S2°23
8032

Digitized by Google

הספריה הלאומית
S 2= 23 A 8032
פיגו, עזריה בן אפרים,
גדולי תרומה :
C.1
2038066-10
ORN

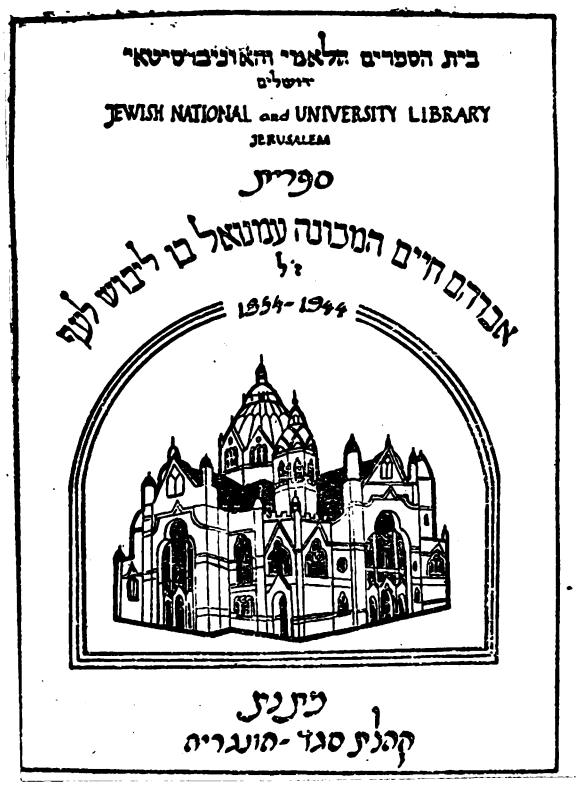

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

LÖW IMMANUEL

וזה לך תרומת מתנם לכל קדשי בני ישראל

ספר

גדולי תרומה

הוא המבור היקר לף נעים • אשר אזן וחקר הרב הגאון הגדול מ והר"ר עזריה בנו של הרב המובהק מוהר"ר אפרים פינו זלה"ה • הומיל באר את ספר התרומות אשר חבר הרב הגאון רבינו שמואל בן הרב המובהק מוהר"ר יצחק הספרדי ז"ל • להפיץ עכן אורו ומעיינות חכמתו • עפ"י עומק חרופתו ורב פלפולו • ולברר ולבנו בנושא סברותיו :

וזה מאה ושנים ומעט שנה • אשר הלפיסו הרב המפרש הנזכר בעולו בחייב חייתו • והנה מלבד אשר לפי רוב השנים מאז נאתו לאור ימעט מציאותו כל מבקשיו ייעפו גם אם יחנו את כל הון יקר כסף-מקנתו • כי אם גם המצא ימצא • תחת שקל ספרים בבית גדיב • אבן חן הוא בעיני בעליו ולא ישולה בכסף מחירו • ומעט מעט אשר באו לארץ מולדתנו רק ספרי מספר • ושאלו כולם במדינת ספרד :

עד כאם הזה התעורר ה"ה הרבני המופלג המפורסם מוהר"ר אפרים זלמן נכד הרב הגדול המפורסם מהור"ר מרדכי מענדיל זאלקוויר מ"מ ומ"ל דק"ק ברמל הבירה • בן לאותו גדיק הרב המובהק המפיל המפורסם מוהר"ר אפרים זלמן לוקביר מ"מ ומ"ל דק"ק זאלקווי :

Gedruckt bey Juda Maverhoffer, Buchdrucker in Zolkiew.

בתו

כוונתיה

בדפוס הרב הנגיד המפורסם מוהר"ר אברהם יהודא ליב מאיר המפעל הס"ר מסווירז ז"ל •

בשנת תקס"ט לפ"ק

Digitized by Google

אמרות ה׳ אמרות טהורות • כזהב הרקוע מצרוף • והמה כלרבונות נטועות כמסמרות : נבוני לב יסכלום אחרי ולריקות וחקירות • וישימום לראשיהם כעטרות • יענלום על גלגרותיהם על לבם המה קשורות : אז ילכו בם במסילות ישרות • והמה יבנו ערים גדולות ובצורות • לא יבאו בם כי אם נפשות יקרות • אשר בצרות החכמה לרוות : היולקות פסר קלות ופמורות • שרי מאות ושרי עשרות • המה המורים ז״ל אשר כח בהם להורות • ולהבדיל בין האמיתי והמרגיש גוזרים גזרות מבוררות : ברמיות ברורות • אשר לעין נכרות : ובגמרא העלו נרות זכות וברות והיו למאורות • לפקוח עיניים עורות • להבין נפשות נמהרות : לסכל מהם עצום נבערות • לתת לפתאים ערמה • לנער לעת ומזימה : זאת היתה מאז מלאכתם • וכך היתה מלחמתם שבתם וקימתם : להתמיל תמיל עסק הלמוד : בגמרא הבאה והתמול • ומגמת פניהם ללעות בתחרית מה היתה כונתם : אם לחייב אם לפטור היא תוכן לעצם ויכתבו בספרים ובמעלת ספריהם • כל דבר מהם • המתחדש ביניהם לדובב שפתי ישנים חדשים גם ישנים • ויוסיפו חזק ואומץ להתעלל להתעסק בפסק הדינים : אשר על דיני ממונות מסורים ונתונים יען מקצוע גדול בתורה • אשר מפנינים יקרה מרוב עונג זכות : המגלה בהם ובלתם • כי פעמים יזכה המזכה ובהלכה ירצה פנים • ובא לעשות ולקרוא באותיות נאמנים • על מקום הלק יצא הפך הדברים הראשונים ויצטרך לעת גלולה • ורוח בני האדם העולה • לבא אחריהם בחקירה מגולה • עד שידע העלה • ויוציא הדין לאמתו בעונש חכמתו • ובנו גבורתו • לבן אי שמואל בר יצחק הסרליי שמי : בלעתי החקרה • וכבשתי החסרה • נגשתי אל המקום הזה הנורא • זחלתי ומלאתי ומלאו חלחלה מחני בעלות מחשבת רעיוני : לבנות ספר לפני ה׳ • • על אשר פעיני ישיבוני • ויורוני ולמלוני • כבר הבטיחוך חכמיך יודעי תעלומיך • שמחשבה טובה הקב״ה מצרפה לידי מעשה והוא יהיה לו למגן ולמחסה ״ובכל כנפיו יחסה לכן קוה נא והתעודד : ומחשבותיך תברר • בעינן לוה ונושה • ומסיח לא תחשה • ולבר בעלותי ולא תבוש • ומרכבת קולמוסיך תחבוש • ואל יעצרך לבר • וזרח לבריך והפל : והכל בנפש משכלת כפי היכלת : ואם ימך הספר הזה מעצלתים • או משפלות ילים • לא תחשה עליו חטא שאחל המרבה ואחל הממעיט ובלבל שיכוין לבן לשמים : אז אמרתי הלה באתי במגלת ספר ולהשלים רצון אלהי תפלתי • והתאפקתי והתחזקתי ואחר עקבות הראשונים אשר היו לפני התהלכתי ומן המעט אשר מהם התבוננתי : ומלבריהם אשר למדתי • הכל נא בניתיהו • ומיש הגמרא משיתיהו ותשים בו מכל פרי מגדיש אשר על פי השכל והקבלה יעודים : ומתח ילדים אשר לא שפתחי ולבתי • לברים אשר יולדו על ברכי גדלתי ורוממתי : והוא תרומות לקח • ראשית אוני וכחי • ובשם גדול העלה אל העלילות המלמל לאדם דעת ותושיה : אוהו אתחיל ולו אקוה ואוחיל • לתת לי כח ועצמה • לעלות במסילת האמת והחכמה • בדרך ישרה ותמימה : לחבר ולפרש הענפים והשרשים • אשר המה נמצאים מפורשים בדברי הגונים • כאשר קבלתי מרבותי הקדושים :

והנה אבדתים מפולדים בעזלת השוכן משונו בספרי הגאונים זכרונות • הבנוי על סדר פרקים ומסיות : עם כל דברי הגאונים בעלי תבמה ותושיות : ושתה אדם שונה ואריה תרומה מתרומותם כמלבג ד״ם עם חלמי דין שאי אומר נאם בני שנו מדותי שמלותי תרומה מתרומות מלותיו של רבי עקיבא ואיש ממנו אורקות נבונות : אשר אבבות נסתרות ונעלמות על כן קראתי שמו ספר התרומה ואברתיו למלאת הסדרונות אשר מסם נחסר ונעלם • למען יהיה כל מעפש הבא בשטרי הנו אם ובלתה על פה ובמשפ׳ אלוה ולוה במקום אחד נשלם • אשר פעמים עשקים ממון המשים אותם • בגלויים ובחרמיתם • בשקריהם ובפחזותם • לנטען שמצת הרמאים • ויש אשר מבלתי יכלת המה לשמטים • מפני לוק העתים • ויש אשר לאחרים נכסיהם מפוזרים ונכאבים • ויש אשר לוויים בכסף ולמרבית וזוקפין עליהם בעלה קרן ורבית • ומכל זה נוטלים ממון חבריהם • ויורדים ואוכלים את נכסיהם • פעמים בראחר פעמים באיסור לדבריהם לוה רשע ולא ישלם • על כן חרתי בלבי להביאם על כל אלי במשפט ולהורות לפניהם הדרך אשר ילכו בה • ואחלקם כל מפלטיהם לשערים והמה סויל לכל מבין והולך בדרכי מישרים • ואלקתי השערים לענינים ולמזעם כל ליקולך בלשם אחבור להיותם בכל קורא בשם נמצאים ומבוארים :

השער א נחלק לשנה עניינים וזהו פרטן • א׳ כיצד מקדשין לב״ח • ב׳ אימתי אין מקדשין • ג׳ כיצד ממשכנין • ד׳ למי אין ממשכנין • ה׳ מה הן הדברים אשר אין ממשכנין • ו׳ אין השבת העבוט :

שער ב נחלק לשני עניינים וזהו פרטן • א׳ לוה או יורש הנתבעין מיחיד או מרבים אי זו שבועה נשבעים אם טוענים שאין להם כלום • ואם המלוה צריך ליפרע על שטרו וליטול מי מהם תשבע תחלה : ב׳ לוה השוטן שנתן כל נכסיו ע״מ להחזיר :

שער ג נחלק לה׳ עניינים וזהו פרטן : א׳ אין לוה כשורין לנעשה אם תובעין אותו תחלה • ואמה זמן קובעין לו ואימתי • ב׳ לוה שנתרשל בזמנו אחר שהוא תובו לפרוע כיצד מסלקין לגלוה בנכסי הלוה או ביורשיו הורלתו ושמתו והבלי זאת בבני חורין • ג׳ שמת שטען בה ב״ל או שקולקים עליה • ד׳ אם אין מגיע ממנה למלוה מפני מיעוט חובו כשיעור הראוי לו • או שאין משתייר ממנה לגוה כשיעור : ה׳ שומת שחוזר לבעליה : ו׳ סדר מלוה היורד לשטובדים ולנכסי יתומים ומה דינו בגביית השבח ובפירות ואימתי יכולין לסלקו בטעות ואם מעלה אותו בכלי חובו אם אומנין לו : ז׳ לוה השוטן שהרמזויף הוא ואיך ראיה ומבטלין כמה ממחיצין אותו • ח׳ הסרכן בגלוין ובהחרו :

שער ד נחלק לעשרה עניינים וזהו פרטן : א׳ לוה המגבה קרקע בחובו מי מהן שורה בחכירתו ואם מחלה שיש לו מעות אם יכול להנתנות קרקע • ואם נתחפק לו אם נשבע אחר שמגבהו קרקע : ב׳ אם יש לו קרקעות ומטלטלין ושטרי חובות מאיזה מהן פורעו : ג׳ מי שאין לו אלא קרקעות מאיזה מהן מגבהו הוא או יוכשו : ד׳ אם נערשין ממשועבדים במקום שיש בני חורין • או שמכר ישר נכסי אביו והיה למלוה נכסי עצמו : ה׳ לוה והחלה לגבותו מן העליה ומכרו • ו׳ אם היה בני חורין ונשרפו אחר קבלת הלוקח ממילא או בילים • ז׳ לוה שמכר כל שדותיו ליהודה ויהודה מכרן כלן או מקצתן לזבולון : ח׳ לוה שאין לו כי אם עליה או ביונית או זבורים או שדות ואין לו עליה וביונית • או עליה וזבורים או ביונית וזבורים ולקוחות שקנו כאחד או בזה אחר זה • או שאין זמן בשטריהן : ט׳ לוה שמכר קרקעותיו לאחר בזה אחר זה והיתה עליה אחרונה והלוקח שיר עליה לפניו ומכר האחרון או שיר ביונית וזבורית ומכר עליה : י׳ לוקח ב׳ שדות כל אחת במאה ואומר למלוה שיקח האחת במאתים ויסתלק או שיקח ממנו מאתים כשיעור חובו :

שער ה נחלק לשני עניינים וזהו פרטן : א׳ תני עשה שהוא מלוה מה לינו עם יתומי המעשה אם הוא בשטר או בשטר : ב׳ לוה שטוען שהנכסים שהם אחת ילו מע״מ או מישראלים הן או משועבדין למוקדמין הימנו :

שער ו נחלק לד׳ עניינים וזהו פרטן : א׳ לין מלוה בנכסים שיש לאבינאת היא או קרקעות כמו אותן שלש • ב׳ מה לינו בנכסי מלוג שלה או לוהה היא ביחד עם בעלה : ג׳ ממין שעשאתה הגולה ממעשה ילדה או שנתנו לו ע״מ שאין לבעלה רשות בם • או לעשות בם מה שרצה או ע״מ שלא יזכה בהן מלוה של בעלה : ד׳ מה לינו בנכסים שנתן לה בעלה אחר שנשאת קודם שלוה ואימתי יש זכות למלוה בחובו ושעבוד שיועמו על שמה ועל ממון הגמלא אחת ילה :

שער ז נחלק לה׳ עניינים וזהו פרטן : א׳ לין כופר בכל או משיבו יש לי אצלך כנגד חביעתך או ממלחו לי • ב׳ אימתי נקרא מולה מקצת לחייבו שבועה ואימתי נפטר משבועה אפי׳ שילה במקצת : ג׳ כופר בכל שהעילו עליו עדי שחייב במקצת מה שכפר :

שער ח עניין א׳ וזהו פרטן • א׳ לוה שטוען פרעתיך מקצה ועדי מעידים אותו שפרעו כלו :

שער ט נחלק לשני עניינים וזהו פרטן : א׳ לוה שכפר בשטר החתום בעד א׳ ולוה טוען פרעתיך • ב׳ מלוה שהוציא שטר על הלוה חתום בעד א׳ ומביא אחר ע״פ או ב׳ בכתב ולא נתקיים אלא הא׳ או שאינו יודע לקרותו הא׳ :

שער י נחלק לשני עניינים וזהו פרטן : א׳ זה שנשבע בב״ל על טענתו או שנלבל שטר מלוה וטענו על פה והלוה טוען שפרע ונשבע ואחיב נמלא השטר או שבאו עדים והכחישוהו • וכן אם לא הכחישוהו עדים אך החובע הפך כלי הנחבע ורצה וטען שגנב אותה חביעה שנשבע לו חפש מה לינו בחפיפתו • ב׳ לוה שנשבע להכחיש על אחד ואח״כ בא על אחל אחר והעיל לדבריו :

שער יא נחלק לשני עניינים וזהו פרטן • א׳ לוה שטוען לא היו לדברים מעולם והעילו עדים שלוה ופרע והמלוה אומר לא נפרעתי • והמלוה בב״ל וטען שניתי בהולאתי או שבאו עדים והעילו לדבריו • ב׳ לוה שכפר בהלואתו והעילו עדים שמחה לו מלוה בפניהם עלת ילעו אם בהלואה אם במתנה • או שהיו עדים מוכתנים לו מבחוץ :

ומעו שמסרה לו בהלואה וקבלם בכך :

שער יב נחלק לשני עניינים וזהו פרטן : א׳ לוה שכפר והוכחש בעדים או שהחייב שבועה על טענת כפירה וחזר מעמו וטען פרעתי או שיני יודע : ב׳ לוה שילא מב״ל ואמרו לו לא תן לו או חייב אחה ליתן לו וטען פרעתי אחר שילאתי ולא באו עדים להכחישו או שבאו עדים והעילו שלא פרע או שהלוה כופר ואחל מעיל שלוה או שאמר לו בלא עמוד פלוני הלוותיך והשיבו לא עמלתי בו מעולם ובאו עדים שעמל בכל אלה אימתי הוחזק כפרן שלא יאמן אם טען פרעתי ואימתי טוען ואוזר וטוען :

שער יג נחלק לארבעה עניינים וזהו פרטן • א׳ לין כאל ילו אחוס בחתלה או בסופו ב׳ אנפל או בלא אנפל וטען הלוה שלא בתבו או שפרעו • ב׳ אם הוציאו על היתומים או שיש בו נאמנות נתנו בעלי מעיר מה לינו לגבות מן המשועבדים : ג׳ הטוען על בתיבת

52° 2 ע׳ 8032

Digitized by Google

2° 296.54
Cazzaro
אוכ' שו"ת

ילו שלא עשה חתימתו על הלוחה אלא שהמלוה מלאו וכתב עליה מה שרצה או שטען אמת חתמתי אבל אמנה היה :

שער יד נחלק לעשרה עניינים וזהו פרטן • א׳ יורשי לוה קטנים אימתי פורעים ואימתי אין פורעים ואימתי החפיסה מועלת מהן ומה הן המקומות שנזקקין להן אע"פ שהן קטנים • ב׳ כיצד נפרעים יתומים גדולים מיתומים גדולים בין שאת מלוה בחיי לוה או שאת לוה בחיי המלוה ואת הניח בן או אח שבא להפרע מהם • ג׳ אם באין להפרע ממשכונא מוחזקת או שלא ירד בה : ד׳ לין מת לוה בחיי מלוה ויש פרב ליתומים מן החוב ויש להם ליתומים גחלה או שאין להם כלום אם יפולין לחבוע הערב וכן לקוחות שלהן אם נתן לשבטן אם לאו • ה׳ אם מת לוה בחיי מלוה ויתומי המלוה היה להם אח שאת לאחר מיתת אביהם : ו׳ מת מלוה והניח יתום קטן ואין שם יורש אחר זולתו או שנולד אחר מיתת האב והיורשים אחרים לא רצו להאמינו : ז׳ מת מלוה והניח יתומים גדולי׳ ואמר אחד מהם לי לוה אבא שטרו פרוע והאחרים הכחישוהו • ח׳ אימתי נפרעים יורשי מלוה בלא שבועה אף שהשטר בלא נאמנות • ט׳ כמה שבועות מוטלות על היורשים כשנפרעים מן היתומים : י׳ יורש הלוה שנתבע בחוב מוריש והשיב שאינו יודע אם לוה אביו והתובע גם כן אינו יודע אם לוה להם :

שער טו ענין אחד וזהו פרטו : א׳ לוה שהלך למדינת הים כיצד נפרעים מנכסיו :

שער טז נחלק לשלשה עניינים וזהו פרטן • א׳ לוה שלא קבע זמן פרטן עם המלוה לאיזה זמן פורעו : ב׳ אם קבע זמן ושטן הוא או היורש שפרעו בזמנו או חוכו או אחריו או שהיה מלוה של שכירות מכליו או מגופו או מקרקעותיו : ג׳ לוה המבזבז נכסיו חוץ זמן שלוה :

שער יז נחלק לב׳ עניינים וזהו פרטן : א׳ לוה שמולה בשטר אבל פושן שפרעו אם צריך לקיימו • או האומר שלא נחבו והניח עדים ששאל מהם לזייף שטר זה : ב׳ אם המלוה מודה בדבריו שמעול׳ לא כתבו ואמר הוא כדברי אך שטר בשר היה לו ונאבד הימנו :

שער יח הוא ענין א׳ וזהו פרטו : א׳ הטושן על שטר מקויים שפרעו • ומלוה משיב אמת כדבריך אבל החזרתים לך שלא היו עוברים לסוחר או הלויתים לך פעם שנית :

שער יט נחלק לשלשה עניינים וזהו פרטן : א׳ דין מלוה המובע בשטר ולוה משיב פרעתי ובפני עדים והעדים העידו שמסרן לו בתורת פרעון ולא פירש על איזה שטר • או שמעידים הם או על א׳ שמלה לו בפניהם ולא שמעו על מה והמלוה טוען שטרא הוא : ב׳ אם היה ממון אותו שטר שחובעו מעשק פלוני שמכר לו וטען הלוה שאותו עשק עצמו מכר ופרעו ממנו ושל כלן טען המלוה שכן היה אלא שטרא הוא : ג׳ לוה שטען שפרעו בפירות שמסר לו והיה שוה המלה שך פלוני ומכרתי לך לאותו שך מלוה המספיקות לכל הפרעון וכאו עדי׳ והעידו שלא היתה שוה המלה בפרק ההוא כי אם פחות ולפי דבריהם עדיין נשתייר לפרוע מן החוב אכ׳ אמן לומר פרעתי אח"כ :

שער כ נחלק לשני עניינים וזהו פרטן : א׳ לוה שלוה בשני שטרי חוב ופרע בשתים וטען המלוה שאני כושל ברחיתי נגיתי • והלוה אומר על האחר היה רעתי • ב׳ לוה שטען בפירוש אמרתי לך מחוב פלוני אני פורע והמלוה טען שעל האחר פרעו :

שער כא נחלק לחמשה עניינים וזהו פרטן : אחל מלוה שהוציא שטר בלא נאמנות וטען הלוה שפרעו אם יכול להשביעו ואם הלוה החזיק בפרן בלאותו שטר וחייבוהו ב"ד לפרוע אם יכול להשביע למלוה על שטרו ואם נפל השטר ליתומים וטען הלוה שפרע לאביהם מה דינו • ב׳ לוה שטען שטר שאתה מוציא עלי בטל הוא מצד רבי׳ או מצד אמי׳ או מחל שעבודו והמלוה מכחישו : ג׳ לוה שטען על תנאי עשיתי שטר זה וקיימתיו ונפטרתי ממנו • ואימתי נאמנין העדים לומר תנאי היו לדברינו או אחל אומר תנאי ואחל אומר בלא תנאי : ד׳ מלוה הפונה שטרו בעדים או שתפסתו : ה׳ אם עד אחל מעיד עליו שהוא פרוע ואין נאמנות בשטרו או לוה שהשיב בחביעת על פה פרעתיך והביא עד אחל שהעיד לדבריו אם יפטר מהיסת או שבא ליפרע מן היתומים או מן הלקוחות וכן מלוה מוקלס הבא ליפרע מנכסי לוה קודם המאוחר אם משביעין אותו אחלה ואם אמר לו המוקלס ישבע המאוחר אחלה שאינו פרוע ואחר כך אשבע אני למי מהו שומעין ואם יש נאמנות למלוה בשטרו אם יפטר מלהשבע לאחלה :

שער כב אין בו כי אם ענין א׳ וזהו פרטו : א׳ מלוה שאבל שטרו ושעו הלוה שפרעו או להלים ויש עדי׳ לפניו שזכרין הסכין וכחיבתו והוא חוך זמנו אם כותבין לו אחר תחתיו :

שער כג אין בו כי אם ענין א׳ וזהו פרטו : א׳ מלוה ולוה שאותזין בשטר חוב וכל א׳ טוען שמנו נפל :

שער כד אין בו כי אם ענין א׳ וזהו פרטו : א׳ לוה הנחבע ע"פ והשיב אין לך בידי כלום וכשבקש להשביעו רצה שיבטל תחלה כל שטר ועדות וקנין שיש לו עליו :

שער כה נחלק לג׳ עניינים • א׳ לוה בעדים אם צריך לפרעו בעדים או שקנו עדים ממנו שלוה ונשתתה זמן רב ולא נכתב אם יכול לטענן פרעתי ואם יכולין העדים לכתבו אחר שנשתתה : ב׳ לוה שלוה בעדים והתרהו המלוה אל תפרעני אלא בעדים או בפני ח"ח והלוה טוען שפרעו בעדים והלכו להם למדינת הים או מתו : ג׳ אם התרהו אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני וטען שפרעו בפני עדים אחרים ומתו או הלכו להן או שהן כאן ומעילין שפרעו או שטען שפרעתיך בפני אותן פלוני ופלוני שיתקת לי והלכו להם :

שער כו נחלק לד׳ עניינים וזהו פרטן : א׳ לוה שהאמין למלוה בלא אום שבועה • אך לא האמינו כשני עדים ובאו עדים שפרעו בפניהם והמלוה מכחיש׳ או שהאמינו כשנים ושלשה העידו שפרעו • או שהאמינו כג׳ או ל׳ והעידו ה׳ שפרעו או שהאמינו ' ולא כתב לו בלא אום שבועה ואף לא כשני עדים וטען שפרעו ואין לו עדים • ב׳ אם יועיל פטור לחרם פחם או שהשטר בלאמנות והוחזק כפרן המלוה בבאר שביעו׳ אם הפסיל נאמנותו שהאמינו הלוה ומי שיש לו נאמנו׳ בשטרו והביא הלוה עדים שפרעו והמלוה טוען אמת כלבדי׳ אבל שטרא הוא : ב׳ אימתי נאמן הלוה לטען שלא נכתב ברשותו הנאמנות ואם מועיל נאמנות אחר שעבר הזמן או שפרעו ב׳ פעמים בכח נאמנותו ורוצה להשביעו אחר הפרעונות : ל׳ מה תקנתו של לוה כשרוצה לפרוע שטר שיש בו נאמנות אם נאבל :

שער כז אין בו כי אם ענין א׳ וזהו פרטו : א׳ אימתי מועיל נאמנות לגבות מן היתומים ומלוה שהאמין ללוה מה דינו בשטר כזה אצלו ואצל יורש ולוקח :

שער כח נחלק לר׳ עניינים וזהו פרטן : א׳ לוה שפורע חובו על דרך מעמל שלשתן ונמצא שהטעהו מפני שהיה עני השלישי או העני אח"כ • ואם צריך למעמל שלשתן כשורו של מלוה • ואם יש חלוק בין אומר הקיפני משלך לאומר מנה לי בידך ובין הקנאות בריא על דרך זו לשכיב מרע : ב׳ אם השלישי לוי או ישראל ממונה בעניין שלשון והשלטון מוהו לתת לו מנה שיש לו בידו : ג׳ לוה שאמר לנפקד תן לפלוני מנה והוא השיב כן או שאמר לו מכור חטים שיש לי בידך ותן עשרי׳ ליגרין לזה אם יכול לחזור בו אם לאו : ד׳ הקנאת מעמל שלשתן אם יכולים לחזור כל זמן שעוסקין באותו ענין או לי שאמר לנפקד שלו מנה שיש לי בידך מנהו ליהודה זה שיזכה בו לזבולון שהוא מלוה שלי : ה׳ מעמל שלשתן שטען השלישי שטעה בהולאתו או משטה שיתי זכן אם יכול לכופו להכנס תחת יד מלוה שלו : ו׳ מי שהפקיד שטרי חובות לשמעון ורצה לזכותן ללוי אם קנאה זוכה בלא כתיבה ומסירה או אם יכול לחזור המזכה וכן מי שהיה לו חוב על לוי בשטר ואמר לו מנה שיש לי בידך בשטר תנהו לפלוני במעמל שלשתן אם חוזרין המעות. כמו מלוה על פה ומקנה במעמל שלשתן אם יכול לחזור ולמוחלו :

שער כט נחלק לד׳ עניינים וזהו פרטן • א׳ לוה שמתחייב במעות שהקיפו חנוני משלו ולוהו לבחוש לפועליו והם אומרים לא נטלנו או שמכחיש לחנוני ואומר שלא לוהו להחש : ב׳ בעל הבית שהקדים מעותיו מכיסו לחנוני או לשלוחו ולוהו להחש לפועליו או לבעל חובו והם אומרים לא נטלנו : ג׳ מלוה שהוציא שטר מלוה מחוש מכת אחת של שחי כחות המכחישו׳ זו אח זו בעדות אחרת או שתחש בו אחל מכת זו ואחל מכת זו או שהוציאו בבת אחת בב"ד רחוק ישמעון שני שטרות על שני לווין חחוש לה אחת מהן בשטר רחוק וכת אחת מהן בשטר שמעון או שהוציא רחוק על שמעון שני שטרות בחל חחוש לה אחת והשניות בשני ואינו שכוח אחל או שהן מפכוח אחל או שהיו שני מלוין ולוה אחל וב׳ שטרות חחוש לל אחל באחת משני הכחות ותבעוהו כאחל ללוה והוא כופר בשניהם או שהיו ב׳ לווין ומלוה א׳ וב׳ שטרות ואם הלוה מולה בהן מה דינו אצל משועבדים : ל׳ עד א׳ מעיד בהלואת ניסן וא׳ מכחישו ואומר שבחשרי היה אם מצטרפין שניהם :

שער ל נחלק לשני עניינים וזהו פרטן : א׳ באיזה מקום מלוה משתלמת : ב׳ אם יכול הלוה להכריח למלוה לקבל מעותיו חוץ זמן :

שער לא נחלק לשני עניינים וזהו פרטן : א׳ אימתי כופין הלוה לפרוע בשובר אם נאבד השטר ואיך נוסח כתיבתו ואחיאחן : ב׳ אימתי מועיל שובר על שטר חוב שמוציאין יתומים :

שער לב אין בו כי אם ענין א׳ וזהו פרטו • א׳ שטר שכחוב בו אני פלוני ליתי ממך מנה וטען המוציאו שהוא הלוהו והלוה מכחישו :

שער לג זה נחלק לד׳ עניינים וזהו פרטן : א׳ לוה שיש לו שני שמות אי זה מהן כותב ואם היה לוי או כהן אם צריך להזכירו : ב׳ לוה שטען איני חייב בשטר זה שרמאי העלה שמו כשמו או שמו של מלוה כשמו וממנו לא לויתי כי אם מאחר : ג׳ אשה שלוהה והיה ח"ח עד ממנה שאין דרכו להסתכל בצורתה והכחישתו : ל׳ שנים הדרים בעיר אחת ושמותיהם שוין באיזה ענין מוציאים שטר זה על זה או הם על אחרים או אחרים עליהם • וכן אם נמצא לאחר בין שטרותיו שטר מאחל מאלו פרוע אם יהיו שניהם פרועים ואם יש שלה לשניהם בשותפות או שקנו קרקע זה מזה מהו בגבייתו :

Digitized by Google

שער לד נחלק לשלשה עניינים וזהו פרטן • א׳ שניים שהולידו שטר זה על זה : ב׳ שניים שלוו זה מזה ומכר האחד חובו ללוי מה לוי עם הלוקח • ג׳ אם לקח זה מזה שלה אחת ופטן הלוה אילו הייתי חייב לך היה לך לפרוע משלך אם שומעין לו אם לאו :

שער לה נחלק לשני עניינים וזהו פרטן • א׳ ערב באי זה ענין נשתעבד ובאי זה לא נשתעבד ואימתי נפרעין ממנו מחלה ואם ערב יכול להכריח הלוה להוציאו מן הערבות ובאי זה לשון יקרא ערב או קבלן ועל מי זה ענין יתחייב הקבלן וקטן מו אשת איש שנכנסו ערבין או קבלנין במה שהשבו ואם יכול קבלן לכוף הלוה להוציאו מן הקבלנות ולוה שמכר כל נכסיו אם יכול המלוה לערוף מלקוחותיו אחר שמוצא בני חורין לקבלו : ב׳ לוה שמת וקדם הערב או הקבלן ופרע המלוה עכו״ם או ישראל מה דינו עם היתומים ודין ערב היוצא אחר יתומים שטרות :

שער לו נחלק לג׳ ענינים וזהו פרטן : א׳ דין חרש שוטה וקטן ושומא או אשת איש שלוו או שהלוו בחיובה ובשבועתם : ב׳ קטן שחובב גדול בהלואת עצמו או בהלואת מוריהו והנתבע כופר בכל או מודה במקצת או שיש לקטן על אחד שמעיד כדבריו או קטן שהלוה בקטנותו ותובע בגדלותו ודין קטן שלוה או שנתבע בשאר עסקי מכר ומתן ואם נשבעין היסת על טענת קטן • ג׳ גדול הבא בטענת חבין בברית או בשמא או שטענו מנה לאבא ביד אביך והוא הסיבו ב׳ ידענת ותמשין לא ידענת והתובע אמר על פי מה שהוגד לו :

שער לז אין בו כי אם ענין אחד וזהו פרטו : א׳ הרב שלוה מעבדו ואח״כ אחררו או בעל שלוה מאשתו ואח״כ גרשה :

שער לח נחלק לד׳ ענינים וזהו פרטן • א׳ לוה שהשיב ממשיש יש לך בידי • והשאר אינו יודע אם פרעתיך וכן אם טענו מנה והוא השיבו אין לך בידי אלא חמשים והשאר אינו יודע והוא גלגל לו גלגולין וטען על הגלגולין אין לך בידי כלום אם משלם הגלגולין אחר שעל העקר השיב אינו יודע ואינו יכול לישבע וכן אם כפר על החמשים וטען על הגלגולין אינו יודע משלם עקר תביעתו אחר שאינו יודע הגלגול נב׳ לוה שהשיב א׳ אינו יודע אם לויתי ממך מעולם או שאבדנו כולו חטים והשיבו אינו יודע אם הטים או שעורים או שטען בריא לו שפרעתי ג׳ ועל כ׳ אינו יודע אם לויתי אותם : ג׳ מלוה שטען הלויתיך ואינו יודע כמה או לוה שהשיב לויתי ממך ואינו יודע כמה וכן יורש שהשיב ידעתי שאבי לוה אך אינו יודע אם פרע או שטען אינו יודע אם לוה אבי ועל אחר מעיד שלוה : ד׳ מלוה המובטח בבריא והלוה מסתפק אם לוה ועל אחר מעיד כנגדו שלוה ודין מלוה שתובע בשמא ולוה משיבו בבריא שאין לו בידו כלום :

שער לט נחלק לג׳ ענינים וזהו פרטן • א׳ לוה שאמר למלוה מעולמו הלויתני ואינו יודע אם פרעתיך : ב׳ שניים שהלוו לאחד זה מזה וזה מאחים וכל א׳ וא׳ אומר שהוא בעל ר׳ והוא משיב אינו יודע מי מכם היה : ג׳ שניים שאמרו לו כל א׳ ממנו נתחייב במנה והוא אומר ידעתי שהאחד הלוני מנה ואינו יודע מי מכם היה :

שער מ אין בו כי אם ענין א׳ וזהו פרטו : א׳ אם צריך הלוה לבאר תשובתו כמשיב אין לך בידי כלום וכיוצ׳ בזה :

שער מא אין בו כי אם ענין א׳ וזהו פרטו : א׳ מלוה המובטח על פה ולוה משיב שפרעו בפני עדים והבא עדים ולא העידו כדבריו או בקשם ולא מצאם :

שער מב זה נחלק לד׳ ענינים וזהו פרטן : א׳ דין בריא שהלה חובו למלוה בפני עדים או בעלי מוכמים ושטן משטה היה אם שומעין לו אם לאו ואם תפס המלוה כשיעור הולאתו אם יועיל לו חפיסתו וכן אם טען לא היו דברים שהולאתי או פרעתיך או שהיו קורין חוסו קבלתו או עלבתא דשכיב מלינרי והשיב להם למי אני חייב כי אם לפלוני ולשתבעו טען שלא להשביע עצמי נתכוונתי ואם מת אם טוענין ליתומים טענה זו וכן אם מולה מעצמו אם יכול לטען השטאה וכן אם הולה בפני בית דין או שהולה בפני עדים באחם עלי שאמר הלוה או המלוה • וכן האומר חייב אני לך מנה בשטר ולא אמר לעדים אחם אני או שהולה בפני עדים ע״ • ב׳ שכיב מרע שהולה אימתי מתחייבין יורשיו בהולאתו : ג׳ דין עדים ששמעו מאבוהם שהמעות שהיה מניח בשלה חיבה ומגדל של פלוני הם : ד׳ שכיב מרע שהקלים ואח״כ הולה שיש לפלוני בהן מנה • ושכיב מרע שהולה מנה לפלוני אם יכול לחזור בו ומי שאינו חייב והולה לחייב עצמו ולזכות לזה מנה ברך הולאה : ה׳ אם אבדו ראובן מנה בשביל חברו והולה שהוא חייב לו ואמר ראובן אחם עדי • או שני שותפין שהולה אחד שהן שהוא ושותפו חייבין והשותף מכחישו ומלוה שהולה שנתקבל בחובו ורצה להחזיר או שהיתה הולאתו בקנין הולאה שאין כתוב בה בחובו : ו׳ מתנשק שהולה לבעל המעות שכל מה שנתן לו מריות מעותיו היתה ורצה לחזור ולחשבו בקרן לפרעון מחלה מלוה שהוא עסקא : ז׳ מי שנשבע על הולאתו וחזר לומר שגיתי ומשטה הייתי :

שער מג נחלק לד׳ ענינים וזהו פרטן • א׳ אחריות מלוה אינמתי הלה על בני חורין ואינמתי של המשועבדי : ודין עשה שורש אפוטיקי או עבדו או מטלטלין אם זכה בהן המוקדם ואם יועיל להם אם הקנה לו אגב קרקע • והמשועבד באגב אמה קרקע יצטרך להקפותו ועל מי זה קרקע נכמוך ואם צריך מקום מכויים אם לאו • ב׳ אם משכן לו שלהו באפוטיקי אחם או במפורש ומכרו ונטפו נהר ויש לו נכסים בני חורין זולתו • וכן מלוה שמכר קרקע שמשכן לו הלוה לזמן שקבע עמו אם יכול למכרו בטרם הגיע זמנו אם בזמנו כדי להפרע מדמיו : ג׳ המקשש כל נכסיו אם שקרר עבדו אחר שלוה ושעבדן • ד׳ המשעבל נכסיו שעתיד לקנות בלשון לקנה ושטר שאין כתוב בו לקנה ומכר המלוה בשעת הפרעון נכסי הלוה ביד הלוקח על מי לברר שאותן נכסים היו ללוה בשעה שלוה ואם לוה וקנה ואין כתוב בשטר לקנה ובשעת הפרעון מכאן ביד יורשים אם גובה מהם חובו • וכן בת שיראה מתביה ועמדה ונשאת והוציאו עליה שטר חוב מתביה בלא לקנה אם גובה מבעלה שהוא כלוקח בנכסיה ומזקן מה שעתיד לקנות וקבל אחריות להעמידה בידו אם יתחייב בכח האחריות שהוא כשאר חוב וכנ״ב מלוין שאין בשטריהן לקנה וכל א׳ אומר כי קנה ולוה ממנו הלה על מנ לברר ומאר לברים שהם ח׳ ענינים מפני שהם פולס בעניים על דין לקנה לא רציתי לאריך לבארם בפרט :

שער מד נחלק לד׳ ענינים וזהו פרטן : א׳ שניים שלוו או שהלוו או שערבו : ב׳ שלשה שנתנו לאיש הנשים בפיים הבלוסי : ג׳ שניים שלוו והולה האחד ונכסי הבני או שהיו שלשה ונכסי האחד והלוו הבנים או שהיו הבנים כמו עליהם על האחד לפטרו : ד׳ האשה שלוקה עד בשלה ומה מהקיימת ואם מחשבים היורשים מחניה המוב לחלק כתובתה :

שער מה אין בו כי אם ענין אחד וזהו פרטו : א׳ משפטי השטרות כפיים :

שער מו נחלק לא׳ חלקים וזהו פרטן • א׳ מלוה שיש בה רבית וכמה הן העוברין עליהן בלאו ואם מוסר ללוה ללוות או להלוות ברבית ליראל מסומל : ב׳ מהו רבית של הורה : ג׳ מהו מדברי סופרים ומה אסרו ומה התירו בענין העשק ובמיני מסחות קרקע ולמי התירו להלוות ברבית לעכו״ם ועל כמה • ד׳ מה הן הדברים שהן כמו רבית ואינן אסורין אף מדבריהם • ודין עכו״ם שהלוה לישראל ברבית ונתגייר ואימתי מותר להיות ערב לעכו״ם שלוה מישראל ברבית או לישראל שלוה מעכו״ם ושליח שנתמנה ללוות ברבית מעכו״ם או מישראל : ה׳ באיזה דרך אסרו כ״ם בשאלה זבאיזה ענין התירו • ו׳ אם לוה לדברים שהם מאסורי הנאה והלוהו יום טוב אם נתנה ליתבא או להנית לו משכון עליה ביום טוב • ז׳ מעות של עכו״ם המופקדים ביד ישראל ומעות של ישראל המופקדין ביד עכו״ם ומלוין אותם ברבית באיזה דרך ישראל היתר : ח׳ המלוה מטבע ושכחו המלך והוציא עליו אם יש בו משום רבית ואם פחתו מה דינו :

שער מז אין בו כי אם ענין אחד וזהו פרטו : א׳ אם נוכן מן המשועבדים אותם שמחבטלה מכירתה ואיזה המעו׳ מלוה ואם הם על אותן מעות כשומר חנם או כשומר שכר :

שער מח נחלק לא׳ ענינים וזהו פרטן : א׳ מלוה שיודע להלוות מעות ללוה ואחר שכהו לו שטר חובו אלא לחזור מלהלוותן : ב׳ מלוה היורד לנכסי לוה הקנויין לו בלשון ואחריך לפלוני : ג׳ לוה שנפל הבית עליו ועל אביו מלוה אומר שהאב מת החלה ויורשו הבן ובן הבן אומר שאבינו מת אחלה והיא יורש אקנו אם נכרע המנו חוב אבינו • וכן בן הבן שאבינו לוה מזקנו ומלר חייו כל נכסיו על עצמו ורלה הבן לטרפן בחוב זקנו :

שער מט נחלק לי״ח ענינים וזהו פרטן • א׳ דין מלוה על המשכון ונאבד או נגנב או נאנס אם שפסיל חובו וכן אם נאבד ויש מחלוקת ביניהם מדמיו או בכמה משכון לו ומעמים מולה המלוה במקלת ולפעמים כופר בכל או שוטן אינו יודע אם שלוה חובב והמלוה מולה לו במקלת אם שהלוה חובב והמלוה משיב אינו יודע דמיו או שמולה לו שיותר היה שוה ואינו יודע כמה • ב׳ אם לא נאבד והולמין בכמה הלוהו או שנפחת המשכון מדמיו ברבית המלוה באונס או בשביעה וכן מלוה שטען שנאבד ממנו באונס והלוה משיבו אתה מברהו ולקחת דמיו : ג׳ משכון המלוה ביד אחר ונאבד מיד האני באונס והלוה אומר שהיה שוה יותר ממה שלוה והלוה אומר אמת בדינו ויכלך ואם היה לרבו של לוה להפקיד כליו ביד זה ו׳ או שיש לו עדים שמרה כדאמר מה דינו וכן אם פטר האני במשכון ואם משיב לבעלמה והלוה היה רגיל להפקיד כליו בידו אם יפטר הראשון • או יורש שהוא׳ שטר שפלוני חייב לאביו כך וכך על משכון פלוני ושטן היורש שנאבד המשכון ביד אביו או מלוה אמת והיתה משכון ביד יתומים הלוה אומר בתמשים משכנתיה והיתומים טוענין שאביהם לוה שמשכון הוא בידו במלה : ד׳ משכון שהוא מן הדברים העשויין להשאיל ולהשכיר ורלה ויש עדים ומלוה חובב עליו מנה ולוה כופר מי נאמן מהם • וכן אם הפקיד כליו בלא עדים ולא רלה והנפקד מולה לו שהפקידו אצלו בלא שטוען שחופס בהן בחובו • וכן האומר לחברו תפן זה שביך שלי הוא והוא השיבו הן אבל הלויתיך עליו ואין לו עדים שהיה שלו : ה׳ אימתי יכול לבופו לפרו׳ משכון הקרקעות

Digitized by Google

אומטלעלין אם שיהא רשאי למכרן וכן משכן כרמו והזקין אם אילנו ויבש
מה דינו הסטר משכונא לזמן סתם לוה אומר כ׳ ומלוה אומר ג׳ או מלוה
אומר ג׳ הין והסתלק ממנה שכבר נשלמו ומלוה אומר ה׳ וכבש את שטרו
אלא לברך ומי שהחזיק במשכונת קרקע שני תזקה ונאבד הסטר מלוה
אומר נק׳ משכנתו ולוה אומר בג׳ : ז׳ הין האומר כלי זה שחתת ידך ממני
תטפחו והוא הסיב הן אבל חובים לי עליו וכן מי שראוהו עניים שנכנס
לבית חברו למשכנו ולא ראו כלים תחת כנפיו וכשיצא ראוהו בכלים תחת
כנפיו ולא ידעו כמה : ח׳ אם ראוהו עניים שנכנס למשכן אבל לא ראוהו
בעת שיצא או שיצא בפניהם ולא ראו כלי׳ תחת כנפיו והוא משיב נטלתי
ובחיבי נטלתי או נכנסתי ולא נטלתי כלום • ט׳ הין מי שנכנס לבית חברו
בפני חברו וראו עדי שיצא וכלים טמונים לו תחת כנפיו באיזה ענין יוציא
ומי יהיה המים שיוציא׳ ומה יהיו הדברים שיוציא ומאיזה בעל הבית יהיו
הכלים שיוכל לטענן בחובי הפסחים ואם בא עליו בטענת גנבה מה דינו
בגבל אלה : י׳ ראוהו שיצא וכלים מגולים בידו מה דינו : י״א אם היה
עשורים בגנבה וראוהו שיצא בכלים עשוים או ראוהו שנכנס וראוהו
שיצא כלים והוליאן או סמוים או מגולים ולא היה בפני בעל הבית וכן
אם לא היה שם בעל הבית וראוהו עד א׳ שנטל משם כלים ואינו יודע מה
הם ובעל הבית טוען יותר ממה שהוא אינו מודה או שטענן בחובי תפסתי :
י״ב אם אין בעל הבית יודע מה נטל אך שומר שלו או אשת השומר או
שכירו ולקיטו אומרים שכך וכך נטל אם נשבעין במקומו אם לאו וכן אם
עונן הגנבל מן הגזלן דבר שאינו אמור ממנו מה הוא : י״ג המכיר כליו
וספריו ביד אחר וטען אחרים משכנום לי על איזה ענין נאמן בתפיסתו
ואימתי עשו בו חזקת הסוק שיטול זה כלי וזה לשני או מה שהלוה בהן
ואימתי מפסיד : י״ד משכון מדברים שעושים בהם אוכל נפש או משכון
אלמנה מה דינן אם יש מתלוקת ביניהם : ט״ו הין חופס משכון שאינו שוה
מה שהוא תובעו עליו והמחזיק אומר אתפסנו שאלני שוה לשני אלו :
י״ז הין שותף שעובד חוב על מה שתופס והוא דבר הידוע בשתוף בין
שניהם ואם חובא המחזיק שיותר מן המתלה ישלו באותו שיתוף שתופס
אם נאמן אם לאו : י״ח אם נאמן החופס בעבדים גדולים או קטנים או
בשהמות שחוב יש לו עליהן • והין חובא מלוה על פה על יתומים וחפס
משלהן • וכן החופס בשביל פקדונו שלא החזיר לו הנפקד וכל חופס
כשנשבע להשאיר בידו מה שתופס אי זה משבעין אותו • י״ט משכונו של
ישראל שהיה ביד גר ומת הגר בלא יורש או משכון של גר ביד ישראל ובא
ישראל והחזיק בו או גר שמחוייב לאחרי׳ ובא ישראל אחר והחזיק בנכסים
כשמת אם נשבעין כשנפרעין מן המוחזק מהן • וכן גר שיש לו על ישראל
שטר במשכונא קרקע מוחזקת ומת ובא ישראל והחזיק בקרקע
מה דינו :

שער נ נחלק לה׳ ענייניס וזהו פרטן : א׳ דין לוה שזרק חובו
למלוה או שרצה לתתם לו ולא רצה לקבלם ונאנסו או
נאבדו • ב׳ דין לוה שבלה חובו ע״י שליח באיזה ענין יתחייב בהם על
שיגיע לידי מלוה • ואם יכול לחזור המשלח ולישלם מיד השליח ואם השליח
יכול להחזיק בהם בחוב שחייב לוה שנשתלחו לו וכן אם הוליכן למלוה
ומלאו שמת או שמת לוה קודם שהגיעו ליד המלוה למי מוהנן השליח •
ושליח שאחר שקבלם החזירם ללוה מה דינו עם המלוה : ג׳ דין שליח
שאמר לו הלוה הולך מנה זו לפלוני שאני חייב לו ולא הזהירו לקבל ממנו
שטר החוב ופרעו ולא בקשו אם יקרא פושע בכך : ד׳ מלוה שעשה שליח
להביא לו מלוה אימתי יכול להכריח הלוה בכך ואם נתנם נשטר • וכן אם
משלחין פעמים בדיוקני אם עליה מחומים בו בזהו דיוקני שלו וכן מלוה
שאמר ללוה שלח לי הלואתי ביד פלוני וכן עשה ונאבדו או נאנסו וכן אם
הרשהו לגרש לו ביד מי שירצה ומסרם ביד שהוחזק לו בנאמן ונאבדו אם
שכפר השליח שלא נתנם לו שטען קבלתים ונתתים לו והוא אינו מודה לו
וכן אם משגרם ממון הלואה באגרות שלום שכתוב בהן שיתן הלואתו לזה
ומה דינו אם טען שלא כתב אותה וכן שליח שאמר ללוה פלוני מלוה שלך
שגרני אצלך לשלוח לו הלואתו ונאבדו ביד זה והמלוה מכחיש דברי השליח
או שמת השליח מה דינו וכן אם שטען לתמשיש דינרין מניתיו ותמשיש
דינרין הביא לי והלוה אומר מאה אמר לי ומאה מסרתי לו ואם אין הלוה
הולה לשלוח לו ע״י שליח אם כופין אותו בכך : ה׳ שליח שבא בהרשאה
אם כל דיאור משפטי הרשאה ואימתי החזירו לבא בהרשאה ולמי החזירו
למנות טוען בחביעתו :

שער נא נחלק לט׳ ענייניס וזהו פרטן : א׳ דין מי שנושה בחברו
מנה וחברו בחברו שמוליאין מזה ומחנין לזה ואם יכול
הראשון למחלו : ב׳ אם נאמן לומר שפרוע הוא או אמנה מפני שהוא חייב
לזה וכן אם חייב לאחרים ולעצמו בהולאתו שהחוב יחר על חוב חברו אם
יאמן בכך : ג׳ על איזה דרך נקנה שטר חוב אם חוב על פה וכן אם
נתחייב לו ע״א בשטר או חוב בכתיבת ידו של לוה או אם הקנהו שטר חוב
באגב או בקנין מה דינו : ד׳ דין מוכר שטר חובו על דרך שלא זכה בו
הלוקח כי אם בגופו של שטר שמסר לו אם כחפהו להחזירו בדמי קנייה
וכן אם הלך הלוה אחר שידע שהמלוה מכרו ופרע המלוה והיא הלוקח
או שמכר שטרו ולא מסרו ופרע הלוה ללוקח ודין שטר משכונת קרקע
או מטלטלין אם צריך כתיב ומסיר׳ להקנאתן ובא זה דרך מקנה שכיב
מרע שטרי חובותיו : ה׳ קונה שטר חוב מחברו והוא עצמו שקנאם תחום

עליה בעל או לוה המעיל שהמלוה זכהו בפניו לאחר : ו׳ אימתי יכול
מוכר שטר חובו לחזור ולמותלו הוא ויורשו והמכרסת שטר חוב לבעלה וכן
בשיב מרע שנתן חובו וכן מוכר שטר משכונתו או מקנה שטר חובו במעמד
שלשתן וכן אב שמכר חוב שחייב לו בנו בשטר ומת אם יכול הבן למחלו
לעצמו • וכן כל אלה והמוכר או היורש שמחלו מה הן בחשלומים ואם צריך
להמלך באחריות מכירת שטרות ואם מצא הלוקח כלום שנמכר לו שהיה
עני מה דינו וכן גר שמכר או נתן שטר חוב שהיה לו על ישראל ומת הגר
מה דינו : ז׳ אימתי אינו יכול המוכר לחזור בו ולמחלו ודין מוכר שטען
במכירתו שכבר היה פרוע ממנו וטענה כשמכרו או שמכר שטר שאין בו
נאמנות למלוה וטען הלוה שפרוע הוא אם יכון המוכר להשבע שאין
פרוע : ח׳ דין הטוען שטר חוב מחברו שנמצא ברשותו שהוא זכה בו
מפני שקנאו מבעליו באגב או בכתיבה ומסירה ונאבד שטר קנייתו ומה
דינו בא׳ מן האחין שטוען על שטר שבידו שאביו נתנו לו בכתיבה ומסירה :
ט׳ מלוה מעות מכיסו בעד אחר והשטר יוצא מתחת יד זה שהלוה מכיסו
וכן אתין או שותפין או אשה הנושאין. ונוחלין בתפיסה הבית ויצא שטר
בשמן מה דינן :

שער נב נחלק לל׳ ענייניס וזהו פרטן : א׳ דין שטר חוב הנמצא
בשוק על אי זה ענין ימצא שנחזיר אם לבעל אליהו : ב׳ דין שובר הנמצא בשוק :
ג׳ שטר חוב היוצא מתחת ידי שלים והלוה טוען שהוא פרעו על אי זה דרך
נאמן השליח על שליחם וכן אם את השליח ואינו ידוע על מה חושלם בידו
או שלא אתו ונשתפק מה שיבו מצלו עם כל ביאור דיני שליחות : ד׳ המחייב
עצמו בקנין ומת והגיע שטרו ביד אחר שהפקידו לו הלוה ולא אמר רק
שישמרנו • ודין שטר הנמצא שהוא חייב עצמו לפלוני ולא פירש מה יעשה
בו או שקנה בפני עדים שהוא חייב לפלוני ולא נזה להם שישמרו לו השטר
או שפי׳ ורולה לחזור :

שער נג נחלק לל׳ ענייניס וזהו פרטן : א׳ מלוה המחזיק בשטר
חובו ונשתפק לו אם הוא פרוע • ב׳ מלוה אם יורשיו
שנולד אצלנו שמצאו השטר שטובעין בין שטרות קרועין והם אומרים ברור
לנו שאין פרוע או אומרים שאינם יודעים מה שידו : ג׳ שובר הנמצא
בשוק ביד מלוה או ביד שלים תחום בעדים או אינו תחום וכן שובר היוצא
מתחת יד המלוה מכתיבת ידי הלוה מה דינו : ד׳ מי שלוה במותו שטר בין
שטרותיו פרוע ואינו יודע אי זהו או שהיו לו ב׳ שטרות על אדם א׳ ונאמר
א׳ מהן פרוע ואינו יודע אם הגדול או הקטן או שהיו לו על א׳ ב׳ שטרות
ונאמר ללוה חוב לך בידי פרוע מה דינו :

שער נד אין בו כי אם ענין אחד : א׳ דין שטר שלא פי׳ בו אי זה
מטבע היה ולא כתב בו ממטבע מדינה זו אבל פי׳ מקום
הלוואה ואין יודע אם אלא אם מטבע א׳ וכן אם לא פי׳ מקומו ולא משקלו
והוא חובעו במקום הלוואתו או במקום אחר שהמטבע חזק וכן אם פירש
מקומו ולא פירש משקלו והיו שם שני מטבעות וכן שטר שכתוב בו דינרין
סתם או כסף סתם או כסף דינרין או דינרין כסף או להב דינרין או דינרין
להב מה דינו :

שער נה נחלק לג׳ ענייניס וזהו פרטן : א׳ דין שני שטרי חוב
אחד כתוב בו ניסן סתם ואחד בתמשה בו או שנכתבו
בשנת העבור אחד כתוב בו אדר ראשון או שני ואחד כתוב בו סתם : ב׳ דין
המלוה הבא לפרוע ממקבלי מתנות שכיב מרע שזוכה לאחד מאתים
ולאחד ג׳ מאות ולא׳ ד׳ מאות או שכתב להן ואחריו לפלוני כילד גובה
מהן : ג׳ אחין שחלקו א׳ נטל קרקע וא׳ נטל כספים או שלא חלקו אלא
קרקעות אם נובה מלוה מאיזה מהן שירצה או השלים מכל אחד ואחד
וכן ג׳ לקוחות שלקחו כאחד והם כלן לפניו או מקצתן ממי מכל אלו נפרע
וממי ילקח :

שער נו אין בו כי אם ענין אחד וזהו פרטו : א׳ דין שטרי חוב
המוקדמים ושטרי חוב המאוחריס ושטר שנכתב ביום
ונתעסקו באותו ענין כל היום ונתמוהו בלילה וכן עדים שנמסרים להם
עדות בקנין במדינה זו ונכתב במקום אחר אי זה מקום כותבין ואם קנו
ונשתהו מלכתבו יום הקנין או יום שהעדים עומדים בו ושטר מאוחר על
אי זה דרך הוכשר ושטר שאינו מבואר אם הוא מאוחר או מוקדם באיזה
מהן נחזיקו :

שער נז נחלק לב׳ ענייניס וזהו פרטן : א׳ דין שטר חוב שנקרע
או שנחקרע : ב׳ נמחק או נטשטש מי שרולה לחוליכו
למדינה אחרת אם יכולים ביל להטשטשו וכילד מטפיסין אותו ולוה הטוען
על הטפסה ב״ל פרעתי וכן מקבלי עדות מחוב על פה אם יכולין לכתבו
בשטר ודין עדים שטעו וכתבו שם הלוה בחלוף אם יכולין לכתבו פעם
אחרת משמו הראשון :

שער נח אין בו כי אם ענין אחד וזהו פרטו : א׳ דין אשה שלוחה
ונשאת מה דינו של מלוה אצל הבעל :

שער נט נחלק לב׳ ענייניס וזהו פרטן : א׳ דין מלוה ששהה זמן
רב מלחבוע חובו ולוה שמכר והמלוה חתם על מכירתו
בעד או שחלק נכסיו בפני המלוה וכתב לו ביניהן קרקע כל שהוא : ב׳
שכיב מרע שאמר תנו מנה לפלוני בעל חובו או שפי׳ בחובו או כראוי לו :

שער ס אין בו כי אם ענין אחד וזהו פרטו : א׳ דין בכור או

Digitized by Google

מפתחות ספר בעל התרומות

ששיש שאמרו אין רצונו לירש ואין רצונו לפרוע ואם ויחרו וקבלו מלאין ופרעו אם יכולין לחזור ולומר נפרע ונטול חלקו :

שער סא נחלק לשני ענייניס וזהו פרטן : א׳ אי זה מלוה בשטר גובה ממשועבדים ומלוה על פה אצל משועבדים ויתומים ומקבלי מתנה ומתנת שכיב מרע אם נגבית מאלו ויתומים שיצאו מעלטלין בלבד אם כופין אותם להגבותם וכן יתומים שנשארו בלא נחלה מאביהן אם פורעין חובו מהלהם וכן מלוה על פה שקדמה למלוה בשטר או שלוה ישקב על פה בניסן ומת ונפלו נכסיו לבניו ואמ״כ לוה בנו בשטר והנכסים אין מספיקין לשניהם מי מהם גובה תחלה ואימתי יחול שעבוד החוב אם מזמן כתיבה או מזמן הקבוע לפרעונו :

שער סב אין בו כי אם ענין אחד וזהו פרטו : א׳ אימתי החיר לכוף הלוה על ידי עכו״ם ואם העמידוהו ממון מה לינו :

שער סג אין בו כי אם ענין אחד וזהו פרטו : א׳ הפורע מקצת חובו והשליש את שטרו שיתנהו לו לגבות כלו אם לא יפרענו לזמן פלוני :

שער סד נחלק לג׳ ענייניס וזהו פרטן : א׳ המחייב את עצמו בדבר שאינו קלוב : ב׳ המחייב את עצמו בדבר שאינו מצוי אצלו או שעבד אצלו כל נכסיו המצויין לו לפרעון אותו דרך שאינו מצוי אצלו : ג׳ אין מי כלוה מעות ואחר שהוליאם משכן לו עליהם שדה שלו : ד׳ המחייב עצמו בדבר שלא היה חייב ממנו ונמצא שטעה או שאמר לו חייב אני לך מנה בשטר מה לינן :

שער סה נחלק לב׳ ענייניס וזהו פרטן : א׳ אין אשה שעמד אחד ופרנסה בלא נתן הלואה או לוקח למזונותיה בחיי בעלה או שמתה הבעל בפניה שלא להלוות לה מזונות והיא שתקה ואח״כ לוותה או שאמר לה אם אמת בביתי אני אזונך ועל כל זה לוקח או שתלוה בעלה ואחר כך אמר כל הון שיהו מפסיד : ב׳ מי שנתן קרקע בשיור מזונות ואחר כך לוה לזון את עצמו והולה למכרו כדי שיפרענו • המפרנס יתום שלא בתורת הלואה והאומר לחברו זון יתום זה ואני אעזרך בהוצאתו ומתוך כך אספו אל ביתו ורוצה לחזור מלעזרו מה לינו וכן חגמולי אם ליש והתשורות שאדם עושה לחברו מה הן המקומות שיכול לתבעו מהן כשאר מלוה : ג׳ עני שלוה על הלקח שעתיד לגבות ואחר כך נתעשר מה לינו :

שער סו נחלק לשני ענייניס וזהו פרטן • א׳ אין שני שטרי מלוה היוצאין ביום אחד ואין לוה קרקע המספיק לבייהם ושני שטרי חוב מסכום אחד על אדם אחד שנעשו זה אחר זה אם גבה על שני את הראשון : ב׳ מלוה החובע בשני עליה אחד מעיל במנה ואחד מעיל במאתים או שהיו תמשה עליה זה אומר מנה וזה אומר מאתים וזה ג׳ מאות וזה ד׳ מאות וזה ה׳ מאות או אחד אומר חבית של יין ואחד אומר חבית של שמן או אחד אומר בדיוטא עליונה ואחד אומר בדיוטא תחתונה על מי זה דרך אלטרפין :

שער סז נחלק לד׳ ענייניס וזהו פרטן : א׳ אין חוב מאוחר שקדם וגבה קרקע או מטלטלין מלוה עכו״ם או מישראל : ב׳ אין התופס מעצמו או בשליחות אלוה בנכסי לוה וחב לאחרים באותה תפיסה או במקום אחר לאחרים אם חב לאחרים וחב לעצמו וכן אם בא לידו מן הלוה ממון בפקדון ותפסו לזכותו לפרעון חוב הלוה : ג׳ שני ישראלים שהלוו לעכו״ם אחד והאחד מוקדם בשטר הנעשה בגופן של עכו״ם ובא המאוחר והחזיק במטלטלין או בקרקעותיו מה לינו : ד׳ שטר מלוה שנעשה בגופן של עכו״ם מישראל לישראל ועליו עכו״ם ומסרו בפני ישראל או שכתוב בערכאות שלהם וחותמיהם ישראלים או עכו״ם אימתי הם כשרים ואימתי הם פסולים :

שער סח אין בו כי אם ענין אחד וזהו פרטו : א׳ שטר שכתוב בו מלמעלה מנה ומלמטה מאתים או מלעלה מאתים ומלמטה מנה או שני לשונות שמתעותן בשני פנים ותפס בעליה מה שתפס או שלא תפס מה לינו :

שער סט אין בו כי אם ענין א׳ וזהו פרטו : א׳ אם כופין את המלוה להפרע מחובו לאלמין ואם הוא משכונת קרקע מה לינה :

שער ע אין בו כי אם ענין אחד וזהו פרטו : א׳ הפורע חובו של חברו שלא מדעתו או שנתפס עליו במס המלך או שנתפס על חוב חברו והוצרך לפרעו בשבילו מה לינו :

הקדמת בעל המחבר ספר גדולי תרומה

דברי הזעיר עזריה

אל דעות ה׳ אשר לו נהכנו עלילות מגעלי גבר ומחשבות אדם • יתברך שמו • הוא יודע ועד • כי כמעט שעברתי משנות הילדות והשחרות אשר להיותם ימי ההבל • אלכתי בהם אחרי ההבל בתהבת ילדי נכרים למודים חלוניים ממיני שונים • מיכף שהגעתי אל ההתלת רשתית בנגרי זמן הבחרות • חנני הגומל לחייבים טובות ויט אלי חסד • כי נפתחו עיני שכלותי אשר הוכו בשמורים • ואחזה מנכי אשית לבי על גזרפת נעורי • בעשותי העיקר טפל והטפל עיקר • בושתי וגם נכלמתי כי רפו ידי מדברי תורה הארייים לעמוד הגמרא וכל הסמוך לה • וכל הגראה עמה • מכל ספרי המתעסקים בה אשר מהם תצא הוראת הסגת אשר הצלחת הנפש בקיום משפטיו ית׳ ולשמור מצותיו על אמתתן כפי דיניהם המלוקים כי לכך נוצרנו • אף רותי בקרבי המם ימס מצטער על התרשלות הזה שעבר • ולוגג על העתיד • פן אדבקני תשוקת חבוק חק נכריה • וחמנעני בחצלב חלילה • מלהתענג מזיו כבוד ד׳ אלוה אהביה ויעלת חן שתתעלה לבחם • טהור לא הסולה :

עד כן שמתי פני לגרש את האמה הזאת • ואמרתי לנפשי שובי אל גברתך הגמרא הערוכה בכל • ואל תמעיטי מלהפוך בה והפוך בה דכולא בה • אולי יתכן ה׳ לבאות להיות תורתו שעשועי • ולא יזכור חטאת נעורי ופשעי • ומן אז והלאה התחזקתי בלמוד עיון הגמרא וכל הסייך לה כאשר יוכלון שאת כחות שכלי הקצר • אחזתיו ולא ארפנו ולא זזתי מתבו בשקידת הליכה אל ביתו ועל לחכמים רבני וגאוני הישיבה פה ויניציא יע״א עיר מולדתי בארבע אמות של הלכה • על אשר הבבו תקופות הימים וחלופי הזמנים ברצון שוכני סנה המציע אותם ומנהיגם יתברך שמו • ויוציאני ברוח חפצו מן העיר הזאת ויניחני אל תוך עיר פיס״א יע״א • ומצאתי בה עדה מפוארה ממיוחסי עמנו • אשר היה מחסד טוב רצונם וחין ערכם נשים עין חסקה בי • מבלי הביט היות לעיר אני לימים וזעיר לחבונה ושמו מעטה עבודת הקדש הקדוש ההוא על שכמי החלוש • והחמיל ברוחי אצלם משך שנים מה • ומאת ה׳ היתה זאת • כי הן אמת הלומדים האמה אצלמים היו תמיד בכל מדה חסובה ובירא את ה׳ כל היום • אך רע יקר היה חסר לי כי לא נמצאו שם לא סופרים ולא ספרים לקבוע ישיבה של עיון אשר היה הלמוד האהוב והנכסף אצלי • והוכרחתי להיות מסתפק במועטו המוסג ממני ולהתבונן בעיני לבינו בקצת ספרי הפוסקים ז״ל הנמצאים בידי • ובפרט ביותר כוללים שבהם שנתפשטו בתפילות הגולה הם הרמב״ם והרב בעל הטורים זכרם לברכה • ונכספה וגם כלתה נפשי כוסף עצמי להכנס חדר לפנים מחדר בהבנת דבריהם • ע״פ שרשיהם מהמקור אשר ממנו חולבו ולישא וליתן כפי חולשתי בדקדוקים והויות בחלופי הסברות עם שובי הסוגיות • ולאשר הקפרסם מה שהפליגו ז״ל להזהיר להתעסק בדיני ממונות • היתה מגמתי לעשות עליהם עיקר שרשי • ולכל בהם חיי רותי :

ועלה בדעתי תחלה לקבוע מלאכתי על א׳ מהחבורים הנ״ל • או על הרמב״ם ז״ל • או על הרב בעל הטור ז״ל • ואולם בעבור זאת הסעמתי את עצמי וכמעטתי מלכתוב על גוף ספריהם ז״ל • כי אמרתי מה מני יהלוך ומה יתרם יתום כמוני • אפרי מה שכתבו עליהם גדולי עולם ז״ל • וביחוד כי הסמך ילא על הארץ אור ישראל וקדושו רב אחד לכלנו גאון ספארת עטרת גלותנו המופלא בדורו מוהרר״י קארו זלה״ה • וכל מאוויי רוחי היו לכתוב על ספר אשר לא כתב פליו זולתי • למען לא יחסר לי לגבות רוח תלולה לדמות בלבבי להוסיף ולחלק בו יותר ממי שקדמני בפירושו עליו • ובהיותי משוטט במחשבתי על זה ראיתי ונתון אל לבי כי בטוב החפוש • מצאתי ראיתי היות רוב רובי הדינים המובאים בחשן המשפט • הם נלקחים מספר הרב בעל התרומות ז״ל • ומשם הם מוצאיהם לנו שאיהם ועניינם • מלבד כמה וכמה דינים אחרים מצאתים בספר הזה אשר לא באו בחיוך ספר ת״ה • אז אמרתי הנה באתי אל חכלית מה שביקשתי אליו • ומן שמיא מיחבו יהבו לי מיגלותא לא לפ חוט לי שערי אורה ולהעלות על זכרוני מגלת ספר מכתוב עליו כאשר עם לבבי • אשר ספר זה עם היותו כמעט מהקדמונים • אחרו פעמי התפשטותו ע״י הלפוס בכל ישראל ; ועוד מעט בשנים שנלפס • ולא נולע כי באו אל קרבו מחכמי שלמי ישראל לפרשו ולבררו • באופן שלא נמצא עליו שום פירוש כולל כל ערוש וערוש :

ולא אכחד כי עם היות ראיתי הספר הזה קודם לאתי מויניציא • היה זה באקראי ולא בשקידה • ובהמצאי כפיהם בעת ובעונה ההוא • נכסוף נכספתי תכף ומיד לשים עיני עליו בהמשכותי לדעת היעמדו דברי אחרתי ליישר בו תבור פירושי • אך בעונותי הייתי אסור ממנו : כאשר חסרו לי אז כמה ספרים אחרים עיקריים • וכחבתי לויניציא לאיש סולי מחשובי הרבנים אוהב דבק מאת לי נר״ו • אמצא חן בעיניו לשלוח לי ספר התרומות • ולא אחר לעשות הדבר כי חפץ חסד הוא • ובהגיעו לידי • עברתי ובחתי מעטר לעטר במחנה חבורו • ומצאתיו עשר ידות ממה שלמיתי בדינים מחולקים בהמצאות מחולקות וסברות לקוח העיון ופלפול עמוק • ושם ראיתי את הענקים אשלי רבבי מגדולי תבאי ישראל הקדמונים עיה״ם כהר״י אבן מיגא״ש והר״י אלברצלוני והרב אב ב״ד וזולתם מגאוני עולם קמאי ובתראי בערך לורו זכר כלם לברכה • אשר הרב המחבר ז״ל מביא סברותיהם ודבריהם בכמה עניינים עמוקים • ואשר הלהיבני יותר • הוא מה שבאו בו ברוב עניין ורוב מכון מתשובות וסברות החייר הגדול רבן של ישראל הרשב״ן ז״ל אשר היה רבו מובהק • וכבר נודע מעולם הפלגת גדלת שכמתו יותר ממה שהפה יכול לדבר • וכמה וכמה צריך להעתיק בכל דבריו הנאמרים באמת ובהבערה ולקקוק עצום ונורא מאד • והשתכלתי עוד כי במעט מהשנים נדפס שלש פעמים • אשר היא הוראה מוחשת כי כל רואיו לפנים הכירוהו וטעמו טעם חשיבותו ותיש קל מהרה לא נמצאו עוד מפרשוני׳ עד שהביא ההכרח להדפיסו פעם ופעמים גם באלרות מע׳ חכמי אשכנז ופולונייא יע״א אשר להם יד ושם בטיב הכרח ערכי ספרי הפוסקים והמובחרים שבהם להקריבם ולהתעסק בחבוריהם :

הן

Digitized by Google

הן כל אלה הטעמו׳ ויותר מהמה • סרהיבוני בנפשי עד לאמץ
זרועותי להגליא אל הפועל המערכותי ולהביא ליבי מעשה
בתורי על הספר המעולה הזה : אפס כי לא היה קשה עלי מאד לקרות
אל המלאכה בעבור מה שהיא מבואר • לערוך בהפירת לאמי שיכוה בעיון
כזה • שיהיה אצלו כל מבור הגמרא לרמות כל דבר במקומו וסרטו • וגם
רבים מספרי גדולי האחרונים ז״ל אשר יעמדו בתוך קבוריהם הביאו
אל שלוכות הרמשונים ז״ל ונשאו ונתנו בהם • ואני בעניי הייתי אסר כל
מוב על בלי הימם לי כי אם גמרא קמא וקבועות ונזיר • וכן אינה ספר
מהמחברים האחרונים ולא הערייס שבהם • ועכ״ז נשענתי של רחמיו
יתברך הוא יגמור בעדי להמציא לפני כל המלערך • וגמרתי להתחיל על
כל פנים במלוה ומן הסמים ישיאונו להביאה ליבי גמר טוב • ובכן בהשלו
הגדול לחקתי ונכנסתי בעול המלאכה • אבל לא יכלתי להתחיל מיד
בשער הרמשון ולהתמיד בשערי הבתים אחריו כסדרן בזה אחר זה •
לחסרון הגמרות כדבר האמור • אלא בקשתי מהשערים אשר מקומם
ורשם היה בגמרות הגמלאות אתי • ועליהם התחלתי לכתוב • ועיני
רמו והביטו נפלאות מחורת הגמרתו יתברך הפרטית • כי על ידי קלת
התחלות שהייתי עושה • היה מזמין לידי מזמן לזמן מיזו מסכתא אם
בהשלה מהעיירות הקרובות ואם בארופן אחר • וכיוצא בזה מיזה הספר
מהספרים החשובים • וכפי מה שהיה מזדמן אלי • הייתי כותב בשערים
נסרונין אחד הנה ואחד הנה • פעם בהקליס המאוחר • ופעם באחור
הקודם • ונמשך הענין כן כל הבתים אשר הייתי מתגודל בעיר עיסה
בארופן שנעשה שם אלף גדול מהתבור • עד כי ממפון שבתו הבנתי אלי
הוא יתברך והפליא חסדו לי • והביאני פה העירה ושיאיל לעמוד לשרת
לפני העדה הקדושה רמשי אלפי ישראל ק״ק ת״ת ספרד יש״ת • וכאן
היתה שביתת השלמת תבורי לעבודתו יתברך • ובעובו הגדול מסיה נפשי
יוצאתו לאויר העולם : ואל ישוב דק נכלם :

ואחרי הדועי קיבל אמרי אמת דברי׳ בהויתן מהשתלשלות הענייני •
ואיך נתגלגלו עד שבאו לכלל יפוב ומתוק בכתיבת פירושי • הנה
גם אבא להגיע מהלך שבילי מסבתי בו • ואיך זו אלך במה שאני כותב •
והוא כי כל עיקר השתלשלותי היה למדע כפי מכות ערכי • מה שאמני עדיני
אלל מהשקלוקים קושיות וסרוקים מסת ומתן שקלת ופריה הרגשים הערות
והחיות התירות ויסובים הן בדברי הרב המחבר ז״ל עצמם הן כפי הלעת
פוגיית הגמרא והשמועות אשר מהם תוכנו • וגם מפתח זולתו מן הפוסקי׳
ז״ל זהיה מהברת התפוס והתקירה על הדיני׳ אשר בהם יבבר הרב המחב׳
לנקם ולדרוש גם בגדולי המחברי׳ האחרי׳ כגון הרי״ף והרמב״ם והתוס׳
והרשב״א והרא״ש והטור ורבינו ירוחם והר״ן • והרב המגיד והרב הנמקי
והריב״ש • וכמה גדולים אחרים • ישלוו מהיליים בכבוד • לרמות מה היתה
פונתם באותם הדינים • ואם על דברי מיזה מהם • האיר סות ית׳ עיני
בליזה לקלוק מתוקם • אז אבינה הלשון ההוא • ואכתוב מה שהעלתה מעולת
דעלי השכל מהתעוררות עליו • וברחתי כל מה שיכלתי מלהרחיב להבינת
הלשונות של הפוסקי׳ ז״ל ולהעתיק הדברי׳ ככתבן גרידת כל אלא אוסיף
עליהם מיזה נופך מפולם • כי הנבת נאל יהבדך מלאה הארץ דעה על ידי
מלאכת הדפוס והספרים נמצאים בכל עבר ופינה • ומה לי להגליל כמות
חבורי ולהרבות מספר קונטרסיו במה שתכן ה׳ לחלק הרב המחב׳ ההו׳ אשר
לא עמלתי בו ולא גלגלתיו • כי מה שנמצא לגדולים אשר קדמוני מבינים
בחבוריהם דברי זולתם כהייתן בלי שום תלוש • כאשר הגדיל לעשות עמם
אבי הפעולה רבינו הגדול מוסר״ קדרו ז״ל • אינו ענין לאשר אתו בו • כי
הם ע״ה כיונו בזה לא׳ מפני דברים שביהם כל׳ טובים לזכות את הרבים
ישלם ה׳ פעלם • הא׳ לפי שבאותם הזמנים • לא היו כל הספרים נמצאים
בל כך ורובם היו מלתיבת יל • ומי ומי היה יכול להשיג ספר א׳ מהם •
ולכן נתחם ל המחבר האחרון להעתיק דברי הספר הנמצא אתו • להועיל
לאשר אינינו בידו • ובבר אמרנו שאין הדבר כן בזמננו זה אלא במעוטא
דמעוטא • והב׳ כי אפי׳ מן הספרי׳ הנמצאי׳ ומצאו לאור הדפוס • יבינת
דבריו מי שחבר ספר אחר • לחדו׳ על אמתתן ולהסכי׳ עמו ומתיל׳ באותה
הסברת ולקבוע הלכה כמותו • כי ע״י הביאו אותם בפתח מבלי יקלוק
עליהם או ישורר על סתירתם • יודיע לאיזה ומי הכי ס״ל • והוא מבואר
כי לא יתכן זה אלא למאן דרב מבריה וגדל כחו שיהי׳ בעצם מעלת מדרגתו
מה שיספיק מהתיבות לפה חוזק וקיום לדברי זולתו לשיקובלו להלכה
ולמעשה במה שהוא מסכים להבינה בפתח • מה שהוא מפורסם מלות
שפלותי לא יגוייר אפי׳ בדרך דמיון רמוז להכנס בגדר זה • ולא״כ למה זה
אהיה עלי לעמ׳ בכובד החבור ולא אחוש לטורח הלבו׳ • הן אמת כי לפעמי׳
יקרה אשר ואחן לענין פסק הדין בדבר נפל בו מחלוקת בין גדולי הפוסקי׳
ז״ל • ואין זה אלא על כל ההתוכחות בהתחלפות איזה דקדוק והרגש •
ולא אלמה בנפשי לומר יקבלו לעתי לסמוך עליו לעשות מעשה • ומה גם
בקלת דינים מחולקי׳ ממש המלאתים בעניותי • אשר בשה בגבנם תבנית יל
מורה באצבע שאינו מהענתק׳ שום מחבר • לא מלערך להזכיר למעיין • מה
שהוא פשוט מאליו • שלא יקבל דברי בהם כפוסק וגוזר חלילה • רק עשה
יעשה כחכמתו אחרי העמיקו מחשבת זממו במה שיוכל להעלות מהסכמת
הפוסקי׳ הרשאי׳ ז״ל : ואני עני ונואב לבי יחיל בקרבי יראה ורעד יבא
בי מפחד תמיד פן ח״ו נוקשתי באמרי פי ונפלתי בא׳ מב׳ מכשולות • הא׳
שבא מאיך תוכוח בהתעוררי על איזה דקדו׳ או קשי בדברי רבותינו גאוני
חכמי ישראל רמשוני׳ או אחרוני׳ אלה״ה אולי נטתה הקולמוס בדיזו
אלוה • מדרך המורה והכבוד המוטלי׳ עלינו ולא בא׳ הלבדים מסולסלי׳
בעגוה ומוסר כרמוי לגדולים שכמותם • ועל כן בלב נשבר ונלבה מתעטף

בטלית ההכנעה • הנני משתטח לפני עצמותיו הקדוש׳ של כל א׳ מהם •
ומבקש ממנו מחילה • אל יקח שם עלי חטא • אם בא איזה דבר בלשי
מכוון בלשגגה לגיגת במחלוקת קצת הסופר והוא רמוס יכפר : והב׳ יולא
מגיל הסמא ונבנס בשעת שבלל הבריה וקרוב לרוחי • כי בעונותי לחסרון
הגבר ובהכירי מעוט כחוקי בכל הכל כמה הם קנרי יל • אני חוסל את
עצמי ותוספני לי מחמאת הגבהה והעטות • כי מי יוכל אם ח״ו לפעמים
אני משתבש או בקוטי או בתירון וגם בהבנת פשט הדברי׳ • ובפרט בהיות
החבור אינו כל כך מעט הכמו׳ ובכרוב דברי׳ לא יחלל פשט מחסרון הגעה
לפקולת האמת וקל״ו אם תמצא מזה המעבה מפסק הדין הישר ויגרום לבא
לידי מעשה בהפך המשפט המוכלל חלילה חלילה • ותהי זאת נחמתי פי יגדל
לא אבת מסדו ית׳ לה׳ ולמשפטן לי למעבן אהיה נקי מה׳ ומישראל • אם מה׳
כי גלוי וידוע לפני כסא כבודו • כמה וכמה הייתי תמיד מירא הורא׳ ובכל
עת ובכל רגע עומד והומה מחפלל ומתחנן אלא יגא דבר בלתי מחוקן מתחת
ידי • ואם ח״ו יהיה איזה מעבה בתורה הכתיבה • כבר ראו עיני הגבתו ית׳
בשמי׳ ממעל • כי לא בטרד ולא במעל • ואם מישראל כי בזאת אני בוטח
בעוד לבב הקורא המוכתר בקנין המעלות המלותות אל יבהל על פיו ולבו
אל יתאר להתמימני • כי עשה יעשה לו כנפים לרון אל מערכת ההתלות
ויהיה לי לפה ולמלין פרקליט וסניגור • כאשר ישים נגד עיניו כל המולאות
אתי כאשר מרמת בספר דברתי הן מהיותי ברוב החבור אני לבדי בלי רב
מו״אבר • והן מהברון הספרי׳ העיקריים המוכרחים • אשר מידי זמן ועידן
היו יולאי׳ למקוטעים ובאי׳ לקראתי עד שהייתי כותב כפי הטעו׳ מלבב על
השערים מקפן על הסמועות • ומכאן יאתו לליק דרכו עוד לדון אותי לכף
זכות • אם אולי בא בתוך דברי איזה ענין אשר הגיל אותו
מחבר זולתי באיזה ספר אתר • יסוב אמריו לו ולזולתו בקיום אמין וחזק
על הין הלק והאמת לי קרה כן על כי בטע׳ כתובתי לא אלטה עיני בספר
ההוא וכל אוהבי ויודעי מחמול אלסום מכירים אותי ויודעי׳ כי מנעורי
מאסתי פתיחות המלה הגרוע׳ להתלבש בטלית שאינו שלי ולהתפאר בעמל
אחרי׳ • וחס ליה לזרע ה אלהא ע״ה יהי לבדכה וזכרו • להתעלם מלומר
דבר בשם אומרו • וא״ד דרבה המבין נפוני בוהות יש״ם • הוא העל הוא הדיין
הנאמן • אם יש דברים אינם כל כך מעבי המספר • ילאו לאור הדפוס
כתבוס מחברי׳ בספריה׳ בשם עצמם • ואני אני הוא שכתבתים אליהם
כמשיב מפני הכבוד לאבר אז שאלוני • כאשר בטחתי בחסד אלהים יחנני
להפיל׳ הפר תשובתי וכל רומיהם יכירום • והנני רואה עיני ויגיע כפי ביל
ז לתי ובאשר עמלתי אני הוא השליע׳ מבלי אוכל גנוהליל פסוח המליצי
לא • כן אלכי עמלי • כי איניני כותב על שמי • כי אם אשר תכן אלהים את
עבדו • האמנם אם אחרי כתבי בא לידי אי זה ספר אשר ראיתי בו דבר
מה אתשה כתבתי אז לפעמי׳ כשהייתי זוכר באיזה מקו׳ הבאתי אותו הענין
אני מזכיר שאלתי כן בספר פלוני • ולפעמים נעלם ממני מקומו ונשארו
הדברי׳ כהויותן ומשנה לא אזה ממקום׳ יוקלת דקדוקי׳ יצאו מידי על לשונות
הרמב״ם ז״ל וכשהגיע אלי ספר הרב בעל לחם משנה ז״ל שלא היה חחלה
אצלי ראיתי בו לוגמתה אוקרוב אליה • ועיני לשמיע נעלת בשבח והולאה
לפניו ית׳ אשר זכני בשפל מלבי לכוין לדעת גדול שכמותו וכיוצא בזה קרה
לי עם זולתו מהמחבר׳ ז״ל כאלו היינו נלמדים • ויש״ה׳ בפינו שפה אחת
ודברי׳ אחדי׳ : אף לזאת יתרד לבי מתשת אשמה אחרת שלא במחכוין
זה ׳ כי ספר זה נלפס בסאלוניקי יע״א ונפלו בו טעיו׳ וסבוסי׳ רבו מספר
מפסיקי׳ הכונה ומרה׳קי׳ מהמעיין התבנה הנכונה • ואלמני ההכרח לנאת
ממחילת שמירת הזהרת ר״ת ז״ל בתחלת ספר אשר שלו אשר הפליג לקרא
תגר על המגיהי׳ הספרי׳ מדעת׳ ולא יכלתי להתאפק מלהקובהרב׳ מקומו׳
מה שהי׳ לפי חולשת עיני מעוות גמור • אלא שבזהרתי כל מה שיכלתי שלא
להגיה כי אם הדברי׳ שהיו נראים ומבואר׳ מאד מאד עד כי נער יכהבם
לפשיטותם • ואת היותר הקמרתי על עצמי ולא רציתי להקל למהר לתקנם
ולשלות בהם יל הגהתי • והנתחים כמות שהם שהמעיין המובהק לשייבר
חילי׳ ולו זרוע עם גבור׳ יתקן לעצמו ע״פ רוח׳ שכלו ומוקו עמו • ואם
ת״ו בדברי׳ המשובשי׳ והנמוגי׳ אשר אנכי תקנתי • לא כיונתי יפה כאשר
דמיתי ובטחתי לא אמעד ה׳ יכפר בעד : אך זאת תשבתי למשפט מלאכת
שמים מה שהוספתי אל מפתחות הס׳ • כי הרב המחבר ז״ל סדר אותו
לפ׳ שערי׳ • וכל שער ושער לחלקי׳ • ובמפתחות שעשה לא הזכיר אלא
השערים ונוסף כל חלק וחלק מהם • והוא מבואר כי החלקי׳ עצמם הם
כוללים • וכל א׳ מהם באו בו דינים פרטיי׳ בענייני׳ שוני׳ וכשירלה המעיין
למצא איזה דין מיוחד אולי יצטרך לקרא חלק א׳ כלו אשר לפעמים יהיה
מהארוכים • ע״כ יצאתי לקראת הקור׳ האהוב והתביב במפתח א׳ בסוף
הספר בא לו במרוכ׳ בסימני כל דינולין לעצמו הנכללי׳ בכל חלקי השערי׳
והיה כל מבקש איזה דון פרטי בנקל ימצא מבוקשו • ויהיה לדיק אוכל
לשובע נפשו • וידעתי אני ידעתי כי אני בעניי איני מחדש מפלי כלום • וכל
אשר כתבתי הוא כלול בדברי הרב המחב׳ ז״ל ודברי אינם אלא פרי מפרי
וגדולי׳ שגדל בספר תרומתו • הנה כי כן זה שמו אשר יקראו לחבורי זה
גדולי תרומה כי מבטן חכמת תרומת מלוחיו של רבינו ז״ל יצאו גדולים
אלו שהכל שלו • ולקחו בו דברי התנא ע״ה גדולי תרומה תרומה • וגם כי
מכות ערכי יקטין וימעיט מהות הפעולה עצמה • אולי יחנן ה׳ בעבור
מעלת רבינו ז״ל בעל הספר לנפשים זכותים • תקובל ברצון לפניו ית׳ לכל
הפחות כונתי הגלויה וידוע׳ לפני כסא כבודו ויזכני ברחמיו לאושר הנלתי
בהחמיל השקולה בעבודתו הקדושה • ויאמרו על הרב ז״ל המוליד אלו
הגדולים (עם אכירי מלדי כמה אני חסר ואדעה מה חדל) • אשרי עזה
ילד אשרי עזה גדל :

אחרך

הקדמת המביא לבית הדפוס

אברך אם ה׳ אשר יעצני · אף לילות כליותי יסרוני · ברא׳תי מ׳אבלה בהבל יגי ולא נאתנו מימי כל מנוחתי תלה לתורה ולתעודה · כי אם בעד זאת הזמן על המתים ועל הכלכלה · אמתי אפו וגם תמו בהבל · ועבודת מלאכת שמים בטלה · ואומר מהה בתה אקרא ה׳ · כאשר שאל אותי בדבר מלכים · מה העבודה הזאת לכם לכם ולא לנו · ומה אשיב שולחי לבר ומה אמנה בפי מעונה · ובמה יזכה נער את ארחו לם מור לרך עץ החיים · לעלו במסיל ההלכה בית אל · להיות לו מהלכי בין העומדי׳ על הפקודי׳ · ולזאת העירותי לבני לתור ולדרוש ולהתבונן בדברים לדעת כדרון המעשה אשר יעשה האדם ימי חיי הבלו ומי בהם · וזה חזיתי אורח לצדיק משרים ודרכי התמימים · אשר בתורת ה׳ תפצה ובתורתו יהגה יומם ולילה · ולא פנו אל רהבים רהבי הזמן ועסקיו ובאשר אשית לבי לחזה כי דרך זה מיום כבוד לרבים · ולאו כל אדם זוכה · כי אם לשרידים אשר ה׳ קורא עליהם לאלה בתיהם כל טוב ואין להם מחשור · פרנסתם סדורה להם בלי שום עסק ויגיעה המה ירוגו בגאון ה׳ ובעבודתו יתמידו בירא׳ ה׳ כל היום · ואין להם לדבר המונע לבטל מהם עבודת המקום · וכן באותן האנשים אשר מאומה אין בידם לדים ורשים ומטילים עצמיהם על הציבור להיות פרנסתם משל אחרים גם הם יכולים לעמוד בזה להיות תורתם אמונתם ויחזיקו אורחותי׳ לשקוד על דלתות פתח · ב׳ת המדרש כל היום · לא כן אנכי עמלי זה לרבי ומדתי מיום שמדי על דעתי לפרנס עצמי מיגיע כפי · ומאתם אני בעל אחרי׳ · ומזונותי קשי׳ עלי כמעול אחר גודל השחלות והיגיעה · כי העושר הגיל ה׳ ממני · להיות הפרנסה סדורה מהם · ואם אבחר לרך החמימים ונתיבות הישרים כאלה · מאין תבוא לחמי להמציא טרף ומזון לביתי · וזה וזה לא יתקיים בידי · ועל אנשים כמוני אמרו חז״ל הרבה עשו׳ כר׳ שמעון בן יוחאי ולא עלתה ביד׳ · ופניתי עצמי להיות יסר הולך והכין את נעלי לילך בדרך טובים אשר יחזיקו עצמם לאחוז בזה ובזה · לקבוע עתים לתורה במקצת היום ואת כל העולף הניחו להם בעסק מלאכתם · וזה הדרך בחרו חכמינו ז״ל · באומרם יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ · וכאשר נכתבי בכל אלה גם זה היו שוה לי ולא זו הדרך משיבת נפשי · כי גם אלה לחכמים דורות הראשונים שהיו מושלים בדרש והוא כבוש תחת ידם והבתיר׳ תפשת אנשים כל מה לבנו למעבד עבדי אף בעת עוסקי׳ במלאכתם מני לתמשוכי יגייהם ולחזור לעבודתם עבודת המקום · ומני לתמשוכי איניה · לא כן אנשי דורינו · הלים הוא כבוד בכבלא לעבדא תחת ממשלת היצר והוא סוכן בנו וכאשר הלל האדם עשות מלאכתם מלאכת הזמן · אף כי הכין לבו על עשה מועטת · הנה הוא נלחץ בהבך בקרביו כי הוא הלך גיל להיות ניגול במלאכתו וברשקו כל היום ונמשך במושכות כסיל · לא יעזבנו ולא ירפנו אבלי בת מועד ועת הקבועה לעבודת המקום ולא יפנה עוד לדרך כרמים · כי גם בלילה לא שכב לבו מטרדות רעיוניו · ולזאת יחרל לבי כי לא מלאתי לפני אזה לדרך יסכן אור להאיר מתוך חשיכה ליאור באור החיים · והנני מלטטר על ימים שעברו ולוגג על העתיד · פן תלבקני הרעה ברוע ברכי היצר ואין מיצו מציל · ויהי בעמלי מרעיל ומשחומם על המראה על מה זה ברא ה׳ את האל׳ להיות למפגע לו · הסיבוני רעיוני הלא עוד ים לך תקוה כי אמלא לך מקום מנוח להכילך מטרדות הזמן המונע אותך מעבודת המקום לא · ובחור לך מלאכה יפה להיות עיסקך במלאכת שמי׳ אשר ממנה תשביע לחם לנפשך ינעם · אז תלך לבטח לרכך ותלת מעזוב אותו מאחר שהיא מעלה לך מזונות ופרנסה · וכאשר בינותי בה אמרתי עלת ה׳ הוא תקום ותהי׳ ואבחר לרכי בהלכת ספרים קדמונים ויקרים מחוברי חכר אשר תורת ה׳ היתה בפיהם וכולו עלמת גרירי אחריהו להיות לבריהם מיוסדים על אדני האמת · ובחרתי חלה בספר ירמיה אשר חברו האדם הגדול בענקי חבוריו שבעתי מזוקקים · מורינו ורבינו רבן של כל בני הגולה רבינו אליעזר ממיץ חל מבעלי התוספת · אשר האיר עיני חכמים בסלר המלות אשר הם ברים על מכונם ועל מספרם · ולפי רוב הקנים מיום עלותו בדפוס יותר מאלתי׳ שנה נעלו המאורו׳ כי ספו חמו ואינם מצוים כלל ביל כל אדם כי מעטו ואינם במציאות · ולזאת העיר ה׳ את לבבי לעשות הסתלות והתאמצות להעלותו בדפוס שנית למען ישיגו החכמים הבלמים אותם אשר החאו להיות מלוי בידם · ואף שלא הייתי בהשיג יד לתת לכסף מוצא בהוצאות לדפוס מלאתי עצמי כמחויב בדבר לטלטל עצמי בטלטולת לגברת הקשה ולדבר על לב האנשים אשר חפצם למלאות בתיהם בספרי הקדמונים לבא במגילת ספר כתוב על פנקס שלי לקוח אם הספ׳ מידי בעת אמרו ולתת מעות קדימה לידי אינה שך בכלי שאוכל להוציא מחשבתי · ומן הנמים הסכימו על ידי לאבזכותי כי אם בזכות המחבר · ובזכות הרבים להוציא הדבר מכח אל הפועל ולגמור את הספר ירמיה בשלימות · ולמסור לכל אים ואים אשר הלב לבו לתת מעות קדימה ספרו המגיע לו · ונתתי תהלה לאל אשר הנחני בדרך אמת להיות עוסק במלאכת שמים במלאכה הראויה לגופו כי היא תכין שאר ובגף לגוף ומזון לנפש · ולדעתי שלזה רמז הכתוב באמרו יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ · ולא אמר ת״ת ודרך ארץ לרמז שיהיה מן העסק תלמוד תורה דרך ארץ להיות לו אזה פרנסה מזה בעצמו · וכאשר גמל ה׳ עלי לגמור ספר ירמיה · ואתפלל אל ה׳ בעת ההיא להחזיק במעוז לרכי להמציא לפני עוד ספרים כאלה לקובעם בדפוס למען היות העסק שלי תמיד בעבודתו המקום ולא ילח אמני כלת · ואשאל את פי חכמי הזמן אשר עיניהם פקוחים על כל הספרים של הקדמונים הם יגידו לי מאן חשוב מאן ספון ורבים לריבים לו ואינם מי הוא מעט במציאו׳ ונתנו עיניהם בספר אסיפת זקנים על מס׳ בבא קמא · כי יקר הוא למאוד נעלם בעיני לומלי תורה ואינו מצוי כלל לקנותו בימים · ואכר מלוה איכא בהיותי מזלה את הרבים המתאוים לשמות מי בארו ומעתי לקולם לאסוף אמימות וגם מעות קדימה מאת כל אים מכרו המכיר · ויולד בעיר תשיבות של הספר ההוא · בטלי להיות יכולת בידי · להתחיל ההלפסה · ובבואי עם הספר לקבעו בדפוס לא עלתה בידי · שלא הי׳ בידי להשיג לינאר · ורשיון מקיר״ה על הדפסתו מפאת מ״ה דבר המונע · אז רפתה רוחי בקרבי בראותי שלא נעשה מחשבתי · והי׳ קשה עלי הדבר דמה · אמלא נופש לנפשי לנתת ידי חובתי נגד האנשי׳ שנתנו לידי מעות קדימה׳ על קניית ספר אסיפת זקנים · ואף להחזיר למיהם בשלימות אין בידי כי כבר כלו מהם מקלבי הסך בהוצאות · אשר הוצעה מעיר לעיר · ולזאת אמרתי אלכה אל הגדולים אשר בארץ ואשאלה · מהם אולי ימציאו · לפני אזה ספר אחר לוגמת ספר אסיפת זקנים הנ״ל · ומצאתי מענה בפיהם · לאכנים עצמי בהדפסת ספר גדולי תרומה שחיבר מאור הגולה · אשר שמו נודע בין החכמים · ושמעתי הולך בכל קצוות הארץ · ה״ה מורינו ורבינו ר׳ עזריה פיגו אשר הניף ידו על הנהר ריחב ידים הוא ספר התרומות שחיבר רבינו יצחק הם רדי · והוא יקר מאוד בעיני המשכילים היות כל דבריו מיושבים על אדני השכל והאמת ונודע הוא לרבים וכן עלימי · אשר יש להם יד לעיין בפוסקים ראשונים ואחרונים כי כל דבריו נאמרו בהשכל ודעת וגם לאמון העם בדמה שהיה ספר ביאה לעמים לרושים נחמדים נודע להם דבר גבורותיו וחיל עבודתו שיבא בעצמו בעצמו כי אינו במציאות כלל · במדינה זו להיותם נתפזרו כולם במדינות רחוקות כי אם ביתו ושם עלו בדפוס בעיר ווינציאה ולא בא לכלל מדינה זו כי אם מעט מזער ולא נמצא אף אחד בעיר כי אם בעיירות גדולות אצל אנשים יקרים וחשובים מן המהדרין אשר ישימו מגמת פניהם להדר אחר ספרים ישנים · שאינם נמצאים · הם מעלין בדמים לקנותו בדמים מרובים אם יבוא לידם · ספר כזה וכסף לא יקשובו · ביל האנשים האלה נמצא לפעמים הספר גדולי תרומה · ולא ביל זולתם · ואמן ואומר אליהם אף כי אנוכי ידעתי יקר גדול חשיבו׳ כספר הזה אפס כי רב וסבב הדבר · ממני לא אוכל עשותו · כי רב הוא המלאכה מרובה · והולא׳ הדפוס מרובים למאד סך רב ועצום ואיך אוכל לנתת עלי משא כבד כזה והם חזקו עלי דבריהם · באומרם אלי חזק ואמץ · ותהי לאיש גבור חיל ואל תחוש על ריבוי ההוצאה כי אין מעצור לה׳ להושיע ברב או במעט · וזכותא למרן בעל המחבר כי נפש זכותיה וגם זכות הרבים המאמים להגדיל תור׳ הם יהיו בעזרך ומן השמים יסכימו על יד · וגם כאשר תשמיע קולך ברבים שרצונך להעלות בדפוס ספר גדולי תרומה ירבו לך החתימות כפליים ממה שהיו לפנים ועליין לא נתקררה לעתי · כי אמרתי אולי יעבבו עלי האנשים אשר העלו חתימתם · לקוח ממני ספר אסיפת זקנים אם יסכימו לקבל עבורו ספר גדולי תרומה והיה הוא תמורתו וכולם עונים לאמור טוב הדבר לפנינו ונעליפא לן ואף אם תרצה להוסיף לך על המקח ועל הדמים למי הקדימה אנחנו מוסיפים והולכים כי נכון הדבר מאוד לפנינו · ואחרי ראותי · כי כולם הסכימו על אמתת ה׳ היתה זאת להפיץ ענן אור של המחבר על פני תבל · אז אמרתי הנה בחתי במגלת ספר כתוב להעלות עלי חתימות האנשים המתנדבים לקנות את הספר מידי בעת גמרו ולשלח עליו עול מסע לנסוע מעיר לעיר לאסוף דמי הקדימה להספיק הוצאות הדפוס על חלק אחד מן הספר · ותהלה לאל כי עלתה בידי · וזה החל ותי להעלותו בדפוס על נייר יפה ואותיות חדשים · ובדפוס נאה ומסובב כאשר עינינם חתומה מסרים ובה · אשים חקותי כאשר החל להראות חסדו וגדל כן יגמור בעדי · לגמור את הספר בשלימות למלקס בעקב ולהפיצם בישראל · להאיר עיני רבים מחוך דברי המאירים כאור את ומלוחלם · אור בהיר הוא בשחקים שבעתים מזוקקים נחמדים ומחוקים · והמחבר יפרוש כנפי זכותו עלי להיות מן השבי׳ אל ה׳ בכל לב באמת ובתמים · ולהיות יושב בין התמימים · אשר עבודת ה׳ עליהם בכתף ישאו כל הימים ויזכיני בנחי מלותו ובקיום תורתו · ולהיות לי מהלכים בין העומדים על הפקודים המהובים למקום וידידים · ויפק רצוני במה שנכספה נפשי להעלות בדפוס ממלה גנוזה שים לי בבית מיבורים מאבותי הקדושים אשר בארץ המה · ולהפיצם על פני הארץ היות להם לזכרון ולהיות לובבות שפתותם בקבר · ובעת אינני בהשג יד על הוצאות הדפוס · ואין רצוני להעלותם בדפוס ע״י השתדלות לאסוף חתומים מאת האנשים כדיבי לב כי אין זה לקבל חתימות על ספר אשר לא נודע להם ולא חכירו בשבמו · והיה כאשר ימצא ידי להדפיסו במעות שלי אז אמלא חפצי ורצוני להעלותו בדפוס ולהראות שבחו ומהללו · ועל האנשים אשר נדבה רוחם לתת כספם וזהבם במעות קדימה לצורך הדפסת ספר גדולי תרומה · ועל ידם בא הדבר לידי גמר אשים לבדתי ואנוה את ברכתי ברוכים הם לה׳ · יהי שמם מבורך ויעלה נדבתם לרצון לפני המקום · ויתנו ברכה מאת ה׳ · ויתברכו בעושר וכבוד ויעלו מעלה מעלה כרצונם · וכחפצם מלא ימלא משאלותם בני חיי ומזוני · וזכות המחבר יגן עליהם · להצילם מכל מכשול · ירצו ורע יאריכו ימים · לנצח ולעולמים אמן : לבדי הנעים הנעתיר המתאמץ בעבר רגלי החכמים :

ה״ק אפרים זלמן נכד הרב המפורסם מוהר״ר מנחם מענדיל זאלקווי מ״מ דק״ק ברלא

הסכמת גאוני הזמן

הסכמת הרב הגאון הגדול המפורסם מוה"ר יעקב ארנשטיין נ"י אב"ד דק"ק לבוב הבירה והגליל:

הדור אחס ראו דבר ה' אשר סי' יקר בזמנינו זה ספר בעל התרומות חברו גאון מובהק מן הראשונים רבינו שמואל בר יצחק הספרדי תלמיד מובהק של קדוש ה' הרמב"ן ז"ל עם התוספות סביב למסכתותיו ספר גדולי תרומה שחבר הרב המובהק מ' עזרי' פיגו עשאן תרומה בהולת ממופה לא מנין בדק בספר התרומות והרוצה להתכיים ולעסוק בדברי תמונות פסס מקלוט גדול. מי ומי ההולכים עלי דרך היפר ונפשו אותה לשמוע דבר ה' יחפשו ספר התרומות וגדולי תרומה בכסף. וכמשמוניים יבקשהו ונפש היפה לו נכספה לדעת מקור חולב. ועל מה אדניו הוסבעו להבין על תכליתו להתבונן באמירתו ומחלב ספר גזרתו: ומלס לאשר זה רבות בשנים אשר ילא עבדנו בעולם ולגולל חיבת בקודש. גברו העם המתאוים לדעת מאורו אור כי יבל. ומה גם כי נדפס ברחוק מקום ממנו בעיר ווינילאה במדינות איטאלי' לזאת דבר ה' יקר בזמנו זה אין חזון נפרץ. במדינתנו לא נמצא ואף אחד בעיר ומעיד אמי על עצמי שאם היות כי נפשי תשקה לקנות ספר בעל התרומות עם גדולי תרומה בכסף מלא לא הגיע לידי עד כעת זול' ס' התרומות לבד בלי פי"ת בקשוי גדול הקרה ה' לפני ומה נעשה לעם ה' מבני עניים אשר מהם חלא תורה ואין לאל ידם לבזבז הון שבמעט אי אפשר בשום אופן להיות עינו משוטטת בספרים יקרים כאלו לזה' התעורר נפש ידידי הרבני המופלג מוהרר זלמן מברלא נכד הרב החסיד המובהק המפורס' מוהרר מענדל זאלקווער מ"מ ומ"ן דק"ק ברלא יהיב דעתי' למיהלל למקביע בדפוס נאה ומשובח ועלינו להחזיק טובה למוהר"ז הנ"ל על גודל השתדלותו למען על ידו ילא לאור עולם ספרי' יקרים הללו ואליכם אישים אחרא משכו וקחו לכם הספר הזה ואיש לקח' ידו בל יעמין הלא גדולת רבים בשערים נודעת הקודש במעלה ובזמן זהיה בכל בית התלמוד נאמן ולא תשידו בעיני עדת ישראל להסיג גבול המופלג מוהר"ז הנ"ל: להביא לבית הדפוס ספר התרומות עם ס' גדולי תרומה לו בלעדי הנ"ת משך עשרה שנים מיום כלות הדפוס בלי רשות מוהר"ז הנ"ל. פי המדבר לכבוד התורה ולומדי':

יעקב ארנשטיין מופ"ק לבוב

הזיתי איש מסיר במלאכתו מלאכת שמים ה"ה הרבני המופלג בתורה וירא מוה' אפרים זלמן נכד של כבוד הרב המלוה"ג חריף ובקי חסיד ומפורס' מוה' מענדיל זאלה"ה זאלקויר שסי' מגיד משרים ודורש טוב לעמו פק"ק ברלא. וראה ראיתי שכוונתו לזכות הרבים ועלה בדעתו מחחיל' להדפי' ספר הקודש שטה מקובלת וכבר שמכתי ידי עליו בסמיכת חכמים ונתתי לו הסכמה על ספר הנ"ל אך כמה סבות עצרוהו ולא היה יכול להשיג רשיון על הדפסה מהלעזור אמנו. ובלעדו לא היה ביכלתו להדפיסו בשום אופן. ושמעתי אפרים מתכולד ולבו דוה עליו על העיכוב מהדפסת ספר הנ"ל וגם הוצאת הוצאות סך מהיים על הדפסת ספר הנ"ל ולא עלתה בידו ולא הועיל הוצאות להפיק רצון מהרווזיאים אמנו וזאת ידיע לכל וראה בעליל שהדברים המה כנים ואמתים וכל לפני בקבלנא היות שאתינו בני ישראל המתנהגים בעם כבר נתנו לו מעות על הדפסת ספר הנ"ל ואיך אשא פני להראות לפניהם לכן דברתי על לבו שידפוס ספר הקודש בעל תרומה וסביב יחנה גדולי תרומה ובוודאי זה הסמ' היקר שוה לכל נפש זה יותר משני מאות שנה שלא נדפס ספר הנ"

הכנסת חרב הגאון החסיד המפרסם מוהרר ישראל נ״י מ״ר צדק״ק קאוניץ וחגליל

הה״א יומא עקת גרים, גרמ״אתרלי עבור העוב״סלו המוכתי הרבני המופלג מה״אפרי״ז נתן מק״ק בר״ל לספר חפצו תפן ל״בילו יגלית לספרי׳ ספר התרומו׳ ומסביב פירוש גדולי תרומות, וסוף לבר שכלה וחמס ולא נמצא אפי׳ אחד בעיר ל״אחת העיר ל״אחת רוח מסרי״ז לאלפיסי אדרת • ואם אתנם שעל גוף הספר לא נריכת לדידי ולבכוותי שיתנו הסכמותם, רק היות לקומאת מרובות יאלהפיס אין ידו משגת לאחת לא תעזוב נפשי משאול • מאת כל אים אשר ידבנו לבו. ירחו ישרים ויסמכו • סמיכה בכחם ובמאולם כ״ל ואחד • שיהי׳ אויבו אך על הוצאות וכן תעשו כמבואר בפנקס לנא • שנתנו בבר אלפים אפרתים כדי שיפולו מעיימותיו חולה לרבות ולהגדיל תורה ויאדיר כ״ל המבכר לכבוד התורה היום יום א׳ ג׳ סיון • **דורש״י יחזקאל** בבבת שמרם לפ״ק פק קאוניין יע״א :

נאום ישראל בהמנות הר״ר **שבתי** ז״ל מ״מ דפ״ק קאוניין :

דברי המאסף

ובטרם הגיגי שמות המתמדים בעם, אשר הריצו ידיהם לבא על התחום לקוח הספר הזה, ובוזו כסף ובוזו זהב לעמת הספר הנכבד והנורא הזה, חלותי היא מאת כבודם, לבל ישימו אשם בי, אם יפקד מקומם הנכון לפי כבודם, כי לא המקום יכבד האדם וכו׳ : רק תמות דעת כל משכיל, בשומי שם ושארית להבאי׳ ע״ח : להיות להם למזכרת עד עולם, אשר יהמלו לעושי טובה ורודפי לדקה : וגם לי היו למשען חזק ולאור מעון, והבאתי לזוארי בעול ההפסה הרבה והכבדה הזאת, ופעליך טרחי ועמלי מנגד לפאר המלאכה כ״אשר השיגה ידי, ולא יתמוני השב רעתי, לשוב ולעיין על סדר ומערכת התחומי׳ להשבילם בדפוס וא״ן לפי כבודם׳ לכונמו פי אתתיולדם. למען יסלחו לי לזאת : ובכל לבבי אודה להם, על טוב רוחם ויקר נפשם, יהי שכרם את״ל ופעולתם לפניו, ויברך את חילם, והיתו יחרם לשוללים, ולקחתם תסי׳ לזור זורים :

מתנדבי העם

בראר הבירה

ר׳ ישראל ח״ר משה בר׳ ז״ע
ר׳ יעקיל שלף באלטור
ר׳ ישראל בר׳ לוב בער סקלעפני׳
ס׳ יאיר טאראיל
ר׳ יוסף יאחק תאומים
ר׳ יעקב ליב פרענקיל
ר׳ יעני׳ פריזיר
ר׳ ישראל פריזיר
ר׳ יאחק אייזיק פאפירס
ר׳ יקותיאל לעווין זאהן
ר׳ יעקב לעבין שטיין
ר׳ יוסיל יוגאלניל
ר׳ יוסף עוזר בהרב מגאלניל
ר׳ יעקב בר״ל פינקליס
ר׳ יוסל זאקליקוויר

ל

ר׳ ליב העלין
ר׳ לאזיל גלאכן
ר׳ ליבש נלא
ר׳ ליבש רוזיוס
ר׳ ליבלי אוסטרזעליר
ר׳ לוי אולענדור
ר׳ לוי לוקאטשל

מ

ר׳ משה בר׳ זלמן פערילס
ר׳ מרדכי מאנים וואהל לעבניר
טוב הגדיל לעשות לקחת 05
ר׳ מאיר לאנלי זלס״ס
ר׳ משה באב״ד מטאריפאל
ר׳ מאיר בר״ל רעכילס
ר׳ משה רייכלס דאמס
ר׳ משה בער טאפריוור
ר׳ מאיר סגן כהן
ר׳ משה אייסר העבין שטייט
ר׳ מאיר שליאן
ר׳ משה הייליפרין
ר׳ מרדכי חתן ר׳ פיזל אולענדיר
ר׳ מענדל פריווס
ר׳ מענדל משולם
ר׳ משה מסאסיב בהרב ר׳ זוב בער מחדודקיב

נ

ר׳ נטע אשכנזי מרומליב
ר׳ נחמן סג״ל הענוך
ר׳ נפתלי הירץ בהרב ר׳ מנב אב״ד דק״ק טשארטקיב
ר׳ נתן חלפן
ר׳ נתנאל ווינר

ס

ר׳ סענדר חיים מבואת שור

פ

ר׳ פאליק טרחטובורג בר״ל באלבן
ר׳ פיזל אינלענדיר
ר׳ פיזל מייטיס בהרב ר׳ שמעי׳

צ

ר׳ צבי הירש האלביר שטאס בהרב מקמאריני
ר׳ צבי הירש באלטיר
ר׳ צבי הירש לימלים
ר׳ צבי הירש אפרתי
ר׳ צבי הירש יאליס בר״ל

ש

ר׳ שמחה לאנלי
ר׳ שמואל חתן הרב אב״ד דפס
ר׳ שמואל מרגליות
ר׳ שלמה העלין
ר׳ שלמה שטאטשיק
ר׳ שואל ב״ר יוקיל מזאלקווי׳
ר׳ שלמה פעריל הענלר
ר׳ שמעון חלפן

דוקלא

הרב ר׳ חיים יעקב שטראס אב״ד הכ״ל
הרב ר׳ אהרי׳ ליב יפה וואלירשטיין אב״ד דק״ק האלשין
ר׳ אהרי׳ ליב פייטיל בר׳ משה יהושע
ר׳ אברהם בהרב ר׳ מאיר
ר׳ דוד ליב בר׳ שמחה לעבנר
ר׳ העשיל הילם מלבוב
ר׳ יעקב בער מדיקלא
חתנו ר׳ יעקב העשיל בהרב מגאלגא
ר׳ יהושע שווארן מאן
ר׳ יעקב משה גאלל ליסא מטאהרני
ר׳ משה יהושע פייטל
ר׳ מרדכי בר יאחק מזאלקווי חתן הרב מדוקלא
גיסו ר׳ מרדכי יהושע בר׳ משה חתן הרב מדיקל׳
ר׳ נתן נטע מיאסגלא
ר׳ שמחה לעבנער מדיקל׳
ר׳ שלמה ברוין פעלל מבראד
ר׳ שמואל זאב גיטו מאן

דראבוטש

א

ר׳ אלעזר בהגגיד רבי עקיבא
ר׳ אליעזר מיסן בהג מון משיווי

מ

ר׳ משה ליבר מאן
ר׳ משה סורוויין תר״א
ר׳ מרדכי זאב נכל הרב המגיד

צ

ר׳ צבי הירש אודרנייער
ר׳ צבי יהודא רוטנבערג

ש

ר׳ שמואל פריד מאן

דעמביץ

הרב ר׳ חמוך העמוך אב״ד דק׳ דעמבין
ר׳ הירש קמת
ר׳ יוסף יוסקא מדעמבין
ר׳ יעקלי הכהן אינבר
ר׳ יעכר בער כ״ן בלאוויט

הובניב

הרב ר׳ ישראל אשכנזי אב״ד הכ״ל
ר׳ ישראל בער
ר׳ יהודא ליב בער
ר׳ שמעלקי בר״ם מסקאהל ח״ר זלמן

עים ווארשא

הרב ר׳ משה שלמה זלמן אב״ד דק״ק קרלקא והגליל :
הרב ר׳ שלמה זלמן אב״ד נאשעלסק :
הרב ר׳ אברהם אבלי אב״ד קאנסקוואלי :
הרב ר׳ נחמן אב״ד טשעכאווי׳
ר׳ אביגדור בר׳ מרדכי ז״ל מגאלעריזאן :
ר׳ אליעזר הכהן מסאריגאק
ר׳ אברהם ג״פ מפוזנא
ר׳ אברהם בר׳ יעני׳ הכהן
ר׳ אליעזר בר׳ יאק׳ מוואלוסלב :
ר׳ אשר מענדלסזאהן
ר׳ אליעזר ליפמאן בר׳ ברוך מפראגי :
ר׳ אברהם בר׳ מרדכי מבריסק :
ר׳ אברהם בר׳ יהודא כ״ן
ר׳ אברהם בר׳ שמעון הכהן
ר׳ אליק מלפן בר״ל משעדלין
ר׳ אברה׳בר״י סג״ל מטארנאקיב :
ר׳ אברהם אבלי מסאריגאק :
ר׳ אברהם אייזיק בר׳ מאיר קופמאן :
ר׳ אהרי׳ ליבוש מגיר קאלווריאה:

ב

ר׳ בנימין בינש מוואהרשא :
ר׳ בערקי מפראגי :
ר׳ בצלאל בר׳ ברוך מפראגי :
רו ברוך בר׳ מסתי׳ מגיר קאלווריאה :
ר׳ ברוך הירש מפראגי :

ר׳ לן

Digitized by Google

מתנדבי העם

ד

ר' דן בר' חיים מפלאנק :
ר' דוב בער בהרב מרישא :
ר' דוד הילל בר' נטע מקראקא :
ר' דוד בר' אלכסנדר מפיוטרקוב :

ה

ר' הירשלי מלמד בר' אהרן :
ר' הירשלי בר' דוד ברעסלר :
ר' הירש תלפן יובעליר מקראקי :

ז

ר' זאב וולף מענדל זאהן :
ר' זאב וולף כהן מלאסק :
ר' זכרי בר' יעקב מקינלק :

ח

ר' חיים פייביל בר"ש מקאמנין :
ר' חיים בר' דוד טעביל :
ר' חיים לובלין חר"א מנאלדזין :
ר' חיים ח"ר נפתלי מקראקי :

יוד

ר' יחיאל מיכל מראווי :
ר' ישראל בר' לבי הירש
נאנלסימונר :
ר' יהודא ליב מקאמני :
ר' יהושע במר' לעוון בערג
מווילוסלב :
ר' יוסף בר' משה הכהן
מקאלבסוב :
ר' ישראל קאליסר בר' יהודא ליב :
ר' יהודא ליב מחעלוס :
ר' יחזקאל בר"ל ח"ר נפתלי
מקראקא :
ר' יחיאל מיכל מקאלוב :
ר' יוסף חר"א ג"פ אייטינגר :
ר' ישעי' בר' מרדכי פוזנר :
ר' יהודא ליב בר' מרדכי פוזנר :
ר' ישראל בר' מרדכי פוזנר :
ר' יצחק קילס מטיקטין :
ר' יעקב אפריים סג"ל מטיקטין :
ר' יואל זיסמאן בר' יצחק כילוס :
ר' יואל בהרב רש"ז אבד"ק
נשעלסק :
ר' יוסף הרי' יחיאל כ"ץ מפראגי :
ר' יעקב לבי בר' יהודא ליב כ"ץ :
ר' יחזקאל בר' נתן מסמייאטוטש :
ר' יוסף בר"ל מפראגי מלוילק :
ר' ישראל יעקב בר"ל מפראגי :
ר' יהודא ליב בהרב ר' יעקב
מקאמנין :
ר' יהודא ליב מפאדלווע :
ר' יעקב בר' משה הכהן
מטיקטין :
ר' ישראל בר' פנחס מאפט :
ר' יצחק בר"א כ"ץ מסאראנאק
שפירא :
ר' יהודא ליב בר' יעקב מקינסק :
ר' יוסף בר' יעקב קאפל :
ר' יחיאל מיכל כ"ץ מסאחטשוב :
ר' יעקב בר' יהודא ליב מפראגי :
ר' יעקב יוסף בר' נחום הלוי :
ר' יעקב בר"ת מלובלין :

ל

ר' ליבוש תלפן גיסו של ר' מיכלי
ראוויר :
ר' ליבוש בהר"ב ר' פייבול
מבולגעריא :
ר' ליב בר' לבי שוחט :

מ

ר' מאיר קייל יש מטיקטון :
ר' משה מלוויזמר :
ר' משה הרש"ז מיערוסלב :
ר' מאיר הלוי הרווין מווילוסלב :
ר' משה תלפן :
ר' מרדכי בר' יואל מבריסק :
ר' מאיר מטשיקטשין פארמו.ט :
ר' משה יוסף בר"ל מלובלין :
ר' משה בר' יחזקאל ליב
מסמייאטיש :
ר' משה בר' יהודא ליב
מסמייאטיש :
ר' משה בר' אליעזר מסמיאטוטש :
ר' משה ח' הרב משילאווי' :
ר' מרדכי בר' משה הכהן פוטנא :
ר' משה ליב מלובלין :
ר' מרדכי מפיעטרקוב :
ר' משה תלפן מסאראנאק :
ר' מהרכי גאלים מקראקא :
ר' מאיר אליעזר בהרב ר' אהרן
הכהן :
ר' מאיר הירש קייל בערג :
ר' מרדכי בר' ישראל יעקב
מסאראנאק :

נ

ר' נפתלי בר' אהרן מרגליות :
ר' נתן מקינלק :
ר' נפתלי בר' אהרן מקאסנטין :
ר' נתנאל בר' ברוך מפראגי :

ע

ר' עקיבא בר' עובדי' :

פ

ר' פייבל בר' לבי דאנלקל :

צ

ר' לבי הירש בר"ש לייפקר :
ר' לבי הירשבערג מטשיקטשין :
ר' לבי מנשה ליפשין :
ר' לבי הירש בר' יעקב
מפשעדבורז :
ר' לבי הירש ח"ר מילקיל :
ר' לבי הירש בר' יצחק מפראגי :

ק

ר' קלמן מלעווארטוב :
ר' קלמן בר' שלמה תלפן
מסמייאטיש :

ר

ר' ראובן בר"ש מיערוסלב :

ש

ר' שלמה זלמן מיערסלב :
ר' שלמה זלמן בר' מרדכי פוזנר :
ח"ר ליב קאמניר :
ר' שבתי קאראנגאלד תחן הר"ב
מקראקי :
ר' שלמה זלמן בר' מרדכי ליפסקר :
ר' שלמה בהגאון ר' עקיבא מיגר :
ר' שלמה זלמן תלפן מדעמבון :
ר' שמואל בהקדוש ר' מאיר :
ר' שמחה מוכר יין שרף :
ר' שלום לייפסקר :
ר' שכנא בר' יעקב ברעסלר :

ווישנצה

הרב ר' לבי הירש אב"ד דק"ק הג"ל
והגליל :
ר' אבים הילל :
ר' אהרן וולף :
ר' בנימין ריסר מליסנק :
ר' יוסף גילבורג :
ר' יואל בהרב מטרייביטש :
ר' ישראל עגל מאו"ל :
ר' ליב רוטין בערג :
ר' משה גיטמאן גדבה"מ :
ר' משה יוסף כ"ן העניק :
ר' שלמה כ"ן העניק :

זאמושטש

הרב המגיד ר' מרדכי הרל"ש :
הרב ר' שואל אב"ד מטירכין :
הרב ר' יעקב מאיר אב"ד דקק
קראסניבראד :
ר' אברהם וועלטיר ברמ"ש :
ר' אברהם יצחק בלומין :
ר' אברהם ליב העליר :
ר' אברהם אבלי סגן הכהן :

ז

ר' זאב וולף בער שיף :

י

ר' יהודה ליב גאלד :
ר' יהושע פאלק ליבשין רעטטר :

ל

ר' לוי סג"ל הורווין קאפילמאן :
ר' משה ערליכר :
ר' סענדיר שור :

פ

ר' פינחס שפירא שייליר :

צ

ר' לבי הירש האלן :

ש

ר' שמואל בהרב ממזריטש
האלבירשטאט :

זאלקווי

ר' יצחק אייזק בר"א בינס :
ר' יצחק בלאך סג"ל מקולקוב :
ר' יקתיאל יהודא ברוק :
ר' ליב ווייז מוכ"י :
ר' שלמה בר' לבי בערי :

זאלטשוב

הרב ר' חיים זאב אב"ד דק' בוזנב
בנו ר' נפתלי הירץ מזאלקווי :
ר' אברהם ליפא אויר באך :
ר' אברהם דביניסא :
ר' מיכל יעקב אויר באך :

טארני

ר' אילק גאלד ליסט :
ר' אילק באסעחוס :
ר' דוד גראב טוך :
ר' יהודא ליב מארדר :
ר' שמעלקי גאלד זאמט :

יער כלאב

הרב ר' נפתלי הירץ חריף אב"ד
דק"ק יערוסלאב :
הרב ר' אריי' ליב אב"ד דק"ק
בילגרייט :
ר' ישראל בר' פתחי' :

מ

ר' מרדכי פולטס :
ר' מאיר מורין שקיין :

צ

ר' לבי הירש הלוי :

לבוב הבירה

הרב ר' יעקב אורן שטיין אבד"ק
לבוב והגליל :
הרב ר' לבי העשיל אבד"ק
טארנופאל והגליל :
הרב ר' אהרן אבד"ק תאלרוב :
ר' אפרים פישל מיזיס :
ר' אברהם ליב יאלים :
ר' אביש לוטר שטיין :
המלפים ר' אורי לבי רבינשטיין :
ר' איליק ראפפורט :
ר' אייזק לאטר שטיין :
ר' אברהם רייז בהרב הגאון
מטסמינין :
ר' אברהם בהרב מסאמבר :
ר' אהרן חיים ראפפורט :
ר' אברהם אבלי פיסלר ח"ר יואל
בודק :
ר' אברהם זאב בר"ב געלליס :
ר' אברהם בר' יונה בוברקל :
ר' אברהם רוזין גאהל :
ר' אהרן וועסטיל הרמ"ב :
ר' אברהם קראכמאליניק מבראד :
ר' איליק שלמה בר' מאנדיל הילס :

ב

ר' ברוך רויט מלבוב :
ר' בעריש לאדי' חתן ר' ליבוש
העשולס :
ר' בעריש חתן ר' שנדל
מרגליו' בהרב מברעסטילקי :
ר' בנימן וואלד באדרג :

ד

ר' דוד העשילס חתן ר' יחיאל
חלפון :
ר' דוב בער בר' משה ווינר :

ה

ר' הירש וועבר האלסלר :
ר' הירש בר' שמואל ראפפורט :
ר' הירשלי בר' משה סאבילס :
ר' הירש בר' משולם חלפן :

ז

ר' זלמן ח"ר לבי מיזיס :
ר' זאב וולף טאביר :

ח

ר' חיים יהושע גלאנץ :
ר' חיים בער מודליגגר :

י

ר' יעקב אויר באך בהרב
מסטרעליסק :
ר' יוסף הירש בר"ש ראפפורט :
ר' יוסף יונה ח"ר שענדר מאדגיל :
ר' יוסף מרגאסיס :
ר' יצחק ח"ר דוד ברדא :
ר' יוסף שטיין סאדרט מדאליגא :
ר' ישראל מאלים :
ר' ישראל הירש כ"ץ מזאמושטש :
ר' יוסף הירש חר"א דאמרבל :
ר' יסכר לבי בר משה וויג :

ל

ר' ליבש בערין שטיין בר' מיכל
ח"ר פינחס מאסילס :
ר' ליב רוכל הכהן :

מ

ר' משה יעקלים מבראד :
ר' משה שרענליל :
ר' משה ליב תלפן מבראד בראזו' :
ר' מרדכי

Digitized by Google

מתנדבי העם

ר׳ מרדכי לוב בערש חיל לאוק
וויטן
ר׳ משה בר״מ ברש יונגר
ר׳ מענדיל בהרב מלוניק
ר׳ מאנש אליל
ר׳ משה הירש בר״י ברלין
ר׳ משה תאומים חיל ירחמיאל
ר׳ מאיר רמכיר

נ

ר׳ נפתלי הירץ שיטונגר בהרב
מטשוויץ
ר׳ נפתלי הירץ בר׳ משה ברז״פ
חר״ס רמפורט
ר׳ נפתלי הירץ הולווין בר׳ גרשון
חלפן

ס

ר׳ סענדר מרגליות
ר׳ סענדר מענקיש
ר׳ סענדר קאלבר נכל הרב ר׳
מענדיל זאלקוויר
ר׳ עזריאל מעזיר רוכל

פ

ר׳ פייבש מענקש

צ

ר׳ לבי הירש שפירא זילוור
ר׳ לבי גאלד בערג
ר׳ לבי חיים גאלד בערג

ש

ר׳ שמואל בר״ש רמפורט
ר׳ שמשון בהרב מקמינקא
ר׳ שמעון חר״ל כהן

לבלין

הרב ר׳ עז ריאל הלוי איש הורוויץ
אב״ד מלבלין
הרב ר׳ יעקב יצחק הלוי הורוויץ
מלאנלט
ר׳ אפרים זלמן בהגאון ר׳ יוסף
ר׳ אהרי׳ ליב גאלד בלאו׳
ר׳ אהרן מרדכי בלימן לוויג
ר׳ אהרן אליעזר מענדיל זאהן
ר׳ יקותיאל זלמן ערליכר
ר׳ מאיר לעבטנפעלד
ר׳ משולם ערליכר
ר׳ נתנלעוון שטאהס מלעווטלאב

סטריא

הרב ר׳ אהרי׳ ליבוש בהמ״ח קלות
החתן וש״ס אב״ד הנ״ל
הרב ר׳ יקותיאל זלמן אבד״ק זודשוב
ר׳ אליק פרענקל
ר׳ אליק קופמן
ר׳ אברהם פעלדינגר
ר׳ אליעזר האכט מאן
ר׳ אליעזר גאלירט
ר׳ אהרן מרדכי ויין גאלטין
מווערלק ולה״ם

ד

ר׳ דוב בר׳ הירש גארפינקל
ר׳ העשיל לוזמר בהרב ר׳ נתנ״ל
מהטרלי

י

ר׳ יוקיל בהרב מלינסק
ר׳ יעקוב בר׳ לביבערגיר
ר׳ ישראל משולם זלמן שור

מ

ר׳ מרדכי קופמאן
ר׳ מרדכי גוטהארץ

נ

ר׳ נפתלי רמפורט

ק

ר׳ קלמן רבין זאהן

ש

ר׳ שמואל זאב רייליש

סאמבר

ר׳ יונה מאיר מדרהביטש

נ

ר׳ נחמי׳ אהרי׳ בר״י מתן הרב
מדרהביטש

ק

ר׳ קלמן שטערן הטלל

ש

ר׳ שרגא פייבול קטרניל

פרעמיסלא

א

הרב ר׳ יוסף אשר אב״ל דקק
פרעמיסלא והגליל ערין באלוג
ר׳ אליעזר יצחק קלוגמאן
ר׳ אברהם בוים מאן
ר׳ אהרי׳ ברוך ווענדיל

י

ר׳ יצחק אייזיק בהרב
ר׳ יעקב יהושע גבאי דבמ״ל
עלוין
ר׳ יוסף רויזן טאהל

מ

ר׳ משה אמשיל
ר׳ משה טאבים מלבוב

ש

ר׳ שמעון גבאי דבמ״ל בתמתון

ל

ר׳ ליב פאסטאר

קראקי הבירה

הרב ר׳ לבי לוד אבד״ק קראקי
הרב ר׳ ליבער מקראקי
ר׳ אהרנבדמר״פ הרווין
ר׳ אברהם בר׳ משה ר׳ פערליס
ר׳ אליק סג״ל הרווין בר״מ סג״ל
ר׳ אייזיק בר״מ סג״ל בערנשטיין
ר׳ אליעזר בר׳ זאלע קראשניק
ר׳ אליק בר׳ יאקל אבורולס
ר׳ אליעזר ליזר חרש פיסלס
ר׳ אשר לעמיל בר׳ חיים חיל
מנשה
ר׳ אברהם ליפש
ר׳ אברהם בר׳ מנשה

ב

ר׳ בנימין בונס גבאי לבמ״ל
ר׳ בער בר׳ וואלף חסיד
ר׳ בער בר״מ פעלן

ג

ר׳ געניל בר׳ מרדכי ר״פ הורוויץ

ד

ר׳ דוד בער ליקסן בערג

ה

ר׳ הירש קראל

ו

ר׳ וואלף מארקוס פעלד

ח

ר׳ חיים שפירא מווישניגא

י

ר׳ יהונתן בהרב מפשעדבר
ר׳ יעקב שמואל הכהן רש״ך
ר׳ יוסף מענדיל מקראקי
ר׳ יעקב אליהו הרווין
ר׳ יעכר בער בר״מ פישלים
ר׳ יהונתן בר׳ לבי מקראקי
ר׳ יצחק אהרן קלאר
ר׳ יעקב לבי ברי ליבערולס
ר׳ יהודא ליב בר׳ אליעזר בר׳
מרדכי ר׳בערלים
ר׳ יעקב חיל מרדכי כ״ן
ר׳ יוסף אלכסנדר וויטש

מ

ר׳ מרדכי בר פ׳ הרווין
ר׳ משה סג״ל מקראקי
ר׳ מיכל בר׳ אברהם פישלים
ר׳ משה שמעלקי סג״ל הרווין
ר׳ מן בר׳ שלמה מן
ר׳ משה בר׳ יחזקאל גאלד ואשר
סג״ל
ר׳ מאיר מלאך גבאי לבמ״ל
ר׳ משה אלי׳ ליא מוין הכהן
ר׳ מרדכי גינגבורג מברלא

פ

ר׳ פנחס חיל משה סג״ל הרווין

ק

ר׳ קלמן חיל מאנש פיליפש

ר

ר׳ רפאל בר״ל גאלד מאן

ש

ר׳ שמואל גאלד שטייף
ר׳ שאול לבדא מקראקי
ר׳ שמעלקי סג״ל הרווין בר״מר״פ
ר׳ שמעון סג״ל בהרב מליפסק
ר׳ שלמה פאס מקראקא
ר׳ שמחה בלומן פעלד
ר׳ שמואל בר כהן גיזלנג
ר׳ שמואל ליב חיל יחזקאל
ר׳ יחיאל מיכל בהגאון מוהר״
אבד״ק טריבש והגליל
תחן ר׳ ישראל מוטליטשקי

קאזמור

הרב ר׳ משה זלמן אבד״ק הנ״ל
ר׳ דוד במ״ח זלה״ם מענדלים בור
ר׳ זעליג חיל סענדר סאלילר
ר׳ חיים בר׳ סעידר סאלילר
ר׳ חיים בר׳ אפרים זלמן
ר׳ יוסף אורנשטיין
ר׳ ימלא ליב עדילס בערג
ר׳ לבי הירש מענדיל שבערג
הרב ר׳ שמואל ליפשין אב״ד דק״ק
טארבין

ו

ר׳ שמשון לוקר

קאוניץ

הרב המגיד ר׳ ישראל מ״מ ומ״ל
דק״ק קאוניץ
הרב ר׳ מענדיל מפריסטיק
ר״אשר יהודי אב״ד דק״ק רמפטש
גיסו ר׳ יעקב בהרב תלינסק
ר׳ יעכר בער בר׳ יעקב
הרב ר׳ זאמויל ליב מסטאבנין

רישא

הרב ר׳ יצחק חיים בלימן פעלד
אב״ד דק״ק רישא והגליל
ר׳ אברהם ווין בערג

ז

ר׳ דוב בערש מאנאל
ר׳ יעקלי כן חתן ר׳ שמואל

מ

ר׳ מרדכי שיין פעלד
ר׳ משה קיפל
ר׳ רמובן מטארני

ש

ר׳ שמואל קלערמאן
ר׳ יצחק רוזאזין מעערטשיב
ר׳ אליהו הונגרי

ראווי

הרב ר׳ יעקב אב״ד דק״ק
קאטילבארג
ר׳ מרדיש ווין הנעבר גדב״הנ
ר׳ משה סג״ל רזינפעלד
ר׳ מענדל יהושע מטטעשיב
ר׳ משה הכהן מטאמשוב
ר׳ יעקב זלבער שטיין מהאלטין

ברי״גל

הרב ר׳ לבי הירש העלר אב״ד
דק״ק הנ״ל
הרב ר׳ מחאיש טעמפל
ר׳ משה תחן הנגיד ר׳ יצחק
ר׳ בנימן בלזר

שיר נאה להרב בעל התרומות המחבר זלה״ה

תרומות קח ושנתם נעומה: ותרגם דם ועורב מתנומה: אני ילד שמואל בן ליצחק: הרימותים תרומה מהרומה: ונתנתי לאל
גדול וגורא: אשר חלם אדמה בל בלומה: והוא ישים בלב רומה בהכרי: לזכותי טלי כל חכא והדמה: ימי לני בהחלו
שלשים: ויגעתי והשלמתיו בעלמה: יכרתיו וחלקתיו לחלקים: וכמה סו״ל לכל יודעי מזימה: והבאתי דבר מלוה ולוה: במדפיסים מחוקקים
בחכמה: בעת הינם עלי משאת מאומה: לבל יזיד לרעהו בערמה: לזאת אודה ואחן עוז למלכו: אשר לוה ברוב מורא ורימה שכוה לדק
וכלכל אתי שבריו: ולא יכון אמנם מול, לו במרמה: ויעים לב אשר לוהם שכניו: והוא מוליא לאור כל הנעלומה: והוא מוקד לבבות עבכליות:
וכל המלה בתכתבו רשומה: אלקימו לבבינו ייסר: ויורנו בחורה התמימה:

כתב הש״ל אברהם זאלקוט זלה״ה בש״יוחסין אשר לו וזה לשון הרב שמואל הסכרלי בהרב ר׳יצחק הבר ס׳תרומות הגדול שנת המקפ״ה לפרט׳אלף
הרביעי בשם מוליא לאור כל הנעלומות ויודע ומבין כל התומות ליהל לו ולכתוב התרומות בספר זה בכן נקרא בשמות:

יחידתי מי תולה לאורך ובכלו לו ולו נפה לבדך ופניו שחדי שהרך ועדבך להחזיק בך לבל המעד אשורך ולא יבזה טמאך והגותך ושמעה
ופה יקוט יסירך ויסכילך בדת נוסה וחוקיו עבור חסדו אבל לא בעבורך וגילו בו ובשמו הלדכי עוז ועוזך המלאו אומו בשרך
בדן זה תרומות מתרומות ירימהו לבוד לשמך וזכלך ותלבי בו בכל רגע ועונה וכל נגע וכל רע לא יגורך והוא יהי׳ מתחלקך וכוסן בשנתך
בית מלונך ותדרך בחלל חיי ומעיק מאויו תני כסלך והקוחך ושברך בעת יפקוד על כל אים לעדו לקן ימין בזאת ייטיב שכרך:

Digitized by Google

שער הראשון חלק א

א עיקר דין הסדור לגלות שאין לו כדי פרוע כל מוכו למלה במעות
ב לופץ וסדר הסדור ואיזה דברים מניחין לו ממטלטלין
ג אם אין לגלה מטלטלין אלא קרקע כדי מוכו כיצד מסדרין לו
ד אם האשה והבנים נכנסים גם כן בתקנת הסדור לאת להם מה שצריכים למזונות ולכסות בשו שנותנים לבעלה הגלה
ה מה הן הדברים שנוכה הבעל חוב מכסות אשת הגלה ובניו ומה הן שאינו נוכה
ו הלב שקנה ספרים לבניו אם הם בכלל כסות או לא
ז בגדים שהאשה לובשת בשבתות וימים טובים וכן מה שהביאה היא בנדוניה מה יהא דינם
ח אם מניחים לגלה ספריו כדרך שמניחים לו תפילין
ט ר"מ ז"ל חולק בדין הסדור
י אם מסדרין למקדים בין לבדק הבית בין לפקדון שבזמן הזה

ח"ב

א כשהתנה כפי בשטר שלא יסדר עמו אי מהני תנאה או על מנת שלא יהא בזה דין סדור
ב האומר בשתים שעבד לו כל נכסיו אם צריך לפרש המנאי
ג אם האי הוא משכר כתף או פונדק וכיוצא אם נכנס בזה דין הסדור
ח"ג א כשאין הגלה מוציא כליו אם מותר ליכנס בביתו למשכנו או שיגתת המלוה מיד הגלה מה שיש לו בחוץ וכן דין הסלוח ב"ד בכל זה
ב כשגלה אנס ומעון פניו מלפרוע מה יהא דינו
ג מי שם הבית שמותר להכנס לביתם
ח"ד א אלמנה שלותה מה יהא דינה בכתות או מכבנן בשעת גלותה ושלא בשעת גלותה
ח"ה א דברים שעושין בשם אוכל נפש כגון ריחים ורכב ודומיהן אם ממשכנין אותם
ב ההפרש בזה בין כלים המטלטלים למשכרי לקרקע דברים אחרים שאם למשכן
ח"ו א איזה מהכלים שמתפסנין מתוזרין לגלה ואיזה אין מתזירים ביום או בלילה
ב אם תלוי בדעת ורצון הגלה לרצון בדין ממשכון והשבת שעבוד או הסדור
ג שאר כלים שאינם לאוכל נפש ולא בשות יום או לילה מה דינם

שער ב ח"א

א אין לבכלים הגלה כשאין לו מה לפרוע לעבור לפניו או לאבדם מנכסיו
ב אסור לאסור גופו או לחייבו להביא ראיה שהוא עני או להשביעו על כך אם לא כשיש לספק בזה
ג תקנת הגאונים להשביע הגלה על ענינת אין לו
ד כשהדיין רואה שהגלה בשר והמלוה מתכון להקניטו ולביישו אין לו להשביעו שבועה זו
ה אם צריך המלוה לטענן בריא שיש לו לגלה כדי לחייבו זו השבועה ואם היא כשל תורה או היסת
ו יורם הגלה שטענן שאין בידו כלומר מתוריסו אם חייב שמעה או לא
ז תשובת הרא"ש ז"ל בטענות שבין המלוה ובין יתומי הגלה
ח כשחייב לחלוים רבים אם ישבע לכולם וכן אם המלוה משביעו יותר מפעם אחת
ט אם מתעכבים להשביעו אחר תביעת המלוה
י כשהמלוה חייב לישבע וכן הגלה מי קודם

חלק שני

א המחייב שעשה מתנה מנכסיו על מנת להחזיר מה שנתן שלא בשעת בשם
ב אלוק בין כשמתנה זו היא עדין ביד המלוה ובין כשהיא כבר ביד המקבל ובין שטען קודם הגלוה או אחר כך וכן בקבע זמן להחזיר או לא קבע והפרש בין אחר החזירו לו לאחר שמת המתנה

שער ג ח"א

א מון ערדין לנכסי לוה קודם שיתבע לגלה עצמו
ב כשהתבע שואל זמן לפרוע כותבין לו זמן שלשים יום אבל לא לאוכל
ג המבקש זמן אין להשביעו שאין לו במה לפרוע
ד אם המוכר רוצה לגבות למקום אחר ואינו יכול להמעכב כאן עד הזמן אין מחייבין לנתבע לתת משכון או ערב
ה כשהיתה ההלוה לזמן אם נותנין עוד לגלה זמן
ח"ב א אם לא טרם הגלה לפרוע לזמן בית דין כותבין עליו מיד אלרכתא ואין כותבין לו זמן אחר
ב הלשון שכותבין באלרכתא כשמורידין לנכסי ב"מ
ג אם ההוקדה לקרקע היא בשטר חוב מוריש איזה לשון לריך לכתוב באלרכתא
ד שומת והכרזה איזו מהן קודמת
ה אופן ההכרזה שלרה והזמנה
ו הדין כשמכרו בלא הכרזה ועל איזה נכסים מכריזין
ז מקום שנהגו למכור שלא בהכרזה וכשנמצא לוקח מה כותבים לו ומה הדין כשלא נמצא לוקח
ח"ג א ב"ד שטעו בשומת
ב אם הכריזו במקום ובדברים שאין מכריזין עליה וטעו
ג כיצד יתנהגו כשאין הסמאים מסכימים לדעת א'
ח"ד א כשהמוכר הוא מעט ואין בקרקע הסער שתקנו חז"ל
ב שמו למלוה קרקע הלוה במוכו ומה שנשאר אצל הלוה הוא בחות מעטות אם כופין למלוה לקנות השאר
ח"ה א על כמה זמן יכול הלוה לבדות קרקע ששמו למלוה
ב וכן לוקח שנתרש או יורש
ג אם הבע"מ שמה לפ"מ דיליה סדרא לגלוה ראשון
ד דבנה אורתה יהבה במתנה
ה שמו לה לאתתא או מינה ואינסבא
ו מסרה הגלוה למלוה מלעתיה בלא בית דין
ז המלוה ששמוה לו שנה הבנין אם יחזיר לו הלוה דמי הבנין או לא
ח שמת לקנו מיניה לא ליפלגיה לא הדרא
ט הא לשומת הדרא במקרקעי ולא מטלטלי
י קרקע שהשבית אחר ששמוהו או מת לא חו מתמ' הוא'
יא אין כח למלוה לכוף לגלוה שהעשיר לבדות קרקעו
יב הוכרר בעלים שבזמן ההוקדה היו לו מעות כופין
יג אלרכתא נעשית על המטלטלין כמו על הקרקע
ח"ו א סדר הטרפת מתעבדי ומה כותבים בה
ב שיש לתפס תחלה אחר בני חורין
ג לריך לעיין אם כתוב בשטר בפי' שלא באחריות
ד הדין כשלא נכתב בו אחריות ונוסח הטרפת
ה כשמתנה מתעבדים באיזה אופן הוא טורף ומה הדין כשיש שם שבח
ו פט. רף מתקבל מתנה מה דינו בשבח
ז אם הפותן קבל אחריות המתנה
ח אם הלוקח יכול לסלק המלוה בחעות
ט נכנס ס שביל ופומים שהשביחו על מי להביא ראיה
י לוקח וב"מ מי מביא ראיה ביל מי הסב מי
יא מלוה שאומר על קרקע שביל הלוקח או היתומי שהו' שוה אלו כשיעור תוכן חעפ"י שאינו שוה כך
יב מלו' שטורף היאך נפרע הלוקח מחעותיו
יג היאך מתנהגין בשטרי אלרכת על הלוקח ושאר שטרות וכמה פרטים מענינו הטרפת
ח"ז א קיום השטר ואיזה זמן ניתנין לבעל דין לבטלו ומה דינו כשלא בא בזמנו
ב כשיש לחיים לרמאות הלוה אם שומעין לו גם כשהמלו' אלם נותנין הממון ביד שליש ועל כמה זמן
ג כי אחר מרענא לשטר' לא כתבי' אלרכתא אמטלטלי
ד כשהמלוה אלם מאחהינן האלרכתא גם למקרקעי
ה מודעינן לגו' מכתיב' האלרכת' כשהוא בקרוב
ו קביעות זמן לבא לדין וע"ד מי
ז היתיס שאין קיבעין זמן לדין
ח"ט א נאמנות השליח ב"ל
ב איתתי קרעינן שטר פתיחא לחרבן
ג האומר לא אחיבא כתבינן עלו אלרכתא לאלתר
ד קביעות זמן לאשה
ה איתתי מכשבן אחיתנו מחרימיקה
ו גלה הלוויים שיכול הבעל דין לסרב מלדון לפניהם
ז זמן הכל' ומתי מפקדין אותה
ח קלת מהדינים הנוהגים במנ"ל

שער ד ח"א

א על מי מוטל לטרות בתפירת הקרקע
ב מי שיש לו מעות אין למלוה להפר' מקרקע ולא ממטלטלי
ג אם זה טוען שאין לו מעות וזה אומר שיש לו מה הדין ביניהם
ד מה הדין כשיש פסידא ללוה ממקום אחר אם יפרע במעות
ח"ב א ליה דאית ליה ארעא ומטלטלי או בעי מלוה נוכה מטלטלי
ב מוב לפועל מייב התשכיר לטרות ולמכור לפרוע זוזי
ג כשיש ללוה גם מעות או מני מלוה לומר בעינא קרקע או שלטל
ד כשהלוה מנבה מטלטלין מנבה מה שירצה
ה מטלטלין או קרקעות ומובות יכול המלו' לסרב בחובות
ח"ג א גביית ב"מ בביתו' ומה דינו במבקש זכורית טפי פורתא או עדית בעיר פירתא
ב מי שיש לו כאן עדית אינו יכול למכרו לאנות ביתו' כדי להגבותו לו מבינונית שיש לו במקום אחר
ג מן היורשים נפרע מזכורית
ד קרקע שאינו מוציא כדי עבודתו אינו נקר' אפי' זכורית
ה תפס בינונית ונפלו הנכסים לפני היורשים מה דינו
ו אם היתה התפיסה אחר מיתת המורים
ז המתנה לגבו' מן העדי' אם יועיל ליורשים
ח"ד א במקו' בני מורין אפי' זכורית אין גוכין מתעבדי'
ב יורשין שמכרו נכסי מורשן המשועבדים הדין בגבייה
ח"ה א כתב לו עדית ומכרה אם גובה מתנה או מבינונית של לוה
ח"ו א אשתדיך בני חרי אין שיהיה אי גבי ממשעבדי
ב מליא בין אשתדיך תפצמן או ע"י פשיעה
ג מלוה שכתב לגוקה דין ודברים אין לי עתך ומכרה לשני מה דינם
ח"ז א לוקח שמכר לגוקה אחר נכסים המשועבדים למלוה מה דינם
ב אם לוקח ראשון שייר קרקעות לעצמו ממו נפרע
ג מלוק בין כשגוקה ראשון קנה הכל בבת א' או בזה א"ו
ח"ח א כל נתת דרבותא ז"ל אי בכל עולם שייאינן אי בדיליה
ב המוכר לאחד או לומר יחל או בזה אחר זה
ג כשאין זמן בשטרי המכירה והגוקאים מולקים של מי קדם מה דינם
ד לגוקה א' פירם ומי המקדם ולאחר כתב המודם שתם מי מפס קודם
ח"ט א לוקח שלקח עדית ב אחריות ומכר בינונית ושייר עדית או איפכא
ב מלוה הטורף מלוקח אי מצי לוה לאשתעוי דינא בהדי'
ח"י א לוה שמכר כ' קרקעות וטרף המלוה הא' בחצי חובו כשיבא לטרוף השני בשאר החוב אם יוכל הליקח לסלקו גם מהראשון בדמי כל החוב כשלא ירצה אותו לפרעון כל חובו

שער ה ח"א

א שטר כיסה הינא על היתומים מה יגבה מהם
ב אם נשבעין היורש ס להפטר מחלק הפקדון
ג חלק המלוה מי גובה אותו בעל העסק או ב"מ ואלמנ'
ד הנמצא תחת יד אדם מסתמא הוא עומד בחזקתו
ח"ב א לוה התולה חמוני בעכ"ום
ב טען שנכסיו משועבדין לבעלי חובות מוקדמין

שער ו ח"א

א כל נכסי הבעל משועבדים לכתובת אשתו ואם יכול לטרוף
ב מלוה של בעל שטרף ואכל פירות מה דין האשה אצלם
ג דין מלוה במטלטלין מעי' של בעל שהזאחר אין לכתובת'
ד מטלטלין וקרקעות שבביתה לבעלה מה דוקמל בהם
ה בתה שאחרו אצל בעלי מקחו בטל אם הוא מיל או לבשמתחלתן
ו קרקע נש"ב כשמכרו בטל אם שוה יותר אי נבי ב"מ מהתרון
ח"ב א אים או אשה שמכרו נכסי מלוג לא עשו כלום
ב מתה האשה וירשה הבעל בעל טוב גובה מהם ואף על גב דלא כתב דאקני
ג כשהאשה נתחייבה עם הבעל פראוי לבעל אוב גובה אפילו מנ' שדות
ד אי נכסי מלוג משתעבדי לב"מ כשלוה הבעל עמה

Digitized by Google

ח"ג א אין חמון שעשאתו סנילה ממעשה ידיה
ב חמון הנתן לאשה ע"מ שאין לבעלה רשות בו אי גבי ב"מ מיגה
ג אחר הנותן ע"מ שתעשי בהם כך וכך או מה שתרצו מה דינם
ד אחר על מנת שאין לב"ח של בעליך רשות בהם
ח"ד א בעל שמכר או נתן לאשתו קלקע
ב אשה שקונה קרקעות מה דין ב"ח ובעלה בהם

שער ז ח"א

א אין כופר בכל חייב שביעה לאוריתא עד שיודה מקצ'
ב כופר בכל מתחייב שביעת היסת מדרבנן
ג משיב הנתבע יש לי בידך כסות אי כלים פטור בהיסת
ד עד א' המסייע לכופר הכל אי פיטרו מהיסת
ה בכפירה שבין חנוני או שלחני ובעל הבית איכא שבועת המשנה
ו המתחייב שבועה מקרים תלה על הטוען שקר
ז הדרש ותכשיטי השבועות
ח"ב א חייב שבועת התורה במודה מקצת
ב מודה במקצת בטענת ה לך פטור משבועת התורה
ג הטוען הילך ונשתנה מתה שהיה לאו הילך היה
ד אם בטענת הילך צריך לתת תחת יד ליד או לא
ה כשנתן משכון אם יקרא הולך
ו אם טענת הילך הוא בברמה אינו נפטר
ז חובב ונתבע שנשלקו על הכלי אם היה הוא
ח צריך שתהיה ההודאה לפחות פרוטה והכפירה שתי מעין
ט בטענת מלוה והעלאת עד אחד שני בטענת פרוטה
י כמה משקל של כסף הפרוטה ושתי מעין
יא בתביעת כלים אין משערים את דמיהם
יב הטענה צריכה להיות בדבר שבאמת משקל או מנין וכן ההודאה
יג בתביעת שטרות ליכא שבועת התורה
יד עדות בקנין ליכי כשטר
טו כתב יד אין לו דין שטר לענין חוב' מקצת
יו דין הלוה שהולה מעצמו בלא חובב
יז בענין היות ההודאה מעין הטענה
יח פעמו חטין והודה בשעורים פטור אף משעורים
יט אפי' כשיש עדים על השעורים פטור
כ דין התפיסה בשעורים
כא בהודאת ופפירת מנורה באופנים שונים
כב בטענת כדי שמן והודאה וכפירה בהם
כג מה הדין בטענת מטבע אחל והודאת מטבע אחר
כד תבעו בחוב עצמו ומודה החוב אבין
כה טענו חטין ושעורין והודה בא' מהם
כו פעמו חטין והשיב אינו יודע אם חטין אם שעורים
כז טוען מנה מלוה ומודה ב' בקדון או בנווני אחרינו
כח מודה מקצת שמבית כל דמי התביעה כדי שישבע התובע היסת
כט שנים טוענין זה לזה ומודים קצת זה לזה
ח"ג א תבעו מנה והם לו עדים מחמשים
ב כ"ד שמכירי מתוך טענותיהם שחייב קצת הוו כעדים וישבע

שער ח ח"א

א מודה במקצת שטר חוב ויש עדים שפרעו בלו מה דינו
ב הדין בזה כשיש נאמנות בשטר
ג אם יועיל זה הנאמנות לגבי לקוחות

שער ט ח"א

א דיני גט פשוט ומקושר ופסולן
ב אם תועיל תפיסה בשטר שאין בו אלא עד אחד
ג עד א' פחות בכתב א' ועד א' בכתב אחר אם מצטרפין
ד נמצא א' מהב' עדים המתומים פסול אם שאבשה חזקה לשבועה
ח"ב א' אם מצטרפין עד אחד בכתב ועד א' ע"מ
ה כשמצטרפין אם טורף ג"כ מהמשועבדים
ג אחד מהמתומים יודע לקרות ולא השני אם מצטרפין

שער י ח"א

א הגשמה אחר כך באו עדים מה דינו
ב טען פרעון ונשבע ואחר כך באו עדים או נמצא שטר אם נעשה חשוד
ג נשבע היסת ואחר כך בא עד א' אם נשבע על פיו מן התורה
ד חובב שתפס אבל כתבע אחר שנשבע ונפטר
ח"ב א נשבע על פי עד א' ואחר כך בא עד שני אבל'

שער יא ח"א

א כופר במלוה ועדים מעידים בהלואה ובפרעון
ב אם אחר שפרע על פי ב"ד טוען שפר' ב"פ
ג אחר שהודה בב"ד טען ששכח ויש לו עדים שאין לו אצלו כלום
ח"ב א דיני עדות ראיה ועדות ידיעה
ב פרטי עדות מיומדת
ג שכתוב לו עדים מבחוץ

שער יב ח"א

א כופר בתביעה ואחר שבאו עדים אומר פרעתיך
ב כשהוחזק כפרן אין שבועה נשבע
ג אין כפרן אלא בפני ב"ד ובהכחשת עדים
ד הוחזק כפרן במלוה זו לא הוחזק כפרן למלוה אחרת
ה פירוש טענת אין לך בידי כלום או חזרה בחיוב טענה אחרת
ח"ב א טענת פרעתי אחר שאמרו ב"ד לא תן לו או מיד אתה ליתן לו
ב כפר בהלואה ועד א' מכחישו ואחר כך טען פרעתי משלם
ג בחיוב אופן ידידי העדים שלא פרעו
ד טענו מנה הלוויתיך בלד עמוד זה והלה אומר לא עברתי מעולם בלדו
ה דין טוען ומוחזר וטוען

שער יג ח"א

א מה נקרא כתב ידו וכמה מתחייב
ב אם למעלה שמו מידו ואחר כך נכתב המוב מיל אחרים מה דינו
ג כתב יד שיש עליו הנפק אם דומה כשטר
ח"ב א כתב יד הלוה שיצא על היתומים
ב אם יש בכתב יד נאמנות עליו ועל יורשיו
ג כשלא נתקיים הכתב יד ויש בו נאמנות אם נאמן לומר פרעתי
ד תולה על מקצת כתב יד אם נשבע עליו
ח"ג א כתב ידו שהמתים עליו עדים אם דינו כשטר
ב כתב יד שיש הלוה שיצא עדים דינו כחוב
ג אין מקיימין מתומת ידו כשכופר בה
ח"ד א מה הדין במודה על המתומה וכופר בנוסח הלואה

שער יד ח"א

א אומתי נזקקין לנכסי יתומים
ב אחר המורים מנו שדה זו לו פתם ובאיזה מנין מעמידין אפטרופוס
ג שטר של נאמנות גם על יורשיו אם נפרעין אפי' מהקטנים
ד אם נזקקין כשרכית אוכלת בהם או בשביל כתובה
ה כשיש בכתובה נאמנות אם נאמנת בלא שבועה לגבי קטנים
ו מה הדין כשנתפס המלוה בחיי הלוה או אחר מותו
ז אם נזקקין לעשק שאינה שלהם
ט נמצאת קרקע שאינה שלהם
י קרקע של יתומים שא' טוען שלקחה מאביהן ומביא עדי חזקה
יא דברים שמכריחים היתומים להחזיר
יב דין קטן שתקן בעבד או שדה מכרו ואיתתוק באכסתי' או לא
יג דברים שמכריחים לפרוע אם תוך זמן או הודה לו שמתה ואת בכדוון
יד אע"ג לשתם הלוה ל' אום אם אתה מכרתם מיד אינן לפרעון
ח"ב א יורש גדול אומתי ואיך פורע
ב חופן פרעת יתומים מן היתומים
ג הדין בחת לוה בחיי הלוה
ד אם היורש אינו בנו אלא אחיו ויורשו
ה הא דאין אדם תורים שקע' לבניו אם הוא אפי' בדיעבד
ו באור הדברי' יוחר ביתומי' מן ליתומי' ואיכא פוגסטרו

ז יתמי מלוה לתפסי בנכסי יתמי לוה פה דינם
ח הדין כשיש בשטר נאמנות מפורש ליורשים על היורשי' ט אם שוין כל הנשבעים ונוטלים לפונס לענין אין אדם יתורים שבועה
ח"ג א מת לוה בחיי מלוה ויש משכנתא בנכסיה דיל המלוה
ח"ד א דין הבו דלא לוסיף עלה הוא אפילו בערב
ב אם יש בזה חלוק כשיש לתומים נאלה ונכסים או לא
ג לקוחות של יתומים אם דינם כערב לענין זה
ד מה הדין כשנתפס לוה כמו מלוה ובא מלוה לתבוע את שער'
ח"ה א מת א' מהחייבים שבועת היורשים בחיוב אופן יגבו האחרים
ח"ו א יתום קטן שלו בר שמיעת מצות אביו הוא דינו יגבה
ב היו לקטן זה אחים ואת הקטן
ג אם יש לזה הקטן אפוטרופוס מה יעשה
ח"ז א יורש א' אומר לי ביר והאחרי' מכחישי' מה דינם
ח"ח א יתומי' שאומרי' בשם אביהם שפרע או שלא לוה
ב לוה המורים ששטר זה אינו פרוע
ח"ט א כמה שבועות נשבעים היורשים הבאים להפרע
ב המוצא בין שטרות אביו ששטר זה פרוע כשפסל דוקא כשמצאו בין שטרות קדשין
ח"י א אי שבועת היורשים שייכא נמי כשהם נשבעים
ב הטוען ליורש מחמת פקדון או משכון שנאבד מיל המורים

שער טו ח"א

א דיני הבא להפרע שלא בפני הלוה
ב שבועות שישבע הנפרע שלא בפניו
ג הדין בזה בדאיכא נאמנות
ד הלך הלוה למדינת הים בתוך זמן שקבע אם נפרע אחר זמנו בלי שבועה

שער יו ח"א

א כתב זמן אם הלוה
ב קבועות זמן אינו צריך קפן
ג התנה לתבוע בשיטה מועל
ד אם יש מחלקת ביניהם על ווסתא שלה הזמן
ה נתלקו על כמה ימים נשארים מזמן
ו תלוה בשטר שהלוה טוען שקבע לו זמן והתלוה אפר
ח"ב א הטוען שפרע בתוך הזמן שנקבע
ב מה הדין כשתבעו ביומא דמשלם זמניה
ג הדין בזה להפרע מנכסי יתומים
ד טעם למה אלמנה אינה גובה בלא שבועת
ה הא לבתוך זמן גובה בלא שבועה אם הוא אפי' כשהלוה מודה אותה
ו כשפתם הלוה להיות זמנה ל' יום אם אחיכן לא פרע בזמן זמנה
ז היתה התביעה אחר זמן טוען שפרע בתוך זמן ומקבלי מסיים כאנו
ח היה המחלקת ביניהם בעניין שכירות בתוכו
ט מה הדין בזה בשכירות בתוכו
י שכיר שעבר זמנו אינו נשבע בטל
ח"ג א מלוה שרוצה תוך זמן שהלוה מבזבז מה דינו כמטלטל וקרקע

שער יז ח"א

א מודה בשטר שכתבו אם צריך לקיימו
ב דין שטר שיש בו נאמנות ואינו יכול לקיימו
ג טענת אמנה או תנאי וכיוצ' אי מהני בהא טענת פרעתי
ד אם הטוען מזוייף ומביא עדים שהוסתו לזייף
ח"ב א הוכח דמני לקיומים ומודה שמלוה שמר כשר היה לו ואבד

שער יח ח"א

א שטר שכתבו אם אונס ולוס בו
ב ערב שתבע לוה מה שפרע בשטר
ג מה הדין כשתבעו ביומא דמשלם זמניה
ד טעם למה אלמנה אינה גובה בלא שבועת
ה הא לבתוך זמן גובה בלא שבועה אם הוא אפי' כשהלוה מודה אותה
ו כשפתם הלוה להיות זמנה ל' יום אם אחיכן לא פרע בזמן זמנה
ז היתה התביעה אחר זמן טוען שפרע בתוך הזמן שנקבע
ח היה המחלקת ביניהם בעניין שכירות בתוכו
ט מה הדין בזה בשכירות בתוכו
י שכיר שעבר זמנו אינו נשבע בטל
ח"ג א מלוה שרוצה תוך זמן שהלוה מבזבז מה דינו כמטלטל וקרקע

שער יט ח"א

א מודה בשטר חוב ויש עדים שפרעו בלו מה דינו
ב הדין בזה כשיש נאמנות בשטר
ג אם יועיל זה הנאמנות לגבי לקוחות

שער ט ח"א

א דיני גט פשוט ומקושר ופסולן
ב אם תועיל תפיסה בשטר שאין בו אלא עד אחד
ג עד א' פחות בכתב א' ועד א' בכתב אחר אם מצטרפין
ד נמצא א' מהב' עדים המתומים פסול אם שאבשה חזקה לשבועה
ח"ב א' אם מצטרפין עד אחד בכתב ועד א' ע"מ
ה כשמצטרפין אם טורף ג"כ מהמשועבדים
ג אחד מהמתומים יודע לקרות ולא השני אם מצטרפין

שער י ח"א

א הגשמה אחר כך באו עדים מה דינו
ב טען פרעון ונשבע ואחר כך באו עדים או נמצא שטר אם נעשה חשוד
ג נשבע היסת ואחר כך בא עד א' אם נשבע על פיו מן התורה
ד חובב שתפס אבל כתבע אחר שנשבע ונפטר
ח"ב א נשבע על פי עד א' ואחר כך בא עד שני אבל'

שער יא ח"א

א כופר במלוה ועדים מעידים בהלואה ובפרעון
ב אם אחר שפרע על פי ב"ד טוען שפר' ב"פ
ג אחר שהודה בב"ד טען ששכח ויש לו עדים שאין לו אצלו כלום
ח"ב א דיני עדות ראיה ועדות ידיעה
ב פרטי עדות מיומדת
ג שכתוב לו עדים מבחוץ

שער יב ח"א

א כופר בתביעה ואחר שבאו עדים אומר פרעתיך
ב כשהוחזק כפרן אין שבועה נשבע
ג אין כפרן אלא בפני ב"ד ובהכחשת עדים
ד הוחזק כפרן במלוה זו לא הוחזק כפרן למלוה אחרת
ה פירוש טענת אין לך בידי כלום או חזרה בחיוב טענה אחרת
ח"ב א טענת פרעתי אחר שאמרו ב"ד לא תן לו או מיד אתה ליתן לו
ב כפר בהלואה ועד א' מכחישו ואחר כך טען פרעתי משלם
ג בחיוב אופן ידידי העדים שלא פרעו
ד טענו מנה הלוויתיך בלד עמוד זה והלה אומר לא עברתי מעולם בלדו
ה דין טוען ומוחזר וטוען

שער יג ח"א

א מה נקרא כתב ידו וכמה מתחייב
ב אם למעלה שמו מידו ואחר כך נכתב המוב מיל אחרים מה דינו
ג כתב יד שיש עליו הנפק אם דומה כשטר
ח"ב א כתב יד הלוה שיצא עדים דינו כחוב
ב כתב יד שמסר למלוה בפני עדים דינו כחוב
ג אין מקיימין מתומת ידו כשכופר בה
ח"ד א מה הדין במודה על המתומה וכופר בנוסח הלואה

שער יד ח"א

א אומתי נזקקין לנכסי יתומים
ב אחר המורים מנו שדה זו לו פתם ובאיזה מנין מעמידין אפטרופוס
ג שטר של נאמנות גם על יורשיו אם נפרעין אפי' מהקטנים
ד אם נזקקין כשרכית אוכלת בהם או בשביל כתובה
ה כשיש בכתובה נאמנות אם נאמנת בלא שבועה לגבי קטנים
ו מה הדין כשנתפס המלוה בחיי הלוה או אחר מותו
ז אם נזקקין לעשק שאינה שלהם
ט נמצאת קרקע שאינה שלהם
י קרקע של יתומים שא' טוען שלקחה מאביהן ומביא עדי חזקה
יא דברים שמכריחים היתומים להחזיר
יב דין קטן שתקן בעבד או שדה מכרו ואיתתוק באכסתי' או לא
יג דברים שמכריחים לפרוע אם תוך זמן או הודה לו שמתה ואת בכדוון
יד אע"ג לשתם הלוה ל' אום אם אתה מכרתם מיד אינן לפרעון
ח"ב א יורש גדול אומתי ואיך פורע
ב חופן פרעת יתומים מן היתומים
ג הדין בחת לוה בחיי הלוה
ד אם היורש אינו בנו אלא אחיו ויורשו
ה הא דאין אדם תורים שקע' לבניו אם הוא אפי' בדיעבד
ו באור הדברי' יוחר ביתומי' מן ליתומי' ואיכא פוגסטרו

Digitized by Google

ח"ג א טען שפרשו בדבר שהיה כך ומודע בהפך ואח"כ טען שפרש האחר מהו

שער כ ה"א

איתותים שסלקו לחלוה מקרקע שטרף על קנת מתנו אם מוחר וטורפו על האחר

ב חלוה מנ' לדיס יכול לקבל הפרעון אחי זה מהשיריי

ג אחי' אחר הלוה כשפודע שאינו רוצה לפרו' אלא ח' הדין עם החלוה

ח"ב א טוענהלו' אתה רצית לקבלשעל מוב שלוני והחלו' כופר : ב חלוק בזה כשהיה המוב בשטר

שער כא ה"א

א חלוה בשטר אי ח"ל לוה אמתבע לי אמתבע

ב אי אמבעינן בהא לחלוה שהוא לורב' דרבנן

ג הך שבועה ליתה אלא בטענת ברית

ד אין היתומים נשבעים שבועה זו

ה אם אין הלוה יודע לטענן כן אלא שואל מהב"ד בחם יתחייב אי טענינן ליה : ו אי אזו מן השבועות היא זו

ז אם המוציא זה השטר חשוב מה דינו

ח האי דמפיק שטרא ברוצה לעשותה כחלוה ע"פ להשביע היחת והלוה מספקה

ח"ב א טען על השטר אמנה וכיוצא והחלוה כופר ואחר הלוה השבע ע"ז מהו

ב טענת מחילה על השטר אי שייך בה האי דינא

ג אי כתב דפרעי לוה טענטענות אלו משתבע אלו אינה

ח"ג א טען על השטר שטר' אנתקי' ונפטר והחלו' כופר אתנאי

ב חלוה מודה באתנאי וכופר על קיומו

ג אם יש עדים אי על אי' על אתנאי

ח"ד א המוציא שטר וכנגדו נשבע ונוטל

ב אם מועיל הנאחלת לפוגם שטרו

ג נשים עדים לדברי הפוגם אם נשבע

ד דין הפוגם בחלוה על פה

ה חלוק שבין פוגם שפרו לפיחת שטרו

ח"ה א עד אי' מעיד על השטר שהוא פרוע: ב היתה חלו"ש ועד אי' מעיד על הפרע ואי אפשר לה בלא הי"ש

ג הנפרע מן המשועבדין לא יפרע אלא בשבועה ודין הנאחלת בזה

ד גרושה שבאה לגבות חלקותיה אי מבני חורין ויש ב"מ מאחר לא אי חיישינן לקטיפת

ה הנפרע מבני ית מיש אי שלא בפניו צריך שבועה

ו בני חלוי' חיקמ"ק כפרע לא בשבועה כשאין נכסי' לבני

ז כל הנשבעין ונוטלין בנפרעין מ"ז אין עליהם שבועה

שער כב ה"א

א מי שנאבד שטרו אי כותבין לו אחר ומה דינו בשטרן הלוה פרעתי : ב אם הלוה כופר עיקר ההלואה עד העדים הוחק בדין

שער כג ה"א

א חלוה ולוה חולקין על השטר מה דינם

ב חלוה בשניה חולקי אי אי אחד בטוף ואי בתוך

שער כד ה"א

א בשהפקיד והנפקד בשבועין שניהם אי נשבע תחלה

ב לוה שבאין להשביעו וטען שם לחלוה שטר וזה כופר מה דינם

שער כה ה"א

א החלוה את חברו בעדים א"ל לפרעו בעדים

ב טען החלוה שהתנה להיות נאמן בב' עדים

ג היה שם קנין בשהלוה בעדים

ח"ב א דין חלוה על שהשאחר המלוה אלי הפרעתי אלא בעדים

ב טען על זה הלוה שפרעתי ופלוני ואלוני אי אתי

ח"ג א פירש המלוה אלא ופרעו אלא בפני פלוני ופלוני ופרעו בפני אחרים

ב אחר הלוה פרעתי בפני אותם פלוני ופלוני ענאמר והלכו להם

שער כו ה"א

א לוה שהאמין לחלוה שמס על הפרעון ופרעו ב"ע

ב האמינו כשני עדים אי כשלשה מה החלוק ביניהם

ג נאמר בגאמנות הולרלו לכתוב בני שם שבועה

ד לא פי' כשני עדי' ולא בלא שם שבוע' אי אמי לאשבוע'

ח"ב א כלל בנאמנות פטור גם מחרס אי מהני

ב אם המלוה שהאמינהו הלוה נמצא כפרן לענין מה דינו

ג נאמנות שפרעו המלוה בפני עדים וטוען שטרא' ניהו

ח"ג א נמצא הנאמנו' כתוב והלו' טוען שלא נכתב בהשותו

ב אם הנאמנות צריך קנין

ח"ד א היאך נפרע הלוה שטר של נאמנות מבלי אשם

גם אם נאבד : ב השלו עדים דמחלוה מלוה לשטרי' מהמני אע"ג דאיכא נאמנות

שער כה ה"א

א אין נאמנות מועיל על היתומים להפרע מהם

ב נאמנות שהאמין מלוה ללוה מהני אפי' נגד יתומי מלו'

ג כשם נאמנו ללוה אינו נוכה אי ורשי לוה ולא אפלקומי'

שער כח ה"א

א ראובן חייב לשמעון והעמידו אצל לוי ואמר לו עני לו אמתי מחזר : ב שמעון שאינה עני והטעהו וראובן אומר עשיר היה ועני

ג כמעמד שלשתם אם אינה מהם יכול לחזור בו

ד באי זה דרך זוכה הקונה כמעמד שלשתן

ה שכיב מרע שרצה להקנות אם צריך מעמד שלשתן

ח"ב א ישראל האו לנכרי תומנה לישראל במ"ש מה דינו

ב שלטון שמנה ישראל על עסקיו וא"ל תן מנה לפלוני במ"ש מהני : ג המקנה לחברו מתנה בא"ש והמומאה נתן לו ערב משתעבד בלא קנין

ח"ג א אחר לשמעון תן מנה לוי ואחר כן והולה לשמעון שיש לו מסל ראובן ואח"כ אינו רוצה ליתן תבני שלא אמר ראו בן מנה לי בידך תנהו וכו'

ב הפקיד אחי ביד שמעון וא"ל תן מהשמנה לפלוני מ"ד

ח"ד א אם יש מקו' חזרה כמעמד שלשתן כשאם קנין

באותו ענין : ב ראובן אומר לשמעון תן מנה לוי שיזכה לה והולה אינו כאן

ח"ה א מעמד שלשתן שטען המתנה שמעה בהולאתו

אי כי לא מה דינו : ב אם המומאה שה דה ליתן טובת אחינו חייב כלום למתנה אם יועיל

ח"ו א המקנה במ"ש שטרותיו המופקדים ביד שמעון אם יכול לחזיר בו

ב חיב בשטר דאקנייה במ"ש אם חייב ליתן לקונה נוף השטר : ג אם המקנה במ"ש הוי כשוכר ש"מ לחברו שיכול למחול לאותו

שער כט ה"א

א חטטי חוב לב"ה ע"פ שנקשו והו אחרת לדליתן

ב הודה כ"ה שלא הו והחנוני אומר שנתקוהפועלי' א"ל נטלנו

ג אחר לחברו פרע חוכי לפ' ואחר כעשיתי וב"ח כופר

ח"ב א היה לב"ה מעות ביד חנוני והמקח אחר ליתן ויש כפיר בחנוני ופועלי'

ב מת חנוני או פועל אחיקש כפיר ניטל האח כלי שבוע'

ג כשחנוני נשבע להפטר ופועלי ניטול אינו שבוע נשבעין

ד פעמים שהשלוח נשבע עד לחייב שבועה למפקיד

ה אי תהני לליתחול ונטלת תביעתו לשלומים כי היכי דליהוו עדים

ו למה בחנוני ופועלים נוטלים בלא שבועה כשאין כאן

אחר לשכתים מה שאין כן בנוטלין אחרים שנשבעי' אע"ג דליכא מכחים

ז הא אחר לחנוני בלא קנופה תן לפועלים מה שיצטרכו

ח אמרו אי' ניתני לתת מנה והו' אי' לא צריכי אלא אחד

ט לת"ד לחנוני נשבע אע"ג דמתו פועלי' ורשי פועלי' נפרעין בשבוע' ורשין : י דין חנוני ופועלי אלא קנין

ח"ג א שתי כתי עדים המכחישים זה את זה הרי אלו תעדי' בעדות אחרת

ב חלוה א' ולוה א' כב' שטרו שכל א' אחותה כת א' אי' מהם נובה : ג אם היו כזה שני מלוי ולוה א' מה דינם

ד שני לוין ומלוה א' בשני שטרות

ה היכא דאיתמר בהני יד בעל השטר על התחתון דינו אצל לקוחו' בחלוה מ"ה

ו באיזה אופן מהימנינן למזומים ופסלינן למזומין

ח"ד א עד אחד אומר שהלוה ביום א' ועד אומר אותו היום עת ה' אבל הלוה ביום אחר

שער ל ה"א

א באי' מקום יכול המלו' לתבוע אי המלו' לתבע לי

ב שני תקומות לענין כרעון והחזרה בחלוה או תקדון

ח"ב א חלוה לאמתא יכול הלוה לפרוע למלו' בע"ה ק"ה

ב היה הסוב בחסכמת הלוה יכול לכיף הלוה

מוכו עד זמן

שער לא ה"א

א הטרע מקצת מהו מה יעשה בשטר

ב שפוחבין שבר ע"ם שטען המלוה שנאבד ומחרמוקע"ן

ג שטען הלוה בדיה שהשטר ביד מלוה מה דינו

ד הטוען שפרע על שטר שנאבד כפטר ביום'

ח טענו פרעון על כתוב לא נקטו ביד מלוה' אי נהם'

ו מזונות נגבין בלא כתובה כשבעל הלך לחדש"ה אבל לא כשמת

ז אם נודע שהשטר בעל אינו נפר' ע"י שוב' עד שיבו' השטר

ח יזהר הלוה שלא יכתוב זמקבשוב' מטו' אחשם' שטר מלוה'

ח"ב א יתומי' שמוציאי' ש"מ שלא אנשי הלו' מוצי' שוב' עליו

שער לב ה"א

א המוציא ש"מ שכתוב בו אני פלוני ליתי מחך מנה והלוה אומר שהמלוה הוא אחר

שער לג ה"א

א מי שים לו שני שטות היאך יכתוב בנטי בשים

ב מה שדין בזה בנטי מתון גם בשהוא כהן או לוי

ח"ב א צריך לכתיר שטות שבשם כל שלא הוחזקו בעיר

לי ריס: ב לוה שטוען באחר העלה שמו כשמו או כשם המלוה

ח"ג א ת"ח נאתן לומר שטעה בהכרת פני אשה

ב שיכיון אצלות קרובי ואשה לענין מכירים

ח"ד א שני יוסף בן שמעון אין מוציאין שטר זה ע"ז ולא אחר עליהם כשאין כאן העדים

ב מה הדין כשהם מוציאים על אחריה

ג תלא בין שטרותיו שטר של יוסף בן שמעון פרוע

ד ח' מב' יוסף בן שמעון בהרשאת מכרו מוציא מן הלוה אפי' יש לו שיכר א'

ה כשיש לשניהם קרקע משותף אם שקנה זה מזה אם יטרוף המלוה אינו ממ"ב ו אינה תקין יש בשני יוסף בן שמעון

שער לד ה"א

א תלוקי דינים בשנים שהוציאו ש"מ זה ע"ז

ב היכא דאית מ' מהם והיית יתומים מה דינם

ח"ב א כשהדין שכל א' עומד בשלו אם מכר א' שטר תיכו לאחר מה דינו

ח"ג א תלוה שמוציא ש"מ ולוה מוצאת שהמלוה מכר לו שדה: ב הדין בזה כשהיה ללוה קרקע אחר

שער לה ה"א

א ערב לכתובת אשה אי משתעבד

ב אם שנכנס ערב לבנו לכתובה

ג ערב לאחר מתן מעות

ד מנין וקני שידו אי משתעבד לבני חדי

ה המקבל אחריות שדה שמכר ראובן לשמעון אין משתעב'

ו ערב שנתחייב על תנאי אי חל אם שמלבא

ז נתערב לבוסו של לוה ולא לגוף המתין: ח' עבד אי אשה שנכנסו ערבים מה דינן: ט הדין בקטן שערב מתון לאחרים: נכנס ערב ע"פ ב"ד אם צריך קנין

יא המתערב לערב דינו כערב למלוה

יב הנכנס ערב בדבר שאינו קנוי

יג ערב שמתרה למלוה בזמני שיתבע חובו ולא רצה

יד באיזה דרך נפרעין מן הערב

טו אין נפרעים מן הערב עד שיתבע הלוה שאין לו פלוס

יו זמן פרעת הערב אחר שלשים מהיום שנתחייב

יז כשהלוה במדינה אחרת אם יתבע הערב תחלה

יח מה הלוה שאינו יכול להפרע מן הקטנים: יט המפה שאפרע ממי שארצה: כ פתנה כן יום נכמי' ידועי' ללוה בא כשהלוה אלם אם נפרע מן הערב

כב לוה שטוען פרעתי או מילה וסער' מוסלו בקנוניא

כג ברח הלוה ומבקש הערב זמן לבקשו

כד ערב לחוב ע"פ והלוה כמ"ה צריך ראוה אלא נפרע

כה מוחר בו הערב קודם שהפיק לקבל המעות

כו מלוקי דינים בערב לנכרי שלוה מישראל

כז נפל הערב מסכון מן נכרי נתנו למלוה ומומלו בשבת

כח מסכון נכרי ביד ישראל והחזירו לו על פי ערב

כט ערב שלא בשע"מ אי פרעים לחלו' אי הלו' חייב לו

ל אין הערב חופה ללוה מיוציאנו מן הערבות

לא אם הערב קדם ופרע למלוה גובה מן הלוה

לב באיזה אופן נקרא קבלן

לג אימתי אין מחלוה כלום על הלוה אלא על הקבלן או מתי שירצה

לד באיזה דרך יתחייב הקבלן

לה כשנעשה קבלן ע"פ ב"ד מתחייב

לו קבלן דשתובה משתעבד

לז נשתעבד הקבלן על תנאי אימתי משתעבד

לח נעשה קבלן בלא קבלה

לט האומר תן לו ואני חייב לך אי הוי קבלה או ערב

מ צריך לפרש בשטר לשון הקבלנות ולא סתם ערב קבלן

מא אפי' אי משתעבד בקבלנות

מב עבד או אשת חיים או פטיים ערבים או קבלנין אימתי פורעין

מג קבלן שמוחר בו קודם שיתן המלוה המעות

מד אין הקבלן משתעבד אלא מה שהלוה משתעבד

מה ערב

Digitized by Google

מה ערב או קבלן שפרעו למלוה והלוה טוען שהוא פרעו כבר
מו לוה שמכר כל נכסיו אסמלוה גובה מלקוחות מו מקבלן
ח"ב א ערב שפרע למלוה קודם שהוליע ליתומים שפניה הלוה
ב אם מלוה זה היה נכרי ופרעו קודם שהוליעו ליתומי
ג הערב שפרע אימתי גובה מלקוחות של לוה ואיתומיו
ד אין הלוה פורע לערב שפרע עד שיחזיר לו שט"מ
ה ערב היוצא לאחר מיתום שטרות
ו מת לוה בחיי מלוה והניח ערב
ז הלוה עם הערב או הקבלן הם כל תובע ונתבע לעניינם

שער לו ח"א

א מרס שוטה וקטן שחבלו אין מעשיהם כלום
ב שמת הוא כברית לכל דבר תביעה
ג העבד והאשה שחבלו אין משלמין אלא לאחר זמן
ד אם יש עדים שמעות הלוה עצמן או שבאים מאם הם בעין מוביים
ה שאין מתוביים לאשה למכול כמובת כטובת הנאה והטעם
ו טפן המלוה שיש בידי האשה ממון שמייבת לו והיא כופרת
ח"ב א קטן המוכר בטענת עצמו או של אביו
ב יש על מ' לקטן או נתן בקטנו ונבע בגדלו
ג אם נשבעין היסת על טענת קטן
ד שבועת השומרים נשבעין לקטן
ה כל הנשבעין על טענת שמת נשבעי' לקטן
ו קטן הנתבע ממת מבלה פטור אפילו אחר שיגדיל
ז לוה בקטנותו ומודה בקטנות הפעוטות מייב
ח אין נשבעין ומוטלין מהקטן אלא שכיר
ט קנין הקטן אינו כלום
ח"ג א ליני קטן הבא בטענת אביו
ב היאך היה טענתו זה טענת ברית
ג אי שייבא טענת ברית אפי אחרים
ד אם משביעים בעד מ' על טענת שמת

שער לז ח"א

א לוה מאשתו או מעבדו אי משלי להו אחר זמן
ב לוה מנכסי מלוג פורע לה כשתגרש או לזמן שקבע

שער לח ח"א

א מובע מנה ולוה מעלה ל' ונשאר אומר איני יודע
ב אין אומרים מתייב שבועה ואינו יכול לישבע אשלם אלא בדאורייתא
ג אין היורשים בכלל דין
ח"ב מ' הטוען שאינו יודע אם לוה אינו מייב אלא היסת שאינו יודע
ב טענו מטוס ואמר איני יודע אם טוס אם שעורים
ג טען ממטס פרעתיך ומתסס איני יודע אם ליתי
ד ידעתי שליתי ואיני יודע אם פרעתי מייב
ח"ג א מה הדין במלוה ולוה שכל אחד מהם אינו יודע עמות כהלואה
ב הלויתיך ואינו פחות משתי כסף ופרוטה
ג לוה אי נפקד שאומרים איני יודע כמה הלויתני או מה הפקדת אצלי
ד יורש שת' יודע שאבי לוה ואיני יודע אם פרע
ה שוטן איני יודע אם ליתי ועד מ' תעיד שלוה מה דינו
ו תובע אומר שמת ונתבע ברית פטור אף משבועה

שער טל ח"א

א המודה שהוא מייב לחברו ואינו יודע אם החזיר
ב הודה מעצמו בלי תובע
ח"ב א זה הלוה מאתים וזה מנה ונשיהם תובעי' מאתים
ב אם יש אלוף בית ב' מלוה בשטר או בע"פ
ג אם מייב לצאת ידי שמים
ח"ג א לוה משביע ל' תובעים לו מנה נמשיב מה' ליתי ואיני יודע מי
ב הוא מעצמו משתבע בזה בלי תובע אם מייב לצאת ידי שמים

שער מ ח"א

א מקירת הבעלי דינים לברר טענותיהם ולהשביעם
ד קרקע המתושכן אם יכול המלוה למכרו כדי לפרעו
בא דין פרוזבול מוקדם ומאוחר

שער מא ח"א

א פרעתיך בפני פלוני ופלוני והם כופרים
ב אין העדים כאן או שמתו נפטר בהיסת
ג חזר בו ואמר אין לי עדים

שער מב ח"א

א לוה שהודה בהלואה ואמר משטה היותי כך
ב אם יש למלוה משל לוה כשהודה לא מצי טענן השטאה
ג כשהודה מעצמו בלי תבועה לא שייך להשטות אלא שלא להשביע
ד המ דף בלא אתם עדי יכול לומר לא הל"מ וכל שכן פרעתי
ה טענת אלא להשביע שייבא דין לו ודין לבניו
ו תלוקי דיינים בהודאה בפני בית דין
ז הודה באתם עדי אין לו שום טענה
ח גם ב' אתם עדי אם הודה לרך הודאה נמורה אינו יכול לטענן
ט המתייב עצמו בשטר הוי כאתם עדי
י אחר הודאה נמורה אם מועיל טענת אלא להשביע
יא בהודאה בעד מ' אי מיתייב שבועה או יכול לטענן
ח"ב א ס"מ שהודה אם ל' אתם עדי
ב אותתי היורשין מ יכים בהודאת מורשים
ח"ג א האומר ליתומים שמתם מת ריפס על מעות טמונים שהם של אבינו
ח"ד א ס"מ שאמר שהקליש כל נכסיו הודה שיש לבלוני מנה בידו
ב ס"מ המודה על המוד אם יכול לחזור בו
ג מודה בפני שמים באתם עדי קנה האחר אף על פי שלא היה מייב כלום
ח"ה א ראובן שמודה שמייב לשמעון בפני לוי ואחר לו אתה עדי
ב המובע מנה לא' מן האמים או השותפים וא' הודה וא' שתק
ג כשהודאה לקנין לא מהניא שום טענה
ד בהודאת המלוה בפני עדים לפטור הלוה אין צריך אתם עדי
ה שטר הודאה בלא קנין תשתתא א"ל כתובו אעפ"י שלא נכתב בשטר
ח"ו א שומף או מתעסק שאמר אבן אבן לשם ריוח ואח"כ אמר שהיה קרן
ב מנה לי בידך והילך ממשים אין לטענן משטה במה שנתן
ח"ז א לוה האומר להל"מ ואמר המלוה אתם עדי אי מצי אמ"ל לטענן פרעתי
ב הודאה כשבועה בלא אתם עדי אין עליו שום טענה אפילו אמר שכחתי

שער מג ח"א

א מלוה בשטר גובה מהשועבדים והלין בקרקעות ובמטלטלין
ב אין מטלטלין ובהמה שנעשו אפותיקו
ג בהנהו דלית להו קלא אם התרה המלוה בלוקחי' שהם משועבדים לו מה דינם
ד בשעבוד אגב איכא קדימה גם למטלטלין כשכתוב אלא כאשמכתא
ה במעכשיו אין צריך אלא אשמכתא אלא אלא כטופסי דשטרי
ו פי' ענין אלא באשמכתא
ז מה שתקנם באגב אם צריך להיות בגוי בקרקע
ח אופן הקנאת שעבוד פרה ועבד
ט עשה עבדו אפותיקי אם צריך הקנאה אחרת
י עבד אי הוי כמקרקעי או כמטלטלי
יא כמה קרקע צריך להקנות אגבו מטלטלין
יב לוה ששאל או שכר קרקע או הקנהו לו המלוה אי מהני לאגב
יג אם צריך שיהיה חלק אותה קרקע במקום מסויים
יד נשאין בלוה קרקע כלל אחר תקנה מטלטלין באגב
ח"ב א שדה אפותיקי שמכרו או נשטף אי גבי מכני מרי דלוה
ב באפותיקי מפורש טורף מהלוקח והלוקח טורף ב"מ דלוה
ג המשכן שלה בפתם ואחר כך מכרה אי צריך מיהה או מב"מ

שער מד ח"ג

ח"ג אי דין ההקדש אם מוציאין מידי שעבוד
ב עבד שהוא אפותיקי אם שחררו מוציאו מידי שעבוד
ח"ד א שעבוד דלקני היאך מהני
ב מלוה ולוקח המוכרים בשלה שאכל הלוה אשהיה אלא בשעת השעבוד
ג קנה נכסים אחר שנשעבד והוריש אם גובה אותם מהיורשין
ד לא אמרי' דנאקנה טעות סופר כשלא נכתב
ה כת לוה היורשת שנאחת אם המלוה טורף מה שקנה אחר השעבוד בלא דלקני
ו אין אדם מקנה באמת' או במכר מה שיקנה אלא באמתחי'
ז שני מלוין שהאחד אמר שקנה הלוה קודם שעבודו והב' כופר
ח מלוה גובה ממה שביד לוה ביקרקעות ב"מ בכל אופן
ט מלוה מאומר שגבה קרקע מ"מ באגב • ב"מ מוקדם טורכם ממנו
י כתב לראשון דלקני גובה מהמאוחר שגבה מאה שקנה אחר שעבוד הראשון
יא כתב לשניהם דלקני וקנה אולקים ואת מפס מ' תפס
יב כתב דלקני למלוה ולאשתו וקנה אח"כ לב"מ יהבינן ולא לאשה
יג מה דין הלשה הזאת אם קדמה ואפסה
יד בכל אלו שדינן לגבות תחלה • צריכין להשבע
טו אם לוה שכתב דלקני ואח"כ מוריסו הוריש ליורשיו מאמתו אם גובה מהם
טו ב"מ מאוחר שמוציאין מידו מה שגבה אם קדם ומכר מה דינו
יז מה הדין כשהאמרו גבה מעות בעין
יח המלוה גובה מש"ה דליה בני כתיבה ומסיר'

שער מד ח"א

א שנים שלוו או קבלו פקדון מא' במה נתחייב כל א'
ב אם גובה הכל מא' מהם אעפ"י שיש נכסים לאחר
ג המלוה בשני ערכים אינו גובה הכל מאחד מהם אם לא בהנה
ד בחיזה אופן מתחייבים השותפין בשלוה א' מהם
ה בשאחל מהמתחייבים מביא ראיה שפרע הכל תוציא מהאחר מלאו
ו אחר מהשותפין שתבעו הלוה לדין על הכל והשותף האחר הוא בעיר
ז מה הדין כשאין השותף האחר בעיר
ח"ב א מלוה שרצה שיפגעו שנים עם הלוה כתוב ונפרע הכל מאחד מהם מה יפרע לו האחר
ח"ג א תבע לשנים וכפר א' והב' הודה על שניהם אם הכופר נשבע על פיו
ב תבע לשלשה וטענו כלם שפרעו אם יפטר כל א' בעדות האחרים
ח"ד א מלוקים בחיים ונפטרו שלוו

שער מה ח"א

א תקנת מבאים בשמיטת כספים בזמן הזה
ב צריך המלוה לומר משמט אני ואם ח"ל אף עפ"כ יקבל
ג אם טוהג דין שמיטה גם במלוה בשטר
ד האיכא מי איכא שמטת כספים גם כח"ל או דוקא בח"י
ה בשמטת צריך להחזיר שט"ת למלוה
ו הלוקח ש"מ מחברו קודם שביעית או אחר כך מה דינו
ז התנה עמו שלא תשמט תנאו קיים
ח מלוה לעשר שנים אינה משמטת
ט שוכרות אינה משמטת
י המתשכן ע"י ב"ד או שלוה על משכון מטלטלי אינו משמט ואינו בקרקע
יא פוסר שטר חובו לב"ד אינו משמט
יב הדון בכופר במלוה ואחר השמיטה הולה
יג הקפת חנות ושכר שכיר אדם משמטין
יד ת"ש דמשרו מילויהו אינם צריכים פרוזבל
טו שביעית אינה משמטת אלא לבסוף
יו תקנת פרוזבול לשלא ישמטו
יז אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע והתקנה לתי שאין לו
יח כשהשלוין לו הלויים רבים כמה פרוזבולין כותבין
יט יתומים שלוו על מי כותבין פרוזבול
כ יתומים שהלוו אם צריכין פרוזבול

Digitized by Google

כב טוען פרוזבול היה לו ואבד לו מהני
כג אומתי היא שנת השמטה

שער מו ח"א

א איסור הרבית בין בנשך בין באוכל עובר בשניהן
ב המלוה והלוה והעדים והמתעסקין עובדים כלוין השייכין
ג המולה מעותיו בנכרי להלוותם ברבית
ד בפסל ועונש המלוים ברבית
ה דין המתעדים בענין הלואת רבית
ח"ב א אין לוקין על רבית קטנה אבל יוצאה בדיינים
ב מן המלוה מוציאין ולא מביאין כשאינו דבר מסויים
ג דיני שטר שיש בו רבית ועדיו
ד לוה מן הנכרי ברבית ובשתרצה להשזירם אומר לו ישראל תנם לי
ה נכרי שלוה מישראל ובשעת המזרב רוצה ישראל להכנס במקומו
ו ישראל מפקיד מעותיו לנכרי או נכרי לישראל
ז נכרי המלוה לישראל ומתנייר וזקף הכל במלוה
ח מכר בחסמכתא מה הדין בפירות שאכל
ט בשאין מקנין נמחר מתחלה מחזיר הפירות
י משכנתא בלא נכיתא או מתנה לדור בחנם או בפחות על הפרעון
יא בל שום תוס' שאינו דרך מקח ומחכר הוא רבית קטנה
יב הניתן בעבור הרבית חפץ שאוה־יותר מחק שקנן היאך מוציאין
ח"ג א חבר רבית שיוצאה לא מן המלוה ולא מקבלוה
ב אסור להלוות ברבית בניו ובני ביתו
ג דין הלואה ברבית לעכו"ם
ד אסור לתת עבקא קרוב לשכר ורחוק להפסד
ה מה הדין בשנתן העבק באופן האסור
ו דין נותן מעות למתנית שכר שתם ולא פי' ומתר
ז מקנת מכרים בחלוק ריוח או הפסד העבקא
ח איזה שכר מקבל המתעבק בשיש לו עבק אחר
ט דין המושיב חמרו למתנית שכר והלוחה לו
י אומנו אסור לרוץ בשכר עם הקרן
יא רבית מוקדמת ורבית מאוחרת
יב אסור לבוא שלחל המלוה או לבנו בעוד המעות בידו
יג יש רבית גם בלבבים
יד אין למלוה לעבור לפני הלוה בשאין לו לפרוע
טו לבדים האסורים מפני הערמת רבית
יז המתחסכן מבשנתא המותר' לא יאמר לבשרה מן הלוה
יח דינו מלוה הדר בתר הלוה בלא מבטחנא
יט בשהלוה אומר אחר ההלואה דור בתרי או הוי קנינא או אבק
כ באיזה ענין אמר כל שלוקי בלא זויי אפוקי הוא ודיני המשכנתא
כא אין תרבין על שכר מנת או שפיבה כדי שיתן לו מעו' לעבק או שפורה
כב לא יעשה עמו מלאכה שבת בזול כדי שהאחר יעשה לו מלאכה יקרה
כג מלאכה אחת עצמה שבזמן מ' היא בזול ובזמן ההוא היא ביוקר
כד מלאכ' קלה בכלה או קלה בזמן מ' וכבדה בזמן אחר
כה מוזיל בפירות קולם גמר בשלם
כו אם מותר לקנו' בזול הזמורו' קולם שיתמכו
כז שומרי גרגות לא יטלו בשכרן פירות בזול אלא כשיתעסקו בהם מעט
כח איסור קבלת נתן ברזל מישראל
כט פסיקה על הפירות קודם שיגיע השער
ל שטיים יקרים במדינה וכבפרים בזול אין לתת מעות להביא בזול הכפרים
לא פסיקה על המלוכה או גזוזה או רלייות כוורת
לב בהולכת סחורה או פירות ממקום למקום
ח"ד א אין מוציאין מן הבנים בבית קבלה שלקח אביה'
ב הלואת ת"ח זה לזה ברבות
ג דין המחזיר יותר מן המוב בכדי שהדעת טועה או איכ' טועה
ד באיזה ענין תועיל המקילה ברבית
ה ממון שיתומים מותר להלוותו קרוב לריוח ורחוק להפסד
ו אפטרופוס שהלוה מעות יתומים ברבית קטנה
ז היתר רבית במתן הקדש
ח פדין בהקדש בזמן הזה ובמתן ענייש
ט הלואה ברבית לנכרי אם יש בו איסור רשות או מלוה

י אומני הסיתר לישראל בשיש יל נכרי באמצע ודיני המשכונות
יא דיני נכרי שלוה או הלוה מעות ברבית ומתנייר
יב לקח לזמן בטרשא דשרי מוקצה לפחות בדמים ליתנם מיד
יג מותר לקנות שטר בפחות מדמיו כדי ליתנם מיד
יד בעבד מותר לרבות ליתן דינר בשמשון כדי שילוה בלוי
טו שמותר להשתעבד במו שפרע בשבילו כסף גולגולתא
יו דין הפורע בעד מכרו מם המקוי' לקרקע
יז המלוה למכרו בתנאי שישלם ממנו מם שמי שהלוהו
יח התנה שלא יפרע המם אלא מתוך פירות באותם המעות
יט אופן הותר להאכיל פירו' בשהתנו להמזיר המקח אם ירצה המוכר
כ מלוקי אכילת פירות בעותן מקצת לתים
כא לוקח שדה שאינה של מוכר אם יש לו שבח בשלא הכיר בה
כב מלוה על שדה בתנאי מועיל שאם לא יפרע לזמן פלוני היה שלו
כג מלוקים במשכן ע"מ שבשירצה למכור יתכרנה לו
כד משכנתא דסורא ובנכיתא המותרת
כה נכרי המשכן בית ומכרו לישראל אחר אם מעלה לו שכר
כו ממנה מרבתו לישראל שיבנה וילור בה אומתי מותר בלא נכוי שכירות
כז לפחות מדמי הפירו' בשביל הקדמת המעות מותר
כח במכר אסור כה"ג
כט מותר למכו' קרקע ביוקר לזמן כל שאינו מפרע אם מעכבו בכך
ל מלוקי דיניס בטרשא
לא מוכר שמוכה במקום הזול בשער היוקר לשוליכו למקום היוקר
לב מלוה לזמן ומתנה דרך קנס אם לא יפרענו בזמנו ותמיד בכך
לג מוכר חבית בשניס שהוה עתה מ' והאחריו' על המוכר על שתמכר
לד פירות שהבא למכרן ומצא עשר והבא לקנותן יתן"ב מותר למכרן בי"ב לשנה
לה לקנות בהמה בדמים בזול כדי שהבעלים ושתלו בה על שתגדיל מותר
לו מוסר לתת מעות לקנות זמורות בזול קודם שיכרתו והוא שיהנה בהם
לז שוכרי שדות שנותנים להם פירות בזול בשכרן בריכין להתעסק בגורן
לח מותר לתת מעות במלינה למי שיביא לו מטים מהכפרים יותר בזול
טל ליקח פירות מחכרו במקו' הזול להעלות' לו במקום היוקר מותר אם יש לו שם
מ מחרים המביאים תבואה ממקום הזול למקום היוקר לוקח' מעות ליתן כמו שקנו
מא בשאר שמורות אין הדין כן
מב מוכר פחורה למקום אחר מותר להעלותה כאן כמו שהוה בחותו מקום
מג מותר לתת מעות על קטנים קטנים שיתנם לו כשיהיו גדולים
מד היאך מותר לתת מעות על חבית של יין שיתכרנה לחלוק הריוח
מה מותר לקנות יין בתשלי וכשנוטלו בטבת מחזיר המותן
מו הקונה פירות כשער של עכשו יכול אח"כ המוכר להוסיף לו
מז כיצד האחרים יכולין להוסיף על דמי שאריסות
מח מחלין על שכירות בית או חנות וכיוצא בשביל שנותן לו מעות לפרנסן ולהיותן
מט שפינת אגרת ופגרת
נ מותר לעשות מלאכה היום והאחר יעשה לו יום אחר כשהן שוות
נא אומתי פועל מוזיל בשכרו בשביל הקדמת המעות
נב אופן היתר קבלת נתן ברזל מישראל
נג לתת מעות למחצית שכר ע"מ שלא ילוס אלא על כספים ושיטמנם מותר
נד אם מותר להתנות שהפסד בחובות יהיה למקבל ובמשכונות לנותן
נה דרך היתר להשכיר מעות בלשון שכירות
נו דין פוסקין על שער שכשוק
נז בשיש למוכר פיסק אפ"י שלא ילא השער
נח בשהפרו מאותו המין קצת מלאכות אפיר לפשוק עד

ן יציאת השער
נט שער שבשוק אינו של עיירו' אלא של מדינה
ס ינית' השער לחדש ולישן בלקוטות ולכל אדם
סא פוסקין על שער הגבוה'
סב היאך נקנין הפירות שאינ' בבשותו כשיצא השער
סג דרכי ההקנאה בפירות הנהיכין לקרקע ושאינן צריכין
ח"ה א אופן היתר לגלות פירות בפירות
ב דין הלוה פירות בלא קביעות זמן עם לו מלוותו המין ולא יצא השער
ג בדבר מועט כגון בכר אם צריך שער לא שיש לו
ד דין עושין אמנה בפירות וכדומה
ה מי שיש לו קרקע או סחור' אינם כדמי' להתחייב כיש לו
ו כל שאינו מטבע עובר באותו' מקום הוי כפירות לענין מלוה בשאה
ז לגלות שאה שעתי' בשאה דומן שהם בשער מ' אסור
ח החייב לחברו מעות הלוה מותר לפסוק לפרעו מפירות שיש לו בשער השוק
ט מותר להלוו' לאדם ומטים בחטים לזרע
י אם מותר להלות מעות ברבית למי שיש לו תעות
ח"ו א דבריס שחל עליהם איסור הנאה אי מייב להחזיר
ב לוה מעות שהיו מדבריס של איסור הנאה
ג דין הלואת י"ט אם נתנה ליתבע
ח"ז א דין נכרי המפקיד מעותיו לישראל להלוותן ברבית או איפכא
ב ישראל שהפקיד לנכרי וא"ל אני לוה אותם ואלים לישראל באחריותי
ג דרכים לקבל מעות מנכרי להלוותם לישראל ברבית
ח"ח א דיני מלוה מטבע ופסל
ב אם הוסיפו כסף במטבע הסני
ג פסל הראשון ופחתו הסני
ד אי מתכוין על נכרים בקיאים בכמות הפחת
ה דינא דמלכותא בענינים אלו

שער מז ח"א

א המוכר באונס ומסר מודעה נעשה המוכר כמלוה פ"פ
ב מוכר בדק בשטר או בעדים באחריו ונטרף נבי מתשעבדי

שער מח ח"א

א' דיני כותבין שטר למוכר או ללוה אעפ"י שאין האחר עמו
ב אם אמר כתיבת השט' רוצה המוכר או המלוה לחזור בו
ח"ב א נכסים הנקנים ללוה בתנאי של אחריך לבעלוני אי מתעבדי לב"ש
ח"ג א מת הלוה ואבין ויש שטר אי קדם אי בחזקת מי הם הנכסים
ב אם דין זה נאמר גם בשאר יורשים שאינם בני הלוה
ג בן שמכר בכסי אביו ומת הוא ואח"כ אביו אם בן הבן מוציא מהלקוחות
ד בן שמכר נכסיו אחר שלוה מאביו

שער מט ח"א

א המשכון שנאבד והמלו' חובב ללוה או איפכא
ב מלוה שרצה לשלם יתרון המשכון צריך לישבע שאינו ברשותו
ח"ב א לא נאבד השמכון והמחלוקת ביניהם בקמות ההלואה
ב שוים בהלואה וכופר במשכון
ג נפחת המשכון ונפל מחלוקת ביניהם בזה
ד הלוה אומר משכון ותובע דינר ולוה אומר מכר ותובע דינר
ה מלוה טוען' נאבד ולוה אומר מכרתו
ח"ג א ראובן משכן אצל שמעון והוא משכנו לו נתנו ללוי ונאבד' מלוי
ב אם יש עדים שמסרו לו כראוי
ג פטר לוי ואבד כידים
ד יורש מוציא שטר שהלוה המריש על משכון שנאבד מהמורים
ה לוה שטען ליורשי מלוה שאינו חייב על המשכון אלא ל' והם אומרים שלוה במנה
ו לאה ונשכנה אצל רחל ורחל כופר' במשכון
ח"ד א המשכן דברים העשויים להשאיל ולהשכיר
ב המפקיד דברים אלו ואחיך טוען לקח לו משכון
ג פי' דברים העשויים להשאיל ולהשכיר

Digitized by Google

ד אם דברים אלו אם מב"ה שעשוי למכור את כלו
ה נפקל שטען על הפקדון שמופקדו על הפוב שחייב לו
המפקיד
ו טען יש לי בידך במנה כמות במנה כלים
ז מלוה על המשכון ונאבד אין המלוה חפסיד אלא כנגד
שוויו
ח נאבד המשכון באונס מה דינו
ח"ה א אם מלוה על המשכון פיקה את הלוה שיסרענו
או יחכור המשכון
ב כשהמשכון בלה ונפסל אם יחכרנו
ג הדין בכפיים מכירת המשכונות קרקע
ד המשכונות כרם שהזקין או אילן שנתייבש
ח"ו א המשכן לאחן וכתב שיש שמחת היאך כדין
ב טען מלוה קבעת שלא לפדות עד ה' שנים ולוה אומ'
עד ג'
ג מלוה מומוק בקרקע טוען עליו ק' לוגרים ולוה כופר
בחחשים
ה"ו א חופס כלים בעדים ואומר חפסחו בחוכי הלה
בופר הפוב
ב נכנס בעדים לבית חברו למשכנו מה דינו
ח"ח א עדים ברחו שנכנס לבית חברו ולא רחוהו יוצא
או רחוהו יוצא בלא כלים
ב נכנס בלא עדים והוציא כלים נחמן לטעון עליהם
ח"ט א הנכנס ויצא בכלים בעדים וטוען לקוחים
והלה אומר שחלוים
חי' א יצא בכלים מגולים שאינם עשויין להשאיל
הי"א א המוחזק לגנב ויצא בכלים טחונים
ב רחוהו שנטלן חרשות חברו שלא בפניו
ג עד אחד רחהו נכנס והוציא כלים ואינו יודע מה הם
ח"יב א אומר שלב כ"ה ואחתי נשבעין ליטול מן הגזלן
ב אם גם בטענת כפל לכפלא וכיוצא נשבע ונטל
ג כל אלו הדינים אם הם דוקא בראה
הי"ג א מכיר כליו וספריו ואומר שגנבו
ב יצא לו שם גנבה בעיר
ג דברים שאין עשויי' להשאיל וב"ה עשוי לאחור
ד לוקח מגזלן שאינו מפורסם עשו בו מקנת הפוק
ה בגנב או גזלן מפורסם אם הלך ופרע חוכו אין בו
מקנת הפוק
ו גנב שמשכן הגנבה
ז לוקח מגנב שאינו מפורסם נוטל הדמים שנתן בין
מעט בין הרבה
ח נתייאשו הבעלים קנה הלוקח
ט גנב שייב מנה למלוה ולוה עוד מאה ומשכנו לו
במאחים
י ליקח שגנב במאה ומכר לאחר במאה ועשרים
הי"ד א משכן דבר שעושין בו אוכל נפש ביניהם
כפירה
ב מה הדין במשכון אלמנה
חט"ו א חופס בלא עדים וטוען בחוכו יותר משוויו
הי"ו א חופס דבר המשתמש וטוען שפשע חייב לו בכנגדו
ב עדים רואים שכל אח' נתן חעות ולא ידעו כמה ואח'
טוען יותר
ח"ז א דין כהתה חשומר והעבדים הקטני' יש להם חזקה
ב בהתה שאינה חשומר' ועבדים גדולים אין להם חזקה
ג אם צריך לחפוס חחיים או די לאחר מיתה
ד חופס בטענת חלוה על פה אם גובה חחיתומים
הי"ח א המזיק במשכון של ישראל שהיה ביד גר שמת
בלא יורשים
ב גר שחת וישראל המזיק במשכונו שביד ישראל אחר
מה דינם
ג המזיק בנכסי גר שיש לו חובות אם המלוה נשבע
להפרע
ד גר שיש לו שטר חוב על חשכונות קרקע אם הוא
כמשכון שטלטלא

שער נ ח"א

א בעניו זגרק נט קרוב לו או קרוב לאם
ב מה יהיה הדין בזה בעניו חוב
ג אחר המלוה שרוק לי חובי כחובת והשטר
ד אחר לו שרוק לי חובי כחובת ניטין
ח"ב א לוה שנלא למלוה הלוראתו ע"י שליח כיצד יפטר
ב הולך לו כזכי דמי בפקדון
ג שליח שחזיק בחעות בשלא הלוה למלוה בטענה
שחלוה חייב לא

ד שליח שהחזיר החעות המשלח לו חייב בחזיותן
ח"ג א לוה שנלא חעותיו למלוה ואחר בקב לא טען
שטרחי אם חייב השלוח
ב מלוה שעשה שליח לקבל אם כופ' את הלוה והחזיות
על מי
ג לא אחר לו אלא שיחליח עצמו אחלו
ד הרשות ביד ליה ליתן או שלא ליתן לשליח שעשה
בעדים
ה השלח בדיוקני החזיות על המשלח
ו לי צריך וסגי לאחר המקבלתי
ז מלוה שאחר ללוה שלא חעותי ביד פלוני
ח המנו כיניהם שישלחם ביד מי שירצה
ט כתב המלוה בחוך לאגרת שלוח שלא חעותי ביד פלוני
י המנו שישלח חחונו ביד מי שיביא לו כתב ידו
יא טוען המלוה שנלא לקבל עשרי ולא קבל יותר והלה
אומר חחה
ח"ד א דין כתיבת הרשאה
ב לי כתבין הרשאה דוקא בפקדון או אפילו בהלוחה
ג אחתי לא חייבין לילמא חת חרשה
ד צריך לכתיב זיל דון וחכי וכו'
ה כשרות עדות קרוני חורשה בשכר אפילו שלא יוציא
חמון
ו הרשאה לעבדו הרשאה היא
ז לא חקבין חחונא באורכתא אחטלטל לכפריה אפ"
אחר כתיבה
ח אחתי נכון לבא בהרשאה ואחתי לא ואם יש בה
דין קדימה

שער נא ח"א

א הנושא בחברו חנה ומכרו בחברו חוציאין חזה וגוחבין
לזה
ב אין דין זה אחור אלא כשאין נכסים ללוה
ג אין כופין הלוה שיחבע את הלוה שלו כדי לפרוע
לבעל חובו
ד אם כ"ל חייבו חדרבי נתן ללוה שני ופרע למלוה שלו
חוחר ופורע לאחר
ה אי שייך האי דינא בחוב אחר שאינו הלוחה
ו אלוקי דברים בדין זה בין מלוה על פה למלוה בשטר
ח"ב א מלוה שטוען אחנה על שטר מקויים זהות חב
לאחרים
ב הדין בזה כשטוען פרוע
ג אלוק בזה בין אחר בפני הלוה לשלא בפניו
ד אם הלוה שחוציאין ממנו טוען לשחבע לי מלוה שלי
והוא כבר אחר פרוע
ה אי הא דאינו נאחן כשחב לאחרי הוא אפילו כשחב
גם לעצמו
ח"ג א מוכר שטרו לחברו בחיזה אופן יקנה
ב אי סגי חסירה או צריך גם בן חביבה
אי הקנאה אחרת
ג שטר אם נקנה אגב קרקע
ד קני מידו בקנין שחכרו עם כל שעבודו ואחרו לו אי
אחני
ה אופן מכירת שטר שיש לו על נכרי
ח"ד א החוכר שטר באופן שאינו קונה שחתון אלא גוף
השטר לאי חחזירין השטר
ב לוה שטר' לחלוה שלו אח' שחב' ואם' שטרו כו'
ג פרע ללוקח שנחסר לו השטר בלא כתיבה מה דינו
ד החוכר שטרו שלא כהוגן וחוזר בו אי אית ביה אי
שפרע
ה אם צריך לכתוב בזה זיל דון וחכי וכו'
ו שטר חשכונא של קרקע בחה נקנה
ז חוב על חשכון חטלטלין אי סגי בחסירה
ח שכיב חרע הייאך חקנה שטרותיו
ט לוה שהוא אחד חחעדים בשהם"ח נחתן חובו
לאחר אי חהני
ח"ה א אי חהנינא חכירת השטר לאחד חעדיו
ח"ו א דין חוכר ס"ח לחברו וחזר וחחלו
ב חכנסת ס"ח לבעלה אי חצינא לחחול
ג אם דין חחר וחחל נאחי' ג"כ בשטר חשכונא
ד תנא דלא חצי חחיל אי חהני
ה היכא דהלוקח חוכר וחכרו לחוכר אי לוקח
אחר אי חצי חחיל
ו יורש אי חצי חחיל לעצמו

ז החוכר שחחל חה חשלם לגזקא
ח יורש שחחל חה שחכר אביו חה חשלם
ט אם צריך לכחוב בפי' אחריות דחחילה ואם
נחצא הלוה עני אי הוי חקח טעות
י חוחל ס"ח שטען הלוה לגוקא חזייך אי שהלוה גזלא
עתיקא הוא
יא גר שהלוה לישראל ומכר שטר חובו ואת
ח"ז א חוכר ס"ח שכחוב בו שחבעבדנא לך ולבני כחך
אם יוכל לחחול
ב חוכר ס"ח שאחר שטעה ולא פס ליה חידי נבי חלוה
ג לוה שטוען פרוע על ס"ח שנחכר היאך יגבה הלוקח
ח"ח א ראובן חוציא שטר שיש לו על שמעון וטוען
שהוא הלוה החעות
ב המוציא ס"ח וטוען שהמלוה היה שלוחו או שחכרו לו
כראוי ונאבדה ראיתו
ג אם יש הפרש בין אחים שחתפיס לאחריה
ח"ט א ראובן הלוה לשמעון ועשה חיוב השטר בשם לוי
ב אם חחבין הלוה שיחזור השטר על שחו של חלוה
ג דין אחין או שחתפין שנכתב שטר על שם אחד חכם

שער נב ח"א

א המוציא שטרות בחפיסה או דלוסקא' חחזיר ע"י סו'
ב אופן הסיחן לחכריך בל שטרות
ג פעמים שחחזירין החכריך לחלוה ופעמים לליה
ד חוצא ס"ח כלא חפיסה או ג' בלא חכריך ונחת סיחן
של נקב
ה חצא בשוק ס"ח בחוך שטרות קרועים למי יחזיר
ו נחצא הס"ח שלא בדרך שינתן בו סיחן
ז שטר שנחצא ולוה חוד' חה דינו אצל בני חרי ומשעבדי
ח חצא שטר שזמנו בו ביום
ט החזיר לחלוה שטר שדינו שלא להחזירו אם גיבה בו
י פרע עכ"פ כ"ד קרוס שנחבר' שכבל לי חהדר
ח"ב א המוצא שובר למי יחזיר
ח"ג א שטר הייצא חיל שלים אם הוא נאחן עליו
ב שלוש שחוציא שטר ואחר ודעני' ביה לפרוע
ז שלוש שחת ונחצא כחוב על השטר שבידו שהוא פרוע
ד נאחנות השלים בלא שטרה
ה אפילו קרוב נאחן לשהות שלים
ו כל שהשלשות בידו נקרא שלים אפ"ל שעבר הזחן
ז החבשים בשלישית השלים חי נאחן
ח אם השלים נאחן נעשה ע"י שיפחיסוהו עדים
ט שלוח שנעשה ע"י שלוח והמלוה חכחיש
י נחצא ס"ח ביד שלים ואינו יודע חי הפקידו אצלו
יא אם צריך הלוה לפרוע חוכו בפני שלוח חו לחולישו
יב חת השלים ולא נודע חי הפקי' השט' אצלו ולוה
טוען שפרע
ח"ד א החחייב בקנין בשטר ואת אחר שחשלו
לשלים לשמרו ולא פירש לו כלום

שער נג ח"א

א דינו המוצא שטר בין שטרותיו ואינו יודע חה טיבו
ח"ב א מלוה שחצא שטר בין הקריעו' וטוען שלא נפרע
ב כשאינו יודע חה טובו ולוכא שחפון חה דינו
ח"ג א נחצא ביד מלוה שובר חתים בשלים
ב אם אין בשובר הנכח בקוס חתיחת השלים
ז שובר שוצא חתחת יד מלוה ונחצא השטר חוב בין
הקרועים
ד יצא חתחת יד שלים שטר חוב ושובר
ה שופר הוצא אחר חתים שטרות
ו שובר כחוב חיד לוה יוצא חתחת יד מלוה
ח"ד א האיחר בשעי חיחה שטר בין שטרותי פרוע
ב שובר חתוס שאין בו שכוס חעות או שאין בו זחן

שער נד ח"א

א שטר שנזכר לו חקוס השלוחה גיב' חחעות חוחו חקוס
ב לא נזכר חקוס השלוחה גובה חחעות חקוס שחוציא
בו השטר
ג כחוב בו שלוה כסף חשבע חחם
ד אם נחבבר בעדים חקוס השלוחה חה דינו
ה חשחעות לחן כסף דינרים או דינרי כסף ואחר לבונו'
כ'

Digitized by Google

סימני פרט' דדינים כפי מה שהלקם המפרש

שער נה ח"א

א ב' שטרות אחד בנין סתמא נא' בתמסה מי קודם לגבות
ב בכת העבור כתב בא' אדר סתם ובאחד אדר ראשון או שני
ח"ב א ש"מ שנתן לא' ר' ולאח' ש' ויצא עליו שטר קיב היאך גובה
ב נתלך בין לבור לדבור ממי גובה
ג אחר מאתים לפלוני ואחריו ב' מאות לפלו'
ח"ג א אחין שחלקו כיצד גובה בעל חוב מהם
ב ש"מ לגבי לקנאות שלקחו כאחד
ג איתנהו לכלהו אמי קטן אי מני גבי כל המוב מחד מנייהו

שער נו ח"א

א שטרי חוב המוקדמים בפולים ואיך נדע זה
ב אם פסיל זה הוא לגמרי או לא
ג נכתב ביום ולא נחתם עד הלילה אי הוי מוקדם
ד כותבין זמן משעת הקנין ואין בו משום מוקדם
ה אין כותבין מקום שנתפרה להם העדות אלא מקום שמיפתמין בו
ו שטרי חוב המאוחרין היאך כשרים
ז אי לא כתיב דאקני אין המאוחרים כשרים
ח כל שיש לדון למוקדם ולמאוחר דייני' ליה במאוחר

שער נז ח"א

א אלוקי דיני בשטר קרוע
ב נקרע השטר ולא נשאר דבוק בלא פסיל לגמרי
ג איתברר בשהדי דבא נם נקרע כותבין לו שטר אחר
ח"ד א שטר שנמחק או נטשטש מה תקנתו
ב נשכותבין לו שטר אחר צריך לפר' שקרעו הראשון המטושטש
ג יש טעמים אחרים להטפים השטר שאין עומד לפרעון
ד מטפיסין שטר הלואה משום אונס' דאורחא
ה אי מהניא טענת פרעון בשטר השני שהוא מעשה ב"ד
ו כל הני לכותבין שטר שני דוקא ב"ד ולא עדים

שער נח ח"א

א פטיה שלוחה ונשאת אי בעל לוקח הוי ערס
ב לוחה בשטר נכה מהבעל
ג לענין מזונות אלמנה בעל יורש הוי

שער נט ח"א

א אין המוב נתחל בשתיקה
ב לוה שכתב בפני ב"ח כל נכסיו וכתב לו קרקע כל שהו' לא אכל
ג מלוה שתתם על שטר מכר של לוה לא אכל זכותו
ח"ב א ש"מ שאחר תנו ר' לב"ח כראוי לו או בחובו מה נטל
ב אחר שתם לפלוני בעל חוכי ולא אחר כתה ולא בחובו

שער ס ח"א

א נבור שאחר איני נוטל ואיני נותן לבע"ח וכן פשוט
ב נופין היורש לטפל בנכסים לפרוע לב"ח
ג נכור או פשוט שאחרו אין אנו נוטלים ולא נותנים אם מוזרים בהם

שער סא ח"א

א מלוה בשטר גובה ממשועבדים
ב דכרים הנקנים באחירה אעפ"י שנכתבו לא מגבי ממשועבדי
ג מלוה ע"פ גובה מן היורשים ולא מהלקוחות
ד מלוה על פה לא גבי ממקבלי מתנה
ה מתנ' ש"מ הויא כירגם' וגובה ממנה מלוה ע"פ
ו נגבית ממטלטלי דשבק אביהון משום מלוה בלא כפייה
ז שבק מקרקעי ומטלטלי גובה ממקרקע כדינם
ח מאי דתקון לכוף יתמי למפרע ממטלטלי הוא דוקא מלוה בשטר
ט לא הנים המורים כלום אי פרעי מנכסיהם
ח"ב א מלוה ע"פ ומלוה בשטר מה הדין בחס לענין קדימה
ב אם הלוה תקלה ואחרינ בנו ומת האב מי קודם לגבות
ג איתתי של שעבוד הלואה בשטר

שער סב ח"א

א אסור לדון לפני עבו"ס ולפני הדיוטו' שרי
ב לא אחרינן בקנסות ומכלות דעבדינן שליחותייהו
ג כשהבעל דין אלם כופין אותו בכותים אחר שרובו
ד המקבל על עצמו לדון לפני כותים אם מועיל
ה השובע בפני עכו"ם ונתחיי' שנתבע לתת חק המלך
ו אעפ"י שאין דיני קנסות בבבל ב"ד קונסין בפי הערוך
ז כיצד מתנהגין עם לוה אנס

שער סג ח"א

א המשלים את שטרו בדרך אסמכתא לא יתן למלוה
ב נעשה השליחות בלשון מעכשיו יתנהו לו כתנאו
ג לוה שהשלים שטר מכר קרקע למלוה אם לא יפרע מובו בזמן
ד הקנה בקנין על החזרת השטר למלוה אי הוי אסמכתא
ה כל דמחזיר השטר משום דליכא אסמכתא איקבו מטו' הבית.

שער סד ח"א

א אין מוציאים מהשועבדים לבכרים שאינם קנוים
ב המחייב עצמו אפי' בדבר שאינו קנוי מהני לגבי ידיה
ח"ב א המתחיי' בדב' שאינו מצוי אצלו ואינו ברשותו מיי'
ב בלשון מתנה או מכר לא מהני
ג שאומר נתת לפלוני ק' זהובים בשעבוד כל נכסיו
ד טען זה כבר נתתים לך והלה מכחיש
ח"ג א לוה שמקנה למלוה קרקע במשכונא חוכו זמן הרבה אחר שלוה
ח"ד א המתחייב מתה שאינו חייב

שער סה ח"א

א המפרנ' אשת חברו שלא בפניו אבד מעותיו
ב פדיר' בעלה הנאה ואחר כל הון לא הפסיד אפי' הכי מפסיד
ג לוחה ואכלה מוציאין מבעלה
ד אעפ"י שלא פירסה בשעת הלואה שהוא לערוך חזונת חייב
ה אין הפרש בזה בין אב לאחר
ו לוחה בפניו ולא הזהירו לדין
ח"ב א נותן קרקע בשיור חזונות והערך ולוה

שער סו ח"א

ב המפרנס יתום שלא בחורת הלואה
ג דולו של יתום שאומר לאחיו פרנס אחיך ואפרע לך
ד שהשבחות נכסת בב"ד
ה הסולם תשורה לחברי מבל דבר לא נתנה ליתבע
ח"ג א עני שלוה על הצדקה המגעת לו ונתעשר אי פרע חכנסיו
ב מת העני באיזה אופן הוא נפרע

שער סז ח"א

א בשטרות של מכר או מתנת קרקע ביום אחד
ב שטרי הודאות והלוואות היוצאים ביום אחד ואין נכנסים לכלם
ג קדם אחד מהם והחזיק זכה
ד ח' מנא כ' סט"ח שויים על אחד ביום אחד
ה אם יש הפרש בזה בין שטרי קרקע להודאות והלוואות
ח"ב א עד אחד מעיד במנה וא' במאתי' אם מצטרפין
ב אין הפרש בין מעידים על יום אחד לזה אחר זה
ג הדין שוה בזה בעדי פרעון דמצטרפין
ד התובע אלף ומביא עד לק' ועד לר' ועד לש' ועד לת' ועד לת"ק

שער סז ח"א

א בעל חוב מאחר שקדם וגבה מה דינו
ח"ב א דין תופס לב"ח במקום שהב לאחריים
ב עשה כן בשליחות המלוה אם לאחריים
ג תפס במקום שאינו חב לאחריים קנה ומייב לאחריותו
ד הולך מנה לפלוני שאני חייב לו שליח שוייה
ה מלוה שתופס מן הלוה לערוך מלוה אחר ומב לאחרי' מהו
ו הנפקד שתופס בפקדון לזכות מלוה של מפקיד
ז מסר הנפקד כיד ב"ח של מפקיד אי הוא פשיעה
ח"ג אפ' שהלו לנכרי ופדה המלוה' והחזי' בנכסיו אם זכה
ח"ד א שטרא פרסאה דמסליה בפני עדי ישראל גבי מבני חרי
ב תתמו בשטר פרסאה עדי ישראל גבי משועבדי
ג שטר הנכתב בערכאות
ד שטרא פרסאה שאין יודעין לקרותו היאך מקרינע"י כותים
ה שטרי נכרים דכתבי האידנא מה דינם
ו שטרות העולים בערכאות שחסרו דרכי ההקנאה

שער סח ח"א

א שטר שכתוב בו זוזי מאה דאינון סלעין עטרים
ב כתוב בו כסף זוזי דאינון ונמחק הסכום
ג כתוב בו מלמעלה מכה ולמטה מאתים או איפכא
ד למעלה ספל ולמטה קפל או איפכא
ה כתוב בו שית מאה ומאה איך יפורש ו איסתות מאה תעי או איפכא כמה יוציא
ו המשכיר בי"ב זהובים לשנה מדינר לחדש ונתעברה
ח פ רוש להא דאמרינן אי תפס לא מפקינן מיניה

שער סט ח"א

א פרעיה זוזא זוזא פרעון הוי
ב ליה על המשכון ופרע קלת אם אוכל שלו' בכלי מה שפרע

שער ע ח"א

א המודר הנאה מחברו אם פורע לו חובו
ב הנתפס על חברו בשביל מסים ואלמנות ונולנולתא
ג הפורע חוב חברו שלא מדעתו בכל אופן אבד מעותיו

חמו סימני פרטי הדינים שבח לאל שוכן מעונים.

Digitized by Google

מפתחות לשונות הגמ׳ והפוסקים ז״ל שבא עליהם איזה חדוש בס׳ גדולי תרומה:

כונית כפרי

פער דף

פרק אלו מציאות הבא תקיבר אין לי אלא שמשכנו ברש״ת ב״ל וכו׳ מ ה
תמורה והרי הבכת העבוט לאמר רמתא לא תעבוט ותנן מקזיר את הכר וכו׳ סס ז
סנים אומרין אלמו אמת ראמון קכ׳ פלגי רב הונא ואמר יצלינקו נ יט
פרק שני לייני גזרות לאלי יקתי וגבו ביניוניה מיניה אינהו מגבי וכו׳ ל כט ועב
פ״א אמת לב״ק בעי מיני׳ רב שמו בר אבא מר׳ אבא בשהן שמיכבשלו וכו׳ ותוס׳ סס לב
ת״ר מכרן לה׳ מו לשלבה כא׳ וכו׳ סס לג
פרק חזקת הבתים אין לאים חזקה וכו׳ גמרא ורש״י ז״ל ותוספות ולשונות
פוסקים ז״ל ו לז לא
פרק הדיינין על פלונתא לדב ומומחל המס ז נג נל
פ״ק דב״מ ההוא רעיא להוו מפרי ליה מיותא כל אמא בסהלי וכו׳ סס סה
פ׳ סוס היתומים בנכרי שקבל פלון בדיני יסר׳לזה ולא ליה יל ע״מ
פ׳ הכותב סבר רבא בר אמא למימר לשבועה לאוריתא כו׳ כא קט עב
פ״ק דגיטין אמר רבא מסתברא מלתא דרב כו׳ ובהאים
פ״ק דגיטין אמר רבא מסתברא מלתא דרב כו׳ ובהאים
פריך נימא כתנאי וכו׳ ומשני לבדר׳ במ״ס קמיפלגי וכו׳ כא קכל עב
פ״ט דקמא אחר רבא דשורף שטרו של אבדו פטור׳ כו׳ כט קלל
פ״ב לכתובות אם יש עדיפה שלתה בהיומ׳ ולוחות לילמא מעקא עדיפה
בהאי כי ליגא וכו׳ לא קמ עב
פ׳ נ״פ אמר רבא בר בר חנה אר״י ל״ש אלא שאין נכסים ללוה וכו׳ לה קנה עב
פ׳ הנשבעין אי דאמר נ׳ אית לי ונ׳ לית לי מה לי אחוה מה לי אחוה וכו׳ לו קפל
פרק הגזל בתרא על מתניתין האומר לחבירו גזלתיך
ובמתרא ה״ל אילימא דלא וכו׳ טל קעה עב
פרק זה בורר אמר לבס אחד אני ראיתי את אחיכם שהטמין מעות וכו׳ מה קפב
פרק שבועות דדיינין מה הפרט מפורש וכו׳ ילאו עבדים שהוקשו לקרקע׳ מג קפז
פרק הסולת אמר ר״י אפילו הסאילו מקוש לתנור וכו׳ לא פריכא דמנא
אמיכו סס קפת
לשון ספרי מקץ שבע שנים • יכול מתחלת השנה או בסופה הרי אתה דן מה רש עב
פרק אינהו נסך אי אתה תונא נסך בלא תרבית ותרבית בלא נסך ומ׳ מ רי עב
נס״פה ואלו עוברין בלא תעשה ולא לאתה לא מנו בהדייהו סרסיר
ומסייע סס ריח עב
סס מתני׳ לא יאמר לו עבור עמי ואנכם עמך • קסט
מדיוקא שהרי בשעת הפרעון אפילו בסתם אסור סס רכו עב
סס כי היכי דלא תשלם שכירו׳ דיקא על הני׳ שעת׳ סס רכח עא
סס גר תושב האמור לשון רבים מאי היא לכתיב כו׳ סס רלל
סס מכר לו בית מכר לו שדה ואחה לו לכשיהיו לי מעות אחזירם וכו׳ סס רמב
סס מתניתין אכל אומר לו הלוני עד שיבא בני וכו׳ מיה׳ לא קתני עד שיחזר לי
הלוני פקדוני סס רסב
בהגזל קמא ורב יהודה אמר פסלתו מלכות נמי היינו כו׳ סס רסח עב
בהספינה אגב שאני דהא אטבע דלא ניקני בחליפין כו׳ לא ל״ס
בגט פשוט אלא מעמה אדי מכורה לך שדה גדולה וכו׳ פ שכל
סס אכל בשטרי מקח וממכר כותבין מרן מאמריו׳ שבו
וכו׳ לא דקאתי מכח אבהתיה עם מה שנא׳ כפ׳ ק״ה אמר
רב פפא דאמור רבנן המוכר שדה לאכלו וכו׳ נו שלב עב
בים נוחלין בסוף הפ׳ אמר ליה תניתוה בשתו גדולות
וכו׳ והשתא בשולת מי ידעינן וכו׳ נח שלג
מ״ס והא גבי דר״י בר חנינא דאוכא פסילה לגאמו׳ וסוויה רבנן וסו׳ נח שלג
בהאומנין כל האחר בו וכו׳ טעמא דכתב ליה הא׳ הא לא כתב ליה וכו׳ סד שכ
בשני לייני גזרות אלא רבי אושעיא מ״ט לא אמר כרבא פה שכא

תוספות רש״י רשב״ם רבינו שמשון

לבור בפרק המקבל מהו שיסלרו בב״מ פסק ר״ת בסמ׳ היטר וכו׳ מ ב עב
בסנים אומרין שיעבול לריך לימלך בשטרי מקח וכו׳ ג יט
סס תלע שכן כותב לו וכו׳ אין לפרש להכי מוכח דב״מ גוכה וכו׳ סס סס עב
בפרק הבית והעלייה ד״ה לעשות בשלו והראהו בשל חברו ופ׳ בית הגמ׳ ל כז עב
בפרק מי שהיה נשוי שבר רמי בר חמא למימר וכו׳ מכאן רגילין וכו׳ סס לד עב
בפ׳ המוכר את הבית וא״ת אחאי גובה כולו לנטעון ליתמי נאנפי וכו׳ פ לה
בפ׳ האשה שנתארמלה ולהימני׳ במנו אי בעי מסיל ליה כו׳ סס סס עב
בפ׳ מי שאמר אבל בשטר קנה אשה נמי קאי וכו׳ נ מב
בפ׳ חזקת הבתים תיש׳ דאמרי׳ ריש פ׳ הזורק גבי ההוא ס״א סס מד
סס לשון רשבם ז״ל ראיה כמאי אדרב קאי שהלכה כמותו וכו׳
ורבינו מנחל בפסק סס סס עב
בפ׳ הגזל במרא וקיבא דמורה שחייב אלא שטוען לו פרעתי ז מו עב
בפרק כל הנשבעין בסס סדר מנחים ואמוראים ז״ל דהלכתא
כמר בר רב אחי וכו׳ סס מח
בפ׳ שנים אומרין לשון רש״י ז״ל גבי אין לך בידי אלא נ׳ והילך סס נ עב
לשונו מ״ב להיכא דהודה בכל דלאו הילך הוא ואשמועינן דאינו נשבע סס נא
לשונו בשהב במשנה אין שבועת הדיינין על הטענה פחותה מב׳ מעות סס נב
לבור בריש פרק שנים אומרין אין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות וכו׳ סס נל
לשון רש״י ז״ל בפסק המנים פטור אף תלמי שעורין דהא אומר לאו
שעורין וכו׳ סס נה עב
דבור סס דדוקא היכא דיש לו תביע׳ על שני הסעורים סס נו
לשון הרשבם ז״ל בפ׳ הפסינה אבא לתנינא יין ותומן אין א׳ סס נא עב

פער דף

לבור בפ׳ יש נוחלין תמתא לר״י אחאי תלי טעמא אכוס כו׳ סס סב
בפ׳ הדיינין ואם תאמר אחאי לא ממרינקאבא דבוריה לא לותי׳ בכלו וכו׳ יב ט עב
לשון רש״י סס הוא״ל ובפרינו הענין לעבור על פי ב״ל אינו נאמן וכו׳ סס עב עב
ליבגר בפרק שבועת העלות והשתא יהא תוחזק כפרן ויפרע בבל וכו׳ סס סס
לשון רש״י ז״ל בפרק סוס היתומים אילמא בב״מ נכרי דשקיל רבית
ולהכי נזקקין יד סז עב
לבור סס למה ליה לאותיבו לרב אחי מתני׳ ממילתא דרב אחי נוקה סס סס
ע״ש והלכתא כרב נחמן בדיני דנזקקין לנכסי יתומים וה״ל אינתא סס עא עב
ע״ש ואיכא בינייהו בין רב הונא וכו׳ ודבורים אחרים סס עט
לשון רש״כס סס וכי גלגי יתמי שיהו בני מעבד מצוה דהיינו מכן י״ג שכה סס פב
לבור בהמוחפין מיהו יש להביא ראיה לאשיבו רב הונא דמפרש טעמא סס פל עב
נרים ב״ב אע״ג דבפ׳ יש בבור תנן בכור בתוך ל׳ יום כו׳ א לג עב
סס תפסוט דלא אחרי׳ מנו במקום חזקה דמדמי וכו׳ סס סס
בפרק כל הנשבעין וא״ת דמה בכך דאין שכיר עובר בכל תנזול סס לו עב
בפ׳ האשה שנתארמלה וא״ת וא״ט לא מהימן בחנו ופו׳ יז לז עב
סס אחאי לא מהימני׳ במנו דהא רב נחמן נוטה אית כו׳ סס לא עב
לשון רשב״ם בפרק חזקת אלא דמי לשאר מה לי לשטר שבנת׳ שתי הטענות סס לפ
לבור סס רש״י פירש דמספקא ליה כמאן הלכתא ולריך לדמוק וכו׳ סס סס
לשון רש״י בפ׳ הכותב יכולה לומר שתי כתובות הוו שני שטרות היו לי יט קא
לבור בפ׳ הכותב ולא שייך כאן מנו הוא״ל וטעמא וכו׳ כה קא
סס ב׳ ואיכא למימר לאו דוקא ותלפרע מקצת וכו׳ סס קט עב
בר״ס מצינא וניחזי זוזי ממאזנקיט ולע ג דאין מקבו כו׳ סס קי
ליקר בפ׳ הזהב אמר ר״י בשקני וא״ת דבפ׳ הפועלים וכו׳ כו קכא
לי לש י בפ׳ הכותב איזו שבועה שתס אשה חייבת לבעלה סס קכב עב
ליבור בפרק שבועת הדיינין א״ב כמו שפ׳ ר״מ צריך לברר אמיתות הדבריה
וכו׳ מא קעו
לבור בפרק זה בורר כך אדם ואם דאמר בפרק בנ פשוט ס״מ שהולה
אל״ל מב קב
ליבור בשלהי ג״פ אחר ואמר לנו אבא פרעתי נאמנים וכו׳ היינו
פרעתי סס סס עב
לשון רשבם שם איבעיא לנו ס״מ שהולה אבו מיבעי ליה אם אי
כן וכו׳ סס קפא פב
לבור בפרק חזקת אלא כדרבין בר שמואל ומ״ר ברייתא דוקא
שלא וכו׳ מג קפב עב
לבור שם עשה עבדו אפוטיקי וכו׳ אפילו שבר לבא דעבד כמקרקעי וכו׳ סס סס
לשון רש״י בפ״ק דקדושין קנה שטר כגון שאמר לו זה קנה קרקע
בחזקה וכו׳ סס קפה עב
לבור בפרק איזהו נשך וא״ת בלאו הא׳ טעמא נמי פטור דהא תנן
עבדים וכו׳ סס קפז עב
לבור בפ״ק דקדושין ור״ת ב׳ דהיינו טעמא שכותב פרוזבול
על הקרקע סס סס
לבור בפ׳ הסולת וקשה לר״ת דאי מקיב ברשותו של ליה וכו׳ סס קפה על
לשון רש״י ז״ל בפרק כל שעה אפילו לרבא דאמר דעד עכשיו
הוא ביל ליה וכו׳ סס סס
לבור בפ׳ מי שאת דאיקני קנה ומכר וכו׳ הקשה ר׳ שמואל סס קלו
לבור בסנים אומרין תרין נמי בבעל חוב וכו׳ סס סס עב
לבור בים נוחלין ואין הבכור נוטל פי סנים במלוה וכל שרן בשבא
וכו׳ סס קלא
לבור בהסולת ומי איכא מידי דמדאורייתא משמטת שביעית ואתי
הלל וכו׳ מה רז
סס שטר. שיש בו אמריות נכסים אינו משמט הא דאמרינן
לעיל וכו׳ שם סס עב
לשון רש״י בפ׳ בתרא דשביעית השומט את הפרה וכו׳ ולבוותם
בשבת בהשואל סס רז
לשון רש״י בפרק הסולת לא על הקרקע אם יש קרקע ללוה
דלא תקנו אלא וכו׳ סס רח עב
לבור סס לא על הקרקע וכו׳ ורשבם פירש משום דקרקע כל שהוא סס רט
לשון רש״י סס אין צריכין פרוזבול שאין שביעית משמטת עב של
אביהם המת סס סס עב
לבור בחיזהו נשך • נשך בלוכל מנין ואם תתתר מקלה הוה ליה
למדרש רבית וכו׳ מו רי עב

לשון

לשון רש"י סס רבית בכסף מנין וכו' וכסופו נאמר כל דבר אשר יש וכו' סס סס
דבור סס אם איננו ענין וכו' ואם תאמר כיון דכתב כל דבר
אפי' לרבות וכו' סס ... סס
עוד הא מיגא דלא עבדו הכי ומתמוטטים וא"ת משום
שאר וכו' סס ריח עב
מ"ש רבא אמר מנופיה דקרא אע"ג דרבא משני בריש
הגוזל בתרא וכו' סס ריב עב
מ"ש כגון שנשא ונתן ביד אומר ר"מ דהשתא תו לא
אמרינן סיפא וכו' סס ריד
לשון רש"י סס והדרי פירי לאחר שלם לם אכלן לוקח מחילה בטעות סס סס עב
דבור סס מי פליג באגר תרי תלתי בהפסד ומי פליג בהפסד וכו' סס ריז עב
דבור סס מה שעז מוכבות מכגר לך מעתר הך ברייתא ל"ק לרב
וכו' סס רכז עב
דבור סס אין מקבלין נתן ברזל מישראל וכו' ונראה כמו שפירש
רבינו תם וכו' סס רכח עב
דבור סס ואמר ליה יהיבנא לך ה' בזוזא פי' לזמן פלוני אינתנהו
שרי וכו' סס
לשון רש"י בהגוזל קמא אין חייבים להחזיר דכתיב והשיב את
הגזלה וכו' סס רלו
דבור סס אי עשה תשובה וכו' וא"ת ולימא כגון שלא קבלו ממנו וכו' סס סס
דבור בהגוזל קמא טימי רבי כשנית משנה זו אומר רבינו תם דלא
לפניו וכו' סס רלב
לשון רש"י בחזיהו נשך והא אריעא וכו' ושמא יין שאני לוקח
מהם גזל וכו' סס רמא
לשונו סס אב"ח דא"ל קני מעכשו וכו' לר"י לוקח וכו' סס רמג
ל"ש כדמים הללו פסק לו דמים מועטים להוסיף לו עד
מעות וכו' סס סס עב
דבור סס לא תתכרם אלא לי וכו' ואם תאמר אמאי אסרינן הכא וכו' סס רמד
לשון רש"י סס לא שקילנא מגר ביתא עד שאכוף את העכו"ם
לשלם וכו' סס סס עב
דבור סס נקטי להו שוקא דאי אלו הוה אסור וכו' סס רמז עב
לשון רש"י סס מ"ט רב פפא אמר ניחא להו דמגלי
להו תרעא סעל ידי משומתו וכו' סס רנא
דבור סס מ"ט וכו' לא המ"ל כגון דיסבי להו שכר וכו' סס סס עב
סס אי תקפא וכו' וא"ת אכתי כי לא אתני נמי יכול לחזור בו וכו' סס רנב עב
לשון רש"י סס אחולי מתלי נבך הוא"ל וכו' ובכנת הרא"ש והרב
פמגיד ז"ל בדבריו סס רנג
דבור סס מ"ד כעד שיתא בני וכו' וז"ל דפוסק עמו על הגלוש סס רנז
סס אין לוין על שער שבשוק ומסקנא דלוין וכו' סס רס
סס הלוני כור חטין ואני אתן לך לגורן אסור דמיישי' סס סס עב
לשון רש"י סס ומיהו היכא דאין לו לאו כאי סרו הכא כו' סס רסג עב
לשון רש"י בהגוזל קמא ומשני דלא בעבי שאין מקפידין כל
כך וכו' סס רסז עב
דבור סס המלוה את מכרו וכו' ואם תאמר ומאי שנא תגזלן
דמגן גזל וכו' סס רסח
דבור בחזיהו נשך אמר אביי לאו היינו דרב אסי וכו' מז ער עב
דבור בשנים אומזין כותבין שטר לאיה אע"פ שאין מלוה
דבור בהנשבעין עביד איניש דגזיז ולא עביד פי' ברוקא מט רסח עב
דבור בחזקת הבתים מנו דאי בעי אמר לקיחה וכו' סס רסח
דבור בשור שנגח את הפרה והלכתה לליתה בחצר פ"ה דאמשכון סס רסט עב
דבור בהזורק אי הכי מאי למימרא ואם תאמר אדרבא מקשי ליה וכו' כ רע
דבור בשלחי התביא לא דב ע סולד כזכי סס רעא עב
דבור בהגוזל קמא שליח שעשאו וכו' לפאורה נראה לאיירו
כגון וכו' סס רעב עב
לשון רש"י במרובה משום דר"י דהוא"ל ואינו ברשות הבעלים וכו' סס רעז עב
דבור סס אמטלטלין בכפריה כתב רבינו מנחם דהאידנא וכו' תס רמב
דבור בשבועת העדות היכא דלא כפריה כתבינן
וכו' מיהו הכא נמי וכו' סס סס
דבור בהאיש מקדש ומלך פירוש תנא קמא כו' והר' נתנאל
מפרש וכו' נא שא
דבור בהאשה שנתארמלה וכגון שהב לאחרים ואם תאמר
וכו' סס סס עב
דבור בהפיכה אמר אחיאר וכו' ואמי' אם גרסינן רבא וכו' סס שג
דבור בהזהב והאי ביומיה מכירה הוא מיתא דבפרקא קמא וכו' סס שז עב
דבור פהכותב מיגל ומחל לכתובתה דאמה וכו' סס שט
לשון רשב"ם בפא"ה ממשכנה או כריתא שייך לומר תיובתא
ומפירכא וכו' סס שטו עב
דבור בשני אומזין היינו טעמא דמייתי לפרשון ולקנוניא נב שיז עב
לשון רש"י ז"ל סס בסופו כמתניתין ואם יש עמהם
ממפון מילי קתני סס שכ עב
לשונו סס כל מעשה בית דין יחזיר קס"ד שטר שכתוב בו
הכסף וכו' ע שכג עב
ל"ש נתקיים בה"תמיו קס"ד אי אמר מליה לא נפרעתי סס סס
לשון רשב"ם בגט פשוט א"ל רבינא לרב אסי אלא תעמה שדי וכו' סס שכל עב

דבור בבאולם נשאת הוא"ל ותקנת חכמים שיא מיפא דר"מ אית
וכו' נל שכח
דבור צד' אבות רבי אסי מספקא ליה וכו' פ"ה בלשון ראשון נה שכא
עוד סס פשיטא האי ברא והאי לאו ברא ואם תאחר ואחאי
פשיטא וכו' סס סס
עוד סס וטרף אלקו של אחד מהם ואם תאמר
והא כל אחד חייב וכו' סס סס עב
דבור בחזיהו נשך שטר שיש בו רבית וכו' אבל קשה וכו' נו שנט
לשון רשב"ם בגט פשוט פסק אפס אפס רבינו מנחם פירש דהא דרבא בשילא סס סל
דבור בחלמנה נזונת רבה בחובו נשלו וכו' וקשה לרבי דבשלהי
וכו' נט שלד עב
דבור בשם נשלין ואם אמר איני נוטל וכו' ור"ת מפרש וכו' פ שלה עב
לי' רשב"ם וי"מ ואם אמר איני נוטל בש"ת שיש לאחי סס
לשונו סס ואם אמר איני נוטל וכו' דבע"כ לא זכי ליה
רמינא דכתב ופו' פ שלה עב
דבור בשלהי גט פשוט נובה מן היורשין וכו' וכן הר"ן
במסכת קדושין פא שלו
לשון רש"י בהנשא ניתנו ליכתב נתנו חכמים כתיבה לדבר אם בא וכו' סס שלז
שני דבורים בהנשא ניתנו ליכתב וכו' הכא במא עסקינן וכו' סס סס עב
דבור בגט פשוט המלוה את מכרו בשטר וכו' והא לפי' רש"י ז"ל סס שלא
דבור בהכותב פרעתי ב"ח מצוה בדאיכא אקריות נכסים סס שלב
דבור בהמגרש ולא לפני הדיוטות תימה דמשמע דאיירי וכו' סב סס עב
דבור בגט פשוט אמר רב נתמן וכו' תימה דאמרינן וכו' סג שמג עב
לשון רש"י כפ' האומר וכדראב"י קי"ל דמשנתו קב ונקי סד שמז
דבור בשנים אומזין מה שאירש מאבא וכו' ואם תאמר ולימא דרב כר"ת סס שמח
דבור במי שהיה נשוי וזכנה לכתובתה דאימיה בטובת הנאה וכו' סס שש עב
דבור בהאשה נקנית לבד מאשה ונראה לר"י דלאו לאליפין וכו' סה סב
דבור בכל הגט איכא ביניהו ענייו כנאים וכו' ולא כמו וכו' סה שפה
לשון רש"י ז"ל בשני דייני גזרות נאמן ובשבועה ומחזרת מן
שנתנו לה סס שנב
דבור בשנים אומזין אופס לב"ח במקום שהב לאחרים וכו' סו שנט
לשון רש"י בהמביא שטרא פרשאה שעשאוהו בלשון פרסי ודבור סס סס
לא נו בהמביא תניין דתתימי עליה סהדי ישראלים
וישראלים פשאוהו וכו' סס סס עב
דבור בשלהי השואל פרשי דפיק ביה כל פרשי דאתת ליה וכו' סס שסג עב
לשון הרמב"ם בגט פשוט והוה ליה רובא בשמת דכולי האי לא ילפינן סס סס
דבור בבית כור פרוטי קא מפרש פירש הקונטרים דהכי קאמר וכו' סס סס עב
דבור בשני דייני גזרות הא מני מתן היא ופו' ור"פ פי' וכו' ע שסו

הראש הגדורת אשרי

לשון הגהת אשרי בהגוזל קמא גבי כל המקדיש נכסיו נעשה כמי שהקנה א
לשון הרא"ש ז"ל באחרנא אבות מה שעל נשיהם בניהם ובנותיהן אין
בתין וכו' סס ב
לשונו בפרק אלמנה נזונת והלשון דמוק דקתני אבל אם עשו וכו' ב
עיין במה שכתב בפרק מי שהיה בשוי גבי ההוא גברא דמסיק ביה אלפא זוזי עם
מה שכתב בשנים אומזין
גבי הא ניחא למאן דאמר אי אית ליה זוזי לליקח סס יו יז
לשונו בכלל פ"א פי' ה' הא דזבנא א רת' ויהב' במתנה סס סס עב
עיין במ"ש בשנים אומזין והא דאמר שמואל ב"ת גוב'את
הסכם עסמה שכתב בשמו הטיר פי' קי"ב ודוקא שכתב לו בפי' וכו' סס יט עב
לשונו בשנים אומזין נראה דב"ח גובה שכתא מיתתי
ורליה מפרק יש בכור סס כ
ל' בפ' הגוזל מכאן דקל' ר"ם אע"ג דמוכח ברי' זה פורר סס כג עב
לשונו בפרקא קמא דב"ק ודוקא פירש רש"י ז"ל דרבה גובה מזיבוריה
שביד שמעון ל לה עב
לשונו בפרק מזקת והאי לנקט נמרא דידן דזבין הוא ומת ... אלב
לשונו בפרק מציאת האשה מוציאה כהעלפה שע"י הדחק דמי
פירוש מציאה וכו' סה תב
לשונו בפרק הדיינין מימא אחתי לא קאמר אבקושי אפצא דבשבועה
וכו' ז מט עב
לשונו בסוף הפקדון אין שעבוד קרקעות חלוי לא בעדים כו' סס כל עב
לשונו בסוף המוכר גבי נימא מיהוי תיובתא דרבה בר נתן סס נו
תשובתו סוף כלל ל"ד בתביעה שתבע רבי אבראם לרבי
עוזיהו מאתים זוז סס סה עב
לשונו בפרק האשה שנתארמלה אבל נמרא דידן פליגא על
ירושלמי זה ע סג עב
לשון הגהת אשרי בסס ח"ז כפ' גט פשוט עד ל' בכתב שכתב ידו וכו' סס סו
לשון הראש סס בסס הרמב"ן גרבי יונה דלא מסתבר כלל האי
פירושא וכו' סס סס עב
ל' בפ' הגוזל קמא ולית הלכתא כרב דא"ל רמי בר חמא ו סז
תשובתו כלל י"ח פי' ב' שמואל על הנשבע להכאים וכו' סס סס עב
לשונו בשנים אומזין ואע"ג דאמרי' נעיל דעמד בדין כאלוס
בשטר וכו' יב טא
ל' סס הלכך כ"ל לפרש שאמרו לו עדים בשע' שאתה אומר כו' סס עב ע

Digitized by Google

מפתחות לשונות הפוסקים זל

תשובתו כלל פו סימן ג׳ ולמדנו רבי׳ ראובן שמכר		
קרקע לשפטון וכו׳	יד	פה
לשוני ברים מכות בסס רבינו תם דסתם שאלה		
הוי שלשים יום	יו	צב
תשובתו כלל פ״ז סימן ג׳ ששאלת ראובן שהוציא		
שובר וכתוב בו וכו׳		סס
לשונו בפרק ד׳ אבות דאחר לוקח אפוי טרפך ואשלם לך		
לפי שכל השערערין וכו׳		סס
לשונו בפרק שבועת הדיינין גראה דלאו ראיה היא דאתורי יהיב וכו׳	יט	ק
לשונו בפרק האשה שנתארמלה ומיירי באין כתב ידם יוצא		
מחקום אחר	כא	קז
תשובתו כלל ע״א סימן ד׳ וסימן ה׳ דגראה דסתרי אהדדי		סס
תשובתו כלל ל״ד הא יש לו עדים שאבד תמנו היו נותנים לו וכו׳		כב
לשונו בסנים חוזין וכשסניהם אלוקין בתופס או בתורף		כג
תשובתו בסוף כלל פ״ה ושטר שכתוב בו נאמנות גמורה וכו׳		כו
סס סימן כ״ה שטר שיש בו נאמנות גמורה ונתן הלוה וכו׳		סס
לשונו בפרק הכופל ואפילו אמרו היורשים אבינו אחר לנו		
שבשטר פרוע וכו׳		כו
לשונו בפרק המקבל אינביעא להו מוזר או אינו מוזר		
אם השלחני וכו׳		פח
לשונו בפרקא קמא דגיטין והיה ר״ת אומר מיבחד		
שהקנו מכמים היינו וכו׳ שלשתם		סס
לשונו סס ופשה מהא דאמרינן בפרק נט פשוט ס״מ שאמר וכו׳		סס
לשונו סס ואין נראה לי רא״ה דתקנת מכמים היתה לפי דעת העולם		סס
לשון סימן א׳ מכלל פ״ז ויש לדקדק בפנקס מאן		
דכר שמיה וכו׳		כט
ל׳ פי׳ ו׳ מכלל ל״ו דשתקוס שכותבין אליבא דכלהו וכו׳		לא
לשונו בפ׳ שני דייני גזרות ושוד דקי״ל דגיבה כתובתה		סס
לשונו בפ׳ השולח והוא דאתחזק וכו׳ פי׳ שהוחזק בב׳ התקוותות		
באלו הב׳ שטות		לג
תשובתו כלל פ״ו סי׳ ה׳ ראובן טוה תחמת מיתה ליתן		
מנה לשמעון וכו׳		לה
לשונו בפרק שבועות הדיינין יש מדקדקין מדקאמר		
פשנת מלוה וקאחר נתי וכו׳		לו
לשונו בפ׳ ג״פ דנכסי דאינוס אינון ערבין ביה כאלו אמר		
על מנת שאפרע וכו׳		לה
לשונו בחוקת וכ״ל סנ״ז הערבות בשטר וכו׳		
לשונו סס נא״ד ה״א יפראל אכל נכרי לא וכו׳		סס
לשונו בפ׳ הכותבל ומיירי באשה שאין לה כ״מ וכ״כ כו׳		לו
לשונו בפרק הכונס ותימא למה יעשו תקנת מגזל		
בפפקיד בשלמא וכו׳		לח
לשונו סס ולא תקשי לך תעוכלא לאריסא דבר עזא		
שהביא רב אלפס ז״ל		סס
תשובתו כלל פ״ו סימן ד׳ ועוד ראיה מפרק כל הנשבעין		
דפריך וכו׳		סס
ל׳ בפ׳ המפקיד והאי שטויא מיתרצו כפי קושי׳ קמייתא		
לשון הגהות אשרי בפרק שבועות שפיס ראובן טוען		
על שמעון שיש יב לו וכו׳		
תשובת הרא״ש כלל ע״א סי׳ א׳ בלשון שטען על		
יהודה פנה ל׳ אהוביס וכו׳		סס
לשון הגהות אשרי בפרק זה בורר הבא לידון בשטר		
ובמזוקה נידון אף במזוקה		מא
תשובת הרא״ש כלל ה״ה סימן א׳ עם כלל ס״ח סימן י׳		מב
לשון הגהות אשרי בפרק המוכל מיהו קטן מייב לשלם		
כשינדיל וכן פרש״י לקמן וכו׳		סס
לשונו בפרק זה בורר ומיהו לבא אומר לי דהאידנא		
שנתמעטה התורה וכו׳		סס
לשון הרא״ש ז״ל בפרקא קמא דקידושין כיצד במזוקה		
הפיר לו אנעלו וכו׳ עם מה שאמר בפרק מזקת		
הבתים והרי אכילת פירות דבנכסי מבדו קנה וכו׳		מג
לשונו בפרק הזהב לא יכולתי לעמוד ע״ד רב אלפס		
שפסק הלכה		סס
תשובתו בסוף כלל פ״ד עשיתי אחוף עם פלונית		
אשתו וכו׳		
לשונו בהכותב בשם רבי יונה דבין בקרקע בין		
בשטרלטלין כי אמרינן מה שנבא גבה היינו דוקא		
בשהגביהו בית דין וכו׳		
לשונו בפרק מי שמת ואין לתמוה מה לי דמיס		
מה לי נכסים וכו׳		סס
תשובתו כלל פ׳ סימן ט״ן ויתומים שמכרו בנכסי		
אביהם וכו׳		סס

לשוני בפ׳ הפקדון גבי אמר רבי יוסי הלא אחרה		
שנים שלוי מאחד וכו׳		
תשובתו כלל ע״ז סימן ז׳ ולאו אם היה תובע תשמעון		
ולוי כל החוב וכו׳		
תשובתו כלל פ״ו ושאלת שנים שהיו מוחפים		
לעשות מרדעות וכו׳		
סס סימן י׳ ראתן שהיה נוטה כיעקב ושמעון בני		
מנה פלא שטר		
סס סימן ט׳ ועוד דאם תמצי לומר דלראובן מחל		
שלא יגבה ממנו אבל וכי׳		
לשונו בפרק כיצד העדים רי״א פוסק בכל מקום		
כלשון ראשון שכך וכו׳		
לשוני בפרק הסילא כלומר אעפ״י שלא כתב פרוזבול		
אלא לשון הכתוב בפרוזבול וכו׳		
תשובתו כלל ע״ז סימן ט׳ ושאלת בזמן הזה מי		
שיטע ן פרוזבול וכו׳		
לשונו בפרק משלח הרי״ף ז״ל לא הביא כל זה ומתני׳		
דהוציא שטר פוב וכו׳		
לשונו בפרק איזהו נשך תשמע דוקא תשוס דלא לימא		
קא מכשי גלימא וכו׳		
לשון הגהות אשרי סס רבית מוקדמת או רבית מאומר׳		
שפסק עמו וכו׳		
לשון הרא״ש סס ברים פרקין ולא מסתבר		
דהס אמרו וכו׳		
לשונו סס ולאו אחר דשותפין קאי דאיהו קאי		
בלא קיימא לאגרא וכו׳		
לשונו סס ולכא לאיתר כיון דאמר ליה הלויני		
ודור בחצרי הוי כאלו וכו׳		
לשון הגהות סס ברים הפ רק ושאין ת״ח אפילו		
אתה מתחלה כדי לאתת וכו׳		
לשון הרא״ש סס ואם מסנתגיר זקפן עליו כמלוה		
נוכס את הקרן וכו׳		
לשון הגהות סס והשיב לו רבא דאנא כשקניתי		
ותפלתי להמזיק וכו׳		
תשובת הרא״ש כלל י״ג סי׳ ט׳ ששאלת על בית הקדש		
של הקהל וכו׳		
לשון הגהות סס ואף בחזרה וזה היה שכרם ולכך		
שרי הא לאו הכי וכו׳		
לשונם סס פרש״י דכיון דהוא בעין מחזירה נין		
הוקרה כין הוחלה		
לשון הרא״ש סס היה הוא תחלה לקוצרים וכו׳ דכיון		
דיש לו תבואה וכו׳		
לשונו סס וכ״ל פירוש רשכם עקר דאי פ״ל דרבי ינאי		
שרי למשקל וכו׳		
לשונו סס אין לו פירות ולא תעות ולא אטיס וכו׳		
לשונו בפרק שואל אדם הלוחת י״ט לא ניתנה ליתבע		
לשון הגהות אשרי בהגזל קמא רש״י ז״ל פסק כרב		
ורבינו מנגאל והמיימוני כשמואל		
לשון הרא״ש סס אף על גב דהא שבח לענין נפשא		
ת״מסא לא חייסינן וכו׳		
לשונו בהנשבעין ומקצת הגאונים כתבו שהמלוה		
על המשכון וכו׳		
ל״ם ועוד אמרו הגאונים טעם אחר כיון דלאו וכו׳		
לשוני בפ״מה ועוד א״ל רבה בר שרשום ה״ק וכו׳		
לשונו בה׳ורק היכי פסק כותיה דשמואל וכו׳ ועוד דרבי נתן		
לשונו סס בשלהי הפרק ואם תאמר נהי דהולך לאו כזכי וכו׳		
גרע מתיפס		
ל״ם בהגזל קמא אבל א״ל אחור לעלות שיטלא לו וכו׳		
ל׳ בבכותף ונ״ל דחייסינן שמא יבטל המפקיד אליבו׳ וכו׳		
ל״ם תמיהא בעיני דבכולי גמ׳ קי״ל דשמואל ור״י הלכה כו׳		
לשוני בהגזל ולא ידענא למה הוצרך לתלות דבר זה במנהג		
לשונו בשנים אומזין וקאמר עוד התם דכולי עלמא אית להו דשמואל		
עוד סס והיא דכתובות קשה היאך הסיאה עצה לעשות וכו׳		
לשונו בהכותב ונראה שלקדק דבר זה מהיא דאמרינן בפרקא קינא		
לשונו סס ועוד מקשין על דברי הראב״ד ז״ל מהיא דפרקא		
קמא דמציעא		
תשובתו כלל ל״ו סימן ו׳ מה ששאלת על ראובן הלוה מעות		
לשונו בשנים אומזין לא היה לו להזכיר קונייא וכו׳		
ל״ם והיא שמייב מודה לליבא לאיתא שמא כתב לבות		
ל״ם ויש״מ ס״מ איתא לדשמואל ויכון שיכולה לתמול וכו׳		
ל״ם וקשיא לן הא דגרסי׳ הכא ולא ידע אי מדעתיה		

Digitized by Google

לשון ההתקבל ומיירי שהגם יולא מתחת ידי האשה׳ שם שיט עב
בשובתו כלל ס״ת פי׳ י״ל ואפילו אם היה לפי עומד וכו׳ שם שם
תשובות שתים בכלל ע״ז נראות כסותרות זו את זו
ואלו הן שאלת ראובן הוצרך שיכר וכתוב בו בשמעון
מחל כל תביעות תמון וכו׳ ע״ש ראובן האריך שט״ת
על שמעון שזמנו ה׳ בניסן וכו׳ פה שכו עב
לשון בפרק יש נוחלין דיקא בכ״הג ר׳ זח לפלוני ב׳ לפלוני וכו׳ שם שנז עב
לשון בל׳ אחות נזיקין ואע״ג דבכלל דוכתא רגיל הרי״ף שם שכא
תשובת כלל פ׳ סימן ז׳ אינו יכול לגבות חובו מאחד מן היורשים שם שם עב
תשובת שלהי כלל ס״ת ולמטה שנכתב בטעות וכו׳
עם מה שכתב בכלל ל״ד ובקיאה לן על פי׳ רשב״ם ז״ל מהתיא לפ׳ וכו׳ מ שלב עב
לשון בשלהי יש נוחלין בעיין לא אופסיטא וכו׳ כא שלב
תשובת כלל ט״ל סימן ל׳ ושאלת שט״ת שיצא על אמת אים שלותא וכו׳ שסשעב
לשון בגמ פשוט וקיל כעילא דהא רב פפא שהוא בתרא פא שלו עב
לשון ברים שנהדרין ומ״ט אמרו דיש אמונות לא בעו פב שמא עב
לשון בל׳ נדרים אבל אסמכתא דר״י הוא לה״ינא כו׳ פג שדמ
לשון בשני דיני גזרות והתיפסות כתבו דוקא בשפסקו שם קמ
לשון פרק הכותב והרי״ף סתם על סתם משנתנו שם קמ
לשון פרק הדיינין דהא דתנן סלע הלוותני פלוני וב׳ הוה שוה ופו׳ כל קיג עב
לשון שם יש שלמדו מכאן לדעת הרי״ף ז״ל
שהוא אומר אמר באו פו קכה עב
לשון הרי״ף ז״ל פרק הכותב הני מילי דכתב לה דלא
כדר דלא שבועה וכו׳ שם קכב
לשון הר״ן פרק הכותב מיהל כי הרשב״א מולק בדין דכל
שסעבור הסטר נמחל מתוריון הטיר לגיה כא קכט
לשון הרן פרק כל הנשבעין שבעו פועלים ושלו מבע״ה וכו׳ כט קל
הנ״ל כתב פרק האיש מקדש שחלקו על הרמבם ז״ל
זה לשון לפי שבשמתו פועלים יורשיהם וכו׳ שם קלא עב
לשון רבי׳ יהודה מ״ב מב״ג ויש מולקים אם העדים
נשבעים היסת וכולי שם שם
לשון הר״ן בפרק מי שמת ורבי שמואל פירש דרבא שם קעד עב
לטעמיה דאמר בפרק האיש לן דהא רבנן דר״ע פסלי בשטר שנעשה בהליוט שם שם
לשון שם כתב הרי״ף ז״ל ודוקא ערבות דלא מקבלי שודא וכולי שם שסב
לשון שם ברים הסוגיא הני תרי לישני ל״ם אהדדי דלהא מאן דפליג שם שם
לשון בהשואל ושמואל אחר בכא באתנע
הקדם עסקינן עם מה שאמר בשנים אומנין
בהסיא לתקפו כהן ומ״ד האם בא בסוף פא שסל
לשון בהאשה שנאמרלה והא דמקני מתנה מספק כתבתי שם שם עב
הר״ף הרן נמקי הרזה רבינו ירוחם
לשון נמקי יוסף ז״ל ומבגלים של מול שמעינן להיכא דיהב חד מן האמין
מתנה וכולי ח ג עב
לשון על כרייתא דלא תבא אל ביתו וכולו כל הני טעמא דילהו דלא
כתיב וכולי שם ה
לשון בפרק המפקיד והכי משמע ליסנא דאמר אדעתא דארעא
נמית וכולו ג ה
לשון בפרק ואלו מגלחין מבאן נראה דשמעא מתירא מגדול לאלו
מגולה שוגין לו שם כו
לשון ז״ל בפ״ק דב״מ אם יש לראובן שוס תביעה על בעל חוב
לומר פרעתיך וכולו ד לד
לשון הרן ז״ל בפרק מי שהיה נשוי ואוכא מ״ד דדוקא בשלא
האליטוה עדין לאחר וכולו שם שם
לשון בפרק בתרא דנדרים ולענין הלכה פסק הר״שה בשם רב
עמרם וכולי ו תג עב
לשון נמקי יוסף ז״ל בפרק מאלו הבתים דאם אינתא דתרוויהו
אליבא דרב פליגי וכו׳ שם עד עב
לשון הר״ן ז״ל בפרק הדיינין וכולהי דכי אמרינן הכא מאי איכא
בין שבועה לאור יתא וכו׳ ז תא
לשון הרי״ף בספרי שבועות שער ח׳ וז״ל הבאה הארלכי
בפרק הנו׳ דלא מבעי׳ לג״מ אלא שבועה דרבנן וכולו שם שם
לשון הר״ן ז״ל בפרק הדיינין ובודאי שלאותם הטעיין
שם שהיה מן הדין וכולו שם שם עב
לשון שם ומיהו כתב הרמב״ן דמסתברא דוקא כלתפס מצית אכל וכו׳ שם מט
לשון שם וכ״ת אדרבא הלכתא כשמואל מדמתרץ רב אסי
אליבא הך ברייתא שם לב
לשון רבינו ירוחם כ״ג מלק שני ולפי זה כמו כן דוקא שהתובע
אמר מילי דבדיוקא וכולו שם כז
לשון נמקי בשם הרז״ה כפ״ק המניח דהיכא דקדם ניזק
ותפס מאי דאודי ליה וכו׳ שם שם עב
לשון רבינו ירוחם כ״ג מ״ב טען לחברו דבר שאינו מסויים
בגון חבורה גדילה וכו׳ שם שם
לשון הנ״ל סוף מ״ב וגם כתב כי כולי עלמא מודו שאם
היה טוענו מנה וכו׳ שם פ
לשון הר״ן ברים שבועת הדיינים ולאמר הוא בשבע הא דר״ל שעבודא וכו׳ שם סא
לשון הרי״ף ז״ל בשלהי גט פשוט אי קא מודי ליה דלא פרע ליה
גובה וכו׳ יב פט
לשון נ״י שהמוכר את הבית מהסיא דשטר כים דאמרינן
שטר לף
דאינו נאמן לומר פרעתי יג עה עב
לשון הרן ז״ל בפרק אלמנה נזונת ואין זה עקר אפילו
מיתומים קטנים וכו׳ יד עב
לשון פרק כל הנשבעין ודאמרינן ברים שמעתין כך היתומים
מן היתומים שם עה
לשון הרי״ף ז״ל שם תדאמר רב נחמן הבו דלא
לוטף עלה וכו׳ שם שם עב
לשון הרן שם בשם הרמב״ן שכתב עוד דאפילו לרב ושמואל
דאמרי וכו׳ פח עב
לשון בת״כ לכתובות וה״ה דהוה מצי לתימר כדקאמר בסמוך וכו׳ יז לא עב
לשון בפרק אלו נערות מדברי הרי״ף שכתב כגון דאמרו ואמרו וכו׳ שם שם
לשון נמקי יוסף בפרק חזקת ומשיב לה רבה כהוחזק באותו קרקע
אע״ג דלא דר ביה שם לא עב
לשון הרן בפרק שבועות הדיינין ויש מי שאומר שאם תפס לא
מפקינן וכו׳ כא קג עם
לשון פרק אשה שנתגרמלה ולדיה לא מתורא
הך שכרא דאי בשכתב יפס וכו׳ שם קז
לשון פרק הכותב והרי״ף סתם על סתם משנתנו שם קמ
לשון פרק הדיינין דהא דתנן סלע הלוותני פלוני וב׳ הוה שוה ופו׳ כל קיג עב
לשון שם יש שלמדו מכאן לדעת הרי״ף ז״ל
שהוא אומר אמר באו פו קכה עב
לשון הרי״ף ז״ל פרק הכותב הני מילי דכתב לה דלא
כדר דלא שבועה וכו׳ שם קכב
לשון הר״ן פרק הכותב מיהל כי הרשב״א מולק בדין דכל
שסעבור הסטר נמחל מתוריון הטיר לגיה כא קכט
לשון הרן פרק כל הנשבעין שבעו פועלים ושלו מבע״ה וכו׳ כט קל
הנ״ל כתב פרק האיש מקדש שחלקו על הרמבם ז״ל
זה לשון לפי שבשמתו פועלים יורשיהם וכו׳ שם קלא עב
לשון רבי׳ יהודה מ״ב מב״ג ויש מולקים אם העדים
נשבעים היסת וכולי שם שם
לשון הר״ן בפרק מי שמת ורבי שמואל פירש דרבא שם קעד עב
לטעמיה דאמר בפרק האיש לן דהא רבנן דר״ע פסלי בשטר שנעשה בהליוט שם שם
לשון נמקי יוסף בפרק המקבל והיכא דלא כתב דאקני
ולא מצא אלא נכסים משועבדים שם קנג עב
לשון הרי״ף בפ׳ הכותב שמעינן מהא דאמיתר דכל היכא דכי אדדי וכו׳ שם קנז עב
לי כ״י בשלהי פרק מי שמת ולוה ומוזר ולוה דאמרינן
יחלוקו אם קדם וכו׳ שם קלא
לשון פרק המפקיד פירשו המפרשים ז״ל דהכי פירושה
לא יפרע מחמד מחסם ופו׳ ד ר עב

לשון הרן בס"לי כל הנסכעין ואיכא לאוקי לאוקי שבועת מודה מקצת	שער	דק
דמלוה וכו'	סס	רז
לשון כ"י בפרק אחזו נסך ומיהו ה"מ לפרוקי כגון דאמרו לו תנם		
לו כתורת פקדון	מו	ריג עב
לשונו סס בלליתנהו עפקינן מסוס דהוי המעות כהלואה וכו'		
והרמב"ם וכו'	סס	רכח
ל"ם ואתא לאסמועי' דאין מקבלין כלל ואפי' יהיב אגר'	סס	רכט
ל"ם וכתב הרשב"א דטעמא דשלא יאמרו איתיה אמילו		
לא זקפן הלכך וכו'	סס	רלט
ל"ם אמר המחבר וק"ל לו על על דבריו דא"כ איך אמר בתרא	סס	רמג
ל"ם אכל ודאי אם רוצה למכרה לאחרים בדמים יקרים מדמים		
אלו וכו'	סס	סס עב
לשון רבינו ירוחם בנ"א מלק ב' ושא דאמרינן דאם יש לו מותר		
כסהמעות וכו'	סס	רנז
לשון הרי"ץ ז"ל בהמוכר את הבית וכו' ואיכא מאן		
דמחיב ליה וכו' וסברות שונו' שכתבו בשמו האחרונים	סס	רנט
לשון רבינו ירוחם בכתיב מ' מלק ב' וכתב רב אלפס		
ולוין סתם ופורעין ספס	סס	רס עב
לשון הר"ן בפרק רבי ישמעאל רבי חנאי בסס רבי זעירא		
בסאין לא הן וגו'	סס	רסל עב
לשון נאקי ומסף בפרק חזקת הבתים אלא אפילו		
מוכר שדהו בעד"ס קיימא לן דגוכה מנכסים משועבדים		
וכו' עם מה שאמר בסוף בתרא ואף על גב		
דאמרינן פסס קנין לבתיכה עומד	מז	רעא עב
לשון פרן בהכותב וחזיכן למקלת רבותא זה הוא		
דעת רבינו חננאל ז"ל	נא	סז עב
לשון הרי"ץ ז"ל בסנים אוחזין והא דאמרן כותבין שטר		
ללוה אעפ"י וכו'	נב	שיו עב
לשון הר"ן בשני דייני גזרות משמע לי דהיינו טעמא דכיון דלא וכו'	נג	שכח
לשון רבינו ירוחם נתיב ו' ח"ה כתב לו כסף בדינרין נותן לו		
מכסף וכו'	סס	שכז
תשובת הרן פימן עז לאה בשאת לראובן וכו' או במקום		
עדים או במקום זמן	נז	שלא עב
לשון הרי"ץ ז"ל בשלהי יש נוטלין בעיין לא איפשיטא		
הילכך וכו'	נא	שלג
לשונו בגט פשוט וקיימא לן כעולא דהא רב אפא		
שטוא בתרא וכו'	נא	שלו עב
לשון הרן בפאים מקדם יש מי שפירש הסוגיא		
דהאי וכו' דבריס אלו וכו'	סס	שלז עב
לשונו בהמגרש ובעקר קושיין נראה לי דנהי דלפניהם		
קאי אתוספתין	נב	שב עב
לשון רבינו ירוחם במיסרים כ"א מלק ב' והראם כתב		
כי גזלות דלא וכו'	סס	שמא עב
לשון נאקי יוסף בפרק נגמר הדין ואי קשיא לך		
דהא קי"ל בית דין מכין ועונשין	סס	שמב
לשון הרן בד' נדרים שאני הכא דאמר ליבטלן זכותיה וכו'	נג	שלמ
לשונו סס ונמצא עתה פסקן של דברים וכו' דכל היכא		
דהוי בית דין קשוב	סס	סס עב
לשונו בהשולה נכ"ת וכין בעבד וכין בשדה אחאי מהני וכו'	נד	רמט
לשונו בהגיהא הרי"ץ ז"ל רבא לדברים דבמסקנא לאו		
בחולה עסקינן	סס	שנב עב
לשונו כמי שהיה כשיי הא לאו ראיה היא כלל דאתפר		
דמתניתין הכי מאיר כו'	נה	שנה עב
לשונו בנערה שנתפתתה וכי עוברי שהלי דוקא לדידיה		
אבל לכולי עלמא וכו'	סס	שנו עב
לשון כ"י בגט פשוט וא"ע דלעיל גבו שלפין		
תלאין לא	סס	שפא עב
לשון מוכאן אתה למד כי שטר דכתוב בה מלוה וכ' דינרין	סס	רסג עב
לשונו בהמקבל והא דלא אמייעינן ללוה מלוסר דשטרא	סס	שסל

מרדכי שלטי הגבורים

לשון המרדכי בהבית והעליה ור"י שכם הוכחה שלקס מהיא		
דפרק הקובל		
לשונו בהמקבל מכאן היה פוסק ר' קלונימוס ז"ל	ב	ע עב
לשונו בהשותפין מכאן משמע דאם אדם הוציא ס"מ	יו	לב עב
לשונו בריש שנים אוחזין מכאן מוכיח ר"ם דנתקנה כו'	סס	לד
לשון שלטי הגבורים בפ' שכותב והר"ז הלוי ז"ל כתב אם	כא	קו
מכר קודם הנאמנות אז אינו מועיל וכו'		
לשון המרדכי בפרק שבועת הדיינים אבל לא אמר בדי לי פטור	סס	קיא
לשונו בשנים אוחזין ליתא איכא ביניהו לאשבועי וכו'	לו	קסג עב
לשונו בפ' זה בורר ופסק ר"י דאי לא טעין לא טעינן	לא	קסמ עב
וע"ם תשובת מהר"ם על ראובן שאמר לחתנו העשיר		
לשון הגהות מרדכי בפרק אוזהו נסך עכום שאמר לישראל קבל	מב	קעז

מעותי מישראל ראשון והוי אפוטרופוס שלי כו'	מו	ריב עב
ל' הרמב"ם סס פרס"י משום דהפקר כ"ד. הפקר להפקיע	סס	רלב עב
לשונו בפרק הגוזל בתרא ומה שנהגו במלבות חזה וכו'	סס	רמא עב
לשון הגהות מרדכי בפרק אוזהו נסך לא תמכרם לא כו'		
ומיהו אם אמר מעכשו תהא קנויה לך	סס	רמל
ל"ם והאלפסי לא הזכיר טרשא דרב נחמן משום דס"ל	סס	רמז עב
לשון המרדכי בסוף הפרק אם ראובן אמר לשמעון אלוה	סס	רכל עב
לשון הגהה סס ולוקא דיהיב להו הפהו קראי וכו'	סס	רסב עב
לשון הרמב"ם סס ומצאתי דברי גדול דפליג אר"ת וכו'	סס	רסז
לשונו בהגוזל קמא המלוה את מבירו על המטבע כו'	סס	רסח עב
ל"ם וזה לומק דפוף פוף איכא רבות מ"ל מעגט		
מה לי מרובה וכו'	סס	רפט
לשונו בשבועתה וכן פרש"י בשבועתו דכל הנכסים וכו'	מט	רפח עב
לשונו בזה בורר אמאי כפוק תובעת דרב נחמן וכו'	לב	שיט
לשונו בהגיהא לפרש"י ז"ל אפילו בלא מ פס		
תיתא במאי משמעבד	פל	שכא
לשונו בשני דייני גזרות פירש רבינו ברוך לאו דוקא וכו'	פפ	שכב עב
לשונו בהאומנין מכאן מביאין ראיה דאדם יכול לפרוע	פט	שסה עב

הרמבם הרב המגיד כסף משנה לחם משנה

לשון הרמב"ם ז"ל בסוף פ"ה מהלכות מלוה ולוה מלוה שבא להפרע וכו'		א ב
לשון ה"ה בפרק הנזכר ראיתי מי שחלק ואמר שאחין		
דוקא א כן מקנין וכו'	סס	ג
לשון הרמבם בפ"ג הערב מותר למשכן וכו' שנאמר		
לקח בגדו כי ערב זר	סס	ה
לשונו ז"ל כפירוש משנה אלמנה בין שהיא עניה בין		
שהיא עשירה אין מתשכנן	סס	סס
לשונו ברים פ"ג הנזכר אלמנה וכו' אין מתשכנין אותה		
לא בשעת הלואה וכו'	סס	סס עב
לשונו סס וכן המלוה את מבירו לא יאכל כלים שעושין בהם		
אוכל נפש וכו'	סס	ז
לשון ה"ה סס ומה אלו שמתשכנים מחזירין שאין		
מתשכנין לא כל שכן	סס	ח
לשון הרמבם סס הא למדת שהמתשכן את העני וכו'		
עובר משום ג' שמות	סס	סס עב
לשון ה"ה סס ברים פ"כ זה פשוט שלא מצינו בשום		
מקום שיוב ג"ץ וכו'	ב	ט
לשונו סס זה הקרם לא מצאתיו בגמרא מבואר אלא		
אם כן פוכר הרב ז"ל וכו'	סס	סס
לשון הרמבם סס מי שהוחזק שהוא עני וכשר והולך כו'	סס	סס עב
לשון הרב המגיד סס ומ"ת בתבו במפרשים האחרונים		
ז"ל שאין בכל בית דין כח וכו'	סס	סס ז
לשונו סס ריש פ"ק ויש לתמוה מה טעם לא יהא נאמן		
בזה מתוך וכו'	סס	יח
לשונו סס ריש פ"ה ויש לתמוה מה טעם לא יהא נאמן		
בזה מתוך וכו'	סס	יב
לשונו סס ריש פ' כ"ב והטעם שהרי אפילו בלא כתיבת זמן		
מ"מ לבית דין להגבות וכו'	ג	סס עב
לשון הרמבם סס כיצד כותבין האדרכתא לנכפים אם בני		
מ רין הורידוהו וכו'	סס	יל
לשון ה"ה סס עדין עם דברי ההסגת לא יצאו מידי		
שאלה מה בין זה לשום	סס	שו
לשונו סס שמו לה לאשה וכשאת ורצו הבעלים להחזיר	סס	יד עב
לשון הרמבם סס פב"מ ולמה יטרוף ב"ת אלא שבא		
מן הליקח וכו'	סס	יט עב
לשון הרב המגיד סס ומ"ת אמר שם סס משועבדים		
אחרים מאלו היאך טורף וכו'	סס	כ
לשונו בפכ"ב ומ"ל שרבינו מפרש כך מקיימין את השטר		
וגובין בו וכו'	סס	כב
לשון כ"מ ז"ל בפרק כה מהלכות סנהדרין ויש לתמוה		
דכיון דאמר פלוני הקלני	סס	כג עב
לשונו בפרק ו' מהלכות ת"ת ויש לתמוה על דברי		
רבינו שכתב מנדין אותו עד וכו'	סס	כד
לשונו בסוף פ' כ"ה מהלכות סנהדרין ואמר		
שרבינו לא היה גורס וכו'	סס	סס עב
לשון הרמבם בפ"א מהלכות עונין ונשען היה מתוויב		
שבועה מדבריהם וכו'	סס	כה עב
לשונו בפרק ט' מהלכות שכירות אמר לשלוחו צא		
ושכור לנו פועלים וכו'	סס	לא
לשון הכסף משנה ז"ל בהלכות ערכין פרק ז ו"ל		
שרבינו ז"ל תפרש כרש"י ז"ל וכו'	סס	לא
לשונו בפ"כד מהלכות מלוה ולוה ולכן כ"ל שגירסת		
הרי"ץ ורבינו וכו'	סס	לב עב
לשון הרב המגיד סס פי"ט וכבר כשלה הרשב"א ז"ל		

Digitized by Google

דלפסק הלכה לא אחרינן וכו'	סס		לב		
לשונו סוף פרק ב' בסס הרשב"א	סס	סס	עב		
לשון הרמב"ם בפרק ב' מהלכות שכירות אם הפקיד					
או השכיר או הבחיל בשטר וכו'	ה	לא	עב		
לשונו בסכ"ב מהלכות אישות כאשה שמכרה או					
נתנה לבעלה ס"א וכו' ובפרק ל' למכירה אבל					
הבעל שמכר או נתן וכו'	ו	לג	עב		
לשון כסף משנה ז"ל סס ואני אומר שמלקוח דברי					
רבינו גרשה דהא דלא מהניא וכו'	סס		לא		
לשון הרב המגיד ז"ל סס ופי' מקמו בטל מיד וזהו דעת					
הרבה מן המפרשים ז"ל וכו'	סס	טל	עב		
לשונו סס פרק כ"ו ולא הוזכרו בעניות אלו בהלכות					
ולא כתבן גם כן רבינו	סס	מב	עב		
לשונו פרק ב' גזכיה ומה שאמר שאין לבעל אלא					
אכילת פירות בלבד וכו'	סס	מג	עב		
לשון כסף משנה ז"ל סס אבל הנותן מתנה לאשה					
וכו' כתב הרב המגיד ז"ל וכו'	סס			סס	
לשון הרב המגיד ז"ל פרק כ"ב מהלכות אישות יש					
מולקין בזה ואומרים שהיא נאמנת וכו'					
וכן כתב בס"ז דפקלון זה לשונו כתבו קצת המפרשים					
ז"ל שאם יש מעיד וכו'	סס		מה		
לשונו בפרק ה' מהלכות מכירה אחר לאנוני תן לי					
בליבר פירות ונתן לו וכו'	ז		מז		
לשון הרמב"ם ז"ל פ"ז מהלכות פוטן הורו רבותי שכל					
מי שנתחייב שבועה וכו'	סס	סס	על		
לשון כסף משנה ז"ל ס"א דטוען כל מי שנתחייב					
שבועה תדבריהם וכו'	ז	מ"א	ע"ב		
לשונו שם פ"ב וכן אם היה המסוד מן הנשבעין בטענת ספק וכו'	סס	מ"ט	ע"ב		
לשונו בפי"א דשבועות כל מי שנתחייב וכו' ומ"מ יש לתמוה וכו'	סס		ל		
לשון ה"ה בפ"ב דשכירות גם זה עשוי שאין שבועת					
השומרין בכופר וכו'	סס	סס	ע"ב		
ל' הרשב"א בפ"ה דטוען וכן המופר בשלה תכרו בורות שיתין ומערות	סס		כה		
לשון כ"מ שם בפ"א ואני אומר שאין מכאן הכרע דאיכא					
לאיסור וכו'	סס	סס	עב		
לשון פ"ה ז"ל בפ"ג דטוען זה מתבאר בסוגיא שם אליבא					
דשמואל וכו'	ז	נב	עב		
לשון כ"מ ז"ל שם ואני אומר שנתבאר בפרק ד' מהל' גזל' וכו'	סס		נג		
לשון הרמב"ם ז"ל שם פ"ו בית אלא תבואה מסרתי לך					
ואלה אומר וכו'	סס	סס	עב		
לשון כ"מ שם פ"ד הר"ן וכ"ו ירלו לשון דעת רבינו					
ולא דקדקו בדבר	סס	כל	עב		
לשון הרמב"ם פ"ט מהלכות נזקי ממון היו שני השוורים					
תולפים מ' גדול ומ' קטן וכו'	סס	נז	עב		
לשון ה"ה פ"ג מהלכות טוען ופיבר רבינו לפי המסקנ'					
ה"ה כאמר וכו'	סס		נח		
דקדוק לשון הרמב"ם שם אם גרשה לדיינין שהנטען					
הערים חייב שבועה	סס		נט		
לשון כ"מ בפ"ה דשאלה יש לתמוה איך כתב כן בשם					
רבינו ז"ל שהרי רבינו וכו'	סס	סס	עב		
לשון פ"ה פי"ל דתלוף ואצלי הוא דבר תימה בדין זה					
היאך יתה כח וכו'			נא		לס
לשון לחם משנה ז"ל פ"ד מהלכות טוען קשה קצת דהיה					
לו להעמידו על הדרך וכו'	סס	סס	עב		
לשון כסף משנה פ"ד דעדו' וכן אם היה עד מ' וכו' ומפרש					
רבינו שהנפקותא וכו'	סס	סו	עב		
לשון הרמב"ם פ"ב דטוען טענו שיש לו אצלו חוב					
בעדים וקנין או בשטר	ז		סז		
לשון ה"ה פ"ז מי שהולה בב"ל שאני חייב לפלוני התובע					
מנה • לין זה וכו'		יא	סח	עב	
לשונו שם ומכאן שהוא שכור שבכל מקום שהוזקק פפרן וכו'		יב	כו	ע	קי"א
לשונו שם פ"ד ועל כל פנים לברי רבינו בדינים אלו אל על מ' וכו'				סס	עב
לשון כ"מ פ"י דמלוה בחב הרשב"א בתשובה שמדברו					
רבינו בפרק זה וכו'		יל	עח		
לשון ה"ה שם ול"ג שדברי רבינו קיימים כמ"ש באמנה זו					
דמ"ל להעמיד וכו'		סס	עט	עב	
לשון כ"מ פי"ט מהלכות אישות מ"ש הר"ן ז"ל שמדברי					
הרי"ף גרשה אלא פסק כר"י וכו'		סס	פ		
ל' ה"ה בהלכות הלכות נחלות וכ"ל פי' זה לדעת רבינו דקס"ל דלחוב שם				סס	עב
לשון הרמב"ם בפי"ל דטוען אין מחזיקין בנכסי קטן וכו'				סס	פג
לשון לחם משנה שם יש לתמוה על הטור ז"ל סי' קמ"ט					
שכתב לאם החזיק וכו'		סס	פב	עב	
לשון ה"ה פי"ב מהלכות מלוה ולא בא דינין אלו בבאור					
אלא סתם על מ"ש		סס	פד	עב	
לשונו שם פי"ז מן הלוה עצמו נתרעין בלא שטומס ה"מ בדלא טפן				סס	פה
ל' כ"מ שם גרשה שדעת רבינו לפרש שכשאמרו הכו דלא לוסיף עליה				סס	עה

					שער דף
לשון ה"ה שם וכתבו קצת מפרשים ז"ל דאפילו היכא					
דלית להו ליתמי וכו'				סס	פח עב
לשונו שם ומתוך דברי רבינו גרשה שאינו פוסק כרי"ן ברוקה וכו'				סס	פט
לשון הרמב"ם שם וכן מלוה שכא להפר' מיורשי לה וכו'				סס	צ
לה ה"ה פ"ה דמכירה זה לא מצאתי מבואר אבל דעת הרב ז"ל וכו'					יז צב
לשון כ"מ שם בטור מ"מ פימן ע"ב העתיק לשון רבינו ואין שם תיבת היפת שם					
לשון הרמב"ם בפ"ג דשכנים אי מן השותפין שכנו הכותל					
שמבדיל בינו				סס	צד עב
לשונו בפ"ג דטוען הורו רבותי וכו' עם הגהת הראב"ד					
וכ"פ ותירוץ שתירה אחת				סס	צו
לשונו פי"א דשכירות היה לו עד אי שעשרו אינו מעשל כלום				סס	סס עב
לשון לחם משנה שם למה נותנים לו כל יום ה' שהות					
לילה הא לרבינו וכו'				סס	צז
לשון ה"ה בפי"ד למלוה וטעם לדין זה אפילו אינו נאמן					
בתנו וכו'					יח צט
לשון הרמב"ם ז"ל פ"ד מהלכות טוען מנה לי בידך והרי					
עד אחד מעיד עליו					יט קא עב
לשונו פי"ד מהלכות מלוה התובע את חברו לפרעו וטען					
הלוה שפרע וכו'					כב קב
לשון ה"ה פי"ו שם לכיון דקתני כשם שאמרו הפוגם'					
וכו' וכן היתומים				סס	קל
לשון הרמב"ם פ"ב דטוען וכן פוגם שטרו ופל כיונא					
בזה שהיה תשוד וכו'				סס	סס עב
לשון ה"ה פי"ד דמלוה דאין נשבעין אלא טענת					
פרעון דאי לא וכו'				סס	קא
לשון הרמב"ם פ"ג דעדות אמרו העדים שטר מכר זה					
מולעה וכו'				סס	קג
לשון ה"ה פט"ו מהלכות מלוה ומדברי רבינו יש ללמוד					
דבנאמנות פתם				סס	קד עב
לשון הרמב"ם שם פי"ג הרי זה נשבע בנקיטת חפץ					
בדרך כל הנשבעין				סס	קט
לשון ה"ה וגם כשהמלוה מודה שפרע מזייף אם הוא					
מקויים וכו'				סס	סס עב
לשון הרמב"ם ז"ל פ"ב דשכירות שכל תנאי בתיקו בשכועות וכו'				כב	קי"ב
לשון ה"ה וכסף משנה ז"ל				סס	סס עב
לשון ה"ה שם ודברי רבינו כדברי ההלכות שלא תלקו					
בין תורף וכו'				כג	קי"ג
לשון הרמב"ם פ"ז מהל' סנהדרין אם פתם אתם טענותיה					
אינו סותר כיצד וכו'				כד	קיד
לשון ה"ה פט"ו מהלכות מלוה ומילוף אלו הגרשאות					
שבין הרי"ף ופיעתו וכו'				כה	קטו עב
לשון הרמב"ם שם ומצאתי בגליון כתוב אחל פרעיה					
ביניה וכו'				סס	קי"ו עב
לשון ה"ה פרק ב' דשכירות ובאמת לא נתכוון רבינו					
לדין המשנה				כו	קב עב
לשון הרמב"ם ז"ל פ"ב דשכירות שכל תנאי בתיקו בשכועות וכו'				כו	קכה
לשון ה"ה בפט"ו מהלכות מלוה לא תימא מפני שהולה					
במקצת הוא נשבע				כז	קכג
לשון הרמב"ם ז"ל שם פי"ו טען לו שהיה ראוכן עני					
והטעהו וכו'				כח	סס עב
לשון הכ"מ פ"ו מהלכות מכירה בעינן אם יכול למחול					
אחל שקנה				סס	קכא עב
לשון הרמב"ם פי"ו דמלוה המנוי אומר אתה אמרת ליתן					
לזה וכו'				סס	קל עב
לשון הכ"ל פרק הכ"ל ושכועה זו תקנת חכמים					
הי"א וכו'				סס	קלא עב
לשון הכ"ל פ"א דשותפין בד"א כשהיה השליח מכחיש את					
בעל חוב והרי שלשתן עומדים				סס	סס
לשון הכ"ל פ"ה דטוען שטר מסרתי לך וו' דינרים היה לי בתוכו				סס	קלד
לשון הכ"מ פראה לי לייחב דעת רבינו דכי אמר וכו'				סס	קלה
לשון הרמב"ם שלהי הלכות עדות בד"א כשאנו ב'					
סכתות להגיד כאי וכו'				סס	קלה עב
לשונו בפי' משנה פרק הגיזל בתרא תקנה היא לבעל האמון				ל	קלא
לשון ה"ה פרק כ"ד דמלוה ודברי תימא שם ללוקח ומלוה וכו'				לא	קרב עב
לשונו שם בשטרי הלואה נימוס שמא יפתוב שטר בשמו					
יוסף בן שמעון					סס קמג
לשונו שם כתב הר"ם לאם כותבין הרשאה זה לזה נוכין וכו'					סס קמה
לשון הרמב"ם ז"ל שם שנים שהגיעו כ"א משטרם שט"מ על					
מכרו וכו'					לד קמו
לשון ה"ה שם פפ"ה אני אומר שלדעת רבינו ז"ל שאמר					
פי"ג מהלכות מכירה וכו'					לה קמח
לשון כסף משנה שם וכ"ל דכשאלם מלוה לאחרו והלא					
נכנס ערב בשכילו וכו'					סס קמט
לשון רבינו התגיד שם ויש מי שכתב אם הביאו ע"ם כין					

Digitized by Google

	סער		דף
המשמות וכמ"ש ברח וכו'	סס		סס
לשונו סס פכ"ו בבר כתבתי פכ"ה לשון הרשב"א כו'	לה	קן	עב
לשון כסף משנה סס היינו דוקא במלוה בשטר אבל לא במלוה על פה	סס		סס
לשון ה"ה בשב"ו ואני אומר שאפי' מן הקבלן אינן טורפין			
אלא בראיה וכו'	סס		קנב
לשונו סס ולפי דברים אלו אף בערב שאינו קבלן כל שנכנס מדעת וכו'			סס קנג
לשונו בפרק כ"א ובתב הרשב"א ז"ל כ"ל שלא בא רש"י לפרשה וכו'			סס קנד
לשון לחם משנה על לשון הזכר		סס	סס עב
לשון הרמב"ם פרק ב"ו עם מפרשיו את הלוה וקדם			
הערב ופרע הלוה וכו'			סס קנו
לשון ה"ה סס וגם רבינו תפרש מ"ש בברייתא שאם			
בתב לו מליה התקבלתי	סס	סס	עב
לשון הרמב"ם סס אם אמר הערב לגוקה הרשיתני לערוב ולו'			סס קנח
לשון ה"הכסף"ה לטוען הפרש והסוטה אין נזקקין לפס		לו	סס עב
לשון ה"ה בשב"ו המלוה ראיתי בתוב בסס רבינו שרירא			
וכו' ועיין בס"ף הפרק וכו'			סס קנט
לשון כסף משנה בפרק ה' לטוען ות"ת בסבא בטענת			
עצמו וטוענו ודאי הא וכו'		סס	קפ עב
לשון לחם משנה בסוף פרק ז' בקונן נפרעין			
מוכסיו נראה לנפרעין מיד וכו'			סס קסב
לשון הרב המגיד בפי"א דשכירות ונראין דברי רבינו			
שהרי בגמרא אמרו דלפי התקנה		סס	סס
לשון הרשב"ם בשב"ט מהלכות מכירה שהקנין בשטר			
אפי' עם לשונו בשם"כו מהלכות מלוה אעפ"י שקנו מידו			
שא"ן קנין מיד הקטן כלום		סס	סס
לשון הרב המגיד בפרק ה' לטוען ומ"ש רב נו אם			
בטענת אביו כן נראה מן הסוגיא וכו'			סס קסג
לשונו סס פרק ד' אבל יורש שטען ואמר וכו' זהו כראב"י			
לפי מה שפירשנו וכו'		סס	סס
לשון כסף משנה סס נראין דברי ה"ה דגפי שטר שכתוב			
בו שלעים כתב רבינו וכו'		סס	סס עב
לשון הרב המגיד בפרק ב' דמלוה בתב הראבא"ד ז"ל			
ושתשונן מינה דלוה מלשתו וכו'		סס	קסה עב
לשונו בשב"ב דאיסות והכרת הוא שהוא ז"ל מחלק בין קונה מקנו וכו'			סס סס
לשון לחם משנה סס ובדעת הרשב"א יש להקשות דמאי			
הקשו בגמרא לת"ד לא קשה		סס	סס
לשון הרמב"ם בשב"ה דא"ב וכן מי שגירש את אשתו			
וכו' עם מ"ש בפרק ו' מת"ת מי שגירש את אשתו ועשה בינו לבינה וכו'			סס קסו
לשון כסף משנה בפרק ה' לטיען ואם כן ה"ל לשאל			
מטין לגאת י"ש דלא גרע ופו'			לא קסז עב
לשונו בפרק ג' דשואל ודע שסבועה זו שכתב רבינו שיסבע השומר וכו'			סס קפא
לשון הרמבם בס"פה דשאלה ולמה נסבע כאן בעל			
הפקדון לפי שאין השומר וכו'		סס	סס עד
לשונו סס הנע עצמך שפקיד אצלו בים מלא זהובים			
ופטע בו וכו' עם מ"ש פרק ד' לטוען אבל אם אמר לו			סס סס
בים מלא דינרין וכו'		סס	סס
לשון כסף משנה סס כתב עוד ה"ם ושוד הוסיף דברי			
ואחר לא תשאל וכו'		סס	קפט עב
לשון הרב המגיד בפרק ה' לטוען דבר זה מוסכם מכל			
הפוסקים ז"ל ודקדקו בן וכו'		סס	קעה
לשונו סס ואני תמיה למה לא כתב רבינו למעלה בדין			
מנה יש לי בידך וכו'			על סס עב
לשונו בפרק ו' תן לי מנה שהלותיך והרי העדי' וכו'			מה קעה
לשון כסף משנה סס לי נראה לחלק בענין אחר דהכא			
מיירי דייחדו אותם לעדים		סס	קעו
לשון הרמב"ם סס אעפ"י שהמכאין עדים אינם עדות			
וכן המולה וכו'			עב קעז עב
לשון כ"מ בפי"ז דעדות ות"ס דרך אחמיל לדבריו כלו' דאם טען			סס קעת עב
לשון הרב המגיד בפי"א דמכירה כולל האומר לעדים			
הוו עלי עדים שאני מייב וכו'		סס	קמט
לשון כסף משנה בריש פ"ז דטוענין למד כן רבינו ז"ל			
מדתנן פרק זה בורר וכו'		סס	סס עב
לשונו סס ודע שעל מ"ם אדם עשוי לא להשביע וכו'			סס סס
לשונו בפ"ז דערכין המקדיש את נכסיו ואח"כ גירש את אשתו וכו'			סס קפא
לשונו סס י"ל להתם לוקא תוך כדי דבור וכו' ופירוש ל' הרמב"ם			סס סס עב
לשון הרמבם בפרק ג' דמכירה בד"א כשהיו אותם			
הפטלטלין וכו' עם הרב המגיד מ"מ			מג קפה עב
לשון ה"ה סס המקנה עבדים וקרקעות כל' החזיק בעבדים וכו'			סס קפו
לשון הרמבם בפרק ב' דגנבה וכן הגונב עבדים ושטרות			
וקרקעות וכו'			סס קפב
לשונו סס בפ"ז דעבדים אבל אם כתב אני נכסי לפלוני עבדי			סס קפא עב
לשון בסף משנה בפי"ו דעדות ראובן שעבר ערה וכו'			
בפי"ט מהלכות מכירה כתב רבינו			סס ק"ל

	סער		דף
לשון לחם משנה סס ויש מי שהקשה על מי' הרב כ"מ בדברי רבינו וכו'			סס סס
ל' הרמב"ם פ"ז דערכין המקדיש את נכסיו והיתה וכו' ובפי"ח דמלוה			סס קלב עב
לשון ה"ה ז"ל בפי"ח דמלוה בד"א בקרקעות וכו' ובן מוכחת			
הסוגיא בפ"ח			סס קלד עב
ל' כ"מ בפי"א אבל כמערב היו כותבים פסט"ח וכו'			סס קלה
ל' ה"ה בפי"ז דאישו' וכתב רבינו כולן תולקין כא' והכול'			
דברי הרמבם ז"ל סס			סס קלו
לשונו בפרק ת' דשבועות מי שהיה חייב ממון לשני שותפים וכו'			מד קלה עב
לשון כ"מ בפ"ט דשמטה ויובל כדי שלא תשתכח וכו' בפ' השולח וכו'			מה רד
לשון לחם משנה בפי"ג דמכירה האומר לחברו ע"מ			
שאין לך עלי אונאה וכו'			סס רל עב
לשון כ"מ בפרק ט' דשמיטה ויובל וא"ם והוא שיהיה המוב כנגד וכו'			סס רו עב
לשונו סס וכתב כמגדל עוז שטעם רבינו מדמותיב מינה וכו'			סס רז עב
לשונו סס כתב שרב ר' אברהם בן דוד וכו' כלומר שהוא כתב לפיל			סס סס
לשונו סס וא"ם שחזקן הסכנה וכו' משהה בסוף פרק הכותב וכו'			סס רט עב
לשון הרמבם בפ"ה דמלוה כל הלוה בתוספת כל שהוא ה"ז ריבית			מו רי"ג
לשון ה"ה ז"ל סס לאדם וכו' ולא נזכר בדברי רבינו ז"ל לאו דלאחיך וכו'			סס סס
לשון הרמבם סס בפ"ד לעשה ע"ה המלוה והלוה עוברין על כל וכו'			סס רי"ב עב
לשונו בפי"א דמכירה מעשה בחשה וכו' ע"פ וכן			
המוכר או הלוקח שהתנה וכו' עם מ"ם בפ"ו דמלוה			
ואמר המוכר ללוקח לבשיאיו לי מעות תחזיר לי קרקע			
לא קנה והמעות וכו'			סס רמו
לשונו סס בפרק ו' דמלוה שניהם אסורים באכול			
הפירות מיד וכו'			סס סס
לשונו סס בפ"ד אסור לאדם להלוות בריבית וכמו בריבית וכו'			סס ריט
לשונו בפ"ו דשלותין אין אמתעפק חייב לשלם והראב"ד וכ"מ			סס רי"א עב
לשונו סס וכן אם אמר לו כל הריות יהיה לך			
שלותיתו וכו' עם מ"ם בפ"א ואם אמר לו הרי הראם והמלוה שלך וכ"מ			סס רי"ט
לשונו סס ועוד תקנת חכמים וכו' יש מי שטועה וכו' וכ"מ			סס רכ עב
לשונו סס פרק ה' הנותן בל"ס וכו' בכל יום כפועל בטל וכו'			סס רכ עב
לשון ה"ה בפ"ד המלוה את חברו ואנא הלוה יותר וכו'			
עם מ"ם בפ"ה אסור להקדים רבית או לאחר			
אותה וכו'			סס רכג רלא
לשון הרמבם בפרק ה' וכן אסור לגמל את המלוה			
מקרא וכו' שנאמר וכו'			סס סס עב
לשונו סס המלוה את חברו לא יאמר לו דע אם בא וכו'			סס רכב
לשון ה"ה סס וכן מי שהיה שדה ממושכנת וכו' והודו			
לגאוכו'			סס סס עב
לשון הרמבם בפרק ט היו המטין במדינה ל' סאין			
בסלע ובכפרים וכו'			סס רכט
לשונו בפרק ל' מ"ם שהלוו זה את זה ונתן לו יותר			
וכו' והרב המגיד			סס רלב
לשונו סס המלוה את חברו וכו' בלחמת ובשתים או			
בשתים או בז' וכו'			סס סס עב
מימה על הרמב"ם שלא הזכיר היתר רבית קטנה			
בהקדם גבוה			סס רלג עב
לשונו בפרק ה' ישראל שלוה מעות מן הכותי ברבית			
וזקפן עליו במלוה וכו'			סס רלח עב
לשון הרב המגיד בפרק ה' אבל כותי וכו' וי"א דוקא זקפן			
אחר שנתגייר אבל לא וכו'			סס רלט
לשון הרמבם סס אלך שהיו דינו וכו' הזכירה בהלכות			
גזלה ובהלכות עבדים			סס רמ עב
לשונו סס בפ"ו המלוה את חברו על השדה ואמר לו אם לא וכו'			סס רמג עב
לשון ה"ה סס בפ"ז ואם אמר לו לא תאכרנה וכו'			
ובספסק דמים ידועים			סס סס
לשון כ"מ בפ"א אסור להרבות על המכר וכו' כתב ה"ה משנה וכו'			סס רמו
לשון ה"ה סס וכן אם מצא לו מטל טלין וכו' דעתו ז"ל			
בדעת ההלכות וכו'			סס רמז
לשון הרמבם סס היו לו פירות שאם ירצה למכרן בסוף			
ולוקח דמיהן וכו'			סס רן
לשון ה"ה סס אבל אם קנה עגל וכו' ובהשנות א"א			
זהו פי' בתירו וכו'			סס סס עב
לשון הרמבם בפ"ט ולשון ה"א היו המטין במדינה ל'			
סאין בסלע וכו' הרי זה מופר ליפן			סס סס
לשונו סס המחרין שנכנסו לעיר והרי המטין ל' סאין וכו'			סס רנג
לשונו סס"ט הנתן לבעל הגנה דמי עשר קטואין אלו ופו'			סס רנב
לשון ה"ה סס"ז השוכר את הפועל וכו' וכתב הרשב"א ז"ל זה ל' וכו'			סס נל עב
לשונו סס"א משאלת אשה לאכרתה וכו' בריעתא סס ופר"ם וכו'			סס רנה עב
לשון הרמבם בפרק ט' בגיס של יוצר שהיו מחוסרין לפיפה ויבוש הגו'			סס רנו
לשון ה"ה סס היו המטין וכו' ולדברי רבינו וגרסתו שכתב אין			
תוסקין וכו'			סס סס עב
לשון כ"מ בפרק"כב מהלכות מכירה וכ"ל שרבינו לעד			

Digitized by Google

דין זה תלמיד וכו'	סס	רנח
לשון סס ולשון ה"ה בפ"ה כל המחבר לקרקע וכו'		
פוי ידע שעשין הסומרים וכו'	סס	רנט עב
לשון הרמבם סס בפכ"א כל הפירות שאוכל הלוקח אין		
נטרפין וכו'	סס	סס
לשון כ"מ סס בפרק א' כתב הרב המגיד כל המחבר לקרקע וכו'	סס	רס
לשון ה"ה בדפ"י דלוה אעפ"י שהיה לו מלוה אין זה		
פירוש רבינו ז"ל	סס	סס עב
לשון הרמבם סס וכן בשאר הפירות לא ילוה אותן על		
שיעשה וכו'	סס	רסא
עשה סס לא יחל ביאר ביצא השער שצריך שידעו כן		
שיהם משא"כ בים לו	סס	רסב
לשון ה"ה סס אבל מלוה שעם וכו' ולד"ה אם יש לו		
לאדם אותר וכו'	סס	רסל
לשון כסף משנה סס בפ"ד המלוה את חברו וכולי		
בגפרת אוקיינוס דהא וכו'	סס	רסן
לשון הרמבם בפרק ג' מהלכות גזלה או שגזל מטבע		
ונפלק או פס' המלך	סס	רסא
לשון ה"ה בפ"ד דמלוה בל"א בפסוקיפו עליו מאיסיתו		
וכולי וכן כתבו רש"י	סס	סס עב
לשון נפי"ב דזכיה היה חוב על הראשון וכולי לא מצאתי זה וכו'	מא	רמב
לשון בפרק ה' דנחלות נפל הבית עליו ועל אביו וכו' ומפקנא	סס	סס
לשון בפי"ב דמלוה סלע הלויתני עליו וכו' ואם היתה		
שנועה שאינה וכו'	מט	רעד
לשון בפ"א דטוען וכלי שהפסדו מהובה וכו' וסוכר		
ונינו שמחלקותן וכולי	סס	רעז עב
לשון שמחלקותן וכו'	סס	רעז עב
לשון הרמבם ז"ל סס אל תפעה בין לבריס העשוים		
להשאיל וכו'	סס	מא עא
לשון כ"מ סס מכאן אתה למד לכל מי שים מטלטלין בידו וכו'	סס	רעא עב
לשון הרב המגיד בפ"ז דשכירות ונוף האילנות שיבשו		
או נקצבו שניהם אסורי' וכו'	סס	רץ
ל' הרמבם בפ"ד דגזלה ראובן עדים שנכנס לתוך		
בית מכרו שלא וכו'	סס	רפא
לשון הרב המגיד בפ"ט דטוען אפי' מת זה שהכלי תחת		
ידו וכו' ולדברי הרז"ל	סס	רעב
לשון ברמבם סס בפ"א דגזלה היה לו כלי העשוי		
וכו' עם מ"ם בפ"ה דגנבה גנב שהוחזק ונתברסם		
שנכנס לתוך וכו'	סס	סס עב
ל' ה"ם ז"ל בפ"ד דגזלה היה ע"א תעידו שנכנס וכו' הואיל ואינידוע וכו'	סס	רפג
לשון סס היה סס שכירו וכו' ולא פסק שלם תפס הגבל וכו'	סס	סס
לשון כ"מ סס מעשה באחד שחטף לשון של כסף וכו' ור"י והרי"בם	סס	סס עב
לשון ל"מ סס ראוהו עדים שנכנסו וכו' ול"ל לתרץ לדעת רבינו	סס	רפד
לשון ה"ה בפ"ה דגנבה ואם גנב מפורסם וכו' ואין לי בזה הכרע	סס	רפה עב
לשון בס"פב דשכניס ושואיל ומקום הכותל משל שכניס וכו'	סס	קפז
ל' הרמב"ם כרים פ' דטוען בהמה אוזיה שאינה שמורה אלא וכו'	סס	רפא
לשון הרב המגיד סס וכן העבדים שיכולין להלך וכו'		
ומדברי בעל העיטור	סס	סס
לשון בפ"ג דתמנה המחזיק בטבר מנכסי הגר בבבא קמא	סס	רפט עה
לשון בפי"ו דמלוה אמר לו המלוה זרוק לי מוכי וכו' והקשה הרשבא	ג	רצ
ל' הרמבם ולשון בספ"א דשכירות היה בידו פקדון ושלחו כיד אחר	סס	רצב
ל' ל"מ בפי"ו דמלוה שניהם חייבין באחריותו וכולי		
ולדברי ה"ה וכולי	סס	סס
ל' הרמבם בפ"ה דשותפין אבל אם לא היה הכתב		
כתב ידו או שאין הלוה	סס	רצג עב
לשון ה"ה ול"מ בפ"ג דשואל שלקה לו המשאיל כיד		
עבדו כגעני וכו'	סס	רצה
ל' כ"מ ב' רבב דשלוחין עושה אדם שלים וכו'		
ובפרק השואל נמי תנן	סס	סס עב
לשון סס אחותר לשכרו מנה וכו' ונגנו דקתני משמע		
דקטן הוא וכו'	סס	סס
ל' הרמבם ולשון בפ"ה לוי שבא בשליחות ראובן		
ולקח לו' וכו'	סס	רצו עב
ל' כ"מ בפ"ג דשלוחין היה לו מלוה כיד אחר וכו'		
מקבלו ד' אמות בא"י	סס	רצח עב
לשון ה"ה בפ"ב דמלוה ראובן שהיה חייב לשמעון		
מלוה וכו' תשלוקת		
ל' כ"מ בפ"ו דמכירה כתב הרא"ש לא מן הסס		
הוא זה וכו'	סס	שי"א עב
ל' ה"ה בפי"ו דמלוה טען שמעון שפרע ללוי וכו'		
זה נראה פשוט	סס	שי"ב

לשון כ"מ סס ראובן שהוליא שטר חוב שיש ללוי על		
שמעון וכו'	סס	שיג
ל' כסף משנה בפ"ו דמכירה וא"ל עדים לקנין וכולי		
אלא לעדותא פינהו וכולי	סס	סס עב
ל' פ"מ בפי"א דאבל' וכן אם אמר שמעו בו כיון	עב	שי"ז עב
לשון בפ"ב דמכירה נאמן בעל המקח וכו' ופריק		
התם לנקט מתרוייהו	סס	שי"ח עב
לשון כסף משנה סס בפב ה"ה תמוך וכולי אבל קשה לבשאין		
מקמו כידו וכו'	סס	שי"ט
ל' הרב המגיד בפ"ט דמכירה מו שמת ונמצאת		
וכולי הוא בתנת כל נכסיו הא במקנתן	סס	שכא עב
ל' הרמבם בס"פז דמלוה היה בו כסף פחס וכולי		
ל"ל ה"ה סס	כל	שכב עב
לשון סס מכסף שבוה פחות מזה המטבע ישבע		
המלוה ויטול	סס	שכו
ל' נסוף הלכות מלוה כתוב בו מטבע זהב אין		
פחות מדינר זהב וכולי	סס	סס עב
לשון בפי' מתבנה בסוף שביעית ש"מ המוקדשים		
כגון שלוה ראובן	כו	שכט עב
ל' ה"ה ז"ל בדפב"מ דמלוה ש"מ המאחרין וכולי		
ותמה בדברי רבינו	סס	שלא
ל' הרמבם בפ"ט דמלוה אין נפרעים מנכסים		
משועבדים וכו'	סס	סס
ל' ה"מ ז"ל בפר"א דזכיה לפיכך מוציאין וכולי		
ולדבריו הסכים הרשבא ז"ל	סס	סס עב
ל' כ"מ בפי"א דמלוה אבל בתערב היו כותבין		
וכילו כתב' הביבס	סס	שלא עב
ל' ה"ה סס ומלוה על וכולי אבל הרשבא ז"ל כתב		
דמטלטלי וכולי		סס
ל' הרמב"ם בפ"ה דסנהדרין על הנישוס כעבל		
וכולי ודברי כ"מ ול"מ ז"ל	פב	שמג
ל' פ"מ סס מי שנגב וכולי דאחרינן בהתובל		
דבתשלומי כפל	סס	סס
ל' ה"ה בפ"מ דאובל עשה המ"ר וכולי ומחוך לו		
וכן כל וכולי	סס	שמב עב
לשון בפי"א דמכירה לפיכך הנותן ערבון וכו'		
בריס פרק חדש	פב	שלא
לשון סס וכן מי שפרע מקצת חובו וכולי ואפשר		
לדעת המחבר וכולי	סס	סס
ל' כ"מ סס בריס הפר' בד"מ כו' וכתב הרן דאיכא		
למידק וכולי	סס	סס עב
ל' הרמבם סס חייב עצמו בדבר שאינו קנוב		
כגון שאחר וכולי	פד	שמו שמז
ל' כ"מ סס ומה שכתב רבינו ומפני מה הפוסק		
דבר עם אשתו	סס	שמז עב
לשון כסף משנה ומה שכתב רבינו ומפני מה הפוסק		
דבר עם אשתו	סס	שמז עב
לשון סס חייב עצמו בדבר אחרינו קנוב וכולי הר"א כתב וכולי	סס	שמז עב
ל' הרמבם סס החייב עצמו במשון לאחר בנא		
תנאי כלל וכולי	סס	שנ עב
לשון בפי"ב דאיסורא הרי שעמדו בדין ופסקו לה		
מזונות וכולי ול' ה"ה	פה	שנא עב שנב עב
ל' ה"ה בפי"ב דאישות פמד אחד וכולי והרשבא ז"ל		
כתב בנדרים וכולי	סס	שנג
לשון פ"פ מהלכות נחלות האב ששלא שוסביטות		
וכולי ול' הרמבם סס	סס	שנד
ל' הרמבם ז"ל בפ"ז דמשבר מת הכהן או הלוי או העני וכו'		סס שנה
לשון בפ"ב דמלוה נמצא סס סס מאות מולקין שבם מאות וכו'	סו	סס עב
לשון בפ"ג דעדות כגון אם העידו שאכלבי"ה שואלין אותם וכו'		סס סס
לשון סס בפ"ד כפני הלוה לו כיוס פטני וכו'		
ול' כ"מ סס		סס שנו
ל' בפ"ב דמלוה קדם לי מאחר אדם ומפס לי		
מן המטלטלין וכו'		פ"ז שפת עב
ל' ה"ם בפב"ז והרשב"א ז"ל דכל השטרות פשרין		
וכו' עם פ"ם ב"י בשמו בסי' ס"מ מחודש מ' וז"ל הרשבא באשוב' וכו'		סס שנב עב
ל' הרמב"ם ז"ל סס וכל השטרות שאומאיהם עכוס וכו'		סס סס עב
לשון פרק הל' מלוה מעשה בשטר שהיה כתוב בו ו' מלות וזוזא		פת שנג עב
לשון בפ"ז דשכירות השכיר לו אדשים ושנה וכו'		
ול' ה"ה סס		סס שנל
ל' ה"ה בסי' הל' מלו' לפיכך בל שטר שיש בו וכו'		סס שנה
ל' הרמבם בפ"כו הפורש ש"מ וכולי אפילו היה		
התוב על המפכון		ע שסו עב

פורים

Digitized by Google

				שער דף
				מורים בית יוסף ובעל הלבושין ז"ל
				לשון כ"י סימן ל"ז גבי והגאונים פסקו שמפדרין וכן כתב
			ב	רב אלפס וכו'
				לשונו ז"ל בסימן ל"ה וכ"ל שאפי' בכתובות שלנו שאנו
				כותבין שופרי מ"ת וכו'
		ב		לשון המגיד ז"ל בסימן ל"ו בד"ה במלוה בשטר אבל
				אם היתה המלוה שעל הבעל וכו'
				פתיחה לבעל הלבושין מהלכות אישות סימן ס"ט
				לה' גבית מלוה פ"ע תזונות
				לשון כ"י בסימן כפ"ה וכן פסק הרי"ף ז"ל וכן פסק
				הרמבם בפ"י מהלכות נחלות
				לשון הטור סימן ל"ח ואם בא למשכנו לא ימשכנו הוא
				בעצמו וכו'
				לשונו סימן ל"ו ואפילו בחוץ לא ימשכנו לבר
				שעושין בו אוכל נפש וכו'
				לשינו שם כגון שכין של שמיטה ופרות המרכסות
				וכיוצא באלו וכו'
				לשונו סימן ק"ז כתב רב אלפס בתשובה וכו' ובסימן
				ס"ט נראה שלמה בשברתו על מי שהוציא כסף יד על
				היתומים ול"ל מ"ש ובשבעין היפה וכו'
				לשונו סימן מ"ב בשב"ד מגביה לנשבל ד' דברים אין
				נותנין לאוכל וכו'
				לשון כ"י סימן ק' בסוף תניעא כתב כ"י מהא שמעינן
				דסתם זמן ב' ד' לי' יום
				לשונו שם ומ"ש ורוצה זמן למכור נכסיו היינו קרקעות וכו'
				לשון הטור סימן קע"ה אם הלוקח קידש שסולקו המגרש וכו'
				לשון כ"י סי' ק"ג נראה מדבריו דכל היכא דאטרחיה
				להניחו לב"ד וכו'
				לשונו שם דבהוקרה אין טעמו נכון בעיני דאי מטעם דמקזי וכו'
				לשון הטור בסימן ק"ג היתה השומע בטעות וכו'
				ובסימן רנ"ה כתב אם לא שלם וכו'
				לשון כ"י סימן קצ"ו ונראה כפ"ק דבבא מציעא דמה
				דברי התוס' וכו'
				לשונו שם ומשמע לי דהיינו בדשויה אפותיקי אבל
				אי לא שויה אפותיקי וכו'
				לשונו סימן ק"ז ודעת רבינו בסימן ע"ב גבי מה
				שאחר ואם אינו שוה לשומת וכו'
				לשון הטור פ מן כ"ה כתב הרמבם הא דאין כ תבין
				אדרבתא במטלטלין וכו'
				לשון כ"י סימן ה' וזה כפי טעמו של הרמבם שהוא
				מפני טרדת המועדות
				לשון הטור ס"ס י"א עם מ"ש סימן ק' אבל אם יאחר
				אינו רוצה לבלם שהוא מסרב וכו'
				לשונו שם י"א בתב הרמבם גם לאים המנוי בעיר וכו'
				לשונו בסי"ל ולא נהירא ונראה שאינו יכול להסתלק
				מא' לחברו וכו'
				לשון כ"י ז"ל כי"ל סימן סל"ל בראשיתו וכתב רבינו
				ירוחם דמלקין אותו וכו'
				לשונו שם ואין דבריו נראים שכתב דשמתא אין לה זמן
				עד שיתודה וכו'
				לשינו סימן ק"ה בה"א ואם לא נודע בודאי הערעור
				וכ"ל מסיפקים וכו'
				לשונו סימן תי"ט בשבאין להגבות לנוזק וכו' כ"כ
				הראש בפ"ק דבק וכו'
				לשונו סימן ק"ג א"ל הרשבא בתשובה יש לו קרקע
				והוא אמוד שיש לו חטעות
				לשונו סימן סל"ו ומדברי רש"י ז"ל נראה שאולם על זה שאתב
				דכי לא אמר וכו'
				לשון הטור סימן ק"כ י"א דבעלות אין צריך ליתנה
				לו בולא דהשתא וכו'
				לשונו סימן ק"ז בסס רבינו יונה וכסימן תי"ט כתב
				מת המוזק קודם שיטלם וכו'
				לשונו סימן ק"ח וכתב הרמבן דוקא שכתב אתם
				שגבו מעלית או מבינונית
				לשונו סימן ק"ז ואם אין בעל חוב יכול לטרוף מן
				הלקוחות כגון שמכרן וכו'
				לשון בעל הלבוש ז"ל סימן ק"טכולן באין וגוכי ן מן
				העילית שבידו וכו'
				לשון הטור סימן ק"ח אבל אם אין יכולין לטעון
				להם שהאיר כגון וכו'
				לשונו סימן ל"ט וכן אם נראה לו ממון וכו' וכסימן
				קא כתב ואם יש לו תעות וכו'
				לשונו בה"ה סימן ל' וכן פי' ר"י דרבין בשלה שהכניסה
				לו שום משלה וכו'
				לשונו ז"ל בה"א סימן ל' ול"ח נכסי מלוג שהם
				בחפדיותה וכו' ולשון הרב ז"ל בס
				לשון בעל הלבוש ז"ל בס סעיף ט"ו
				לשון הטור ז"ל בה"ה סימן פ' דאקה ועשתה מלאכה
				יותר ממה שהאשה וכו'
				לשונו בה"ח ריש סימן קי"ח וכן אם נתן לבוה על
				תנאי שלא יחול עליו וכו'
				לשון כ"י סימן ל"ח ונראה מדבריו שמפרש כפירוש הרי"ף
				דר"י לפרש וכו'
				לשונו שם ורבינו ריש"א דמתניתין מפרשה כהרמבם
				ומה שכתב והסימן וכו'
				לשונו סי' פ"ז הכלל העולה דבשבועה לאורייתא לו
				בשביעת המשנה וכו'
				לשונו שם וכתב הרי"ף ז"ל לפרק הכותב שהמייב
				שבועה שקלים ופשם וכו'
				לשון הטור ז"ל סימן פ"ז סעיף כ"ב עם סעיף
				לא וכו'
				לשון כ"י שם ואיני יודע מה חזרה שייכא בזה וכו'
				דהאי מחזר וכו'
				לשונו שם אבל תימה לאפילו בלא עדים ובלא
				הולאת הנטען וכו'
				לשון הטור שם ואמר שהוא סוכר לתשטון אינו
				נקרא הילך אבל לפי מה
				לשון כ"י שם זה נלמד מהיא דאמרינן בהדיינין
				אחר רב ענן אחר שמואל
				לשון הטור סימן פ"ח ועל שטר שכתב יבטע בעל
				הבטר ויפטל וכו'
				לשון כ"י שם ולמדני מדברי התוס' דפ"ק דמציעא
				שכתבתי בסמוך וכו'
				לשונו שם וכתב בס"ע ת"ב ולאותם שסמכו דאי
				תפס לא מפקינן וכו'
				לשון הטור שם תבעו מטרה גדולה וסוד' לו בקטנה
				פטור אבל וכו'
				לשונו שם כתב הרמבם תבעו במאה של מלוה ופודו לו וכו'
				לשון כ"י שם גם יש לפרשו בדוחק דס"ק אף על פי שהראש
				הסכים לדברי הרמבם
				ל' הטור שם אם כתערים שהר והשיב קולם שגמור זה
				טענתו וכו'
				לשון כ"י סימן ע"ה וכתוב בהגהות מרדכי פרק כל
				הנשבעין דוקא בעדות בע"פ
				לשון הטור שם טענו מנה לי בידך וכו' אין לך בידי
				אלא חמשים וכו'
				לשונו סימן פ"ב בד"א שאין בו נאמנות או שהאמינו
				על עצמו
				לשונו סימן ל"ח ואם אומר שמעמיד על פה אומר
				בפני נמפר הסטר
				לשון כ"י שם ולי נראה דאה"נ דעדיף ע"א טפי
				בסטר מב' עדים על פה
				לשון הטור שם שטר שאין חתום אלא עד אחד או
				שנים וכו' עד אבל הרמבם
				לשון כ"י ס"ס פ"ז וח"ם ונעשה פסול פשוט הוא
				ומ"מ יש לדקדק וכו'
				לשון הטור ברים סימן פ"ט שהרי הולה בב"ד שלא
				פרעו פעם אחרת וכו'
				לשונו סימן ע"ט ואין נאמן לומר פרעתי עד שיולה
				בעל דינו וכו'
				לשון כ"י שם ובן דעת הרמבם ז"ל פ"ו מטוען ולא
				כדאמרינן מדברי הרשבא
				לשונו סימן על ומשמע מדבריהם שאם יש פסק דין בידו וכו'
				לשונו סימן ע"ט ומ"ש רבינו אפילו אם עד אחד
				מכחישו ק"ל דאם מכחישו וכו'
				לשון הטור ריש סימן ק"א וכתב הרת"ה והוא דלא
				אתו שהדי בתר הכי וכו'
				ל' כ"י סי' ס"ט יש לתמוה דאדרבה' כיון דמדאורייתא לא הוה בעי ק"וס
				לשונו סימן פ"א עכשו שאומר שפרע אפשר שהוא נאמן ויכבע
				היסת
				לשונו שם סימן ס"ט ותמהני על מה שכתב בעל התרומות
				שאם אין כתב ידו
				לשונו שם כתב רבינו ירוחם בנ"ו מ"ז ואם המתים
				עדים אחק מתיאתו וכו'
				לשונו שם כתב בעל התרומות דמסתברא כסברא
				ראשונה דמהיימן במגו וכו'
				לשונו שם ומהר"ר אליה מזרחי ז"ל בתשובה מלק ע"ז וכו'
				ל' כטור א"ה סימן ק"ב וח"ם רז"ל דאלמנה נמי אם נשאת
				ל' בס"מ סי' ק"ו וכתב עוד בתשובה וכו' ואפי' אמר שלה שהיו יטענון
				ל' כ"י סי' ק"ן ומיהו כתב ה"ר יונה וכו' ל"ע אי אזל בשיטת הראבד
				לשון

Digitized by Google

לשון הטור שם אבל כנגד הימים שאין להם טענת		שער	דף
ברית נוטל בלא שבועה	שם	פב	
לשונו סימן ש"ם אבל אם אכלום בין בחיי האב בין			
אחרי מותו וכו'			
לשון ב"י סימן ק"י ואם שכתב או שהוציא שטר	שה	שם	עב
מקויים בעל המרומות בשעי"ד	שם	פג	
לשונו סימן כ"ח ודברי רבינו נוטין לזה שכתב לפי			
שהיה ר' ירמיה רופא	שם	שם	
לשונו סי' ק"כ והא קי"ל מקיימין שטר שלא בפני בע"ד	שם	שם	עב
ל' סי' ק"פ כתרומה בעלי שדין זה כמעט גמר' פשוטה היא וכו'	שם	פל	עה
לשונו שם בראה דה"ה אם קדמו הימומים ותפסו			
אין מוציאין מידם וכן וכו'	שם	פו	עב
לשונו שם וא"ם בין אם הוא ערב וכו' וז"ל בשל			
התרומות בשער י"ד	שם	פח	
לשון הטור שם אם טענו יורשי הלוה אבינו אמר			
לנו לויתי ופרעתי וכו'	שם	ל	
לשון ב"י שם ול"נ לטענת יתומי' קטנים לאו טענה			
היא כלל ול"ע	שם	שם	
לשון הטור שם אבל בשטרונים עם יורשי הלוה			
צריכין ג"כ וכו'	שם	שם	
לשון ב"י פיתן קכ"ז ולכאורה משמע דהיינו לוקח			
שאומר שפרעתי לו וכו'	יז	לב	עב
לשונו פיתן פ"ט ואדרבא טענת הראבל מסברא			
שהשכיר וכו'	שם	לו	
לשונו סימן ת"ו כלומר שאם יש בו נאמנות אין הלוה			
יכול ליקר אמנה הוא	יז	לח	
לשונו סימן פ"ב בגון שטר אמנה כלומר שאומר			
נתבתיו וכו' עד פ"ב דכתובות	שם	שם	
לשונו שם וכ"ל דהיינו עובד דפר' קוקת הבתי' וכו'	שם	לט	עב
לשון הטור ז"ל סימן כ"ח כיון שהודה שמלמי הטור			
היה הטוב	יח	קב	
לשון הרב ב"י סימן ן פ"ג בשם הר' יוסף שנשאל על			
ראובן שקבל מעות וכו'	ב	שם	עב
לשונו סימן פ"ב יש לתמוה שמדברי הראש ז"ל לא			
משמע לין זה	כא	קג	עב
לשון הטור שם וסימן י"ו ראה הדיין זכות לא' מהם			
וה"ל מבקש לאמרה וכו'	שם	קד	עב
לשון פ"י פי' ע"ה ודעת תלמידי הרשב"א בהראש ז"ל וכו'	שם	קו	
לשונו סימן פ"ב הכל לבני ש"ה בשער כ"א אלא שיש			
קיטר בלשון רבינו	שם	שם	עב
לשון הטור סימן מ"ן העלים שאין כתב ולא יוצא			
מקום לאחר וכו'	שם	שם	
לשון הב"י ז"ל סימן כ"ט על ב' תשובות שהביא בשם			
הרשב"א ז"ל	שם	שם	
לשון הטור ש"ם מ"ו וסי' פ"ד ע"ע עד א' פוטר מן			
השבועה ודברי הרב	שם	קי	
לשונו סימן ע"א ולענין פיטור אם מועיל בשבא			
לגבות מלקוחות	שם	קיא	
לשונו סימן מ"א אבל אם הפקידו המלוה אצל א'			
אעפ"י שיוצא	כב	קיב	עב
לשונו סימן ש"א וסובר רבינו דאע"ג דפירש לש"י			
ז"ל מחלקת וכו'	כג	קיג	
לשון הטור סימן כ' אבל אם אינם עמו ואמ"כ באו			
לו עדים אמיה	כל	קיד	
לשון ב"י סימן ע"א דמתני' בכל גוונא היא וכי ון			
דגמרא לא אלקו	כה		קטו
לשונו שם הוא הסבר' שכתב ה"ה בשם הרשב"א ז"ל	שם	שם	עב
לשונו סי' ע"ל יש מ"ם דברים אלו הפך משוב' הראש ז"ל	כו	קיט	עב
ל' ס"ם מ"ב והרשב"ם כתב בפי' מהל' מישות תקנו חז"ל	שם	קך	
לשון הטור ז"ל סימן פ"ה בד"א למסני פיטור שתם וכו' ולשונו			
בא"ה סי' יי"א	כז	כב	עב
ל' ב"י סי' כ"ו ולא ידעתי למה כתב שברא זו בשם י"א שלפי דעתי וכו'	כח		קכל
ל' שם וכן כתב ר' יהושע בנש"ו מ"ו וכתב שם יש מי שחולק וכו'	שם	קכה	עב
ל' ריש סי' רל"ג ומהפה משמע בהדי' דש"ל לגמר' דהא דר' יוסי	שם	קכו	עב
ל' הטור סי' קפ"ו מ"ש ע"י שליח כגון שנלה הנותן שלוחו לנפקד	שם	קכז	
לשונו שם ואם אינו יכול לברר הטעו' כתב בעל הת' אם המחה	שם	שם	עב
לשון ב"י שם ומ"ש לבינו בדין זה הוא אליבא דהריף לא אליבא			
דהראש	שם	קכח	עב
ל' סי' פ"ו ואם כתב לו שטר מכירה קני לך וכו'	שם	קכא	עב
ל' הטור סי' ר"ו שאינו יכול למחול וכ"כ הרמב וכו'	שם	שם	
ל' סי' ל"א וה"ר יעקב כתב מתני' איירי דלא אמ לפועל	כט		קלא
ל' סי' פכ"ל והרמב כתב שהפועלי ירוכים ליטבע	שם	שם	עב
ל' סי' קכ"ה אם אין משליח צריך ליטבע כגון שהמשלח כו'	שם		קלב
ל' ב"י סי' קכ"ה ויש לתמה עליו דבשלמא כשהיא שליח	שם		קלב עב

	שער	דף	
ל' הטור ל"א ואם לא נתן ב"ה לאנוני קבב כמה וכו'	שם		קלג עב
ל"ם לא הוציא בזה אמר זה מגבין לו שניהם וכו'	שם		קלה עב
לשונו סי' ל' ואעפ"י שאין צריך דריסה ותקירה וכו'	שם		קלז
לשונו סימן ע"ד ואפילו הלוהו ביטוב ואמר לו לוה אני			
רוצה לגלות וכו'		ל	קלח
לשון ב"י סימן ל' אין הכונה שצריך שיהא כתיב בלותו לשון וכו'	לב		קמא עב
לשונו סימן קכט ומ"ש הראש וגם במקום הנתינה וכו' כ"ל לדברותא	לג		קמב
לשון הטור אבן העזר סי' קכ"ט במה דברים אמורים לכתחלה אבל			
בדיעבד וכו'		שם	שם
לשונו סימן ל' אין הכונה שלריך שיהא כתיב בלותו לשון וכו'	לב		קמא עב
לשונו סימן קכט ומ"ש הראש וגם במקום הנתינה וכו' כ"ל לדברותא	לג		קמב
לשון הטור אבן העזר סי' קכ"ט במה דברים אמורים לכתחלה אבל			
בדיעבד וכו'		שם	שם
לשונו סימן ל' אין הכונה שלריך שיהא כתיב בלותו לשון וכו'	לב		קמא עב
לשונו סימן קכט ומ"ש הראש וגם במקום הנתינה וכו' כ"ל לדברותא	לג		קמב
לשון הטור אבן העזר סי' קכ"ט במה דברים אמורים לכתחלה אבל			
בדיעבד וכו'		שם	שם
לשונו סי' ק"כ והא קי"ל מקיימין שטר שלא בפני בע"ד			
ל' סי' ק"פ כתרומה בעלי שדין זה כמעט גמר' פשוטה היא וכו'	שם	פל	עה
לשונו שם ראה דה"ה אם קדמו הימומים ותפסו			
אין מוציאין מידם וכן וכו'	שם		קמג עב
לשונו שם וא"ם בין אם הוא ערב וכו' וז"ל בשל			
התרומות בשער י"ד	שם		קמד עב
לשון הטור שם אם טענו יורשי הלוה אבינו אמר			
לנו לויתי ופרעתי וכו'	שם	פח	
לשון ב"י שם ול"נ לטענת יתומי' קטנים לאו טענה			
היא כלל ול"ע	שם	ל	
לשון הטור שם אבל בשטרונים עם יורשי הלוה			
צריכין ג"כ וכו'	שם		קמו עב
לשון ב"י פיתן קכ"ז ולכאורה משמע דהיינו לוקח			
שאומר שפרעתי לו וכו'	יז	לב	עב
לשונו פיתן פ"ט ואדרבא טענת הראבל מסברא			
שהשכיר וכו'	שם	לו	
לשונו סימן ת"ו כלומר שאם יש בו נאמנות אין הלוה			
יכול ליקר אמנה הוא	יז	לח	
לשונו סימן פ"ב בגון שטר אמנה כלומר שאומר			
נתבתיו וכו' עד פ"ב דכתובות	שם	שם	
לשונו שם וכ"ל דהיינו עובד דפר' קוקת הבתי' וכו'	שם	לט	עב
לשון הטור ז"ל סימן כ"ח כיון שהודה שמלמי הטור			
היה הטוב	יח	קב	
לשון הרב ב"י סימן ן פ"ג בשם הר' יוסף שנשאל על			
ראובן שקבל מעות וכו'	ב	שם	עב
לשונו סימן פ"ב יש לתמוה שמדברי הראש ז"ל לא			
משמע לין זה	כא	קג	עב
לשון הטור שם וסימן י"ו ראה הדיין זכות לא' מהם			
וה"ל מבקש לאמרה וכו'	שם	קד	עב
לשון פ"י פי' ע"ה ודעת תלמידי הרשב"א בהראש ז"ל וכו'	שם	קו	
לשונו סימן פ"ב הכל לבני ש"ה בשער כ"א אלא שיש			
קיטר בלשון רבינו	שם		קמה
לשון הטור סימן מ"ן העלים שאין כתב ולא יוצא			
מקום לאחר וכו'	שם	שם	
לשון הב"י ז"ל סימן כ"ט על ב' תשובות שהביא בשם			
הרשב"א ז"ל	שם	שם	
לשון הטור ש"ם מ"ו וסי' פ"ד ע"ע עד א' פוטר מן			
השבועה ודברי הרב	שם	קי	
לשונו סימן ע"א ולענין פיטור אם מועיל בשבא			
לגבות מלקוחות	שם	קיא	
לשונו סימן מ"א אבל אם הפקידו המלוה אצל א'			
אעפ"י שיוצא	כב	קיב	עב
לשונו סימן ש"א וסובר רבינו דאע"ג דפירש לש"י			
ז"ל מחלקת וכו'	כג	קיג	
לשון הטור סימן כ' אבל אם אינם עמו ואמ"כ באו			
לו עדים אמיה	כל	קיד	
לשון ב"י סימן ע"א דמתני' בכל גוונא היא וכי ון			
דגמרא לא אלקו	כה		קטו
לשונו שם הוא הסבר' שכתב ה"ה בשם הרשב"א ז"ל	שם	שם	עב
לשונו סי' ע"ל יש מ"ם דברים אלו הפך משוב' הראש ז"ל	כו	קיט	עב
ל' ס"ם מ"ב והרשב"ם כתב בפי' מהל' מישות תקנו חז"ל	שם	קך	
לשון הטור ז"ל סימן פ"ה בד"א למסני פיטור שתם וכו' ולשונו			
בא"ה סי' יי"א	כז	כב	עב
ל' ב"י סי' כ"ו ולא ידעתי למה כתב שברא זו בשם י"א שלפי דעתי וכו'	כח		קכל
ל' שם וכן כתב ר' יהושע בנש"ו מ"ו וכתב שם יש מי שחולק וכו'	שם	קכה	עב
ל' ריש סי' רל"ג ומהפה משמע בהדי' דש"ל לגמר' דהא דר' יוסי וכו'	שם	קכו	עב
ל' הטור סי' קפ"ו מ"ש ע"י שליח כגון שנלה הנותן שלוחו לנפקד	שם	קכז	
לשונו שם ואם אינו יכול לברר הטעו' כתב בעל הת' אם המחה	שם	שם	עב
לשון ב"י שם ומ"ש לבינו בדין זה הוא אליבא דהריף לא אליבא			
דהראש	שם	קכח	עב
ל' סי' פ"ו ואם כתב לו שטר מכירה קני לך וכו'	שם	קכא	עב
ל' הטור סי' ר"ו שאינו יכול למחול וכ"כ הרמב וכו'	שם	שם	
ל' סי' ל"א וה"ר יעקב כתב מתני' איירי דלא אמ לפועל	כט	קלא	
ל' סי' פכ"ל והרמב כתב שהפועלי ירוכים ליטבע	שם	שם	עב
ל' סי' קכ"ה אם אין משליח צריך ליטבע כגון שהמשלח כו'	שם	קלב	
ל' ב"י סי' קכ"ה ויש לתמוה עליו דבשלמא כשהיא שליח	שם	קלב	עב

Digitized by Google

לשון ב"י סי' ק"ו בא"מ וי"ל שלעולם וכו' סברא זו עלתה על דעת ב"ת סס קצג עב
לשונו סימן כ"ו הנותן מתנה דבר שהיו מצוי אצלו דברים
ברורים סס קנד עב
לשון הטור סימן קי"ב אבל לפי סברא אחר תגס בכאן
לעולם ספק סס קנה
לשון בית יוסף סימן ק"ל מתודש ה' ואם באו שניהם
כאחד לגבות וכו' סס סס
לשון בית יוסף באבן העזר סימן צ"ב ואפשר דלא
הסוה רש"י ז"ל דין נ"ב כו' סס קנז עב
לשון הטור וגראה לי שאם מפרו קרקע שהייבים לשלם
ולא מטעם וכו' סס קנח עב
לשונו סימן ע"ז אבל הרמב"ם ז"ל כתב שיש שלוו וכו'
וכפי' קלב כתב ז"ל כתב הרמב"ם שיש שערבו לא' ר עד
לשון ב"י סס והראש כתב שאבי העזרי סבר כבע' הפטור סס סס
לשונו סס בתב מורי הרב הגדול הר"י בירב זלה"ה בתשו' וכו' סס רח
לשונו סס ודע דבדיעים אלו לא שנא לן בין אם לוו בעל פה
שהרי וכו' סס סס עב
לשון הטור סימן קנ"ב לפיכך אם השותף שלן עם זה
וכו' וכפ' קע"ו ז"ל בד"א שלא נתחיי השותף מתוך טענותיו סס רב
ל' פי' מן קכ"ב ומשתברא כדברי הרמבם דאיכפת וכו' ול"הרב סס סס
לשונו פוף סימן ע"ז ונראה שהחילוק בין שני הדינין
הוא שבדיני הראשון וכו' סס סס עב
לשונו סימן ס"ז וכתב ב"מ כ"א והרי"ף ז"ל לא הביא
אחד מן הלשונות נו' מס
לשונו סס תבעו וכפר וכו' כן כתב הרמב"ם ז"ל בפ'
הנזכר וכן כתב הר"ן ז"ל וכו' סס נז
ל' סס ולקאורה משמע דבתרי שני דלבבה ברב נחמן בדיני וכו' סס רט
לשונו סס תנן בפרק בתרא דשביעית וכו' ולא ידעתי
למה השמיט רבינו דין זה סס סס עב
בפס לטור ז"ל שלא הביא סס ההיא דליתומים על
נכסי אפוטרופוסים סס
ל' סס וכן אם אמר המלוה תנאי היה בינינו שלא אשמטנו וכו' סס רי
לשונו בטו' יורה דעה סימן קס"א והרמה כתב דאפי'
בפשות משוה פריטה וכו' מו ריא
לשונו סס שטר שיש בו רבית בין שלתורה בין שלתורה
וכו' ולשון יוסף ז"ל סס ריג
לשון בית יוסף סס ודע שכתבו התו' וכו' אלא
דמשמיה בה הגהות לפי וכו' סס סס
ל' בריש סי' קס"ט וכן אם העתידו אצל הנוי וכו' וגם הרמבם וכו' סס סס עב
ל' ב"מה פי' ר"ז וכל היכא שלא קנה וכו' דהא אמרינן
עשיב וכו' סס ריד עב
לשונו סס נמצא רבל היכא שלא קנה השלה וכו'
ולמה שאתרו תלמידי וכו' סס סס
טעם לטור ז"ל בריש סימן ק"נט בטול יורה דעה שלא
הביא אלא טעם אחד לחיבר הלוחת הע"א ברבית סס ריו עב
ל' בשלפי הלכות רבית אבל באינם אחריכא לא אתחזק בהלוי וכו' סס ריח
לשונו ולשון בית יוסף סס בריש הסימן ולא כל שכרו
אלא רוחין אדם שבטל ואין לו וכו' סס סס עב
ל' בית יוסף סס ולענין נותן עסק ונו' וכן נראה דעת
רבינו שכתב וכו' סס ריט עב
ל' סס הנותן עיסקא לחבירו וכו' וכתב ר"י בא"ד שאם כתב וכו' סס רכ עב
לשון הטור בב"י סימן ק"ס ואפי' הלוה נותן לו יותר
מדעתו עם מה שאחר במשפט סימן רל"ב
וה"ה לכל המקבל פעות מחברו וכו' סס רכא רכג
ל' סס וגם הרמב"ם ז"ל כתב להיתרה וכו' והרמבם אסר אפי' בפתם סס סס
ל' ב"י סס ובס"מג סימן קל"ל ואפשר דמתנה מרובה אפי' וכו' סס סס עב
ל' סס ויש לדקדק לדברי האוסרים אפילו בפתם היכא שפי' וכו' סס סס
לשונו סס ואפי' רבנו בלבד ס נמי אסור כי' ואעפ"י שכתוב בהגהות וכו' סס סס
ל' סס ולא יאחר המלוה לבוה הודיעני אם נא כו' אך הרמבם וכו' סס רכב
לשונו סימן קס"ג במה דברים אמורים בשפורע לו לבסוף
שמנה וכו' ותדיוקא וכו' סס סס
ל' סי' קס"ו וא"א אם אמר ליה הלוני כו' דעת רבינו למלך סס רכג עב
ל' סס ובאבל לקיימא לאגרא וכו' משמע דור כדרך בני אדם וכו' סס סס ורכל
ל' הטור סס ויהיו דוקא שאמר לו כ' בשעה שמרויח וכו' וכ"י סס סס
לשון ב"י סס ובהלוהו ולר בחברו וכו' ולעת הראב"ד בפרק ו' סס סס עב
לשון הטור סימן קע"ו אבל אם אמר לו' הלוני מנה להתעסק בחנות וכו' סס רכז
לשון ב"י המעכב דמי שכירות חברו ותובעו מה שהיה יכול וכו' סס סס
ל' הטור סימן קע"ג ב מרי השלות שבעלי השלה
חייבין ליתן להם סס רכח עב
ל' סס יש שם מר אפילו בחברים אם אקדים לך
לא אתן אלא וכו' סס רכט עב
ל' ב"י סי' ס"ט ודוקא במכר חיעט וכו' וכתוב בהגהת אשרי וכו' סס רל
לשונו בחשן המשפט סי' רלב וכ"ל שעם בחנוני כו'

כתב ר"י וכו' ובהגהות וכו' סס סס עב סער דף
לשון הטור סס סימן שס"ו ומיקו אם רצה לגלות ידי שמים
ולהחזיר אין בית דין וכו' סס רלב עב
לשונו בורים דפה סימן ק"ס ומעות של יתומים מותר להלוותם
קרוב וכו' סס סס
לשון בית יוסף סס אפוטרופוס שהלוה וכו' ע"ס ומ"ס
דבונו וכו' וזה לשון הרי"בש סס רלג
לשון הטור סס וגם לא יאחר הלוה לאלוה אני לא אתן לך וכו' סס מס
ל' ב"י סס ומיהו לא אסר' תורה כו' וכתוב במרד' דמטעם זה סס סס
לשונו בא"ה סי' ר"ז ל' הרמבם בפי' מה' אלוה מכר לו סתם סס רמר
ל' הטור ביורה דעה סימן קע"ד ואפי' יאחר הלוקח אני אשלם וכו' סס סס עב
ל' ב"י סס ס"ס קינ"ב מסכן לו שדה וכו' כתב בעל התרומות וכו' סס רמ
לשונו סס סימן קע"ה אותר להרבות בשכירות וכו'
וכתבו תלמידי כו' סס רמה עב
לשונו סס סימן קע"ג והר"ר ישעיה בתב לוקח בסתם לעפ"י וכו' סס רמז עב
ל' בעל הלבוש ז"ל סס בריש הסימן וכל זה לוקח שקצן וכו' סס רמח עב
ל' ב"י סס יאם המוכ' אדם אשוב כו' ולדברי האומרים כו' סס סס עב
לשון בסימן קע"ז והרמבם כתב בפ"ז מהל' שותפין וכן אם א"ל סס רי
לשון סימן קעג כתב הרמבם בפ"ח וכו' וי"ל דבדין הא' סס רב
ל"ם מי שיש לו שמור וכו' ולסבר' זו קשה אם כן וכו' סס רג
ל"ם שומרי השלות וכו' ומ"מ יש לנמנם אם רבי' סס רד
לשון הטור סי' קע"ו השוכר שדה מחברו בי' כורין לשנה סס סס עב
לשון ב"י סס השוכר שדה וכו' ואי' על הרמבם קאחר וכו' סס רגל
ל' הטור סימן קע"ז כתב הריבן שחותר ליתן עסק למחצי' סס רגה
ל"ב"י ס' קע"ה בד"א בשהשיכר צריך להוציאם וכו' והביא תוספתא סס רגו
ל' בריש סי' קע"ו ומ"מ מדברייו משמ' שאין לעשות וכו' סס סס
לשונו בסימן קע"ז כתב הר' יעשיה ומדברי מהרי"ק כו' סס סס
לשון הטור סי' קעה וכן תבואה של לקט שאינה טובה סס רגז
טעם להשמיטו ז"ל הביא באתרא להיות דזכין הוא לבניך וכו' סס סס עב
לשון ב"י סס ודבר זה אסור וכו' והראש בעלה קמו כתב וכו' סס סס
ל' בחשן המשפט סי' קפ"ב הפוסק על הסער וכו' ודברי הרן סס סס רלח
ל' הטור סס סימן ל"ז טעמו במחובר לקרקע הביא צריך וכו' סס רעא עב
לשון בית יוסף בטור יורה דעה סימן קס"ב וכן אם
יצא לסער וכו' אלא שהצריך סס רעא עב
לשונו סס ואם יש לוה וכו' וכתוב בנ"י בריש הזהב דמהתם וכו' סס ב
לשון בית יוסף סס אם לא היה לו שלה וכו' ומיהו אפשר דה"מ וכו' סס רעב
לשונו פ"ם סס בתב הרמב"ד וכו' אם מ"ם סימן קע"ה אם לא נתנדמים וכו' סס רעג
לשונו בריש סימן קס"ג ואולי הגהה הוא וא"נ מלשון הבא"ם ז"ל וכו' סס רעד
לשונו סימן קס"ב מי שיש לו אריס וכו' ופירש רש"י
אם ירד כמנהג וכו' סס ב
לשון הטור סימן קע"ג שולאני שמוכר דינר טבוע
בחעות שאינן טבועות סס רמל
לשון בית יוסף סימן קס"ט מעותיו של ישראל וכו' ואף
על פי שהריץ והרמבם וכו' סס רמה עב
לשונו סס אבל אסור לעשות כן וכו' אבל הר"ן ז"ל
כתב דדוקא וכו' סס סס
לשון הטור סס מעותיו של ישראל מופקדות ביד
כותי ולשון בית יוסף סס רמו עב
לשונו סימן פ"ל ואם אין המלכיות מקפידו' כגון שאפי
במקומו יכול וכו' סס רמז עב
לשון בית יוסף בחשן המשפט סי' ט"ל ואין לוחבין
שטר לשלוה וכו' וכתב ה"ה סס רעב
לשון הטור סס סימן רל"ח והרמה כתב עוד שאפי' הע"ד על יכו' סס עב
לשון ביאה יוסף סס אם לא היה לו שלה וכו' ומיהו אפשר דה"מ וכו' סס רעב
לשונו פ"ם סס בתב הרמב"ד וכו' אם מ"ם סימן קע"ה אם לא נתנדמים וכו' סס רעג
לשונו בריש סימן קס"ג ואולי הגהה הוא וא"נ מלשון הבא"ם ז"ל וכו' סס רעב
לשונו סימן קס"ב מי שיש לו אריס וכו' ופירש רש"י
אם ירד כמנהג וכו' סס ב
לשון הטור סימן קע"ג שולאני שמוכר דינר טבוע סס
בחעות שאינן טבועות סס רמל
לשון בית יוסף סימן קס"ט מעותיו של ישראל וכו' ואף
על פי שהריץ והרמבם וכו' סס רמה עב
לשונו סס אבל אסור לעשות כן וכו' אבל הר"ן ז"ל סס סס
כתב דדוקא וכו'
לשון הטור סס מעותיו של ישראל מופקדות ביד סס רמו עב
כותי ולשון בית יוסף
לשונו סימן פ"ל ואם אין המלכיות מקפידו' כגון שאפי
במקומו יכול וכו' סס רמז עב
לשון בית יוסף בחשן המשפט סי' ט"ל ואין לוחבין
שטר לשלוה וכו' וכתב ה"ה מח רעב
לשון הטור סס סימן רל"ח והרמה כתב עוד שאפי' הע"ד על יכו' סס עב
לשון ביאה יוסף סי' ט"ל כתב הרמב"ן ראובן שהתנדב וכו' אבל הרש"בא סס סס
לשון הטור סימן רי"א אמר מה שאירם מאבא היום מי
לך וכו' סס רעב עב
לשונו ולשון בית יוסף סימן ע"ב ואם אמר אם המלוה מודה בחקצת וכו' חט סס
לשונו סס ואם אלוה מודה שחתלה לא היה שום אלא
כדי המוב וכו' סס רעב עב
לשונו סס ולוה אחר מכריתו לך בחמשה דינרין ולא
נתת לי המעות סס סס
ל' ב"י סס ות"ם ונאבד מיד ליי לדעת הגאונים שבוברים כו' סס סס
לשון הטור ז"ל סס ישבע זה שלא החזיר לו המשכון
ומהיה שוה וכו' סס רפו עב
לשונו ולשון בית יוסף סימן קל"ד ות"א הראש ז"ל הסכי'
לסברא הראשונה סס רעז
לשון ב"י סימן ע"ב ויש כאן מקום עיון דאמרינן
בסוף הדיינין סס רעח עב
לשונו סס וכל מה שמתחייב המלוה כשאבד המשכון
לכל חד וכו' סס רעט
ל"ם ס"ס ישראל המלוה לישראל חברו על
המשכון וכו' סס סס
לשונו סימן ע"ג ומ"ם אבל הרמב"ם כתב מלוה שבא

Digitized by Google

לב"ל סס רעט עב שער דף
ל' סימן ק"ל ירד לתב' בתורת משכון' כו' וכתב ב"י
וכולי סס רף עב
לשון הטור סס וכתב הי"ר יונה ז"ל דלא הוי מנו להוציא כולי סס סס
לשון ב"י סימן ל כתב רבי' הא' אלא פנשבע נשבע
ונפטר כתב וכולי סס רפג עב
לשונם סימן שכ"ז ולא נהירא לא"א הרא"ש דכיון שהוא סס עב
אומר וכולו סס
לשון הטור סימן שנ"ו בל"א בנגב שאינו מפורסם וכו' עס מ"ש בסימן שס"ט אלוקא מן הנזלן מטלטלין לפני יאוש וכו' סס רפה
לשון ב"י סימן שי"ג ומ"ש והר"י פתב שקנה לגמרי כו' כן נר' כו' סס עב
לשונו בריש סימן ס' ומ"ש הרא"ש בתשובה כבר נהגו וכולי סס רפו
לשון בסוף ע"ב ומה שהבריש רבי' שהדין עם המחזיק וכולי סס עב
לשונו בסימן קג"ז וכתב ה"ה בפ"ב מהלכות שכנים וכולי
ומלבדי הראש סס רפז עב
לשון הטור סס הן אל בנים אפילו בפל כלו לרשות אחד תמן סס סס
לשון בית יוסף סימן ע"ב כתב רבינו ירוחם נ"כ מ"ב
דהוא הדין לתעות שהלוה ישראל לנכרי סס רפט
לשון הטור ז"ל סימן ק"ב קרוב לשלוה ונאבדו מיום
דמסתמא זרוק נשמור נ רל
ל"ם ואם א"ל זרוק לי מוכי בפור' נטון לו יש לו דין גט סס שה עב
לשון ב"י סימן פ"ג כתב הרי' שבא בתשוב' שנשאל
על ראובן שקבל וכו' סס רלב עב
ל' הטור סי' קכ"א ואפילו לא אמר לשלוח אמור לפ' כולי עם מ"ש
נסי' סס"ז ולא יתן לבנו של גנזל ולא ליד שלומו סס רלג
ל' ב"י סס כתב הר"ף ביבא דסדר וכולי ואעפ"י שכתב רבי' סס רלו
ל"ם ומ"ש בסס הראב"ד ובמקום שאין מנהג יאוש וכולי סס סס עב
לשונם סס בס"ם כתב הרמב"ם שלא המלוה שלומו לבוה סס רלז
לב"י ברי' סי' קכ"ג וכתבי התוספות כולי ותמיה' לאפילו אין בידו סס עב
לשונו סימן קכב התרשה את תבירו וכולי ע"ש ומ"ש והרמה וכולי סס סס
לשונו סימן קכ"ב ומעתה מ"ש אין כיתבין הרשאה אלא לתובע וכולי סס רפל
לב"ן הטור סס וכשם שיכול לקנות הטטר בכתיבה ומסירה וכולי סס סס עב
לשון ב"י סימן קכ"ב ומשמע לרבינו"ל דכין שהקנה לו וכולי סס רפט
לשונו סס ואם מת המורשה וכולי היה נראה לפי סברת הרא"ש ז"ל וכולי סס
לשונו סימן קכ"ג יכול אדם להרשות נשים ובבנים וכולי סס סס
לשונו סימן ס"ו ראובן שנושה מנה וכו' ומשמע דבשלא הגיע וכולי נא ב עב
לשונו סס מת שמעון וכולי הם דברי בעל התרומות ז"ל
בשעם פ"א ומה שכתב וכולי סס שב עב
לשון בעל הלבושים ז"ל אם מת שמעון ונשארו יורשיו ונושאיו לוי וכולי סס שג
לשון הטור סימן ס"ו כתב הראבד ז"ל שקנה שחליפין
הם במקום וכו' סס דש
לשון ב"י סס ונריך לתת טעם למה כתב רבינו סברת
הראשונה וכו' סס
לשונו סס ולו נראה דאף לסברת הראשונה נמי דינא
הבי כיון דאיתיה בעולם סס סס עב
ל"ם ס"ם אמר נכפי לפלו'וכו' וכן נרא' שהו' דעת הראש
וכו' וכתב הרשבא וכו' סס שו עב
לשונו סס וכב'התרומות ל"ל דמפרש כרש"י ואינו לוחד מכפלן וכו' סס שא עב
לשונו סס ומה שכתב רבינו אבל במקום ב"ש נראה שטעמו הוא
פשוט וכולי סס שי
לשונו סס וכן נתי אם הלוה קיים פרק המוכר על
ולחד מסס רבינו וכו' סס שיג עב
לשונו ולשון הטור ז"ל סימן ס"ב וכתב הרמב"ם לוקח
באחים דשמעי וכולי סס שיב עב
לשונו סימן ס' הקונה קרקע על סס בנו קטן וכולי
בהר סי' ק"ן סס שי"ד ע"ב
לשונו ל"ון ס"ב ובהגהות בפרק הנגבר כתבו בסס
ראובן ראיה בעלים וכולי סס שטו
לשון הטור סימן ס"ה מצא ג' שטרות או יותר כרופין
זה על זה וכולי ולעת הרמה סס ודברי הרב נב שטו עב
לשון ב"י סס ודע שכתב הרמבם ז"ל פרק י"א דאבלה היה הלוה ח' וכו' סס שיז
ל' סימן כ"ה ומ"ש ואמי כ שבועת התורה לבבנדו פשוט וכולי סס שיח עב
לשונו בסוף סימן ס"ה וכתב הרב המגיד בפי"ז מהל' מלוה
בסס הרשב"א סס שכ עב
לשון הטור סימן כ"ה שלים שהוסלם בידו שטר לזמן ידוע סס ס שכא
לשונו שלהי סימן ס"ה אפילו שהמייב מודה שהמלוה הפקידו וכו' סס סס עב
ל"ם אם אין השטר בידו ואין על ס בשטר אינו כלום נג שכב עב
לשון ב"י סס ומ"ש ואפילו אין עליו עדים וכולי וק"ל
אם השלים אומר וכולי סס סס
לשון הטור ז"ל סס על השטר שנאבד כתוב עליו מכתובת יד המת סס שכל
לשון ב"י סימן מה ואם אין שום מטבע מפורש וכולי
ולא ידעתי למה כל שכה עב
ל' הטור סי' קי"ג אין ב"א טורף מן הלקוחות כו' עם מ"ש
בס" רב"ם ופירש שנתן לסס קרקע או שנבו קרקע כולי כה שכו

לשונו סימן ר"ל אם לא הפסיק בין אחד לחברו אלא
חלק אחד לבלוי סס סס עב
לשונו ולשון בית יוסף בא"ה סימן קפ"ז ואם הקדים
הזמן פטול ומ"תגבפ ביום כו' ע. שכט עב
לשון הטור סימן מ"ג ואם אין כתוב בו דאקני פטול סס שלא
לשונו בא"ה סימן ל"א הייתה עליה מלוה על פס קולס
שנשלת וכו' נח שלג עב
לשון ב"י פ' רב"ו בחזן משפט נשאל הרשבא ז"ל על ראובן
שיש לו שני בתים וכולי עב שלה
לשונו בא"ה סי' ק"ט ומדברי בעל העטור משמע וכולי סס סס
עם מ"ש בסימן שס"ט אלוקא מן הנזלן מטלטלין לפני יאוש וכו' רפה
ל' הטור סי' קו אבל רב אלפס כתב וכו' ולזה הסכים א"א הראש ז"ל
לשון ב"י סימן שי"ג ומ"ש והר"י פתב שקנה לגמרי כו' כן נר' כו' סס עב
לשונו בריש סימן ס' ומ"ש הרא"ש בתשובה כבר נהגו וכולי סס רפו
לשון בסוף ע"ב ומה שהבריש רבי' שהדין עם המחזיק וכולי סס עב
לשונו בסימן קג"ז וכתב ה"ה בפ"ב מהלכות שכנים וכולי
ומלבדי הראש סס רפז עב
לשון הטור סס הן אל בנים אפילו בפל כלו לרשות אחד תמן סס סס
לשון בית יוסף סימן ע"ב כתב רבינו ירוחם נ"כ מ"ב
דהוא הדין לתעות שהלוה ישראל לנכרי סס רפט
לשון הטור ז"ל סימן ק"ב קרוב לשלוה ונאבדו מיום
דמסתמא זרוק נשמור נ רל
ל"ם ואם א"ל זרוק לי מוכי בפור' נטון לו יש לו דין גט סס שה עב
לשון ב"י סימן פ"ג כתב הרי' שבא בתשוב' שנשאל
על ראובן שקבל וכו' סס רלב עב
ל' הטור סי' קכ"א ואפילו לא אמר לשלוח אמור לפ' כולי עם מ"ש
נסי' סס"ז ולא יתן לבנו של גנזל ולא ליד שלומו סס רלג
ל' ב"י סס כתב הר"ף ביבא דסדר וכולי ואעפ"י שכתב רבי' סס רלו
ל"ם ומ"ש בסס הראב"ד ובמקום שאין מנהג יאוש וכולי סס סס עב
לשונם סס בס"ם כתב הרמב"ם שלא המלוה שלומו לבוה סס רלז
לב"י ברי' סי' קכ"ג וכתבי התוספות כולי ותמיה' לאפילו אין בידו סס עב
לשונו סימן קכב התרשה את תבירו וכולי ע"ש ומ"ש והרמה וכולי סס סס
לשונו סימן קכ"ב ומעתה מ"ש אין כיתבין הרשאה אלא לתובע וכולי סס רפל
לב"ן הטור סס וכשם שיכול לקנות הטטר בכתיבה ומסירה וכולי סס סס עב
לשון ב"י סימן קכ"ב ומשמע לרבינו"ל דכין שהקנה לו וכולי סס רפט
לשונו סס ואם מת המורשה וכולי היה נראה לפי סברת הרא"ש ז"ל וכולי סס
לשונו סימן קכ"ג יכול אדם להרשות נשים ובבנים וכולי סס סס
לשונו סימן ס"ו ראובן שנושה מנה וכו' ומשמע דבשלא הגיע וכולי נא ב עב
לשונו סס מת שמעון וכולי הם דברי בעל התרומות ז"ל
בשעם פ"א ומה שכתב וכולי סס שב עב
לשון בעל הלבושים ז"ל אם מת שמעון ונשארו יורשיו ונושאיו לוי וכולי סס שג
לשון הטור סימן ס"ו כתב הראבד ז"ל שקנה שחליפין
הם במקום וכו' סס דש
לשון ב"י סס ונריך לתת טעם למה כתב רבינו סברת
הראשונה וכו' סס
לשונו סס ולו נראה דאף לסברת הראשונה נמי דינא
הבי כיון דאיתיה בעולם סס סס עב
ל"ם ס"ם אמר נכפי לפלו'וכו' וכן נרא' שהו' דעת הראש
וכו' וכתב הרשבא וכו' סס שו עב
לשונו סס וכב'התרומות ל"ל דמפרש כרש"י ואינו לוחד מכפלן וכו' סס שא עב
לשונו סס ומה שכתב רבינו אבל במקום ב"ש נראה שטעמו הוא
פשוט וכולי סס שי
לשונו סס וכן נתי אם הלוה קיים פרק המוכר על
ולחד מסס רבינו וכו' סס שיג עב
לשונו ולשון הטור ז"ל סימן ס"ב וכתב הרמב"ם לוקח
באחים דשמעי וכולי סס שיב עב
לשונו סימן ס' הקונה קרקע על סס בנו קטן וכולי
בהר סי' ק"ן סס שי"ד ע"ב
לשונו ל"ון ס"ב ובהגהות בפרק הנגבר כתבו בסס
ראובן ראיה בעלים וכולי סס שטו
לשון הטור סימן ס"ה מצא ג' שטרות או יותר כרופין
זה על זה וכולי ולעת הרמה סס ודברי הרב נב שטו עב
לשון ב"י סס ודע שכתב הרמבם ז"ל פרק י"א דאבלה היה הלוה ח' וכו' סס שיז
ל' סימן כ"ה ומ"ש ואמי כ שבועת התורה לבבנדו פשוט וכולי סס שיח עב
לשונו בסוף סימן ס"ה וכתב הרב המגיד בפי"ז מהל' מלוה
בסס הרשב"א סס שכ עב
לשון הטור סימן כ"ה שלים שהוסלם בידו שטר לזמן ידוע סס ס שכא
לשונו שלהי סימן ס"ה אפילו שהמייב מודה שהמלוה הפקידו וכו' סס סס עב
ל"ם אם אין השטר בידו ואין על ס בשטר אינו כלום נג שכב עב
לשון ב"י סס ומ"ש ואפילו אין עליו עדים וכולי וק"ל
אם השלים אומר וכולי סס סס
לשון הטור ז"ל סס על השטר שנאבד כתוב עליו מכתובת יד המת סס שכל
לשון ב"י סימן מה ואם אין שום מטבע מפורש וכולי
ולא ידעתי למה כל שכה עב
ל' הטור סי' קי"ג אין ב"א טורף מן הלקוחות כו' עם מ"ש
בס" רב"ם ופירש שנתן לסס קרקע או שנבו קרקע כולי כה שכו

לשונו סימן ר"ל אם לא הפסיק בין אחד לחברו אלא
חלק אחד לבלוי סס סס עב
לשונו ולשון בית יוסף בא"ה סימן קפ"ז ואם הקדים
הזמן פטול ומ"תגבפ ביום כו' ע. שכט עב
לשון הטור סימן מ"ג ואם אין כתוב בו דאקני פטול סס שלא
לשונו בא"ה סימן ל"א הייתה עליה מלוה על פס קולס
שנשלת וכו' נח שלג עב
לשון ב"י פ' רב"ו בחזן משפט נשאל הרשבא ז"ל על ראובן
שיש לו שני בתים וכולי עב שלה
לשונו בא"ה סי' ק"ט ומדברי בעל העטור משמע וכולי סס סס
עם מ"ש בסימן שס"ט אלוקא מן הנזלן מטלטלין לפני יאוש וכו' רפה
ל' הטור סי' קו אבל רב אלפס כתב וכו' ולזה הסכים א"א הראש ז"ל
לשון ב"י סימן שי"ג ומ"ש והר"י פתב שקנה לגמרי כו' כן נר' כו' סס עב
לשונו בריש סימן ס' ומ"ש הרא"ש בתשובה כבר נהגו וכולי סס רפו
לשון בסוף ע"ב ומה שהבריש רבי' שהדין עם המחזיק וכולי סס עב
לשונו בסימן קג"ז וכתב ה"ה בפ"ב מהלכות שכנים וכולי
ומלבדי הראש סס רפז עב
לשון הטור סס הן אל בנים אפילו בפל כלו לרשות אחד תמן סס סס
לשון בית יוסף סימן ע"ב כתב רבינו ירוחם נ"כ מ"ב
דהוא הדין לתעות שהלוה ישראל לנכרי סס רפט
לשון הטור ז"ל סימן ק"ב קרוב לשלוה ונאבדו מיום
דמסתמא זרוק נשמור נ רל
ל"ם ואם א"ל זרוק לי מוכי בפור' נטון לו יש לו דין גט סס שה עב
לשון ב"י סימן פ"ג כתב הרי' שבא בתשוב' שנשאל
על ראובן שקבל וכו' סס רלב עב
ל' הטור סי' קכ"א ואפילו לא אמר לשלוח אמור לפ' כולי עם מ"ש
נסי' סס"ז ולא יתן לבנו של גנזל ולא ליד שלומו סס רלג
ל' ב"י סס כתב הר"ף ביבא דסדר וכולי ואעפ"י שכתב רבי' סס רלו
ל"ם ומ"ש בסס הראב"ד ובמקום שאין מנהג יאוש וכולי סס סס עב
לשונם סס בס"ם כתב הרמב"ם שלא המלוה שלומו לבוה סס רלז
לב"י ברי' סי' קכ"ג וכתבי התוספות כולי ותמיה' לאפילו אין בידו סס עב
לשונו סימן קכב התרשה את תבירו וכולי ע"ש ומ"ש והרמה וכולי סס סס
לשונו סימן קכ"ב ומעתה מ"ש אין כיתבין הרשאה אלא לתובע וכולי סס רפל
לב"ן הטור סס וכשם שיכול לקנות הטטר בכתיבה ומסירה וכולי סס סס עב
לשון ב"י סימן קכ"ב ומשמע לרבינו"ל דכין שהקנה לו וכולי סס רפט
לשונו סס ואם מת המורשה וכולי היה נראה לפי סברת הרא"ש ז"ל וכולי סס
לשונו סימן קכ"ג יכול אדם להרשות נשים ובבנים וכולי סס סס
לשונו סימן ס"ו ראובן שנושה מנה וכו' ומשמע דבשלא הגיע וכולי נא ב עב
לשונו סס מת שמעון וכולי הם דברי בעל התרומות ז"ל
בשעם פ"א ומה שכתב וכולי סס שב עב
לשון בעל הלבושים ז"ל אם מת שמעון ונשארו יורשיו ונושאיו לוי וכולי סס שג
לשון הטור סימן ס"ו כתב הראבד ז"ל שקנה שחליפין
הם במקום וכו' סס דש
לשון ב"י סס ונריך לתת טעם למה כתב רבינו סברת
הראשונה וכו' סס
לשונו סס ולו נראה דאף לסברת הראשונה נמי דינא
הבי כיון דאיתיה בעולם סס סס עב
ל"ם ס"ם אמר נכפי לפלו'וכו' וכן נרא' שהו' דעת הראש
וכו' וכתב הרשבא וכו' סס שו עב
לשונו סס וכב'התרומות ל"ל דמפרש כרש"י ואינו לוחד מכפלן וכו' סס שא עב
לשונו סס ומה שכתב רבינו אבל במקום ב"ש נראה שטעמו הוא
פשוט וכולי סס שי
לשונו סס וכן נתי אם הלוה קיים פרק המוכר על
ולחד מסס רבינו וכו' סס שיג עב
לשונו ולשון הטור ז"ל סימן ס"ב וכתב הרמב"ם לוקח
באחים דשמעי וכולי סס שיב עב
לשונו סימן ס' הקונה קרקע על סס בנו קטן וכולי
בהר סי' ק"ן סס שי"ד ע"ב
לשונו ל"ון ס"ב ובהגהות בפרק הנגבר כתבו בסס
ראובן ראיה בעלים וכולי סס שטו
לשון הטור סימן ס"ה מצא ג' שטרות או יותר כרופין
זה על זה וכולי ולעת הרמה סס ודברי הרב נב שטו עב
לשון ב"י סס ודע שכתב הרמבם ז"ל פרק י"א דאבלה היה הלוה ח' וכו' סס שיז
ל' סימן כ"ה ומ"ש ואמי כ שבועת התורה לבבנדו פשוט וכולי סס שיח עב
לשונו בסוף סימן ס"ה וכתב הרב המגיד בפי"ז מהל' מלוה
בסס הרשב"א סס שכ עב
לשון הטור סימן כ"ה שלים שהוסלם בידו שטר לזמן ידוע סס ס שכא
לשונו שלהי סימן ס"ה אפילו שהמייב מודה שהמלוה הפקידו וכו' סס סס עב
ל"ם אם אין השטר בידו ואין על ס בשטר אינו כלום נג שכב עב
לשון ב"י סס ומ"ש ואפילו אין עליו עדים וכולי וק"ל
אם השלים אומר וכולי סס סס
לשון הטור ז"ל סס על השטר שנאבד כתוב עליו מכתובת יד המת סס שכל
לשון ב"י סימן מה ואם אין שום מטבע מפורש וכולי
ולא ידעתי למה כל שכה עב
ל' הטור סי' קי"ג אין ב"א טורף מן הלקוחות כו' עם מ"ש
בס" רב"ם ופירש שנתן לסס קרקע או שנבו קרקע כולי כה שכו

הרמבן • הרשב"א הרוח הראב"ד • רבי' האי •
הרמה שערי שבועות • בעל העיטור •

תשובת הרשב"א ז"ל בסי' תת"א ל ב
ל' הרמה הביאו הטור ס' ל"א אי אזהר רחמנא
שלא ב"ד שלא לוכנס וכולי סס ד עב
תשובת הרשבא ז"ל הביא' הרב בב"י סימן ק"א יש לו קרקע
וסיא אומר וכולי ג ד יב גן
תשובה אלף קמ"ב הביאה הרב בסימן ק"כ סס יו עב
תשובת אלף ה' כך דעתי נוטה שנבס מן המשועבדים ד כא עב
המלוה וכולי
תשובה הביאה הרב בב"י סוף סי' קי"ג כתב
דנולה מנכסים משועבדים וכולי פס ל עב

הסגת

הסגת הראב"ד ז"ל בסוף פרק י"ט מהל' מלוה ולוה	סס	לה	שער דף
תשובת הרשב"א ז"ל הביאה הרב בב"י סימן מ"ז שנשאל על			
רשום שהולה בכתב וכולי	ה	לו	
פירוש דבריו אלו בשנים לוחזין ד"ה מהכא תשתע			
דהלכה כלישנא קמא דפרק שבועת הדיינין			
וכו' והתם כתבו בשמו להפך	ו	מו	
תשובת הרשב"א ז"ל סימן תתק"נט	סס	סס	עב
לשון הראב"ד ז"ל הביאו הר"ן ז"ל פרק כל הנשבעין			
דמתני' להכא בעין נשבעין וכולי	סס	מז	עב
שבועות הפוכות בשם הרשב"א גבי מי בעינן שם מו			
בינוי בשבועת היסת	סס	כ	
ש"ט שער י"ז ויש עוד חילוק חמישי בין אלו השלושה לבלאוריתא אם וכו'	סס		
לשון הרשב"א הביאו הר"ן בפרק הדיינין ויש להרשב"א ז"ל			
דרך אחרת	סס	לב	עב
הסגת הראב"ד בפ"א דטוען כיר מטים יש לי בידך גולמי וכו'	סס	נט	עב
הסגתו פי"ל דמלוה וכן הורו רבותי שהכופר במלוה			
על פה	ט	סל	
לשון הרמב"ן ז"ל בחידושי ב"ב פרק גט פשוט מהו			
שיעטרנו אם מעיד וכו'	סס	מו	עב
תשובת הרשב"א הביאה הרב פיתן פ' מסתברא שאין			
זה הוחזק בפרן שזה לא כפר	יב	עב	
לשון הרשב"א סימן אלף קכ"ב וכלתוכה בב"ק בשור שנגח ל' וה'		נא	סד עב
הסגות הראב"ד ז"ל בפי"ד דטוען	יל	פב	
תשובת הרשב"א סימן תתקל"ט ראובן היה חוזק			
במקום מ' שב ב"ה וכולי	סס	פו	עב
תשובתו הביאה הרב מי' ק"ו והרשב"א כתב בתשובה			
הרי"ף ז"ל בפק וכו' ונתלאת לו תשובה אחרת			
מותרת לזו	מ	לב	
הסגת הראב"ד בפ"ז דסכירות ל"יוס לאו דוקא אלא			
כל תוך זמן נמי	יו	לה	עב
הסגתו פ"ו דטוען אין צריך לזה הטעם וכולי	כא	קד	
לשון הרמב"ן בסוף שבועות טעם בתוני על פנקסו שדינו			
מן התורה וכולי	סס		
תשובת הרשב"א הביאה הרב פיתן ע"ב שנלק על			
הרמב"ן ותשובת מי' תתקצ"ה	סס	סס	עב
תשובות שהביא ב"י סימן כ"ט דגרלה דסתרי אהדדי	סס		קיח
הסגת הראב"ד פט"ו מהלכות מלוה אני קיימתי את שתיהם וכולי כה			
הסגתו פ"ב דהלכות שכירות הסכתנו היא אם אובד			
ולא אעכילא וכולי	כו	קב	
לשון בעל העיטור אות ה' המאלה וקי"ל לרבא			
דאמר מוחר וכולי	כא	קכד	עב
תשובת הרשב"א ז"ל סימן תתקל"ה כיון שכיוכל לא			
נתקן אלא מעוס תקנת הליוין	סס	קכה	עב
תשובתו הביאה הרב ז"ל בב"י סימן רנ"ג שכל הנותן כך			
מטבע ואפילו מטבע	סס	קכו	עב
לשון הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות בפרק בתרא דכתובות			
דל"ה לרב ששת משכחת לה וכולי	לל	קמו	עב
הסגת הראב"ד פכ"ה מהלכות מלוה ולוה וא"ב לא			
ברב ולא במינו וכולי	לה	קן	
תשובת הרשב"א הביאה הרב סימן קי"א אפילו הגיע			
זמן הפרעון ונתרבל המלוה וכולי	סס	סס	
תשובתו מי' תתקע"ג עם מה שכתב ה"ה פב"ה מהלכי			
מלוה שמסכים עם הרמב"ם שאפילו מן הערב כפרעים	סס	קנה	
דעת הראב"ד ז"ל שהביא הרב בב"י סימן ק"ו על			
עניין זה מה שכתב פ"ו בפ"ג"פ	סס	סס	
לשון הרמב"ן בפרק שבועת הדיינין הביאו שם הרא"ש			
ז"ל והרמב"ן הקשה על מה שאמר וכולי	לו	קסג	
הסגת הראב"ד בפי"א דסכירות אין הדעת מסכמת			
על זה שנמסור שבועה לקטן	סס	קסב	
הסגתו בפ"ד דטוען אני אומר שזה מחלוקת רמב"י			
ושכמים וכולי וכן בפ"א	סס	קסג	עב
הסגתו בפ"ד דגזלי זהו תימה ומאחר שב"ה לא היה			
שם וכולי עם הטעה הנזכרת	סס	קפל	עב
הסגתו בפ"ה דשאלה ורבותי אין מורין כן וכולי עם			
מה שהשיג בפי"ג דמלוה על שטתו הוא הולך וכולי	סס	קע	
הסגתו בפ"ג דמכירה ולמה בעי שיהיו בתוכם והרי			
אחר לו מגב וקני	מג	קפו	עב
תשובתו סימן תתפ"ז שאלת ב"ת שבא בשטר וכולי עם מה			
שהביא הרב בשמו בסי' ק"ל בשם ר"י כתב הרשב"א שנובה מהלקוחות וכולי ועוד			
לו שם דודאי היכא דאוכא משעבדי וערב יכול ערב לחזותו			
למשעבדי	סס	קנו	
לשון הרמב"ן בפרק אלמנה לב"ג שאלו באפותיקי מפורש			
בין ב"א בין וכולי	מב	קפט	
הסגת הראב"ד ז"ל בפ"ז דמובל הרב אינו פוסק כן דרשב"ג וכולי	סס	קנג	
הסגתו בפ"ט דשמיטה ויוכל הלוהו ותבעו וכפר בו ושולי	מה	רז	
הרמב"ם וכו'			כט קלז

הסגתו שם שמט את הפרה ומילקה וכולי	סס	סס	עב
הסגתו שם ובדברים בלבד היא נחמית וכו' א"א			
לבריו מותרים	סס	סס	
הסגתו בפ"ג דעבדים תלך שגור וכולי לא נאמרו			
דברים הללו	מו	רת	עב
תשובת הרשב"א בסימן תתל"א ובשיט שהביאה הרב בב"י בשור י"ל בסימן ק"ס ז"ל			
לא יאמור ויקחנו וכולי וכולי קע"ז ז"ל כתב בשל התרומת בח"ג ישראל שהלוה	סס		עב
לאחרו מנה וכולי	סס		רמא
תשובתו הביאה הלבושים בלשון סי' קע"ל ובמשובה			
אחרת וכולי	סס	רמב	עב
תשובתו בסימן תרל"א כתבת שהורגלו שם לכתוב			
בשטרי הלוואה וכולי	סס	רמט	שמו
הסגת הראב"ד בפ"ה מהלכות טוען טענו עכנים	סס		
וכולי א"א המאבר פיסק	סס	רנט	עב
תשובת הרשב"א ז"ל הביאה הרב בב"י סימן קפ"ב			
שאלת קבל שהוצרכו לטעות	סס	רס	עב
לשון הרמב"ן ז"ל בריש מציעא אל אינו לכולהו אינשי			
לאו אלא דינא גמרי	סס		רעא
הסגת הראב"ד בספ"ג דגזלה המוטל משכון וכולי			
ועיד הלין פירש	סס		רפא
הסגתו בפ"ג דשלומין היתה לו מלוה ביד אחר אינו יכול וכו'	ב	רלא	עב
לשון הרשב"א סימן אלף קכ"ב וכלתוכה בב"ק בשור שנגח ל' וה'		נא	סד עב
לשונו סי' תתקפ"ד תדע שאף בפקדון שיכול לומר נאנסו וכולי	סס	לס	עב
לשונו סי' תתקי"ח ולין שאחר כל נכסי כאלו פירש			
לו הן וכל שעבודם	סס	פו	עב
הסגת הראב"ד בפ"ז דזכי' לפי' היורש עדין שטר זה וכולי			
הסגת בפ"ז דמובל ומזיק הכהנים שפגלו את			
הזבח במזיד וכולי	סס		שמ
לשון הרמב"ן ז"ל בהאשה נקנית בספר המלחמות			
ותמה על רש"י שפירש לא נתנו לכתב שלא			
נתנו מקמיס כתיבה לדבר וכולי		סא	שלז
הסג' הראב"ד בפ"ז דמכירה ודברים אלו וכולי עד שיטרו' בהן	סס	סס	עב
תשובת הרשב"א ז"ל הביאה הרב סימן ר"י אי שקנו			
מתנו בעדים שיחכור ביתו וכו' עם מ"ם סי' אלף			
ל"נ ודברי הרב המחבר ס' תורת אחת	סב	שמא	עב
תשובת הראב"ד בפ"ג דמכירה ואם אחר בו המוכר וכולי		מג	שלא עב
תשובת הרשב"א הביאה הרב בסימן ל"ז ושל שכל			
האומר מעשה וכולי	סס	שמל	עב
הסגת הראב"ד בפ"ז דזכיה הטלא תשורה למכרו			
וכולי ז"ל ה"ה	סס	שכל	עב
תשובת הרשב"א הביאה הרב ז"ל בסימן ק"ל שאלת			
ראובן ושמעון היה לו לאחד	סס		
תשובתו הביאה הרב ז"ל בסימן קכ"א שאלת נאמני			
הקהל לון מהכותים וכו'	ע	שטו	עב

הריבש ת"ה בוהרריק מוהרין לב מוהרשך מהרשל מוהרי"ן חביב		
מהרי אדרבי מוהרא ששון		
לשון הרי"בש ז"ל סימן תט"ו תאלה כתבת מ"ש לב	ט	סה
אלפסי וכו' שוומל בטרות וכו'		
לשון מוהרשך בראשונות סימן קמ"ט וראה אלבריו	יל	פא
לס"ב להרא"ש ז"ל		
לשון הריבש סי' תע"ג ואין אומרים אין אדם פורים	סס	פו
אלא בשבועת התורה		
לשונו סימן ע"א	סס	פז	עב
לשונו פ מן תפ"ג ועוד שהאשה מתה בחיי בעלה		
וקודם שמכר	סס	פא	עב
לשונו סימן תצ"ה ואין השטר בטל מחמת השמיטה		
לטעמינן ליתמי	סס	ל	עב
לשון מוהרשך בח"ב סי' ק"ף יש לדקדק על הרמב"ם		
פי הנה בפי"ג	טו	לא	עב
לשון הרי"בש סי' שפ"ב נגד סי' רס"ל	יח		ך
לשון מוהרשך בסוף ח"ב ממאי דקאמר לא שנו אלא		
דאת מלוה וכולי	כה		קל
לשונו א"א סי' י"ב על אתורת מוהרם ט"י"טלק ז"ל פ"ה	סס		קז
לשון הריב"ש סימן של"ד וס מן שמ"ה אין צריך לומר לפי מ"ש וכו'	כו	קב	עב
לשון מוהרשך בס"ק א ב ועוד נראה לפ"ל טעם			
אחר לקיום השטר	סס		שס
לשון הריב"ש סימן רכ"ב אל"ל לדעת בעל העיטור			
והרא"ש ז"ל וכו'	כא		קכה
לשון מוהרריק בשרש ס"ה ואמנם נלע"ד דמ"ש שאינו			
נאמן לומר טעיתי וכו'	סס		קכת
לשון מוהרי"ן לב א"א סימן ק"ג ז"ל כתב הטור בשמו			
וא"א הראש ז"ל כתב וכו'	סס		שס
לשונו מ"ב סימן ס"ו דכי דיוקינן שפיר בדברי			
הרמב"ם וכו'	כט		קלז

Digitized by Google

לשון מוהרר"ש סימן ל"ג שהיה הלשון מוטעה וכתוב	סער	דף	
בו ואמר הלוה פלוניתך			
לשון מוהריק"ש ס"ס דיורים הטוענים ברי שאכו	לד	קמו	
פרע מיפטר בלא שבועה	לח	קע	עב
לשון מהרי"ל סימן ל"ב על שתי תשובות			
כלל פ"ה פי' ח' וכלל ח פי' י' דברלה דסתרי אהדדי	מב	קעח	
לשון מוהר"יבל חלק א' סימן ק"ה ועל מה שטענ			
ישראלות שתם לא מהני	נג	קפה	
לשונו פלק ב' סימן ל"ח הביא שם תשובת הרלש			
בסוף כלל פ"ד	שם	קצד	
לשונו מ"ה לדקדק בלבריו דכיון דהרמב"ם ז"ל			
ירלה דס"ל כהרמב"ן	תיד	רלח	
לשון מהרש"ל בפרק אוזהו נשך כד"ה תניך לא סגי			
וכולי כ"ב פירש וקי"ל	מו	ריו	עב
לשונו שם ורמוק לשכר שס"ח כ"ב ונראה בעיני לפרש וכולי	שס	ריז	
לשון מהרשך בח"ב סימן ב' ראיתי לתמוה עליו וכו' עם מ"ש על הריבש סימן ש"ה			
וש"ת ותמיהתו על מהרש והגהות	שס	רכב	עב
לשון הריבש סימן תפ"ה ואם כן בימותיהם דלאו בני מיעבד			
תלוה מינהו	שס	רלב	עב
לשון מוהריק בפרק קל"ו ואף על גב דשמעת			
מתוך דברי הראש דאפילו זקפן	שס	רלח	
לשון מוהר"י נ' מביב ז"ל בסימן ק"ב גרסינן בפרק מיהו			
נשך אחר רב נחמן	שס	רמט	עב
לשון מהרש"ל בפרק א זהו נשך כד"ה דקא מקבלי			
וכולי ותימה א"כ לעיל	שס	רנל	
לשון ת"ה סימן ש"ב ראוכן נקש לאסור אעתיו לשמעון וכולי	שס	רנה	עב
לשונו בכתביו סימן ל"ד שהתיר לגלות דינר זהב בזשב וכולי	שס	רמב	עב
לשון מוהרשך בח"ב סימן ס"ט בהה א דתוספות			
דהנשבעין עביד אינים דנזיק	מט	רפא	עב
לשון הריב"ש סימן תפ"ח נא בא לומר שלא יוכל			
לטעון על המשכון	שס	רפו	
לשון ת"ה סימן ס"ב ואין מילוק זה נאמ' אלא לענין			
הלוה אם יחזיר וכולי	נא	שט	
לשון מהרש"ל בשנים אומנים בל"ה שטרי מקרין וכולי			
ואנו אומר	נב	שיז	
לשון מוהריבל בחידושי קמא מ"ב ולראורה נראה			
דדברי המוס' אלו וכולי	נה	שכא	עב
לשון הריבש סימן ק"פ ס"מ שכתב בצואתו בזה			
הלשון אני מנית	שס	שלה	
לשון מוהריבל בח"ב סימן מ"מ בפירש לשון רביע			
שריא גאון	מב	שמב	
לשונו בח"ב סימן ל"א כיון דחזינן לבעל הטורי ז"ל			
שכתב דין זה	מד	שמח	עב
לשון מוהר"י אלדרבי ז"ל בתשובתו הראשונה	סו	שנא	
לשון הריבש בסימן תצ"ב בשטרי מתילות ה"ל לרב			
ז"ל להכשיר	מז	שסא	
לשון מוהרש"ך ז"ל בח"ב סימן ק"ב במה שהקשה על			
הרמב"ם והריב"ש ז"ל	שס	שס	
לשון הרשב"ם בסימן ר"ג ויש מולקים על סברת זו			
של הרמב"ן ז"ל	שס	שסו	
לשון מוהרר"ש בשרש קפ"ז על אודות שטר שעולה			
בערכאות	שס	שס	עב
לשון מהריב"ל ז"ל בראשונות דף כ"ב ולראורה ירלה			
ומעיין לדברי		ס"ח	שס"ד
לשון מרומת הדשן סימן שכ"ח	שס	שסב	
הידושי דינין			
אם הלוה תפס אין מוציאין מידו לעשות הסילוק	ח	א	
אם אין ללוה אלא תעות מכיאין לו אתם בדרך הסילוק	שס	ב	
מקרה בענין פרעון העם אי מהניכן כיה דין סילוק או לא	שס	ה	
לוה שהוחזק עני וכשר וכולי אמיר להשביעו דין			
שבועה שאין לו דין שבועה שלא יוכיח אחר תשיג ידו	כ	ט	
מקרה אם כל הנשבע ונוטל יכול לומר אינו			
נשבע עד שיביא תמונו	שסל	א	
אמנה המלוה ס פרעו בלא שום זמן כ"ל הכל			
לפי תנאו	ב	יג	
אם המלוה מכר בני חבי לע"א שאין המלוה יכול			
להוציא מידו גוב' אלקוחות דאשעבדי שקדמו		שער	דף	ד' לה
באשה שהפנים לבעלה קרקע נכ"ב ונתאלמנה או נתגרשה ובשבאה לגבות היה			
שיה יותר מהשומה שקבלו אין לה אתנו אלא כשיעור השומה			
הראשונה והמותר ינתן לב"ח	ו	מה	
שבועה לאוריתא שהשבה הנתבע על התובע וקבלה לאו כל כמוניה לשוב מא"כ			
ולומר השבע אתה כלין תורה או תשלם		שער	דף
כשבעין ונוטלין שרצו שניהם בהיפוך שבועה ולא שילם		ז	מח
כתיב עצמו מן המקו' אין הנתבע מהפכה עוד	שס	מט	
איכא בנשבעין ונוטלין דאי תפס מפקינן מינה			
ואיכא דלא מפקינן	שס	שס	
מחוייב היסת אלא רצה לישבע והפכה על התובע			
ותפס מפקינן מינה	שס	שס	
הדיין שטעה ותפס בשבועת היסת שהיא בנקיט'			
מכן ושכבה הנתבע על השבע ושוב כשידע שאין בה תומרא זו אמר			
שהוא ד"ל לישבע ולהפטר הדין עמו	שס	שס	עב
גם אחר החרם יש להשבע מי שחייב שבועה	שס	ס	עב
האומר לחברו תן לי מנה שהלויתיך והלה אומר לא הד"מ וכא עדים שהלוהו ואינם			
מעידי' שפרעו ואח"כ טוען שפרעו קודם שטען להד"ם והביא עדים על כך יש			
לעיין אם נאמין אותם או לא	יח	סח	עב
לוה שאמר לא לויתי או פרעתי מאלה וכיולא והעדים			
העידים שפר' הכל אין המלוה גובה אלא מבני חורין	שס	שס	
כל שא"ן שם טעם ברור שהתובע בדין תבע ונתחייב			
הנתבע לפרוע אם אח"כ רוצה להשביעו שבועה היס'			
שנטל ממנו שלא כדין הרשות בידו	שס	שס	
לוה שמת והתלוה מביא עדים שרלו מבחוץ ההלואה			
לא טענינן יתמי וכולי	שס	סט	עב
טעם החיבוק שיש בין כפרן לאמור		יב	ע
אי אמרינן בשאלה שתם שאלה שלשים יום	יו		נג
המלוה את חברו וקבע לו זמן לפרעון ובתוך הזמן			
עשה לו שובר כללי עד לאותו היום שנכתב פהו			
שיכנסו כהשתוב הוא	שס		לד	עב
לוה שמולה בשטר שכתבו וטוען שפרעו היאך ישבע ע"ז	יו		לא
האומר לחברו תן לי מנה שהלויתיך בשטר כשר שאכל			
אמנו ולא נשאר לו אלא זה שהוא אמנה מהו		שס	לא
שטר שכתוב בו שהימנו' ונמצא המלוה כפרן בעשק			
אחר הנאמנות בטלה או לא		נו	קיא
שטר שכתוב בו שהימנה לי בכתבי או מלי טענין היכא			
לפרעון בעדים שטרלו ניהו	שס	שס	
שטר שאין כתוב בו נאמנות במקום שנהגו אינו וה"ה לשאר מנהגים בו			עב
ראובן שהיה חייב לשמעון מנה ואמר לגוי בא"ש משה שיש			
לי פילך תנהו לשמעון ושוב נמל' לוי עני וראובן טוען			
לשמעון אמר אעת אפילו כאלה ע"פ הדין עם שמעון	כא		קכב
ראובן הלוי לשמעון מנה ואחר זמן בקש מאתו ערב וא"ל			
לוי יהיה ער' שלי ושל' ראובן אינו נאמן עלו ובא יבולה	שס	שלה	
להיות ערב בשביל לוי צריך קנין ויהולה לא צריך קנין שם			קנא	עב
היכא דשני המלוין הכ"ל הקנו שטרותיהם לא בדרכי			
הקנאה פטרות והאי ספיק לתרוייהו		שס	קלא
ראובן הוא ח' פטרות שוין על שמעון ויש בכל אחד אחם			
כה א' של עדים המכחישין את מבריהם נראה דגובה			
א' מהשטרות הכל בלא שבועה		שס	קלה	עב
על מ"ש הרי"ף מיהו היכא דאתי' עד אחד מזו הלת כולי עדותן	מז	שסא	
בטל נר' לר"ל בטלה לענין ממון אבל מ"מ לוה צריך לישבע		שס	קלו
היכא דאין הנזלה ביד הגזלן שהוא חייב ליתן מעות נראה	שס	שס	
שהיא כמלוה ונימנה ליפרע כב"ל		שס	קלח
בענין מקח וממכר לא שייך אסר לא לגוקח ולא למוכר	שסו		
בהרות' זמן וא"כ לא יוכל המוכר לאמר לא ניחא לי לשוש אונא		שס	קלט
לוה שתכר קרקע למלוה אחר שהגיע זמן שטרו ונשאר לו קרקע	שס	שס	עב
אחר אינו יכול לטעון ה"ל לגבו' מוכך מקרקע שמכרתיך			
האומר לחברו ערב זה לפלוני ואני ערב לך מה יהיה		ס"ח	שס"ד
דין המלוה עם הערב הסני וכן הערב הא' עם הב'	לה	קמא	עב
ישראל שנעשה ערב לע"א אלוה הישראל והע"א מולה			
הביב והערב טוען שמת פרעך וקנוניא עשיתם ביניכם			
ברית המלוה עליך		שס	קמט	עב
ישראל שהיה בידו המשכון מע"א בתנאי שיחזירהו לו ע"י	ח	א	
ערב והביא לפניו ערב ישראל ואמר לו אל תקבלני אם	שס	ב	
ידע הערב התנאי חייב ואם לאו פטור	שס	ה		שס	שס
ערב קבלן שאינו כאן והמלוה תובע את הלוה והוא טוען			
שמת פרעך הערב אם שבא המלוה לתבעו בטענת	כ	ט	
שטר שנאבד ממנו והוא טוען כך חייב לשלם		שס	קנה	עב
הט עין לחברו מנה והלה אומר ר' פרעתיך בודאי וכ'	שסל	א	
אינו יודע בבא לצאת י"ש משלם הכ' שטוען אינו יודע		לא	קמז	עב
שנים שהקידו אצל א' זה מנה וזה מאתים וכל אחד תובע			
האתאתי' בכרי נשבעין ונוטלין כל א' הר' בבא לצאת י"ש			
נותן לזה ר' ולזה ר' ואם שכחו הפקדון ואין תובעין			
ממנו כלום אף לצאת י"ש נותן לזה מנה ולזה מנה			
והשאר יהא מונח וכו' וכן כל כיוצא בזה		

המולה בפני ג׳ שחייב לפ׳ מנה ואח״כ טוענן משטה הייתי מהו	מב	קפ
האומר לחברו הרי אלו יעידו עליך שאתה חייב לי		
אנה ושתיק אין בשתיקתו כלום ופטור	שס	קפו
קנין תועיל כבטל טענת השטח כגון שאמר אני חולה בקנין		
שאני חייב כולי האע״ג שלא אמר ואתן לו אוכו לזמן פלוני	שס	
אומתי אמרי׳ לשון אתנה לאל אתני לעמ׳ ירום׳ לאיזך	מג	קלל
לוה שלא כתב לשלוה מטלטלי באגב מקרקעי אפילו פירש		
בהלוה מטלטלי ומקרקעי וקדם ב״מ מאחר וטליף		
להו לא אפקינן מיניה	שס	קלה
הלוה משנים ולא כתב לאלקני לשנים אחל מהם וקנה		
נכסים בין הלוואה ראשונה לשניה מהו		
שבשה שלוו ביחד בין בשטר בין בע״פ אם כל אחל ואחל חייב		
כ״ב אהובים בפני עצמו אין נוגעין בעלותן אלא חייבי׳ כולו	יל	רב
אלוה שאבם משל לוה מטלטלין קודם זמן השמיטה		
ואחר השמיטה חזל הלוה ותפס להו מהו	מה	רו
מאשה שלוו מא׳ ולא כתב פרוזבול אלא על ג׳ מהם שהיה		
לו קרקע ולא נאכרו האחרים נוכה אמנו חוב כולם	שס	רט
המלוה לאחרו אחם נכנים טעיות בחתם ודינר מיקרי		
רבית או לא	מו	ריא
האנוסי׳ המתפרנסים לבא אחת בנתי הסכונה אה הם ברבי׳	שס	
ס״ח שכלל בו רבית דרבנן עם הקרן נבי מחשעבדי	שס	ריג
אסור להלוו׳ ליסר׳ ע״מ שיתן ריוח כך וכך לעניי׳ או לשאל אלוה	שס	
הלוהו על שלשו ואח״ל אם אינאתה נתן לי אכאן עד ג׳		
שנים הרי הוא שלי ולא אל המוכר אני אעכשיו שנאנא		
שלא אפ׳ וכל הפירו׳ שאבל לבי׳ קנוי׳ הלא נאתי׳ לנכסי׳		
כלין גזלה אחם אלא ב״ל כופין אותו לקיי׳ אנות ואי אחיך עמך	שס	ריל
הלוהו ברבי׳ ונאן לו דבר שהוא אסוי׳ ונשתת׳ בו ונתבל׳		
ועכשו אינו שוה דמיו הראשונים צריך להחזירו בו		
ויעלם השאר אבינו	שס	לטו
אחל לו הלוה אפן אפוייס זה אה יעשה בו	שס	
לא היה אפן אפוי׳ זה שוה כל הרבים שקבן ונתרצה המלוה		
בו בעד כל הרבי׳ כשמחזיר אינו אחזיר אלא האפן לבדו	שס	ריו
שטר עיסקא שכתוב בו פלגא בארגר׳ תרי תלתא בכסף		
או פלג׳ בכסף תלתא בארגרא בניתן תלי מילתא ואי		
כתיב ביה פלגא בארגר ואלא׳ בכסף או פלגא בכסף		
ואמרי אלתי בארגרא באקבל אליא מילתא		
הלוה אאכרו והחזיר לו אעותיו והיה אשלא לו אתנה		
ארובה בסת׳ כאו שהיה רגיל קודם ההלואה אחר	שס	לסא
האומר לאכרו הלוני אנה א״ל אנה אין לי אטין באאה		
יש לי ונתן אטיס באנה ואזר ולקחן אאנו בתסעי׳ אפי׳		
האנו לפרוע לו אטין באנה אסור לפרעי באעות		
אכר הלוה האטין לאחר בתסעים יכול האלוה לקנותם		
אאנו בתסעים אפילו יפרע לו הלוה האנה באעות		
אאר הלוה לאלוה אחר זאן שהלוה לו דור באחרי בסכל		
אעותיך הבטלו׳ אצלי לדברי האחרוני׳ שאומרים שכל		
שהרויח לו זאן הוי רבית קצוצה הכא אהו		
היה המלוה נבדא לעביל לאינגר אפילו באחר דלא		
קיימא לאחרא והאריך לו זאן הוי רבית קצוצה	שס	עא
הלוהו על המשפין ואח״כ דר באחר הלוה בענין שהוא		
אבא רבית אין אנכין לו השכל	שס	רכה

המוכר בזול בשביל שהלוקח נותן לו אעות אוד אעפ״י		
שיצא השער ויש תאתי לריעות׳ בל שהוא בפחר אותר	שס	רכט
אי שיש לו אחורה שאכרה כאן בזול ובאקום אחר ביוקר		
א״ל אכרו באקו הזול תנה לי כאן ואוליכנ׳ לאקים היוקר	שס	קפו
ואאכרנה שס ואשאתם בדאים יש בזה אילוקין		
ורובן לאאיר	שס	
האומר לאכרו הלוני אאתים ואצא א״ה ונהגין לאנות	מג	קלל
עשירית אהו		
אי שנשאטה אהו להלוות אעותיו ברבית לרבנן		
ישראל שלו׳ אכות׳ ברבית ונתגייר ולא זקף כלל ברבית אש	שס	קלה
אותר אה שעלה קודם שנתגייר או לא		
כותי שלוה אישראל אנה לשנה א׳ ברבית דינר לאדש	שס	
ולא זקף ואח״כ נתן לו י״ב דינרין לרבים כל השנה ובתיך		
הזאן נתגייר א״כ ישראל שלוה אע״א בכה״ג אה יהיה הדין	יל	רב
ברבית שעלה אשנתגייר ואילך		
המוכר ספירה לאכרו בעל י״ב דינרין לזאן כלו׳ וטוב	אה	רו
א״ל אם לי עכשו ואנכה לך שנים אש נגאר אנאי זה		
אינו יכול לשוב ולאאר שיאן י״ב לזאן פלוני בבתחלה	שס	רט
ואש לא נגאר הרשות בידו		
הפלה את אכרו בשביל שיאאול לו אוב אהו אי הוי ר״ק		
או אנק רבית	שס	ריב
לוה עשיר ואלוה עני אאור ללוה אעותיו לתאל׳ העני	שס	ריג
ל״רת ז״ל המוכר לאכרו פירות באתרסון וא״ל		
שיתן לי כך וכך באייר נראה דסרי		
אקבל שלוקח לעצמו הדולונית שסביאים הכותי׳ בשבאים		
לפדי׳ אסבוניותיהם הרי הם באקום שכר עאלו	שס	ריל
בנכסי הקדש דזאן הזה וכן של יתומים אותר להלוו׳ בקנס		
אי שהיה אולך פירותיו אאקום לאקום אצאו ישראל אכרו		
וא״ל אנס לי ואני אשלה יש להסתפ׳ אם צריך שיהיו		
לו שש כ״כ פירות כאותן שנתן לו כאן ועוד אם יצא	שס	לטו
שס השער ואין לו אהו	שס	
אסור לאאר לאכרו הלוני אנה להרויח בו ואני אלך		
אאתים עד שתרויח בהם כאו שהרויחתי אני	שס	ריו
גם אסו׳ לאאר לו הלוני אנה אדם זה ואני אלך אנה אדם		
פלי׳ שבו עושין הירוד וכיוצא שבויח יותר אזותן		
גם אסור לאאר ליכך ק״ק לינרין והו׳ לשולם לכל		
לאחריתי ע״מ שלא אלוס אלא על אשבנו׳ של כספים	שס	לא
ולא תשפרס אלא בקרק׳ ולא אלוס אלא עשרה לק כו׳		
יש לו אותר לכסף ק בשער הגבוה אפפ״י שלא יצא השער	שס	לסא
אעותיו של ישראל אופקלות ביד כותי ואחריותן על		
ישראל והלך הכותי והלוס לישראל על אשכון אהו		
הבא בהרשאה בשביל ליהנות אהשכר אינו בכלל ואשר	שס	לכב
לא טוב עשה		
המתכוין להנאתו ולא להזיק לאכרו ואמילי׳ ניזוק׳ אהו	שס	עב
האומר ס״מ לאכרו וקבל עליו אחריות דאחילה אש באאל		
בקונה גוכה כל דאי השטר ולא הדאיס שנתן בלבד		
אין השלים נאתן כנגד טענת נזלתו אאני ויש עדים		
אטלטלי דיתתי אשתעבדי לאלוה ע״פ או לא		
האומר לאכרו שלה שאני לוקח קאויה לך ולא אאר שלה זו אהו		
שנים האעידים בדיני נפש ת״ז שיעור גדול וזש שיעור קטן	שס	עא
ויש בו כשיעור לאייבו אהו שיעבדאו שניהם	שס	רכה

	שס	רכט
	שס	רכט
	שס	
	שס	
	שס	רלא
	שס	רלב
	שס	רלט
	שס	
	שס	
	שס

השער הא׳

נחלק לג׳ ענינים וזהו פרטן

א גרסינן בבבא מציעא פרק המקבל • רבא אשכחיה לאליהו דהוה קאי בבית הקברות אמר ליה מהו שיסדרו בבעל חוב אמר ליה גמר מיהא מיבה מערכין כתיב הבא ואם מך הוא מערכך ובי ב״ח כתיב ובי ימיך אחיך מה להלן מסדרין דהא כתיב ואם מך הוא מערכך חייהו מערכך אף כאן מסדרין וסדור בערכין הכי תנן ליה במסכת ערכין : מתני׳ אף על פי שאמרו חייבי ערכין ממשכנין נותנים לו מנין שלשים יום וכסות ״ב חודש ומטה ומצע ומנדליו ותפליו לו אבל לא לאשתו ובניו ואם היה אומן נוטבים לו שני כלים ושתי מגירות רבי אליעזר אומר אם היה איכר נותנין לו צמדו • חמר נותנין לו חמורו • היה לו מין אחד מרובה ומין אחד מועט אין אומרים למכור את המרובה וליקח לו את המועט אלא נותנים לו ב׳ מינין מן המרובה וכל שיש לו מן המועט המקדיש את נכסיו מעלין לו את תפליו ואחד המקדיש נכסיו ואחר המעריך את עצמו אין לו בכפות אשתו ובניו ולא בצבע שצבע לשמן ולא בסנדלי חדשי שלקחן לשמן ושיילינן בגמ׳ מ״ט נותני׳ לו מזון ל׳ יום דאם׳ קר׳ ואם מך הוא מערכך החייהו מערכך לו אבל לא לאשתו ובניו משום דכתיב הוא׳ מערכך ולא לאשתו ובניו מערכך • ותו גרסי׳ רבנן מ״ט פליגי עליה דר׳ אליעזר וכי הני לאו בלי אומני הוא • ומשני לאו בלי אומנו נינהו אלא נכסי׳ נינהו והלכת׳ כותיה ואע״פי שמשתכר בהן ונזון מהן אע״פ כן ימכרו עם שאר המטלטלי׳ בב״ד וינתנו לבעל חובן שאין אלו נקראי׳ נכסי׳ ועל מה ששנינו היה לו מין אח׳ מרובה וכו׳ שאיל בגמ׳ פשיט׳ כי היכי דסגי ליה עד השת׳ ליסגי ליה השתא ומשני מה הוא דתים׳ מצי אמר עד האידנא דהוה לי לאושולי הוו מושלי לי השת׳ דלי׳ לי לאושולי לא משבחנא מאן דמושיל לי קמ״ל :

מכל

ב גרסינן בבבא מציעא פרק המקבל רבה משמיה דר״מ ל״ל הך בריתא וכת׳ הכי מייתי סבר׳ ר״ת ומעמוהו • ולילא למימר לעולם מני סבר לר״ת לתין מסדרין והתנא ברייתא מיירי בחורת משכון ולא בפרעון כלמנקי ר״ת לרבנן למתני׳ ההיא לתנולא • דהא ולמי לא תפס : לתמני לתמרי׳ בגמר׳ אמ׳ קרא ומה מך הוא מערכך הוא ולא ב״ח פריך ומילך ופי׳ רש״י להיינו לרבנן למתני׳ • וכתבו התוס׳ ולפי׳ ר״ת לקמן לרבנן מנו מנרי דלין מסדרין ל״ל ומילך היינו הלי דמיבעיא להו מהו סדרו בב״ח מי גמי ברייתא לתמא לעיל לסדרין ע״כ • אלמא אפי׳ לר״ת סך ברייתא סברא ולמי למסדרין בפשוטה • **ומ״ש** הרב ז״ל לענין הלל לכיון דהני רבוותא מסכימי׳ כלם לדע׳ אמר הלי נקטינן • הוא לפי׳ הכלל שמסל בדרך הפסק שלו • ורמיתי לומר לכל ז״ל שרבינו מייר פסק שמסדרין • והטעם כיון שנחלקו בדבר בש״י ור״ת אין למפסקא לן הלכה לא מפקינן ממונא מספיקא ע״כ • ונראה מדברי׳ למטעם לתין מוציאין ממון מספק מסדרין :

*** א׳ ו׳ א״ב** לפי זה אם הטלוה תפס שהוא מוחזק משמע לתין מוציאין מידו לעשו׳ הסדור׳ אך אלו לא מצאנו לו חבר לר״ת בסבר׳ זו והוא יחידאה נגד כל חכמי ישראל הים מקום למה שכבר הודענו כל אחרוני הפוסקי׳ להסמן בזה על מה שכתב מוהרי״ק שרש קמ״ט דאפילו בענין ממון לא היה מני למימר קים לי כדברי היחיד דלא ככל חכמי ישראל ואפי׳ חפס הוה מפקי׳ מיני׳ וכו׳ ולא היה לך לחלו׳ על פסק הר׳ ז״ל אמר׳ הוא ז״ל עצמו כתב בזה הסי׳ סעיף מ״ח תשוב׳ הרשב״א ז״ל שלא אמרו מסדרין אלא במשכון אבל בבא ליפר׳ אין מסדרין להא קי״ל מיני׳ ואפילו מגלימא דעל בתפיה ע״כ : הרי שהסכים מכל וכל עם ר״ת וכיון דהוי הרי דברי ז״ל מתן לימ׳ לן אלי חפס המלו׳ לא מני למימר קים לי כותייהו : איברא דיש לי מקו׳ עיון על תשוב׳ זו דהרשב״א למהכא משמ׳ לס״ל אפי׳ מגלימ׳ לוקא הוא משום אין מסדרין ומפסיטי׳ אותה ממנו מ״מ ואלו בא אדם העזר סי׳ ס״ו הפי׳ הרב ז״ל בשם הרשב״א וז״ל שאלה זה שנהגו לכתו׳ בכתוב׳ אפי׳ מגלימ׳ לתכתפתי׳ אם הוא לוקח או שופרא דשטרא תשובה אם אינו מנהג וזה כתב קרוב הוא בעיני שזה שבת׳ מה שלא סולגלו אחרי׳ בלוקא . כתב ואומרי׳ לו פשוט ותגבה לה אבל כיון שהולגלו הכל לכתו׳ כן מסתבר׳ דשופר׳ דשטר׳ הוא ואינו בדעת שיכתבו בלוקא ופסיטו׳ ערומים ע״כ • ואין ספק לתוב לכתובה לא גרע משאר חוב דעלמא :

והשתא קשה טוב׳ כיון דס״ל להרשב״א באיל׳ תשוב׳ לתין מסדרין ומפר׳ למתי לתתם בגמר׳ ואפי׳ מן גלימ׳ לוק׳ הוא הילי נקטינן • הוא לפי הכלל שמסל בדרך הפסק שלו • ורמיתי לומר לכל ז״ל שרבינו מייר פסק שמסדרין • והטעם כיון שנחלקו בדבר בש״י ור״ת אין למפסקא לן הלכה לא מפקינן ממונא מספיקא ע״כ • ונראה מדברי׳ למטעם לתין מוציאין ממון מספק מסדרין :

ונתב הטור ז״ל בסי׳ ל״ז והגהות פסקו שמסדרין וכן כתב רב אלפס וכן היא מסקנת א״ה הרא״ש ז״ל וכתב ע״ז הרב ז״ל בס״י והרא״ש כתב דעת ר״ת בפסקו ולא הכריע ולא ידענת מנא ליה לרבינו שהרא״ש ז״ל הסכי׳ לדברי הרי״ף ומ״מ לענין הלכ׳ כיון דהרי״ף והרמב״ם והגאונ׳ והגך רבוותא מסכימים לדעת אחד אכי נקטינן ע״כ :

ואני בעיני אמינה היכי כתב ולא ידע מנא ליה לטור שהרא״ש ז״ל מסכים לדברי הרי״ף כי כפי הראי׳ הדבר מבוא׳ ממה שהביא בפסקיו בריית׳ דמייתי לעיל בגמר׳ דתני׳ לא יתכנו דברי׳ שעושי׳ דהן אוכל נפש וכו׳ ומסיים בה וכדרך שמסדרין בערכין כך מסדרין בב״ח וכו׳ • ואם איתא דסברתו כר״ת דמייתי בתר הכי לא ה״ל למכתב הך סיפא וכדרך וכו׳ דאתיא למ״ד מסדרין אלא ולאי מלמייתי לה בסתם הכי סביר׳ ליה וכן

מעיקרא מגלי דעתיה בסתמא בהכי אלא הכי מייתי סבר׳ ר״ת ומעמוהו • ולילא למימר לעולם מני סבר לר״ת לתין מסדרין והתנא ברייתא מיירי בחורת משכון ולא בפרעון כלמנקי ר״ת לרבנן למתני׳ ההיא לתנולא • דהא ולמי לא תפס : לתמני לתמרי׳ בגמר׳ אמ׳ קרא ומה מך הוא מערכך הוא ולא ב״ח פריך ומילך ופי׳ רש״י להיינו לרבנן למתני׳ • וכתבו התוס׳ ולפי׳ ר״ת לקמן לרבנן מנו מנרי דלין מסדרין ל״ל ומילך היינו הלי דמיבעיא להו מהו סדרו בב״ח מי גמי ברייתא לתמא לעיל לסדרין ע״כ • אלמא אפי׳ לר״ת סך ברייתא סברא ולמי למסדרין בפשוטה • **ומ״ש** הרב ז״ל לענין הלל לכיון דהני רבוותא מסכימי׳ כלם לדע׳ אמר הלי נקטינן • הוא לפי הכלל שמסל בדרך הפסק שלו • ורמיתי לומר לכל ז״ל שרבינו מייר פסק שמסדרין • והטעם כיון שנחלקו בדבר בש״י ור״ת אין למפסקא לן הלכה לא מפקינן ממונא מספיקא ע״כ • ונראה מדברי׳ למטעם לתין מוציאין ממון מספק מסדרין :

*** א׳ ו׳ א״ב** לפי זה אם הטלוה תפס שהוא מוחזק משמע לתין מוציאין מידו לעשו׳ הסדור׳ אך אלו לא מצאנו לו חבר לר״ת בסבר׳ זו והוא יחידאה נגד כל חכמי ישראל הים מקום למה שכבר הודענו כל אחרוני הפוסקי׳ להסמן בזה על מה שכתב מוהרי״ק שרש קמ״ט דאפילו בענין ממון לא היה מני למימר קים לי כדברי היחיד דלא ככל חכמי ישראל ואפי׳ חפס הוה מפקי׳ מיני׳ וכו׳ ולא היה לך לחלו׳ על פסק הר׳ ז״ל אמר׳ הוא ז״ל עצמו כתב בזה הסי׳ סעיף מ״ח תשוב׳ הרשב״א ז״ל שלא אמרו מסדרין אלא במשכון אבל בבא ליפר׳ אין מסדרין להא קי״ל מיני׳ ואפילו מגלימא דעל בתפיה ע״כ : הרי שהסכים מכל וכל עם ר״ת וכיון דהוי הרי דברי ז״ל מתן לימ׳ לן אלי חפס המלו׳ לא מני למימר קים לי כותייהו : איברא דיש לי מקו׳ עיון על תשוב׳ זו דהרשב״א למהכא משמ׳ לס״ל אפי׳ מגלימ׳ לוקא הוא משום אין מסדרין ומפסיטי׳ אותה ממנו מ״מ ואלו בא אדם העזר סי׳ ס״ו הפי׳ הרב ז״ל בשם הרשב״א וז״ל שאלה זה שנהגו לכתו׳ בכתוב׳ אפי׳ מגלימ׳ לתכתפתי׳ אם הוא לוקח או שופרא דשטרא תשובה אם אינו מנהג וזה כתב קרוב הוא בעיני שזה שבת׳ מה שלא סולגלו אחרי׳ בלוקא . כתב ואומרי׳ לו פשוט ותגבה לה אבל כיון שהולגלו הכל לכתו׳ כן מסתבר׳ דשופר׳ דשטר׳ הוא ואינו בדעת שיכתבו בלוקא ופסיטו׳ ערומים ע״כ • ואין ספק לתוב לכתובה לא גרע משאר חוב דעלמא :

והשתא קשה טוב׳ כיון דס״ל להרשב״א באיל׳ תשוב׳ לתין מסדרין ומפר׳ למתי לתתם בגמר׳ ואפי׳ מן גלימ׳ לוק׳ הוא הילי נקטינן • הוא לפי הכלל שמסל בדרך הפסק שלו • ורמיתי לומר לכל ז״ל שרבינו מייר פסק שמסדרין • והטעם כיון שנחלקו בדבר בש״י ור״ת אין למפסקא לן הלכה לא מפקינן ממונא מספיקא ע״כ • ונראה מדברי׳ למטעם לתין מוציאין ממון מספק מסדרין :

Digitized by Google

וכו׳ אלא לר״ח דיקהגו לכתוב בין לא נהגו לעול׳ וקא קאמר כהני׳ גמ׳:

ומ״ם דאיתי עול לרבינו ירוחם נתיב ו׳ ק״ב כת׳ רוב הפוסקי׳ הסכימו לאין מסדרין ולוקת הכל ואפי׳ מגלים׳ לעל כתפי׳ ולאין מחזירין לו כלום׳ הרי״ף והגאונ׳ והרמב״ם כתבו ופסקו ממסדרין וכו׳ וכמה פסקים כתבו ופסקו לאין מסדרין ולוק׳ הכל וכו׳ ע״ל׳ ומ״כ אחרי הגיר״ו סלמ׳ פסקי׳ סוברים בר״ם אפי׳ לא היו לובש כאשר כת׳ בתחל׳ ורא׳ מבוא׳ ליל המוחזק על העליונה:

ג מכל זה למדנו עלין פלוד כך הוא וכו׳ כל זה קרוב ללשון הרמב״ם ז״ל ברים הלכות מלוה׳ ומ״ש לא מלבש בגדי וכו׳ כן פסקו ז״ל כת״ר לר׳ ישמעאל ונלא כלמשמ׳ מבאר ר״ח ז״ל לפסק כרבי׳ ישמעאל והפעם כאלו הרא״ש ז״ל בפסקנו להר״ר לכ״ג ור׳ ישמעאל ור׳ עקיבא שיטה היא ולית הלכת כמ״ל פוניהו:

*** ב וראוי** לנו להתעולל על סבר ר״ת שפסק לליבא מילי לגא מני ליה בר׳ ישמעאל וכי ליה לי בלנא לאין הלכ׳ כשיטה והרי זה כלל גדול בכל הגמ׳ הות׳ וחשבתי אני כי סבר׳ כהרשב״ם בכת׳ בחסובותיו סי׳ מכפ״ת על מה שתמהו גדל הרמב״ם ז״ל שפסק בשמואל לאמר בל הנוסב בתענית נקר׳ חוטא כי׳ אלעזר הקפר ואוקימנ׳ בהבשיטה ז״ל נמצו היתה שיטה גמור כמו שאתה סבר׳ הא ליל שמואל לאמור הגא ופסק הכי וכו׳ ועול לאף בעבר הסיטה לא נתת לבב בכל מקו׳ שאמרו כלו אמרו לבר אתי׳ הגא לאין הלכה בחל׳ מנייהו אבל כל שאמרו כלו יש כשיטה וז״ל נמצו היתה שיטה גמור כמו שאתה סבר׳ הא ליל שמואל לאמר בל הנוסב בתענית נקר׳ חוטא כי׳ אלעזר הקפר ואוקימנ׳ בהבשיטה ז״ל נמצו היתה שיטה גמור כמו שאתה סבר׳ הא ליל שמואל לאמר הגא ופסק הכי וכו׳ ועול לאף בעבר הסיטה לא נתת לבב בכל מקו׳ שאמרו כלו אמרו לבר אתי׳ הגא לאין הלכה בחל׳ מנייהו אבל כל שאמרו כלו יש כשיטה ואין הלכה כמותו וכי לייקת אמלא כן בפ״ק לסוכ׳ גבי סוכה ליר׳ קבע וכו׳ ע״כ ומ״כ נאמר לר״ת לכיון לבר׳ לא אמ׳ אבי כלו אמרו לבר אתי׳ הגא לאין הלכה בחל׳ אלא כלהו סבירא להו וכו׳ מ״ה ליל׳ למלקיה מבעם שיטה ויש מקום לפסוק כן:

אך אחרי החפוש יקשה לזה להא הרי״ף מייתי הך מימר׳ לאבי להכא בפ׳ מפנין וכתב בהלית וקי״ל לכל כי האי גוונ׳ שיט׳ היא ולית הלכת כחל מנייהו אלא אע״ג דקאמ׳ אבי ליש׳ לבלהו סבירא להו וכו׳ ליישים כשיטה ואיך אפשר להריי״ף שהוא עמוד ההורא׳ נעלם ממנו חלוק זה לרשב״ם ז״ל ועוד אני תמיה עליו מהרמ״ר׳ שמבית מהרי׳ סנבה להא אע״ג דהת׳ אמרי׳ לכלב׳ כר׳ אליעזר וגם כב״ם אע״ג דקאמ׳ כלהו סבירא להו לירם קבע בעינן היינו משום דאמורא׳ פסקי הכי בהלית כדאיתא התם׳ והא דרשב״ם לבריו כת׳ הרשב״ם לאפי׳ הים׳ שיטה גמורה הא איכא שמואל לאמור׳ וכו׳ ומ״כ גם באומרים בלהו ס״ל הכי מנא לייק מהתיא דסוכה דלאו שיטה ממש היא לים׳ לבעול׳ לית הלכת׳ כחל מנייהו אי לאו דפסקי אמורא׳ ואדרבא אליבא לבר״ן לכתה להפך להיכא דקא׳ אמרו לבר׳ הם שיים בדברים׳ לגמרי ושמ׳ שאומ׳ לבכה״ג לא חשיבא שיטה ואפשר לחוי הלכת׳ כותייהו׳ אבל כל הוכא דאמרי׳ כלהו סבירי׳ כי הבא הוא שיטה שהיא קבלה ביד הגאונים׳ לית הלכת׳ כחל מנייהו מפני שאע״פ שהולכי בשיט׳ אי׳ אין כל דברים׳ שגונ׳ אינו מודיע זה לזה נכו׳ ולדברי הר״ן מוכחי לדברי הרי״ף ז״ל לפר׳ מפנין למייתי׳ באופן לאין מקו׳ למימ׳ שעל זה סמך׳ ר״ת בפסקו: אבל המ׳ אלא לסבירתו ז״ל הו׳ לאזיל אשיטתי׳ בפר׳ מיזהו מסך דף ס״ט גבי הא לאמר התם לאו הלכה אתמר אלא שיטה אתמר בתנו התם׳ אלא שיטה אתמר אומ׳ ר״ת למ״מ הלכ׳ כרשב״ג דהא אמרינן כל מקום ששנה רשב״ג במשנתינו הלכ׳ כמותו כו׳ הרי לדיליה כלל׳ להלכה כרשב״ג עדיף טפי ודחי כלל דשיט׳ ולפי בהמקב׳ כיון דמן הסוגי׳ מוכ׳ לרשב״ג ס״ל לליבא מילי אלא חזי לי׳ אלמ׳ כל ישר׳ דאיין לאוח׳ מילסל׳ מ״ה פסקי׳ כרשב״ג להלכ׳ כמותו במשנתו וכבר לקה זה הרב הנפקי ז״ל אלא כלל הוא: ואחר כך מתנין לו שמי מטות וכו׳ כתבו התוספות בדף

ב מכל זה למדנו שדין סדור בך הוא תחלה בשיתבע המלוה את חבו בב״ד אומרי׳ לו ללוה יש לך מעו׳ שתפרע לו אם ישיב ויאמר אין לי מעות אבל יש לי מטלטלין וכלים הצריכים לתשמישי וסדרו עמי ואפרענו מהם׳ אומרי׳ לו ב״ד הבא לפנינו כל מה שיש לך ובשהוא מביאן אין מן הדין שנחייבנו ליתן הכל למלוה והוא יפות ברעב ויעמוד ערו׳ מבלי לבוש אלא ב״ד מסדרין עמו על דרך זה׳ תחלה נותנין לו מזון שלשים יום וכסו׳ י״ב חדש מכסות הראויה לו לא שילבש בגדי משי ורקמ׳ שאם הדר לוטשן מפשיטין אותן ממנו ומוכרין אותן ונותנין מדמיהן כסו׳ הראויה לו לי״ב חדש ומן המותר פורעין את חובו כדתניא הרי שהיו נושין בו אלף זוז והיה לבוש איצטלא בת ק׳ מנה מפשיטין אותו ומלבישין לו איצטלא הראויה לו ואע״ג דתנ׳ משום ר׳ שמעאל כל ישראל ראוי׳ לאותה איצטלא שכל ישר׳ בני מלכי׳ הם ליה הלכת׳ בותיה ואח״כ נותנין לו ב׳ מטו׳ א׳ לישב עליה בשיאכל וא׳ לישן עלי׳ בדקתני בברית׳ ונותן לו מטה ומס׳ ומצע לעשיר מטה ומט׳ ומפץ לעני׳ דמפר׳ טעם׳ בפ׳ המקב׳ כי היכי דלהוי מסגי ד׳ אמו׳ אחר אכיל׳ שבן מדרכי הרפוא׳ ז׳ וכת׳ ואראב״ד ז״ל דהא מטה ומצע ומטה בכל צרכיה ר״ל בכר ובכס׳ ושאר כל הדברי׳ והכגדי׳ הצריכי׳ לה כדאמרי׳ בעלמ׳ ומס׳ מוצעת לתלמידי חכמי׳ ובמנחו׳ גרס׳ הציע׳ לו ז׳ מטות:

ג ומסתברי דה״ה דאי ליה ליה ללו׳ מטלטלין אבל אית ליה ארעא ולא שויא אלא בדי חובו לא יהבי׳ כלה למלו׳ אלא מסדרי׳ תחל׳ ללו׳ בסדר השני׳ כאן שאין לנו לחלוק בענין הסדור בין המגבהו קרק׳ או מטלטלי׳ שהרי ערכין נגבי׳ מן הקרקע ומן המטלטלין ובבלן נאמ׳ החייהו מערכך:

ד ומכל זה אין נותני׳ כלו׳ לא לאשתו ולא לבניו אף שהלך הלוה למדינ׳ אחר׳ ואף שחפס האש׳ מנכסי בעלה שהזין מרהם מוציאי׳ מיד׳ ונותני׳ ללוה׳ וכן פסק ה״ר משה זצ״ל וטעמ׳ דמלה׳ שכשם שבערבין מעט אשתו ובניו אע״פ שקדמ׳ לחוב המערי׳ ב״ח נמי אף שהיא מוקדמ׳ נחמעטו דהא גמרי׳ מיב׳ מיכה מערבין ויש מן הראשוני׳ שטעו ואמרו שאם קדמ׳ האשה למלוה שתשבע ותטול והשי׳ להם הר״ן ז״ל שנשתבשו שאין לאשה מזונות לעולם לא ממטלטלין ולא ממקרקעי׳ עד שיפרע המלוה ואף שהיא קודמ׳ דהלכה רווחת היא אבל לא לאשתו ובניו הלכ׳ לא תשבע ותטול וגם כת׳ הנני מוסיף לכם עוד ביאו׳ שטע׳ הדבר מפני ששעבודו של מלוה הוא מן התור׳ וכדעול׳ דאמ׳ שעבוד׳ דאורית׳ ומזונו׳ אשה ובני׳ מדרבנן ובראמרי׳ באש׳ התקינו וכו׳ ובראמרי׳ נמי תקינו מזונו׳ הח׳ מעשה ידיה הלבן אתי שעבוד׳ דאורית׳ ומבטל שעבוד׳ דרבנן וכל זה הוצרכנו לומ׳ באש׳ היושב׳ תחת בעל׳ שאע״פ שאשתו כמוב׳ עליו והיא בגופו אעפ״כ אין לה מזונו׳ אבל נתאלמנה המלוה קוד׳ לה ואע״ג שהי׳ מוקדמ׳ ולא משום דינ׳ נגעו בה אלא תיקון העול׳ וכדתנן אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם ומסתבר׳ דלא מבעל׳ שלא תטול האש׳ מזונות׳ שעתי׳ לזון מה׳ אלא אף לוהה אות׳ בשט׳ אעפ״י שקדמה הלואת מזונותיה בשטר להלוואתו של בעל בשט׳ אין הלוא׳ המזונו׳ נגבו׳ כלו׳ מנכסי הבעל עד שיפרע מלוה שלו מפני שאש׳ שלות׳ בשטר ואכלה היא נשתעבד׳ לבעל חוב ומנכסי׳ שלה הוא גובה שאם נתגרש׳ גוב׳ ממנ׳ ואם יש לה נכסי מלוג ב״ד מגבי׳ כתובת הנאה שבהם לב״ח ואין לב״ח על הבעל שום שעבוד בעול׳ ולא אמ׳ אלא שהו׳ חיי׳ במזונותיה

כל אימת שחרל׳ ונתם נתמ׳ למזונייכי הכהו׳ בכתוב׳ משום ליה שעבוד׳ ומ״כ אע״ג דאיהי אינ׳ חובד׳ למזונו׳ אלא לפרוע הב״ח מה בכך הרי הוא חייב לה המזונו׳ מן בעלה שעבוד׳ ויולאו מידו ויתנו לב״ח ליד׳ ואכתי למה יקל׳ ב״ח לדיליה כיון לבסיה׳ הוא משועבד׳ ושעבוד׳ למזונו׳ קדם׳ ויקם׳ זה יותר למה סבי׳ רבי׳ אם המלוה׳ של בעל הוא ע״פ ולוה׳ על מזונותי׳ ע״פ אם בשט׳ איזה ב״ח שיבא לגבות ראשון גובה ראשון בשו׳ שניה׳ וכו׳ חולקי׳ דאיהי במזונותי׳ מהם הוא שכבר נתתיי׳ לה אם מחנאי ב״ל אם מן הכתו׳ בכתוב׳ ומזונייכי ע״כ׳ וחיי׳ על עצמך כיון דהי׳ כב״ח משום לכתיב׳ ומזונייכי א״כ היאך יהוה לה מלוה ע״פ לבעל לנהי לגבי מלוה למזונו׳ ליד׳ אין לבעל שום שעבוד׳ הא לילי׳ מיה׳ הוא משועבד׳ מן הכתו׳ בכתוב׳ ולמה לא תתבע הי׳ ותקדם מכת שטרה למלוה ע״פ דב״ח לבעל והי׳ התן לב״ח ליד׳ אם לא מליא מידו מדר׳ נתן דהא דהי׳ מיה׳ יכולה למחול כדי לתוב לב״ח ליד׳ וכן נמי לא שנא לן בהא דר׳ נתן בלשהתוב הא׳ בשטר והשני ע״פ אם לא מיפב׳ כמ״ש רבי׳ כל זה בשע׳ כ״א׳ ופשיט׳ דלא עדי׳ ב״ח לבעל מלקוחו׳ כמו שנתבאר שם׳ ע״כ הגר׳ מהור בזה לבעול׳ הלי ומזונייכי שבכתוב׳ לא יהבי׳ ליה לישעבוד נשום לעקר השטר על מיוב הכתוב׳ והגלוני׳ נעש׳ וכל שאר מילי הורגלו הסופרי׳ לכתב׳ ומיי׳ מעקר שעבוד׳ השטר׳ ולפי שהוא חייב בזמזונו׳ מן המחור׳ לבעל׳ ז״ל אם מדרבנן לבר״ף ז״ל מ״ה נהגו לכתבו בכתוב׳ לשופר׳ והקנין הבקרי הוא על הכתוב׳ והכלוני׳ דומ׳ למה שכתב הרב ז״ל להגך שופרי׳ מיהם למזונות אלא לכתובה׳ ומאי למסיים רבינו אם מן הכתוב בכתובה ומזונייכי לרווחת המלוה קאמר׳ ורמב״ם ז״ל כתוף פר׳ א׳ כת׳ מלוה שבא להפרע אלא בפני הלוה כגון שהיה הלוה במדינ׳ רחוק׳ והפסה האשה מפלגו מנכסי הבעל כדי שחזון מהם מוציאין לותם מידה ונותנין לבעל חוב וכו׳ כאשר העתיק

רבינו

קי״ג ריש ע״א בפר״שום סיחומ׳ אלא אלא מטה המוצעת מטום דמוצעת לא שבקינן לה אלא א׳ כלאמר מטה ומטה ומצע וכו׳ והרב ז״ל בבי׳ כתב לאפסר למתני׳ דערכין מטה דקאמר אלא ב׳ מטות ומטה לנקט הוא שם המין ע״כ ולפירושו קשה לא״כ האי מוצעת לקתני קאי ממטה דקאמר ואי מטה הוא שם המין א״ל נרא׳ לכל המטל סמותנין לו הם מוצעו׳ והא מבריי״תא דהמקבל מוכת בסלי׳ לזוק׳ א׳ הוא מוצע׳ ליתן עליה לקתני מטה ומטה ומצע כדייק׳ המוכפו׳: ומ״ש רבינו בשם הראב״ד ז״ל כ״כ ג״כ הרב המגיד ז״ל בשמ׳:

ג ומסתברא דה״ה לאי ליה מטלטלין וכו׳ זו סברת רבי׳ והיא נכונה בטעמה והסכים בה הטור ז״ל:

*** ג ג ומילא** משמע דה״ה במעות אם אין לו ל״א מניחין לו מהן כדרך הסלור:

ד ומכל זה אין נותנין כלום לא לאשתו ולא לבניו וכו׳ הטע׳ שנתן רבי׳ משום דגמר מילה מיכ׳ כו׳ אי׳ מסריך להרמב״ם ז״ל לסבי׳ בפי״ב לאיסו׳ למזונו׳ לאורית׳ לאילו להרי״ף ז״ל לכבר׳ פי׳ הטע׳ שעבודו של מלוה מן התור׳ ומזונו׳ אשה ובני׳ מדרבנן׳ ובראמרי׳ באש׳ התקינו׳ ובראמרי׳ נמי תקינו מזונו׳ הח׳ מעשה ידיה הלבן אתי שעבוד׳ דאורית׳ ומבטל שעבוד׳ דרבנן׳ וה הוצרכנו לומ׳ באש׳ היושב׳ תחת בעל׳ שאע״פ שאשתו כמוב׳ עליו והיא בגופו אעפ״כ אין לה מזונו׳ אבל נתאלמנה המלוה קוד׳ לה ואע״ג שהי׳ מוקדמ׳ ולא משום דינ׳ נגעו בה אלא תיקון העול׳ וכדתנן אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם ומסתבר׳ דלא מבעל׳ שלא תטול האש׳ מזונות׳ שעתי׳ לזון מה׳ אלא אף לוהה אות׳ בשט׳ אעפ״י שקדמה הלואת מזונותיה בשטר להלוואתו של בעל בשט׳ אין הלוא׳ המזונו׳ נגבו׳ כלו׳ מנכסי הבעל עד שיפרע מלוה שלו מפני שאש׳ שלות׳ בשטר ואכלה היא נשתעבד׳ לבעל חוב ומנכסי׳ שלה הוא גובה שאם נתגרש׳ גוב׳ ממנ׳ ואם יש לה נכסי מלוג ב״ד מגבי׳ כתובת הנאה שבהם לב״ח ואין לב״ח על הבעל שום שעבוד בעול׳ ולא אמ׳ אלא שהו׳ חיי׳ במזונותיה

Digitized by Google

רבינו ונראה בעיני שלקח לומר כדי שתהון מהם משום לזוקת לזון מהם לעתיד מתליתין מילה לפי שכשבת ב"ח לבוא מוהו אינו יכול עוד לזונה על שיפרע לו אבל אם חפם על המזונות לשעבר בלי לפרוע למי שהלוה לם לזונה ין מולתי מיר משום דעד לותה שעה חייב הוא לזונותה והא כבעלת מוב ע: המזונו שעברו זכיון הפסה לו כל כמיניה דמלו לבעל להוצית מילה: ולא זו בלבד אלא אפי' לא משום כל שקלמו משולים למלו לבעל היא נוכה מחלה למי המחנו שעברו להרמב"ם ז"ל אלא יפה חיוב המזונות אלא מתלה על פה: אפי' בפ' בפרק ב' מלו הלכות אי שיש לו חובות הרבה כל שקלם מהו נוכה מחלה ומדין הרב המגיד ז"ל מכוונתו שאין חלוק בין מלוה בשטר למלוה על פה אלא כל הקולם זנה וכו' ועם שרבו המולקים עליו כאשר יתבאר שער ס"ת בע"ה: זו בונתו ז"ל ומ"ה דייק בלשונה לפי שתהון מהן וכו': ומה שחלק דבריו שאם המלו של בעל היה על פה והלוה' על מזונותיה מיזה מהן שיבא לגבות ראשון נוכה ואם בא שניהם כאחד חולקין וכו' נראה דבר פשוט לדיינו לוקה לשמת הרי"ף ז"ל למזונות לאו דאוריתא: ולאו להרמב"ם ז"ל למזונות דאוריתא ולפי לא גרע חוב הבעל על המזונו' לעל הסת מב"ח דיליה ע"פ ומי שזמן חיובו קודם גוכה ראשון כלתמרן מעתה איכא לאתמוהי טובא על הטור ז"ל שכתב בסי' ל"ו במה דברים אמורים במלו בשטר אבל אם היתה המלוה שעל הבעל על פה והיא לוחה לערוך מזונותיה על פה או בשטר איזה מהם שיבא תחלה קודם ואם בא שניהם כאחד חולקים וכו' בדברי רבי' והא איהו ז"ל כהרמב"ם ז"ל סבירא ליה למזונות דאוריתא בשאר הענתיק באבן העזר סימן ס"ט וז"ל שלשה מן התורה לכתיב שארה כסותה ועונתה לא יגרע שארה מזונותיה: כסותה וכו' הרי נראה בפירוש דדעתו כדעת הרמב"ם ז"ל ולא כסברת הרי"ף ז"ל וכיון שהיו' המזונו' הוא מן התורה הרי כל מה שאכלו' ע"ד אכילת חיי אל' אם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו ופתי חל' אם פחתו פחתו לאמצע: מ"ר יוחנן לא קני' הא ר' מאי' לאמר שיהי קונה והא ר' יהודל' לאמר שיהי אינו קונה וכו': מתכו עלה במערבא לר' יוחנן אליבא דר' יהודה וכי מי הוליעו לבעל חטין שיקנה חטין לבעל מעות מחקיף רב שמואל אי הכי אפי' חטין וקטין נמי לא מ"ר אבהו שאני חטין וקטין דשליחותיה קעבי' וכי בעל הבי' למי תלע לתנן אחד המקדיש נכסיו ואם מעריך את עצמו אין לו בנכסי' אשתו וכו' ואמאי לימא הכא נמי מי הוליעו לבעל שיקנה לבעו לאשה אלא לאו משום לאמרי' דשליחותיה קעבי' מ"ר אבא לא כל המקדי' נכסיו אין לעשו על נכסות אשתו ובניו וכו' מתקיף לה ר' אושעיא והלא תייבי ערכין שנו כאן ותנן חייבי ערכין ממשכנין אותן וכי דשתו של אדם על עצמו למשכנו אלא מ"ר אבא כל המקדיש נכסיו נעשה כמי שהקנה להם נכסי' אשתו ובניו מעיקרא ע"כ: ומתוך הענה שמוע' זריובנו בנקל דברי רבי' ודברי הרמב"ן ז"ל לכל עקר ר' אבא לתוויי תוכא דמערבא ולאוקומי סברת ר' יוחנן דלא אמרינן מי הוליעו לבעל המעות וכו' ומ"ה קאמר מעיקרא דהאי דאין לו בלבד שלבעו לשמן וכו' לאו משום דשליחותיה קעבי' הוא אלא משום דשאם מקדיש אין לעשו על נכסות אשתו ולפי שהקנו לאין לעשו נמי על עצמו מסיק דנעשה כמי שהקנה וכו' ולא פריכינן הו עלי' מילי אלמא הכי נקטינן לר' יוחנן דהלכתא כותיה: אמנם ראיתי בהגהת אשרי ז"ל דברים נתקשו בעיני וז"ל: ומהרי"ח תאמר דהאי דמסיק דכל המקדי' נכסיו נעשה כמי שהקנה וכו' דמשמע דוקא מקדיש ומעריך איכא למימר הכי אבל גבי ב"ח לא נראה דהחוייא בעלמא הוא אלא ה"ה דב"ח נמי לא גובה מכסו' אשתו ובניו מכל הנך דחשיב דמתניתין וטעמא משום דבלקיחתו לעתן זכו בהו דשליחותי' קעבי' כדאמרי מעיקר' וה"ה מוכר

בכסיו לא מכר כסותו פי' ר"י עכ"ל והוא תימא אלו מתי דקאמר דהא דב"ח לא גוב' מכסו' אשתו ובניו הוא משום דשליחותיה קעביד: דהא לא מסני חכי מעיקרא אלא לסיועא לאוכא דמערבא: ואמאי דמתקיף עלה רב שמואל מי סבי אפי' חטין בפטין וכו': מהדר רבי אבהו לתרוצי דאמרי חטין בחטין ומשום דשליחותיה קעביד ומייתי ראיה מכסו' אשתו כלו' דלוקא משום דשליחותיה קעביד אי' מ"ג אלא הוציאו אבל בחטין וקטה שעורין דשינה מדעתו ולאו שליחותי' קעביד סיון אלא הוציאו לא קנה בעל המעו' כתוב' דבני מערב': מלמת לפי סבר' ר"י אלא אמרינן הוציאו וכו': ע"כ ליפא למימר שליחותי' קעבי' ואי כדברי מהרי"ח לתין ב"פ נמנע מלגבו' מכסות אשתו אלא מטע' דשליחותי' קעבי': נמלא לייחא לדר' יוחנן והא לא אפשר: וכל הפוסקי' ז"ל פסקוה להלכ' מהלי חולק: ועוד לדיבת נפקות בהאי טעמא דשליחותי' עבי' הפך מאי דמסיק נעשה כמי שהקנה וכו' דלמעמא דשליחותיה עביד פון למיל' דמוכר קא זכיא ומעולם לא היה לבעל סוס זכות בה כדברי הרמב"ן ז"ל: מ"כ אפי' קנה לשמ' אחר שלוה אין ב"ח גוב' ממנו מפני שלא היה מעולם של הבעל אבל בעל קא זכת' למיל' בתר דנעשה וכו' דמשמע דבתר דנעשה מלוה אינו גוב' מכסו' בניו מהמות טעמ' גופי' דהמשמע דבל לב"ח נעשה כמי שהקנה לאם כסות אשתו ובניו מעקרא לומיל' דהמקדי' לסכל דבר מ' וחד טעמ' ניהו וזה אלו מעלי מעלי: ויש לי כאן מקום עיון: דמתני' דמסקינן הכא אין לו בכסות אשתו ובניו ומשמע דלוקא כסות שיש לה כבר אז אבל שלבעו ולקחו לשמ' אבל אם אין לה אחקים אז אפי' אין לה עוש כסות אין מסדרין לעשות לה כלו' דהוא ולא אשתו ובניו אמ' רחמי' לומי' למזונות: וקשה דהא כשנשאה מחיי' הוא בכסות ולרוב' לרבוותא הוא מלאוריית' לאפי' מקל הפוסקים במזונות דהון דרבנן ולא כהרמב"ם מודו בכסות דהוי מלאוריתא: ואפי' מאן דאמ' כסו' דרבנן לדברי הרמב"ן הא מיהא כבר נחיי' לה אז מתני' ב"ל אז מן הכתוב בכתוב' וכסותיכי: בלבם' רבי' גבי מזונו': והשתא כשנשאה קנ"ל שלוה כבר אל עליו חיו הכסות בכל עת: והרי חייב הוא לתת לה חלקים בימות הגשמים והיא מחכה בלאותיה בימו' התמ' כלתנן בהדיא פ' אע"פ והגע עצמ' אי אתי ב"ח לסלי בתחל' ימו' הגשמי' ואין לאשתו כסות לחיוב הסבור וחיוב הכסו' בלין כת' למה אינו נותני' לה נמי כסות הראוי לאותו הזמן ואל ונתחיי' לה מקוי' דהא לא אמי למזונות אלין מסדרי' לה לעתיד לעלין לא נתחיי' בכן משום לאין המזונו' מוכרחי' להיו' יחד בבת אחת' וביום הסלוה לא הגיע עדין זמן מזונו' של מחר: אבל הכסו' לרי' להיו' כלו' נמצ' בבת א' באותו הרגע הא' שתלבש אותו ואע"פ שהיא משתמשת ממנו לעתי' וכבר הגיע זמן חיובו משע' דלאוקמה כשאין לה כסות: ומ"כ כי היכי דמסדרינן ליה כסות של י"ב חדש אמאי לא מסדרינן לה נמי כסות הראוי לה כפי הזמן מפני חיובו שקלם לה: וכיון דבשע' דאשור חזכה בו שוב אין מקום אח"כ ליטלו ממנה שכבר קנאתו והוא שלה: וכן נמי קשה בענין שמטה המופשת ומחלקת אז מפן: דאמרי' לו אבל לא לאשתו ובניו: ואתמה' דבכלל חיוב הכסות הוא מטה מוצעת ומפן אז מחלקה וכו': כאשר נתבאר במקומו והביאו הרמב"ם ז"ל בפי"ג דאישות: ומ"כ כשבאי' לבדר אם קלמו נשואיה להנות' אמאי לא יהבינן לה נמי מטה מוצע' זכו' כאשר נתחייב לה בכלל הכסו' דחיוב זה הוא בכל עת ובכל שעה ובאותו הרגע עצמו שבא המלוה לבדר הוא חייב לה במטה וכו' ומיל היא זוכה בו להיו' שלה: ומלקתני בסתם בכל אלו לרוצה לאשתו ובניו משמע דבכל ענין אין נותנים לה כלום מזה רק מה שנתפרש ואין לו בכסות אשתו וכו' להיינו מה שבבר לבש' או מה שקנ' לשמ': אבל בלאו הכי אין שום חילוק בין קלמו נשואיה או ההלוה' ונם אם איכלה כסו' אינכך כלום: ואפי' עבר רשאי' ותחלת זמן הגשמים נרא' לאין מסדרין לה כסות: ולמה לא תקלם היא לחבוע הכסות שהוא חייב לה מכבר שהרי גבי מזונות אם לותה ואכלה קאמר רבי' שאין ב"ח ליל' גובה מפני שאין לב"ח על הבעל שום שעבוד אבל גבי כסות שהיא עצמה חובע' מה שהוא משועבד לה גר' דבר חיים למה אין מסדרין לה ולא כל מאי דמיעם קרא לו אבל לא לאשתו היינו לכל מה שלא הגיע עדיין זמנה לגבות כגון מזונות לעתיד וכהוה כה"ג אבל כשכבר הגיע זמן גבייתו כדאמרינן לא"ע למה לא תגבה: וכתב ה"ר יהודה ז"ל אם

במזונותי' כמו שהי' מתחלה בלו' שלא מתלח אותן והיא תובע' ממנו ופרע' לב"ח א"ל מצאיאי' ממנו מזונו' ונתני' לו מדר' נתן אבל שעבו' דמלו' מזונותיה עליה הבעל לא חייל לחיו' קודם' הלבך אעפ"י שקר' שטר הלוא' מזונותי' לשט' הלוא' חבעל אין הלוא' מזונתי' עלי' דבע' לא חיים להיו' קודם' הילבך אעפ"י שקר' שטר הלוא' מזונותי' לשט' הלוא' הבע' אין הלוא' מזונותי' נגבית כלל אך אם המלוה של בעל הוא מלוה ע"פ והלואת' על מזונותיה ע"פ או בשטר אי זה מהן שיבא לגבות ראשון גובה ראשון באו שניהם בא' חולקין דאיתי במזונותיה ב"ח הוא שבבר נחייב לה או מתנאי ב"ד או מן הכתוב בכתוב ומזונייבי:

ז ומסתברא דהא דאמרינן שאין ב"ח גובה מלוה מכסו' אשתו ובניו ולא בכלי' שצבען או שלקחן לשמן דוקא לקחן לשמן קוד' הלוא' אבל לקחן לאחר שלוקלא ובי תימא א"כ מאי אתא לאשמועינן פשיט' אמינא לך אנא טובא אתא לאשמועי' דסד"א כיון שלא לבש אותן ולא מסרן להם ולא זכה להם כי אם בדבור בלבד שלקחן לשמן עדין בנכסיו הוו ונכנסו תחת שעבוד המלוה קמ"ל דלא ותראיה בזה הוא דהגוזל קמא דאמר רבי אבא כל המקדיש נכסיו נעשה כמי שהקנה לאם כסות שלקח לאשתו ובניו מעיקר' ולפי דעתינו זה פסק הרמב"ן וזה אשר השיב לי יפה כוונת כי לפי ענין הסוגיא שבפרק הגוזל למאי דקס"ד מעיקרא שליחות' דיד' קא עבי' אשה זו מידו של מוכר היא זוכה ולא היה כו' לבעל נכסי' וסנדלים הללו מעול' ולמאי דמסקו' רבי אב' כל המקדיש נכסיו נעשה כמי שהקנו' לאם נכסו' אשתו ובניו מעיקר' הבעל זכה בהם מיד המוכר זהוא הקנה אותם לאשתו ובניו כיון דהלכה כר' יוחנן דאמר לא אמרינן מי הוליעו לבע' החטי' שיקנו' חטיו לבעל המעו' וסוגיא דשמעתא דר' אבא לתרוצ' לר' יוחנן איתם שמעי' מינ' דבע' זוכה מיד המוב' והם זכין מידו הילכ' אם לקחן אחר הלוא' וכת' לו דאקנ' וגם מטלטלי אגב מקרקעי גובה אות' בחוב ואם פחת אחת מן המדות הללו אינו גובה מהם ע"כ: וכתב רבי יהודה ברצלוני ז"ל שאם קנה האב לבניו ספרי' הרי הן בכלל ששנינו אין לו בכסות אשתו ובניו או במה שלקחן לשמן ומסתברא

לב"ח נעשה כמי שהקנה לאם כסות אשתו ובניו מעקרא לומיל' דהמקדי' לסכל דבר מ' וחד טעמ' ניהו וזה אלו מעלי: ויש לי כאן מקום עיון: דמתני' דמסקינן הכא אין לו בכסות אשתו ובניו ומשמע דבכל ענין אין נותנים לה כלום מזה רק מה שנתפרש ואין לו בכסות אשתו וכו' להיינו מה שבבר לבש' או מה שקנ' לשמ': אבל בלאו הכי אין שום חילוק בין קלמו נשואיה או ההלוה' ונם אם איכלה כסו' אינכך כלום: ואפי' עבר רשאי' ותחלת זמן הגשמים נרא' לאין מסדרין לה כסות: ולמה לא תקלם היא לחבוע הכסות שהוא חייב לה מכבר שהרי גבי מזונות אם לותה ואכלה קאמר רבי' שאין ב"ח ליל' גובה מפני שאין לב"ח על הבעל שום שעבוד אבל גבי כסות שהיא עצמה חובע' מה שהוא משועבד לה גר' דבר חיים למה אין מסדרין לה ולא כל מאי דמיעם קרא לו אבל לא לאשתו היינו לכל מה שלא הגיע עדיין זמנה לגבות כגון מזונות לעתיד וכהוה כה"ג אבל כשכבר הגיע זמן גבייתו כדאמרינן לא"ע למה לא תגבה: וכתב ה"ר יהודה ז"ל אם

Digitized by Google

קנה הלב ספרים וכו' גם הטור ז"ל לקה בבלבל וז"ל אמר לא הגרא' אלא
עליפי מספרים שלו וכו' כלומר שיתבאר בסי' ח' להרב אלברצלוני ז"ל נופיה
מסיק לפי' אם הוא ח"ח מיומניתן לו ספריו • וכתב על זה הרב ז"ל לבריו
ס"ל יהודה גרסי' בעיני שכיון שקנאם לבנין בכר זכו בהם ומיבעל חוב גוב
מהם להם כסות אין מעיירין אומו
ליוחר מי"ב חדש יוחלו לאשתו ולבניו
אפי' ליותר מי"ב מעיירין ע"כ •
ובאמת לכאורה הלבר קשה לסברת
הטור לגבי ליליה אמרי' כסות מ' בלבל הלריך
לו ותו לא ואלו גבי אשתו ובניו אמרי'
כמו' שלה' ובבע שבבעו לשמן לשמע
אפי' יש להם כמה מלבושים של חול
וגם לבע לשמן אחריס רבי אלת' כלם
הם שלהם אפי' שאינ' לריכי' אלא
מ' • אע"ג דשלו גובה ב"ח כל מה
שאינו לריך • ואם כן גבי ספרי' נמי
כיון שקנה לשמ' למה לא יהיו שלהם
אעפ"י שאין מניחין אותם לו •

אמנם ירלה בעיני לעק' הלב'
הוא לספרי' שקל לבנין
הם לבגדי שבת ותכשיטי כסף וזהב •
שיתבאר לינם בסמוך שאינם זוכים
בהם מפני שאין לשתו להקנות להם
לחלוטין וכו' • ה"ל גבי ספרי' אינן
כמלבוש החול למשמעת גמור ומקנה
אותן שישתמשו בהן על גמירת • אבל
הספרים שקנה לבניו אין לשתו
להחליטן להם שיהיו שלהם לגמרי •
אלא קנאם להם כדי שילמדו בהם
ועקר הספרי' עצמם יהיו שלו לאבי'
ולהשתמש גם הוא מהם בכל תפלו ולפיכך הם מתעבלים לב"ח • ואולי
אלו מהספרים שלו ממש שנתבאר לינם לעיל לאם אלו
ואינם מוחלטים לבנים • ומה שלתב רבינו מסתבר' לכסות לתנן ספרי'
אלא תנן לא תנן • לאם הרב ז"ל בב"י ואמר אין זה הכרע לתנא אלא כי
רוכלא ליזיל וליתני • ומא כסות והוא הדין לספרים ע"כ • ואמיהני היאך
גמר אומר אלין זה הכרע בלחייה אלומה כזו לתא קמני לא בכסות אשתו
ובניו ולא בבבע שבבעו לשמן • וקתני חו ולא בבגדים חדשים שלקחן לשמן •
והרי מבואר הלבר לסגדלים בכלל האמור הוא אלא ולאי נחיש אלא לומר
הני ולא אחריני :

ז ומסתברא דהא דאמרינן שאין ב"ח גובה וכו' • ה"ה בפרק א'
דמלוה כתב שרמה מי שחלק ואמר שאין דוק' אינן
מקנין זה לאשתו ובניו של זה אלא בגדי חול ומפני שלא יפסידום ערומים •
אבל בעל לאשתו מקנה הוא דין של חול דין של שבת וכו' : ועשה שמוכות
לזה מפני שהורע דין האחים בלבע שבבעו לשם נשיהם ובניהם שהוא ניסוס
בדלתי שלא אמרו אלא מה שעל נשיהם ובניהם ממש ואילו ב"ח אינו גובה
מהן ואפשר שאף בגדי שבת ומועד כן וכו' • וכתב עוד ואני חמיה על דברי
הרב למה לא כתב חלוק זה פרק ג' מהלכות ערכין וחרמין והביא דין המשנה
בחמש ו"ע עכ"ל • ויש לי לשמוה על מה שרגיל להבריח לבע שבבעו לשמן
נישום ואלו אבל אחין ממה שאמרו מה שעל נשיהם ממש וכו' • למשמע דם"ל
למה שעל נשיהם הוא בדוקא מה שהם לבושים ממש לאפוקי מה שאינן לבושין
לאע"ג לשון בגדים ומלבושים שלהם שמין אותם • ואת"ה א"כ היכי מתלק
בירושלמי בין בגדי חול לבגדי שבת למשמע לכל בגדי חול אין שמין • והא
ממאי לקאמר מה שעליהם משמע למה שאינו עליהם שמין אפילו הם בגדי
חול אלא על כרחין לריך לומר דהאי שעליה' היינו הבגדים שלהם וא"כ הוא
הדין מה שבבעו לשמן שהם שלהם • ולריך לאחוק לדעתו ז"ל למה שכבר
לבשו איזו פעם מקרי מה שעליהם דהיינו מה שהיה עליהם ולבשוהו • ובזה
יש לחלק בין חול לשבת • אבל מה שלא לבשו מעולם אע"ג שבבעו לשמן אמו
מה שעליהם מקרי • ובמה שמוה למה לא הביא הרב חלוק זה בהלכות
ערכין אפשר לומר לכיון למטעם אמרינן עלה לא גמר להקנו'
לחלוטין לשלא יוכל למכרן וכו' א"כ איכא למימר לומלי מעיקרא כשהקנה
אלו הבגדים המבודלים אסיק אדעתיה אולי יעטרך למעות ולא הקנה אותם
אלא אדעת שיוכל לנות על דעת שהב"ח יפרע מהם דמה לי על דעת שיוכל
למכרן או על דעת שיפרע מהן חובו • דהא והא מפני לרכו עושה כן • אבל
לענין הקדש לא אסיק אדעתיה מעיקר' כלל מזה וממילא גמר והקנה אותם
ולא עלה בדעתו מאז להפקיע הקנין אבל ההקדש • ולא דמי כלל למכירה •
ולפיכך לא כתב חלוק זה בהלכות ערכין והביא המשנה בסתם •

האמנם ראיתי להרא"ש ז"ל בתשובה אבוה כתב וז"ל • מה שעל
נשיהם ובניהם ובנותיהם אין שמין שמחבייסין להביאן לב"ל
ומחלי אהלי • ואיתאי בעמא לוקח בגדי חול אבל בגדי שבת שיוכלו להביא

ומסתברא דתנן תנן ספרים ולא תנן לא תנן :

ז ומסתברא דהא דאמרינן שאין ב"ח גובה מכסות אשתו ובניו
הוקא בכלים שהאש' לובש' אותן ביומות החול
אבל בגדים שלובש' בימי שבתות וימים טובים גובה מהן ב"ח את חובו והא
מילתא ילפינן לה מהתיא דגרסינן בבבא קמא פרק א' האמ"ן שחלקו מה
שעליהן שמין • מה שעל בניהם אינן שמין • ומה שעל בנותיהן אינן שמין •
וגרסינן עלה בירושלמי לא אמרו אלא בגדים של חול אבל של שבת שמין
ומהתי' ילפינן ב"ח ואזרריך לומר אם היה לאש' תבשיטי בסקוזהב שבורין
אותן ופורעין החוב למלות מהן שאין אלו עושי אותן לתבשיטין בלבד אל"א
עושה אותן לאחריות הזמן מפני שאינו מלה ומלה והילכך נדון אותן בשאר
בכסיו ומנבין אותן לבעל חובו וכן בזה דעת הר"ר משה ז"ל ושאר המורים
ז"ל ויש מן המורים שפסקו שאם היתי' האש' מבני טובי' וממשפחה מיוחסת
ש ש לה לעבב מלהגבותן למלוה אפילו מה שלובשת בשבתות וימים טובי'
וכן בענין תבשיטיה אפי' יהיה מכסף ומזהב לפי שאין אשה אלא לתבשיטי'
ושנינו עולה עמו ואינה יורדת עמו וכן מצוי בסבריא זו בתשובת הרי"ף ז"ל
וכל זה שדברנו מתבשיטיה אל יעלה בדעתך שנפרעין מהם אם הן
מהדברים שהמיא' הוא בנדוניתה לבעלה ולא מבמה שפסק הוא לה כי בבל
אלה אנו עתידין לפרש דיניהן בשער המיוחד להם :

ח ועדין יש לנו לברר אם מניחין לו ספריו פדרך שמניחי' לתפליו
וה"ר יהודי אלברצלוני ז"ל כתב בזה כי יש אומרים
שמניחין אותם לו אם הלודה ת"ח וצריכין לו אבל אם היה עם הארץ ויש לו
בנים ת"ח מיבי חכמי הצריכי' לתם בזה כבר אמרו אבל לא לאשתו ובניו אבל
לעצמו פיון דסלק בתיק בבבא בתרא אי איקרי ס"ת נכסי בענין טוער כל
נכסיו בל שכן לגבי ב"ח דלא איקרי נכסי : ואיבא מאן דאמר בס"ת דסר קא
בת יקו שבקינן ליה אבל שאר ספרים לא דאיבא מאן דאמר דאע"ג דלגבי
נותן לא מפקינן מידי הגנתן אלא בראיה ברורה ומלקא בתיקו לגבי ב"ח

פשיטא

שבבר זכו לעצמן כמה לבריס אמורים בבגדי חול וכו' • ומדקאמר שבבר
זכו לעצמן משמע דלאו מטעמא דלא ליכספו לאחויי לבי דינא הוא אלא
מטעם זכיה דמסתמא האב לו הבעל גמרו ומקנו לבו לשיזכו בהם לגמרי •
והמתין שרמו ולאי מחלו כיון לשתקו • וזהו לוקח בבגדי חול מפני שאינם
מכובדים אבל בגדי שבת המכובדי' מסתמא גם הבעלי' לא קנו אותם לגמרי
ולא זכו אותם לעצמם ולפיכך לא הוצרכו האחין למחות ועל כן שמין אות'
ומאלא מ"כ לפי טעם זה לכל בגדי החול שוים ואינם נשומים בין אותם
שעליהם בין שאינם עליהם כיון שאינם מכובדים • וגם אותם שלבשן לשמן
לחול מפני שבבר זכו בהם • אבל לטעם רש"י וחרא"ש ז"ל לעיקר המחילה
היא אלא לבייסן שיבאו הם עצמם לב"ל • א"כ בגדי חול נמי שאינם עליהם
שיכול להביאם לב"ל שמין אותם כמו בגדי שבת וכ"ש אותם שלבשן לשמן •

*** ז ומבאן** אני המיה על מה שכתב הרב המגקי ז"ל ומבגדים של
חול שמעינן להיכא דיהיב חד מן האחים מחנה
לאינים אחרינא וחזו אחין ואתקי למחילה הוא ע"כ • דהיינה לטעמא
דהרמב"ם מפני שבבר זכו בהן לבי היכי דהב' אין שמי' בגדי החול לפי
שהתיק' האחי הוא מחילה כיון לחזו דיהיב להו לגמרי הה"ל למתנה דעלמ'
לאינים אחרינא ואלו של שבת לא הוא מחילה משום דבעלי' עצמם לאו
דמתנה גמורה יהבי להו אבל לטעמא דשלא יתבזו בב"ל הא ולאי לא שיך
אלא לגנים ובגדיהם ובנותיהם מפני כבוד גופם אבל בשל שבת אע"ג דאבדים
יהיב להו לגמרי ואינהו חזו ואתקי לא מחלי ומתין אותן בב"ל ופ"ב כ"ש מתנה
דיהבי לאחריני • והרי הרב המגקי תפס טעם רש"י בתחלי' דבריו שבת מה
שעל בניהם ובנותיהם אין שמין ומטעמא פי' רש"י ז"ל שמתבייסין וכו' •
ומה שהביא בשם הרמ"ה ז"ל נר' שאינו ענין כלל לטעם רש"י ז"ל :

ח ועדין יש לנו לברר אם מניחי' לו ספריו וכו' • מחלוקת הגלויה
פאלו ז"ל הוא בעיני חמוה כי נחלו בהיא בעיא לקר' מי
שמת אי ס"ת איקרי נכסי או לא ולא מצא מקום לאחו' ראי' זו אלא מטעמא
לגבי נותן לא מפקינן מיניה אלא בראיה ברורה • אבל לגבי ב"ח עלין לבר'
שלא שעבד לבר זה וכו' למשמע דאלו הוה ברירא לן דס"ת לא איקרי נכסי
לגבי מחנה גם בב"ח לא היה גובה • אבל עקר טעם לגבי' בב"ח הוא משו'
דאיכא למימר דנכסי ניתהו • וכן משמע בהלי' מלבני רבי' יוחנן ז"ל בתיב
ו' ח"ב וז"ל כתי' הר"ר ברצלוני היה ח"ח אין נוחלין לו ספריו ואפי' ס"ת לפי
שהם נכסי' שב"ח גובה כמו שאינו בסוף בכורי' וכו' ~~שב"ח~~ וכן נראה במקומות
בית הכנסת שהם בכלל נכסי' וגובה מהם ומעשי' בכל יום שמוכרין אותם
וקונין וכ"כ ה"ר דוד הכהן בתשובה ודאמרינן בס"ת בעיא ולא איפשיטא אי
מקרי נכסי ההיא לגבי מחנה מיירי ע"כ • אלמא הכל תלוי במאי דאקרי
נכסי ולפיכך מקומו' ב"ה גובין אבל אי לא הוו בכלל נכסי לא היו גובין מהם
והולרך לומר דמאי דאיבעיא לן בס"ת הוא מפני שהיא מתנה וכו' • והוא
פליא אצלי • דכי אמר נכסי לפלוני יש בכלל דבור זה שני ענינים הא' שהוא
מה שנקרא בשם נכסים • והב' שיהא שלו וקנינו • והנה בס"ת לא נסתפק
לנו אם היא שלו או לא דודאי כיון שהוא מוחזק בו שלו הוא אבל הספק הוא

אם

אם נקרא בשם נכסי לשנאמר שנכנס בכלל דברי המוחן אז לא נקרא נכסי׳ ולפיכך אע״פ שם״ת זה הוא של המוחן מ״מ לא נתנו למקבל אפני שלא נתן אלא מה שנקרא בשם נכסים שכן פי׳ ואמר נכסי לפלוני ובחר משמעותיה לישנא אזלינן • אמנם בענין ב״ת אין הבשם גורס לגבות כי השעבוד לא בא מצד לשון השתעבד • אלא החורם זכותה למלוה שכל מה שהוא של הלוי וקנינו ממילא שתעבד למלוה יקרא איך שיקרא • ואם כן בין במקומות ב״ה בין בם״ת ושאר ספרים וכל מילי דעלמא אין לנו להשגיח אלא אם הם שלו אעפ״י שלא יקראו נכסים אין נכך כלום לאו שמא גרים וגוכה מהם זולת אות׳ שמנו חז״ל וזה לע״ל ברור ושמא ככל׳ זה כל שמבי׳ רבי׳ למהחי׳ שעת׳ לאוזפיה זוזי אחחיי׳ ואשתעבד׳ ליה כל הגמלא אתו וכו׳ אלא לבמה שהוסיף לומר ועליו לברר שלא שעבד לו לבר זה וכו׳ הורה על כונתו ז״ל על המופן שתמהנו עליו:

ט ובענין הסלור וכו׳ • טענות ר״ת

נאו בדברי התוס׳ ז״ל בזה הלשון מהו שיסלרו בב״ח פסק ר״ת בספ׳ היסר לאיומס לריבב״ח דהא רשב״ג במתניתין מסיק לעיל לאין מס לרין וקיל״ן הלכה כרשב״ג במשנתנו וכו׳ ורב׳ בר אבוה לא״ל לאליהו מה שיסלרו א״ל גמר מיכה מיכה גר׳ לר״ת הגרסי׳ מנין וכו׳ ובפ׳ הבג יל פליגי ר׳ יהודה ורבנן בעני והעשיר וחזר והעני דר׳ יהודה סבר נותן ערך עשיר ומפר׳ בגמרא דטעמא דרבי יהודה משום לכתיב ואם מך הא על שיהא במכותו מתחלתו על סופו מכלל דרבנן דפליגי עליה דרבי הוא ולא ב״ח וכו׳ ויש לאחו׳ דלרשיון הוא ולא בניו ואשתו • ועוד הביא רבי׳ דאמרי׳ בפ״ק דב״ק מיניה אפי׳ מקגלימא דעל כתפיה וכ״ת דהיינו שמפשיטין אותו גלימא דאלפא זוזי ויהבינן ליה גלימא אחרינא דחזיא ליה הא ליכא מילי דלא חזי ליה כרשב״ג דלעיל • ועוד דפסיק רב אלפס בפ׳ שמנה שרצים כרבי שמעון דאמר כל ישראל בני מלכים הם • ומיהו אמרינן התם דפסי׳ כר׳ שמעון ולא מטעמי׳ ורבנן דמתני׳ נמי מנו סברי דאין מסדרין ומיירי בבא ליטול בחורת משכון וכו׳ • וא״ת אמאי לא מייתי מרשב״ג דאין מסדרין וי״ל דסבר גמרא דסקלי׳ מילי דלא חזי ליה ויהבי׳ מילי דחזי ליה כמו שלמעלה לא היה יודע ואף ע״ג שסנינו ר״ג מתיר בשלו לא היה יודע דהוי דליכא מילי דלא חזי ליה • ומרבי עקיבא ור׳ אושעיא דאמרי כל ישראל רשויין לאותה מיטלטלה אין להוכיח דס״ל מסדרין דמיירי דגבה • בחורת משכון וכו׳ ע״כ • ודבריו ז״ל דריכין לי דאור חתלה במאי דקאמר וכ״ת דהיינו דמפשיטין אותו גלימא ויהבינן ליה אחרינא הא ליכא מילי דלא חזי ליה כרשב״ג וכו׳ • יש לתמוה דולמי כי קאמר וכ״ת דהיינו דמפשיטין וכו׳ כונתו לאקשויי על עצמו דלעולם מסדרין והאי דקאמר מגלימא דעל כתפיה לאו דמסלקינן לה מיניה מכל וכל אלא דשקלינן הך דשויא טובא ויהבינן אחרינא הפחותה ממנה כדרך הסלור • וכיון שכן הוא מאי דקאמר לאחות קושיא זו דליכא מילי דלא חזי ליה כרשב״ג • דא״ה דלרשב״ג ז״ל ליכא מילי דלא חזי ליה ודשיטתיה חזיל במאי דסבר אין מסדרין • אבל אמנ כי אמרינן דמפשיטין אותה גלימה ויהבינן ליה אחרינא • כמאן דסבר מסדרין קיימינן ולדידיה אין כל ישראל רשויין לאותה מטלטלא ונמצא ר״ת מוכריח הדבר בעצמו • ואו במאי דסליק אדעתיה דהבית דאמרי״ף ז״ל שפסק כרבי שמעון וכו׳ דדל מהכא מאי דקאמר בתר הכי דלאו מטעמיה וכו׳ • יקשה היכי הוה מצי סליק אדעתיה מעקרא דהרי״ף יפסוק במוחלט כר׳ שמעון דא״כ הוא יסחוב את עצמו • דהא דר׳ שמעון דאמר כל ישראל בני מלכים ע״כ אין מקום לסלור דליכא דלא חזי ליה וכדאתי ליה ר״ת דהיא דגלימא דאכתפיה • וכן מהאי טעמא דאי רב נחמן בגמרא דמאן דאמר דמסדרין • וא״כ אם יפסוק הרי״ף כר׳ שמעון היאך פסק בהדיא בהלכותיו הכא בהמקבל דמסדרין כדפסיק אליהו ז״ל דהוו תרתי דסתרן אהדדי דאי מסדרין וכל בני ישראל בני מלכים אין מקום לקחת ממנו כלום ומה גם דבפרק מפנין כתב הרי״ף ז״ל בהדיא דלית הלכתא ככל הני תנאי דהוו כשיטה • ואי במה שלאו התוספות מאי דמייתי ר״ת מעיקרא וקאמרי ויש לאחות הוא ולא בניו ואשתו וכו׳ קשה לפי זה כיון דע״כ דמאן דסבר מסדרין צריך למדרש הוא ולא בניו ואשתו • אם כן כי פריך בגמרא ואיך אמאי אם נקרא בשם נכסי׳ לשנאמר שנכנס בכלל דברי המוחן אז לא נקרא נכסי׳ ולפיכך אע״פ שם״ת זה הוא של המוחן מ״מ לא נתנו למקבל אפני שלא נתן אלא מה שנקרא בשם נכסים שכן פי׳ ואמר נכסי לפלוני ובחר משמעותיה לישנא אזלינן • אמנם בענין ב״ת אין הבשם גורס לגבות כי השעבוד לא בא מצד לשון השתעבד • אלא החורם זכותה למלוה שכל מה שהוא של הלוי וקנינו ממילא שתעבד למלוה יקרא איך שיקרא • ואם כן בין במקומות ב״ה בין בם״ת ושאר ספרים וכל מילי דעלמא אין לנו להשגיח אלא אם הם שלו אעפ״י שלא יקראו נכסים אין נכך כלום לאו שמא גרים וגוכה מהם זולת אות׳ שמנו חז״ל וזה לע״ל ברור ושמא ככל׳ זה כל שמבי׳ רבי׳ למהחי׳ שעת׳ לאוזפיה זוזי אחחיי׳ ואשתעבד׳ ליה כל הגמלא אתו וכו׳ אלא לבמה שהוסיף לומר ועליו לברר שלא שעבד לו לבר זה וכו׳ הורה על כונתו ז״ל על המופן שתמהנו עליו:

ט ובענין הסלור וכו׳ • טענות ר״ת

נאו בדברי התוס׳ ז״ל בזה הלשון מהו שיסלרו בב״ח פסק ר״ת בספ׳ היסר לאיומס לריבב״ח דהא רשב״ג במתניתין מסיק לעיל לאין מס לרין וקיל״ן הלכה כרשב״ג במשנתנו וכו׳ ורב׳ בר אבוה לא״ל לאליהו מה שיסלרו א״ל גמר מיכה מיכה גר׳ לר״ת הגרסי׳ מנין וכו׳ ובפ׳ הבג יל פליגי ר׳ יהודה ורבנן בעני והעשיר וחזר והעני דר׳ יהודה סבר נותן ערך עשיר ומפר׳ בגמרא דטעמא דרבי יהודה משום לכתיב ואם מך הא על שיהא במכותו מתחלתו על סופו מכלל דרבנן דפליגי עליה דרבי הוא ולא ב״ח וכו׳ ויש לאחו׳ דלרשיון הוא ולא בניו ואשתו • ועוד הביא רבי׳ דאמרי׳ בפ״ק דב״ק מיניה אפי׳ מקגלימא דעל כתפיה וכ״ת דהיינו דמפשיטין אותו גלימא דאלפא זוזי ויהבינן ליה גלימא אחרינא דחזיא ליה הא ליכא מילי דלא חזי ליה כרשב״ג דלעיל • ועוד דפסיק רב אלפס בפ׳ שמנה שרצים כרבי שמעון דאמר כל ישראל בני מלכים הם • ומיהו אמרינן התם דפסי׳ כר׳ שמעון ולא מטעמי׳ ורבנן דמתני׳ נמי מנו סברי דאין מסדרין ומיירי בבא ליטול בחורת משכון וכו׳ • וא״ת אמאי לא מייתי מרשב״ג דאין מסדרין וי״ל דסבר גמרא דסקלי׳ מילי דלא חזי ליה ויהבי׳ מילי דחזי ליה כמו שלמעלה לא היה יודע ואף ע״ג שסנינו ר״ג מתיר בשלו לא היה יודע דהוי דליכא מילי דלא חזי ליה • ומרבי עקיבא ור׳ אושעיא דאמרי כל ישראל רשויין לאותה מיטלטלה אין להוכיח דס״ל מסדרין דמיירי דגבה • בחורת משכון וכו׳ ע״כ • ודבריו ז״ל דריכין לי דאור חתלה במאי דקאמר וכ״ת דהיינו דמפשיטין אותו גלימא ויהבינן ליה אחרינא הא ליכא מילי דלא חזי ליה כרשב״ג וכו׳ • יש לתמוה דולמי כי קאמר וכ״ת דהיינו דמפשיטין וכו׳ כונתו לאקשויי על עצמו דלעולם מסדרין והאי דקאמר מגלימא דעל כתפיה לאו דמסלקינן לה מיניה מכל וכל אלא דשקלינן הך דשויא טובא ויהבינן אחרינא הפחותה ממנה כדרך הסלור • וכיון שכן הוא מאי דקאמר לאחות קושיא זו דליכא מילי דלא חזי ליה כרשב״ג • דא״ה דלרשב״ג ז״ל ליכא מילי דלא חזי ליה ודשיטתיה חזיל במאי דסבר אין מסדרין • אבל אמנ כי אמרינן דמפשיטין אותה גלימה ויהבינן ליה אחרינא • כמאן דסבר מסדרין קיימינן ולדידיה אין כל ישראל רשויין לאותה מטלטלא ונמצא ר״ת מוכריח הדבר בעצמו • ואו במאי דסליק אדעתיה דהבית דאמרי״ף ז״ל שפסק כרבי שמעון וכו׳ דדל מהכא מאי דקאמר בתר הכי דלאו מטעמיה וכו׳ • יקשה היכי הוה מצי סליק אדעתיה מעקרא דהרי״ף יפסוק במוחלט כר׳ שמעון דא״כ הוא יסחוב את עצמו • דהא דר׳ שמעון דאמר כל ישראל בני מלכים ע״כ אין מקום לסלור דליכא דלא חזי ליה וכדאתי ליה ר״ת דהיא דגלימא דאכתפיה • וכן מהאי טעמא דאי רב נחמן בגמרא דמאן דאמר דמסדרין • וא״כ אם יפסוק הרי״ף כר׳ שמעון היאך פסק בהדיא בהלכותיו הכא בהמקבל דמסדרין כדפסיק אליהו ז״ל דהוו תרתי דסתרן אהדדי דאי מסדרין וכל בני ישראל בני מלכים אין מקום לקחת ממנו כלום ומה גם דבפרק מפנין כתב הרי״ף ז״ל בהדיא דלית הלכתא ככל הני תנאי דהוו כשיטה • ואי במה שלאו התוספות מאי דמייתי ר״ת מעיקרא וקאמרי ויש לאחות הוא ולא בניו ואשתו וכו׳ קשה לפי זה כיון דע״כ דמאן דסבר מסדרין צריך למדרש הוא ולא בניו ואשתו • אם כן כי פריך בגמרא ואיך אמאי

פשיטא דאין מניחין לו את ספריו דמההיא שעתא דאוזפיה זוזי אתחייב ואשתעביד ליה כל הנמצא אתו ועליו לברר שלא שעבד לו דבר זה וכיון דלא תנן אלא שמניחין לו תפליו אין לנו כח להוסיף כ׳ בר דטעמא דמניחין לו לא מפני שהוא עוסק במצוה אלא הטעם מפני שהיא מצוה מיוחדת לגופו ודרך מלבושיהן ובשם שנותנין לו כסותו כך נותנים לו תפליו והבי מוכח בסוף מסב׳ בבורים דקתני למה אמרו הבבורים הרי הן נכסי כהן שהוא קונה בהן את העבדים והקרקעות ובהמה טמאה ובעל חוב נוטלן בחובו והאשה בכתובת׳ וספר תורה וקבלנו פירוש דבר זה וכן ספר תורה רוצה לומר שנוכה אותו הבעל חוב והאשה בכתובתה ע״כ:

ט ובענין הסדו׳ אשר פסקו חכמי ספר׳ בחלוי׳ שנסדר חולק רבי׳ יעקב ז״ל ופסק שאין מסדרין וסברתו הנה כתובה על ספר הישר:

י והיכא דהקדי׳ מנה לבדק הבית והוצרך הגזבר למשכנו עליהם מסדרין עמו דקי מאלן ברבי יוחנן דאמר נדר כתיב בערכין מה ערכין מסדרין אף הקדש מסדרין והבי איתא בפר׳ המקבל ואין צ״ל בהקדש דעבשו דאיתי׳ ממון עניים ואיתיה ממון הדיוט דמסדרין וכן הלכתא:

חלק ב

א והיכא דפריש בשטר החוב על מנת כן לויתי ממך מנה זה שלא תסדר עמי בחוב זה אלא שתגבי׳ אותו מכל נכסי ואפי׳ מגלימ׳ דעל כתפאי אן ספק בזה שנעקר מהם דין סדו׳ ליתי׳ דין סדו׳ אלא בשעבד׳ לו נכסיו סתם אבל זה שפיר׳ בפשטרו הוה ליה תנאי שבממון ותנאי קיי׳ ואין זה מתנה על מה שכתוב בתורה דמחילה היא זה ודע ומחילת ממון היא ותנאו קיים בהתיא דמכו׳ דגרסינן התם האומר על מנת שלא תשמטם לי בשביעית שאין שביעית משמטת אבל אם אומר לו על מנת שלא יהא בחוב זה דין סדור הוה ליה כאומר לחבירו על מנת שלא תהא שביעית משמטת דלא מהני שאין כח בידו לעקור חקי התורה:

ב וכן האומר ששעב׳ לדוכו כל נכסיו סתם אף על פי שבכלל כל יכנס כל מה שיש לו אין במשמעותו כי אם הראויין לו על פי דין תורה עד שיפרש תנאו בפירוש:

והיכא

קאמר הא׳ הוא שיהא במכותו וכו׳ דהוי לא כהלכתא לימא הא׳ הוא ולא בניו ואשתו כדקאמר לעיל • מיהו בהא איכא למימר דבעי למדחי דהו׳ אתא לגופיה כמשמעו׳ הלשון בעלמו דהיינו שיהא במכותו וכו׳ ולא שבא מסני הו׳ ולא אשתו ובניו היה מקוס לומר כיון דהוא מעוט הוא איכא למימר הוא ולא כל זולתו וממילא הוה לן למעוטי בניו ואשתו וגם ב״ת לדוקא הוא קאמר וק״ל •

י והיכא להקדיש מנה לבדק הבי׳ וכו׳ • כבר מייתי׳ לעיל שהוא מחלוקת אילפא ורבי יוחנן וגם הרמב״ם ז״ל פסק כר׳ יוחנן פ״ג דערכין • ומ״ש ומין ל״ל דהקדש דעכשיו לאיתיה ממון עניים וכו׳ עיין חלק ג׳ סימן כ׳ מה שקשק לי על זה:

חלק ב

א והיכא דפריש בשטר החוב וכו׳ •

טעם רבינו מבואר לכל לידע ומחיל לאו מתנה על מה שכתוב בתורה הוא ובלאמרינן בהזהב דף כ״א גבי האומר לחבירו ע״מ שאין לך עלי מנה׳ רב אמר יש לו עליו מנה • ופריך לימא רב לא מרבי יהודה לאמר בדבר שבממון תנאו קיים • ומשני אמר לך רב אנא לא מרי אפי׳ לר׳ יהודה ע״כ לא קאמר ר׳ יהודה אלא התם לידעה וקמחלה • אבל הכא מי ידע דמחיל • אלמא לרב דהלכתא כותיה כל לידע ומחיל תנאו קיים:

ב וכן האומר ששעבד לו כל נכסיו וכו׳ • איכא למילק כיון דקיימא לן דלרשיון לשון הדיוט כמבואר במקומו • וכל מלתא יתירא לטפויי אתא • א״כ הואיל ומן הדין הגמו׳ מבלי שום תנאי מפורש מסדרין ואינו משתעבד אלא במה שראוי׳ השתא לפי׳ דמשעבד כל נכסין אמאי לא נימא לאתא לשעבוד הכל לגמרי אפילו אותם שאינן ראוי׳ דאי לראוי׳ בלבד לא היה צריך ומאי שנא מהא דכתב רבי׳ גופיה בענין נאמנות שער כ״ו סי׳ ל׳ ומסתברא דאי כתב ליה בשטרא ואת מהימנת עלי לומ׳ לא נפרעתי ולא כתב לה כשני עדים ואף בלא שום שבועה אפ״ה אי טוען ליה לפרעים בינו לבינו לא משבעינן ליה וכו׳ עד דהא קי״ל כר׳ יהודה דדרים ל׳הדיוט ואם איתא דקא׳מרי׳ דבשבועה הוי נאמנה אע״ג דלא אתני הכי הוי לינא דליתחב׳ על שטרא ושקיל ונאמנו׳ בכה״ג לא אילטריך ליה למכתב אלא ודאי לאפטורי מכל שבועה קאמר דליהוי נאמן עליה ע״כ • הרי בהדיא דכיון דכתב מאי דלא צריך אמרינן דלמיפטריה אפילו משבועה היא ואע״ג דמן הדין היה חייב שבועה והיה מקום לפרש מאי נאמן בשבועה כשברת התולקי׳ להשכים עם הדין • מ״מ כיון שהוא דלא צורך משמע ליה להוסיף על הדין אתא הכא נמי נימא כיון דשעבוד כה״ג לא אילטריך ליה למכתב • ודאי להכניס כל מה שיש לו קאמר • ומה גם בהוסיפו מלת כל • ויקשה זה יותר דלשון הטור סי׳ ל״ז שכתב אבל במה ששעבד לו כל נכסיו אין בזה תנאי לבטל הסלור אלא היא׳ כונתו אלא על הנכסים הראוייס לו עפ״י עד שיזכור בהדיא תנאי הסלור • ואפי׳ אמר מגלימא דעל כתפאי לא אמר אלא על אילטלא בת ק׳ זוז וכו׳ דמשמע לאפי׳ כשפיר׳ שעבוד כל נכסיה וגם מגלימא וכו׳ • לא נשתעבדו כלם אע״ג דבלא שום תנאי היה הדין כן • והוא עצמו ז״ל • בסימן ע״א סעיף י״ב כתי׳ ואם האמינו עליו גובה בלא שבועה אפילו לא האמינו אלא בפתם ולא פי׳ כשני עדים וכו׳ ופי׳ הרב ז״ל הטעם משום דאי לאו הכי למאי המני׳ וכו׳ והדברים קי״ו אם להוציא ממון מיד הלוה לפי דבריו פרעו ואינו חייב כלו׳ אמרי׳ דמשום ליסנא יתרתא מפקי׳ מיניה כל שכן הכא דודאי הוא חייב ובהלואתו הוא נוטל • ושמא אפשר לומר דעקר טעמא דפטר בלא שבועה גבי נאמנות לאו משום שלא היה צריך לכתבו הוא דלא שייך זה אלא במלוה בשטר ואהני ביה משום דסמכינן אחזקא דשטרא דטענת שטרך בידי מאי בעי אלימתא היא ומן הדין לא היה צריך שבועה אלא להפיס דעתו של לוה הילכך כי כתב נאמנות אמרי׳ דפטריה אפי׳ משבועה משום דנקיט שטרא בידיה ובעיל׳ כל דהו מוקמי׳ ליה אחזקתיה אבל הטעם העיקרי דשבר דסתם נאמנות בלא שבועה משמע והיינו טעמא דמלוה על פה דאע״ג דליכא למימר ביה דאף בלא נאמנות נאמן בשבועה שהרי אף בשבועה לא היה נאמן אלא נשבע לוה ונפטר מ״מ כתב נאמנו׳ פטו׳ משבועה מפני שמשמעותו כי בסתם הו׳ נאמן לגמרי • וכן

Digitized by Google

כך בהלי מלכי ה"ם ז"ל בפטיו. מהלכות מלוה שכתב ל"מ בתמלוה בשטר דע"כ כי הימים בלא שבועה הימני' ולמי בשבועה לא היה לריך לנתמנותו אלא אפי' בתלוה ע"פ הלין שנוטל בלא שבועה וכו' דסתם נתמנות בלא שבועה מעמא ג"כ. אלמא הטעם הוא שלא להוציא הלשון ממשמעותו. אבל הכא גבי שעבוד כיון שיש מקום לפרש הלשון שיכיר עם לין המור. ואין מוציאין מותו חוץ ממשמעותו וגם לגבא חזקה מוקמינן לי' בדיניה אבל כל זה איננו שוה דהא עקר מלתא לבל ליכנס יתירא לאחויי אחת הוא בפ' יש נוחלין בהחיא דחנן מאתים זוז לפלוני בעל חובי ברתוי לו נוטלן ואת חובו לפריך ולילמא ברתוי לו קתמר ומוקי לה כר"ע כיון דלא ברי' וקאמר לטפויי מילתא אחי. וכו' ומוכיח מיני' מהר"ריק ז"ל ברש י"ל לפי אין הלשון מוכיח שאחלוון לייקי' לי' וכו' יהרי החם אמ' לרתוי והיכ מקו' לפר' הל' כמשמעותו שיתנו לו מה שהות רתוי כפי חובו אפי הכי אמרי' שאחכון זוגת המוד ויותר מן הרתוי כ"ם הכא אלא הי' ברי' לשעבד כלל ושעבד ולא אמר מלת רתוי אלא אמר לשון כולל כל נכסיו וגם הוסיף אפי' מן גלימתא דלא הוה לן לומר דלא כיון אלא דוקא לרתויים בלבד:

ג והיכא דמחייב אינש לחברי' ממון דהו' בשכר בתף ושכר פונדק ושכר דיוקנאות או שנתחייב לו מדין ערב בשם שמותר למשכנו בזרוע על כל אלה וליכנס לביתו וליטול משכונו כל זמן שלא זקפן עליו במלוה וכמו שאנו עתידין לפרש למטה כך נקל בחובו שאין מסדרין עמהם שכשם שנשתנה דינן. באלו כך נשתנה דינן בסדור ושעמא דמלתא ביון דלא כתיב בהו מעתה דנימא בהו דין סדור בנ"ש ומיהו דוקא ערב אבל קבלן מסדרין עמו ולא גרע משאר לוה והוה ליה כזקפן עליו במלוה שחזר דינו כלוה:

חלק ג

א גרסינן בפרק המקבל מתניתין המלוה את חברו לא ימשכננו אלא בב"ד ולא יכנס לביתו ליטול משכונו שנא' והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט החוצה כך היא הצעה של משנה זו שבא' להשמיענו בי עתה דברנו בזמן שהלוה מוציא ברצונו ומטלטלין לב"ד והוא רוצה שיכרו לו בית דין אך משנה זו היא נשנית בזמן שהלוה אינו רוצה להוציא כליו לב"ד או שטוען שאין לו מהם ובאה להשמיענו אם מותר לנו ליכנס לביתו ולמשכנו או אם מותר למלוה לנתח כלי הלוה מידו אם מצאו בחוץ עמהם וכל זה אפרה משנה זו כראיתא בגמרא אמר שמואל ושליח ב"ד מנתח נחוחי אינמשכוני לא וקתני לא ימשכננו אלא בב"ד מכלל דבב"ד ממשכנו אמר לך שמואל תני לא ינתחנו אלא בב"ד הא ליכנס לביתו ולמשכנו לא. פי' אין לנו ליכנס לביתו לא שליח ב"ד ולא המלוה בדגרסי' לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו הרי ב"ח אמו' הא מה אני מקיים בחוץ תעמו' והאיש אשליח ב"ד שהוא כמלוה ותניא כותיה דשמואל שליח ב"ד שבא למשכן לא יכנס לביתו ליטול את משכונו אלא עומד בחוץ והלוה נכנס לביתו ומוציא לו את משכונו שנא' בחוץ תעמוד והאיש ופי' מנתח ר"ל אם היו בידו של לוה כלים והוא עומד בחוץ שומטן ומנתחן מידו ונותנן ביד המלוה הא למד' ששליח ב"ד לא הותר לו כי אם נתוח בחוץ אבל המלוה אפילו נתוח נאסר גזרה שמא יכנס לפנתו וימשכנהו והוא אמו' בבך בדבתי' לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו:

ב ובתשובה לרי"ף ז"ל שאם הלוה אלם זרע מעלים ומעיז פנים מלפרוע את חובו שמות' להכנ' לביתו לדע' את

ב"ח אמוריהא מה אני מקיים אם חבול התבול שלמ' רעך בשליח ב"ד הכתוב מדבר. והולרך לומר חגאי היא וכו' • והשתא לדברי הרמ"ה ז"ל דבלא אסכת גוונא אחרינא ליכא דוי לליטול שליח ב"ד לביתיה למסכוניה אמאי לחיק נפשיה גמרא לומר לעבור בשני לאוין ולאוקומי מילתא כחגאי נימא להא והא מיירי בשליח ב"ד ובלא אסכת גוונא אחרינא עסקינן דמותר לו לשליח ליכנס לביתו. ולהא קאמר קרא דריחיה ורכב לא יחבול הא לדברים אחרי' חבול • וכן אם חבול התבול שלמת רעך קיים מלות השבת העבוט משום דברשות קעביד • מיהו בהחיא דריחיה ורכב ולא תחבול בגד אלמנה איכא למימר דניחא ליה לאוקומי קרא כפשטיה למיירי בב"ח ולעבור עליו בשני לאוין ומשום דמשמע נמי לכיון דאמרינן דריחי' ורכב ממעט דברים אחרים וכן בגד אלמנה הא של אחריה חבול • אין לן למימר דמאי דאסר בריחיה ובדרכב ובגד אלמנה מהיר בדברים אחרים ובשל אחריה ויוקא לקרא דומיא דגופיה לקרא וכי היכי דלא תחבול ריחיה ורכב ובגד אלמנה מיירי בבא למשכנו אחם הכי נמי מאי דלייקינן מינה כה"ג הוא • אבל בהחי' לאם חבול תחבול וכו' דמוקי לה ברייתא בשליח ב"ד • ולאי יקשה למה לי' לגמרא לומר לפליג אשמואל • והוי כתנאי • לוקמה כשמואל • ובלילכא גוונא אחרינא למשכוני • וי"ל דמלקאמר תנא כהוא אומר לא תבא אל ביתו הרי בעל חוב אמור הא מה אני מקיי' אם חבול התבול בשליח ב"ד וכו' משמע דמאי דאסר בב"ח שרי בשליח ב"ד והא ולאי דלא כשמואל לאי כשמואל ס"ל לאיכא מילי דבשליח נמי אסור להיינו ליכנס לביתו מקרא לוהאים ה"ל לתנא לפלוגי בשליח גופיה מיני' ובין ק"ל • והנה הרמ"ה ז"ל כתב בהמשך לשונו שמביא הטור ז"ל אע"ג דהאי מלתא לא אחמר בגמרא בהלי' ורבותינו נמי לא חזינן דאיירו בה חזינן דמכתב מאי דמסתבר לן דמלאכת שמים היא וכו' • ואם הוא ז"ל לא מצא ענין זה בגמרא בסכלו העמוק עמוק • מי ימצאנו • אך מ"מ אומר כי אני בעניי מצאתי לפי חולש עיוני כמך לסברתו ז"ל כי בה נתיישב' תמי הא היתה אללי גדולה לפוס מאי דפסקינן הלכתא כשמואל דאף שליח ב"ד נתוחי אין משכוני לא מהא דאמר דברקאלו מלאותה דף ל"ח ע"ל השב תשיב אין לי אלא שמשכנו ברשות ב"ד משכנו שלא ברשות ב"ד מנין ת"ל השב תשיב מ"מ חבו ל החבול אין לי אלא שמשכנו ברשות משכנו שלא ברשות מנין ת"ל חבול תחבול מ"מ • ובשלמא בהחיא דהשב תשיב ניחא דשייכא ביה ברשות ושלא ברשות משום למיירי בנתוח בחוץ כדפי' רש"י ז"ל לכתיב לעי' מיניה בחוץ תעמו' והאיש ואמרינן לקמן בהמקבל' בשליח ב"ד הכתוב מדבר • אלא ההיא דאם חבול תחבול היכי אפשר לומר בשם אין לי אלא ברשות הא סתם חבלה בדיתם משמע כדפי' רש"י ז"ל בהמקבל ולמוכח מברייתא דכתהוא אומר לא תבא אל ביתו הרי ב"ח אמור הא מה אני מקיים אם חבול וכו' ואין בדברים הוא

הטור למיירי בלאו • כבר אפשר לומר דאיכא ביניהו דלב"ח אסור להכנס לביתו ועובר בלאו ושליח ב"ד אסורא איכא גביה לאו ליכא: ומה שפי' רבינו לא יתחנו שאם ימלא בילו של לוה כלים בחוץ שומטן מילו וכו' כן פירשו רוב המפרשים ז"ל • והרא"ש ז"ל כתב שראה מפרשים שליח ב"ד מנתח לחוטי מנתח ומושכו וכופהו ליכנס לביתו ולהוציא לו העבוט החוצה וכו' ולפי פי' זה הא דאמרי' לב"ח נופי' אפי' מנתח לא יהיינו שלא ימשכנו ויכפהו אלו' ליכנ' לביתו לתת לו העבוט • משמע דאי אשליח אסכת בידי לו הוא כלוס בחוץ מלי שומטן מילו:

ב ובתשובה לרי"ף ז"ל שאם אלם ורע מעלי' וכו' • הטור ז"ל הביא תשוב' זו וגם לי' רבינו על דברי הרמ"ה ז"ל שכתב כי אזהר רחמנ' שליח ב"ד שלא ליכנס לביתו של לוה היינו היכא דאפש' ליה לב"ח לתתלומי מיני' בחוץ אחרינא אבל כי לא אפשר ליה לאתלומי בחוץ אחרינא אלא בהכי וכו' דינא הוא דליעול שליח ב"ד בביתי' ואי אסכת מידי והוא חזי מדינא למשכוני ממשכינן ליה וכו' ע"ל וכן כתב הרי"ף וכו' וקשה לי דאהא דקאמר שמואל ב"ד מנתח נחוחי אין • אבל משכוני לא • פריך בגמ' מתיב רב יוסף לא יתבול ריחי' ורכב הא דברים אחרים תבול. לא תחבול בגד אלמנה הא של אחרים תבול • ותרגמה רב פפא לעולם בב"ח ולעבור עליו בב' לאוין • ופריך הא ת"ש אם תבול תחבול שלמת רעך בשליח ב"ד הכהו' מדבר אהה אומר בשליח ב"ד או אינו בב"ח בשליח ב"ד לא תחבול אל ביתו לעבוט עבוטו הרי ב"ח אמורי' הא מה אני מקיים אם חבול תחבול שלמ' רעך בשליח ב"ד הכתוב מדבר • והולרך לומר חגאי היא וכו' • והשתא לדברי הרמ"ה ז"ל דבלא אסכת גוונא אחרינא ליכא דוי לליטול שליח ב"ד לביתיה למסכוניה אמאי לחיק נפשיה גמרא לומר לעבור בשני לאוין ולאוקומי מילתא כחגאי נימא להא והא מיירי בשליח ב"ד ובלא אסכת גוונא אחרינא עסקינן דמותר לו לשליח ליכנס לביתו • ולהא קאמר קרא דריחיה ורכב לא יחבול הא לדברים אחרי' חבול • וכן אם חבול תחבול שלמת רעך דברשות קעביד • מיהו בהחיא דריחיה ורכב ולא תחבול בגד אלמנה איכא למימר דניחא ליה לאוקומי קרא כפשטיה למיירי בב"ח ולעבור עליו בשני לאוין ומשום דמשמע נמי לכיון דאמרינן דריחי' ורכב ממעט דברים אחרים וכן בגד אלמנה הא של אחרים חבול • אין לן למימר דמאי דאסר בריחיה ובדרכב ובגד אלמנה מהיר בדברים אחרים ובשל אחריה ויוקא לקרא דומיא דגופיה לקרא וכי היכי דלא תחבול ריחיה ורכב ובגד אלמנה מיירי בבא למשכנו אחם הכי נמי מאי דלייקינן מינה כה"ג הוא • אבל בהחי' לאם חבול תחבול וכו' דמוקי לה ברייתא בשליח ב"ד • ולאי יקשה למה לי' לגמרא לומר לפליג אשמואל • והוי כתנאי • לוקמה כשמואל • ובלילכא גוונא אחרינא למשכוני • וי"ל דמלקאמר תנא כהוא אומר לא תבא אל ביתו הרי בעל חוב אמור הא מה אני מקיי' אם חבול התבול בשליח ב"ד וכו' משמע דמאי דאסר בב"ח שרי בשליח ב"ד והא ולאי דלא כשמואל לאי כשמואל ס"ל לאיכא מילי דבשליח נמי אסור להיינו ליכנס לביתו מקרא לוהאים ה"ל לתנא לפלוגי בשליח גופיה מיני' ובין ק"ל • והנה הרמ"ה ז"ל כתב בהמשך לשונו שמביא הטור ז"ל אע"ג דהאי מלתא לא אחמר בגמרא בהלי' ורבותינו נמי לא חזינן דאיירו בה חזינן דמכתב מאי דמסתבר לן דמלאכת שמים היא וכו' • ואם הוא ז"ל לא מצא ענין זה בגמרא בסכלו העמוק עמוק • מי ימצאנו • אך מ"מ אומר כי אני בעניי מצאתי לפי חולש עיוני כמך לסברתו ז"ל כי בה נתיישב' תמי הא היתה אללי גדולה לפוס מאי דפסקינן הלכתא כשמואל דאף שליח ב"ד נתוחי אין משכוני לא מהא דאמר דברקאלו מלאותה דף ל"ח ע"ל השב תשיב אין לי אלא שמשכנו ברשות ב"ד משכנו שלא ברשות ב"ד מנין ת"ל השב תשיב מ"מ חבו ל החבול אין לי אלא שמשכנו ברשות משכנו שלא ברשות מנין ת"ל חבול תחבול מ"מ • ובשלמא בהחיא דהשב תשיב ניחא דשייכא ביה ברשות ושלא ברשות משום למיירי בנתוח בחוץ כדפי' רש"י ז"ל לכתיב לעי' מיניה בחוץ תעמו' והאיש ואמרינן לקמן בהמקבל' בשליח ב"ד הכתוב מדבר • אלא ההיא דאם חבול תחבול היכי אפשר לומר בשם אין לי אלא ברשות הא סתם חבלה בדיתם משמע כדפי' רש"י ז"ל בהמקבל ולמוכח מברייתא דכתהוא אומר לא תבא אל ביתו הרי ב"ח אמור הא מה אני מקיים אם חבול וכו' ואין בדברים הוא

ג והיכא דמחייב אינש לחברי' ממון דהו' בשכר בתף ושכר פונדק ושכר דיוקנאות או שנתחייב לו מדין ערב בשם שמותר למשכנו בזרוע על כל אלה וליכנס לביתו וליטול משכונו כל זמן שלא זקפן עליו במלוה וכמו שאנו עתידין לפרש למטה כך נקל בחובו שאין מסדרין עמהם שכשם שנשתנה דינן. באלו כך נשתנה דינן בסדור ושעמא דמלתא ביון דלא כתיב בהו מעתה דנימא בהו דין סדור בנ"ש ומיהו דוקא ערב אבל קבלן מסדרין עמו ולא גרע משאר לוה והוה ליה כזקפן עליו במלוה שחזר דינו כלוה:

חלק ג

א גרסינן בפרק המקבל המלוה את חברו לא ימשכננו וכו'. דלא קי"ג ע"ל ומתוך הסוגיא מוכח כמסקנת רבינו דב"ח אסור אפי' בנתוח מדרבנן גזר שמא יכנס לביתו וכן כתבו התוס' וגם הרמב"ם ז"ל כתב בפ' ג' דמלוה ואפילו שליח ב"ד שבא למשכן לא יכנס לביתו וכו' א"כ מה בין ב"ח לשליח ב"ד שליח ב"ד יש לו ליקח המשכון מיד הלוה בזרוע ונותנו למלוה וב"ח אין לו ליקח המשכון על שיתן לו הלוה מדעתו ע"כ •

אך דאיתי לטור ז"ל סי' ל"ח כתב וז"ל ואם בא למשכנו לא ימשכננו הוא בעצמו שאם משכנו בעצמו עובר בלאו אלא ב"ד ישלחו שלוחם ואף שלוחם לא יכנס לביתו למשכנו אלא נמצא לו שום דבר בחוץ יקחנו וכו' והוא בעיני ל' מגומגם דהאי דקאמר ואם בא למשכנו לא ימשכננו הוא בעצמו מאי משמעותי' אי ר"מ' דלשו' משכון לאו דוקא דמשמע בבי' אלא הכול' לא יכנסו להיינו אפי' בחוץ הא לא אפשר דא"כ היכי קאמר שאם משכנו בעצמו עובר בלאו הרי נחוח היינו אסור אלא מדרבנן ולא שייך ביה לאו • ואי נימא לא ימשכננו ממש דהיינו בבית ומ"ה קאמר דעובר בלאו • א"כ לא הביא הטור לין נחוח אלא ב"ח כלל והרי יש מקום לטעות דמדקאמר לא ימשכננו משמע דוקא בבית אבל בחוץ שרי ואע"ג דמדקאמר גבי שליח בית דין דאף הוא לא יכנס לבית אלא אם נמצא לו בחוץ יקחנו משמע מכלל דלב"ח גם בחוץ אסור • מ"מ לריך הדבר להפרש דהא גם הרמב"ם ז"ל אמר א"כ מה בין ב"ח לשליח וכו' • והולרך לפרש דב"ח אין לו ליקח וכו' • ואלו הלשון

Digitized by Google

הא היכי מצינו למימר אין לי אלא ברשות למי איכא שום רשות לתבול בבית
לא ב"ת ולא שליח ב"ל • ולכאי רש"י ז"ל מגדולי התימה שכתב סתם חבלה
ע"פ ב"ד הוא לא שכיח לחלוף איני ליכנס בבית וליקח מטלטלין שלא
ברשות בע"כ • ואתמהא להא לשמואל להלכה כותיה אפי' ע"פ ב"ד סתם
חבלה אסירא מקרא דוהאיש •
והיכי קאמר בגמ' הך לאין לי אלא
ברשו' בבי הכך דהוו הלכה פסיקתא •
וליכא למימר דברשות היינו ערב
ושכר דאמרינן לקמן דמשכנין דהא
קרא לתבול תחבול בלום מיירי •
ועוד לתיכת לרש"י לערב איתיה
בהשבה כלום אבל לרבינו לאיתיה
בהשבה מאי איכא למימר • ולא
מלאתי ילי ורגלי ליסוב זה אלא ע"פ
סברת הרמ"ה ז"ל דהאי ברשות
ואלא ברשות כולה בטליה ב"ל מיירי
וברשות היינו היכא דלא אשכח
למשכוני בלאו הכי דבטליה ב"ל ברי
ואלא ברשות היינו כשמואל • לייקא
גמי דבקמייתא דהשב תשיב קאמר
ברשות ב"ל ואלא ברשות ב"ל • ואלו
בהך דתבול תחבול לא קאמר ב"ל
אלא סתם ברשות ואלא ברשות •
ובמאי למסיק רבינו לאין
לעשות כן כי אם
מלוחק גדול דלקה ומם שאני שלא
בא עליו דרך הלואה וכו' •
ד ד יש לי חקיר' בענין
פרעון המס אי
מהגינן ביה דין סדור או לא ולדעת
הרמ"ם ז"ל למייתינן בחל' הקול' לא
חבעי לן דס"ל דאמי אסירו' ועריבות
סדור דיון שום לגוף כי חבעי לן לרבינו דכשוף חלק הקולס מסיק דבער'
אין מסדרין דכי היכי דנסתנה דינו לענין מסכון ה"נ לענין סדור וליכא גביה
מיכה וכו' • מ"כ דמס נמי דין לאין דינו כדין לוה לענין מסכון נימא ה"נ
אין מסדרין ביה וגביה נמי לא כתיב מיכה • ומה שיש לי מהמבוכה בזה הוא
משום דרבינו מחני' אהדדי מס ולדקה למשמע לחד דינא אית להו • והנה
בלדקה חזינן דמשכנין עליה ובסוף הבער מסיק רבינו דממון עניים ליתי'
בחורם הגבה • ובשלהי החלק הא' קאמר לדבר פשוט דאין ג"ל בהקדש
לעבדיו לאיתיה ממון עניים ואיתיה מתון הדיוט דמסדרין וכן הלכתא •
וזה בעיני תימא דלפי מאי דכתב בסוף ת"ב דבערב ושכר כתף כמס שמות'
למשכנו בזרוע וליכנס לביתו כך נקל בחוב' שאין מסדרין ומטעמ' לא כתיב
בהו מיכה מ"כ גבי לדקה נמי ומון עניים נמי הוא לן למימר דכיון דהוחר
בה למשכן בזרוע וליכנס לביתו וגם איכה בכלל הגבת העבוט • יש להקל בה
נמי שאין מסדרין דהא מיכה לא כתיב בה • דהיא לנכר כתיב בערכין לא
נאמר אלא בהקדש בדק הבית • והיכי כתב בפסיטות דאין מסדרין בהקל'
דעבדיו והשתא למאן מדמינן ענין המס לדקה הואיל ורבינו כיילינהו
אהדדי או לערב כיון דלא כתיב ביה מיכה • ומסתב' דלמי טפי לדקה
שהוא דרכי לבור ואין בידי להכריע :

ג ויש לבאר מי שמותר למשכנם וכו' בדף קט"ו עמוד א' • והרמב"ם
ז"ל כתב הא דין זה בסוף פ"ג כתב הערב מותר למשכן בזרוע
וליכנס לביתו וליטול המשכון שנא' לקח בגדו כי ערב זר וכן מי שיש לו שכר
אבל חבירו וכו' ה"ז מותר למשכנו אלא ע"פ ב"ד ונכנס לביתו ונוטל המון
בשכרו וכו' ע"כ ואיכא למידק אמאי שביק עיקר יצאותא דלא חבא אל ביתו
דלייקינן מיניה לביתו אי אתה וכו' ומייתי קרא דלקח בגדו דולאי אינו אלא
אם מכתא בעלמא דהא לא מוכח מיניה למותר להכנס לביתו דלילמא לקח
בגדו היינו בחוץ ואפי' היתה ראיה יותר מפורשת מ"מ כיון דמיני' ליכא
לאוכחי אלא לערב ולא לשכר ה"ל לאתויי הך דלא חבא שהיא יצאותא כולל'
דמינה דייקינן לביתי אי אתה נכנס אבל אתה נכנס לביתו של ערב ולשכר כתף
וכו' • ושמא אפשר לומר דמשמ' ליה לרמב"ם ז"ל דאמא גופיה אצטריך
לאתויי מלקח בגדו מכו' דמהתי' דלא חבא אל ביתו ליכא לאוכחי דמלו' גופי'
מוחר להכנ' דכיון דסיפיה דקרא בתוך חבמוד והאים ומוקמינן ליה בטליה
ב"ל דאיתו נמי אסור להכנ' למשכן • מ"כ נימא דהאי דייקינן אבל אתה
נכנס וכו' • דילמא היינו דוקא לשליח ב"ל דהא מותר לו ליכנס אבל מלוה
עצמו לעולם אסור מ"ה מייתי קרא דלקח בגדו דלא מיירי כלל בשליח ב"ל
ואחרי האי קרא לגלוי דליוקא לביתו אי אתה נכנס אבל אתה נכנס וכו'
הוא אפי' לב"ח עצמו • וא"כ הדבר שוה בין בערב בין בשכר ומכיון שעקר
הגלוי הוא מקרא דלקח בגדו לפיכך הביאו הרמב"ם ז"ל • והרב המגוקי ז"ל
כתב על פריעתא זו לשון מגומגם בזה המוסח ת"ר לביתו של ערב ושכר כתף
וכו' כל הני טעמא דילהו דלא כתיב בהו מיכה מיהו קבלן מסדרין דלא גרע
משאר לוה וכ"כ בספר התרומות ע"כ ולא הבינותי מה ענין דלא כתיב בהו
את מצפוניו ואפילו על ידי שליח ע"א בראמ' ממשכנין על הצדקה וכן אנו
עושי' בצרכי קהל ובגורמות ע"כ ואין לעשות כן כי אם מדוחק גדול דצדקה
ומס שאני שלא באו עליו דרך הלואה ולא נאמ' בהן בחוץ תעמו' והאיש אבל
מלו' שהזהירה תורה אותנו עליו בכך אינבידינו כה לעקור מצו' ז אלא בקושי
גדול ושיהא בוונת הב"ד לשם שמי' כדאמר שמעתי שב"ד מכיון עונשין שלא
מן הדין ולא לעקור דבר מן התורה אלא לעשות סייג לתורה :

ג ויש לבאר מי שמותר למשכנם וליכנס אף לביתם ועל זה גרסינן
בפרק המקבל ת"ד לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו לבירתו
אי אתה נכנס אבל אתה נכנס לבירתו של ערב ובן הוא אומר לקח בגדו כי
ערב זר ובעל נבריה חבלהו לצד שני לביתו אי אתה נכנס אבל אתה נכנס
לשכר כתף לשכר חבר לשכר גמל לשכר פונדק לשכר דיוקנאות שאף על פי
שחוב עליהן לפרוע מותר ליכנס לביתם ולמשכנו יכול אפילו זקפן עליו במלוה
ת"ל כי תשה ברעך משאת מאומ' כל דב' במשם' ומסתבר' דהקבלן דינו בכל
דבר כשא' לוה דלא גרע מזקפן עליו במלוה שאי אתה רשאי ליכנס לביתו
אלא יתנהג עמו בכל דבריו בלוה :

חלק ד

א גרסינן בפרק המקבל מתניתין אלמנה בין שחיא עניה בין שהי'
עשיר' אין ממשכנין אותה פי' אעפ"י שהתרנו לשליח ב"ד
לנתחה הלוה בחוץ הני מילי לוה זכר אבל אלמנה שלותה אף שליח ב"ד אסור
לנתחה בחוץ ואין צ"ל שאסור לשליח בית דין לבלמלוה ליכנס לביתה ולמשכנה
דודאי כי כתיב לא תחבול בגד אלמנה לטפויי מלתא אתא אפילו על ידי
נתוח ואפי' על ידי שליח ב"ד דשרי לשאר לוה זכר בדיר' אסור וכתתנ' אלמנ'
אין ממשכ' אותה וכו' והאי אין ממשכנין אותה אין מנתחין אותה ר"ל
ובדתני שמואל דפשי' דלא גרע מזכ' שאין ממשכנין בביתו אפי' שליח ב"ד
וכן

מיכה אלא דין הברייתא דנאמר לענין הכנס לביתו למשכן דהבטא לאו לענין
סדור מיירינן • וטעם כל הני הסנויי' דברייתא לביתו של ערב ושכר כתף
וכו' • מפורש בברייתא עלמה מדיוק' לביתו אי אתה נכנס ומרמית לקח
בגדו • ואם נתכון להביא דין רבינו בסוף שער א' לכי היכי דנסתנה דין
ערב ושכר כתף אלא הכנס בבית •
ה"ל לענין סדור • לסונאסמוס מאל
והסתי' כונתו ביותר והיה לו לפרש:

חלק ד

א גרסינן בפרק המקבל
אלמנ' דין שהיא
עניה וכו' בדף קט"ו אפלגו ר'
יהודה ור"ש לר' יהודה אמר דין
שהיא עניה דין שהיא עשירה
ממשכנין ור"ש אמר עשיר' ממשכנין
אותה עניה אין ממשכנין אותה
שאתה חיב להחזיר לה ואתה מעית'
שם רע בשכנותיה ופריך למימרא
לר' יהודה לא דרים טעמא לקרא
ור"ש דרים והתניא לא ירב' לו נשים
ר' יהודה אומר מרבה הוא ובלבד
שלא יסור ר"ש אומר אפי' א' ומסירה את לבו לא יסאנה וכו'
לעולם ר' יהודה לא דרים טעמא
לקרא ליכתוב לא ירבה ולא יסיר
לכתב דתמנ' למה לי אפי' א' ומסיר'
את לבו וכו' נראה מבואר לר' יהוד'
דסבר דין שהיתה עניה דין עשירה
לא דרים טעמא דשם רע • ולפי זה
קשה מה שפי' הרמב"ם ז"ל במתני'
ז"ל ואסור למשכן האלמנ' משו' חשד כשתעבר אלא המשכן אותה בשביל
המשכון שלה שיארע ביניהם קלקול ולפיכך השוה בלבד העניה והעשירה
ע"כ ויהרי אלרב' מה שהשוה העניה והעשירה הוא משום דלא דרים טעמא
לחשד דאי מהאי טעמא לוקא עניה ולא עשירה ואם איתא דמ"ד דין עניה
דין עשירה מני דרים טעמא לחשד מאי לוקאיה לגמרא לומר לר' יהודה לא
דרים טעמא לקרא • הא כיון דאשכנן גבי לא יסור דדרים נימא ה"נ דדרים
טעם כולל דין לעניה דין לעשירה • מיהו בהא איכא למימר דניחא לסתם
גמרא לומר דלא דרים ר' יהודה בעלמא טעמא לקרא דאי דרים מיקמי ליה
מאי דקאמר לר"ש דא"כ אמאי אצטריך קרא למימר טעמא דלא יסור דהא
ר' יהוד' לא מוקי לה לאפי' אח' ומסירה וכו' • אלא ודאי דלא דרים ר' יהודה
טעמא: ובעקר דברי הרמב"ם ז"ל ספיר' כן על המשנ' אפשר לו' דהוקשה
לו מה שהקשו בתוס' דבבור אלמנה ביקשהיא עני' וכו' לכי פריך לעי' לשמואל
דאמר ושליח ב"ל נחוני אין וכו' מהיא דלא תחבול בגד אלמנה הא של
אחרים חבול אמאי לא פריך מהך מתני' דאלמנ' בין עניה בין עשירה אין
ממשכנין שנא' לא תחבול דמשמ' דוקא אלמנה אבל אחרי' חבול וכ"ש
לר"ש דלא אסר אלא דוקא בעניה • ובעלי התוספות תירצו מה שתירצו והוא
ז"ל מה שתפס לעקר ביסוב זה הוא לומר דמקשה מאותה ברייתא משום
לקחני בהדיא הא של אחרים חבול דמשמע דמתיר חבלה ממש לאחרים •
דאלו הך מתני' דקאמר אלמנה וכו' אין ממשכנין כי היכי דמפרשינן אידך
מתני' קמייתא לא ימשכנו אלא בב"ל דהיינו לא יכתבנו ה"ל הך דקתני אין
ממשכנין באותו הל' עצמו ודאי היינו אין מנתחין ומשום הכי לא פריך מינה •
אהא דקתני שנא' לא תחבול בגד אלמנה לגומר דלפינן נתוח מחבלה דכי
היכי דאסר קרא חבלה הכי נמי ילפינן מיניה איסור נתוח • והשתא ע"כ
לומר דאזלינן בתר טעמא דכיון דמשום חשד נגעו בה כך הוא בניתוח כמו
בחבלה • אלא מתני' דאסר ניתוח כמו חבלה גבי אלמנה ע"כ דרים טעמא
לקרא • מעתה קשה טובא היכי קתני בין עניה בין עשירה הא טעמא דאתה
משיא שם רע לא שייך אלא בעניה דשייכא בה חזרה ולא בעשירה כדדרים
ר"ש ע"כ גזר הרב ז"ל דולאי מתני' דמשוה עניה ועשירה בין למשכן בין
לנתוח לא דרים טעמא לקרא כגוונא דדרים ר"ש מחשש החזרה אלא חשש
אחר יש הכולל את כלן והיינו שנתעכב אצל הממשכנו וכו' • ולא משני הכי גמר'
לר' יהודה מטעמא דלתבינן: דוהאי כי כתיב לא תחבול בגד אלמנה לטפויי
מלתא אתא אפי' ע"י נחוש וכו' • גם הרב ז"ל בד"י הביא בשם הרב המוקי
ז"ל שכן כתב הרא"ש ז"ל בתוס' דבא לאסור נתוח המותר במקום אחר ואף
ע"ג דסתם חבלה בבית משמע אם אינו ענין לחבלה שבבי' תנהו ענין לנתוח
ע"כ • והנה בעלמא להרמב"ם ז"ל אפשר למפיק נתוח מטעמא דקרא
כדכתבינן לעיל לכך שייך בנתוח כמו בחבלה אבל לומר דעקר קרא אתא
לנתוח משום דולאי לטפויי אתא כדברי רבינו ובאם אינו ענין לחבלה כדברי
הרא"ש ז"ל באמת הוא דבר קשה דאיך אפשר להכחיש גמרא ערוכה דמוקי
לעיל לשמואל האי קרא דלא תחבול לעבור בשני לאוין ע"כ היאך נאמר אם
אינו ענין לחבלה הא ענין ועניין הוא לחבלה להוסיף עליו לאו אחר • שוב
ראיתי

Digitized by Google

רמיחי לשון הרב המגמוקי ז"ל במקומו וקולס הביאו דברי הרמב"ם והרא"ש כתב ולא תתבול וכו' אפי' לאדם אחר אסור למשכן מביתו כלומרן לעיל מלא תבא אל ביתו וכו' אלא לעבור עליו בשני לאוין כן כתב הרשב"א ז"ל אמר המחבר ומדברי הרמב"ם ז"ל נראה דלא תחבול באלמנה אפי' בתוך משום וכו' עד אם אינו ענין לתבלה שבבית שאסור במקום אחר תנהו ענין לנחות ע"כ • אלמא הרשב"א ז"ל פליג אהרמב"ם והרא"ש ורבינו לענין נחות וסבר דלא אתא קרא אלא לגאו אחר • והיינו משום דולמי הא מוקמינלי בגמ' אליבא דשמואל ודברי רבינו והרא"ש עריכי לימוד • וגם התוס' ז"ל בדבו' דמייתי' כתבו ואע"ג דאלטריך לשני לאוין לשמואל מ"מ מסתבר דעקר קרא אתא לאסורו נחות דשרי בעלמא ולא לגאו יתיר לחוד : ובמאי דכתב הרמב"ם ז"ל שאם קבל מחזירי' לה מיד וכו' קשה לי מ"כ מאי פריך בגמ' לשמואל לא תחבול בגד אלמנ' הא של אחרי' חבול • והולרך לומר דאתא לשני לאוין • לימא אילטריך לומר גבי אלמנה לא תחבול כי היכי דלימא דאי עדיף לא מהני ולריך להחזיר מיד דאגו לאחרים אי עדיף מהני דאגו אלא הבא אל ביתו ניתקו הכתוב לעשה ואינו מחזיר אלא של לילה בלילה ושל יום ביום כדמייתי הרב ז"ל בכ"מ ובכה הריב"ש ז"ל סיגין הפ"ח ומאגו לא הוה דחיב לא תחבול גבי אלמנה וה"ה גבי אוכל נפש הוה אמינ' דהו נמי אי עדיף מהני מפני הלאו הכללי של לא תבוא שניתק לעשה וכ"ע : והוא תימא למה אסר משכון אלמנה בשע' הלואה וכו' • רוב הפוסקים ז"ל תמהו על פסק זה של הרמב"ם ז"ל והרמב"ן ז"ל השיגו וגם הטור ז"ל וכן הרא"ש ז"ל הובאו עם הרב המגיד ז"ל להכריח דבשעת הלואה מותר מדקאמר ר"ש דבעינן אכור מהני הש רע ואי מטמא ליתיה אלא בממשכן שלא בשעת הלואה לחייב להחזיר לאלו בשעת הלואה לא שייך ביה חזרה וא"כ אין מקום לחשד : ולי אפשר לאיהו ז"ל אז ל לבטהיה על הדרך לכתבינן לעיל דהא קרא לא אסר אלא חבלה בבית ואפ"י כן אסרינן נמי נתוח דב"ל וילפינן מינה מטעמא דקרא דחשד הקילקול שפ"ש הרמב"ם במשנה שייך בין בנתוח בין בחבלה • וכיון דנתחינן למילתא טעמא דקרא ואמרינן דלא החבול לאו דוקא חבלה ה"נ מדסתם מהני אלמנה אין ממשכנינן אין לנמימר דלא סגא בשעת הלואה לא סגא אלא בשעת הלואה אין למשכן האלמנה לעולם שייך בה טעמא דקלקול • והיינו דגבי אוכל נפש נמי השוה הרמב"ם שעת הלואה לשאר בשעת הלואה משום דטעמא דקרא שייך בכולהו • ועם זה שאמרנו יתיישבו עוד דקדוקי אחרי"ם על ל' הרמב"ם ז"ל בזה הפסק וא"כ מקומם:

חלק ה

א גרסינן בפרק המקבל החובל את הריחים עובר בלא תעשה וכו' • בלף קט"ו הכריחו הוו' ז"ל דמהני' לענין מלקות אייר • והקשו להיכי לקי והא חסיד לי' בגמר' לאו הנתק לעשה מדאמר אביי אהדר וכ"ת דמ"ה א"ל לאהדורי לכל מלתא דאמר רחמנא לא העביד אי עביד לא מהני הא אביי גופיה קאמר בפ"ק דחמורה דאי עביד מהני ואין לומר דהאי דלקי היינו משום דשבר הריחים ואת הרכב דשוד אינו נחק לעשה ולהכ אינו יכול להחזיר הריחים ולקי כדאמרינן בפ' שלוח הקן דאם הרג את האם שוב לא חסיד נחק לעשה ולקי הא ל"ל דשאני הכא כיון דמפסיד בחורו כיון הריחים דעלמו והוי לעולם ניתק לעשה כדאמר בפ' בהדא דמכיה להשבת העבוט וכו' • עד וע"ק דהיכי חסיד ליה אביי ניתק לעשה הא לא אשכחן דנתקו הכתוב כדאשכחן גבי השבת העבוט דלא תבוא אל ביתו לעבוט עבוטו דהתם ודאי נתקו הכתוב דכתיב השב תשיב מ"מ וכו' • עד וי"ל דטעמא דאביי דל"ל לאהדורי משום דאי עביד לא מהני כיון דהיה שוגג דאם היה יודע שהיה אסור לא היה חובלו וה"ל זכיה בטעות וחוזר ע"כ ונר' דביאור דטעמ' ז"ל דהאי לאו דלא יתבול לא נתק לעשה כלל ושייך ביה מלקות וה"ה נמי לאו דאלמנה שלא נאמרה חזרה בחור' אלא בלאו דלא תבוא אל ביתו : ואין כן דעת הרמב"ם ז"ל לפי מה שנראה שהבינו מכונתו ה"ה והריב"ש ז"ל שכתב בפ"ג דמליה וכן המלוה את חבירו לא יחבול כלי' שעושין בהם אוכל נפש וכו' שם כי נפש הוא חובל ואם חבל מחזי' בעל כרחו ואם אבד המשכון או נשרף קול' שיחזי' לוקה ע"כ וכה"ג כתב גבי אלמנה וכת' ה"ה ז"ל אבל המשכון וכו' דין המלקות נתבאר בסוגית אלו הן הלוקין שכל לאו הנתק לעשה אין בו מלקות הה נתק לעשה שאמרה תורה אם חבול תחבול ודרשו ז"ל אפי' שלא בדרשה ואם אינו יכול להחזיר לוקה כדין כל לאו הנתק לעשה • ובהשגות מולקין על זה המלקות ולמטה יתבאר ע"כ • וגם הריב"ש ז"ל סי' תפ"ח כתב ומ"ש אבל אם נשרף קולס שיחזור לוקה הוא שדעתו ז"ל שלאו זה נתק לעש' ויש לו תקנה בחזרה וכו' ע"כ • הרי בפי' להרמב"ם הוי לאו הבית לעש' לאו ולא יתבול ריחים ולא תחבול בגד אלמנ' יום"ה לא לקו אלא היכא דלא אפשר בחזרה כגון שנשרפו • ונמצא לפי זה דלעניין מלקות לאו דלא תבוא ולא יחבול ולא תחבול שוין הן : וקשה לי דבהר הכי כתב הרמב"ם ז"ל דין המלוה את חבירו אחד עני ואעביר לא ימשכנו אלא בב"ד • ובביאור עוד עבר ב"ח ונכנס לבי' המלו' ומשכנו אינו לוקה שהרי ניתק לעשה שנא' אם לא קיים עשה שהה כגון שאבד המשכון או נשרף לוקה ומחסר דמי המשכון ותובע השאר בדין ע"כ • והשת' בדיניה הראשוני' דאלא מ' ואוכ' נפש אמאי לא פי' הרב ז"ל ענין זה למלקות ולימ' ואם חבל אינו לוקה ומחזירין אותו בע"כ • ועוד קשה מאד אם חזרה להני לאוי דאלמנה ולאוכל נפש הינו מדנתקו הכתו' לעש' א"כ היכי קאמ' ואם הבל מחזירי' בע"כ דהיינו משו' כללא דאי עביד לא מהני כדברי הריב"ש ז"ל והרי כשנתקו הכתו' לעש' מור' דמהני כההי' דהשב תשיב : והו המי' מילתא היאך כתבו התוס' דלא אכתבן לנתקו הכתוב וכו' • וכי אינהמטהינהו ההיא דאם חבול תחבול אפי' אלא דרשות ואין סברא לפליגי עם הרמב"ם במשמעות' • ועוד אני המיה לכיון דאומ' שאמרו בגמרא דהאי לא תחבול וכן לא יתבול אתא לעבור עליו בשני לאוין היא מוכרחת לשמעתא דהלכה כמותו שיש לא נזכר זה כלל בדברי הרמב"ם ז"ל וכי היכי דאמ' הא למ' הא למ' הממשכן הענין עובר בשלא לאוין וכו' • ה"נ הול"ל כאן ואם חבל עבר בשני לאוין מבוא לא תבוא ומבו' לא יתבול ומחזירין בע"כ וכו' • והקשה יותר מן הכל הוא דאי אפשר דלא מחזירין אותו בע"כ הוא משום דאי עבי' לא מהני כדברי הריב"ש ז"ל א"כ ממילא איכא מלקות מיד כשחבל כדמשמע בהדי' מדברי התוס' אפי' לא יאבד המשכון : והיאך כתב הרמב"ם ז"ל כגון שנשרף אם עולמו בעינ' אינו לוקה בלאו הכי לוקה • ובאופן דמ"מ הרמב"ם סותר את עצמו והני הרתי מילי לעבי' לא מהני ונתקו הכתוב לעשה סתרו אהדדי : אשר לכל זה בעיוני בעניי היה עולה בדעתו לומר בכונת הרמב"ם ז"ל דכל בפסקו השני לאוין שבאו בגמ' וכל חד כי דייה לכשחבל בגד אלמנה או אוכל נפש עובר בלאו ולא יקבו' הנאמ' על עצמו ובלאו לא תבא אל ביתו הכולל הכל יותר מכ' בלאו ולא תחבול כיון שלא ניתק לעשה אלא מלאנו בשום מקום שניתק אלא בהשב' העבוט כדברי התו' משום הכי נשאר האי לאו בדינו לכל מאי דאמר רחמ' לא העביד לאי עביד לא מהני ומחזירין אותו בע"כ וממיל' לוקה על זה מיד ככל לאוין דעלמא ולא הולרך לבאר זה • וביאר עוד דאם אבד או נשרף קולס שיחזיר גם בזה נתחייב המלקות מטעם חסרון קיו' העש' דהו' החזר' והיינו משום לאו דלא תבא דכיון דניתק לעש' דהשב' אין בו מלקות אלא כשאין מקו' לקיי' העש' והוא מה שכתב למטה עבר ב"ח ונכנס לבי' הלוה וכו' : והדע דבלאו דלא יתבול לקי מיד בתבלה אע"ג דאינו מחוסר החזר' • דבמאוך כתב חבל כלים הרבה וכו' עד חייב וכו' עד ולוקה שתי' על שניהם וכן אם חבל למד של בקר החורש לוקה שתי' ואם איתא דלא לקי אלא אם נאבד אמאי קאמר בשתי חבל כלים וכו' לוקה • הול"ל חבל ונשרף שאינו יכול להחזי' לוקה שתים • אלא ודאי נר' דתכף שחבל חייב מלקו' על התבלה עצמה : אך אמנם לא נמלט הדבר ממבוכה דהרמב"ם גופי' ע"ש דסנהדרין גבי קס"ח לאוין שמנ' שלוקין עליה' שאין בהם לא כרת ולא מיתה ד"ל בת' הממשכן חבירו בידו ולא החזיר לו העבוט החוב' אלמנ' ולא החזיר המשכון החוב' כלים שעושין בהם אוכל נפש ע"כ • ואם הדברי' באו בדיוק קשה דממאי דכתב גבי אלמנה ולא החזי' המשכון משמע דהוי ממש כלאו ולא תבוא שנתקו לעשה ולא שייך ביה מלקות אלא כשהוא מחוסר החזרה ומלכתב גבי אוכל נפש שהם החובל כלים שעושין בהן אוכל נפש ולא נפש ולא לומר ולא החזי' המשכון משמע דמיד הוא לוהר ונר' דהוא כפי הדרך שפירשנו והיה לריך לעיין בזה בספ' מלוהיו בדברי' שלו וגם בגמ' דמכו' לראו' מקור דינים אלו • ובעת אין ספרים אלו בידי : ונראה

חלק ד ה

ה גרסינן בפ' המקבל מהניהין החוב' את הריחים עובר בלא תעש חבל ריחי' ורכב חייב משום שני בלים ולא ריחים בלבד אמרו אלא כל דבר שעושין בו אוכל נפש אין במשכנין והנ' נסתפקתי באי זה ריחים ורכב דברה הור' מי אבדי' ד' קא' ריחים ורב' של יד המטלטלין שהן דומין לכלים ונופל עליה' ל' לא תחבול שאדם חובלן ובושבן ממקום למקום אבל בהי ריחים של מים דקרקע הקבועות בקרקע בודאי למשכנ' דהא לא שקיל להו מנקומן אלא שטבט' אותן מלטחון ועל אלה לא אזהירה תורה עליהם ושאלהי בזה הרמב"ן ז"ל וזה אשר השי' לי הנה הכלים ב"ד שולחין ומב משכנין אותם בדי שיגבו אותו משכון לב"ח ולא יכנסו הלו' ולא יבריחנו ושל' יעש' מטלטלין אצל בניו ובאלו אזהירה תורה שלא למשכן לא הבלוה ולא שליח ב"ד דברי' שיושין בהן אוכל נפש אבל בכול בהי ריחים של מים שאינו אלא טוגר הדל' שלא יטחון או שיהא בעבב אותו שלא לטחון • ובי היאך ב"ד עושין כן מן הדין ואפילו לא יהא ביה ריחים זה בכלל דברים שע שיקבהן אוכל נפש וכי ב"ד מבטליהאד' מלחרוש ולזרוע עד שיפד' חובו וכן ב"ח עצמו אינו רשאי לכנוע הלו' או לעבב נכסיו מב לאכתן ואם עשה כן בין הבל' שעושין בהן אוכל נפש בין בשאין עושה הדין עוה בכלן ואין עוזר עליהם בשום הובל ובנתה אלא דרי הוא בכלל הנזקנין והדין בינידם משום מזיק אבל אם נבנס ב"ח לבית דריחים ונכבר חם העליון' או הברזל הכובב והגלגלי' ויוצ' בהקחרי הוא בכלל לא תחבול רחיב ורכב • ואע"פי שהן עושין מלאכתן במחובר ולא גרע כמחרישה וצבד על פרוה שבלאכתן בקרקעות שנמנו בכלל דברים שעושין בהם אוכל נפש : ונראה

חלק ד

א גרסינן בפרק המקבל החובל את הריחים עובר בלא תעשה וכו' • בלף קט"ו הכריחו הוו' ז"ל דמהני' לענין מלקות אייר • והקשו להיכי לקי והא חסיד לי' בגמר' לאו הנתק לעשה מדאמר אביי אהדר וכ"ת דמ"ה א"ל לאהדורי לכל מלתא דאמר רחמנא לא העביד אי עביד לא מהני הא אביי גופיה קאמר בפ"ק דחמורה דאי עביד מהני ואין לומר דהאי דלקי היינו משום דשבר הריחים ואת הרכב דשוד אינו נחק לעשה ולהכ אינו יכול להחזיר הריחים ולקי כדאמרינן בפ' שלוח הקן דאם הרג את האם שוב לא חסיד נחק לעשה ולקי הא ל"ל דשאני הכא כיון דמפסיד בחורו כיון הריחים דעלמו והוי לעולם ניתק לעשה כדאמר בפ' בהדא דמכיה להשבת העבוט וכו' • עד וע"ק דהיכי חסיד ליה אביי ניתק לעשה הא לא אשכחן דנתקו הכתוב כדאשכחן גבי השבת העבוט דלא תבוא אל ביתו לעבוט עבוטו דהתם ודאי נתקו הכתוב דכתיב השב תשיב מ"מ וכו' • עד וי"ל דטעמא דאביי דל"ל לאהדורי משום דאי עביד לא מהני כיון דהיה שוגג דאם היה יודע שהיה אסור לא היה חובלו וה"ל זכיה בטעות וחוזר ע"כ ונר' דביאור דטעמ' ז"ל דהאי לאו דלא יתבול לא נתק לעשה כלל ושייך ביה מלקות וה"ה נמי לאו דאלמנה שלא נאמרה חזרה בחור' אלא בלאו דלא תבוא אל ביתו : ואין כן דעת הרמב"ם ז"ל לפי מה שנראה שהבינו מכונתו ה"ה והריב"ש ז"ל שכתב בפ"ג דמליה וכן המלוה את חבירו לא יחבול כלי' שעושין בהם אוכל נפש וכו' שם כי נפש הוא חובל ואם חבל מחזי' בעל כרחו ואם אבד המשכון או נשרף קול' שיחזי' לוקה ע"כ וכה"ג כתב גבי אלמנה

Digitized by Google

ב ונראה לי לדוקא לדברים המטלטלים וכו׳ • הטור ז״ל היימן ל״ז הביא זה בזה הסגנון ואפי׳ בחוץ לא ימסגנו לבר בעושין בו אוכל נפש כמו הריחי׳ והלר פי׳ ריחי׳ של יד שהוא מטלטלין ושייך בהם משכון אבל בתי ריחים של מים הרי הם כקרקע ולא שייך משכון אלא ובביינא כשאר קרקעות ולא שייך משכון אלא במטלטלין שאין בית דין ממשכנין ליקח קרקע למשכון ומ״מ אם המלוה בעצמו נכנס לבתי הריחי׳ ונטל הריחים העליונה וכו׳ לבתי הריחי׳ ונטל הריחים העליונה וכו׳ ומשמע דלוקא בריחים העליונה ושאר כלים נעשו מטלטלי׳ אבל הריחי׳ התחתונה לא׳ ואמאי אם עקר גם התחתונה לא תלא מתורת קרקע ובהדי׳ כתב הרמב״ן ז״ל בסוף לשונו שכתב דבינו אבל בתים עצמו אם עבר ותלשן ונתן בכר נעשו מטלטלין וכו׳ • בתופן שבתי החלוקות כתב שלא כדברי הרמב״ן ועשה מן הפרט כלל ומן הכלל פרט : ועוד קשה לפי מה שאמרנו מה שאמר אם המלוה נכנס ונטל הריחי׳ העליונה כבר נעשה מטלטלין והרי הריחים העליונה מחוברות בקרקע מטלטלין היא עם שאר הכלים אף מעיקרא • והרמב״ן לא כתב נעשו מטלטלין אלא בתחתונה • ולמעלה כשאמר דין זה בעליונה לא כתב אלא אם נכנס ב״ה לבית הריחי׳ ונטל ריחי׳ העליונה׳ אם הבדרזל והגלגלי׳ הרי הוא בכלל לא התחבל ריחי׳ ורכב ע״כ ואלו נעשו מטלטלין לא קאמר׳ ותמהני מהרב ז״ל שאמר על דברי הטו״ כך כתוב בס׳ החרומות וכו׳ • אין העלי׳ עינו הקלו׳ מאלו הדקדוקי׳ : ובעקר דברי הרמב״ן ז״ל איכא למילף דאמאי לכתב אבל המחוברי׳ בקרקע כגון ריחים התחתונה וכו׳ אין ממשכנין אותן אפי׳ בשע׳ שאין עושין בהן אוכל נפש והא״ל בקרקע וכו׳ למשמע דכיון דאינו אוכל נפש היה מקו׳ לב״ד למשכן אי לאו מטעם דהוי בקרקע • אלא כיון דהיא מחוברת ע״כ היא בבית הריחי׳ וא״כ כל מהכא טעם קרקע הא איכא לא חבא אל ביתו שהיא אזהר׳ אפי׳ לבליה ב״ד אפילו בשאר דברי׳ שאין עושים בהן אוכל נפש • וי״ל דכל עצמו של הרמב״ן ז״ל בא ללמדנו דין הגוביינ׳ דשייך בריחים התחתונה מטע׳ קרק׳ ומשו׳ האי נקט דאין ממשכנין אותה בלי לחמות׳ מכל וכל לקרקעות שאין לב״ד בהם משכון אלא גוביינא :

ג וכן אסרו׳ ו לחבול סכינא ד׳ ברכתא וכו׳ • בלף קי״ו מחלוקת אביי ורבא לענין אי מהימן עד כדי דמיו או לאו אבל לענין חבלת אוכל נפש כ״ע מודו דאריך להחזיר : ומה שהבי׳ רבינו ותא קים עליה בדינא אסגרא לישנא הוא דאלו דברי אביי הם ורבא אמר מינו לריך והלפת׳ כותי׳ וכאן הביכל מימר׳ אביי לאמוד ממנה מאי דקאמ׳ זיל אהדריה שהו׳ מוסכם ולא חש להזכיר מאי לפליג עליה רבא אהא דקים עליה וכו׳ שאינו מענין דינין אלו • וסמך על מה שיכתוב בזה שער מ״ט ענין י״ד כלקמן : וכן זוג של ספרים וכו׳ שם • ומה שהבי׳ בשם ר״ת ז״ל כן כתב בשמו הרא״ש ז״ל • וכתב הרמב״ם ז״ל בפ״ג בשם שהריחים והרכב מיוחדים שהם ב׳ כלי׳ וכו׳ כך כל ב׳ כלי׳ וכן אם חבל למל של בקר הטור לוקה שתי׳ ע״כ ומלא כתב

ב ונראה לי דדוקא דברים המטלטלין הוא שנתנה תורה בהם דין המשכון אבל המחוברי׳ שהם בקרקע כגון רחים התחתונ׳ וביוצא בה מדברים שב״ח גובה מהן אין ב״ד ממשכנין אותם אפי׳ בשעה שאין עושין בהן אוכל נפש וה״ל בקרקע ואין לב״ד בקרקעות משכון אלא גוביינ׳ לבשיגיעו ימי השומא ישומו לו מהם בהכרז׳ : וא״ת למה לא נחוש שמא יחלוש אותם בלים ממקום חבורן בקרקע ויבריח׳ מב״ח י״ל עבשיו קרקע הם ואינם בכלל המשכון שאין חוששין שמא יעקור נמיעו׳ ויסתור בנין הבתים להבריח מבעל חוב ואם ראו אותו עושה כן ב״ד מגבין לו מהם לשעתו ומ״מ אין ממשכנין אותן אבל ב״ח עצמו אם עבר ותלשן ונתן בכר נעשו מטלטלין ונוטל אותן שלא בשעת מלאכה ומחזיר בשעת מלאכתן כמטלטלין ע״כ :

ג וכן אסרו׳ לחבול סכינא דאשכבתא והיא סכין המיוחד לשחיטה דאמרינן ההוא דחבל סכינא דאשכבתא מחבריה וא״ל זיל אהדריה ניהליה דח״ל דברים שעושין בהן אוכל נפשותא קום עליה בדינא: וכן זוג של ספרים פרש״י ז״ל זוג של ספרים שהאדם מגלח בהן את השער • וזה אינו נראה לר״ת דא״ב אין לך דבר שאין אדם משתבר בו אוכל נפש אלא פירוש׳ דמלתא כמו רחים בענין שיהיו ששין להתן בהן אוכל נפש ע״כ גרכתו זוג של מספרים והעמידן בתכפורת של ירק אי נמי לגזוז את בית השחיט׳ א״נ מספרים לגזוז את השער אחר שח טה במקום הכתוב כדמוכח בפ׳ בדי יין וכן אכור למשכן צמד פרות בדהני׳ אבל זוג של מספרים וצמד פרות יכול לא ידא חייב אלא אהת ת״ל לא יחבול רחים ורכב מה אלו מיוחדין שהם ב׳ כלים וח״ב על כל אהת ואהת אף כל שהם שני כלים ועושין מלאכה אהת חייב על זה בעצמו ועל זה בעצמו ולוקה שתים על שניהם • וצמד פרות איבא דמפר׳ לה בעומדו׳ לחרישׁ׳ וכן בזה דעת הרמב״ם ז״ל וקשיא עליה הא מחרישה כמו צמד פרו׳ אית׳ ואיך משבנו בחרישה דקתני בב שנתנו מחזיר את המחרישה ביום • ומתרץ התם מיירי בעבר ומשבנו דקני ליה ואיתיה בחזרה דאמרינן בתמורה והרי משכון דרחמנ׳ אמ׳ לא תבא אל ביתו לעבוט עבוט • ותנן מחזיר את הכר בלילה ואת המחרישה ביום אלמא דיעבד מהני : והא דא״ל אביי זיל אהד׳ לי׳ דה״ל דברי׳ שעושין בהם אוכל נפש ותא קים עליה בדינא לפי שעה אמר לו דלהדר ליה דמיד היה צריך וחובה עליו להחזיר משכון הצריך לו ביום • ובעל המאו׳ ז״ל תירץ על דרך אחר דבוקי לה בשהלוה מכרה לו וההי׳ דנוהן לו צמדו דפליגי רבנן עליה דס״ל הני נכסים ניתנו • ההם לענין כדור איתמר שאם בא ר״ב לגבות חובו מהם מגבין לו אפילו מדברים שעושין בהם אוכל נפש אלא שמסדרין בבלי׳ ולא מנכסים וכל זה מישב ר״ת • וזה מה שכתב החלה קש׳ היא׳ יכול לחבול מחרישה ביון דצמד פרות החורשות נקראות דברים שעושין בהם אוכל נפש • ומיהו בלאו הכי אין נראה לפרש כן דהא לא דמו לרחים ורבב שמתקנין בו את המאכל אלא נראה לר״ת צמד פרות העומדות לרכם בתבואה וזוג של ספרים במספורת ירק ומחרישׁ׳ דהב׳ אין מתישב במחרישה דארעא דלא מחייב בהשבת העבוט אלא בדבר העשוי לגוף האדם ולהנאתו ועוד דמוקי לה בגמר׳ במחרישה דכספא ואין זו דרך הארץ

להיות

זוג של ספרים משמע שלעתו כר״ת ז״ל שאין לגרוס כן מפני שאינ׳ עושים אוכל נפש ממש • ומלכתב וכן אם חבל למל בקר הטור לא קפדינן אעושה אוכל נפש ממש וזו היא הגגת הרא״ב ז״ל שכתב זה אינו • ומ״ש ה״ם ז״ל שכונתו על הלמל עצמו שהוא משני כלים לא יספי׳ לזה דמ״מ הוא כלי מלאכה ולא של אוכל נפש • ולריך לומר דלא גרים זוג של ספרים משו׳ דלא שייכי כלל בכל אוכל נפש שאינ׳ אלא לעשות מלאכה חיצוני׳ כלי להרויח לקנות אוכל נפש • ואם היה הדבר כן כל כלי אומנות שבעול׳ היה לינס שוה אבל למל בקר נהי דאינס עושים באוכל נפש ממש הם עושים בתקוני ומכשירי האכילה ואוכל נפש קרינן בהו : וכן אפור למשבן למל פרות וכו׳ • גם זה שם • וכתבו התו׳ ולמל של פרות פי׳ בקונטרים שתי פרות חורשות עם למדן . ואין נראה לר״י דבפרות לא מיירי ע״כ • והנה רש״י ז״ל בפירושיו כן כתב וכן למל של פרות תבל שתי פרות חורשו׳ עם למדן דהיינו נמי כלי אוכל נפש ונראה בעיני שהעול שלהן של פרק ה״ה ע״כ ומאי דקאמר שהעול שלהן של פרק היה נראה מבואר להעיק׳ הוא העול דאי לאו הכי מאי נפקא מינה שיהיה של פרק או לא • לכן נראה לאפסר לומ׳ לכונת רש״י אינה לומ׳ דבשביל הב׳ פרות עצמן הוא החיוב׳ דא״כ למה לו לומר עם למדן לימא סתם׳ שתבל ב׳ פרו׳ חורשות למימרא דבשביל שהם שתי פרות חייב ב׳ ומה לי אם הם עם הלמל או לא אפי׳ נאמ׳ שלריך שיתבול הפרות ונשהלמל למה אמ׳ דזה הל׳ עם למדן חל׳ל שתי פרות חורשות ולמדן לענגלם כונתו להחיוב הוא מלל הלמל עצמו והיינו משו׳ להשתי פרו׳ הם חורשות • וא״כ מלל הכלי חייב שתים להיות שתי הפרות חורשות בשבילו • והוסיף לומר ונראה בעיני וכו׳ כלומ׳ ולא לריכנא לומר שחייב שתים מפני שתי הפרו׳ שחורשו׳ בשבת הכלי אלא בכלי עצמו איכא תרתי מפני שהוא עשוי של פרקים לזוג של ספרים : ומבל מקום מלבדי הזו׳ מוכח לדר״י אין החיוב מלל הפרות ולא מפני שאין מלאכתם באוכל נפש אלא משום דלא מיירי בפרות עצמם ולא מקרי כלי • ומ״ה סובר ממילא להחיוב הוא מלל הלמל שהוא כלי אע״ג למלאכתו בחרישה • ולפי זה קשה לי מ״ש הטור ז״ל ור״י פי׳ דלא הוי אוכל נפש אלא כשעושין בהם אוכל נפש ממש כגון סכין של שחיטה ופרות המרכסות וכיוצא בהן אבל שאר כלי אומנות כגון פרות החורשות וכו׳ מוחר למשכן ע״ב • ונראה מכאן לסברת ר״י היא דבעינן לוקה כמילי לאוכל נפש ואכלי עצמו לא קפיד לפי׳ אבל הלמל עצמו של פרקים מהפרות : שם חרישה אינו חיוב מפני שאינו של אוכל נפש • וא״כ נמצאו לר״י ז״ל סברות הפוכות מדברי הטור לדברי החוס׳ : ואין לומר דלעולם לר״י תרתי בענין דלהוי כלי וגם שיהיה בענין אוכל נפש ממש • והחוס׳ מייתי מה שהקשו לרש״י מפני שפירש פרות ממש ולא חש להזכיר שאינם במלאכתם אוכל נפש • והטור הוסיף להביא בשמו ענין האוכל נפש • דהא ודאי לא אפשר שהרי לעולם מזכיר סתם פרות המרכסות פרות החורשות וכו׳ ולא הזכיר כלל למד משמע ודאי לאינו מפרש על הכלי אלא על הפרות עצמן ולא קפיד אלא לאוכל נפש ממש ולריך עיון • אם לא שנא׳ שנפל טעות בספרי הטור ובמקום ר״י ל״ל ר״ת • והרב ז״ל בב״י גרים ר״י ולא הגיה כלום • והוא עצמו ז״ל מביא לשון המוספות דמייתיין בשם ר״י : וצמד פרות איכא למפרש לה וכו׳ • מה שהקשה ממחרישה תירץ ה״ה ז״ל בשם הרמב״ן והרשב״א ז״ל למיירי שמשכנו בלילה שאינו זמן מלאכת החרישׁ׳ להוי בהיתר • ומלמייתי כל זה על דברי הרמב״ם ז״ל משמע דאיה להרמב״ם למחרישׁ׳ כלי אוכל נפש הוא והמר לתבלו מפני שמשכנו בשעת מלאכה • ובאמת כיון דהרמב״ם ז״ל פירש למד פרות חורשות גבי אוכל נפש נראה דגם מחרישה כן היא • ולפי זה קשה לי לדידיה היכי אמרי׳ מחזיר את המחרישה בלילה • הא איכא בחב גבי כלי אוכל נפש ואם חבל מחזיר בעל כרחים דהיינו דמחזיר מיד לגמרי ולא לפי שעה ומטעם דאי עביד לא מהני לכתב הרב״ם ז״ל בלעדיל • וא״כ גבי מחרישה הוא לן למימר דמחזיר מיד

כיון

Digitized by Google

אין להוי כלי מוכל נפש • וקושיא זו היא בעיני עצומה • ומין מקוש לחות לסבור הרמב"ם ז"ל להאי מחרישה היינו אגר לחא כלפירש רבינו מס ז"ל כמו שמביא רבינו • חלא דולאי כל כי האי הוה ליה לפרושי ולא לסתום : ומו לאלרבא ולאי פירש שאינו כן לכתב ואת המחרישה כיוס כלי לעבוה בה מלאכתו וכו' • ומין ספק דבאגרלת שאינו עשוי אלא לגרוד גופו לא שייך בה לעשות מלאכתו וזה ברור • אבל ע"כ ראיה לומ' בהכרח להרמב"ם ז"ל הך מחרישה לאו כלי מוכל נפש הוא • ולקמן בחלק ו' סי' ג' נדבר עוד בזה בס"ל : ומ"ש רבינו ומחרן התם מיירי בעב' ומשכנו וכו' יובעל המאור תירץ כשהלוה מסרה וכו' • רבינו קלר מאיל ולפי לשונו היו נופלי קוים יו' בכל אלו התירוצים אבל עקר הדברי מחבמרי בדברי בעל המאור ז"ל עיין שם • ומ"ש בשם רבינו תם ז"ל הכל כתו' בתוס' דף קי"ג • ועל מה שהכרית ר"ת ז"ל למחרישה היינו אגרלת דלאין מתייבב במחרישי לארעא משום דלא מיחייב בהשבת העבו' אלא בדב' העשוי לגופה אוכל וכו' יקש מהירושלמי שהבי"ה ז"ל בשם הרמב"ן והרשב"א ז"ל לגרסי' תחת קרלוס ומחרישי שדרכן לעשוי מלאכ' ביום חובלן בלילה ומחזירן ביו' וכו' • שמע מינ' הרתי • חלא דאפי' בכלים שאינם לגופה אל איכ' השבת העבו' דהא קרלוס ודאי מלאכתו אלא לגופה אל היא יתו ממחרישה לומיא דקרלוס וכי הדדי ליהו :

חלק ו א תנן בהמקבל היו לפניו שני כלים נוטל אחד ומניח א' וכו' • רבינו הוסיף לומר ומשכנו בשניהם ע"י שליח ב"ד מה שלא בא בדברי רש"י ז"ל שלא כ' אלא שתם ומשכנו בשניהם וכו' ואלו ע"י שליח ב"ד לא קאמר ועל כרחין לרש"י לאו ע"י שליח דוקא הוא דהא כתב בפירושו נופל זה אם הראשון ויחזי' אם הפני כלמפרש ואזיל מחזי' אם הכר בלילי וכו' • אלמא האי מחזיר אם הכר בלילה פירשא דנוטל א' ומניח א' הוא וכיון דע"כ מחזיר אם הכר בלילה במשכנו באיסור מיירי אן באיסור דוקא לדעת הראב"ד ז"ל אם כולל בין באיסור בין בהיתר לדעת הרז"ה ז"ל מדפרי' מינ' בחמור' ואדי השבת העבוט דאמר רחמנא לא תעבוט ותכן מחזיר אם הכר וכו' א"כ בהכרח ריש' נמי לקחני נוטל א' ומניח א' לאו בלקח בהיתר דווק' מיירי • וכיון שכן יקשה מי הכריחו לרבינו לומר ומשכנו בשניהם ע"י שליח ב"ד • ובבר היה אפשר לומר דאגב ארחיה רלה לחדן מאי דאיכא לאקשויי אמאי לא פריך בהמורה מריש' דמתניתין דקתני נוטל א' ומניח א' דמשמע מחזיר מה שהוא צריך • והוצרך לאתשוה מסיפא דמחזיר אם הכר ע"כ פירש דמשמע דהאי נוטל א' ומניח ב' דיינו ע"י שליח ב"ד ומשום הכי לא פריך מינה בהמורה • אלא דהיא גופה קשה מאי אולמיה לסיפא לומר דמייר באיסור טפי מריש' • דהא התוס' הקשו עלה דסיפא מנליה דמתניתין מיירי במשכנו באיסור והוצרכו לומר דסמיך ריש' בכל יום אם אדריתא וכו' • ואי במתני' ליכא הוכחא אמאי שביק ריש' ופריך מסיפ' • ואפשר דלא פריך מרישא' דליכ' לפרושי דלאו בחזרה מיירי אלא בחתל' המשכ' כשבא למשכן ומוצ' לו בלו' ב' כלי' לא ימשכן שניה' אלא נוטל וממשכן א' ומניח א' שהו' לרי' לו ואינו נוטלו והיינו ליסל' דמניח • ובהכי דייק מאי דקא' נוטל א' דאם כבר משכן שניהם כבר הוא בידו ולא היה לו לומר אלא מאי דמחזי' • ואי כדפי' רש"י דנוטל פעם אחר' אחרי שהחזירו כשמחזיר האח' א"כ הו"ל להקדים מחזיר אח' ונוטל אח' דע"כ אחר שמשכן שניהם קדמה השבה לנטילה • וגם ליכא לאפוקי לא א"ש דהיו בידו מבעי ליה • אבל אי נימא דבתחלה המשכון מיירי ביתא לכל דהיו לפניו היינו לפני הלוה או שמלוה שני כלים למשכן לא יטול המלוה שניהם למשכון

ב ודאי מסקנת הטור דקאמר וכו' • מסקנת הטור ז"ל בענין זה היא בזה הסגנון במשכון זה שמשכנו להיות בטוח בחובו לומרי' בו מלות השב' העבוט לא שייך ביה סדור אלא לוקח כל מה שימצא לו בחוץ ומחזיר לו ככות ליל' וכו' וכשבא ליפרע מחובו לא נאמר בו השב' שהרי בא ליפרע ולקחת את שלו • אבל סדור שייך בו כמו שאפר' ע"כ • והיא סברת ר"ת ז"ל שמביא הרא"ש ז"ל בפסקיו דחזר וסדיר לא שייכי בענין א' וקש' לי על זה מהא לאמרי' בגמרא בהמקבל תני תנא קמיה גרב נחמן כדרך ממסדרין בב"ח וכו' ותנא כרשב"ג תני קמיה ומתמהינן הכא לרשב"ג זבוני מזבנין ליה סדורי מסדרין לי' וכו' • והשתא לר"ת ז"ל מאי קשיא הא מתניתין דמחזירין בבא למשכן לחיות בטוח ואינו בא מעיקר לגבות ומ"ה לאחר שלשה יום סבר רשב"ג כיון דמעיק מסכון אלבלי הסדור בקלי מיניה כלי שיהי' בטוח מ"ה לאחר ל' יום כמוכרין ואינם מסדרין משום דאינו כונתא לגבי' אבל אה"כ לא בא לגבות מסדרין כיון שהוא בחזרת פרעון ומאי ק"ו איכא ממשכון לפרעון • ואי תימ' גם רשב"ג מיירי כשרולה להפרע ומ"ה קאמר דמוכרין בב"ל לא אינו רוצ' לגבות מי מכריחו לאלו למכור מ"מ נימ' דבגבייה הבאה מחמת מכונלא שייך בה סדור דבחר עקרא אזלינ' אבל בעלמא כשבא ליפרע אה"כ דמסדרין יום שם מקום יסוב לזה לבבר' ר"ת ז"ל המיה לי טובא לפי הסבר' הג' ממנא דבינו שהסדור והחזר' בא אינו אלא' לכל שאינו חזרת סדור אין ממשכנין אלא מחליטין לאלוה וכלי הסדור מסדרי' לו ואלו הכלי' שסדרו לו נוטל ומחזיר וכו' • לאלמא ליכא משכון וחזר' אלא בכלי הסדור • א"כ מאי האי לקא מחמת הסת' דזבוני מזבינלי' סדורי מסדרי' וכו' הא כי מזבינ' לרשב"ג היינו הכלים שמשכן דעלייהו קאי ת"ק • והרי אלו שמשכן כבר קדם להם הסדור דאלו הוו שאר כלי' לא היה מקום למשכון אלא היו מוחלטין לאלוה • וכיון שכן הוא לא מבעיא לרשב"ג דקאמר מוכרן מלי סבר למסדרין אלא דע"כ סב' למסדרין דלא משכחת לה מכירה במשכון אלא כשסדר החלה • וזו בעיני פליאה עצומה • אבל אין להקשות ממאי דבעי בגמרא אי מסדרי' בבעל חוב לחפשוט ממתני' וכו' • וקל להבין • וזה אשר השיב לי הרמב"ן ז"ל וכו' הבין ז"ל דמאי דקתני בברייתא ונותן מטה ומטה וכו' קאי אריש' דקאמר שלית ב"ד שבא למשכן וכו' ומשום הכי סבירא ליה לכי תיכי לבבא לגבות מסדרי' ה"נ מסדרין בבא למשכן יהרא"ם ז"ל הקשה לפי זה דקתני במתניתין ומחזיר לו אם הכר ואת המחרישה ביום והלא כר ומחרישה היינו מטה וכלי אומנותו ומה שייך בהו חזרה והלא מעיקרא אינו יכול ליטלם וכו' עד דליכא למימר דסדור וחזרה הל הוא דמה שמסדרים נוטל בעה שאין לריך ומחזירין כשהוא לריך • דהא אמרינן בשמעתין דערכין מסדרין ואין מחזירין וכן בהקדש לר' יוחנן ע"כ • ועקר קושי' הרא"ם ז"ל ישבה הרמב"ן בלשונו במה שאם משכן המלוה בעצמו כלים הללו או נתן מהני ומחזר וממשכנן וחוזר לעולם כרבנן דמתניתין וכו' אלמא מתניתין אשמעתינן דאם נתן מהני אף בכלים אלו על הדרך שתירץ הראב"ד ז"ל לענין מחרישה להוי לדידיה כלי אוכל נפש • וגם תירוץ הר"ז הלוי ז"ל דמתניתין מיירי כשנתן הלוה מעצמו שייך בזה • ותירוצים אלו כתבם הרב ז"ל בכסף משנה במה שהקשה על הרמב"ם ז"ל מהתם דכר • ומה שהקשה עוד הרא"ם ז"ל מהא דאמרינן בערכין מסדרין ואין מחזירין וכן בהקדש לרבי יוחנן • גם על זה הסגיה הרמב"ן ז"ל

דהא

מלא נוטל א' בלבדי ומניח לו האחר ואינו נוטלו • ואמת כך היה נר' פשט' דמתניתי' אי לאו רש"י ז"ל ועוד נדבר בענין זה בס"ל :

להיות חורשין בה קרקעות אלא מאי מחרישה מגרדת להתגרד בה בבית המרחץ ואין רחיצה אלא ביום וכדאיתא במתיבות בפרק מציאת האשה דקתני היה משתמש בכלי זהב ומוקי לה התם במחרישה דכספ' ואם במחרישה לחרוש איכפל תנא לאשמועי' דבר שאינו בעולם שיחרוש במחרישה של זהב וכדאיתא פרק החולץ עבדא ליה אימא מגרדת' דכספא

ובן פר"ח בפרק מציאת האשה :

חלק ו

א תנן בפרק המקבל היו לפניו שני כלים נוטל אחד ומניח אחד : פרש"י ז"ל אם היו ללוה שני כלים וחובו כנגד שניהם ומשכנו בשניהם ע"י שליח ב"ד נוטל אחד ומחזי' פי' בשעה שהוא צריך ללוה יחזי' לו האח' לקיי' השבת העבוט ומחזיק בשני ובשיצטרך לשני יטול את הראשון ויחזיר השני ומחזיר את הכר בלילו' ואת המחריש' ביום דהבי אורחיה שהכר צרי' לו בלילה ומחרישה ביום • וכבר פירשנו למעלה אי מיירי דאתי לידיה בהיתר' או באיסור' ותניא בגמרא דיליה ת"ר אם איש עני הוא לא תשכב בעבוטו הא עשיר שכב אלא אימא אם איש עני לא תשכב ועבוטו אצלך הא עשיר שכב ועבוטו אצלך ות"ר הכלוה את חברו אינו רשאי למשכנו ואינו חייב להחזיר לו ועובר בכל השמות הללו ושילינן מאי קאמר ובהד' דה"ק דאם משכנו חייב להחזי' לו בד"א שמשכנו שלא בשעת הלואתו אבל משכנו בשעת הלואתו אינו חייב להחזיר לו ועוב' בכל השמות הללו ארישא קא' ותני רב שבי עד בא השמש תשיבנו לו זו בכות לילה השב תשיב לו את הכר ביום א"ל פשי' דיממא בלילא למה לי' ודלילא ביממא למה לי' א"ל ה"ק עד בא השמש תשיבנו לו זו בכות יום שנתן לחבול בלילה השב תשיב לו את הע"ב ט זו בסות לילה שנתן לחבול ביום • ושילינן בגמ' וכי מאח' שבמשכני' למה מחזיר' וקא מתב הי' לבה מחזירין רחם' דמא עלויה דליהדר אלא ה"ק מאחר שמחזירים למה ממשכנין מעיקרא ומהדרן שלא

ההא שביעית משמטת ושלא יעשה מטלטלין אצל בניו :

ב ודאי השבת העבוט דקאבר איכא מ"ד דכל זמן שלא ירצה הלוה להגבותו שחייב בחזרה לעולם ובהא פליגי רשב"ג ורבנן במתני' וכן כתב דראב"ד ז"ל דאי א"ל לא בעינא לזבוני מנאי דדילמא מתרמו לי זוזי ופרענא ליה בדא אין מכדרין אלא שקיל להו מלוה ומהדר ללוה • ואי אמר לוה בעינא דיסדרו מיד מסדרי' ליה בההי' דערבי' ומאי דפייש שנא דאזיל מר בהד דעה' דלוה אדרב' ניזיל מר בהד דעתא דמלו' : ואיכא מ"ד דהיכא דאתי מלוה לבי דינא לאגבויי ליה בחובו מסדרים ומגבי' בעל ברחיה דלוה ושוב אינו מחזיר ומתני' דתבא בדאתי למשבעי' בר"ב אייתי ואינו מבקש שאר גוביינא שאם יבא לגבות לא יספיקו הנכסים לפידור לוה ולפרעונו אלא רוצה לדחקו שיהיו כלם תחת משכונו בשביל שיטרח ויפרענו ולפיכך ישנו בחזרה ומחזיר ונוטל • ואיכא מ"ד בי הסדור והחזרה באין כאחד • וכיצד בשעה שיבא המלוה לב"ד יביא הלוה כל נכסי לפניהם ומסדרין ליה בדרך שאמר בערכין ונותנין לו מזון שלשים יום ובכסות י"ב חדש וסנדליו ותפליו ומטה ומצע וכר ובכסת ואם היה אומן נותנין לו כלי אומנותו וכו' הכל כמו שכתבנו למעלה והשאר מחליטין למלוה בחובו ואם מספיקין לו לפרעונו מוט' ואם לאו אותם כלים שסדרנו לו הם הם שנוטל ומחזיר לדבנן עד עולם או עד שיעשי' ויפרענו או עד שימו' ואחר שימו' יקח המלוה ואינו חייב בחזרה שאין שביעית משמטם ולא נעשים מטלטלין אצל בניו שמשכנו בחיי אביהם וזהו אשר השיב לי בזה הרמב"ן ז"ל : כלל דנקיטין משמעתא כשיבא שליח ב"ד מהלה למשכן מסדרין לו במשכונא כדרך שמסדרין לו בכוף בשעת גוביינא כיצד אינו ממשכן כל

מטותיו

Digitized by Google

אוכל מחזיר כמה שאמר וזה חומר בהליוט מבהקלס וכו׳ • לוק ותסכח • ובו׳ לאי למה ערלה הרא״ם ז״ל לומר למה שמסדרין נוטל בעת שאין לריך וכו׳ • לא יסלהו הרמב״ן ז״ל שהרי במלחמותיו הקשה אמתניתין דמתרישה לניקסי נמי בחמורה משום דברים שעושים בהם אוכל נפש • ותירץ מתניתין כגון שמשכן מתרישה בלילה וכו׳ •

והה״ל לענין כלי אוכל נפש • ובהכי מיסוקמא ל״ רמב״ן הניא דאלו מליאו׳ במשכנו ברשות להיינו שמשכן בשעה שאינו לריך למותר כקמייתי מן הירושלמי :

ג וה״מ בכסות יום וכסות לילה וכו׳ ממה שכתב הרמב״ם ז״ל בפ״ג הא למדת שהמשכן את העני דבר שהוא לריך לו ולא החזירו לו בזמנו עובר משום ג׳ שמות וכו׳ הביקה״ה ז״ל למלסתם ולא חלק משמע דאין לעתו כדעת הרמב״ן ז״ל בזה דבגון גלוחיות וכוסות ממשכנין ואין מחזירין • ומ״מ לא קבי׳ להרמב״ם ז״ל הראי׳ שמבי׳ הרמב״ן מהתם דאמר דאמר זיל והדר לי׳ דהוו לברים שעושי׳ בהם אוכל נפש דמשמע הא לברים אחרים אעפ״י שלריך להם אין מחזירין דהרמב״ם מפר׳ לה כשיטתי׳ דדברים שעושים אוכל נפש מחזיר בע״כ אפי׳ בשעה שאינו לריך וזיל אהדר דקאמר אינו לפי שעה אלא לעולם ולוק מינה הא דברים אחרים אינו מחזיר כשאינו לריך • אבל כשלריך מיה׳ מחזיר בכסות יום וכסות לילה •

ונראה בעיני לטעמא דלא מחלק הרמב״ם ז״ל בזה הוא משום מאי לתגן מחזיר את הכר בלילה ואת המחרישה ביום ולילה הך מחרישה לאו כלי אוכל נפש הוא אלא כלי חשמים בעלמא כאשר כתבנו בשלהי החלק הקודם • אפ״ה מדמה לה במתניתין לכר • אלמא לא שנא לן בין כלים הצריכים לגופו בין שאר כלים דבכלם מחזירין בשעה שהוא לריך להם • ואי חימא מאי שנא מחרים מלמ׳ פרו׳ התורה׳ לחשיב להו הרמב״ם ז״ל כלי אוכל נפש מפני המחרישה • המעיין ימלא החלוק בנקל ואין להאריך •

ומיהו בדברים שעושין בהם אוכל נפש מחזירין וכו׳ • ממאי דמפיק מיוב החזרה מק״ו לתבלה גרא׳ ולאי לם״ל לכי היכי לאיסור׳ למשכן אינו אלא בשעה שהוא לריך לו אבל כשאינו לריך לו ז״ל הכי׳ ק״ו זה עלמו מתחלף דלא בסגנונו בזה האופן ומה אלו שממשכנין מחזירין אלו שאין ממשכנין לא ב״ם שמחזירין וכו׳ • ותמיהה לי מאי ק״ו איכא הכא ומה אלו שממשכנין וכו׳ • דבמאי עסקינן אם בשאר לברים הא אפי׳ לריכים לו אין מחזירין ואי בגלמים ומשכב וכיולא הא בהגסו נמי אמרינן כסות יום שנתן לתבול בלילה וכסות לילה שנתן לתבול ביום • אבל כסות לילה לא מאי לתבול בלילה בשעה שלריך לו וה״ה כל שאר מילי דמחזירין כשהוא לריך להם לא נתנו ליחב׳ אלא בשעה שאינו לריך להם וא״כ אין כאן ק״ו שהרי גם בכלי אוכל נפש מוחר לתבול בשעה שאינו לריך • ובכל ענין קשה טובא לפי דעת הרמב״ן ז״ל דגרלה לאיכא שום עליפותא לכלי אוכל נפש על כלי מלבוש ומשכב ודומיהן שהרי בכלי אוכל נפש אסור למשכן בשעה שהוא לריך וכשאינו לריך מוחר וחייב להחזיר כשהוא לריך ולא בשעה שאינו לריך • ובמלבוש ומשכב ושאר כלים נמי כה״ג אין ממשכנין בשעת שהוא לריך ומה גם לפיטח עלמו של הרמב״ן ז״ל דגם במשכונא מקדרין וכו׳ וכמחזיר בשעה שהוא לריך • ואם כן מאי האי דקפיד רחמנא מכלי אוכל נפש טפי מאחרת • ואילו להרמב״ם ז״ל ניחא דעדיפי טפי כאשר הוא מבואר וכעת לריך עיון :

ומה שאמר ומיהו אם בא ב״ד להגבות לאחר שלשים וכו׳ עד אלא שמסדרין וכו׳ • מליאות ענין זה הוא קשה בעיני מאד לגיירו אם לא שנאמר דהיא מילתא באפי נפשה בלוה דעלמא שבא משכן ובא לגבות הלוואתו לאחר שלשים יום להלוואתו כדקיימא לן סתם הלוואה שלשים וכו׳ למגב ין אפילו מכלי אוכל נפש על ידי הסדור וקל להבין : ה

למדנו מכל זה וכו׳ • רבינו ז״ל נמשך בסמות אלו אחר דעת הרמב״ם ז״ל דמני לאו דלא הבא אל ביתו לאחר מהם • אבל רש״י ז״ל מבריתא דעובר בכל הסמוך האלו פירש הסב תשיב ולא תשכב בעבומו ועד בא השמש תשיבנו לו • ועל רש״י ז״ל אין לנו להקשות אמאי לא מני דמי לאו דלא תבא אל ביתו לאיכא למיפר דלא מיירי אלא בסמות שעובר כשאינו מחזיר שכאים כמ׳ אבל לאו דלא תבוא עובר עלין מיל כשמשכנו אעפ״י שמחזירו אלא שאינו לוקה רק כשאין מקום לחזרה • אמנם להרמב״ם ז״ל דמיירי בכולל לענין המשכון והחזרה דקאמר הא למדת שהמשכון את העני דבר שהוא לריך לו • ולא החזירו בזמנו וכו׳ • קשה להאי בזמנו דקאמר מאי הוא אי מיירי בין בכסות יום בין בכסות לילה דמכל מקום עובר בכל הסמות אם כן אמאי לא מני עד בא השמש תשיבנו לו דהא כתב איהו לעיל ובכלים שהוא עושה מלאכתו ביום הוא אומר עד בא השמש תשיבנו לו מלמד שיחזירו כל היום וכו׳ יוהל״ל עובר משום ד׳ שמות ואם לא מיירי אלא בכסות לילה לבד והיינו בזמנו דלא שייך ביה עד בא השמש • א״כ לא דבר מאומה מכסות יום ולא פי׳ בכמה שמות עובר ונמצא שאינו עובר אלא משום לא תבא ומשום עד בא השמש : ובאמת יקשה מאי עדיפותיה לכסות לילה שהמירה עליו התורה לעבור בכל השמות טפי מכסות יום שאינו עובר אלא בשנים • ובהקדמת פרקי אלו ההלכו׳ כתבא לאמות המלות הנכללות בהם כתב יש בכללן ארבע מלות עשה • ושמונה מלות לא תעשה • • וכשבא לפרט הסייגות לענין משכון כתב שלא ימשכן בעל חוב בזרוע • להחזיר המשכון לבעליו בזמן שהוא לריך לו • שלא יאחר המשכון מבעליו העני בעת שהוא לריך לו ע״כ • והה מנה מצוה אחת החזרת המשכון בזמן שהוא לריך לו לדרך כלל • ולא פרט כסות יום לעצמו וכסו׳ לילה לעצמו אע״ג דקרא פרטיהו • וכן לאו לא יאחר מוקי ליה לכולל בין יום בין לילה אע״ג דקרא לא תשכב לא משמע אלא לכסות לילה כדפירש הוא ז״ל • לא תשכב ועבוטו אצלך זו כסות לילה וכל זה גורם מבוכה :

על כן נראה בעיני לומר שיובן הכל בדקדוק לשונו שכתב בזה הסגנון אחר הממשכן וכו׳ מחזיר לו את הכר בלילה כלי ליכן עליו ואת המחרישה ביום • שנאמר הסב תשיב לו את העבוט • עבר ולא הסיב לו כלי היום ביום וכלי הלילה בלילה עובר בלא העשה שנא׳ לא תשכב ועבוטו לא תשכב ועבוטו אצלך זו כסות לילה ובכלים שהוא עושה בהם מלאכתו ביום הוא אומר עד בא השמש תשיבנו לו : מלמד שיחזירו כל היום ע״כ • והוא מבואר הקוסי לכיון לפתח במלות הסבה לכר בלילה ולמחרישה ביום לנפקי מתרי קראי להסב תשיב ועד בא השמש אמאי מפסיק ביניהם למייתי מחלה קרא לסב תשיב ומכניס בין הדבקים לאו דמאחר להשיב מקרא לא תשכב בעבוטו • ושוב מביא ובכלים שהוא עושה בהן מלאכתו ביום הוא אומר עד בא וכו׳ ומן הראוי היה לו להקדים זה אל הלאו ותכף שהביא קרא דהסב תשיב יאמר ובכלים שהיא עושה בהן מלאכתו ביום וכו׳ כי היכי דליתו תרי קראי אמאי דקאמר מחזיר את הכר בלילה ואת המחרישה ביום ויסיים כל

מטותיו אלא מניח לו מטה ומטה ומצע לעשי׳ ומט׳ ומטה ומפץ לעני ואין ממשכנין דברים שעושים בהן אוכל נפש כדאיתא בבריתא פרק המקבל שליח ב״ד שבא למשכן עד ונותן מטה ומטה ומצע לעשיר וכו׳ משמע שמתחלה מניח לו שליח ב״ד כלי סדורו שאינו ממשכנו בהם והיינו נמי דתנן בערבין אעפ״י שאמרו חייבי ערבין ממשכנין אותן נותנין לו מזון ל׳ יום וכו׳ משמע דמשע׳ שממשכנין אותן מסדרי׳ עמהם ואם משכן מלוה בעצמו כלים הללו או נתח • מהני והוזר וממשכן ומחזיר לעולם כרבנן דמתניתין דהלכתא בוותיהו ואם היה לו כסות של משי או של מ לת או שלא היה רגיל לשכב אלא במפץ ובמצע ועבשו הוא שלקח בר וכסת אינו נוטל׳ ומחזירן לעולם אלא מוברן בב״ד ולוקח מצע ומפץ ומחזיר לו ואינו נוטל ממנו לעולם וזהו שאמר מפשיטין אותו ומלבישין לו בגדים הראוי׳ לו אלמא אינו נוטל ומחזיר לעולם וי״ל שאינו מחזיר כלל דהא בתורת גוביינא הוא נוטלן בב״ד ואין חזרה אלא בנוטל בתור׳ משכון • ומי׳ משמע לי דבל ל׳ מיהת צריך לחזור לו בעינה שהוא בתור׳ חזרה וחזרת בעינה הוא אבל לאח׳ ל׳ אם בא לב״ד להגבו׳ לו חובו אין מחזירין אלא מדין סדור כדמוכח שמעתא לעיל הילכך אין מחזירין לו כלים שאין ראויין לו וזהו חומר בהדיוט מבהקד׳ שההדיוט והקדש אינו מחזיר בכלים שאין צריכין לו אפילו ההדיוט אינו מחזיר אלא כסות יום וכסות לילה וכסות יום וכסות לילה אין הקדש נוטלן שהרי מסדרין אלא לכלים שאינן ראויין שבהדיוט מחזירין אותה בעינה עד שיגבוהו ב״ד לאחר ל׳ יום ובהקדש מוברן מיד ומהד׳ ליה מאי דחזי ליה מדין סדור וכן פרש״י ז״ל ויחזירו בהקדש בל ל׳ יום א״נ משכחת לה בדברים שעושיקהן אוכל נפש דבהקדש אין מחזירין אלא שמסדרין כדאיתא בערבין ובהדיוט אע״ג דלא מיפרשה בהו חזרה בקרא מחזירין ובל חזרה דמשכון ליתא אלא בל זמן משכון דהיינו ל׳ יום זמן ב״ד אבל משיבא לאחר כן לב״ד מסדרין ומגבין לו בדינו ואין כאן חזרה מעתה ומי׳ אם לא הגבוהו ב״ד אפילו מאה שנה מחזיר ונוטל ומחזיר דהא בתורת משכון בא לידו עד שיחליטוהו ב״ד דרחמנא אמר השב תשיב לו את העבוט. בל זמן שהוא עבוט לא תשכב ועבוטו אצלך וכשמחזירין דוקא שאין לו אלא בר אחת או בסת אחרת שאע״פי שהיא שוה מנה התורה חייבתו להחזיר׳ אבל היו לו ב׳ נוטל אחד ואינו מחזיר בלל ומניח אחד והיינו עשיר דאמר רחמנא שבב :

ג ודני מילי בסות יום וכסות לילה או דברים שעושין בהן אוכל נפש דהדין הוא דמחזירין אבל שאר דברים בגון צלוחיות וכבינין שאין עושין בהן אוכל נפש ובל שאר מטלטלין צרבי חבי׳ ממשכנין ואין מחזירין ואע״פי שהן צריכין לו כדאמרינן זיל אהדר ליה דהוי ליה דברים שעושין בהן אוכל נפש משמע דאי לאו הבי אעפ״י שצריך לו שלא הקפידה תורה אלא בבסות יום ובכסות לילה ולא עד שאר בל הבלים בדבתיב ושבב בשמלתו ומצאתי במבילת׳ התני׳ בי היא בסותה לבדה • זה הוא טלית ושמלתו לעורו זה חלוק במה ישבב להבי׳ עור המצע • ומי׳ בדבריהם שעושין בהן אוכל נפש אמרו רבנן מחזירין וברתנן ואת המחרישה ביום ומשמע דנפקא להו מק״ו שאלו הקפידה תורה שלא למשכנן יותר משאר דברים ואם חבלן ב״ש שחייב להחזיר • ומי׳ אם בא לב״ד להגבותו את חובו לאחר ל׳ מגבין לו אפילו מבלים שעושין בהן אוכל נפש אלא שמסדרין בהם בדר׳ שמסדרין בשאר בלים בדאמרי׳ בערבין אם היה חרש נותנ ן לו שני מעצדין ושתי מגרו׳ ר״א אומר אם היה אבר נותנין לו צמדו ולרבנן נבסים נינרהו וכו׳ בדאיתא התם ע״ב :

למדנו מבל זה שחייב להחזיר לו של יום ביום ושל לילה בלילה ואם עבר ולא השיב עובר בשלשה שמות משום לא תבא ומשום השב תשיב ומשום לא תשכב בעבוטו והממשכן בשעת הלואה אינו במצות חזרה בלל בדקתני בד״א שמשכנו שלא בשעת הלואה אבל בשעת הלואתו אינו חייב להחזיר ואינו עובר בשם מן השמות שהזכרנו : וכתב הר״ר משה ז״ל שבל דבר שעושין בו אובל נפש במו רחים ועריבה של עץ ויורות שמבשלים בהן וסבין של שחיטה וצמד פרות החורשות בל אלו בין בשעת הלואה בין שלא בשעת הלואה מחזירין בעל ברחו ואם אבד או נשרף הרי

Digitized by Google

כל השפין ובחר חכי לימה עבר ולא השיב עובר בלא תעשה וכו' יוזה בתמת המעוררו' רמוי לשים לב עליו ולא עוד אלא שאמר עבר ולא השיב כלי היום ביום וכלי הלילה בלילה עובר בלא תשכב בעבוטו וקא מפרש זו כסות לילה ואם הוא כסוף לילה אם כן מנא ליה דאם לא השיב כלי היום ביום וכלי הלילה בלילה עובר בלא תעשה אבנם הגרלה בכונת הרמב"ם ז"ל הוא שכל עצמו לא בא אלא לומר לחרי קרמי לכתיבי בפ' כי תבא אל ביתו וכו' • למזהיר על האחר' תל עשה להשב תשיב וחל לא תעשה אלא תשכב תרוייהו כי הדדי מיהו ומיפרשי בתל גוונא לקרא להשב תשיב הוא מצוה בין לכסות לילה שיחזירהו בלילה בין לכסות יום שיחזירהו ביום • וכן הרא אלא תשכב הוא לאו לשל יום ולשל לילה ומכר ח זה משום לאו ג אלא תשכב משיב כסות לילה • מ"מ הא חזינא דקר' להשב תשיב לאו ג' למשמעותי' הוי לשל לילה • ע כ לאו לוקא הוא ולא בשל יום מיירי שהרי בכלי' שהו' עוה"ב אלא ביום כתיב עד בא השמש תשיבנו לו • והאי קרא לאו לעשה אחא אלא הוא גילוי מילתא ומצות ההשבה שנאמרה במקומה בעקר פרשת המשכון בהיא אלא חדא • הרבה ג"כ בשל יום • והיינו לישנא דמלמד שיחזירו כל היום דקאמר הרמב"ם שלאין זה אלא לימו' לקרא להשב תשיב דהוי גם בשל יום וא"כ כי היכי דגלי קרא בהדי' דהאי השב תשיב לאו לוקא בשל לילה הוא אלא גם בשל יום • ה"ל לא תשכב לכתיב גביה כה"ג הוא לאו ג' אלא משמע אלא בשל לילה גם בשל יום מיירי • ומאי א"כ לאין כאן אלא ג' שמות וכלן נאמרו על הממשכון אינו מחזיר בזמנו בשל יום בין של לילה לאלו השב תשיב גילוי מילתא ולימוד הוא ולא עשה : וכתב הר"ר מפה ז"ל וכו' מה שחמה עליו רבינו למה אסר בשעת הלואה וכו' כה"ג חמה לעיל בממשכן אלמנ' ופס הלנו קלת על סבר' זו כפי שיטת הרמב"ם ז"ל:

ד וכתב ר' יהודה אלברצלוני איצטריכא לפרושי כו' הטור ז"ל הסכים להכרע' הרב ז"ל כסברא אחרונה • ומ"ם וה"מ בזמן שעבר זמן הפרעון וכו' לכאור' קשה אומרו כגון שמשכנו בשעת הלואתו והחזיר לו תוך זמנו • אלא בשעת הלואה בשעת הלואה משמע •

ד וכתב ר"יהודה אלברצלוני איצטריכא לפרושי היכא שהמשכון נוטל ומחזיר ובעוד ששהתה אצל הלוה טוענ'פרעתיך מה דינו אם נאמר אחר שהחזיר לו המשכון שישבע ויטול בין שמודה לו שהחזירו לאח' שמשכנו והרי הוא באלו הוא אצלו מעיקרא או דילמא בין שאינו תחת ידו והלוה תפשו ישבע הלוה היסת כדרך תביעה בע"פ בלא משכון ויפטר • והא מילתא לא חזינא בה לרבוותא מידי ולעניורת דעתנא חזי לן שאם החזיר לו המלוה את משכונו בעדים בין שאין יכול הלוה לומר לא החזרת לי המשכון ולא היו דברים מעולם ה"ל באלו המשכון אצל המלוה ונשבע עליו ומחזירו לו ונוטל חובו כדין הנשבע על המשכון ונוטלין ואם לא החזירו בעדים מתוך שיכול הלוה לומר לא החזרת לי מעולם ולא משכנתי לך כלום והיה נאמן בהיס' כך כשאומר החזרת לי ופרעתיך נאמן בשבועתו ולא ישלם • והני מילין בזמן שעבר זמן הפרעון אבל בתוך זמן אינו נאמן וכגון שמשכנו בשעת הלואתו והחזיר לו תוך זמנו • ואיבא מ"ד דאפי' החזירו ללוה בעדים אע"ג דלא יכיל למימר להד"מ הרי יכול לומר החזרתי לך המשכון והאי כברא בתרא עדיפא וא"ת אם כן דנטעון האי מיגו מה יועיל משכון לבעליו כשתפסו אחר שנתחייב בהשבה ויכול לומר פרעתיך ומהימן משום מיגו דהחזרתי לך • ותירוצ' דהא מילתא שיועיל הפיסו שאם הוא רוצה יזמין עדים כשמחזירו ללוה ויתרחו בפניהם שלא יחזירו לו אלא בעדים ע"כ ובשער מ"ט בענין י"ד נפרש דעתינו בזה ובמי שמשכן את האלמנה ודברים שעושין בהן אוכל נפש ששינן בחרה על אי זה דרך יועיל הפיסחן :

ה ויש לוה שאינו בחזרה משכון והוא כגון שהקד ש מנה לבדק הבית והוצרך הגזבר למשכנו עליהם אין הגזבר חייב בחזרה בלל בדגרסינן בפרק המקבל ויחזירו בהקד' ק"ו מב"ח ומה ב"ח שאין בסדרין מחזירין הקדש שמסדרין אינו דין שמחזירין אמר קרא ושכב בשמלתו וברכך מי שצריך ברכה פרט להקד' שאין צריך ברכה ולא והא בתיב ואכלת ושבע' וברכת אלא אמר קרא ולך תהיה צדקה מי שצריך צדקה יצא הקדש שכל הצדקו' שלו • והקדש בזמן הזה מסתברא דאע"ג דאיתי' ממון ע"י' ליתי' בחזרה דבין דמשלחן גבוה קא אזו לא קרו ביה ולך תהיה צדקה יצא ממון זה שכל הצדקות כלן שלו :

נשלם השער הראשון : שבח לאל חשומרנו באישון :

השער הב'

נחלק לב' ענינים וזהו פרטן

א גרסינן בפרק איזהו נשך כי אתא רב דימי אמר מנין לנושה בחברו מנה ויודע שאין לו שאכור לעבור לפניו ת"ל לא תהיה לו בנושה • רבי אמי ורבי אסי דאמרי תרויהו כאלו דנו בשני דינין שנאמר הרכבת אנוש לראשינו באנו באש ובמים לבדנו מבאן שדין תורה כך הוא שלוה שטוען אין לי כלום במה לפרוע שאין לנו להבלימו בשום ענין בעולם ואף לא לחפש את מצפוניו שהרי הקפידה תורה בכך שנאמר בחנין תעמוד והאיש וגו' :

ב וכן אין לנו לאסור אה ג פו ואף לא להביא ראיה שד"ו אני ואף לא להשביעו שכל זה מחקו' עכו"ם הוא • אלא בין שהוחזק למלוה

הדי זה לוקה ע"ב • והוא תמה למה אסרן בשעת הלואה דלא תחבול שלא בשעת הלואה משמע •

ד וכתב ר"יהודה אלברצלוני איצטריכא לפרושי היכא שהמשכון נוטל ומחזיר ובעוד ששהתה אצל הלוה טוענ'פרעתיך מה דינו אם נאמר אחר שהחזיר לו המשכון שישבע ויטול בין שמודה לו שהחזירו לאח' שמשכנו והרי הוא באלו הוא אצלו מעיקרא או דילמא בין שאינו תחת ידו והלוה תפשו ישבע הלוה היסת כדרך תביעה בע"פ בלא משכון ויפטר • והא מילתא לא חזינא בה לרבוותא מידי ולעניורת דעתנא חזי לן שאם החזיר לו המלוה את משכונו בעדים בין שאין יכול הלוה לומר לא החזרת לי המשכון ולא היו דברים מעולם ה"ל באלו המשכון אצל המלוה ונשבע עליו ומחזירו לו ונוטל חובו כדין הנשבע על המשכון ונוטלין ואם לא החזירו בעדים מתוך שיכול הלוה לומר לא החזרת לי מעולם ולא משכנתי לך כלום והיה נאמן בהיס' כך כשאומר החזרת לי ופרעתיך נאמן בשבועתו ולא ישלם • והני מילין בזמן שעבר זמן הפרעון אבל בתוך זמן אינו נאמן וכגון שמשכנו בשעת הלואתו והחזיר לו תוך זמנו • ואיבא מ"ד דאפי' החזירו ללוה בעדים אע"ג דלא יכיל למימר להד"מ הרי יכול לומר החזרתי לך המשכון והאי כברא בתרא עדיפא וא"ת אם כן דנטעון האי מיגו מה יועיל משכון לבעליו כשתפסו אחר שנתחייב בהשבה ויכול לומר פרעתיך ומהימן משום מיגו דהחזרתי לך • ותירוצ' דהא מילתא שיועיל הפיסו שאם הוא רוצה יזמין עדים כשמחזירו ללוה ויתרחו בפניהם שלא יחזירו לו אלא בעדים ע"כ ובשער מ"ט בענין י"ד נפרש דעתינו בזה ובמי שמשכן את האלמנה ודברים שעושין בהן אוכל נפש ששינן בחרה על אי זה דרך יועיל הפיסחן :

ה ויש לוה שאינו בחזרה משכון והוא כגון שהקד ש מנה לבדק הבית והוצרך הגזבר למשכנו עליהם אין הגזבר חייב בחזרה בלל בדגרסינן בפרק המקבל ויחזירו בהקד' ק"ו מב"ח ומה ב"ח שאין בסדרין מחזירין הקדש שמסדרין אינו דין שמחזירין אמר קרא ושכב בשמלתו וברכך מי שצריך ברכה פרט להקד' שאין צריך ברכה ולא והא בתיב ואכלת ושבע' וברכת אלא אמר קרא ולך תהיה צדקה מי שצריך צדקה יצא הקדש שכל הצדקו' שלו • והקדש בזמן הזה מסתברא דאע"ג דאיתי' ממון ע"י' ליתי' בחזרה דבין דמשלחן גבוה קא אזו לא קרו ביה ולך תהיה צדקה יצא ממון זה שכל הצדקות כלן שלו :

נשלם השער הראשון : שבח לאל חשומרנו באישון :

השער הב'

נחלק לב' ענינים וזהו פרטן

א גרסינן בפרק איזהו נשך כי אתא רב דימי אמר מנין לנושה בחברו מנה ויודע שאין לו שאכור לעבור לפניו ת"ל לא תהיה לו בנושה • רבי אמי ורבי אסי דאמרי תרויהו כאלו דנו בשני דינין שנאמר הרכבת אנוש לראשינו באנו באש ובמים לבדנו מבאן שדין תורה כך הוא שלוה שטוען אין לי כלום במה לפרוע שאין לנו להבלימו בשום ענין בעולם ואף לא לחפש את מצפוניו שהרי הקפידה תורה בכך שנאמר בחנין תעמוד והאיש וגו' :

ב וכן אין לנו לאסור אה ג פו ואף לא להביא ראיה שד"ו אני ואף לא להשביעו שכל זה מחקו' עכו"ם הוא • אלא בין שהוחזק למלוה

כי הטור סימן ל"ז כתב בשם אביו הרא"ש ז"ל בתשובותיו כלל ס"ח לאפילו התנה על עצמו שיתפוס המלוה את גופו וכתב לו זה בשטר אינו מועיל ואינו יכול לא לאסרו ולא לשעבד בו ע"כ • וכתב הרב ז"ל שכ"כ הרשב"א ז"ל סי' אלף ס"ט ואי טעמא דבעלמא אין מוסריה אחוה וכו' אינו אלא מפני שלא מצינו חיוב גוף מפורש ממון כדברי הרא"ש ז"ל • ונתבאר יותר בדברי הריב"ש ז"ל סימן הפ"ל שיש הרבה איסור בעצרת לגופא והוי מחנה על מה שכתוב בתורה ולא מהני אלא בדבר שבממון כפסר וכסות אבל לא בגוף כמו עונה ע"כ • והוסיף עוד בזה הרב ז"ל בב"י וז"ל ואעפ"י שמצאתי כתוב בשם ספר אגודה דאלמא שיש לו ואינו משלם מוכשין אותו והביא ראיה מדאמרינן אבא בר מרתא הוה מסקי ביה זוזי כי ר"ג הוו מצערי לי' ר"ל דלאו ראיה היא להנהו דבי ר"ג איכא למימר דהוו עבדי דר"ג דהוו פריצי כדאיתא בריש פרק מי שאמרו ובשאר לוכתי והוו עבדי שלא כדינא"כיואני בעניי לא ידעתי למה לקח הרב ז"ל דברי הפ' אגוד' בשתי ידים • דהא לא דבר במוחלט שחוכשין לכל מי שהוא חייב ואינו משלם • ובכה"ג ליש לו במה לשלם אעפ"י והוחזק בכך ואינו משלם שהוחזק ולאי שמסרב ואינו רוצה לשלם אעפ"י שיש לו או פרעתו' אז בשלמות בהאי ולאי כולי עלמא יודו דעושין לו כל מיני כפייה למען ישלם • והיינו מה שכתב רבינו דרשאו אם הוא רמאי • ובהדיא כתב הרמב"ם ז"ל וכן אמר אומר שמי שהוחזק רמאי והרי הוא אמוד שיש לו ממון וטוען שאין לו כלום וכו' אם יש כח בדיין לעשותו עד שיפרע או להכותו יעשה מאחר שהוא אמוד וכו' ואל"כ זה הוא מ"ש בעל האגוד ז"ל דלאלם שיש לו ואינו משלם מוכשין אותו • ואין זה לשעבד גופו במקום הפרעון אלא לעשותו ולכופו כדי שיפרע ממה שיש לו • ומה הרב ז"ל לא נתכוון לדקות אלא הראי' שמביא מהתיה דבי כ"ג שאין מסר ראיה על כלום :

והנה בכל זה שכתב רבינו ז"ל מדין התורה לא הזכיר שום חרם כללי אמנם הרמב"ם ז"ל כתב טען שיש לו והחבית אותם שהרי הם בתוך ביתו אין מן הדין שיכנס לביתו לא הוא אלא אליה ד"ל שהתורה הקפידה וכו' • אבל מחרימין על מי שיש לו ולא יתן לבעל חובו ע"כ • וכתב ה"ה ז"ל זה החרם לא מצאתיו בגמ' מבואר אלא מ"כ בובר הרב ז"ל שזהו מה שאמרו במסכת מועד קטן בפרק ואלו מגלחין מגלן דמחרמינן וכו' ותהיה הכונה בחרם בהם ולא ע"כ •

ויש לתמוה מי לחקו לזה לומר לחרם זה הוא מן הדין • ולא פי' אותו בהם חרם כל חדש במבית הרמב"ם ז"ל שהוא מתקנת הגאונים ז"ל • ובפרקא קמא דטוען כתב ה"ה בכר כתבתי בכמה מקומות שבכל מקום שנזכר בדברי רבינו חרם סתם הוא מדברי הגאונים ז"ל • הרי כללא כיל לן שבכל המקומות הוא מתקנתם ולמה הוציאו כאן מן הכלל לומר שהוא מן הדין ואי ליכא לדברי הרמב"ם ז"ל קשיתיה דמתחיל דין תורה שבזמן שיתבע המלוה וכו' ומסיים אבל מחרימין וכו' • ובתר הכי קאמר בשרו דברי הגאונים הראשוני' וכו' דמשמע דתקנת הגאונים היא אלא דמה שכתב מכאן ואילך • ומה שבר על עכבו הוא מן הדין ובזה נכלל החרם אלמא חרם זה לאו מן התקנה הוא • הא ולאי לאו הכרח הוא ולא יתחייב בעבור זה שהחרם יהיה מן הדין • דמה שכתב בשרו הגאונים ז"ל התקינו וכו' • היינו שתקנו תקנה פרטית בזה הענין המיוחד של הלוה הטוען שאין לו כי אלו שלא יפסיק להעמיד הדבר על דין תורה ותקנו להשביעו בעין של תורה וכו' : ואמנם החרם סתם פ"ל תקנה הכלליות וכוללת בכל הענינים שבעולם • וכונת הרמב"ם

Digitized by Google

הרמב"ם ז"ל לומר לקולם שיחקנו הגאונים ז"ל תקנת החשד הזו הפרטית • היה נלון על דין החורה שאין משביעין הלוה וכו' וגם לא יכנס לביתו לא המלוה ולא שליח ב"ד • וממילא נוהג בזה ענין החרם סתם של הגאונים ז"ל השייך בכל מין טענה שבעולם שהיא תקנה כללית לספים לעת הטוענו או הגטען אך כשראו הגאונים שגם זה לא יספיק כי רבו הרמאים וכו' • בתוקפם לדברי הרמב"ם ז"ל יובנו על נכון כן כשהיה החרם של התקנה כפי פשוטה בכל מקום ולא ידעתי למה לא הבין כן ה"ה ז"ל: ואפשר לומר שהוקשה לרבותינו ז"ל על דברי הרמב"ם ז"ל שמביא שני דינים תחלה קאמר אם לא נמצאו לוה כלום וכו' אין אומרים לו המלוה אם אתה יודע נכסים לזה המחוייב לך לך ותפיס אותן וכחב עוד דין שני טענו שים לו והחביא אותן והרי הן בתוך ביתו אין מן הדין שיכנס לביתו וכו' אבל מחרימין על מי שים לו וכו' • ומלכתב כאן בדין השני ומחרימין משמע דדוקא הכא משום לטענו ברי שים לו והחביא משום הכי מחרימין אבל בדין הראשון לא יכא שום טענת ברי אין מחרימין • והשתא אם אין מחקנ' דהמלוה הלוהו בלא עדים • ולא חרם הוא הכולל מתקנ' הגאונים ז"ל מנלי מיריא כשטענו ברי שים לו הרי אפילו בספק שיך חרם סתם ואם כן גם בדין הראשון הול"ל שמחרימין מעצ"ע שאין המלו' טוענו ולא שים לו: תדע לבפ"ק כ' הרמב"ם כשיחבע המלוה הלוהו נוכין לו על פרוטה אחרונה מכל מטלטלין שים לו ואם לא הספיקו המטלטלין נוכין לו מן הקרקע אחר שמחרימי' על מי שים לו מטלטלין ולא יביא לב"ד וכו' אלמ' דמחרימין אע"ג דליכא חובע שיטענו בריא שים לו מטלטלין • ה"נ אמאי לא מחרימין עד דטענו המלוה שים לו והחבי' • ול"ל דהאי אכל מחרימין אכלא מלתא קאי ולאלי פשוט הוא לישנא דאכל מוכח דלא קאי אלא אהך בבא בתרייתא ע"כ הבין הרב ז"ל ולולאי בהא לא מיירי הרמב"ם ז"ל בחר סתם מן הגאונים אלא הוא הרסמן הינשאינו בא אלא על טענ' ולאי ולא על הספק • ומ"ה סתר לו מקום מן הגמרא ולא מצאו אלא בלוחק:

ג ומפני שראו הגאונים ז"ל שיעמדו אחר הגמרא שרבו הרמאים ונגעלה דלת בפני לווין, התקינו שבל לוה שאין לו כלום יתר על הדברים שמסדרין לבעל חובו • ובמו שפרשנו ענין הסידור בשער הראשון שהקדמנו ושאין לו כלום שהחביא אותם ביד אחרים ושלא עשה מתנה לשום אדם בעולם ע"מ להחזיר וכולל בשבועה שכל מה שירויח וכל מה שיבא לידו או לרשותו מאשר תשיג ידו לא יאכל ממנו כלום לא לאשתו ולא לבניו ולא ילבש אותן ולא יטפל בהן ושלא יתן מתנה לשום אדם בעולם אלא יוציא מכל אשר תשיג ידו מזון ל' יום וכסות ל"ב חדש מזון הראוי לו במדה בינונית וכסות הראוי לו כדרכו וכל ה תר על צרכיו יתן לבעל חובו ראשון ראשון עד שיגב' כל חובו ומחרימין תחלה על כל מי שיודע לפלוני נכסים גלוים או טמונים ולא יודיע לב"ד גם אחר תקנה זו אין ב"ח יכול ליכנס לתוך ביתו של לוה לא הוא ולא שליח ב"ד שגם הם לא באו לעקור דבר תורה אלא להוסיף גדר וסייג באו הילכך הלוה מוציא לב"ד בכח שבועתו כלי ביתו ואו' לו כך וכך הן בכח שבועתי ומניחין לו את הראוי לו ומגבין לו השאר לבעל חובו וכן המנהג בכל המקומות אחר אשר נתקנה תקנה זו:

ד וכתב הר"ר משה ז"ל שכל מי שהוחזק שהוא עני וכשר והולך ברתום והדבר גלוי וידוע לעם ולדיין ובא בעל חובו להשביעו בתקנה זו והוחזק התובע שאינו מסתפק בעניו של זה אלא שרוצה לצערו בשבועה זו ולבישו בדברים כדי להנקם ממנו או שילך וילוה מן ע"א או יקח נכסי אשתו עד ש נצל משבועה זו נראה לי שאסור לדיין יראי שמים להשביעו ואם עבר והשביעו בטל לא תעשה של תורה שנאמר לא תהיה לו בנושה ולא עור אלא שראוי לו לדיין לגעור בו ולטורדו מפני שהוא עור והולך בשרירות לבו שלא תקנו תקנה זו אלא מפני הרמאין והרי נאמר עד דרוש אחיך אותו דרשהו אם רמאי הוא אם לאו • ומאחר שהוחזק עני ושאינו רמאי אסור להשביעו ובן אני אומר שכל מי שהוא רמאי ודרכיו מסלקין במשאו ובמתנו והרי הוא אסור שיש לו ממון הרבה וטוענ שאין לו כלום והרי הוא רוצה להשב' בנקיט' חפץ בתקנת זו שאינו ראוי להשביעו אלא אם יש כח בדייל נשותו עד שיפרע את חובו או לנדותו עד שיתן יעש' מאחר שהוא אמיד שפריע' ב"ח מצוה כללו של דבר כל שיעשה הדיין מדברים הללו יהיה מונתו לרדוף צדק ויהיו מעשיו לש"ש ע"ב:

ה ועל עסק השבועה שתקנו הגאונים שישבע הלוה שאין יבולת בידו לפרוע חובו יש לעיין אם מצריכין המלוה שיבא על הלוה בטענ' בריא שהוא יודע שיש לו וכופר בו אם די בטענת שמא ובזה מצאנו דעת הראשונים שקראו את שמה שבועת החשד ודמו אותה לאשה הנושא' ונותנת בתוך בית בעלה דלא גרע לוה משומר שמשביעו שאינה ברשותו בשמ' גם יש לעיין אם אותה שבועה שתקנו הגאונים על הלוה אם היא שבועת המשנה כעין של תורה בנקיטת בין או אם היא שבועת היסת כי יש שפסקו שהיא היסת דה"ל כאומר לחבירו מנה לי בידך והלוה אומר אין לך בידי כלום והאי סברא ודאי ליתא כי זה דומה יותר לשבוע' מודה מקצת שטעם שניהם שוה כשם שמודה מקצת טעם שבועתו מפני שהוא נשמט משום דדחיק' ליה ש"תא סבר הוו לי זוזי ופרענ' ליה לפי' רמו שבועה

למלוה או לבית דין שהוא עני אסור לדיין לביישו בדבר מדברים אלה אך אם נסתפק המלוה והבית דין בענייני הלוה ויעסקו יש לנו לתור ולדרוש אחריו כדאמרינן עד דרוש אחיך אותו דורשהו אם הוא רמאי אם לאו:

ג ומפני שראו הגאונים ז"ל שיעמדו אחר הגמרא שרבו הרמאים ונגעלה דלת בפני לווין, התקינו שבל לוה שאין לו כלום יתר על הדברים שמסדרין לבעל חובו • ובמו שפרשנו ענין הסידור בשער הראשון שהקדמנו ושאין לו כלום שהחביא אותם ביד אחרים ושלא עשה מתנה לשום אדם בעולם ע"מ להחזיר וכולל בשבועה שכל מה שירויח וכל מה שיבא לידו או לרשותו מאשר תשיג ידו לא יאכל ממנו כלום לא לאשתו ולא לבניו ולא ילבש אותן ולא יטפל בהן ושלא יתן מתנה לשום אדם בעולם אלא יוציא מכל אשר תשיג ידו מזון ל' יום וכסות ל"ב חדש מזון הראוי לו במדה בינונית וכסות הראוי לו כדרכו וכל ה תר על צרכיו יתן לבעל חובו ראשון ראשון עד שיגב' כל חובו ומחרימין תחלה על כל מי שיודע לפלוני נכסים גלוים או טמונים ולא יודיע לב"ד גם אחר תקנה זו אין ב"ח יכול ליכנס לתוך ביתו של לוה לא הוא ולא שליח ב"ד שגם הם לא באו לעקור דבר תורה אלא להוסיף גדר וסייג באו הילכך הלוה מוציא לב"ד בכח שבועתו כלי ביתו ואו' לו כך וכך הן בכח שבועתי ומניחין לו את הראוי לו ומגבין לו השאר לבעל חובו וכן המנהג בכל המקומות אחר אשר נתקנה תקנה זו:

ד וכתב הר"ר משה ז"ל שכל מי שהוחזק שהוא עני וכשר והולך ברתום והדבר גלוי וידוע לעם ולדיין ובא בעל חובו להשביעו בתקנה זו והוחזק התובע שאינו מסתפק בעניו של זה אלא שרוצה לצערו בשבועה זו ולבישו בדברים כדי להנקם ממנו או שילך וילוה מן ע"א או יקח נכסי אשתו עד ש נצל משבועה זו נראה לי שאסור לדיין יראי שמים להשביעו ואם עבר והשביעו בטל לא תעשה של תורה שנאמר לא תהיה לו בנושה ולא עור אלא שראוי לו לדיין לגעור בו ולטורדו מפני שהוא עור והולך בשרירות לבו שלא תקנו תקנה זו אלא מפני הרמאין והרי נאמר עד דרוש אחיך אותו דרשהו אם רמאי הוא אם לאו • ומאחר שהוחזק עני ושאינו רמאי אסור להשביעו ובן אני אומר שכל מי שהוא רמאי ודרכיו מסלקין במשאו ובמתנו והרי הוא אסור שיש לו ממון הרבה וטוענ שאין לו כלום והרי הוא רוצה להשב' בנקיט' חפץ בתקנת זו שאינו ראוי להשביעו אלא אם יש כח בדייל נשותו עד שיפרע את חובו או לנדותו עד שיתן יעש' מאחר שהוא אמיד שפריע' ב"ח מצוה כללו של דבר כל שיעשה הדיין מדברים הללו יהיה מונתו לרדוף צדק ויהיו מעשיו לש"ש ע"ב:

ה ועל עסק השבועה שתקנו הגאונים שישבע הלוה שאין יבולת בידו לפרוע חובו יש לעיין אם מצריכין המלוה שיבא על הלוה בטענ' בריא שהוא יודע שיש לו וכופר בו אם די בטענת שמא ובזה מצאנו דעת הראשונים שקראו את שמה שבועת החשד ודמו אותה לאשה הנושא' ונותנת בתוך בית בעלה דלא גרע לוה משומר שמשביעו שאינה ברשותו בשמ' גם יש לעיין אם אותה שבועה שתקנו הגאונים על הלוה אם היא שבועת המשנה כעין של תורה בנקיטת בין או אם היא שבועת היסת כי יש שפסקו שהיא היסת דה"ל כאומר לחבירו מנה לי בידך והלוה אומר אין לך בידי כלום והאי סברא ודאי ליתא כי זה דומה יותר לשבוע' מודה מקצת שטעם שניהם שוה כשם שמודה מקצת טעם שבועתו מפני שהוא נשמט משום דדחיק' ליה ש"תא סבר הוו לי זוזי ופרענ' ליה לפי' רמו שבועה

מסביעין ליה הוא משום דילעיגן לזה מתכוון ורוצה לצערו ולבייסו ברבים ואנו מוחזקי' בו שהוא ולאי עני והולך בתוס וכו' • אי הוה מסבעינן שמכל מה שיבא לידו לא יוציא וכו' הא ע"כ לא שייך זה אלא במי שאין לו ולאי אית ליה יפרע מיד • וכיון שכן אף בשבועה זו היתה יוצאת לפועל כונת המלוה לצערו ולבייסו והיה איסור בדבר ולא תהיה לו כוונה • ולפיכך אין מקום לשבועה זו ולא לשום שבועה בענין זה כלל: שמא תאמר יש לתוס שמא יבוא ממון לידו ויאכלנו או יבריחנו מן המלוה • מ"ה קאמר שהוחזק שהוא עני ושאינו רמאי לכיון דהוא כשר והולך בתוס לבבו אין מקום לחששא זו ולאלן שהני למאי דלא פרע השתא הוא משום דלית ליה • וממילא דכי ליתו לידי יפרע: ובמה שמסיי' הרמב"ם ז"ל כללו של דבר וכו' כתב ה"ם ז"ל ומ"מ כתבו המפרשים האחרונים ז"ל שאינו כל ב"ד כח בזה אלא ב"כ הוא ב"ל תשוב ומוחזק בחכמה ובחסידות ומסרבו הדיינים שאינם מומחין יש לתוס שלא יהא כח כל אחד פורץ לעשות לו דרך כרצונו ע"כ • והדין עמו ז"ל להבין שזו סברת האחרוני' ז"ל ולא של הרמב"ם אע"פ שהוא עצמו כתב כיולא בזה בפרק כ"ל דסנהדרין • משום דכיון לכל עצמה של שבועה זו היא מתקנת הגאונים ז"ל שאינה מזמן הגמרא ומן הדין • ועלה קאמר הרמב"ם ז"ל מסברא דנפשיה דיראה לו לאסור להשביעו כשהמלוה מתכוון לבייסו או כשהלוה רמאי ואתא מסיק כללו של דבר וכו' אלמא ולאי דעתו בזה הוא לאו בזמנו ראוי לעשות כן בהחלט ולאו על זמן תקנת הגאונים עצמו קאמר לזה לא היה מעלה ולא מוריד כלום לומר מה שגרמה לו במה שאין בו שום מציאות אם היה סומך על הדי' לפרק כ"ל דסנהדרין שנכתב על דין הגמרא:

ואמנם הטעם שהתליב הענין כן בזה ולא פי' למשרבו בחי דיכין שאינם הגוי' אין עושים כן כדלכתב בסנהדרין • נראה שהוא מפני שאין כאן שום חשש עוות הדין כי אתם לאי בחלוקה הראשונה שאין מסביעין כשהמלוה מבקש לבייסו אין בכך כלום לפטרו מסבועה לעולם הוא דרך בטוח כי הוא שב ואל תעשה וכמעט היא השתלק מן הדין כלמסיק הרמב"ם בסנהדרין • ואי בחלוקה השנית לעניות מי שהוא אמוד שים לו על פרע • גם בזה אין חשש אולהא השתא אין מוציאין מ"ל כלום אלא מעשים לאי שיתן ואם מתמת הכפיה יתן נמצא שים לו ושפיר עבדי להוציא בלעו מפיו:

ה ועל עסק השבועה שתקנו וכו' • המרדכי ז"ל פי' הטעם בריש פרק המפקיד בשם הר"ם ז"ל דכיון דתביעה גמורה יש למלו' עליו ולאי נתחייב לו אלא שעכשיו אינו מספק אל תפטרנו אלא מ"כ נשבע שאין לו וכו' והיינו נמי טעמא דאמר דאיים הם כדברי רבינו • ונראה דגם הרמב"ם ז"ל ולאי הכי סבר אלא בפפק מסבעי' ליה דהא כתב בפרק ב' דלוה דין תורה שבזמן שיתבע המלוה את חובו אם לא נמצא ללוה כל ס אין מסבי' וכו' טען שים לו והחביא אין מן הדין שיכנס לביתו וכו' • הר' שבא' שני דיינים כמו שאמרנו לע ל מ' כשאין המלוה טוען ולאי שים לו והחביא וכב' כשטוען החביא • ובשניה קאמר דמדין תורה אין מסביעי' ואין נכנסין לביתו וכו' • ועליהם קאמר כשראו הגאונים שרבו הרמאים התקינו שמשביעין וכו' • אלמא תקנה זו היא על שני הענינים האלו שתחלה ביאר בהם דין התורה • ואם איתא דתקנת השבועה אינה אלא בטענת ולאי ולא על הספק פשיטא שהיה לו להרמב"ם ז"ל לפרשו • אלא דמסתמיותו נראה ולאי שחיזר על הכל • ובמאי דמסיק רבינו דשבועה זו היא בשל תורה בנקיטת חפץ כך הסכימו האחרונים ז"ל • וסברת האומרים שהיא היסת היא חמורה אצלי לכיון דהראשונים קראוה שבועת החשד שבאה על הספק ולא מצינו בזה שום חולק היאך אפשר לומ' שהיא היסת דהא אינשוס שבועת היסת בטענת ספק

Digitized by Google

אלא לוקח בטענת ודאי • הא איכא לומר אלא לשבועת הסומרין ולומיסן שבאה על הספק • ועיין עוד בסימן דסמוך :

ו והיכא שיורש הלוה טוען וכו' • המי ק"ו לעבדי המורי' המלו נראה להוי פריכא ואלרבא ממקום שבאו אין לו מקום לאיכא למימ' מה לאבוהון שכן הוא חייב ודאי מלא עלמו ואין הוא לשתבע לית ליה וכלול בשבועתו שיפרע ממה שיבא ליון • אבל בנו שאין לו שום חיוב מעצמו וזה בא להוציא מידו בטענ' חוב אביו היה מן הדין שעליו הראיה שיבא נכסים מאביו ובלי ספק שלכל המרבה אין להטיל עליו אלא היסת מחקנת' דרב נחמן כדקאמר רבינו להוי כטוענ'מנה לי בידך והלה אומר אינלך בידי כלום ואע"ג דבסי' הקול' גבי האב קאמ' לזה דומה יותר למוכ' מקל' שטוענ' שאין לו מפני השמטה מסו' דלחיקא ליה שעתא וכו' וא"כ גבי בן נמי איכא האי טעמא נופיה לאפסר לירש אלא שהוא נשמט מפני ערוכ' לפרעו מתוך הריות ולא מתוך הלוחק והיה ראוי לפי זה להטיל עליו שבוע' לתוריתי' מ"מ סמכינ' אטעמא דהך הקנת' דבתראי הוא והבו דלא לוסיף עלה לוק' בו ולא בבנו דומי' לפוג' • וא"כ לגבי בנו נשאר הדבר לדין הגמרא דנשבע היסת כתקנתא דר"ל הכולל בכל טענה : ובזה יקשה עוד לדעת המורים ז"ל שהביא רבינו בסימן הקודם לתקנת הגאונים לגבי לוה עלמו היא שבועת היסת להוי כמנה לי בידך וכו' • הא ודאי לא אפשר דא"כ למאי איצטריכו הגאונים ז"ל למעבד הך תקנתא הא כבר נתקנה בימי ר"ג וממילא משתב' היסת בכל טענה דעלמא דלמי למנה לי בידך אין לך בידי כלום ימיהו איכא למימ' בסבר' אלו המורים ז"ל דאי מתקנת רב נחמן לא הוה מחייב שבועה אלא בשהלה טוענ' ודאי יש לך ממה לפרע' אבל לא בשמא וכדי שלא תגע' ולא ומפני הרמאים • אתו הגאוני' ותקינו' לאף בלא טענת ודאי מן היסת יסב' היסת על כך וזה לוקח בו אבל בבנו לא תקינו ונשאר דינו ככל חביבה דעלמא : ותשובת הר"יף ז"ל הנזכרת בדברי רבינו הביאה גם כן הטור ז"ל סי' ק"ו בזה הלשון כתב רב אלפס בתשובה אם טוען המלוה ודאי שאביו הוריש ממון ונשבע היור' היסת ונפטר וכו' • ומלמייתי דברי' אלו בסתם בלי שום חלוק • נראה ודאי דהכי ס"ל לטור ז"ל • ואיכא למילק דבסי' ס"ט הטור עצמו מבי' סברת רבינו בעל התרומות במי שהוציא כתב יד על היתומים מעפ"י שמוציא שהוא כתב יד אביהם אמנ טוענים שפרוע הוא ונשבע' היסת שלא מ"ל אביה' שהוא חייב חוב זה והו' ז"ל לקח סברא זו וכתב ול"ל מ"ש ונשבעים היסת וכו' שלא מצינו שבועת יורשים אלא לגבו' שטר שהניח להם אביהם אבל ליפטר אין לריכים שבוע' וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל כו' והא אשכחן דהיורש נשבע להפטר היכ' לטענ' שלא ירש כלו' ואיך חפש במושלם ולא נמצא שבועת יורשים אלא להוצי' וליפט' אין לריכי' שבוע' דנרא' לכולא כייל בלי שום חלוק ובאיר טפי כללו זה בסי' ק"ח שכתב ואני כתבתי למעלה שא"ל שבועה שלא מצינו שום שבועת יורשים אלא לגבות ולא ליפטר וכו' • ונראה לומ' בפשיטו' לכון' שבועת יורשי' היא אין השבועה מלד עצמה אלא דמה שהם יורשים והיינו לומר שמה שהורים להם מוריש' הוא ממון שפוי ונקי ואין עליו שו' פקפוק מלד המורים עצמו והיא שבועה שלא פקדנו אבא שטר זה פרוע וכו' • ועל זה קאמר הטור להיכא דהוציא כתב יד על היתומי' שהביע' המלוה על הלוה אינה עליהם ממש אלא על הממון של המורים שלו' שלא פרע והיורשים רוצים להפטר בטענת המורים עצמן שפר' אז אין ליחומים ליתבע שבועת יורשים להפטר לומר שאותו ממון פירשו אין עליו חוב זה כי לא מצינו ליורשים שבוע' שתקר' שבועת היורשים אלא להוציא לא להפטר אבל שבועה שלא ירשו מבואר הוא שאינה מזה הסוג • שאין ההפרש ביניה' מלד המורים כי כלם מוליה בחוב אבל המתלוקת הוא על היחומים עצמם שהמלו' או' שיש להם ממון מן המורים והם אומרי' שלא ירשו כלום שהם נפטרים בטענת עצמם • ולא שייך הכא שבועת היורשים אבל היא שבועה ככל טענה דעלמ' מתקנתא דרב נחמן וכל זה פשוט :

ונשאל ה"ר אברהם בר יצחק ז"ל וכו' • מלקוק תשובת הרא"בי ז"ל שכתב ים לב"ל לטעון בעבור' פרעתי ואינלו עליה' אלא חרס שתם אשם לוה אביה וכו' נראה לס"ל כסבר' העור ורבוות' אחרוני כלמייתי' בסי' הקול' לכשבאים היורשי' להפטר אינעליה' שום שבועה • ומשום הכי לא הזכיר הראב"ד שום שבוע' אלא כתב שאין לו עליהם אלא חרס שתם ומלמייתי' דבינו ז"ל דברין בהתם ואינו מטיב עליהם נראה דהכי ס"ל • ויקשה על זה מהא דכתב בשער י"ג מ"ד היכא לאפיק מלוה כתב ינו של לוה על יתמי לוה ודאי מסתב' שאינו גובה וכו' דכיון דאבוהון הוה מלי למטענ' פרעתי טעני' להו ומשתבע היסת אלא אמר להם אביהם שחייב וכו' אלמא סבר ז"ל דאף ליפטר צריכים שבוע' היסת ולא סגי בחרס שתם אלא כסבר' הראב"ד ז"ל והיכי מייתי לה בשער זה בסתמא כאלו הוא מסכים עמו : ובחפשי מקום ישוב לזה נחוסף עוד החימה מאלי' על שנתברר בעיני כונתו כי מלאתי לבני הראב"ד סתורי' מדברי עצמו ממקום אחר שהביא רבינו סוף שער י"ל וז"ל • גם הראב"ד ז"ל הביב בתשובתו אם בא ב"ח ע"פ ואורר ליתומים אביכ' היה חייב לי מנה ולא הסיבו אפי' יש לבעליה שלוה אין אנו חייבי' לך לפרע' כלום כי שמא אבינו פרעך וכו' • על אף הן נאמ' יש בשבועת היסת ויש על הב"ד לטענון פרעתי ומפטרי בשבועת היסת ואין לך עלינו כלו' אלא שחברי' עלינו שאם לוה אבינו וכו' • הרי להרא"בי עצמו סבר דאע"ג דאיכ' לדיי' עליה' ו' החרס • נשבעיה ג"כ היסת להפטו' הפך מה שאמר כאן שאין לו עליה' אלא חרס שתם ע"כ נראה בפשיטו' דמוכרחים אנו לו' דכונתו ז"ל במלו' דקאמר אפי' נחייב לך שמא אבינו פרע והיה נפטר בשבועת היסת לך לב"ל לטענון בעבור' פרעתי וכו' היינו דב"ל טוענין בעבור' פרעתי לומיא דאביהם וכי היכי דאביה' היה נפטר בהיסת • ה"ל אינהו מיפטרי בהיסת וזה פשוט אצלו לא הולרך להזכירו דכיון דמחמ' טענת אביה' מיפטרי ודאי לא עדיפי מינה שלא יהא טפל יותר מן העקר • ומאי דקאמר ואין לו עליהם אלא חרס שתם הוא זולת השבועה על האופן שכתב בתשובה דשער י"ל • ומפני שרבינו הבין כן לדבריו כתבו בסתם : ומ"ש ואם הניח להם אביה' מטלטלין וקדמו ופרעו אותם וכו' • הוא מבואר ופשיטא שאין ליחומי' שום חיוב אפי' מטעם מזיק שעבוד כיון דהוא מטלטלין • אבל אם היה קרקע מה שהגבה לב"ח אחרי' יש בזה תלוקי דברים • יתבארו בס"ד בשער ס"א • כל זה שכתבתי כשבא עליהם בטענת אביהם וכו' • דבר פשוט הוא דלא מיירי כדאמר בהאי התובע מנה לי בידכם מחמת עצמכ' דא"כ היה הדבר ונבוה' שלא מחמת אביהן תבע ולא היה נרי' הראב"ד ז"ל לו' לאינהו דאינו' אנפשייהו מפני שלא טענו אין אנו חייבים לך כלום אלא מחמת אבינו וכו' • דאם התובע אמר בהדיא מחמת עצמכם ואינהו מודו בסתם בתם עלי מלי.

שבועה עליה כן הטעם נתון במי שטוען שאין לו שטוען כך מפני השמט' משום דדחיקא ליה שעתא ורוצה לפרעו מתוך הריות ורמו עליה רבנן בתראי שבועה חמורה כי היכי דלודיה וכן פסק הרי"ף ז"ל בתשובותו • ובמו בן כתב הר"ר משה זצ"ל :

ו והיכא שיורש חלוה וטוען שאין לו בידו ממורישו כלום במה לפרוע חוב מורישו בזה יש מן המורי' שהורו שאף הם נשבעים שבועה חמורה בעין של תורה דהשתא אבוהון דמשבע ולא מיפט' דהא כי קני אתר הכי נכסי אית ליה למפרע הוביה א"ה משבעינן ליה שבועה חמורה כעין של תורה שאין לו במה לפרוע ירתמי דידיה דנפטרין בשבועת; ואין משלמין כלום לאחר זמן דנכסי דקנו ירתמי לא משתעבדי לב"ח דאבוהון לא כ"ש דאית ל"ן לחיובי דמשתבעי שבועה חמורה בעין של תורה והאי סברא ודאי ליתא דכיון דשבועה זו תקנת' דבתראי היא ולא תקנוה אלא על הלוה עצמו דלמאי דתקון רבנן תקון למאי דלא תקון לא תקון ובדגרסינן בירושל' גבי פוגם שאם פגמו בנו לא ישבע שתקנה היא שהתקינו בו בו התקינו בבנו לא התקינו הילכ' אם יטענו עליה' בבריא שהוא יודע שירשו ממון מאביהם והן אומרים לא ירשנו כלום הוי במי שטוען לחברו מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלו' שנשבע היסת' והיתומין כמו כן נשבעין היסת ונפטרין ואם התובע בא עליהם בשמא ירשתם ממון מאביהם אין לו עליהם אלא חרם סתם כדין כל טענת שמא ועל דרך זו פסק בן בתשובותיו של הרי"ף ז"ל וזה טופס שאלתו ותשובתו : וששאלתם ראובן שתבע ליורשי שמעון בשט' והם אמרו לו לא הניח לנו אבינו דבר ואברהם כייש או' שנשבע שבועה חמורה כמו שהיה אביהם נשבע הנראה זו אינה נכונה ששבועה זו אינה לא במשנה ולא בגמרא אלא תקנתא דבתראי היא וכשתקנוה לא תקנוה אלא על הלוה אבל על בנו לא תקנוה וכך אנו רואים שאם בא עליהם בבריא נשבעין היסת ואם בשמא אין עליהם אלא חרם סתם כדין כל טענת שמא ע"כ :

ז ובענין זה נשאל הר"ר אברהם בר יצחק ז"ל וזה טופס השאלה והתשובה יתומי' שהודו לשמעון בחוב מורשם ובשבא שמעון ליתומים א"ל לא הניח לנו אלא כדי לפרוע מקצת חובותיו מי אמרינן בשבועה דלא הניח לנו אבינו סגיא היכא דאתי בטענת בריא או דילמא כיון דהודו הודו אם תמצא לומר כיון דהודו הודו מי מהניא למחולי שבועה דהב' ליפרע בנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה או לא • ותו אם תמצא לומר דבשבועה דלא הניח לנו סגיא היכא דהודו יתמי סתמא ולא ידעו כהדי אי חוב עצמן הודו אי חוב מורישו וטעני יתמי דחוב מורישן הודו ואין כאן נכסים מהו אי נמי היכא דליכא אלא חד סהדא וטעני דעל חוב אביהן הודו מי דמיא לדרבי אבא או לא ותו היכא דליכא אלא חד סהדא דהודאה וקימא לן דהודאה צריך בפני שנים היכא דטעין ואמר סהדא אחרינא הוה בהדיה כי אודי מהו מי אמרינן כל מקום ששנים מחייבין אותו ממון אחד מחייבו שבוע' או דילמא כיון דחד סהדא בהודאה לאו לשבועה אתי כי אמר נמי דחד סהדא אחרינ' הוה בחזיה לאו כל כמיני' לחייבו שבועה • תשובת שאלה זו מסותמת היא וצריכה לפרש שאם בא שמעון בע"פ ואמר אביכם נתחייב לי אם השיבו לו אפילו נתחייב לך שמא אבינו פרע והיה נפטר בשבועת היסת כך יש לב"ד לטעון בעבורם פרעתי ואינלו עליהם אלא חרם סתם שאם שוה אביהם שיודו ואם טענו היתומים כך הדין עמהם אפילו הניח להם ממון דב דלא אמרי' מלוה על פה נגבית מיורשי' אלא על דרכים ידועים אבל מלוה שאינו בענין זה בית דין טוענין ליורש היכא שאמרו היתומים אין אנו יודעין אם פרע לך אבינו אך אם יודו היתומים שאביהם צוה שהוא חייב לזה או שיש עדים שמת תוך זמן או מת בשמרתיה והניח להם ממון חייבין לפרוע שלא בשבועה ואם הם טוענין שלא הניח להם כלום אם בא עליהם בבריא ישביעם היסת ואם בשמא חרם סתם והביא ראיה מתשוב' הרי"ף ז"ל ובסוף כתב ואם הניח להם אביהם מטלטלין וקדמו ופרעו אותם לאנשים אחרים קודם שיתבעם שמעון בדין מה שפרעו פרעו ואין כח בידו של זה להוציא מהם כלום אע"פי ששטרו מקדם ושתבעם בשטר שהרי אין במטלטלין דין קדימה : כל זה שכתבתי כשבא עליהם בטענת אביהם אבל אם שמעון בא עליהם מחמת עצמו ואמר להם מנה לי בידכם והודו לו בפני עדים אנו חייבין לך

Digitized by Google

מאי איכא חו למימר • אלא ולאי לא מיירי אלא בלחבע סתם מנה לי בילכס ואיהו מודו בסתם בלתם עלי • ומשום לסתם מנה לי בידך משמע מחמת עלמך • הואיל ולא פרשו למחמת מאביהם מודו איהא לאפסילו אנפשייהו • ואיבא למילק כיון דבמאי לטענו שמחמת מאביהם הולו אינם סותרי טענת הראשונה אלא מחדרים לדורם ואו' שזאת היתה כוונתם למה אנו מוציאי' ממון מהם בלא ראיה ברורה למי עליפי עדי' מב"ל הא אפי' טענן בב"ד יכול לתקן דבריו אפילו באו עדי' כל שאינו סותר טענתו הראשון' ומאי שנא האי דקאמרי למאי דהולו לים לו מנה בילכ הוא מחמת מביה' מהתיא לפר' חזקת גבי זה או' קרק' זה של אבותי וז"א קרק' זה של אבותי האי אייתיה סהדי דאבהתיה היא והאי אייתי סהדי דאכליה שני חזקה והדר טעין האי לעדי חזקה אין לאבהתך הוא וזבנאי מינך והאי דאמינא לך דאבהתי לסמיכי' עלה כלאבהתי וכו' :ומסיקי עלה דכלה' טוטן ותוזר וטוטן בתיקון לשון ראשון אע"פ שמכחישים קלא וכו' • והשתא האם מהני לתקן הלשון אע"ג דמוכי' מפסטו מאי דקאמ' של אבותי ומוסי' על הדברי' באומרו דסמוך עליה כלאבותי • כ"ם הכא דעבילי אינשי להולות בחוב מוריסם בסתם כיון דמלו על היתומי לפרוע חוב אביה' ואמאי לא נהמינהו במאי דקאמרי דמחם' הוא דאיהו' ל' דאי בלירסו ממון מאביהם הא ולאי לא נפק' מינא מילי בין סתמי' ההולא' מחמ' עלמן או מחמת מביה' דנו"מ יפרע מה שהולו • אבל הכא במאי עסקינן כשאו' היורשים שלא הניח להם מאביהם כלום שכן בא בדברי הטוען לטענו יחמי לחוב מוריסן הולו ואין כאן נכסים וכו' • וזה סותר את עצמו לאם לא ירשו נכסי' ממוריש' ע"כ אינם חייבי' כלום מחמת מה"ל דאי בהכרח א"א למאי להולו הוא מחמ' המוריש כיון דאין להם נכסים ממנו אלא ולאי מחמת עצמם הולו וכהו' משמע' דבריהם מן הסתם כיון שלא פירשו : ומ"ש בטעין עד א' הוא מוסכם מהאחרוני' ז"ל אעפ"י שיש לקלא מן הראשונים ז"ל לעת אחרת בהולאה בעל א' וסברי דלא פלוס הוא יחבא' עיין בשע"מ ב"ב ע"ה

חוהיבא דמחייב ליה לתרי מידי בלחבע לחלתא אינשי וקא טעין הוא דלית ליה מידי למפרעינהו לית ליה רשותא לכל חד וחד לאשבועי

מידי למפרעינהו לית ליה רשותא לכל חד וחד לאשבועי על תקנתא זו שתקנו הגאוני' ז"ל דתקנתא דבתראי היא ואין מדקדקין בה להחמיר אלא להקל וכן בזה סבר' הר"ר משה ז"ל שבשבועה אחת כוללת לכולן והראיה על זה הא דגר' פרק מי שהיה נשוי הראשונה נשבע לשניה ושניה לשלישי' ושלישית לרביעית ודיק ר"נ ואלו ראשונה לשלישית לא קתני שתשבע מ"ט לאו משום דשליחותא קא עבדא . ואקשו ליה מי דמי התם שבועה לחד שבועה למאה וכו' כדאיתא התם אישתכח דהיבא ששבועותיהן שוות שבועה אחת כולת לכולן ושוב אין משביעין אותו עד אותו עסק השני פעם אחר' באותו הפרק והראשונ' שכתבו שיכול המלוה להשביע ללוה משלש ם לשלשים כדי לדע' אם הרויח אחר שבועתו אין לנו לסמוך עליהם שבבר תקנו האחרוני' כדי לצא' מידי כל ספק שיכלול בשבועתו שכל מה שירויח שיתן אותו לבעל חובו ראשון ראשון חוץ מן הראוי לו בפי סידורו ויפה תקנו כדי שלא להוציא שם שמים תדיר ובזה ראוי לעשות :

ט וכתב הרב רבינו האי גאון ז"ל בס' משפטי שבועו' כי יש מן הדיינין שהורו שישבע ביום ראשון שיתבעוהו שאין לו במה לפרוע ואני אומר שאין זה עיקר הדין לפי שהשבוע' עומד' במקו האדרכת' דלא בתבינ' לה עד לאחר צ' יום וכראיתא בב"ק ואלו הצ' יום יהבינן ליה אפי' למאן דידעינן דאית ליה ממון או כדי שוויו כי היכי דלטרח בהני יומי למזבן ולאתויי זוזי כ"ש היכא דמשמיט מב"ח באש' מטה ידו שיש לנו להאריך זמנו עד צ' יום כדי שאם יש לו כלים יטרח וימכו' אותם או אם יש לו חובו יפרע מהן ויביא מעותיו ע"כ ובעיני כיון דחשדי' ליה דאית ליה נכסי וטעין דלית ליה הלכה הוא דאמר לא אתינא לאלתר בתבינן אודכתא אנכסי והנה הר"ר משה ז"ל ושאר המחברים לא ראינו שכתבו שנתן זמן לשבועת לוה ומילתא צריך עיון :

י וחיבא דמפי' שטר' אחברי' בלא נאמנות טעין הלו' דפריע הוא ובשרצו ב"ד להשבי' המוצי' ויטו' כדין מאן דמפ' שטרא אחברי' וא"ל איזך שטרא פריע' הוא טעין הלו' דלית ליה מידי למפרעי' מאן מהני משתבב' ברישי' דכל חד וחד טעין טענה מקובלת לוה טוען אמאי משתעבנ' דדילמ' איהו לא מצי לאישתבועי דלאו פריעה הוא ואשתכח דקא משבע לי בבדי • מלו' אומ' אמאי משתעבנ' דדילמא משתבע איהו דלית ליה מידי במאי דפרע לי ונמצאת שבועתי שתהיה לבטלה ובזה כתב הר"מ ז"ל שטוען שפר' את שטרו ואין לו מה ישלם משביעין אותו תחלה בתקנ' הגאונים שאין לו וכשתשיג ידו ליתן לבעל חובו ישביעו שאין שטרו פרוע ואח"כ יתן לו ע"כ ובתשובה לקמאי מי שהוא מן הנשבעים ונוטלין ושבנגדו אין לו כלו' מה יתן ליו אין אחר מהם נשבע שהנתב' הרי אינו חייב בלו' עד שישבע התובע והתובע אינו חייב שבועה עד שיהיה ממונו מזומן אלא אם רצה הרתובע נשבע ואם נתן לו מיט' ואם לאי ישבע שאין לו מה לפרוע אליו :

חלק ב

לך מנה באתם עדי חייבין לפרוע אפילו לא הניח להם אביהם כלום שחרי תבעם מחמת עצמן והם הודו לו ומה שטוענין שמחמת אביהם הודו לו ולא הני' להם כלום היה להם לטעונאין אנו חייבינלך כלו' אלא מחמת אבינו ובשלא אמרו כך אינהו דאפסידו אנפשיהו' ואם אין שם אלא עד אחד והודו לו בפניו ואמרו הן ואתה תהיה עד והם כופרים בדברי העד נתחייבו שבועת התורה שכל מקום שהשנים מחייבי' אותי ממון אחד מחייבו שבועה ואם אמר העד בפני הודית לו מנה ולא הזבר' מחמת אביך והיתום אמר סתם הודיתי ולא היה דעתי אלא מחמת אבי לעניות דעתי דמי לדרבי אבא דכי אמרי' עד אחד כי אתי לשבועה אתי היכא דלא הוד' אבל דהכא הא קא מודה דברי העד אלא שרוצה לפטור עצמו בטענה אחרת ואלו היו מעידים שנים שלא הזכיר לו אביו בהודאתו היה חייב לשמעון והוא לא תבעו בשביל אביו אלא אמר מנה לי בידך והוד' לו • בעד א' נמי אי כפר שלא הודה ליו בלום מתחייב שבועה ואם הודה לדברי העד שהוד' לו אלא שכונתו מחמת אביו היה דמי לדרבי אבא וכל זה שאמרנו ביתומים גדולים בני משא ומתן שיוכל לבא עמהם בטענ' משא ומתן של עצמן ע"כ :

ח וחיבא דמחייב לתרי או לתלתא אינשי וקא טעין הוא דלית ליה

מידי למפרעינהו לית ליה רשותא לכל חד וחד לאשבועי על תקנתא זו שתקנו הגאוני' ז"ל דתקנתא דבתראי היא ואין מדקדקין בה להחמיר אלא להקל וכן בזה סבר' הר"ר משה ז"ל שבשבועה אחת כוללת לכולן והראיה על זה הא דגר' פרק מי שהיה נשוי הראשונה נשבע לשניה ושניה לשלישי' ושלישית לרביעית ודיק ר"נ ואלו ראשונה לשלישית לא קתני שתשבע מ"ט לאו משום דשליחותא קא עבדא . ואקשו ליה מי דמי התם שבועה לחד שבועה למאה וכו' כדאיתא התם אישתכח דהיבא ששבועותיהן שוות שבועה אחת כולת לכולן ושוב אין משביעין אותו עד אותו עסק השני פעם אחר' באותו הפרק והראשונ' שכתבו שיכול המלוה להשביע ללוה משלש ם לשלשים כדי לדע' אם הרויח אחר שבועתו אין לנו לסמוך עליהם שבבר תקנו האחרוני' כדי לצא' מידי כל ספק שיכלול בשבועתו שכל מה שירויח שיתן אותו לבעל חובו ראשון ראשון חוץ מן הראוי לו בפי סידורו ויפה תקנו כדי שלא להוציא שם שמים תדיר ובזה ראוי לעשות :

ט וכתב הרב רבינו האי גאון ז"ל בס' משפטי שבועו' כי יש מן הדיינין שהורו שישבע ביום ראשון שיתבעוהו שאין לו במה לפרוע ואני אומר שאין זה עיקר הדין לפי שהשבוע' עומד' במקו האדרכת' דלא בתבינ' לה עד לאחר צ' יום וכראיתא בב"ק ואלו הצ' יום יהבינן ליה אפי' למאן דידעינן דאית ליה ממון או כדי שוויו כי היכי דלטרח בהני יומי למזבן ולאתויי זוזי כ"ש היכא דמשמיט מב"ח באש' מטה ידו שיש לנו להאריך זמנו עד צ' יום כדי שאם יש לו כלים יטרח וימכו' אותם או אם יש לו חובו יפרע מהן ויביא מעותיו ע"כ ובעיני כיון דחשדי' ליה דאית ליה נכסי וטעין דלית ליה הלכה הוא דאמר לא אתינא לאלתר בתבינן אודכתא אנכסי והנה הר"ר משה ז"ל ושאר המחברים לא ראינו שכתבו שנתן זמן לשבועת לוה ומילתא צריך עיון :

י וחיבא דמפי' שטר' אחברי' בלא נאמנות טעין הלו' דפריע הוא ובשרצו ב"ד להשבי' המוצי' ויטו' כדין מאן דמפ' שטרא אחברי' וא"ל איזך שטרא פריע' הוא טעין הלו' דלית ליה מידי למפרעי' מאן מהני משתבב' ברישי' דכל חד וחד טעין טענה מקובלת לוה טוען אמאי משתעבנ' דדילמ' איהו לא מצי לאישתבועי דלאו פריעה הוא ואשתכח דקא משבע לי בבדי • מלו' אומ' אמאי משתעבנ' דדילמא משתבע איהו דלית ליה מידי במאי דפרע לי ונמצאת שבועתי שתהיה לבטלה ובזה כתב הר"מ ז"ל שטוען שפר' את שטרו ואין לו מה ישלם משביעין אותו תחלה בתקנ' הגאונים שאין לו וכשתשיג ידו ליתן לבעל חובו ישביעו שאין שטרו פרוע ואח"כ יתן לו ע"כ ובתשובה לקמאי מי שהוא מן הנשבעים ונוטלין ושבנגדו אין לו כלו' מה יתן ליו אין אחר מהם נשבע שהנתב' הרי אינו חייב בלו' עד שישבע התובע והתובע אינו חייב שבועה עד שיהיה ממונו מזומן אלא אם רצה הרתובע נשבע ואם נתן לו מיט' ואם לאי ישבע שאין לו מה לפרוע אליו :

חלק ב

לי יום אלא ולאי אין מקום לזה אלא בשבועה מן הדין או בשבוע' היסת שהי' תקנת ר"נ דרב גוברייה' אבל בהך תקנת אחרונים אין לדקדק בה כ"כ לא להשביעו למלו' אחרי' ולא להשבעו פעמי' אחרות וזהו עקר הטוע' הכולל כאלו העניניים : ומאי לכתב רבינו בזה ויפה תקנו כדי שלא להוליא שם שמים תדיר וכו' לבעיניהם שאמרו נתכוון

ט וכתב הרב רבינו האי גאון ז"ל וכו' הטור ז"ל סי' ל"ט הע' על המנהג שהו' להשביעו לאלתר כשברח רבינו ז"ל • ומה שהניח הדבר בל"ע אע"ג דטענה אלימתא היא מאי דקאמר דלמי לאמר לא אתינא • אפשר דאיכא לחויי דשאני אמר לא אתינ' דולאי מסרב לבי דינא ומ"ה אין הוא דנקנסיה וכתבינן ליה לאלתר • אבל בטוען שאין לו מה לפרוע כהי דאמר חשדינן ליה דילמא אית ליה ומשקר' הא מיהא כבר אפשר דקושט' קאמ' דליה לי' ואינכאן מקו' קנס להשביעו לאלתר' דהא כל עצמה של אדרכת' נמי הי' כדטוען שאינו מעו' ויהבינן ליה זמנא תלתין יומין עד תשעי' כדי שימכור או יבקש במה לפרוע אע"ג דאפס' לחשדו שיש לו מעו' ומכחיש' וכי היכי דהתם לא משבעינן לי' כלל אם יש לו מעות או לא' נימא דהכא מסתייה דלי' שבע בכוף חשעים יו' מ"ה קאמר שהדבר כ"ע :

י וחיבא דמפיק שטרא אחברי' וכו' דברי הרמב"ם ז"ל הם בפ' י"ד ממלוה ובאו כאן בקצו' וכך הוא לשונו שם מי שטען שפרע השטר ואמר ישבע המלו' ויטול א"ל הבא מעותיו ואח"כ ישב' ויטול אם אין לו כלו' לאלם משביעים אותו כתקנת הגאוני' וכו' והנה בשע' כ"א ס"ו כתב רבינו ז"ל וכבר כתבנו בשע' ב' לאי מפיק שטר בלא נאמנו' וטען פריעה הוא וכשבק' להשביעו בע"ה טענו ואמר יביא ממוני לפניכ' שאחר שאשבע אטול את שלי הדין עמו וכן הורה הרמב"ם ז"ל בספר משפטי ע"כ : ואיבא למילק למלשונו משמע להורא' הרמב"ם ז"ל היא ממש כשברחו והרי לפי דברי רבינו נראה דלוק' כלטענ' אינו יביא ממוני וכו' הדין עמו אבל אי איהו לא טען אלא טענינן ליה מידי דהו' אשבוע' מלו' לאי לא טענלה לשבב' לי אלא לא משבעינן ליה הכא מעותיו ואח"כ ישבע • וכיון דרבינו מסתיי' מהורא' הרמב"ם ה"ל לשמועינן הך רבותא ואפשר לו' דבעינן זה יש שחי בחינו' הא' מטעם השבוע' עצמה שלא תהי' לבטלאם לא יהיה ללוה ממה לפרו' והב' מצד המלו' עצמו שרוצה שיהיו מעותיו מוכנים לקבלם מיד ולא יהי' לו עוד טוס עכוב • ובבחינ' השבוע' עצמה שלא תהיה לבטלה • דבר זה ראוי לב"ל עצמו לפקח עליו ועל זה אמר הרמב"ם שאומרי' לו הבא מעותי' ואח"כ ישבע כדי שאם ישיב הלוה שאינו כלום משביעין אותו ולא למלוה על שחשיג ידו • ונפקא מינה שאם הב"ל רואים ויודעים ולאי שיש לו לשלם וקיים להו שיכלם באופן שלא תהיה השבועה לבטלה' אז א"א לו כלום • אדלשע"פ יהיו המעות מוכני' ומזומנים שיקחם המלוה ולחייבו בהכרח שיבא' לב"ל זה כשהמלוה עצמו טוען כן והם דברי רבינו ז"ל :

כב ויש לחקור אם דין זה נוכל לאומרו ג"כ בכל הנשבעין ונוטלין שיוכל התובע לו' איי נשבע על שיבא ממוני ונחייב לנתבע להזמין המעות בב"ל • ומה שהביא הרמב"ם ז"ל דין זה בפי"ד אשר כתב בתחלתו הפוגם את שטרו או שעל א' מעיד שהוא פרוע והבא ליפרע שלא בפני הלו' והטורף מיד הלוקח והנפרע מהיורש לא יפרע אלא בשבוע' ואח"כ כתב דין הלוה שטען שפרע השטר ואומר ישבע המלוה וכו' ועל זה כתב שאומרים לו הבא מעותיו וכו' ולא אמר

Digitized by Google

אמר כן על הפוגם מו מ׳ מעמר הנשבעין ונוטלין • היה נראה לדוקא בהאי אמרינן הכי ולא בהאך ואולי הטעם הוא לכיון דמן הדין אין לו עליו שום שבועה אלא אם ימצון הלוה שיבא׳ הילכך ראוי הוא לומר ללוה אם תרצה שישבע הבא מעותיו אבל בהאך דכ״ל עלמא מסבעינן אם אינו לוה אפי׳ בלא טענ׳ ותשובת הרא״ש ז״ל שהביא בנו ז״ל סי׳ ל״ג בראובן שטען את שמעון פעמים עמך בחשבון ל׳ זהובי׳ כשהיינו שותפים ונשאר מהם אצלך לי׳ זהובים ושמעון הסיב כבר תבעתני וכו׳ וב״ל חייבו לשמעון ליטב׳ ושמעון הפך השבועה׳ על ראובן טען ראובן ימלי׳ המעו׳ שיהיו מוכני׳ ואני אשבע׳ תשובה הלין עם ראובן שבע שמעון שהרל׳ את ראובן ופטרו מחבירה זו אי יתן משכון ביל ב״ל ויטב׳ ראובן וכו׳ גם בה יש לו׳ שהולכ׳ ע״ל זו לכיון דשבועת ראובן היא מטע׳ הפוך שמעון הוא הראל׳ שישבע ראובן והפכה עליו • מ״ה לי׳ ליתן תפלה משכון • אבל כשהב״ל עלמו משבעין אולי אין הדין כן אלא מלשון תשובה קמאי דמייתי רבינו הבא בשעה שני מי שהו׳ מהנשבעין ונוטלין ושכנגדו טוען שאין לו כלום וכו׳ ועלה קאמר והתובע אינו חייב שבועה על שיהיה ממוני׳ מזומן וכו׳ נראה לבבל נשב׳ ונוטל אינה למימ׳ הכי וכן הלעת נותן: ובענין מסקנת הך תשובה לקמאי ז״ל לאין מ׳ מהם נשבע שהנתב׳ אינו חייב כלו׳ על שישבע התובע וכו׳ והוא ע״ל מאי לכתב רבינו בתחל׳ דברינו לו׳ טוען אמאי משתבעת דלילמ׳ איהו לא מצי לאשתבועי אלא אם תרצה ל

חולקין בזה ואומרים שאינו צריך קיום אלא כשהבעל דבר טוען בברית מקוייס הוא כלברי רבינו עקר וכו' ע"כ:

ב ואחר שנתבע אותו בב"ד וכו' בענין קבישות זמן לפרעון הסלוקי' יש ג' סברות שונות לפוסקים ז"ל. הסברא הא' לבעלי התו' ז"ל בהבית והעליה לף קי"ח שכתבו זמן ב"ד ל' יום ומכאן אנו למדים זמן ב"ד לפרוע חובו ולכמה דברי' להוי ל' יום ורשב"ג. ומי אמר לעיל אף לעצמו אין מחזור אלא ל' יום וכו'. וכותם דבכל ענין שהלוה שואל זמן נותנין לו ל' יום בין יהיו לו מטלטלין וקרקעות בין בענין אחר. וכמשמ' מדברי הרב המגוקי ז"ל וזו היתה סברי' קצת מהמורים ז"ל שכתב המרדכי ז"ל בפרקין דהבי' והעליה יש שהיו רוצי' לפסוק מכאן דכל דין ופסק שחייבו ב"ד שתם לשלם ממון אינו חייב לפרוע עד ל' יום וכו' והו' ג"כ דעת מהר"ם ז"ל בתשו' הובאה שם ושמלתם על זמן ב"ד לפרעון כמה כ"ל שזמן ב"ד לפרעון ל' יום ואע"ג דלא אשכחן הא מילת אלא בהבית והעליה גבי נתנו לו זמן לקון וכו'. כ"ל דה"ה לכל דבר הצריך יציאה תלא דאי ס"ל להסיא מילתא לחולה א"כ הו"ל א"ר יוחנן ל' יום מדקאמר ר"י זמן ב"ד ל' יו' משמ' דה"ה לכל דבר הצריך יציאה וכו' ע"כ: הסברא השני היא לר"י ז"ל כתבה המרדכי עצמו בזה הלשון ור"י סיבם הוכחה שלהם מהה"ת לפי' התוכל מעשה בא' שפרע ראש הישה ובא לפני ר"ע ותייב לתת ת' זוז א"ל תן לי זמן ומי יהבינן זמן והאמר ר' תנינא אין מותנין זמן לתבלות אמרי כי לא יהבינן זמן לתבלו היכא דחסרי' ממונא לתבלא לא חסריה ממונא יהבינן אלמא דבהלואה דחסריה ממונ' לא יהבינן ליה זמנין ומעתה קשה מובא מאי הא לכתב ופי' לדוקא בדבר שיש בו טורח וכו' ומסיק בסוף אבל אם הלוה לו מעות או יין להיינו מלתא לא הדרא בעיניה יש לו ל' יום וכו'. בין יהיו אלו דברי ר"י בין יהיו דברי רשב"ם ז"ל הא תרוייהו סברי דאין מותנין זמן להלואה והיכי קאמר הכא לאם הלוה לו מעות יש לו זמן ל' יום כיון לא הדרי בעיניה והמגדיל עוד המבוכה הוא מהר"ם ז"ל דבסוף התשו' לבעי' כתב וכ"פ ר"י בפ' שור שנגח את הפרה דזמן ב"ד לפרעון ל' יום גבי נזקין לחובע תחלה ע"כ הרי בהדיא דר"י ז"ל מסכי' עמו ועם המסכימי' בכתבי' הזמן וזה סותר למה שמביא המרדכי בשם ר"י עצמו דלדבר' הוא שיבם הא כתתם. וכעת אינו מוכיח מדוחק בזה ודריך עיון. ובראיית ר"י מהה"ת דהתובל לדבר בסמוך בע"ה. הסברא הג' היא הסברא שהבריעו בין שתי אלו הקצוות הרי"ף והרמב"ם ז"ל דלוקא בשאין לו אלא קרקע מותנין לו זמן ל' יום אבל כשיש לו מעות או מטלטלין מגבינן ליה מיניהו לאלתר: ובברית הטור ז"ל לא יתענה מה איכון דבסי' ק' הבי' לשון הרמב"ם ז"ל שכתב ואין מחייבין אותו ליתן משכון שאלו היו לו מטלטלין ב"ל מגבין אותם מיד וכו' אלמא הוא מסכי' עמו בזה שאין מותנין זמן לפרעון אלא לוקא למכירת קרקעות וכן מוכח מהחלק עליו בענין ערב. ובסי' כ"ל בהיא לנזקין לחובע תחלה כתב ועוד כתב א"ת הרא"ם ז"ל שנפקא מינה אפילו אם אמר להבינא עדים תוך ל' יום נזקין לחובע תחלה מיד לפסוק הדין ואם יביא עדים תוך ל' יום יסתור הדין ואם לא יביא אותם נמצא שהתחיל ל' יום שנותנין לו לפרעון מזמן הראשון שנפסק הדין ע"כ. וסברת זו של הרא"ש ז"ל היא ולאי כדברי התו' ויש היא כאותה שהבינא מהר"ם ז"ל בשם ר"י גבי נזקין לחובע תחלה ואינם מתלקי' כלל בין לקרקעות בין למטלטלין וזה שלא כדברי הרמב"ם ז"ל ובטעם סברת הרי"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל כתב ה"ה ז"ל שהרי אפי' בלא נתינת זמן א"ת לב"ד להגבות מן הקרקע לאלתר אז אלא לאחר הכרזה ושומא כמו שיתבאר. ואיכא למילק מה טעמתה זאת לחוב למלוה להמתין הא מ"מ צריך ג"כ לעשות שומא והכרזה ואין עושין כן אלא לאחר ל' יום של זמן ב"ד ולמה יצריכו זמן על זמן יעשו מיד השומא והכרזה כי היכי דבמטלטלין מגבינן ליה מיד בלי שום זמן. וי"ל הכונת ה"ה ז"ל לומר דכיון דבלא זמן ע"כ צריך עכוב להכרזה ושומא מ"ה יהבינן זמן לאולי יהיה זה לתועלת המלוה לאפשר דימכור תוך שלשים יום ויתן לו מעותיו מיד ויבא להפרע בזמן יותר קצר ממה שהיה ע"י ב"ד. ומ"ש רבינו אם פתוח מל' יום אם ירצה לליין עיין לקמן סי' ה: ואע"ג דגרסי' בפ' התובל וכו'. בלף ל"א וכבר מייתינן לר"י ז"ל מיתי סוגיא זו לאוכוחי מינה דלא יהבינן זימנא לפרעון הלוה מסו' דחסריה ממונא. וקשה לדידיה כיון דאיכא למילף מינה לכל דחסריה ממונ' כללא אם כן"ת דכייל אמאי קאמר ביחוד אין נותנין זמן לתבלות דמשמע הא למילי אחריני דלאו תבלות נינהו יהבינן לימא בסתם ודרך כלל אין נותנין זמן למחסר ממון חברו והיה נכנס בזה הלואה וכל דלמי לה. ושמא אפשר לו' דלמי הוה קאמר הכי הוה שמעינן דוקא למחסר ממון ממש שחסר ממנו ממון שנכנס היה בידו של זה. אבל חסרון ממון של חבלה לנזק ונזר ורפוי ושבת לא הוצא ממנו ממון ממש שהי' לו אלא גרם שיפסי' מלהיות לו אותו ממון. ובכה"ג אימא יהבינן ליה זמן מ"ה קאמר אין נותנין זמן לתבלות וכ"ש להלואה לחסריה ממון ממש. א"כ יש לו' לדעתו ז"ל במה שיש לנו ללמוד מדקדוק דברי הרמב"ם ז"ל שכתב בסוף פרק שני מהלכות חובל ומזיק בשפוסקין בית דין על המזיק ומחייבין לו לשלם גובין ממנו הכל מיד ואין קובעין לו זמן כלל ואם נתחייב בבשת בלבד קובעין לו זמן לשלם שהר' לא חסרו ממון עד כאן. ונריך לדקדק גובין ממנו הכל דקאמר לאתויי מאי ואמאי קפיד לומר ואם נתחייב בבשת בלבד קובעים לו לימא כשפוסקין בית דין על המזיק ומחייבין אותו לשלם גובין ממנו מיד ואין קובעין לו זמן כלל ובבשת קובעין לו זמן וכו' אלא ולאי מלא כפל לומר בבשת בלבד נרא' דכונתו להיכא דאיכא תבלה דהזיקו ויש שם חסרון ממון אז כיון דכל הה' דברים באין כאחד מכח אחד. דין א' להם וגובין הכל מיד ל"מ אותם שיש לו מעות והבריחם מדין הגמ' אין מחייבין אותו אלא אומרי' לו טרח ומכור ופרע לזה וכדאמרינן בהכותב גבי תולה מעותיו בע"א אבל מתקנת הגאונים אמרו שמחייבין אותו כ"ש הרמב"ם ואם הוא תשו' בעיני ב"ל על הסבועה אין מחייבין אותו וכו'. ואתמהא להא תקנת הגאונים

Digitized by Google

הגאונים ליסבע מינה אלא בטוען שאין לו כלום לפרוע • אבל זה שיש לו קרקע היכן מצינו שתקנו לו הגאונים שבועה והשובה זו של הרי"ף ז"ל תוכיח ומ"ש כן מפסק הרמב"ם ז"ל הא מוכחא מלישניה לוקח חרס מית ליה ולא שבועה • ואין לחלק בין אמוד לשאינו אמוד דמלבד דלא משכחת זה בתקנת הראשונים ז"ל אין מקום לחלוק זה מסוס דלכלה: איכא חד טעמא והו' מאי לפי' במרדכי פ' המפקיד דהיכי שהלוה אמוד ואמר אין לי מעות אלא שוה כסף לא משבעינן ליה בטענת שמא כיון דהוא שפק אם מעולם נתחייב לפרעו במעות מזומנין וכו' וזה שייך בין באמוד בין באינו אמוד ודל"ע •

ד והיכא לתנו לו זמן וכו' • גם הטור ז"ל הבי' כזה סימן ק' והרב ז"ל הבית חסו' הרא"ש ז"ל בכלל פ"א סי' ג' דאובן בטבריה ועבר דרך לפורי ותבע לדון את שמעון הדר שם ונתחייב לו אם יש לו ליתן ל' יו' לזמן פרעון הואיל ודאובן אינו דר שם וילטרך להוליא מנה על מנה לבא לזמן פרעון אמנם גם ההלוה היתה בלפורי אם יש לו ליסב' לו לקבל חרס שאין לו עתה לא מעות ולא מטלטלין חסו' יחרימו שתסבמעמד הלוה אם יש לו מעות סיפרע לו מיד ואם אין לו אז יתנו לו זמן ב"ל שלושים יום לבסבול שהמלוה דר בטבריה לא הפסיד הלוה דינו ע"כ • למדנו מדבריו ז"ל שאין לעתו כדעת הרמב"ם ז"ל שכל שיש לו מטלטלין אין קובעין לו זמן כלל שהרי הטולא קאמר אם יש' אם יקבל ח"ם שאין לו מעו' ולא מטלטלין ואיתו ז"ל דקדק להשיב שיחרים אם יש לו מעות וכו' ואם לו מטלטלין לא קאמר • למימרא דאם יש לו מטלטלין אין מחייבין אותו לפרוע מיד : ומ"ש הרמב"ם ז"ל ואין מחייבין הלוה להבית ערב עד שיתן וכו' כתב ע"ז הטור ז"ל ונראה שאם ירצה לליין שיש לחוש לו שמא יברח או ישמט דריך ליתן ערב וכו' • והרמב"ם ז"ל ולא חש לפל וגי בהכי כ"ל דלשיטתיה אזיל דאין קובעין זמן זה אלא למי שיש לו קרקע • ואין לו מעות או מטלטלין וכיון דיש לו קרקע למאי אלטריך ערב בעבור חשש בריחה או השמטה אין לך ערב גדול מקרקעותיו • וכסותהי דאיגיש אימון ערבון ליה• ואם ישמט או יברח כבר נתנו לו זמן ובמשלם זמניה ירדו לנכסיו עד שהיה קלת מקום לקדו' על הטור ז"ל לפ"ז למה הצריך ערב• אם לא שב' דאזיל בשיטת אביו ז"ל דאף למטלטלין קובעין לו זמן ובהא איכא למיחש :

ה ור"ח ז"ל משמע דס"ל וכו' • הוא מחלוק' אחר בפני עצמו בענין אי יהבינן זמנא למלוה בזמן או לא ואין זה תלוי כלל במחלוקת הראשון אם קובעין זמן למי שאין לו אלא קרקעות או אפילו למי שיש לו מטלטלין ואין לו מעות : ולא ידעתי להוף דעת הרב ז"ל בב"י שכתב וז"ל בסוף מצינתא כתב כ"י מהא שמעינן דסתם זמן ב"ל ל' יום היכא שבא לגבות חובו בב"ד אם בקש לוה מב"ד שיתנו לו זמן כדי שיפרע נותנין לו זמן ל' יום ופן דעת הגאונים ודברי הרי"ף ז"ל מטין בתשובתו דבכל מלוה קובעין זמן אפי' היה לו זמן קבוע וכן נראים דברי הרמב"ם ז"ל בפ' כ"ב כך כתב הרמב"ן ז"ל ור"ת כתב' דמלוה שיש לה זמן קבוע והגיע זמנה אין נותנין לו זמן אחר והבית ראיה מפ' כל שעה • ומ"ש כ"י בדעת הרי"ף בסמוך יתבאר שאין דעת הרי"ף בתשו' כן • גם מה שכתב בדעת הרמב"ם מבואר בדבריו שאינו סבו' כן אלא כמו שפי' ה"ה לדבריה' הוא האמת עכ"ל :

ופליאה דעת ממני מה ענין פי' ה"ה ז"ל בדברי הר"ף והרמב"ם אצל מה שהבין מהם הרב המגיד ז"ל כי ה"ה פי' בהם שדעת דלוק' למי שאין לו אלא קרק' בלבד יהבינן זמן' : אבל אם יש לו מטלטלין יורדין לגביי' לאפוקי דעת אחר' שנותנין זמן אף לגביית מטלטלין • והרב המגיד בהבי' אי דברי הרי"ף והרמב"ם לא דב' ע"ז כלל אלא בענין המחלוק האח' אם אנו בו עתה בענין מלוה בזמן וע"ז קאמר דדברי הרי"ף מטין דבכל מלוה קובעין זמן וכו' ואין כונתו לומ' בכל מלוה אפי' למי שיש לו מטלטלין אלא הוא עצמו מפר' האי כל לאתויי מאי דלא מיבעי' מלוה שתם בלי זמן אלא אפי' היה לה זמן קבוע יהבינלה זימנא והא ולאי כך היא סברת הרי"ף בזה כדאיתי רבי'

הרי"ף ז"ל בתשובה וזהו תופסה • מי שבקש זמן מב"ד עד שימכור ויפרע היש מן הדין להשביעו שאין לו כלום מה שיפרע או לא תשובה אין לנו ראי' להשביעו אלא נותנין לו זמן והוא אם יש לו ואינו נותן עובר משום אל תאמר לרעך לך ושוב ומחר אתן :

ד והיכא שנתנו לו זמן לנתבע אם אמר התובע אני מבקש ללכת למקו' אחר ואיני יכול להתעכב בעד הזמן אומרים לו שיעשה שליח שיתעב' כאן במקומו וישא' השלי' ויטול הממון כשיושל' הזמן ע"כ גם הר"ם ז"ל כתב שאותן ל' יום שב"ד קובעים זמן ללו' אין מחייבי' אותו ליתן משכון שאלו היה לו משכון או מטלטל מיד היו ב"ד מגבי' לו מהם ואם ירצה המלוה להחרי' חרם סתם על מי שיש לו מעות או מטלטל ומפליגו בדברים הרי זה מחרים ואין מחייבים הלוה להביא ערב עד שיתן ע"כ :

ה ורבינו חננאל ז"ל משמע דסבירא ליה שאין קובעין ב"ד זמן אלא למי שהתנה עמו שיפרענו כל זמן שירצה לתובעו אבל הקובע זמן ידוע אין לנו לתת לו זמן אחר אלא כך אומרים לו אם יש לך מעות פרע אותם מיד לבעל חובך ואם יש לך מטלטל או קרקעות אחר שקבעת זמן ידוע עמו לא נמתין לך שעה אחת וכן לקרקעו' מורידין אותו על הסדר הידוע בלא קביעת זמן אבל אין כח ביד המלוה לומר שיטרח וימכור מנה בחצי מנה ויפרענו דא"כ אזל ליה דינא ואמרינן ליה למלוה זיל את טרח וזבון יוכנתב בעל העיטו' בשם ר"ח ז"ל גרסינן בפסחי' פ' כל שעה אתמר בע"ח אביי אמר למפרע הוא גובה : וכתב ר"ח ז"ל שמע מינה למאן דקבע זמן להבריה ומטא ההוא זמן לא יהבי ליה בי דינא זמן אחר דא"כ היכי אמר אביי וכיון דמט' זמנ' למגב' ולא פרעיה אגלאי מלתא למפרע דבדשות המלוה הוה קאי ורבא אמר השתא הוא דקני אלא לאו ש"מ דלא קבעינן זמן עד כאן • ובעיני יש בזה קצת ראיה ממשכיר בית להבירו שאינו יכול להוציאו אלא אם כן הודיעו ודוקא דאגר ליה בסתם צריך להודיע ל' יו' אבל אם קבע לו זמן א"צ להודיע ובדגרסינן בירושל' תני ללינה אין פחות מיו' א' לשכיתה אין פחות מג' ימים לנשואין אין פחות מל' יום ואם השכירו לזמן ידוע והגיע זמנו אפי' בימות הגשמים הגיעו מאי טעמא זמניה הוה ידע וכן הביאו הרב בהלכותיו והא נמי דבות' היא אלא שיש לפקפק בראיה זו שאין דומה חוזר לקרקע שלו לגובה משל אחרים הגע עצמך אלו הפקיד מטלטל אצל אחרים בלום נותנים לו זמן עד שיחזירם בעצמם וכ"כ כל הגאונים בחבוריהם שנותנין זמן לכל מלוה ובזה מצינו דתשובה לרהרי"ף ז"ל ראובן שמשכן חצר אצל שמעון בסך ידוע לזמן קצוב ורתנה עמו שיתן לו ממונו בשישלים הזמן שלא להורידו בשומ' ובקש ראובן שיתן לו זמן והשיב לו אם התנה בשעת משכונא שלא יוריד אותו בשומא התנאי קיים וחייב הלוה ליתן למלוה ממונו ואם בקש זמן נותנין לו צ' וזמן זה במכירת קרקעות אבל במכירת מטלטל אינו צריך אלא כדי שימכרו ע"כ ואע"פ שמצינו בתשובה להרי"ף שנשאל מי שמכר פרקמטי' לחבירו ע"מ שיטול דמים בעת ידוע והלוקח מודה בכך ואיחר אותו הלוקח ליתן לו דמים

תשובתו וגם מדברי הרמב"ם ז"ל נראה כן מדלא חלקו ומ"כ מאי האי לכתב הרב ז"ל דברי כ"י וכתב שאין כן דעת הרי"ף והרמב"ם אינו סבור כן : והמוסיף תימא דעל סברת ר"ח ז"ל כתב הטור ז"ל אבל הגאונים כתבו שעל כל מלוה נותנין זמן וכן כתב רב אלפס ז"ל בתשו' וכו' • וכתב על זה הר' ז"ל ומ"ש רבינו ז"ל בסתיך שדעת הרי"ף ז"ל בתשו' כדעת הגאונים ז"ל שאמרו כל מלוה נותנין לו זמן היינו בשאין לו אלא קרקע וכו' • ומיד מייתי הא דנמקי יוסף • והוא פליא דאם בדברי הטור ז"ל שכתב בסתם על כל מלו' וכו' הבין דהיינו בשאין לו מטלטלין • ולפ"ז ממיל' כל מלוה היינו אפי' לזמן • א"כ למה הבין כן דברי הרב המגיד דכל מלוה שקאמר לאו דמימר אפי' למטלטלי אלא כמו שפיר' אפי' היה לה זמנוכו' ולא היה לו לדחות בשתי ידים • כ"ם שדברי' אלו הבית' בסס הרמב"ן ז"ל וא"כ עלין יהיו תלונותיו מה שאין להעלות על הדעת שהאדי הגדול הרמב"ן ז"ל יתבלבל בזה בלי דקדוק : ומה שרצה רבינו ז"ל להבי' ראיה לסברת ר"ח ז"ל מהמיית דשכירות ולחה להני כפקדון וכו' היית דהיה מבוארת אי למי לפקדון כדמייתי' בסי' כ' מהמר דכי ז"ל בסס הרמב"ם ז"ל דבפקדון אז שאלי' להדרת בעינה מחזיר מיד ולא נאמר זמן ב"ל וכו' • אך איכא למידק קלת אי שכירות הוי כפקדונא"כ כמשכי' סתם בלא קביעו' זמן אמאי צריך להודיעו ל' יום קודם בימות החמה וכו' הא בפקדון ושאלה אין תלוק בין קבע זמן לא קבע דמ"מ מחזיר מיד הכי נמי בשכירות ה"ל להחזיר מיד כיון דהדרת בעינה ולא לתת לו זמן שיבקש לו מקום להוי ממש כזמן ב"ל להלוה כלי שיבקש מעות לפרוע אלא ולאי נראה לענין אחר הוא • ואיך שיהיה סברת ר"ח ז"ל איכא מוסכמת מהאחרונים ז"ל ואף ע"ג דהמרדכי בהבי' והעלים מייתי מסס ר"ת ז"ל לסבר כוותי' מ"מ המלקל' בתשו' הרשב"א ז"ל סי' תתקפ"ג

ירא לסבר לענין פרעון נותנין זמן על זמן כסברת הרי"ף ז"ל : ובזה מצינו תשובה להרי"ף ז"ל וכו' יש לי מקום לקדוק במה שסייס הרי"ף ז"ל תשו' זו באמרו וזמן זה במכירת קרקעות אבל במכירת מטלטלין אינו צריך אלא כלי שימכרו לפי פסוטן של דברים נראה למאי דקאמר במטלטלין על כלי שימכרו היינו לו' דבמטלטלין א"ל לתת זמנ' יום כמו שנותנין לקרקעו' אלא הזמן שנותנין להם הוא בכלי שיוכלו להמכ' • ואם הדב' כן יקשה תחלה למדברי הרמב"ם ז"ל שכתב שאלו היו שם מטלטלין מיד היו ב"ד גובין אותם וכו' נראה בהדיא דאין למטלטלין שום זמן אלא הם נגבים מכף ומיד והם נגבים בתור' פרעון מגופם ממש ולא להמכר וא"כ איך השוו ה"ה ושאר האחרונים ז"ל סברת הרי"ף וסברת הרמב"ם ז"ל מכל וכל והא איכא בינייהו הך מלתא לענין מטלטלין : ותו קשה טובא דהא כתב רבינו לעיל גבי קרקע ל' יום אלו לוקא דפוסקים פחות מל' אם יראה לליין שיספיק לו או מרבין הזמן אם לא יספיקו לו ל' ז והוא ולאי מתשו' הרי"ף ז"ל עצמו שכן כתב הטור ז"ל סי' קיו"ל רב אלפס כתב בתשובה הזמן לפי ראות הליין אם יראה לו שלא יספיק לו ל' יום יוסיף או אם יראה לו שא"ל כל כך יפחו ע"כ • אלמא אף בקרקעות סובר הרי"ף ז"ל לעולם מאריכין הזמן שיספיק לו למכור ונותנין לו בין רב למעט ואי מאי דקאמר נמי גבי מטלטלין כלי שימכרו היינו הזמן המספיק לשימכרו אם מעט ואם הרבה אמאלא לפי זה דקרקעות ומטלטלין הדלי ניהו לענין הזמן וליכא בינייהו מידי ומאי האי דמחלקי הרי"ף ז"ל ודעמיה בין איתא ליה קרקע לאיתא ליה טלטול • ואע"ג דהיה מקו' למלוה בקושי איזו נפקותא ותילוק שיש בין קרקע לטלטל אפילו בענין הזמן מכל מקום מכח הקושי הראשון שמדברי הרמב"ם וסיעתו ז"ל נראה שאין שום זמן למטלטלין אלא גבייה גמורה • אין בדי לייסב אלא בדוחק גדול דמאי דקאמר דאינו צריך אלא כלי שימכרו אין הכונה על הזמן אלא על הגבייה וכונתו דדוקא לקרקע קובעין זמנ' יום כדי שיוכל למוכרם ולפרוע המלוה אבל למטלטלין אין נותנין שום זמן אלא לוקחים המלוה כדי שימכרו פי' כפי הערך שהיו ממכרים בשוק שסמין אותם כמה ימכרו ונוטלין

בכך

Digitized by Google

בכך • וזה לוקח מפורסם וכ"ע • שוב נתתי לבי בענין זה וראיתי בעיני שהבנתי לדברי הרי"ף ז"ל היא דבמכיר' מטלטל אינו צריך כלומר אינו צריך שום זמן כלל לא מעט ולא הרבה ואין ממתינין לו כלום אלא כדי שימכור כלומר שמחייבים אותו למכור מיד בכל אופן בין בשווין בין בזול ועד כדי שימכרם הכף ומיד ממתינין ואין חוששין להפסדו • וממילא שאם לא ימכרם מיד יגבם ב"ח כתובו : ועל כוף דברי רבינו ז"ל שכתב לייסב סתירת תוס' הרי"ף ז"ל כתב הרב ז"ל בבית יוסף וזה לשונו ומה שאמ' ורולה זמן למכור נכסיו היינו קרקעו'וכגון שטען שאינלו מטלטלין דאלו יש לו מטלטלין מוכר מיד ופור' וכמ"ש אלו מוכרח בזול כתנאו והא ולאי לא שאני לך בין אותה שתורה לשאר מטלטלין • וכמו שאמר הרב המגיד בשברת הרי"ף והרמב"ם ז"ל שכל שיש לו מטלטלין אין קובעין לו זמן אחר שהגיע זמן שקבע לו אלא יפרע מיד על כרחו • ואם אין כאן טעות סוף' אינו מבין מה שכתב דבמטלטלין אין קובעין זמן אחר שהגיע זמן וכו' • דמשמע דדוקא אחר שהגיע זמן שקבע לו אין קובעין לו • הא אם לא קבע זמן שהלוה בשתק קובעין • ואתמהא להא במטלטלין אפי' בשתק הלוה בלא קביעות זמן יפרע מיד ואפילו היה מקרקעי תילוק זה בין קבע זמן לא קבע הוא לרבינו חננאל ז"ל והוא ז"ל בשברת הרי"ף והרמב"ם ז"ל קאי לא מתלקי כלל באופן דבהכרח יש כאן ט"ס :

)(א א ונראה מבואר פשוט דבכל אלו הענינים דיבין זמן • אם החפה שיפרענו בלא שום זמן ב"ל הכל לפי תנאו ואין נותנין לו זמן כהיא דשומא שפתב הרי"ף ז"ל ולא גרע מסדור דאמרינן בשער ראשון חלק שני סי' ח' דאי פרים על מנת שלא תסדר נעקר ממנו אין סדור וכו' :

ח"ב אוהיבא דלוה נתרשל בזמנו וכו' • הסכמת הרמב"ם ז"ל בזה היא בפ' כ"ב מהלכו' מלוה שכתב שלמו ל' יו' ולא הביא ב"ל כותבין אדרכתא וכן אם אמר בתחל' כשתבעו איני משלם כותבין אדרכתא' על נכסיו מיד ואין קובעין לו זמן ע"כ • ופתב שם הרב ז"ל בכ"מ שלמ' כן מדאמרינן בפר' הנושא א"ל רבא בר שילא זיל הב לה ולא אשגח בה ומיד כתב אדרכתא' אנכסי' ע"כ • והיא היא הראיה שמביא רבינו מפ' הנושא שהיא בסופו • וגם הטור ז"ל בסי' ק' כתב נשלם הזמן שנתנין לו ולא בא כותבין מיד אדרכתא' על נכסיו ואם אין מוציאים לו נכסים אין מנדין אותו וכו' • אבל אם יאמר איני רולה לשלם שהוא מסרב לעשות מוי ב"ל כותבין אדרכתא על נכסיו וכו' ע"כ : וקצת איכא למידק דמכל הני רבוותא ז"ל נראה דצריך שיאמר הלוה בפי' שאינו רולה לשלם ואז נקרא מסרב לשיכתבו עליו מיד אדרכתא ושא בהיא דרב' בר שילא לא קאמר אלא ולא אשגח ביה דמשמע דלא נתפק' לו בפי' איני משל' אלא דממיל' כשגזר שיפרע ראה שלא אמר לוי הב"ל לפרו' ממש כתב עליו אדרכתא' אע"ג דלא אמר כלום וא"כ אמאי לא השמיענו הני רבוותא הך רבותא דאפי' בלא אמירה כל שלא אמר לוי ב"ל כותבין לו אדרכתא' • ואי לעיכוב' דעיקר דיאמר בהיא איני פורע א"כ אמאי קאמר בהנושא בשתק לא אשגח ביה הו"ל בפי' לאמר לא פרענא כהיא דהנוזל דמייתי רבינו בח"ח דאי אמר לא אתינא לאלתר כתבינן : ואמנם ראיתי לרב המגי' ז"ל כתב על דברי הרמב"ם ז"ל וז"ל וכן אם אמר בתחלה וכו' זה מבואר בפרק הנוזל ומאכיל דאי אמר לא אתינא לאלתר כתבי' וכו' • נראה דדין הרמב"ם ז"ל באו' איני משל' הוא'ו מהיא דלא אתי' דהנוזל דהיא היא ומה לא בתחלה ומה לי בסוף • ולפ"ז אפשר לי לומר דהך דהנושא דמייתי רבינו לאו לאוכוחי מינה דבאומר איני פורע כתבינן אדרכתא לאלתר מייתי לה כאשר נראה שהבין הרב ז"ל בכ"מ דכתב כן לדעת הרמב"ם ז"ל דהך מלתא מהתי' דלא אתינא נפקא • אלא על עקר דינו של רבינו מייתי לה להיכא שנתרשל בזמנו שפסקו לו הב"ל ולא טרח להביא מעות כי אלו הם תחלת ועקר דברי רבינו ועל זה מייתי ראיה מפ' הנושא דכשפסק רבא בר שילא זיל הב ליה דמים ונזדמנו לב"ד היש מן הדין לתת לו זמן או לא תשוב' אין נותנין לו כל עיקר ואפי' יום אחד אלא פורעו כמו שהתנה לו על עצמו ואם יש לו בדבר הפסד איהו דאפסיד אנפשיה ע"כ • תשו' זו אינה כסותרת דבריו לפי שלא נשאל אלא על לוקח פרקמטייא בחוב לזמן ולא רצה לפרוע עד שימכרנה ולפיכך השיב שאין נותנין לו זמן למכרה אלא פורע מן המעות שיש לו בשאר בעל חוב או מוכר' בזול כתנאו אבל אין לו מעות ורצה למכור נכסיו נותנין לו :

חלק ב

א והיבא דלוה נתרשל בזמנו שפסקו לו הב"ד לפרוע המלוה ולא טרח לחזר אחר מעות לפרוע • בזה כך דינו שאחר שהוד' חובו ולא טען שום טענה כדי לבטל שטר בעל דינו יש לב"ד לכתוב מיד שטר אדרכת' על נכסיו שכל הטוען איני פור' או שקבעו עמו זמן ומוד' חובו לבעל דינו ונתרשל בו מיד יש לכתוב עליו אדרכת' וכן כתב הר"מ ז"ל והראי' כדאיתא בבתובות פרק הנושא דא"ל רבא בר שילא זיל הב ליה ולא אשגח ביה ומיד כתב אדרכת' אנכסי' • שלא מצינו זמן צ' יום אלא למי שטוען שיבטל שטר בעל דינו וכמו שאנו עתידי' לפרש למטה ולשון אדרכת' לשון הורד' והוא פסק דין שמורידים בו המלוה לנכסיו של לוה וי"מ שנקר' אדרכת' ע"ש דורך כלו' שיהא דורך ושליט המלוה בנכסיו של לוה ורש"י פי' שהוא מלשון רודף ומשיג כמו פרסיה בחלא ולא אדרביה ובלשון מקרא מנוחה הדריכוהו :

ב וכך: סדר דין זה אם לנכסי' בני חורין הורידוהו כותבין האדרכתא כך איש פלוני נתחייב לפנינו בדין כך וכך דינרים וכותבין שקרעו לשטר חוב אם היה מלוה בשטר :

ג ואם בשביל חוב מורישו הורידוהו לקרקע של זה ב"ד צריך שיכתבו בפי' בשטר האדרכתא ששרה זו ידענו שהיתה של מורישו של זה שהיה לוה מממון של זה ולפי' הורדנו בו זה המלוה ובדגרסינן בבתובות פרק הנושא דכתב רבא בר שילא אדרכתא על נכסיה דרב חייא בשביל כתובת שהיה עליו לאשת אחיו שמת וה"א היה יורש נכסי אחיו ואמר רבא לההיא אתת' אחוי לי שטר אדרכתי' וחזא דלא הוה כתי' ביה ואשתמודענ' להני נכסי דכתבי' אדרכת' עלייהו דנכסי דמיתנ' אינון ואמר לה האי אדרכת' לאו כלו' היא דכיון שלא הורידו בנכסי בעלה המת בטעו' היתה שהרי אין לה לגבות בי אם מנכסיו ואע"ג דהני נכסי דמיתנ' שאר נכסי' היורש נינהו ואקשי' ליה והא מר הוא דאמר אחריו' טעות סופר הוא וה"נ כיון שהסופר טעה בכתיבתו נימא טעות שלו היה ולא יחזיק להפסיד האדרכת' ומשנינן בהא אפי' רבה בר שילא טעה ולא הסופר ודינו דין טעות היה שהוא היה סובר כיון דהני והני דיורש נינהו מה לו אם גובין מנכסי

ולא אשגח ביה להיינו שלא עשה חשיבות להשתדל לפרוע אלא נתרשל ולא פרע • מיל כתב אדרכתא דאלמא דהתרשלות ובלתי קיום גזרת ב"ד מספיק לכתוב אדרכת' מיד • והכא רב חייא לא אמר שום זמן וממילא להוא הדין נמי לפי שאלו זמן וקבעוהו לו לפרוע ועבר הזמן ונתרשל ולא פרע דהיא היא : זהו עיקר דין רבינו ורמ"ם • והך דאו' איני פורע אינו מעקר דינו שעליו מביא ראיה אלא תביאו לכלול כל הדינים שכותבים עליהם אדרכתא מיד ונמשך אחר הרמב"ם ז"ל שהבי' יחד שני הדינים :

ב וכך: סדר דין זה אם גנכסי' בני חורין וכו' • מ"ש שכותבין קרענו לש"ח כן כתב ג"כ הטור ז"ל בסוף סי' ק"כ • ויש לי בזה מקום עיון בדברי הרמב"ם ז"ל בפ' כ"ב מהלכות מלוה שכתב וז"ל כיצד כותבין האדרכתא אם לנכסים בני חורין הורידוהו אומרים איש פלוני נתחייב לפלוני בדין כך וכך ולא נתן לו מעצמו וכתבנו לו אדרכת' זו על שדה פלוניה שלו ואת"כ שמילו שלם' מאות' שדה כנגד חובו ומכריזין עלי' ומורידין אותו בחובו לתלק ששמו אותו וקורעין שטר החוב אשהיה שם שטר ואם לא היו לו נכסי' בני חורין כותבין אדרכת' כך איש פלוני נתחיי' לפלוני כך בש"ח וכו' וכבר קרענו לשטר שהיה לו עליו ונתנו לפלוני לדרוש ולחקור וכו' ע"כ • ומלו נבי אדרכת' דבני חרי לא היה מזכי' כלו' מעינן קריע השטר היינו או' לאע"ג דגבי אדרכת' דמשעבדי אמר שיכתו' בה וכבר קרענו וכו' • מ"מ גם באדרכת' דבני חרי צריך לכתוב כן ולא חש לפרשו משום דסמוך אמאי דיכתו' לקמן בפיסק' ג' כל אדרכת' שאין כתו' בה קרענו ה לשטר הלוה' אינה אדרכת' וכו' דכלל הוא לכל מיני אדרכתא בין דבני חורין בין למשעבדי • אבל כיון דנתי' לומ' גבי אדרכת' דבני חרי כל לשון האדרכת' ואח"כ או' ס' ל' השומ' והשכר' ולבסו' קאמר וקורעין וכו' נרא' מבואר דלא קפיד אלא אמעשה הקריע גופא שתעשה בשעת ההורל' אחר כל מה שקל' אבל לא שיצריך לכתו' כן באדרכת' שקרעוהו מעיקר' וז"ל תימ' כיון דאיכ' כלל' לפ' גט פשוט לכל אדרכת' דלא כתי' בה קרענו לשטר' דמלו' לאו אדרכתא הוא : ושמא אפש' לתו' דכתב הרמב"ם ז"ל דהני תלת' איני דאיתמרו בגט פשו' בהדי הדדי כל אדרכת' דלא כתי' בה וכו' כל טירפ' דלא כתי' בה וכו' כל שום' דלא כתיב בה וכו' • כלהו בחד ענינ' מיירי דהיינו היכא דלי' לוה בני חרי ול' לשטריפו ממשעבדי דתחל' כותבי' אדרכת' שתמי' לחקו' על כל קרקע שהוא ביד הלקוחות וכשמל' קרקע משועב' כותבין עליו טירפא ואח"כ נמשכת השומא והכרזה' ומבין הרב ז"ל דבאדרכת' זו הנעשי' לחקור על המשועבדין' לכתו' בפי' קרענו לשטר' למלו' משו' לכיון דזה טורף מן הלקוחות והלקוחו' יש להם לחזו' אחר הלוה שמכר לו הקרקע איהו לא איכפ' ליה אם יקרע הש"ח או לא דמה לו בכך הרי אינו מפסיד כלום ואיכ' למיחש דילמא יסתר ההלואה ביד המלוה וילך לב"ל אחר ויטריפוהו ג"כ מלקוחות אחריה • ולפיכך הצריכו שמיד בשעת האדרכת' יכתבו שקרענו שט"ח אבל באדרכת' דבני חרי שיש לו לגבו' מנכסי הלוה עצמו אין להקפיד שיכתבו כן בשטר אדרכתא דהא ע"כ כשיבא לירל בנכסי' אחר השומא וההכרז' לא ייחתו הלוה אלא שיקר' הש"ח כי היכי דלא ליתבעיה זימנא אחרינ' ומ"ה קאמ' הרמב"ם ז"ל ומורידין אותו בחובו וקורעין ש"ח וכו' דנגרא' דכשע' הבורל' קורעין אותו : וסוב' ראיתי לרב בעל לחם משנה ז"ל כתב דגבי אדרכתא דבני חרי פשוט הוא שצריך שיכתבו שקרעו הש"ח וסמוך על מה שכתב גבי אדרכת' דמשועבדין ע"כ • וכיון דנתיה ז"ל לזה יותר היה ראוי לומר דסמך אמאי דכתב לקמי' כל אדרכת' שאין כתוב בה קרענוה לשטר הלוה וכו' כדלעיל • אמנם ממה שאמרנו הוא מבואר שזה וזה רחוק מאד כיון שהזכיר הרמב"ם ז"ל קריעת השטר אצל ההורלה ואי הוה סמוך אלקמיה הוה שחיק מיניה לגמרי :

ג ואם בשביל חוב מורישו הורידוהו לקרקע וכו' • סוגיית הגמרא מוכחת בביאור כדברי רבינו שצריך לכתוב ואשתמודענא וכו' • והרמב"ם ז"ל כתב דין זה בפי"ב מהלכות מלוה וגם הטור ז"ל בסוף סי' ק"ט :

Digitized by Google

ד ונסתפקתי בזה אם ישומו אותו ב״ל תחלה וכו׳ לשון הרמב״ם ז״ל בפכ״ב מורה בביאור כהסכמת רבינו והרמב״ן ז״ל שכתב ואח״כ שמין לו ג׳ מאות׳ קרקע כנגד חובו ומכריזין עליה כפי מה שירצו וכו׳ ופי׳ הרב המגיד ז״ל ענין השומת וההכרזה כך הם שמין את הקרקע כמה הוא שוה ואחר כך מכריזין ובאין ולוקחים וקובלין למי׳ וכו׳ ונראה בהליכת להשומת קומה׳ להכרזה ויותר מבואר כתב זה הטור ז״ל בסי׳ ק״ג כאשר יורילו המלוה לנכסי הלוה יכנסו ג׳ שמאים לשום וכו׳ עד ואחר השומת יכריזו עליה שלשים יום וכו׳ - אלמת ההכרזה נמשך אחר השומת ומ״ש הרמב״ן ז״ל בשם רבינו האיי ז״ל למה שאמרו כך וכך הוא יפה היינו שכך רוגים בני אדם ליתן בה וכו׳ רש״י ז״ל לא פי׳ כן אלא כך וכך עושה תבואה וכו׳ :

ה וענין ההכרז׳ אינו למדין אותה וכו׳ • רבינו רצה ללמוד ההכרזה מדין היתומים בין מליאות ההכרזה עצמה בין זמנה להיינו שלשים יום • ולא שנא ליה בשהיא על בני חרי אם לטרוף מן הלקוחות שבכתב לקמן וענין הכרז׳ אעפ״י שאין אומר מוצאי אותה בנכסי יתומים הרי אינו נגין אותה בבעל חוב וכו׳ • ואין כן לענת הרמב״ם ז״ל שכתב בפכ״ב מה׳ מלוה ומכריזין עליה כפי מה שירצו עד שיפסקו המוסיפין וכתב הרב המגיד ז״ל ולענת רבינו ז״ל שההכרז׳ הנעשי׳ על בני חורין אין לה זמן קבוע אלא כפי מה שירצו הליינים שאם היתה ל׳ יום ככל שומת למה אמרו שום היתומים ל׳ יום אם לא שהזמן הזה הוא לוקח ביתומי׳ וכו הלין בטורף מן הלקוחות שאף הם שוים ליתומים שהבא שופרע מהם לא יפרע אלא בשבועה וצריך לדקדק בדינם זה לענת רבינו ז״ל וכתב הרב המגיד ז״ל ונראה שלא למ׳ הרמב״ם ז״ל מן היתומים אלא גוף ההכרזה עצמה אבל זמנה לא : ואולי הראי׳ שמביא רבינו מפ׳ המפקיד לאמרינן נאמנת אכיל פירי מכי שלמי יומי מכרזתא למייתי לה נמי הרמב״ם גופיה דמשמע שיש ימים קבועים להכרז׳ מוקי לה בטורף מן הלקוחות והכי לייק לשנת הרמב״ם ז״ל לבתר דמס״ ליני הטרפה כתב ומאימת אוכל הטור׳ פירו׳ שהה זו משפסקו ימי ההכרז׳ ע״כ: וקלת אינא למיל׳ לסברתו ז״ל שהורע כח הב״ח דעלמת לענין זמן ההכרז׳ שאינה שלשים יום מפני שאין לנמו׳ זה מן היתומים שצריך לדקדק בדינ׳ • א״כ בהאי׳ דשלהי אלמנ׳ נזונה דמייתי רבינו בסמוך לאמר אמימר משמיה דרב יוסף ב״ל שמכרו בלא הכרז׳ נעשו כמי שטע׳ בדבר משנה וחוזרין ומאי פריך בגמרא נעשו ולאי טעו לתקן שום היתומי׳ ל׳ יום וכו׳ • אילטריך לו׳ אי מהאי׳ ר״א ה״מ אלי׳ אבל ב״ל לא וכו׳ • ומאי לוחקי׳ להא מתני׳ לא משתני אלא ביתומי׳ והיה מקו׳ לו׳ לדוק׳ לאיזהו מכריז ין מפני שצריך לדקדק בדינ׳ • אבל בב״ח דעלמת אין צריך הכרז׳ כ״ל עקר וסגי בשומת ואתא אשמועינן רב יוסף לאף הבא לגבו׳ מב״ח כי מנכסי המת או מנכסי היורש בין שעליו מוטל הפרעון וזה ודאי דין טעות דזפנין דמגבינן לב״ח מנכסי היורש ואתי ב״ח שגבהו וישביחנו שיהיה סובר ששלו הוא והדר אתי יורש ומערער ואמר ליה שקיל ארעא דבעל חובך מורישי והב לי דידי ונמצא ב״ח מפסיד את השבח והילכך צריך לכתוב בפי׳ ואשתמודענא ואי לא הוה ליה אדרכתא בטעות ולא כלום היא וכן הלב׳ ובשער ד׳ אנו עתידין לבאר מאיזה מן הקרקעות ומאי זה מן הלקוחות של לוה גובה חובו המלוה ואחרי אשר עשו לו האדרכתא אינה מועלת לו אלא שיודע שזו השדה מיוחדת לפרעונו אך אינו יודע עדין במה מגיע לו ממנו וגם אינו יודע אם ימכר לאחרי׳ ויגבהו דמי המקח או אם יאמרו לו שיטלנו בחובו :

ד ונסתפקתי בזה אם ישימו אותו ב״ד תחלה ואח״כ מכריזין עליו ואם יצא קונה בשומתן מוכרין לו ופורעין המעות למלוה • ואם ימצאו פחות משומתן יבריחו למלוה לקבלו בשומתן כדי שלא יזלזלו במכירתן ואם דילמא ההכרזה עקר וכיון שהכרזנוהו ויצא לוקח׳ שירצה ליקח ברב או במעט מוכרים אותו לו ופורעין מאותן דמים המלוה שכל מכירת ב״ד אין לו אלא מקומו ושעתו • וזאת היתה הסכמתנו בזה תחלה יורדים לשום ומשיגמאותו קרקע למלוה בשיעור חובו ואח״כ מכריזין עליו ואם מצאו מי שיעלה יותר על שומתן מוכרי׳ לו אם בבדי שומתן נמי מוכרים לו ואם לא מצאו בבדי׳ שומתן מחליטין אותו למלוה בבדי שומתן וזה אשר כתב לי על זה הרמב״ן ז״ל לסברתו זה שאמר כך וכך היא יפה שכך רוצים בני אדם ליתן בה וכך וכך היא שומא שעשו להב״ד יותר על מה שמוצאין ממנה • וכך פ׳ הגאון בס׳ מקח וממכ׳ ומודיעי׳ הכל כדי שיקפצו בני אדם עליה תדע דקתני שום היתומים כשום הקדש דבהקדש ליכא למימר דהיכא שמצאו לוקח שמוכרי׳ לו בין ברב בין במע׳ דרהא תנן בהקדשות בג׳ והקרקעות בט׳ וכהן וכל אפוקי מהקדש בעיא שומא ורבים דילמא אתי למטעי כדאיתא בסנהדרין אלא לאו ש״מ בר מהכרזה בעיא שומא ומקמי הכרזה היא השומא כדאמרינן ותו מדאמרינן התם מאימת אכיל פירי מכי שלמי יומי אכרזתא ש״מ מקמי הכי עבדינן שומא דאי לאו הכי מי ידעינן כמה אכיל מינה וכמה מזבנינן מינה ועוד היכי אכיל פרי והא מחוסר שומא ולאו דידיה היא עד ששמו לה ניהלי׳ אלא ש״מ מקמי אכרזת׳ עבדינן שומא ובן אמרו בירושלמי תתובות תמן תנינן שום היתומים וכו׳ ומכריזין בבקר ובערב א״ר יוסי בשלא מצאו שומן אבל מצאו שומן מחליטי׳ ותו מתני׳ שום היתומים שפחת שתות או הותיר שתות מכרו בטל מפני שפחתו או הותירו אבל מצאו שומן מחליטין ופי׳ קסבר ר׳ יוסי בשאינו שום היתומים ל׳ יום כלומר שמכריזין כל ל׳ דוקא כשלא מצאו מי שיתן בו כדי שומא שעשו לה ב״ד אבל אם מצאו אותה אין צריכין להכריז כ״כ אלא מחליטין מיד דהיינו מתנית׳ שום הדיינים שפחתו שתות מכרן בטל והיינו בשלא הכריזו ומינה הא אם מכרו שוה בשוה מכרן קיים ואע״ג דהדסבראי דירושלמי לא אתיא אליבא דגמ׳ דילן דמוקי לה למתניתין בדברים שאין מכריזין מ״מ ש״מ דסדר מכירה של ב״ד כך היא ששמין ומכריזין ואח״כ מוכרין ומחליטין ועוד מעצמו הוא מוכרח דהא על כרחין במקום שאין שם לוקחין ב״ד שמין שדה למלוה ובשומא שלהן הן מחליטין לו ובדתני׳ ג׳ שירדו לשום וכו׳ בטל יחיד במיעוטו פי׳ הראשונים שום של ב״ד וא״ת שבשמוצאין לוקח מוכרין אותה בכל דמים שימצאו הכרזתן מודעת בה כחו של לוה ושל יתומים שאלו מתחלה היו מגבין אותו בחובו ודיו שמין אותה בדמיה ועכשיו יבואו לוקחין וימכרו אותה להן בכמה שירצה לתת בה והדבר ידוע בגמ׳ דליפו׳ כחן היו מכריזין ולא להרע כחן וכן מפרש בירו׳ שם בכתובו׳ • ועוד א״כ הלוקחין יערימו בדב׳ שהרי הן יודעין שב״ד הם מוכרין אות׳ להם עב״פ ויקנו אות׳ להן בכמ׳ שירצו אלא שאין בדבר ספק דאין מחליטין לעול׳ ולא מכריזין אלא בשומתן ומידו אין להם בשומתן אלא מקימן ושעתן שמין אותה לפי הזמן ולפי הקרקעות הנמכרים עכשו באותה מדינה והכי נמי מוכח בגמ׳ בפ״ק דב״ק ע״ב השיב לי וטעמא דמסתב׳ הוא וכן בזה דעת ה״ר אברהם ז״ל ולמטה תמצאנו :

ה וענין ההכרז׳ אנו למדין אות׳ מהכרז׳ השנוי׳ בנכסי יתומים ובדתני בערכין שום היתומים ל׳ יום שום ההקדש ל׳ יום ומכריזין בבקר ובערב בשעת הוצא׳ פועלים ובשע׳ הכנסת פועלים ומפרש טעמא בגמ׳ דאי אינא דניח׳ ליה למזבן אמר להו לפועלים צירוה ניהלי • וכשמכרין אותה אומר שדה פלוני בסימניה ובמצרני׳ כך היא יפה וכך היא שומא כל הרוצה ליק׳ יבא ליק׳ על מנת ליתן לאשה בכתובת׳ ולב״ח בחובו אמר ר״ה חסדא בא להכריז רצופים מכריז ד׳ בא להכריז שני והי׳ מכריז ס׳ ים • ואע״ג דבי קא חשיב מר ליומי דאכרזתא לא הוו אלא תמני סרי יומי כיון דמשבא זמנא שמעי בה אנשי :

ו וגרסינן נמי בכתובות פרק אלמנה נזונת בית דין שמכרו שלא בהכרזה נעשה כמי שטעו בדבר משנה וחוזרין ואין מכריזין אלא על הקרקעות אבל אין מכריז על העבדים שמא ישמעו ויברחו ולא על המטלטלי׳ ולא על השטרו׳ שמא יגנבו ובלה מילתא כדאיתא התם:

ז ומסתברא דאי נהגי למזבן בלא אכרזתא כללא אע״פ שאמרנו למעלה שנקרא טוע׳ בדבר משנה ומתבטלת מבירתן אעפ״י שעשו אותה כראוי ובשומתה אפ״ה הא פסקינן בכתובות ואמרינן כאן במקום שמכריזי׳ כאן במקום שאין מכריזין דאמר רב נחמן מעולם מכרו בלא הכרז׳ נעשו כטועין וכו׳: וי״ל להרמב״ם ז״ל ממתני׳ גופה איכ׳ למילף הכרזה בשאר ב״ק מדקתני שום היתומי׳ ל׳ יום משמע דעיקר׳ למתני׳ כל עצמ׳ לא בא אלא להשמיענו הזמן בהכרז׳ כמה הוא ולא עצמו׳ ההכרז׳ לאי לאו הכי ה״ל למתני׳ היתומי׳ שמין להם ושומקן ל׳ יום אבל מדקאמר שום היתומים ל׳ יום משמע דלוקח שום היתומים הוא ל׳ יו׳ מכלל דאיכ׳ שום אחר לאינו ל׳ יום אבל הכרזה מיהא בעי • ועל זה קאמר בגמרא הא״ל הא״מ בשלא ומשמיע׳ן רב יוסף להוא תב״ל כב״ח דעלמת : והטור ז״ל מסכי׳ לענת רבינו שעל דברי הרמב״ם ז״ל כתב ונראה שאין לחלק כיון שנמכר אלא מדעתו ע״פ ב״ל לרי׳ שום׳ והכרז׳ כמו שלי יתומי׳ וכו׳ :

ו גרסינן בכתובות וכו׳ והכוגי׳ היא בדף ק׳ ע״ב • והלעתה כך היא לאמימר׳ לאמימ׳ לאמר ב״ל שמכרו שלא בהכרז׳ נעשו כמי שטעה וכו׳ • איתיבה רב אשי ממתניתין לשום הליינין שפחתו שתו׳ או הותירו שתות מכרן בטל הא שום בשום מכרקיישמאי לאו אלא אכרת וכו׳ עד ואב״א כאן במקום שמכריזין לאמר רב נתמן וכו׳ • והשתא לא ידענא מאי הא״ל דקאמר רבינו :

ז ומסתברא לאי נהגו למזבן בלא אכרזת׳ אעפ״י שאמרנו וכו׳ למשמ׳ שהוא לין שמתל רבינו מהבר׳ לי׳ היה ומתלק מהחיא לאמימר וכו׳ והרי גמר׳ ערוכה היא לתרוצי מימרא לאמימ׳ גופ׳ אמרינן כאן במקו׳ שאין מכריזין וכו׳ ובין תהיה הגירסא כהרי״ף ז״ל כלקמן או כרש״י ז״ל כלקמן מ״מ מוכח דהאי׳ דהגמ׳ גופ׳ קאמרה למימרא לאמימ׳ לא שייכ׳ אלא במקום שמכריזין וכו׳ : א״כ מאי ומסתברא לקאמר רבינו : גם מה שחזר לומר כאן פעם אחרת וענין ההכרזה אעפ״י שאין אנו מוצאין כי אם בנכסי יתומים וכו׳ נראה שפת יתר שכבר אמר זה למעלה בסי׳ה לגם לזמן ל׳ יום אנו למאי מהכרזת נכסי יתומים וכו׳ ואי משום דכאן מייתי ראיה מהתיא דאימת אכיל פירי וכו׳ יביא ראיה זו לעיל ולא יצטרך לכפול הדברי׳ דכלי שפק גורס בלבול : ועל הלקוח הראשון דקאמר ומסתברא וכו׳ שמא נאמר שנתכוון רבינו לו׳ לכל דאיכא מנהג למכור אלא בהכרזה אין אנו צריכים לחפש אחריו לענת עקר שרשו לאע״ג דאין טעם המנהג נגל׳ לעינינו מסתמ׳ איתי לן למימר דנתיישב בטעם מספיק מילי דהוה אהאי׳ דרב נחמן דמתחלה הוו סברי אלא מכריזי משו׳ אלא בקיאי בשומ׳ ולבסוף נודע להוי משום פסידא דמוכ׳ • ויהיו בזה דברי רבינו זומי׳ למה שהבי׳ הרב ז״ל בשלהי סי ק״ט בשם הרשב״א ז״ל שכתב שכל מקום שנהגו שלא להכריז ולא נודע עקר למה נמנעו מלהכריז שתמא דמלתי׳ לא בטעות נהגו אלא אני אומר עקר המנהג כדין היה שאף במקום שמכריזין אם רואים שיש בדבר קלקול או בגדלים אחריים שאין אותה טענה של הרגעת לוקח וכו׳

Digitized by Google

וכו' ע"כ • אף אנו נאמר להיות כוי רבינו :

ח"ג א גרסינן בכתובות שום הדיינין שפחת שתות וכו' • המשנה היא בדף נ"ט ע"ב ובגמרא מיבעיא להו שליח כמאן דבת אמר רב נחמן שליח כדיינין רב שמואל בר ביסנא אמר רב נחמן כאלמנה דבת אמר רב נחמן שליח כדיינין מה דיינין לאו לדילהו אף שליח נמי לאו לדילה לאפוקי אלמנה אמר רב נחמן כאלמנה מה אלמנה יחידה אף שליח יחיד לאפוקי בית דין דרבים ניהו והלכתא שליח כאלמנה על כאן • ומוכח מינה למסקנא דגמרא דשליח שמבר בנכסי יתומי' אפילו בטעות כל דהו בטל כאלמנה ולפיכך כתב רבינו בשם הרי"ף ז"ל דגם הדייני' בטעתו בשום' לפריע' ב"ח לשאר אדם אפילו בכל דלוחין : והסכמת הרמב"ם ז"ל זה היא בפ"ב מהלכות מלוה וכבר מייתי רבינו לקמן מ"ם ע"ז הראב"ד ז"ל אפשר בשלא הכריז קאמר ע"כ • וכתב ה"ה ז"ל עדיין עם דברי ההגאו' לא יצאנו מידי שאל' מה בין זה לשו' היתומי' שפח' משתו' מכרן קיים אע"פי שלא הכריז כמו שנת' פי"ב ע"כ • וכ"ז קשה בעיני מאד דשמעי' עסקינן הכא אי במקום שנוהגין להכריז א"כ מאי אירע דמכרן בטל מפני שטעו והוי בטלית הא בלאו הכי ב"ל שמכרו שלא בהכרזה נעשו כטועין בדבר משנה ומוזר • וזה מוסכם מכל הפוסקים דל"ם בנכסי יתומי' ל"ם בנכסי שאר ב"ח הדין שוה בכלם • ואי במקום שאין מכריזין מיירי דע"כ ל"ל כן כיון דמייתי מתני' דשום הדיינים וכו' דלהרי"ף מיתוקמא בגמר' במקו' שאין מכריזין א"כ מאי נפקא מינה לגבי הכריזו הא סברת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דלגבייהו קיימינן דאין במקום שאין מכריזין כך הוא הכריזו כמו בשלא הכריזו וחד ליכ' אית להו בדברי רבינו בסמוך ואי"כ מאי הא דקאמר אפשר בשלא הכריזו וכו' • דמשמע דאי אכריזו מכרן קיים והא ודאי בכה"ג ליכא שום עליפות היכא דהכריזו מהיכא דלא הכריזו • בתופן דלא ידעתי היאך ה"ה ז"ל לא נתקשה בדברי הראב"ד ז"ל אלא במה שאמר לא ידעתי מ"ם וכו' • כיון דדבריו הם תמוהים מכל כל • והוא ז"ל כתב לייחס זה שאין דברי הגאונים ז"ל אלא בשטעבדים כשמין מלוקח לבעל חוב וכן ירא מלשון רבינו ז"ל • והטעם מפני שאין על הלוקח מוטל לפרע' החוב הזה וכו' עד אבל אם שמין מנכסי יתומים וכ"ם מנכסי לוה עצמו דיקן כשלוחין לפי שהיה לו ללוה או ליתומי' שעומדים במקומו לפרוע חובן וכל זה אינו שוה ועדין ל"ע ע"כ וכתב עליו הרב ז"ל בכ"מ שאעפ"י שלא נתפיי' ה"ה בתירוצו תירוץ יפה הוא בעיניו והבי לייכי דברי רבינו ע"כ : ואני בעניי לא זכיתי לירד לעמקן של דברים אלו איך אסיק אדעתיה ה"ה ז"ל תירוץ זה לחלק בין שומת לנכסי לוה לשומת לנכסי לוקח והיאך קיימו הרב ז"ל לתירוץ יפה דהא מאריה דהאי דינא הוא הרי"ף ז"ל • ונהי דבשאלה שאלוהו להרי"ף מסכי' לשון הרמב"ם ז"ל שכתוב בה אם טעו השמאין בין על ב"ח בין על הלוקח היאך חלון וכו' • דמשמע שהיתה השאלה על הב"ח עם הלוקח ולא הזכיר כלל לוה • מ"מ מתשובתו ז"ל נראה דלוקח לאו לוקח ולא יצאו מן הכלל אלא נכסי יתומים בלבד שהרי הביא השומת בנכסי יתומים שהם ברשות ב"ל כבר אמרו שום הדייני' שפחת שתות וכו' אבל בשומת של ב"ח דינן כדין השלי' דאמרי' ואם שויה שלי' א"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי ואפי' פחות מכדי אונאה חוזר ע"כ • ושליח ודאי אף בקרקעו' שאין בו אונאה לבעליו יש בו אונא' לשלי' כדגרסי' בתוב' היכא דטעה שליח לא קאמינ' אמרו לו והא מר הוא דאמר אין אונא' לקרקעות א"ל ה"מ היכא דטעה בע"ה אבל טעה שליח לא דא"ל לתקוני שדרתיך וכו' כמו שאנו דנין בעלמא דאפי' מברה שוה מנה ודינר במאה מברה בטל וב"ד הרי הוא בדבר זה כשליח על דעת הרי"ף ז"ל וב"ם הר"ם ז"ל שאם טעו ב"ד ששמו קרקע לב"ח אפי' בכל שהוא מכרן בטל מפני שהם כשלי' וכל שאר המורים בזה הורו ע"כ :

ב ולעולם במקו' שאין מכריזין אם מכרו בלא הכרז' או אפי' בהכרז' וטעו שתות בנכסי יתומי' ובשא' כל אדם אפי' בכל שהוא מכרן בטל דלעולם דברים שאין מכריזין עליהם או במקום שאין מכריזין או בשעה

מעולם לא עשינו אגרת בקורת בהרדע' סבור מינה משום דבקיאי בשומא ולא היא אלא משום דקרו להו בני אכלי נכסי דאכרזתא פי' שרואין הדבר לבזיון לעצמן • וענין הכרזה אעפ"י שאין אנו מוצאין אותה כי אם בנכסי יתומים הרי אנו דנין אותה בב"ח כדגרסי' מאימת אביל פירי מכי שלמי יומי אכרזת' בפ' המפקיד וכתב הראב"ד בר יצחק בשם ר"ח וה"ר יצחק בן בני חורין בן לקוחי' ואחר שהכריזוה ומצאו לוקח שיקח אותה הרי עושין לו שטר הכרזה הנקרא אגרת בקור' ונותנין אותה ללוקח וזהו טופסה במוהב תלתא בחד' הוינא ואפיק פ' שטרא דאדרכתא על פ' ואכרזנא על ההיא ארעא תלתין יומין בדקא חזי לה • ובתר הכי אתא פ' דנן ואוסיף על דמי ארעא כך וכך וזבינגא ליה אנחנא בי דינא להאי ארעא לפלוני ואשלם פ' דנן אילין זוזי דמי זיבנא דנן לידנא אנחנא דייני ויהבינן ליה לב"ח ומן יומא דנן ולעלם לא יהא רשותא להאי למתבעיה מידי בהאי ארעא על פ' ב"פ דידיע לנא דהוא מרה דארעא מקדמת דנא כדין חכמים שאמרו דאחריות אימתי בחומר כל שטרי זביני דנהיגי בישראל דלא כאסמכת' ודלא כטופסי דשטרי ומאי דהוה קדמנא וכו' ואם לא מצאו לוקח שיוכל לקנותה בשומתן אמרינן למלוה שיקבל אותה בחובו וכן אם מצאו קונה והמלוה רוצה לקחת אותה בחובו בשומתן או שמוסיף על שומתן מחליטין אותה לו והוא קודם לכל אדם משום דשומא הדרא למרה וכשמורידין בה שמאין מורידין ג' בקיאי' :

חלק ג

א גרסינן בכתובות שום הדיינים שפחת שתות או הות' שתות מכרן בטל ושיעור שתות לא נאמר אלא בשמוברין נכסי יתומים בלבד אבל בששמין לפריעת ב"ח לשאר אדם הרי הן כשלוחין וב"ב הרי"ף בתשובה וזה טופסו השומא אם טעו בדה השמאי' בין על ב"ח בין על הלוק' היאך הדין תשובה השומא בנכסי יתומים שהם ברשות ב"ד בבר אמרו שום הדייני' שפחתו שתות וכו' אבל בשומא של ב"ח דינן כדין השלי' דאמרי' ואם שויה שלי' א"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי ואפי' פחות מכדי אונאה חוזר ע"כ • ושליח ודאי אף בקרקעו' שאין בו אונאה לבעליו יש בו אונא' לשלי' כדגרסי' בתוב' היכא דטעה שליח לא קאמינ' אמרו לו והא מר הוא דאמר אין אונא' לקרקעות א"ל ה"מ היכא דטעה בע"ה אבל טעה שליח לא דא"ל לתקוני שדרתיך וכו' כמו שאנו דנין בעלמא דאפי' מברה שוה מנה ודינר במאה מברה בטל וב"ד הרי הוא בדבר זה כשליח על דעת הרי"ף ז"ל וב"ם הר"ם ז"ל שאם טעו ב"ד ששמו קרקע לב"ח אפי' בכל שהוא מכרן בטל מפני שהם כשלי' וכל שאר המורים בזה הורו ע"כ :

ב ולעולם במקו' שאין מכריזין אם מכרו בלא הכרז' או אפי' בהכרז' וטעו שתות בנכסי יתומי' ובשא' כל אדם אפי' בכל שהוא מכרן בטל דלעולם דברים שאין מכריזין עליהם או במקום שאין מכריזין או בשעה

יתומי' שהיא ברשות ב"ל וכו' דמל' שהיא נראה שמוזר' אל השומ' שהיא ברשות ב"ל • וזהו מה שנתקשה להרשב"א ז"ל שכתב לא ידעתי מ"ם כשטעו בשומ' היתומי' וכו' • משום לכל שומת היא ברשות ב"ל בין של יתומי' בין של לוה או לוקח והיא ולאי גירס' תמיה' למה טעם יש לומר ששומ' יתומים הוא ברשות ב"ל • אמנם הגירסא הנכונה והמבוארת היא א שבדברי רבינו שכתוב בה השומת בנכסי יתומי' שהם ברשות ב"ל וכו' דשיינו שנכסי יתומים הם מסתמא ברשות ב"ל וה"ל כאלו הם בעלי לבר ולא כמו שלוחים • ומ"ה על שתות מכרן קיים מה שאין כן בנכסי לוה ולוקח שהב"ל הם ביניהם כשלוחים • ומ"ה אני למימר לתקוני שדרתיך וכו' • והשור ז"ל בסי' ק"ג שהם מעיקרא כסבר' הרשב"א ז"ל למשוה כל אדם ליתומי' ואח"כ כתב שברם הרמב"ם והרי"ף ז"ל :

ב ולעולם במקום שאין מכריזין וכו' • אמימר' דאמימר ב"ל שמכרו שלא בהכרז' נעשו כמי שטעו בדבר משנה איתיביה רב אשי לאמימ' שום הדיינין שפחתו שתו' או הותירו שתו' מכרן בטל הא שוה בשוה מכרן קיי' אמאי לאו דלא הכריז לא בדלא הכריז הא מלסיפא בדלא הכריז הוי ריש' בדלא הכריז דקתני פיפא אם עשו אגרת בקור' אפי' מכרו שוה מנה במאתי' או מאתי' כמנה מכרן קיים • אלא לעולם בלא הכריז ולא קשיא כאן בדברים שמכריזין עליהן כאן בדברים שאין מכריזין עליהם ואיבעי' אמ' כאן בשע' שמכריזין וכו' זו היא הגירס' בגמר' שלנו ופירושה לעול' הך ריש' דמתני' לקתני הותירו שתו' או פחתו שתות מכרן בטל מיירי בדלא הכריז וכ"ת א"כ אף בלא טעו שתות מכרן בטל מפני שלא הכריזו כהיא דלאמימר לא קשיא דלאמימר מיירי בדברים שמכריזין עליהן כו' והלכך אי לא הכריזו אע"ג דלא טעו שמכרו שוה בשוה טעו בדבר משנה ומוזר ומתני' מיירי בדברים שאין מכריזין עליהם וכו' ולפיכך אי לאו דטעו בשתו' היה מכרן קיים אע"פ' שלא הכריזו • והרי"ף ז"ל גרים ריש' וסיפ' בדלא הכריזו ולא קשיא וכו' כדמייתי רבינו ולפי פגיר' הראשונ' דמוקי ריש' דמתני' בדלא הכריז דהיינו בדברים שאין מכריזין וכו' ממילא דסיפא דאם עשו אגרת בקורת משמע דבדברים שאין מכריזין אם הכריזו עליהם אפי' טעו יומר משתות מכרן קיים הואיל והכריזו בשה שלא הו לריכים ולא כסברת הרי"ף ז"ל :

ואמנם הרא"ם ז"ל קיים סברת זו אף לפי גירסת הרי"ף ז"ל ופירשה בענין אחר וז"ל והלשון לחוק לקתני אבל אם עשו אגרת בקורת מכלל דריש' מיירי בדלא הכריז וי"ל דאי הוה אמר הכריזו הוה משמע דבריש' לא הכריז אבל להכי חני אגרת בקורת משו' דאדאתא למלתא היא כשמכריזין מדרך החיוב כותבין שטר הכרזה • אבל כשמכריזין שלא מדרך החיוב אין כותבין שטר הכרזה ופו' עד מיהו אין הטעם הגון לחלק בין אם היתה ההכרזה מדרך החיוב ובין לא היתה מדרך החיוב דטעמא דהכרזה היא כיון שנקלקו ב"ל כ"כ במתון ובפרסום בשומא זו אין לחלות בטעות הילכך אפילו עשו הכרזה בדברים שאין מכריזין הואי טעמא איתא ביה אם הוסיפו לעשות וכי בשביל זה גרע טפי • על כן נראה לפרש ריש' וסיפא בדלא הכריז כלומר ריש' וסיפא מוקו דבעי הכרזה ואם לא הכריזו אפילו שוה בשוה מכרן בטל והא דאמרינן בריש' שוה בשוה מכרן קיים בדברים שאין מכריזין עליהם ולא הכריזו וכו' ע"כ : ואם הדברים כפשוטן לפי פירושו ז"ל בריש' מיירי בדברים שאין מכריזין ולא הכריזו נמצא לסיפא מיירי בדברים שמכריזין עליהם והכריזו : אם כן יקשה נמי דותקיה דנאיל בסיפא ממאי דמיירי בריש' ולא מפליג כולה בדיה ולימא בסיפא אבל אם הכריזו בדברים אלו שאין מכריזין עליהם מכרן קיים וכו' • אלא לדיה כיון שנקלקו בפרסום אין לחלות בהם שום טעות ואמאי איצטריך מתניתין למתני סיפא בדברי' שמכריזין ולכא למימר דאי הוה תני הכי ה"א דדוקא בדברי' שאין מכריזין עליה' מהניא הכרז' אע"ג דטעו כיון דלא הו לריכין להכרי' אבל בדברים דע"כ אפילו שוה בשוה לריכין להכרי'

Digitized by Google

מ"ל ממקומם וכונתם:

ג והיכא דהוו ג' שמאים ויש מחלוקת ביניהם וכו' • בקונקה הג' לאחל אומר במנה ואחל אומר בשמונים ואל' בק"כ כתב עלה הרשב"ם ז"ל לגרא דטעיו הה"ם אם אין לעשות • והרמב"ם כתב בפ' כ"ב ממלוה אחל אומר בק' ואחל אומר בל' ואחל אומר ק"ל לזונבק"י וע"ל זו שמין ביניה' ע"כ • ופי' ה"ה ז"ל לכשהמעיט אומר ל' והמרב' מאה ושלשים תולקים את המ' שיש ביניה' לו' • ועושין לו שטר שומא וכותבין אותה כך וכו' • נוסח זה הו' כשמוליליס המלוה עצמו לקרקע בחלק מובו • ונוסח השומא שכתב רבינו בחלק הקול' הוא כשמחליטין ונתנין הקרקע ללוקח ואחי מס הפקר בלשון שומא זו שעושין למלוה מפני שבאו בה הדברים כפולים בענין השומא • כי מעיקרא כתוב בה ואחנא בתר הכי שמנא לי' ואכרזנ' לה וכו' • לאלמא עשו השומא קודם ההכרזה • ובתר הכי כתוב בה ולא אשכחנא מאן לבעי לזבונה ושלרנא מבי לינא אלא לינא מיסי מיסמני בקיאין בשומא ושמו לה הדין ארעא בכך וכו' ארע' שהיא שומ' אחר' זולת הראשונה ואם הדבר כן לא ידענא מה הצורך לשומא אחרת • וגם הטור ז"ל העתיק לשון זה יאם נאמר דמאי דקאמר השתא ושלרנא מבי לינא אלא לינא ושמו ליה וכו' היא היא השומא שקאמר מעיקר' ואחנא בתר הכי שמנא ליה וכו' • אלא לכאן למ' אם שהשומא לשון אחרת ליה הדין ארעא בכך וכך זוזי וכו' • משום לאחינן להחליט הקרקע למלוה • זו באמת תמיה' גדולה למה יצטרכו בשטר לכפול הדברים ולהאריך בשם ללא הועיל ומעיקר' היה יכול לומר בקצור ואחנא בתר הכי שמנא ליה הדין ארעא בכך וכך לינרים וכו' ולא אשכחנ' מאן לבעי לזבונ' ומיל יאמר להוי דילי' וכו' • אך מה שחזר להזכיר עניי' שומא אח' הכרז' ושלא נמצא לוקח לא ידענא מה איזון בה והכא לא שייכ' אות' למייתי הטור ז"ל בשם אבי הרא"ש ז"ל שכתב בכלל פ"א על קרקע שעשו בו שומא והכרז' ואירע שנשתה' כמו שהה חלשי' אלא הורידו בו המלוה • לפסק לכל זמן שלא החליטו ב"ל את הקרקע למלוה אי אייקר או זל ברשותא דלו' קאי ולריך לעשות שומא והכרזה אחרת וכו' דולאי הכא לאו בשתהה קיימינן:

ח"ד א והיכא שהחוב דבר מועט וכו' מ"ש רבינו וכ"ש מלוה וכו' • הוא ק"ו מבואר דאי אפילו במכ' שבבר היה הקרק' שלו יכול להכריח את הלוקח שיתן לו מעות הקרקע היתר שאינו מגיע לשעו' כ"ש המלוה שהוליא את מעותיו שלא יוכל הלוה לחייבו שיקח בחובו קרקע שאינה ראויה לו • וגם הרשב"א ז"ל מסכים בדין זה כאשר הביא הרב ז"ל משמו בשמ' ק"כ וז"ל כל שבא יגיע לו בחובו חלק ראוי לפי מה שהוא קרקע בית או שדה וכרם כ שעור שאמרו בפ"ק דבתרא אין המלוה מקבלו אלא ב"ל מחייבין ללוה לפרוע לזה חובו או ימכור או ימשכן עד שיפר' לזה חובו וזה דבר ברור עכ"ל • ואיכא למידק האי שב"ל מחייבין לפרוע לו חובו וכו' דקאמר דמאי מיירי אי לאית ליה מעות ללוה א"כ מאי מיירי' דאין לו פשעור לאמרי' אין המלוה מקבלו מפני שלא יגיע לו חלק ראוי בקרקע הא אפילו היה החוב גדול שיגיע לו קרקע שלם ואפילו כל הקרקע כלו מ"מ אין המלוי חיי' ליטול

שם

בשע' שאין מכריזין לא קא מהני להו הכרז' דעבדי וכל היכא דטעו מכרן בטל אבל בדברים שמכריזין במקום שמכריזין ובשעה שמכריזין איכא לעייוני אם הכריזו וטעו אי הוו כנכסי יתומי' שאם הכריזו ופחתו או הותירו שמכרן קיים וכדאוקימנא בגמ' דישא וסיפא בדאכריזו ל"ק כאן בדברים שמכריזין עליהם כאן בדברים שאין מכריזין א"נ בשעה שאין מכריזין א"נ במקום שאין מכריזין ואע"ג דאכרוז קתני מכרן בטל אם טעו דכל מקום דלא בעי הכרזה בין אכרוז בין לא אכרוז חד דינא אית להו ומכרן בטל אם טעו ואם מכרו שוה בשוה מכרן קיים דהא אכרוז וסיפא דקתני אם עשו אנר' בקוד' אפילו שוה מנה במאתים או מאתים במנה מכרן קיים מיירי בדברים שמכריזין עליהם ובשעה שמכריזין ובמקום שמכריזין דבין דאכרוז עלייהו בדחזו בין פחתו בין הותירו מכרן קיים ע"כ וכת' בהגהה א"א אפשר כשלא הכריז הורו המורים ע"כ:

ג והיכא דהוו ג' שמאי' ויש מחלוקת ביניהם בשומתן על זה גר' בפ' בית כור תנו רבנן ג' שידרו לשום ב' אומ' במנה וא' אומר במאתים בטל יחיד ברובו אחד אומר במנה ואחד אומר בב' סלע וא' אומר בל' נדון במנה פי' האחד אומר ק' דינרי' והאחד ב' סלעים שהם פ' דינרים והא' ל' שהם ק"כ נדון בק' בדמפרש טעמא התם ופסק הר' בהלכותיו שנדון במא' כרז"ק ועל דרך זו היא שומתן ואי שמוה תלת' וא"ל ליתו תלת' אחריתי דבקיאי טפי ולשיימוה לא צייתינן ליה דק"ל כרב הונא בריה דרב יהושע דאמר ממאי דהני קים להו טפי דלמא הני קים להו טפי אחר שבלן מוחזקין בבקיאי' וכדאי בפ' בתר' דע"א ואחר שתהיה השומא עשויה מורידין המלוה לחלק הקרקע ששמו לו בחובו וקורעים שטר האדרכת' ועושין לו שטר שומא וכותבין אותה כך במות' תלתא בחדא הוינא ואפיק פ' שטר האדרכת' דעבדי ליה על שדה פלוני מחוב פלו' שהיה מחזיק בך וכך ומזמן כך וכך כדכתיב בשטרא דאדרכתא דיליה דקרענא ליה השתא ואנחנא בתר הכי שמנא ליה ואכרזנא לה לההיא ארעא תלתי' יומין כתקון חז"ל ולא אסיקו דמי אלא לכך וכך זוזי ולא אשכחנ' מאן דבעי לזבונ' ושדרנ' מבי דינא תלתא אינשי מהימני בקיאין בשומא ושמו ליה הדין ארעא בכך וכך זוזי להוי דילי' למיכל פירי ארעא בלא נכית' ולהוי ליה רשות למבני ולמסתר ולמעבד מיניה כל רעות נפשי' ולא אמחה בידי' אינש כלום דהכי אפסיק דינ' קדמנ' דיינ' דתתימי מתתאי ואי ארתי אינש מעלמ' וטרף ליה מהדין פ' דשיימנא ליה ליהדר בדינא על הדין פלוני דהוה ליה מן קדמת דנא ובתר דשיימנ' קרענא לשטר אדרכת' וכתיבנא ליה האי שטרא ומאי דהוה קדמנ' אנחנא בי דינא ביום פלוני כתבנו וחתמנו ונתנו בידו להיות לו לראיה ולזכות:

חלק ד

א והיכא שהחוב דבר מועט והקרקע המגיע לגבי' חובו אין בו שיעור שתקנו חכמים לבית או לשדה מה דינו בגבייתו אם אין מוצאין מי שירצ' ליקח ועל זה נ"ל שיטול לומר המלוה ללוה או תפרע לי מן הנשאר לך כדי שיגיע לי כשעור הראוי לי או פרע לי מעורתי והא מלתא חזינן לה מההיא דגר' בפ' ב' בור דתנן בית בור עפר אני מוכר לך מדה בחבל פחות בל שהוא ינכה יתר כל שהוא מחזיר מהו מחזיר לו מעות ואם רוצה המוכר מחזיר לו קרקע ומפני מה אמרו מחזיר לו מעורת ליפות כחו של מוכר ואם שייר בשדה ט' קבין מחזיר לו קרקע אלמא שאין למוכר לקבל קרקע אחר שאין נשאר לו שיעור קרקע הראוי וכ"ש מדוה שאין לו לקבל קרקע בפרעונו אחר שאין בו שיעור הראוי לו גם נוכל ללמדו ממה שכתב הרי"ף ז"ל בהלכות בפ"ק דב"מ והיכא דלא מסיק ביה אלא שיעור ארע' בלא שבח' ולא שוי' ניהלי' אפותיקי לית ליה לב"ח למגבא מההיא ארעא אלא שיעור זוזיה ושארא הוי ללוקח וה"מ בדחזיא ליה אבל לא חזייא ללוקח שקיל להו לדמי מב"ח בדאמרינן כל שאלו יחלק ושמו עליו חולקי' ואם לאו מעלין אותן בדמין נמצא שהלוקח יש לו חוב מן השבח על הב"ח ואינו מסלקו אלא בשיעור הראוי והא נמי דכותא היא וכן הסכים עמי בזה הרמב"ן ז"ל וזאת תשובתו זה דבר פשוט הוא כמו שכתבת שאין ב"ד מזקיקין בעל חוב ליקח בחובו פחות מכשיעור דבר שאין לו לאדם ראוי • וזה אין צריך לפני' וזהו באמת דעת הרב בהלכותיו כמו שכתבת •

ב ויש

כי טעו לא מהניא להו הכרזה • להא ולאי אין לו מקום לבלי ספק הרא"ש ז"ל מולה להריב"ף ז"ל דמסתבר טפי למהני הכרזה לבדברי' שמכריזים יותר מלבדברי' שאין מכריזין אלא דפליג עליה במאי דקאמ' לבדברי' שאין מכריזי' אין הכרז' כלו' כשטעו ואהא קאמר לכי מכרו מיהא להוי מכרן קיים גם בדברים שאין מכריזין כי היכי דמהני בדברים שמכריזין • אבל לא יחלוק עליו מן הקלה אל הקלה לומ' לטפי מהני הכרזה בדברים שאין מכריזין מבדברים שמכריזין • וא"ל הרן קושיין לליפלוג מתניתין כולה בדיה ולשמועינן בסיפא לאף בדברים שאין מכריזין מכרן קיים כשהכריזו ומיב' כשמע דפ"ש בדברי' שמכריזין • ועל לא הלוחק אשתר לומר לטעמו ז"ל לאגב אורחא בעי' מתניתין לאשמועינן לינא לאמימר לבדברים שמכריזין לא סגי בלא הכרז' וכל העיקר בהם הוא להכריז והא לאו מילתא היא • ומ"מ סברא זו של הרא"ש ז"ל הסכימו בה קצת מן האחרונים והרשב"א ז"ל מכללם בלקחב הרב המגי' ז"ל בפרק י"ב: ויש לרבינו האיי ז"ל שטה שלישי בספר המקח הבית' הר"ן ז"ל בהלכות לריבא בדברים שמכריזין עליהם והכריזו ובהגך הוא לאמרי' לבשתות מכרן בטל • וסיפ' בדברים שאין מכריזין עליהם והכריזו לכיון שלקלקו כ"כ שהכריזו בדברים שאין צריך להכריז עליהם אמרו לאפילו מ' פלגא מכרן קיים ע"כ • ונראה לשעמו ז"ל לליק לבגמרא קאמר כאן בדברים שמכריזין כאן בדברים שאין מכריזין למשמע דשמר מלל המשנה לאוקמתא קמייתא בדברים שמכריזין קאי אריבא ואוקמתא בתרייתא בדברים שאין מכריזין קאי אסיפא • והשתא לפי סברא זו שפי' מלינן למימר להרא"ש ז"ל לפי שטתו ופירושו לאתיא סיפא דמתניתין לאשמועינן דבדברים שמכריזין מהניא הכרז' אע"פ שטעו' ולאפוקי מסבר' רבינו האי ז"ל: אבל בדברים שמכריזין איכא לעיוני וכו' לא מצאתי מקו' למאי למייתי רבינו כאן דברי הראב"ד ז"ל בהשגו' דגרא' לאיקלהם עיקלל עם לבריי' ולמעלה כשכתב השובת הרי"ף ז"ל היה לו להביאם • ואולי יש לחוק בכוונתו לכיון לדבי' ז"ל אזיל בשיטי' הרי"ף ז"ל אם כן מאי מספקא ליה בדברים שמכריזין אם הכריזו וטעה אי הוו כנכסי יתומים או לא להא ע"כ תשוב' הרי"ף ז"ל דמייתי לעיל דמחלק בין נכסי יתומים לשאר ב"ח וכו' לא מלינן לאוקמה אלא בדברים שמכריזין והכריזו • דאי בדברים שאינם מכריזין ולא הכריזו א"כ אפילו כי לא טעו מכרן בטל מטעמא דב"ל שמכרו בלא הכרזה ועשו כטועין בדבר משנה וזה הדין הוא בין ביתומי' בין בשאר כל אדם וכיון שכן הוא תפסיטו ליה מדברי הרי"ף ז"ל לכשהכריזו בדברים שמכריזין וטעו לא מסני אלא בנכסי יתומים אבל בנכסי שאר לווין לא ע"כ אמר שאין מדברי הרי"ף שום הוכחה להראב"ד ז"ל כתב עלה אפשר בשלא הכריז הורו המורים • והא ולאי ליכא לאוקומא כלל בדברים שמכריזין כדלעיל אלא ולאי כונתו להורו כשלא הכריזו משום למסמא מיירי בדברים שאין מכריזי' כלומר ממתניתין למייתי שום היתומים וכו' ואם כן אין מדברי הרי"ף ז"ל שום פסיטותא לאמאי למספקא לן בנכסי שאר לווין שמכריזין עליהם אם הכריזו וטעו אם מכרן קיים או לא • ועם שהוא לוחק נכנסתי בתגר זה לאתא איזה פני הראות למה שמביא כאן דברי הראב"ד ז"ל • הרחק

מעותיו שלא יוכל הלוה לחייבו שיקח בחובו קרקע שאינה ראויה לו • וגם הרשב"א ז"ל מסכים בדין זה כאשר הביא הרב ז"ל משמו בשמ' ק"כ וז"ל כל שבא יגיע לו בחובו חלק ראוי לפי מה שהוא קרקע בית או שדה וכרם כ שעור שאמרו בפ"ק דבתרא אין המלוה מקבלו אלא ב"ל מחייבין ללוה לפרוע לזה חובו או ימכור או ימשכן עד שיפר' לזה חובו וזה דבר ברור עכ"ל • ואיכא למידק האי שב"ל מחייבין לפרוע לו חובו וכו' דקאמר דמאי מיירי אי לאית ליה מעות ללוה א"כ מאי מיירי' דאין לו פשעור לאמרי' אין המלוה מקבלו מפני שלא יגיע לו חלק ראוי בקרקע הא אפילו היה החוב גדול שיגיע לו קרקע שלם ואפילו כל הקרקע כלו מ"מ אין המלוי חיי' ליטול

Digitized by Google

שום קרקע בחובו כל שיש ללוה מעות מבואר בדברי רבינו בשער הבא וכ"כ הטור בריש סי' ק"ח • ואי בלית לי' מעות עסקינן • אם כן מהיכן יפרע חובו ע"כ צריך שימכור או ימשכן ומאי דקאמר או ימכור מילתא בתפוקה המחרת • אם כל שלא יגיע לו הפסד כאשר הוא לקאמר או ימכור מילתא בתפוקה המחרת • אם לא יגיע לו הפסד כאשר הוא לקאמר או ימשכן • ולריך שלמוק למאי דקאמר • אבל קשה לדפי האמת כיון דמשכנין לדוקה נכנס לשעבודו של מלוה אם כן אמאי מחלקינן בין בשע' טירפא לאחר שהוחלטה המלוה הא כיון שהלוקח יר"ל לשעבודו היה ראוי לתפילו מעכרא לא יוכל הלוקח לסלק את המלוה בלמיס לשעבוד הקרקע שלו הוא והלוקח אפסיד אנפשיה ולשון יפרע לו מעות ואם אין לו ימכור לו ימשכן לו • ב ויש לנו לעיין ב"ח ששמו לו קרקע של לוה בחובו ונשא' מאותו קרקע אצל לוה פחות מכשיעור אם יכול הלוה לכוף המלוה שיקחנו ממנו במעותיו וכזה מצאנו לרב בעל המאור שכתב בב"ח הטורף מיד לוק' ולא מסיק ביה אלא מקצת ארע' אי לא חזי ליה ההוא מותר שקיל ליה לדמי דהתוא מותר מינה דב"ח ומדבריו אנו למדין לב"ח הנפרע מלו' עצמו שכך דינו שיכול לכוף למלוה שיקחנו במעותיו אחר שאין ראוי לו השאר :

חלק ה

א גרסינן בפרק המפקיד אמר רב נחמן שומא הדרא עד תריסר ירחי שתא אבר אמימר אנא נהרדעא אנא ס"ל שומא הדרא לעולם והלכתא הדרא לעולם משום שנאמר ועשית הישר והטוב מכאן למדנו שאחר שמקבל המלוה קרקע הלוה בשומת חובו אם אחר כך רצה הלוה או יורשיו לפדות' מתחת ידו ולפרוע לו במה שגבה אותו יש לו להסתלק ממנה ולהחזירה לו :

ב וכן לוקח נטרף ויורש הדרא להו • וכן פסק הר"ר משה ז"ל בספר משפטים פרק כ"ב :

ג וגרסינן עלה פשיטא שמו לה לב"ח ואזל איהו ושמה לב"ח דידיה פשיטא דהדרא מיניה ללוה דאמרינן ליה לא עדיפת מגברא דאתית מיניה :

ד זבנה אורתא יהבה במתנה לא הדרא מיניהו דרגי אדעתא דארעא נחתי ולא הדרא :

ה שמו

ה"ה א גרסי' בפרק המפקיד שומת הדרא וכו' כתב ל"ה ומ"ם מו יורשיו וכו' הכי משמע מהתם דאמרי' רבינו לקמן שמו למשה ואינשיבא מו שמו מינה למשה ואינשיב' ומתה בעל בנכסי משה לוקח הוי לא מהדר ולא מהדרינן ליה וכו' • וכתבו התוס' ז"ל משום לא מהדרינן ליה נקטיה דאי יורש הוי מהדרינן ליה שהבן פולה קרקע של אביו וכו' • ורמ"ה לרב המגיד ז"ל שכתב בפ' כ"ב מהלכות מלוה גם הא דאמרינן שמו קרקע מן המשה וכו' • וז"ל ואם היה הבעל כיורש היינו מחזירין לה לפי שלא היה הבעל יורש מחייב אי נמי היינו מחזירין לה אם הי' יורש לפי שאף ליורש מחזירין ויש שלנו כן להחזיר ליורש וכלעת רבינו שכתב מו יורשיהן למעלה בסמוך ע"כ • ומלכתב ויש שלנו כן וכו' משמע שאין זה מוסכם מהכל אלא יש שלנו כן להחזיר ליורש • ואולי יש שלנו שלא להחזיר :

ב וכן לוקח נטרף וכו' • אין הלוקח אם הו' כלוה עצמו במחלקת הוא שנוי • ועיקר הדבר דאמרינן פ' מי שהיה נשוי הוא גבר' למסקי ביה אלפא זוזי הוו לי' תרי אפלגי זבינהו חד בל' מאה זוזי וחד בה' מאה זוזי אזל ב"ח טריף ליה חד מניהו והדר אתי' וטריף לאידך שקול אלפא זוזי ואתא לגביה א"ל מי שוייא לך ההיא אלפא זוזי לחיי ומי לא שקול אלפ' זוזי ואסתלק סבר רמי בר חמא למימר היינו מתניתין אם אמרו יהומי' הרי אנו מעליס על נכסי אביהו יתר לינר אין שומעין להם • א"ל רבא מי שמי אתם אית להו פסיל' ליתמי הכא מאי פסיל' איכא אלפ' יהיב ואלפא שקיל • וטירפא בכמה כתבינן רבינו' אמר באלפא רב עוירא אמר בה' מאה והלכתא בה' מאה • ואילו בהוגיין דהמפקיל אמרינן שמו מינה לאשה ואינשיב' בעל לוקח הוי ולא מהדרינן ליה אלמא שומת לא הדרא לגוקח • ע"כ הרמב"ם ורבי' ז"ל סוברים להיא דכתובות מוכחא לוקח נכנס במקום לוה ומאי מסלק למלוה כדכתב ה"ה ז"ל בפ' כ"ב • והך דהמפקיל כתב ה"ה ז"ל שאין מחזירין לבעל לפי שהוא כלוקח אחר השומת וכו' • ויש לעת אחר' לרבינו יונה ז"ל דלוק' לוה מאי מסלק משום ועשית הישר והטוב אבל לוקח שנכנס בשעבוד המלוה לא שייך ביה הישר והטוב • וההיא דתרי אפלגי מוקמו לה בשלא הוחלטה למלוה בשומ' והכרזה ויהרא"ם ז"ל בפסקיו כאן במי שיה נשוי הכריע כרבינו יונה ז"ל. וכתב עליו שכיון יפה דהא דאמרינן שומת הדרא לעולם היינו לוק' בשמו ב"ל נכסי לוה למלוה אבל לוקח שלקח שעבוד המלוה • לא שייך ביה הישר והטוב יחזור ויקבל מעותיו מן המוכר ויסתר למלו' שעבודו דהא לרמי בר חמא אף בשבא המלוה לטרוף אין הלוקח יכול לסלקו בזוזי • הילכך לרבא נמי מהי דבשעת טירפא יכול לסלקו בזוזי מולה הוא דלאחר שירד לקרקע בשומ' ב"ל אז לא מצי לסלוקי בזוזי ע"כ • ומשמעות דבריו במאי דקאמר דהא לרמי וכו' • נראה לכונתו דאין סברת לעשות מחלק' דחוק לרמי ב"ח יסבור אפי' בשעה דאשונה שהמלוה בא לטרוף אין הלוקח יכול לסלק • ורבא יסבור דאפילו אחר שירד בשומת ב"ל יוכל לסלקו אלא ע"כ רבא לא מיירי אלא בשעדין לא הוחלטה ופשוט הוא דאין מקום לדקדק מנלן דרמי ב"ח סבר דאף בשבא המלוה לטרוף לא מצי מסלק כי היכי דנימא דרבא דפליג עליי' לא מיירי אלא בשעת טירפא • ונימא דאדרבא דרבא בכל גווני קאמר אפילו אחר שירד לקרקע בשומת ב"ל ומתילא רמי ב"ח דסבר דלא מסלק היינו לוקח בכה"ג שהוחלט לו • אבל בתחל' הטירפא מולה המסלק ליה לוקחי כפי הסבר' והטעם אין לומר כן : אבל קשה לדפי האמת כיון דמשכנין לדוקה נכנס לשעבודו של מלוה אם כן אמאי מחלקינן בין בשע' טירפא לאחר שהוחלטה המלוה הא כיון שהלוקח יר"ל לשעבודו היה ראוי לתפילו מעכרא לא יוכל הלוקח לסלק את המלוה בלמיס לשעבוד הקרקע שלו הוא והלוקח אפסיד אנפשיה ולשון ישאר למלוה שעבודו שכתב הרא"ש ז"ל שייך בכל עניוותו תמיה לי דהכ' פוסק הרא"ם ז"ל דאחר' לאחר' הטירפ' אין הלוקח יכול לסלק המלוה במנות ואפילו בקרקע שאינו אפותיקי ואלו בשנים אותזים באותה סוגי' למייתי הר"ן ז"ל וגם רבינו ז"ל מייתי לה לקמן • הא כיתא למ"ל אי אית ליה זחי ללוקח לא מצי מסלק ליה וכו' • העל' הרא"ם ז"ל לפסק הלכה וז"ל כללא דמילתא היא' דמסיק בה שעור אריעא ושבח' ולית ליה ללוקח זוזי לסלוקי לב"ח א"כ אית ליה זוזי ללוקח והוא ההיא אריעא אפותיקי לב"ח לינא הוא לטריף ב"ח ההיא אריע' כולה והדר לוקח עלי' דמוכר וגוזה קרן ממשעבדי ושבח מבני חרי וכו' ע"כ • הרי בהליא לדוקא בחד מחרי גווני לא מצי לוק' לסלוקי לב"ח אי בדלי' ליה זוזי אי כשעשא' אפותיקי הא אית לי' זוזי ולא עשאה אפותיקי מסלק ליה לב"ח וזה סותר פסקו של רבינו יונה ז"ל והסכמתו של הרא"ש ז"ל בכתובות • וכי תימא ליש מקום לחלק בין קולם שומת והכרז' לאחר מכן • א"כ יקשה מאי לוחקיה לגמרא לאוקומי באפותיקי דולאי הוא לוחק מפורסם לימא דלמ"ד מסלק ליה למיירי קולם הכרזה ושומת נוקי להא דלא מצי קאמר הב לי גריזא וכו' בתר שומ' והכרזה וכעת לא"ש :

ג וגרסי' עלה פשיטא שמו לה לב"ח וכו' • כתב הרא"ש ז"ל בשם הרמ"ה ז"ל דאי שמו ליה לב"ח בתרא טפי ממאי דשמו ליה לקמא דלא מהדר בתרא אלא בזוזי דשמו ליה למשוס ועשית הישר והטוב לאו דינא הוא לגיפסיד • וכן אי שמו לקמא טפי מהאי דשמו ליה לבתרא מצי בתרא למימר כיון דלא מחייבינן למהדר אלא מטעמ' דלא עליפנא מגברא דאתינא מתמתיה הילכך לא מהדרנ' לך אי לאו דיהבת לי כמה דבעית למיהב לגברא דאתינא מתמתיה וסברא היא זו שתהא ידו על העליונה דאי"כ גבי דינא לבר מדרא לטעמיה נמי הוי משוס ועשית וכו' אמאי אמרינן בהמקבל זבן במנה ושוה מאתן חזינן אי לכ"ע קא מוזיל ומזבין יהיב ליה מאה ואי לא יהיב ליה מאתן זבן במאתן ושוה מנה מסקי נהרדעי אין אוגאה לקרקעות וכו' נימא הכא נמי כיון דלא מסלק ליה מדרן אלא משוס ועשית הישר והטוב תיהוי יד הלוקח על העליונה לודאי החלוק מבואר ולא דמו מהדדי וק"ל :

ד זבנה אורתא וכו' • רבינו ז"ל לא ביאר כלום בהאי דקאמ' אורתא כי נחלקו ז"ל בפירושו לכבר מייתינן דבר' חלק זה בשם התוס' ז"ל שפירשו גבי בעל בנכסי אשתו לוקח הוי לאפילו אי הוי יורש לא מהדר כדאמרינן זבנה אורתא וכו' אלמא לדיקהו האי אורתא שתמ' הוי בכל ענין אבל הרא"ש והרב הגמקי ז"ל פירשו דהא דאמרינן אורתא לאו בירושה דממילא עסקינן אלא כעין ירושה דאמרינן דהיינו בתתנה ס"מ או שכתבה בחייו לא' מיורשיו • והוסיף הרב הגמקי ז"ל לומר דהכי משמע ליש' דאמר אלעתא לארע' נחות ואי ירושה דממילא אינו לא נתת בה דממילא הוא ע"כ : והכרח משמעות זה איני מכיר לאפילו אי מיירי במתנת ס"מ מי עסקינן לוקא ליהבה ליה מלעת המקבל הא אפי' יהיב במתנת ס"מ ואיך לא ילע מילי עד אחר מיתת הנותן דקא זכי בה ממיל' מחמת המתנה לינא הכי הוי כ"ש דגם בירושה דממיל' שייך ליש' לנתת בה לבתר דמת המורים יורל היורש לירושתו • מיהו בשנים אוחזים גבי הא דבעי שמואל מרב חזר ולקחה מבעלים ראשונים מהו דאמרינן נמי התם פסיב' זבנה אורתא ויהב' במתנה לאו לאוקומי קמי לוקח קא בעי לה וכו' • מוכח בהכרח להורי' בחיים לאתן מיורשיו וא"כ הכא נמי בהמפקיל דקאמר הה"ג ממש זבנה אורתא ויהב' במתנה וכו' • משמעותו הוא' כי התם ולא בירושה דממילא • וע"כ בארו התוס' בזה הפי' • ובספר מיסרים שכתב בנחיבו' ח"א דפחבו התוס' דוקא שהורישה במתנת ס"מ או לא' מיורשיו ביותר על מלקו הראוי לן בירושה אבל ירושה דממילא חוזר וכן מוכח שם ע"כ צריך לומר שהם חוספו' אחרות לפליגי התוס' לילן ואולי הם הוספי הרא"ש ז"ל לאזיל לשיטתיה : וראיה בעיני מדקדוק לשון הרמב"ם ז"ל המפרש כפירו' התוס' ולא כהרא"ש ז"ל שכתב בסוף פרק כ"ב מכרם ב"ח או נתנה במתנה או שמת והורישה אינה חוזרת וכו' • מלקאמר מעיקרא מת ובתר קאמר והורישה משמע בהליא לבירושה שבאה ממילא מתמת המיתה קאמר דאי בהוריש

Digitized by Google

בתיין מן בתמי' ס"מ מיפכא הוה ליה למימר מן שהוריסה ומת להוה משמע דמחלה הוריס ומת"כ מת • מ"כ לימ' סתם הוריסה ולא צריך למימר שמת אלא ודאי גרמה סכיון לומר שמת תחל' וממיל' הוריסה אלמא לדידיה כל יורש סתם דינו כלוקח ומקבל מתנה ולא מהדר : וכענין דינא דבר מצרא כתב הטור ז"ל סי' קע"ה וז"ל מת הלוקח קודם שסילקו המצרן כתב גאון שאין המצרן יכול לפלוך ליורש והוסיף הרמ"ה ז"ל לומר ה"ה אם נתנו לאחר קודם שסלקו שאין המצרן יכול לסלק למקבל היכ' לליכ' למיפס לרמאותיה אבל ודאי אי זכיה לאחרים לא מיבעיא היכא דזכה לוקח ראשון לאחרי' דמי מסלק לי' אלא אפילו דזכה לוקח אחרי' המצרן מסלקו ואפילו היכא דקנו מיניה דבר מצרא לוקח ראשון יכול לסלק לוקח אי ממקבל ממנו שהרי אין הלוקח יכול להוריס או ליתן אלא מה שיש לו בה עכ"ל הטור ז"ל : והעטור ז"ל כתב דהיכא דזכה אורחא דמתנה מסתבר' דבר מצרא מפיק מינייהו וכו' ולא דמי לגומא דהתם קמא נתיה אדעתא שוזי וכי פרע ליה זוזי הדרא משום ועשית הישר והטוב אבל הכי אדעתא דמרע' אתו וליכא עלייהו משום ועשית הישר והטוב אבל הכא קמא ובתרא כי הדדי מינהו ואמריגן לי' לא עדיפא מגברא לאתיה מתמתי ע"כ ואיכא למיזל דבשלמא להאי טעמ' דלא עדיפ' ניחא דגבי שומא לא מהדרי' משום דהאי עדיפי כיון דאדעתא דמרע' נתנו מה שאין כן מלוה אבל לדברי הטור ז"ל דאתי עלה מטעם דאין הלוקח יכול להוריס או ליתן אלא מה שיש לו בה דאלמא אע"ג דאין המצרן מסלק דלוקח אלא משום ועשית מ"מ יכול לסלק גם המקבל והיורש מפני שלא זכו אלא במה שהיה ללוקח מ"כ יקשה גבי שומא נמי אמאי לא מצי לוה לסלוקי למקבל וליורש דהא מינו יכול להוריס או ליתן וכ"ש למכור אלא מה שיש לו ומה לנו עם אלו דאדעתא דמרע' נתתי דמה ועיל דעתם וכוונתם במה שאין המקנה יכול להקנותם : והו קשה לפי דברי הטור ז"ל נמלא איקלוק על הרמ"ה ז"ל שהי מתלוקות האתה הסך האחרת דביורש ומקבל סובר הרמ"ה ז"ל דאין המצרן מסלק • והטור סובר דמסלק • והיכא דקנו מלוקח ראשון ומכר ללוקח שני לרמ"ה ז"ל מסלק ולטעם הטור ז"ל ימשך בהכרח דכיון דלא מצי מסלק ללוקח דראשון דהא קנו מיניה • גם ללוקח שני לא יסלק לכל מה שיש לו בה מכר לו : איברא דבהא איכא למימר דגם הטור יסכים בזה לכל דאיכא לוקח שני מסלק ליה אע"ג דקנו מלוקח ראשון • משום דעיקר כונת הרמ"ה ז"ל אגלי היא דכיון דין המצר הוא משום דמסבינן ללוקח כאלו הוא שלוחו של מצרן מפני המצרות שיש לו עם אותו השדה א"כ אפילו יהיו מאה לוקחים כל א' מהם נחשב כשלוחו ואפילו האחרון מצי מסלק ליה לא מחמת הלוקח דקודם שלקח מה שהיה במצרנותו ומכרה לזה האחרון • אלא מצד האחרון עצמו שאפילו נחשוב אותו שמכר לו כאלו הוא ממש בעל השדה דודאי לא מצי מסלק ליה הרי לוקח זה האחרון איהו גופי' שלוחיה דמצרן הוי ולפיכך מסלק ליה לכ"ע ולא קני מיניה • אבל הלקוק הראשון על קושיית הטור ז"ל במקומו עומד • וכתב הרא"ש ז"ל בכלל פ"א סימן ה' הא לזבנה אורחא ויהבה במתנה אדעתא דמרע' נתתי אדעתא' דזוזי לא נתתי פי' ולא הדר' היינו כשמלק נכסיו בין יורשיו אבל ירוש' ממילא ואין לו אלא יורש אחד כרע' דאבוה הוא והדר' כלחזינן גבי בעל בנכסי אשתו אבל אם הניח יורשיו ומלקו ונפל לחלק א' מהם קרקע שגבה אביהם בחובו לא הדר' לק"ל האחין שחלקו לקוחו' הן וכו' ע"כ • זיש לכת דיוק בלשונו דכיון דכל עיקר טעמ' לא מהדר כשנפל לחלק אחד מהם הוא משו' דלשתלקו נעשו כלקוחות דומי' דבעל בנכסי אשתו א"כ משיקר' ביורש דממילא למהדר אמאי קפיל לומר פעם ופעמים דאין לו אלא יורש אחד כרעא דאבוה הוא ועיל ג"כ קאמר אם ראובן גבה קרקע אחד והוריסה לחנוך בנו • ולא היה לו בן אחר יורש כרעא דאבוה הוא וכו' • לימא אפי' בזה לו בנים רבים יורש כל נכסיו ובכללי שדה זו שנתנה לו בחובו ולא חלקו ועדין הכל משותף ביניהם • כלהו כרעא דמורים הו ושומא הדרא • וכ"ש כשאין לו אלא יורש א' בלבד • אבל אם חלקו נעשו כלקוחות דומיא דבעל ומהדרי :

ה שמו לה לאיתתא וכו' • רש"י ז"ל פירש לוקח הוי דין לוקח נתנו בו חכמים הילכך לא מהדר היכ' דשמו לה ואינסיבא ומתה ירש' בעל' כדאמרינן זבנה אדעתא דמרע' נתתי וכו' • אמנם ה"ה ז"ל בפ' כ"ב ממלוה מפרש בזה שיטה אחרת וז"ל שמו לה לאשה ונשאתו ולו הבעלים להחזיר לה ולבעל' הלמים אין הבעל מחזיר הקרקע לכלוקח

עצמו חכמי' ואם היה יורש לא היה עדין יורש בחיי אשתו והיה לו להחזיר מ"כ שמו ממנה ונשאתו ורצה הבעל או היא להחזיר המעות אין מחזירין להם • לבעל לפי שהוא כלוקח אחר השומת • לאשה לפי שאנו חושבין אותה כאלו מכרה נכסיה ואם היה הבעל יורש היינו מחזירין לה לפי שלא היה הבעל יורש מחיים • מ"כ היינו מחזירין לו אם הי' יורש לפי שאף ליורש מחזירין ויש שאנו כן להחזיר ליורש וכלשון רבינו שכתב או יורשיהן למפלה בשמון עכ"ל : וקשה לי לדאי בחייה מיירי מ"כ אין לבעל בגוף הקרקע כלום ולא הוי עדי לוקח אלא בפירות בלבד ותקנ' אושא להבעל מוליא מיד הלקוחות הקרקע שמכר פירש' רמב"ם ז"ל בפ' כ"ב מהלכות אישות וקיימו הים ז"ל להיינו אחר שמתה אבל בחייה אינו מוליא אלא הפירות ואנן קי"לן דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וכיון שכן כי שמו לה אמאי אינה מחזר' כיון שהקרקע הוא עדין שלה ואם הבעל ירצ' להוליא הפירות זה הוא דין אחר אבל אינו יכול לעכב כיון דלאו דקנין הגוף הוא • ויש כתקנת אושא דלוקח מן האשה לאע"ג להבעל לוקח הוי ומוליא פירות מן הלקוחות בחייה מ"מ לא אמרו דאינה יכולה למכור הכא נמי לא הוה להו למימר דלא מהדר • והמוסיף אימת דקאמר ואם היה יורש לא היה עדין יורש בחיי אשתו

ויש לו להחזיר וכו' • והא כי נמי הוי יורש ודאי אכיל פירות בחיים דאכילת פירות נכסי מלוג הוא ענין כולל בין אם הוא לוקח בין אם הוא יורש אלא דאהני מאי דעשאוהו כלוקח לטרוף מן הלקוחות גוף הקרקע אחר מיתה דאם הוא יורש לא הוה עדיף • ולא היו לו אלא הפירו' בחייה ואפ"ה קאמר ה"ה דמפני שלא הי' עדין יורש בחיי' דהיינו הגוף בחיי אשתו והי' לו להחזי' ויקשה זה יותר בתלוק' האחרת בשמו ממנה ונשאת דאין מחזירין לה לפי שאנו חושבין אותה כאלו מכרה נכסיה וכו' ואתמהא דהא לא מכרה לו גוף הקרקע אלא הפירות דלא מקרי לוקח בגופו אלא לאחר מיתתה וכיון שעדין הקרקע שלה כי מכרה הפירות מאי הוי • אלו לוה ששמו ממנו קרקע ומכר פירותיו לאחר באופן מועיל לכשיחזור בידו מי לא מצי מסלק למלוה וא"כ באשה נמי שעדין לא מכרה הגוף למה לא תוכל היא לסלק המלוה וכל זה לל"ע :

ו אגבייה הוא מלעתי' וכו' • פי' רבינו בזה הוא קיצור לשון רש"י ז"ל שכתב אם לא שמוה ב"ל למלוה על כרחו של לוה וקנו ליה מעצמו ולא הטריחו לדינא"ל טול קרקע זה בחובך וכו' יהרב ז"ל בב"י סי' ק"ג כתב ע"ז זה נראה מדבריו לכל היכא דאטרחיה להביאו לב"ל אע"ג דמיד נתרצה ליתן לו קרקע בחובו שומא מקריא והדרא ע"כ • נראה להבין ז"ל דאי לא הטריחו לדין דקאמ' רש"י ז"ל היינו דמעיקר' לא הגיעו לדין כלל לחבוע לו חובו אלא דמבלי שקדמה שום חביעה למלוה על הלוה בב"ל הגבהו הלוה מעצמו בחובו ואם הדבר כן מתל' דברי רש"י ז"ל קשי' היתוך שכתב' אם לא שמו' ב"ל למלו"ע"כ של לוה וכו' דאם לא הזמינו כלל לדין היאך ישומו ב"ל • ומה מקום יש שיהיה בע"כ של לוה דבהכרח אינכאן שומ' ב"ל לא בע"כ ולא בדעתו מרצונו • ולא הי"ל אלא אגבייה בחובו כלו' דלא הטריחו לב"ל ואל"ל טול קרקע זה בחובך וכו' אחר ע"כ היה נראה בענינו' דהעיק' תלוי בשומא לכל שאינה נעשית ע"י ב"ל אלא מדעתו של לוה • דזבינא הוא אע"ג דמעקרא הביאו לב"ל בחביע' ממונו והאי לא הטריחו לדין שכתב' רש"י ז"ל היינו לענין השומא דאגבייה אינו גופיה ולא אטרחיה שהיה הגבייה בב"ל ע"פ שומתן • אמנם כבר הורה זקן ז"ל : אחרי כתבי זה הענין זכ ימי' הסכימה עור דעתי החלוטה למה שכתבתי כי ראיתי לקול' סוגיין דשומא בענין ההוא אפדל' דאגבייה ר"ב נחמן ופריך ליה רבא משלם ולא רצה ליתבע וקאמר • התם לא אטרחיה לב"ל הכא אטרחיה כתבו החו' ז"ל דאי לא דמי דאטרחיה לשבועה דקני כפילא דהתם מעל' דרצונו אבל רב נחמן הוצרך לגבות אפדנו ע"כ אלמא כל דפרע מדעתיה אע"ג דמעיקרא אתי לידינא

לאו אטרוחי מיקרי דעקר הטורח הוא הגבייה והיינו דאמרן :

ז והיכא שהמלוה אחר ששמוה לו שינה הבנין וכו' • כתב הרב ז"ל בב"י ולענין הלכה נראה כיון דפיקא הוא דיינין ביה קולא לנתבע ע"כ :

ח שמו לה לאיתתא' ואינסיבא או שמו מינה דאיתתא ואינסיב' פשיטא דלא הדרא דבעל בנכסי אשתו לוקח הוי ולא הדר' דה"ל כמאן דזבנא ולא מהדר ולא מהדרינן ליה :

ו אגבייה הוא מדעתיה פי' בלא בית דין מסרח למלוה בהא איתא פלוגתא דרב אחא ורבינא חד אמר הדרא דלאו זביני מעלי' נינהו דהא לא אתא לבי"דינא ומחבת כיסופא הוא דאגבייה וחד אמר לא הדרא דכיון דמדעת' דנפשיה אגבייה זביני מעליא הוא וקיימ' לן כל חיבא דפליגי רב אחא ורבינא הלכה כדברי המיקל הילכך לא הדרא :

ז והיכא שהמלוה אחר ששמוה לו שינה הבנין מפני שכן נאה בעיניו יותר מבנין הראשון ולפי מראות העין אין שבח בשנוי ההוא אף על פי כן מחזיר לו דמי בנין ואף על פי שהוא במקלקל בעיניו של לוה ומספר שומתו גלמוד שכתוב בו דלהוי ליה רשותא למבנייה ולמסתרי ולמעבד ליה כל רעות נפשיה ויש חולק על סברא זו דכיון שאין בו שבח אין שמין לו אלא מחזיר לו חובו ונוטל קרקעו :

ח ומסתברא דגבי שומא אי קנו מיניה דלא ליסלקיה לעולם דלא הדר' שהרי מחל ושוב אין כופין אותו לעשות הישר והטוב שהרי נתרצו שניה' בדבר דומיא דבר מצרא דמהני בה קנין וצריך למקנה מיניה :

ט ומצאתי כתוב דשומא דהדרא דוקא במקרקעי אבל במטלטלי לא הדרא :

י ומסתברא שאם השני' הקרקע מאליו בגון שהוקר ועמד בבפלי אחר ששמוהו ביון דשומא הדרא למרא ה"ל כחביר בה שאינה שלו ולקח' דפסקי' דכיון דרהוו זוזי גבי מובר במלוה אי שקיל דהוא שבחא דמטילא ה"ל בנוטל שכר משתיו אסור אבל שבחא דארעי מחמת

וסיה לו להחזיר וכו' • והא כי נמי הוי יורש ודאי אכיל פירות בחיים דאכילת פירות נכסי מלוג הוא ענין כולל בין אם הוא לוקח בין אם הוא יורש אלא דאהני מאי דעשאוהו כלוקח לטרוף מן הלקוחות גוף הקרקע אחר מיתה דאם הוא יורש לא הוה עדיף • ולא היו לו אלא הפירו' בחייה ואפ"ה קאמר ה"ה דמפני שלא הי' עדין יורש בחיי' דהיינו הגוף בחיי אשתו והי' לו להחזי' ויקשה זה יותר בתלוק' האחרת בשמו ממנה ונשאת דאין מחזירין לה לפי שאנו חושבין אותה כאלו מכרה נכסיה וכו' ואתמהא דהא לא מכרה לו גוף הקרקע אלא הפירות דלא מקרי לוקח בגופו אלא לאחר מיתתה וכיון שעדין הקרקע שלה כי מכרה הפירות מאי הוי • אלו לוה ששמו ממנו קרקע ומכר פירותיו לאחר באופן מועיל לכשיחזור בידו מי לא מצי מסלק למלוה וא"כ באשה נמי שעדין לא מכרה הגוף למה לא תוכל היא לסלק המלוה וכל זה לל"ע :

ו אגבייה הוא מלעתי' וכו' • פי' רבינו בזה הוא קיצור לשון רש"י ז"ל שכתב אם לא שמוה ב"ל למלוה על כרחו של לוה וקנו ליה מעצמו ולא הטריחו לדינא"ל טול קרקע זה בחובך וכו' יהרב ז"ל בב"י סי' ק"ג כתב ע"ז זה נראה מדבריו לכל היכא דאטרחיה להביאו לב"ל אע"ג דמיד נתרצה ליתן לו קרקע בחובו שומא מקריא והדרא ע"כ • נראה להבין ז"ל דאי לא הטריחו לדין דקאמ' רש"י ז"ל היינו דמעיקר' לא הגיעו לדין כלל לחבוע לו חובו אלא דמבלי שקדמה שום חביעה למלוה על הלוה בב"ל הגבהו הלוה מעצמו בחובו ואם הדבר כן מתל' דברי רש"י ז"ל קשי' היתוך שכתב' אם לא שמו' ב"ל למלו"ע"כ של לוה וכו' דאם לא הזמינו כלל לדין היאך ישומו ב"ל • ומה מקום יש שיהיה בע"כ של לוה דבהכרח אינכאן שומ' ב"ל לא בע"כ ולא בדעתו מרצונו • ולא הי"ל אלא אגבייה בחובו כלו' דלא הטריחו לב"ל ואל"ל טול קרקע זה בחובך וכו' אחר ע"כ היה נראה בענינו' דהעיק' תלוי בשומא לכל שאינה נעשית ע"י ב"ל אלא מדעתו של לוה • דזבינא הוא אע"ג דמעקרא הביאו לב"ל בחביע' ממונו והאי לא הטריחו לדין שכתב' רש"י ז"ל היינו לענין השומא דאגבייה אינו גופיה ולא אטרחיה שהיה הגבייה בב"ל ע"פ שומתן • אמנם כבר הורה זקן ז"ל : אחרי כתבי זה הענין זכ ימי' הסכימה עור דעתי החלוטה למה שכתבתי כי ראיתי לקול' סוגיין דשומא בענין ההוא אפדל' דאגבייה ר"ב נחמן ופריך ליה רבא משלם ולא רצה ליתבע וקאמר • התם לא אטרחיה לב"ל הכא אטרחיה כתבו החו' ז"ל דאי לא דמי דאטרחיה לשבועה דקני כפילא דהתם מעל' דרצונו אבל רב נחמן הוצרך לגבות אפדנו ע"כ אלמא כל דפרע מדעתיה אע"ג דמעיקרא אתי לידינא

לאו אטרוחי מיקרי דעקר הטורח הוא הגבייה והיינו דאמרן :

ז והיכא שהמלוה אחר ששמוה לו שינה הבנין וכו' • כתב הרב ז"ל בב"י ולענין הלכה נראה כיון דפיקא הוא דיינין ביה קולא לנתבע ע"כ :

י ומסתברא שאם השני' הקרקע מאליו כגון שהוקר וכו' • גם ה"ה ז"ל כתב בסופ' כ"ב מהלכות מלוה ואם נתייקר מאליו ועמד ממלה למאתים אין לו אלא מנה שאם אתה אומר נוטל מאתים נראה כנוטל שכר מעותיו ע"כ • וכתב עליו הרב ז"ל בב"י דבהוקרה אין מעמו נתן בעיני אלא מעשה למחזי כנוטל שכר מעותיו היאך אוכל פירות אלא

Digitized by Google

אלא ע"כ מכר גמור הוא וליכא משום חשש מחזי כמוטל שכר מעותיו כלל אלא לי איתיה להאי דינא מעומת אחרינא הוא לכיון למשום ועשית הישר והטוב הוא אם יצטרך לפדותה ביותר ממה שנמנה לו אין זה טוב לו עכ"ל: ולכאורה נראה לקושית זו מתעצ' יותר על דברי רבינו למלמה שומת להכי' דם שאינה שלו להא לא לחו מהדלי דהכ' אכיל מלוה פירי עד למסלק ליה לוה. ואלו בהכיר דם שאינ' שלו ליה ליה פירי כלל כלכת הרמב"ם ז"ל בפ"ט לגזלה המוזל שלה ומכרה ואכל הלוקח פירותיה מחשבין עליו כל הפירות שאכל ומשל' לבעל הש' ופוזר וגובה אותן מן הגזלן מנכסיה בני חורין ואם הכיר בה שאינה שלו אין לו פירות. ואינו גובה מן הגזלן אלא הקרן בלבד ע"כ. אלמ' אפילו הפירות שאכל אין לו שמוליאין ממנו ואינו מוליא אותם מן הגזלן והיינו ולאי מטעמ' דרבית. נמל' לשבח' דממיל' ופירות שאכל כי הדלי ניהו לענין רבית. ואמאי אמרינן הכא גבי שומ' לית ליה שבחא דממיל' משום דמחזי כרבי' ולא שקלינן מיני' פירות שאכל: אמנם בטוב ההמבוכות ראה בעיני לאו מלת' היא ותמיהני מהרב ז"ל איך לחה לבדי ה"ה ז"ל שהם לדברי רבינו ז"ל מטעמ' דקאמר שהרי עקר טעמ' להני תרי רבוותא ז"ל אגלי הוא לכל שבעת החזרת המעות מוקיותר ממה שקבל לא מחזי כרבית משום דלראה בעין שקבל מאה ומחזיר מאתים. ולפי זה לא שבח' ליוקר' ולא שבח פירי לאכל להגוזל טורף מן הלוקח הכל. מפני שהכל שלו. ואי הלר לוקח. ושקיל מגזלן דמי הפרות ממל' שהו' לוקח ממנו יותר ממה שנתן לו. וכך הוא לשון הטור ז"ל סימן שע"ג שכתב כיון דידע לגוזל' היתה לא נתן לו הדמים בשבילה כתורת מקח לא בתור' הלוואה ואם היה נוטל יותר ממה שנתן לו היה מחזי כרבית ע"כ. הרי בפי' להעיקר הוא מה שנוטל ממנו בפרעון יותר ממה שנתן. אבל גבי שומ' כשהתיקר אם יחזיר לו מאתים והוא לא נתן לו אלא מאה מחזי בהדי' כרבי' שהרי נוטל יותר בפרעונו ממה שנתן והוא בא לגבות ולהוצי' מיד הלוה. הילכך לא יחזיר אלא מנה. ואלו פירות שאכל בעוד שהקרקע בידו לא מחזי כרבית משום לבחורת אוכל בשלו נחים להו ולא בתורת פרעון וגבית. ואין יהרונס נראה בעין על דמי הקרן לומר שמקבל יותר ממה שנתן וכל זה לע"ד מבואר: ולכל האופני' הלבר פשוט לאע"ג לרבינו מלמה ליה להכי' דם שאינה שלו לאו כי הדלי ניהו ממש. לאי לא חיש' הכי חיקשי ליה כיון להוי כהכיר דם שאינ' שלו ומ"ה לא שקיל שבחא דממיל'. א"כ גם בשבח דמחמת הוצאה שקיל ונשבע בכל היורד ברשות:

יא ומסתברא שאם נתעשר הלוה אין כח למלוה לכופו לפדותו מתחת ידו דה"ל במאן דמזבין ואמר אם יהיו לי מעות וארצה תחזירהו לי דאיהו מחייב לאהדורי ניהליה ואיהו לא פריק לה אי לא בעי:

יב ודוקא אם נתעשר אבל אם טען הלוה שאין לו מעות במח לפרוע והוצרכו הב"ד להורידו למלוה לקרקע הלוה ואחר כך חוברר בעדים שבאותו זמן היו לו מעות מצויין כופין אותו לפרוע מעותיו וליטול את הקרקע שלו. דה"ל כשומ' דכיפי דאישתטח כיפי וקרי לה שומא בטעות והבריחו רב נחמן שעשה לו שומ' מאפדנא דנפקד למפקיד להחזיר הנפקד הכיפי לבעליו והא נמי דמותיה היא שהרי אלו היה הב"ד יודע לו מעות במות שהיו או היה שבח הקרקע ממנו:

יג ואדרכת' זו שפסקנו לעשות על הקרקע של לוה שרוד' חובו ומסרב מלפרעו כן יש לעשות על המטלטלין שלא מצינו שנחוש דרילמ' שמיט ואביל אלא כשטוענ' שיב' דאיה ויבטל שטר בעל דינו וכדלקמן אבל זה שהודה חובו ומסרב מלפרעו אחד הן הממלטלין והקרקעות לכתוב אדרכתא עליהן וכן בזה דעת הר"ר משה ז"ל:

חלק ו

א גרסינן בב"ב פ' גט פשוט אמר רב נחמן כל מרפא דלא כתיב ביה קרענא לשטרא דמלוה לאו מרפא הוא וכל אדרכתא דלא

מחמת הוצאה שקיל ונשבע בכל היורד ברשות:

יא ומסתברא שאם נתעשר הלוה אין כח למלוה לכופו לפדותו מתחת ידו דה"ל במאן דמזבין ואמר אם יהיו לי מעות וארצה תחזירהו לי דאיהו מחייב לאהדורי ניהליה ואיהו לא פריק לה אי לא בעי:

יב ודוקא אם נתעשר אבל אם טען הלוה שאין לו מעות במח לפרוע והוצרכו הב"ד להורידו למלוה לקרקע הלוה ואחר כך חוברר בעדים שבאותו זמן היו לו מעות מצויין כופין אותו לפרוע מעותיו וליטול את הקרקע שלו. דה"ל כשומ' דכיפי דאישתטח כיפי וקרי לה שומא בטעות והבריחו רב נחמן שעשה לו שומ' מאפדנא דנפקד למפקיד להחזיר הנפקד הכיפי לבעליו והא נמי דמותיה היא שהרי אלו היה הב"ד יודע לו מעות במות שהיו או היה שבח הקרקע ממנו:

יג ואדרכת' זו שפסקנו לעשות על הקרקע של לוה שרוד' חובו ומסרב מלפרעו כן יש לעשות על המטלטלין שלא מצינו שנחוש דרילמ' שמיט ואביל אלא כשטוענ' שיב' דאיה ויבטל שטר בעל דינו וכדלקמן אבל זה שהודה חובו ומסרב מלפרעו אחד הן הממלטלין והקרקעות לכתוב אדרכתא עליהן וכן בזה דעת הר"ר משה ז"ל:

חלק ו

א גרסינן בב"ב פ' גט פשוט אמר רב נחמן כל מרפא דלא כתיב ביה קרענא לשטרא דמלוה לאו מרפא הוא וכל אדרכתא דלא

לא יחזיר כמו כשתייקר והוא הרא"ש ז"ל בהלי הלוי מתני לה לקמ"ר לוק' בשלא הבית המלוה לו שלא נתייקרו הקרקעות וכו' אלמ' תרוייהו בחדא מתתא מתתיהו ולמה תלקס הטור ז"ל. ואפשר לומר לדיפי' להרא"ש ז"ל קא לייק שפתח בתרתי בשלא הבית המלוה לו שלא נתייקרו ופיים בחדא אבל נתייקרו הקרקעות לא מסבר וכו' והיל"ל אבל הבית המלוה לו נתייקרו הקרקעות לא מסתבר וכו' אלא נראה שכונתו לומר דולאי אין הטומ' להדרא במעות ההלואה אינו אלא בדל' הבי' לו לא נתייקרו הא אי' תל מני הו אין מקום לדיוק לשומת הדר' אלא לאין טעם שניה' שום לבהבית המלוה כיון להוא עלמו עשה מעשה בגוף הקרקע והבית מתמתו קנאו בזה לחל ונין שעשה בו כעוס בשלו ואין כאן מקלוס כלל לסלקו. אבל בנתייקר שהוא לא הוסיף שום חזקה בו יותר ממה שהיה בשע' שומ' אלא הקרקע מאליו הבית בעין זה מלד הסבר' אמרי' לא מסתבר שיפה כל ימיו עד שיתייקר לאיכ' בהא משום נעילל ולא וממילא כשיתלק הטעם לנעילת לא להיינו כשיקחמה כפי יוקרה הדרא כמעקרא. ומ"ה סיים הרא"ש ז"ל אבל נתייקרו הקרקעות וכו':

יא ומסתברא שאם נתעשר הלוה וכו'. לא נחית רבינו כאן לדקדק לשון אם יהיו לו מעות תחזירהו לי או אם יהיו לך תחזירנו לך. דיש לחלק בין אמר לוקח לאמר מוכר. כי כלום יתבאר בשע' מ"ו ח"ג בס"ד כי שם ביתו. ואין הכונה כאן אלא לומר לכי היכי להתם תלוי בלעת המוכ' לפדות הקרקע ולא בלעת הלוקח הכי נמי הכא גבי שומא. והלין לין אמת הסכים בו הטור ז"ל סוף סימן ק"ג:

יב אבל אם טען שאין לו מעו' וכו' הרא"ש והטור ז"ל פוסיפו לומר דבכה"ג אפילו זבנה או אורת' הדרא. ודהך לאפלגא סובר הרמב"ם ז"ל בפ"ח דשאלה ופקדון לטעו' דנמל' ברשותו לאו לוקח אלא כל להדרי כיפי בעייניהו בין שנמלא ברשותו בין שהוכר הגנב הדרי למרייהו כיון לאטרחיה לבי דינא לאגבוייה: ואם תאמר להטור ז"ל כתב כאן בסי' ק"ג היתה השומ' בטעו' כגון שומר חנם שפשע. וחייבוהו לשלם ושמו קרקע שלו ואח"כ נמלא שהפקדון היה ברשותו לא הויא שומא וכו'. דמשמע לדוק' בנמלא הפקדון ברשותו מקרי שומא בטעות ולא בהוכר הגנב ואלו בסי' רל"ה כתב אם לא שלם מעצמו אלא עד שהטריחו לכופו לב"ד לפרוע ואח"כ היכר הגנב או נמלא הפקדון אינו זוכה בכפל ולא במה שהוכר אלא יחזור הפקדון לבעלים כמו שהוא והם יחזרו לנפקד הלמים שנטלו ממנו ואם גבו מהשומ' קרקע או כלים מחזירים לו קרקע או כלים שלו וכו'. אלמא כך הוא הוכר הגנב כמו נמלא הפקדון. איכ' למימר להכא בהלכו' גבי' מלוה לא נחית לומר אלא דין שומ' בטעות למילף מיניה מאי דקאמר בסמוך וה"ה אם שמוה למלוה בתוכו ואח"כ נתבר' שהיו למלוה מעות מליין להוי שומ' בטעו' וכו' הא ילפינן לה מהתם לאפלגא כדברי רבינו והיינו מלאסתקנו כיפי ברשותיה להוי ולאי שומ' בטעות ממש ואלו שאר ליני חזרת הפקדון בשר' באוכך בסי' רל"ה בכל הפרטים בין בהוכר הגנב בין באטרוחי בי דינא ועל מה שיכתוב שם סמך שהוא המקום המיוחל לדיני פקדון: ולענין הפירות שאכל אי ליינינן ליה כאותם שאמרו בגזילה נסך באסמכתא לכיון לא קנית הדרא ארע' והדר פירי וכו'. לא כתב כאן רבינו כלום מזה ועקר הסוגיא מייתי לה בשער מ"ו בחלק הקלולה סי' ח' וט' עיין מה שכתוב שם בס"ד:

יג ואדרכתא זו וכו' יתבאר בח"ת מזה השער בס"ד:

חו א גרסינן בבתרא פ' גט פשוט א' רב נחמן וכו' אמא דח"ר הרי שבח ואמר אבל שטר מוכר אע"פי שאמרו עליה אם כתבו ותתמו אין כותבין לו את השטר בל"א בשטרי הלוא' אבל שטרי מקח וממכר כותבין חוץ מאחריו שבו וכו'. שיליכן בגמר' חוץ מאחריות שבו מ"ט א"ר ספרא לפי שאין כותבין ב' שטרות על שדה אחת. דילמ' אזיל ב"ח טריף ליה להאי ואזיל האי ומפי' חד וטריף לקומו' וא"ל לב"ח שוף לי לאוקי בה והדר חד טרפן ומפיק אחרינא והדר אזיל טריף לקומות אחריני ופרכינן כיון דקרענא ליה לשטר' דמלוה במאי הדר טריף ליה וכ"ת דלא קרעניה והא אמר רב נחמן כל טירפא דלא כתיב ביה קרעניה לשטר' דמלוה לאו טירפ' הוא וכל אדרכת' דלא כתיב ביה קרעניה לטירפא לאו אדרכת' הוא. וכל שומ' דלא כתיב ביה קרעני' לאדרכת' לאו שומ' הוא לא לריכא דקאתי מכח אבהתיה וכו': ורבינו מפרש לכל האי סידרא דנקט במסעבדי איתמר דאם בבני חורי ליכ' טירפא אלא אדרכת' בלבד מיהו במסעבדי שייכי תרוייהו טירפא קודם

Digitized by Google

ומח"כ מלרכת' וכ"ת מי מלרכת' היא בני חרי וטירף שייכת במשעבדי היא גרים רבינו טירפא קודם מלרכת' הרי כתב ה"ה ז"ל בפ' כ"ב דלוה למלרכת' היא על בני חורין והטירפא היא במשועבדי' ז"ל וכן מוכיח בהרבה מקומות בגמ' וכו' על נמצא למלרכתא קודמת לטירפא וזה דעת רבינו ומכאן שהגירס' הנכונה בפ' גט פשוט כל מלרכת' דלא כתיב ביה קרעניה לשטרא דמלוה לאו מלרכתא וכל טירפא דלא כתיב ביה קרעניה למלרכת' לאו טירפא היא וכו' ע"כ דמלמא כי מפרשינן למלרכת' שייכת בבני חרי וטירף' במשעבדי צריך להקדי' במימר' דרב נחמן מלרכתא לטירפא • הא לא קשה מידי לפירוש' למלרכתא לרבינו הא דלרשב"ש שיטת שולט וחורך על נכסים אלו וסובר רבינו למלרכת' שייכת בין בבני חרי בין במשעבדי אלא שיש הפרש ביניהם לבני חורין אין צריך שתקלים למלרכתא הטירפא אלא מענקת כותבין המלרכתא שתכף ומיד ישלוט בשל ולא יצטרך כי אם לשומי אבל למשועבדי' צריך להקדי' הטירף' שסוף הפסדים אחר הקרקעות המשועבדים והרא"ש וסיעתו ז"ל סוברי' לכל שם מאלו נאמר לענינו דוק' מלרכת' לבני חורין וטירף' למשועבדים נלפיכך בהכרח צריך להפוך הגירסא ולהקדים מלרכת' לטירף' : ויש בזה סברא שלישית להרשב"ש ז"ל לטירפא ומלרכתא תרוייהו שייכי בין בבני חרי בין במשעבדי כמו שגרת' בפירושו והרב ז"ל בב"י סימן קי"ל הזכיר מחלוקת זה שבין רבינו והרשב"ש ז"ל בענין הטירף' ולא העיר לנו אזן במה שחול' רבינו בענין מלרכת' עם כת הרא"ב"ל ז"ל כפי מה שכתבנו : ויש מחליפין הגירס' וכו' כבר אמרנו שה"ה ז"ל מביא בשם הרא"ב"ל ז"ל למלרכת' היא בבני חרי ומכאן מכריח שהגירס' היא כאלו המחליפין וכן גורס ג"כ הרמב"ם ז"ל • אמנם מלינו לשון רבינו אבי רואה חילוף בין אלו המחליפין לדברי הרא"ב"ל דאלו להרא"ב"ל הטירף' הבאה אחר המלרכת' אינה על ענינא' עצמו אלא מלרכת' על המחוררין ואם לא נמל' בני חורין אז כותבין טירף' למשועבדים אבל כאן כתב רבינו יש מחליפין ושושין מלרכת' ואת"כ טירף' אך המורי' עושי' טירף' תחל' ואחר שיטרוף קורעין לו הטירף' וכותבין לו מלרכת' על נכסים אלו וכו' נראה לאין חלוף בין המחליפין והמוריס אלא באיזו מהן קודם' אבל לעולם בחל ענינא' אינו זכי היכי להמוריס כשכותבין המלרכת' אחר הטירף' היא על הנכסי' אלו שעליה נכתב' הטירף' הכי נמי המחליפין שעושים תחלה המלרכת' ואת"כ טירף' היינו טירפא' אך המורים עושים המלרכת' ולשב' לעושין נמי לייק הכי • ונראה שלעתם הרמב"ם ז"ל שהמלרכת' מועילה לחפש אחר בני חרי וגם למשועבדים כשלא מצא בני חורין שכתב ואחר שכותבים מלרכת' הולך המלוה ומחפש אם מצא בני חורין שמין לו • ואם מצא לו משועבדין טורף מהן וקורעין שטר המלרכת' וכותבין הטירף' כו' :

ב אך יש לחפש תחלה וכו' • להרא"ב"ל וסיעתו ז"ל ממימר' דרב נחמן גופיה נפק' לן דמחפשין תחלה אחר הבני חורין לאלילה היינו מלרכת' לגרים ברים' • ולרבינו ממחני' לאין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין נפק' שהיא בפרק הניזקין ובש"ס מ"ה לדבר בזה בש"ל :

ג ואם לא נמצא לו בני חורין וכו' • ברייתא זו לחמשה גובין מן המחוררין היא בפ' נערה דף נ"א והובאה ג"כ בהגוזל עליס דף ל"ה ומה שכתב פי' שפירש בו בפירוש בלא אחריות וכו' • לכאורה הוא תמוה דבשני המקומות מכריח להך ברייתא אחיא כר' מאיר דאמר בגמר' מאן שמעת ליה דאמר אחריות לאו טעות סופר הוא ר"מ וכו' • וכיון דמטעמא' דאחריות לאו טעות סופר הוא מוקי לה כר"מ א"כ ע"כ לאו דאפיר' בהדי שלא באחרין' איירי דבהא אפי' חכמי' דאמרי אחריו' טעו' סופר מודו דאינו גובה מן המחוררין ומנא לן דאוקומ' כר"מ • וא"כ היכי מוקי לה רבינו במפרש שלא באחריות : איברא דהתוס' כתבו דמסב' קשה לשמואל דאמר בפ"ק דב"מ אמר הוה ר"מ שטר חוב שאין בו אחריות אינו גובה לא מנכסים משועבדים ולא מבני חורין • והכא משמע דגבי מבני חורין • ומיהו בלאו הכי איתותב שמואל החם מברייתא' אחריתי ויש לתמה דשמואל הוה מפרש שאין בו אחריו' היינו שמפורש שלא קבל אחריות ופת

דלא כתיב קרענ' לשטרא דטרפא לאו אדרכתא הוא וכל שומא דלא כתיב בה קרענא לשטרא דאדרכתא לאו שומא הוא וסדור' דגט פשוט במשעבדי איתמר אבל בבני חורין אין צריך כי אם אדרכת' ושומא ואברזתא כמו שכתבנו למעלה גם ר"ח כתב כן בפ' פרק המפקיד כך סדורו מוציא מלוה את שטרו ומקיימו ומחייבין ללוה לפורעו לא פרעו קורעין את שטר חובו וכותבין לו אדרכתא על נכסי הלוה ומבריזין אחר ההבריזה שמין כמה מגיע לו מן השדה ומחליטין למלוה לא מצאו לו בני חורין כותבין לו טרפא • ויש מחליפין הגירסא ועושין אדרכת' ואחר כך טרפא אך המורים עושין טרפא תחלה ואחר שיטרוף קורעין לו הטרפא וכותבין לו אדרכתא על נכסי הלוה וקורעין האדרכת' ומבריזין ואחר ההבר' כותבין לו שומא משדה ז' ומחליטין אותו למלוה על כרחו :

ב אך יש לחפש תחלה אחר בני חורים של לוה וכמו ששנינו אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין :

ג ואם לא נמצא לו בני חורין יש לעיין אם כתב לו בפי' בשטר החוב שאין עליו אחריות ואם כתב הרי זה אינו גובה מן המשועבדין וכדגרסינן חמשה גובין מן המחוררין וחד' מנייהו שטר חוב שאין בו אחריו' נכסים פי' שפירש בו בפירוש בלא אחריות :

ד דאי לא ה"ל אחריות ט"ס וגובה מן הלקוחות שהיו אחריו כדגרסי' אחריות ט"ס הוא בין בשטרי הלוא' בין בשטרי מקח וממכר ואח"כ עושה חטרפ' וזהו נוס' שטר הטרפ' במות' תלת' כחד' הוי' ואפיק פלו' שטר' דה"ל על פלו' כרובך דינריך דאוזיפביום פלו' ואשרנוהו וקיימנוהו כדחזי ולא אשכחנ' בני חורין למגב' מיני' לפל' קרענוהו לשטר חובו ונתננו לו רשות לפלוני זה לדרוש ולחקור ולהיות ידו נטוי' על כל נכסיו המשועבדין שימצא לו שמכר מזמן הלואתו והלאה והאחרון אחרון טורף • ואם אין לו גובה משלפניו אין לו גובה משלפני פניו כמו שאני עתיד לפרש בשער הרביעי המיוחד לדין זה :

ה ואחר שכותבין לו טרפא הולך ומחפש נכסיו של לוה ואם מצא משועבדין מאוחרין ממנו חזינא אם מסיק בעל חוב במוכר שיעור ארעא ושבחא ולית ליה מעות ללוקח לסלוקי לבעל חוב א"נ אית ליה

ד דאי לא ה"ל אחריות ומאי ממשעבדי וכו' • עד והא דאמר שמואל בפ' זה המוכר שדה שלא באחריות אין מעיד לו עליה מפני שמעמידה בפני בעל חובו הא לאו הכי מעיד לו עליה אפילו נמצא' שאינה שלו משמע דלא הדר עליה התם מיירי שפי' לו בשטר שלא באחריות אבל שאמר הדר עליה ע"כ • ואיכ' למידק במאי דמייתו רא' לכי טרפ' ב"ח לא גבי אפילו מבני חרי מהתם דאמר אפילו שלא באחריות לא נית' ליה דהא לענין נגזל דאמרי חוזר אפילו שלא באחריות לקטי' לתו מהתי' לח"ה תירצו דמיירי בספיר' שלא באחריות • וא"כ מה מייתו לענין ב"ח מהתי' דאבי' דאמר לא ניתא ליה וכו' הא איכ' למימר דמשום דפיר' בהדיא שלא באחריות מולה נמי שמואל ולא הדר עליה אבל בסת' לעולם יסבור שמואל דגובה מבני חרי כיון דבעלמ' טעות סופר הוא :

ה ואחר שכותבין לו טרפא וכו' • לין גבייתא דשבח מפורש בשנים מוחזין דף ט"ו ולפי שכל הדינין הבאים לפנינו הם מוצאים מהסוגי' דגיעה בקיצור אמר שמואל ב"ח גובה את השבח אמר רבה חדש שכן כותב לו מוכר לנוקח אנא איקום ואישפי ואילכי זבינו אילין אינון ועמליהון ושבחהון וכו' א"ל רב חיא בר אבין לרבא אלא מעתה מאי' לא כתיב ליה הכי נמי דלא טריף שבחא א"ל אין וכי יפה כח מחנה ממכר א"ל יפה ויפה א"ר נחמן הא מתנית' מסייע ליה למר שמואל והוא' תברין מוקים לה במילי אחריני לתני' המוכר שדה לחבירו והרי היא יוצאה מתחת ידו כשהוא גובה גובה את הקרן מנכסים משועבדים ושבח גובה מנכסים בני חורין והוא תברין מוקי לה בליקח מגזלן • תניא אילך המוכר שדה לחבירו ובא ב"ח וטרפה כשהוא גובה אם השבח יתר על ההוצאה נוטל את השבח מבעל הקרקע והיציאה מב"ח ואם היציאה יתרה על השבח אין לו אלא הוצאה כשיעור שבח מב"ח והאי שמואל במאי מוקי לה אי בלוקח מן הגזלן קשיא ריסא דאמר שמואל לוקח מן הגזלן ליה ליה שבחא • אי בב"ח קשי' ריסא וסיפא דאמר שמואל ב"ח גובה את השבח א"כא בלוקח מגזלן וכגון שיש לו קרקע אי נמי בשקנו מידו • ואב"ח בב"ח ול"ק כאן בשבח המגיע לכתפים כאן בשבח שאינו מגיע לכתפים והא מעשים בכל יום וקא מגבי שמואל אפילו בשבח המגיע לכתפים ל"ק הא למסיק ביה שיעור ארעא ושבחא הא דלא מסיק ביה אלא כשיעור ארע' דיהיב ליה שבחיה ומסלק ליה • הניח' למ"ל אי אית ליה זוזי לנוקח לא מצי מסלק ליה אלא למ"ל מצי נימ' ליה אלו הוו לי זוזי הוה מסלקינך מכולא ארעא השתא דליתי לי הב לי גריזא לארע' באר' שיעור שבחא הב"ע כגון דשויא ניהליה אפותיקי • מעתה נבוא לפרש פרטי הדיני' מה שחלק רבינו בין שבח לממיל' דמלוה גובה כלו לשבח שבא מתחת הוצאה שאינו גובה אלא מחצה היא ג"כ סבר' הרמב"ם ז"ל ואינה מוסכמת אצל האחרוני' ז"ל לסברי דמה שאמרו בשלהי מי שמת מאי גובה נמי דקתני מאי שבח הוא כולל לשבח דממיל' ודמתמת הוא'

למוקי לה הכא כר"מ משום דלכאור' כוותיה אתי' ע"כ אבל מ"מ לא יספיק זה לשפיר רבינו הבריית' במונח קיים שלא בשיטת הגמרא בשני המקומות • ולריך שנאמר שלא נתכוון רבינו לפרש הבריית' עצמה אלא על הענין עצמו קאמר לדין דלא מסלקינן ליה ממשעבדי אלא כשפירש בהדי' שלא באחריות ומאי דמייתי הבריית' היינו לאוכוחי מינה דלוק' ממשעבדי לא גבי אבל מבני חרי גבי דמר"מ נשמע לרבנן כי היכי דלר"מ כשלא נכתב אחריות קאמר, דגובה מן המחוררין ולא פקע שעבודיה אלא מן המשועבדים ה"נ לדין כשנכתב בפי' שלא באחריות ממשועבדי הוא דלא גבי אבל מבני חרי גבי דהא לר"מ כך הו' כשל' נכתב באחריות כמו נכתב שלא באחריות :

ד דאי לא ה"ל אחריו' טעות סופר וכו' • בשנים מוחזין דף י"ל אמר שמואל מ"ט לרבנן דסברי אחריות טיס • ופרכינן והאמר שמואל שבח ספר ושעבוד צריך שימלל"ק כאן בשטרי הלואה דלא יהיב איניש זוזי בכלי כאן במקח וממכר דעביד איניש לזבון ארע' ליומיה ובסוף הסוגי' מסיק אמר רבא הלכת' אחריות ט"ס הוא דין בשטרי הלואה כין במקח וממכר • וכתבו התוספות בהחיא דשעבוד וז"ל שעבוד צריך לימלך בשטרי מקח ואי לא כתבו מבני חרי נמי לא גבי אי ב"ח טרפא לה כדאמר בסמוך אפילו שלא באחריות לא ניתא ליה דליהוי תרעומ' דשמעו עליה אלמא לא הדר עליה אבל אי נגזל טרפא חוזר על הגזלן אפילו בלא אחריות ואפי' ממשעבדי וכו' עד והא דאמר שמואל בפ' זה המוכר שדה שלא באחריות אין מעיד לו עליה מפני שמעמידה בפני בעל חובו הא לאו הכי מעיד לו עליה אפילו נמצא' שאינה שלו משמע דלא הדר עליה התם מיירי שפי' לו בשטר שלא באחריות אבל שאמר הדר עליה ע"כ • ואיכ' למידק במאי דמייתו רא' לכי טרפ' ב"ח לא גבי אפילו מבני חרי מהתם דאמר לא ניתא ליה וכו' הא איכ' למימר דמשום דפיר' בהדיא שלא באחריות • וא"כ מה מייתו לענין ב"ח מהתי' לח"ה תירצו דמיירי בספיר' שלא באחריות • וא"כ מה מייתו לענין ב"ח מהתי' לח"ה תירצו דמיירי בספיר' שלא באחריות • ומאי דמייתי הבריית' היינו לאוכוחי מינה דלוק' ממשעבדי לא גבי אבל מבני חרי גבי דמר"מ נשמע לרבנן כי היכי דלר"מ כשלא נכתב אחריות קאמר, דגובה מן המחוררין ולא פקע שעבודיה אלא מן המשועבדים ה"נ לדין כשנכתב בפי' שלא באחריות ממשועבדי הוא דלא גבי אבל מבני חרי גבי דהא לר"מ כך הו' כשל' נכתב באחריות : כמו נכתב שלא באחריות :

ד דאי לא ה"ל אחריו' טעות סופר וכו' • בשנים מוחזין דף י"ל אמר שמואל מ"ט לרבנן דסברי אחריות טיס • ופרכינן והאמר שמואל שבח ספר ושעבוד צריך שימלל"ק כאן בשטרי הלואה דלא יהיב איניש זוזי בכלי כאן במקח וממכר דעביד איניש לזבון ארע' ליומיה ובסוף הסוגי' מסיק אמר רבא הלכת' אחריות ט"ס הוא דין בשטרי הלואה כין במקח וממכר • וכתבו התוספות בהחיא דשעבוד וז"ל שעבוד צריך לימלך בשטרי מקח ואי לא כתבו מבני חרי נמי לא גבי אי ב"ח טרפא לה כדאמר בסמוך אפילו שלא באחריות לא ניתא ליה דליהוי תרעומ' דשמעו עליה אלמא לא הדר עליה אבל אי נגזל טרפא חוזר

Digitized by Google

הולאה לעולם אין ב"ח גובה אלא מקי השבח וכן הביא ה"ה ז"ל בפ' כ"א בשם הגאונים והרמב"ן והרשב"א והיא לעת הטור סימן קע"ו וכתב רשב"ם ז"ל כמי שמת מהא שמעינן דהא דאמר שמואל בשניה אוחזין בעל חוב גובה אם השבח לא סבירא לן כוותיה אלא גובה מקי שבח וכן הלכה ע"כ. נראה מדבריו ז"ל דכי קאמר שמואל ב"ח גובה את השבח אין להבין מלשון זה אלא שגובה את כל ולא כלמפרשינן בבריתא מאי גובה דקתני תנשבח ואולי משום דדרך האמורא לפרש מפי מתא" לפיכך פסק אלא סביר לן כוותיה. וקשה לי דהא הכא במי שמת גבי בעי' דלו' ולוה וחזר וקנה מהו לקנות משתעבד" או לבתרא משתעבד" אמר רב נחמן הא מילתא מיבעי' לי. ושלחו מת' ראשון קנה וכו'. למשמע דהוה מספק' לרב נחמן הך מלתא מי לאו דפשטוה ליה מחש והשתא לעת רשב"ם מאי מיבעי לרב נחמן הא בפ' שניה אוחזין רב נחמן גופיה מסייע ליה לשמואל מהך ברייתא דכשהוא גובה את הקרן כו' דאלמא כשמואל ס"ל. ואי"כ תיפסר' ליה מדקא' שמואל גובה את השבח אלמא שבחא גבי ולקמ' משתעבד" ולמה ליה להה' דשלחו מתם יאלא ולאי מיניה דשמוא' ליכ' לאוכוחי מידי דאיכ' למימר דלא נחי' אלא לאשמועי' כדשייב' גבי' שבח לב"ח ולא כרב הונא אבל לענין כמה יגבה יוכן בהה' דלשב' קרקעו' כיצד ולא מיגטרינן לחויי הך דשמא' מהלכה דשקלו וטרו ביה טובא. וכ"כ הרא"ש במליצ' דהא דאמר שמואל ב"ח גובה את השבח לא אתא לאשמועי' אלא דשעבוד המלוה על השב' ולא שיטול כלו כו'. ובשברת הרמב"ם ריבי' דבשב' דממילי' גובה את הכל איכ' למיל' דבהך בעיא דלוה ולוה וחז' וקנ' דשלחו מתם ראשון קנה פליג רב הונ' ואמר יתלוקו וכן תני רבא בר אבוה ואותבינן לשבח קרקעות כיצד וכו' ואמרינן מאי גובה כמי לקחתי חלי שבח. ולפי מאי דמפלגי בין שבח דממיל' לשבח דע"י חולא" מאי תיובתא מהך דגובה את השבח מנכסים בני חורין ואמאי לחי' לחלי שבח קאמר לימ' דמיירי שהשביח אליה המלוה מוטל כל השבח ואין לגוקח סוס שעבוד על השבח הזה כיון שלא הוני' כלו' אבל מבני חרי דמוכר גבי לוקח כל השבח אע"ג דלחלי ממיל' שכ"כ בהלי' הרמב"ם אבל השבח שעור" ממנו ב"ח בין בחליו בין בכלו אין לו גובהו אלא מנכסים בני חורין וכו' אם אמת לבגמרא גופה קשה דמאריה דשמעתא' ליחלוקו הוא רב הונ' ובתר הכי מייתי מרב' בר אבוה ומרב אשי במהדור' בתרא דאמרי נמי יחלוקו ומאי פריך מסתמא לפלהו מסך לשבח קרקעות הא רב הונ' בשניה אוחזין מוקי לה בלוקח מגזלן כדאמר רב נחמן והוא חבירו מוקי לה במילי אחריני ואם כן ה"ל למימר הכיא לרב הונא דמוקי לה בלוקח מגזלן דאיכ לגזל כולי שבחא משום דאריעה דשבח אלא לרבא ולרב אשי קשה: חזינא מי מסיק ב"ח במוכר שיעור ארע' ושבח' וכו' לשון זה הוא אגלי מגומג' כי כפי הגר' מלבריו כשהמלוה נותן שעור הקרקע והשבח בין כשלא עשאו אפותיקי ואין ללוקח תעות לסלקו בין שעשאו אפותיקי אע"פ שיש לו תעות חזינן אי הוי שבח דממיל' המלוה נוטל את הכל. ואי מחמת הוצאת המלוה הקרקע ואחי השבח בקרקע עצמו ואחי השבח יאמר לגוקח על הקרקע עצמו מפני שהשביחה בהוצאתו דה"ל כלוה ולוה ואח"כ קנה והקרקע משועבד לגוקח על השבח כמו למלוה על חובו ואחמתא לחינא כשלא עשאו אפותיקי אבל בחלוקת עשאו אפותיקי היכי שביק לגוקח אחי השבח בגוף הקרקע עצמו אע"ג דהמלוה מסיק כשיעור ארע' ושבחא הרי אפילו בלא מסיק אלא כשיעור ארע' כתב רבינו לקמן במאי דפסק הרי"ף ז"ל דאי שיא ניהליה אפותיקי ולא מסיק ביה שעור ארע' ושבחא שקיל ליה ב"ח לכוליה ארע' וכו'. למוכח בהדי' דכיון דהוי אפותיקי מאי אמר ארעאי היא לשבח' וכולה שקיל אלא שיש לגוקח בשביל השבח שמחמת הוצאתו בדמי' ולא בקרקע כפי תלוק הסברו' שיתבארו לקמן בס"ל וכ"ש כדמסיי שעור ארע' ושבחא וא"כ היכי כתב הכא דכדמסיק ארע' ושבח' אף כשעשאו אפותיקי אם השביחה מחמת הוצאה אין המלוה טורף אלא במאה וחמשים'. ואריך שנדחו' דהשתא לא נחית לומר דין האפותיקי לכוליה מילתא דמפר' במה יטרוף אלא לענין הסלוק בלבד לכי שייה אפותיקי אפי' אית ליה זוזי לא מצי לסלוקיה וכי קאמר ורוצין אם הלוקח וכו' דמפליג בין שבח דממיל' לשבח שמחמת הוצאה היינו בסתם הלוה לא שוי' אפותיקי. אבל לענין אפותיקי במה יטרוף סמיך אמאי דמייתי לקמן וזה ולאי בא אלא בדאלוק: והוא לכתב בשטרו לגוקח וכו' היא לעת רבינו בשע"מ ב"ו וכן העלה ה"ם ז"ל בדברי הרמב"ם ז"ל. ובסבר' הרא"ש ז"ל יש לי תמיהא דהכא בשניה אוחזין כתב והא דאמר שמואל ב"ח גובה את השבח לא אתא אלא לאשמועינן דשעבוד המלוה על השבח ולא שיטול כלו. ופעמים נוטל כלו כגון שכתב למלוה לגוקח לגוקח לגוקח ע"כ אגר' בהלי' דלוקח כשכתב בהלי' לגוקח מקי גובה אבל מן הסתם אלא נתפרש לא דהיינו כסבר' רבינו והרמב"ם. ובהפך זה מלאנו

לירה זוזי ושויא אפותיקי לב"ח דינא הוא דטריף הכל ורואין אם הלוקח שלקחו השביחו אם הוא שבחא דמבילא ובגון שהוקרה בדמים או עלו בה אילנו' מאיליהן גובה המלו' את הכל הקרקע והשבח ואם השבח הוא מחמ' הוצאה ובגון שלקחה במנה והוקרה ועמדה במאתים מחמת הוצאתו הרי זה טורף ממנו במאה וחמשים של שבח והוא שבתוב בשטרו דאקנה ואי לא לא גבי מיניה ואי כתב ה"ל לענין השבח כלוה ולוה ואחר כך קנה שהרי השבח שבא מחמת הוצאה כנגד לוה כמטון שגבה בו אחר שלוה מן המלוה ומן הלוקח שהן חולקין ובראית' בב"ב פרק מי שמת והא מילתא דפסקי' שנוטל המלוה מן הלוקח השבח שהשבי' הקרקע מעצמו וחצי השבח שהשביח במו כימחמת הוצאת הלוקח הרי זה מפורש דינו כן בבבא מציעא בפ"ק דאמר שמואל ב"ח גובה את השבח ופיר' הרב בהלכות בין שבח דאתי מחמת הוצא' בין שבח דאתי ממיל' וכן פסק הר"ר משה ז"ל וטעמא דמילת' דלוקח סבר וקביל לטרוף מלוה מיניה כדאמרינן תדע שכך כתב לו מוכר וכו' ולפי' המלוה טורף ואירהו הדר על המוכר:

ו והבא לטריף ממקבל מתנה אם השביח מעצמו פי' הר"ר משה והרב בהלכותיו בהגהה שטורף המלוה השבח מהם אבל השבח

שכתב הטור ז"ל סי' קי"ב וזוק' שכתב לו בפי' אבל אם לא כתב לו לאקני לא נאמר בזה אחריות טעות סופר הוא אלא כל מה ששעב' לו כתב ומה שלא שעבל לא כתב. י"א כיון דקי"ל אחריות טעות סופר הוא בכל מה שראוי להשתעבד אמרינן ט"ס הוא וכן דעת א"א ז"ל ע"כ נראה דהרא"ש ז"ל מסכי' עם סברת הי"א דאף בלאקני אחריות ט"ס הוא ומע"פ שלא כתב בכתב למי וזה מוחר מה שכתב שמיאת. והרב ז"ל בב"י לא גילה לנו המקום אשר מצא כן הטור בדעת אביו ז"ל. ולא יתכן לייחס הסתירה לומר למה שכתב הרא"ש דאם לא כתב בלוקח לאקני לא אמר כן אלא לסברת שמואל דגבי לוקח ליה ליה אחריות ט"ס הוא מדקאמר שכתב למלו' לאקני ולא כתב בלוקח משמע דאף למלוה. לריך שיכתוב בפי' לאקני ואי לא כתב לאו כלום הוא אע"ג דגם לשמואל אחריות ט"ס הוא לגבי מלוה. ואפשר לומ' בדוח' דכי קאמר' לאחריות ט"ס הוא היינו בשלא כתב אחריות כלל אלא אמרינן על הכל שהוא ט"ס ומסתמ' נשתעבד על כל מה שהוא דרך להשתעבד אבל כשנכתב אחריות בשעבוד כל הנכסים ולא פי' בהלי' גם על מה שעתיד לקנות מורה שאין דעתו לשעבד אלא מה שקנה ולא מה שיקנה ובהכי מיירי הך דכתב לאקני למלוה ולא בלוקח וע"ל סימן ז': וטעמא דמילת' בלוקח סבר וקביל וכו' נחכון רבינו בדברי' אלו למה שכתבו התוס' בדבור תדע שכן כותב לו וכו' אין לפרש להכי מוכח דב"ח גובה את השבח לבשביל דב"ח גובה את השבח כותב מוכר בלוקח שלא לו את השבח לא"כ מאי פריך מתנה אלא כתיב בה הכי נמי אלא טריף שבח והכא אין תלוי בייתא הב"ח בכתיבת המוכר אלא י"ל מדמשלא מוכר בלוקח את השבח אין לחוש אם יגבהו ב"ח ממנו לאין הלוקח מפסיד כ"כ ע"ש. וע"כ דקדק רבינו לכתוב להתוכחה היא משום לוקח גופיה סבר וקביל ולפיכך פריך שפיר מתנה אלא כתיב בה ה"נ אלא טריף שהרי לא סבר וקביל שיטרוף ממנו. אך בעיקר לחייתם של התוספות איכא למילק לאמאי לא נפרש להתוכחה לעולם היא כלהו סליק אדעתייהו דבשביל דב"ח גובה את השבח כותב מוכר בלוקח שישלם לו את השבח. דאי לאו דגבי ליה ב"ח מיניה מה יתחייב מוכר לשלם בלוקח לשפיר פריך ממתנה לכיון לחזינן דאין המתן מתחייב לתת למקבל אמי השבח שמע מינה שאין הב"ח טורף השבח מהמקבל דא"ל אינה שהוא טורפו ממנו היה הנותן כותב שישלמנו לו כמו שהיה כותב בלוקח ומי לוקחנו אלא לפרש כן. מיהו ממאי דמשני ליפה כח מתנה ממכר לריכין אנו על כרחין לפרש שהטעם הוא דהטירף חלוי בפסי דא לבמוכר שאין הלוקח מפסיד מגבינן לבעל חוב אבל במתנה שהיה המקבל מפסיד במאי אלא אפסדיה לב"ח לא מגבינן ליה:

ו והבא לטריף ממקבל מתנה וכו' סברת הרי"ף והרמב"ם ז"ל לחלק במתנה בין שבח דממילא לשבח למחמת הוצאה לא קבלוה רבינו אפריים והרז"ה והרשב"א ז"ל כלכתב ה"ה ז"ל בפרק כ"א וגם הרא"ש ז"ל נלוה עמם וכתב הטעם לאם יש חלוק בין שבח למכר לשבח דמתנ' ה"ל לגמרא לפרשי ע"כ. ולדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל ז"ל לדילהו כי קאמר שכן כותב וכו' לאו לענין שבח דממילא אטריך דבלאו הא' טעמ' טורף שבח דממילא משום דהוי כאלו הוא עדיין ביד הלוה ועיקר דינו של שמואל דקאמר ב"ח גובה את השבח אתא לאשמועינן דאפילו שבח דמחמת הוצאה גובה ואהא קאמר רבא חדא שכבר קאמר שמואל דאף שבח דהוצאה טריף ב"ח שכך כותב וכו' וכיון דעלה קאמר דבמתנה לא כתיב הכי לא גבי ממילא משמע דעל שבח דהוצאה קאמר ומגלא שבח למכר ודמתנה האמור בשמעתא כולה חדא הוא: אך קשה לי בדברי הרמב"ם ז"ל שכתב בדין זה דמתנה וז"ל ולמה יטרוף ב"ח מקי שבח מן הלוקח ולא יטרוף ממקבל מתנה כלום מפני שהמוכר כותב לוקח בשטר מכירה שאני מחוייב לך בקרן ובעמל ובשבח ועלי אחריו' הכל שהרי הלוקח ירד על חנאי שאם יגקח ממנו השבח יחזור על המוכר ואפילו לא כתב כאלו נודע שזה דין המוכר עם הלוקח אבל המתנה שאין שם חנאי זה אינו גובה מהשבח שהשביחה בהוצאתו כלום ע"כ. נראה דמאי דקאמר למה יטרוף ב"ח מקי השבח וכו' נמשך על הסוף גם במה שאמר ואפילו לא כתב דבר וכו' דאלמא אפילו לא כתב כלום הוא גובה מקי השבח והחני האחר נשאר לוקח. וזה תימא להא ולאי אי לא כתב דבר מהאחריות פשיטא דלא כתב ליה לאקני וא"כ למה לא יטרוף הב"ח כל השבח הזה שהרי הטעם שחולקים הב"ח והלוקח הוא משו' דהוי כלו' ולוה וחזר וקנה והשתא דלא כתב בלוקח לאקני אין לו כלו' ממה שקנה מוכר אחר שמכר לענין דאקני אי לאו דכתב בהלי' לא אמרינן ביה ט"ס הוא כדכתב בפרק י"א ושמא א"ל לכי בעי הרמב"ם ז"ל לכתוב לאקני בהלי' ואין שמתו כפירתו היינו לעורף ממה שהוא ביל אחר אבל מה שהוא בידי עצמו שאינו טורף מזולתו יש לו להחזיל

Digitized by Google

אע"פ שלא כתב לליקני ולא גרע כחו מלוה אמר ויחזיק בו • וכלמו' הוכחה
ים לי לזה ממ"ש הוא עצמו לעיל וז"ל לפי' ראובן שלוה משמעון מנה וכתב
לו שאני עתיד לקנות וחזר ולוה מלוי מאתי' וכתב לו שאני עתיד לקנות וקנה
את"כ שלוה ומכרה ליהודה בק"ן והשביח יהוד' בהוצאתו והרי היא שוה ס'
טורפין שמעון ולוי הקרן ותולקין
בשוה וכו' וקוזרין שמעון ולוי ויהוד'
שלשת' ותולקים ק"ן של שבח על
הדרך שפי' ע"כ • הרי לגבי שמעון
ולוי המלוי' כתב שכתב לכל א' מהם
שאני עתיד לקנות אבל לגבי יהוד'
הלוקח לא אמר שכתב לו שאני
עתיד לקנות ועל כל זה אמר
שחולקים שלשתם השבח אע"פ
שהמוכר קנאו אחר שמכר השדה
ליהודה אלא היינו טעמא כדאמרן
לפי שהוא מתחזק כל מה שביכולו • ואם
הכבר כן הוא שלא כדע' הרא"ש ז"ל
דמיתיתן שכתב לפעמים דב"ח גובה
כל השבח כשכתב לאיקני למלוה ולא
ללוקח • ולדעתו קשה לוקמה בהכי
היא דריש' דב"ח גובה את השבח
דמשמע כלו ולא אצטריך לדתוק
לחני שבח קאמר • ועדין בהעמיקי
עיוני הדל בפני"ם לא ידעתי מילי
מבוכה לכל הסברות בהבנת תוכיות
הדברים להא מאי דחשבינן ללוקח
כלו אחר בהדי בעל חוב היינו ולאי
בעבור לאחריו מכר הקרקע שהב"ח
עור ממנו בשביל הלואתו ולפי'
השבח הזה למקמת הוצאה לחשבינן
ליה כאלו הלוה מכרו למוכר תולקי'
אותו בין המלוה ובין הלוקח שהוא
מחזיק במחציתו מפני המעות של
מכירת הקרקע שכל נכסי המוכר
משועבדים לה"ם בין שקנה אז בין
שיקנה אחר כך ואם כן כבר הלוקח
הזה גבה מהקרן כשיעור חלי השבח והיכי אמרינן בסמא לאחר כך
הלוקח גבה הקרן וחלי השבח מן המשוחררים למשמע שיש לו לטרוף מן
הלקוחות כשעור כל הקרן ואמאי הרי כבר גבה חלי השבח בעבור זה
האחריות והיה לו לגבות כשיעור זה מן הקרן ולא לטרוף כלו מן הלקוחות
ויגבה מן המשוחררין כשיעור כל השבח שהוא והמלוה היו בו כשני מלוין
והלבר צריך לי למוד לפשיטא לא יעלה על הדעת לומר להאי חלי שבח
הנשאר ללוקח הוא בשביל השבח עצמו להא מטעם לוה ולוה וקנה אתיין
עלה והשבי' לשבח כאלו קנאו עתה המוכר ומכרו ללוקח ואי מחזיק ביה לוקח
בשביל עצמו הוי לגביה קנה ואח"כ לוה וזה פשוט ומבואר אלא ולאי בשביל
המעות הראשונות של עיקר הלוה הוא : ובראה לכשהוא גובה את הקרן
גובה מנכסים משועבדים וכו' • כתב ה"ה ז"ל ואם תאמר אחר שיש שם
משועבדים מאוחרים מאלו היאך טורף בעל חוב מאלו יאמר לן לוקח לך
אצל מאוחרין • וכבר הכתבתי לך בעת שקניתי מקום לגבות הימנו וזו שאלה
הגונה ויש להשיב לפי דעת רבינו בפרק י"ח שבעבוד לאיקני אינו חל בשת'
משכחת לה בשלא היו לו המשועבדים מאוחרין בעת שלו' והיו לו בעת שעבו'
אלו ומפני כן לא נכנסו תחת אחריות המלוה ונכנסו תחת אחריות הלוקח
אי נמי כשכתב לאיקני ללוקח ולא למלוה וקנה ומכר אחר מקח זה ואפילו
לדעת הרשב"א שכתבתי משכחת לה כשהתנה בעת שלוה יהיו הנכסים שיקנ'
משועבדין למלוה • אי נמי משכחת לה לכל הסברות כגון שאלו המאוחרין הן
במדינה אחרת וכו' ע"כ : ובתירוצו הראשונים לבתריתא מיירי שלא כתב
למלוה לאיקני קשה להא דבריתא קתני כשהוא גובה את הקרן גובה מנכסי'
משועבדים ושבח מבני חורין משמע דבחד עניינא מיירי והא ולאי שבח מבני
חרי לא משכחת לה שטרפו בעל חוב לפי שיטת הרמב"ם ז"ל אלא בשכתב
לאקני למלוה • ואי"כ גם בקרן בכהאי גוונא מיירי • ואיך כלתו לומ' לקרן
מיירי בלאיקא לאיקני • וכל שכן לפי תירוצו השני לכתב לאיקני ללוקח ולא
למלוה למשמע דעכ"פ צריך שיכתוב ללוקח לאיקני יקשה לו מה שהקשינו
לעיל להרא"ש דמאי דוחקיה לו' בגמ' מאי גובה את השבח דקאמר חלי שבח
אימא כשאוהה לגובה כל השבח ומיירי לכתב לאיקני למלוה ולא ללוקח • או
שכתב לו ללוקח בהדי' שלא יהיו הנכסים שיקנה משועבדים לו כלאוקי ריש'
לגובה מנכסי' משועבדים לדעת הראב"ד כיון דע"כ לפי תירוצו צריך
לאוקומי שתי בבות האלו הא כלאיתא והא כלאיתא :

ז ואם היא מתנה שקבל מתנה אחריות וכו' גם זה מלבדי הרמב"ם
ז"ל ומ"ש רבינו והכי איתא בפ"ק דב"מ לאו למימרא דהכי
איתא שם בהדיא שהרי לא נמצא מבואר כן בשום מקום אלא הכונה כלבדי
ה"ה ז"ל זה פשוט מפני שהטעם שאינו גובה מן המתנה הוא מפני שאין בו
אחריות כמו שנאמר בגמ' בפי' ולפי' כל שיש בו אחריות הרי הוא כמקח לבבר זה

ח ושם מפורש כמו כן וכו' לין הסלוק נתבאר במקומו בס"ל :

ט וכן יתומים שהשביחו וכו' הרי"ף והרמב"ם ז"ל מסכימים בזה אבל
התו' סברי ליתומים הוו ככל ב"ח וגובה מהם השבח • והטו'
בסי' קע"ו כתב כדברי רבי' וכתב עליו הרב בב"י וז"ל והרא"ש בפ"ק דב"מ
לתם לדברי התו' והסכים ליתומים
כמקבל מתנ' ושכן דעת ה"ר יונה
אע"פ שהמקבל כתב כדברי התו'
לא חש רבינו לאותן הדברי' שנאמרו
שלא במקום ופסק כדברי בפ"ק
דב"מ דשם הוא עיקר מקומם •
ומ"מ קשה דפ' המקבל הוא מאוחר
לשנים אוחזין ומשמע להדר ביה
ממש בשנים אוחזין וצריך עיון ע"כ :

ולא יעלתי למה חדל כל
החרדה הזאת שהרי
בהמקבל אחרי כתבו מה שכת' מסיק
לבסוף וקאמ' ולעיל בפ"ק האריכתי
בו וכל רואה דברי' אלו יסבור בדלק
כיון שמזכיר ע"ת שהאריך בפ"ק
ולאי אין בדעתו בכאן לחזור בו
ממ"ש שם אלא אדרבא ירא' שכונתו
לומר עם שכתבתי כאן מה שכתבתי
הלא כבר האריכתי בזה בפ"ק ומשם
תראה לעתי וסברתי בזה • וע"כ
עשה הטור עיקר מדברי שבפ"ק
כיון שרמזם בהמקבל • ומ"מ יש לי
ליו' בדבריו ז"ל דפ"ק שבהביאו
תחלי סבר' התו' כתב' ב זה הלשון
ר' דב"ח גובה שבחא מיתמי ורא'
מפ' יש בכו' לאין הבכו' נוטל פי שני'
ברא'ו ולא בשבח • ולא הלשה
בכתובתה ולא הבנות במזונותיהן •
ומשמע דלשה בכתובת' מיירי מיתמי
לומי' דבכו' ולומי' דבנו' במזונותיהן
ופריך בגמ' והא' שמואל ב"ח גובה
את השבח אלמ' דשמואל אפי' מיתמי
קאמר וכו' • ולבסוף כספיר' סברת עצמו כתב ואמי אומר כמקצתו כן כלו
ולין ב"ח גובה שבח' ליתמי וכו' כהתו' דפ' יש בכור • ולא הלשה בכתובתה
מיירי בכל לשה שגובה כתובתה מיתמי ומלקוחות ופריך משמואל על לשה
שגובה לתובתה מלקוחות ובנות במזונותיהן אי לאו דמקולי כתובה שאנו כאן
הויל גבוה משבח' ליתמי אע"ג דשאר ב"ח לא גבי מנייהו משום דלא אמי תוב
למזונות הבנות • לשטר תוב שעיקר תיובו הוא בתיי אביהם הילכך משבח'
ליתמי לא שקיל אבל תוב למזון הבנות עקר תיובו על היתומים הלכך הוא
שקיל משבחא אי לאו משום לתנאי כתוב' ככתובה ע"כ • ואיכא למידק
אמאי איצטריך לפר' דמאי דפריך מהלשה בכתובתה היינו מלשה שגובה מן
הלקוחות • ונאיל ממאי דקאמר מעיקרא בסבר' התו' דלשה בכתובת'
מיירי מיתמי דומיא דבכור ובנות הא אפי' יהיה הפירוש כפשוטו בכתובתה
ליתמי הוא מלי לתרוצי כלמתרץ במזונות הבנות דהא ולאי אע"ג דזמנין
איתרמי לפרע הכתובה מחיי' כשהוא מגרש מ"מ פשיטא דעקר הפרעון
הוא מיתמי אחר מיתת האב ובולאי לא אמי לב"ח שעקר תיובו הוא בחיי
האב • ושפיר פריך לאי לאו משום דמקולי כתובה שנו כאן הויא גבית
כתובה משבח' ליתמי • ואי"כ נחק לן' דמיירי בכל לשה שגובה כתובתה
מיתמי ומלקוחות • וצריך שנאמר דס"ל ז"ל דלוקח גבי מזונהבנות לאין בהם
שום לד תיוב מחייב אלא אחר מיתה אמרי' אלא אמי לב"ח אבל בכתובה
אע"ג דעקר פרעון הוא ליתומים מ"מ כיון שיש בה ג"כ לד שייכו' בחיי'
כשהוא מגרשה מיקרי דלמאי לב"ח ולא הוה פריך מילי לשמואל להוה אמרינן
שני יתומים אלא מגבי' מנייהו שבחא • ומ"ה מוקי לה בגביי' כתובה מן
הלקוחות ובהכי מיהדל' מאי להוה קשה לי לפי סבר' התוס' דלשה בכתובת'
מיירי מן היתומים ולענין מזונות הבנות מיירי ג"כ במזונות בנותיו שנשארו
לו אחר מותו למה ליה למיתני לין המזונות הבנות ליתני להו בלשה עצמה
ולימ' ולא דלשה בכתובתה ולא במזונותיה דהא הלשה והבנות שוות הן בדין
המזונות • או ליכרוך וליתני לשה עם בנות במזונות ואולי מטעם זה נלח'
הש"י לפר' דלבנות במזונות היינו בה אשתו אבל בדברי הרא"ש אתי שפיר
לכיון דהלשה בכתובתה מיירי בין מלקוחות בין מיתומים משום הכי לא עריב
בהלייהו מזונותיה ולא שייך בהו לינא דשבח אלא מן היתומים ומדין מזונות
הבנות נפקא :

י וכתב בעל העיטור ז"ל אם הלוקח אומר וכו' • כתב הרב ז"ל
בבית יוסף על זה ומשמע לי דהיינו בדשייה אפוחיקי אבל
אי לא שויי' אפוחיקי על הב"ח לבית ראיה דומיא ליתומי' שנתבאר בסמוך
ע"כ : ובעניותי לא מוכרעא לי מלתא דהא בדמסיק ביה שיעור ארעא
ושבחא קיימינן כלפירש רבינו ובהך ליתומי' אמרינן בהמקבל סבר ר"ה
למימר

השבח הבא מחמת הוצאה איב"ח גובה מאותו שבח כלום וכדגרסינן התם
אלא מעת' מתנ' דלא כתיב בה הכין הכי נמי דלא טריף מיניה ב"ח לשבחא
ומשני אין הכי נמי שנקשי' וכי יפה כח מתנה מכח מכר א"ל אין יפה ויפה
וכו' מילתא דראיתא התם הילכך רואין כמה היתה שוה בשעת המתנה
וגובה ממנו באותו סך ולא יותר :

ז ואם היא מתנה שקבל בה הנותן מתנה אחריות אותה מתנה
הרי ב"ח גובה ממנה חצי השבח על דדרך שגובה מן
הלקוחות והכי איתא בפ"ק דבבא מציעא :

ח ושם מפורש כמו כן דינו של לוקח אם יכול לסלק מן הקרקע
למלוה במעות וכראמר הניחא למאן דאמר אי ליה ליה זוזי
ללוקח לא מצי מסלק ליה לב"ח אלא למ"ד מצי מסלק ליה לימא ליה אי
הוו לי זוזי הוה מסלקנא לך מבולא ארעא וקימא לן דמצי מסלק ליה היכא
דלא שויא ניהלי אפוחיקי כדאמרי' בכתובות פרק מי שהיה נשוי גבי ההוא
גברא דה"ל תרין אפרני דא"ל לוקח אי שויא ניחלך אלפא זוזי לח יי ואי לא
שקיל אלפא זוזי ואסתלק מארעא :

ט וכן יתומים שהשביחו את הנכסים ושויה אבוהון לההיא ארעא
למלוה ומסיק ביה שיעור ארעא ושבחא על זח גרסינן יתומים
אומ' אנו השבחנו פי' ואין לב"ח בשבח ששבחו יתומים מחמת הוצאה כלום
דיתומים במתנה דלא כתיב בה ואנא אקום וכו' ודאי בדמסיק ביה שיעור
ארעא ושבחא עסק' דאי לא מסיק ביה אלא שיעור ארעא אפי' השביח
אביהן אין נוטלין השבח וב"ח אמר אביהם השביח ואטלנו בתובי ופסקינן
דעל היתומים להביא ראיה כדאיתא בפרק המקבל :

י וכתב בעל העיטור ז"ל וה"ה אם הלוק' אומר אני השבחתי וב"ח
אומר לא השבחת על הלוקח להביא ראיה דארעא כיון
דלגובינא קאי כמאן דגביא דמיא והמלוה נקרא מוחזק ועל הלוקח והיתומי'
להביא ראיה שהם השביחו ואם חביאו ראיה שהם השביחו שמין את השבח
ואת ההוצאה ונוטל מן הפחת שבשניהם ומסלקן בדמים כדאמרינן ג' שמין
להם את חשבח ומעלין אותן בדמים בכור לפשוט וב"ח ליתומים וב"ח
ללוקח בד"א בשעשה השדה אפותיקי אבל לא עשאה אפותיקי אם רצו
הלוקח או היתומים לסלקן בדמים מסלקין ואם רצו נוטלין מן הקרקע שיעור
שבחן ובדאיתא בהלכות הרב פרק המקבל ובפרק קמא דבבא מציעא :

ויש

לתמוקמי שתי בבות האלו הא כלאיתא והא כלאיתא :

ז ואם היא מתנה שקבל ממנה אחריות וכו' גם זה מלבדי הרמב"ם
ז"ל ומ"ש רבינו והכי איתא בפ"ק דב"מ לאו למימרא דהכי
איתא שם בהדיא שהרי לא נמצא מבואר כן בשום מקום אלא הכונה כלבדי
ה"ה ז"ל זה פשוט מפני שהטעם שאינו גובה מן המתנה הוא מפני שאין בו
אחריות כמו שנאמר בגמ' בפי' ולפי' כל שיש בו אחריות הרי הוא כמקח לבבר זה

Digitized by Google

למימר ארעא בחזקת ימי קיימא ועל בעל חוב להבי׳ רליה אמר ליה הא׳ סבא הכי אמר רבי יוחנן על היתומים להבי׳ רליה מאי טעמא ארעא כיון לגובייני׳ קיימא כמאן לגבי׳ דמיא ועל היתומי׳ להבי׳ רליה אמר אביי אפאמן נמי תנינן ספק זה קלס וספק זה קלס קולץ ואינו נותן דמים וכו׳ • ופרש״י ז״ל אלמא גבי ספק אילן דעיר פועמא משום דממ״נ עומד לקילה וה״נ כיון היתומים הסביתו וכין אביהם הסבית לינו ליטו קרקע עם הסבתי ואם היתומים הסביתו מעלה להם הסבת בדמים כללקמיה הילכך גבי ארעא עם הסבת ממ״נ נמלאו היתומים תובעים ממנו ועליהם הרליה ע״כ : נראה בהליה דבי אמרינן על היתומים להבית רליה הוא משום דמ״מ טריף הבעל חוב הסבת כיון הסבית אביהם כיון הסביתו הם • וע״כ לא מסכחת לה שיגבה הסבת אפילו הסביתו הם אלא דוקא בשעשאו אפותיקי דאי לא עשאו אפותיקי הרי פירש רבינו דהוי כמקבל מתנה ואין ב״ח גובה הסבת כלל • הא לא מסכחת לה לגיעא על היתומים להבית רליה מכח האי ממה נפשך אלא בשויה אפותיקי • אבל בלקוחו׳ דבעל חוב טריף מהם הסבת על כל פנים כיון הסבית מוכר כיון הסבית לוקח הא איכא לגבי ירליה ממה נפשך אפילו בלא עשאו אפותיקי • ואם כן איכא למימר כיון לגובייני׳ קיימא כמאן לגבי׳ דמיא ועל הלוקח להבית רליה כיון עשאו אפותיקי כיון לא עשאו אפותיקי :

יא ויש לברר אם הלוקח והיתומים רוצים לסלקו בדמים ואינו שוה אלא פלג חובו והוא טוען לדידי שוה לי שיעור חובי כדי שיפרענו כל דמי חובו מאי והיכא דאיתיה בני חורין בידא דלוה פשיטא דהדין עמו ולא מסתלק מיניה עד דפרע ליה בוליה כי קא מבעיא לן בשטרפו מיד הלקוחות ומיד יתומים מאי ומכתברא דלא מצי לעלויי להו בדמי יתירי אלא בדמי דהחוא ארעא דשוו לבולי עלמא בעידנא דשמו לה בית דין כדאיתא בירושלמי ההיא איתתא דהוה פורנא עשרים דינרין והוה תמן חד ביתא טב עשרה דינרין ופסק רבי מונא כיון דלית ביתא טב אלא י׳ כמאן דלית ליה פורנא אלא עשרה דינרין הוא מכאן ואילך הוא אומר קרקע אטול והם אומרים מעות הדין עם היתומים ובאמת הלכה כרבי מונא ברוב הדברים בירושלמי ועוד דהכא ליכא פלוגתא עליה ובהכי אסתלק עובדא כדפסיק איהו ובעיני יש ראיה מן הכבלי כרבי מונא מההיא דגרסינן במי שהיה נשוי דתנן אם אמרו יתומים הרי אנו מעלין על נכסי אבינו יפה דינר אין שומעין להם אלא שמין את הנכסים בבית דין אלמא דלאו בדידיה תליא מלתא להרע כח היתומים והלקוחות • ותו עד כדי דמיהם תנן טפילא תנן ואע״ג דאמר לדידי שוה לי לא ציתינן ליה והא דאמרינן בעיזי דאיהו יכול לטעון עד כדי דמיהן לא בא להשמיענו אלא שאינו משלם מן העליה • אך מצאתי לרב אברהם ז״ל שכתב בתשובותיו ומה ששאלת אם ראובן חייב מנה בשטר ומת ראובן והניח קרקע שוה חמשים לכל אדם ולא יותר ובנו ראובן אומר אני אתן לך חמשים דמי שדה והסתלק ממנו ושמעון טוען לדידי שוה לי מאה או תנו לי מאה ואסתלק או הניחוהו לי • תשובה באמת יכול שמעון לעלותו בדמיו וכן הנהו עיזי דאמרינן דיכול לטעון עד כדי דמיהן אם בא לומר אני אקח את העזים במאה שומעין לו ולא יוכל בעל העזים לומר אני אתן לך מה ששוות העזים לכל העולם ע״כ • והנה הרמב״ן ז״ל הולך על דעת הרב ז״ל ודחה הראיה של הירושלמי וכזה נאריך בשער מ״ט :

יב ויש לברר מלוה שטורף ללוקח אפותיקי שלו או שאינו אפותיקי ולא מסיק ביה שיעור ארעא ושבח׳ או דמסיק על זה כלל הרב הלכותיו ז״ל בלא דנקטינן מהאי שמעתא דהיכא דמסיק בעל חוב במוכר שיעור ארעא ושבח׳ ולית ליה ללוקח לסלוקי לב״ח בזוזי אי נמי אית ליה זוזי והויא ההיא ארעא אפותיקי דינא הכי טריף בעל חוב לההוא ארעא בולא והדר לוקח בדמי דיליה בוליה עליה דמוכר דקימא לן כשמואל דאמר בעל חוב גובה את השבח ואמר רבא תדע דהכי כתב ליה מוכר ללוקח אנא אשפי ואדכי זביניה אילין אינון ועמליהון ושבחיהון וכו׳ והיכא דלא מסיק ביה אלא שיעור ארעא בלא שבחה ולא שויא אפותיקי ליה למלוה למגבא מההיא ארעא אלא שיעור זוזי ושארא הוי ללוקח וה״מ היכא דחזיא ללוקח אבל היכא דלא חזיא ליה שקיל ליה לדמי מב״ח כדאמרינן כל שאלו יחלק ושמו עליו חולקין ואם לאו מעלין אותן בדמים והיכא דשויא ניהליה אפותיקי ולא מסיק ביה שיעור ארעא ושבחא שקיל ליה ב״ח לכולא ארעא ושבחא שיימינן ליה אם השבח יתר על ההוצאה שקיל לוקח את ההוצאה מיניה דבעל חוב דהוצאה גבי דידיה היא ואיהו מתהני בה ומאי דפש ליה משבחא שקיל ממוכר שכך נתב לו ואנא אקום וכו׳ עמליהון ושבחיהון והיינו טעמא דלא שקיל ליה מב״ח דא״ל ארעא דידי אשבחא הילכך שקיל ליה ממוכר בדאמרן ואי הויא הוצאה יתרה על השבח לא שקיל מיניה לוקח אלא הוצאה שיעור שבח ושקיל ליה מב״ח דשבחא גבי דידיה הוא ואי לאו הוצאה ליכא שבחא ומאי דפייש ליה ללוקח לא שקיל ליה בלום לא מב״ח ולא ממוכר דהא איתא פסידה גביה מעיקרא דליכא שבחא כנגדה ע״כ • וגבייתא שבח שהשביח מחמת הוצאה אינו אלא חצי שבח כמו שבארנו למעלה ועדין נשאר לנו לומר מה דין הפירות הנטרפין מן הלוקח ודע כי הפירות התלושין ומה שאכל הלוקח כבר אינן נטרפין ממנו אבל פירות המחוברים לקרקע אע״פ שאינן צריכין לקרקע נטרפין ממנו כגון ענבים שהגיעו ליבצר ב״ח גובה מהן כמו שמגבין לו את השבח כדגרסינן בפרק קמא דבבא מציעא • אמר שמואל ב״ח גובה את השבח שבח אין פירות לא וכו׳ כראיתא התם וכמו כן פירש הרי״ף ז״ל בהלכותיו ודוק ותשכח :

יג ואחר שסדרנו על אי זה דרך מגבין למלוה מקרקע של משועבדים אם רצה הלוקח לסלק בדמים יש לב״ד לקרוע לו שטר הטרפא וכותבין למלוה שטר אדרכתא וזו היא נוסחתו במותב תלתא כחדא הוינא ואפיק פלוני שטר טרפא דיליה בכך וכך דינרים מזמן פלו׳ וקבעני ליה זמנא ללוקח פלו׳ למפרע ליה זוזי וזא פרע ליה וקרענא ליה לטרפא דיליה וכתבינא ליה לשטרא דנן דמתקריא אדרכתא ולדריה וליחות בההיא ארעא דזבינא ליה וליחזיק וליכול ביה בההיא ארעא דזבנא פלוני עד דלפרע ליה הלין זוזי דה״ל על פלוניאניש לא יחתה בידיה ומאי דהוה קדמנא דייני בתיבנא וחתימנא ויהיבנא בידיה ובודאי מכריזין עליה דתחלה בדרך שמכריזין כשנפרעין מבני חורין וכמו שכתבנו למעלה ואחר כך משביעין הלוה שאין לו כלום כמו שתקנו הגאונים אם היה הלוה עמו במדינה ובתשובה לרי״ף דלא שנא למשעבדי דמכר ולא שנא למשעבדי דמתנה משביעין את המלוה תחלה ומשביעין את הטורף בנקיטת חפץ כדין הבא ליפרע מנכסים משועבדים ואעפ״י שיש נאמנות בשטרו על דעת הרי״ף ז״ל שפסק דלא מהניא נאמנות לגבי לקוחות אבל לדעת שאר המורים כיון שיש נאמנות בשטרו והוא מוקדם ללוקח אינו צריך לישבע וכמו שאני עתיד לפרש בשער כ״א ועל דרך זה נשבע המלוה שלא מחל חוב זה ולא מכרו לאחר ושלא נפרע ממנו כלום ואחר כך מורידין אותו לקרקע הלוקח וכן מצינו נוסח שבועה זו בספר משפטים • והר״ר יהוד׳ ברצלוני הוסיף בהשישבע שאין שטרו אמנה מפני הששקנוניא ומן הדומה בשבועה שנשבע לו שאינו פרוע מגלגלין עליו כל זה • ויש שעושין שבועה זו קודם כתיבת הטרפא ויש שמשביעין לו בעת שעושין לו השומא ומורידין אותו בו ואין בזה לדקדק שהכל אחד הוא • ואחר שנשבע הטורף אם מצאו קונה לקרקע בשומת ב״ד ימכרו ויפרעו לו וכתבו לקונה איגרת בקורת ואם לא מצאו קונה בשומא שעשו לו מורידין בו שלשה בקיאין ועושין לו שומא ממנו וכדרך שעושין בבני חורין דבמקום שאין מוצאין לוקחין בשומתן מחליטין אותו למלוה בשומא של ב״ד ואין להם למכרה בכל דמים שימצאו ממנה עד שימצאו בה בשומתן או יתר משומתן והכל על דרך שכתבתי למעלה וכן נוטה בזה דעת הראב״ד ז״ל שכתב בפירוש של כתובות סדר וענין גביית כתובת אשה ומזונותיה כך היא באה לבירת דין ותובעת מזונות או כתובתה והן כותבין לה אדרכתא והיא הרשאה לידד ולמכור לפי המפון שהיא צריכה עבשו על שום׳ שלש׳ הדיוטות שבקיאין בשומא ואותן הבקיאין ששמין לה כותבין לה שמנו קרקע פלוני בסימניו ובמצרניו מכך וכך ונתננו ביד פלוני׳ מחמת שהוציאה לפנינו שטרא דאדרכתא מב״ד שהרשוה למכור עד כך וכך וקרענו האדרכתא וכתבנו לה שומא זו וכל הרוצה לקחת ממנה יבא ויקח ממנה וזהו הנקרא אגרות שום אגרות מזון שום לכתובה מזון למזונותיה ושלא כסדר הוזכרו בגמרא כשאמר כל מעשה בית דין הרי זה יחזיר לרבות חליטאתא ואדרכתא ואותה אדרכתא היא של בעל חוב וחליטה היינו לאחר שכתבו שטר שומא ואינו מוצא מי יקחנו מחליטין אותו לב״ח עצמו באותן דמים ששמו לו וכותבין לו שטר חליטאתא • וכן חסדר כשבאין בעל חוב וכתובה לגבות מן הלוה מגבין אותן מבני חורין ואם אין שם בני חורין קורעין כתובה ושטר החוב וכותבין לו שטר טרפא • אחר שטרף קורעין בית דין הטרפא וכותבין לו שטר אדרכתא שהיא הרשאה שימכרנו על פי שומת בקיאין עד שיפרעו ממנו׳ ואם אין מוצא מי שיקחנו כותבין לו שטר חליטה והא דאמרינן מכריזין אותה בבקר אם יבוא אדם ויאמר אתן בה לפי שומת ב׳ אומרים לו המתן שאם לא נמצא יותר תזכה אתה בה וכן נאמר לכל אחד ואחד וכשמשלימין הענין מחליטין אותה למלוה אם לא נמצא קונה כפי שומתו ע״כ • ואחר כל זה אם רצה הטורף מבית דין שיכתבו לו שטר טרפא על הלוה שיחזיר לו מעותיו כשתשיג ידו הרי זה כותבין לו כדאמרינן בעלמא אחוי טרפך ואשלם לך • ובכתו׳ נמי גרסי׳ טרפ׳ ללוקח בכמה כותבי׳ וכו׳ מילתא כדאיתא התם ואם לקח שלא באחריות ובקש מן הטורף שיתן לו מקומו משטר החוב כדי שיוכל לתבוע הלוה בו כודאי אם טרף ממנו תחלה ואחר כך כתב לו הרשאה או מכר שניהם עשו שקר בעצמם ואם קודם טרפא באמת יכול לוקח לפייסו בדמים ושיתן לו את מקומו ואת כחו אם רצה ואם לא ירצה הטורף לתת לו מקומו אין כופין אותו בכך

יא ויש לברר מס הלוקח והיתומים וכו׳ • בשער מ״ט בכתוב בזה בס״ל • ולע כי הרב בבית יוסף הביא ענין זה וכתב לבסי׳ ק״ז כתב שדעת הטור ז״ל כדעת הראב״ד והרמב״ן ז״ל ולשונו בסימן ק״ז כך הוא ודעת רבינו בסי׳ ע״ב גבי מ״ם ומס אינו שוה לשומת הבקיאים החלי שהוא טופן עליו וכו׳ היא כדעת הרמב״ן והראב״ד ז״ל עד כאן : ותמהתי מגדולת חכמתו ז״ל בדברי׳ אלו כי לשון הטור ז״ל סימן ע״ב בזה הסגנון והיכא שמוחזק במשכון שלא בעליה שאמרו שיכול לטעון עליו עד כדי דמיו ומס אינו שוה לשומת הבקיאים החלי שהוא טופן ואומר אני אטלנו בחובי שהוא שוה בעיני כדי חובי והאחר כופר וכו׳ עד ויש אומרים שהלין עם המחזיק והבי מסתברא כיון שאין כאן עדים ואילו היה אומר לקוח הוא בידי היה נוטלו בעל כרחו שלא שני גם עתה נמי שטוען עליו יותר מכדי דמיו אלא שרוצה נוטלו בחובו נוטלו בעל כרחו עד כאן • נראה בהליה שלא הסכים עם המזכים למחזיק אלא מטעם שלא היו שם עדים והיה יכול לטעון לקוח הוא בידי אבל בלאו הכי לאו כל כמיני׳ להעלותו ביותר מכדי שוויו וא״כ הוא מבואר שאין זה ענין כלל למחלוקת זה שלהראב״ד ז״ל בב״ח הבא לטרוף מן הלוה או מן הלוקח שאין כאן שום מגו בטענת לקוח הוא ולא בזה יאמר הטור ז״ל להסכים עם הראב״ד והרמב״ן ז״ל ולבני הרב ז״ל בב״י שגבו מני :

חלק ז גרסינן

Digitized by Google

ב״ד נמי אין כותבין לו דהא שלא באחריות לקח ועוד שהרי יש לקרעה דכל טרפא דלא כתיב בה וקרענא לשטר חוב לאו כלום הוא • וצריכין אנו לברר על אי זה דרך כותבין הטרפא ללוקח כיצד אם מכר לחבירו שדה בת״ק די׳ והוקר ושוה אלף זוז או לקחה באלף ואינה שוה כי אם ת״ק או ששוה אלף זוז ולקחה בת״ק די׳ וטרף אותו בעל חוב או נגזל בכמה כותבין לו טרפ׳ ובכל זה השיב הראב״ד ז״ל שכותבין לו טרפא באלף די׳ כמו שהיה השדה שוה בשעה שלקחה • וכן אם הוקרה תחת יד לוקח כותבין לו טרפ׳ בכל מה שהוקר׳ כי הוא פסדהו וכבר כתב לו בלא שום פסדתו בלל וזהו בכלל עמליהון ושבחיהון שפי׳ הרב ז״ל שבחא דמשבח לוקח בידי׳ ושבחיהון לא פי׳ ואני אומר עמליהון זה שבח כנגד הוצאה ושבחיהון הוא מה שהשביח יתר על ההוצאה וה״ה להוקרה שלא מחבת ההוצאה והוא שבחא דוקא בשלא הכיר בה שאינה שלו אבל הכיר בה לא דמחזי כשכר מעותיו אבל כי טריף ליה ב״ח נוטל הכל כמובר וכ״ש אם לקח באלף אף על פי שאינו שוה אלא ת״ק כותבין לו טרפא באלף דינרים דהיינו דאי בלא שום פסידתו דליפוי כח כתבו ולא לריעורת כחו ואין בזה ספק ע״כ • ודע והבן שאין צורך סדר טרפא ואדרבתא ושומא ואכרזת׳ ואחלטת׳ במקום שהמלוה והלוה והלוקח שאין אנו צריכין לרבו׳ בשטרות אלו אלא כך עושין תחלה מקיימין שטרו של מלוה ומשביעין הלוה כתקנ׳ הגאונים ז״ל שאין לו במה לפרוע ושולחין אחר הלקוחו׳ שלקחו ממנו ושומעין דבריהם ואם נתחייבו בדין זה שמין לו כשיעור חובו ומכריזין ואח״כ כותבין מן הכל שטר אחד וזהו טופכו מחמת שבא לפנינו פלוני בשטר מלוה שבידו בכך וכך ונתחייב לוה לפרוע ולא מצינו לו נכסים והשבענוהו שאין לו והדרך המלוה הזה אחר לקוחות והזמין לפנינו פלוני שלקח ממנו שדה פלוני מאוחר לזמן המלוה הנזכרת ונתחייב בדין והשבענו המלוה שלא נפרע כלום ממלוה זו ושאין שטר חובו אמנה ולא מחלו ולא מכרו ולא כתבו לאח׳ ולפי שלא רצה הלוקח לסלקו במעות הוצרכנו לשום לו מאורתה שדה וידדנו לשום והכרזנו עליו בהוגן וקרענו שטר ההלואה והרי אנו מורידין פלוני המלוה הנז׳ לשדה פלו׳ בסימניה ובצדדי׳ וכל ענין שטר ובכר הסכים עמנו בזה הרמב״ן ז״ל וזה אשר כתב אלי בכר ידעת כי השטר הראשון שנכתב׳ על המשועבדין ענינו כך איש פלוני נתחייב לפלוני ואין לו בני חורין וקרעיניה לשטרא דמלוה ויהבינן ליה רשות לאדרוכי ולחפושי מתר נכסים וכו׳ והיא נקראת אדרכתא או טרפא כפי חלוף נסחות הגמרא אחר כך מחזר המלוה בשטר זה שבידו אחר הלקוחות וכשמצא לוקח מאוחר לזמן מלוה שלו כותבין לו שטר טרפא ויורדין ושום ולפי׳ אנו אומר כמו שבא ר״ב״ד והשביעו ללוה שאין לו נכסים וב״ד ובכל אדם יודעין שפלוני לקח שדה פלוני מאותו לוה ולמה נטריח ב״ד לכתוב אדרכתא זו אלא מיד שולחין אחר הלוקח שליח ב״ד ושומעין דבריו נתחייב לוקח כותבו למלוה הטרפא עליו ויורדין לשום וכשנהגו רבו׳ באדרכתא איזו לד נאתו של מלוה עשו כן פעמים שאינו יודע נכסים ללוה בלל והוא צריך לחזר אחריהם במדינה זו או אחרת ואם ירדוף אחריהם בשטר ההלואה שבידו שמא ישתכח הדבר שהביא ראיותיו לב״ד וקיים שטרו וזכה ב״ד מן הלוה והשביע אותו חא אלו רצה לרדוף בשטר מלוה שבידו הרשות בידו וא״ת היאך יומין הלקוחות בב״ד שהם יכולין לומר לו לך אצל הלוה ואחוי טרפא ואשלם לך זו אינה תורה שאפילו ע״פ יכול הוא לומר אביא ראיה שנתחייב לי בב״ד שלי ובכ״ש באותו ב״ד עצמו שהם עצמן משגרין אחר הלקוחות ומזמנין אותן לדון עמו שכבר נתחייב לוה ואין לו נכסים ועוד שזו היא בידנו בראיה גמורה מהיא שמעתא דגט פשוט שהמלוה אומר הלוקח שטרפו ממנו בקחו מיד הוא הולך אצל לקוחות מאוחרין ודן עמהם וב״ד מחייבין אותו לפרעו ואין יכולין לומר לו לך אצל לוה או אצל מוכר וכשיתחייב לך אצל ב״ד ויהא בידך טרפא על לקוחות שלו הרי אנו פורעין והיינו דאמרינן התם אדהכי והכי שמט ואכיל פירי אלמא ב״ד מחייבין את הלקוחות ואין מבתינין עד שיעמוד מוכר בדין ויתחייב לו אלא לקוחות כמו כן וכן הלקוחות כלוה עצמו מדמקשינן התם א״ה שטרי הלואה נמי ומפרקינן אמרינן פייסיה בעל הבית בזוזי לומר שהן עצמן יהו מחזירין אדריו • הא למדת שאין שטר אדרכתא מעכב וכן טרפא לצרכו של טורף נכתב שבא ישתכח הדבר בבית דין אחר • וכן ההכרזה כדי שיאבל פירות מכי שלמא אכרזא מקמי דלכתוב אחלטאתא אבל אם ראו שלא לכתוב אותן אין כותבין ע״כ :

גדולי ספר חלק ז התרומות תרומה

ה״ז א גרסינן

בב״ק אמר רבא מקיימין את השטר וכו׳ בלף קי״ב ע״ב • ואיפליגו ז״ל בפירושה • ברש״י ז״ל כתב מקיימים את השטר היו עושים החתומים מבקשים לילך למלינת היס מדינת מלוה לב״ד וכו׳ והקשו עליו בתוס׳ דא״כ אמאי נקט קיום השטר הא אפילו קבלת עדים אמר נמי לעיל בבכה״ג מקבלין שלא בפני ב״ד והוסיף הרב המאקי ז״ל להקשות בשם הרא״ש ז״ל דבגמ׳ פליג ר׳ יוחנן בהא וכלמבקשי׳ לילך קבל׳ מיניה ר׳ יוסי בר חנינא לפיכך פירשו לאפילו בתין רוצין לילך מקיימין משום דבקיו׳ שטרות היקלו חכמים לכתחלה עדות ב״ד ל״ד למי וכהעלו אחרוני הפוסקי׳ ז״ל • והרב ז״ל בב״י רצה להליץ בעל רש״י ז״ל וכתב בת״מ סי׳ מ״ו ו״ל דלעניין קבלת עדות בעינן דשלחו ולא בא שהלי עדיו רוצים לילך למ״ה כלמפורש בדברי ההו׳ שם ובקיו׳ שטרות בעדיו רוצים פתם וכו׳ • וכתב עוד ואפשר שגם רש״י יולה לדברי הא׳ אלא לדלוגמא נקט כגון שהיו עדיו החתומים וכו׳ לומר לפיכך בתים לקיימו שלא בפני ב״ד אבל בלא טענה אף על פי שיכולים לקיימו שלא בפני ב״ד מ״מ אין ראוי ע״כ • ולי אפשר בטעם רש״י ז״ל דאמרינן בגמרא מקמי והכי אמר רב מקיימין את השטר שלא בפני בעל דין ורבי יוחנן אמר אין מקיימין את השטר שלא בפני בעל דין א״ל רב בשם ר׳ יוסי בר אבוה אסברא לך טעמיה דר׳ יוחנן אמר קרא והועד בבעליו ולא יאמרו אמרה תורה יבא בעל השור ויעמוד על שורו אמר רבא הלכת׳ מקיימין וכו׳ • ונראה להאי מקיימין וכו׳ דתפס רש״י ז״ל לאו מימרי׳ דרב הוא אלא מימרי׳ דרבא דסמיך ליה ואפי׳ עומד ולווח דמפרש רש״י ואע״פי שעומד בעל דין ולווח וכו׳ • וכוונתו לכיון דר׳ יוחנן פליג אדרב וס״ל דאין מקיימין ולעולם הלכה כר׳ יוחנן לגבי דרב • א״כ היכי פסק רבא דלא כותיה דאע״ג דנפיש חיליהו דאמוראי לפסוק נגד הכלל מ״מ הכא דאיתא ליה לר׳ יוחנן טעמא דקרא וכפי הנראה סברתו דמקיימין חלויה בסברתו דלעיל גבי מקבלין ובא בהא חלוק וכיון דבהכיא דאין מקבלין קיל״ן כותיה הכי נמי הוה לן למימר גבי מקיימין ע״כ פי׳ רש״י ז״ל דאמר רבא מקיימין את השטר שלא בפני בעל דין היינו ממש בגוונא דמקבלין עדות שלא בפני בעל דין דלעיל דהיינו בחד מהנך גווני דהתם • הכא נמי מקיימין את השטר דקאמר רבא היינו בעדיו מבקשין וכו׳ וה״ה בחד מהנך גווני • ואלו ר׳ יוחנן דקאמר אין מקיימין את השטר שלא בפני בעל דין היינו בלא שום סבה • לייקא נמי דקאמר רבא הלכה מקיימין את השטר כו׳ ולא קאמר הלכה כרב • ואולי גם רש״י ל״ג בדברי הלכתא אלא מקיימין וכדברי׳ והיינו משום דבהא לא פליגי :

ב למדנו

מכאן שכל מי שלועק וכו׳ • מבואר הוא דקביעות זמן זה הוא מדין הגמ׳ מדברי רבא דקאמר ואי קאמר נקיט לי זימנא וכו׳ • ומכאן נתקשו לי דברי הריטב״א ז״ל בהביא הרב ז״ל סימן י׳ וז״ל וכתב עוד לא אמרו הגאונים לקבוע לו זמן אלא בשטוען בבריא ומכיי׳ המקום והעדי׳ אבל בשטוען בפק אין לחוש לדברין בלל ע״כ • ואתמהא היאך תלה בדברי הגאונים מה שהוא ענין ערוך : ומה שכתב רבינו בשם הרמב״ם ז״ל דלא לכל זה הוא בשנרא לב״ד שם ממש בדבריו וכו׳ • הוא בפ׳ כ״ב ממלוה וכתב על זה ה״ה ז״ל ונראה לי שרבינו מפרש כך מקיימין את השטר ונודין בו ואפילו עומד ולווח ולפעמים ממתינין בשאול זמן להביא ראיה ואז נוחנין לו ומחוך שלא פירשו חכמים זמן זה כמה הוא נראה שהניחו הדבר למראית עיני הב״ד לפי מה שהוא הענין ומכאן ג״כ שאם נראה להם שאין בדבריו ממש שאין שומעין לו וזהו אמרו אפילו עומד ולווח ומ״מ כתב רבינו שאם היה המלוה אלם חוששין לו ובכיולא בזה חשו שם בגמרא וכו׳ • והנה טעמו ז״ל דמחוך שלא פירשו זמן זה כמה נר׳ שהניחוהו לב״ד וכו׳ חקן אוהה הרא״ש ז״ל שכתב ומלא פי הגמרא שעור זה הזמן מסתמא שלשים יום כשעור זמן ב״ד ע״כ • אך אני תמיה מה״ה ז״ל שרצה לומר דלעת הרמב״ם ז״ל לפרש דאמר דקאמר ואפי׳ עומד ולווח היינו לענין הגבייה אחר הקיום כשנראה לב״ד שאין ממש בדבריו • והא ולאי לא אפשר דבהכיא כתב בסוף פ״ג מהלכות עדות בד״א בעדות ע״פ אבל בשטר מקיימין ב״ד לא את עדיו שלא בפני בעל דין ואפי׳ היה עומד ולווח ואומר שטר מזייף הוא עדי שקר הן פסולי עדו׳ הן אין מסגיחין בו אלא מקיימין את השטר ואם יש לו ראיה לפסול יפסול ע״כ • אלמא לדיליה פירושא דאפי׳ עומד ולווח הוא קודם הקיום אומר אל תקיימוהו אין מסגיחין בו אלא אע״פ שלווח מקיימין אותו • ולאו מטעם שנראה לב״ד שאין ממש לדבריו נגעו בה כדברי ה״ה • ומה שרצה ז״ל לומר דלמה הרמב״ם ז״ל לא נראה לדין שאין בדבריו ממש אין שומעין לו • מלחזיכן דלא פירשו רבנן שום זמן והניחוהו לפי הענין וכו׳ • נראה שהטו׳ ז״ל לא הבין כן • דהא סברתו של הרמב״ם

חלק ז

א גרסינן

בב״ק פרק הגזל בתרא אמר רבא מקיימין את השטר שלא בפני בעל דין ואפי׳ עומד וצווח ואי אמר נקוטו לי זמנא עד דמיתינא כהדי ובדעו׳ ליה לשטרא יהבינן ליה ואי אתא אתא ואי לא אתא יהבינן ליה זמנא שני ודמישי ושני ואי לא אתא כתבי׳ בתיחא עליה ומשמתי׳ ליה ומשהינן ליה השעין יומין תלתין קבאין לא נהתינן לנכסי דאבדינן דילמא קא טרח בזוזי דמיקף תלתין אבצעי לא נדתי׳ לנכסיה דאבדינן דילמא לא אשכח למיקף וקא טרח בזוזי ומיבן ת״תין בהראי לא נדתינן לנכסי דאמרי׳ דילמא לוקח גופיה קא טרח בזוזי אשלמו תשעין יומין ולא אתא כתבינן אדרכתא אנכסיה ועושין כל הסדר שכתוב למעלה :

ב למדנו

מכאן שכל מי שצועק לפנינו כשתבעו בעל דינו ואומר שטר זה שנתקיים לפניכם שטר מזוף הוא ואביא ראיה ואבטלנו ועדי בבקום פלו׳ ופלו׳ בודאי קובעין לו זמן להביא ראיותיו ועדיו ואין

Digitized by Google

הרמב"ם שלא קבע ל' יום אלא כדי שיבא עליו אינה מוסכמת מכל הפוסקים • דהמרדכי ז"ל כתב בפ' זה בורר ואם טענו יש לי עדים בארץ רחוקה אפ"ה אין נותנין לו זמן אלא שלשים ופורע חובו מיד ואם יביא עדים יחזיר לו מעותיו לאם לא כן לעולם יתקהו ע"כ • והא דאמרי' בשבל לדיין שאין ממש בדבריו לדברי הרמב"ם לא"כ מאי איריא טפי משלשים יום הא אפי' הל' עצמם לא יהבינן ליה • אלא דאמרי על הסתם קאמר והם הם דברי הטו' שכתב בריש סי' וי"ו אמר אח' מבעלי דינין יש לי עדים ושאל זמן להביא נותנין לו זמן שלשים יום ולא יותר וכו' • דהוסיף לו ולא יותר למימר דאפי' אומר שעדיו רחוקים אין נותנין לו זמן יותר וכן יש להוכיח מדברי הרא"ש ז"ל בכלל פ"א • מעתה מה שכתב הטור ז"ל סימן נ"ל טענה לוה מזויף הוא תנו לי זמן שיש לי עדים לפסול שטרו נותנין לו זמן שלשים יום וכו' פסיטא דאע"ג דלא פי' ולא יותר מ"מ סמיך אמאי לכתב סי' וי"ו וכלי ספק לכוונתו דאין נותנין לו אלא ל' יום בלבד אע"ג דנראה לב"ל שלריך יותר מפני שטוענ שהם במקום רחוק ועוד הביא הטור ז"ל וסמך עניו לו וכתב הרמב"ם אם ירצה לדיין שיש ממש בדבריו וכו' • ומלא פליג עליה משמע דסבר כותיה דהא • ואם איתא דעניו זה לאם רצו ב"ל שאין ממש בדבריו אין מועיל לו תלוי במה שהזמנ"כ מוטל לב"ל • א"כ הטור שסובר שלא הניחו הזמן למרחוק הב"ל אלא הוא כסתם זמן ג' יום אין לו מקום לדין האחר של הרמב"ם ולא היה לו להביא מחלת דברי הרמב"ם שאמר נותנין לו זמן בסתם שהוא הפך מדברתו אלא ודאי נראה דסבר דמאי דכתב הרמב"ם קובעין לו זמן וכו' • הוא סתם כלשון הגמרא וסתמו כפירושו דהוי זמן ב"ל ל' יום • אי אפילו נאמר שכוונתו על הזמן הנראה לב"ל מ"מ מביא כל לשונו מפני הדין שאחר לאו הא בהא תליא אלא טעמא דמסתבר הוא לאם נראה לדיין שטען טענות של דופי אומרים לו זיל שלם וכו' • כי נלמוד כן מאותה שאמרו גבר' אלמ' הוא • ובלי ספק לא גרע זה מדין מרומה הנאמר בכמה זוכתי • **וא"ת** לסברת הטור להכא יהבינן ליה זמן ב"ל ולא יותר דמשמע אפילו אמר לעדיו רחוקים כדאמרינן • מאי אלא מאותה שכתב בסי' ק' בלוה שאמר הריני משלם קבעו לי זמן שאלוה או אמשכן וכו' נותנין לו זמן ל' יום • ומייתי בסמוך תשובת הרי"ף ז"ל הזמן לפי רחוק הדיין אם ירצה לו שלא יבפיק יוסיף וכו' • י"ל דשאני התם דלא אפשר בלאו הכי לכיון דרוחה הב"ל שאינו יכול למכור או לגלות אלא ביותר משלשים יום ע"כ לריך שיתנו לו הזמן שיצטרך שאם יתנו לו בגמלוס הל' מה יועילו הרי הוא אינו יכול למכור ואם יכריחוהו למכור בפחות יפסידוהו כמה שא"א לתקן • אבל הכא בחובע זמן לאורעי שטרא כי יהבינן ליה מלתין יומין לא מפסדינן ליה מידי דאע"ג דעדיו רחוקים מ"מ אם אח"כ יביא ראי' יחזיר לו מעותיו כדברי המרדכי יומ"ה לא יהבינן ליה טפי • ועוד אפשר לומר על כל האמור ובתקון דברי הטור שמביא כל לשון הרמב"ם שיהיה כפשוטו שנותנין לו זמן הנראה לב"ל • וגם להסכים הסברו שלא יחלוקו המרדכי והטור עם הרמב"ם ז"ל בשלקלק בלשונו לכאורה נראה שהוא סותר את עצמו שכתב אם נראה לדיין שיש ממש בדבריו קובעין לו זמן ואם נראה להם שאינו בא אלא בעלילות ובטענות של דופי אומרים לו שלם וכו' • ומלקאמר מעיקרא אם נראה שיש ממש בדבריו • משמע שלריך שיראה הדיין איזו אמתלא הא לו סמך בדבריו להורות שיש בהן ממש • הא בסתם שאינו רואה בהם כלום לומר שיש ממש במה שטוענ • אין קובעין לו • אעפ"י שאינו מוצא בהם ג"כ עלילה ודופי • ומלקאמר בתר הכי ואם נראה שאינו בא אלא בעלילות ובריס וטענות של דופי אומרים לו שלם וכו' • משמע דדוקא מפני שנראה להם שהם טענות של דופי • הא בסתם שאין נראה שהם טענות של דופי אעפ"י שאין בהם ממש נותנין לו זמן • על כן אפשר דג' חלוקות בדבר הא כשאומר הנתבע שיש לו עדים או ראיה במקום פלוני והדיין רואה ומכיר שיש בדבריו ממשות אז קובעין לו זמן להביא עדיו להיותו הזמן שיראה לב"ל שיספיק להביא העדים אפי' מרחוק אעפ"י שלצטרך זמן הרבה והב' דהיכן זה שרואה הדיין ומכיר שיש דופי בטענתו אז אין נותנין לו שום זמן כלל לא הרבה ולא מעט: וזה כשהוא אומר בסתם שיש לו עדים לזייף השטר ואין לדיין נטייה בדבריו לא לזכותו ולא לחובתו • אז קובעין לו זמן ב"ל בסתם שהוא ל' יום ולא יותר אפי' יאמר שעדיו רחוקים וכזה אמרו הטור והמרדכי שאין מוסיפין וגם הרמב"ם ז"ל יכ"ש עמהם • וגם במה שאמר הרמב"ם לאם נראה לדיין שיש ממש בדבריו קובעין זמן וכו' דהיינו אפילו טפי משלשי' גם הטור והמרדכי יסכימו בזה • וזהו מאי לכתב הטור סי' ק' בשם הרי"ף ז"ל • וכזה הכל עולה כהוגן: גם כתב שאחר שמניחין הממון וכו' • מה שסיים הרי"ף ז"ל אכל אם נראה להם שיש ממש בדבריו קובעין לו זמן ל' יום וכו' • אלא בותבין עליו פתיחה ומשמתין אותו ויהא בנדויו תשעים ואחר הצ' כותבין אדרבתא על נכסיו ובזה נאריך יותר למטה • וכתב הר"ר משה ז"ל שכל זה הוא כשנראה לבית דין שיש ממש בדבריו אבל אם נראה לדיין שאין ממש בדבריו ושאינו בא אלא בעלילות דברים ובטענות של דופי אומר לו שלם ואחר כך אם יש לך ראיה יחזיר לך המלוה מה שנטל ואם היה המלוה אלם ושמא אינו יכול להחזירו מידו מניחין על ידי שליש וכמוהו פסק הרי"ף ז"ל בתשובותיו גם כתב שאחר שמניחין הממון ביד שליש יש לנו לומר לנתבע אם לא תביא ראיה תך מכאן ועד זמן פלוני יתן הממון למלוה אבל אם נראה להם שיש ממש בדבריו קובעין לו זמן ל' יום ואין מוציאין ממנו כלום עד שיגיע הזמן ע"כ:

ג ודע דלמ"ד מרענא לשטרא כי כתבינן אדרבתא אנכסי' דוקא אמקרקעי אבל אמטלטלי לא אלא א"כ דהוא בפני הלוה • בדאיתא בספר המקח ובדגר' אבל אמטלטלי לא דילמא שמיט ואכי' לדהו ומירתי האיך פהדי ומרע לשטריה וליכא לאשתלומי מיניה ואע"ג דאירת ליה למרוה קרקעות חייש' שמא בסיף ובי מייתי לא משכח מאי דגבי מיניה ומסתברא דבתר ל' יום אף על גב דלא כתבינן אדרבתא אמטלטלים מיהו יהבינן להו ביד שליש וקבעינן בהדיה זמן הראוי לבירת דין ואי מו"ע ליה בגו ההוא זימנא לחיי ואי לא יהבינן ליה בידא דמלוה וכן הורו הראשונים:

ד ואף בקרקעות אי הוי גברא אלמא מלוה דאי נחית בגויה אע"ג דמרע ליה שטריה לא מצי לסלוקי מיניה ראוי לאחר האדרבתא

לא שייך בה הוצאה מידו והיה לו לומר אין נותנין אותו למלוה כדקאמר מעיקר' אם לא תביא ראיותיך מכאן ועד זמן פלוני יותן הממון למלוה וכו' בשופן אלא יבענא מה מידון בהאי ליסנא:

ג ודע דלמאן דאמר מרענ' לשטר' וכו' • מבואר הדבר לנראה מדברי רבינו ז"ל דמה שאמרו בגמ' וכי כתבינן אמקרקעי אכל אמטלטלי לא וכו' היינו אמאן דאמר אחיל ומרענ' וכו' דאדרבת' אכתבינ' ליה בתר ל' יום לא כתבינן אמטלטלי • וגם מדברי הרמב"ם ז"ל מוכח הכי • אמנם הרא"ש ז"ל נראה שהבין פשטא דמשמעתא בגוונא אחרינא שכתב וז"ל וה"מ דכתבינן לאחר אפקדון וכן אמלוה אי אמר לא אחיל' אמקרקעי אבל אמטלטלי לא כתבי' לאחר דילמ' שמיט להו מלוה ואכי' ומייתי האיך שהלי ומרע לשטר' וליכא לאשתלומיה מיניה • ואפי' איתי ליה למלוה קרקעות לא כתבינן אדרבת' אמטלטלי לאחר לחייבינן דילמ' איכסיף ליה קרקעותיו ע"כ • ומדקאי' למימר כ"כ זימני מלא לאחר משמע לכאורה דכותבו דזוק' היכא דכתבינן אדרבת' לאחר אז לא כתבינן לה אמטלטלי משום דכיון דאין שם שום זמן להבי' ראיה לאורעי אי' לאחר למיתב דילמ' בתר הכי משכח לאורעי ולא אהני ליה אבל היכא דכבר נתנו לו זמן וגם אחר הזמן עברו שני וחמשי ושני ועוד ל' יום אז כתבינן אפי' אמטלטלי דהו ליכא למיתב למילי דאי הוה ליה ראיה לסתו' הוה מייתי לה בכל אלו הזמנים כך נראה מדברי הרא"ש ז"ל • ופעמו מדאמרינן בגמ' וה"מ דאמר אחיל' אכל אמר לא אחיל' לאלחר כתבינן וה"מ דמלוה אכל בפקדון לאלחר כתבינן וכי כתבי' אמקרקעי וכו' ומשמע ליה ז"ל דהאי וכי כתבינן אמקרקעי וכו' • אמאי דשל"ק קאי דהיינו בענין דלאלחר ואולי דקדק כן מדקאמר סתם וכי כתבינן אמקרקעי וכו' ובתר הכי קאמר וכי כתבינן אדרבת' מודעינן וכו' • ולא קאמר בסתם וכי כתבינן מודעינן זכו' כבאידך • משמע דהאי דקאמר וכי כתבינן אמקרקעי היינו מאי דסיים לומר כתבינן לאלחר עלה קאמר דכי כתבינן כן הוא באמקרקעי וכו' • אבל בתר הכי דקאי אאדרבת' לעלמ' מ"ה קאמר דכי כתבינן אדרבת' מודעינן וכו' • ואם הדבר כן דדברי הטור ז"ל הם תמוהים אלא שכתב בסימן כ"ג כתב הרמב"ם הא דאין כותבין אדרבתא באמטלטלין כשהוא נשמט ואומר אחיל' אבל כשהוא אומר לא אחיל' כותבין אף באמטלטלין וא"א הרא"ש ז"ל לא חלק בזה ע"כ • והוא תימא היכי קאמר דהרא"ש לא חילק בזה לשמע דלדידיה שניהם שוים • והרי הוא ז"ל ביאר דהיינו היכא דכתבינן לאלחר • דמשמע דכשאר אדרבת' דעלמ' ליכ' שום חילוק בין קרקע לאמטלטלין • ושמא אפשר לומר דסובר הטור ז"ל דהאי דלאלחר לנקט הרא"ש ז"ל היא לרבותא לומר דלא מיבעיא היכא דקאמר אחיל' ומרענא דפשיטא דלא כתבינן אמטלטלי דהא קאמר מרענא ואיכא למיתב דילמא וכו' אלא אפי' באומ' לא אחיל' דמלא קאמר מרענ' לשטר' משמע דליה ליה שום ראיה לאורעי אפי' הכי לא כתבינן אמטלטלי דילמ' משכח וכו' • ועכ"כ זה יקשה האי לישנא דא"א הרא"ש ז"ל דלא חילק דמשמע שלא מצא בדבריו שמביא חלוק הרמב"ם ז"ל ואדרב' היה לו לומר דבהדיא כתב שלא כסברתו דאף בלא אחיל' אין כותבין • דבר לכל זה ודאי הוא לותק כי פשט לדברי הרא"ש ז"ל מורה כדאמרינן:

ד ואף בקרקעות אי הוי גברא אלמא וכו' • הרי"ף והרא"ש ז"ל השמיטו ענין זה דמשהינן תריסר ירחי שתא לגברא אלמא ולא

ולא הביאו ההיא למר אחא • ואפשר לכיון למייתו ההיא למטלטלי לאין כותבין עליהו מטעמא דלילמא שמיט • דאלמא כל היכא דאיכא למיחש שמא לא יוכל הלוה להודיע מידי המלוה בחר המרע לשטר לא כתבינן • א"כ ממילא משמע דה"ה נמי כשהמלוה אלם ולא יוכל להודיע מידו • עבדינן כל כולהו לאפשר להודיעו ללוה ושהין הזמן שילטרך • ואולי בזה נמצא טעם למה שכתב הטור ז"ל וכן בקרקעות אם המלוה אלם ולא יוכל הלוה להודיע מידו אחר שיפסל שטרו מאחרין את האדרכתא עד שיודיעו ללוה אפילו אם רחוק מכאן הרבה ע"כ • והרי בגמר' לא קאמר אלא תריסר ירחי שתא ומנא ליה לטור ז"ל לומר אפי' אם הוא רחוק מכאן הרבה • אלא משום לכיון לחזיקן להרי"ף והרא"ש אביו ז"ל לא מייתו הכי' לגבר' אלא' משום דסמכי אהכי' דמטלטלי"ק נרא' לאזלינן בחר טעמא' וכיון דעקר הטעם הוא כדי שיוכל הלוה לפסול שטרו בזמן שיועיל לו ולא יסאר המלוה מוחזק דמה שאינו שלו • ומיל' משמע דמוחכין לו כל הזמן הצריך עד שיודיעוהו מה לי מעט ומה לי הרבה' לאי לא תיא' הכי מה יועילו חכמים בתקנת' והכי' לתריסר ירחי שתא לאתמר בגמר' היינו משום דמעשה שהיה כך היה לממקום מר אחא שהיה מקום המלוה עד כי חוזאי שהיה שם הלוה הוה סגי בתריסר ירחי וה"ה לאי הוה לריך טפי יהבינן ליה טפי • והרב ז"ל בב"י כתב על דברי הטור ומשמע התם בגמ' דלא משהינן ליה כולי האי אלא היכא דשכיחי שיירתא אבל לא שכיחי שיירתא לא משהינן ליה ומשמע נמי דאפי' היכא דשכיחי שיירתא דלא משהינן ליה אלא עד תריסר ירחי שתא אבל יותר לא משהינן ליה אלא עד תריסר ירחי וה"מ בשמטא דלילה אלא דבר אחר מפני שהעם טרודין במועדות • ואיכ' למילק דבשלמ' לרש"י ז"ל כיון דטעמא' הוי מפני הקציר והבציר מיה כל חדש ניסן וכל חדש תשרי אית ליה חד ליל' אפילו אחר המועדות שכל חדש מאלו זמן קציר ובציר הוא • אבל להרמב"ם ז"ל שהו' משום טרד' המועדות למה אין קובעין בכל החדש מסתייה בימים שקודם המועדות שהעם טרודים להכין למוע' אבל לאחר המועד ליקבעו • ושמ' אפשר לומר דגם אחר המועדות איכ' טירחא' להכניע ולשמור הכלים ודברים אחרים שהכינו לצורך המועד • אך קשה לפי גירס' הרי"ף ז"ל שכתב לא ביומי ניסן ולא ביומי תשרי וכו' • וכתב הרב ז"ל בב"י סי' ה' דזה כפי טעמו של הרמב"ם ז"ל שהוא מפני טרדת המועדות דאלו לטעמו של רש"י אינו טעין לכיון וכו' • ואתמה אני מפני הטרד' תינח תמשה ימים קודם עצר' אבל כ"כ או כ"ג ימים אחר הז"ט מה טרד' איכ' שלא יקבעו • ותו תמיהא לי לדעת הרי"ף ז"ל אי ניסן ותשרי וכיון כי הדדי נינהו דאית בהו כל המועדות מאי קאמר הו ולא מעלי יומא טבא הא אפי' כמה יומי מקמי מעל' יומ' טבא לא קבעינן מדאם החדש והא תו ליכ' סוס מעלי יומ' טבא בלאו הכי אית' אלא ערב ר"ה בלבד והיכי נימ' בשתם במעלי יומ' טבא בשביל ר"ה בלחוד ולאי ה"ל למימר ולא בערב ר"ה • ע"כ נראה להרי"ף ז"ל מאזל בסיעתא דרש"י ז"ל דטעמ' מפני הקציר והבציר ועל הרוב יומי ניסן הוא זמן קציר שעורים ויומי תשרי זמן הבציר ומקר' אלא הוא חדש האחרי' ותג הקציר וחג האסיף •

וכיון דטעמ' הוי מפני הקציר והבציר ממיל' אית לן למיזל בהא כפי המקום וכפי הזמן כי יש מקומות שאפי' כל חדש ניסן אינו זמן החמל' קציר שעורים וכן בשל חטים בתשרי • וכן יש שנה אחת שממהרת ושנה שמאחרת • וע"כ כשהו' זמן טרדת קציר ובציר אין קובעין ובשאינו זמן קובעין לאמאי נעשה עינוי הדין בלא שום סבה • אבל לעולם בכל מעלי יומ' טבא אין קובעין מפני שהעם טרודים בהכנת ארבי י"ט • וכתב הטור ז"ל בשמיטת ה' בשם הרמ"ה ז"ל דאין קובעין זמן בניסן ותשרי ה"מ לבוא מעיר לעיר אבל מי שהוא בעיר קובעין לו זמן ודנין אותו ע"כ • ובברי רואים אנין ז"ל • ואם דקאמר בגמר' אבל מניסן לבתר יומי ניסן ובתשרי לבתר תשרי קבעינן אית' הו ממעלי שבת לבתר שבת לא קבעינן מ"ט בעינן לתיה לשבת טרידי:

ואפשר לי לסיועי מהכ' לגירסת הרי"ף ז"ל דכיל סיון בהדי ניסן ותשרי מלקאמר ולא ממעלי שבת' לבתר מעלי שבת' אלא קאמר ממי ולא ממעלי יומ' טבא לבתר יומ' טבא דחד טעמ' הוא ונפק' מינה למעלי יומ' דערבת' • אלא ודאי נראה דהא לא שייך בשום מעלי יומ' טבא לבבלהו ליכ' קביעות זמן בכל החדש • והך דהכי' אית' יתבאר לקמן בס"ל:

ח"ח א האי שלחת דבי ליכ' מהימן וכו' • בדף קי"ב וז"ל הרמב"ם ז"ל בפ' כ"ה מהלכות סנהדרין אסור לנהוג קלות ראש בשליח ב"ד והרי השליח נאמן כשנים לענין הגלוי שאם אמר פלוני הקלני או הקלה הדיין או לא ראה לבא לדין משמתין אותו על פיו אבל אין כותבין פיתח' עליו עד שיבאו שנים ויעידו שנמנע לבא • וכתב ע"ז הרב ז"ל בב"מ ויש לתמוה לכיון לאומר פלוני הקלני משמתין אותו על פיו מאי רבותיה לרב המגיד מאן דאמר שליח דבי ליכ' הא שמת' לחמיר' מגיד' מחייב ושמ' י"ל שמלבד השמת' הוה מגיד ליה ואפשר לדייק כן מל' רבינו שאחר שכתב שאם אמר פלוני הקלני או הקלה הדיין וכו' משמתין אותו על פיו כתב וכל המצער שליח ב"ד מכין אותו מכת מרדות משמע דהכי קאמר אם אמר פלוני הקלני וכו' דינו שמשמתין אותו ואם רצו ב"ד להחמיר עליו ולהכות אותו מלבד השמת' הרשות בידו ועוד י"ל שפלוני הקלני לא נקט ליה דהדי הכי לענין השמת' אלא לענין שהוא נאמן כשנים עכ"ל •

ומה שרצה לומר ז"ל שמלבד השמת' הוה מגיד ליה הוא דבר זר שיהי' נעשה בחדתי בגוף ושמת' • ועוד קשה לדי תרוייהו איתנהו מ"כ בהתי' לסוף קדושין דשמתיה רב יהודה לההו' גבר' וקאמר לרב נחמן דשמתיה משום לעיגר שליחת' לרבנן • אמאי לא נגדיה נמי מלבד השמתא להיה

האדרכתא עד תריסר ירחי שתא עד דאזיל שליחא ואתי שליחא בדגרסינן רבינא שהייה לאדרכתא דמר אחא עד תריסר ירחי שתא ואמרינן עלה ההוא איניש אלמא הוה דלא הוה אפשר לאפוקי מיניה אבל אינש אחרינ' כשבותבין האדרכתא מודיעין אותו ללוה תחלה אם הוא קרוב לנו בדגרסינן:

ה וכי כתבינן אדרכתא מודיעים ליה וה"מ בקרוב אבל ברחוק לא וכמה מקום קרוב לב"ד כדי שילך שליח ב"ד בשלישי בשבת ויבא ביום רביעי ואיהו קאי בבי דינא ביום חמשי היה רחוק יותר מזה שהוא מהלך שני ימים אין צריך להודיעו:

ו ותו גרסינן פרק הגוזל עטא אמר רבא יהבינן זמנא אפומא דאתתא ואפומ' דשכני פי' שולחין ללוה ואומרים לו שיהא מזומן לבעל דינו ליום פלוני ושולחים דברים הללו ע"י אשה ההולכת לפי דרכה אצל הלוה וסומכי עליה שעשתה שליחותה ואי לא אתי מחזיקים ליה בטרבנות ומשמתינן ליה ולא אמרינן אלא דלא אתיה במתא פי' שאין הלוה מצוי במדינה זו עכ"ד אבל אם היה במתא לא משמתינן ליה מ"ט אימור שליחא אשבחיה וא"ל פי' חיישי' שמא לא עשו שליחות' אשה והשכני' להודי' לו מצות' דאמרי בנפשיהו אולי ביון שהוא בעיר שליח ב"ד מצא אותו ואמר לו וסמכו בזה ולא אמרו לו שליחות' והו' גם הוא לא פשע בשלא בא ולא אמרינן אלא דלא חליף אבבא דבי דינא אבל חליף אבבא דבי דינא לא משמתינן ליה אפומיהו מ"ט דילמא לא אמרי ליה סבור שליחא דבי דינא אשבחיה ואמר ליה ולא אמרינן אלא דאתא ביומיה אבל לא אתי ביומיה לא משמתינן ליה מ"ט חיישינן דילמא אשתלי ולא א"ל:

ז ואמר רב לא קבעינן זמנא לא ביומי ניסן ולא ביומי תשרי ולא במעלי יומא דשבתא ולא במעלי יומא טבא אבל מניסן לבתר ניסן ומתשרי לבתר תשרי קבעינן כלו' נאמר להם שיהיו מזומנין אחר ניסן לבא וכן כל אחד ואחד ותו גרסינן התם ההיא איתתא דאזמנוה לדינא בצפרא ובפניא כתבו עליה פתיחא ומפרש טעמא דאיתתא כיון דשביחא במתא מעיקרא מורדת הות ומגדין אותה:

חלק ח

א גרסינן בפ' הגוזל אמר רבא האי שליחא דבי דינא מהימן בבתרי וה"מ לשמתא אבל לפיתחא דממונא לא שרינן ליה

ב יהבינן לא קבעינן זימנ' לא ביומי ניסן וכו' שם ופי' רש"י ז"ל אין מזומנין אלא לניסן ותשרי שהן זמן קציר ובציר והרמב"ם ז"ל בפרק כ"ה מהלכות סנהדרין נתן טעם אחר מפני שהעם טרודין במועדות • ואיכ' למילק דבשלמ' לרש"י ז"ל כיון דטעמא' הוי מפני הקציר והבציר מיה כל חדש ניסן וכל חדש תשרי אית ליה חד ליל' אפילו אחר המועדות שכל חדש מאלו זמן קציר ובציר הוא • אבל להרמב"ם ז"ל שהו' משום טרד' המועדות למה אין קובעין בכל החדש מסתייה בימים שקודם המועדות שהעם טרודים להכין למוע' אבל לאחר המועד ליקבעו • ושמ' אפשר לומר דגם אחר המועדות איכ' טירחא' להכניע ולשמור הכלים ודברים אחרים שהכינו לצורך המועד • אך קשה לפי גירס' הרי"ף ז"ל שכתב לא ביומי ניסן ולא ביומי תשרי • וכתב הרב ז"ל בב"י סי' ה' דזה כפי טעמו של הרמב"ם ז"ל שהוא מפני טרדת המועדות דאלו לטעמו של רש"י אינו טעין לכיון וכו' • ואתמה אני מפני הטרד' תינח תמשה ימים קודם עצר' אבל כ"כ או כ"ג ימים אחר הז"ט מה טרד' איכ' שלא יקבעו • ותו תמיהא לי לדעת הרי"ף ז"ל אי ניסן ותשרי וכיון כי הדדי נינהו דאית בהו כל המועדות מאי קאמר הו ולא מעלי יומא טבא הא אפי' כמה יומי מקמי מעל' יומ' טבא לא קבעינן מדאם החדש והא תו ליכ' סוס מעלי יומ' טבא בלאו הכי אית' אלא ערב ר"ה בלבד והיכי נימ' בשתם במעלי יומ' טבא בשביל ר"ה בלחוד ולאי ה"ל למימר ולא בערב ר"ה • ע"כ נראה להרי"ף ז"ל מאזל בסיעתא דרש"י ז"ל דטעמ' מפני הקציר והבציר ועל הרוב יומי ניסן הוא זמן קציר שעורים ויומי סיון הוא זמן קציר חטים ויומי תשרי זמן הבציר ומקר' אלא הוא חדש האחרי' ותג הקציר וחג האסיף •

וכיון דטעמ' הוי מפני הקציר והבציר ממיל' אית לן למיזל בהא כפי המקום וכפי הזמן כי יש מקומות שאפי' כל חדש ניסן אינו זמן החמל' קציר שעורים וכן בשל חטים בסיון • וכן יש שנה אחת שממהרת ושנה שמאחרת • וע"כ כשהו' זמן טרדת קציר ובציר אין קובעין ובשאינו זמן קובעין לאמאי נעשה עינוי הדין בלא שום סבה • אבל לעולם בכל מעלי יומ' טבא אין קובעין מפני שהעם טרודים בהכנת ארבי י"ט • וכתב הטור ז"ל בסימן ה' בשם הרמ"ה ז"ל דאין קובעין זמן בניסן ותשרי ה"מ לבוא מעיר לעיר אבל מי שהוא בעיר קובעין לו זמן ודנין אותו ע"כ • ובברי רואים אנין ז"ל • ואם דקאמר בגמר' אבל מניסן לבתר יומי ניסן ובתשרי לבתר תשרי קבעינן אית' הו ממעלי שבת לבתר שבת לא קבעינן מ"ט בעינן לתיה לשבת טרידי:

ואפשר לי לסיועי מהכ' לגירסת הרי"ף ז"ל דכיל סיון בהדי ניסן ותשרי מלקאמר ולא ממעלי שבת' לבתר מעלי שבת' אלא קאמר ממי ולא ממעלי יומ' טבא לבתר יומ' טבא דחד טעמ' הוא ונפק' מינה למעלי יומ' דערבת' • אלא ודאי נראה דהא לא שייך בשום מעלי יומ' טבא לבבלהו ליכ' קביעות זמן בכל החדש • והך דהכי' אית' יתבאר לקמן בס"ל:

ח"ח א האי שלחת דבי ליכ' מהימן וכו' • בדף קי"ב וז"ל הרמב"ם ז"ל בפ' כ"ה מהלכות סנהדרין אסור לנהוג קלות ראש בשליח ב"ד והרי השליח נאמן כשנים לענין הגלוי שאם אמר פלוני הקלני או הקלה הדיין או לא ראה לבא לדין משמתין אותו על פיו אבל אין כותבין פיתח' עליו עד שיבאו שנים ויעידו שנמנע לבא • וכתב ע"ז הרב ז"ל בב"מ ויש לתמוה לכיון לאומר פלוני הקלני משמתין אותו על פיו מאי רבותיה לרב המגיד מאן דאמר שליח דבי ליכ' הא שמת' לחמיר' מגיד' מחייב ושמ' י"ל שמלבד השמת' הוה מגיד ליה ואפשר לדייק כן מל' רבינו שאחר שכתב שאם אמר פלוני הקלני או הקלה הדיין וכו' משמתין אותו על פיו כתב וכל המצער שליח ב"ד מכין אותו מכת מרדות משמע דהכי קאמר אם אמר פלוני הקלני וכו' דינו שמשמתין אותו ואם רצו ב"ד להחמיר עליו ולהכות אותו מלבד השמת' הרשות בידו ועוד י"ל שפלוני הקלני לא נקט ליה דהדי הכי לענין השמת' אלא לענין שהוא נאמן כשנים עכ"ל •

ומה שרצה לומר ז"ל שמלבד השמת' הוה מגיד ליה הוא דבר זר שיהי' נעשה בחדתי בגוף ושמת' • ועוד קשה לדי תרוייהו איתנהו מ"כ בהתי' לסוף קדושין דשמתיה רב יהודה לההו' גבר' וקאמר לרב נחמן דשמתיה משום לעיגר שליחת' לרבנן • אמאי לא נגדיה נמי מלבד השמתא להיה

Digitized by Google

להיה רלוי להחמיר עליו • ואין שום לל לומר לאה"ל לנגליה נמי אלא לחל מינייהו נקט • להי מינייהו הוי רבות' טפי מי שמת' אמאי קאמר בהאשה נקטית לרב מגיל לימת לשמית • ואי נגיל לימת לרב יהולה נגליה • אלא ולאי כל חלת באנפי נפשה היא וכן הבין הר"ן ז"ל להקשה בהאיש מקלש אהאי' לרב וז"ל ולאמרינן בפרק בתרא דמכילתין לרב יהולה שמתיה לההו' גבר' לאמר מאן הוא בר שוישקל לשקיל בשרא מקמי דידי אע"פ שהשמתא חמירא מנגילא כלאמרינן בפרק מקום שנהגו דבמערב' מימנו אנגיל' לגורב' מרבנן ולא מימנו אשמת' • האש הייגו טעמ' לפי שהיה מגנה ר"י עצמו ע"כ • לאלמ' נגיל' לרב הוי' לחול' ושמת' לרב יהולה הוא לחול' • גם בתירולו השני קשה טוב' להא קאמר הרמב"ם השלית נאמנכסים לענין הנשוי וסמיך ליה שאם אמר פלוני הקלני וכו' לאלמ' פלוני הקלני לענין נדוי קאמר • ותו חמיהא מילתא ובהא גם לדברי הר"ן ז"ל נתקשו בעיני במאי דקאמר להאש היינו טעמ' לפי שהיה מגנה רב יהולה עצמו למשמע לאש לא היה מגנה אלא השלית לא מתחייב שמת' אלא נגיל' • והרי ההי' לעל כ"ל לבריס מנדין הוא מימר' בפ' מי שמתו ורמה שהיא מוסכמת וחל' מיינייהו הוא המבזה שליח ב"ל • ואש אית' לסברת הר"ן ז"ל דבשאינו מגנה הרב אינו חייב נדוי בלי לה חלת מהני כ"ל להא המבזה ת"ח הוא הראשונה • כלמיתיתי הרמב"ם ז"ל בפ"ו לה"ת המבזה התנא אפי' לאחר מיתתו וכו' ואי אפי' לאחר מותו כ"ש בחייו להיינו הוא לרב יהולה • ושמת הוא ז"ל מפיק הא ומכנים במקומ' חלת מהנך למייתי הראב"ל ז"ל והוא לותק שיחלוק עם הרמב"ם ז"ל ולא יזכיר לבריו • ומ"מ לדברי הרב ז"ל שפירש למאי דקאמר פלוני הקלני לא נקטיה לענין הנקוי הדבר תמוה מאד שיתחו' הרמב"ם לבריו שבהלכו' ת"ח למייתי הך המבזה שליח ב"ל • ובעקר תמיהתו ז"ל אפשר לי לומר לפלוני הקלני ומלטר לאו כי הדדי ניהו אלא כל חלת מילת' באנפי נפשה היא לבשאו מבזה השליח ב"ל מלל קלות ראש שאינו מתשיב לכלום היותו שליח ב"ל זה ולאי הוי אפקרות ויקר' שאש מבזה ומייב נדוי והיינו א' מהכ"ל לבריס לאמרינן המבזה שליח ב"ל משום לבזיון הוא עצמי בו ואה"קאמר הרמב"ם ז"ל אסור לנהוג קלות ראש בשליח ב"ל שאש אמר פלוני הקלני או הקלה הייגו וכו' • לאפקיה בלשון קלות ראש להורות עצמות הבזיון מלל היותו קל בעיניו ומעוט חשיבותו אצלו • אבל כשהוא מתמת מקרה כגון מתוך כעס וכיולת שמחכוין לנערו ולא מפני היותו נקלה בעיניו אז אין ענשו חמור מפני שאין זה עצמי בו אלא לרך מקרה ולפיכך אני בנגיל' • ומ"ה אפקיה בלשון מנער והיינו הוא לרב מנגיל וכו' • ומשום לבהה' לרב יהולה לשמתיה קאמר לשומר שליח' לרבנן לאלמ' לא הוה בזיון מפני קלות ראש אלא לנערו בעלמ' מ"ה הולרך הר"ן ז"ל לומר לאע"ג לא הוה אלא בזיון של נער נלהו מפני שבזה רב יהולה עצמו : עד לשיב זוזא לפחית' וכו' • כתב הרא"ש ז"ל בפסקיו מכאן לקלק ר"ש ז"ל אע"ג לחולה ברים זה בורר שאין הנתבע חייב לשלם לתובע ההוצאה שמוצ' כלי לתבעו לדין וכו' • ה"מ כשאינו מסרב לבא לב"ל אבל אש תבעו לדין ולא רצה לבא עמו לדין והולרך התובע להוצ' הוצאות לכופו שיבא עמו לדין חייב הנתבע לשלם כל אותן ההוצאות מלחזינן הכא שחייב ליתן שכר פתיחה שכתבו עליו שלא רצה לבא עמו לדין ע"כ • וע"ע רמיה זו לנו קומשעו כל האחרונים • ואני בעיני נתקשיתי על הוכחה זו לנכי לסכ' מיחייב הנתבע לתת שכר הסופר על הפתיח' מפני סרבנותו מ"מ מנא לן ההוצאות שעושה התובע ג"כ יחוייב הסרבן לפרע' לילמ' אלי לפתיח' לאו עליה לתובע רמי מעקרא לפרוטי לאו כל לרכתא' למיא שהיא לחוצלאו של תובע לוצאנ' אינו פרע לה אבל פתיח' להוי קנס לקנסי ליה ב"ל מפני סרבנותו • אלא לימ' לן לתובע פרע ליה מעקר' לילמ' בי לינא נופיה ממיס לכתבו מפני כבודם ולפיכך כשירלה הנתבע שיקרעוהו לריך שיפרע הוא שכר הסופר כיון שהוא לחוצלתו • אבל לעולם ההוצאות שעשה התובע אין לריך שיפרע הסרבן • והנה הרא"ש ז"ל בתשובותיו שלא בכלל קיז בתב אבל לפתיח' לא אלומר אבל לכתוב נדוי על לאובן אומכין על השלית וכו' שהרי כשיב' לאובן לב"ל להתיר לו נדוי לא יתירו לו על שיפרע לאובן שכר הסופר שנתן שמעון לסופר לכתוב נדוי על לאובן ומכאן לקלק הבינו מתיר ז"ל וכו' ע"כ ינראה לשמוש לקלוקו של מהר"ם ז"ל הקלי' לפרש שהתובע פנרע תשלה שכר הפתיח' והסרבן חוזר ופזרעו לתובע • ולא לאמר לזש שום הברת בגמ' ולרב' מלקאמר לבעי למיהב זוזי לספר' ולא קאמר זוזי לספר' משמע לשופ' גופיה קא פרע ואלו כבר נתנם התובע היה שייך יותר לומר למיהבר ליה זוזי לספר' : איבריא לכפי הגר' הרא"ש ז"ל לאגרים זוזי לספר' אלא זוזא לפתיח' • ומ"מ אין כאן הכרח לתלש ממנו ויקל אפוקי ממוכ' יועל קשה לי לאם אית' לעניין אהלורי זוזא לתובע עסקינן שכבר נתנו לסופר אמאי קאמר רבינ' לעניין פתיח' לא כתבינן כיון לממון' קא מחסר ליה וכו' • למה בכך הרי גם שאר הוצאות שהוצ' התובע אחר סרבנותו של נתבע מיחייב לשלומי' ואע"ג לכבר הוצ' אות' התובע אין הנתבע חייב לשלמ' אלא אחר שיבי' עליו על הסרבנות' וא"כ לענין פתיח' נמי אם ירצה התובע שיכתבוה למה לא יכתבו אותה והא' יפרע הספר •

ליה עד דיתיב זוזא דפתיחא לספרא :

ב ותו גרסינן אמר רבא האי מאן דנקיטי עליה שטר פתיחא בדלא אתי לדינא ואמר אתינא לא קרעינן ליה • על דלא צאית לדינא ואמר צייתינן מקרעינן ליה :

ג ותו גרסינן בפרק הגוזל וה"מ דאמר אתינא אבל אמר לא אתינא לאלתר כתבינן אדרבתא אנבסיה :

ד ותו

ומא"כ אם יבי' עליה על הסרבנות יחזיר לתובע ואם לאו לא יחזיר ופשיט' לליב' שום פסיל' בכתיב' הפתיח' אם יהיה הדין שיכתבוה ע"פ הסליח עצמו בלא עליה לכתיב' להפרע לא יפרע אלא בעליה כמו שאר הוצאות • אלא ולאי נר' לסתם פריע' הפתיח' עליה לסרבן גופיה רמי' והיא היא עקר הורלת סרבנותו • ומסתמ' הסופר רולה להפרע משכר טרחו אי בשע' קריעה כפי פי' רש"י והרא"ש ז"ל • אי בשע' כתיבה כלברי הרמב"ם ז"ל שכתב וכותבין עליו פתיח' ונותן שכר הסופר ובעת שיבא קורעין הפתח' וכו' וכיון דמ"מ לריך לפרוע הסופר • מ"ה קאמר אלא כתבינן אלא בעליה משום דממונ' חסריה • וכע' הוכח' מהר"ם ז"ל בל"ע :

ב ותו גרסינן האי מאן דנקיט' עליה שטר פתיח' וכו' • בלק קי"ב • והרמב"ם ז"ל בפרק כ"ה מהלכות סנהדרין הבי' ממר' זו כפי הדין היוצ' ממנה שכתב מי ששלחו לו ב"ל לבא ולא בא מנדין אותו וכותבין עליו פיתח' ובעת שיבא קורעין הפיתח' כתבו לו פיתח' מפני שלא קבל את הדין כיון שאמר הריני מקבל הדין קורעין כלויו • ואלו בפ"ו מה' ת"ת כתב מי שלא קבל עליו את הדין מנדין אותו עד שיתן וכתב על זה הר' ז"ל בפ"מ ויש לתמוה על לברי רבינו שכתב מנדין אותו עד שיתן ולא ה"ל לכתוב שלא עד שיקבל הדין והוא עצמו כתב כן בפ' כ"ה מהלכות סנהדרין • וי"ל שמפני שאין כאן מקו' לין זה לא אש למ"לק וסמך על מה שכתב שם • ואפשר שהשמיענו כאן שאם אחר שאמר לייתנא לינא ראיתוהו נשמע מלפרוש מנדין אותו עד שיתן ע"כ יותירולו ז"ל תמוהים בעיני אם הראשון לסמך על מ"ש בסנהדרין היה עולה יפה אלו אחר כאן הרב ז"ל איזה פרט בענין הדין ולא כתבו היינו אומרי' השמיטו מפני שאין כאן עיקר הדין • וסמך על מקור שרשו "אבל התמיה" כאן היא שכתב הפך הדין במה שלא הוצרך ואין מקום לומר שכתב הדין מעוות ואחור על סמך מה שיתקן במקומו • וכמה היה יותר טוב שיכתוב פתם מי שלא קבל עליו את הדין מנדין אותו • זתו לא ולא לי לנו זה אלא לענין הזמנה כתב בפתם מי ששלחו לו ב"ל וקבעו לו זמן ולא בא • וכאן שאין מחירין אותו אלא כשיב' לא כתב מנדין אותו עד שיבא אלא לענין מנא הנלוי סמך על מה שכתב מעקר' על כ"ל לבריס מנדין וכו' ומתחיל לפרשה המבזה את החכם וכו' מי ששלחו לו ב"ל וכו' ולענין שאין מחירין לו עד שיבא בהא שייך לומר שלא כתבו לפי שאינו מעיקר אלו ההלכות וסמך על מקומו • אבל כאן בענין קבלת הדין שאינו לריך ליתן אלא לי לו כשיקבל עליו את הדין לא הספיק לו ז"ל לכתוב פתם מי שלא קבל עליו • ולסמוך על תחל' לבריו שאמר על כ"ל לבריס מנדין וכו' כמו שעשה בכל שאר התלוקות הקולמות על הגה • והוסיף לומר מנדין אותו עד שיתן נגד אמתחת הדין זה ולאי מקום תימא גם מ"ש ז"ל להשמיענו לאי בתר לאמר נשמע מנדין עד שיתן • אחר המחילה הראויה הוא רחוק מאד שישמיט הרמב"ם ז"ל עיקר הדין בתחלה האפקרות שאינו רולה לקבל ויכתוב מה שישאר אחרי קבלו מה שסירב מעיקר' :

ובעניותי אפשר לי לומר דמ"ש מנדין אותו עד שיתן אין הכונה שיעמוד בנדוי עד שיתן אלא שעיקר הנדוי שמנדין אותו אומרים שיהא בנדוי עד שיתן ולא אמרינן סתם יהא בנדוי אלא שכתבו לפי שאינו מעיקר אלו ההלכות וסמך על מקומו • אבל כאן בענין קבלת הדין שאינו לריך ליתן אלא לי לו כשיקבל עליו את הדין לא הספיק לו ז"ל לכתוב סתם מי שלא קבל עליו • ולסמוך על תחל' לבריו שאמר על כ"ל לבריס מנדין וכו' כמו שעשה בכל שאר התלוקות הקולמות על הגה • והוסיף לומר מנדין אותו עד שיתן נגד אמתחת הדין זה ולאי מקום תימא גם מ"ש ז"ל להשמיענו לאי בתר לאמר נשמע מנדין עד שיתן • אחר המחילה הראויה הוא רחוק מאד שישמיט הרמב"ם ז"ל עיקר הדין בתחלה האפקרות שאינו רולה לקבל ויכתוב מה שישאר אחרי קבלו מה שסירב מעיקר' :

ג ודא"מ לאמר אחיב' וכו' בהאי' סוגי' לעיל בלק קי"ב ע"ב ומפרש רבינו לקמן לטעמ' למילת' לא גריע ממי שהלך למ"ה וכו' וכיון למלמה לה למי שהלך למ"ה גר' לכי היכי דהתם היכ' לאפשר לאודעיה מודעינן ליה ה"כ באמר לא אחיב' לכתבינן אלרכת' לאחר מודעינן ליה תחילה ואע"ג לא פירשו רבינו סמיך אמאי לכתב בחלק הקודם בסתם סימן ה' וכי כתבינן אלרכת' מודעינן ליה וכו' משמע דבכל ענין מודעינן ליה • ויש לדקדק כן מלשון הטור ז"ל בסי' ל"ח שכתב בלא למשהינן ל' אם לאמר אחיב' וכו' • אבל אם הוא מורד ואינו רולה לבא לב"ל כותבין עליו אלרכת' מיד וכן אם התביעה היא פקדון כותבין עליו אלרכת' מיד ומ"מ

Digitized by Google

יודיעוהו קולם שיכתבו אלרכת׳ וכו׳ ע״כ • מלקאמר ומ״מ יודיעוהו וכו׳ משמע לאהנהו לגלתר קאי • ומאי לקאמר תו רבינו לקמן בין למטלטלין בין לקרקעות וכו׳ • כבר מייתינן בחלק הקולס סימן ג׳ להרא״ש ז״ל חולק על הרמב״ם ז״ל בהך דמטלטלין לגלתר ומס לקלקנו על דברי הטור ז״ל ע״ש • ולעון ה״ה ז״ל בפ׳ כ״ה דלוה כך הוא׳ ולעת רבינו ז״ל שלא אמרו אין כותבין אלרכת׳ על המטלטלין אלא כשאומר מייתינ׳ סהדי ומרענ׳ לשטר׳ הא בעלמ׳ לא אמרינ׳ לשטר׳ כתבי׳ אלרכת׳ אפי׳ במטלטלי וכן מוכיח ל׳ הגמר׳ ולזה הסכים הרשב״א ז״ל ע״כ • וכך הם דברי רבינו ז״ל בסוף ת״ה מזה השער : ונראה בעיני דע״כ לא פליג הרא״ש ז״ל אהרמב״ם ז״ל אלא באומר לא תתיב׳ משום דלמא׳ מרע ליה לבסוף ומלוה שמיט ואכיל אבל באומר אתיב׳ ותבע זימנ׳ ולא קאמ׳ מרענ׳ גם הוא יולה לכתבינן אף אמטלטלי להא ליכ׳ טעמ׳ דשמיט כ׳ דברי רבינו :

ד ותו אמר רב חסדא קבעינן זמן שני וחמשי ושני וה״מ בגברא אבל באתתא לאלתר כתבינן פתיחא עליה דבין דשביחא במתא ולא אתת מעיקרא מורדת הוא :

ה ותו גרסינן במועד קטן פרק ואלו מגלחין אמר רב יהודה בריה דרבה בר שילא מנדין לאלתר ושונין לאחר ל׳ יום ומתרימין לאחר ס׳ אמר רב חסדא שני וחמשי ושני בלומר אין מנדין אותו לאלתר אלא עד דמתהין ביה שני וחמשי ושני וה״מ לענין ממונא הוא שמספיק ונותנין לו זמן אחר שבא לפניהם והודה שיעשה מצות׳ אבל לאפקרות׳ מנדין אותו בלא התראה כך הם הצען של דברים אלו שהם שנויין בפרק הגוזל ובמועד קטן ומה׳ אנו למדי׳ כי ענין הנדוי ואדרבתא נחלק לג׳ ענינים :

ו הענין הא׳ אם שלחו הב״ד שלוחם שיבא לדין לפניהם עם בעל דינו והוא מרד במצוותם אם אותם דיינין אינם מומחין בלומר שלא המחו׳ רבים עליהם יכול לומר הוא אין רצוני לבא לפניכם אך אלך לפני אחרי׳ שהן בעיר הזאת ואדון לפניה׳ שהם דיינין מומחים כמותכם או יותר מכם ובדאמרינן אבל לא פתחו ביה בבי דינא מצי אמר לוה לב״ד הגדול אזלינא ובדאיתא בפרק הגוזל אבל אם הם מומחים שהמהום רבים עליהם ואין באותה העיר אחרים כמותם או גדולים מהם בחכמה אין יכול לומר אלך לב״ד אחר שבעי׳ אחרת ואדון עמו ובדאיתא בסנהדרין אחד אומר נדין כאן ואחד אומר נלך לבית הועד כופין אותו ודן בעירו ואוקימנא דקאמר לוה משום טעמא שלא יוציא מנה על מנה הילכ׳ אם לא בא לפניה׳ כלל או שבא לפניהם וטען שלא ידון בפניהם בכל אלו נקרא מורד בב״ד • אחר שהמלוה קיים שטרו בפניהם כראוי כתבין אדרבתא על נכסי הלוה ומורידין בהם את המלוה ואין קובעין בזה זמן כלל ובדגרסי׳ בפרק הגוזל אבל אי אמר לא אתינא לאלתר כותבין אדרבתא אנכסיהו וטעמא דמילתא דלא גריע ממי שהלך למ״ה דהיבא דלא איפ׳ לאודועי דנפרעין ממנו שלא בפניו וה״נ כיון דלא בעי למיתי קמי בי דינא לדון בהדי׳ דמלוה דכות׳ היא דא״ב בל אחד ואחד ילוה מעות מחבירו ולא ירצה לדון עמו וילך לו וזה

יפסיד

לא היה גורם אלא מכלין לגלתר ומתרימין לאחר ל׳ יום ואם כפסך לומר שהיה מרם כגיר׳ ספרינו וכו׳ • עד וכ״ל דהיינו טעמא דלאין מתרימין אלא לאחר כלוי שקדמה לו התראה ולפיכך באפקרות׳ דמכלין לגלתר כלוי הל׳ הראשונים הוא בהתראה ולפיכך אין מתרימין עד לאחר ששים אבל כלוי של ממון לבעיכן שיקליס לג׳ התראה מתרימין לאחר ל׳ ע״כ • ומאי לכתב מעיקר׳ לאפסר לגרים מתרימין לאחר ל׳ • מבואר הדבר אלא אפסר לא״כ לא אשכחן בשום לוכת׳ כלוי ל׳ שתי פעמים • ומהיכן למד מ״ש בהלכות ת״ת למכלין אותו שניה וכו׳ • לאמר״ג לאית ליה טעמ׳ לכיון לאפקרות׳ לא קדמה התראה כלוי ושלפי הראשונים קאי במקומ׳ מ״מ אין לו ז״ל להמלי׳ מליאוג לין מחולש ולאייב כלוי הלשי׳ יום לכלוי מבלי שום ראיה • גם מה שראה לומ׳ לפי גרסתי׳ הבלשים יום לאפקרות׳ קיימי במקום התראה ב׳ וה׳ וב׳ לממונ׳ הוא תמוה להא ליתא דגמר׳ כך הוא אמר רב יהול׳ בריה דרב שמואל משמי׳ דרב מכלין לאלתר ושונין לאחר שלשים ומתרימין לאחר ששים אמר ליה רב הונא הכי אמר רב חסדא מתרין ביה ב׳ וה׳ וב׳ ה״מ לממונ׳ אבל לאפקרות׳ לאלתר וכו׳ • הרי משקיבן להאי דקאמר רב חסדא מתרין וכו׳ היינו דוק׳ לממונ׳ וכיון דעל דברי רב יהולה משמיה דרב קאמר ליה ר״ה הכי אמר רב חסדא מתרין וכו׳ • נראה בהדי׳ להבין ר״ה דמאי דקאמר רב יהולה הוא לממונ׳ • ואם אית׳ דלממונ׳ אין שונין ממנא דרב יהולה לא לדק בתרתי חדא במאי דקאמר לאלתר וגם במאי דקאמר שונין והא לא אפסר כיון דלא הסיבו על דברין אלא לענין ההתראה • ועוד יקשה טובא מאי הסבר דלפי דעתו ז״ל יאמר חמור יותר ענין ממונ׳ מאפקרות׳ כיון דסוף סוף למפון מתרימין לשון ל׳ ולאפקרות׳ לסוף ששים • ומאי דמתמרינן עליה שיבלוהו בלא התראה נמל׳ אומרו קולו שעומד עוד ל׳ יום בלא חרם • ועוד קשה דאם ששים יום אינה אלא לאפקרות׳ למה בה׳ ת״ת כתב הרמב״ם בסתם מי שיסב בכלוי ולא תקס להחירו מכלין אותו שניה וכו׳ • דמשמע שהו׳ ענין כולל לכל מי שיסב בכלוי ל׳ יום • והיה לו לפרש מי שיסב בכלוי מפני שנתפק׳ בב״ל וכיולא • ואפשר שנסמך הרב ז״ל בפירושו על מה שכתבו הא׳ מתרי׳ בו ב׳ וה׳ וב׳ פירש בקונ׳ ב׳ מתרין בו תחלה ומכלין אותו וכן בה׳ ובב׳ אחר מתרימין וא״ל ל׳ יום וי״מ קולם שיבלוהו כלל יתרו בו וכן משמע בהגוז׳ בתרא ע״כ • אלמא סבר הקונ׳ דהאי דקאמר מתרין וכו׳ היינו לומר דאין צריך כ״כ ימים קולם החרם • ולפי שפי׳ הקונ׳ לומר דבשני וה׳ וב׳ מתרין ומכלין ומתרימין הוא אלא כהאי׳ דהגוז׳ מ״ה פירש כוונתיה אבל לא כפי דבריו אלא מאי דקאמר מתרין וכו׳ ה״פ מאי דאמרת דמכלין לאלתר והיינו כסתם כלוי דהוי ל׳ יום זה הכלוי הראשון צריך אלא במקומו יתרו בו ב׳ וה׳ וב׳ ותעלה התראה זו כאלו כלוהו ל׳ יום ומכאן ואילך יעשו ככל דברי רב יהולה אלא תפס עליו ר״ה בר חנינ׳ אלא לענין הכלוי הא׳ של אלשים שמתליפו להתראה ואהא קאמר וה״מ לממונ׳ אבל לאפקרות׳ לאלתר כלומר לאפקרות׳ הוי כלאמרת דמכלין כלינו • ומ״מ אם דברי הרמב״ם כפשוטן איכה מוסכמים מהאחרונים ז״ל כלאמרן • ודברי רבי׳ ז״ל לריכים לדעיון במ״ש בענין זה לקמן דאם לא אמרת למורל לא קרקע ולא מטלטלין ואף הוא לא רצה לטעון אמ״ן לו אלא אמו׳ לא תעשה מלאתכם ולא אפרענו לב״ח בהא ולאי מתרין בו ב׳ וה׳ וכו׳ ומסיים דהאי עניות׳ ליתיה אפקרות׳ אהרי בא לפניהם ושמע מלות׳ וכו׳ • ירצה מדברי ז״ל לכיון דמעיקר קולם שיפסקו הדין הולה לקבל אע״ג דבתר הכי לא רצה לקבל לא מקרי אפקרות׳ • ואחמה׳ לכיון דקאמר במרל לא תעשה מלאתכם ולא אפרענו לב״ח יש אפקרות׳ גדולה מזו דהא ולאי לא ליית דב׳ מקרי • ומה לי אומר לא אתיב׳ ומה לי אומר לא לייתב׳ הא לעולם תרוייהו כי הלפי בינהו ולמה הלריך התראה ב׳ וה׳ וב׳ כיון דאמרי׳ דוק׳ לממונ׳ אבל לאפקרות׳ לאלתר • והרמב״ם ז״ל נסמר מנא שכתב מי שבא לב״ד וקבל הדין ואמרו לו לשלם והלך ולא שלם אין מכלין עד שיתרו בו׳ דאלמ׳ דוק׳ דמקבל הדין אלא שהלך ולא שלם בסתם אבל לא אמר לא תעשה מלאתכם ולא אפרענו דולאי אפקרות׳ הוי יותר ביולי לייתב דברי דבינו וגם הטור ז״ל בסימן ק׳ סירכיה לליתנא לדבינו נקט ואזיל :

ו הענין הראשון אם אותם הדיינים אינ׳ מומחים וכו׳ • משום דקאמ׳ אהדלי דבסו׳ פ׳ זה בורר דף ל״א אמרי׳ שיש שהתעלמו דין ת׳ מו׳ כלין כאן ואח׳ נלך לבית הועד אמר אמימר הלכתא כופין אותו

ד ותו גרסינן התם אמר רב חסדא קובעין זמן ב׳ וחמישי ושני וה״מ בגברא אבל באתתא לאלתר כתבינן פתיחא עליה דבין דשביחא במתא ולא אתת מעיקרא מורדת הוא :

ה ותו גרסינן במועד קטן פרק ואלו מגלחין אמר רב יהודה בריה דרבה בר שילא מנדין לאלתר ושונין לאחר ל׳ יום ומתרימין לאחר ס׳ אמר רב חסדא שני וחמשי ושני בלומר אין מנדין אותו לאלתר אלא עד דמתהין ביה שני וחמשי ושני וה״מ לענין ממונא הוא שמספיק ונותנין לו זמן אחר שבא לפניהם והודה שיעשה מצות׳ אבל לאפקרות׳ מנדין אותו בלא התראה כך הם הצען של דברים אלו שהם שנויין בפרק הגוזל ובמועד קטן ומה׳ אנו למדי׳ כי ענין הנדוי ואדרבתא נחלק לג׳ ענינים :

ו הענין הא׳ אם שלחו הב״ד שלוחם שיבא לדין לפניהם עם בעל דינו והוא מרד במצוותם אם אותם דיינין אינם מומחין בלומר שלא המחו׳ רבים עליהם יכול לומר הוא אין רצוני לבא לפניכם אך אלך לפני אחרי׳ שהן בעיר הזאת ואדון לפניה׳ שהם דיינין מומחים כמותכם או יותר מכם ובדאמרינן אבל לא פתחו ביה בבי דינא מצי אמר לוה לב״ד הגדול אזלינא ובדאיתא בפרק הגוזל אבל אם הם מומחים שהמהום רבים עליהם ואין באותה העיר אחרים כמותם או גדולים מהם בחכמה אין יכול לומר אלך לב״ד אחר שבעי׳ אחרת ואדון עמו ובדאיתא בסנהדרין אחד אומר נדין כאן ואחד אומר נלך לבית הועד כופין אותו ודן בעירו ואוקימנא דקאמר לוה משום טעמא שלא יוציא מנה על מנה הילכ׳ אם לא בא לפניה׳ כלל או שבא לפניהם וטען שלא ידון בפניהם בכל אלו נקרא מורד בב״ד • אחר שהמלוה קיים שטרו בפניהם כראוי כתבין אדרבתא על נכסי הלוה ומורידין בהם את המלוה ואין קובעין בזה זמן כלל ובדגרסי׳ בפרק הגוזל אבל אי אמר לא אתינא לאלתר כותבין אדרבתא אנכסיהו וטעמא דמילתא דלא גריע ממי שהלך למ״ה דהיבא דלא איפ׳ לאודועי דנפרעין ממנו שלא בפניו וה״נ כיון דלא בעי למיתי קמי בי דינא לדון בהדי׳ דמלוה דכות׳ היא דא״ב בל אחד ואחד ילוה מעות מחבירו ולא ירצה לדון עמו וילך לו וזה

יפסיד

לקאמר רב יהולה הוא לממונ׳ • ואם אית׳ דלממונ׳ אין שונין ממנא דרב יהולה לא לדק בתרתי חדא במאי דקאמר לאלתר וגם במאי דקאמר שונין והא לא אפסר כיון דלא הסיבו על דברין אלא לענין ההתראה • ועוד יקשה טובא מאי הסבר דלפי דעתו ז״ל יאמר חמור יותר ענין ממונ׳ מאפקרות׳ כיון דסוף סוף למפון מתרימין לשון ל׳ ולאפקרות׳ לסוף ששים • ומאי דמתמרינן עליה שיבלוהו בלא התראה נמל׳ אומרו קולו שעומד עוד ל׳ יום בלא חרם • ועוד קשה דאם ששים יום אינה אלא לאפקרות׳ למה בה׳ ת״ת כתב הרמב״ם בסתם מי שיסב בכלוי ולא תקס להחירו מכלין אותו שניה וכו׳ • דמשמע שהו׳ ענין כולל לכל מי שיסב בכלוי ל׳ יום • והיה לו לפרש מי שיסב בכלוי מפני שנתפק׳ בב״ל וכיולא • ואפשר שנסמך הרב ז״ל בפירושו על מה שכתבו הא׳ מתרי׳ בו ב׳ וה׳ וב׳ פירש בקונ׳ ב׳ מתרין בו תחלה ומכלין אותו וכן בה׳ ובב׳ אחר מתרימין וא״ל ל׳ יום וי״מ קולם שיבלוהו כלל יתרו בו וכן משמע בהגוז׳ בתרא ע״כ • אלמא סבר הקונ׳ דהאי דקאמר מתרין וכו׳ היינו לומר דאין צריך כ״כ ימים קולם החרם • ולפי שפי׳ הקונ׳ לומר דבשני וה׳ וב׳ מתרין ומכלין ומתרימין הוא אלא כהאי׳ דהגוז׳ מ״ה פירש כוונתיה אבל לא כפי דבריו אלא מאי דקאמר מתרין וכו׳ ה״פ מאי דאמרת דמכלין לאלתר והיינו כסתם כלוי דהוי ל׳ יום זה הכלוי הראשון צריך אלא במקומו יתרו בו ב׳ וה׳ וב׳ ותעלה התראה זו כאלו כלוהו ל׳ יום ומכאן ואילך יעשו ככל דברי רב יהולה אלא תפס עליו ר״ה בר חנינ׳ אלא לענין הכלוי הא׳ של אלשים שמתליפו להתראה ואהא קאמר וה״מ לממונ׳ אבל לאפקרות׳ לאלתר כלומר לאפקרות׳ הוי כלאמרת דמכלין כלינו • ומ״מ אם דברי הרמב״ם כפשוטן איכה מוסכמים מהאחרונים ז״ל כלאמרן • ודברי רבי׳ ז״ל לריכים לדעיון במ״ש בענין זה לקמן דאם לא אמרת למורל לא קרקע ולא מטלטלין ואף הוא לא רצה לטעון אמ״ן לו אלא אמו׳ לא תעשה מלאתכם ולא אפרענו לב״ח בהא ולאי מתרין בו ב׳ וה׳ וכו׳ ומסיים דהאי עניות׳ ליתיה אפקרות׳ אהרי בא לפניהם ושמע מלות׳ וכו׳ • ירצה מדברי ז״ל לכיון דמעיקר קולם שיפסקו הדין הולה לקבל אע״ג דבתר הכי לא רצה לקבל לא מקרי אפקרות׳ • ואחמה׳ לכיון דקאמר במרל לא תעשה מלאתכם ולא אפרענו לב״ח יש אפקרות׳ גדולה מזו דהא ולאי לא ליית דב׳ מקרי • ומה לי אומר לא אתיב׳ ומה לי אומר לא לייתב׳ הא לעולם תרוייהו כי הלפי בינהו ולמה הלריך התראה ב׳ וה׳ וב׳ כיון דאמרי׳ דוק׳ לממונ׳ אבל לאפקרות׳ לאלתר • והרמב״ם ז״ל נסמר מנא שכתב מי שבא לב״ד וקבל הדין ואמרו לו לשלם והלך ולא שלם אין מכלין עד שיתרו בו׳ וכו׳ דאלמ׳ דוק׳ דמקבל הדין אלא שהלך ולא שלם בסתם אבל לא אמר לא תעשה מלאתכם ולא אפרענו דולאי אפקרות׳ הוי יותר ביולי לייתב דברי דבינו וגם הטור ז״ל בסימן ק׳ סירכיה לליתנא לדבינו נקט ואזיל :

ו הענין הראשון אם אותם הדיינים אינ׳ מומחים וכו׳ • משום דקאמ׳ אהדלי דבסו׳ פ׳ זה בורר דף ל״א אמרי׳ שיש שהתעלמו דין ת׳ מו׳ כלין כאן ואח׳ נלך לבית הועד אמר אמימר הלכתא כופין אותו

ויל״ד

Digitized by Google

וילך לבית הועד. מ"ל רב אמי לאמיתר והא מ"ר אלעזר כופין אותו ולן בעירו ה"מ היכא דקאמר ליה לו אלוה אבל מלוה עבד לוה לאים מלוה למוכת מהכא דלא מצי לוה לו׳ ולך לבית הועד • ואלו בהגוזל בתרא גבי הא דאמר שמואל מקבלים עדים שלא בפני בעל דין אמר מר עוקב׳ לדיני מיפרעת לי מוכיח לשמו׳ כגון שפתחו ליה וכו׳ • אבל לא פתחו ליה בדינים מצי אמר אנא לב"ד הגדול אזילנא וכו׳ דאמרי׳ נחבע גופיה מצי אמר הכי • הילכך ודאה לרבינו רלה לייסב זה ומחלק ביניהם דהאי דקאמר הכא בהגוזל דמצי אמר לב"ד הגדול קא אזילנא היינו כשרוצה לדון באותה העיר שאתה בב"ד אחר שקורא אותו ב"ד הגדול • דהא הכא ליכא טעמ׳ דיוני מנה על מנה • והיא זה בורר היינו כשרוצה לנאת לעיר אחרת דאיכא טעמא דמנה על מנה דס"ל דבי הועד וב"ד הגדול חד הוא ולא מצי אומ׳ ע"כ :

ז וסתמא דגדוי אין פחות מל׳ יום כדגרסינן אין גדוי פחות מל׳ יום ואם בא ותבע את גדויו ונבנע לפניהם ופייסם להם ולבעל דינו אם תוך ל׳ יום עשה כך מתירין לו את גדויו ונותן שכר הכופר וקורעין אותו ואין מלקין אותו כלל דהא תוך ל׳ יום בא ולא אזל בגדויים וכדגרסינן במועד קטן דלא שנא לפמוני׳ ולא שנא לאפקרותא כי מפייס לבעל דיניה שרינן יה לאלתר ואם עמד יותר משלשים יום בגדוי ואחר כך נתחרט ובא לפייסם ובא ותבע להתיר את גדויו הרי אנו מלקין אותו תחלה וכדגרסינן בקדושין פרק א׳ מנגדינן אמאן דסיילא עליה שמתא דרבין תלתין ולא אתא ותבע ליה ובתר הבי שדי׳ ליה ושבקינן ליה ואם עברו הל׳ יום ועדיין עומד בגדוי מגדין אותו שלשים יום אחרים ואם ישב בהן עדין בגדויו ולא תבע לחבר שיתירוהו לו מתרים אותו ועומד מוחרם עד שישוב מרשעו בההיא דגרסינן במועד קטן וכן פסק הר"ר משה ז"ל בספר מרע בפרק שביעי • הענין השני אם שלחו לו ב"ד ובא וקבל לדון בפניהם והוד׳ חובו לבעל דינו וגם בקש מה׳ לקבל׳ זמן אף לא פרע חובו לזמן שבקש מהם מד׳ בורתבין אדרבתא על נבסיו וכן פסק הר"ר משה ז"ל שעושים אותו בין על המטלטלין בין על הקרקעות שלא מצינו זמן צ׳ יום אלא על שטוען אתינא דמרענא לשטרא אבל אין מגדין אותו בלל שהרי בא לפניה׳ ושמע דינו ואין זה אפקרותא וממונ׳ הוא שהוא נשמט מלפרוע בין שהורדנו

מילי ניהו למקום הועד מקום קבוץ חכמים וב"ד הגדול נמי׳ תוב"ש הילכך למקום הועד שמינו אלא קבוץ חכמים עבד לוה וגו׳ וכופין אותו והול׳ למקום הועד אבל נתבע לא מצי כייף לתובע לילך למקום הועד והוא לילך לאית ליה חביעה גביה אבל לב"ד הגדול אפי׳ נתבע מצי טעין כו׳ ע"כ • והרמב"ם כפ"ו מהל׳ סנהד׳ משמ׳ לי מדברין לא פסר כמו׳ חל מהני תירוצי שכתב ב"שנתעלמו בדין מ׳ או׳ נדון כאן ומ׳ או׳ נעל׳ לב"ד הגדול וכו׳ כופין אותו ולן בעירו בד"ל הא בשאר הלוים שה טוען וזה טוען או כשאומר המלוה נדון כאן והלוה או׳ נלך לב"ד הגדול אבל אם אמר המלוה נלך לב"ד הגדול כופין את הלוה ועולה עמו שם עבד לוה כו׳ • על בד"ל כשהיו שם עדים אם רלוים לגגזל או לגיז׳ או למלוה אבל טענ׳ דקנית אינמחייבינן את הנתבע לנאת כלל אלא כפ׳ במקומו ונפט׳ ע"כ׳ נר׳ שסולל כל ג׳ תירוצי הרמ"ם כי באמרו בד"ל בשאר דיינין שזה טוען וזה טוען שלל התירוץ הא׳ פשטיהם תובעים זא"ד שהרי הסוה זה טוען וזה טוען ללוה המו׳ נלך לב"ד הגדול ובמה שאמר עוד בד"ל כשהיו שם עדים וכו׳ אבל טענ׳ דיקני׳ אינמחייבינן את הנתבע לנאת וכו׳ שלל התירוץ השני • וזה לכיון למעיקרא קאמר לאם א׳ או׳ נלך לב"ד הגדול כופין אותו ולן בעירו ופי׳ לזהו לוקא בזה טוען וזה טוען או כשהלוה הא האומר נלך לב"ד הגדול אבל כשטוען כן המלוה כופין הלוה על כך • א"כ כשתוז׳ לפר׳ עול ונחל׳ דינטענת ולאי לטענה ריקני׳ ה"ל לאשמועינן בתרוייהו דין תיו׳ הכפי׳ ולימא בטענ׳ ריקנית הפך שהלוה יכול לכוף את המלוה לעלות לב"ד הגדול להיו רבותא וכ"ש שלא

יפסיד מעותיו והאחד ירויח הילכך בתבינן אדרבתא אנבסיה בין למטלטלי׳ בין לקרקעות כיון שלא בא וטענ׳ להורע שטר המלוה וכן פסק הר"ר משה • אך אם לא מצא נבסי׳ להורידו בה׳ לא יצל מן הגדוי אתר שהוא מורד בב"ד ושלחו לו ולא בא לפני המומחין או שבא לפניהם וטען שלא ידון בפניהם יש לב"ד לגדותו צ׳ יום מפני שהעיז פנים כנגד׳ וכדגרסי׳ בב"ק דההיא איתתא דאזמנו׳ לדינא בפנים וכי לא את׳ בצפרא כתבו פתיחא עלה כיון דשביחא במתא מעיקרא מורד׳ היא וכדגרסי׳ התם במועד קטן • וה"מ בממונם אבל לאפקרותא מגדין לאלתר בלא התראה וכתבינן עליה פתיחא וכן מצוי בסנהדרין בתוספו׳ של הצרפתים שאם האחד סרבן ואינו רוצה לדון בלל יכול יחיד מומחה לכופו לדין או ג׳ הדיוטות עד שיתרצה לדון עם חברו בב"ד ואם לא ירצה יכפוהו בשוטים או בחרם סתם או בשמתא לדון בפניהם אם אין בעיר אלא הם ואם יש בעיר אחרים יכפוהו לדון ולברו׳ מי שירצה מהם וזהו כשאו׳ לא אדון עמו בלל אבל אם אמר זה נדון כאן וז"א גלך לבי׳ הועד אם אמר כן הלוה כופין אותו ולן בעירו וכן פי׳ ר"ח דבי׳ הועד וב"ד הגדול חד הוא ולא מצי אומ׳ ע"כ :

ז וסתמא דגדוי אין פחות מל׳ יום כדגרסינן אין גדוי פחות מל׳ יום ואם בא ותבע את גדויו ונבנע לפניהם ופייסם להם ולבעל דינו אם תוך ל׳ יום עשה כך מתירין לו את גדויו ונותן שכר הכופר וקורעין אותו ואין מלקין אותו כלל דהא תוך ל׳ יום בא ולא אזל בגדויים וכדגרסינן במועד קטן דלא שנא לפמוני׳ ולא שנא לאפקרותא כי מפייס לבעל דיניה שרינן יה לאלתר ואם עמד יותר משלשים יום בגדוי ואחר כך נתחרט ובא לפייסם ובא ותבע להתיר את גדויו הרי אנו מלקין אותו תחלה וכדגרסינן בקדושין פרק א׳ מנגדינן אמאן דסיילא עליה שמתא דרבין תלתין ולא אתא ותבע ליה ובתר הבי שדי׳ ליה ושבקינן ליה ואם עברו הל׳ יום ועדיין עומד בגדוי מגדין אותו שלשים יום אחרים ואם ישב בהן עדין בגדויו ולא תבע לחבר שיתירוהו לו מתרים אותו ועומד מוחרם עד שישוב מרשעו בההיא דגרסינן במועד קטן וכן פסק הר"ר משה ז"ל בספר מרע בפרק שביעי • הענין השני אם שלחו לו ב"ד ובא וקבל לדון בפניהם והוד׳ חובו לבעל דינו וגם בקש מה׳ לקבל׳ זמן אף לא פרע חובו לזמן שבקש מהם מד׳ בורתבין אדרבתא על נבסיו וכן פסק הר"ר משה ז"ל שעושים אותו בין על המטלטלין בין על הקרקעות שלא מצינו זמן צ׳ יום אלא על שטוען אתינא דמרענא לשטרא אבל אין מגדין אותו בלל שהרי בא לפניה׳ ושמע דינו ואין זה אפקרותא וממונ׳ הוא שהוא נשמט מלפרוע בין

יחייבו אם הטוען לאלתר אבל מלקאמר אינמחייבינן לנטען לאלתר משמע דלהך מלתא בלחוד מהני לגוה היו׳ טענה ריקני׳ והיינו כלמסיק הרמ"ם בסוף לבריו • אבל לסיוכל בעבור לכו׳אם הלוה לעלות לב"ד הגדול כתירוצו הב׳ לא • ומלקאמר הרמב"ם לעול׳ ב"ד הגדול בכל החלוקות נר׳ בהיא דס"ל דבי הועד וב"ד הגדול כי תדלי בינהו ולא כתירוץ הג׳ של הרמ"ם • וא"כ אי׳ לדיני׳ תהי׳ להגוז׳ כלפרי׳ עלי׳ הרמ"ך • הא ע"כ לריכי׳ אמו לו׳ לעב׳ הרמב"ם דמפר׳ לה כלדברי רבי׳ לכל אלו החלוקי׳ לא אמרו אלא בדאו׳ לעל׳ אחר׳ אבל באות׳ העיר כל א׳ מהם יכול לומר איני דן אלא בב"ד הגדול מזה • ומ"ש עוד רבי׳ ע"ז לקמן בשם התוס׳ דיכול יקיל מומח׳ לכופו לדין או ג׳ הדיוטו׳ וכו׳ אבל אם אמר זה נדון כאן וזה או׳ נלך לבי׳ הוע׳ אם אמ׳ הלו׳ כן כופין אותו ולן בעירו וכו׳ דמשמע לפי׳ ג׳ הדיוטות ואינ׳ אם אמ׳ הלו׳ תורה למה לא יוכל לומר ברלו׳ לדון במקום תורה • ונראה שאין הענין מסכימים בזה • ובהגיה כתב׳ הרשב"א בחשוב הבית־הר׳ בב"י סי׳ י׳ אלו היה ב"ל יפה סמו׳ לעיר ג׳ פרסאות א"ל שאין בעיר יודע הדין אף לעם שומעין לומר נלך לב"ל ה׳ סיפה הסמוך למ׳ וכו׳ אלמא כל לריכא בעירו אלא הדיוטים דמסחמ׳ לא ידעי הדין שומעין גם לזה ודבר פשוט הוא דב"ל יפה הסמוך לנו דקאמר לא בסמוך תוך ג׳ פרסאות מיירי אלא אפי׳ טפי מסכי הולכים ליותר סמוך וקרוב ולא לרחוק ממנו וכוונת בזה כאחד בשאר בשוף זה בור וז"ל וכגון שם בעיר אידע דין תורה אבל אם אין בעירו שודעים דין תורה אז אמרי׳ מקום הועד לחוק מג׳ פרס׳ אז אפי׳ חלוה מצי טענ׳ נלך לבי׳ הועד ע"כ הרי לעול׳ הוסה היכ׳ לריכא בעי׳ ל"ת להיכא דהוע׳ אינו במקו׳ רחו׳ ג׳ פרס׳ ולא כלמשמע מלשון רבינו אם שלחו לתני הדיוטות קרא כן לגבי מומחי׳ לרבי׳ ואלו לא שמתו רבי׳ עליה׳ אבל אינ׳ עמי הארץ : ולפי שיט׳ הרמ"ם שהיא ג"כ שיט׳ התו׳ דמחלק בין מקום הועד לב"ד הגדול כתבו דיש שרלו לדוק נחב׳ יכול לפטו׳ עלמו בכך אבל לא תובע לחייבי׳ שיזמינו עניים את העשירי׳ לדון לפני הנשים ויתנו להם כל חביעת׳ כדי שלא יעטרכו ליל׳ לפני הנשיא אבל ר"ת דקד׳ לכיון לו׳ מצי טעין לאשתמוטי כ"ם מלו׳ ולאיני מבינינעל׳ הראשו׳ שהולרך לדחות מכח כ"ם דהא הטע׳ עלמו לאית׳ בתובע איתיה בכתב׳ • לאיכא למימר שמאלו העניי׳ מן העשירי׳ וכשיחב׳ מלו׳ אמ׳ הנחב׳ לב"ד הגדו׳ אזילנ׳ וימחו׳ לו המלו׳ כל חביעתו כדי שלא יעטרך לילך לפני הנשיא דמה לי נוחן עכשו ומה לי מוחל מה שהוא חייב לו כלאמרינן גבי מחילה דהויא כמתנה לענין מועלת • ויש עוד בכל אלו הענינים חלוקי סברות נחבארו במקומן :

ז וסתמא דגדוי אין פחות מל׳ יום • הטעת הסוגיא דאלו מגלחין

Digitized by Google

לף י"ו בדהיא ההוא טבחא דאתפקר דרב טובי בר מתנה אימנו עליה אביי ורב' ושמתוהו ולסופא זל פייסיה לבעל דיניה אמר אביי היכי ליעביד ליסרי ליה לא חל שמת עליה תלתין יומין לא ליסרי ליה קא בעו רבנן למיעל א"ל לרב אידי בר אבין מידי שמיע לך בהא א"ל הכי אמר רב תחליפ' בר אבימי אמר שמואל טוט אסר טוט סרי א"ל ה"מ לממון' אבל לאפקרות' עד לחייל שמת עליה תלתין יומין. וכתב ע"ז הרי"ף ז"ל האי סברי לאביי כו'לית' אלא כי מפיים לבעל דיניה ומיפיים סרי ליה לאלתר ממעשה דר"ל וממעשה לרב הוא דשמתה לההי' אתא' דשמע' לאפק' אזכר' ה' מפומ' כלבעיון למימר קמן וכו' יכן הבי' הרא"ש ונתבאר בזה לבני רבינו ז"ל:

ומ"ש למנגדיון אמאן לחייל עליה שמת' לרבנן תלתין יומין ולא אתא וכו' נראה ולאי למימר' זו מוסכמת מהפוסקים ז"ל. אבל ראיתי לרב ז"ל בי"ל סי' ל"ל הביאה ברי' הסי' ומסיק עלה וז"ל וכתב רבינו ירוחם למלקין אותו שלוב הפוסקי' הסכימו לית הלכת' כנהרדעי אבל הרמב"ם לא כתבו מסמ' דס"ל כיון דספיק' הוא אי מגניל רב אן לא אזלינן לקול' אחרין נמשך רבינו עכ"ל. ואחר המחילה הראויה מגדלת חכמתו איתמטתיה שהרמב"ם כתבו בפ"א דטוען בזה הלשון היה מחויי' שבוע' מלכריהם מן הנשבעין ונפטרין ולא רצה ליתבע משמתין אותו ל' יום אם לא בא ולא תבע נדויו מלקין אותו מכת מרדות וכל מי שחל עליו שמת' ל' יום מכין אותו מכת מרדות ואח"כ מחיין נדויו ע"כ. הרי בהדי' דכלל לייל לכל מי שחלה עליו שמת' ל' יום למנגדיון לי' כהיא דרב וגם הטור ז"ל בח"מ סי' פ"ז הביא' אך מה שיש לי בזה לעיין הוא דמאי דמסיים הרמב"ם ואח"כ מתיר לדון וכו' לנהי דבההו עניל' למחזיב שבועה לבריהם ואינו רוצה ליתבע אמרינן בהליינים למשמתין ליה עד למטי נגדיה ומנגדיון ליה ושבקינן ליה מ"מ לאו כלל' הוא לכל אלא עניני הי' לחיילה עליה שמת' לרבנן תלתין אמי' לדבר אמרינן מכלל שלשים יום ושונין שלשים יום אחרי' ומחרימין לכון שמים ולא היו קאמר הרמב"ם ז"ל לאח"כ מתירין נדויו דאמאי לכייל וכל מי שחלה עליו שמת' ל' יום וכו' ואיך שלחוק דאמאי דקאמר ואח"כ מתירין נדויו. ונראה לומר דבשבעה עליו שלשים יום ע"כ לאיך שילקה שחלה ואח"כ יש מקום לאחיר לו נדויו שהיינו כשאחרו אח"כ ובלא לפייסם ומבקש שיתירו לו על הדרך שכתב רבינו. ולמימר' לאע"ג דמפייס אין מתירין לו בלא נגיד' מכיון דחלה עליו שמת' חלתין יומין. כך נ"ל לישב דברי הרמב"ם ז"ל. ובהכי מתרצ' נמי שאר מנדק מעיקר' דמילת' דרב גופיה על הדרך שלקלק הר"ן ז"ל בהשגת אמנגיד אמאן לאטער אלות' לרבנן מהסי' להאיש מקלם לשמתיה רב יהודא בהדי גבר' הכא נמי מאי אירית' לאנגיל רב אמאן לחייל עליה שמת' לרבנן תלתין יומין הא אמרי' אמרי' להיינו נדוי אחר לחמיר מנגיל אזגש מתרימין אח"כ. אלא לרבותיה דרב הוא דאפי' כי חבע. בחר הכי ליסרו ליה מ"מ מנגדיון ליה על מה שלא חבע קודם הלשים. וכשעברו הלשים שונין לנדות על שלא חבע אחר הלשים. ונמצא בזה דלא מיתדן בחדתי:

ח ודע כי כל הימים שהוא בנדוי וכו' מכל מה שכתב רבינו עד עכשיו לפעמים קרי שמת' ופעמים נדוי. נראה דס"ל כהרמב"ם ז"ל נדוי ושמת' כי הדדי נינהו. ולא כן כתבו האחרונים בשם הרא"ש ז"ל לנדוי לחוד ושמת' לחוד דשמת' חמיר' מנדוי. והרב ז"ל בסי' של"ל בי"ל הרבה להשיב עליו והבי' ראיות לסייע לדעת הרמב"ם ז"ל דשמת' ונדוי כי הדדי נינהו. ובעניותי נראה להבי' ראיה דמוכרחין אנו לומר דשמת' הייגו נדוי מההי' דפ' מקום שנהגו ברנתן אסיא אתא מבי רב לפום בליה' בי"ט שני דעצר' נגדיה רב יוסף א"ל אביי ולימסיה מר שמותי דהא רב ושמואל דאמרי תרוייהו מכלין על שני י"ט של גליות א"ל הא"מ בשאר מקומי וכו'. וגם איתא בנדוי קיל משמת' מאי קאמר אביי בשמתיה זמייתי ראיה מהר' ושמואל הא לרב ושמואל לא מחייב אלא בדון ולא שמת' אלא ולאי אידי ואידי תרא מלת' נינהו. ועוד משמע הכי מעובד' דר"ל באלו מגלתין דקאמר ליהוי ההוא גבר' בשמת' וא"ל אדרב' ליהוי ההוא גברא בשמתא אם ממון כתחייבתי לך נדוי נתחייבתי לך וכו' ואם אינו לעניין הא"ל לאותובי' שמת' מי נתחייבתי לך. מיהו בהא איכ' למימר דאפי' נדוי לא נתחייבתי לך וכ"ש שלא נתחייבתי שמת'. אך ממאי דמסיים בה דאמרו לו בבי מדרש' שלו נדוי שלך אינו נדוי מוכח בהלי' דליב' מידי בין שמת' לנדוי. ולא כסברת הראב"ד ז"ל: ונם הרב המגיד' מרבנן דסנו שומעניה ואמר רב יהודה היכי ליעביד לשמתיה לריכין ליה רבנן כתב ז"ל מכאן נר' דשמת' חמיר' מנדוי דאלו ממולה עונין לו ושוה. וא"ת יכלוהו י"ל דעל עברה אלו בר נדוי הוא שיש לו זמן שלשים יום אלא בר שמת' שהוא עד יום מותו שאז שב מחטאו ע"כ. וכתב ע"ז הרב ז"ל בב"י ואין דבריו נראים שכתב דשמת' אין לה זמן עד שיתולה וזו היא סברן נדוי לשמת' קשה דולאי נדוי נמי אם לא שב אין מומות' לנומ"ם דמשמע דשמת' חמיר' מנדוי י"ל דאע"ג דמיון שרי לשנות אחרי' היה גנאי להם ללמוד מאלם שהוא ממולה עכ"ל: ותמהני מאד איך דשה דברי הרב המגיד' במה שהקשה דגם בנדוי אם לא שב אין מותר לו. להא מאי דקאמר דשמת' חמיר' מנדוי הוא שברת הראב"ד ז"ל ואיהו אזיל לשיטתיה דמייתי הרא"ש ז"ל בשמו לברייתא' דקתני אין נדוי פחות מלשים יום מייתי אפי' בלא פייסיה ואפ"ה אחר שלשים יום מתירין לו שבשר קבל דינו למי שחייב מלקו' כיון שלקה ארבעים בין חזר בין לא חזר אין מלקין אותו יותר מוסכמת. הרי דמי נדוי למלקות להוי קנס ועונש ובשר קבלו וכי היכי דבמלקות אע"פ שלא חזר יפטר מידי המלקות. הא בנדוי כשעברו עליו שלשים יום נפטר מהנדוי שזה שאינו מתנו מחמת שעברה שבשילה נתבלה אלא מפני שמוזל בנדוי שאינו חושש לחבוש ביתיה לו. ואם קאמר הרב המגיד לפי שיטתו דזוק בנדוי הקל דלין כך אבל בשמת' המחמר' ליכ' זמן ע"ל שיחולה על הקשאתו וה"ל פשט בכוחו ומאי דקשי' לי בדברי הרב המגיד ז"ל הוא מההו' לאביי דשמתיה בלההו' טבחא וכי פייסיה אמר ליסרי ליה לא חל שמת' עליה תלתין יומין ל' וכו' לנהי אלא הלכה כוותיה היינו במאי דסבר לאע"ג דפייסיה בעינן תלתין יומין משום אפקרות' אבל מ"מ נראה לאי לאו דפייסיה היה מקום לענין ל' יום ולדברי הרב המגיד לשמת' ליכ' שום זמן. הא הך לאביי שמתא הוא וכל אנלמן של שלשים יום מאי עבילתיהו אלא שמת'. וכי יחלוק אביי על הברייתא' דשמתה אין נדוי פחות משלשים יום דמשמעותה דעקת נדוי ולא שמת'. ובאמת דוחק גדול ומפגרם. הוא לומר דיחלוק אביי על עיקר ועצמות הענין וס"ל דשמת' ונדוי כי הדדי נינהו. ועוד קשה קלא לדעת הרא"ש ז"ל כי שיילינן בגמרא מכלן דמשמתינן אמר"ל ומייתינן קרא לכל חד מינייהו אמאי לא דבעי נמי מנל"ן דמנדינן כיון דהוה מלתא בלא נפי נפשה ולאו שמת' הוא. וכי תימ' דשמת' נפיק לחמיר' ומכ"ש נדוי הקל א"כ שמת' גופה תיתי מחרם לחמי' טפי אלא ולאי כל מלת' בלא נפי נפשה מהדר לאסמוכה אקרא וא"כ בנדוי נמי ליעביל הכי: אמנם שטת הרמב"ם ז"ל ורבינו נראי' יותר מוסכמת. מהאחרונים לתלון שום תלוק בין חרם לשמת': ומ"ש שאסור לישב בכל ל' אמות וכו'. בההיא דר' אלעזר דסוף פ' האחד מיפלינו רבוות' ז"ל אם היה חרם או נדוי דהרמב"ן וכת מן האחרונים סברי להוי חרם דברכותו כנוי לקללה שהוא החרם. והכריחו כן מלשבעית לן במנולה אם אסור בנעיל' הסנדל ולא אפשיע' ומלא פשטוה מר'

שהורדנו אותו אין לנו לנדותו כלל אבל אם בא וקבל לדון בפניהם וחייבוהו ואמרו לו צא תן לו ומרד על פיהם דאיתיה גברא דלא צייתי דינא אם מצאו הב"ד נכסים ללוה מטלטלין או קרקעות כותבין לו עליהם מיד אדרבתא ובדעב' דבה בר שילא לרבא דא"ל זיל הב לה בתובת' וכי לא אשגח בה כתב אדרבתא אנכסיה וכן פסק הר"ר משה צ"ל ובזה כמו כן אין מנדין אותו ביון שבא לפניהם ואף על פי שמרד שלא להשלים פרעונו דהא נמי ממונא הוא ולא אפקרותא וביון שעשו לו האדרבתא והמלוה הוא פרוע אין לנו שוב לנדותו אבל אם לא מצאו לזה הטורד והסרבן לקבל דינו לא קרקעות ולא מטלטלי ואף הוא לא רצה לטעון שאין לו במה לפרוע אלא שמורד ואומר לא אעשה מצותכם ולא אפרענו לבעל חוב בחא ודאי מתרין בו שני וחמשי ושני ואחר כך מנדין אותו דעומד בנידויו עד שיתן לו הלואתו או שיטעון שאין לו כלום ויקבל שבועתו בראני ואם עמד שלשים יום בנדוי ולא הבע את נדויו מנדין אותו שלשים יום ואם עמד בהן מחרימין אותו וכדגרסינן בפועד קטן מנדין אורתו לאלתר ושונין לאחר ל' ומחרימין לאחר ששים ופליג עליה רב חסדא ואמר שאין מנדין אורתו עד שיתרו בו שני וחמישי ושני ופסקינן כרב חסדא וה"מ לממונא אבל לא לאפקרותא דהאי ענינא ליתיה אפקרותא שהרי בא לפניהם ושמע מצותם וממונא הוא שהיא נשמט מלפרוע ואחר שאין אנו מוצאין לו ממה שיפרע המלוה משהינן ליה בנדויו עד דיפרע למלוה וכן פסק הר"ר משה ז"ל בספר משפטים. הענין השלישי אם שלחו לו ובא לפניהם וקבל את דינם אלא שטוען שיביא ראיה ויבטל לשטר בעל דינו וקבעו לו זמן להביא ראיותיו והגיע זמן ולא בא לפניהם בהאי נמי עבדינן כרב חסדא דאמר בממתינין אותו שני וחמישי ושני זמנא בתר זמנא פירוש לא שיהו קובעין לו שלשתם יחד אלא נותנין לו יום שני ואם לא יבא נותנין לו חמישי ואם לא יבא נותנין לו שני זאם לא יבא מנדין אותו וכותבין עליו פתיחא שלשים יום ושונין לאחר אלו שלשים יום אחריהם ומחרימין לאחר ששים ולסוף הצ' יורדים לנכסיו ומתירים לו את נדויו ובראיתא בהגו"ל ובמועד קטן וזהו נוסח שטר פתיחא במתב תלתא כחדא הוינא ואפיק פלוני שטר חובו דה"ל על פלוני בן פלוני ופתחנא ליה בבינא לקיומי בשטריה ואמר לנא פלוני הגן קבעו לי זמנא עד דמדינא לשטרא וקבענא ליה יום פלן ולא אתא קדמנא ונטרנא ליה תרי בשבא וחמשה בשבא ותרי בשבא ולא אתא והשתא כתבנא ליה פתיחא עליה ושמתינן ליה שלשים יום ומתר הבי שלשים יום אחרינו ושלשי' יום אחרינתא ולא אתא קדמנא זמתינא אדרבתא אנכסיה והבי איתא בכולהו נוסחי עתיקתא:

ח ודע כי כל הימים שהוא בנדוי אסור לישב בכל ד' אמות שלו ולא לאכול עמו חוץ מאשתו ובניו הסמוכין על שלחנו שמותרין לשמשו ולעמוד בתוך ד' אמות שלו ולדבר עמו מ"ל מסעשה דר"א דהוו קא בנו משמשו וחיין לתפליו. ועוד מראבעיא לן מנודה מהו בתשמיש המטה מכלל שמותרין להד' אמות שלו והטעם שכך דעת המנדי' שלא למנוע ממנו תשמיש בני ביתו ברא מרינן בנדרים מן חיה' אלא אדריה ומעשה דר"א שישב לפני ר"ע ברחוק ד' אמות של א שמע' שד' אמות אסורים והבי איכא נמי בנדרים דד' אמות דמנודה אסורין. ואחר שדברו עמו חבריו מכלל שאין דבור אסור ובתשובה לרי"ף ז"ל שאין על המדבר עמו בלום אם לא התנו בכך ואם התנו שלא לדבר המדבר עמו

Digitized by Google

מר׳ אליעזר שחלקמטלין ס״מ דלאו מגולה היה ועוד מדלא נכנסו תלמידיו אצלו ללמוד עד שעת פטירתו שבאו להתיר לו הנדר ואלו מגולה בלבד היה לא היו ממנעים ממגולה שונה ושונין לו • ולפי זה כ״ל דמאי דקאמר להם רבי אליעזר בסוף תרבא מיתות ועד עכשיו למה לא באת׳ אין הכונה לו׳ שהרי מותרים אתם כלפי׳ הריב״ש סי׳ קע״ג למאן דסבר נדוי הוה • אלא לפי שסברין שבאו להתיר הנדר משום הכי קאמר להו מעיקר׳ למה באת׳ עתה להתיר הנדר מי הניעך׳ לכך והשיבו שתכלי׳ ביאת׳ היא ללמוד ומ״ה הוזקקו לבא להתיר הנדר וע״ז חזר לומר להם למה לא באתו עד עכשיו להתיר הנדר כדי ללמוד תורה אבל לעולי׳ דבלא התרה לא היה מקום ללמד : אך ק׳ לי לדברי הרמב״ן דהא דשילאה נשמתו בשהו׳ אז עמד ר׳ יהוש׳ על רגליו ואמי׳ תות׳ הנד׳ משמע דמקמי הכי עליין לא הות׳ • וא״כ היאך שאלוהו מקוד׳ לקן הכנור והאמוס מהו ואמ׳ להם טמאין וכן מנעל שעל האמו׳ מהו והאי טהו׳ הא אין לך שום גדול מזה וכיון שהי׳ חרס לא היה מקום לשאול ולא להאי׳ וי״ל שלא היו שואלים לדע׳ הדין שכבר ידעו מעקר׳ שהיה חול׳ בזה עם חכמי׳ אלא גלוי מלתא בעלמ׳ היו רוצים לידע אם חזר בו כלפי׳ רש״י ואין זה שונה מיהו לדעת לא ידענא מהיכן נלמו׳ דלאסו׳ ליים׳ בל׳אמו׳ של מנוד׳ דאי מסו׳ דר׳ עקיב׳ יסד ברחו׳ ד׳ אמו׳ לילמ׳ שאני חרס • וכת אחרת סוב׳ הנדוי היה ומאי דקאן מנעליו מסו׳ נער בעלמ׳ עשה כן ואין ללמו׳ ממנו חיוב׳ והכריע הריב״ש כדברי׳ מסוגי׳ דמי שאתו דאמתי דאמרי׳ בכ״ד מקומו׳ ב״ד מנדין ור׳ אלעז׳ הק ומשבר׳ חלת ופריך ותו ליכ׳ והא איכ׳ תנו׳ שתתכו חולין כו׳ ותנא אותו היו׳ הביאו כל טהרו׳ וכו׳ ותירצו אפ״ה נדוי במתני׳ לא תנן א״כ מבו׳ בכאן שנדוי היה כדברי האחרוני׳ ע״כ • ולדע׳ הרמב״ן וסיעתו הי׳ אפש׳ לדקו׳ דאי׳ זו דריך שנא׳ דאיהו ל״ג בההי׳ דר״א שקר׳ בגדיו דא״כ הוה מוכח מהא׳ דמנודה חייב לקרוע בגדיו ולא אשכחן דפלי׳ אהרי״ף אלא בסנהל׳ • ולכל הפירושי׳ הקש׳ הריב״ש דאמאי לא אפשיט׳ בעי׳ דתפילין מר׳ אליעז׳ דמנכר׳ בנו לחלון תפיליו אלמ׳ מות׳ בתפילין בין שהיה שם חרס בין שהי׳ נדוי ותי׳ הוא ז״ל דא״ל דפי׳ שהי׳ יכול לדחות דתפיליו של בנו עצמו קאמר • ויש לתמו׳ היאך אפשר לומר דתפיליו של הורקנו׳ קאמ׳ דא״כ למה הוצרך להכר׳ כדי לחלון אות׳ דמדקא׳ ונכנס בנו לחלון תפיליו משמע דתכלי׳ הכניס היתה לחלון ואמו׳ מי לא הוה מצי לחלון בחוץ • אלא ודאי לחלון תפיליו של ר׳ אליעזר נכנס • וא״כ הדרא קושיא לדוכתיה דתפשוט מהכא דמנודה מותר בתפילין:

א גרסינן בכתובות פ׳ הכותב מ״ל רב פפא לרב חמא ודאי דאמריתו משמיה דרבא האי מאן דמסקי ביה ז׳ זי ואית ליה ארעא וא״ל למלוה תא שקול ארעא וזיל את וטרח וזבון א״ל ללוה זיל את ואיתי והב ליה זוזי א״ל לא ההוא דשמיע לך תול׳ מעורתיו בע״א הוה הוא עשה שלא כהוגן ולפי׳ עשו לו שלא כהוגן מבאן למדנו שהמלוה את חברו ומעון הלוה שאין לו אלא קרקע אם נודע לב״ד שיש לו מעו׳ ותולה מעותיו באחרי׳ כופין אותו למכור קרקעותיו ויביא המעו׳ בעין לב״ח ונטיל עליו טירת המכירה • ואם לא נודע להם דבר זה והם מסתפקין אם יש לו מעות אם לאו מחרימין החל׳ עד מי שיש לו מטלטלין ונתבע בחוב לפנינו׳ שיביא׳ לב״ד ואחר כך מגבין לו מקרקעות הלוה הכל על הדרך שכתבנו בשע׳ שלישי שהקדמנו :

ב וכתוב בספר המקח לוה שתלה מעותיו ב ע״א או שיש דבר ידוע שיש לגוי ערעור על נכסי לוה ומתידא המלוה ליטול קרקעותיו מיראת הע״א שלא יבא היום או מחר ויתבענו בכל זה דין הוא שיטרח עצמו הלוה ומליר לאחרים ומהדמי׳ לפרוע את חובו ע״ב • וזה שפסקנו שמי שיש לו מעות אין למלו׳ שיפרע מקרקעותיו ולא מטלטלין ה״ג ליה נמי בבתרא פרק המוכר דמקשי׳ ואי ליכא לאשתלומי מיניה לישקול

מגונ׳ הוא אבל אין עליו דין אסו׳ סו׳ דבר הכל לפי תנאי ב״ד • וכל אלו המנודין אחר שיפייסו לבעלי דינן או אלו שלזלו בב״ד והזרו בהן שרינן ליה לאלת׳ שאין ממתינ׳ הזמן שקבעו עמו בין לאפקרות׳ בין לממונ׳ וכן פסק הראב״ד ז״ל ובשמתירין אותו באין ג׳ ואומרי׳ לפניו שרוי לך מחול לך ואם שלא בפניו אומר לו שרוי לו מחול לו ומי שנדוהו בפניו אין מתירין לו אלא בפניו והבי אית׳ בנדרים ומפני שאין זה מקומו לא הארכנו בענין הנהגת הנדוי ובהתרו :

השער הרביעי

א גרסינן בכתובות פרק הכותב א״ל רב פפא לרב חמא ודאי דאמריתו משמיה דרבא האי מאן דמסקי ביה ז׳ זי ואית ליה ארעא וא״ל למלוה תא שקול ארעא וזיל את וטרח וזבון א״ל ללוה זיל את ואיתי והב ליה זוזי א״ל לא ההוא דשמיע לך תול׳ מעורתיו בע״א הוה הוא עשה שלא כהוגן ולפי׳ עשו לו שלא כהוגן מבאן למדנו שהמלוה את חברו ומעון הלוה שאין לו אלא קרקע אם נודע לב״ד שיש לו מעו׳ ותולה מעותיו באחרי׳ כופין אותו למכור קרקעותיו ויביא המעו׳ בעין לב״ח ונטיל עליו טירת המכירה • ואם לא נודע להם דבר זה והם מסתפקין אם יש לו מעות אם לאו מחרימין החל׳ עד מי שיש לו מטלטלין ונתבע בחוב לפנינו׳ שיביא׳ לב״ד ואחר כך מגבין לו מקרקעות הלוה הכל על הדרך שכתבנו בשע׳ שלישי שהקדמנו :

ב וכתוב בספר המקח לוה שתלה מעותיו ב ע״א או שיש דבר ידוע שיש לגוי ערעור על נכסי לוה ומתידא המלוה ליטול קרקעותיו מיראת הע״א שלא יבא היום או מחר ויתבענו בכל זה דין הוא שיטרח עצמו הלוה ומליר לאחרים ומהדמי׳ לפרוע את חובו ע״ב • וזה שפסקנו שמי שיש לו מעות אין למלו׳ שיפרע מקרקעותיו ולא מטלטלין ה״ג ליה נמי בבתרא פרק המוכר דמקשי׳ ואי ליכא לאשתלומי מיניה

הוא ולא חיישינן שהבעיטוהו ולא קאמ׳ אלא הוא עשה שלא כהוגן וכו׳ ע״כ ובריש פ׳ המפקי׳ הביא בשם הרי״ס ז״ל עצמו חילוק בין ענין זה למעות אין לי שום למשבעינן ליה מתקל׳ הגאוני׳ וכן שבוע׳ שאינה בר שותו אע״ג דבהני אינו טוענו בברי ע״ש :

ב וכתוב בס׳ המק׳ וכו׳ סבר׳ זו מוסכמ׳ מהאחרוני׳ ז״ל וטעמ׳ למתחב׳ הוא וכתב הרב בב״י סי׳ קי״ח שהוסיף בזה רבינו ירוח׳ בנתיב ו׳ וז״ל ואם לא נודע בודאי הערעור וב״ל מסופקי׳ שמא יש לו מטלטלין מחרימין תחלה כל מי שיש לו מטלטלין ולא יביא׳ לב״ל על ב״ח עכ״ל • ואיכא למילק למלכה׳ ואם לא נודע בודאי הערעור וכו׳ משמ׳ ליש לד ספק שיש שם ערעו׳ אלא שלא נודע בודאי • וקשה לכיון דבריה לין מסופקים שמא יש לו מטלטלין א״כ פשיט׳ למחרימין כל מי שיש לו אפילו היינו יודעי׳ בודאי שאין שם ערעו׳ כאש׳ נתבע׳ לעיל ומאי אהני מה שלא נודע בודאי הערעו׳ דמשמ׳ לתרחי בעינן להתרי׳ ספק בערעו׳ והפק שיש לו מטלטלין ובחל׳ מיניהו ליכא שום חרס והא ודאי ליתא דבספק׳ דמטלטלין בלחו׳ הגי להחרי׳ ומן הראוי היה לגס בספ׳ ערעו׳ לחו׳ אף ע״ג דנוד׳ בודאי שאין לו מטלטלין ולריך לירד לקרק׳ יקרי׳ תחלה כל מי שיודע שיש ערעור על קרק׳ זה וכו׳ • אבל מה שהלריך ב׳ הספקו׳ גם יחד נראה׳ דבר זר • וראיתי לדברי רבי׳ ירוח׳ במקומו ומלאתי כי אחר הלשון האמו׳ כתב וז״ל • והרמב״ם כתב אם לא נודע לו מטלטלין מחרימין כל מי שיש לו מטלטלין ולא יביא׳ ואח״כ יורדי׳ לבינוני׳ שבנכסיו ע״כ ומלקאמ׳ והרמב״ם כתב ולא אמר וכתב הרמב״ם נראה דהרמב״ם פליג אלעיל ואולי הוא מהלל שאמרנו להרמב״ם בספק אם יש לו מטלטלין בלחול מחרימין • ואלו לסברת ראשונה אין מחרימין עד שיהי׳ ספק ערעור וספק מטלטלין וכ״ז רחו׳ • וזה שפסקנו כו׳ דברי הרי״ף מבואר׳ שפס׳ בהדי׳ לכל דאי׳ ליה זוזי אלהו לא מצי פרע בקרק׳ ולא במטלטלי • אבל אני תמי׳ ממה שמבי׳ עוד רבי׳ בשמו׳ הא״ק לאמר רב הונ׳ אם מיטב דלגיב מרב פפא ורב הונא ברי׳ דרב יהושע לאמרי׳ כל מילי מיטב הוא וכו׳ • והביא ע״ז מאי לכתב ר״ח דמהכא משמעינן דלא מסלקינן לב״ח בקרק׳ אלא היכ׳ דקיים לן דליה ליה זוזי וכו׳ • דמשמעות דבריה אלו מור׳ בהדי׳ דמולי׳ ר״ח דין זה מדברי רב הונא שפוס׳ הלכה במותו דמלקאמ׳ מיטב אם כסף משמע דבעינן כסף ממש כל דאי׳ ליה זוזי ולא כר׳ פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דלדילהו כיון דכל מילי מיטב הוא ממיל׳ מאי לסלוקי במאי דבעי אפי׳ בסובין דאלמ׳ לבה מילתא׳ ויזקו וכ״ח כי הדדי מינהו והשתא תמיה׳ מילתא׳ טוב׳ דהא הרי״ף פסק בהדי׳ בהלכותיו כר׳ פפא וכרב הונא ברי׳ דרב יהושע דבתרא׳ מילתא׳ ולפ״ז ע״ב מאי לוה לסלוקי דמאי דבעי אע״ג דאי׳ ליה זוזי ונמל׳ זה הפך פסקו ז״ל בהמיה בהמוכ׳ דקאמ׳ דאי מיכא גביה זוזי אלו כל כמיניה ליהי׳ ליה מטלטלי בזוזי • וזו לרבינו שמבי׳ אני מיני׳ אלו יתר זה אחר זה ולא אתי לבו הרחב לזו הסתיר׳ כפי

Digitized by Google

מה שהכין לים ללמוד ב"ח מניזק לאלו להרי"ף גופי ירא' לליכ' שוס סמיר' במה שפוס' כרב פפא ור"ה ברי' לר' יהושע דלוק' גבי ניזק מלי מזי לשלומי אפי' בסובין וכל מילי מיטב הוא אבל גבי ב"ח מפוס נעילה ללא לייפ ינן לנו' למיה' זוזי היכ' לאי לי' ' וזו היא עלמה סבר' הטור לברי' סי' ק"א גבי ב"ח כתב בא לפרוע אם יש לו מעו' כופין לו ליתני לו ואינו יכול לאוחו אבל מקלקלי או מטלטלי וכו' וכו' וכסימן תי"ט בענין ניזקין כתב כשבאין להגבו' לניזק רוצין אם יש למזי' מטלטלין אין יורדין לנכסיו למכור קרקעותיו אלא יתן לו מטלטלין ואפי' שיש לו כסף יכול לשלמו בסובין לכל מילי למטלטלי מיטב הוא ' וראיתי לר' בב"י כתב ע"ז לברי' נתקשו מאד בעיני וז"ל כשבאין להגבי' לניז' וכו' כ"כ הרא"ש בפ"ק דב"ק לענין פריע' ב"ח וז"ל ולענין פריע' ב"ח נ"ל אי אית ליה לו' מטלטלי אם אפן בחפש המלו' ות' ממקרקעי כיון לזוזי יתי' וכו' על ולימ' לבי' פריע' ניזקין לפריע' ב"ח ומע"כ שיש לחלק ביניה' לענ"כ לא קאמר הרא"ש אלא בב"ח משום לכיון לזוזי היכ וכו' אבל בניזקין לי"כא הלי טעמ' לא משמ' לרבינו לכיון לא אשכחן לפלו' רבנן בינייהו בהיכי לא מפלגינן ע"כ ' הכין ז"ל למאי לכתי' הטור אין יורדין לנכסיו אלא יתן לו מטלטלין וכו' ' הוא לעכובא להועלא הניזק ובע"כ שלמוק לריך שיתן לו מטלטלין ולא קרק' ומפני זה נלחן הרב ז"ל בב"י אל הקיר למנא שמך לזה ולא מצא אלא באומרו שלמל מלבלי הרא"ש ז"ל בבעל חוב ' ואתר המחילה הרלויה המהני מגולה מכמתו ז"ל היאך שיל לוחק גלול בזה לולמי פשט לבלי הרא"ש ז"ל באומרו ולענין ב"ח וכו' מוכח בסליא דלוק' בב"ח סובר כן מטעמ' לזוזי היכ אבל בניזק ליכא למימ' הכי והרב ז"ל רלה להעמיס על דמו הטור ז"ל שחולק על אבינו בזה משברא בעלמא משום לא פלוג ולא יתיב לברי אבינו ז"ל אפי' להזלירס ' ונפלאתי למה הולרך הרב ז"ל לכל החרל' הזא' כי לברי המור ז"ל הם בעניותי מבואתי' כפשוטן לכאלמ' אין יורדין למכור נכסיו וכו' לא לעכובא כתב כן ליפוי כח הניזק אלא כונתו לפסוק שתם כרב פפא ורב הונא כסבר' אבינו ז"ל דהיינו לומר לתע"ג לאמ' קרא מיטב שלהו למשמע לע"ש אל מזיק לריך לפרעו בעילה של קרקעות ולא מלי לשלמן במטלטלין אין הלבר כן שסב"ל אין להם לירל לנכסיו למכו' קרקעותיו אלא אם ירלה המזיק ליתן לו מטלטלין במקום קרקע הרשות בידו לתת לו אפי' סובין וכ"ש שאם ירלה המזיק לתת לו קרקע פשיטא דלא מלי ניזק לעכב ולומר שרולה מטלטלין ' וכל זה הוא לוקא בענין ניזקין דלאו זוזי היב אבל לענין ב"ח כבר ביאר בסי' ק"ח לכל לאיתן ליה זוזי אלא לא מלי יהיב מילי אחרינ' וכן כל מאי למקרב לזוזי כזוזי למי והיינו לברי הרא"ש ז"ל והי' היא סברת הרי"ף ז"ל לפסק כרב פפא ורב הונא בניזקין וגבי ב"ח כתב מה שכתב בהמוכ' אח הבי' ' אבל לרבינו ז"ל דמייתי סברת ר"ח למקרי רב הונא ולא לב"ח לכי אית ליה כסף מחייבינן ליה לפרוע כסף למשמע לרב פפא ורב הונא לא מחייבינן קס' לגיליה פסק הרי"ף ז"ל בלאמרן ' ואולי אין כונת רבינו אלא להבית דבוותא טובא לסברי הכי הרי"ף ור"ח ז"ל כל חד כי אלפותא ליליה ולא נחית להסכים הפירושים ' וכתב ע"ן ר"ח ז"ל מהכא שמעינן וכו' פשטא למלתא לדברי ר"ח ז"ל גר' ברוכה לגמול ב"ח מלין ניזק לכי היכי דבניזק קאמר רב הונא לחרוני הוא ליתיב לרבות כל לבר למיירי בלית ליה לאלמא כי אית ליה אמרינן ליה זיל טרח וזבין ה"נ גבי ב"ח אי אית ליה אלוה זוזי לא מלי מסלק בארעא ' ולא מלאתי לי ורגלי בילפותא זו דהא רב הונא קאמר או כסף או מיטב שהוא קרקע אי"ז מהם שירלה ' וכי קאמ' דלוקא בלני' ליה אבל בלאית ליה אמרינן זיל טרח וזבין לא בענין קרקע קאמר לאי קיים לן לאי' ליה כסף מחייבינן ליה למכור הקרקע אלא בשוה לכסף מיירי לגון סובין וכיוצא לאי ילעינן לאית ליה כסף והוא רוצ' לפרוע בסובין או לבר אחר אמרי' ליה זיל טרח וזבין ובהא פליג רב הונא ארב פפא ורב הונא לסברי לכל מילי מיטב הוא ואפי' אית ליה כסף מלי לשלומי בסובין ' והשתא היכי ילף מהא ר"ח דלא מסלקינן לב"ח בארעא אלא היכא דליה ליה זוזי וכו' להא בענין ניזקין למיניה ילף מני לבלוקי לניזק בארעא להיינו מיטב אע"ג דליה ליה כסף ' וזו אלני קושיא אלימתא וכ"ע' ושמא אפשר לתוק לכוונת ר"ח ז"ל דלמוד ב"ח מניזקין בהדרגה הכיון דבענין ניזקין אבכחן דבכוה כסף מחייבין ליה למכור היכא דאית ליה כסף ' ממילא בב"ח אית לן לסלוקי חל דרג' לכי אית ליה זוזי לא מלי מסלק בארעא והיה סברת ר"ח ז"ל כסברת ר"ח ז"ל שמביאי' התו' והרא"ש ז"ל דמפרש שיש שלש' ליכין לזיקין או כסף או מיטב ואי ליה ליה אפי' כובין ' וב"ח אי אית ליה זוזי לא מלי לבלוקי אלא בזוזי וכו' ואולי ט"ס הוא מ"ש בספרי ר"ח וכ"ל ר"ח והוא על המופן שאמרנו ובזה אין מקום גם לקושי' הקודמת :

ג ובתשובה לקמאי היכא דלא ידעינן אי אית ליה זוזי אי לית ליה זוזי וא"ל האיך דאית ליה זוזי והאיך אמר דלית ליה זוזי אלא ארעא אי אמיד הוא לאו כל כמיניה ואי לא אמיך לא משבעינן ליה אלא חרם סתם מחרימים דבתרי דיני לא דיינינן ליה ' ותשובה זו פסק הר"ר משה זצ"ל :

ד ועל זה שפסקנו שאין מגבין קרקע למלוה במקום שיש לו מעות איכא דק"ל מהתי' דגרסינן בפ' מי שהיה נשוי ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות וקפץ עליו במלוה פי' לדמי המכר ואתא בעל חוב דראובן וכו' ואמרינן עלה דאי פקח שמעון מגבי לה ניהליהו פי' ליר"ומים מגבי אותה ברמי החוב שהוא חייב לאביה' והדר טריף לה מניהו וכדרב נחמן דאמר יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם ב"ח גובה אותה מהם וא"ב דהיב' דאית ליה זוזי לא מצי לשלומי ארעא למלו' מאי מהני ליה פקחותי' דהא מצו יתמי למימר ליה לא שקלינן מינך ארעא היכא דאית לך זוזי ובראמרינן לעיל מכל ה"מ דכתבינן ' והאי קושיא תירצה הראב"ד ז"ל בפירושו דה"ק אי פקח הוא שמעון ולית ליה זוזי לא ליה"דר בתר יזפתא לאוזופי זוזי ולמפרעינהו אלא להדר להו ארעיהו דבין דלי' ליה זוזי עליהו למשקלינהו והדר מפיק לה מנייהו ועל זה התירוץ יש להקשות מההיא דגרסינן בפ' שני דייני גזרות איתמר שנים שהוציאו שטר זה ע"ז אמר רב נחמן זה גובה וזה גובה אסיקנ' דביתמי פסקי' דיתמי מגב' גבו אנבויי לא מגבו ואקשינן והא זה גובה וזה גובה קתני ומהדר זה גובה וזה ראוי לגבות ואמר רבא עלה שתי תשובות בדבר חדא דזה גובה וזה גובה קת' ועוד לגבינהו ארעא ליתמי ולהדר ולגבי מניהו דאמר רב נחמן יתומים שגבו קרקע בחוב אביהם וכו' וע"ב מדנקט לישנא דלגבינהו ארעא ליתמי מכלל דדינא הוי דיכול לוה לפרוע קרקע אע"פ שיש לו מעות אלא ודאי תירוצא דמילתא

לישקול תורא בזוזי והגרס' הכתובה בספרים ואי דליתנהו לזוזי לשקול וכו' ועל זה כתב הרי"ף ז"ל דשמעי' מינה דהיכא דאית ליה ארעא ומטלטלין ומעות ואית ליה לאיניש זוזי עילויה וא"ל תא שקול מנאי מטלטלי דאית לי או מידי אחרינ' בזוזך אי איכ' נביה זוזי לאו כל כמיני' דיהיב לי' מטלטלי בזוזי אלא יהיב ליה זוזי כדאית ליה גביה ' ותו גרסינן בקמא פרק ראשון רב הונא אמר הא דאמרת כל מילי מיטב הוא לאו דוקא אלא כסף או מיטב ואותיב עלה רב נחמן ואמר ישיב לרבות שוה כסף בכסף וקשיא למ"ד דלא משלם אלא כסף ממש ופסקינן הב"ע בדלית ליה ואמר רב נחמן עלה פשיטא ממארי רשותך פארי אפרע וא"ל רב דהא קמ"ל דמהו דתימ' מצי א"ל זיל את טרח וזבין קמ"ל דלא טרחינן וכתב על זה ר"ח ז"ל מהכא שמעינן דלא מסלקינן לב"ח בארעא אלא היכא דקים לן דלית ליה זוזי למפרע אבל קים לן דאית ליה כסף מחייבין ליה לפרוע לו כסף ממש או למטרח לזבוני ארעא ולאיתויי מעות ע"כ :

ג ובתשובה לקמאי היכא דלא ידעינן אי אית ליה זוזי אי לית ליה זוזי וא"ל האיך דאית ליה זוזי והאיך אמר דלית ליה זוזי אלא ארעא אי אמיד הוא לאו כל כמיניה ואי לא אמיך לא משבעינן ליה אלא חרם סתם מחרימים דבתרי דיני לא דיינינן ליה ' ותשובה זו פסק הר"ר משה זצ"ל :

ד ועל זה שפסקנו שאין מגבין קרקע למלוה במקום שיש לו מעות איכא דק"ל מהתי' דגרסינן בפ' מי שהיה נשוי ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות וקפץ עליו במלוה פי' לדמי המכר ואתא בעל חוב דראובן וכו' ואמרינן עלה דאי פקח שמעון מגבי לה ניהליהו פי' ליר"ומים מגבי אותה ברמי החוב שהוא חייב לאביה' והדר טריף לה מניהו וכדרב נחמן דאמר יתומים שגבו קרקע בחובת אביהם ב"ח גובה אותה מהם וא"ב דהיב' דאית ליה זוזי לא מצי לשלומי ארעא למלו' מאי מהני ליה פקחותי' דהא מצו יתמי למימר ליה לא שקלינן מינך ארעא היכא דאית לך זוזי ובראמרינן לעיל מכל ה"מ דכתבינן ' והאי קושיא תירצה הראב"ד ז"ל בפירושו דה"ק אי פקח הוא שמעון ולית ליה זוזי לא ליה"דר בתר יזפתא לאוזופי זוזי ולמפרעינהו אלא להדר להו ארעיהו דבין דלי' ליה זוזי עליהו למשקלינהו והדר מפיק לה מנייהו ועל זה התירוץ יש להקשות מההיא דגרסינן בפ' שני דייני גזרות איתמר שנים שהוציאו שטר זה ע"ז אמר רב נחמן זה גובה וזה גובה אסיקנ' דביתמי פסקי' דיתמי מגב' גבו אנבויי לא מגבו ואקשינן והא זה גובה וזה גובה קתני ומהדר זה גובה וזה ראוי לגבות ואמר רבא עלה שתי תשובות בדבר חדא דזה גובה וזה גובה קת' ועוד לגבינהו ארעא ליתמי ולהדר ולגבי מניהו דאמר רב נחמן יתומים שגבו קרקע בחוב אביהם וכו' וע"ב מדנקט לישנא דלגבינהו ארעא ליתמי מכלל דדינא הוי דיכול לוה לפרוע קרקע אע"פ שיש לו מעות אלא ודאי תירוצא דמילתא

שרל"ומ' לבזה תקנו הגאוני' ז"ל לשבוע ולסתייע מהרמב"ם ז"ל דהא שבוע' התבל שתקנו הגאוני' ז"ל אינה ענין למי שיש לו קרקע וטוען שאין לו מעו' לבם ולאי לא תקנו שבוע' כלל לאי לא אמיל למעו' יורדין לקרקע ואי אמיל למעו' כופין אותו למכור ' וכי תקנו שבועה היינו למי שטוען שאין לו כלום לפרוע לא מעות ולא מטלטלין ולא קרק' בזה תקנו שיהב' שאין לו בלאשר נתבאר בשער ב' והם הם לברי הרמב"ם ז"ל בפ"ב שכתב כשראו הגאוני' הראשוני' שרבו הרמאין התקינו שמשביעין את הלו' שאין לו כלום יתר על דברי' שמשלרין לו כו' ' הרי מבוא' לא משתעי אלא בימי שאומר שאין לו כלום ולא על מי שיש לו קרק' ומבריח המעו' וא"כ דברי הרשב"א ל"ע ' וא"ש דבינו שבתשוב' זו פסק הרמב"ם הוא ממה שכת' בפ"ב וכן אלי אומר שמי שהוחזק רמאי וכו' ' והרי הוא אמיל שיש לו מעות וטוען שאין לו כלום וכו' ' אם יש כח בדיין לעשותו על שיפרע ב"ח יעשה וכו' ומינה להה"ל בית לו קרקע ומבריח המעות בהיותו אמיל לשייך בזה ההוא טעמא גופיה :

ד ועל זה שפסקנו כו' מה שהקשה דבינו על תירוץ הראב"ד מהתי' לב' דייני גזרות דף קי"א דמדנקט ליגבינהו לליגבינהו ארעא ליתמי מכלל דיכול לפרוע קרקע אף של פי שיש לו מעות כו' לאו מלישנא לליגבינהו גופיה דייק להא מאי אולמיה להאי ליגבינהו מלישנא למגבי לאו ניהליהו ארעא במי שהיה נשוי דף ל"ב אלא מן הענין עצמו קא מוכח לה לכיון לרמי בר חמא מאי לקמא' הכא ביתמי עסקינן היא אוקמה' למוקי בהכי הוא זה וזה גובה ' מאי מקשה ליה הכא וליגבינהו ארעא וכו' לאחוי בהכי הוא אוקמתא וסלקא בקושיא ' הא לא שייך זה אלא בדלית ליה זוזי וכפי אוקמתא לרב חמא ז"ל נימא למיירי בדלית ליה זוזי ולא מיקשי ליה מידי אלא ולאי משמע מקושיא להכא דבכל ענין מצי לסלוקינהו בארעא אע"ג דאית ליה זוזי ושלא כדברי הראב"ד ' ומה שתירץ בשם הר' יצחק גם הוא' הסכימו כן שכתבו מי פקח אילך' וכו' מכאן יש להוכיח דאף על גב דאמרינן לעיל בפרק הכותב דדינו דב"ח בזוזי היכא דאית ליה זוזי מ"מ אם הפסיד הלוה בכך לא יתן לו זוזי כמו הכא למאי מגבי להו קרקע ואינו עושה שלא כדין ע"כ ' ויש להרמב"ם ז"ל שיטה אחרת בזה לפני

שהוא

שהוא גורם בהחזיק למי שהיה נשוי ומגבי לה ניהלינהו וכו׳ כתב בפי״ת
למלוה לפי׳ אם היה שמעון פקח נותן להם הקרקע שלקח מראובן במלוה
שזקף על עצמו וכו׳ דגרתה דזוקת אותו קרקע עצמו מלי יהיב ליה אבל
קרקע אחר לא וכן דקה הרא״ש ז״ל דברי התוס׳ שכתב ואינה ראיה כ״ל
למלוה זו באה מתחת קרקע שקנה הילכך מלי למיהדר להו האי ארעא
לזבן מאבוהון בהני זוזי ע״כ וכאמר
לשיטה זו קשה טוב׳ ההיא דשני
לייני גזרות למייתי דבינו דקאמר
ליגבינהו ארעא וכו׳ דהתם ארעא
דלוה גופיה היא ולא באה מאבוהון
מיתמי :

חלק ב

א והיכא דאית ליה ללוה ארעא ומטלטלי אי קא בעי מלוה גובה מניה מטלטלי שהן קרובין לקבל מהם מעות דאי לא מזדבן הכא מזדבן התם דבתיב והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט וכן כתב הרי״ף ז״ל בתשובה שיש מן הדין להגבותו מטלטלין ולא קרקע שהמטלטלין ממון הם ובמקום זוזי קיימי דאינון מקרין כסף ממש והקרקעות נקרין שוה כסף :

ב ואיכא מלוה אחרינא כגון חוב דפועל דלא מצי למיתן ליה מטלטלין אלא אמרינן ליה למשכיר זיל את טרח וזבון ואיתי זוזי כדמוכח במשנת השוכר את הפועל דאיתא בפ׳ הבית והעליה :

ג ואי אית ליה ארעא וזוזי או מטלטלי וזוזי בזה יש מן המורי׳ שהורו שהרשות ביד המלוה לומר בקרקע או במטלטלין אני חפץ וממנו אגבה חובי בעל ברחו של לוה וזה טעות שהרי אין דינו כי אם על המעות או במטלטלין אם אין שם מעות כדאיתא בפרק הכותב לבעל חוב יהבינן זוזי ותו כראמרינן בפרק כל שעה אמר רבא מכאן ולהבא הוא גובה כיון דאי הוו ליה זוזי ללוה מצי לסלוקי מניה בזוזי :

ודע

דמילתא כמו שתירץ ה״ר יצחק דנפרי ז״ל דכי אמרינן דהיב׳ דאית ליה
זוזי לא פרע ליה קרקע ה״מ היכא דליכא פסידא ללוה באותו פרעון מצד
אחר אבל אי ממי ליה פסידא כי האי גונא דאי פרע ליתמי ארעא משכח
ממאי דגבי חוביה ואי פרע להו זוזי מפסיד דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי
בבי האי ודאי כופין למלוה לקבל קרקע בפרעונו :

חלק ב

א והיכא דאית ליה ללוה ארעא ומטלטלי אי קא בעי מלוה גובה מניה מטלטלי שהן קרובין לקבל מהם מעות דאי לא מזדבן הכא מזדבן התם דכתיב והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט וכן כתב הרי״ף ז״ל בתשובה שיש מן הדין להגבותו מטלטלין ולא קרקע שהמטלטלין ממון הם ובמקום זוזי קיימי דאינון מקרין כסף ממש והקרקעות נקרין שוה כסף :

ב ואיכא מלוה אחרינא כגון חוב דפועל דלא מצי למיתן ליה מטלטלין אלא אמרינן ליה למשכיר זיל את טרח וזבון ואיתי זוזי כדמוכח במשנת השוכר את הפועל דאיתא בפ׳ הבית והעליה :

ג ואי אית ליה ארעא וזוזי או מטלטלי וזוזי בזה יש מן המורי׳ שהורו שהרשות ביד המלוה לומר בקרקע או במטלטלין אני חפץ וממנו אגבה חובי בעל ברחו של לוה וזה טעות שהרי אין דינו כי אם על המעות או במטלטלין אם אין שם מעות כדאיתא בפרק הכותב לבעל חוב יהבינן זוזי ותו כראמרינן בפרק כל שעה אמר רבא מכאן ולהבא הוא גובה כיון דאי הוו ליה זוזי ללוה מצי לסלוקי מניה בזוזי :

ודע

ב ויש מלוה אחרינ׳ כגון חוב דפועל וכו׳ זהו התלוק הג׳ שמביאי׳ התוס׳ והרא״ש ז״ל בפס ר״ת ז״ל בפ״ק דקמא דבסכירו דפועל אמרינן ליה זיל טרח וזבון ומופתי לה מהך דהבית והעליה שהיא בדף קי״ח דתנן השוכר את הפועל לעשו׳ עמו בתבן ובקש ואי״ל תן לי שכרי ואי״ל טול מה שעשית בשכרך אין שומעין לו • ואין לין זה כונל כל מין שכירות דאיכא שכיר דלא מתיידבין ליה למטרח ולמזבן • וזה דאמתני׳ דאין שומעין לו דאמרינן והתניא שומעין לו א״ר נחמן ל״ק כאן בשלו כאן בשל חבירו א״ל רבא לרב נחמן בשלו מ״ט דא״ל אגרתי עלך • בשל חבירו נמי שכרו עליו דתני׳ השוכר את הפועל לעשות בשלו והרהו בשל חבירו נותן לו שכרו משלם וחוזר ונוטל מב״ה מה שהגה אותו אבל אמר רב נחמן ל״ק כאן בשלו כאן בשל הפקר • וכתבו בתוספו׳ לעשות בשלו והרהו בשל חבירו משמע דוקא לעשות בשלו אז נותן לו שכרו משלם אבל שתמא לא ותי׳ א״כ אמאי אלטריך לשנויי כאן בשלו כאן בשל הפקר ליתני כאן ששכרו לעשות שלו כאן ששכרו שתמא לעשות בשל חברו ותור״י דמ״ה לא משני הכי דהא פשיטא דאם שכרו לעשות בשל חבירו דשומעין לו וכו׳ • נראה מדבריהם דבששכרו לעשות בשל חבירו בשתם הוא דבר פשוט דשומעין לו משום דאין שכרו עליו • וקשיא לי ע״ז מהתם לריש פ׳ האומנין דאמתניתין דשטעו זה אם זה אין להם אלא תרעומת פריך בגמר׳ אי דאמר להו ב״ה בתלתא ואזל איהו ואמר בל׳ אי דאמר להו שכרכם עלי ניתיב להו מלילה לתניא השוכר את הפועל לעשו׳ בשלו והרהו בשל חבירו נותן לו שכרו משלם וחוזר ונוטל מב״ה מה שהגה לא אריכא דאמר להו שכרכם על בעל הבית • והשתא להאי מקשן הך מתניתין דשטעו זה את זה במאי מיירי אם שכרו שתמא בשל חבירו אם שכרו לעשות בשלו ואת״כ הרהו בשל חבירו אי מיירי בשכרו לעשות בשלו דומיא דמתני׳ דפריך מינה א״כ מאי קאמר׳ אי דא״ל שכרכם עלי ניתיב מלילה דמשמע דאי לא קאמר הכי ולא פירש שכרן על מי לא מיתייב מלילה והא מברייתא דפריך מינה משמע דאפי׳ בשתם שלא אמר שכרכם עלי צריך ליתן לו שכרו משלם • ואי משמע ליה למקשן דמתני׳ מיירי בשתם ששכרם לעשות בשל ב״ה א״כ מאי פריך מברייתא ששכרו לעשות בשלו וכו׳ דשמאי התם דתחלה שכרו לעשות בשלו ומ״ה שכרו עליו וכ״ת דמ״ה קאמר׳ בקושייתו אי דאמר שכרכ׳ עלי וכו׳ דמתניתין מיירי בשטעה ששכרו בשל חבירו בשתם ומקשה מברייתא משום דכיון ששכרו לעשו׳ בשלו אע״ג דלא קאמ׳ בהדיא שכרך עלי הא כיון ששכרו לעשות בשלו משתמא שכרו עליו דאלא מאן יהיב ליה ואי״ל כאלו פירש בהדיא ששכרו עליו ומתני׳ דמיירי בשכרו לעשות בשל חבירו כי קאמ׳ שכרכם עלי הוי כמו שכרו לעשו׳ בשלו דברייתא וכי הדדי נינהו ומ״ה פריך • כ״ש אקשה מי הכניסו בחגר זה להבין מתניתין דאמר שכרכם עלי כדי להקשות • ואמאי לא שביק מתניתין דתמא כפשטה דמיירי ששכרו לעשות בשל ב״ה ולא קאמר להו מילי שכרם על מי דמשמע אין שכרם עליו אלא על ב״ה ומ״ה אין להם אלא תרעומת ובריתא כיון ששכרן לעשות בשלו ה״ל כאלו פיר׳ שכרכם עלי ולפיכך נותן להם שכרם משלם • וזה יקשה יותר למאי דמתרץ ומוקי לה בדאמר׳ שכרכם על ב״ה להשתא ע״כ צריך לתוק במתני׳ דמיירי בשכרו לעשות בשלו

והרהו בשל ב״ה דאי בשכרו שתם לעשות בשל חבירו אפי׳ לא אמר שכרכ׳ על ב״ה פשיטא שאין שכרו עליו כלפיהו התוספות • וזה ודאי תימא למה לו להכנס ב״כ בדוחק במשמעות המשנה ולא סבין אותה כפשטה כדאמרן אם לא שכדוק דמאי דמוקי לה באומר שכרכם על ב״ה לאו למימר׳ שאומר כן בפי׳ אלא כלפי מה שהבין המקשן דמתני׳ מיירי בשכרו לעשות בשלו וכו׳ דלמאי דקאמר אי דאמר שכרכם עלי דלאין כוונתו שאמר כן ממש אלא שהרהו בשלו דהוי כאלו אמר לו שכרכ׳ עלי • מ״ה מחדש דאלו׳ בהכי מיירי מתני׳ אלא באומ׳ שכרכם על ב״ה כלומר לא שכרו לעשות בשלו אלא מיד שכרו בשתם לעשות בשל ב״ה • דמשתמא שמכי אב״ה והל״ל באלו פיר׳ בהדיא שכרכם על בעל הבית •

ועם זה יתורץ מאי דאיכא למידק בלשון הרמב״ם ז״ל בפ׳ ט׳ מהל׳ שכירות שכתב אמר לשלותו לא ושכור לי פועלים בג׳ והלך ושכרן בד׳ אם אמר להם השליח שכרכם עלי נותן להם ל׳ וכו׳ אמר להם שכרכ׳ על ב״ה נותן להם ב״ה כמנהג המדינה ע״כ • דקשו דיוקי אהדדי דמרישא משמע דוקא אם אמר שכרכם עלי שכרן עליו ונותן ל׳ הא בשתם שלא פירש • שכרן על ב״ה לתת כמנהג המדינה • ומסיפא משמע דוקא כשאמר שכרכם על ב״ה נותן להם ב״ה כמנהג הא בשתם שכרם על השליח ונותן ל׳ ובכה״ג איכא למידק על הטור ז״ל סי׳ של״ב • אבל במאי דאמרינן יתיישב עם דלאו באומר כן ממש בפירוש עשקינן אלא כדפרשינן • אמנם ודאי כל זה דוחק מבואר הוא ומדברי הטור מוכח דאין מקום לזה שכתב בסי׳ של״ו השוכר את הפועל לעשות בשלו והרהו בשל חבירו נותן לו שכרו משלם ואינו יכול לומר טול מה שעשית בשכרך אפי׳ לא אמר שכרך עלי אלא שכרו שתם אבל אם שכרו לעשות בשל חבירו שתם יכול לומר לו טול מה שעשית בשכרך כיון שאין שכרו עליו אלא על חבירו אבל אם א״ל שכרך עלי אע״פ ששכרו לעשות בשל חבירו אין יכול לומר לו טול מה שעשית בשכרך ע״כ • ומ״מ לענין דינא חזינן להטור ז״ל מפכי׳ עם התו׳ ז״ל דבשכרו שתם לעשות בשל חבירו יכול לומר טול מה שעשית בשכרך • וכתב הרב ז״ל בב״י דמדברי רש״י ז״ל משמע שחולק על זה שכתב דכי לא אמר לו שכרך על ב״ה שכרו עליו ע״כ : ובעניותי לא אדעתי היכן מצא ז״ל כן בדברי רש״י ז״ל דאמי דמשו׳ דכתב דמאי דמשני כאן בשלו כאן בשל הפקר וז״ל בשל הפקר שומעין לו דא״ל קני ליה ורב נחמן לטעמיה וכו׳ ולא אמי לשל חבירו דהתם ליכא למימר לא זכי ביה אם וכי לא א״ל שכרך על ב״ה ע״כ שכרו עליו אבל הכא לא ע״כ • דמשמע דאי לא אמר בפי׳ שכרכם על ב״ה לא מפטר • נראה דאין מזה הכרח דכיון דכי משני לעיל כאן בשלו כאן בשל חבירו פרכינן מברייתא דהשוכר לעשות בשלו והרהו בשל חבירו והולך לשמוי כאן בשלו כאן בשל הפקר • מ״ה קאמר רש״י דהפקר לא דמי לשל חבירו דהיינו להך ברייתא דעלה קימינן דשכרו לעשות בשלו והרהו בשל חבירו דולאי התם אי לאו דקא׳ שכרכם על ב״ה שכרו עליו כיון ששכרו לעשות בשלו ולא הולך לפרש כ״כ משום דמהתם ברייתא דליק ופשיטא דעלה קאי ובזה גם התוספות יולו אבל כששכרו שתם לעשות בשל חבירו אולי גם רש״י ז״ל יודה דמשמ׳ שכרו על ב״ה כל שפירש שכרכם עלי • ואין כאן הכרח גמור לומר דרש״י ז״ל יתלוק ע״ז • ואלו היה תולק ממש לא הוו שתקי התו׳ ז״ל מיניה •

ועוד הביא הרב ז״ל מ״ש המרדכי ז״ל בריש קמא בשם רבו מהר״ם ז״ל דראה בחלוס לדוק׳ בתבן ובקש אבל במילי לאכיל כגון חיטין ושעורין וא״ל טול מה שעשית בשכרך שומעין לו ע״כ • וקשיא לן לפ״ז אמאי לחיק רב נחמן לאוקומי כאן בשלו כאן בשל הפקר לימא מתניתין בתבן ובקש ובריתא במילי לאכיל :

ג ואי אית ליה ארעא וזוזי וכו׳ גם הטור ז״ל הסכים עם מסקנת רבינו בסי׳ ק״א שאין לינו של מלוה אלא על המעות כיון שיש שם מעות והוסיף עוד וכן אם אין שם מעות אלא מטלטלי וקרקעי אינו יכול לומר תן לי מקרקעי אלא יתן לו מטלטלין אם ירצה ע״כ ומאי דמייתי רבינו מפ׳ הכותב הוא בדף פ״ו אמר אמימר מסתיים דרב חמא האי מאן לאיכ׳ עליה כתוב׳ אשה וב״ח ואית ליה ארע׳ ואית ליה זוזי לב״ח מסלקינן ליה בזוזי לאשה מסלקינן לה בארע׳ האי כי ליני׳ והאי כי ליני׳ וכו׳ : ושמא המורי׳ שהורו שהרשות ביד המלוה כו׳ יתנו דאים זו דשמאי הכא לאיכא עליה כתוב׳ אשה למתחם׳ הקרקע משועבד לה מטעמ׳ דאז המכא אשעבוד׳ דקרק׳ וכו׳ וה״ל כאלו רוצ׳ להערע מנכסי׳ משועבדים

במקום

במקום שיש בני חורין כי תאמר האשה מקו׳ יש לך להפרע מן המעו׳ כליך אבל בעלמא בכתי׳ ליה שיש לו מעות וקרקעות בני חורין מנא לן שלא יוכל לגבות מאיזה מהן שירצה כיון שכל נכסיו משועבדים לחובו וכי אמרינן דליכא דב״ח בזוזי היינו לטובתו :

ד ודע כשמגבין למלוה מן המטלטלין אין מדקדקין בהם בין בינונית ועדית וזבורית אלא הלוה מגבהו מאיזה מהם שירצ׳ ואפי׳ מן הפחות שבהם כדאמר עולא דבר ת רה ב״ח בזבורית שנא׳ בחוץ תעמוד מה דרכו של אדם להוציא פחות שבכלי׳ וכו׳ ועוד דכל מטלטלין מיטב דהוא ואפילו סיבין דאי לא מזדבן הכא מזדבן התם מיהו אי כתיב ליה שיגבה אפי׳ מעדית שבמטטלין מהני :

ה ומסתברא לוה דאית ליה מטלטלין וחובות בשטר או חובות וקי קעורת אם רוצה מלוה ליטול ממנו קרקע ולא חובות או מטלטלין ולא חובות הרשות בידו ואע״ג דכסף מקרו בדגרסינן בפרקא קמא דבב״ק דמקשינן א״ה עבדים ושטרות ומשנינן אמר רב אשי שוה בכסף ולא כסף עצמו ועבדים ושטרות בכסף נינהו א״ה יש לנו לומר כיון שיכול למוחלו ובדשמואל לא שקיל להו מלוה • ועוד כיון שאין גופן ממון אין נפרעים מהם שיש לנו ללכת לטובתו של מלוה דליגבי מאי דחריף טפי למיזבן • ראיה לדבר כש ש ללוה מטלטלין ומעות שאע״פ ששניהם נקראים בכסף במעות נקדים פרעונו והא נמי דבותה היא • ועוד שהוא דבר שמצוי בו קלקול ובדגרס׳ בירושלמי מלוה בשטר אובדת היא שלא כל שעה אדם זוכה ליפרע מהן ואיכא דקא מי תו ראיה מההי׳ דגרסינן בפרק שני דיני גזרות דשנים שהוציאו שטר זה על זה דפסקינן דהיכא דאית לחד עדית וב׳ נונית ולאידך זבורית זה גובה וזה גובה וכו׳ מלתא בראיתא התם אם איתא דשטרי חוב וקרקעות יכול להגבותו שטרו׳ ליטא חד לחברוה בא וקח שבר שיש לי עליך כי בשטר חוב רצוני לפרעך : ובן לא ובל האחר לו וקיקו שיתן לו בפרעון שטרות ובדמוכח התם • ולהאי ראי׳ איכא למיפרך דלעולם מצי לאגבויי שטר בשומרתו ולהפחית דמים הכתובין בו בכדי שנמצ׳ מי שיקנ׳ אית׳ ואז הם כמטלטלין אך בכאן שרוצה לגבותו בכדי מה שכתוב בו אשתכח דהוא יתרון שאין אדם מוצא מהן לא מקרו לגביה מטלטלין מאי אמרת לדידיה שוו בנגד כל מה שכתוב בו הרי מחוייב לפרעו כלו והילכך לגביה אין לחשבו כי אם זבורית שיש לו והוא היה לו להגבותו בינונית שיש לו ולפי׳ מדחהו מלקבל שטרו אבל בעלמא לא אבל חשש מחיל׳ איכא דמצי א״ל לא בעי׳ מידי דמצריך דינא ודיינא :

חלק ג

א גרסינן בגיטין פ׳הניזקין הניזקין שמין להם בעדית וב״ח בבינונית וכתובת אשה בזבורית ואמרי׳ עלה מפני מה אמרו ב״ח בבינונית כדי שלא יראה ארבם דירה נאה לחבירו ואמר אקפוץ ואלונו כדי שאגבנה בחובי לפיכך בבינ׳ נית ובקשינן אלא מעתה תהא בזבורית ומתרץ א״ב אתה נועל דלת בפני לווין למדנו שדינו בבינונית והיכא דאמר מלוה לא בעינ׳ בינונית הב לי זבורית דידך מפי פורתא נפוף בזה הלוה אבל ב״ח שדינו בבינונית ואמר לו ללוה הב לי עדית בציר פורתא אם אין הלוה רצונו ודעתו ומכרו לאחרים פשיטא דלאו כל כמיניה אך אם רצונו ודעתו למכרו לאחרים המלוה בופהו שיכברנו לו בזיל״א דהשתא שאם אי אתה אומר כן אתה נועל דלת בפני לווין דאמר ליה אי הוו לי זוזי אשקול בדהשתא והשתא דלית לי זוזי דזוזי דידי גבך נינהו כיון דאת בעי למיזבנא אמאי אשקול יתה ביוקרא דלקמיה והרא׳ בזה ההי׳ דגרסינן בב״ק פרק ראשון אי איכא לדמוי לב״ח מדמי׳ ליה דאמר הב לי זבורית טפי פורתא או עדית בציר פורתא והוא א״ל אי שקל׳ בדידי׳ שקול בדהשתא ואי לא שקול ביוקרא דלקמיה ואתקיף ליה רב אדא א״ב נעלת דלת דא״ל אי הוו לי זוזי ובו׳ ופיר׳ הראב״ד על זבורית טפי פורתא קא מקשינן אבל על עדית לא מצי למכפייה למיתן ליה עדית כלל ואפילו ביוקרא דלקמיה וי״ל דלעדית נמי מקש נן ובי אמרינן ב״ה דיניה בבינונית ולא בייפינן ללוה למיתב ליה עדית ה״מ בדבעי לאוקמי קמיה אבל לא בעי לאוקמי׳ קמיה בי הכא דהא בעי למיתב ליה ביוקרא דלקמיה בהא ודאי מצי למימר ליה טענה דאי הוו ליה זוזי שקילנא בדהשתא והויא נעילת דלת וכן עיקר ע״כ בתב בפירושיו ובתוך דבריו גרא׳ שאין יכול לבפותו בעדיה אלא בשעה שבעל הקרקע רוצה למכרו לאחרים ואי לא מצי אבר ליה ביוקרא דלקמיה לא

לכתב הרשב״א ז״ל בסימן אלף קי״ב שאם אותם חובות שחייבי׳ לו הגיע זמנן בודאי מוליאין מזה ומתנין לזה אבל אם לא הגיע זמנן אין ב״ד מגבין בהוכרת גוביינא וכו׳ לפיכך כתב רבינו דאפילו אם החובות האלו הגיע זמנן כל שיש לו מטלטלין לא מצי לוה לכלוקיה בחובות כיון דסוף סוף אין גופן ממון וקלקולן מצוי וכו׳ • והרא״ש ז״ל חולק על כ״ז שכתב בשמו בנו ז״ל סימן ק״א שיכול להגבות׳ לו ויטומו אותם כפי מה שהוא הלוה אם הוא אלא וכפי מה שהם נכסיו עליה אם זבורית וכו׳ • וזהו על הדרך שלותה רבינו הרמיה מהיה לשני לייני גזרות :

חלק ג

א גרסינן בגיטין וכו׳ משנת הנזקין היא בדף כ׳ וסוגיא דפ״ק דקמא בדף ז׳ ע״ב׳ וכפי הנמצא בדברי הפוסקים ז״ל יש ד׳ מעלוקות בדבר הא׳ להרא״ש ז״ל בפסקיו דקמא שכתב וכן ב״ח אי א״ל שקיל כיוקרא דלקמן זבורית טפי פורתא לחד גיסא או עדית בציר פורתא׳ לאידך גיס׳ בעי למיתב ליה כזולא דהשתא משום דלא תעבול דלת בפני לווין משום דא״ל אלו היה לי זוזי שקילנא בדהשתא וגם אתה בדהשתא ולא כל שעה אדם זוכה ליפרע מהן ואיכא דקא מי תו ראיה מההי׳ דגרסינן בפרק שני דיני גזרות דשנים שהוציאו שטר זה על זה דפסקינן דהיכא דאית לחד עדית וב׳ נונית ולאידך זבורית זה גובה וזה גובה וכו׳ מלתא בראיתא התם אם איתא דשטרי חוב וקרקעות יכול להגבותו שטרו׳ ליטא חד לחברוה בא וקח שבר שיש לי עליך כי בשטר חוב רצוני לפרעך : ובן לא ובל האחר לו וקיקו שיתן לו בפרעון שטרות ובדמוכח התם • ולהאי ראי׳ איכא למיפרך דלעולם מצי לאגבויי שטר בשומרתו ולהפחית דמים הכתובין בו בכדי שנמצ׳ מי שיקנ׳ אית׳ ואז הם כמטלטלין אך בכאן שרוצה לגבותו בכדי מה שכתוב בו אשתכח דהוא יתרון שאין אדם מוצא מהן לא מקרו לגביה מטלטלין מאי אמרת לדידיה שוו בנגד כל מה שכתוב בו הרי מחוייב לפרעו כלו והילכך לגביה אין לחשבו כי אם זבורית שיש לו והוא היה לו להגבותו בינונית שיש לו ולפי׳ מדחהו מלקבל שטרו אבל בעלמא לא אבל חשש מחיל׳ איכא דמצי א״ל לא בעי׳ מידי דמצריך דינא ודיינא :

ב בינונית כדי שלא יראה ארבם דירה נאה לחבירו ואמר אקפוץ ואלונו כדי שאגבנה בחובי לפיכך בבינ׳ נית ובקשינן אלא מעתה תהא בזבורית ומתרץ א״ב אתה נועל דלת בפני לווין למדנו שדינו בבינונית והיכא דאמר מלוה לא בעינ׳ בינונית הב לי זבורית דידך מפי פורתא נפוף בזה הלוה אבל ב״ח שדינו בבינונית ואמר לו ללוה הב לי עדית בציר פורתא אם אין הלוה רצונו ודעתו ומכרו לאחרים פשיטא דלאו כל כמיניה אך אם רצונו ודעתו למכרו לאחרים המלוה בופהו שיכברנו לו בזיל״א דהשתא שאם אי אתה אומר כן אתה נועל דלת בפני לווין דאמר ליה אי הוו לי זוזי אשקול בדהשתא והשתא דלית לי זוזי דזוזי דידי גבך נינהו כיון דאת בעי למיזבנא אמאי אשקול יתה ביוקרא דלקמיה והרא׳ בזה ההי׳ דגרסינן בב״ק פרק ראשון אי איכא לדמוי לב״ח מדמי׳ ליה דאמר הב לי זבורית טפי פורתא או עדית בציר פורתא והוא א״ל אי שקל׳ בדידי׳ שקול בדהשתא ואי לא שקול ביוקרא דלקמיה ואתקיף ליה רב אדא א״ב נעלת דלת דא״ל אי הוו לי זוזי ובו׳ ופיר׳ הראב״ד על זבורית טפי פורתא קא מקשינן אבל על עדית לא מצי למכפייה למיתן ליה עדית כלל ואפילו ביוקרא דלקמיה וי״ל דלעדית נמי מקש נן ובי אמרינן ב״ה דיניה בבינונית ולא בייפינן ללוה למיתב ליה עדית ה״מ בדבעי לאוקמי קמיה אבל לא בעי לאוקמי׳ קמיה בי הכא דהא בעי למיתב ליה ביוקרא דלקמיה בהא ודאי מצי למימר ליה טענה דאי הוו ליה זוזי שקילנא בדהשתא והויא נעילת דלת וכן עיקר ע״כ בתב בפירושיו ובתוך דבריו גרא׳ שאין יכול לבפותו בעדיה אלא בשעה שבעל הקרקע רוצה למכרו לאחרים ואי לא מצי אבר ליה ביוקרא דלקמיה ומוכח בהליה • למיידי אפילו בשגלה דעתו : ויש לחמוה על הטור ז״ל שהסליס עם סברא זו וכתב להכי מסתברא • ופסק בהליה הפך סברת אביו ז״ל למייתינן דגם בעידי׳ בשגלה דעתו ביוקרא דלקמיה כופין אותו לתת אותה כהשתא ולא חש הטור ז״ל על דברי אביו ז״ל אפילו להזכירו ולא עול אלא סברא זו של אביו הזכירה בשם י״א שכתב וי״א שגם בעידית כופין אותו ליתנה לו אפילו כזולא דהשתא אם גילה דעתו שרצונו למכרה אלא שזוהקו וכו׳ • ואתמהא למה לא הזכירה בשם אביו ז״ל כמו שהזכיר למעלה סברת אביו גבי זבורית שלא כדעת הרמ״ה ז״ל והא בחל׳ מחתא מחתינהו הרא״ש ז״ל זבורית טפי פורתא לחד גיסא או עדית לאידך גיסא וכו׳ והרב ז״ל בב״י העלים עין מכמתו מזה :

Digitized by Google

ב ובתשובה לגאון מי שיש לו עילוי וכו' הלין מבואר בפעמו וגם שאין הלוה יכול לחזותו אלא נכסים שיש לו במקום אחר הוא ענין נכון הסכים בו הרמ"ם ז"ל בתשובותיו כלל פ' סי' י"ח שכתב ומה שהוא עוונו שהיה לו מקום בתרבות של ואלינסיאה שרחוקות משם כל פרסאות לאו טעמה היא לומרו ריז"ל אין נפרעים מנכסים מסועבדים במקום שיש בני חורין ואפי' הן זבורית ה"מ כשמוכ' ב"ח לגבות זבורית בעירו אבל לאו כל כפי כיה לומ' לו הנחתי לך מקום במה לגבות ממנו דא"כ נעלת לא בפני לוין • גם הלוה עצמו לא היה יכול להגבות לאלוה חובו מנכסים שיש לו בעיר אחרת אם יש לו נכסי' בעירו ולא עליף הלי לנקח מגברא דאתי מחמתיה אע"ג דעליף כחו לענין זה שצריך להגבות מזבורית בני חורין ואלו היו הנכסים של לוה הכם גופה מן הדינוניתא שאני הכא למן התורם לינו בזבורית אלא דעכשיו נעולה לא לעכשיו נעולה לא יפה כחו להגבות מן הדינוניתא וגבי לוקח אוקמוה אלאוריתא וכו' • ואע"ג דהגאון והרמ"ם ז"ל סתמו דבריה' בלין זה ולא חלקו בין מקום למקו' הרשב"א ז"ל בסי' אלף ה' כתב בזה חילוק גלין וז"ל כך דעתי נוטה שיגבה מן המסועבדין המצויין כאן כלי אלא יצטרך המלוה להוציא מאתים על מנה • ומה שאמרו שאין נפרעין מן המסועבדין במקום שיש בני חורין אינו מן הדין אלא מן החקנה ולא תקנו להרויח את הלקוחות ולהפסיד את המלוה בשטר שיש לו קול שא"כ אתה נועל לא בפני לוין וכו' עד וע"מ לא כל המקומות שיש שם היו לו בני חורין במקום קרוב הרבה כמו במיץ ג' פרסאות אין אומרי' בשה"ג נובה מסועבדים כלי אלא יצטרך לטרות לאב שם שהרי המלו' אומר גלון לפני פלוני ולוה אומר גלך במקו' אחר וגלון בפני פלוני וכו' עד וסוף דבר מתברר שכל דברי אלו חלוייב ברמיית הב"ל אם יש הפסד הוגאה למלוה בדבר שיצטרך לטרות הרבה ולהוציא הוצאו' לחזר אחר הבני חורין אם לאו ולכן בדבר לפי ראו עיניה וכו' עכ"ל • הרי שאם גבול ג' פרסאות לרוחק המקום מטע' הוצאה' והטורח וכל לזיכא הלי טעמא מלי לחי לוה אבל בני חרי אע"פ שאינן במקומו ממש • ואולי גם הגאון והרמ"ם ז"ל הסכימו בזה להא נלון של הרמ"ם ז"ל היה ברחוק כל' פרסאות: וקצת איכא למיל' בדברי הרשב"א ז"ל שכתב דהחיא לאין נפרעין מן המסועבדין במקו' שיש בני חורין הוא מן התקנה ולא תקנו להרויח את הלקוחות ולהפסיד את המלו' וכו' דהא בלאותה תקנה מ"מ מפסידין את המלוה במה שייפו חכמי' כחו לגבו' מן הדינונית וכפי תקנה זו צריך לגבי' מבני חרי אפי' הן זבורית • ובמה לא שייך מה שכתב הרמ"ם ז"ל לכאין דמלאורייתא לינו בזיבורית אלא למשום נעילה לא ייפו כחו גבי לוקח אוקמוה מלאורייתא דהתם עיקר התקנה דדינונית עשאוה למלוה אבל הלוה • ויש מקום לומר דגבי לוקח אוקמוה מלאורייתא אבל בתיקון תקנה לאין נפרעין מן המסועבדין וכו' כל עצמה היא לתקנת הלקוחות לגבי המלוה וא"כ כי היכי דלא חיישינן לפסידא דמלו' במה שנגרע פחו מדינוני' לזבורית ה"נ נימא כשהוא מנכסים שבעירו לנכסים שבעיר אחרת • וי"ל דמ"מ איכא למימר דכי תקנו ייפו כח לנקוחו' שלא יפרעו ממסועבדין כשיש בני חורין אע"פ שמפסיד המלו' הייבו דוקא להעמיד הדבר על דין חורה שהוא לגבות מן הזבורית אבל לגרוע כחו אפי' במה שהוא מן הדין הייבו שלא יצטרך לטרות ולהוציא הוצאו' אחר נכסים שבעיר אחרת כשיש לוה נכסים בעירו בהא לא תקנו להפסיד כל כך למלוה:

ג ויש לברר כי יש מקומות כו' רוב המפרשים הסכימו כדברי רבינו דגומים לאו דוקא אלא ה"ה כל יורש • וגם הרמב"ם ז"ל בפי"ט למלוה כתב אבל הבא ליפרע מן היורשין בין גדולים בין קטנים לא יפרע אלא מן הזבורי' • וכתב ה"ה ז"ל שכונתו לומר דלאו דוקא במו

לא מזבנא לך:

ב ובתשובה לגאון מי שאין לו אלא עדית ויש עליו ב"ח אין יכול למברו ולקנות בינונית ולפרוע שכן שנינו אין לו אלא עידית כלן גובין מן העדית ואפי' יש להן עדית במקום' ובינונית במקום אחר אין יכולין לומר לו שילך לאותה מדינה וימכור בינונית שלהם אלא מגבין אותו מאותו עדית שבמקומם:

ג ויש לברר כי יש מקומות שגובה מן הזבורית והוא בשנפרע מיורשי לוה בין גדולים בין קטנים בין יתומים בין שאר יורשיו כמו אחים ומיוצא בהן ובדתנן בגיטין פרק הניזקין מתני' הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה ומן הזבורית ואמר רבא הלכתא יתומים שאמרו גדולים ואין צריך לומר קטנים בין לענין שבועה בין לענין זבורית ולאו דוקא יתומים כי כל יורש במשמע שכבל מקום ששנינו יתומים כל יורשים במשמע וזה פשוט הוא בכל הגמרא שהרי שנינו אלמנה גובה מנכסי יתומים ומעשה ידיה שלה ותו גר' יתומים אומרים השבחנו ומימרא דאבא שאול שאומר בין דלא נדר בין נדר מנכסי בין מנכסיא אילן בין הוא בין יורשיו אין משביעין אותה אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה אלמא דלאו דוקא יתומים אלא כל יורשים במשמע שאם אין שבועה אלא על בניו היתומים לא ה"ל למימר מה אעשה דהא מהני פטורא דשאר יורשים לגמרי:

ד ודע והכן שאינו נפרע מן הזבורית בזמן שהוא קרקע שאינו עושה פירות כלל וזה מה שהשיב בזה הרי"ף ז"ל ושאלתם יתומים שבקשו להגבות בשומה קרקע פחות ומגלול שאין מוציא פירות בכדי עבודתה היש מן הדין ליפרע ממנו • תשובה אין זה נקרא אלא אדון גזרה ואין זה קרקע שמו ולפיכך אין שמין אותו כלל בחוב שכל זבורית שאמרו רבותינו אינו אלא מי שמוציא ממנו פירות ונהנין ממנו על עבודתו ברבר מועט עד כאן:

ה ווה שאמרנו שאין נפרעין מן היתומים אלא מן הזבורית היכא דקדים מלוה ותפיס בינונית דיתמי בחיי אבוהון בהדיא תפיס' דאית' בפרק שני דייני גזרות מהניא ליה תפיסתו ונפרעין ממנו דראמר בכתובות פרק בתרא בפסקת ב' שהוציאו שטר חוב זה על זה דקדמני עלה ולוקמה ביתמי כגון דאית להו ליתמי קרקע זבורית ואית ליה למליה בינונית דאזלי יתמי וגבו בינונית מיניה ואינהו מגבו לדידיה זבורית דב"ע אין נפרעין מן היתומים אלא מן הזבורית ומשנינן ה"מ היכא דלא תפיס אבל היכא דתפיס ביגונית תפיס אלמא דתפיסה מהניא ליה • ולא מצינו בגמרא תפיסה ביוצא בזה ויש שנותנין טעם בזה דלהבי מהניא בית תפיסה אע"פ שהוא קרקע דכיון דרשא דב"ח בבינונית ולגבי יתמי אקילו בהו רבנן כיון דתפס תפס ולא בעי לאוקולי ביה לאפוקי מידי מאי דתפיס ועל טעם זה הקשה הראב"ד בר יצחק ז"ל דלא נהיר דלגבי יתמי לאו קולא הוא דרבנן אלא משום דדינא דב"ח מדאוריתא בזבורית לגבי יתמי אוקמוה אדאוריתא:

ו ודע והכן דלא מהני' ליה תפיס' למיגבי מבינונית אלא בשתפס במה שהיה שלו ונמצא שהתחיל' תפיסתו בשעה שהיה דינו בבינונית

ונקלת מוכיח כן בגמר' ע"כ וההוכחה שמצי' רבינו הן מבואריות: ודע דלא למסוגין גדולי לקטני לתלי לינת לזבורי' כתב הרמ"ם ז"ל בהפיקין ומייתי לה בנו הטור ז"ל בסי' ק"ז בשם רבינו יונה ז"ל דהיינו דוקא לענין ב"ח דלא מסיק מלעתי' למיית ונפלי גבסיו קמי יתמי אבל לענין ניזקין דלינו מן המוכר בעידית לקטנים עבדינן תקנתא ולא לגדולי' ודברי' של טעם הם • ואני תמיה על הרב ז"ל בדבר שהביא לבדן הרמ"ם בשם רבינו יונה ז"ל בלי שום חולק כאלו הם מוסכמים מכל הפוסקים ז"ל וחדי הרמב"ם ז"ל מוכח מדבריו שחולק בזה שכתב כפ' ח' מהלכו' נזקי ממון וז"ל מת המוזיק קולס שישלם אין ב"ל נזקקין למטלטלין של יתומים אלא לקלקע ומוכין לניזק מן הזבורית מפני שהניזק נעשה כב"קוכו' הדי בהליה כתב בתח' סגוב' מן הזבורי' ולא תילק בין גדולים לקטנים ומתן הטעם שהניזק נעשה כב"ח שאין המטלטלין מסועבדין לו והה"ג שנעשה כב"ח לגבות מן הזבורי' אפילו הם גדולים ובפי' כתב עליו הה"ז ליתומי' אלו בין קטנים בין גדולים והבי' ע"ז חלוק רבינו יונה ז"ל בשם שהביאו הרשב"ץ ז"ל בשמו ומיד אע"כ הרב ז"ל לא הזכיר מחלוק זה ויותר יש לי לתמוה על הרב בעל הטורים ז"ל לכאן בסי' ק"ז הבי' שבדת רבינו יונה ז"ל גרלה שמסכים עמו וכסי' תי"ט כתב מת המוזיק קולס שישלם אין ב"ל יורדין למטלטלין ליתמי אלא אם הניח קרקעות מגבין לניזק מהם ומן הזבורי' מטו' שהניזק נעשה עליה' כתוב ומטלטלי ליתמי וכו' • גרלה שהבסי' לא תלי חלק בין גדולי לקטני' אלא שכבל' גובה מן הזבורית כלין ב"ח וזה בשבר הרמב"ם ז"ל וכלשונו ממש וזה הפך שבדת רבינו יונה ז"ל ונמצאו שבדות הטור ז"ל סותרות את עצמן וצ"ע:

ד ודע והכן שאינו נפרע מן הזבורית וכו' גם הטור ז"ל בסי' ק"ה הבי' תשוב' זו של הרי"ף ז"ל והיא מבואר ונכונה בטעמה:

ה ווה שאמרנו שאין נפרעין מן היתומים וכו' • סוגיא זו לכתובות היא דלף ק"י ובאה בעל מחלוק' ר"נ ורב ששת בב' שהוציאו ש"ח זע"ז. דר"נ אמר זה גובה וזה גובה ורב ששת אמר אפוכי מעברתא למה לי' ואוקמוה בלתי לי' לחל בינוני' ובזבורי' ולחל זבורי' ופליגי אי בשלו הקשמוקו בשל עול והקשו לרב ששת ממתני' לקמני' וחכ"ל זה גובה וזה גובה ואוקמה רמי בר חמא ביתמי דמיגב' גבו מגבינן לא מגבינן מוייהו ומקשי לי' רבא ומסיק בקושיא ועלה עריך ולוקמה בלתית ליתמי זבורית וכו' כלמייהו הבינו • וקשיא לי לפי מתי דמסקינן לא מוקי לה בבינוני' וזבורי' מפום לכיון לתפס בינוני' מתייה ממה שהו' בילו לא מפקינן מינה • מ"כ מעיקר' היכי הוה מלי לאוקומה ביתמי בלית להו קרקע כלפיר' רש"י ז"ל ומטעמ' דמגבא גבו מגבינן לא מגבינן מוייהו דמה בכך הא הלי מלוה תפיס ועומד הוא במה שבילו כנגד מה שהוא מייב לאביהם וכי לאמרי' דלגבויי לא מגבינן מוייהו ה"מ היכא דלא תפיס אבל היכא דתפיס לא למאי חזית לתיהני תפיסה לענין בינוני' הרלוי' ליתומי' שתאר למלו' בחובו אע"פ שאין בינו אלא ליתומי' אלא בזבורי' ולא חוביל תפיס' זו לעיקר החוב עלמו שמה שהו' חייב לתת ליתומי' הסאר לו כיון שהוא מוחזק מתייה ורבא לאקשי ליה ליג בינהו אהדא ליתומי' דעליה' מינה ה"ל לאקשוי דאין מקום לגוביינ' כיון שהוא מוחזק ותפס קרקעו' • ומאי אפשר לומר דולא' תפיסה זו קלישא טבו' ולכלה' רבינו ז"ל אלא מגינו בגמ' תפיסה כיולא בזו הילכך כשהיתומי' סוף הוא הם חייבי' לפרוע. מפני שיש להם קרקע אע"ג דאין חיוב אלא בזבורי' מ"מ כיון שאינו מפסידי' אלא מה שיש מן הזבורית לבינוני' שאינו הייזק כ"כ גדול מ"ה בתפיס כל להיות מוקמינן לבינוני' ביל הלו' אע"פ שאינו תפיס מעול' אבל כשאינו' חייבי' כל עיקר מפני שאין לאם קרקע' להזיק כ"כ שיפסיד כל החוב בהא לא סגי תפיסה גרועה כזו אלא צריך תפיסה מעולה ככל התפיסות שבגמרא ואין הלב מתיישב בזה:

ו ודע והכן אלא מהגיה וכו' • כך כתב הטור ז"ל בסי' ק"ח וז"ל אבל

Digitized by Google

היתה תפיסתו אחר מיתת אביהם כגון שקנה הוא בינונית שלו אחרי מות אביהם לא מהניא תפיסה עכ"ל • ולפ"ז קשה לי מאי משני בגמרא ה"מ היכי דלא תפס אבל היכא דתפס תפס וכו' אכתי לפרוך ליה ולוקמה דאי' למלוה בינונית דקנייה בחר למי' לוה אבי היתומים ואית ליתומי' זבורית אזלי יתמי גבו בינונית ומגבו ליה זבורית דהשתא תפיסתו בבינונית לא כלום הוא דהויא תפיסה לאחר מית' הלוה וכ"ע וכתב הרב ז"ל בב"י למשמע מלשון הטור ז"ל דדוק' תפיסה בכה"ג מהני' אבל מי שהיה נושה בשברו מנה ותפס בינונית בחובו בלי רשות מלוה ובלי שיגבהו ב"ד ואח"כ מת הלוה לא מהניא ההיא תפיס' וכן משמע קצת מדברי בעל התרומות עכ"ל :

ז וצריך בירור אם יועיל למלוה וכו' • רוב האחרונים ז"ל הסכימו עם הפסק האחרון של הרי"ף ז"ל לאפי' התנה בפי' עם הלוה לגבות מן הטבח אינו מועיל לגבי יתומים והביאו בשם הרמב"ן ז"ל שאם כתב בפירו' שיגבה מהעילית ממנו ומיורשיו מהניא אמאה • והטור ז"ל בסי' ק"ח הביא לין זה בזה הלשון וכתב הרמב"ן דוקא שכתב שתם שיגבו מעילית או מבינונית אבל אם פירש ממני ומיורשי מהני אמאה ע"כ • והאי דינונית דקאמר הוא מגומגם ואולי כונתו לומר דאם התנה עם הלוה לגבות מבינונית דולפי אינו צריך אמאי זה דהא מסתמא גובה מבינוני' כפי התקנה בלי שום תנאי וה"א דנדרשים כשאר לשון הדיוט ואם אינו ענין למלוה יהיה ענין ליורשי' שלינם בזבורית שיגבה מהם מן הבינונית מכח התנאי קמ"ל דלא מהני' על שיאמר בפירוש מיורשי : ורבינו אחר שהביא סברת ר"ן ז"ל שפוסק כרבא דאף במתנה שתם עם הלוה מהני גם ליורשים כתב שגם הרי"ר משה ז"ל פסק שאם התנה לגבו' מן העילית יגבה אף מן היורשים וכו' עד הוף כל החלוקו' מ"ג אם לא רלה לערבינהו לימא מיהא אחר שגמר דין השבועה בזה הלשון וכן הדין כשהתנה שיגבה מן העילית

אמה זה דומה למלוה ע"פ שיגבה על היתומי' וכו' • להא במלוה ע"פ גופה נמי יסבו רבינו הגי"א ז"ל דבת' תקנת' נב' מהמעו' שכיל היתומי' מהמטלטלין שמכרו' ובהליכת כתב הטור ז"ל בתחלת דבריו ואם אין ב"ח יכול לטרוף מהלקוחות וכו' ועייתי תלתא גווני שאינו יכול לטרוף ותלת מיניהו היא מלוה ע"פ ועלה קאמר לרבינו הגי ז"ל ה"ג גבי מה דמי' וכו' וא"כ מה ראיה מייתי הרי"ם ז"ל ממלוה ע"פ דגרמה כמכרית הדבר בעצמו דמאי מולמיה דהאי מהאי • ומ"מ רוב המחרוצים ז"ל פסקו דלא כרבינו הגי ז"ל והסכימו עם הרא"ם ז"ל כשמכרו מטלטלי אבל במה שכתב דגם כשמכרו קרקע פטורים ואינם חייבי' מדין מזיק לא הושוו עמו שאר המפרשים ז"ל אלא לסבר' בנו הטור ז"ל לחייבי' מטע' מזיק • ואיכא למיפק במה שכתב וכ"ל שאם מכרו קרקע שחייבי לגלס וכו' לכיון דעד השתא מיירי בשמכרו מטלטלין ומי' חי' ג' גווני דלא אלי לטרוף כגון שמכר לע"א או מלוה ע"פ או בשטר בלא שעבוד מטלטלי והשתא קאמר דאם מכרו קרקע כ"ל דמשלמי' משמע בהדי' דלוק' בקרקע אית להו דין מזיק אבל במטלטלין אין דין מזיק כלל אפי' במכר לע"א או לגלס ואיכ' שעבוד מטלטלי אגב מקרקעי דאי ל"ק הכי ליפלוג במטלטלי גופייהו וכ"ש בקרקע • והשתא קשה לטעמ' דיהי' במטלטלי לפטורין דנוקמינהו אלתוריתא דלא שייך אלא בדלא שעבד מטלטלי אגב מקרקעי דאינו גובה אלא מן התקנ' אבל במכר לע"א בדאיכא שעבוד הרי כך הוא מזיק במטלטלי כמו במקרקעי שאלו מכרם ליפרעל היה טורף ממנו מן הדין ולמה חלק בין קרקע לטלטל כיון דזה התלוק עצמו איתיה במטלטלי • והנה רבינו ז"ל בדלהי סע' מ"ג כתב בשם הרמב"ן ז"ל שאם מכר' למי שאין אדם יכול להוציא ממנו שהוא חייב בדמיה' מפני שב"ח טוען עליו מסרת מטלטלין המשועבדי' לו בידא דלא מצינא מתחייבא דינא בהדיה וה"ל מזיק וכו' למוכח בהדיה דגם במטלטלין שייך דין זה למזיק • ומו' איכ' למיל' על הטור ז"ל דכאן בשי' ק"ת הביא סברת הרא"ם ז"ל נגד סברתו וקאמר דאינו מסי' על דבריו ובשי' ק"ל גבי ב"ח מאות' שקל' וגבה קרקע ומכרו כתב ואם מכרו לע"א שאינו יכול להוציאו מידו אז חייב לשלם לו אפי' הנאמנות בעין מדינא דגרמי וכו' הנה תחת הדין בפרסו' שלא כסבר' אבין ז"ל דלדידי' לא מקרי מזיק בשלא קלקל בגוף הקרקע ולא חס אפי' להזכיר סברת אביו ז"ל ואין מקום לחלק בזה בין יתומי' שמכרו למלוה מאוחר שמכר לכיון דלא אתיין עלה אלא מעשה מזיק אז בשביל' נקרא מזיק אז ליכא מזיק בשום חל מיניהו :

חלק ה

א והיכא דכתיב ליה להה למלוה שיגבה מעידית שבנכסי' ומבר העדית ושייך ביגנית אז זבורית לפניו והם בני חורין בהאי מסתברא שאע"פ כן אינו טורף מן העדית הנמכר ולא עדיף מנזקין ששעבודו מן התורה בעידית ואינו גובה אלא מן הזבורית היכא שנמצאת ביד המזיק כן חורין מדאיתא בב"ק פ"ד • ואפי' רבא דאמר בנתין דהיכא דכתיב שכח בשטריהם דמהני ההוא הגאה לא אמר אלא לגבי יתמי אבל מלקוחות היכא דאיכא בני חורין אפילו זבורית לא אמר דלגבי ממשעבדי ואף על גב דאתאי משום דלקוחות כערבין הם ותנן לא יתכב מן הערב רחלה ותו דה"ל כמלוה דכתיב נאמנות בשטריה דמהני לגבי יתמי ולא מהני לגבי לקוחות וכן פסקו רוב המורים ובכללם הראב"ד ז"ל :

חלק ששי

א גרסינן בפרק מי שהיה נשוי תנן התם אין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין איבעיא להו אשתדוף בני חרי מהו דליטרוף ממשועבדי

חלק א והיכא

לכתב ליה לוה למלוה שיגבה מעידית וכו' • הדין נכון בטעמו ויולא מזיקין • וגם מצ"ת עצמו היה יכול ללמדו להא אף על גב דדינו של מלוה בזמרית תקינו רבנן שיגבה מבינונית ואפ"ה כשמכר הבינונית ים לו זבורית אמרי' אין נפרעין מנכסי' משועבדים במקום שיש בני חורין ה"כ כשהתנה בעידית לא יהא גדול כח התנאי בעידית מכח תקנת חכמים בבינונית ומה שהוסיף רבינו ז"ל דה"ל כמלוה לכאיב נאמנות בשטריה דמהני לגבי יתמי ולא לגבי לקוחות וכן פסקו המורים והראב"ד ז"ל הוא בעיני דמיון מגומגם וקש' להלום כי הוא ז"ל כתב הדבריה בסתם כאלו הא' דלא מהני נאמנות לגבי לקוחות הוא כולל בכל ענין בלי שום חלוק ושזו היא הסכמ' הראב"ד ז"ל ואין הדבר כן דלא יבראת דהרי"ף והרמב"ם ז"ל כתבו בסתם דלא מהני תנאי דנאמנות בלקוחות אבל רבינו ז"ל מייתי בשער כ"ת ח"ה דהראב"ד ז"ל חמה על הרי"ף ז"ל •

וגם רבינו זרחיה חפס עליו :

וגם בהשגות הביגו על הרמב"ם ז"ל

והעלו דים לחלק בין כשקדם הנאמנות למכר או שקדם המכר לנאמנות דאי קדם הנאמנות קנה אית ליה ולקוחות אפסידו אנפשייהו דסברי וקבילו ולפ"ז הכא גבי תנאי דעידית דאסמכיה רבינו אתנאי דנאמנו' ונשען עליו ומשך לשברת הראב"ד ז"ל וסיעתו דוקא בכעין נאמנות יהיה הדין כך • וזה ברור מיתה דא"כ אין לדין זה מליאו' כלל אצל עידית דהיכי למי' אי בשקדם תנאי העידית למכירה א"כ לקוחות אפסידו אנפשייהו דשמעו בתנאי זה וקנו העידי' והמלו' גבי מיוייהו' ואי קדם המכר לתנאי וכגון שלוה תחלה ואחר כך מכר העידית זשוב התנה אחר כך שיגבה מן העידית נמצא שמעולם לא נשתעבד עידית שלקחו למלוה דבשע' שהתנה כן עם הלוה כבר היה העדית ביד הלקוחו' הא לא משכחת לה שיהיו הלקוחות פטורים בתנאי עידית אלא לשברת הרמב"ם ז"ל והרי"ף ז"ל דפליגי אהראב"ד ז"ל ומטעמא דלא גבי ממשעבדי היכא דליכא בני חרי ודברי רבינו מתמיהים :

חלק ששי

א גרסינן בפרק מי שהיה נשוי חכן התם וכו' בשלהי פרקא והרב ז"ל בב"י סוף סימן קי"א כתב דברי רבינו ירוחם נתיב כ"ו וז"ל כתב הרשב"א דנוכי' מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין אלא יתומים קטנים דמאחר שאינו יכול לגבות מיתומים ה"ל כמו אפתדוף בני חרי ושאר מפרשים

Digitized by Google

מפלגים תולקים עליו עכ"ל • ולא ידעתי מאי איריי יתומים קטנים דנקט לאי משום לקולם התקנה מטלטלי דיתמי לא משעבדי לב"ח הרי בזה השוו גדולים לקטנים וה"ל למימר יתומים סתם • ואי משום לכון להם קטנים אין משום לקבל עלות מו לדעת קצת לקיים הטמר נגדם להני כפניה' מ"כ יקשה היכי קאמר דה"ל כמו משתלוף כו' דאת אע"ג דהשתא קטנים מינהו עתידים להתגדל • ומי גרע ממה שכתב ה"ה ז"ל בפי"ב ממלוה בשם הרשב"א ז"ל עצמו דלוקח נשתלפו אבל גזלן אנס אינו טורף ממשעבדי מפני שמלויים הם בעלי זרוע ליפול וכוף שיגבה חובו עכ"ל ואי כאנס וגזלן קאמר דלא מיקרי משתלוף מטעם דמלויים ליפול אע"ג דאין זה ודאי אלא ספק דאין הלכה מוכרח כ"ש יתומים קטנים דבודאי עתידים להיות גדולי' אם לא שימותו ולמיתה לא חיישינן כאשר נתבאר במקומו • ואם נאמר לקטנים לאו דוקא ואסגרת דלישנא הוא אלא ה"ל גדולים ליקא ומי דקאמר דמאתן שאינו יכול לגבות מיתומים וכו' ואלו קטנים לא קאמר דאלמא אפי' גדולים ומטעם דנכסי יתומי' לא משתעבדי לב"ח מ"כ על מה סמכו שאר המפרשי' ז"ל שחלקו עליו להא לעיל בח"ל סי' ב' כתב רבינו בפשיטות דהיכא דיתמי לא בעו לסלוקיה מעיליה לוקח לא בזוזי ולא בארעא דילהו בהא ליכא טפיקא למאי טריף ב"ח מלוקח ואין הלוקח יכול לגלותו אבל יתומים לנכסי דיתמי לא משתעבדי כלל וכו' • ובזה הסכימו הטור ושאר המפרשים ז"ל דאלמא כל דלא מצי גבי מהיתומים דין הוא שיטרוף מן הלוקח ואין סברא לחלק בזה בין כשמכר הלוה עצמו לכשמכרו היתומים ולמה מ"כ חלקו כאן עם הרשב"א ז"ל למדקאמר ושאר מפרשים ז"ל חולקים • משמע דליכא מאן דסבר דווקא דלוקח אמר הספרא היא נכונה :

ב ב ואיבא לעיולי אם הלוי מכר בני חרי לע"א דודאי אין המלוי יכול להוציא מידו • מה יהא דינו אבל לקוחות דמשעבדי שקדמו אם יהא דינו לאשתלוף מיקרי אישתלוף כל דאיכא פשיעה מחמת הלוה • וממה שכתבו הרב ז"ל בב"י בשם הרא"ש כלל מ"א סי' א' אפשר לומר דיקנה שכתב על מי שכיון עליו תובות ויצא מן הכלל ואח"כ מת אם יכול אשתו להוציא מיד הלקוחות שהאמר הנחתי לך מקום לגבות מנכסי' שקל' דהמרתו מלת' דפשיט' היא לאין לך אישתלוף כמי חל' גדול מזה ע"כ ומה לי כשהו' עצמו המיר ואינו יכול לגבות ממנו או כשמכר לע"א שאינו יכול להוציא מידו הא והא אישתלוף מחמת פשיעתו של לוה :

ב ובאמת יש לנו לחלק וכו' :

ג וכן אם מכר הלוה וכו' לדברי הרמב"ם ז"ל הם בפרק י"ט מהלכות מלוה וכתב אחה רוצה שרבי מאיר פירושי דהיא לוכן ב"ח כו' • וקשה לי על הראב"ד כמה שהקשה על הרמב"ם ז"ל שאין מחזיר חלילה אלא כשמכר הא' לב' בתחריות וכו' למה יסכור הראב"ד בשלא נכתב תחריות אי סבר תחריות ע"פ גבלתיסטיקא בשנים אותזין בין בהלוה בין במקח ומתכר כלפם' הרמב"ם בפ"ט דמכיר' • והוא ז"ל לא הסיגו שם דלאלמא סבר כוותיה • א"כ מאי מקשה הכא דאין תוזרין אלא כשמכר הא' בתחריות והא אע"ג דלא מכר בתחריות אם הוא כופר הוא • ואי סבר לאו ע"ם הוא וצריך לקבל התחריות בהליה • יקשה דלילה מי ניחא בהנהו תרי גווני דאיהו ז"ל מוקי לכשעורפין מלוקח דאמון מו מחמת שאינה שלו מינה הכי קאמר דלוקח מ' טורף מב' והרי אין לו מקום לטרוף מהשני אע"כ הלוה המוכר מכרו לו בתחרין' ומשנתינו אין בה הפלגה בלתקני מיהו להרמב"ם ז"ל דולמי אין שום טעם וסברא לחלק בין הלוה המוכר ובין הלוקח הא' למוכר לתרויהו מוכרים מיקרו • והדרך הסני שפירש הרמב"ל ז"ל דמיירי בשעשלו אפותיקי לבעל חוב וכו' • לאו להאי בעל חוב קאמר דאם כן כי טריף לוקח מ' מלוקח שני היכי טריף הא בעל חוב מלוקח דאמון • הא כבר טרף ממנו מעקר' כלי חובו ומה לו עוד עמו אלא בבעל חוב אחר מוקל' מיירי שעשה לו אפותיקי הסלה של לוקח דאמון. וכן פירש הטור ז"ל בסימן קי"ז ודע דבפרק ז' מהלכות ערכין מביא הרמב"ם ז"ל קרוב לדין זה שכתב בהלכות מלוה וגם הסיגו הרמב"ל ז"ל ההגה האחרון' מטעמא דאי' שחקת וגם מה שטען כאן ה"ה ז"ל דמה מכר מ' לשני וכו' • והרב ז"ל שם בכ"מ רצה לתרץ ההיא דאי שחקת וזה לשונו"ם לומר שרבינו ז"ל מפרש כרש"י ז"ל שכתב בפרק' קמא דבבא קמא ובפרק שני דייני גזרות אלא אמרו חכמים דפליגי אלמון לאמר ליה מי שחקת שחקת וכו' אלא היכא דאי לא מהדר שטרא למאריה אית ליה רווחא קא אבל היכא דאי לא מהדר שטרא למאריה בעי לייפסיל הכל מולו אלא מאי אמר מהדרנא שטרא למאריי' עכ"ל • ואחר המחילי הרמוי' מגדלת חכמתו ז"ל אינמקום לומר דהרמב"ם יסבור כרש"י ז"ל דאי מית ליה' רווחא קא מאי אמר ליה מי שחקת וכו' דהא בהדיא כתב בפי"ט דמלוה דכשמכר לא' בזה אחר זה והיתה התחרות עדיין ללוקח נכנס במקום בעלים וכל מי גובה כדינו מטעמא דאי שחקת וזה לשונו"ם דכשמכר לא' בזה אחר זה והיתה התחרות עדיין ללוקח נכנס במקום בעלים וכל מי גובה כדינו מטעמא דאי שחקת היה יכול לומר לניזק מי שחקת ושקלת מדינונית שקלת ואי לא מהדרנא שטרא דזבורית אשקול זבורית דהשתא מרוח מזבורית בינונית • אבל האמת הוא לית ליה להרמב"ם ז"ל האי טעמא וכדעת רבו הרי"ף ז"ל דמ"ה לא מוקי לה ביתמי • וכל זה מבואר כאשר יבוא בח"מ סימן ב' בס"ד ומ"ש הרמב"ם ז"ל בפרק ט"ו דטוענטענת מהדרי' בהיא דאמון יתבאר במקומו דסמיך אביקר הדבר למה מכר ראמון לפני • ובלאו הכי אין מקום לומר מהדרנא :

חלק ז

א יש לברר ולפרש אם ראובן לוה משמעון ומכר כל שדותיו ליהוד' ויהודה מכרן כלן או מקצתם לזבולון מה דינו דע כי שמעון ממשועבדי ואביק' והלכת' טריף ממשעבדי • ופי' אשתדוף בנון שהיו שוין הקרקעות בני חורין שנשארו לו בעת שמכר אלו שהן עכשיו משועבדין בכדי חובו ובשעת גוביינא אין שוין אלא פלג חובו מפני שהוזלו או נשתדפו בהאי ודאי אלינן לשעת גוביינא ולא אמרינן כיון דבשעת מכירתו הניח לפניו בני חורין ששוין כדי חובו אסתלק שעבודיה מעל מה שמכר אל"א אזלינן לשעת גוביינא וגובה את חובו מן המשועבדין :

ב ובאמת יש לנו לחלוק בין שנשתדפו בחמת עצמן בין שנשתדף מחמת פשיעתו של מלו' וכיצ' בנון ראובן שלו' משמעון ואחר מכר ראובן נכסיו ללוי וליהודה זה אחר זה וכתב שמעון המלוה ללוקח שני דין ודברים אין לי עמך וקנו מידו שנסתלק מעליו הרי זה אינו יכול לטרוף מלוקח ראשון שהרי יכול לומר לו הנחתי לך מקום לגבות ממנו בשעה שקניתי והן אותן נכסים שקנה אחרי לוקח השני ואם אתה מחלת לו שעבודך הפכרת על עצמך אין זה דומה לאשתדוף בני חרי דטריף ממשעבדי דאשתדוף בידי' שאני והבי איתא בגמרא התם דתניא לוה מן האחר ומכר נכסיו לשנים וכתב ב"ח ללוקח שני דין ודברים וכו' • אין לו על הראשון כלום שיכול לומר לו הנחתי לך מקום ומפרש טעמא בגמרא משום דאשתדוף בידי' שאני וכן פסק הר"ר משה זצ"ל בבריתא זו וגם כתב אבל אם כתב מלוה ללוקח ראשון דין ודברים אין לי עליך יכול לטרוף מן השני שהרי לא היה שעבודו בראשון כלל שהרי יכול לומר לו הנחתי לך מקום :

ג וכן אם מכר הלוה שדה אחת וכתב המלוה ללוקח ראשון דין ודברים אין לי עמך וקנו מידו בכך אבל לא כתב לו ולא על באי כחך והוזר הלוקח ומכר' לאחר הרי זה המלוה חוזר על השני וטרפא מפנו לאותה שדה עצמה שמלק ידו ממנה בשלקחה הראשון וחוזר לוקח ראשון וטרפ' מבעל החוב שהרי כתב לו דין ודברים אין לי עמך הלוקח שני חוזר וטורף אותה מלוקח ראשון שהרי הוא מברה לו וחוזר וטורף משני וחוזרין חלילה עד שיעשו פשרה ביניהם • והא מילתא גמריה מהתיא דגרסינן בפרק מי שהיה נשוי דתנן מי שהיה נשוי בב' נשים ומכר את שדהו ובתבה הראשונה ללוקח דין ודברים אין לי עמך השניה מוציאה מיד הלוקח והראשונה מיד השניה והלוקח מיד הראשונה וחוזרו' חלילה עד שיעשו פשרה ביניהם וכן ב"ח וכן אשה בעלת חוב ופי' בגמ' תנא וכן אשה בעלת חוב ושני לקוחות וכן ב"ח ושני לקוחות ופירושו על דרך שכתבנו וכן פירש הר"ר משה זצ"ל • ובתוב בספר ההגהות אמר אברהם בחיי ראשי שלא ראיתי בכל ספריו שבוש גדול כזה מכמה תשובות האחת שאין חוזרין חלילה אלא כשמכר הראשון לשני באחריות ומשנתנו אין בה הפלגה • והשנית משנתינו הפשרה מתחלקת לשלשה וכאן אין הפשרה אלא לשנים והשלישית שאף לשנים אין כאן פשרה שכשטורף בעל חוב מלוקח שני הולך אצל הראשון ונוטל מעותיו והולך לו ונמצא המלוה לבדו מפסיד • והרביעית שאף לכתחלה אין ב"ח יכול לטריף משני דא"ל אי שתקת שתקת ואי לא מהדרנא וכן הדין נמי במי שנאבדה דרך שדהו ע"כ • אבל הש"ל ז"ל מפרשו על דרך אחר כגון שהיה אחד נושה בהברו מנה ולו שני קרקעות שהן שוין מאה ונמצא שבין שניהם בדי חובו ומכרן הלוה לשני בני אדם ונמצא שבין שניהם שיעור חובו לכל אחד בנ' וכתב בעל חוב ללוקח שני דין ודברים אין לי עמך הרי זה טורף ב"ח מלוקח ראשון ואין יכול לומר הנחתי לך מקום שהרי אין בשניהם אלא שיעור חובו ולוקח ראשון חוזר וטורף משני וחוזר ב"ח וטורף מלוקח הראשון וחוזר לוקח שני וגובה מב"ח שהרי כתב לו שנסתלק ממנו וחוזרין חלילה עד שיעשו פשרה ביניהם ע"כ • גם הראב"ד ז"ל פי' ע"ד אחרת וזה טופסו פי' שני לקוחות של חת"ר ושל חת"ר ושיעור חובו אלף ד נר ונמצא בל א' מן הלקוחות לקח שיעור חובו וכתב הוא ללוקח שני דין ודברים אין לי עמך ונמצא השד' של לוקח ראשון שאינו שלו אתי ראשון וטריף מב' וב"ח טורף מראשון וב' טורף מב"ח וחוזרין חלילה עד שיעשו פשרה ביניהם א"נ דא"ל לב"ח לא יהא לך פרעון אלא מזו ואית ליה רשות' בבי האי גוונא לטרפו מלוקח ראשון ולוקח ראשון טורפו מלוקח ב' דהא הדר עילוי' וב"ח מפיק מלוקח ראשון ולוקח שני מפיק מב"ח דהא כתב ליה דין ודברים אין לי עמך וחוזרין חלילה עד שיעשו פשרה ביניהם כך הן שני דרכין הללו שעושין פשרה והנכון חתני חול' בשני לשונות הללו ודן דלא נפיק מידי' דראשון על ידי טרפא דב"ח ע"כ • ובל פירו' ופי' מפירושיב הללו הוא דין בפני עצמו וישמע חכם ויוסיף לקח :

חלק ז

א יש לברר ולפרש אם ראובן לוה משמעון ומכר כל שדותיו ליהוד' ויהודה מכרן כלן או מקצתם לזבולון מה דינו דע כי שמעון

Digitized by Google

ז״ל דאפילו בשכתב הב״ח לגוקח ראשון דין ודברים אין לי וכו׳ גובה מהלוקח השני כל שכן כשלא כתב לו כלום :

ב אבל אם הלוקח ראשון וכו׳ סוגיא זו דפ״ק דקמא דף ח׳ ע״ב סוכה ג״כ בפרק מי שיש נשוי דף כ״ב • ומ״ש רבינו בשם רב שמיי ז״ל דכשנתייר הלוקח עילית אם רצה ב״ח גובה ממנו וכו׳ • הרא״ש ז״ל בפסקיו נסתפק בזון זה בקמא וז״ל ולוקח פירש רש״י ז״ל דרצה גובה מזבורית שביד שמעון אבל מעילית לא גבה אף על גב דהרחיק שיעבודו דשמעון נכנס תחת ראובן בכל זכות שיש לו בשלותיו וכשסיו ביד ראובן אם מכר בימונית ב״ח נגבי מזבורית ה״ם שמעון נמי מיהו צריך לדקדק אם מכר בימונית וזבורי׳ וסייל עילית ביד שמעון אי מלי גבי מעילית כי מה שפירש רש״י ז״ל רצה גובה משמעון מזבורית איכא למימר בדאית ליה לשמעון עילית וזבורית אבל אי לא אתייר גבי מינו׳ כיון דהרחיק שיעבודא אי לילמא מהאי טעמא דהרחיק שעבודא לא נייפיס כח ב״ח כל כך ליטול יותר מדינו כיון דשיעבודו ביד לוי וכו׳ על נראה כיון דשמעון לוקח כל שיעבודו של ב״ח אין לב״ח לחזיר ולטרוח אחר לקוחת אחרים אלא כל דאמצא ביד שמעון יקח ואפילו עילית עכ״ל : נראה שנסתפק ז״ל מה יחדור רש״י ז״ל בזה ומסברא דנפשיה קאמר לוקח אינו עילית : אולם אסכחן לרש״י ז״ל דפירש בסלית סברתו דמי שיש נשוי שכתב רצה מזה גובה וכו׳ : וכ״ל למסייס ואזיל לזכין לוי משמעון בימונית וכו׳ הלכך רצה לגבות משמעון עילית גובה דאמרינן ליה אתה לקחת כל השלו ונכנסת תחת ראובן לשתעבד לחובי וכל זמן שאמצא משל ראובן אינך כלום לא אטרית אתה לוי שהיית ליגמקום לגבותו רצה מלוי גובה כגון אם לא ימצא אצל שמעון משל ראובן אלא זבורית גובה בימונית מלוי וכו׳ הרי בסלית לסבר דמלי גבי משמעון הלוקח הראשון אפילו עילית ובולמי מיירי כשאין לו אלא עילית כדפירש רבינו לבדי רב שמיי ז״ל :

ג ווה שפסקנו וכו׳ זו סברת רש״י הוא בכתובות וכתבו עליו התוספת ולא נסירא לי׳ דמלי שמעון למימר ליה מ״ע אמור רבנן אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום בני חורין ואפילו הן זבורית משום תקנת לוקח ראשון אבל כשך תקנתא לא ניתא לי כדרבא סילכך מלי לפרש בשני שטרות וביותר : ולי נראה כפירוש הקונטרס דלוקח בשטר אחר אבל בב׳ שטרות ולקח שמעון זבורית באחרונה ולוי לקח משמעון אותה שלפני אחרונה אינו יכול לגבות מלוי לאמר ליה לבני טרחתי וזבני אריעא ולא תזיק למלי אם היו כולם ביד שמעון שאינה זבורית היה מגבה לו וכן אם לקח שמעון עילית באחרונה ולקח לוי אותה עילית אינו יכול לגבות מלוי אותה עילית מטלי טעמא לבני טרחתי וזבני אריעא ולא תזיק לך • ולמלי אם היו כולם ביד שמעון בבימונית וזבזורית שלקח לפני האחרונה שהיא עילית היה מגבה לו והיה הרשות בידו כ למפרע טעמא בב״ק וכן אם זבן לוי בימונית ושבק בימונית יכול לומר הנחתי לך מקום לגבות ממנו אף על גב שלקח משמעון בב׳ שטרות • ומיהו יתכן להיות

הראשון שהיה יהודה ויש לו לרבוע לזבולין כל חיבו שהרי הוא מוציא עכשיו בידו של זבולון מל קרקעות של ראובן הלוה שלו ואם יש כאן בינונית נוכה מבינונית שלו ואם הוא עידית בלבד גובה מעידית ואם הוא זבורית מגבה לו זבורית :

ג אבל אם הלוקח הראשון שהיה יהודה לא מכר אותן קרקעות לזבולון אלא מקצתן לזבולון והניח מקצתן לפניו הרי יד בע״ח על העליונה רצה יגבה מלוקח ראשון רצה יגבה מלוקח שני וה״מ דיכול לגבות משני בזמן שלקח הלוקח שני בינונית נשתייר אצל הראשון עידית או זבורית ואז ירד על העליונה אם רצה נוטל משני שהרי קרקע הראוי לו דהיינו בינונית בידו מוצאה ואם רצה נוטל מלוקח ראשון זבורית ואין יכול לדחותו אצל לוקח שני וגם אין כח בידו של שני לדחותו אצל ראשון ורב האיי כתב בספר המקח אם רוצה שנוטל מן הראשון עידית או זבורית ופירש דבריו או עידית או זבורית כלומר אם נשתייר לו ללוקח ראשון עידית בלבד נוטל עידית ואם נשתייר לו עידית וזבורית או זבורית בלבד נוטל זבורית וכן מה שכתוב אלא מנברו עידית בששייר עידית בלבד לפניו קאמר ולאשמועינן שנוטל בעידית הוא מזכיר כן וכן פירש״י ז״ל שגובה מן הראשון מן הזבורית אבל אם שניהם שווין וביצד בנון שמכר בינונית ושייר בינונית לפניו או שהיה כל מה שלוקח ראשון עידית ומכר מקצתן והניח מקצתן לפניו או שהיה חבל זבורית ומכר מקצתו ושייר מקצת או שלקח לוקח שני מן הלוקח ראשון עידית וזבורית ונשתייר בינונית אצל הלוקח הראשון אינו יכול לגבות משני דמצי טעין לוקח שני כיון שהנחתי בינונית כמו כן לראשון הנחתי לך מקום לגבות ממנו וכן בכלם אחר שהם שוין השני עם הראשון כי לעולם אין לו לגבות ממנו אלא בשלקח קרקע של בינונית ולא הניח לראשון בינונית אבל בשהם שוין בקרקע השני והראשון לא גבי משני בלל וכן אם לקח עידית וזבורית כיון שנשתייר בידו של לוקח ראשון בינונית הרי זה נפטר השני מן המלוה שיכול לומר לו לפיכך טרחתי וקניתי קרקע שלא היה ראוי לגביית חובך אבל לוקח הראשון לא ינצל מן הם וה לעולם בשום צד וענין כל זמן שנשתייר בידו כלום ממה שקנה מיד המלוה דלגבי דידי׳ לעולם יד המלוה על העליונה שאם רצה להניח השני ולגבות ממנו הכל הרי זה עושה • והאי דינא דבתבינא ילפינן מההוא דגרסי׳ בגמרא פרק אמר רבא ראובן שמכר כל שדותיו לשמעון והלך שמעון ומכר שדה א׳ ללוי ובא בע״ח דראובן רצה מזה גובה ולא אמרן אלא דזבן בינונית אבל עידית וזבורית לימי׳ לי׳ לחבי טרח וזבי ארעא דלא חזא לך • ובינונית נמי לא אמרן אלא דלא שייר בינונית דכותיה אבל אם שייר ביגונית דכותיה אמר ליה הנחתי לך מקום לגבות ממנו ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא בדרך שתיקנו בלוקח ראשון תקנו בלוקח שני ובן מצאתי גרסא זו בספר מקח וממכר ואית סברי דלא גרס׳ ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא בדרך וכו׳ :

ג ווה שפסקנו דהיכא דזבן בינונית ללוקח שני עליה דידיה הדר אי כעי בע״ח ויניח לוקח ראשון אם לא נשתייר בינונית בידו של ראשון בחא קאמרי רבואת׳ דוקא כשמכר הלוה ללוקח ראשון כל שדותיו בכת אחת אבל בזה אחר זה ולקח זבורית באחרונה לא מצי למגבי ב״ח בבינונית דזבן לוקח שני דזבורית דאיתיה גבי לוקח ראשון משתעבד ליה רבעירנא דזבן לוקח ראשון זבורית ה״ל בת חורין ומה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו • וכיון דלוקח ראשון אית ליה רשותא לאגבויי זבורית לוקח שני נמי מרחי ליה לזבורית דלוקח ראשון דהוה דינרה גביה והכי מפתברא :

ולא הבימותי מה שכתבו וכן אם לקח שמעון עילית באחרונה וכו׳ דכשלמי בחלוק סקומתא שלקח שמעון זבורית באחרונה וכו׳ ניחא לגא שייך למימר טעמא דלבני טרחתי וזבני וכו׳ דהיינו מה מכר שמעון וכו׳ אלא לוקח כשראשון לקח בב׳ שטרות ולקח זבורית באחרונה דאשתא מלי לומר לוקח שני הנחתי לך מקום וכי הוכא לוקח ג׳ ונלי למי ליה אלא זבורית מסוס לוזין באחרונה ה״ל לוקח שני למה מכר וכו׳ למלו זבין לוקח ג׳ זבורי׳ בשלי שארא בחד שטר לא היה לוקח ג׳ יכול שמלחיי אלא זבורי׳ אלא גובה מבימוני׳ כלומר ה״ל לוקח שני בכה״ג אבל באילך חילוקא דזבין לוקח שני עילית באחרונה אין לבל זה תלוי במה שלקח בא׳ בשטר ג׳ או בב׳ שטרו׳ אלא באיכות הקרקע לכשהוא עילית אין שיעבוד המלוה חל עליו מלא חסיבתו בעצמו כל שיש שם גרוע הימנו וזה אפילו לקח שמעון העילית באחרונה וכ״ש כשלוקח בשטר ג׳ עשה האחרונה וכ״ש ומ״כ אין זה שייך בחלוקו של רש״י כין שטר ג׳ לשני שטרו׳ אלא הוא ענין כפ״ע לומר למלי לאמרי׳ בגמ׳ אבל זבין עילית מלי א״ל לוה וכו׳ הוא כולל לא מדעי כשלקח שמעון בשטר אחד אלא אפילו זו העילית באחרונה • ולא יחלוק בזה רב ז״ל הקולא על רש״י ז״ל וגם מה שכתבו וכן אם זבן לוי בימונית ושבק לו בימונית יכול לומר הנחתי וכו׳ אע״פ שלקח שמעון בב׳ שטרות וכו׳ היינו כשהבימונית שלקח לוי לקחה שמעון באחרונה לאע״ג דהך לוקח לוי הוה בני חורין כשלקח שמעון הבימונית שנפארה לו מ״מ יכול לומר הנחתי לך מקום לגם שמעון גופיה היה יכול להלקו כמ״ז בימונית שירלי וכ״ש כשקנאם שמעון בבת אחת להיינו מלי לקאמר בגמרא אבל שבק בימונית לכותיה וכו׳ וגם בזה יסכים גם ר׳ הב״ל • ומלי לכתבו במסקנא לבריתם ליתכן לאותה רצה מזה גובה כשהאחרונה עילית והראשונה שלקח לוי בימונית כו׳ • זה הפך כוונת רש״י ז״ל דפלי׳ כתב דמלי למכר כל שדותיו מיירי בשטר אחד לבשני שטרות אין גובין מלוי אע״כ לקח האחרונה וכו׳ • וגבי רצה מזה גובה פירש דזבן לוי משמעון בימונית ולא שבק בימונית משל ראובן אבל שמעון הלכך רצה לגבות משמעון עילית גובה הרי למיירי בשיש עילית לשמעון וכימונית לראובן ומשמע ולמי לכ״ש רצה לגבות מלוי בימונית גובה ולפי דבריו לקאמר מעקרא דזבו שטר אחד

אפילו מ״כ ממילא משמע לכסיס בשני שטרות לא יגבה מלוי בינוני אלא בפלגו שטרות אבל אם הפעילית סביל שמעון מלוה מחבירו מלי לוי אמר ליה הנית לך שמעון מקום לגבות ממנו כשלקח את זו ואין זו בשיעבודך כו׳ וזה שלא כמסקנת התוספת:

חלק שמיני

א גרסינן בקמא פרק ראשון וכו׳ לריך אני להליע כל הסוגיא לסכון לדבי המפרשים ז״ל בה: בעי מיני רב שמואל בר אבא מר׳ אבא בשם שמין בשלו הן שמין אם בשל עולם הן שמין אמר ליה רחמנא אמר מיטב שלהו ואת אמרת בשל עולם הן שמין איתיביה אין לי אלא עילית כולן גובין וכו׳ קתני מיהו מלוה בינונית וזבורית מקין וב״ח לבינונית וכתובת אשה בזבורית. אי אמרת בשלו הן שמין אי בינונית ואמר ליה דהא איכא סייעתא אחרית דבשלו הן שמין דגרסינן בפרק איזהו נשך ההוא גברא דזבין ליה אבעא לחברתה באחריות ואמר ליה אי טרפי לה מאי מגברת לי מעידית דעידית דאית לך אמר ליה מעידי׳ עידית דאית לי לא מגבינא לך אבל מגבינא לך מעידית אחרית דאית לי אתא פדקא שקלא לעידי עידית וסבר רב פפא מעידית קאמר ליה והא קיימא. אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא ונימא ליה כי אמרי לך אנא דהויא עידי עידית קיימא קמאי השתא קמה ליה עידית במקום עידי עידית ולא טריף אלמא דבר׳ דיה שיימינן וכבר הארכתי בזה הטעם בספרי הנקרא זכרונות כדי כל הצורך: הנה ברבנו דין מי שאין לו אלא עידית או בינונית או זבורית או שיש עידית ובינונית או בינונית וזבורית מה דינן בגבייתו למלוה מבל אלו:

ב עדיין

חלק שמיני

א גרסינן בקמא פ״ר ת״ר אין לו אלא עידית כולן גובין מן העידית בינונית בולן גובין מן הבינונית. זבורית בולן גובין מן הזבורית היו לו עידית ובינונית נזקין בעידית וב״ח וכתובת אשה בבינוני׳ היו לו בינונית וזבורי׳ נזקין וב״ח בבינונית וכתובת אשה בזבורית. דפבירא ליה דבשל עולם הן שמין דאי ברירי׳ שיימינן הוי ליה בינונית דדיה עידית לגבי זבורית הנשאר לפניו אלא ביון דלגבי ב״ע הוי בינונית נפרעין מהם דבשל עולם הן שמין ובן אם אין ללוה אלא עידית וזבורית נזקין בעידית וכתובת אשה וב״ח בזבורית ובן פסק הרי״ף ז״ל. וחר״ר משה ז״ל אבל שאר המורים פסקו בברייתא אחרית דקתני בינונית וזבורית נזקין בבינונית בתיבת אשה וב״ח בזבורית דבדידה שיימינן. ונהביאו ראיה מהתיא דפרק שני דייני גזירות דאוקמנא התם דהלכתא. כרב נחמן דסבירא ליה בשלו הן שמין וק״ל כרב נחמן בדיני. ומסתברא כותייהו דהא איכא סייעתא אחרית דבשלו הן שמין דגרסינן בפרק איזהו נשך ההוא גברא דזבין ליה אבעא לחברתה באחריות ואמר ליה אי טרפי לה מאי מגברת לי מעידית דעידית דאית לך אמר ליה מעידי׳ עידית דאית לי לא מגבינא לך אבל מגבינא לך מעידית אחרית דאית לי אתא פדקא שקלא לעידי עידית וסבר רב פפא מעידית קאמר ליה והא קיימא. אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא ונימא ליה כי אמרי לך אנא דהויא עידי עידית קיימא קמאי השתא קמה ליה עידית במקום עידי עידית ולא טריף אלמא דבר׳ דיה שיימינן וכבר הארכתי בזה הטעם בספרי הנקרא זכרונות כדי כל הצורך: הנה ברבנו דין מי שאין לו אלא עידית או בינונית או זבורית או שיש עידית ובינונית או בינונית וזבורית מה דינן בגבייתו למלוה מבל אלו:

ב עדיין

לית ליה עילית דסוס מלי בינונית עילית לילים מלנקט בינונית וזבורית משמע דלמ׳ לית ליה עילית גבי ב״ח בינונית וקסבר כיון דלית ליה מלא בינונית וזבורית דסייך כאן טעמא דאמר בהמקין מפני מה ב״ח אין לומו בעילית וכו׳ ע״כ ומשמע גם רש״י ז״ל סובר דלמ׳ לית ליה עילית גבי ב״ח מבינונית וכסברת התוי׳ ז״ל. ומה דקאמר ואפילו הוי ליה עילית נמי וכו׳ לאו בלאית ליה הסתם עילית אלא כוונתו דאפילו היה לו עילי׳ מעקר׳ ומכרו דמילתא זאת בינונית גם לגבי לילים אפילו הכי לא גבי אלא מזבורית משום דבתר הסתם אזלינן וכיון דהסתם לית ליה עילית קס ליה בינונית במקום עילית ולא גבי מינה ב״ח: קרוב לזה שמבית הרב המקבי בשם הרמ״ה ז״ל וז״ל כתב הרמ״ם למסתברא דרבינו מוקי לסו לתרוייהו כשהיה לו עילית בשלוה ומת״כ מכרה לומיה דאיך שינוי לכתיבי בגמרא ומאן דאמר ב״ח בבינוני׳ אזיל בתר שיעבוד דמעקר׳ ופו׳ ומאן דאמר בזבורית אזיל בתר גוביינא. וכיון דבעיקן גוביינא לגבי לילים עילית היא לא גבי מינים ובמאי קנופלגי בדעול׳ קמיפלגי מאן דאזיל בתר שיעבוד דמעקר׳ לית ליה דעול׳ אלא מלאוריית׳ דימ בעילית ורבנן סוא לתיקון אלא לגבי אלא בבינונית משום חשש לתקפון ואלומו וכיון דמעקרא קודם שמכר העילית אשתעבד ליה הבינונית תו לא פקע מיניה שיעבודא ומ״ל ב״ח בזבורית ואזיל בתר גוביינא לית ליה לעולא לאמר דבר תורה ב״ח בזבורית וכי תקינו רבנן היכי דהויא בינונית לגביה בעיקן גוביינא אבל הסתם לחזר ליה עילית לא תיקון וסלכתא כרבינא ואליבא דמאן דאזיל בתר שיעבודא דמעקרא וכו׳ ותמה לי מלתא אמאי אנטרך לפי דיעתו ז״ל לאוקומי הני ברייתות בתרי פלוגתא לומר דפליגי בהי אזלינן בתר מעקרא או בתרי גוביינא ופליגי בשעבודא דהא לאו בהא תליא ואפילו נימא דכולהו לית לעולא לאמר דבר תורה ב״ח בזבורית אפילו הכי אזלינן בתרי גוביינא דהא מלינ

ומכרים: ומה שלריך לעיין הוא בפסק שמביא רבינו בשם הרמב"ם ז"ל שהוא בפ"י"ט למלוה למלכתב זכורית וכימונית בלבד נזקקוב"ח בכימונית משמע דס"ל דבשל עולם אין פמין דאלו לילדים ה"ל הך זכורית עדיפא ויקשה עליו הר"ן ז"ל וה"ם ז"ל דבפ"ד כ"ל מאלו הלכו' פסק הר"ן בשם הרמב"ם ז"ל דמיירי דבינו בשם שלו ליתו ה"ל זה על זה דהיה לזה עדיפא וכימוני' ולזה זכורי' זה גוב' מן הכימונית וזה גוכה מן הזכורית וטעמא משום דבשלו הקמין • וכן הקשו על הרי"ף שפסק לשון הר"ל ובקמא פסק כרבינא בדעולא פליגו וכפי גירסת הר"ן לא שייכי הא' פלוגתא אלא אי בשל עולם שיימינן ולחתן מאות ה"ה לגרש והניחו בל"ע וה"ר ז"ל בכ"מ וכב"ל דלא ליפב דהרי"ף והרמב"ם ז"ל מוקמו מלתא דרבינו בבבל' הרמ"ה ז"ל דבשל' לו עדיפים ומכר עסקי' והבי מיירי הרמב"ם ז"ל בפ"י"ט ואחר המפילה הרמ"ב הוא מבוא' גדול הרוחק לומ' שיסתו' הרמב"ם ז"ל כל כך לשונו. ויבמוך על מי שיתכבא לומר למיירי בתי שיתה עדיפא ומכרה דאע"ג דזהו לשון הרי"ף מ"מ דמתה בבר פשוט הוא דכיון דאלא מחוקמי' אלא בחוקמתי' נעלמת ומון ממשמעות הלשון לא הוי שתיק הרמב"ם ז"ל מלהזכירה בפירוש • ועוד אי בבבי מיידי בשיתה לו עדיפא ומכרה מה לו לרב ז"ל לומר שפסק בתירוצו של רבינו ליתי בתם בדב חסדי ויבוא בשיטת הטור ז"ל: ובעניותי אפשר לומר לדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דבי אקשינן בגמרא אי אמרת בשלו הקמיינן בגמרא אי אמרת בשלו עדיפא דבינו מקמי דגלי דבינו תקנת דעולא דאכתי לא ידעינן ליפו חכמי' בח המלוה אלא בינוניות כדי שלא תכעו' לא בפני לוויגלי' סבר דמלאוריית' דינו בכן ולפי כן מקשה לאי בשלו הן שמין כמלא זה גוכה מעדיפי' הלוה ורחוי הוא שיהיה אלא הזכורית ועל זה לא בבינא וקאמר דמאי לגבי בינונית אינו אלא מן התקבה שאם יהיה דינו בזכוריה תנעול לא בפני הלווין • ובריתא קמיית' שבבת תתקנה זו שייכי בין לאיה ליה עדיפא בין בלית ליה עדיפא לכיון דאיה ליה בינונית וזכורית אי מפקת ליה למלוה מבילוכית ושלית ליה לזכורית אכתי איכא נעלת לא אמרה לו למלוה שתהא עדיפא אלא הלוה כיון שהיא בחמת בינונית אם ידחו אותו אלא זכוריה לא הושילו כלום דמה שתיקנו ליפות בח המלוה בהא אין לו יפוי כח בלוה הלכך שבקינן ליה מתקנתא וגבי מן הבינונית ובאן אין לחוש שמא ירצה בזה בהיותו עדיפא שבי עדיפא כזו מלויה הרבה לקנות בכתב הר"ן ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל בשני דייני גזירות משמ"ב הוכי לליה עדיפא וזכורית דולמי אכתי חשבת לשמא ירצה וכו': ואיכך בדייתא לא ס"ל תקנתא דעולא אלא כדין דקרא לעולם גבי מזכורית אפי' אית ליה עדיפא כדברי רש"י ז"ל אי שהתקנה דוקא בלית ליה עדיפא אין זה סותר למאי דפסק הרי"ף והרמב"ם ז"ל בדייתא קמייתא ובדעולא אין זה סותר למאי דפסק דבשלו הן שמין. דלעולם מייפינן כחו של מלוה כדאמרן כך נראה לע"ד:

ב עדיין יש למ לברר אם מבר הלוה בל נבסיו לאחד או לשנים באחד או שבבר בזה אחר זה מה דינן על זה נראינן בקמא פ"ר ה"ר מבר לאחד או לשלשה באחד פירוש בבח אחרת כולן נבנסו תחת הבעלים הנוקין טורפין מן העידית זב"ח מבינונית ובתובת אשה בזכורית מבר לשנים בזה אחר זה כולן גובין מן האחרון לא הספיק גובה משלפניו לא הספיק גובה משרפני פניו ואפילו היה האחרון שלקח זכורית כולן גובין בבנו שהרי הלוקח שקדב אובר לטורף הנחתי לך מקום לגבות בבנו והא דקתני מבר לאחד כולן נבנסו תחת הבעלים שיילינן בגמרא דאי מבר לאחד היכי דמי אילימא בבת אחת פשיטא דבין דבשתר אחר קנאם בזה אחר פשיטא דנבנסו תחת הבעלים וכל אחד גובה בן הראוי לו ההשת' מבר לשלשתן שהן שלשה ע טרורת ויש לו חד מ"ייהו קדים דשעות ואפ"ה אמר נבנסו תחת הבעלים מבר לאחד מבעיא אלא בזה אחר זה מ"ירי וביצד בגון שקנה עידית ביום ראשון ובינונית ביום שני וזכורית בשלישי זבר"א קאמר דנבנסו תחת הבעלים הא ודאי קשיא מאי שנא שלשה דאמרינן בזה אחר זה גובה בן האחרון משום דא"ל בל חד וחד דנחה' לך מקום לגבות ממנו חד נב' מצי' מימר הנחתי לך מקום לגבות בבל קרקע וקרקע שקנה חוץ מן הקרקע שקנה באחרונה והלבך אמאי אין גובין מן האחרון מתרץ הב"ע שלקח ע דית באחרונה והוא אינו רוצה לומר טענת הנחתי לך מקום כדי עדיא יפכיד נדבר ע בן הוא בשתדל ליבנס תחת הבעלים ליתן לבל אחד מן הראוי לו • ושיילינן אי הכי ליתו בולהו ולגבו מעידית ומתרצינן משום דא"ל טעמא בא' אבדו דבנן שנבדעין בן האחרון שבבולם משום תקנתא דידי אנא לא ניחא לי בהאי הקנתא בדרבא דאמר בל הא אמר אי אפשי בהקנות הבמים בגון זאת שומעין לו וטעמא דא' שתקיתו כו' ואי לא מהדרינא שטרא לבו א דזכורית הניחו הרי"ף ז"ל והר"ר בשה ז"ל ובזה הארבו ובמו בן בחיב די הנקרא זכרונות • לבדנו מבל זה שאם מבר הלוה נבסיו לשני שה בייב אחד במקום שאין בה בין שעות בולן נבנסו תחת הבעלים ובן אם מבר לאדם אחד בבת אחת בבל דינו בזה: ואם מבר לשלשה בזה אחר זה בולן טורפין מן האחרון ואע"פ שהזכורית הוא אחרון לא הספיק טורף בשר פניו לא הספיק טורף משלפני פניו ואם מבר לאחד זה אחר זה בגון שלקח קרקע אחר החילה ואחר הקרקע רשני אב ל קח זכורית באחרונה בולן גובין מן הזכורית שהרי בשידצה המלוה לגבות מן הקרקע שלקח תחילה הוא יאבד לו הנחתי לך מקום • אבל אם לקח עידית באחרונה אם רצה הלוקח יבול לומר להם ע יטול בל אחד וא' בדינן ניזקין עידית וב"ח בינונית וכתובת אשה זכורית וזה שבמקנו הארון נפשר יש לנו לדעת מי הוא הנקרא אחרון דע שאע"פ שהם ביום אחד אם דרך אנשי הבקום לבתוב שעות בל הקודם בשעה זבה ונקרא א' ואם יש בשבר קנין בל שקדם לו הקנין אפילו שעה אחת זבה תחילה ונשאל לרע"ם ויעידו אם אין שם קנין ויש שם עדים לבי הגיע שטרו תחילה ורבי נבסרה בידו קודם הוא הזובה בה ומפני שאין זה מקומו לא הארכתי כאן בדין זה:

ג ואחרי

המוכר מת אן קיים ואם קנאם בא' שלקח עידית באחרונה המוכר עדיין חי בולן לריכין ליקח מן הזכורית שאמו רוצין בהיזיר לגובר שטר של זכורית ונמלא בידו בני חורין וכו' ע"ב: נראה מדברי הס"ל דגם בלקחבבת אחת מלי לדחות את בולן אלא זכוריית מטעמא דמבדריי שטרא למאריה • ולא מלאתי בזה ידי ודגלי לבי הבנית דהמקבן פריך מילתא בבת אחת בסיטא מ"כ"ם והחרלן אינו רוחה לו בלום ולפי האמת אלרבה הוא בבבך דאי קנה בולהו בבת אחת לא בבבה בתת הבעלים אלא בולהו בעל בינונית וזה אלא הזכורית בדבר תימה: ובהך טענה דאי עקליתו יש ג' סברות לפוסקים ז"ל הא' להרי"ף והרמב"ם ז"ל בבבה מה בשם הרא"ש ז"ל טענה זאת לא עמדה לסברת הרי"ף ז"ל אלא דרך דהיה בעל מ' דאמרינן בהמקבן ביתמו אלא אפי' בשמוכר קיים ומטעם אי אי אפשי וגם הרמב"ם ז"ל לא הזכי"טעם זה דאי אתקיתו וכו' דאלמא אליבייהו לאו בלום הוא בשו' לד לא לגבי ניזק ולא לגב ב"ח ואם הסברת שמית הא' להרא"ש ז"ל בהיפך זה לטענה זו מסני ואפי' לא טען אותה דקשיין ליה בראיה בבר הדר ואפי' בבר הדר מלי לגבי ניזק ובד"ח בולהו אלא זכוריות מטעם זה וב"ם אם • הסברת הג' היא לתוספת ורש"י ז"ל לא שייך לומר אי אתקיתו וכו' אלא גבי ניזק בשרולה לתקותו אלא בינונית לא אמר לבי תהדר משום דאתי לגרוע בוחו שיפרע מן הזכורית וכן בבקובת אשה לא אמר לבי תהדר כיון שאין מפקיע בחב אבל לניז' וב"ח ברולי לתקותם אלא זכוריות דמ"מ נגדע בוחם לא מהני טענת אי אתקיתו דמאי אמרי לבי תהדר שהרי גם עתה דאם לסלקם בזכוריות: ועל דברי הרמב"ם ז"ל בפ' י"ט למלוה בתב ה"ה ז"ל בשם הרשב"א ז"ל דלפסק הלבה לא אמרי' אי אתקת לגרועי מדינא קמא ואין לוקמתא זו עיקר וכן בתב ר"ת ז"ל ואף בהלבות לא הובאה לפי שאינה דעת דבינו ועיקר ע"ב: משמע מדברי הרשב"א ז"ל דאי לגרועי מדינא קמא מהניא טענת אי אתקת בגון לב"ח דליגבי מבינונית וה"ה לשם • ומולי חלק ז"ל בלה"ג משום הסיא לבוף בחובות דמי שהבלה דרך שהיו וכו' דמייתי מינה סייעתא הרא"ש ז"ל ומסתימות דברי ה"ה ז"ל נראה דגם הרמב"ם ז"ל מסכים בזה ואע"ג דמיכ"ל דמשמע דמאי לבתב וזה דעת דבינו לא קאי אלא אמאי לקאמר דאין לקומתא זו עיקר מ"מ נראה שלא יחלוק על סברת הרשב"א ז"ל: ובעניותי ז"ל דהרמב"ם פירוש בסיא דלא סבר הבי אלא דבשם ענין לא אמרינן טענת אי אתקיתו דבתב בפ' ט"ו דטוען וכן אם היו אדבעי בשלות לגיס א' שקנה אותן מהרבע אין לו עליו דרך שהרי אומר לו עתה אם אחיר לבל ה' שבירו אין אתה יכול לעבור על א' מבם בל זכות שיש לו ע"ב: ומדהסיף לומר ואמי קיימי מבל א' וכו' דלבאורה הוא לבלי לוחך שהרי עיקר הטענה היא אם אחיר לבל א' שטרו דהיינו מהדרינ' שטר' וכמי שהוזבר שם בגמרא הא חו למה לי • נראה ודאי דלא סמיך אטעמי' דמסדרינא אלא עיקר שהבר הוא מפני שהוא הנה בל זכות שייב לו למוכר וכי היכי דהמוכר אלו היתה הסדה בידו הוה יכול להתקיים • ה"ל זה הלוקח בבנם במקומו כי מבר לו בל זכות שתבוא לידו ומז' הלל קמ' אם אחיר וכו' אבל בעלמא בל דליבא טעמ' זכות דמאריה בתת טעמ' דמדרינ' לאו בלום היא ומ"ל דעיקב"ח נמי בסלקת זה עדיפא בחדונה ורולה לתחוה אלא בינונית מטעמא דמדסרינ' לאו בל במינה שהרי גם המוכר עצמו בשמבר העידית היה משועבד לב"ח מפני שבבר היה לו בינונית וכי זבין ליה לוקח עם שיעבודו זבן ליה הלבך לא מסתיא אלא טענית אי אפשי בן נראה לי דעת הרמב"ם ז"ל: והבברת הבוחת ז"ל דהבדי דטענת מהדרינא מהני בשה לי הבין דמאי למיהדר זכורית דמאריה ולא מבעיא זכורית עלמה אלא אפי' זכורית אחרות של לוקח עצמו או אפי' מטלטלין בלבתב הטור ז"ל • א"כ כי מבר לבלשה ג"כ לאמרינן נבנסו תחת הבעלים בשהא בבת אחת וכולן גובין בלינן אמאי לא לימא בעל העידית לניזק אי שקלית בינונית דילי תשקול ואי לא יביבנא זכורית למזיק ומשקל מינה • ולדעת הרא"ש ז"ל גם אותו שלקח הבינונית אמה לא יאמר לב"ח אי שקלת זכורית וכו' אם לבלשה בזה אחר זה בגון שלקח בבת אחת ואחר הקרקע רשני אב ל קח זכורית באחרונה כולן גובין מתנה לא הספיק גובין משלפניה וכו' לא שנא אם

ב עדיין ויעמ' לאי שתקיתו וכו' בבי מיתא דגמרא לאמאי לפריך א"ה ליתו בולהו ולגבו מעידי' ומשני מבי' דאמר לבו אי שתקיתו ושקליתו כדיליכו שקליתו ואי לא מהדרינא שטרי לזכורית למאריה ושקליתו בולהו מזכורית אי"ה בנזקין מי' ימת הבי אלא בבא במאי עסקינן ביתמי דלאו בני פרעון ניהו ומעבודא דילה עליה דילה רמיה הילבך ל"ל הבי אלא משום דא"ל טעמא מאי אמר דבנן בו' ודבר מוסכם הוא דאמאי מסדרינא שטרי לאו דוקא אלא הקרקע גופו לאו אפי' קרקע אחר פריך מעבקרא מילתא בבת אחת בשהא בשלשה בני אדם אמרת בולן נבנסו תחת הבעלים מבר לאחד בבעלים ומאי קשיא אדרבה דבוח' גדולה אמשעינן דלא מצי' אלוקה לומר לניזק אי שקלת מבינונית שקול ואי לא מהדרינא שטרא לזכורית למאריה ושקלת זכורית דאע"ג דזבין בלהו בשדלי בבר הוה יכול לחזור הזכורי' למאריה קמ"לן דאע"פ ובבנם תחת הבעלים ליגבו בל חד בי דיניה ולשבוק הבריתא בפשוטה דלאחר לו לשלשה בי הדדי נינהו אחד דומיא בבת אחת ואמאי אלא שבדך לחזותה ולאוקמה בזה אחר זה • ונתחזקה קושיא זו יותר במה שבתב הטור ז"ל בסי' קי"ט וז"ל מבבן לשלשה בזה אחר זה לקח זכורית באחרונה כולן גובין מתנה לא הספיק גובין משלפניה וכו' לא שנא אם

Digitized by Google

עילית לכולן נוכין מן העילית למה לא יאמר מי שקליתו כיוייכו או כולכי מזיבורית ליה לפי דברי הרא"ש שקליתו ומי לא יפיבי הך זבורית וכולכי תיגבו מינה • ולרש"י ז"ל לימא הכי לפתות למיזק ולאשם ובכה"ג איכא למימר נמי גבי כל לוקח דעלמא בשאם שלקח עילית ואתא כיזק לטרוף ממנו וכזמי שלקח בימנית ואתא ב"ח למיגבי מינה לימא כה"ג וכ"ש מי לקח עילית ואתיא אשם למיגבי כתובתה שאין לבעל כי תורין למה לא יסלקנה בזבורי' לילי' מהאי טעמא וכ"ת דטעמא לכל הני משום דיוכלו למימר לא נגבה ממנון שלך שלא היה שיעבודיה עליו • הא לאו מלתא הוא דהא גם במכרן לאחר ומכר עילית באחרונה לא היה שעבודן של ניזק וב"ח מעולם על הזבורית ואפ"ה אלי למיגביה מיני לסברת הרא"ש ז"ל ומה לי שהיה מסל מוכר או מסל לוקח כיון דלאו משיעבודייהו הוא ול"ע :

ג ואחרי שפסקנו שאם מכר וכו' ריש סברת הרמב"ן ז"ל בסי' קמ"ו סברת הרמב"ן ז"ל וסברת רבינו בשם רבינו יצחק ז"ל ומטעמ' לכיון דלא מוכחת מילתי' מתוך הסתר מי קנה תחילה ממלא שקין שלהם לא חל אלא עד סוף הזמן יאז חל שיעבוד שלהן כאי' וכו' וה"ה סברינ' בכיאור דלא בהרמב"ן ז"ל שכתב בשלהי פ' כי' למלוה ולוה שמוכר קרקעותו לשלשה בני אדם ולא נתפרס בשטרים זמן • וכא מלוה לטרוף נכל אחד מהם מחקה אותו לומר אני מוקדם ונתתי לך מקני לגבות יש מי שאומר שעליהם להביא ראיה שרי כולם נכנסו תחת שיעבוד המוכר למעלה אבל הרמב"ן ז"ל כתב בתשובה שעליו להביא ראיה לא הביא אינו כוזף כל עיקר והא' נראה טעם בעיקר עכ"ל: והטעם המוכר הוא מה שלחי אותו הרמב"ן ז"ל בהכריו שמביא רבינו ז"ל להשיעבוד חל על כולם מלאבייתא והא דאין נפרעין מנכסים משועבדים במקום בני חורין הוא מן התקנה ולפיכך עליו הראיה : וטעם זה הבי' ה"ה ז"ל לעיקר בשם הרמ"ה ז"ל והשתא לריך לעיין האיך יתרץ הרשב"א הך דמי שהיה נשוי למייסי הרמב"ן ז"ל להתם נמי המלוה חל על שיעבודו דולאי על הנכסי ואפ"ה יכול הלוקח לחזותו מן הספק אלא האחר בטענה הנתתי לך וכו' שהיא מעשה התקנה ואמאי לא נימא דבספק לא תיקון • ורחוק הוא לומר להרשב"א ז"ל לא יפרש אותה אלא כרש"י ז"ל למיירי במכר שהרי רבי' אזיל בשיטתיה ז"ל וכדין שכתב אחר זה מוכח דמוקי לה בענין ב"ח :

ונראה לייסב בשנדייק עוד בדין האחר שאם מכר לשנים האחד בה' בנישן והשני בנישן שתם • דמאותו שכתוב בנישן שתם נפרע המלוה • דמשמע דמאותו שכתוב בו בה' בנישן אינו נפרע וה"ה מבית ג"כ זה בשם הרשב"א ז"ל • וקשה לדבי טעמו דשלות שנים משועבדים לאם התקנים וכו' א"כ למה נפרע מהי שהשתו שתם ולא מאותו שכתוב בה' בנישן הרי מן הדין

ג ואחרי שפסקנו שאם מכר לשלשה זא"ז נובין מן האחרון יש לברר אם מכר נכסיו לשלשה בני אדם זה אחר זה ואין בשטריהם זמן ובשבא ב"ח לטרוף טעובל א' וא' מהן אני ראשון הייתי והנחתי לך מקום לגבות עד שבל א' מדחה אותו אצל חבירו מה דינו עמהם איכא מ"ד דדמי להחוא עובדא דכתובות דתניא דאמר דקלא לברא ואזיל יתמי ופלוג דקלי דאסיק דמצי אמרי מבדי דקלי דידי גבי דידך תיא ולא מצו מדחו לה והא נמי דבותא היא דכיון דקדם לתרוויהו בודאי חל שיעבודו על הנכסים כולן מצי אמר להו זבות דידי גביכו איתא ולא מצו מדחי ליה ובראיה זו איכא למפרך עלה דלא דמו החבא אע"פ שעל שלשתן חל שיעבודו מ"מ ברור לנו שיפטר ממנו מי שקנה ראשון ולפיכך איצטרך לו לברר שעדיין הוא תחת שיעבודו אבל בדקל בודאי נודע שדקל א' זבתה בנכסים דהללו ועמהם הוא ולהבי לא מצו מדחי לה ומסתברא דעיקר הדין כך הוא דבין שהקרקעות כולן נכנסו תחת שיעבודו ח"ל איתו בהני נכסי ודאי ואינהו דבעו לאפוקינהו משיעבודיה ספק ועליהם לברר וראיה לזה ההיא דאמרינן בב"ק מברן לשלשה בא' כולן נכנסו תחת הבעלים ואמרי' בגמרא השתא לשלשתן בא' דא"ל חד מינייהו קדים ופירש"י ז"ל דא"ל כיון שהם שלשה שטרות שזה קנה בבוקר וזה בערב ומצי למטענתנתי לך מקום לגבות ממנו ואפ"ה אמרי' טענתם הואיל ואין ניבר בשטר המבר מי קנה ראשון ומי קנה אחרון ונחשוב השלשה באילו קנו בבת אחת ולא מצי מדחי ליה כך פירש"י ז"ל ומתוך פירושו אתה למד דין דבל זמן שאין מבורר זמן קנייתם בשטרותיהם הוו להו כאילו קנו כולם בבת אחת ולא מצו מדחי ליה זה הנאה לי אבל שאלתי בזה הרמב"ן ז"ל ולא השוה עמי וזה אשר השיב לי דההיא הובחה דהקלא ליתא שדחרי היא קנתה בודאי בנכסי נותן דקל א' ואין להם לדבות חלקם בדקל שלה אבל הדין נותן שיכולין לקוחות לדחותו כדרך שאמרו בכל מקום גבי אבדה דרך שדהו בכתובת וגבי בכור בב"ב ונבי פדיון בבכורות וכן בשני יוסף בן שמעון וא"ת כיון דאין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין ליתא אלא תקנתא ובספקא לא תקון תשובתך מצינו בכל מקום המוציא מחבירו עליו הראיה הלכך דוחין אותו עד שיביא ראיה אי זה מהם מאוחר ליטרוף ממנו ראיה לדבר ההוא דתרי שטרי דהוה כתיב בחד בה' בניסן והד כתיב ביה בניסן פתמא ואוקמיה רב יוסף להה"א דה' בניסן בנכסי א"ל ולכתוב לי מר טרפא מאיר ואילך מצי אמר לך את בר חד בניסן את והנתתי לך מקום לגבות ממנו הא למדנו שאפי' לסוקדם ממנו הוא דוחה בטענו זו ואע"פ שיש לדחות ולומר דהתם בשטרי מכר כרפי' רש"י ז"ל • והנחתי לך מקום לגבות לאו דוקא אלא לומר שאינלך עליו שיעביד דשלא כדין טרפ ומסך מ"מ הדין נותן ושוה בכולם לדחות מלוה בטענה זו • והה"א דגרס' בפ"ד דב"ק לשלשה בני אדם בא' כולן נכנסו תחת הבעלים דוקא קאמר בא' כגון שהיו יוצאין שטרות ביום אחת ממש והיינו דדייקינן בגמרא השתא לשלשה בני אדם בא' דא"ל דחד מינייהו קדים אמרת כולן נכנסו תחת הבעלים כלומר דכיון דלא כירושלים יתבי דכתבי שעות לא חיישינן דלמא כתב ומסר לזה דק"ל שני שטרות היוצאים ביום א' או חולקין או שודא דדיינא הלכך הבא אי פח"וק' א"נ מדין שודא מוקמינן ליהו אדינייהו ונכנס תחת הבעלים דהיא שודא דרבנן אבל מכרן בזה אחר זה ולא נתברר מי משניהם קדם דוחין אותו עד שיביא ראיה וכן פירש בעל התוספת לשמוע זו כמו שכתבנו ע"כ :

ד ודע שאם מכר לשנים שני שדות בשני שטרי מכר הא' כתוב בשטרו בה' בניסן והלוקח הא' כתוב בשטרו ניסן שתם וכל א' מהם טוען כי היה ראשון ומדחה את המלוה לחבירו בזה אחרי דינו מפורש בפרק מי שהיה נשוי דבה' בניסן מכורר בהקדמת ומאי שכתב בשטרו בניסן שתם ממנו נפרע המלוה :

גרסינן

כך הוא משועבד שלה שלא זה כמו שלא זה ולימא ליה להאי דאמשה בניסן אייתי את רמיה לקבלך לבניסן שתם לא קמלוך ולישוי דינא רלא מזה גובה לתא טעמא מינהו אבל עיקר הדבר הוא לתין טעמו של הרשב"א ז"ל אמור אלא כשסלוקת עצמו הוא סיבת הספק מפני שלא הובר בשטרו אימתי קנה ולפיכך אמרינן ליה אייתי את רמיה שקדמת כיון שאין כותב אלא מן התקנה הרי היא אלך מסופקת והספק מולד מליו ולא מזולמו אבל אותו שכתוב בו בחמשה בניסן הוא יולד בולאי אימתי מתחיל קניינו והוא אינו שבת שום ספק אלא מפתח שתימות הסטר האחר מספקינן לאמת קדמו זה שבשתים הילכך אותו שנתברר זמנו יעמוד במקומו עד שיתברר שהוא מאוחר ומזה הטעם עצמו בהוא למי שהיה נשוי ולא אין שום ספק בזמנו ולא מולד הספק אלא מחמת שטר המלוה שלא נתפרש בו מתי הלוה משום הכי נשאר אינו שהוא בא להוציא מספק ויעמוד הלוקח בחזקתו עד שיבית המלוה רמיה שנשאר ולאי שיעבודו עליו • ומנאתי לפר"ן ז"ל דמי שהיה נשוי לתה שבית הרמב"ן ז"ל משום דלמי לשתדוף בני חרי לגבי ממשעבדי כל לליכא למימר אינו לאפסיד אנפשיה וכו' • ולפי זה מסתייע מה שאמרנו לכל שלא פירוש זמן בשטרו אינו אפסיד וק"ל להבין •

ד ודע שאם מכר לשנים שני שדות וכו' •

רבינו כתב שדין זה מפורש בהסיא למי שהיה נשוי • כתילו נפיק מהתם מבואר בפסקות לכ"ע • וכפי הנראה לא יסכים בזה הרמב"ן ז"ל כי הרב המגיד ז"ל הביא בפרק כ' מלוה בשם הרשב"א ז"ל בזה הלשון יש מי שאומר למי שמכר לשנים • ולאחר פירוש בשטר בכ"ה ניסן ולשני בניסן שתם אין בעל חוב יכול לטרוף מאחד מהם וכל אחד מהם יכול לחזותו אלא השני ולומר הנתתי לך מקום לגבות ממנו • ואינו לאם כן כל אלה יהיו עושין כן ויערימו לאפסיל בעל חוב בכענין זה אלא מהאי לכתיב בניסן שתמת גבי • וטעמא למלתא מהוס בשלות שנים משועבדים לבעל חוב אלא שהתקינו חכמים שאין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין • אם כן עליו לברר שהוא משועבד במקום בני חורין ועליו הראיה וכו' : הנה שתלה טעם משום לשלות שנים משועבדים : מעתה להרמב"ן ז"ל לבאיך דינא לא שמיך מהאי טעמא אלא לעולם קרי למלוה מוליא גם בזה יסכור לעולם אותו של שתם ניסן יאמר אמי הוא בה' בניסן ולא חל שיעבודך עליו כי הנתתי לך השלה שקנה שאחר בה' בניסן :

גרסינן

Digitized by Google

ח"ט א גרסינן בפ"ק דב"ק פשיטא מכר לוקח בינונית וכו' • דבר פשוט הוא דמאי דמסקינן דמלי למימר לוקח ב' גבו מבינוני' ומזבורית וכו' מינו אלא לב"ח ולכתוב' אפשר מכל לגיזק לא לגבות להא גם לוקח א' היה לריך מלי דהי ליה אלא ע"כ גבי מעידית להגבות לגיזק מהעידית אלו היה בילו וכן כתב הרמב"ם ז"ל בהלית בפ' י"ט דמלוה וגם הטור ז"ל כתב בסי' ק"ט תכרן לאתר בזה אחר זה ומכר העידית באחרונה וחזר הלוקח ומכר בינונית וזבורית ושייר לו עידית כלן גובין מהעידית שבידו ואם מכר עידית ושייר בינונית וזבורית לפניו אז גובין כלין נזקין בעידית וב"ח בבינונית וכתוב' אפשר בזבורית כדרך שהיו עושין אם היו שלשתם ביד לוקח עכ"ל • ובאין יש מקום תפיסה על הרב בעל הלבוש ז"ל דגראה להבין דברי הטור שלא כדרכן שכתב כלן באין וגובין מן העידית שבידו שהיא בת חורין באחרונה ואין שעבוד כלן אלא עליו להשתא לא מלי למימר הלרג' שטר' וכו' אז לא ניחא לי בתקנתא דרבנן ע"כ מלקאמר דלא מלי למימר הלרג' שטר' וכו' אז לא ניחא לי דלהוי לשמעון דתרעומת עילואי והא מילתא איבא דמפרשי לה לענין גלגול שביון שהמלוה יש לו להשבע שבועת הבא ליפרע מגבים משועבדים שיכול המוכר ראובן לגלגל בתוך אותה שבועה אם יש לו תביעה על המלוה בדי שימנע ולא ישבע ואף על פי שהשבוע' ללוקח הוא מחוייב לעשותה הוא נמי יכול לגלגל עליה ולא מצי למימר לאו בעל דברים דידי את ומטעמא דלעיל ואית דמפרשי לה לענין שבח א"נ לענין אפותיקי שאם עשאה הלוה אפותיקי למלוה לא מצי לוקח לסלוקי בזוזי ואשמועינן שנוטל הלוה מעות מן הלוקח שקנה ממנו ופורעם למלוה ומסלקו מן הקרקע בדק"ל דלוה מצי לסלוקי לב"ח בזוזי :

חלק ט

א גרסינן בפ"ק דב"ק פשיטא מכר לוקח בינונית ושייר עדית לפניו פירוש לוה שמכר כל נכסיו לאחד זה אחר זה ומכר עדית באחרונה וחזר לוקח ומכר בינונית ושייר עדית פשיטא לן דכלהו גבו מעידית דהא אחרונה היא ובינונית לית ליה דמצי למימר להו גבו מבינונית דלא ניחא לי בתקנתא דרבנן אלא מכר עידית ושייר בינונית וזבורית מאי סבר אביי למימר אתו כלהו גבו מעידית שהיתה לקוחה באחרונה א"ל מה מכר לו ראשון לשני כל זכות שתבא לידו כיון דאי איתי' גבי לוקח ראשון מצי למימר לאגבויי מבינונית אע"ג דבי זבנא בינונית אבת' עדית בת חורין היא ואין נפרעי' מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין מצי למימר להו לא ניחא לי בהאי תקנתא לוקח שני נמי מצי למימר ליה גבי מבינונית רבי זבין ליה ארעא בכל זכות שתבא לו מברה לו :

ב נשאר לנו עדיין לברר ראובן שמכר שדה לשמעון אם בא בעל חוב דראובן וטרף ממנו אם יכול לבא ראובן לדין עמו של ב"ח אם לאו • ועל זה גרסינן בפ"ק דבבא קמא אמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות ואתא ב"ח דראובן וקא טריף ליה מיניה דינא הוא דאזיל ראובן ומשתעי דינא בהדיה ולא מצי למימר ליה לאו בעל דברי' דידי את דא"ל אי מפקת מיניה עלאי דידי הדר ואפי' שלא באחריות נמי דא"ל לא ניחא לי דלהוי לשמעון תרעומת עילואי והא מילתא איבא דמפרשי לה לענין גלגול שביון שהמלוה יש לו להשבע שבועת הבא ליפרע מגבים משועבדים שיכול המוכר ראובן לגלגל בתוך אותה שבועה אם יש לו תביעה על המלוה בדי שימנע ולא ישבע ואף על פי שהשבוע' ללוקח הוא מחוייב לעשותה הוא נמי יכול לגלגל עליה ולא מצי למימר לאו בעל דברים דידי את ומטעמא דלעיל ואית דמפרשי לה לענין שבח א"נ לענין אפותיקי שאם עשאה הלוה אפותיקי למלוה לא מצי לוקח לסלוקי בזוזי ואשמועינן שנוטל הלוה מעות מן הלוקח שקנה ממנו ופורעם למלוה ומסלקו מן הקרקע בדק"ל דלוה מצי לסלוקי לב"ח בזוזי :

חלק י

א גרסינן בכתובות פרק מי שהיה נשוי החזא גברא דהוה מסקי ביה אלפא זוזי הוו ליה הדרתי אפדני וזבנינהו חדא בחמש כפלים על שוויו ע"כ • ואיבא למילק היכי קאמר לרמי בר חמא ניחא לגרלה לליליה פסיד' למאי לא מהני הוא משום לוקח לא מצי סלוקי בזוזי וקשה לא"כ אמאי קאמר היינו מתני' דאם אמרו יחומים וכו' דמהניתין לא משמע דהוי משו' לוקח אלא מטעמא דבעו לאסוקינהו לנכסי טפי משומ' ב"ל ולא משום סלוקי בזוזי ונפק' מינה דאי הוה קאמר לוקח בשבא לטרוף אפלגי' תנייב' שקול חמש מאה דמהאי אפלגי' וקמא ליהוי ליך להשתא מינו מעלה על שוויו שפיר דמי ואי לטעמא' דסלוקי בזוזי לא מצי • ולפי הבר' רב חמא פסיק' לוה גופיה מצי לסלוקיה ואלו ממאי דמיתי ממתניתין משמע דאפי' אם הלוה עלמו יחר ליגר לאו כל כמיני' לפוס מאי לה"ל מעיקר' לא נתית לטעמ' דפסיל' באופן דלא ה"ל לרמי בר חמא לתלות דין זה במתני' שאינה ענין לו אלא לומר בסתם שאין הלוקח יכול לסלק במעות בין בשוויו בין ביותר משוויו : אחרי כתבי ראיתי להר"ן ז"ל שכתב וז"ל • ואיכ' מ"ל דלוק' בשלא התליטוה עדיין לראשונה בת' מאה אבל אם התליטוה לא מצי לסלוקי דשומ' לא הדר אלא לבעלים אבל לא ללקוחות וכו' והכי מוכח בפ' המפקיד דאמרינן שמו מינה דאיתח' ואינסיב' לא מהדרינן ליה משום לבעל לוקח הוי אלמ' שומ' לא הדר' לוקח אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפרק ב' דמלוה שאפילו ללוקח מחזירין וטולא פסיק' דהאי עובל' הכי מוכח ולפיכך יש לדחות התי' דפר' המפקיד דהיינו טעמ' משום דשמו מינה על שלא נשאת ונשאת אבל אי שמו מינה דבעל מקרקע שהכניסה לו מיפסר דמהדרינן ליה ופלוגתייהו דרמי בר חמא ורבא פי' בו דבהא פליגי דרמי בר חמא סבר דאי אי' ליה זוזי לוקח לא מצי לסלוקי ליה לב"ח ורבא סבר דאי מסלק וכן נראה מדברי רש"י בפ"ק דמציע' בהא דאמרינן הניח' לא"ל אי אית ליה זוזי לוקח • ותמיה אני אי בהא פליגי היכי אמר רבי בר חמא היינו מתניתין ורבא נמי היכי מיהדר ליה הכא מאי פסיל' אית ליה דמהך שקל' וטרי' משמע דלא פליגי אלא אי מצי לעלויי אי לא אבל בשיה לא מצי לסלוקי אלא ודאי נראה מכאן לאפי' מ"ל מצי סלוקי בזוזי היינו דוק' בבא בטעמ' עילוי הא לאו הכי לא וכו' ע"כ : הגך דואה שהקשה ז"ל מה שהקשה אני לטעמי' דרמי בר חמא הוא מפני העלוי ולא משום סלוקי בזוזי אלא שהוא ז"ל כתב בהפך דברינו במה שאמר לבשיה לב"ע לא מצי לסלוקי

בהליה • ואם כונת הרב המגקי ז"ל להקשות מעיקר' דמלת' דקאמר לאזל לרמובן וקא משתעי ליכ' בהדי' דמשמע ליה דהיינו לסלקו בדמי' ואה' פריך דא"כ לא מצי טריף ממשעבדי' יש בזה מהתימ' דמה לו ז"ל לכל זה הפלפול כיון דמעיקר' פרש שיש על ראובן טענה לומר פרעתיך וכו' • ובזה אין מקום למה שהקשה עוד מאי איכפת ליה לראובן מי טריף וכו' והולרך לתקון דמיירי בהשביח ונתת ליה לסלק לב"ח בזוזי שהלוה לו בלתול וכו' דכיון דבטוען טענת פרעתי עסקינן כל זה בטל וליכ' סלוקי בזוזי כ"ש דעל עיקר הוסיף זו אפילו לפי דרכו ז"ל איכ' למימר דאיכפת ליה לראובן להעמיד הקרקע ביד הלוקח לגיה' לי' בהא שתפת' ביד מי שמכרה לו טפי מביד אלוה :

חלק י

א גרסינן בכתובות הנזא גברא דהוה מסקי ביה וכו' בלף ל"א ע"ב ואית' בגמר' דסבר רמי בר חמא למימר היינו מתניתין אם אמרו יחומים אלו מעלים על נכסי מבינו יתר ליגר כדיסיטלו כתובת אמן אין שומעין להם א"ל רבא מי דמי התם אית להו פסיל' ליתמי הכא מי אית להו פסיל' אלפ' יהיב ואלפ' סקיל • וכתבו בתוספות מכאן דנילין לומר דהך מסקנא דהמקבל הניח' למ"ל מי אית ליה זוזי לוקח לא מצי מסלק לי' בזוזי אלא למ"ל מצי מסלק כו' היינו פלוגתא דרמי בר חמא ורבא מיהו לרמי בר חמא ניח' אבל לרב' מנלן דילמ' הא דהוה הכא מצי סלוקי משום שלא היה רולה ליקח אפלגי אלא בהתם מאות והלוקח רולה לתת אלפ' ולכך סלקו אבל היכ' דרולה הב"ח לוקח הקרק' באותם למים דרולה ליקח לסלקו מצי למימר למולה רבא • וי"ל למ"ל כל שעה יסלקנו שיטום לו הקרקע

Digitized by Google

בזוזי • ומ"מ דבריו ז"ל אינם מובנים לי דהיכי כתב בשם הרמב"ם ז"ל לאפי' לצוקת מחזירין דהיינו בלי ספק בשוויה ולא בעלוי' לוק' ועשה לזה סמוכות מאמרו דבולאי פסיק' דהאי עובד' הכי מיכח וכו' והרי במסקנ' דברי' החליט ז"ל לאפי' נמ"ל מלי לסלוקי בזוזי היינו לוק' בכא בטענת עילוי הא לאו הכי לא וכו' • ומ"כ מדרב' פסיק' דהאי עובד' מוכיח מיפכ' דלוק' לבעלי' הראשונים מחזירין ולא לצוקת אי לאו בדאיכ' עילוי' ולא"ע • ומיש הר"ן ז"ל מעיקר' דאיכ' מ"ל דלוק' בשלא הקליטוה וכו' היא סברת רבינו יונה ז"ל שהביאה הרא"ש ז"ל בהאי פרק' וכתבתי ע"ז בשער ג' ח"ה בס"ד ע"ש: ואיתא חו בגמר' ובתר' בכמה כתבינן רבינ' אמר בתמס מאה והלכת' בחמס מאה ולא חס רבינו לכתוב זה:

חס שער ל

שער חמישי חא

א גרסינן בפרק המוכר את הבית שטר כים כים יכו' בדף ע' ע"ב • ומה שנזקק לומר פי' האי פלג' לאיתיה בתורת מלוה נשבע עליה כו' הו' מן הטע' שכתבו התוספות נראה לאינו נשבע על הכל דלמה ישבע בחנם כיון דאין משלמין לו אלא חצי היינו שבועה שיש לו כיצד ואין לו בידה פחות מחצי דלא ליהוי מרע ליה לבוריה כי תהי' דשני' אוחזין בטל ע"כ' והרא"ש ז"ל בפרק ז' דשליחין כתב דין זה בזה הל' לפיכך שטר עשק היולא על היתומי' שהיה אביהם מתעסק בו נשבע בעל השטר וגובה מחצה שהו' בתורת מלוה אע"פ דלעולם טוענין ליורש ע"כ • ולא ידע' מאי האי דקאמר אע"פ דלעולם טוענין ליורש להא פלג' דפקדון אינו גובה כלל מהאי טעמ' דטענינן ליורש ומאי אע"פ ופלג' דמלוה לא שייך ביה שום טענה. לא ליורש ולא לאורים דאי בגאנסו הרי בהלוואה לא מיפטר באונסין. ואי בהחזרתי אין לזה מקום דאמרינן שטרך בידיה מאי בעי ואפי' אבין לא היה נאמן והיאך היה אפש' לטענן כן ליורש • ובכל מלוה דעלמ' כשבא ליפרע מנכסי יתומים הוא גובה בשבועה כפי מה שנתבאר בדינו ולא שייך בהו שום טענה כשיש שם שטר:

אבל אילך פלג' שהו' פקדון שייטינן שמא נאנסו וכו' אין הכל מודים לטענה זו של נאנסו אלא היורשים משום דבגמר' הוה אסיק אדעתיה דלייני גולה ולייני מ"י פליגי בדרב חסדא דקאמר לעיל מינה דהמפקיד אצל חבירו בשטר ומ"ל החזרתי' מהימן בשבועה מגו דאי בעי אמר נאנסו ומ"ל נשבע וגובה ליה ליה לרב חסד' • והקשו בתוס' ומ"ת אמאי גובה כולו דנטענן ליתמי נאנסו וי"ל דמילתא דלא שכיחא היא ולא טענינן ליתמי דנאנסו קלא אית ליה ואע"ג דלבוהון הוי מהימן לומר נאנסו מיהו לא טענינן להו וכו' • וקשה לי על קושייתם ז"ל דלכאורה נראה דלית' כלל דאם אתה קיימינן דאמאי אם"ל דלייני גולה שברי דאמר מ"ל שטרך בידי מאי בעי ודלא כרב חסד' והרי לעיל כי קאמר רב חסד' דנאמן לומר החזרתים בחנם דנאנסו פריך ליה רב עמרם ולימא שטרך בידי מאי בעי ומיהדר ליה רב חסד' וכי מ"ל נאנסו מי מצי מ"ל שטרך בידי מאי בעי ולא מסדר ליה רב עמרם בהא ולא מידי אלא מדלא השבועה אלמ' משמע דאי בשעת נאנסו לא מצי מ"ל שטרך בידי מאי בעי ממיל' אין שום מקום לומר בהחזרתי נמי שטרך בידי וכו' • מעתה כי הוה אסיק אדעתיה דלייני גולה שברי דלא כרב חסד' דהתי' דטוען החזרתי אלמ' אית ליה דמאי אמר שטרך בידי מאי בעי תקשי ליה היכי מצו שברי הכי בנפקד גופיה דלא ניהמנינן באומר החזרתי משום דלימ' אילך שטרך וכו' הא איכ' פירכ' דרב חסד' דנימ' ולישמעינן כי מ"ל נאנסו מי מצי מ"ל שטרך בידי וכו' אלא ודאי צריך שנאמר דאי שברי דייני גולה דמאי מ"ל שטרך וכו' ודלא כרב חסד' בכולל תלת' שברי הכי בין בהחזרתי בין בנאנסו דמ"מ כל שיש שם שטר בין בהחזרתי בין בנאנסו אינו נאמן ומ"ה גבי יורשים נמי לא טענינן להו לא בהחזרתי ולא נאנסו ומ"כ קושי' הגו' נראה דמעיקר' ליתי' • ועם שרבינו אולי יתרץ קושייתם מימ' בעיקר הדין דקאמר דטענינן ליתמי נאנסו ודלא כשברי הם ספות נחלקו עליו האחרונים ז"ל • ויש נפקות' בזה לענין דיי' לכתב הטור סימן ק"ח אבל אם אין יכולין לטענן להם שהחזיר כגון שהולה אביהם שלא החזיר או שמת הוך זמן מ"כ דהימנינ לבעל העיסק' כל אימת שאמר שלא החזיר תייבין ולא טענינן להא נאנסו אע"י שאביהם היה יכול לומר כן עכ"ל: והם לבריה קפיס בעיני במאי דקאמר דאם הולה אביהם שלא החזיר לא נטענן ליתומים נאנסו אע"פ שאביהם היה יכול לומר כן להא ודאי כי הולה אבוהון שלא החזיר היה בפני ב"ד או בפני עדים והשתא במאי עסקינן היה סמוך למיתתו או זמן מה קודם מיתתו • אם היה סמוך למיתתו מ"כ כשהולה שלא החזיר ודאי ממיל' הוי כאלו הולה שלא נאנסו דאלו נאנסו לא היה מקום לומר שלא החזיר שברי הוא נפטר לגמרי וכיון שהכף אחר הולאה זאת מת אין כאן טענת אונס לא ליורשי' ולא לעצמו ומאי האי דקאמר הטור אע"פ שאביהם כו' ואם היה זמן מה בין הולאה למיתת' שהיה יכול לטענן ביני וביני נאנסו ודוק' לו מהני' נאנסו אבל לא ליורשים משום דלא שכיח' • מ"כ מיקמי היכי קאמר דבהך הולאה אין יכולין לטענן שהחזיר לתינח שלא יוכלו לטענן כן על זמן שקודם ההולאה אבל מי המונע שלא יאמרו החזיר אחר שהולה כי היכי דהוה אפשר ליה לטענן נאנסו אחר ההולאה ואי משו' לכיון דהולם בפני עדים לא הי"ל להחזיר אלא בעדים הא ודאי לא עדיף מהיכ' דתחלת הפקדון עצמו היה בעדים או בשטר דאין צריך להחזיר לא בעדים ולא בשטר • ומאיות רחוק הוא כגון שיאמרו עדים משעה שהול' ע"ד שמת לא זזה ידינו מיד המפקיד או הנפקד דבהכי איפ' באונס ולא בחזרה כי דוחק עלי' הוא זה • ובמת מאי דקאמר ולא טענינן להו פלגים כו' לאו אכולי מילי דלעיל קאי אלא לומר דבכל הני ג' גווני אינם יכולין לטענן התחזיר מייבים • והוסיף עוד דאפילו במאי דאיפכר לטענן אונס כגון במת קוך זמנו או בנאמנות לא טענינן להו הכי משום ד' אכיח:

ב וכתבו הראשונים וכו' כך שבועה נאנסו אקרו לה הראשונים שבועה חמורה נראה ודאי לאינה אלא מדרבנן וכלפי' רבינו אפרים ז"ל דמשתבע בגזרה נאנסו והיא לעתיה דר"ח ז"ל דמייתי התו' דלא מחייבי שום שבועות האומרין אלא בדאיכ' הולאה במקצת • ואין הרמב"ם ז"ל מסכים בזה שפתב בפ"ב דשכירות אם הפקיד או הסכיר אז בשאיל בשטר ומ"ל החזרתי לך הרי האומר נשבע בנקיטת חפץ מחוך שיכול לומר ס"ח שגגב או אבד והשואל מתה בשעת מלאכה נאמן לומר החזרתי • וכשם שאם טען שנאנס נשבע מן התורה בנקיטת חפץ כך אם טען החזרתי ישבע כעין של תורה הואיל ויש שם שטר ביד התובע: ויש לי מהקושי במה שכתב כך אם טען החזרתי ישבע כעין של תורה וכו' דמשמע דס"ל דבטענ' החזרתי לא שייכא שבועת התורה ממש אלא כעיקר של תורה מן התקנה דדוק' בנאנס שהוא מ' מדיני האומרים חייבה תורה לישבע • וזה תימ' דמ"כ היאך נתיישב דין זה להאמינו בשבועת הגזרה בטענת החזרתי מתוך שיכול לומר נאנסו הרי נאמר דלא בעי למימ' נאנסו כדי שלא להתחייב שבועת התור' ונמנס המור ז"ל סימן רל"ו נמלט מזה שכתב אפילו הפקיד אצלו בשטר נאמן לומר החזרתי במגו דהיה יכול לומר נאנסו אם הוא ס"ס אבל צריך לישבע שבועה דאוריית' בנקיטת חפץ כאלו היה נשבע אלו היה טוען נאנסו וכו' • הצריך לטענת החזרתי שבועת התורה ממש כמו שהיה צריך לישבע בטענת נאנסו ובהכי אתי שפיר המגו • אבל להרמב"ם ז"ל שאין השבועות שוות בחמת נראה דבר זר • ובהיותי משתאה על כך פשפשתי לראות אם אמנם איזו הערה על ענין זה: ומצאתי לתו' ז"ל בפר' חזקת דף ל"ד בהתי' נסכת דרבי אבא כתבו וז"ל הרי מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע ואם תאמר וליהמניה בשבועה במאי דאמר דילי מטפו במינו דאי בעי אמר לא חטפי • וכ"ת דהא לא תשיב מינו דהא אם אמר לא חטף היה חייב שבועה דאוריית' לא היא דהא אמרינן בהמוכר את הבית המפקיד אצל חברו בשטר נאמן לומר החזרתיו לך בשבועה מגו דאי בעי אמר נאנסו דהוי נאמן בשבועה אע"ג דבנאנסו איכא שבועה דאוריית': ומיהו לפי' ר"ת דפירש שבועה דנאנסו ההיא היא דרבנן אתי שפיר וכו' • ולכאורה נראה דבאמרם וכ"ת דלא תשיב מגו דהא חייב שבועה דאוריית' וכו' • כונתם למה שאמרנו דכיון דאי משבעינן ליה דדיליה חטף ודאי לא הוא שבועה דאוריית' ואלו בטענ' לא חטפי נחייב שבועת התורה לפיכך לא הוי מגו טוב' ולחו מהך דהמפקי' בשטר דהתם נמי מהימן בשבועה דאוריית' דאמר לא חטף אלא דאמר לא חטף היה חייב שבועה דאוריית' לא הוא דאמרינן בהמוכר את הבית המפקיד אצל חברו בשטר נאמן לומר החזרתיו לך בשבועה מגו דאי בעי אמר נאנסו דהוי נאמן בשבועה אע"ג דבנאנסו איכא שבועה דאוריית' • ומ"מ אמרו דכפי פירוש ר"ת ז"ל מ"ש דבין בהחזרתי בין בנאנסו ליכא אלא שבועה דרבנן הילכך גבי הסכת

בחמש מאה וחדא בחמש מאה אתא ב"ח טרפא לחדא מינייהו הדר אתא וקא טרף ליה לאידך שקל אלפא זוזי ואזל לגביה וא"ל אי שויא לך אלפא זוזי לחיי ואי לא שקול אלפא זוזי ואיסתלק מתרויהו ואסיקנא דהדין עמו •

חס השער הרביעי

שער חמישי ובו ב' חלקים

חלק א

א גרסינן בפרק המוכר את הבית שטר כים היוצא על היתומים פירוש שטר עסק פלגא מילוה ופלגא פקדון דייני גולה אמרי נשבע וגובה כלו דייני ארץ ישראל אמרי נשבע וגובה מחצה • פירוש האי פלגא דאיתיה בתורת מלוה נשבע עליה כדין הבא ליפרע מנכסי יתומים וגובה אותה אבל אידך פלגא דהוא פקדון חיישינן שמא נאנסו בידו של נפקד ומפטרי דהא טוענין ליורש א"נ דילמא פרעיה דהמפקיד אצל חברו אף בשטר ואמר פרעתי נאמן ואין צריך להחזיר לו בשטר מגו דאי בעי אמר נאנסו והאי דלא טעין כך בחייו איבר מלאך המות אנסיה:

ב וכתבו הראשונים דכי היכי דאי טעין נאנסו לא מהימן אלא בשבועה חמורה יורשיו נמי משתבעי שבועה חמורה ומפטרי בשבועה שאינ' יודעים וכתב רבינו אפרים ז"ל הא דפסיקנא בשטר כים היוצא על היתומים איכא לעיוני מי אמרינן כיון דאי אבוהון הוה קיים הוה משתבע בגזרה דנאנסו פלגא דפקדון יורשין נמי משתבעי אפלגא דפקדון ומשלמי פלגא דמלוה דילמא דוקא אבוהון דטעין בבריא מלוה עילויה הוא דמשתבע אבל אינהו דלא יכיל מלוה למטענינהו בברי דבידיה היא פטירי בלא שבועה • ואשכחן לגאון ז"ל דמחייב היתומים שבועה בגזרה ואנן המיהא לן טובא וכברא דילן דלא משתבעי כלל אפקדון ע"כ • ובעלי התוספות כתבו כי רבינו שמואל ז"ל פסק דבאידך פלגא דפקדון נשבעין יורשין שבועה שלא אמר לנו אבא שחייב זה המחצה של פקדון ואין

Digitized by Google

לפי משבועה דרבנן לאוריית' לא שבלינן מגו ומ"כ הרי' קושין להרמב"ם ז"ל דבהחזרתי נאמן במגו דנאמנו מעפ"י שאין השבועות שוות • אלא שמדברי הר"ן ז"ל לא משמע הכי דבפרק כל הנשבעין אסך דרבי אבא כתב ומקשו הכא ואמאי לא ליתבע דלידיה חטף ויהא נאמן בשבועה מגו דאי בעי אמר לא חטף ונאמן בשבועה • וכ"ת מגו בשבועה לא אמרינן ליכ' דהא אמרינן בפרק המוכר את הבית דהמפקיד אצל חברו בשטר ואמר החזרתי נאמן מגו דאי בעי אמר נאנסו ופרכינן ואי בעי אמר נאנסו לאו בשבועה ומפרקינן מאי נאמן בשבוע' ותרצו בתוס' וכו' • ונדברין ז"ל נראה מדלא חזיר כלל ענין שבועה לאוריית' אלא קאמר בסתם וכ"ת מגו בשבועה לא אמרינן • משמע דאם יש מקום לדחות המגו היינו מטוס דהוי בשבועה איך שתהיה אבל לא מצד היות השבועות זו לאוריית' וזו לרבנן וכשמבי' ראיה מהך דנאנסו לומר דאמרינן דאמרינן מגו אפילו בשבועה ממיל' משמע לכל שיש שם שבועה בב' הטענות לא שני לן בין גדרי השבועה אם זו תהיה יותר חמורה מזו דשם שבועה תל ה' ומ"כ נמי דלזה נתכוין הרמב"ם ז"ל • ואולם הרב ז"ל כב"י כתב על דברי המור ז"ל שכ"כ הרי"ף בסוף פ' המפקיד והרמב"ם בפר' ב' מהלכות שכירות לדפאת כלם לדע' אחר ולשון כעין של תורה להרמב"ם ז"ל לא משמע הכי • ובשנין מתלוקת השבועה אצל היורשים עיין שער י"ג חלק ב' :

ג ותו גרסינן בסיעא בפרק המקבל אמרי נהרדעי וכו' • בלף ק"ב ועיין בשער מ"ו כי שם נתריך בדיני העסק' בס"ל : וכתב ע"ז הרי"ף וכו' • אין זה מוסכם אבל לריך שנוסיף מעט ביאור לדפי דברי הרי"ף ז"ל לא נתכוונתי ליה לגבי נוהגהעסק בלא שבועה אלא בדאיכ' שהדי דהני מטלטלין מחמת עסק' נינהו • ובלי ספק דכי קאמר רבא להכי קרי ליה עסק' שאם מת לא יעשה מטלטלין אצל בניו בכה"ג מיירי שנולע מפי עדים שמחמת העסק הן • משמע דאי לאו הכי ספיר קאמר רב אידי דר אבין דנעשו מטלטלין אצל בניו ואין המותן גובה כלום וא"כ בהיא דהמוכר בשטר כים היולא על היתומים גובה בשבועה מחלה דמלוה דמיירי בדלא ידיע • וכלכתב הרב המקבי ז"ל והו' מוכרח מעצמו כיון דפלג' דפקדון טענינן נאנסו אז המזרתי מיקמי דאפילו בשבועה לא הי' לגבות שהרי נעשו מטלטלין אצל בניו וא"כ לא דחי ליה רבא אלא בדאיכ' שהדי דמחמת עסק' נימא אבל בלאו הכי מודה ליה לרב אידי דלא גבי מידי • אלא שלריך שנאמר דאמי נשבע ונובה מחלה היינו לוק' מן הקרקעות שהנית אביהם ולא מן המטלטלין והיינו לדיל' דנמר' לוק' דלדידן הסתא ליכ' שום נפקות כמודע :

ד ואם לא יביא ראיה בכך וכו' • הראיה שמבי' מהרמב"ם ז"ל היא בפרק א' דמלוה שכתב טען הלוה שמטלטלין אלו שבידי אינם שלי אלא פקדון הם בידי או שאולין או שכורין אין שומעין לו אם יביא ראיה או יגבה מהן ב"ח • וכתב הש"ם ז"ל דיש לחמוה דמה טעם לא יהא נאמן בזה מחוך שיכול ליתנם במתנה או למכרם ולחת הלמים וב"ח לא יגבה מהם כמו שיתבאר פי"ח ויש מי שתירץ שאין אומרים מגו במקום שאין הטענות שוות וכאן אם היה נותנן המקבל מתנה לא היה מחוייב החזירן לו וכו' • והרמב"ן ז"ל אמר במסתפק שאחר שתבעוהו בחובו אינו נאמן לומר במה שבידו של אחרים חזקה כל מה שביד אדם שלו ומגו במקום חזקה כזו לא אמרינן אפי' שאדם עשוי לעשות קנוני להפקיע ממון חברו לפיכך חוששין לו ע"כ • והיורון ראשון הוא מהתו' דהאשה שנתארמלה דהתי' דהאומר שטר אמנה אינו נאמן ומוקי לה אביי דקאמר מלוה משום לחב' לאחרים • ומייתי לה הרמב"ם ז"ל גופיה בסוף פרק ב' • והקשו כתו' ליהמניה במגו אי בעי מחיל ליה וכו' • וי"ל דלאו מגו הוא דשמ' אין לעשות למחול ולהפסיד את חובו וכו' • ושקלו וטרו בזה ולבסוף הקשו עוד מכתי ליהמניה במגו דאי בעי קלתיה ותירצו דהכ' דאתחזק בב"ל וכו' • ואיכ' לאתמוכי בקושייתי' דאחרונה דליהמניה במגו דאי בעי קלתיה וכו' דהא בחירוצא בדאשון על הדו' דמקשו מעיקר' במגו דמחילה דקאמרי דאין לעשות למחול ולהפסיד מיהרל' נמי הך קושי' בחדיא דאי בעי קלתיה יפטיר דהכ' נמי איכ' למימר דלא בעי למקלייה ולהפסיד את חובו • ואתמר' דאי מייתי לדאי קושיית' מהתי' לסוף זה בורר • דהתם מיירי בהא' דיתא' לנפק שטר' מחוחי ידה אמרה ידעל' בהאי שטר' דפרוע הוא יב' דהתם שייך שפיר מגו דאי בעי קלתיה דאיכי לא מפסדה כלום אלא היה

דאין נראין דבריו דהאי שבועה ליתא בגמרא שיהיו יורשין נשבעים כדי להפטר כי אם לגבות ע"ב • והם האריכו בזה בראיות גם בתבו ששבועת היסת אין להטיל לפי שאין להם לדעת אם פשע אביהן אם לאו עד כאן :

ג ותו גרסינן בבבא מציעא פרק המקבל אמרי נהרדעי האי עסק' פלגא מלוה ופלגא פקדון וכו' ואמרינן עלה אמר רב אידי בר אבין אם מת נעשה מטלטלין אצל בניו פי' אם מת המתעסק והעסק' קיימא בידו הרי אותה פלגא שהיתה מלוה נעשית מטלטלין אצ בניו ואין בעל העסק גובה אותו פלגא מבניו כלום דמטלטלי דיתמי לב"ח לא משתעבדי רבא אמר להכי קרי לה עסקא שאם מת לא יעשה מטלטלין אצל בניו • וכתב על זה הרי"ף ז"ל בהלכותיו הילכך אי איכא עליה סהדי דהני מטלטלין מחמת ההוא עסקא נינהו שקיל להו מלוה בלא שבועה ואפי' מיתמי ואי איכא עליה דמתעסק בתובה או שטר חוב וליבא נכסי למיתנא וידיע בסהדי דהני מטלטלי דעסקא נינהו ליתי להו מהני עסקי ולא מידי אלא שקיל להו מרייהו לחודיה דלדידיה נינהו דלא קננהו מיתנא אלא לאעסוקי בהו בלחוד וביון דמתהדר עסקא למרא אי איכא רוחא בדהדוא עסקא בהתיא שעתא דמת מתעסק שקי מינה בעלי חובים מנהא דהוה שקיל מיתנא ואי ליכא רוחא לא שקלי מיניה מידי אלא הדר עסקא למריה :

ד ואם לא יביא ראיה בכך אחר שחזקה היא שכל הנמצא תחת יד אדם עומד בחזקתו עד שיברר שאינו שלו יש לנו לדון שיגבה המלוה ממה שמוצא תחת ידו של לוה ואין מאמינין אותו אפילו בשבועתו כשתולה ממונו בשל אחרים דחיישינן לקנוניא • וכן פסק הר"ר משה זצ"ל שאין שומעין לו אלא או יביא ראיה או יגבה מהם בעל חובו • ומצאתי לרי"ף ז"ל בתשובה שכתב שאם מצן הלוה והודה שנכסים שבידו

התמיה' תשמתי מאד אולי היה זה חסרון הכנה כי מ"מ לעמודי עולם יעלימו עיניהם על דבר פשוט כזה • אבל מאחרי העמיקי במה שהשיב עליו הרמב"ן ז"ל ראיתי כי ירדתי לעומק לעתן חרתבה של בעלי התוספות שכתב ז"ל זו מ' מן כמה תשובות שאינן נכונות שנאמרו על קושי' זו וכו' על ולרך החרון הזה אינו לאולי' בב"ל אלא שלא יערים על האחרים ויתבע מן הלוה בינו לבינו לנאת ידי שמים וגם זה אינו עולה מן הסוגי' הכן בדבר ע"כ • וכונתו מבוארת דעל הלרך שתירץ הרז"ה ז"ל למחר מפיק ליה בב"ל אחרינ' יפלו עליו כל התשובות שהשיב עליו הרמב"ן ז"ל והחזקה שבכל אצלי היא מאי דקאמר דהיכי מפיק ליה בב"ל למחר הא אי מהימן ולאי מקרע קרעינן ליה לשטר' וכו' • אבל כשיהיה זה שלא בב"ל אלא בינו לבינו והלוה אז בטענת אמנה יתחייב הלוה לפרעו לנאת ידי שמי' כיון שידע שהוא חייב לו אבל אי מחיל ליה הרי נפטר מן החוב ואפילו לנאת י"ש אינו חייב ולפיכך נית' ליה לומר אמנה • והשת' קשה דאפילו לדרך זו אין החירון עולה אלא במגו דמחילה אבל במגו דקלייה אכתי אינ' דיכון דא"ל קלייה כשיבוא לחבוע בינו לבינו לנאת ידי שמים יתחייב לפרוע משום דידע באמת שהו' חייב לו • א"כ ניהמניה בטענת אמנה ולא נחוש דילמ' סבר אע"ג דקרעינן ליה שטר' יתבע הלוה ויפרע לנאת י"ש דאי בעי משקר בהא היה קלייה לשטר' והוה גבי נמי בכה"ג וזה אלי' פשוט : מעתה בעלי התוס' ברוחב דעתם לזה נתכוונו כי על קושית מחילה תירצו שאין לעתו למחול ולהפסיד לעכשיו שאו אמנה הוה לא מפסיד מידי כיון שאין הלוה גזלן וכו' • והו' מבואר שכונתם דעל סמך נאמנותו של לוה טוען כן שאינו גזלן ומעצמו יפרע ולאו לאפוקי מיניה בדינ' ודיינ' והשת' מקשו שפיר תו דאכתי בכה"ג גופה ניהמניה במגו דקלייה ועל כל פנים לא יפסיד כיון שאין הלוה גזלן הילכך לריכינן לחירוץ דאמחזק בב"ל או שהו' ביד שלים :

ולפי זה ה"ה ז"ל הבי' חירון התוס' דהאי דמטלטלין ודקדק לומר שהיה מחוייב דאמחזיר לנאת ידי שמים וכו' דהיינו ע"ל שכתב הרמב"ן ז"ל במלחמות ובענין זה דטענת פקדון במטלטלין לא שייך להקשות ליהמניה במגו דשרפה כי הוא מבואר שאינו רוצה לאבד בידים ממש את מטלטליו וגם לא חש לדקדק מה שדקדק הרא"ש ז"ל ליהמניה במגו דמלטע ליה • דכיון דעל קושייתו מגו דאמנה מייתי נמי חירון הרמב"ן ז"ל מטעם החזקה הו לא לריכינן לשום חירון אחר דבמקום חזקה כזו ליכ' שום מגו :

אך ראיתי לו ז"ל בספ"ב דבהי' דשטר אמנה כתב וכבר הזכרתי בפרק א' דכיונא בזה מפני מה אינו נאמן מדין מגו וכן נאמינהו בלא ומחוך שיכול למחול ולברוח השטר והרבה תרוצין נאמרו בזה והנראה בדעת רבינו שהו' סובר כדעת הרמב"ן ז"ל שכתבתי למעלה ע"כ : כלל ז"ל בקושייתו שני הענינים מחילה ושרפה ע"ל הרז"ה ז"ל • אמנם מ"ש שנראה בדעת רבינו שהו' סובר כדברי הרמב"ן ז"ל הוא בעיני פלא דמה ענין חזקת כל שהו' ביד הלוה הוא שלו אצל טענת אמנה או פרוע • דבשלמ' דהתי' דמטלטלין שטוען שאינן שלו ודאי בזה הוא סותר החזקה דמסחמ' כיון שהמטלטלין הם אצלו שלו הם ולא של זולתו אבל המחזיק בשטר ואומר שהו' אמנה או פרוע אינו חולה הדבר באחרים לומר שהו' מגר החזקה כי ז

הטטר שלה אלא היה ביד כפקדון וכין באומרה פרוע בין אי קלתיה לעולם היתה גורמת הפסד למלוה ולפיכך יש מקום להאמינה • אבל הכא שהמלוה עצמו אומר אמנה שבזה אינו מפסיד כלום למה נאמינהו במגו דקלייה דאו היה מפסיד החוב • ואמנם לאיתי לרא"ש ז"ל בפסקיו הקשה הקושיי' מחרוגה בכגון אחר שכתב ואכתי ליהמניה במגו דאי בעי מלנע ליה ולא מפיק ליה וי"ל לכבר אתחזק וכו' הרי דאע"ג דראה דבר' התוס' לא רצה להקשות הקושיי' ע"פ דרכם והשיאה לדרך אחר • ואין לאחות דאע"ג דקלייה מ"מ לא היה מפסיד כלום שהעדים יהיו מכירי' ההלוא' דודאי אין מקום לזה מכמה פנים אין לריך להאריך • ושוב פשפשתי על זה ומצאתי לרב בעל המאור ז"ל נתעורר על כל האמור וז"ל • וא"ת ליהמניה במגו דאי בעי מחיל ליה א"ל במגו דאי בעי קלייה י"ל שאני הכא דאיכ' למימר אעדומי מיל' לשטר' ולאחר מפיק ליה לשטר' בבי דיינ' אחרינ' וגבי ליה ע"כ • הרי שכלל הב' קושיות יחד ותירלס בתירון א' משום דמחר בעי למיגבי מה שלא היה מיפסר אלו מחל או קליי' דהיינו ממש מה שתירלו התוספות על הקושי' הא' דאמרו אין דעתו למחול ולהפסיד ולא אכחד כי חבפברלות דבריה אלו של הר"ר שמחתי על כי נתעלם מאלי יותר הקושי' שהקשיתי קולם לכן על התוספות כי לגודל

התמיה' תשמתי מאד אולי היה זה חסרון הכנה כי מ"מ לעמודי עולם יעלימו עיניהם על דבר פשוט כזה • אבל מאחרי העמיקי במה שהשיב עליו הרמב"ן ז"ל ראיתי כי ירדתי לעומק לעתן חרתבה של בעלי התוספות שכתב ז"ל זו מ' מן כמה תשובות שאינן נכונות שנאמרו על קושי' זו וכו' על ולרך החרון הזה אינו לאולי' בב"ל אלא שלא יערים על האחרים ויתבע מן הלוה בינו לבינו לנאת ידי שמים וגם זה אינו עולה מן הסוגי' הכן בדבר ע"כ • וכונתו מבוארת דעל הלרך שתירץ הרז"ה ז"ל למחר מפיק ליה בב"ל אחרינ' יפלו עליו כל התשובות שהשיב עליו הרמב"ן ז"ל והחזקה שבכל אצלי היא מאי דקאמר דהיכי מפיק ליה בב"ל למחר הא אי מהימן ולאי מקרע קרעינן ליה לשטר' וכו' • אבל כשיהיה זה שלא בב"ל אלא בינו לבינו והלוה אז בטענת אמנה יתחייב הלוה לפרעו לנאת ידי שמי' כיון שידע שהוא חייב לו אבל אי מחיל ליה הרי נפטר מן החוב ואפילו לנאת י"ש אינו חייב ולפיכך נית' ליה לומר אמנה • והשת' קשה דאפילו לדרך זו אין החירון עולה אלא במגו דמחילה אבל במגו דקלייה אכתי אינ' דיכון דא"ל קלייה כשיבוא לחבוע בינו לבינו לנאת ידי שמים יתחייב לפרוע משום דידע באמת שהו' חייב לו • א"כ ניהמניה בטענת אמנה ולא נחוש דילמ' סבר אע"ג דקרעינן ליה שטר' יתבע הלוה ויפרע לנאת י"ש דאי בעי משקר בהא היה קלייה לשטר' והוה גבי נמי בכה"ג וזה אלי' פשוט : מעתה בעלי התוס' ברוחב דעתם לזה נתכוונו כי על קושית מחילה תירצו שאין לעתו למחול ולהפסיד לעכשיו שאו אמנה הוה לא מפסיד מידי כיון שאין הלוה גזלן וכו' • והו' מבואר שכונתם דעל סמך נאמנותו של לוה טוען כן שאינו גזלן ומעצמו יפרע ולאו לאפוקי מיניה בדינ' ודיינ' והשת' מקשו שפיר תו דאכתי בכה"ג גופה ניהמניה במגו דקלייה ועל כל פנים לא יפסיד כיון שאין הלוה גזלן הילכך לריכינן לחירוץ דאמחזק בב"ל או שהו' ביד שלים :

ולפי זה ה"ה ז"ל הבי' חירון התוס' דהאי דמטלטלין ודקדק לומר שהיה מחוייב דאמחזיר לנאת ידי שמים וכו' דהיינו ע"ל שכתב הרמב"ן ז"ל במלחמות ובענין זה דטענת פקדון במטלטלין לא שייך להקשות ליהמניה במגו דשרפה כי הוא מבואר שאינו רוצה לאבד בידים ממש את מטלטליו וגם לא חש לדקדק מה שדקדק הרא"ש ז"ל ליהמניה במגו דמלטע ליה • דכיון דעל קושייתו מגו דאמנה מייתי נמי חירון הרמב"ן ז"ל מטעם החזקה הו לא לריכינן לשום חירון אחר דבמקום חזקה כזו ליכ' שום מגו :

אך ראיתי לו ז"ל בספ"ב דבהי' דשטר אמנה כתב וכבר הזכרתי בפרק א' דכיונא בזה מפני מה אינו נאמן מדין מגו וכן נאמינהו בלא ומחוך שיכול למחול ולברוח השטר והרבה תרוצין נאמרו בזה והנראה בדעת רבינו שהו' סובר כדעת הרמב"ן ז"ל שכתבתי למעלה ע"כ : כלל ז"ל בקושייתו שני הענינים מחילה ושרפה ע"ל הרז"ה ז"ל • אמנם מ"ש שנראה בדעת רבינו שהו' סובר כדברי הרמב"ן ז"ל הוא בעיני פלא דמה ענין חזקת כל שהו' ביד הלוה הוא שלו אצל טענת אמנה או פרוע • דבשלמ' דהתי' דמטלטלין שטוען שאינן שלו ודאי בזה הוא סותר החזקה דמסחמ' כיון שהמטלטלין הם אצלו שלו הם ולא של זולתו אבל המחזיק בשטר ואומר שהו' אמנה או פרוע אינו חולה הדבר באחרים לומר שהו' מגר החזקה כי ז

Digitized by Google

מולה הוא שהשטר אשר בידו שלו הוא אלא שאומר שהו' נייר בעלמ' לגור ע"פ לוחותיו ושאינו שוה ממון וא"כ נראה לא שיידטעם חזקה בהך לשטר אמנה • ותדע שכן כי בזה יתישב מה שנמצא לטור ז"ל סימן נ"ט שכתב וכן אם נראה לו ממון אחר שנשבע שבועה זו אם קולס שנשבע ואומר של אחרי' הוא אינו נאמן עד שיבי' ראיה שכל מה שנמצ' ברשות האלם בחזקת שלו הוא וכו' אלא מ"ל הרמב"ן ז"ל דמעשה חזקה זו לא מהמיגן לו בשום מגו : ובסי' מ"ז כתב מלוה שאומר על שטר שבידו שהוא אמנה או ערוב וכו' אם הוא חייב לאחרי' ואינן יכולין ליפרע אלא מזה השטר והוחזק השטר בב"ד או שהו' ביד אלים אינו נאמן וכו' ואלו טעם חזקה שאמורה בסימן ס"ט שייכ' נמי גבי טענת אמנ' דשטר למה לו לאוקומ' בשהוחזק השטר אז שהו' ביד אלים הא בלאו הכי אינו נאמן בשום מגו מהשם חזקה לכל מה שביד האלם הוא שלו אלא ואלו לא אין לא הש הוא זה לחזקה זו לא מהני' אלא לתולה בגבייו בשל אחרי' ולא לטענת אמנ' וא"כ דברי ה"ה ז"ל נ"ע אם לא שלחוק שאין כוחו ה"ה ז"ל לומר דיש כאן בשטר אומה חזקה ממש לעניל אלא כוחו דשבר כשעת הרמב"ן ז"ל דבחזק אלימתא מבטלינן מגו וה"ל איכ' חזקה לאין אלם מהאל שטר אמנה ופרוע בתוך ביתו ועבר על כל הכן באהליך עולה ואין אלם מסיס עלמו רשע • ושוטן כן מסוס לשתמוטי קא משתמיט אבל כ"ז רחוק מהוראת פשט דברי ה"ה ז"ל : ואיך שיהיה נמצינו למדין שדברי רבינו ז"ל הם מוסכמי' מבלי חולק : לבד ראה זה מלאתי שהרב ז"ל בב"י סימן מ"ז הביא תשובת הרשב"א שנשאל על ראובן שהוכן בכתב ידו על

היו היורשים יכולים להנתיעם כמו המעות ואפילו היו יכולין כמו המעות
לא היו רשאין לכסרוחין אותו ניכר לכל שהוא שלה וכן פירש ר"ת שהיו
מוחזין לה וכוותם ז"ל מבוארת דלפי מאי דקאמרי שלה ממש היה נותן
הרגיסו לכיון להמעות בתיב ליה למה הולרכו שיהו בני אביו ליתקנו
פיתנו לה בבית חמיה דומי להה"ר
דקלתות ע"כ אמרו לכוף סוף אלו
היו המעות אלו בבית חמיה לא היו
כל שעה אלה ברשותה לגמרי כיון
שאינה מעמשת מהם ובנקל היו
היורשים יכולין להנתיעם ומאי שלא
היו מתקנים כלום על תקנת זו
הראשונה לפיכך הוצרכו לתקן שיתנו
לה בבית אביה להשת' לאיתנהו
ברשות אחר אין מקום ליורשים
להנתיעם מה שאינן בהה"ר דקלתו'
לאפילו בביתם ברשותה בבי חמיה
כיון שהם בכל שעה אלה מחמת
משמשה בהם לשמור חפציה אין
היורשים יכולין לא שאינן לה הנתיע'
ומה שכתב רבינו ועתה יש לנו לדע'
וכו' כל זה מתברר מדברי הרמב"ם
ז"ל פרק ראשון דמלוה ופר"ל
מהלכות מכירה שכתב בהדי' וכן יש
לו לבעל למכור כל נכסיו ואע"פ
שאין תחת יד שעבוד הכתובה ואם
תבוא לבירוף עורפת וכו' • וכתב
ה"ה ז"ל שזה מוסכם מכל המפרשים
ומתבאר בכתובו' פר' מי שהיה נשוי
ובר פשוט הוא לאותה תשובה
להרשב"א ז"ל למיימי הרב ז"ל סי'
מ"ז מת"ה ומיימיתיכלה בשער הקול
שכתב לענין הקרקעות של ראובן
הלין עם האלמנה לפי שלא היה
לראובן למוכרם ולא ליתנם להוליא'
משעבודם וכו' אין הכונה לומר
שעיקר המכירה עלמה אינו יכול
לעשות מאחר שהם משועבדים לה
אלא כונתו שאלו היה מוכר או נותן
על דעת להפקיע במכירה זו
שעבודה שלא תוכל שוב לגבות מהם
לא עשה כלום ולא אהני' ליה הך
מכירה דנהי דהיא מכירה לשעתה
עד שעת הגוביי' מכל מקום לא
פקע מיניהו שעבוד' ובבא זמן
הפרעון תוכל לבירוף מהלקוחות •
אבל אה"נ שמקחו בהן קיים על
שתתאלמן או תתגר' כדברי רבי' :

ב ומסתברא שהפירו' שיאכל
המלו' וכו' סברת הרב ברצלוני ז"ל
לחיים שמא יכסיפו היא תמוהה
בעיני • ויותר אני תמיה על רבינו
ז"ל שלתמה משום לשעמ' לשמא
תכסיף לא מחוקק וכו' • דמשמע
לאלו איתוקם הא' טעמא הוה שייך
נמי בהאי עניינא ולא מלאתי לזה
מקום כלל להאי דאיכסיף איתמר
בחאם שאפלו גבי בעל שמכר לפירו'
לא עשה ולא כלום וקיילינן מ"מ
אביי אמר חיישינן שמא תכסיף רבא
אמר משום ריוח בתא וכו' ופירש
הענין הוא דכיון דהאי לוקח לא קנה
כלו' בגוף הקרקע אלא הפירות
בלבד איכ' למיחש שלא יתחל אלא
באכילת הפירות כל מה שיוכל ולא
יחוש להפסד הקרקע עצמו כי יאמ'
סוף סוף יצא מתחת ידי ומה לי
לגרם קלקול הקרקע • מה שאין כן
גבי בעל דנהי דבחיים אינו אוכל
אלא הפירות ואין גוף הקרקע שלו
לחלוטין דשמא ימות הוא קוד' או
אע"פ שהאחראין ערבאין לכתובת אשתו ובשתבא האשה לטרוף טורפת
וכן פסק הר"י ז"ל בתשובותיו שהקרקע שאין לה בו לאשתו כי אם שעבוד
כתובה אין כח בידה למנעו מלמכו' ואע"פ שאין לה אחריו אחר ממה לגבו'
כתובת' שלא נתנה בתוב' לגבו' מחיים אך בעת גבייתה חוזרת עליו ע"כ :

ב ומסתברא שהפירות שיאכל המלוה עד זמן שטורפת ממנו
דידיה הוו שהרי אין לה בהם שום זכות עד
שתתאלמן או תתגרש ובד דינינן בשאר ב"ח • ומצינו לרב ר' יהודה
ברצלוני ז"ל שהמלוה לא יחזיק בהן כיון שהן משועבדין לה מפני הששש
שלא יכסיפנו אך יעמדו בידה או ביד בעלה ויתנו לו הפירות ובנין זה
שומעין לה • ובעיני אין נראה סברתו שאחר שאין הקרקע מוחלט עבשו
אינה יכולה לחוש לקלקולו שאף בנכסי מלוג שלה לא איתוקם טעמא
דשמא תכסוף דהא ק"ל כרבא דאמר טעמא משום ריוח ביתא ומאחר
שהבעל שלו אינו יכול למנעו ממנו גם היא אינה יכולה למנעו ממנו
שהרי לא הגיע זמנה אלא יחזיק המלוה בו ויאכל משותיו ופירותיו עד
שתבא היא לטרוף :

ג עד עתה דברנו בדין הקרקעות שאין לאשה בהם כי אם שעבוד
כתובה בתקנת דשמעון בן שטח • עתה יש לברר עסק
המטלטלין והמעות שאין לה בהם כי אם אחריות לכתובתה מה דין המלוה
עמה בהם • והא ודאי פשיטא לן שאם קדם ב"ח ותפסן שזכה בהן דהא
ק"ל ב"ח מאיחר שקדם וגבה במטלטלין מה שנבה גבה ולית להו דינא
דקדימ' היכא דלא אקנ' לה מטלטלי אגב מקרקעי וכיון שכך הוא נהי
דמשתעבדי לה בתקנת' דשמעון בן שטח ומפני שהן כתובין בכתובה
להיותן משועבדין לה אך אין בה דין קדימה וכיון שתפסן זכה בהן עד
לעולם ואף שתתאלמן אי תתגרש אין מוציאין מב"ח וכמו כן נמי אף
שקדמה ותפס' מתחלה מוציאין מידה מפני שלא נתנה כתובה לגבות
מחיים וכיון שתפס' בטרם הגיע זמנה אף שכתב לה ואגבן מטלטלי לא
מהניא ליה תפיסה וזכה בהן ב"ח כל זמן שאינו זמן שלה לגבותן ובשער
מ"ג חמיות לדי' זה יתברר דין זה והוא דליתנהו להנהו מטלטלי לא
מתבשיטין ולא מלבושין שהכיאה היא ולא שלקחן הבעל לשמה כמו שפי'
בשער ראשון שהקדמנו וענין דין זה כך כתבו הר"ר יהודה אלברצלוני וזה
שופט לשונו : בדין מטלטלי דבעל פליגי מקצת רבנן בדיניהו איבא מ"ד
אע"פי שאין נגבית מחיים יש לחוש שאם נתנם למלוה אולי לא תמצא
האשה ממה לגבות כתובתה דדילמא שמיט ואכיל להו ונמצא' היא יוצאת
בלא כלו' ואדרבה יותר יש להוציא המלוה בלא כלו' דאיהו דאפסי'
אנפשיה שבשהלוה הלוה בלא קנין אשתו ויכולה היא לעכב שלא יסרם
לו וב"ש אם תפסה האשה את המטלטלין דאעפ"י שלא נתנה לגבות
מחיים אין זה גבי' דהא אינה רוצה להחזיק בהם משום גבייה אלא כדי
להעמיד' לאחריות לגבית כתובתה ויש מי שאומר שנתן אותם למלוה
מפני שלא נתנה לגבות כתובה מחיים ועוד כיון שהגיע זמנה לגבות ואין
לה קדימה במטלטלין הרי זה יזכה בהן ב"ח ולא נחוש לאשה כלל ועוד
שנינו בערבין לו אבל לא לאשתו יבניו ש"מ כי בדאי לב"ח נותנין אותה
וכסברא בתרא מסתברא' לן ובעיני היכי שתפסה האשה ואומרת אתנם
ביד שליש שיהו מיוהדין לאחריות בתיבתי והוא יאכל פירות הא מילתא
צ"ע ע"כ • ואני בכר בתבנו מה שנראה לנו :

ד ועתה יש לברר מה יהיה דינו של מלוה במטלטלין וקרקעות
שהביאה היא לבעלה והוא קבלם על עצמו בנכסי צאן
ברזל כאותן ג' שדות השניות בגמרא מה דין המלוה עמה בגביתו • דע
כי דיניה' מפורשים בכמה מקומו מן הגמרא ואכתוב אותם תחלה להיות
נוח למבין להתלמד מהם תנן בגיטין פרק הניזקין לא היה סיקריקון וכו'
לקח מבעל הבית וחזר ולקח מן האיש מקחו בטל וכו' • ובפ' חזק
הבתים גרסי' מתניתין אין לאיש חזקה בנכסי אשתו ואמרי' עלה הא ראיה
יש ואמאי תימ' נחת רוח עשיתי לבעלי מי לא תנן לקח מן האיש וחזר
ולקח מן האשה מקחו בטל אלמא יכולה לומר נחת רוח עשיתי ומשנינן
הא איתמר עלה אמר רבא לא נצרכה אלא לאותן ג' שדות וכו' ומקשי'
למעוטי מאי אילימא למעוטי שאר נכסים דידה ויש גורסין דידיה מ"ש
דהיא לה איבה ואוקמינן לה דנכסי מלוג בלבד אתא למעוטי • וביבמות
גרסינן תניא מותיה דרב יהודה המבנם' שום לבעלה אם רצה הבעל למכור
לא ימכור ולא עוד אלא אפילו הבנים לה שום משלו אם רצה הבעל למכור
לא ימכור מכרו שניהם לפרנסה זה היה מעשה לפני רשב"ג ואמר הבעל
מוציא מיד הלקוחות • ובגיטין פרק השולח תני' העושה שדהו אפיתיקי
לב"ח בחובו ולאשה בכתובתה ומכרו מכור וגובין משאר נכסים ר' שמעון
בן גמליאל אומר ב"ח גובה משאר נכסים אשה אינה גובה משאר נכסים
שאין דרכה של אשה לחזר אחר ב"ד וגרסינן בירושלמי והביאו הרב
בהלכותיו העושה שדהו אפותיקי ומכרו מכור והלוקח יחוש ליצמו רבי
שמעון בן גמליאל אומר אשה אינה גובה משאר נכסים שלא עלה על דעת
שתהיה אשה מחזרת על בית דין הוי בשמכרן לשעה אנן קיימין אכל
מכרן ממכר עולם דברי הכל אינם מכורין • אלו הן המקומות שדברו
בגמרא ויש ליישב אותן • תחלה נכתוב גירס' השלש שדות ופירושיהם
יש שגורסין אחת שכתב לה כתובתה או אחת שייחד לה בכתובתה ואחת
שהכניסה לו שום משלו כך גרים רש"י ז"ל וכן גרים תלמידו ה"ר שמואל

מחגרש ויהיה הכל שלה • מ"מ כיון דליפסד נמי לתמות היא בחייו ויבא לידם
מוף הקרקע ליכ' למיחש שמא יכסיפנו אלא אדרב' מפני חוחלת זה אמרינן
שיסתלל להשביחו • מעתה יש להפליא על הרב ברצלוני ז"ל שהרי מלוה זה
במה שטרף הוא ממש במקום בעל כי הוא אינו חופס בקרקע לאכילת פירו'
אלא ליהנות בגוף הקרקע מכח
הלוואתו והיאך תיפס לתוש שיכסיפנו
הרי ליפסד אלא יגיע לעולם זמן
גביית המלוה ויטלר הקרקע מוחלט
למלוה • ואיכ אדרב' ולאי יסביתנו
לומי' לבעל ולריך עיון :

ג עד עתה דברנו וכו' • דין
זה שהגיה רבי' לפסוק
לענין המטלטלין אם קדם ב"ח וגבה
זכה בהם וכו' לעדיפ' מיניה הוא
מלי לאשמועינן דלא מבעי' בשכבר
תפס אלא אפילו בא עתה לגבות
חובו והאשה מעכבת ממנה כתובתה
מ"מ למלוה נותנין ולא לאשה •
ולא מטעמ' דב"ח מאוחר שקדם
וגבה מה שגבה גבה וכו' דבהה' אי
אתי תרוייהו אהדדי מי נינהו כן •
והכ' יתנו לכתחילה למלוה
מפני שזמנו הגיע ולא של כתוב' דלא
נתנה לגבות מחיים ובהא אפי' הרב
ברצלוני ז"ל מול' ולא פליג אדרבינא
ז"ל אלא היכ' לתפסה האשה לעלה
קאמר הא מילת' לריך עיון • ואם
כן רבינו הוא ליה לאשמועינן הך
רבות' כלשון שהגיה הרב ברצלוני
ז"ל ליש מי שאומר שנתן אותם למלו'
וכו' להיינו אפילו לכתחילה ומה גם
דהאי דב"ח מאוחר שקדם וכו' ליתא
אלא בדלא תקני מטלטלי אגב
מקרקעי • ואילו דין ב"ח לגבי לתוב'
לא שייך אפילו יהיו למטלטלין דין
קרקעו אלא לסמך רבינו ז"ל לכיון
דבהפסה מפקינן מינה כ"ש שנותנין
לו : ובדברי הרב רבינו יהולה יש
מקום לקלוק לענין גבייה מסכים
עם האומרים שיתנו המטלטלין
למלוה ולא חש לטעמ' דלמ' שמיט
ואכיל ולוק' בדתפסה כתב לל"ע •
והרי לענין קרקעות סבר בפסיטות
לעיל שהמלוה לא יחזי' בהן מפני
חשש שלא יכסיפנו אע"ג דהח' ליכ'
למיחש למיכלי' קרב' כ"ש במטלטלין
דלילמ' אכיל להו לגמרי ובולמי
דבלתקני מטלטלי אגב מקרקעי
מיירי לאי לאו הכי לא היה מקום
כלל למאי דקאמרי בעלי הסבר'
הראשונה לאיהו דאפסיד אנפשיה
כשהלוה לזה בלא קנין אשתו וכו' •
מיהו ממאי דקאמר הסברא קיים
ואין לך קדימה במטלטלין וכו' •
משמע דבלא הקנה מטלטלי אגב
מקרקעי מיירי וזה תימ' דולמי לפי
סבר' זו אפילו הקנה אותם באגב
אע"ג דליכ' בהו דין קדימה ינתנו
למלו' מטעם שלא הגיע זמנה לגבות
דלא עליפי ממקרקעי גופייהו
כדלעיל מ"מ הא ולאי דעיקר דינו
של הרב אלברצלוני ז"ל הוא בקנין
אגב וא"כ קשה לדידיה למה הולרך
לתפיסה דבלא תפיסה נמי מעכב'
לומי' לקרקעות :

ד ועתה יש לנו לברר וכו' •
סוגי' זו דבפ' חזקת
היא בלא מ"ע • ומה שהקשו התוס'
לגירס' רסב"ם ז"ל ופירושו דאינם
אלא סנים ותו דהל"ל וכו' יהו' אלא
קשה שהתוך דבר' ברר אתי קושיות

Digitized by Google

ובסוף סוף אין כאן אלא קושיא אחת • שיחד לא אחת אחת למה לי וכו' הרי תשובתה כלה לאי זה תני אחת שכתב או שיחד ואחת שהכניסה לו • הוא מבואר לאין במשמעות דברים אלו שאם שלא שלות אלא אחים ושהרמ"ב היא בתל מתרי גווני אם בכתובה או ביחוד • לאחי תני א' א' לומר שאם ג' ולא קשה אלא להני תרתי קמיית אינם אלא אחת כיון דתרוייהו הוו על עיקר כתובה למנה ומאתים • וא"כ היינו קושייתם הראשונה וליכ' למוסופי תו לקושי' אחריתי לא' א' למה לי • ואף שנאמר שנתכונו התוספות להקשות מהענין ומהלשון אין הדברים מתיישבים • ותלופי הפירושי' שמני' רבי' בשמם בגירס' שהכניס לה שום משלו וכו' • ולאי כן מלאם בתו' שבספרו • אבל בתוס' אלנו כתו"ם פ"א שכתב' לה בכתובת' במנה ומאתים ובמה שאלם נותן משלו שייך לי' כתיבה ולא לי' יתול כגון הכותב כל נכסיו לבניו ואת' שיחל לה בכתובתה תחת הגדולי' שהביאה מבית אביה כי גדולי' מי נקראת כתובה • וא' שהכניס לה שום משלו שם שלה כנגד תוספת שהוסיף לה משלו על מנה ומאתים וג' עניני ממון אלו כותבין בכתובה בסדר זה תחלה מנה ומאתים ואח"כ גדולי' שמביאה עמה להגעלת ליה ואח"כ ונכי תתן ותוסי' לה מדיליה ע"כ • ואיכ' למיד' בהא לקמרי דבמה שאלם נותן משלו שייך לשון מיעוט' פירשו תלוקה זו במנה ומאתי' לפי שהוא נותנים משלו אם אין לה נוף השלה הוא הנתן שייך ביה לשון כתיבה דלמי ממש לכותב נכסיו לבניו • מש"כ בתוספת שאינו מקנה לה נוף השלה עצמו לתוספת אלא שם לה השלה לשיתעבד כנגד כנגד התוספת • דהא ליתי' שרי מבואר הוא מכמה גווני שלא נתכונו אלא על העבוד • ושמא אפשר לעיקר כתובה למנה ומאתים הוא משלו לחלוטין שאי לו נחלה בשום דבר שקבל ממנה • אבל התוספת נהי שהוא מוסיף משלו • מ"מ הוא נמשך מהגדולי' שהיא הכניסה לו • שהרי כפי ערך הגדולי' שהו' מקבל כך הוא נותן התוספת אם מעט ואם הרבה מפני התיעלת שמגיע לו ממה שהיא נותנת וכמתניתין דפרק מציאת האשה שהכניס לו אלף דינר הוא פוסק כנגדן ממשה עשר מנה וכו' שהיינו לפי שמשתכר • ומזה הגל לא מיקרי שנותן לה משלו לגמרי • : והרמב"ם ז"ל הביא לין זה בשני מקומות אחד בפרק כ"ב דאישות וזה לשונו האשה שמכרה או נתנה לבעלה מנכסי לאן ברזל בין קרקע בין מטלטלין שלה שיחל לה בכתובתה או שלה שכתב לה בכתובתה או שלה שהכניס לה שום משלו אינה בעלה • והשני בפרק שלשים למכירה וזה לשונו אבל הבעל שמכר או נתן בין קרקע שהכניס' לו אשתו בכתובתה או קרקע שהכניס לה שום משלו בין קרקע שיחל לה בכתובתה אף על פי שקנו מיד האשה אחר שקיימה מעשיו הרי כל מה שעשה בטל וכו' • נראה כאן בהדי' למפרש תלוקה דאשונה דשלה שכתב לה בכתובתה למיירי בשלה שהיא הכניסה לו לגדולי' וכדפי' ה"ה ז"ל • והיינו ולמי עיקר נכ"ב • ולפ"ז הא לכתב כפ' כ"ב דאישות שלה שכתב לה בכתובתה שהו' כתוס לשון שגמר' • פשיט' דשמיך אמאי למפרש הכא שהו' קרקע שהכניסה לו • וא"כ הוא מבואר הקושי היכי קאמר מעיקר' האשה שמכרה מנכ"ב וכו' • והוסיף עוד או שלה שיחל או שלה שכתב וכו' • הרי היא היא • וצריך שנאמר לתני והדר מפרש למשום דקאמר מנכ"ב בין קרקע בין מטלטלין ולענין מטלטלין אין צורך לפרש כלום לאין צרך להיות בהם חלוקות שונות • קאמר השתא דלאי קרקע דנכ"ב הוא בחד מתלת גווני או שלה שיחל לה בכתובתה דהיינו כעין אפותיקי אלא שמאותו אבל הוא משועבד למה שהכניסה לו • דהא נמי מקרי נכ"ב • או שכתב לה בכתובתה

ופי' אחת שבתב לה בכתובתה הוא אפותיקי ומיהו כל נכסיו נמי שעבד לה או שייחד לה בפני עדים שדה אחת לאפותיקי אלא שלא נכתב בכתיב' ואח' שהכניסתו לו ושמוהו לבעל וזהו נכסי צאן ברזל • ועל פירושו הקשה ה"ר בעל התוס' שעל דרך זו אינם אלא שנים ותו דהוה ליה למימר אחת שבתב או שייחד לה אחת אחת למה לי למיתנא • ותו איבא לאקשויי דלא הוה ליה למי' שום משלו אלא שום משלה על כן מחליפין הגירסא וגורסין ואח' שהכנים לה שום משלו ומפרשים אחת אחת שבתב לה בכתובתה כלומר שתגבה אותו ממנו דהיינו תוספת על כתובתה ואחת שייחד לה לגבות כתובתה ממנו דהיינו אפותיקי ואחר שרה שלו שהכנים לה כנגד השום שקבל מנכסי מנדוניאתה • וי"מ אחד שבתב לה מאתים זו ואחר שייחד לה בכתובתה הוא שום שהכניסה לו שנתן לה אביה שהוא מיוחד לכתובתה שאין יכולת בידו לדחותה ולסלקה בדמים מפני שרהוא שבח בית אביה ואחר שהכנים לה שום משלו כנגד מה שנתן לה אביה וכל אלו הג' עושה הבעל אותם על עצמו צאן ברזל שאם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו • ואשבחן דרבא מוקי לה למשנתנו דמקחו בטל באותן שלש שדות ואקשינן למעוטי מאי אילימא למעוטי שאר נכסים דידה ופי' הרי"ף ז"ל דהיינו נכסי צאן ברזל שקבל עליו אחריותן כ"ש דהויא ליה איבה שכיון שאם פחתו פחתו לו והותירו הותירו לו וגובה משאר נכסיו שאין נכתבין לה אי מעבבא ליה מצי אמר לה עינך נתת בגרושין ובמיתה ולפי הגרסא הזאת לא בא להוציא שאר נכסים דידה וכ"ש בשאר נכסים דידה ממש שאין לה עליהם אלא שעבוד לכתובתה שיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי אלא האי דמקשי מנכסים דידה משום דלאוקומה למת ניתין מהדרינן דקתני אין לאיש חזקה בנכסי אשתו ואין שאר נכסים דידיה נקראין נכסי אשתו אע"פ שיש לה בהם שעבוד ועוד פשיטא דמצי למימר בהו נחת רוח עשיתי לבעלי ולאו למעוטי הנהו נכסים קאמרינן • והר"ר שמואל ז"ל גרים למעוטי שאר נכסים דידה מ"מ לשני הגירסאות המסקנא עולה כך שמשנת מקחו בטל משתיי בשלש שדות ובשאר נכסים דידיה ולא מצא בהלכה שלא תהיה יכולה לומר נחת רוח בי אם בנכסי

מלוג :

ה ועתה יש לנו לדעת פירוש לשון מקחו בטל אי ר"ל בטל מיד או לכשתתאלמן או תתגרש אך בחיי הבעל יחזיק בה הלוקח • ובזה יש סברות חלוקות ה"ר שמואל ז"ל פירש מקחו בטל דקתני במתניתין אמקחו מן האשה קאי לכשתבא לגבות כתובתה גובה ממנו אבל מחיים דבעל לא שהרי משנה זו אפי' בשאר נכסים דידיה שנויה כדמוכח בפרק חזקת הבתים דקתני למעוטי מאי אילימא למעוטי שאר נכסים דידיה ובשאר נכ סים דידיה אי אפש' לומר המכר בטל מיד בראיתא התם בכתובות פרק האשה ואי בעי לזבוני נכסיה מי לא מצי מזבין בחמיה ומשם אנו למדין שמכרו קיים עד שתתאלמן או תתגרש • נראה לפי דעתו שאין המקח בטל בחיי הבעל וראינו לרבי שלמה שכתב שהמקח בטל מיד

שהכניסתו בגדולי' ונמלאתו אז שלא שהכניס לה שום משלו שכתב לה שלא כנגד שום שקבל עליו מנכסי גדוניתא כפי' ה"ה ז"ל שגם נכנס בכלל נכ"ב ונמצאו שלשתן ענין א' כמשפטי' שוים וכלם לפרש חלוקת קרקע לנכ"ב **ויש** לשון מגומגם בעור ז"ל בא"ה סימן ל' שכתב וזה שגגתו וכן פירש ר"י לכין בשלה שהכניסה לו שום משלו וכתבו אותו בכתוב' ובין נכ"ב הוי מכר שלו קיים על שעת טירף' ע"כ • ומאי בין בין שייך הכא אמנו שלה שהכניסה לו לאו נכ"ב הוא • וליכ' למימר דנכ"ב דקאמר היינו מטלטלין שהכניסה לגדולי' וקבלם על עצמו לנכ"ב • דהא מייתי עלה לזה הסכים הרא"ש ז"ל וכתב דוק' בקרקע אמרינן שמכר הבעל קיים עד שעת טירף' אבל המכנס' גדולי' לבעל במטלטלין כסף וזהב ובגדים אין הבעל יכול למכרם וכו' • אלמ' נכ"ב דקאמר ר"י ז"ל שהסכים עמו הרא"ש ז"ל הם דוק' בקרקע ומ"כ היינו שלה שהכנים' לו אם לא שנת' שנתכון להנהו תרתי גווני אחריני דלמרינן להרמב"ם ז"ל שבאותם ג' שדות שנכללו כלם בנ"כ והוי כעין ברייתא לתני' באלמנו לכ"ג המכנסת שום לבעלה אם רצה הבעל למכור לא יכול ולא עוד אלא אפי' הכנים לה שום משלו אם רצה למכור לא יכול שום משלו אם רצה למכור לא יכול וכו' • לכנגד המכנס' שום אמר ר"י ז"ל בשלה שהכנים לו • וכנגד אפי' הכנים לה שום משלו אמר נכ"ב • ואינו רחוק :

ה ועתה יש לנו לדעת זכו' כנגד אתה רואה תורף ההתולחות אשר בין גאוני עולם ז"ל בדין זה ומבין ריבי' דברי רבי' נראה שהוא נוטה לסברת רשב"ם ז"ל שלא לבטל המקח לגמרי אפי' בג' שדות אלא אם שבת טירף ואילך • ולעיל כתבנו לשון הרמב"ם ז"ל פרק כ"ב דאישות שכתב אעפ"י שקנו מיד האשה ברצונה חוזרת בכל עת שתרצה שלא מכרה ולא נתנה אלא מפני שלום ביתה בנכסי אשתו כלל תוך מנכסי מלוג כמו שבארנו ע"כ • וזה הוא כדעת רש"י ותיעתו ז"ל דלאחר המקח בטל בהם אלא שנתקנו בהבנתו לדעת ה"ה ז"ל נתבטל מיד ממילא אבל הרב ז"ל בס"מ כתב ומאי אומר שמלקוות לדברי רבינו נראה דהא אלא מהני מחילתה או מכירתה לבעלה בנכ"ב דוק' בשטענה נחת רוח עשיתי לבעלי אבל כל זמן שלא טענה כן מחילתה ומכירתה לבעלה קיימים שהרי כתב חוזרת בכל עת שתרצה שלא נתנה ולא מכרה אלא מפני שלום ביתה : משמע בהדיא דלא מהניא הך טענה אלא לענין שתחזור בכל עת שתרצה אבל כל זמן שלא חזרה מחילתה ומכירתה קיימים עכ"ל :

וקשה לפ"ז מאי מקשה בגמרא הא ראיה איכא מי לא חזן וכו' • דהא לא קשה מידי דכי חזן התם למקחו בטל מטעמא דנחת רוח היינו שהיא מולה במליאות המכירה ואינה מכחשת אותה אלא שעתה היא חוזרת בה ורוצה לבטלה מטעמא לנחת רוח ואמרינא לה הך טענה דאיכה לבטל המקח • אבל במשנתנו דאין לאיש חזקה דדייקינן הא ראיה יש • אין המחלקת ביניהם לבטל המק' מטעמא איכה אלא הם חולקים בעצמות המכירה שהיא אומרת שלא מוכרה לו כלום ורוצה לעכבו מלאכול פירות שנסתלק מהם כאוקמתא דגמרא והוא טוען שלקח ממנה בדמים ע"ז אמרינן לחזקה ליה מכל מקום אם יש לו ראיה נשאר הקרקע שלו דולאי מכרתו והוא אוכל פירות עד שתרצה לחזור בה לבטל המק' בטענת נחת רוח וג"מ לדמים שנתן לה בלקיח' הקרקע לפשיט שנשאר חוב עליה כיון שהיא החוזרת בה • ותו איכא נפקא"מ אחרינא אי כתב לה לין ודברים וכו' • בחייך ו בחותיך דפרקו ז"ל דאם מתה אינו יורשה אלא כרבי שמעון בן גמליאל • ושמא אם תביא ראיה שמכרה לו הרי הנכסים הם שלו ואין ליורשים בהם כלום כיון שהיא לא חזרה בה • וכי אמרינן להמקח בטל היינו כשהיא חרצה לחזיר :

ורן אמת דיש קצת מקום להקשות קרוב לזה לכל השטות • מכל מקום לדברי הרב ז"ל קשה ייחר בפשיטות • ולקמן בסיעתא דשמיא נלדל להבין בכונת רש"י ז"ל כדברי הרב ז"ל על הרמב"ם ז"ל :

Digitized by Google

ויש המהרין עליו וכו' • כן הקשו לו התוס' בשם רשב"ם ז"ל • ולבר
בדור הת"ל דקושי' זו היא לפי גירסתם בגמ' אי למעוטי שאר נכסים
דיליה וכו' שהם שאר נכסיו המשועבדים לה מכל לתיך גירס' דמייתי רבי'
לפיל אי למעוטי שאר נכסי דיליה לא קשה מילי • מ"כ כלגרלה לגרים
הרי"ף ז"ל אי למעוטי שאר נכסים
וכו' • ופי' הת"ל ז"ל שהם נל"ב ואולי
גם רש"י ז"ל יפרש כן • אבל קושיתם
ממשכה מגירסת נכסים דיליה
כלאמרן : וכתבו כאן בפר' חזקת
ובהאשה שנפלו לף פ"ח לים לייסב
פ"ה דמקפו בטל משמע בטל לאלתר
וה"פ למעוטי מאי לא מצית אמרה
נחת רוח עשיתי לבעלי לילימ'
למעוטי שאר נכסים לא תטרוף
לגמרי כ"ש דהוי' לה איבה והת"ל
קאמר למעוטי שאר נכסים דאין
מקחו בטל לאלתר דמשום הת"ל
הוה צריך למימר לא נגרי אלא
לאותן ג' סלות לפסיט' הוא לאין מקחו
בטל אלא באותן ג' סלות דהת"ל כל
אדם מוכר קרקע המשועבד אלא
ודאי לא אילטריך לאוקמי באותן ג'
סלות אלא למעוטי שאר נכסים לא
מרפ' כלל אבל אבל קשי' לרשב"ם דהיכי
מצית למימר לפסיט' ליה בשאר
נכסים אין מקחו בטל לאלתר הת"ל
מקמי דמוקי לה הכא באותן ג' סלות
הוה ס"ד דמיירי בשאר נכסי ואתא"ב
דקחני מקחו בטל ע"כ • ויש לי קושי
על דברי רשב"ם ז"ל דכיון דהמקשן
כי פריך מעיקר מי לא תנן וכו' •
הכין דמסמעות דמתניתין היא
דמכר קרקעותיו המשועבדים
לכתובתה • מ"כ מי הכניסו לתרלן
להבי' מאי דלא יתמר עלה אלא נגרכה
אלא לאותן ג' סלות וכו' הרי לענין
תירוצו אין צורך לזה כלל דאפילו
כשתובן המשנה בסברת המקשן
דבנכסיו המשועבדים מיירי אתיא
שפיר לפי מאי דמתלק בתר הכי ולא
ה"ל לחרץ אלא בשאם שאני
משועבדים לאיכ' איבה מטעמ'
לעיניך נתת בגרושין וכו' • ומשכחנו
מיירי בנכסי מלוג לליכא בהו איבה
כיון שהם שלה לגמרי • ואין צורך לההי' גג' סלות : ואפשר לי לייסב לכונת
הרלן היא לשלול אלא נימ' דמסתמיות המשנה משמע דמיירי בכולל בכל
מין נכסים שמכרו ואפי' נכסי מלוג דבכל המכר בטל • להכי קאמר דהת"ל
לא אפשר שהרי אית' עלה לדבה בר רב הונא הוליאה ממשמעות שתמי
וכללי ואוקמה בדבר פרטי דהיינו בג' סלות ובלשון שלילה לא נגרסה וכו' •
אלמ' אין הכל בכלל וא"כ ע"כ צריך שנאמר דאת' למעוטי כ"מ וכדשקיל
וטרי ואזיל •

ולענין עיקר קושיתו של רשב"ם על רש"י ז"ל יכולני לומר לשטתו דכי
פריך מי לא תנן וכו' • לא הוה ס"ל דמיירי בשאר נכסים
דלדבה פסיט' ליה דאין המקח בטל בהם לאלתר דהת"ל כל אדם מוכר קרקע
המשועבד כדברי התו' ומזה ההכרח הוה סבר דלא מיירי אלא בג"מ דכיון
שהם שלה לא גמרה להקנות כלל ולא ידע ההת"ל דג' סלות ומ"ה קשה ליה
אמתני' דהת"ל דאיה איכ' • ואיתן דלא מיירי אלא בג' סלות דוק' דבהם
המקח בטל לאלתר • ובהכי נמצאו הג' דינים שכתב הרשב"ם ז"ל בתשובה
הביאה הרב ז"ל בב"י סי' ל' מת"ה דבג' סלות בטל מיד ובשאר נכסיו אינו
בטל אלא כשחבא לגבות וכנ"מ קיים לעולם : אלא שנראה ממ"ש ביבמות
וכו' • בפר' אלמנה לכ"ג דף ס"ז גבי מכנסת שוס לבעלה היא אומרת כלי
אני נוטלת והוא אומר אמיס אני נותן איפליגו בגמר' רב יהודה אמר הלין
עמה משום שבח בית אביה ר' אמי אמר הלין עמו הואיל והו' חייב באחריותן
ומייתין תניא כותיה דרב יהודה המכנסת שוס לבעל' אם רצה הבעל למכור
לא ימכור ולא עוד אלא אפי' הכנים לה שוס משלו אם רצה הבעל למכור
לא ימכור מכרו שניהם לפרנסה זה היה מעשה לפני רשב"ג ואומר הבעל
מוצי' מיד הלקוחות אמר רבה א"ר נחמן הלכה כרב יהודה ופרש"י ז"ל מכרו
שניהם או זה או הבעל מוצי' ל"מ לאם מכר הוא בלא רצתה ומת או
גירשה הרי הוא מוציאה מיד הלקוחות אלא אפי' מתה הרי הוא מוצי' מיד
הלקוחות דמכירה לאו מכירה הואיל שמת ימות הוא בחייה ונמל' מכירה
עלה כדין כל זמן שהיא קיימת ע"כ ומכאן אנו רבינו מקום לומר דגרשה

ואפי' בחיי הבעל והיינו דאיכא בין שלש שדות לשאר נכסים דידיה ובן פי'
בפ' האשה ובפ' מי שהיה נשוי :

ויש המהרין עליו דהא מתניתין לאו באותן שלש שדות בלחוד הוא
דאוקימנא אלא ב"ש בשאר נכסים • ואת הקושיא בכד הרצוה
בעלי התוספות דהא דאמרינן הבא למעוטי שאר נכסים דידיה ב"ש דהויא
ליה איבה לאו לענין בטול מקח קאי אלא לענין נחת רוח וה"פ למעוטי
מאי קאמרת לא נצרכה אלא באותן ג' שדות דמשמע דבחני בלבד יכולה
לטעון נחת רוח עשיתי אדרבא ב"ש בשאר נכסים אע"ג דקנו מינה הואיל
ולא קנו מינה תחלה תהוי יכולה לטעון נחת רוח • מי' לאו לאלתר אלא
לבשתתאלמן או תתגרש אבל בדין מקחו בטל דאיתיה פירושו מיד בדאי
חלוקין זה מזה דבג' שדות מקחו בטל מיד ובשאר נכסים דידיה מקחו בטל
לבשימות הבעל • נראה מדבריהם שלדעת רבינו שמואל ז"ל לבשתתאלמן
או תתגרש מקחו בטל אבל בחיי הבעל יעמד מקחו קיים וכן שעבוד דבעל
חובו • ולדעת רש"י ז"ל באותן שלש שדות מקחו בטל מיד • אלא שנראה
ממה שכתב בהסכת יבמות שהיא אינה יכולה לערער עד שתצא לגבות
בתובתה דלאו בעל דברים דלקוחות היא עכשיו אבל הוא עצמו מוציא מיד
הלקוחות לפי שמוכר דבר שאינו שלו ודבריו צריכין עיון • והא דגרסינן
ביבמות המכנסת שום לבעלה או שהכנים לה שום משלו ומכרו שניהם
לפרנסה ואמרינן דזה היה מעשה לפני רשב"ג ואמר הבעל מוציא מיד
הלקוחות ובתב הרב זה בהלכותיו דלא אפשיט שפיר דנעבד בה עובדא •
השיב הראב"ד ז"ל לי נראה דהכי קאמר שאפילו מכרה היא בפיו ולא
מיחה הוא יכול להוציא מיד הלקוחות ובזה יפה כח האיש מכח האשה
בנכסי צאן ברזל והוא השום שכתב לה בכתובתה בין משלה בין משלו
שאם רצה הבעל למכור לא ימכור והיא יכולה למחות בו אבל אם מכר
בפניה ולא מיחת אינה מוציאה מיד הלקוחות ואם מכרה היא בפניו אע"פ
שלא מיחה ואפי' מכרה לפרנסת בתה שהדבר מוטל על שניהם לפרנסה
א"ה אם רצה הבעל להוציא מן הלקוחות מוציא ודיקי' להאי פירושא
מדקתני גבי אשה אם רצה הבעל להוציא מיד הלקוחות והכא קתני למכור
לא ימכור ולא קתני אם מכר הוא האשה מוציאה מיד הלקוחות והכא קתני
מכרו שניהם הבעל מוציא מיד הלקוחות מיהו דוקא במטלטלי של נדוניא
אבל קרקע אף היא יכולה להוציא מיד הלקוחות כשתבא לגבות בתובה
אלא שהבעל מבטל חמכ' שלה מיד אם ירצה ע"כ : וכתב עליו ה"ר משה
ז"ל בספר הזכות אין מכרו שניהם לפרנסה יוצא מאחד משני פנים או שנפר'
שלקח מכל אחד משניהם או מזה או שנפרש שמכרו שניהם ממש
בלקח מזה וחזר ולקח מזה א"נ משניהם באחד • ובשתי הלשונות יש
לתמוה למה הבעל מוציא מיד הלוקח מה שמוכר הוא דכל זכות שלו בכר
קנאו לוקח וכ"ש בשום שהכנים משלו שאינו אלא כאפותיקי מפורש לה
וסוגיין בכלהו תנויי בנזקין דלוקח שדה שהוא אפותיקי מפורש לב"ח מקחו
מקח וממכרו ממכר עד שיבא לגבות הימנו ואם רצו בעלים לבלקו במעות
הרשות בידם • אלא שהרברים מוכיחין שאלו דברי רשב"ג הם דתני' בפי'
השולח

שהו' סותר סברתו לגבי ג' סלות קאמר דהמקח בטל לאלתר • והכי קאמר
לאיה אבולה לערער על שתבא לגבות וכו' : ולי אפשר בעניותי להלין על
רש"י ז"ל דהתי' לג' סלות לסבר המקח בטל מיד הנ"ל שהיא יכולה מיד
למתות ולבטלו וכאן נמי כך לעתו וכן נראה מדברי התוס' שהבינו מכונתו
והת"ל דקאמר בהאשה ומת או גירשה
דהיא מוציאה וכו' • לאו למימר
דוקא בהה"ג היא מוציאה ולאפוקי
מקמי הכי לא מצית לבטל המקח
קולס טירף • אלא כלפי מה שמפרש
גבי בעל דכשמתה היא הוא מוציא
וכו' • לליליה אין דינו לבטל לחולי'
אלא דוקא אחר מיתתה מ"ה נקט גבי
אשה נמי הדין במיתה דבעל להגליל
החלוס גבי דיליה לומר לימ' באשה
דבמיתת הבעל או בגרושין היא
מוציאה הת"ל מילת' לפסיט' היא כיון
לאפי' בלא מיתה היא יכולה לבטל
המכר ולערער עליו • אלא אפילו
איפכ' כשמתה היא הבעל מוצי'
אע"ג דהורע כחו דבחייה לא מצי
מערער כל שהיא אינה מתה ומתה ובטע'
הוא משום לאע"ג דאין לדאין שהיא שתק
על מותה ולא מתתה למשמע דגמר'
בדעתה לקיים המקח מ"מ איכ'
למימר לאנסהו למתתי' אם הוא
ימות בחייה ולאי הרלה ליטלו משום
שבח בית אביה ונתבטלה המכירה
ולכן ליש לחוש שמא ימות היא אין
המכירה מכירה מוחלטת • ומשום
הכי כשמתה היא הוא מוצי' מן
הלקוחות ועכ"ל אין זה כ"כ מרווח
יש מקום לאומרו ולא להרחיקו
דהחלט כי היכי דלא ליקטי על אורן
של ישראל קתני אלימתי הר מדיליה
אדיליה : אחרי כתבי ראיתי דברי
הרב הנמקי ז"ל שהביא דברי רש"י
ז"ל וכתב עליהם וז"ל והא לכתב
ז"ל ומתה הוא לאו לוק' אלא
לרבות נקט הכי לומר שאע"פ
שנתרוקן כל הזכות לו כיון שבשעת
המכר לא היתה מכירה ולאית הרי
המכר בטל לשעתו כמוכר דבר
שאינו שלו • ונמצא לפי דברי
שהבעל מבטל לכשירצה והאשה אינ'
יכולה לבטל אלא כשחבא לגבות וזה לוחק גדול יליפא בארע' וגיור' בשמי
שמיא הוא מבטל מיד מחמת מיתה והיא איכה יכולה לבטל עד שעת גובייני'
הריטב"א והרשב"א ז"ל עד כאן • נראה שהוא מפרש ממש הפך מה שאמרנו
בשני הלדדין לפירושנו בחיים הוא לוק' אם מתה ולא בחייה ובאשה לאו
לוק' בחה הוא אלא אף בחייו יכולה לבטל אם תרצה • והא מיהא יראה
מדברי הרשב"א והריטב"א ז"ל דיש מקום לבדם דמיתה לנקט לאו לוקא •
וא"כ אנפרם לאו לוקא גבי בעל ויהיה דבר חמוה ליליבא וכו' • בואו ונפרש
לאו לוקא באשה ויבא הכל על נכון • ובעלי התו' מחזיקין בידינו להבין כן
חכתבו עליו משמע מתוך פירושו לכל זמן שהאשה חיה אין הבעל יכול להוציי
כשמכר הוא עצמו אלא כשמתה האשה שאז יורש כתה והיא היתה יכולה
למחו' מחיים ותימת הוא לכיון שהמכירה קיימת כל זמן שהאשה שותקת למה
תוכל לבטל מכירתו במחאתה על חנם למחיים אין לה בהם כלום וכו' על
ונראה כפי' ר"ת דאין המקח קיים כלל אפי' שעה א' לתקון רבנן שלא תהא
אשה צריכה לטרוח ולחזור להוציא מיד הלקוחות אחר מיתת הבעל אלא למי
לאשה הטורפת מנכסים משועבדים לכתובה דהאשה היא המכירה דשמא לא
תהא אשה צריכה לטרוח שיפרעו לה כתובתה או תטרוף מבני חרי אבל
היכ' שאין יכולין לסלקה בשאר נכסים תקנו שהמקח בטל לאלתר ע"כ •
נראה בהדיא מדבריהם דלרש"י ז"ל הבעל אין מוצי' בחיי האשה והאשה
מבטלת המקח כשתמתה וכל שהוא שותקת המקח קייב והיינו כדאמרן על
דרך פירוש דברי הרמב"ם ז"ל • ולענין תמיהת התוספות למה תוכל לבטל
על חנם כו' לא ידעתי למה לא יועיל לו גם כן טעם ר"ת ז"ל לכדי שלא
תהא צריכה לחזור על הלקוחות אחר מיתת הבעל תקנו שתוכל היא בחייו
לבטל המקח כשתרצה • ואיך שיהיה הלמנו על רש"י ז"ל שלא תהיה לו
סתירה ממה שכתב כאן באלמנה לכ"ג עם מ"ש בהאשה שנפלה : אמנם
אני בעניי ראיתי עליו עוד סתירה מבוארת הסך ממש ממ"ש בהאשה
שנפלו לתתיכין דמקחו בטל לא מיירי אלא בג' סלות ושבשאר נכסים אין
מקחו בטל אלא בשעת טירף' דבמשנה גופה להזקין לף כ"ה כתב וז"ל לקח

מן

Digitized by Google

מן הלוים קרקע המיוחדת לכתוב אשתו או שכתוב בכתובתה או הכניסתו לו שוה בכתובתה וכ"ש שאר נכסים ולאי לא עבדה ליה אמר לה עייניך נתת בגרושין ובמיתת הבי מוקמינן לה בבבא בתר מקמו בטל דאמרה נתן לוה עשיתי לבעלי ע"כ נראה בבאור דמפרש במתני' דלאו דוקא ס"ד אירי אלא לגרסות' נקטינן להו וכ"ש לאיירי נמי בשאר נכסים ונקאמר להבי מוקמינן בב"ב אלמ' הבין דמאי דקאמר בגמר' אי למעוטי שאר נכסים כ"ש וכו' • היינו ממש כפירוש רשב"ם ז"ל לכ"ש דמתניתין אייר ג"כ בשאר נכסים ואי פירושו דמקמו בטל לגיליה אינו לטעת טירפ' אלא מיד או כשתרצי למחו' • מ"כ אין לומר בזה כ"ש בשאר נכסי' דהא תלוקים הם שאין המקח בטל אלא שטורפת מהם בשעת גוביי' • וכאן אין להעמיס מה שפירשו התוס' לגיליה בהגבת הגמ' לפרק חזקת דהשתא אמתניתין קיימינן וק"ל • גם כמי שהיה נמי דמייתין הך מתניתין דמקמו בטל פרש"י בב"ב מוקמינן לה בא' מג' שלוח וכו' • וכל אלו סתיר' מבואר ומעתה נעמוד על מבוכ' אשר לע"ל מלאתי בדברי הטור ז"ל סי' ל' שכתב דברי המיוחס בהגיאו סברות הפוסקי' וז"ל ול"מ נכסי מלוג שהם בתחריותה שאינו יכול למכרם אלא אפי' נל"ב שהם בתחריותו אם מכרם לבלו מכרו בטל וכ"ש אם מכרה היא לבלה ופי' ר"ת שלינג"ב כלינ"מ שאפי' הבעל מכשל מיד המכר שמכר לבלו ולדעת רש"י ז"ל לוק' מכרה האשה מבטלו הבעל מיד אבל אם מכר הבעל הו' אינו יכול לבטלו מיד אלא האשה יכולה לבטלו מיד אם חרלה ואם מתה ולא בטלה אותו אז הבעל יורש כתה ייכול לבטלו • ורב אלפס פסק שהמכר שמכר הבעל לבלו מכל ב קיים ואפי' האשה אינה יכול' לבטלו על שעת טירפ' וכן פי' ר"י לבין בשלה שהכניסה לו שוס משלה וכתבו אותו בכתובה ובין נל"ב הוי מכר שלו קיים עד שעת טירפ' ולזה הסכים מ"ה הרא"ש ז"ל וכו' על מכרו שניהם ביחד או אפילו לקח מהאיש מחלה ואח"כ מהאשה המכר קיים בנ"מ אבל בנל"ב ובשאר כל נכסי הבעל אם לקח מהאיש ואח"כ מהאשה או שמכרו שניהם ביחד המכר בטל מפני שיכולה לומר נתת רוח עשיתי לבעלי ואפי' כתבה לו ליולבריס אין לי עמך על שלם זו וקנו מילה אינו מועיל וטורפת מן הלקוחות עכ"ל • ותחלה אומר כי הרב ז"ל בב"י כתב לאינו רואה הוכח' ברורה בדברי הרא"ש לומר שהוא מסכים כך להיינו עם סברת ר"י והרי"ף כדברי הטור : ובעיניתי הדבר מבואר לבפ' חזקת במסקנת ההלכה כתב אבל כל נכסי הבעל בין נלאן ברזל בין שאר נכסי הבעל אם לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה בכלהו אני לומר נתת רוח עשיתי לבעלי ע"כ • והוא ממש לשון הרי"ף ז"ל שם יוכיון דהרי"ף ז"ל סבר דאינו בטל לאלתר וכדמוכח מהא דכתב בהך דאלמנה לכ"ג כדלקמן • והוא מוכרח ג"כ מדעריב ותני נלאן ברזל עם שאר נכסי • והא דאי פשוט הוא דשאר נכסי ליכא מאן דפליג דלכ"ע המכר קיים על שעת טירפ' • ומדמחתינהו בחדא מתחא אם כן האי אינו לומר נתת רוח עשיתי לבעלי לגבי נלאן ברזל הוא משעת טירפ' ואילך דומי' דשאר נכסים • והואיל והרא"ש ז"ל מייתי ממש האי לישנ' ותניהו אהדדי אלמא ס"ל הכי דלוק' בשעת טירפ' המקח בטל • ויותר מזה מבואר בהשולח לכתב ובפרק אלמנה גזונה כתבתי שהמקח בטל לאלתר לרשב"ג ע"כ והדברים פשוטים דבאמרו לרשב"ג נתכוון לסברת הרי"ף ז"ל דלוק' לרשב"ג בטל מיד ולא לרבנן כמה למייתי התם • וא"כ הוא מסכים עם הרי"ף ז"ל : אבל מאי לתמיהא לי הוא דמה שהכניס כאן סברת ר"י ז"ל להסכימה עם סברת הרי"ף ז"ל דבכה"ג שמכר הבעל אין המכר בטל עד שעת טירפא • וזה נראה לא מפשר שדרי התו' בפרק חזקת הביאו כל דברי ר"י ז"ל ומשמו ומתנו עם רש"י כלעיל ומשם נראה בהלי' שהסכימו עם ר"י בפי' הגמ' דלקמן בנ' שלוח המכר קיים על שעת טירפ' כמו בשאר נכסים • ואלו בפר' אלמנה לכ"ג אמרו ונראה כפירוש ר"ת דאין המקח קיים אפי' שעה א' וכו' • אלא מ' סברי וקבילו סברת ר"ת ז"ל ואם הוא כדברי המור לר"י פליג אדר"ת •

השולח בעושה שדהו אפותיקי סתם לאשה בכתובתה ולב"ח בחובו ומכרה גובין משאר נכסים רשב"ג אומר לאשה בכתובתה אינה גובה משאר נכסים שאין דרכה של אשה לחז' על בתי דינין ומפני זה אמר שהמקח בטל בו מיד וכן אמר בירושלדעת רשב"ג שאינה מבירה לשע'שלא עלה על דעת שתהא אשה מחזר' על ב"ד לפיכך שנה כאן בבר תא זו שאפילו הבעל עצמו מוציא מיד הלקוחות נעשה כמוכר דבר שאינו שלו ותובע במקום אשה מפני שידו בידה • ולפי זה הענין אין דברי רשב"ג ברורים לעשות בהם מעשה דהא פליגי רבנן עליה בהך סברא דלא עלה על דעת שתהא אשה מחזרת על בתי דינין אלא המקח קיים עד שתבא לגבות כתובתה ותגבה מהן • וכ"ש שאין הבעל מוציא מיד הלקוחות כלום זהו מה שנזכר בהלכות דלא עבדינן בה עובדא: פקפוקו של רבינו ולא בירורן של אחרים • ולענין מה שכתב הרב שאם מכרה היא בפניו ולא מיחה שהוא מוציא מיד הלקוחות כבר כתבתי שאינו ענין ללשון מכרו שניהם ואם יש בלשון מכרו שניהם מכרה האשה ולא מיחה הבעל הם הבי נמי יש בכללו מכר הוא גלא מיחת היא ואתה אומר שמקחו קיים • ועוד מתחל' הבריים' מוכיח שלא נשנה אלא ליפוי כחה בדקתני רצה הבעל למכור לא ימכור ועלה קתני מעשה ולא באו התם לפרש זכותו של איש במכירת האשה דה"ל למיתני וכן אם רצתה אשה למכור לא תמכור ועל"ה ליתני מעשה ועוד פשיטא למה לא יוציא מי ראה אשה מוכרת בנכסים של בעל ולא יוציא הוא מידן • ומה שאמר הרב דאיש שמכר בפני אשתו ולא מיחה אינה מוציאה מיד הלקוחות הם ליה למרן דנימא הכי אי אפשר שלא חזר בו הרב ז"ל דהא אפי' בחומ' אחריו מקחו בטל בקרקע וה"ה במטלטלין דנתת רוח עשיתי לבעלי שייך בכלהו וכ"ש ברואה ושותק' דאפי' בנכסי מלוג דלא שייך בהו נתת רוח לא הפסיד כלו' שאין אדם מפסיד זכות שבשדהו מפני מכירת אחרים ואפי' בזיל זכון בראיתא בחזקת הבתים וכ"ש ברואה ושותקת • ושנו בתים' דבב"ב המוכר שדהו של חברו במעמד חברו לא עשה כלום מקיימנו אחריו דבריו קימין כלו' המוכר שדהו של הברו לחבירו במעמד בעלים לא עשה כלום עד שיקיימו מכירתו אחרים • ולדברי הרב ז"ל מכר שלא בפניה כמה שיעור אתה נותן לה מכיון ששמעה שעה אחת ולא מיחת שוב אינה יכולה למחות או כל אותו היום כדין נדרים או ג' שנים כדין חזקה אלא אינם דברים של טעם ע"ב • נמצא לפי פי' אלו ההוא דיבמות היא קושיא על רש"י ז"ל כמה שכתב בכתובות ותו איכא לאקשויי עליה מההיא דגיטין דתניא בחדיא בפר' השולח העושה שדהו אפותיקי לב"ח ולכתובת אשה גובה משאר נכסים פי' אם מכרו אלמא ממכרו קיים וגובה משאר נכסים כשתגיע זמנה לגבות כתובתה ואלו לא מצאת שאר נכסים טורפת ממנו ואפשר שרש"י ז"ל מפרש לה באפותיקי מפורש שאמר לה לא יהא לך פרעון אלא מזה ואע"פ שתקנו שיהא כותב לה כל נכסי אחראין לכתובתיך ופסק ברשב"ג • ואיכא דסברי דבאפותיקי מפורש המכר בטל מיד וזהו דעת הראב"ד ז"ל שכתב בזה על הרי"ף ז"ל וזהו לשונו אני לא ידעתי למה הביא בבאן הרב ירושל' העושה שדהו אפותיקי וכו' כי אין זה

דומה

מ"כ התוס' סתרי אהדדי בשני המקומות דמי אפשר לסבור כתרוייהו ע"כ אחר בקשת המתיל' הראויה ונטילת הרשות המתוייב מעלמותיו הקדושים ירלה לע"ל שאין דברי ר"י ז"ל ענין כלל בדין זה למכר הלוים גל"בוכו' ור"י ז"ל לא פליג אר"ת וכלם יסכימו לדעת אחד לתרי ליני ניירו הא' כשמכרו הבעל והאשה בין שניהם יחד בין הבעל ואח"כ האשה קאמר ר"י לכיון דהאשה קיימה המקח אינו בטל מיד אלא לדהני' לה טענה נתת רוח לעשות נכסים אלו שהם נ"ב כשאר נכסי הבעל המשועבדים לבשעת טירפ' יכולה לבטל המקח ולא קולס לכן • ואולי גם ר"ת ז"ל יולה בזה אבל כשמכר הבעל לבדו על זה אמר ר"ת דאין המקח קיים אפי' שעה אחת דהואיל ולא הסכימה האשה הוא מתבטל מיד ולא יחלו' על זה ר"י ז"ל והיינו דהתו' מסכימים בשני הענינים דהא והא אית' והטור ז"ל היה לו להבינא סברת ר"י ז"ל בדין שכתב אח"כ מכרו שניהם ביחד וכו' • ובענין זה בא בלבול וסתירה בדברי בעל הלבוש ז"ל בלשון אח' עצמו שימן ל' סעיף ט"ו שכתב בשאר נכסים בין שמכרו שניהם בבת א' בין שלקח מן האיש יכולה וחזר ולקח מן האשה יכולה לומר נתת רוח עשיתי לבעלי והמק' בטל וכשבא' לגבות כתובת' טורפתו ממנו אע"כ קנו מילה וכו' • על ולבני בעלה לעולי יכולי לטעון כן כיצד האשה שמכרה או נתנה לבעל' מנל"ב וכו' חוזרת בכל עת שתרצה שיכולה לומר שלא מכרה ולא נתנה אלא משום שלום שיתה ע"כ ויתבטל כבולו כל זה בא שלא בדקדו' ועריבותני סברות הפוסקים ז"ל שחולקי' זה עם זה כאלו כלם אמרו דבר א' • והרי הוא מבואר מן הגמ' דמוכרת לבעל ומכרו שניהם לאחר דינם שוה לענין הבטול לכמו שהמכר בטל בזה הוא בטל גם באחר • וא"כ כשכתב במכרו שניהם להמכר בטל וכשבאה לגבות כתובת' טורפתה וכו' הורה להופס לעיקר

סברת ר"י וסיעתו ז"ל להא לנתבטל המכר הוא בשעת טירפא ועד זמן שבאה לגבות הוא קיים • ואיך כתב אח"כ גבי מוכרת לבעלה שם זר' בכל עת שתרצה וכו' • זה הוא לשון הרמב"ם ז"ל ולשטתו מזיל לפליג אדר"י וסובר להמקח בטל לאלתר כל זמן שתרצה האשה לחזור בה ואין מקום לקב' שתי הסברות יחד לאי כמר לאו כמר דאלו לר"י גם כשמכרה לבעל אינה יכולה לחזור בה ולבטל המקח אלא בשעת טירפא • והן אמת דגמנוס כמעט כיולא בזה יש ג"כ על הרב ז"ל בשלהנו מבעיף י"ו עם סעיף י"ז יע"ש : הסיב הראב"ד ז"ל וכו' כבר נודע דהראב"ד ז"ל המשיב על דברי הרי"ף ז"ל בזה הספר שעליו תבר הרמב"ן ז"ל ספר הזכות הוא עצמו הרב בעל ההשגות על הרמב"ם ז"ל ואינו הרב אב"ד ז"ל שלפעמים מזכירו רבינו גם בשם הראב"ד שתם ומ"כ קשה לי דמדבריו אלה על הרי"ף ז"ל נראה בהליא לסובר דהא לרשב"ג הלכתא היא ולא כדפקפק עליה הרי"ף ז"ל מדפליגי עליה רבנן וכדפי' הרמב"ן ז"ל • ופירשה הראב"ד ז"ל על האופן דמייתי רבינו כשמכרה האשה בפניו וכו' ואנן חזינן ליה מיפכ' דלה' לכתב הרמב"ם ז"ל פ' כ"ב דאישות וכן הבעל שמכר קרקע בנכסי אשתו בין נל"ב בין כ"מ לא עשה כלום • הסיגו הראב"ד ז"ל בזה הלשון לא מצאתי מנל"ב דלא יהא מכרה קיים עד שיבא לעת הגבוי אלא רשב"ג ורבנן פליגי עליה בירו' פר' אלמנה לכ"ג ע"כ • והוא תימא איך לחה כאן סברת רשב"ג מהלכה משום דפליגי עליה רבנן דלא"כ דלק הרי"ף ז"ל וגם בהבנת דברי רשב"ג מותלפת הסתה מהכא לתתם : ובעיקר פירושו דמכרו שניהם שמכרה האשה בפני הבעל ולא מחה וכו' מבואר בו קושיו ודוחקו העלום שאם מה שלא מחה ופתח אינו מונעו מלבטל המקח מפני שאינו נקרא מקיימו בשתיקתו • א"כ הכי קאמר מכרו שניהם הא הך מלתא בדוחה היא שאין שניהם מוכרים אלא האשה לבדה אבל הלוים אינו מסכים כלל במכירה אלא על פי שתתק • ואי משום דשתק ה"ל כאלו הוא מוכר מלא מחה אם כן אמאי מוציא • ובפ' חזקת נבי מימרא לאמימר אמרינן זכה אינה ומה אתה אינה מפיק אבל היכא דזבינו תרוייהו זבינייהו זבינו וכו' ומה שהכרי ז"ל

Digitized by Google

ז"ל משנה לשון אינו יכול למכור דבריהם ומוציא מיד הלקוחות לבסיפא • הוא משום דלע"ג דבפרק המה שנפלו סבר רב יוסף למי' לכל היל' לאמו' רבנן לא ליזבון אע"ג דזבין לאו זביני' זביני • כבר לקח אביי דבריו ממתני' לב"ה אומרים לא תמכור אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה קיים וכו' • ומכל מקום הייוק עצמו יש לדחות לגבי אים אמעוינן דלע"ג שהיא טורף מהלקוחות"ב לא הפסיד' כלו' במכירתו ולמה תעכב למכור אפ"ה אינו יכול למכו' אם היא אינה רולה לא בעינא למהל בתר לקוחו' ובסיפא הוא מבואר לכיון דמעשה שהיה בבא לפני רשב"ג כך היה שכבר מכרו שניהם והיתה חשובתו מוציא מיד הלקוחות • מ"ה נקט מכרו שניהם וכו' • מפני שהוא הנוסח עצמו שעליו נעשה מעשה: וכתב עליו ה"ר משה וכו' • יש לתמיה למלבדי הרמב"ן ז"ל אלו מוכח בהיא לסבר לענין לינא כמו שסברין מלבדי הרי"ף ז"ל להמקח קיים על שתבא המשה לגבו' כתובתה • ואלו ה"ה ז"ל כתב בפ' ב"ב לא אשו' נז"ל ופי' מקצו בטל מיד וזהו דעת הרבה מן המפרשים ז"ל גולאי בגל"ב בטל מיד ובהשגו' וכו' עד ודעת הרמב"ן ז"ל לפסו' בגל"ב במקצו בטל לאלחר משום שבח בית אביה ואף הרשב"א הסכים לדעת רבינו בגל"ב ע"כ • יראה בפ' רוש לפסק הרמב"ן ז"ל הוא הפך סבר' הרי"ף ז"ל ודעתו שהמקר בטל מיד • ואין לומר לכא אין דעתו אלא לפרש לומת הרי"ף ודעתו ליה לא ס"ל • דהא מכל מעינותיו וסגנון לשונו הוה בהיא דהוא מסכים עמו ושהלין כלבריו ועל כן אמר פקפוקו כל רבינו • ולא ברורן של אחרים וכו' • ופשיטא שאלו היה חולק עליו בעיקר הדין היה אומרו בפירוש כדרכו בכמה מקומות • ולקמן מייתי בפי' שכך היא שבדרכו גם אין לומר לכל לגבי בעל הוא דקאמר דא המקח בטל מ ד ומטעמ' דקאמר מעיקרא ליש לתמוה למה הבעל מוציא מה שמוכר הוא וכו' • אבל לגבי אשה הוא בטל לאלחר כלבריה"ם • דהא ליתא שהרי כתב כאן בהיא המקח קיים עד שתבא לגבות כתובתה וכ"ש שאין הבעל מוציא וכו' • אלמא אם האשה אינה מבטלה אלא כשתבא לגבות: ולא מצאתי ידי ורגלי להעמיד דברי ה"ה ז"ל אלא במה שבא לקמן מלבדי הרמב"ן ז"ל על הרולה לקיים הלכה כרשב"ג שיפרש כגון שהכנים לוממון של כלוניא ושמו שלה שלו וכו' ע"ש • ואין זה במשמעות לבדי ה"ה דעל דינו של הרמב"ם ז"ל קאי בגל"ב הא: אין דברי רשב"ג ברורים וכו' • לכאורה קשה דהא מהך ברייתא אמרינן בגמר' תניא כותיה דרב יהודה ופסק רב נחמן הלכה כרב יהודה • אם כן הך ברייתא הלכה היא כיון דהיא כסברי' רב יהודה דסלקא כותי' אבל הדבר פשוט דאיכא למימר לדעת הרמב"ן ז"ל דהא דמסייעא לרב יהודה הוא מדים' לאחי' כב"ע דקתני לא ימכור והיינו כרב יהודה דהיין עמה משום שבח בית אביה ולא מיבטליכן בהא לסיפא דרשב"ג דעלה פליגי רבנן • אלא שעלין נתקשה בזה מהא דכתב עוד הרמב"ן לקמן בהשולה שהביא רבינו לבריו ז"ל וגמרא נמי רמיזא דתניא כותיה דר' אמי ותניא כותי' דר' אמי אע"ג דתני' לר' אמי הלכ' כר' מלקא הוי רבא בהאי ליסר' והתני' כות' דרבי אמי מסמע דכרבי אמי תניא וכלרב יהודה לא תניא אלמא חוסרין היינו לזו הברייתא שבלשון יחיד הם סוגים והרי מרישא שפיר תניא כותיה דרב יהודה לגבי מאן דפליג עלה: ושמא כונתו ז"ל לומר דמלקתי לסיפא במעשה דרשב"ג מבלי חולק ואנן ידעינן דרבנן פליגי עליה אלמא הך ברייתא לאו דסמכא היא ופולה משבשתא ואין לנמוד ממנה כלום • שוב ראיתי להרא"ם ז"ל בפסקיו כתב כדברינו הראשונים בקושיא ובתירוץ שלי"ח ולא הביא הלשון האחר של הרמב"ן: ועוד פשיטא למה לא יוציא וכו' • קשה מאי פשיטותא איכא הכא הא טובא אמעוינן לדעת הראב"ד ז"ל ולע"ג דהבעל שתק ולא מחה דה"א דהוי כמקיים המקח דמ"ה אמר מכרו שניהם • מ"מ כיון שלא הכיר בפי' לאו כלום הוא ואדרבה הוא חלוש גדול משום דגבי בעל ממכר ואשתו שתקה ולא מיחה אמר דאינה מוציאה מיד הלקוחות אבל בשמכרן שתיקתן כאלו היא מכרה הוא ל והיתה יכולה למחות • ואלו גבי אשה שמכרה בפני בעלה והוא רואה ושותק יכול אח"כ לבטלה ולהוציא • הלזה נאמר שהוא דבר פשוט אתמהא • ואי משום דהרמב"ן סובר דגם במכר הבעל דהאשה טורפת ומוציאה ומזה הלא הוא פשוט ג"כ במכרה היא • הא מיהא לשטת הראב"ד ז"ל אין מקום לתמוה עליו פשיטא ולעשותה קושי' בפני עצמה: ותו איכא לאקשויי עליה מהתם דגטין וכו' • דבף מ"ת ע"א • ומה שכתב פירוש אם מכרו וכו': לקמן מדברי רש"י ז"ל והתוספות ז"ל שפירשו כן אלא שלא באו דברי רבינו כל כך בדקדוק במה שכתב אם מכרו אלמא מקחו קיים וכו' • דמשמע לוקא אם כבר מכרו אין מכירתן בטלה אבל לכתחלה אינם יכולים למכור ואלו התוספות ורש"י כתבו גובין משאר נכסים כלומר אם רצה מוכר את אלו והן גובין מן השאר • וכולם נזקקו לזה הפירוש לשלול פי' אחר שלקחו הרא"ם ז"ל בפסקיו וז"ל ואין לפרש אינה גובה משאר נכסים אם שטף נהר שלה האפוחיקי דהא אין לה כלל נכסי אחרים לכתובתך חוץ משום שהוא תנאי בית דין ומשום שייחל לה שלה ה' לא הולע כתב ע"כ • וכן כתב בפרק אלמנה לכ"ג:

ותמדני היאך היה אפשר בשום גל לפרשה בשטפה נהר עד שהולרך לחזות זה מהכרח משנה לא כתב וכו' • הא ע"כ מדברי רבי שמעון בן גמליאל עלמוס דעל"ידו קאי אי אהה יכול לפרש כן דיהיב טעמא שאין דרכה של אשה לחזר אחר בתי דינין לאלמא ליפות כחה של אשה טפי מבעל חוב קאמר הכי ואלו מילי בשטפה נהר נמלא לא לרבה יפה כחו של בעל חוב שגוב' חובו משאר נכסי' ואינו מפסיל לוס • והאשה מפסלת כתובתה ואינה גובה בשום ענין: **ואיבא** לסברי וכו' • אין לי להכנס בוכוח זה המרוך אחר דין הראב"ד ז"ל והרמב"ן ז"ל והרי כל דבריהם מוגגים לפניך • וכשער מ"ג חלק שני בא קלת דקדוק בזה בקלור בס"ל ע"ש:

דומה למה שאמר בשמועה זו כי מה שאמרו כאן באפותיקי כתם ולאשה בכתובתה לא באותן ג' שדות שנכתבו בכתובתה שקבלן עליו בצאן ברזל אלא אפותיקי אחר שהוא חוץ מן הכתובה ואותה הבדייתא שהוזכרה ברוש' באפותיקי גמור לב"ח ולאש' באותן ג' שדות של צאן ברזל שנכתבין לאשה בכתובתה ועליהן אמרו מכורה לשעה והלוקח יחוש לעצמו שאם לא הניח שם שאר נכסים כשיבאו לגבות תהא יוצאה מתחת ידו לפי שהן מכורין לעולם ואלו אפותיקי האמו' בשמועתנו אמרי גובין משאר נכסים אלמא אותה שדה של אפותיקי מכורה לעולם וש"מ דבאפותיקי כתם קאמר ורשב"ג פליג בהרויהו דבאפותיקי כתם אמר רשב"ג מכורה לשעה אבל בשתבא האשה לגבות גובה ממנו ובאפותיקי גמור שהן ג' שדות של צאן ברזל אפילו לשעה אינן מכורין • וג"ל דבאפותיקי כתם ק"ל כרבנן שגובין משאר נכסים אחד ב"ח ואחד כתובת אשה בשטפה נהר אבל נכסי צאן ברזל הלכה כרשב"ג שאפילו בשעה אינן דהא איפליגו בהו ר' יוחנן ור' אלעזר בירוש' והכי איתיה התם ר' יעקב בר אחא אומר בעבדי צאן ברזל פליגין ר' יוחנן ור' אלעזר ר' יוחנן אמר מכרן אינן מכורין א"ל ר' אלעזר אוכלין לעולם בתרומ' מכחו ואת אמר' מכרן אינן מכורין א"ל הרי עבדי מלוג אוכלין ואת אמר מכרן אינן מכורין משלך נתנו לך בדין הוא שלא יאכל בתרומה והן אמרו אוכלין והן אמרו מכרן אינן מכורין במה אנן קיימין בשמכרן לשעה אבל מכר לעולם דברי הכל אינן מכורין או במכרן לעולם פליגי אבל בשמכרן לשעה דברי הכל מכורין נשמעינה מן הדא העושה שדהו אפותיקי לב"ח ולכתובת אשה ומכרה מכורה והלוקח יחוש לעצמו רשב"ג אומר לכתובת אשה אינן מכורין וכו' הוי בשמכרן לשעה אנן קיימין אבל בשמכרן לעולם דברי הכל אינן מכורין ר' אלעזר כרבנן ור' יוחנן כרשב"ג וביון דקאי רבי יוחנן בותיה הלכתא בותיה • ואמרינן נמי בכתובו' יחד לה ארעא בד' מצרנהא או אפי' בחד מצרא שקלה ליה בלא שבועה בין מן היורשים בין מן הלקוחות אלמא אינו מכור כלל שאם היה מכור אינו יצא מרשות לוקח בלא שום שבועה • ובגמ' המכנס שום לבעלה ורצה הבעל למכור לא ימכור ואמרינן נמי בכתובות בל היכא דאמיר רבנן לא ליזבון אע"ג דזבין לא הוו זביניה זביני אלא א"כ פרשו אם מכרו מכור כדקא מפרש בענין נכסי מלוג לאשה פרק האשה שנפלו לה נכסים וסלקא שמעתא בהכי הילכך אפילו לשעה אינן מכורין כך נראה לי באמת ע"כ • וכתב עליו הרמב"ן ז"ל בספר הזכות וזה הירושל' בבר נשאל עליו רבינו ז"ל והשיב שהוא באפותיקי סתם והלוקח יחוש לעצמו להשאיר נכסים לב"ח לדחותו אצלה שיאמר לו הנחתי לך מקום לגבות ממנו והיא הברייתא השנויה כאן בגמר' שלנו וכבר נמצא במסכת שביעית בפרק אחרון גרסינן ירוש' המשעבד שדהו לחברו והלך ומכרה רבי אחא אומר מכור לשעה רבי יוסי אומר אינה מכורה והויא בה הכותב שדה אפותיקי לאשה בכתובתה ולב"ח בחובו ומכרה הרי זו מכורה והלוקח יחוש לעצמו ופרי' מתניתין בשאמר יהא לך פרעון מזה פליגין בשאמר לא יהא לך פרעון אלא מזה והרי זה מבואר • וא"ת ומה יחוש הלוקח לעצמו יותר משאר הלוקחין ממי שיש עליהן ב"ח וכתובה כתם יחוש ששאר מלוין דעתן להתחלק במעות ומחזיר אחריהן וזה דעתו על אותה שדה והוא יחזור לגבותה ממנו • ועוד לפי שכל המלוין צריכין שבועה וזו כיון שייחד לה אינה צריכה שבועה א"נ מילתא בעלמא קאמר ויחוש בשאר לקוחי משועבדין: וענין הירוש' שבמסכת יבמות ברור הוא שנחלקו רבי יוחנן ורבי אלעזר בעבדי צאן ברזל רבי יוחנן אמר אינן מכורין דידה הוו רבי אלעזר אמר מכורין ברשותו קימי ושאלו בגמ' במכרו לשעה פליגי ר' יוחנן מבטל המכר מיד דומיא דנכסי מלוג שלה או במכרן לעולם פליגי ור' אלעזר מקיים לעולם וגובה משאר נכסים שיש להם אחריות ומהם אינה גו..ה לעולם דמבטלין דבעל נינהו • והביאו ראיה מזו הברייתא העושה שדהו אפותיקי דפליגי רשב"ג ורבנן באין דרכה של אשה לחזר אחר ב"ד אמרי אתיא דרבי אלעזר כרבנן ורבי יהושע כרשב"ג הוי בשמכרן לשעה אנן קיימין ורבי יוחנן בטל המכר מיד מפני שאין דרכה של אשה לחזר אחר ב"ד ואין לה עסק עם אחרים ואפילו מחיים דבעל בטל מקח ורבי אלעזר סבר כרבנן הילכך אין חוששין לכך עד שתבא לגבות ואם לא מצאה שאר נכסים גובה מהן בדין אפותיקי דרך הירושל' ברור ומפורש • ורבינו הגדול ז"ל שכתב גבי שדה הוי בשמכרן לשעה אנן קיימין אבל מכרן לעולם דברי הכל אינן מכורין שיטה שבגמרא ירושלמי חפס ודבר פשיט כתב דמשדה של אפותיקי ודאי גובה ממנו אם אין לו שאר נכסים ולא הוצרך הירוש' לדעת חכמים אלא לומר דהעושה שדהו אפותיקי גובה משאר נכסים השנוי' בגמרא שלנו כשמכרה לאחר הוא והיא הברייתא השנויה בירושלמי • ואני חוזר עכשו לדינו של הראב"ד ז"ל באפותיקי מפורש שהוא מבטל המכר לשעה ואין דינו נכון וכבר נדחה הדין הזה מהיותו נלמד מן הירו' הזה שאינו אלא באפותיקי סתם ומחלקת

רבי

דבי יוחנן ור' אלעזר בנכסי צאן ברזל שלה הוא • ובגמרא שלנו מפרש בפלוגתא דמכנס' שום לבעלה היא אומר' כלי אני נוטל' והוא אומר דמים אני נותן רב יהודה אמר לה שומעין משום שבח ב"ת אביה רידה הוי ואיתמ' עלה נמי אע"ג דתני' כותיה דרבי אמי מסתבר' כותי' דרב יהודה משום שבח בית אביה ושמעת מינה דליתיה להא דינא אלא בנכסי צאן ברזל שהכניסה מבית אביה דאינון שבח שלהם אבל בשדה שכתב לה אפותיקי משלו לכתוב' ותוספ' הדין עמו וכיון שהדין עמו ליתן דמים מבורין כדמוכח התם בגמ' בהדיא דמייתי תניא כותיה דרב יהוד' דהדין עמה מדתני' רצה הבעל למכור לא ימכור וכו' • וכן הא דאיתמר בבתובו' ייחד לה ארעא בד' מצרנהא או בחד מצרא נוטלת בלא שבועה לא שלא תהא מכורה בלל אלא אדרב' מדאיצטריך להו למימר גובה בלא שבועה ש"מ שהמקח קיים עד שעת גביי' כתובה אלא שאין לחוש להתפסת צדדי אחר הייחוד הזה שבבר סמכה דעת שניהם עליו דאלו במקח בטל מיד לא איירינן התם דבשבועה של יתומים עסקינן תדע שהרי לענין אפותיקי כתם או מפורש אין בו חלוק בין מצר לו מצר א' או ד' או שלא מצר לו כלל אלא שייחד שדה בעיר פלוני משועבדת לך ולא יהא לך פרעון אלא ממנה אלא דין אחד לשבוע' מפני סמיכת דעתה של אשה ושל בעל ותדע דהא מטלטלין ואיתנהו בעיניהו בלא שבועה ואם מכרן מכורין אף לעולם שהעושה שדהו אפותיקי לב"ח ומכרי אין ב"ח גובה ממנו ולא כתובת אשה דטעמא משום דלית ליה קלא הוא לא שנא כתובת אשה ולא שנא כתב ב"ח והכא לא איירינן בדאקני מטלטלי אגב מקרקעי כדרבא ועוד שהרי נחלקו בירושל' באפותיקי מפורש לב"ח ור' אחא אמר מכורה לשעה וסוגיין בגמרא דילן כותיה כדמשמע בהדיא במציעא ובשאר דוכתי טובא דלוקח שדה של אפותיקי מפורש מקחו מקח אינו אלא שלא יסלקנו לוקח בדמים בשעת גבייה אבל לוה מסלקו בזוזי אפי' בשעת הביעה והרי הרב ז"ל מודה כן כיון שכב"ח מכרו מכור לשעה אף באשה למה יבטל מכר מיד לא מצינו לדעת חכמים שיפה כחה של אשה משל ב"ח אלא אדרבה מקולי כתובה אנו שינין בהם בהרבה מקומות ולא שמענו הדעת הזו אלא לרשב"ג שהיא שונה חומרי כתובה בכל מקום ואין הלכה כמותו בכל מקום ובאן הששל לפי שאין דרכה של אשה לחזר אחר בתי דינין ואין הלכה כמותו• ואל תשיבני יבמה שמבטלה מקח מיד כראיתמ' בבתו' בין חלק ואחר כך ייבם בין ייבם ואחר כך חלק לא עשה ולא כלום דהתם כבר הגיעה שעת גבייה של כתובה זו שלה והעמידו כל הנכסי' ברשותה ועשו אותן כאלו הכנסתן מלוג ליבם וכבר פרשתי בחבור הזה במסכת יבמות בהא דתניא התם המכנסת שום לבעלה ורצה הבעל למכור לא ימכור מכרו שניהם לפרנסה זה היה מעשה לפני רשב"ג ואמר הבעל מוציא מיד הלקוחות דרישא ודאי בשום שלה הלכה פסוקה היא כרב יהודה דאמר הדין עמה משום שבח בית אביה סיפא בשום שלו לא ימכור מכר הוא בין לפרנסה בין לשאר דברים הוא אינו מוציא מיד הלקוחות לעולם היא מוציאה מידן לכשתצא לגבות כתובתה מהם ולדברי רשב"ג שאמר שהבעל מוציא משום דקסבר מקח בטל בהם מיד לפי שאין דרכה של אשה לחזר על ב"ד הילכך אפילו הוא עצמו מוציא אין הלכה כן זהו שכתוב בהלכות והאי מכרו שניהם לפרנסה דקאמר רשב"ג הבעל מוציא מיד הלקוחות לא אפשיט שפיר דעבד בה מעשה • ובגמרא נמי רמיזה דתניא כותיה דרב אמי עבדי צאן ברזל יוצאין בשן ועין ותניא כותיה דרב יהודה המכנסת שום לבעלה וכו' ואמר רבא אמר רב נחמן הלכה כרב יהודה ואמר ליה רבא לרב נחמן והא תניא כותיה דר' אמי אמר ליה אף על גב דתניא כותיה דרבי אמי הלכה כרב יהודה משום שבח בית אביה מוציא מיד הלקוחות לעולם היא מוציאה מידן לכשתצא לגבות כתובתה מהם ולדברי רשב"ג שאמר שהבעל מוציא משום דקסבר מקח בטל בהם מיד לפי שאין דרכה של אשה לחזר על ב"ד הילכך אפילו הוא עצמו מוציא אין הלכה כן זהו שכתוב בהלכות והאי מכרו שניהם לפרנסה דקאמר רשב"ג הבעל מוציא מיד הלקוחות לא אפשיט שפיר דעבד בה מעשה • ובגמרא נמי רמיזה דתניא כותיה דרב אמי עבדי צאן ברזל יוצאין בשן ועין ותניא כותיה דרב יהודה המכנסת שום לבעלה וכו' ואמר רבא אמר רב נחמן הלכה כרב יהודה ואמר ליה רבא לרב נחמן והא תניא כותיה דר' אמי אמר ליה אף על גב דתניא כותיה דרבי אמי הלכה כרב יהודה משום שבח בית אביה מוציא מיד הלקוחות לעולם היא מוציאה מידן לכשתצא לגבות כתובתה מהם ולדברי רשב"ג שאמר שהבעל מוציא משום דקסבר מקח בטל בהם מיד לפי שאין דרכה של אשה לחזר על ב"ד הילכך אפילו הוא עצמו מוציא אין הלכה כן זהו שכתוב בהלכות והאי מכרו שניהם לפרנסה זה היה מעשה לפני רשב"ג ואמר הבעל מוציא מיד הלקוחות דרישא ודאי בשום שלה הלכה פסוקה היא כרב יהודה דאמר הדין עמה משום שבח בית אביה סיפא בשום שלו לא ימכור מכר הוא בין לפרנסה בין לשאר דברים הוא אינו

ו ויש לברר קרקע שהוא נכסי מלוג וכו׳ • לינו של רבינו נכון בטעמו ולקלקן כאן לומר אם בא ב״ח לוקח מי אמר לוקח מי ב״ח הבו לי פירי וכו׳ • משום להתם לענין פירות הב״ח והלוקח הם שוים ולא נתבטל המקח מיד אלא בגוף הקרקע אבל הכא כיון שהמקח בטל מעיקרו פסיקא לאין עול ללוקח שום לין ולבריים בקרקע זה לא בכלו ולא בזמקצחו • אפיי בלא פעמא דשמא בשעת שומא לא שוי כי השתא • ולא הוצרך לחלק הלין אלא לגבי ב״ח:

אא ומוכח מהכא בפסיטות לאם בשע״שומ׳ כשתבא לגבות כ״ח היה שוה הקרקע יותר מהשומא שקבלו אין לאשה ממנו אלא כשעור השומא הראשונה והמותר יתן לב״ח:

ודע בבח״ה סימן ל״ט הביא הרב ז״ל בב״י שהשיב הרשב״א ז״ל שאם נשא אשה והכניסה לו בלוניא מעות המטלטלין ב״ח גובה מהנעות שאותם המעות שהכניסה לו אינם בעין כדי שתאמר היא אלו המעות שהכנסתי אני בלוניתי ואפילו הם בעין כיון שקבלם הוא על עצמו בחוב ואינם עשויין לעמוד בעין ואין בהם בעצמם משום שבח בית אביה אינם אלא כשאר מנעו׳ הבעל שלוה מאת׳ וב״ח גובה מהם אבל מה שהכניסה לו של בגדים ותכשיטים שהאשה לוקה לבלותם ויש בהם משום שבח בית אביה משמע שאין בית אביה גובה מהם שע״ל כן הכניסתם לו שתבלה היא אותם ולא שיגבה אותם בעל חוב ע״כ • למל ז״ל לין בטול בביית הב״ח מטלטלי הבלוניא שהם נל״ב מדין בטול המכירה לגוקח אף על פי שלא הביא ראיה ממנה • והיא תמלית כל כונת רבינו בהאי סקלא וטריא למכירה:

חלק שני

א גרסינן בפרק חזקת הבתים אמר אמימר איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו ולא כלום פירו׳ איש או אשה כדאיתמר התם כי איתמר דאמימר היכא דזבין איהו ומית דאתא איהי ומפקא ולאו דוקא נקט מית דה״ה אפי׳ בחיי הבעל מבטלה האשה מכירת בעלה מיד כיון שמכר הגוף • וכן מצינו בתשובה לרי״ף ז״ל דהאי דנקיט בת לאשמועינן דאף ע״ג דשתקה ולא מחיא ביה כשמכר לא קיימא עלה חזקה אבל אי בעיא לבטולי מיד אין הכי נמי דמציא לבטולינהו ועוד דלהכי נקיט מית דבכל ענין מפקא ההיא שעתא ואע״ג דמכר לפירות והוא הדין שבחיים מבטלת מכירתו אם מכר גוף הקרקע כדאיבעיא לן בעל שמכר לפירות מהו מכלל דפשיטא ליה דמכר הגוף שבטלה מכירתו מיד ולא דמיא למכר האב שמבורין עד שימות דהכא לא זכה לפירי אלא משום הנאת האשה והבעל וכיון דגוף מכר ליכא הנאה דביתא אלא צערא דביתא דנקט ואתי תנרא שהרי תצטרך לריב עם הלוקח • וכן נראה ממה שכתוב בספר המקח וכל המחברים שוים בדבר זה ואף הר״ר יוסף הלוי ז״ל כתב דלא מצי לוקח למימר שיקו לפירי דאית ליה לבעל ואיכול אנא כל זמן שהוא בחייב חדע דהא אפי׳ לשדה נדוניאתא לפירות לא עשה ולא כלום וכ״ש דמיכר נכסי מלוג של אשתו גוף ופירות עיב • ואין צ״ל שאצל ב״ח לא יוכל לשעבד לו קרקע של נכסי מלוג ולא פירותיו דבעי׳ ריווח ביתא וליכא שהרי הוצא דמעות שלוה ולא ישתבר מהם • ומצינו לרבי׳ משה זצ״ל שכתב שבכל אותן ג׳ שדות ובכל נכסי מלוג בין מקרקעי בין מטלטלי כל מה שעשה בהם הבעל בטל ומבטלת האשה אם תרצה ובמטלטלין של נכסי צאן ברזל או מטלטלין שנתן לו משלו אם עבר ומכר

בתובתה גובה כתובה מהם ואע״ג דהא אוקי באותן ג׳ שדות הא אסיק׳ התם דלא אתי למעוטי אלא נכסי מלוג אבל שאר נכסים דידיה ב״ש דהויא ליה איבה יכולה לומר נחת רוח עשיתי • ובכתובות רמינן עלה ממתני׳ דתנן מי שהיה נשוי ב׳ נשים ומכר את שדהו דשמעת מינה אחד שאר נכסים דידיה ואחד אותן ג׳ שדות שוין בהם בדין נחת רוח ושהמקח קיים כל ימי הבעל ואינו בטל עד שעת אלמנות וגירושין כשתבא לגבות כתובת׳ ובראמרינן בבתובות אטו אי בעי לזבוני הכי נמי דלא מצי מזבין ובגיטין בהעושה שדהו אפותיקי לאשה בכתובת׳ אלמא אפי׳ באותן ג׳ שדות המק׳ קיים כל ימי הבעל כדין שאר נכסים והרי״ף ז״ל כתב בפר׳ חזקת הבתים אילימא למעוטי שאר נכסים דידיה שהן נכסי צאן ברזל וזה הפירוש לא נראה לנו שבין שהזכירו באותן ג׳ שדות אחת שהכנים שום משלו זהו נכסי צאן ברזל שכתב אחריות מהשום על השדה בין שהכנים לה השדה בענין הזה בין שהכניסה היא לו המקח בטל אלא שזה בטל מיד וזה בטל בשעת גביית כתובתה מ״מ המקח בטל לפי׳ לא הוצרכו לדקדק על נכסי צאן ברזל והיינו דקאמר למעוטי מאי אלימא למעוטי שאר נכסים דידיה כל שכן דהויא ליה איבה וה״ג לה בכל נוסחי עתיקי • ובדין הוא דלימא אי למעוטי שאר נכסים דידיה סוף סוף מתנירין היכי מהרצה דקתני אין לאיש חזקה בנכסי אשתו הא ראיה יש והלא אין שלו נכסי האשה אלא על נכסי הבעל אלא הא עדיפא ליה למיפרך ב״ש דהויא ליה איבה כדי שיתברר דין הנכסים כלם ואסיקנא למעוטי נכסי מלוג וממילא איהרצא לה מתני׳ ואתוקמא בנכסי מלוג והוא הדין למטלטלין של אשה שלא הכניסה בשום לבעלה שהם נכסי מלוג ואם לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו קיים לעולם ואין צ״ל כשלקח מן האשה ולקח אח״כ מן האיש ואם לקח מן האיש בלבד או מן האשה בלבד מקחו בטל מיד ודין מטלטלי הבעל מה שלא הכנים לה בשום ולא כתב לה מטלטלי אגב מקרקעי הדבר ברור שהמקח קיים להם לעולם • הרי שפירשנו דין הנכסים כלם של האשה ושל האיש בין במטלטלי בין במקרקעי והירושלמי שכתב הרב בהלכותיו בגיטין דמשמע שהמכר בטל בהם מיד ושאר דברים האמורים באותו ענין שהם בסותרים מקצת דברינו אין אנו משגיחין להם שאין אנו סומכין אלא על נמוקא ערוכ׳ שבידינו ע״כ:

ו ויש לברר קרקע שהוא נכסי צאן ברזל לדעת הפוסקי׳ שמקח הבעל בטל מיד אם הוקר ועמד באלפים והבעל קבלו באלף וק״ל שאם הותירו הותירו לו אם בא ב״ח ותבע דמאותו מותר ינתן לו מהו מסתברא דמציא איהי לומר עדיקלאו זמן שומא עד שתתאלמן והתגרש ואולי ההוא זימנא לא שויא כי השתא: ואחרי אשר כתבנו דברי המורים האלה כל אחד ואחד לפי דעתו ויש לברר שהנכסים שפסק בהם המורה שאם מכר הבעל שהמכר בטל בהם מיד חזר דינו לפי דבריו כדין נכסי מלוג שאם מכר או שעבד יחד גוף ופירותיו אע״ג דקא עביד בהו עסקא היא מבטלת מקחו אפי׳ בחייו הילכך אי אמר לוקח או ב״ח הבו לי פירי מיהא דאית ליה לב״ח בההוא ארעא לא ציירינן ליה וכדלקמן • ולמטה נפרש מה דינו עם האשה בנכסי מלוג ואם לתם עם בעלה וקנו ממנה בסוף או בשאר נכסים וקנו ממנה תחלה או שקבלה המעות או שכתבה אחריות עליהם:

חלק שני

א גרסינן בפרק חזקת הבתים אמר אמימר איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו ולא כלום פירו׳ איש או אשה כדאיתמר התם כי איתמר דאמימר היכא דזבין איהו ומית דאתא איהי ומפקא ולאו דוקא נקט מית דה״ה אפי׳ בחיי הבעל מבטלה האשה מכירת בעלה מיד כיון שמכר הגוף • וכן מצינו בתשובה לרי״ף ז״ל דהאי דנקיט בת לאשמועינן דאף ע״ג דשתקה ולא מחיא ביה כשמכר לא קיימא עלה חזקה אבל אי בעיא לבטולי מיד אין הכי נמי דמציא לבטולינהו ועוד דלהכי נקיט מית דבכל ענין מפקא ההיא שעתא ואע״ג דמכר לפירות והוא הדין שבחיים מבטלת מכירתו אם מכר גוף הקרקע כדאיבעיא לן בעל שמכר לפירות מהו מכלל דפשיטא ליה דמכר הגוף שבטלה מכירתו מיד ולא דמיא למכר האב שמבורין עד שימות דהכא לא זכה לפירי אלא משום הנאת האשה והבעל וכיון דגוף מכר ליכא הנאה דביתא אלא צערא דביתא דנקט ואתי תנרא שהרי תצטרך לריב עם הלוקח • וכן נראה ממה שכתוב בספר המקח וכל המחברים שוים בדבר זה ואף הר״ר יוסף הלוי ז״ל כתב דלא מצי לוקח למימר שיקו לפירי דאית ליה לבעל ואיכול אנא כל זמן שהוא בחייב חדע דהא אפי׳ לשדה נדוניאתא לפירות לא עשה ולא כלום וכ״ש דמיכר נכסי מלוג של אשתו גוף ופירות עיב • ואין צ״ל שאצל ב״ח לא יוכל לשעבד לו קרקע של נכסי מלוג ולא פירותיו דבעי׳ ריווח ביתא וליכא שהרי הוצא דמעות שלוה ולא ישתבר מהם • ומצינו לרבי׳ משה זצ״ל שכתב שבכל אותן ג׳ שדות ובכל נכסי מלוג בין מקרקעי בין מטלטלי כל מה שעשה בהם הבעל בטל ומבטלת האשה אם תרצה ובמטלטלין של נכסי צאן ברזל או מטלטלין שנתן לו משלו אם עבר ומכר

מטול ר״מ שלה הילכך המים שמכר לא עשה ולא כלום לגבי הכי שאם ימות בחיי אשתו היא תקח ר״מ שלה א״כ אם מכרה היא גוף הקרקע בלי פירות שהרי הפירות של בעל הם תחת פרקונה ואחר כך מתה לא עשתה כלום ולא נאמר מאחר שמתה אין לבעל עוד פירות שהרי לא יפלנה וגם גוף הקרקע לא ירש מאשתו אף על פי שהבעל יורש את אשתו שהרי מכרה גוף הקרקע בחייה • א״א לומר בן אלא אחי בעל ומפיק כמו שהתקינו באוסה וכו׳ עד ומיהו לאכי אהני מכיר׳ האשה שאם ימות בעלה בחייה יטלם הלוקח ע״כ:

נראה בהליא דפליג מרבינו ז״ל ומהרי״ף ז״ל בפירושא דמילתא דלאו לבעל המקח לאלחר הוא אלא לוקח בשימות הבעל בחיי אשתו • ולדידיה אתי שפיר לוסנא לא עשה כלום לכיליהו לתרוייהו בחלא מלה משום לכי הדדי ניהו וכי היכי לכשמכרה היא מה שלא עשה׳ כלום הוא משעת מיתה ואילך לא אתא אתיהו ומפיק • הכי נמי כשמכר הוא מה שלא עשה כלום הוא משעת מיתה ואז אתיא אתיהו ומפקא • מש״כ לאילך פירושא • דאתיהו לא עשה כלום בהא גוונא ואתיהו לא עשה כלום בגוונא אחריתי • ומ״כ יש לתמו׳ דמאי דמסיק רבינו על סבר׳ הרי״ף ז״ל לכל המחברי׳ שוים בדבר זה • והרי הרשב״ם ז״ל שהיא מגדוליהם ופירושיו הם מפורסמים ואינו שוה בדבר זה • ובמה נתקוק דלא קאי מעיקרא דמלה א דגוף הנוכרה אלא לענין הפירות לאולין גם רשב״ם יסכים לאף בעולו אי תוכל לעכב שלא יאכל הלוקח פירו׳ משום רווח בית׳ • והמשמעות רחוק:

וכן מצינו בתשובה לרי״ף ז״ל וכו׳ • ממה שכתב הרי״ף לאע״ג דשתקא לא קיימא עלה חזקה וכו׳ • נתחזק מה שהקשינו בחלק הקולס על הרמב״ן ז״ל שהשיב על הראב״ד ז״ל פשיטא למה לא יוציא וכו׳ • דהא הכא חזינן לאיצטריך לאשמועינן לאף על גב דשתקה היא לא נתקיים בזה המק׳ וא״כ הא נמי הא לאשמועינן לאע״ג לאיהו לא תיתה כמכירתה מ״מ לא הויא שתיקתו קיום מקח •

מידו בדברי הרי״ף ז״ל עלמס קשה לטעם זה אמאי נקט מת הוא לאשמועינן הך דינא במתה היא וכלמייתו המפרשים ז״ל בשם הירושלמי וכ״ש דשמעינן מינה במת הוא • והרא״ש ז״ל בפסקיו כתב ז״ל והאי לנק׳ גמר׳ דיקן לזבין הוא ומת אתיא אתיהו ומפקא אע״ג דה״ה מתה היא אתיהו מפיק ואפי׳ לאלהר מכרו בטל משום לעיקר חלוש לבדי אמימר לאשמועינן לאשה שמכרה הבעל מוציא מיד הלוחות והשם לוקח כשמתה אבל כשמת הוא מכרה קיים ואיילי לנקט אשה שמכלה נקט נמי איש שמכר הילכך מפרש לה בגמרא דומיא לאשה שמכרה ע״כ:

וקשה לי דהא אמימר קאמר שאם איש ואשה שמכרו לא עשו כלום • ואין בדברי שום הכרע אחה מהם הוא עיקר חלוש אם

Digitized by Google

אם האיש או האשה • ואלישה נראה לחלוקה לאיש אחת לאשמועינן • ולמי לאשה הא מתקנת אושא ידעינן לה ואמו מיכפל אמימר לאשמועינן חקנת אושא • אלא נראה דאין איש שמכר הוא שחיים ומגביה קאמר כמי לאשה ומ"ה נקט איש בריש • מיהו אפ"ה מצי למימר לנקט מת גבי איש איילי סיפא למכרה היא ולאינו בטל אלא כשמתה וכלכתב הרב המגיד ז"ל בסתם :

ג ודע שבכל אלה וכו' סוגיית גיטין היא דמי שאתנו לף כ"ח ופסק הסלכה כשמואל הוא מבואר וכיון מסרס הכלל • ומה גם למיתיתין עבה תניא כותיה דשמואל רב"ח אמר לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו קיים מן האשה וחזר ולקח מן האשה מקחו קיים מן האשה ולא אמרי אחריות ופרכינן אמאי קרב אמר לך רב מאי אחריות נמי פטר • והוא פשוט דהאי שנויא לחיק לרב וכמו אל אחיה ספיר וכלכתב כל זה הרי"ף: ואמאמריה דרב כתבו התו' ז"ל אבל בשטר קנה אשה נמי קאי כדמוכח בסמיך והא דאמר נמי סהיה נשוי כתב לראשון ולא חתמה לו ולשני וחתמה לו אבלה כתובתה משמע דבתר לוקח יכולה לומר נתת רוח עדיתי לבעלי החס כשחתמה על שטר של בעלה והכא כשכתבה שטר בפני עצמה • ועוד לחתמה להחס בתחלת במכירת הבעל או שמילה לו הבעל אבל הכא בשכתבה שטר מכירה שהיא מוכרת לו וכו' • והוקשה לי לפי זה אמאי לא מיקי בגמר' הך דריית לרב בתר מהני תירוצי דולאי לא היה כ"כ לוחק כמו לומר להכתוב אחריות דקתני לאו אחריות הוא אלא שטר • ולבקש יסוד לזה חפשתי במי שהיה נשוי ומלאתי שם בדף ל ה הקשו ג"כ כקושייתי דהכי ותירלו אלו התירוצי' והוכיחו ז"ל ועוד מי' ר' להחס הכי קאמר ל"ש אלא לא"ל לך חזק וקנה אבל בשטר קנה בהדי לך חזק וקני ולא נתיישב לי הירון זה לפריך הסס לרב מהא דתני' לקח מן האיש וכו' • עד מאי תיובתא ליתא האי דקתני בשטר אינו מועיל עד שתכתוב לאחריות נכפיס בדלא אמר חזק וקני וכי קאמר רב בדקאמר לך חזק וקני בהדי שטר ולתירוץ ראשון לא קשה כולי האי ע"כ : ותמהני ממאי דקאמר אלא נתיישב לו אותו התירוץ ופסתי' הראשון לא הסס ה"ר יהודה לע"ל מ"ן מקום לאוקומי ברייתא כלל כפי אותו התירוץ דהא קתני בהדיא לקח מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל עד שתכתוב לו אחריות והא ע"כ מקחו בטל דקאמר גבי לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה היא בנוסח עלמו דמקחו קיים הכאמר גבי לקח מן האיש וחזר ולקח מן האיש • ופסיעא לרב כלה מיירי באמירה לך חזק וקני בלבד דבלקח מן האשה תחלה קני באמירה זו ובלקח מן האיש תחלה אין באמירה זו כלום • ואם כן כי קאמר מקחו בטל עד שתכתוב אחריות הוא מבואר דאפילו אמרה לך חזק וקני אלא מהני אלא בכתבה אחריות אלמא אפילו שטר בהדי לך חזק וקני לאו כלום הוא • ולישב לכלהו תירוצי כ"ל דמלקתני מקחו בטל עד שתכתוב אחריות משמע דליכא שום תקנה אחריתי לעלא יהיה המקח בטל אלא בכתיבת אחריות וזה אלא כדברי רב • דהא אינא תקנתא דרב בשטר בתר מהנהו גווני דהיינו אחריות המוספו' ומ"ה לא מצי בגמרא לאוקומי אלא לאחריות היינו שטר • ומהתיא קושיא לקא מקשה הרב וכו' • היה מקום לדקדק על אל האי שלא וטריא דהרי"ף ז"ל מדחזינן דהסס בפרק חזקת בדף מ"ח מקמי ההיא דתליוה וזבין זביניה זביני דעלה מסיק והלכתא וכו' • קאמר רב דחזמן מסמיה דרב הונא גופיה כלפ הביאה רמיה רמיתן ומעמידין אותה בידם • ואלן סבריא רמיה אין רמיחו רמיה ואין מעמידין אלה בידו • ופרכינן מאי קמ"ל תניא לקח מבקריקון וחזר ולקח מבעל הבית מקחו בטל ומשני לאפוקי מדרב דאמר רב לא שמו אלא לאמר ליה לך חזק וקני אבל בשטר קנה קמ"ל כשמואל לאמר אף בשטר לא קנה על שיכתוב אחריות לכסיס כו' • לשמעה מינה דרב הונא לא ס"ל כרב אלא כשמואל אבל היה לריך להחיב הדבור בזה ואין להאריך : **ד והכי** נמי אי איתא דרב וכו' דבר"מ

נמי אינה משתעבדת כשקנו מילה בסוף אלא כשנשתמפ' עם הבעל בשעת הלוואה אי בהאך גווני לכתב בסימן הקודם בענין ג' שלות והרמב"ן ז"ל מולה עליו וסובר לבנכסי מלוג יכולה להשתעבד בכל אותן שיהיה • ויש לי תימא על רביני כין לילף בעבוד ממכר היכי אמיק אלעתי' שהלטרך להיות עמו בקבלת נמי ההלואה • הרי מוכח בהדיא בגמ' לחזקת דהיא לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל מטעם נתת רוח • דמוקמינן לה בג' שלו' ובשאר נכסי הבעל אתיא למעוטי נכסי מלוג אלא שייכא בהו טענת נתת רוח • וכבר ביאר בסי' הקול' להא דאמרי' מקחו בטל היינו מכוס לגיכ' זוזי גבי אשה וסקריקון: הא אי יהבי זוזי גם לאשה יחד עם בעלה היה המקח קיים אף בשמכר הוא אחלה • והשתא אי נכסי מלוג אימעיטו מהך מתני' • היינו ע"כ לומר דאפי' בגוונא דמתני' לגיכא זוזי גבי אשה • מ"מ כיון דנ"מ הוו שלה ליכא נתת רוח • ואי יליפינן שעבוד ממכר א"כ בהברח כי היכי דבמכר קנה הלוקח אפילו בזבין אינו בריא והיא לא קבלה מעות כלל • הכי נמי בשעבוד שנשתעבדת בכוס היא מחייב אפי' בלא קבלת מעות כיון שהם נכסי מלוג :

חלק ג

א והיכא ליש לאשה ממון וכו' • ההיא דרבינהיא בריש פרק מליאת האשה: ודברי הרי"ף ז"ל שמביא רבי' לפסק כרבנן בהעלפה • הם בפרק אעפ"י ונתבאר מזה שכך היא המוסכמת האמתית ולא כלכתב הרב ז"ל בכ"מ פכ"א לאיסות דבנוסחי הרי"ף דילן כתב שמי הם ברות ולא הכריע וכו' וטעם החולק לפסק כר' עקיב' פי' הר"ן דלהא מסוס דברי' מליאת האשה בתר דמייתי ההוא דרבנן בהעלפה שע"י הלקח פליגי • בעי רב פפא עשתה לו שתים בבת אחת מהו • בעי רבינא קלבה לו ארבעה מהו תיקו • ופרש"י ז"ל מהו מגהוי כע"י הלקח או לא ולפי' זה אליבא דר' עקיבא קא בעי לאלו לרבנן מאי נפקא מינה להא העלפה שע"י הלקח דבעל הוי וכיון דאליבא בעי משמע דהלכתא כותיה אבל הרי"ף ז"ל פסק כרבנן • וכ"פ רבינו האי ז"ל ואמר דבעי' לרב פפא ורבינא אליבא דרבנן שייכא • והמי

ובכר קנו הלקוחות ואין האשה יכולה לחוציא מידן ע"כ :

ב ודע כי נכסי מלוג ובשאר נכסי' שבפסקי המורים שהמכר בטל בהם מיד אם מיתה תאשה בחיי הבעל וירשה הבעל שאין מועיל ממכרו בהם מפני שבשעה שמכר מכר דבר שאינו שלו אבל בב"ח מהני דאף על גב דהוי נכסי דקני בחר הכי גבי ליה מיניה ואף על גב דלא כתב לה דאקנה כדאיתא בפרק מי שמת דמיניה גבי אבל לוקח ה"ל בהכיר בה שאינה שלו ולקחה דלכי נפלה קמיה בירושה אמרינן ירושה ממילא היא דלאו איהו טרח אבתרא :

ג ודע שבכל אלה הנכסים שהן לאשה כגון ג' שדות ואף מה שהביאה בנדוניתא אם לוה הבעל עבה וקנו ממנה תחלה או שקנו ממנה אחר בעלה וכתבה אחריות בשטר ההלואה מיד המלוה בכל אלו נשתעבדו למלוה מיד אף אותן ג' שדות שלה ושאר נכסים שהביאה לו דאזיל ליה טעמא דנתת רוח עשיתי לבעלי • והראיה בזה ההיא דגרסינן בגיטין לקח מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל ואמ רב עלה לא שנו אלא בדאמר לו לך חזק וקני ואז הוא בטל אבל בשטר קנה ושמואל אמר אף בשטר לא קנה עד שיכתוב לו אחריות דאי כדרב ליה הדר עילויה ופסק הרב בחלכותיו הלכה כשמואל דבשטר נכתבת אחריות אף שקנו ממנה בסוף מקחו קיים • הא למדנו דבכתבת אחריות מחייבת אף שקנו ממנה אחר בעלה ומהתיא קושיא דקא מקשה הרב בהלכות מהתיא דגרסינן בפרק הזקת הבתים אמר רב הונא זבין זביניה זביני דפריקנא התם מודה שמואל היכא דיהב זוזי • ואף על גב דאיפסיקא הלכתא התם בין ארצי ליה זוזי בין לא ארצי דבשטר קנה • הא לא קשיא דהתם גבי מלוה וזבין דעתיה למיתן ליה זוזי ודעת' דמובר למשקל מיניה זוזי • אבל הבא גבי אשה וסקריקון ליכא מאן דיהיב להו זוזי הילכך לא מהניא כתובתו של שטר עד שכתב אחריות • הא למדת כל היכא דקבילת זוזי מהניא קנינ' אפי' לבסוף ובן אם קנו ממנה תחלה • הרי מפורש דינה במשנתנו שמקחה קיים • והכי איתא בבריתא דקתני לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה בכתובתה פי' קנו ממנה תחלה בשביל שעבוד כתובתה מקחה קיים :

ד והכי נמי אי איתא דר' לאיתתא נכסי מלוג ולוה הבעל עמה כיון דקנו ממנה אף בכוף לא כצי למימר נתת רוח עשיתי וכו' • דהיכי דזבינו הרויהו לא שנא זבין איהו ברישא לא שנא זבנא איהי ברישא בכלהו קנה הלוקח • כדאיתא בהלכות הרב בנבא בהרא • וכל שהמכר פהני קנין דידיה הכי נמי מהני בשעבוד חוב דהא ודאי הדא נינהו • ולא הסכים עמנו בזה הרמב"ן ז"ל • וזה אשר כתב לי • כל אשה כיון שבוד' לבעל חוב שהיא חייבת לו הרי הא וכל נכסיה חייבין מעת' וג"מ שלה חייבין ומשועבדים לב"ח • וכתובה עצמה משתעבד' לב"ח ואם נתגרשה בא ב"ח ונוטל' • ונמצאת מפסד' כתובת' ונכסי' בחוב זה • הילכך לא שייך בה נתת רוח עשיתי לבעלי כלל כי היכי דלא שייך בנכס' דיד' שאין נכסי מלוג לא שנא אית לה נכסי מלוג ולא שנא לית לה דהא מ"מ היא עצמה וכתובתה וכל מאי דאית לה וכל בא' דקני' משתעבדי לב"ח ולא שייך נתת רוח שהרי המוחלת כתובתה לבעלה לא מצי למימר נתת רוח עשיתי לבעלי שאין נתת רוח אלא בנכסיו שלא תעבב היא מכירתו • אבל לשעבד היא עצמה או ליתן את שלה לבעלה ומלוה שלו או להפסיד כתובתה לא • אבל אם לוה דבעל ושעבד שדה צאן ברזל שלה באפותיקי מפורש וחתמה לו בזה יש מקום שיצטרך מה שבתבת שיקנו ממנה תחלה או שתקבל המעות בפניהם דפי שהיא אינה מתחייבת לבעל חוב ואינה מפסדת אלא אותו שדה המשועבד לה • ואיני צריך להאריך בזה בראיות כי ברור הוא • ע"כ :

חלק ג

א והיכא שיש לאשה ממון שעשאתו סגולה מן מעשה ידיה בכל אלו אף על פי שהוא עני ואינו זן אותה ולא מלבישה בראוי והיא ניזונת מאותו דיוה שה' עושה אותו ממון אף עכ"פ כן זוכה בו בעלה וב"ח כמו כן גוכה אותו בחובו דמעשה ידיה דבעל הוי ומה שנותר אצלה יקחנו הבעל ובעל חובו כמו כן ואין לנו לחוש אח' שהו' עני במה הזון אשתו דהא אכיקא דנותנים לו מזונות אבל לא לאשתו • וכדאיתא בערכין גם אינה יכולה לטעון רוצה אני שיעמדו לאחריות בתובתי שהרי לא נתנה לגבות כתובתה מחיי' מיהו יש לעיין אם דהקה ועשתה

Digitized by Google

קא מיבעיא להו דלילמא ע"כ לא קאמרי רבנן בהעלפה שע"י הלחץ דבעל הוי מלא בהעלפה למלאכ' א' אבל ב' מלאכות לא תקינו רבנן משום דלא שכיחי למעבדינהו בבת א' כו' ותמ' עליו ועל הרמב"ם ז"ל למה לא הב"ח בעיא דלב פפא ורבינא שכיון שהם פוסקים כרבנן • משמע לסברי' להו להני בעיי לרבנן נינהו והיה לפס ז"ל להביאם • וה"ה ז"ל בפכ"א דאישות כתב ולא נזכרו בעיות אלו בהלכות ולא כתבן גם כן רבינו • ואפשר שהם סוברים דאתיין אליבא דרבי עקיבא ואינהלכה כמותו ע"כ והוא מבואר הקושי דאי אליבא דר' עקיבא קא בעו ודאי כותיה סברי דאי אלו הכי הל"ל עשתה לו שתים לרבי עקיבא מהו • אבל מדקא בעו שתים מהו משמע לענין הלכה קאמרי • ויש לך נפסוק אלן כרבנן • והא חזינן דכפלוגתא דמתניתין דמליאת האשה פסקו הרי"ף ורבינו האי ז"ל כר"י בן בתירה משו' דשקלי וטרו אמוראי אליביה • ותמיהת הר"ן ז"ל במקומה עומדת:

ולי קשה למ"ל הלכה כר"ע היכי אסיק לדעתיה למימר הכי • הא בגמרא אמרי' אמר רב פפא מליאתה בהעלפה שע"י הלחץ אמי פלוגתא דרבנן ור"ע וכו' • דנראה בהדיא דכי היכי דפליגי בהעלפה הכי נמי פליגי במליאה וכי הדדי נינהו • וא"כ מה שנפסוק בתחלת נפסוק ג"כ באחר • והרי במליאה מבואר הוא דלכ"ע הלכה כמותו ע"כ מהנה דמליאת האשה לבעלה ואתם לה כרבנן דפליגי אר"ע • וממילא נראה דבהעלפ' נמי דכמליאה היא הלכת' כרבנן • ומק"ו אתיא דאתם מה מליאתה דלאו מעשה ידיה היא פסקי' דהוא לבעל • העלפה שע"י הלחץ דמעשה ידיה היא לא כל שכן דראוי לפסוק דלבעל הויא • וכדעביד בגמרא לעיל ק"ו אי פכא לנאן דהוה תני בדבי עקיבא מליאתה לבעל • ואפשר דהפוסק כר"ע יפרש הך דרב פפא כדפירש הרא"ש ז"ל מליאה בהעלפה שע"י הלחץ דמי פי' מליאה שע"י הלחץ ע"כ • ולא כדפי' רש"י ז"ל דרוב מליאות, צריך לחזר אחריהם כגון דגיס שנשארו ליבשה או לבי שבור או לחפש בקרקע וכו' • דמשמע דסתם מליאה הוא כע"י הלחץ אבל הוא מפרש דלוקא במליאה שהיא ממש על ידי הלחץ דומיא דהעלפה ע"י הלחץ בהא קאמר דפליגי ר"ע ורבנן • אבל סתם מליאה אינה ע"י הלחץ: ובהכי איירי מתניתין דמליאת האשה לבעלה לאתי כר"ע בי היכי דבהעלפ' שלא ע"י הלחץ כ"ע לא פליגי דבעל הויא • וא"כ לפ"ז בהעלפה לעל ידי הלחץ פוסק כר"ע מדסייכי הני בעיי אליביה • ואה"כ דמליאה על ידי הלחץ דקאמר רב פפא דפליגי תהיה ההלכה כר' עקיבא: אך תימא לי לפי פי' הרא"ש ז"ל דכי פליגי במליא' היינו דוקא במליאה דע"י הלחץ • דהא ברים סוגיין אמרינן הני תנא קמיה דרבא מליאת האשה לעצמה ר"ע אומר לבעלה א"ל הסתא ומה העלפה דמעשה ידיה היא אמר ר' עקיב' לעצמה מליאתה לא כ"ש אלא איפוך מליאת האשה לבעלה ר"ע אומר לעצמה • ומאי כולי האי אמת היא ע"י הלחץ ומינה דגם מליאה ע"י הלחץ היא לכותה וסבר בה ר"ע דהויא שלה • ומליאה דהוה הני ההוא תנא קמיה דו בא היא סתם מליאה שאינה ע"י הלחץ ובה סבר ר"ע דהויא לבעל כמו מעשה ידיה וה"ק סבר דלוקא מעשה ידיה תקנו לבעל ולא מליאתה ור' סתם המשנה כר"ע דבין מליאתה ובין מעשה ידיה הם לבעל • ולדילן דפסקינן דגם במליאה תקנו דייקא אילך פלוגתא דרבנן ור"ע היכא דהויא מליאה ע"י הלחץ וכל זה שייך גם כן בדברי המיפות • והטור ז"ל בא"ה סימן פ' כתב וז"ל דתקה ועשתה מלאכה יותר ממה שהאשה חייבת פוסק רב האי שהוא לבעל אפילו ביתרון שבא ע"י הלחץ ולוקא שלוחקת לברבות במלאכה כגון שטיה בלילה בשעה שבני אדם ישנים אבל אם עשתה שתים ולא לאכוה ביחד המוחר לעצמה • ור"ח פסק דלא הוי המוחר לבעל אלא במוחר שלא ע"י הלחץ אבל אם לחקה בין בעוכה בלילה בין ב' וג' מלאכות ביחד הכל לעצמה • וא"א ז"ל הביא דברי שניהם ולא פסק כמי ע"כ • ואמת הוא דבמליא' האשה הביא הרא"ש ז"ל שתי הסברות • אך מ"ש הטור ז"ל דלא פסק כמי הוא אלי תמוה • דהא לשון הרא"ש ז"ל כך הוא ת"ק סבר לבעלה ור"ע לעצמה והלכה כת"ק והכי פסק רב האי גאון ז"ל וכו' • ומיתי הני בעיי וכתב פי' רב האי דלרבנן קא מיבעיא להו דילמא אע"ג דהעלפה שע"י הלחץ אמרו רבנן לבעלה אבל לא שתים בבת א' ואח"ל שתי מלאכות שכיח לעבדא והוי לבעל בעי רבינ' שלא ואמרבע מהו וכיון דהלך בתיקו הוי לבעל דמ"ה עד דאמרי' דמ"ה דלעולם הני בעיות אליבא דרבי עקיבא וכו' : על אבל לרבנן דאמרי דהעלפה שעל ידי הלחץ לבעלה כ"ש עשתה שתים שלא ע"י הלחץ • מתוך זה הפסק נראה שהלכה כרבי עקיבא עד כאן :

ידאה מבואר דמעיקר' נלה לעתו וסברת עצמו ז"ל דמ"ש שתים והלכה כת"ק • לאינו כותב זה בשם שום אחל מהפוסקים ז"ל אלא גזר בשתים שהלכה כת"ק דהיינו שהוא פוסק כן ונשתייב עוד בזה מרב האיי ז"ל לפסק הכי • אלא שאח"כ הביא פסק ר"ח ז"ל על הבעיות וכתב שלפי אותו הפסק נראה להלכה כר' עקיב' שכן נמשך מפירושו של ר"ח ז"ל • אבל הרא"ש עצמו כבר הורה לעיל הסכמתו ודעתו באמרו בלשון שתמי והלכה כת"ק דאי לאו הכי היל"ל שש ופסק רב האי גאון ז"ל כת"ק • וזה לע"ל פשוט • והלבר הזא מוכרע מלחזינן בהדיא בפרק אע"פ לכתב איכא מ"ל הלכה כר"ע ואיכא מ"ל הלכה כרבנן ואנן ס"ל כרבנן לרבי יוחנן בן נורי דסבר כרבנן דהעלפה לבעל הוי ע"כ וא"כ יש לנו לומר שהרא"ש ז"ל הביא דברי שניהם וגם פסק להדיא כמי: ומה שהכריע ז"ל אפו' לר' יוחנן בן נורי סבר כרבנן היינו מלו' לפשט דברי ריב"ג נראה לפליג אדר"ע דאמר יפר שמא תעריף ואיהו קאמר אי מסוס הא לא הוכבע הפרה דמ"מ העלפה לבעל הוא אלא מה שעריך להפר הוא מסוס שמא יגרשנה וכו' • ואולי הפוסקים כר"ע לא יפרשו כן • אלא דשמעיה ריב"ג לר"ע דקאמר יפר מסוס העלפה אלא מצא טעם להפרה בשביל גוף מעשה ידיה • ואהכי קאמר ריב"ג אלא דריכינן לטעם העלפה להעריך הפרה דבלאו הכי מסוס מעשה ידיה גופיה עריך להפר דשמא יגרשנה • ונפקא מינה לאפילו באשה שיולד בה שהיא כבדת התנועה ועלגיה • דאפי' הרואי לה לא תעשה • מכל מקום יפר מחשש גרושין: ועל מה שכתב הטור ז"ל דבין לרב האי בין לר"ח ז"ל בשתים ושלש מלאכות המוחר לעצמה להיינו מסוס למסיק תיקו כלכתב הרא"ש ז"ל • יש לי מקום לקלוק • דהא רב פפא הוא דבעי מעיקרא בשתים • ובחר הכי בעי רבינא שלש או ארבע מהו • ומלקא בעי רבינא בג' או ד' • משמע דבשתים פשיטא ליה לרבינא ובדרך אתי' לא בעי וכדפירש הרא"ש ז"ל • ואם כן למה נפסוק בכלהו דהוו לעצמה • הא לא נשאר בגמרא בספק אלא בשלש או ארבע • והכי לייק ליישא דהרא"ש ז"ל דקאמר בלשון יחיד וכיון דסלקא בתיקו הוי לעצמה וכו' • ולא קאמר בלשון רבים וכיון דסלקי בתיקו • דנראה דאך דרבינ' בלבד סלקא בתיקו • אבל הביא דרב פפא מיפשיטא מדברי רבינא • וליכא למילק בדרבינא גופיה דקאמר שלש או ארבע מהו ולומר דאי בשלש מספקא ליה כל שכן בארבע • דהא אורחא דגמרא הכי כמו דע • ואם כן היכי דריך והני הטור ז"ל דבעושה שתים ושלש המוחר לעצמה: מיהו פירש הרב רבי יהונתן וכו' • תימא דנראה דבהעלפה דעל ידי הלחץ מחלק בין נותן מעה לאינו נותן וכן מסיק רבינו ז"ל דהואיל ולילה הוא לא גבי בעל חוב דמאותה העלפה דעל ידי הלחץ וכו' • ומשמע דלוקא העלפה שע"י הלחץ הוי לילה כשאינו נותן לה מעה כסף • הא סתם מוחר שלא ע"י הלחץ הבעל אף על גב דאינו נותן לה מעה כסף • והרי כשאמרו בגמר' פרק אף על פי אף כ"ט אימא מוחר מעשה ידיה שלה • נראה מוכרח מפשוטה של אותה סוגיא שאפילו על המוחר הסתמי דלכ"ע הוא של בעל דברו דהיינו מאי דקאמר רבין בהעלפה שלא על ידי הלחץ כ"ע לא פליגי דבעל הוי • ולא מיירי לוקא במוחר דפליגי בה רבי עקיבא שהוא ע"י הלחץ • דהא קיימינן סתם למפשט מי מזונות חתת מעשה ידיה ומעשה ידיה תחת מוחר או ליפב' • וזה מבואר דבכל מוחר מיירי • וא"כ היכי קאמר רבינו דכשאינו נותן לה מעה הוי שלה המוחר שע"י הלחץ לוקא ואלו לרבינו יהונתן היה לל לתקוק בלאיזה אופן עם היותו רחוק • מש"כ בדברי רבי' :

ב עוד יש לנו לברר וכו' • סוגיי' דקדושין היא בדף כ"ג • ומה שפסק כרבי אלעזר • דכ"ע הוא דאיצרא דהרי"ף ז"ל הביא לוקמתא דר"ח בלבד אבל יש לר"ח ז"ל שטה אחרת ופוסק כרב שם ולא כרבי אלעזר • הביאוה התו' והרא"ש והר"ן ז"ל יע"ש • ואע"ג דלעניין עבד ליכא שום נפקותא דמאן דנקט כרב שם פוסק כר"מ ומאן דנקט כר"ע פוסק כרבנן • מכל מקום יש נפקותא באשה והדברים עתיקים

Digitized by Google

אך לע והבן וכו׳ • פסק הרמב״ם ז״ל הוא בפ״ג דזכיה • וכתב ה״ה ז״ל ומ״ש שאין לבעל אלא אכילת פירות בלבד מפורש בירושלמי פרק מציאת האשה וכו׳ על מולה שאין לבעל אלא אכילת פירות בלבד ומוסכם הוא ע״כ • נראה דאין זה הוא מוסכם וליכא מאן דפליג עליה • ואין הר״ן ומולה בזה דגם הוא מביא זה הירושלמי בקדושין׳ עליו וזה שלא כדברי רש״י ז״ל שכתב בפרק בן סורר ומורה שמתנה שאלם נותן לאשה אינם כמציאתה והכל של בעל וליתא ע״כ • ולשון רש״י ז״ל דפרק בן סורר ומורה דף ע״א כך הוא ע״מ שאין לבעליך רשות בהן אלא אחר לה הכי זכה בהן בעל אלא עדיף ממציאתה ע״כ ואע״ג אלא פירש בהדיא דגם הקרן שלו • מ״מ משמע ליה להר״ן לכיון לאשוויה למציאה • ממילא למי לה לגמרי להיות הכל שלו ואם הלבר כן לא ידעתי למה הולרך לחפ׳ אחר לדברי רש״י מפרק בן סורר ומורה • לפא הכא בפרקין גופיה דהאשה נקנית כתב רש״י ז״ל קנין לאשה ובעלה בעלמא מילתריה׳ לן ואשה כי עבד הואיל ובעלה זכאי במעשה ידיה ובמלאתה וכו׳ • ול בריש אלו מוציאין יותר הכונה שהוא משוה אשה לעבד ומטעם מציאה דמשמע דכי היכי דבעבד הכל הוא לרבו • ה״נ באשה הכל הוא לבעלה כמו מציאה׳ אבל מ״מ ירשה לגרב המגיד ז״ל אין הלבר מוכרע משום דרש״י ז״ל לא נתיה לאיכות הזכות לבעל במה הוי • אלא לומר מהיכן יש לבעל לא זכות במתנה שנותנים לאשתו • וקאמר דהיא כמציאה דממנה נראה דיש זכות לבעל במה שאשתו קונה • ואה״כ שיקבל ז״ל שברת הירושל׳ לגזור שזכות זה לא יובן אלא על הפירות מהחלוק הנזכר שם שהוא נכון בטעמו • ולפיכך כתב ה״ה ז״ל שהוא מוסכם כי לא נמצא מפורש שום חולק עליו :

ג ואין ז״ל אם נתנו לה שפי׳ וכו׳ הרבה מן המפר׳ ז״ל מסכימים כן • ובפסק הרמב״ם ז״ל שהוא בפרק ג׳ דזכיה ומטעמא דהלכה כשמואל בדיני • ורליתי לרב ז״ל בב״מ לשון תמוה בדיני שכתב אבל הנותן מתנה לאשה וכו׳ כתב ה״ה ז״ל שפסק המחב׳ כשמואל לדיני ניהו • ויש לתמוה עליו לאלרב׳ כרב פסק ולריך טעם למה עכ״ל : ולא זכיתי לירד לסוף כוונתו לכשמואל אתי לפי פירושו של ה״ה ז״ל לכתב כולל הנותן מתנה לאשתו וא״ל ע״מ שתלבשי בהם או ע״מ שתשתי בהם ותעשי מה שתרצי בלי רשות הבעל לא קנה הבעל כו׳ הרי בהדיא לתרתי קאמר לשלא יקנה הבעל שיאמר ע״מ שתעשי כך וכך וגם שלא ברשות והיינו ממש כשמואל ויעוד קשה במאי דקאמר לגריך טעם למה פסק כרב • וכי נעל׳ מעיני חכמתו ז״ל במה רבר בי ור״ת ז״ל בראשם פסקו כרב ונתפר׳ בחדיא טעמא בדברי התו׳ והרא״ש ז״ל לאע״ג דנפקא מינה לממונ׳ • מ״מ התם בגלרים כי איתשיל לענין איסור איתשיל • וא״כ אם יש מקום לפרש להרמב״ם פוס׳ כרב אין לריך לבקש טעם למה לטעמו בלו משום אסירה • והר״ן בפ׳ בתרא לגלרים כתב ולענין הל׳ פס׳ הר״ש הגגי׳ בש׳ ר׳ עמרם דהלכה כשמואל דאע״ג דפלוגתייהו הכא לענין איסור׳ • כיון דעיקר פלוגת׳ בדינא אלי אי אמרינן ליל אשה כיל בעלה או לא • נקטינן כשמואל דהלכתא כותיה בדיני • ועוד דרב כר״מ ושמואל כרבנן הלכך נקטינן כותייהו ועוד דסוגין בעלמא וכו׳ ויש לתמוה בעלמא דקאמר ועוד דרב כר״מ וכו׳ • דגרלה לחול׳ פס׳ ההלכה אי כרב אי כשמואל בענין כמאן סב׳ כל חד מנייהו אי כר״מ אי כרבנן • ואלרב׳ איפכ׳ הו׳ דפס׳ ההל׳ בפלוגת׳ דהנאי אלי ברב ושמואל כפי מה שיהיה הנוש׳ דאי עבדינן עיקר מאיסורא • א״כ יהיה הפסק כמאן דסבר דב כותיה אפי׳ יסבור כר״מ שהוא יחיד ולא כשמואל אע״ג דאתי כרבנן • ואי עבדינן עיקר מדינא נפסוק כשמואל אפי׳ לגא כרבנן • נמצא דהכל אלוי בדיעבד הענין אי הוי ליכא או איסורא ולא איכפ׳ לן אם יפסוק כר״מ או כרבנן • ואין כאן מקום לטעם הב׳ אלא לראמון :

ד וכתב הרמב״ן ז״ל וכו׳ וגם הרא״ם ז״ל פוסק כן בתשובותיו כלל ע״ה סי׳ ו׳ והביא בנו הטור ז״ל לדבריו בח״ה ריש סימן קי״א וז״ל וכן אם נתן לאה על בעל תנאי שלא יחול עליו שום שעבוד לא חוב ולא כתובה בין שקלים למכר או למתנה לא יחול עליו כתב א״ת הרא״ם ז״ל שהתנאי מועיל ולא יגבה בעל חוב מהם שהנותן יכול להטיל במתנה איזה תנאי שירלה וכמו שיכול להתנות ע״מ שלא תמכרנה ולא תמשכנה כך יכול להתנות ע״מ שלא יגבה ב״ח ואף על גב לכתב ליה לאקני לא קנה אותו לשעבוד זה וכו׳ עד אבל אם קנה קרקע והתנה עמו המוכר ע״ש שלא יחול עליו שום שעבוד אינו מועיל וב״ח גובה ממנו ע״כ • וכיון לסב׳ דלאה גופיה מהני האי תנאה • ממילא דגם לאשה מהני וכלברי הרמב״ן ז״ל דולאי לא דמי לע״מ שאין לבעליך רשות בהם • להתם אין מקום לתנאי זה כלל לכיון ליל אשה כיל בעלה • והוא אומר שלא יהיה לבעל שום רשות בהם כלל • ה״ל כמי שנותן ואומר למקבל ע״מ שלא יהיה שלך ולאי אין התנאי כלום • אבל בע״מ שלא יהיה לב״ח של בעל שעבוד • הוא תנאי בלבר פרטי שהרי נכנסה ברשות הבעל והוא שלו לגמרי לכל לבר חוץ מלבור זה במה שלא יהיה לב״ח שעבו׳ עלי׳ ולאי הוי תנאי מועיל•

והרא״ש ז״ל באותה הסוב׳ לתה לבלרי ר״מ ז״ל שהיה רולה להביא ראיה לזיון מהתיא לבן סורר ומורה ללילה גם באומר ע״מ שלא יהיה לבעליך רשות בה מהני יעוין שם באורך : ולדידי קשיא לי מאי למסיק הטור ז״ל דאם קנה קרקע בתנאי זה אינו מועיל וכו׳ • ולא יגבה למה יסתנה דין המכר מדין המתנה בענין קיום התנאי • דהא המוכר אינו מקנה קרקע זה לקונה אלא לשעת׳ שיתקיים זה התנאי שאינו רולה שיהיה קרקע זה ביד שום ב״ח של קונה • ואם לא נתקיים התנאי נתבטלה המכירה מעיקר׳ והדרא ארעא למריה • והרי שום תנאי זה לתנאי שלא תמכרנה • ולשיטו׳ שאם התנה המוכר על מנת שלא תמכרנה לעולם הוי כשאר תנאים ואינו יכול למכרה • וא״כ ה״ה על מנת שלא יגבנה בעל חובך : הן אמת דעל דמי המכר יש לו זכות אבל הטור החליט המאמר שבעל חוב גובה ממנו • דמשמע דמנוף הקרקע הוא נפרע מדין גבייה דנכסי לוה עצמו • ואם החוב הוא בכל מה שאם הקרקע או יותר מדמיו הוא גובה את כלו אע״פ שאם יותר מדמי המכר ונראה דב׳ זר כי ילקח בזה ממש מ״ש גבי מתנה שנמצא זה לוק׳ ממון אחריה בחובו :

חלק ד א אמר רב המוכר שדה לאשתו וכו׳ דף כ״א • וכתבו התו׳ ע״ז וז״ל תימא דאמרי׳ ריש פרק הזורק גבי ההוא ס״מ לכתב גט לכיתתה בהדי פניא דמעלי לשבתא וכו׳ אתא לקמיה לרב׳ אמר ליתי לה ההוא אתרא דאית ביה גטא וכו׳ אמר רב עילום מה שקנתה אשה קנה בעלה איכסוף ומאי קושיותא במתנה אין הבעל אוכל פירות א״כ לא קנה בעלה ואר״ח דאין תלוי באכילת הפירות אחרי׳ דהא דבעל פירו׳ לאו בקנין הגוף דמי ואפי׳ יש לבעל פירו׳ אינו מפקיע כח האשה שהגו׳ שלה ומחגרשה שפיר אלא בהא אלי מילת׳ דלא מקרי אחר לענין זכיה אלא כשמוכרת ונותנת קיים • הלכך כשנותן לה הבעל

ד וכתב הרמב״ן ז״ל פוסק כן הרא״ם ז״ל פוסק כן בתשובותיו כלל ע״ה סי׳ ו׳ והביא בנו הטור ז״ל לדבריו בח״ה ריש סימן קי״א וז״ל וכן אם נתן לאה על בעל תנאי שלא יחול עליו שום שעבוד לא חוב ולא כתובה בין שקלים למכר או למתנה לא יחול עליו כתב א״ת הרא״ם ז״ל שהתנאי מועיל ולא יגבה בעל חוב מהם שהנותן יכול להטיל במתנה איזה תנאי שירלה וכמו שיכול להתנות ע״מ שלא תמכרנה ולא תמשכנה כך יכול להתנות ע״מ שלא יגבה ב״ח ואף על גב לכתב ליה לאקני לא קנה אותו לשעבוד זה וכו׳ עד אבל אם קנה קרקע והתנה עמו המוכר ע״ש שלא יחול עליו שום שעבוד אינו מועיל וב״ח גובה ממנו ע״כ • וכיון לסב׳ דלאה גופיה מהני האי תנאה • ממילא דגם לאשה מהני וכלברי הרמב״ן ז״ל דולאי לא דמי לע״מ שאין לבעליך רשות בהם • להתם אין מקום לתנאי זה כלל לכיון ליל אשה כיל בעלה • והוא אומר שלא יהיה לבעל שום רשות בהם כלל • ה״ל כמי שנותן ואומר למקבל ע״מ שלא יהיה שלך ולאי אין התנאי כלום • אבל בע״מ שלא יהיה לב״ח של בעל שעבוד • הוא תנאי בלבר פרטי שהרי נכנסה ברשות הבעל והוא שלו לגמרי לכל לבר חוץ מלבור זה במה שלא יהיה לב״ח שעבו׳ עלי׳ ולאי הוי תנאי מועיל•

והרא״ש ז״ל באותה הסוב׳ לתה לבלרי ר״מ ז״ל שהיה רולה להביא ראיה לזיון מהתיא לבן סורר ומורה ללילה גם באומר ע״מ שלא יהיה לבעליך רשות בה מהני יעוין שם באורך : ולדידי קשיא לי מאי למסיק הטור ז״ל דאם קנה קרקע בתנאי זה אינו מועיל וכו׳ • ולא יגבה למה יסתנה דין המכר מדין המתנה בענין קיום התנאי • דהא המוכר אינו מקנה קרקע זה לקונה אלא לשעת׳ שיתקיים זה התנאי שאינו רולה שיהיה קרקע זה ביד שום ב״ח של קונה • ואם לא נתקיים התנאי נתבטלה המכירה מעיקר׳ והדרא ארעא למריה • והרי שום תנאי זה לתנאי שלא תמכרנה • ולשיטו׳ שאם התנה המוכר על מנת שלא תמכרנה לעולם הוי כשאר תנאים ואינו יכול למכרה • וא״כ ה״ה על מנת שלא יגבנה בעל חובך : הן אמת דעל דמי המכר יש לו זכות אבל הטור החליט המאמר שבעל חוב גובה ממנו • דמשמע דמנוף הקרקע הוא נפרע מדין גבייה דנכסי לוה עצמו • ואם החוב הוא בכל מה שאם הקרקע או יותר מדמיו הוא גובה את כלו אע״פ שאם יותר מדמי המכר ונראה דב׳ זר כי ילקח בזה ממש מ״ש גבי מתנה שנמצא זה לוק׳ ממון אחריה בחובו :

חלק ד א אמר רב המוכר שדה לאשתו וכו׳ דף כ״א • וכתבו התו׳ ע״ז וז״ל תימא דאמרי׳ ריש פרק הזורק גבי ההוא ס״מ לכתב גט לכיתתה בהדי פניא דמעלי לשבתא וכו׳ אתא לקמיה לרב׳ אמר ליתי לה ההוא אתרא דאית ביה גטא וכו׳ אמר רב עילום מה שקנתה אשה קנה בעלה איכסוף ומאי קושיותא במתנה אין הבעל אוכל פירות א״כ לא קנה בעלה ואר״ח דאין תלוי באכילת הפירות אחרי׳ דהא דבעל פירו׳ לאו בקנין הגוף דמי ואפי׳ יש לבעל פירו׳ אינו מפקיע כח האשה שהגו׳ שלה ומחגרשה שפיר אלא בהא אלי מילת׳ דלא מקרי אחר לענין זכיה אלא כשמוכרת ונותנת קיים • הלכך כשנותן לה הבעל

ד וכתב הרמב״ן ז״ל פוסק כן הרא״ם ז״ל וכו׳ וגם בתשובותיו כלל ע״ה סי׳ ו׳ והביא בנו הטור ז״ל לדבריו בח״ה ריש סימן קי״א וז״ל וכן אם נתן לאה על בעל תנאי שלא יחול עליו שום שעבוד לא חוב ולא כתובה בין שקלים למכר או למתנה לא יחול עליו כתב א״ת הרא״ם ז״ל שהתנאי מועיל ולא יגבה בעל חוב מהם שהנותן יכול להטיל במתנה איזה תנאי שירלה וכמו שיכול להתנות ע״מ שלא תמכרנה ולא תמשכנה כך יכול להתנות ע״מ שלא יגבה ב״ח ואף על גב לכתב ליה לאקני לא קנה אותו לשעבוד זה וכו׳ עד אבל אם קנה קרקע והתנה עמו המוכר ע״ש שלא יחול עליו שום שעבוד אינו מועיל וב״ח גובה ממנו ע״כ • וכיון לסב׳ דלאה גופיה מהני האי תנאה • ממילא דגם לאשה מהני וכלברי הרמב״ן ז״ל דולאי לא דמי לע״מ שאין לבעליך רשות בהם • להתם אין מקום לתנאי זה כלל לכיון ליל אשה כיל בעלה • והוא אומר שלא יהיה לבעל שום רשות בהם כלל • ה״ל כמי שנותן ואומר למקבל ע״מ שלא יהיה שלך ולאי אין התנאי כלום • אבל בע״מ שלא יהיה לב״ח של בעל שעבוד • הוא תנאי בלבר פרטי שהרי נכנסה ברשות הבעל והוא שלו לגמרי לכל לבר חוץ מלבור זה במה שלא יהיה לב״ח שעבו׳ עלי׳ ולאי הוי תנאי מועיל•

והרא״ש ז״ל באותה הסוב׳ לתה לבלרי ר״מ ז״ל שהיה רולה להביא ראיה לזיון מהתיא לבן סורר ומורה ללילה גם באומר ע״מ שלא יהיה לבעליך רשות בה מהני יעוין שם באורך : ולדידי קשיא לי מאי למסיק הטור ז״ל דאם קנה קרקע בתנאי זה אינו מועיל וכו׳ • ולא יגבה למה יסתנה דין המכר מדין המתנה בענין קיום התנאי • דהא המוכר אינו מקנה קרקע זה לקונה אלא לשעת׳ שיתקיים זה התנאי שאינו רולה שיהיה קרקע זה ביד שום ב״ח של קונה • ואם לא נתקיים התנאי נתבטלה המכירה מעיקר׳ והדרא ארעא למריה • והרי שום תנאי זה לתנאי שלא תמכרנה • ולשיטו׳ שאם התנה המוכר על מנת שלא תמכרנה לעולם הוי כשאר תנאים ואינו יכול למכרה • וא״כ ה״ה על מנת שלא יגבנה בעל חובך : הן אמת דעל דמי המכר יש לו זכות אבל הטור החליט המאמר שבעל חוב גובה ממנו • דמשמע דמנוף הקרקע הוא נפרע מדין גבייה דנכסי לוה עצמו • ואם החוב הוא בכל מה שאם הקרקע או יותר מדמיו הוא גובה את כלו אע״פ שאם יותר מדמי המכר ונראה דב׳ זר כי ילקח בזה ממש מ״ש גבי מתנה שנמצא זה לוק׳ ממון אחריה בחובו :

חלק ד א אמר רב המוכר שדה לאשתו וכו׳ דף כ״א • וכתבו התו׳ ע״ז וז״ל תימא דאמרי׳ ריש פרק הזורק גבי ההוא ס״מ לכתב גט לכיתתה בהדי פניא דמעלי לשבתא וכו׳ אתא לקמיה לרב׳ אמר ליתי לה ההוא אתרא דאית ביה גטא וכו׳ אמר רב עילום מה שקנתה אשה קנה בעלה איכסוף ומאי קושיותא במתנה אין הבעל אוכל פירות א״כ לא קנה בעלה ואר״ח דאין תלוי באכילת הפירות אחרי׳ דהא דבעל פירו׳ לאו בקנין הגוף דמי ואפי׳ יש לבעל פירו׳ אינו מפקיע כח האשה שהגו׳ שלה ומחגרשה שפיר אלא בהא אלי מילת׳ דלא מקרי אחר לענין זכיה אלא כשמוכרת ונותנת קיים • הלכך כשנותן לה הבעל

טעם מפני שיכול לשנותן לכל מלאכה שירצה והרי אשתו שאין יכול לשנותה למלאכה אחרת דהא אינו בופה אלא לעשו׳ בצמר וקתנו מציאת׳ לבעלה א״ר יוחנן טעם אחר באשה והוא משום קטטה ר״ל אמר שלא תהא נוטלת זהובים משל בעלה ותאמר מציאה מצאתי • התיבון הרי שנתן לה במתנה פי׳ ויש מן הדין שתהא שלה • ומתרץ קול יוצא למתנה ואין קול יוצא למציאה • חגע עצמך שנמצא׳ בעדים גדרו זו מפני זו אלמא שמתנתה שלה ואין בה לבעל אלא אכילת פירות בלבד • מיהו ב״ח אינו זוכה כלל באותן פירות מטעמא דבעינן ריווח ביתא וליכא שהרי הם לגבי בעל כדין נכסי מלוג שאוכל פירותיהן והגוף שלה ובדלעיל :

ג ואין ז״ל אם נתנו לה בפי׳ שתזכה בהן האשה לאכול מהן ולשתות מהן או להלביש את עצמה בהן וכיוצא בזה שבתנאי זה לא קנה בהן הבעל כלום וכ״ש בעל חוב דה״ל כעבד שאמר לו הרי לך מנה ע״מ שתצא בו לחירות שאין לרבו רשות בהן כדגרסינן בקדושין פרק א׳ הבא במאי עסקינן כגון דאקני ליה אחד מנה וא״ל ע״מ שתצא בו לחירות ר׳ מאיר סבר כי א״ל קני קנה עבד וקנה רבו וכי א״ל ע״מ לא כלום קא״ל ורבנן סברי לדידיה נמי לא מקני אלא ע״מ שיצא בו לחירות וק״ל כרבנן וכן פסק הר׳ בהלכותיו • ודבותה גבי אשה כשפי׳ לה לבך ולכך ארת קני לא קנה בעל כלום דאיהי גופא לא זכתה בהם אלא לאותו דבר בלבד וה״ג בנדרי׳ דקתנ׳ המודר חתנו ממנו הנאה והוא רוצה לתרת לבתו מעות כיצד עושה אומר לה הרי המעות הללו נתונים לך במתנה ובלבד שלא יהא רשות לבעליך בהם אלא מה שאת נושא׳ ונותנת לפיך ואמרי׳ בגמרא אמר רב הונא אמר רב לא שאנו אלא דאמר לה מת שאת נושאת ונותנת אבל אם א״ל מה שתרצי תעשי בהם קנה יתהון בעל ושמוא׳ אמר אפילו אמר מז שתרצי תעשי בהם לא קנה יתהון בעל ודאי ק״ל בשמואל בדיני וירוש׳ מוביח דקאמר ולא ליך פי׳ הא מה שאת נושאת ונותנת בפיך ה״ק לה גם ליך לא יהיה אלא מה שאת נותנת בפיך ואמר התם מאן תנא ולא ליך ר״מ היא אבל רבנן סבירא להו דאע״ג דלא א״ל אלא ע״מ שתעשי בו דבר פלוני׳ או שאמר לה סתם ע״מ שתעשי מהן מה שתרצי בלא רשות בעלים לא קנה הבעל • מכל זה למדנו דדוקא בע״מ שאין לבעלים גרידת׳ קנה הבעל לפירות אבל אם א״ל הנותן ע״מ שתעשי מהם כך וכך או בסתם ע״מ שתעשי מה׳ מה שתרצ׳ בל׳ רשות בעלה לא קנה בהן הבעל כלום • וכן פסק הר״ר משה ז״ל בספר קנין וכיון שהוא נסתלק בלשונות הללו כ״ש בעל חוב שלא זכה כלל באותה מתנה :

ד וכתב הרמב״ן ז״ל אם אמר לה הנותן נכסים אלו נתונים לך על מנת שאין לבעל חוב של בעליך שום רשות בהם ביון דקיל״ל כרבי יהודה דברבר שבממון תנאו קיים שהרי אפי׳ נתן לבעל עצמו ואמר לו על מנת שאין לבעל חובך רשות בהם או שאמר לאשה ע״מ שאין ליורשים רשות בהם תנאו קיים והכי מוכח ביש נוחלי׳ גבי איש פלו׳ לא ירש עם אחיו הכא נמי תנאו קיים ע״כ • ומלתברא דאפי׳ בע״מ שאין לבעליך רשות בהן גרידא נראה שלא זכה בהן ב״ח דכיון שמתנתה זו כנכסי מלוג • איתיה לטעמא דבעינא ריווח ביתא וליכא • ואין הבעל חוב זכה בהן כלל שכבר הוציא הבעל מעות ההלואה ואין עתה בהם ריוח ביתא :

חלק רביעי

א גרסינן בפרק ח״ה אמר רב המוכר שדה לאשתו והבעל אוכל פירות במתנה קנתה ואין הבעל אוכל ואף על גב דבמכר איכא פלוגתא במתנה ד״ה היא דקנתה ואין הבעל אוכל פירות • ולפיכך

Digitized by Google

הבעל אע"ג דאין אוכל פירות כיון שאם מכרה ונתנה אינו קיים לא מקרי חלרה דלעתא להכי שחמכור ותתן לא יהיב לה וכו' עד ור"י אמר דאפי' תלוי' הזכיה בפירות מ"מ פריך שפיר התם שלא היה נותן לה הבעל מקום הגט אלא משאיל • ודוקא במתנה הוא דקאמר שקנתה ואין הבעל אוכל פירו' • ועוד אר"י דהא דאמר הכא במתנה קנת' ואין הבעל אוכל פירו' היינו דוקא שאינו אוכלם • אבל כשיש בם אות' פירות וילק' בהם קרקע ויאכל הפירות • ומ"ה פריך התם שפיר מה שקנתה אשה קנה בעלה ע"כ • וקשה לי בין לתירו' ר"ת בין לאי' הא' של ר"י דאכתי תיקשי לרב' דקאמר התם לסוף איגלאי מלת' דאדרבה הואי אמר רב' אם אמרו בכשואה יאמרו באדרוסה הלר אמר ל"ש נשוא' ול"ש אדרוסה גטה וחזר' באי' כא' כו' • דמשמע דאי לאו מהאי טעמא דאדרוסה אי הגטה וחזר' באי' כא' • לא היה מועלת לה תקנה מפני קושי' רב עילים אי משו' דאינה יכולה למכור לר"ת ואי משו' דהויא שאלה לר"י • והא שפיר מצי לתקוני בנקל שיתן לה במתנה גמורה בפי' ולא בשאל' ויפרש שתוכ' ליתן ולמכור בשתרלה להשתא ליכא למי' דלעת' דהכי לא יהיב ובהכי קאתה לגמרי לכ"ע • ודאי דעבו הי' להקנות לה המקום לגמרי באופן שיועיל ג"כ לקנות הגט • ואי קשה לי במאי דקאמר ר"ת שאם מכרה ונתנה אינו קיים דלעתא דהכי וכו' • דהא אם יש מקום לומר דכשמכרה ונתנה אינו קיים • היינו דאם תמו' היא הבעל מוציא מיד הלקוחות • אבל פסי' דבהא לכ"ע אין המכר בטל לגמרי • וא"כ הכא בעינן הגט דהוה תקיף ליה עצמ' והיה מגרשה מפני דשמא אחרי' יתמות קודם וע"כ מקנה לה הקרקע • הא לא שייך לומר דלעת' דהכי שתמכו' אי תתן לא יהיב לה וכו' • שהרי אם ימות בחיי מכירה קיימ' ואין לו מקו' להוצי' מיד הלקוחות • ואם לאו • תחזור לו ותהיה אשתו והכל שלו:

ב וכן אם קנתה אשתו קרקעות ואונות המכירה יוצאות על שמה מ"ש רבינו והגה שתהיה אותה המשה מוצאת וכו' ומשמע דכל שאינה נוצאת ונותנת בממון אלא הבעל הוא נוצאת ונותן בממון אלא שמפקי' בידה כל אשר לו • דיינה כנוצאת ונותנת ועלי' להבי' ראי' פ"כ • ולריך שנאמר דלאו בדקדוק קאמר רבי' אלא כל שיש איזו עילה לחלות הדבר בשל בעל תלינן • וכן יפור' בדברי הר"ר כתן בר מאיר דעל הברייר' דאם שהי' נוצאת וכו' כתב ומיו' שאם לא היתי' נוצאת בבית תהיה נאמנת אף על פי שאין ידוע מהיכן היו לה וכו' • דלאו בשאינה נוצאת ונותנת קאמר דנאמנ' • אלא כל דלא הוי מעין נוצאת שאין שום הוכח' לייחס הממון אל הבעל: והא דמסי' רבי' ומאי ראי' בעלי • הוא בגמרא דף ל"ב אמאי דפליגי דהתיא דאמר מן האחים שהיה נוצאת ונותן וכו' • דרב אמר עליו להביא ראיה ושמואל אמר על האחין להביא ראיה • אמרי' ראיה במאי דבה אמר ראיה בעלי' רב ששת אמר ראיה בקיום השטר א"ל רבא לרב נחמן הא רב ושמואל הא רבה והא רב ששת מר כמאן ס"ל א"ל אנא מתניתי' ידעינ' וכו' • ופרשב"ם ז"ל ראיה במאי אדרב קאי שהלכה כמותו דאי אשמואל היכי אמר רב ששת ראיה בקיום השטר והרי לשמואל דאית ליה על האחים להבי' ראיה צריך להם לפסול שטרו של זה ולא לקיימו • בקיום השטר שכתבו לו ב"ל הנפק על שט"ה וכיון דקיימוהו ב"ל בדקו השטר וחקרו ועמדו על אמתת הדבר שכל הכתוב בשטר אמת הוא והשטר הרי כתוב בשמו של זה • הא רבה והא רב ששת דפליגי אליבא דרב ואי כרב הבירא לך ראיה במאי אי כרבה אי כרב ששת • מתניתא ידענא כרב ומיהו לא פירש לו אי כרבה אי כרב ששת • ור"ת פסק בעדיה צריך להביא ראי' ולא בקיום השטר דהא אפילו רב ששת מודה דראיה בעדים שזה יותר מקיום השטר ע"כ • ונמל' דזה פסק רבינו מוסכם • ועל ר"ח ז"ל קשה לי דתלה פסקו כרבא מטעמ' דאפי' רב ששת מודה דראיה בעדים שזה יותר וכו' • דמה הכרח הוא זה • הרי המחלקת ביניהם הוא לענין קיום שטר אי מקרי ראיה או לא לרבה לאו כלום הוא ורב ששת חולק ואומר דהויא ראיה מספקת ואין צורך לעדים • ולפי טעמו ז"ל יהיה כלל גדול כל היכא דאיכא פלוגתא שהאחד מצריך דבר גדול והאחר סגי ליה בקטן נמצ' דלעולם הלכה כמאן דמצריך הגדול משום דגם האחר מודה לבגדול עדיף טפי • הגע עצמך ברים פרקין לחזקה דפליגי בג' סני חזקה היכי מיגן להו דרבי ישמעאל אמר ג' חדשים בראשונה וג' באחרונה וי"ב חדש באמצע • ורבי עקיבא אמר חדש בראשונה וחדש באחרונה וי"ב חדש באמצע • האם נאמר דהכי אמר רבי ישמעאל משום דפסיקא דאפי' רבי עקיבא מודה לחזקה דג' חדשים בראשונה וג' באחרונה שויא יותר מחזקה דחדש בראשונה וחדש באחרונה וכו' הא ודאי לא עדיף על לב וכן בכמה דוכתי בכה"ג • ואפשר לומר דהכונה היא דכיון דגם רב ששת מודה דהראיה המעולה ששה יותר היא בעדים ואיכא ראיה דקיו' בשטר הוא גרועה ממנה • א"כ כי קאמר רב ששת עדיף להביא ראיה ולא פירש איזו ראיה מסתמא על אותה ששה יותר קאמר • דאי לאו הכי היה לו לפרש ואשמועינן דסגי בראיה דקיום השטר: ובהכי ניחא מאי דהקשה הרב המגיד ז"ל דאיתא דאיכא לתרוייהו אליבא דרב פליגי וכדפירש הר"ם ז"ל • אמאי לא בעי תו רבא לרב נחמן בחר דא"ל מחניתא ידענא וכו' • אכתי אליבא דרב כרבה או כרב ששת וכו' • דלמאי דאמרן לא הוצרך לכך דכי האמר סתם הלכ' כרב דעדיף להבי' ראיה • ולא פירש תו רב נחמן איזו ראיה מביא: מסתמ' סבר דהראיה היותר חשובה הוא מביא שאפי' רב ששת מודה בה וזה הבין רבא עתה מכתיקתו של רב נחמן על שאלתו אי כרבה אי כרב ששת • ואולי מזה הטעם נמי לא נזקק הרי"ף ז"ל להביא אליבא דרב פליגי במאי ולפסוק כרב ששת אלא פסק כרב • לכל ששתם ולא פירש ממילא

מטעם

ולפיכך אין בעל חוב גובה מהן כלום אם נתן לאשתו הבעל אחר נשואיה קודם שלוה קרקע שהרי קנתה ואין הבעל אוכל פירות ובעל חובו כמו כן אין גובה מהם כלום:

ב וכן אם קנתה אשתו קרקעות ואונות המכירה יוצאות על שמה או שטרי הלואה שיוצאין על שמה בכל אלו יכול בעל חוב ובעלה לטעון עליה שממון בעלה הם וזכו שניהם בהם אם לא תביא ראיה על הדרכים שהאשה זוכה בהם בכל ואין זכות בהם לבעלה בלל • ואע"פ שיודה הבעל לדבריה הואיל וחב לאחרים בהודאתו זו אינו נאמן והוא שתהיה אותה אשה נושאת ונותנת בתוך הבית בנכסי בעלה בעסקיו ובענינו • ודמיא להתיא דגרסינן אין לאיש חזקה בנכסי אשתו ולא לאשה בנכסי בעלה דלא קפדי אהדדי בתפיסת אותו ענין • וכמו שאנו דנין בשותפין דקאמר בפרק הבית והעליה שותפים בה"ג לא קפדי אהדדי ואשתו לא גרעה משותפו ועליה להביא ראיה וכדגרסינן וכן אשה הנושאת ונותנת בשל בעלה והיו אונות ושטרות יוצאות על שמה ואמר שלי הן שנפלו לי בירושה עליה להביא ראיה אלמא כיון דנכסי דבעל לאו בחזקתה קיימי איהי לא מהימנא אלא בראיה שנפלו לה בירושה או שנתן לה ממון מאחרים ומאי ראיה בעדים • ובענין הזה באי זה ראיה נאמנת ובמה נאמנת בלא שבועה ובמה אינה נאמנת אלא בראיה ובמה נאמנת בשבועה בזה חלק ג' פסקות דר"ר משה בספר נשים וזהו טופסו הרי שנמצאו מעות או מטלטלין ביד האשה היא אומרת במתנה נתנו לי והוא אומר ממעשה ידה הן והן שלי הרי זו נאמנת ויש לו להחרי' סתם על מי שטוענ' דבר שאינו כן וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירותיו • הפסקא השנית ואם אמרה נתנו לי ע"מ שלא יהא לבעלי רשות בהם אלא אנשה בהם מדה שארצה עליה להביא ראיה שכל ממון הנמצא ביד האשה בחזקת הבעל הוא עד שתביא ראיה • הפסקה השלישית אמרה לו אתה נתתה לי במתנה נשבעת שבועת היסת שנתן לה הבעל ואינו אוכל פירותיהן ע"כ • ובאמת נבריר הרבה קשה בפסקות הללו כי יש לומר בפסקא הראשונה למה נאמנת בלא שבועה שהרי בודאי יש לנו להחזיק שכל מה שנמצא בידה בחזקת בעלה הן ותפיסתה לא מהניא ולא מידי • ובי תימא כיון דהא מוקמא לבעל בחזקתו לאכילת פירותיו שהרי לא יפסיד בעל"ה הפירות אם אחרים נתנו לה כלום ומפני כך פסק שהא נאמנת • אכתי איבא למקשי נמי ובי תזכה בחזקת תפיסתה יותר מאחד עם חבירו הלא אחר אם טען על הבירו בלי זה שתחת ידיך שלי • בודאי צריך לישבע היסת ויחזיק במה שתחת ידו • וזאת תהיה נאמנת בלא שבועה • ובי תימא דילמא מיירי הא בדלא ראה או באשה שאינה נושאת ונותנת בתוך בית בעלה ומגו דיבלה למימר להד"מ ומהימנא כי אמרה במתנה נתנו לי מהימנא הא ודאי ליתא דסוף סוף לאו לאשתבועי קא מבעיא ומגו לאפטורי משבועה לא מהני • והרז"ל שהאמינה בלא שבועה מ"ל ותו ק"ל מפני מה פסק בשטוענת שאחרים נתנו לה על מנת שתעשה בהן רצונה אינה נאמנת בשבועה כי אם בראיה וכשטוענת שבעלה נתנם לה תטלם בשבועתה הלא בשתי טענות הללו בכל אחת מהן מוציאה לבעלה מחזק' אבילת פירותיו ולפי' בשתיהן היה לו לברתוב שלא תהא נאמנת אלא בראיה ברורה מכמה טעמים • הא' שאין הפיסתה חזקה אצלה דאשה ובעלה בשותפין דמיין דלא קפדי אהדדי • ודמיא להתיא דאין לאשה חזקה בנכסי בעלה עד שתברר בראיה ברורה וכדגרסינן וכן האשה וכו' ואמר' שלי הן וכו' עליה להביא ראיה • והנה הרב ז"ל כתב בדבריו אע"פ שנושאת ונותנת בשל בעלה על כן קשה בעיני דבר זה • ואם רצונו לומר שלא פסק עליה ראיה כי אם בדבר שטוענת שאחרים נתנו לה ובזה אין לנו להאמינה אלא בראיה שבל דבר שיש לו קול ולא נפק עליה קלא ביעא טענתיה שהרי קול יוצא למתנה • וכדאיתא בירושלמי • הגע עצמך שנתנו לה במתנה קול יוצא במתנה ואין קול יוצא במציאה אבל בשטוענת שבעלה נתנה לה ודרכו של בעל לתת לאשתו בהצנע ואין לדבר קול דין הוא שתהא נאמנת בשבועתה • אם כך היה טעמו של הרב ז"ל תרצנו שתי פסקות אחרות אך הפסקה הראשונה שהאמינה בלא שבועה מה טעם דאם כן לא שבקת חיי לכל בריה ואזל ליה טעמי' של הירושלמי שאמר מפני מה אמרה מציאתה לבעלה ר"ל אמר שלא תהא אשה נוטלת זהובים מבעלה ותאמר מציאה מצאתי הלא עדין לדברי הרב ז"ל יבולה להוציא ממנו מתחת ידו ותחזיק בו בלא שבועה בלל • סוף דבר צריך לישב דבריו • ואמנם הרצתי קושיותי ודברי אלה לפני הרב ר' נתן ב"ר רבי מאיר ז"ל • וזאת תשובתו שהשיב לי • נתתי דעתי לפרש דברי הרב ז"ל כדי שיסתלקו מעליו כל הקושיות ויהיו נוחין להבין דבריו לכל • מה שכתב תחלה דדי שנמצאו לה מטלטלין וכו' שהיא נאמנת כדתניא וכן האשה שהיתה נושאת ונותנת בתוך הבית שהיא נאמנת לומר מבי נשא או מתנה היו דמה לי אם אמרה נפלו לי מחמת ירוש' • מה לי אם אמרה נתנו לי במתנה שהרי ודאי דבלא ידעינן איירי דאלו ידעינן אפי' נושאת ונותנת בתוך הבית נאמנת והיינו דאיתה • וגדולה מזו אמר אבל חלוקין בעיכתן אימר מעסתיה קמץ • ואם נפשך לומר אין גבי יחמי מיהו בל לגבי בעלה לא מהימנא לומר נתנו לי במתנה • הא תניא בפ' ט' בתוספ' דב"ב האשה שהיא נושאת ונותנת בתוך הבית בשל בעלה והיו

אונות

שמואל הא רבה והא רב ששת מר כמאן ס"ל א"ל אנא מתניתי' ידעינ' וכו' • כמותו דאי אשמואל היכי דלעת' דהכי קאי שהלכה ממר רב ששת ראיה בקיום השטר והרי לשמואל דאית ליה על האחים להבי' ראיה צריך להם לפסול שטרו של זה ולא לקיימו • בקיום השטר שכתבו לו ב"ל הנפק על שט"ה וכיון דקיימוהו ב"ל בדקו השטר וחקרו ועמדו על אמתת הדבר שכל הכתוב בשטר אמת הוא והשטר הרי כתוב בשמו של זה • הא רבה והא רב ששת דפליגי אליבא דרב ואי כרב הבירא לך ראיה במאי אי כרבה אי כרב ששת • מתניתא ידענא כרב ומיהו לא פירש לו אי כרבה אי כרב ששת • ור"ת פסק בעדיה צריך להבי' ראי' ולא בקיום השטר דהא אפילו רב ששת מודה דראיה בעדים שזה יותר מקיום השטר ע"כ • ונמל' דזה פסק רבינו מוסכם • ועל ר"ח ז"ל קשה לי דתלה פסקו כרבא מטעמ' דאפי' רב ששת מודה דראיה בעדים שזה יותר וכו' • דמה הכרח הוא זה • הרי המחלקת ביניהם הוא לענין קיום שטר אי מקרי ראיה או לא לרבה לאו כלום הוא ורב ששת חולק ואומר דהויא ראיה מספקת ואין צורך לעדים • ולפי טעמו ז"ל יהיה כלל גדול כל היכא דאיכא פלוגתא שהאחד מצריך דבר גדול והאחר סגי ליה בקטן נמצ' דלעולם הלכה כמאן דמצריך הגדול משום דגם האחר מודה לבגדול עדיף טפי • הגע עצמך ברים פרקין לחזקה דפליגי בג' סני חזקה היכי מיגן להו דרבי ישמעאל אמר ג' חדשים בראשונה וג' באחרונה וי"ב חדש באמצע • ורבי עקיבא אמר חדש בראשונה וחדש באחרונה וי"ב חדש באמצע • האם נאמר דהכי אמר רבי ישמעאל משום דפסיקא דאפי' רבי עקיבא מודה לחזקה דג' חדשים בראשונה וג' באחרונה שויא יותר מחזקה דחדש בראשונה וחדש באחרונה וכו' הא ודאי לא עדיף על לב וכן בכמה דוכתי בכה"ג • ואפשר לומר דהכונה היא דכיון דגם רב ששת מודה דהראיה המעולה ששה יותר היא בעדים ואיכא ראיה דקיו' בשטר הוא גרועה ממנה • א"כ כי קאמר רב ששת עדיף להבי' ראיה ולא פירש איזו ראיה מסתמא על אותה ששה יותר קאמר • דאי לאו הכי היה לו לפרש ואשמועינן דסגי בראיה דקיום השטר: ובהכי ניחא מאי דהקשה הרב המגיד ז"ל דאיתא דאיכא לתרוייהו אליבא דרב פליגי וכדפירש הר"ם ז"ל • אמאי לא בעי תו רבא לרב נחמן בחר דא"ל מחניתא ידענא וכו' • אכתי אליבא דרב כרבה או כרב ששת וכו' • דלמאי דאמרן לא הוצרך לכך דכי האמר סתם הלכ' כרב דעדיף להבי' ראיה • ולא פירש תו רב נחמן איזו ראיה מבי': מסתמ' סבר דהראיה היותר חשובה הוא מבי' שאפי' רב ששת מודה בה וזה הבין רבא עתה מכתיקתו של רב נחמן על שאלתו אי כרבה אי כרב ששת • ואולי מזה הטעם נמי לא נזקק הרי"ף ז"ל להבי' אליבא דרב פליגי במאי ולפסוק כרב ששת אלא פסק כרב • לכל ששתם ולא פירש ממילא

מטעם

Digitized by Google

מסמע דעל הרמיה הסתמות קאמר שאין עליה מחלקת דהיינו בעלים :

מיהו הרב המגיד ז"ל פירש שטה מקרת שכתב רמיה במאי דאיה רמיה לאמר רב ושמואל במאי צריך שיבית מו לי שיקיים שטרו ויגבה מת תובו והוי כאלו אמר הלכה כרב מו כשמואל דאי צריך להבית עדים היינו כרב דאמר עליו להבית רמיה ומי לא צריך עדים אלא שיקיים שטרו ויגבה מת תובו כשמואל דאמר על האחין להבית רמיה כלומר וזה אין צריך כלום אלא שיקיים שטרו ויגבה מת תובו לליכא למימר דקיים שטר הוי רמיה גדולה אפילו לרב משום שלא היו ב"ד וזקקין לקיימו עד שילעו בברור שהות מסלו וכדפי' הר"ם ז"ל • דהא אמרינן בפרק שני דייני גזלות תני רבי חייא ב"ד חותמין על השטר אף על פי שלא קרעוהו ע"כ • וקושית זו מהיית דשני דייני גזרות כבר תירלוה התוספות שם דף ק"ט שכתבו דבהך דאתיס ולאי אית למימר דדיינים דמו מנפשייהו לאהדדי לגמרי שהרי היו יודעים שהיה מוסת ומתן בתוך הבית ושתמת דמלתא לאו דיליה הוא הלכך אי לאו דידעי דשלו הוא לא היו מקיימים אלא בשם היתומים ע"כ • ונראה מבואר דכתבו כן על יסוד מונח דעל כל פנים צריך שדייני הקיום ידעו מי הם המתחייב והזיכה בשטר שמקיימים וזה למען לא יהיו קרובי לעדי הקיום • וכיון שידעו מי הוא המלוה שהות המוסת ומתן וכו' דמו מנפשייהו וכו' • והרב המגיד ז"ל לא יספיק לו תירוץ זה דלדעתו איכא גוונא אחרינא לגלאת מילי חשם קורבה בלי ידיעה מי הוא המלוה והלוה כשיכתבו בקיום שמות עדי הקיום וכדכתב בשלהי פרק יש נוחלין ובהכי ליכא הוכחה מן הקיום שידעו בברור שהות מסלו •

ובענין זה בשיזו רמיה וכו' • לדברי הרמב"ם ז"ל הם פ' כ"ב דלשות • ומה שהקשה הראשונים למה נאמנת בלא שבועה וכו' :

הם אלני לדברים תמוהים לפי דעתו ודברתו • דמדכתב בתר הכי ובי חיימת דילמא מיירי הא בדלא רמה לו בתשה שאינה נוטלת ונותנת וכו' • והשתא היכי פריך למה נאמנת בלא שבועה דמשבועה ניחא דהה נאמנת • והלא כיון שהיא נוטלת ונותנת אין להאמינה אפי' בשבועה וכדפסקי' עד השתא דעלי לדבי' רמיה • ולא הוי ליה לדבי' אלא להקשות לפי שטתו ממה נפשך אם רמה והיא נוטלת ונותנת א"כ אפי' בשבועה היה נאמנת • ואי מיירי בלא רמה לו בשיה נוטלת ונותנת שבועה מיה' תיבעי • ותו קשה דמאי דקאמר וכי חיימת בדלא רמה לו בתשה שאינה נוטלת ונותנת ומגו דיכלה למי' להל"מ וכו' • דנרמה דבכל חד מהני תרי גווני אחי שפיר דלא בעי שבועה • והוא חיימת דבשלמא בדלא רמה יש מקום לזה מטעם מגו דלהל"ם אבל בשאינה נוטלת ונותנת מה יועיל זה לה לפטר' משבועה כיון דכבר אמר בסמוך דאם מעמן א' על חברו כלי זה שחתת ידך שלי צריך לישבע כו' וכאן ליכא מגו אם לא בשבע הספר ונמחוק מלת לו והכל מ' קה א' בדלא רמה ובתשה שאינה נוטלת וכו' • וכבר ידעת כמה הוזהרנו שלא למהר להגיה ולמחוק • ותו דמאי דלהי דקאמר ליתא דסוף סוף לאו לאשבועי קא בעיא ומגו לאפטורי משבועה לא מהני וכו' דהיכי שייך הכא מגו לאפטורי משבועה כלל כיון דגם בטענת להל"ם היתה צריכה לישבע • ומאי שתי טענות הן תלא דסוף סוף לאו לאשבועי בעי • ועוד אפי' לא היתה נשבע' בלהל"ם מכל מקום מגו לאפטורי משבועה לא אמרינן :

אונות ושטרות יוצאות על שמה הרי הן של בעלה • ואם אמרה ממון שירשתי מבית אבי אבא יעשה מפורש כפירושו ע"כ ופי' מפורש בפירושו בלומר יעשה מפורש כפירושו של דבר שהיא אומרת ולא בסתום אלא שתהיה מברדת שדבריה אמתיים ומינה שאם היתה נושאת ונותנת בתוך הבית תהיה נאמנת אף על פי שאין ידוע לנו מדיכן היו לה ופי' הירושלמי דאייתי מרן בך הוא אמר רבי יוסה לא אמר כן אלא שלא תהא אשה מברחת זהובים משל בעלה ואומרת מציאה מצאתי • הגע עצמך שנתנו לה מתנה קול יוצא במתנה ואין קול יוצא במציאה • הגע עצמך שמצאה בעדים גזרו זה מפני זה ע"כ פי' קול יוצא פי' אין חוששין שמא תאמר במתנה נתנו לי מפני שבושה לומר במתנה ניתנו ואין הדבר ידוע ומתנה יש לה קול • ואם ישאלו לה מי נתנה לה תתבייש אם אינו אמרת ואינה מעיזה לומר במתנה נתנו לי אלו לא היה אמת ולפיכך נאמנת ואין יוצא למציאה ואינה מתביישת לומר מציאה מצאתי וכזאת ובזאת טוענת בכל יום • אף על פי שלא מצאה ולפיכך אמרו אינה נאמנת • הגע עצמך שמצאה בעדים • פירוש מאחר שאינו אלא משום דילמא משקרא השתא דלא משקרא תהא נאמנת ומציאתה שלה • ומתניתין בכל מציאה אמר דהא לא מפלגי : ומשני גזרו זו מפני זו הרי הירושלמי מוכיח בפירוש כדבריו שנאמנת לומר במתנה נתנו לי כדברי הבבלי ובלשון התוספת • ומה שכתב והוא אומר ממעשה ידיך הן • טענה זו טענת שמא היא ולפיכך אינה נשבע' היסת שדבר זה אנו יודעין בודאי שאינו יודע והטענה הזאת באותן ששנינו התם בפ"ק דכתובות לא כי אלא דרוכת איש את וכיוצא בה מיהו יחרים על מי שטוענת וכו' בפסק הגאונים ז"ל . וילקח בהן קרקע כדין נכסים שנפלו לה • שמתנת אחרים ונכסים שנפלו לה שוים הם • ושתי פסקות האחרונות סמכו ענין לו אין מקבלין פקדונות לא מן הנשים ולא מן העבדים וכו' • אפרש לך ברייתא דאלדעת הרב ז"ל באשר פירשה הר"ר יוסף הלוי אבן מיגש ז"ל רבו ובראוספת מעט • והכל על פי דרכן כדי שתנוח דעתך בהם • פירוש אין מקבלין פקדונות דכל מה דאית ה בידא דאיתתא דבעלה הוא למיכל פירי ממה שבידה ונמצא מסייע אותה לגזול משל בעלה ולפיכך אין מקבלין • קבל מן האשה יחזיר לאשה איפשר שבפקדון היה בידה ויחזיר לאשה והיא בחייה תתנם לכל מי שהרצה שהרי אם טוענת בעלי נתנם לי ההא נאמנת לתתם לאחרים ולא להורישם שהבעל יורש אותה כמו שהוכחנו וב לם שאמרו בשעת מיתתן וכו' בדפרישׁ איהו אם היו נאמנין אצל זה שהפקדון אצלו וכו' • ואם לא יעשה פירש לפירושן פי' הרב ז"ל רבו ואי לא חיישינן שמא להבריח אותו מבעלה כדי שלא ירש אותו ממנה אמרה כן • דוקא שאמרה בשעת מיתתה לפי שביון שמתה וזכה הבעל בירושתה נמצא שהוא נותן אותו פקדון לאותי פלוני ומרשותו הוא יוצא ולפיכך אינו מתחייב ליתן אותו פלוני אלא שיבדוק ויפשפש הואיל ויש לחוש שמא שקרא ולהלק מירושתו מאותו דבר אחר הוא שבונה אבל בחייה מכיון דקתני יחזיר לאשה בשיתן אותו האיש לאותו פלוני אין לבעל לערער עליו בכך שהרי היא עצמה הנותנת אותו ולא הנפקד • למדנו מפירושו שאינה יכולה לטעון שום טענה להוציא מה שבידה לירושת הבעל ובשהיא טוענת במתנה נתת לי הרי הוא יורש אותה וכבר כתוב זה אצל החכמים ואין לי להאריך • אבל אם נאמין אותה במה שטוענת שנתנו לה

ע"מ

ועל הפיסקת השנית לכתב הרמב"ם ז"ל לתיה נאמנת לומר נתנו לי על מנת שלא יהיה לבעלי רשות בהם • כתב הרב המגיד ז"ל יש חולקין בזה ואומרים שהיא נאמנת וזה לעת הרשב"א ז"ל וכו' וכ"כ בע' ז' לפקדון שכתבו קצת המפרשים ז"ל שאם יש מעות ביד האשה שנאמנת לומר של נכתי מלוג הם שיראתים לו שנתנו לי על מנת שאין לבעלי בהם רשות כלל אלא מה שאני נוטלת ונותנת בפי • ולזה הסכים הרשב"א ולא יראה כן לעת רבי' ממה שכתב בהלכ' אישות וכו' • נראה בהיא להרשב"א פליג מהרמב"ם ומינו מסכים עם הטעם שכתב עליו להבית רמיה שכל ממון שביד האשה בחזקת הבעל הוא שיאכל פירותיו וכו' • ולאו סבר הרשב"א כן שכל הממון הנמצא ביד האשה הוא בחזקת הבעל • היה פוסק גם כן לתיה נאמנת ועליה להבית רמיה • ולכאורה הוא סותר עצמו בזה בתשובה הבית הרב ז"ל בתכן הענין שלהי סי' פ"ו וז"ל שאלת ראובן מתה אשתו בלא בנים ויש בידו הרבה שטרי חוב יוצאים על שמה וקרובים חובעים מהבעל אותם ש"ח והבעל טוען שמנכסיו נעשו שהיתה מלוה מסלו וכוחבת בשמה : והקרובים אומרים לא כי אלא היא מתנה שנתנו לה על מנת שאין לבעל רשות בהם • תשובה וכו' • עד שכל מה שיש לאשה בחזקת הבעל הוא עד שתבית רמיה לדבריה וכתנית וכן האשה שהיתה נוטלת ונותנת וכו' ואל תשיבני לכשתהה אין יורשים לריכין רמיה • וכלשיתא התם אמר שמואל מולה לי אבא שאם מת על האחים להבית רמיה שאני התם שאין האחים היתומים טוענין בריה אבל כאן הבעל טוען בריה • ועוד להכא שאני שהיא אשה היוסבת תחת בעלה וכל אשר בידה או שקנתה או הלותה בחזקת הבעל הוא ואפי' מן הסתם וכל שכן כשהבעל טוען בריה ע"כ • מדברים אלו יראה בברור לשבר וקבל שהיא בחייה לא היתה נאמנת דמה שהקרובים טוענים שהיא מתנה שנתנו לה על מנת שאין לבעלה רשות בהם ושמן הסתם כל שביד האשה הוא בחזקת הבעל כדברי הרמב"ם ז"ל ואפילו כשאינו טוען בריה וכל שכן כשטוען בריה • ועוד יש לי מהקושי בתשובה זו דמ"ם ואל תשיבני לכשתהה וכו' • ומחלק אותם החלוקים • דהא בגמר' מוכח בהדיא דא' מן האחים ואשה המוסלת ונותנת כי הדדי נינהו והם סוים לגמרי דכי היכי דסתם נכסים שביד האשה הם בחזקת הבעל כל שאין לה חלק ידוע מסל' • הכי נמי סתם נכסים שביד האה המוסל ונותן בתוך הבית הם ולאי בחזקת השותפות מנכסי מוריסם כל שאין לזה האח חל' פרטי מסלו • ואם כן אם כשמת האח על האחים להבית רמיה • למה גם כן כשמתה האשה לא נאמר על הבעל להבית רמיה • ואם נאמר שכאן אבל הבעל הוא טוען בריה שהנכסים שלו או דמסחמא הם בחזקתו • גם שם האחים טוענים ולאי שהם של השותפות או מן הסתם עומדים בחזקת כלם :

ובהיות זה קשה אלני חפשתי למצא איזה יסוד • ואדרבא מצאתי להריב"ם ז"ל סימן קס"ט כתב וז"ל ואמרינן התם אמר שמואל ומולה לי אבא שאם מת על האחים להבית רמיה וק"ל הכי וכו' • על וכן הסכים הרשב"א ז"ל וטעמא משום דאף על גב דבעלמא לא טענינן ליתמי מאי דלא מצי טעין אביהם • הכא כיון דאפשר דאלו אבוהון היה קיים הוה מייתי רמיה אלא להם לא ידעי מאן ידע במילתא דאבוהון

Digitized by Google

לאחיהן וגם הסטר יולא בשמו מ"ה על האתין להביא ראיה ולין האלמנה הכיסאת ומחיה ולין אחד מן האתים הכל אחד וכו' • על ולין לאלמנה זכות בהם אלא במה שקנתה והסטר ת היולאות על המה שאם היא נוסאת ומחיה בהכסים עליה להביא ראיה בחייה שהם שלה אם שקנתה אותם ממנון שירשה או ממלאתה ואם מחה אין יורשיה צריכין להביא ראיה אף על פי שנוסאת ומחיה כמו שכתבתי למעלה ע"כ • הרי בהדיא דטעמא לאחר מיתה אין היחומים צריכים ראיה הוא מנוס לכין דהיה אפשר שאביהן בחייהן היה מביא ראיה • עכשיו שאינם יולעים מאן ידע במילי לאחיהן אחרי להן היות הסט' על שמו להשא' בחזקתו • ופשיטא דטעם זה שייך ג"כ ממש באם אפילו כשהיתה יושבת תחת בעלה הכיון לאם היה מביאה ראיה אין לבעלה שום זכות • השתא למתה אין קרובים ויורשים יולעים כלום והסטרות היולאים על שמה יאמרו בחזקת יורשיה • ומ"מ הא' לכתב הרשב"א ז"ל בהך תשובה להתם שאני וכו' • ועוד להכא שאני שהיא אשה היושב' תחת בעלה וכו' • ראוי להתישב באלו הדברים :

ובכל מה שהאריך מהר"ר משה בר נתן ז"ל על סוף השער לישב דברי הרמב"ם ז"ל • כבר אתה רואה נתקבלו דבריו אצל רבי' ונראו בעיניו • לבד זה אעורר שהוקשה אצלי במה' דמסיק בסוף תשובתו ואם תקשה ליהמנה במגו דאי בעית אמרת אתה נתת לי וכו' • להיאך אפשר לומר זה ה מגו • הא הוי מגו להעזה • דאי אמרת אתה נתת לי הוא יודע בשקרה שאינו כן וירצה להעיז פניה בך • ומפני זה טוענת שאתריס נתנו לה על מנת שאין לו רשות בהם דהא אין הבעל מכיר בשקרה ואינו יכול לטעון ברית שאינו כן :

חם שער ששי

שער שביעי חלק א

א גרסינן במס' שבועות מנה לי בידך אין לך בידי פטור וכו' • בלף מ' והשכרת שמביא רבינו לפטור בכופ' בכל מלאכתך לאשמועינן דמודה מקלת חייב דאי מודה מקלת פטור לעולם יודה מקלת להפטר וכו' • **קשה** לי אמאי לא קאמר שתמא לכופר בכל ודאי פטור דאי נימא חייב כ"ש מודה במקלת • ומה ליה לקרא לאשמועינן דמודה מקלת חייב לודאי אין שום סברא שיהא מודה מקלת פטו' • וכופר בכל חייב • ועוד הוא המוה בעיני לדיליה משמע דאפילו אי לא אמר קרא כי הוא זה לחייב מודה מקלת אכן מחיבינן ליה שבועה מטעמא דאי פטור לעולם לא יכופר בכל כלי שיתחייב אלא יודה מקלת להפטר • ומה כן קשה מאד דהשתא נמי דגלי קרא וילפינן דמודה מקלת חייב מ"מ כה"ג ממש דודאי כופר בכל חייב דאי כופר בכל פטור אם כן לעולם יהא נתחבט כופר בכל כלי להתטר משבועה אלא ודאי חייב הוא • ועוד קשה להא כי הוא זה מיעטריך מסולאה ממין

ע"מ שאין לך רשות בהן אלא אעשה מהן מה שארצה לא קנה יתהון בעל דהלכתא בשמואל בפרק בתרא דנדרים דלא קנה לא לפירות ולא לירושה אלא יורשיה יורשין אותה באלו הנכסים ואם היינו מאמינים אותה בזאת הטענה אמאי לא יהבינן לפלוני באותה הטענה לאחר מיתה והלא איפשר שאפילו היו שלה אין הבעל יורשן אלא בודאי בשום טענה אינה יכולה להפקיעם מירושת הבעל שלא יירשנה • וטעמא דמילתא שאינה נאמנת אלא למה שימולה לעשות בחייה אבל לענין דברים שבאים לאחר מיתה אינה נאמנת משום דבהדיא שענא ליתא בעולם וחוזרין דם לאנשים אחרים וכגון זאת אנו אומרים הלכה כרבי שמעון בן גמליאל דאמר על מנת שלא יירשנה תנאו בטל • ואליבא דרב דאמר ירושת הבעל דרבנן ולענין פירות מצי בכלל ליה וכטעמא דאיתא בירושלמי • והבן דבר זה כה טעם אין מקבלין שנחוש שמא גנבתם משל בעלה ואפילו הן דידה משום פירות דגזלה מיניה • וא"ת דידמא הבעל נתנם לה במתנה ואין לו פירות מכל מקום נחוש ולבתחלה אבל מאחר שקבל נאמר שבפקדון הם אצלה מאחר שיש לומר אפילו הם שלה אין כאן גזל פירות לבעל שאיפשר שנתנם לה הבעל ולפיכך אם מתה יחזור לבעל • מיהו אין לנו להאמינה שהם פקדון אצלה ולהוציאם מרשות הבעל מפני שאין לה שום טענה שתהיה נאמנת להפקיעם מרושת הבעל ולפיכך אי לא מהימנה ליה יחזיר לבעל ואלו היתה נאמנת להפקיעם מירושת הבעל היה הדבר כפקר אם יחזיר לבעל או ליורשים והדין שיחלוקו שהוא דבר שאין לו הוכחה וכך נראה לי הדין בכל דבר שאי אפשר להוציא אפילו היה ביד שליש ולא דמי לארבא בתר דהפכין ועל מת שנאמנת לומר במתנה נתתם לי מידי דהוה אשאר טוענין שאין לבעל על אשתו כלום מדבריה אלא מה שזכרה לו תורה והם נדריה • ועתה אחי שים הדברים באזנך הבן שאמר לאביו אתה נתת לי כליב אלו אף על פי שאין ידוע שנתנם לו ואינם ידועים לאביו מי לא הוי נאמן כמו כן האשה חזקה בנכסי אשתו ולא לאשה בנכסי בעלה מפני שאין מקפידין זה על זה אבל לענין מעות ליכא למימר הכי • מיהו אי דהוו מטלטלין ידועין לבעל יודע לך אחי דבבי האי גונא לא היה אומר הרב והן כענין דבריב הראויין להשאיל ולהשכיר אלא מטלטלין דומיא דמעורת קאמר ואין זה צריך לפנים ומה שאמר הרב ז"ל בפיסקא מציעאה והרי הם בחזקת הבעל שיאכל פירותיו עד שתביא ראיה לדבריה אף לענין פירות קאמר וכ"ש לענין ירושה • ואם תקשה להוי מהימנא מגו דאי בעיא אמרה אתה נתת לי חשובה נכלרת אצלך במה שכתבתי מפני שרטענה הזאת מוציאין דנכסים מתחת בעלה בטענה זו אינה נאמנת לעולם ומאחר שהיא טענה שאינה נאמנת להפקיעם מירושתו אינה נאמנת במגו לענין פירות דלא אמרינן מגו היכא שהמגו מיגרע טענתיה כי הכא והרבה האריך בזה בראיותיו ע"כ תשובתו ע השיב לי ונראין דבריו :

חם שער ששי

שער שביעי חלק א

א גרסינן במסכת שבועות פרק שבועת הדיינין מתניתין מנה לי בידך אין לך בידי פטור פ' משום שהוא כופר בכל ומדאורייתא כופר בכל פטור. דכתיב לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת והדשי' לכל עון ולכל חטאת הוא דאינו קם אבל קם הוא לשבועה • ואם איתא דמדאורייתא כופר בכל חייב בשבועה מאי איריא בי אתא עד אחד אפילו בלא עד אחד שבועה מיהא קא מחייב אלא מהאי קרא שמעינן דכפר בכל פטור אף משבועה. וזה הטעם קנקין אוהו דמצי למימר דאף על גב דכופר בכל חייב איצטריך לאשמועינן עד אחד דחייב ורא קמ"ל דאף על גב בכל איצטריך טענה שתי כסף גבי עד אחד משתבע בלא טענת שתי כסף דאמרינן • אבל טענת מלוה

ועד

הטענה למ"ל מו לכמה ענינים אחרים דשתי כסף ופרושה שנחלקו רב ושמואל בהלויין כי היכי דעד אחד אלטריך לטענת פרוטה • וחפשתי אחר ענין זה ומצאתי שרשו ברים שנים מוחזין קף שליטי למי' גמרא מימרא דרבא דקאמר מפני מה אמרה תורה מודה מקלת טענה ישבע חזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו כו' ופירש רש"י ז"ל מפני מה אמרה תורה וכו' ולא חשבתו כמשיב אבדה לפטרו שלא כפר בכלו עד כאן : ומדברי ז"ל משמע דכפי הסברא יותר ראוי לשבועה הכופר בכל מהמודה מקלת דכיון שהוא משיב אבידה היה ראוי לפטרו • וזה נתישבה הקושיא הא' שהקשינו לרבינו דלא מני להוכיח דכופר בכל פטור דאי חייב אם כן לשתוק קרא במודה מקלת ומילף מקל וחומר מכופר בכל דאדרבא ה"א דמודה מקלת פטור מטעם משיב אבידה ולכך הוצרך לבונו דין אחר לומר דמהכרח הטענה הוא חייב במודה מקלת דאי הוה פטור אז מטעם משיב אבידה אי מטעם אחר לעול' יטעון כן להפטר •

ובזה יתורץ מאי דהוה קשה לפי דברי רש"י ז"ל דהשתא דגלי קרא במקלת דחייב אף על גב דמשיב אבידה אם כן נילף מינה לכופר בכל מקל וחומר • ואין לומר דמטעמא דאין אדם מעיז דקאמר כבר ידענו דהוה פטור דהא דחו התוספות טענה זו מהוא דאפילו במקום שיכול להעיז כגון בבנו פטור • אבל בהכרח שמביא רבינו מ"ש דלעולם לא מלינו לומר לכופר בכל חייב דאם איתא דחייב לא הוה צריך קרא לאשמועי' חייב במודה במקלת דע"כ מסבר' הוכן אמרין דאף על גב דהוא כמשיב אבידה חייב דאם הוא פטור לא שבקת חיי לבוא מלוה לעולם ויל"ל דמדי הוא זה מבאר לגזרת הכתוב :

ומה שפירש רבינו הרמב"ם ז"ל לשון המלה וכו' • פי' רש"י ז"ל לשון בוטא בשמו חכמים עליו בבעה כמו אם ה' הסיחך בו • ובגיים אותיות פירש שהשמים חכמיה לכך להסיחו ולהדלה • וזה הפירוש הרהון מתיישב יותר לפי הפשט שהוא לשון הכתוב ממש • והרב ז"ל בב"י סימן ע"ה

Digitized by Google

נראה בלשון רש"י ז"ל למליצה לחכרימו להולות • ואם אינו טעות סופר כלי
ספק גרסתינו יותר נכונה להאי לחסיפו להולות הוא פירש
לשון היסת :

ב ומה שהביא רבינו שבדת הרי"ף ז"ל לפסק כלישנא קמא מהיות
לסנים אוחזין וכו'
גם התוס' ז"ל מביאים ראיה זו
בערך הליינין והוסיפו לקצת ראיה
להסבי' לאיכא לאמרי טפל ללשון
ראשון כמו שאמר ריפ"ל • ועול
החזיקו האחרונים ז"ל שבדת זאת
מסום לישנא קמא שתמא לגמרא
קאמר ליה ולישנא בתרא דב תביבא
הוא למתני ליה אסיפא :

ואני נגוף בסברת רבינו האי
גאון ז"ל בזה מה היא כי
ראיתי שתירה בענין זה בדברי
אמו' לבעלים אוחזין כתבו מהכא
משמע להלכה כלישנא קמא לפרק
שבועת הליינין הלא בעי לדרת
לממונא אלא אפילו כופר הכל חייב
היסת מלא מייתי הכא סיפא
לנחזיו לך פטור וכן פי' בשעלי'
לרב אמי • ואי טען אינו יודע
בכל ישב' שאינו יודע ע"כ • אלמא
סבר רב האי לאפילו בליב' לדרת
לממונא משתבע כלישנא קמא •
וזה הימא לבפרק הליינין אמרי
אמר הניאו דברי רבינו חס ז"ל
כתבו ורב האי גאון פירש לא
משביעין לה אלא משמתינן ליה
על גב תנאי שיהא בשמתא אם הוא
חייב ואינו משלם ע"ל • לדב
האי לא משתבע והם שתי סברות
הפכיות בשמו • ואין בידי לייסב •

ודברי רבינו שהביא בשם
הרי"ף ז"ל אינו מכוונים
שכתב ועל זה כתב הרב בהלכות
מיהא שמעינן להלכתא כמאן דאמר
להאי לרב נחמן אליבא שהוא כופר
בכל דהא רבינא כופר בכל הוא •
וקא מייתי עלה מילתיה לרב נחמן
ופ' • משמע להבין לעיקר דאיית
הרי"ף ז"ל היא מעובד גופיה להבו'
דעבית לכיון דהוה כופר בכל בלא
לדרת לממונא • ועלה מייתי
הא לרב נחמן אלמא הלכה
לרב נחמן אליבא נמי לדיכא
לדרת לממונא לא למשמע להתם דהיינו
ריסא ליכא לדרת לממונא מסום
לכפר לגמרי בלא היו לבריס מעול'
אבל אם אמר פרעתיך דהולם על
ההלואה אף על גב דהוי בלי עדים
לדרת לממונא מיקרי • ולפי דב רי
התוס' עליפא מינה הוי ליה למימר
אבל אם אמר בלא עדים לדיכא
לדרת לממונא לא וכל שכן בלא"ס
אלא דלילהו איכא למימר דסיכא
לישנא דקאמר לישנא קמא נקט
לישנא בתרא :

ג וכן אם יסיב הנתבע
באמת אני חייב לך
אבל יש לי ביד כנגדן וכו' דין זה
במתלוקת הוא שנוי אצל הפוסקים
ז"ל כמו שהביא המרדכי ז"ל בריס
מלינע • וטעם סברת הרי"ף
הובא בתשובות הרשב"א ז"ל סימן
תתקנ"ט בזה הלשון שאלת האומר
לחבירו מנה לי ביד והלה אומר הן
אבל יש לי ביד כנגדן כסות או
פירות לפטור בשבועת היסת כמו
שנמלאת בתשובה לרב אלפס ז"ל
ונתנו טעם לדבריהם מגו דלאיכא
למימר לא היו לבריס מעולם נאמן
הוליעני הדין שאני מסתפק בדבר
בנסלת לרבי אבא וכו' • תשובה
הוא הדין והוא הטע' למלוה בעלי'
שהמלוה בעדים אין צריך לפרעו
בעדים ולא עליף מגו דלא הלי"מ
ממנו להחזרתי פה והא אמר הן
בכל מקום וכו' ע"כ :

נראה מדברי ז"ל דאף
כשהלוה בעדים יכול
לטענו יש לי ביד כנגדן אלא צריך
שיהיה זה בטעם מגו שיכול לומר
פרעתי או החזרתי אבל בלאו הכי
לגון אלא זה ילם מתוך ידו אז רמה
בפקדון לאיכא טענה לפרעתי או
החזרתי גם בטענת יש לי ביד
כנגדן וכו' אינו נאמן • ואיכא
למיל לכאן מקור לדין זה אצל מהתוס'
לחבירו מנה לי ביד והלה אומר
אבל יש לי ביד כנגדן כסות או
פירות לפטור בשבועת היסת כמו
שנמלאת בתשובה לרב אלפס ז"ל
ונתנו טעם לדבריהם מגו דלאיכא
למימר לא היו לבריס מעולם נאמן
הוליעני הדין שאני מסתפק בדבר
בנסלת לרבי אבא וכו' • תשובה
הוא הדין והוא הטע' למלוה בעלי'
שהמלוה בעדים אין צריך לפרעו
בעדים ולא עליף מגו דלא הלי"מ
ממנו להחזרתי פה והא אמר הן
בכל מקום וכו' ע"כ :

ולבאורה איכא למילק
בתרי לקמתרי
דלפי הפשט קשיב דדרת לממונא
מסוס לאיכא עדים וכו' • לאם כן
אמאי קאמר בגמרא אמאן דאמר
אסיפא הכא הוא לאיכא לדרת
לממונא אבל אם הם לאיכא לדרת
לממונא לא למשמע להתם להיינו
ריסא ליכא לדרת לממונא מסוס
לכפר לגמרי בלא היו לבריס מעול'
אבל אם אמר פרעתיך ההולם על
ההלואה אף על גב דהוי בלי עדים
לדרת לממונא מיקרי • ולפי דב רי
התוס' עליפא מינה הוי ליה למימר
אבל אם אמר בלא עדים לאיכא
לדרת לממונא לא וכל שכן בלא"ס
אלא דלילהו איכא למימר דסיכא
לישנא דקאמר לישנא קמא נקט
לישנא בתרא :

ג וכן אם יסיב הנתבע
באמת אני חייב לך
אבל יש לי ביד כנגדן וכו' דין זה
במתלוקת הוא שנוי אצל הפוסקים
ז"ל כמו שהביא המרדכי ז"ל בריס
מלינע • וטעם סברת הרי"ף
הובא בתשובות הרשב"א ז"ל סימן
תתקנ"ט בזה הלשון שאלת האומר
לחבירו מנה לי ביד והלה אומר הן
אבל יש לי ביד כנגדן כסות או
פירות לפטור בשבועת היסת כמו
שנמלאת בתשובה לרב אלפס ז"ל
ונתנו טעם לדבריהם מגו דלאיכא
למימר לא היו לבריס מעולם נאמן
הוליעני הדין שאני מסתפק בדבר
בנסלת לרבי אבא וכו' • תשובה
הוא הדין והוא הטע' למלוה בעלי'
שהמלוה בעדים אין צריך לפרעו
בעדים ולא עליף מגו דלא הלי"מ
ממנו להחזרתי פה והא אמר הן
בכל מקום וכו' ע"כ :

נראה מדברי ז"ל דאף
כשהלוה בעדים יכול
לטענו יש לי ביד כנגדן אלא צריך
שיהיה זה בטעם מגו שיכול לומר
פרעתי או החזרתי אבל בלאו הכי
לגון אלא זה ילם מתוך ידו אז רמה
בפקדון לאיכא טענה לפרעתי או
החזרתי גם בטענת יש לי ביד
כנגדן וכו' אינו נאמן • ואיכא
למיל לכאן מקור לדין זה אצל מהתוס'

ועד אחד אפילו לא שנינו אלא בפרושה ובפר' חייב ולכך אומר כי הטעם
מדאצטריך לחייב כי הוא זה דאי אמרת דבופר בכל חייב אמאי אצטריך
לאשמועינן דמודה מקצת חייב דהא פשיטא דחייב דאי מודה מקצת
פטור אם כן לעולם יהא הנתבע מודה מקצת בדי להפטר משבועה
אלא ודאי כופר בכל פטור ומודה מקצת חייב עד שבא רב נחמן ותיקן
שבועת היסת פי' לשון היסת המלכה בלומר נמלך רב נחמן וסיעתו ותקנוה
מלשון כי יסיתך אחיך דמתרגמינן ארי ימלכינך :

ב וקאמר עלה בגמרא אמר רב נחמן ומשביעין אותו שבועת
היסת כדי להפיס דעתו של בעל הבית מ"ט חזקה
אין אדם תובע אלא אם כן יש לו וקאמרי' בגמרא דהא דרב נחמן רב
חביבא מתני לה אסיפא דמתניתין דקתני מנה לי ביד אמר לו הן
למחר אמר לו תנהו לי נתתיו לך פטור ועליו אמר רב נחמן ומשביעין
אותו היסת • ואיבא דמתני להא דרב נחמן אריש דקרנגי מנה
לי ביד אין לך ביד כלום ואמרינן עלה מאן דמתני לה אריש דליבא
דדרא דמתונא שהרי לא הודה לו שמעולם נתחייב לו כלום א"ה קאמר
רב נחמן שישבע היסת וכל שכן אסיפא דאיבא דדרא דמתונא שהרי הודה
לו במתונא שנתחייב לו ממון שעה אחת אלא שטענו שנתנו לו •
אבל מאן דמתני לה אסיפא אבל אריש לא פי' בהא לא מחייב רב נחמן
שבועת היסת והא איבא מ"ד דאסיפא קאי ק"ל ולא אריש •
ואיבא מאן דפסק דאריש קאי ובל שכן אסיפא והרי"ף ז"ל פסק שאפילו
אריש דן רב נחמן שבועת היסת וראיתו מהיא דגרסינן במציעא
פ"א דהא דעיא דחוון מסרין ליה חוותא כל יומא בסהדי יומא חד מסרו
ליה בלא סהדי לסוף אמר להו להד"מ אתו סהדי ואמרי דאבל תרי מינייהו
אמר רב זוטרא אם איתא לדרבי חייא קשיתא משתבע אשארא ושיילינן
והא גזלן הוא וגזלן פסול ומשנינן לשבנגדו קאמינא והקשינן השתא דליתא
לדרבי חייא קשיתא ואין כאן הודאה במקצת והוא כופר בכל אמאי לא
משתבע לישתבע מיהא מדינא דרב נחמן • ומהדר דרב נחמן תקנתא
היא ותקנתא לתקנתא לא עבדינן • ועל זה כתב הרב בהלכות מיהא
שמעי' דהלכתא כמאן דמתני להא דרב נחמן אריש שהוא כופר בכל
דהא רע"א כופר בכל הוה וקא מייתי עלה מילתא דרב נחמן ובל שכן
אסיפא ע"כ • גם הר"ם כמז"ל פסק כמותו • אבל רבינו יעקב פסק
דאסיפא קאי ומתרץ דהא דרע"א לא קשיא דהתם דדרא דמתונא אית ביה
דהא חוו מסרי ליה כל יומא ותו דהא אלא תרי סהדי דאבל תרי מינהון
ואף על גב דקא מייתי הבא מילתא דרב נחמן והי' לו לדבריו להביא דרב
נחמן על סיפא דנחתיתי לך • הא לא קשיא דרישא דמתניתין נקט גם
יש ראיה מיהא דקידושין דקרתני והשתא דתקון רבנן שבועת היסת
משתבע שבועת היסת של"ח וכו' • והתם בשלמא דדרא דמתונא
איבא שהרי אומר לו קבלתיו ממך ונחתיו לו • וכן אם טען לויתי
ופרעתי הוי ליה דדרא דמתונא שהרי הודה שקבל אבל טען לא לויתי ממך
אין מחייבין אותו אלא חרם סתם ורבינו יעקב ז"ל עצמו אף על פי שהיה
מורה כן לא היה מוחה למי שדנו לפניו לחייבו שבועה היסת • וכן
העיד עליו בעל התוס' ומנהגו לדון היסת בכל ענין שיכפוד הנתב' והוא
שיבא עליו התובע בטענת בריא :

ג וכן אם ישוב הנתבע באמת אני חייב לך מנה שאתה תובעני
אבל יש לי בדרך פגורן כסות או כלים פטור ונשבע היסת
ונפטר בדאיתא בתוספתא וכן פסק הרי"ף ז"ל • וכן אם אמר אמת
שהיה לך אצלי אבל מחלת' או נתת' לי בכל אלו נקרא כופר בכל ופטור
משבועת התורה ונשבע שבועת היסת :

ד והיכא דכופר בכל איתי' חד סהדא שפרעו בפניו איבא מ"ד
דמשתבע היסת אף על גב שמסייעו העד ואיבא מאן
דפטר • ובזה אנו עתידין להאריך בשער ל"א :

ה ודע כי יש נתבע שהוא כופר בכל ושבועתו שבועת המשנה
וביצד

לחייב מנה לי ביד והלה אומר מנן לך ביד לומר מו שהה לך ביד
ונחתיו לך מו יש לי ביד במנה כסות כלים פטור וכו' אלמא שלשה
טענות אלו שוות הן והשתא כי איכא לבטענת נתתיו לך נאמן אף על גב
דליכא מגו דלא היו לבריס מעולם כגון שהלוה בעדים ממאי לא גיהמנה
גם כן בטענה יש לי ביד כנגדן אף על גב דליכא מגו דפרעתי להא שויה
הם ומאי אולמיה להאי מהאי • ולקמן בשער מ"ט בע"ה יבוא הביאור
בדיוים אלו בארוכה :

ד גהיכא לכופר בכל איתי מד סהדא וכו' • במקומו בשער כ"ג
בעזרת האל נכתוב בזה :

ה ודע כי יש נתבע שהוא כופר בכל ושבועתו שבועת המשנה וכו' •
סוגיא זו היא בלף מ"ח ולאיתי בשלשה טרוזות הא' מה
אמרינן רבינו בשם הרי"ף לאולמא מתניתין מיירי בשהפירות מוזכרין ברשות
הלבים

סבועה אף על גב דליכא עדים בהיא הולאה והיה יכול לכפור בשמה
שטען פרעתי ואמר לקבוב שפיר דדרא לממונא כמו שהוא בנתתיו לך
אף על גב דבהך הולאה יש עדים • ולפי פשט ההלכה משמע לאמאן
למתני אסיפא קשיב ליה דדרא לממונא מסוס לאיכא עדים בהולאה שא"ל
אמאמול הן ואין מה יכול לכפור
ע"כ :

ולבאורה איכא למילק
בתרי לקמתרי
דלפי הפשט קשיב דדרא לממונא
מסוס לאיכא עדים וכו' • לאם כן
אמאי קאמר בגמרא אמאן דאמר אסיפא
הכא הוא לאיכא לדרא
לממונא אבל אם אמר לא למשמע להתם
ריסא ליכא לדרא לממונא מסוס
לכפר לגמרי בלא היו לבריס מעול'
אבל אם אמר פרעתיך ההולם על
ההלואה אף על גב דהוי בלי עדים
לדרא לממונא מיקרי • ולפי דב רי
התוס' עליפא מינה הוי ליה למימר
אבל אם אמר בלא עדים לאיכא
לדרא לממונא לא וכל שכן בלא"ס
אלא דלילהו איכא למימר דסיכא
לישנא דקאמר לישנא קמא נקט
לישנא בתרא :

ג וכן אם יסיב הנתבע
באמת אני חייב לך
אבל יש לי ביד כנגדן וכו' דין זה
במתלוקת הוא שנוי אצל הפוסקים
ז"ל כמו שהביא המרדכי ז"ל בריס
מלינע • וטעם סברת הרי"ף
הובא בתשובות הרשב"א ז"ל סימן
תתקנ"ט בזה הלשון שאלת האומר
לחבירו מנה לי ביד והלה אומר הן
אבל יש לי ביד כנגדן כסות או
פירות לפטור בשבועת היסת כמו
שנמלאת בתשובה לרב אלפס ז"ל
ונתנו טעם לדבריהם מגו דלאיכא
למימר לא היו לבריס מעולם נאמן
הוליעני הדין שאני מסתפק בדבר
בנסלת לרבי אבא וכו' • תשובה
הוא הדין והוא הטע' למלוה בעלי'
שהמלוה בעדים אין צריך לפרעו
בעדים ולא עליף מגו דלא הלי"מ
ממנו להחזרתי פה והא אמר הן
בכל מקום וכו' ע"כ :

נראה מדברי ז"ל דאף
כשהלוה בעדים יכול
לטענו יש לי ביד כנגדן אלא צריך
שיהיה זה בטעם מגו שיכול לומר
פרעתי או החזרתי אבל בלאו הכי
לגון אלא זה ילם מתוך ידו אז רמה
בפקדון לאיכא טענה לפרעתי או
החזרתי גם בטענת יש לי ביד
כנגדן וכו' אינו נאמן • ואיכא
למיל לכאן מקור לדין זה אצל מהתוס'

אבל אם אמר לא בפרעתי לא אמר לא בפרעתי לא אמר לא בפרעתי לא

הרבים • ופלוגתא לרבנן ורבי יהודה בסיפא לרבנן סברי כיון שבעל הבית מודה להנך פירי דקיימי ברשות הרבים אינם עדין שלו רק של בעל הבית שסומן שנתן לו הדיינר עליהם מ"ה יקבע החנוני ויטול הפירות ורבי יהודה סבר לאין לדך החנוני להוציא פירותיו לר"ה אלא אם כן מכרן והוי ליה כאלו הן ברשותו של בעל הבית • וגם הרמב"ם ז"ל בפ"ה מה' מכירה הסכים לזה הפי' וכתב הרב המגיד ז"ל אמר לחנוני תן לי בדינר פירות ונתן לו פירות שהגביהן לוקח והגיהן ברשות הרבים וכו' • וכן בהסיה לשולחני כתב פירו' וכבר קבל נתן הדינר מעות והגיהן בר"ה וכו' משמע מדבריו ז"ל לבעינן שהלוקח יקנם קנין גמור בהגבהה בדינר ובסליקה בר"ה •

ותיבא לי אלא בשהגביה לוקח כבר קנאם לגמרי והרי הם ברשות לוקח לאלופין בכל מקום שהם כלכתב בפרק ה' הו' ברשות המוכר אם ברשות המופקדין אלא לא קנה הלוקח על שיגביה הפירות אם על שיוציאם מרשותו בשכירות מקומן וכו' אלא מהגבהה שם לשכירות מקום וכי היכי דבשכירות מקום נכנסו ברשות לוקח • הכי נמי בהגבהה ואלא הם ברשותו בכל מקום שהם אפילו בר"ה ואם כן אמאי יקבע הלוקח בתקנת חכמים כיון שהם שלו וברשותו •

ועוד קשה לי לאם אינה דלוק' בשהלוקח הגביהן והגיהן בר"ה הוא דקבע אבל בשלא הגביהן לא • אריך לידע מה י"ם דאין בשלא הגביהן היכא למולים במכירה • אם נאמר לא החנוני יקבע ונוטל א"כ אמאי מפליג בסיפא בשבעל הבית מודה שאין הפירות הללו מכורין לו ליפלוג בגוונא לרישא מאם כן הגביהן הגביהן לא הגביהן • כיון דע"כ ליפא הגבהה בסיפא וכיון שכן הוא ליפמעינן רבותא לאפילו בשהחנוני מודה בשכירה יקבע ונוטל בשלא הגביהם הלוקח הלא למאי דאמי הכא קנה הלוקח על שיגביה הפירות אם על שיוציאם מרשותו בשכירות מקומן וכו' אלא מהגבהה שם לשכירות מקום וכי היכי דבשכירות מקום נכנסו ברשות לוקח • הכי נמי בהגבהה ואלא הם ברשותו בכל מקום שהם אפילו בר"ה ואם כן אמאי יקבע הלוקח בתקנת חכמים כיון שהם שלו וברשותו •

ועוד קשה לי לאם אינה דלוק' בשהלוקח הגביהן והגיהן בר"ה הוא דקבע אבל בשלא הגביהן לא • אריך לידע מה י"ם דאין בשלא הגביהן היכא למולים במכירה • אם נאמר אלא החנוני יקבע ונוטל א"כ אמאי מפליג בסיפא בשבעל הבית מודה שאין הפירות הללו מכורין לו ליפלוג בגוונא לרישא מאם כן הגביהן הגביהן לא • כיון דע"כ ליפא הגבהה בסיפא וכיון שכן הוא ליפמעינן רבותא לאפילו בשהחנוני מודה בשכירה יקבע ונוטל אם נאמר אלא בשבעל הבית מודה שאין הפירות הללו מכורין לו אף בשלא הגביהן מכל מקום יקבע הלוקח ונוטל • ואין שום לא לומר לבשמולים במכירה אך לא הגביהם הלוקח ונוטל מהם בלא שבועה אם לוטלן החנוני בלי שבועה הא אפילו בשהחנוני אינו מודה אריך שבועה כל שכן בשמולה • ואי יאמר בעל הבית נוטל בלא שבועה הא אפילו בשהגביה אינו נוטל אלא בשבועה כל שכן בשלא הגביהן • בקנינא אלא ירלתי לסוף לעלא סרב המגיד ז"ל דמה שמאריך הגבהה • אם לא שאמר לבסיפא מיירי בשקבע"ה מודה ונקט הלין בשבעל הבית מעבר לאשמעינן רבותא לר' יהודה לאפילו בהאי גוונא סבר לבעל הבית לבקע ונוטל: **והנה** הרא"ם ז"ל גם כן הסכים עם הרי"ף והרמב"ם ז"ל בקירוש הסוגיא לאתלוקת רבנן ורב בלבורין ומולחין וסכן בהם הבריתא וז"ל בפסקים תניא אמר ר' יהודה אימתי בזמן שהפירות בורין ומונחין עליהם ומקיים עדרבין עליהם אבל הפשלן בקופתו לאחוריו אמר"ה ומולו ליה רבנן לא שבע בעל הבית והלכה כרבנן בלבורין ומונחין ושבע בע"ה ע"כ • ובאמר ע"ז הרב ז"ל בדי בסוי ב"מ ח"ל • ולרמה מבלבלו שמפרש כפי הרי"ף לר' יהודה לפרש דברי חכמים בא • ואף גבל פ"שכתב ומולו רבנן אסברת לשון הוא ולאו לוקא ע"כ •

ולא הבינותי לעמו ז"ל דאמאי לא אמר דהאי ומולו ליה לרבנן שבאתב הרא"ם ז"ל אסברת לשון הוא ולאו לוקא ולדבריה כפי הבריתא והנ"ע עיקר הוראת הסכמתו עם פי' הרי"ף ז"ל דהאי אימתי לפרוש מילתיה לרבנן אתא להיינו לאמר רבי יהודה אימתי פליגי עליה רבנן וסברי דבשבע בעל הבית כשהם בשלוים ברשות הרבים אבל אם הפשלן לאחוריו רבנן נמי מולו ליה להמע"ה ואינו צריך שבועה • לאפוקי סברת המפרש דהאי אימתי אליבא דנפשיה קאמר דלדילה עיקר מלוקת לרבנן ור' יהודה הוא בהפשלן בקופתו לאחוריו לרבי יהודה פטור משבועה ולרבנן בהא נמי יקבע בעל הבית להפטר • באופן שדברי הרא"ם ז"ל באו על לל הדיוק ולא באסברת לשון:

והטור ז"ל בסימן הנזכר כתב דין זה בזה הלשון בעל הבית שאמר לחנוני תן לי בדיינר פירות זמן הפירות והגיהן בחנות ושואל הדיינר נשבע בעל הבית בנקיטת חפץ ולוקח הפירות שלין לדך חנוני להוציא פירותיו מרשותו עד שקבל מעותיו וכו' • ואם כבר הכמיסם בעל הבית לרשותו והחנוני שואל הדיינר מבעל הבי' נשבע הי' ונפטר • לקח בעל הבית הדיינר ונתנו לפני החנוני ושואל הפירות וטען החנוני כבר נתתיים לך נשבע החנוני בנקיטת חפץ ונוטל הדיינר וכו' •

ובתב ע"ז הרב ז"ל ורבינו ריש"ל למחניתין מפרש' כהרמב"ם • ומה שכתב והגיהן לפניו בחנות היינו שהגיהם חוץ לחנות ברשות הרבים וכו' • וסיפא למתניתין נמי כן פירשה ע"ל זו אלא שהיה שהרמב"ם והרי"ף לחכו שהם טוענים על הפירות שברי"ה ורבינו כתב שהם טוענים על הדיינר כלומר לכי תנן נתן לו אם הדיינר לומר לרישא לנתן לו אם הפירות ור"ל לנתנה בר"ה הכי נמי נתן לו אם הדיינר לסיפא ר"ל לנתנו ברשות הרבים וכו' עכ"ל:

ובעניותי לבדי הטור ז"ל לריכים לי למוד אמאי הוא מפרש ריש"ל למתני' כפי' הרי"ף והרמב"ם ז"ל כדברי הרב ז"ל מאי אמאי לקאמר שבע בעל הבית וכו' • שאין לדך חנוני להוציא פירותיו מרשותו עד שיקבל מעותיו וכו' • לשא בריש"ל למתניתין אין אמו לריכין לטעם זה אלא כלפירש הרב המגיד ז"ל לדיין להחנוני מודה להפירות הללו מכרן לוקח ואינו חובב ממנו אלא למיהם ממלאת טענת בעל הבית מעליה וכו' ה נשבע ומופל לאלו טענתא אין לדכו וכו' אינו רק לדבי יהודה ולא לחכמי קמא • ואיך אמרו הטור ז"ל אלא בא להלכתא • ועוד קשה לאי טענתא לנשבע בעל הבית הוא מהשם לאין דרכו וכו' דמשמע לאי לאו מהאי טענתא לא הי' נשבע ונוטל א"כ בסיפא שאמר לקח בעל הבית הדיינר נשבע החנוני בנקיטת חפץ ונוטל הדיינר וכו' אמאי יקבע החנוני ויטול הא הכא ליכא טענתא לאין לדך בעל הבית להתיר ליטר מרשותו עד שיקבל פירות לאלרבה כבר אמר להכך לאין לדך חנוני ליתן פירות עד שיטול דינר ומהאי טענתא הי' לבעל הבית לשבע • ועוד קשה לפי דברי הטור ז"ל לרישא וסיפא ע"כ לא מיילי אלא בשהפירות או הדיינר בר"ה והשתא דבי יהודה לפליג וקאמר כל שהפירות בידו ולו על העליונה אהיכא קאי לפי בגלאה לא שייך בלישא ולא בסיפא אמאי ברשותו לקאמר אי ברשותו ממש הא אין בר"ה קיימין • ואי ברשותו קאי בלא מרשות הבית כלבדי הר"ן ז"ל אם כן אמאי פליג לומר כל שהפירות ברשותו ילו על העליונה לאיינו לומר שנשבע ונוטל כפי פירוש הרי"ף והרמב"ם וסיעתם ז"ל הא חנא קמא נמי קאמר לשהפירות ברשותו לאיינו בר"ה לפירות הם ברשות בעל הבית הוא ולא מרשות חנוני נשבע בעל הבית ומועל וכן איכא בשהדיינר ברשות הרבים • ובאמת יש לאמוה על הרב ז"ל אין לא משכן עצמו לישב הסוגיא על פי דברי הטור: **ועוד** אשוב אתפלא בו אין לא תבב להסכים פירוש הרי"ף עם פי' הרא"ם ז"ל דמסתמות דבריו משמע שהם מסכימים יחד כפי' כל הסוגיא ולא נשמע ממה קמא דבריו שכתב כיון שהרי"ף והרמב"ם ז"ל והרא"ם ז"ל ברבנן קיימו בתלמ' שיטתא כוותייהו קימא לן על לאן • אלא לדיליה שיטה אחת לכלם בכלל פי' הסוגיא ואתמהא עובא להא לדרי"ף ז"ל כפי פי' הר"ן שבאיתו הרב ז"ל אתלוקת לרבנן ורבי יהודה הוא בפיסא לדבי יהודה נשבע בעל הבית ומולו דוחיא לרישא ולרבנן סברי לנשבע חנוני ומולו • ואם הרא"ם ז"ל הולך בשיטת הרי"ף הילכ לכב להלכה כרבנן בלבורים ומונחין ונשבע בעל הבית ומלקמר הלכה מכלל לפליגי • ואהיינו אי מרישא הא רבי יהודה נמי מודה ליקבע בעל הבית • ואי מסיפא הא רבנן אמרי לישבע חנוני ולא בעל הבית ובאמת זה דבר מתמיה וקשה דאיה לשיה לב עליו • ונמא מה שכתב הרב ז"ל ואף על גב שכתב ומולו ליה רבנן אסברת לשון הוא וכו' אגבורה נפל בספרים ולריך להיות ואף על גב שכתב והלכה כרבנן וכו' אגבורה לשון הוא וכו' •

אמנם

אמנם על פי כל האמור ומלא הלקוקים שכתבנו נראה לקלקל עוד לקלוק אחר בלשון הרא"ש ז"ל אשר אולי כיון הרב אליו והוא במ"ש ומולו ליה רבנן אלא יסבא בעל הבית וכו' אלא שייך לומר מולה אלא היכא דמסכים עם בר פלוגתיה בענין א' כפי הדין עצמו שחולק עמו • ובשלמות אי הוה קאמר רבי יהודה בתיזו חלוקה שיטול בה בלא שבועה הוה שייך לומר דהיכי דהפשילן לאחוריו רבנן נמי מולו לר' יהודה שיטול בלא שבועה כפי הברתו • אבל מכיון שמעולם לא אמר רבי יהודה כפי ע"י הרי"ף ז"ל שיטול בלא שבועה היכי שייך לומר בה שמולה ליה שלא יסבא בעל הבית • לכל הפחות היה לו לומר שיטול בעל הבית כי אם הוא כל עיקר המכוון • **על** כן נראה בעיני שהרא"ש ז"ל מסכים עם הרי"ף ז"ל בענין אחד בלבד • והוא לומר דעיקר מתניתין בנשבע ונוטל הוא ושרבי יהודה לבריתא אחא לפרושי לברי רבנן במחלוקתם אבל בפירוש המחלוקת דרך אחרת עמו כפירוש רש"י ז"ל קרוב לפירוש התוספות ז"ל והוא דלתא קנא בעל הבית נשבע ונוטל משום לחנוני הואיל וילאו מרשותו כיון שאין לרבו להוציא הפירות אלא אם כן קבל הדינר אהני הלי טעמא לבלא יסבא הוא ויטול • מיהו כיון שהם ברשות הרבים לגמרי יצאו בעל הבית אחרי שיסבא ורבי יהודה פליג אהא וקאמר לכל שילאו מרשות החנוני הוה ליה כאלו הפירות ביד בעל הבית וכל שהפירות בידו ילו על העליונה הילכך יצאו בעל הבית בלא שבועה דשמעת לא אין סנוני מוציא וכו' • אהני נמי לפטור בעל הבית משבועה • ואהא קאמר בברייתא אימתי בזמן שנכנסו וכו' כלומר אימתי פליגי רבנן עמי ואמרי לדרך בעל הבית שבועה כשהם נכנסו ברשות הרבים לפי שאינם ברשות בעל הבית לגמרי • אבל כשהפשילן לאחוריו אלו הם ברשותו ממש בזה גם רבנן מודו לנשבעתי להמוציא מע"ה ואין לדרך בעל הבית שבועה כלל והיינו דלייק הרא"ש ז"ל בלשונם ומולו ליה רבנן בלא יסבא בעל הבית כי זהו הענין שנחלקו בו במשנה אם יסבא או לא • ובמחלוקת תהוא קאמר דהלכה כרבנן שלדרך ליסבא בעל הבית לאפוקי הני יהודה לסובר אינו אדרך שבועה • אבל במה שיטול בעל הבית אין בזה שום מחלוקת • וזה לדעתו האמת בעצמה בכונת הרא"ש ז"ל • ואלמלא דברי הטור ז"ל הייתי אומר דהרא"ש ז"ל והתוספות אמרו דבר אחד כפי מה שהבינו הם. זבפירוש לברכה ... • אבל מכיון דעל הרוב הטור זכרונו לברכה נמשך אחר שברת אביו נאמר לגם בזה הולך בשיטת אביו כי הבין כן בכונת דבריו כדפירשנו • ומפום הכי פי' בסיפא שהלינר יצא מרשות בעל הבית וכו' וכיון שיצא מרשותו אין לו ליטול אפילו בשבועה. וכאן לא פליג ר' יהודה לומר ליטול חנוני בלי שבועה משום דליכא טעמא דאין דרך בעל הבית וכו' ונמצאו דברי הטור מיושבים וזהו הפי' הסני בזו הסוגיא :

ועל כל אלה הסוברים דמתניתין בנשבע ונוטל היא טעם הראב"ד ז"ל כאשר הבית הר"ן משמו. דהא לא קתשיב ליה ברים פרקין בהלי הנך דנשבעין ונוטלין • ותירץ הרי"ן ז"ל. דלא דמי הך נשבע ונוטל לאיך לפרקין דהתם נשבעין ונוטלין מרשות חברים ואלו אינם נוטלין אלא מר"ה ומ"ש לא ערבינהו בהדייהו • ואפשר לי לומר נמי דלכלל זה בחלוקת חנוני על פנקסו דסליק מינה משום דקמפ' מתני' לא שכתוב על פנקסו וכו' דהיינו לומר דבעינן רגלים לדבר • ועיקר טעמא דנשבע חנוני ונוטל משום דמולה דבעל הבית שהוא אמר לו שיתן לפועלים • ואהא קאמר דליכא חו גוונא אחרינא בחנוני גופיה דמהאי טעמא דמולה שכנגדו נשבע אילך ונוטל אם שיסבע בעל הבית ויטול כשהחנוני מולה שאלו הפירות מכרם לו ואם שיסבע חנוני ויטול כשהב"ה מולה שהם של חנוני אלא שנתן לו הלינר בשבילן וכו' •

ואין שיהיה מצוי טעמא זו אלא תשיב לה דהאי הנך לנשבעין ונוטלין פי' הראב"ד ז"ל פי' ג' דמתניתין דהכא דנשבעין ולא אשלמין לאף על גב דקיל"ן אין לך בידי בלום פטור הכא תקנו רבנן מיפטר נחבע אלא בשבועה שהרי רגלים לדבר לאחי חנוותא מילי וכו' • ור' יהודה מולה להו לרבנן בחרי בבי דסיפא דאיכא בהו תקנת שבועה לחנוני ופליג עלייהו בחרי בבי דריש דלא בירא ליה לר"ל גבי בעל הבית תקנת שבועה כלל לפי שהתוגים והשלחנים חגרים הם ובקיאים בחומרתם ונזהרים שלא יבואו לידי הפסד וכו' • וכך היא הלשון של משנה אמר לחנוני אין לו בלומי פירות ומוחן לו כלומר מלדן לתוך קופתו והפשילן זה לאחוריו ג"ל אין לי הלינר אמר לו נחמנו לך ונחתו בא ונפלו ישבע בעל הבית שהוא הנחבע ולא משלם • הואיל ולא הסכים בעל הבית לחוליכ' לביתו ובעולם בחנות היו טעונתיהם • עבוד רבנן תקנתא לישבע בעל הבית • לרי יהודה אומר כל שהפירות בידו ילו על העליונה

מעולם לא מברתים לך הרי החנוני נשבע שבועת המשנה שכך היה ומחזיר פירות לחנותו שהרי לא הודה שמכרם לו מעולם אבל אם היו בחנות היה נשבע היסת ונפרע מן הפירות והיינו טעמא דחנוני נשבע משום דטענת ה ברירה טפי דהא תרויהון מודו דפירי עדין לחנוני אינון ובבלן הלכה כת"ק ולא כרבי יהודה וכן פסק הרמב"ם ז"ל בספ' קנין פ"ד : והבין בהפרשי גבי דשלחני בהדי ב"ה : והרי"ף ז"ל האריך לפרש משנה זו בלשון ערבי ובכר בתבנו ההעתקה בספרי הנקרא זרומות :

ו ובכר הורו המורי' שכל מי שנתחייב שבועה אף של היסת יש לו להחרי' סתם קודם שישבע. על כל מי שטוען עליו דבר שאינו ומשביעו בחנ' ואחר כך ישבע :

ז ההפרש

כלומר אין כאן תקנת שבועה אלא בזמן שהם עוררים על הפירות שהם עומדים על גבי קרקע לימכר הרי הן בחזקת כל אדם אלא מפני שהם קרובים לרשות החנוני יותר מרשות כל אדם ישבע החנוני ויפטר • אבל בזמן שהם עוררים על הלמים והפירות ביד בעל הבית אין כאן תקנת שבועה כלל וכו' עד ומכאן אתה למד פי' הברייתא האמורה על זאת המסג' וכו' ע"כ •

ואיבא למיל' לפי דברי הראב"ד ז"ל להאי מן הנשבעין ונפטרין היא אמאי תני ליה בהך מתניתין בהדי כל הני לנשבעים ונוטלין ובתוך אלו הבבות להא כל לתני עד הסתא נשבעין ונוטלין הן • ובהר הכי נמי קתני תו כשם שאמרו הפוגמת וכו' וכן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה וכו' דכל הני נמי נשבעין ונוטלין הן • ואיך אם כן לפני' ולאחריה שונה מהנשבעין ונוטלין ומכניס ביניהם ובאמצעין זה נשבע ונפטר • והיה מן הראוי לשנות' אחר כלם בהדי הא לתני בתר הכי ואלו נשבעין שלא בטענה • וקו איכא למילא לפי מאי דמכריח למיירי בנשבע ונפטר מלא תני לה ברים מתניתין בהדי הנך לנשבעין ונוטלין • קשה אמאי לא תני בהדייהו נמי הך לכשם שאמרו וכו' • מיהו בפא נראה לי לומר דמתני' גופה להא לא תני לה בהדייהו משום דאמאי לקתני ואלו נשבעין ונוטלין היינו לומר אותם שמכמים מקנו הקטילה בעצמה ולתהיה בשבועה כאופן בעיקר התקנה היא שע"י השבועה יבואו ליטול לאלו מלאוריתא לא היו נוטלין אבל בהך להפוגמת וכן היתומים וכו' מה שתקנו הוא השבועה לאלו מן התורה היה להם ליטול בלא שבועה וחכמים עשו הקנה שלא יטלו עד שישבעו • ואם כן אין זה מכלל לנשבעין ונוטלין לקתני ברישא ומשום הכי לא תני לה בהדייהו • ולפי זה איכא למימר נמי דהאי גוונא בהאי דלהני לעיקר התקנה על השבועה היא ולא על הנטילה ולא דמי להנהו דרים מתניתין הילכך לא לייליה בהדייהו :

ו ובכר הורו המורים שכל מי שנתחייב שבועה וכו' • כן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהלכות טוען וז"ל • הורו רבותי שכל מי שנתחייב שבועה דין של תורה בין של דבריהם אפי' היכא דיש לו להחרי' סתם קודם שישבע על מי שיטענו דבר שאינו חייב בו כדי שישביע אותו בחנם ויענה המשביע אמן ואחר כך יבא וכו' : ואיכא למילא אמאי מלריך שיענה המשביע אמן דמשמע אי לאו דעני אמן אין שם קבלת חרם להא אין זה כשבועה לאריך הנשבע להוליאם בפיהו או לענות אמן וגם אין זה חרם שהאדם מקבלו עליו ולאי לריך הוליאו בפה או לענות אמן כדי שיהא מקבל עליו • אבל חרם זה ולאי מטילין אותו הב"ל והוא שהם על כל העומדים שם ואינו מפרש לוקח לזה המשביע ובלי תפק חל על כל מי שעובר עליו מבלי שיצטרך לקבלו על עצמו • עול קשה לאם הוא דבר הכרח לענות אמן • היאך כתב בדין שקולם לזה מנה לי בידך אין לך בידי כלום השבע היסת ולך • השבע אתה ונטול וכו' • ואין שם הפוך אחר ויש לו לחרים שהם על מי שהוא חייב לי ולא יתן לי עד כאן • ומלא הלריך כאן שיענה הנתבע אמן משמע דבלאו הכי חל החרם • ולריך לדעת מה שנא הא מהא • וכבר חשבתי לחלק ולומר דלמאן אחר החרם שום מעשה לא פרעון ולא שבועה כהיא דהפוך שבועה אז אין המטיל החרם יכול לחייב שכנגדו שיענה אמן כי כשלא ירצה לענות מה יוכל לעשות לו הרי הוא בטור יכלום • אבל כשאחר החרם יחייב האחר לישבע אז יאמר הנתבע אם תרצה שאשבע קבל עליך החרם בעניית אמן ממש • ואם לא תענה לא אשבע • כי אולי אתה טוען בקר עלי להשביעני חנם • אמנם הא לא אפשר דהא לעיל כתב כל מי שנתחייב שבועה אם אין לו לחרים כו' גובין מהם כל מה שתבע חברו וכו' ויש לו להחרים שהם על מי שטען עלי דבר שאינו כן ונענה וכו' ולא כתב שיענה אמן אף על גב שמחן אחר כך • וגם בפרק ר"א מהלכות מלוה כתב אבל אם אמר המלוה אני יודע שהיא שוה יותר על החוב אבל איני יודע כמה הרי זה משלם כל מה שטען הלוה בלא שבועה וכו' • ויש לו להחרים על מי שטוען שקר על כאן • והא בהא שאמר החרם חייב ליתן אמון ממש • ואפילו הכי לא הולרך לענות אמן כל שכן כשלא יהחייב אלא שבועה • וגם במקומות הלכה מחבורי מוזכיר חרם זה מחקנת הגאונים ובשום מקום לא הזכיר עניית אמן • ע"כ נראה בעיני דהאי ויענה המשביע אמן לאו לוקח ולא כתב כן לעכובא אלא על כל היותר טוב • ומפני זה כשהעתיק רבינו לשון הרמב"ם לא כתב ויענה המשביע אמן וכו' מפני שאינו מלורך והרחם החרם • נהפוך ז"ל הבית לשון הרמב"ם ז"ל כלומרו :

ז ההפרש

Digitized by Google

ז **ההפרש** והטבכסיסין אשר הם בין שבועת המשנה וכו' • להיות
ענין זה מקור לדינים הרבה ראיתי לכתוב בזה ראשי
דברים ממה שבא בספרי הפוסקים ז"ל • ועיקרא דמילתא בפרק הדייני' ראיתא
אתם מאי איכא בין שבועה לתורייתא לשבועה דרבנן איכ' ביניהו מיפך שבועה
בתורייתא לא מפכי' שבוע' דרבנן מפכ'
ואמר בר רב אסי דאמר בתורייתא' ממי
מפכי' איכא ביניהו מיתה לנכסי
בתורייתא נתחיין לנכסיה בדרבנן לא
נתחיין לנכסיה ור' יוסי דאמ' בדרבנן
נמי נתחיין לנכסי' כו' איכא ביניהו
שכנגדו חשוד על השבועה בתורייתא' מפכינן ליה ומנו מאיליך בדרבנן תקנתא
היא ותקנתא לתקנתא לא עבדינן ורבנן דפליגי עליה דר' יוסי דאמר בדרבנן לא
נתחיין מאי עבדינן ליה משמתינן ליה א"ל רבינא לרב אסי הני נקטיה בכיבסי'
דנסבקים לגלימיה הא מאי עבדינן ליה א"ל משמתינן ליה עד דמטי זמן
מגדיה ונגדינן ליה ושבקינן ליה ע"כ • ותחלה צריך לדעת על מי זו שבועה דרבנן
בעי מי דשבועת המשנה מו דשבועת היסת : וכתב על זה הר"ן ז"ל • הדולמי
לי דאמרינן הכא מאי איכא בין שבועה דתורייתא לשבועה דרבנן בשבועת היסת
דרב נחמן קא בעי וכך פי' רש"י ז"ל דאלו לשבועת המשנה לא בעי מאי ביניהו
דהא כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין ואלו הנמנים במשנה נשבעין
ונוטלין ע"כ • ולכאורה איכא למידק דאכתי נימא דשבועת המשנה קא בעי
לאותם שנשבעין ונפטרין כדקתני ואלו נשבעין • אבל הדבר מבואר דהא לא איפ'
דא"כ מאי קאמר איכא ביניהו מיפך שבועה דבנשבעין אלא בטענה היאך יכול
להפלה לנשבעה כיון שהא טוענו בספק דאי נימא כיון דאינו יכול לישבע לא
יטול א"כ מה הועילו חכמי' בתקנת' דלעולם הא בטענת ספק יפטר הנשבע'
לחובה • אלא ודאי דשבוע' היסת קאמר :

אך קשה לי מה מכריח לומר דודאי דאשבוע' המשנה בעי משום
דהנמנים במשנה נשבעין ונוטלין וכו' דהשתא נמי דבעי דשבועת היסת
נימא ע"פ דרבו דטובא איכא ביניהו דשבועת התורה אינה בעבדים ושטרות
וקרקעות ואלו שבועת היסת שייכ' בכל הני • אלא על כרחין ל"ל דמאי דבעי הא
איכא דאיכא שבועה מאי איכא ומאי נפקא מינה שיהיה חייב מן התורה או
מדרבנן • וא"כ בשבועת המשנה נמי נימא דבעי הני דשבוע' בין לנשבעין
ונפטרין ובין לנשבעין ונוטלין מאי איכא לענין דינא שתהיה השבוע' דתורייתא' או
דרבנן • ומכ"מ שברא רש"י ז"ל כן היא כדברי הר"ן ז"ל דלשבועת היסת קבעי:
וראיתי במרדכי ז"ל שכתב בפרקין וז"ל פי' האלפסי בשערי שבועות בשער א'
ח' דלא מבעיא לגמרא אלא שבוע' דרבנן דנשבעין ונוטלין דהני כעין של תורה
אבל לא שבועת היסת ע"כ • וכן מצאתי בספר דברי דוד בפירוש שכתב בשער
בשער ר"ח שבו שאלו אלא על זה מקום לפס להסיר תחלה
נטילת חפץ וכו' • והנה אם הגאון מחבר שערי השבועות הא עצמו הרי"ף ז"ל
בעל ההלכות יש לתמוה מאוד דהא בפרק הכותב כתב בהדיא כדמייתי הר"ן ז"ל
דכי מפכינן דוק' מנחבע לחובע דהיינו בשבוע' היסת אבל בחות' שנשבעין ונוטלין
לא • ולפ"ז על כרחין סוגיא דהכא כלה בשבועת היסת היא • דאלו למאי דכתב
בשערים מוקי הא' דמפכינן בנשבעין ונוטלי' שאומ' לזה שרולה לפרב בספוכה •
אי יודע שערים שבועה זו תקנו חכמים לבעל דיקמפני תקנתו שיהיה נשבע ומפל
וכן תקנו שאם ירצה להפכה עליך רשאי ואין אתה יכול למונעו וכו' • ועוד קשה
לפי דרכו בשערים למה בשבועת חשוד על השבועה לא יכול להפכה דאי משום
תקנתא לתקנתא דקאמר גמרא לימא ליה כדכתב גבי הפוך שבועה שערים שבועה
זו תקנו חכמים לבעל דיקי שישבע ויטול • וכן תקנו שאם הוא חשוד יהפכה עליך
וכו' דמאי שנא הא' מהא' • או נימא בכללו הלא תקנה היא או בכללו תקנתא
לתקנתא לא עבדינן ואיכא למימר דבחשוד על השבוע' משום קנס נגעו בה לא"כ
למה לן לטעמא דתקנתא לתקנתא לא עבדינן • ותו איכא למידק דאי בנשבעין
ונוטלין מיירינן היכי קאמר איכא ביניהו שכנגדו חשוד על השבועה הא בכולי
גמרא שכנגדו הוא שנתבע ומתחייבין דאלו נשבעין ונוטלין דעד דקאמר ושכנגדו
חשוד על השבועה וכו' דהיינו שהתובע נשבע ונוטל כשנתבע שהוא כנגדו שהי'
חייב לישבע הוא חשוד • וא"כ אין מקום לומר כאן איכא ביניהו שכנגדו חשוד •
דהכי הכלפי דאי' שייך שכנגדו מ"מ מדרבנן לא שייך כלל ומילת ביניהו משמע
לתרוייהו • אלא הא"ל איכא ביניהו כשהוא חשוד על השבועה • ותו איכא למידק
למה לא יסד הגמ' שאלה זו בתי דפרקא אחת דקתני כל הנשבעין שבתורה נשבעין
ולא משלמין ואלו נשבעין ונוטלין וכו' הא הוה ליה למימר מאי איכא בין שבועה
דתורייתא לדרבנן ולכל האופנים פירוש הגאון ז"ל בעל השערים בסוגיא זו זר
אולד והלתי מוסכם מהאחרונים ז"ל רק לכולה בשבועת היסת היא • ולמלנו
ממנה דשאלה תלוקים יש בין שבועה דתורייתא לדרבנן :

ההלוק הראשון דבתורייתא אין חייב שבוע' יכול להפכה
לשכנגדו לומר הנבע וטול אבל בדרבנן
מפכינן דלית הלכתא כמר בר רב אסי דמיפך שבועה כאשר הסכימו האחרונים
ז"ל וכ"ל דמן הגמרא מוכח הכי מדחזינן דכי בעי מאי איכא בין שבועה דתורייתא
וכו' קאמר מיד איכא ביניהו מיפך שבועה וכו' • ובתר הכי קאמר ולמר בר רב
אסי וכו' • ומשמע דהתמא דגמרא ס"ל דלית הלכתא כמר בר רב אסי ומשום הכי
מעיקרא קאמר קושט' דמילתא דאיכא ביניהו דבתורייתא לא מפכינן • אלא
דבתר הכי מהדר לתרוצי גם למר בר רב אסי • הלא דבתירץ הנני קאמר איכא
ביניהו מיתה לנכסיה ובתר הכי קאמר ורבי יוסי וכו' אלמא דעולם מעיקרא
מתני לפוס הלכתא ובתר הכי מהדר לתרוצי נמי דאיכא דמלא אע"ג דליתא
הלכתא כוותיה : **וכתבו** התוספו' בפס הדר תנאים ואמוראים דהלכתא כמר
בר רב אסי בכולהו הס"ם בר ממיפך שבועה לתורייתא • אך מה שכתב בסדר
תנאים ואמוראים דמיפך שבוע' כגון שהיה המחוייב שבועה חשוד וקאמר מר בר
רב אסי דמפכינן אכנגדו אין נראה דבחשוד לא איירי אלא בסמוך דאמר איכא
ביניהו שכנגדו חשוד אלא כפי הקונט' דאמר נתבע לחובע הנבע וטול וכו' ע"כ:
ובעניותי דבריהם אלו מרפסן מיגרי
ולא מצאתי ידי ורגלי בהם להתוספות
לתו פי' הדר תנאים מטעמא דבחשוד
לא מיירי אלא בסמוך וכו' • משמע דאי
לאו האי טעמא היה מקום לפירושו
ונפלאתי הפלא ופלא היאך אפשר לכוין
דברי הדר תנאים אלו עם אלו דהא לדידיה מחלוקת מר בר רב אסי הוא בהפוך
שבועה לחשוד לסבר מר בר רב אסי דבתורייתא מפכינן והשתא לפי מאי דפסק
דהלכתא כמר בר רב אסי דמיפך שבועה אלמא לפי הסלכה אין לספך שבועה
דתורייתא' דשכנגדו כשהוא חשוד א"כ מה נעשה דאמתני' דאלו נשבעין ונוטלין שכנגדו
חשוד על השבועה וכו' • דהשתא שבועה דתורייתא הוא בהכרח שהרי על מאי
דאתני עלה הוא שמיסה חשודים וכו' מייתינן בגמר' ההוא עובדא דהסכא דאמר רב
אסי הוא מחוייב שבועה ואינו יכול וכו' ומוכח מינה דע"כ בדתורייתא קיימי דוק
ותשכח • ותו תמיהא מילתא טובא היאך איפשר לפרש בשום אופן דמאי דקאמר
א"כ מיפך שבוע' וכו' הא בחשוד דהא לפי זה אין למר בר רב אסי בין לדידן לדיה
הלכתא כוותי' דבדרבנן כשמתחייב חשוד מפכינן דשכנגדו ואתמה דאפי' נימ' דלא
גרים מאי דקאמ' בתר הכי א"כ שכנגדו חשוד וכו' ואיכא טעמ' דתקנת' לתקנת' לא
עבדינן וכו' אכתי איכ' למימר איכא בתרעא וכו' דהיאך אפשר דמס' דמי סבו' חייב שבוע'
דתורייתא' כשהוא חשוד לא יהבע מיך ויטול אלא יפסיל • וכשחייב השבועה אינ
אלא מדרבנן דמדתורייתא פטור מכלום כשהוא חשוד יאמרו שישבע שכנגדו ויטול
זה ודאי ענין שאין השכל סובלו ומוסף על זה מה יאמר בהסיא דריש שנים אוחזין
דעריך השתא נמי נחייביה מדרב נחמן ומשני תקנתא לתקנתא לא עבדינן • והא
מהכא משמע דלדרבנן מהפכינן בחשוד ולא בדתורייתא • ובאמת יגעתי למצוא
איזה יסוד לפי' הדר תנאים ולא יכולתי : ולפי דרך שאר המפרשים ז"ל מאי
דמפכינן שבועה בדרבנן דוקא בשבוע' היסת אבל בנשבעין ונוטלין לא • וכן כתב
הרמב"ם בפ' מ' דטוענין אין לך שבועה שתתחסף אלא שבועת היסת בלבד אבל
שבועה של תורה או של דבריהם שהיא כעין של תורה אין הופכין שבועתן • והרב
ז"ל בכ"מ הקשה מלשון זה על מה שכתב למע' דאבל מי שנתחייב שבוע' מדבריהם
אם היה מנשבעין ונוטלין אינו יכול להפוך את השבועה שהי' הנתבע אומר לו
הנבע וטול כמו שתקנו לך וכו' • דמשמע מדברים אלו דמפכינן בקלת שבועות
משבועות המשנה להא נשבעין ונוטלין לא שייך אלא בשבוע' המשנה • ומשמע
דטעמא דאין מפכינן משום דנשבעין ונוטלין הא אינך דאין נשבעין ונוטלין אפי'
בשבועת המשנה מהפכינן וז"ל דלא מפלגינן בין נשבעין ונוטלין לנשבעין ונפטרין
אלא לענין אם רצה לישבע בנשבעין ונוטלין ילך לו ובנשבעין ונפטרין ומשמתין
וכו' • וכן לענין אם אמר החובע אי אפשי בתקנה זו וכו' דבנשבעין ונוטלין שייך
אבל לא בנשבעין ונפטרין אבל לענין הפוך שבועה אם שבועה אינה הפכת חוץ
משבועת היסת ע"כ : **והנה** מ"ש להתלוק הא דבנשבעין ונוטלין אם רצה
לישבע ילך לו וכו' • איני מבין כי אם אינו רוצה לישבע מה היה רחוי לעשות לו
אינו לאפסיל תנפשיה ואפרב' שיהי' הם בנשבעין ונוטלין נמי אם תפס משל
לוה ולא רצה לישבע משמתינן ליה כלהתב הרי"ף ז"ל בהכותב : ובמ"ש הרב ז"ל
עלמו בב"י סימן פ"ז לא היה צריך לכל הצרלה הזאת כי הא דאר מבואר ופשוט
דבנשבעין ונפטרין דמתניתין דהיינו הנשבעין שלא בטענה לא שייך הפוך לכיון
דאילך בענין ספק לא מצי לאשתבועי • ומ"ה קאמר הרמב"ם ז"ל אם היה
מהנשבעין ונוטלין אינו יכול להפוך ועוד כתב והורו רבותי שאם אמ

כמחוייב חובת שבועה לא מצו למפוכיח עליה לתבע לכתף ל וכו' ע"ש • וכסב
על זה הר"ן ז"ל בהלכותיו והגלמי שלאותם הסגויים שם שהיה מן הדין שלא יטלו
אפילו בשבועה כגון הסביר והגזל והנחבלו ואין ללמוד משבועת היסת למהפכין
מלרבים יש ללמוד אותם משבועת התורה שאין מהפכין כו' עד אבל הסגויים שם
שהיה מן הדין שיטלו אף בלא שבועה כגון על אחד מעיד וכו' בחלו הוא לאפסר
לזון ולומר שכיון למלאורייתא שקלי בלא שבועה נמלאת שבועה זו שהוטלה
עליהם חומרא בעלמא כשבועת הנתבע בכופר בכל וכפש שהכופר בכל יכול
לסבך שבועתו מפני שהיה בלא חומרא יתירה כך היה נראה לזון בחלו כו' על
ואעפ"כ לענתו של הרי"ף ז"ל שאפילו בא"ו לא מפקינן והכי ולאי מסתבר' לשאני
לפוקי ממונא מאוקומי ממונא • ועוד לכיון לאפוכי שבועה משום קולא לשבוע'
היא לי אמרינן בשבועת היסת לקיל טפי למפקינן אין לנו בשבועת המשנה
לחמירא מינה ע"כ : ותמהני במאי דקאמר בתחלת דבריו ז"ל אותן הסגויים
שם שהיה מן הדין שלא יטלו אפילו בשבועה וכיל בהלייהו שכיר לשה שכיר ולאי
ליכא למימר היה שלא היה לו ליטול אפי' בשבועה אלרבה לא היה לריך שבועה
להא מסקינן בכל הנשבעין לטענת לשכיר נשבע ומוטל משום לכ"ה טרול
בפועליו ופריך וליתיב ליה בלא שבועה ומשני כלי לספים לענתו של בעל הבית
אלמא מענין אותם שהיו רגוויים ליטול בלא שבועה הוא כדאמרינן בהכותב לחבי
כלי לספים לענתו של ב"ה באופן דמאי דנקטו הר"ן ז"ל שכיר אשגרת לישנא
הוא מפני שהוא ראשון במשנה • שוב ראיתי אחרי כתבי להר"ן ז"ל פי' בהיא
לפריך ליתב ליה בלא שבועה אלא מדינא קאמרי עיין שם וא"כ אכל אזל
לשיטתיה דהרב ז"ל בב"י הביא כל לשון הר"ן וכתב אח"כ בכלל הטולה לבשבוע'
אלוריית' לו בשבוע' המשנה אם היא מהנשבעין ומוטלין לא מפקינן אבל בשבוע'
היסת לו בשבועת המשנה אם הוא מהנשבעין ונפטרין כגון הנשבעין על טענת
ספק מהפקינן ע"כ : והבב הבריס תמוהים אצלי היאך אפשר ללמוד מדברי
הר"ן הנשבעין ונפטרין בשבועת המשנה מהפקינן אפילו הוא שייך הפוך בטענת
ספק לנכי אלפי הבעם הראשון דקאמר הר"ן לשאני אוקומי ממונא מאפוקי
ממונא איכא למימר לכל נשבע ונפטר בין שבועת המשנה בין של היסת אוקומי
ממונא הוא ומ"ה מפקינן בכלהו • אמתי כפי הטעם הראחרון למסיק בסוף דבריו
אין מקום לזה שהרי כתב ועוד אם אמרו בשבוע' היסת לקולא אין לנו בשבועת
המשנה לחמירא וכו' • וכיון למטעם בשבועת המשנה חמירא לא מפקינן ולאי לא
אנא הנשבעין ומוטלין ולא אנא הנשבעין ונפטרין בטענת ספק כלהו שבועת
המשנה הוא מעיקרא : **נמצא** כלנו על דברים אלענין הפוך
שבועה יש אלפה לענין הראשון בשבועת התורה אין הנתבע יכול לחייב את
התובע שישבע אלא אם כן הוא מעלנו ולא ויסכים עם הנתבע שיהפוך עליו
השבוע' וכשקבל עליו לישבע אינו יכול עוד לחזור הדין ולהפכה על הנתבע אלא
ישבע או ילך לו : הדין הב' בשבועת המשנה היכא לשייך הפוך כגון כל הנשבעין
ומוטלין אין התובע החייב שבועה יכול להפכה על הנתבע בתורת הפוך שישבע
בע"ב אלא אם כן יסלק התובע מעליו תקנת חכמים שיפו כחו לישבע וליטול
ורלה לחיות בכל תובע לעלמו אלה הלה שבוע' על הנתבע בכל שבועת היסת
להפטר ואם ירלה אח"כ הנתבע להפכ' על התובע רשאי כפי הדין שלישי והוא
שכל החייב שבועת היסת יכול להפוך השבועה על התובע לומר הנשבע וטוליאם
לא ירלה לישבע לא יטול כלום :

ב ואין ספק בנשבעין ומוטלין אם רצו שניהם בהפוך מלעתם ולא
הדלוק הב' שיש בין שבועת התורה לשבועה לרבנן כפי שיולא מן הסוגי'
הוא מאי לאמרי' בלאורייתא נתחיין לנכסים בלרבנן לא מתחיין
לנכסי' אלא משמתין ליה עד לזמני זמן נגדיה וכו' • וכתב ע"ז הרמב"ם ז"ל היה
מחוייב שבועה מלבריהם מן הנשבעין ונפטרין כגון הנשבעין על טענת ספק או
מן הנשבעין היסת ולא רלה לישבע משמתין אותו וכו' ואין יורדין לנכסיו לפי
שאינו מחוייב שבועה מן התורה ע"כ • ואע"ג דבכל הך סוגיא בשבועת היסת
איירינן ומ"ה בהפוך שבועה אמרינן לשבוע' המשנה מפני שהיא חמורא הרי הוא
כשל תורה ולא מפקינן • מ"מ לעניין אתותיה לנכסים לא משיינן שבועת המשנה
לשל תורה משום לרבנן לפליגי עליה לר' יוסי ק"ל • לשבבי לאפילו בגזל שבועת
מלבריהם לא נתחיין כ"ש היכא לית ליה עליה אלא שבועה לרבנן • וקרוב לזה
כתב הר"ן ז"ל בהכותב וכסגנון אחר הלכך שבועת המשנה ושבועת היסת שוים
הם לע"ז ולא נתחיין לנכסיה • וכ"ת אכתי תיתי לרבנן אבל לר' יוסי מאי פריך
מאי איכא בין שבוע' לאורייתא כו' לכיון לשבועת המשנה חמירא מסל היסת
ובהיסת קיימי' לימא לכי קאמר ר' יוסי לנתחיין לנכסיה לוקא בגזל גמור
לבריהם אבל היכא לליכ' אלא חיוב שבועה אפי' לימא לשבועת המשנה נתחיין
כמו בגזל לרבנן יול לשבועת היסת שיהא אלא נתחיין • הא אלו מ"ל
היא לולאי סבר המקשן דע"כ בשבועת היסת נמי בשלא ירלה לישבע אי אתסר
לפוטרו בלא כלום אלא כן מה הועיל רב נחמן בתקנתו הא לעולם לא ירלה
התובע לישבע ולא עבדינן ליה מידי • ומ"ה משמע ליה לולאי נתחיין לנכסיה כמו
בגזל גמור אתלע לגם לרבנן פריך בתר הכי ולרבנן לאמרי לא נתחיין לנכסי מאי
עבדינן ליה וכו' כלומר ע"כ ל"ל לעבדינן ליה שום דבר אלא אי אלו הכי היה חייב
בשבועה אלא הועיל באופן לבכל הנשבעין ונפטרין בין בשבועת המשנה בין בשל
היסת לא נתחיין :

ועתה יש לנו לבאר בנשבעין ומוטלין שלא רצו לישבע ואפשר מה שהא שינה
והא לך לשון הרב ז"ל בב"י סימן פ"ז וכתב הרי"ף ז"ל בפרק המתי
שהחייב שבועה שקלם ואפשר שאם הוא חייב שבועה לרבנן ולא רלה לישבע אלא
מפקינן מיניה כי היכי דלא נתחיין לנכסיה • וכן כתב הרא"ש • וכתב הר"ן ומיהו
כתב הרמב"ן דמסתברא דוקא מלאפשר מעות אבל מטלטלי כיון לגופייהו לא
מקרי ליה מפקינן מיניה והדר לא נבי אלא בשבועה • והר"ן כתב פרק שבועת
הדיינין נבי הלומר שטר פרוע הוא דכי אמרינן בלרבנן לא נתחיין ס"מ בתבע
פסות אופס ברשות אבל תובע שאופס שלא ברשות מפקינן מיניה • ולע שם
שכתבו הרי"ף והרא"ש שאם קלם ואפס הוא חייב שבוע' לרבנן לא נפקינ' מניה
מיירי בשבועת המשנה שהא מהנשבעין ומוטלין • וגם מ"ש הר"ן לכי אמרינן
בלרבנן לא נתחיין לנכסיה ה"מ בתבע וכו' הולא"כ בשבועה כעין לאורייתא
לנשבע ומוטל • ומבואר שם מלבריו • מעתה למלנו לדברי"ף והרא"ש כי
אמרינן לבלרבנן לא נתחיין לנכסיה בין שבועת היסת בין שבועת המשנה הכל
בכלל • וכ"כ הרמב"ם פרק ז' מטוען עכ"ל : ויש לתמוה על הרב ז"ל דלפה
ללמוד במסקנת הבריו לדברי הרי"ף ז"ל והרא"ש והר"ן ז"ל לא נתחיין לנכסיה אף
בשבועת המשנה וכו' • והשוה לעת הר"ן ז"ל לדעת הרי"ף והרא"ש כאלו שלשתם
אמרו הבר אחד בענין שבועת המשנה לנשבעין ומוטלין לעלה קיימינן על הסתי •
והלא ממ"ש הר"ן ז"ל בפרק הדיינין שמביא מוכח בהדיא הכתובע כיון שאפס
שלא ברשות מפקינן מיניה דלדיליה שבועת המשנה לנשבעין ומוטלין היא כשל
תורה לנתחיין לנכסיה ועוד יש תימא בדבריו במ"ש וכ"כ הרמב"ם בפ"א לטוען
להא הרמב"ם ז"ל לא כתב בפ"א לשבועת המשנה הם הוי כיסת אלא בענין הנשבעין
ונפטרין אבל בנשבעין ומוטלין לא הבר בכל ואולי יסבור לכיון לאפס שלא ברשות
כלאורייתא היא כדברי הר"ן • ואין לומר דגם הרב ז"ל לא אמר ז"ת המסקנא
לדברי הרי"ף והרא"ש והר"ן ז"ל אלא לשבועת המשנה לנפטרין • הלא מ"ש מעתה
למלמ וכו' נמשך ממה שקלם לומר ולע שמה שכתבו וכו' מיירי בשבועת המשנה
שהיא מהנשבעין ומוטלין וכו' אבל עיקר דברי הרב הוא בענין זה לנשבעין ומוטלין
לאלו נשבעין ונפטרין בטענת שמא בהיא כתב הטור כלשון הרמב"ם ז"ל • ועוד
לא ידעתי באמת מהו החלוש הזה שהוליעם באומרו ולע שזה שכתבו וכו' הוא
ג"כ בשבועת כעין לאורייתא הלא מילתא לפשיטא היא ומבואר בלשון הרי"ף
ז"ל אפילו לדלקי דבי רב גם כפי הלשון שכתב החייב שבוע' שקלם ואפס
וכו' • ומי לא ידע הלשון לקלם ואפס לא שייך אלא בחובע שרולה ליטול אלא
בתבע ליכא אלא מחזיק מה שהוא שלו : ומה שאני תמיה יותר מן הכל הוא
כיון שהיא לשון הר"ן ז"ל איך לא הסתלל לייסב לו להכיר מה שיש בו מהקושי
והסתירה • וזה לקשיא לי טובא בדברי הר"ן הלכא בפרק הדיינין מסיק הבתובע
שאפס שלא ברשות מפקינן מיניה וכתב שזה הדלה עיקר ואלו בפרק הכותב כתב
וקיימא לן הבלרבנן אי לא מתבע לא נתחיין לנכסיה הכי אמרינן בהדיינין •
ולע"פ שיש לחיל ולומר הלשון לוקא בשבוע' הנשבעין ולא המלמן הלעלה קיימינן
בהיא שמעתא אבל נשבעין ומוטלין שאפסו ולא רלו לישבע מוליאין מילם כיון
שאפסו שלא כדין אפ"ה כיון דפ' לוגתא הלאם הכי אמרינן לה אפ' לוגתא דר' יוסי ורבנן
לעע"ג דגזל ממי מייהו בי היס כיון דלרבנן הוא לא מפקינן מיניה • כך יש לומר
ג"כ בדאתן הנשבעין ומוטלין שיכין ליטול בלא שבועה שאפסו ואינם רולים לישבע
לא נתחיין לנכסייהו וכו' • והשתא תמיהא מלתא היכי כתב בהדיינין לחובע מפני
שאפס שלא ברשות מפקינן מיניה • כי מלבל שהוא סותר עלמו ממה שכתב כאן
קשה עוד מנוף הסברא הלא אין לך אופס שלא ברשות יותר מגזלן לרבנן ואפ"ה
לא נתחיין לנכסיה ומלאי מה שהוא ברשות יותר מגזלן • והוא היכא להתבע הפכה על
וכו' • מאותם שהיו רגוויים ליטול בלא שבועה הוי ועליף בפי להא אי לא טעין
אינו אתבע לי לא מתבע' ליה וכו' • וא"כ אמאי קאמר דמפקינן מיניה • ואולי
לזה ריש הרב ז"ל בס"ז והר"ן כתב בפ' שבוע' וכו' ולא קאמר וכתב הר"ן וכו' •
ולא מלאתי לייסב זה אלא בדוחק גדול לאולי לא כתב הר"ן בהתובע מפקינן מיניי'
אלא בחפס מטלטלי' אינא לא לומר לחפס שלא ברשות כיון לא מיקמו ליה ומ"ה מפקינן
דבמטלטלי' אינא לא לומר לחפס שלא ברשות כיון לא מיקמו ליה ומ"ה מפקינן
מיניה • וכל זה לוחק גמור :

ג ואיך שיהי' יש לומר' עניין מחודש מדברי הר"ן דסכות' לכי אמרי'
בנשב' ומוטלי' שאם חפס לא מפקי' היינו לוקי' בחות' בשי' דיב'
ליטול בלא שבוע' משום לכיון דבלאו הכי מן התור' היו רגוויים ליטול אין זה
כחופ' שלא ברשו' אבל בחות' שמן התור' לא היו מוטלין אפי' בשבוע' ומחקו'
חכמים נשבעין ומוטלין ולאי לאי חפס מפקי' מיניה לחופס גמור שלא ברשות
הוא וקל וחומר הוא אם מי שמן התור' נפט' מ'מון בשבוע' שלא נשב' נתחיין
לנכסיה • מי שמן התור' כשחפס אפי' בשבוע' אינו נפטר לא כ"ש נתחיין
לנכסיה כשלא נשבע • מעתה למלמ לדברי הרי"ף והרא"ש והר"ן בשבועת היסת
ובנשבעין ונפטרין מן המסל' ובנשבעין ומוטלין שהיו רגוויי' ליטול בלא שבוע'
שחפסו ולא רלו לישבע • דיש שום שלא נתחיין לנכסי' אלא משמתין ופו'
ובנשבעין שבוע' התור' וכן בנשבעין ומוטלין מן המסל' שלא היו רגוויי' ליטול
מן התור' אפי' בשבועה שחפסו ולא רלו לישבע נתחיין לנכסייהו ומפקינן
מיניה :

ד ויראה לי לפי מה שאמרנו איכא גוונא אלף במחוייב היס' שלא
רלה לישבע נתחיין ומפקינ' • והוא היכא להתבע הפכה על
התובע ובתר לשפכה חפס תובע מסל נתבע ולא רלה לישבע שבועת היסת
שמחייב נראה לפקינן מיניה • משום לכיון דמן התור' אין הנתבע חייב
כלום זה שחפס לא ברשות חפס ושייך בזה גם כן הק"ו שעשינו אם מי
שאינו חייב מן התורה ממון אלא שבועה יורדין לנכסיו לשאינו רולה לישבע זה
שמן התורה חייב ממון ממש שברי חפס שלא כדין ואינו נפטר בשבועה אלא
מלרבנן אינו דין שנוגיא ממנו אם לא רלה לישבע :

החדלוק הג' בין שבוע' לאורייתא לרבנן הוא דבלאורייתא אם התחייב
הו' חשו' על השבוע' שיתנו לה אלילך ובלרבנן הוא תקנת'
לתקנתא • והנה בהשבועה הוא מלאורייתא הוא פטור מן המשנה שאם הוא
חשוד אפילו אם ירלה לישבע אלו כל כמוניה • וגם אם היא של היסת והוא
חשוד החכימו האחרוני' שאין מוסרין לו שבוע' :

ונראה לי להביא ראיה ע"ז מהיא דריש אוחזין גבי הסיא רעיא לפריך
והא גזלן הוא ומשני לשכנגדו קאמינא • ופריך הו הסתא ממי
ליתי לדבי חיא מחייב מלרב נחמן ומשני דר"ל תקנת' היא ותקנתא לתקנתא
לא שמיעא • ואם איתא דיש מקום לשבע לחשוד שבועת היסת אכתי קשה
הבעיא לרעיא גופיה שבועת היסת אלא ולאי כיון לחשוד הוא אין לשבע

Digitized by Google

שם שבועה כלל · והיה ז"ל בריש פ"ב דשבועות כתב ומפרש פ' שבועת הדיינין בגמרא אין חשוב נשבע אפילו שבועת היסת · ומה שראיה מאפי' דלא התובע אינו נשבע שהרי בהיסת אין שבועה נשבע וזה ברור ע"כ: **ואפשר** לי לומר שכוונ' הוכחתו היא דולמי אין החשוב נשבע אפי' היסת דלא"ת הכי אמאי אלטריך גמר' לומר הנפקות' בענין הספוק לנשבע ונוטל ונשבע' היסת אין אלא נשבע ונוטל מטעם תקנת' לתקנת' וכו' לימת' החלוק בנשבע עצמו דשבועת התורה אין החשוב נשבע אותה ושבועת היסת אע"פ שהוא חשוב נשבע אותה אלא ולמי לענין זה שיהיה שוה · הכין של תורה בין של היסת אין מוסרין אותה לחשוב · ומאי דאיכ' ביניהו הוא לענין הספוק הבלתי ריית' מהפכינן ובדרבנן לא מהפכינן משום תקנת' לתקנת' וכו' ולמי בשבועת היסת אינו נשבע כ"ש בשבועת המשנה: **אך** יש בזה חלוקי דברים דבשבוע' היסת הוא חשוב כיון דלא מהפכינן נפטר הנתבע והיך לו · וכן אם היה החשוב מן הנשבעין בטענת ספק כתב שם הרמב"ם ז"ל שאינו נשבע ואין שכנגדו נשבע לפי שלא נתחיי' זה שבועת התורה ולפי שאין התובע טוענו טענת ולמי וכו' · ופירש הרב ז"ל בכ"מ ולפי שלא נתחייב זה שבועה מן התורה · ותדע למה לא נתחייב שבועה מן התורה לפי שאין התובע טוענו טענת ולמי ע"כ · ומתחלת הענין הייתי מתקשה בזה למשמע לטעמת' להתורה לא חייבה על זה אם הוא משום דליכא טענת ולמי הא מי לא, הוה טענת ספק נתחייב מן התורה והא ליתא דהא ליכא שום הולאה ולא עד מי' אמנם אחרי הדקדוק נראה להכונה אינה רק להכריח שאין זו שבועת התורה ומ"ש ותדע למה לא נתחייב וכו' אינו נתינת טעם למה לא חייבה התורה שבועה לזה אלא ר"ל תדע למה אי אומר שלא נתחייב מן התורה ושבועה זו היא מדרבנן שהרי אין כאן טענת ולמי ואין שבוע' מן התורה בטענת ספק ואע"ג דכבר היה יכול להכריח זה מפני אחרי' ולכלול כלם אומר שאין זו שבועת התורה לפי שהיא בספק · וגם אין בה הולאה בתקנת אי עד מי · לא חש לזה והספיק לו מה שהיא שהיה מן התורה מפני שאין כאן טענת ולמי אך קשה מה הכרח הוא לומר שהיא מן התורה טענת ולמי · והרי שבועת השומרי' אין בה טענת ולמי והיא מן התורה ע"כ הולאה בולמי לכוונת הרמב"ם לומר שאין התובע טוענו טענת ולמי ומפני כך אין מקום לתובע לישבע כי אין ישבע על מה שהוא ספק אצלו: **והיכא** דהוי התשוב מן הנשבעין ומוטלין הוא לענין הספוק דבלתוריית' מהפכינן אותו לתשוב · ומאי דאיכ' ביניהו הוא לענין הספוק דבלתוריית' מהפכינן לא מהפכינן משום תקנת' לתקנת' וכו' ולמי בשבועת היסת אינו נשבע: **אך** יש בזה חלוקי דברים דבשבוע' היסת הוא חשוב נשבע ואינו נשבע לפי שלא נתחיי' זה שבועת התורה ולפי שאין התובע טוענו ולמי וכו' · ופירש הרב ז"ל בכ"מ ולפי שלא נתחייב זה שבועה מן התורה · ותדע למה לא נתחייב שבועה מן התורה לפי שאין התובע טוענו טענת ולמי ע"כ · ומתחלת הענין הייתי מתקשה בזה למשמע לטעמת' להתורה לא חייבה על זה אם הוא משום דליכא טענת ולמי הא מי לא, הוה טענת ספק נתחייב מן התורה והא ליתא דהא ליכא שום הולאה ולא עד מי' אמנם אחרי הדקדוק נראה להכונה אינה רק להכריח שאין זו שבועת התורה ומ"ש ותדע למה לא נתחייב וכו' אינו נתינת טעם למה לא חייבה התורה שבועה לזה אלא ר"ל תדע למה אי אומר שלא נתחייב מן התורה ושבועה זו היא מדרבנן שהרי אין כאן טענת ולמי ואין שבוע' מן התורה בטענת ספק ואע"ג דכבר הוה יכול להכריח זה מפני אחרי' ולכלול כלם אומר שאין זו שבועת התורה לפי שהיא בספק · וגם אין בה הולאה בתקנת אי עד מי · לא חש לזה והספיק לו מה שהיא שהיה מן התורה מפני שאין כאן טענת ולמי אך קשה מה הכרח הוא לומר שהיא מן התורה טענת ולמי · והרי שבועת השומרי' אין בה טענת ולמי והיא מן התורה ע"כ הולאה בולמי לכוונת הרמב"ם לומר שאין התובע טוענו טענת ולמי ומפני כך אין מקום לתובע לישבע כי אין ישבע על מה שהוא ספק אצלו: **והיכא** דהוי התשוב מן הנשבעין ומוטלין הוא לענין הספוק דבלתוריית' מהפכינן אותו לתשוב · ומאי דאיכ' ביניהו הוא לענין הספוק דבלתוריית' מהפכינן לא מהפכינן משום תקנת' לתקנת' וכו' ולמי בשבועת היסת אינו נשבע: **ויש** עוד חלוק ד' דברים שלא הוזכר בזו הסוגיא והוא בענין טכסים הבשועה דבשל תורה בעינן תנקיטי תפנא · ובשל היסת אין צריך נקיטת תפן · ומה שלא נזכר זה בכאן ובמאי דקאמר מאי איכא בין שבועה דאורייתא לדרבנן וכו' כבתב הרב"ם ז"ל תיתי לא קאמר תנקיטי תפלי' בשבוע' דאורייתא בעי תנקיטי תפלי' כי כן פרש"י בכתובות · גבי הא דאמרינן אי פקח שמעון מייתי לידי שבועה דאורייתא ופי' רש"י דל"מ דבאורייתא בעינן תנקיטי תפלא · ומן כתבו הגאוני' דשבועה דאורייתא בעינן תנקיטי תפלא ושבועת היסת לא בעי תנקיטי תפלא · אבל הנשבעין ונוטלין דפ"כל הנשבעין בעו תנקיטי כעין דאורייתא · ומשום דסן מוטלין בשבועה שתמירו בשבועתן · וי"ל משום דהכא לא בעי על תקון השבוע' אלא נפקותא לענין דיכא קא בעי ע"כ: **ואיכא** למיל' בדברי הרמ"ם ז"ל מדמייתי תחלה פי' רש"י ז"ל בהכותב ועלה קאמר וכן כתבו הגאוני' משמע דהגאונים ורש"י כלם מסכימים לדעת מי' זה אינו · דהא מאי דכתב רש"י ז"ל בהכותב דל"מ לתנקיטי תפלא מהנשבעין ומוטלין הוא · ואפ"ה קאמר דלא בעי תנקיטי תפלא · ואלו לדברי הגאוני' ז"ל לוקא בשבוע' היסת ליכא תנקיטי תפלא · אבל בנשבעין ומוטלין הוי בזה כעין של תורה והמ"ם הרב ז"ל בב"ד בשם הגאונים בפ"א דשבועו' יש לישב זה שכתב מ"ש רש"י בהכותב דשבועת המשנה לא בעיא נקיטה תפן היינו התם לוקא משום דמדינא דאין ליטול בלא שבועה ואין השבועה אלא להפיס לעצמו של בעל דין · וכן כתב בדברי הגאונים וכו' אלמא הגאונים ורש"י אמרו דבר אחד דהנשבעין ומוטלין שהיו ליטול בלא שבועה דינם שוה לשל היסת דלא בעי נקיטה תפן · ומה שהביא הרמ"ם ז"ל בשם דשבועת היסת לא בעי תנקיטי תפלא אלא לתפוקי כל הנשבעין ומוטלין הוא אלא לתפוקי אותם שאין התורה אפילו בשבועה לא היו רגילים ליטול · ומ"מ לענין דינא נראה מדברי הרמב"ם ז"ל דנשבעין ומוטלין חד דינא אית להו מדלא חלק בינייהם בפי"א דשבועות מבואר הוא שסובר כן שהרי אף בנשבעין בטענת ספק קאמר דצריך נקיטת תפן · **מערה** יש לי מקום לקשוק בדברי הרב ז"ל דכתי' זה פ"ז שעיף כ"ב הביא שברת הגאונים בשתה דכל הנשבעין ומוטלין התמירו עליהם לישבע בנקיטת תפן כעין של תורה משמע דס"ל כוותייהו · ושברת הגאונים ז"ל היא עלמה אותה שהביא הרמ"ם ז"ל · וכתב משום שהם מוטלין בשבועה אלמא דשאין מוטלין אע"פ שהיא שבועת שתנה אין להחמיר עליהם בנקיטת תפן ואם כן הנשבעין בטענת ספק ולמי בשבועת היסת היא · וכן משמע מדברי עצמו שכתב ועוד יש בהיהם לבשל חוב' צריך נקיטת תפן ובשל דבריהם אין צריך נקיטת תפן · ומלקאמר שהם ובשל דבריהם משמע לכל דבריהם בכלל אז הנשבעין ומוטלין דמשם הגאוני' דיוקי בל' זה כח' גבי חשוד ובשל דבריהם' דמשהבע חשוד פטור' ויהיו בינהם' בינו נשבעין בספק למתני' ובזה הסי' עצמו סבי' ל' ר' אבי' לשון הרמב"ם ז"ל בשם שבת שבוע' הדיינין בין שהיא של תורה בין של דבריהם בין על טענת ולמי בין על טענת ספק כך היא · הנשבע לוחז ס"ת בחרמנו וכו' הרי שלף בטענ' ספק מצריך נקיטת תפן וזה שלא כדבריו לעיל · ואולי הרב ז"ל בב"י הבליע הרגש זה בנעימת דבריו: **ואיך** שיהי' מבואר הוא לכשם' דברי הרמב"ם נקטינן · ובכל שבועת הדיינין אנקטינן תפלי' · ובשבועת היסת ליכא מאן דפליג וכ"ע מודו דלית ביה אנקטי תפלא אלא אותם שהביא הר"ן ז"ל בהדיינין למייתי דאיה מעובד' לקמי' דרבא וסיא ז"ל דקאמר: **ומייתי** הרב ז"ל בשם מהרר"ק ז"ל בשרש י' לכל הפוסקי בשבוע' היסת בעי' נקיטת תפן הוא טועה בדבר משנה ומחר · וכתב עליו ואיני יודע מה חזרה שייב' בזה וכו' ואפשר להאי חזר מטעו' לאמר סוף שבוע' כלל · וה"ה ז"ל בריש פ"ב דטעון כתב ומפרש פ' שבועת הדיינין בגמרא אין חשוב נשבע אפילו שבועת היסת · ומה שראיה מאפי' דלא התובע אינו נשבע שהרי בהיסת אין שבועה נשבע וזה ברור ע"כ: **ואפשר** לי לומר שכוונ' הוכחתו היא דולמי אין החשוב נשבע אפי' היסת דלא"ת הכי אמאי אלטריך גמר' לומר הנפקות' בענין הספוק לנשבע ונוטל ונשבע' היסת אין אלא נשבע ונוטל מטעם תקנת' לתקנת' וכו' לימת' החלוק בנשבע עצמו דשבועת התורה אין החשוב נשבע אותה ושבועת היסת אע"פ שהוא חשוב נשבע אותה אלא ולמי לענין זה שיהיה שוה · הכין של תורה בין של היסת אין מוסרין אותה לחשוב · ומאי דאיכ' ביניהו הוא לענין הספוק דבלתוריית' מהפכינן אותו לתשוב · ומאי דאיכ' ביניהו הוא לענין הספוק דבלתוריית' מהפכינן לא מהפכינן משום תקנת' לתקנת' וכו' ולמי בשבועת היסת אינו נשבע: **ויש** עוד חלוק ד' דברים שלא הוזכר בזו הסוגיא והוא בענין טכסים הבשועה דבשל תורה בעינן תנקיטי תפנא · ובשל היסת אין צריך נקיטת תפן · ומה שלא נזכר זה בכאן ובמאי דקאמר מאי איכא בין שבועה דאורייתא לדרבנן וכו' כבתב הרב"ם ז"ל תיתי לא קאמר תנקיטי תפלי' בשבוע' דאורייתא בעי תנקיטי תפלי' כי כן פרש"י בכתובות · גבי הא דאמרינן אי פקח שמעון מייתי לידי שבועה דאורייתא ופי' רש"י דל"מ דבאורייתא בעינן תנקיטי תפלא · ומן כתבו הגאוני' דשבועה דאורייתא בעינן תנקיטי תפלא ושבועת היסת לא בעי תנקיטי תפלא · אבל הנשבעין ונוטלין דפ"כל הנשבעין בעו תנקיטי כעין דאורייתא · ומשום דסן מוטלין בשבועה שתמירו בשבועתן · וי"ל משום דהכא לא בעי על תקון השבוע' אלא נפקותא לענין דיכא קא בעי ע"כ: **ואיכא** למיל' בדברי הרמ"ם ז"ל מדמייתי תחלה פי' רש"י ז"ל בהכותב ועלה קאמר וכן כתבו הגאוני' משמע דהגאונים ורש"י כלם מסכימים לדעת מי' זה אינו · דהא מאי דכתב רש"י ז"ל בהכותב דל"מ לתנקיטי תפלא מהנשבעין ומוטלין הוא · ואפ"ה קאמר דלא בעי תנקיטי תפלא · ואלו לדברי הגאוני' ז"ל לוקא בשבוע' היסת ליכא תנקיטי תפלא · אבל בנשבעין ומוטלין הוי בזה כעין של תורה והמ"ם הרב ז"ל בב"ד בשם הגאונים בפ"א דשבועו' יש לישב זה שכתב מ"ש רש"י בהכותב דשבועת המשנה לא בעיא נקיטה תפן היינו התם לוקא משום דמדינא דאין ליטול בלא שבועה ואין השבועה אלא להפיס לעצמו של בעל דין · וכן כתב בדברי הגאונים וכו' אלמא הגאונים ורש"י אמרו דבר אחד דהנשבעין ומוטלין שהיו ליטול בלא שבועה דינם שוה לשל היסת דלא בעי נקיטה תפן · ומה שהביא הרמ"ם ז"ל בשם דשבועת היסת לא בעי תנקיטי תפלא אלא לתפוקי כל הנשבעין ומוטלין הוא אלא לתפוקי אותם שאין התורה אפילו בשבועה לא היו רגילים ליטול · ומ"מ לענין דינא נראה מדברי הרמב"ם ז"ל דנשבעין ומוטלין חד דינא אית להו מדלא חלק בינייהם בפי"א דשבועות מבואר הוא שסובר כן שהרי אף בנשבעין בטענת ספק קאמר דצריך נקיטת תפן · **מערה** יש לי מקום לקשוק בדברי הרב ז"ל דכתי' זה פ"ז שעיף כ"ב הביא שברת הגאונים בשתה דכל הנשבעין ומוטלין התמירו עליהם לישבע בנקיטת תפן ואם כן הנשבעין בטענת ספק ולמי בשבועת היסת היא · ושברת הגאונים ז"ל היא עלמה אותה שהביא הרמ"ם ז"ל · וכתב משום שהם מוטלין בשבועה אלמא דשאין מוטלין הו

מקום ביל שלין נקיטת חפץ אלא בשבועת התורה ושבועת המסגה עכ"ל • הרי שלעת הרשב"א הוא כלעת הרמב"ם ז"ל להלריך שם אלו כמו ונמלאו שברות הפוסות בשם הרשב"א • ולין ביל לייסב : ומה שנמלא כתוב בשערי שבועות בשער י"ז הנזכר שיש עוד חלוק חמישי בין אלו השבועות לבלאוריית אם נתחייב שבועה ולראיה שמגלגלין עליו שבועות אחרות ואמר הריני משלם למי ולימו בתורת גלגול אבל בשבועה לרבנן אינו כן שהכל מגלגלין עליו למחייב שבועה לרבנן וכו' לאו לסמכה הוא כי הרי"ף ז"ל בסוף הנשבעין לתם שברא זו בב' ילים שכתב ואנן לא ס"ל הכי לגלגול שבועה לאוריית הוא וכל לתקון רבנן בעין לאוריית תקון • ואי לאו למחייבינן בשבועה לאוריית כה"ג לא הוה מחייב ר' זעירא בשבועה לרבנן הכי וכו' : **ובאמת** שברא זו הוא זרה על מלא שיכא הטעל חמור מן הטיקר ולין לריכנן לומר שבועה לאוריית קלה לרבנן תחייב הגלגול על כרחו • ולאוריית התמורה אם רנה לשלם כדי שלא ליבבע רשאי • ועוד קשה על הרב בעל השערים ז"ל מדיקיים לשל הטעם שלתה שברת האומרים דמאי לבעי בגמר מאי איכא בין שבועה לאוריית לרבנן הוא שבועה הוא מחייב הוא מקום שאלו עליה הוא לשם להשיב תחלה נטילת חפץ וכו' אלמא לדיליה לריך הי הגמר' להזכיר כל התלוקים הם בין אלו השבועות • והשתא אם איתא לאיכא מני ביניהו הך לגלגול דמאי לא מני לה גמרא לילן בסדי הנך מילי לאיכא בין שבועה לאוריית לרבנן • גם הרמב"ם והרא"ש ז"ל הסכימו לדעת הרי"ף בהלכות וכן כל האחרונים ז"ל • ויש עוד ענינים אחרים אשר יחלפו בהם אלו השבועות לדעת קלת המפוסקים ז"ל כגון מחייב שבועה ואינו יכול להשבע • וכן הטוען אגב חבירו בדבר שיש בו איסור דגזל או ריבית וכמחייב שבועה ועל מי מסייעו וכו' • אשר להיותם שנויים במחלוקת יתבאר כ"א במקומו בע"ה לתת טעם למה לא הוזכרו בסוגיא זו :

חלק שני

א גרסינן בב"ק פרק הגזל אמר רבי חייא בר אבא וכו' בלשון ק"ל ומסיק עלה בגמרא וגבי מלוה הוא דאיכא למימר הכי אבל גבי פקדון מעיז ומעיז • ומתוך מסקנא זו יש שלשה מחלוקות בענין פקדון • אי בעינן בית הולאה במקצת או לא הוכאו בדברי התוס' ז"ל : הא' לרש"י ז"ל שפירש ערוב פרשיות פסוק שהוא מפרשה אחרת כתובה בזו שאינו מקומו דהאי כי הוא זה בלשון כסף תלוה הוה ליה למיכתביה להתם קאי דאלו בהך פרשתא דפקדון בלא הולאה במקצת מחייב וכו' • כדרבא דאמר אין אדם מעיז פניו בפני מי שעושה לו טובה הלכך היכא דאפר הכל פטור משבועה דאי לאו קושטא בהיתא לא הוה מצי למיכפר ביה וכו' אבל בפקדון דאין כאן טובה מעיז ומעיז • הלכך אפילו כפר הכל רמא רחמנא שבועה עליה ע"כ ול"ל דבריו ז"ל בכל מין טענה בפקדון נשבע אפילו כפר בכל מטעם דאין כאן טובה ומעיז • הסברא הב' לר"ת ז"ל שאחר שסקשו אחו' ז"ל על פירוש רש"י ז"ל הביאו דברי רבינו תם דפקדון הוא נכל וכל כמלוה • ובכל מאי לטענין בפקדון בעינן הולאה במקצת כמו במלוה ולא גריס הא דקאמרי וגבי מלוה וכו' • הסברא הג' היא לריב"א ז"ל לבטענה דש"ל בפקדון ובהלואה דהיינו כפירה בעינן נמי הולאה במקצת בפקדון כמו בהלואה דאין מעיז פניו לכפור במילי דידע ביה חבריה • אבל בטענת נאנסו דשייכא בפקדון לא סוגן דלא ידע ביה חבריה מעיז ומעיז ומחייב בלא הולאה • וזו היא הברת הרמב"ם ז"ל בפרק ב' דשכירות מעתה לשון רבינו מגומגם במ"ש מכאן למדנו שמודה במקצת ופטור אפילו כפר בכל חייב שבועת התורה וכן דעת הר"ם ז"ל וכו' עד ואית דאמרי דאפילו הכל הולאה במקצת וכו' דמאי דקאמר ובטענת פקדון אפילו כפר בכל חייב משמע דהיינו הברת רש"י ז"ל • ואם הדבר כן יקשה הכי כתב וכן דעת הר"ם ז"ל להשיב בהיא קשיא אשר הרמב"ם שאם אחר הפקדתיך וזה אומר לא הפקדתני אלא אם כן אמר לו

בעיני שיולא ייצוב אחר לכתב מ"ל להיכא להולה בכל דלאו הילך הוא ומשמעינן לאינו נסבע אכפירת קרקעות ע"כ יולאיכא למיקם מה כוונתו במה שהוסיף לומר ומשמעינן לאינו נסבע וכו' דולאי מרלאי דבריס מיוחרי' לבלי לורך • הכא הכר מבואר ופשוט הוא שכל עצמו של הפסוק הוא לאשמועינן לאינו נסבע אכפירת קרקעות ולא נתחלש זה עתה אחר שתירן הולה בכלים וכו' • ע"כ כ"ל שכונת רש"י היא לומר לסברת המקשן היא לעיקר קרא אתא לומר לכל שהולאה היא בקרקע אע"ג להכפיר' היא בענין אחר אין כאן שבועה ולפ"ז למ"ל הילך חייב מוקי קרא בהולה בקרקעות וכפר בכלים לכיון לשבועת התור' היא אחמת הולאה גזר"הכתו' היא שהולאה קרקע לא תחייב שבועה להולאה כלי' אע"ג לאיכא בהו טעם אשתמוטי ומ"ה צריך למ"ל הילך פטור לא אצטריך קרא לתכי כיון לחוי הילך • ומשני למ"ל הילך פטור אחא קרא להולה בכלים וכפר בקרקע ולא אחא לאשמועינן לחולאה קרקע אינה מחייבת שבועה לכפירת אבר אחר כלסברת המקשן • אלא אשמועינן לכל שהכפירה היא בקרקע ליכא שבועה • מיהו לפי האמת לסברת מ"ל הילך פטור למוקי לה בכפיר' קרקעו' והולאי' כלים ע"כ לריכינן לטעם התוס' לשמא משכנה לאי לאו הכי יקבה מאי אשתמוטי ליכא בכפירת קרקע: ודע למחוך הוגיא זו כתב הרמב"ם בפ' ה' לטוען וכן המוכר בשלה חבירו בורות ציחין ומערות והפכילן והרי הוא חייב לשלם כין שטוענו שחפר והוא אומר לא חפרתי או שטוען שחפר שתי מערות והוא אומר לא הפרתי אלא א' או שהיה שם עד א' אמר שחפר והוא אומר לא חפרתי אלא ב' הרי הוא חייב בכל אלו ע"ז נשבע היאך אין אלו אלא ב' הילך פטור ואם אינו חייב בכל אלו אלא ב' הרי הוא חייב בכל אלו אלא ב' הילך פטור ע"כ לשון הרמב"ם ז"ל ולכאורה אינו מובן מה שכתב הרמב"ם ז"ל אלא ב' הילך פטור הרי אינו

לאין סברת שיטתו המפקיל לילך חוץ לב"ל כלי להביאו אח"כ ליישבו • ואם אח"כ כשמחזי לו הכלי אומר שאינו שלו היכי קאמר הרמב"ם ז"ל כולל בשבועתו שזה כלי הא כבר נשבע מעיקרא על הכפירה • ועכשיו על טענת שאין זה הכלי צריך שבועה אחרת אלא ע"כ מעיקרא מביא הכלי בידו ואומר הא לך והלף כשרואה אותו המפקיל אומר שאינו שלו • ומ"ה בשבועה אחת כולל ג"כ שזה כלי :

ה ובשאלה לקמאי אם יקרא הילך אם יקרא הילך וכו' • הטור ז"ל בסי' פ"ז הביא אלו הסברות ועל דברי בעל העיטור ז"ל כתב דהי דמי דהא שטר בהילך הוא וכ"ש משכון אבל הר"ר יוסף הלוי אבין מיגש פסק דמשכון ליתיה הילך וראייתו מהתיא דגרפינן בקדושין מנה אין כאן משכון אין כאן מיהא שמעינן דמאן דאודי ליה לאו הילך הוא ומעשים בכל יום ומחייב רבינו הרב בזה שבועת התורה :

ו וטענת הילך שפטרנוהו משבועת התורה דוקא שלא יהא במערים אבל אם נראה לדיין שהוא במערים לדחות השבועה מעליו חייב שבועת התורה וכן פסק ר"ח ז"ל עד כאן :

ז וכתב הרמב"ם ז"ל מנה ובלי יש לי בידך אין לך בידי אלא הכלי והילך הרי זה פטור ונשבע היסת שאין לו אצלו אלא זה אמר בעל הכלי אין זה הכלי שלי ח"ז כולל בשבועתו שזה כליו ואם הודה הנתבע שאין זה כליו ונתחלף לו באחר הרי זה חייב שבועת התורה שאין כאן הילך ע"כ :

ח ועדין יש לברר כי בענין מודה מקצת צריך שיודה בפרוטה או יותר מפרוטה ויכפור בשתי מעין של בסף או יותר ויביצד הרי שאמר לו שתי מעין ופרוטה יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה חייב שהרי תבעו בשתי מעין וכפרן והודה לו בפרוט' אבל אם חשיבו אין לך בידי אלא שתי פרוטות פטור משבועת התורה מפני שכפר פחות משתי מעין וכן אם אמר לו מנה לי בידך אין לך בידי אלא חצי פרוטה פטור שכל המודה בפחות משוה פרוטה כאלו לא הודה לו כלום • והכי גרסינן לה במסכת שבועות פרק שבועת הדיינין • מתניתין שבועת הדיינין שתי בסף והתוראה שוה פרוטה ואמרינן בגמרא אמר רב בפירת טענה שתי בסף • פי' צריך שיטענו שתי מעין ופרוטה ויכפור בשתי מעין דהיינו שתי בסף • ושמואל אמר הטענה עצמה שתי בסף פירוש אין צריך שיטענו אלא שתי בסף והוא יכפור מהם פרוטה או יודה לו בפרוט'

מהן

זו בלף ל"ט ושקיל וטרי כה קובא • ולפי שנצטרך להוויתיה בקלת עניינים מביאה בקצור וכך היא הלעה של ממועה • תנן ב' כסף יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה פטור מ"ט לאו מסוס לחברה לם טענה ותיובתא לשמואל אמר לך שמואל מי סברת סוס קתני דוקא קתני מה שטענו לתהולה וכו' א"ה אימת סיפא שתי כסף ופרוטה לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה אא"כ שוה מ"ה חייב אלא מי אמרת דוקא אמאי חייב מה שטענו לא הולסלו וכו' מידי הוא טעמ' אלא לשמואל הא אמר ר"נ אמר שמואל טענו חטין ושעורי' והולה בא' מהן חייב ס"ל מסתברא מלקתני סיפא ליטרא זהב יש לי בידך אין לך בידי אלא ליטרא כסף פטור אא"כ דוקא קתני מ"ה פטור אלא מי אמרת שוה אמאי פטור ליטרא טובא הוי אלא מלסיפא דוקא ריסא נמי דוקא אמאי חייב דלא לימא תיהוי תיובתא דרב אמר לך רב כלה מתני' שוה וליטרא זהב שאני תדע לקתני סיפא דינר זהב יש לי בידך אין לך בידי אלא דינר כסף וטריסית ופולין ופרוטה חייב שהכל מין מטבע אחת אא"כ שוה קאמר משום הכי חייב אלא מי אמרת דוקא אמאי חייב אמר ר' אלעזר בשטענו בדינר מטבעות וכו' ור' אלעזר לימא מלסיפא כשמואל מתרץ ריסא נמי כשמואל ס"ל לא סיפא דוקא דקתני שהכל מין מטבע אי וריסא הרב לא כשמואל • ת"ש דינר זהב זהוב לי בידך אין לך בידי אלא דינר כסף פטור טעמא לאמר זהב זהוב הא סתמא שוה קאמר ליה אמר רב אמר רב אמי ה"ק כל האומר דינר זהב כאומר דינר זהב זהוב וכו' למו תני רבי חייא לסייועיה לרב וכו' ע"כ • נמצא לרב ושמואל בחרתי פליגי חד' לרב בעינן שהכפירה לא תהא בפחות משתי כסף מלבד מה שמודה שפהולה לא תהא פחותה מפרוטה • ולשמואל בין הכפירה בין ההולאה סגי בפרוטה כל שהטענה עצמה מתחלתה היא שתי כסף • ותו פליגי אי מאן לתבע שתי כסף או דינר זהב בהתם שוה קאמר אי דוקא קאמר לרב שוה הוא ולשמואל דוקא הוא :

ואבלוגתא קמייתא לפסק הרי"ף ז"ל כרב כלמייתא רבינו • כתב הר"ן ז"ל וכ"ת אלרבה הלכתא כשמואל מלמתרץ רב אמי אליבא דר' דינר זהב זהוב וכו' • וכלאמרינן בדר' אליעזר לימא מלסיפא כשמואל מתרץ לה ריסא נמי כשמואל ס"ל כוותיה וכו' • ליתא לתע"ג דרב אמי מתרץ כשמואל ליכא לאוכוחי דס"ל כוותיה לאמוראי מתרלו אליבא דחד לאמורא כי שמעי מאי לפרכי עליה הע"ג לדלילהו לא ס"ל כוותיה • ורב אמי דבתרא הוא ולאי בעא ליה מאי הכרכינן לשמואל ומתרץ אליבא הע"ג לא הבירא ליה • אבל בדר' אלעזר לייקינן הכי משום לתלמידיה דרבי יוחנן הוה ובא"י הוה גמיר ולא שמיע ליה מאי לה רבי לשמואל בבבל • ואפ"ה מתרץ סיפא כשמואל אלמא לכשמואל ס"ל ע"כ • ומה הרלה ז"ל לומר דמסתמא ר' אלעזר לא שמיע ליה מאי לפרכי לשמואל משום דהוה תלמידיה דר' יוחנן בא"י אלכאורה ירלה לאינו מוכרח דהא שמואל ע"ה מרא אמוראים המורלים הוא וחברו של רב • ובעמיים רבים פליג עם ר' יוחנן ואינו מן הנמנע שרבי אלעזר שהיה תלמיד רבי יוחנן שמע מימרא דשמואל ומאי דקשה אליבי' ממתני' והירץ לה כוותיה • ומ"מ אע"ג לגמא לרב אמי הבר כשמואל וקמ"ל הלכה כבתרתי • אמתי אלא הרי"ף בפסקו משום דכיון דברייתא דרבי חייא מסייעא לרב ואיכא שום תנא לפליג עליה משמע לכלהו תנאי הכי ס"ל ובריתא מגלגא לתתני' נמי פירוש' כרב • ואין הפק לאין כת בל מורלי' להלוק עם התנאים ונוסתמא איכא למימר מודאי רב אמי אי הבירא ליה כשמואל לא שמיע ליה הך ברייתא דרבי חייא ואולי אף שמואל לא ידע לה דאלו שמע לא הוה פליג עלה דהא ליכא לתרוי' כלל אליבא דשמואל ואתה גמר' אלא מיהדר לייבבה אליבא כתרהיה משמע ולאי לפסיעו' ליה לאלו כוותיה היא אלא כרב • וממילא ולאי הלכתא כרב תדע דהא בלאו רב אמי הא נקטי' כלל הלכתא כשמואל בדיני • אלא ולאי אילתי ליה הלי כלל אלא האמוראים כל לפליגי אתנאי ולא אשכחן תנא לאמסייע ליה : ודע דבהזהב תנן הסוגה ל' כסף והטענה שתי כסף והתולאה שוה פרוטה • ונתקשיתי במה שפי' רש"י על משנה זו דהזהב וז"ל אין שבועת הדיינין על הטענה פחותה מב' מעות כסף שיטענו שוה ב' כסף יש לך בידך וזה יולה לו מהם שוה פרוטה ויכפור השאר לו יולה הכל ויכפור פרוטה ע"כ • ויש להמוה היאך פירש כן דלא כהלכתא דקאמר שיטענו שוה ב' כסף וזה יולה לו מהם שוה פרוטה דאם יולה לו מהם שוה פרוטה נשארה הכפירה בפחות משתי כסף כיון דכל הטענה עצמה לא היתה אלא ב' כסף והא דלא כרב דקי"ל כוותיה • וכ"ש בלאיך גוונא דקאמר לו יולה הכל ויכפור פרוטה דבהא ליכא כפירת שתי כסף כלל • ונמצאו דבריו כשיטת שמואל ממש מכל וכל דקאמר הטענה עצמה שתי כסף אפילו לא כפר אלא בפרוטה ולא הולה אלא בפרוטה ואין לומר דרבה ס"ל דפרש המשנה כפי המשמעות הפשוט יותר ולא נחית לענין הלכה • דהא אלרבה בהדיינין קאמר הבא אמתני' דייק' כוותיה דרב מדקאמר דהולאה בפרוטה ואילו בפירה

ה ובשאלה לקמאי אם יקרא הילך אם ינתן לו משכון עליו והשיבו שזה הילך הוא ואינו נשבע שבועת התורה גם הרב בעל העיטור ז"ל כתב דאי יחיב משכון כהילך דמי דהא שטר בהילך הוא וכ"ש משכון אבל הר"ר יוסף הלוי אבין מיגש פסק דמשכון ליתיה הילך וראייתו מהתיא דגרפינן בקדושין מנה אין כאן משכון אין כאן מיהא שמעינן דמאן דאודי ליה לאו הילך הוא ומעשים בכל יום ומחייב רבינו הרב בזה שבועת התורה :

ו וטענת הילך שפטרנוהו משבועת התורה דוקא שלא יהא במערים אבל אם נראה לדיין שהוא במערים לדחות השבועה מעליו חייב שבועת התורה וכן פסק ר"ח ז"ל עד כאן :

ז וכתב הרמב"ם ז"ל מנה ובלי יש לי בידך אין לך בידי אלא הכלי והילך הרי זה פטור ונשבע היסת שאין לו אצלו אלא זה אמר בעל הכלי אין זה הכלי שלי ח"ז כולל בשבועתו שזה כליו ואם הודה הנתבע שאין זה כליו ונתחלף לו באחר הרי זה חייב שבועת התורה שאין כאן הילך ע"כ :

ח ועדין יש לברר כי בענין מודה מקצת צריך שיודה בפרוטה או יותר מפרוטה ויכפור בשתי מעין של בסף או יותר ויביצד הרי שאמר לו שתי מעין ופרוטה יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה חייב שהרי תבעו בשתי מעין וכפרן והודה לו בפרוט' אבל אם חשיבו אין לך בידי אלא שתי פרוטות פטור משבועת התורה מפני שכפר פחות משתי מעין וכן אם אמר לו מנה לי בידך אין לך בידי אלא חצי פרוטה פטור שכל המודה בפחות משוה פרוטה כאלו לא הודה לו כלום • והכי גרסינן לה במסכת שבועות פרק שבועת הדיינין • מתניתין שבועת הדיינין שתי בסף והתוראה שוה פרוטה ואמרינן בגמרא אמר רב בפירת טענה שתי בסף • פי' צריך שיטענו שתי מעין ופרוטה ויכפור בשתי מעין דהיינו שתי בסף • ושמואל אמר הטענה עצמה שתי בסף פירוש אין צריך שיטענו אלא שתי בסף והוא יכפור מהם פרוטה או יודה לו בפרוט'

מהן

מלבד מה שמודה שפהולה לא תהא פחותה מפרוטה • ולשמואל בין הכפירה בין ההולאה סגי בפרוטה כל שהטענה עצמה מתחלתה היא שתי כסף • ותו פליגי אי מאן לתבע שתי כסף או דינר זהב בהתם שוה קאמר לרב שוה הוא ולשמואל דוקא הוא :

ואבלוגתא קמייתא לפסק הרי"ף ז"ל כרב כלמייתא רבינו • כתב הר"ן ז"ל וכ"ת אלרבה הלכתא כשמואל מלמתרץ רב אמי אליבא דר' דינר זהב זהוב וכו' • וכלאמרינן בדר' אליעזר לימא מלסיפא כשמואל מתרץ לה ריסא נמי כשמואל ס"ל כוותיה וכו' • ליתא לתע"ג דרב אמי מתרץ כשמואל ליכא לאוכוחי דס"ל כוותיה לאמוראי מתרלו אליבא דחד לאמורא כי שמעי מאי לפרכי עליה הע"ג לדלילהו לא ס"ל כוותיה • ורב אמי דבתרא הוא ולאי בעא ליה מאי הכרכינן לשמואל ומתרץ אליבא הע"ג לא הבירא ליה • אבל בדר' אלעזר לייקינן הכי משום לתלמידיה דרבי יוחנן הוה ובא"י הוה גמיר ולא שמיע ליה מאי לה רבי לשמואל בבבל • ואפ"ה מתרץ סיפא כשמואל אלמא לכשמואל ס"ל ע"כ • ומה הרלה ז"ל לומר דמסתמא ר' אלעזר לא שמיע ליה מאי לפרכי לשמואל משום דהוה תלמידיה דר' יוחנן בא"י אלכאורה ירלה לאינו מוכרח דהא שמואל ע"ה מרא אמוראים המורלים הוא וחברו של רב • ובעמיים רבים פליג עם ר' יוחנן ואינו מן הנמנע שרבי אלעזר שהיה תלמיד רבי יוחנן שמע מימרא דשמואל ומאי דקשה אליבי' ממתני' והירץ לה כוותיה • ומ"מ אע"ג לגמא לרב אמי הבר כשמואל וקמ"ל הלכה כבתרתי • אמתי אלא הרי"ף בפסקו משום דכיון דברייתא דרבי חייא מסייעא לרב ואיכא שום תנא לפליג עליה משמע לכלהו תנאי הכי ס"ל ובריתא מגלגא לתתני' נמי פירוש' כרב • ואין הפק לאין כת בל מורלי' להלוק עם התנאים ונוסתמא איכא למימר מודאי רב אמי אי הבירא ליה דשמואל לא שמיע ליה הך ברייתא דרבי חייא ואולי אף שמואל לא ידע לה דאלו שמע לא הוה פליג עלה דהא ליכא לתרוי' כלל אליבא דשמואל ואתה גמר' אלא מיהדר לייבבה אליבא כתרהיה משמע ולאי לפסיעו' ליה לאלו כוותיה היא אלא כרב • וממילא ולאי הלכתא כרב תדע דהא בלאו רב אמי הא נקטי' כלל הלכתא כשמואל בדיני • אלא ולאי אילתי ליה הלי כלל אלא האמוראים כל לפליגי אתנאי ולא אשכחן תנא לאמסייע ליה : ודע דבהזהב תנן הסוגה ל' כסף והטענה שתי כסף והתולאה שוה פרוטה • ונתקשיתי במה שפי' רש"י על משנה זו דהזהב וז"ל אין שבועת הדיינין על הטענה פחותה מב' מעות כסף שיטענו שוה ב' כסף יש לך בידך וזה יולה לו מהם שוה פרוטה ויכפור השאר לו יולה הכל ויכפור פרוטה ע"כ • ויש להמוה היאך פירש כן דלא כהלכתא דקאמר שיטענו שוה ב' כסף וזה יולה לו מהם שוה פרוטה דאם יולה לו מהם שוה פרוטה נשארה הכפירה בפחות משתי כסף כיון דכל הטענה עצמה לא היתה אלא ב' כסף והא דלא כרב דקי"ל כוותיה • וכ"ש בלאיך גוונא דקאמר לו יולה הכל ויכפור פרוטה דבהא ליכא כפירת שתי כסף כלל • ונמצאו דבריו כשיטת שמואל ממש מכל וכל דקאמר הטענה עצמה שתי כסף אפילו לא כפר אלא בפרוטה ולא הולה אלא בפרוטה ואין לומר דרבה ס"ל דפרש המשנה כפי המשמעות הפשוט יותר ולא נחית לענין הלכה • דהא אלרבה בהדיינין קאמר הבא אמתני' דייק' כוותיה דרב מדקאמר דהולאה בפרוטה ואילו

נותנו לו בחזרת פרעון המורת כליו שאבד ולא"כ אפי' מאן דסבר משכון לאו הילך הוא הכא דאינו משכון יולה דהוי גמור ואיך מחייבו הרמב"ם שבועה : ואולי הטור ז"ל מסתפק בענין זה למ"ד משכון לאו הילך הוא אי כשנותנו לגוביי' גמורה יקרא הילך או לא • דהא הריב"ש נמי לא אמר כן במוחלטו אלא בלשון אפשר והסתא מאי דקאמר הטור ואיפשר שהוא סובר דמשכון אינו נקרא הילך וכו' • אין הכונה שיש לו ספק אם יסבור הרמב"ם דמשכון לאו הילך הוא או לא דהשיטה כתב כן בפ' ל' • אלא הספק הוא לאפשר דאין זה שכתב דנתחלף הכלי שהוא חייב שבועה הוא אפני שהוא סובר דמשכון לאו הילך הוא • וקשיב להא דמשכון אע"ג דיהביה ניה ליה לפרעון • ואמנם כ"ל בעניותי שאין כל זה ענין כלל לאינו של הרמב"ם ז"ל ולאו מטעם משכון נגע ביה • והביאו לטור ז"ל לזה מה שהקשה בלשון הרמב"ם אע"פ שהוא כמו כלי וכו' • ואין כך גירס' ספרינו אלא כתיב בהו אלא הולה הנטען אין זה כליו ונתחלף לו באחת ה"ז חייב שבועה • והכונה לדעתי הכיון להמפקיל טוען אין זה כלי שלי מהתמת הוא טוען כן לפי שאינו מתרלה בזה הכלי להיותו גרוע מכליו ואינו שוה כמוהו • ומבין שהולה הנפקל שאין זה אלו אין כאן הילך שהרי אינו מוחן לו משלם כפי מה שיחייב לו ומ"ה צריך לישבע :

ו וטענת הילך שפטרנוהו משבועת התורה דוקא אלא יהא כמערים וכו' כתב הרב ז"ל בסימן פ"ז שזה נלמד מהיא לאמרינן בהלייגין אמר רב ענן אמר שמואל תבעו הטין וקלס והולה לו בשעורין אם כמערים חייב ואם כמולה פטור ע"כ • וקלת איכא למידק בשלמא בהיא לקלס והולה בשעורין איכא לד הוכחה שהוא כמערים כלכתב הרי"ף דעולמו מבקש לומר קלס הוא והולה לו בהן וכו' • שהיין רולה שהתובע היה אומר והולך תביעתו על דעת לתבוע את הכל והנתבע קפץ והפסיק דבריו ולא הניחו לתבוע כל תביעתו • ומ"ה יש ילים מוכיחו' שכוונתו להערים לבל ההובע כל תביעתו ולא מסיב אינו חייב אלא קלת והילך מאן מוכח שדעתו להערי' לבפנל משבועתו • ואם מחוך דבריו או רמיזותיו ידין הדיין כן ג"כ גם בכופר בכל או בשאר גוון כי לבערי משבועת התורה נימא נמי שאם יראה הדיין שהוא כמערים לפטור עצמו מן השבועה שהוא חייב שבועה • אמנם נראה דעיקר מאי דשייך ביה ערמה הוא שהנתבע טוען טענה שמחייב בה שבועה להיינו שמולה מקלת ממש אלא שהוא בערמתו רולה להסתיר טענתו וכאלו הוא כופר בכל להיינו בהדיא לקלס והולה בשעורים לכפי דעת התובע שדעתו לתבוע הכל מולה מקלת הוא • וכה"ג נמי באומר הילך הא מולה מקלת טענת התובע הוא אלא שהוא כמערים רולה להסתיר הענין ומ"ה כשהדיין רואה שהוא מערים מניח הדבר כמות שהוא ומחייב לאותו כפי טענתו שהוא מולה מקלת ואינו מוסיף בה כלום אלא מסלק הערמה • אבל כשהוא ממש כופר בכל אף על גב דנימא שהוא כמערים הא מיהא אין בדבריו מולה במקלת כלל ועל מיזו טענה יקייבהו הדיין שבועה לאורייתא :

ז וכתב הרמב"ם ז"ל מנה ובלים כו' כבר נתבאר זה :

ח ועדין יש לבאר כי בענין מולה מקלת צריך שיולה בפרוטה כו' סוגיא

Digitized by Google

פטירה לפרוטה לא קתני • ואם כן מאי דוחקיה דרש"י ז"ל לפרושי מתני' בדחוק מפשוטה ושלא כהלכה : ולא ידענא מה לידון בדעת רש"י לענין הפסק דהא במתני' דהליינן בתר דמייתי מתי לאפלוגי רב ושמואל וכו' אמאי לתכן כיצד שתי כסף לי ביד אין לך בידי אלא פרוטה פטור • כתב ז"ל שאין ההולאה ממין הטענה שזה טענו כסף וזה הולה נחשת וכגון שלא טענו שתי מעות של מטבע אלא משקלו אם טענו מטבע הרי הולה לו מטבע וכלקמן ע"כ • ונהי דבמאי דפי' דסתם שתי כסף הוי דוקא כשיטת שמואל מאי למימר לדברי הר"ן דסבר כהרשב"א דאין מחלוקת זה לדוקא ושזה תלוי ביד אין מחלוקת לכפירת כסף • אבאי מאי דקאמר וכגון שלא טענו ב' מעות של מטבע כו' מורה בהדבע דאם טענו שתי מעות של מטבע והולה בפרוטה דהויא הולאה ממין הטענה חייב אע"ג דהכפירה היא בפחות מב' כסף ומלכתב הכא כה"ג ובהזהב פי' בהליה אלא דשמואל הלא דבר הא דמסתפינא לומר מאי למשמע מלעתא ז"ל והמעיין יבור לעצמו :

ולענין המחלוקת הנני אי מסתמא שזה קאמר או דוקא קאמר הכיא הר"ן ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל דבהאדי תליין • וכיון דבכפירת טענת קיל"ן כרב אידך נמי קיל"ן כותיה • הלכך שמעינן מינה דהאומר לחבירו כך וכך דינרין לי ביד אין הלוה והלה אומר לא כי אלא פרוטה חייב דשזה קא טעין ליה וכו' על אבל בטוענו פקדון דוקא קא תבע לפקדון לא נתן להולאה אלא לחזרה בעינו ויש להרשב"א ז"ל דרך אחרת דאע"ג דקיל"ן הלכה כרב בפלוגתא דכפירה דיינו משום דתני רבי חייא לסיועיה אבל בפלוגתא דשזה ודוקא נקטינן כשמואל דהלכתא כותיה בדיני ולאו הא בהא תליא • דאע"ג דקיל"ן הלכה כרב בכפירת טענה אי אפשר לפרושה כולה מתניתין בדוקא ופטור דרישא משום דמה שטענו לא הולה לו וכ"ת כיון דקי"ל הלכה כרב אם איתא דדוקא קתני לא ה"ל למיתני ב' כסף דלא אפשר לחיוביה בהולאת מקצת דסא תסרה לה טענה אלא ה"ל למיתני דינר לי ביד אין לך ביד אלא פרוטה פטור • איכא למימר אם"ל אלא משום דבעי למיתני סיפא שתי כסף ופרוטה יש לי ביד אין לך ביד אלא פרוטה חייב ולא שמועינן לטענו חטין ושעורים והולה לו באחד מהם חייב כשמואל נקט נמי ברישא שתי כסף והולה בפרוטה יותא"ע ס"ל אין זה נתן לי לישנא דרש"י ז"ל דייקא לי הכי ספירשה למשנתינו אליבא דשמואל וכו' עכ"ל : ודברי הרשב"א ז"ל מוקשים בעיני מסני לדיים תחלה אם איתא דאתיא דרב נמי אלינן לפרושי מתניתין בדוקא ולא תיקשי אליבא • א"כ קשה מאי פריך אלא מדסיפא דוקא רישא נמי דוקא • לימא תיסוי תיובתא דרב וכו' דמאי דיובתא איתא לרב הא אפי' לימא רישא נמי דוקא אליבא דיכא למימר דנקט רישא משום סיפא כדברי הרשב"א ז"ל ומאי דוחקיה, דגמר' לאפוקי במחלוקת ולאוקומי הכיא לדיוקא דוקא ורישא בשזה כיון דמאי לאוקומי רישא וסיפ' בחד גוונא וימא דלא פליגי אלא בענין הכפירה בלבד ולא בענין דוקא ושזה ליתי רב כולים אליבא דהלכתא : ותו קשה לי דמאי דקאמר דמשום דבעי למתני סיפא שתי כסף ופרוטה וכו' לאשמועינן דינא דחיטין ושעורין תני נמי רישא שתי כסף ואתמהא דהא אי שזה תני ברישא דינר יש לי ביד אין לך ביד אלא פרוטה פטור דהוי כדינים דרב דלא תסרה לה טענה ופטור משום דמה שטענו לא הולה לו • פסיטא דבסיפא נמי הוה תני לכותה דינר כסף ופרוטה לי ביד אין לי ביד אלא פרוטה חייב דומיא דרישא וממילא הוו שמעינן נמי דינים דשמואל דחיטין ושעורין דדינר ופרוטה נמי חיטין ושעורין הוו כמו שתי כסף ופרוטה וא"כ מכתי יקשה אם איתא דדוקא קאמר ליתני בגוונא דלא תסרה ליה טענה כדינים דרב : ועל דברי הרמב"ן ז"ל דמפליג בין מלוה לפקדון כתב הר"ן ז"ל אין זה נתן לי משום דמתני' סתמא מיתניא ולא משמע דבהלואה בלחוד היא ולא בפקדון • לפיכך אני אומר דבין במלוה בין בפקדון שזה קאמר ואע"פ שאין הדין כן בנותן וטעמא דמילתא משום דסתמא טוען תובע באותו ענין אשר יתחייב בו הנתבע שבועה ותובע שזה אפילו הנתבע משיב דוקא חייב ולא תובע דוקא ולאפילו הנתבע משיב שזה פטור וכו' • נמצא שלא מחלוקות בדבר לענין הדין • לדרשב"א ז"ל בין במלוה בין בפקדון סתמא דוקא קאמר ולא אמרינן דוקא אלא בנותן • ולהר"ן ז"ל בין במלוה בין בפקדון שזה קאמר ולא אמרינן דוקא אלא בנותן • ולהרמב"ן ז"ל בהלואה שזה קאמר ובפקדון דוקא קאמר דומיא דנותן • והרמב"ם ז"ל בפ"ג דטוענן כתב דינר זהב לי ביד פקדון לא הפקדת אצלי אלא דינר כסף מעה כסף הפקדתי אצלך לא הפקדת אצלי אלא פרוטה פטור שטענו אין דבר והולה לו בענין אחרת וכו' • וכתב ע"ז הרמ"ה ז"ל זה מתבאר בסוגיא שם אליבא דשמואל שהטענו דינר זהב סתמא דוקא קאמר ולא שזה : ואיבא למידק מאי דעתיה דהרמב"ם ז"ל כפי דברי הרמ"ה ז"ל דמשמעות דבריו ז"ל נראה דפוסק כשמואל בהך פלוגתא דדוקא ושזה ליכא דיסכור כסברת הרשב"א ז"ל דסני פלוגתות לאו הא בהא תליא • ואי פסיק כשמואל א"כ דוקא משמע בין בפקדון בין בהלואה • ויקשה אמאי נקט הרמב"ם ז"ל דיינים בפקדון דמשמע דדוקא בפקדון הוא ולא בהלואה לשמועינן דיינים סתמא בהלואה וב"ש בפקדון • ואין לה לומר דיסכור הרב ז"ל דהרמב"ן דמחלט בין הלואה לפקדון מטעם דלהשבה ניתן דהא לדיליה בפקדון אפילו רב נמי יודה דדוקא קאמר והיכי קאמר הרמ"ם ז"ל דזה מתבאר בסוגיא אליבא דשמואל • ונמצא לפי דברי הרמ"ם ז"ל דהרמב"ם אינו סובר לא כהרמב"ן כיון דפסק כשמואל ולא כהרשב"א כיון דדוקא בפקדון קאמר • ולא כהר"ן כיון דלהר"ן אפילו בפקדון שזה קאמר • ואין שום מקום כלל לומר דלהרב המגיד ז"ל סובר הרב ז"ל דלהרב רב ושמואל בפקדון דוקא פליגי דסתם יש לי ביד דקתני במתני' משמע בפקדון דכתב הר"ן ז"ל אבל בהלואה אפילו שמואל נמי מודה דשזה קאמר משום דלהולאה נתנה כדברי הרמב"ן ז"ל דהא ודאי לא מיפשר שהרי בגמרא אביאו מימרא דשמואל דקאמר לא שנו אלא בטענת מלוה והולאת לוה • אבל טענת מלוה והולאת על אחד אפילו לא טענו אלא בפרוטה חייבו' • ופסיטא דהאי לא שנו דקאמר אכל איני למתניתין קאי ועלייהו קאמר דסוו בטענת מלוה וכו' • אלמא מתניתין דיניים דשמואל בהלואה מיירי : האמנם כי לבאורה ירא לפסיטו' דמלתא דדברי ה"ם ז"ל הוא לענין דדינר זהב וכו' • מתבאר בגמרא כפי מה שבא בסוגיא אליבא דשמואל כלומר ונפקא מינה דבפקדון לגם רב מודה לדוקא הוא • יהא הדין על הטופן האמור : ולפי זה דעת הרב ז"ל בהרמב"ן אלא שהוא דבר קשה אצלי שענין מהודם כזה שאינו מבואר כ"כ בפסיטות בגמרא לחלק בין הלואה לפקדון ה"ל לרב המגיד ז"ל להזכירו בביאור ולפרשו בהליה ולא לסתום כל כך :

ומדוקא דתנא דהא אתא רבי חייא לסיועי לרב דקתני סלע לי בידך אין לך בידי אלא חסר שתי בסף חייב • אלמא צריך שיבפור לו שתי בסף • אבל אם כפר לו שתי בסף חסר מעה פטור שתי בסף ופרוטה יש לי בידך אין לך בידי אלא פרוטה חייב אלמא כרב ק"ל :

ט ודוקא

וזולת זה לקלקתי לשון הרמב"ם ז"ל שכתב לעיל בפרק זה • העיד עליו עד אי' אפילו לא כפר אלא פרוטה ה"ז נשבע וכו' כיצד פרוטה או שזה פרוטה יש לי ביד אין לך בידי כלום ועד אחד מעיד שיש לו ה"ז נשבע וכו' • ודין זה היא דמימרא דשמואל דמייתינן דקאמר אבל טענת מלוה והולאת עד אחד נראה דולאי בהלואה מיירי ומהולרך הרב לפרש כיצד פרוטה או שזה וכו' משמע דהליה דפרוטה סתם לאו שזה פרוטה הוא אלא דוקא• והשתא אם איתא דהרב הרב בהלואה שזה קאמר ולא אמרינן דדוקא קאמר אלא בפקדון • יקשה כיון דדין זה הוא עצמו לינא דשמואל דהוי בהלואה לא ה"ל לומר פרוטה או שזה פרוטה בדין סתמי שנוכל לטעות דבהלואה סתם פרוטה דוקא קאמר כמימרא דשמואל שהוא מקור הדין אלא ה"ל לפרש בפקדון או לימא סתם כיצד פרוטה יש לי ביד • ויובן לכל חד כי דיינים בפקדון היינו דוקא וכ"ם כספירש או שזה פרוטה • ובהלואה מסתמא שזה קאמר דולאי אין שום סברא לחלק בין פרוטה לשאר מטבעות כגון דינר או מעה אלא דלאי נראה דבכל גוונא מסתמא דוקא קאמר : **אשר** מכל זה מחר העיון יראה בעיני דסברת הרמב"ם ז"ל היא דהרשב"א ז"ל וטעמו דכיון דחזינן דרבי אלעזר מחדש סיפא דמתניתין דשמואל לענין דוקא ורב אשי נמי דהוא בתרא מפרש אליבא דרישא דדינר זהב זהוב אלא משמע ליה להרמב"ם דוחק הר"ן ז"ל דרב אשי מחדש דשמואל ליה לא סברא ליה • ומסתם על זה הכלל שבידינו דהלכתא כשמואל בדינו כדברי הרשב"א ולפי סברתו אתיא כולה מתניתין בחד גוונא דהיינו דוקא • מ"ם ס"ל דולאי אין דין רב דבעי שהכפירה תהא שתי כסף תלוי בדין דוקא ושזה והבא אית לן למפסק כשמואל מכל הטעמים האמורים • ולענין מה שהקשה הרשב"א ז"ל דלא ס"ל למיתני דינר וכו' איכא למימר דכיון דברישא קאמר הטענה שתי כסף והולאה שזה פרוטה דאיכא למימר דכיון דברישא קאמר הטענה שתי כסף ופ

אחת לאמוריני ונתכוון בזה למה שביאר עוד במקומות אחרים בפ״ב דסכירות ובפ״ו דשבלה וזולתם וכלמייתינן למעלה והיינו לשלול סברת רש״י ז״ל לפרק בגוזל דבפקדון בלא הולאה במקלת חייב לקרא לכי הוא זה אין זה מקומו אלא בפרשת אם כסף תלוה וגו׳ כלכתבינן בהחלת זה בחלק • ורלה הרב ז״ל כאן לבתור לעתו אלא מיבעיא היכא דבכופר בכל אמרי׳ דשום פקדון להלוה׳ אלא אפילו היכא דמודה מקלת אבל אין הולאה ממין הטענה גם בפקדון פטור מסבועה התורה • ומ״ה גבי דיור זהב לי ביד׳ יש מקום לטענת לומר דבהלואה קאמר פירש הרב לאפילו הוא פקדון שמה שטענו לא הולה לו פטור • וכל שכן בהלואה • ובהכי סלקי דברי הרב ז״ל וה״ה ז״ל כהוגן :

ט ודוקא בטענת מלוה והולאת לוה אבל טענת מלוה והעלאת ע׳ וכו׳ • התוס׳ ז״ל לחו מימרא זו מהלכה משום לטעולם לסיוהיה מזיל בפלוגתא לעניל • ולא מלאמו שום א׳ מהפוסקי׳ שילחה מימרא זו דשמואל כי הרי״ף והרמב״ם ז״ל בפ״ג והרא״ש והטור ז״ל סי׳ע״ה ושאר האחרונים הביאוה לפסק הלכה : וקשה לי אהך מימרא דשמואל ולכל הנהו רבוותא ז״ל דפסקי כותי׳ מאא לתנן בהזהב ה׳ פרוטות הן • הולאה שוה פרוטה והאשה מתקדשת בשוה פרוטה והגהה בשוה פרוטה מן הבקלם מעליהמולא שוה פרוטה חייב לבריו • והגוזל את חבירו שוה פרוטה ונשבע לו יוליהמו אחריו אפילו למלי • ופריך בגמרא וליתני נמי הולאה פרוטה אמר רב כהנא זאת אומרת אין הולאה לפרוטות וכו׳ • ואין שום מקום לומר לנכלל זה בחיוו חלוקה מהחמש פרוטות דהא ולאי פשוט הוא לאי לאו לאמרה שמואל אלא לא הוה שמעינן לה כלל • ואהך מימרא דשמואל מייתי הרא״ש ז״ל מחלוקת הפוסקים ז״ל אי הא לאמרינן דעד א׳ קם לשבועה הוא לוקבטענת בריא או אפי׳ בטענת שמא • והוא ז״ל הכריע עם המחייבים וכו׳ כמו שנכתוב לקמן בשער ל״ז בסייעתא דשמיא : והרמב״ם ז״ל בפ׳ ג׳ דטוען הביא מימרא זו וכתב ה״ה ז״ל מחלוקת הפוסקי׳ למיי היון ומסיק בסוף דבריו ולא נתבאר זה בדברי רבינו יונה הב טל זה הרב ז״ל נ״מ ואני אומר שנתבאר בפרק ל׳ מהלכות גזלה לחייב דמ״ש אגל ראוהו עדיב דנרוש להוך ביתו של חבירו שלא בפני בעל הבית ע״כ : ואני תמיה מהרב ז״ל איך הפסק על ה״ה ז״ל מדין זה של הרמב״ם ז״ל לאיכא למילחי בלכתב ה״ה עולמו שם במה שחיוב הראב״ד ז״ל לאולי נאמר אחר שיומלאה ביתו טענת בריא היא וכו׳ • ולא תפס עליו ממ קום אחר בחוקו הברק עלמו מדבריו עולמים בל ה״ה מגייה וביה לכתב הרמב״ם בסוף הפרק נכנס לביתו של חבירו אלא בכניו ונטל מפס בלים בפני עד א׳ ואין הבל יודע כמה נטל ב״ה אומר כ׳ כלים היו בביתי והגוזל אומר לא נטלתי אלא י׳ ושלי הם חייב להחזיר הי׳ מפני שהוא חייב שבועה ואינו יכול לישבע ואינו חייב שבוע׳ על הסאר אפי׳ שבועת היסת מפני שאין יכול לטעון על הגזלן טענת ולאי • והשיגו הראב״ד ז״ל ואם טענת ב״ה אינה טענה היאך זה מחוייב שבוע׳ וכו׳ וכתב ע״ז ה״ה ז״ל לעת הרב מנהבעין בעל א׳ בטענת שמא ולא על מולה מקלה אלא בטענת ולאי וכו׳ ע״כ הרי בהליא שבוע מוכרח לומר בלעת הרמב״ם ז״ל שיסבור לעל א׳ מחייב שבועה אפי׳ בטענת שמא • ואולי על חלוקה זו כיון הרב ז״ל בעל כסף משנה :

יא ודע והבן כי כל מה שפסקנו וכו׳ בלק מ׳ ע״ב • ומה שכתב לבכלים אפי׳ היו עשרה כלים בפרוטה וכו׳ • הוא מדברי הרמב״ם ז״ל בפ״ג דטוען לחזיל בשיטת הגאוני׳ז״ל לכשאמרו יאלאו כלים למה שבן היינו לאפי׳ לא יהוה פרוטה חייב • ואין הכל מודים בזה לכתבו הרמב״ם בלים שיש בו׳ ז״ל ולולאי מכסף יאפינן דבעינן שיהא בכלי שוה פרוטה לא תימא

ט **ודוקא** בטענת מלוה והודאת לוה אבל טענת מלוה והעדאת עד אחד אפילו לא טענו אלא פרוטה וכפר ואמר אין לך בידי בלום ועד אחד מעיד שיש לו בידו חייב בראיתא בפרק שבועת הדיינין דבל מקום ששנים מחייבין אותו ממון אחד מחייבו שבועה :

י **ובמשקל** כסף הפרוטה וכסף שתי מעין • כתבו בזה דעת הרב אבן מיגש ז״ל בשבועות בספרי הנקרא זברונות והר״ר משה ז״ל כתב שפרוטה הוא משקל חצי שעורה של כסף נקי ושתי מעין משקל שתים ושלשים שעורים כסף מזוקק וכן נראה מדבריו :

יא **ודע** והבן כי כל זה שפסקנו שצריך לכפור בשתי בסף ולהודות בפרוטה לא נאמר אלא בשתבעו כסף או מיני סחורה ופירות שמשערין דמיהם עד שתהא בפירה בשוה שתי בסף והודאה שוה פרוטה • אבל אם תבעו בלים אין משערין את דמיהם ואפילו היו עשרה בלים בפרוטה ותבעו שנים והודה באחד מהם חייב • וכן אם טענו בסף ובלים וכפר בבסף והודה הבלי אם הבפירה עולה לשתי מעין חייב ואע״פ שהבלי שמודה אינו שוה פרוטה ואם הודה בסף וכפר הבלי אם עלה הודאת הבסף לפרוטה אף על פי שהבלי שכופר אינו עולה לשתי מעין חייב • ובדגרסינן בשבועות פרק שבועת הדיינין אמר רב ענן אמר שמואל טענו שני מחטין והודה לו באחת מהן חייב לבך יצאו בלים למה שחן וכן הלכה :

יב **וכן** צריך שיטענו לו דבר שבמדה או שבמשקל או שבמנין ויודה לו בדבר שבמדה או שבמשקל או שבמנין ונפקא לן מבסף או בלים מה בסף שדרכו לימנות אף בלים שדרכן לימנות ומה בסף וכו׳ • מבאן אמרו בל טענה במדה וכו׳ • וה״ג בפרק שבועת הדיינין דתנן בית טלא פירות מסרתי לך והלה אומר איני יודע מה שהנחת אתה נוטל פטור • זה אומר עד הזיז וזה אומר עד החלון חייב ואוקמא רבא בגמ׳ דאפי׳ אמר בית זה אינו חייב עד שיטענו בדבר שבמדה ויודה לו בדבר שבמדה • פי׳ לאו למימר דסבר רבא דבית זה לא הוי דבר שבמדה דודאי בית זה ביון דידיע שיעוריה תביעת מדה היא אלא בא להשמיענו דאע״ג דאמר בית זה שהיא תביעת מדה אם הנתבע משיבו מזה שהנחת אתה נוטל ואינו משיבו דבר שבמדה • הלכך צריך שיאבר לו בית זה מלא עד הזיז מסרתי לך והוא שהשיב לו עד החלון בזה חייב וכן אם אמר לו בים מלא דינרין מסרתי לך והלה אומר לא מסרת לי אלא המעט או שמענו מאה דינרין מסרתי לך והלה אומר לא מסרת לי אלא צרור של דינרין ולא מנית אותם בפני ואיני יודע מה היה בו ומה שהנחת אתה נוטל פטור • וכן אם אמר לו ביה מלא הבואה מסרתי לך בלא זה והלה אומר לא מסרת לי אלא עשרה בורין או שאמר לו עשרה בורין מסרתי לך והלה אומר איני יודע כמה שהרי לא מדדתם ומה שהנחת אתה נוטל פטור • וכמו שהוא דין זה בפקדון בך הוא בהלוא׳ שלא יתחייב בתורה מודה מקצת עד שיודה לו שהלוהו דבר שבמדה ושבמשקל ויטען ממנו כמו כן דבר שבמדה ושבמשקל אבל בכל אלו לא ינצל משבועת היסת בתקנת׳ דרב נחמן • ודע כי בענין בית מלא פירות לדעת רמ״פרשים דהילך נקרא בכל מקום שהן בעין לא תמצא בטענתו חייב שבוע׳ עד דאמר ליה בית זה מלא או עד הזיז ופחתו מחבית שהורקבו בפשיעתך והלה משיבו עד החלון היו ופחתו בפשיעתי ובעינא לשלומי לדואי לא בוקבת לה הבי קשיא דהא הילדהוא • ובבר כתבנו זה למעלה בדין הילך :

יג ודע

גזרה חלא היא בכל הכלים אע״פ שאין בהן שוה פרוטה וה״ל אמרינן בירושלמי לטענו שני מחטין לריך שיהיו שוין שתי פרוטות שתבא הבפיר׳ פרוטה וההולאה פרוטה וכו׳ • וגם הרא״ש ז״ל כתב מה כסף דבר תשוב בלים דבר תשוב כך כתוב בספרים ורש״י גורס לף בל לדבר תשוב דבכלים אמרינן לקמן לאפילו בבפירת מחט • ואין נראה דמחט נמי דבר תשוב שיש עליו תשיבות בלי ואתי לאפוקי מרוקא וכו׳ ולא כרב האיי גאון ז״ל כו׳ ע״ב • וכן הביא הר״ן ז״ל בשם הרמב״ן ז״ל • והביא עוד ראיה מלאמרינן בהזהב אלין בית אין מזקקין לפחות משוה פרוטה ואם אתה אומר דבטענו שתי מחטין והולה באחת מהן חייב לף על פי שאינן שוות אלא פרוטה אחת נמלא בית אין מזקקין לפחות משוה פרוטה וכו׳ • והר״ן ז״ל קיים לעת הגאונים וכן הרשב״א ז״ל וכתב אלפי לעתה כי אמרינן אלין ב״ל מזקקין לפחות משוה פרוטה לוקא בממון אבל בכלים מזקקין אע״פ שאין שוין פרוטה לפיכך יאלו כלים לגמה שהן :

יב **וכן** צריך שיטענו לו דבר שבמדה וכו׳ בדף מ״ג • ומ״ש לנפקא לן מכסף או כלים מה כסף שדרכו לימנות • ברייתא היא במכילתא • והביאה הר״ן ז״ל בפירוש הסלכות • וכפי הנראה נעלמה מעיני התוס׳ שכתבו בשם ריב״א ז״ל לנפקא מהסיא דדרשינן בריש מרובה שלמה למעוטי דבר שאינו מסויים והיינו שלא במל׳ והמשקל והמכין ומיהו יש מפרשי׳ שם פי׳ אחר לאתא לאפוקי חלי רמון וכו׳ • וגם רש״י ז״ל שם במרובה פי׳ שאין לבעלי׳ הימן בו וכו׳ וא״כ צריך לדרשה למה בסף שדרכו לימנות ומה בסף שדרכו לימנות • ונלתה נמי מאי לכתבו התוס׳ התם במרובה לחיפוק ליה ממשמעות לכי הוא זה וכו׳ : וקשה לי לדרשת המכילתא למה בסף שדרכו לימנות וכו׳ א״כ היכי דרשינן מיניה לעניל מה בסף דבר תשוב וכו׳ הא אלטריך לדבר שבמדה וכו׳ דסה״ג מקשו התוס׳ לשמואל היכי דריש יאלו כלים למה שבן הא אלטריך למה כלים שיש • ואפילו נימא דמשמעות בסף נפקי תרוייהו דבר תשוב ושדרכו לימנות וכו׳: אבתי קשה טובא במאי דמשני לעניל גמר׳ אליבא דרב דבסף כי אתא מעיקר׳ לכפיר׳ הוא דאתא דאתם כן לכתוב דהמנא כי יתן איש אל רעהו כלים לשמור והוה אמינא מה כלים שוים אף כל שוים בסף דכתב דהמנא למה לי אם אינו ענין לטענו תהו ענין לכפירה והא ע״כ אלטריך בסף לדבר שבמדה • דנהי דדבר תשוב מלי מפיק מכלי׳ דכתבו דהוספות הא מיהא דבר שבמדה לא מלי מפיק מכלים אי לאו בבא: ואע״כ היכי קאמר בסף דכתב דהמנא למה לי ומוקי לה לכפיר׳ בלים אינו ענין לטענה הרי ענין לטענה הוא וא״ע • ואולי לא אסרמיטתיה דף ברייתא למכילתא לתוס׳ אלא מהוס דף תמיה דמרמיהין עלה דברי דהיה דהויה אלא רב • ומ״ה אהדרו לאסכותי דרש׳ אחריתי לדבר שבמדה כי היכי לאייקר בסף לרב לבפירה כיון דהלכתא כותיה : ואוקמה רבא דומ׳ דאפי׳ לאמר בית זה וכו׳ מאי לכירש רבינו אלא לאמרת לכיפירה אינה בית זה מלא דבר שבמדה הוא וכו׳ הוא מטעם הא׳ שהקשו אמאי לא תקיב בית זה מלא דבר מלה לכיון דזה מחזיר לו הסרה נראה׳ הסרונה והרי הוא כזה אומר על הגג וזה אומר על הזיז • וחילו בתירון שני דבעינן שיהיה מלה בהולאתו׳ וכיולא בזה פירש הר״ן במשנה • והן הן דברי רבינו וכל מה שכתב הלכך לריך וכו׳ עד סוף הענין נמשך א׳ לשון הרמב״ם בפרק ו׳ שכתב בית מלא תבואה מסרתי לך והלה אומר לא מסרת לי אלא ו׳ כורין • י׳ כורין מסרתי לך והלה אומר אינו יודע כמה הם שהרי לא מדדתם אתה מוטל פטור ע״כ : **ובבונות** הרמב״ם בתופן שסדר חלוקתו אלו נראה בעיני שבא להרץ מאי דאיכ׳ למילק במתני׳ לפי מסקנא דרבא דאפילו בית זה אע״ג דיליעה טענתו של תובע כיון דהנתבע אינו משיב מודה פטור א״כ מתני׳ אמאי קתני בית מלא מסרתי לדואה אומר אינו יודע פטור אלפי זה בין התובע ובין הנתבע אין טוענים דבר שבמדה למשמע לוקא בשאין שניהם טוענים מדה פטור ליממעינן דבוחא לאפי׳ תובע מדה ממש שאומר בית זה מלא כיון שהתבע משיב מה שהנחת שאינו דבר שבמדה פטור • א״ע בתובע בית מלא סתם אלא

מדה

מלה היא לישמעינן לאפי' משיב הכתבע לבר שבמלה ממש פטור הואיל והתובע לא תבע במלה • ע"כ פי' לאפי' אמ' מתני' דקתני בית מלא מסרתי לך והלה אומר איני יודע אלא מה שסכתת וכו' לאו בתלא תביעה זה אומר כך וזה אומר כך מיירי אלא מילי מילי קתני ושני לימיס הוו • והכולה לכל שהתובע לא תבע לבר שבמלה כגון שאומר כתם בית מלא מסרתי לך אע"פ שיש הכתבע מה שיש אף בלבר שבמלה שיאמר לא הכתת אלא עשרת כורין וכן כל שהתבע לא טען מלה כגון שאומר איני יודע אלא מה שסכתת ומי אף על פי שהתובע תבע במיזה אופן שיש אפילו מלה ממש עשר' כורין וכיולא בכל אחת משניה אלו פטור משבועה כיון לבכל חלוק קסרים המלה לא' מבעלי לינין • וא"כ לשון הרמב"ם ז"ל מגלה שלדעתו הוא עצמו פירושא דמתניתין :

יג ודע והכן שלא תבא שבועת התורה של מודה מקצת בטענת תביע' שטר וכו' • אפלוגתא דרבי חייא ורב ששת בענין הילך פריך בשניה אותזין לף ל' ע"ב מהך ברייתא דשלשין לינרין לרשב"א טענת לאמר שלא הא שנים פטור והא שטר לקא מודה בה הילך הוא וש"מ הילך לפטור • ומשיק לעולם שניה פטור והילך חייב ושאני הכא לקא מסייע ליה שטרא • א"נ משום דהוי שטר שעבוד קרקעות וכו' • איכא למותיב מסיפא רבי עקיבא אומר אינו אלא כמשיב אבידה ופטור טענת לאמר שלא הא שנים פטור והא שטר לקא מודה בה הילך הוא וש"מ הילך לפטור • ומשיק לעולם שניה חייב ש"מ הילך נוייב • לא לעולם אימא לך שניה נמי פטור ושאי לקתני שלא לאפוקי מדרשב"א ס"ל מסתברא וכו' על אלא קשיא לרבי חייא שאני שניה לקא מסייע ליה שטרא א"נ משום דה"ל שטר שעבוד קרקעות וכו' • איכא למותיב מסיפא רבי עקיבא אומר אינו אלא כמשיב אבידה ופטור טענת לאמר ג' הא שניה חייב ש"מ הילך נוייב • לא לעולם אימא לך שניה נמי פטור ושאי לקתני שלא לאפוקי מדרשב"א ס"ל מסתברא וכו' מסוגיא זו מוכרח לכון לרבי חייא דין לרב ששת לא פליג רשב"א אלא בלוס אמר שלא • אבל בלאומר שניה כ"ע מודה שלא הא שנים דשטר לקא מסייע ליה שטרא א"נ משום דה"ל שטר שעבוד קרקעות וכו' • ולענין אי מפיטר נמי מסיפא עיין לקמן סימן מ' • ומה שכתב הרמב"ם ז"ל עם תלוף לעות המקרוניס ז"ל בסכמת לעתו יבא לפנינו בעזרת השל :

ומה שאמר רבינו ועל שטר שכבר ישבע בעל השטר ויטול וכו' גם הטור ז"ל כתב כזה הלשון • ושתמו מלה במקום שניה להם לפרש לאיכא למילק בפירש זו מה היא אי לאמר לה"מ וכופר בהלוה וטוען על השטר מזויף או כתבתי ללוה ולא לויתי ויכולא אם לא יתקיים השטר הספק בעלמא הוא כמו שנתבאר בשטר י"ז בע"ה • ולם יתקיים שלו ולא שטרא מעלית הוא ולאו כל כמיניה לאם לפסלו וגובה בו בלא שבועה • ולא לאמר ברעתי וזו היא הבפירש בהא נמי מבוא' לגובה בה מטעם שטרך בידי מאי בעי ואין לריך המלוה לישבע לא"כ הלוה נופיה יטוען ישבע לי מבעינן ליה כלאמרינן בשבועות ומייתי לה רבינו השטר כ"ל • אבל אמן לא מבעינן ליה • וא"כ היאך כתבו רבינו והטור ז"ל בסתם ועל השטר ישבע בעל השטר ויטול • למשמע לבל הב"ל מועל לבשביעו ליטלו בלא תביעת הלוה • הא ולאי ליתא • ולריך שנלחוק לכונתם לומר לבל שבפר בשטר לא אשכחינן שום לא שלא יחרע אלא שלא היותר חמור יצטרך המלוה לישבע לשיבע היכא דלוה טוען לישתבע לי אבל פרעון מיהא על כל פנים איכא :

יג ודע והכן שלא רבא שבוע' התורה של מודה מקצת לעולם בטענת תביעת שטר וכגון שתבעו ע"פ מנה ובשטר מנה ולא מבעיא אם הודה ע"פ ובפר בשטר שאין כאן שבועה שהרי משלם מה שהודה ועל שטר שכפר ישבע בעל השטר ויטול אלא אפילו הודה לו מה שבשטר וכפר מה שטענו ע"פ אין זה נשבע שבועת התורה דבשטר בפירת שעבוד קרקעות דהוא ואין נשבעין עליהם ובדגרס' בבבא מציעא פרק ראשון תנו רבנן שטר שכתו' בו סלעין דינרין ב' סלעין או דינרין ואין מזכיר בו סף המנין ועכשיו חולקין הבלוה והלוה מלוה אומ' ה' סלעין הלויתיך ולוה הודה ג' רבי שמעון אומר הואיל והודה מקצת הטענה ישבע רבי עקיבא אומר אינו אלא כמשיב אבדה ופטור • ובדתנן המוצא מציאת לא ישבע מפני תקון העולם • ופתב הרי"ף ז"ל דחלבת' ברבי עקיבא דק"ל הלכתא כרבי עקיבא מחברו דקרי ליה משיב אבדה ופטו' ובי פליג עליה ר"ש בן אלעזר דוקא זוכא דאמר ליה ג' משי' דל"גבי הג' במאן דליבא שטרא דמי דהא אין משמעותו אלא שנים אבל חיכא דא"ל שתים אפי' ר"ש מודה דפטור דלאו הוראה היא מאי דאורי ודמי הוא להילך • ועוד דה"ל שטר בפירת שעבוד קרקעות ואין נשבעין עליהם • גם הרי"ף ז"ל כתב בהלכותיו שפעי' מהכ' דתיכא דאמר ליה לחברה מנה לי בידך נ' מינייהו בחדי שטרא ונ' ע"פ וא"ל אידך דבשטרא אית לך גבאי אבל חוב רע"פ ליה לך גבאי דמשלם חמשין ונשבע היסת ונפטר שאין זה מודה מקצת דה"ל שטר בפירת שעבוד קרקעות ותנן טענו כלים וקרקעות וכפר בקרקעות והודה בכלי' • הודה בקרקעות וכפר בכלים דהודה במקצת הקרקעות פטור פירוש אם טענו כלים וקרקעות בין שהוד' בכל הכלי' וכפר בכל הקרקעות בין שהוד' בכל הקרקעו' וכפר בכל הכלים בין שהודה במקצת קרקעו' וכפר במקצתן עסכל הכלי' בכל אלרפטור משבועת התורה ואינו נשבע אלא היסת דהא אין נשבעין על הקרקעות אך ישבע היסת שאינו נפטר היסת אף על תביע' קרקעו' • ובזה מצינו שנשאל הר"ר אברהם ב"ר ז"ל אם נתחייב שבועה דאורייתא על קרקעות שבחוצה לארץ מפני שהגאונים שעברו היו מטילין עליהם שבועה דאורייתא מפני שעומד לימכר • והשיב להם שאין נשבעין אף על הקרקעות שבחוצה לארץ אלא היסת שנשבעין עליהם ומי שכת' דכמטלטלי דמי ממש על מאי הגרס' בערבין ההוא גברא דאחרמינהו לנכסי בפומבדיתא ומתרץ חתם לא קשי' כאן במקרקעי בארץ כמטלטלי והא מעשה דפומבדיתא מקרקעי נמי • ומשני מקרקעי דחוצה לארץ כמטלטלי דארץ ישראל הוו זאת חיתה דאיירתם ולא דמי ענין חרמין לתא מילתא דשדה דחרמין שאני שאינו נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג דיליף משדה אחוזה מה התם אין חייב בו אלא בא"י אף שדה חרמין אין דינן אלא בארץ ישראל הילכך כמטלטלי דארץ ישראל דמו לחוצה מיירתא אבל לענין שבועה ואונאה מקרקעי נינהו דהא ליתנהו מטלטלי ולא חזינא לרבותא דיקני דשוו פלוגתא בינייהו לא לענין שבועה ולא לענין אונאה מיהו היסת משביעינן ליה עלי' ע"כ • אבל אם הודה במקצת הכלים וכפר במקצתן עם הקרקעות מתוך שהוא חייב שבועה על מקצתן של כלים שכפר נשבע נמי אף על הקרקעו' שהכל טענה אחת היא • ובדגרס' בן התם הא קמ"ל דהודה במקצת כלים חייב אף על הקרקעות ומקשינן מאי קמ"ל דזקקין תנינא זוקקין את הנכסים שיש להם אחריות עם הנכסים שאין להם אחריות לישבע עליהם • ומשני הכא עיקר רחמא אנב נדרא נקטא • ומה שכתבנו למעלה בשם הרי"ף יש פזכיה' מדברי הרב ז"ל שאם טענו מנה הלויתיך בניסן ומנה הלויתיך בתשרי והודה לו באחד מהם דקרי לו מודה מקצת אע"פ דבפעם אחת לא הלוהו שהרי הרב ז"ל לא פטרו אלא משום דהוי שטר שעבוד קרקעות אבל משום דלא הוי ההלוואה בחד זמנא לא פטר ליה :

יד ועדות בקנין כשטרא דמי ואי א"ל המשיך לך בקנין ואידך בלא קנין והודה לו במאי דהוי בקנין ובפר באידך מסתברא דמשתבע היסת ונפטר ודוקא דאיכא סהדי דמהדי בההוא קנין או דמקיים ליה לשטריה דתבע ליה מפקים אחר בזוי משאר שטרות או מפי עדים אבל אם הודה הלו' מפיו שכך הוא אותו שטר שהוא כתבו הא ק"ל דצריך לקיימו וה"ל כתב ביעה דע"פ ונשבע כשאר מודה מקצת : ובן מצאנו בזה שכתב הרב ב"ם ז"ל פ' יש נוחלין דהמוצא שטר חוב על חברו והוא אומר לא נפרעתי כלום ולוה אי' פרעתיך מחצה ויעדים מעידין שפרעו כלו ואמרינן עלה נשבע הלוה ונוכה המלוה מחצה : וכתב בזה הנקי' מינה לענין דינא דלא אמרינן דשטרא הוי בפירות שעבוד קרקעות ואין נשבעין עליה אלא היכא דאיכא שטרא בודאי אבל היכא דליכא שטרא בודאי מיהו קא טעין מלוה דשטרא הוה ליה ואירכם אף על גב דאודי ליה דכתי' ליה שטרא א"נ מודה ליה דקני ליה בחדהוא ממון' בקנין דסהדי קנין לכתיבה עומד בי קא מודה ליה השתא במקצ' וכפר במקצ' א"ל פרעת דמחצה כיון דהשת' מיהא הא ליכא שטר' בידוה וליכא עדים דמסהדי ליה בההוא קנין לא אמרי' בפיר' שעבוד קרקעות מיהו לשא שעבודא דאורייתא • ור"ע ומי לאלי בגר מימר מדיר לא תיפוק ליה משום לרוי כחיר' שעבוד הרחוק • ולא נימא הכן הרי"ף ז"ל בשמתא דהשעבוד לא שלמן לו קרקע ומשום הכי חייב להשיבו

יד ועדות בקנין כשטרא דמי וכו' לין זה כפעלי הקנין בפעמים הוא מוסכם כלי שום מחלוקת לכשטר גמור הוא • אבל מה שהביא בשם הרב מגן מיגש ז"ל לשיכא לליכא שטרא בולמי וקא טעין לאירכם אי נמי מולה ליה לקני ליה וכו' לא אמרינן כפירת שעבוד קרקעות הוא וכו' • אפלוגו בין רבותא ז"ל להרמב"ן ז"ל כפי מה שהביאו בשמו הרא"ש והטור ז"ל מסכים עמו אבל הרמב"ם בסוגיין לריש ב' אוחזין בלבוי אין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות שלו בעלים ולא בשטר למאן דאמרי' דמיגו לא מיגו דאי לאמר לתום' שולאת שטר לית ליה קרקעות כלל אפילו מעבדי מעבדי לא אמר עליה שטר לא הוי כפיר' שעבוד קרקעות ומ"מ לא נפקא לן מידי לענין דינא שאם הולה בתמסי' שבע"פ ובפר בכ' שבעול מסלם ל' שהולה ועל השטר שבפר ישבע בעל השטר ויטול • ואם הולה בו' לשטר ובפר בתמסי' שבע"ע ג"כ אינו נשבע ב' לשטר למולה בשם ס"ל כאומר הילך כלאמרי' פ"ק דמציע' אמ"כ אין לזה שום נכסי' לא קרקעו' ולא מטלטלי' אלא מפשר לאו הילך הוא ע"כ : ויש לתמוה במאי לקאמר לתום' שולאת שטר לית ליה קרקעות כלל אפילו מעבדי מעבדי הילך ואינו נשבע עליו לשבע דברי הסופרים בשבועת כל עליכא ולאי לפי דברי הסופרים בשבועת קרקעות ממש אבי' איכא שטרא חייב למאי לקאמר' הכא לשטר לומר בה ס"ל כאומר הילך הייבו כפירים רש"י ז"ל שכתב בהליכא וכל מבעונו' השטר הילך הוא שהרי הקרקעו' מעבדים הוא למיקרי הילך • הא אי ליכא הלי טענת לאו הילך הוא וחייב שבועה וכלי ספק לא פליגי הכוס' דזה עם רש"י ז"ל לא הוו מסתמטי מ"מרש :

ואמנם בעיקר דברי הסופרים' והרא"ם ז"ל וסברתם יש לי מקו' עיון לדלילסו לא"ל שעבוד' לאוריתא אי לא לאמר השעבוד אי לא הלי' ליה קרקע כלל לא מסכח' לם שבוע' בחולה הוא לא מסיה לשעבודא לאוריתא ואין כן נין על שעבוד קרקעות : **ובריש** טוהא ל"ל למאן דאמר שעבודא לאוריתא מתניתא דלעין דינרין לריגו לשיבו רשב"ג ור' מקיבא לא מלי לאוקמא בכוס חל מוייהו • דסיכי מיירי לי בלאית לי קרקע ולא מחל השעבוד ומ"ה קאמ' בגמ' לרשב"ג • אי נמי מסוס לס"ל שטר שעבוד קרקעות וכו' • אם הו אמ"ה לאמר ר' ולוה אומ' מיירי בחמסי' דבר' ר' ולוה אומ' לי סיכי מחיי רשב"ג ז"ל ליתנ' הומל והולה בתקלא הסעיר • הא לא הינו הרי הכרר לא"ל שעבוד הרחוק לוי' אם לא לחירת שעבוד הרחוק

(ג)

קאמר בגמרא א"נ משום דס"ל שטר כפיר' שעבוד קרקעות וכו' הא לאו מילתא היא כיון שמקבל השעבוד אז שלין לו קרקע • ולא מלאתי כעת מקום ליישבו אלא בדוחק לומר דכונת הגמרא לתרץ שי תירוצים חד למאן דאמר שעבודא דאוריתא • ולדיליה קאמר דקא משייע ליה שטרא משום דאליבא ד"ל ע"כ דבמקבל השעבוד. מיירי אז שלין לו קרקע • וחד למ"ד לאו דאוריתא והיינו דקאמר א"נ משום דס"ל שטר שעבוד קרקעות :

טו ומסתברא שאם הוציא עליו שפרעו מחצה אם אין בו נאמנות וכן אם תבעו מנה על פה ומנה בכתב ידו שחוציא עליו מקיומת וחודה בכתב ידו ובפר על פה או שכפר בכת' ידו וטען שפרעו והודה על פה בכל זה נקרא מודה מקצת שאין אומרין שתביע' שטר הוא כפירת שעבוד קרקעות אלא בשטר שיפה בחו לגבות מן המשועבדין אבל זה שאין טורף מן המשועבדין כלל. וכמו שאנו עתידין לפרש בשער המיוחד לדין זה חילכך אין כפירתו בפי' שעבוד קרקע וחויא לה בתביע' דעל פה ונשבעין עליה • ואם מסרו לאורתו בתב ידו למלוה בפני עדים שטורף מן המשועבדי' עליו אין נשבעי' עליו וחכי אסבימו רבוותא קמאי ז"ל :

יז ויש לברר לוח שחורה מעצמו בלא תובע על זה גרסי' בפ' שבועות פעמים שאדם נשבע על טענת עצמו ואוקי' בגדול הבא בטענת אביו כו' משם למדנו כי יש פעמים שהוא מודה מקצת ולא ישבע שבוע' חתורה וביצד כגון שלא היו תובעי' אותו בלו' אלא שבא הוא מצד עצמו בלתי תובע ואמר לחברו מנה לך בידי ופרעתיך מחצה והמלוה לא היה זכור בלל שזה חייב לו כלום ה"ז פטור משבועת מודה מקצת ואף מחיסת שאין זה אלא במשיב אבדה וכדאמרי' בפפ' שבועו' דהחי' דקתני פעמי' שאדם נשבע על טענ' עצמו וכו' ואוקי' לה בגדול הבא בטענת אביו ובשער המיוחד' לדין יוהש שתובע חוב מורישו או שנתב' מחו' ביורישו שם נאריך בדינו • אבל לוח המודה מקצת בלתי תובע בהא לית דין ולית דיין שמשיב אבד' הוא ופטור • וכן כתב הרב"ן מינש ז"ל בפירושו דשבוע' התור' ושבוע' דעד אחד מחמת טענ' קא אתיין • ויש לנו לברר לוח שאמר למלוה מעצמו מנה לך בידי ופרעתיך מחצה השיבו מלוה לא היתי נזכר אך עתה הזכרתני ונזכרתי שהלויתיך מנה וזכור אני שלא פרעת לי מהם מי אמרינן הרי זה מודה מקצת ונשבע דה"ל כחחיא הניטן דקתני שני שוורים מצאתי לך והחזרתי לך אח' מהם

והלה

למייתי • וע"ז קאמר הרב ז"ל שהרב המגיד להלק יפה בלשונו וכו' • **ואם** ככה הבין ז"ל הוא פלא לע"ד לאם בהכרח לא בא הפטור בזה להרמב"ם אלא מטעם שעבוד קרקעות • אם כן מי הגיעו להרמב"ם אז לתיזה תכלית הזכיר לתינו חייב אלא בכבר שאי אפשר לכפור בו • וכן בסוף מסיק שבשטר לא תועיל בו כפירת וכו' • הרי אין זה לא מעלה ולא מוריד כלל דמה לנו אם יכול לכפור אז לא הא לא נפקא לן מינ' מילי וזה ענין לא הוזכר ולא נרמז בסוגיא ואין לו לארך מזה • כי אין העיקר אלא שעבוד קרקעות ולא הכל"ל אלא אין מודה מקצת חייב אלא בכבר שאין בו שעבוד קרקעות כלל וכו' • ובמסקנת דברי יאמר אין זה מודה מקצת שברי כל נכסיו משועבדין וכו' • אבל מה שאמר שהשטר לא תועיל כפירתו אלא בכבר לבטלה : **ועוד** לשיב אתפלא בו אם איתא לה"ם ז"ל הרמב"ם והרמב"ן מסכימי' לדעת א' למה כתב ה"ם בסוף דבריו והברי רבי' נראין לי עיקר • למשמע למכל הסברות שהביא עשה עיקר מהברי הרמב"ם והרי הרמב"ם והרמב"ן אינם אמרו דבר א' והול"ל והברי רבי' והרמב"ן נראין עיקר • גם מהקונק הלשון שכת' והרמב"ן הוסיף ולא כת' והוסיף הרמב"ן נראה למשמע ליה לפליגי על כאן : אחר המתילה הראויה יראה בעיני דה"ם והר"ן וכ"ז כלם מתכוון לדעת א' בסבר' הרמב"ם דלא עשה עיקר כלל מטע' שעבוד קרקעות לפטור מהבועה לדליליה כיפריך בגמרא ושא שטר דקא מולה מיה הילך הוא וכו' לאו מטעם שעבוד קרקעות אלין מולה מקלת חייב אלא בכבר שאין בו שעבוד קרקעות כיצד יאמר אין זה מולה מקלת בהבל מה שאמר שהשטר לא תועיל כפירתו אלא בכבר לבטלה : **ועוד** לשיב אתפלא בו אם איתא לה"ם ז"ל הרמב"ם והרמב"ן מסכימי' לדעת א' למה כתב ה"ם בסוף דבריו והברי רבי' נראין לי עיקר • למשמע למכל הסברות שהביא עשה עיקר מהבר

אמרי אלא עבד הים • וטעמא דמלתא משום לסוף סוף כיון לאיכא
תובע בברית הא איכא טעמא לאין אדם מעיז אע"ל שכתב ה"ם בסתם וכן
כתבו ז"ל דמה מע שהות מוסכ • אין הכל מודי בב' כלכתב הרב הגמקי
לאיכא מ"ל דאת שהרת דמסייע ליה פוטר אפי' משבועת היסת כתלו עליה
מעיקרא כדברי ו של לוה ואיכא מאן דאמר אינו כעדר גמור ולא
דאלג ואמר ש מפטר אלא מ' שבועה לאוריתא אבל מדברי סופרים
מהיסת לא • ור לים לבר מלאכי פ' המקבל בשבת שטר' להיה כתי' ביה
שמן סתמי מלא ה אומ' ג' ולוה אי' ב' ותסיקו' לאם ו קיים הלוה ואבל פירו'
של שנה ג' אין מוליאין מידו לפירות בחזקת לאכלה כן עומדין • ומה
איתא לעדות ו אעליה הוא לאמר אין מוליאין מידו ו אלא ולאו לאו עדות
מעליה הוא ומי ל' ה' היה לא מתמר • וכן לענין הרמב"ן • אבל הרשב"א ז"ל
כתב שאפשר לא חזות דאיים רמיכן אחת שמשום
למילא לעדים לגלוי הוא לאוריתא
ב"ד בכלי לא מה רחיקן וכו' • והרמב"ן
לקח מלרך מאמר ל"ל וכתב אפשר דאפי'
בתם שהביאו לוה למלוה לאכול פירו'
כל שנה ג' אלא ב ליה הסדוקים
דשטרא ע"כ • הר ל איכא מאן לסבר
דמיפטר אף מסת ז' היכא דמסיי ליה
שטרא • ומ"מ ל אתרוייס הבריתו
כסבר הרמב"ן והרמב"ם ז"ל כמו
שנר מלכרי הטור • שכתב מלוה לומר
ג' ולוה אומר ב' ו טוב מסבוע לאוריי'
וכו' • למשמע אבל היסת חייב •
ומה שכתב לוה המולה מקלת
בלתי תובע בסל ז לית לן ולית לן
שמיב מבדיה ל ופטור וכו' • הוא
מבואר ופשוט • לשון עיקר טעמא
לאיתנון לב נח מן
כלאיתא בה"ל
חזקה אין אדם
לו • אלמא
אחלה לה שך
ולא מקום לה
לריך רבינו ז
אבילה אלא ל
לכל אבי למי
מוריפו יתבאר
הלא :

יז **גם** ים לבדר אם לריך שיולה ממין הטענה וכו' • לקלק רבינו
לכתוב כסף בכסף הלויתיך וכו' וגבי ליטרא קאמר סתם
ליתיך וכו' • ולא קאמר זהב מסב מסוס דבגמרא מוכח
ל מתיה לוקא סתם מטבעות משמע שם אי לאו לפירש
ו זהב בזהב • אבל באומר משקל ולאי לוקא קאמר אפילו לא
ב : ורבינו אחיל בשיטת הרמב"ן ז"ל למייתינן בסימן ח'
קא ושום תלא בפלוגתא לכפירתי הטענה שתי כסף וכו' וכיון
ן כרב בהך ממן קיימא לן כותיה • אבל להרשב"א ז"ל שיטה אחרת
ן סתם בסם הר"ן ז"ל לסני פלוגתא כל חל א בלפי נפשם קיימא
ם הטענה שתי כסף בסקין כרב מהכרח הסוגיא אבל בלויך
לריכן לבלבן הלבתא כשמואל בלוי • וכבר הקלקנו בזה לעיל :

ועתה איכא למילק מו לשמואל לסתם ליגר זהב לוקא קאמר ומאי
ב לי בידך אין לך בידי אלא ליגר כסף וטריסית ופולמין ופרוטה
בטוענו בליגר מטבעות כמוקי רבי אלעזר בגמרא וכפי
ן המוסכם שנתן לו ליגר להתליף במטבעות • אם כן אמאי נקט
ת ליטרא זהב לי בידך אין לך בידי אלא ליטרא כסף פטור
ת משום לטעמו משקל פטור אלא הוי ממין הטענה הא אי לא
לא מטבע שום קאמר ותייב • ליפלוג וליתני כלה בליגר זהב בין
סתם ליגר זהב לי בידך אלו לוקא קאמר ופטור לאיכא לטעון
ן דבכל מין מטבע אתה ותייב • ועוד קשה לשמואל דאמר
לי בידך וכו' • נמשמע דאיכא היא ולא אילטריכינן לה כלל דאם
יקון ואם אין אבולה ממין הטענה פטור • כלא שתי כסף לי
ילי אלא פרוטה פטור ומבריקון בגמרא אליבא מי סברת
ת קתני מה הטענו לא הולה לו וכו' • אכין למסקנא מוכח
ם ממין הטענה הא מו לאמר ליה לגייתני ליטרא זהב וכו' •
עינן לה לאי במטבע אמרינן דלוקא קאמר כל שכן במשקל :

ומה שכ אב ומ"מ בטענת הלואה אבל בתביעת פקדון לוקא קאמר וכו' •
וכן פסק הר' ר מסה ז"ל בפקדון וכו' • לעיל בסימן ח' בלפלגו על זה והוכחנו
הרמב"ם ז"ל לליליה לא שנת הלואה לא שנת פקדון לעולם לוקא

וחלה אומר לא החזרת לי הרי זה נשבע וחב' מאי נשבע או לא • ובזה
דשיב הרמב"ן ז"ל לו בידינו היא שאין מודה מקצת חייב אלא כשקדמה
תביעה לחודאה אפילו בנזבר מעצמו בגון שהודה לו בחמשים ואמר לו
הלה מנת שלם אתה חייב לי פטור בראמרינן בשבועת הדיינין פעמו חטי'
וקדם והודו לו בשעורים אם בטוד' פשור דשמעת מינה שאעפ"י שהשליש
דבריו ונמצא טענת הטים ושעורי' ו.ודאה באה' מהם פטור משום דבעינן
טענה שלימה ואחר בך חודאה במקצת ולשון חכמים נמי בך הוא מודה
במקצת הטענה וכן כתב הרב אבן מיגש בפירוש וכן עיקר • ואל יטעוך
מקצת גרסאות שכתוב בהם בפרק הנזקין ב' שוורים קשורי' מצא' לי
והלה אומר לו מצאתי לך וחזרתי לך אחר מהם והלה אומר לא החזרת
לי דהתם בין שטוען ב' שוורין מצאת לי בטוענו שלא החזרת לי דמי
ע"ב • ודע שאם הודה במקצת כגון החיא דר' יצחק דשני כיסין קשורי'
מצאת לי והוא אומר לא מצאתי אלא אחד אינו נשבע דריתא לדרבי
יצחק וכן בהק הר"ר טשה ז"ל וזה לשונו המוצא מציאה לא ישבע מפני
תיקון העולם ואפי' לו מצא מציאה וטען בעל הבית שני כיסים קשורין
מצאת חדי זה לא ישבע עד כאן :

יח **גם** ישלבדר אם צריך שיודה ממין הטענה שתובעין ממנו ועל
זה גרסי' בשבועות פ' שבועת הדיינין הטענה שדי בכסף
והחודאה שוה פרוטה ואם אין חודאה ממין הטענה פטור ואף על
פי שהוא מודה בקצת ביון שאינו מודה ממין הטענה שתובעין ממנו
פטור וביצד שטוען כסף בכסף הלויתיך אין לך בידי אלא פרוטה פטור
שחדי הוא תבעו כסף והוא מודה לו בפרוטה שהיא נחשת ליטרא זהב
הלויתיך אין לך אלא ליטרא של כסף פטור וכן אמר לו עשרה דינרין
מצדיות בשעות שמש הלויתיך והא אומר לא הוי אלא עשר צוריות
פטור דמה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו וה"ם דקאמר
לו דוקא אבל טענו בסתם שש מני בסף או מצדיות ולא פירש דבריו
משתמא שוה קאמר וחוי הודאה ממין הטענה ובראסיקנא בנטרא
דשתי בסף וכו' מתני' שוה משמע אליבה דרב דהלכתא בותיה
ודתני מילי בתביעת הלואה אבל בתביעת פקדון דוקא קאמר ופטור דמה
שטענו לא הודה לו וכן פסק הר"ר משה בפקדון וכן האומר לחבירו
בור תבואה לי בידך אין לך בידי אלא לוחך קטנית פטור :

יח **וכן** אם אמר לו בור חטים לי בידך והודה לו בשעורים פטור
ור"ג מחייב • ולית הלכתא כותיה דברבנן ק"ל דוחא תניא
דבי כתיב כי הוא זה חר לבודה פקצת טענה וחד לבודה ממין הטענה •
וגרסינן בבבא קמא דמאי פטור פטור אף מדמי שעורים דבין דהתובע
תבעו שעורים ותבע חטים הוה ליה באילו אומר לו התובע יודע אני
שאין לי בידך שעורים והוה ליה כמי שאומר לחבירו בב"ד מנה לך
בידי ואמר האחד אין לי בידך שאין בית דין מחייבין אותו ליתן לו
בלום

קאמר וגם לשון ה"ם ז"ל מוטה לזה ועיין לקמן סימן י"ח :

יח **וכן** אם אמר לו כור חטים לי בידך והולם לו בשעורים פטור וכו'
סוגיא זו היא בסוף המניח לף ל"ם ע"ב : ומה שכתב דפטור
אף מדמי שעורים מפוס דה"ל כאלו אמר אין לי בידך שעורים כו' הוא מלשון
הרמב"ם ז"ל פ"ד והביא הלמיון
שלמו להאומר לחברו מנה לך בידי
וכו' • אלא שהרמב"ם ז"ל כתב סתם
שהרי אומר לו אין לי בידך שעורים •
ודינו הוסיף לפרש להולאת בעל
לין כמלה עליה למי • וסיינו מפוס
לכבדי הרמב"ם היה מקום לפרש
לאין מתייב אותו אי מטעם הולאה
ואי מטעם מחילה לאומרו אין לי
בידך היינו עכשיו אין לי בידך כלום
שאני מוחלו לך וטעם זה למחילה
נקט רש"י ז"ל בפירוש • ולאפוקי
מיניה כתב רבינו להולאת בעל לין
וכו' • וסיינו מפוס קושית הרא"ש ז"ל
בפסקיו שכתב פירש רש"י פטור אף
מלמי שעורים הסא אומ' לאו שעורין
יהבי לך ואתולי אתלי גביה וכן פירשו
התוס' וכו' • ותמהני מסברא זו
למילתא דסכיתא היא שים לאלם
כמה תביעות על תבירו ואינו רולה
לתובע' בטעם אחד ותובע ה' אחל
ומה לא אחל שאר בתביעות •
ועוד הלא אמרת הך דרבא בר נתן
לאתני' וכו' עד הילכך אמילו אמל
במתניתן דתייב הלא אחלין בתר
הולאתם לפטור הקטן דמה שהולם
על הקטן כלי להרוית ולהפרע מן
הגדול עשה • מ"מ בסך לרבה בר
נתן אפשר שפטור אף מלמי שעורין
שהרי אחל לו • הילכך נ"ל לפרש
לרבה בר נתן אייני כעין מתניתין
כגון שטענו חטים הלויתיך באותו
יום ובאותה שעה והלום אומ' שעורין
היו אם אתה דהלוהו שייבים כיון דבבת אחת
טוענו על שייבים כיון דבבת אחת
הן אלא ולאי הולם אלא הלום לו
שעורין • ואם דקאמר לימא תסייע
ליה מהום דמשמע ליה דמתניתין
ע"כ אייני באותו יום ובאותה שעה
ולאי לאו הכי פשיטא דתייב ולאין
אלם מוחל על שאר תביעותיו אם לא
תבע בבת אחת ואחי ליה וכו' על

כאן • ורבינו ז"ל תפס פיטוחו של הרא"ש ז"ל לומר דמטעם הולאה הוא אך
לא פירש לנייני טעמו הלויתיך באותו יום ובאותה שעה : **ולפי** זה
נסי לקושייתו הסיים של הרא"ש נתיישבה מטעם
הרא"שום במקומה עומלה לכיון דלאו באותו יום ובאותה שעה מיירי מלאת
דשכיחא היא שים לאלם כמה תביעות ולאיו תובעים בפעם אחד ; ולא מהום ולא
תבע אלא אחד בלבד נאמר שהוא על הסאר לאחד אחד הולם לתבוע ע ולאין זה
מולה על הסאר לא מחילה ולא הולאה • ולאי לענין רבינו לאינו נמי באותו
יום וכו' ולאי ה"ל לפרושיה דבכל כי הא' אין מקום לבחוס כיון שהוא עיקר
הענין : ע"כ נראה בעיני לייבד לענין קושי' זו טעם רש"י למחיל' וטע'
הולאה אפילו לא אמר בא ואחו יום וכו' מהום לאמנ"ג לאין אלם תובע כל
תביעותיו בבת א' היינו שמחלי' אינו מסברת שהו' יתחיל לתבוע את כלן •
אבל בשאתובע תובע תביע' א' ושתבע ומוד' לו על תביע' אחר'
שהתובע רולה לתבוע פעם אחרת ולאי שים לבאי' מיל זו תביעה אחר' היא
שים לי עליך ואריני מקבל הולאתך לבשאתבעם אבל נתחתן ולאינו עימל אלא
על תביעתו הא' הוכחה גמורה היא שאין לתובע על הבאה' מהולאתו את
כלום • ואם כן הכא בשתבע חטין ולאיך הולם לו בשעורין אם איתא דגם
שעורים חייב לו מיל הילל גם השעורים שהולה אתה חיי' לי ולאי הובע אי
אתבעם לך ומלא קאמר הכי ש"מ לית ליה גביה שעורים זהוכיח הוכיח על
מתניתו דמאי דקאמר מעיקרא חטין הוי הלאו אמר אבל לא שעורין אי מטעם
מחילה אי מטעי הולאה • **יט** ולמד אמתות ענין זה מ"ש הטור ז"ל
סימן פ"ח הטעם ר"ל אבל אם אחר שהולה לו בשעורים אמר הנתנו ולאי
כדבריך כן הוא שים לי בידך שעורים אבל אינו שולם עתה הרי הוא שאינו
רולה לתבוע עתה כל תביעותיו • כתבו הגאונים ז"ל שחייב לאמר לו
השעורים ע"כ • אלמא הסיכא דלא אמר אל הוא שהתבע בדבריך כן
הוא וכו' • מוכחא מילתא דאין לתובע עליו שעורים • ושמא לא אחר דגם
רש"י ז"ל בכל בדברי שני הטעמים יחד שכתב דאמר לו שעורין יהבי
לך ואתולי אתיל גביה וכו' • דמלא כתב הוא אמר לאו שעורין אית לי
גבך אלא לאו שעורין יהבי לך משמע שהוא אמר דנעולה לא נתן לו השעורים
ולאינו ולאי הולאה : וכתב רש"י ז"ל שים במשמעות התובע שני ענינים שהיא

Digitized by Google

מולם ואומר ס"ל כתן לא כלום וגם לתחולי לתיל גבים • וכזה נסתלקה ממנו
גם הקושיא הסמיכ"ל הרא"ש ז"ל • **והרב** בעל הלבוש ז"ל הביא
מוקמתא הרא"ש ז"ל דקאמר ביום פלוני בשעה פלונית • וכתב עליה מ"ש
הוא פטור ולי מהכ"ל לו וכו' • ואחר שמקילה לא דק לכפי זאת המוקימתא
לא מעטם מקילים הוא אלא מעשה הוא לא נמצא הרא"ש ז"ל לא
הזקק לאו חומרא בסכי אלא משום דעשה מחילה לכתב רש"י ז"ל לא
צריך כלל בתנאין לסמוקין ומשום הכי אתי עלה מעשה הולאה:

אך אם תפס המובע וכו' •
נתלקו הפוסקים ז"ל בדין זה אם הוא מועלת בהולאת
שעורים או לא ותלקותם תלוי
בחזרת מקומי הך עיקרא דהיו
הזיקים אינם וכו' לחמיתי רבינו פריך
בגמרא לרבא מ"ש מ"ש מתנינן הוא
אחד גדול ואחד קטן הזיק אומר
גדול הזיק ואחד קטן הזיק אומר
גדול הזיק ואחד אומר קטן הזיק אומר
מאי מגמר דקאמר מזיק אמאי חטים ושעורים נינהו ומשנינן
ראוי ליטול ואין לו ומקשינן והא רבא הרי זה משלם קטן מן הגדול
וגדול מן הקטן ומשני הב"ע דתפס • הנה בדברנו שפטור אף מדמי
שעורים ושהתפיסה מועלת לו:

יט ומסתברא שאף על פי שהעדים מעידין על השעורים
פטור אף מדמי שעורים וטעמא דמילתא
שכבר הודה שאינו חייב לו שעורים דחזרת בעל דין במאה עדים דמי
ובדלעיל וחנה הוא כמבחיש עדיו וראייתו דהא קא מקשו על משנה היו
שנים אחד גדול וכו' דאמאי חטים ושעורים נינהו והתם בראיבא סהדי
דחד מינייהו אזיק קא מיירי דאי בדליבא סהדי בלל ביון דק"ל דפלגא נזקא
קנסא ה"ל מודה בקנס פטור אלא ודאי דאיבא סהדי דחד אזיק ולא
ידעי הי מינייהו קא מיירי דאית לן למיסר מקטן מיהא מחייב ואעפ"כ
דיינינן הטוצי' מחברו עליו הראיה משום דאמרינן הוראת בעל דין במאה
עדים דמי שהודה דלאו קטן אזיק אף על פי שיש עדים דקטן מיהא אזיק
פטור

מכמיה וכיון שכן היא משום הכי לא משני מי מהתם הוא אמינא לפטור
מטעורין זוקא בלא תפס וכו' • לאכתי הוה קשה לא מלטריך הכא
לאשמועינן לאף בדתפס פטור דממתניתין לאחד גדול שמעינן לה במכל
שכן:

אמנם חמיסא לי מלתא טובא
בעיקר קושיית הרא"ש
ז"ל על הרי"ף ז"ל מאי קל וחומר
הוא אלא לעבד מאשה גדול וכו' •
וקאמר ואפי' הכי אם תפס הקטן לא
מהניא כל שכן מעמו חטין והולה לו
בשעורין וכו' • לשא מיפרך הוא
בכאור מתוך דברין שהביא לסברת
הרי"ף ז"ל דבאחד גדול לא מהניא
תפיסה משום למיירי בשניהם חמיס
וכיון לתם אינו מגלם אלא מגופו
משום הכי לגופו ליכא תפיסה דהא
כשעטן גדול הזיק פטר אלא הקטן
ולגדול לא מהניא משום דאינו גופו:
מכל בחטין ושעורין כשתפס שעורין
הכי לשעורין גופייהו לא מהניא
תפיסה משום דהולה שאינו חייב
לו שעורים למה לא יתפוס בשביל
החטים שהוא חובע לפי סברת הר"ר
זכרונו לברכה דמלמה לים לאחליתם
ומאד מועל דמהניא תפיסת חס
לתפיסת מועל • בחופן שאינו
רולה קושיית קל וחומר על הרי"ף
זכרונו לברכה: **ועוד** קשה
לי אפילו על פי שיעמתו ז"ל דאין כאן
קל וחומר כלל ומלרכא מה שיש שם
עדים הוא לגרעמתא דהא בדאיכא
עדים הרא סהדי ולא ידעי הי
מינייהו • הא מיהא ידעי דלא הזיק
אלא אחד מהם בלבד ולא שניהם •
וכשהוא אומר גדול הזיק בהפרש דריך
שנאמר לכונתו גדול ולא קטן כלל כיון דודאי אחד מהם בלבד הזיק • ואי"כ
כשתפס הקטן מאי מהני ליה דהא הוא עצמו כופר בו והלל אותו לגמרי כשטען
גדול הזיק • ולא מליא מו למימר בתר הכי דעל הקטן נמי יש לו תביעה
ושלעתו שיתם לחבעו • שהרי הבלי הרא שלא היה אלא אחד הילכך אין הוא
אלא מהניא היה תפיסה אבל בטעון חטין והולה לו בשעורין מי לא עכשיו
בדאמר בתר הכי חובע גם שעורין אתה חייב לי דאמעמד בתביעתו
הראשונה ואומר בפירש ליה אלא חטין פשיטא דלכ"ע אין לו כלום על
השעורים בין תפס בין לא תפס ואפילו לא אמר ביום פלוני והשעה פלו' וכו'
כלכתב רבינו ירוחם ז"ל הנ"ג ח"ב אלא ודאי בטעון אחר כך גם שעורין אתה
חייב לי הוא • ואפילו הכי אמרינן פטור משעורין משום דכיון דחבע חטין
בלבד אמרינן הואיל ולא חבע נמי שעורין הוה ליה כאלו הודה שאין לו שעורך
אבל כשתפס מהמי הכי חו ליכא למימר כה"ג דאמרינן התפיסה שקדמה מעויא
כאלו חבע • וכי טעון בתר הכי חטין לאו לאפוקי שעורין הוא דהיו לכבר
חפס בהן ה"ל כאלו כבר חבעו בלבמן • **והיא** איכא למילק
קל וחומר איפכא להברת הרי"ף ז"ל מתלוקה לאחד חס ואחד מועל • ונימא
הסתא החס דולאי לא הזיק אלא אחד ואיכא עדים דלא הזיקו הוא אינו אלא חס"ם
אם חפס החס מהניא ממ"כ כ"ש החטין ושעורין לתפסר לחייב חרוייהו דחזיל
התפיסה הואיל והוה ליה כאלו קדמה חביעה • **וכתוב** מאי דשקלינן
וטרינן הוא מקום מ"ה הלפול ואחדול למלוא ישוב למאי דאיכא למילק לכתורה
בדברי רבינו לכתב אך אם תפס וכו' ורא"ר מהניא דגרסינן גופיה אמר רבה
בר נתן ומקשינן וכו' • וקאמר בתר הכי ותו גרסינן החס הוא חטים וכו'
עד ומשני הב"ע בתפס וכו' לכיון דעיקר הוא לתפיסה אינו יוצא אלא מהניא
הוא חטים וכו' למייתי הלשון ותו גרסינן וכו' • מה לו לרבינו לסקלא וטריא
קמא דמקשה הוא אמאי המתרץ עלה לאין זה פלא ענין לאין התפיסה ולא
הוה ליה לאחויי אלא הוא דהיו המזיקין חטים • ובמאי דאמרינן אפשר לומר
לכונתו להברית דמאי דמשני בסוף בדתפס לאו בזיקין בלחוד הוא אלא אף
בשעורין ולאי בשעורין לא מהניא תפיסה • אם כן אמרינן לחינא חלא
זימנא לימא אי מתפס ה"א בלא תפס קמ"ל רבא אף בדתפס דהא הוה
שמינין לה מאחד גדול ואחד הטו כלאחדין כיון דתפס אינו משלם אלא מגופו •
אלא ולאי גם בשעורין מהניא תפיסה ומשום הכי סוגרך לומר אי מתפס ה"א
חייב בדמי שעורין וכו':

יט ומסתברא שאף על פי שהעדים מעידים על השעורים
פטור וכו' ראיית רבינו ראויה אלין לכיון לאמירת
דטעמו חטין והולה בשעורין פריך ממתניתין דהיו שנים אחד גדול ואחד קטן
לאסיא ע"כ מיירי בעדים דבלאו הכי הוו קנס ופטור • אם כן בהברת גם
בחטין ושעורין לריך לומר דמיירי אפילו בעדים דאלא"ה • לימא
שאני מתניתין דאיכא סהדי דחד מייניהו אזיק • משמ"כ בטעמו חטין והולה
בשעורין אלא ולאי אפי' בעדים חמור • **מעתה** יש מקום מ"ו בהברת
הרמב"ן ז"ל פרק ט' מהלכות מזיק שכתב היו שנים השוורים הרודפים אחד
גדול ואחד קטן הזיק אומר גדול הזיק והמזיק אומר קטן הזיק וכו' המוציא
מחברו

כלום דהוראת בעל דין כבאה עדים דמי והוה ליה כאומר לחברו
כתבתי ונתתי לך שדה פלוני והוא אומר לא כתב ולא נתן לי דאמרינן
בפרק חשולח דהוראת בעל דין במאה עדים דמי • אך אם תפס
הנובע דמי השעורים שחודה לו אין מוציאים מידו וראייתנו מהתיא
דגרסינן בפרק המניח את חבר גופא אמר רבה בר נתן טענו חטים
וחודה לו בשעורים פטור ומקשינן תנינא חדא זימנא • ומתרץ אי
מסתם דהוא אמינא פטור מדמי חטים וחייב בדמי שעורים קמ"ל
שפטור אף מדמי שעורים • ותו גרסינן הדם היו שנים אחד גדול
ואחד קטן והמזיקין שנים אחד גדול ואחד קטן הזיק אומר גדול
את הגדול וקטן את הקטן וחמזיק אומר לא כי אלא קטן הזיק את
הגדול וגדול את הקטן המוציא מחברו עליו הראיה ודייקינן הא לא
מייתי ראיה שקיל בדקאמר מזיק ואמאי חטים ושעורים נינהו ומשנינן
ראוי ליטול ואין לו ומקשינן והא רבא הרי זה משלם קטן מן הגדול
וגדול מן הקטן ומשני הב"ע דתפס • הנה בדברנו שפטור אף מדמי
שעורים ושהתפיסה מועלת לו:

יט ומסתברא שאף על פי שהעדים מעידין על השעורים
פטור אף מדמי שעורים וטעמא דמילתא
שכבר הודה שאינו חייב לו שעורים דחזרת בעל דין במאה עדים דמי
ובדלעיל וחנה הוא כמבחיש עדיו וראייתו דהא קא מקשו על משנה היו
שנים אחד גדול וכו' דאמאי חטים ושעורים נינהו והתם בראיבא סהדי
דחד מייניהו אזיק קא מיירי דאי בדליבא סהדי בלל ביון דק"ל דפלגא נזקא
קנסא ה"ל מודה בקנס פטור אלא ודאי דאיבא סהדי דחד אזיק ולא
ידעי הי מינייהו קא מיירי דאית לן למיסר מקטן מיהא מחייב ואעפ"כ
דיינינן הטוצי' מחברו עליו הראיה משום דאמרינן הוראת בעל דין במאה
עדים דמי שהודה דלאו קטן אזיק אף על פי שיש עדים דקטן מיהא אזיק
פטור

מדברו עליו הרמ"ם לא היתה סס רמ"ים ברורים שזה הזיק אלא עליה מעילים שאחד מהני אלו הזיק מעלם המזיק כמו שאומר וכו' • ואמה עליו פטור כיון ד' דירמה מדבריו שאף כשטוען הזיק המזיק ברית אינו מוטל אלא כדברי המזיק כשאין לו רמ"ים • וזהו תימה שזו טענו תמין והולה לו שעורין וה"ם ז"ל בהרגיפו תמיהה זו ומה גם שהרמב"ם ז"ל גופיה כתב לקמיה בדין היו המזיקין ב' וכו' שאם לא היתה בהולה המזיק פטור מלשלם לאחר שטענו תמין והולה בשעורין שהוא פטור אף בשעורין וכו' • מ"ה רצה לייסב זה וחילק בין היכא דאיכא עליה אחד מיוייבו מזיק ואז מעלם כמו שאמר המזיק ובין היכא דליכא עליה כלל אלא פטור מכלו דומיא דאחרים והעורין • אלמא לדיליה הוא דרכה בר נתן דפטור אף בשעורין לא מיתוקמא אלא בדליכא שהי עליה כלל דאי איכא שהי חייב בדמי שעורין • **וזה שהא** קשה מהכרי שמכי' דבינו דאי"כ מאי פריך דרבה בר נתן מהיא דסיים אחד גדול וכו' • בין דמתני' ע"כ בשהי מיירי ורבה בר נתן אלא שהי קאמר ויהיכי מוקי לה בזיזק אומר שמא דמשמע דאי טוען ברית אינו אלא שקול מילי • הרי בין דאיכא שהי בטענת גזל שקול כדקא' מזיק **ובגלבר** כל זה דבר תימה הוא שיסבור הרמב"ם ז"ל דבדאיכא עליה שקיל שעורין אפילו דאינו אלא יכולים הרב דלין לטענו תמין והולה בשעורין דפטור אף משעורין הוא מטעם הולה דבין אלא טען אלא תמין הוי כאלו הולה שאין לו עליו שעורין • ובין דמדין הולה אתין עלה פטיטא דאפילו יבואו מאה עדים לאחור הולאתו לא משגוין עלייהו דאיכו פטלן על עצמו שהרי גמר' ערוכה הוא בסליינין ומביאו הרמב"ם ז"ל גופיה בפרק ו' דטוען מנה הלוהך כפר בבית דין ואמר לא היו דברים מעולם וכאו שני עדים שלוה ממנו מנה וכרעו ה"ז חייב לשלם בכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי ומצא הלוה אומר לא פרעתי והעדים מעידים אותו שפרעו הולאה בעל דין כמאה עדים אמר אלמא כל שמתוך דבריו משמע דאיכא מהגיא אפילו לשהיים העדים • ואם כן ס"ם הכא לבטעמו תמין משמע כאומר ולא שעורין • דאפילו איכא שהי אין מהולאתו שמעינן • ואיך נאמר שיסתור הרמב"ם ז"ל אם עצמו ויכחים דין פשוט מהגמרא • ואי מטעם מחילה הוא הרי"ל דכיון למחל מה יועיל העדים למה שכבר מחל • ורבינו ז"ל אם היה מבין בדברי הרמב"ם ז"ל הסברת גוונא ואלי לא הוה משתמיט מלהזכירו כדרכו • **אשר** על כל אלה אי לאו למסתפינא הוה אמינא דהרמב"ם ז"ל גם כן סברא ליה דאפילו בעדים פטור אולאי לוחק גדול הוא לומר דלא היתה שום רמ"ים ברורים דקאמר גבי היו המזיקין שניים וכו' היינו שאין שום רמ"ים כלל ולא עדים כלפי הרב המגיד ז"ל דאם כן מ"ל דאם ברורים אין לה מקום למשמע רמ"ים קלת איכא אלא שאינם ברורה • ואם כן לא מצאתי לה אלא דאיכא עדים שרמו אחד מהם שהזיק • אבל אינם יודעים אי זה הוא • והוא ממש דומה לדאמר לעיל גבי היו רודפים שניים וכו' שכתב לא היתה שום רמ"ים ברורים שזה הזיק אלא עדים מעידים שאחד מהם אלו הזיק וכו' • אלמא אין רמ"ים ברורים מיקרי היכא דאיכא עדים ואינם מעידים ביחוד שזה הזיק • וכיון שבארו לעיל לא הוצרך לפרש עוד כאן פעם אחרת • **אמנם** מה שכתב לעיל דאם אין שם רמ"ים ברורים מעלם כמו שאמר המזיק היינו בזיזק אומר שמא כלאוקי ליה בגמרא • אלא דהרמב"ם ז"ל ליכא למתמיהין ממש כלורתו נקט דקאמר הזיזק אומר גזל הזיק וכו' :

ובעיקר אין זה דאפילו דאיכא עדים פטור מדמי שעורין וכתב רבינו בטעמא דמלתא דכיון דהתובע לא תבעו שעורין אלא תמין הולה שאינו חייב לו שעורים ושם הוא כמכחיש וכו' • איכא למידק מסתיא לכתב בשער שמיני גבי מוצאת ס"ח ואומר לא נפרעתי כלום ולום אומר פרעתיך מחצה ועדים מעידים שפרעו כלו נשבע הלוה המלוה מחצה וכו' • והקשה בשם הראשונים שהרי אחר שהם עדים מוכחשים והוא בעצמו הכחיש למה יבעל לא שבעל על פיהם ונשבע זה דאלו אמר פרעתי מחצה ולא יותר היו מוכחשי' אבל עתה כשאמר פרעתי מחצי' הינם הכחשה אלא כאל' האומר ע"כ אני זכור והעדי' אומרים אנו זכורים יותר ממך כי פעם אחרת פרעת לו המחצה האחר וכו' : **וקשה** מ"ש לגבי טענו תמין אף על גב דלא קאמר ולא יותר אמרי' דהוא' ולא טען גם בעורין ה"ל כמודה שאין לו שעורין והולאת בעל דין וכו' • וגבי פרעתי מחצה אמרינן דכיון דלא קאמר ולא יותר הוי כאומר ע"כ אני זכור וכו' • ואלדיבה איכא מסתברא דבאומר פרעתי כיון שהיא תשובה על הטענה שתובע לו הכל אם איתא דפרעו כלו לא היה משיב פרעתי מחצה כי הי"ל לשיס על לב מחמת הטענה שקדמה אבל בתובע תמין שהיא אחלת טענה • אולי עכשיו לא עלה על דעתו או לא רצה לתבוע יותר מזה ולא מפני כך הולה שאין לו שעורין • ולאו לא שייך לחלק בין דהוא ובין דהחזיק **ויש** לומר דשאני הכא גבי פרעתי מחצה שכלו עצמו מביא הטעי' לאמת טענתו שפרע מחצה והם מקיימין דבריו ומוסיפים עוד דבאמרם פרע כלו מסכימים על מה שאמר מחצה וגם על מחצה אחר דבכלל מחצה מנה • ומ"ה איכא למימר כיון דהוא אינו מכחיש עדיו באותו החלק שהם מעידים כמוהו וגם הם אינם מכחישים אותו במה שטוען אם כן מסתמא אמרינן דולאי אין כונתו להכחיש עדיו לומר מחצה ולא יותר אלא כאומר ע"כ אני זכור והם מזכירים לו יותר • אבל בטוען תמין ואיך הולה לו בשעורין ומביא הוא עדים על השעורין הם בזה אין העדים מעידים כלל כדברי המלוה ולא מסכימים עמו בסוף דבר כי הוא אומר תמין והם מכחישים בתמין • ולא"כ הא כשהם אומרים שעורים מסתמא אמרינן דה"ל כאלו הוא בטענו תמין מזה ואומר שלא היו שעורין ופוסל העדים : **והראב"ד** ז"ל כתב שלא אמרו אמרו וכו' סברת הראב"ד ז"ל היא סברת הרמ"ם ז"ל בהמניה לאי קאמר בשעה דאי כך פטור • אבל אי לא טען משעה אני כך חייב וכתב עליו שלא נסתלק מלא פריך לרבה ממתניתין דהאי טענא למשעה אני כך לא חייב כמהלכתן וכו' והקושי' מבואר לסברת הרמ"ם ז"ל לאפילו היה חייב במתניתין טעם הטעמא מה שאינו מאי פריך לרבה בר נתן • הרי כיון דאיכא שהי בטענת לו בשעורין לאמר משעה אני כך ומתניתין דחייב כלאמר מזיק היינו משום לעומל בלבורו לקטן הזיק : **והנה** בחפצי על זה מלאתי לסברת הרמ"ם ז"ל בפירוש מימר לרבה בר נתן יש לה עיקר בירושלמי שכן כתב המרלבי ז"ל אחרי הביאו פירוש רש"י ז"ל וזה לשונו אבל בירושלמי אומר למשום הכי לא יתן לו אפילו שעורין שהולה לו משום שהפליגו בדבריה בעלמא ולא הולה לו כלום על כאן • הנה שבירושלמי מסכים לטעת הרמ"ם והרא"ב ז"ל ומסתע שכך הוא בסברת מימרא רבה בר נתן ואמנם הרא"ם ז"ל יסבור דגמרא לילן חולק עם הירושלמי בפירוש המימרא מכח הקושיא ומ"ה כתב על דברי הרמ"ם ז"ל ולא נהירא : **וראיתי** לרבינו ירוחם ז"ל בנתיב שלישי חלק שני סבית פירוש רש"י ז"ל ואחר כך פירוש הרא"ם ז"ל הגון לאמר הטעם הלוחך ביום פלוני וכו' • וכתב עליו ולפי זה כמו כן לוקח שהתובע אמר מילי לכלי אמרי לך כשסולחתי שעורים • אבל אי מחזיק לתבע בטענתו ואומר אמת הוא ששעורים יש לך ביד חייב בשעורים וכו' : **ותמהני** דברי סברת זו של הרמ"ם ז"ל היא ואיך הולם אותם בלעת הרא"ם ז"ל ומוליאם מכלל דברי כיון שהוא הקשה על הרמ"ם ז"ל ולקח סברתו בשתי ידים : באמת לא קלה ר' בינו ירוחם ז"ל בזה • והתימה מהרב ז"ל בני יוסף שמביא כל אלו הענינים ולא שם לבו הרחב על זה :

ובעיקר הפיסה יש לנו לברר וכו' מה שלקלק רבינו ז"ל מלשון רש"י ז"ל למלקלי קדם ניזק ותפס וכו' משמע שהיה ביד המזיק קודם טענותיהם וכו' ובינה כן משם התוספות הוא מוחכם מהרא"ם ז"ל גם כן שכתב במסקנת דבריו הילכך אם תפס קודם שבא לבי' אין אף בפני עדים משתלם כלקאמר מזיק וכו' • אלמא אי בתר לאתו לבי"ל תפס לא כלום הוא • **אך** נראה להרא"ם ז"ל לא מטעם שהתפיסה מבוה ליה כאלו תבעו הוא כלכתב רבינו לא"ל לדיליה היתה הפיסה מועלת גם בטענו תמין והולה בשעורין • שהא מאי לסבר הרא"ם דאין הפיסה מועלת בשעורין היינו משום לתמין אינו יכול לתפסו כיון שכפר לו בהך • ולשעורין לא מהניא הפיסה שהרי הולה שאין חייב לו שעורין וכו' כלכתב הרא"ם ואם איתא לתועלת הפיסה היא משום דהוי כאלו תבע • א"כ כשתפס נמי השעורין ה"ל כאלו תבע אותם מקודם והו ליכא הולאה שאין חייב לו שעורין • אלא ולאי טעם אחר זולת זה יש להרא"ם : **אמנם** על דברי רבינו ק"ל הבנת טעמו על ענין נזיקין כדלייק מלשון רש"י וקאמר שהתפיסה מהניא לחולאי המזיק הולאה על תביעה שתובע וכו' : ואתמנא דלאי בהבנת דהיו המזיקין ב' א' גדול וכו' • הא הכא בלאפי עדים מיילי דהיינו שרצו שא' הזיק ולא ידעי הי מנייהו • אבל ולאי ידעי לחד מנייהו אבל מזיק • ושתא כיון דטען ניזק גדול הזיק לו מועל הזיק בהסברת הוא הולאה גמור' דלאיך לא הזיק • וכי תפיס מקמי הכי מאי הוי לענין זה אלא נימא דמשום לית לה תבע הא לא מיפס' שהרי מ"כ א' אבל הזיק ולא ב' • והרי כבר אמר וגיל' בתביעתו שהגלו לו המזיק' הוא שהזיק ולא האחר ואין לו מקום תביע' על שניהם כ"ל לסגמי' לכפול לקנון לו תם הזיק ה"ל כמוד' על תביע' חבירו מאחי' שתפס הא מאי תבע אלא א' • וא"כ לא שייך הכא טעם רבינו • ואי בהיא להמזקין ב' והמזיקין ב' וכו' הא לא גריכין לומר שהפיסה שקדמה משוא כאלו תבע הא בהלי' תבע שניהם ואחרויהו אית ליה דין והרים ונהי לאין תביעתו בשניהם על ענין אחד מ"מ הא מיהא תרוויהו תבע וכל אחד מהם שתופס כבר יש לו שם עליו תביעת הזיק והולאת המזיק • ואם כן למה נלטרך שתהיה הפיסה קודם התביעה דאי לומר להתחיב שתבע דו הזיק על אותו הענין עצמו שהולה עליו המזיק הא לא אפשר דכיון דעדים ראו אחד בלבל הזיק את הגדול ואחד את הקטן ואיהו טען גדול את הגדול וקטן את הקטן

Digitized by Google

מי ליכא למימר נמי גדול אם הקטן וכו' וקטן אם הגדול כדאמר מזיק ואין לומר דמסתיין דליהוי התפיסה מועלת לאחשוביה כתלו תבע עליו איך שיהיה • הא אמרינן לעין אמנו לריכין לזה • באופן דאיכי דאיכא מקום בלא לטעם רבינו בענין נזקין רק בטועמו חטין והולה לו בשעורין ניחא דהתפיסה הקודמת מהניא דמאי לטעמן בתר הכי חטין לאו לאפוקי שעורין הוא לכיון לחפי' הוה ליה כתלו כבר תבען • והולאת הלוה על השעורין ה"ל כהולאה על התבואה • וגל"ע : **ויש** בזה שיעם אחרת לרב הנמקי ז"ל בשם הרמ"ם ז"ל דהיכא דקלם ניזק ותפס מלוה דאולי ליה מקמי דליהדר ביה מזיק מהולאתו מהניא ליה הולאתו למיהוי כמאן דתפיס מדעתיה וה"ה לטעמו חטין וכו' אבל היכא דהדר בה מקמי דתפיסה לא מהניא ליה מקמי דתפיסה לא מהניא ליה הולאתו ולא אלא דבשותיה לתובע קא תפיס וכו' : **ויש** לתמוה בשלמי דקאמר מקמי דליהדר ביה מזיק מהולאתו וכו' • מעין קושיית הרא"ש ז"ל דהיכי שייך במזיק חזרה מהולאתו דאי קאמר בתר הכי דאיכא הא לא אפשר שהרי עליה עליה שריתו שלא הזיק ואי קאמר שלא הזיק הקטן כמו שהולה אלא הגדול אם כן הולה בטעמת הזיק וחייב ואי בגדול יותר בתר חזרה מקמי חזרה וכ"ש שתועיל התפיסה • ואיך שיהיה נראה מדבריו דאפילו בתר דאולי תועיל התפיסה אע"ג דלא תפיס מקמי לתבעה • וזה שלא כדברי רבינו ושאר הגאונים ז"ל • ולפי זה יש לגמגם על הרב ז"ל בבית יוסף שכתב בזה הסגנון וכתב במר"ג ח"ב ולאותם שפסקו דאי תפיס לא מפקינן לוקא קולם שבאו לב"ד אבל אם תפס לאחר שיצא מבית דין מפקינן וכ"כ בספר התרומות בש"ז בשם המוס' ורש"י ז"ל • וכתב עוד נ"י ומיהו ה"מ היכא דתפיס מקמי דליהדר ביה נתבע ומ' • **ממרוצת** לשונו משמע דהר"י אינו סותר דברת רבינו וסיעתו ז"ל אלא שמוסיף ענין אחר והבדר מבואר שהמרחק ביניהם רב מאד בחילוף הסברות דלהרא"ש ורש"י ורבינו ז"ל כל חד כדאיתא אין התפיסה מועלת כלל אחר תביעה בב"ד ואלו להרמ"ם ונ"י אפילו אחר תביעה מהניא כל שהיא קולם חזקה ואולי דלהרבה להרמ"ם ז"ל תפיסה לבחר הולאה עדיפא מלקולם תביעה לבשתפס אחר שהולה הויא תפיסה מדעתו וברשות בשעת תפיסה עלמה כיון שבבר הולה מקמי הכי • אבל בשתופס קולם תביעה נהי דבהולה אח"כ משוי ליה כתפיסה ברשות הא מיהא בשעת תפיסה ממש לאו מדעת ורשות הויא • ואיך ג"כ מיהא הרב ז"ל דברי רבינו ירוחם ז"ל ודברי נ"י בזה אחר זה בלשון וכתב עוד נ"י כתלו כלים מסכימי' לדעת אחד • ולא באר שמחלוקת אחר ביניהם • **נמצא** כלל של דברים הבענין תפיסת שעורין יש שלש מחלוקת • הא' לתוספות והרא"ש ז"ל דבכל ענין שתפס בין קולם תביעה בין אחר תביעה איך שיהיה לאו כלום הוא • הב' לרבינו דקולם תביעה מהניא לאחר תביעה לא מהניא • הג' להרמ"ם ונ"י ז"ל דאפילו אחר תביעה והולאה כל שלא חזר בו המתבע מהני אבל בתר דהדר ביה נתבע לאו כלום הוא ומפקינן מיניה • וכל זה לוקא בשתפס מהני ליה מטעם מגו :

כא ודע והבן כי יש דברים שאין ההולאה במין הטענה ונקרא כמודה מקצת וכיצד אמר לו מנורה גדולה יש לי בידך אין לך בידי אלא מנורה קטנה פטור • ואם תאמר לחייב משום דיכול לגרדה עד שתחזיר קטנה הא ליתא בקומתה וברחבה אינו יכול למעטה אלא אם כן ניתבה ויעשנה מתחלרתה עד שנמצאת אותה מנורה מנורה אחרת ולפיכך פטור שהרי המנורה שהודה בה אחרת היא ומה שהודה לו לא טענו • אבל אם אמר לו מנורה בת עשרה ליטרין לי בידך והודה לו במנורה בת ה' ליטרין חייב שאף זה נקרא ממין טענה שאותה מנורה עצמה שתבעו בה יכול לגרדה ולחסר משקלה ולהעמידה על ה' ליטרין והכי איתא לטעמא בשבועות פרק שבועת הדיינים אבל אם טענו אזור גדול והשיב אזור קטן פטור שאם שטענו לא הודה לו משום דאזור גדול אי אפשר לחתוך ממנו ולהחזירו אזור קטן שהרי בגד תפור הוא ואם בא להחזירו קטן ולהוציא ממנו מטלת אי אפשר לה לעשות כן אלא א"כ קרעו ההופרו עד שנמצא אזור אחר וה"ל מה שטענו לא הוד' לו א"נ אית ליה דרבשת' ברישי' וחתכו נמצא מתחדש באלו הוא אחר • אבל אם טענו יריעה בת עשר אמות והודה לו ביריע' של חמש אמות חייב לישבע כדין שאר מודה במקצ' מפני שיכול להתכבד ולהעמיד על חמש :

ובן

לאחר טענותיהם לא מהניא מידי דלא מהני אלא היכא שתפס חניזק בשעה שטוענין עליו • ובודאי בשתפס בעדים וראה ואפילו הכי מהניא ליה תפיסתו והטעם שהתפיסה משויא להודאת המזיק הודאה על רביעת התובע • וכך שלח לי דעתו הר"ר נתן ב"ר מאיר זצ"ל בשערי התפיסה אשר חיבר :

כא ודע ודהבן כי יש דברים שאין ההודאה במין הטענה ונקרא במודה מקצת וכיצד אמר לו מנורה גדולה יש לי בידך אין לך בידי אלא מנורה קטנה פטור • ואם תאמר לחייב משום דיכול לגרדה עד שתחזיר קטנה הא ליתא בקומתה וברחבה אינו יכול למעטה אלא אם כן ניתבה ויעשנה מתחלרתה עד שנמצאת אותה מנורה מנורה אחרת ולפיכך פטור שהרי המנורה שהודה בה אחרת היא ומה שהודה לו לא טענו • אבל אם אמר לו מנורה בת עשרה ליטרין לי בידך והודה לו במנורה בת ה' ליטרין חייב שאף זה נקרא ממין טענה שאותה מנורה עצמה שתבעו בה יכול לגרדה ולחסר משקלה ולהעמידה על ה' ליטרין והכי איתא לטעמא בשבועות פרק שבועת הדיינים אבל אם טענו אזור גדול והשיב אזור קטן פטור שאם שטענו לא הודה לו משום דאזור גדול אי אפשר לחתוך ממנו ולהחזירו אזור קטן שהרי בגד תפור הוא ואם בא להחזירו קטן ולהוציא ממנו מטלת אי אפשר לה לעשות כן אלא א"כ קרעו ההופרו עד שנמצא אזור אחר וה"ל מה שטענו לא הוד' לו מ"ש אית ליה דרבשת' ברישי' וחתכו נמצא מתחדש באלו הוא אחר • אבל אם טענו יריעה בת עשר אמות והודה לו ביריע' של חמש אמות חייב לישבע כדין שאר מודה במקצ' מפני שיכול להתכבד ולהעמיד על חמש :

ובן

מי לבר מסויים • ואמן לבר שבמלה ושבמשקל או שבמנין בעינן • ואתמהא לא"כ היכי פריך מאי שנא מנורה גדולה וקטנה דמה שטענו לא הולה לו וכו' • אי הכי בת עשרה נמי וכו' • למה ליה לאוקומי דיקא מטעם מה שטענו לא הולה לו כי היכי דתיקשי סיפא • מוקמינא כפסטה דמנורה גדולה וקטנה לא הוי לבר מסויי' ומשום הכי פטו' מה שאין כן בבת עשרה ובת חמשה להוי לבר שבמשקל ולפיכך חייב • ובהכי תיתי שפיר סיפא לקתני כללו של לבר וכו' ולא יקשה מה שהקשו בתוספות להא לא שייך לדיקא **ואי** משום הא איכא למימר למכל מקום סוף הוה קשה לעולם סיפא גופא דבת עשרה ובת חמשה דהי לבר שבמשקל אכתי בלמת לא הוי ממין הטענה כי הם שני מיני ממרה וכיון שעל כרחין הוה לריך לייחס זה אפילו בלא דיקא • משום הכי מוקי גם בדיקא טעמא דמה שטענו לא הולה לו •

אבל עדין יקשה לרבינו ירוחם ז"ל מי הכניסו בזה להמליא טעם לבר מסויים במנורה דמי הוי לבר טעם הגמרא וכלהו אמוראי שקלי וטרי לאוקומה בטעמא דמה שטענו לא הולה לו • ואיהו כייל מנורה בת עשרה ליטרין בהדי זה לומר עד הזיז מטעם לבר מסויים • ואם על גב דלמאי דמוקי מעיקרא במנורה של חוליות איכא למימר דבריא אפילו של חוליות פטור משום דבעיקר לבר שבמלה כדלהתבו התוספו' למאי דמסקינן מטעם דיכול לגרדה ולאי אי אפשר לומר הכי דכל שטענו' הא בגדולה וקטנה אם על פי שגרור אותה לאו ממין הטענה הא דלעולם איכא למימר מה שטענו לא הולה לו משום דאי אפשר לטעטה בקומתה ברחבה כדברי רבינו ז"ל :

ודע שהטור ז"ל כי' פ"ח סעיף כ"ט כתב תבעו ממנה גדולה והול' לו בקטנה פטור אבל תבע ממנה בת ו' ליטרין והולה לו בשל ה' חייב • ואם תבעו מנור של פרקים אז חייב בכל ענין • תבעו אזור גדול והול' לו בקטן פטור ואם תבעו אזור של פרקים חיי' ע"כ • **ומ"ש** גבי פרקי' חיי' בכל ענין ולאי כונתו לאפילו בטועמו מנורה גדולה והלה מולה בקטנה כיון שהיה של פרקים חייב אע"ג דלא קאמר בת ו' ליטרין • וזה סותר למה שכתבו התוספו' דבריה' אפילו של חוליות פטור אע"ג דהולה לו מה שטענו דבעי' דבר שבמלה וכו' • ואפשר לומר דסובר הטור ז"ל דלקאמר הגמרא מ"ש מנורה גדולה וקטנה מה שטענו לא הולה לו וכו' ממנע דפסיטא ליה לטעם דהפטור אינו אלא משום דמה שטענו לא הולה לו אבל לא משום דאינו לבר שבמלה • וכיון דליכ' מאן דלחי ליה בהא משמע דהכי הוי קושיא דמילתא דגדולה וקטנה אינו יוצא מכלל דבר שבמלה וכו' מאיזה טעם • **ושמא** לדעתו הא' לבעינן שיזכיר ממש מלה הינו לוקא דמי לי דבלא המלה לא ידעי' אם הפרש ביניהם כגון בבית זה מלא • ואידך אומר מה שהגאתה וכו' דכיון דגם בחסרה מעטן מיקרי מלא לא נתבא' שבתבב' סותר ומכחיש טענ' התובע דלאפשר דמה שהוא מולה הוא ממש מה שהוא טוענה לכך בעי' שיזכיר מלה לידע טעמותיה • אבל בטועמן גדולה ואידך הולה קטנה אם על פי שאינם מבארים המלה ממש • הא ודאי נראית הבהתשה מבואר' ביניהם לגדול בלי סבה אינו הקון ופסיטא דקטן שהם הוא פחות מגדול שהם • **מיהו** אכתי איכא לאהמוהי לר' שמואל דמוקי לה במנורה של חוליות דאמאי נייל תבא דבריה מגדולה וקטנה לבת עשר ובת חמש דכיון דע"כ בת ו' גופה לא מיקומה אלא בחוליות ליפלוג וליתני כולה בגדולה וקטנה גופה בין בשהיה של חוליות בין שאינו של חוליות • ושמא אפשר לומר דזה לאגב אבחיה דלה הנגה לאשמועינן דגם בבת ו' ובת ה' לא מחיי' שבועה אלא בשל חוליות דלא סוה הני כלה מהני בגדול וקטנה אולי ה"א דוקא בגדולה וקטנה איכא לפלוגי בין של חוליות לשאינה של חוליות אבל בת עשר ובת חמש בכל ענין חייב קמ"ל • אבל רבינו לא הזכיר דין החוליו' כלל אבל גדולה וקטנה משמע לסבור' ליה דכל דלא ידעינן ממש טענתייהו בפי' מתוך המלה או המשקל לאו כלום הוא כמו שבוברים התוספות • **ואחרי** התפוס לבאורה קשה לסברת' מהיא לתנן פ' השואל היו לו ב' עבדי' א' גדול וא' קטן זה אומר גדול וזה אומר קטן ישבע המוכר שהטן מכר • ופריך בגמ' מאי ישבע מה שטענו לא הולה לו וכו' ומוקי לה שמואל בטועמו בסות עבד גדול וכסו' עבד קטן ופריך תו אכתי מה שטענו לא הול' לו כדאמר ר' פפ' בדלייף ק"ל ר' אושעי' מילי כסות קטני עבד קתני וכו' • והא הכא לטענת' בכסות קטן וגדול שאינם מזכירים מלה כלל ומשום הכי קאמר לנשבעי' בדלייף כי הסיא לאזורה ממש • ואי לאו משום ק' לרבי הושעיא הוה א"ש אף על גב דלא הזכירו מלה ממש כסברת הטור • וי"ל דמלקתני היו לו ב' עבדים וכו' משמע' כי טעין כסו' עבד גדול שיש כסו' העבד הגדול שיש לו בה לוע ויש ממש מלה והוא הין בקטן והטור סוב' דשמואל קאמר דיש בטועמן קטן שהם כסות גדול : **אבל** אם טענו יריעה בת ל' אמות וכו' כלומר שלא טען אזורה ממש לא"כ אית ליה כרבשתא

Digitized by Google

כרכשתא וליכא למימר חתך הימנה שפרי רמשים נכרין כדברי רש"י ז"ל אלא טעון יריעה סתמית שאין לה כרכשתא ולא רמשים לכיון שהוא טוען את עשר אמות ואיך מולה בת חמש חייב מפני שאפשר שחתך ממנה והעמידה על ה' :

ולפ"ז איכא למידק לפי המסקנא מאי איריא לקחני לחורים גדולה לי ביד אין לך בידי אלא קטנה פטור וכו' ליסמעינן רבותא לאפילו אמר כפי' לחור' בתי' אמותי לי ביד אין לך בידי אלא של חמש פטור לכיון לרמשי' נכרין לאו מינה הוא דלא לתחזכה וכ"ש גדולה וקטנ' דלזוחק לומ' דלא ידע לתחזכה ריש גבי ממורים גדולה וקטנה תני ומי גבי לחורים • כ"ש לתכתי יקשה ליסמעינן רבותא באופן אחר לפי דעת רבינו וליתני יריעה גדולה לי ביד אין לך בידי אלא קטנה פטור וכו' לאפי' בהא דטוי ממין הטענה דאי אפשר לחתכ' פטור כיון דלא טענו מדה וסוה אתי שפי' עלה סיפ' דכללו של דב' וכו' :

ואפשר למכי טעמי לא רלה ה"פ ז"ל לסבין כן בלשון הרמב"ם שמנו הטעתיק רבינו דין זה דיריעה בהני כתב עליו וסובר רבינו דלפי המסקנא ה"ם בלחור בשאזיר בשאיכו גיסה מדה מפני שיכול לתתכו ובריתא תני דלא וה"ם לאיך • וכ"מקשי לרב שמואל אי הכי ליתני לחורים לא מפרקינן תני דלא וה"ם איך מסוס לחוליות לא מתני כפי' בבריתא הילכך לא משתמע חל מאיך אבל במסקנ' לחור וממורים שיון זה נראה לדעת רבינו ע"כ • אלמא לדיליה יריעה בת עשריס שהכיר הרמב"ם ז"ל הייגו ממש לחור ושהא שוה לממורה • ולא דלה לתלק מטעם הכרכשתא והרמשים • ולולי הטעם כדלעיל מסוס דלא"כ ליסמעינן הך רבותא דפטור בחלוקה לחורים • **אבל** עדין קשה לדעת ה"ם אם איתא לחור וממורים שוים וחד מאיך משתמע • אם כן כל עלמה של תלוקת לחורים ליה למיתני כלל אפי' בפטור • הא ולאי הוה שמעינן לה ממורים למאי שנא הא מהא :

כב וכן הטוען את חבירו מלא עשר בדין שמן חלויתיך או הפקדתיך והלה משיבו הקנקנים יש לך בידי בלבד פטור דשמן קא טעין לי קנקני לא טעין ליה אבל אם אמר לו י' בדין מלאין שמן יש לי אצלך והלה מודה לו בקנקנים חייב דמסתמ' שמן וקנקנים בכלל טענה זו והוי מטין הטענה וחייב • וכן אם אמר לו עשרה כדי שכן יש לי אצלך והלה מודה לו בקנקנין חיי' דיש בלשון תפיעתו שמן וקנקנים ומודה מקצת הטענה נקרא וחייב דקי"ל באדמון בדגרסינן בכתובות פרק שני דיני גזרות דאמר רבא היכא דאמר ליה מלא י' כדי שמן יש לי בידך שמן קא טעין ליה קנקנים לא טעין ליה עשרה כדי שמן מלאין יש לי בידך שמן וקנקנים קא טעין ליה כי פליגי היכא דא"ל עשרה כדי שמן יש לי אצלך אדמון סבר יש בלשון חזה לשון קנקנים ושמן וה"ל כמודה במקצת וישבע : וכתב הרב ז"ל בחלכותיו דקי"ל בהא דאדמון דהל' בהא כמותו בזה וביוצא בזה וקא שאיל בגמ' וביוצא בה דאדמון מאי היא דאמרי' בשבועות טענו שור ושה וחמור והודה לו בא' מהן חייב וכן הלכתא :

כג ובענין הוראה ממין הטענה מצינו שנשאל הראב"ד ראובן תבע לשמעון מאה דינרין ממטבע פלו' ושמעון הודה לו ממטבע אחר אם הוא מודה מקצת או לא, והשיב אם מכר לו מכר או נתן לו פחורה והעמידה עליו במעות כך וכך דינרין וראובן טען כי במנה מלירים העמדתי עליך ושמעון טען לא כי במנה ויאליש באמת זהו מודה מקצת והיינו הא דאמרינן בטענו בדין מטבעות ובדאמרינן בשבועות דינר זהב יש לי בידך אין לך בידי אלא דינר בסף טריפית ופונדיון ופרוטה חייב שכל מין מטבע אחר הוא ואוקמא ר' אלעזר בטענו בדינר מטבעות וכי קאמר דינר זהב לאו דוקא אלא דה"ק מטבעות יש לי בידך בדינר זהב שנמצא שטען עליו גוף המטבעו דווקא ואמר ליה הנתבע אין לך בידי מטבעות בדינ' זהב אבל יש לך בידי מטבעות בדינ' בסף ומה הם המטבעות טריפין ופונדיון ופרוטה וזהו הנקרא מודה מקצת שהרי הודה במקצת הטענה של המטבעו' שטוענין והבא נמי מודה מקצת נקרא • אבל אם טענו בהלואה ואמר לו מנה פלו' חזק הלויתיך וזה אומר לא הלויתני כי אם מנה ממטבע פלוני חלוש אין זה מודה מקצת וזו אינה צריכה לפנים שהוא בחטים ושעורים ע"כ :

כד גם נשאל הראב"ד ז"ל היכא שתבעו בחוב אבין אי דמי לטוענו חטים בחוב עצמו והודה לו ושעורים והודה לו באחד מהן דרהוי מודה מקצת או לא • תשובה לא דמי ובוראי ליבא חודאה במקצת ודוק ותשכח בפירוש הרב אבן מיגש ז"ל שכתב טעמא דמודה מקצת משום דאין מעיז פניו הוא והא לא משבחת לה אלא היכא דתבע ליה בחטים ושעורים ואודי ליה בחד מינייהו דה"ל בשעת ההודאה מודה במקצת וכופר במקצת אבל היכא דאודי לי' מקמי דליה בעיה בההוא מידי דקא כפר לי מי איכא למימר דהודאתו משום דאינו מעיז פניו הוא והא אבתי לא תבע ליה בההוא מידי • והרבה דאיות אחרות כתב בה :

עד

כה וכן הטוען את חבירו מלא עשר בדין שמן חלויתיך או הפקדתיך והלה משיבו הקנקנים יש לך בידי בלבד פטור דשמן קא טעין לי קנקני לא טעין ליה אבל אם אמר לו י' בדין מלאין שמן יש לי אצלך והודה לו בקנקנים חייב דמסתמ' שמן וקנקנים בכלל טענה זו והוי מטין הטענה וחייב • וכן אם אמר לו עשרה כדי שכן יש לי אצלך והלה מודה לו בקנקנין חיי' דיש בלשון תפיעתו שמן וקנקנים ומודה מקצת הטענה נקרא וחייב דקי"ל באדמון בדגרסינן בכתובות פרק שני דיני גזרות דאמר רבא היכא דאמר ליה מלא י' כדי שמן יש לי בידך שמן קא טעין ליה קנקנים לא טעין ליה עשרה כדי שמן מלאין יש לי בידך שמן וקנקנים קא טעין ליה כי פליגי היכא דא"ל עשרה כדי שמן יש לי אצלך אדמון סבר יש בלשון חזה לשון קנקנים ושמן וה"ל כמודה במקצת וישבע : וכתב הרב ז"ל בחלכותיו דקי"ל בהא דאדמון דהל' בהא כמותו בזה וביוצא בה דאדמון מאי היא דאמרי' בשבועות טענו שור ושה וחמור והודה לו בא' מהן חייב וכן הלכתא :

כג ובענין הוראה ממין הטענה מצינו שנשאל הראב"ד ראובן תבע לשמעון מאה דינרין ממטבע פלו' ושמעון הודה לו ממטבע אחר אם הוא מודה מקצת או לא, והשיב אם מכר לו מכר או נתן לו פחורה והעמידה עליו במעות כך וכך דינרין וראובן טען כי במנה מלירים העמדתי עליך ושמעון טען לא כי במנה ויאליש באמת זהו מודה מקצת והיינו הא דאמרינן בטענו בדין מטבעות ובדאמרינן בשבועות דינר זהב יש לי בידך אין לך בידי אלא דינר בסף טריפית ופונדיון ופרוטה חייב שכל מין מטבע אחר הוא ואוקמא ר' אלעזר בטענו בדינר מטבעות וכי קאמר דינר זהב לאו דוקא אלא דה"ק מטבעות יש לי בידך בדינר זהב שנמצא שטען עליו גוף המטבעו דווקא ואמר ליה הנתבע אין לך בידי מטבעות בדינ' זהב אבל יש לך בידי מטבעות בדינ' בסף ומה הם המטבעות טריפין ופונדיון ופרוטה וזהו הנקרא מודה מקצת שהרי הודה במקצת הטענה של המטבעו' שטוענין והבא נמי מודה מקצת נקרא • אבל אם טענו בהלואה ואמר לו מנה פלו' חזק הלויתיך וזה אומר לא הלויתני כי אם מנה ממטבע פלוני חלוש אין זה מודה מקצת וזו אינה צריכה לפנים שהוא בחטים ושעורים ע"כ :

כד גם נשאל הראב"ד ז"ל היכא שתבעו בחוב עצמו והודה לו בחוב אבין אי דמי לטוענו חטים ושעורים והודה לו באחד מהן דרהוי מודה מקצת או לא • תשובה לא דמי ובוראי ליבא חודאה במקצת ודוק ותשכח בפירוש הרב אבן מיגש ז"ל שכתב טעמא דמודה מקצת משום דאין מעיז פניו הוא והא לא משבחת לה אלא היכא דתבע ליה בחטים ושעורים ואודי ליה בחד מינייהו דה"ל בשעת ההודאה מודה במקצת וכופר במקצת אבל היכא דאודי לי' מקמי דליה בעיה בההוא מידי דקא כפר לי מי איכא למימר דהודאתו משום דאינו מעיז פניו הוא והא אבתי לא תבע ליה בההוא מידי • והרבה דאיות אחרות כתב בה :

עד

כו הטוען מלא עשר בדין שמן חלויתיך

אם בחטין ושעורין בכיולא בזה חייב ולמה אמר שמינס לומיס • ועוד לכבר בזה בע"ה לקמן בהסיא דסלומה ופקלון :

כה אבל אם טענו חטין ושעורין והולה בא' מהם וכו' אין טענו חטין ושעורין והולה לו בא' מהם שחייב היא מימרא כמורתה לרב נחמן בשם שמואל בדקמ"ל והעלו אותה על הפוסקי ז"ל להלכה לרב פפא דהוא בחדא קא כוחיה : ומבאן קשה לי על מה שכתב הרשב"ם ז"ל בפי' הספינה דף פ"ד לחייב אין וחומץ מין א' הוא וז"ל • מין א' הוא ואם הרס מזה על זה חרומתו חרומה וכן בעניין הולה ממין הטענה לאם טענו יין וחומץ והולה לו בחתך מהם חייב שבועה על הכ' לאיכא הולה מקצת הטענה וממין הטענה ע"כ ומשמע למפני שמיהם ממין א' חייב כשהולה בא' מהם • הא אם היו ב' מינין היה פטור כשתבע שניהם • וזה תימה שהרי בטענו חטין ושעורין והולה לו בחתך מהם הוא פשוט לחייב אף על גב דהוו שני מינים ולא היה לו לומר אלא כשתבע אחד מהם והולה לו בחתר חייב דהוי ממין הטענה כיון שמיהם מין אחד • אם אין כאן טעות סופר הלבר לריך עיון :

ורבינו ז"ל לא חס לחתריך וכו' מיל אידך מימרא לרב עמן אמר שמואל טענו חטין וקלס והולה לו בשעורין וכו' : והטור ז"ל כשהביא לין זה כתב אם כמערים אמיסר והביב קולס שגמור זה טענתו חייב לחשבינן ליה כאלו כבר תבע שניהם ואם עשה כן לפי תומו פטור משבועה ומתשלומין אפילו אם מיל תוך כדי הבור אחר הולאתו אמר גם אני היה רלוני לבקש ממך השעורין על כאן • **ואיבא** לאתמוהי במאי דקאמר לפטור גם מן התשלומין דבשלמא משבועה ניחא דפטור משום דאע"ג דלתובע היה בדעתו להמשיך לבורו ולתבוע תביעתו גם בשעורין מ"מ כיון דהתבע הפסיקו וקלס לפי תומו להולות בשעורין הא מיהא לא ליהיה לא אולי במקצת מה שתובע אמר דאכתי לא הזכיר שעורין אבל בתשלומין מן השעורין שהול למה יהא פטור דהא אין זה לטענו חטין והולה לו בשעורין לפטור אף מדמי שעורין להתם כיון שאינו תובע וגם אין בדעתו לתבוע מעיקר' אלא חטין ואלו מתל השעורין ליה"ו ז"ל אם הולה שאין לו עליו שעורין לרמ"ם וסיעתו ז"ל וכל שכן אמאי דמוקי באותו יום וכו' • ומ"ה אין הוא אליהו פטור גם משעורין אבל כשהתובע היה רולה לתבוע גם השעורין וכ"ל מכירין כן מתוך לבריו (ואלו לאו הכי גם הוא מערים) הא לגבי תובע ליכא מחילה ולא הולאה לענין שעורין ולמה אם כן יהא הנתבע לפטר מתשלומין ממה שהולה בו והתובע הוה ליה כאלו תבעו בלבדי הטור ז"ל : **ותמהני** מהרב ז"ל שלא התעורר על זה לייקבו לאין לומר כלל לפטור מתשלומין דקאמר קאי אחטין ואלו אין מקום לזה למיליכא תיתי אליחוי' בחטין שכבר בהן אליטריך לאשמועינן לפטור : ועוד מדקאמר בתר הכי אבל אם אחר שהולה וכו' לוק ותשכח דמוכרח הוא לעל הסתא נמי ואלו אשעורין קאי • והשלמת לשיטת הרמ"ם ז"ל דמטעם השלמה נגע בה ניחא דמ"מ הכא נמי איכא למימר דכל שאין הנתבע כמערים אין הולאתו כלום למשמה הוא בו הוחיל ולא תבע שעורין • אבל להרמ"ם והטור ז"ל דמטעם הולאת התובע הוא הכא ליכא למימר הכי דאין שהוא היה תובע והולך גם השעורין אי לאו דאפסקים נמצא דלקמן ז"ל : **ומבו"ד** שאמרנו אעלה בידינו הבנת הקוק לשון הרמב"ם ז"ל דעומק חכמתו שכתב אם גרתה לריינין שהנטען הערים תייב שבועה ואם לפי תומו פטור דאומרו חייב שבועה הוא יתור לבלי צורך לימא אתם חייב כדאמר לעיל • אבל כוונתו לומר דמה שמשתנה הדין מחייב לפטור' בין הערים לא הערים היינו תוקף לענין שבועה דאלו לתשלומין בין כך ובין כך חייב : ומה שכתב רבינו וכן אם אמר לו התובע בור חטין יש לי בידך ז"ל הנתבע כן וכו' . הוא לשון הרמב"ם ז"ל בפ"ג לטוענן • וכתב ה"ה ז"ל לגם בזה כתב הרמ"ם שאם הולה בחטין כמערי' קולס שהתובע יש"ם לבדו חייב ואף מלשון רבינו גרתה שבוונתו היא בשהתובע היה עושה מהן תבינות ע"כ • וכן כתב הטור ז"ל בשם יש אומרים : **כו וכתב** הר"ר משה ז"ל שאם טענו חטין לי בידך שיש יודע ואם חטין אני יודע לך הרי זה נשבע היסת שאינו יודע ומשלם שעורים וכן כל כיוצא בזה • ועל מה שפסק שמשלם שעורים יש להקשות על סברתו מהה"א דגרסינן בפרק המניח את הבור דקתני אליבא דקאמר ניזק ברי' מזיק קיימר שמא פירש רש"י ז"ל שמא גרול הזיק שמא קטן הזיק אבתי' ליבא תהוי תיובתא דרבה בר נתן דאמר טענו חטין והולה לו בשעורים פטור אף מדמי שעורים הילכך אפילו בא בשמא הנתבע א"ה פטור מדמי שעורים • ואולי בבא לצאת ידי שמים כתב דבריו :

ויש

כה עד שתה דברנו בשתבעו חטים והוא משיבו שעורים אבל אם טענו חטים ושעורים והולה לו באחד מהן הרי זו חוראה ממין הטענה וחייב וכן פסק רב נחמן בפ' שבועת הדיינין דאמר רב יהודה אמר שמואל טענו חטים וקדם והולה לו בשעורים פלומר שמהר דבריו לשתק התובע קודם שישלים תביעתו ודתערים בדי לפטור עצמו משבועת התורה אם בתערים חייב ואם כמתכוין פלומר שעשה הולאתו במתכוין לפי תומו להורות מה שיש לו אצלו הרי זה פטור דהוה ליה מה שטענו לא הולה לו ופטור וכן הלכתא וכן אם אמר לו הרי זבע בור חטים יש לי בידך אמר לו הנתבע כן הוה ואמר לו בור שעורים יש לי בידך אמר לו אין לך בידי שעורים הרי זה פטור ואין מודה מקצת עד שיאמר לו בבא אחת בור חטים ובור שעורים יש לי בידך וכן כל כיוצא בזה • וכן סברת הרב אבן מיגש ז"ל דכיון דהולה בחטים קודם שיתבענו שעורים נמצאת אותה הולאה שאינה באה על הוראה במקצת הטענה וטענת שעורים טענה אחריתי היא בפני עצמה ואינה מתחברת עם הראשונה והרבה ראיות כתב בזה בפירושיו :

כו וכתב הר"ר משה ז"ל שאם טען חטים יש לי בידך והשיבו אינו יודע אם חטים אם שעורים אני חייב לך הרי זה נשבע היסת שאינו יודע ומשלם שעורים וכן כל כיוצא בזה • ועל מה שפסק שמשלם שעורים יש להקשות על סברתו מהה"א דגרסינן בפרק המניח את הבור דקתני אליבא דקאמר ניזק ברי' מזיק קיימר שמא פירש רש"י ז"ל שמא גרול הזיק שמא קטן הזיק אבתי' ליבא תהוי תיובתא דרבה בר נתן דאמר טענו חטין והולה לו בשעורים פטור אף מדמי שעורים הילכך אפילו בא בשמא הנתבע א"ה פטור מדמי שעורים • ואולי בבא לצאת ידי שמים כתב דבריו :

ויש

ולחייב קאמר כן כאומר אין לך בידי אלא שעורין כן כאומר אם יודע אם חטין וכו' • אבל לפי רבוותא דלאו בתבע אלא מילתא אלא בתובע למלא הבע שעורין אמרינן או מחל או הולה בהן • ולאי לדידהו אין שבועת היסת מעלה מה מוריליה כלום • ואין הפרש בשמשיב אין לך בידי אלא שעורין למשיב אינו יודע וכו' • לכשהתובע תבע חטין בלחוד מיל מחל או הולה בשעורין דאינו אינו מוכנא שיבוד אילך אינו יודע אם חטין וכו' וכיון שכן הוא הרמב"ם ז"ל דאזיל בהך שיטה אלא היה לו מקום לגלות לדברי הרמב"ן ז"ל : **ודרב** המגיד כתב על דברי הרמב"ן ז"ל וז"ל וכלא נראה שהרמב"ן ז"ל נוטה לדעת האומרים שכיון שתקנו שבועת היסת חייב בשעורין • וכאמת שהדעת נותנת בדין זה שיהא חייב במה שהוא פחות שבשעיבה אלא הסגוגיא שבהמניח את הכל הקשה לזה כמו שכתבתי בהלכות שאלה ופקדון וכ"ע ע"כ : ונראה שדריכין אנו לפרש אומרו ואמת שהדעת נותנת בדין זה שיהא חייב במה שהוא פחות וכו' . דהיינו שכונתו לומר אע"ג דהרמב"ן ז"ל אלא מקום לחייב אלא מטעם שבועת היסת • אבל מקום הדעת נותנת דבלאו הכי אלא מצד הדיינין דאמר הוא חייב במה שהוא פחות וכו' • ומזה הצד הקשה מהסגוגיא דהמניח : אבל אין לפרש שכונתו לדסכים עם הרמב"ן ז"ל ולומר דהדין עמו והדעת נותנת כן מצד טענת היסת דקאמר דאע"כ היכי קאמר דסוגיא דהמניח הוא חייב בשבועת היסת • אמנם הכל הוא מצד הדין אלא מצד הדין הוא חייב במה שהוא פחות וכו' • ומזה הצד הקשה מהסגוגיא דהמניח : אבל לפרש שכונתו לומר דאע"ג דהרמב"ן ז"ל לא מצא מקום לחייב אלא מטעם שבועת היסת • אפילו בשעורין • ואם הולה בשעורין ואם הולה בחטין וכו' • אבל לפי רבוותא אלא בתובע תבע חטין בלחוד מיל מחל או הולה בשעורין דאינו אינו מוכנא שיבוד אילך אינו יודע אם חטין וכו' וכיון שכן הוא הרמב"ם ז"ל דאזיל בהך שיטה אלא היה לו מקום לגלות לדברי הרמב"ן ז"ל : **ודרב** המגיד כתב על דברי הרמב"ן ז"ל וז"ל וכלא נראה שהרמב"ן ז"ל נוטה לדעת האומרים שכיון שתקנו שבועת היסת חייב בשעורין • וכאמת שהדעת נותנת בדין זה שיה

יולע לפטור לא אמרו אלא לוקח כשאינו מולח לו אבל אם מולח לו אבל כיון שסבע שאינו יולע ונפטר אבל כיון שהוא מולח לו ואינו יולע מה הוא אינו יולע ויפטר אלא נשבע הלם ומוטל אלא לדברי הרב ולדברי תלמידו ז"ל כמותן עכ"ל ס"ה ז"ל • וכתב עליו הלב ז"ל בכ"מ ליש לחמוה אין כתב כן בשם רבינו ז"ל שהרי רבינו כתב בספר כפ"ל מהלכות טוען גבי כור חטין לי ביריך בולאי ונשבע אומר אינו יולע אם חטין אם שעורין ע"כ: **ואיני** יולע מה לו ז"ל אם עם ס"ה כי לא עליו תלוותיו כי אם על הרמב"ם גופיה שהרי הוא כתב בשהיה ולמה נשבע בעל הפקדון לפי שאין השומר מחייב שבועה שאפי' הולה ואמר ברית לי שהיה מלא שעורין והמפקיד אומר מדגליות היו השומר נשבע חטין ונפטר כמו שטענו חטין והולה לו בשעורין וכן כל כיוצא עכ"ל • הרי שלימה הך לשיגין הים מלא גאין לך בידי מלא שעורין : וממילא כי היכי לבשא כי אמר אינו יולע לומר שיגין הים מלא גזל שיבע ויטול ס"ל דינו כאינו יולע אסחטין אשעורין וב"ש הא לולאי יותר מולח בשומרו אינו יולע אם חטין אם שעורין מבאמהו אינו יולע אולי הים שיגין • והא פשוט • ואי"ב דאם הותר הרמב"ם אתי עלמו • עם מה שכתב בהלכות טוען שנשבע הישת ומשלם שעורין • נמצאו ג' ענינים נראים כשוים והם תלוקים בדיוקים לדברי הרמב"ן ז"ל • הא' בשני שוריים להגיזק אומר ברית ומזיק אומר שמת מוכח בגמ' דמזי' פטור כי הוא מלקי לדבר הר' נתן • הב' בטען חטין והשיב אינו יולע אם חטין אם שעורין לכתב הרמב"ם ז"ל נשבע הישת ומשלם שעורין • ועליו הקשו רבינו והרלב"ד וה"ם מהגיי' להתנית הפרנך אי לקמא ניזק ברית ומזיק אמר אחכתי לעמא תיהוי תיובתא לרבא בר נתן וכו' • הג' בשני שוריים לדברי הרמב"ן ז"ל • הא' בשני שוריים להגיזק אומר ברית ומזיק אומר שמת מוכח בגמ' דמזי' פטור כי הוא מלקי לדבר הר' נתן • הב' בטען חטין והשיב אינו יולע אם חטין אם שעורין לכתב הרמב"ם ז"ל נשבע הישת ומשלם שעורין • ועליו הקשו רבינו והרלב"ד וה"ם מהגיי' להתנית הפרנך אי לקמא ניזק ברית ומזיק אמר אחכתי לעמא תיהוי תיובתא לרבא בר נתן וכו' • הד' בשני שוריים לדברי הרמב"ן ז"ל • הא' בשני שוריים להגיזק אומר ברית ומזיק אומר שמת מוכח בגמ' דמזי' פטור כי הוא מלקי לדבר הר' נתן • הב' בטען חטין והשיב אינו יולע אם חטין אם שעורין לכתב הרמב"ם ז"ל נשבע הישת ומשלם שעורין • ועליו הקשו רבינו והרלב"ד וה"ם מהגיי' להתנית הפרנך אי לקמא ניזק ברית ומזיק אמר אחכתי לעמא תיהוי תיובתא לרבא בר נתן וכו' • הה' בשני שוריים לדברי הרמב"ן ז"ל • הא' בשני שוריים להגיזק אומר ברית ומזיק אומר שמת מוכח בגמ' דמזי' פטור כי הוא מלקי לדבר הר' נתן • הב' בטען חטין והשיב אינו יולע אם חטין אם שעורין לכתב הרמב"ם ז"ל נשבע הישת ומשלם שעורין • ועליו הקשו רבינו והרלב"ד וה"ם מהגיי' להתנית הפרנך אי לקמא ניזק ברית ומזיק אמר אחכתי לעמא תיהוי תיובתא לרבא בר נתן וכו' • הו' בשני שוריים לדברי הרמב"ן ז"ל • הא' בשני שוריים להגיזק אומר ברית ומזיק אומר שמת מוכח בגמ' דמזי' פטור כי הוא מלקי לדבר הר' נתן • הב' בטען חטין והשיב אינו יולע אם חטין אם שעורין לכתב הרמב"ם ז"ל נשבע הישת ומשלם שעורין • ועליו הקשו רבינו והרלב"ד וה"ם מהגיי' להתנית הפרנך אי לקמא ניזק ברית ומזיק אמר אחכתי לעמא תיהוי תיובתא לרבא בר נתן וכו' • הז' בשני שוריים לדברי הרמב"ן ז"ל • הא' בשני שוריים להגיזק אומר ברית ומזיק אומר שמת מוכח בגמ' דמזי' פטור כי הוא מלקי לדבר הר' נתן • הב' בטען חטין והשיב אינו יולע אם חטין אם שעורין לכתב הרמב"ם ז"ל נשבע הישת ומשלם שעורין • ועליו הקשו רבינו והרלב"ד וה"ם מהגיי' להתנית הפרנך אי לקמא ניזק ברית ומזיק אמר אחכתי לעמא תיהוי תיובתא לרבא בר נתן וכו' • הח' בשני שוריים לדברי הרמב"ן ז"ל • הא' בשני שוריים להגיזק אומר ברית ומזיק אומר שמת מוכח בגמ' דמזי' פטור כי הוא מלקי לדבר הר' נתן • הב' בטען חטין והשיב אינו יולע אם חטין אם שעורין לכתב הרמב"ם ז"ל נשבע הישת ומשלם שעורין • ועליו הקשו רבינו והרלב"ד וה"ם מהגיי' להתנית הפרנך אי לקמא ניזק ברית ומזיק אמר אחכתי לעמא תיהוי תיובתא לרבא בר נתן וכו' • הט' בשני שוריים לדברי הרמב"ן ז"ל • הא' בשני שוריים להגיזק אומר ברית ומזיק אומר שמת מוכח בגמ' דמזי' פטור כי הוא מלקי לדבר הר' נתן • הב' בטען חטין והשיב אינו יולע אם חטין אם שעורין לכתב הרמב"ם ז"ל נשבע הישת ומשלם שעורין • ועליו הקשו רבינו והרלב"ד וה"ם מהגיי' להתנית הפרנך אי לקמא ניזק ברית ומזיק אמר אחכתי לעמא תיהוי תיובתא לרבא בר נתן וכו' • הי' בשני שוריים לדברי הרמב"ן ז"ל • הא' בשני שוריים להגיזק אומר ברית ומזיק אומר שמת מוכח בגמ' דמזי' פטור כי הוא מלקי לדבר הר' נתן • הב' בטען חטין והשיב אינו יולע אם חטין אם שעורין לכתב הרמב"ם ז"ל נשבע הישת ומשלם שעורין • ועליו הקשו רבינו והרלב"ד וה"ם מהגיי' להתנית הפרנך אי לקמא ניזק ברית ומזיק אמר אחכתי לעמא תיהוי תיובתא לרבא בר נתן וכו' • הי"א בשני שוריים לדברי הרמב"ן ז"ל • הא' בשני שוריים להגיזק אומר ברית ומזיק אומר שמת מוכח בגמ' דמזי' פטור כי הוא מלקי לדבר הר' נתן • הב' בטען חטין והשיב אינו יולע אם חטין אם שעורין לכתב הרמב"ם ז"ל נשבע הישת ומשלם שעורין • ועליו הקשו רבינו והרלב"ד וה"ם מהגיי' להתנית הפרנך אי לקמא ניזק ברית ומזיק אמר אחכתי לעמא תיהוי תיובתא לרבא בר נתן וכו' • הי"ב בשני שוריים לדברי הרמב"ן ז"ל • הא' בשני שוריים להגיזק אומר ברית ומזיק אומר שמת מוכח בגמ' דמזי' פטור כי הוא מלקי לדבר הר' נתן • הב' בטען חטין והשיב אינו יולע אם חטין אם שעורין לכתב הרמב"ם ז"ל נשבע הישת ומשלם שעורין • ועליו הקשו רבינו והרלב"ד וה"ם מהגיי' להתנית הפרנך אי לקמא ניזק ברית ומזיק אמר אחכתי לעמא תיהוי תיובתא לרבא בר נתן וכו' • הי"ג בשני שוריים לדברי הרמב"ן ז"ל • הא' בשני שוריים להגיזק אומר ברית ומזיק אומר שמת מוכח בגמ' דמזי' פטור כי הוא מלקי לדבר הר' נתן • הב' בטען חטין והשיב אינו יולע אם חטין אם שעורין לכתב הרמב"ם ז"ל נשבע הישת ומשלם שעורין • ועליו הקשו רבינו והרלב"ד וה"ם מהגיי' להתנית הפרנך אי לקמא ניזק ברית ומזיק אמר אחכתי לעמא תיהוי תיובתא לרבא בר נתן וכו' • הי"ד בשני שוריים לדברי הרמב"ן ז"ל • הא' בשני שוריים להגיזק אומר ברית ומזיק אומר שמת מוכח בגמ' דמזי' פטור כי הוא מלקי לדבר הר' נתן • הב' בטען חטין והשיב אינו יולע אם חטין אם שעורין לכתב הרמב"ם ז"ל נשבע הישת ומשלם שעורין • ועליו הקשו רבינו והרלב"ד וה"ם מהגיי' להתנית הפרנך אי לקמא ניזק ברית ומזיק אמר אחכתי לעמא תיהוי תיובתא לרבא בר נתן וכו' • הט"ו בשני שוריים לדברי הרמב"ן ז"ל • הא' בשני שוריים להגיזק אומר ברית ומזיק אומר שמת מוכח בגמ' דמזי' פטור כי הוא מלקי לדבר הר' נתן • הב' בטען חטין והשיב אינו יולע אם חטין אם שעורין לכתב הרמב"ם ז"ל נשבע הישת ומשלם שעורין • ועליו הקשו רבינו והרלב"ד וה"ם מהגיי' להתנית הפרנך אי לקמא ניזק ברית ומזיק אמר אחכתי לעמא תיהוי תיובתא לרבא בר נתן וכו' • הט"ז בשני שוריים לדברי הרמב"ן ז"ל • הא' בשני שוריים להגיזק אומר ברית ומזיק אומר שמת מוכח בגמ' דמזי' פטור כי הוא מלקי לדבר הר' נתן • הב' בטען חטין והשיב אינו יולע אם חטין אם שעורין לכתב הרמב"ם ז"ל נשבע הישת ומשלם שעורין • ועליו הקשו רבינו והרלב"ד וה"ם מהגיי' להתנית הפרנך אי לקמא ניזק ברית ומזיק אמר אחכתי לעמא תיהוי תיובתא לרבא בר נתן וכו' • הי"ח בשני שוריים לדברי הרמב"ן ז"ל • הא' בשני שוריים להגיזק אומר ברית ומזיק אומר שמת מוכח בגמ' דמזי' פטור כי הוא מלקי לדבר הר' נתן • הב' בטען חטין והשיב אינו יולע אם חטין אם שעורין לכתב הרמב"ם ז"ל נשבע הישת ומשלם שעורין • ועליו הקשו רבינו והרלב"ד וה"ם מהגיי' להתנית הפרנך אי לקמא ניזק ברית ומזיק אמר אחכתי לעמא תיהוי תיובתא לרבא בר נתן וכו' • הי"ט בשני שוריים לדברי הרמב"ן ז"ל • הא' בשני שוריים להגיזק אומר ברית ומזיק אומר שמת מוכח בגמ' דמזי' פטור כי הוא מלקי לדבר הר' נתן • הב' בטען חטין והשיב אינו יולע אם חטין אם שעורין לכתב הרמב"ם ז"ל נשבע הישת ומשלם שעורין • ועליו הקשו רבינו והרלב"ד וה"ם מהגיי' להתנית הפרנך אי לקמא ניזק ברית ומזיק אמר אחכתי לעמא תיהוי תיובתא לרבא בר נתן וכו' • הכ' בשני שוריים לדברי הרמב"ן ז"ל • הא' בשני שוריים להגיזק אומר ברית ומזיק אומר שמת מוכח בגמ' דמזי' פטור כי הוא מלקי לדבר הר' נתן • הב' בטען חטין והשיב אינו יולע אם חטין אם שעורין לכתב הרמב"ם ז"ל נשבע הישת ומשלם שעורין • ועליו הקשו רבינו והרלב"ד וה"ם מהגיי' להתנית הפרנך אי לקמא ניזק ברית ומזיק אמר אחכתי לעמא תיהוי תיובתא לרבא בר נתן וכו' • הכ"א בשני שוריים לדברי הרמב"ן ז"ל • הא' בשני שוריים להגיזק אומר ברית ומזיק אומר שמת מוכח בגמ' דמזי' פטור כי הוא מלקי לדבר הר' נתן • הב' בטען חטין והשיב אינו יולע אם חטין אם שעורין לכתב הרמב"ם ז"ל נשבע הישת ומשלם שעורין • ועליו הקשו רבינו והרלב"ד וה"ם מהגיי' להתנית הפרנך אי לקמא ניזק ברית ומזיק אמר אחכתי לעמא תיהוי תיובתא לרבא בר נתן וכו' • הכ"ב בשני שוריים לדברי הרמב"ן ז"ל • הא' בשני שוריים להגיזק אומר ברית ומזיק אומר שמת מוכח בגמ' דמזי' פטור כי הוא מלקי לדבר הר' נתן • הב' בטען חטין והשיב אינו יולע אם חטין אם שעורין לכתב הרמב"ם ז"ל נשבע הישת ומשלם שעורין • ועליו הקשו רבינו והרלב"ד וה"ם מהגיי' להתנית הפרנך אי לקמא ניזק ברית ומזיק אמר אחכתי לעמא תיהוי תיובתא לרבא בר נתן וכו' • הכ"ג בשני שוריים לדברי הרמב"ן ז"ל • הא' בשני שוריים להגיזק אומר ברית ומזיק אומר שמת מוכח בגמ' דמזי' פטור כי הוא מלקי לדבר הר' נתן • הב' בטען חטין והשיב אינו יולע אם חטין אם שעורין לכתב הרמב"ם ז"ל נשבע הישת ומשלם שעורין • ועליו הקשו רבינו והרלב"ד וה"ם מהגיי' להתנית הפרנך אי לקמא ניזק ברית ומזיק אמר אחכתי לעמא תיהוי תיובתא לרבא בר נתן וכו' • הכ"ד בשני שוריים לדברי הרמב"ן ז"ל • הא' בשני שוריים להגיזק אומר ברית ומזיק אומר שמת מוכח בגמ' דמזי' פטור כי הוא מלקי לדבר הר' נתן • הב' בטען חטין והשיב אינו יולע אם חטין אם שעורין לכתב הרמב"ם ז"ל נשבע הישת ומשלם שעורין • ועליו הקשו רבינו והרלב"ד וה"ם מהגיי' להתנית הפרנך אי לקמא ניזק ברית ומזיק אמר אחכתי לעמא תיהוי תיובתא לרבא בר נתן וכו' • הכ"ה בשני שוריים לדברי הרמב"ן ז"ל • הא' בשני שוריים להגיזק אומר ברית ומזיק אומר שמת מוכח בגמ' דמזי' פטור כי הוא מלקי לדבר הר' נתן • הב' בטען חטין והשיב אינו יולע אם חטין אם שעורין לכתב הרמב"ם ז"ל נשבע הישת ומשלם שעורין • ועליו הקשו רבינו והרלב"ד וה"ם מהגיי' להתנית הפרנך אי לקמא ניזק ברית ומזיק אמר אחכתי לעמא תיהוי תיובתא לרבא בר נתן וכו' • הכ"ו בשני שוריים לדברי הרמב"ן ז"ל • הא' בשני שוריים להגיזק אומר ברית ומזיק אומר שמת מוכח בגמ' דמזי' פטור כי הוא מלקי לדבר הר' נתן • הב' בטען חטין והשיב אינו יולע אם חטין אם שעורין לכתב הרמב"ם ז"ל נשבע הישת ומשלם שעורין • ועליו הקשו רבינו והרלב"ד וה"ם מהגיי' להתנית הפרנך אי לקמא ניזק ברית ומזיק אמר אחכתי לעמא תיהוי תיובתא לרבא בר נתן וכו' • הכ"ז בשני שוריים לדברי הרמב"ן ז"ל • הא' בשני שוריים להגיזק אומר ברית ומזיק אומר שמת מוכח בגמ' דמזי' פטור כי הוא מלקי לדבר הר' נתן • הב' בטען חטין והשיב אינו יולע אם חטין אם שעורין לכתב הרמב"ם ז"ל נשבע הישת ומשלם שעורין • ועליו הקשו רבינו והרלב"ד וה"ם מהגיי' להתנית הפרנך אי לקמא ניזק ברית ומזיק אמר אחכתי לעמא תיהוי תיובתא לרבא בר נתן וכו' • הכ"ח בשני שוריים לדברי הרמב"ן ז"ל • הא' בשני שוריים להגיזק אומר ברית ומזיק אומר שמת מוכח בגמ' דמזי' פטור כי הוא מלקי לדבר הר' נתן • הב' בטען חטין והשיב אינו יולע אם חטין אם שעורין לכתב הרמב"ם ז"ל נשבע הישת ומשלם שעורין • ועליו הקשו רבינו והרלב"ד וה"ם מהגיי' להתנית הפרנך אי לקמא ניזק ברית ומזיק אמר אחכתי לעמא תיהוי תיובתא לרבא בר נתן וכו' • הכ"ט בשני שוריים לדברי הרמב"ן ז"ל • הא' בשני שוריים להגיזק אומר ברית ומזיק אומר שמת מוכח בגמ' דמזי' פטור כי הוא מלקי לדבר הר' נתן • הב' בטען חטין והשיב אינו יולע אם חטין אם שעורין לכתב הרמב"ם ז"ל נשבע הישת ומשלם שעורין • ועליו הקשו רבינו והרלב"ד וה"ם מהגיי' להתנית הפרנך אי לקמא ניזק ברית ומזיק אמר אחכתי לעמא תיהוי תיובתא לרבא בר נתן וכו' • הל' בשני שוריים לדברי הרמב"ן ז"ל • הא' בשני שוריים להגיזק אומר ברית ומזיק אומר שמת מוכח בגמ' דמזי' פטור כי הוא מלקי לדבר הר' נתן • הב' בטען חטין והשיב אינו יולע אם חטין אם שעורין לכתב הרמב"ם ז"ל נשבע הישת ומשלם שעורין • ועליו הקשו רבינו והרלב"ד וה"ם מהגיי' להתנית הפרנך אי לקמא ניזק ברית ומזיק אמר אחכתי לעמא תיהוי תיובתא לרבא בר נתן וכו' • הל"א בשני שוריים לדברי הרמב"ן ז"ל • הא' בשני שוריים להגיזק אומר ברית ומזיק אומר שמת מוכח בגמ' דמזי' פטור כי הוא מלקי לדבר הר' נתן • הב' בטען חטין והשיב אינו יולע אם חטין אם שעורין לכתב הרמב"ם ז"ל נשבע הישת ומשלם שעורין • ועליו הקשו רבינו והרלב"ד וה"ם מהגיי' להתנית הפרנך אי לקמא ניזק ברית ומזיק אמר אחכתי לעמא תיהוי תיובתא לרבא בר נתן וכו' • הל"ב בשני שוריים לדברי הרמב"ן ז"ל • הא' בשני שוריים להגיזק אומר ברית ומזיק אומר שמת מוכח בגמ' דמזי' פטור כי הוא מלקי לדבר הר' נתן • הב' בטען חטין והשיב אינו יולע אם חטין אם שעורין לכתב הרמב"ם ז"ל נשבע הישת ומשלם שעורין • ועליו הקשו רבינו והרלב"ד וה"ם מהגיי' להתנית הפרנך אי לקמא ניזק ברית ומזיק אמר אחכתי לעמא תיהוי תיובתא לרבא בר נתן וכו' • הל"ג בשני שוריים לדברי הרמב"ן ז"ל • הא' בשני שוריים להגיזק אומר ברית ומזיק אומר שמת מוכח בגמ' דמזי' פטור כי הוא מלקי לדבר הר' נתן • הב' בטען חטין והשיב אינו יולע אם חטין אם שעורין לכתב הרמב"ם ז"ל נשבע הישת ומשלם שעורין • ועליו הקשו רבינו והרלב"ד וה"ם מהגיי' להתנית הפרנך אי לקמא ניזק ברית ומזיק אמר אחכתי לעמא תיהוי תיובתא לרבא בר נתן וכו' • הל"ד בשני שוריים לדברי הרמב"ן ז"ל • הא' בשני שוריים להגיזק אומר ברית ומזיק אומר שמת מוכח בגמ' דמזי' פטור כי הוא מלקי לדבר הר' נתן • הב' בטען חטין והשיב אינו יולע אם חטין אם שעורין לכתב הרמב"ם ז"ל נשבע הישת ומשלם שעורין • ועליו הקשו רבינו והרלב"ד וה"ם מהגיי' להתנית הפרנך אי לקמא ניזק ברית ומזיק אמר אחכתי לעמא תיהוי תיובתא לרבא בר נתן וכו' • הל"ה בשני שוריים לדברי הרמב"ן ז"ל • הא' בשני שוריים להגיזק אומר ברית ומזיק אומר שמת מוכח בגמ' דמזי' פטור כי הוא מלקי לדבר הר' נתן • הב' בטען חטין והשיב אינו יולע אם חטין אם שעורין לכתב הרמב"ם ז"ל נשבע הישת ומשלם שעורין • ועליו הקשו רבינו והרלב"ד וה"ם מהגיי' להתנית הפרנך אי לקמא ניזק ברית ומזיק אמר אחכתי לעמא תיהוי תיובתא לרבא בר נתן וכו' • הל"ו בשני שוריים לדברי הרמב"ן ז"ל • הא' בשני שוריים להגיזק אומר ברית ומזיק אומר שמת מוכח בגמ' דמזי' פטור כי הוא מלקי לדבר הר' נתן • הב' בטען חטין והשיב אינו יולע אם חטין אם שעורין לכתב הרמב"ם ז"ל נשבע הישת ומשלם שעורין • ועליו הקשו רבינו והרלב"ד וה"ם מהגיי' להתנית הפרנך אי לקמא ניזק ברית ומזיק אמר אחכתי לעמא תיהוי תיובתא לרבא בר נתן וכו' • הל"ז בשני שוריים לדברי הרמב"ן ז"ל • הא' בשני שוריים להגיזק אומר ברית ומזיק אומר שמת מוכח בגמ' דמזי' פטור כי הוא מלקי לדבר הר' נתן • הב' בטען חטין והשיב אינו יולע אם חטין אם שעורין לכתב הרמב"ם ז"ל נשבע הישת ומשלם שעורין • ועליו הקשו רבינו והרלב"ד וה"ם מהגיי' להתנית הפרנך אי לקמא ניזק ברית ומזיק אמר אחכתי לעמא תיהוי תיובתא לרבא בר נתן וכו' • הל"ח בשני שוריים לדברי הרמב"ן ז"ל • הא' בשני שוריים להגיזק אומר ברית ומזיק אומר שמת מוכח בגמ' דמזי' פטור כי הוא מלקי לדבר הר' נתן • הב' בטען חטין והשיב אינו יולע אם חטין אם שעורין לכתב הרמב"ם ז"ל נשבע הישת ומשלם שעורין • ועליו הקשו רבינו והרלב"ד וה"ם מהגיי' להתנית הפרנך אי לקמא ניזק ברית ומזיק אמר אחכתי לעמא תיהוי תיובתא לרבא בר נתן וכו' • הל"ט בשני שוריים לדברי הרמב"ן ז"ל • הא' בשני שוריים להגיזק אומר ברית ומזיק אומר שמת מוכח בגמ' דמזי' פטור כי הוא מלקי לדבר הר' נתן • הב' בטען חטין והשיב אינו יולע אם חטין אם שעורין לכתב הרמב"ם ז"ל נשבע הישת ומשלם שעורין • ועליו הקשו רבינו והרלב"ד וה"ם מהגיי' להתנית הפרנך אי לקמא ניזק ברית ומזיק אמר אחכתי לעמא תיהוי תיובתא לרבא בר נתן וכו' • הל"י

פקדתיך וכו' אומר לא כי אלא של כרס פלוני חייב וכלבא שיהיו ממין אחל וכו': **ורבאורה** יקשה כיון דכתבינו פרס שאולם והולם לא בסכורים קאמר דחייב לחתא טעמא היא א"ל כ"ש לקשה מאי פריך עלם בהשוואל מה שטעמו לא הולם לו אלא ולאי לחקרם כדברי רבינו דמשום דלא מולם בשום חייב קא פריך לכל אומר שכורה מתה היינו לומר שהאת פטור מן הכל אבל ולאי אי מולם בשכורים ממש מולם גמור הוא וחייב והיינו נמי לינא דהשואה ופקון כדברי הרמב"ם ז"ל. ובאמת לעיקר הטעם בלון אות כדאיתא הרב הריטב"א ז"ל למלוה ומקון אין מתבעי' תלוים בהן אלא לחרלות מקום בעלמא וכל שאין עיקר התבעי' והסולה תלוים בה אלא בא לחרלות מקום אינו מעכב כלום כלין מולל מקנה עכ"ל: **ובעיין** מה שמסיים רבינו עם הרמב"ם בהשואה ופקון אינה אלא לחדק היה מלוה לעיל מיתן ב"ל סיים אלא לחבע בחוב עצמו ומולה בחוב אביו שנרגל היות מסלי עם הרמב"ם ז"ל אלא מיקרי הולאה מקנה ומסתמא לפי דברי אי תבעו מנה לי ביוד מחוב עצמו. ואיך קאמר אין לך בידי אלא בחוב אביך אלא מיקרי מקנה ופטור. ופקון אחרינן דמי כיון שחובעו מנה ומולה בני מה לי בחוב עצמו מה לי בחוב אביו כי היכי אלמרינן מה לי הלואה מה לי נזק. כמה בכלהו אינו אלא לסרלות מקום בעלמא ואין עיקר הטענה תלוי בהן בדברי הרב הגאון ז"ל. וי"ל דכסות טוענו מנה נתתי לך בהלואה ואיך קאמר אין לך בידי אלא בי פקון אמרינן דמסתמא כוונתו לומר מה שאתה אומר שנתת לי מנה בקנה אתה אומר אמת שנתת לי ב' אלא שמרינן מקום לומר שבחורת פקון הוא ולא בחורת הלואה. מכל הא מיהא מולה הוא מקנה ממש שהא ממש טוען דהיינו שנתן וכ"ש מי מולה במנה פקון מכל בחומר מנה הלוותיך ואיך מולה בחוב אביו אי אינפכא הרי הוא בחוב עצמו מכל וכל טענת הטוענו שאומר לא נתת לי כלום. אי אינו חייב לאביך כלום. וכשמולה בחוב האחר אינו מולה כלל מי הטענה ולפיכך פטור לטוי ממש הטוען והשורין:

ובזה יתבאר מה שהקשה למ לעיל בדברי הרב"ם ז"ל שבית רבינו ירוח לכלטוענו במנ' ידוע שחייב וכו' לסברתו לכלסות אומר מנה הלוותיך בים פלוני והלה אומר לא היה אלא פקון הרי הוא מולה על אותו מנה ממש שתבעו ולא כפר לו עליו כלל אלא הרמה לו ב' פקון ולא הלוהו ומ"ש חייב אבל בשאומר הלוותיך והלה מולה בחוב אביו אי אינפכא הרי הוא בחוב אביו אי אינפכא הרי הוא בחוב עצמו משום דאינו מולה ממש שתבע פון אלא הייב שום זמן ולפיכך פטור כמו טענו חטין ומולה בשעורין: ותמנם בחטין אעפ"י שאמר הייב פלוני ואמר איך לא הי אלא שעורין ומולה הרב"ם ז"ל לפטור משום דמ"מ אינו מי ה"ל מסלבר והמין עצמו שטענו כלל. וכל זה הוא לתת טעם לדברי שמביא לעיל הייב אביו אחוב עצמו אבל לרמב"ם ז"ל אינו מוכרח לומר שיסבור כן אלא גם בזה אחוב אביו אחוב עצמו הוי. בסלותם ופקלון בלבתבינו לעיל והוא סבר דפטור ז"ל דמיתין. ובבר כתבנו לעיל לגם הרב"ם מחבי' גם הרב"ם בהך לסלותם ופקלון. ומה שהחיך הרב. בדי לומר שהפטור נתלה לו בדברי הרב"ל שלא בהסכמת אביו הרב"ם ז"ל עיין מ"ש לעיל בזה סימן כ"ל:

כח ובתשובה לקמאי מי שתבעוהו מנה וכו' לברי הרב"ם הזאת מתקנו בעיני ותמיהני מרבינו ז"ל שהוזקק לעשות שבת לדמות לי אמרי' שלין עם הלתבי וכופין את החובע לשבע שבנבסין הזלכך הוא תובעו מצד מועד והכנים כל נכסיו בחוב אצלו וזה אומר אין אנו חייב לך כלום לא אני ולא נכסי דהתם חזיק נכסיך והוא משתלם מנופו ואין לך עלי כלום וה"ה ה"ל כטענו חטים והודה לו בשעורים ופטור אבל הלוה ופקון לאו כי האי גונא הוא דמלם חייבא עליה דמיא וקודה מקצת קרי ליה. גם התיא הכתובות ליתא ראיה דבי פטרינן ליה משבועת מודה מקצת לאו מטעם דטה שטענו לא הודה לו אלא מטעם דהפורש מרשלמי דנהסי בירושל' ב"ע ידעי דאית ליה מנה הילכך ה"ל כאו' לחברו מנה לו בידך אין לך ביני כלום שהוא פטור: גם הראיה שהביא מתוספת ועיקר שקראו אותם שתי טענות לאו משום שתי טענות נגעו בה אלא משום דאפילו יהיו נחשבים בטענו' אחת הא אבא מ"ד דתובעת מקצת בתובה אבדה מזונותיה ולא דמי למוכרה מקצת בתובתה שלא אבדה מזונותיה דשניא תובעת ממוכרת א"ב הבי הדדי נינהו אדמפלגי במוכרת מקצת בתובת' ליפלוג בתובעת וכ"ש מוכר' אלא לאו ש"מ דלאו כי הדדי נינהו:

כח ובתשובה לקמאי מי שתבעוהו מנה והודה חמשים וכשבא לישבע שבועת התורה טען בפנו ב"ד אביא מאה דינרין שתבע לי בעל דיני וישבע הוא היסת תחלה שמנה הלוני ואני אין רצוני להשבע אלא אשלם ומחיים אל יפטר שבריא לי שלא בדין הוא תובע לי החמשים אחרים. וזה אומר לא אשבע עד שיפרעני תחלה ולטענתי יש לחוקק תחלה ואחר כך אם רתובעני אשבע לו שהדין עם התובע ובוצין אותו לישבע היסת ואין בזה משום אין נוקקין אלא לתובע תחלה דהתם מיהי כשתבעו הנתבע לתובע בתביעת אחרת אבל כאן חדא תביע' וחד דינא הוא דהאי קאמר שלא בדין תובע ממנו הנ' וזה אינו נר' כי מאחר שהוא נפטר בשבועתו אם לא רצה לישבע ודאי משלם שדברי התובע יאמר לו אינו זז מדין תורה אם תשבע או תן לי אך אם רצה לחתרים סתם על מי שטוען עליו דבר שאינו כן נגזתן ואחר שישלם ויתנם לידו אם רוצה לרשבעיו. הים' ובא עליו בטענ' בריא שנטל ממנו ממון שלא בדין הרשות בידו אבל קודם שימסרה בידו אין לו להשביעו בלל:

כט והיא דתרי בעלי דינין תובעים זה לזה בתביעות הרבה חטים ושעורים ומעות ומודים זה לזה בטענותיהם זה מודה לו דינרין ובפר בשאר וזה הודה לו במדת חטים ובפר בשאר אי חשבי' ל"ה מודה מקצת זה לזה מי אמרינן כיון דלטענותיהו דבל חד וחד לא פש ליה גבי חבריה מאי דתבע ליה מאי דאודי ליה לאו תודאה הוא זו או דילמא כיון דעל מה דתבעיה אודי ל"י מקצת ולא טען בבי דינא תפיסנא ליה במאי דתבענא ליה אלא אמר הריני מזומן לפרוע לו מודה מקצת הוא ובזה נשאל הראב"ד ז"ל והשיב על זה דמסברא שהשני פטור משבועה המורת אבל הודאתו שיה במה שחודה לו הראשון דהוה ליה בהילך אבל אם בהודאה השני יותר במה שחודה הראשון השני חייב שבועה המורת מאחר שלא אמר בשעת הודאה זה שאני מודה לך שנשתייר לך בידי איני מחזיק בו אלא מפני שיש לי בידך כך וכך דבריו דבשעת הודאה חודה בדרך כל מודה מקצת חייב שבועת התורה ודומה לו מה שכתב הר"ר יוסף הלוי ז"ל בטענו חטים וקדם והודה לו פשעורים ואיכא למילף מדבריו דעיקר מודה מקצת אינה אלא בשעת הטענה הילכך זה הדין ששאלתם מאחר שלא השיב לו מיד אני חייב לך כלום שהרי יש בידך משלי חמשים דינרין ונמצא שנפרעת מן הבל מאחר שלא השיב כן מודה מקצת הטענה הוי וחייב שבועה ע"כ:

חלק ג

א גרסינן בבבא מציעא תני ר' חייא מנה לי בידך והלה אומר איזלך בידי כלום והעדים מעידים אותו שיש בידו חמשים משלם חמשים על פי העדים ונשבע על השאר בדין מודה מקצת בדי שלא

מין לך בידי כלום והעדים מעידים שיש בידו ג' זוז יכול יתבע על הראר ת"ל בי הוא זה על הודאת' פיו אתה מחייבו ואי אתה מחייבו על הטענה' ועדיין בגמ' ואם קרית קאמ' הרוא למודה מקצת הטענ' ואיך אמר לך כתיב הוא וכתיב זה: תל למודה מקצת ותל לטענת' עדים ואיך חל למודה מקצת וחל למודה מתין הטענים ואיך מודה מתין הטענה ליה ליה דסבר לה כר"ע וכו' וכתבו התוספות גרסה דהלכה כרבי חייא דהא מוקי לה כרבנן וכו' ומכל מקום קאמר רבינו וכן הלכה ואף על גב דלא מייתי אלא קל וחומר דפיו ואמנ בגמר' בתמ' אלא דפיו ועד אחד ילפינן ליה לא הם רבינו לכל זה הדיקוק ומייתי עיקרא דמלתא בלינגים לרבי חייא דקאמר שלא הבא הודאת פיו גבולה מהטענת עדים מקו: וחומר וכו': **ודע** שהר"ן ז"ל בבי הבעות הדיינים הקשה על דין זה בזה הלשון ואם תאמר הוא נשבע הא קיימא לן שבועה שאינה ומלוה על פה גובה בין מן הלוחות דכר תורה וכיון שכן תמיהים הללו שמעידים בהן עדים שבבול קרקעות

היסת מ"ל נמצא בזה נשבע ונוטל אלא מאתם שהנו במשנה ואם לא הוא נלתבע היא שבועת התורה וכלאורייתא לא מפכינן שכופין את התובע ליתבע לא הוים מחוייב ואם אתן ליה לן שיש נשבעים ונוטלים וטעם הפוך ליכא הכא דמה שחייב הוא מאתם שבועת התורה ולא מפכינן ושבועת היסת שאומר הם שנשבע לשנאמר שהוא כפר על התובע ואם כן מאיזה לא מפסר לומר שהתובע ויטול זמולי כל זה נכלל בכולת דברי רבינו באומרו שדרי התובע יאמר לו מיד אז מהין תורה וכו':

ומה שכתב לך מה ירצה להחליט שתם וכו' מחר אחרים הם להשבע לאי שחייב שבועה מפני אומר השבועה אלא גרע אמי שלא לטל חפץ בשבועתו שמשביעין אותו פעם אחרת בנקיטת חפץ. ועוד הוכחתי זה בראיות ח"ל:

כט והיא לחרי בעלי דינין וכו' גם הטוב ז"ל הביא משנה זו להלקב"ל ז"ל. ולכאורה נראה דבמאי דפסק דסב' פטור משבועה אחור אם הולאתו שוה כמו שהולה לו אלי הם ל' הילך וכו' אינו אלא בשאינו מסגרות דשבור דכ"ל לטוען גבי משכון שאם שמולה שמולה הרבע פטור משבועה לילך הוא. וכיון דמשכון סבר כן הכא דמה שכבר הולה אילך שהוא חייב לו אי כמשכון ונקיב כלילך. אמנם לרמב"ם ז"ל לסבר למשכון לא הילך הוא. גם בזה מעבר דיסבור דמה שהולה לו באחר הוי כמשכון ומה גם לפי מה שכתב הטור על הרמב"ם ז"ל בהסיה למנה ולפי וכו' לפי"ג דמעטה משכון הוא שאם הולה הנמצאן אלין זה כלי ומחלף לו באחר ה"ז חייב שבועה וכו' הכא נמי הולאתו של ראשון לא עדיף מהולאת הראשון ודמשון דמה וכלי ענין אחר לה עיין מה שכתבתי בזה לעיל סי' ה':

חלק ג

א גרסינן בבא מציעא תני ר' חייא וכו' ברים הפר' לף ג' סוף עמו' א' וכתב רבי' וכן הלכה משום הלכה ב' פליג מבוה דר' אפטוריק. אחר דר' חייא וקתני מנה לי בידך והלא אומר

Digitized by Google

קלקעות ונתנה ליה לחולה בקרקעות והולה בכלים לפטור • וש לומר מי בלאמרי סהי שעלין יש כיון תמשים זו שהלוקו ולא פרעו הכי נמי אלא בכח במלי עסקינן כגון שהעלים לין מעיקים אלא שהלוקו המלקוחות לא גבי לטעמין לה לילמא פרעיה • ומיהו מליה בבי ומשום הכי נסבע כיון שאומר לין לך בידי כלום כל האומר לא לויתי כאלו אומר לא פרעתי למי וכו' • ומאה מלבדיו ז"ל שכל שהעלים מעילים שעלין לא פרעו אי לא משבעינן ליה משום דהוי שבועה על קלקעות:

ואני תמיה איך הקליע ז"ל לין זה כאלו הוא פשוט ומוסכם וסרי הרמב"ם ז"ל בפרק רביעי כתבו כך מכל מקום איך לא כלום והעלים מעילים עליו שעלין יש לו אלו ל' פסקו כל הגאונים הלכה שיעלם ר' יוסף על הסאר וכו' אלמא עדות העלים היא לו הכי שלא פרע אותם ואפ"ה נשבע • ובאמת רחוק הוא להאמין שיחלוק הר"ן על הרמב"ם בזה ולכל הפחות היה לו לפרש • ועוד ק"ל על הר"ן ז"ל אם איתא דכמעיליה שעלין לא פרע ליכא שבועה א"כ היכי יקפיק הך דהגהות עליה מביניהו לפיו ועל אחר הא כך לעלים היינו לוקח כשמעיליה בלבד שהלוה מתשיה אותם לכל הפחות לכל הפחות כן אינה למפרע מה בהוא שלא פרע כלל • תאמר בעלים לכשאומרים שעלין הוא אלא לא שייך בזה שבועה כלל דולאי אמה בגל פירכא כל דהו פלגין • ובלי ספק עדיפא פירכא זו מפירכא דאורה דאמה לאמר כן תורת הזמנה לא פליג ואי תיקנה להרמב"ם סוף סוף כשמעיליה שעלין יש אלו תמשים הא שעבוד קלקעות הוא אינה למימר זה כלין מולל מקלת הוא ומאי דעתא במולה מקלת לנשבע אע"ג דהוי שעבוד קרקעות למאן דאמר שעבודא שלגרייתא נימא נמי הכא דשעבודא עדים לכל הנקלה מילתא היא • ואולי הא כדרי הקשפות לית ליה קרקע לחייבי הר"ן גופיה בסמוך • ובאמת לעם כדרי הקשה לא הוה לריך לחלוק ז"ל • ולכל הפיים לחנו לענין הדין לכן כשמעיליה הלוה תמשים בין כשמעילים שם לו עדים תמשים מחייבינן שבועה על הסאר • וכך הוא לשון הטור ז"ל סימן ע"ה והעלים מעילים שחייב ר' חייב לנשבע וכו' ולשון שחייב לו תמשים הוא מבואר שהם עדיקלו שלא פרע:

והיא לעלות זה של הקמקנים הוא בקנין לי בסאר לו מחייב שבועה לו לא • הלכה הכל ז"ל בר"ן סימן ע"ה הכל שקיבל בהגהות ורלבי פלק כל הנשבעין לוקח בעלות בעל פה ובלא קנין אבל בסאר לו בקנין הוינו הילך עכ"ל • ולבב ע"ן הרב ז"ל ולינו לראה בעיני • ולא ילעלה למה בהגה הרמב"ם ז"ל כי אם מבלי לשון הלוה לשון הלוה לא מהני הלוה מעלה עדים ולאי אבחר לילפינן מילה לנמינר נמי אפילו בלא הלוה מעלה עדים גמלם מהולה פיו • ובדי בהולה פיו מחבר בחלק הקולס סימן ר"ג ז"ל שלא הוה שבועת הסורה של מולה מקלת לעולם בענין סטר מפלגי הולה לו על הסאר וכפר בעל פה ועדות בקנין בסטרה דמי וכו' • וכן מבואר הטור ז"ל בסימן פ"ח • ואם כן כיון דבהולה פיו ליפא אבי אי איתא דלמר ל"ל הא בטל חמור מן בעיקר שבעלה עדים לגלה מפיו מחייב גם לן שבועה אפילו הוא בסאר לו בקנין • בלשון הלא ידעת לאמר לא נראה דברי הגהות בעיני הרב ז"ל • **והטור** ז"ל בסימן ע"ה בסבירא לין זה כתבו בזה הלשון טענו מנה לי ביריך וכו' אין לך בידו אלא חמשי' אין כפר בכל ועדים מעילים שחייבו חמשים חייב לשבע לו אין הסגולה שאינו חייב אלא חמשים ומתן חמשים שהולה לו שעדיין עדיו העדים על כאן • והוא הלא מגומגם דבשלמא בשעבוד מולה מקלת שייך לומר ישבע שאינו חייב אלא חמשים ונתן חמשים שהולה מפני שבשעבוד בא לקיים טענתו ממש דמולה חמשים וכופר חמשים אבל בכופר בכל ועדים מעילים שחייב לו חמשים איך ישבע שאינו חייב לו אלא חמשים ונתן החמשים שהעידו עדיו. אבל הוא כופר בכל ואומר שאינו חייב כלום ומצא שנשבע לכפור טענתו ויובא הדבר מה שהוא אומר וכלאמרינן בגמרא גבי שנים אומרים לבי מה שבע לא לאתא שבועה שחנים שלי משום לקח מרע ליה לבורים קמא לטענו כולם שלי ולבי • ואיה לו לטור ז"ל לומר דבשעבדא עדים נתן החמשים שמעילים עדיו ועל הסאר נשבע ונפטר כלשון הרמב"ם ז"ל בדין זה ויל"ל אמאחר שעל יד עדות הטעים הוא חייב בולאי בלי שום ספק מ"ם משבע לאינו חייב אלא ב' לאולי הוא • אינו זוכר ועל ידי העדים אין מקום לומר שאינו חייב אבל גבי טלית אינו נשבע על אחלי ממש משום לטענתו אמת:

ודין זה בשעבדא עדים במקלת משבעינן לנשבע שבועת הסורים הוא דוקא בענין הלוה אבל אם הוא בספק אין משבעינן לו לגרשינו הא בשנים מוחזקין בטלית לף ה' הסרה רעיא לסוה מסריה לה תוחא כל יומא בסרהי יותא מסרו ליה בלא הסרה לסוף אמר לסו לא הדרים מעולם אתו הסרהי אסהיה ביה לאכל תרתי מיניה • אמר רבי אבא אם איתא לרבי חייא קמייתא משבע אמרת אמר ליה אם איתא משבע ולא גזלן הוא אמר ליה שכנגדו קמיכא וכו' • מוכח מלכא לסילא לסוחוק כפרן בקלת הספקון אינו נשבע על הסאר אלא שכנגדו. בקבע - ומופל - לסוי לינו. כלין תחוק על הסבועה לאמרינן בתנאיתין לשבועות נשבע אילך ונוטל ואם על גב לבסאר כפרן כתב רבינו ז"ל לקמן סוגן שיש עשר לאלן מבינין כלל לחובע אלא ניטל אלא בשבועה אתם לאו. משום לשתבע הוא חשוד אמרינן הכי לא הלוה הוא וכופר בתלוה אינו פטור אלא משום לכיון דהוחזק כפרן שוב אין מאמינים אותו כלל כלאותו ממון • והכא לחוי חשוד משבעינן לחובע מהטעם שכתבו הרשפא אלי אמרינן מתוך שאינו יכול נשבע מלא שבקא ליה חיי לכל השאלה יטלוהו לידי שבועה ושאלו כל אחר לו • וכן כתבו התוספות ז"ל והרא"ש ז"ל וכו' בהסאר:

ואיכא לאתמוהי טובא דהא הלי טעמא ולאי לא שייך אלא בתי שבכר מעשה חשוד מקולס לכן מתבעה אחרת לכיון שמכירים בו שהוא חשוד אי לאו דנחייב שבועה אשכנגדו היה כל אחד הוכע לו משום הכי רמיק עליה שבועה כי היכי שלא תהא הוראת פיו גדולה מהעדאת עדים בקל וחומר ומה פיו שאין מחייבו ממון של קנס דמודה בקנס פטור אפילו הכי מחייבו שבועה עדיכם שמחייבין אותו שבועה וכו' ובן הלכה: ומסת ברא ז"ל וכו' בהסאר:

ובהליה כתבו התוספות בהסומל לף כ"ח בהבור מתוך שאינו יכול לישבע מפלש וזה לשונו אבל הכא ובנסכא שאינו יכול לישבע לא מחמת שהוא חשוד אלא עתה בתבעה זו אינו יכול לישבע מחמת המאורע לא הלריכו לישבע שכנגדו ע"כ: אלמא כל שעכוב הסבועה לנתבע הוא מחמת המאורע עצמו נוטל בלא שבועה • וכיון שכן הוא הכא גבי פקדון דעדים מעילים שרצו תמשים בילו הרי נעשה חשוד-מטעמה זו עצמה אינו יכול לישבע עליה ואיה לנו לומר שיקול התובע בלי שבועה כדין כל מי שאינו יכול להשבע למשלם כי היכי לחוס אמרינן בכל חשוד לאף על גב דאין לחוש עדים בתבעתו הוא נוטל בלי שבועה אי לאו משום תקנה לחשוד: והמוסיף לומר הזה לדעתן כפרן בעלמא כתב הרא"ש ז"ל בהאי פרקא בהסיא מימרא דמיהי רבינו שער י"ב וזה לשונו ולא אמי להחוש על הסבועה שכנגדו אריך לישבע הא אם לאו מתבעה זו פטור אלא מעלה אחר אבל הכא שבתבעה זו הוחזק כפרן נוטל הלא שלא בשבועה ע"כ • הרי בהליה דבכפרן ממון כיון שהוא בתבעה זו נוטל בלא שבועה ואם כן הכא נמי אע"ג דהוי פקדון מכל מקום אינו חשוד נגד אחר:

ושיא איכא למימר בהוקק לסכא נמי איכא מקום תקנה לאי בהא"ג הבעליה מעילים על מקלת מעמתו הוא נוטל הסאר בלא שבועה • לפי זה כשאחד יתבע לחברו כ' ויכפור פחם ויש לו עדים לתובע עליהם ילך אחר כך ויתבענו מנה כדי שיכפור בכלם ויביא עדים על הקמצי' בחופן שנעשה כפרן וחשוד ויטול הסאר בלא שבועה ומשום הכי תקינו לישבע מובע בהא"ג • אי נמי כיון לאמר ליה הסלי חייסינן אולי מחוך שיש לו עדים מובע יותר ממה שיש לו לשמע יכפור הלה על הכל ויפיא עדים על אמקלת ויטול הכל בלי שבועה הילכך משבעינן ליה כדי שלא יתבע יותר ממה שיש לו וכל זה לוחק ויותר נראה לנגר לכיון הכחשוד בעלמא אריך התובע לישבע מפני תקנת החשוד לא פלוג בחשוד זה אלא על פי שהוא יוצא מן הכלל ויש להשות הדין בכל מין חשוד:

אך אריך להתיישב עוכא בחשובת הרא"ש לסוף כלל ל"ד שמביאה הרא"ש ז"ל על זה כתבו בעל הרמ"ם בשם רבי אברהם לרבי עדיהו מתחיים זה מעצבון מביו וכו' ומשיב לדברי שני העדים יש בילו ב' זוז והוא כפר בכל הרי הוא חייב שבועה לאו"ל חייא לסטיא לרבי חייא ואינו יכול לישבע וכו' • הילכך מסלס' לאברהם והא דקאמר רבו חייא וכו' על אבל בכאן זה פקדון הוא וכו' נראה שפסק הרא"ש כל סר' ויעלם הלה בלי שבועה כדין מי שאינו יכול לישבע: ואתמהא לכיון לנדון זה הוא פקדון ועדים מעילים שם בילו חמשים • אם כן הוא ממש עובדא לסטיא רעיא • והא אמר עלה מר אמרת לכשכנגדו עשבע אמרת • והילך פסק הוא קמלם סחס למשלם סחס לטמע בטוטל בלא שבועה ולריך עיון:

ימים רבים מחדי כתבי זה ראיתי לרב בעל הלבוש ז"ל בסימן ע"ה סעיף ל' הבית דין זה של הרא"ש בזה הלשון לפיכך אם היה המשכון דבר שמותר לבלות בו יל כגון שהוא בילו ממנות להשכיחן לטובת המפקיד וכו' • וכפר בכל ובלו עדים והעיד על מקלת הפקדון וכו' עד הרי זה מחוייב שבועה על המותר מה שלא העיד עליו העדים ואינו יכול לישבע שבדי הוחזק כפרן לפיכך נשבע ומוטל וכו' ע"כ ד' נראה לשכן מדברי הרא"ש ז"ל אף על גב דלסתם ולא פירש שבכנגדו שחמו בפירוש מיהא לנר זוטרא ואין זה נוטל בלא שבועה • הבלי ספק כל כי הא"לא עבדו הפוסקים לנשתמולקר מלתא להוה צריך לפרושה כיון לחייב ליה דאינו יכול לישבע • ולעמו לכל מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע מלא • בלא שבועה דאילך משמע ולא הוה שחיק מלפרש • ולרב בעל הלבוש עלמו מלאתי סימן ל"ז סעיף ה' כתבו גם כן דין תשובה זו להרא"ש ז"ל כמעט כלו ותה וסיים בה ה"ל זה מחוייב שבועה מן הסורה ואינו יכול לישבע הוא"ל והוחזק כפרן לאותו ממון • הילכך מסלס' זהוכיח ע"ל • ועיין הסבועה לא הזכיר משמע לכאן הרי הרא"ש בפסקם למלה בלי שבועה ונמלאו לפרי הרב הזה הסתרות אם עלמן • אם לא שנאמר לכאן לייק בלישנים • לכאן בסימן ל' הבית עדות העדים כאשר הוא בדברי הרא"ש ז"ל לא אתי אולה על מחמשים ולמאחר על ק"ן • ובסימן ע"ה כתב בסמוך שהעיד עדים על מקלת הפקדון ונאמנו לומר לכשכל העדים אין מעי לים לא על מקלת אחת מהפקדון אי אין הוא שיפרע אותו המקלת מעילים עדיו ועל הסאר ישבע ויטול הוא"ל והנתבע הוחזק כפרן • אבל בסאחל מעיל על המשים ואחד על מאה וחמשי' הרי מעילי שמ' מלם ועל הסאר הוא הנתבע מחוייב שבועה וכיון שיש לו עד אחד המשייעו פוטרו מהשבועה לעד אחר פוטר מהשבועה אף לנשבעים ונוטלים כמנייתי אמר לכי • אבל זה אי אפשר בשום אופן מפני שעמי אחלא לאם כן לא הוה לוטל בלי שבועה אלא ק"ן הא' מעילים עליהם שני העדים ומאה לעניד עליהם עוד הפעל הפקדון ואמרתי פשוט לו חמשים לית עליהו שום פשלא ואם לא ליחבע • ולאיך תבע הוא הילכך מקלם לי • ואו לכל מקום אין לו לומר אבל אמר לו • ובן כתבו התוספות ז"ל והרא"ש

Digitized by Google

אחת על עליה אחד אומר ר' יאחז אומר ר' לעבד רב יהודה עובדא בפרק חזקת כרשב"ג והלכה דב"ה בפרק זה ברור לים בכלל מאחים מנה ומשלם מנה מכלל הר' ופסקו כל הפוסקים ז"ל כן בסתם ולא חייבו שבועה לנתבע על המלה המחרים שמעיד עליהם עד אחד • והיינו טעמא כלמרן לא פלגינו דברא בהדיא לחיובי ממון על מקלחו ושבועה על מקלחו :

ועוד ראיה מהגיה דהרמב"ן דמייתי לה הטיר ז"ל דאמרן דמי שחבע אלף ות"ק זהובים ומודה עליה אחד אומר מאה ואחד אומר מאתים ואחד אומר ס' ואחד אומר אלף אחר שמע"ש הבאנו שחייב ת"ש אלא לא מצא מקום לחייב נמי כן שבועה אלא בחשבון אחר שעשה לערף עד הח"ק עם על הת' ומשלם ת' ואחר כך מאה הנשארים מן הת"ק עם ק' של הס' ואחר כך ר' של הסין עם הערב הסני הרי מחייב ת"ש • ועד של סק' אין לו לירוף וזוקק לשבועת הסורים וכו' • ואם אינה לחבע עצמו היה יכול לחייב ממון ושבועה למה ליה למהדר שיאחר הערב של סק' לבדו אפילו לרפיהו עם המאה שנשארו מן הת"ק אם לעד של הס' מכל מקום כבר על כחחין יש לו לאחד מהס ק' ועליהם יחבע אלא הלי כלמרן לאין לחלק הערות לממון ולשבועה • ואל תשיבנו מכופר בכל ושניעה אם מעיים על מקלחת המשלם אותו עקבי' על פיהם הם נשבע על הנשאר כלרבי חייא קמייתא דהם ולאו מה שנשבע לא על פי הנתבע כשבע שהרי הם אינם מעידים על הנשאר כלל אלא מהם דהיינו המעיד ע' אחר ומשלם אותה על פיהם חשבון להנהו חמשים הולכת היו גלגלם וכו' • ובהכי נשבע כדין מקלחת ולאו אין הנשבע לחלק הערות עצמו הנשבע כדין לחייב לשבועה וכיון לחייב שבועה אינו הקם בנשאי גוונא גם לפטור אינו הקם לאחד מחבריו ליף • ועיין במה שכתב הרא"ש ז"ל בריש מציעא גבי שומר שמסר לשומר • ואם כן אין הקום לומר בכהון הרא"ש זכרונו לברכה דבעל מהני לאלא יבא על הנשאר אחר שמחייב המשים עם האחר :

ומה שהפסר לי לומר לישב קלת דברי הרא"ש ז"ל במה שלא הנריך הנעת הנוגע לפי מה שבא ממוסת המעשה שם שהנובע לא הנית הוא הנעלים ולא ידע מהם כלל אלא שאחר שחבע אתם בסתם מבלי הבית הנעלים ומבלי שידע שיש נעלים בלבד כתב הרב וזה לשמו ומיתי להחרים בבית דין כל מי שידע עלות בלבד זה שיעיד ולקלקתי בעליותה וכו' • הרי שהחובע בשעת התבעה לא ידע מהנעלים אלא שבאו אחר כך מחמת החרם שהרב נוה להחרים • ואם כן לפי מה שכתבתי למעלה בשם הרא"ש ז"ל גופים לתם שתקנו לחשוב שיחבע שכנגדו הוא לתקנת החשוב עצמו אלא יגלגלו עליו שבועה ליטול כל אחר לו • וגבי פקדון בסתום רעיא כתבינן לאף על גב דלא ידע הנחבע שיהיה חשוב הוא ויהיה לחובע נעלים מחוך כך יחבע הרבה אלתתא לאלי הפור בכל וימצא כפרן בהקנת על פי הנעלים ומ"ה רמינן עליה שבועה • א"כ הכא בנדון דהרא"ש אין מקום לחשבא כלל הכיון דבשעת תבעה לא ידע מהנעלים • א"כ אין לומר לחבע הרבה לשמא יפיר בכל דכי נמי יכפר בכל לפי התבעה בלי נעלים אינו נעשה חשוב ואין לו עליו אלא היסת • ומ"ה השתא לעפ"י הנעלים נעשה כפרן וחשוב נאחר בלינו פאינו יכול ליחבע ומטל הלה אלא בשבועה בלין מחוייב שבועה ואינו יכול ליחבע המשלם • כן נ"ל בישוב דברי הרא"ש כי היכי דלא ליהו לא כם לכתא • ולמאי דהרליק לעיל דלא פליג אכתי נ"ע :

ב ומסתברא שאם תבע ראובן לשמעון בפני בית דין ואמר לו יש לי בידך מהלואה פלונית כך וכך ומהלוא' אחרת שחל ליתיך בזמן אחר כך וכך והנתבע משיבו אינך בידי כלום לפי שמהלוא' פלונית פרעתיך כך וכך ומן הלואה חשנית פרעתיך כך וכך ומתוך טענת הנתבע הבינו הבית דין שעדיין חייב לו מאותן שתי הלוואות עשרים דינרים ה"ל כעדים מעידין אותו שיש בידון חמשים שהרי הבית דין עדים נמח שחודח שנשאר עליו ועל השאר שכפר ישבע דקיימא לן כרבי חייא וכדר"ל :

שער שמיני חלק א

א גרסינן בבתרא פרק יש נוחלין שלח לי' רבי אבא לרב יוסף בר חמא המוציא שטר חוב על חברו מלוה אומר לא נפרעתי בלום ולוה אומר פרעתי מחצה ועדים מעידים שפרעו כולו נשבע הלוה שבועת התורה שפרע מחצה ונובה הפלוה ממנו מחצה מן הנכסים בני חורין אבל הנכסים משועבדים לא מ"ט אמרי לקוחות אנן אעדים סמכינן ואפילו לרבי עקיבא דאמר משיב אבדה הוי ה"פ חיבא דליבא שטר אבל חיבא דאיבא שטרא ארתותי מירתת ופודה מקצת חוי • מתקיף לה מר בר רב אשי אפ' לר"ש בן אלעזר דאמר מודה מקצת חוי ה"מ היבא דליבא עדים דקא מסייעי ליה אבל חיבא דאיבא עדים דקא מסייעי ליה ודאי משיב אבדה חוי וחלבת' דמודה מקצת הוי ולאו הלברתא בראת קפתא דמר בר רב אשי :

ב הילכך חאי שטרא אי כתיב ביה נאמנות ואית ללוה נכסים בני חורין לא סמכינן ליה ללוה בלל אפילו בשבועה וגובה כל חובו ממנו בלא שבועה ואף על גב דסהדי קא מסייעי ליה בפלגיא לא סמכינן עליהו דהא היטניה ופסלינהו לבלהו סהדי בנגדו אבל אי ליבא נאמנות בשטרא משתבע לוה דפרועה הוא פלגיה וגבי מיניה

זכלפי' רשב"ם לזה הלוה הים יולא שהעדי' הולה מחלה • אבל מחם' הסטר הוא מפי מירתי' שייך הכא הרי הסטר כבר ופתק אלא הוא הכרק גמו' שלא פרע הכל כיון שעדין הסט' קיים ביד המלוה ומלבדי הרב ז"ל בב"י סי' פ"ב נר' דגם הרי"ף גריס כגרסתינו וכן הרמב"ם והטור והם מפרשי ה"מ דליכ' עדים על הסלע הג' שהוא מולה שהסט' אין משמעותו אלא ב' סלעים • אבל הכא דליכא עדים כלום הים עליו סטר מקויים לא הים יכול לומר פרעתי ומ' • והתוס' ז"ל כתבו ע"ז תימא לר"י אמאי הלי טענת משום מירת' במה הים • עדים שיראל אמת יכחישוהו הלא רק אלא יסייעוהו ואינו יכול לכפור הכל ולהעיד פניו שאין אדם מעיז פניו בפני ב"ד לכפר הכל וי"ל דכיון שהוא הבו' שיכלו עדי' לסייעו שהרי מביאין ומגיהו לו לעתן תו ליכא עזות אם יכפר' הכל ואי לאו שירת שיכחישוהו אין נוח לכפוך הכל כו' :

ומחוך הבריה' כין בהקשיא בין בתירוץ הוא מבואר לכיון לסיפא דקאמר אבל הכא דליכא עדים מירתתי מרתת הינו שירת ממנה שיבואו העדי' שמא יכחישוהו ממ ילא הרישא נמי דקאמר ה"מ הכא דליכא עדים הינו כס"ג דכיון דאינו מחייר שטעדי' יכחישוהו מ"ה מיקרי משיב אבדה דמשמ' דסגי לשוויה משיב אבדה כל שאין שם ירתא וקשה הכהשת עדים • והשתא לפי קושיתם קשה טובא בזה דהרי אף על גב דליכא שום הקשת הכחשת עדים מכל מקום הינו יכול לכפור הכל דאין אדם מעיז פניו לכפור הכל בפני בעל חובו • ור' עקיבא התם לחשי' ליה מפי' אבדה לאו מעשה שליחת הכחשת עדים הוא אלא אלרבה מפני שהשטר מסייעו ממש דסלעין התם משמע שהים ואם לא אבל אי לאו דמסייע ליה שטרא הוה מייך הים אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו • ותירץ הקשפות לא יכפיק לזה אם לא שנאמר דמשום דבעי למימר בסיפא דמפני הקשת העדים לא מיקרי משיב אבדה דאי לאו הכי ליכא הבזה כפי תירולם • משום הכי קאמר מעיקרא הני מילי דליכא עדים אבל אם דעיקר הטעם הוא מפני הינו הסטר אלא דאמרתי ים מקום הקדוק על הקושפות לא הקבעו הקשיתם על סוף הדברי' דאינה כל כך חזקה הסרי אין כאן אלא תיפוק ליה מטעו' אין אדם מעיז ואלו הקשו אותה מעיקרא דמלתא הוא דאינמא טפי לבכחים הכתה דמאי דליכא עדים לא משוי ליה משיב אבדה :

ויתרנו דמשום היפא נקט לה :

ב הילכך הלי שטרא אי כתיב ביה נאמנות וכו' • הטור ז"ל בסימן פ"ב אחרי הביאו דין הגמרא כתב בל"א אמין בו נאמנות לו הם אמינו על עצמו ולא בסני עדים אבל אם האמינו בסני עדים גובה כל חובו מבני חרי בלא שבועה וכו' • הולך הרב בין נאמנות הם לנאמנות בסני עדים דבנאמנות הם מסתבע לוה לפרע מאלו כתלו אין הם נאמנות כלל • והוא פלא הכיון דסימנים למלוה כל אומת דאמר לא נפרעתי אין טענתו של לוה כלום בענין פרעון הלי לאו הכי מאי אהנית ליה נאמנות ופסיטא דאין לתלקיבין אומר פרעתי מקצתו • ואי משום דליכא הבלים הא

מקקיון לכ"ע לכיון דהגהו קמסהדי לפרע כלו • ואיהו קאמר לפרע חלין הוה ליה כאלו פסלינהו ותסבינן כאלו אין כאן עדים לענין שלא נתן על פיסם אלא לאחרי לשווי שטרא כאלו אינו ונאמרה כמלוה ע"פ • והיינו לשלא יערוף מהלקוחות • אבל הנאמנות בלי ספק במקומו עומד ואין העדים מוחרים אותו אחרי שהוא פסלם בטענתו הסותרת עדותם וא"ל מ"ל לטוען ד"ל לאפילו בנאמנו' סתם יפער הלו' משבועתו •

ורבינו נסמר מזה שכתב בדרך כולל אי כתיב ביה נאמנו' לא מהימני' ליה ללוה וכו' ולא חילק בין נאמנו' לנאמנות מיהו אין דבריו ז"ל יוצאים מידי גמגום לכתב ואפ"ה לסהדי קא מסייעי ליה בפלגא לא סמכין עלייהו להא הימנים ופסלינהו לכלהו סהדי וכו' • ומשמעות הדברים הללו הוא דעל ידי נאמנותו פסלינהו לכלהו סהדי וזה לא שייך אלא בנאמנים כשני עדים ואלו היתה כונתו ז"ל בכל מין נאמנות לא היה צריך לומר אלא לפסלינהו לסני' דהתם' מחמ' טענתו דקאמ' לפרע מאי' יהיה דבר לא מלמו' :

ואל יקשה בעיניך וכו' לכאור' היה קשה למה מקשה רבינו ז"ל ליסתבע מלוה וליסקול כוליה שטרא להאיך אפשר לנו להסביבו להכתים את הערים • תלע דבפ"ה דטוען גבי הסות למנה הלוותיך וכפר ובאו ב' עדים שלוה ממנו ופרעו דמשלם ואין המלוה חייב שבועה כתב ה"ם ז"ל דלא אתיא דמשבע מלו' דאם מקבלין שבועתו נגד ב' עדי' אלא ולאי אינו נשבע ע כ' ארי שאין מקו' להשבי' נגד ב' עדי' אבל אחרי הדקדוק נראה דרבינו לא אסבר לה להסיא לה"ם ז"ל לכיון דאלוה גופיה פסלינהו להני הסהדי בטענתו הוה ל' אמאן אליתנהו לענין בשבע' בין להשבי' הלוה בין להשביע המלוה אי הוה שייך בהיה שבועה • וכן יש לסוכים מדברי רבינו שער י"ל ומשום הכי פריך לדיסתבע מלוה :

והא ליתא דבשלמא וכו' מה שכתב לכשמולה המחלה לא היה לו להחזיר השטר וכו' היא סברת עצמו • ותמהני איך לא הרגיש שרמב"ם ז"ל נראה חולק את חבירו לפרעו וטען הלוה שפרע לא נפרעתי כלום אומרים לו שלם פרעתי ויבטל משביעין אותו בהקיסת חפץ שלא פרע כלום וכו' • הרי בהיא לא חלק בטענת פרעון בין כלו לאקלתו ובתרוייהו קאמר דמשתבע מלוה ושקיל ולא קאמר דבטוען פרעון מקלת ליסתבע לוה וליפטר מפני שלא היה לו להחזיר לו שטרו : **ויותר** אי תמיה על הרב ז"ל בבית יוסף דבסימן פ"ב הביא כל דברי רבינו אלה ולא כתב שום חולק על סברתו • ומשמע שהכין היותה מוסכמת • והרי בזה הסימן עצמו מייתי תשובת הרשב"א ז"ל שכתב החייב לחבירו מנה בשטר לפרוע לו בזמנים חלוקים ואין בו נאמנות לאחר עבור הזמנים תבע המלוה השטר והלוה אומר פרעתיך ולא נשאר השטר אלא בשביל הפרעון האחרון אינו נאמן לאם כן הוה ליה לאיכתב שובר או להחליף עד כאן • נראה בבאור לעולם אלימא טענת שטרך ביני מאי דעי אפילו כשטוען הלוה שהניחו אצלו בשביל מה שנשא עליו מן החוב • ואיך לא אמר הרב ז"ל זה שותר סברת רבינו בעל התרומות ז"ל ואיכא למימר לכל הני דשאני הכא דסוף סוף איכא סהדי דרבינו יוסף הלוי ז"ל הוא ממחלק תירוץ זה • ואי רבינו ז"ל סמיך אהא תו לא הוה צריך כלל לתלוקו בטעם חקקה לשטרא ביליה מאי בעי :

ג ואי ליתא ליה ללוה בני חורין וקאתי מלוה לגבי וכו' • גם הגור ז"ל סימן פ"ב כתב זה הלשון ואם אין לו בני חורין לבדי המפרשי' שאין הנאמנות מועיל לגבי לקוחות אינו גובה מהם ולבדי המפרשים ז"ל אם קדם הנאמנות ללקוחו' מועיל הנאמנות אף לגבי לקוחות גוב' ומי מהשבבלי דהא הימנים ופסלינהו לסהדי עד כאן • ואף על גב דהכא לא אמר אלא שתי סברות אלו ובסימן ע"א הביא עוד סברא שלישית ליה אומרי' שאם קנו מילו וכתב שטר זה מועיל גם גבי לקוחות משום דאיתא ליה קלא וכו' • אבל מקום מצאתי הכבר לסברא זו ונכללת לענין זה בכלל דברי המפרשים ז"ל אם קדם הנאמנות ללקוחות מועיל וכו' • שהרי הם אומרים מטעם מניה פלגא מבני חרי ואל יקשה בעיניך למה לא נדון דין זה כשאר מפיק שטרא אחבריה וקאמר איהך פריעא הוא דמשתבע מלוה והכא אמר דלוה אשתבע ופרע פלגא אדרבה לישתבע מלוה ולשקול כוליה שטר • תאי לית דבשלמא בי קא טעין פרוע בל השטר לית לן להיטוני לטענתי' דלוה דסמכי' אחזקה דשטרך בידי מאי בעי לפיכך ריעא טענתיה דלוה אבל כאן שמודה המחצה מן השטר לא היה לו להחזיר לו שטרו ולפיכך הניחו בידו ואיפשר שיהיה נשבע ונפטר • ועוד תירץ הר"ר יומף חלוי ז"ל דטעמא דמילתא דכיון דאיכא סהדי דפריעא כוליה שטריה אבטיל ליה שטרא וחדרא ליה כמלוה על פה וכדין שאר מודה מקצה דמשתבע לוה ומפטר אבל בשטרא דליכא סהדי דמסהדי עלוי דפריעה היא הוה ליה שטרא מעליא ולאו כל כמיניה דלוה למטען פריעא הוא ומשום הכי משתבע מלוה ושקיל ע"כ :

ג ואי ליתא ליה ללוה בני חורין וקאתי מלוה לגבי מטשעבדי אף על גב דאית בשטרי' נאמנות לדעת הרי"ף ז"ל שפסק שאין הנאמנות מועיל לגבי לקוחות לא גבי מיניהו מידי דאמרי לקוחות אנן אעדים סמכינן ונאמנות לגבי דידן לא מהניא ליה • מיהו לסברא דשאר רבוות דס"ל שאם קדם הנאמנות ללקוחות דמהני לגביהו בודאי גבי מטשעבדי דהא חיטניה ופסלינהו לסהדי • ולא הארכתי כאן בדין זה לפי שאין זה מקומו ובשער ב"ו אנו עתידים לפרש דיני הנאמנות והא דינא דנשבע וגובה אית בי' כמה פרבי שהקשו הראשונים ז"ל שהרי אמר שהן עדים מוכחשים והוא בעצמו הכחישם למה יבטל בה השטר על פיהם • ויש להשיב אלו אמר פרעתי מחצה ולא יותר היו מוכחשי' אבל עתה בשאמ' פרעתי מחצה אינה הכחשה אלא באד' האו' ע"כ אני זכור והעדי' אומרי' אנו זכורים יותר ממך בי פעם אחר' פרעת לו המחצה האחר • גם יש להקשות מאחר שאין כאן הכחשה הילכך עדותן קיימת ומבטלין השטר על פיהם דהילכך למה צריך לישבע על המחצה שכפר והלא דעדים מעידים כדבריו ודבר שיש עליו עדים למה צריך שבועה וכי מודה במקצת בעלמא אם יבואו עדים כדבריו משביעין אותו • ויש לומר דהאי דאמר פרעתי מחצה יש לומר הכחשה הוא ויש לומר שאינו הכחשה לגבי לקוחות לא חשבינן ליה הכחשה דאמרי אנן אעדים סמכינן ובטל שטרא אבל לגבי נפשי הכחשה היא דכיון דאיכא עדי' ארהותי אורתת ולאו במשיב אבדה הוא אלא כמודה מקצת דעלמא הוא ולא סמכינן עליהו • גם יש להקשות ביון דטענת מלוה מחמת שטרא הוא וכפירת לוה בפירה דשטרא היפי משתבע לוה שבועת הרשות והא קיימא לן דאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות • ויש לומר מבי אסהידו סהדי עליה דפריעא הוא ולא גבי ביה מידי מלקוחות אזל ליה שעבוד קרקעות ואבטיל ליה דליתה תביעה בשטר אלא בשאר תביעה דעל פה הדרא ולפיכך קרינן ליה מודה מקצת ונשבע :

גרסינן

לעל כאן אני זכור קאמר ולא כאומר יודע אני שלא פרעתי אלא אני • להא ולאי לאו כלום הוא שהרי גבי אחרון נמי אינה הולאת הבעל דין שאומר שחייב לו שעורים לכמאה עדים למי • ואפילו אם אמרינן דהוה ליה כאלו אמר אינך יודע אני שאין לך בידי שעורים • ונראה שהאיך בזה הוא דהכא העדי' מקיימי' טענ' הנתבע בחלי שאומר שפרע ומוסיפי' עליו חלי אחר וכיון שאין העדים מכחישין את הנתבע ממילא אמרי' דגם הנתבע אינו מכחיש את העדים בחלי האחר לומר שאינו כן אלא אומר שאינו זכור עוד • אבל התם גבי טענו חצין ולאי אינך מכחיש טענתו ואומר לאין בידו חטים : ממילא גם כשמולה בשעורין ואינך שתיין מוכח דבהא נמי אינה הכחשה ביניהו לכשטענו חיטין היינו לומר דבריא ליה שאין בידו שעורין : **אבוים** אחרי הסגנתם בדברי רבינו אין מקום לכל זה שכתב והעדים אומרים אנו זכורים יותר ממך כי פעם אחרת פרעת לו המחצה האחר וכו' • דקדק בלשונו לומר פעם אחרת ונתכוון בזה למה שכתב הרא"ש ז"ל בסוף המגיה בסיפא דטענו חטין וכו' • דהיינו כשאומר באותו יום וכו' כפי מה שהבאנו במקומו בשער הנזכר ע"ש • ולפיכך הכא דוקא כשאומרים שפרעו אחר פעם אחרת איכא למימר דליכא הכחשה שהלוה אינו זכור אלא מהפעם הא' ולא מהשניה • ואין כאן כפירה אלא כשאומר בהדיא פרעתי מחצה ולא יותר אם העדים יאמרו שפרעו כלו בפעם אחת והלוה אומר פרעתי מחצה ולאי הכחשה גמורה היא שאין מקום לומר בענין אחד עצמו ובזמן אחד שזוכר מקצתו ושוכח מקצתו • **ודע** דלאמאי לכתב הרמב"ם ז"ל בפרק שביעי דטוען מי שהולה בבית דין שהוא חייב לזה הנתבע מנה ואחר כך נזכרתי שפרעתי לו חוכו זה שהוליאו בו והרי העדים הרי זה עדות מועלת ועושין על פיהם שהרי לא הכחיש עליו ואינו כאומר לא לויתי מעולם • כתב הרב המגיד דקאמר המפרשים הקשו עליו מדין זה לומר אומר פרעתי מחצה והעדים מעידי' שפרעו כלו דלמה לא יחזיר ויאמר נזכרתי שפרעתי כלו והרי העדי' מעידים • ותירלו לדעת רבינו דהתם בעומד על דבריו הראשונים אבל אם חזר ואמר נזכרתי הרי זה יכול לטענו כיון שהעדים מעידים אותו ויש תימא בדברי רבינו ז"ל לפי זה למה לא הרב שם דבריו ויש לתלוק בין זה לאותו שהזכרתי

בזה שכתב בפרק י"ז דמלוה התובע שטר זה או מקצתו ובעל השטר אומר לו טען הלוה ואמר ישבע לי שלא פרע הלוה ואומר פרעתי חלק בטענת פרעון בין כלו לאקלתו ובתרוייהו קאמר דמשתבע מלוה ושקיל ולא קאמר דבטוען פרעון מקצת ליסתבע לוה וליפטר מפני שלא היה לו להחזיר לו שטרו : **ויותר** אי תמיה על הרב ז"ל בבית יוסף דבסימן פ"ב הביא כל דברי רבינו אלה ולא כתב שום חולק על סברתו • ומשמע שהכין היותה מוסכמת • והרי בזה הסימן עצמו מייתי תשובת הרשב"א ז"ל שכתב החייב לחבירו מנה בשטר לפרוע לו בזמנים חלוקים ואין בו נאמנות לאחר עבור הזמנים תבע המלוה השטר והלוה אומר פרעתיך ולא נשאר השטר אלא בשביל הפרעון האחרון אינו נאמן לאם כן הוה ליה לאיכתב שובר או להחליף עד כאן • נראה בבאור לעולם אלימא טענת שטרך ביני מאי דעי אפילו כשטוען הלוה שהניחו אצלו בשביל מה שנשא עליו מן החוב • ואיך לא אמר הרב ז"ל זה שותר סברת רבינו בעל התרומות ז"ל ואיכא למימר לכל הני דשאני הכא דסוף סוף איכא סהדי דרבינו יוסף הלוי ז"ל הוא ממחלק תירוץ זה • ואי רבינו ז"ל סמיך אהא תו לא הוה צריך כלל לתלוקו בטעם חקקה לשטרא ביליה מאי בעי :

ג ואי ליתא ליה ללוה בני חורין וקאתי מלוה לגבי וכו' • גם הגור ז"ל סימן פ"ב כתב זה הלשון ואם אין לו בני חורין לבדי המפרשי' שאין הנאמנות מועיל לגבי לקוחות אינו גובה מהם ולבדי המפרשים ז"ל אם קדם הנאמנות ללקוחו' מועיל הנאמנות אף לגבי לקוחות גוב' ומי מהשבבלי דהא הימנים ופסלינהו לסהדי עד כאן • ואף על גב דהכא לא אמר אלא שתי סברות אלו ובסימן ע"א הביא עוד סברא שלישית ליה אומרי' שאם קנו מילו וכתב שטר זה מועיל גם גבי לקוחות משום דאיתא ליה קלא וכו' • אבל מקום מצאתי הכבר לסברא זו ונכללת לענין זה בכלל דברי המפרשים ז"ל אם קדם הנאמנות ללקוחות מועיל וכו' • שהרי הם אומרים מטעם

והאי לית דנשבע וגובה אית עיין שם : לכיון שהעדים מוכחשים למה יבטל כח השטר כו' נראה להך קושיא לא שייכא אלא לתירוץ מהר"י הלוי ז"ל דאלו למאי דקאמר הבינו ז"ל לעיל דכשמולה המחלה לא היה לו להחזיר לו שטרו וכו' • אין מקום לקושיא זו כלל להא לאו אפומייהו דסהדי מבטלי כח השטר דאפילו לא היו כאן עדים כלל • מכל מקום כיון שהלוה טוען שפרע מחצה וחייב מחצה משום הכי אזלא לה טענת שטרך ביני מאי בעי ומילתא נשבע הלוה כדין כל הנתבעים שנשבעים להפטר • אבל לרב אבן מיגאש ז"ל דעיקר טעמא דאיבטיל שטרא הוא משום דהדי נוקשו שפיר למה יבטל כיון שהם מוכחשים על פיו • **ובאי** למתרץ דבינו ז"ל שאלו אמר פרעתי מחצה ולא יותר היו מוכחשים וכו' • יש בו לא גמגום מהא דכתב בשער הקודם חלק שני סימן י"ח גבי טענו חטין והולה לו בשעורין דפטור אף מדמי שעורין ו טענת משום דכיון דהא ובע לא תבעו חטין אלא שעורין הוה ליה כאלו אמר החובע יודע אני שאין לך בידי שעורין וכו' דאם תבעו חטין לכיון דהשיב על חלי דבר בלבד ולאי דהוי כאומר אחרת ואין לומר בלבד פרעתי ואם לא • ואין לומר דשאני הכא דאיכא עדים וכיון שהם מוכחשים נזכרים יותר משום הכי מפרשינן דברי הלוה כמולה עליה לגמרי ולא כמי שאינו זכור יותר :

והדברים קל ואומר אי אתה דהוי לטענון וחטין ושעורין הם שני דברים מ' מתחלפים • אפילו הכי אי טען באחת מהם אמרינן דהוי כאומר שאין לו אחרת • כל שכן הכא שכבר תבעו הלוה כל ימי השטר לכיון דהשיב על חלי דבר בלבד ולאי דהוי כאומר חלי בלבד פרעתי ואם לא • ואין לומר דשאני הכא דאיכא עדים וכיון שהם מוכחשים נזכרים יותר משום הכי מפרשינן דברי הלוה כמולה עליה לגמרי ולא כמי שאינו זכור יותר :

והדברים קל ואומר אי אתה דהוי לטענון וחטין ושעורין הם שני דברים מ' מתחלפים • אפילו הכי אי טען באחת מהם אמרינן דהוי כאומר שאין לו אחרת • כל שכן הכא שכבר תבעו הלוה כל ימי השטר לכיון דהשיב על חלי דבר בלבד ולאי דהוי כאומר חלי בלבד פרעתי ואם לא • ואין לומר דשאני הכא דאיכא עדים וכיון שהם מוכחשים נזכרים יותר משום הכי מפרשינן דברי הלוה כמולה עליה לגמרי ולא כמי שאינו זכור יותר :

Digitized by Google

סמכרתי מפני שיש שם שטר ואגלי עלות העליה לא היה נאמן כלל אבל כאן אינו חייב אלא מגומת הוצאת פיו • ועדין נריך עיון על כאן • וכמקום אחר בתבתי בזה בס"ל :

שער תשיעי חלק א

א גרסינן בברתא פרק גט פשוט וכו' בלף קס"ה ומה שכתב רבינו שכל שטר בעל אחד אין טורף מן הלקוחות ואף אינו גובה מבני חורין • וכן פי' רבי' שמואל ז"ל • אולי כך היתה גירסתו בלבדי רשב"ם ז"ל אבל בלשון רשב"ם ז"ל שבידינו כתוב שטר מלוה אינו טורף מן זעבדי אבל אם יש שטר אל"בעל פה עסעד מ' בשטר אז יהיה השטר כשר לגמרי ומלטרפין על כאן • נראה לפשוט על אחד בשטר בלבד אינו אלא לענין שלא לטרוף ממשעבדי • אבל לטרוף מבני חרי • ממילא משמע דמהני ואלא דהך מוקמתא דמתניתין בעל אחד בכתב בלחוד אירי היא שברת אתיבר למקמי הכי מוקי לה אביי בעל אחד בכתב ועל אחד בעל פה ופירש רשב"ם ז"ל ואתא מתניתין לאשמועינן שלא המכיון אשטרא לטרוף מלקוחות • דשני עדים הכתובים בשטר הוא דמקי ליה לקבלא ואינו אלא כמלוה על פה וטרפא מבני חורין כלין המלוה את חבירו בעדים בלא שטר וכו' הרי בהליא לפירש פסולא דמתניתין לאביי דהיינו לוקא לענין לטרוף מן הלקוחות אבל מבני חרי גבי המלוה על פה ומ"כ הייך נלחוק עלמנו לומר הכי מוקי אמימר למתניתין כפשטי' בעל מ' בשטר לפליג אביי באתרתי ת"ל בגוונא דפסול' היכי הוי אבל אינו אלא לגבי לקוחות ולא מ"ר אפילו לגבות מבני חרי • ותו לאביי מתניתין בעל מ' בשטר ועל מ' בעל פה ולא מ"מ' בעל מ' בשטר בלחוד אלא אי הדבר מוכיחי' לפירושא דפסול לכולי עלמא בחד גוונ' הוא דהיינו לומר שפסול מלטיות לו דין שטר שכתו לטרוף מן הלקוחות • וממילא נשאר כתוב ע"פ לגבות מבני חרי בלבד בין לאביי בין לאמימר ולא פליגי אלא באוקמתא דמתניתין במאי מיירי • מיהו ראיתי לתוספות ז"ל שכתבו גם שם כלבדי רבינו ז"ל ורשב"ם פירש פסול לאורייתא אלא גבי מבני חרי ואין נר"ה לר"י לאפילו כי הוי פסולא לרבנן אלא הוא גבי מבני חרי עד כאן • ומלא לליהו בהא נמי פליגי אביי ואמימר לסברת רשב"ם ז"ל :

ומ"ש תמהני מובא אם יאמר רשב"ם דבכתב פסול לגמרי אל"ל למיגבי אפי' מבני חרי • לשא גבי מימרא דאמימר בעל מ' בכתב ועל מ' ע"פ מלטרפין כתב רשב"ם ז"ל לנראה בעיניו לגמרי מכשיר אפי' לטרוף מלקוחות וכו' • וכרי רבינו מייתי מהירושלמי לכי בעי עד מ' בכתב ועד מ' בע"פ מהו שלטרפו פריך עד מ' בכתב כלום וכו' אלמא אם עד מ' בכתב אלו כלום הוא אין מקום כלל לומר שלטרף עם עד אחר ע"פ ולא אשכח גוונא שיוכלו להלטרף אלא כשהיו שני' בשטר ואחד מ"לו לקיים ומ' אלא מלאו וכו' • והנה רבינו ז"ל לקמן מוקי לה לאמימר בהא גי' • אבל רשב"ם ז"ל לא אשכחנא שסבון דברי אמימר אלא כפשוטם לעד מ' בכתב בלחוליה קאמר • מ"ל ע"כ עד אחד בכתב אהני מיהא למיגבי מבני חרי • וכי אתא תו עד אחד בעל פה אהני לשוויה כהלוה בשטר גמור לטרוף אפילו ממשעבדי • אבל אם עד אחד בכתב פסול לגמרי וכאלו אינו כלל הייך היה יכול להלטרף עם עד אחד ע"פ לטרוף גם מן הלקוחות וא"ע :

ומפי כתבו קרינא ביה וכו' • גם הרא"ש ז"ל כתב כן בשם רבינו יונה ז"ל בטעם הירושלמי ואי רשב"ם ז"ל סבר נמי הכי כ"ל דקס' מאי דאמרינן לעיל דהיינו יצטרף עם עד מ' ע"פ אפילו לגבות מבני חרי כיון דהאי דבכתב כמאן דליתיה דמי הואיל דהוי מפי כתבו ואין כאן אלא עד אחד בע"פ להזקיקו אבוטה בלחוד • ואלו לרבינו יונה ז"ל לא קשיא מידי דאיהו ז"ל כתב כן לתת טעם לירושלמי וסבר דגמרא דילן פליג ע"ל כאשר נביא לפנינו בס"ל בשם הרא"ש ז"ל :

ב ואפילו תפס מאי דכתיב בשטריה מפקינן מיניה וכו' • הלבריס עתיקי' בדיני התפיסה יתבארו במקומם בס"ל • ויש לדקדק הכא במאי עסקינן אי במילי דמאי דאמר אמר הא כלום אי אחזר אי לך דגון דליכא לא עדי ולא ראה • אם כן אמאי מוציאין מידו הא מייתי הרב ז"ל בסימן ע"ה בשם הראב"ד ז"ל על ראובן שתבע את שמעון במנה וכפר בו והלך ראובן ולקח כלי מביתו שמעון אז בע"כ אם יוכל ליתבע בב"ד שלין לו בידו משמעון כלום והשיב מה לו ליתבע שלין לו בידו משלו כלום יתבע יש לי כלי פלוני ויש לי עליו כך וכך ואפילו נעלו בפני עדים נאמן בשבועתו מתוך שיכול לומר החזרתי לך יכול לטענן עליו על כלי דמיו וכו' • הכא נמי למה לא יהא נאמן עליו על כלי דמיו בשבועתו כיון שהוא מוחזק ואי מיירי בלא מלי טענן מילי כגון דאיכא עדים ורואה • אם כן פשיטא דמאי אירית הכא בעל אחד בכתב דמשמע למשום דהוא פסול לגמרי מפקינן מיניה • הא אפילו היה על אחד כשר מפקינן מיניה כיון דהלוה כופר והמלוה לא אמי טענן אפילו אחזרתי ולא עוד אלא אפילו היתה הלוה גמורה בעדים כשרים וטענן הלוה פרעתי ואח"כ תפס המלוה משל לוה בעדים ולאי מוציאין מידו כל לא אמי טענן אחזרתי • ולכל האופנים היה לו לרבינו לפרש דמיירי בעדים ורואים ולא לסתום כל כך • ובשער הכא אחר זה סימן ל' כתב גם ק באותו הענין דין התפיסה ובאר בהליכת עדים ורואה ולא סתם כי הכא :

ובן נראה מגרסת הירושלמי וכו' • הרא"ש ז"ל העתיק ירושלמי זה מפר' המסה שנת ארמלב וכתב דגמרא דילן פליגא על סברת זו הירושלמי כיון דקאמר עד אחד בכתב סתם משמע שאין תתום בו אלא עד אחד ולאו מיירי בחותמין בו שנים ולא מלאו לקיים אלא עד אחד אם כן הוה ליה לפרושי כמו שבאר אותו הירושלמי • ותוך לישנא דמתניתין דקתני פשוט שכתובו עד אחד משמע שאין כתוב בו אלא עד אחד ומוקי לה אביי בעד אחד בכתב ועל אחד בעל פה • ועוד מדקאמר אלא קשיא מתניתין ולא מתרצינן דמתניתין אינטריך לעד אחד בכתב ועד אחד בעל פה ואין בשטר תתום אלא עד מ' וקיל"ן דעד אחד בכתב לאו כלום הוא משום דאמר מפיסם ולא מפי כתבם • ואמימר אכשר בשהיו חתמים בו שנים ולא מלאו לקיים אלא אחד • ומלא משני הכי שמעינן מינה דאמימר אכשר אפילו אין תתום בו אלא עד אחד לבלעדי עם עד בעל פה כאן לשומו :

והנה מה שהכריח מהחיתת הלשון מלא פירש הוא מבואר • אך מה שהכריח מלא משני וכו' • הוא בעיני קשה דנראה שאין זה הכרח של כלום להא בירושלמי כי פריך ועד אחד בכתב כלום הוא • שיינו להקשות לבעיין מאי מיבעיא ליה אי עד אחד בכתב ועד אחד בעל פה מלטרפין הרי דבר פשוט הוא דאין מלטרפין כיון דעד שבכתב אלו כלום הוא • ולא נכנס בזה שום מקום ספק • והולך לומר להבעיא היא כשהיו שנים חתומים בו • והשתא כיון דעיקר קושיא דגמרין אמתניתין היא דפשוט שבכתב בו עד אחד פשיטא לפסול • ולפי הירושלמי טעם הפשיטות הוא משום דהוי מפי כתבו אם כן היכי הוה מלי לתרוצי דאינטריך לעד אחד בכתב ועד אחד בעל פה ואין בשטר תתום אלא עד אחד וכו' • הא אכתי תיקשי בכמאי גוונא נמי פשיטא דעד אחד בכתב לאו כלום הוא אפילו בירוף עד אחד על פה כיון דהוי מפי כתבו ולא מלטרפין אתמתין לאמתוענין הך מילתא • באופן שאין מזה הוכחה שלא יסכור הגמרא דילן הירושלמי :

ג גם הראב"ד ז"ל פסק וכו' • לאו סרב בעל הסגות הוא דבהליא כתב בפרק י"ד דמלוה לשבע להכחיש סעד שבשטר וסרב מזה שמביא רבינו הוא הר"מ בר יאקב ז"ל • ואין ספק שכונת הראב"ד ז"ל לפסול שני הסטרות שאין תתום על כל אחד מהם אלא עד אחד שלא לגבות אפילו מבני חרי • ואף עפ"י שלטרף עמהם עוד אחד שמעיד על מסירת כל אחד מהם • נראה לליהיה ז"ל לא מהני מילי מעיקר הדרש הכלמל אלא מהירושלמי דעד אחד בכתב לאו כלום הוא לסוף סוף הוי מפי כתבו אמנם הרא"ש ז"ל לעת אחרת עמו שכתב בפסקיו ועד אחד בכתב מיפס' אפי' לאמימר' לא גבי ממשעבדי דזקוקא עד אחד בכתב ועד אחד בעל פה דאיכא תרי סהדי אחד שטרא שנמסר בפנייהם אית ליה קלא • אבל תרי סהדי וכל חד מנייהו נמסר בתרי חד סהדא אית ליה קלא לא לזה ולא לזה שאין הלקוחות נמנעין בשביל שטר שיש בו עד אחד עד כאן • **והטור** ז"ל סימן נ"ח כתב • ואם אותו שעמיד על פה אומר בפני נמסר השטר גמור לטרוף ממשעבדי • אבל ב' שטרות שנעשו על הלוה אחת כל אחד אין תתום בו אלא עד אחד ונמסר בעד אחד אינו גובה בו ממשעבדי עד כאן • וכתב על זה הרב ז"ל בבית יוסף יש תימה גדול בדבר לכיון שהשטר שתתו' עליו עד אחד ונמסר בפני אחר גבי ממשעבדי כי אינו שני שטרות שתתומים על כל אחד עד אחד ונמסר בפני עד אחר מי גרע • והתכסה הרב רבי אהרן מטרמני ז"ל תירץ דכי אמרינן בעד אחד בכתב ועד אחד בעל פה לגבי מנכסי משעבדי היינו כשהעד שבעל פה מעיד על הלוה • וכמבואר בתחלת דברי רבינו ז"ל • אבל כשאינו מעיד אלא על המסירה לא גבי ממשעבדי • ובקשה כן ליפלוג בשטר אחד ועד אחד בכתב ועד אחד בע"פ מעידין על הלוה לבשאין

Digitized by Google

לכתלין הערל מעיד על הסלוקה אלא על המסירה • ועוד למ"ל לרבינו לפלוגי בהכי • ולפסר היה לפרש לדברי הרא"ם וכו' עד ולפסר לייסב הס"ק שער אחד תחוס עכ"א שילענו שלא נמסר בפניו אלא בפני עד א' לעד א' לתתימה שלא נמסר בפניו לא מלערך בהכי עד מסירי מלערפי אעפ"י שהן על הלוקה אחת לכיון שאין על כל שטר אלא עד אחד ליתליה קלא עכ"ל **ותמהני** לדלילה ז"ל מי גיחא מאי למקשה על הקנס מטרתא"י ז"ל ליפלוג בשטר א' ועד א' וכו' • לגמ לפי מה שפירש שילענו שלא נמסר בפני העד התחוס בכל שטר תיקסי ליפלוג בשטר אחד התחוס בו עד אחד ועד אחד על פה מעיד על מסיר' אותו השטר לכל שילענו שלא נמסר בפני התחוס לא גבי המשעבדי • אלא מאי איה ליה למימר לתמוטיגן לתפ עלגב לאיכא תרי עדי תתימה על הלוקה אחת לא מלערפי כיון שאינם בשטר אחד • אם כן גם הרב מטרתא"י יאמר כן וקל לסבין • **ותן** תמיהא לי מילתא טובא היאך אפשר למיירי בשילענו שלא נמסר בפני העד התחוס • לאם כן מאי איריא ב' שטרות כל אחד בעד אחד אפילו שניהם תחומים בב' עדים כל אחד • אם ידענו שלא נמסר בפני הוס א' מהם אעפ"י שכל אחד נמסר בפני עד א' ע"פ פשיטא דלא מהני דזוקא בשטר אחד הבא לפנינו ומין אמו יודעים אם נמסר בפניהם או לא אמנו תולין כיון שניהם תחומים עליו גם נמסר בפניהם כלכתב הרא"ם ז"ל • הא בלאיכא ידיעה ולאית שלא נמסר בפניהם אלא בפני אחד ולאו כלום הוא אף על גב דלאיכא שני עדי תתימה על שטר אחד ועדי המסירה לא מלערף לתין על כל השטר אלא על אחד למסירה • ואם כן הך רבותא הוא ליה לאמוטיגן ולא בשני שטרות שאין על כל אחד תחוס אלא עד אחד על הדרך שפירשו הרב ז"ל •

ובעיקר שבאת לדברי הרא"ם וכמו ז"ל • נראה דשניהם לדבר אחד נתכוונו דהיינו לומר דשני שטרות • שזן על כל א' מהם אלא עד א' • שלא תתימה ועד א' של מסירה ולא פסיק לומר עד זה של מסירה מי הוא אלא יהיה מי שיהיה או העד התחו' עצמו או עד אחר מחזן כל שאין שם שני עדי מסירה על שטר אחד' מעפ"י שזה נמסר בפני אחד וזה נמסר בפני אחר אינן מלטרפין • ומ"ה לא נקט אפילו בב' שטרות שלשני עדי תתימה על כל א' ועד א' של מסירה לכל אחד לכיון דמיירי בדרך כלל גם בשעד המסירה שיהיה שם התחוס בשטר אלו הוא שניהם תחומים בשטר אחד הוא לריך שנאמר לאע"ג דתחלו שניהם מ"מ נמסר בפני הא' ולא בפני אחר וזה מגילות רחוק וכמעט מלה' לאלא שכיחא כיון שהיו שניהם כא' ולפיכך נקט לינ"ה בשני א' תחו' בכל שטר :

אמנם יש לי קושי בדברי הרא"ם ז"ל דכיון דבשני שטרו' דלאיכא בכל חד אלא ע"א למסיר' וע"א דתתימה מילטריך לאמוטיגן דלא גבי ממשעבדי מטעמא דליכא תרי שהדי אחד שטר' לגמרי בפניהם • אם כן מאי לוחקים לאמימר לתרוצי אקושיא דמתניתין דאתיא לאקשי אקושי לבשוט דולאי הוא דוחי מבורס לומר דמתני' לא אתיא לגופי' לימא דאתיא לאמוטיגן הך דהרא"ם ז"ל לכל שטר שאין עליו שני עדי מסירה' לא כלו' הוא אע"ג דליכ' שטרי טוב' בעד אחד למסירה אכל חד מיניהו וכלי הפק לא גרעא הך אוקמתא ממאי דמקשי הוא ז"ל כפי הרבינו אמאי לא מתיין דליטטריך מתניתי' לע"א בכח' וע"א בע"פ וכ' כדאיתיתן לעי' וי"ל דמפשי' דמתני' מסמע לי' דבמאי דמיפסיל בשניה במקושר מיפסיל בא' בפשוט וק"ל : ואכל מאי לכתבינן עד הסת' הוא לפי שיטתו של הרא"ם ז"ל דעכ"פ מגריך מסירה כדמוכח מדבריו פ"ק דמליעא :

וזה שפסקנו מדברי הירושלמי וכו' לשונות אלו של הרמב"ם ז"ל דריבים לימול בבא לפי"ל דמלוה כתב ה"ם ז"ל שאות לדברי תיגו' הילך יפה כח עד א' בשטר מב' בע"פ ואם לוה לפני עדי נאמן לומר פרעתי ואיך לא יהא נאמן בעד א' בכתב • ואת שאני הכא דמאי א"ל שטרא בידי מאי בעי א"כ אף בשולי עליו כתי' ילו לא יאי נאמן לומר פרעתי כו' : **ובפרק** ד' דטוענן סיים הרמב"ם ז"ל לפיכך שטר שיש בו ע"א וטענן שפרעו וכן בפרע שכא עליו ע"א וטענן שפרע אם התזרתי לך הפקדון ה"ז מחוייב שבועה ואינו יכול ליסבע ומשלם ע"כ • וכתב עליו הראב"ד ז"ל ולמה לא יכתיב העד מכל וכל בשבועתו שפרע ואולי ע"ל שכתב במקום אחר שטענן תחלה בב"ל להד"מ והוליא עליו שטר זה שהקניסו בהלואה ואח"כ אמר לויתי ופרעתי עד כאן והמקו' שאח' הוא מ"ש בפי"ל דמלוה אתרי כתבו דין השטר לעניל וז"ל וכן הורו רבותי שהכופר במלוה ע"פ ב"ל ובא ע"א שלוה ה"ז יסבע שבועת האור חזר ואמר כן היה לויתי ופרעתי אם אחל לי אם אתחייב לי אמנו אחר ה"ז מחוייב שבוע' ואינו יכול ליסבע ומשלם ע"כ • **ואיבא** למילק

על הרא"ב"ד ז"ל למה נטר להשיג על הרמב"ם ז"ל עד הסיא דטוען ולא השיגו מעיקרא בהלכות מלוה כשכתב הוליא עליו ס"ת בע"א ולא טוען פרעתי ה"ז מחוייב שבועה וכו' להכא נמי לא בתר הכי שהכופר במלוה ע"פ ב"ל ז"ל עד הסיא דטוען ולא הסיגו מעיקרא בהלכות מלוה כשכתב הוליא עליו ס"ת בע"א ולא טוען פרעתי פירש הרב ז"ל שכפר מעיקרא לפירש ועוד למה הוצרך לומר ע"ל שכתב במקו' אחר להיינו הך דמלוה הרי בהסיא דטוען גופיה גבי הכי' דשטר שמוך עניין לו וכן כפרן שבא עליו עד אחר וכו' לפשט הדברים הוא מבואר שכפר מעיקרא • ואם כן הי"ל להרא"ב"ד לומר • ומולי על דרך שכתב בשמוך וכו' • מיהו איכא למימר בהא דסרב הסרב שמגיד גבי הך לוכן פקדון כתב וכן הוא עיקר הנסתא בדברי רבינו וכו' • משמע לאיכא נסתא אחרינא דלא כתב הס כפרן וכן נראה מדברי רבינו • ואולי היא היתה נסתא הראב"ד ז"ל ומשום הכי מייתי מה היא למלוה • **והשתא** לתתין לכי איכא למימר כמי דהיינו טעמא דלא הסיגו בהלכו' מלוה בדין השטר משום דכיון דמיל בשמוך וכן כתב בהסיא וכן הורו הבותי שהכופר במלוה על פה כו' ממילא משמע דדמי שני הענינים יחד במלא וכן וכי היכי דבעד על פה שלא בפירוש שקדמם הכחשה לטענת הפרעון גם בעד בשטר מיירי בלאיכא בפירש מעיקרא אבל בהלכות טוען שלא הוזכרה כלל הכפירה בנסתתו הסיגו שהיה לו לפרש למיירי בהכי • והנה כפי פי' זה של הראב"ד ז"ל ולאי אין מקום לתמיה הרב המגיד ז"ל דלא גרע על אחד בכתב מעד אחד בעל פה דבשקדמו הכחשה' והכפיר' הו לא מהימן בחר הכי בטענת פרעתי ומשום ליה מחוייב שבועה וכו' לגם בשני עדי כה"ג לא הוה מהימן כלל • אבל ה"ה ז"ל אזיל לשיטתי' שכתב בהלכות טוען דלין השטר הוא להרמב"ם כפשוטו לפי שב' בשטר הו מחייבין אותו ממון וכו' : **ומ"מ** איכא למידק עליה דהאי לכתב לפי שב' בשטר הו מחייבין אותו ממון הוא בלי ספק לתרץ למה לא נאמינהו בתנו וקאמר לכיון לאם הו שניה בשטר הו מחייבין אותו ממון ולא אני טעין פרעתי הנסתא ממון דהוי ע"א קם לשבועה עכ"פ ולא תועיל לו שום טענה • וכיון שכן הוא גם לקושיית היאך יפה כח ע"א בשטר מב' עדים ע"פ יועיל תירון ז"ל לכל מה שיעשו הנשים לפרעון עושה הא' לשבוע' וכי היכי דבשני בשטר לא יגלל מספרעון בטענה פרעתי ה"ל בע"א לא יגלל משבוע' בטענת פרעתי • וכיון שאינו יכול ליסבע שאינו מכחיש הע"ל בזה ה"ל מחוי' שבועה וכו' וזה קרוב למה שכתב רבי' בשם י"א בפי' לדברי הרב תלא שנתכוונו לענין אחר • **ותן** איכא למידק על ה"ה ז"ל במאי דקאמר ואח"ת שאני הכא דמאי א"ל שטרא בידי מאי בעי וכו' דהיכי אפשר לומר דטעמו של הרמב"ם ז"ל דלא אני לטוען פרעתי משום שטרא בידי דכתב הרב המגיד ז"ל דלא גרע מעד אחד בעל פה דלא אמר לוה לו אם אמר לוה לו אם אמר לוה לו אם

לרב המחבר לחם משנה ז"ל שכתב על זה הקשה קלת להיות לו לרעמידו על הדרך האחר שהזכיר שהות חוך זמנו שאינו יכול לטענ' פרעתי וכו' • וי"ל לשון וכן כפרן משמע הפירוש שביאר אבל קשה לשון שכתב בהכרח כמו שהעמידו הר"ן ז"ל לאין זה הכרח דהרי יש מקום להמלט בלכתיבות על כאן לשונו • ובאמת אני תמיה מלא מ"ל מעולם עניון הרב הגדול הזה ז"ל דהר המחילה הראויה איך לא העמיק לראות כי הבנת דברי הרב המגיד ז"ל היא פשיטא וראינה כמו שחשב כי הוא הבין שהב' פנים שמזכיר הרב המגיד ז"ל הם הראשון שלא זזה ידו והשני שהות מעיד שהות חוך זמנו • ולפי זה הדרך הר"ן הוא פן שלישי ומזה נמשכה לו קושיתו • ואולם כבודך במקומו מונח אין כאן אלא שני פנים בלבד הראשון שהמציאו הרב המגיד ז"ל • והשני מה שכתב הר"ן ז"ל והראשון של הרב המגיד ז"ל אות כשהעד מעיד שמלין מנה זו אלא כלומר שמחוך דברי העד אמו יודעים שלא פרעו עדין וזה הפן הוא מתחלה משני מיני עדות אם שיאמר שלא זזה ידו מחוך ידו • ובזה נהיה מאמינים שלא פרעו ואם שהות חוך זמנו לגם בדברים אלו אמו אומרים ולפי לא פרעו לא עביד אינים לפרע בגו זמניה וכל זה נכלל בעדות שעדין מנה זה אלו וכמ"ש ה"ה להדרך הראשון הוא נמין בדין הת' ופירש דסיימו כשהעד מעיד שהמנה עדין אלו מבות' הוא שכונתו על כל הדרך הזה כפי כל אחד מפרטיו שהם או בעדות שלא זזה ידו או בעדות לחוך זמנו דבתרוייהו מעי' שעדין המנה אלו • ומעת' בהכרח הדין של כפרן שטען בח"כ פרעתי ע"כ אין לו מקום אלא כפי הדרך הב' שהות של הר"ן ז"ל דלפי המעיד שעדין המנה בידו בין שיהיה בעדות לא זזה ידו או בעדות לחוך זמנו היה יכול ליסבע ולהכחיש העד לומר שקר אתה דובר מי פרעתיהו בפניך • או אינו בחוך זמנו כדבריך אלא עבר הזמן אכבר פרעתיהו • וכל זה היה להכחיש עיקר ותמלית העדות שעדין המנה בידו וזה לע"ל פשוט : **אלא** שיש אומרים כי דברי הרב וכולי דברי האומרים אלו מתמיהים הרבה שאם הם מניחים למוכח קיים לכפיר' פ"ל בשטר לאו בת שבוע' היא היאך יאמרו דכשמוכ' שלום וטוען שפרע יקרא מחוייב שבועה שאינו יכול ליסבע שרי אין כאן מחוייב שבועה שאין חיוב שבועה בעל אחד אלא כשכופר לגמרי וכאן אמרינן שאלו כפר לא היה מחוייב שבועה כלל • וא"כ מאמר זה סותר את עצמו : **גם** יש אומרים שלא דבר הרב וכו' איכא למילק לפי פירוש זה כי פריך בירושלמי ועל מ' בכתב כלום הוא וכו' אמאי לחוש בשניהם ואחד מלאו לקיים וכו' לימא לתמיר בכה"ג דהיה השטר בלשון ב' ולא אחם מהם אלא אחד מיהו בהא איכא למימר לירושלמי בעי לאוקומי אוקמתא דשייכא לאכשורי על מ' בכתב בין לגרפו עם אחר בע"פ לפרעון בין לחייב על פיו שבוע' • והשלמא לגרפו עם ע"א ניחא למלינן לאוקומי שכתב בשטר לשון רבים אנו ח"מ וכו' • וכגון שאין כאן הלוה שמכחיש וג"מ לגבות שלא בפניו למר ממשעבדי ולמר מבני חרי • אבל לחייב על פיו שבועה לא משכחת לה אלא בשאלוה כופר וכשהוא כופר אין על אחד כלום בשטר דהוי נופי כתבו הילכך מוקי לה בשחתמו שניה' ומ' מלאו לקיים וכו' • **אך** קשה על אלו המפרשי' ז"ל כי הו' שכל עצמם לא באו אלא לייחס לדברי הרמב"ם ז"ל אלא תיקשי להו סברת הירושלמי אשר לטעתם היא דעתיה דגמרא דילן מה לשם לבקש על דברי הרמב"ם אוקמתא חדשות לוקמי ממש כפי הירושל' מי דמיירי שחתמו שניה ולא מלאו לקיים אלא אחד דוקא אם פשט לדברי הרמב"ם יקשה לפרשו בשטר לשון רבים שלא חתם בו אלא אחד כבר יוכל לסבול גם כן שחתמו בו שניהם ולא נחקיים אלא האחד • אולם מה שראה פשוט ואמתי בסברתו ז"ל הוא כי לדעתו דברי הבלו הם כפשוטם בעל מ' בכתב בלחוד ונמצא לפליג הירושלמי וכגמרין נקטינן :

ד ואף מלינו בהלכות גדולות וכו' גם הרא"ם ז"ל מביא סברת זו בשם הרב הה"ג ז"ל ומפני זה כתב בטור ז"ל על דברי הה"ג וכן דעת א"ה הרא"ם ז"ל ומייתי תו וכתב עוד בתשובה על מואה שנמצא אחד מעדים קרוב או פסול שנתבטלה ואין דנין על פיה כלל אבל העד שאינו קרוב אם זכור העדות יבא לפני ב"ד ויעיד והעד האחר ששמע הראה מבחוץ מלסרף עצמו להעיד אעפ"י שלא יחזיקו להעיד ע"כ : ונתקשתי בזה כי אם הוא ז"ל סובר ככה"ג ז"ל לאמרי' דעד כשר רווחא שביק למאן דקשיש מינייה • ומ"ה לא משבעינן אפומא דעד כשר • אם כן למה הצריך הרא"ם בזאת הלואה שהעד הכשר יהיה זוכר העדות ויבא לפני ב"ד להעיד ע"פ ולצרף עם העד האחר מבחוץ ומשמע דבלאו הכי לא מהני מילי • והא אפילו אם לא יבא להעיד יוכל להצטרף עם העד שבע"פ • מחמת חתימתו בלבד דנהי דאין לדון ע"פ אותו השטר כמות שהות מתנת שהות פסול מ"מ העד האחר החתום שהות כשר נשאר בכשרותו בפני עצמו שהיה מקום לאחר וצטרף עם העד שבע"פ כיון דהרא"ם ז"ל פהה כאמר דעד אחד בכתב ועד אחד בע"פ מצטרפין • ואם לא פירש שהעד שבכתב יבא להעיד אח"כ על פה : **ואני** נכון בסברת הרמב"ם ז"ל דזה כי הטור ז"ל סימן נ"ח כתב שטר שאין חתום אלא עד אח' או שניה ונמצא אחד מהם קרוב או פסול כתב בשאלתות שאינו כלום וכו' • על אבל הרמב"ם כתב הולי' עליו שט' בעל מ' וכו' עד וכן כתב בה"ג שטר לחתימי עליו ב' ספרי לאשתכח חד מינייהו קרוב או פסול וכו' עכ"ל • משגון דברים אלו מרא' בהליה דהרמב"ם ובה"ג ז"ל תרוייהו בחדא שיטה אזלי ופליגי משאלתות לדברי לנמצא אחד מהם קרוב או פסול אינו כלום ויכול לכפור בו • לאלמא

חרתום למטה לורה פלוני מפלוני כך וכך והילבך הוה ליה טפי ברתבו ופסול • ובכל זה לא נחרה דעתי :

ד ואף מצינו בהלכות גדולות קאמרי רבנן דשטרא דחתימי עליה סהדי ואשתכח חד מינייהו קרוב או פסול נחי דממונא לא מפקינן מינייהו אבל שבועה משבעינן ליה אפילו דהאי עד בשר נראה מדבריו שהוא פוסק שעד אחר בבתב זוקק לשבועה וקרוב ופסול לא פסלי ליה דאמרינן רווחא למאן דקשיש מיניה שביק ואתא וכתב וחתם • וגם בזה יש תיטח למה חלקו עם הירושלמי והבבלי

זה ברור • הא מלתא דפשיטא היא דבהה עובדא שייך שפיר לומר שהות מזוייף מתוכו משום דהוו תמימי תרי גיסי בשטר מתנה שהיה רוצה לקנות מתנת השטר ולפיכך הוא מזוייף מתוכו וחספא בעלמא הוא ולא שייכא התם שב עה • אבל לרמב"ם ז"ל דמיירי בהתם שטר אפילו הלואה לדיליה קשה שהרי נשאר אחר כשר • והחלוקה זו לא היה להחליט שהות כחרס לשבועה מיהו היה לו לחייבו על פי הכשר דדילמא רווחא שביק • גם למ"ש הרב ז"ל שהקדים הרמב"ם ז"ל לכתוב שני עדים בלבד לומר שאם היו חתומים בו יותר מן הנגיס מן הסתם יש לחזק שטר זה לכשר וכלכתב בפרק ה' וכו' :

ואתמר א לרבי יוחנן דיחיד מב' תשיב ליה לשטר כשר לענין גבייה ולא קרי ליה מזוייף מתוכו אף על פי שיש עד אחד פסול • ה"ג בשניים ה"ל לאתשובה לענין שב עה ולא לאחליט עליו המאמר שהות כחרס • והנה לדברי הרמב"ם ז"ל הרי הם דברי הרי"ף ז"ל בפ"ק דמכות שכתב ולפיכך אליבא דשטרא אלא תרי ואחד מינייהו פסול • אי נמי קרובים להדדי וכו' וכתב הרי"בש ז"ל סימן תע"ו וז"ל אחלה כתבת מ"ש הרב אלפסי • ה"מ דשטרות לחתימי שהדי ואחד מנייהו קרוב או פסול אף על גב דאיכא עדי מסירה מזוייף מתוכו הוא וכו' • וכתב בעל מחיבות נהי דלא מגבינן ביה אבל משבעינן ליה אפומא דאחד כשר והגאון כתב דלא משבעינן ליה וכו' עד מ"ש הרי"ף הוא בשטר שיעלנו שחתמו יחד הקרוב או הפסול עם האחר וגרע משאם לא היתה חתום בה עד כלל שהיה נכשר בעדי מסירה • ועתה הוי כמזוייף מתוכו וגם מיירי בשטר מתנה שעושה קנין וכדאיתא בגמרא בדוכתא • אבל היכא שלא נולע זה • ואיכא למימר רווחא שבק אם שלא התמו יחד והפסול חתם מעצמו בזה אף הרי"ף ז"ל יודה וכו' דתליגן ואמרינן רווחא שבקי כמו שכתב זה בפ"ק דמכות ומטעה זה כתב בעל מחיבות דמשבעינן ליה והגאון שכתב דלא משבעינן ליה טעמא אחרינא הוא מבוא לבינן דלא חתמן בשטר כי אם שני אחד כשר ואחד פסול כשמסלק הפסול הוה ליה הכשר על אחד בשטר ולאו הלוה הוא ואף לו לשבועה עכ"ל • ולפי זה היינו יכולים לומר על הרמב"ם ז"ל כדרך שפירש על הרי"ף ז"ל :

האמנם לדברי הריב"ש ז"ל נפלאו ממנו לא אוכל להם כלל • חחלם במאי דמוקי לדברי הרי"ף ז"ל שכתב דשמעא אחד מהם פסול דמיירי בשנעלם שחתמו יחד וכו' דהא דברים אלו שמביא העטור ז"ל בשם הרי"ף וכן העתיקם הרב הגמקי ז"ל כתבם ג"כ בפ"ק דמכות ומיכא בשטר אליבא דשטרא אלא תרי ואחד מינייהו פסול • א"כ תרי קרובין להדדי אפילו מסריה נייחליה באפי שהדי אחרינא לכשרי לא מהני מילי דהוה ליה מזוייף מתוכו • כלגרסינן בענין הבא מחב' וכו' והשתא אין מיירי בדילעיגן שחתמו יחד ומ"ה מיקרי מזוייף מתוכו מאי אירי' ליה' בשטר' אלא תרי למשמע דאי הוו טפי מהנייתרי מיסמינן שטרא על פי האחרים הכשרים • הא אפילו הוו מאה כיון שכלם יסבו לחתום יחד עם הפסול הוי מזוייף מתוכו ולא מהני מילי כלמשמע מדברי הרי"ף עצמו ממאי דמייתי לעני' בשם הגאון ז"ל • **ותן** כי נמי יסבו וחתמו יחד מאי הוי הא אכתי איכא למימר דהאי כשר לא ידע אתיך הוי פסול והיה לריך שיאמר הרי"בש ז"ל דמיירי גם כן דילעיגן שהות רגיל עמו מלבד שילעגו שחתמו יחד • מיהו בהא איכא למימר לסירכא דליגנא דהרי"ף ז"ל נקיט ואזיל • דמקמי הכי מייתי מימרא דגאון דבשטר שיש בו שלשה עדים ושניים מהם קרובים זה לזה אם לא נולע בעדות ברורה שיסבו שלשתן להעיד וכתבו עדותן זה בפני זה וכו' מתקיים העדות בשאר וכו' דלא נחית אלא לענין זה לחתימה ביחד ולא הזכיר כלל מענין דרגיל וידע ביה כלל • משום הכי נקט נמי הריב"ש כה"ג בדברי הרי"ף ילבל קושי' קמייתי' במקום' עומדת : **ועוד** במאי דמוקי תו דברי הרי"ף בחתנים שעושה קנין וכדאיתא בגמ' וכו' דנהי דבגמרא חזינן דהשות עובדא הוה בשטר מתנה מ"מ הרי"ף ז"ל בהתם קאמר היכא דליבא בשטרא וכו' דמשמע דמיירי בהתם שטר דאיכא בגמרא לענין מתנה : אבל שהרי"ף לא יכבר אלא בשטר מתנה בלבד זה מנין : **ותן** קשה טובא דמסגגון לשונו לכתב וגם מיירי בשטר מתנה וכו' • ומסיק בתר הכי אבל היכא דלא נולע זה וכו' משמע דבהך אוקמתא דשטר מתנה לא נמיל ממאי דקאמר שחתמו יחד הבשר והפסול וכו' זה תיתה דכיון דשטר מתנה עושה קנין כי נמי ידעינן דלא חתמו יחד מה בכך • הא ע"כ אין להכחיש שהפסול יש בו בחזקו מהעד הקרוב הפסול וא"כ אין לעשות שום קנין בזה השטר כיון שאין בו שני עדים כשרים • ועוד במ"ש אבל היכא שלא נולע זה וכו' אפילו הרי"ף יודה דתליגן דמטעה זה כתב בעל מחיבות דמשבעינן וכו' והרי דברי בעל מחיבות הובאו על דברי הרי"ף ועלייהו קאמר נהי וכו' : **ותן** תמיהא מלתא דמאי דקאמר שהגאון שכתב דלא משבעינן ליה הוא מטעם דע"א בשטר לא כלום

Digitized by Google

כלום הוא • באמת הני מילי מרפסי מיגרי דלא״כ לדיליה אלו היו שלש ונשאר שמים כשרים הם הסטר קיים באחריים והרי בסדיא כתב הטעור לסברא זו דלא משבעינן אפומא דכסר דטעמא הוי משום דכי קתני נמלא אחד מהם קרוב מו פסול עדותן בטלה לגמרי דאמרי דאלת״ם אף שלשה דקתני עדותן בטלה לגמרי אי״כ הא איכא תרי וכו׳ • הרי בסדיא דבין בשרי בין בחלתא ס״ל דעדותן בטלה לגמרי ודליף עדות בשטר מעדות ע״פ כס״ג דלמא לא מטעם עד אחד בשטר פסיל ליה אלא מפני שהיה העדות של הכשר בהלטרפות הפסול וסבר שהפסול גורם פסול גם לכשר בין בע״א בין בעדים הרבה בין בשטר בין בעל פה באופן שהרי הריב״ם ז״ל נראין לי לומר : ומ״מ מדברי הטעור והר׳ הגמקי ז״ל דמייתי דברי בעל מתרות על מ״ש הרי״ף מזוייף מתוכו ופסול לגמרי דלא מגבינן בית אבל מסבעינן וכו׳ • יש לנו לומר ג״כ על הרמב״ם שהם דברי הרי״ם ז״ל כדאמרן • לכי קאמר דהוי כחרס ושהות מזוייף מתוכו • לא קאמר אלא לענין שחשיבו שטר ממש במה הוא שטר דהיינו לגבות בו שהתם שטר לגובייני׳ עומד אבל אי״כ דלענין אחיובי שבועה על פי הכשר לא גרע משאלו היה עד אחד על פה :

וגם בזה יש תימה למה חלקו עם הירושלמי וכו׳ • אם הגירסא היא כפי הכתוב בספרינו דהאי שטרא כמאן דלא חתום ביה אלא חד שהלא הוא וכו׳ מינו מולא הבנה לקושיא זו שהרי הגאונים האומרים דמשבעינן ליה אפומא דעד כשר גם הם סוברים דהאי שטרא כמאן דלא חתום ביה אלא חד שהלא הוא והעד הפסול כמאן דליתיה דמי אלא שאותו העד הכשר בלבד הוא מספיק להשביע על פיו • ומה זו תמיהא של רבינו • ואי לאו דמשתפינא הייתי מודה אלא וכותב במקומה אפילו וכו׳ :

שער שני

א גרסינן בגט פשוט אמימר אכשר בעד אחד וכו׳ הכא אמר אכשר בעד אחד וכו׳ • אם הגירסא היא כפי הכתוב בספרינו דהאי שטרא כמאן דלא חתום ביה אלא חד שהלא הוא וכו׳ מינו מולא הבנה לקושיא זו שהרי הגאונים האומרים דמשבעינן ליה אפומא דעד כשר גם הם סוברים דהאי שטרא כמאן דלא חתום ביה אלא חד שהלא הוא והעד הפסול כמאן דליתיה דמי אלא שאותו העד הכשר בלבד הוא מספיק להשביע על פיו • ומה זו תמיהא של רבינו • ואי לאו דמשתפינא הייתי מודה אלא וכותב במקומה אפילו וכו׳ :

שער שני

א גרסינן בגט פשוט אמימר אכשר בעד אחד וכו׳ הכא אמר אכשר בעד אחד וכו׳ • אם הגירסא היא כפי הכתוב בספרינו דהאי שטרא כמאן דלא חתום ביה אלא חד שהלא הוא וכו׳ מינו מולא הבנה לקושיא זו שהרי הגאונים האומרים דמשבעינן ליה אפומא דעד כשר גם הם סוברים דהאי שטרא כמאן דלא חתום ביה אלא חד שהלא הוא והעד הפסול כמאן דליתיה דמי אלא שאותו העד הכשר בלבד הוא מספיק להשביע על פיו • ומה זו תמיהא של רבינו • ואי לאו דמשתפינא הייתי מודה אלא וכותב במקומה אפילו וכו׳ :

ומ״מ נראה לי איכא למימר הכי היינו דוקא כשלא נכתב בשטר הסלוקה שבני הבן לאחי רבותא ז״ל יש מקום לומר דבטיל קליה אבל כשאחד כבר כתב בשטר ויש עד אחר מהקנין לא אבטיל קלא ולטרף זה עם העד שבשטר לטרוף מהלקוחות • וזו היא סברת הטור ז״ל :

אבל תמהתי על הרב ז״ל שראה לדברי רבינו וסילק לא הגיה במה שכתב לקמיה ל׳ הרמב״ם דינו כמו שנכתב כמו שכתבו הראשונים הוזמר״ם שחולק אף בקנין עד שיכתוב וכו׳ • ונראה בסדיא לדעת סברת הקנין לא מהניא לטרוף עד שיכתוב אינה אלא לרשב״ם ז״ל • אבל כל שאר הראשונים ז״ל סברי לכיון דשתם קנין לכתיבה עומד אעפ״י שלא נכתב דינו כמו שנכתב • ואדרבה ייתם הרמב״ם ז״ל סברת יחידאה שלא כלעתת הראשונים ואם כן כפירוש רבינו הטור ז״ל אינה לן למנקט בדברי הרמב״ם ז״ל : ולדעתם ז״ל הא׳ ואינו יכול לטעון פרעתי דנקט הרמב״ם ז״ל לא לאפוקי לטרוף ממשעבדי הוא אלא אדרבה הוא הוא בשם תליא • דשם דבעלמא לא מהניא טענת פרעתי על הלוה שטר • הינו טעמא משום דכיון דבהאי שטרא טרוף ממשעבדי אם איתא דפרעתי לא הוה שביק הוא שטרא בידיה שאלו לא הוה יכול לטרוף ממשעבדי הוה נמי בטענת פרעתי ולא הוה מיגבי • א״כ בשאמר הרב דבע״א בכתב ובע״פ בקנין אינו יכול לטעון פרעתי בזה הוא דבעינן בהאי גוונא דמשעבדי לאו דוקא לגבי ממשעבדי :

מעתה נריכים אנו לדקדק לפ״ז בחלוק הראשונים בע״א בכתב ובע״א בעל פה דהיינו בלא קנין שכתב הרמב״ם דמלטרפין אם יהיה לעתו כשיטעון פרעתי יפטר בזה אז לא אי נימא דלאו כל כמינה • הא לא אפשר לכיון דלא גבי ממשעבדי חו ליכא שטרא בידי מאי בעי • וע״כ פנים לריך שתהיה עדיפותא לעד על פה כשהוא בקנין עפי מכשאינו בקנין • ואי מיפטר בטענת פרעתי הוא מבואר שהיא דבליכא אלא עד א׳ בכתב שהב בהלכות מלוה שאם טען פרעתי ה״ל מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם • ועכשיו שנתוסף עליו גם כן עד א׳ על פה יהיה פטור בטענה זו • ונמצא עד זה הבני הלוי למחייבים ומיפטר פטרים : **אמנם** נראה פשוט שכל עצמו של הרמב״ם ז״ל לא בא אלא לומר דעד זה שבכתב אע״ג דאין עד אחר חתום עמו מיקרי עדות ולא כמאן דהוה סבר דעד א׳ בכתב לאו כלום הוא ונפקא מינה אלא ליכא מו בהליה עד א׳ על פה אם הלוה מכחישו ישבע כנגדו ואהני מסלותיה דבכתב לחיובי שבועה אלא דאי טען פרעתי נשאר כדינו דהוי מחוייב שבועה וכו׳ אינו כשיש עוד עד א׳ על פה מלטרפין לענין שאינו יכול עוד להכחיש הסלוקה ולא מהימנינן ליה אפילו בשבועה

שטרך בידי וכו׳ • וזה תימה שהרי אפילו בעד אחד בכתב בלחוד כתב הרי״ף ז״ל על דברי הרמב״ם בהלכות מלוה פי״ל דעליה ע״א בשטר משני עדי׳ על פה אפשר דלא״ל שטרך בידי מאי בעי כדאמרינן בחלק הקולס • ואם כן כל שכן כשיש גם כן עד א׳ על פה דלא מצי לטעון פרעתי אף על גב דליכא קנין ומאי רבותיה דקנין לענין זה **ורן** במאי דכתב דשתם קנין לכתיבה עומד שיהא לוקה כשבטל בפני ב׳ אבל בפני א׳ לא וכו׳ : יש לתמוה שהרי לשון הרמב״ם ז״ל הוא אלא הניחי מילו על דבר זה ולא בא המלוה ולא שאל מפני לכתוב שניהם מצטרפין לעשות מלוה בשטר ואינו יכול לטעון פרעתי ע״כ : ושלחו ליה חברוהי לרבי ירמיה עד אחד בכתב ועד אחד על פה מהו שיצטרפו אליבא דת״ק דרבי יהושע לא תיבעי לך פירוש עד אחד בכתב מעיד ביום ראשון ועד אחד על פה מעיד ביום שני דהוי״א לה הלואה אחר הלואה ולדעתי דת״ק דרבי יהושע ס״ל דאפילו שנים מעידים בכתב זה ביום ראשון וזה ביום שני או שנים על פה זה ביום ראשון וזה ביום שני לא מצטרפי דמנה דקא מסהיד האי לא קא מסהיד האי כ״ש אחד בכתב ביום ראשון ואחד על פה ביום שני בי תיבעי לך אליבא דרבי יהושע מאי שנים בכתב ושנים בעל פה הוא דמצטרפין אף על פי שזה אומר ביום ראשון וזה אומר ביום שני דתרוויהו אמנה בעלמא קא מסהדי • אבל עד אחד בכתב ביום ראשון ועד אחד על פה ביום שני לא מצטרפי או דילמא לא שנא ושלח להו כך דעת תלמידיכם נוטה שיצטרפו וכן הלכתא :

ויש

וגם בזה יש תימה למה חלקו עם הירושלמי וכו׳ • אם הגירסא היא כפי הכתוב בספרינו דהאי שטרא כמאן דלא חתום ביה אלא חד שהלא הוא וכו׳ מינו מולא הבנה לקושיא זו שהרי הגאונים האומרים דמשבעינן ליה אפומא דעד כשר גם הם סוברים דהאי שטרא כמאן דלא חתום ביה אלא חד שהלא הוא והעד הפסול כמאן דליתיה דמי אלא שאותו העד הכשר בלבד הוא מספיק להשביע על פיו • ומה זו תמיהא של רבינו • ואי לאו דמשתפינא הייתי מודה אלא וכותב במקומה אפילו וכו׳ :

שער שני

א גרסינן בגט פשוט אמימר אכשר וכו׳ הכא אמר אכשר וכו׳ • אם הגירסא היא כפי הכתוב בספרינו דהאי שטרא כמאן דלא חתום ביה אלא חד שהלא הוא וכו׳ מינו מולא הבנה לקושיא זו שהרי הגאונים האומרים דמשבעינן ליה אפומא דעד כשר גם הם סוברים דהאי שטרא כמאן דלא חתום ביה אלא חד שהלא הוא והעד הפסול כמאן דליתיה דמי אלא שאותו העד הכשר בלבד הוא מספיק להשביע על פיו • ומה זו תמיהא של רבינו • ואי לאו דמשתפינא הייתי מודה אלא וכותב במקומה אפילו וכו׳ :

ומ״מ נראה לי איכא למימר הכי היינו דוקא כשלא נכתב בשטר הסלוקה שבני הבן לאחי רבותא ז״ל יש מקום לומר דבטיל קליה אבל כשאחד כבר כתב בשטר ויש עד אחר מהקנין לא אבטיל קלא ולטרף זה עם העד שבשטר לטרוף מהלקוחות • וזו היא סברת הטור ז״ל :

אבל תמהתי על הרב ז״ל שראה לדברי רבינו וסילק לא הגיה במה שכתב לקמיה ל׳ הרמב״ם דינו כמו שנכתב כמו שכתבו הראשונים הוזמר״ם שחולק אף בקנין עד שיכתוב וכו׳ • ונראה בסדיא לדעת סברת הקנין לא מהניא לטרוף עד שיכתוב אינה אלא לרשב״ם ז״ל • אבל כל שאר הראשונים ז״ל סברי לכיון דשתם קנין לכתיבה עומד אעפ״י שלא נכתב דינו כמו שנכתב • ואדרבה ייתם הרמב״ם ז״ל סברת יחידאה שלא כלעתת הראשונים ואם כן כפירוש רבינו הטור ז״ל אינה לן למנקט בדברי הרמב״ם ז״ל : ולדעתם ז״ל הא׳ ואינו יכול לטעון פרעתי דנקט הרמב״ם ז״ל לא לאפוקי לטרוף ממשעבדי הוא אלא אדרבה הוא הוא בשם תליא • דשם דבעלמא לא מהניא טענת פרעתי על הלוה שטר • הינו טעמא משום דכיון דבהאי שטרא טרוף ממשעבדי אם איתא דפרעתי לא הוה שביק הוא שטרא בידיה שאלו לא הוה יכול לטרוף ממשעבדי הוה נמי בטענת פרעתי ולא הוה מיגבי • א״כ בשאמר הרב דבע״א בכתב ובע״א בעל פה דהיינו בלא קנין שכתב הרמב״ם דמלטרפין אם יהיה לעתו כשיטעון פרעתי יפטר בזה אז לא אי נימא דלאו כל כמינה • הא לא אפשר לכיון דלא גבי ממשעבדי חו ליכא שטרא בידי מאי בעי • וע״כ פנים לריך שתהיה עדיפותא לעד על פה כשהוא בקנין עפי מכשאינו בקנין • ואי מיפטר בטענת פרעתי הוא מבואר שהיא דבליכא אלא עד א׳ בכתב שהב בהלכות מלוה שאם טען פרעתי ה״ל מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם • ועכשיו שנתוסף עליו גם כן עד א׳ על פה יהיה פטור בטענה זו • ונמצא עד זה הבני הלוי למחייבים ומיפטר פטרים : **אמנם** נראה פשוט שכל עצמו של הרמב״ם ז״ל לא בא אלא לומר דעד זה שבכתב אע״ג דאין עד אחר חתום עמו מיקרי עדות ולא כמאן דהוה סבר דעד א׳ בכתב לאו כלום הוא ונפקא מינה אלא ליכא מו בהליה עד א׳ על פה אם הלוה מכחישו ישבע כנגדו ואהני מסלותיה דבכתב לחיובי שבועה אלא דאי טען פרעתי נשאר כדינו דהוי מחוייב שבועה וכו׳ אינו כשיש עוד עד א׳ על פה מלטרפין לענין שאינו יכול עוד להכחיש הסלוקה ולא מהימנינן ליה אפילו בשבועה

Digitized by Google

בשבועה כמו שיימו מתמינים אותו בשבועתו בשלא היה תלת עד מ׳ בכסף • תלת לכמלוה על פה משבינן לה לטענת פרעתי לנפטר בה כלינה • אבל איכא עליפו תת בהלטרפות זה גם לטענת פרעתי שאם העד שבכתב היה מעיד שעלין המנה אלו כגון לא זה יהו וכו׳ • והלה טוען פרעתי היה משבע להכחיש העד • ואלו היה טוענין נגד על אחד בכתב ועל אחד בעל פה בבתמי גוונא היה משלם עכ״פ :

ובדברי הרב מ״מ ז״ל למייתי דבינו למלטרפין ואינו יכול לטעון פרעתי וכו׳ יש מקום עיון לעיין למייתי לקמן מנמו למלטרפין אוקא לגבות מבני חרי ולא מומעבדי למה לא יטעון פרעתי כיון לאיכא הכא טענת שטרך ביד מאי בעי משום לא עדיף מלקוחות שזהו יסוד טעם שטרך ביד כלא מתרן ואפילו מימא למייתי כלמקי רבינו גמרא דילן כשברת הירושלמי לחתמו שנים ולא נתקיים אלא א׳ מעם ומ״ם לגבי לוה אמרינן לכיון לכתבי שנים בשטרא אם איתא לפרעיה לא ה״ל להביאו בילו כי הי״ל לחום שמא יקיי״ה שנים ויטרוף מלקוחות • אכתי יקשה לא״ל אלא מילא על אחד בכתב ועל אחד בעל פה בכה״ג אפי׳ לא יטרוף עמו על אחד על פה • מ״מ כיון לאיכא בשטרא חרי ספלי לא היה יכול לטעון פרעתי מסתם טענת נופים לאמרן : **ובנ״ב** בסגנת הקר״ו ז״ל כתב בשם א״ז ז״ל עד א׳ בכתב שכתב ולו יוצא ממקום אחר בעדים ועד א׳ בעל פה אמי מסיק על אחד מלוה אין מלוה אין מלטרפין לטרוף מלקוחות • ומבני חרי גבי גם מלוה יכול לטעון פרעתי אבל אם אין בכתב יקו יוצא ממקר אחר אלא הוא אומר זה כתב ולו אפי׳ מבני חרי לא גבי ע״כ נראה בפשיטא דכל שפינו אלא מבני חרי ומאי טעמא לא מלטרפין לגבות מבני חרי ולא מומעבדי למה לא יטעון פרעתי כיון לאיכא הכא טענת שטרך ביד מאי בעי משום לא עדיף מלקוחות זהו יסוד שטרך ביד כלא מתרן ואפילו מימא למייתי כלמקי רבינו גמרא דילן כשברת הירושלמי לחתמו שנים ולא נתקיים אלא א׳ מעם ומ״ם לגבי לוה אמרינן לכיון לכתבי שנים בשטרא אם איתא לפרעיה לא ה״ל להביאו בילו כי הי״ל לחום שמא יקיי״ה אם שניים ויטרוף מלקוחות • אכתי יקשה לא״ל אלא מילא על אחד בכתב ועל אחד בכה״ג אפי׳ לא יטרוף עמו על אחד על פה • מ״מ כיון לאיכא בשטרא חרי ספלי לא היה יכול לטעון פרעתי מסתם טענת נופים לאמרן : **ובנ״ב** בסגנת הקר״ו ז״ל כתב בשם א״ז ז״ל עד א׳ בכתב שכתב ולו יוצא ממקום אחר בעדים ועד א׳ בעל פה אמי מסיק על אחד מלוה אין מלוה אין מלטרפין לטרוף מלקוחות • ומבני חרי גבי גם מלוה יכול לטעון פרעתי אבל אם אין בכתב יקו יוצא ממקר אחר אלא הוא אומר זה כתב ולו אפי׳ מבני חרי לא גבי ע״כ נראה בפשיטא דכל שפינו אלא מבני חרי מהגיה אל

פרי״ם ז״ל סי׳ קנ״ג ולא יכולתי להלמס על סוגיית הירושל׳ דהבעי׳ הסגיה לענין שבועה שכתב שהיא ע״ל הרא״שה ונראה ולפי דסיכ׳ היא לכיון דסתם שטר הוי שעבוד קרקעות בעי היכ׳ לתני׳ חד ספל׳ מי משכבעי׳ ליה הוא״ל ואין משבעין על כפיר׳ שעבוד קרקעות ופריך ע״א כלום הוא לענין המקושבין הא ולפי אינו אלא פעל על פה ופסיקא למשבעינן ליה ומשני דמיירי כשהיו כ׳ למשעת תמיה ה״ל שעבוד אלא שלא מגאו לקיים כי אם האחד ומ״ה בעי מי שייכא כאן שבועה ומצא כל המי שקלא וקריא הוי ממש כעין הבעיא הרא״שה • והשתא לא יתענא היאך יבא מיוסב על כל זה מאי דמגייתי דמסיק הירושלמי מי ייבא לשלא לא ופירש״ם ופירש״ם לא מקבלין וכו׳ • ופירש״ם לעל״ל דמיירי בע״א תתוס וכו׳ • דהיינת בבעיא דע״א בכתב ועל מ״ל בע״פ בעי שפיר מי מקטרפין או לא משום דאיכא לאשתפוקי בהסיא דריב״ק • אבל בבעי׳ דע״א בכתב מהו לזוקקו לשבועה וכו׳ • הא אכתי קשה לפי דרכו פשוטא דזוקק לאיכא שעבוד קרקעות כיון דאין כאן אלא ע״מ • ומה מקיים הפק יש בזה • ואין לומר דהאי מי ייבא לא קאי אלא אבעיא קמייתא אבל איכ׳ בעיא דשבועה מיתקמ׳ כפירושא קמא דהוו סמים וכו׳ שפרי שתי בעיות אלו לאו בעיין אחד בעי לאו לחדא בעי ר׳ זעירא וחדא ר׳ מונא ואבל אחדא מיניהו שקיל. וטרי ובחר שקלא וטרי׳ לסך לר׳ מונא קאמר אי ייבא משמע דגם הא דרבי מונא מיתרצא בהכי מלא קאמר לה מעיקרא בהסיא דרבי זעירא :

ודבר מבואר הוא לפי סיעת הרמב״ן גם הירושלמי מסכי׳ עם פשוטו של דברים דגמרא לידן דע״א בכתב לתודי׳ מלטרף עם ע״פ לכל שהיו מתירוין דלדרכה מוכח מתירוא קמא לאם יש מקום שכן הוא בשתתוס שם עד אחר אלא מגאו לקיימ׳ ומטע׳ דשעבוד אבל כשאין בשט׳ אלא ע״א פשיט׳ לי׳ דולאי מלטרפין וממילא גם כן פשיטא ליה דע״א בכתב בלבד מחייב שבועה כיון דלא משתבע אשעבוד קרקעות וכל זה הפך סברת רבינו וסי׳ עתו ז״ל • והוא מביא דברי הרמב״ן ז״ל לתרץ קושייתו ותמיהתו והרי עם תירוצו ופירושו שותר כל בנין רבינו וזה מן המתמיה :

ג ובתשובה לגאון שטר שא׳ מן שעדים יודע לקרותו וכו׳ מן שהתם נראה שרבינו מסכים לזה מלא תמה עלה בתמה בחלק שקולם מהשיא לבה״ע ז״ל בשטר לחתימי שהלי ולשתכח אל מיגייהו קרוב לו פסול למשבעינן ליה אפומא לשטר וכו׳ ועיין על זה :

שער עשירי חלק א

א גרסינן בפרק הגזל קמא וכו׳ בלקח ק״ו ע״א מה שנסתר הרי״ף לא כרב מתנה לרב נחמן הוא מוסכם מהתרוצים הרא״ש והטור סימן פ״ו וגם הרמב״ם ז״ל כן כתב בפ״ב דטוען ואע״ג דאמר רבא בגמרא מסת רא מילתיה דרב במלוה דלהולאה מיתה וכו׳ • ולאי דלמא להלכה קאמר אלא לאם יש מקום למילתיה דרב הוא במלוה : **מיהו** איכא למיתק לעיל מינה גרסי׳ אמר רב ששת מיפר בפקון נעשה עליו גזלן וחייב באונסין וכו׳ ושקיל וטרי עלה ובחר הכי פריך והא אמר אילפא שבועה קונה שבועה הוא דקונה אבל כפירה לא קניא • ה״נ דקיימא בגמרא ואב״א מגי שבועה קונה כדר׳ הוא דאמר רב הוא אמר רב מנה לי בידך אין לך ביני כלום ונשבע ובמו עדים כלום ונשבע ומפריך ומדפריך מהסיא דאילפא ע״כ הלכה היא • ובבר ידענו שיט׳ הרמב״ם ז״ל והרבה מגדולי הפוסקים דהלכתי כליבנא בתרא דאב״א דסתמא דגמרא וכיון דמוקי הסיא דאילפא כרב כי היכי דלא תקשי אדרב ששת אלמא סבר סתמא דגמרא דהסיא דרב הלכה היא : ונראה דמסוגת הגמרא היא לומר תחלה אפילו תולה לך דהך דאילפא הלכתא היא איכא דלמוקומה בגמרא • ולאי בעית אימא לית הלכתא כותיה דאיהו כרב ס״ל :

אך קשה לי דהרא״ש ז״ל כתב ולית הלכתא כרב דאמר ליה רבי מתנה לרב נחמן וכו׳ והלכתא כרב נחמן וכו׳ • אלמא סבירא ליה דהלכתא כרב נחמן אף לגבי רב • ואיתא בפרק המפקיד גבי הא דאמר רבי אבא בר יעקב אמר רבי יוחנן הלכה כרשב״ג ורבא אמר רבי יוחנן הלכה כדברי חכמים • כתב הרא״ש ז״ל ואמרתי לי עד דברי רי״ף ז״ל דלא קיימא לן הלכה כבתרא אלא מדברי ורבא ואילך וכו׳ ולאי משום דהלכה כר״ג בדיני דיינו לוקא כנגד בני עורן ולא כנגד רבוסיו • ולא״כ הכא היכי פסק בהתלמ״ד נחמן נגד רב ז״ל סתם ר״ג תלמיד תלמידו :

ב ובתב הר״ר משה ז״ל שטר שאחר מן העדים יודע לקרותו והשני אינו יודע אם זוכר עדותו על פה יבא ויעיד ומצרפין והשטר בשר דהוה ליה כאחד על פה ואחד בכתב שמצטרפין :

שער עשירי חלק א

א גרסינן בפרק הגזל קמא וכו׳ בלקח ק״ו ע״א מה שנסתר הרי״ף לא כרב מתנה לרב נחמן הוא מוסכם מהתרוצים הרא״ש והטור סימן פ״ו וגם הרמב״ם ז״ל כן כתב בפ״ב דטוען ואע״ג דאמר רבא בגמרא מסת רא מילתיה דרב במלוה דלהולאה מיתה וכו׳ • ולאי דלמא להלכה קאמר אלא לאם יש מקום למילתיה דרב הוא במלוה : **מיהו** איכא למיתק לעיל מינה גרסי׳ אמר רב ששת מיפר בפקון נעשה עליו גזלן וחייב באונסין וכו׳ ושקיל וטרי עלה ובחר הכי פריך והא אמר אילפא שבועה קונה שבועה הוא דקונה אבל כפירה לא קניא • ה״נ דקיימא בגמרא ואב״א מגי שבועה קונה כדר׳ הוא דאמר רב הוא אמר רב מנה לי בידך אין לך ביני כלום ונשבע ובמו עדים ומפריך ומדפריך מהסיא דאילפא ע״כ הלכה היא • ובבר ידענו שיט׳ הרמב״ם ז״ל והרבה מגדולי הפוסקים דהלכתי כליבנא בתרא דאב״א דסתמא דגמרא וכיון דמוקי הסיא דאילפא כרב כי היכי דלא תקשי אדרב ששת אלמא סבר סתמא דגמרא דהסיא דרב הלכה היא : ונראה דמסוגת הגמרא היא לומר תחלה אפילו תולה לך דהך דאילפא הלכתא היא איכא דלמוקומה בגמרא • ולאי בעית אימא לית הלכתא כותיה דאיהו כרב ס״ל :

ודבר מבואר הוא לפי סיעת הרמב״ן גם הירושלמי מסכי׳ עם פשוטו של דברים דגמרא לידן דע״א בכתב לתודי׳ מלטרף עם ע״פ לכל שהיו מתירוין דלדרכה מוכח מתירוא קמא לאם יש מקום שכן הוא בשתתוס שם עד אחר אלא מגאו לקיים ומטע׳ דשעבוד אבל כשאין בשט׳ אלא ע״א פשיט׳ לי׳ דולאי מלטרפין וממילא גם כן פשיטא ליה דע״א בכתב בלבד מחייב שבועה כיון דלא משתבע אשעבוד קרקעות וכל זה הפך סברת רבינו וסי׳ עתו ז״ל • והוא מביא דברי הרמב״ן ז״ל לתרץ קושייתו ותמיהתו והרי עם תירוצו ופירושו שותר כל בנין רבינו וזה מן המתמיה :

ג ובתשובה לגאון שטר שא׳ מן שעדים יודע לקרותו וכו׳ מן שהתם נראה שרבינו מסכים לזה מלא תמה עלה בתמה בחלק שקולם מהשיא לבה״ע ז״ל בשטר לחתימי שהלי ולשתכח אל מיגייהו קרוב לו פסול למשבעינן ליה אפומא לשטר וכו׳ ועיין על זה :

ג ובתב הרי״ף ז״ל בתשובה נשבע היסת ואח״כ בא עד אחר הרי זה נשבע שבועת התורה לפי שהוא כמי שנתחייב שבועת התורה ולא הפש חפץ שחוזרין ומשביעין אותו בתורה ואי בתר דמשתבע הודה בעצמו מקצת ה״ל חשוד ופרע מאי דאודי ושבנגדו נשבע ונוטל ע״כ

ג ובתב הרי״ף ז״ל בתשובה נשבע היסת ואח״כ בא עד אחר הרי זה נשבע שבועת התורה לפי שהוא כמי שנתחייב שבועת התורה ולא הפש חפץ שחוזרין ומשביעין אותו בתורה ואי בתר דמשתבע הודה בעצמו מקצת ה״ל חשוד ופרע מאי דאודי ושבנגדו נשבע ונוטל ע״כ

שטעו בדין והשביעו לגלות מבלי שיבטל המלוה השטר שטוען שאבד ולפיכך כשמוכיח אחר כך נשבע ונוטל כיון שלא בטלו :

ג ובתב הרי״ף ז״ל בתשובה נשבע היסת. ואח״כ בא עד א׳ וכו׳ גם הטור ז״ל בשלבי סימן פ״ז כתב בזה הלשון כתב הרי״ף בתשובה נשבע היסת ואח״כ הולם מעצמו ה״ל חשוד וכו׳ היינו לבחר לאשתבע שבועה קמייתא של היסת הולם מעצמו ומז הוא חשוד ואשה קאמר אתמהו עליו איך יחשל ע״פ עצמו : **ואני** בעניי מבין דברי הרי״ף בתוכן אחר נלמד מלשון רש״י בעל התרומ׳ וכזה אתחשב למלוה מנוח על מה אתמהו עליו כי באמת היא פליא גדולה א״א לצייר נעלמה מעיני הגאון ז״ל • וזה לחייתי תו הטור הבין שכת׳ רבינו לקמן מי שכפר בכל וע״א מכחישו ונשב׳ להכחי׳ הנע ואח״כ הבי׳ הכחשה ע״ל אחר מלטרף עם הרא״שון ומשל׳ לו זה הממון אעפ״י שנשבע עליו ונעשה עול חשוד ע״פ שני עדים ולקח עליו מרב ע״פ הבעל דין ונעל מלטרפין לפוסלו אלא״כ לאם ליה לכחו׳ ונעשה חשוד על הנשבע ע״פ הבעל דין ולא שנעשה חשוד ע״פ הבעל דין ונעל הא׳ וזה סות׳ מ״ש בסי׳ ל״ל בשם הר״ר יקר וכו׳ : **ואחר** המחילה הראויה אני תמיה מגדולי חכמתו ז״ל כיון לא מחיה לקלקל הלשון למה לא לייק הסמוי שם בין לשון הטור להכא ללשון הר״ר יקר ז״ל להתם הי׳ ל״ל להכא כתב הטור ונעשה עול חשוד ע״פ שני עדים ולשון הר״ר יקר ז״ל הוא שנשבע להכחיש העדי׳ הנע ואותו שנשבע לו מלטרפין להעיד עליו לפסלו אלא חייב כמוגע בדבר שכבר נשבע לו ונפטר ממנו ע״כ ונראה בעיני שכיונו הר״ר יקר הטור בלקלוק לשונה למה שכתבי הרב ז״ל עלמו שם בסימן ל״ל בשם תשובה הרא״ש ז״ל כלל י״א סי׳ ב׳ שנשאל על נשבע להכחיש הנע הנע ונשבע לו מלטרפין אם הוא נפסל מעד ממילא או על שיעידו עליו בפני ב״ד יראה שצריך להעיד עליו לכל זמן שלא העי׳ עליו הבעל דין מאן לימא לן שהבעיתו היתה אמת שמא שקר תבע ממנו נמצא שהוא פסול ע״פ הנע לבדו אבל כשיעידו שניהם בפני ב״ד ויאמרו אנו מעידים ע״ז שעבר על שבועתו מאז והלאה הו׳ נפסל ע״כ :

ובאמת לכאורה יש לתמוה על הרא״ש ז״ל במה שהצריך שהבעל דין והנע יחזרו להעיד בפני ב״ד להשלמת הבעל דין ניחא מטעמא דיהיב ז״ל שמא שקר תבע ממנו אל הנע כיון שכבר העיד ועתה הראשונה ולאי היא עדות אמתי אלמלי אלצריך תו לחזור ולהעיד • הא הרא״ש גופיה קאמר ממלא שהיה פסול ע״פ הנע לבדו וכו׳ ולא ה״ל כהרשב״א ז״ל וצריך שנלחוק ונאמר דקאמר אבל כשיעידו שניהם בב״ד וכו׳ לאו למימרא שהשניהם ממש יעידו מתחלה אלא לעתו מיעיל הבעל דין • באופן שנמצא בהא לעדות

Digitized by Google

בהלטרפות הטעל שעשו בגיסם וכו' אלא שהלקח שהוסיף ויאמרו אמו מעילי ע"ז ר"ל אימו הובל זה הפירוש נפסל ע"ש הבעל דבר מה ממעל מעל שיחזור ויעיל בב"ל כמעט. הרא"ש שאינו נכון וקיים לשמה שקר תבע אבל בשאר אלא לדברי תכף ממילא נפסל בעלותה נאמנה אלא: מעתה מ"ש רבינו יהר הטעל אומה שישבע לו מלטרפין לבעלי עליו לפסלו לקלקל בלשונו לומר מלטרפין לבעל עליו לפסלו ולא קאמר בשתה מלטרפין לפסלו. לפיון שאינו נפסל מיד וממילא אלא שמלטרפין לשוקל הבעל דין להעי' עליה מהשם לפסל אחר תביעתו הראשונה אם מכ"ן ואילך הוא פסול. ומ"ש בסימן פ"ז ונעשה עגל הטול ע"פ שמי עלים שיהיה שתכף ממילא בשרהוא ע"פ מה בשעילו ד' הטעים כל אי בשני עלמו מבלי שיטרה עוד לחזור ולבעל. מש"כ ע"ש הבעל דין שאינו נעשה ממילא הטול על פיו על שיעיל מעשמת לשמת שקר תבע. ובזה אינו סותר מ"ש בסי' ל"ל. בשם הר' יקר כמו שתשב הרב ז"ל. **ובבר** הים אפשר לומר גם כן מלקאמר ע"פ ד' עלים בשתה ולא קאמר הטעים משמע אלא אלי' הטעים הנזכרים לוקח שבעיל. כל אי בשני עלמו. אלא כונתו לאחר כל זה המעשה נקרא זה שלים חטול הוחזק בכך על פי שני עלים וזה יכלול בין הבעלין עלמו בין הטעל הלאחר לל ל הלופים חטול על פי שני עלים הוא. ואש"ע לאם אלא הטעל הלאחרון נעשה חטול על פי ד' עלים אלא שרלם הרב לומר בשבת הטעל הלאחרון יש כאן שני לוים הלי שמשלם אעפ"י שישבע וגם שנעשה חטול מה שלא הים כן אולם הטעל הבני לנהי לנעשה חטול לא הים משלם. אך אין אמו לריכין לזה כי על פי מה שאמרנו בראשונה רוחי לברי הטור. ונקטינן מכל הלאמור שהבעל דין עלמו פוסל הנתבע אלא שלריך להעיד מתחלה מפו' לחיישינן לאמר שקר תבע והוק מינה לשיכא לאתברר לן לאו שקר תבע ולא נעשה חטול למפרע ממילא בהלטרפות הטעל. **וזו** לדעת הוונת הרי"ף בס"ש ואי בתר למשתבע הוה מעלמו מקלת ה"ל חטול וכו' לאין משמעות לדברי בתר למשתבע שבועת הישת הראשונה. אלא לשבועת החורה ל' בתים בעל לסלוק מיניה קאי. והכי קאמר לאם אחר שנשבע הא עד א' ה"ז נשבע שבוע' החיים לבתי' הטעל ולא בתר לאשת ע שבועה זו נגד הטעל הוה מעלמו מקלת אז הוי חטול. לממילא ומעלמו נעשה חטול על פי שני עלים הא' הטעל שנשבע כנגדו ובה' הבעל דין פלמו אחבע. לכ"ת מלן לימא לן שתובע לאמת הרי הנתבע עלמו מיהא לו שמקלת טענתו אמת והוא נשבע מתחלה לכפור הכל ולא תשבין לבעל דין נוגע בדבר כיון שאינו בא עתה להעיד לנפשו אלא לאחר פסלינו ליה ממילא על פי תביעתו הראשונה שאין במקלתה שפק וגם אינו נעשה חטול עלמו רק אשניא הולאתו להוליא תשתה התורה מתביעת בקר מכל וכל ושתבשיב מקלת טענתו אמת באופן שממילא על פי תביעת התובע נעשה חטול מיד הבלטרפות הטעל. **ו' יש** סמך למה שפי' שמו בדברי הרי"ף דבהולם בתר שבועת התורה מיד לכשתקשר ר"י על הרב ז"ל קאמר לאי משום חד שלא לא הוי חטול וכו' ומאן הוא חד שלא הטעל שנשבע כנגדו. ולפי מה שאמרנו אינו נעשה חטול לא על פי עלמו כלהקשה הטור ולא על פי עד אי כלהקשה רבינו אלא על פי שני עלים לשיבע התובע והטעל כנ"ל לישב לברי הרי"ף ז"ל ממה שהקשו עליו הראשונים ז"ל:

האמנם קשה לי במאי דקאמר ושנגדו נשבע ומוטל אמאי לריך שישבע ומוטל היינו כשנעשה חטול בתביעה אחרת אבל כשהוא בטענה זו עלמה אין לריך לישבע. וכלמתלה הרא"ש ז"ל בשנים אוחזין בין כפרן לחטול מאלי טענתא וכן דקדק הרב ז"ל לשבר הרי"ף בהשיגת הלא' מן לו וכו'. ונראה לי טענתא משום הא לבחטול שנגדו נשבע ומוטל כלכתבו התוס' והרא"ש ז"ל בשנשבעין אלא יבוא כל אי' ויתבע לו ממון אלא ביון והא מבואר לא שיכא הך תשתה אלא בשהוא כבר חטול מטענה אחרת אמפני שילא התובע שאינו יכול לישבע יתבענו אלא כלין הילכך ישבע ומוטל אבל בשאינו הש"ל כבר אלא עכשיו בטענה זו. הרי הוא ממש כפרן ונשאר כלינו לאמתך שאינו יכול לישבע אלא. ואם כן הכא בתשובת הרי"ף לאינו חטול אלא הסתא על פי טענה זו לאמה ישבע אלא: **וכתב** רבינו

ע"ב. ויש לעיין למה קראו הרב חשור דהא ליכא עדים בנגדו שיכחישוהו דאי משום חד סהדא לא הוי חשוד. וכתב רבינו שרירא גאון ז"ל אי אודי מדעתי' על דרך דשוכח דעבר בשבועה ראשונה נפטר ושלא על דרך תשובה נשבע על השאר:

ד' ויש לברר נתבע שנשבע בב"ד על טענת התובעו ולא באו עדים לחבחישו אך אחר זמן רתפס התובע ממון משל נתבע וליכא עדים וראה ונשתבעו בתפיסתו חשיבו שמאותה תביע' שתבעו בב"ד ופטרוהו בשבועתו עליה אני תופסו ושבריא לי שחייב לי ממנה ושבועתו לא היתה אמת וזה משיבו אחר שאתה מודה שעל אותה תביעה שתבעתני ברה תפסת כבר יצאתי מב"ד זכאי ותפיסתך שלא בדין היא ועל זה הסכימו בעלי הראה דכיון דקי"ל דשבועה אינה קונה ממון מהניא ליה תפיסתו:

חלק שני

א והיכא דאיכא חד סהדא דאית ליה גבי' מנה ואישתבע שבועה דאורית' ובתר הכי אתא חד סהדא אהרינא דמצטריף בהדי סהדא קמא מחייב לשלופי כל החוא ממונ' אף ע"ג דאישתבע עלויה וכן כתוב בהלמות:

שער אחד עשר חלק א

א גרסינן בפרק שבועת הדיינין הרא דאמר לי' לחברי' הב לי מאה זוזי דאוזיפתך אמר לי' להד"ם אתו תרי סהדי דאוזפיה ופרעיה אמר אביי אמאן נסמוך אהני אינהו דא קאמרי דאוזפי' ואינהו הא קאמרי דפרעיה נסמוך עליה הא קאמר להד"מ הילכך ממ"נ פטור רבא אמר כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי כלומר מכי אמר מעיקר' להד"מ ממילא שמעינין דלא פרע מידי הילכך כי אמרי הני סהדי דאוזפי' ופרעי' מקבלין סהדותיהו דאוזפי' דהוא זכות' דמלוה ולא מקבלין מיניהו דפרעי' דהא פרעין זכותי' דלוה הוא ולוה הא קא מודה דלא פרע. וא"ת והא איכא מה לי לשקר דאי בעי אמר מעיקרא לויתי ופרעתי הא לא קשיא דלא אמרינן בכי הא מה לי לשקר דהא איכא סהדי דאוזפיה ומה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן:

ומסתברא

מדרשת גאון ז"ל מי אולי מלעתיה וכו' מלא כתב ורבינו שרירא גאון ז"ל כתב משמע לרבינו שרירא לא פליג מלברי"ף. והטור ז"ל כתב דמייתי תשובת הרי"ם הוסיף לומר ורב שרירא גאון כתב כי אולי וכו': משמע לפליג מלברי"ף ז"ל ונראה היות זה תלוי במ"ש מתחילה הסכמות בין רבינו והטור בדברי הרי"ף ז"ל לרבינו הרי"ף ז"ל מיירי שהולה בתר שבועת פתור' ומ"ם קאמר לה"ל חטול ורבינו שרירא ז"ל מיירי אם הולה מעלמו מעיקרא בתר שבועת היסת ופס דינים מתחלפים ומר יולה למר. אבל הטור שמבין לברי"ף ג"כ מיירי בשהולה בתר שבוע' היסת פ"ל סיומו הטוא לר' שריר'. ומ"ש כתב לפליג לענין דינא. **ובע** הר לברי רב שרירא שאם הולה שלא בדרך תשובה נשבע על השאר כתב הרב ז"ל שאינו מת לו ולריך לחזוק ולפרש לה"ק ומועיל לו שבועתו שנשבע קודם לכן על השאר והוא מבואר הלוחק. ונראה לי שאין לעת רב שרירא ז"ל שישבע היסת בשבועה דאשונה מלא כונתו שישבע השבועה הראויה לו לסיומו שבועת מולה מקלת שיש שבועת התורה ללמו כאומר הילך על אותו המקלת מיירינן וכיון דחל עליה חיוב שבועה תמורה לא נפטר בשבוע' קלה שנשבע כנולע:

ד' ויש לברר נתבע הנשבע וכו' כן הסכים הרא"ם ז"ל בתשובותיו כללו"ת סימן ה' וכן מביא הטור בסימן הנזכר:

חלק ב

א והיכא לאיכא חד סהדא וכו' בשם שאמרנו לטעשה חטול על פי עדים:

שער אחד עשר חלק א

א גרסינן בפרק שבועת הדיינין הסוגא לא"ל לחבריה וכו' בלף מ"א ע"ב ותמו' ז"ל הקשו על דין זה ומ"ח אמאי לא מתרלינן הכא לבוריה לא לויתי כלומ' לא עמדתי בהלואתי אלא פרעתי כמו פר' אמרו לו גבי לא נסמכתי המחרלי לבוריי לא עמדתי בטמאתי אלא עבלתי ואומר ריב"א דהכא לא קאמר לא לויתי אלא להל"ם אלא שיך לתרוצי ליסיה. אבל בפרק הכות' קשה לקאמר אבל אמרו יתומים אמר לנו אבא לא לויתי נפרעים מהם אלא בשבועה לכל האומר לא לויתי וכו' וי"ל דהתם היה יכול לטעון ולתרץ לבריו אבל ליתומים לא טעמינו מלתא אלא סכיתא. ועוד יש לחלק דהכא כשטוענין עליו בב"ד יש לו להסיב בעינן סיפטו ואין לו לתרץ לבריו ע"כ: ולבאורה מתקשיתי בתירון ריב"א דלדידים בלה"מ לא מתרלינן לבוריה משום דאין כן אבל בלא לויתי אפש' לפרושי לא עמדתי בהלואתי. א"כ כ"ש בלין לך בידי כלום. לאיכא פרושי אין לך בידי כלום עכשיו אבל פרעתיהו פ"ז קשמאי דתני' מנה ל' יקרוהו למחר א"ל תנהו לי אין לך בידי כלום הייב. ואמאי חייב נתרן לבריה ונימא שכבר פרעו. אבל אחר שרמיתי מאי דאיתמר ברי' בתר' הלבר מבואר דקאמר אתה מאי אין לך בידי כלום להל"מ וכו'. ולפי' ריב"א כונת הגמר' לומר למאי דקאמר אין לך בידי כלו' לאו היינו דקאמר ממש לבריה אלו אלא שאמר בפי' להל"מ להתם' ליכא לתרוצי לבוריה וההיא דרבי יוחנן בשנים אוחזין מנה לי בידך אין לך בידי כלום והעלים ממני ליה אותו שיש לו והזר ואמר פרעתי הוחזק כ פרן לאותו ממון. אלא לאמר לבין לאיסו קאמר בתר הכי פרעתי כאלו טוען טענה מחולם' ולא קאמר עכשיו שכונתו באומר מתחלה אין לך בידי היינו שפרעו. ונראה שמולם למאי דקאמר מעיקרא אין לך בידי ר"ל לא לויתי ומ"ה הוחזק כפרן. אבל אי לא טען בתר הכי מידי. הוה מתרלינן לבוריה והיה ז"ל בפ"ו דטוען יישב מימרא זו דרבי יוחנן באופן אחר. ועוד נאבר בזה בשער שאחר זה בע"ה:

והיכא דטען להל"מ ואתו סהדי לאוזפי' ולא קא מסהדי לפרעי' אבל בתר דפרעי' מקמי דטען להל"מ אייבעי לן לעניוני לאיכא הלין מוטה אי מיהנינהו בהני סהדי בתראי או לא. דהרב הגמקי ברי' שני' אוחזין כשבא לישב מה שהקשו על הרמב"ם בלקמן כתב לעניק מה שאינו יכול לחזור בו היינו מפני שאינו חוזר אלא מפני עלות הגלי וכו' ומסי' בהך הסבועה הדיינין שלעפ"י שלין שם שכתשה בעיקר הענת הבריו לסיומו שאינו חייב לו כלום מ"מ כיון

שלמר

Digitized by Google

אמר לא לויתי ועכשיו מפני העדים אומר לויתי ופרעתי כוי הכתשה ולא מהימן וכו׳ ומתמע מדברי הטעמ׳ דלא מהימן משום דלא מעין השתא דפרע אלא מפני מה שמע מפי העדים שאמרו כן • ולפיכך כיון דמעיקר קאמר לא לויתי דהיינו לא פרעתי לאו כל כמיניה אכל אי לא קאמרי עדים מעיקרא דפרע אלא מיהו מנכסים קאמר בתר הכי דפרע ומייתי סהדי דקא מסהדי הכי דהשתא ליכ׳ למימר דמפני עדות העדי׳ חזר בו ורלה דמהימן ופטור • אמנם לפי הגרא׳ ומסקנת רבינו ומאר הפוסקים ז״ל מסתברא דכ״ן דטעון מעיקרא לא לויתי דהוי כאומר לא פרעתי ונמצא בדברי אלה ובסולאתו שהוא פוסל כל מין עד שיעיד שפרע כין שהעיד כבר אם שיעיד מכאן ואילך והוא עצמו פסלו הולאת בעל דין כך׳ עדי׳ :

ב ובבר אלא הטעמ׳ ז״ל דאין המלוה נפרע אלא מבני חרי אכל ממשעבדי לא דאמרי לקוחות אבן אעדים המכיון דקא משהדי שפרעו מיד דסוה אהדית לכתב הרמב״ם כפי׳ דמלוה המולית ס״ת ולוה אומר פרעתי אחלה ועדים מעידים שפרעו כלו נשבע הלוה ומתן מחנה וכו׳ ואין המלוה גובה מחלה אלא מבני חורין וכו׳ הכא נמי לא שנא :

ב ומסתברא דכיון דאין סומכין על העדים וכו׳ יש לתמוה על סברת הרב בעל העטור ז״ל דכתר דפרע ליה מעבד ליה מזוזי קמאי וכו׳ • ויותר על רבינו והעטור ז״ל בסי׳ הל״ל דפטרי ליה מעבד׳ מעעם הולאת בעל דין דמתמע דבלאו הכי ספיר דמי דליתבע • וזה תימה דהיכי הוה מעבד׳ ליה אלא נפרע בפעם ראשונה הא איכא חרי עדי הקלא מכ״ל לאלו ובסולאתו הא לכן ואיך אפשר לחשבינ להכחיש את העדים דכתיבת דהכותב מייתי ליה לעבוד לאוריינתא אבל לכחיש בי עדים הא ולאי לא אפשר כלכתב ס״ס לסוכיח אמך לרב׳ וכל שהוזקת כפרן איך הכתוב ליעבד ול״ע • ומה שכ׳ לי על הוכחה זו אל ס״ס ז״ל עם מ״ש הרמב״ם בפט״ו ממלוה עיין בנמוס שלכתוב שכ״ו :

ג ונלמוד מכאן לכל לליכא טעמ׳ לסולאת אלו עדים וכיולאת שכתבייב הכתבע לפרוע • אי בתר הכי דתבע ליה שפרעו שלא כדין ליי׳ הוא לליתבע אילי׳ היסת לאפטר כגון כל הנהו לאמרי׳ מתוך שאינו יכול ליעבד מעלם • כי פרע ליה מני א״ל יש לי בידיך כך וכך שנטל׳ מנוי שלא כדין ונעבד הלוה ונפטר׳ יש סמך לזה מהא לכתי הרמב״ם פי״ל ממלוה גבי טוען על הטעד מזוייף אל רבית וכו׳ כל אלו הטעמות לא כל הימנו לבטל שטר מקויים אלא יפלם ואח״כ יטען על המלוי בתם שירלה שאם יולה יחזיר לו ואם יכפור יעבד הימת ולזר לעתי מטה ע״כ • גם בהסיא הנאמנות בשטר כ״ו מוכח הכי :

ג מעובדא לעיל לאתו סהדי לאוזפי׳ ופרעים מוכח הר״ר יוסף וכו׳ איכ׳ למילך במאי דבעי לאוכוחי הר״ר יוסף ז״ל לכל לאוקי מעיקרא הנתבע לאוכחו אי לא אני טעין ליכא אפי׳ סהדי מסייעי ליה • מהסיא לעניל לאהדורי דפ״ל וכו׳ • דהא איכא למילתי לאתם הלוה עומד עליין בדבורו ואומר לה״מ ומ״ה לא מהגחינן לעדים מפני שהבעל דין עצמו מולה אאתם שלא ערע אבל אם״כ לאי הדר קאמר פרעתי כדברי העדים נאמן כיון דאסהדי מסייעי ליה • ותדע דאיכא למילתי כה״ג • דהא הנמק״י מייתי סברת אי לדר״ז הלוי ז״ל ברים שנים מוחזין ומוכח לה מהסיא לאמרי׳ אתם מה לפיו שכן אינו בהכחשה אכתב וז״ל אינו בהכחשה אם הולה לו במנה • ובאו עדים לכחישו שאינו חייב לו כלום אינו נפטר ברך הולאת בעל דין כמאה עדים אמר מהא שמעינן דמ״ה שהולי בב״ד וחזר ואמר שרתי נתע״פ שהעדים מעידים כדברי׳ אין מהגחינן בו אולאי הכא בכה״ג עסקינן אלא בעומד בדבורו מאי אולמיה לפיו מתנה הוא לקא יסיב וכו׳ ע״כ • אלמא הוצרך להוכיח הסיא לאו בעומד בדבורו מיירי מטעמא דמאי אולמיה וכו׳ • ואם כן ק״ל דמוכח לה מהר״י ז״ל מהאי עובדא דהליינין נימא דמיירי בעומד בדבורו אוקא • והתימא מהר׳ הנמק״י ז״ל לאיהו גופיה מייתי נמי האי הליינין ואקאמר אלמא אע״ג דאתם הוה לה הולאה מתוך כפירה • אע״ג דאיכא עדים לפרע לא פטרינן ליה כ״ש בהולאה גמורה וכו׳ • ומאי כ״ש הא איכא למילתי לסבא לאו בעומד בדבורו עסקינן כלהו׳ בעי למילתי הסיא לאתם לפיו שאינו בהכחשה אי לאו משום דמאי אולמיה •

ושמא איפשר לומ׳ דסובר מהר״ז הלוי ז״ל דולאי מתלוק אדבי ורבא מסתמא בעומד בדבורו הוא אלא שאומר אח״כ פרעתי בדברי העדים מפני שהבעל דין מעצמו מולה הכתשה שלא ערע אבל לה״מ ומ״ה לא מהגחינן לעדים מפני שהבעל דין מעצמו מולה הכתשה שלא ערע אבל אם״כ אי לא אמר לא לויתי ופרעתי כדברי העדים נאמן כיון דאסהדי מסייעי ליה • ולפי׳ הנמק״י ז״ל אינו בהכחשה אלא אם״כ אמר לא לויתי ופרעתי כדברי העדים אבל אם״כ אמר לא לויתי ופרעתי כדברי העדים אינו נאמן אלא

ב ואפילו בעדות מיוחדת יהא מוחזק כפרן וכו׳ • פברת סרמ״ל ז״ל
כגון בטענת אף יש לי לדון במה שמקשה בהסיגת לעדות למאי
קמ״ל לעדות מיוחדת כשהלוה מחר הלוה נפקא ותירץ להעדות מיוחדת
וטוכא קמ״ל בעדות מיוחדת וכו׳ •

ומאי בברת מ״ל לומר לעדות מיוחדת בלא ידעי הלוה דהת
רמתא טעי מ״ל לומר לידעי הלוה דהת
כיון דאיכו כפר וקאמר לא הל״מ שמכחיש
מגל וכל קבלת העדות מהכי תיתי לישי
נאמן הא קא מסהדי עדים שראו שמכר לו
הים • וכבר שמעינן מכך לשבועות דרמי
בלא ידעה מסמיא ולא משום לא רמו יחד
הא שמעינן מהלוה בחר הלוה לכ״ש
עדות מיוחדת • ומ״כ כי נמי מיפנו
לחרוייהו מיוחדת ובלא ידעה פשיטא
למהכי לאין בזה שום ריעותא לכך היא
טענת במחנה נתקם לי לשחיה כפירה
הכא לשעדים ידעי לבו הלוה בעדות
מיוחדת כמו טענת לבל״מ לשחיבב ג״כ
כפירה הוא לבא מהסהדי שראו מיוחדת מכ״ם לוה
אחר זה נפקא במה שחיבן לשמועינן
במיוחדת לפי כמוהין אותו מבחוץ • דהת
בזה אחר זה נתן בשמיא בראים בלא ידעו
שכל אחד ראה מבחוץ ולא ידע הסיו הלוה
מי לא מהימנו מי אמרי בעינו מנה ומה
אומר לבל״מ הא ולאי אין שום סבר לומר
דלא מסני • ומ״כ אכת בעדות מיוחדת
כגונא דהסיגת בשטענת איכא למימר דמז
אחר זה נפקא בכ״הג במכ״ם • וכעת אין
בידי לייסב : ומ״ש ולעולם לא נחזקינים
מכפרן עד שיכפור בב״ל ויבואו עדים
וכו׳ • יתבאר בשער הבא בע״ה :

ג גם יש לנו לדבר אם הכמין עדים
מבחוץ וכו׳ • ממ״ש רבינו אפשר
שלא היה ראה עדים הלוה לו כל מה
ברלם בלי אמר לו הלוה ומה לי עדי הלוה
נאמן וכו׳ • וכן
לשון ועביר הינים
לא הבה פסיקא וכו׳ • ומהרמיות שמכיה
מבעל הלוה מלשמו לגוויי זוזי וכו׳ ומהסיי
זוה הים פקח שמכר לו את הבלה שיכול
לשבבו עליו וכו׳ • מכל מי משמע דלוקא
בכהתי גוונא דמתן אמתלא לדברין שהול
לו כל מה שרצה לי לסיל את שלו ממנו
ונאמן מהו׳ דעתו מספקה לאם לא הול
בכך הים מפסיל • אבל אי לא יביב שום
אמתלא ולענים אלא אמר אתם לך
הסטולה לקחתים בחולת הלוה כי היכי
לאיכו הים מעטי בי שהיה פורע מה שחיי
לי ואומר שאלוה לי • אבל בחמת בחורת
פרעון הם לא מהימן כיון דעדים שמעו
ורלו עסיה דרך הלוה • וקשה מאי אנא
מסיל לעדים זה בורר הסוא להכמין ליה
הסהדי לחברים בכילתא ואמר ליה מנה לי
כיון אמר ליה הן אמר ליה עירי ושלדי
ליהוי הסהדי עלך אמר ליה לא וכו׳ • ומ״ש
לא רבינו ז״ל הטעל מ״ב וכתבו ז״ל דהת
דשמעת מינה דאי אתה הוא הולאה הוא
דוקא בכהתי גוונא דקאמר עירי ושכבי
ליהוי עירי וכו׳ • דה״ל לאסוקי אלעתיה
כיון דאמר אכי שמע מינה איכא עדים
אבל אי לא אידעי גוה לאסוקי כגון דלא
אמר איך מילי אמר אתם עדי וזה
אינו יודע הים הם עדים ושחק לא הוי הולאה
ז״ל הימן פ״ל וכיון שכן אינה הוא כיון שלא היה זה יודע הים הם עדים אמאי לא
מהמנים בשבועה לבפרעון הוי ומפני שלא רצה עדים לא הם לשטות הלוה
בלוקחה לבלוה המה לי עדי הלוה ומה לי עדי הלוה • ואין לומר דלשמועינן
הכא דאפילו ראו שהולה הם בהלוה לך הולה גמורה ולא לך שיחה בעלמי
נאמן לומר הולתי כן כדי לסיל את שלי מילי • דבלאו הך אמתלא לא הים נאמן
לטענן טענ׳ הטעלה כיון דלדך הולה קאמר כלכתב הרמב״ם בפ״ז לטוען
לבא ולאי לא כתב כן הרמב״ם אלא בהסולה בפני עדים הכיון דיעה לאיכי הסהדי
בין בפני המלוה בין שלא בפניו והולה בפני העדים לדך הולה ולא לדך שיחה
פשיטא דלא מגי חו למימר דמשמה אבל בלא בפני עדים אע״ג דמרמה עלמו
דמולה לגמרי לעולם יכול לומר כיון דלא הים הם עדים לא תשתי לבולות לדך
הולה גמורה • ואם כן בהא הכמין עדים ורלו הסלוה והוא לא ידע בהם
אמאי לא ניתא לאע״ג דמרמה עלמו כמולה אלוקה המעות דרך הלוה נאמן
לטענן הטעלה אפי׳ בלי שום אמתלא : ואפשר לי לומר לטענה הכי לסיל
את אלי דנקטי משום אחרת למילתא בעי לא אלא מפסר בלאו הכי כפי לדך
בעל־ תשום לפי עדי שקא מהסהדי לדך הלוה נאן המעות משתמע דלו תוכן

ב ואפילו בעדות מיוחדת יהא מוחזק כפרן ביצד בנון שראה
אחר מחלון זה ואחר מחלון זה ואין רואין זה את זה
וא״ה אלו אמר לא הד״מ הוחזק כפרן כאלו ראו בבת אחת • והכי איתא
בבסכת מכות דעדות מיוחדת בשרה בדיני ממונות • וכתב הראב״ד
בפירושו איכא דק״ל חתם מאי קמ״ל חשתא חלואה אחר הלואה דלא
מסהדי בחר מנה מצטרפי הדדו היו עדות מיוחד׳ דבחד מנה קא מסהדי
אינו דין דמצטרפי • ובהרצי ליה רבוואתא דהא מילתא דעדות מיוחדת
בסבו׳ מיירי כהתי דשבועות דעדים רואין אותו מבחוץ וטובא קמ״ל
בעדות מיוחדת דחבא בהלואה אחר הלואה אחר הלואה בל חד וחד ידע דבהלואה
שקל חד מנה אבל הא אשמעינן דאף על גב דמנה לי סתם ועדים רואין
אותו מבחוץ בעדות מיוחדת אי אמר לא הד״מ הוחזק כפרן באלו ראו
בבת אחת : ולעולם לא נחזקיה בכפרן עד שיכפור בב״ד ויבאו עדים
ויכחישוהו ובעובדא דכלהי׳ דדבי שבתאי דאיתא במציע׳ פרק א׳ •
מיהו אם טען מתחלה אין טנה מגירת לי מיהו דהוא מנה בסתנה נתתו
לי אי נמי זוזי הוה מסיקנא בך ושקלתינהו בפרעון חובי בכלהו פטור
מלשלם מיהו אשתבע היסת דלית ליה נביה ולא מידי :

ג גם יש לנו לדבר אם הכמין עדים ושמעו שנתנם לו
בתורת הלואה ובשתבעת ממנו לא טען הלה להד״מ שאבד
היה טוען בך מדאי הוחזק כפרן אבל טען שהיה חייב לו וכפני שלא היה
רואה עדי׳ הורה לו כל מה שרצה כדי להציל את שלו ממנו בהא ודאי
מסתברא דמהימן דעדי הכמנה בדיני ממונות לא חיישינן להו אלא לנבי
הד״מ שנחזיקנו בכפרן אבל לחייבי בממונ׳ אי טעין מידי דלא מכחיש
הדדותיהו מסתבר׳ דמהימן שאין מכמינין עדים אלא לסטי׳ ולמדי׳ ודאי׳
לדבר דא דעדי׳ רואין אותו מבחוץ דאמרי׳ דאי אמר בסתנה נתתה לי
כי עדים רואין אותו מבחוץ מאי הוי דהא אמר להו אין שקלי ודידי שקלי
ואפילו בשנתנה לו בתורת הלואה ושמעו העדים והוא לא הרגיש בהם
יכול לומר בתורת פרעון שקלתינהו שהייתי סומך שיהיו בית דין
מאמינין אותי שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ועביד אינש דינא לנפשי׳
במקום דאיכא פסידא והוא היה פקח שהודה לו מה שרצה כינו לבינו
כדי להציל את שלו ומדאשכחן בבעל שלוה מאשתו וארון שלוה מעבדו
דמצי לטעון להו לגלויי זוזי הוא דבעאי ואף על גב דעביד נפשיה עבד
לוה לאיש מלוה • וכדאמרינן בכתובות זה היה פקח שמכר לו את השדה
שיכול למשכנו עליו אלמא אמרינן כי דאי נוונא עביד אינש להתחכם
ולהוציא מחבירו ממונא שהוא חייב לו בלא עדים והלכך משתבע היסת
דבפרעון חיבו שקלינהו ושלא הודה לו בהלואה אלא להציל את שלו
ומפטר • וכן נראה עיקר וחבי אסכימו רובא דרבוואתא :

שער שנים עשר חלק א

א גרסינן במציעא פרק א׳ גטרא אמר רמי בר בר חנה אמר
רבי יוחנן מנה לי בידך וחלה אמר אינלך בידי כלום
והעדים מעידין אותו שיש לו וחזר ואמר פרעתיך הוחזק כפרן לאותו ממון
ומשלם אותו לתובע כי הא דשבתאי בריה דרבי בריינום כתב ל״כלתיה
אצטלית׳א דמלתא בבתובה וקבלה עילויה אירבם בתובתה אמר לה לא
היו ד״מ לסוף אתו סהדי ואמרי אין כתב לה לסוף אמר פרעתי אתא
לקמיה דרבי חייא אמר ליה הוחזק כפרן לאותה איצטלא פירוש הוחזק
כפרן לעולם לאותו מנה אחר שהעדים הכחישוהו • וה״ה לטוען לא היו
דברים מעולם והוציא הלוה שטר בעדים שלוה ממנו ואע״ג דלירת ביה
נאמנות הלוה הוחזק כפרן ואין צריך להשבע מאן דאפקיה לשטרא בשאר
מפיק שטר ואמ׳ לי׳ פרעיא חוא דדוקא כי אירבם כתובת׳ הוא דאיצטריך
לסהדי הא לאו הכי בכתובה דאפקא חוי מוחזק בכפרן • וכנטו שבתב הרב
בחלכותיו בהוציא עליו כתב ידו וטען לא הי׳ ד״מ שיחזקו בכפרן אחר
שיתקיים השטר כראוי ואינו נאמן לעולם לומר פרעתי אחר כן עד שיודה
לו בעל דינו או יביא עדים שפרעו בפניהם :

ב ולעולם אין על שכנגדו שום שבועה אחר שהוחזק כפרן
באותו הבר ואף ע״ג דאיכא מרבו תא דם״ל דה״ל
בחשוד

לבשנגדו שום שבועה ובדלקמן דבל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי
דמי ומחייב לשלומי :

ב ואפילו בעדות מיוחדת יהא מוחזק כפרן ביצד
אחר מחלון זה ואחר מחלון זה ואין רואין זה את זה
וא״ה אלו אמר לא הד״מ הוחזק כפרן כאלו ראו בבת אחת • והכי איתא
בבסכת מכות דעדות מיוחדת בשרה בדיני ממונות • וכתב הראב״ד
בפירושו איכא דק״ל חתם מאי קמ״ל חשתא חלואה אחר הלואה דלא
מסהדי בחר מנה מצטרפי הדדו היו עדות מיוחד׳ דבחד מנה קא מסהדי
אינו דין דמצטרפי • ובהרצי ליה רבוואתא דהא מילתא דעדות מיוחדת
בסבו׳ מיירי כהתי דשבועות דעדים רואין אותו מבחוץ וטובא קמ״ל
בעדות מיוחדת דחבא בהלואה אחר הלואה בל חד וחד ידע דבהלואה
שקל חד מנה אבל הא אשמעינן דאף על גב דמנה לי סתם ועדים רואין
אותו מבחוץ בעדות מיוחדת אי אמר לא הד״מ הוחזק כפרן באלו ראו
בבת אחת : ולעולם לא נחזקיה בכפרן עד שיכפור בב״ד ויבאו עדים
ויכחישוהו ובעובדא דכלהי׳ דדבי שבתאי דאיתא במציע׳ פרק א׳ •
מיהו אם טען מתחלה אין טנה מגירת לי מיהו דהוא מנה בסתנה נתתו
לי אי נמי זוזי הוה מסיקנא בך ושקלתינהו בפרעון חובי בכלהו פטור
מלשלם מיהו אשתבע היסת דלית ליה נביה ולא מידי :

ג גם יש לנו לדבר אם הכמין עדים ושמעו שנתנם לו
בתורת הלואה ובשתבעת ממנו לא טען הלה להד״מ שאבד
היה טוען בך מדאי הוחזק כפרן אבל טען שהיה חייב לו וכפני שלא היה
רואה עדי׳ הורה לו כל מה שרצה כדי להציל את שלו ממנו בהא ודאי
מסתברא דמהימן דעדי הכמנה בדיני ממונות לא חיישינן להו אלא לנבי
הד״מ שנחזיקנו בכפרן אבל לחייבי בממונ׳ אי טעין מידי דלא מכחיש
הדדותיהו מסתבר׳ דמהימן שאין מכמינין עדים אלא לסטי׳ ולמדי׳ ודאי׳
לדבר דא דעדי׳ רואין אותו מבחוץ דאמרי׳ דאי אמר בסתנה נתתה לי
כי עדים רואין אותו מבחוץ מאי הוי דהא אמר להו אין שקלי ודידי שקלי
ואפילו בשנתנה לו בתורת הלואה ושמעו העדים והוא לא הרגיש בהם
יכול לומר בתורת פרעון שקלתינהו שהייתי סומך שיהיו בית דין
מאמינין אותי שהפה שאסר הוא הפה שהתיר ועביד אינש דינא לנפשי׳
במקום דאיכא פסידא והוא היה פקח שהודה לו מה שרצה כינו לבינו
כדי להציל את שלו ומדאשכחן בבעל שלוה מאשתו וארון שלוה מעבדו
דמצי לטעון להו לגלויי זוזי הוא דבעאי ואף על גב דעביד נפשיה עבד
לוה לאיש מלוה • וכדאמרינן בכתובות זה היה פקח שמכר לו את השדה
שיכול למשכנו עליו אלמא אמרינן כי דאי נוונא עביד אינש להתחכם
ולהוציא מחבירו ממונא שהוא חייב לו בלא עדים והלכך משתבע היסת
דבפרעון חיבו שקלינהו ושלא הודה לו בהלואה אלא להציל את שלו
ומפטר • וכן נראה עיקר וחבי אסכימו רובא דרבוואתא :

שער שנים עשר חלק א

א גרסינן במציעא פרק א׳ גטרא אמר רמי בר בר חנה אמר
רבי יוחנן מנה לי בידך וחלה אמר אינלך בידי כלום
והעדים מעידין אותו שיש לו וחזר ואמר פרעתיך הוחזק כפרן לאותו ממון
ומשלם אותו לתובע כי הא דשבתאי בריה דרבי בריינום כתב ל״כלתיה
אצטלית׳א דמלתא בבתובה וקבלה עילויה אירבם בתובתה אמר לה לא
היו ד״מ לסוף אתו סהדי ואמרי אין כתב לה לסוף אמר פרעתי אתא
לקמיה דרבי חייא אמר ליה הוחזק כפרן לאותה איצטלא פירוש הוחזק
כפרן לעולם לאותו מנה אחר שהעדים הכחישוהו • וה״ה לטוען לא היו
דברים מעולם והוציא הלוה שטר בעדים שלוה ממנו ואע״ג דלירת ביה
נאמנות הלוה הוחזק כפרן ואין צריך להשבע מאן דאפקיה לשטרא בשאר
מפיק שטר ואמ׳ לי׳ פרעיא חוא דדוקא כי אירבם כתובת׳ הוא דאיצטריך
לסהדי הא לאו הכי בכתובה דאפקא חוי מוחזק בכפרן • וכנטו שבתב הרב
בחלכותיו בהוציא עליו כתב ידו וטען לא הי׳ ד״מ שיחזקו בכפרן אחר
שיתקיים השטר כראוי ואינו נאמן לעולם לומר פרעתי אחר כן עד שיודה
לו בעל דינו או יביא עדים שפרעו בפניהם :

ב ולעולם אין על שכנגדו שום שבועה אחר שהוחזק כפרן
באותו הבר ואף ע״ג דאיכא מרבו תא דם״ל דה״ל
בחשוד

ולא פרע מעיקרא כשטען מותה הטענה • אבל אח״כ אולי פרע ופיה לאמן
בשבועה אי לא משום לכיון דהוחזק כפרן הו לא מהימן כאמתו ממון כאשר
יתבאר בע״ס : ומ״כ מה לנו בזה לטעם כל האומר לא לויתי והרמב״ם לא כתב
אלא הוחזק כפרן ומשלם וחו לא • ואולי רלה הרי״ף לומר אפי׳ אם יביא אחיב
עדים שפרעו קולם שטען לא לויתי חייב לשלם משום לכיי׳ ל אמר לא לויתי אולם
שלא פרע ושוינהו פסולים לכל העדים שיעידו שפרע מאז׳ וטעמא דהוחזק כפרן
לא שני לכיכא לאיכא דהסהדי לבא אי פרע בחר הכי בחפי הסהדי מהימני אע״ג
דהוחזק כפרן אבל מטעם האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי לא מהימן אפי׳
בסהדי דפרע מקנוי הכי משום דהולאת בעל אין בכ׳ עדים דמי :

א ולפי זה מ״ש רבינו והטור ז״ל ואין נאמן לומר פרעתי על שיודה בעל
דינו או שיביא עדים שפרע בפניהם הכי׳ הוי׳ נראה בעיני הלא כחמעת׳ל
שפרע קולם שטען לבל״מ הוא אחיו בהלוה כלאמרן • אלא מיירי לבא
מסהדי דפרע בהיכם אחי׳כ :

ב ולעולם אין על שכנגדו שום שבועה וכו׳ הרמ״א כתב בפרהין טעם
הלוק שום בין כפרן לחייב לשבוע לאו מחביעה זו הוא פהול
אלא מחביעה אחרת • אבל הכא שמחביעה זו הוחזק כפרן ל״ל שכנגדו בלא
שבועה

Digitized by Google

שבועה וכו' והוא כלבי הרשב"א ז"ל שמביא הרב המגיד ריעא טענתיה להאי מגומא • ואולי גם כן כונתו ז"ל כלפי דברו בשבועות פרק שליכין לבתפוד תקנו שישבע שבגנבו לתקנתו של תקוד שלא יטול כל אחד ממנו שלא כדין וסיימו למבני שילא שבבר הוא חטוד ממקום אחר ואינו יכול לישבע כל אי וחבע ממנו שלוא כדין אבל כפרן כיון שלא הוחזק כבר לכך אין מקום לתקנה זו למסיבת ילע הבובע שהוא כפרן לשלא יוכל לישבע ומ"ה מטל כלא שבועה: ומ"ש הגיטו וכן כתו כן סברת הר"ר משה ז"ל וכו' גרמה למלכתב פרק ו' לשונן הרי שטען עליו שהלוהו מנה והשיב זה ואמר לה"מ ואח"כ הביא עדים שנטען עליו שהלוהו מנה והשיב זה ואמר בפניהם ואחר כן היה ולויתי ופרעתי אין מקבלין אותו אלא הוחזק כפרן ונעלם וכו' • ולא כתב בהגיה ושכנגדו נשבע • מוכח בהגיה דמיטל בלא שבועה אלא שהוא לכעי לשבע ועוד בהגיה כתב בדין כופר ועדים מעידי שלוה ופרע וכו' שאין המלוה חייב שבועה שהרי הוחזק זה כפרן: וכתב הגיה ז"ל ונראה שהוא סבור שבכל מקום הוחזק כפרן אין צריך שבועה ישבע וכן עיקר וזה לעת קלת המפרשים ז"ל וכ"ל רמים מדין זה לאם אינה מלוה נשבע היאך מקבלין שבועתו נגד שני העדים אלא ולאי אינו נשבע ע"כ: והנמתני מהרמים שמביא אדין זה מהסלת לסיאך מקבלין אותו נגד שני עדים להם לי הרמב"ם כך הוא נמצא הלוה אומר לא פרעתי ומעדים מעידים אותו שפרעו הולאת בעל דין לכו' עדים אמי ואין המלוה חייב שבועה שהרי הוחזק זה כפרן ואין המלוה חייב לשלם ע"כ • ומ"מ אם היה להכחיש העדי אלא אלרבה לא אכיס עמהם כמה שהעידו שלוה אלף מה שטען הלוה לא לויתי • ומכח לן מסכת דלן כשטען הלוה אמ"כ פרעתי לא יתחייב המלוה שבועה אע"ג שהוחזק כפרן • ומ"מ ולאי הלין דין אמת לכל שהוחזק כפרן אין שכנגדו לריך שבועה:

ב ונראה בעיני לחלק בזה בין כפרן לחשוד לסבל תלוי בטעם הולאת ב"ל בלעדי אמי לכיון לאיזו טען מעיקרא לא לויתי הרי הולה אלא פרע ומבועה לא שייך אלא אלא לחיב שבועה לכל הכא הלוה מעיקרא אלא פרע אע"ג לבתר הכי טוען אלרע אינו לריך לישבע על טענו זו לאם כו לינא הבלי לאולי קמייהו אלא פרע ליה הלוה זו כלבתב רבינו לעיל בעל ר"א הי' כ' • אבל בחשוד לעולם איכא הבחשה ולא הוה מעולם מה שהוא מבחים ומ"ה לריך שכנגדו לישבע:

ג ומיהו לא יקרא הוחזק כפרן עד שיכפור בפני ב"ל ויכחישוהו עדים וכו' • סברא זו הסכימו בה הרא"ש ז"ל וכן הטור ואחר מחרונים וכתב הרב ז"ל בב"י רים הי' ע"ש וז"ל וכן דעת הרמב"ם ז"ל פ"ו מטוען ונטען ולא כלמשמע מדברי הרשב"א בתשובה עכ"ל: נראה הסבין ז"ל מתשובת הרשב"א ז"ל לאפי' בלא הכחשת עדים על טענתו הראשונה הוחזק כפרן על פי עצמו • ואולי הבין כן מתשובה הסבית בסמוך שכתב על תשובה מחבירו מנה והשיב לו יחכן בלתה חייב לי המעות ע"ל תוכע ממני: והשיב הרב ז"ל להיינו כאומר אמתה חייב לי ואינו חייב לך לזרי כפר וכאומר לא פרעתי לחי ע"כ ומכיון שלא הזכיר כאן עדים אולי משמע ליה לרב ז"ל דסל"ל לרשב"א ז"ל דאף בלא עדים הוחזק כפרן • ואיך שיהיה אם יוליאהו ממקום זה אם מתשובה אחרת הביאה לי מלתא טובא לריך כתב בזאת על הרשב"א ז"ל להא בתשובותיו הכלפסת סי' אלף ל"ז כתב ב' קצור וז"ל הלויתיך לה"ד חזר ואמר לויתי ופרעתי נאמן ופטור אי בעי שתיק ע"כ • וכונתו מבואתת לכיון לכיכא עדים הוא נאמן בטענתו הסבית שטען שפרע אגי לאי בעי היה עומד בדבורו הראשון אלא ליה ירדי מכאן שלעתו כלעת הרי"ף ורי"ש ז"ל: והטופ"ר חימה שהרב ב"י ז"ל עצמו הביא תשובה בשם הרשב"א בעלי ע' מהמתו דעים שכתב בהגיה אפילו טען וחזר ומענתו לטענה אחר' ה"ז חזר מפטור לפטור ונאמן בשבועה כל שלא כאו עדים להכחישו וכו' • ובסוף סי' זה כ' זה בהגיה בשם הרשב"א לאפי' כפר ב"ל ואמר לא לויתי וחזר ואמר לויתי ופרעתי נאמן אגי וכו': וגם בסי' פ' סעיף ל' כתב בשם תשובת הרשב"א וז"ל וכן אם א"ל מנה לי בידך וא"ל לה"ל ובאו עדים שלוה וחזר וטען לויתי ופרעתי אינו נאמן • אבל אם קדם שבאו עדים חזר וטען שלוה ופרע נאמן וכו' • אבל הני מוכח בהגיה לשבר הרשב"א ז"ל דלא מסתמא כן מדברי הרשב"א: ובפיותי מתפלת

בחשוד ונשבע שכנגדו ונוטל אין מומכין על דבריה' בי אחרי"ף ז"ל העיד על דבינו האי גאון ז"ל שחזר בסברא זו ואין עליו אלא חרם סתם על מי שנוטל ממונו שלא כדין • וכן בזה כמו כן סברת הר"ר משה ז"ל:

ג ומיהו לא יקרא חוחזק בפרן עד שיכפור בפני ב"ד ויכחישוהו עדי' ובעובדא דשבתא' דלעיל • אבל אם יכפור בלא עדים שיכחישוהו יכול לטען פרעתי תחלה כשבאתי לפניכם או פרעתי אחר שטענתי לפניכם לא היו דברים מעולם:

ד ורוקא הוחזק כפרן במלוה זו אינו נאמן במלוה זו עצמה לעולם אבל אם הוחזק כפרן במלוה אחת לא הפסיד נאמנותו לענין מלוה אחרת ואם טען פרעתי נאמן בחיסת יוכראמרינן כמוציא ומשום שהוחזק בפרן הרא זיבנא תו לא פרע כלל והא מיירי בשהוחזק כפרן בחלו' אחרת • וכן פי' הראב"ד ז"ל וזה לשונו א"ל ירמיה ברי לא כל מעשה ב"ד שוין אלא שהוחזק פי' הוחזק כפרן בעסק אחר דאי בעסק זה קאמר מאי אירא מעשה ב"ד אפילו בעדים גרידי הוי כפרן לאותה מלוה אלא ודאי בשהוחזק כפרן לעסק אחר קא מיירי וכיון דנפיק עליה השתא שטר מעשה ב"ד לא חיישינן לפרעון ומ"ה אקשי ליה רבא • ומשום שהוחזק כפרן הדא זיבנא תו לא פרע כלל פירו' בתמיה כלומר ממלוה למלוה לא נחזיקנו בכפרן ע"כ:

ה ועדיין יש לנו לפרש מה ר"ל איזלך בידי כלום ובו' מצאתי תשוב' לגאון ז"ל שהשיב שלשון אין לך בידי כלום כמי שאומר לא הד"מ וראיתו שהרי דמי בגמרא דבמיר' יוחנן שבאין על טענת אין לך בידי כלום לעובדא דכלתיה דרבי שבתי שיש בה להד"מ ואם באו עדים שיש לו וחזר ואמר פרעתי הוחזק כפרן • ולדידן מסה הרא דלשון אין לך בידי כלום אינו ל' מבורר ואם לא שאלוהו ב"ד מהו ר"ל ובאו עדי' אחר כן יוכל לטענ' שלשונו על דרך זה אחז אותו שפרעו אבל שאלוהו ופי' לשונו שדעתו על כפירת הד"מ או שטען פרעתי אחר שטענתי אין לך בידי כלום • נמצא שה דה שבשאמר טענתו על לא היו דברים חיתה • ועל זה קאמר ר"י שאחר העדאת עדים אם יאמר פרעתי אחר כן הוחזק כפרן ואינו נאמן וכן בזה סברת הרמב"ם ז"ל שכתב תחלה שצריך הדיין לחקור טענתו של נתבע ושל תובע ומסמך לזה פתב אבל אם השיב אני חייב לך כלום או אין לך בידי כלום או שקר אתה טוען ובל ביוצא בזה והלך התובע והביא עדי' שחלו' בפניהם ואמר הנתבע כן היה אבל החזרתי לו פקדונו או פרעתיו חוטו לא הוחזק כפרן ונשבע היסת ונפטר ע"כ ובשאלה לקמאי מי שהוחזק בפרן בגון שאמר להד"מ וכיון שנתחייב שבועה חזר מעצמו ואמר פרעתי תנדון בו דין מי שהוחזק כפרן ולא ישבע או דילמא לא יהיה מוחזק בפרן עד שיכחישוהו עדים אבל לא אם הכחיש הוא את עצמו • והש"ב שאין נקרא כפרן עד שיכחישוהו עדים ובשאל הראב"ד ז"ל הפיגן לדברו במה שהוא תובע טענת בריא והלה משיבו להד"מ וחייבוהו ב"ד היסת ובשע' חשבועה חזר בו ואמר אני יודע אם יוכל לטען ולהזור וג טען מי אמר' ביון דבשתי טענות חללו משתבע ומפטר תרוייהו חדא טענה נינהו ושחמת חומרא דשבועה קאפר אני יודע ומפטר בשבועת היסת של אני יודע או דילמא כיון דמתחלה טען בבריא להד"מ יש לו לברר במה שאמר ואבב לא ישלם: תשובה אם טען מתחלת טענה שנתחייב בה ואח"כ ט. ן טענה לפטר עצמו בה אינו יכול לחזור ולטען אבל הבא שהטענה הא' היה פושרו ולא באו עדים להכחישו ובשבא לישבע דקיק בשבועתו לעשות' כתקנה ישבע היסת שאינו יודע ומפטר ע"ם:

ח"ש א גרסינן בתוציא פ' א' ובפרן הואיל ואתא לידן נימא בירה מילתא רב זביד משמיה דרב נהמן אמר בין

מאי איזלך בידי כלום שבבר פרעתי וכזה אינו אומר עדות העדי' אלא קא מסהדי אלא לאו להא אפי' באומר בהדי"מ אי אלו אמיכא הסהדי לקא מכחישו היה נאמן אומר פרעתי בתגו לאי בעי היה עומד בטענתו הראשונה הראשונה ובאמר לאי בעי הוה קאמר לטענתו הראשונה היתה פרעתי אינעלים מכחישים אותו • כי נמי קאמר פרעתי בתר הכי ניהמניה • ואולי מהאי טעמא לא רלה ה"ה ז"ל לפרש להרמב"ם דמאי דקאמר ר"י ועלים מעידים שיש לו מנו - ומאחר"כ כשטען פרעתי אחר שטענתו הראשונה הוא אומר ואין לך בידי כלום אלא לאו להא אפי' באומר בהדי"מ אי אלו אמיכא הסהדי לקא מכחישו היה נאמן אומר פרעתי בתגו לאי בעי היה עומד בטענתו הראשונה הראשונה ובאמר לאי בעי הוה קאמר לטענתו הראשונה היתה פרעתי אינעלים מכחישים אותו • כי נמי קאמר פרעתי בתר הכי ניהמניה • ואולי מהאי טעמא לא רלה ה"ה ז"ל לפרש להרמב"ם דמאי דקאמר ר"י ועלים מעידים שיש לו ממ

לתבו המוס ז"ל חייב אתה ליתן לו הכא משמע דקייב אתה ליתן לו לא סוי פסק דין גמור כי אם לא ותן לו וקשה לפ"ק דסנהדרין אמריגן היכי דמי גמר דין פלוני אתה חייב פלוני אתה זכאי • וי"ל דהתם מיקרי גמר דין לענין שאסור לבעול לפי שיודע להיכן הדין נוטה ע"כ משמע מדבריהם ז"ל דלאו פסק דין גמור הוא אלא הודעה להיכן הדין נוטה: ויש לחמוה לכפ"ק דסנהדרין גבי הסוא דאמריגן אתה גמר דין פלוני עלים פלוני אתה חייב ולפון סגמרא מוכח כן דאלו אבל קשה מאי ביעוא שייך הסתא אחר שנפסק הדין לגמרי • ובדוחק י"ל אלא יעבוא אותו לומר ירמיס אמו אמת טעוה בדין ע"כ מוכח בהדיא מלהום זה לסברי דאים פלוני אתה חייב הוא פסק דין לגמרי וזה הפך מה שכתבו הכא במלוה • ובקרק זה כוי במאי דלא אריגן אתה לאחר גמר דין הוא ספק דין מתלוקת וכו' • כתב הגרלבי ז"ל וגמר דין היינו אים פלוני אתה זכאי אים פלוני אתה חייב • וכן אם פסקו ליסבע ע"כ: הרי שאמרו אים פלוני אתה חייב לפסקו ליסבע אלא גמר דין מוחלט הוא • ע"כ נראה בעיני לחלוק יש בין הלהומות דלהון חייב אתה ליתן לו יש בהמנהגו אינו פוסק ונוזר עליו לגמרי שהו חייב בדינו אלא הדיו חוזר אל הדיינים וכיון שלא אמר גמר דין הלון אמר אם אתה חייב לתן זה כוי אם אתה חייב לתן זה כוי אלו אמר אים פלוני אתה חייב לתן זה כוי אלו אמר אים פלוני אתה חייב לתן זה כוי אלו אמר אים פלוני

ב אם הבחישו ע"א ואמ' שלוה ממנו לפניו בזה פסק הר"ר מש' וכו' בפי"ל מהלכו' מלוה כתב וכן הורו רבותי שסכופ' במלו' ע"פ בב"ל וב' ע"א שלוה ה"ז יש' שבוע' החורה חזר ואמ' כן היה לותי ופרעתי לו מתל לי לו נתחייב לי ממקום אחר הרי זה מחוייב שבועה ואינו יכול ליפטר ומשלם ע"כ • וכן בפ' ל' דטוען כתב לפיכך שטר שיש בו עד אחד וטוען שפרעו וכן כפרן בעל עד א' עליו וטוען שפרע לו החזרתי לך הפקדון ה"ז מחוייב שבוע' ואינו יכול ליפטר ומשלם וכו' • וכתב ה"ם ז"ל ועל כל פני' דברי רבינו בדיני אלו של ע"א אינן כמשמען וא"א לפרש דבריו אלא בא' מב' פנים לו שהעד מעיד שעדין מנה זה אצלו כגון שלא זה ידו מתוך ידיו לו שהוא מעי' שהוא בתוך זמנו לו על הדרך הכתוב בסגנות כגון שטוען אתמלא לה"מ ואת' כך הוליא עליו עד זה וחזר ואמר לויתי ופרעתי • והדרך הא' כשהעד מעיד שעדין המנה אצלו הוא אמתי דין הראשון וכו' אבל מה שכתב וכן כפרן וכו' הוא בסברת כמו שהעמידו הראב"ד שאם בדרך הראשון שהעד מעיד שעדין הוא חייב לו ישבע להכחי' בעל ויפטר וכו' על זה מבואר בלשונו שאמר וכן כפרן וכן הוא עיקר הנסתת מדברי רבינו וכו' על כאן : **והתמיהא** לי מלתא טובא במה שהעמידו הראב"ד וה"ם ז"ל הך דבא לוכן כפרן שבא עליו עד א' וכו' כשטען להה"מ וכו' • לא"כ מאי הא' לכתי' הו הרמב"ם בת' הכי בפסק' ט' וז"ל מנה הלויתיך להה"מ הבית עליו עד אחד שלוה ממנו בפניו הוא"ל ואלו הן שנים הם מוחזק כפרן ומשלם וכו' חזר ואמר פרעתי משלם אלא שבועה כמו שבארנו ע"כ • ומשמע דהשתא מחלם לין זה לכופר בלה"מ וחזר לטענו פרעתי למשלם • והלא כל זה כבר אמרו בענין זה ממש במה שכתבו לעיל וכן כפרן שבא עליו עד א' וכו' וטוען שפרע וכו' דבאומרו כפרן הוא לעד לטענת מנה אלוי תוך כפר ואמר להה"מ ונ"ז בא עליו עד אחד דהיינו שמכחישו ואומר שלוה ממנו בפניו וטוען שפרע הוא חזר ואמר פרעתי • ואם כן הן הן הדברים האמורים שבארתי לה"ם ז"ל אחר"כ שהרגיש בזה וכתב על פסקא זו זהו לין כפרן שנתבא' בסמוך ולא בא רבינו אלא לבאר ענינו וכו' : **ובאמת** הוא לוחק עלוס ומבאר ונגלה לומר שבא עתה הרמב"ם ז"ל לבאר בחלוקה בפני עצמה מה שכבר כתב לעיל • ואין מקום לפרש מה שכתב הרמב"ם וכן כפרן וכו' כפי הדרך הב' שפירש ה"ם ז"ל בלין הא' דהיינו שהוא מעיד שהוא תוך זמנו דהא כתב וטוען שפרע לו החזרתי לך הפקדון בפקדון לא שייך תוך זמנו כלל • ומלכיילינהו בהלי הדלי אלמא טענת פרעתי בהלוה דומיא דהחזרתי בפקדון • ומשום הכי כתב ה"ם ז"ל שלין זה לכפרן הוא בהכחיש כמו שהעמידו הר"א ז"ל • וקשה אם כן מה שהקשינו למה חזר לבאר באומרו מנה הלויתיך להה"מ :

והטור בסימן ע"ה הביא לין זה הרמב"ם לחייבו מטעם מחוייב שבועה ואינו יכול ליפטר • ובסי' ע"ט כתב אבל הטוען לא הה"מ וחייבוהו שבועה וכשבא ליפטר ליפטר חזר וטען פרעתי לו מיני יודע הוא"ל ולא הכחישוהו עדים אלא שמלקלק בשבועתו לעשותה כתקונה אפי' אם עד א' מכחישו ישבע היסת שפרעו וכו' • וכתב ע"ז הרב ז"ל ומ"ש רבינו אפי' אם עד א' מכחישו ק"ל אלי מכחישו בטענה ראשונה הרי הוחזק כפרן אליבא למימר מה לי לפקר שחזר בו מטענה ראשונה דהא איכא למימר שחזר בו אפי' אם שהעד מכחישו וגם אין לומר ישבע שפרע לו שאינו יודע דה"ל מחוייב שבועה וכו' • ואין לפרש שהעד מכחישו בטענה הב' שא"כ זה נשבע להכחיש העד ואמאי ישבע היסת שבועת התורה מבעי ליה וכו' ע"כ • ובאמת שהיה זה הסה לישב הואיל והרב ז"ל לא תירץ בה כלום • **ועוד** לא הוחזק אפשר לי לומר דאולי סובר הטור דהא דלא אמרינן מגו דהכחיש הבעל היינו מהטעם הראשון שכתב הריב"ם בסוי' של"ב משום דלא חליף אינש לאכחושי שהלא ולפ"ז נראה דהאי טעמא שייך היכא דמעולם לא הכחיש הבעל כגון שתחלה אמר להה"מ • ואח"כ הביא הלה הבעל שלוה בפניו לו כשיאמר אחר כך פרעתי לא אמרינן ליה במגו דאי בעי אמר הטענתו הא' דלה"מ אלו מגו מעלית הוא דהא דלא עמד בחוזה כיעבה הוא משום דלא חליף אינש לאכחושי שהלא כיון שנתחלם לו שהעד מכחישו אבל אי מעיקר' קאמ' מנה הלויתיך ואי' על אחד מעיד כן • והלה מכחיש הבעל ואומר לא היה חזר בו מטענתו הא' דשתא לא שייך חליף אינש דהא כבר חליף מעיקרא והכחיש הבעל ומה לו לשקר • והשתא מ"ש הטור ל' אפי' אם עד אחד מכחישו אפשר לכונתו דמעיקרא הביא המלוה את הבעל באופן שהכחיש את הלוה במה שטוען אח"כ להה"מ אבל ואלו אי הוא ב' עדים בכה"ג אע"ג דהעידו מעיקרא לוה ואח"כ טען להה"מ ושוב קאמר פרעתי לא מהימן במגו דשוף שוף איכא למימר חזר בו משום לידע אי בעי עמד בטענתו דראשונה כיון שהעדים מכחישין אותו מחוייב לפרוע ואלו בעד אחד לא נתחייב אלא שבועה לספטר :

ובעיקר הלין שמביא רבינו בשם הרמב"ם בעד א' איכא למילק כיון דבשכפר בעד א' לא מבעיא ליה טענת פרעתי וחייב לשלם • אם כן אמאי קאמר רבי יוחנן מנה לי ביד והלה אומר אין לך ביד כלום והעדים מעידין אותו שיש לו וחזר ואמר פרעתי הוחזק כפרן וכו' • דמשמע דעוקא אם לאיכא ב' שהרי הוא דהוחזק כפרן והרי אפי' בעד א' מחוייב ואעפ"י שכתב רבינו ז"ל שמשלם לו מפני שהוחזק כפרן וכו' מהיכך הא כיון דהוחזק משלם מה לי משום דהוי מחוייב שבועה וכו' • ואם כן לישמעינן רבותא אפי' בע"א ונר אדה לי דר' יוחנן אתא לאשמועינן דהוחזק כפרן לאותו ממון לשלא יוכל לטענן פרעתי לעולם ממון זה אם לא בעדים שבפניהם פרע • וזה אינו אלא כשהוחזק כפרן בשני עדים דכיון דהוחזק כפרן שוב אינו נאמן לעולם אבל כשהוא בעד א' והכחישו שוב טוען פרעתי מה שמתחיי' עכשיו לא מטעם דהוחזק כפרן הוא אלא משום דחייב שבועה נגד העד • וכיון שעתה טוען פרעתי שאינו מכחיש בזה אלא שבועה מחוייב בזה מאיר הוא עכשיו מחוייב שבועה ואינו יכול ליפטר ומשלם • וכי חיוב השבועה שאינו יכול ליפטר ומשלם • כי חיוב השבועה דמעיקרא כבר עבר ואין בזה אלא חיוב ממון • והואיל וע"פ עד אחד לא הוחזק כפרן נאמן לומר אח"כ פרעתי בתר הכי • וא"ה לא נקט רבי יוחנן הדין בעד א' • אחר זמן מלאתי להרא"ש ז"ל בריש ב' אוחזין בענין עד א' מהייב לנתבע שכתב בענינים הרבה דעדים לאו לוקא ב' אלא מבמעוהו לאיכא עדות ע"ש :

ג גם יש לנו לפרש מהו והעדים מעידין אותו שלא פרעו וכו' הפירוש הא' שמביא רבינו הוא לרש"י ז"ל וכתב עליה הרא"ש והתמה הוא לומר כן וכי בשביל שלא פרעו מיד הוחזק כפרן הא לא היו לו מעות ואח"כ שנזמן לו מעות פרע לו ואפי' אמר לו בפני עדים אינו רוצה לפרעו אשתמוטי הוא משתמיט על שיהא לו מעות ולעולם לא נחזיק אדם כפרן כל זמן שיוכל למצות לו לא זכות כלאמר לעיל לכופר בעקדון לא הוחזק כפרן הם לא שהעידו עדים שראו הפקדון ברשותו בשעה שכפר הא לאו הכי אמרינן במה נאבד ומכוין לאחות עד שמצאו הילך כ"ל לפרש שאמרו לו עדי' בשעה שאתה אומר שפרעת עמנו היית באותה שעה וילענו שלא פרעתי וכו' ע"כ • גם הטור ז"ל בסוף סימן ע"ט כתב ואפילו אם אמרו לו לא תלו אם אינכמעידין שהיו עמו כל היום ולא פרע אלא אומרים שהבעו ולא פרע לא הוחזק כפרן ע"כ •

ואין סבק אלי דאתי שהבעו בפניהם ולא פרע דקאמר היינו אפי' אמר בפני עדים שאינו רוצה לפרעו כדברי הרא"ש ז"ל • ולאפוקי הפירוש שפיר' רבינו שהוא לבדו הרש"י שאמר לו מריע לו יקל פי ב"ל שהייבוך והרב ולא אבה לפרוע וכו' • **ואפשר** לי לישב לעת רש"י ז"ל דנאמר שגם הרבנות זה מסרבנות הכתב לעיל הטור אבל אם יאמ' מב"ל בסרבנות ומחזיהו אינו נאמן לומ' פרעתי וגובה אפילו ממבעבי שכל הע מל בדין הוא מסרב כמלוה בשטר אמי לפי שיש לו קול וכו' • ובלי ספק אלמ' זוקא בדשמתיהו אלא כל שסירב אף על גב דלא שמתיהו אינו נאמן לומר פרעתי אלא"ת הכי אלמפלג בין שיש לא"ל לבין שמתיהו אלא שמתיהו אלא ואלי שלתיהו לאו לוקא • והשתא אמאי אינו נאמן עוד לומר פרעתי לילמא הא למסרב השתא מטוס אמאי אינו לפרוע ואם לפרוע למאחר ומ"ה משתמיט ומסרב על דהוו ליה זוזי ובתר הכי פרע • אלא ואלי טעמא אמלתא דכיון לסרבנות אלא אית ליה ה"ל כמלוה בשטר וכי הימי דבמלו' בשטר כי טענין פרעתי לא מהימנין ליה מטוס דמהתמא לא פרע אינים עד דנקט שטרא ביד ה"ג כל שסרב מסתמא לא פרע אינים בתר הכי אלא בפני עדים דלי לבטל קול הסרבנות • וכיון שכן הוא כשסירב ג"כ אח"כ בפני עדים כשתבעו כפי חיוב הב"ל והעיז פניו ואמר שאינו רוצה לפרעו גם בזה יש קול לסרבנות • ומשתמא מפני כך לא עביד אינים לפרע אלא בפני עדים • תע"ג לאולי סירב מטוס לאשתמיט וכו' • **ואפשר** שלזה כיון רש"י ז"ל במ"ש הואיל והפנינו העיז לעבור על פי ב"ל אינו נאמן שוב לומר פרעתי שלא בעדים וכו' • דמלא קאמר אינו נאמן לומר פרעתיו שלא בעדים משום שמה שאין אנו מאמינין אותו הוא מטוס דלומ' שהפרעון היה שלא בעדים אלא אורח ארעא בהכי ל.רוע שלא בעדים כל שקולים לכן סירב ולא אבה בפני עדים : זה אפשר להלין בעד רש"י ז"ל לפלו מטעם אשתמיט

א"נ ס"ל דלעולם לא מהני טעם אשתמיט היכא דאיכא לב"ל דכיון דמסרב מודה שאין בדעתו לפרוע כלל • הילכך אינו נאמן אלא בעדים • ולאי הוה דעתיה לאשתמוטי כיון דאיכא זילותא דב"ל להמעט באיזה אופן אחר ולא להיו' סרבן ואמנם לב"ל : אולם הרא"ש והטור ז"ל סברי דכיון דכשילא מב"ל לא סרב אלא סבר וקביל • מ"ה איכא למימר דמאי דמסרב אח"כ מלפרוע לאו סרבנות ממש הוא אלא לאשתמי' דאי לאו הכי ה"ל לסרב מעיקר' • ולפיכך כשטוען אח"כ פרעתי נאמן • ומ"ה לא דאי אלא אינה דינא כשילא מב"ל • ונתבאר מזה שמ"ש רבינו גם יש מפרשים וכו' • הוא כדעת הרא"ש וכנו ז"ל : **אך** ק"ל לפי סברת הרא"ש ז"ל דהא בחייב אתה ליתן לו ואמר פרעתי והעדים מעידין שלא פרעו אמרינן דלא הוחזק כפרן משום דמשתמיט עד דמעיינו רבנן בדיניה וכו' • ולפי דרכו ז"ל הא דעדים מעידין שלא פרעו היינו שאומרים שמתו היה בהותה שעה וילענו שלא פרעתי • ולפ"ז טעמא דמשתמיט הוא אמאי דטען פרעתי

ב עד עתה דברנו בשיבאו עדים ויכחישוהו שהוחזק כפרן ונשאר לנו עדין לברר ולפרש אם הכחישו עד אחד ואבר שלוה ממנו לפניו • בזה פסק הרר"ה ז"ל הואיל ואלו היו שנים היה מוחזק כפרן ומשלם הרי זה נשבע על פי עד אחד חזר ואמר פרעתי משלם בלא שבועה ולא מפני שהוחזק כפרן לאותו ממון אלא מפני שכיון שאין מכחיש את העד אינו נאמן כנגדו :

ג גם יש לנו לפרש מהו והעדים מעידין אותו שלא פרעו דהא לא ראינו אינה ראיה ובזה פירשו כך לפנינו תבעו ואמר לו פרע לי על בית דין שחייבוך וסרב ולא אבה לפרעו בפנינו והואיל ובפניהם העיז לעבור מצות בית דין אינו נאמן והוחזק כפרן לאותו ממון • גם יש מפרשים שהוא טען פרעתי היום מידי לידך והעדים אומרים והלא כל זה היום עמנו היית ולא פרעו אם חזר אחר כך וטען פרעתי הוחזק כפרן לאותו ממון עד שיבאו עדים שפרעו בפניהם :

כ"ומר אע"ג לטענתו פרעתי שקר היא כיון שהעדים מכחישין אותו • מכל מקום איכא לאומר לטוען כן מסוס למסתמיט והשתא לפי מאי דקאמר הרא"ש ז"ל בהסכמתו על רש"י ז"ל לעולם לא נחזיק אדם כפרן כל זמן שנוכל למצוא לו לא זכות וכו' • א"כ תמיהא מילתא מובא באמרו לו לא תן לו כמי שאמר פרעתיה ועדים אמרו עמנו היית וכו' : נהי דאין לא לאומר משתמיט על המעיינו וכו' • אבל מאי נימא דילמא אמר שפרע אפני שלא היו לו מעות ומשתמי' ואמר עד דסוו לי זוזי ופרעינא על סלרך שקסה הוא לרש"י ז"ל ואמאי מחזקינן ליה לכפרן • ווז לדעתי קושיא עצומה על הרי"ף ז"ל וא"ע : והר"ם ז"ל בפרק ז' דטוען פירש בגון שאומר לא זוזי לי מחזר ילו וכו' • וכ"כ הרב הכמקי"ר ז"ל בשם הרשב"א ז"ל ו"ר"ן ז"ל והוא קרוב לדרך הרא"ש ז"ל : **וראיתי** למרדכי שיטה אחרת בשם רש"י ז"ל שכתב בהסיא דאמרינן תו בגמר' היה חייב לתברו שטעה ואמ' נשבעתי ושבעלי מעילין אותו שלא כשבע • המחזק בפרן לאותה שבועה וכו' ח"ל אין לתמוה היאך יכולי' לסעיד שלא נשבע לי"ל כגון שתבעו והולה לו שלא נשבע כן פירש רש"י גבי והעדים מעידים שלא פרע ע"כ : **ולפי** שיטה זו ע"כ צריך שנאמר דאיהו קאמ' מעיקר' פרעתי אלא נשבעתי בזמן פלו' ובאו עדים שאחר אותו הזמן שהוא אומר תובעו והולה לו שלא נשבע אז שלא פרע ומפני זה המחזק כפרן אמאילך וכיון שכן קשה מאי דקאמ' הו רבי אבהו מסתבר' מילתא לרבי אבין שאתאי' שבועה בב"ד אבל חייב עצמו שבועה בלא מקום אמרו לו אמר לי אינים אמר ואמר וכו' • ורש"י ז"ל לפי שיטתו הכתובה אבלנו בגמרא דבפני עדים קאמר שאינו רוצה לשבע בסרבנות פי' עדיל אינים ואמר לא אעשה מה שלא חייבוני ב"ד אלא אני בעצמי ואין זו סרבנות אלא לחייב בעצמו ע"כ • אבל לפי שיטת המרדכי ז"ל דאמאי דקאמר בפני עדים הוא לאבד בסמיסים שלא נשבע • אם כן אפי' חייב הוא את עצמו מאי עדיל אינים דאמר דקאמר הא מאי דקאמר הוא לאבד שלא נשבע הבשלמא לרש"י ז"ל והטור ולרב המגיד ז"ל איכא למימר דנסי הבסיא דפרעתי מפרשי דאמרי שהני עמנו היית לא זוז יהו וכו' • ופליגי אלרש"י דפירש מטעם שרבנו' היינו מפום דגבי פרעון איכא טענת למשתמיט עד דסוו ליה זוזי • אבל בחיוב שבועה ליכא טענת למשתמיט ויהו לרש"י לשבע מקרי כפרן כל שסירב • ויפרש עדיל אינים דאמר כפירוש רש"י ז"ל • אבל לפי המרדכי לפירש בשבועה שהולה בפני עדים שלא נשבע קשה דאמרו עדיל אינים דאמר • ושמא יפרש שלפי דאמרי ואמר דומיא דטענת אישתמיט דגבי פרעתי לרש"י ז"ל שלפי אשתמיט הוא שאמר בפני עדים ולפי האמרכי ז"ל הוא אטענת פרעתי דקאמר דמטעם אישתמיט קא טען פרעתי אף על פי שאי אפשר שבועה מקרי ואמ' נשבעתי אף על פי שהיא טענת שקר ואינו חושש כיון שהוא חייב את עצמו :

ד אב טעמו מנה אלויתיך בלא עמוד זה וכו' שלי עובדא לפרק שבועת העדות הוא בלף ל"ל והקשו בתוספו' לר"ל לאמר שהחזק כפרן מהשיא לאמרינן בריש מציעא מנה לי אדיך ואלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידין שחייב לו תשעי ישלם ו' ושבע על השאר והשתא יהא החזק כפרן ויפרע הכל אלא גרע עדות שהעדו שחייב ו' מלהשתבע להבא • וי"ל להכא קאמר לא עברתי בלא עמוד זה משמע דבעי למימ' לאם עברתי מעולם בלא עמוד זה אני חייב לך ולכך הוי כפר בכל כשהעידו עדים שהשתבע בלא עמוד זה אבל אתה לא החזק כפרן אלא בו' ואותה פורע ע"כ • ואינו מכון תירוצם זה דהא הכא מה שהוא חייב לאו משום דהעדים קמסהדי שהוא חייב שמנה הוא אלא שמתוך דבריו מתחייב לכיון דלעטען שלא עבר בלא אותו העמוד כדי לפטור מהמנה שבאתו כאלו אמר אם עברתי הר' אי חייב • כל שפעדיו שעבר ממילא חייב : והשיא המגיעה נמי הוא אומר שאין לו כלום מהמנה ומילא כלום מהאעמוד לא הלו ולא מקבלו ומשמע דבעי למימר שאם יש בידו קלת הוא חייב בכלו וכשהעידו עדים שיש לו קלת ממילא הוי כפר בכל • וקו"ל הוא אם כשלא הוכחש כלל בגוף השלואה אלא במקלת שמקו' אע"ג דאין העדים יודעים מהשלואה כלום חייב כשהוכחש בגוף השלואה שהעדים יודעים בקלתה ממש לא כל שכן שיתחייב על השאר מתוך כפרנותו :

ואפשר לומר דהכא השלואה עצמה ושיתה באותו עמוד הם שני עניינים מיוחדים זה מזה שאומר המלוה ומחוך דברי הלוה שלא הכחיש בפירוש השלואה אלא על הקום אמר שלא עבר אם מעולם משמע לתלאן זה בזה לומר לכי היכי דמה שאומר המלוה שהוא באותו עמוד הוא שקר מפני שלא עבר אם מעולם גם עיקר השלואה הוא שקר • והשתא כשנמצא שהוא עבר בלו ממילא גם השלואה תהא אתה כיון שתלאה הוא עצמו בזה • אבל בהסיא המגיע' שהבא מנה לי אדיך שהוא עניין אחר בלשל הכסף הלוה ואמר

ליומר אע"ג לטענתו פרעתי שקר היא כיון שהעדים מכחישין אותו • מכל מקום איכא לאומר לטוען כן מסוס למסתמיט והשתא לפי מאי דקאמר הרא"ש ז"ל בהסכמתו על רש"י ז"ל לעולם לא נחזיק אדם כפרן כל זמן שנוכל למצוא לו לא זכות וכו' • א"כ תמיהא מילתא מובא באמרו לו לא תן לו כמי שאמר פרעתיה ועדים אמרו עמנו היית וכו' : נהי דאין לא לאומר משתמיט על המעיינו וכו' • אבל מאי נימא דילמא אמר שפרע אפני שלא היו לו מעות ומשתמי' ואמר עד דסוו לי זוזי ופרעינא על סלרך שקסה הוא לרש"י ז"ל ואמאי מחזקינן ליה לכפרן • ווז לדעתי קושיא עצומה על הרי"ף ז"ל וא"ע : והר"ם ז"ל בפרק ז' דטוען פירש בגון שאומר לא זוזי לי מחזר ילו וכו' • וכ"כ הרב הכמקי"ר ז"ל בשם הרשב"א ז"ל ו"ר"ן ז"ל והוא קרוב לדרך הרא"ש ז"ל : **וראיתי** למרדכי שיטה אחרת בשם רש"י ז"ל שכתב בהסיא דאמרינן תו בגמר' היה חייב לתברו שטעה ואמ' נשבעתי ושבעלי מעילין אותו שלא כשבע • המחזק בפרן לאותה שבועה וכו' ח"ל אין לתמוה היאך יכולי' לסעיד שלא נשבע לי"ל כגון שתבעו והולה לו שלא נשבע כן פירש רש"י גבי והעדים מעידים שלא פרע ע"כ : **ולפי** שיטה זו ע"כ צריך שנאמר דאיהו קאמ' מעיקר' פרעתי אלא נשבעתי בזמן פלו' ובאו עדים שאחר אותו הזמן שהוא אומר תובעו והולה לו שלא נשבע אז שלא פרע ומפני זה המחזק כפרן ומאילך וכיון שכן קשה מאי דקאמ' הו רבי אבהו מסתבר' מילתא לרבי אבין שאתאי' שבועה בב"ד אבל חייב עצמו שבועה בלא מקום אמרו לו אמר לי אינים אמר ואמר וכו' • ורש"י ז"ל לפי שיטתו הכתובה אבלנו בגמרא דבפני עדים קאמר שאינו רוצה לשבע בסרבנות פי' עדיל אינים ואמר לא אעשה מה שלא חייבוני ב"ד אלא אני בעצמי ואין זו סרבנות אלא לחייב בעצמו ע"כ • אבל לפי שיטת המרדכי ז"ל דאמאי דקאמר בפני עדים הוא לאבד בסמיסים שלא נשבע • אם כן אפי' חייב הוא את עצמו מאי עדיל אינים דאמר דקאמר הא מאי דקאמר הוא לאבד שלא נשבע הבשלמא לרש"י ז"ל והטור ולרב המגיד ז"ל איכא למימר דנסי הבסיא דפרעתי מפרשי דאמרי דסהני עמנו היית לא זוז יהו וכו' • ופליגי אלרש"י דפירש מטעם שרבנו' היינו מפום דגבי פרעון איכא טענת למשתמיט עד דסוו ליה זוזי • אבל בחיוב שבועה ליכא טענת למשתמיט ויהו לרש"י לשבע מקרי כפרן כל שסירב • ויפרש עדיל אינים דאמר כפירוש רש"י ז"ל • אבל לפי המרדכי לפירש בשבועה שהולה בפני עדים שלא נשבע קשה דאמרו עדיל אינים דאמר • ושמא יפרש שלפי דאמרי ואמר דומיא דטענת אישתמיט דגבי פרעתי לרש"י ז"ל שלפי אשתמיט הוא שאמר בפני עדים ולפי המרדכי ז"ל הוא אטענת פרעתי דקאמר דמטעם אישתמיט קא טען פרעתי אף על פי שאי אפשר שבועה מקרי ואמ' נשבעתי אף על פי שהיא טענת שקר ואינו חושש כיון שהוא חייב את עצמו :

ד אב טעמו מנה אלויתיך בלא עמוד זה וכו' שלי עובדא לפרק שבועת העדות הוא בלף ל"ל והקשו בתוספו' לר"ל לאמר החזק כפרן מהשיא לאמרינן בריש מציעא מנה לי אדיך ואלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידין שחייב לו תשעי ישלם ו' ושבע על השאר והשתא יהא החזק כפרן ויפרע הכל אלא גרע עדות שהעדו שחייב ו' מלהשתבע להבא • וי"ל להכא קאמר לא עברתי בלא עמוד זה משמע דבעי למימ' לאם עברתי מעולם בלא עמוד זה אני חייב לך ולכך הוי כפר בכל כשהעידו עדים שהשתבע בלא עמוד זה אבל אתה לא החזק כפרן אלא בו' ואותה פורע ע"כ • ואינו מכון תירוצם זה דהא הכא הוא שהוא חייב לאו משום דהעדים קמסהדי שהוא חייב שמנה הוא אלא שמתוך דבריו מתחייב לכיון דלעטען שלא עבר בלא אותו העמוד כדי לפטור מהמנה שבאתו כאלו אמר אם עברתי הר' אי חייב • כל שפעדיו שעבר ממילא חייב : והשיא המגיעה נמי הוא אומר שאין לו כלום מהמנה ומילא כלום מהאעמוד לא הלו ולא מקבלו ומשמע דבעי למימר שאם יש בידו קלת הוא חייב בכלו וכשהעידו עדים שיש לו קלת ממילא הוי כפר בכל • וקו"ל הוא אם כשלא הוכחש כלל בגוף השלואה אלא במקלת שמקו' אע"ג דאין העדים יודעים מהשלואה כלום חייב כשהוכחש בגוף השלואה שהעדים יודעים בקלתה ממש לא כל שכן שיתחייב על השאר מתוך כפרנותו :

ואפשר לומר דהכא השלואה עצמה ושיתה באותו עמוד הם שני עניינים מיוחדים זה מזה שאומר המלוה ומחוך דברי הלוה שלא הכחיש בפירוש השלואה אלא על הקום אמר שלא עבר אם מעולם משמע לתלאן זה בזה לומר לכי היכי דמה שאומר המלוה שהוא באותו עמוד הוא שקר מפני שלא עבר אם מעולם גם עיקר השלואה הוא שקר • והשתא כשנמצא שהוא עבר בלו ממילא גם השלואה תהא אתה כיון שתלאה הוא עצמו בזה • אבל בהסיא המגיע' שהבא מנה לי אדיך שהוא עניין אחר בלשל הכסף הלוה ואמר

ומתוך סוגיא זו יש לי תמיהא גדולה במה שהביא הרב ז"ל סימן פ' בשם תשובת הרשב"א ז"ל וז"ל מסתברא שאין זה הוחזק כפרן שזה הוחזק כפרן אפי' אינה אלא שהיו לו מעות ומשתמי' ואמר עד דסוו לי זוזי ופרעינא על סלרך שקסה הוא לרש"י ז"ל ואמאי מחזקינן ליה לכפרן • ווז לדעתי קושיא עצומה על הרי"ף ז"ל וא"ע : והר"ם ז"ל בפרק ז' דטוען פירש בגון שאומר לא זוזי לי מחזר ילו וכו' • וכ"כ הרב הכמקי"ר ז"ל בשם הרשב"א ז"ל ו"ר"ן ז"ל והוא קרוב לדרך הרא"ש ז"ל : **וראיתי** למרדכי שיטה אחרת בשם רש"י ז"ל שכתב בהסיא דאמרינן תו בגמר' היה חייב לתברו שטעה ואמ' נשבעתי ושבעלי מעילין אותו שלא כשבע • המחזק בפרן לאותה שבועה וכו' ח"ל אין לתמוה היאך יכולי' לסעיד שלא נשבע לי"ל כגון שתבעו והולה לו שלא נשבע כן פירש רש"י גבי והעדים מעידים שלא פרע ע"כ : **ולפי** שיטה זו ע"כ צריך שנאמר דאיהו קאמ' מעיקר' פרעתי אלא נשבעתי בזמן פלו' ובאו עדים שאחר אותו הזמן שהוא אומר תובעו והולה לו שלא נשבע אז שלא פרע ומפני זה המחזק כפרן ומאילך וכיון שכן קשה מאי דקאמ' הו רבי אבהו מסתבר' מילתא לרבי אבין שאתאי' שבועה בב"ד אבל חייב עצמו שבועה בלא מקום אמרו לו אמר לי אינים אמר ואמר וכו' • ורש"י ז"ל לפי שיטתו הכתובה אבלנו בגמרא דבפני עדים קאמר שאינו רוצה לשבע בסרבנות פי' עדיל אינים ואמר לא אעשה מה שלא חייבוני ב"ד אלא אני בעצמי ואין זו סרבנות אלא לחייב בעצמו ע"כ • אבל לפי שיטת המרדכי ז"ל דאמאי דקאמר בפני עדים הוא לאבד בסמיסים שלא נשבע • אם כן אפי' חייב הוא את עצמו מאי עדיל אינים דאמר דקאמר הא מאי דקאמר הוא לאבד שלא נשבע הבשלמא לרש"י ז"ל והטור ולרב המגיד ז"ל איכא למימר דנסי הבסיא דפרעתי מפרשי דאמרי דסהני עמנו היית לא זוז יהו וכו' • ופליגי אלרש"י דפירש מטעם שרבנו' היינו מפום דגבי פרעון איכא טענת למשתמיט עד דסוו ליה זוזי • אבל בחיוב שבועה ליכא טענת למשתמיט ויהו לרש"י לשבע מקרי כפרן כל שסירב • ויפרש עדיל אינים דאמר כפירוש רש"י ז"ל • אבל לפי המרדכי לפירש בשבועה שהולה בפני עדים שלא נשבע קשה דאמרו עדיל אינים דאמר • ושמא יפרש שלפי דאמרי ואמר דומיא דטענת אישתמיט דגבי פרעתי לרש"י ז"ל שלפי אשתמיט הוא שאמר בפני עדים ולפי המרדכי ז"ל הוא אטענת פרעתי דקאמר דמטעם אישתמיט קא טען פרעתי אף על פי שאי אפשר שבועה מקרי ואמ' נשבעתי אף על פי שהיא טענת שקר ואינו חושש כיון שהוא חייב את עצמו :

ד אב טעמו מנה אלויתיך בלא עמוד זה וכו' שלי עובדא לפרק שבועת העדות הוא בלף ל"ל והקשו בתוספו' לר"ל לאמר החזק כפרן מהשיא לאמרינן בריש מציעא מנה לי אדיך ואלה אומר אין לך בידי כלום והעדים מעידין שחייב לו תשעי ישלם ו' ושבע על השאר והשתא יהא החזק כפרן ויפרע הכל אלא גרע עדות שהעדו שחייב ו' מלהשתבע להבא • וי"ל להכא קאמר לא עברתי בלא עמוד זה משמע דבעי למימ' לאם עברתי מעולם בלא עמוד זה אני חייב לך ולכך הוי כפר בכל כשהעידו עדים שהשתבע בלא עמוד זה אבל אתה לא החזק כפרן אלא בו' ואותה פורע ע"כ • ואינו מכון תירוצם זה דהא הכא הוא שהוא חייב לאו משום דהעדים קמסהדי שהוא חייב שמנה הוא אלא שמתוך דבריו מתחייב לכיון דלעטען שלא עבר בלא אותו העמוד כדי לפטור מהמנה שבאתו כאלו אמר אם עברתי הר' אי חייב • כל שפעדיו שעבר ממילא חייב : והשיא המגיעה נמי הוא אומר שאין לו כלום מהמנה ומילא כלום מהאעמוד לא הלו ולא מקבלו ומשמע דבעי למימר שאם יש בידו קלת הוא חייב בכלו וכשהעידו עדים שיש לו קלת ממילא הוי כפר בכל • וקו"ל הוא אם כשלא הוכחש כלל בגוף השלואה אלא במקלת שמקו' אע"ג דאין העדים יודעים מהשלואה כלום חייב כשהוכחש בגוף השלואה שהעדים יודעים בקלתה ממש לא כל שכן שיתחייב על השאר מתוך כפרנותו :

ואפשר לומר דהכא השלואה עצמה ושיתה באותו עמוד הם שני עניינים מיוחדים זה מזה שאומר המלוה ומחוך דברי הלוה שלא הכחיש בפירוש השלואה אלא על הקום אמר שלא עבר אם מעולם משמע לתלאן זה בזה לומר לכי היכי דמה שאומר המלוה שהוא באותו עמוד הוא שקר מפני שלא עבר אם מעולם גם עיקר השלואה הוא שקר • והשתא כשנמצא שהוא עבר בלו ממילא גם השלואה תהא אתה כיון שתלאה הוא עצמו בזה • אבל בהסיא המגיע' שהבא מנה לי אדיך שהוא עניין אחר בלשל הכסף הלוה ואמר

ד נשאר לנו עדיין לברר אם טענו מנה הלויתיך בצד עמוד זה ואמר הנטען מעולם לא עמדתי בצדו ובאו עדים שעמד שם מהו ועל זה גרסינן בשבועות פר' שבועת העדו' החוא דאמר ליה לחבריה מנה מנית לך בצד עמוד זה ואמר ליה לא עמדתי בצד עמוד זה אתו אחרי ואסחידו דהשתין מים בצד עמוד זה אמר ר"ל החוחק כפרן • מתקיף לה רב נחמן האי דינא דפרסאי הוא מי קא"ל מעולם בעסק זה קאמר • ואיבא דאמרי לא עברתי בצד עמוד זה מעולם אתו אחרי ואסחידו דהשתין מים בצד עמוד ואמר ר"ל החוחק בפרן רב נחמן אמר בל מלתא דלא רמיא עליה דאיניש אמר לה ולאו אדעתיה וק"ל כרב נחמן בדיני :

ה ודע והבן כי דין זה של החוחק בפרן ודין טוען וחוזר וטוען כראיתא בבבא בתרא על דרך אחר והאי בללא דנקטינן התם כי יש לטוען בב"ד לחזור ולטען טענה אחרת לחבחיש הראשונ' וסומכין על הטענה האחרונה ואע"פ שלא נתן אמתלא לטענה הראשונה • ואע"פ שיצא מב"ד וחזר יש לו לטען ולחזור ולחפוך בל טענה לבל טענה שירצה עד שיבאו העדים אבל מאחר שיבאו העדים ויכחישו את טענתו שסמך עליה אין לחשיבה לטענה אחרת אלא אם כן נתן אמתלא לטענה שסמך עליה במשמעה כמו שחשיב בטענה זו האחרת • והוא שלא יצא מבית דין אבל אם יצא מבית דין אינו יכול לחזור ולטען אחר שבאו העדים שמא אנשים רעים למדוהו טענות של שקר • וכן בלל דין זה על פסק הר"ר יו סתהלוי ז"ל והר"ר משה ז"ל :

שער שלשה עשר חלק א

א גרסינן בבתרא פרק גט פשוט מתניתין הוציא עליו בתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין איבא מאן דאמר דבל בתב ידו תתם ידו ר"ל שחותם מלמטה את שמו • ובדתנן בתב סופר

מחרת ולפי דברי הרשב"א ז"ל מאי שלא טענ' לא לתבתי שטר זה מטענת לא עברתי בלא עמוד זה : ואלדבר טעי איכא הבחשה בלא בתבתי שטר זה כיון שהשטר הוא הולאת עיקר הפקדון • מטענת לא עברתי בלא עמוד זה שלין בזה שום שייכות עם הלואה עצמה ולמה לא נאמר שאפילו תביעת ראיה שעברתי בלא עמוד זה טענה מחרת יש לי שאיני רוצה לגלות עדין וכו' וכעת גל"ע :

ה ודע והבן כי דין זה של החוחק בפרן ודין טוען וחוזר וטוען וכו' • לדברי רבינו הם עלשון הרמב"ם ז"ל בסוף פ"ז דטוען ולמד דין זה מהסיא לפרק חזקת הבתים גבי זה טוען שלו אבותי וזה טוען שלו אבותי והר"ל אין לאסבתך היא ובינתה מיך והלי לאמרי לך דאסבתי לסמכי לי עלה כלאבסתי עולא אמר טוען וחוזר וטוען וכו' • ומודה עולא שיכא דלא"ל שלו אבותי ולא שלו אבותיך דאינו טוען וחוזר וטוען והיכ' דהוה קאי בב"ד ולא טעין ונפק לאברתי והתם אמתא לב"ד וטען דאינו טוען וחזר וטוען מ"ט טענתא אגמריה וכו' • וכבר כתב רבינו בשער י"א דאמאי דטוען וחוזר וטוען הינו כשאמ' דרך טענה אבל כשאמ' דרך הולאה לא וכמו ז"ל כמו שבביא הרב הרשב"א דלוקא מפטור לפטור אבל מחויב לפטור אינו יכול לחזור לטען אפילו לא בתו עדים מי לאו בלמשקן טענתו הראשונה • ויש במשמעותה לשון שבאבל זה התיקון כדברי הטור ז"ל בריש סי' פ"ח • ומכל הני רבותא ז"ל מוכח דבל שלא בתו עדי' לבחישו קו"ל טענתו הפני יכול לחזר' ולטענו וכשטען שני' אע"פ שאתי"ב בתו עדים והכחישו בטענתו הא' אין בכך כלו' וטענתו שני' קיימ' : **ויש** כתן שיטה אחר לפר"מה הביאה הטור בסי' הנז' וז"ל וכתבו הר"מה וזה לשלא אתו הסהדי בתר הכי אבל אי אתו הסהדי בתר הכי והכחישוהו בטענ' קמייתא לא מהגחינן בטענה בתרייתא על המייתי ראי' ע"כ • וכונתו כמו שפיר' הרב בב"י לשאת' ליכא מגו דאי בעי קאי אטענתי קמייתא לאמרי' לאמרי' חזר בו מטענתו הא' מפני שידע שיש עדי' בלב' ואולי יבואו ויכחישוהו • **ואיבא** למילק בדברי הר"מה במאי דקא' לא מהגחינן בטענ' בתרייתא' על המייתי ראיה וכו' • המשמע לכי מייתי ראיה מהימני' ליה אע"ג דלדידי' מקרי חוזר וטוען וא"ל הימלך אמר חוזר וטוען לקרי לשני טוב' שני חוזקה המשמע בהסהדי דלוקא מהוה לעביל אינים לקרי וכו' מהימנין . ליה בהך טענתא בתרייתא אבל בלאו הכי אף על גב דמתחנא מייתי הסהדי דאלה שבע שנין לדהיה מהימן כיון שחוזר וטוען וא"כ להר"מה ז"ל לכשבאו עדים אח"כ מקרי חוזר וטוען כי מייתי ראיה לטענה בתרייתא' אמאי מהימן ובלי ספק לסך ראיה לקא"ר הייב עדים :

שער שלשה עשר חלק א

א גרסינן בבתרא פרק גט פשוט מתניתין הוציא עליו בתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין איבא מאן דאמר דבל בתב ידו תתם ידו ר"ל שחותם מלמטה את שמו • ובדתנן בתב סופר

Digitized by Google

ירמיה חתם סופר שנינו וכו' • **ואפשר** לאו למימר' לדוקא שחתם שמו מיירי מתני' ולא בכתב ידו בלא חתימה אלא משום דאייתי ראיה מינה על דן אביי דלא ליתחיש מינים • מ"ש קאמר דבכלל הוא' כתב ידו אי אית לא ממי חתימ' ידו כדאמרינן בכתב סופר אבל לעולי אין לה' ול כת' ידו אם אינו חתימ' • ולפ"ז לא נצטרך לומר דטעו' סופ' הוא מה שהעתי' הרב ז"ל בב"י סי' ס"ט לשון הרמב"ן שלפנינו שנשתייע מפי רש"י דטופסא דידיה בלא חתימה כשר ובנוסחת הרב ז"ל כתב וכן נראה מפר"ם דשינו הרב"ם ולומר לא"ל לגרוס רש"י ז"ל שהרי הוא כתב הגינו חתימת ידו וכו' • לכפי מה שפירשנו לדברי הגרס' נכונה בב"י :

ג מיהו כתב מתחלה את שמו וכו' יש מקום לקשוק הגמרא לאיתמר תחלה מימרא דאביי מאי מקי דבעי ועלה מייתי בתר הכי עובדא דהסוא כוזבא ורבינו מייתי לה מיפכא • ואיפשר לומר דמשום דאמימרא דאביי לא מייתי אלא מדלא מיירי בשאינו כותב אלא שמו בלבד ואחרים יכתבו מכתיבתם שאר הדברים • ובהא איבא למיחש לזי ופא ופסול • גם הרמב"ן ז"ל הוסיף לבאר לי בתשובתו דבר זה דהחי א שטרא דנפק בכי דינא דרב הונא הודאה בעדים הוא • תדע דאלו לא היתה חתומה בעדים מנו דיכול למימר פרעתי הוא מהימן דהחא מבר מריש גלותא הוא ולא מיניה אבל היכא דחתים בראש המגלה והשטר כלו נכתב מכתיבת אחרים אינו שטר אבל מכתיבת ידו כלו כשר אף על פי שאינו חתום בו • והראיה בזה מרתנן גבי שלש גיטין כתוב בכתב ידו ואין עליו עדים כשר • ומפרש בירושלמי שלש גיטין הללו גובין מבני חורין ואי אפשר לפרש חתם ידו דדומיא דכתב סופר קאמר ומה התם כתב ולא חתם אף זה כן • ועוד מפלגי בטופסא דסברא שמע מינה טופסא דידיה בלי חת מה כשר • וכן נתברר מפירוש רש"י ז"ל ומאן אני דן בתרבידה שהשותפים מוציאים זה על זה כמו חתם לגבות מבני חורין עד כאן :

ג ויש לבר' כתב ידו שכתוב עליו הנפק ב"ר אם דינו כמלוה הכתובה בשטר על זה גרסי' בפרק נט פשוט • בעא מיניה רבה בר נתן מרבי יוחנן הוחזק כתב ידו בב"ד מהו • פירש רבינו שרירא גאון ז"ל בתשובה כגון שהביא המלוה אותו כתב ידו לבית דין והביאו עדים שהעידו שזה כתב ידו • אבל אם יקיימוהו משני שטרות או משני כתובות לא מהני דכיון דקיום שטרות מדרבנן חיכא דאיתמר איתמר והיכא דלא איתמר לא איתמ' עד כאן • ומסתברא דחד דינא אית לחו • ופשטינא שאע"פי שהוחזק כתב ידו בבית דין אינו גובה מבני חורין • וכתב הרב בהלכותיו דשעמא דמילתא דכל כתב ידו אף על גב דאיתחזק בבית דין אינו גובה ממשועבדים משום דכמלוה בעדים דמי הילכך אי קא טודה ליה לוה דלא פרע ליה מידי גובה מבני חורין :

ד מיהו אי קא טעין דפרע ליה אף על גב דאיתחזק בבי דינא ואיתיה בידיה. דמלוה כתב ידו דלוה משתבע היסת ונפטר מיהו אי קא כפר ואמר לא לויתי מעול' ממנו ולא היו דברים מעולם • והא לאו כתבא דידי היא • אם הוחזק כתב ידו בבית ד"ן • אי נמי איבא סהדי דכתיבת ידיה היא הוחזק כפרן ומשלם • דקיימא לן כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי נם רבינו שרירא גאון ז"ל כתב בתשובתו אם טען על כתב ידו פרעתיו מהימן שהרי לא אמרו רבותינו לשום אותו בשטר ולא אמר רב פפא אלא מאן דמפיק שטר' אבל במוציא כתב ידו לא נאמ' כן ובין שלא נאמר כן אין לנו לחייבו

חתימתו למה לי בראש הפטר מה לי באמצעיתו • אבל בלליכת שום חתימה משמו מגלן לכפר : **עד** בשאתן נאמן כי אחר אשר נתקשיתי בזה מצאתי להר"ן ז"ל בהמגרש שכתב ומשא שמעינן דכתב ידו בלא חתימתו כשר כדינו ממונות וכו' עד וים לחות ולומר לגיטין שאני לכין שהוא לר יך לכתוב שמו הא אינא חתם ידו ומהני אפילו למה שכתב בו משמו ואינו אפשר כדין שפסל כתיבה אחת אבל כתיבתו בלא חתימתו כלל אפשר בלא מהני • ושוב חפשתי ורלאיתי לרב ז"ל בבית יוסף בשם העזר אפסיל לכתיבין בשם הגהת אשר"י מייתי לדברי המרדכי ז"ל דפרק כל הגט דכתב רבינו יואל הלוי אי לאו דמסתפינא מקבריה ס"ת אפילו בלא הזכיר שם הלוה והשם בגט כשר רק שיהיה כתוב כהלכתו וכו' ושמא נאמר לגם הרמב"ן שכר לה הרב"ם ז"ל כתב בכתב ידו בכתבי גוונא מיירי בלא הזכיר שמו • אלא למייתי תו הרב ז"ל משם התוספות דפ"ב דשבועות ליה כהגהת אשר"י והולאי דכל כי האי חילוקא הוה ליה להרמב"ן ז"ל לאוקמי בפירוש •

ובח"ה סימן ס"ט הביא הרב ז"ל בשם הריטב"א ז"ל שכתב על דברי הרמב"ן ז"ל ושפתיה יסק • אבל הוגיא לגיטין כשבעל מולה אם שיש עדיפסמתנו לה לגרושין • ולכוותה אמרינן בירושלמי שגובין בשטרות אבל בשום טופס אלא כתב אלא בשם טופס ולא נתנו לו להתחייב עדין יש לומר כדברי רבינו ז"ל ובעל העיטור על כאן ולו מתות אלא לרבי מאיר דסבר עדי חתימה כרתי דאליבים קיימינן בשך מתניתין לא יכולתי בעניי לייסבם יפה אפילו לפי המקוקת אשר בין הרי"ף ז"ל וסיעתו ועיין במקומו באשר"י ז"ל :

ג ויש לברר וכו' מה שכתב רבינו בשם רב שרירא הביאו הטור סי' ס"ט וכתב עליו הרב בב"י שם לתמו' דלא דרבה כיון דמלאורייתא לא הוה בעי קיום ורבנן הוא דמגרכי קיום ים להקל בו • ואפשר שהוא ז"ל היה מפרש דקיום שטרות דרבנן היינו לומר דמלאורייתא לא הוה ליה למסמך אסהדי בשטרא אלא דרבנן אמרו למסמך עלייהו וכך הם דברי הרמב"ם בפ"ג מהלכות עדות ע"כ •

ואני תמיה שאם תמיסתו ז"ל תמיה' איך נתיסב' עם מה שמפ' דקיום שטרות דרבנן היינו דמלאורייתא' ליכא למיסמך עלייהו בהסיא דהרמב"ם ז"ל • דמה ענין זה לזה דכי' קאמר הרמב"ם וסיעתו ז"ל דמקבלין עדות שבשטר וקא מדרבנן היינו לענין עדים דבכל דמלאורייתא לא הוה מהני דמשום דמפיסם ולא מפי כתבם אמר רחמנא אלא שמכמיס בכשירותו לדעתו משום דעולת לא אבל בכתב יד המתחייב עצמו פסיטא ופשיטא דלכולי עלמא הולאה גמורים הוא מדאורייתא אלא נאמר גבים מהיו ולא מהני כתבו • וזה מבואר לע"ד ואם כן לא ייסב כלום :

ועוד קשה דאפילו נימא דכתבו וכתב הבעלים חל הוא ולא מהני אלא מדרבנן • מכל מקום אי אפשר כלל לומר דלהם מתכוונו כשאמרו קיום שטרו' מדרבנן ושימשך מזה שנחמ' בשנין הקיום לבא מוכח בהסיא בגמרא אלא נאמר קיום שטרות דרבנן אלא לשקל בהסיא דשלהי האשה שנתאלמנה נאמן אם לומר זה כתב יהו שלם אבא ושל רבי וכו' • ואמרינן בגמרא ואי אשמעינן הני תרתי אבין דשכיח גביה • ורבו דאית ליה אימתיה אבל אתיו דלית ליה לא הא ולא הא אית לא קמ"ל כיון דקיום שטרות דרבנן הימנוהו רבנן בדרבנן • אלמא שיות הקיום מדרבנן ולא מדאורייתא גורם קולא להאמין את אלו שלא היו נאמנים מן התורה ואם כן על הרתון הוא משום דמן התורה לא היה לריך קיום לא משום דמדאורייתא אין הקיום מועיל

אבל מכתיבת יהו כלו כשר והראיה בזה מתחנן גבי שלש גיטין וכו' • בסמגרם דף פ"ו • הבעמוקי לא זכיתי לדעת לעמקה של דאיה זו הרמב"ן ז"ל היתה מוכח מינה לכתיבת יהו כלו בלי חתימה כשר אבל אם כתב בכתב יהו לגט על כרתון כדין שם הסגרם והסתגרת הבלליכא שמו ושמה פסיטא דהוי גט בטל ובנים ממזרים כאשר"י בהגהת אשר"י בהסבנית תניין ואם כן כהגט כלו נכתב מכתיבת יד הבעל כשר הזכיר שם שמו והיא היא

סופר ועד ואמר רבי ירמיה חתם ס"פר שנינו והא ליתא דאפילו בכתב ידו כלו סגי :

ב מיהו כתב מתחלה את שמו ובתבו אחרים מלמטה חיוב עליו אין זה נקרא כתב ידו ואינו מעלה ואינו מוריד דאיבא למיחש לזיופא והראיה בזה ההיא דפרק גט פשוט דגרסינן ההוא כוזבנא דאתא לקמיה דאביי אמר ליה לכתוב מר חתיבות ידיה דבי אתו רבנן מחוו לי מעבדנא להו ושבקינא להו ושבקינא להו מבמא שקיל אביי וכתב ליה שמיה אריש מגלתא הוה קא נגיד ידיה אמר ליה כבר קדמוך רבנן • ותו גרסי' התם אמר אביי האי מאן דבעי לאחוויי דיתיבו' ידיה בבי דינא לא ליחתום שמיה אסוף מגלתא דילמא משבח לה אינש דלא מעלי' וכתב עילוה מאי דבעי ותנן הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מגבסים בני חורין אבל ליחתו' אריש מגלתא תליבא למיחש למידי • מבאן ראיה שהחותם בראש מגלה כיון שנסתלק בזה חשש אינש דלא מעליא משטע דאפילו כתב חתיבה מידו לא מעלה ולא מוריד ואינה נדונורת בשאר כתב ידו • ולא תיקשי לך ההוא שטרא דנפיק בבי דינא דרב הונא דהוה כתיב ביה אני פלוני בן פלוני לויתי ממך מנה ולא נסתפק לו אלא ממך אי משתמע ממאן דנפיק מתותי ידיה אבל שטר החוראה כשטרא מעליא הוה דאין ליה ואף על גב דאיתיה בריש מגלתא • הא לא קשיא התם מיירי בשטר שהכל מכתיבת ידו וכיון שכל הצריך לשטר כתב הלוה מכתיבת ידו ונסרו לו הוי כשר בידי דחוה אף על גב דלא חתים שדיו בכך כ"ש בשחתם בתחלה שמו והוסיף לכתוב לויתי ממך מנה אבל הא דפסיל אריש מגלתא מיירי בשאינו כותב אלא שמו בלבד ואחרים יכתבו מכתיבתם שאר הדברים • ובהא איבא למיחש לזי ופא ופסול • גם הרמב"ן ז"ל הוסיף לבאר לי בתשובתו דבר זה דהחי א שטרא דנפק בבי דינא דרב הונא הודאה בעדים הוא • תדע דאלו לא היתה חתומה בעדים מנו דיכול למימר פרעתי הוא מהימן דהחא מבר מריש גלותא הוא ולא מיניה אבל היכא דחתים בראש המגלה והשטר כלו נכתב מכתיבת אחרים אינו שטר אבל מכתיבת ידו כלו כשר אף על פי שאינו חתום בו • והראיה בזה מרתנן גבי שלש גיטין כתוב בכתב ידו ואין עליו עדים כשר • ומפרש בירושלמי שלש גיטין הללו גובין מבני חורין ואי אפשר לפרש חתם ידו דדומיא דכתב סופר קאמר ומה התם כתב ולא חתם אף זה כן • ועוד מפלגי בטופסא דסברא שמע מינה טופסא דידיה בלי חת מה כשר • וכן נתברר מפירוש רש"י ז"ל ומאן אני דן בתרבידה שהשותפים מוציאים זה על זה כמו חתם לגבות מבני חורין עד כאן :

ג ויש לבר' כתב ידו שכתוב עליו הנפק ב"ר אם דינו כמלוה הכתובה בשטר על זה גרסי' בפרק נט פשוט • בעא מיניה רבה בר נתן מרבי יוחנן הוחזק כתב ידו בב"ד מהו • פירש רבינו שרירא גאון ז"ל בתשובה כגון שהביא המלוה אותו כתב ידו לבית דין והביאו עדים שהעידו שזה כתב ידו • אבל אם יקיימוהו משני שטרות או משני כתובות לא מהני דכיון דקיום שטרות מדרבנן היכא דאיתמר איתמר והיכא דלא איתמר לא איתמ' עד כאן • ומסתברא דחד דינא אית לחו • ופשטינא שאע"פי שהוחזק כתב ידו בבית דין אינו גובה מבני חורין • וכתב הרב בהלכותיו דשעמא דמילתא דכל כתב ידו אף על גב דאיתחזק בבית דין אינו גובה ממשועבדים משום דכמלוה בעדים דמי הילכך אי קא טודה ליה לוה דלא פרע ליה מידי גובה מבני חורין :

ד מיהו אי קא טעין דפרע ליה אף על גב דאיתחזק בבי דינא ואיתיה בידיה. דמלוה כתב ידו דלוה משתבע היסת ונפטר מיהו אי קא כפר ואמר לא לויתי מעול' ממנו ולא היו דברים מעולם • והא לאו כתבא דידי היא • אם הוחזק כתב ידו בבית ד"ן • אי נמי איבא סהדי דכתיבת ידיה היא הוחזק כפרן ומשלם • דקיימא לן כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי נם רבינו שרירא גאון ז"ל כתב בתשובתו אם טען על כתב ידו פרעתיו מהימן שהרי לא אמרו רבותינו לשום אותו בשטר ולא אמר רב פפא אלא מאן דמפיק שטר' אבל במוציא כתב ידו לא נאמ' כן ובין שלא נאמר כן אין לנו לחייבו

Digitized by Google

מועיל: **וראיתי** לרז"ל בכ"מ פרק ג' לעדות על מ"ש הרמב"ם ז"ל דין תורים שאין מקבלין עדות אלא מפי העדים שנאמר על פי שנים עדים יקום דבר אבל מכתב יש מי שמחזיקים דמי ממומחה בעדות שבשטר אף על גב דאינו שלהם קיימים כדי שלא תגעול הלא בפני לוין וכו' הקשה ז"ל איך הל"ל לאמרי' בשמה לוכתי מסם שפ"ב דרחוקות כיון דקיום שטרות לדיון דומיהו רבנן בלרבנן אלא מן דאורייתא מדלא התחומים על בשטר מנשה המו שמתקרים עלוקן בכית דין ולא בפני קיום • ול"ע ע"כ • וזה הקשה על הרמב"ם ז"ל לאורים מדברי עצמו שבדי בדרך ג' לעדות כתב בכר בלרבנן שקיום שטרות מלבריסם כדי שלא תמעיל הלא בפני לוין • לעפי"ב לין מחיימין אזרות אלא ג' וכו' • ובאלה הרב ז"ל מקרים לאמר הבדין מ"ש להיות ירח ה' לכתובות • וסדי לבריס אלו הם הדך לשאל שנמרא לאמרינן לדיון קיום מדבנן דנלאוריתא לא הים לריך מקום הכי מק לין לסימנו לסכי אבל להרמב"ם ז"ל אמר שקיום בטרות הוא מלבריסם כמו שבארנו לדיינים דמן שטרות לא מועיל אלא מתי מלאים אלו אלא על פי כן אין מקיימין אלא בדלבם אלהים סגא מעיתה:

על כן נראה בעיני להרמב"ם אחרת לי מעיתו הכבר עיקר יומעיסי לדבון אלמנו לדיון לרבות מתנו לוועל רבים לבל הבעות מפי כתבם מקום נעילת הלא מסאי מיתה ווהים הימנו אלו כי סיבי הלא מתעול הלא • והשתא קאמר דאף על פי שקיום הבטרות הוכר כדי שלא תגעול הלא בפני לוין והים נראה לומר הימנה אלו אם לא לסם להאריך ג' שם לקום לגעילת הלא אף על פי כן לא נדיינין אלא ג' • ולפ"ז כך נפרש הכונה לרב ז"ל שהוא לפי שיטת הרי"ם ז"ל ומתיישב קושיתו על הרמב"ם • אבל אין כ"ז ענין אלא לעדים ולא לבתי מעמו כלאקפי' כבר:

ד' טיהו אין לא טוענין לפרע ליה כו' מה שטענו הרז"ם על הרי"ף ז"ל מלמון המשנה לקמן ונוכה מנכסים בני חורין ולא קאמר אם מטו הרגתי נאמן הבעל עליו הרמב"ן במלחמות והרי כריסם בין שיים שמנמו פ"ל נגדים נוכה מנכסי בני חורין וקל"ן אינו לריך לפרעו בעדים ולא פירש הסיבות מינו ואמר הרגתי נאמן כו' ע"כ • **ראי** מיהו אולי יסיב הרז"ם ז"ל לגבי עדים אינו אמר הרגתי אלא הבעל אינו אמר הרגתי אלא בעדים אם בפני פ' ופ' שאינו נאמן וכל הדברים שבתבאר בני' שבועת הלשון לפ' לא בלא המשנה להאריך בכל אלא הבדרון אבל גדי כתבו שאין הבעלים בא אלא מכח הכתב גריל אין כאן סוס חלה הלא המלוה הטיל שם הגאלי על הפרעון הא ולאלי לא יולם לו הלוה אם לא שהתנה הי בדברי ונדים ואם הים הגאלי בפני עדים הרי ממילא נמצא הלוה מודה ול הלוה בפנים ונעשים הוא לא בעדים וגם בכתב ולו והרי לא אחת לאמרו שטענין אלא כח הכתב יל לבדו מלד עצמו: **ורק** תיכא למילה הבדרת הרי"ף ז"ל אם אחת לעל פה וכתב ולו כי הדדי נינהו ליתרבינהו ולא תגיבו ולימא הבחר גוכה מנכסים משועבדים עד ידי עדים או בכתב ולו נוכה מנכסים בני חורין • וממילא הוא שמעינן דלא בטענת פרעתי הם שים • ומלפלגיהו ז"מ דחלוקים הם בדיניהם והיינו בענין פרעתי כדעת הרז"ם ז"ל:

גם הראב"ד וכו' יש לדברי הראב"ד ז"ל קשים במיני מאד אחלה דקאמר אי נמי אטר שים עליו עדים יש להקפיד עליו אמת נתקיים בחותמיו וכו' לגראה מזה לאפילו לא נתקיים הטעם לא מלי טענין פרעתי משום לאמן שהלו פ"מו ולאלי לא הים מניחו בידו משום דים להקפיד שמא יקיימו וכו' • וזה חיות להא קיימא לן כרב נחמן פרק שני דכתובות דמודה בשטר שכתבו לריך לקיימו • ואין לפרש דהכי קאמר הטעם דנתקיים לא מלי טענין מעיקרא משום דהוה ליה להקפיד וכו' • דהא קאמר לזה הטעם אם הוחזק כתב ידו בבית דין אינו יכול לטענן וכו' אלמא על הטעם לא הוחזק מיירי אלא בלא הוחזק ועליה מחלק בין הכתב ידו לשטר בעדים לאלי לא חיות הכי נמצא כתב ידו ושטר בעדים שוים מכל וכל לענין דינא ואינשום הפרש ביניהם דבהוחזק הקאמר בהדיא אגם בכתב אינו יכול לטענון • ואי טעם הקפילה דקאמר לעיל איינו למהני אחר קיום השטר אבל בלא נתקיים גם בשטר יכול לטענון פרעתי • הרי גם בכתב ידו הדין כן והוו שניהם שוים:

ועוד קשה במה שלכתב לטעם הנמי אם הוחזק כתב ידו אינו יכול לטענון פרעתי וכו' לכי הוחזק נמי מלי הוי הרי יטענון פרעתי ואם יאמר שטרך בידי מלי בעי שיב פרעתי קולם שאתה קיימתו ולא הפקדתי לחזרתו כי הייתי סבור שאינו יכול להסקיים אלא מפי • ואם נאמר דהאלי הוחזק בב"ל שכתב הוא שהוחזק על פיו בסולתו על כתב ידו אלא כשהוחזק ע"י עדים אז שהים כתב ידו ולא ממקום אחר לא יסיב כן הדין והא ולאלי הוה ליה לפרשי דמאמרו אם הוחזק בשתא משמע בכל ענין ואפילו רבינו שרירא ז"ל לא פירש לענין הוחזק מפיו לוקח אלא שנתקיים ע"י עדים:

ויש תימה איך מקשי אי משום קלא וכו' • ויש לי תימה על תמיהת זו דאי משום דאיכ"ל המקיימים קורא אי מה שכתוב בכתב ליעא קלא דמי יוליא את הקול • אם כן מאי קא מיבעיא ליה לרבה בר נתן הוחזק בב"ל אי גבי מנכסים משועבדים • פסיטא דלא גבי להם אין לטרוף מהלקוחות אלא מטעמא דאינם לאפסידו מנכסייהו דלקחו קרקע שלים משועבד למלוה וקלא אית ליה מחמת העדים שחתמו הסטר אבל הכא בכתב ידו דליכא עדים כי נמי הוחזק בב"ל מאי הוי • הרי אין הדיינים יודעים מה שכתוב בו ואין בלון מי שיוליא את הקול ומהיכן יגיע לאזני הלקוחות ומאי מוחיב רמא בר ממא מסיבא דשלא גיטין • הא כי קאמר רבי אלעזר דאם כתבו בפני עדים גובה מנכסים משועבדים היינו משום דולאלי עדי מסירה דעדו מה שכתוב בו דאי לאו הכי פסיטא דלאו כלום הוא ואינהו מפקי קלא ולקוחות אפסידו מנכסייהו אבל בקיום ב"ל מי יוליא את הקול ואמה הולרך לסמויא דבשעת כתיבה שעביד נפשיה: **ורק** כי מסני שאני התם דבשעת כתיבה שעביד נפשיה פירושא הוא דאפילו רשב"ם ז"ל וכן רבינו לקמן דהתם בעילנא דכתביה אלעתא למיבעיה ליה בפני שנים כתביה • אבל הכא בעילנא דכתביה לכתב ידו לאו אלעתא לאחזוקי בבי דינא הוא שעתה הוא דכתביה וכו' • משמע דאי מעיקרא כתביה אלעתא לאחזוקי בבי דינא והכא קיימים בבית דין הוא גבי ממשעבדי • ואמאי הרי מ"מ ליכא קלא ונמצא לפי זה שים לא שיועיל הקיום לגבו' ממשעבדי • ועכ"ז יוכל לטעון פרעתי וזו לא עלתה בדעת הוא פוסק שכל יסוד הרי"ף וסיעתו לאלומי טענת פרעתי הוא משום דלא גבי ממשעבדי:

ובעיקר דין זה לפרעתי הבית הרב הגמק"י ז"ל בהמוכר את הבית בשם הרשב"א ז"ל דמסיא לשטר כים לאמרינן דאינו נאמן לומר פרעתי אלא מטעם נאמנו ואע"ג דבשאי שטר אינו גובה מנכסים משועבדים שמעינן דמי סהוליא על חברו כתב ידו שהוא חייב לו לא מלי לאיזלמימר פרעתי ושלא כדעת מקצת הגאונים ז"ל דאמרו אין אלא מן משום דאינו גובה בו מנכסים משועבדים וכל שטר שאינו גובה בו מנכסים משועבדים אינו הוקש אם מניחו ביד המלוה ע"כ:

ובענותי יש לתמוה מדאיה זו שהסכים בה הריטב"א ז"ל דאם ולאלי טענת לקא אמרי רבינו ז"ל משום דלא גבי ממשעבדי לאו למימרא דהשתא הלוה הוא מפני הלקוחות שלא יטרפם אלא בדין ומ"מ אינו מניח שטר פרוע ביד המלוה והכא בכתב ידו אינו טורף מהלקוחות לא הם לחייבו • אלא עיקר הטעם הוא דאל שים הם גבייה ממשעבדי אית ליה קלא דהיינו על ידי עדי השטר • וכל מה שים לו קול אין שמתחייב מניחו ביד המלוה כשאינו חייב כלי אלא יש עליו קול שהוא חייב במה שאין לו שום חיוב • ולפיכך בכתב יד שאין הם חיוב המשועבדים ממילא אין לו קול • ולפיכך אינו חוסם להניחו ביד המלוה • אבל בשטר כים אי שטר פקדון שהוא בעדים אעפ"י שאין כאן גבייה ממשעבדי מ"מ יש קול מהעדים שחתמו על השטר ולפיכך יש קפילא להניחו ולא הים נאמן לומר החזרתי אם לא מבעם נאנסו והרמב"ן ז"ל בלר זה בפי' בלאמרו והטעם שאינו גובה מן המשועבדי אין מקפידין. עליו ומניחין אותו ביד מלוה אעפ"י שהוא פרוע ואין מוסגין בכתב ידי עדים מפני שים לו קול וזיל נכסי לוה שהרי גובה מן המשועבדים ע"כ:

ותימא על עצמך אלו יש למלוה על הלוה שטר בעדים ופי' בו בהדיא שאינו מקבל עליו אחריות הסכימו. הפוסקים אינו גובה מן המשועבדים לכל תנאי שבמתון קיים • הא יאמר בזה הרי"ף דנאמן הלוה לומר פרעתיו מטעמא דלא גבי ממשעבדי הא ולאלי לא עלה על לב לעולם ופשיטא דכיון דשטר מלא וגלוה הוא תחום בעדים אית ביה טענת שטרך ביד מלאי בעי דלא שייך אינים שטר בעדים כשהוא פרוע מפני שים לו קול אע"פ שאינו גובה מן המשועבדים והא"כ בשטר פקדון של עדים ולא אמרה הרי"ף ז"ל אלא בכתב יד בלא עדים דליה קלא כלל.

והנה גם הא"ה ז"ל פי"ח דמלוה כתב להרז"ם והרשב"א ז"ל מסכימים יחד לחלוק על הרי"ף והרמב"ן • וקשה להרב ז"ל בב"י סימן ס"ח הביא בשם הרשב"א ז"ל נופים גבי על לחד בכתב ועל א' על פה ז"ל עכשיו שאומר שפרע אפשר שהוא נאמן ויש בא הים ואעפ"י שים כאן שטר אינו אומר שטרך בידי מלי בעי כיון שאינו גובה ממשעבדי עכ"ל • הרי לכל לא גבי

ממשעבדי

מתשעבלי בטלה טענת שטרך בילי כסבר' הרי"ף וסיעתו ז"ל וזה הכך סברת הרשב"א ז"ל שחולק עליהם ומסכיסעם הרז"ה ז"ל :

חלק שני

א והיכא דלפיק מלוה כתב יד של לוה על יתמי וכו' כתן הקליט רבינו לחייב שבועה ליתומים כלי להפטר • ולעיל בש"ס הכי' סברת רבינו אפריסותהוס' שחולקים ע"ז וקאמרי לתן על פיורשין ליסבע אלא להוציא ולא להפטר ודורה סימנים שיבא מועה לדעת זו • ויאלך סתם כתן לפסק : וכבר הוסכם מרוב המחרוצים לפטור היתומים משבועה זו וכן משבועה אלא ידעי לפיתיים תחימת יד אבוהון וכו' בלכתב בסמוך :

אבל טענו יתמי לאו כתב ידיה לאבא הוא וכו' כתב ע"ז הרב ז"ל בב"י סימן ס"ע ז"ל ותמהני על מה שכתב בעל התרומות שם אין כתב יכו יוצא וכו' אף על פי שיש אלה הלכים וכו' • דכיון שהלה לקייב לו שבועה כלי שיקן ומת בעליו ולא נתן מה לנו אם לא נתקייים כתב יהו הא אפילו היתה מלוה על פה גובה מיורשים ע"כ : ובאמת נראית תמיהה עצומה גדולה לעיניים ואיך נעלמה מרבינו ויותר מזה שהטור ז"ל מביא דברי אלה והסיב עליו בענין השבועה לכתב ולא נזכרת מה שכתב ובשבועין היסת שאינו כתב יד לתבוסס וכו' • משמע דבעיקר הדין לפטרם מתשלומין אפי' בתחל מאלו הדברים הוא מסכים עמו • ואיך לא לקלק להסיב עליו גם על קושי זה הפשוט אלא דבר הוא • ותתעלם יותר התמיהה כפי הסגנון לשון רבינו כי אחר מהדברים האלו הוא שכתב לעיל

החתים עליו עדים גובה מן המשועבדים קמי דבהא ולמי לא מפסד שיתלוק שום פוסק כיון דמהניתן קמי כתב בכתב ידו ואין עליו עדים ועליה מיכא פלוגתא דמתמנא הא יש עליו עדים לכ"מ שטר גמור הוא וגובה מן המשועבדין • מלגא למאי דקאמר דלוקא כשהא החתים מותם בלוויו זוטי שלינו כשטר אבל כשהחתם בפניהם ולא הרשם לחתום אין דינו כשאר שטרות וכו' • אלא קאמר לאיכא מרבותא דס"ל הכי למימרא דאיכא מאן דסבר לאף בכה"ג כיון דחתם בפניהם לינו כשטר • עם שלא נתקבלם סב' זו:

והרב ז"ל כב"י שלהי סי' ס"ע כתב בזה בסגנון כתב רבינו ירוחם בתיב ו' ח"ו ואם החתים עדים אחר חתימתו לא לקיים החתימה אלא לקיים הענין אינו יכול לומר פרעתי • וכן כתב בעל העיטור ז"ל בשם רבינו הלי ז"ל • וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל פרק י"ל מהלכו' מלוה שכתב הוא עליו כתב ידו שהוא חייב לו ואין עליו עדים אף על פי שהוחזק כתב ידו בבית דין הרי זה כמלוה ע"פ לכל דבר וכו' משמע הא ים עליו עדים דינו כשטר גמור אף על פי שאינו כתוב בלשון שטר אלא בלשון הרי זה כמלוה ע"פ לכל דבר וכו' משמע הא ים עליו עדים דינו כשטר גמור אף על פי שאינו כתוב בלשון שטר אלא מן המשועבדים • ויש לברר בזה כתב בכתב ידו בלא עדים איפתי דינו בשטר שיגבה מן המשועבדין ובהא איכא מרבוותא דס"ל שאם כתב בכתיבת ידו שלוה ממנו מנה והחתים עליו עדים בי בפניהם הודה שמסרו לרובי המלוה הזו עליו זהו שדינו כשטר וגובה מן המשועבדים ואינו יכול לטעון פרעתי אבל אם חתם בפני עדים ולא נתן להם רשות להרתום על אותו שטר אלא להעיד על כתיבת ידו ולהחזיר אותו אין דינו כדין שאר שטרות אלא דינו בכתב ידו שאינו גובה אלא מבני חורין ויכול לטעון פרעתי והרי"ר משה ז"ל פסק לות שכתב שטר בכתב ידו והעיד בו עדים ונתנו למלוה הרי זה שטר כשר:

ב וכן אם כתב שטר אף על פי שאין בו עדים ונתנו למלוה בפני עדים הרי זו מלוה בשטר והוא שיהיה כתב שאינו יכול להזדייף ויקראו אותו העדים שנמסר בפניהם • ויש מן הגאונים שהורו שצריך לומ' לעדים שמסרו בפניהם חתמו והעידו שנמסר בפניכם ע"כ • ולפי דבריהם משמע דסבירא ליה דכתב ידו בעדי מסירה דינו בשטר • וראיתם מהתיא דגרסינן בגיטין פרק המגרש דתנן שלש גיטין פטולין ואחר מהם כתב בכתב ידו ואין בו עדים וקאמר רבי אלעזר אף על פי שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים וקאמרינן עלה בגמרא אמר רב יהודה אמר רב הלכה כרבי אלעזר בגיטין אבל לא בשאר שטרות ושמואל אמר אפילו בשאר שטרות • ומשמע דסבירא ליה לרבוותא דהלכתא כשמואל בדיני הלכך כיון שמסרו בעדים למלוה הרי זה גובה ממשועבדים ואם נמסר בעדים קאמרינן דגובה ממשועבדים לא קשיא דשניין מהדדי ומגרע גרע החוזק ממסר בפני עדים וכדפרכינן עלה בגמ' פשוט ופשיטן התם שאני דמשעת כתיבה שעבד נפשיה ולא גרים שאני התם דאיכא כתיבה • והוצרכנו להביא חקושיא והתירוץ בדי שיתאמתו לנו פירוש זה • תמן גרסינן בעא מיניה הוחזק כתב ידו בבית דין מהו וכו' מתיבי שלשה גיטין וכו' עד רבי אלעזר אומר אף על פי שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים • כלומר לענין שטר חוב שיהיה בזה גובה מנכסים משועבדים שגם זה הוא המחייב את הבעל אחר שמסרו לה בפני עדים והוחזק שהוא כתב ידו לגבות כתובתה ממשועבדים אלמא דשטרא מעליא הוא דהכא נמי בכתב ידו אעפ"י שאין שם חתימת עדים כיון שהוחזק בב"ד שהוא כתב ידו ושהוא מסרו ליהוי בשטרא מעליא ויגבה בו מנכסים משועבדים ופריק שאני התם דמשעת כתיבה שעבד נפשיה כלומר דבעידנא דכתביה אודעתיה דמיהבה ליה בפני שניהם כתבה תדע דהוא זמן גיפיה דאיכא בשטרא הוא דיהביה ניהליה בפני שנים פדקתני וגובה בו מנכסים משועבדי' ואי לאו דיהבי ניהליה בההוא זמן גופיה דאיכא בשטרא לא הוה גבי מנכסים משועבדים דמשמע דשעבדה בתר זמנים דשטרא אבל הכא בעידנא דכתביה לכתב ידו לאו אודעתא לאחזוקי בבי דינא הוא שעתא הוא דכתביה ולאו אודעתא דמיהביה ניהליה באפי סהדי אף על גב דאתחזק בתר הכי בבי דינא ביון דבעידן כתיבה הוא דלאו אתחזק בבי דינא אינו גובה מנכסים משועבדים דהתהוא אתחזוקי אתחזק בתר הכי חואיל ומשעת כתיבה לא אשתעבדי ליה • וכך פירש הר"ר יוסף הלוי ז"ל וכתב שזה הפירוש הוא הנכון • ואיכא דמפרש שאני התם דמשעת כתיבה שעבד נפשיה פירוש משעת כתיבה דכתובה שעבד נפשיה • וגם גלוי מילתא בעלמא הוא דגרשה והחיוב על המשועבדים אינו בא מכח הגט כי אם מכח שעבוד הכתובה אבל כתב ידו דהוחזק לא אלים כחה למיגבי ממשעבדי • והרב בעל התוספות גרים שאני התם דהא שעבד נפשיה פירוש כשמסרו לה בפני עדים דק"ל בר' אלעזר דעדי מסירה כרתי אף בשאר שטרות אף בשאר שטרות אעפ"י שאין הרי"ף ז"ל קובע בהלכותיו כמותו אלא בגיטין • ובראיתא בהלכות פרק המגרש • הרי מצאנו שחזר בו והניח שהלכה כרבי אלעזר אף בשאר שטרות • והיינו דקא פסק הרב במסכתא מכות דליבא בשטרא אלא תרי סהדי ואחד מינייהו פסול א"נ ב' קרובים לחדדי אפי' מסריה ניהליה באפי בשרים לא מתני בידי דח"ל מזייף מתוכו ומודה ר' אלעזר במזייף מתוכו שהוא פסול אלמא דוקא דהוי מזייף מתוכו הא אי לא הוי מזייף מתוכו היה פוסק כר' אלעזר • ובדגרסינן במסכתא סנהדרין בענין החיא מתנתא דהוו חתימין עלה תרי ניסי וכו' • וכמו שפסק הרב נמי שני שטרות בשמואל דס"ל כרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי אף בשאר שטרות וכן פסקו רבינו האי ז"ל ור"ח ז"ל • ומסתברא דאפי' לס"ד דגבי ממשעבדי ח"מ מזמן שמסרו בפניהם אך לא מזמן הכתוב בשטר • כל זה טרחנו להעמיד דברי הר"ר משה שפסק שהמוס' כתב ידו בפני עדים שיש לו דין שטר • ובעיני כי זו היא שקשה בדיני ממונות דהתהוא שטרא במלוה על פה דמיא ולית ליה קלא ואי משום מסירת עדים תינח כמכירה דלא גרע ממוכר שדהו בעדים אבל בחלוארה דיזיף בצנעה מי עדיף ממלוה את חברו בעדים דלית ליה קלא • ומפני שחדין רחוק בעיני דאיתי לכתוב מה שכתב הראב"ד ז"ל על הר"ר יצחק ומה שחשיבו עליו בתב חרב אעפ"י שכלן השוו שאין חלבה כרבי אלעזר משטרות חוץ משמואל הלכה כמותו אף בשטרות מהתיא שהורו התחתים עלה תרי ניסי וכן נמצא תגרה בטקצת חלמותיו • ואני אומר אם קבלה קבל ואם סברא יש תשובה גדולה משום דהתהוא שטרא לית ליה קלא ודוקא בשטרי חלואה ובשטרי מקח ומסכר דאית בהו אחריות ולגוביינא קיימי וצריכי לקלא • אבל במתנה דלמקנא בעלמא הוא ולא לגוביינא קאי ה"ל כגיטא ובכל אחר מתנה חרי היא כגט בין ותדע • ועוד כי הוא עצמו מתב בפרק גט פשוט שאעפ"י שהוחזק כתב ידו בב"ד אינו גובה אלא מבני חרי וכתב זאת הסוגיא ופי' אותה נראה כי היא עיקר והתם אותיבו עליה דר' יוחנן ממילתיה דרבי אלעזר דשני לתו שאני התם דאיכא כתובה ומשעת כתיבה שעבד נפשיה אלמא אין הלכה כר' אלעזר בשטרות שהרי הוחזק כתב ידו בב"ד דאיכא עדי מסירה ועדיף מעדי מסירה דהא אסהיד אחתים' ידיה בבי דינא ואפ"ה לא נבי ממשעבדי והרבה האריך בזה סוף דבריו אם דברי ר' יוחנן דהתם הלכה הם כבר שמענו שאין הלכה כר' אלעזר בשטרות ע"כ: וזה אשר חשיב עליו הר"ר משה ז"ל בספר הזכות אמר המחבר אנו מצאנוה ליזו תלויה בהלכות ובבר בדקנו אחריהן וזכינו בזו החלכה לנסתא ישנא מונהת בקדושת ידי המחבר ז"ל וכך היה בתוב בה תחלה והלכה כרבי אלעזר בגיטין ולא בשטרות וחזר ומחק ולא בשטרות והניח הדבר סתם כרבי אלעזר בגיטין וזהו עיקר ההלכות • וסוף דבר בזו החגה' אם קבלה נקבל ואם אינה מדברי רבינו ז"ל הוא השובה גדולה דלכלהו אוראי דאמרי ולא בשטרות אפי' בשטרי מלוה וקניה כגון שטרי מקח ומסכר ושטרי מתנות דלית בהון אחריות קאמרי • דהא גמרא מקרא דירמיה גמר דכתיב וכתוב בספר והחתום והעד עדים והחתם לפקנא מנהג הוא ולאוקומי ארעא בידיה ולא לענין שעבוד אחריו • וראיה לדבר מה שאמרו בשני שטרות היוצאין ביום אחד דשמואל אמר שודא דדייני ואיתמר עלה שמ' רב דאמר בר' מאיר ושמואל בר' אלעזר וכולא מילתא כראית' חתם שמעינן מיהא דאפילו בשטרי קנין לרב דלא ס"ל כרבי אלעזר עידי חתימה קונין לו ולא עדי מסירה דהא התם בשטרי קרקעות היא למקנא מנהג • ולית בשטרי שעבוד ולענין גוביינא כדפריש בה רבינו חגדול חתם ואי נמי תימר אף בשטרי הודאות והלוואות מימר קאמר רב מ"מ מימר קאמר בבלחו שטרות חולקין משום דעדי חתימה כרתי ולא אפשר דקדים חד אחבריה דעדי מסירה לא כרתי כהו אלמאלית ליה לרב עידי מסירה בשטרות ואפילו בשטרי מתנה דלמקנא נמנהג נינהו • הילכך ההיא מתנתא דסנהדרין דאמר רב יוסף זיל קניה בעידי מסירה ובר' אלעזר ודאי כשמואל אלא • מיהו אנן לא מכרעת לן להפסק כה הלכה דלא עדיפא דרב יוסף מדרב ורבי יוחנן ור' יעקב בר אידי ורבי יהושע בן לוי ורבי יוסי בר חנינא אמר רשב"ל וחבירו חבקיאים בדברי הלכה ותלמידי רבינו ורבין ורבי אלעזר ומסקנא דשמעתא דהוא ועוד דהתם משום דסבר רב יוסף הלכה כרבי יוסי דבריית' דמכשר בגיטי מ"ה א"ל לרמפתך אדר' אלעזר דכראי הוא דבי אלעזר לסמוך עליו בשעת הדחק ולא גמרינן מינה למדהא פסקא דאתמר בגיטין בהדיא אבל לא בשטרות • אלא דקשיא לן הא דאמר רבא לענין שטרא פרסאה דמסריה ניהליה באפי סהדי ישראל מנבית ביה מבני חרי והויא בה א"ה אפילו ממשעבדי ופריק לית ליה קלא משמע דבשטר ישראל איית ליה קלא בעידי מסירה ומגבינן ביה ממשעבדי מכל מקום שחרי השטר בשר • אלמא הלכה בר' אלעזר בשטרות דהא רבא בתרא הוא וא"ל דשטרא פרסאה הוא גופיה כשר דמרחיב זוזי קמייהו קני ושטרא ראיה בעלמא הוא אלא משום דחשידי ודילמא לא יהיב זוזי קמייהו ושקרא הוא מ"ה בעי' ערבאות ובין דמסר ליה שטרא באפי ישראל הא

אורי

Digitized by Google

ויש לחמוה לפי שיטתו וכן לשיטת כל בגיטין • מה ליה לגמרא לתרולי בלשון שלא יי' התם כאלו רולה לחלק בן ענין זה לכתב ילו להחזק לקמר לקמר ר' אלעזר אלא הוה ליה למימר אלא לית הלכתא כר' אלעזר בהיא דקאמר וגובה מנכסים משועבדים :

ותו קשיא לי לפי פירושו דהמגר' אמאי לקאמר רב הלכה כר' אלעזר בגיטין פריך ורב סבר בשטרי' לא הא קתני וגובה מנכסים משועבדי' ופריך ר' אלעזר תרתי קאמר ורב סבר כותיה בחדא ופליג עליה בחדא • ומאי לוחקיה לרב לפרש דברי רבי אלעזר בתרתי ולחלוק עליו בחדא לימא דכולה מילתא לר' אלעזר חדא היא וגובה מנכסים משועבדים אלא מכתוב' דגובה אותה הלשון זה מטעמא דכתובה שעבוד נפשה וגם גלוי מילתא בעלמא הוא והשעבוד הוא מכח הכתובה על הדרך שכתב רבינו לעיל לאיכא למפרש ולעולם לגם רבי אלעזר גופיה לא אמרה מעולם בהאי שטרות :

ג ועדין יש לברר וכו' • רבינו הביא שתי הסברות ולא הבריע כאלו ס"ל כפי' אלא לאן הוה מקובלת • ולי קשה בהך סברא דמסיקן לומר לאו אתיא אלא מגו לא הוה מסיקן ונפקא מינה לאיכא לא שיך אלא מגו לפרעתי וכגון דמפורש היה ולמנות לא היה לאלמן • ואם ולאי ליתא לכיון לאין מקום כתב זה הכסף בעלמא הוא מגו מבלי שתלה טענת מזייף בטענת פרוע : לאלרבה מיפכא אסכמן גבי מולה בשטר שכתבו לריך לקיימו דמסיקן לומר פרוע במגו דמזייף אלמא טענת פרעון תליא בטענת מזייף ואין טענת מזייף נתלית בכרוע דהיא גופה אלימא בעלמה מפני הסרון הקיום :

חלק ד

א והיכא דטעין ואמר בודאי וכו' • הרב ז"ל בי' הביא כמעט כל דברי רבינו ומסיק וכתב בעל התרומה דמסתברי' הסברא הראשונה דמסיקן במגו וכן הראה מדברי הרא"ש בפ"ב דכתובות וכן פסק רבינו עכ"ל • נראה לדעתו ז"ל דהטור פסק כדברי רבינו בעל התרומה דמה שאמר מסתברא הסברא הראשונה מסמע דסבירה הסברא הראשונה דמרו דבר אחד וכתב הרב דין הדבר כן כי לפי הסברא הראשונה יש חילוק בין בוטען ברית על הסלאה לטוען הפקר דלוקא הטוען ברית לי שלא לותי אלא הוא מאמר בכפר דאמת לא לוה וגוזן טעם אל הקיימה לאפסר שהוא אותה אסר כתב בהגה המגילה • ועל זה פסק רבינו ז"ל בפסיקות דמסתברא ולאי שאין הפקר מולית מילי ולאי ואין כאן מגו כלאמרן • וגם הטור ז"ל יולא בזה • אמנם הטור ז"ל לא מיירי הכאן בספק על הסלאה אלא כתב בהתם שטען אפסר שמלא וכתב וכו' • או שטען אמנה וכו' והיינו שזה טוען בברית ולאי לא לותי כלום אלא שלתת טעם אל הקיימתן שנרמה היותה מכחשת טענתו שאומר בולאי לא לוה • אומר אחר מסני הברים • או לאפסר שבית הקיימה שכתב בהגה המגילה ולאי אלא זה יאמר שכן הוא אלא שזה כתב אחר הוא שהוא לוה בחתימה • אלא הכא אין אומרים שהוא מסקר בת"ס שחתם בסוף המגילה כי גם המלוה אולי יאמר שכן הוא אלא שזה כתב אחר הוא שהוא לוה בחתימתו • וזה אינו טוען שאינו כן אלא אומר בברית לא מהימנן • ואמאי הא כיון דאומר בברית לי שלא לותי ס"ל לאמעוטי ר' בותא דאפילו אומר אפסר שמלאה וכו' • מכל מקום נאמן • ואם תרלה לומר דרבינו הובר לאפילו בכה"ג אינו נאמן א"כ יהיו הלוקים בדברי סותרים את עצמם דמלקאמר מעיקרא אי אתי בספק על הסלאה משמע דאי אתי בולאי על הסלאה מהימן אע"ג דאמר אפסר שמלאה • והכא קאמר אם טוען ברית שלא לותי והגתחיה ביד וכו' • משמע דאי אמר אפסר שמלאה לא מהימן אע"ג דאמר בולאי אל הסלאה ל"ע:

ודנה הרב המוסגן מוהרר"א מזרחי ז"ל סלריך בכאן בתו על ענין זה והרבה להביא על הטור ז"ל כמה הראמן בטעמת אפסר שמלא או אמנה וכו' כמנו דתרעתי כפי מה שהביא הרב ז"ל בי"ל ויש לי דנאמן ולא הפסלהיא לאין הספק מולית מילי ולאי ואם כן לא פסק ממש כבעל התרומות • והיה לו לרב ז"ל להעיר על מתלוקת זה שבתלוקה זו • לדברי הטור ז"ל הם קשיים בעיני אם נכון אותם כפעמ' לאמר יועיל הנגו בעינן זה :

איבא דאיתמר בודאי חתים פרסאי וזוזא שקל מיניה ור"ל בשר לבני חרי אבל למשעבדי לא לפי שאין השטר כשר בעצמו וחודאת עדי מסירה אינה עושה אלא כמלוה ע"פ • ועוד קשה עלינו מזו שאמר בפרק מי שחיה נשוי רב אמר חולקין ושמואל אמר שוד' דדייני ואוקיפנא חולקין בר' מאיר ושודא בר' אלעזר וק"ל הלכתא בשמואל ורב נחמן דהוא דיינ' עביד בה שודא ובשתאבר אין הלכה בר' אלעזר בשטרות קשיא הלכתא אהלכתא זו שאלת קשה על דעת הפוסקים בר' אלעזר בגיטין ולא בשטרות • ותשובת השאלה הזאת שכשאמר בגמרא דלר' מאיר חולקין וליבא שודא אלא לר' אלעזר לא נאמר שי טה זו אלא לדברי האומר עדי בחתומיו זכין לו דשמעינן ליה לשמואל דאמר חבי פרק' קמא דמציעא דודאי כיון דעדיו בחתומיו זכין לו וחרי שתיהן כאלו נחתמו בשעה אחת אפילו מסר וחזר ומסר שניהם קונין משעת חתימה שהיא לשניהם כאחד • הילכך אין אדם יכול ליפו' כחו של זה מכח של זה ומאי שודא איבא למימר • אבל אנן כיון דק"ל דלא קני בעדי חתימה עד דמטי שטרא לידיה אפי' לר' מאיר איבא למעפר שודא שחרי משעה שכתב לדהם לא קני כלום ומשעה שמסר לחם הוא שקונין • הילכך אם מסר לראשון וחזר ומסר לשני זה שמסר לו תחלה קנה • וזו עצרה עמוקה ואין דרך לנטות ממנה ימין ושמאל ואפילו נפסוק כר' אלעזר בשטרות שהרי על ברחנו אפי' לרבי מאיר חבותב שטר מתנה לחברו ביום ח' ומסר בו ביום שקנה מיד לשעתו אינו יכול לחזור בו כל אות' היום אעפ"י שלא כתב שעת ואפילו כתב שבוע חדש או שנה וביון שחוא קונה מיד היאך אפשר לדון בכותב שני שטרות ומסר לראשון בשחרית וחזר ומסר לשני ערבי' שקנה שני כלום ואפילו קדמת כתיבת שטרו של ראובן והלא כתיבה אינה זוכה כלל והמפירה זוכה ל"ז בשעתא אלא ודאי זה שמסר לו קנה והילכך אפי' לר' מאיר איבא למעבד שודא ובדפרישנא : הרי טרחנו לקיים הלכה זו כרבי אלעזר בגיטין אבל לא בשטרות לפי שחיא סברת מתחוור' בשמועה זו ואין דעתנו מקבל דרחות הלכה פסיקה ומסקנא דשמעתא דאיתמר בדוכתא גבי הלכתא פסיקתא דהאי דינא והוא דעת הגאונים ורבינו הגדול הנמצא בנפש ההלכות שלו • ויש מקיימין הלכה כרבי אלעזר בכל השטרות ומסלקין טעליתם כל דקדוקי השמועות שכתבנו ומה שכתב הרב מן הסוגיא שבפרק גט פשוט גרסא משובשת כתב לו ובבור הרב במקומו מונח • והרב האריך בזה בספר הזכות עד כאן :

חלק רביעי

א והיכא דטעין ואמר בודאי חתימת ידי אבל מעולם לא חתמתי על הודאת הלוואה אלא כתבתי שמי בסוף מגלה ואפשר שמצאה זה וכתב עליה הודאה זו • ובהא ודאי הכי מסתברא דאי אתי בספק על הלוואה וודאי על החתימה חוי ליה החתימה ודאי ואיני יודע אם לותי ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי • אבל אם טוען בריא לי שלא לותי אלא שחתמתי בסוף מגלה וזו והגחתיה ביד בעל דיני והיא כתב מה שרצה עליה • או שטוען שאמנה חיתה בינו לבינו הודאה זו בכל אלו ובייצא בחן הואיל ולא עקר ולא בפר כתיבת ידו החתום כאן מגו דיכול לטעון פרעתי כי אמר חבי והכי הוה מעשה מפטר בשבועת היסת : ויש חולקין ומביאין ראיה מההוא דכתובות דאמרינן חתים דוקא אחספא אבל אסגלתא לא דדילמא משכח לה אינש דלא מעלי ובת ב עליה מאי דבעי וכו' אלמא אף על גב דטעין האי ואם חתמתי בסוף מגלה זו ובא זה וכתב על חתימתי אינו נאמן בשבועתו דאם כן דלא אמרינן שיחיש שלא יעשה כך אלא מפני שלא יביאנו אינש דלא מעליא לידי שבועה אם כן מאי שנא בחתימות ידיה אפילו בלא חתימות ידיה יכול הוא לחשביעו היסת בל עת שירצה אם טענו מנה לי בידך וחלה אומר פרעתיך ואם כן מה עלינו בחתימת סוף המגלה אם לאו הרי הוא יכול לחשביעו בכל עת דאיתיה אינש דלא מעלי • אלא לאו שמע מינה דהאי מימרא לא נאמרה מפני חשש שבועה אלא מפני חשש תשלומין זהו סברת החולקין וראיתם • ובעלי הסברא הראשונה משיבין שלא נאמרו דברי אביי שחשש לאינש דלא מעלי אלא לחוש שלא יחתום שמו על סוף המגלה וכשיוציא אותו אינש דלא מעלי עליו אולי ישבח הוא ענין חתימה אחר שלא באה על החלואה הוה מעולם שכן הוא האמת והחתימה אחר שלא באה על החלואה הוה ליה

ג ועדין יש לברר הטוען על בתיבת ידו ואומר לאו חתימת ידי הוא ולא חוחזק בכ"ד איך מקיימין אותו איבא מ"ד מחוי חרתימו' ידא בבי דינא ומדמינן לה • ואיבא דאמרי כיון דמצי לאערוטי בעינא כרתב ידו מטקום אחר ואי לא מגו דאי בעי אמר פרעתי ומפטר בשבועת היסת חבא נמי שתבע ומפטר בשבועת היסת :

אלא שקשה לזה מה שכתב רבינו אבל אם טוען ברי לי שלא לותי אלא שחתמתי בסוף מגילה והגחתיה ביד בעל דיני וכו' דמשמע דזוקא משום דאמר בלשון ולאי והגחתיה ביד בעל דיני הא אם לא היה אומר כן בברית לא מהימן • ואמאי הא כיון דאומר ברית לי שלא לותי ס"ל לאמעוטי ר' בותא דאפילו אומר אפסר שמלאה וכו' • מכל מקום נאמן • ואם תרלה לומר דרבינו הובר לאפילו בכה"ג אינו נאמן א"כ יהיו הלוקים בדברי סותרים את עצמם דמלקאמר מעיקרא אי אתי בספק על הסלאה משמע דאי אתי בולאי על הסלאה מהימן אע"ג דאמר אפסר שמלאה • והכא קאמר אם טוען ברית שלא לותי והגחתיה ביד וכו' • משמע דאי אמר אפסר שמלאה לא מהימן אע"ג דאמר בולאי אל הסלאה ל"ע:

ודנה הרב המוסגן מוהרר"א מזרחי ז"ל סלריך בכאן בתו על ענין זה והרבה להביא על הטור ז"ל כמה הראמן בטעמת אפסר שמלא או אמנה וכו' כמנו דתרעתי כפי מה שהביא הרב ז"ל בי"ל ויש לי

Digitized by Google

אמת שהיא חתימתו אבל אמת אינה התימתי בסוף המגילה וכתב עליה מה ארלה כמ"ש הטור וא"ת לרי"ף ולרמב"ם דס"ל דנאמן לומר פרעתי למה לא יהא נאמן לומר אמינה לו כתבתי לוות וכו' וכיונא בהן במגו לפרעתי • א"ל וכו' עד מכוס דלמין זה מגו טוב דיותר טוב הוא אמנה לו כתבתי לוות ממה שיאמר פרעתי מפני שיאמרו העולם מעשה הוא דאל"כ שטרא בידיה מאי בעי דס"ל דאינו רגיל לפרוע עד שיחזיר לו שטר כלכתבו התוס' בשם ר"י : וא"כ הא דכתב הטור וכו' ליתא מכמה טעמי חדא דאמרינן מגו א"ל היכא דה"מ טעין טענה מעליותא מהך והכא טענת פרעתי גרועה מטענתו אמנה כלפרישות ע"כ :

ויש לתמוה דאם מגו זה אינו טוב מהטעם שכתב ז"ל אין מקום לומר שבית רבינו בשם הרמב"ן ז"ל בחלק ראשון סימן כ' משער זה ד' הלות שטרא לנפק בב"ד לרב הונא הולאם בעדים הוה דאינו לא היתה מחומה בעדים מגו ליכול למימר פרעתי הוה מסימן למימר דהוה אמנה גלותא הוא וכו' • דאין זה הכרח שהרי ניתא לומר מרים גלותא אפי' מפרעתי מטעם שטרך בידי מאי בעי • אלא ולאי לדעת הרי"ף והרא"ש וסיעתם דיון שום טעם להכחיש השטר אם מסוס דלא חש אם אינו לו קול טענה מע"ייתא היא אפי' משאר טענות • ומילכך ראוי להאמינו על האחרות במגו לפרעתי • והתוס' שאמרו בשם ר"י דבכל שטר אין רגיל לפרוע עד שיחזיר לו שטרו וכו' כבר פירשו שם בהלכות שהוא הפך סברת רב אלפס שפסק דנאמן לומר פרעתי ולא מאי לומר שטרך בידי מאי בעי אלא בשטר שיש בו עדים וכו' :

כתב עוד וז"ל דאם כן הא דאמרינן בפ"ב דכתובות ובוקא אחספא אבל אמגילתא לא וכו' • לא משכחת לה דליגבי בית מכיון דאלי טעין דכי אמת שהיא חתימתו אלא שכתבתי וכו' עד דאפילו אתי"ל דלא ידע בדאי דאיך אשכח חתימה ילים וטעין שאמת אלא היו ל"מ ובחר הכי אפיק איך חתימת ילים נסי לתו לא מאי טעין פרעתי מ"מ מאי טעין אמת שהא כתב ילי אלא שכתבתי וחתמתי אמי בסוף המגילה וכו' • ואיכא למימר מכשכתא לה לל גבי ביה כגון שאתה כשראה חתימת ילו • משום דאע"ג דאיכא לא טעין כ' ליה דהא כשהא טוען אותה טענה אינו טוען אלא בדרך חקיר ה לימא הכי הוא ובוקא אין שכרים בין שיטי • החוקר הוא אם אב"ל וזה מבואר מאד לא יטעה בו שום אחד מבעלי העיון ע"כ :

טענה זו תמוה מאלי דבעינן זה שייכי שחי העלמות אלא החתימה • הא' שאכת מכל וכל עיקרים של חתימה שאינו זוכר כלל שהוא חתם בסוף מגילה לעולם • והב' שהוא יודע שחתם בזמן מהזמנים בסוף מגילה אחרת אבל אינו יודע זה שכתב שמוליא עתה עליו שמלוה הוא באותה מגילה שחתם הה ושמלאה זה • והשתא הדבר פשוט דכשהוא נזכר ויודע בודאי שחתם בסוף מגילה ונעלם ממנו שמלאה זה אז ודאי אפילו כשיטענו בספק שמא מלאה זה מהימנינן ליה במגו משום דרגלים לדבר שהוא אומר בריא לי שחתמתי בסוף מגילה ואולי זו היא וזה אין הפרש שיטענו הוא אולי מלאה זה אז שטענו כן הב"ל אחר שכבר ידעו מפיו שחתם על סוף מגילה • אבל אם כשראה חתימתו ראוי שוחק מכל וכל ואינו אומר כלל שהוא חתם בסוף מגילה אחת • הרי אינו מכחיש החתימה שהיא שלו • והלא פשיטא דלא מלינן לאמליא מדעתו טענה מחודשת לומר שמא אירע שזה אולי פעם אחת חתם בסוף מגילה ואפשר שזה מלאה וכתב עליה וכו' • כי זהו דבר רחוק ולא טענינן ליה כי היכי דלא טענינן אמנה • ובענינו זה לא יטעה שום אחד מבעלי העיון • וזו היא הקשה הגמרא דקאמר אבל אמגילתא לא דחיישינן דילמא ישכח מיקרא דמגילתא דחתימת גופה ולא יזכרו שחתם בסוף מגילה וכשיוליא הלא הכתב ישחוק ולא יטעון כלום • לפרעתי לא יטעון שידע שאינו אמת • אין זו חתימתי לא יטעון כי מכיר שהיא חתימת ידו ולא יאמר אלא לא לויתי דהוי כאומר לא פרעתי ויתחייב בתשלומין • ולא עוד אלא אפי' יאמר דרך חקירה אולי חתמתי בסוף מגילה ושמא מלאה זה וכו' לאו כלום הוא לכל טענה זו מיוחדת על ספק גמור ואינו מוליא מידי ודאי החתימה :

ובזה נסתלק ג"כ מה שכתב בסוף תשובתו על דברי רבינו שהם דברים תמוהים מאד מפני שהקושיא שהקשו בעלי הסברא הסניה לבעלי הראשונה לא תירצו בה ולא מידי שום שהשיבו בזה שמא ישכח חתימתו ואינו לא לויתי מעולם כפי האמת ושוב לא יוכל לומר פרעתי אינו מחוור דמ"מ יוכל לומר אמנה לו שמא אלא חתימתי לאין טענות אלו סותר טענתו הראשונה

לא לויתי וכו' ע"כ • דבמה שאמרנו הוא מבואר שהחשש היא שזה לא ירצה לטעון טענת שקר ואזלא לה טענת פרעתי אז אמנה • וגם ישכח שהתם בסוף המגילה ולפיכך לא אסיק לדעתיה לטעונכן ואפי' יאמר כן בדרך שמא לא מהני מידי ולא יאמר אלא לא לויתי אז לא הל"מ ויעמוד בטענתו זאת ונמצא משלם שלא כדין • **כתב** עוד וז"ל ועוד אם היה נאמן לטענן על כתב ידו שהחזק בב"ד אמת שהיא חתימתי וכו' הא לכתב הוא עצמו סימן ע"ט א"ל מנה ביאך ואמר ליה לה"ל"מ וכו' וכן נמי אם הוליא כתב ידו שלוה ממנו החזק כפרן ונשלא יש לו לטענן אמת שהיא חתימתי ואפשר שמצא זה שמי חתום בסוף המגילה וכו' ע"כ • חמהני פה קלוש יוליא לבריס אלן דהא הטור עצמו פירש לבריו ואמר החזק כפרן ואין נאמן לומר פרעתי על שיולה לו בעל דינו אז שהיא עליה וכו' • למימרא דאלי החזק כפרן דקאמר הוא לענין טענת פרעתי שהיא הוחרת טענה להל"מ • אבל אה"כ שאם ימצאון לפרש דבריו הראשונים להל"מ דקאמר הי"מ על ההלואה עצמה אבל החתימה היא על סוף מגילה ואולי מצאה זה וכו' • ולאי למאי לחדן דבריה • אלא מיסר אין הדבר כל כך ברור בעיני לבטל להל"מ לא יוכל ג"כ לומר שאין זו חתימתו ולשון הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהלכות טוען כך הוא וכן אם הוליא עליו כתב ידו שהוא חייב לו ואמר להל"מ וזה אינו כתב ידו אם החזק כתב ידו וכו' • משמע דלא שהוא לשון מורגש • ומ"מ אפילו לפי שיטת מסרמ"ם ז"ל מאן מוכח דכתב ידו דקאמר הכא הטור בסימן ע"ט מיירי בחתימה בלבד שהיא כתב יד אחר ויהיה סותר אם עצמו נימא לכתב ידו ממש קאמר שהכל כתוב מידו להשתא ליכא טענת שכחתי יהיו כל דבריו נוחין • ואולי מטעמים אלו וזולתם חזר בו מהרא"ש ז"ל בסוף ימיו כאשר העיד הרב ז"ל שמע עליו :

שער ארבעה עשר חלק א

א. גרסינן בערכין וכו' רבינו מליא כמעט כל הסוגיא • והא דפירש רש"ב ז"ל דמיירי בשם קטנים אינו ז"ל ותלוק זה שבין גדולים לקטנים אינו אלא במלוה בשטר בדליכא אחד מהג' הנאים שיתבארו לכין שהיא בשטר גובה מהגדולים ולא מהקטנים אבל בשאר מילי בין במלוה על פה בין בשטר גדולים וקטנים שוים הם • **ולפי זה** קשה מאי פרכינן ממתניתין דשום היחומים שלשים יום ואמרינן במאי עסקינן וכו' ליתא דמתניתין איירי ביתומים גדולים והשטר דמזקקין להגבות מהם • וי"ל דע"כ לא מלינן לאוקומי מתניתין ביתומים גדולים מהא דמקשו עלה התוספות דאמאי נקט יתומים אפילו כ"ע נמי כשבאו לירד לנכסיהם לריכים שומא ותירלו דנקט יתומים לרבותא דאפילו דיהו יתומים כהקדש ולבעינן שומא ב"ל ס' יום קמל"ן דשוין לכל אדם • ומ"מ אי בגדולים איירי מאי איריא יתומים דאי איכא ס"ל דיהו כהקדש היינו דוקא בקטנים דאיכא מילי דשוו להקדש לענין קנין במה כה אז אין דמי בפרע כדאיתא במליעא • אבל גדולים מה לי יתומים מה לי שאר כל אדם לענין זה • אבל ליכא לתרוצי דסתם יתומים אינם אלא קטנים • דהא בסמיא דהזקין אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזבורית אסקינן התם ביתומים גדולים ואל"ל קטנים • ואם כן כי היכי דמימרא דאין מזקקין לנכסי יתומים מפרשינן לה דוקא בקטנים ה"ל מתניתין דשום היתומים מוקי ליה דוקא בגדולים שאין בזה שום חוקק כי היכי דלא תיקשי לרב אם אלא ע"כ כדהרלינן מהסיא דהתוספות :

אך חימא דפרכינן הו מהסיא דהזקין ת"ש אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזבורית במאי עסקינן וכו' בשלמא לרבי יוחנן מוקי לה בכתובת אשה אלא לרב אמאי קשיא אמר לך רב אמי ולר' יוחנן מי ניחא לי כתובה מאי איריא מיתמי אפילו מיניה לידים נמי הזבורית הא ל"ק ר"מ היא דאמר כתובת אשה בדיומיה ומיתמי הזבורית • מ"מ לרב אמי קשיא ומוקי לה בב"ח נכרי שקבל עליו ולא קבל עליו • ומאי קושיא הא מוקמינן לה ליתומים שאמרו גדולים ואל"ל קטנים ורב אמי דמוקא בגדולים אבל קטנים לא מזקקינן להו כלל אפי' הזבורית ול"ע :

שוב מצאתי בהכותב דף פ"ז אמתניתין מנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה • כתבו התוס' תימה אמאי לא הקשו מהך מסנה למ"ל בריש שום היתומים אין מזקקין לנכסי יתומים וכו' • דסך לא שום מאי לאוקומה כגון שיש בו רבית כדמסני התם אהסיא דאין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזבורית ואטובא דמייתי התם • ואיכא למימר דהך דאיכא לאוקומי ביתומים גדולים דל"כ הסיא דאין נפרעין אלא מן הזבורית

אמאי

Digitized by Google

אמאי לא מוקי לה לוקה בגדולים אלא ואלא ס"ל דבכל ענין איירי ואומר ר"י דולאי סך דבכלא הוא מוקי לה בגדולים לוקה אבל הסיא לאין נפרעין אלא מן הדורית לא ניחא ליה לאוקומה בגדולים דלא נפשיט הא דבעי עלה בסמוכין יתומים שאמרו קטנים או גדולים ע"כ :

ומה בכתב רבינו ומוקי לה הכא בשלום מן הע"א ברכיה וקבל עליו לדון בדיני ישראל ורבל לזה ולא קבל לזה וכו' • שיטו מפיס הפריך עליה לרב אסי ממתניתין דכוס היתומים שלשים יום וכו' במאי עסקינן אילימא בב"ח נכרי מי ליה אלא פליטא בב"ח ישראל אי לקח אמיל רבינא אי מי שבקין ליה ואלא דלא אמיל רבינא וקאמי נזקקין בשלמא לרבי יוחנן מוקי לה בכתובת אשה אלא לרב אסי קשיא • אמר לך רב אסי ולרבי יוחנן מי ניחא מ שבקין מזוני דולאי קא מפסדא ונקטינן הכרזה דלא ידעינן אי מרויחין אי לא מרויחין הא לא קשיא בתובעת כתובתה בב"ל דאין לה מזונות אי הכי אי אינזקקי לא מזקקין ליה אלא כיון דאינזקקין לה מציקרא מזקקין לה בהוף אבל מקום לרב אסי קשיא • לעולם בב"ח נכרי שקבל עליו לדון בדיני ישראל אי הכי רבינא אמי לא ליסקול שקבל עליו לזה ולא קבל עליו לזה • ופירש רש"י ז"ל אילימא בב"ח נכרי דשקל רבינא ולהכי מזקקין מ"מ ניחא לסמתין אי הכרזה בלא רבינא ע"כ • ואלא לאיזק אי הכרזה ז"ל לפרש דלא ניחא לסמתין לסמתין בלא רבינא דמשמע דעיקר הקושיא הוא שלא ירלא לכסיל הרבינא הא אם לא היו מפקיעין ממנו רבינא של אותם הימים הוא ניחא • אינא כפשוטה דאילו לא יעלו לו הרבינא של ימי הכרזה לא ירלא לסמתין כלל על הפרעון דהא בתכב חובו אייריין ויכריח לפרע מיד תכף לתביעתו • ונראה לרש"י ז"ל הרגיש מה שהקשו התוספות למה ליה לאותובי לרב אסי ממתניתין • ומילתיה דרבי אסי גופה הוא אי למפרך דאמר אין מזקקין לכסי יתומים מא"כ רבינא אוכלא בהם במאי עסקינן הכי דאין מזקקין אי בב"ח נכרי אי ית לסמתין אל שיגבילו וכו' • ול"ל דמילתא דרב אסי ליכא למפרך דאמר לאפסר לאוקומי בדלא תבע לה ולעולם בב"ח נכרי אייריי ומ"ה אין מזקקין לפרוע התוב מא"כ רבינא אוכלא בהם ואין מזקקין אפילו לא תבע הנכרי חובו לפי שלא ירבה עליהן הרבינא • אבל מתניתין קריך אפיר דולאי אי מהתי בית אין לפוס לאתבע לה אייריך לפיכך עדין אי ב"ח נכרי אי ליית עד אחר הגבלת הכרזה שלא לסרבות הרבינא • ואי לא ליית אם כן ופסיקו בהארכת הזמן יותר ממה שיריחו דולאי אי לא ידעי אי מרויחין אי לא מרויחין לא לריכי הכרזה כדקאמר הגמרא בסמוך על מלתא דר' יוחנן עכ"ל :

ודבריהם ז"ל נתקשו בדיני אתלה הכי הוא אסיק אלעתיה לרב אסי בלא תבעי מיירי דע"כ מאי הא דקאמר אין מזקקין לכסי יתומים דמשמע דעיקר מילתיה אתא לאסמועינן איסורא לאזקוקי ביכא לאין רבינא אוכלא • ופשיטא הכין דליכא מאן דתבע מסי תיתי לאזקקין למכור נכסיהם לבני מורך שלא לפוס הכרח • ואי לאסמועינן הכרבינא אוכלא בהם מזקקין כדי שלא לפסידים • אם כן לא הוא ליה לבם מעני הבלבל אלא יאמר מזקקין לכסי יתומים כשרבינא אוכלא בהם • אבל אי ליכא תובע ניחא דאפס דאין לתובע לא • ועוד מה לבם לומר דמשום הכי פריך דמי ליית עד אחר ימי הכרזה שלא לברכות הרבינא ואי לא ליית יפסיקו וכו' הכין דקושייתם היא לרב אסי גופיה הכי ליית להמתין עד שיגבילו אם כן כשאמרו לרב אסי מוקמינן כשלא תבע והשיא דשום מוכרח לומר דמיירי כשתבע • הו לא לריכין לפרושי פירכא דגמרא אלא כמשמעותם דמאיל תבע אם חובו מי ליית להמתין עד הכלות ימי הכרזה אפילו שיבבה לו הרבינא כי מי יכריחנו על כך :

ע"ב נראה לרש"י ז"ל לא מוקי לה בדלא תבע אלא דמלא פריך אלרב אסי גופיה מסמע לכותחו לומר לענין הארכת זמן נכסי לאין אנו יכולים להכריחו מ"מ אפשר לפיסו בדברים ויהללה להמתין כשאינו מפסיד כלום ממה שיש לו קודם • אבל בסך הכרזה לע"כ מיירי בדשקיל רבינא במאי עסקינן אי בדפייסינן ליה שיתמין ימי הכרזה בהעלאת רבינא שלא יפסיד כלום • הא פשיטא דהוי פסידא דיתומים ולא יעלה על לב • אלא ודאי כשפייסוהו שיתמין ימים אלו בלא רבינא ואשא שייך לאקשויי אי ליית להמתין בלא רבינא :

ובעיקר שקלא וטריא לגמרא . קשה לי מאי לוקמינן לאוקומה בנכרי שקבל לדון בדיני ישראל לזה ולא לזה שהוא בלי ספק לוחץ עצמו לוקמה בישראל ממש שמלוה הרבינא בסתר וכשאינו לכתב רבינו בשער מ"ו ח"ו שיש לישראל מעות מן הנכרי ומותר ליה להלוותם לישראל בדרבית ברבית על שדרים שמבטחו בכתר שם לישראל בכתר מן התוספות ומשאינו דאמרינן בתיזהו נשך אני עתיד לפרע ממי שתולה מעותיו בנכרי ומלוה אותם ברבית ובענין זה שייך שפיר דמקקין לנכסי יתומים כשרבי' זה אוכלא בהם שהוא מותר וכיון דפרעון הוא לישראל ליית ולאית להמתין ימי הכרזה ואפי' בלא רבית • ולא חיישא דאם מלי לתרוצי הכי ותלא מן התירוצין נקט • דהא הר"ב ז"ל כפי"ל ע"ב שמלוה מוכיח דאין נאמנות מועיל מלא תירץ בשטר שיש בו נאמנות וכו' • וכן רבינו לקמן בענין אפוטרופא :

ורבי יוחנן אמר אף לכתובת אשה וכו' • מה שפירש רבינו שיוית הכין דמזקקינן ליה מעיקרא וכו' דסיינו כיון שהוזקקו לשמועת

דקא מפסדת מזוני אבל גרושה לא אמר ליה החיא דרבי יוחנן אף משום חינא אנן מתנינן לה • פירוש בשתטול בתובתה יהיה לה חן ותנשא והלבתא כותיה • הילבך מלוה של נברי שעולה ברבית ואשה הרתובעת מתובתה מהן בין גרושה בין אלמנה נזקקין ופודעין אלמנה שלא יפסידו היתומים במזונותיה אם לא נזקק לסלקה מעליהן גרושה משום חינא דראיתא בגמרא • אבל אם לא תבעו את בתובתן וקפצו ונשאו אין נזקקין להם דתו ליבא לא משום מזוני ולא משום חינא • א"ר נחמן פריש לא הוה מזדקיק' ענכסי דיתמי בין דשמעת להא

תביעתה להגלת היתומים וכו' : הוא ג"כ כפי' רש"י ז"ל בערכין אבל מדברי הר"ן ז"ל כפי' אלמנה מזונות משמע פירוש אחר שכתב כלומר שאם אין אמו מזקקין הרי היא ממנעת מתחלה לבא ומגלגלת מפסדת מזונות ע"כ • נראה שכונתו ז"ל לומר דהא דמזדקיקין דקאמר לאו לשעבר הוא על מה שכבר מזדקקו אלא דכיון דיש לנו להזדקק מציקרא בתביעת כתובתה בעבור תועלת היתומים שלא יתחייבו עול במזונותי לפיכך לריך להזדקק לבשום להגבותה הכתובה • ולאי לאו הכי לא תרלה מעיקרא לתבוע הכתובה לשתאר קרקע מכאן ומכאן ממזונות וכתובה וגלגלת בזה מפסדת המזונות ליתומים שלטרכו להתמי' במזונותיה לפי שמנעה מתביעת הכתובה והוא פירוש נחמד :

ואולי נתעורר לזה להשות ליסגא דמזדקקין בתרוייהו לכי היכי דמזדקקין למעיקר הוא להגלת היתומים ה"נ מזדקקין לבשום להגלת היתומים איתמר • ומה גם לגירסתנו בגמרא דערכין דקאמר מזדקקין להו בתרוייהו דמלא להו בשום ג"כ חוזרת אל היתומים ואינה כגירסת הרי"ף ז"ל דקאמר מזדקקין לה :

ואסיק בגמרא דטעמא דרבי יוחנן אף משום חינא וכו' • הוסיף רבינו על דברי מרימר מלא אף ופסק כמותו • וזה מתם כתבו שהבין הרב ז"ל בכ"מ פרק י"ב דמלוה וז"ל • כתב הרשב"א בתשובה שמדברי רבינו בפרק זה נראה שהוא סבור שפתי לשונות שנאמרו בפרק שום היתומים בכתובת אשה משום ר' יוחנן חד משום מזוני ומרימר משום חינא שאינה אמת עכ"ל • ולע"ד נראה שרבינו מפרש דמאן דאמר משום מזוני לית ליה משום חינא אבל מ"ל משום חינא לא פליג אטעמא דמזוני אלא דאמר דאף לו היכא דליכא טעמא דמזוני מזקקין לה משום חינא • וכיון דמרימר עבד בה עובדא ורבינו דאקשי ליה כי אלא אלא משום חינא מתניתין לה שזיק ליה הכי נקטינן עד כאן : ומשמע דנראה לסברא דמשאיק רבינא אמרימר ש"מ דקבלה מינייהו מ"ש פסק הרמב"ם כותיה :

ובעניותי אין זה מוכרע דדכותה אשכחן ברבינא גופיה פרק מי שמת דף קכ"א גבי הא דאיבעיא הכא אי עבדא כמקרקעא או כמטלטלא דמי אמרינן אמר ליה רבינא לרב אסי ת"ש הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין שיר קרקע כ"ש לא יצא ב"ש ואמר רב דימי אמר רבי אלעזר עשו מטלטלין שיור אגל עבדולא עבו מטלטלין שיור אגל כתובה ות"ל רבא לרב נחמן מ"ט מטלטלא הוא ומטלטלא למטלטלא הוי שיור א"ל אקמסו'כרו' גיטא מתניתן לה • הרי דרבינא רלה לפשוט דהוא כמטלטלי כפי מה שהיה שונה בהרי רב נחמן דטעמא משום דעבדא כמטלטלי • ורב אסי דהכא שהוא שונה בהרב נחמן הטעם משום כרות גיטא ורבינא שתק על זה • ולפי דברי הרב ז"ל כיון שהתם הוא לרב אסי • ולא היה לו לפסוק כסברת רבינו והרמב"ם ז"ל עצמו פסק כרבינא דעבד כללי מטלטלין ואמאי הרי רבינא ורב אסי דהוו בתרלי ותרייהו לגמרא הבדי דעבדא לאו כמטלטלא מלאי לטעמיה לטעמא דכרות גיטא דהאלא קאמר דילמא משום כרות גיטא דרך לחיים אלא לקושטא קאמר דמתני' טעמא דכרות גיטא ורבינא שחיק אלא ולאי אין שחיקה זו מכרתא שחיקה הולאה דכיון דמר אמר טעמיה ומר אמר טעמיה אין לשום אחד מהם תשובה מחודשת על חברו • והכי נמי בהאי דקינא • אבל מדעבד עובדא דאיה נמנה היא • ועל זה אמר רבינו הלכתא כוו חיה וגם מהסיא הכתב לקמן הכמה פעמים בגמרא דאינו דטעמא משום חינא

ואגם מפני שהוסיף רבינו לומר מפני שלא יפסידו יתומים במזונותיה • גרושה משום חינא וכו' • אי מבן ענין אחר בכונתו והכונה הרמב"ם ז"ל דמה לו לעשות חלוקים אלו לאלמנה משום מזונות ולגרושה משום חינא • דהא טעם חינא כולל לכלהו כלכתב הרמב"ם בין אלמנה בין גרושה מעמידין להם אפי טריפוס ומזקקין להם משום הון אשה וכו' אלמא טעמא לחן שייך וסגי בין לאלמנה בין לגרושה אלא דקאמר הו לפיכך אם קפלה ונשאת ואחר כך בא לתבוע כתובתה מנכסי יתומים אין מזקקין להם עד שיגבלו היתומים שהרי אין לה מזונות והרי נשאת כגון ע"כ • ומה לו להזכיר כאן שהרי אין לה מזונות לבאומר ו והרי נשאת כגון שהוא הטעם שהזכיר :

על כן נראה שמתכונו לומר דאיכא בין ייסו מרתי • חדא בגרושה דלישנא קמא כיון דלא מפסדי מזונות לא מזדקקין ולטעם חינא מזדקקין • וחדא באלמנה היכא דתבעה כתובתה חוץ לבי"ל ויהיה להפך דהא פרכינן לעיל לר' יוחנן מי שבקין מזוני דולאי קא מפסדא ונקטינן הכרזה דלא ידעינן אי מרויחין אי לא • ומוקי לה בתובעת בב"ל משום דאין לה מזונות וכדרב יהודה • אלמא אי לא תבעה בב"ל אלא חוץ לבית דין נזקקין לה מ"ל לפרוע אפי' שלא בהכרזה דשלשים יום משום דפסידא דמזונות הוא ואלאי וריוח הכרזה הוא ספק • ואלו לטעם חינא מכל מקום הוא שבקין ליה בדיני דל' יום בעבור ספק ריוח היתומים ומסתייה דמשום חינא יפרעו לה אחר שלשים ולפיכך אמר אתלה טעם הון הכולל אלמנה וגרושה • ואח"כ בקפלה ונשאת אמר שאין נזקקין • וכיון נמי טעם המזונות לו' דלוקא משום דמלבד דליכא טעם חינא אין היתומים מפסידין המזונות לא מזדקקין הא אם ימשך לסם אינה הכסד במזונות נזקקין אף על גב דליכא טעם חינא להזדקק דהיינו בתובעת חוץ לבית דין שאם לא היינו נזקקין לפרוע לה מיד אלא אחר הסום שלשים יום שתבטל פעם

Digitized by Google

הרוחות • ועכ"ז נזקקין לה לפרוע מיד מפני שיש לה מזונות כאלו הלי' יום • ועניין זה לא שייך אלא בתלמיד • ולפיכך אמר רבינו אלמלא שלא יפסידו היתומים במזונותיה כי צריך להקפיל שלא יגיע הפסד כלל ליתומים למזונות אף עלפי שמעבר חיצא לא שייכו תוספים לזה וגרוסה משום חיצא וכו' •

אבל אם לא תבעו את בתובתן וקפצו ונפטרו וכו' • זה נמשך כפי פירושו בטעמא דכל שעמל כתובתה יהיה לה חן ותבעתוכן פירש רבינו חננאל ורש"י ורמב"ם ז"ל הכל רש"י ז"ל פירש כלי שמעתתא המכשיר חן בעלי הנשים ונשלו לחן נאם כן אין חלוק בין נפשת לנלת נפשת • ואיכא למיזל קצת בתלמוד מזונות תנן תלמוד בין מן הארוסין בין מן הנשואין מוכרח שלא בבית דין ושוין הם בשלמא מן הנשואין משום מזוני אלא מן הארוסין מאי טעמא אמר עולא משום חיצא ור"י אמר לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין ושיולין מאי בייהו ומהדרי איכא בייהו גרוסה כו' • והשתא לברמב"ם ולרבינו וסיעתם אמאי לא קאמר נמי איכא בייהו קפצה ונפטרה לא מסוסחיצא אי לא צריכא לחיצא אבל למאן דאמר שלא תתבזה אשתו נראה דאפילו אנשא אינה רוצה שתתבזה כיון שבמותו שיתה אשתו באמיצה אחו ולא שייך לומר שלא איכפת ליה אלא בגרוסה דולאי רוצה שתתבזה ותתבזה אבל לרש"י ניחא דלטעמיחיצא נמי נפשת ולא נפשת כי הדדי נינהו: **ועם** שאין זה מוכרח כ"כ דיש לדחות דלעמא גם בנפשת איכא טעמא שתתבזה למחמת אמרינן דעתיה שלא איכפת ליה אם תתבזה כיון שנפשת לאחר • מכל מקום בבקשי אינה שוב מרווח ומוכרח על זה בשאמי הפוסקים דכה אלו על הרב ז"ל בבית יוסף בא"ה סימן כ"ג דעל דברי הטור ז"ל שאמר והשלמה נמי אם נפשת לא תמכור אלא בבית דין כתב ז"ל • ומה שכתב רבינו ז"ל דלאמר נמי אם נפשת לא תמכור אלא בבית דין כך מלאתי בספר מוגה וסטעם נמוס דאסא לאמר עולא משום חיצא פרש"י שיהיו בעליהן לחן בעיניהם ולא יאמרו הנשים מלינשא לאנשים • וכתב הר"ן ור"ת פירש כלי שתשא נחוצה לנשים שבשבילה יצאו אנשים ויש אותן • וכן פירש הרי"ף לקמן בפרקין וכן הרמב"ם בפרק י"ב דמלוה ושיקר וכ"מ שם נשאת אינה מוכרחת אלא בבית דין שהרי בטל שלום וכו' • עכ"ל • ולי דברים אלו מרפסן אינגרי לתם בין הרב ז"ל למ"ל שלא תתבזה • איכא יבור בנשאת שייך הם נמי טעמא דשלא תתבזה או לא • אי גם בנשאת איכא למימר אין אדם רוצה שתתבזה אשתו אם נשאת לא תמכור אלא בבית דין והרי הוא פסק בגרוסה לא תמכור אלא בבית דין והוא אלא כעולא שאמר משום חיצא • ואם כן גם בנשאת שייך הם לא לגמרא שבשבילה אינה אדם רוצה שתתבזה ומה לנו כל מעשה חיצא דבר בעל הון • אלא ע"כ לומר דלמ"ל לא תתבזה לא שייך כן בנשאת אלא אלא דלא איכפת ליה בשבי כמו בגרוסה • ואם כן איך כתב הרב בטעם שבתב הוא מבשאת הכתב הר"ן ז"ל לטעם חיצא ממעמא דלוקא לחיצא בטעם שייך ולא לשלא תתבזה • ואלא אין לו לאור סוף עסק בטעמא דעולא • ולא אלא להטעם משום דבלין אדם רוצה שתתבזה אשתו אין לו מקום בנשאת • והר"ן ז"ל שכתב בטעם חיצא דכ"מ אדם נשאת אינה מוכרחת אלא בבית דין לא נתבטל לומר דיש נפקא"מ דאז אלוקא לטעם חיצא ולא לטעם שלא תתבזה אלא כולהו לבי הפירושים שבטעם חיצא בייהו נשאת • לרש"י ז"ל תמוה שלא בבי"ד כלו סיתא אלמא ואלו יקלוק גם בזה למ"ד שלא תתבזה • ולר"ת ותיב"ז לא תמוה אלא בבי"ד ואלו יסכים בזה עם ר"י • וגם אפשר לפשר לא ניחא הר"ן ז"ל לומר כלום בענין זה לטעמא דר"י • אבל הטור שפוסק בסדר כר"ת בטעמא דשלא תתבזה פשיטא דמאי לכתב ואם נפשת מוכרחת אלא בבית דין מיהו משום לר"י אין בם טעם זה ולא נעבל כלום הטור בטעם חיצא דעולא • בתופן שדברי הרב ז"ל איכם מובנים לי • והרב בעל אלוהים ז"ל נמשך אחר לשון הרב ז"ל • וזכה שטרא לבי תרי שעוין בספרו:

אמר רב נחמן מרישא וכו' עד ולא עבר בפרק גט פשוט פסק רבינו פסח ר"ב גופיה וכו' מבואר הוא שלשון רבינו הוא תוך כלו בחנם ונ"כ יש בו ט"ס כי נראה שנתכוון למה שכתבו הרי"ף והרא"ש ז"ל בשלבי גט מחלוקת עולא ורבא מי שעבולא לאוריתא אי לא וז"ל וקי"ל בעולא דלא רב פפא דהוא בתרא פסק הלכה כמו בפרק הדרת דאמר רב נחמן מלוה על פה גובה מן הלקוחות • גובה מן הארוסין שעבולא לאוריתא ולא לקח פסק הלכה אבל וקתני מלוה על פה גובה מן הארוסין שלא תנעול לא בפני לוין לא לפלוגא דידים אלא אם אין לו לוין בעיינו לאוקמוה רבנן לאוריתא וגובה מן הארוסין שלא תנעול לא בפני לוין ע"כ: והתוספות בגט פשוט ובפ"ק דקידושין תירצו בשם ר"ת ז"ל בענין אחר יע"ש:

ואיבא למידק לבשום התומים אמרינן תנן שום התומים לי' יוסי בשלמא לרב הונא בריה דר' יהושע מוקי לה בתחיב מולה אלא לרב פפא קשיא ומוקי לה אליבא בנכרי שקבל לזה ולא קבל לזה • ומאי קושיא והא רב פפא גופיה מולה לאחילו מלוה על פה גובה מן הארוסין מעטעם שלא תנעול לא בפני לוין • דבכ"ח שייך טעם זה לכל הפירושים • ואם כן מה שיתרץ לרב פפא מיניה ובריה יתרץ ג"כ לשם דשום התומים:

הלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע וכו' לשון הגמרא הוא לשבי שלמו מתם • וכל שכן זה לשבי שלמו מתם • וכל שכן לריך ללמוד לשמו על בוריו לכתבו התוס' והלכה כרב נחמן בדיני המקקין לנכסי יתומים וה"ג איתא בהכותב גבי הא לתמן מי שמת והניח אשה וב"ח ויורשין והיה לו פקדון או מלוה ביד אחרים ונתנו לאשה לכתובת אשה ואמר רבי יוחנן עלה לכתובת אשה משום חיצא אלמא נזקקין ע"כ • ולכאורה נראה דרב פפא ורב הונא בריה דרבי יהושע בלו לתת טעם על רב נחמן למה מעיקרא לא היה נזקק ועל זה שאלו מאי בייהו וחילקו איכא בייהו לת ייב מולה וכו' • לשמעו דמעיקרא היה נזקק בתחיב מולה לומתיה • ואם הדבר כן כשאמר כיון דשמעית לשם לרב חיצא וכו' מזדקיקנא • לריך שנאמר שהוסיף להזקק אפילו בשאין חייב מולה ולא שמתיה • ות"ל לפי מאי דפסקו התוספות כרב נחמן המקקין היה נמשך בכל גוונא נזקקין • וזה אינו לליקן לא מזדקקינן לא כשברת רב הונא בריה דרבי יהושע בתחיב מולה או שמתיה וכו':

ועוד הגרות אחרות:

על כן נראה בעיני לרב פפא ורב הונא בריה דרבי יהושע לא אמרו הבריה אל מעיקרא • אלא הכל לרב נחמן גופה לתת טעם למה מעיקרא לא • אלא הם נחלקו בעלמא על הדין הכולל לדון מזקקין על נכסי יתומים • ועיקר פלוגתייהו הוא בפרק גט פשוט גבי הסמא ערבא ליתמי לפרעיה למלוה מקמי דלו תעינהו ליתא מ"ר פפא פריעת ב"ח מלוה וכו' ולקמן אמר הם מאי בייהו וכו' כי הכא והשתא הכא בערכין המייתי הך לרב נחמן דקאמר מריש לא הוה מזדקקינא וכו' • בתר הקלא וטרי' לאשה משום חיצא וכו' • מר אם לרב נחמן לא היה נזקק כלל לנכסי יתומים כל עיקר אפי' משום חיצא אשה ועלה בעי מעיקרא מ"ט לא • ולקמר דשמעת דר' נחמן אלא היה נזקק אפי' לחיצא הוא כפי מה שנתלקו בעלמא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע בטעם לדון נזקקין ונפקא מינה מלוגתייהו בשתיב מולה ומת בשמתים • ומלאתי שעל לזה מדברי רש"י ז"ל דבשאל לקמן רבא אמר משום שובר • כתב רבא אמר הא לדון נזקקין לנכסי יתומים משום שובר וכו' ואם כן גם רב הונא בריה דר' יהושע לפלוגא דרב פפא קשיא ולקמר אמר הא לדון מזדקקינא בתחיב מולה ומת בשמתים • ומאי דמעיקרא הוה נזקק בתחיב מולה ומת בשמתים • ומאי דהשתא לא נזקק

אמר רבא הלכתא אין נזקקין לנכסי יתומים ואם אמר תנו נזקקין וכו' • וכתבו התוס' פי' תנו המוב וסיימו כרב הונא בריה דרב יהושע דסיכא דחייב מודה מקקין וכ"ע אמאי קביק ליסגא דחייב מודה ומאמת לכך נקט הא ליסגא וכו' על כלן • וזה תימה דסיכי קאמרי דלריך עיון אמאי קביק ליסגא דחייב מודה דמשמע דאין כאן לותק אחר אלא מסנוי סלסן וסרי קשה טובא אמאי נקט הכא דמשמע דמשום דחייב מודה נזקקין דהו ליכא אפילו חשש דרבי הא אם לא אמר תנו דליכא למיחש לגרבי אף על גב דליכא חשש סוכר אין נזקקין וכגון הכא דמסר כל סטרותיו • ליסמוכינן הך רבותא וכ"ש כשאינו תנו ול"ל דנקיט דיוכסי משומאי דמחלק בין תנו שתסלסלה זו לאם כן לא קאמרי אלא לגרבי עיון אמאי קבק ליסגא דחייב מודה דליכא למימר דנקט הא ליסגא משום דשייך ביה הא חילוק דתני אחם או תנו שלם זו • ומה דמריסגא דסוגיא משמע דרבא לאחמורי דרב הונא בריה דרב יהושע אח' דאמ' ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרבא ומי מיישינן לסוכר והתנן כגרעת שלא בפניו ומ' ופריך רבא אחם טעמא שלא יהא כל אחד מוטל מיצותיו וכו' • נראה דלדרבא רב הונא בריה דרב יהושע הים רוצה לסקל דכל דליכא חשש לגרבי אף על גב דליכא למימר שמא סוכר הים לו • לא חיישינן בהכי • אלמא רבא מחמיר טפי ועוד תמהני מי הכניסם באוחו לוחק המבואר הכר מאי איכא בין רב הונא בריה דרב יהושע ובין רבא דסיימו כפירים נאמנות גם על הירושין לרב הונא בריה דרב יהושע כיון דליכא חשש לגרבי שגרי אמינו על כך אף על גב דשמא איכא סוכר דאז אין נאמנות מועיל כלום • מכל מקום לא חיישינן ליה • ואלו לרבא נסי לכאלה חשש גרבי אכתי חיישינן לסוכר ומשום הכי פריך רב הונא בריה דרב יהושע ומי חיישינן לסוכר וזה לעניות דעתי פשוט • ועיין מה שכתב סימן שלישי :

ואהא דסקשה לו רב הונא בריה דרב יהושע מהגרעת שלא בפניו כתבו התוספות וזה לשון • ואם תאמר רב הונא בריה דרב יהושע מיקשי ליה נמי לגבי דרבי • ויש לומר דהוא פשיט ליה דמשום גרבי אין למיחש לגרבי אם לא כל אחד ואחד מוטל מעוותיו של חברו ואחד מוטל מעוותיו של חברו הוא מסיק אלעתים לומר כן ומשום הכי הקשה לו ליהוה לסוכר ותירץ לו דאם כל אחרינן שלא יהא כל אחד ואחד מוטל וכו' ע"כ :

ובעניותי לא ירלתי לסוף כונת חיומאס ז"ל לרב הונא בריה דרב יהושע קשה ממה נפשך לדעת אמר חשש הונא יהר ק יוכה לחוש ולהקפיד עליה • לגרבי אם יאמר דליכא לחיש כפי לגרבי מלסוכר אם כן אכתי קשה מאי מקשה לרבא דהשתא חשש גרבי לסיא קרובה יותר מכ"ש לה מטעם שלא יהא כל אחד ואחד מוטל על חברו וכו' • חשש סוכר הגרועה ממנה לא כל שכן שבטל מפני טעם זה • ואם חשש סוכר קלימא כפי ויהא קרובה יותר אם כן חיקשי לדילים למה גבי תמומים חיים לגרבי ולא חיים לסוכר : ווו מצלי חמיסה לבריסה • ולכא למימר לבטעמייהו אחלי דאמרו בלבור הקולם לרבא כל דליכא חשש סוכר אף על גב דליכא חשש גרבי לית לן בה אלמא לרבא חשש סוכר אלימא מגרבי • ומשום הכי רב הונא בריה דרב יהושע פריך לרבא לפי סברתו כלומר בשלמא לדילי לסוכר ליכא למיחש כלל ולגרבי איכא סכנא לא יהא כל אחד ואחד מוטל מעוותיו של חברו וכו' • אבל לדילך לסוכר חיישת ולא לגרבי ליחש הכא לסוכר • דהא ודאי לאו מילתא היא דפסיעא לכי הכי רב הונא בריה דרב יהושע סבר דמאי דליכא למיחש לעתים גבי תמומים סבא חשש גרבי לא אמרינן בפנוי משום שלא יהא כל אחד ואחד מוטל מעוותיו של חברו וכו' • הכא נמי רבא סבר דמאי דליכא למיחש לעתים גבי תמומים דסיימו סוכר לא מהני לשלא בפנוי משום שלא יהא כל אחד ואחד מוטל מעוותיו של חברו וכו' • דמאי אולמיה דהאי מהאי • ולענין קושייתא אפשר לומר דבגרעת שלא בפנוי איכא חשש גרבי וחשש סוכר • וקאמר רב הונא בריה דרב יהושע בשלמא לדילי דבעלמא לא חיישינן לסוכר כלל • ה"ל חשש סוכר הוא ליה כמאן דליתא • לא נשתר אלא גרבי ומטעם שלא יהא כל אחד וכו' מבטלינן ליה • אלא לדילך דבעלמא חיישת נמי לסוכר • השתא דאיכא תרתי לגרבי וגם סוכר אין טעם שלא יהא כל אחד וכו' מסתיק לבטל שתיים • ומתרץ דאף לשתיים הני טעם דלא יהא כל אחד וכו' כי היכי דלכתובת אשה הני טעם אינא לבטולי הרוייהו • ולא מוכל לבעמים כונה זו בדברי התוס' שדברי הם סוברים דרבא לסוכר לוקא חיים ולא לגרבי :

שוב מצאתי לסר"ן הרגים קושית התוס' ותירץ דרב הונא בתר דאותבי לרבא ופרקי אמרה לסיא דחיישינן אבל מעיקרא הוה ס"ל דליכא למיחש לא לגרבי ולא לסוכר ולבסוף ניחא טעמא לגרבי טפי משוכר כי היכי דתיקו' כב"ע ואפי' למ"ד אין כותבין סוכר עכ"ל • ואין דבריו ז"ל מוכנים לי דאי מעיקרא הכר רב הונא דלא לגרבי ולא לסוכר אם כן מאי

טעמיה דרבי אחא בר חייא דקאמר לבעל חוב לא דלמאי ניחוש ליה :

ב אמר רבא הלכתא אין נזקקין לנכסי יתומים קטנים ואם אמר תנו שדה זו ומנה זו נזקקין ואין מעמידין אפוטרופוס אבל נמצאת שדה שאינה שלו נזקקין ואין מעמידין אפוטרופוס אמרי נחרדעי בבלהו נזקקין ומעמידין אפוטרופוס לבד מנמצאת שדה שאינה שלו דאחזוקי סהדי בשקרי לא מחזקינן • אמר רב אשי חילבך אנן אזדקוקי לא מזדקקינן • פירוש אין נזקקין לתביעת חוב של יתומים קטנים לעולם דהא אמר רבא הלכתא אין נזקקין ואי מזדקקינן פירוש ובשנזקקין לשאר דברים שאמר רבא נזקקין עליהם פעמים באפוטרופוס ופעמים בלא אפטרופוס • בהא אין הלכה כמותו אלא מוקמינן אפטרופא בכל אותן הדברים עליהם דהא אמרי נחרדעי בבלהו נזקקין ומעמידין אפוטרופוס לבד מנמצאת שדה שאינה שלו דאחזוקי סהדי בשקרי לא מחזקינן • ובתשובה לרבינו האיי גאון ז"ל יתומים שיצא עליהם שטר חוב מאביהן מקויים מעמידין להם אפטרופוס שימכור את נכסיהן ויפרע את החוב אם לא שמצינו לגאון שאין מעמידין אפטרופוס אלא לזפותם ואם כן יאכד ממון מבני אדם בידי היתומים ויאבלו אותו עד שיגדילו והיאך יהיה מ"ון זה מעיכב • תשובה חכמים גדולים אתם וגלוי לפניכם שכמה מחלוקת יש בדבר זה בגמרא ולא פשיט להו וחיישינן להני ולהני • ואמרינן בסוף שמעתא אמר רב אשי הילבך אין אזדקוקי לא מזדקקינן ובין שהוא עושה כך אנו מה נעשה ובל דבר שהוא משוקע בידם שלא היה גלוי שהוא של זה כגון עיסקא ויש בו רגלים לחוש לשובר או לצדדי מוט' שיהיו ב"ד מעובבין מלהזקק • וזה שקשה לכם איך יאכלו מבון בני אדם • כבר נתקשה

ועוד הביא הרב ז"ל בשם הרשב"א דלפי' אמר

תרומה דרבא הלכתא אין נזקקין וכו' בהעמלת אפוטרופוס פירש רש"י ז"ל לברור לסם חלק יפה ולהגביה לסם מן הזבורית • בהדרעי דכלהו דמזדקקינן מוקמינן אפוטרופוס לסיימו אפי' בשלם זו מאי חלק יפה שייך מו הזבורית היין אסות סיים הסלם אמ"א לזולמו • ומולי לא פירש כן אלא לדברי רבא דמחלק בין סלם זו לשלם אחים לדילים לוכך אפוטרופוס הוא לחלק יפה ולהגביה הזבורית • ולפיכך סברי הבשלם זו אין מעמידין לליכא סלי טעמא • ובדרעי פליגי עליה וסברי דבכל ענין לריך אפוטרופוס משום דלמו לחלק יפה מו הזבורית בלחוד הוא דמהכי אלא למילי אחריני לראות אם יכול לערער ולבטל הטוחה כלאחר הסור מן כלמייתו הרב ז"ל בב"ר בשם התוספות לילא אסרע ולבקש אם יש סוכר בין חלקי המת מו לגולת הוס עדות הנפסת לדרי וכו' • דאע"ג הלוה שיתנו הכת הסבר לכל הני סייכי גם בשלם זו • ועם הכתב הר"ן ז"ל דבשלם זו כיון שיחל שלם מו מנה ולאי קים ליה דלא פרעים ליכא למיחש לגרבי וכו' • פסיטא דלא אמר כן אלא לרבא אבל לדילן לעולם איכא למיחש לסוכר :

ועוד הביא הרב ז"ל בשם הרשב"א דלפי' אמר שלם זו יטעון אפוטרופוס עד כאן תחוס הסלם מכאן ואילך שלם אחרת וכיולא בזה ע"כ • וקשה לפ"ז גם בגמלאת שאינה שלו היה לריך לטעמיל אפוטרופוס כלי שיטעון עד היכן מגיע תחום הסלם : ואי בלאמרי שלי מלת הסלם ומלרים א"כ גם המלוה בשלם זו כה"ג לא היה לריך בזה אפוטרופוס ומלאת שאין הפרש בענין זה בין שלם זו למלאת שאינה שלו דאי לא נתפרשו התחומין לא מהמלו' ולא מהעדים שאינה שלו בשאינה לריך אפוטרופוס • ואם פירשו תחומה אין בשום מ' מהם לורך אפוטרופוס לענין זה :

ולענין הלכה פסקו ז"ל הרב אם מלוה הרמב"ם שכתב בפי"ב לוה המוריש תנו מנה לפלו' נזקקין אמר שמעמידין לסם אפוטרופוס לטעון טענת' אמר תנו מנה זו מו שלם זו לפלו' מתנין ואין לריכין להעמיל לסם אפוטרופוס נמלא קרקע שאינה שלהן אלא טען הטוען שהוא גזל ביד מוריש נזקקין להם ומעמידין להם אפוטרופוס לטעון ולמן אם נמלא' גזלה מחזירין אותה לבעלי ע"כ : והביא ה"ם ז"ל משם הרשב"א פי' הסוגיא בנוסחא אחרת לדעת הרמב"ם ז"ל וכתב ולי נראה שדברי רבינו קיימים במ"ש בשנה זו אין לריך להעמיל דודאי טפי עליה מאי לאמר מורים בהסיא ממאי לאמרי עדים הכמאי לאמר מורים ליכא שום חשש דפסול ונגיעה בדבר ובעדים איכא הילבך ודאי נהרדעי לאמרי דבנמלאת אין מעמידין כ"ש באומר תנו זה וכי אמרו בכלהו וכו' אשאר טענות קיימי וזה כ"ל כמוכרח ובנמלאת שאינה שלו יש לתרץ דברי רבינו שלא אמר מעמידין אפטרופוס אלא בתחלת הטענות שזה טוען שהיא גזולה וקולם שהיא עדים אבל יכלו עדים אין לריך שום אפוטרופוס כלומר שאין מאחרין דיני בעבור טענות שיטענו הכאפוטרופוס וזה ו שכתב ואם נמלאת גזולה וכו' ע"כ :

ופירושו ז"ל לחוק על מלא לא יש בלהו לשון הגמרא לאם בנמלאת שאינה שלו על כל פנים מעמידין אפוטרופוס לתחלת הטענות • מ"מ ה"ל לקאמרי נהרדעי וכן רבא לפי גרסת כל הספרים שהיא מקיים אבל נמלאת שאינה שלו אין מעמידין אלא לתחלת הטענות לא מיפסר לסא קאמר אמעמידין קולם שיטאו העדים ואם לאחר ביאת העדים שאין מאחרין דינו לא שייך ביה אין מעמידין שהרי כבר הטעמידוהו מקולם ולא הל"ל אלא אין נזקקין לאבוד דינו אם כיולא : ושו"ל קשה לסא קאמר בגמרא בטענת לאין מעמידין בנמלאת שהם שאינה שלו לאחזוקי סהדי בשקרי לא מחזקינן ושאין נזכרו כאן הטעדים אלא פשיטא הכי אמרינן נמלאת שאינה שלו סיימו ולאי ע"י עדים לאי לאו הכי לא יתכן מאמר מוחלט נמלאת שאינה שלו וסרי לשון הרמב"ם הוא נמלאת קרקע שאינה שלהם אלא טענו הטוענו שהוא גזל ביד מוריש ונזקקין ומעמידין וכו' ה"ל שייך לומר נמלאת שאינה שלו אלא כשהעידו על כך לאי לאו הכי הל"ל טען הטוען שקרקע זו אינה שלהן אלא גזל ביד מוריש וכו' ומלקאמר נמלאת משמע ולאי שכבר נמלא' כך ע"י עדים וא"כ הלי לקאמר מעמידין ע"כ לאו קולם שהביא עדים הא : ובענייתי אפשר לי לסמוכו הוחק בדברי הרמב"ם שנלייק בהם אמרו נמלאת שאינה שלו אלא טען הטוען הטוען שהיא גזל וכו' ומסיק אם נמלאת גזולה וכו' לאלי אלא טען וכו' הוא נמלאת שאינה שלהן • ואם מעיקרא אמר נמלאת שאינה שלהן הסיימו בהכרח אפי' עדים כלאמרן אלי קאמר בסוף אם נמלאת גזולה • והרי כבר הגיע מתחלה שנמלאת שאינה שלהן :

ואולי הכונה היא כי באלי לקאמר בגמרא נמלאת וכו' • פרש"י ז"ל נמלאת ביד הזומים שלם אחר שלא הוא על הביאה של אבינה אלא גזלה

מזקקין

מאקקין להוציא גזלה מידה כי׳ דאחזוקי סהדי המעידים על הגזלה בשקרי לא מחזקינן ע״כ ולמה הולך לפי סהדי המעידים על הגזלה אלא כוחן לפי דסל כמלאת שאינה שלו דמיירי ביה רבא • וכן נראה דמסתמא הוא ע״י עדים פיינו לוקח לקח מסהדי בהליא שהיתה בתורת גזלה וכה״ג לא מוקמינן לה אפוטרופס שהרי הם המעידים על הגזלה ממש ולא מחזקינן להו בשקרי • ומה יוכל עול האפוטרופס לטענן ע״ז • והר״ם ז״ל בא להעמידנו בחכמתו על דין נמשך מזה כפי הסבנה שאמתי׳ הגז׳ והוא שאם נמצאת קרקע שאינה שלהן להיינו שעיי עדים ודע שקרקע זו שהוליכם לשם מוריסה היתה של פלוני אבל לא הועילו כפי שזה המוריי גזלה ממש מן הבעלים אלא שהבעלים בא עמה וטוענן שהמוריה הזה גזלה ממנו ואינו מביא שום ראיה על הגזל עצמו אלא מה שמעידים שלא היתה של המוריה אלא בטוענן הבעלים אבל טוענן זה לו מעמידין אפוטרופוס לטענן ולהן שאולי יטענן האפוטרופוס אמת שלא היתה שלו מעיקרא אלא שלך אבל אתה לקחתה ממך או נתתה לו וכיוצא בו מטענות ואינם ביאו בתורת גזל ושמא ימצא איזו ראיה שכן הוא ואז פטיטא שאין מוציאים מהם מיד היורשים • ואם אחר טענו׳ האפוטרופוס נמצאת הסיה ממש גזלה כטענת הטוענן מחזירין אותה לבעליה • וממילא דגם אם מעיקרא נמצאת הסיה גזלה שהיא אינו כן הטעים כתשמעות נמצאת שאינה שלו דבגמרא פסיטא למחזירי אות לגמיל ואין מעמידין אפוטרו׳ :

ג ואיכא מרבותא דס״ל וכו׳ • הרא״ל הסגותיו כתב ז״ל הרב ז״ל אומר שאם התמיהו עליו ועל יורשיו שמועיל בו נאמנות ואם כתב בו הסיה נאמנת אפילו על שובר ואפי׳ עדיק׳ עדים למה תיהו גובה אלא במסלת ערכין ולא תירץ זה התירון בשטר שיש בו נאמנות ס״מ אין שום נאמנות מועיל לקטנים ע״כ :

הוא ז״ל חזק שבר׳ הרב לשיטת הרי״ף ז״ל בשבועת אלימתא לאם כתב נאמנות אפילו על שובל וק׳ עדים למה אינו גובה וכו׳ • דגרסה שהיא טעות יפה • ומ״ל כי מייתי ראיה לאין שום נאמנות מועיל מלא תירץ הכי בגמרא • אכתי יקשה לגמרא גופיה מכח הבבר׳ למה לא יועיל הנאמנות כיון שהאמינו אפי׳ על השובר • **ונראה** לשיטת ממש בענין המולעת אחר נלאו ז״ל לגזלה לה בטול • והמוכח הכא לנכסי דים לא נאמנות שיועיל לבטל השטר מ״מ כיון דבגמרא לא מוקי לה בהכי משמע דשיטת אינו עוקר לגבי לוה עצמו שמועיל השובר שעם היות השובל חזק כבר קדם לבטלו ביפוי כח הנאמנות אבל לגבי יתומים שאין שום שובר לפניהם לעולם היה כן הנשיאות בנאמנות כל חזקי סופר ויפוי כח שבעולם ליכא אח״כ פרעו ועשה שובר שבטל נשפי׳ שותר כל אותה החזקים והפוייס שבבר ישנו בהשטרות ולפיכך אין שום נאמנות כלום והיא כוכת ה״ה ז״ל שבתב ואיני מולם בדין לפי שאפי׳ יש בו כל תנאי שבעולם הוא אפשרי הביטול וחוששין לו בשולן קטנים ע״כ :

והוסיף עוד אבל הראיה איני מכ״ר לפי שיש לחוקה לפי סיכי לא אמר שמתיה ומת בשמתים לפי שאינו מצוי לא אמר נאמנות וכ״ש שלא היו מורגלים בשטרים לעשות בשם נאמנות נגד עדים וכ״ש כנגד שובר ע״ל • ואני תמיה שם הוא מצוי יותר מאי למוקי בנוי שקבל לזה ולא קבל לזה ולאו הוא מציאות רחוק מאד • ועוד קשה קלת בפע״ו בי׳ אחנם כלום שיהיה נאמן וכו׳ כתב ס״ה ז״ל עצמו דין זה לא מכלל בגמרא ולא נמצא בו דין נאמנות כלום לפי שהוא לבד שאינו מצוי וכו׳ משמע דלוקה נאמנו׳ לגמרי מינו מצוי ולפי׳ לא בא בגמרא אם כן נאמנות המלוה שהוזכר בגמרא מצוי הוא :

ד אך אם רבינו אוכלת וכו׳ בדין הכתובה שחלק הגאונים בטעם חוקת ואמר עליהם הרמב״ם ז״ל שלא חשו לחן האשה כתב ה״ה ראב״ד נתקשה לרב נחמן ואמר מרישא לא הוה מזרקקי׳ ביון דשמעינן יתמי דאבלי דלאו דידהו ליזלו ברשר שבקיהו הוה מזרקי׳ וא״ה שלחו ליה מהתם • שמתה ומת בשטרתיה וכו׳ • אלמא דאי איבא חשש צרדי ושובר לא מזרקקינן עב״ל :

ג ואיכא טרבותא דס״ל דשטרא דאית ביה נאמנות עליו ועל יורשיו נפרעים מהן ואפי׳ בשאין קטנים והא דאי לא מסתברא דכיון דטעמא דמילתא משום דחיישינן לשובר ועבר זמן הפרעון • אפי׳ כתיב בשטר׳ נאמנות דילמא פרעיה וכתב עלירה תברא ולבי גדלי יתמי משבחי ליה דהא מהני שוב׳ לנאמנו׳ וכיון דמהני ואיבא למיחש לשובר׳ ממתיני׳ אותן עד שיגדילו וכן נראי׳ סברת הר״ר משה ז״ל שבת׳ יורשים קטנים אין נפרעין מהם שטר חוב אפי׳ יש בו כל תנאי שבעולם אין מנכין בו את המלוה בלום עד שיגדילו היתומים שמא יש להם ראיה ששברין את השטר ע״כ :

ד אך אם רבית אוכלת בהם וכל ביוצא בדבר זה אי כתובת אע״פ שאין להם הפסד אלא שצריך לנו לתת חן לאשה בכל אלו נזקקין ומעמידין להם אפוטרופים לפרוע ולזכות כמה שיוכל ובתב הר״ר משה ז״ל כי הודו מקצת הגאונים שאם היו הנכסים כנגד כתובתה בלב׳ או פחותין ממנה אין נזקקין להם שאין באן זכות ליתומים שלא אמרו נזקקין לנכסי יתומים לפרוע כתוב׳ אלא כדי שלא יפחתו הנכסים מן המזונות וזו הואיל וחיא נוטלת הכל מה זכות יש ליתומים קטנים בדבר זה עד שנזקקין להם ולא חשו לחן האשה ע״כ • והנה חרב חולק עליהן וזה שסיים ולא חשו לחן האשה ואין זה מדברי הגאוני׳ שא״כ היה להם לכתוב ואין חוששין לחן האשה אלא דברי הרב הם באדם האו׳ ששנו בשלא חשו לחן האשה שהרי בבמה מקומות ראינו בגמרא דטע׳ משום חינא וכ״ש משום מזוני :

ה ומסתברא דאפי׳ כתוב בכתוב׳ נאמנו׳ על היתומים ואע״ג דבעלמא מהני נאמנ׳ על היתומים הבא לא מהני דיתומים קטנים כמו שאינם חשובים ויש לחוש דלבי גדלי משבחי תברא להפסיד הנאמנות ודי לנו אם נזקקין לה להנכותה בשביעה אע״פי שיש נאמנות בשטר כתובתה • מכל זה למדנו שאין נפרעין חוב מן היתומים אלא א״כ היו גדולים בני י״ג שנה ויום אחד אבל יורשין קטנים אין נפרעין מהם אף שיש נאמנות בשטר החוב • ולאו דוקא יתומים שכל יורשין במשמע ואע״פ שיש להן אפטרופוס ממונה מאביהן או מב״ד שהאפטרופים יש לו כח לחזר אחר מי שחייב ליתומים מפני שזכין לו לאדם שלא בפניו אבל אין נזקק לפרו׳ מה שהם חייבים שאין חבין לאדם אלא בפניו והקטן כמי שאינו בפניו נחש שיש לחוש כשיגדל מצא שובר בנגד שטרו ואין אפטרופוסין רשאין לדון ולחוב ע״מ לזכות בראיתא בפ׳ הנזק ואינ׳ נ דנרסי׳ בקרישין מעמידין להם אפוטרופו׳ לחוב ע״מ לזכו׳ הם בשירי בחלוקת דלא מצריך אלא אינתא דליבא אבל בפרעון שיהיו עם האדם העורר על הם אינן רשאין ואם דנו אין דייניה דין : ואע״ג דאיבא דמתרץ דבקרושין מיירי באפטרופוס שמינוהו ב״ד והתם דניזקין דשנתמני מאביה׳ משמע דס״ל דמינוהו ב״ד דן ע״מ לזכות • לית׳ דאגן בכל אפטרופוס מתנינן לה ובכלהו אינו דן ובל הראשונים נסבמו שאין נזקקין לקטנים אפי׳ בשטר שיש בו נאמנות ואע״פ שיש להם אפטרופוס • וסוגיא דשמעתא מוכח דאיצטריך לאוקמי שום היתומי׳ בדוחקא ולא מוקים לה בשיש להם אפטרופוס שמינוהו ב״ד או אביהן ובבמה מקומות מוכח דבר זה • ולשטה נפרש אפ״ש באותו שטר שתובעין מהן ערב או קבלן אם מבריחין אותם לפרוע עד שיגדלו היתומים :

ז״ל הם לא חשו ומרימר להוא בתרא וכן עולא חשבו ע״כ • ומרימר הוא מה שנזכר בסוגיא דערכין ועולא הוא בתלמה נזונת מהלחנן תלמה בין מן הארוסין בין מן הנשואין מוכרת שלא בכ״ת דין אמרינן בגמרא בשלמא מן הנשואין הנשואים מזוני אלא מן הארוסין מאי טעמא אמר עולא משום חינא • רב יהודה אמר לפי שאין אדם רוצה שתהנה אשתו • ונאי בייתיה אמרה ביתיה גרושה וכו׳ • וכתב הר״ן ז״ל ולא מיפסיק הכא אי כעולא אי כרב יהודה וכתב הרשב״א ז״ל דמסתברא כעולא דאמר משום חינא ואפילו גרושה נמי דרב יהודה אזיל לטעמיה דאמר מסתיים דרב אסי דאין מזקקין וכו׳ דלית ליה טעמא דחינא • ואנן ק״ל כר׳ יוחנן דאמר התם דלכתובת אשה משום חינא כו׳ עד ולפ״ז אפילו גרושה מוכרת שלא בכ״ל מוחזקין ואין דעת הרי״ף נראה כן שלא הכריע בכאן כלום כו׳ ע״כ :

וראיתי לרב ז״ל בכ״מ פרק י״ט מהלכות אישות כתב וז״ל מ״ש הר״ן. שהדברי הרי״ף נראה שלא פסק כר׳ יוחנן דנזקקין לי נראה דכיון דלקמן כתב עובדא דאמיתי דאמר מר׳ יוחנן משום חיי׳ מתני׳ דהכוותיה קי״ל דאל״כ הי״ל לפרש ע״כ • ונפלתי מדברים אלו כי לא הבינותי היכן מצא הרז״ל שכתב הר״ן דמדברי הרי״ף נראה שלא פסק כר׳ יוחנן בהסיא דנזקקין דמאי דכתב הר״ן ז״ל אין דעת הרי״ף ז״ל נראה כן וכו׳ הוא מבואר דלאו לענין פלוגתא דרב יהודה ורבי יוחנן דנזקקין הוא אלא להסיא דעולא ורב יהודה דהרשב״א ז״ל פסק כעולא בטעם חינא משום דאמר׳ ר׳ יוחנן כוותיה אבל הרי״ף לא הכריע כאן בפי׳ מי כעולא ס״ל אי כרב יהודה בהך גרושה דאיכא ביניהו דהרכם מדכתב המסלה לגרושה לא תמכור אלא בבית דין לא נראה דסבר כר׳ יהודה אבל לענין נזקקין כר׳ יהודה ולאי ס״ל להרי״ף ז״ל כאמיתר ולעתו ז״ל ממש כלעת הרמב״ם ז״ל ועלה מייתי הר״ן ז״ל ענין סמוך לו מה שראה מתלקים בין הסיא דנזקקין להך דמוכרת שלא בכ״ל • וזה פשוט • ודברי הרב כ״מ ז״ל שבו׳ • ואיך שיהיה הראב״ד ז״ל מייתי מעולא אף על גב דלרבא דרבותא לית הלכתא כוותיה משום דלכ״ע אי לאו דלית ליה בנזקקין טעם חינא לא היה יכול לאומרה גבי מוכרת שלא בכ״ל :

ה ומסתברא דאפי׳ כתוב בכתוב׳ נאמנו׳ וכו׳ גמנוס קא תוקע בדברי רבי׳ דכתב אע״ג דבעלמא מהני נאמנות על היתומים הכא לא מהני מאי דכתב וכו׳ דאפי׳ בעלמא מאי הוא מי לענין שאר תנאים בעלמא לא היא דאם אין נאמנות מועיל במלוה לגבי קטנים לגבות ממה אפי׳ בשטרות לכתב לעיל סי׳ ג׳ • ונראה לחוקה דהכונה לומר אע״ג דבעלמא יש נאמנו׳ דמהני על היתומים דהיינו כשהם גדולים הכא דהם יתומים קטנים לא מהני • והוא דכתוב בהסיא נאמנות שבועה עליו ועל יורשי ובזה לא מהני דיתומים כדמייתי לקמן שאר כ״ז ופי׳ כאן רבי׳ דהאי דמהני דמהני דמהני

נפסלין ע"כ • וה"ה ז"ל בפלגי סלכות מחלוקת פירש' בענין מחר לאסת לאחר סרמב"ם אין רשאי לזון ולחוב על מנת לזכות ליתומים שמא לא יזכו ונמצא מחוב קיים כתב ז"ל • וכ"ל פי' זה לדעת רבינו לקס"ל לזוב סוא כגון שאלם מערערא מחוב על נכסיהם ולזכות סוא שפס מחבעין בנכסי אחרים וכ"ל שלא לחוב לפי שאינו וסו בלים לא מחוסף לסם ריוח אלא סרי הן בנכסיהן כמו שהיו • ופשני נקרא לזכות לפי שסוא קרוב לשכר שמא יזכו בלינם ורחוק לספסד שאפילו לא יזכו לא אבדו כלום ממה שהן מוחזקים בו ולפיכך הקשו לזכות אמאי לא והלא אפשר שירויחו וא"א שיפסלו ותירצו אלא לחו"ע"מ לזכות כלומר אינם רשאין לשזקק לזון עם שוס חובע דהיינו לחוב אע"פ שהן בחיי ע"מ לזכות בדין ולטעון בכלי זכותם • והטעם כתב רבינו ז"ל שמא לא יזכו ונמצא מחוב קיים כלומר שא"א שנאמר שיהיו רשאין לשזקק לזון ואם זכו זכו ואם נתחייבו לא עשה כלום שא"כ לקתה מלת הדין בכך שיהיה חובע יכול לספסיד ולא להרויח ולפיכך אמרו שאין רשאין לשזקק כלל עם חובעו וכולאי כיון שאינן רשאין לזון אם עברו ולזו ונתחייבו לא עשו כלום • עכ"ל :

נראה לפירושא לחוב לעולם אינו משתנה לבין לס"ל למקשה בין למתרץ הייגו לשזקק לזון עם חובע ומערער שלהם • ולא חלם סתרלן אלא סבת לזכות אלאו היינו לתבוע לאחרים אלא לזכות בדין במה שסם נתבעין ואיך יפרש ה"ם ז"ל הסיא דקושין דמייתי רבי' בסתוך למעמידין לסם אפוטרופסים לחוב ע"מ לזכות אין סכוונה למש שאחרים חובעין מסם • ואלרבה איפכא העמידום סתום כלקמן • ועוד לדידים לחוב סוא פירוש לזון דהיינו שאמרו לזון סכוונה בו במה שהוא חובע ליתומים מערעור סחובע • ולשון סרמב"ם הוא אין רשאין לזון ולחוב וכו' • ותוספת הוי"ו במלת ולחוב מורה שהוא :

דבר אחר זולת לזון ולפירושו הי"ל לזון לחוב כלשון הברייתא :

ועוד קשה לי היכי קאמר ה"ם הבולאי כיון שאינם רשאין לזון אם עברו ולזו ונתחייבו לא עשו כלום וכו' שזה אמרו לסלילו מסשנת הראב"ד שכתב לא זו הדרך וכו' על שאין לסם רשות לאפוטרופסי לחוב ליתומי' לא לכתחלה ולא בדיעבד ע"כ • והרי למעלה כתב ה"ם עלמו שא"א שנאמר שיהיו רשאין לשזקק לזון ואם זכו זכו ואם נתחייבו לא עשו כלום שא"כ לקתה מ"ם שיהיה חובע זה יכול לספסיד ולא להרויח וכו' • ואמאן ג"כ שאמר אם עברו ולזו ונתחייבו לא עשו כלום וכו' • פשיטא שאם לזו חבו זכו ולמה לא נאמר ג"כ לקתה מה"ל שיהיה חובע זה מפסיד ולא מרויח ואם נאמר לאיסו אפסיד אפשיה כיון לידע לאין אפוטרופוס רשאי לשזקק לא הי"ל לזון עמו • הרי אם ירשוהו ג"כ לזון עמו לחוב ע"מ לזכות אפי' לכתחלה אין כאן לקתה מה"ל כי נאמר גם בזו כיון לידע לחכמים לא הרשו לאפוטרופוס אלא לזון לחוב ע"מ לזכות איסו לאפסיד אנפשיה : ותו איכא למילק לשון הרמב"ם בסעיף זה מתחיל כך אין האפוטרופסין רשאין למכור ברחוק ולגאול בקרוי למכור ברעה ולגאול ביפה שמא לא יצליח זה שקנה אין רשאין לזון ולחוב וכו' • הם נתן בעטן המכירה טעם שמא לא יצליח וכו' כמו שכתב בענין הלין שמא לא יזכו וכו' • וא"כ כי היכי לבטלי דשמא לא יזכו הראב"ד מלבריו לבדיעבד מה שנעשה עשוי ולפיכך הסיגו לאין לאפוטרופוס לחוב ליתומים לא לכתחלה ולא בדיעבד • ה"נ בהאי דשמא לא יצליח משמע לאם עבר ומכר וקנה ולא הצליח זה שקנה מה שנעשה עשוי • ואמאי לא סיגו גם בזה מעיקרא ולימא לאין רשות לאפוטרופסין לקנות ליתומי' מה שלא יצליח לא לכתחלה ולא בדיעבד : אלא נראה שלא הסיגו כאן בענין הלין אלא מכח הגמרא שפירש לחוב ע"מ לזכות דלעתי זהו הספרים שבין הם הקן והתרלן להמקשן הבין לחוב כמ"ש הרמב"ם לאמי דסיגו שאינו יכול לזון מפני שאנו חוששין שמא יתחייב בדין ונמצאו היתומים מפסידין וע"כ הקשה מתלוקת לזכות והתרלן הסיב שאין סכונה כן אלא לחוב הוא אחר גמר דין ופירושו שכשלן עמו אע"פ שהיה לזכות ונתחייב בדינו אינו רשאי ולא כל הימנו שיתקיים חוב זה ליתומים ולא עשה כלום • ולפי שהגמרא אמר כן כפי' לאפילו דיעבד לא מהני הסיגו לסרמב"ם ז"ל ע"ז אבל בסיא דלמכור לכשאדם כוונת הברייתא כפשטה ומטעמא דלמא לא מסקיין דיסיב בגמרא משמע לאם מכרו ועשו מעשיהם קיימים ולפיכך לא הסיגו בזה אבל אין נראי לומר שכונת הסשנה כאן היא מפני מה שהוקשה לומר ונמצא חוב קיים וק"ל :

ואע"ב דבקלושין וכו' כפי' הלש מקלש לף מ"ב אמר רבה בר רב אוגא אמר רב גילל אמר רב מנין ליתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהם שב"ל מעמידין לסם אפוטרופסין לחוב ולזכות לחוב אמאי אלא לחוב ע"מ לזכות ת"ל כשיא מ' ממעה תקחו • ומה שתירץ רבינו הוא נכון אבל מאי למתרץ דבקלושין מיירי באפוטרופוס דב"ל ובסחלין באפוטרופוס לאבי יתומים לא הרגיש מה שהבריח הראב"ד בחלושין לחכמת סיפא דהסיא ברייתא מוכח למיירי אף במנהו אבי יתומי' • והאום' הרגישו אלא שהתירם בקלושין ותירצו דהתם מיירי בחביעת חובות של אחרים עליהם ובהא ולאי אין רשאין לשמא לא יתבעו' כשהם גדולים אבל כשהן חובעים בשביל שיתונים כי הכא במחלוקת לקרקעו' לכי גדלי נמי לריכין לחלוק בהם ולאי מעמידין אפוטרופוס לחוב ע"מ לזכות ע"כ • ותלוק זה הוא כענין מה שכתבנו בשם ה"ם ז"ל אבל לא בענין פירושו • ואני מוסיף נופך בקנים פירוש התוס' דלישנא דברייתא לייקא לקתני ואין אפוטרופין רשאין לזון לחוב ולזכות בנכסי יתומים ולא קתני לחוב ולזכות ליתומים אלא להכונה לשקא לזון בנכסים שהם מיתומים ואחרים חובעים אותם בחובותם אינם רשאים לזון אבל כשהן אינו בנכסיהם שמוחזקים בהם אלא לחבוע בעלם מעמידי אפוטרופו' ולזון :

ו' ועדיין יש לברר וכו' עובדא דלכם בר פרשו' הוא בלף ל"ג ורבינו תפם בפירושו כסבר' ודעת הרמב"ם לאם אכלה ג' שנים בחיי האב אע"פ שהיא יקונה לאב נאמן במגו דלקותה אם לא בשילא הקול שהיא של יתומים' שהם אחרת לרשב"ם ולברי הרמב"ם לריכים ביאור לכן אגיע לשונו בפי"ל דטוען בזה שגגון • אין מחזיקין בנכסי קטן ואפילו הגדיל • כילד אכלה בפניו כשהיה קטן שנה ושתים אחר שהגדיל וטען אתה מכרת' לי אתה נתת' לי אין זה כלום על שיאכל ג' שנים רלופות אחר שהגדיל מי שהחזיק בנכסי קטן שנים רבות וטען ואמר משכון' הם בידי ויש לו חובה עליה' כך וכך הוא' ואלו רלה אמר לקוחים הם בידי נאמן שהרי אינם מוחזקת שהיה לאבינו של זה וגובה משבח' מה שטען ותחזיר ליתומי' אבל אם יצא עליה קול שהיא של יתומי' אינו נאמן שהרי אין מחזיקין בנכסי קטן ותחזור השלה וכל מה שאכל ליתומים על שיגדילו ויעשה עמהם דין • אכלה שני חזקה בחיי אביהם מתוך שיכול לומר לקוחה היא בידי מאביהם נאמן לומר חוב יש לי על אביהן וגובה אותו מן הפירות וגובה שלא בשבועה מתוך שיכול לומר שלי הן ע"כ : ונעמיד על זה פסקי פסקי על הדין הא' כתב הראב"ד אינו כן אלא אפילו אכל ג' שנים אחר שהגדיל אינם חזקה וכו' • ופי' לעתו הוא כלכתב ה"ם שלא אם אחזיק ג' שנים אחר שהגדיל אין חזקתו חזקה כיון שהתחיל בעודו קטן וכו' ואיכא למילק דבפי' כ"ע מבלכות מכירה כתב הרמב"ם ז"ל ואני אומר לאפילו קטן שמכר קרקע מנכסי אביו וכשנעשה בן עשרים לא מיחה אינו יכול להחזיר שכיון שלקח המעות ונשתמש בלוקח בקרקע זו לפניו כשהוא בן עשרים ולא מיחה נתקיימה ביד הלוקח שהרי הלה בממכרו והיה על הראב"ד ז"ל אין הוא הוא בהלכות טוען הובר לכל שהתחיל בעודו קטן לאו כלום הוא • ובהלכות מכירה לא הסיג להרמב"ם ז"ל במה שהובר לכל שלא מיחה כשנעשה בן עשרים המקח קיים אע"פ שנעשה והתחיל כשהוא קטן • כי הלבריס פסוטים לבהלכות טוען מיירי כשיש כפירה על המכר עצמו והלוקח בא לקיימו בחזקה על זה אמר הרמב"ם שבשהתחילה החזקה בזמן הקטנות לאו כלום היא אם לא שהיתה כלה לאחר הגלות • ולהראב"ד אפילו היתה כלה אחר שהגדיל בתר מעיקרא אזלינן אבל בהלכו' מכירה שהוא מודה על המכירה עצמו אלא שרולה לחזור בו בטענת שלא היה יכול למכור • בהא ולאי הגי' מה שלא מיחה תיכף כשהיה בן עשרים מפני שהתיקנו זאת היא מקיימת המכירה וכאלו עכשיו אמר שהוא בן עשרים מכר ואוב אינו יכול לחזור בו : אבל קשה לי על הרמב"ם ז"ל היכי כתב כאן בטוען בלשון שתמי שטענת אתה מכרת לי אינם כלום על שיאכל ג' שנים רלופות אחר שהגדיל וכו' • למשמע לכל ג' שנים שהם אחר שיצא מכלל קטן והפיקו לא חזיל חזקתו בטענת אתה מכרת לי • ויש לתמוה לאפילו יהיה כן ואפילו יהיה שאכרו לו מה בכך הרי ל"מ לטענת רבותיו בהלכות מכירה לחוזר ומוציא מיד הלוקח בין קולם עשרים בין אחר עשרים אלא אפי' לטענתו ז"ל לא מיקרי שרלה בממכרי ויתקיים ביד הלוקח אלא לוקח כשלא מיחה אחר שנעשה בן עשרים ובפחות מכאן אע"פ שהיא גדול לאו כלום היא : וב"ת היינו לוקח בקרקע שירש מאבותיו אבל בקרקע שלו אפי' בפחות מבן עשרים יכול למכור הא לאו כלום הוא שהרי אף בקרקע אין מעשיו כלום אפילו אחר שהגדיל עד שיהיה יודע בטוב משא ומת' • וממילא משמע לכי היכי לבקרקע אבותיו לא מהני מכר דקטנות אלא כשלא מיחה אחר היותו בן עשרים שהוא הזמן שיכול למכור • ה"נ בקרקע שלו פשיטא שלא תועיל מכירה לקטנות אלא כשרלה אחר שילא בעוד בטוב משא ומתן • ואיך תלה הלבר בחזקת שלא אחר שהגדיל בשתי' • לא היל לי אלא שיאכל ג' שנים אחר שהוא בן עשרים אם הוא קרקע אבינו או אחר שילא בעוד בטוב משא ומתן ושמא אם הוא שלו • נלחוק לשתא לא נחית אלא לומר דין החזקה שהוא מענין אלו הסלכות יאחר שהגדיל לנקט היינו אחר שנקרי' גדול לענין שיוכל למכור קרקע כל חד כי לינים האי לאחר שילא בעוד בטוב משא ומתן ושאלי אחר שהוא בן עשרים לבבליר מהכי קטן מיקרי לענין זה ואין זה מרויח : והטור ז"ל סימן קמ"ט הביא בשם אביו הרא"ש ז"ל שאינו חזקה לכיון שירד לאוכה בשהיה קטן לא ילא שהיתה של אביו שימתה • ורב שאי תלק וכתב אם החזיק בנכסי קטן אפילו כמה שנים אחר שהגדיל אינה חזקה והוא שבא מכח טענתו הראשונה שהחזיק עליו כשהוא קטן אבל היכא שיכול לומר לו ולישבע חזרתי ולקחתי ממך אחר שגלית והחזקתי אח"כ שני חזקה הוי חזקה וכו' : ומצאתי אל ה"ם מוסר"ר פ"ך ולה"ם ברלשונו סימן קמ"ט ז"ל במ"ש אחר דברי אביו

Digitized by Google

הרא"ש ז"ל שרב האי ז"ל חלק מה שחלק • ירחה מדברין דס"ל לרש"ש ז"ל דאפי' שטען חזרתי ולקחתי ממך לאחר שהגלגלת לא הוי חזקה • ויש לתמוה למלשון הרא"ש ז"ל לא משמע הכי שהרי כתב דטעמא דהיל שירד לחזוקה כשהיא קטן וסיה בידו שני החזקה לאחר שהגדיל ללא הוי חזקה היינו משום דכיון שירד לחזוקה כשהיא קטן לא ידע שהיא של אביו • והאי טעמא לא שייך בטוען לקחתיה ממך לאחר שהגלגלת עכ"ל : ומודה אני שלא ירדתי לסוף כונתו • ואשתומם הי כשעה חלא מה זו תמיהא פשיטא דהרא"ש ז"ל הולך על חילוק רבינו האי ז"ל דבין כשטוען לקחתיה כבר והחזקתי בה ג' שנים אחר שגלגלתי ועדיין עומד לטענתו זאת לומר כיון שלא מחית הולת על לקיחתי האי • ובין שטען חזרתי ולקחתיה ממך כשגלגלת ואח"כ החזקתי ג' שנים ולא מחית לעולם אין חזקתו כלום כי יאמר היורש שקר הוא שאינה לקוחה כיון שלא לקוחה ולא אחר שגלגלתי ואין חזקה כלום • כי מה שלא מחיתי כך על עכשיו הוא מפני שכיון שחתלה ירידתך בה היתה בהיותי קטן לא ידעתי מעולם שהיתה של אבי ואחשבתי שהיה שלך ועכשיו שבאתי לכלל ידיעה זו אני מוחה ואי"כ טעני לא ידעתי שהיתה של אבי מפני כן כשאומר לקחתיה בקטנות כן כשאומר לקחתיה אחר שגלגלת • אבל רבינו האי אינו עושה עיקר מטענה לא ידעתי אלא הכל תלוי בתחילת הלקיחה כמו שהוא מתלקי ולע"ל לדברים אלו הם פשוטים : ועל הדין השני למי שהחזיק בנכסי קטן וכו' • כתב הרא"ש ז"ל נראה מדברין למעשה לרבא בר ברשוש מוקי ליה בשאינה יודעת שהיתה של אביהם וא"כ למה ליה לאימר מגו דאי בעי אמר לקוחה היא בידי לאי בעי אמר לקוחה היא בידי לאימא דאי בעי אמר לאי היא • ועוד משום קלא מבטלינן ליה מגו וחזקה לממונא ואיהו הוא מוחזק ואבוהון דיתמי לא הוה מוחזק ' אלא ולאי בחזקת אבוהון הוה • מיהו כיון דאכלה שני חזקה בחיי אבוהון בלא מחאה איכא מגו ואי לאו קלא הוה מהימן במגו • והשתא דאיכא קלא לא אמרי' ומוקמינן ארעא בחזקת אבוהון • ולישב זה כתב הרב המגיד ז"ל • ויש לי לתרץ לכיון דהאי לא החזיק בחיי אבוהון שלא הגיה ונפק קלא דאיתחזק בב"ל דיתמי ניהו משום קלא כי האי מבטלי' חזקה דאתחזיק בנכסי קטן דהאי לאו חזקה היא ואין נאמן מדין מגו דאי בעי אמר לא היתה מעולם של אביכם דולאי אם יתקר הענין ימצא שהיתה של אביהם כיון דנפק קלא ע"כ : ולא ידענא אהיכי קאי האי דקאמר אין נאמן במגו דלא היתה משעל' של אביכם אי אעיקר טענת חובה יש לו עליהם • והכוונה לכי יצא הקול נהי דלא מהימן במגו דלא הם משום דאתחזיק בפני קטן מיהמניה במגו דלא היתה של אביו ולהי דאף מגו זה ליתי משו' דאם יתקר וכו' ונקט לא"כ דחייה זו ולאי מכי"ג למגו דלקוחה דכיון שיצא הקול שהיא של יתומים היינו בסברת דאתחזק שהוא אצלו בחזרת משכון על הזמן הזה שאומרים שהיא של יתומים • ואם יתקר הענין ימצא בברור שהיא שלהם דהיינו שהוא ממונכת על זמן זה ואינה לקוחה וכיון שכן הוא מה לו לרמב"ם לומר אבל אם יצא הקול אינו נאמן שהרי אין מחזיקין בנכסי קטן וכו' • דלפ"ז לריסין אמו לטעם אחר לשלא נאמינהו במגו דלא היתה של אביו • ואמר טעמא של ה"ם דאם יתקר וכו' שהוא כולל ומלטל כל אחד מאלו המגו ואם כוונת ה"ם על טענת לקוחה מכח חזקה דאינה כלום ואינו נאמן בה במגו דלא היתה מעולם וכו' א"כ היכי תיסק אדעתין דליהוי נאמן לומר כך חובה יש לו עליהם במגו דלקוחה פשיטא דלאו מגו מעליא הוא ואף בלא יצא הקול כיון דטענת לקוחה גופי' באה מכח מגו דאיכא של אביו וה"ל מגו דמגו ולא אמרינן ליה כמולא : והרב ז"ל בכ"מ כתב אבל אם יצא הקול שהיא של יתומים אינו נאמן וכו' כתב הטור בסימן קמ"ט שכן כתב רבינו האי ופירש הרב רבינו יונה דברים שאם יצא הקול בחיי האב קולם שהחזיק בו ג' שנים שהיו' משכונא בידו לשנים יודעות אבל השנים הם אחרי מות אביהם לא היה חזקה שאין מחזקה גדולה מזו וכו' אבל אם החזיק בה ג' שנים בחיי האב קולם שיצא הקול הוי חזקה ומקבלין עדי החזקה אפילו בפני הקול וכן היתה משקנת מ"ש הרא"ש ז"ל עכ"ל : וי"פ הדברים האלה אחלה לה תרל"גדולה אשר רמיתי הרב בעל לחם משנה שכתב יש לתמוה על הטור ז"ל הי' קמ"ט שכתב לאם החזיק בה ג' שנים בחיי האב דאם יצא הקול לא מהניא חזקתו וכתב על זה וכן כתב הרמב"ם ורבינו האי ז"ל ופירש הרב יונה דבריהם שאם יצא הקול בחיי האב קולם שהחזיק ג' שנים וכו' דמשמע דאית ליה בדברי רבינו הבתי' דגרסי' רבה בר שרשום נפק עליה קלא דקא אביל ארעא דיתמי אתא לקמיה דאביי א"ל אימא לי גופא דעובר' היכי הוה אמר ליה האי ארעא משכנתא הוה גבאי מאבוהון דיתמי וחו'אית לי זוזי גבי' דאבוהון ואמינא אי מהדרנא לחו ארעא ליתמי ואמינא להו הבו לי זוזי אמר רבנן הבא ליפר' מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה אלא אבשיה לשטר משכנת' איכול ארעא שיעור זוזי דטגו דאי בעינא אמינא לקוחה היא בידי כי אמינא זוזי אית ליה גביה מהימנא אמר ליה לקוחה היא בידי לא מצית אמר' דהא נפק עליה קלא דארעא דיתמי היא : מבאן למדנו שפי שהחזיק בנכס' קטן שני' רבות ואינה מוחזקת שהיא לאביו של קטן וטען המחזיק ואמר משכונה בידי ויש לי עליה כך וכך בחוב על אביה' הואיל ואילו אמר לקוחין בידי מהימן שהרי איגה מוחזקת לאביה' השתא נמי מהימן וגובה מפירות הקרקע כל מה שטענו חזור הקרק' ל'תומים וכן אם אבלה שני חזקה בחיי אבוהון אף על פי שהיא ידועה לאביהן • מתוך שיכול לומר לקוחה היא בידי מאביהן שהרי אבלה שני חזקה נאמן לומר חוב היה לי על אביהם ואגבה אותו מן הפירות וגבהו שלא בשבועה מתוך שיכול לומר משלי הוא • וכפסק הרמב"ם ז"ל • ואיבא דקשיא להו היכי אמרינן מגו דאמינא לקוחה היא בידי מהימנא והלא האומר לקוחה היא בידי קרקע זה ולהחזיק בו שני חזק' נהי דלא ישבע שבועה בתורה לפי שאין נשבעין על הקרקעות • אבל משבוע' היסת לא ינצל • ותרצו שלא היו יכולין להשביעו היסת בטענת שמא שהרי היתומים לא היו יכולין להבחישו בטענ'ודאי כי אם בשמא: זה היה טעם הר"ר משה זצ"ל שפטרו בלא שבועה • ואיבא מ"ד דכיון דנפק עליה קלא דארעא דיתמי היא הוי טענת היתומים כטענת בריא ובמו שאם טען לקוחה היא בידי היו משביעין אותו עכשיו בשטען זוזי אית לי גביה וכא לגבות מן היתומים מפירות הקרקע משתבע נמי שבועת היסת וכי אמר אמינא דאית לי זוזי גביה ומהימנא פי' מהימנא ב שבועת היסת וארויח בין שבועת' חבא ליפרע מנכסי יתומים דאיתא בשבועת המשנה לשבועת היסת דאיתיה הקנתא דרב נחמן אי נמי מהימנא בלא שבועה כלל כי שמא עדיין לא היתה

נתקנת

לחזקת ג' שנים בחיי האב לא מהניא היכא שיצא הקול והוא הפך המובן מדברין וכמו שפי' הרא"ש ז"ל ודה"ם בדברין • והתימ' על הרב ב"י ז"ל שראה וכתי' לדברי ה"ם ז"ל שלענין הרמב"ם כדברי רבי' האי וכדעת הטור ע"כ: ואחר המחילה לא ראיתי מקום לתמיהה זו ראלו לא הביא הפוך ז"ל מה שפירש רבינו יונה ז"ל על דברי הם ולאי היה הלכר הפך הכנת דברי הרמב"ם ז"ל אמר' הוא ז"ל מפרש כונתו לסמך על פירוש הר' יונה דאמת הוא לסוכר הרמב"ם ז"ל דאין הקול מבטל חזקת ג' שני' בחיי האב אבל זה הוא דוק' כשהקול הוא אחר הג' שנים למסרי ליה הך חזקה מפני שלא מיחה האב בתוך הג' שהחזיק בפניו • אבל כשהקול יצא קולם הפלוס הג' דלחיי האב אז גם הרמב"ם ז"ל מסכי' עם רבינו האי ורש"ם כשהקול מבטל החזקה מסוס דאין לך מחאה גדול' מזו : ובזה נגול הרמב"ם ז"ל מהשגת הראב"ד ז"ל שכתב אבלה שני חזק' בחיי אביהו' אינ' נראי' מדברין אפי' יצא עליו הקול שהיא של יתומים וזהו טעות גדולה לשיא היא וכו' ולפי פירוש רבינו יונה לאו אינו אינו הי' דעל חזקה שבא אחרים לבטלה שהרי הי"ל למחות כשהחזיק בפניו • אבל לחזקה שבפני הקטן אחרים לבטלה מפני שאין מחזיקין בנכסי יתומים שאין בהם לא מחאה והם לדברים נכוני' בטעמם ומיסבי' כל אלו המבוכות: ועל מ"ש הרמב"ם ז"ל ונוכה שלא בשבוע' אחר הג' שנים לומר שלי הם כתב הראב"ד ז"ל אני אומר שלא יועיל המגו לגבות לכתחל' בלא שבוע' מילי להום אלשבע על המשכון שאמרו הגאוני' שהוא נשבע ומוטל ורבא בר ברשוש לקא בעי למפטר נפשיה משבוע' אחר אכילה קאמר דין תבין עכ"ל • וכתב ה"ה ז"ל יש לי לתרץ שחיל ה יש בין משכון מעלעלין לקרקע שהרי לבר חורה אין נשבעין על הקרקעות ושבועת היסת אין כאן אפי שאין כאן טענת בריא הפך מדברי זה המחזיק ואין נשבעין היסת על טענת שמא ע"כ : ואם הטעם הראב"ד ז"ל היא הטעם נראה שהיו הו שהיה ז"ל לא הבלה לה ארוכ' שהרמב"ם פוטרו משבוע' מטעם מחוך שיכול לומר שלי הם וכונת ההשגה היא שהמגו לא יועיל לפטרו משבוע' מפני הכלל שלמדנו מדין המשכון שבתבאר פ"ג דמלוה שאין אומרין מגו לפוטרו משבוע' אלא לפוטרו ממון וכו' יוכל זה הוא מוחלט וכולל ולא פרטי ומה יועיל היות כאן משכון של קרקע ולא של מטלטל הוא אוה כיון שאתה בא לפוטרו משבוע' מטעם מגו יהרי נתברר שאין בה במגו לפטור משבוע' בכל ענין שיהי' ל"ש מטלטל ול"ש קרקע : ויש לי לתמוה על הראב"ד ז"ל שכתב דהסיבה לרבא בר ברשוש לבעי לפטור נפשיה משבוע' אחר אכילה קאמר וכו' • דמשמע הרולה לישב דבמה שכבר אכל אסור לחזיק אז הוא פטור משבועה במגו • וכהסיג להרמב"ם הוא מפני שפטרו אף להוליא ולגבות מכאן ולהבא והוא פלא • הרי הסיגו מהסיבה למשכון ומייתיקן לחייבו שבועה משום דלא אמרינן מגו לפטורי נפשיה וכלל הוא בין לסוליא בין להחזיק כלכתב פרק ע' דלקוחין אע"פ שאינם עדים שזה אריסו או שותפו אלא הוא מודה מפי עצמו ואמר אריסו או שותפו או בן ביתו אני אבל לא גזלתי כלום ה"ז נשבע בנקיטת חפץ שאין אומרים מגו לפוטרו משבוע' אלא לפוטרו ממון וכו' הרי לאריס זה טוען לפטר וא"ה חייבו שבועה משום דאין אומרין מגו לפוטרו משבוע' והראב"ד ז"ל לא הסיגו נראה שמסכים עמו • וא"כ חיקשי גם לרבא בר ברשוש היאך היה רוצ'לפטר נפשיה משבוע' אפי' אחר אכילה מכח המגו וכבר נתעלמו הקושיא על הרמב"ם ז"ל ונתוספה תשובה אחרולו על ה"ם ז"ל: ובתב הטור ז"ל הימן ק"ן ואם אינו יודע נאמן בחביעתו הראתרת במגו שהיה יכול לכבוש שטר המשכונא ולטען לקוח הוא בידי ובשבוע' ומיהו כתב הר"ר יונה דוק' שאבל כבר הפירות בידי הביעתה שטוען עליו אז הוא נאמן לעבבם בחובו במגו אבל אם בא לתובעו קודם שאכל הפירות אז אינו נאמן לעכב הקרקע בידו במגו לעיל אלא אינו מגו אלא במי שבא לגבות בממון מחוץ שהיה יכול לזכות באותו ממון בטענ' אחרת אבל אם אינ' בהסולה שבלו יצאי המשכונא הקרקע היא בחזקת בעליו ואין לתמיהו בטענ' אחרת במגו לקוח וכו' : ובתב ע"ז הרב ז"ל בב"י ומיהו כתב הר' יונה וכו' ל"ע אי אזיל בשיטת הראב"ד בהשגות פ' י"ל לטוען ע"כ הראה שמכוון להשגה זו למייתיהו המחלק בין לגבות לכתחל' אז אחר אכילה • ואני בעניי תמיה מה עיון לריך לזה ומה ענין דברי הראב"ד ז"ל לדברי הר"ר יונה דהראב"ד ז"ל לענין עיקר הבחינ' עצמה של הקוב הוא מפליג אלא לפטור משבוע' וזקא לכסרולי עתה לגבות

לכתחל'

Digitized by Google

לתחלי לא יוכל אלא בשבועי אבל מודה הוא דבשבועי מיסת גובה אע"פ שהוא מוליא ואלו לרב יונה אפילו בשבועה אינו גובה כלל מהברים הכולל לאין אומרים מגו להוציא ואם כן רתקה מאד שעת הר"ר יונה משעת הרא"ש ז"ל: אבמם על עיקר הקושי' לתקשין מכללא למגו לאפטורי משבועי' לא אמרינן בין להוציא בין להפטר • אפשר לי לייסד הסיומו לוקא כשאין המגו מעלה ומוריל כלום לענין הממון עצמו דבלאו המגו יש לו להוציאו או לחזיקו אלא שאם הים כאן מגו הים מחוייב עליו שבועי' ואתה בא לפטרו מן השבועי' מכח המגו בהא אמרינן הליכא מגו לאפטורי משבועי' שכל עצמו של המגו לא בא אלא להועיל לשבועה בלבד כגון בהסית המשכון לפי"ג דמלוי' שאם היו שני עדים שחפץ זה הוא משכון בידו ולא ידעו כמה • שאין לו בזה שום מגו הוא מוטל הממון שטוען עליו אבל לא יטול אלא בשבועי' דכשאין שם עדים שיש לו מגו דשלי הוא לא נימא יועיל המגו מיסת לאפטורי משבועי' אלא נשבע כמו שהיה נשבע בהיות שם עדים ובזה שייך הטעם שאין אומרים מגו לפטרו משבועה • וכן בהסית דשותפין בין בעדים בין שלא בעדי' הוא פטור מהממון אלא שבעדים הוא מחוייב להשבע ובלא' עדים דוקא להפטר מהשבועי' במגו ע"ז אמר שאין אומרין מגו לפטרו משבועי' כו' • אבל כאן בעניינו שטוען משכונא הן בידי ויש לי עדים חוב כך שאם יצא קול שהי' של יתומים אינו נאמן • עכשיו כשאכלה שני חזקה בחיי אביהם מועיל המגו על עיקר הממון עצמו לשיטי' נאמן לומר חוב לי יש לי על אביהם במגו לגבותה מה שלא הי' נאמן בלא המגו וכיון שכל עצמו של המגו הוא בא על תמלית הטעי' עצמי' אגבה יועיל ג"כ לשלא ישבע אלא שייך בהא אין אומרים מגו לאפטורי משבועי' כיון שאין אמו משתמשים ממנו בעצם ורא"שו' על פטור השבועי' ובזה אינשוס שתיר' ולא מקום הסגה על רמב"ם • ונקולר לעתי אין חלוק זה רחוק • ורבה בר שרשום שהי' רוצי' להפטר מהשבועי' במגו יהי' על הדרך שכתב הרא"ש ז"ל מסכים בזה בפסקיו שכתב לכל למלי אבוהון למטען ולהשביע טעניין ליתמי ומשבעינן אפילו בשמא וכו' וכ"כ הטור ז"ל בשמו שחולק על מה שמביא בשם הר"ר יונה ז"ל שהאב משביעו בטענת ברית בין בעיקר הטעי' שהיא בתביעי' הארחת שיש לו עליו בין בטענת מגו שהיא לקוחה בידי אבל כנגד היתומים שאין להם טענת ברית מוטל בלא שבועי' וכו': ואיבא למילק לאם אמרו מוטל בלא שבועי' בא בדקדוק שמוטל המוב שהוא תובע נרמי' זה סותר מ"ש הר"ר יונה לעיל דכמייתינן לה למיל כשהולה שבלו ימי המשכונא הקרקע היא בחזקת בעליו ואין להאמינו בתביעי' הארחת במגו לגבות וכו' • וכבר היינו לוחקין עצמו בזה דאמי מוטל מעכב לעצמו בעל חובו • אבל מה נעשה שהסתירה היא יותר מבוארת לעיל שכפי הרמ"ה המשיך עוד לשון הר"ר יונה באומרו ואם אינו יכול שירד בחזרת משכונא אלא קול יצא אם יצא הקול קודם שהחזיק בה ג' שנים אינו נאמן עוד לטענו לגבות הוא בידי כלפריעת לעיל. ואם יצא הקול אחר שהחזיק בה ג' שנים ולאי אם היה טוען לגבות הוא בידי היה נאמן כיון שהחזיק בה ג' שנים בסוף קודם יציאת הקול אבל אם טען שיש לו תביעי' אחרת ורוצי' לעכב הקרקע על שיאבל כלי התביעי' במגו שהיה יכול לטען לגבות הוא בידי אינו נאמן שהורע כח המגו כיון שיצא הקול שירד בה בחזרת משכונא. לפיכך לא היה חפץ לטען לגבות וכו' • והרי כאן אמר שרוצי' לעכב הקרקע על שיאבל כלי התביעי' במגו וכו': ואתמהא היכי דקאמר דמגו הוא גרוע מפני שלא היה חפץ לטען לגבות וכו' הרי לדעתו אין כאן מגו כלל כיון שאינו בא לזכות באותו ממון עצמו שהי' זוכה בטענה הארחת ולפי הרמ"ה כל זה הוא מדברי הר"ר יונה ז"ל כדאמרינן וכדתשמע מאומרו וכדפריש"ת לעיל וכו' שהוא החלוק שעשה הר"ר יונה בסימן

הקודם • ואפי' נאמר שיש לברים אלו מלשון הטור עצמו • הרי נראה שהוא מסכים בכל מ"ש הר"ר יונה ז"ל מלבד מאי דמייתינן לחולק עליו הרא"ש ז"ל: אי נמי מהימנא בלא שבועי' כלל כי שמא עדיין לא היה כו' אלא שמא רחוק הוא לשלא תבוי ורבא מתלמידי רב נחמן הוו וכיון דרבה בר שרשום אחא לקמי דאבוי דמשתמא בסני למלך אבוי הוא ומשקול הדעת לא היה זה בימי ר"נ ופסיטא שכבר נתקנה שבועת היסתי והרא"ש ז"ל תירץ להבונה כיון דאפילו אם אמתין לא אגבה אלא בשבועי' מוטב לי בלא המתני': והקשה בעל התוס' וכו' • התירוץ הב' כתבוהו התוס' והסיפו וז"ל ונראי' דרבה בר שרשום הבר כר"ם ברים דרב יהושע דמפרש טעמא בשלהי מכילתין דאין מזקקין לנכסי יתומים משום נזקי פפא דמפרש מטו' ליתמי לאו בני מעבד' מלוה נינהו אם אפילו יסא אמת כדבריו לא הים יכול לעכב אם הקרקע בחובו כיון דלאו בני מעבד מלוה נינהו. וכדרב הונא נחי בסק התם ע"ב: ודבריהם ז"ל נראין מוכרחין עד שים לתמו' על רשב"ם ז"ל שכתב וכי גדלי יתמי שיהו בני מעבד מלוה דסיימו מכן י"ג שנים ואילך דהוי חייב במלות אישתעי לינא בהליייהו וכו' • דמשמע דטעמא דאבוי הוא דאין מעכבו מלהפרע עד שיגדיל הוא משום דלאו חייב במלות וכן מעבד מלוה הוא אבל עכשיו שהוא קטן דאו מעבד מלוה הוא לא יפרע מטו' דלאו בני מעבד מלוה נינהו: אבל הר"ר משה זצ"ל פסק שאם אמר מנה זו או שדה זו נזקקין ונוחנין אותן לבי שציה ואין צריכין אפילו אפטרופוס:

ז וכן יש דברים שנזקקין להם אף על פי שהם קטנים והוא כגון שהפקידו עסק ביד אביהן והוא עסקא אתברר בסהדי

נתקנת בימיו תקנת רב נחמן • אבל לדידן לא ינצל מהיסת • אבל אם נודע ומוחזק הקרקע שהיה של אביהם ולא הוחזק בו בחיי אביהן ג' שנים בידאי אינו נאמן ובמו שא"ל לקוחה היא בידי לא מצית אמרת וכו' ואולא ליה מגו ואינו נאמן עוד לטעון טענת חוב ויחזיר הפירות והקרקע ליתומים עד שיגדלו ויעשה עמהם דין: והקשה ב"ה רבה בר שרשום אמאי נקט טענה דאי הוה מהדר ארעא ליתמי לא שקיל לחובו אלא בשבועה אדרבה היה לומר אלו מהדרנא ארעא ליתמי אמור רבנן אין נזקקין להם עד שיגדילו ואפילו בשבועה לא שקילנא • ומתרצי דרבותא נקט כמאן דאמר לא מבעיא בקטנים דמפסידנא שאף בגדולים מפסידנא • אי נמי יש לומר שאלו לא הויה חייב שבועה לגדולים לא הוה חושש אלו היה מפתין אותן עד ש גדילו והיה נפרע מהן בלא שבועה • אבל חשש לשבועה שהיה מצטרך לישבע אף בשיתתין ובזה הוה מקפיד: הנה בארנו מעובר' דרבה בר שרשום שאין תפיסה מועלת למלוה בנכסי יתום קטן להפרע מפה שתחת ידו אלא א"ב הוא על ענין שיוכל לטעון לקוח הוא בידי נאו מועלת לו שנאמינהו במגו ולא נחוש לשובר או לפרעון אף על פי שהיתומים קטנים אבל אם הוא על דרך שאין יכול לומר לקוח הוא בידי ואין שם מגו אין תפיסתו כלום ויש לב"ד להוציאה מתחת ידו ולהחזירה ליתומים כי הכא דאמר ליה זיל אהדר' וכי גדלי אשתעי דינא בהדייהו: ולא תימא דילמא רבה בר שרשו' הני זוזי אחריני חוב ע"פ הוא הא אלו הוה בידיה שטרא מקויים מחני ליה תפיסתו ואע"ג דליכא למימר מגו דלקוח היא בידי: הא ליתא דהא פירשו כל המפורשים דחוב בשטר הוה: והיינו הוא דאמר אמור רבנן הכא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה ואלו הוה ע"פ אפילו בשבועה לא שקיל דהא אסבימו בלהו רבוואתא דלא אמרינן מלוה על פה נפרעת מן היתומים אלא על הדבנים הידועים ובאותן הדרכים אפילו בלא שבועה הוא נפרע מהן אלא ודאי אין לחלוק אפילו יהיה חוב בשטר דלעולם אין הפיסתו תפיסה מועלת בלום אחר שאין יכול לטעון לקוח הוא בידו • הילכך אם תפיסתו תפיסת מטלטלין שתפס בחיי אביהן אי ליכא עדים ולא ראה • הא ודאי מהניא ליה תפיסתו ונפרע מהם • ואי איכא עדים וראה לא מהניא ליה מידי ומוציאין מידו מה שתפס ומחזיר ליתומים ופי נדלי אשתעי בהדייהו • עד עתה דברנו במה שאין נזקקין לנכסי יתומים עד שיגדילו והואיל ואתא ר"ירן דין זה יש לנו לומר מה הם המקומות שנזקקין להם אף על פי שהם קטנים: דע שאם צוה אביהם ואמר תנו מנה לפלוני או תנו שדה לפלוני באלו מעמידין אפטרופוס שיטען בעבורם שכיון שלא אמר שדה זו ידחה אותם בפחות שבחם • ואף במנה זו פסקנו שנזקקין ומעמידין אפטרופוס • אבל הר"ר משה זצ"ל פסק שאם אמר מנה זו או שדה זו נזקקין ונוחנין אותן לבי שציה ואין צריכין אפילו אפטרופוס:

ז וכן יש דברים שנזקקין להם אף על פי שהם קטנים והוא כגון שהפקידו עסק ביד אביהן והוא עסקא אתברר בסהדי

בר שרשום הים רוצי' לגבות חובו אפילו לטעמא דריב פפא וגם אבוי הים מסכים עמו אי לאו לליכא מגו • ונמצאו הנכסים בחזקת היתום והיו נזקקין לנכסיו לשעשה מלות פרישת ב"ת בסיאתו קטן • אלא דמ"מ מי סכנינו לרשב"ם להכנים בזה טעמא דבני מעבד מלוה כיון דהוי אלא כהלכתא: ולא תימא דלמא רבה וכו' מה שמכריח רבינו לאלו הוה על פה אפילו בשבועי' לא שקיל וכו' אינו מבין • דהא אמרינן מי למיידי בשטר • כבר הוקשה לעיל לאלרבא הו ל לומר אי מהדרינא לא שקילנא אפילו בשבועה • וכל אחד מהחירוצים לעיל שייך נמי הכא בזה אלופן מהסכרת מלא בשבועי' • אבל עיקר הסכרת הוא לאי מלוה על פה הית' בזה הסיו הקטנים עם הגדולים לאי איכא חד מהדרכים הידועים אפי' מן הקטנים גובה • ואי ליכא חד מיניהו אפילו מן הגדולים אינו גובה • הא לא מסכחת לה אלא בשטר שאין בו שום דרך מאלו לקטנים לא היה גובה אלא ע"י מגו לפי סברתו של רבא בר שרשום • ומגדולים גובה בלא מגו ובשבועה • ולריך שיכלול טענה זו בדברי רבינו ואם אינו מפרשה: דע שאם לוה ואמר תנו וכו' • כבר כתבו בזה לעיל:

ז וכן יש לברים שנזקקין וכו' בהמקבל לף ק"ל אמר רב אילי בר אבין אם אם מת נעשה מטלטלין אלא בניו • רבא אמר לסבי קרו ליה עסקא שאם מת אינו נעשה מטלטלין אלא בניו • וכתב הרא"ש ז"ל והלכתא כרבא הלכך אי איכא סהדי דאבי מטלטלי מחמת הסוא עסק' מינהו שקיל להו מלוה בלא שבועה ואפי' מיתתי ע"כ ולא פי' אפי' מקטנים כלפי רבינו אבל המרלבי ז"ל הסכים כן כלכתב הרב ז"ל סי' ק"ע וכתב ותמהני איך אפשר למשקל מיתומים קטנים הא אין מקבלי' עליהם כלאיתא בסוף קמא ע"ל: ועליו ז"ל יש לתמוה הא בכל אלו המלוקות לנזקקין לנכסי קטנים כבר בא דברי הפוסקים ז"ל לתת טעם בקבלת הטעות כאשר הביא הוא ז"ל בת"ם ובדברי רבינו לקמן:

וכן

Digitized by Google

ח וכן אם גזל ופרש ברים פרק הגזל ומאכיל ומשקה לרבו לאחר לשון הרי"ף ז"ל וכן הרמב"ם ז"ל בפ"ה לגזלה לכייל בין מאכלו בין לא מאכלו בין לפני יאוש בין לאחר יאוש בין קרקע בין מטלטלין אבל לא פרטו בין גדולים בין קטנים ובגמרא תנינא מיהך הגזל ומאכיל את בניו פטור" מלשון הנה לפנים ואכלו בין גדולים בין קטני' חייבי קטנים פטורים ולפי הסוגיא נראה בהלכה לכי הוקמי קטנים חייבי לא יהא אלא לאוזן מזוקי אמר רב פפא ס"ק הנה לפנים ועליון לא מאכלוס בין גדולים בין קטנים חייבים וכו' ולקמיה ת"ר והשיב את הגזל' אשר גזל יחייב כשין הגזל מכאן אמרת הגזל ומאכיל את בניו פטור מלשלי הנה לפנים בין גדולים בין קטני חייבים משום סומכוס אמרו גדולים חייבים קטנים פטורים: ולפי הסוגיא נראה בהלכה לכי הוקמי קטנים לגדולים הא לוקמי כשהגיע לפנים ועליון הנה לא מאכלוס בין גדולים בין קטנים חייבים וכו' ר מאכלוס לוקמי גדולים חייבים ולא קטנים מטעמא לא יהא אלא לאוזן מזוקי: והשתא אינה לאיתא לרבינו ולא קאמר אלא גי תלוקות בגזל מבינו ומאכל או שישנה גזלה קיימת הנה לפנים ועליון הנה קיימת אבל אם כ. ר מאכלוס לוקמי גדולים חייבים ולא קטנים מטעמא לא יהא אלא לאוזן מזוקי: והשתא אינה לאיתא לרבינו ולא קאמר אלא גי תלוקות בגזל מבינו ומאכל או שישנה גזלה קיימת הנה לפנים ועליון הנה קיימת אבל אם מאכיל לפניו ולפי: ולא כייל בהלייהו הנה לפנים ומאכלוס לא בגזלה קיימת אלא מאכלוס לא אלא לוקמי לגדולים ומאכלוס לא אבל הנה לפנים ומאכלוס לא אלא לוקמי לגדולים לא אלא לוקמי לגדולים לא אלא לוקמי לגדולים

מאד וטען שהיא לקוחה ממורישן ויש לו עדים שהחזיק בה ומכלל שני חזקה בחיי אביהן וכו׳ • באותו שאין צריך להוסיף בפירוש הרב ז״ל אבל יש לתמוה מאד מי״ש תכמתו ז״ל • היכי מלי למימר שהעדים ערוכה להביא היינו לכסף שטר או חזקה דפא לחי ליה מטעמא דאין מקבלין עדים שלא בפני בעל דין למשמע שא״א שיתקבל עדות זה בחיי אביהם מוציאין מיד הקטן • ואתמרא דבשלמא כשמעידין על נכסי״ו שטר ניחא דסוי עדות מכורה גמורה אבל כי קא מכהלי אחזקה דהיינו שמעידין שהחזיק בדרך המחזיקים בנעל גדל וכו׳ אז אכילת פירות וכו׳ מה בכך דאפי׳ החזיק בכה״ג חזק גמורה ג׳ שנים דמופיס פחות יום א׳ לא עלתה לו חזקתו כלום כי לעולם יטענו עשית כן מעצמך בלי רשות וכי אמרי׳ דאפי׳ חזקה בכסף או שטר היינו דאלא יוכל שלא לחזור בו כשמודה שעשה כן מדעתו אבל שמועיל לו אפי׳ בדאיכא כפילה ודאי לא אלא בדאחזיק ג׳ שנים שלמות אם לא בדאחזיק שבעדים יעידו ששמעו מהמוכר שא״ל יד חזק ונקי ושרתה שעשה מעשה חזקה כדי לקנות • וכל זה דחוק מאד לא״ל היינו עדי מכירה גמורה ולא הוא״ל אית לי שהלי לאחזוקי :

יא וכן יש מקומות אחרים שנזקקין וכו׳ יש לדקדק בהך דכר המוה וכו׳ • לפי מה שכתב רבינו לעיל סומן מי דקי״ל כרבנן דפליגי עליה דסומכוס דבגזלה מקבלין עדים שלא בפני בעל דין וכו״ אם כן מקשי ליה ר׳ ירמיה לר׳ אבא מדאיתא בין גדולים בין קטנים חייבים וכו׳ • אמאי אלטריך ר׳ אבא לומר דרי מחלקת סומכוס בלו׳ דמשמע לדוק׳ לסומכוס א״ש אבל לרבנן לא • והלא אפילו רבנן מודו בכא לדוק׳ בגזלה קאמרי דאין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין דמשמע שא״א שיהיה נמצאת שהר שאינו שלו • אבל בכא לאיכא גזלה אלא רק רבי ירמיה לזכות בטענת מכירה גם רבנן מודו דאין מקבלין שלא בפני בית דין • ושמא לא רצה לחלק בסכי אע״פ שהדין כך מפוס לקמן אולי יחלק לומר לכל שייך לומר לבגזל מקבלינן אפי׳ שלא בפני ב״ד שיש לגבי לגזלן נופיה אבל בכא שבגזלן מת ובא לדון עם בנו קטן שאינו גזלן • ליכו כמשכנו • ומ״ש אמר לה בסומכוס :

יב ודא דאמרן בתיקוק שתקף וכו׳ • דין מקיימין שטר שלא בפני בית דין נתבאר בגזל בתרא ובהבנו בו בש״ג ח״ז בס״ל • והמור ז״ל סימן קי״ן הביא תשובת מהרי״ם בכלל פ״ה שכתב שאלת יולדת שנתן נכסי מרים לקטן וכו׳ מי מהיכן כו׳ • אם לא אם הטעם מקויים מורילין • הב״ח לנכסים ואם אינו מהויים אין מורילין שאין מקיימין שלא בפני ב״ד ורמב״ם עליו הרב ז״ל בב״י להא קיל״ן מקיימין שטר שלא בפני בית דין ודישוב זה הביא בלב שברות • הא׳ לרב המוקרק מוקרר ל״ן חביב ז״ל לתשובה הרא״ם ז״ל דלין זה לגמלת שאינה שלו וזה מחבאר בעדים אם הטעם וכמו שבעדים

לריך שיקובל עדותו בחיי האב לגמתו דלא כהרמב״ם ז״ל גם בשטר לריך שיהיה בשטר מקויים בחיי האב כיון דקולם בקיום השטר אינו מועיל ע״כ : ואצרי הלבר תמוה דהשתא מלוה על פה חוץ ומנו דלכ״ע אין מקבלין עדות בפני היתומים ולא מסני אלא בחתקבלה בחיי האב מ״מ אם היה בשטר מולה הרא״ם שמהיימין בפני היתומים דלא בכלל זה עלמו בתשובה בקולמתא לזו הביא כל הלקי הדיני בענין היתומים במלוה על פה • ובהבר חוץ זמנו ולבסוף מסיק ומה שכתב לעיל דמלוה על פה גוב״מיהמי היינו כשהתקבל הדעות בחיי אביהם וכו׳ • מהמע בהדיא דלוק׳ במלוה על פה יש לחלק אבל בשטר ליכא למימר לוק׳ בחיי אביהם • ואם במלוה כך כל שכן בגמלתא שאינה שלו דברכה מן המכרשים ז״ל הבדי לאפי׳ עדים מקבלים בפני היתומים כל שכן שקיימו את השטר וממילא מוכח מלין מלוה דלא ליף שטר מעדים : היסוד הב׳ הוא לרב ז״ל בתב ונ״ל לייסב דס״ל להרא״ם דלא״ג דמקיי מין בטר שלא בפני בעל דין יתום קטנים אי ליכא לאיתא לאיתא לכרעון ומשום הכי אין נכרעין ממנו אפי׳ יש בשטר כל תנאי שבעולי הלכך אין מקיימין ע״כ • ואתמרא היאך אפשר לומר דס״ל להרא״ם ז״ל דלין דמקיימין שלא בפני ב״ד לא נאמר בתקנה קטן • דהא אוכחינן מתוך דבריו דבמלוה חוץ זמנו אם היה בשטר ולאי מי בלין בפני הקטן ואי משום דאיכא לאיתא לכרעון משא״כ חוץ זמן א״כ מה מועיל הקיום אפי׳ מקיים בחיי האב אם יקיים בחותמיו שהיו החתימות ברורות אחרים שבעדים אם לא מסני ומיישינן שהם מזויפות

יא וכן יש מקומות אחרים שנזקקין וכו׳ • מה שבידין שלא כדין וביצד הינוק שתקף בעבדיו וירד לתוך שדה חברו או שתקף בבנו מליתו או בה שבידו ולא היה בוחזו אביהן בכל זה אין אומרים נבהין עד שיגדיל אלא מוציאין אותן בידן ולכשיגדיל אם יש לו עדים יבא ויטול ודבי חזינא דר׳ נחמי דגרסינן בפר׳ דגזל דקתני בר המוה דר׳ ירמיה טרק גלי באפיה אתא דקטיה דרבי אבא אבר ליה שלו דיוא הובע אמר ליה מייתינא לך סהדי דאחזוקי בה בחיי אבוך דזבנה ניהלי אמר ליה וכי מקבלים עדים שלא בפני ב״ד • ואקשי ליה והא תניא בין גדול בין קטנים חייבים לשלם גזלת אביה ובהדיא דרי מחלקת בופכום נצדך דר׳ אמר גדולים חייבים קטנים פטורי׳ אמר אפפל ב״ע וקאי בסומכוס דאפקועי ממונא לדילי אגלגל מילתא ואתא לקמיה דרבי אבהו ואמר להו לא שמיע לכו הא דאמר רב חמא בר יוסף אמר רב הושעיא הינוק שתקף בעבדיו וירד לתוך שדה חברו ואמר שלי הוא אין אומרי׳ לו נבהין לו עד שיגדיל אלא מוציאין אותו מידו ולכשיגדיל אם יש לו עדים יבא ויטול • ומתרץ רחם הוא דלא קיים בחזקה דאמורה אבר רבא קא קיימא ארעא בחזקה דאנוה • ובבל דבקובות שפסקנו למעלה שנזקקין להם ליהומים קטנים יש לנו לברר מאחר שאין מקבלין עדים אלא בפני בעל דין ויהומים קטנים בני שאינן דם היאך נדון להייבו בענינים האלה וכי מדיכא ידעינן דאמר הנו או דנמצאת שדה שאינה שלו או שהינוק תקף בעבדיו וירד לתוכו או שאבידם גזל גזילה זו או שנתעסק בעסק זה בשביל זה שתבעו באין ידעינן כל זה אלא מפי עדים • ובבל זה השיב הראב״ד ז״ל אולי נאמר כי הבירה דן ידעו כל זה אי נמי כשנבחרת לה על ידי שטר צואה שכך כתב ידו שיתנו לפלוני או שהודה שיש לו בפלוני כך ונמצאת שדה שאינה שלו או שיוציא האחר שטר שהיה שלו וזה לא אבדה שלש ופקיימין שטר שלא בפני בעל דין הוא הינוק שראוהו שלשה ודן בית דין • ויש כה רצון דוק אדורת על כל אלו והוא שקבלו העדות בחיי אביהן ולא דכפיקו לדון עד שמת וכן כתב הר״ר אברהם בר יצחק נפירושו בב״ק • ועב נתבנו ודארבנו בזה בספרי הנקרא זכרונות :

יב ודא דאמרן שהינוק שתקף בעבדיו וירד לתוך שדה חברו דהיכא דאיתחזק באבהתיה דקטן אין מוציאין מידו עד שיגדיל • חני מילי היכא דלא אתי עליהו בבח דעבר והתם הוא שאין מקבלין עדים שלא בפני בעל דין • אבל איה ליה שטרא כיון דמקיימים שטר שלא בפני בעל דין • נהי דמרני ליה הפיכתו שנקרא היתום מוחזק ויקרא נתבע אך מ״מ ידון עכו מיד אע״פ שהוא קטן שאין צריך לקיום שטר שיהיה בפני בעל דין אבל אם הקף בעבדה חברו ולא איתחזק באבהתיה דהוא קטן הרי מוציאין מידו לאחר ובשיגדל יביא הקטן עדיו וידון עם הבן חזק בו • מידו צריכים אנו לברר היכי הוה האי תקיפה דעבר האי קטן דאמרן דמהני ליה היכא דאיכא חזקה דאבהתיה דבשוי ליה בוחזק וחזר דינו לדונבע והיכא דאיתא שטרא דאידך דאין בהדיה לאחר ואי ליה שטרא אע״ג דאיה ליה סהדי לא מהני לה מידי עד דגדלי יהמי מי אבו יין אע״ג דדוח מוחזק בו האחר ובשיצא מחזקתו בא היהוב ונכנס לעב והחזיק בו האי חזקה משוי ליה קטן מוחזק • או דלמא דעובדא דבר חמוה לאו הכי הוה אלא רבי ירמיה ל א החזיק בו מעולם והקטן היה עובד בתוכו ובשבא להחזיק רבי ירמיה בא בר חמוה וכגר דלת בפניו שלא יכנס לתוכו • ובזה היה בחזוקה בין בעלי דראה • וזה אשר כתב הר״ר אשר ז״ל דין אחר בא לפני גדול הדיינין אעד נאדן והראב״ד ז״ל שמו ראובן צוה ונתן לפלוניה בהו בל הובותיו ובהם שלו וכל הבטלטלין ונהן לבנו כך וכך וכו׳ לאחר ימים טען אפטרופס של בן הפצוה ואמר כי הוא נקרא יודש והוא זכה בכל הנכסים ובהדא אם הוכל להוציא מיד היורשים בבח מתנה הוציא ואם לאו לא הוציא ובהנת היהה מוחזקה בביה ובכל דבר מלטלים ובאו לדון לפני דמובדה שרזגרנו ואחר שטענו טענותיהם הוציא טוען הבר עבר דמתנה לפני דדיין מה עשה זה האפטרופוס נהן עצות לו יוש שיכנס בבית שדוה בו הבת בעת שאין דבת לשם ויסגור בפניה זבן עשה • דן את הדין הדיין המופלא שהדין עם היורש וכי שלו הוא הובע והביא ראיה הא דגרסי׳ פ״ד בר המוה טרק גלי באפיה דרבי ירמיה וכו׳ ואמר הדיין שהלבת כרבי אבא דסבר לה כסומכוס בגמרא דאיכא חזקה דאבהתיה דאמרינן בבסקנא דשמעתא • ויש לי להשיב על דרב ז״ל בבאי דהלבה כרבי אבא דכבר לה כסומכוס דלבא הלבר בר׳ ירמיה דקאי כרבנן • ועוד אפילו תימא שהלבה בסומכוס ה״מ היכא שהקטנים מוחזקין בבין דומיא דגזלה שהיא ברשותם ואחרים מערערים ובר חמוה דרבי ירמיה בוחזק בהדא בקרקע הוה וכיון דאית ליה חזקה דאבהתיה אמר ליה שלו הוא הובע • הדע דקאמר טרק גלי באפיה דרבי ירמיה בלונה שלא עזבו ליכנס בביתו • אא״ב דבר המוה בוחזק בקרקע הוה להבי פרק גלי בלומר שלא עזבו בבירו אלא אי אמרת דר׳ ירמיה הוה מוחזק המה לי לומר טרק גלי ליבא בר חמוה

משום דלא הוליא המוכר בחיי האב: והוסיף עוד לאפילו אם העלים עצמם יעילו על פה שהם תתמו על אותו המוכר ויתמו סי' לומר נקבים בלא אות פלונית שאין זה קיום שטר להשתא ליכא למיחש • גם זה לא מסני מטעם שאין מקבלין עליהם שלא בפני ב"ד לפי שזה קבלת עדות הוא ולא קיום יע"ש • אשר לכל זה סדרך היותר בעולם בזה היא ללכת בעקבות ה"ר יאלם בן הרא"ש ז"ל לזה בקי במילי דאבוה ז"ל טפי מיני. לאמר שכשראה פסקיו שותרין את המשובתיו הולך אחר הפוסקים: ומה שתמה עליו הרב ז"ל דמשמע ליה להרא"ש בתשובה טועה בדבר משנה • אפשר לי לומר דמעיקרא בתשובה זו סבר כרש"י בפי' הא דאמר רבא שטר מקיימין את השטר שלא בפני ב"ד דהיינו כשהיו עליהם התחומים מבקשין לילך למדינת הים מבילין מלוה לב"ד וכו' • דמשמע דוקא בבה"ג • ועיין מאי דכתבינן בשער ג' • ומ"ש בגלון דיליה שלא היה שם שבה לקיים את השטר כי לא היו עליהם רולין לילכת קמת' אלא אין השטר מקוי' אין מקיימין אותו בפני הקטנים דהוי כשלא בפני ב"ד ובתר הכי חזר בו בפסקיו מפני זה מטעם מה שהקשה ר"י ז"ל על רש"י וזהו שבאר בפסקיו אמר רבא הלכתא מקיימין את השטר שלא בפני ב"ד ואפי' אין עליהם מבקשין לילך וכו' ואחר שבארתו הרא"ש ז"ל • ואחר שבארתו המתרגם נמשך בתשובה שהבאתי ממלוה תוך זמנו • ועם שהיא קודמת בסדר הכלפים אינו מסכרת שקדמה בזמן:

וזה אשר כתב הר"ר אשר ז"ל וכו' כבר מיתינן לעיל סימן י' שהרב ז"ל בב"י לקלק תלשון רש"י ז"ל דר' ירמיה לא היה מוחזק בקרקע ולדלמו לאינו מוכרח ומ"מ כיון להרא"ש ז"ל סובר כן וחולק בזה על הרא"ב ז"ל צריך לפרש לדעתו היאך יכין הא דקאמר ודא מייתינן ספלי לאחזקיה בית בחיי אבוה וכו' • דמה שפירש בו הרב ז"ל בהסף בשטר כלעיל • אלא לעולם בשני חזקה קאמר ועל סדרך שכתב הרמב"ם ז"ל: אך יש לקלקל במה שרצי להסכרים הסברתו לאמ"ב דבר חמוס מוחזק בקרקע הוא לבני טרק גלי • אלא מי אמרת דר' ירמיה הוא המוחזק למה גלה למימר טרק גלי לימא דר חמוס דר' ירמיה אמר ליה לר' ירמיה הא מרע' לילי הוא וכו' • דהא לפירושו ז"ל נמי דבר חמוס הוא מוחזק מ"מ מכל דקאמר טרק גלי בתפיס • לימא ר' ירמיה אמר ליה דבר חמוס הא מרע' לילי הוא וכו':

יג ועתה נחזור לפרש אם מת תוך זמן וכו' בהסותפין לף ה' אמר ר"ל הקובע זמן לתקרו ואמר לו פרעתיך תוך זמני אינו נאמן ולואי שיפרע בזמנו • אבי ורבא לאמרי תרוייהו עביל אינש לפרע לבנו זמניה וכו' רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע עבדי כאביי ורבא • מר בר רב אשי עביל כר"ל והלכתא כר"ל ואפי' מיתמי ואף על גב דאמר מר הכא לפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה חזקה לא עביל אינש לפרע לבנו זמניה • ומתלוקת קדומה הוא אי הא אפילו מיתמי מיירי דוקא בגדולים או אפילו בקטנים: והר"ן ז"ל בפרק אלמנה נזונות לתה הסברת הקטנים חייסינן • וז"ל אין זה מיקר אלא אפילו מיתומים קטנים נפרעים שלא בשבועה לתוך זמן ליכא למיחש לגרר לאם אינו מיתומים גדולים אמאי נפרעין בלא שבועה הוא ליה לאשבועי מיהת משום גרר • אלא ש"מ לתוך זמן לא חייסינן לגרר כלל ע"כ: ואני מכיר הכרח זה להסכו רבותא ז"ל לחייסי לגרר בנו זמניה כונתם לומר לחשבת גרר אינה בכל הזמנים בין לאחר זמנו בין תוך זמנו אלין שום אחד מעני הזמנים אלו מוליא מידי חשבת גרר מלא עצמו • אבל החלוק הוא בין יתומים גדולים לקטנים וכי היכי דבלאחר זמן אמרינן לכשהם קטנים אין מזקקין לכם על שיגדלו משום לכי גדלי אינהו מפקחי וידעי במילי דאבוהון טפי מינן כלכתב הר"ן ז"ל גופיה לקמן אבל כשהם גדולים אין לחוש לגרר לכיון שכבר הם גדולים ידעי ספיר במילי דאבוהון • ואי שום מתפיס אבוהון לגרר למלוה אינהו שום ידעי וחיו טוענין כן • ה"ל בתוך זמנו כה"ג יש הפרש בין גדולים לקטנים דבגדולים אינהו אינהו אינהו למימר אם אינהו אתפיס לגרר למלוה בתוך זמנו כיון דהם גדולים שוו ידעי וטענו טענ' זו • וכיון שבכל תלוי בידיעת היתומים — ולאי אין הפרש בידיעתם בין בתוך זמנו בין לאחר זמנו • ומ"ה כשהם גדולים דולאי ידעי אין חוששין להם כלל אפי' לשבועה אם אינם טוענין לגרר • ובקטנים כיון דלא ידעי חוששין להם לעולם • ומ"ש אין לתיית הר"ן ז"ל מכרעת: ומ"ש רבינו והאי דלא אמרינן דגמר' אינהו בידיעתו וכו' על וכן כולה סוגיא דשום היתומים דלא אמרינן דמתרגין בתוך זמן לרב פפא ולרב הונא דאינהו בידיעתו בתוך זמנו • הוא מגומגם דבשלמא הא דלא קאמר אינהו בידיעתו נמי תוך זמן • אינהו דלא מצי למימר הכי משום לגרר אינהו לאינהו סבירין ורבא אבל לומר לכולה סוגיא היא לרב פפא ולר"ה ליתא לשם מסיק ומוקי מתניתין בלקטנים מולם. והא ע"כ דלא כרב פפא הוא דקאמר יתמי לא בכי מעבד מלוה מינלו: והתוספות ז"ל כתבו בהסותפין מיהו יש להביא ראיה לאפי' ר"ה למפרש טעמא משום לגרר לא גבי מיתומי' קטנים אפילו תוך הזמן דפריך עליה לרב אשי ולתוקן לשמוי בב"ח שקבל עליו לזה ולא לזה • ולא תשני הכא במאי עסקינן בשלא הגיע הזמן בחיי האב וכו' ואין לומר לשיטת הגיע הזמן בחיי האב ואין לומר לשיטת הגיע הזמן בחיי האב ולא מצי למימר הכי משום לגרר אינהו לאינהו לגרר אינהו לגרר אינהו לגרר א

בלו לינין אלו בבאור אלא סמך על מה שלמעלה בפי"א כל אלו גובין מן מיורשין בלא שבועה ולא כתב מיורשים גדולים אלא סתם בין קטנים בין גדולים וכבר בארנו הסם בס"ת שגובה מן הגדולי ואינו נזקק לפסם כפסם קטנים אבל כל זמן שמלוה ע"פ גובה מפסם גדולים וקטנים שוים עכ"ל ולפי מה שכלל בדבריו שכל זמן שמלוה על פה גובה גדולי וקטנים שוים כראה שבתוך זמן שמזומים גדולים גובה אפילו לא נתקבל הערות בחיי אביהם אף בקטנים גובה כה"ג וכן משמע מלשון הרמב"ם בפי"ל שכתב סתם ולא חלק כלל בין נתקבל בין לא נתקבל. ובפרק י"ב גבי קרקע של יתומים שטענו אחד שהיא לקוחה כתב בהדיא שאין מקבלין עליה ואם הוא שטר מקיים אותו. וקשה לגבי שמלאתם קרקע שאינה שלו כתי"ם ז"ל גופיה וים שהקשו ואמרו היאך נזקקין בשום לא והא ק"ל שאין מקבלין עליה שלא בפני בעל דין וכו'. והעיקר דבכה"ג שלוה במורים שאינה בחזקתו אלא בגזל מקבלין ולא אמרו אין מקבלין אלא במה שהוא בחזקת אביהם וכו'. והשתא בחזקת אביהם ולא נזה כן למה יקבלו הערות:

חלק שני

א יש לברר יורש גדול וכו' מ"ש רבינו ז"ל בתומי מלוה מיתומי לוה שמת מלוה בחיי לוה הרי אלו נפרעין מהם בשבועה וכו' וכו' זהו בשטר אך מ"ש אבל מלוה בעל פה אלא על עניזה אינו גובה פלוה וכו' כתב הטור ז"ל סי' ק"ח וז"ל ואם מת המלוה והיורשין בתין לגבות מיורשי הלוה מלוה על פה אם היא על אחד מאלו הג' דרכים גובים מהם בלא שבועה אפילו הגי' דרכים גובים מהם בלא שבועה אפילו בשטר אם מת בחיי הלוה אבל אם מת אחר מיתת הלוה אינו גובה מהם בלום. ובזה ודאי הדין כך הוא שאם המלוה תובע מיתומים גדולים בשטר או יתומי מלוה ליתומי לוה ומת מלוה בחיי לוה ויש ליתומים נכסים מאביהם הרי אלו נפרעין מהם בשבועה כדין הנפרע מן היתומים. מיהו אי כתיב נאמנות בשטרו או שהוא בלא נאמנות או אפילו מלוה על פה והוא על שלשה דרכים ידועים אי נמי טעני יתמי אמר לנו אבא לא לויתי ונמצא כאלו אמר לא פרעתי בכל אלו גובין מהם בלא שבועה וכדלעיל שאף בקטנים נדון כן. אבל מלוה בגדים שלא על ענין זה אינו גובה מהם בלום. אבל אם המלוה מת ויורש המלו' תובע את הלוה בשטר והלה אומר פרעתי לאביך והיורש אומר אינו יודע אומרים ללוה עמוד ושלם ואם טען הלוה ישבע לי ה"ז נשבע בנקיטת חפץ שלא פקדנו אבא ששטר זה פרוע דהא לאבוהון אי הוה א"ל שטרא פריעא הוא משתבע ליה והן נמי נשבעין תחתיו שלא פקדנו אבא:

ב אבל מת הלוה ועכשיו הם יתומים מן היתומים על זה גרסינן בשבועות פ' כל הנשבעין מתני' כשם שאמרו הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה ומנכסים משועבדין ומנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה. וכן היתומים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה ואי זו שבועה שלא פקדנו בשעת מיתה אמר לנו בשעת בריאותו. ויש מפרשים פקדנו ע"י אחר אמר לנו בפיו וגם נשבעין שלא מצינו בין שטרותיו של אבא ששטרו זה פרוע ואחר שנשבעין שבועות הללו בנקיטת חפץ שהרי הן שבועות המשנה גובין את חובן בשטר שבידן. הגיד ר' יוחנן בן ברוקא שאפילו נולד הבן לאחר מיתת האב הרי זה נשבע ונוטל. רשב"ג אומר אם יש עדים שאמר האב בשעת מיתתו ששטר זה אינו פרוע נוטל שלא בשבועה. גמרא יתומים ממאן אילימא מלוה השתא אבוהון שקיל בלא שבועה אינהו מבעיא פירוש משנתינו דקתני שהיתומים לא יפרעו אלא בשבועה אילטא שאפילו יתבעו יורשי המלוה את הלוה שלוה מאביהם קאמר ש"א יפרעו אלא בשבועה ובי מגרע גרע כחד דחו מכח דאבוהון דהשתא אבוהון שקיל בלא שבועה כל זמן שלא אמר הלוה שט"א פ"ע הוא ואינהו לא שקלי אלא בשבועה ופשטינן דהכי קאמר וכן היתומים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה כלומר אם המלוה והלוה מתו ונשארו יתומי המלוה ויתומי הלוה בהא קאמרינן דכי היכי דאי הוה אבוהון קיים לא נפרע מהן אלא בשבועה דהא יתומים בני הלוה הם והכא ל"פ מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה הכי נמי יתמי המלוה לא יפרעו מהם אלא בשבועה:

ג וכל זה שאמרנו שנוטלין בשבועה מיהא יורשי המלוה מן יתומי הלוה הם מי ישמת מלוה בחיי לוה אבל מת לוה בחיי מלוה אין גובין כלום ואפילו בשבועה כדתניא רב ושמואל דאמרי תרוייהו לא שנו שגובין יתומים מן היתומים בשבועה אלא בשמת מלוה בחיי לוה ואחר כך מת הלוה והן יתומים בן היתומים אבל מת לוה בחיי מלוה בבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה שהרי הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה והלכך אין אדם מוריש שבועה לבניו ישני פירושים יש בזה הראשון טעם הדבר מפני שאין יכולין לישבע השבועה עצמה שהיה אביהן חיי. שהרי הן ממון זה שאביהם היה נשבע ליתומים בבריא שלא נפרע מאביהן והן אין יכולים לישבע אלא שאביהם המלוה לא הודיעם ולא צוה להם אם הוא נפרע אם לאו ולפי סברא זו אם מת מלוה בחיי לוה ומת הלוה והניח בנים יתומים ואחר שמת המלוה גם מתו היתומים של מלוה והניחו הם יתומים כמו כן ונמצא שהם באים ליפרע מיתומי לוה

יום כדאיתא במסכת מכות אפילו הכי אם מת תוך שלשים יום לא מדמינן ליה לתוך זמן אלא אמרינן דלמא פרעיה ולא גבי מיורשים קטנים:

חלק שני

א יש לברר יורש גדול על איזה דרך פורע חובו של אביו או יורש המלוה על איזה דרך גובה חובו מן הלוה או מיורשיו הלוה. ובזה ודאי הדין כך הוא שאם המלוה תובע מיתומים גדולים בשטר או יתומי מלוה ליתומי לוה ומת מלוה בחיי לוה ויש ליתומים נכסים מאביהם הרי אלו נפרעין מהם בשבועה כדין הנפרע מן היתומים. מיהו אי כתיב נאמנות בשטרו או שהוא בלא נאמנות או אפילו מלוה על פה והוא על שלשה דרכים ידועים אי נמי טעני יתמי אמר לנו אבא לא לויתי ונמצא כאלו אמר לא פרעתי בכל אלו גובין מהם בלא שבועה וכדלעיל שאף בקטנים נדון כן. אבל מלוה בגדים שלא על ענין זה אינו גובה מהם בלום. אבל אם המלוה מת ויורש המלו' תובע את הלוה בשטר והלה אומר פרעתי לאביך והיורש אומר אינו יודע אומרים ללוה עמוד ושלם ואם טען הלוה ישבע לי ה"ז נשבע בנקיטת חפץ שלא פקדנו אבא ששטר זה פרוע דהא לאבוהון אי הוה א"ל שטרא פריעא הוא משתבע ליה והן נמי נשבעין תחתיו שלא פקדנו אבא:

ב אבל מת הלוה ועכשיו הם יתומים מן היתומים על זה גרסינן בשבועות פ' כל הנשבעין מתני' כשם שאמרו הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה ומנכסים משועבדין ומנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה. וכן היתומים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה ואי זו שבועה שלא פקדנו בשעת מיתה אמר לנו בשעת בריאותו. ויש מפרשים פקדנו ע"י אחר אמר לנו בפיו וגם נשבעין שלא מצינו בין שטרותיו של אבא ששטרו זה פרוע ואחר שנשבעין שבועות הללו בנקיטת חפץ שהרי הן שבועות המשנה גובין את חובן בשטר שבידן. הגיד ר' יוחנן בן ברוקא שאפילו נולד הבן לאחר מיתת האב הרי זה נשבע ונוטל. רשב"ג אומר אם יש עדים שאמר האב בשעת מיתתו ששטר זה אינו פרוע נוטל שלא בשבועה. גמרא יתומים ממאן אילימא מלוה השתא אבוהון שקיל בלא שבועה אינהו מבעיא פירוש משנתינו דקתני שהיתומים לא יפרעו אלא בשבועה אילטא שאפילו יתבעו יורשי המלוה את הלוה שלוה מאביהם קאמר ש"א יפרעו אלא בשבועה ובי מגרע גרע כחד דחו מכח דאבוהון דהשתא אבוהון שקיל בלא שבועה כל זמן שלא אמר הלוה שט"א פ"ע הוא ואינהו לא שקלי אלא בשבועה ופשטינן דהכי קאמר וכן היתומים מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה כלומר אם המלוה והלוה מתו ונשארו יתומי המלוה ויתומי הלוה בהא קאמרינן דכי היכי דאי הוה אבוהון קיים לא נפרע מהן אלא בשבועה דהא יתומים בני הלוה הם והכא ל"פ מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה הכי נמי יתמי המלוה לא יפרעו מהם אלא בשבועה:

ג וכל זה שאמרנו שנוטלין בשבועה מיהא יורשי המלוה מן יתומי הלוה הם מי ישמת מלוה בחיי לוה אבל מת לוה בחיי מלוה אין גובין כלום ואפילו בשבועה כדתניא רב ושמואל דאמרי תרוייהו לא שנו שגובין יתומים מן היתומים בשבועה אלא בשמת מלוה בחיי לוה ואחר כך מת הלוה והן יתומים בן היתומים אבל מת לוה בחיי מלוה בבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה שהרי הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה והלכך אין אדם מוריש שבועה לבניו ישני פירושים יש בזה הראשון טעם הדבר מפני שאין יכולין לישבע השבועה עצמה שהיה אביהן חיי. שהרי הן ממון זה שאביהם היה נשבע ליתומים בבריא שלא נפרע מאביהן והן אין יכולים לישבע אלא שאביהם המלוה לא הודיעם ולא צוה להם אם הוא נפרע אם לאו ולפי סברא זו אם מת מלוה בחיי לוה ומת הלוה והניח בנים יתומים ואחר שמת המלוה גם מתו היתומים של מלוה והניחו הם יתומים כמו כן ונמצא שהם באים ליפרע מיתומי לוה

ס"ס ז"ל פי"ז דמלוה וז"ל מן הלוה עצמו נפרעין בלא שבועה ה"מ בדלא טעין ליתבע לו אלא לקאמר פרוע הוא דבכיולא בזה בחד מוטל שלא בשבועה ולא הורע כח היתומים מכחו. אבל בדטעין ליתבע לו כיון דלאי הוה טעין הכי לאבוהון היה נשבע אינהו נמי נשבעין. ואם תשאל למה לא העמידו משמתימו בבאין לספרע מן הלוה עצמו. והשטוטן יעבדנו לי כ"ל בלשון המשנה הכרית שבבועה היא שלא יפרעו אלא בשבועה אף על גב דלא קא טעין ליך דהא לומיא דפוגמת כתובת' ולומי' לשבועת הבא ליפרע מנכסי יתומים קתני לה ומה שבועות אלו תע"ג לא טעני ליתבעו אף שבועה זו ליתומים הבאים ליפרע היא תע"ג לא טעמי ליך ולא"ת אלא הבאים ליפרע מיתומים אחרים דאתם מתבע תע"ג לא טעני ליך ע"כ: ואי תימי לדברי ס"ס ז"ל אכתי תאי וכן היתומים לאו לומיא דפוגמת היא דהא בפוגמת נמי לא נרכינן לטעין ליתבע לו. וכתא למיא ליה הך דהיתומים לאף על גב לא טעני ליתבע מבעינן לסו. מ"מ לא מתייבינן שבועה לפוגמת אלא בדטעין פרעתי ולא בדשתק אלא לא טעינן ליה ז"ל כי קאמר ורן היתומים מן היתומים דימא נמי לסיימו לוק' בשטוטעין פרעתי ולא טעמינן לסו אמן מי שתקי וזה שלא כדעת הרמ"ם ז"ל לאו מלתא היא דהא איכ"מ במתני' הנפרעת שלא בפניו דהתם ולאי איסו לא טעין מילי אלא אמן מבעינן ליה מספק וגם עלה נמי קאמר וכן היתומים אלמא לכל השמייה במתניתין למי למבעינן ליתומים בלא טעמא ליתבע וגם בלא טעמא פרוע:

ב אבל מת הלוה ועכשיו הם יתומים מן היתומים וכו' קלת קשה בסוגי' ערכין לפריך אמאי לאמרינן אין נפרעין מנכסי יתומי' אלא"כ רכית אוכלת בהם וכו'. ממתני' לשון היתומים לי יוס ולתוק לאוקומי בנכרי שקבל לזה ולא קבל לזה לוקמה ביתומים מן היתומים כגונא דהך מתניתין לשבועות: בל זמן שלא אמר הלוה שטרא פריעא הוא וכו' ליתבע לא מסוס לא טעין פריעא הוא לדקיל הלוה נקט רבינו לאו מסוס לא לדקיל הלוה שבועה בלא שבועה לאפילו אי טעין פרעתיך אמרינן ליה זיל שלים ואמן לא טעמינן ליה לא אתבע כי היכי לאמרינן בפוגם כלאית בסליינין אבל סכינה לוה גופיה לא טעין ליתבע לי דבכי הלי גוונא לא שקיל בלא שבועה וכי לא טעין הכי שקיל בלא שבועה וכ"ש יתמי המלוה:

ג וכל זה שאמרנו שנוטלין בשבועה וכו' מהגפקות' לכתב רבינו שם בין שני ספירושי' לפי' קמא לשעמא הוי מסוס לאין הורם יכול ליתבע השבועה עצמה שהיא הסמורים נשבע נפקא מינה בתת מלוה בחיי לוה וגם יתומין מתו יכולים יתמי ליתמי ליתבע שלא פקדם וכו' כמו שהיה נשבע אביהם. ומלו לפי הפירוש הראשון לכל ממון שאינו נגבה אלא בשבועה אינו יכול לסוריסו לבנינו כמלא לגם יתמי ליתמי שמת מלוה בחיי לוה לא גבי כלום. אלא לפי הבאכי תמיהת הרמ"ם ז"ל על הרב הרלבו' ז"ל שכתב לכתי לאמר רב ושמואל לאינו מורים שבועה לבנינו היינו שבועת הדיין אבל שבועת יורשין ויורשי יורשי' כלום שבועת שמת היא וכו'. ולפי דברי רבינו אין כאן תמיהת לחלוף לדברים ושמעת שיך לפירוש' הראשון דמעמת הוי מסוס לאינו יכול להשבע אותה שבועה עצמה של הסמורים. בהא

הסמורים

Digitized by Google

המזרים נשבע בבריא וסיורים בשמא עליו אלא שבועת שמא גם יורש לידיר נשבע כה"ג • אבל הרב ברצלוני מזיל כשיטת איך פירושא דכל ממון שאינו גובה אלא בשבועה מורים לירושו ובזה אין קום הפרש בין שבועת שמא לשבועת בריא וכזה כתי' הר"ן ז"ל • אך קשה לי על רבינו דמשמע מינים לכפי הפירוי הרא"ש ז"ל דמשך בהברת לגם יתמי ליתמי משתבעי שבועת סיורסין וכפי הפי' הבי' הוא לבסך • והרי הרא"ש ז"ל שהוא ז"ל מביאו ומלרפו עם הפי"ף והרב ברצלוני ז"ל כתב בהלי' בהסובה שמביא לקמן בפ"ה לעין הלחין גובין אלא בשבועה אלא דלמי לסס אלא שבועת שמא ולו לוה וכם אינם יכולים לישבע אלא פקדנו אלא לנו ולא לאחינו וכו' אלא מוכח בהלי' דמטעמי לפי' קמא גופיה אתו עליה משום דהאחר הו"ל לישבע אלא פ"ל לנו אבא ואין אחרים יכולין לישבע בעיני זו אלא פקד אבא לאחינו אלא אלא אמר לנו אחינו שפקדו אבא ואין זו שבועת האחר ולפיכך יפטרו חלקו וס"ס הוא הטעי' ליתמי ליתמי ג"ל לא יגבו כלום מאחר אלא יוכלו לישבע אלא פקד זקנו לאבינו ואם כן לאו הא בשא תלת וכדברי רבינו ז"ל :

ד וכן כתב הרב בעל העיטור וכו' • כונתו ז"ל במה שהכריח מלא פ"ג בדיה וכו' • הא אלי בור קאמר אבל יתמי ליתמי לא דמיינו משום לכבד הית מיס הראשוני מתחייבו שבועי דאלא פקדנו ואין יכולין לחוריס ליתמיס ממון זה שהיו חייבים עליו שבועה אע"פ שקבל שבועה אחת ממילי הוה שמעלין לכ"ם בשמת לוה בחיי מלוה וכו' אבל עניין ליתמי ליתמי אינו נכלל בלישבע למתני' גופיה דהא לא קתני אלא וכן היתומים המשמעותי' סתם הוא יתמי המלוי ולא יתמי ליתמי אלא לאחין הוה אסיק אדעתין לגם יתמי ליתמי מטעם ה"ם ליפי מיתמי גופייהו ובכך לא שייך לומר ל"ם לאחנמי אחינו דבעלמה דלפיכך אמרו רב ושמואל ל"ם בתב שיש מקו' לטעות מבשוטה של המסי' וממילא מטעמ' לאין אלם מורים שבוע' לבניו שמעינן כמי ליכא למילף מדינא דמתני' לינא אחרינ' כמי ליתמי ליתמי • דהא גם בהא שייך טעמ' לאין אלם מורים שבועה לבניו :

ה והא מלתא לפסקינן וכו' בתמי למסקינן הבו אלא לוסיף עלה ומכדסינן כגון דפגום שטרו וכו"ים לי תמים על מ"ם הרא"ם ז"ל בכלל פ"ו סי' ג' וז"ל ולמלמו רבינו רמוכן שמכר קרקע לשמעון ובא לוי ב"ח לרמוכן לגבות משמעון ונשבע לו בהקנת חכמים ונשאר הדבר כך תלוי ועומד והלך שמעון ומכר הקרקע ליהודה ומת לוי ובא בנו לגבות מיהודה וטוען שאביו כבר נשבע לשמעון ויהודה משיב אפשר שפרע אח"כ ואם היה בא לגבות היה לריך ליישבע ומין אלם מורים שבועה לבניו הקודם דכיון אע"פ פרעו כי כ"ל משבעין אותו בשעה שמוריליס לנכסים הלכך אין אלם מורים שבועה לבניו ע"כ : והיא פלא מה שייך בזה אין אלם מורים שבועה לבניו הא איפסיקא הלכתא הבו הלא לוסיף עלה דלקא היתומים מן היתומים שמת לוה בחיי מ"ו אמרי' הכי אבל בשאר שבועות יורשים ומשל • וכך נשבע לוה ואביהם עצמו היה חייב לישבע שלא פקדנו אבא והיתומים בני יתומי המלוה חרי הן יכולין לישבע אותה שבועת עצמה שלא פקדם אביהם ולא אבי אביהם ששטר זה פרוע, הלכך גובין בשבועה ממון זקנם המלוה • והפירוש הב' דהיינו טעמא שאין אדם מורש שבועה לבניו משום דכל ממון שאין אדם יכול לגבות אלא בשבועה אינו זוכה בו עד שישבע ובשמת ולא נשבע אינו יכול להורישו לבניו ולפ"ז זה דעבדינן כללא דכל ממון שאינו גובה אלא בשבועה אין אדם מורישו לבניו ה"נ בני יתומי המלוה אין גובין בלוכר מבין זקנם שהיה חייב אביהן שלו יתומים אלו והפירוש הראשון אנו דגילין לפרש :

ד וכן כתב חדב בעל העיטור ז"ל דיתמי דיתמי משתבעי שלא פקדנו לא אבא ולא אבא דאבא ונוטלין מדקתני לא שנו אלא שמת מלוה וכו' • ולא פליג בדידיה ואבר לא שנו אלא יתומים אבל יתומים של יתומים אין נשבעין שמע מינה דיתמי דיתמי נשבעין ונוטלין • מיהו הרי"ף ז"ל פסק בתשובה דיתמי דיתמי אין עליהם אלא שיחרימו על יתמי הלוה סתם על מי שיש לו מבונא שיודרה • וכן כתב הרב ברצלוני ז"ל בשמו בספר השטרות • גם הראב"ד ז"ל דן באחר שמת שדפסידו אחיו את חלקו וכדאיתא לקמן בשונתו ואף על פי שהיו יכולין לישבע שלא פקדנו לא אבי ולא אחי • ודעתם רחבה מדעתנו ועליהם יש לנו לסמוך : והו גרסינן בשבועות ההיא דשביב ושבק אחא פבר רמי בר חמא למימר הבו דלא לוסיף עלה וא"ל רבא מה לי שלא פקדנו אבא מה לי שלא פקדנא אחא • למדנו מזה דלאו דוקא יתומים כן היתו' שאף אח שמת ולא היו לו בנים אף לאחיו נדון דאין אדם מורש שבועה להם ואם בת לוה בחיי מלוה שהוא אחיו של זה נדון בו אין אדם מורש שבועה לבניו ולאחיו • וה"ה על שאר היורשין כדגרסינן בשבועות ההוא דשביב ושבק אחא וכו' שאין אדם מורש שבועה לא לבניו ולא ליורשיו דק"ל כדבא דאחדר ליה מה לי שלא פקדנו אבא מה לי שלא פקדנו אחא :

ה והא מלתא דפסקי' אין אדם מורש שבועה לבניו ה"מ לכתחלה הוא דרייני' ברב ושמואל אבל דיין שעבר ודן שמורש אדם שבועה לבניו אין מחזירין את דינו ואין מוציאין מידן וכל שכל של יתומים שמת לוה בח' מלוה אין קורעין אותו ואין מגבין בו והכי גרסינן בשבועות דשלחו מ"ת דרב ושמואל קטיה דר' אלעזר ואמר להו שבועה זו מה טיבה פי' וכי שבועה שהיה חייב המלוה לבני הלוה מי היתה שבועה דאורייתא דנימא בה מתוך שאינו יכול לישבע מפסיד הא ודאי מדרבנן היא ואי הוה אבוהון קיים הוה משתבע ושקילו השתא דליתיה למלוה לישתבעו בני המלוה שבוע' שהן יכולין לישבע דהיינו שלא פקדנו ולשקלו הלכך יורשין נשבעין שבועת היורשין וגובין דלא ס"ל לר"א אין אדם מורש שבועה לבניו • ואיקלע ר"נ לסורא עול לגביה רב מסדא ורבה בר רב הונא אמרי ליה הא נעקריה להא דרב ושמואל אמר להו אכפל ואתי כל הני פרס למעקרא ל"ה דרב ושמואל אלא הבו דלא לוסיף עלה בלוה שלא נדון ואמר דין זה של אין אדם מורש שבועה לבניו אלא בדין היתומים מן היתומים אבל בשאר דיני בגון פגום ארא שטרו ושאר כל דנשבעין ונטלין לא אמרי בהו אין אדם מורש ואף על גב דמידת מלוה דאמר רב פפא הפגום את שטרו ומת יורשין נשבעין שבועת היורשין ונטלין וכן הלכה :

ו ודבר זה צריך לפרש ולברר כדי להסיר את הספק שלא ישעה אדם בפי' דלאו למימרא שאם מת הלוה בחיי הבלוה

שבועה לסוס מיתייב לוי היא שבוע' ופסיטא שאינה שוה לשבועת פוגם וכהיא כתב הטור ז"ל סי' ק"ח וכן הכא ליפרע שלא בפני בעל דין מו מן הלקוחות מו על אחד מעיל שהות פרוע ומת קודם שנשבע בחיי לוה יורשים נשבעים שבועת יורשין ונטלין ע"כ ולא"כ בגון הרא"ש ז"ל שהיה שבועה מן הלקוחות למה לן כו דין אין אלם מורים שבועה לבניו וכו' : ובהיותי מסתפק לבקש איזה ישוב על זה ראיתי עול לו ז"ל לקמן מה שמלת יתומים הוליאו ס"ח על ראובן ורמוכן ומת ולא מצאו אלא נכסי שמכר בחיי אביהן מי אמרי' כבר נתחייב ראובן שבועה לוקח ואין אלם מורים שבוע' וכו' אלו לא נאמר זה אלא לוקח לגבי יתומי' מן היתומי' והבו אלא לוסיף עלה וכו' תשובה לא צריכא הכא להבו אלא לוסיף עלה אלא צריכא לוסיף עלה אלא שייך עלה אלא לוסיף דלמי להבו דלכיב ושביק ערב' אתו בני מלוה תבעו לערב' סבר רב פפא למימר הא' ממי הבו אלא לוסיף עלה א"ל ר"ם בדיה לרב יהושע אמו ערבא לאו בתר יתמי אזיל הא"ל אם יערוף מן הלוקח אחריותו על היתומים אלא ואלא לא אמרינן אין אלם מורים שבוע' לבניו אלא ממון אלא אפסר כלל לגבות אלא בשבועה כגון מת לוה בחיי מלוה ולאין נפרעי מנכסי יתומי' אלא בשבועה • וכן מנה לי ביל אביך ואמר חמשין ולעבא וחמשין לא יבענא ואמרי' בה' אין אלם מורים כו' אבל בגון זה כהי למכר ראובן לשמעון בחיי המלוה עליהם ראובן ממון לגבות מראובן בלא שבוע' ע"כ יסרי לחי סברת השואל שהיה רולה לומר בזה הבו וכו' וקאמי' דאמי' לערב' ולא לפוגם וחשבתי אני בתשובה לסימן ג' לאיתיתן אזיל לשיטתי' לכיון לכי כלין מלוקח אזיל לוקח בתר בני הלוה מ"ם שייך בהם אין אלם מורים כו' • אבל ולאי הא לגבי אלתא הוא לבסך לסי' ג' לא הוכר כלל שמת הלוה כמו שבא בפירוש בתיקון ראובן מת וכו' משמע הבא מסתמא בכל גוונא אייר לאלת"ם פסיע' שהו"ל לפרש שמת הלוה כיון שהוא העיקר והיכול בלין הסות • אבל יהיה איך שיהיה יתוסף עול שתמיהה והסתירה • הא באיזה תשוב' כתב בהלה לנשבעין שבוע' יורשי' ולא שייך בהם אין אלם מורים וכו' ומטעמא לאלו נמלאו בלוה נכסי' אחרי' היה המלו' בלא שבוע' וא"כ גם בהך הבי' ג' איכא למימר הכי' והטור שכתב להבא ליפרע מן הלקוחות' יורשים נשבעין לקונו נרא' הוי מטעמי' דלא לוסיף דומיא דפוגם וזה אלא בשיטת אביו ז"ל בשום אחד מכתשובות • והרב ז"ל בב"י שם הביא אלו התשובות ולא העיר לנו מזה בשום לבר ולי ל"ע ועיין בהלכי חלק זה ובחלק ד' : וראיתי לשון מגומג בהריב"ם ז"ל סי' תע"ג שכתב וז"ל ואין אומרי' אין אלם מורים אלא בשבועת התורה או בשבוע' כעין של תורה להיינו שבועת המשנה כגון הכא ליפרע מנכסי יתומים והפוגם את שטרו ועד ת' וכו' • ואף בתנאי יש חולקים ולא אמרו אלא הכא ליפרע מנכסי יתומים להבו ולא לוסיף עלה ע"כ • ואתמהא היכי ערב הא לפוגם בהלי לגך הא בפוגם הוא עיקר מ"ם רב פפא בהלי הבו לוסיף עלה ולאיכא מאן לפליג בהא • ולריך שלחוק להאי כגון דקאמר הריב"ם אינו אלא להבית דוגמא למאי דמקרי שבועת המשנה אבל לא לעיקר דינא דאין אלם מורים :

ו ודבר זה לריך לברר ולברם וכו' מלברי הר"ר יהודה נרא' לבין שמגמו הכל לין ל' הוא שיבעו שבועת היורשין ובתרוייהו שייך הבו לוסיף עלה • והל"ן ז"ל כתב וז"ל ולאמרי' ברים שמעתין כך היתומי' מן היתומי' לא יפרעו אלא בשבוע' לאו לוקי' יתומי' מן היתומי' בלחוד דלא"כ ליתני כסף אמר מנכסי יתומים לא יפרעו אלא בשבועה כך היתומים הבאים ליפרע מנכסי יתומי' לא יפרעו אלא בשבוע' • ולא"ל כל בני אלא

ולאי

ולאי סבי קאמר כשם שאמרו שפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה כך היתומים שפגמו שטר אביהם שאמרו לנו אבא מקלת חוב זה פרוע או על מ' מעילו שפרעו לאביהם וכן אם בתים ליפרע מנכסים משועבדים לא יפרעו אלא בשבועה היתומים לסיימו שלא פקדנו אבא • ולאי לנקט יתומים מן היתומים משום לקא בעי למימר עלה רב שמואל ל"ש • ואי"ת בפוגם נמי מאי למימר הכי ל"ש אלא שפגמו היורשין אבל פגם אביו נתחייב בשבועה ואין אלם מודים שבועה לבניו לרב ושמואל בפוגם נמי ס"ל אין אלם מודים כו' הכא אמרי' בשמעתין אבו אלא לוסיף עלה דאמר רב פפא הפוגם את שטרו ומת מכלל דרב ושמואל בפוג' נמי אין אלם מודים תיר' הרמב"ן ז"ל דרבותא קמ"ל דל"מ בשבועת הפוגם דאיכא דגלי"לבר לפרעון דאין אלם מודים אלא אפילו בא ליפרע מן היתומים דליכא אלא משום תקנת חז"ל בעלמא וסוס לן לאפוקי נמי לתקנתא דיתמי מלוה אפילו הכי אין אלם מודים ע"כ • גרסה מלבריו ז"ל לכשיורש' שם פגמו כשם אביהם גם שמואל מודי דלא שייך בים אין אלם מודים וכו' ואין בזה אבו אלא לוסיף עלה אבל כשמלוה פגמו בחיי היינו דמת לוה בחיי מלוה ואין אלם מודים כו' ועליה אמר רב נחמן אבו אלא לוסיף עלה ולימו כאלו שם פגמו: ואיבא למידק להר"ן ז"ל כיון דיתומי גופייהו אמרו אמר לנו אבא שטר זה פרוע מקלתו וכו' הרי שם מודים שאלו היה אות חי לא היה גובה אלא בשבועה כי אומרים בפירוש שהוא פגמו • ואי"כ למה יהא שבועת היורשין אבל אלם מודים לרב ושמואל בפוגם נמי ס"ל אין אלם מודים כו' הכא אמרי' בשמעתין אבו אלא לוסיף עלה דאמר רב פפא הפוגם את שטרו ומת מכלל דרב ושמואל בפוג' נמי אין אלם מודים תיר' הרמב"ן ז"ל דרבותא קמ"ל דל"מ בשבועת הפוגם דאיכא דגלי"לבר לפרעון דאין אלם מודים אלא אפילו הכי אין היתומים לאיכא אלא משום תקנת חז"ל בעלמא וסוס לן לאפוקי נמי דיתומי מלוה אפילו הכי אין אלם מודים ע"כ • גרסה מלבריו ז"ל לכשיורש' שם פגמו כשם אביהם גם שמואל מודי דלא שייך בים אין אלם מודים וכו' ואין בזה אבו אלא לוסיף עלה אבל כשמלוה פגמו בחיי היינו דמת לוה בחיי מלוה ואין אלם מודים כו' ועליה אמר רב נחמן אבו אלא לוסיף עלה ולימו כאלו שם פגמו: ואיבא למידק להר"ן ז"ל כיון דיתומי גופייהו אמרו אמר לנו אבא שטר זה פרוע מקלתו וכו' הרי שם מודים שאלו היה אות חי לא היה גובה אלא בשבועה כי אומרים בפירוש שהוא פגמו • ואי"כ למה יהא שבועת היורשין אבל אלם מודים לרב ושמואל בפוגם נמי ס"ל אין אלם מודים כו' הכא אמרי' בשמעתין אבו אלא לוסיף עלה דאמר רב פפא הפוגם את שטרו ומת מכלל דרב ושמואל בפוג' נמי אין אלם מודים תיר' הרמב"ן ז"ל דרבותא קמ"ל דל"מ בשבועת הפוגם דאיכא דגלי"לבר לפרעון דאין אלם מודים אלא אפילו הכי אין היתומים לאיכא אלא משום תקנת חז"ל בעלמא וסוס לן לאפוקי נמי דיתומי מלוה אפילו הכי אין אלם מודים ע"כ • גרסה מלבריו ז"ל לכשיורש' שם פגמו כשם אביהם גם שמואל מודי דלא שייך בים אין אלם מודים וכו' ואין בזה

גרלה סמס לוחין אותם לגמרי • ואולי טעמם ז"ל מסוס לסברי לכלהו
ממורמי לעיל לקממרי סבו לגת לוסיף עלם אזלי בסיעת שמואל ורב
לגמרי • ולדידהו הוי דינא הכי בין לכתחלה בין לדיעבד • הילכך לתיגן
הך לרב תמא מקמייהו • וכ"ם לתיכת בסלייסו רב נתמן לסלכתא כותי
בדיני • לכיון לתסיקנא וכו' בהתי
טעמא לייהבי לסיכת לתפס לגת
מפקינן מיניייסו מסוס דסוי כתלו
לגו כר"ת כו' • איכא למילין לתם
ליסו לתתי לייוקת הת מלי לתתוי
רתיי מסגמי אפי' לרב שמואל לכי
מוקי רב נתן בר אוסתי מסתיתת
לסכן גוכס בין בשבועה בין בגת
בשבועה מסני ליה רב יוסף הת
מני כ"ם סיתת סטר הטומל לגבות
בגבוי לתי מלמת מס סתת גבוי
אסות כבר ביל בלהס הות ותע"ג
ב"ם פליגי אב"ם מ"מ הסבר עלמי
לייכ נתתי • • ות"כ מכתן רתיס
לסיכת לתפס • ויל לגת מוכח לס
מסכת מסוס דבתת דב"ם מטעס
סטר הטומל לגבות בגבוי לתי סיומ
לתסבי ליה כגבוי ביל סמוריס
סתות בעל הסטר ותות מותזק בו
מתמן חייו מדעת הלוה עלמו וכתלו
ייורס ירס מתון גמור כלפי רס"י
ומגלמו הסתריס בתי לסוית מיל
ייורס אבל היכת ליתמי גופייהו
תפסי ס"ת מדעת הלוה אין מכתן
רתיי אי לתו מטעת לעבל כר"ת
עבל • וכמרלכי כתוקת סבתיס
סלבי אות' תבוב לבתת בת אס'
כת"ז"ל ותפי' כי מתס על הומתי
לסבית רתייב בכס"ג בלבריס סתיו
ילוטי' סל יעק' ולת אני ליסבע
שבוע' יורס' ולעבל בכתוב' אמו
לבת קילין כרב ושמואל לכל היכ'
למת לוה בתיי מלוה אין אדם
מוריס שבועה לבניו וליכת למימי
ס"מ היכת לת תפיסי אבל הכת
תיסמי ומב"ם לסברי סטר הטומל
לגבות בגבוי לתי • ותתרי' בפ' כל
הנבעין ליורסין נבעי' ושטלו
אפי' היכת לת תפסי בסמע לב"ם
היכת לדיבתי • הת ליתת לב"ם
כיון לסברי סטר הטומל לגבות
בגבוי לתי הלכך נבע לתפיסה
מעלי' תסיכת אבל הכת סיון
לנכסי בחזק יתמי קיימי ותפיסתן
לאו כלום היא כלבריס לתמו
תפסתה בתות אבין ובות תפס
בתיתה מלתיכלי לאומן לבריי
הטעון לשמיל ולהסכיר ולסומין
לסס לתין בתפיסתה ממש עכ"ל :
מלבריו אלו משמע הסות תולק על
סברת ריבו ורש"ן ז"ל וסובר
לאפילו בתפיסו מהסות יולע
הסות של יתומים אין תפיסתה
מועלת ונקלרו בלינת לתין מלס
מוריס שבועה לבניו • נראה לגת
תם לתת לר' אלעזר לתיכם מייתי
רתיס רבינו :

ח וכל זס סלבריו וכו' • ליני
הגלמנו יתבלרו במקומי
סטר כ"ו בס"ל וכלון בעניין יתומי
מן היתומים בסטר נאמנות יש ג'
לינין תלוקין • הא' בנאמנות הסס
הלת פי' כלל על יורסין בזה גרלי
לכ"ע אין נפרעי' אפי' בשבועה
ואין הנאמנות מועיל כלום לכי
מימנים לוה לוקת לילי' אבל לגבי
יורסין לת הימנים וסרי נתחייב
מלוה ליורסי לוה שבועה והסתת
למת מלוה שיידבים אין מלס מורי'
שבועה לבניו • הב' בלסימני לות
מלוה עלין ועל יורסיו אפי' אקלי
עבדא מינית • וק"ל בעלמא דעביד אינש דינא לנפשיה ח"ל במאן
דאזל לבי דינא ודנו לו בר' אלעזר ובין דתפס תפס :

ח וכל זה שדברנו עד עתה שנשבעין היורשין וחיבא דברת לוה
בחיי מלוה פקעלית ח"מ בשטר של יתומים שאין בו
נאמנות אבל אם כתוב בו נאמנות את וירתך בתרך עליועל יתתאי
בתתאי גובין בלא שבועה כלל ואפילו מת לוה בחיי מלוה דהא אזל
ליה טעמא דאין אדם מוריש שבועה לבניו דהא אין כאן שבועה וה"ת
אם כתוב בו נאמן תתא עלי ועל באי באי בחי הוא ובאי מחו בכלל באי בחו
יורשים במשמע • ואע"ג דתנן בתוספתא אלו הן הפאין ברשותה בל
שמברח או נתנה לאו לסעוטי יורשין אלא אתא לאשמועינן דאפילו
לקוחות בכלל אותו לשון וכן השיב הרי"ף ז"ל וזה לשונו מי שהאמין
בשטר חוב וחבאין מבחו היורשין נמי נאמנין כי הם הבאים מבחו
ומקבל מתנה נמי בא מבחו הוא אבל אלו אבר הוא ויורשיו לא האמין
אלא יורשיו בלבד אפל מקבל מתנה או לוקח לא ע"כ ולא מבעיא
לסברת הרבינו יצחק אלפסי זצ"ל לברכה דפסק בכתובות שהנאמנות
מועיל על היתומים שאפילו לסברת המירים ששסקו באבא שאול
והוא שאין הנאמנות מועיל על היתומים בזה כלהו מודו דלבתחלה
כיון דאית ביה נאמנות דיינינן בר' אלעזר ובשבועה מיתא גבי • וכן
כתב בעל המאור ז"ל • שמעתי בשם חבמי נרבונא הגדולים ז"ל דבין
דאסיק בגמרא דעבד בר' אליעזר עבריבר ושמואל עבד אנן לכתחל'
עבדינן כרב ושמואל בכל שטר שאין בו נאמנות אבל בשטר שיש בו
נאמנות לא מקילין בה תרי קולי קולא דאבא שאול וקולא דשמואל
ולבתחלה עבדינן בר' אלעזר : וזה פסק נאה ומשובח וראוי לסמוך עליו
ומבלל דבריהם אתה למד דלא פ"ל מאי דפסק הרי"ף ז"ל בכתובות
שבכל ענין אין הנאמנות מועיל לגבות מן היתומים בלא שבועה אלא
עשו חכמי דורות תקנה שאם באו לגבות יתומים מן היתומים בשטר
שיש בו נאמנות דיינינן לבתחלה ברבי אלעזר שנשבעין שבועת
היורשין ונוטלין ולא מפקיעין שטרא בתרי קולי כדי שלא תגיעל דלת
בפני לוין ע"ב • ואיבא מ"ד דהיבא דמית מלוה וקא תבעי יתמי ללוה
או ליתמי דיליה דלא מהני נאמנות אלא היבא דכתיב בשטר שיהא
רשות למלוה וליורשיו לגבות ממנו ומיורשיו בלי שום שבועה קלרת
וחמורה בעולם ואפי' שבועת היורשין ואפי' ע"י גלגול • ואי לא כתיב
הבי ושעין לוה או יתמי דיליה דפרעי' לאבותין ואפשר דאיהו פקיד
אמרי' יד בעל השטר על התחתונה ובי פטרינהו היבא דטעין פרעי'
ליתמי • אבל זה שטעין שפרע הבב בזה לא פטרו מיהו אי כתיב מתני
תנאה ע"כ • ובעיני סברת זו רחוקה מאד מן הדעת כי בודאי אחר
שהאמין לבניו חבאים אחריו בלא שום שבועה אע"פ שלא פטר
בפי' משבועת היורשין על כל דב' נבנס נאמנות' דשבוע' אשתבע לי
דלאי פריע' היא קילא ולא מחמרינן בה דסמבי' אחזקה דחעמד שטר
על חזקתו וב שהאמין לבניו בכל מעני שיטעין בנגר' האמינ' בקבשאומר
שפרע לאביהם בין בשיטעון שפרע להם דבבל' נאמן בלא שבועה
קלרה וחמורה כל שבועה במשמע ואפילו שבועת היורשין :

ט ונשאר לנו עריין לבר' הא דאפרי' לעיל הבו דלא לוסיף
עלה ואיתי' עלה דאמר רב פפא הפוד' את שטרו
מת יורשין נשבעי' שבועת היורשין ונובין מי אמרי' דוקא פינם את
שטרו אפיק מרינ' דאין אדם מוריש שבועת לבניו הא שאר נשבעין
ונוטלי' דאית' במשנתנו דיינים בחו דינא דרב ושמואל. אי דילמא
בלחו לפונם מדמי' לחו וחר' מנייהו נקט • וה"ה לכלהו ובזה פסק
בעל עיטור סופרים דה"ה לכל דנקיטי שטרא בנון עד א' מינ' שהוא
פ"ע ורבא ליפרע מנכסים משיעבדים ובכלהו כיון דנקיטי שטרא
כמו פונם לא דיינ' בחו אין אדם מוריש שבועה לבניו אבל שבר
ונגזל דלא נקיטי שטרא ושבועת' שבועת' תקנה ובן שבועת היסת
שנתפכה לתובע ומת אין יורשין נשבעין שבועת היורשין ונוטלין
וחזינן ליה מהתיא דגרס' בירושלמי פשי' הא מלתא מת בגל הבית
השביר נשבע ליורשין ואפי' מת השביר יורשי שבר נשבעין ליורשי
ב"ה כלום תקנו אלא בשטר של ש"מ ובירושין אלמא שלא נתקנה
תקנה' אלא בתביע' שטר שנשבעין היורשין ונוטלין ע"כ מבלל דבריו
אחת לפר שחלקוחות חבא ליפרע מהן אינו נפרע אלא בשבועה
ואפילו נאמנות לא מהני לגבייהו ובמו שפסק הרב בהלכותיו פרק
הבותב אם מת מלוה אחר שמבר לוה נכסיו חמשיעבדין לחוב זה
ובאין יתומי המלוה לפרוע מן הלוקח • בחא ודאי לבתחלה דיינ' בהו
דינא דרבי אלעזר דחא אמרינן הבו דלא לוסיף ולטטה תמצא בזה
דעת הר"ר משה ב"ר יוסף ז"ל אפ"ל נחלוק בלקיחות בין שמת לוה ובין
שהוא בחיים והוא האריך בזה בל הצורך :

חלק שלישי

א והיבא דמשכן אינש לחבריה משכונה של קרקע ומת לוה
בחיי מלוה והיא משכונה מיוחדת ביד הכלות ואובל
פירותיה בגבית' בזה כתב הראב"ד בר יצחק ז"ל בפרק הכותב דאיב'
מאן

יורסי מלוה מוחרי לוה בשבועת היורשין להת מלוה גופיה לת היה חייב
שבוע' אפי' ליורסי לוה ואפי' לדעת הפוסקים לתבא שמואל יוה דבכס"ג
לת אמרינן אין אדם מוריש שבועה לבניו כדברי הרי"ם ז"ל ולכ"ע
בשבועת היורשין גבו : חג' היכת דפירס חו סלוה שהות מתמיעליו ועל
יורסיו אי סגלוה וגם את יורסי
המלוה אין ספק לכ"ע גובין תובים-
אבל אי פלינו ז"ל אי מה תבעי
שבועת היורשין או לת • לרביבו
ולבו' ולסיעתם ז"ל אין כאן שבוע'
כלל מעמ' ליסיב רבינו למס אמ'
מכל שבועה קלה וחמורה פטרם
אפילו משבועת היורשים • ואחרי'
מוברים כלמייתי רבינו לאי לת
פטרן בסלית ואפילו משבועת
היורשין וטעין לוה אי יתמי ליליה
לפרעיה לאבוהון ואיהו פקיד
אמרי' יד בעל הבטר על התחתונ'
וכי פטרינהו היינו היכת לטעין
פרעי ליתמי אבל זה שטעון שפרע
הבב בזה לת פטרו וכו' • וסבר
לתה רבינו סברת זו וכתב שהיא
רחוקה מאד : ואני מקשה לסברת'
הם אית' בכלל הפטור לת בכנסה
שבועת היורשין ואפשר לפרעים
לאבוהון ואיהו פקד וכו' • ה"כ למה
הצריך שיטען לוה אי יתמי ליליה
לפרעיה לאבוהון וכו' דמשמע
לוקת בלטעני הכי בברית • לתיכת
בלוה גופיה לאי איהו לת טעין אלא
לת טעינן ליה אבל יתמי ליליה
אמאי אלטריכו למטען הכי הת
כיון לאפשר לפרעיה לוה לאבוהון
מחייבינהו אין שבועה בכל המחויב
שבועה לפרע מכסי יתומים
דמשבעינן ליה בלת סוס טענה :

ט ונשאר לנו עליין לברר
וכו' ממה שכתב
לעיל הי' ו' מתבאר לכל הני לת
אתרינהו אין אדם מוריש שבועה
וכו' היינו לוקת בתת מלוה בחיי
לוה אבל מת לוה בחיי מלוה לת
נפיק מלין יתומים מן היתומים
כלינת לרב ושמואל וזה פשוט ומס
שמבית מן הירושלמי דבסכיר לינת
שבועת היורשין • נראה לסבנת
הירושלמי הית כעין בעית דקאמר
פשיטלי הת מילתת לאס מת בעל
הבית הסכיר נשבע ליורשין והת
לת קא מבעית לי דמס לי לבעל
הבית גופיה מס לי ליורשין כי קא
מבעית לי הוא לי אפי' מת הסכיר
נימת נמי ליורשי הסכיר נשבעין
ליורשי בעל הבית • ופשוט וקאמר
כלום תקנו אלא בשאר וכו' הילכך
אין בזה שבוע' היורשין • וקלת
איכא לאמילן כיון לעיקר הלבר
הוא משום הלא נתקנה שבועת
היורשין אלא בתאיכא שטר • ה"כ
למה הוצרכו לבין כעין אם יורשי
הסכיר נשבעין ליורשי ב"ה הת לבי"ם
גופיה יש טעם זה • ופמת הבעיין
לת הוה מסיק אלעתיה כלל טעמי
דשטר אלא מלין יתומי מן היתומי
בעי לה : מבלל לבריו - אתה למל
שהלקוחות וכו' עיין מה שכתבתי
בסימן ס' :

חלק שלישי

א והיבא למשכן מיינים וכר
יש לי לתמוה על
הרב ז"ל בס"ו סי' ק"ת שעל סברת
הרא"ש ל כתב שהטור ז"ל הסכיב
כן וכן כתב הריב"ש וכו' • לאלא
הריב"ש מסכים עמו וכי מפייק
בדברי

Digitized by Google

בדברי הריב"ם סימן ע"ח פסק דלא כמאן דלא כסרמב"ל ולא כסר"י פלוי ז"ל דלרב אבן מיגש בשום ענין אין היורשין גוזין מן היורשין ולהרמב"ם אם היתה מוחזקת ביד אביהם אע"פ דירותיה אי הוה ויורשיו גוזין בלא שום שבועה לכמאן דגבי ליה בחיי לוה דמי אבל אי לא לר בים ומחזיק בה אינו יכול לפחזיק אח"כ אלא בשבועה • ואפי' בחיי לוה אי בעי לוה לאשבועים משתבע דלא דמי ליחד לו קרקע וכו' • ואלו סריב"ם כתב שכיון שהיה מוחזק ביד אבי לוה בחיי לוה כשמת הלוה הרי גוזה מיורשיו בלא שבועה דלאמרי בריה אעפ"י יחד לה ארעא בתורת מלרכה אבי לוה בלא שבועה ומסקנא הכא אפי' בחד מלרת וטענות לפי שאין חוששין לדברי כיון שיחד לה קרקע זה וגבי ליה בלא שבועה ואע"פ שאין מסכון ממש מוחזק ביד וכל שכן בכאן שהיא מסכון מוחזק וכו' • הרי שהפריז לפטור מן השבועה ולהגבו' אפי' בשאינו מוחזק אלא כדעת הרמב"ל ז"ל : ולא עוד אלא שהוסיף וכתב הריב"ם וכן דעת הרא"ש ואנן חזינן לכתב הרא"ש בפרק אע"פ וז"ל כתב הרמב"ל ז"ל אלא אמרו פטור שבועה ביחד לה מטלטלי ואיתנהו בעיניהם ואדעת בארבע מלרנות אלא בכתובה לפי שאינו עשוי להתפיס לדברי אחריני על הסמך הזה אבל בב"ח חיישין לפרעון וכן כתב ה"ר יונה ז"ל ע"כ • הרי לאפי' ביחד אדעת בארבע מלרנות אלא בכתובה בבדי הני דבותא ד"ל ומסתמא גם הרא"ש ז"ל מסכים עמם לגבי ב"ח חוששין לפרעון אלא בכתובה לפי שאינו עשוי להתפיס אלא בב"ח פטור בשבועה ביחד לה מטלטלי ואיתנהו בעיניהם ואדעת בארבע מלרנות אלא בכתובה לפי שאינו עשוי להתפיס אלא בב"ח חוששין לפרעון ולכן כתב ה"ר יונה ז"ל ע"כ • הרי לאפי' ביחד אדעת בארבע מלרנות בבדי הני דבותא ד"ל ומסתמא גם הרא"ש ז"ל מסכים עמם לגבי ב"ח חוששין לפרעון אלא בכתובה לפי שאינו עשוי להתפיס אלא בב"ח פטור בשבועה ביחד לה מטלטלי ואיתנהו בעיניהם ואדעת בארבע מלרנות אלא בכתובה לפי שאינו עשוי להתפיס אלא בב"ח חוששין לפרעון

ר"ל וכלן מסתעא סתם מוטב לסברת רש"ש סתם דעת הרמ"ם ז"ל: ודע שיש להרמב"ן סברת ג' בזה הביאה הרב סמק"י בשלסי גט פשוט לבין בערב בין בקבלן מין נפרעין מן הערב מטעמא דערבא בתר יתמי אזיל ומייתי רבי' מהך דהכא דקאמר ליה רב הונא בריה דר' יהושע לרב פפא אטו ערבא לאו בתר יתמי אזיל ע"ש. וקשה לי מה ענין זה לזה דהכא בתומים מן סיתומי' עסקינן שיתמי הלוה פטורים לעולם מכל וכל מטעמי' דאין אדם מוריש מכל שבועה לבניו לפי שמת לוה בחיי מלוה ומ"ה קאמר דאי מפקת מערי אזיל בתר יתמי ונפרע מהם מה שהם פטורים אפי' כי גדלו. אבל במלוה גופיה שבא ליפרע מערב של יתומים וכ"ש מקבלן שהיתומים בחיו' קיימי. אפי' נימא דבתר הכי אזיל בתר יתמי מה בכך הרי אינו יכול לפרע מהם אלא כשהם גדולי' בזמן שהם בני פרעון ואז אפי' למלוה גופיה הין פורעים ומ"ל למלוה מ"ל לערב. ועוד קשה לדעתו ז"ל דמסתמא הני יתמי קטני היו בכל יתמי. דגמר' בהתם מדלא קאמר אטו ערבא לאו בתר יורשי' אזיל. ומ"ש אעיקרא דדינא היינו אלו בני מלוה למתבעי לערבא ורב פפא הוכי הוה אסיק אדעתי' לגבות מטעמי' דהכו אלא לוסיף עליה הא אפי' הוה קבלן ואין נפרעין ממנו מפני היתומים הקטנים אפי' היה המלוה עדיין ולא לרכיכן להא דרב ושמואל: ושמא לדע' דאמר' דף מלא גופה קאמי' ליה רב הונא בריה דר' יהושע אטו ערבא לאו בתר יתמי אזיל כלו' ומעיקרא דמלתא אין מקום לגבות מן הערב לכיון דאיהו אזיל בתר יתמי ה"ל כאלו איזלקיקנא בנכסי דיתמי גופייהו. ואנן קיל"ן אין מזקקין לנכסי יתומים וכו' ולא נחית לדיני' דרב ושמואל: מעידני עלי על בשחק נאמן יתי שמו כי אחרי אשר עמדתי על כל זה ראיתי תשובת הרשב"א בסי' תתקע"ג שכתב וז"ל בערב קבלן נפרעין ממנו לא לאחר ואי"ת כיון שקבלן חוזר על היתומים אח"כ ה"ז כאלו אתה גובה מהם ולמה שאמרתו בשלהי כל הנשבעין גבי הסיא דשביב ועביק ערבא. לא הי' לשתם דיימו טעמא משום דלרב ושמואל פטורין לגמרי אף לכשיגדלו ושלכך אלו אתה גובה מן הערב ואפי' קבלן ה"ל כגובה מן היתומים אבל כאן אין היתומים פטורים לגמרי אלא שממתינין על שיגדלו הילכך אתה גובה מן הקבלן והקבלן סולך אל היתומים מה בכך הרי אינו נפרע מהם עד שיגדלו ע"כ. ובכלל דבריו ז"ל קושיתי הראשונה:

ב ויש לברר אם יש חלוק וכו' ממאי דמייתי רבי' כל דברי הר"ר משה בר' יום' מבלי שום חולק משמע שמסכים עמו מכל וכל. ואתאמא דהכא מסי' הר"ם ז"ל דקיל"ן מלוה על היתומים לפרוע חוב אביהם אפי' כי לית להו נכסי וכו' ורבי' בשער ה"ם מסיק שאין מייבים מנכסיהם כלום לב"ח של אביהם ואין כאן עליהם אפי' משום מלוה וכו'. והיכי שתם הכא לחלוטין בסברת הר"ר משה ז"ל. וראיתי לה"ב ז"ל בפי"ז דמלוה ל' תמוה בעיני שכתב וכתבו קצת מפרשים ז"ל אפי' היכא דלית להו ליתמי נכסי נחלה כלל אלא אזיל ערבא בתר יתמי אפ"ה פטור וכן כתב הר"ם בר' יוסף ז"ל בתשובה אבל רבי' מאיר כתב ואפילו היכא דלא ידעי ליה נכסי כלום אלא בגין דערבא בתר יתמי דילמא שביק נכסי במדינת הים ואזיל ערבא וגבי להו מיתמי אבל ולאי היכא דלא אתחזק הני לוה דלא הוו ליה נכסי כלל לליכא למיחש ולא מידי גבינן מערבא עכ"ל ואות בלא. היכי כתב לכי לית להו נכסי דלא אזיל ערבא בתר יתמי אפ"ה פטור. ולמה יפטר כיון דאין לו למיגבי בתר ערבא והיאך ייתם סברא זו להר"ם בר יוסף ז"ל הא לא פטר אות ז"ל לערב בדלית להו נכסי נחלה אלא משום דאף בכה"ג ערבא בתר יתמי אזיל משום דמלוה עליהם לפרוע חוב אביהם אפילו כשלא הניח להם נכסים אבל אם לא היה חוז' על היתומים היה אין הערב כלין הלקוחי' לחיו'. אם לא שנלחוק דהני דלא אזיל ערבא בתר יתמי דקאמר ה"ם היינו לענין כפי' שעשה אמלוה עליהם לפרוע חוב אביהם אפי' כשלא ירשו אין כופין אותו' בכך כדברי הרשב"א כלכתב בשמו פי"א ותוזר על היתומים לכתב הר"ם בר יוסף ז"ל היינו לתבוע מהם מלא מלוה גרידא. וצ"ע:

ג אבל לקוחות וכו' בדין זה דלקוחות שאין ליתומים נכסי נחלה ליכא מאן דפליג אסברי מהר"ם בר' יוסף ז"ל:

ואמנם לריך אני להביא דברי הריב"ש ז"ל סי' תפ"ג כי נתקשו בעיני וז"ל ועוד שהשם מתה בחיי בעלי וקולי שמכר בעלה הקרקע ולא"כ מעולם לא נתחייבה זו שבועה בחייה וכו'. עד וכן לדברי הכל אפי' יורשין גובין מן הלקוחות אעפ"י שהכא ליפרע מן הלקוחות יפרע אלא בשבועה אין אומרים כשמת מלוה כבר נתחייב שבועה בין בקבלן הוא. וחבי מפתבר טעמא:

ב ויש לברר אם יש חלוק לענין הביעת ערב בין יתומים של לוה שיש להן נחלה ונכסים ובין יתומים שלא הניח להם אביהם כלום. וכן לוקח של יתומים אם נדון אותו כדין ערב דסוף סוף בתר יתמי אזיל ומפטר. ועל זה בתב הרב"ר ז"ל בי נשאלה שאלה מלפני הר"ר משה בר' יוסף ז"ל זה טופסא. יתומים שבאי לגבות מן הערב בשטר שמת לוה בחיי מלוה ולית להו ליתמי נכסי ונחלה מי אמרינן בין דלית להו ליתמי נכסי ונחלה הא לא אזל ערבא בתר יתמי ומחייב. או דילמא לא שנא אם תמצא לומר ערב פטור לוקח מאי קא תיבעי לן לאחר מיתת לוה תיבעי לך מחיים דלוה מי אמרינן לא גרע דין לקוחות מדין יתומים ופטורי. או דילמ' יתומים דוקא ולא מוסיפי' עלה אם תמצא לומר יתומים דוקא ולא לקוחות ה"מ מחיים דלוה אבל לאחר מיתה לוה מאי מי אמרינן מה לי ערב מה לי לוקח כי היכי דערב פטור לוקח נמי פטור דבתר יתמי אזיל או דילמא ערב דוקא. והשיב הרב ז"ל ערב לא שנא אית להו זוזי ונכסי ליתמי לא שנא לית להו ודאי ומפטר פטורי דק"ל מצוה על היתומי' לפרוע חוב אביהם אפי' כי ל"ל נכסי במעשה דקטינא דאביי וזה כיון שנעשה ערב לחוב אביהם ועשה עמו חפץ איכא למימר ערבא בתר יתמי אזיל והיינו דרב ושמואל:

ג אבל לקוחות לא מבעיא בחיי לוה דמחייבי ולא גמרינן להו מדין יתומי'. שהרי מצינו מקום שחמור בו דין יתומי' מדין הלקוחות בשטר שיש בו נאמנות ובראבא שאול בן אימא מרי' אפילו לאחר מיתת לוה חיובי מיחייב ולא אמרינן בהראשו לקוחות' לאו בתר יתמי אזלי מאחר דלית להו נכסי ליתמי שאין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין ולא גמרינן לקוחות מדין ערב דאינה ו ארעתא דארעא נחית ועביד אינש דזבין ארעא ליומיה וכל שכן שמצינו ערב לאשה בכתובתה ותיה בעלה עגרשה ידירנה הנאה שאין למדין דין לוקח מדין ערב מן הטעם שהזכרנו. הילכך הבו דלא לוסיף עלה הוא ויורשין נשבעין שבועת היורשין נוטלין מן הלקוחות ואלמלא היה דין לוקח כדין ערב וכדין יתומים מן היורשין לא חשמיטוהו רבותינו מפרשו כשם שהזכירו שדין אחד ליתומים ולאחרבה הא עדיפא ליה לאשמועינן אלו הן דברי הרב ונראין הם ע"כ:

ד וכל זה שאנו פוטרין את הערב ה"מ ערב דיתמי שמת לוה בחיי מלוה וה"מ אם יטרוף מן הלוקח אחריות על היתומים. אלא ולאי לא אמרי' אין אדם מורים שבועה לבניו אלא ממון ולא אפשר כלל לגבות אלא בשבועה כגון מת לוה בחיי מלוה ולאין נפרעין מנכסי יתומים אלא בשבועה וכו'. אבל בגלון זה נפ' למוכר רמוכן לשמעון בחיי המלוה עדין ממון זה עומד ליגבו' מרמוכן בלא שבועה עכ"ל. וקשה ממ"כ רמוכן שבא בשאלה שמת אימת הוי בתר יתמי' מלוה א"כ היכי קאמי' מעיקרא דלא שייך בזה הבו דלא לוסיף משום דלמי לערב' הא בהתי' ערבא טעמא דלא אמרי' בזה הבו דלא לוסיף עלה הוא משום דמת לוה בחיי מלוה ושייך בזה דינא דרב ושמואל אבל בהאי רמוכן דמת מלוה בחייו שפיר איכא למימ' הבו דלא לוסיף אפילו אלא נתחיי' המלוה שבועה ליורשים ושפיר אזלי לקוחות בתרייהו כלהו אזלי יתמי מלוה גופייהו. ואי רמוכן זה מת בחיי המלוה הא בלאו שבועה לקוחות כבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה להבא דליפרע מנכסי יתומים והוא פשוט דאינו יכול להורים ליורשיו ממון שאינו יכול לסולקו אלא בשבועה זו דבהא איכא דינא דרב ושמואל ובמקומו עומד. ועוד קשה היכי מצי למימר הכא אם יטרוף מן הלוקח אחריותו על היתומים הרי בא בשאלה שלא מצאו לו נכסים אלא מה שמכר בחיי אביהם ומסתמא אין דעת הרא"ש ז"ל בדעת הרמ"ם למייתיה מלברי ה"ם ז"ל לחייבי' דילמא שביק נכסי במדינת הים. דלא"כ הטור שמביא ג"כ סברת זו בשם הרמ"ם לא הוה מסתמיא מלומר שכן נראה מדעת אביו ז"ל. ונוגע הר"ן ז"ל הביא בשלהי כל הנשבעין בשם הרמב"ן ז"ל שכתב עוד לאפי' לרב ושמואל דאמרי' אין אדם מורים ה"מ יתומי' מן היתומי' אבל מלקוחות גבי בשבועת היורשין משום דל"ל בהא כבר נתחייב מלוה שבוע' שהרי אפשר שיפרע מנכסי' ב"ח הלכך גובין מן היתומי' מהם בשבוע' היורשין ע"כ ואין ספק דבמת מלוה בחיי לוה מיירי דאי במת לוה בחיי מלוה הא איכ' למ"ל שבוע' הכא ליפרע מנכסי יתומים כדאמרי' וסיימו ממש דרב ושמואל דאינו מורים לבניו אלא ולאי כשהיה הלוה קיים בשעת מלוה עסקינן וא"כ קשה למה לו להשמיענו דין זה בלקוחות לישמועינן בערב גופיה הנאמרת בגמרא דאי מת מלוה בחיי לוה היתומים נפרעין מן הערב ל"ל בהא כבר נתן ייב מלוה שבועה שהרי אפשר שיפרע מן הלוה גופיה. ואלמלא היה דין לוקח וכו' איכא למידק כפי הסברת זה דאם לדיליה נמי הו לכי לית להו נכסי לא דיינינן בזה דינא דערב משום דהשתא לקוחות לאו בתר יתמי אזלי הא מיהא כי אית להו נכסי נחלה דולאי אזלי בתר יתמי מולה לאינו גובה מן הלקוחות ושייך בהו דינא דרב ושמואל כמו בערבי ולמה השמיטוהו רבותינו מלפרשו כמו שהזכירו דין הא"ת. מה תאמר אין מורך להזכירו מפני שבכלל בדין הערב לחד טעמא אית לתרוייהו לאזלי בתר יתמי. א"כ כי לית להו נכסי נחלה נמי לא הוצרך להזכירו לסבר דהוי ממש כערב מכל וכל דלעולם בתר יתמי אזלי ולא ס"ל

ד וכל זה שאמו פוטרין וכו' יתבאר במקומו בס"ד:

Digitized by Google

חלק חמישי א והיכא למפקי יתמי וכו' בת"ל סימן שליסי מייתי רבינו סברת הרא"ש ז"ל ועתה הוקשה לי דהא לא זה סיה מוצא ובועה זו גם לנוה אבי היתומים אם היה מוצן ז"ל שיש עליה חולקים ו"ל הבאתו מה שתמה הרא"ש ז"ל • ועתה הוקשה לי דהא לא זה סיה מוצא ובועה כי היא שבוע' ורשין ולא מעשה הבא ליפרע ונכסי יתומי' וא"כ הייגו הכו לוסיף עלה לאיתמר ר' שמואל דזוקא בשבוע' הסי כי מעשה הבא ליפרע ונכסי יתומי' אתא לדרב ושמואל לאין אלם מוריש לבניו וכל אם שבועות אפילו דבריה כגון פוגם לא לייל"ן בהו היא לדרב ושמואל: והתימ' מהרא"ש ז"ל דכתב דסות דבר תימה לבני לאין אלם מוריש שבועה לבניו היינו שבועת בריה וכו' למה סולרך לחלוק זה לבריה אם הפא ולא לקח הטעם הפשוט בגמרא לסבו לא לוסיף עלה:

חלק ששי א והיכא למת מלוה

דאיכא יתום קטן אם שמלא וכו' נראה בה ליא מדברי רבינו לכך הוא מלא אחר מיתת האב כמו שסות קטן בשעת מיתתו לבא קיל"ן כר"י בן ברוקה דיסבא בסיגליל • ויש בזה שיטה אחרת לרב הגיא"ל ז"ל בסבנת דברי הרמב"ם בפי"ז דמלו שכתב ואפי' הים הורם הטיטל בעריס' בשעת מוריסן ה"ז נסבא ונוטל • וכתב ע"ז ה"ם ז"ל ומתוך דברי רבינו נראה שאינו פוסק כר"י בן ברוקה אלא כתנא קמא ועכ"ל נתלקו אלא בטל לאחר מיתת האב לתתי קמא לא בעי שבועה אבל בקטן אפי' תנא קמא מודה זה נראה בקצי' רבינו ז"ל ורבינו מאיר כתב וקיימי לן כותים דאלא דהוגיין בעלמא לכל העיל הלכי הים ועול דיוכי דפליג עליה עכ"ל: והנה אין לסייע עליו ז"ל ממה שראינו לרמב"ם ז"ל בפירוש המשנה שפסק בסגיא כריב"ב • כי אולי מתוך סברת לי הרמב"ם בתחבור יאמר שחזר בו כמו שמצינו לו ז"ל כמה פעמים: אך תמיה אני אם יהבור ברב ז"ל דלא כליגי אלא בבמלא אחר מיתת האב וממילא דבקטן כולי עלמא מודו • אין הסמ"ע עיקר הדין הסמוי במחלוק' ולא כתב בו בפירוש אלא כמי ונקט לן דין אלא נזכר במשנה בלא בלי שיבן מלוקים לבסלא הים מילא אינו נסבא • ויותר נכון הים דיאמר מולא הבן אחר מיתת האב אינו נסבא ומלוקים הוא שמעינן דאם הים קטן מוטל בעריסה נסבא ונוטל יותר קשה לי מן הסברא' מה נעשה לחלק בין זה לזה הרי בשבועה זו כבר הסכימו עם רבינו הגיים אלא פקדנו אבא ולא אמר לו אבא אלא אלא אלא מלאתו וכו' ובשבועה זו לבלא מלאתו כי הכי דייכי לקטן הבעריס' לומ' דלא"ג הבקטנותו לא הים לו למלות לבוס מ"מ כסיגליל יסבא בעל אותה בעה שהו' כבר גדול לא מלא כלו' ה"נ דייכי שיר לגולל אחר מיתת האב בעתה שתגיל ופסים בכל הבני עזבון אביו לא מלא שסטר זה פרוע: ואינו מלייר שום סבה מחלקת ביניהם • על כך נראה לסבר הרמב"ם ז"ל דקטן ומולא אחר מיתת האב כי הדלי ניכסו • וריב"ב תלא מוייהו נקט: ובסתנדר: כבנסבא אינו אלא כסיגליל וכו' לא ידענא מאי מ"תבר' דייך בזה לאמרו מי אינא לאחוק אלעתין דמוסדין שבוע' לקטן ואולי לי מסתברא נמשך אלקמיים ומה שבועה נסבא וכו': לאלן סהדי לא פקיל ליה מידי וכו' לעיל בת"ב כשפירש רבינו שבועות אלו כתב ינ"מ פקדנו בשעת מיתה • מ"ל בשעת בריאותו • וי"מ פקדנו ע"י אחר • מ"ל בפיו וכו' ועל פי פירוש זה שאחרון יש מקום למ"ש הרב ז"ל בב"י סי' ק"ל על דברי רבינו שבכתב וז"ל ואני אומר לקטן נמי בר נופא הוא ע"י אחריס שלוה להם שיאמרו לו כסיגליל ע"כ • ואין ספק לפירושא קמא לפקדנו בשעת מיתה כו' אפי' לגדול בשעת מיתת אביו לא משבעינן ליה שלא נוהו ע"י אחר דהא במתני' לא אמרינן אלא ג' דברים שלא פקדנו ושלא אמר ושלא מלאתו ואין לנו להמליא מדעתנו להשביע בשם שלא הוזכר במשנה • וא"כ לדיליה אי אפילו בגדול לא משבעינן שלא נוה ע"י אחר כ"ש לקטן אם למולא אחר מיתת האב • ורבינו והטור שכתבו לאין משבעין לזה שהים קטן שלא פקדנו ולאי דאיכא הוא ולאי לכפי שיטה קמא אזלי ואה"נ לדילך פירושא כי היכי למשבעי' לי' שלא מלא ה"נ משבעי' שלא פקדו מיהו רבינו בשלמי ח"ט כתב על הסבוע' שמבי' שם לאע"ג לאינם מלויות במשנתו כללא הוא כי קתני שלא אמר לו אבא ושלא מלאתו וכו' כלומר אין לנו ידיעת מו' דבר שיפסל סט' זה ממנו ע"כ:

ב וצריכין אם לברר וכו' • סברת הרא"ש ז"ל

נראית פשוט' בטעמ' והסכים כה הטור שהבא' בשמו • אלא שיש קלת מקום לקלוק על פי מה שהבאתו מדברי רבינו ז"ל בסוף ח"ט דבכלל שבועות משנתינו יש אין לנו ידיעת שום דבר שיפסל שטר זה ממנו וכו' א"כ בקטן זה נהי דלא שייך בים שלא פקדנו לאלו בר נופא הוא לאחר שיאמר לקטן זה בסיגליל שטר זה פרוע ותוציל טענה זו בשביל יתמי הלוה לומר לגדולים לא נוה אבל לאמרו לקטן בסיגליל נוה ותלקו של קטן מיהא לא יגבו מהם על שיטת גדול ויש' שלא נעטוה ע"י אחרים: ונראה שלא כתב רבי' כאלא בשים מקום לעיקר חיוב שבועת המשנה אלא יש להוסיף ג"כ הענינים האחרים להוליא כל הפק • אבל בעיקר שבועת המשנה אין לה מקום ולאי לא נעבר בגבייה בעבור שבועה חשבת רחוקה אשר לשבועתם לא הוזכרה במשנה: ולאלת"ה היכא שבשטר יולא מיד מי מאחין וכו' לא נחפר באיזה ענין יוכל לי להשבע והשאר אינו יכולי לישבע ואולי הוא כשלון חשולין על השבועו' תוקמה' לאע"ג לשחסו' הבא לגבות מהיתומים הפסיל כלמייתי הרא"ש בשם הרמב"ן ז"ל היינו מלוה גופי' אבל יורש המלוי שאין חיוב שבועתם חמור כ"כ לשבוע' הפק בעלמא היא לא יפסילו חלקם מפני שהם חשולים • לגם המלוה גופיה שהוא חשול דלייינן ביה שהוא מפסיל הוא יולא מכלל כל שאר הנשבעין בין מוטלין בין בפטרין שכשהם נשבעין על הספ' לא הפסילו כשה' חשולין כ' הכתב הריב"ש ז"ל סימן קי"ח • וא"כ הבו לא לוסיף עלה ולא תנהוג חומרא זו גם ביתומים: ואם יש לזה הקטן אפוטרופוס וכו' מ"ש ואין למו' קבר למה שאמרו שאפי' מיהו אבי יתומי' לא ישבע וכו' • הוסשני למלת אפי' שהיא ט"ס לשא בשמזקין אפיקיה אלמא כאבא שאול לאמר מלוף הדברי' למנוהו ב"ל ישבע ומיהו אבי יתומים לא ישבע וא"כ מאי אפי' לקאמר ולבי אומר לי שיש כחוב אפוטרו' בו"או עש ר"ת למעלה ומהכוון לומר אפוטרופוס בקצור ונתחלף לסופר ואי"ו ביו"ד והשב שהוא אפי' ול"ל שאפוטרופוס שמנהו וכו' • ומ"מ יש חלוק מבואר בין שבועה זו להיא דהמזקין אלא טוגס מלוה לפתח השבוע' היא למה שיתומים עלמם שתמנה אפוטרופוס עליהם הם משבעין אותו

מלוה • אבל מת לוה ובא הבלוה לתבוע את הערב אע"פ שהם בני מלוה קטנים נזקקין לערב וכ"ש לקבלן • ולא נאמר בכך סוף סוף בתר יתמי אזי' דאיהו נמי לא מצי לסתבעינהו עד דגדלי ובי גדלי ודאי חיובי מחייבו שבין שאין היתומים פטורים אא בעודם קטנים ולאחר שיגדילו יהיו חייבין אשתבח דבני חיובא נינהו ואריא הוא דרביע עליהו והוה במלוה שתבעו ללוה ונתחייב בדין ואין לו מה שיפרע שגוב מן הערב מיד • וכן דעת הר"ר משה אבל בעל המאור משמע דס"ל דכשם שהיתומים פטורים בעודם קטנים כך הערב פטור שאין הערב מתחייב אלא במה שמתחייב הלוה וכן כתב בפרק גט פשוט בעובדא דההוא ערבא וכו' • ובזה אנו עתידין להאריך בשער דיני ערב וקבלן:

חלק חמישי

א והיכא דמפקי יתמי ש"ח על היתומים שמת מלוה בחיי לוה

והיה מן הדין שיפרעו בשבוע' שלא פקדנו אבא ואותם היתומי' היה להם אח ומת לאחר מיתת אביהם מהו שינבו את האחי' את חלקו בשבועת היורשין או לא • מי אמרינן כיון דאותו אח לא היה יכול לגבות מהון זה עד שישבע אין אדם מוריש שבועה לאחיו או דילמא כיון שהאחין יכולין לישבע שאביהם לא הפקיד ולא צוה אותן נוטלין חלק אחיהן • או דילמא כיון דהני אחים אינם יכולין לישבע שבועה שלא נפקד אחיו מאבא שלא נפרע יפסידו את חלקו דשמא לאותו אח צוה • ובזה השיב חראב"ד ז"ל שכיון שמת אחד מהם קודם ש שבע שבועת היורשין אין שאר אחין נובין חלקו בשבועתם דדילמא אפי' להם לא צוה לאחיהם צוה והם אין יכולין לישבע שלא פקדנו לא לנו ולא את אחינו • ודין זה בא לפנינו בעירנו וחמש' סבי הוינא בההוא דינא של ר' יוסף אבן מרן לוי ז"ל הוציא ש"ח שיריש מאביו בדין יתומים מן היתומים ובשעת שהוציאו כבר מת אחיו הר"ר יצחק בן מרן לוי ז"ל בעוני' בא זכר ופסקנו לו שהפסיד חלק אחיו מאחר שלא נשבע אחיו מחייו והשבענוהו ונטל חלקו ש ש לו והפסיד חלק אחיו ע"כ:

חלק ששי

א והיכא דמת מלוה והניח יתום קטן שאינו ראוי לשמוע ולהבין צואת אביו ואין שם יורש אחר עמו או שנולד לאחר מיתת אביו על זה שנינו במשנתנו העיר ר"י בן ביקרה שאפי' נולד הבן לאחר מיתת האב הרי זה נשבע ונוטל • ומסתברא כשנשבע אינו אלא כשיגדיל ומה שבועה נשבע שלא בצאה בין שטרותיו של אביו ששטר זה פרוע • דאגן פחרי דלא פקיד ליה מידי שהרי קטן הוא:

ב וצריכין אנו לבדוק אם מת הלוה והניח יתום קטן או שנולד אחר מיתתו שכל אלו אינן בני צואה • אך הניח עמו בנים אחרים או שמנה עליו אפוטרופוס ומת הקטן ונמצא שיורשו אחיו חלקו עם חלק שאר האחין מי אמרינן בין שלא היה בר צואה • ובודאי בל מה שצוה אביהם לגדולים צוה ואין לנו לחוש שאם להם לא צוה לאחיהם שמת ציה הילכך נשבעין שבועת היורשין ונוטלין חלקם ויחלק הקטן שיורשו הם גם אם יש להשביע אפוטרופוס הקטן בטרם יגדיל אם תובע חוב הקטן ועל זה השיב הראב"ד ז"ל שאם נולד הבן אחר מיתת אב או היה קטן בשעת מיתתו ויש אחים אחרים ולא רצו להמתין עד שיגדיל והוציאו שטר זה ונשבעו שבועת היורשין גובין את כל החוב חלקם וחלק הקטן כי זה אין שבועה עליו בלל בין שיש עמו שאר אחים שהרי פקדנו אין עליו דלא בר צואה הוא ישלא נמצא בין שטרותיו של אבא ששטר זה פרוע אין עליו דאחי מצאו מה שבצאו ולא הוא ה לבך משמע דגובין הכל בשבועה ונותנין חלקו לזה הקטן דא"ב יפסיד הוא חלקו בשביל שלא ימתינוהו או יצטרכו אחיו להמתינו עד שיגדיל ובודאי הן בשלישיו כאפטרופסין להוצאת שטר זה ונוטל זה הקטן חלקו בשביעתן גם הם יטלו הנשאר דאי לא תימא הכי היכא שהשטר יוצא מיד אחד מן האחין שהוא יכול לישבע ובלן אין יכולין לישבע יפסידו כלן חלקן חוץ ממנו אלא ודאי הוא נשבע וב"ש אח קטן שנוטל חלקו בשבועת' • וכן אם מת אין ספק שזוכ ן כלן בחלקו ונשבעין שבועת היורש' ונוטלי' חלקן וחלקו:

ג ואם יש לזה הקטן אפוטרופוס שמינהו אביו ומבקש חובותיו של קטן יש לאפוטרופוס לישבע שלא צוהו אבי יתומים ששטר זה פרוע ולא מצא בין שטרותיו ששטר זה פרוע ואם מנוהו ב"ד אין עליו שלא פקדני אבא של יתומים אבל יש עליו שלא מצא בין שטרותיו ששטר זה פרוע בדאמרינן בעלמא אפי' שומר נשבע ואפי' אשתו של שומר נשבעת ואין לדמות כלל הדבר למה שאמר שאפי' מנוהו אבי יתומים לא ישבע דדילמא אתי לאמנועי ולא צריך לאפוטרופוס לישבע אינ"פ שמפסידין היתומים כי מצוה יעשה אם ישבע כדי שלא יפסידו היתומים את חובם:

והיכא

Digitized by Google

אותו מספק והוא נחשל כלי אלא יהיה נחשל בעיניהם • בשלא ולמי איכי קפילא ואתי לאמנועי • אבל הכא שאינו נשבע מחמת שהוא נחשל מיתומים אלא לכשנגלה לא • ועוד שאם מתחלת מימי אמוטרפסותו יקע שעל כל פנים יש לו להשבע ולא יוכל להפטר משבועה • ומ"ש מעיקרא כשמנהו אתי לאמנועי • אבל הכא אינו מהשכרת שמחמת כשמנהו אבי יתומים ילע שיש לו שטר על יתומי לוה שמת בחיי מלוי וסיתתיי שבועה שאינו כעבור זה מלהיות אפוטרופוס:

חלק שביעי א ו"ר חיא שמת מלוה

והניח בנים וכו' עד מה שפסק הר"מ ז"ל שאם הסמר יולא מתחי יל זה שאומר פרוע הפסילו בלם • כתב הטור ז"ל סימן ק"ח • ולא הרא"ש ז"ל שיש אומר אפי' אם יש הסמר ביולו אינו נאמן להפסיל לשם תלקח לכל שותפיה של עשק אין כח ביד אחד להפסיל לחברו כלום בהולאתו ולא אמרי' אי בעי קלתיה אלא בשלים מסלישו שיהיה ביולו ע"כ אחרת לגם רבינו ז"ל בשער מ"ב מבית מתשובה לקמאי הכולאת אחד מן האחין או מן השותפין אינו מפסיל לאחר כשמותה: אך לא ידעתי מה הולרך הרא"ש ז"ל לכתבי מסא לשותפין לדאל גם הרא"ל גופיה בדין זה עצמו אמר לשם אין הסמר יולא אחר יולא אחר אם אינו נאמן להפסיל בהולאתו לאחרים • ולא שיש לו ז"ל להשיב אלא לא אמרינן בעי קלתיה בלא בשלים •

ועיין בסמ"ר כ"ח סוף ח"ב:

חלק שמיני

א גרסינן בכתובות אמר ר' זריקא וכו' בפרק

בכתב לא פ"ז ומעיקרי הוא ס"ל לס"ק רב יהולם ל"ם אלא שאמרו יתומי אמר לנו אבא לויתי ופרעי אבל אמרו אמר לנו אבא לא לויתי אף בשבועה לא יפרעו • ואמקיף ליה רבא אדרבא כל שאומר לא לויתי כאומר לא פרעתי למי אלא אי איתמר הכי איתמר כשמייתי רבינו: ובסכי מתרץ מאי דאיכא למילק דברים ח"ב מזה הטעם מייתינו מ"ש הטור ז"ל סי' ק"ח לאם טענו יורשי הלוה אבינו אמרו לנו לויתי ופרעתי לו שאומרים שמא פרע אבינו אין יורשי המלוה נוטלין ואין טוענין כלל מוטלין אפילו בלא שבועה והרמ"ם כתב אפי' לא טענו אינן לטו • והשתא כין למר ובין למר אמאי נקט רב יהולם ל"ם אלא שאמרי אמר לנו אבא לויתי ופרעתי וכו' לישמעינן רבות' ולימא ל"ם אלא שאמרו יתומים שמא פרע אבינו או שלא אמרו יתומים כלום אז חייבי' יורשי מלוה שבועה אבל אמרו לא לויתי בלא שבועה • אלא משום דמעיקרא הוה אמינא דלעתים ל"ם לקאמר רב יהולם לאו למאי לאיחייבו שבועה כלל קאי אלא אדרבא למאי לכשבועה מיהא מטלין וקא' לרבותא ליש לכשבוע' סן מוטלין מיורשי הלוה אלא כשטוענין בשם אבינם לויתי ופרעתי וכ"ש כשאומרים שמא לו שאינם טוענים כלום דולאי יטלו בשבועה • אבל כשאומרים בשמו לא לויתי אפי' בשבועה אינן מוטלין וכיון דמעיקרא נקט הא' ליש לרבותא כי הדר בים ופירש ל"ם לדאיכין שבועה נקט הוא ליש לא גופיה: לא"ש שאין בו נאמנות וכו' גדולה מזאת הי"ל לאפי' שאמרו הלוה לומר פרעתי ומן כתבו הרמב"ם והטור ז"ל ולמעלה בח"ב משמע מדברי רבינו לאפילו מיתומים קטנים גבו בכח"ג • וכתב ע"ז הרב ז"ל ול"ל לטעמא יתומים קטנים לאו טענה היא כלל ול"ע עכ"ל • ואני אומר שאלו היו טוענים טענה מועלת לא היה בה ממש אבל בדברים מה שמעו מאביהם שאמר לא לויתי שפיר שמעינן לאו לכמעט הוו כמשיתי לפי חומש ולא הקשינן לאו בדברי שקר בלא ג: ומ"ש והא ולאי איתא בין מה וכו' הוא פשוט ויותר מזה השמיענו הרמב"ם שכתב בפי"ז וכן מלוה שבא להפרע מיורשי לוה ואמרו אמר לנו אבא לא לויתי חוב זה לוה ה"ז נוטלו בלא שבועה וכו' ומכתב עליו ה"ה ז"ל זה נראה מכח מימרא זו דאם איתא דאביהן הי"ל לישבע אף הן היו נשבעין שבועת היורשין ולאי בלא הוא ולאי בלא הוא דיוקא דאומר לא לויתי כאומר לא פרעתי ופשוט הוא ע"כ ולכאורה הם הבריס תמוהים לאם אביהם

חלק שביעי

א ו"ר חיא שמת מלוה והניח בנים כלן גדולים ואמר אחד לי

ציה אבא ששטר זה פרוע הוא והשאר אומרים לא

פקדנו אבא על זה מצאתי הר"ר אברהם אב"ד ז"ל שנם תפק אי אמרי' דכיון דפסיד הוא את חלקו ואתי ואמר קושטא קאמר ומהימן להפסיד לאחרים כדאמרינן בפרק חניזקין בענין ס"ת הכופר אומר ס"ת שבתבתי לא עבדתי את דגוילין שבו לשמן ואמרינן עדלא שמתוך שנאמן להפסיד שברו כך נאמן להפסיד ס"ת ע"כ • ומסתברא דהתם שאני ד"ר חיא חשש לקנוניא דהא לית אחר שיעשה קנוניא עמו ומפסיד ואינו מרויח כלום אבל הכא דיכלין למימר דבהדי לוה עביד קנוניא כי הכי דלודי ליה דפריעא חיישינן גלא מהימנן ליה כיון דחב לאחרים • ועיקר דהא דינא הכי הוא שאם אותו שטר יוצא מיד אותו אח שאמר שהוא פרוע הפסידו כלן דמהימן משום מגו דאי בעי קלתיה ואם יוצא מתחת ידם הוא הפסיד את חלקו והם נשבעין שלא

פקדנו אבא וגובין את חלקם והכי מסתבר-טעמא:

חלק שמיני

א גרסינן בכתובות אמר ר' זריקא אמרו רב יהודה לא

שנו אלא שאמרו יתומים אמר לנו אבא לויתי

ופרעתי אבל אמרו אמר לנו אבא לא לויתי נפרעין מן היתומים שלא בשבועה שכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי דמי ונפרעין יורשי מלוה שלא בשבועה אע"פ שאין נאמנות בשטרן והא ודאי איתא

בין מת מלוה בחיי לוה בין מת לוה בחיי מלוה •

ב ובן אם זוה האב בשעת מיתה ואמר ששטר זה אינו פרוע הרי

אלו נוטלין שלא בשבועה וברתנן במשנתינו רשב"ג אומר אם

יש עדים שאמר האב בשעת מיתתו ששטר זה אינו פרוע הרי אלו

נוטלין שלא בשבועה • והא לא מיירי אלא היכא דמת מלוה בחיי לוה

אבל מת לוה בחיי מלוה לא מהני אמירה דידיה דהא יתחייב הוא

למשתבע לירתמי חילכן לא מ"מ נמינן ליה בדיבוריה בלבד:

חלק תשיעי

א יש לברר כמה שבועות נשבעין היתומים כשנשבעין שבועת

היורשין להפר בכתב מורישן • ונראה כי יש ערי"הם

לישבע שלא אמר אביהם להם ששטר בין שטריתי פרוע דאי אמר

ודאי מהני • ובדתנן האומר שטר בין שטריתי פרוע כלן פרועין • גם יש

לישבע שלא יהיו הן עצמן נפרעין מאביהם • וזו היא סברת הראב"ד

ז"ל שפירש בפרק הבותב לא שנו אלא שאמרו יתומים אמר לנו אבא

לויתי ופרעתי • פירוש פרעתי למלוה אביהם • והיתומים ודאי כיון

שהם נשבעים יתומים גדולים הם • הילכך אין עליהם שבועה שלא

נפרעו הם בעצמם שהרי הלוה עצמו לא מטען שפרע אלא לאביהם •

אבל אם לא טענו יתומי הלוה אלא דשתקי אנן טענינן להו ומשתבעי

ליתמי דמלוה דאינהו גופיה לא נפרע מן הלוה שהרי הם גדולים ובני

פרעון ומשתבעי נמי כל שאר שבועות של מתניתין • הילכך מתניתין

ליבא לאוקומי בדשתקי יתמי דלוה אלא בדטענו פרע אבונא

לאבונן • אבל עטור סופרים חולק על סברתו ואומר דל"ש גדולים

וליש קטנים קמיירי וחיבא ודאי דשתקי לא טענינן להו מידי דלא

טענינן ליתמי בזכות שיהא חוב ליתומים אחרים שאין טענינן ליורש

במקום יורש אחר; ומסתברא כותיה:

ב גם

שהם חייב שבועה ליתומים ממלת שכשמת ובאו יורשים לתבוע אפילו בשבועה לא היה להם ליטול לכבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה ואין אלם מורים שבועה לבניו • והיכי קאמר לאם אביהם היה לו לישבע אף בן היו נשבעין וכו' לא הילל אלא אף הם לא היו מוטלים כלל • ולריך שנלחוק להכונם אם אביהם היה חייב שבועה ליתומים א"כ גם בשמת אביהם בחיי הלוה ובאו יתומים לתבוע מיתמי לוה היו נשבעין שבועת היורשין כמו שם ה

הוא נשבע אלו היה חי:

ב ובן אם לוה האב וכו' סוף

לדברי רבינו ז"ל גבי מת לוה בחיי מלוה שכתב לא מהמינן ליה בלבור בלבל • פיינו לומר שאין היורשין מוטלין כלום ליה בו לין אין אלם מוחים וכו' • ומ"ש הרמב"ם בדינו לנשבעין ומוטלין גם מן היורש הוא כשהיה הלוה חי כשמת המלוה וזה פשוט • וכתב הרב ז"ל בב"י לדיוקא של הרמב"ם ז"ל הוא פשוט • ואלו הוא מוכרח מלבדי רשב"ג לולא' כי קאמי' אם יש עדים שאמר האב וכו' מיירי בבאו לגבות מיורשי לוה ולאי מלוה גופיה מאי קמל"ן רשב"ג הסתא אבוסון שקיל בלא שבועה אינה מיכסא מיבעיא • ומלקאמרי רבותא ז"ל דאלבה כרשב"ג מכלל דעליגי עליה • ואי לוקא מלוה גופיה קאמי' מי מלו לפלוגי עליה לאנו גרע כשלוה לאינו פרוע מהיכא לא אמר כלום לשכר ת"ק דמוטלין בלא שבועה ולא מיחייב שבועת היורשין אלא כיתומי מן היתומי • אלא ולאי בבאים ליפרע מיורשי לוה מיירי רשב"ג:

חלק תשיעי

א יש לברר כמה שבועות

וכו' הטור ז"ל סימן ק"ח מייתי מתלוקת זה בזה הלשון אבל כשטוענים עם יורשי הלוה לריכים ג"כ לישבע שלא נפרעו עלמם מאביהם ומ"ל לדעת הרא"ל אבל הטעור כתב שאין לריכין לישבע שלא נפרעו אלא כ"כ טוענים יורשי הלוה אבינו אמר לנו שפרע לכם • אבל לא טענו אין טוענין לשם שאין טוענין ליורש במקום שיש חוב ל ורש אחר וכו' • נראה מסגנון לשון זה לכי פליג הרב בעל הטעור ז"ל אהרא"ל ז"ל היינו במאי דקאמי' שלריכין ג"כ לישבע שנפרעו הם עלמי' לדעטור ז"ל אין נשבעין שבועה זו אלא כשטוענין יתמי לוה כן בשם אביהם • ומ"ל דשבוע' זו שלא נפרעו הם עלמם לא מיקרי שבועת היורשין כיון שטוענים היא עליהם ממש שהם קבלו שטרעון הוא לם כמלוה גופיה שסרי אחר מות אביהם נקראי' הם בעלי החוב ונשבעין שלא

Digitized by Google

אינה נפרעין • הם כשאר המשכנות ולוטלין ולא מכל שאם יורשים • ובמתניתין לא תיירי אלא במה שריא ממש שבועה שהם נשבעין מכל המורים וזו איכא אלא אלא פקדון וכו׳ כשטענו יורשי מלוה שאביהם פרע לאביהם • וכאן יתורץ לגם לרא״ש ז״ל למוקי מתניתין לגבי

ב גם יש לנו לברר זה שנשבע שלא מצא בין שטרותיו של אבא ששטר זה פרוע אלמא דאי׳ חוי הכי פס״ל דוקא בשמצאו לשטר חוב בין שטרות קרועים דאי לא לא מחני תהוא תבר׳ • ובראיתא בפרק א׳ דב״מ דקתני סמפו׳ היוצא מתחת ידי מלוה אינו אלא במצחק ופסול ואותבי׳ עליה מהא דקתני שבועה שלא מצ׳ בין שטרות יושל אבא ששטר זה פרוע אלמא דתבר׳ דתחת ידי מלוה מהני ומשנינן אמר רב ספרא שנמצא בין שטרות פרועים • ויש שר״ל שנשבעים שבועה שלא מצ׳ שטר החוב בין שטרות קרועין בלא שובר ודעת׳ שר״ל דכל יורש אחר שאינו יודע השטר מה טיבו אצל מורישו אם הוא פרוע אם לאו ונמצאו בין קרועים אינו דבר ספק ואינ״ג דליבא סמפון בהדיהו״ק משנ׳ בב״מ מצא שטר בין שטרות ו׳ ואינו יודע מה טיבו מונח עד שיבא אליהו אם מצא אותו שטר בין הקרועי׳ ואינו נוכח ממנו ואף אינו קורעו ואם יש עמהם סמפונו׳ יעשה מה שבסמפונות אחר שנמצא בין קרועין דודאי תבראי דוקא הוא אלמא היכא שמצאו בין קרועין בודאי פר״ע הוא ותרוייהו לאו בני גובינא נינהו ולכך משביעי׳ אות׳ כמו כן שלא מצאו בין קרועין בלתי סמפון כי אע״ג שאין סמפון עמו הרי הוא עומד ואין נובין בו • ואנו דעתנו נוטה דתרתי בעינן לריעותא שיהיה נמצא בין קרועין ושיהיה עמו סמפון • וכמו שאנו עתידין לפרש במקומו דלדעת הראב״י ז״ל נשבעין כמו כן שלא נפרעו הם עצמם מאביהם של יתומים אי לא טענו יתמי דלוה מידי ובהלעיל • ואע״ג ששרש כל אלו השבועות אינן מנויות במשנתנו שלא אמר לנו אבא ששטר זה פרוע ושלא מצינו וכו׳ • בלומר אין לנו ידיעת שום דבר שיפסל שטר זה ממנו :

חלק עשירי

א והיכא שהיתומים נתבעין מאחרים וביצד כגון שטענו אחד להם אביכם לוה ממני ע״פ והיתומים טוענין אין אנו יודעים אם חייב לך אבינו אם לאו מי אמרינן דלישתבעי נמי אינהו שבועת היורשין בשבועת היסת שלא פקדון אביהם שהוא חייב לזה חוב זה או דלמא כיון שהוא אינו בא עליהם בטענת בריא שהוא יודע שאביהם צוה להם שעדיין חייב לו הילכך ה״ל תביעת שמא ואין היסת בא על שמא אלא שיש לו עליהם חרם סתם בלבד בהא או דאמרי׳ שנשבע ן שבועה שאין ידוע להם אצל מורישם בלום • וכך השיב הרי״ף ז״ל מה ששאלתם אדם שתבעוהו מחמת מורישיו וכפר ישבע בגזרה או אינו נשבע אלא היסת • אם התביעה תהיה בשטר ישבע בעל השטר בגזרה ויטול שהנפרע מן היתומים אינו נפרע אלא בשבועה ואם התביעה ע״פ ישבע היורש שבועת היסת שאין יודע לו אצל מורישיו כלו׳ על פי מה שאמר מנה לי בידך והלה אומר אני יודע ואע״פ שהתביעה מחמת אביו הרי הוא עומד במקום אביו ורתובע אומר בריא לי הילכך ישבע שאין יודע ע״כ • גם הראב״ד ז״ל השיב בתשובתו כך וזה תופסו אם בא ב״ח ע״פ ואמר ליתומים אביכם היה חייב לי מנה אם השיבו היתומים אפילו יש לך עדים שלוה אבינו ממך מנה אין אני חייבים לך לפרוע כלום כי שמא אבינו פרעך שהרי אבינו היה יכול לטעון פרעתי בדק״ל חמלוה את חברו בעדים אין צריך לפרעו בעדים והיה פטור בשבועת היסת אף הן נאמנין בשבועת היסת ויש על הבית דין לטעון פרעתי ובפטרי בשבועת היסת ואין לך עלינו כלום אלא שתחרים עלינו שאם צוה לנו אבינו בשעת פטירתו שיהיה חייב לך שיודע ע״כ ומדנקט לישנא דתחרים עלינו ואם צוה לנו אבינו מכלל דס״ל דחרם בשם הוא דא״פ דחרם סתם הוה היה לו לומר שתחרים על כל מי שיודע שצונו אבינו • ואיבא מ״ר שלא נאמרו דבריהם אלא בשבא עליהם בבריא שאביהם צוה להם שחרי אין שבועת היסת באה לעולם על טענת שמא דכיון שאינו בריא שהכן יודע שהוא חייב לו או מחמת ידיעתו או מחמת צוואת הוראה אבינו ובנגדו של בן תביעת שמא היא אע״פ שבנו׳ אביו הוא בריא והבן עומד בנכסיו במקומו והוא אין בא בנגדו מ״מ אלא בשמא פטור דנכסי דידיה מקרו ותקנתא דשבועת היסת תקנתא הוא ותקנתא לתקנתא לא עבדינן • וכן דעת בעל עטור סופרים וזה לשונו רבוותא פסקו דמשתבעי יורשין שלא ידענו ושלא פקדנו אבא שיהא חייב לך בלום ומפתברא לא מבעיא היכא דליכא אלא מטלטלין דליכא שבועה כלל דתקנתא לתקנתא לא עבדי׳ אלא אפי׳ איכא מקרקעי שבועה שלא פקדני ליכא דליתה אלא היכא דאי׳ להו שטר׳ ותבע׳ לאחריני דמשתבעי אינהו ושקלי ושביע׳ הים׳נמי לא משתבעי דלדידיה תקנו לבדיה לא תקני ותו דליכא שבועה אלא היכא דאתי בטענ׳בריא שאביהן צוה להם לפרוע אבל בטענת שמא חיבי משבעי׳ ליה ובראמרי׳ בירוש׳ גבי פ״ב שטרו ומת ויורש תבעו בדיקה״ה שאפי׳ אביו לא ישבע וכו׳ תקנו ובבנו לא תקנו ע״כ : ולא מסתברא כותיה דודאי כיון דאמר בריא ל׳ שירשתם מטון מאביכם שיש לי בו זכות מחמת ממון שאני יודע שלוה אביכם מטני אין לך בריא גדול מזה ויש לייורש להשבע היסת שאינו יודע לו זכות ממה שירש מאביו ואע״ג דלא אמר ברי לי שאביכם צוה לכם אין עלינו בכך וראיתנו מהחיא דגרסינן

בענין מי עלמו שלא נתחלם בו שום דבר • לא זכיתי לפשוט :
ובעיקר המחלוקת מי משתבעי יורשים לפטור מו לא • כבר כתבנו בשער י״ג חלק ב׳ בס״ל ולקבלנו ענין שתירה כלעת רבינו • וארמים למייתי רבינו מאה מתי אינו נאמן למוקי לה בגמרא לאמרי שאר אחי לא ילעינן ומדמיינן ליה לענה לי ביך והלה אומר איני יודע מאיכא למימר דמשתבעי׳ הים׳ כשאר כנסבעין לפטור לסוי כיורש מנו׳ שבועה שבוע׳ מכלל לאינשוס יורש נשבע לפטור • וכן משמע מל׳ רשב״ם ז״ל שכתב זאת אומר׳ וכו׳ פלוגתא׳ היא בכמ׳ מקומו׳ בגמרא וכו׳ • וקיל״ן לפטור אלא שנשבע שבועת היסת שאינו יודע ומתני׳ כמי שאת הא׳ טעון בשביל אחיו שנשבע ממונים לאחי ביולכם • ואין אומרים אמו יודעין ואמרינן פטורין לאוקי ממון׳ בחזקת מריה ע״כ אלמא אמרין אלו הנפטורין בשתי׳ אלא פירש בשם שישבעו כמו שפי׳ גבי אלה אומ׳ איני יודע ולא הומו יתל אלא לענין פטו׳ הממון • וגם הרמב״ם ז״ל בפ״ל דמלוה לא כתב בלשון שום שבוע׳ אלא פטו׳ בשתי׳ ויותר קשה מה מאי דקאמר תו ולחינן ליה מטעמא לכמה לאחר ביך למי וכו׳ • לומשמע להכי קיימ׳ לוכלחיים זו • ואלא אביו הוא להאמר הכי לפליג ארבא ופסיקא לכרבא נקטינן ולחיים לאביו לאו כלום היא : והיותר מתמיה הוא מאי לקאמר משמע לאלי סוגיא שריה מדמה לבר לבר לקוקא מנה לאחר ביך אינו נשבע אלא בשבועה לאחר ביך לא יסבע הא אלו אמר אחיך אינו יודע לפטור אך יסבע וכו׳ • לכאורה הני מילי מרפסן איגרי לאי כפי הלקוים לאביי קיימ׳ן לאמתי׳ בין מנה לאחר ביך ובין מנה לי ביך • הא מ״כת בגמרא לאלי לענין חיוב לי פטור שבועה מפליג ביניהו אלא לענין חיוב ופטור ממון׳ לקאמר לעולם אימא לן חיוב ואלאי הכא לאמנה לאחר ביך למי • והכונה מבואר׳ למשו׳ לרבא מדמ׳ זה אלי לא אמר מנה לי ביך דהלא אומר אינו יודע לכי סיכי לכבא אחר אחי׳ פטורין מן הממון ס״ל הא כמור מלבלי לאכי קאמ׳ אביי אלא היא לענין מנה לי ביך ואלא אומר אינו יודע תיוב לפי׳ אלא לענין פטור בשבועה • ומשמע לכל לאמר׳ אלא אמר אחיך אינו יודע לפטור אלא לענין פטור׳ הממון׳ ולא לענין חיוב לאמר׳ אלא אמר אחיך אינו יודע לפ

לאחר בילך מיפטר מילך מממון גם מסבועה • אבל במנה לי בילך נסי לפטור ממון שבועה מיסת חייב ומפילת ג"כ כשיאמר אחיך אמי והלה אומר אמי יודע לא יפטר מלתלוק אלא בשבועה :

ב מיהו זהו דבר פשוט וכו' זה נלמד מהסיא לסט' כיס היולא על היתומים שהוכא בשער ה' לבחל' הפקדון טענת ליתמי נאנסו ופס הבית כמה דבווחא ז"ל לסברי לא מסתבע ולאן גילה דעתו למה שנטה שם לסברת הפוטרים אימו מטעם התוס' שלא מלימו שבועה ליורשים להפטר כלאקשו מרשב"ם ז"ל אלא משום דאיכא טענת נאנסו שאין המפקיד יכול לטעון נגלה בברית וה"ה למשלון • וכסבי אזלה לה בסתירה שלקלקא שם בדברי רבינו ז"ל :

שער טו חלק א

א גרסינן בפרק הכותב הנפרעת שלא בפניו ובפ"ק וכו' בלפפ"ק ומקלק הגמוני' וסרי"ף הביאוהו רנב המחרוני' ז"ל והברעת הרמב"ם כסרי"ק היא בפרק י"ג למלוה • ורמיתי לרב כמוסרש"ך ז"ל בח"ב סי' ק"פ כתי' וז"ל יש לקלקל על הרמב"ם • כי הנה בפי"ג למלוה כתב שמורידין למלוה בנכסי הלוה אפי' שלא בפניו • ובפ"ל מהל' שכנים כתב ז"ל אמר בעל העליה לבעל הבית לבמות כלי שיבנה עלייתו על גבו והוא אינו רולה הרי בעל העליה בונה את הבית כשתים וכו' וכתב ה"ה ז"ל והקשה הרשב"א למה לא יכוף בעל העליה לבעל הבית לבנות וכתי' הבית לבנו' ולא' אבל העליה אינו יכול לבנות אלא בפניו ולא הוי בשאר הלוואו' וכו' על אבל אין מקום לומר זה בדברי הרמב"ם כי בתחלי הפרק כתב מי שהיתה לו עליה על ביתו של חברו ונפל כותל מכותלי הבית אין בעל העליה נותן לו כלום וכופין את ה"ה לבנותו הרשב"ם ז"ל אלא משום דאיכא טענת נאנסו שאין המפקיד יכול לטעון נגלה בברית וה"ה למשלון • וכסבי אזלה לה בסתירה שלקלקא שם בדברי רבינו ז"ל :

שער טו חלק א

א גרסינן בפרק הכותב הנפרעת שלא בפניו וכו' בלפפ"ק ומקלק הגמוני' וסרי"ף הביאוהו רנב המחרוני' ז"ל והברעת הרמב"ם כסרי"ק היא בפרק י"ג למלוה • ורמיתי לרב כמוסרש"ך ז"ל בח"ב סי' ק"פ כתי' וז"ל יש לקלקל על הרמב"ם • כי הנה בפי"ג למלוה כתב שמורידין למלוה בנכסי הלוה אפי' שלא בפניו • ובפ"ל מהל' שכנים כתב ז"ל אמר בעל העליה לבעל הבית לבמות כלי שיבנה עלייתו על גבו והוא אינו רולה הרי בעל העליה בונה את הבית כשתים וכו' וכתב ה"ה ז"ל והקשה הרשב"א למה לא יכוף בעל העליה לבעל הבית לבנות וכתי' הבית לבנו' ולא' אבל העליה אינו יכול לבנות אלא בפניו ולא הוי בשאר הלוואו' וכו' על אבל אין מקום לומר זה בדברי הרמב"ם כי בתחלי הפרק כתב מי שהיתה לו עליה על ביתו של חברו ונפל כותל מכותלי הבית אין בעל העליה נותן לו כלום וכופין את ה"ה לבנותו הרשב"ם ז"ל אלא משום דאיכא טענת נאנסו שאין המפקיד יכול לטעון נגלה בברית וה"ה למשלון • וכסבי אזלה לה בסתירה שלקלקא שם בדברי רבינו ז"ל :

שער חמשה עשר חלק א

א גרסינן בכתובות פרק הכותב מתניתין הנפרעת שלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה גמרא איר אחא שר הבירה מעש'בא לפני' יצחק נפחא ואמר לא שנו אלא כתובת אשה משום חינא וזו היא שפורעין שלא בפניו של לוה ולא חיישינן לצרורי אתפסה בין שנשבעה על כתובת' אבל ב"ח לא בלומר ימתין עד שיבא ב"ח מבדינת הים וינבהו ואפילו בשבועה אין פורעין אותו ורבא א"ר נחמן אפילו ב"ח נפרעין שלא בפניו של לוה בשבועה כדי שלא יהא כל א' וא' נוטל מעותיו של חברו והולך לו ויושב במדינת הים ואתה נוטל דלת לפני לווין • ובתשובה לרבי' האיי גאון ז"ל מילתא דרבא ור"נ מתקיים דבריהם בשעבר ברין וברח והרבה באין לפנינו ותובעין כך ואנו אומרים להם לא ראינו בקדמונינו ולא שמענו מי שעשה מעשה וא מי שפרע מנכסי אדם רחוק • גם מצאנו בתשובה לר"ח ז"ל שאמר מעשים באים לפנינו בכל יום ולא הורדנו ב"ח בנכסי לוה בזמן שהוא במ"ה וצריכין אנחנו להודיעו שמא יש לו ראיה ואפילו יש נאמנות בשטרו יש חשש שמא יש בידו שובר הילכך לסברא דידהו אפילו בשבועה לא פרעינן ליה • אבל הר"ר יצחק ז"ל פסק בהלכותיו דנפרע מן האדם שלא בפניו בשבועה שישבע המלו"לב"ר ובן כתב בהלכותיו ק"ל כרב נחמן דהלכתא כוותיה • ועוד דהוא מסקנא דשמעתא • ועוד דהא קא מקשינן בערבין פרק שום היתומים ואי חיישי' לשובר התם נמי לגבי הא דאמר רבא א"ר נחמן אפי' ב"ח נפרע שלא בפניו ליחוש לשובר • ופרקי' התם כדקאמר טעמא שלא יהיה בל א' וא' נוטל מעותיו של חברו וילך לו למדינת הים אלמא הא דאמר רבא אר"נ הלכה היא וטעמא מעליא הוא אלא מיהו חזינן לרבותא דלא חיישי' להא דאר"נ וסמכי להו בהא מילתא אגברא דבני מערבא דמהמהי התם ונפרעין מן האדם שלא בפניו הפתר בשהרבית אוכלת בו וב"ר גובין רבית בשערב לו מן הגוי אלמא מילתא פסיקתא היא גבייהו • דאין נפרעין מן האדם שלא בפניו ואנן מסתברא לן דלא עדיף הא דאמרינן בגמרא דבני מערבא מהא דאמרינן בגמרא דילן משם ר' יצחק נפחא לא שנו אלא בתובת אשה משום חינא • אבל ב"ח לא • ובבר דחה ר"נ אבל ודאי אי מצינן לשדורי ליה ולאודועי משדרינן ליה ומודעינן כי האי דאמרינן התם ההוא ד"ינא דאחתי' למלוה לנכסי דלוה מקמי דלתבעיה ללוה סלקיה רב חנן קסבר נכסוהי דבר אינש אינון ערבין ביה • וקייבא לן המלוה את חבירו ע"י ערב לא יתבע מן הערב תחלה ואי לא אפשר לשדורי ליה ולאודועי עבי' ברב נחמן ע"ב :

ב הילכך

דגרסינן בפ' יש נוחלין גבי משנה זה אחי אינו נאמן ונוטל עמו בחלקו • ושיילינן ואידך מאי קאמר וכו' ומשני לא צריכא דקאמרי אין אנו יודעים • ואמר רבא עלה זאת אומרת מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור ומיהו מישתבע היסת ודחינן לה מטעמא דכמנה לאחר בידך דמי מ"מ משמע להאי סוגיא שהיה מרמה דבר לדבר דדוקא מנה לאחר בידך הוא שלא ישבע הא שאלו אמר אחיך אני ואיני יודע בבריא כי יש לו זכות בקרקע או במטלטלין שירשת מאביך דמקרי טענת בריא כמ"ד מנה לי בידך ואי אמר אחיך אני יודע דפטור אך ישבע שאינו יודע ואע"ג דמצית למימר דחתם מיירי בדאמר להו אתם יודעים שיש לי בו זכות הא לאו מילתא היא דא"ב מתני הורה תני לה בהדיא :

ב מיהו זהו דבר פשוט אצלנו שאם טענו מנה לי בידך מחמת פקדון או משכון שעשיתי לאביך ונאבד מיד אביכם ואני יודע שיש לי זכות בעזבון שלו מחמת משכוני או פקדוני שנאבד ממנו בהא כיון דמאונסין פטור והוא אינו יכול לדעת אם נאבד באונס אם לאו חזרה טענתו טענת שמא ואין לו עליהם אלא חרם סתם :

שער חמשה עשר חלק א

א גרסינן בכתובות פרק הכותב מתניתין הנפרעת שלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה גמרא איר אחא שר הבירה מעש'בא לפני' יצחק נפחא ואמר לא שנו אלא כתובת אשה משום חינא וזו היא שפורעין שלא בפניו של לוה ולא חיישינן לצרורי אתפסה בין שנשבעה על כתובת' אבל ב"ח לא בלומר ימתין עד שיבא ב"ח מבדינת הים וינבהו ואפילו בשבועה אין פורעין אותו ורבא א"ר נחמן אפילו ב"ח נפרעין שלא בפניו של לוה בשבועה כדי שלא יהא כל א' וא' נוטל מעותיו של חברו והולך לו ויושב במדינת הים ואתה נוטל דלת לפני לווין • ובתשובה לרבי' האיי גאון ז"ל מילתא דרבא ור"נ מתקיים דבריהם בשעבר ברין וברח והרבה באין לפנינו ותובעין כך ואנו אומרים להם לא ראינו בקדמונינו ולא שמענו מי שעשה מעשה וא מי שפרע מנכסי אדם רחוק • גם מצאנו בתשובה לר"ח ז"ל שאמר מעשים באים לפנינו בכל יום ולא הורדנו ב"ח בנכסי לוה בזמן שהוא במ"ה וצריכין אנחנו להודיעו שמא יש לו ראיה ואפילו יש נאמנות בשטרו יש חשש שמא יש בידו שובר הילכך לסברא דידהו אפילו בשבועה לא פרעינן ליה • אבל הר"ר יצחק ז"ל פסק בהלכותיו דנפרע מן האדם שלא בפניו בשבועה שישבע המלו"לב"ר ובן כתב בהלכותיו ק"ל כרב נחמן דהלכתא כוותיה • ועוד דהוא מסקנא דשמעתא • ועוד דהא קא מקשינן בערבין פרק שום היתומים ואי חיישי' לשובר התם נמי לגבי הא דאמר רבא א"ר נחמן אפי' ב"ח נפרע שלא בפניו ליחוש לשובר • ופרקי' התם כדקאמר טעמא שלא יהיה בל א' וא' נוטל מעותיו של חברו וילך לו למדינת הים אלמא הא דאמר רבא אר"נ הלכה היא וטעמא מעליא הוא אלא מיהו חזינן לרבותא דלא חיישי' להא דאר"נ וסמכי להו בהא מילתא אגברא דבני מערבא דמהמהי התם ונפרעין מן האדם שלא בפניו הפתר בשהרבית אוכלת בו וב"ר גובין רבית בשערב לו מן הגוי אלמא מילתא פסיקתא היא גבייהו • דאין נפרעין מן האדם שלא בפניו ואנן מסתברא לן דלא עדיף הא דאמרינן בגמרא דבני מערבא מהא דאמרינן בגמרא דילן משם ר' יצחק נפחא לא שנו אלא בתובת אשה משום חינא • אבל ב"ח לא • ובבר דחה ר"נ אבל ודאי אי מצינן לשדורי ליה ולאודועי משדרינן ליה ומודעינן כי האי דאמרינן התם ההוא ד"ינא דאחתי' למלוה לנכסי דלוה מקמי דלתבעיה ללוה סלקיה רב חנן קסבר נכסוהי דבר אינש אינון ערבין ביה • וקייבא לן המלוה את חבירו ע"י ערב לא יתבע מן הערב תחלה ואי לא אפשר לשדורי ליה ולאודועי עבי' ברב נחמן ע"ב :

ב הילכך

לו אם שלח לו למי הסולאה הילכך יציאותיו ולא נחתינן לנכסיה • וכהריא כתב הרב המגיד בהרוא דג' רמיות וכו' דע שכל דבר שנתקע עליו הנתקע לומר פרעתי בלא ראיה מעפ"י שלריך שבועה אין נוכין אותו שלא בפניו שמא יבא ויטענו פרעתי • וזהו שכתב רבינו שפל בלוקא וכו' ע"כ וזה מבואר בדברים • ולפי זה מלי למסיק הרב ז"ל בפסקו המזכר לכיון שכתי' ה"ה פרק ל' מהלכות שכנים להרמב"ן ס"ל לאין נפרעין שלא בפניו מלינו למימר שפיר קיים לי כר"ת והרמב"ן ז"ל כיון דהוו תרי רבוותא לאוקומי כיל המוחזק ע"כ • אי משום הא לאו תרי רבוותא נינהו להא אמרינן דכתב לשכנים • גם המולקים על רבינו תנגלא ז"ל יוהו משום דאיכ' למיתס לפרעון • אבל אמת הוא לשברת רבי' תנגלא ז"ל לאו יחידאה היא להא רבינו הלי ז"ל שבר כוותיה בדמייתי רבינו ז"ל יומולי לא הגיע ספר התרומות ליד הרב ז"ל שלא לפשם ביפיו • אלא שהרב ז"ל בב"י סימן ק"ו הביא לי רבינו ז"ל בשם רבינו הלי • ובלי ספק לא נעלם מעיני הכמתו מוהר"ר ס"ך ז"ל ואי"כים לתמוה אמאי אהדר לאשבוחי מלן לשבר כרבינו תנגלא ז"ל והלך לו לדברי הרמב"ן ז"ל הבלתי מבואריס ושביק רבינו הלי שפירש שברתו כר"ת • ומאי למסיים הרי"ף ז"ל לאי מלי לשלורי ולאודועי ליה מדברינן והו"כתי' עליה הרא"ש ז"ל בפסקיו ירמה נפרס הלי אבריות בכלי שיך המוחזק בתוך לי יוס' שהוא זמן ב"ל לטפי מלפיס יוס אין לנו כח לאחר פרעון הלוה וכו' • ומה שיש בזה מסתכוכה הוא הסתירה הנמלאת להרשב"א ז"ל בתשובותיו שמביא הרב ז"ל בסי' ק"ו וז"ל והרשב"א כתב בתשובה הרי"ף ז"ל פסק כרב בפר' הכותב לאמר לכל ב"ח נפרע שלא בפניו ולזה לעתנו נוטה ופך מנו לנין וכו' • על המתברא שאפי' היה במקום רחוק כלי שיך הסליח ויולינו ויחזור תוך לי יוס וסולחין לו ג' אגרות ואם בא וקן עמו מוטב ואם לאו מגבינן לו תחוכו לגרסינו בירושלמי פרק הכותב אמן מהלחין בתרי' ג' זמנין אתא הא עבאות ואי לא אמן מתליטי' ליה נכסים א"ל הגע עצמך דסוף בתחר רחוק א"ל אמן מגבינן ליה ג' אגרות חד גו תלחין וחד גו תלחין וחד גו עבאות ואי לא אתא מתליטין נכסים א"ר מתני' והוא שעמד בדין ובית אבל אי לא עמד בדין ליה כאן מתליטין אלא מכריזין וכו' ע"כ • וכתב ע"ז הרב ז"ל ויש לתמוה על רבינו ירוחם שכתב בס"ו ח"א בשם הרשב"א שמודיעין אותו אם קרוב מהלך יום אי כ' לתמרי לאזל אליה בג' בשבת ואתא בל' וקאי קמי דייני בה' בשבת עכ"ל • ואח"כ מלאתי תשובה מחרת להרשב"א וכתוב בה וכו' ע"כ לדברי הרב ז"ל • נראה מזה שהסתירה מבוארת ומה שהשיב אי' משמע בזמן הוא אל לי' יוס ושולחין לו ג' אגרות וכו' • ומה שהתרוני' ולי עוד בזה מהקושי' בתשובה' הא' עלמ' כי מחוכה ירלה בביאור שמתך הרשב"א על הירוחלמי ומליו הבא שיעור המרחק אל אלפי' יוס ומשלוח אגרות ג"פ • ומ"כ היכי מייתי פסק הרי"ף ז"ל וכתי' עליו לזה לעתו מוטב וסכך הדין • והרי הוא ז"ל עלמו מביא' מסקנת הירוחלמי דקאמר ר' מתניא והוא שעמד בדין וברח וכו' • ומלמייתי ליה הרשב"א משמע דלהלכה הוא למימר לכל מאי דקאמר עד הבאת ונהאגרות ומהסתלוק הוא דוקא כשעמד בדין וברח • אבל כשלא עמד בדין אין כאן מתליטין • וזהו סברת רבינו הלי שמביא רבינו ולא כדעת הרי"ף דלדידיה בכל מלוה דעלמא אפי' בי"ל עמד בדין מתליטין ודוקא גדול הוא לומר לסובר הרשב"א דרב מתניא פליג אמאי דאיתמר על הבאת ופסק ז"ל דלא כוותיה דלא כן אמאי מייתי הרשב"א כלל דברי רב מתניא דלא הועיל :

ב הילכך

לר בבית על שיבא הוא ויתן לו אם שלח לו למי הסולאה הילכך • וכהריא כתב הרב המגיד בהרוא דג' רמיות וכו' דע שכל דבר שנתקע עליו הנתקע לומר פרעתי בלא ראיה שמא יבא ויטענו פרעתי • וזהו שכתב רבינו שפל בלוקא וכו' ע"כ וזה מבואר בדברים • ולפי זה מלי למסיק הרב ז"ל בפסקו המזכר לכיון שכתי' ה"ה פרק ל' מהלכות שכנים להרמב"ן ס"ל לאין נפרעין שלא בפניו מלינו למימר שפיר קיים לי כר"ת והרמב"ן ז"ל כיון דהוו תרי רבוותא לאוקומי כיל המוחזק ע"כ • אי משום הא לאו תרי רבוותא נינהו להא אמרינן דכתב לשכנים • גם המולקים על רבינו תנגלא ז"ל יוהו משום דאיכ' למיתס לפרעון • אבל אמת הוא לשברת רבי' תנגלא ז"ל לאו יחידאה היא להא רבינו הלי ז"ל שבר כוותיה בדמייתי רבינו ז"ל יומולי לא הגיע ספר התרומות ליד הרב ז"ל שלא לפשם ביפיו • אלא שהרב ז"ל בב"י סימן ק"ו הביא לי רבינו ז"ל בשם רבינו הלי • ובלי ספק לא נעלם מעיני הכמתו מוהר"ר ס"ך ז"ל ואי"כים לתמוה אמאי אהדר לאשבוחי מלן לשבר כרבינו תנגלא ז"ל והלך לו לדברי הרמב"ן ז"ל הבלתי מבואריס ושביק רבינו הלי שפירש שברתו כר"ת • ומאי למסיים הרי"ף ז"ל לאי מלי לשלורי ולאודועי ליה מדברינן והו"כתי' עליה הרא"ש ז"ל בפסקו ירמה נפרס הלי אבריות בכלי שיך הסליח ויחזור בתוך לי יוס' שהוא זמן ב"ל לטפי מלפיס יוס אין לנו כח לאחר פרעון הלוה וכו' • ומה שיש בזה מסתכוכה הוא הסתירה הנמלאת להרשב"א ז"ל בתשובותיו שמביא הרב ז"ל בסי' ק"ו וז"ל והרשב"א כתב בתשובה הרי"ף ז"ל פסק כרב בפר' הכותב לאמר לכל ב"ח נפרע שלא בפניו ולזה לעתנו נוטה ופך מנו לנין וכו' • על המתברא שאפי' היה במקום רחוק כלי שיך הסליח ויולינו ויחזור תוך לי יוס וסולחין לו ג' אגרות ואם בא וקן עמו מוטב ואם לאו מגבינן לו תחוכו לגרסינו בירושלמי פרק הכותב אמן מהלחין בתרי' ג' זמנין אתא הא עבאות ואי לא אמן מתליטי' ליה נכסים א"ל הגע עצמך דסוף בתחר רחוק א"ל אמן מגבינן ליה ג' אגרות חד גו תלחין וחד גו תלחין וחד גו עבאות ואי לא אתא מתליטין נכסים א"ר מתני' והוא שעמד בדין ובית אבל אי לא עמד בדין ליה כאן מתליטין אלא מכריזין וכו' ע"כ • וכתב ע"ז הרב ז"ל ויש לתמוה על רבינו ירוחם שכתב בס"ו ח"א בשם הרשב"א שמודיעין אותו אם קרוב מהלך יום אי כ' לתמרי לאזל אליה בג' בשבת ואתא בל' וקאי קמי דייני בה' בשבת עכ"ל • ואח"כ מלאתי תשובה מחרת להרשב"א וכתוב בה וכו' ע"כ לדברי הרב ז"ל • נראה מזה שהסתירה מבוארת ומה שהשיב אי' משמע בזמן הוא אל לי' יוס ושולחין לו ג' אגרות וכו' • ומה שהתרוני' ולי עוד בזה מהקושי' בתשובה' הא' עלמ' כי מחוכה ירלה בביאור שמתך הרשב"א על הירוחלמי ומליו הבא שיעור המרחק אל אלפי' יוס ומשלוח אגרות ג"פ • ומ"כ היכי מייתי פסק הרי"ף ז"ל וכתי' עליו לזה לעתו מוטב וסכך הדין • והרי הוא ז"ל עלמו מביא' מסקנת הירוחלמי דקאמר ר' מתניא והוא שעמד בדין וברח וכו' • ומלמייתי ליה הרשב"א משמע דלהלכה הוא למימר לכל מאי דקאמר עד הבאת ונהאגרות ומהסתלוק הוא דוקא כשעמד בדין וברח • אבל כשלא עמד בדין אין כאן מתליטין • וזהו סברת רבינו הלי שמביא רבינו ולא כדעת הרי"ף דלדידיה בכל מלוה דעלמא אפי' בי"ל עמד בדין מתליטין ודוקא גדול הוא לומר לסובר הרשב"א דרב מתניא פליג אמאי דאיתמר על הבאת ופסק ז"ל דלא כוותיה דלא כן אמאי מייתי הרשב"א כלל דברי רב מתניא דלא הועיל :

ב הילכך

Digitized by Google

ב הילכך הרוצה להפרע וכו׳ • כך הם דברי הרמב״ם ז״ל בפי״ג דלות • אלא שברמ״ה הסייה כתב רבינו שבעל חובו במדינה רחוקה שאין אנו יכולין לכופו אלא לשון הרמב״ם ז״ל שבספרינו כך הוא: ראיה שניה שבעל חוב במדינה אחרת ואינו מצוי כאן לעמוד עמו בדין וכו׳ ואם לשון זה הוא מדוייק לכאורה אין נראה מכוונתו מה שכתבו ממנו רבינו וגם הרמ״ם בכלל ע״ג סי׳ ג׳ כתב דהיינו כגון שטוענ המלוה שאין השליח יכול לילך אליו לחזור בחוך ל׳ יום וכו׳ • ואם כן מאי ואינו מצוי בכאן דקאמר • איברא דע״כ אלא בכאן אין אינו מקו׳ • אלא לאחר דקאמר שב״ח במדינה אחרת הרי בהכרח אינו מצוי בכאן כיון שהוא במקום אחר • ותו דאומרו ואינו מצוי בכאן משמע דכל שאינו בכאן במדינה׳ זו של המלו׳ אלא במדינה אחרת אינו שהיה רחוקה מו קרובה יורדין לנכסיו • והא לעיל קאמר אם יכולין ב״ל לשלוח אליו ולהוליאו עד שיעמוד בדין שולחין ומוציאין ואם א״א להוליאו במהרה אומרים למלוה ביסבע וכו׳ אלא׳ כל שאפשר להוליאו במהרה אעפ״י שאינו מצוי בכאן צריך להוליאו • ע״כ נראה שבמוסתת רבי׳ והרמ״ם לא היתה כתובה אלא בכאן אלא ואינו מצוי לעמוד בדין • והכונה שאינו במקום קרוב שיהיה מצוי ומזומן לעמוד בדין ע״י הולעה בשליח להיותו שלשים יום • אלא שראיתי לנור כשהעתיק ל׳ הרמב״ם ז״ל כתב ואינו מצוי כאן וכו׳ :

ג ומסתברא לדין זה במחלוקת הוא שנוי וג׳ סברו׳ בדב׳ כאשר הבי׳ הטו׳ נסי׳ק״ו הא׳ להרמ״ה לאפי׳ פוטרו מסבוע׳ אינו מועיל אלא א״כ פירשו בלי׳ יוהב׳ להרמ״ם שאין צריך שבוע׳ אפי׳ בנאמנות שטס • והג׳ לרבינו בעל התרומות בנאמנות שטס לא מהני אבל בנאמנו׳ מפורש עליו ועל הבאי׳ מכחו ב״ל בכלל בלי כחו הם: ואמנם דברי רבי׳ צריכין לי לימוד ולא ידעתי לסו׳ כונתו כי הוא מביא מחלוק׳ בין הרי״ף ז״ל ואתריה בהוא דיחומים • וכפי הנראה מלשונו כולם אמרו דבר אחד ולשון רבי׳ סחור מחוכו כי הוא כתב ולא תיהני עליהו נאמנות מפורש • והנה הרב כתב בהלכותיו דמהני וכו׳ ולאלמא הא׳ דמהני בלבדי הרי״ף היינו דמהני בנאמנות מפורש שהוא בהאמינו עליו ועל יורשיו בפי׳ • ובהגיה כתב הרי״ף ז״ל בהלכות כן • ומלכתב עוד רבינו ואף לדברי האומר דלא מהני גבי יחמי כאבא שאול כו׳ משמע דהאי דאומר דלא מהני היינו אפי׳ בנמצרש עליו ועל יורשי או הבאים בכשותי דעל׳ קאי • והיכי מסיק על זה רבי׳ אלא שנראה מדבריו שהצריכו נאמנות מפורש שיכתוב עליו נאמנות ועל הבאים מכחו כמו שהצריכו ליחומים וכו׳ דמאי האי דקאמר כמו שהצריכו ליחומים דמשמע דהצריכו ליחומים נאמנות מפורש כי היכי דתיהני להו • והרי לסברת זה האומר אפי׳ בנאמנות מפורש לא מהני לגבי יחמי דסברת זו אינה אלא להרי״ף ז״ל • ואם אומר זה יסבור כן נמצאו כלם אומרים דבר אחד • ואין שום לד לחוק ולומר דהאי אלא שנראה וכו׳ • חוזר לראש דבריו לסברת הרי״ף זכרונו לברכה ודאי אין זה במשמע כלל • ועוד קשה לכיון דקאמר דנראה מדבריו שהצריכו נאמנות מפורש לנפרע שלא בפניו כמו שהצריכו ליחומים אלמא לא פליג אבא שאול אלא כשלא פי׳ גם ליורשיו • ונמצאו שוים הנפרע שלא בפניו והנפרע מן היחומים • ואי״ב השתא נמי תיקשי מאי דקאמר רבינו משיקרא לליפלוג אבא שאול בנפרעת שלא בפניו ויחומים נמי בכללן • גם בא״ם מעיקרא • והנה הרב ז״ל כתב בהלכותיו דמהני ואף לדברי האומר דלא מהני גבי יחמי כאבא שאול וכו׳ • יש נמנוס דמדקאמר בסברת הסיה כאבא שאול וכו׳ משמע דהרב ז״ל הוי לא כאבא שאול • וכן נראה מדברי רבינו בלמו בשער הקול ח״ב שכתב ול״מ לסברת הרי״ף דפס׳ בכתובות שהנאמנות מועיל על היחומים שאפי׳ לסברת המורים ז״ל שפסקו כאבא שאול והוא שאין הנאמנות מועיל על היחומים וכו׳ • דלאלמא המורים ז״ל פסקו כאבא שאול והרי״ף לא פסק כותיה ואם הדבר כן הוא חימא היאך מלא ידיו ורגליו בזה דאפו הרי״ף ז״ל עם כל גדולתו העלומה יותר מכל מה שהפה יכולה לדבר • אמורת הוא דמאי לפלוגי דהיא ארב נחמן אמר שמואל דפסק ואמר הלכה כאבא שאול בן אמת מריס • וכונת הרי״ף ז״ל כנראה מלשונו בהלכות אינה לפסו׳ אלא כותיה אלא לפרש דברי של אבא שאול והוא כמ״ש הריב״ש ז״ל בתשובותיו סימן חל״ל וז״ל • ויש מהם מי שאומר דנאמנות מועיל ליורשים אם הנה כן בפירוש • ואבא שאול ה״ק • אעפ״י שכל הלשונות משמעש מן הסתם אפילו היורשים מכל מקום כיון שאמרו חכמים ז׳ הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה יש לנו לומר שלא היתה כונתו כנגד חקנת חכמים כיון שלא פירש בביאור אבל שפירש כן בפירוש מן היורשים מועיל לכל הנאי שבממון הנהו קיי״ל אבל מן הלקוחות אפילו פירש אינו מועיל חנאו להפסיד לאחרים • וזו היא סברת הרי״ף ז״ל ע״כ • נראה בפירוש להרי״ף מפרש דברי אבא שאול למיירי בשלא פי׳ מן היורשים ופסק כותיה • וכן כתוב בתשובות הרשב״א סימן אלף כ״ט • מעתה מ״ש רבי׳ בשני המקומות לאותם שפסקו כאבא שאול וכו׳ צריכין אנו לפרש דלאו שאינו אבא שאול כלל • אלא הכונה אותם שפוסקים כפשטה דמילתיה דאבא שאול בסתם ש הוא כולל בין בלפירש בין בלא פי׳ • דאלו הרי״ף ז״ל כשפסק כאבא שאול • לא ביאר דברין כפשטם אלא עשאם פרטיים לוקא כשלא פירש • ונמצא זה דלא כמשמעותיה לאבא שאול • אבל לעולם פסק כותיה וזה מוכרח • וסוד ראיתי להרמ״ם ז״ל בפסקיו פירש כן דברי הרי״ף ז״ל כמו שפירשוס הרשב״א והריב״ש ז״ל :

שער יז חלק א

א גרסינן במסכת מכות וכו׳ • מדברי הרמב״ם בפרק י״ג דמלוה למייתו רבינו בסמוך מוכח דגם במשכון שייך האי דינא לסתם הלוה׳ ל׳ יום • ועל סברא זו פליג רבי׳ קלונימו׳ ז״ל הובא במרדכי דהמקבל אמחיצין לעוטל אחד ומניח אחד וזה לשונו מכאן היה פוסק רבינו קלונימוס ז״ל דהמלוה שהלוה ללוה על המשכון שאין בידו של המלוה לכוף הלוה לפדות את משכונו או למכרו דמלקאמר רשב״ג ז״ל דמשלשים יום ואילך מוכרו בבית דין • מכלל דלרבנן אף אח׳ שלשים יום אין מוכר כלל אלא ממתין עד שיפדם • וריב״א הסיב דדוקא כר ומחרישה והדומי׳ שהוא צריך להם תדיר אבל שאר כלים שאין צריך להם תדיר ממתינין להם עד ל׳ יום ומשלשים יום ואילך מוכר המשכון דב״ד וכו׳ • ע״כ • נראה מדבריהם ז״ל דבדברים שהלוה צריך להם לח״ק אינו מוכרו לעולם ולרשב״ג אחר שלשים יום מוכרם • וכ״כ הרמב״ם בהגיה בפ״ג דלוה שכתב עד כמה חיי׳ להחזיר וליקח עד לעולם • **ואין** לדקדק לכיון דטעם המכירה מלי׳ ואילך הוא מן העיקר שיש לנו סתם הלוואה ל׳ יום • והסבר׳ נוחנת שאינה זה כן דין במשכון בין שלא במשכון מי לוחקנו לפ׳ לב״ע לת״ק פליג ארשב״ג בענין המכירה ודבר לנעול׳ אינו מוכר מה שהלוה צריך • נימא דבה׳ פליגי לת״ק סבר כל זמן שהוא ממשכן ביד המלוה צריך להחזיר וליקח אפי׳ לימים הרבה ולרשב״ג אינו חייב להחזיר אלא עד ל׳ יום ואפי׳ יהיה ממושכן אצלו עוד זמן הרבה • מיהו לענין מכירה אם ירצה למכרו מל׳ ואילך הרשות בידו ומוכר בב״ד לכ״ע לאין לחייב למלוה שיתעכב עוד מלגבות חובו כיון לסתם הלוואה ל׳ יום • והאי מל׳ יום ואילך דקתני • סתם מתני׳ קאמר לה לכ״ע • דהא ולאי ליתא דמן הגמרא מוכח דלת״ק אין מוכרין לתני תנא קמיה לרב נחמן כדרך שמסדרי בעריכין כך מסדרי׳ בב״ק ואמר ליה השתא זבוני מזבניה ליה סדורי מסדרי׳ ליה ומי מזבניה והא תנן ומחזי׳ אח הכר בדילה ואת המחרישה ביום ומשכינן תנא כרשב״ג תנא קמיה כו׳ אלמא לת״ק אין מוכרין כלל • אך קשה לי לסברת רבינו קלונימוס ז״ל דכיון דטעמ׳ דרשב״ג הוא משום דסתם הלוואה ל׳ יום שאין כאן טעם אחר • אי״כ ת״ק היכי פליג עליה וכי ליתא ליה לתנא קמא האי דסתם הלוואה ל׳ יום שהוא דבר מוסכם דבשלמא להרמב״ם ולריב״א וסיעת׳ דלא פליג ת״ק אלא דוקא במה שהלוה צריך • ניחא משום דכיון דסבר מסדרין לפיכך הוציל וסוף סוף איכא בדור מ״ה אין לו למכור מה שהוא צריך לו • אבל בשאר דברים שאין הלוה צריך להם אפ״ל שהוא מוכרן מל׳ ולהלן כסתם הלוואה • אבל לת״ק דבכל מילי קאמר תנא קמא דאינו מוכר • מה טעם יש שלא ימכור מה שאין בו צורך ללוה בי דזה מתבטל דין סתם הלוואה שלשים יום בלי שום סבה :

ב הילכך כל הרוצה להפרע על ידי בית דין שלא בפני הלוה צריך להביא שלש ראיות ראיה ראשונה לקיים שטרו׳ שנייה שבעל חובו במדינה רחוקה שאין אנו יכולין להודיעו של שית שאלו הנכסים הם נכסי הלוה ואחר נשבע שבועה המשנה שלא נפרע משטרו כלום ואחר כך יטול בין מן הקרקע בין מן המטלטלין ואין חוששין עוד לשובר • וכן פסק זה הרמב״ם זצ״ל :

ג ומסתברא דאי איכא נאמנות בשטרא אף על גב דאיכא למיחש לתברא גובה בלא שבועה דא״כ ביתומים נמי ניחש לתברא ולא תהני עלייהו נאמנות והנה הרב כתב בהלכותיו דמהני • ואף לדברי האומר דלא מהני גבי יחמי באבא שאול דלאו כל כמינה למעקר תקנה דתקין רבנן ליתמי אבל מיניה כולהו מודו דגבי בלא שבועה דהא אי איפשי בתקנת חכמים קאמר דאי לאו הכי לפלוג אבא שאול בנפרעת שלא בפניו • ויתומים נמי בכללן • אלא שנראה מדבריו שהצריכו נאמנות שיכתוב עליו נאמנות ועל הבאים מכחו כמו שהצריכו ליתומים • וזה שנפרע על ידי בית דין נכלל הוא בכלל נאמנות • אבל אם כתב סתם עליו אין ב״ד הפורעי׳ שלא בפניו בכלל וצריך לישבה • וכמו שנפרש בשער ב״א :

ד ואיכא מאן דאמר דאי ליכא נאמנות בשטריה ותוך זמן דקבעי למפרעי אזל ליה למדינת הים אף על גב דעבר זמניה כשרוצה ליפרע שלא בפניו לא משבעינן ליה דחזקה לא עביד אינש דפרע בגו זמניה • והאי סברא ליתא דכיון דעכשיו עבר זמן איכא למיחש דדילמא מאתריה שדר ליה זוזי להכא והוא טען שנאבד שטרו וכתב לשלוחו שובר עליו הילכך משתבע והדר נפרע :

שער ששה עשר חלק א

א גרסינן בסכת מכות פרק ביצד העדים נעשין זוממין תניא המלוה את חברו סתם אינו רשאי לתובעו פחות מל׳ יום • סבר רבא למימר ה״מ מלוה בשטר דלא עביד אינו׳ דטרח וכתיב שטרא פחות מל׳ יום מלוה על פה לא • אמר ליה רב הבי אמר חביבי אחר מלוה ע״פ ואחר מלוה בשטר א״ל שמואל לרב מתני׳ לא תיהוב אברעיך עד דאמר׳ מנא לה להא מילתא דאמור רבנן המלוה את חבר׳ אינו

Digitized by Google

ושמא פבר כיון שיש לו משכון בידו שהוא בטוח מהלוואתו ה"ל כגבוי ולא שייך כאן שתש הלוואה לאמן שהלי כי שקיל משכונא מסתמא לאו למתביה לתלתין יומין מיכון :

א א ולענין שאלה לא כתב רבי' כלום ויש בזה חילוקי לענין לפוסקי' לכת' הרא"ש ז"ל היה אומר ר"ת ז"ל דהיה שתש שאלה ל' יום והביא ראיה מהא לחני' טלית שאול' עד ל' יום פטור' מן הציצית אלמא שתש שאלה ל' יום מכאן ואילך מיחזי כלוה וקרינא ביה בכסותך ולאו ראיה היא לענין זה שלא יוכל לתבע בתוך ל' אלא אורח' דאלת' היא שיצרך להשאיל יותר מל' יום ומפני מראית העין חייב מיהו כל אימת דבעו מיניה תבע ליה וראי' מהא דאמר במסכ' שבת פרק השואל השאילני לא אתי למכתב • הלויני אתי למכתב • ופרש"י הלויני משמע לזמן מרובה דקיל"ן שתש הלוואה ל' יום ובאבל רבתי חנית המשאיל תלוק לחברו לילך לבית האבל אין רשאי לשאלה עד שילאו ימי האבל • וברגל על הרגל ובמשתא על שילאו ימי המשתא • משמע הא שתמ' אפילו קולש שילאו ימי הרגל והמשתה לוטלין עכ"ל • והראיה שמבי' הרא"ש ז"ל נגד ר"ת ז"ל מהחיא דהשואל כפי פי' רש"י ז"ל כבר הביאו שם התוספות שר"ת הקשה על רש"י ז"ל מהחיא דטלית ומייתי פי' ר"י ז"ל דטעמא דהלויני אתי למכתב משום דשתש הלוואה איכא תוזרת בעיכא • אבל בשאלה דחוזר בעיקלא אתי למכתב כלכתבו שתש • ואש כן אין זו ראיה מכריחת לשתור פירוש ר"ת • ובהחיא דאבל רבתי אני בעניתי אלין על ר"ת ז"ל דלעולם כשאול בשתש אין שאלה פחותה משלשי' יום אבל הכא שפירש לאבל בית האבל הוי מפרש זמן קצוב' וה"ת דלאבל לבית האבל אינו אלא כדי שילך שם פעם אחת בלבד ולא לכל ימי האבל דתפסת מועט חפצת וכן ברגל ומשתה אימא שכל שנשתמש ממנו פעם אחת ברגל או במשתה כבר כלה זמן השאלה ולא יותר דנפרש הלשון לכל הפחות שתפשר קמ"לן דלכל ימי האבל והרגל והמשתה קאמר • אבל אה"נ דאש היה שתש לא מצי למתבעיה אחר שלשים : אך מצי לקשה על ר"ת ז"ל הוא דבפרק שואל בשהקשה על פירוש רש"י ז"ל כתב וקשה לר"ת דשתש שאלה שלשים יום כלאמר במנהגות בהקומן טלית שאולה כל ל' יום פטורה מן הציצית ואמרינן נמי התש הלר בארכסנאי בארץ ישראל והשוכר בית בת"ל כל ל' יום פטור מן המזוזה אלמא דשתש שאלה שלשים יום איתא ולהכי פטורה כל ל' יום וכו' ע"כ • והשתא לפי מה שמביא ר"ת ראיה דשתש שאלה ל' יום מלהוי פטורה כל ל' אש כן גבי שוכר בית בת"ל שהיא בחזרת שכירות להיא פטורה כל ל' יום האש נאמר מפני זה שתש שכירות שלשים יום הא ולאי ליתא דאין שום זמן קבוע לשתש שכירות השוכר והמשכיר מסכימים יחד על זמן השכירות • אלא ולאי הטעם הוא משום דעד שלשים יום הוי כלירת ערלאי • וא"ל ה"ג גבי טלית עד שלשים יום אמרי אינשי לאו שלו הוא • ושמא לדעתו ז"ל הכונה דבשכירות עד ל' יום פטור ממזוזה דמאן דאזי קאמר בית זה שאול הוא אצלו • אבל טפי מל' דאין דרך להשאיל יותר אמרי לאו שאלה היא אלא בחזרת שכירות הילכך חייב במזוזה ולוחק • מיהו בפ"ז דשכירות נראה לגס זו שתמא ל' יום • ועיין בת"ב סימן ח' :

ב המלוה את חברו וקבע לו זמן וכו' פשוט הוא שאין זה צריך קנין להוי קרוב לדברים שאינלקנין טעם בהש כלכתב בפ"ה דשכירות • וכתב ה"ה ז"ל שהוא מבואר פ"ק דמכות שהמלוה את חברו לי' שנים אינו יכול לגובתו תוך הזמן • ובדין דבסמוך לאש התנה וכו' כתב ג"י פשוט ולעיכך אמרו בגמרא המלוה את חברו שתש • ובתוספתא ב"מ המלוה את חבירו שתש אין פחות משלשים יום ובמלינה שנהגו בפחות מכאן אין משנין ממנהג המלינה ע"כ • ובדין האחר טעון המלוה היום סוף זמן וכו' כתב זה לא מצאתי מבואר אבל לעת הרב ז"ל שטענה זו כשאר הטענות ע"כ • ולע"ד אפשר שלמלה הרב ז"ל מהחיא דשלהי פרק השואל אמר רב נחמן האי מאן דאוגר ביתא לחבריה לי' שנים וכתב ליה שטרא ומ"ל נקיטת חמש שנין מהימן וכו' • ובפיר הה מזיל הרמב"ם ז"ל בפ"ז דשכירות בשיטת רש"י ז"ל דבהגבלת סוף הזמן אינו' הוי פליגי שוכר ומשכיר וכתב על השוכר להבית ראיה ואש לא הבית ישבע המשכיר היסת ויוציאו והיינו משום דקרקע בחזק' בעליה • ולעיל כתב בעל הבית אומר לזמן זה אינו רשאי לתובעו פחות מל' יום דכתיב קרבה שנת השבע שנת השמיטה יש לך שמיטה אחרת שהיא בזו ואי זו זו המלוה את חברו שתש שאינו רשאי לתבעו פחות משלשים יום ואמר מר שלשים יום בשנה חשוב שנה וכן הלכתא :

ב וכתב הר"ר משה ז"ל המלוה את חברו שקבע לו זמן לפורעו אע"פי שלא קנו מידו אינו יכול לתובעו עד סוף הזמן בין במלוה בשטר בין שהלוהו על חמשכון בין שמת לוה בין שמת מלוה וסתם מלוה שלשים יום בין בשטר בין בעל פה בין על חמשכון :

ג ואם התנה שיתבע בכל זמן שירצה יש לו לתובעו ביומו שתנאי ממון הוא :

ד טען המלוה ואמר היום סוף זמן שקבעתי והלוה אומר עד עשרה ימים קבעת הלוה נשבע ואם היה היסת שם עד אחר שהיום סוף זמנו הרי זה נשבע שבועת הדודה בשאר טענות :

ה זה אומר חמשה ימים נשאר מן הזמן וזה אומר י' אומרים למלוה המתן עד סוף החמשה וישבע היסת שנשאר עוד ה' ימים :

ו היתה המלוה בשטר וטען הלוה שזמן קבעת לי יראה לי שישבע בעל חוב היסת שלא קבע לו זמן ויטול המלוה מיד • ואינו יכול לדחותו אלא חייב לפרוע לו בכל מקום שיתבענו עד כאן :

חלק שני

א גרסינן בבבא בתרא פרק א' גמרא אמר ר"ל הקובע זמן לחבירו ואמר ליה פרעתיך בתוך זמני אינו נאמן ולואי שיפרענו בזמנו • ודע דמילתא דרבי שמעון בן לקיש לא מתוקמא אלא בדאוזפיה קמי סהדי ובאפיהו קבע ליה החוא זמן אבל היכא דאוזפיה בלא סהדי אי נמי לא קבע לן זמן באפיהו לא שנא תוך זמן ולא שנא לאחר זמן ולא שנא בזמנו

הבכרתי והשוכר אומר. לא שכרתי אלא שתש או לזמן ארוך על השוכר להבית ראיה ואש לא הבית בע"ה נשבע וכו' ואש כן הכי נמי גבי הלוואה שתולקים באריכות וקצרות הזמן הלין שוה : וכן בדין הבא אחר זה בסמוך : כתב הרב ז"ל בכסף משנה הטעם שכיון שנעלין לא הגיע זמנו אפילו לדברי המלו' לא יפרע עכשיו ע"כ • וגרמה מהכלל שיש לנו שאין מחייבין שבוע' על כפירת טענה שאלו הולה בה לא היה חייב עליה ממון בכתוב פרק א' לטוענהילכך זה שאש הולה למלוה שתשה ימים נשאר לו מן הזמן לא היה אז חייב ממון לפיכך אינו מחייבין אותו אלא הוא בסוף התשה ימים שאז הוא כופר טענת הבית ממון :

ו היתה המלוה בשטר וכו' כתב הרב ז"ל בכ"מ וז"ל בטור ח"מ סימן ע"ג הטתיק לשון רבינו ואין שם חיבת היסת וכן כ"ל לע"ם היא דמה ענין לכאן שאין היסת אלא בנשבע לפטור את עצמו והכא במלוה על המשכון הוא נשבע שבועה כעין דאוריית' ובמלו' בשטר אש נמצאו לאומר פרעתיך היה לנו לומר פרע מיד ואש יטענו הנשבע לי שלא קבעת זמן אז נשבע לו ואיפשר לקיים הגירס' משום דאיכ' למימר לא דמי לאומר פרעתיך כיון שמולה שהוא חייב לו אלא הוי כאלו חובע הלוה למלוה חייב אתה להמתין לי כך וכך ימים ולפיכך חייב המלוה לנשבע היסת עכ"ל • וקשה לאש זה הוא כעין חביעה שחובע לוה למלוה אתה חייב להמתין לי וכו' • ומ"ה נשבע המלוה • א"כ מאי איריא מלוה בשטר אפילו בע"פ נמי יהא הדין כך ובפסק לעיל כשאומר המלוה היום הוא סוף הזמן שקבעתי והלוה אומר על עשרה ימים נימא לשהבע היסת המלוה ולא הלוה וכן בתיקן זה אומר חמשה וזה אומר עשרה : ואינו יכול לתקותו וכו' הוא דין בפני עצמן יתבאר בשער ל' בעה"י :

ח"ב א גרסינן בכ"ב אמר ר"ל וכו' בקש ה' ופליגי עליה אבי ורבא דאמרי תרוייהו עבד אינים דפר' דגו זימניה זימנין דמיתרמו ליה זוזי אמר איזיל איפרעיה כי היכי דלא ליטרדן • וכתבו התוספות אע"ג דבפרק יש בכור תנן בכור בתוך ל' יום בחזקת שלא נפדה אר"י דהתם לא שייך האי טעמא דלא ליטרדן דהוי ממון שאין לו חובעין • מיהו קשה מפרק השואל דאמר בעו מיניה מרבי יצחק אבי אומר נתתי ומשכיר אומר לא נטלתי על מי להבית ראיה • אימת אי בתוך זמנו אינא מת בתוך ל' יום בחזקת שלא נפדה והשתא היכי מדמה ליה לבכור דהתם דלא שייך למימר דלא ליטרדן ולכך ל"ל דבכור נמי איכ' טירדא דמלוה שלריך ליתן מיד לזרי'ן מקדימין ומפרש ר"י טעם אחר דכיון דחייב לו ודיתרמו ליה זוזי פרע תוך הזמן דלא ליטרדן אבל בכור אכתי לא איתייב כלל עד אחר ל' יום ושמא ימות בתוך ל' ויפטר וכן שוכר שמא יפול ביתו של משכיר וילמרך שוכר לצאת דלא עליה מיניה • ומיהו קשה הא דפריך אר"ל מכותל חצר שנפל ודייק מיניה דעביד אינים דפרע בגו זימניה לאבי ורבא נמי תיקשי דמודו התם דלא עביד דפרע דשמא לא יבוא זה את הכותל ומיהו בכמה מקומות מצי לומר וליטעמיך ולא קאמר ע"כ :

ואיבא למידק דבשלמא ג' תניתין דיש בכור שפיר מקשו לאבי ורבא משום דע"כ לא מצו לפלוגי אתניתין ולריך לישבה לדעתם אבל אחר שישבו דהתם ליכא טעמא דטירדא מאי מקשו עוד מהתי' דהשואל הא ולאי כיון דהכא בגמרא אסיק הלכתא כריש לקיש לא שני לן בין היכא דשייך טעמא דטירדא להיכא דליתיה ודתם גמרא דהתם נמי כהך מסקנא ס"ל הילכך פריך התם לאי בתוך זמנו היינו מתניתין דבתוך ל' יום אין בנו פלוגי דלפי האמת טעם טירדא אינו מעלה ומוריל בזה : ותו איכא למידק למה לא הדגישו התוס' קושייתם מעיקרא אריש לקיש מאי קמ"ל הא מתניתין היא בתוך ל' בחזקת שלא נפדה דאכתי לא ילעיגן דלא שייך התם טעמא דלא ליטרדן • מיהו דהא איכא למימר דאמעמיטין ר"ל אפי' תבעו ביומא דמשלם זימניה דלא אמרינן מגו דאי בעי פרעתיך עתה לאין זה מגו טוב לדתם כדכתבו בדבור הקול' כאשר יבא בס"ל : אך ק"ל דמאי דמקשו אמאי לפריך לר"ל מכותל חצר שנפל וכו' דלאבי ורבא נמי איקשו דמודו דלא פרע דשמא לא יבוא זה את הכותל • ויתא להו דבכמה מקומות יכול לומר ולטעמיך וכו' • והוא תימא דאחרלן גופיה היכי משני לר"ל שאני הכא דכל שיפא ושיפא זימניה הוא • דהא ולאי בלטעין לפרע בתוך הזמן כל

Digitized by Google

מלקו המגיע לו מבנין כל הלי אמות עסקינן • ואם כן כי נמי כל שיפת
וסיפת זימניה הוא מאי הוי הרי כל סיפת וסיפת הוי זימניה לתה שכבר נכנס
אבל לא למה שעדין עתיד להכנס • והיכי טעין סנהן למי כל הבנין קודם
שיגלם דשמא לא יבנה זה מה שיסתר מן הכותל מזמן שנתן לו המעות על
הסוף • ומי לאביי ורבא אמרינן
דמ"ה מודו דלא עביד לפרע כ"ם
לר"ל: אחר זמן שכתבתי זה מצאתי
לרב ז"ל בב"י סימן קי"ז כתב
ולכאורה משמע לסיינו לוק' שאומר
שפרע לו תלקו ממה שכבר' על עתה
לאלו ממה שלא נכנס עדיין אינו
כאמן לומר שפרעו לאחרי לא מעת
זמניה ע"כ ודברים אמורים אלא
למשמע שהתביעה היא בתוך זמן
הבנין והוא טוען שפרע מה שנכנס
עד עתה ומשון הטור ז"ל לא משמ'
הכי אלא לאחר זמן שבאלו
הוא לבלו וכו' • ואולי לדעתו"ל
איך מסיב שכבר פרע בכל שיפת
וסיפת ואשמעינן הלא אמרי' לא
עביד אינים לפרע קודם גמר כל
הבנין: ודע דמילתא' וכו' דבר פשוט
ומוסכם הוא זה וכן הכריחו התוס'
ז"ל וכ"ל שם עדי שתי' לו וקבע זמן
לאי לאו הכי נימא' אמרו לאי בעי
אמר לא הלוחני כלו' או לא קבעת
לי שום זמן ולקמן מיבעיא ליה אי
אמר מגו במקום חזקה ומ"מ אין
להוכיח מכאן לקסב' ר"ל המלוה
את חבירו בעדים אין צריך לפרעו
בעדים לאפי' למיירי הכא שאלוהו
שלא בעדי' אלא הולה לו בפני עדי'
לאפי' למ"ל צריך לפרעו בעדים
ה"מ היכ' להלוהו בפני עדי' מעיקר'
לא המניה אלא בפני עדים ע"כ •
וכותם ז"ל מבואר לאם איתא
דבלא עדים מיירי שם מקום למיגו
ואפ"ה קאמ"ר"ל לאינו כאמן תפסוט
בעיא לקמן לא אמרינן מגו במקו'
חזקה ואיכא למידק מה הכרח הוא
זו לומ' היא גופה מספק' ליה לא
ידע אי ר"ל מיירי אפי' בלא עדים
ואיכ איכא למפשט לא אמרינן מגו
במקום חזקה או לילמא לוק' בעדים
קאמר ותפשוט מינה איפכ' דבלאו
עדים אמרינן מגו אפילו במקום
חזקה • וכי תימא אם כן אמאי מבעי' ליה בתבעו אמר זמנו ליבעי בתוך
זמנו ובלאיכ' עדים הא לאו מלתא היא לאיך מי ניקא בגמר' גופה אמאי
לא בעי לה כהאי גוונא • ומכל מקום מדר"ל ליכ' למשמע מינה דז"ל הכא
קא מלחי לה וכו':

ב ומסתברא למלתא וכו' מה שהכריח רבינו מלק' מיבעי' ליה
בגמר' תבעים לאחר זמנו שמע מני' דר"ל בתבעו
בזמנו מיירי וכו' • ק"ל לסא לדעתו ז"ל בשתבעו בסוף היום מהימן במגו
לתחלת היום • וא"כ לפי תבעין דמספקא ליה אי אמרינן מגו במקום חזקה
או לא נימא דמבעי בלאחר זמנו שמע מינה דר"ל אפילו בסוף יומא דמשל'
זימניה מיירי לאי לוק' בשפרעו בתחלת היום א"כ ליבעי בגמר' תבעו בסוף
היום מהו: והטיר ז"ל בסי' ע"ח מסכים עם רבינו בעוקר הדין בתבעו
בסוף היום שהוא נאמן במגו לפרעתי היום וכתב הרב ז"ל בב"י שהוא
מדברי רבינו והעתיק שם הלשון הכתוב כאן • ותמהני שלא הביא ע"ז תוס
חולק כאלו הוא מוסכם ואני רואה שם חולקים ע"ז התוס' בדבור שבאמנו
בשלהי פסי' הקודם כתבו וא"ח מ"מ נפשוט מהכא לא אמרי' מגו לאי בעי
אמר פרעתיך עמה • ואר"י דהא לא מסיב מגו כיון למיירי לקיימי ביום
אחרון של זמן • ואע"ג דמסקינן בשלהי השואל דעביד אינים לפרע ביום
המשלם זימניה מ"מ אין זה מגו דלא חליף אינים למימר פרעתיך היום אבל
רגיל לומר פרעתיך אתמול ושכחת ע"כ • ולא הבינותי מאי דקאמר ר"י ז"ל
דלא מסיב מגו כיון למיירי ביום אחרון וכו' דמשמע לגריעות' למגו חליש
משום דהוי יום אחרון של זמן והוא תימא דמה יתן ומה יוסיף היות ביום
אחרון או באחר • הא עיקר הטעם שאין המגו מועיל הוא משום דלא חליף
אינים לומר פרעתיך היום ואחה שכחת הפרעונות אין השכחה מצויה באותו
יום עצמו • ואם כן זה שייך אפי' לימים הרבה אחר הזמן לפיכך הלשון
מגומגם • ומ"מ תזינן דלא ס"ל זה המגו • ועל רבינו קשה כיון דאיים ליה

בזמנו מגו דיכיל למימר לא היו דברים מעולם אי נמי לא הוה ביה זמן יכיל
למימר פרעתי בתוך זמני ופטור בשבועת היסת:

ב ומסתברא דמילתא דר"ל אפילו בשתבעו ב ומא דמשלם
זמניה מיירי והוא שתבעו בתחלת היום שנשלם
בו הזמן אבל אם תבעו בסוף היום מגו דאי אמר פרעתי בתחלת היום
ומהימן כדמוכח בסוגיא דגמרא דהשואל דעביד אינים דפרע ביומא
דמשלם זמניה כי אמר פרעתי בתוך זמני מהימן • ותו מדקא מיבעיא ליה
בגמרא תבעו לאחר זמנו שמע מינה דר"ל בתבעו בזמנו מיירי וה"ד כגון
שתבעו בתחלת היום שנשלם בו זמנו • וכן כתב בעל העיטור ז"ל והכי
א"פסיקא הלכתא בפרק השואל דעביד אינים דפרע ביום משלם זמניה:

ג והלכתא כותיה ואפילו מיתמי ואף ע"ג דאמר מר הבא
ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה לא
עביד אינים דפרע בגו זמניה • וכתב הרב אבן מיגש ז"ל בפירושיו אפי' אות'
מלוה היה ע"פ אינו נאמן לומר פרעתיך בתוך זמני אלא ב"ח גובה אותו
שלא בשבועה וב"ש אם היה מלוה בשטר שאין אנו מצריכין אותו שבועה
בלל • מ"ט ולואי שיפרענו בזמנו • ואיפסיקא הלכתא בר"ל ואע"ג
דקא בעי להתפרע מיתמי דאע"ג דאמרו הבא ליפרע מנכסי יתומים לא
יפרע אלא בשבועה חוקה דלא עביד אינים דפרע בגו זמניה עדיף הילב'
שקיל בלא שבועה • ולא ת מא ה"מ היכא דאית ליה שטרא על אבוהון
דיתמי אלא אפילו היכא דלית ליה שטרא נמי כיון דאית ליה סהדי דקבל
עלי' זמן שקיל להתוא חוב מניהו דיתמי בלא שבועה דכי איכא לאפלוגי בין
מלוה בשטר למלוה ע"פ ה"מ היכא דא"ל דילמא אלו אבוהון הוה קיים
הוה טעין ואמר פרעתיך כדקי"ל דטוענין ליורש אבל הכא דאלו הוה
אבוהון קיים לא הוה טעין הכי דהא לא עביד אינים דפרע בגו זמניה
הילכך דין מלוה בשטר ומלוה על פה חדא מילתא היא וגובה ליה מיניה
בלא שבועה ע"כ • ואיכא מ"ד דאפי' ליתומים קטנים נדון שיפרע מהם
שלא בשבועה ואיכא מ"ד דוקא מגדולים אבל בקטנים לאו בני פרעון נינהו
ואפ' בשבועה וב"ש בלא שבועה ואפי' מת תוך זמן ובשער י"ד שהקדמנו
הארכנו בזה:

ד ויש לברר אחר שפסקנו בר"ל דגובה מן היתומים בלא שבועה
ואע"פ שאין נאמנות בשטרו אחר שהוא תוך זמן • אלמנה
למה אינה גובה מתובתה מן היתומים בלא שבועה דהא כיון דלא נתנה
לגבות מחיים תוך זמן הוי וא"ה חיישינן לצררי ואינ' נוטל' אלא בשבועה
ובדתנן אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה התקין רב שתהא
נודרת • כדאיתא בפרק חשולח • וכזה תירץ ב"ה דאשה כיון דבתנאי ב"ד
נוטלת כתובתה אעפ"י שלא כתב חיישינן לצררי ובדאמרי' בגיטין אשתו
ובתו דבתנאי ב"ד קא אבל אימא צררי אתפס' • אבל ב"ח אין מתפסי
צררי אלא לאחר זמנו ולא נחה דעתי בזה • ואולי נוכל לומר כי מפני
חביבתו אצלה אתפס' צררי כדי שלא תצטרך לתבוע כתובתה בב"ד •
ובדאמרי' אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד ולפי' אתפס' צררי בשערת
מיתה אבל ב"ח לא:

ה ועדין יש לנו לומר זה שפסקנו שגובה בלא שבועה אם הוא תוך
זמן

מגו ולא לחי ליה מסוס חליפותא מ"כ מאי איריא בסוף היום אפי' בתחלת
היום נימא דמהימן לומר פרעתיך בתוך הזמן מגו מאי דעי אומר פרעתיך
עתה ומיל אתה תבעתני לאלו מי עסיקינן לתבעו בלמלוה בעלות השתר
או בהכנן התמה ממש בלי שום איחור:

וראיתי לרב הגמקי ז"ל כתב
בשם הרמב"ן ז"ל
לאלו לוקא לאחר זמנו ממש להוא
הדין ביומא דמשלם זמניה אפי' מגו
לאי בעי אמר פרעתיך עכשיו •
נאע"ג דמסתב' טעמייהו דהני
לאמרי לאלו מגו הוא כלל מסוס
דמיכסיף למימר דבר הגלוי וידוע
כ"כ לב"ח • מ"מ כתב הרב לאם
אית' להך לעיל דהקובע זמן מאי
קאי בכה"ג גמר' כ"ל לפרושי בהאי
לאשמועינן חדוש' לא אמרינן אאי
מגו וכו' ע"כ • נראי' דסבר הרמב"ן
ז"ל היא דבכל שעה מהיום שנשלם
זמנו גאמן לומר פרעתיך בתוך זמנו
מגו לפרעתיך עכשיו ואינו מחלק
בין בקר לערב • ואהיה זאת סבר'
שליסי' רחוק' מסבר' התוס' •
ובהיא בעיא דשלסי הטולא דמוקי
לה ביומ' דמשל' זמני כתב
רש"י ז"ל שתבעו לדין ביומ' דמשל'
זימניה והוא אומר לו נתתי ובקר
ע"כ • נראה לאו אוקי ארע'
שיחלקו התובע והנתבע ויכחישו זה
את זה כמה שעבר ביניהם בתוחה
שעה ממש אלא שיטענו על מה
שעבר זמן מה בנחיש והיערו שהוא
מן הבקר לערב • ואתי א"כ כסברת
רבי' ואולי כב' יפורשו לדברי הרמב"ן
ז"ל • ומה שלאה סברת האומריס
לאין זה מגו טוב שהיא דעת התוס'
כדמיתי' מסוס לגמ' ה"ל לפרושי
וכו' • מתוך לדברי התוס' נראה שכך
היתה גרסת' בפירוש בדברי ר"ל
שקבעו תחלת לבורס בזה הלשון בב
בזמנו ואמר פרעתיך בתוך זמנו
וכו' ונהכי לא צריכינן להכרח רבי'
ומ"מ טענתו של הרמב"ן ז"ל קשה
בעיני לאם כן מה מקום יש לבעיות
הגמ' התם נמי נפשטיה מדר"ל ומימ'
לולאי אמרינן מגו במקום חזקה
לאלא"ה ה"ל לר"ל לפרושי בהאות
לאשמועינן חדושא לא אמרינן האי מגו • אלא ולאי לאות הבעיין היא
דמספקא ליה אי פשיטא לן למגו במקום חזקה לא הוי מגו ולכך לא אוקמי
שום אמור' לפי' ולאשמועינן דין זה לו איפכ' • ואם כן ה"ל באיך מגו
לאמרינן לא חליף אינים וכו': הכוחה שזהו דבר פשוט לאין זה מגו טוב ולא
נכנס בספק שנטרף לפרשו:

ג והלכתא כוותיה וכו' • כך הוא פסק הגמר' עצמה • ובדיני
היתומים כתבנו בשער ארבעה עשר בס"ד:

ד ויש לברר אחר שפסקנו וכו' • גם התוספות הרגישו כן ותירצו
התירון הראשון • ובמקום אחר תירצו התירון השני בשם
ריצב"א ז"ל ובלי ספק לדק התירון השני מן הראשון מהני' תשובה להרי"ף
ז"ל לאייתי רבינו ז"ל בסמוך גבי גרושה לקאמר אם טען לדרי התפסחיך
קולם גרושין שאינה טענה לפי שלא נתנה כתובה ליגבות מחיים וקל"ן
הטוען פרעתיך בתוך זמני אינו נאמן וכו' • ואם איתא לטעמ' לאלמנה
משבעינן לה משום לגביה בתנאי כסובה וחיישינן לצררי מאי איריא אלמנה
הא גבי גרוש' נמי איכ' למימר הכי לאתפסה לצרי מקולם לפי שהוא תנאי
כתובה ולא אסיק אדעתיה בההו' זימנ' שיבא לגרשה • אבל באיך טעמ'
לאיבה ניח' לפמוך למיתתי' עביד לאתפוס' לצרי כי היכי לא תתבזה בב"ל
אבל בגרושה ולאי לא אתפסה לא קפיד עלה לאתבזה ואתבזה:

ה ועדין יש לנו לומר וכו' • יש לעיין מהיכ' חיסת אדעתין
לאשבועה היסת שהיא שבועה לתקנה לוק' להפטר ולא
לחולי' כי הנשבעין ונוטלין שבועתן שבועה המגנה מן התקנה • ושמא אפשר
לומר דלאו לאשבועה מקמי לפרע ליה עסקינן • אלא באר לפרע אי טען
אם פרעתיך ב' פעמים א' בתוך הזמן וא' אחר הזמן דבעלמ' משבע' ליה
כהסי' לפ' הכותב אי פקח הוא וכו' הכא לא משבעי' ליה היסת משום דכיון
דטען לפרעו בתוך זמניה אגן סהדי דשקר הוא לחזקה לא פרע אינים בגו
זמניה

Digitized by Google

זמניה • ואע"ג דמהחזוקה דמייתי עלה מהרי"ף ז"ל משמע דבשבועה לקולם פרעון מיירי • מכל מקום ירא' שהעמין בעצמו אמתי והרי"ף ז"ל על השבועה המורגל' קאמר שהיא שבועת המשנה דאלו שבועת היסת פשיט' לאין לה מקום קולם פרעון ולפ"ז אתי שפיר גירס הספ' שלפנינו כמו שהבי' מהר"ר יהודה ז"ל דאיכא מ"ל מכתבע היסת ומפטר וכו' • ואי להב"ש קולם הפרעון מיירי מאן דלר שמיה דמפטר היה צריך לשבש הגיר' ולמחוק מלת ומפטר ולכתוב במקומה ונפרע או ונוטל וכיולא • אבל במה שאמרנו במקומה עומדת דבשבועה דלאחר הפרעון עסקינן שהיא להפשר • וקבר לאע"ג דסתם חזקה היא דלא פרעו בגו זמניה • מ"מ אינו מהגמנ' דבבר אפשר שפרעו ב' פעמים לא יגלל משבועת היסת להפטר •

וכן יפורשו דברי הרא"ש ז"ל שוב מצאתי שכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ז דשכירות גבי תובע בתוך ימי השכירות וכו' שהשכר יטענו עליו בדמי שכתן אחלה טענ' בבני עלמ' ושבועה היסת וכו' והו' מה שאמרנו • וראיתי במרדכי לשון שהוא בעיני מוטעה וז"ל מכאן משמע דאם אדם הוציא ס"ח על חבירו ומ"ל הנתבע לי אלא פרעתיך תוך זמני אין צריך לעשות שבועה לחזקה אין אדם פורע תוך זמנו אא"כ אמר לו משתבע לי אלא פרעתיך בזמני אז צריך שבוע' היסת ע"כ • ונראה דמלת הלכה היא משובשת אלא בגם בהגהת אשרי כתוב כן • והוא תמוה דליכ' דרב עפא ודאי בזמנו הוא • ודע שכתב הטור בהלכות שיתפי' בקרקע סי' קנ"ז גבי הני' דסמך לו כופל אחר מגלגלין עליו את הכל בחזקת שלא נתן וז"ל וכתב הרמב"ם ז"ל שחברו נשבע בנקיט' חפץ ונוטל • והרא"ה כתב שנוטל בלא שבועה דטפי הוא בחזקת שלא נתן מקובע זמן לחברו ומ"ל פרעתיך בתוך זמני דקיל"ן דסקיל בלא שבועה ע"כ • וכתב הרב ז"ל דב' דהרמב"ן ז"ל כתב שנוטל בלא שבועה וכדברי הרמ"ה ז"ל • ובאמת צריכין אני לבקש ישוב לדעת הרמב"ן ז"ל דכיון דע"כ תוך זמן בקיל בלא שבועה מטעם חזקה דאין אדם פורע בתוך זמנו • ה"נ בהני דמגלגלין עליו את הכל בחזקת שלא נתן נאמר דליסקול בלא שבועה מטעם הך חזקה • ולא יספיק מ"ש ה"ה ז"ל לאפי' במלוה בשטר מי אמר ליה אסתבע לי דלא פרעתיך משתבע ליה וכו' דמלשון אפי' משמע דשטר עדיף מיהך חזקה והרי חזקה לתוך זמן עדיפא משטר ומ"ש הא מהא :

ע כ איפשר לי לומר דלקיטוק לבון הרמב"ם שהו' בפ"ג דשכירות תחלה כתב אחד מן השותפין שבנה הכותל שמבדיל בינו ובין חברו על ל' אמות ושבע חברו ליתן חלקו בהוצאה ואמר נתתי חלקי ה"ז בחזקת שנתן ונשבע היסת ונפטר עד שיבי' ראיה התובע שלא נתן אבל אם בא לתבוע אותו ליתן חלקו בהוצאה שאר הנובה שהוסיף על הארבע מפני שסמך לו אז כנגדו ואמר נתתי אינו נאמן אלא חברו ישבע בנקיטת חפץ שלא נתן לו ונוטל ממנו כדין כל הנשבעין ונוטלין עד שיביא ראיה זה שנתן לו ע"כ • דאי' למילק כי היכי דקאמר בחלוקה דאשונה ה"ז בחזקת שנתן וכו' שהוא כלשון המשנה אמאי בחלוקה השניה לא קאמר נמי ה"ז בחזקת שלא נתן כלקמני במתניתין מגלגלין עליו את הכל בחזקת שלא נתן וכו' • ובמקום זה נקט לשון לאינו נאמן : לפיכך נראה בעיני כי הוא ז"ל נתכוון בסלסול לשונו להוציאנו כונת המשנה ושאין הבנת בחזקת הנני כהבנת בחזקת הא' דמע"ר' דקאמר בחזקת שנתן היא ממש לומר שמחזיקים אנו וקים לן מהתמא דודאי נתן וכדפרש"י ז"ל דכיון דתובע עליו לשייעו ומשפט זה לכל גלוי לא היה בונה משלו אלא היה נוטל עליו וכו' ונמצא שחזק' זו היא לקיי' ולאמת דודאי פ"ע והוי' דומי' לחזקה אין אדם פורע תוך זמנו אלא דהתם החזקה היא להפך שלהיות תוך הזמן אנו אומרים מסתמא דודאי לא פרע שאין דרך האדם לפרוע קודם זמנו • אבל בחילך דמארבע אמות ולמעלה דקתני בחזקת שלא נתן לא רצה הרמב"ם ז"ל להבין שהיה ממש חזקה לומר בחין אדם עשוי לפרוע עד שיתבעוהו דאין כפירש"י ז"ל משום דכבר הוא זמנו לפרוע • ומסתמא כל מי שהוא חייב ומגיע זמנו ושונו שפרע בזמנו הוא נאין ונפטר בהיתם • אבל כאן אינו נאמן לומר שפרע משום דיש סמך לומר שלא פרע אע"פי שחברו בזמנו מסתמא למי יימר ומאי דמטעם שלא נתן אינו אומר לא אלים לי' דקים לן ואנו מוחזקים שלא נתן אלא הוא מספיק לבלא נאמר מסתמא ודאי נתן כיון שהיא אחר זמנו הוא ליה כאלו קאמר במתניתין אינו בחזקת שנתן • וע"כ לחלק הרב לומר אינו נאמן כי זה הוא בלבד כח עוצמת מי יימר לבדאי האמינו • אבל אינו מספיק לומר שהוא ודאי בחזקת שלא נתן • ומשום הכי מתחבע אידך ושקיל כך נראה לפ"ד : וכן דעת הרי"ף ז"ל בתשובה וכו' הסר לי על תשובה זו דמלקאמר אם גרש אשתו וכו' משמע שכבר היא מגורשת ונמצא שעתה תובעת פרעון כתובתה אחר שהגיע זמנה אע"כ הוכי מדמה לה לטוען פרעתיך בתוך זמני שאינו נאמן להא הכא לאו

בתוך זמנו היא תובעת ומיהמניה לפרע בתוך זמנו מגו דלאי בעי קאמר שפרעו אחר גרושין דמהימן דלקאמר בסמוך • ומאי דלקאמר אם גירש אשתו ואמר לה פרעתיך וכו' היינו שפני דברים אלה היו תכופים ומסוכים זה לזה לגירש אותה וסמוך לגרושין אמר לה פרעתיך דבהא ליכא מגו דהוי כתבעו בתחלת יומא דמשלם זמניה לכתב רבינו לא מהימן במגו • א"כ אפילו היתה התביעה כמה ימים אחר הגרושין לא שייך הכא ניהמניה במגו משום דלאו לענין פרעון קיימינן דע"פ צריך לפרוע כיון דשטר כתובתה יוצא מתחת ידה ואין אנו רגין אלא על הסבועה אם היא מחויבת להשבע או לא ולפיכך אפשר לומר דכי היכי דלענין הרמב"ם ורבו ז"ל אין אומרים מגו לאפטורי משבועה אלא לאפטורי מממון הכי נמי אין לומר מגו לאחיובי שבועה ומ"ה אין אומרים כאן דחייב שבוע' לאמה שלא נפרעה בתוך זמנה מגו דלאי בעי הוה אמר פרעתיה בזמנה והיתה ג"כ חייבת שבועה : אבל אם טען פרעתיה אחר גרושין וכו' מה שכתב והטול והשבע וכו' פשוט הוא דהיינו כשהוא אומר השבע שלא פרעתי' דאי לאו דאיהו טען אינו יכול ליה כמבואר בהאי' דהאי מאן דמפיק שטרא וכו' • ולא הוצרך לפרש זה לאעיקר' לשון הסאלה אלא דקאמר יש לו להשביעה או לא וכו' דולאי יש לו להשביעה היינו שהוא מבקש להשביעה :

ו ומסתברא נמי דמאי דנקט לשון קובע וכו' אין זה הסכמו בו כל הפוסקים ז"ל :

ב ב וראוי שנתקור בכאן בענין קובע זמן לאמרי' לא עביד איניש לפרע בגו זמניה • אם היה החוב לזמן קבוע וקולם שיגיע זמן הפרעון עשה המלוה לוה שובר כללי על היום ההוא שנכתב בו השובר • אם נאמר שנכנס בכלל השובר גם החוב הזה שכבר הוא חייב לו אע"פי שעדין לא הגיע זמנו • או דילמא אין זה בכלל דמסתמא לא פרע איניש בגו זמניה ולא עשה שובר ומחילה אלא ממה שהיה מחויב לפרוע על אותו היום בשובר • ומדברי הריב"ש ז"ל סימן ח"ל נראה דבר החוב שלא הגיע זמנו נכלל בשטר הכללי כי על מחילה שהמית וש"ח לפרוע לו' הלשון שנלהבו שניהם ביום אחד כתב וז"ל אם נודע שהחוב נעשה ראשון ואחר כך המחילה בו ביום ולאי הכל נכלל בשובר המחילה לאע"ג דלא עביד איניש לפרע בגו זמניה ונם לא עביל לפרע ביומיה וכו' על ואעפ"כ בכאן כיון שמחלו אח"כ מכל חוב שבעולם ומכל הביעה על היום הרי חוב זה בכלל עכ"פ וכבר אמרו שם מי קאמינ' דלא פרע כלל דלא שכיח לפרע קאמינא עכ"ל • ומסיק לקמיה דאף אם לא נודע אם המחילה קדמה אם החוב קדם יל בעל השטר על התחתונה וכו' הרי בהדיא דאפילו בדאיכ' תרתי הוך זמן וביומיה דבחרייהו אמרינן דלא עביד איניש לפרע וכו' : פסק הרב ז"ל דהוא בכלל המחילה הסתמית ואפי' בשלא נודע שהחוב החוב למחילה : אבנם הרא"ש ז"ל כתב בהפך זה בכלל ע"ז סימן ג' וז"ל שאלת ראובן שהוציא שובר וכתוב בו שמעון מחל כל חביבות ממון שהיו לו עליו עד היום הזה שובר הוציא שמעון שפר שראובן חייב לו מנה זמן השובר והשטר ביום אי וראובן אומר שטרו מאוחר ירא לי ליל בעל השטר על המחתונה אע"ג דאמרינן המוציא שטר חוב בשוק וכתוב בו זמנו יחזירנו לבעלי' וכו' אי משום פריעה לפרע' בתר יומא לא חיישינן ה"מ התם לאיתי' לוה קמן דאמר פרעתי אבל איתיה לוה קמן ואמר פרעתיו וממני נפל לא מהדרינן למלוה וכ"ש בנדון זה שיש שובר ביד ראובן שמוכיח שפרעו ואע"ג דסתם הלוואה לי' יום לא אמרינן לא' עביד איניש לפרע בגו זמניה • אלא בקובע זמן שילע שלא היה יכול לפרעו קודם הזמן אבל בסתם הלוואה זמנין דמיחרמו ליה זוזי ופרע אפילו בו ביום ע"כ • מהולדך לחלק בין קובע זמן לסתם הלוואה נראה בהדיא דס"ל דדוקא בסתם הלוואה אמרינן דנכללה בשובר הכללי אע"פי שהחרעון הוא בו ביום אבל בחוב לזמן שלא הגיע זמנו אין השובר הסתמי כולל אותו ולאי לאו הכי לא הי"ל אלא בקור ואע"ג דסתם הלוואה ל' יום לא אמרינן לא עביד איניש לפרע בגו זמניה אלא בדליכ' רגות' אבל הכא לאיכ' שובר דעדיף ליה מנפיל' כדקאמר לעיל וכ"ש וכו' מוכיח שפרעו דמה לי חוזה דלא פרע בגו זמניה ומה לי חוזה דלא פרע ביומיה • אלא ולאי משמע ליה ז"ל דשאני קבועות זמן משום דמעיקרא גלי אדעתיה דילע דבנפשיה אינו יכול לפורעו קודם ימ"ח לא יספיק השובר לבטלו • וזה הפך שכתב הריב"ש ז"ל : ותשובה זו של הרא"ש ז"ל היא נפלאה בעיני מפנים חחלה דאי אמרו דאלאי בעי לחתוה בתאי דמהשה על עצמו מהתיא דמהמנא ס"ה שזמנו בו ביום לאחרי' פ"ק דמציע' ליחזור לבעלים ומחלק בין איתיה לליה אמן דמשמע דכאיין אלוה לפניו עכ"פ מחזירין לבעליה מטעמא דלפרעתא בתר יומא לא חיישינן אע"ג דאלאי' רעות' דנפילה • ולפי סוגית הגמר' אין הלכה כן דכי אמר רב אסי הדין בתם רבי יוסנן

פריך

Digitized by Google

אריך ליה רבי זירא מרבי יוחנן גופיה לקמר שטר שלוה בו ופרעו מיד מוזר אלוה בו לא מחוקק מלא ביומיה • ומסני ליה מי קמיני' לא פרע כלל לא שכיחי מיכני לפרעי ביומיה קמיני' • ורב כהנא קמר עלה בשחייב מודה וכו' : ואיברא לפי סברת רב אסיי מקום לחלוק הרא"ש דלא קבע ליה זמן ידוע עביר אניש דפרע בגויה ומשתבע היסת ומיפטר • והבי הסכימו רבוואתא ז"ל :

ז והיכא דתבעו אחר זמן ואמר לו פרעתיך תוך זמני הא נמי קא מיבעיא בגמרא מי אמרינן מה לי לשקר דאי בעי אמר אחר זמן פרעתיך • או דילמא מה לי לשקר במקום חזקה לא אמרינן אלא איפשיט • ופסק הרב בהלכותיו דבל כהאי גוונא קולא לנתבע וחומרא לתובע • והילכך משתבע היסת דפרעיה ומיפטר • ונמצא עכשיו שד' ענינים מצוים בזה הענין • הענין הראשון תבעו בזמנו בגון בתחלת היום שנשלם הזמן ואמר לו פרעתיך בתוך זמני שאינו נאמן • הענין השלישי תבעו אחר זמנו וטען הלוה שפרעו תוך זמנו שנשבע הלוה ונפטר • הענין הרביעי שתבעו אחר זמנו או בסוף יום שנשלם בו זמנו וטען שפרעו בזה במו כן נשבע היסת ונפטר דעביד אניש דפרע ביומא דמשלם זמניה • עד עתה דברנו בקביעת זמן בעסק ההלואה וטען שפרע תוך זמנו או אחר זמנו :

ח נשאר לנו עדין לברר אם נתחייב לו ממון על דרך שבירות או מגופו שהשביר לו או מקרקעות • או מכליו ונפל מחלוקת ביניהם מהו על זה גרסינן במציעא פרק השואל בעו מיניה מרבי יוסי שובר אומר אני נתתי ומשביר אומר לא נטלתי פירוש נתתי לך שבירותך של בית זה מב' שנה ומשביר אומר לא נטלתי על מי להביא ראיה ושיילינן אמ' אילימא בתוך זמנו תנינא ואי לאחר זמנו תני' בלי בבר חיתוך דין זה בשניהם דתנן כל שלשים יום בחזקת שלא נתן עד שיביא ראיה שנתן מה לאחר שלשים יום בחזקת שנתן עד שיביא ראיה שלא נתן לא צריכא ביומא דמשלם זמניה מי עביד אניש דפרע ביומא דמשלם זמניה או לא ופשיט אמר ליה רבי יוחנן תניתוה שבר בזמנו נשבע ונוטל שבי' הוא דרמו רבנן עליה שבועה בי היכי דלודי משום דבעל הבית טרוד בפועליו אבל מהזמן ובשבועה ובן הלכתא • מבאן למדנו שהמשביר קרקעו או בליו לזמן ידוע כו' לשנה כלומר שיתן לו שבתו שנה בשנה ותבעו בתוך השנה על השובר להביא ראיה • ואם תבעו לאחר שנה ואפילו ביום

בעי לא סגי לפוטרו מסבועה ומכאן אמרו ק"ו לאחזוקי לאין צריך שבועה במאי מיירי אי בשטר מלוה בעלמא • א"כ מאי ק"ו הוא הא קמאמרי מעיקר לטעמא' לבעי שבועה הוא משום דזימנין דזייר ליה אפסיטי לספר' ואזלה לה טענה לשטרך בילי מאי בעי ואי בשטר פקדון הוא לא שייך ביה אפסיטי לספר' וכו' לאין הנפקד חייב לשלם שכר הסופר • הא נמי לא אפשר לא אשכחן בשום דוכתא להמפקיד' בשטר יתוייב להשבע שלא החזיר לו הפקדון ואין שום לד לחייבו שבועה זו דודאי אין הנפקד מחזיר את הפקדון עד שיחזיר לו את השטר לאינו מאמין במפקיד • וכן מטעמי אחריני לכתבו החוזר' בהמוכר את הבית • וא"כ אין כאן ק"ו לכיכא שום עליות לחזקה משטר פקדון • ואע"ג דהרמב"ם כתב בפ"ב דשכירות לכשאין השומר נאמן במגו לומר החזרתי יסבע בעל השטר בנקיטת חפץ שלא החזיר לו ויטלנו • והסכים עמו הראב"ד ז"ל וכתב' ה"ה ז"ל שלמה זה למלוה את חברו בשטר וכו' מ"מ לדברי התוס' לפר' המוכר את הבית ולאי א"ל למותם יקד לטענת שטרך בילי גבי פקדון היא אלימא לפי טעמיהם ואין עליה הסוכה • ועוד קשה במאי לקמאמרי לשמא סוגיא להכא לא סברא כרמי בר חמא דהיאך איפשר לומר כן • הא רמי בר חמא ורבא רמי בהדיא תרוייהו סברא הך סברא להמפקיד את חברו בשטר לריך להחזירו בעלי' כלקמאמר התם בגמר' בהלי' • ולא יעלה על הדעת שחלוק הך סוגי' מרבא ורמי בר חמא :

ונתבו עוד ז"ל ומיהו קשה מלחנן ביבמות פרק בית שמאי יבמה שמתה חוך ל' יום לא בעלתי כופין אותו אחר ל' מבקשין הימנו ומפרש התם לעד יום ל' מוקי מיני' אנפשיה • טפי לא מוקי ולכך לאחר ל' יום אין כופין דלא מהימנא אע"ג דאיתא לה מגו דאי בעי אמרה אינו יכול לבא עלי נמי דנאמנת כלמוכת בסוף נדרים ע"כ : ולע"ד נראה שם מקום לתרץ זה דשאני התם דאיירינן לענין כפייה ואין לעשות מעשה לכופו להלוץ במגו גרידא במקום חזקה דהוי כמעט כעין מגו להוציא מהל ממון דמוקמינן ליה אחזקתיה ואין מוציאין מידו"ר מוקמינן ליה אחזקתיה דבחר ל' יום ודאי בעל ואין כופין אותו לחלוץ : אבל מאי דקשה לי טוב' ומהני אם לא בא התעוררות זה בחיזה מן המחברים ז"ל הוא היאך ילכה בספק שיהיה המגו יותר חזק מהחזק' דהא ודאי חזקה אלימא' טפי מובא' שהרי יש לה כח להוציא ממון בחזקה בעלמא ואפילו בלא שבועה כי הכא דמשו חזקה לא פרע איכא בגו זימניה מפקינן מיד הלוה אע"ג לוזוח ואמר פרעתי ואינו נעתר בשבועה • ואלו מגו להוצי' לא אמרי' לעולם לסבר הכי ואפי' בשבועה אינו נאמן • אלא' גרע טפי מגו מחזק' והיכי חיסק אדעתין לומר לאמרי' מגו במקום חזקה : ובבר עלה בדעתי לומר דאה"כ כשאין לוה אם הנתבע אלא חזקת הממון שמחייבתו אז גדול כח החזקה בעלמ' מהמגו דאלימ' חזקה לא עביד איניש וכו' אין כיוצא • לאפוקי ממוכ' מחזקת הנתבע מה"כ במגו שאין לו כח מספיק להוציא הממון המוחזק לנתבע • אבל הבעי' היא היכי' דאיכ' הכא לסיועים לנתבע היותו מוחזק בממון וגם שיש לו מגו אם יועיל מגו כה"ג לבטל החזקה דלא עביד איניש וכו' אם דילמא אלימא כל כך החזקה דאפילו מגו כי האי לא אמרינן נגד החזקה • אלא דמריהטו' לסוגי' דגמר' משמע דאין מקום לספק אלא מחמת המגו גריר' מלד עצמו אם אמרינן ליה במקום חזקה ולא מלד שהוא מסתייע גם מהיות הנתבע מוחזק בממון : ועוד קשה לי דבהתו' עובד' דהנהו גינאי דשלחי המגי' גט קמאת כתב הרא"ש ז"ל בסס"ר ז"ל המנפשים לא מהימן לומר טעיתי במה שאולתי אע"ג דאית ליה מגו דאי בעי אמר פרעתי אח"כ משום דאין ערך אדם להוציא על שיכוין חשבונו יפה • ורא"ה מהני' לתנן בשבועות וכו' וכעין זה כתבו שם התוס' • גראה דמכח הריאה הוא מוכרח לומר דלא מהני לומר טעיתי מגו לפרעתי משום דהוי כלא כדרך העולם שאין אדם מודה על שיכוין חשבונו דהיינו ודאי כעין חזקה • וא"כ מוכח מינה דמגו במקום חזקה לא אמרי' אפי' לאוקומי ממון : אבר קשה להר"ן הלוי ולתלמידו הרמב"ם ז"ל דסברי בעלמ' דמגו לאפטורי משבועה לא אמרי' • פשיטא דליכ' למימר מגו במקום חזקה דהא מגו לא מהני לאפטורי משבועה ואלו הך חזקה מהניא לאפטורי משבועה :

ח נשאר לנו עדיין לברר וכו' הסוגי' היא בסוף פרק ב' אל וגירסת רבינו היא כגירסת הרי"ף והרא"ש ז"ל לתבעי'

דלא קבע ליה זמן ידוע עביר אניש דפרע בגויה ומשתבע היסת ומיפטר • והבי הסכימו רבוואתא ז"ל :

ז והיכא דתבעו אחר זמן ואמר לו פרעתיך תוך זמני הא נמי קא מיבעיא בגמרא מי אמרינן מה לי לשקר דאי בעי אמר אחר זמן פרעתיך • או דילמא מה לי לשקר במקום חזקה לא אמרינן אלא איפשיט • ופסק הרב בהלכותיו דבל כהאי גוונא קולא לנתבע וחומרא לתובע • והילכך משתבע היסת דפרעיה ומיפטר • ונמצא עכשיו שד' ענינים מצוים בזה הענין • הענין הראשון תבעו בזמנו בגון בתחלת היום שנשלם הזמן ואמר לו פרעתיך בתוך זמני שאינו נאמן • הענין השלישי תבעו אחר זמנו וטען הלוה שפרעו תוך זמנו שנשבע הלוה ונפטר • הענין הרביעי שתבעו אחר זמנו או בסוף יום שנשלם בו זמנו וטען שפרעו בזה במו כן נשבע היסת ונפטר דעביד אניש דפרע ביומא דמשלם זמניה • עד עתה דברנו בקביעת זמן בעסק ההלואה וטען שפרע תוך זמנו או אחר זמנו :

ח נשאר לנו עדין לברר אם נתחייב לו ממון על דרך שבירות או מגופו שהשביר לו או מקרקעות • או מכליו ונפל מחלוקת ביניהם מהו על זה גרסינן במציעא פרק השואל בעו מיניה מרבי יוסי שובר אומר אני נתתי ומשביר אומר לא נטלתי פירוש נתתי לך שבירותך של בית זה מב' שנה ומשביר אומר לא נטלתי על מי להביא ראיה ושיילינן אמ' אילימא בתוך זמנו תנינא ואי לאחר זמנו תני' בלי בבר חיתוך דין זה בשניהם דתנן כל שלשים יום בחזקת שלא נתן עד שיביא ראיה שנתן מה לאחר שלשים יום בחזקת שנתן עד שיביא ראיה שלא נתן לא צריכא ביומא דמשלם זמניה מי עביד אניש דפרע ביומא דמשלם זמניה או לא ופשיט אמר ליה רבי יוחנן תניתוה שבר בזמנו נשבע ונוטל שבי' הוא דרמו רבנן עליה שבועה בי היכי דלודי משום דבעל הבית טרוד בפועליו אבל מהזמן ובשבועה ובן הלכתא • מבאן למדנו שהמשביר קרקעו או בליו לזמן ידוע כו' לשנה כלומר שיתן לו שבתו שנה בשנה ותבעו בתוך השנה על השובר להביא ראיה • ואם תבעו לאחר שנה ואפילו ביום

מכהתא בו ביום • וכ"כ הריב"ם ז"ל בהשובה דמייתינן ליותר רחוק הוא שיפרע בו ביום מבתוך הזמן • ומעתה אם נאמר להרא"ש ז"ל לפי תלוקו דנהי דבלית לוה קמן לא חייבינן לפרעיה בתוך זמן כי היכי דלא חייבינן לפרעיה בה יומה • מ"מ אי טעין לוה פרעתיך תוך הזמן לגרע טפי מפרעיה בה יומה ולא הרא"ה והריב"ם ז"ל • א"כ יקשה על הטור ז"ל היאך הביא בשחם סברת הרמ"ה בלי חילק דמשמע שהוא מסכים עמו • והרי ע"כ אדיו הרא"ש פליג עליה ולא חם להזכירו כלל • והוא הביא דין תשובה זו בסימן כ"ל • ושמא נאמר לכל זה אלא נחכוון הרא"ש ז"ל אלא לומר דאפי' לרב אסי דסבר דמן הבתם לפרעיה בה יומה לא חייבינן גם לדידיה מודה בחוקן הכלון משום דאיהו לא אמר הכי אלא בדליהיה קמן וכו' • וכ"ש לרב כהנא דלא לריכינן לכל זה דודאי הדין הוא פשוט לקולא • וזה דוחק • דהעיקר הסר • וגם הרב ז"ל בב"י לא העיר לנו אזן • שהרא"ש ז"ל פליג אהרמ"ה ז"ל • ובסימן"ג מביא הך תשובה דהרא"ש ורומז תשובת הריב"ם וגם שם לא כתב דפליגי אהדדי • ובענין סתירה שם מתשובה זו של הרא"ש לאחרת הסמוכה לה עיין מ"ש בשטר כ"א בס"ד : ולענין הדין בעניותי לא מצאתי חבר להרא"ש בסברתו ונאמר יחידאי ופשיטא דלא סבקינן הרמ"ה והריב"ם והטור ז"ל מקמיה וכל סכן לאוקומי ממונא • מיהו יש הגה להרא"ב ז"ל בפי"ל דמלוה נראה שמסכים עם הרא"ש ז"ל הובאה בשטר כ"ב ע"ש :

ז והיכא דתבעו אחר זמן וכו' על הך בעי' הקשו התוספות תפשוט דלא אמרי' מגו במקום חזקה מלרמי בר חמא דאמר בפרק כל הנשבעין המפקיד אצל חברו בשטר לריך להחזירו בשטר ולא מהימן לומר החזרתי לך במגו דנאמנסו משום דאמי א"ל שטרך בילי מאי בעי וכ"ש דלא אמרינן מגו במקום חזקה דחזקה עדיפא דאין לריך שבועה וטעמא' דשטרך בילי מאי בעי לא מהני מגו דאמרי' דאיהם המקמי הכי מייתו דהקשה ריב"ם ז"ל דהך חזקה עדיפ' משטר דבשטר אינו נודה אלא בשבועה ובהך חזקה נודה בלא שבועה וכו' • וחירץ ר"י דמה שלריך שבועה בים לו שטר זהו לפי שאין מוכיח ממוך השטר אם פרע או לא דזמנין דזייר ליה אפסיטי לספר' וכו' • ועולה קמאמרי אך קשה דמ"מ תפשוט דלא אמרינן וכו' כדמייתינן והשת' הלי דקמאמרי בקושיית' זאת דטעמא' דשטרך בילי מאי בעי לא סגי לפוטרו מסבועה ומכאן אמרו ק"ו לאחזוקי לאין צריך שבועה במאי מיירי אי בשטר מלוה בעלמא • א"כ מאי ק"ו הוא הא קמאמרי מעיקר דטעמא' לבעי שבועה הוא משום דזימנין דזייר ליה אפסיטי לספר' ואזלה לה טענה לשטרך בילי מאי בעי ואי בשטר פקדון הוא לא שייך ביה אפסיטי לספר' וכו' לאין הנפקד חייב לשלם שכר הסופר • הא נמי לא אפשר לא אשכחן בשום דוכתא להמפקיד' בשטר יתוייב להשבע שלא החזיר לו הפקדון ואין שום לד לחייבו שבועה זו דודאי אין הנפקד מחזיר את הפקדון עד שיחזיר לו את השטר לאינו מאמין במפקיד • וכן מטעמי אחריני לכתבו החוזר' בהמוכר את הבית • וא"כ אין כאן ק"ו לכיכא שום עליות לחזקה משטר פקדון • ואע"ג דהרמב"ם כתב בפ"ב דשכירות לכשאין השומר נאמן במגו לומר החזרתי יסבע בעל השטר בנקיטת חפץ שלא החזיר לו ויטלנו • והסכים עמו הראב"ד ז"ל וכתב' ה"ה ז"ל שלמה זה למלוה את חברו בשטר וכו' מ"מ לדברי התוס' לפר' המוכר את הבית ולאי א"ל למותם יקד לטענת שטרך בילי גבי פקדון היא אלימא לפי טעמיהם ואין עליה הסוכה • ועוד קשה במאי לקמאמרי לשמא סוגיא להכא לא סברא כרמי בר חמא דהיאך איפשר לומר כן • הא רמי בר חמא ורבא רמי בהדיא תרוייהו סברא הך סברא להמפקיד את חברו בשטר לריך להחזירו בעלי' כלקמאמר התם בגמר' בהלי' • ולא יעלה על הדעת שחלוק הך סוגי' מרבא ורמי בר חמא :

ונתבו עוד ז"ל ומיהו קשה מלחנן ביבמות פרק בית שמאי יבמה שמתה חוך ל' יום לא בעלתי כופין אותו אחר ל' מבקשין הימנו ומפרש התם לעד יום ל' מוקי מיני' אנפשיה • טפי לא מוקי ולכך לאחר ל' יום אין כופין דלא מהימנא אע"ג דאיתא לה מגו דאי בעי אמרה אינו יכול לבא עלי נמי דנאמנת כלמוכת בסוף נדרים ע"כ : ולע"ד נראה שם מקום לתרץ זה דשאני התם דאיירינן לענין כפייה ואין לעשות מעשה לכופו להלוץ במגו גרידא במקום חזקה דהוי כמעט כעין מגו להוציא מהל ממון דמוקמינן ליה אחזקתיה ואין מוציאין מידו"ר מוקמינן ליה אחזקתיה דבחר ל' יום ודאי בעל ואין כופין אותו לחלוץ : אבר מאי דקשה לי טוב' ומהני אם לא בא התעוררות זה בחיזה מן המחברים ז"ל הוא היאך ילכה בספק שיהיה המגו יותר חזק מהחזק' דהא ודאי חזקה אלימ' טפי מובא' שהרי יש לה כח להוציא ממון בחזקה בעלמ' ואפילו בלא שבועה כי הכא דמשו חזקה לא פרע איכא בגו זימניה מפקינן מיד הלוה אע"ג לוזוח ואמר פרעתי ואינו נעתר בשבועה • ואלו מגו להוצי' לא אמרי' לעולם לסבר הכי ואפי' בשבועה אינו נאמן • אלא' גרע טפי מגו מחזק' והיכי חיסק אדעתין לומר לאמרי' מגו במקום חזקה : ובבר עלה בדעתי לומר דאה"כ כשאין לוה אם הנתבע אלא חזקת הממון שמחייבתו אז גדול כח החזקה בעלמ' מהמגו דאלימ' חזקה לא עביד איניש וכו' אין כיוצא • לאפוקי ממוכ' מחזקת הנתבע מה"כ במגו שאין לו כח מספיק להוציא הממון המוחזק לנתבע • אבל הבעי' היא היכי' דאיכ' הכא לסיועים לנתבע היותו מוחזק בממון וגם שיש לו מגו אם יועיל מגו כה"ג לבטל החזקה דלא עביד איניש וכו' אם דילמא אלימא כל כך החזקה דאפילו מגו כי האי לא אמרינן נגד החזקה • אלא דמריהטו' לסוגי' דגמר' משמע דאין מקום לספק אלא מחמת המגו גריר' מלד עצמו אם אמרינן ליה במקום חזקה ולא מלד שהוא מסתייע גם מהיות הנתבע מוחזק בממון : ועוד קשה לי דבהתו' עובד' דהנהו גינאי דשלחי המגי' גט קמאת כתב הרא"ש ז"ל בסס"ר ז"ל המנפשים לא מהימן לומר טעיתי במה שאולתי אע"ג דאית ליה מגו דאי בעי אמר פרעתי אח"כ משום דאין ערך אדם להוציא על שיכוין חשבונו יפה • ורא"ה מהני' לתנן בשבועות וכו' וכעין זה כתבו שם התוס' • גראה דמכח הריאה הוא מוכרח לומר דלא מהני לומר טעיתי מגו לפרעתי משום דהוי כדרך העולם שאין אדם מודה על שיכוין חשבונו דהיינו ודאי כעין חזקה • וא"כ מוכח מינה דמגו במקום חזקה לא אמרי' אפי' לאוקומי ממון : אבר קשה להר"ן הלוי ולתלמידו הרמב"ם ז"ל דסברי בעלמ' דמגו לאפטורי משבועה לא אמרי' • פשיטא דליכ' למימר מגו במקום חזקה דהא מגו לא מהני לאפטורי משבועה ואלו הך חזקה מהניא לאפטורי משבועה :

ח נשאר לנו עדיין לברר וכו' הסוגי' היא בסוף פרק ב' אל וגירסת רבינו היא כגירסת הרי"ף והרא"ש ז"ל לתבעי'

Digitized by Google

קמייתא מייתו הסיגא לכל ל׳ יום בחזקת שלא נתן וכו׳ • וכתב ה״ה ז״ל בפ״ז
לשכירות לגרלה שסובר הרמב״ם ז״ל שהיא ברייתא שמיה על לין זה וכו׳
מבל דש״י והתוספות גרסי בגמר׳ לתנן מת המב בתוך ל׳ יום בחזקת שלא
נפלה עד שיבית רמיה שנפלה • לאחר שלשים יום בחזקת שנפלה עד שיבית
רמיה שלא נפלה: ולפי גירסת רבי׳
קסה לי מתי המי דקאמר לא צריך
ביום׳ למשלם זימניה • הא הך בעי׳
נמי תנינ׳ לה בבהי׳ בהיית ברייתא
גופה לקתני כל ל׳ יום בחזקת שלא
נתן • ולשון כל ל׳ מוכח דגם יום ל׳
עצמו להוא יומ׳ למשלם זמניה הוי
בכלל לבחזקת שלא נתן מלא קתני
תוך שלש׳ דבשלמ׳ בהבי׳ לבכור נהי
לבכורה קנו ליוקי מהללי למרים׳
משמע דוקא תוך ל׳ בחזקת שלא
נפלה הא ביום ל׳ עצמו לא׳ ומסיק׳
משמע דוקא לאחר ל׳ בחזקת שנפלה הא יום ל׳ עצמו לא׳ • מכל מקום ליכ׳
למשמע מינה מילי לבכל חלא מיניהו מכל לומר ליום ל׳ נעשה בתוך ל׳ •
אם כלאחר ל׳ אבל בתך בכל יום שלשים בחזקת שלא נתן ליכ׳ למילק מינה
מילי לבפירות משמע לכל הל׳ יום הם שיים ולא הוי בחזקת נתן אלא מה
שמפרש בסיפא לאחר שלשים בחזקת שנתן • ואם כן קשה כלאמרן • וגם
גרלה שהוא הפך המסקנא מהבי׳ דשכיר בזמנו נשבע ונוטל • ואע״ג
לכתב הרב המגיד ז״ל ביומ׳ למשלם זמניה להוא יום אחרון של שכירות ומן
הליקחייב לפרעו לומי׳ לבלי לשכיר נשבע וכו׳ ומיהו בב״ל איכה מבחלמת
אלא לאחרתו לשכיר שנה בשנה שכירו׳ של שנה זו איכה משתלמת עד שתתחיל
שנה אחרת ע״כ • מ״מ כיון לתן הלון חייב לפרעו ביום אחרון ולבי יומא
למשלם זמניה מקרי יום שלשים וקשיימו במקומה טומלת: ודע שהרמב״ם
ז״ל מביא לין זה בזה הלשון השוכר שאחר כחבי שכר הבית שלתחייבתי בו
והשכיר אומר עדין לא נטלתי אם תבעו בתוך ל׳ יום על השוכר להבית
רמיה או יתן ויחרים על מי שלקח ממנו או יטעון עליו בדמים שנתן תחלה
טענה בפני עצמה וישביעהו היה תבעו המשכיר לאחר ל׳ יום ואפי׳ ביום
הל׳ על המשכיר להבית רמיה או ישבע השוכר שכבר נתן לו שכרו ויפטר וכן
אם שכר ממנו ופי׳ שיתן לו השכר שנה בשנה ותבעו בתוך השנה ואפי׳ ביום ל״ט לאחר להבית
רמיה תבעו לאחר השנה ואפי׳ ביום ל״ט לאחר לעל המשכיר להבית
רמיה ע״כ • וכתב עליו הראב״ד ל׳ יום לאו דוקא אלא כל תוך זמן נמי • ועל
זה כתב ה״ה ז״ל ופשוט הוא וכבר בארנו לומר בתוך וכן אם שכר ממנו ופי׳
שיתן לו השכר וכו׳ ומ״ש ל׳ יום הכונה בשוכר שאם ובאותם ל׳ יום של
הולעה עכ״ל: ובאמת הדבר מחמיה אלי לתיכפל הראב״ד ז״ל לכתוב
ולהוליע מה שהרמב״ם עצמו מפר׳ בהבי׳ תוך כלי דבור • ע״כ אחר
המחילה הראויה נלע״ד לכי אמר הראב״ד ז״ל כל תוך זמן נמי לא נתכוין
לזמן מוגבל שקבעו ביניהם המשכיר והשוכר כלהבינה״ה ז״ל דהם הם דברי
הרמב״ם אלא הכונה למה שבא בתוספתא המכילתין פי׳ המלוה את חברו
שאם אין פחות מל׳ יום ובמגיל׳ שהיא נוהגת פחות מכאן או יפר מכאן אין
משכין ממכשר המלינה • וכה״ג רלה הראב״ד לומר לענין שכירות לאע״ג
לשאם שכירות ל׳ יום ומ״ה כשחבע תוך ל׳ על השוכר להבית רמיה לאו
לוקה ל׳ אלא אם יש ג״כ איזה מנהג אחר להיות הזמן שאם כך וכך כל
שחובעו ביום שהוא תוך אותו הזמן יהיה הדין כך • וכבר הבית ה״ה ז״ל
חוספתא זו בפי״ג למלוה: בין שהיתה השכירות בשטר וכו׳ הא׳ שטר לא
למי לשטר מלוה לאמרינן לנוה זיל שלים ואי קא טעין איסחבע לי משבעי׳
ליה למלוה להתם הוי טענת משום לשטרך בידי מאי בעי׳ • דהוי שטרא
לגובייא • אבל הכא לא שייכא טענת שטרך בידי מאי בעי׳ דלאו לגוביינא
הוא אלא לראיות דשייכי ביה:

ט עד עתה דברנו בשכירות קרקעות נשאר לנו לדבר חוב הבא על
ישכירות גופו אימתי נקרא תוך זמן על זה גרסינן בשבועות
פרק בל הנשבע קמתני׳ תין שכיר בזמנו נשבע ונוטל ישיילינן בגמרא מאי שנא
שכיר דתקינו רבנן דמשתבע ושקיל אמר רב נחמן אמר שמואל תקנות
קבועות שאנו כאן וכו׳ וזמנו דשכיר הרי הוא מפורש בפרק המקבל דתנן
שכיר יום גובה כל הלילה ושכיר לילה גובה כל היום דהא אמרינן בזמנו
נשבע ונוטל • אמר רב נחמן לא שנו אלא ששכרו בעדים אבל שכרו שלא
בעדים

ביום כ״ט באלול על המשכיר להביא ראיה בין שהיתה השכירות בשטר
או בעדים:

הוזקקו ב״ל לשום פרוטה גומרין אפילו לפחות משום פרוטה ותחלת לין
בעינן פרוטה • גמר לין לא בעינן פרוטה • ופסקה הרמב״ם כן בפ״ב
לסנהלדין עם שהרא״ם ז״ל חולק בזה • וא״כ הראב״ד ז״ל ילבר בענין
כזה שהתחילו להזקק לשום פרוט׳ • ושוב תבע השכיר שכירות פחות מפרוט׳
שנזקקין לו בגמר לין וקאמר לגם
על זה ישבע ויטול • ולפ״ז מ״ש
הרמב״ם קושה לזה אפי׳ הפקיל
אלו פרוטה או שום פרוטה ופטון
שאבלה נשבע וכל פחות מפרוטה
אינו ממון ואין ב״ל נזקקין לו וכן כל
הנשבעין ונוטלין נוטלין
מפרוטה ולמעלה וכו׳ • היינו
לענין שבועה אין משבעין אלא
מפרוטה ולמעלה ולא כהראב״ד
ז״ל • אבל לענין הזקק לדין מה שאין
נזקקין לפחות מפרוטה היינו להחלת
לין: אך יש מקום לקלוק על דעת הרמב״ם לענין לעולם אין משבעין על
פחות מפרוטה אמאי לא תני לה בהדי הניהו חמש פרוטות שרק הזהב לא
במתניתין ולא בתוספתא לנו ולמי אין זה בכלל גזל ולא בשום חד מהנך
שהוזכרו שם • ובמקום אחר כתבנו על כיולא בזה: ולענין מהלוקהם כתב
הטור ז״ל בימן פ״ע דמסתברא כדברי הרמב״ם ותמה עליו הרב ז״ל בב״י
לאדרב׳ טעמא הראב״ד מסתבר׳ שהשכיר עצמו בטעה לא ילך
בפחי נפש ותירץ לכיון לתלוי׳ לא היה רצוי שיטול השכיר אפילו בשבועה
אלא אשום לבעל הבית ברוב בפועליו המומנו לשכיר בשבועה ליכו שיבב׳
ויטול כשיהיו ב׳ כסף כשנו׳ שאר שבועות ע״כ: והמקבי מתחירון הזה
להא מטעמא לטרוב בפועליו אקשינן הו וליתיב ליה בלא שבועה וכו׳ משום
לאלים כ״כ טעם זה לאפילו בלא שבועה כלל הי״ל לשכיר ליטול אלא לכלי
להפיס לעתו של בע״ה רמינן עליה שבועה כדתירץ בגמרא • וא״כ כשסברו
פחות מפחי מעין למ״מ איכ׳ טעמ׳ דב״ה טרוב בפועליו והיה רצוי שיטול
בלא שבועה ליכו אם כדי להפיס לעתו של ב״ה נחייבהו ליבבע • אבל
שיפסיד לגמרי וילך בפחי נפש • כולי האי ליכי למעבד מטעמ׳ קליפא
להפיס לעתו: ולענין הקושי העלום מהסחירה שיש בזה ממ״ש הרמב״ם
ז״ל כאן עם מה שכתב בסוף פרק י״א לשכירות לאפילו היה שכרו פרוטה
אחת ובע״ה אומר נתתיה לא יטול אותה אלא בשבועה וכן כל הנשבע ונוטל
אפי׳ לא יטענו אלא פרוט׳ אחת לא יטול אותה אלא בשבועה כעין של תורה
כבר נתעורר ע״ז ה״ה ז״ל וכתב שהוא או כלעת הרבותיו ז״ל או שהוא מהלק
בין שכיר לשאר הנשבעין ונוטלין והטעם מפני שהשכיר אל שכרו הוא נושא
את נפשו ואין רצוי שיפסידנו אם אינו שבי כסף • ומ״מ אם היתה כונתו לזה
הי״ל לבאר שם • והרב ז״ל בכ״מ טען עליו שהתירון הא׳ הוא דבר זר מאלי
והתירון השני אי אפשר להזכירו שהרי רבינו משום בפירוש דין השכיר לשאר
הנשבעין ונוטלין • ולכך י״ל בלא בא רבינו פה ללמדנו על כמה נשבע ונוטל
שזה בהלכות טוען ונחבאר אלא בא ללמדנו שלא נאמר כיון שפרוטה דבר
מועט בין שכיר בין שאר נשבעין ונוטלין יטלו בלא שבועה קמל״ן דאין
נוטלין בלא שבועה • ומ״ש אלא בשבועה למשמע דבשבועה מיהא נוטלין
אפשר לומר דהיינו לענין אם נתחייב שבועה ממקום אחר וגלגל עליו בעל
דינו גם את זאת דאז יטול אעפ״י שאינו אלא שוה פרוטה אבל בפחות משוה
פרוטה אינו מגלגל דלאו ממון הוא עכ״ל: ובאמת תמהני מאד פה קלוש
יוצא דברים אלו דקאמר לאפשר למיירי שבעל דינו גלגל עליו את זאת וכו׳
הא דין הגלגול הוא לחועלת ובקשת המגלגל במלהא דשכנגדו היה פטור
מלישבע ובלי שבועה הוא נאמן בטענתו • דהא אמרי׳ שאם נתחייב לזה
שבועה ממקום אחר יכול זה המגלגל להשביעו גם על מה שהאחר היה
נשמט ופטור מלישבע • אבל כאן בשכיר ושאר נשבעין ונוטלין אם יבבור
הרמב״ם ז״ל דבפרוטה לא ישבע ויטול היינו לאפילו בשבועה לא יטול אלא
ילך בפחי נפש • היאך יאמר כיון לאם נתחייב שבועה ממקום אחר לב״ה
יבקש ב״ה זה חובת עצמו וירלה לגלגל עליו שבועה על פרוטה שחובע כלי
שיטול הלה מה שלא היה נוטל אפילו בשבועה ומלא הגלגול בנעשה להקנתי
יהיה קלקלתו שהוא מביא על עצמו • זה ולאי ענין מפליא: ועוד יש לתמוה
במ״ש דבפחות מפרוטה אינו מגלגל דלאו ממון הוא וכו׳ דהא מייתינן לעיל
להרמב״ם פוסק כרב קטינא לפרק הזהב דבחלת לין אין נזקקין לפחות
משוה פרוטה אבל אם נזקקו לפרוטה נזקקין אפי׳ לפחות • ואם כן הכא
לדעתו מיירי על ידי גלגול הרי זה נזקק מתחלה גל הביעת שו״ה פרוטה
שעליה נתחייבה השבועה העקרית ולמה לא ילוטו לגבה גם על פרוטות מש״פ
וע״י גלגול ישבע גם עליה דעל כל דבר שבעולם מגלגלין כשהוא מדברים
שאם יולה בהם יתחייב ממון כלכתב בפ״א לטוען • וכאן אם היה מולה
בפחות משוה פרוטה יתחייב לפרוע כיון שנזקקו לו על ידי הבעה פרוטה
שקלמה • ובפ״ב דסנהדרין לדל הרב להסכים סברת הרמב״ם עם פירוש
רש״י דבין בחובע בין בנתבע גומרין: ובעיקר החמיה מהבתיר׳ כי רבה
היא אפשר לי לומר דמה שבשם׳ עוד איך השוה הרמב״ם לין הנשבעין
ונוטלין לדין הנשבעין בשם׳ דהא כשנשבעין בספ׳ כשהו׳ בפחות מב׳ כסף
לאין שם תקנ׳ דשבוע׳ זה הוא לזכותו שנאמן בטענתו בלי שום שבועה ואלו
בנשבעין ונוטלין לפי המבדן מדברי ז״ל כשהטענה היא פחותה משתי כסף
אינו

ט עד עתה לבדנו וכו׳ הלעת הסוגיא דרים כל הנשבעין כך היא
אמר רב נחמן אמר שמואל תקנות קבועות שאנו כאן שלנו
רבנן לשבועה מבעל הבית ושליחו לשכיר משום כלי חיין • משום כלי חיין
לשכיר קנסינן ליה לבע״ה וכו׳ עד אלא ב״ה טרוד בפועליו הוא וליתיב ליה
בלא שבועה כלי להפיס לעתו של ב״ה וליתיב ליה בעלי טריח׳ ליה מילתא
פוגדת וכו׳ ואחרי הליעגו זה נבא לפרט הדינים: ותחלה בשעור טענת
השכיר כמה תהיה לאישבע ויטול לא כתב רבינו ויש בזה חלוקי לעות שכתב
הרמב״ם ז״ל בפ״ג לטוען הורו רבותי שהנשבעין ונוטלין אינן לריכין טענת
אחי כסף ולאני אומר שלריך הנתבע שיכפור בשאי מעין ואת״כ ישבע התובע
כתקנת חכמים ויטול שהרי הנשבעין בטענת ספק לריך שיהיה ביניה׳ בפירת
שאי מעין ואחר כך ישבע ספקו • וכתב עליו הראב״ד ז״ל ומה יעשה השכיר
העני שהשכיר עצמו במנה או בפרנסה ילך לו בפחי נפש אבל הלמיון שלמה
מן הנשבעין בטענת ספק שלריכין לשם טענת אחי כסף אינו למיון כלל
שזה נשבע להפטר ועל כרחו הוא נשבע וזה שנשבע ליטול מלעתו הוא נשבע
כלי ליטול ואפי׳ על פרוטה ואולי אפי׳ היה שכרו פחות מפרוטה ע״כ:
ראין לתמוה על הראב״ד ז״ל לקאמר לאולי אפי׳ היה שכרו פחות משוה
פרוטה נשבע ונוטל להיאך אפשר זה כיון שהתביעה עצמה בפחות משוה
פרוטה לא כלום היא לאינה ממון ואין ב״ד נזקקין עליה כלמייתי ה״ה ז״ל
מפרק הזהב • דהא ולאי לאו מלתא היא להתם מסקינן כלרב קטינא לאם

Digitized by Google

אינו נאמן בטענתו אפילו בשבועה וזה חובה לו • ועוד נלייק במריכות לשונו לקאמר ואני אומר שלריך הנתבע שיכפור בשני מענין ואחר כך ישבע כתקנת חכמים ויטול וכו׳ לשמה ליה כולי האי כיון לכבר החחיל לומר הורו רבותי שהנשבעין ונוטלין אינן לריכין ב׳ כסף יאמר גם הוא בקצור ואני אומר שלריכים ב׳ כסף והו לא • דפסיטא דבשבועות התקנה קיימינן ויפסיק שיבא הראיה מהנשבעין בספק • ועוד כיון שרבותיו הכרו על הטענה שהיה שתי כסף למה יצא הוא בלשונו • בנתבע שיכפור בב׳ מענין יאמר גם הוא לריך שהיה הטענה ב׳ מענין ועוד יש לי הרגש לק בהגהון לשונו המסולסל שכתב ולח״כ ישבע התובע כתקנת חכמים ויטול שהכניס תקנת חכמים בין השבועה והנטילה והיה יותר לח לומר ולח״כ ישבע ויטול כתקנת חכמים: על כל אלה אני אומר כי כל הקושי שכתיר׳ בא לנו מהיותנו מדיני׳ שהכונה לו ז״ל כאן היא בנפקות מב׳ מענין לא תקנו שישבע ויטול אלא ילך הנתבע בפתי נפש • ופס בשכיר ושאר נשבעין ונוטלין כתב שהוא אפי׳ בפרוטה • אבל אולי כונתו רחוק: מזה והיא ממש להפך • כי ידענו שהנשבעין ונוטלין ב׳מיניה• הא׳ שמן הדין הגמו׳ לא היה להם ליטול אפי׳ בשבועה כגון אלו לריש פרקין שכיר ונגזל ונתבל וכו׳ • וחכמים ז״ל לשנו׳ יזועות הקנו להם הנטילה ע״י השבועה ועיקר החקנה אצלם היתה שיטלו אע״פי שמן החורה אינם נוטלין ולמען יטלו כראוי חיובם שבועה • אמנם המין השניה אות׳ שמן החורה הדין הגמור היה להם ליטול בלא שבועה כלל כגון פוגם ועל א׳ מעניך שהוא פרוע ומכבסים מסועבדים ומיתומים וכו׳ • אלא שחכמים ראו להקן שלא יטלו בלא שבועה • ומצא שהתקנה באלו אינה אלא השבועה לאלו הנטילה עצמה אינה מהתקנה ממילא הם נוטלים • ומעתה לן הרב ז״ל בחכמתו העמוקה כי רבותיו ז״ל מאדו בשלות שהנשבעין ונוטלין בשתי אינם לריכין שתי כסף ובזה נכללו כל מיני הנשבעין ונוטלין בין אותם שנתקנה להם השבועה בלבד בין אותם שנתקנה להם נטילה ושבועה • והוא ע״ה ראה שענין זה לריך באור ולא להתמו כל כך ולכן כתב שהוא אומר כי יצטרך הנתבע לכפור בשתי מענין ואחר כך ישבע התובע כתקנת חכמים להיינו שאותה אשר התובע נתקנת לו השבועה מהחכמים כי׳ שיטול מה שראוי לו מעצמו מהדין הגמור הנה אלו הוא מהראוי שלא יתחייבו בשבועה זו אלא כשהיתה שם כפירה גדולה מהנתבע משתי מענין וכשהתה שם כפירה זו של ב׳ מענין אז ישבע מפני התקנה של השבועה להפי׳ לעתו של נתבע ויטול ממילא בלאו התקנה אבל בפחות מזה לא תקנו שיתחייב שבועה אלא יטול שהם בלא שבועה כיונו מן התורה • ומהיכן למד הרב ז״ל זה בדעתו הרחבה מדין הנשבעין על טענת ספק • לכי היכי להתם מן התורה הם נאמנים בטענתם בלי שבועה וחכמים תקנו להם שבועה ולא ראו לחייב אותה אלא כשיש ביניהם כפירת שתי כסף • ובביאור מהכי העמידולו על דין תורה להאמינם בלא שבועה • ה״ה והוא הטעם בנשבעין ונוטלין כשהיתה התקנה על השבועה בלבד ולאי לא היתה אלא בכפירה שתי מענין ובפחות מזה העמידוה על דין תורה להיות נוטלים בלא שבועה אמנם בנשבעין ונוטלין האחרים שכיר וחבריו שמן התורה אינן נוטלין ועיקר מה שתקנו בהם חכמים הוא שיטלו ושיטלו בשבועה עליהם אמר בפי״א לשכירו׳ לאפי׳ לא יטענו אלא פרוטה אחת לא יטול אלא בשבועה כענין של תורה כיון דמלאורייתא אפי׳ בשבועה לא היו נוטלין • לי להם שיטלו בשבועה אע״פי שאינה טענה גדולה דב׳ מענין • ואם אין זה כל כך מרווח • יש מקום לסובלו לעולם הקושי • ואינו רחוק: אמר רב נחמן לא שנו וכו׳ • מה שקשה על זה המנו • עיין לקמן בדבור ואי עבר זמנו • והאי דקאמר חבינו או שבועת התורה אם הולה במקלת וכו׳ • הוא מדברי הרמב״ם ז״ל בפי״א דשכירות • ואינו מוסכם מהכל לכתב הטור ז״ל • כי׳ פ״ט ופי׳ ר״י היינו לוקא כשטענו פרעתיך כל שכרך דאז הוא נאמן במגו דלא שכרתיך שב׳ הטענות שוות שיש כאן העזה • אבל אם מודה מקלת ליכא מגו דה״ל העזה • הילכך אם טוען ברי׳ שפרע קלת נשבע השכיר ונוטל • ואם טען שפק נוטל השכיר בלא שבועה אבל הרמב״ם כתב שאין, חלוק שכתב שכרו בלא עדים וכו׳ • ישבע ב״ה היסת שנתן או שבועת התור׳ כשמודה מקלת • והכי׳ מסתברא עכ״ל • וטעמו של הרמב״ם ז״ל שמחייב במודה מקלת שבועת התורה ולא היסת כמו שהיה נשבע אלו טען שכרתיך נראה פשוט לשיטתיה אזיל דאין אומרים מגו לאפטורי משבועה וכיונא דזה כתב בפי״ג דמלוה נבי מלוה על המשכון בלא עדים ע״ש • ולפי זה קשה על הטור ז״ל היאך מסכים עמו בסתם • והרי בכמה מקומות

מייתי מתלקת זה מהרמב״ם ז״ל ואביו הרא״ש ז״ל דקליג עליה וסבר דאמרינן מגו לאפטורי משבועה • ומהם נראה שאינו חולק על אביו ז״ל • ולענתו יהיה הדין כאן אף במודה מקלת ישבע ב״ה היסת ויפטר משבועת התורה • מגו דאי בעי טענין לא שכרתיך ומפטר בהיסת • ושמא לא קאמר סבי מהתברא אלא לעקר מחלקתו של הרמב״ם עם ר״י ז״ל דלר״י השבועה מוטלת על הסכר • ואיהו סבר כהרמב״ם ז״ל דלעולי ב״ה נשבע ונפטר לענו מעליה הוא • אבל לענין מהות השבועה מה היא סמך על מ״ש בבר המקומות אקרים דמגו מהני לאפטורי משבועה: המור׳ לקלה • ואם היה לו עד אחד וכו׳ • גם דין זה הוא במחלקת וז״ל הטור ז״ל ואם יש עד. א׳. שכרו וב״ה אומר שפרעו לחד הרמ״ה ז״ל שלריך לישבע שבועה לאורייתא • נה״ר יעויה בחב שהשכיר נשבע ונוטל • והרמב״ם ז״ל כתב שע״א אינו כלום ונשבע ב״ה היסת ונפטר ומסתברא כדברי הרמ״ה ע״כ • ואין ספק להאי דקאמר בדברי הרמ״ה ז״ל שבועה לאורייתא הוא ט״ס ולריך להיות כענין לאורייתא • וכ״כ בשמו ה״ה ז״ל • שנתן טעם לדבר לכיון להטעם הוא כשזכרו בלא עדים מדין מגו שיכול לומר לא שכרתיך כסיס ע״א שאם היה אומר לא שכרתיך היה נשבע מדין תורה כשאומר שכרתיך ואתתי לך שכרך נשבע מתקנת חכמים כענין של תורה ע״כ • וקשה לי על דברי הרמב״ם ז״ל דאיהו גופיה בפרק ב׳ דשכירות כתב אבל אם הפקיד או השכיר או השאיל בשטר ואח״ל החזרתי לך הרי השומר נשבע בנקיטת חפץ מתוך שיכול לומר ש״ח שנגנב או אבד והשואל אתה בשעת מלאכה נאמן לומר החזרתי וכשם שאם טען שנאנס נשבע מן התורה בנקיטת חפץ כך אם טען החזרתי ישבע בעין של תורה הואיל ויש שם שטר ביד התובע ע״כ נראה דבכל טענה שמאמינים אותו בה במגו לטענה אחרת אם על הטענה האחרת היה חייב שבועת התורה גם בטענה זו יתחייב כענין של תורה כסבר׳ הרמ״ה ז״ל • וא״כ ה״ל למה פטר הרמב״ם ז״ל לב״ה בשבועת היסת הקלה כיון שאין מאמינים אותו אלא מטעם מגו אלא שכרתיך שהיה חייב בה שבועת התורה מפני העל • ולא יספיק מ״ש ה״ה ז״ל לכיון שאין שם עדים גמורים חזר הדין לדין תורה ואין שם תקנה לשכיר יום יותר משאר חובעים ע״כ • להא הכם נמי איכא למימר ממש כה״ג כיון לאין שם טענת נאנסו חזר הדין לדין תורה ואין שם תקנה למפקיד יותר משאר חובעים • ומה שיש עוד בזה מהקושי היאך נאמר מגו כה״ג כיון שבטענה זו הוא נפטר משבועת התורה שהיה חייב בטענה האחרת • עיין מ״ש בשער ה׳ בש״ל • ולפי שקשה על הטור לאן מכרים עם הרמ״ה ז״ל להיינו לחייב שבועת התקנה כפי הטעם שמביא בשמו ה״ה ז״ל • ואלו בסימן רל״ו בהגהות לינא למפקיד בשטר למייתינן כתב אבל לריך לישבע שבועה לאורייתא בנקיטת חפץ כאלו היה נשבע אלו היה טוען נאנסו וכו׳ לאלמא לליה לריך לישבע שבועת התורה ממש כמו שהיה נשבע על הטענה האחרת שהיה יכול לטענן • ע״כ אפש׳ לומ׳ שאינה גירס׳ מוטע׳ במ״ש בדברי הרמ״ה שלריך לישבע שבועה לאורייתא להכי ה״ל לאריך לישבע שבועה לאורייתא ממש כמו שהיה נשבע אלו טען לא שכרתיך להכחיש הטל:

יז ואי עבר זמנו וכו׳ • טעמא מפרש בהנשבעין לאטעמא דטרול בפועלין פרכי׳ א״ה אפי׳ עבר זמנו ולא נתנו ה״ז אינו נשבע ונוטל חזקה אין ב״ה עובר בכל תנין והא אמר׳ בעל הבית פרוד בפועלין הוא ה״מ מקמי לימטי זמן חיוב׳ כי מטי זמן חיוב׳ דמי אנפשיה ומלכר וכי שכיר עובר משום בל תגזול גבי ב״ה איכא תרי חזקי • אלא לאין בעל הבית עובר משום בל תלין • ואלא לאין שכיר מנהה שכרו: וכתבו התוס׳ וא״ת דמה בכך לאין שכיר עובר בבל תגזול מ״מ כיון דב״ה דמי אנפשיה ומלכר ה״ל בדי ובדי ופטור כיון לכופר הכל • וי״ל לטעמא דדמי אנפשיה ומלכר לא קשיב׳ כחזקה לשכיר • וכי מפני הכא תרי חזקי לא בא לומר לעליפי מלשכיר אלא שקולות ניהו ע״כ • וקשה לי לבהיא לעיל מחוך שיכול לומר לא שכרתיך מעולם יכול לומר נתתי לך שכרך • הקשו התוס׳ מה מועיל כאן מגו לאפו משום מגו יהא נזכר יותר וכו׳ • ותירלו להכא כיון לאין טוען שמא אלא ברי ואומר ולאי אלא שכח אינלנו להחזיקו כמשקר כיון לאית ליה מגו אבל כשאינלנו מגו אינו נאמן דשמא שכח מתמת שטרוד בפועלי ומחמת שנבור שפרע טען ברי לעפי׳ שמסופק ע״כ • נראה לישפיק המגו לומר דולאי דמי אנפשיה ואינו משקר במה שטוען ולאי ובדי • וכבר הובא לעיל סי׳ ה׳ מאי לאיבעית לן בהסלוקין אי אמרינן מגו במקום חזקה אי לא • והשתא לכי לבדי התוס׳ לכי מטי זמן חיובא דמי אנפשיה מהוס לחזקה

אין

Digitized by Google

אין ב״ה עובר בבל תלין • לא חשיב בחזקה לשכיר • ואלו הלי מגו לא שכירתיך מהני וחשיב כפי מחזקה לשכיר • אלמא כח מגו אליס כפי מכח חזקה ומ״כ תפשוט מינה לאמרי׳ מגו במקום חזקה: וי״ל דהך חזקה לשכיר אינה חזקה באמת גמורה ומקיימי׳ כהחיא לא פרע אינו׳ בגו וימני׳ שהיא בזמנה קיים • אבל זו אינה אלא חשיבא בעלמא למשום דב״ה ערול בפועלין חייסי׳ לילמא מסקר ולאו אלעתיה • ומ״מ קאמרי התוספות דטעמא דרמי אנפשיה ומלכר מסו׳ בל תלין גרע טפי ולא חשיב בערך אידך חזקה לשכיר • אעפ״י שאינה חזקה מוחלטת • מיהו טעמא דמגו שפות גמו׳ ככל מגו דאורייתא הא ודאי חשיב להחזיקו שאינו מסקר לאו דטוען ודאי ולא אשגחי׳ לחזקה הגרוע׳ דשכיר: ואם יש עדים שחבעו וכו׳ סוגי׳ זו דהמקבל נתחלפו ז״ל בפירוש׳ ורבינו חפס כה שיטת הרמב״ם וכפי לשונו שמביא כאן שהיה חובע ותולך עד יום ה׳ ה״ז נשבע כל יום חמישי וכו׳ • ראיה מדאמר להיינו שהתמיד לחובעו גם ליל ה׳ נשופה להיינו עד יום ה׳ ולפיכך ישבע כל יום ה׳ כמו בשאר שנותנים אחר החביעה אם לילה א׳ אם יום א׳ אבל הטור סי׳ פ״ט העתיק לשונו בסגנון אחר וז״ל וכתב הרמב״ם וכן אם הביא עדים שהיה חובע והולך עד סוף יום ל׳ ה״ז נשבע ונוטל כל יום ה׳ ע״כ:

וראיתי לרב המחבר ספר לחם משנה׳ כתב לשון נותנים לו כל יום ה׳ שהוא לילה הא לרבינו אין נותנין אלא אם יום א׳ אם לילה א׳ כלכתב לעיל שבשבע בסוף ליל ג׳ אין נותנין לו אלא יום ג׳ ולא ליל ד׳ וי״ל דשאני התם דכיון דליל ד׳ הוא מיום אחר אין נותנין לו אבל כשנותנין לו ליל ה׳ שהוא קלת מהיום ה׳ נותנין לו כלו׳ לכך נותנין לו היום גם כן שהולך אחר הלילה: והשתא א״ש שהולך רבינו לומר חלוקה זו שלא וכן שהוא מוליע חלוש זה וכו׳ ע״כ:

ואם קושייתו ז״ל קושיא אשקלה לפי תירולו למה השמיענו זה החלו׳ בחבע סוף יום ל׳ שנשבע כל יום ה׳ ישמיענו אותו במשלו הראשון בשם עדים שחבעו בסוף ליל ג׳ דקאמר נשבע ונוטל כל יום ג׳ ומיום ג׳ ואילך אינו נשבע וכו׳ אמר ואם חבע עד סוף יום ג׳ נשבע כל יום ל׳: וכ״ת דלשמועינן רבות׳ לאפי׳ אחר שביע וג׳ ימים הוא נשבע ונוטל אם כן אמאי נקטיה ביום ה׳ לישמעינן רבותא אפי׳ אפילו בסוף השבוע ולימא אם היה חובע והולך עד סוף יום ה׳ נשבע ונוטל כל יום ו׳: אמנם אחר המחילה הראויה נלע״ד כי בהנם חדל אם כל החדלה הזאת להאי לשבועת עדים שחבעו היינו שחבעו חוץ לב״ל ועלה אמרינן דנשבע ונוטל בנגד אותו היום • וע״כ אין מקום לחייבו שבועה אלא על ידי ב״ל שמזמינו לפניהם וסודרים טענותיהם ואז גוזרים שיבע • מעתה השמיענו הרב ז״ל לפי דברי הטור ז״ל דל״מ דיהבינן לשכיר שיבע ביום שהוא המוך אחר הזמן האחרון שיחבע כגון שחבעו בסוף ליל ג׳ שנותנין לו יום ג׳ הסמוך לו אלא אפי׳ אם יש הפסק בנתיים נותנין לו יום א׳ • ול״מ כשחבעו בזמנו בלבד אלא אפי׳ היה חובע והולך ונמשך זה עד סוף יום ל׳ תנה בזה יש לו מקום להשביעו כל יום ל׳ אעפ״י שליל ה׳ מפסיק ביניהם • והטעם משום לילה לאו זמן החלת דין הוא וזה השכיר שחבעו עד סוף יום ל׳ רצה להזמינו לדין ובליל ה׳ אינו יכול שאין דין בלילה הילכך כשמזמינו ביום ה׳ אז מחייבין אותו שישבע השכיר ויטול • ומזה הטעם אין מקום להשמיענו זה ביום ששי שגם הוא לינו כלילה שאין מזמינין בערב שבת ונקט יום ה׳ שהוא היותר ארוך שאפשר בימי השבוע • ולא שייך הכא טעמא לנחרשל שכתב הר״ן ז״ל להא אומר למחר חבעניה ליה לדיינא:

רמ״ג א והיכא שלוה לזמן וכו׳ • הרשב״א בתשובותיו סימן תקפ״ח והריב״ש סי׳ ק״ט נטו לדעת הרמב״ן מכל הרא״ש בפרק אחרון בהיא להמופר שלה ויצאו עליו עסיקין וכו׳ • כתב ז״ל אחוי טרפך ואשלם לך לפי שכל המערערין אין זכאין בדין ונראה לאיירי שלא נתברר הערעור עדיין אלא בא אדם וערער ואמר של׳ זו גזולה ואני רוצה להביא עדים לי חוב על ראובן ואני רוצה להביא הפטר ומשום דברי׳ דעלמא לא יבטל שטרו׳ של ראובן • אבל אם ראו ב״ד אמתלא בדברי המערער כגון שמביא שטר שאינו מקוייס ואומר שרוצה לקיימו או שיבי׳ עדים בתוך לי׳ יום לא יוכי׳ שטרו׳ המעות מתחת ידו אלא ימתין עד שיעברו שלשים יום. להפוכי׳ כי מעתה למה לי אבל אם המערער ירחיק זמן הבאת העדי׳ אי אית ליה לראובן מקרקעי׳ או אמיל במטלטלי שיוכל שטרו׳ לחזור עליו אם יוכיח הקרקע מתחת ידו צריך ליתן לראובן מעותיו אבל אי לא אמי׳ הוא ואין לו קרקע כיון שיש אמתלי׳ בערעו׳ אין לו לדיין להוציא המעות מן שטרו׳ על שיהא בטוח שלא יפסיד מעותיו וכו׳ עד וכן מי שבא לביה דין ואומר יש לי חביע׳ על פלוני ומלאתי נכסיו ואני ירא וכו׳ וכן ראובן שיש לו שטר על שמעון ולא הגיע זמנו׳ עדין ובא בתוך הזמן וטען כזאת הכל לפי הענין לאם רואה הדיין אמתלא בדברי החובע או שלא יוכל ראובן לגבות חובו משמעון כשיגיע הזמן מצוה לדיין לעכב ממון המחבע על שיבר׳ החובע חביעתו או עד שיגיע זמן השטר וכו׳ עד וכן נמצא חשובה לבריי׳ שלא מצי למימר אחוי טרפך ואשלם לך אלא היכא דאית ליה נכסי׳ לסמיך עלייהו הא לאו הכי יכול לחזור בו דא״ל אדהכי והכי אכלת לזוזי וליכא לאתחלומי מיניך ע״כ: ולשון זה של הרא״ש ז״ל הוא קשה דעיני למעיקרא בתב אם ראו ב״ד אמתלא וכו׳ עד אבל אם המערער וכו׳ עד אבל אי לא אמי׳ הוא ואין לו קרקע כיון שיש אמתלא בערעור אין לו להוציא המעות משמעון וכו׳ • נראה מדברים אלו דאפילו כשיש אמתלא בערעו׳ לא אמרינן דאין לו לדיין להוציא מיד שמעון המעות אלא כשאין האחד אמור אבל אם הוא אמור אף על גב דאיכא אמתלא לערעור צריך ליתן לראובן מעותיו: וא״כ לדעתו האי דאמרינן דמי למימר אחוי טרפ׳ למיירי בלאמי׳ וכדאוקמי׳ הרי״ף למה הזכיר לאוקומה לעיל בשלא נתברר הערעור וכו׳ • דהיינו דיכא אמתלא כדמשמע מדקאמר בתר הכי אבל אם ראו ב״ד אמתלא וכו׳ הא אפילו איכא אמתלא אלא שמרחיק הזמן קאמר דאי אמיל צריך ליתן לראובן מעותיו דהיינו אחוי טרפך • ואי פליג בהא אהרי״ף וס״ל דלא מיירי אלא בלא אמיל היאך מביא דברי הרי״ף בסתם כאלו הוא מסכים עמו ולא פירש דפליג עליה • והטור ז״ל סי׳ ע״ג הביא דין זה של הרא״ש ז״ל בקצור לשון מאל וגורס בו בלבול הכונה א״א להבינו מבלי ראות דבריו בפסקיו או בתשובותיו:

שער טוב חלק א

א גרסינן בכתובות מולה בשטר שכתבו צריך וכו׳ בלף י״ט • ומה שהצריך שבינו לפר׳ ולא אמרי׳ ביה הפה שאסר הוא הפה שהתיר וכו׳ הוא מלשון רש״י ז״ל ונראה שכונתו לתרץ אליבא דרב הונא אמאי לא מהימן דמגו דמזייף • כדהקשו התוס׳ • וע״ז תירץ דמכיון שאמר כשר הוחז׳ השטר וכו׳ • ובעלי המוספות כתבו וא״ת ומאי טעמא לא מהימן דמגו לאי אמר מזייף • וי״ל דשמא ירא לומר מזייף פן יכחישוהו וליכא מגו • ופי׳ הקונט׳ במקום אחר דטעמא משום דדבר תולה אין צריך קיום לעשות התחומים על השטר כמו שנתקר׳ עדותן בב״ל

יום אחר אחר חביעה של זמנו ולא יותר • וזה אינו ע״ד הר״ר משה זצ״ל • ובענין זה המגו שאומרים במשכיר יש בו כמה דקדוקים ומפני שאין זה מקומו לא הארכנו:

חלק שלישי

א והיכא שלוה לזמן ובתוך הזמן ראה המלוה שהלוה מבזבז ומפקיר את נכסיו ואין לו כי אם מטלטלין שאלו הי׳ לו קרקעות אם מוכרן ומבזבז דמיהן לא היה נפס׳ המלוה בכך שהרי טורפן אך כשאין לו אלא מטלטלין בזה יש לחוש למלוה בפסיד׳ חובו ותובע את שלו • מהו מי אמרינן לאו כל כמיניה עד דמט׳ זמניה ובין דמלוה להוצאה נתנה אדעתא דהכי אוקמיה דאי משכח ממאי דגבי גבי ואי לא פסיד כדאמרי׳ השתא דאמרת פלגא מלוה אי בעי למשתי ביה שכרא שתי וכן מצוי בסבר׳ זו בתשובה לרב יהודאי גאון ז״ל שכתב שהמלוה שבקש ללכת למדינת הים ולא הגיע זמן פרעון אין לו לתובעו ולא לומר תן לי ערב • או דילמא אמטלטלי חיישינן דילמא שמיט ואכיל להו לוה ובי מט׳ זמניה ליבא לאשתלומי מיניה • ומצינן תשובה לרי״ף הולך על דר׳ זה וזו טופס׳ ראובן מב׳ שדה לשמעון ונטל המטון ויצאו עליה עסיקי׳ ובא לב״ד וטען חושש אני שמא תאב׳ ממוני ואם תצא השדה מידי לא אמצ׳ לך פלו׳ קנה באותו ממון קרקע שאם יערער עלי אדם שיטרו׳ אורו והשי׳ טענה זו יפה היא וזה שאמרו רבותינו אחוי טרפך ואשלם לך כשיש לו מאין ישלם אבל אין לו לא ומצינן רבו׳ שמקפידין וחכין על בני אדם שלא יאבד ממונ׳ כדאמרינן אבל אמטלטלי לא כתבינן ב״ט דילמא שמיט ואכיל ומייתי האיך סהדי ומדע ליה לשטרי׳ וליבא לאשתלומי מיניה אלה הם דבריו • ומפני שנכתפקתי בהכרעת׳ שאלתי בזה לרמב״ן ז״ל וזה אשר השיב אע״פ שאימת חכמת הרב מיטלת עלינו אין משוא פנים בדין שלא בינינו בגמרא למי שאינו מחייב עדין בלו׳ שנעמיד ממונו בב״ד משו׳ חששא זו שבאיזבו אחרים בממ׳ יוב׳ה שהביא ראיה מארר תא רתם מ׳ שה ב״ד הוא ואינ״ד מוציאין מתדת ידם דבר שאינו מתוקן שאינו בדין שיזיקו הם לאחרים ואי שמיט ואכיל וליבא לאישתלומי מיניה ב״ד הוא דאפסידו ממונו והזיקו נכסיו בגרמא שלהם לפיכך אין כותבין עד שיהא מעשה ברור שלא יבא הקלה על ידם לאחרים שלא בדין • אבל מלוה למי שאין לו נכסים וכן הלוקח ממי שאין לו קרקע אחר הוא רוצה ליזוק בנכסיו מה נעשה לו לכשיבא זמן חובו הרי הדין ביניהם • ותימה על עצמך אם בדעת רבינו ז״ל אפילו אית ליה מקרקעי׳ ליחוש דילמא מכספן דחיישינן גבי אדרכתא ויעמיד ממון בב״ד אלא שאין הנדון דומה לראיה ולא מצינו דבר זה אלא בדיני נפשות דתנינן ונקה המכה כלמר שהחבשין אורתן • אבל בדיני ממונות עד שיתחייב אין תופסין ממנו וסוף דבר גבי מלוה ולוה אין ב״ד נזקקין להם עד שיגיע זמנם • אבל גבי מוכר שטרא יש לדון כדברי רבינו ז״ל מפני שהוא קרוב לבקת טעות • וב״ש היכא דאיתנהו לזוזי דיהיב ליה כדאמרינן עד שלא החזיק בה יכול לחזר בו ועוד נתיישב ע״כ:

שער שבעה עשר חלק א

א גרסינן בבתובות פרק שני גמרא אמר רב הונא אמר רב מודה בשטר שבתבו אינו צריך לקיימו פירוש לוה שהודה בשטר

Digitized by Google

בב"ל למי ורבנן הוא דאלרכוהו קיום כי עשין מזוייף אבל בשאר טענות כגון פרוע הוא לא הצריכוהו קיום אבל אין לפרש דלא מסיקין במגו משום דאי פרעיה שטרא ביריה מאי בעי להא כי טעין ממי אמנם הוא מסקי' בסמוך אמילתיה דרב דלא מהימן והת' לא שייך האי טעמא ע"כ:

ודבריהם לריכי' לי באור תחלה במה שהקשו מ"ט לא מהימן במגו וכו' • דהא הך מימרא דרב הונא הובאה על סברת רר' מאיר דאמר דעליה שאמרו אנוסים היינו אין נאמנים לפוסלו ופליג א"דרבנן דאמרי נאמנין דפריך בגמרא בשלמא לרבנן טעמייהו שהפה שאסר הוא הפה שהתיר • אלא לרבי מאיר מאי טעמיה וכו' דהיינו כדפירש רש"י ז"ל • אלא אנוסים מאי טעמא לא נימא הפה שאסר הוא הפה שהתיר ומסיק דטעמא דר"מ כדרב הונא וכו' • דאלמא מייתי מימרא דרב הונא לתרוצי מאי דאקשינן לר"מ דאמאי לא קאמר הכא שאסר הוא הפה שהתיר דהיינו מגו • וא"כ מאי דאמי דמקשו התוספות לרב הונא מאי טעמא לא מהימן במגו הלא היא היא קושייתא הגמרא לר' מאיר והכי פיר' בדבור הקודם דטעמא דרבי מאיר דרב הונא דאנוסים אינו שאומר דרב הונא דלא אמרינן מגו בלות • ה"ל אומר ר"מ בעדים • וא"כ אין הכיון שייסבו בגמרא קשיא זו לר"מ שבאו להקשות לרב הונא כאלו היא קושיא מחודשת: ושמא כיונו במ"ש ומ"ט בו"אי ולא אמרו מ"ט לא להקשו' לגמר' דאכתי מ"ט לא מהימן במגו כלומר מה שהקשו' מ"ט לר"מ היאך תירצו בהך דרב הונא הרי עליין הקושיא במקומה עומדת גם בדר' הונא גופיה מ"ט אינו נאמן במגו דמזוייף • ותירצו דירא פן יכחישוהו • וממילא לר"מ נמי גבי עדים ירא שלא יאמר שאינו כתב ילא יוצא ממקום אחר • אבל רש"י ז"ל ביאר הענין יפה במ"ש ולא אמרינן מגו דבא"ג הפה שאסר דמכיון שאמר בסר הרי הוחז' וכו' כלו' דכי אמרינן מגו היינו כשעכשיו היה יכול לטעון טענה אחר' מבלי שום מוגע אי שתירה • אבל הכא נהי דמעיקר' היה יכול לומר מזוייף • השתא מיהא כשאומרין פרוע דכבר אמר כשר כבר הוחזק השטר ולא שני תו לומר מזוייף ומ"ה טוען פרו': ובמה שתירצו התוספות דשמא ירא לומר מזוייף הוא וכו' • איכא למידק לפי זה דרב נחמן דפליג ואמר לדריך לקיימו נראה דסבר דהאי מגו טוב ויפה הוא • ולכאור' יקשה דהא טעמא דרב הונא • דלא מהני מגו מפני שאין הטענות שוות יראה שהיא טעה נכון לסברת התוס' בדוכתי טובא כאותם שכתבו בעובל' דרבא בר שרשום בפרק חזקת הבתים גבי לקוח הוא בידי דלאו מגו טוב הוא וגם הרא"ש ז"ל בהשבעין גבי פרעתיך בפני פלוני ופלו' כתב נמי דאין המגו טוב דאיכ' למימר הרוצה לשקר ירחיק עדיו • וכל אלו נאמרו להלכה • וא"כ לדידן דקי"ל כרב נחמן דמודה בשטר שכתבו דריך לקיימו ונאמן לומר פרוע מגו דמזוייף • אמאי הרי טענת פרוע עדיפ' ליה מטענ' מזוייף: ותו איכא למידק במסקנת דבריהם דאין לפרש דלא מהימן במגו משום שטרא דבידיה • ודחי ליה משום דלא שייך האי טעמא בטענת אמנה וכו' דמשמע דאי לאו מהימנא דאמנה הוה א"ש מטעם שטרא בידיה מאי בעי • ואתמהא דוקא טעם זה דחוי הוא מעיקרו ואין לו מקום כלל דהא כאן דמייתינן הך דרב הונא להרוצי לר"מ דלא סבר הפה שאסר וכו' גבי עדים: א"כ אי טעמא דרב הונא הוא משום שטרא בידיה • מה יחזרו בזה לר"מ בעדים שאמרו אנוסים דלא שייך בהם כלל האי טעמא דשטרא בידי מאי בעי כאשר הנא מבואר • ורש"י וגם רבינו שאמרו דכי אמר פרעתיו לא מהימן שהרי ביד המלוה הוא וכו' דמשמע דאתסבוניה לטעמא דשטרא ביד מלוה • היינו משום דלרש"י ר"מ סבר כרב הונא דחו לא גריכינן לעדים ולאו אפומייהו מיקרי' שטרא הילכך ליכא מגו גבייהו אבל לתוספות דלא פירשו כן אלא דכי היכי דלרב הונא לא מהני מגו בלוה ה"נ לר"מ לא מהני בעדים ולאו הא דהא תליא • א"כ טעמא דשטרא בידי דסגי לפוה לבטל המגו לא שייך בעדים ונמצא דממקומו הוא מוכרע דאין לפרש כן • ומה שלחו התוס' מהתי' דאמנה לאו מלחא היא לרש"י ז"ל דהתם נמי מהאי טעמא הוא דלא עביד מידים לכתב ומסר בלא הלוואה כדלכתב איהו בהדיא וזה קשה לדברי התוס': והלבתא כרב נחמן וכו' • כך היא מסקנת רוב הפוסקים • ואי תימא הא טענה שטרך בידי מאי בעי היא טענה אלימתא בכולה גמרא כדלכתב רבינו בשער כ"א • ואפילו היכי מהמני' ליה בטענה פרעתיך דא"כ אמאי סביק שטרא ביד המלוה • לאו מלתא היא דכיון דאינו מקויים אילא למימר דמ"ה שבקיה ולא חש לאוקמו משום דשטרא חספא בעלמא הוא אי לאו דאיהו מודה ביה וסבר כל תימא דאמינא פרעת' מהימנ' לי כיון דאינו מקויים אלא מפי: ולפי מה שהוסיף הרמב"ם ז"ל בפי"ל דמלוה שאם קיימו הלוה אח"כ בב"ל הרי הוא כשאר השטרו' דלכתב רבינו לקמן ים מקום לגמגם על מה שאמרנו דאם כן לא ה"ל למשבקיה לשטרא בידא דמלוה דלילמא מקיים ליה במר הכי ומו לא מלי טענינפרעתי במגו דמזוייפי ע"כ נראה דסברת רב נחמן היא דאע"ג דאיכ' חזקה לא פרע איכא וסבקי' בידי דמלוה מ"מ היכי דאיכ' מגו מהני אפי' במקום חזקה וכן יש להוכיח מדברי התוס' דמייתינן וכן כתבו לרבנן דהתם לקטנים היינו: ומ"ש רבינו לנאמן בשבועת היסת שיסבע על דבריו וכו' כ"כ הרמב"ם ז"ל ופעפ"י שהטור לא הזכיר שבוע' זו בסי' מ"ו • לבר פשוט הוא דלא גרע מה שתבע בשטר מאלו תבע על פה:

אא ויש לתקור בענין שבוע' זו אי שייך לומר מ"ש הרמב"ם ז"ל בסוף פי"ל ומייתי לה רבינו בשער כ"ל גבי לוה שאומר פרעתיך דוא"ל התובע השבע לי היסת א"ל הנתבע הא לא שטר יש לך עלי ואתה רוצה להשביע אותי חחלה ואחר כך חוליא השטר הפרוע אומרי' לו הבא השטר אמר אילו שטר אומרי' לו בטל כל שטר שיש לך ואח"כ תשביעהו • אי תימא ה"כ איכול הלוה לומר קודם שאשבע קרע השטר או החזירו לו שמא אשבע ואח"כ תקיימהו ותגבה ממני שטר פרוע או דילמא שאני התם דהמלוה כופר ואומר שאין לו שטר ולפיכך אנו אומריס בטל כל שטר שיש לך אפני שאנחנו חוששין שזה מערי' שמחכוין להשביעו לבטלה ואח"כ יוציא השטר אבל הכא הא שטרא קמן אלא שהוא מחוסר קיום ולמה יגרע כח המלוה דשמא אחר כך ימצא לקיימו ויהיה שטר כתקונו:

ב ומשתברא ל"מ אי אית שטרא לית ביה נאמנות וכו' סבר' רבי' הסברים בה הטור בסתם סימן פ"ב אבל בבי' מ"ו הביא זה המחלוקת והכריע בדברי רבינו • ופטעם מחלוקת כתב הרב ז"ל בב"י וז"ל כלומר שאם יש בו נאמנות אין הלוה יכול לומר אמנה הוא או פרוע הוא שהרי האמין את המלוה עליו ואע"ג דאיכא מגו כיון שבטענה שטוען אינו נאמן ה"ל כאלו יש עדים שמעידים כדברי המלוה ומגו במקום עדים לא אמרינן • ובעל התרומות כתב דכיון דהוה מלי למטען מזוייף והיה נאמן השתא נמי מהימן דלאו מגו במקום עדים הוא דלא אלים נאמנות כעדים • ואחר המחילה הראוי' ירא' בדאו' דלאו אהא סמיך רבינו לומר דלא אלים נאמנות כעדים דהא אפי' באמר נאמנות מפורש כשני עדים כשרים מיירי דנאמן במגו והתם ודאי הוי נאמנו' כעדים אלא טעמא פירשו דהאיא שטר דלאו מקויים חספא בעלמא הוא אמאי סמכת אלוה • דוה הא קאמר דפרעי' וכו' ולא גרכינן בזה לטעמא אחרינא • וגם סברת הרב בעל העטור דלאו מגו במקום עדים הוא דהא אפילו בנאמנות התם דלא קאמר כבי הרי מיירי אלא טעמו מגו דבשאו' פרוע סותר טענתו שהולה בשטר שהאמינו כדאמרינו דברינו בשער י"ג ואלו נזכר הרב ז"ל בב"י לראות עיקר מחלוקתם בסוף ח"ב משער י"ג ולא היה נזקק לכתוב מה שכתב:

ג ומשתברא דכי היכי דמהימן לוה כי טעין פריעה וכו' • טענת אמנה וכתבתי לדו' ולא לויתי הביאם הרמב"ם בפי"ל דמלוה יטענה תנאי היה וכו' הוסיף אותה רבינו מלעצמו וכלם טעם מ' להם ולדר' עדיף מפי הא דתנאי משום דאיכא למימר דיש למלחא אחריתי היא ולא עקר לשטרא ואפי' עדים נאמנים בזה כדקאמר רב נחמן זילו קיימו תנאייכו והוחזו לדינא וכ"ש בלוה גופי': ואמנם על חלוק' אמנה יש לי מקום עיון להטור סימן פ"ב כתב וה"ה נמי לכל דבר שמבטל השטר כגון אמנה וכו' • וכתב ע"ו הרב ז"ל בב"י כגון שטר אמנה כלומר שאומר בתבתיו וכו' עד מימרא פ"ב לכתובות

Digitized by Google

עכ"ל • סם מאי לא תדע בענינו היכן מצא הרב ז"ל פ"ב דכתובות סוס מימרא שמאמר שהטוען שטר ממנה יהא נאמן במגו קלא אסכחן בענין ממנה אלא שתי מימרות הא דאמר רב יהודה אמר רב האומר שטר ממנה הוא זה איני נאמן והיינו הא דקאמר מאן מילימא דקאמר לה פשיטא כל כמיניה • ואלא דקאמר מלוה תבעו עליו ברכה ואלא דקאמרי עדים מי כתב ידם יוצא ממקום אחר מאי מאי לא מהימני • ומוקי לה רבא בלוה ומטענא דרב הונא מולה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו • ואביי מוקי לה במלוה וכשתב לאחרים • ורב אשי מוקי לה בעדים ומטענא דאמר וכו' • דמוכח מינה לאוקמתא דרבא דלוה שאמר ממנה הוא אינו נאמן • ואיכא דאמרי דאמר רב נחמן עדים שאמרו שהיא מימרא בפ"ב דכתובות ורקוק הוא מאי לומר לא נתכוון הרב ז"ל לענין הדין שהיא מימרא אלא לגופא ממנה מה הוא שנזכר שם ממנה במימרא • ושמא משום דרבא מוקי הכא לרב יהודה בלוה וקאמר דאליך בליך דרב הונא דמולה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו • דאלמא הא בהא תליא • אבל דרב נחמן פליג בהא דרב הונא וסבר מולה בשטר שכתבו צריך לקיימו • א"כ ממילא יש בור באמצע כמי דנאמן מאי טענא וכל זה רחוק : ומה שיש לי בזה מהחמיה הוא דמשמע דזה מוסכם הוא דאמאי דקאמר רב נחמן עדים שאמרו היו דברינו אלוים מקום בתום' אמאי לא מהימני במגו דהא רב נחמן גופיה איתא ליה לעיל מגו לפסול השטר דקאמר כי אתו לקמן לדין וכו' • ותירץ ר"י דהיינו טעמא דלא מהימני לרב נחמן באמנה דלא מרעי לשטר' הואיל ומולי' שהשטר נכתב כדין מדעת הלוה וכו' עד דהא דאיה ליה לרב נחמן דנאמן לומר פרוע הוא במגו דמזוייף הוא אינו מרע לשטר' דלא מהימן מגו וכו' ע"כ • משמע דדוקא בטענת פרוע מהימן במגו משום דכשאומר פרוע לא מרע לשטרא שהולה שנכתב בדין • אבל בטענת אמנה כיון דכשאומר כן מרע לשטרא שהולה שנכתב שלא בדין מדעתו אפי' לרב נחמן לאו כל כמיניה לאורועי' לומר' לעדים • וכן נראה מדעת התוס' לעיל בדבור אימא הלכה כר' נתיר דמקבו ומ"ה ודילמא' דבהוני מיירי במודעה ואמנה לאפי' רב נחמן מולה לקמן וכו' דאלמא ס"ל לרב נחמן שוה לוה לעדים בטענת אמנה לא מהימן במגו • וזה שלא כדעת הטור שהסכים לדברי הרמב"ם ורבינו ז"ל בזה : איברא לדברי התוס' בעלמא הם מוקשים למ' מי איצטריכו לשום טעמא אחריני' דמה שאינם נאמנים בטענת אמנה כיון דכבר אמר לעיל בגמר' לרב יהודה כי מנקי לה רב אשי בשאמרו עדים לטענא' הוי משום דאמנה לא תחימי כלרב דהא דהוי כאומרים אנוסים היינו מחמת ממון ומי כני להו לאוס' הא' טענא' לא משו נפשייהו רשעי' • ואי משום מודעה למשמע להו לרב נחמן דמודעה ואמנה שוה • הא כתב הר"ן דס"ל לרב נחמן דמודעה נמי אין רשאין לכתוב אחרו שטר שנמסרה עליו ולאו במודעה מחמת נפשות שכקינן אלא מחמת אונס ממון: וראיתי להר"ן ז"ל בכתב בהרי' דפרכינן לרב יהודה אי דקאמר לוה פשיט' כל כמיניה וזה לשונו • והו' הדין דהוה מלי למימר כדקאמר בשמוך דלאמרי עדים אי כתב ידם יוצא ממקום אחר פשיט' דלאו כל כמיניה ואי באין כתב ידם יוצא ממקום אחר אמאי לא מהימן כי אמר שטר ממנה הוא במגו דאי בעי אמר מזוייף הוא ומסקנ' נמי בגמר' הכי איתא' דאמר"פי שהלוה מודה שכתבו צריך מלוה לקיימו ואי מקיים לוה נאמן לומר פרוע הוא או אמנה מגו דאי בעי אמר מזוייף הוא אלא משום דהני חדי גווני דכתב ידם יוצא ואין כתב ידם איתנהו במתני' גבי עדים לייק בהו גמרא דדקאמרי עדים ולא הם לאורוכי כולי האי דדקאמר לוה ע"כ • ומאי דקאמר ומסקנ' דגמר' נמי הבי איתא' דמולה שכתבו וכו' עד נאמן לומר פרוע או אמנה הם דברים מגומגמים : ובעיקר ליוקו ז"ל אפשר לומר דהמקבן הוה ס"ל כי ההיא דמייתו התוס' מפרק מי שמת מי אלימי עדים לאורועי שטר' איהו כל כמיני' הלכך גבי לוה מקשי בסתמא דמ"מ אף על גב דלא אתקיים לאו כל כמיניה לאורועיה • אבל בעדים כי אין כתב ידם יוצא ממקום אחר כל כמיניהו ומ"ה פריך אמאי לא מהמני :

ד ויש לברר אם הלוה טוען וכו' דקף ל"ו ע"א ולא פי' רבינו מה שיהיה דינו בשאר השטרות • וכתב הר"ן ז"ל מדברי הרי"ף שכתב כמו דאתו בתרי ואמרי לדידן אמר לן זייפו לי האי שטר' דלא מרע לא מהני אלא אם כן אמרו עדים לדידן אמר לן זייפו לי האי שטר' על אותו פלוני מאותו כך שאמרו עדים לדידן אמר לן זייפו לי האי שטר' מסך פלוני על פלוני • אבל שטרות שם לו על אותו פלו' שאינן מאותו פלוני וכן נראה מלשון ר"ח ז"ל וכו' • על וכן נראה מלשון הרמב"ם בפרק הנזכר • אבל בנוסחאות שלנו כתוב לאתו בתרי ואמרי לדידהו אמר להו זייפו לי ע"כ : ואיבא למיזק במאי דקאמר אבל בנוסחאות שלנו כתוב וכו' • דמשמע דבא לומר בחילוף מ"ש מקודם בפירו' הגירס' הראשונה וכפי הנראה אין הדין מסתנה כלל בגירס' האחרת דבשתי הגירסאות הכל עולה להגמון אחד וליכ' ביניהו מילי דאי גרסינן זייפו לי האי שטר' ממיל' משמע דמפני שיתא שם הלוה והסך לפיכך לא איתרע אלא ההוא שטר' שהו' מכוון בסך ובלוה ושאר שטרות לא הורעו אבל אם אמרו בסתם שבקש מהם לזייף • נמצ' דכל שטר היו' מילו הוא בחזקת מזייף • ואם הגירס' היא זייפו לי בסתם בלי הזכרת שם הלוה וסך המעות גם בזה הוא מבוא' דבכה"ג כל שטרותיו בחזקת מזוייפים הם • וממיל' לאם אמרו שם הלוה וסך המעות שבקש מהם לזייף לוקח אותו השטר הוא מזוייף ולא הלאחרים • ואם כן אין הכי ובין הכי הדין אחד ומאי האי דקאמר אבל בנוסחאות שלנו וכו' • והרא"ש ז"ל כתב דהדין הכי דאמרי בקשנו לכתוב ולתחום שטר של מנה על פלוני האי שטר' ולאי איתרע ולא שאר שטרות דאלינן בתמא מנה היה אצלו על פה וירא שמא יכפור ' אבל אם העדים לא הזכירו שם הלוה וסך המעות דהא מסתבר' קלת שחשוב לזייף כל שטרותיו ואלינן שייף שטר אחר ולא ידעינן הי ניהו ע"כ • באופן דכבר' זו יש לה מקום לכל הנוסחאות : ופסק הר"מ משה ז"ל שאעפ"י שנתקיים וכו' בכוף הלכות עדות ולא ידענ' אמאי האי רבינו הך מילת' דאפי' נתקיים אין גובין בו לעולם אפסק הרמב"ם ז"ל כאלו היא סבר' מהודאה מדעתו והלא כל עצמו של רב כשאמר האי שטר' רעיא לא מגבינן ביה ע"כ בנתקיים מיירי דאי לא נתקיים מאי איריא ריעא אפילו בלא ריעא נמי לא מגבינן ביה כשהלוה אומר מזוייף דמי לא עשקינן הכא שהלוה טוען מזוייף • והרי בתחלת דין זה כתב רבינו ז"ל אם הלוה טוען שלא כתבו ושהוא מזוייף והביא עדים וכו' • ואם כן ע"כ בלנתקיים עשקינן והיכי קאמר שהרמב"ם פסק כן • ואם מפני מה אחד באם באו עדי השטר בעצמן והעידו על כתב ידם יש גובין בו וכו' באמת חלוקה זו בלבד הא"ל בשמו ולא הראשונה שהיא מוכרח' מדברי רב פפא :

ודע דסבר' זו של הרמב"ם שעדות העדים עצמן על כתב ידם וכו' אינה מוסכמת כל הפוסקים דכתב הטור סי' ס"ג אין גובין לו בו אפי' אם הוא מקויים עד שיעידו עדיו שהם כתבוהו וחתמוהו וכו' עד והרמ"ה כתב אפי' אם עדי הספר מעידין שזהו כתיבתן וחתימתן אינו מועיל ולא מגבי' פיה ולא מקרעינן ליה דחייסי' שמא זייף עד שהם בעצמם סבורי' שהיא חתימתן אבל אם עדי השטר מעידין שראו ההלוה' או אחרים מעידין עליהם שראו שחתמו מגבי' פיה הא הו ליכ' למיחש לזיוף ע"כ • וכבר הכריע הטור כסברת הרמב"ם ז"ל ונסתרה סברת הרמ"ה ז"ל יתילאה :

ח"ב א והיכא שיכול המלוה לקיימו בבית דין וטען הלוה שמעולם לא כתבו או אמנה היה והודה המלוה לדבריו אלא שטען ששטר כשר היה לו ואבד על זה גרסינן בבתרא פרק חזקת הבתים דאמר ליה לחבריה הב לי מאה זוזי דאוזפתך והא שטרא אמר ליה שטרא זייפא הוא נחין ולחיש ליה לרבא אין שטרא זייפא הוא מיהו שטרא מעליא ה"ל ואיכסם ואמינא אנקוט האי שטרא בידי כל דהו • ופירש הרי"ף ז"ל דקא בפרשי רבנן דדאי שטרא זייפא הוא לא צייריה דאם כן שטרא חספא בעלמא הוא אלא כגון שטר אמנה הוה דאי בעי למיבר שטרא מעליא דהא ביון דשטרא קושטא הוה ועדים תחמוה ומצי לקיומו בבי' דין משום

ד"ב שיכול המלוה לקיימו בבית דין וטען הלוה שמעולם לא כתבו אמנה היה והודה המלוה לדבריו אלא שטען ששטר כשר היה לו ואבד על זה גרסינן בבתרא פרק חזקת הבתים דאמר ליה לחבריה הב לי מאה זוזי דאוזפתך והא שטרא אמר ליה שטרא זייפא הוא נחין ולחיש ליה לרבא אין שטרא זייפא הוא מיהו שטרא מעליא ה"ל ואיכסם ואמינא אנקוט בידי כל דהו • ופירש הרי"ף ז"ל דקא בפרשי רבנן דדאי שטרא זייפא הוא לא צייריה דאם כן שטרא חספא בעלמא הוא אלא כגון שטר אמנה הוה דאי בעי למיבר שטרא מעליא דהא ביון דשטרא קושטא הוה ועדים תחמוה ומצי לקיומו בבי' דין משום

Digitized by Google

לא בין מספק' ליה טעם על מי משניהם נראה יותר ולפיכך המוליא מחברו עליו הראיה וכו' מ"ה פסקינן בהיא כרב נתמן משום דהוי לאוקומי ממונא • אמנם מלאחי כתוב ברשב"ם ז"ל פרק מי שמת פסק כמ"ל מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו לגלגל ליה הלי מגו • והשתא יקשה להפך לכיון דהוי לאוקומי ממונ' אמאי לא מהמנינן לגלה כשטוען פרוע במגו דמזוייף שלא להוצי' מידו כי היכי דמהמנינן הכא במסקנא גבי ארע' בתומר שטר' מעלי' הוא לי ואירכם מגו הלי בעי אמר לאו מזוייף הוא: והתוס' כתבו וז"ל תימה לליהמניה במגו הלי בעי אמר שטר' מעלי' הוא • ותירץ ר"י בר מרלכי שלא אמרינן מגו להוצי' ממון ומה שהוא מוחזק בקרקע אינו כלום דקרקע בחזקת בעליה קיימא כיון שאין לו שטר ולא מזקה ולא אמרינן מגו שלא להחזיק ממון וכו' • ואין נראה לר"י מלגא מפרש טעמ' הכי בהלי' משמע דלאו משום הכי הוא • ונראה לר"י לטעמ' דרב יוסף לית ליה מגו הכא כיון דלית ליה הכא מגו אא"כ שקר תחלה שהוצרך לשקר תחלה וגומר והא שטר' • אי נמי מ"ה לא אמרינן הכא מגו משום דהוא חוזר וטוען אמעיקר' טענה שטר' ועתה חוזר בו ומודה לחספא בעלמ' הוא אלא שטר' מעלי' הוא לי ב"כ: וכתב ע"ז הרב ז"ל דב"י סי' פ"ג ו"ל והיינו דקאמר רב יוסף אמאי קא סמכת אהאי שטרא כלומר במה אתה רולה לזכות בשטר זה הלי שטר' זייפא הוא • והוא"ל וכן אין לנו להאמינו במה שהיה יכול לשקר יותר ממה שהוא משקר שהלי' שטר מזוייף בב"ל ע"כ • ונראה שנזקק לכך משום דקשה לדברי ר"י מה שהקשה לריב"ם מלגא מפרש טעמא הכי בהלי' וכו' דלדליה נמי מי נית' שלא פירש רב יוסף הטעם הכי בהלי' • לפיכך נלקח הרב ז"ל לפרש לדברי רב יוסף נכלנו לדברי ר"י • ולפ"ז יקשה לתיבת לפירוש ראשון מטעם דמשקר אבל לאיך טעמ' לחוזר וטוען מאי איכ' למימר הא לא נרמז זה כלל בדברי רב יוסף • וקשה גם בזה יש לדחוק דה"ק רב יוסף אמאי סמכת להאמינו במגו משום הלי שטר' שהיה יכול למימר מעליא הוא הא חספ' בעלמ' הוא ואי הוי מגו להוצי' דאמרינן מגו אלא לר"ג דשטר' חספ' בעלמ' הוא ואי הוי מגו להוצי' הא בפרק המחזיר מוכח איפכ' בההי' לחוב' לא חפרע אלא בשבועה ומפר' בבריית' כילד היתה החובה אלף זוז ואל"ל התקבלת כתובתיך והיא אומרת לא התקבלתי ואינה אלא מנה נפרע' שלא בשבועה • ופרכי' אמאי גבינ' בהלי שטר' הלי שטר' חספ' בעלמ' הוא אמר רבה בריה דרבא בלומרת אמנה היתה ביני לבינו וכו' והשתא אמאי עסקינן בשטר כתובה מקויים מאי פריך הלי חספ' בעלמ' הוא ואילצריך לאוקמה באמנה דמוכח דאל"ה לא גבי' ביה וכדלייק הרי"ף

בהלכות • והא כי נמי חספ' בעלמ' הוא גבי' ביה מגו דלי בעית אמרה מעלי' הוא כיון דהוי מקויים דלהרמב"ן והרשב"א מהמנינן בהכי אע"ג דהוי להולי' • ולי שטר כתובה לאו מקויים הוא ומ"ה קאמר דחספ' בעלמ' הוא דלא מהמנינן כההי' דרב יוסף בזוזי • א"כ מאי הלי דלוקמה בלומרת אמנה מאי הוי • הא כיון דלאינו מקויים פסיט' דהבעל נאמן לומר התקבלת כלה במגו דלי בעי אמר מזוייף הוא דאינו מקויים ממנו לסיינו ממש מולה בשטר שכתבו צריך לקיימו אל' ולאי בלא מקויים איירינן • וא"כ אפי' בלא טענת אמנה היתה נאמנת במגו וחוס' והרא"ש מייחו דהכא כתב אף לחזקת: ושמא אפשר לומר בזה דע"כ לא קאמרי הרמב"ן והרשב"א דבהשטר מקויים נאמן במגו להולי' אלא ההיא שלומר שטר' מעלי' הוא לי דמהמני' ליה וסמכינן אליך שטר' לחשבינן ליה כאלו הוא בפנינו ואין לומר אוס טענה כיון שמוצי' שטר מקויים • וכי מגבינן ליה לאו מכח הלי שטר' לחספ' בעלמ' הוא מגבינן ליה אלא מכח אליך שטר' דהוי מעלי' • אבל גבי פותח' אינה טוענת שהיה לה שטר אחר אלא רולה לגבות בכח אותו השטר עצמו והילכך אי מזוייף הוא ולאי הספ' בעלמא ואין לה על מה להסמך • זה אפשר לומר על לד הלוחה ומ"מ

דבריהם ז"ל לריכים עיון: ולרב הנמקי ראיתי בזה דברים תמוהים מאד בעיני וז"ל וחשיב ליה רבה כחוזק קרקע אע"ג דלא דר ביה שני חזקה כיון דאיתא ליה שטר שראוי להאמינו ומגו לאוקומי ממונא הוא • ורב יוסף סבר כיון דאיתא ליה שטר שראוי זייפא הוא נתבטלה זכותו וחזקה שלו בממון זה הילכך הוי מגו לאפוקי ממונ' ולא אמרינן ע"כ נראה מדבריו ז"ל דבין רבה בין רב יוסף סברי דלא אמרינן מגו אלא לאוקומי ממונ' ולא לאפוקי וכי פליגי הוא אי הלי מיקרי לאוקומי או לא דהיינו לומר מי מהם נקרא מוחזק וזה הוא עיקר פלוגתייהו וגבי ארעא קאמר רבה דאע"ג דלא דר ביה שני חזקה מיקרי לאוקומי כיון דאיתא ליה אמר' דאלמ' רבה גופיה מודה דאמר הקרקע שלמו לא מיקרי מוחזק אלא מחמת השטר ומ"כ קשה היכי קאמר רב אדין הלכה' כרבה בארע' דאלמ' אפילו אם אפילו כרבה עצמו לא מיקרי מוחזק אלא מחמת השטר ומ"כ קשה היכי קאמר רב אדין הלכה' כרבה בארע' היכ' לקיימ' חיקוס אלא מחמת השטר ולא מקרי מוחזק אלא מחמת השטר ומ"כ קשה היכי קאמר רב אדין הלכה' כרבה בארע' היכ' לקיימ' חיקוס הרי זה בעצמו הוא מחלוקתם לרבה אמרינן ארע' היכ' לקיימ' חיקוס ומ"ה מהני שטרא לאשויי כמגו מעליא ולרב יוסף לא אמרינן הכי וק"ל •

הילכך פי' הרב המגיד ז"ל ע"ש:

וקיימא לן ברב יוסף כדאמרינן הלכה' כרב יוסף בזוזי וכו' בגייר' הכי אית' אמר רב אדין הלכה' כוותיה דרבה בארע' והלכה' כרב יוסף בזוזי • הלכה' כרבה בארע' היכ' לקיימ' ארע' חיקוס • והלכה' כרב יוסף בזוזי היכ' לקיימו לוקמו • וכתבו בתוס' רש"י פי' המסמך' ליה כמאן הלכה' • וצריך לחוק לפי' ולחלק בין ספק' דחרי ותרי לספק' דליכ' דהא אלא אוקמינן בחזקת מריה קמא כמו בנכסי דבר שטיא דהתם הוא חרי ותרי כמאן לליתנהו למי ולוקמי ארע' בחזקת מריה קמא

אבל

Digitized by Google

אבל הכא למספק׳ לן דיב׳ כמאן אתם לא לא שייך כלל אמי למימר אוקמה אחזקה מריה קמא ומוכיח מיד המוחזק • ולומק הוא ועול להלכה׳ מסמע לגמרי פוס׳ ברבה וכו׳ • ונראה לר״י להיינו טעמא׳ להלכה׳ כרבה בארע׳ וכרב יוסף בזוזי משום לאמרינן מגו לאוקומה ממוכ׳ ואיכ לן לאוקומי ארע׳ בחזקת מריה לקיים הסת׳ וכו׳ ע״כ : ולא ידעתי איך לר״י לא שייך לומר נמי שהוא לומק להא צריך לחלק בין אוקומי ממוכ׳ בעינן ספק לאוקומי ממוכ׳ בעינן מגו דבספק קיימן אוקמי ממוכ׳ בחזקת מריה דקיים׳ הסת׳ ומאי אולמיה להאי מהאי • לאע״ג לרבב״ם ז״ל הלומק הוא יוחל גדול משום לכולה הוי בספק׳ ולריך לחלק בין ספקא דאלמא׳ לספק׳ לדיב׳ מ״מ גם לר״י ז״ל אין המלא מלומק לאיזה חלוק נעשה לעניין החזקה נופה שהיה לבעלים הראשונים בספק ולאחר הוא ברשותו דמגו לאוקומי ממוכ׳ ה״ל אמרינן בכל ספק אוקי ממוכ׳ • ומכל מקום סברת ר״י ז״ל היא כסברת הרב׳ מגנם לאייתי דיכו • אבל הריב״ם ז״ל כתב בסימן שלו שהאחרונים ז״ל העלו והוכיחו ברבוים ברורות לאמרינן מגו אפי׳ לאפוקי ממוכ׳ : ומצאתי לרב ז״ל בבית יוסף סימן פ״ב כתב בשם הרמב״ם ז״ל בפירוש המשנה לסוף שביעית אם טען הלוה שטר אחר הוא והמלוה אומר אינה אמנה אבל הוא מוקלם נשבע הלוה היסת ונפטר ולא אמרינן ניהמניה למלוה דמגו לאי בעי אמר שטר כשר הוא ולא מוקלם משום לא אמרינן מגו אלא להפטר וכו׳ • וכתב על זה הרב ז״ל ונראה לי להיינו עובדי לפרק חזקה הבתים וכו׳ • ויש לחמוה מה ענין זה להה׳ לשטר׳ זייפ׳ הוא להחם לא מהני מגו משום לשטר׳ חסר׳ בעלמ׳ הוא למלוה גופה מולה שהוא מזוייף ל״ אבל בהא להרמב״ם ז״ל לאו חסר׳ הוא לשטר מוקלם נהי דלא גבי מלשעבדי מכל מקום גבי הא מכני חרי לבעל הרמב״ם ז״ל בפרק כ״ג דמלוה ופסיק׳ אלא מאי לוה לומר פרעתי כיון דאיכ׳ טענה שטרך בילי מאי בעי • ואולי וכן הוא לא שייך בהא שטר׳ חסר׳ בעלמ׳ ואמאי אינו נאמן לגבות במגו כבל בעל שטר כהאי׳ לטענת שטרא׳ לכיון דבא עם השטר לא מיקרי מגו להוליא :

שער שמנה עשר חלק א

א גרסינן דב״מ אמר רבי יוחנן שטר שלוה בו ופרעו וכו׳ • בלף י״ח • ובמאי דמייתי שהכריח למיירי שהכל נעשה ביום א׳ אלא לאחר ולינמא אחרת חיפוק ליה דה״ל מוקלם וכו׳ • איכ׳ למילק דמסיק דבינו דהלוה נאמן ונשבע היסת ונפטר • נראה לדבה״ג פסול לגמרי ואפילו לגבות מבני חרי • • והרי בשטר כ״ו גבי שטר מוקלם מסיק דמסתבר׳ דמבני חרי מיהא גבי בהאי שטרא וכו׳ וא״כ מאי פריך חיפוק לי דה״ל מוקלם דהיכי דוה מאי לומר אלא יחזור ולוה בו מעמ׳ דמוקלם הא הוה משמע לאי איהרמי לחזר ולוה בו אית ליה לין מוקלם דהאי אלא טריף ממשעבדי • מבני חרי מיהא גבי ולא מאי לוה לומר פרעתי • והא ליתא דכיון שנמחל שעבודו הוי שטר׳ חסר׳ בעלמ׳ ונאמן הלוה • ובעלמ׳ לדעת התוספות בפרק מיזהו נשך לסברי לשטרי חוב חוב דמוקדמי פסולין הייבו לגמרי ניח׳ אבל לרבינו ורש״י ז״ל קשה • וי״ל דלישנ׳ ארבי יוחנן קא לייק דקאמר שטר שלוה בו ופרעו אינו חוזר ולוה וגבי׳ • דמה לו להסב פני ליבו עם הלוה ולומר לו לדך הזהר׳ שלא ילוה פעם אחרת בו • ליבקוט ליב׳ סמכי ולימ׳ שטר שלוה בו ופרעו וחזר ולוה בו פסול שכבר נמחל שעבודו אלא ולאי נראה לר׳ יוחנן לא אמא לאמרינן ליב׳ היב׳ דאיהרמי שלוה פעם אחרת וקא אמו מלוה ולוה לליב׳ דבהא ולאי מי מלוה גופיה מולה שלא נעשה שטר זה על הלוה שהיה פשיט׳ אלא הוי אלא כמלוה על פה ונאמן הלוה בהיסת • ואם יטען המלוה שהוא שטר של מלוה ראשונה

ממש ולא שהלוה לפעם אחרת והלוה כופר ואומר שלוה פעם אחר׳ ונמחל שעבודו הראשון • נהי דלאו כל כמיניה לוה לבטל שטר שביד המלוה הא מיהא יוכל להשבעו על כך דלא גרע מטוען על שטר שהוא פרוע דמצי למשבועיה • ואולי ממך חיוב השבועה יולה על האמת • אבל כונם ר׳ יוחנן היא להזהיר מעיקר׳ דמילת׳ דלוה שלא יחזור וילוה בו פעם אחרת מקום פניל׳ לדקוחות דשמא יבא לסרוף הלקוחות שלא בפני הלוה והוא לא אטען שהלוה פעם אחרת בשטר זה והם לא ידעו מאומה שיסבעוהו על כדולא יתחייב המלו׳ ליסבע אלא שלא נפרע מלמי חוב זה כלינו ויבא לטרו׳ מהם שלא בדין מפני שטר זה כבר נמחל שעבודו ואהכי פריך לאי מלקוחות קפיל למה לי טעמא דנמחל שעבודו חיפוק לי דאי טעמא׳ לקוחות׳ מהאי טעמ׳ גופיה שלא ידעו שהוא מוקלם מקמת אחזר ולוה בו •

שוב ראיתי לרב ז״ל בב״י בסימן מ״ג כתב בשם הריב״ם בתשובה שם ראיה לדעת ר״י מהך לאקשי׳ חיפוק לי דה״ל מוקלם וכו׳ • ובעניותי מה שהירלאי הוא נכון לדעת רש״י ז״ל והרמב״ם ז״ל וכל סיעתם כי הוא הוקק נעל׳ מהם קושי זה שהו׳ פשוט ויש לנמנם על הריב״ם כי בתשובה זו בסי׳ שפ״ב נטה לדעת ר״י והחוספות וכתב שהראיות שהביאו כנגדם אינם מכריעות • ובסימן רכ״ד התליב המאמר כדברי המפרשי׳ ז״ל שפסול מוקלם הוא לגבות בו מהמשעבדין והשטר כשר לגבות מבני חורין • וישבע היסת שפרעו כו׳ • עיין בסמוך :

ב גרסינן בפרק חזקת הבתי׳ ערב׳ וכו׳ בל״ב ע״ב • ופי׳ רשב״ם לא הלרת ושקלתיהו מלאי וכמו שלא פרעת למי ולזה לא הולה לו בכך ע״כ • נראה לדעת הלוה היא לכפור שלא חזר והלוה לו פעם אחרת • אבל אינו מולה שכן הוא שהלוהו פעם אחרת אלא שגם הוא ופרעו שניה על ההלואה השני׳ • אבל מה שכתב רבינו לעיל להלוה נשבע היסת שפרעו ונפטר • ע״כ מיירי שטוען הלוה שפרעו פעם ב׳ ההלואה השניה ומולה למלוה שהלוהו פעם אחר׳ לא״ת שכופר ואומר שלא הלוהו אלא פעם אחת ושפרעה מאן נשבע היסת שפרע׳ הרי הפרעון שטוען הלוה שפרע׳ להיינו מהכל ואה הראשונה גם המלוה מולה בכך • ולמה ילטרך הלוה שבועה על זה אלא אם הלוהו עוד פעם אחרת ויפטר אלא ולאי מיירי במולה ההלוא׳ הב׳ וטוען שגם הוא פרע שנית ולפיכך נשבע שפרעו הלוה זו האחרונה להויא מלוה על פה :

שער יט חלק א

א גרסינן בשבועות ההוא לא״ל לחבריה וכו׳ • בלף מ״ב ע״א ומה שפי׳ סטרא׳ להיינו חוב על פה אם בשטר אחר וכו׳ • לבר פשוט הוא אלא מסתבר לחלק בין שטוען שהחוב היה מלוה על פה לטוען שהיה בשטר לכיון שאינו מביא ראיה על זה אין לחלק בינהם ומפני זה כתב רש״י ז״ל בשהם כטרא׳ ניהו מלא אחר היה חייב לו ע״כ • לכאו׳ מלא אחר שהם כולל כל מין טענה • והטור ז״ל סימן כ״ח כתב בזה הלשון • מי שהוליא שטר על חברו ואמר לו פרעתיך ואמר לו אמת שקבלתים ממך אבל מלוה אחרת יש לי עליך על פה ובשבילה קבלתים וכו׳ ונראה ולאי אלא כתב הטור מלוה על פה לאפוקי בשטוען מלוה בשטר אחר היה לי עליך לומר לבזה אפילו בב׳ עדים נאמן • להא ולאי ליתא ואין שום סבר׳ לומר כן • אבל נראה לאולי נקט מלוה ע״פ לרבותא׳ לאפילו בזה כל לליב׳ עדים בפרעון נאמן לומר הבראי ניהו ממלוה ע״פ וכל שכן מ״טענן ממלוה אחרת בשטר לאמן • לעד הסתא מיירי הטור ז״ל בלין זה בשלא נתנו בפני עדים • ולקמ׳ בסמוך אומר הלין כשהתם בפני עדים שאינו נאמן • אבל רבינו שאמר אחלה לין זה היכ׳ לפרעו בעדים שאינו נאמן מ״ה קאמר לאפילו בטוען מלוה אחרת בשטר מיהרע שטר׳ • ודבר מבואר הוא לאף בטוען

דמאי שטרא חספא בעלמא הוא וכגון הא לא אמרינן מגו לאפוקי ממונא :

שער שמנה עשר חלק א

א גרסינן במציעא פ״א א״ר יוחנן שטר שלוה בו ופרעו אינו חוזר ולוה בו פעם אחרת שכבר נמחל שעבודו פי׳ משפרע מלוה ראשונה נמחל שעבוד השטר ועל המלוה האחרונה הרי לא נכתב שטר זה עליה וה״ל מלוה ע״פ וטורף לקוחות שלא בדין • וע״ב מדקא אתיא בטעמא דנמחל שעבודו ולא אתינן בטעמא דלגבי מלוה שניה הוי מוקדם ופסול משמע שהפרעון והמלוה שניה וראשונה הכל נעשה ביום א׳ וליכא משום מוקדמין פסולין ואיתא לטעמא שכבר נמחל שעבודו ובדאמרינן בגמרא אימת פרעיה ואימת חזר ולוה אי נימא למחר וליומא אחורי תפוק לי דה״ל מוקדם וכו׳ • מכאן למדנו שכל מלוה שיתברר או מפיו או מפי עדים שנפרע משטרו אע״פ שהלוהו פעם אחרת שנתבטל בה שטרו והלוה נאמן נישבע היסת שפרעו ונפטר :

ב ותו גרסינן בפרק חזקת הבתים ערבא דאמר ליה ללוה הב לי מאה זוזי דפרעתיה למלוה עלך והא שטרא אמר ליה לאו פרעתיך אמר ליה הדרת ושקלתינהו מנאי שלחה רב אידי לגבי דאביי כה״ג מאי אמר ליה מאי תיבעי לך והא איהו דאמר הלכתא בותיה דרב יוסף בזוזי דהיכא דקימי לוקמו והילכך לוה נאמן לכיון דשטרא איהו מודה דפריעה הוא נמחל שעבודו והדרא ליה חספא בעלמא ולוה דאמר פרעתי נאמן שהרי הוא מוחזק בטעותיו ושטר זה אינו מעלה ומוריד ולא אמרינן בכי האי מגו גבי מלוה לאפוקי מיניה דלוה זוזי וכן הלכתא • וקא פסיק בגמרא ואמר דהני מילי דטעין הדרא אוזפיתינהו מנאי דהוה ליה נמחל שעבוד שטרו אבל אי טעון ואמר דאהדרינהו לזוזי ללוה מחמת דסיפי זוזי פירש מלשון הקף מטבע של חבירו הילכך אכרתי איתיה לשעבודא דשטרא ובאלו טען לא נפרעת דמי ומהימן מלוה וחייב הלוה לפרעו וכן הלכתא :

שער תשעה עשר חלק א

א גרסינן בשבועות פרק שבועת הדיינין ההוא דאמר ליה לחבריה הב לי מאה זוזי דאוזפיתך והא שטרא א״ל ולאו פרעתיך אמר ליה הנהו סמראי נינהו פי׳ חוב ע״פ או בשטר אחר שהיה לי עליך פרעת לי ואינו מברר שהיה לו עליו כלום מעולם אבל אלו היה מברר כי היו עליו שני שטרי חוב וטען שמן האחרת נפרע ולא היה הפרעון מזה השטר בזה אנו מפרשים דינו בשער כ׳ אמר רב נחמן אהדרא שטרא :

שער שמנה עשר חלק א

א גרסינן בב״מ אמר רבי יוחנן שטר שלוה בו ופרעו וכו׳ • בלף י״ח • ובמאי דמייתי שהכריח למיירי שהכל נעשה ביום א׳ אלא לאחר ולינמא אחרת חיפוק ליה דה״ל מוקלם וכו׳ • איכ׳ למילק דמסיק דבינו דהלוה נאמן ונשבע היסת ונפטר • נראה לדבה״ג פסול לגמרי ואפילו לגבות מבני חרי • • והרי בשטר כ״ו גבי שטר מוקלם מסיק דמסתבר׳ דמבני חרי מיהא גבי בהאי שטרא וכו׳ וא״כ מאי פריך חיפוק לי דה״ל מוקלם דהיכי דוה מאי לומר אלא יחזור ולוה בו מעמ׳ דמוקלם הא הוה משמע לאי איהרמי לחזר ולוה בו אית ליה לין מוקלם דהאי אלא טריף ממשעבדי • מבני חרי מיהא גבי ולא מאי לוה לומר פרעתי • והא ליתא דכיון שנמחל שעבודו הוי שטר׳ חסר׳ בעלמ׳ ונאמן הלוה • ובעלמ׳ לדעת התוספות בפרק מיזהו נשך לסברי לשטרי חוב חוב דמוקדמי פסולין הייבו לגמרי ניח׳ אבל לרבינו ורש״י ז״ל קשה • וי״ל דלישנ׳ ארבי יוחנן קא לייק דקאמר שטר שלוה בו ופרעו אינו חוזר ולוה וגבי׳ • דמה לו להסב פני ליבו עם הלוה ולומר לו לדך הזהר׳ שלא ילוה פעם אחרת בו • ליבקוט ליב׳ סמכי ולימ׳ שטר שלוה בו ופרעו וחזר ולוה בו פסול שכבר נמחל שעבודו אלא ולאי נראה לר׳ יוחנן לא אמא לאמרינן ליב׳ היב׳ דאיהרמי שלוה פעם אחרת וקא אמו מלוה ולוה לליב׳ דבהא ולאי מי מלוה גופיה מולה שלא נעשה שטר זה על הלוה שהיה פשיט׳ אלא הוי אלא כמלוה על פה ונאמן הלוה בהיסת • ואם יטען המלוה שהוא שטר של מלוה ראשונה

Digitized by Google

בטוען מלא מלוה על פה לאמרינן לאי פרעיה באפי סהדי איתרע שטר׳ • היינו לוקח בליב׳ סהדי על אות׳ הלוואה לע״פ לקח טעין • אבל אי איכ׳ סהדי לוה באפייהו בעל פה פשיט׳ למלי אמר מלוה דלמי ההיא הלוואה הוא • כאשר יתבאר בשער עשרים בעס״י :

ב והני מילי דפרעי׳ באפי סהדי וכו׳ • אע״ג דרבינו מייתי סברת הר״י הלוי בסתם כאלו היא מוסכמ׳ משאר הפוסקים • איהלבר כן כי במתלקת היא שנויה • לכתב הרא״ש ז״ל שהרמב״ן לא הולה לו למ״ל לגאמן לומר בתחל׳ נתנם לי עד למהימינן ליה לומר שטרא׳ נינהו במגו דמתל׳ אדבר׳ יותר גרוע׳ טענת מתנה מטענת שטרא׳ לאלם יותר בראון עורע תובותיו ממה שיתקשלו בתחל׳ • ולא למי להסי׳ לפ׳ שבועת העדות לתתם לא היה חייב לו חתלה כלום ועל המעות שנתן לו בפני עדים זה אומר לשם הלוה׳ וזה אומר לשם מתנה נאמן שהמוליא מחברו ע״ה • אבל הכא שהיה חייב לו מעו׳ ויהיב ליה מעות בסתם בפני עדים • כיון דלא מהימנ׳ליה לומר שטרא׳ נינהו כ״ש דלא מהימן לומר בתחל׳ נתתם לי לוולאי לשם פרעון השטר נתל׳ • ונראין דבריו דמתנה לא שייכת וגרעינה טענת מתל׳ מטענ׳ שטרא׳ עכ״ל • ולבאורה איכא למיקל לסברת הר״י ז״ל כיון דמפרש מאי דקאמר בגמרא והני מילי דפרעיה באפי סהדי וכו׳ • דהיינו שבפניהם נתנם לו בתורת פרעון • אם כן אלמעלינ בין באפי סהדי לבין דיליה לדיליה ליסמעינן רבות׳ וליפלוג כלה בעדים כדברי הר״י ולימא וה״מ דפרעיה באפי סהדי וכו׳ דהיינו שרא׳ שנתנם ממש לפרעון אבל אי יהיב דמי באפייהו סתם מגו דיכול לומר במתנה נתנם לי יכיל למימר שטרא׳ נינהו • וכ״ש שכפר׳ שלא בעדים לגאמן • ואפשר לו׳ לדיליה רבותא אשמועינן עכו׳ דבטענת לה״מ איכא טעי׳ העזה בלא מה שהוא כופר לגמרי כל דברי הנתבע • מטענת מתנה דהא מודה שקבל המעות שאומר אלא שטוען שהיו לשם מתנה • ומ״ה קמ״ל גמר׳ לאפי׳ מלא טענת דהל״מ הגרועה איכא למימר מגו דהיינו בדליכא עדים • וכ״ש מטענת מתנה שהי׳ מסוכה ממנה :

ולפי זה גם דמה שהקשה עליו הרמב״ן ז״ל דיותר גרוע טענת מתנה מטענת שטרא׳ אפשר׳ שסובר על הדרך שהקשה הרא״ש ז״ל לעיל על דברי הרי״ף ז״ל כדלקמן דבשטוען פרעון מלא אחר היא טענה יותר גרועה משום דכיון דנח ת לפרוע משתמ׳לא שייכ׳ חוב בשטר ופרע חוב על פה כיון לסוף סוף הוא פורע יותר מסתב׳ שיפרע חוב השטר מחוב על פה • אבל בתורת מתנ׳ ליכא הך גרועות׳ דמתנה לחוב ופרעון לחוב ומ״ה איכא למימר דמהימן לומר שטרא׳ מנו דמתנה • ואיך שיהיה חזינן דסברת הר״י ז״ל אינה מוסכמת מהרמב״ן והרא״ש ז״ל • וגם הר״ן ז״ל דחקה בשתי ידי׳ ובשער ס״ו פי׳ דבינו דלא ס״ל כהר״ש ז״ל •

ב והני מילי דפרעיה באפי סהדי ולא אדבר ליה שטרא דליבא למימר׳ לא היו דברי׳ מעולם יכיל למימ׳ הני שטראי נינהו אבל היכא דפרעי׳ בלא סהדי בין דיליה לדיליה מגו דיכיל למימר לא היו דברים מעולם יכיל למימר שטראי נינהו המהימן בעובדא דאבימי בריה דרבי אבהו דמפורש בבתובות דגרסינן התם אבימי בריה דרבי אבהו הוו מסקי ביה זוזי בי חוזאי שדרינהו ביד רב חמא אזל פרעינהו בסתם אמר ליה הבו לי שטרא אמרן ליה שטראי נינהו אמרי ליה אית לך סהדי דפרעתינהו אמר ליה לא אם כן מגו דיכיל למימר לא היו דברים מעולם דאף על גב דשליח נ״שה עד הא לא הוי עד דהבא נוגע בעדות הוא שהרי פשע בדבר בשרא בקש מהם שטר החוב הילכך אינו נאמן אפילו בעד אחד ואחר שאינו נאמן מגו דיכיל למימר לא היו דברים מעולם יכיל למימר שטראי נינהו וכן הלכתא • וכתב הרב רבי יוסף הלוי אבן מגש ז״ל הא דאמרינן ה״מ דפרעיה באפי סהדי מכתברא לן דדיקא היכא דקא מסהדי סהדי דבתורת פרעין יהבינהו ניהליה ולא ידעי אי מהאי שטרא אי משטרא אחרינא דכיון דמסהדי דבתורת פרעון יהבינהו ניהלי׳ איתרע שטרא דהא ליכא למימר מגו אבל היכא דמסהדי סהדי דיהבי זוזי ולא ידעי אי בתורת פרעון אי בתורת מתנה ומאי דדמי להו אמרינן מגו דאי בעי אמר במתנה יהבינהו ניהליה ומהימן כי אמר שטראי נינהו מהימן תדע דהא בפי׳ אמרינן אבל פרעיה בין דיליה לדיליה מגו דאי בעי אמר לא היו דברים מעולם יכיל למימר שטראי נינהו אלמא כל היכא דאיכא למימר מגו אמרינן ומהימניה ליה הבא נמי מהימני׳ ליה ומטעמא דאמרינן בפרק שבועת העדות מנה מניתי לך ועדים ריאן אותו מבחוץ מהו א״ל רב המנונא והלה מה טוען אי אמר במתנה נתתם לי כי אתו עדים מאי הוי וכו׳ אלמא אף על גב דמסהדי סהדי דיהיב זוזי באפיהו בין דלא ידעי אי לשום הלואה אי לשום מתנה איה ליה למימר לשום מתנה יהבינהו ניהליה הבא נמי איתיה להאי טעמא ואיבא למימר לשום מתנה יהבינהו ניהליה • ואי תימא מי דמי התם התובע אמר לשום הלואה והנתבע אמר לשום מתנה והמנינן ליה לנתבע משום דהמוציא מחבירו עליו הראיה אבל הכא נתבע אמר לשום פרעון ותובע אומר לשום מתנה וכיון שכן חיכי מיתי׳ ראיה להמוני לתובע לאפוקי מנתבע מהך מעש׳ דמהמנינ׳ ליה לנתבע לאיפטורי׳ מתובע מה ענין טוען להוציא לטוען להפטר ותירוצא דמילתא דבי דיקת לה שפיר משבחת לה דהא ודאי אחר היא דכיון דתני סהדי לאו אגופיה דהאי שטרא קא מסהדי דפרע הוא אישתבח דסהדותיהו לא שיבא בשטרא אלא סהדותיהו באפי נפשיהו הוא דקא מסהדי דבאפיהו יהיב ליה התובע לנתבע זוזי מיהו היכא דליכא לדחויי אמרינן אתרע שטרא דאגלוי מילתא דסהדותיהו באפי נפשא הוא וכיון שכך ה״ל כהך סהדותא דמסהדי התם דבאפיהו יהב ליה התובע לנתבע זוזי וכי היכי דהתם מצי אמר במתנה יהבינהו ניהלי ה״נ מצי אמר בחוב אחר יהבינהו ניהלאי ודקא אמרת מה ענין טוען להפטר לטוען להוציא אטו בהאי טענה הוא דמפיק ליה להאי ממון • בשטרא הוא דקא מפיק ליה והאי טענה לדחויי הך סהדות׳ דקא מסהדי הוא דמהניא דכיון דרהך סהדותא סהדותא באפיה נפשה היא דהא אית ליה לדחויי ואגלאי מילתא דסהדותיהו לאו אגופה דשטרא הוא ולא איתרע שטרא דראמרינן אשתבח בדקאי קאי דהאי בהאי סהדותא אידחי ליה בהאי טענה דקא טעין דבמתנה יהבינהו ניהלאי וכיון דאיתברר לן דאיפשר ליה לתובע למדחי בהך סהדותא ולמטען דהני׳ זוזי במתנה יהבינהו ניהליה ומהימן כי אמר שטראי נינהו מהימן ועוד דמלישנא דגמ׳ דיקת דהכין הוא בדקאמי׳ מדאמרינן וה״מ דפרעיה באפי סהדי אלמא הני סהדי קמסהדי מיהו לא ידעי אי משטרא אחרינא אי לשום פרעון או לא ואיפשר ליה לדחויי אגלאי מילתא דהך סהדותא לא איתרע ליה נופיה דשטרא כי היכי דלא ל המניה בהאי טענה דכיון דאיפשר ליה דבמתנה יהבינהו ניהליה כי אמר שטראי נינהו מהימן ע״כ • וכתב הרי״ף ז״ל בהלכותיו האי איתרע שטרא דהבא איכא דמפ׳ ליה דלא איבטיל ליה לגמרי אלא דאי אית ביה נאמנות איתרע הך נאמנות ולא גבי אלא בשבועה וריקנן לה מדאמרינן איתרע שטרא ולא אמרינן איבטיל שטרא • ואיבא מאן דאמר דאבטיל ליה שטרא לגמרי ומשתבע לוה היסת דליבא גבי׳ להאי מלוה ולא מידי ומיפטר : והדין הוא סברא דרבי׳ האיי גאון ז״ל ורבי׳ שרירא גאון ז״ל ומסתייעא האי סברא מ״ה דא״ל לאו אתורי יהבת ומתורי שקלת ואמר רב פפא אתרע ליה שטרא והאי פרעון דשטרא הוא וכבר נמחל שעבודיה דשטרא וליבא למימר בהאי דשטרא בדקאי קאי אלא ודאי איבטיל שטרא לגמרי ומדהאי איתרע שטרא דרב פפא ר״ל איבטיל שטרא לגמרי איתרע שטרא דרב נחמן נמי איבטיל שטרא לגמרי הוא דכיון דלא יכיל למימר שטראי נינהו ודאי איבטיל ליה שטרא לגמרי דהוה ליה שטרא פדייה הילכך משתבע ליה שבועת היסת דליבא למלוה עילויה ולא מידי ומיפטר וכן הלכה : סבל זה למדנו שהמוציא שטר מקיימים על הייה וטען ליה שפרעו בפני פלו׳ ופלו׳ ובאו והעידו שבפניהם נתן למלוה ממון זה בתורת פרעון אבל לא הזכיר שמשטר זה פרוע וטען המלוה אמת כדבריהם אבל מחוב אחר נפרעתי הדי השטר בטל לגמרי ואף שיהא בנאמנות ונשבע הלוה היסת ונפטר ואם העדים יעידו שבפניהם נתן לו מעות אך לא ידעו אם בפרעון אם בהלואה אם בתתנה אם משיב בעל השטר לא היו דברים מעולם מקבלת ממון זה

וכתב הרי״ף ז״ל בהלכותיו לתי מיתרע שטרא וכו׳ • הרא״ש ז״ל לתה רשיות הרי״ף ז״ל לא לא׳ • אם לראשונ׳ מהתי׳ לחורי כתב נראה דלאו דאיה היא לאמרי׳ יהיב ומחורי שקיל • אפשר שהלוה מענ׳ לקנות לו שורי׳ וכתב שטר עליהם כדי שיפרע לו מדמי השורים מלוה על פה שהיה לו עליו ודמי שורים ישאלו עליו בשטר • והוכח׳ לדבר שהיית השטר בידו • ועל הראיה הב׳ דמגו דלא יכיל למימר לא היו דברים מעולם לא יכיל למימר שטראי נינהו • כתב גם זו איינה ראיה דאע״ג דלא יכיל לומר לא היו דברים מעולם יכיל למימר שטראי נינהו ולא איבטיל שטרא ולתיקשי לך אמאי אריכינן להאי מגו אמאי איינו נאמן לומר שטראי נינהו דלא מגו כמו לא היו דברים מעולם אמה לי טעם לשטראי מה לי טעם לא היו דברים מעולם • וא״ל דטענה דשטראי נינהו איינה כל כך טענה ברורה ומחוורת לחזקה לא שייכ איינים מלוה בשטר עליו ופרע מלוה על פה • הילכך כשיש מגו דלא היו דברים מעולם • טענה ברורה היא ומגדינן בהאי שטרא וכו׳ •

וקשה לי במאי דקאמר דטענת שטראי איי׳ כל כך ברור׳ משום לחזקה לא שייכ איינים מלוה בשטר ופרע על פה • דהא טענת הלוה גרועה טפי דטוען פרעתיך זה השטר דהא איכא חזק׳ דלא פרע איינים ושייכ שטרא ביד המלוה דליתבעי׳ זימן׳ אחריתי • וטענת שטרך בידי מאי בעי הוא טענה מלימתא • וכלכתב רבינו בשער כ״א ולהתם בזה סברת רב שר שלום ז״ל • והרי הרא״ש גופיה לתה הראיה הראשונה של הרי״ף ז״ל באומרו שכתב שטר כדי שיפרע לו מדמי השורים מלוה על פה ודמי השורים ישאלו עליו בשטר והחזיק זה בטענה דהוכחה לדבר שהיית השטר בידו וכו׳ • אלמא הגמ׳ השטר ביד המלוה היא הוכח׳ לדלא נפרע אותו המוב • ואם כן טענת שטראי דלאו תלוה היא כיון דאיכא ידים

מוכיחו׳ מהגמת השטר •

ואפשר לומר להליץ בעד הרא״ש ז״ל דהכא אזלא לה חזקה דלא שייכ איינים שטר פרוע ביד המלוה משום דפרעו בעדי׳ • וסב׳ כיון דראו העדים הפרעון איכא למיקם לשטרא לכל אימת דבעינא מייתינ׳ שהדי לב״ד וקא מסהדי דפרעו׳ ליה • ומ״ה לא חש למשקל שטרא מיד המלוה דלא אסיק אדעתיה דליטען שטראי נינהו • ואם כן נאמר׳ איכך חזק׳ דלא שייכ איינים מלוה בשטר ופרע על פה • ומשו׳ הכי לא הוה מהימן דלא כמגו דלא היו דברים מעולם • ומחוך קושיותיו על הרי״ף ז״ל העלה דאיתרע שטרא היינו דלא מיקרע קרעינן ולא מיגבא גבינן • והיא סברת בעלי התוספות וגם הר״ן ז״ל הסכים כן • והרמב״ם ז״ל בפרק י״ל דמלוה החזיק בסברת רבו הרי״ף ז״ל וכתב הרב ז״ל בב״י סימן נ״ח דהכי נקטינן • ויתחזק זה דמה שרא״ונ שנם רבינו ז״ל דלוה עמם • ומ״מ נראה דלאי לאם השטר ביד המלוה

המלוה וקולס שנקרע הפס משל לוה אין מוליאין מידו כדברי הטור ז"ל להא יכול למימר לקיס ליה ככל המי רבוותא ז"ל • וישבע הלוה היסת ויפטר • ואיכא מ"ד שאחר שהוחזק כפרן וכו' לא ידענא היאך מביא רבינו הסברא הראשונה בסתם כאלו היא יותר נכונה • והאחרת בשם י"א כי כפי הגראה הדין עם הי"א להא בסתם הוחזק כפרן דעלמא אמריכן לאין על שכנגדו שבועה כלל • ולא עול אלא שכתב בשער י"א לאי בתר דערע קא טעין דפרע חרי זמני אין על המלוה שבוע היסת משום לכיון לטענן תחלה לא היו דבריס מעולם הוה ליה כמולה שלא פרע ושוב אינו נאמן לומר שפרע • והא נמי שטענן המלוה לא היו דברי' מעולם להיינו שלא קבל כלום • הרי הולה ללאו סטראי נינהו • ומכיון דקא מסהדי שהדי שנתן לו אותס המעות בחורת פרעון ממילא הס פרעון הסטר • ואם כן למה ישבע לא תהא הולאת פיו דעלמא לכפרן לפוטר המלוה מהיסת גדולה מהעלאת עליס להכא לפטור הלוה • מיהו בטענת סטראי נראה ולאי לכ"ע משבע לוה היסת ולא גרעא מסתס טענ' חוב על פה •

ג ויש לעיין אי אתי חד שהדא וכו' • לין זה לנסכא כבר נזכר פעמים אחרות שהא בכל הנסבעין ובדוכתי טובא • ומה שלקה רבינו ההיא לנסכא באומרו ולנסכא לא למי להתס נתת לה בחורת גזל וכו' • לא ירדתי לסוף דעתו ז"ל בזה לאע"ג להסיא היא בחורת גזל • כמה דינים אנו למדין מהתס שאינס מענין גזל כלל • לא ראיה מ"ס בשער י"ב חלק ב' סימן ב' גבי אס הכתיבו עד אחד ואמר שלוה ממנו בפניו וכו' וחזר ואמר פרעתי משלס בלא שבועה • ולא מפני שהוחזק כפרן לאותו ממון אלא מפני שכיון שאין מכחיש העד אינו נאמן כנגדו ע"כ • וזה נלמד ממש מהאיא לנסכ' כלמייחינן התס מהמפרשים ז"ל • הרי לאע"ג להתי נחית לה בחורה גזלה יצפינן מינה לענין הלוה ובשער מ"ט רבינו בתר דעתו דלא סבירא ליה בהאיא כדעת הקומריס להגזל אם חבירו צריך להחזיקו בעדי' כאשר יתבאר שם בס"ד ואם כן מאי האי לכתב הכא להתס נתת לה בחורת גזל : ובמבקנת הרמב"ן ז"ל לכאורה היה ק"ל קושיא אלימתא • דלליליה לא למי הא לנסכא משום להתס חיוב השבועה הוא לאורית' • ומשום הכי כי לא מצי משתבע משלס • אבל הכא לאין השבועה אלא מפני החקנה כי קאמר סטראי נינהו דלא מכחיש שהלא ומשום הכי אינו יכול לישבע לא מחייבינן לשלומי • משמע לאי הוה שייך בכה"ג שבועה לאורייתא כי קא טעין סטראי נינהו הוה לייכין ליה בדין מתוך שאינו יכול לישבע משלס • וכיון שכן הוא בהיא לכתובות דקאמר אי פקח הוא מייתי ליה לידי שבועה לאורייתא וכו' • מאי פריך דב אשי יכולה למימר שתי כתובות הוו לכי נמי אמרה הכי מאי הוי אם כן אשי יכולה למימר שתי כתובות הוו לכי נמי אמרה הכי מאי הוי מכל מקום מיחייב לשלומי להא איכא חד שהדא לידע שפרע שני פעמים • והשתא למי ממש לנסכא להבעל תבע שפרע שתי פעמים • ואי נימא תשלס ליכא חרי שהדי הפטר הא איכא חד שהדא נימא תשתבע הא אמרה אין שקלי חרי זמני ולידי שקלי לשתי כתובות הוו • ואינה מכחשת העד ואם כן היא מחוייבת שבועה ואינה יכולה לישבע תשלס • וכי האי גונא איכא לאקשויי על הרמב"ם ז"ל שכתב בפרק ד' מהלכות טוען מנה לי בידך והרי עד אחד מעיד עליו • והנטען אומר כן הוא אבל אתה חייב לי כנגד אותו מנה ה"ז מחוייב שבועה ומשלס • ומפני מה אינו יכול לישבע שהרי הוא הולה במה שהעיד בו העד ואין הנשבע בהעלאת עד אחד נשבע עד שיכחיש אתו העד ויכפור בעדותו וישבע על כפירתו ע"כ • והעמידה הרב המגיד ז"ל בגוונא דלא מצי לומר החזרתי וכו' • ומטעמא לנסכא לרבי אבא • ואתמהא מאי שנא זה מהאיא לשתי כתובות להתס ולאי אין מקום לטענת החזרתי כיון לבחורת פרעון שקלתיהו לכלהו וכי היכי להכא קא טעין לוה אתה חייב לי כנגד אותו מנה • התס נמי קא טענה אינו חייב לי הפרעון האחר מכתובה אחרת • וכיון שכן הוא אמאי לא נימא בה נמי הוחזק כפרן וישבע הלוה היסת ויפטר ואיכא מאן דאמר שאחר שהוחזק כפרן אין על הלוה שום שבועה כלל אבל אם טען המלוה אמת קבלתי' ובמתנה קבלתים או מחוב אחר שנתחייב לי הרי זה נאמן שהרי אין מכחיש את עדיו ומנו דהוה יכיל למימר במתנה קבלתים נאמן לומר מחוב אחר קבלתים ויטול בלא שבועה אם יש נאמנות בשטרו ומשתבע היסת בתר דפרעיה אי קא תבע ליה לוה דממונא שקיל מיניה שלא כדין ואם אין נאמנות בשטרו ישבע עליו ויטול :

ג ויש לעיין אי אתי חד שהדא ומסהיד דפרעיה לוה למלוה זוזי באפיה בתורת פרעון ולא אדכר ליה דמהתוא שטרא פרעיה ואידהו טעין סטראי נינהו מהו מי אמרינן דוקא מתרי שהדי איתרע אבל מחד שהדא לא איתרע ומשתבע דסיטראי נינהו ושקיל או דלמא ה"ל כנסכא דרבי אבא דאמר לישלם ליבא תרי שהדי וכו' הבא נמי אמרי' לתרע שטריה ליבא תרי שהדי לא ליתרע איבא חד שהדא לישתבע דסטראי נינהו הא קא מדה : ומסתבר מהתיא דכתובות דקאמר בפרק חבותב על משנת עד אחד מעידה שהיא פרועה דמקשי' אבתי יכולה לומר ב' כתובו' הויין וכו' אלמא אף שיש עד אחד על פרעון היא יכולה לומר מכתובה אחרת היא ואצטריך לשנויי אמר רב אשי דמודע להו פי' הוראה כב"ד שלא היתה עליהם כלום כי אם כתובה אחת ולנסכא לא דמי דהרתם נחת לה בחורת גזל • ועוד ראיה מהתיא דאבימי דהכותב דא"ל אית לך כהדי א"ל לא א"ל מנו דיכיל למימר לא היו דברים מעולם וכו' ואע"ג דשליח נעשה עד וה"ל חד שהדא והמני' בסטראי • ויש לעיין בראיות אלה • כי יש להקשות עליהם דמאי דתריץ רב אשי דמודע להו דוקא שבאה לפטור עצמה בטענתה והיא מיחזק' אבל זה שצריך להוציא לא נדון אותו כך : וההיא דשליח הא ק"ל דבתר דתקן שבועת היסת לא הוי עד ועוד דפשע בשלא בקש השטר תחלה ומפני שנסתפקתי בזה שאלתי הרמב"ן ז"ל וזה אשר השיב לי בודאי זה הדין אינו דומה לנסכא דר' אבא משום דנסכא דר' אבא כיון דמסהדי דנסכא ממש אית ליה גביה לשבועה קאתי ושבועה מחייב ליה וכי לא מכחיש ליה הוה מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע אבל האי כי אתי מעיקרא להעיד על שטרו שהוא פרוע קאתי עד אחד מעיד שהוא פרוע לא מחייב שבועה דאורייתא אלא שבועת תקנה דק"ל שבוע' דרבנן דהיבא דלא מצי לאשתבועי שקיל בלא שבועה דהא איפסיקא בגמרא חבי דלא לוסיף עלה דר' ושמואל וכ"ש דהבא דמצי משתבע דאע"ג דלא מצי למעבר לה לשבועה בטבסים דידה הא מצי משתבע דלא פרע הילכך דבר ברור הוא דליבא לדמויי האי דינא לדין נסכא דרבי אבא כלל אלא מחמרת ביה משתבע ושקיל הוא ומסתברא לו דליבא עליה רעות שטרא ולא מחייב שבועה על פי העד כלל דכי תקינו רבנן עד אחד מעיד שהלא פרוע נשב'כדי להפי' דעת' של ב"ה הוא הא היב' דאין העד מעיד בפי' שהשטר הוא פרוע מפויים ועומד הוא דלא מסייע עד כלל וכל דינא דלאו דינא הוא אלא תקנתא אין דנין בה להחמיר אלא להקל עד כאן :

ב והיבא

מתוייב שבועה ואינו יכול וכו' כדאמרי' הכא • אמנם בדקדוק דברי רש"י ז"ל נראה לייסד הכל שכתב וז"ל יכולה לומר שתי כתובות הוו • ב' שטרות היו לי עליך בפרעון הראשון התזרתי לך אחד ובשניה אחר • והעד מ' מעיד לסייע שמע שב' הפרעונו' לשם כתובה ולא לשם מלוה על כאן • נראה דכונתו ז"ל לומר דאיתא להוה בטענת שתי כתובות ניחא דהוה פטרינלה מכל וכל ולא לייכין כלל נסכא לומר שהיא מתוייבת שבועה ואינה יכולה לישבע משום דבנכסא אין העד מעיד ממש כמו שטוען הנתבע • כי אינו אומר אלא שאנף מילו הנסכא שהיא ממש טענת התובע • ואתה מעיפה בעלמ' דרך גזל היא ולא דרך פרעון • והנתבע טוען שלפרעון חטף מפני שהות שלו • וכיון שאינו כופר לגמרי דברי העד וגם אין העד מעיד ממש כדברי שכחכף שלו חטף • משום הכי היה ראוי לישבע ומפני שאינו יכול לישבע משלס • אבל בשתי כתובות כשהיא טוענת שהיו שתי פרעונות על שתי כתובות גם העד בכל מה שמעיד מסייע לה במה שטוענת לפטר • להיינו לומר שנשיהס היו לפרעון ואינו שוהר כלום מטענתה • שהרי הוא גם כן אומר שהיו שתי פרעונות ונשיהם היו לשם כתובה • ובדבריו איכא הוכחה למה שהיא אומרת שהיו שתי כתובות למסתמא אין אדם פורע כתובה ומת בחורת פרעון אלא אם כן יש לה עליו כתובה • הילכך אין כאן לא שבועה כלל וממילא היא פטורה • ולין הרמב"ם כדין נסכא הוא שהרי ההובע כיונן עליו מנה שבילו • והעד מעיד ממש כטענתו ואומר שהוא בילו • וכשהנתבע הסיד אתה חייב לי כנגדו היא טענה מתולדת שאין לו אבדרי העד שום סיוע כלל על זה • ומפני שאינו ב"כ מנגדו ממש מה הוי מחוייב שבועה שאינו יכול לישבע ומשלס • וכל זה לטעתי מבואר • על שמפני זה יש לי להקשות על כל זה בהפך דמהיכא תיתי לדמויי טענת הסטראי לטענת אין חטפי ולילי חטפי להא סטראי ה"א ממש כטענת ב' כתובות דבשאמר מה שפרעתה היית חייב לי ממקום אחר גם העד מסייע לו שהוא מעיד שבחורת פרעון נתן • ואתה פרעון מורה שהוא חייב • ומלא הזכיר הסטר והסטר עתה בילו איכא קלת הוכחה שחוב אחר הוא • ואין להעלא' העד שו' סתירה למה שטוען סטראי מש"כ בנסכא דאתה חטיפה בטעיד העד לאו כמוטל אתם אלו הוא כדאמר' • והשתא לאתי להכי שמא אפש' לכ"ז נתכוון רבי' במ"ם ולנסלא לא למי להתס נתת לה בחור' גזל דמסתמא הוא בגזל כיון שהעד מעיד שהיא דרך חטיפ' ואין זה מסייע למה שאומר דלילי' חטף מה שא"כ בסטראי לאין בדברי העד שמעיד ברא' פרעון שו' שתיר' לדברים אלו ועיקר חלו' הרמב"ן בין שבועה לאורייתא לדרבנן לענין משוי"ל משלס הוא אמתי הסכיס בו הרמ"ה כדמייתי הטור סי' ע"ה • ובמקומו בס"ל נכתוב מה שיש לי בזה מהדקדוק עם סוגיא דגמרא בשבועת הליינין • ובסוף דברי הרמב"ן דמסיק דמסתבר דלא מיחייב שבועה על פי העד מסוס לאין העד מעיד בפי' שהסטר פרוע וכו' • נראה בעיני לגריכין אנו לומר דבסטר לאין ביה נאמנות איירי • לאי בדליכא נאמנות יקשה היכי קאמר דלא משתבע מלוה כלל להא אפילו היכא דאיכא מגו כתב רבי' לעיל לאם אין נאמנות בשטרו ישב' עליו ויטול • ובלי ספק לכך הוא היכא דליכא עדים לאיכא מגו דלא היו דברים מעולם כמו שהעדים לא ראו שנתן לשם פרעון לאיכא מגו דמחזה להר"י הלוי ז"ל דמכל מקום כי ליכא נאמנות משתבע • וכ"ם הכא דעד אחד מעיד לשם פרעון אעפ"י שאינו מעיד בפירוש שהסטר פרוע דליכא שום מגו • דולמי אי ליכא נאמנות משתבע לגי' ולאי נראה דבדליכא נאמנות שתם מיירי • ואזיל הרמב"ן ז"ל לטעמי שהביא הרב ז"ל בב"י סי' ע"א לכתב נמוקי יוסף בשם הריטב"א שטעת הרמב"ן כהראב"ד לפטור שתם לא מהני לעד א' מעידו שהוא פרוע לנהי דהמניה טפי מנפשיה טפי מעד אחד לא המניה וכו' • ולפי זה קאמר הרמב"ן דוקא כשהעד מעיד בפירוש שהוא פרוע לריך שבועה כדי להפיס

לעתו

דעתו של ב"ה לטפי מעל אחד לא המנים • אבל כשאינו מעיל ממש שהוא פרוע אינו צריך שבועה כלל למפויי' ועומל הוא יותהני ליה בהא הנאמנו' •

חיב א והיכא לאפיק המלו' שטר מקויי' וכו' כבר כתבנו לעיל להרא"ש פליג אהרי"ף גם בזה דמה שפי' דאיתרע שטרא לגמרי וכתב שהלוה לו מעות לקנות לו שורים וכתב לו שטר עליהם כלי שיפרע לו דמי השורים מלוה ע"פ ודמי השורים שאלו עליו בשטר וכו' • וכה"ג כתב גם הר"ן בפי' ההלכו' ומסתמ' גם החוס' סברי הכי : וכתב הרב בב"י סי' נ"ח ולענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם מכלימים לדעת א' הכי נקטי' • והטור כשכתב לון זה כתבו בזה הלשון כיון שהולה שמדמי השור היה החוב ומדמי השור נפרע בעל השטר וכו' • ומשמעות בעל השטר הוא שנתבטל לגמרי והוא ממש לשון הרמב"ם כסבר' הרי"ף ז"ל • ומיהכי כיון שהוא הבי' לעיל סבר' אבין הרא"ש דלא כהגרבנו' מסתמ' כותיה ס"ל ואינו חול' על מבינות ה"ל לאזלהורי הכא בליסניה ולא לכתו' סתם בעל השטר אלא איתרע שטרא כלכון הגמרא : ויש לו' אם צריך שיעילו עליה וכו' מ"ש רבינו על סברת הרמב"ם שלא ירד לסוף דעתו • הוא עניקראוי לשית לב עליו גדולי כח המגו גדול הוא וכיון דליכא עדים למה לא נאמינהו בטענת שטרא במגו דלהד"ת • הילכך צריך לבקש איזה ישוב ע"ז עם שיהיה ע"ל הלוחה • ושמע אפס לו' בקשו לשון הרמב"ם שכתב אמ' ליה הלוה ש"מ זה דמי שור שלקחתי ממך הוא ואתה גבית דמי בשרו • וא"ל בעל השטר כן אני גביתי את דמיו מחוב אחר וכו' הואיל והולה מעצמו שדמי השור הוא החו' ודמיו נפרע בעל השטר ואע"פ שאין עליו עדים שפרע מדמיו וכו' • ויש לדקדק מה הוצרך לומר בטענת הלוה ואתה גבית דמי בשרו וכן בחשוב' המלוה כן אני גביתי את דמיו לימ' סתם דמי שור שלקחתי ממך ונתתי לך דמי בשרו שגביתי וא"ל ב"ה כן אני קבלתי דמיו וכו' אבל במה שתם פעם ופעמים לומר לשון גביית דמיו אצל המלוה • נראה לרבי' מאי דקאמר לאו אחורי יהבת לי ואתית ופרע' אמסחתא וקבילת זוזיך וכו' לאמאי צריך לו' ויתיבת אמסחתא' וקבילת וכו' • לימ' סתם לאו אחורי יהבת לי ודמייהו לקבילי' יהבתי לך • אלא נראה דעיקר הדבר הוא שהמלוה עצמו היה גובה דמי הבשר מהקוני' עצמם • והלוה לא היה מתעסק בזה אלא למכור אבל הגבייה היה עושה אות' המלוה איל כל מי שהיה קונה שם במקום שמקבלי' הבשר • והשתא אין שום מקום שיוכל לומר המלוה שלא קבל המעות להא כל הקוני' הם עדים שהולהיה גובה דמי השורים שהלוה היה מוכר • ומכיון שהוא עצמו הולה שהחוב הוא מהשורים דהאטרף מה שגבה שאינו יכול לכפור אמרינן מסתמא בפרעון חוב השטר שהוא מהשורים גבה אלו המעות ובטל השטר • ופלא עתה הרמב"ם לאף על פי שאין עליו עדים שפרע מדמיו • פירוש לאו למימרא לאין עליו עדים שקבל אלו המעות להא הוא גבה מהקונים והן הן עדיו שקבלם אבל הכונה שאין עדים שיעילו שמעות אלו מדמי השור שהיה מקבל היו לפרעון • כי הם לא ידעו לסבת מה רצה הלוה המוכר שיגבה זה המלוה מעות השור אם לשם מתנה או שפרע לו בדמיו איזה חוב או לענין אחר • אבל כשאינו מעיל ממש שהוא פרוע אינו צריך שבועה כלל למפויי' ועומל הוא יותהני ליה בהא הנאמנו' •

חיב א והיכא לאפיק המלו' שטר מקויי' וכו' כבר כתבנו לעיל להרא"ש פליג אהרי"ף גם בזה דמה שפי' דאיתרע שטרא לגמרי וכתב שהלוה לו מעות לקנות לו שורים וכתב לו שטר עליהם כלי שיפרע לו דמי השורים מלוה ע"פ ודמי השורים שאלו עליו בשטר וכו' • וכה"ג כתב גם הר"ן בפי' ההלכו' ומסתמ' גם החוס' סברי הכי : וכתב הרב בב"י סי' נ"ח ולענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם מכלימים לדעת א' הכי נקטי' • והטור כשכתב לון זה כתבו בזה הלשון כיון שהולה שמדמי השור היה החוב ומדמי השור נפרע בעל השטר וכו' • ומשמעות בעל השטר הוא שנתבטל לגמרי והוא ממש לשון הרמב"ם כסבר' הרי"ף ז"ל • ומיהכי כיון שהוא הבי' לעיל סבר' אבין הרא"ש דלא כהגרבנו' מסתמ' כותיה ס"ל ואינו חול' על מבינות ה"ל לאזלהורי הכא בליסניה ולא לכתו' סתם בעל השטר אלא איתרע שטרא כלכון הגמרא : ויש לו' אם צריך שיעילו עליה וכו' מ"ש רבינו על הברת הרמב"ם שלא ירד לסוף דעתו • הוא עניקראוי לשית לב עליו דולמי כח המגו גדול הוא וכיון דליכא עדים למה לא נאמינהו בטענת שטרא במגו דלהד"ת • הילכך צריך לבקש איזה ישוב ע"ז עם שיהיה ע"ל הלוחה • ושמע אפס לו' בקשו לשון הרמב"ם שכתב אמ' ליה הלוה ש"מ זה דמי שור שלקחתי ממך הוא ואתה גבית דמי בשרו • וא"ל בעל השטר כן אני גביתי את דמיו לימ' סתם דמי שור שלקחתי ממך ונתתי לך דמי בשרו שגביתי וא"ל ב"ה כן אני קבלתי דמיו וכו' אבל במה שתם פעם ופעמים לומר לשון גביית דמיו אצל המלוה • נראה לרבי' מאי דקאמר לאו אחורי יהבת לי ואתית ופרע' אמסחתא וקבילת זוזיך וכו' • לימ' סתם לאו אחורי יהבת לי ודמייהו לקבילי' יהבתי לך • אלא נראה דעיקר הדבר הוא שהמלוה עצמו היה גובה דמי הבשר מהקוני' עצמם • והלוה לא היה מתעסק בזה אלא למכור אבל הגבייה היה עושה אות' המלוה איל כל מי שהיה קונה שם במקום שמקבלי' הבשר • והשתא אין שום מקום שיוכל לומר המלוה שלא קבל המעות להא כל הקוני' הם עדים שהולהיה גובה דמי השורים שהלוה היה מוכר • ומכיון שהוא עצמו הולה שהחוב הוא מהשורים דהאטרף מה שגבה שאינו יכול לכפור אמרינן מסתמא בפרעון חוב השטר שהוא מהשורים גבה אלו המעות ובטל השטר • ופלא עתה הרמב"ם לאף על פי שאין עליו עדים שפרע מדמיו • פירוש לאו למימרא לאין עליו עדים שקבל אלו המעות להא הוא גבה מהקונים והן הן עדיו שקבלם אבל הכונה שאין עדים שיעילו שמעות אלו מדמי השור שהיה מקבל היו לפרעון • כי הם לא ידעו לסבת מה רצה הלוה המוכר שיגבה זה המלוה מעות השור אם לשם מתנה או לאיתרע שטרא ובטל היא מסוס לכוון דמה שגבה היה מדמי השור וחוב השכר היה לשור מסתמא אין שהלי לשם פרעון ולפרעון אותו החוב ממש הוא • ולא שייך הכא מגו דאי בעי אמר במתנה יהב לי ניהמניה לומר שטרא נינהו כדלעיל דגבייתא דמי השור עצמו שעליו נעשה החוב אמלכה דמוכח הוא כדאמרן • ולפי זה לא פליג הרמב"ם ז"ל עם הר"י הלוי רבו ז"ל • ואה"נ לבענין אחר שלא היה המלוה ממש גובה אעפ"י שהולה שהלוה קבל מעות השור ונתנן לו ימגו ליכול לומר לא קבלתי כלום נאמן לומר שטרא נינהו • ורבינו כתב להר"מ ז"ל פסק שאף על גב שאין עליו עדים שקבל דמי השור שמדמי השור נפרע בעל השטר וכו' • נראה שהבין מדבריו ז"ל לאע"פי שאין שום עד כלל אפילו מקבלת המעות בטל השטר • ולפיכך הקשה עליו שלא ירד לסוף דעתו • ולפי מה שאמרנו אין זאת כונתו ז"ל :

חיג א גרסינן בשבועו' נכו' שם קולם המימרא לעיל • וכל אלו הדברים מבוארים וכתב הרא"ש ז"ל מכאן מסמע שהאומר לחברו פרעתיך אין צריך לברר במה פרעו והיאך פרעו דהכא אע"ג דאתיסו ליה שהלי בפרעון סבר רבי בר חמא למימר כל מילתא דלא רמיא עליה דאינש לאיגיס לאו לדעתיה • ורבא לא חייביה אלא מסוס דקלותא דתרעא מיבכר לכירי אינשי אבל מעיקרא לא בעי לברורי ע"כ • וכיונא בזה הלשון כתב הר"ן ז"ל • ודבר פשוט הוא שאין זה ענין כלל למה שכתב רבינו בשער תרביעים שצריך לחקור וכו' ושם יתבאר בס"ד :

שער עשרים חלק ראשון

א דהוא גברא דהוו מסקי ביה וכו' • בלא ל"ת ע"ב • ומ"ש רבינו יהבו ליה מטלטלי לידהו דלא מסתעבדי למלוה וכו' • לאו שלהם ממש קאמ' שלא הניח' מוריש להא בשער ס"א מסיק דלוקא ממה שירשו שייך בהו מלוה לפרוע חוב אביהם • אבל במה שהוא שלהם אפי' מלוה ליכא • אלא כונתו שפרעו מן המטלטלין דהוו לידהו מבתעבדי למלו' • ולא כסברת הראב"ד ז"ל דמייתי הר"ן בפרקין דמי שהי' נשוי דמלוה על היתומים לפרוע חובת אביהן משלהן אפילו לא הניח להם אביהם כלום • והך מלוה בלא כפייה היא והיינו שמעתין • וזהו שלא הזכירו כאן דשבק להון אבוהון מידי אלא קטיר' לאדע' • אבל אם הניח להם אביהם מטלטלין בכה"ג מלוה עליה' לפרוע חובתו • וכופין אותן בכך ע"כ • אמנם הרמב"ם ז"ל כתב בהלכות בפרק י"א וי"ט ממלוה שמלוה היא מהמטלטלים שהניח אביהם וכתב הרב המגיד ז"ל שכדבריו כתבו רוב המפרשים ז"ל •

ב ומסתברא דמהכא שמעינן מלוה שהלוה לחברו משני צדדין וכו' • יש קצת מקום לקשוק על רבינו היאך רצה להוציא דין זה מהך דקטיר' לאדע' דסוף סוף לא דמי לשני הלוות לגמרי ליתא שכו לאינהו לא מתייבי מידי בההו כ' זוזי לאיתנהו מטלטלי • כדמסיק רבינו בסוף חלק זה • ונהי דקאמר הכי לענין שתהא יהב על העליונה

חלק שני

א והיכא דאפיק המלוה שטר מקויים וטען הלוה שחוב זה מענין פלו' שמכרת לי וממנו נתחייבתי לך מה שעלה שטר זה ומכרתי לאותו ענין ופרעתי לך מדמיו חוב זה והמלוה הודה לו שכן הוא כדבריו אבל מחוב אחר שהי' לו עליו קבל אותו ממון ועדין שטר חובו קיים • בהא ודאי הלוה נאמן ואחר' שטרא לגמרי ואפי' יש בו נאמנות ישבע לו' היסת ויפטר דכיון שהודה שמדמי אותו ענין שאמר הלוה היה אותו חוב ומדמיו נפרע מסתמא בחזקת פרעון אותו שטר נטלה דהכי אורח' דמילת' זבדגרסינן בשבו' פ' ש"ה ההוא דא"ל לחפריה הב לי ק' זוזי דמסיקנא בך והא שטר' א"ל ולאו אתורי יהב' לי' ואת' ויתיב' אמסחת' וקבל' זוזך וא"ל המלוה הנהו סטראי נינהו ואמר ר"פ אחרע שטרא ופי' הרי"ף דאבטי' שטרא לגמרי ואע"פ שיש נאמנו' בשטרו וישבע הלוה היסת שפרעו ויפטר • וי"ל אם צרי' שיעידו עדים שקבל המלוה מעות השור אך לא ידעו על איזה דבר קבלה אבל אם לא יתברר דבר זה מפי עדים נוכל לומר דליהוי מהימן במגו דיכיל למימר לא קבלתי מעות השור כי אמר סטראי נינהו מהמני' לי' לקיומי שטרי' מעלי' • ומסתברא דסהדי בעי' בבך וכן מסתבר' מלשון הרב ן מיגש שכתב בפיראשיו כיון שמודה בעל השטר ששטר זה לא היה אלא מדמי השור שמכר לו ונתברר שישב אמסחת' בחנות שמכר בשר השור בתוכו ונתקבל דמי הבשר הנמכ' בידוע שלא היה אותו פרעון אלא דמי השורים עצמן ומדנקט לישנא דנתברר אלמא על ידי עדים משמ' ואי לא מהימנ' ליה במגו • אבל הר"ר משה פסק שאף על פי שאין עליו עדים שקבל דמי השור הואיל והודה מעצמו בטל השטר ולא ירדתי לסוף דעתו :

חלק שלישי

א גרסינן בשבועות פ' שבועות הדיינים ההוא דא"ל להברי' הב לי שית מא' זוזי דמסיקנ' בך א"ל והלא פרעתיה ק' קבי עפצי דקיימי בשית' שית' א"ל ק' קבי יהבת ליומיהו ד' ד' הוו אזלי ונמצא שאתה חייב לי ר' דינרין אזל איתי סהדי דד' ד' הוו קיימי אתא לקמי' דרב' וחייבי' פי' מן המאתים הנשארים שהרי הארבע מאות אמת היה פרעונם ואע"פ שחזר מדבורו ורצה לטען שפרע' בדבר אחר ביון שמתחל' טען פרעו כל פרעונו בעפצי' הוחזק בפרן • ואקשי ליה רמי בר חמא והא אמרת כל מילתא דלא רמיא עליה דאינ' א"ל ולאו אדעתיה דכיון שלא היה מוטל עליו לומר באיזה דבר ובאיזה ענין פרעו לא זכר דבריו ולא דקדק עליה' ולמה נחזיקנו בכפרן שלא להאמינו אחר כן לטעון פרעון אחר עשירת לו מן המוחר ושני ליה רבא קיצותא דתרעא מדבר דבידי לה אינשי והוחזק כפרן הלאה • מבאן למדנו שאם טען שפרעו מדבר מיוחד ששוה כך וכך ובאו עדי' שלא היו שוות כמה שטען הוחזק בפרן ואם חזר וטען שפרעו משלו אחר כך אינו נאמן ונוטל ממנו בלא שבועה :

שער עשרים חלק ראשון

א גרסינן בכתובות פרק מי שהיה נשוי ההוא גברא דהוו מסקי ביה מאה זוזי • שכיב ושבק קטינא דארעא דהויא שויא חמשין זוזי אתא ב"ח וקא טריף ליה מיתמי דלוה אזל יתמי יהבו ליה ממטלטלי דידהו דלא משתעבדי למלוה חמשין זוזי דהויא שויא קטינא הדר אתא ב"ח וקא טריף לה מניהו על הנ' הנותרים את' לקמי' דאביי אמר להו מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם פירוש אע"ג דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב"ח משו' מצוה מיהא משתעבדי והיל' ביון דבסת' פרעת' יבול המלוה לטען הנך נ' מצוה קא עבדיתו משום מצוה פרעתם ולא משום דמי קטינא ואידך נ' דקא פרעיתו השתא איתנהו דמי קטינא ובי קא טריף בדין קא טריף • וה"מ דפרע' בסתם ולא אמרו ליה בדמי קטינא אבל פי' דבריהם ואמר ליה בדמי קטינא סלוקי סלקוה שהרי גלי רעת' שלא הי' מתבוונין משום פריעת מצו' אלא משום קטינא ואע"ג דאיכא משום מצוה אי לא בעו לא מבריחינן להו :

ב ומסתברא דמהבא שמעינן מלוה שהלוה לחברו משני צדדין

Digitized by Google

העליונה מכל מקום הא לא הוו כלום שמייב שמי הלוואה כדי להוציא מזה אין כלום בעלמא • ובשלמא מההיא דסטרא מינהו ניחא לאיכא למילק מינה הכי • ולמעלה בשער הקולס היה יכול רבי' ללמוד דין זה וכדיליף ליה הר"ן בהכות' מעובד' לאבימי שכתב ומהא שמעי' שהכוסה בחבירו שמי חובות ופרע לו הלוה שהם אינו יכול לומר שיהיו לפרעון חוב פלו' שמחמתו נתנה לו אלרבה הרבות ביד המלוה לומר חוב פלוני בקתני' לאי לא תימא הכי כי מהמני לאימר הטרמי מינהו ממי הוי מכתי יכול הוא מבימי כומר שמחמת חוב שבסטר בלא' והיה להם לחזור סטרו אלא ולאי יד המלוה על העליונה וכו' וראיתי לרב ז"ל בב"י סימן פ"ג כתב בשם הריטב"א ז"ל בשלחנ על רחובן שקבל מעות מהמעון ומנא בהן רעו' אמר לו בלוי בוקל מעות אלו תנה לשמעון שיחליפ' לי נשלם שמעון ותפס בהם בשביל שהיו לו אלל רחובן מהו • והשיב ולאי יכול לתפוס בהם אם אין שם עדי' מגו דיכול לומר לא היו לבני' מעולם • ואם כא לוי לתבוע • א"ל לאו בעל לבריס לידי אלא כי במעו' של רחובן אני תופס • ואפי' תאמר שנתחייבת בשמירתן • מכל מקום המעון אלו הוא • ולענין שאמי שליח מפני בלא הן בעדים מסתבר' לאלא מיתייב להפס הוא בשטר חוב שכן לרך לקבל השטר • אבל בזה לא הוה ליה לתת בעדים שאין לרך בני אדם לעשות כן • ויש לי לתמוה במ"ש ולענין שלומי וכו' • ואלא מההיא לשטר חוב מפני שכן לרך לקבל השטר וכו' לאלי קשה מהת' ולמה הולרך לשום אלוק להא אי אתם מחייב שלית הוא משום לא"ל דהאי דבי אבהו שקיל שטרא לבכה"ג מסקינן דבין אמר הב זוזי ושקיל שטרא • בין אמר שקול שטרא והב זוזי חייב משום לקפיל ואזהל לשקול שטרא • אבל כשלא הזכיר כלום אע"ג לרך הוא לקבל השטר לא היה חייב וכן מסקי הריי"ף והרמב"ם ורוכא לרבותא ז"ל • ואם כן בלדון הריטב"א היכי קאמר לא הי"ל לתת בעדים שאין לרך בני אדם לעשות כן • למשמע לאם היה לרך לעשות כן היה חייב והא כיון דלא א"ל מילי לתת בעדי אפי' היה לרך לעשות כן פטור • דומיא דשטר ולא קשה מילי מיניה •

ודברין ז"ל בל"ע :

ג ומסתברא נמי דהיכא דאמר לוה בשעת פרעון לא אפרעך כי אם מחוב פלו' • והמלוה אומר לו לא אקבלם בי אם בחוב פלו' שאין לי ערב ממנו או שאני בושל בראייתי הרשות ביד המלוה לכופו בכך דהא ק"ל עבד לוה לאיש מלוה • וביון דמשתי החובות עבר זמנם הכל הלוי ברצונו • ולא הקשו לך הא דגרסינן בעובדא דקטינא דמשמע דהיכא דאמרי יתמי בדמי קטינ' פלוקי פלוקה דאלמה שידיה' על העליונה לכופו ליפרע על הדרך שירצו הם • הא לא קשיא דיתמי שאנו דאנהו לא מחייבי מידי בהנהו המשין זוזי דאיתנהו מטלטלי דיתמי כי אם על דרך דמי קטינא ולפיכך ידם על העליונה אבל אלו הוו מחייבי בק' דהוה אבוהון מחייב אין הבי נמי שהיה יד המלוה על העליונה לכוף היתומים לפרוע לו ממה שירצה תחלה :

הלק שני

א והיכא שיש מחלוק' ביניה' שהלוה טוען בי מחוב פלוני שפלו' ערב מבמו נתתי לך מעותי ואתה רצ"ת וקבלתם והמלוה אומר מעולם לא הודיתי לך לקבל מעותיך בי אם בפרעון החוב האחר שאין לי ערב ממנו בהא ודאי מכתבא דאי ההוא חוב דאית ביה ערב דקא טעין לוה דפרעי' איתיה חוב ע"פ פשי' לן בהא דמשתבע היכת לוה ומיפטר ערב • וכמו שאנו עתידין לפרש דינו בשער דיני ערב ואפי' איתיה קבלן נמי הבי דיינ' ליה :

ב אבל אם הוו תרוייהו חוב בשטר וקא טעין ליה דמהו' דאי' בי' ערב פרעתיה וברצון המלוה והמלוה טוען בי לא קבלה בי אם מחוב שטר פלו' שאין בו ערב • היכא ודאי דלא פרעי' באפי' כהדי מלוה מהימן • ואי ליכא נאמנות בשטרו משתבע אשטרי' ושקיל ואי איכ' נאמנות בשטרו נוטל בלא שבועה דמגו דיכיל למימר לא היו דבריכם מעולם ושהמן בי אמר אין פרעתני ומנע' אחר פרעתני מהימן אבל אי פרעי' באפי כהדי ומסהדי דבתורת פרעון יהב ליה זוזי באפייהו ולא ידעי אי מהאי שטרא אי משטרא אחרינא איכא מ"ד דכיון דמסהדי כהדי דפרעי' איתר' שטר' וחז' כדין סטראי נינהו שכתבנו למעלה דאבטיל שטרא ואע"ג דאית ביה נאמנות ולדידן מסתברא לן דלא דמו להדדי דהתם בי קא טעין סטראי נינהו מיירי דקא טעין מצד מלוה אחר' שהיה לו ע"פ או בשטר אך אינו מוציא שטר אח' בב"ד ואינו מבר' דבריו לפנינו והעדים מעידים שידעו בי קבל בפרעון ולא ידעי אם משטר זה שמוציא עכשיו או משטר אחר שמוציא לפנינו • ובזה יש לומר בי בודאי איתרע שטריה ודיע טענתיה ומחזי כמאן דקא טעין שקרא משום דה"ל פרעון ודאי והטענה שטוען על ענין אחר שהוא נפרע ואינו מברר כפק ואין כפק מוציא מידי ודאי ולפי' טענתיה סטראי נינהו ואינו מבר' שהיה לו עליו חוב אחר לא בריר' מילתא ואיתרע שטרא דמחזקי' ותלי' דמהא אתפרע בדקאמרי כהדי אבל כאן שמוציא לפני ב"ד שני שטרי חוב ויוכל להיות דברי העדים קיימין שמשטר אחר פרעו ומבר' בב"ד מפי שטרו האחר שמוציא לפנ' כי חיי' היה לו וי"ל לדהו' דברי העדי' בלי שלא יחלו' בעדותן בודאי בכה"ג לא איתרע שטריה ואי איתר ביה נאמנות נבי מיניה דלוה ומיניה דערב על ברחייהו • ואי ליתר ביה נאמנות משתבע על שטרו כמאן דמפיק שטרא אחבריה ושקיל :

שער אחד ועשרים חלק ראשון

א גרסינן במסכת שבועות פרק שבועת הדיינין אמר רב פפא האי מאן דמפיק שטרא אחבר' ואל"ל פרע' הוא לאו כל במיניה אלא אמרי' ליה זיל שלי' ואי א"ל מעצמו לישתבע לי דלאו פרע' הוא א"ל זיל אישתבע ליה א"ל ר' אחא בריה דרבא לרב אשי ובי מה בין זה

צדדין ועבר מהבל זמן הפרעון ופרע לו בה שפרע לו בסתם ולא פירש לו במה דעתו לפרעו והלוה היה מוכרח יותר מאחר מהם • הרשות ביד המלוה לומר על חוב פלוני רצוני לקבלם • ואין שומעין ללוה אף על פי שרצונו היה לפרוע חוב פלוני דהא הכא במעשה דקטינא משום דפרעון היתומים בכחם הוא • יד המלוה על העליונה לומר משום מצוה היה דעתו לקבלם ואף על פי שטוענין היתומים שהן לוין כי ברמי קטינא היה דעתם לפרוע א"ה לא ציתינן לטענתייהו והא נמי דכוות' הא ועובדא דסטראי נינהו נמי מוכח כן • ותו דהא ק"ל דעבד לוה לאיש מלוה ולפי' הרשות ביד המלוה לומר לא אכלם אלא לרצוני :

ג ומסתברא נמי דהיכא דאמר לוה בשעת פרעון לא אפרעך כי אם מחוב פלו' • והמלוה אומר לו לא אקבלם בי אם בחוב פלו' שאין לי ערב ממנו או שאני בושל בראייתי הרשות ביד המלוה לכופו בכך דהא ק"ל עבד לוה לאיש מלוה • וביון דמשתי החובות עבר זמנם הכל הלוי ברצונו • ולא הקשו לך הא דגרסינן בעובדא דקטינא דמשמע דהיכא דאמרי יתמי בדמי קטינ' פלוקי פלוקה דאלמה שידיה' על העליונה לכופו ליפרע על הדרך שירצו הם • הא לא קשיא דיתמי שאנו דאנהו לא מחייבי מידי בהנהו המשין זוזי דאיתנהו מטלטלי דיתמי כי אם על דרך דמי קטינא ולפיכך ידם על העליונה אבל אלו הוו מחייבי בק' דהוה אבוהון מחייב אין הבי נמי שהיה יד המלוה על העליונה לכוף היתומים לפרוע לו ממה שירצה תחלה :

הלק שני

א והיכא שיש מחלוק' ביניה' שהלוה טוען בי מחוב פלוני שפלו' ערב מבמו נתתי לך מעותי ואתה רצ"ת וקבלתם והמלוה אומר מעולם לא הודיתי לך לקבל מעותיך בי אם בפרעון החוב האחר שאין לי ערב ממנו בהא ודאי מכתבא דאי ההוא חוב דאית ביה ערב דקא טעין לוה דפרעי' איתיה חוב ע"פ פשי' לן בהא דמשתבע היכת לוה ומיפטר ערב • וכמו שאנו עתידין לפרש דינו בשער דיני ערב ואפי' איתיה קבלן נמי הבי דיינ' ליה :

ב אבל אם הוו תרוייהו חוב בשטר וקא טעין ליה דמהו' דאי' בי' ערב פרעתיה וברצון המלוה והמלוה טוען בי לא קבלה בי אם מחוב שטר פלו' שאין בו ערב • היכא ודאי דלא פרעי' באפי' כהדי מלוה מהימן • ואי ליכא נאמנות בשטרו משתבע אשטרי' ושקיל ואי איכ' נאמנות בשטרו נוטל בלא שבועה דמגו דיכיל למימר לא היו דבריכם מעולם ושהמן בי אמר אין פרעתני ומנע' אחר פרעתני מהימן אבל אי פרעי' באפי כהדי ומסהדי דבתורת פרעון יהב ליה זוזי באפייהו ולא ידעי אי מהאי שטרא אי משטרא אחרינא איכא מ"ד דכיון דמסהדי כהדי דפרעי' איתר' שטר' וחז' כדין סטראי נינהו שכתבנו למעלה דאבטיל שטרא ואע"ג דאית ביה נאמנות ולדידן מסתברא לן דלא דמו להדדי דהתם בי קא טעין סטראי נינהו מיירי דקא טעין מצד מלוה אחר' שהיה לו ע"פ או בשטר אך אינו מוציא שטר אח' בב"ד ואינו מבר' דבריו לפנינו והעדים מעידים שידעו בי קבל בפרעון ולא ידעי אם משטר זה שמוציא עכשיו או משטר אחר שמוציא לפנינו • ובזה יש לומר בי בודאי איתרע שטריה ודיע טענתיה ומחזי כמאן דקא טעין שקרא משום דה"ל פרעון ודאי והטענה שטוען על ענין אחר שהוא נפרע ואינו מברר כפק ואין כפק מוציא מידי ודאי ולפי' טענתיה סטראי נינהו ואינו מבר' שהיה לו עליו חוב אחר לא בריר' מילתא ואיתרע שטרא דמחזקי' ותלי' דמהא אתפרע בדקאמרי כהדי אבל כאן שמוציא לפני ב"ד שני שטרי חוב ויוכל להיות דברי העדים קיימין שמשטר אחר פרעו ומבר' בב"ד מפי שטרו האחר שמוציא לפנ' כי חיי' היה לו וי"ל לדהו' דברי העדי' בלי שלא יחלו' בעדותן בודאי בכה"ג לא איתרע שטריה ואי איתר ביה נאמנות נבי מיניה דלוה ומיניה דערב על ברחייהו • ואי ליתר ביה נאמנות משתבע על שטרו כמאן דמפיק שטרא אחבריה ושקיל :

שער אחד ועשרים חלק ראשון

א גרסינן במסכת שבועות פרק שבועת הדיינין אמר רב פפא האי מאן דמפיק שטרא אחבר' ואל"ל פרע' הוא לאו כל במיניה אלא אמרי' ליה זיל שלי' ואי א"ל מעצמו לישתבע לי דלאו פרע' הוא א"ל זיל אישתבע ליה א"ל ר' אחא בריה דרבא לרב אשי ובי מה בין זה

ואולי לשיטת הסלוקי סלקוה קא דייק • לאי מעמא משום לאיהו סבר וקבל לא הוה ליה למתלי מילתא ביתומים אלא בדלילה לומר לכבר נסתלק • אבל מלקאמר סלוקים סלקים משמע לבדלילה תלי לסלוקים בעל כרחיה למלוה • וזה קשה לדלילים • ומפוס הכי הולרך לומר לאיהו לא מחייבי • ומע"ב לכתב רבינו והמלוה אומר לא אקבלם כי אם בחוב פלוני וכו' למשמע לוקא כשאמר בפירוש המלוה שאינו רולה לקבלם אלא בחוב אחר • הא ולאי ליכ' לפרשה הכי לחילוק מינה לאם קבלם בשתיקה ולא אמר כלום הוי כהולאה בלשון הר"ן ז"ל דמייתינן לעיל מפרק הכותב בהיא לאבימי מסיים הכי • ולא עוד אלא אפילו אמר ליה לוה בשעת פרעון הא לך מעות אלו בשביל חוב פלוני ומלוה קבל ושתק יכול מלוה לומר אח"כ שבשביל מלוה ע"פ או בשביל חוב אחר תפסם ולאי דשתק לאו משום דאוזיי אולי ליה אלא פקח היה לשתו' כדי לתפוס ואחר שתפס דבר דעתו בשתיקתו ע"כ • דאלא' אע"ג דשם' יהו על העליונה • מ"כ מאי לאמר רבינו והמלוה אומר לא אקבל' וכו' לאו לוקא הוא דרחוק הדבר לומר לפליג אסברת הר"ן ז"ל • ותלע דבמ"ב כתב והיכא שיש מחלוקת ביניהם שהלוה טוען כי מחוב פלוני שפלו' ערב ממנו נתתי לך מעותי ואתה רצית וקבלתם והמלוה אומר מעול' לא הודיתי לך לקבל מעותיך כי אם בפרעון החוב האחר וכו' • פשיטא לן בהא דמשתבע היסת לוה ונפטר ערב וכו' דכמעט מינה דמחלוקת' הוא אם נהרלה מלוה והולה וקבלם לפרעון מלוה לערב ולפי שטען הלוה כן שתרלה לקבלם בכך מ"ה נאמן הלוה • הא אי הוה טעין שנתנם לו על חוב הערב ושקבל' בשתיק' כמולה וטעין אי יד לשתיקתו לא הוי הולא' לא היה נאמן הלו' :

ח"ב א והיכא שיש מחלוק' ביניהם וכו'

הכא לא שייך טעמ' לעבד לו' לאיש מלוה משום להלוה טוען שהמלוה עצמו רלה וקבל בכה"ג וכי אולי חדא זמנ' ולקחו לשם אותו חוב תו לא מלי בתר הכי למהל' ביה ואי שייך עבד לוה היינו מעיקר' דמלת' כשירלה לפרוע הוא משועבד לתת הפרעון על האופן שירלה המלוה • ובמאי למפי' לאי איתיה חוב ע"פ פשיט' דמשתבע לוה היסת ונפטר ערב וכו' איכא למילק לכיון דהשת' קיימין בשלוה מולה שמי הלוואות וע"כ לריך הוא לפרו' שמיהן אלא שהוא טוען שמה שפרע הוא החוב שיש בו ערב א"כ מה שייך גבי לוה שיסב' דשבוע' זו איכה להפטר' מממון להא עליין חייב הוא לפרוע החוב האחר' ואם היה מולה הלוה למלו' שלא היה הפרעון ממוד של ערב לא היה מוסיף על עצמו עו' חיו' פרעון יותר ממה שיש לו עכשיו שכפ' לכך הוא פורע בזה כמו באחר וכיון לכן הוא שבועה זו מה טיבה :

ב אבל אם היו תרוייהו חוב בשטר וכו' הטור בסי' פ"ג מבי' כל זה הויכוח ומן הסתם נראה שהוא מסכים לסברת רבינו •

שער בא חלק א

א גרסינן פרק שבועת הדיינין אמר רב נחמן וכו' בלף מ"א ע"א • והרמב"ם

Digitized by Google

והרמב"ם כפי"ל ממלוה כתב דין זה הסגנון המובא אח חברו לפורעו וטען הלוה שפרע שטר זה לו מקלתו ובעל השטר אומר לא פרעת כלום אומרים לו שלם לו שלא טען הלוה ואמר ישבע לי שלא פרעתיו ויטול משביעין אותו בנקיטת חפץ שלא פרע הלוה לו שלא פרעו אלא כך וכך ואח"כ יטול ואם היה המלוה תלמיד חכם אין נזקקין לשבועתו עכ"ל • נראה לכך היא טענת פרעתי מקלתו כטענת פרעתי כלו לעולם נשבע המלוה ונוטל :

ואיבא למידק דאין ספק דעיקר כל דין זה הוא משום חזקה שלא פרע אינים ושביק שטרים ביריה למלוה לטענת שטרך בידי אלימתא היא כדכתב רבינו לקמן • ונשלמא באומר פרעתי כלו שייכא הך טענה דאי איתא דפרעיה הוה שקיל שטרא • אבל באומר שפרע מקלתו הא איכא למימר דשביק שטרא אשטרא • וא"כ מ"ש הא ממאי דמייתי הרמב"ם בהאי פרקא גופיה המולי' ש"ח מלוה אומר לא נפרעתי כלום ולוה אומר פרעתי מקלה והעלים מעיניה שפרעו כלו ישבע הלוה ונוטן מחצה וכו' • וכתב רבינו בשער ה' ואל יקש' בעיניך למה לא נדון דין זה כשאר מפיק שטרא אחבריה ואמר פריעא הוא דמשתבע מלוה והכא אמר דליתשבע לוה דפרע פלגא וכו' • דבשלמא כי קא טעין פרוע כל השטר ליה לן להמוציא לטענתיה דלוה דסמכינן אחזקה דשטרך בידי מאי בעי ולפיכך ריעא טענתיה דלוה אבל כאן שמודה המחצה מן השטר לא הוה ליה להחזיר שטרו ולפיכך הניחו בידו ואפשר שיהיה כדבריו וכו' ע"כ • הרי לכל שאינו טוען פרעון שלם אזלה לה חזקת שטרך בידי מאי בעי • ואולי לזה נתכוון רבינו ז"ל דלעיל דדרכו על הרוב לילך בשיטת הרמב"ם ז"ל ולהעתיק לשונו כאן כתב בסתם המולי' שטר שאין בו נאמנות וטען הלוה שפרעו לא מהימנינן ליה וכו' • ולא קאמר שפרע כלו או מקלתו כלשון הרמב"ם • ואפי' נימא דהרמב"ם יתרץ כחירוץ הר"י אבן מיגש שמביא שם רבינו בש"ח • מ"מ הענין בעצמו נראה אמיתי וכיון דכל מיגש שמביא שם רבינו בש"ח • ומ"מ הענין בעצמו נראה אמיתי וכיון דכל הרמב"ם כפי"ל ממלוה כתב דין זה הסגנון המובא אח חברו לפורעו וטען הלוה שפרע שטר זה לו מקלתו ובעל השטר אומר לא פרעת כלום אומרים לו שלם לו טען הלוה ואמר ישבע לי שלא פרעתיו ויטול משביעין אותו בנקיטת חפץ שלא פרע הלוה לו שלא פרעו אלא כך וכך ואח"כ יטול ואם היה המלוה תלמיד חכם אין נזקקין לשבועתו עכ"ל • נראה לכך היא טענת פרעתי מקלתו כטענת פרעתי כלו לעולם נשבע המלוה ונוטל :

ואיבא למידק דאין ספק דעיקר כל דין זה הוא משום חזקה שלא פרע אינים ושביק שטרים ביריה למלוה לטענת שטרך בידי אלימתא היא כדכתב רבינו לקמן • ונשלמא באומר פרעתי כלו שייכא הך טענה דאי איתא דפרעיה הוה שקיל שטרא • אבל באומר שפרע מקלתו הא איכא למימר דשביק שטרא אשטרא • וא"כ מ"ש הא ממאי דמייתי הרמב"ם בהאי פרקא גופיה המולי' ש"ח מלוה אומר לא נפרעתי כלום ולוה אומר פרעתי מקלה והעלים מעיניה שפרעו כלו ישבע הלוה ונוטן מחצה וכו' • וכתב רבינו בשער ה' ואל יקש' בעיניך למה לא נדון דין זה כשאר מפיק שטרא אחבריה ואמר פריעא הוא דמשתבע מלוה והכא אמר דליתשבע לוה דפרע פלגא וכו' • דבשלמא כי קא טעין פרוע כל השטר ליה לן להמוציא לטענתיה דלוה דסמכינן אחזקה דשטרך בידי מאי בעי ולפיכך ריעא טענתיה דלוה אבל כאן שמודה המחצה מן השטר לא הוה ליה להחזיר שטרו ולפיכך הניחו בידו ואפשר שיהיה כדבריו וכו' ע"כ • הרי לכל שאינו טוען פרעון שלם אזלה לה חזקת שטרך בידי מאי בעי • ואולי לזה נתכוון רבינו ז"ל דלעיל דדרכו על הרוב לילך בשיטת הרמב"ם ז"ל ולהעתיק לשונו כאן כתב בסתם המולי' שטר שאין בו נאמנות וטען הלוה שפרעו לא מהימנינן ליה וכו' • ולא קאמר שפרע כלו או מקלתו כלשון הרמב"ם • ואפי' נימא דהרמב"ם יתרץ כחירוץ הר"י אבן מיגש שמביא שם רבינו בש"ח • מ

אלא מפקי׳ מיני׳ הוא כשאינו רוצה לישבע כמו שהוא חייב • וגם בכאן כתב הרב להטור אזיל לטעמי׳ בסי׳ פ״ב לאפי׳ מי שאינו צורב׳ לרבנן מי חפיס לא מפקי׳ מיני׳ ע״כ • אלא מכאן מבין דלילי׳ שויס הס • ולדיקן ההפר׳ מבואר ביניהם כענין מי משבעי׳ בתר לחפס מו לא : ומה שלא כתב הטור בסי׳ פ״ב גבי מיני אחרינ׳ דמתיקן לנכסי׳ • היינו משום דלא נתכוין לכתוב אלא עיקר החלוק דבין ת״ח לע״ה דהיינו דלע״ה שבקי׳ ביליה בתר דלא רצה לישבע משא״כ בת״ח דלא מלכליין ליה שום שבוע׳ • ואמר׳ מאי למשמתי׳ ליה הוא דב׳ נמשך מסרבו לישבע • ואלו היה אומר הטור גבי מיני אחרינ׳ דעלמ׳ למשמתי׳ לי׳ אולי היה מקום לטעו׳ ולומ׳ דהיינו דאינ׳ דין ת״ח לענש הארץ אבל לאחיוביהו שבועה כי הדדי ניהו • מ״ה לא הזכיר ענין השמתא • ובזה הכל עולה יפה בדקדוק • ואף דבינו נתכוון לכל זה דמאי דקאמר לא מזדקקין בי ליב׳ לאשבועי מלוה קמייהו שגרמה כמו שמוסלין אותו כו׳ אלא שקבל וממיל׳ משמע דכיון למפי׳ החשל נגעו בה דין קולס שחפס דין אחר שחפס לא משבעי׳ ליה : ואי תרוייהו נורבא מרבנן הוו וכו׳ מאי למשפק׳ ליה לרבי׳ פסיט׳ ליה לטור שכתב מסתבר׳ מוזר הדין וכו׳ • וכתב הרב הטעם משום דע״כ א׳ מהם שקלן ודין שניה׳ ת״ח וכו׳ ע״ש :

ג ובתב הרא״ש דא״ל לאמר רב פפא וכו׳ סברת הרא״ש פשוט׳ ונראה מוסכמ׳ מהפוסקי׳ וק״ו הוא מהיות לכתב הרמב״ם פ״ו דטוען מנה אלוהיך בפני דב״ל ואמר להל״מ ובאו ב׳ עדים שלוה ממנו מנה ופרעו והמלוה אומר לא ופרעתי ה״ז חייב לשלם שכל האומר לא נותיתי כאומר לא פרעתי ואין המלוה חייב שבועה שה״ז הוחזק כפרן ע״כ • והא החם דהויא מלוה ע״פ ואיכ׳ דהלי לפרעי׳ אפ״ה אין המלוה נשבע מפני שהלו׳ הוחזק כפרן כ״ש הכא דשטרי׳ בידי׳ ואיכ׳ דהלי לפרע פשיט׳ דלא משבעינן ליה • וגם הרב בעל העטור שמבי׳ רבינו בשער י״א סי׳ ב׳ לפליג החם אולי לא יצריך שבוע׳ אלא בחוזקו ענין מפני שיש עלי׳ על הפרעון אבל כאן לריכא אלא טעמ׳ לוה אין צריך שבוע׳ דהולא ב״ל למעיקר׳ כל׳ עדי׳ למי : ועל מ״ש הרמב״ם ואין המלוה חייב שבוע׳ שה״ז הוחזק כפרן • כתב הר״א ז״ל בהשגו׳ אין צורך לזה הטע׳ עכ״ל • וה״ה ז״ל לא פי׳ טעם הדבה זו • ואפשר לפרש בא׳ מב׳ פנים הא׳ לכתב ה״ה ז״ל ומלבן שהוא סבור שבכל מקום הוחזק כפרן אין צריך המובע לישבע • וכ״ל דאיה מדין זה דאי איתא דמלוה נשבע היאך מקבלין שבועתו נגד ב׳ עדי׳ וכו׳ • ולפי זה יאמר הרא״ש דמ״ש הרמב״ם שאין זה נשבע משום דהוחז׳ כפרן אין זה הטעם צריך במקום זה לבלתי הכי אין מקום לשבועה זו כיון דהי׳ נגד עדי׳ דהלוה ולאי חייב מפני כפרנותו • א״כ אפי׳ לדעתו ז״ל כדעת הר״י הלוי שמבי׳ רבינו בשער י״א דכל שהול׳ הלוה מעיקר׳ בב״ל שוב אינו יכול לחזו׳ לטעון בהפך אפי׳ מעידי׳ כמוהו • ולכן חפס על הרמב״ם למה ליה טעמ׳ דהוחז׳ כפרן דמשמע דאי לאו לטען לא לויתי דבזה הכחישוהו עדים היה המלוה חייב שבועה והא ליתי דכיון דמחוך טענתו דלא לויתי איכ׳ הולא׳ דלא פרע • זהו הטעם דאין המלוה צריך שבוע׳ דכיון דהלוה הולה דלא פרע הולאתו פוטרת המלוה משבועה • ואפי׳ יחזור ויטען שפרע ומסתיי׳ בעדים לאו כל כמיניה בשבר הדין רבינו שם לסברת הר״י ז״ל :

ד ואיבא מ״ל דהיכ׳ דמת מלו׳ וכו׳ פיון דעיקר׳ דהאי דיב׳ איתי׳ בסוף הנשבעין לף מ״ת ע״א פיסקא וכן היתומים לא יפרעו אלא בשבוע׳ כדמייתי הרב סי׳ פ״ב צריך לעמוד על פי׳ הסוגיא כפי כל סדר׳ וסבר׳ שמבי׳ רבינו מאלו הג׳ • וכך היא הלע׳ של שמוע׳ וכן היתומים לא יפרעו ממון אילמ׳ מלוה אבוהון שקיל בלא שבוע׳ ואינהו בשבועה ה״ק וכן היתומי׳ מן היתומי׳ לא יפרעו אלא בשבועה רב ושמואל דאמרי תרוייהו ל״ש אלא שמת מלוה בחיי לוה אבל מת לוה בחיי מלוה לבני׳ נתחייב מלוה לבני׳ לוה שבוע׳ ואין אדם מורי׳ שבועה זו לבניו • וכבר הבינ׳ רבינו סוגיא זו בשער י״ל : ועתה נראה דמ״ל דשקלי יתמי בלא שבוע׳ דטעמי׳ דאם איתא לגם היורשים משתבעי למה לן לאחוקי מתני׳ דיורשין המובעין מן היורשין לוקמוה בפשוטה דמבעי מלוה גופיה ובלטעין לוה ליתבע לי׳ דמשתבעי׳ כלהוה משתב׳ אבוהון בבה״ע אלא ואלאי נראה לבענין זה אין היורשין צריכין שבועה • והרי״ף ז״ל והרמב״ם לסברי ליתומי׳ נמי נשבעין אלא פקדנו טעמם מדקאמ׳ אבוהון שקיל בלא שבועה ואינהו בשבועה • משמע דמאי דקאמר אי נימא דשקלי בשבועה היינו אי הוה שקיל אבוהון בלא שבוע׳ • אבל אי אבוהון היה חייב שבועה ניחא לגם היתומים ישבעו׳ ואיכ׳ בשטוען הלוה הנבע לי דמלוה גופי׳ נשבע ה״ל יתומי׳ נשבעין ונטלין • אלא מפקי׳ מיני׳ הוא כשאינו רוצה לישבע כמו שהוא חייב • וגם בכאן כתב הרב להטור אזיל לטעמי׳ בסי׳ פ״ב לאפי׳ מי שאינו צורב׳ לרבנן מי חפיס לא מפקי׳ מיני׳ ע״כ • אלא מכאן מבין דלילי׳ שויס הס • ולדיקן ההפר׳ מבואר ביניהם כענין אי משבעי׳ בתר לחפס מו לא : ומה שלא כתב הטור בסי׳ פ״ב גבי מיני אחרינ׳ דמתיקן לנכסי׳ • היינו משום דלא נתכוין לכתוב אלא עיקר החלוק דבין ת״ח לע״ה דהיינו דלע״ה שבקי׳ ביליה בתר דלא רצה לישבע משא״כ בת״ח דלא מלכליין ליה שום שבוע׳ • ואמר׳ מאי למשמתי׳ ליה הוא דב׳ נמשך מסרבו לישבע • ואלו היה אומר הטור גבי מיני אחרינ׳ דעלמ׳ למשמתי׳ לי׳ אולי היה מקום לטעו׳ ולומ׳ דהיינו דאינ׳ דין ת״ח לענש הארץ אבל לאחיוביהו שבועה כי הדדי ניהו • מ״ה לא הזכיר ענין השמתא • ובזה הכל עולה יפה בדקדוק • ואף דבינו נתכוין לכל זה דמאי דקאמר לא מזדקקין בי ליב׳ לאשבועי מלוה קמייהו שגרמה כמו שמוסלין אותו כו׳ אלא שקבל וממיל׳ משמע דכיון למפי׳ החשל נגעו בה דין קולס שחפס דין אחר שחפס לא משבעי׳ ליה : ואי תרוייהו נורבא מרבנן הוו וכו׳ מאי למשפק׳ ליה לרבי׳ פסיט׳ ליה לטור שכתב מסתבר׳ מוזר הדין וכו׳ • וכתב הרב הטעם משום דע״כ א׳ מהם שקלן ודין שניה׳ ת״ח וכו׳ ע״ש :

ג ובתב הרא״ש דא״ל לאמר רב פפא וכו׳ סברת הרא״ש פשוט׳ ונראה מוסכמ׳ מהפוסקי׳ וק״ו הוא מהיות לכתב הרמב״ם פ״ו דטוען מנה אלוהיך בפני דב״ל ואמר להל״מ ובאו ב׳ עדים שלוה ממנו מנה ופרעו והמלוה אומר לא ופרעתי ה״ז חייב לשלם שכל האומר לא נותיתי כאומר לא פרעתי ואין המלוה חייב שבועה שה״ז הוחזק כפרן ע״כ • והא החם דהויא מלוה ע״פ ואיכ׳ דהלי לפרעי׳ אפ״ה אין המלוה נשבע מפני שהלו׳ הוחזק כפרן כ״ש הכא דשטרי׳ בידי׳ ואיכ׳ דהלי לפרע פשיט׳ דלא משבעינן ליה • וגם הרב בעל העטור שמבי׳ רבינו בשער י״א סי׳ ב׳ לפליג החם אולי לא יצריך שבוע׳ אלא בחוזקו ענין מפני שיש עלי׳ על הפרעון אבל כאן לריכא אלא טעמ׳ לוה אין צריך שבוע׳ דהולא ב״ל למעיקר׳ כל׳ עדי׳ למי : ועל מ״ש הרמב״ם ואין המלוה חייב שבוע׳ שה״ז הוחזק כפרן • כתב הר״א ז״ל בהשגו׳ אין צורך לזה הטע׳ עכ״ל • וה״ה ז״ל לא פי׳ טעם הדבה זו • ואפשר לפרש בא׳ מב׳ פנים הא׳ לכתב ה״ה ז״ל ומלבן שהוא סבור שבכל מקום הוחזק כפרן אין צריך המובע לישבע • וכ״ל דאיה מדין זה דאי איתא דמלוה נשבע היאך מקבלין שבועתו נגד ב׳ עדי׳ וכו׳ • ולפי זה יאמר הרא״ש דמ״ש הרמב״ם שאין זה נשבע משום דהוחז׳ כפרן אין זה הטעם צריך במקום זה לבלתי הכי אין מקום לשבועה זו כיון דהי׳ נגד עדי׳ דהלוה ולאי חייב מפני כפרנותו • א״כ אפי׳ לדעתו ז״ל כדעת הר״י הלוי שמבי׳ רבינו בשער י״א דכל שהול׳ הלוה מעיקר׳ בב״ל שוב אינו יכול לחזו׳ לטעון בהפך אפי׳ מעידי׳ כמוהו • ולכן חפס על הרמב״ם למה ליה טעמ׳ דהוחז׳ כפרן דמשמע דאי לאו לטען לא לויתי דבזה הכחישוהו עדים היה המלוה חייב שבועה והא ליתי דכיון דמחוך טענתו דלא לויתי איכ׳ הולא׳ דלא פרע • זהו הטעם דאין המלוה צריך שבוע׳ דכיון דהלוה הולה דלא פרע הולאתו פוטרת המלוה משבועה • ואפי׳ יחזור ויטען שפרע ומסתיי׳ בעדים לאו כל כמיניה בשבר הדין רבינו שם לסברת הר״י ז״ל :

ד ואיבא מ״ל דהיכ׳ דמת מלו׳ וכו׳ פיון דעיקר׳ דהאי דיב׳ איתי׳ בסוף הנשבעין לף מ״ת ע״א פיסקא וכן היתומים לא יפרעו אלא בשבוע׳ כדמייתי הרב סי׳ פ״ב צריך לעמוד על פי׳ הסוגיא כפי כל סדר׳ וסבר׳ שמבי׳ רבינו מאלו הג׳ • וכך היא הלע׳ של שמוע׳ וכן היתומים לא יפרעו ממון אילמ׳ מלוה אבוהון שקיל בלא שבוע׳ ואינהו בשבועה ה״ק וכן היתומי׳ מן היתומי׳ לא יפרעו אלא בשבועה רב ושמואל דאמרי תרוייהו ל״ש אלא שמת מלוה בחיי לוה אבל מת לוה בחיי מלוה לבני׳ נתחייב מלוה לבני׳ לוה שבוע׳ ואין אדם מורי׳ שבועה זו לבניו • וכבר הבינ׳ רבינו סוגיא זו בשער י״ל : ועתה נראה דמ״ל דשקלי יתמי בלא שבוע׳ דטעמי׳ דאם איתא לגם היורשים משתבעי למה לן לאחוקי מתני׳ דיורשין המובעין מן היורשין לוקמוה בפשוטה דמבעי מלוה גופיה ובלטעין לוה ליתבע לי דמשתבעי׳ כלהוה משתב׳ אבוהון בבה״ע אלא ואלאי נראה לבענין זה אין היורשין צריכין שבועה • והרי״ף ז״ל והרמב״ם לסברי ליתומי׳ נמי נשבעין אלא פקדנו טעמם מדקאמ׳ אבוהון שקיל בלא שבועה ואינהו בשבועה • משמע דמאי דקאמר אי נימא דשקלי בשבועה היינו אי הוה שקיל אבוהון בלא שבוע׳ • אבל אי אבוהון היה חייב שבועה ניחא לגם היתומים ישבעו׳ ואיכ׳ בשטוען הלוה הנבע לי דמלוה גופי׳ נשבע ה״ל יתומי׳ נשבעין ונטלין •

אלא מוקי מתני׳ כה״ג תירץ ה״ה ז״ל בפי״ז דמלוה לשון המשנה הכריח וכו׳ דכיון דקתני כשם שאמר הפוגמת וכו׳ וכן היתומים וכו׳ משמע דשבוע׳ היתומים הויא כאיזך שבועות וכיון דבל הני משחבעי מתמת עצמן בלי שום טוען הכי נמי יתומים ולא משכחת לה אלא דיתומים מן היתומים • וקלא איכא למידק לפי ייסוד זה דהא ע״כ לא למיא טענ׳ התובע בכלן דבכל הנך טוען בריא שלא נפרע וע״ז נשבע • ואלו דיתומים אפילו אומרים אין אנו יודעים כדברי הרמב״ם וכן בטענ׳ יתמי לוה אפילו טענו בדי לפרע אבותן לריכין ותמי המלוה לישבע • ובאחרים איכא מיניהו דבעינן שיטענו הנתבע בדי ואי לא לא משתבע מלוה ואפ״ה קתני וכן היתומים אע״פ שאין הטענות שוות בכלן גם השבועות עצמן אינן שוות דאלו נשבעין שלא נפרעו ממש והיתומים אינן נשבעין אלא שלא פקדנו והיכי קאמר וכן היתומים וכו׳ למשמע דזו וזו שבועה אחת הו׳ ולי אפשר לישנא דלא יפרעו אלא בשבועה מוכח בהדי׳ דהשבוע׳ מוכרחת מן הענין עצמו ולא מפני הטוען • מדנק׳ בלשון שלילא • דאם אית׳ דבלטענן לוה הנבע עסקינן היכי קאמר לא יפרעו אלא בשבוע׳ הא אפשר דהו ליפרע שלא בשבועה בשלא תבעה הלוה • אלא ודאי מייריכן שהשבועה מחוייבת מן הדין ואין זה אלא דיתומים מן היתומים : אמנם מה שיש להתבונן הוא בסברת רב שר שלום ז״ל כי ה״ה מוקרש״ך ז״ל בסוף ת״ב הקשה עליו דלדידיה לא הוה ליה לאקשויי בגמר׳ הכי דמשמע דדין הוא שיטלו היתומים בלא שבועה ואלדבא הוה ליה לאקשויי דאמאי יפרעו מן הלוה ודחק לישב זה • ואמ״כ כתב שיש להקשות חזקה לסברת רב שר שלום ז״ל ממאי דקאמר לא שנו אלא למת מלוה בחיי לוה וכו׳ אי אמרת בשלמא דהיכא דמת המלוה ובאין יורשיו ונפרעין מן הלוה ולא מהני ליה טענת פרעתי אחי שפיר דהיכא דמת הלוה בתר דמת מלוה הכי יתומים בשבועה מיהא יפרעו • אלא אי אמרת כסברת רב שר שלום ז״ל דאי טען הלוה פרעתי לא שקלי מידי יורשי המלוה א״כ השתא שמת הלוה אמאי שקלי יורשי המלוה מיורשי הלוה אמאי לא טענינן להו דהאי סטרא פרוש היא כי היכי דהוה מצי למטען אבוהון בלי ספק זאת הקושיא היא גדולה ועצומה לדחות סברת רב שר שלום ז״ל עכ״ל :

ואחרי המחילה הראוי׳ עם כל מה שהעלי׳ כח הקושיא הזאת יראה דאין לה מקום שכבר למדנו רבינו בשער י״ל בשם הרב בעל העטור ז״ל דכי טענינ׳ ליתמי מאי דהוה מצי טען אבוהון הייני לגבי אינים לעלמ׳ אבל אין טוענין ליורשים במקום יורש אחר שאין טוענין בזכותן של אלו שיהיה חובתן של אלו • וא״כ הלוה עצמו היה יכול לטעון פרעתי בדרי׳ נגד יתמי המלוה מפני שהוא ידע בחוזק טענתו אפי׳ נגד השטר אבל אם לא טענינן ליתומיו של לוה מה שהוא חובה ליתמי מלוה והוא בספק נגד השטר שבידם וזה מבואר : ובעיקר טעמו של רב שר שלום אפשר דס״ל דכשהלוה טען פרעתי שחס ולאי אמרי׳ ליה זיל שלים מכח השטר ואם אינו חוזר וטוען שישבע המלוה ריעא טענתיה • ויש מקום חשש דמפני שילא שלא פרע לא דלה לבטל השבוע׳ על האחר דיל׳ בודאי שישבע ויטול • ולפיכך מוקמי׳ שטרא אחזקתי׳ ויטול בלא שבועה • ואהכי מחמה גמר׳ אבוהון שקיל בלא שבוע׳ ואינהו בשבוע׳ דכיון דמחיתין לאו בטוען ישבע הוא גמה לא יטלו היורשין בלא שבועה כדהוה שקיל אבוהון • אבל כשאומר הלוה השבע לי אהניא הך מילתא לאוכוחי קלת דיש מקום לומר שאומר שפרע ד״ה מטיל השבועה על המלוה שסובר שלא ישבע לשקר • אלא דכיון דהמלוה טוען בדי שלא נפרע אמרינן דבשבועה מיהא ליסקול • אבל כשיורשי מלוה תובעין דלוה אומר פרעתי ומטיל השבועה עליהם אהניא הך מילתא ליפות כח טענתו דלאמרין • ופיון דיתמי לא טענו בדיה אלא שמת לא נפרע אין בזאין בדיה של לוה לאיתי ליה איש מוכיחות בהשלמו השבועה מ״ני ספקן של יתמי מלוה • כיולכך נשבע לוה ונפט׳ • ויתומים מן היתומי׳ דלהון טעני שמת אז נשבעין יתמי מלוה בחזקת השטר שביל׳ :

ובאמת ראיה אני שכל זה לוח׳ מבוא׳ • אבל החזקתי לכך לייסב מה שראיתי לרב בעל העטור שכתב בח״א מהלכות חוב וז״ל ואם יקר׳ יתומים שבאו לגבו׳ מלוה טוטלין שלא בשבועה להא אבוהון שקיל בלא שבועה היכ׳ דלא אמר אשתבע לי • והיכ׳ דטעין אשתבע לי לאבוהון לא שקיל בלא שבוע׳ איכ׳ פלוגת׳ ביני רבוות׳ • איכא מ״ל משתב׳ לוה ומפט׳ ואיכ׳ מ״ל נשבעין יורשין ונוטלין וכו׳ ע״כ ומדקאמ׳ והיכ׳ דטעין אשתב׳ לי איכא פלוגת׳ וכו׳ משמע דמאי דקאמר מעיקר׳ יתומי׳ שבאו לגבו׳ מלוה נוטלין שלא בשבוע׳ וכו׳ • הוא מוסכם ולא פליגי בזה רבוות׳ • והיינו דאי

Digitized by Google

משום דקא מחמר מדהוהן שקיל בלא שבועה ומיהו בשבועה וכו' אלמ' ע"כ לא קאמר רב שר שלום דלוה נשבע ונפטר אלא בלטענין משחבע לי • אבל בדקאמר סתם פרעתי ולא אמר מישחב' לי שקיל בלא שבועה ובהכי ריהט' פוגי' דמעתה' אליביה שנתקשת' אלל ה"ר מוהרש"ך אלא שלריך לחלק ביניהם • וכע' לא מצאתי אלא בלאמרי' ונסתלקה גם הדחיי' האחר' שכתב ה"ר מוהרש"ך ממ"ש רבינו שער ב' דגרסי' בירושלמי שאם פגמו בנו לא יש' שתקנו בו התקינו ובנו לא התקימ וכו' • ואם אית' לדר' שר שלום היכי קאמ' לאם פגמו בנו לא יש' דמשמע דשקיל בלא שבוע' והא לדידי' כל היכא שהלו' טוען פרוע לא שקלי ימי מלוה מהלוה מידי אלא הלוה נשבע ונפטר עכ"ל • ולפי מאי דאמרי' לא אמר כו' רב ס שלום בכל היכא לטוען פרוע • אלא דוקא באומר לישתבעו • אם מהטעם שאמרנו אם היותו לחוקי אז מאיזה טעם אחר מרווח :

ה ונשאל הרי"ף מי שהולית וכו' גם הטור מביא תשובה זו בסי' פ"ב ברא' דהכי ס"ל ואין להקשו' תמאי לכת' הטור מלמו בסימן י"ו בסס הרשב"א ראה הליין זכות לא' מסס וכ"ל מבקש לאמרה ואינו יודע לחבר הדברים וכו' ה"ז מות' לסעדו ולהבינו מחל' הדבר מסוס פתח פיך לאלם ואריך להתייסב בדבר זה הרב' שלא יהיה כעורכי הליינין ע"כ וכתב עליו הטור ואינו מסמע כן בירושלמי דגרסי' התם רב הונ' כל הוה חזי זכו לחד בר נש והוא לא הוה ידע הוה פתח ליה ע"ם פתח פיך לאלם. ואי"א הרא"ש הבינו בפסקיו ע"כ דאמ' ס"ל לטור כשאין הב"ל יודע כלל זכותו מלוה על הליין לפתוח לו • אפי' אינו שואל • והיאך כתב כאן תשובת הרי"ף דאפילו בשואל מהו מחויב לו אם הו' אמר מעצמו רוצה אני שיבב' משביעין אותו ואם לא אין פותחין לו וכו' • ולמה לא יפתחו לו כיון שהוא אינו יודע זכותו דשניא היא והחלוק מבואר • דבהני' ירושלמי הבעל דין אומר עיקר טענתו שתוב' • או שפוטר את עצמו אלא שיש אי"ז ענין שמזכה אותו במה שהוא טוען והוא אינו יודע אותו והליין רואה שכפי אותו ענין שבעל ממנו זוכה בטענתו • אז מצוה לליין לפתו לו באותו הזכות שאין בה להוסיף לו תביעה מחודשת במה שהוא אינו דורש • אלא לחזק מה שהוא חובב ולהעמידו על זכותו מפני שיודע הליין שהוא כן מחמת אותו הזכות • אבל בנוסח הרי"ף ז"ל שמן הדין אין החובב חייב שבועה אלא כשהתבע מבקש אותה נמצא' השבוע' תביעה מחודשת ונוסף' על מה שטוען התבע שהם שפרע לפטור את עצמו • ואין לב"ד ללמד שום • תביעה לבעל דין שהוא אינו חובב שזה כעורכי הליינין :

ו ושבועה זו וכו' דמגוס קא חזינא בלשון רבינו שכפל דברים אלו עול לקמן בסמוך ואמר ודע כי שבועה זו וכו' • ולא ידעתי בזה טעם מרווח אם לא שנאמר דמעיקר' קאמ' לענין טוכסים השבוע' ובתר הכי קאמר לענין אלא מפני' ומ"ש וכבר כתבנו בשער ב' וכו' עד וכן הורה הרמב"ם עיין מה שלקלקתי בזה שם שער ב' ח"א סימן ו' :

ז ואי • איתיה למאן דמפיק שטר' חשוב וכו' דברי הרמב"ם הם בפ"ב לטוען וכתב בהלי' וכן פונס שטרו וכל כיולא בזה שהיה חשוב ומטן הלוה שפרעו ואמר ישבע לי הרי הנתבע נשבע היסת ויפטר מן השט' ע"כ הרי שגרע כח החשו' אלא כשמתחייב שבועה מחמת הלוה בלב' כיון שהוא חשוב הפסיד חזק' שטרו • והראב"ד השיג עליו מן הסברא שאין פוסלי' שטר מקויי' מפני שבוע' דרבנן • ולי קשה ממאי דכתב הוא עצמו בשמוך מי שנתחייב שבוע' היסת' והיה התובע חשוב אין הנתב' יכול להפוך עליו השבוע' שהרי אין יכול להשבע אלא ישלם או ישבע היסת • ואין שומעין לזה לתלות בדבר שא"א וה"ז כמי שהפך שבועתו על הקטן שאין שומעין לו אלא או ישבע היסת מו ישלם ע"כ • והשתא מאי שנא הכא דיפו כח החשוב לכשהתבע מטיל עליו השבועה אמרינן ליה לאו כל כמיך ומעמידין הדבר על חקנת חכמים שיפרע או ישבע אע"ג דמן התורה פטו' בלא כלום • ומאי שנא גבי שטר דאי אמר נתבע לי והתובע חשוב פטרינן ללוה בשבועת היסת אע"ג דמן התורה התובע מוחזק בכח שטרו בלא שום שבועה • ואמאי לא אמרינן שאין שומעין לזה לתלות בדבר שאי אפשר אלא ליהוי טענתי במלוה על פה ודל שטרא מהכא ולישתבע לוה היסת וליפטר ואמר ליה לוה לא ניחא לי לאישתבועי כלל אלא אחר שהיא הים' בדבריך והטלת אותה עלי אנא מהפך אותה עליך ותשב' אתה ותטול דהא בדרבנן מ' פבי' • דינ' קא"ל ויכול להפב' עליו ומחייבין את הרבוב' לישבע היסת בדבריו ויטול או ילך לו • וכן סבר הרמב"ם ז"ל שכתב בשם רבותיו בכפ' משפטי' פ"א • ומסתבר' דאי אמר התובע איני נשבע היסת ואינו נוטל אלא אחרים סתם הרשות בידו ואינו יכול לומר לו או הוציאני מן הכלל או השבע וטול שהרי אף פטרו מחרם סתם אינו יכול לעכבו לומר לו הוציאני מן הכלל שלא האמינו לגזלו וכמו שפסק רבינו האיי בתשובה אך אם יצא מב"ה ולא רצה לבא ולשמעו לא משמתינן ליה שהרי אין בו לא שם ולא אמן • ומתרים שלא בפניו וכוללו בכלל אחרים וכן מצוי בתשובת הראשונים ז"ל :

אלים' היא ואף רבינו האיי גאון ז"ל מצינו שדחאה לסברא זו :

ה ונשאל הרי"ף מי שהוציא שטר בלא נאמנות על חברו וטען הנתבע שפרעו ולא אמר לתובע אשתבע לי • וגם הב"ד לא פחחו לו לישבע שאם שאל מן הב"ד מהו חייב לו תובע זה היש מן הדין לומר לו מחויי' הוא לך שבוע' או לא • תשוב' אין אנו אומרי' למלוה בלום אלא אומר לו פרע לו ואם שאל דעת ב"ד מהו מחייב לו אינאומרי' לו לכתחלה מחויי' הוא לך שבועה אלא אומר לו מה אתה רוצה שיתחייב אם אמר רוצה אני שישבע לי משביעין אותו ואם לאו אין פותחין לו :

ו ושבועה זו דנשבע על שטרו בודאי שבועה בעין דאורייתא היא דהא קא מדמי לה לפוגם את שטרו דאיתה שנוי' במשנ' • ובן הסבימו כל הגאוני' והרי"ף בהלכותיו. וכבר כתבנו בשער ב' דאי מפיק שטריה בלא נאמנו' וטען פרע' דהוא ובשבק' להשביעו בעל השטר טען ואמר יביא ממוני לפניב' שאח' שאשב' אטול את שלי הדין עמו וכן הורה הרמב"ם ז"ל בספ' משפטי' • וכן בדרנו אם הלוה טוען שאין לו במה לפרוע מי נשבע תחלה • ודע כי שבוע' זו שנשבע מאן דמפי' שטר' אחברי אית' שבועה בעין דאורית' דהא מדמי לה בגמר' לפוגם שטרו דאית' שבועה השניה במשנה וכן פסק הרב בהלכותיו :

י ואי איתי' למאן דמפי' שטר' חשוד על השבוע' בזה כתב הר"ר משה בספ' משפטי' בהל' תובע ונתב' שכל הנשבעין מדבריהם ונוטלין אם הם חשודים הרי הנתבע נשבע היסת ונפטר : ובעל המאור ז"ל כתב הריני מוסר לך כלל גדול בדין חשוד שאם היה מן הנשבעי' ונוטלי' אם היו מאותן שהיה דינן ליטול בלא שבועה ורמו רבנן עליה שבוע' להחמיר עליה' כיון דאיב' בינייהו שטר מקויי' שקיל בלא שבוע' והו' הארי' בזה :

ח ומסתברא דכיון דשמוע' המשנה היא מאן דמפי' שטרא אחברי' ואין לה היפוך שאומר לו אז השב' וטול אז תלך בלא בלום אי אמר מלוה לא בעי' לאשתבועי שאי איפשי בתקנה זו שתקנו חכמים להנאתי אלא ליהוי טענתי במלוה על פה ודל שטרא מהכא ולישתבע לוה היסת וליפטר ואמר ליה לוה לא ניחא לי לאישתבועי כלל אלא אחר שהיא הים' בדבריך והטלת אותה עלי אנא מהפך אותה עליך ותשב' אתה ותטול דהא בדרבנן מ' פבי' • דינ' קא"ל ויכול להפב' עליו ומחייבין את הרבוב' לישבע היסת בדבריו ויטול אז ילך לו • וכן סבר הרמב"ם ז"ל שכתב בשם רבותיו בכפ' משפטי' פ"א • ומסתבר' דאי אמר התובע איני נשבע היסת ואינו נוטל אלא אחרים סתם הרשות בידו ואינו יכול לומר לו אז הוציאני מן הכלל אז השבע וטול שהרי אף פטרו מחרם סתם אינו יכול לעכבו לומר לו הוציאני מן הכלל שלא האמינו לגזלו וכמו שפסק רבינו האיי בתשובה אך אם יצא מב"ה ולא רצה לבא ולשמעו לא משמתינן ליה שהרי אין בו לא שם ולא אמן • ומתרים שלא בפניו וכוללו בכלל אחרים וכן מצוי בתשובת הראשונים ז"ל :

חלק שני

א והיכא דלא טעין הלוה שפרע שטר זה אלא שטען שטר זה שטר אמנה הוא ואיני חייב לך ממנו בלום אז שטען כתבתי ללוות ולא לויתי אז שטען שעדיין לא השלים לו כל דמי הלואתו כי אם מקצתן אז שטען שחוב זה רבית היה בו אז אבק רבית ונמצא שטען

ואהא קאמר דאם הם חשודים מוטלי' בלא שבועה • ובדין הוא דילמ' שדיל' היה ליטול בלא שבועה וכו' בלשון רבים • ולא שדינו היה בלשון יחיד אלא לאשגרת לישב' נקט דעיקר מתניתין לחנוני אחית • ועוד הקשה עליו הרמב"ן במ"ש בדין שכיר ואני בעניי הקשתי כן בשער ז' על הר"ן כי עדין לא ראיתי אז דברים אלו ומשם יתבאר טעמו של הרז"ה שהוא כהר"ן ז"ל • ואיך שיהיה נקטינן מיהא דבעיקר הדין של פוגם ודומיהם מסכי' הרמב"ן לדברי הרז"ה והראב"ד ז"ל • וגם הרמ"ה ז"ל סובר כן כאשר כתבו בשמו הטור ז"ל בסימן כ"ב וה"ה בפרק הנזכר :

ח ומסתברא דכיון דשבוע' המשנה היא וכו' דין ההפוך כתבנו בו בשער ז' בענין טוכסים השבועות ע"ש • ומ"ש דאי אמר החובב אחרים סתם וכו' כן כתב הרמב"ם בפ"א דטוען בענין ההפוך שיש לו להחרים סתם על מי שהוא חייב לו ולא יתן לי • ודברי רבינו האיי ז"ל מביאים רבינו בשער כ"ם :

ח"ב א והיכא דלא טען הלוה שפרע וכו' מחלוקת זה הביאו הרמב"ם בפי"ד דמלוה • ורבינו הביא כל החלוקות שכתב שם הרמב"ם זולת חלוק' מזוייף שהלו' טוען ואומר מזוייף הוא ומעולם לא לתבתי שטר זה וכו' ואולי מפני שלדעתו אפילו הגאונים דמחייבים שבועה בהיכך יולו בטענת מזוייף דקיום השטר מבטל לגמרי מאי דטענין לא כתבתי שטר זה שהרי נתקיים בחותמיו ואין מקום לשבוע' ולהרמב"ם ז"ל לדעתו אלו הגאונים כל אלו הטענות שוות וקיום השטר מבטל את כלן לכמי שנתקרע עלותן בד"ל דמי' ואמנה שבשטר הן מעידין • ואפ"ה מגריכי בכלן שבועה : והה"ה ז"ל רצה להכריח שברת הרמב"ם והרי

Digitized by Google

והר"י אבן מיגש וכיעתב ז"ל לאין נשבעים אלא על טענת פרעון לאי לא רב פפא ליסמעינן דבוהא אפילו בטוען בשטר שהוא אמנה לשטר' לאו לחכי עביד וכ"ש בטוען טענת פרעון ע"כ : ואיכא למילק לאי הוה מסמעינן בטענת אמנה ה"א לוקא בהך לשטרא לאו לחכי עביד לא טענינן ליה עד לטעין איהו לישתבע •

אבל בטענת פרעון • לשטרא לחכי עביד אע"ג אלא טעין איהו אמן משבעי' ליה • ומתני' דקתני הפוגמ' הה"ג בלא פוגמ' כשאלוה טוען פרעתי אלא דנק' פוגמ' לאמסעינן לאע"ג דמלו' גופי' מגרע כח השט' וכיון דמרע לי' לשטר' נימא לאפי' בשבועה נא ליפקול אלא יסבע לוה וגפטר קמ"ן דנוטל' בשבוע' • ונק' ליסכ' אלא חפרע אלא בשבוע' לומי' דהכא לחוליענו לא הרב' היא מאוקן שהיה ליכן ליטול בלא שבועה • א"כ נקט פוגמת משום דיוקא דפותחת לומר דוקא פוגמת משבעינן לי' אבל פותחת לא משבעינן ליה אלא כלטעין איהו כלכתב דבינו לקמן • ואי הוה תני בשאמלוה טען פרעתי ומלוה כופר לא יפרע אלא בשבוע' ה"א לה"ה נמי פותחת לא גרע כלברי רבינו • וא"כ נימא הרב פפא אמעי' הא לאף בטענ' פרעון לא משבעינן עד לטעין לוה איתבע : ונראה להברח ה"ה ז"ל הוא משום דמריהטא דשקלא וטריא לגמרא מוכח לכל עלמו של רב פפא לא בא אלא לאמעי' רבותא בקיוב לגריך שבועה • ההסברא היתה שיטול זה בלא שבועה אבל לא נחבוע לחוליענו ההפך לשלול שלא יתחייב שבועה אלא בטענת הלוה וקל להבין • אך קשה לנימא לנק' רב פפא טענת פרעון משום הא דקאמר ואם תלמיד חכם הוא לא משבעינן ליה לאי הוה אמר טענת אמנה וכיולא ביה היה מקום לומר לדוקא בחכי אין משביעין לתלמיד חכם משום לחשלינן ליה לחבע למשקל מאי לילע ולאי לא יהיב • אבל בטענת פרעון לפורע לייק נפרע לא לייק כלאמרינן בעלמא אימא ליפחבע כי היכי לילוק קמל"ן :

ב ויש לנו לעיין היכא דטעין לוה שטר מחילה הוא וכו' הרב ז"ל הביא בסי' פ"ב תשובת הרשב"א שחולק על הרמב"ן בענין המחילה שכתב' שפילו לא האמינו כלל אינו יכול להשביעו על טענת מחילה לפי שאינו יכול להשביעו אלא ע"ל בהשטר עומד לכך כגון פרעון אבל לא על דבר שאין השטר עומד לכך כגון טענת רבית וכיולא בזה • וה"ה לטענת מחילה לאין השטר עומד למחילה ע"כ • ומ"מ מסכים הוא ז"ל לבטענת רבית ואמנה וכיולא אין משביעין : ואיבא למילק מהאי לכתב הוא ז"ל עלמו בתשובותיו הנלפסות כי' תתקנ"א בשטר שכתוב בו תהא נאמן על כל ענייני שטר כדרך שרגילין לכתוב כל כותבי שטרות שאין הנאמנות אלא בענין השטר ממש כגון אזה אומר מנה שכתוב כאן נתתיו לך וזה טוען לא קבלתיו ע"ליין שטוען שטר אמנה היה וכל כיולא בזה אבל ביהא נאמן לומר לא נפרעתי אינו נאמן שאין זה מענייני השטר הא"כ כתב לו מפורש וכו' ע"כ : והשתא כיון לבהך טענו' פובר הרשב"א בהאי' לאינו יכול להשביעו מפני שאין השטר עומד לכך כלכתב בחשוב' קמייתא אלמא בלא נאמנות המלוה נאמן בזה • וא"כ היכי קאמר בחשובה האחרת לכי קאמר ההא נאמן בכל ענייני שטר אין הנאמנות אלא לענין הבטר וכו' הא להנהו מילי לא הוה צריך אפילו למכתב עלייהו נאמנות דבלאו הכי נאמן עלייהו אלא ולאי נחכוין על הפרעון • מילי דהוה אמאי לכתב רבינו לקמן בשטר כ"ו סי' ד' בענין לכתב נאמנות שתם ולא פירש כשני עדים אי משבעינן ליה • לכיון דקיימא לן כרבי יהודה דדרים לשון הלוי' וכל מילה' דלא צריך לאטעויי אחא • אם איתא לבשבועה הוה נאמן הא אע"ג דלא אחני הכי הוי ליכא וכו' • ה"נ נימא אם איתא לבכנון אמנה וכיולא דוקא קאמר • הא אע"ג דלא אחני ליכא הכי הוי ואפילו נימא לבטענת לא קבלתיו ע"ליין יסבור כהרמב"ן שאמר שהלעת נוטה לדברי הרי"ף שחייב שבועה לאומר לא נטלתי כל הממון • ואי בטענת אמנה ליכא לאימר הכי דלא נתנה ליכתב • וכבר הוכיח מהרי"ק ז"ל בשרש י' וי"ב מהתיא דים נוחלין תנו

שטיען טענה שאם הודה בה המלוה בעל השטר יתבטל שטרו והמלוה עומד ואומר שזה שקר הוא טוען ואמר הלוה ישבע שאינו בדברי ויטול בהא אית דאמרי שחיי' בעל השטר להשבע בעין תורה ואע"פ שיש נאמנו' בשטרו שהרי זה עוקר את השטר והנאמנות לגמרי ואיהו כי המניה מפרעון בלבד הימני' אבל מהני טענתא לא הימניה • וחזי לה מההיא דמאן דאמר שטרא פריעא דמשבעינן ליה למריה דשטרא וס"ל דבי היכי דחייב רב פפא שבוע' על טענ' פרעון הבי נמי מחייב לאישתבועי על חלין טענתא בלהו • והאי סברא ודאי לא מסתברא ולית' דעד כאן לא חייב רב פפא שבוע' אלא על טענת פרעון משום דבל שטרא לפרעון קאי הילכך בי קא טעין בפירי דעביד למהוי בההוא שטרא כגון פרעון ולא קא מכחיש ליה לשטרא ושטר' בדקאי קאי מהימן ומשבע' לאידך אבל בטוען דרבית בשטר א"נ שטר אמנה הכי משגחי' ליה לטענתיה לחיוביה להאי בשבועה על טענתיה דלאו כל המניה לאכחושי ולמעקריה לשטרא הילכך לא ציתינן ליה ונוטל שטרו שלא בשבועה כלל • וכן סברת הר"ר יוסף הלוי אבן מיגש ז"ל בספרו :

ב ויש לנו לעיין היכא דטעין לוה שטרא מחילה הוא שמחלת לי חוב זה אי אמרינן כיון דמחילה מילתא אחריתי היא ולא קא עייל בבלל נאמנות פרעון דכתב ליה והשתא לא קא מכחיש ליה לשטר כלל הילכך מהימן ליה ומשתבע ושקיל מלוה דכי היכי דשטרא קאי לפרעון הכי נמי קאי למחילה כראשכחן גבי פורע שטר חובו של חברו דפטור הלוה משום דאמר ליה אנא דהוינא מפיים למלוה ומחיל לי או דילמא כיון דקא בעי לבטולי לשטרא ומחילה טילתא דלא שכיחא לא דמי לפרעון דקאי להבי ולאו כל המניה לזה לחיובי להאי לאשתבועי ונוטל שטרו שלא בשבועה כלל • ועל זה מצאתי בעל העטור שעשה מחילה בשאר הטענות וזה טופס מה שכתב דאי טעין דאי' ביה רבי' או שלא נטלתי עדיין כל סך הממון אי נמי שטר מחול הוא לאו כל המניה לאשבועיה ע"ב • ומפני שנסתפקתי בהקרעה זו שאלתי פי' הרמב"ן ז"ל והשיב לי בי הסבמתו שהבאמין לחברו בעד פרעון בלבד האמינו אבל לומר לא מחלתי לא הילכך אינו נאמן מדין הנאמנות הכתוב בשטר אבל בטענה שאהם באים לפטרו משום דשטרא לאו למחילה קאי ורצונב' לפוטרו אפי' בשאין שם נאמנות כלל אינה טענה נכונה שלא אמרו אלא בטוען בעיקרי השטר לפסלו כגון אמנה או רבית דלא נתנו ליכתב אבל כל דלא עקר לשטרא כגון מחילה פרעון אי אמר אישתבע לי משבעינן ליה ולא עוד אלא שהדערת נוטה לדברי תשובת הרי"ף ז"ל שחייב שבועה למי שאומר לא נטלתי כל הממון ואין דברי הרב רבי יוסף ז"ל מבריעין כל הצורך והנקדנין שכותבין והאמנתיו לוטר לא נפרערתי בכל ענין חוב זה עדיין יש לפקפק עליהן ע"כ :

ג ומסתברא דאי טעין לוה בתר דפרעיה למלוה בך וכך פרעתיך שלא בדין מפני שחיה אמנה השטר שפרעתיך או בתבתי ללוות ולא לויתי או רבית היה הכל או מקצתו • בכל אלו אם הודה לדבריו

ק"ק זוזי לפלוני בעל חובי כראוי לו לאף על גב לאין הלשון מוכיח כן מצד עצמו • אמרינן לטפויי אחת מכח יחוד וכשם הרשב"ם הביא שכתב שם בחדושיו לאע"ג לליסנא לכראוי לו היה אפשר לומר לגרע כח המחכה קא אתי • אפ"ה לייענן להועלת מי שנאמר לו וכו' • וא"כ הכא לכל עצמו של הנאמנות אינו צריך לאלו הטענות אמאי לא נימא לאפרעון אתא • וי"ל לאע"ג דהוי יסיר' מ"מ לשון ענייני השטר אין במשמעותו אלא ענייניים של השטר ממש • וכיון לטענת פרעון אינה מענין השטר כלל אין לכלול בשביל היחוד אלא לדברים שנכנסין תחת המשמעות ולא שאינם במשמע לשון כוף לאו קרא הוא לנתרשים בלשם אינו ענין וק"ל • וניחא טפי לומר שכתב יחוד לא לורך מסנפרש בו דבר שאינו סובלו במשמעותו • אחרי כן ראיתי לו ז"ל בסי' אלף ב' שכתב בשטר פ. לוק שהיה כתיב בו והאמינוהו לו ולבאי כתו בעיקר המעות המופקדים נאמנות שתם • ומאי בעיקר המעו' דקאמר אלא ולאי אינו אלא שלא יטענו בעיקר הפקדון • אמנה היו דברינו לו רבית וכיוצ' בזה ולפי שיש מגדולי הראשונים ז"ל שאמרו שמשביעין אותו על כך • ואפילו לדברי האומ' שאין בטענתו כלום דשאני שטר פרעון לפריע' עומל• מ"מ לשופרא דשטרא כתב וכלכתיב ביה דקלין תקלין והולין ע"כ • הנה שהוא ז"ל הרגיש בדלייקי' דאי לטענת אמנה כתב הנאמנות לא היה לריך כיון דבלאו הכי אין בטענתו כלום • וחירץ בב' פנים הא' דכיון דאין זה במתלוקת הוא אמוי דלא לפרש כן לגאת ידי כל הסברות • והב' דאפי' למ"ד לא אלי טעין לא כתב כן מחמת לוכך התנאי אלא לשופר' בעלמ' שכתבו הסופר מעצמו כשאר סופרי דשטרי דראה מדבריו ז"ל דאין לורך למ"ש מטעם המשמעות : ובד מעיינן שפיר אשכחנא דע"כ לריכו' לטעמ' למשמעו' דאמרינן לפי מאי דקאמר לשופר' דשטר' כתב • כי מלאתי עוד בשלטי סי' ע"ב הביא הרב תשובת רשב"א על ראובן שמשכן עלייהו לשמעון בנכיסה והרוה בלאיר זמן יהא רשות בידו לאשכנה או להשכירה למי שירצ' ואחר זמן המשכונה בא למשכנה או להשכירה לאחריה והלה טוען אין לו רשות למשכן אלא לבעל הבית א' ושלא יהיה לו סיעה גדולה • והשיב הדין עם שמעון לפי ששורת הדין אפי' בלא הנאי היה יכול למשכנ' או להשכירה לאחריה וכו' • על אבל מכשיו שנתן לו רשות התנאי מוכיח להשכיר לכל מי שירצה אפילו לסיעה גדולה • ואל האמר אלא נכתב התנאי לחוספת אלא לשופרא דשטר' וכלאמרינן בפ' המוכר את הבית לא היה לכל היכא לאיכ' למילף מן התנאי ילפינן ע"כ • הרי בהדי' לא אמרי' לשופר' דשטר' אלא היכא לאיכ' למילף כי ההיא דתקלין והולין לאע"ג דלא כתב הכי כלן וחו ליכא לאוכופי אבל כל לאיכ' למילף ילפינן וא"כ בענין הנאמנות לאיכ' למילף לענין פרעון כתביה כיון לנאמנה לא לריך אמאי לא נימא דלהכי אתא ולא לשופרא בעלמ' • אלא ע"כ הדרינן לאמאי לאמרן לעילא ילפינן מאי דמשמע מן הלשון אפילו לא יהיה מוכיח • בהדיא אבל לא מה שאינו נכנס במשמעותו • הילכך נאמנות על עיקר המעות לא משמע מיניה ענין פרעון :

ג. ומסתברא לאי טעין לוה בתר דפרעיה וכו' לין זה נזכר במקומות רבים בזה הספר ודברי הרמב"ם הן בפי"ל דמלוה • ומ"ש ואיכא דק"ל איך מזקיקו לשבוע' וכו' לא ירלחי לסוף חירון רבינו בזה לעעול' יקבה באופן אחר לא אלא החוב' אלא אלא המתבע לממ"ב יפט' בלא שבוע' אם טענתו בקר הרי אינו חייב כלום • ואם היא אמת בעלמ' שהיה שם רבית הרי הוא פטול לשבוע' וכיון דחוב זו דרבנן מיפט' בלא שבוע' כלין החסו' • וא"כ מאי האי דקאמ' לגבי חביעו' ולאי מסביעו בכל דבר שאם יהי' לו עלים יתחייב לו ממון כו' הא בכל חסו' כך היא שאם יהיו לו עלים יתחייב לשלם • ואפ"ה בדליכ' עלים מיפט' כשחיובו שבוע' היסת : ובהיותי מתקשה על ענין זה חפשתי אחר מקור •

Digitized by Google

מקור הדין ומלאתי שאינו מוסכם מהכל אלא במחלקת הוא שנוי כאשר הביא הרב ז"ל בסי' ע"ה • וחלה כתב דברי המרדכי בקצור במחלקת הר"ם ורבינו שמחה זלה"ה • וז"ל שם במקומו ברים שניב מוחזין • הסחת נמי נחייבים מדרב נחמן וכו' • מכאן מוכיח רבינו מאיר לנתקל שבועת היסת אפי' על מלחת דאסור להכת לחסדיקן ליה שעכב' לעלמו משבעי' ליה מ"ל שומר שגנב מרשות עלמו מ"ל מרשות בעלים • רבינו שמחה פסק להאומר לחברו גזלתי מן גנבתי מנה והלה אומר להל"מ לא נתקל שבועת היסת ע"ז ולא משבעינן ע"ז אלא היכא דאיכא הודאה מקצת אן חל כהלא דאיכ' שבועה דאוריית' דבבר איסור לא מהימנינן ליה להובע • ורמיה מפר' כל המשבעין אתזוקי אינשי בגנבי לא מחזקי ואות' רבינו מאיר לא למו מהדדי דהת' קאי אהא דאמר רמוהו ב"ל שמוטין כלום ואומר לקוחין הן בידי אינו נאמן ושבע זה שכנגדו ויטול אבל זה אומר לקוחין וזה אומר גנובין לאו כל כמינים לאתזוקי אינשי בגנבי ולא שבע שכנגדו • מיהו הנחבע ישבע ועול כי קאמרי' פרק שבועת הדיינין מאי איכ' בין שבועה דאוריית' לשבוע' דרבנן לימא איכ' ביניהו לאשבועי אגנבה ואגזלה • והר' יהודה כהן מבי' ראיה מפרק יש נוחלין עבדי גנבת וכו' • על דלוקך השבע וטול • ע"כ לשון המרדכי ז"ל • וכתב ע"ז הרב ז"ל ובתשובות להרמב"ן ז"ל סי' ק"ט אם ראובן הבע את שמעון גזלתי או הלויתי ברבית בפני עדים • אין משביעין אותו כיון דלדברי החובע חסול הוא עכ"ל • ודעת תלמידי הרשב"א ז"ל כהר"ם ז"ל וכתבו ומיהו הטוען לקבלו מנה של רבית יש לי ביד והלה אומר להל"מ דעת מורי שאינו נשבע מפני שלפי טענתו שלו זה אינו ראוי ליכבע ואע"פ שאין זה ראוי לפיסלו לעלמ' נאמן הוא לקובמו • ושעמ' דאינו ראוי ליכבע ברבית טפי מגזלה משום דכבית ליכא לימר למשום ספק מלוה שיש לו עליו הלוהו ברבית דרבית לא אפשר בחזרה וכו' • עד וכתב שם קודם לזה דהאומר לחברו גזלתי מנה והלה אומר לא גזלתיך אלא חמשין אינו משביעין אותו שכיון שהודה מדעת עצמו הרי פי' מהגזלה ואינו פטול ונשבע על השאר דשמא מחוך מלוה ישנה שיש לו עליו כופר בשאר • וע"י השבועה יפרוש • ומיהו אם לא אודה על שבאו עדים שגזל חמשים ודאי פטול הוא ושכנגדו נשבע ונטל עכ"ל • והבאתי כל לשון המרדכי מפני הראיה שמביא הר"ם ז"ל לדברתו מהיא דהדייני לימא איכ' ביניהו לאשבועי אגזלה וגנבה וכו' • דקשה לי טובא דאין מזה שום תשובה לרבינו שמחה דכי בעינן בגמר' מאי איכ' וכו' • פשיט' דהכולה היא לומר מי שכבר נתחייב שבועה מדאוריית' או מדרבנן כיון דבין הכי ובין הכי מחייב ליכבע מה הפרש יש ואיזו נפקות' איכ' שתהי' השבוע' מדאוריית' או דרבנן ואמת מהדר לאשכוחי גיוני דל"מ בין שבועה לשבועה באופן שהביקר שם היא בעו שכבר הוא מחייב שבועה אבל אמליקת מהר"ם ורבי' שמחה הוא אם בחפל איסור שיבא שבועה דרבנן אז לא דלמהר"ם חייב שבועה ולר"ם אינו חייב אלא כשיש שבועה דאוריית' • א"כ אין מקום לשיאמר שם דאי' שבועה דאוריית' נשבע ואי לא לא דלאו בהכי מיירינן אלא למי שכבר חל עליו חיוב השבועה • והנה הרב ז"ל השיב דעת תלמידי הרשב"א לדעת מהר"ם כאלו כלום אמרו דבר א' • ולכאורה יקשה דלא דאי זה כדאי זה • דהר"ם פליג מדבינו שמחה דקבר דאין מלאתי' לחובע החוטא לנחבע בעינן איסור משום דמהזקין לנחבע בחזקת כבר • וקאמר מהר"ם ז"ל דחשדינן וחשדינן ומשבעים ליה בחא • ותלמידי הרשב"א ז"ל אומרו דמשבעינן בטענת גזלה משום דהל"ב לא חשדינן לנחבע לעשות איסור לגמרי אלא אמרי' שמא ספק מלוה ישנה יש לו עליו • ונראה דאיכ' ביניהו טענת רבית לתלמידי הרשב"א לא משבעינן ליה כדכתבי בהדי' משום דלפי חיבעהו עביד איסור' דליתיה בחזרה • ואלו למרדכי לעולם משבעינן ליה דלא נתיה דהאי טעמ' דהוי חסול לדברי החובע • והיינו דכתב המרדכי נתחלת דבריו בסח' • מכאן הוכיח רבינו מאיר דנתקלה שבוע' היסת אפי' על מלת' דאסי' וכו' דכלל בזה כל מין איסור ואפי' דרבי' ולא קאמר על איסור גזלה דעלה קיימינן • ונמצא לפ"ז דג' מתלוקות בדבר לרבי' שמת' מיו נשבע בשום טענ' איסור' בין בגזלה • מטעם דאתחזוקי מינסי וכו' • ולמהר"ם ז"ל משבעינן על מילת' דאיסור' בין בגזלה בין ברבית • ולתלמידי הרשב"א בגזלה משבעינן דאיכ' למיחלי בכפק מלוה ובברבית לא אפשר בחזרה להוי חסול לדברי החובע ולא משבעי' ליה • ומנס החשובה בסי' ק"ט המכוכ' להרמב"ן ולאי לא אתי' כדבי' שמחה דהת' טענ' דאין משבעין הוא משום דלדברי החובע חסול הוא • ואי"כ מקום מקלת אם חל כהלא דאיכ' שבוע' דאוריית' משבעינן ואפשר להך תשובה בסיע' תלמידי הרשב"א היא דלייק לומר בדברי החובע גזלתי אם הלוויתי ברבית בפני עדים וכו' • למאי בפני עדים דקאמר • אלא הכונה דאי לא הוה אמר בפני עדים היה מקום להשביעו מטעם דשמא ספק מלוה כו' ואפי' ברבי' משום דלא משמע לאינסי דלא מחקן לוה בחזר' וכו' כדברי תלמידי הרשב"א אבל מכיון שאמר בפני עדים הרי לפי דבריו פסו' הו' משום דכל דאיכ' עדי' בדבר נעשה חסול ואין להשביעו משום ספק מלוה והחובע אפשי' אינסי' סטען כן • ויש לן למימ' הכי כיון דמסתמ' התשובות להרמב"ן הם של הרשב"א כדברי הרב בהקדמתו • שב רמיתי לרב בסי' ל"ב הבי' חסוב' הרשב"א שנשאל מי שמחוי' לחברו בב"ל שבוע' התורה והחובע אומר שהוא חסול ואיכ לו עדים כו' על ואח"כ כתב כל שהחובע טוען בריא שהו' חסול אם לא אלא עדים יש לדקדק אם הפסיד תביעתו לפי שיש לומר לפי דבריו א"א למסור לו שבועה וגם החובע אינו מוטל בשבוע' כיון שאין עדים שזה חסול • ואני רואה מחכמי ישראל שיראי' מדבריהם שאין ממנעין מלהשביעו מפני שחשדו בעל דינו על שבועתו ונראה שדעת' לומר שאין פוסלי' אותו לתלמין שהוא פסול לגבי זה וכשר לגבי עלמ' וכן כשהעיד ע"א אין אומרים שיהא פסול לגבי עד זה וכשר אצל אחרים וכן נראה מדברי הראב"ד וקצת חכמי פרובינציא"א בפרק הכותב גבי אי פקח אידך וכו' • ובעל העטור כתב בשם הרי"ף בתשובה שנשבע היסת ואח"כ בא ע"א מעבינן אותו ע"פ העד שבועת התורה עכ"ל • ועוד נריך להתישב בכל זה :

ח"ג א והיכא

שטען לוה שאינו חייב כלום כי על תנאי נעשה וכו' דברי רבינו נתקנו בעיני במ"ש בשם חכמי לוני"ל ז"ל • המהכים עמהם דאף לא עדי השטר נאמנין דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד וכו' • הא לקמן בשטר כ"ו ח"ג גבי נאמנות הכחוב בשטר כתב שאם העדים עלמ' כאן הם ואומרי' שלא כתבוהו כי אם מפני שהיו רוצין כן בשאר שטרות • אע"פ שכתוב בשטר וקנינא על כל מאי דכתיב ומפור' לעי' אין סומכין על הנאמנות דאין בזה משום כיון שהגיד שוב כו' • לא"ל אשאר מילי דשטרא תתינו כדגרסינן בירושלמי נאמנין עדים לומר ע"ז תתינו וע"ז לא ע"כ • דמוכ' בהדי' לא מיקרי חוזר ומגיד בא' מן הפרטים הכתובי' בשט' כיון דאיכ' למימר דתתימי אשאר דברי הירושלמי הם מבוארים. דנאמנים לומר ע"ז תתמנו וכו' • וא"כ הכא בענין שיור אמאי תשוב להו חוזרים ומגידים כשיאמרו אלא תתמו אלא על עיקר הבטל דהיינו הלוה ולא על מ"ש בו בלא שיור • ומצאנו להרשב"א ז"ל בתשובתו סוף סימן אלף ק"ט שכתב ואם מפני שתתמו עליה עדים אין בכך כלום דעדים לאו אכלא מילת' מסהדי • וכדתנן הטוכר על הסלה והוא חתום עליה אבד את זכותו • אלמ' משום דהו' עלמו חתום עליה אבד את זכותו הא משום דחתמת עדים דעלמ' לא אבד את זכותו • ומשום דקי"ל דעדים לאו אכלא מילת' מסהדי • וכיון דלאו אכלי מילת' מסהדי • אמאי לא דהימנינהו כשיעיהו שהיה שם תנאי ולא ליהוו כחוזרים ומגידים כיון דאיכ' למימר דלאו אמילת' דבלא שום שיור חתימי • וכבר בא' רבי' לקמן דתנאי אינו עוקר את השטר • ואפשר לומר דכי מהמני סהדי היינו לוק' על איזה פרט הכתוב בשטר לומר שלא התמו עליו דאין זה אלא למע' בעלות' שאיכ' מעידים על כל הכתוב בשטר • אבל אינם מעידים אחר כך על פה ממש להפך • ונהא איכ' למימר דאינם חוזרים ומגידים דאלו אכלא מילת' קא מסהדי אכל בענין תנאי לא לי שאומרים שמ"ש בלא שום שיור לא נכתב כן

לדבריו יחזור לו ואבב בפר ישבע היסת ויפטר • כהחיא דגרסי' בכתובות פרק הבותב דאמרינן אי פקח הוא פרע ליה זימנא אחרתי ומיירי ליה לשבועה ומ' וכן פסק ה"ר משה ז"ל ושאר חמורים ז"ל • ואיכא דק"ל איך מזקיקו לשבועה ע"ד טענת רבית כיון דאיסורא קא עבדי תרוייהו שהרי אחד הלוה ואחד המלוה עוברים בלאו ואיהו קא טעין ומשים עצמו רשע וק"ל אין אדם משים עצמו רשע והילכך ה"ל בהחיא דכר ביתום דאמר לדידי אוזיף ברביתא וקבילוסהדוהיה מפני שאין אדם משים עצמו רשע ופלגו דבוריה והיינו דאיתך אוזיף ולא הימנו דלדידיה אוזיף • והא לאו מילתא היא שאין הדבר אמור אלא לענין עדות שאדם קרוב אצל עצמו וכשם שאינו נאמן וכשר לפסול אותו קרובו כך אינו כשר לפסול עצמו לעדות אבל לגבי תביעות וראי משביעו בכל דבר שאם יהיה לו עדים יתחייב לו ממון ודמיא להחיא דתנן האומר פתיחי בתו של פלו' משלם בושת ופגם על פי עצמו ואין משלם קנס . וכן האומר גנבתי משלם את הקרן על פי עצמו שאין אדם משים עצמו רשע אמרי' דבין דאי אתו סהדי ומסהדי בדבוריה הבי נמי מחייב בטענתיה בהודאתו וכן בשתוב' לאחר כיון דאלו אתי סהדי ומסהדי בטענתיה מחייב בתביעתו ואף על גב דקא משים עצמו רשע :

חלק שלישי

א והיכא שטען לוה איני חייב בשטר זה כלום כי על תנאי נעשה שטר

זה שאם אקיים ענין פלו' שאפטר ממנו מחו' זה והנה קיימתי

איתו ונפטרתי ממנו והמלוה טוען כי שטרו בלא שום תנאי נעשה בינירם בהא ודאי הכין הוא דינ' אם כתוב בשטר כי נעשה בלא שום תנאי ושיור ביעולם אח' שכך כתוב בפי' בתוך השטר אין ספק שאין בדברי חלו' נמש ואף אם אין כתוב בשטר אלא בשום שיור בעולם אף בזה כתבו חכמי גר בונה דאיתי' לתנאי בכלל שיור ותו לא כאי למימר לוה תנאי היו דברינו ואף לא עדי השטר דאינהו גופיהו מרעי סהדותיהו וכיון שהגי' שוב אינו חוזר וכו' והו' דהוי כתב ידן יוצא ממקום אחר • אבל אי לא כתב בשטר לא בשום תנאי ולא בשום שיור וטעין לוה דהאי שטרא הנאי הוה ביה וקייבי ונפטר משתבע מאן דמפיק שטרא דתנאי מילתא אחרתי היא ולא עקר שטר' בהאי טענה ושטרא בדקא קאי דהא תנאי לא עקר לשטרי' מיד אלא לאחר זמן ולא דמי לאמנה ורבי' ולא לשאר טענת' דעקרי לשטרא

Digitized by Google

בגלוי הקלקים ולא עליו חתמו אלא גם מעילים להפך ולסתור ממש
שאומרים לבעליהם היה שם תנאי הא ולאי הוי חוזר ומגיל לאם אים דרתו
שהיה תנאי בפי' לייקי ולא הוו חתמי להפך בלא שום שיור :
ואחרי העיון והחפוש נראה לי למ"מ סבר' זו של חכמי לוני"ל ז"ל אינה
מוסכמת מהטור ז"ל
שכתב בסימן פ"ב וז"ל אם כתוב בו
שנעשה בלא שום תנאי ובלא שום
שיור בעולי אין הלוה נאמן לומר
בתנאי נעשה וכו' • וכתב על זה
הרב ז"ל בב"י וז"ל בכל דברי ספר
התרומות בשער כ"א אלא שיש קצור
בלשון דבינו שאלל מ"ש שאם כתב בו
שנעשה בלא שום שיור בעולם ובלא
שום תנאי כתוב שם ואף אם אין
כתוב בשטר אלא בלא שום שיור
בעולם אף בזה כתבו חכמי נרבונה
לאיתיה לתנאי בכלל שיור • ותו לא
מצי לוה למימר תנאי היו דברינו
ואף לא עלי השטר לאוהו גופייהו
מרעו לסהלוותיהו וכיון שהגיל שוב
אינו חוזר ומגיל וכו' ע"ל • נראה
שהבין ז"ל להטור מסכ"ם עם רבינו
מגל וכל אלא שקול הלשון בב'
ענינים הא' בשנכתב בשטר בלא
שום שיור להוי כאלו כתוב בלי שום
תנאי • והב' שאפי' העלים אינן
נאמנים • ובעניתי אחר המחילה
הראויה הטור ז"ל מביא כל הצורך ולייק בלשני' למשמע לי שהוא חולק
על רבינו בהני תרי מ לי • וזה שלתב בשלהי סימן מ"ו וז"ל • ואם כתוב
בשטר ואמן שהלי מש לינן לא שום שיור בשטר לא יכולו למימר תנאי
הוי לבל"ן • ואם נפייהו מרעי לסהלוה' וכיון שהגיל שוב אינו חוזר
ומגיל • ומיהו אם העלו' מעילים שהיה במכר תנאי ואומר מה שכתוב
בשטר שלא היה שם שום שיור לא נאמר לבטל התנאי אלא רולה לומר
שבגוף המכר לא הי בו שיור לכשיתקיי' התנאי נאמנין עכ"ל • ואיכ' למידק
מה לו להתריך ולומר לכתוב בשטר ואמן שהלי מש לינן לא הוי שום שיור
כי ליכ' בתש שכתוב בשטר לא הוה שום שיור כמ"ש בסי' פ"ב ולא
אמר שכתוב ואמן שהלי מש לינן וכו' על כן נראה לכיון להטור הוא מלא
הבודרים לאפי' בכתב ילס יולא ממקום אחר נאמנים העלים בעלמי לומ'
תנאי היו לבדי' בלקמן בס"ל ס"ל ז"ל נמי לאפי' כתוב בשטר בפירוש ובל'
שום שיור מהמני לומ' על שאר מילי לשטר' אחמנו ולא על זה הפרט •
להיינו הא לירושלמי מילי להוה אנאמנו' ונמל' להאי לכתוב בשטר בלא
שום שיור ה"ל כמאן לית' ונשאר הלבר כלינו דיכולים להעיד על פה תנאי
הין לבדינו וזהו לוק' בשאין כתוב בשטר אלא בסתם ובלא שום שיור אבל
אם הוסיפו לכתוב על פרט זה שלא שיור ואמן שהלי מש לינן לא הוי וכו'
אז ולאי לא מצו לומר לא על זה אחמנו שהרי מבואתרים ומפרטים בהלי'
שהם מעילין על ענין זה ביחוד ואיך יעילו על בהפך לזהו ממש חוזר
ומגיל • והוי כאות' שכתב גבי נאמנות בבי' ע"א • והוא מלבדי רבינו שאם
מפורש בו שקנו ממנו על הנאמנות • ואח"כ אמרו לא אמר לנו מעולם אז
בטעות אחמנו אינם נאמנים • והיינ הטור וקפיל לכתוב בשטר ואמן
שהלי וכו' • לאי לאו הכי מהימני ולא כסברת רבי' והכמי נרבונה ע"ה •
ומלקאמר חו שאם העלים מעילים שהיה שם תנאי ומ"ש בלא שום שיור
היינו בגוף המכר נאמנים וכו' משמע לוק' כשכתוב בלא שום תנאי אז אי
אפשר לפרשו אלא על התנאי עצמו אבל באומר בלא שום שיור : אם יפרשו
העלים לא מיירי בתנאי אלא בגוף המכר נאמנים וממיל ג"כ לאם הלוה
עצמו פוטן כן ואומר בהלי' הה שם תנאי ומ"ש בלא שום שיור לא בא
לשלול התנאי פשיט' שיהיה ליכו לתיב שבועה בכל מה שנתבאר בטענת
תנאי לעלמ' העלים וטוען כי הלי ליכו לענין זה : מעתה לא בא שום
קצור בדברי הטור ז"ל בסימן פ"ב • אלא באו בלקלוק גדול לוק' בשכתוב
בלא שום תנאי ובלא שום שיור • שובר לאין מקום לטוען לומר שהיה שם
תנאי אבל בשאין כתוב בו אלא בלא שום שיור אם יאמרו שלא נכתב כן
לכונה תנאי אלא לענין אחר והיה תנאי יש מקום לזה • ולא בסברת
רבינו ז"ל לעכיק ואני בשהם לאפילו אין כתוב אלא בלא שום שיור • איתיה
לתנאי בכלל שיור וכו' • למשמע דאם ילא לפרשו לענין המכר עצמו לאו
כל כמיניה • וגם בענין הע יים לא סביר' ליה כוותיה כל בלא אמרו
בפירוש מעילים בפרטות על התנאי • ועל הכל כמיך תנאי לכתב
בסימן מ"ו כנ"ל :

ב אבל אי מולה מלוה וכו' • הטור ז"ל בסימן פ"ב הסכים בדין זה •
אמנם לפי מה שסובלים הלמב"ן והרשב"א ז"ל בעלמ' לאמרי'
מגו לחוני' כלמוכח מלבדי הרב המגיל ז"ל בהיות להלכתי' כרב יוסף
בזוזי • נראה דהכא נמי מהימן מלוה במגו אלא היה שם תנאי • ונפקא
מינה להיכא לתפס אלא מפקינן מינה :

ג ואי אית ליה ללוה סהדי דמסהדי בההוא דתנאה בדקאבר לוה ולא
קא מודה מלוה דהוה ביה דתנאה מקבלי' להו להדותיהו ואפי'
עדי השטר עצמן נאמנין לומר תנאי היו דברינו אלא דמי לבאן דטעין
אמנה ורבי' דהתם עוקרת גוף השטר שלא ניתן ליכתב • אבל הנאי אינו
עוקר את השטר דתני' מלוה ארר הי היא ומהיבני ובדגרס' בבתוב' פ"ב
העדים שאמרו תנאי היו דברינו נאמנין וכן הלכה' וגר' נמי התם עד אומ'
תנאי ועד אומר אינו תנאי אמר רב בפא הדוייהו בשטר מעלי"א קא
מסהדי והאי דקאמר תנאי ה"ל חד ואין דבריו של אחד במקום כ' מתקיף
רב הונא בריה דרב יהושע א"ה אפי' הדוייהו נמי אלא אמרינן הני למיעק'
סהדותיהו קא אתו הכא נמי למיעקר סהדותיה קאתי א"כ ליכ' הרי חתימין
בשטרו

ג ואי אית ליה ללוה סהדי למסהלי דההוא תנאה וכו' • סוגיא דה אשה
שנתאלמנה לף י"ט הכי איתא אמר רב נחמן עדים שאמרו
אמנה היו לדברינו אינם נאמנים • מודעה היו לדברינו אינן נאמנין • מר בר
רב אשי אמר אמנה היו לדברינו אין נאמנין • מודעה היו לדברינו נאמנין מ"ט
האי ניתקליכתב והאי לא ניתקליכתב •
בעא מיניה רבא מרב נחמן תנאי
היו לדברינו מהו מודעה ואמנה
היינו טעמ' דקא עקר' ליה לשטר'
והאי נמי קא עקר לשטר' אז לימא'
תנאי מילתי' אחריתי הוא • א"ל כי
אתו לקמן לדיל' אמרי' להו זילו
קיימו תנאייכו ואתו לדינא כו' •
ראיתי לפוסקים ל' סברות
בענינים אלו • האחל
להרמב"ם ז"ל בפרק ג' לעדות
שכתב אמר העלים שטר מכר זה
מודע' נמכר' לנו אע"פ שכתב ילס
יולא ממקום אחר הרי אלו נאמנין •
אמרו על תנאי היה שטר זה אם
היה כתב ילס יולא ממקום אחר אין
נאמנין ואם אין השטר מתקיים אלא
מפיהן נאמנים וכו' • וכתב עליו
הרמב"ל ז"ל לשעת הדינו הוא זה •
אבל הגאון ז"ל לא אמר כן אלא
נאמנין בכל ענין וכן עקר ע"כ •
ואיכ' למולק לעיל מיניה כתב
הרמב"ם ז"ל וכן אינו יכול להוסיף
על עלותו תנאי • כללו של דבר בכל דברים שיאמר העד אחר שנחקר'
עדותו שיבא מכללן בטול העדות או חוכחת תנאי בה אשומעין לו' עדים
התחומים על השטר ה"ז כמי שנחקרה עדותן בדיה דין ואין יכולין לחזור
בהן • במה דברים אמורים כשאפשר לקיים השטר אלא מפיהן אבל אם אי
אפשר לקיים את השטר אלא מפיהן וכו' הרי אלו נאמנין ע"כ • נראה
בהלי' דבהוספת תנאי אינם נאמנים כשנחקרה עדותן • ובאר העדים
החתומים על השטר כמי שנחקרה עדותן • ופירש לוק' בכתב ילס יולא
ממקום אחר אינם נאמנין • אבל כשנחקרים מפיהם נאמנין • ול"ל מבואר
הוא בהברה ופשו מלדברינו אלא דבאמריה על השטר שהיה על תנאי לאם
כתב ילס יולא אין נאמנין להיינו בנחקרה עדותן • ואם השטר מחקיים
מפיהם נאמנים • ובאמת מהו שחזר לכתוב כאלו הוא אין מחולק אמר על
תנאי היה שטר זה וכו' הרי כבר אמרו למעלה בכתב אז חוספת תנאי
והשה שטר שלא נתקיי' מפיהם לנחקר' עדותן ולמה הולרך לחזור ולשנות
אין זה פעמיים • ותו איכ' למולק על הרמב"ל אמאי נטר להשיגו לבסוף
בשכתב אמר על תנאי כו' ולא השיגו מעיקר' בשכתב אז חוספ' תנאי וכו' •
ואפשר לומר דמה שהבי' הר"ן מחלקת זה בין כת של רמשים וכת של
אחרונים והבי' בשם הרמב"ן שהכרי' בדברי האחרונים שהיה
סברת הרמב"ם לאינן נאמנים אלא באין כתב ילס יולא וכתב ע"ז הר"ן
ולדילי לא מיחוורת הך סברא' דאי בשכתב ילס יולא ממקום אחר לא מהמני
משום דהוו להו חוזרין ומגילין אלמא חשבי' ליה לשהלוותיהו קמא כאלו
כתבו בפי' שנעשה אותו מעשה בלא שום תנאי • ואי הכי אפי' אין כתב
ילס יולא ממקום אחר ליתן לן להמוניהו דהא משו נפשייהו רשעי' • ולא
אמי לאנוסים היינו מחמת נפשות וכו' ע"ש • ולי הענין אפשר להלין בעל
הלמב"ן וכיעתו ז"ל דהר"ן ז"ל גופיה מביא בדיק ר"ה בשם הרמב"ן ז"ל
עצמו אותו הירושלמי דנאמנין העלים לומר ע"ז אחמנו וע"ז לא אחמנו
לאוקי לה לוקא באין כתב ילס יולא ממקום אחר • ומ"ל הכא נבי תנאי
אב"ל לחשבינן כאלו כתוב בפי' שנעשה אותו מכר בלא שום תנאי כלכתב
הר"ן ז"ל • ומשום הכי בשכתב ילס יולא ממקום אחר אינן נאמנין ולא
משום למשו נפשייהו רשעי' אלא משום דהוו חוזרין ומגילין לחשבינן להו
כאלו בבר העילו בב"ל שלא היה שם תנאי וכנחקר' עדות' למי • אבל
בשאין כתב ילס יולא ממקום אחר נאמנים אפי' נימא דהוי כאלו הם העילו כן לאכחי לא נחקר'
בעדותן • וכיון דמפיהם אנו חיים יכולין לומר על עקר המכר אחמנו ועל
מה שמוכן מהשטר שהי' בלא תנאי לא אחמנו ועל תנאי כך וכך הים וכזה
לא משו נפשייהו רשעי' • כן נראה בסברת הרמב"ן והרמב"ל והמחרוני"
וכבר נתבאר בהטור וגם רבינו ז"ל וזולתם סוברים בההי' דע"ז אחמנו
וע"ז לא אחמנו לנאמנים אפי' בכתב ילס יולא ממקום אחר • מעתה נאמר
לזה נהבוונו הרמב"ם והרמב"ל ז"ל למשוש לבחב בשהעלים מעילי' ע"פ
אחר שנחקר' עדותן אינם יכולין לומר הוסיפ' תנאי • הנה בזה מודה לו
הרמב"ל לבשאמר מעיקר' שהכתב זה מכר לזה ולא הזכיר שום תנאי ה"ל
כאלו פיר' בדבריו שלא היה שם שום תנאי וכי הדר אמר שהיה תנאי ה"ל
חוזר ומגיל להב' לא שייך לומר ע"ז העלתי וע"ז לא העלתי דהוא הוא
המעיל והמגיל ולוק' בשטר יכול העד לומר לא השתי לאחוש אלא על עיק'
הדבר אבל על שאר הפרטים או התנאי לא דקדקתי • ומה שאם' התנאי
הוא

מיגו לחוני' כלמוכח מלבדי הרב המגיל ז"ל בהיות להלכתי' כרב יוסף
בזוזי • נראה דהכא נמי מהימן מלוה במגו אלא היה שם תנאי • ונפקא
מינה להיכא לתפס אלא מפקינן מינה :

Digitized by Google

הוא מחמרון הסופר ולא ע"ז מחלוותי לתקום • אבל כשהוא מעיד על פה ולאי ליכי למימר הכי ולפי' לא הפיגו שם • אבל במ"ש גבי שטר לכשאין כתב ידם יוצא דופן נאמנין הסיגו משום דס"ל לכיון לחנאי מילתא מחריתי היא יכולי' לומר לא תקמנו אלא על עיקר הדבר • ולא שאני לן בהא בין כתב ידם יוצא לאין כתב ידם יוצ' • והרמב"ם ז"ל מיה הולך לשנות הדין כאן פעם אחרת דלא נימא דלוק' בעל"ם המעילין ע"פ קאמר דלא מהימנו בתוספת חנאי אבל בשטר נאמנין בכל גווא' מפני שהיה מילתא מחריתי: וכי אמר דשטר הוי כמחקרה עלותן היינו לשאר מילי דפסולין או אנוסין או מוטעין וכיוצא • מ"ה פירש כאן בחר לין מודע' דבחנאי גם בשטר אין נאמנין אלא באין כתב ידם יוצ' • מיהו אכתי קשה דהא לעיל כשאמר בד"א כשאפשר לקיים וכו' אבל אי אפשר לקיים אלא מפיהם ואמרו כתב ידינו הוא זה אבל אנוסים היינו קטנים היינו • הוה מצי למימר נמי אם שחנאי היה שטר זה ולישרבינהו כלהו • ובזה תו לא הוה צריך מילי לבבא אחרינ' • ואיך שיהיה זו היא הסברא הראשונה להרמב"ם ז"ל דבמודע' אף על פי שכתב ידם יוצ' ממקום אחר נאמנין • ובחנאי אם היה כתב ידם יוצ' ממקום אחר אין נאמנין • ואם אין השטר מתק יש אלא מפיהם נאמנין וכו' • ובתשובת ה"ה מורש"ך זלה"ה ח"א סימן י"ב כתב תמיהא מוהר"ם טייטש"ק זלה"ה • וכתב וזה לשונו הלאי מילתא דהרמב"ם ז"ל קשה אצלי כתומן לשיטם וכעשן לעגים לאיך יתכן לרב נחמן דבמודע' אין נאמנין ובחנאי נאמנין • ולמר בר רב אשי מ"ל דבמודע' נאמנין ובחנאי לא • היה לו לפרש למר בר רב אשי מודעת הוי כחנאי לרב נחמן ולא הפך סברת הבעיין לסבור ליה לטעמי אינ' להמוני חנאי ממודע' • והפך סברת רב נחמן הפשטן • עד שלכך אני אומ' שנוסחת הטור ז"ל בהרמב"ם ז"ל שכתב משמו סימן מ"ו דבמודע' אינם נאמנים כהרא"ש ז"ל היא המחוורת ואליב' הלכתא ע"כ • ומה שרצה ז"ל לקיים גירס' הטור ז"ל שהרמב"ם ז"ל יסבור דגם במודע' אינם נאמנים אלא באין כתב ידם יוצ' הוא בעיני תמוה דא"כ קשה למה חלקם הרמב"ם ז"ל לחרי בבי ועשה אין ראשון ממודע' • ואח"כ התחיל אין שני אמרו על חנאי היה וכו' • לכיון דלאינם שזה היה לו לערבם יחד ולומר אמרו הני שטר מכר זה מודע' נמסרה לנו או על חנאי היה אם היה כתב ידם יוצ' וכו' • אבל מדפלגינהו לשתי חלוקות משמע בהדי' שהם משונים בדינם • אם לא שנתחוק לשבח הגירס' מכל וכל גם בחלוק הבבות ונגרום בשתיהם בבא אחת וזה רחוק מאד וכל שכן אחר שהעיר הרב ז"ל בבית יוסף שמצא בהגהותיו בנסח כתיבת יד • ובעיקר דברי הרמב"ם לפי נסחתנו כשכתב גבי מודע' שהם נאמנים אפי' בשכתב ידם יוצא ממקום אחר • מבואר הוא דבחנאי דקאמר מר ב"ר אשי גבי מודע' ניתן לכתב אינו מפרש כפירוש רש"י ז"ל דניתן לעדים לכתוב את השטר להליל המוסם מילי מוכחו וכו' דבשלא כבר כתב הר"ן ז"ל לפי זה אינם נאמני • אלא בשאין כתב ידם יוצ' ממקו' אחר • אלא ולאי הוא מפרש כאחד מהפירושים האחרים שפי' הר"ן ז"ל כדמייתי להו הרב בכסף משנה דניתן לכתב אם מפני המעות הכתובים בשטר או ניתן לכתב זמן המודע' שבילה לכתבה עכשיו • ובזה כתב דיש מקום להאמינם אפי' כתב ידם יוצ' ממקום אחר ורב נחמן לא איכפת ליה אלא לשוף אחי על פה ומרע לשטר' • ולפיכך אינן נאמנין אפילו אין כתב ידם יוצ' וכו' • והרמב"ם ז"ל פוסק כמר בר רב אשי לגמרי כלפסק גם רבו הרי"ף ז"ל אמר' בחנאי אלא שייך הנהו טעמי דאיכ' במודע' סבר כהרמב"ן ז"ל • וכתב אל אחרונים ז"ל שמבי' הר"ן ז"ל כלקמן דאין נאמנין אלא באין כתב ידם יוצ' ממקום אחר: הסברא הב' היא להרא"ש בהפך סברת הרמב"ם ז"ל דבמודע' וק' באין כתב ידם יוצא נאמני' אבל אין כתב ידם יוצא אינ' נאמנין וכן הבין הטור ז"ל בשי' מ"ה כפי הגירס' שמצא הרב בבית יוסף והוא מבואר בפסקיו דבהדי' דקאמ' מר בר רב אשי אמנם אינן נאמנים מודע' נאמנין כתב וז"ל ומיירי באין כתב ידם יוצ' ממקום אחר מדחלי טעמ' שאין ניתן לכתב הא ניתן לכתב מהמני • אם כן ע"כ מיירי כלמפרשינן • ואע"ג דאין כתב ידם יוצ' לא מהמני משום דמשום נפשייהו רשעים ע"כ • ויש להרגיש מה לו לבסמיה דבר מכח דיוק דהא ניתן לכתב מהמני וכו' ה"ל לאוכוחי בפשיטות ממאי דקאמר בהדי' גבי מודע' דנאמנים וקא יהיב טעמ' בפי' דניתן לכתב • אם קשה יותר בדברי התוספות ז"ל דמייתיהו ליה הרא"ש ז"ל שכתבו על דברי רב נחמן וז"ל ע"כ באין כתב ידם יוצ' ממקום אחר מיירי דאי כתב ידם יוצ' פשיט' • להכי פריך לעיל • ועוד דמר בר רב אשי קאמר דאין נאמנין משום דלא ניתן לכתב ואי בכתב ידם יוצ' ממקום אחר אפי' ניתן לכתב פשיט' דאין נאמנין וכו' • והשתא אמאי לא הכריחו מדקאמ' מר בר רב אשי במודע' דנאמנים משום דניתן לכתב • ואי בכתב ידם יוצ' למה הם נאמנים דהא ודאי הוא הכרח יותר עצום דאי משום דחלי טעמ' בלא ניתן לכתב ולא קאמר משום דליכ' מגו דהא ע"כ תיעצריך ליה למימר הכי ניתן טעם למה מודה לרב נחמן באמנה ולא במודע' ואין טעם אחר אלא מפני שזה ניתן ליכתב וכו' • אבל ממאי דקאמר דבמודע' נאמנים הוא הכרח גמור • דאי כתב ידם יוצ' למה נאמנים הוא ליל' ומגו • ונראה לכיון דחזינן להרמב"ם ורבינו נסים ז"ל דמייתי הטור ז"ל דסברי דבמודע' אפי' כתב ידם יוצ' נאמנין משום דמפרשי ניתן לכתב כדפי' הר"ן ז"ל מוכחו התוס' והרא"ש ז"ל מהא דמודע' להא איכ' למימר דאה"נ דנאמני' אף בכתב ידם יוצ' דניתן לכתב היינו כדברי הר"ן • אבל בלא ניתן לכתב לגבי אמנה פירשו הוא דמשום נפשייהו רשעי וממיל' דהליוק הוא הא ניתן לכתב דהיינו דלא משום נפשייהו רשעי מהימני • ובהא פשיט' דלוק' באין כתב ידם יוצ' נאמנים ומטעם מגו • ליכ' מאן דפליג דאי בכתב ידם יוצא הא עקרי שהדותיהו והוה לי' חוזרין ומגידין דומי' דאנוסין היינו כדכתב הר"ן ז"ל • סוף דבר סבר הרא"ש ז"ל דבמודע' דלא כהרמב"ם וגם בחנאי סבר דלא כוותיה כדמוכח מדברי הטור סימן כ"ט דכתב בשם הרא"ש דאם נתקרע עדותן נאמנין לומר חנאי היה • ובתב הרב מהרש"ל הנזכר שלריך עיין מהיכן למד כן הטור לדעת אביו כי הוא ז"ל העתיק דברי הגמר' • ואפשר לומר דבהדי' דמודע' הין דברינו פי' הרא"ש ז"ל דמיירי דאין כתב ידם יוצ' ומיל כתב הדי' לחנאי ולא פי' משמע דס"ל דמיירי בכל גונא • ומאל"ל וכו' דבעי מיניה רבא מרב נחמן בחנאי שלדי הבעי' הם אי דמ"ל למודע' ואמנה דקא עקר לשטר' והאי נמי עקר לשטר' • אם לילמ' חנאי מילתא מחריתי היא • ולא נפק' מינה להאי בע"א כי אם לרב נחמן דס"ל במודע' דאין נאמנין אפילו אין כתב ידם יוצא ומ"בעי' ליה בחנאי אי באין כתב ידם יוצ' ממקום אחר מיה' נאמני אם לגמרי דמי למודע' • אבל למר בר רב אשי דסבור' ליה דמודע' נמי נאמנין באין כתב ידם יוצ' לא נפק' מינ' מהאי בע' דאפי' נאמנים באין כתב ידם יוצ' • ואי סבור' ליה להרא"ש כהרמב"ם ז"ל בחנאי לא היה צריך לכתוב בפסקיו הדי' דרב נחמן בחנאי היו דברינו כיון דאפי' במודע' דעקרי לשטר' פסק כמר בר רב אשי דאנאמנין כל שכן בחנאי • אלא ודאי להכי הולרך להדי' דחנאי לחלק בין חנאי למודע' דאע"ג דבמודע' אי כתב ידם יוצ' ממקום אחר אין נאמנים בחנאי דמילתא מחריתי היא נאמני' זה כ"ל נכון ויפר ע"כ • ואחר המחילה הראוי' מגדול עיונו ז"ל דמהתי פה קלוש ואמר החירון הא' מדפירש הרא"ש במודע' דמיירי באין כתב ידם יוצ' ובחנאי סתם וכו' דהרא"ש כי פיר' דמיירי באין כתב ידם יוצ' וכו' אלא בנאמני' דאמור אצל מודע' כתב כאלא כל עצמו בא להשמעינו באין נאמנים לגבי אמנה • אלא תימ' דוק' בכתב ידם יוצ' אינם נאמנים אליב' מגו • אבל אי אין כתב ידם יוצ' אליב' מגו אימ' נאמנים להכי קאמר דאין הדבר כן דבאין כתב ידם יוצא מיירי ואפי' הכי לא מהמני משום דמשום נפשייהו רשעי • ומוכיח כן מדחלי טעמ' בלא ניתן ליכתב וכו' אבל במודע' לא פירש מילי דנאמנין דוק' בשאין כתב ידם יוצא דזה הוא אצלו דבר פשוט ומוכרח • להכי דייק מאי דקאמר הרא"ש הא ניתן ליכתב מהמני אם כן על כרחין מיירי כדפירשנו וכו' • דאלא' הוא דבר מוכרח מעצמו דכשניתן ליכתב ודאי הוא דאינו נאמן אלא כשאין כתב ידם יוצ' • וזה מבואר מדברי הרא"ש ז"ל • וא"כ גבי חנאי דאין בו אלא חלוק' נאמנין לא הוצרך לו לפרש כלום שהוא דבר פשוט מעצמו • ומזה ממה שהכריח גבי אמנה • ומה שרצה עוד הרב המזכר ז"ל לתרץ משום דבעי' זו דחנאי לא היתה לריכה לומר בר רב אשי וכו' • גם בזה יש לדחות דהר"ן ז"ל כתב ותמה אני למה נאמנים יותר בחנאי מבאמנה • דהא חנאי גופי' ה' אמנה הוא וכו' • והוצרך לומר דבל כה"ג חל שעבוד' מהשתי' בעל כרחו של לוה וכו' • מעתה כיון דהיה מקום לומות חנאי לאמנה דלא ניתן ליכתב • אי לא כתב הרא"ש ז"ל דין זה מנא ידעינן ליה אפי' למר בר רב אשי דאי ממודע' ה"א דחנאי לאמנה דמי ולא למודע' • והתימ' לדעתו ז"ל א"כ הרי"ף ז"ל נמי דמייתי הך דחנאי בתר דפסק כמר בר רב אשי במודע' דמסתמא מבין הדי' דמודע' באין כתב ידם יוצא נימא דמהוצרך להבי' דין דחנאי הוכר לנאמני' אפי' בכתב ידם יוצ' והא ודאי ליתי' כדמוכח מדברי הראב"ד • ואם הי' הדבר כן הי' ל לטור לומר דהרי"ף והרא"ש כתבו בחנאי לנאמנין' והנראה לפע"ד בהוכח' הטור הוא מדחזינן דהרא"ש מכריח באמנה דמיירי באין כתב ידם יוצ' מדחלי טעמ' דאין ניתן ליכתב הא ניתן ליכתב וכו' • דהוצרך להאי' זה משום דמה שמיה לדבר פשוט דניתן ליכתב אינן נאמנין אלא באין כתב ידם יוצא • ואם איתי' דס"ל להרא"ש דבחנאי לא מיירינן אלא באין כתב יוצא • א"כ היה לו להרא"ש ז"ל להכריח בעצם דבאמנה דמודה מר בר רב אשי לרב נחמן ע"כ באין כתב ידם יוצ' עסקי' דאם דוק' בלתב ידם יוצ' אבל באין כתב ידם יוצ' נאמנים מטעם מגו • א"כ מאי בעי רב' מרבא בחנאי אי דמי לאמנה ומודע' או לא • דמלקאמר רב נחמן דנאמנין אלמא לא בעי אלא באין כתב ידם יוצ' • ומאי קא מיבעי' ליה לרבא פשיט' דנאמנין • ממה נפשך דהא אפילו למי לאמנה

בשטרו ונפסל השטר והלבתא ברב הונא בריה דרב יהושע הילכך הלוה נשבע היסת ונפטר לגמרי והמלוה מחזיר לו ארת השטר ולחייב ללוה שבועת התורה על שהיה מכחיש העד האומר אינו חנאי אי אפשר לומר כן שהרי העדים מכחישים זה את זה ולא אלימא ההוא סהדותא לחיובי עליה שבועה עד אחד • ובזה יש מחלוקת בין בעלי הוראה כי יש אומרי' שאין נאמנין אלא בשאין כתב ידן יוצא ממקום אחר או שאין עדים מצויין לקיימו ואית דאמרי דאפי' בתב ידן יוצא ממקום אחר נאמנין כיון דחנאי מילתא אחריתי היא • וכבר כתבתי דעת' והארכתי בזה בספרי הנקרא זכרונות • וכתב רב מתתיא גאון ז"ל בתשובה דעד אומר תנאי ועד אומר אינו תנאי אף על גב דק"ל כרב הונא בריה דרב יהושע כ"ון דאיכא רב נחמן דמחייב שבועה ותקן היסת משתבע לוה דתנאה הוה ומיפטר ומי' שבועת היסת:

ד והיכא

ומולע׳ המס לוקח בכתב ידם יולא מילם נאמנין אלא ולאי מלבעי משמע לבאמנה אפי׳ אין כתב ידם יול׳ נאמנין • וזה ולאי היה הכרח גמור ומלא הכרי כן נראה לסביר׳ ליה לדבריו׳ • הנאלי כי קאמר או לילמ׳ מילתא׳ אתריתי היא היינו לומר לאפי׳ בכתב ידם יול׳ נאמנין משום דלא שעקרי לבטרא • ובעינא זו שייכא אפי׳ כימ׳ לבאמנה מיירי בכתב ידם יולא׳ • ומשום הכי לא הכרים מכאן • וזו בעיני הוכחה נכונה: עוד הקשה הרב המגיד ז״ל מכי׳ כ״ט לסימן מ״ו ע״ם וכיון לנפל טעות בספרים לדברי הרב ז״ל בב״י אולי גם בזו להרא״ם הגירסא מבוכשתיסוף לבר זו היא הסבר הסנית להרא״ם ז״ל לבמולע׳ לוק׳ באין כתב ידם נאמני׳ ובתנאי אפי׳ כתב ידם יול׳ נאמנים • הסברא הג׳ היא לעור שכתב בסימן מ״ו הבעלים שאין כתב ידם יולא ממקום אחר • ואומרים כתב ידינו הוא זה ואומרים מיל תוך כלי לבור אנוסים היינו מחמת נפשות וכו׳ • או מסר מודע׳ בפניו או תנאי היה בדבר ולא ראינו שנתקיים התנאי הרי אלו נאמנים וכו׳ • עד ואם כתב ידם יול׳ ממקום אחר בכל דבר אין נאמנין ע״כ • הרי שהשוה תנאי למודע׳ ובשניהם כתב בם הם לאינם נאמנין • אלא באין כתב ידם יול׳ ולא כסבר׳ מהיו ז״ל לבתנאי נאמנים אפילו בכתב ידם יולא׳ • ומלכתב סבר׳ קמייתא׳ בלשון סתמי ולא בשם אחד מהגאונים ז״ל נראה שהיא דעת עצמו והכי ס״ל • והוא הימ׳ לבסי׳ פ״ב כתב ואם יש ללוה עדים שבתנאי נעשה ואין המלוה מודה לו מקבלין עדותן שאפי׳ עדי השטר עצמן נאמנין לומר תנאי היה שבריהם אפי׳ אם כתב ידם יולא ממקום אחר ונפטר הלוה אפילו בלא שבועה ע״כ • וסתימות זה הוא כסברת הרא״ם • ויותר יש לסמוך על הר ז״ל בב״י בכתב והא דאמרי׳ שאם כתב ידם יולא ממקום אחר אינם נאמנים דוקא אותם עדים המחומים בשטר אבל שנים אחרים שהעידו על עצמן שיש בו תנאי נאמנים וכן כתבו הגאונים עכ״ל מוסריה חלק ב׳ • ג״ב • וכן כתב בספר התרומות שער ג״ם וכתבו רבי׳ בסוף סי׳ פ״ב עכ״ל • לגראה להטור בסימן פ״ב מחלק בין עדי השטר לעדים אחרים והלא לדאינו בהלכה לבין בעדים אחרים בין בעדי השטר נאמנין אפי׳ בכתב ידם יולא וגם רבי׳ בעל התרומו׳ לא כתב שיש חלוק בזה • אלא שיש מחלקת בין בעלי הוראה באיזה ענין הם נאמנים • ודעת הרשב״א הביאה הרב ז״ל בב״י סי׳ כ״ט שכתב בתשובה להחי׳ לתנאי היו דבריו מאמנין בשאין כתב ידם יול׳ ממקום אחר לוק׳ הוא והבי׳ עול בתשובה אחרת כתב על ראובן שכתב משכונת ת״ק לוירין על קרן של שמעון אחיו ומתו • ויורשי ראובן טוענין שלא היתה משכון׳ זו אלא לתנאי ויש להם עדים בתנאי זה והשיב נאמנים העדים ואפי׳ כתב ידם של עדי השטר יול׳ ממקום אחר לפי שאין אלו העדים שכחישים עדי השטר אלא בירור בעיקר הטענות עכ״ל • וכתב ע״ז הרב ז״ל ואין זה מולק על דברי התשובה הראשונ׳ דשאני הכא שעדים אחרים הם המעידים על התנאי • ועיין בתשובות הרשב״א לפוס סימן אלף וי״ב ע״כ • ואני בפ״ני לא יראתי פיאך אין דברי שתי התשובו׳ תולקי׳ להא איכ׳ לאקשויי ממ״נ מה שאין כתוב בשטר תנאי הוי בלא כתוב בהלי׳ בלי שום תנאי או לא אי תשוב כאלו כתוב בהלי׳ בלא שום תנאי • ומ״ה העדי׳ עצמם לא מצו לומר תנאי היה כשכתב ידם יול׳ ממקום אחר כדברי התשובה הראשונה • א״כ איכ׳ קאמר בתשובה השניה שאין אלו מכחישין עדי השטר אלא בירור בעיקר הענות הוא • הרי שכתשה גמורה היא ולא בירור לעדי השטר הם כמעידים שלא היה שם תנאי • ואלו העדי׳ מכחיש׳ ואי נימא לא תשבינן כאלו שום תנאי ולפיכך האומרים תנאי היה אינם אלא מבררים העדות • אם כן למה עדי השטר עצמם לא יהיו נאמנים לומר תנאי היה אפי׳ כתב ידם יול׳ כיון שאינ׳ חוזרי׳ ומגילים אלא הוא בירור בעיקר הענו׳ דמהאי טעמ׳ כתב בתשוב׳ לאלף י״ב במה שכתבו עדים שלא יוכל לסלקו מן המסכו׳ ולא כתבו זמן לאפי׳ כתב ידם יול׳ ממקום אחר נאמנים לומר כך וכך הי׳ התנאי ולא שוו עדים שליחותם שהרי הם לא כתבו שלא יהיה רשאי לכופו לעולם אלא לכופו סתם • וכיון שכן הרי הם מבררין דבריהם ע״כ • דאלמ׳ כל שיש לתלות בבירור דבריהם הם נאמנים אפילו כתב ידם יול׳ ממקום אחר • ואע״ג דהתם בתשובת לפוס כבר היה כתוב התנאי ואינו מחוסר אלא ביאור היאך היה • והם מבארים שהתנאי הכתוב היה כך וכך • א״מ גם בדידך תשובה לעדי׳ אחרים קאמר להחי בירור בעיקר הענות • וכיון דהגדת תנאי בכלל קרי ליה ביאור • א״כ הוה לן להמוניהו לעדי השטר עצמן • דזיל בתר טעמ׳ • ושמא הרב ז״ל רלה לרמוז לזה במה שאמר • ועיין בתשובת הרשב״א לפוס וכו׳ •

הסברא הל׳ היא בהפך שתמיו׳ לדברי הטור שהבאנו מכו׳ מ״ו • והי׳ מה שגרא׳ מדברי הר״ן לבין בדמולע׳ כפי הפירושי׳ שפי׳ ז״ל בהחי׳ לגיתן ליכתב בין בתנאי לעולם העדים נאמנים אפי׳ כתב ידם יול׳ ממקו׳ אחר אלו הן הסברו׳ הנמלאו בלין זה. שהם כל מה שיוכלו להכנס בחלוק׳ ובחב רב מתתיא גאון וכו׳ • עיין מה שכתבתי לקמן בחלק ה׳ סימן ל׳ •

חלק רביעי

א והיבא דמפיק המלוה שטר חוב על הלוה ופגמו בזה ודאי לא יפרע אלא בשבועה זה״א שבועת המשנה ובדתנן בכתובות הפוגם׳ כתובתה לא תפרע אלא בשבועה וביצד פוגמת הרי שהיתה בהובתה אלף זוז ואמרה לא נתקבלתי אלא מנה והוא אומר שכולה פרועה לא תפרע אלא בשבועה וכן הלכתא ובאות ראשון בירדנו בה דינו אם היה חשוד:

ב ודוקא דליבא נאמנות בשטרא בבלו ובמקצתו אבל אי היסניה הכל לפי תנאו דבין דפטריה משבועה בל זמן שיאפר לא נפרעתי בין בבלו בין במקצתו מהימן ולא בשתבע • והיבא דבתיב בשטרא מהימנא עלי לומר לא נפרעתי ולא כתב בבלו ובמקצתו בהא איבא מאן

חלק רביעי

א והיבא למפיק המלוה שטר חוב על הלוה ופגמו וכו׳ • בלף פ״ז ואמרי׳ בגמרא סבר רמי בר תמא למימר שבוע׳ לאודי׳ לקא טעין ר׳ ומולה ליה בק׳ הוא הולאה במקלת הטענה • אמר רבא שתי השובו׳ בדבר • תל׳ לכל הנשבעין שבחורה נשבעין ולא משלמין והיא נשבעת ונוטלת ועוד אין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות • אלא אמר רבא מלרבנן לפרע׳ לייק למפרע לא לייק • ורמו רבנן שבועה עליה לי היכי לתילוק • וכתבו ע״ז בתוספת וז״ל ולא שייך כאמנו הואיל וטעמ׳ משום לא לייק הוא שהוא סבור שילקלק ולא לקלק וכו׳ • ומיהו קשה לר״י ז״ל דברים פרק כל הנשבעין גבי שכיר בזמנו נשבע ונוטל אמרי׳ לא שנו אלא שבכרו בעדים אבל שכרו בלא בעדים מחוך שיכול לומר לא שכרתיך מעולם יכול לומר שכרתיך ונתתי לך שכרך ואמאי מהימן במגו • והא טעמ׳ דשכיר נשבע ונוטל דבכרו בעדים משום דב״ה טרוד בפועליו וסבור שפרעו וכו׳ ע״כ • ואיבא למיליק בלאי דקאמרי ולא שייך כאן מגו וכו׳ • דהא בעלי התוספות ז״ל אינם מהלכת הסודריס דאמרי׳ מגו אפילו לתוקי׳ אלא לעתים בכוליה גמרא דמגו לתוקי׳ לא אמרי׳ • וא״כ הכא גבי פוגמת ולאי ליכא למימר מגו משום דהוי לתוקי׳ • ובהכי אין מקום למה שהקשו מהחי׳ דשכיר ולא תירצו מידי דליכ׳ למימ׳ שאני הכא דהוי להחזיק׳ ומשום הכי אמרי׳ מגו • וכי תימא דחשבינן לה כמוחזקת מחמת השטר שיש בידה • כהחי׳ דאמרי׳ בטענה דשטרא גינהו׳ דאי ליכא עדים נאמן מפני השטר וחשבינן ליה מגו לאחזוקי • א״כ יקשה במאי דבעי בגמר׳ הפוגמת בתובתה פחות משום פרוטה מהו וכו׳ • דקיימ׳ בהיקו דעסקו ז״ל קולא לנתבע כדלקמן בס״ד וזה מוסכם׳ דאמאי לא חשבינן לבעל השטר כמוחזק׳ וביון דליכ׳ ספקא יפטר משבועה דמאי חזית שיועיל השטר להחשיבו כמוחזק לענין מגו • ולא יועיל להחשיבו מוחזק לענין ספק • ועוד קשה לדבכל הנשבעין מקשו החוספות הך קושיא גבי שכיר דמה מועיל מגו לאטו משום מגו יהא נזכר אחריה כן • והירצו לכיון דאין טוענ׳ שמא אלא ברי ואומר ולאי אלא שבח אין לנו להחזיקו כמשקר כיון דאית ליה מגו • אבל כשאין לו מגו אינו נאמן דשמא שבח מחמת שהוא טרוד בפועליו וכו׳ • והשתא הכא גבי פוגמת ממי דאיהי טוענת ברי׳ אלא נתקבלתי אלא מנה כיון דאין לה מגו אמאי לא מהמנינ׳ לה דליכ לן לאחזוקי במשקרת דומיא דבעל הבית גבי שכיר • והו תמיהא לי מלתא טובא דהכא גבי פוגמת אמרי׳ דמשום דאתה הנפרע׳ לא לייק דמינן עלה שבועה כי היכי דתילוק לאלמ׳ אחניה שבועה לאמאן דלא לייק מכתמ׳ דאמרי׳ ולאי ע״י השבועה אתי לדיוקי שפיר ולא אמר בדלמי וא״כ גבי בעל הבית ושכיר אמאי עקרוה לדבון לשבועה מב״ה ושליו׳ אשכיר משום דב״ה טרוד בפועליו הרי ע״י השבועה ולאי אתי לאמילק בפיר וכ״ה שבע שפרע לזה אם לא שילע שהוא כן בולאי הגמור דומיא לפוגם דלעע״ג דאמאי׳ לא לייק מ״ע קים לן דע״י השבועה לייק • ואפשר לומר בקושי׳ הסייה דשאני בעל הבית האומר פרעתי שהוא טענה בחיוב דאמאמ׳ אין אדם מקיים בקיום חזק לומר כן היה אי לאו דקים ליה בודאי שהיה כן דאין הכחה מלויה לעשות ולהמליא יש מאין שיעלה בזכרונו מה שלא היה ולפיכך מהני בזה המגו • אבל בפוגם שאומר לא נפרעתי יותר מזה • שהיא טענה בשלילה בהא איכא למימר להשכחה גובר׳ לשלא יזכור מה שקבל יותר ואין המגו מועיל בזה • ולקושיא הג׳ ל״ל להכא גבי פוגם דאמרי׳ דמיפרע לא לייק אינה אלא חשש׳ בעלמ׳ אבל אין כאן דבר שיהיה סבה לחלות עליה שלא לייק ומ״ה אהני׳ שבועה כי היכי דתילוק אבל גבי ד״ה מאי דאמרי׳ דסבו׳ שמא נתן אינ׳ חשש׳ בעלמ׳ אלא הוא מיוס׳ על שב״ה טרוד בפועליו לבדל׳ זו היא סבה מספק׳ לומ׳ לשכח וחשב שנתן לזה • אלא להא דאשבעי׳ לשלי׳ אינו אלא לאפי׳ לטעתו של ב״ה ואי לאו הכי הוה שקיל בלא שבועה אלמא האי דטרוד בפועליו חשבי׳ ליה קרוב לולאי • מיהו לפי מה שכתבו החוספות בהחי׳ דשודר לבון לטוען ברוא אין לנו להחזיקו למשקר כיון דאית ליה מגו וכו׳ • אכתי יקשה דהיכי נימא דאלים כח המגו להחזיקו כבלאי משקר יותר מכח השבועה דולאי ע״י השבועה רמי אנפשיה ולייק:

ב ודוקא בלי׳ נאמנות וכו׳ • אין הגאמנות מפורש ופשוט • ומ״ש דהיכא לכתיב בשטר מהימנא עלי ולא כתב בבלו ובמקצתו לאיב׳ מאן דאמר דבבלו אלא מרע לשטר׳ המני׳ אבל במקצתו לפגוס ליה מיהרע וכו׳ • קשה לי לפי סברא זו בהחי׳ הלייטין לאמר רב פפא מאן למפיק שטר׳ אחבריה וא״ל פריע׳ הוא ולאי אמר ליתחבע מבעלין ליה לסיילגן מה בין זה לפוגם את שטרו וכו׳ לימא להא איל׳ דיוייהו לכי כתוב נאמנות בסתם ולא פירש במקצתו בפוגם משתבע ולא מהני ליה תאי נאמנות • ובהחי׳ דרב פפא שאומר לא נפרעתי בלום נאמן בלא שבועה וי״ל דכי שיילינן מה בין זה לפוגם היינו לומר בשטר זה שאתה משבע

עלין

עליו כשטעון שלא נפרע ממנו כלום במה היה גורע כחו יותר מלו היה טעון על זה עצמו שנפרע מקצתו להא החס נמי נשבע ונמל׳ לעל שטר מ׳ עצמו אח׳ משביעו בין בפוגם בין בשאינו פוגם • להכי קאמר לאף על גב דבשניהם הוא נשבע אין השבועות שוות להכא נשבע מפני שהלוה הזקיקו לישבע • ונפק׳ מיניה לאי לאו לטעין לוה אין לא טעינן ליה • והשתא לא מצי למימר לאיכ׳ ביינייהו היכ׳ ולא פי׳ נאמנות במקצתו דבהכי כשאינו פוגם ליכ׳ שבוע׳ כלל מפני הנאמנו׳ • ואנן אמאי דקאמ׳ רב פפא דנשבע שיליכן וק״ל • ואיבא מאן דאמר דכל הנאמנות בין בכולו׳ וכו׳ • קשה דאמי קל ותומר פרכא הוא דקאמר הש״ת כשים כפירה גדולה ביניהם מהימן מלוה • כשים כפירה מועטת לא כ״ש וכו׳ • והרי בשטר בע״ל׳ בלא נאמנות כשים כפירה גדולה דאומר לא נפרעתי כלום לא מחבעי׳ ליה אלא כשטען הלוה שיתבע לי ואלו כשים כפירה קטנה דפוג׳ ואומר נפרעתי מקצת אע״ג דלא טען לוה שיתבע אין מחבעינן ליה • אלא׳ מוכח דמשתבר׳ טפי למיהמני׳ בכפיר׳ גדול׳ מבכפירה קטנה • ואי״כ נימא הכי נמי היכא דאיכ׳ נאמנות • וי״ל דבשל״מ לילין השת׳ כשבאנו על טענ׳ המלו׳ לילע מסתיא אמה או לא מלל הענין עצמו אמרי׳ מסחמ׳ גבי פוגם • דהואיל ופרע מקצתו יכול להיות שפרע הכל ולא דייק אבל בלא פוגם ליכ׳ למימר דלא דייק כשבתבו התוס׳ ולפיכך לוק׳ בפוגם אין משבעינן • אבל כשהלוה עצמו מאמינו בחקלת ההלואה מעיקר׳ שאין אנו באין אלא על כונת הלוה מה היתה ועל מה האמינו • ולאי להשבר׳ היא מזקה לאם על כל הסך בכללו הוא אומר שמאמין למלוה כל שכן שהוא מאמינו על קצתו וזה באמת ק״ו נכון והלבריס פשוטים: ואנן כשברא בחרא מסתבר׳ לן • כן הסכי׳ הסור בסי׳ פ״ל ובפט״ו מהלכות מלוה כתב הרמב״ם ז״ל הקנה הלוה שיה׳ נאמן בכל מה שיאמר פרעתי וכו׳ • מעין הלוה בשטר זה ואמר פרעתי מקצתו והמלוה אומר לא פרע כלום מסלם המקצת שסולה בו ונשבע שבועת היסת שהרי האמינו וכו׳ • וכתב ע״ז סרב המגיל ז״ל ומלבדי רבינו יש ללמוד דבנאמנות שחס מועיל בין בכלו בין במקצתו וכ״כ ז״ל בין בנאמנות לוה בין בנאמנות מלוה ע״כ • וקצת איכ׳ למילק מלין דהיאך נלמוד מכאן דנאמנות מועיל אף במקצת • גם בנאמנות דמלוה דילמא עד כאן לא מסני נאמנות במקצת אלא בלוה ולא מרע לשטר׳ אבל בנאמנות מלוה דמרע לשטר׳ לא כשבר׳ קמיית׳ דמייתי רבינו • ואי״כ נימא דזו היא סברת הרמב״ם ז״ל לכתב דין זה דמקצת גבי לוה • ולאי לאו הכי ליתמעינן חך רבותא גבי נאמנות דמלוה דמשתבע ביה עד השתא בההו׳ פרקא • ומינה הוה שמעינן ללוה • מיהו להרמב״ם ז״ל גופיה יש מקום לומר דשבר כרבי׳ גם במלוה וכתב דין זה גבי לוה משום דבעי לאשמועי׳ ביה דנשבע היסת ומביה כתב לאם התנה שיהא נאמן בלא בשועה אינו נשבע אבל לרב המגיל סרלה ללמוד מכאן גם לנאמנות דמלוה דראה דאינו מוכרח ואולי לא נתכוין ה״ם ז״ל במה שהשוה נאמנות של מלוה לשל לוה אלא לומר שכן כתבו המפרשים ז״ל כלומ׳ מלבדי הרמב״ם ז״ל יש ללמוד כאן בענין לוה דמהני נאמנות בין בכלו בין במקצתו • וכי היכי דכתב הרמב״ם ז״ל הכי בלוה • כן כתבוהו המפרשים בשניהם במלוה ובלוה אלא שאי״ל דבר כן מאי האי דקאמר שיש ללמוד זה מכאן כאלו הוא חלוש יותר ונלמד מאיזה דיוק שאינו בפשט דבריו והלא זה פשוט ומבואר שאמר פרעתי מקצתו וכו׳ • ואין זה לימוד אלא עיקר משמעות הדין כך הוא: ומה המוכיח רבינו מהאי׳ דנדר ושבוע׳ אין לי עליך דמוקי רב נחמן אפי׳ מאן דאמר דיד בעל השטר על התחתונה ובכולו דלא מרע לשטריה המני׳ אבל במקצתו דפנים ליה ארתרע ליה שט״א ולא המני׳ ואי טען ליה דפרעיה בוליה וטעין מלוה שאינו נפרע כי אם מקצתו משתבע מלוה ושקיל • ואיבא מאן דאמר דכל דבן דהוא דכיון דהמניה בכלו ב״ש שיש לנו לומר שהאמינו במקצתו דהשתא בשיש כפירה גדולה ביניהם מהימן מלוה בשיש כפירה מועטת לא כ״ש דליהוי מלוה מהימן הילכך לכל דבר נבנם לשון הנאמנות • ואנן בסברא בתרא מסתבר׳ לן דאפי׳ לא כתיב בשטריה נאמנות בין בכולו בין במקצתו אלא נאמנות סתמא מהמני׳ לוה לפגום את שטרו ולהפרע מן הלוה בלא שבועה וסוגי׳ דשמעתא דהכותב דהבי מוכח׳ דקאמר על משנה כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך אינו יכול להשביעה ואמרינן בגמרא שבועה מאי עבידתא פי׳ מאיזו שבועה היא צריכ׳ ליפטר שאם לא פטרה היה משביעה אמר רב יהודה אמר רב על אפטרופא שנעשי׳ בחיי בעל ובין שפטרה אינו משביע׳ אבל עדיין יכול להשביעה על הפוגם׳ שהן יכולים לטעון עליה בעלה לא פטרה אלא משבועה דאתיא מדיליה לדידה אבל שבועה שהיא גרמא לעצמה בנין פונמת לא פטר לה ורב נחמן אמר אפונמת כתובתה פירש״י ז״ל אף על פונמת בתובתה פטרה ואע״ג שהוא בא עליה בטענת בריא ואע״פ שהיא גורמת אותה לעצמה אפ״ה פטרה ממנה משום טעמ׳ דמפ׳ בנמ׳ דמסק׳ ארעה׳ ואמרי׳ דילמא מצטרכי ליה זוזי ושקלא מכתובתה ואמר ליה השתא כתוב לי בכתובתי פטור שבועה דלא משתבע לי וכ״ש שבוע׳ אפטרופא דטענ׳ שבא נינהו ופסק הרי״ף ז״ל דהלכת׳ כורתיה דרב נחמן • מכאן אתה למד שבלשון נדר ושבועה אין לי עליך בלבד פטרו אפי׳ מפונם ואע״ג דלא כתיב ביה במקצתו בפירוש • וכ״ת הרתם היינו טעמא דמהני לה לפונמת נאמנות סתמא כל שכן לאפטרופא משום דאנא אמינ׳ דהתיא דתקון רב פפא דאי אמר אשתבע לי משתבע ליה ואע״ג דמלוה לא פני׳ כלל שטריה באותו זמן עדיין לא נתקן׳ הקנתו אלא היה נאמן בעל השטר בלא שום שבועה ולפיכך אמר רב נחמן על המשנה זו שלשון פטור משנה זו ואע״ג דאית ביה נאמנות סתם מהני אפי׳ לפונמת דהיבא דלא הוי פונמ׳ פטור משבועה לא צריך שהרי לא נתקנה תקנת רב פפא בשנשנית משנה זו והילכך לפונמת דמצטריך בתביה לנאמנות • ומטעמא דאמרי׳ דמסקא ארעתא ואמרה וכו׳ אבל חשתא דתקון רב פפא שבועה אפי׳ בשטרא המלוה לא נפרעתי ממנו כלום אנא אמינא דאי לא כתב בפי׳ פטור מקצתו לא פטרה מפונם כלל דחמיר טפי דהא אע״ג דלא טעין טעינן ליה אנן וכי פטרי׳ מכוליה פטרינן דקילא שבועה דהא אי טעין אין אי לא לא הא לא מצית אמרת חדא דהא רב פפא לאו תקנתא דידיה הוא אלא בימי חכמי המשנה היא שהרי רב פפא מן הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה דהוא דאפקיה • והרי כל הגאונים ז״ל העמידוה לשבועת המשנה שבועה דמאן דמפיק שטרא וכו׳ ועוד כיון דכתיב בשטרא בלא שום שבועת קלה וחמורה הרי כל השבועות נכנסו תחת לשון זה ומכל׳ פטר׳ • וזהו שלא תמצא בספר הגאונים ז״ל לשון כלו׳ או מקצתו ואלו הוה מצטריך ליה לא לשתמיט הר מינייהו דכתיב ליה אלמא לא צריך

וכן עיקר:

ג ודע והבן כי פוגם שאמרנו שישבע אע״פ שיש לו עדים כמה שפגם לא יפרע אלא בשבועה כדגרסי׳ בכתובות איבעי׳ להו פונמת כתובתה בעדים מהו בלומר שהביא עדים שבפניהם פרע לה מנה מי אמרינן אם איתא דפרע לה טפי בעדים הוה פרע ליה • או דילמ׳ תאי דפרע לה ברישא בעדים איתרמויי הוא דאיתרמי ופרע אידך בלא עדים ואסיק׳ בין בעדים בין שלא בעדים לא תפרע אלא בשבועה וכן הלכה • ומסתבר׳ דה״ה אם פרע מקצתו בשוב׳ שנשבע בשבוע׳ מן השאר דאמרי׳ איתרמויי איתרמי ופרע אידך בלא שובר • והראי׳ בזה התיא דאמרי׳ בנט

פשוט

מלוה ע״כ • וקצת איכ׳ למילק מלין דהיאך נלמוד מכאן דנאמנות מועיל אף במקצת • גם בנאמנות דמלוה דילמא עד כאן לא מסני נאמנות במקצת אלא בלוה ולא מרע לשטר׳ אבל בנאמנות מלוה דמרע לשטר׳ לא כשבר׳ קמיית׳ דמייתי רבינו • ואי״כ נימא דזו היא סברת הרמב״ם ז״ל לכתב דין זה דמקצת גבי לוה • ולאי לאו הכי ליתמעינן חך רבותא גבי נאמנות דמלוה דמשתבע ביה עד השתא בההו׳ פרקא • ומינה הוה שמעינן ללוה • מיהו להרמב״ם ז״ל גופיה יש מקום לומר דשבר כרבי׳ גם במלוה וכתב דין זה גבי לוה משום דבעי לאשמועי׳ ביה דנשבע היסת ומביה כתב לאם התנה שיהא נאמן בלא בשועה אינו נשבע אבל לרב המגיל סרלה ללמוד מכאן גם לנאמנות דמלוה דראה דאינו מוכרח ואולי לא נתכוין ה״ם ז״ל במה שהשוה נאמנות של מלוה לשל לוה אלא לומר שכן כתבו המפרשים ז״ל כלומ׳ מלבדי הרמב״ם ז״ל יש ללמוד כאן בענין לוה דמהני נאמנות בין בכלו בין במקצתו • וכי היכי דכתב הרמב״ם ז״ל הכי בלוה • כן כתבוהו המפרשים בשניהם במלוה ובלוה אלא שאי״ל דבר כן מאי האי דקאמר שיש ללמוד זה מכאן כאלו הוא חלוש יותר ונלמד מאיזה דיוק שאינו בפשט דבריו והלא זה פשוט ומבואר שאמר פרעתי מקצתו וכו׳ • ואין זה לימוד אלא עיקר משמעות הדין כך הוא: ומה המוכיח רבינו מהאי׳ דנדר ושבוע׳ אין לי עליך דמוקי רב נחמן אפי׳ לפוגמ׳ וכו׳ היא הוכח׳ נכונה • ומה שהקשה דלילמ׳ הה״מ קושה חקנה׳ לרב פפא וכו׳ • ותירץ להה״ר ר״ש הוא מחקנת המכנה וכו׳ כן כתב רש״י ז״ל בתוסה ממכנסי׳ מהועבדים לא חפרע אלא בשבועה מכוס דאי הוה גבי מן הלוה גופיה והוה טעין מיסתבע לי דלא פרעתיך אמרי׳ בשבועות דמשבע׳ינן ליה ואי לא טעינן ליה אבל בשביל לקוחות טעינן ליה וכו׳ • ומנכסי יתומים ונפרעת שלא בפניו כלהו נמי משום האי טעמ׳ ע״כ • אבל הוים׳ כתבו בהליינן בשבור וכי מה בין זה לפוג׳ שטרו • חיקשי ליה אמתניתין דהכא ליפרע מנכסי יתומים וכו׳ • ומעתה משום דילמ׳ אי הוה אבוהון קיים הוה טעין ליסתבע לי וכו׳ • ומיהו נראה לטעמ׳ לאו משום הכי הוא אלא דלא טעינן ליה אבל בשביל לקוחות טעינן ליה

ולא"כ יקשה מאי קאמר אבל אלא בכלים אינו' היינו כמשיב אבלה ותשקול בלא שבועה דהיינו תיסק אלעתין למימר הכי הא לא אפשר כיון דהוי לפטור משבועה ולא פריכא בריית' לאמוראין הא' מיהו לפי האמת טעמא דלא סגי האי מגו לאפטורי משבועה הוא משום דלא דייק' כלעייתין מדברי התוספות אבל מאי דקאמר' דהא תשקול בלא שבוע' אין לו מקו' לסברת הרמב"ם והר"י ז"ל ולי' למימר לאי קאמר קא"ל היינו דהך נוף' אתא לאמוראי' דלא מהני לה מגו משום דהוי לאיפטורי משבועה • דודאי אין משמעות הלשון כך מדקאמר אינו' דיינו כמשיב אבילה וכו' למאי דהוה אלאי דהוא פליג אלעתיה הוא דלייה כמשיב אבילה ומתחייב זה למגו אבל אין זה כן לפי האמת • וא"כ כי קאמ' קמ"ל פירושו קמ"ל דאינו משיב אבילה ואינו מגו • והיינו משום לכיון לא לייק לא תשבינן ליה מגו • אבל אי טעמי דלא מהני הוא משום דהוי לאיפטורי משבועה • אלמא המגו בעצמו טוב הוא אלא שאינו מועיל לענין שבועה • וא"כ כך הי"ל אינו למשיב אבילה תשקול בלא שבועה קמ"ל • דאו הוה משמע דהאי קמ"ל קאי על הדין לתשקול בלא שבוע' למימר' דאין הדין כך אבל שהו' משיב אבילי נשאר במקומו למגו מעלי' הוא • ומדלא קאמר הכי משמע דהתוספות הוא מדל המגו

עצמו וק"ל והלר' קושין :

ואף על גב שהיא פוגמת בפחות משוה פרוטה וכו' גם הר"ן כתב על בעי' זו דכל חיקו דממונ' חומר' לתובע וקול' לנתבע הילכך לא תגבה אלא בשבועה • וכתב עוד והרי"ף סמך על סתם משנתינו ע"כ • פי' דהרי"ף לא הבי' בהלכות זו הבעי' ועל זה כתב שלא הביאה משום דסמך על התמיות המשנה דמדקתני בסתם משמע דבכל ענין היא נשבע' : ראיכא למידק לאי דהא סמיך למה ליה להרי"ף ז"ל לאתויי דילך בעי' דפוגמ' כתובתה בעלי' בהא נמי ה"ל למסמך אסתם מתני' דמסתמיות' משמע דאין שום חילוק בזה בין בעלי' בין שאלא בעלי' דפוגמ' פחות משוה פרוטה דבכל ענין היא נשבעת ותו לאי לא הוצרך הרי"ף ז"ל להודיענו דין זה לפחות משוה פרוטה משום דסמך לאין ידעינן ליה מכתתמתי אלמ' ליכ' למיתק שנטעה בו דמסתמיו המשנה אית לן למילפיה • א"כ הכי בעי לה בגמר' ומה ספק יש בו • וכ"ש דמסיק ליה בתיקו תשבוע ליה מסתם מתני' דלא נוקלק מיני : והיותר קשה לי בזה הוא דאי מפקינן האי דינא מסתם מתני' דמשמעות' לענולם נשבע' • נפק' מינה טובא שיתחל הדין בענין התפיס' • ממה שהו' עתה שהיא נשבעת בספק משום דשלק' בתיקו דאי מפסה ודע מה שיש בזה מההפרש לדעת הרי"ף • וא"כ לענין זה הי"ל דהוא הוא בעי' דשלק' בתיקו • ודין שבעי' האחר' דפוגמ' בעדים לא היה צריך לכותבו כיון דלדילי' אסיקו' דנשבע' דהיינו מן הדין ולא מן הספק • וזה היה

שייך יותר לסמוך על סתם מתני' דלא נפק' מינה מידי :

ד ופוגם ודאי ליתיה אלא במלוה בשטר וכו' • הרב ז"ל בב"י העתיק לשון זה בסי' פ"ד וכתב עליו נכשוט הוא • ויש לדיוק במ"ש רבינו דנשבע הלוה היסת ונפטר • דבהאי דהליינין לקא בעי • מה בין זה לפוגם שטרו וכו' פירש"י השח' דאמר' משבעין לו מה יפה כחו משום פגם שטרו וכו' דגרמה בהדי' דלעולם כח המלוה הוא יותר גרוע כשפוגם מכשאינו פוגם ולא מסתבר' שיה' ליכ' שום ומ"ה אתל' לאשכוחי מה בין שבוע' דרב פפא לשבוע' דפוגם • וממיל' דגבי לוה נמי ודאי הוי לתפ' דעדי' ויפה כחו כשמלוה פוגם מכשאינו פוגם וא"כ בפוגם ע"פ אי נימ' דלוה נשבע היסת לתפטר • אינ' לדיוקי מה בין זה לשאינו פוגם דגם בשאינו פוגם נשבע הלוה היסת ומה יפה כחו השת' לפגם דאיכ' למימר

פשוט דקתני האי מאן דנקיט שטר' בר מאה זוזי לא לשויה בר חמשין חמשין עבור דבנן מילתא דניחא ליה למלוה וניחא ליה ללוה דניחא ליה ללוה כי היכי דליפגום שטריה • ואע"ג שהיא פוגמת בפחות משוה פרוטה נשבעת • ומיצד כגון שאמרה מנה חתקבלתי משטר זה על ענין זה פעם אחת כך וכך ופעם אחת פחות משוה פרוטה ופעם אחת חנשאר • אעפ"ב אינה נאמנת עד שתשבע בדין שאר פוגמת כדגרס' בכתובות פרק הכותב איבעיא להו הפוגמת בתובתה בפחות משוה פרוטה מהו מי אמרינן כיון דקא דיקא מלי האי קושטא קאמר • או דילמא אדומי קא מערמה ואיתוקמא בתיקו ובל תיקו דממונא חומרא לרוצבע וקולא לנתבע :

ד ופוגם ודאי ליתי' אלא במלוה בשטר שנשבע על שטרו ונוטל אבל פוגם חובו ע"פ ודאי לוה נשבע היסת ונפטר דהא ליתי ליה שטרא דקא מסייע' והמוציא מחברו עליו הראיה ולוה נשבע היסת ונפטר :

ה גם יש לנו לברר דוקא פוגם הוא שצריך לישבע אבל פוחת ארת שטרו וכיצד כגון שהיה שטרו אלף זוז ואמר הלוה פרעתיך כל שטריך והוא אומר לא נתקבלתי כלום אבל אין שטרי אלף כמו שכתוב בו שאינו אלא ה' מאות ואמנה היה בזה נפרע שלא בשבוע' ואע"ג דלית ביה נאמנות בשטרו • ומיהו אי אמר לוה מעצמו אשתבע לי משתבע ליה דלא גרע מהאן דמפיק שטרא אחריה וא"ל פריעה הוא דמשתבע אי ליבא נאמנות בשטרו והא נמי דכות' וכן פסק הר"ר משה בס' נשים זה"ג לה בכתובות פרק הכותב איבעי' להו פוחת' בתובתה מהו חיינו פוגמת ולא תפרע אלא בשבועה או דילמא פגמת מדה דמקצת אפרע' והא לא אמרה דפרעה מידי • ת"ש פוחת' כתובתה כיצד כתובתה אלף זוז וא"ל התקבלת כתובתיך והיא אומר לא נתקבלתי ואינה אלא מנה נפרע' שלא בשבועה • ואקשי' בהאי נבי בהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא פי' ה' מאות עצמן היאך תגבה אותן בכח שטר זה דהא שויא איהי לרהאי שטרא חספא בעלמא שהרי העדים חתמו שקר כשכתבו אלף הילכך שטר פסול הוא ואפי' ה' מאות לא תגבה ומשני' אמר רבה באומר שטר אמנה היתה כיני לבינו כלומר זה השטר אמת הוא שהעדים בדין חתמוהו שהב"ח צוה בהן בכך והוא האמין כי שלא אתבע ממנו כי אם ה' מאות דינרין ובהא גובה שלא בשבועה אבל אי לא טעין הכי אלא שטען שטעו העדים בשכתבו אלף דינרין שהרי השטר חשוב כחרש נשבע דלוה היסת שאין חייב לו כלום ונפטר ואע"פ שיש נאמנות בשטרו בכולו ובמקצתו הרי אין הנאמנות מועיל כלום שאחר שהשטר חשוב מחרש הנאמנות שכו אינו מעלה ולא מוריד :

חלק ה

ה והיכא דעד אחר מעיד על שטרו שהוא פרוע ואין בשטרו נאמנות בשני עדים בזה רמו כן ישבע ויטול • ובדתנן בכתובות ע"א מעיד שהיא פרועה ביצד היתה כתובתה אלף זוז ואמר לה התקבל כתובתך והיא אומרת לא התקבלתי ויש עד אחד מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה ואמרי' בגמרא דסבר רמי בר חמא למיבר דשבועה דאוריתא הוא ואקשי' עלה ואמ' דלית' אלא לשבועה דרבנן ושבועת המשנה היא והרי"ף ז"ל האריך לפר' בהלכותיו מאי איכא ב"ן שבועה דאוריתא לשבועת המשנה וא"ת והאי שבועה דע"א ושבועת פוגם ושבועת

מלקבל את קבל מפי • משמלו לא פגם לאין סבר' שיה' ליה שוה כלאמרן • וי"ל דכשלמ' בפוגם למאני' ליכ' למימר דמיגרע כחו אתום לכל חזקתה היא מחמת הסטר וכשהו' פוחת אחתו הרי אין הסטר עול שלם כמו שהיה ונגרע כחו וליכ' למיסמ' עליה ולעיכך אין ראוי שיה' כחו כמו של סטר שלם • אבל במלוה על פה ליכ' למימר הכי וק"ל :

א גם יש לנו לברר לוק' פוגם וכו' דאמאי לקאמ' דגמ' מו דילמ' פוגמ' מוזה במקלת כחבו אחות' פי' ואיכ' למימר לאו לוק' ומלפרע' מקלת נפר' כלה אבל הא לא מוזה לנפרעה כלל לא שייך הא' טעמ' חיי לי א"כ כל שעה אתי' לאיערומי לפחות ע"כ ואיכ' למילק לגבי בעי' לפחות משוה פרוטה קאמ' דגמ' מו דילמ' מערומי קא מערמ' וסלק בתיקו והשת' לפי מה שמתחו אחות' כאן גבי פוגמת' לא"כ כל שעה אתי' לאיערומי לפחות • קשה לעיל מי בהתי' לפחו' משוה פרוטה וכו' פשיט' לתשבע לאי נאמנות בשטרו והא אמר לוה מעצמו אשתבע לי משתבע ליה דלא גרע מהאן דמפיק שטרא אחריה וא"ל פריעה הוא דמשתבע אי ליבא נאמנות בשטרו והא נמי דכות' וכן פסק הר"ר משה בס' נשים זה"ג לה בכתובות פרק הכותב איבעי' להו פוחת' בתובתה מהו חיינו פוגמת ולא תפרע אלא בשבועה או דילמא פגמת מדה דמקצת אפרע' והא לא אמרה דפרעה מידי • ת"ש פוחת' כתובתה כיצד בתובתה אלף זוז וא"ל התקבלת כתובתיך והיא אומר לא נתקבלתי ואינה אלא מנה נפרע' שלא בשבועה • ואקשי' בהאי נבי בהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא פי' ה' מאות עצמן היאך תגבה אותן בכח שטר זה דהא שויא איהי לרהאי שטרא חספא בעלמא שהרי העדים חתמו שקר כשכתבו אלף הילכך שטר פסול הוא ואפי' ה' מאות לא תגבה ומשני' אמר רבה באומר שטר אמנה היתה כיני לבינו כלומר זה השטר אמת הוא שהעדים בדין חתמוהו שהב"ח צוה בהן בכך והוא האמין כי שלא אתבע ממנו כי אם ה' מאות דינרין ובהא גובה שלא בשבועה אבל אי לא טעין הכי אלא שטען שטעו העדים בשכתבו אלף דינרין שהרי השטר חשוב כחרש נשבע דלוה היסת שאין חייב לו כלום ונפטר ואע"פ שיש נאמנות בשטרו בכולו ובמקצתו הרי אין הנאמנות מועיל כלום שאחר שהשטר חשוב מחרש הנאמנות שכו אינו מעלה ולא מוריד :

חלק ה

ה והיכא דעד אחר מעיד על שטרו שהוא פרוע ואין בשטרו נאמנות בשני עדים בזה רמו כן ישבע ויטול • ובדתנן בכתובות ע"א מעיד שהיא פרוע' ביצד היתה כתובתה אלף זוז ואמר לה התקבל כתובתך והיא אומרת לא התקבלתי ויש עד אחד מעידה שהיא פרוע' לא תפרע אלא בשבועה ואמרי' בגמרא דסבר רמי בר חמא למיבר דשבועה דאוריתא הוא ואקשי' עלה ואמ' דלית' אלא לשבועה דרבנן ושבועת המשנה היא והרי"ף ז"ל האריך לפר' בהלכותיו מאי איכא ב"ן שבועה דאוריתא לשבועת המשנה וא"ת והאי שבועה דע"א ושבועת פוגם ושבועת

שטר' חספא בעלמ' הוא וכו' מכאן קשה לי על מה שכתב' ה"ה ז"ל כפי' י"ל דמלוה בשם הרמב"ן והרשב"א דגם כשהמלוה מודה שהו' מזוייף אם הוא מקויים נאמן היכ' לאיתי ליה מגו • והא הכא גבי פוחתת דע"ל מקויים לאיתי ליה מגו • והא הכא גבי פוחתת דע"ל דאי' לאו הכי היה הבעל מזוייף דמודה בשטר שכתבו לריך לקיימו • אלא ודאי במקויים עסקי' ומ"ה קאמר כמאי גבי בהאי שטר' ד' האי שטר' חספא בעלמ' הוא ומה בכך כיון דהו' מקויים נהמניה במגו לאי בעי' עומד בשטרו כלו • אלא נראה לכל שהשטר בעלמו מזוייף אינו נאמן במגו אף על פי שהו' מקויים ובשי"ז כתבתי קלת יישוב לזה ע"ש :

חלק ה א והיכא דעד אחד מעיד על שטרו כו' רבי' נמשך אחר דברי הרי"ף שהבי' הא לסבר רמי בר חמא כו' אתך חלוק' דע"א כו' והנה על הרי"ף אין לדקדק אמאי לא מייתי לה לעיל גבי פוגמת כדמייתי בגמר' משום דאיכ' למי' לכיון דרבה דאמאי מאי דקאמר עלה רב פפא ואי פקח הו' מייתי לה לילי שבועה דאוריית' וכו' ולא שייכ' בההי' דפוגמת • מ"ה לא מייתי לה לעיל אלא הכא בע"א כדי לפרש מאי כ"מ מאי חשבע מדאוריית' אי מן החקי • אבל לרבינו דלא מייתי כלום מההי' דר"פ איכ' למידק אמאי לא קאמר הך דרמי בר חמא לעיל גבי פוגמתא' החלוק' הא' • ומינה כוה שמעי' לכל שאר החלוקו' • ומ' אפשר לומר דרבי' נתכוין להבינ' כאן לרמוז משום דאמאי דלתי לי' רב' לרמי דסוי שבוע קרקעות כו' הקשו חת"ס' דהתם

קרקעי

קרקעי מיירי בשבועה שפ"י ע"מ לא לא מסכמן • ולחבו
לאין לומ' למסמם' שוי' דהא מסכמן בהם חלוק למלת' מחריתי בשבועת
הדיינין דלא שמו שהטענ' ב' כסף אלא בטענ' מלוה והוצלת' לוה אבל בע"מ
אפי' לא אפר אלא פרוטה או לא הולה אלא פרוטה וע"מ מעילו שהו' חייב
שבוע' כו' אתירלו מה שחילו למשמע
מינ' דהים מקום לאסוקי אלעתין
כי היכי דשבועה מחמת עצמו
שבוע' פ"מ הן חלוקות לענין כפירת
פרוטה הכי נמי יהיו חלוקים בענין
כפירת שעבוד קרקעו' • וממיל'
דהא"כ לענין נשבעין ונוטלין נימ'
הכי ומ"ח רלה רבינו לאשמועינ
דאפי' בשבועה ע"מ דאית' בכפירת
פרוטה מ"מ ליח' בנשבע ונוטל אלא
מן המקנה וכ"ש בפוחתת משבועה
מחמת עצמה • אבל אי הוה אשמעי'
הא בפוחתת אולי היה מקום לטענ'
דבעל אחר תשבע מן התורה כמו
שנשבעין על כפירת פרוטה •
ובהבי ניתא נמי לרמי בר חמא
גופי' הוכי קשבר תו גבי
ע"מ לומר שבועה לאורייתא • הא
סביר לה הכי אלא זימנ' גבי פוחתת
ולחי ליה רבא למן המורה נשבעין
ולא משלמין ואין נשבעין על כפירת
שעבוד קרקעו' וכל הני מיתהו נמי
גבי ע"מ • ורחוק הוא לומר לרמי
בר חמא אמרו בסתם בכולל
המשנה • ומסל' הגמ' מייתי לה בלמימרי' בכל חלוק' וחלוק' מאלו השתים
דולאי אין מקום לזה והוא מבואר • אבל במאי לאמרן אולי רמי בר חמא
אסיק אלעתיה דאמרי שבועת ע"מ הואיל ובאה גם על כפירת פרוטה •
ומ"ה גם מאי לאמרינן כל מקום בשנים מחייבין ממון אחד מחייבו שבועה
יהיה אף לנוטלין ואפי' בשעבוד קרקעות :

ב בל זה למדנו כשיש למלוה שטר על הלוה וכו' • בענין ע"מ מסייע
לנחבע • ראיתי לפוסקים ז"ל ה' סברות • הא' לבעלי התוס'
והר"ם והרא"ש ז"ל שכתבו בסתם דעל מ' פוטר מן השבועה • נראה שלא
חלקו בין שבועה לאורייתא לשבועת הדיינין • ומסתייעי מהא דאמרינ
דברים מליב' פרכינן זנקזי חזי ממאן נקט וכתבו שם התוס' דאע"ג דאין
מקחו בידו דאמן הוא כע"מ ואמאי שניהם נשבעין אותו שהמוכר מסייעו
יפטר משבועה ונאיך ישבע לאורייתא וכו' • ומכאן אמרו שיש ללמוד דע"מ
פוטר מן השבועה • וקשה לי לפי פירושם דמטעם ע"מ פריך מכתי מנלן
דלאפטורי משבועה לאותו שהעד מסייעו קא פריך • ניחא דאשבועה
דאיך קא פריך דכיון דמתני' קתני בסתם זה ישבע וזה ישבע משמע דשתי
השבועות שוות ותרוייהו מן התקנה הן • ואמאי נתני זוזי ממאן נקט דהשתא
איכא ע"מ • ובשלמ' אותו שאין העד מגנדו ניחא דנשאר בידינו לישבע מן
התקנה ולא מדאורייתא • אבל איך שיש ע"מ כגנדו לישבע שבועה
לאורייתא ולא שבוע' התקנ' כמו שאחר • ואכתי מנלן מהכא דכשהעד
מסייעו פוטר מן השבועה • והרא"ש ז"ל הביא בשם רבינו מאיר
מרוטנבורג ז"ל ראיה מדאמרינן לכל עון ולכל חטאת אינו קם אבל קם
הוא לשבועה אלא מיעטיה קרא בין לחייב שבועה בין לפטור שבועה דהיינו
דכי היכי דכל שב' מחייבי' ממון ב' פוטרין ממון ה"נ כל שא' מחייב שבוע'
מ' פוטר משבועה : ואיכא למידק דמהאי כללא איכ' למילף איפכ'
דבפרק שבועת הדיינין קאמר שמואל דבטענת פרוטה וע"מ מחייב שבועה
אע"ג דבמלוה מקנה לא הגי אלא בטענת אתי בשף וילף ליה מכלל דכל
שנים מחייבים ממון מ' מחייב שבועה • וכתב שם הרא"ש ז"ל דכלל זה
הוא כולל לכל הדברים לבד מקרקעות ונקיט למפיק להו בירושלמי • ומכלל
זה הולי' הוא ז"ל דאף בטענת שמא וע"מ מחייב שבועה הואיל ודה"ג
שניה מחייבין ממון • וכיון דכן הוא קשה טובא היכי אמרי' דע"מ פוטר
משבועה אפי' בשעד אחד מסייע לנחבע • והרי כה"ג אם היו שנים היו
מחייבין ממון אפי' בשהעד מסייע לנחבע דאין דבריו של מ' במקום שנים •
וכיון דאם היו שניה היו מחייבין ממון הסת' דבוי מ' • ראוי שיחייב שבועה
הואיל ואין לחוש' מן הכלל אלא הנהו דמייתי בירושלמי • ואם אינ' דאפטור
כי היכי דפריך התם והא שנים מחייבין קרקע ליפרוך נמי והא שנים
מחייבין לנחבע אפי' ע"מ מחייבו כדפריך התם הרא"ש ז"ל גבי הע דאת
ע"מ וטענת שמא • וגבי טענת שמא וע"מ דפ"ל אייסב זה לקלת מהמפר'
אולחי להרא"ש • הסברא הב' היא להרז"ה והסכים עמו הרשב"א ז"ל
בחשובותיו סימן אלף קס"מ דכל דברכנן כשיש ע"מ מסייעו אינו נשבע •
וכתב גם הרמב"ן כתב כן משם אחרים • גר' מסברת' דבשבועה לאורייי
בין דמולה מקנת בין דע"מ אין כח בע"מ המסייע לנחבע לבטלה אבל
בשבועה דרבנן ע"מ המסייע פוטר ומשמע דבכל שבועה דרבנן קא מיירו
ולא מחלקי בין שבועת היסת לשבועת המשנה • ואיכ' למילק אליבייהו כי

מהלרי' דהלייגן לאשבועתי מאי איכ' בין שבועה לאוריית' לדרבנן ליח' נמי
דהא איכ' ביניהו דבלאוי יח' כשע"מ מסייעו אינו נפטר מהשבועה
ודברכנן ע"מ פוטר משבועה • ויל לאגן כי שיילי' מאי איכ' בין שבועה
אאוריית' לדרבנן היינו לומר לסיכ' דמחייבין שבועה לנשבע כיון דבין הכי
ובין הכי הוא נשבע מאי איכפת לן
שהשבועה מן התור' או מדרבנן
וע"ה אהדר לאשבוחי גמ' דע"מ בין
בשהשבוע' תהיה מדאוריית' לשהיי'
מדרבנן אבל בע"מ דדרבנן פוטרו
מהשבוע' ואינו נשבע כלל לא
מעינ' לשהי' שוגי' הוא נק"ל :
וכבר כתבתי כיול' דזה במקומות
אחרים • הסברא הג' היא לרבינו
דמלשונו מוכח שהו' מחלק דמשבוע'
דמשנה לוק' הו' נפטר ע"י הע"ל
אבל משבועה היסת לא יפטר
לתקנת' דר"נ היא כולל • ותמיה' לי
מלת' טוב' מהרמיה שהבי' מההי'
לכם הרמב"ם גבי הני' דג' שניה
כי באמת לא מלאתי ילי ורגלי בזה •
כי לשונו ז"ל בפי"ו דטוענ כך הוא •
דאובן שערער והבי' עדים שלה זו
שלו • ושמעון שבתוכו טוען אתה
מכרת לי ואכלתי שני חזק' ראובן
אומר בגזל אכל בין שלא היו עדים
שאכל כלל בין שהיה שם עד אחד
שאכלה ג' שניה אינו חייב להחזיר
הפירות שאכל כו' עד ולפיכך ישבע
ראובן היסת שלא מכר ותחזיר לו השדה וישבע שמעון היסת שאינו חייב לו
כלום בפירו' שאכל ויפטר ע"כ • והשת' מה ענין זה לע"מ מסייע לנחבע •
דהכא כשהנתבע אומר שלי אכלתי ומבי' העד שאכל ג' שניה אין העד
מסייע לו כלל במה שאומר שאכל משלו כי אינו מעיד רק שאכל ג' שניה •
וכבר אפשר שיהיה כדברי העד ושאכל בגזל אלא שאנו אומרים דהעד
מייפ' כחו דמשתמ' לא היה אוכל ג' שניה אם לא היה שלו • אבל מ"מ אין
העד מסייע לו במה שרוצה להפטר מאכיל הפירות • וגם החובב אינו
מכחיש את העד דדרב' מקיים עדותו שאכלו ג' שניה ומחמת זה הוא חובב
לו תשלומי הפירות • ומ"ה אין הוא שישבע הנתבע היסת דאינו חייב לו
כלום בפירות כי בזה אינו נשבע במה שהעד מסייעו • אבל בעלמ' בע"מ
מסייע לנחבע שהו' ממש מסייע טענתו ומעיד כדבריו והחובב מכחישו
מאין לנו מזה שלא תועיל עדותו לפוטרו מהיה' בלי שפ' דברי רבי' מרפסן
איגרי • וה"ה מבין להבין מסברת הרמב"ם פ"ב מהל' מכיר שראה להסכי'
דעתו עם הרז"ה • וראוי להתבונן בדעת הטור מה היא לבסוף סימן פ"ד
כתב על דברי רבינו אלא נהיר' דכמו דע"מ מחייבו שבועה ג"כ פוטר מן
השבועה • ובסי' מ"ו כתב בשם הרמ"ה בעל אומ' תנאי ועד אומר לא היה
תנאי אם על מטלטלים מעידים נשבע הנתבע שבועה לאוריית' ולא אמרי'
אוקי חד לבהאי חד לכל מקום שהאמינה תורה לע"מ ה"ל כב' וכו' עד
ונראי' דברי רב מתתי' שכתב אע"פ שהלכ' שע"מ אומר תנאי נאמן מ"מ
כיון דר"נ מחייבו שבועה היכ' לליכ' דרר' דממונ' משתבע הבו' לתנאי
היה ובטיל לפטר' ע"כ • ומדברי הרב בב"י במקומות שוני' נרא' שעשה ב'
כתו' בדבר זה דמוקי רב מתתי' והרא"ש והחוס' והשור בחד' שיט' ורבי'
בעל המאר' והרמ"ה וסיעת' בשיט' אחרת דפליגי ארב מתתי' • ונורלות
נפלאתי היא יוכל ליסד הרב דברי הטור לגר' דסתרן אהדדי דבסי' מ"ו
מסכים עם סבר' ה"ר מתתיהו לחייב שבועה היסת ובסי' ע"ד פוטרו
משבועה היסת • וזה נראה אלא ארב מתתי' • ואיכ' למימר דסבר כוותים
בחד' במה שפוטר משבועת התורה ופליג עליה בחד' במה שמחייב שבועת
היסת כנראה שרמה לרמוז זה מוהרי"ק בסי' כ"ט דולא ימלשון הטור סימן
מ"ה גר' בסתם שמסכים עם רב מתתי' אף לענין שבועת היסת • ותו
היכ' קאמר דרבי' פלי' אר"מ והרי הוא מבי' דבריו מבלי חולק בשטר זה
עלמו בסעיף ח"ג • והיאך מסכים בברת רבינו עם הרמ"ה הרי להרמ"ה
אין העד המסייע פוטר משבוע' ע"מ שהיא מלאוריית' ורבי' מוכח מדבריו
דמרא שפוטר משבוע' המצוה וגם מלאוריית' • ואינו מחייב אלא היסת •
לבן נלע"ד לדברי הטור הוזכרו ג' מחלוקות • הא' היא לעת הרמ"ה
ושאר החולקים עם החוס' והרא"ש לכל לאיכ' חיוב שבועה אע"פ
שע"מ מסייעו אינו פוטרו ממנה • הב' היא לעת החוס' והרא"ש וסיעת'
לכי היכי דע"מ מחייב שבועה ה"נ פוטר אלא שהוסיף רב מתתי' לבאר
זה הוא בשבוע' התורה לכי הוו חד ותד נשאר הדבר כאילו אין שם עד
ומשתבע היסת כתקנת' דר' נתמן וכן העלה הטור בנדון זה והה"נ בהולא'
מקלת כי איכ' חד שהד' ה"ל כאילו אין כאן הולא' במקלת ונשאר כשאר
חביעה ע"פ ונשבע היסת • וגם רבינו מסכים עם סבר' זו לעולם ע"מ
פוטר משבועת התורה כי היכי דמחייב
שבועה לאוריית' כגון טוען פרעתי במלוה ע"פ או כיונא
בזה

Digitized by Google

בזה וע"ש מסייעו: בהא פליגי רבינו והטור להטור סבר בסלע גבי על אומר תנאי ועד אומר לא היה תנאי דייך ליפתבע היסת מהוס לכיון לאיכ' חיוב שבועה לאוריית' כבר מועיל לו הע"ד המסייעו שפוטרו משבועה זו והוא"ל וב' העדי' מכחישי' זה אח"ז לייני' להו כמאן לליתהו ומסתייה לעד המסייעו להחסי' העד המחר כמאן לליתי' והו"ל אכל לא מנחסי' המחר כמאן לליתי' ופיסקר הוא מסייע להפטר הנתבע בלא כלום אלא נשאר' התבע' כמילו אין סס שום עד ומ"ה יפטר הנתבע' היסת כדינו. אבל גבי מלוה על פה שטוען פרעתי וע"ש מעיד כלבריו כיון דבלעו העד' לא היה כאן אלא שבוע' היסת אין הוא לליהני העד המסייעו לפטרו משבועה זו שהיס' מוכל' עליו' כדין ע"ש מסיי' והילכך אין עליו אלא חרם סתם. ובעל התרומו' סבר אף בזה חייב שבוע' היסת דלוק' בשבועת התורה אמרי' כל שע"ש מחייבו ע"ש פוטרו. אבל שבוע' היסת הוא גופה אין בה חיוב' מן הדין אלא בלא העד המסייע אלא היה לו ליפטר מן הדין אלא מהקנ' רב נחמן סתם' נמי לאיכ' שהלא אין לפטרו בלא שבועה. ובהכי דברי הטור נתיישבו על מופלג. ולמדנו שם לו ז"ל סבר' ל' כאמור:

הסברא הה' היא להראב"ד סבוא' הרב הנגק"ו ברי' מליע' דלוק' בשבועה דע"ש הוא למעטר כשעד מ' מסייעו מקום למשון ליה להסלות' דקמי' כמאן לליתי' אבל לפטור מי שחייב שבועת המורה כגון מולה מקלת מו שבועת הסומרים לא:

ג. נשאר לנו עדיין לברר אם בא המלוה לגבות מן הלקוחות וכו'. כל זה הויכוח בא בארוכה בספר המאור ובספר מלחמות ה' וגם הרא"ש הביא זה המחלוקת ומסיק להמילכ' לנפיקי רמאי נכון להתמיר כדברי ר"ם ורי"ף. וכפי חילוקו של הראב"ד מספעם שמבי' בשמו רבינו אין מקו' לרמאות שכתב הכא שכבר נאמנותו למכירתו מאי שקרא איכ' למאי ניתום לה וכו'. ואולי להרא"ש שם הרמאות הא אפילו בשקלם הנאמנות להיינו שזה היה בלעתו למכור שלהו והעדים לעשו' קנוי' חתלה עם ההלוה להאמינו כדי שלעולם יפרוף מהלקוחות בלא שבועה והי' בעמת חשש' רחוקים:

ובמאי לאקשי הראב"ד להרי"ף ז"ל לכי קלם הנאמנות למכירה אינשו אפשיה מנפשייהו לזכנו במקום נאמנות וכו'. אפשר להלין כעד הרי"ף לבעלמ' בהסי' דערכין דאייתי רבינו לקמן גבי הסי' לנהרעי לוקח מכלי מיל' הוה יעא לאיכ' עלי' כתוב' אם אמאי אזיל וזכין הילכך אינהו נפסיל מנפשי' וכו' הכא איכ' למי' הכי מסו' לכתוב' בכלל' ולאי קלא אית לה נה"ל לאזלהורי מלמזכן קרקע דמסתמ' הוא משובע' לפרעון הכתובה לעיקר הפטר לכך נעשה ככל שטרות דעלמ' אבל הכא גבי נאמנות אין זה מעיקר תנאי' הפטר אלא פרט מ' שטוטין בקלא שטרות ולא בכלן. וכי אמר' דשטר' קלא אית ליה היינו בכללותו של שטר אבל בחלק מפרטיו כגון זה דנאמנות מה הוא הסברת שכטיוכ' הקול יוצא על הפטר וגם בפרטות אים בו נאמנות. והרי העדים עצמם אם יאמרו שלא חתמו על הנאמנות הם נאמנים כאשר נתבאר במקומו. והיינו מקום ללמו מלעתייהו

אבא ואקשו ליה דהבא חד סהד' לסיועי' קאתי וכו'. ופסק הר"ר משה ז"ל שיש לישבע היסת הנתבע שאינו חייב לו בפירות שאכל ויפטר מחבב אלמא אע"ג דעד אחד מסייעו שאין חייב לו מן הפירות ושבדין אכלם משביעו היסת על טענתו:

ג. נשאר לנו עדיין לברר אם בא המלוה לגבות מן הלקוחות שלא יפרע אלא בשבועה. ובדרסינן בפרק הכותב מנכסים משועבדים ומנכסי יתומים והנפרעת שלא בפניו לא הפרע אלא בשבועה ונוסח השבועה בתבנוה בשער שלישי. ומנכסים משועבדים דקאמרינן לא שנא דמשעבדי בסכר ולא שנא דמשעבדי במתנה חד דינא אית ליה ובדאיתא בגיטין פרק הניזקין. והכי כתב הרב בהלכותיו מנכסי' משועבדי' לא יפרע אלא בשבועה ואע"ג דאיכא נאמנות בשטרו דלא מהניא נאמנות אלא היכא דהמניה עליה דידיה ועליה דידתיה. אבל לגבי לקוחות לא מהני נאמנות דידיה ומפקינא להאי סברא ממאי דגרסינן בפרק האשה לעולם דקאמר מלוה וכגון שחב לאחרים ולפיכך אינו נאמן אלמא היכא שחב לאחרים ולית ליה ממאי דפרע ליה לא מהניא הודאתו והא נמי לא מהני נאמנות דידיה לגבייהו. זכמו שחאריך בזה בהלכותיו. ודברים הללו שכתב הרב שהנאמנות שקדם ללקוחות לא יועיל למלוה רחוקים דהם מן השכל. וזה אשר כתב עליו הראב"ד ז"ל הא מילתא תמיה לן טובא דהתם בכר חב לאחרים מקמי דלפטריה לתאיך ולפיכך אמרינן שקרא קאמר ולאשתמוטי נפשיה מב"ח דידיה קאמר אבל הכא שבבר קדם נאמנותו למכירתו מאי שקרא איכא למאי ניתוש לה דהא אינהו אפסידו אנפשייהו לזכנו במקום שיש נאמנות ועוד דקתני בסיפ' אינו יכול לחשביע' לא אותה ולא יורשיה ולא הבאים ברשותה הא הוא ולא יורשיו ולא הבאים ברשותו. ומפרש בתוספתא אלו הם הבאים ברשותה כל שמכרה להם וכי היכא דהבאים ברשותה לקוחות הכי נמי הבאים ברשותו לקוחות הם וקתני דאין משביעין אותה במקום נאמנות ותו לא מידי. גם הר"ר זרחיה ז"ל הפס עליו בכך וכתב וכן יש עלינו לומר בשקדם השעבוד לנאמנות אינו מועיל וזהו חב לאחרים. אבל קדם ה. אמנות לשעבוד מהני וזהו פסק הראוי לסמוך עליו. ובתב הרמב"ן ז"ל אבל דברי הגאונים ז"ל פה אחד שאין הנאמנות מועיל לגבי לקוחות וזו תראיה שהביא הראב"ד ז"ל להאמינו עליהם אינה מכרעת שהרי לפי פשוטה של שמועה אבא שאול חולק על משנתינו לומר שאין נאמנות מועיל ליתומים לעקוד תקנת חכמים שאמרו הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה. ובבר נתפרש בדברי קצת המפרשים ואין ספק בית מיחוש דבי חיכי דלא מהני ליה לאבא שאול שום נאמנות לגבות מיתומים כך יש לומר בלקוחות אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מהם לא יפרע אלא בשבועה בשם שאמרו ביתומים ולמאי דמוקמינן ר"ש כאבא שאול כל זמן שתבעה בתובתה יורשים משביעים אותה יורשים וכ"ש לקוחות קאמרינן וכיון שהלכה כאבא שאול למדנו שאין נאמנות מועיל לגבות מן היתומים ולא מלקוחות. אבל קשה עלינו לדעת הר"ר יצחק זצ"ל שפסק במשנתינו וקאמר דמודה אבא שאול בנאמנות מפגרש שגובה מן היורשים בלא שבועה וא"כ למה לא תגבה מן הלקוחות דהא מתנינן בתרוייהו אינן יכולי' לחשביעה ואלמלא שזה חדין מוסכם אצל הגאונים היינו יכולין לומר שלא אמרה רבינו ז"ל אלא בנאמנות של אחר שעבוד. אבל כיון שנתברר שהראשונים אין מאמינים אותה על הלקוחות אפילו קדמה נאמנות למכירתה. ידענו שלזה נהמוין הרב ז"ל וכו' ובסוף בתב ושמא הם מפרשים באים ברשותו דומיא דיורשיו כלומר שנתן לחם בל נכסיו במתנת שכיב מרע אי נמי במתנת בריא מעבשיו ולאחר מיתה קנו מותר נכסים שלי שאין זו נפרעת מנכסים משועבדים שהרי חלק כתובה שלה בני הרי הן אצלה ואינה נשבעת אלא מפני שהיא כבאה לפרוע מנכסי יתומים ובל שבא לפרוע שלא בפניו נשבעת בין מחיים בין לאחר מיתה. וכיוצא בה נאמנות מפגרש מועיל לה שהרי אם היה חייב מודה נפרע שלא בשבועה וכל שריודאה שלו הודאה. נאמנות מועיל ממנו אבל שאר לקוחות דשבועתן משום חשש קנוניא כמו שמפורש בשבועות לא מהני נאמנות. וזהו שאמרו בהלכות אלמא בל היכא דהוא חב לאחרים וליכא נביה מהיכא דפרע אין הודאתו הודאה. והא נמי דבותה היא כלומר דבהא נמי הודאת בעל דין יש בדבר דשמא פרע למלוה ועבשיו החזיר לו את שטרו בדי לגבות מזה או שמא שובר היה בידו והוא בובש אותו שאין לך נפרע ממשועבדים שלא יחזרו חם על הלוה קודם שיפרעו לו כלום כ"אמרינן בגט פשוט דאמרינן פייסיה בעל הבית בזוזי חילכך כיון שאינו נאבן לומר לא פרעתיו מחייבין המלוה לישבע. ואע"פ שקדמה נאמנות שהוא חדין והוא חטעם. ונבלל עוד בלשון באין ברשותו ב"ד הבשביעים אותה

בשהיא

מלא על עיקרו של שטר. ואם העדים התתומים יכולים לומר כן. כל זכן שאינו מהכרת שיגא הקול שים בו נאמנות עד שיגיע לאוזני הלוקח. ואם כן כיון לאפסר לא שמע בהא מ"ש מזלה לה טענת אינפסיה. וספיר מיכ' לאשבועים למלוה כסברת הרי"ף ז"ל: ושמא אפסר דגם הראב"ד והרז"ה וכיעתם שהלקו בין קלם הנאמנות למכירה לא קלם היינו לוק' בנאמנות בטעמה עליו שטר בפני עצמו אחר ההלואה ולא שנכתב בשטר ההלואה. להשת' כיון שכל עיקר השטר הזה אינו אלא על נאמנות מהמת' קלא אית ליה לנאמנות וכשנעשה קודם המכר לקוחות אפסידו אנפשייהו. אבל בשהנאמנות הוא בשטר ההלואה עצמה אז אין קול יוצא אלא על עיקר כללות השטר שהיא ההלואה ולא על הנאמנות שהו' אחד מפרטי יפויין אם לא שקנו ג"כ בפרטות אף על הנאמנות. ותלע להא בתלי לאמרו לאם קלם כמכר. לנאמנות אינו מועיל. ע"כ מיירי בשנעשה שטר הלואה בשתם ואחר כך מכר ובתר הכי נכתב שטר נאמנות על ההלואה שקדמה למכירה. וכן כתב בהלי' הטור ז"ל בסי' ע"ש. ולא"כ גם בחלוקה שקדם הנאמנו' למבירי' אינ' לאוקומי בכה"ג. דלא נכתב הנאמנות בשטר ההלואה. אלא בנאמנות שתם הנכתב בשט' ההלוא' גם הם יולו לאינו מוכרח לאית ליה קלא. ונמל' לפ' דלא פליגי אהרי"ף אלא מפני שהביאו לאפילו בנאמנות בפני עצמו שקלם למכירה קא מיירי. ולפי מה שאמרנו לא לבר ז"ל אלא בנאמנות שנהא שהוא הכתוב בשטר ההלואה. ומ"ש הרא"ש ז"ל על דברי הרי"ף יעויין בפסקיו: וראיתי לטור ז"ל שהבי' בזה ג' הברות וז"ל ולענין פטור אם מועיל כשבא לגבות מלקוחות בהא אינ' פלוגת' ר"ח כתב אף על פי שמועיל גבי יורשין אינו מועיל גבי לקוחו' ואין גובין מהם אלא בשבוע' וי"א שאם קנו מידו וכתב שטר זה מועיל גם גבי לקוחות משום דאית ליה קלא. והראב"ד והרמ"ם ז"ל תלקו בין היכא שקלם הנאמנות ללקוחות אם לא וכו'. ודבריהם אלו לריכים לי באור. דמשמע דסי"ל דמגריכי קנין ושטר לא מחלקי' כהראב"ד והרמ"ה ז"ל בין קלם הנאמנות או המכירה. וקשה טובא דכי המכירן מעמע' דקנין קלא אית ליה היינו משום דכיון דקלא אית ליה הלקוחות אפסידו אנפשייהו אלא הוה להו למזכומם שהו' משועב' למלוה בנאמנות ומזכני סברו וקבילו"ש"כ הא ע"כ אין מקום לזה אלא לוק' בשקלם הנאמנות למכר כלמחלק הראב"ד והרמ"ם דאי קלם המכר לנאמנות מאי כ"מ דאית ליה קלא לקנין הנאמנות אז לא דכי נמי אית ליה קלא מאי הוי הא לקוחו' לא אפסידו אנפשייהו דאינהו

זכון אדעת' שיבא המלו' משום דהיה קולם הנאמנות וקל' דנאמנות דבר הכי לא מגרע כמייהו דמעיקר'. והרב בעל אלמי הגבורים ז"ל ספך דבר בהביאו אלו הסברות שכתב תחלה והר"ז הלוי ז"ל כתב אם מכר קולם הנאמנות אז אינו מועיל ללאו כל כמיניה לגרוע כח לקוחות אחר שמכר להם כבר. אבל אם קלם הנאמנות ללקוחות לא פקע בשביל שמכר ככסיו אח"כ. וכן כתב הרמ"ה וי"ל דהיינו לוק' שכתב ליה הנאמנות בשטר וקנו מיניה שאז מועיל אף גבי לקוחות משום דאית ליה קלא. מ"כ: ולפי זה

אפסר

Digitized by Google

אפסר לומר לסברת י"א חוזרת לחלוק הרז"ה ולאינו אלא לוקח בנאמנות בקנין • אבל לפי סדר הטור א"א לומר כן • מיהרלשלטי הגבוריס יקשה להפך דבשלמא לטור ז"ל איכא למימר דמאי דמתלק הראב"ד והרמ"ם היינו בנאמנות דבשטר וקנין דקאי על סברת י"א סקלמה • • אבל לשלטי הגבורי' דעל חילוק הרז"ה והרמ"ם כתב י"א לוקח בשטר וקנין וכו' • מסמע דהרז"ה והרמ"ם לא קפדי אשטר וקנין • ואתמהא למה טעם יש לחלק בין קלס הנאמנות לקלסה המכירה • ע"כ אינו אלא מכוש דאי קלס הנאמנות הלקוחות אפסידו אנפשייהו • ואין זה אלא מכוש דקלא אית ליה • והרי אין מקום לומר קלא אית ליה אלא בדאיכא שטר וקנין • וא"כ גם הראב"ד והרמ"ם ז"ל לא אירי אלא לוקח בשטר וקנין • באופן דבין דברי הטור ובין דברי שלטי הגבורי' לריכין עיון כל חד כי גווניה • ושמא סברת הי"א כפי מה שאמרנו שבכתב הנאמנו' בשטר בפני עצמו בקנין • והרמ"ם והרז"ה סברי בכל שקלס הנאמנות אפילו בשטר ההלואה עצמו קלא אית ליה : ומסתברא להרז"ה והרמ"ם ז"ל דבחלקו בזה לאו מטעם קלא אית ליה חלקו אלא מטעם' לתב לאחריס ותסס קנוניא • דבשבת הנאמנות אם כ מיקרי חב לאחרים ואיכא למיחש לבקר' דשמא קנוניא עבו ביניהם לחוב ללקוחו' • אבל בשקלס הנאמנות הסתא אינו חב ללקוחות ולית' סוס חסס ולפיכך מהני • אלא שהראב"ד ז"ל סמביא ראיה לשונו מרבביה לטעמיה אחרי ליכא דקאמר אבל הכא שבבר קלס נאמנותו למאי ניחוש ליה דהא אינהו אפסידו אנפשייהו לזכות במקום שיש נאמנות וכו' • לטעמ' דמאי שקר' איכא וכו' מהני הנאמנות אפי' בלא קנין • ולטעמ' דאינהו אפסידו לא סני בלא קנין בשטר מטעם הקול • ובהשגותיו על הרמב"ם בפט"ו מהל' מלו' לא כתב אלא דאינהו הו' דאפסידו אנפשייהו : והרא"ש כלל ע"א סי' ל' כתב ירא' לי סבר' נכון' דנאמנו' לא תועיל לגבי לקוחו' • הלכך אם היה ש"ח עמש אז היה הדין כך • אם אח ראובן קולס שמכר שמעון שלהו היו הורשי' משבעין שבועת היורשי' ומבי' מן הלקוחו' • אבל אם מכר שמעון שלהו ואח"כ אח ראובן כבר נתחייב ללקוחו' שבועה • ואין אלס מרי' שבועה לבניו ע"כ • נראה שהוא פוסק לגמרי כרבות' לסברי דאין הנאמנו' מועיל • ובסי' ח' מזה הכלל כתב הוו יודעין כי ר"ף והרי"ף והרמב"ם הסכימו כלס שאין נאמנו' מועיל לגבי לקוחו' ובין שקלס הנאמנות ללוקח ובין שקלס הלוקח לנאמנו' • והראב"ד והרמ"ם חלקו בין קלס הלוק' ובין קלס הנאמנות • וכיון שהפליגו בה רבות' לא מפק' ממונא על שיבר' המלו' • ומיהו אם אח המלוה היורשים הו גובין בשבועת היורשים שלא שקלו אבל שטר זה פרוע • וכגון זה אמרינן הבו דלא לוסיף עלה כיון דשבועה זו אינה אלא משום חשש

דמאות ע"כ • ירא' למשוס ספק פלוגת' דרבוות' כתב דלא מפקינן ממון בלא שבוע' ולא ספס כן להדיא • לבתשובה הראשונה פסק דאם מת מלוה אחר המכר שייך ביה ד' נא דאין אלא מורים שבועה לבניו • ובאיך תשוב' דסי' ח' כתב דלא שייך הכא דין זה אלא אמרינן הבו דלא לוסיף עלה דולאי מירי במת מלוה אחר המכר כאשר הוא מבואר בעצמו • ואולי לזה נתכוין הרב ז"ל בבי' סהבית תשובה זו לסימן ח' וכתב עלה ועיין עוד בכלל הנזכר סי' ו' ע"כ :

איברא דהיה מקום לומר לאלו הסתירות הא בהא תליא לבתשובה הראשונה כיון שכתב דמסתבר' דנאמנות לא תועיל וכו' • דהיינו לומר דמן הדין צריך לישבע מפני התסס • מ"ה אף על גב דעיקר השבועה אינה אלא משום חשש בעלמ' מ"מ כיון שכבר נפסק הדין כך שישבע שייך ביה למימר אין אלס מורים שבועה לבניו • אבל באיך תשובה דלא פסק לגמרי דקייב לישבע מן הדין אלא דמן הספק משום פלוגת' דרבוות' לא מפקינן ממון עד שישבע • דהכי קאמר דאלו לא היתה עיקר שבועה זו משום חשש בעלמ' של רמאות לאלן דמחייב ליה • אז אע"ג דאין שדינן לה אמלוה מטעם ספק פלוגתא מ"מ מיקרי מורים שבועה לבניו כיון דהיא שבועה שיש לה עיקר • אבל מאחר שכל עצמה של שבועה זו אפילו למחייבין אותה אינה אלא משום חשש רמאות הסתא דלא פסקינן הכי להדיא אלא משבעינן ליה משום ספק פלוגתא • כגון זה אמרינן הבו דלא לוסיף עלה • מיהו עדיין צריך עיון בשרשן

על דבריס :

ד ויש לברר מי שמכר את נכסיו אחר שנשא וכו' •

לין זה הסכימו בו הרמב"ם ז"ל בפ' י"ח מהלכות מלוה • והטור ז"ל בא"ה סימן ק"ב ואף על גב דמהסוגיא דמייתי רבינו מעדכין לא מיתברר אלא דין האשה עם הלקוחות • רבינו הסוה לו גם כן דין האשה עם המלוה למתל טעמא ניהו • ומאי דמסיק דשבעת שבועת המשנה פשוט הוא • ולא נזקקו הרמב"ם והטור ז"ל להזכיר שבועה זו לפי שסמכו על הדין הכולל דמנכסים משועבדים לא תפרע אלא בשבועה :

ו ויש לנו לברר וכו' • עיין שער מ"ג חלק ד' סי' י"ד :

ז ודע כי כל אלו וכו' • ממאי לכתב רבינו על סברת שניה וכן מצוי בתשובה לרבינו האי גאון ז"ל • נראה לסברת רב האי היא דלוקא מן הלקוחות אינו נפרע אלא בשבועה בתוך זמנו • אבל מן היתומים • וכ"ש מלוה עצמו גובה בלא שבועה כיון שהוא חוץ זמנו דסמכינן אחזקה • ואילו הטור סי' פ"ל כתב בשם הרמב"ם אף על גב שפנס שטרו היה החוב לזמן וחבעו בתוך זמנו נפרע בלא שבועה • ורבינו האי כתב שאפי' בזמנו לא יפרע אלא בשבועה ע"כ • וכן כתב

בסמוך

בשהיא נפרעת שלא בפניו • וכן מצינו בגליוני הראשונים שאין נאמנות מועיל אלא לנפרעת בפניו ממנו שהוא משביעה אבל שלא בפניו לא מהני לרב דכי הימנה דוקא בפניו משום דאמר אינה מעיזה פניה בי או שמא מפני הנאמנות פרע בעדים ובשובר ואין אנו יודעים בהם ולפיכך ב"ד משביעין אות' ובשפרש ולא לבאין ברשותו אין ב"ד משביעין אותה שרצה ליזוק בנכסיו ועל בל מי שבא ברשותו האמינה • בל זה כתב

בספר הזכות :

ד ויש לברר מי שמכר את נכסיו אחר שנש' אשה או שלוח אחר שנשא אשה ונרשה ורוצה לגבות בתובה מן הלוקח או לגבות מן הנכסים ולהפסיד חובו למלוה אם צריך להדירה תחלה מהנאה על בעלה ועל זה שנינו בגט פשוט כיוצא בו אמר רשב"ג אף הערב לאשה בכתוב' והיה בעלה מגרשה ידירנה הנאה שמא יעשה קנוניא על נכסיו של ערב וחזיר אח"כ ארש אשתו • וכן אם הקדיש את נכסיו והיתה עליו בתובת אשה ורוצה לגרשה ידירנה הנאה בדתנן בערכין ד' אליעזר אומר בשהוא מגרשה ידירנה הנאה ואח"כ חפרע מן ההקדש שמא יעשו קנוניא על ההקדש ודוקא לגבי ערב קבלן והקדש הוא שצריך שידירנה הנאה דתחלה אע"פ שגרשה אבל אם מכר את נכסיו אחר שנשא אשה או לוה אחר שנשא וגרשה או שרוצה לגבות מן הלוקח בתובתה או לגבו' הנכסים ולהפסיד חובו למלוה הרי זה אין צריך להדירה כלל אלא נשבעת שבועת המשנה בדין טורף וגובה בתובתה תחלה ואם רצה להחזירה ולישא אותה מחזירה ולעשות קנוניא ואין בכך כלום • ובדגרסינן בערכין ההוא גברא דזבנינהו לנכסיה דגרשה לדב תהו שרחה רב יוסף בריה דרבא לקמי' דרב פפא ערב תנן הקדש תנן לוקח מהו א"ל תנא בי רוכלא לחשוב ולזיל • נהרדעי אמרי דתנן תנן דלא תנן לא תנן • אמר רב משרשיא מ"ט דנהרדעי בשלמא הקדש משום רוחא דהקדש ערב נמי מצוה הוא דעבד ולאו מידי חסריה אלא לוקח מכדי מידע הוה ידע דאיכא עליה כתובת אשה אמאי אזל וזבן • הילכך איהו ניהו דאפסיד אנפשיה • ופסק הרי"ף ז"ל דקי"ל כותיה ואין צריך להדירה ואם יעשה קנוניא להחזיר' יעשה ואין בכך כלום מידו נשבעת דדין שאר טורפת שלא נפרעה מבתובתה וכן הלכתא :

ה והיכא שבא ליפרע מלוה מנכסי יתומים גדולים או שלא בפניו אינו נפרע אלא בשבועה כמו ששנינו פרק הבותב מנכסי יתומים והנפרע שלא בפניו לא תפרע אלא בשבועה • וגרסינן בגיטין יתומים שאמרי גדולים ואין צ"ל קטנים בין לענין שבועה בין לענין זכות • ודוקא כי מפיק שטרא בלא נאמנות אבל בנאמנות מהני וגובה מן היתומים גדולים בלא שבועה דאבא שאול מודה לענין יתומים היכא דכתב נאמנות בפירוש על יורשיו • וכמו שפסק הרב בהלכותיו • ובשעב י"ד שהקדמנו ברדנו דין ירא' ים קטנים על אזה דרך פורעין בלא שבועה ועל איזה דרך אין נזקקין להם ואפי' בשבועה ואיתתי פורעין בשבועה :

ו ויש לנו לברר היכא שהוא חייב לשנים לזה מנה ולזה מנה והאחד מוקדם בשטרו והשני מאוחר ממנו ואין ללוה נכסי' שיספיקו כי אם לראשון בודאי בזה אע"פ שזכה בהן הראשון אין מורידין הראשון בנכסי לוה עד שישבע שבועת המשנה שלא נפרע ממנו בלום כדין טורף שהרי טורף לשני את שלו • ולא מבעי' אי ליכא נאמנות בשטרו דמוקדם שאינו נפרע בשטרו כי אם בשבוע' אע"פ שהלוה מודה לו חובו דחיישינן לקנוניא אלא אע"פ שיש נאמנות בשטרו לא מהני ליה מידי לדעת הרי"ף ז"ל דכי היכי דלא מהני נאמנות לגבי לקוחות הכי נמי לא מהני לשעבוד דמלוה אחר ואינו נפרע הראשון עד שיעשה שבועה לשני ממנו שהרי היו משועבדין לו אלא שטרפה ממנו מפני שכבר בקדימתו • ובדאמרינן בפרק מי שהיה נשוי מי שהיה נשוי ד' נשים האשונה נשבעת לשנויה ושנויה לשלישית • ועוד ראיה לדברינו שהרי הרי"ף השוה הכל לדין א' וז"ל שכתב בהלכותיו ומנכסים משועבדי' לא תפרע אלא בשבועה ואע"ג דאי' נאמנו' בשטרו לא תפרע אלא בשבועה דלא מהני נאמנות אלא היכא דהימניה למלוה עליה דידיה ועל ירתיה בתריה • אבל היכא דאיכא חוב עליה לאינ ש אחרינ' או בתובת אשה או לוקח דזבן מיניה לא מהני נאמנות דידיה ומפקינן להאי סברא מההיא דחב לאחרים שאינו נאמן וכו' בראי' בהלכות • הנח למדנו מדבריו ששני מלוין שבאו לגבות מנכסי לוה ואין ללוה אלא כדי פרעונו של ראשון שהשני משביעו שבועת המשנה אע"פ שיש נאמנות בשטרו • וא"ת ליכא מוקדם למאוחר שטרא דידך דילמא פרוע הוא ולא מצי לאשתבועי ועוד אע"ג דתשתבע לאו בעל דברים דידי ארש והילכך אמאי משתבע מוקדם לשני • האי טענת ליתא דביון דאי משבעינן לשני לא יחבינן ליה מידי שהרי הקודם ממני זכה בהם ליתן לן לאשבועיה חנם אבל המוקדם שנוטל חובו אחר שישבע אמרינן ליה אי בעית לאשבועי ומשקל שקול ואי לא לא שקלת מידי מיהו אי בעי להחרים סהם תחלה על כל מי שיודע שאינו פרוע ומשביעו חנם הרשות בידו על דרך תקנת הגאונים ז"ל ואח"כ ישבע המוקדם ויטול ואף שיש נאמנות בשטרו נשבע לדעת הרי"ף ז"ל :

ז ודע כי כל אלו ששנינו במשנה שנשבעין ונוטלין את שטריהם אם נפרעין תוך זמן בודאי נפרעין שלא בשבועה וכמו שבארנו במקומו • וכן פסק הריר משח ז"ל שהפוגם את שטרו או שעד אחר מעיד

שהוא

Digitized by Google

בסמוך גבי על אחל משמע לרבינו המי אפילו מן הלוה עצמו גובה בשבועה אף בתוך זמנו שלא כהכרי רבינו :

שער כב חלק א

א גרסינן

בב"ב פ' גט פשוט בדף קס"ח ע"י רשב"ם אבל שטר חובי וכגון שאין לו עדים שאבד ממנו • וכתב עליו הרא"ם ז"ל בתשובה כלל כ"ד וז"ל הא יש לו עדים שאבד ממנו היו נותנין לו • וק"ל על פירושו מהתיא דפ"ב לכתובות אבדה כתובתה נשרפה כתובתה טמונה כתובתה נשרפה כתובתה רקדו לפניה וכו' אם יש עדים בא' מכל אלו גובין כתובת' ליתום ילמ' מפקא לה כתובתה וגבינא בה • פירש' אעפ"י שהי' אומרת שאבד' כתובת' אמת היתה משקרת • לו אפילו אם היא אומר' אמת אמלאנה ותגבה בה פעם ב' • ומפני מאי אבדה באור מי הכי היינו נשרפה ועוד הטמינה מאי איכא למימר • אלא כל אבדה כהטמינה למי • אבל אם נשרפה כתובתה אם יש עדים גובה כתובתה וע"כ נשרפה כעדים מיירי • וכיונא דזה קאמר לאבדה כהטמינה למי • ואפילו אבדה בעדים לא גבי' משום דחיישינן שמא אמלאנה ותגבה פעם ב' • ורשב"ם לקלק מלשון הבריתא' לקהני מי שבא ואמר אבד שטר חובי למשמע על פי דברין אין כותבין הא אם יש עדים כותבין • ולפי הלקלוק יש לפרש מאי אבד באור כלהה בעי למימר בפרק ב' לכתובות מי לאו לפריך עלה היינו נשרפה • אבל נאבדה בעלמא אפי' בעדים אין כותבין ע"כ :

ואיבא למידק אמאי לא הקשה לרשב"ם מגופיה דהא אמרינן אהך ברייתא • דל"א בשטר הלואה כתב רשב"ם ז"ל בשטרי הלואה אפילו בלו לכתוב חוץ מאחריות שבו אין היתרין לאתי למטרף ביה מבני מרי ושמא לא אבד הראשון • ע"כ דילמא חזר ומלאו וטרף ואבד טריף ע"כ • והשתא כי איכא עדים דנאבד אינה דנפקינן מהשתא שמא לא אבד הראשון אבל אבחי איכא למיחש דילמא חזר ומלאו • ואם אפילו שיה ולאי לנו שנאבד אידיגלאו מחשש שמא פרעו לאפי' הראב"ד ז"ל דפל"ג אהרמב"ם ורבות ו ז"ל בטעם' פרעון כלקמן לא פליגי אלא בשלא הגיע זמנו מטעם חזקה לאין אדם פורע בתוך זמנו אבל בשטר למיירי ביה בבריית' למשמע' אינו בתוך זמנו ולאי לא"ע חייבין לפרעון כיון לאיכ' רעות' לאבד • ועוד קשה לי על הרא"ם דמהדר לאוכוחי דהיא לכתובות אפי' באבדה בעדים מיירי והולך לומר דמכשרא' ע"כ בעדים מיירי • אי"כ כיונא דזה קאמר באבד' וכו' ולמה ליה כולי האי • הא בגמ' מוכח ומוכרח בהדי' לאבד' אפי' בעדי' לאו כלום הוא דקאמ' כל אבדה כי הטמינה בפיינו למי ולא יהבי' לה עד דאמרי עדים נשרפה כתובתה אלמא אין חוש לא למיתב לה אלא כשהע"ם יעידו על הנשרפה ממש ולא יסמיך בעדות על האבד' • והיותר קשה אלאי מ"ש מעיקר' דאמאי לפריך וליתום דילמא מפקא כתובת' וגבינא בה • פי' אע"פ שהיא אומרת שאבדה כתובתה שמא היתה משקרת או אם אפי' אומר' אמת שמא אמלאנה וכו' ואתמהא לא"כ מאי משני מאי אבדה באור • דנהי לאם היא אומר' אמת שנשרפ' הו ליכא חשש' דשמא אמלאנ' אבל אכתי תשבת דילמ' משקרת במקומה עומדת לאמאי עדיפא' איכא בטעמא נשרפה מבטעמא אבדה לשלא ניחוש שמשקר' אלא ולאי אפי' לפי' הפ"ל לא עלה בדעת המקשן שהיא טוענת עצמה גרילא לפשיטא לאבדי' לה למשקר' אלא לאפי' בלאיכ' עדי' לאבד' פריך דילמ' מפק' דהיינו שאמלאנה ומשני מאי אבדה נשרפה לאיכא עדים דנשרפה לתן ליכ' שום חשש ועיין מה שאכתוב עוד בזה שער כ"ז בסופו בס"ד : ובתב הר"ר משה ז"ל וכו' בפ' י"ל דמלוה • ויש לי לקלקל על לשונו שכתב וטען שפרע וכו' • והוסיף הואיל וכתבו לו שטר ואין בידו שטר והמלוי טוען פרעתי אינו נאמן וכו' וכן בחלוקה השניה כתב וטען הלוה ממני יפל אחר שפרעתי וכו' דמשמע דלוקא כשהלוה בפיינו והוא עצמו טוען פרעתי משום הכי מהימני ליה בהיסת • אבל אי ליתיה קמן אנן לא טענינן חשש פריעה דאי לאו הכי לימ' סתם חוששין לפרעון וכלכתב רבינו בחחלת לבריו אין כותבין לו שטר אחר חייבין שמא פרעו או מחלו וכן הטור ס' מ"ח כתב דאיכא למיחש שמא פרעו • ואתמהא להרמב"ם ז"ל דמהסוגיא דשנים אוחזין דאפילו לפריע' בה יום' קיים' דמיל' מיתי ליה סייעתא ה"ה ז"ל • מוכח דאלימ' רעות' דנפילה למיתש לעול' לפרעון אפי' כשאין הלוה טוען כן ולא נפקינן מהך חשש אלא כשהלוה עצמו מודה • וא"כ למה הולרך כאן הרמב"ם ז"ל שיטעון הלוה פרעתי • והרא"ש ז"ל בכלל ע"ז סימן ג' כתב אע"ג דאמרינן המולה שטר חוב בשוק וכתוב זמנו בו ביום יתזירנו לבעלים • אי משום פריעה לפריעה בתוך זמנו לא חיישינן • הני מילי התם לגיהיה ללוה קמן ואמר פרעתי וממני נפל שהמלוה מוכע דמסתמא לא חיישינן לפריעה בתוך זמנו לא איתיה קמן לוה ואמר פרעתי וממני נפל לא מהדרינן למלוה ע"כ • חלוק זה כרא' שהוא כפי מה שדקדקנו מלשון הרמב"ם ז"ל • ועיין מה שכתבתי עליו בשער י"ו חלק ב' סימן ג' בס"ד :

וכתב ה"ה ז"ל וז"ל ואני אומר שהדין לין אמת וכולה סוגיא לפ"ק דמליאה • והמשכיות מוכיחות לאפילו חוץ זמן אם נפל אין מחזירין אותו לא למלוה ולא ללוה וכן כתבו ז"ל ואפילו היה מוד' אין מחזירין כמו שכתבאר פ' י"ח מהלכות גזלה ואבדה • כיש כאן שהלוה טוען פרעתי שאין מלוה נאמן • והדבר אלי בפסיטות על שאני תמיה למה חלש לין זה רבינו בהורלת רבותיו ע"כ • ולדברים אלו אלי אינם אלא לדברי תימה דמ"ש שאפילו היה מודה אין מחזירין וכל שכן כאן וכו' • דהא התם כי אמרינן לאפי' בשמייב מודה אין מחזירין היינו בשתה שטר שלא קבע בו זמן או שעבר זמנו לחייבין לקבוניא • וליכא שום הוכחה שלא פרעו • אבל בשטר שזמנו בו ביום וה"ה כשהוא בתוך זמנו • מוכח התם לכשחייב מודה יחזור לכי אמר רבי יוחנן התם לאפילו בשטר שזמנו בו ביום אין מחזירין היינו לוקא בשאין הלוה לפניו שיודה • וכן מוכיחין בהדיא דברי הרמב"ם ז"ל שם בהלכות אבדה • ומה כן היכי קאמר שהמשכיות מוכיחות דאפילו חוץ זמן אין מחזירין • ואפילו היה מודה וכו' • ועוד תימה על עצמך דאי בכה"ג נמי אפילו היה מודה אין מחזירין למה להב הרמב"ם ז"ל כאן הדין כשהלוה אומר פרעתי • ליהמעינן הך רבותא דאפי' היה הלוה מודה לאו כלום הוא וליכא למימר דהכא מיירי דפירש בשטר שלא באחריות • וכונת הרב המגיד ז"ל היא לומר דאי התם כשיוכל לטרוף מהלקוחות אמרי' דאע"ג דמייב מודה לא מהימנינן ליה משום חשש קבוניא בשפק שמא יפסיד ללקוחות • כ"ש הכא דנחוש להפסד הלוה עצמו כשהיא טוען ברית שפרעו הכא ודאי ליתא דק"ו פריכ' הוא דהתם אהניא רעותא דנפילה לחייבינן לפרעון משום דליכא שום חזקה הפכית דאין שם לא פריע' בה יומא ולא בתוך זמנו אבל הכא שהוא בתוך זמנו ימא דאע"ג דנפל החזקה במקומה עומדת • ונהי דהדין בעצמו הוא אמת דהנפילה גורמת רעותא לשטר אפילו ביומו או בתוך זמנו • מ"מ מכח כ"ש דמודה ליכא למילף • ומה גם שהענין עצמו דהוק דהכא לא פיר' הרמב"ם דמיירי לוקא בשכתוב בשטר שלא באחריות • ועל מה בחמה לתה תלה לין זה בהורלת רבותיו כתב הרב ז"ל בכסף משנה • ולי נראה שדברי רבינו ז"ל ורבותיו כשאינו יהוא שנפל אלא ביום' מתחת ידי אחר ואין אותו אחר בא לילו • דאפילו בנפל לא היה רבינו חולה הדבר בהורלת רבותיו ולא היה משיגו הרמב"ם ז"ל ע"כ • ואלו תמיהות ה"ה ז"ל לא היתה שייכא אלא בדין זה הב' דהיה השטר יוצא מתחת יד אחר וכו' היה מקום לישובו ז"ל • אבל היא נופלת ג"כ בדין הראשון שהוא עצמו טוען שאבד • ועליו כתב ה"ה דאמרינן בהדי' פ"ק דמליא' דאפי' כתוב בו ביום לא אמרינן ליה אלא ודאי כל דנפל ליתרע ליה וכ"ש אבד דליתרע ליה ורגלים לדבר וכו' ע"כ מן הגמרא הוא מוכרח דכשנפל וכ"ש אבד ליתרע חזקתיה דיומי' או תוך זמן ואיך תלה הרמב"ם דין זה בהורלת רבותיו • • והתימ' מהרב דקאמר דאלו בידוע דנפל לא היה משיגו הראב"ד ז"ל דהא מזינן בידוע דנפל אחר שאבד השטר אין דינו מחוור ובשבועה מיהא יטול ועל השנייה כתב

יומא לא חיישינן • הני מילי התם דליתיה ללוה קמן ואמר פרעתי וממני נפל שהמלוה מוכע דמסתמא לא חיישינן לפריעה בתוך זמנו לוה ואמר פרעתי וממני נפל לא מהדרינן למלוה ע"כ • חלוק זה כרא' שהוא כפי מה שדקדקנו מלשון הרמב"ם ז"ל • ועיין מה שכתבתי עליו בשער י"ו חלק ב' סימן ג' בס"ד :

וכתב ה"ה ז"ל וז"ל ואני אומר שהדין לין אמת וכולה סוגיא לפ"ק דמליאה • והמשכיות מוכיחות דאפילו חוץ זמן אם נפל אין מחזירין אותו לא למלוה ולא ללוה וכן כתבו ז"ל ואפילו היה מוד' אין מחזירין כמו שכתבאר פ' י"ח מהלכות גזלה ואבדה • כיש כאן שהלוה טוען פרעתי שאין מלוה נאמן • והדבר אלי בפסיטות על שאני תמיה למה חלש לין זה רבינו בהורלת רבותיו ע"כ • ולדברים אלו אלי אינם אלא לדברי תימה דמ"ש שאפילו היה מודה אין מחזירין היינו לוקא בשאין הלוה לפניו שיודה • וכן מוכיחין בהדיא דברי הרמב"ם ז"ל שם בהלכות אבדה • ומה כן היכי קאמר שהמשכיות מוכיחות דאפילו חוץ זמן אין מחזירין • ואפילו היה מודה וכו' • ועוד תימה על עצמך דאי בכה"ג נמי אפילו היה מודה אין מחזירין למה להב הרמב"ם ז"ל כאן הדין כשהלוה אומר פרעתי • ליהמעינן הך רבותא דאפי' היה הלוה מודה לאו כלום הוא וליכא למימר דהכא מיירי דפירש בשטר שלא באחריות • וכונת הרב המגיד ז"ל היא לומר דאי התם כשיוכל לטרוף מהלקוחות אמרי' דאע"ג דמייב מודה לא מהימנינן ליה משום חשש קבוניא בשפק שמא יפסיד ללקוחות • כ"ש הכא דנחוש להפסד הלוה עצמו כשהיא טוען ברית שפרעו הכא ודאי ליתא דק"ו פריכ' הוא דהתם אהניא רעותא דנפילה לחייבינן לפרעון משום דליכא שום חזקה הפכית דאין שם לא פריע' בה יומא ולא בתוך זמנו אבל הכא שהוא בתוך זמנו ימא דאע"ג דנפל החזקה במקומה עומדת • ונהי דהדין בעצמו הוא אמת דהנפילה גורמת רעותא לשטר אפילו ביומו או בתוך זמנו • מ"מ מכח כ"ש דמודה ליכא למילף • ומה גם שהענין עצמו דהוק דהכא לא פיר' הרמב"ם דמיירי לוקא בשכתוב בשטר שלא באחריות • ועל מה בחמה לתה תלה לין זה בהורלת רבותיו כתב הרב ז"ל בכסף משנה • ולי נראה שדברי רבינו ז"ל ורבותיו כשאינו יהוא שנפל אלא ביום' מתחת ידי אחר ואין אותו אחר בא לילו • דאפילו בנפל לא היה רבינו חולה הדבר בהורלת רבותיו ולא היה משיגו הרמב"ם ז"ל ע"כ • ואלו תמיהות ה"ה ז"ל לא היתה שייכא אלא בדין זה הב' דהיה השטר יוצא מתחת יד אחר וכו' היה מקום לישובו ז"ל • אבל היא נופלת ג"כ בדין הראשון שהוא עצמו טוען שאבד • ועליו כתב ה"ה דאמרינן בהדי' פ"ק דמליא' דאפי' כתוב בו ביום לא אמרינן ליה אלא ודאי כל דנפל ליתרע ליה וכ"ש אבד ליתרע ליה ורגלים לדבר וכו' ע"כ מן הגמרא הוא מוכרח דכשנפל וכ"ש אבד ליתרע חזקתיה דיומי' או תוך זמן ואיך תלה הרמב"ם דין זה בהורלת רבותיו • • והתימ' מהרב דקאמר דאלו בידוע דנפל לא היה משיגו הראב"ד ז"ל דהא מזינן בידוע דנפל אחר שאבד השטר אין דינו מחוור ובשבועה מיהא יטול ועל השנייה כתב

ב שער כב חלק ראשון

במסכת בבא בתרא פרק גט פשוט תנו רבנן הרי שבא ואמר אבד שטר חובי אע"פ שאמרו עדים אנו כתבנו וחתמנו ונתננו לו אין כותבין לו שטר אחר חייבין שבא פרעו או מחלו • ובתב הר"ר משה ז"ל שאע"פ שעדיו קיימין וקנו מידו וחזר בשעתו לאלתר ואפי' היה החוב לזמן אין כותבין לו שטר שני ואינו גובה בעדים אלו בכל אלא אם טען הלוה פרעתיו נשבע היסת ונפטר שאע"פ שלא הגיע זמנו דואיל וכתב לו שטר ואין בידו עתה שטר המלוה והלוה טוען פרעתי נאמן שאנו חוששין שמא פרעו או מחלו ולפיכך קרע השטר או שרפו • וכן הורו רבותי שאפי' היה השטר יוצא מתחת ידי אחר • והלוה טוען ממני נפל אחר שפרעתי אע"פ שהוא בתוך זמנו נשבע היסת ונפטר שכיון שאין השטר ביד המלוה אין שם הזקה והגיה עליו הראב"ד ז"ל אמר אברהם הראשונה שאבד השטר אין דינו מחוור ובשבועה מיהא יטול ועל השנייה כתב

בשוק וכתוב זמנו בו ביום יתזירנו לבעלים • אי משום פריעה לפריעה בתוך זמנו לא חיישינן • הני מילי התם דליתיה ללוה קמן ואמר פרעתי וממני נפל שהמלוה מוכע דמסתמא לא חיישינן לפריעה בתוך זמנו לוה ואמר פרעתי וממני נפל לא מהדרינן למלוה ע"כ • חלוק זה כרא' שהוא כפי מה שדקדקנו מלשון הרמב"ם ז"ל • ועיין מה שכתבתי עליו בשער י"ו חלק ב' סימן ג' בס"ד :

וכתב ה"ה ז"ל וז"ל ואני אומר שהדין לין אמת וכולה סוגיא לפ"ק דמליאה • והמשכיות מוכיחות דאפילו חוץ זמן אם נפל אין מחזירין אותו לא למלוה ולא ללוה וכן כתבו ז"ל ואפילו היה מוד' אין מחזירין כמו שכתבאר פ' י"ח מהלכות גזלה ואבדה • כיש כאן שהלוה טוען פרעתי שאין מלוה נאמן • והדבר אלי בפסיטות על שאני תמיה למה חלש לין זה רבינו בהורלת רבותיו ע"כ • ולדברים אלו אלי אינם אלא לדברי תימה דמ"ש שאפילו היה מודה אין מחזירין היינו לוקא בשאין הלוה לפניו שיודה • וכן מוכיחין בהדיא דברי הרמב"ם ז"ל שם בהלכות אבדה • ומה כן היכי קאמר שהמשכיות מוכיחות דאפילו חוץ זמן אין מחזירין • ואפילו היה מודה וכו' • ועוד תימה על עצמך דאי בכה"ג נמי אפילו היה מודה אין מחזירין למה להב הרמב"ם ז"ל כאן הדין כשהלוה אומר פרעתי • ליהמעינן הך רבותא דאפי' היה הלוה מודה לאו כלום הוא וליכא למימר דהכא מיירי דפירש בשטר שלא באחריות • וכונת הרב המגיד ז"ל היא לומר דאי התם כשיוכל לטרוף מהלקוחות אמרי' דאע"ג דמייב מודה לא מהימנינן ליה משום חשש קבוניא בשפק שמא יפסיד ללקוחות • כ"ש הכא דנחוש להפסד הלוה עצמו כשהיא טוען ברית שפרעו הכא ודאי ליתא דק"ו פריכ' הוא דהתם אהניא רעותא דנפילה לחייבינן לפרעון משום דליכא שום חזקה הפכית דאין שם לא פריע' בה יומא ולא בתוך זמנו אבל הכא שהוא בתוך זמנו ימא דאע"ג דנפל החזקה במקומה עומדת • ונהי דהדין בעצמו הוא אמת דהנפילה גורמת רעותא לשטר אפילו ביומו או בתוך זמנו • מ"מ מכח כ"ש דמודה ליכא למילף • ומה גם שהענין עצמו דהוק דהכא לא פיר' הרמב"ם דמיירי לוקא בשכתוב בשטר שלא באחריות • ועל מה בחמה לתה תלה לין זה בהורלת רבותיו כתב הרב ז"ל בכסף משנה • ולי נראה שדברי רבינו ז"ל ורבותיו כשאינו יהוא שנפל אלא ביום' מתחת ידי אחר ואין אותו אחר בא לילו • דאפילו בנפל לא היה רבינו חולה הדבר בהורלת רבותיו ולא היה משיגו הרמב"ם ז"ל ע"כ • ואלו תמיהות ה"ה ז"ל לא היתה שייכא אלא בדין זה הב' דהיה השטר יוצא מתחת יד אחר וכו' היה מקום לישובו ז"ל • אבל היא נופלת ג"כ בדין הראשון שהוא עצמו טוען שאבד • ועליו כתב ה"ה דאמרינן בהדי' פ"ק דמליא' דאפי' כתוב בו ביום לא אמרינן ליה אלא ודאי כל דנפל ליתרע ליה וכ"ש אבד ליתרע ליה ורגלים לדבר וכו' ע"כ מן הגמרא הוא מוכרח דכשנפל וכ"ש אבד ליתרע חזקתיה דיומי' או תוך זמן ואיך תלה הרמב"ם דין זה בהורלת רבותיו • • והתימ' מהרב דקאמר דאלו בידוע דנפל לא היה משיגו הראב"ד ז"ל דהא מזינן בידוע דנפל אחר שאבד השטר אין דינו מחוור ובשבועה מיהא יטול ועל השנייה כתב

Digitized by Google

ומפני נפל ואמה מלאתו ואע"פ שלא הפקילו בעלים שהנפקד נאמן לומר שהמלוה הפקילו אללו במגו שהיה מחזירו לו בינו לבינו ע"כ • נראה דבהאי מגו נאמן הבעלים להפסיד הלוה אע"ג דהלוה לא האמינו עליו • וקשה לי דבסוף פניה מוקמין אמרינן שמפון שאין עליו עדים ויולא מחתת ידי שלים מו שיולא לאחר חתום שטרות כשר • יולא מחתת יד שלים דהא הימניה מלוה לשלים • ופירש רש"י ז"ל דהא המניה מלוה שלים דע"כ אין כותב שובר אלא מלוה והוא מסרו ביד שלים ע"כ • הרי בהדיא דאף על גב דאיכ' הכא מגו דאי בעי יהביה ללוה אלמו מ"מ אין הבעלים נאמן לחוב למלוה אלא מטעמא דהמניה מלוה גופיה משום דמסתמא המלוה מסר לו השובר שאין מי שיכתבהו אלא הוא • אבל אי לאו דהמניה מלוה לאו כל כמיניה דשלים לחוב לו אע"ג דאית ליה מגו דאי בעי יהיב ליה ללוה והיכי פאמר הכא הטור ז"ל דהנפקד נאמן לחוב ללוה אע"ג דאיהו לא הימניה בטענת שאי מגו • ואין לחלק דכי אילטרכינן לטעמא דהמניה אע"ג דאיכ' מגו היינו דוק' דהאמין הבעלים בטענה חלוטית • כגון שאומר פרוע הוא • אבל בענין הבלשות אלמו לומר שהוא נמשה שלים או נפקד עליו בזה נאמן במגו גרידא • אע"ג דלא מוכחא מילתא דאיכא הימניה • דהא ליתא לכתב רבינו בשטר נ"ג בשם הרא"ב ז"ל דאם לא מסר לו שטר התו' שליחות השובר לאו כלום הוא דמי יומר דעבדי' שלים דילמא שקרא הוא ומיהו בשליחות השובר נמי הוי הבעלים נאמן תמימתן דהא ודאי מילי דאלוה נפיק ליה ליד שלים • והלכך אע"ג דליכא עדי פרעון שלים נאמן ע"כ • הרי בהדיא דבליכא עדים על השובר וגם אין בידו שטר החוב אין הבעלים נאמן על השליחות אלמו אל השובר לומר שהמלוה השליחו בידו אע"ג דליכא מגו דאי בעי יהביה ללוה בינו לבינו • ולא סגי אלא בדאיכ' הוכחה דמלוה הימניה והיינו או כשיש בידו גם שטר החוב או כשיש עדים על השובר דהא ודאי מילי דלוה נפיק • אבל בלאו הכי איכא למיחש דילמא משקר דשמא נפל מילי דמלוה • ומלאו זה ולא אהני מילי מגו דאי בעי יהביה ללוה • איברא דהטור סימן ס"ה כתב דאם אין השטר בידו ואין עדים בשובר אינו כלום • דלא עדיף מלוה גופיה שהוא' שובר בלא עדים שאינו כלום • ולפי זה אין כאן מגו:

ויש שמתמיהין וכו' • אין זו כל כך תמיהא דמי קאמרי רבנן דלא פרע אינה בגו זימניה כלל • דלא שכיחי אינשי לפרעי בגו זימניה קאמרי כדאיתא בגמ' בהחיא דפריעה בת יומה • ולפיכך בדליכ' רעות' דנפילה ולאי גבי בלא שבועה כיון שהוא בתוך זמנו • אבל בדנפל אי לא הוי בגו זימניה הוה מחדש שטרא לגמרי שלא לגבו' כלל והשתא להוי בגו זימניה אהני לגבי בית דין • וכיון דנפל אהנייא הך נפילה לאחיובי מיתה שבועה דשמא אפסר לפרעי' מאחר שלא נזהר לשמרו:

שער כג חלק א א גרסינן בבבא מציעא פרק ראשון תנו רבנן שלים אדוקין בשטר פירוש המלוה והלוה היו אדוקין בשטר שכתוב בו שזה לוה מזה מנה והמלוה אומר שלי הוא ונפל ממני ואבד כלומר ועדיין אינו פרוע מלוה אומר אין שלך הוא ופרעתיו יתקיים השטר בחותמיו דברי רבי וקיימא כר' ואמר רב נחמן עלה במקויים כ"ע לא פליגי דיחלוקו כי פליגי בשאינו מקויים רבי סבר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ואי מקיים ליה פלגי בהדי הדדי • ואי לא מקיים ליה לא פלגי תרוייהו אלא כוליה דלוה הוא ולא שקיל מיניה ואפילו פ"נא • מ"ש חספא בעלמא הוא דמאן קא משוי ליה שטרא לוה הא קאמר דפריעא הוא • וכתב הרי"ף ז"ל דהלכה כר' והאי יחלוקו דקאמרי' יחלוקו לדמי ולא לשטרא ממש דאי לא תימא הכי הא דתנן ב' שהיו רוכבין על גבי בהמה חולקין הכי נמי דפליגי לה בשלמא בהמה טהורה דחזיא לבשרא אלא לבהמה טמאה אי פליגי לה אפסדיה • אלא ודאי לדמי ה"נ לדמי פ"נא שטרא ואם הוא חוב מנה פורע נ' ומחזיק בחמשין לעצמו • כיון דקא מדמי דינא דשטר לדין משנתינו מכל זה למדנו שדין שנים אוחזין בטלית ושנים אדוקין בשטר אחד הוא ואם אדוקין בשטר המלוה והלוה הלוה גוזען פרעתיו וממני נפל • והמלוה אומר שלי הוא וממני נפל כשהוצאתיו ליפרע ממנו אם היה שטר שכול לקיימו זה ישבע שבועת המשנה שאין לו בה בדמים אלו פחות מחציין וזה ישבע שאין לו בדמים אלו פחות מחציין וישלם לוה מחצה נאע"ג דאיכא נאמנות בשטר דהא נפל ואם אינו יכול לקיימו ישבע חלוה היסת שפרעו ופטר • ובן דעת הר"ר משה ז"ל ויש סברות אחרות שר"ל דיחל קו בלא שבועה כלל דכיון דשבועת טלית איתא משום תקנתא • ובדרבי יוחנן דאמר שלא יהא כל א' תוקף בטליתו של חבירו ואומר שלי בטלית דשביח תקון • בשטר דלא שביח לא תקון:

ב ויש לנו לברר ולדקדק הא דאמר רבי אליעזר מחלק בששניהם אדוקים בטופס או ששניהם אדוקים בתורף • אבל אחד אדוק בטופס ואחד אדוק בתורף זה נוטל טופס וזה נוטל תורף • ומקשינן בגמרא

כתב גם זה לא נהיר ויש שמתמיהין עליו שבועה זו למה אין נדון בקובע זמן לחברו ואמר לו פרעתיך בתוך זמני דל שטרא מהכא ובטל בלא שבועה ואם אין הזמן מועיל לו אפילו בשבועה לא יטול ונראין להם דברי הרב מטעם ראשונה שאבד השטר ולא נמצא י"ל קרוע או שרוף הוא ובשניה שיוצא מרשות יד מוצאו כיון שאין המוצאו להחזירו לבעלים אין כאן חזקה:

ב אבל אם טען הלוה לא היו דברים מעולם ולא לויתי מעולם ממון זה והרי עדים מעידים שלוה וכתבו שטרו למלוה בזה הוחזק בפרן כמו שכתבתי בשער י"ב גבי כלתי' דשבתאי דאברה כתובתה וכו' • ואינו נאמן אח"כ אם טען פרעתי • הילכך כל שטר חוב שנאבד אחר שנכתב אין לעדים לכתבו פעם אחרת ואף אין לבית דין לקבל עדותם ולכתוב לו שטר חוב על פיהם דחיישינן לפרעון מה שאין כן בשטרי מקח וממכר כדאיתא התם:

שער כג חלק א

א גרסינן במסכת בבא מציעא פרק ראשון תנו רבנן שלים אדוקין בשטר פירוש המלוה והלוה היו אדוקין בשטר שכתוב בו שזה לוה מזה מנה והמלוה אומר שלי הוא ונפל ממני ואבד כלומר ועדיין אינו פרוע מלוה אומר אין שלך הוא ופרעתיו יתקיים השטר בחותמיו דברי רבי וקיימא כר' ואמר רב נחמן עלה במקויים כ"ע לא פליגי דיחלוקו כי פליגי בשאינו מקויים רבי סבר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ואי מקיים ליה פלגי בהדי הדדי • ואי לא מקיים ליה לא פלגי תרוייהו אלא כוליה דלוה הוא ולא שקיל מיניה ואפילו פ"נא • מ"ש חספא בעלמא הוא דמאן קא משוי ליה שטרא לוה הא קאמר דפריעא הוא • וכתב הרי"ף ז"ל דהלכה כר' והאי יחלוקו דקאמרי' יחלוקו לדמי ולא לשטרא ממש דאי לא תימא הכי הא דתנן ב' שהיו רוכבין על גבי בהמה חולקין הכי נמי דפליגי לה בשלמא בהמה טהורה דחזיא לבשרא אלא לבהמה טמאה אי פליגי לה אפסדיה • אלא ודאי לדמי ה"נ לדמי פ"נא שטרא ואם הוא חוב מנה פורע נ' ומחזיק בחמשין לעצמו • כיון דקא מדמי דינא דשטר לדין משנתינו מכל זה למדנו שדין שנים אוחזין בטלית ושנים אדוקין בשטר אחד הוא ואם אדוקין בשטר המלוה והלוה הלוה גוזען פרעתיו וממני נפל • והמלוה אומר שלי הוא וממני נפל כשהוצאתיו ליפרע ממנו אם היה שטר שכול לקיימו זה ישבע שבועת המשנה שאין לו בה בדמים אלו פחות מחציין וזה ישבע שאין לו בדמים אלו פחות מחציין וישלם לוה מחצה נאע"ג דאיכא נאמנות בשטר דהא נפל ואם אינו יכול לקיימו ישבע חלוה היסת שפרעו ופטר • ובן דעת הר"ר משה ז"ל ויש סברות אחרות שר"ל דיחל קו בלא שבועה כלל דכיון דשבועת טלית איתא משום תקנתא • ובדרבי יוחנן דאמר שלא יהא כל א' תוקף בטליתו של חבירו ואומר שלי בטלית דשביח תקון • בשטר דלא שביח לא תקון:

ב ויש לנו לברר ולדקדק הא דאמר רבי אליעזר מחלק בששניהם אדוקים בטופס או ששניהם אדוקים בתורף • אבל אחד אדוק בטופס ואחד אדוק בתורף זה נוטל טופס וזה נוטל תורף • ומקשינן בגמרא

ולא שחולקים הסך שלמו שכתוב בו לדברי רבינו • וסברת התוס' היא הסברא שהביא הרב ז"ל בב"י סימן ס"ח בשם רבינו ירוחם ז"ל נתיב ו' חלק ה' שכתב רבינו יונה ז"ל ע"ש:

ב ויש לנו לברר הא דאמר ר' אלעזר וכו' כתב רבינו כן משום דהרמב"ם ז"ל בפי"ל דמלוה לא כתב כלום מענין זה של טופס ותורף • וכתב ה"ה ז"ל • ולדברי רבינו כדברי ההלכות שלא חלקו בין תורף לטופ' אלא כיון שהיה אדוקים בשטר יחלוקו כרבי יוחנן דאמר לעולם חולקין • וכן דעת בעל העמור ז"ל • ואולי היתה להם גירסא אחרת בסוגיית הגמ' שם עכ"ל • ומפני זה כתב רבינו ז"ל שיש לדקדק בזה והעלה שהלכה כר' אלעזר ור' יוחנן כפי גירסתינו בגמרא:

והנה הרב ז"ל בב"י הקשה לחרי"ף והרמב"ם ז"ל דאפילו גימא דפליגי ופסקו כר' י ז"ל מכל מקום איכא לאו לפלוגי בין קאי התורף בי מלעי להיכא דלא קאי ולפיכך כתב ה"ה שגירס' אחרת היתה להם ע"כ • ולישב כל זה אפשר לי לומר בטעמם דבמאי דקאמר ר' אלעזר מחלוקת בשאינם אדוקים בטופס וכו' • כתב רש"י ז"ל האי יחלוקו דקאמ' דבב"ג דמשמ' חולקין בשוה כך שמעתי וגרסה בעיני וכתב הרב ז"ל בב"י סימן ס"ח על דברי הטור ז"ל וז"ל וסובר רבינו דאף על גב דפירש רש"י ז"ל מחלקים האי יחלוקו דקאמר ר"ש ה"ה דקתני נמי אמאי דקאמר רבי במקויים דברי הכל יחלוקו וכו' •

ואני תמיה איך אפשר לומר דמאי דקאמר רש"י שהוא לר"ש לא הוי לוקא דה"ה לרבי במקויים לולאי כפי דבריו אין מקום לומר כן שהרי בבי מאי דאמרינן שטרא דאית ביה זמן כמה שוה וכו' • כתב רש"י לחורף עדיף מטופס דאית ביה מקום הזמן וכו' ואי משום תמימת עדים להויא תחת הטופס הא אית ליה לר"ש מולה בשטר שכתבו מ"ל לקיימו והאי מולה שכתבו הוא ע"כ • הרי מבואר דאין לר' לומר דעדיף תורף מטופס אלא מאחר שהיה דמולה בשטר שכתבו מ"ל לקיימו • וסברת זו אינה אלא לרש"ג דאלו לרבי קייום מפני העדים • ומ"כ לדיליה כ"כ עדיף טופס מלד העדים שבו כמו תורף מלד הזמן שבו • אלמא ע"כ מאי דקאמר רש"י האי יחלוקו לקאמר לרבי לוק

וכיון דהלכה כר׳ לגבי רשב״ג מ״ס לא מייתי הרי״ף ורמב״ם ז״ל פוס הפוסקים ז״ל מסכימים לדעת א׳ להלכה כר׳ אלעזר וכר׳ יוחנן זולתי לדבר מזה הענין אלא כתבו סתם לחולקין שכל ענין כסבר׳ רבי : לדעת רש״י ז״ל למפרש לרשב״ג :

ולהרא״ש שיט׳ אחר׳ בזה שכתב ובשניה אלוקי׳ בטופס או בתורף אבל אם א׳ אלוק בטופס וא׳ בתורף זה האלוק בתורף נוטל

שער כד חלק א גרסינן בשבועות וכו׳ בלף מ״ג ובלי ספק מ״ס בתחילה ונמצא ס״ס מתחלל וכו׳ • הוא שבוע סופר ואין הענין אלא כמ״ס התוס׳ וז״ל פי׳ הקונט׳ שמא לא לקלקל זה בשומא ויפסלנו לעדות ולשבועה • וכן פר״ח כתב אבל בריש המפקיד הקשה לדברי המפרש כן וכי עבדי תקנה לרשעי׳ אלא טעמ׳ שמא יוציא הלה הפקדון ונמצא שבועתו לוה לבטלה ע״כ • והיינו מה שמביא בחר הכי רבינו מפי׳ ר״ח ז״ל שנמצאת שבועתו לוה לבטלה ובזה שם שמים מתחלל • ומ״ש לאוקימנא בגמ׳ לאריס׳ קאי שנשבעין המלוה והלוה ומלוה נשבע תחלה שאינה ברשותו וכו׳ כתב על זה הרי״ן ז״ל להא לתנן סלע הלויתני עליו וכי היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתיך עליו והלע היה שוה פטור אוקימנא לה בהמפקיד במאמינו לוה למלוה שאינה ברשותו שאל״כ מתוך שאריך לישבע שאינה ברשותו נשבע נמי כמה היה שוה שאינה ברשותו ע״ל גלגול • ואח״ה אי במאמינו היכי תנן מי נשבע מי שהפקדון אצלו ופריסנ׳ לה בגמרא למלוה נשבע חחלה שאינה ברשותו • וכיון לאוקימנא לה בגמרא במאמינו למה נשבע מלוה • וי״ל אע״פ שמאמינו כיון שנתחייב לו שבועה משבעין נמי אם המלוה שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון ע״כ : וקשה לי דכיון לכל עצמה של שבועה זו למלוה שאינה ברשותו לא משבעינן ליה אלא מטעמ׳ דשמא ישבע זה וכו׳ • דבלאו הכי לא משתבע כיון שהאמינו • א״כ היכי מצינן לפרושי מי נשבע דהיינו מי נשבע תחלה הרי ע״כ אי שייכא שבועה למלוה אינה אלא בתחלה אחר כבר נשבע הלוה תו ליכא גבי מלוה שום שבועה • ואי הוה ליה למיתני לא היה לו אלא להשמיענו עיקר טורח השבועה למלוה מהאי טעמא וממילא הוה שמעינן דעכ״פ הוא נשבע תחלה • ואו אעיקרא דמילתא קשיא הך שבועה גופה היכי רמינן לה למלוה שהוא פטור ממנה כיון שהאמינו ואי משום דשמא ישבע זה וכו׳ מה איכפת לן לשבועתו של לוה אי יהו אפשיה ולא ישבע הוא יל והאמין למלוה לחייבינן שמא יוציא את הפקדון • ע״כ נראה נכון תיקון התוס׳ שכתבו דריש לאו באמאמינו היא המתמא לאו אורחיה דליהמניה כיון דע״כ לא יוכל לישבע משום שמא יוציא וכו׳ :

ב ומהכא שמעינן שהאומר לחברו וכו׳ אין להקשות כיון דכשאומרים לו הבא השטר משיב לא היה לי שטר מעולם • למאי אילטריך תו שיבטל כל שטר שיש לו עליו הא אפילו יוציא אמ״כ השטר לא יועיל לו כלום מהני׳ דשלהי זה בור׳ אמרו לו הבא עדים ואמר אין לי עדים הבא ראי׳ ואמר אין לי ראיה ולאחר זמן מצא ראיה ועדי׳ ה״ז אינו בלום אמר רשב״ג מה יעשה זה וכו׳ ואוקמינקא הלכה׳ בגמ׳ בשם לא ברשב״ג וקאמר התם ר׳ יוחנן ולוק׳ במי שהיה לשקיל של אביו מופקדת ביד אחר מכיר וסותר • ואי התם אפילו להפטר אמרינן לא מהני ראיה או העדים כ״ש הכא דהוי להוציא • וכיון שכן אמאי אריך שיבטל משחייה במקום האיש הבטול שיהא בידו ראיה שאמרו לו הבא שטר נאמר אין לי שטר • ואי משום דשמא שנשבע זה • הא ליתא דכיון דשהכי דייינינן ליה לשטרא תפשא בעלמ׳ לא אמרינן שנשבע לשקר • ולא״ה אכתי מה הועילו בזה שיבטל השטר הא אע״ג דבטלו סוף סוף אם יעלינהו נמצא ס״ס מתחלל • אלא זהאי כל דלא תשבינן ליה לשטרא מעליא ליפא אם תשבע • לא קשה מידי ומלתא דפשיטא היא להתם מטעמא דשמא יזיף אחינן עלה • אבל הכא ליכא למיחש לזיוף שהרי שלוה גופיה אומר שיש לו שטר כשר עליו אלא שהוא פרוע • ומ״ה אי לאו דאיכא למאי דקאמר הו דאי קאמר היכי הוה מהני : אבל מאי דאיכא למאי דקאמר הו דאי קאמר היכי נשבע על שבטל כל עדים וכו׳ • אין שומעין לו כי שמא אינו זוכרם וכו׳ • ויש לחקור מלוה זה מה טוען אם אומר בפי׳ אין לי עדי׳ • מאין מצא לחל׳ בזה בין עדי׳ לשטר לומר דבעדי׳ אינו זוכר ובשטר זוכר הרי דמתניתין וכגמ׳ התם פר׳ זה ברור לעצל׳ עדי ואי׳ הוסיו לכל דבר וכי הדדי ניהו ולא מצאנו שום אלוק ביניהם • ורשב״ג נמי דקאמר מה יעשה זה אלא היה

יולע

בגמרא טופס למה ליה ובי לצור על פי צלוחיתו הוא צריך • ומתרץ לדמי דאמרינן הכי שטרא דאית ביה זמן כמה שוה ושטרא דלית ביה זמן כמה שוה משום דשטרא דאית ביה זמן גבי ממשעבדי ודלית ביה זמן לא גבי ממשעבדי ויהיב היאך ההוא דביני פיני ורבי יוחנן אמר לעולם חולקין ומפרש בגמרא דלא פליג עליה דר׳ אלעזר כלל דהא מקשי׳ לעולם חולקין ואפי׳ זה אדוק בטופס וזה אדוק בתורף • ומפרק לא צריכא דקאי טופס בי מצעי ובי׳ • והלכה כרבי אלעזר בזה אדוק בטופס וזה אדוק בתורף • ובדרבי יוחנן בדקאי בי מצעי :

שער כד חלק ראשון

א גרסינן בשבועות פרק שבועת הדיינין מי נשבע מי שהפקדון אצלו שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון • ואוקי׳ בגמרא דארישא קאי שנשבעין המלוה והלוה • המלוה שאינה ברשותו והלוה שג׳ דינרין היה שוה • ועל זה אמרינן מי מהם נשבע תחלה מלוה נשבע תחלה שאינה ברשותו ואחר כך ישבע הלוה כמה היה שוה שאם היינו משביעין הלוה תחלה שמא יוציא המלוה את המשכון ונמצא שלא היה שוויו כמה שזה נשבע ויהיה שם שמים מתחלל וקשיא עליה ובי עבדינן תקנתא לרמאי אלא מסתברא כפי׳ ר״ח ז״ל שפי׳ שכשיוציא נמצאת שבוע׳ הלוה לבטלה ובזה שם שמים מתחלל :

ב ומהכא שמעינן שהאומר לחברו פנה לי בידך והלה אומר אין בידי כלום או שאמר פרעתיך ואמר לו ההובע ישבע לי היכת השיבו הנתבע והלא שטר יש לך עלי ואתה רוצה להשביעני תחלה ואח״כ תוציא השטר פרוע עלי ותגבה אותי ממני אומר לו הבא השטר אמר המלוה אין לי עליו שטר מעולם או שטר היה לי ואבד • בזה הודו המורים ז״ל שאומרים למלוה בטל כל שטר שיש לך קודם זה הזמן ואח״כ תשביעהו היכת או החרם חרם כתם ולך ובקש עד שתמצא השטר • וכן בזה סברת הר״ר משה ז״ל פי״ד של מלוה ולוה ונראה בדבריהם מטעמא דאמרי׳ שלא תהיה שבועה של לוה לבטלה • ומסתברא שאם רצה לקשביעו

הפוסקים ז״ל מסכימים לדעת א׳ להלכה כר׳ אלעזר וכר׳ יוחנן זולתי לדעת רש״י ז״ל למפרש לרשב״ג :

שער כד חלק א גרסינן בשבועות וכו׳ בלף מ״ג ובלי ספק מ״ס בתחילה ונמצא ס״ס מתחלל וכו׳ • הוא שבוע סופר ואין הענין אלא כמ״ס התוס׳ וז״ל פי׳ הקונט׳ שמא לא לקלקל זה בשומא ויפסלנו לעדות ולשבועה • וכן פר״ח כתב אבל בריש המפקיד הקשה לדברי המפרש כן וכי עבדי תקנה לרשעי׳ אלא טעמ׳ שמא יוציא הלה הפקדון ונמצא שבועתו לוה לבטלה ע״כ • והיינו מה שמביא בחר הכי רבינו מפי׳ ר״ח ז״ל שנמצאת שבועתו לוה לבטלה ובזה שם שמים מתחלל • ומ״ש לאוקימנא בגמ׳ לאריס׳ קאי שנשבעין המלוה והלוה ומלוה נשבע תחלה שאינה ברשותו וכו׳ כתב על זה הרי״ן ז״ל להא לתנן סלע הלויתני עליו וכי היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתיך עליו והלע היה שוה פטור אוקימנא לה בהמפקיד במאמינו לוה למלוה שאינה ברשותו שאל״כ מתוך שאריך לישבע שאינה ברשותו נשבע נמי כמה היה שוה על ידי גלגול • ואח״ה אי במאמינו היכי תנן מי נשבע מי שהפקדון אצלו ופריסנ׳ לה בגמרא למלוה נשבע תחלה שאינה ברשותו • וכיון לאוקימנא לה בגמרא במאמינו למה נשבע מלוה • וי״ל אע״פ שמאמינו כיון שנתחייב לו שבועה משבעין נמי אם המלוה שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון ע״כ : וקשה לי דכיון לכל עצמה של שבועה זו למלוה שאינה ברשותו לא משבעינן ליה אלא מטעמ׳ דשמא ישבע זה וכו׳ • דבלאו הכי לא משתבע כיון שהאמינו • א״כ היכי מצינן לפרושי מי נשבע דהיינו מי נשבע תחלה הרי ע״כ אי שייכא שבועה למלוה אינה אלא בתחלה אחר כבר נשבע הלוה תו ליכא גבי מלוה שום שבועה • ואי הוה ליה למיתני לא היה לו אלא להשמיענו עיקר טורח השבועה למלוה מהאי טעמא וממילא הוה שמעינן דעכ״פ הוא נשבע תחלה • ואו אעיקרא דמילתא קשיא הך שבועה גופה היכי רמינן לה למלוה שהוא פטור ממנה כיון שהאמינו ואי משום דשמא ישבע זה וכו׳ מה איכפת לן לשבועתו של לוה אי יהו אפשיה ולא ישבע הוא יל והאמין למלוה לחייבינן שמא יוציא את הפקדון • ע״כ נראה נכון תיקון התוס׳ שכתבו דריש לאו באמאמינו היא המתמא לאו אורחיה דליהמניה כיון דע״כ לא יוכל לישבע משום שמא יוציא וכו׳ :

ב ומהכא שמעינן שהאומר לחברו וכו׳ אין להקשות כיון דכשאומרים לו הבא השטר משיב לא היה לי שטר מעולם • למאי אילטריך תו שיבטל כל שטר שיש לו עליו הא אפילו יוציא אמ״כ השטר לא יועיל לו כלום מהני׳ דשלהי זה בור׳ אמרו לו הבא עדים ואמר אין לי עדים הבא ראי׳ ואמר אין לי ראיה ולאחר זמן מצא ראיה ועדי׳ ה״ז אינו בלום אמר רשב״ג מה יעשה זה וכו׳ ואוקמינקא הלכה׳ בגמ׳ בשם לא ברשב״ג וקאמר התם ר׳ יוחנן ולוק׳ במי שהיה לשקיל של אביו מופקדת ביד אחר מכיר וסותר • ואי התם אפילו להפטר אמרינן לא מהני ראיה או העדים כ״ש הכא דהוי להוציא • וכיון שכן אמאי אריך שיבטל משחייה במקום האיש הבטול שיהא בידו ראיה שאמרו לו הבא שטר נאמר אין לי שטר • ואי משום דשמא שנשבע זה • הא ליתא דכיון דשהכי דייינינן ליה לשטרא תפשא בעלמ׳ לא אמרינן שנשבע לשקר • ולא״ה אכתי מה הועילו בזה שיבטל השטר הא אע״ג דבטלו סוף סוף אם יעלינהו נמצא ס״ס מתחלל • אלא זהאי כל דלא תשבינן ליה לשטרא מעליא ליפא אם תשבע • לא קשה מידי ומלתא דפשיטא היא להתם מטעמא דשמא יזיף אחינן עלה • אבל הכא ליכא למיחש לזיוף שהרי שלוה גופיה אומר שיש לו שטר כשר עליו אלא שהוא פרוע • ומ״ה אי לאו דאיכא למאי דקאמר הו דאי קאמר היכי הוה מהני : אבל מאי דאיכא למאי דקאמר הו דאי קאמר היכי נשבע על שבטל כל עדים וכו׳ • אין שומעין לו כי שמא אינו זוכרם וכו׳ • ויש לחקור מלוה זה מה טוען אם אומר בפי׳ אין לי עדי׳ • מאין מצא לחל׳ בזה בין עדי׳ לשטר לומר דבעדי׳ אינו זוכר ובשטר זוכר הרי דמתניתין וכגמ׳ התם פר׳ זה ברור לעצל׳ עדי ואי׳ הוסיו לכל דבר וכי הדדי ניהו ולא מצאנו שום אלוק ביניהם • ורשב״ג נמי דקאמר מה יעשה זה אלא היה

יולע

Digitized by Google

יודע שיש לו עדים ומלא עדים וכו׳ גם בשטר אמר כן ולית הלכתא כותיה בשום חד מיליהו אלא כדבון לאמרי בהליה דלי אמר בתרוייהו אין לי אינו סותר ואי בלא קאמר בהליה לאין לו עדים אלא שאינו זוכר או כיוצא מ״כ פסיעה לגם בשטר כהא מי קאמר שאינו זוכר ולא אתליט לומר שאין לו למה יפסיד זכותו במה שלא מצאנו בגמ׳ בהליה שמתלק ביום׳ ולהפליד יבוב לזה לריך אני להליע דברי הגמרא ולשון הרמב״ם ז״ל בזה לאיתא התם מ״ר שמואל בר׳ יהודה מ״ר יוחנן לעולם מביא ראיה ומיחד עד שיסתם טענותיו ויאמרו לו הבא עדים ואומר אין לי עדים הבא ראיה ואומר אין לי ראיה • אבל באו עדי ממ״ה או שהיתה לסקיא של אבינו מופקד׳ ביד אחר ה״ז מביא ראיה ומיחד • וכתב הרמב״ם הלין בזה הלשון אבל אם התם את טענותיו אינו סותר כיצד אמרו לו יש לך עדים אמר אין לי עדים יש לך ראיה ואומר אין לי ראיה ולמו אותו ותייבוהו וכיון שראה שנתחייב אמר קרבו פלוני ופלוני והעידוני או שהוציא ראיה מתוך אפונלתו אין זה כלום בדיה כשהיתה הראיה אצלו והעדי׳ עמו במדינה אבל אם אמר אין לי עדים ואין לי ראיה ולאחר מכאן באו לו עדי ממ״ה או שהיתה החתמת של אבינו שיש שם השטרות מופקדת ביד אחרים ה״ז מביא ומיחד • ומפני מה מיחד מפני שיכול לטעון ולומר זה שאמרתי אין לי עדים אין לי ראיה מפני שלא היו מצוי׳ אצלי וכל זמן שיכול לומר זה שאמרתי אין לי וכו׳ מפני וכו׳ או מפני כך וכך ויש ממש בדבריו ה״ז לא שתם טענותיו ומיחד: וקשה לי כיון דבמתני׳ פליגי רשב״ג ורבנן באמרו לו הבא עדים הבא ראיה ואמר אין לי ולאחר זמן מצא ראיה והביא עדים לדבון אינו פלוס ולר״ג מהני וקתני הו ראיה שמתחייב וכו׳ ה״ז אינו כלום • ובגמ׳ זו דראיה שמתחייב וכו׳ היא כר״ע כלפירש רש״י ז״ל • אי״כ הרמב״ם ז״ל למה הביא לין זה מהגמ׳ אחרונה למשמע דוקא בבה״ג למייתי מיד עדים וראיה לא מהני • למוכח דידע ולאי מתחלה שיש לו ואמר אין לי ולאי שקרן הוא • הא אם הביא אחר זמן מהני ה״ל לאתויי דין משכתינו המנוי במתלוקת ואיפסיקא הלפחא כרבנן • ולישמעינן הך דבוחא וכ״ש במאי דמוקה רשב״ג: ואפשר לומר דבענין אמר אין לי עדים או ראיה ושוב הביאם • דאיכא מסתת זייוף או שכירות עדי שקר הסברא נותנת דמשכן נפשיה ומהדר לו ופי׳ ולשקרא מפני שרוא׳ כי על בלי היות לו עדים או ראיה מתחייב בדינו אבל כל זמן שהוא חושב דאף בלי הראיה או עדים יזכה בדינו לא מרע נפשיה • ובהדי פהדי שקרי שלא לצורך למה ליה • והשתא ה״א דבשלמא כשהביא הראיה או העדים אחר זמן שפיר איכא למיחש דמשום דראה שאינו זוכה בדין זולת׳ מרת וזייף או שכר עדי שקר • אבל אם מיד בהדי׳ שעתא כשתייבוהו אמר קרבו והעידוני או הוציא ראיה מתחת אפונלתו בהא ודאי ליכא למיחש דבחר הכי זייף ושכר עדי שקר להא חזינן דלא יצא מב״ד לזיופי • ולשקרא דמעיקרא לא חיישינן קמ״ל דאפי׳ בהכי חיישינן שכבר זייף או שכר עדי שקר כיון דאמר מחלה דאין לו • ורשב״ג מודה בזה משום דליכא טעמא דמה יעשה וכו׳ • ודין דכשבאים אח״כ דעמי לא מהני ודלא כרשב״ג • יוצא בפי׳ ממה שאמר אח״כ בד״א כשהיתה הראי׳ וכו׳ דמוכח בהדיא דאינו סותר • אלא כשהעדים באו ממ״ה והראיה היתה ביד אחר כדברי רבי יוחנן • ומטעמ׳ דאית ליה אמתלא במ״ש אמרה שאין לו דהיינו שלא היו מצויין אצלו: ובאיר עוד הרמב״ם דגם אם אמר מפני כך וכך אמרתי אין לי וכו׳ • אם היה ממש בדבריו סותר • מעתה אם יטענו זה ויאמר מה שאמרתי אין לי עדים או ראיה הוא מפני ששכחתי ולא הייתי זכור שיש לי • ולאי לריך לראות אם יש ממש בדבריו אם לא שאם יש ממש אפי׳ אם היה אצלו סותר • וע״ז נראה דרבינו לייק מילתיה דר׳ יוחנן דגבי ראיה אמר שהיתה ראיה של אבינו מופקדת ביד אחרים • ולא קאמר שהיתה הסקיא שלו משמע דדוקא בבה״ג סותר משום דלא ה״ל לילע במילי דאבוה אבל בראי׳ שלו לעולם הוא יודע שיש לו ראיה ואינו שוכחה דשטר שאלה עושה וכותב או מכתיב לחועלתו לעולם הוא זוכר אותו: ויש לי כאן חמיהה על הסור בסי׳ כ׳ לכתב אבל אם אינם עמו ואח״כ באו לו עדים ממ״ה או שהיו שטרותיו מופקדים ביד אחרים ובאו אצלו שהיו מופקדים אצלו והוציאו לו ראיותיו סותר הדין וכו׳ מלכתב הכי בסתם דאין שטרותיו משמע דאף בשטרות של עצמו הדין כך • והוא פליא כיון שר׳ יוחנן דקדק לומר דסקיא של אבינו וגם הרמב״ם ז״ל הביא כמימרא דגמרא • והתימה לאבינו הרא״ש ז״ל בכלל י״ג סי׳ י״ט כתב בהדיא להתם מיירי באדם שאינו יודע במילי לאבוה ואין יודע מה זכות היה לאבינו באותה דסקיא וכו׳ • ומבאי הרב בב״י ולא הביר לנו שדברי בנו ז״ל אינם מסכימים בזה • וע״כ אמר דבינו דדוקא בעדים איכא למימר שמא שכח לכיון לאינם אלא דברים בעלמא ואין שם פועל כאיבה אינו זוכר מהם ולפיכך כשמביאם אח״כ הוחר • ומהאי טעמא אין לומר לו שיבטל כל עדים שיש לו עליו • אבל כל ראיה אין לו להביא כלל דודאי אם כבר נעשית לא היה שוכח ולפיכך אמרינן ליה בטל כל שטר וכו׳ •

לחיישינן לזיופא:

אך עדיין יש דימא להא בעדים קאמר בהדיא רבי יוחנן דדוק׳ אם באו ממדינת היש סותר הא בלאו הכי לא • והיכי קאמר רבינו כי שמא יש לו עדים ואינו זוכרם דמשמע אפילו הא עמו במדינה • גם מה שאמר גבי שטר יודע מה שיש לו בביתו וכו׳ הוא מגומגם • דמשמע הא מה שיש ביד אחרים לא והרי ר׳ יוחנן לא אמר אלא דסקיא של אבינו: ועדיין לריך לי עיון:

או שטר היה לי ואבד ממני וכו׳ • איכא למידק דבשלמ׳ להרמב״ם ז״ל אף על גב דמלוה גופיה מולה לנפל ואיתרע שטרא • מכל מקום חיישינן דילמא איתרמי שמא ימצאנו אחר ויחזירנו למלוה • ולשיטתיה מאיל לסבר דהלכות גזלה דאם החזירו מוחזר וגבי בו • אבל לרבינו ז״ל קשה כיון דאיהו מולה שנאבד הא מרע לשטריה ואפילו כי מפיק ליה בחר הכי לא מצי גבי ביה • שהרי בשטר כ״ב מסכים עם הרא״ש ז״ל שחולק על הרמב״ם ז״ל וסובר דאפי׳ פרעו לוה ע״פ ב״ל מוציאין מיד המלוה • כ״ש שיוכל לטעון אח״כ פרעתי ויספיק שיוציא הלוה ראיה שכבר נשבע שפרע ויפטר ולמה נלריך בשטרא שיבטל:

שער כה חלק ראשון

א גרסינן בשבועות פרק שבועת הריינין אמר רב יהודה אמר רב אסי המלוה את חברו בעדים אין צריך לפרעו בעדים ויכול לטעון פרעתיך פי׳ שיכול חלוה לומר אע״פ שהמלוה לא האמין בי והלוה לי בפני עדים מפני שהיה לו לחשדני ברשע מפני שאני צריך לבריות אבל אני היה לי להאמין בו שהייתי קורא עליו תומת ישרים תנחם ולא חשדתיו ופרעתיו בלא עדים ולפיכך נשבע היסת שפרעו ופטור:

ב והיכא דטעין מלוה בשהלוויתיך ע״פ התניתי עמך שאהא נאמן עליך בשני עדים והלה אמר לו הן אבל פרעתיך לוה נאמן וליכא למימר הבא מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן • ובמו שכתבתי בשער י״ג בכתיבת ידו שנאמן לומר פרעתי אם לא הוחזק בתיבת ידו אע״פ שכתוב בו נאמנות:

ג וצריכין אנו לפרש שמה שאמר אין צריך לפרעו בעדים ה״מ דלא אקנייה בקנין קמי סהדי בשעת הלואה אלא שבפניהם מנה לו מנה או שאמר לעדים היו עלי עדים שהוא חייב לפלוני זה מנה ולא אמר להם בתובו שכל זה הוא נקרא מלוה על פה ואינו צריך לפרעו בעדים אבל להשביעו ואמר הנתבע אינו נשבע עד שתבטל כל עדים שיש לך עלי מתביעה זו אין שומעין לו כי שמא יש לו עדים ואינו זוכרם אבל שטר אם ישנו בודאי יודע הוא מה יש לו בביתו מכל זכותיו לפיכך אם אמר אני נשבע עד שתבטל כל שטר שיש לך עלי מבטלו כדי שלא ישבע זה ויוציא הלה ארת שטרו ונמצאת שבועתו לבטלה • וכן מצוי לרב אבן מיגש ז״ל וזה טופס לשונו מי שהוא מחוייב שבועה ואמר לא אשבע עד שתבטל כל עדות הבאי׳ אחר מבאן אין לו לבטלם ואע״פ שהרב ז״ל סומך יד הנשבע והנתבע בבך לא בא ללמד הלכה למעשה תקנת דורו היה אבל לא מן הדין:

שער כה חלק ראשון

א גרסינן בשבועות פרק שבועת הריינין אמר רב יהודה אמר רב אסי המלוה את חברו בעדים אין צריך לפרעו בעדים ויכול לטעון פרעתיך פי׳ שיכול חלוה לומר אע״פ שהמלוה לא האמין בי והלוה לי בפני עדים מפני שהיה לו לחשדני ברשע מפני שאני צריך לבריות אבל אני היה לי להאמין בו שהייתי קורא עליו תומת ישרים תנחם ולא חשדתיו ופרעתיו בלא עדים ולפיכך נשבע היסת שפרעו ופטור:

ב והיכא דטעין מלוה בשהלוויתיך ע״פ התניתי עמך שאהא נאמן עליך בשני עדים והלה אמר לו הן אבל פרעתיך לוה נאמן וליכא למימר הבא מה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן • ובמו שכתבתי בשער י״ג בכתיבת ידו שנאמן לומר פרעתי אם לא הוחזק בתיבת ידו אע״פ שכתוב בו נאמנות:

ג וצריכין אנו לפרש שמה שאמר אין צריך לפרעו בעדים ה״מ דלא אקנייה בקנין קמי סהדי בשעת הלואה אלא שבפניהם מנה לו מנה או שאמר לעדים היו עלי עדים שהוא חייב לפלוני זה מנה ולא אמר להם בתובו שכל זה הוא נקרא מלוה על פה ואינו צריך לפרעו בעדים אבל מאיל לסבר דהלכות גזלה דאם החזירו מוחזר וגבי בו • אבל לרבינו ז״ל קשה כיון דאיהו מולה שנאבד הא מרע לשטריה ואפילו כי מפיק ליה בחר הכי לא מצי גבי ביה • שהרי בשטר כ״ב מסכים עם הרא״ש ז״ל שחולק על הרמב״ם ז״ל וסובר דאפי׳ פרעו לוה ע״פ ב״ל מוציאין מיד המלוה • כ״ש שיוכל לטעון אח״כ פרעתי ויספיק שיוציא הלוה ראיה שכבר נשבע שפרע ויפטר ולמה נלריך בשטרא שיבטל:

שער כה חלק ראשון

א גרסינן בשבועות המלוה את חברו בעדים אין צריך לפרעו בעדים וכו׳ בדף מ״ה • ומ״ש פי׳ אע״פ שהמלוה לא האמין בו וכו׳ כונתו משום דאפיסקא מכח לי בידך וכו׳ • מייתי בגמ׳ ליסגא קמא אמר רב יהודה אמר רב אסי המלוה את חברו בעדים צריך לפרעו בעדים כי אמריתה קמיה לשמואל אמר לי יכול לומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למ״ה • תגן מנה לי בידך א״ל הן למחר א״ל תנהו לי נתתיו לך פטור • והא הכא כיון דתבעיה בעלי׳ כמאן דאוזפיה בעדים דמי וקתני פטור תיובתא דרב אסי אמר לך רב אסי אנא כי אמרי היכא דמעיקר׳ אוזפיה בעדים דלאו דלידיה המיה הכא הא הימניה • רב יוסף מסני הכי אמר רב יהודה אמר רב אסי המלוה את חברו בעדים אין צריך לפרעו בעדים ואם אמר וכו׳ • וכפי זה נתכוין רבינו לומר דבלשון זה שולל מאי דאמרינן בלשון דאמר כי אמרי היכ׳ דמעיקר׳ אוזפיה וכו׳ • ואגב ארחיה למדנו פירושא דהך מילתא דאין הכונה לומר דמפני שלא האמינו להלוות אלא בעדים גילה דעתו שאינו מאמינו ג״כ בפרעון אלא כשיהיה בעדים ומ״ה לא מהימנינן ליה • וכשהלוה האמינו בהלוה׳ להלוותו שלא בעדים מסתמא האמינו ג״כ בל הפרעון דאין הדבר כן ולאו בדעת המלוה תליא מילתא • אלא הכונה דכשהמלוה אינו מאמין ללוה להלוותו אלא בעדי׳ אז אמרינן דמסתמא גם הלוה בדאותו שהמלוה חושדו אף הוא לא ירלה לפרעו בינו לבינו אלא בעדים • ומ״ה אי טעין דפרעתי ביניה לבינה לא מהימנינן ליה • דאמרי דמבקר אבל כי הימניה מלוה להלוותו שלא בעדים • מסתמא גם הלוה מאמינו שפרעו שלא בעדים הילכך כי קאמר לפרעו ביני׳ לבינה מהימנינן ליה • והשתא קאמר דלאיך ליסגא דק״ל כונתיה אע״פ שהמלוה לא האמינו שהרי לא הלוה לו אלא בפני עדים לא אמרינן דמסתמא גם הלוה לא האמין בו לפרעו שלא בעדים אלא אמרינן דאע״ה הלוה מאמינו דמקיים בנפשיה חומת ישרים חמתם • ושוב מצאתי להר״ן ז״ל בפירוש דהלכות קרוב לזה:

ב והיכא דטעין מלוה כשהלוויתיך ע״פ וכו׳ בסי׳ ע״ל הביא העור ז״ל סברת רבינו מבלי חולק נראה דהכי ס״ל:

Digitized by Google

חלק ב א והיכא

דמלוה בעדים וכו׳ כך היא מסקנ׳ דרב פפא בגמ׳ • ומ״ש בין שסתמה בשעה שהלוהו בין לאחר שהלוהו הוא מוסכם מהכל • והוכיח כן הר״ן ז״ל ממאי דתני כמתני׳ מנה לי בידך מ״ל הן אל תתנהו לי אלא בפני עדים למחר מ״ל תנהו לי נתתיו לך חייב וכו׳ • מיהא שמעינן דאפילו לאחר הלואה יכול המלוה לומר ללוה אל תפרעני אלא בעדי׳ דהא מתני׳ לאחר הלוה הוא וכו׳ • והא דלא מייתי דרבינו הך מתני׳ לאוכוחי מינה כדברי הר״ן ז״ל אפשר לומר משום דהיה מקום לדון מ״ד דשמעי הכא דחבעים הולה בפני עדים השעת הנאלה בשעת הלואה דמיא כהני דליסנא קמא דרב אחי ודא הכא כיון דחבע בעדים כמאן דאוזפיה בעדים דמי וכו׳ • ומ״ה כשאחר ההולאה אמר אל תפרעני אלא בעדים ה״ל פאומר כן בשעת הלואה • אבל אכתי היכא דלא היתה שם תביעה והולאה אלא אחר ההלואה התרה בו בסתם אל תפרעני אלא בעדי׳ מנלן דמהני׳ • מ״ה לא מי׳ היכחה ממתניתין : אך קשה קצת ממאי דקאמר והני׳ דאמרינן ממאי דכשע׳ הלוה׳ וכו׳ דמשמע מדברי רבינו דלא מייתי לה אלא כי היכי דלא מיקשי עליה מילה ובעי לאחרולה • והרי כי לייקה הא תדרב׳ איכא לאוכ׳ מי מינ׳ דאמר׳ בתר הלואה מהני דאם איתא דדוק׳ בשעת הלואה א״כ כיון דקאמר ממאי דכשע׳ הלוה׳ וכו׳ ממאי מקאמר מו דילמא בשעת תביעה • ומ״כ כ״ם שהיה יכול לומר דילמא שלא בשעת הלואה • ובסמוך נתרץ זה בע״ה : ואיבא פלוגתא דרבוותי׳ ז״ל בהתרה בו אחר ההלואה אי בעינן בזה קבלת הלוה או לא • ופסק הר״ם ז״ל בדבר ה״ה ז״ל בפ׳ ט״ו הביא בשם הרב אבן מינ״ש ז״ל שאפי׳ לא קבל עליו הלוה מחוייב בכך מכוח לעבר לוה לאיש מלוה וזה דעת הרשב״א ז״ל אבל הרמב״ן ז״ל כתב לוקח קבל עליו לוה אבל אם א״ל אני אפר׳ אוסך בלא עדי׳ כיון שלא התנה כן המלוה בשעת הרלואה מחאה הלוה מחאה ע״כ • ומדקאמר אני אפרע בלא עדים ומסיים מרחאה הלוה מחאה משמע דמחאה מיהא בעי אבל בלא מחאה לא קאמר הלוה מידי לא הוי מחאה וה״ל כאלו קבל הלוה והתרצה המלוה התרצה • ויש בזה דעת ג׳ להרא״ם ז״ל כאשר בביא המור ז״ל בסימן ע״א וז״ל אם כתב״ל אל הפרעני אלא בעדי׳ קבל דבריו אז אין חלוק בין בשעת הלואה ובין שלא בשעה הלואה • אבל אם לא הסיב לו על דבריו אלא שתק בזה יש חלוק בשעת הלואה אפי׳ לא אמר הן אלא שתק שתיקתו הוי הולאה אבל אם קנו ממנו בקנין שזה חייב לוה מנה אע״פ שלא נכתב השטר אינו יכול לטעון הלוה פרעתיו דנשטר הוא חשוב • ואי אמר אישתבע לי משתבע כדין מאן דמפיק שטרא אחבריה ואל״ל שטרא פריעא הוא דמשבעינן ליה • וכן מצינו בתשובת הראב״ד ז״ל שהשיב מה ששאלת על מי שלוה בעדים וקנין אם לא נכתב השטר אם יוכל הלוה לטעון פרעתיו דבר זה מפורש בהלכות הרי״ף ז״ל בהתיא דגרסינן בכתובות פרק ב׳ ת״ר אדם סותב עדותו על השטר ומעיד עליה לאחר כמה שנים ואוקמא רב האי גאון ז״ל בעדות בקנין ונשתתה לזמן מרובה ואח״כ תבע אותו המלוה לברתוב לו אורתו עדות בשטר או להעיד לו בבית דין הרי זה כותב לו עדותו על השטר או מעיד בה בכ״ד ואפי׳ לאחר כמה שנים ואינו חושש שמא נפרע אותו חוב או שמא נמחל ואע״ג דלא מתפרש שביעתא שפיר אלא בשטר מזכרת מ״מ למדנו מדבריו של רבינו האי גאון ז״ל שהמלוה בקנין אינו יכול לטעון פרעתי • ותדע שהוא בן דגרסינן בפרק ג״פ א״ל רבה בר שילא לספרי כי כתבירו שטרי אקניאתא אי ידעירו יומא דאקניה ביה כתובו ההוא יומא ואי לא כתובו ההוא יומא דקיימיתו ביה ואי לאו דקנין הרי הוא כשטר לכל דבריו בין לענין ששש פרעון בין לענין לקוחות הכי כתבינן יומא דקנו מיניה דילמא פרע מקמי דלכתוב שטרא אי נמי טריף לקוחות מאותו זמן שלא כדין שאין דינן לטרוף אלא מבריבות השטר ואילך והשתא טרוף מיום הקנין אלא לאו ש״מ דכשטר הוא חשוב לכל דבר ע״כ • ויש לעיין לפי פסק רבינו שמואל דאיקמה ההיא דגט פשוט דקאבדינן אי ידעיתו יומא דקנו מיניה כתובו ליה דוקא בשטרי מכר והלואה שאין בהם אחריות נכסים הנהו כתבי ביומא דקנו מיניה אבל אי כתיב ביה אחריות נכסים לא כתבינן אלא מיומא דקאי ביה ואי לא ה״ל שטר פסול דס״ל דכמלוה ע״פ היא עד דמכתיב דלירת ליה קלא ולפי פי׳ משמע דיבול לומר פרעתי כל זמן שלא נכתב אך העיה בפירושיו כי ר״ח ז״ל חולק על סברתו • והנה הר״ר יצחק והר״ר אברהם לא הסכימו עמו • ובשאלות אם יש הפרש בין מי שיש בידו שטר מוחזק ובין מי שיש בידו ערים וקנין או שניהם שוים והשיב הכי חזינן כאן שהעד ם מחוייבין לכתוב שטר ללוה ולתת לו הרי זה כמי שכתבוהו לו ונמצאו שניהם שוים דאמרינן קנין בפני שנים ואין צ״ל כתובו דכתב קנין לכתיבה עומד • ובשאלתות נמי אינים שקנו משמעון שהוא חייב לראובן ולא הספיקו לכתוב את השטר עד שמת שמעון יכולין לכתוב לאחר מיתת שמעון שטר או לא • כך ראינו שיכולין לכתוב בחובו שטר לאחר מיתה דכי איבא פלוגתא בהא מילתא לענין מתנה הוא דאמרינן שלח רבין משמי׳ דרבי אבהו הוו יודעין ששלח ר״א לגולה ש״מ שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת אין כותבין וכי׳ ה״מ לענין מתנה ש״מ דהיא הקנאה ואין שטר לאחר מיתה אבל מי שמודה בחוב שעליו בפני עדים וקנו מידו בין קיים בין מת כותבין ונותנין ע״כ • מכל זה שכתבנו למדנו שאע״פ שקבע לו זמן והוא אחר זמן בין קיים הלוה בין מת • העדים שקנו מידו כותבין החוב מזמן הקנין ואין חוששין לפרעון כלל דאי פרע איהו דאפסיד אנפשיה בשלא ביטל המלוה לעדים עדותן או לא כתב לו שופר דעדות של קנין אע״פ שלא נכתב הרי הוא כשטר לכל דבר • וכן הכריע הרב רבי יהודה אלברצלוני בספרו :

חלק עיני

א והיכא דמלוה בעדים בלא קנין ואל המלוה בפניהם אל תפרעני אלא בעדים אם צריך לפורעו או לא • על זה גרסינן בפרק שבועת הדיינין המלוה את חברו בעדים אין צריך לפרעו בעדים ואם אמר לו אל הפרעני אלא בעדים צריך לפרעו בעדים ואינו נאמן לטעון פרעתיך ביני לבינך שהכל הולך אחר התנאי • ופסקו רבוותא שתנאי זה בין שהתנהו בשעת הלואה בין שהתנהו לאחר שהלוהו בואיל וקודם תביע׳ התנהו בכך שוב אינו נאמן לטעון פרעתי שצריך לפרעו בעדים כמו שהתרהו • וההיא דאמרינן בפרק שבועת הדיינין עלה דו זהיא דפריך רב אחא ממאי דבשעת הלואה קאי דילמא בשעת תביעה קאי וכו׳ לא הדוק מינה דלמעוטי ההתרה בו שלא בשעת הלואה הוא דאתא אלא למעוטי שעת תביעה הוא דאתא שאינה עת ההתראה דהא טעין כבר פרעיה מקמיה הכי ובהכי קאתי השתא לבי דינא אבל אלו ההתרה בו קודם לתביעה שהוא קודם שטען זה שכבר פרעו ואע״פ שהוא שלא בשעה הלואה ההתראה גמורה היא ולא מצי כהר דבי למטען פרעתי׳ ביני לבינ׳ אא״ע שיביא עדים דבהאי ענינא ליבא לפלוגי בין בשעה הלואה לשלא בשעת הלואה דהא לאו שעבודא הוא כי היכי דניפלוג

ביניהו

לאחר שתא להכי קבל המעות אבל אלא בשעת הלואה צריך לקבל עליו בפירוש ולא הוי שתיקתו הולאה • כיון דהיתניה מעיקרא לא חשש הסתם להסיבו : ואיבא למידק לבעלמא להרמב״ן ז״ל דכל אלא מיתה הלוה בפירוש הוי קבלה ומהני׳ ההתרה ניתא דלחי רב אחא דהיא דר׳ יהודה בן בתירא דילמא בשעת תביעה קאי וכו׳ • ולא מוקי לה סתם בהתרה אחר הלואה • מסוס דכי נמי הוי אלא בשעת הלואה הא קחני סתם בעדים הלוהך בעדים פרע לי זכו׳ ולא קאמר להסיב הלו׳ אפרע אלא בעדים • וכל אלא מיתה ה״ל כמקבלו אבל להרא״ם לכל אלא בשעת הלואה שתיקתו אינו הולאה דצריך לקבל בפי׳ • אמאי לא מוקי לה רב אחא בהכי ולא היה ל״ל בשעת תביעה • ושתא לי דרב אחא לא רצה לאמר אלא באוקמת כפי משמעות תבריית׳ לקחני בעדים הלוהך בעדי׳ פרע לי אם יהן אם יביא ראיה וכו׳ • דאם איתא דמיירי אלא בשעת תביעה אלא אמתני׳ הוא שמתני׳ כן א״כ ה״ל למיתני תו לבסר הכי תבעו והסיב פרעתיך כלהני במתני׳ בכל החלוקו׳ למחר א״ל תנהו לי נתתיו לך • ומלא תני הכי משמע דהשת׳ היא התביע׳ • והו ליסנ׳ קא דייק דקאמ׳ בעדים פרע לי דאי אלא הלוהה והתרצה הוי ס״ל למימר בלשון עכיל בעדים הפרע לי אבל מדקאמר פרע לי משמע שאינו אלא לעתיד אלא טענה היא והיינו דקאמר רב אחא דהכי קאמר לאו בעדים הלוהך בעדים היה לך לפרעני לכיון לפר׳ ליסנ׳ לפרע לי כדאמרן • ובשלי מיתרלא ההיא דלייתי׳ לעיל אמאי לא מוכח רבינו מהכא :

ולענין הלכה פהב הרב בב״י נקטינן כהרמב״ם ורבו דמתני׳ בכל גוונ׳ היא וכין דבגמר׳ לא אלקנ בדבר מהי היתי לן לפלוגי במלת׳ • ותו להרמ״ה והרשב״א נראי׳ כדברים ע״כ • ולכאורה יש לתמוה מספק זה דהיאך נאמר דמפקינן ממונא מיד המוחזק אלא כדעת הרמב״ן והרא״ם דהא ולאי דשמת הלוה ולאי מכיחו׳ מחאה לאמן לומר פרעתי • וא״ל נהי להרמב״ם ורבו ז״ל הם עמודי ההוראה • הא מ״מ גם הרמב״ן והרא״ם מגדולי גדרו ומגדולי הפוסקים הם והיו כתרמי לבני הראשוני׳ ואפ׳ ג׳ להרשב״א והרמ״ה מסכימים עם הראשוני׳ הא ידעינן דבליני ממונות לא אזלינן בתר רוב׳ נגד המוחז׳ כל דלא קאמר קים לי כיקילא׳ שכל אמרי ישראל הלוקים

עליו כדברי מהרי״ק :

ומאי דקאמר דמתני׳ בכל גוונ׳ היא • אחר המחילה הראוי׳ מדרב׳ מדקאמר סתם א״ל אל אתנהו לי אלא בעדי׳ ולא הזמינו לאפי׳ אם הסי׳ הלוה שאינו רוצה לפרעו בעדים לא מהימן מגיע דיוק׳ בסת׳ כשלא מיח׳ הוא הרא״ם אבל בדמיתה לא • איברא לכבר׳ הרא״ם לא לייק ספיר ליכ׳ דאתני׳ לקמנו מנה בידך א״ל הן אל אתנהו לי אלא בעדים אחר א״ל מנסו לי וכו׳ : ומדקאמר מעיבר׳ גבי מנה לי בידך דמשיב הלוה ואמר הן • ונבי א״ל אל אתנהו לי אלא בעדי׳ אלא אם לא הסיב הן אמר׳ אבל כשנפר׳ דמתני׳ אוזרי אם הלוה שתק ולא

בני׳ לא הן ולא לאו כסתמיות • ולאי רוי׳ כפשטה • ולפ״ז
למימר לספר׳ הרמב״ן דמאי דלא חלקו בגמ׳ בזה הוא משו׳ דמסתמיו׳
ת מסמע דבשתיק׳ הלוה מיירי דאי אפי׳ בלקאמר לא בעינ׳ • ה״ל
מי לאסמופי׳ המי חילוס׳ : דהא לאו שעבוד הוא וכו׳ כלל בדבריו
ביע מ״ש הר״ן ויש שתמהו
ר הלוה במה נשתעבד • וכ״ל
הענין מטעם שעבוד אינא
לכסא״ל אל תפרעני אלא
ם אין הלוה עשוי לפרעו אלא
בעליס וכו׳ :
היבא דא״ל אל תפרעני
אלא בפני עדי׳ וא״ל
ויך בפני פלוני וכו׳ כבר כתב
״ל בפרק ט״ו שחילוף אלו
מות שבין הרי״ף וסיעתו
ב״ס׳ וסיעתו הי׳ מחלוקת
בין הראשוני׳ והאחרונים
וא״ה העיר כדברי הרמב״ם
ומים מקשי׳ לדבריו כשאמר
ך ביני לביניך • למה לא יהא
נגנו דאי בעי אמר פרעתיך
בפלוני ופלוני זמנתו • וזו קושית
ון ולכל המוסתאו׳ יש להקשות
ון לאמר הכין בגמ׳ וכו׳ :
ות בשוב קושי׳ זו ג׳ תירוצין •
הא׳ מה שתירץ הוא ז״ל
ון״ דברי רבינו יש לתרץ שאין כאן
לין שהרי הוא מודה שלא קיים
התולפיכך צריך לקיימו דהא
מיתייב כפשי׳ בקיו׳ הנאמי׳ לאמ׳
לאמיה וכיון שלא נתבר׳ שלפר׳
אמר מיתייב את לקיומי לתנאך
ע״כוכוחו מבוארת דהמגו אינו
מועיל לא לאמת טענתו כשאנו
מסי׳ אי משקר או לא אינו אומרי׳
מה שקר ואי בעי הוה אמר טענה אחרת יותר טובה • ומאל׳ טען אלא
הכי ע קישטא קאמר • אבל הכא אין המגו מועיל משום טעם תיובי
והוא כי שלא קיים התנאי • וכשהוא מודה כן בטענתו • אפילו נחזיקנה
לאמין מטעם המגו • מה בכך הרי הוא מחוסר קיום התנאי • ולבאורה
קשה״ז א״כ באומר אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני ופרעו בפני
אחרים אך פסק הרמב״ם ז״ל שהוא נפטר הא איהו מודה לא קיים
תנאי ואע״ג דאיכא שהדי לפרעיה • הרי המגו נמי במקום עדים קאי
לאמן הדי דטוענ אמת משום מה לו לשקר • ואפ״ה לא מהני ליה מפני
שלא קים תנאו הכא נמי לפרעיה באפי אחריני שלא כתנאו אמאי מיפטרי
וה״ל עשו נראה שרלה לתבליע זה במ״ש וכיון שלא נתברר שפרע
וכו׳ הוא דהיכא דאיכא שהדי לפרע מיפטר הלה משום דאמרי׳ למלוה
נתן לו ליהנו מעות אלו בחזרת פרעון תובך לפי שלא קיים התנאי • הא
מיהאומת הוא שנתנה לך כיון שעדים מעידים בכך וא״כ מחוייב אתה
להחזיר לו ולפיכך מחזירם לו והוא יפרע לך בהם חובך כפי התנאי או
ישתעבדה ביך לפרעון החוב • אבל באומר פרעתיך ביני לביניך נהי
דלאמבמגו • מ״מ הכא חייב מטעם התנאי • מה תאמר כיון דאנו מאמינין
אותו מגו ימת לעלוה החזירם לו וכו׳ • ליתא דא״כ הוה מהני המגו
להולא ואין מגו להוציא כי צריך לזה ראיה ברורה : התירוץ השני הוא
לרא״ם ז״ל שלחב דאין זה מגו טוב דיותר נוח הוא לומר פרעתיך ביני
לביניך ושכחתי ההסרת׳ שהחרים בי לפרעך בעדים ממה שיאמר פרעתיך
בפני פלוני ופלוני שמתו כי יאמר העולם הרולה לשקר ירחיק עדיו ע״כ :
התירוץ הג׳ הוא להרי״ן ז״ל על פי שיטתו דאין דינין אלו חלויין בשעבודו
של מלוה אלא בטענתו אי ריעא או לא • וכל היכא שהתבה בו המלוה אל
תפרעני אלא בעדים והוא טוען שלא בעדים פרעתיך אנן שהדי לשקר
וכו׳ • ויש לכל זה להרשב״א שיטה אחרת הביאוה הר״ן והי״ה ז״ל
דלוקא באומר פלוני ופלוני והלכו נאמן למיסתפי דילמ׳ אתו • אבל במקום
לא יהשת׳ ליכא מגו : ומה שיש כאן מקום עיון הוא בסברת הרמ״ה
מה הוא בענין זה • כי כפי הנראה מהתחלפות לשון האחרונים ז״ל אין
הדבר יוצא מידי מבוכה • כי הי״ה ז״ל אחרי כתבו לדברי הרשב״א כתב וכן
נראה מדעת רבינו מאיר ז״ל ע״כ משמע דגם הרמ״ה סובר כהרשב״א
דלוקי בשלבו נאמן אבל בתחר אינו נאמן • ואלו הטור כתב וז״ל ורבי׳ יעקב
ז״ל חלק בהוא נאמן לענין זה שאם הלכו למ״ה סומכין לבם על שיבוא
אולי אמר אמת ולא אמרינן דליפרעי׳ מיד ולכי מייתי עדים ואמרי לפרעי׳
מיהדר ליה אבל אם אמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני ומתו שאינו יכול
להתברר לעולם אינו נאמן • והרמב״ם ז״ל כתב שבכל ענין נאמן ונשבע

ביניהו ולימא בשעת הלואה שעבד נפשיה שלא בשעת הלואה לא שעבד
אלא התרא׳ בעלמא היא ובכל ענין שמה התראה ולא מצי למימר בשעת
התביעה פרעתיך אלא עד דמייתי ראיה כתבי • וכן סברת הרב אבן מיגש
ז״ל בפירושיו דוק והשכח :

ב והיבא

דא״ל לא תפרעני אלא בפני עדים וטען פרעתיך בפני
פלוני ופלו׳ והלכו להן למ״ה או מתו לא מהימניה ליה
פלל עד דמייתי סהדי דמסהדי קמן בפנינו פרעו • ובדגרס׳ן רב פפא
משמיה דרבא אמר הלכתא המלוה את חברו בעדים אין צריך לפרעו
בעדים ואם אמר לו אל תפרעני אלא בעדים צריך לפרעו בעדים ואם א״ל
פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למ״ה אינו נאמן וכן גירס׳ הרי״ף
והרב אבן מיגש ז״ל גם פסק הרב אבן מיגש רבינו דאיפסיקא הלכתא
שצריך לפרעו בעדים הואיל והתרה בו לא שנא דטעין פרעתיך ביני לביניך
ולא שנא דטעין פרעתיך בפני עדים ומתו או הלכו בכלהו שקיל חובא
ממוניה מיניה דלוה בלא שום שבועה ואפי׳ היסת דאיהו דאפסיד אנפשיה
דבינו דאתרי ביה צריך להביא׳ ויעידו לו בכך • גם כתב הרב אבן מיגש
אם רצה לחזור ולתבוע המלוה אח׳ שיפרענו בפנינו שלקח ממנו מעות בך
ובך שלא כדין יכול לתבעו ומחייבין המלוה להשבע היסת על טענתו כדין
מנה לי בידך אין לך בידי כלום ומפט׳ בשבועתו • וכן אם התנה עמו בפני
עדים שלא יפרענו אלא בפני ת״ח או ביוצא וטען פרעתיך בפני עדים ואותן
עדים שפרעתיך בפניהם מתו או הלכו להם למ״ה הרי זה אינו נאמן
בהוא עובדא דא״ל לא תפרעני אלא באפי דתנו הלכתא דבינו דאתרי ביה
צריך להביא עדים ת״ח שיעידו שפרעו בפניהם • ואי לא מלוה מהימן •
וזה שפסקנו הוא על דעת הרי״ף והרב אבן מיגש ז״ל • אבל הר״ר משה
פסק בספרו שהאומר לחברו אל תפרעני אלא בעדים בין שאמר בשעת
הלואה בין שלא בשעת הלואה הרי זה צריך לפרעו מפני התנאי • טען
הלוה כן עשיתי ופרעתיך בפני פלוני ופלו׳ והלכו להם למ״ה או מתו הרי זה
נאמן ובשבועת היסת שישבע נפטר • וכן אם אמר לו אל תפרעני אלא בפני
ת״ח או בפני רופאין ואמר לו בפניהם פרעתיך ואותן עדים שפרעתיך
בפניהם מתו או הלכו להם למ״ה ה״ז נאמן ונשבע היסת ונפטר • גם כתב
שהנסחאות מן הגמרא שכתוב בהן אל תפרעני אלא בעדים ואמר לו
פרעתיך

היסת ונפטר וכן דעת ר״י ולזה הסכים מ״מ הרא״ם ז״ל • וכן כתב הרמ״ה
ז״ל אלא שחלק וקאמר פרעתי בפני פלוני ופלוני אבל אומר בפני
עדים שתמת אינו נאמן עכ״ל • הנה כתב לדבריו יעשיה לוקא בהלכו
נאמן אבל במתו לא ושהרמב״ם והרא״ם ור״י ז״ל הסכימו שבכל ענין נאמן
וע״ז אמר שכ״כ הרמ״ה • אלמא
הרמ״ה ז״ל סובר כהרמב״ם
וסיעתו דלף במתו נאמן וזה שלא
כדברי הרשב״א ז״ל ואיך כתב ה״ה
על דברי הרשב״א ז״ל שכן נראה
דעת ר״מ׳ והתימא מהרב ז״ל בב״י
שעל דברי הר׳ יעשיה כתב הא
הסברא שכתב ה״ה בשם הרשב״א
וכו׳ ואיך לא שת לבו ז״ל דעל
הסבר׳ שהביא ה״ה בשם הרשב״א
כתב שכן נראה דעת ר״מ • והוא
המחיק לבונו • והטור ז״ל בסמוך
מביא בשם הרמ״ה להפך :
ועל דברי הרמ״ה כתב ק״ל על
חלוקו של הרמ״ה דכיון
דבאומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני
ומתו נאמן״פ שאינו יכול להחבר׳
למה לא יהא נאמן באומר פרעתיך
בפני עדים שתמת • ואפשר לכיון
שאינו אומר מי הם מוכחא מילתא
דמשקר ע״כ • ובאמת אין השכל
מתיישב בזה לכל שאין אנו מאמינין
אותו ומחזקין ליה למשקר מפני
שאין הדבר יכול לבא לידי ברור •
מה לי שיאמר מפני שלא הזכיר
שמותם • או מפני שהזכיר שמות
אנשים שכבר מתו • אשר על כל
זה נראה בעיני שלריכין אנו לומר
לברוח מן המבוכה הגדולה שמרגנו
שלעת רבינו יעשיה אינה סברת
הרשב״א ז״ל בעינה • ולא כתב
ה״ר יעשיה ז״ל כשאומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם שהוא
נאמן משום למירתת דילמא אתו כלבדי הרשב״א ז״ל • אלא כתב שנמתין
לו עד שיבוא וכו׳ • והשלוק ביניהם לדהרשב״א ז״ל מיל כשטוען פרעתיך
בפני פלוני ופלוני והלכו אנו מאמינין אותו הכף בטענתו זאת לאמרינן
ולאי אמת קאמר משום דמסתפי ומירתת • אבל לה״ר יעשיה ז״ל לאו
אהימנותא דידיה קא סמכינן אלא מיהלא הליא מילתא עד דיאתי העדים
ועל פי דבריהם יקום דבר להפטר או לפרוע • וכ״מ דאיכא ביניהו לענין
לינא דהרשב״א ז״ל מיל בתחלת טענתו נפטר הלוה לחלוטין מאחר שאנו
מאמינים אותו • ואפילו לא יוכל הדבר להתברר עוד כגון שנודע אח״כ
שמתו אותם העדים שייחד אין בכך כלום דהאמנותא דלוה קא סמכינן
מעיקרא • ואלו לרבינו יעשיה ז״ל אינו נפטר אל פי עצמו אלא בהעלמת
העדים כשיבואו • וא״כ אם אח״כ נודע שאי אפשר להתברר הדבר על ידי
העדים שכבר מתו • אז חייב לפרוע כי אינו נאמן בלבורו • ואם דולאי
לדיליה כיון דחליא מילתא בהעלמת העדים כשיבואו יהבינן ליה זמנא
לאתויינהו כפי הנראה לב״ל • ובאחר ההיא זימנא הו לא״גטרינן ליה ופרע
דבלא קביעות זמן אין סברא שימתין לעולם • ולפי זה קאמר דאם מהתלה
קאמר שפרע בפני עדים שמתו צריך לפרוע מיד • מפני שאינו יכול להתבר׳
לעולם על ידי עדים • ומלא״ה שעיקר סברת רבינו יעשיה ז״ל היא
לעולם אין הלוה גוביה נאמן כלל בשום טענה שיטענו ואינו נפטר מפני
נאמנותו • אלא העיקר הוא מה שיעילו העדים • וכשאינם מעילים מפני
שמתו אז הוא חייב בכל ענין אפי׳ בהלכו • וע״ז כתב הטור שהרמב״ם
כתב שבכל ענין נאמן וכו׳ • כלומר לעולם הלוה גופי׳ הוא הנאמן וע״פ
טענתו הוא נפטר מיד בלי שום קביעות זמן ובלי שלא ממתין העדים •
ולזה הסכימו הר״י והרא״ש • וגם הרמ״ה ז״ל כתב כן דהלוה עצמו הוא
הנאמן בטענתו כסברת הרמב״ם וסיעתו • ואין אנו לריכין להמתין
עדים בהכרח כסברת ה״ל יעשיה • אבל לא בכל ענין כדבר הרמב״ם
ז״ל שהוא נאמן בטענתו • אלא חלק דלוקא כשמזכיר בשמם הוא לנאמן
משום דאמרינן ולאי קושטא קאמר לכיון דמייחד עדיו מירתת דילמא
נשיליהו • אבל כשאינו מייחדם בשמם אז אינו נאמן לחיישינן דילמ׳ משקר
כיון דלא אמר מי הם אלא מיסתפי • וממילא משמע דה״ה נמי כשמזכירם
בשם אלא שאומר שמתו אינו נאמן כיון דלא מירתת כדברי הרשב״א ז״ל והיינו
לכתב ה״ה וכן נראה לעת ר״מ ז״ל ולא אמר וכ״ל ר״מ • משום דהרמ״ם
לא כתב בהאיא הדין בטוען שמתו אלא כשאינו מזכירם כדמייחי הטור
משמו ומשם הוליא דה״ה באומר שמתו כי הכל הוא מכעם מ׳ • ודהכי הוו
דברי הטור דה״ה ז״ל בתחלת שיטתא ועלו לדברי הרמ״ה דהנגן בחלוקו
ונתחלק

Digitized by Google

סתלק מעליו קוסיית הרב ז"ל. ואיך שיהיה נמצינו למדין לכל הני רבוותא ז"ל ג"כ נאמן כהרמב"ם ולא גרסי' אינו נאמן כהרי"ף ז"ל: והראב"ד ז"ל רצה לקיים שתי הגירסאות אני קיימתי את שכתב בהשגותיו אני קיימתי את שתיהם באם יש עדים על התנאי שאמר לו אל תפרעני אלא בעדים ואמר פרעתי והלכו להם אינו נאמן ואם אין נאמן מגו דיכול לומר לא התנה עמי והנה לפי פירושו בגילסת נאמן להוי מטעם מגו אין עוד מקום כלל להקשות דהאמנים נמי כי אמר פרעתיך ביני לביניך במגו לפרעתיך בפני עדים והלכו להם דולמי חדי מגו לא חמרינן. מ"מ יש מקום לומר דהא נאמן לומר אמת התנית עמי אבל פרעתיך ביני לביניך מגו דיכול לומר לא היה תנאי בינינו. ובזה מרבינן אמו מיהולו של הש"ל. אבל עיקר פירושו סותר ה"ה בזה הלשון וחזר מכחולו אין הכל רוצה בקיומו בלשון הסמוכו' דע"כ פליגתא לאמוראי ותנאי התב בשם עדים על הת אי אמי כשאין עדים מ"מ כת לית ליה מגו. וא"כ ע"כ הכא לפסק הלכה' דנאמן. בשם עדים על התנאי הוא אמי בלי הלכה' מכלל דפליגי הא ולאי כ"ע מודי וכו' ע"כ: ול אחר המחיים הרא"ה מיהא לא אריא לבטל פירושו של הרמב"ם דאיכא למיחלי דמאי דקאמר רבא הלכה מכלל דפליגי. אמו מכיפא דאמרים דאם אמר פרעתיך בפני ופלוני ופלוני והלכו נאמן קאמי. אלא מעיקרא דלינא להמלוה את חבירו בעדים אי אריך לפרעו בעדים אי לא. אתא קאמר הלכה מכלל דפליגי. אמו מכיפא דאמרים דאם אמר פרעתיך בפני ופלוני והלכו נאמן קאמי. אלא מעיקרא דלינא להמלוה את חבירו בעדים אי אריך לפרעו בעדים אי לא. אתא קאמר הלכה מכלל דפליגי. אמו מכיפא דאמרים דאם אמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו נאמן מגו דיכול לומר לא התנה עמי. והנה לפי פירושו בגילסת נאמן להוי מטעם מגו אין עוד מקום כלל להקשות דהאמנים נמי כי אמר פרעתיך ביני לביניך במגו לפרעתיך בפני עדים והלכו להם דולמי חדי מגו לא חמרינן. מ"מ יש מקום לומר דהא נאמן לומר אמת התנית עמי אבל פרעתיך ביני לביניך מגו דיכול לומר לא היה תנאי בינינו. ובזה מרבינן אמו מיהולו של הש"ל. אבל עיקר פירושו סותר ה"ה בזה הלשון וחזר מכחולו אין הכל רוצה בקיומו בלשון הסמוכו' דע"כ פליגתא לאמוראי ותנאי התב בשם עדים על התנאי אי לא כשאין עדים מ"מ כת לית ליה מגו. וא"כ ע"כ הכא לפסק הלכה' דנאמן. בשם עדים על התנאי הוא אמי בלי הלכה' מכלל דפליגי הא ולאי כ"ע מודי וכו' ע"כ: ול אחר המחיים הרא"ה מיהא לא אריא לבטל פירושו של הרמב"ם דאיכא למיחלי דמאי דקאמר רבא הלכה מכלל דפליגי. אמו מכיפא דאמרים דאם אמר פרעתיך בפני ופלוני ופלוני והלכו נאמן קאמי. אלא מעיקרא דלינא להמלוה את חבירו בעדים אי אריך לפרעו בעדים אי לא. אתא קאמר הלכה מכלל דפליגי. אמו מכיפא דאמרים דאם אמר פרעתיך בפני פ

בפני פלוני ופלוני ואל פרעתיך בפני אחרים ומחו מו הלכו להן למ"ה אינו נאמן שמפני טענ' זו התנה ואמר אל תפרעני אלא בפני ראובן ושמעון שהן עומדין עמו כדי שלא יתקה אותו ויאמר בפני אחרים פרעתיך והלכו להם ע"כ: ובלי ספק לריכין אנו לפיה לבו ולקלק למה עשה כ' אלוקות אלו בנוסאים אנשים • ובא' דנאמן קאמ' אל תפרעני אלא בפני ח"מ • ובב' לשינו נאמן קאמר אבל אם אמר אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני ליפלוג ליתני כלה בת"ת • ובתר למסיק לאם אמר פרעתיך בפניהם והלכו ומתו נאמן וכו' לימא בהאי ענינ' גופיה אבל אם אמר פרעתיך בפני אחרים שמיכ' ח"מ ומתו או הלכו וכו' אינו נאמן • ותמיהא היא ילעיכן להדין כן באומר אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני • אלא ודאי הבלל מתיב וגו' לטעמ' דקאמר בגמר' כי היכי דלא לחיי' לא שייך אלא במייתל עדים בשמם שאומר אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני דאז אינכא למימר לכוונתו כי היכי דלא לחיי' בעלי' אחרים שהלכו ומפני זה ייתל אלו הנכים מפני שאם יהיו עמו והן קבינין כאן ואינם עשויים לילך למ"ה כדברי הרמב"ם אבל כשאומ' אל תפרעני אלא בפני ח"מ שאם אין לחלו' בלעתו שאומר אותם אין לחלו' בלעתו כן כדי שלא יאמרו אותם הלכו לומר פרעתיך בפני עדים אחרים שהלכו למ"ה • דאם גם בשומרו ח"מ שאם לא תקן בזה כלום הואיל ולא ייתל' וכמה ח"מ ורופאים איכא הולכים ובאי' והרי באומר פרעתיך בפני ח"מ ומתו או הלכו נאמן אף על גב דהלה מפר • אלא ודאי מוכחא מילתא דלא כתכין אלא לומ' דקוק' הני מהמני גבי' הך מילתא • ולפ"ז כשאומר אל תפרעני אלא בפני ח"מ ואומר פרעתיך בפני אחרים • לא שנא לן בזה בין אומר הלכו להם ובין בשאם בפניהם ומשאירים כדברים • דבאמת ליכ' בעמ' דכן היכי דלא לחיי' דלא שייך בהם • כיון דלא ידע בהאי המלוה בת"ח שלא ילכו לאיש אלא מטעם להבין המנהגו • ולאחר לא המנהגו ולוה קביל עליה הילכך מ"מ לריך לפרעו • ומעכי זה לא אמר הרמב"ם ז"ל החלוק לאם אמר פרעתיך בפני אחרים והלכו בחלוקה לאשונה לתלמיד חכם לבהאי' לעולם אינו נאמן אלא באומר פרעתי בפניהם • וכן משמע מסוף מסקנת דבריו שכתב אבל ודאי אם אמר בפני פלוני ופלוני הוא הפסיד על עצמו שפרע בפני אחרים והלכו להם • אבל אם באו והעידו אין כאן בית מיחוש וכו' ואם ויש' אמאי לא כייל נמי לחוקת ח"ת ולימא אבל ודאי אם אמר בפני פלוני ופלוני או בפני ח"ה וכו' אלא נמי בלי ספק דלעתו כדאמרן דבח"ת הפסיל אפי' באו והעידו שפרעו כל אלא הים בפני ת"ח • ואם הדבר כן יקשה אמאי לקח הרמב"ם ראי' פרי"ף מהאי' דת"ח מטע' דלא גרסי' פרעי' בלשון שהלי הא אפי' נימ' דגרסינן הכי אין ראיה מאם להאי' דבפני פלוני ופלוני מאם דבת"ח אי לאו דאולי לא מאני עדות האחרים דלאו מאם לחיים נגע בה אלא מטעם פסול • אבל בפני פלוני ופלוני הואיל דכי היכי דלא ליחיי' קאמר הכי היכ' דמשהלי שהלי בעדים לינ' לחי' מהימן ומיפטר • ואף אח"ל דכובר הרמב"ם ז"ל דאפי' בח"ת לא נפסלו האחרים למטעם לחיי' אמר כן מה שאין הדשת סובלו • אבל יקשה דמ"מ לא הים לריך לאחו' בשבוש הגירס' דאזל פרעי' באפי שהלי דאפי' הא מלי לפרוש דליתנהו קמן דנישיליהו אלא הלוה טוען שפרע בפני פלוני ופלוני והלכו ומתו • מיבדת להר"ן כתב על דברי רש"י המסכינני לדעת הרי"ף דליכ' דאזל פרעי' ודאמרי' נמי באפי שהלי א"ל באפי שה"ל פרעי' מאמ' לפרעי' מיהו להרמב"ם ז"ל למפרש דאזל פרעים באפי שהלי כעובד' דרבא דהאמ' דהלוה טוען כן ושהלכו או מתו • א"כ גם באיל' דרב נחמן לימ' הכי • ולהכי קאמר רב נחמן למלוה כיון דקא מודי לו • ושמא אפשר לדחוק דלכל זה דאכוון הרמב"ם ז"ל במ"ש אע"פ שהפריס מוגים כמו שבארנו כך ירחה מלין הגמ' וכו' שהוא באמת לשון מגומג' וקשה ההבנה לכאורה אמאי אע"פ שהפריס מוגים וכו' • אלרב מפני שהם מוגים לפיכך ירחה כן מלין הגמ' אבל לפי מ"ש אולי כונתו לומר דאע"ג דרחיות הרי"ף ז"ל נלמו מעלמ' מפני שהו' תלה הורחתו כפי ריוקו על פי גירסתו • וכיון

דאי א"ל מהימנת לי בבתרי זאתו בתרי דמסהדי לא משגחינן בהו משום דפסלינהו בתנאה דקביל עליה והאי דינא נמי הכי הוא והדין היא סברא דילן ודיקינן להאי סברא מיהא דאסיקינן משמיה דרבא דאי אמר ליה חבריה לא תפרעני אלא בעדים שצריך לפרעו בעדים ואם אמר ליה בבר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להן למדינת הים אינו נאמן • ואי האי דינא אחרינא הוא היכי אמר רבא להכי א"ל ראובן ושמעון כי היכי דלא לרחייה דמשמע דאי לא א"ל ראובן ושמעון מצי מרחי ליה והאמר רבא אע"ג דלא אמר ליה ראובן ושמעון לא מצי מרחי ליה אלא לאו ש"מ האי דאמר רבא להכי אמר ליה ראובן ושמעון כי היכי דלא לרחייה אע"ג דאיתנהו לסהדי גבן ומסהדי דפרעיה לא מקבלינן מינייהו בלל אלא אמרינן ליה זיל פרעיה דבמאן דפסיל להו דמי • ועוד דיקינן נמי מהתוא דאמר ליה לחבריה כי פרעת לי לא תפרענ אלא באפי הרי דתנו הלכתא אזל פרעיה באפי סהדי אחרינו ואתנינסו זוזי • אתו לקמי' דרב נחמן א"ל אין קבלתינהו מינה ואנא אמינא להו פקדו' גבאי עד דמייתי תרי דתנו הלכה ומק"ם תנאיה א"ל כיון דקא מודי' דשקלתינהו מיניה פרעון הוי מאי אמר' לקומי רבנא' זיל אתינהו דהא אנא ורב ששת דנמרי הלכתא ספר' וספר' וכו' גמ' וטעמא דאודי ליה הא לא אודי ליה אע"ג דאתו סהדי דפרע קמייהו לא מהימן וכיון דלא תנו הלב' במאן דלא פרעי' דמי • וכמוהו פסק הרב אבן מיגש • ויש מ' שהור' שאחר שפרעו פעם אחרת יכול לתבעו אותו ממון וגובה אותו ע"פ אותן עדים שאע"פ שאין נאמנין על הפרעון כיון שבבר פרעו נאמנים הן להעיד עליו אחר שפרעו שהרי לא נפסלו אלא לאותה עדות של אותו פרעון • והר"ר יוסף הלוי בתב בפי' דאי אתו הינהו סהדי ומסהדי השתא דפרעי' קטן דאית ליה ללוה גבי מלוה הנהו זהי דיהיב ליה קמייהו • ולא תימא כיון דפרעיה השתא ואסתלק שעבוד' דהנהו זוזי מינה סהדותא דהני אחרינ' היא אלא אפי' אסהידו ביה השתא נמי כיון דמסהדי דבתרי' פרעון דהתוא הלואה יהבינהו ניהליה סהדותייהו לאו סהדותא הוא לגבי פרעון דהתוא הלואה בפסולין דמו • הילכך משתבע ליה השתא מלוה לבתר דפרעיה דליבא גמי' מהנהו זוזי דקא טעין דיהבוה ניהליה מיקרא מדי ומפטר ע"כ כל זה שפסקנו הוא על דעת הרי"ף ז"ל והרב אבן מיגש ז"ל אבל הר"ר משה ז"ל פסק בספרו שאם אמר לו אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני ואמר לו פרעתיך בפני אחרים ובאו או הלכו להם למדינת הים אינו נאמן • מפני טענה זו התנה עליו ואמר לו אל תפרעני אלא בפני

ראובן

שגרסתו מוטעת ממיל' סברתו נופלת • וחו לא לריכינן למילי • מ"מ בלתו הכי כך ירחה מלין הגמ' כלומר לאפי' כפי גירסתו ירחה שהלין כך מלין הגמ' מי משום דאמרו מזל פרעיה באפי שהלי היינו באומר שמתו או הלכו ומי משום לאפי' מיתתו קמן לא מהמני בהא משום דלא לילחיה קאמ' מ"מ אלא משום דהני לוק' מהמני ליה וכבר קביל עליה הכי הלוה וכו' • ומצאתי בשלטי הגבורים הבי' בשם ריש"ז ז"ל וכבר בארתי בק"ה שלא הוכיר ראובן ושמעון שיהיו נאמנין הם משאר האנשים שמה נשתנו הם משאר עדים • ולא הזכיר ראובן ושמעון אלא שלא יוכל לחזותו לומר שפרעתו בפני עדים והלכו להם או מתו • אלא אם יבאו עדים אחרים ויעידו שפרעו בפניהם הרי אלו נאמנים • מ"ל אל תפרעני אלא בפני שנים בלבוה הרי פסל עליו שאר העדים והתנה שלא יהיו נאמנים עמי הארץ ואם באו עדי' אחרי' והעידו אינן נאמנין ע"כ • הרי גבי פלוני ופלוני סהר פבר' הרי"ף והר"ן מיגמ"ש וסבר דיכול לומר פרעתיך בפני אחרים והלכו • וגבי ח"מ כתב לכל שאינה ח"ת פסולי' אפי' הם בפנינו • נהיינו מהטעם שכתבנו • והראב"ד ז"ל כתב בהשגתו אבל בשל"ל אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני • באמת נראין הרב ז"ל לאמר כשלינהו לגבי הרב ז"ל לאמר כשלינהו לב"ע לגבי האי פרעון • וכי אתו אחרינו ואמרי קמן פרעיה מלי אמר סטרא ניהו • והנה אלה ב' טעמים נראות כסותרות זו את זו לאם אותה לשלינהו אפי' לא נולי אמר סטרא ניהו וכגון שמעידין שמחמת הטלוה שהתנה עליה פרעו מוזר וגוהם אותם הה"ל למאתמנו כל זמן שלא יעידו אותו פלוני ופלוני • ואת"ל לטעמ' לעדים אחרים אינן נאמנין משום למאי אמר מלוה סטרא ניהו כל זמן שהעדים מעידים שעל אות' ההלואה פרעו שלא מאי למימר סטרא ניהו • לא יחזור ויגבה והרב ז"ל מרכבה אחרי ריכסי לפי שהוקשה לו איך נפסל עדים אמנו והוא לא הזכיר פסולים כלל גם לא הזכיר נאמנות כלל ע"כ • נראה להבין ה"ה ז"ל דברי הראב"ד ז"ל הם בתל עניב' ומרכבה אחרי ריכסי ומשום הכי הקשה דהוו הרחי אהדדי • ולמה לא נפר' להראב"ד ז"ל חדי מילי קאמר • חדא דנראי' דברי הרי"ף לאמר פסלינהו לכ"ע לגבי האי פרעון דהיינו מהתמת שמעידין על פרעון של הלוה זו • דבהא בלא שום טענה הם פסולים ומשום הכי קאמר לגבי האי פרעון • ובתר הכי קאמר תו לינא אחרינא וכי אתו אחר כי ואמרי קמן פרעיה כלומר לאמרי שהם בפנינו נתן לו מעות בחורת פרעון ולא קאמרי מחמת הך הלוה להשמ"ל מלי לאמור לא מהמני ליה לדוק' לדהו' פרעון פסלינהו • אז מלי אמר סטרא ניהו • ובהכי אזלא לה תמיהת הרב המגיד ז"ל והכי ודאי מסתבר' דמאי דקאמר הראב"ד ז"ל דמלי טעון סטרא ניהו לאו מעובדא דגמר' קאי • לאם אית' דהתובע היה טוען סטרא ניהו • אלמא אית ליה מלוה אחרינא גבי לוה • וא"כ מאי הא דקאמר דאם לא הוא אי לא נתחייב לפרעון אותו חוב אלא לחוב אחר בלי שיוכל לטעון סטרא ניהו אלא ודאי הלוה חובב לא טעין הכי אלא דברי הראב"ד ז"ל הם • מיהו מצאתי לרב המרבכי ז"ל אחרי הפיאו פירוש רש"י והרי"ף ז"ל זה לומר עדי שקר הם כתב ויש מפרשים לעולם בדאיתנהו לשהלי וכגון דאמר התובע סטרא ניהו • וקאמר רבא דגראה טעמא דלהכי אמר ראובן ושמעון ע"כ • הנה הבין דכשהו' עובד' גופיה טעין המלוה סטרא ניהו ; וגראה לפי זה מאי דקאמר רבא כי היכי דלא נחייב הבי פירוש • להכי קאמר ראובן ושמעון כי היכי דכי פרע ליה מחמת חוב אחר לא לחיי' לומר לעל חוב זה פרע לפרעון חוב זה ראובן ושמעון • ואין הדבר יולא מלוחק • אך לכל האופנים קשיא לן בדברי הראב"ד ז"ל ואלו המפרשים ז"ל הואל אפשר לומר דמלי טעין סטרא ניהו • דהא כל עלמה לטענת סטרא ניהו דמהימן הוא כי פרעי' ביניה לבינה כההו' עובד' לאביעי בריה דר' אבהו בלחובות דמנו דמי בעי אמר להד"מ נאמן לומר סטרא ניהו • אבל בלאיכ' שהלי לא מלי טעין סטרא כיון דליכ' מנו אפי' בשטר דמאמות כמאר נהבת בשטר י"ע

Digitized by Google

אם כן הכא לאיכ' דהאי מאפילו נימא לפסלינהו לגבי האי פרעון • מ"מ ולאי טענת להר"מ ריעא מפוס לידעי דהאי בסקריה • והיאך גמינהו בטענת סטראי דמגו לא היו לבריס מעולם • כיון לולאי בלי ספק נימא ליה טפי לומר סטראי מלומר להר"ם • ומה גם למ"ס הרב המגיד ז"ל דהוקשה לו איך נפסול עדים מנחנו והוא לא פסלם וכו' • ואלו היו מעילים על פרעון אותו החוב לוק' היה מקום לומר לכיון לאם בטענת סטראי מכחיש העדים נאמן דמגו דלהר"מ למה לי הכי מה לי הכי • אבל מכיון לקאמר הרמב"ן ז"ל אמס וכי אתו אחריני ואמרי קמן פרעיה וכו' • ולא קאמר דהאי דאמרי קמן פרעיה הך מלוה מסמ' ולאי מיהא לאפי' לא מסהדי דמחמת אותו החוב פרעיה מהימן ומ"כ קשה כלאמרן • ובמה אפשר לומר לכי אמר אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני ונעשה כלותב לו נאמנות כפני עדים • ובשער כ"ו נקקק בע"ה • דבמאמרנו כפני עדים מהני טענת סטראי לפילו פרעו בעדים • ועדיין ל"ע וע"ש : ומסיק הרמב"ן בסוף דבריו וז"ל

והתיפה שתיה זה התכס ע"ז ואמר שאפילו אמר בפני פלוני אין כאן בית מחוס יתמה על מה שאמרו מהמנת עלי כבי חרי שיפרעינו פעם אחר פעם אלא אם יש לו שטר יקרע שטר ואם אין לו שטר יכתוב לו סודר בכתב ידו וזו היא הקנאה לכל ענין ע"כ : וכתב על זה ה"ה ז"ל ובאמת לא תמה רבינו אלא על הדין הראשון לפי שמשו מלוה אין זה כדין מלוה בשטר וחוא תימה באמ' ע"כ נראה מדברי ה"ה ז"ל שהבין הרמב"ן ז"ל להמיהת הרמב"ם ז"ל היא על כל החלוקות ומפני זה הסיג עליו מההי' דמהימנת לי דאמי' לחלוקה דבפני פלוני ופלו' דפסלינהו לכ"ע • ולפיכך אמר ה"ה שלא בחלוקה ראשון' לאל הפרעני אלא בעדים שתם דבהי' לא פסיל שום עד ופלוה מוען שקיי' הנאו מה הי"ל לעשות וכו' • ומס ככה הבין הרמב"ן ז"ל באמת היתה המיהה גדולה ומבואר להרמב"ם ז"ל בלאו ההיא דמהימנת וכו' • דאמי קאמר וכי יש לו לאסור וכו' • ועוד אם מחו מה יעשה וכו' • דמה שייך זה באומר בפני פלוני ופלוני אם ת"ח • הא בהני גווני קאמרי הנך רבותא ז"ל לאפילו כשבעדים עמו ומביאם בפניו שמעילים כדבריו לאו כלום הוא מפני שפסלם • ומ"כ מה זה יאמר עליהם הרמב"ם כמחמיה וכי יש לו לאסור וכו' אלא ולאי האמת יורה לרבו שאין מקום להבין בדברי הרמב"ם ז"ל • אלא שעל הדין הראשון לבד ובכה בלי שתק הבין הראב"ד • וכונתו ז"ל אינה להשיגו לומר לאל תפרעני אלא בעדים למ' דמהימנת לי • אלא כונתו לבעיקר מלתא דמהמנת לי איכ' לאתמוהי מלא הענין עצמו שהוא זר אצל השכל שכבר אפשר באמיתות שיפרע פעם אחר פעם • אלא ולאי תקנתו היא לעשות שובר כשאינו בשטר • ומ"כ ה"ב כשאומר אל תפרעני אלא בעדים לגלילה צריך לבדר שפרעו בעדים יעשה שובר כי היכי דלא יצטרך אשבו' אחת העדים • ומ"ם קשה עוד לפי חמיה' הרמב"ם וטעמו למסיק בסוף דבריו • ומכ' זה כיון שאמר אל תפרעני אלא בעדים ונעשית מלוה בשטר ואין מי שעלה על לבו זה וכו' • דהרי בגמ' מקשו לשמואל ממתני' ומוקי לה אליבא דשמואל כה"ק דבריותא לימר' דמהניחין וח"ק דבריית' סברי דאומר אל תפרעני אלא בעדים אם אמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו אינו נאמן • ואתמהא הא"ך עלה על הדעת לפי חמיהת הרמב"ם

לומר לסתם משנה ופ"ק דבריית' יסברו סברו זרה מזאת אלא עלתה על לב אדם שיעשה זה כמלוה בשטר :

ב ומסתברא שאם א"ל אל תפרעני אלא בפני פלוני וכו' • גם הטור ז"ל כתב בהלכה לאפי' במייחד עדים אם אמר פרעתיך בפני מיותדיך והלכו אז מחו נאמן והטעם מבואר לפי טענת הרמב"ם דכל שהוא אומר שקייב התנאי כפי דברי המלוה אין לו לאסור העדים ואם מחו מה יעשה • וכ"ת כי היכי דבית' הרמב"ם גבי ח"ח שאם טענו פרעתי בפני ח"ח והלכו נאמן אמאי לא ביאר נמי כה"ג בהלוקה דבפני פלוני ופלוני מכוהך מבואר ע"פ מ"ש למעלה דבמייחד המלוה ח"ת לאו כי היכי דלא נחייה קאמר דהא ח"ח גופייהו נמי עבויי' ליכ' אלא לפסול כל האחרים • אבל במייחד פלוני ופלוני כוחו מפני שהו' יודע בדבר ולא בזולתי' ביעמדו חמיל עמו ואינה זיז ממקומם • ולפי שאלו אינם עשויים ליכ' • לא אמר הרמב"ם תלוקה להלכו אלא בח"ח מפני שבבר בהווה • אבל אם ע"ל אלאי אחרמי שאלו המיותדי' הלכו שלא כמו שחשב המלוה וטען הלוה שפרע בפניהם וקיים תנאו נפטר בכך :

ג ואיבא לעיוני וכו' יתבאר במקו' אחר רבינו בע"ה :

שער מו חלק א

א ההוא דאמר ליה מהימנת לי וכו' דף מ"ב • ולא פירש רבינו ז"ל אי לוקה בשעת הלוה או אפי' שלא בשעת הלוה' • ורש"י כתב בשיטת ההוא לוה לאמר למלוה בשעת הלוה • וגם ר"ת בפרק ט"ו מלוה כתב ור"ש ז"ל כתב דלוק' ההיא כן בשעת הלוה אף על פי שלא קנו מידו • א"כ אחר הלוה וקנו מידו הא לאו הכי לא דבמה נשתעבד ולשון רבינו מורה כן שאמר אחר ולא אמר אחר הלוה כמו שאמר למעלה ע"כ : ואני אומר לאפי טעם ליהיב הרמ"ה ז"ל דאחר הלוה לא מהני בלא קנין משום דבמה נשתעבד • נראה ולאי דבינו בעל התרומות ז"ל כותב לאפי' אחר הלוה מהני בלא קנין • שהרי כתב לקמן בח"ב מזה השער ואל הטעה לומר דקנין יצטרך לנאמנות וכו' • על דלאו שעבוד' לנכסים איהיה דלילטריך קנין אלא כמו התראה היא שלא יפרענו בלי קבול שטר או שובר ובכל ענין שמה התראה כמ"ש בשע' כ"ה שקדמנו ע"כ • וכיון דמטעם התראה נגע בה ולא מטעם שעבוד • ממילא משמע דאף בהר הלוה מהני הך התראה כי היכי דבאומר אל תפרעני אלא בעדים צריך לפרענו בעדים אפילו אמר כן אחר הלוה מפני שאין הלבר מטעם בעבוד הוא לגעתי מבואר • מטהה מה שכתב הטור ז"ל בסימן ע"א סעיף כ"ו כתב בעל התרומות דלענין הנאמנות אין צריך הקנין וכו' • צריכין אנו לומר לשבר כיוחי' בעיקר הדין אל לא מטעמיה שהרי בתחלת הסי' כתב שבר' הרמ"ה ז"ל דהא דמהני נאמנות בלא קנין דוק' בשעת הלוה וכו' • ומה שיש לגמגם בדברי רבינו ז"ל ממה שהיש"ר לומר עולשם דבתפי' הלוה דמהימן ליה שמלוה מעותיו גמר ומבעבד נפשיה וכו' • שם במקומו נלקלק בזה בע"ה :

ב ויש לברר אם האמין הלוה למלוה כפני עדים יכו' נם זה שם • ומה שהשו אמאי מהימנין ליה להוא בעדים מוכרחים יכו' • ובחירוך שני כתב דולאי תהא נאמן אפילו בלים עדים נגדך קאמר דאי לא כבי חרי דקא"ל

ראובן ושמעון שהן עומדין עמו בדי שלא יזחה אותו ויאמר בפני אחרים והלכו להן • אבל אם הביא האחרים והעידו בדבריו שפרעו בפניהם הדין אמת שנפטר • וגם כתב שמפני הטעות שאירע בטקצת הספרים שכתוב בהן שאומר אל תפרעני אלא בעדים ואמר לו פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו ל הן לסדינרת הים אינו נאמן • ומפני הטעות הזה הורו מקצת הגאונים ז"ל שאם אבר לו אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני ופרעו בפני אחרים שאינו נאמן אע"פ שהביא עד"ם שפרעו בפניהם וגם זו טעות גדולה והדין דין אמת שאם באו עדים שפרעו בפניהם נפטר ואין באן מקום חשש גם ההוראה הזו על פי כפריהם שכתוב בהם באותו שאמר לחברו אל תפרעני אלא בעדים אזל פרעיה באפי מחדי וטעות סופרים הוא מצאתי בגוילים כתב אזל פרעיה בינה לבין דיליה אבל אם אמר בפני פלוני ופלוני הוא הפסיד על עצמו שפרעו בפני אחרים והלכו להן אבל אם באו עדים והעידו שפרעו אין כאן בית מיחוש • ובזה ראוי לדון ולהורות ע"כ :

ב ומסתברא שאם אמר רבינו אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני וטען פרעתיך בפני אותן פלוני ופלוני שיחדת לי והלכו לדם למ"ה והעדים אינם כאן לפנינו • ולא מבעיא לדעת הר"ף ז"ל ולדעת אבן מיגש ז"ל דשקיל מלוה מיניה במוניה בלא שבועה • ומטעמא דאמרינן לעיל והשתא כשלא ייחדן פסקו שאם אמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני שאין נאמן דכיון דאתרי בזה צריך להביא ויעידו לפנינו ב"ש זה שייחד עמו עדיו שלא יצל ממנו עד שיביאם לפנינו אך לכבודת הר"ר משה ז"ל אחר שכתב דרב רבינו הלוי ז"ל דלטעמיה דשמואל דאמר שהאומר אל תפרעני אלא בפני עדים וטען פרעתיך בפני פלוני ופלוני ומתו הרי זה נאמן ה"נ דמהני אפ' בשייחד עדיו ואם חזר וטען פרעתיך בפני עדים שייחדת לי ומתו ה"נ דמהיכן הילכך ה"ר משה ז"ל שבבר בשמואל הבי נמי ס"ל שאם אבר לוה פרעתיך בפני מיוחדיך ומתו שהוא נאמן • ועוד פסק ה"ר משה ז"ל שאם אמר לו באפי דרבנו הלכהא וטען דפרעיה באפיהו ומתו דמהימן ה"נ כיון שטען שנזהר בהראתו וקיים את תנאו ופרעו בפני אותם שייחד לו ומתו אז הלכו מה יוכל לעשות הילכך הרי זה נאמן :

ג ואיבא לעיוני אם אתו חרי כהדי ומכהדי שהלוה קיים תנאו שחם ראו שפרעו בפני ראובן ושמעון כמו שהתרהו או שהעידו שהמלוה ביצמו הודה בפניהם שנפרע מן המלוה כאי מי אמרי' לסהדות' דפרעון פסלינהו וכהדורתיהו בפרעון שייך ופסילי • או דילמא במילתא אחרינ' משהדי דמהמני • ובזה אנו עתידין להאריך בשער כ"ו כי בזה יש מחלוקות וסברות מהחלפות :

שער כו חלק ראשון

א גרסינן במסכת שבועות פרק שבועת הדיינין גמרא ההוא דא"ל לחבריה מהימנת לי בל אימת דאמרת לא פרענא אזל פרעיה באפי סהדי • אביי ורבא דאמרי תרוייהו הא הבניה ויכול הוא להכחישם והמלוה שאומר שאינו פרוע נאמן • ואתקיף עליהו רב פפא נהי דהבניה טפי מנפשי' כלובר שאם הלוה טען פרעתי שיוכל המלוה להכחישו טפי מסהדי לא המניה • וקיי"ל כרב פפא ואם באו עדים שפרעו בפניהם הלוה נאמן על פיהם • וכן הלכתא :

ב ויש לברר אם האמין הלוה למלוה כשני עדים ובאו ב' עדים או ג' שפרעו בפניהם מה דינו • ע"ז גרסינן בשבועות פרק שבועת הדיינין ההוא דאמר ליה להבריה מהימנת לי בכתרי בל אימת דאמרת לא פרענא אזל פרעיה באפי תלתא סהדי והיה מכחיש המלוה שר"שה עדי הלוה • דן רב פפא ואמר בחרי המניה בתלתא לא מהימניה והעדים נאמנין • ואתקיף עלה רב הונא בריה דרב יהושע בי אזלינן בתר רוב דשות ר"מ לענין אומדנא וכדאיתא התם בע"א בההוא דאמר ליה מזבנא לך כדשיימוה תלתא ובמה דנפישי בקיאי טפי • אבל לענין עדות חרי

כמאה

Digitized by Google

לקמ"ל מאי אהני וכו' • ק"ל לתין זה הכרת לאיכא למימר לאהני מאי דכתב בתרי לשיזה עדות מוכחשת לפסס יתפוס המלוה משל לוה יהא נאמן לאי לא כתב כבתרי אע"ג דאמר מהימנת לי אי אהו סהדי דפרעיה הוי מפקי מיניה למלוה מאי לתפס מהלו' • ואכתי היכא לא תפס • לפי לעגא אלו המחרליס אמאי מפקינן מיניה לוה כיון דהוו תרי ותרי • ובכלל זה מהני נמי לאי לא קאמר כבתרי וטעון לוה פרעתי ולא מייתי סהדי קמן ומלוה אמר לא נפרעתי ולאי מחייבינן ליה לפרוע • ואי בתר הכי מייתי לוה סהדי דפרעי זימנ' קמא ולאי מפקינן אסיתייהו מיניה למלוה • ואלו כתב כבתרי לא מפקינן מיניה לתרי ותרי מיהו ומפטר בהיכא דלקמן :

ורא"ה ז"ל סכתב בסוף כלל ע"ה וז"ל ומטר שכתוב בגמרא גמורה אינו מועיל כנגד עדים כל זמן שלא פירש בפט' שנאמן יותר משני עדים ע"כ • ואם מה שכתב יותר משני עדים בא בדקדוק נראה לאי כתב בלבד שנאמן כב' עדים אינו מועיל • ויסבור אם כן כהראב"ד וכעין זכר יש לכב' לבדים הכלל כי' ב' שאלוהו על מטר שהיה כתוב בו שהו' מאמנין לראובן בעל העסק בלבורו כשני עדים כשרים וכו' • אלמא בימי הרא"ש היו כותבין כשני עדי' כשרי' כתקנת הראב"ד ז"ל כי היכי לא ליהוו כהרי ותרי • האמנה הא ולאי לא אפשר דבפסקיו הביא הסוגיא בעינם • ואם איתא לא הוו משתמיט מלפרש ולומר דלוק' בתפס מהני כדמוכרח לומר לדעת הראב"ד ז"ל • אלא ולאי בהתם כשני עדים מהני • ולפי זה מה שכתב בסוף הכלל יותר משני עדים בא בתגר' לליסב' ולא בדיוק :

ג ובאמת יש לנו לומר למה הצריכו וכו' • אי נמי רבינו ז"ל לדרוש כל תריכות לשון זה לכתבי בלא שום שבועה קלה וחמורה לעולם • יקשה דבמאי למייסב דקאמר הכי כדי שלא יסביעוסו לא בתקלה ולא בסוף וכו' ניחא מאי לכתבי בלא שום שבועה • אבל אכתי מאי לאמרו תן לעולם למאי אתא דכיון דבלא פטו' שבוע' לא מיתיי' לאיסתבועי מלד הגמנו' עלמו אהני פטו' שבוע' אף לשבוע' בשום אר"ן ז"ל יש מומרים שאעיפ שהעדים אין נאמנים וכו' אפ"ה אחר שפרעו חוזר וגובה ממנו ע"פ אותם עדים שהרי לא נפסלו אלא לעדות של אותו פרעון וכן הרב אב"ד ז"ל שהו' כתב מה שהגו לכתוב בגמנות ואחת נאמן עלי כשני עדים לעולם מטעם זה לאי לא מאי לעולם • ואין דברים אלו מחוורים וכו' אלא שעיקרן של דברים לדברי רבי יוסף הלוי וכו' ע"כ הרי להראב"ד ז"ל איצטריך לעולם לאפוקי שלא יפרע על פי העדים • ורבינו דייק יותר לשון בלא שבועה מה יאמר בלעולי' דהא ליכא למימר לאחא לליוקו של הראב"ד דרבינו לא ס"ל אלא כר' יוסף הלוי ז"ל דע"פ העדים לא מיתייב אלא שבועה • ומה גם לאי בלאמרו בלא שום שבועה פוטרו אפילו משבועה אחרונה • כ"ש בלא יפרע על פי העדים וזה מבואר : ובשלהי ח"ג מזה הטעם כשהעתיק הסובת הרי"ף ז"ל כתב הטעם בלא כתיב ביה לליהוי נאמן בלא שום שבועה לעולם פרע לוה

והדר מסבע ליה על מה שפרעו • ואי כתיב ביה לעולם לא ו ג הנה ממסקנת דבריו דקאמר ואי כתיב ביה לעולם לא • משמע לעולם נפיק פטור זה • ואין הענין יולא מילי מבוכה • ופיין מה שעל כ"ל מלק רביני סימן ה' :

והדר מייתי ליה לילי שבועה.

וכו' היא הבנת ר"י הלוי ז"ל למייתין בשמו מדברי הר"ן ז"ל ובנה הלשון כתבה לכיון למסהלי לבחורת פרעון לההי' הלוה יהבינהו ליהלייהו שהלוחייהו לאו שהלות' הוא לפרעון לההי' הלוה' כפסולין דמו • הילכך מסתבע הכתא המלוה שבועת היסת לליכא גביה מהנהו זוזי דקא טעינמעיקר' ולא מילי ומפטר וכן לעת הרמב"ם בפט"ו ממלוה ולוה ע"כ • אלמא אפי' בלאיל עדים על הפרעון הבדי ר"י הלוי והרמב"ן למשתבע • ומבאן קשה לי על מה שכתב ה"ה. כפ"ו מטוען בדין מנה הלויתיך כפר בב"ל ואמר לחל"מ ובאו ב' עדים שלוה ופרע ומלוה אומר לא נפרעתי ה"ז מייב לשלם וכו' וז"ל ומבאן שהוא הבור שבכל מקום הוחזק כפרן אין לריך התוב' ליסבע וכן עיקר • וזה לעת קלת מפרשים וכ"ל לאיה מדין זה לאם אית' למלוה נשבע היסך מקבלין שבועתו נגד שני עדים אלא ולאי אינו נשבע ע"כ • והא הכא לאע"ג לליכא שהלי לכרעים והני אינם פסולין מלד עלמם אלא מחמת הגאמנו' ואפ"ה משביעין הלוה נגדם • אלא מאי אי' לך למימר לכיון לפסלינהו לוה עלמו בגאמנו' כאמן לליתנהו למו ה"ל באומר לא לויתי ועדים מעידין שלוה ופרע היה יכול להשבע המלוה נגד העדי' דבהולאתו של לוה שלא פרע הוה ליה כאלו פסל את העדים האומרי' פרע כדברי רבינו בשע' י"א וכמאן לליתנהו למו • ואם כן אין לאיתו ז"ל מוכרחת • ולדבר' מכאן יתיישב מה שהקשינו לבעל העטור בשער י"א ע"ם וק"ל • ורבינו שכתב שם שאינו חוזר ומשביע את המלוה בכיומן ב' • וכאן מלריך לישבע פעם אחרת אי לאו לכתב בלא שום שבועה וכו' כבר כתב שם להולאת בעל דין כמאה עדים למי • והחלוק מבואר :

ד ומסתברא לאי כתב ליה בשטר' וכו' נראה

למאי לכתב רבינו ז"ל אי טעין לוה לפרעיה ביניה לביניה וכו' לאו לוקא הוא לאפילו טעין לפרעיה בפני פלוני ופלוני והלכו למלינת היס • מכל מקום כיון לליתנהו קמן פרע למלוה מכח הגאמנות בלא שבועה • ואי אתו סהדי ואמרי לפרעיה מפקינן מיניה למלוה • ובעיקר הדין כבר הסכימו רוב הגדולים עם רבינו ובהיא כתב הרמב"ם בפט"ו התנה המלוה על הלוה שיהא נאמן שיאמר שלא פרעו מוטל בלא שבועה וכו' : וכתב ה"ה ז"ל אי' לא מיבעי' במלוה בשטר דע"כ כי הימנה בלא שבועה הימניה לאי בשבועה לא היה לריך לגא מנוחו אלא אפילו במלוה ע"פ הדין שנוטל בלא שבועה • וכ"כ הרמב"ן ז"ל בחשובה וכן נראה מדברי רבינו שאפילו במלוה ע"פ הדין כן • וכן עיקר לשתה נאמנות בלא שבועה משמע ע"כ : ובבר מייסב הרמב"ן הני' לאמרו הגאונים למלוה שהאמין ללוה לנאמן בשבועה דהיינו מבוה לבטולי

שטרא

במאה ומאה בתרי וכיון שהאמינו כשני' הרי האמינו כנגד מאה להבחישם • מכל זה למדנו שהמלוה נאמן להכחיש את העדים בין שיהיו שנים או יותר משנים אבל אם אמר ליה מהימנת עלי בתלתא סהדי ואזיל פרעיה באפי ד' כיון דלא נקט תרי ונקט תלתא מוכחא מילתא דלהעות נחירת ולא מהימן איהו טפי מארבעה ובן הלכתא • ויש שמקשים אמאי סמכינן עליה דמלוה כיון דהמניה בבתרי כעובדא דלעיל דהמניה ולא א"ל בבתרי דאמרינן נהי דהמניה טפי מנפשיה טפי מסהדי לא המני • הכא נמי נימא נהי דהמני' כסהדי טפי מסהדי לא המניה • וליהוו תרי לגבי תרי ולהוי עדות מוכחשת ואוקי ממונא בחזקת מריה ואיכא דמתרץ לה הכי דלא מיבעי' היכא דאיכא שטרא דליכא למימר מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני דאשטרא קא סמכינן • ואוקי שטרא אחזקתיה • אלא אפילו ליכא שטרא לא הויא מוכחשת ולא אמרינן אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מריה דאנן אאיהו סמכינן דהמניה כבתרי ומדהמניה לא מתכחש איהו ואינהו נינהו דקרינן מוכחשין דכמאן דפסלינהו לכולהו סהדי דעלמא • והני דאמרי פרוע הוא אינהו נינהו דקרינן מוכחשין דכמאן דפסלינהו לכולהו סהדי דעלמא דמי • ואיכא מאן דמתרץ דלשון מהימנת עלי' בבתרי נאמנות של ב' עדים שהם נאמנים בכל התורה כלה ד"ל שבך תהיה נאמן עלי אפי' כשבאים עדים נגדך וא"ת דילמא כב' דוקא קא"ל ובשיש עדים כנגדו תהוי ליה עדות מוכחשת א"ב בבתרי דקא"ל מא אהני דהא אפי' אם לא אמר בבתרי אלא מהימנת עלי בלבר הכי הוי דינא אלא לטפויי בנאמנות כתב ליה בבתרי שאף בהכחש עדים האמינו • והר"ר אב"ד ז"ל מפני דוחק קושי' זו תיקן לכתוב בשטרית שיהא נאמן בשני עדים כשרים ואחר שהאמינו כבשרים ויבאו ב' ויאמרו פרוע הוא המלוה נאמן יותר מהם שאם אתה אומר ששני עדים יבולין להכחישו אשהכת דאיהו לאו בכשרים הוה • ויש שמקשים על סברתו מעמרא דילן דלא גרס' כה אלא מהימנת עלי בבתרי כשרים וא"ה קאמר רב הונא דגבי מלות חובו ודחקו את עצמן ומתרצין בדי להעמיד דברי הרב דלענין תפיסה קאמר רב הונא דמאה בבתרי ותרי במאה דכיון דתפס מלוה מוקמי' בחזקתיה ולא מפקינן מניה • אבל בתחלה לא מגבי ליה למלוה דכיון דלא כתיב כשרים הוו להו תרי ותרי כדברי הרב ז"ל ואין בנו כח להעמיד דבר זה להפריש בין עדים כשרים לעדים סתם כי סתם עדים כלן כשרים הם ובכל התורה אנו רואין שקורא אותן עדים סתם וכל סתמן כשרים הם • גם המורים לא אחזו בלשונם כי אם האמינו בשני עדים ולא כתבו כשרים :

ג ובאמת יש לנו לומר למה הצריכו לכתוב בטופסי השטרות שבועה קלה וחמורה לעולם שהרי בודאי כיון שהאמינו בשני עדים כי היכי דסהדי מהימני בסהדותיהו בדבורם בלבד ואין נשבעין מה שמעידים איהו נמי דהוי כותייהו מהימן בלא שום שבועה • על כן נוכל לומר שלא בא לומר אלא משום שלא ישביעוהו פעם אחר פעם לא בתחלת פרעון ולא בסוף פרעון שאפילו אחר פרעון יאמר לו השבע לי שלא לקחת ממני ממון שלא כדין זה יוכל לומר לו אשבע לך מכל ממון שבעולם חוץ מזה הסך שלא אשבע עליו שאתה פטרתני ממנו מכל שבועה עד לעולם מה שאין כן בעדים שאף על פי שעל פי עדים יתחייב ממון יכול לתבעו אחר מכן ולומר לו כבר אתה יודע שלקחת ממני ממון שלא כדין ופרע ליה והדר מייתי ליה לידי שבועה היכא :

ד ומסתברא דאי כתיב ליה בשטרא ואדת מהימנת עלי לומר לא נפרעתי ולא כתב ביה כשני עדים ואף בלא שום שבועה א"ה אי טעין לוה דפרעיה בינו לבינו לא משביעינן ליה דכיון דלא מייתי סהדי דפרעיה לא משגחינן ללוה דטעין שטרא פריעא הוא ואע"ג דאמרינן בעלמא מאי נאמן נאמן בשבועה הכא נמי ליכא דה"ק שיהא נאמן בשבועה הא לאו מילתא היא דהא ק"ל ברבי יהודה דקא דריש לשון הדיוט ואמר דלא צריך ואמר לטפויי מילתא קאמר ואבב איתא דקאמרינן דבשבועה הוי נאמן הא אע"ג דלא אהני הכי הוי דינא כיון דקא נקט שטר' בידי' הכי הוה דינא דלישתבע על שטרא ושקיל • ונאמנות בהאי גוונא לא מצטריך ליה למיכתב אלא ודאי לאפטורי מכל שבועה קאמר לישנא דליהוי נאמן עילויה : ואיכא מאן דפליג בסברא זו וס"ל דכל נאמן בסתם בשבועה קאמר ובבר הסכים עמי בזה הרמב"ן ז"ל וזה אשר כתב לי אין צ"ל במלוה בשטר דכי היכי דליה שום שבועה המניה אלא אפי' מלוה על פה שהאמינו לומר לא נפרעתי נוטל בלא שבועה ובולא שמעתא דבפרק כל הנשבעין במלוה על פה היא ולא מצרכינן ליה לאשתבועי בלל • אבל מה שאמרו הגאונים ז"ל במלוה שאמר ללוה נאמן תהיה שנאמן בשבועה ההוא משום דאמרינן לבטולי שטרא המניה ולכי בטל שטרא

ודרי

והדר מסבע ליה על מה שפרעו • ואי כתיב ביה לעולם לא ו ג הנה ממסקנת דבריו דקאמר ואי כתיב ביה לעולם לא • משמע לעולם נפיק פטור זה • ואין הענין יולא מילי מבוכה • ופיין מה שעל כ"ל מלק רביני סימן ה' :

בשטרא הימניה: ולפי דעתו שטרא הרי הוא מתחייב בטענתו כמתר המחבעין ע"פ וכו' • ובשער מ' ח"ב סי' ב' לקלקתי מהכא להתם ע"ש:

חלק שני

א והיכא שכלל בנאמנות שטרו פטור מחרם סתם לא יועיל תנאי כגון אלו שבועות יהא נאמן בלא שום שבועה קלה ומזורה ואפילו חרם סתם לא יועיל תנאי זה לפטרו ממנו • ובזה מצינו תשובה לרבינו האי תנאה דחרם סתם והדרת הראש לא מהני בנאמנות ואין הברו יכול לעבב חרם סתם ולומר לו הוציאני מן הכלל שלא האמינו לגזול ואם לא גזל אין עליו חרם סתם ובו מחרים סתם לא לימא כל מאן דגזלית אלא כל מאן דאית ליה גזלה בידיה ולא מהדר הבי והבי • וחזו ידעין שאין אנחנו ולא אבותינו דנילין ליתן רשות לבל מי שיבא ויאמר בחבו פתקא דלטואתא וחנו לי רשות להחרים סתם בצבור • אלא כך אנו אומרים אם אתה תובע אדם ירוע הרי דין בינכם • ואם לאו מסור אתה בביתך דין על נוזלך וקלל אותם ברצונך אבל תומים שבאו בטענה של אביהם או אפוטרופוס שלהם ואמרו אין אנו יודעין אצל מי שיש למורישנו בחוב כותבין לחם פתקא דלטואתא עד כאן כתב בתשובתיו • ובן אם רצה לצאת אחד מבית הכנסת בשזה מחרים יש לבית דין רשות לומר למה אתה יוצא מבית הכנסת יותר מן האחרים שאר חבריך • אך הם לא רצה ליעבב בבית הכנסת אין מונעים אותו ואף על פי שיצא מבית הכנסת הרם חל עליו שכל חרם שבית דין גוזרין אין לבעל הדין לענות אמן ואף אם יהיה במצולות הים החרם חל עליו • וכן מצינו בתשובה לרי"ף ז"ל:

ב ובתשובה לה"ר משולם ב"ר קלונימוס ז"ל כתב שטר דבתיב ביה נאמנות כשני עדים ואשתכח דהוי בפרן לעלמא כגון פעמים שהוחזק בפרן בעסק אחר על ידי עדים אף על גב דק"ל דהוחזק בפרן לאותו ממון לא הוחזק בפרן לממון אחר א"ה בהא בטל ההוא נאמנות דהמניה לוה למלוה משום דאיתרע ליה מאי טעמא דאמרי בי המניה לוה למלוה משום דכל ישראל בחזקת נאמנין קיימי ולהבי המניה בי המניה • אבל השתא הוחזק בפרן במקום אחר איתרע לה נאמנות דידיה ולא שקיל מידי בלא שבועה מיניה דלוה ואף על גב דהמניה עד כאן:

ג ודע והבן כי כל שטר שיש בו נאמנות וטענ מלוה דלא פרעיה וטענ לוה דפרעיה ואיתי סהדי דפרעיה בתורת פרעון ולא אדבר ליה שטרא וטענ אין קבלתינהו מיניה ופטראי נינהו בזה הא אסיקנא דאי הוה באפי סהדי איתרע שטרא ואע"ג דאית ביה נאמנות לוה נשבע היסת ונפטר ואי ליכא סהדי מהימנן מלוה משום מגו ודין זה הרי הוא מפורש

הרי הוא מיהת בטענתו כשאר התובעין דאיבא עליהם היסת דלא קביל עליה דלא ליתבע על פה לעולם • ויש מקום עיון במלוה על פה שאמר לו כן אם נאמן בלא שום שבועה אבל בכל מקום הפגיעות מוכחות גבי נאמנות דמלוה דליטול בלא שבועה משמע • ואף על פי שמצינו בגמרא לשון נאמן דנשבעין ונוטלין כגון נאמנות דר"ג ורבי אליעזר בפרקא קמא דכתובות וביוצא בהן דהתם דינא קתני דהא נאמנות ולא הוא • ושבועה דרמיא עליה מדין הנוטלין איתא אבל כל שמאמין חבירו עליו בלא שבועה האמינו דכיון דהמניה פסליה לטענה דידיה לטעון פרעתי ונאמן הלה בדבריו בלבד • וכן בכל מקום כגון נאמן עלי אבא נאמן עלי אבך דלא משתבעי בלל • וכן דעת הראשונים ז"ל בחבוריהם בנאמן עלי אתה לומר לא נפרעתי שגובה ממנו בלא שבועה ע"ב:

חלק שני

א והיכא שכלל בנאמנות שטרו פטור מחרם סתם לא יועיל תנאי כגון אלו שבועות יהא נאמן בלא שום שבועה קלה ומזורה ואפילו חרם סתם לא יועיל תנאי זה לפטרו ממנו • ובזה מצינו תשובה לרבינו האי תנאה דחרם סתם והדרת הראש לא מהני בנאמנות ואין הברו יכול לעבב חרם סתם ולומר לו הוציאני מן הכלל שלא האמינו לגזול ואם לא גזל אין עליו חרם סתם ובו מחרים סתם לא לימא כל מאן דגזלית אלא כל מאן דאית ליה גזלה בידיה ולא מהדר הבי והבי • וחזו ידעין שאין אנחנו ולא אבותינו דנילין ליתן רשות לבל מי שיבא ויאמר בחבו פתקא דלטואתא וחנו לי רשות להחרים סתם בצבור • אלא כך אנו אומרים אם אתה תובע אדם ירוע הרי דין בינכם • ואם לאו מסור אתה בביתך דין על נוזלך וקלל אותם ברצונך אבל תומים שבאו בטענה של אביהם או אפוטרופוס שלהם ואמרו אין אנו יודעין אצל מי שיש למורישנו בחוב כותבין לחם פתקא דלטואתא עד כאן כתב בתשובתיו • ובן אם רצה לצאת אחד מבית הכנסת בשזה מחרים יש לבית דין רשות לומר למה אתה יוצא מבית הכנסת יותר מן האחרים שאר חבריך • אך הם לא רצה ליעבב בבית הכנסת אין מונעים אותו ואף על פי שיצא מבית הכנסת הרם חל עליו שכל חרם שבית דין גוזרין אין לבעל הדין לענות אמן ואף אם יהיה במצולות הים החרם חל עליו • וכן מצינו בתשובה לרי"ף ז"ל:

ב ובתשובה לה"ר משולם ב"ר קלונימוס ז"ל כתב שטר דבתיב ביה נאמנות כשני עדים ואשתכח דהוי בפרן לעלמא כגון פעמים שהוחזק בפרן בעסק אחר על ידי עדים אף על גב דק"ל דהוחזק בפרן לאותו ממון לא הוחזק בפרן לממון אחר א"ה בהא בטל ההוא נאמנות דהמניה לוה למלוה משום דאיתרע ליה מאי טעמא דאמרי בי המניה לוה למלוה משום דכל ישראל בחזקת נאמנין קיימי ולהבי המניה בי המניה • אבל השתא הוחזק בפרן במקום אחר איתרע לה נאמנות דידיה ולא שקיל מידי בלא שבועה מיניה דלוה ואף על גב דהמניה עד כאן:

ג ודע והבן כי כל שטר שיש בו נאמנות וטענ מלוה דלא פרעיה וטענ לוה דפרעיה ואיתי סהדי דפרעיה בתורת פרעון ולא אדבר ליה שטרא וטענ אין קבלתינהו מיניה ופטראי נינהו בזה הא אסיקנא דאי הוה באפי סהדי איתרע שטרא ואע"ג דאית ביה נאמנות לוה נשבע היסת ונפטר ואי ליכא סהדי מהימנן מלוה משום מגו ודין זה הרי הוא מפורש

ג ודע והבן כי כל שטר שיש בו נאמנות וכו':

ב ב איבא לספוקי מי לוקא בנאמנות סתם לא מצי טענין שטרא ליהו היכא לפרעיה בעלים מטוס עליכא מגו לדהל"מ אבל מי קאמר מהימנא לי כבתרי לי היכי נאמן לומר לא פרעתי לי אע"ג דאיכא סהדי הכי נמי נאמן לומר שטרא ליהו • או לילמא לא בנא • וכי קא מסהדי אפרעון דהוא שטרא לא קיבעי לי לפסיטא כיון דבן בטענת לא הל"מ בן בטענת שטרא קא מכחי סהדי ולא בכל מ מי לטעין מהימנין ליה כי מיבעיא לן היכא דמסהדי אפרעון אתם ולא ידעי מאיזה חוב הוא מי נימא אף על גב לוה הימניה כסהדי מ"מ כיון ליה למלוה בטענת שטרא שטרא מטוס לסהדי לא ידעי בשקריה ואיהו לא קא מכחיש להו • דאלו הוה מכחיש סהדי ואיהו ידעי בשקריה ואיכא הפזה דבה ואין כאן מגו • או לילמ' כיון דאמן מהימנין ליה בטענת דהל"מ לגמרי ה"ג ניהמנינ בסטרא דיראלוי לעת אם יש מקום לברר ענין זה ממה שכתב הרא"ש ז"ל בתשובה שהביא הטור בקצור והיא בכלל ע"ת סי' כ"ו וז"ל שטר שיש בו נאמנות גמורה ומת הלוה מוציאין לאחר מנות גמורה ומת הלוה מוציאין כחב ידו של המלוה שקבל מן הלוה בכוס מעות וכו' ולמותו הסכום שהראו בב"ל לא נשאר השטר אלא בק' זהובים • ושוטן המלוה שטר נאמנות יש לי על אביכם ואני נאמן בדברי ואני אומר בנשאר מן השטר ק"ק זהובים והפקהו שבידיכם הס על עסק אחר בגבייה אחר שמכל ממני וכו' • תשובה אם שכותבין נאמנות בשטר הוא מועיל לענין זה שלא יוכל הלוה להביע למלוה שלא נפרע שטרו אבל אינו מועילו כנגד עדים המעילי' שהשטר הוא פרוע לגבי דהימניה טפי מעדים לא • וכן בהולאה בעל לין • כמו אלו עדים מעילי' שפרע לו כך וכך מעות והלוה אומר אותו ממון היה מלמי השטר שיש לך עלי והמלוה אומר לא כי אלא מלוה ע"פ היה לי עליך לא מהימן מלוה בלמרי' בכתובות מבימי כו' • על וכן בגלון זה כתב ידו מעילו שקבל ממנו הממון והשטר פרוע ושטר שיש בו נאמנות אינו גובה מיתומים קטנים כי אולי כשיהיו גדולים ימצאו שובר או עדי פרעון • ושטר שכתוב בו נאמנות גמורה אינו מועיל כנגד עדים לל זמן שלא פי' בשטר שנאמנן יותר מב' עדים עפ"ל • ממה שהקשים לומר בתחלה התשובה שכתב נאמנות גמורה אינו מועיל כנגד עדים ולמה הולאה בעל לין לתעלאה עדים וע"ז המשיך הלין לענין שאלתו לו' ולא מצי טענין שטרא אינהו בהיא לאבימי • הים גלאה לאלו היה מאמינו יותר מב' עדים כמהקנת לבליו היה נאמן בכל טענה נגד העדים • וכן משמע שהבין הסור ז"ל מדעתו בהה שקלר לשונו והתמיקו בזה הנוסח אין שומעין לו שנאמנות מועיל לענין שלא יוכל הלוה לטעון שהשטר פרוע אבל אינו מועיל כנגל עדים שמעילין שנפרע אלא אם כן פירש שיהא נאמן יותר מעדי עדים והולאה בעל לין למאה עדים דמי ע"כ • אלמא הלה מה שאין שומעין לו מטוס לא פירש שיהא נאמן יותר מב' עדים וכו' • ואם הדבר כן המיהא לי מלחא טובא למה הוצרך הרא"ש ז"ל לכל זה הא בלאו הכי אפילו היה מפורש בלאותו השטר שמאמינו יותר מעדים מ"מ לא היה נאמן לומר שטרא מטוס לכי הימניה טפי מעדים היינו לוקא לענין הפרעון אבל בהולאה אי אולי בפני עדים הנפרע כבר הביא הטור ז"ל להרא"ש מסכים עם הרי"ל הלוי ז"ל להולאה מלחא באנפי נפשה היא כמו שיבא בחלק אחרון מזה השטר בע"ה • ואפי' לשון החולקים יולו בכתב יהו ע"כ לא פליגי אלא בעדים מעילים שהולה להוא מכחיש ואומר שלא הולה • אבל בלתב יהו פשיטא דלכ"ע בהולאה גמורה היא והיינו השובר שכתב רבינו בשלמי

Digitized by Google

בשלהי זה השער • וכיון שכן הוא הוא"ל ואינו יכול לטענון להל"מ שהרי בכתב ידו מודה בקבל פסיטת ופסיטת שאפילו האמינו יותר מעדים לא מלי טענין סטרא"ל שלא ליכא מגו להל"ם • ומ"מ מבואר הדבר שאין מכאן ראיה ברורה • למספס שאלתנו • אחר כך מצאתי לרב מוהר"י אלגזי ז"ל סימן רע"ל כתב בפסיטות דבאמנים בעלים מהיות טענת סטרא"ל אפילו פרעו בעדים במגו להל"מ ומה טעם הפזה לאמרי' בראיות מהרא"ם והריב"ם ז"ל ע"ש • ומהקנת הענין לבכסלי גווי' מהימן בשבועה • ועם ביים מקום נמנס ונטרי הלחיות לא נעלו לבר הנדה זקן :

הלק שלישי

א והיכא שיש בשטר נאמנות ועדי השטר אינן מצויין לפנינו וכו' לשון זה שכתבו ע"ל דקלא שמיני וכתב ע"ז הרב ומ"מ בכתיים אלו הפך הסוכת הרא"ם שכתב בסי' ס"ל כל דבר שהגו המדינה לכתוב הן נאמנות הן בתבה בשוקה הן שלא שופרי דשטרי שבבר נהגו סופרים לכתוב כל מי שמקל' בשולר לכתוב שיכתבוהו כמנהג המדינה ואין לריך לפרש שיכתבו כל לשמי שפרי לאיתי בית הרא"ם בלי חולק • וכאן כתב דברי בעל התרומות בלי חולק ומשמע לומר דבעל הברומות ז"ל מייירי בשאינו מנהג פשוט במדינה להבתב בכל הסטרות ומע"פ שבקלמן כתוב כן וסרא"ם ז"ל מייירי בשהגת מנהג פשוט לכתוב כן בכל הסטרות אי נמי הרא"ם מייירי בשאין כאן עדים שיעידו שכתבוהו בלוי אלוה מנ"ל • ודבריו ז"ל תמוהים אצלי מאד אם אמנם שרלה לומר להרא"ם מייירי בשאין כאן עדים שיעידו שכתבו בלוי הבעל • דמשמע אם יש עדים שמעידים שלא נוה אין הנאמנות כלום • ואת הרא"ם לא מייירי אחר פחיבת השטר בדאיכ' טוענן שאומר לא נכתב בלוא אלא בשחלת הכתיבה מייירי דמעיקרא כשיכתוב הסופר השטר יכול לכתוב הנאמנות אף בשאין אלוה מפרש משום דמסתמא שיכתבוהו כמנהג המדינה • וכיון דמעיקר' בשולר לכתוב שיכתבוהו כמנהג המדינה ואין לריך לפרש שיכתבו כל לישני ספרי לאיתי ביה • ויש לתמוה על רבינו שכתב הסוכת הרא"ם בלי חולק • וכאן כתב דברי בעל התרומות בלי חולק ומשמע לומר דבעל הברומות ז"ל מייירי בשאינו מנהג פשוט במדינה להבתב בכל הסטרות ומע"פ שבקלמן כתוב כן בכל הסטרות ומע"פ שבקלמן כ

והרמב"ם כתב בפרק י"ו מהלכות מלכים חקנו חכמים שתהא אשה גובה כתובתה אף מהמטלטלין וכו'. כבר נהגו בכל המקומות שלענו. ושמענו שמע' שיכתבו בכתובה בין מקרקעי בין מטלטלי ופו'. הרי שלא כתב כך אלא רק שתהא אשה גובה מן הקרקע ולא מן המטלטלי. גובה ואם לא מן שבחפץ לגון הדבר מתיישבין הרבה שאין כח בחקנה לגון בה מע"פ שלא נתפרש כדין תנאי כתובה ע"כ. ומדברי אלו נראה, שחולק על זה שהיה אשה גובה מן המטלטלי נימא מע"פ שלא נכתב בכתב ידי. וז"ל לשון שנהגו מעלמא הלשון וכו' על ולי נראה לפשר לפרש לכי קאמר הרמב"ם ז"ל הרי שלא כתב כך וכו' במקומות שלא שמענו. שמעת לנו במקום שנהגו מע"פ שלא נכתב בכתב בשטר. מ"ל במקום שאין אותה חקנה פשוטה בכל המדינה. לאלו היתה פשוטה בכל המדינה ודאי סבר לפע"פ שלא נכתבה בכתובה ממש וכך מבואר בדברי פרק ט"ו מהלכות אישות וכו' עכ"ל הרב ז"ל בפ"י. ואני בעניי תמיה עליו מאד ביאורו האחרון לכפי הנראה. מתחיקו לעיקר לקאמר דמיירי במקום שאין אותה חקנה פשוטה בכל המדינה. לא"כ מ"ל פסק הרמב"ם לאם היה ידע בחקנה גובה ממה שיכפת לן אם ידע או לא הא כיון דלא נתפשטה החלקה בכלן למה יחייב זה עליה. כל שלא קבלה בפירוש. כי הוא יהיה מאותם שלא נתפשטה אצלם. והא מהרה שהביא מפרק ט"ו שכתב מנהג המדינה עיקר גדול והוא שיהיה מנהג פשוט בכל המדינה. ומדברי אלה מוכח בהיא. דכל שאינו פשוט בכל המדינה אין קנין על פיו. ומי לא עסק בן לפי' כשא' יודע שם אותו המנהג שאינו פשוט פיו. ואי משום הא אין מקום חפיסה על הרב ז"ל לדון למעלה' מוקי לה בתירוץ קמא במקומות שלא נהגו לכתוב וכו' ולא אחר בחר הכי א"ל במקום שאין חקנה פשוטה. משמע לתירוצו הב' כולהו אפי' במקומות שנהגו לכתוב מיירי. במקום שאין התקנה פשוטה וכו'. ולפ"ז יקשה טובא לאילך גיסא במאי לפסק הרמב"ם ז"ל לאם לא ידע בחקנה מתיישבים ופו' לאפי' לא ידע בחקנה מ"ל בכך. הא כיון שהוא מקום שנהגים לכתוב מטלטלי בלאו התקנה חייב מטעם הכתיבה כלכתב הרמב"ם ז"ל בשבח המנהג לתקון גדול הוא שמעלמא הלמה. נובה מן המטלטלין. בתנאי זה שלא כתבו' האחרונים. ומ"ב מה שייך לחלק בזה אם יודע בחקנה או לא אפילו לא היתה שם פוס תקנה יש לה לגבות. מלבי שנהגו לכתוב וה"ל לנכתב לפי מה שרגיל הרב. להסכים לעת הרמב"ם בזה. עם הפי' שמביא. בהיא דלרשינן לשון הלין. כ"ש כשיש גם תקנה אלא שלא נתפשטה בכל המדינה: באופן דמע"ל קשה על הזילון הב' מי בדלא נהגו לכתוב קשיא ר שא למה יחייב הואיל ולא כתבם'. ואי בדנהגו לכתוב קשי' סיפא לאפילו לא ידע בחקנה יחייב מנהג המדינה. והתירוץ המחוור בדברי הרמב"ם ז"ל הוא מה שבאה הרב ז"ל עצמו בכ"מ בשם הריב"ם ז"ל. והוא בתשובותיו סימן ש"ל דבמקום שכותבין בכתובו שעבוד מטלטלין מיירי ובזה י"ל כיון שמנהג המקום לכתוב וזה לא כתב נראה שלא נשתעבד אלא כדין הגמרא. אא"כ היה יודע בחקנתן של גאונים שאז י"ל שעל חקנת' הוא סותך ואם לא ידע בה י"ל שלא תנב' ממטלטלי ליתמי כיון שלא כתב כמנהג המקום ע"ל. ולפ"ז נראה דהרמב"ם ז"ל מסכים עם רבינו הגדול ז"ל. כפי מה שמבין מדברתו הריב"ש לאפילו שנהגו לכתוב נאמנות בכל השטרות כל שלא פירש כן בהדיא לא מהני. ואלרב' כיון דכל השטרות כותבין וזה לא כתב ירמה שלא רצה לקבל. והרינן לקושיין מאי שכא הא מהנהו לדרשינן לשון הזיו': ותו קשה לי בלשו הריב"ש ז"ל. שבא לו בתשובה סימן שמ"ה בזה הסגנון. אין לך לומר לפי מ"ש הרמב"ן ז"ל. כי מה שרגילין הסופרים לכתוב בשטרות ולא כתובתי לשטרי פירוש וכו' שלא יהא סופסו של זה כתובתן של שטרות. אלא בכל לשון מסופק. שבו תהא ילו על העליונה ואין ספק שבשטר זה נכתב לשון זה המורגל בכל השטרות. ומ"כ יל בעל תשטר על העליונה ע"כ. תלכתב לשון זה המורגל בכל השטרות משמע דבכל השטרות היה רגילות לכתוב כן. וכיון שכן הוא הילך כתב ואין ספק שבשטר זה כתב לשון זה המורגל וכו' דמשמע דמסיים למסתמא איכא למימר דנכתב לשון זה כיון שהא' מורגל בכל השטרי הילכך ילו על העליונ' הא אי חזינן בהדיא דלא נכתב לא היה ילו על העליונה. ואמאי כיון שהורגלו בכך נדייניה בכתובה מע"פ שלא נכתב. מיהו איכא למידחי לדרוותא דחלת' קאמר דבלי ספק נכתב ולאו למיתרת לאי לא נכתב לא מהני וזה לוחק. כוף דבר עלו בדעתי לרבים סוגים לייסב אלו הענייניס ולהסכים אלו הסברות ובסוס אחד מהם אין רוח המעיין מתה הימנו מד שקיף ה' יתי' ויאיר עיני בתורה ישוב מרוות:

ואחרי החפוש מלאתי להרמב"ם ז"ל בפרק ב' דשכירות וז"ל וכן הורו רבותי שהמוסר כרמו לשומר בין בארישות בין בשמירת חנם והחנה עמו שיחפור או יזמיר או יתבן משלו ופסע ולא עשה חייב כמי שהפסיד בידים וכן כל כיולא בזה שהפסיד בידים חייב על כל פנים. והשג עליו הראב"ד ז"ל משנהגו היא אם אוביר ולא מעביד לשלם בשיעבא מבוס דבידו היא ועשאוה כתנאי ב"ל. ושכיר שהפסיד מלאכתו לבר פשוט שהוא מזיק בידים שאלא קבחא אומנא מוחרין ועומדים הם עכ"ל. וכתב על זה ה"ה ז"ל ובאמת לא נתכון רבינו לדין המשנה. וכבר כתב דין המשנה סוף פ"ח אלא כאן ענין אחר הוא שלא התנה שאם לא יעשו ישלמו. כמו שמוזכיר במשנה. וג"כ אין משלומין אלו לומין. לאותן השלומין שאם משלם כל מה שהיתה שלה זו ראויים לעשו' וכאן אינו משלם. אלא מה שהפסיד שפחת דמי' מחמת שלא עשה מה שקבל על עצמו. לעשות. והטעם שאינו משלם יותר. מפני שלא התנה שאם לא יעשה ישלם וכו' עכ"ל.

ואלו לא הוסיף ה"ה מ"ש והטעם שאינו משלם וכו'. היה יסודו עולה יפה ומסכים למה שהביא הרב ז"ל. בבית יוסף. הומן שכ"ח בהאי דינא דשם תלמידי הרשב"א ז"ל. ומאהו לא מיעריך תמיה אלא לבטול קרקע אבל מהשתקלקל נפשלת בשמירתה. לורה מדינה חייב. ולא מדין מזיק לא עליה מכוסה אחורו של קבדו. ומה ברעב לפטור אלא טעמא משום דקבל עליה למפלטה הוא שלף בוחב לו. אלא אביה ואזרע וכו'. עד כל זמן שלא חזל"ז הוא חייב. בכל היזק שיגיע לשלם. בשבת בטול המלאכה שלחייב בלא ע"כ. ובענין זה מחייב הגאון הרלב"ל. אחר כפי הלכתא כותחי לאחקות הרמב"ם ז"ל מלאכה פעם. הא' דמה שבחב וכן הורו רבותי שלא היה לן לתלות הוראה זו ברבותיו מפני שהוא משנה שלמה. והא' דמה שהלריך שיתלה כן בהדיא דאם עשאוה לתנאי בית דין שאינו לריך לפרש. ודשלוטים לכלתו כל תלו אפילו נאמר שהיא עניין אחר. הא דבר פשוט הוא שהשכיר המפטיל מלאכתו מזיק הוא כי היא לשלמה וכו'. אבל כפי לדברי הרשב"א ז"ל. הכל מיושב ההוא תמיה. לאם אופר. ולא מעביד למה דיחין שעשאוהו כתנאי ב"ל היינו לבעל קלקע והוא לשלם כל מה שהיה ראוי לעשות שאמר הרב המגיד ז"ל. אבל בלאן דבר הרמב"ם ז"ל לענין הפסל שמגיע לקרקע עצמו בשבת עמי לאה בורה לבהא אי לאו להתנה בפירוש וקבל עליו לעשות אלו המלאכות. לא היה מתחייב מדין מזיק כיון שאינו עושה. מעשה ממש בידים אלא יושב ובטל ההיא לבולם שורו וכו'. אבל מכיון שלחייב בכך חייב לשלם. מה שפחת באמים. כך נראה בכוונתם ז"ל. אך דמה שהוסיף לומר שהטעם שאינו משלם יותר מפני שלא התנה וכו' מאן מקום להקשות לאם על פי שלא התנה כן. לנה לא ישלם יותר הרי מחויב הוא בכך מכח התנאי הנהוג לאם אוביר ולא מעביד וכו' מע"פ שלא כתב לו ממש לשון זה כלכתב הרב המגיד. עלמו על לדברי הרמב"ם בשהבית לין זה סוף פרק ח' מהלכות הלכות. ואין מקום כלל לומר לאמרה מיהת בעינן. והכא בפרק ב' מיירי שלא אמר כלל. ובפרק ח' מיירי כשאמר ע"פ ומ"ה מע"פ שלא נכתב מדון כנכתב: דהא ודאי לא אפשר שהרי כתב בפרק ח' לינן כמו שכתב לבתנאי בית דין דמי וכו'. הרי להשוה זה לתנאי בית דין ודבר פשו' הוא. לכל הנהנו לכלתובות. לבנין לכרן. ומזון הלמנה והבנות וכיולא מתנאי בית דין אפילו בלא שום אמירה כתחייב בהם מבעם תנאי ב"ל. וא"כ בהאי הנאה נמי לאם אוביר ודאי לחני לבוותא ז"ל אפילו אמירה לא בעינן. ותדע דהא הל מלתא לאם אוביר וכו'. אי ד"יינין לה כנכתב מע"פ שלא נכתב במתלוקת היא שנויה כלמ"ינין. ואם איתא לרבוותא לאמרי בכתוב דמי. אמירה מיהת בעי. מי איכא מאן לאבר לבבה"ג לא מהני מפני שלא נכתב הא כיון לקבל עליה בפירוש באמירה הוי סגנאה ואיהו מודה ביה כי לא נכתב מאי הוי. אלא ודאי אפילו בלא אמירה מאי שהוא כתנאי בית דין. וא"כ היכי קאמר הרב המגיל דמפני שלא התנה שאם לא יעשה ישלם אינו משלם יותר: ואפשר לומר שלשתו ז"ל דולאי אי לא כתב כלל שום תנאי. לתחייב בכל מקום לאמתמ' נשתעבל כפי המנהג והוה ליה כאלו כתב בהדיא אם אוביר וכו'. אבל כשלא רצה לסמוך על הסתמיות ובא לכלל לחיבת אי תנאי. אז כשכתב אחת אי קבל תנאי ולא אמר רק שיחפור או יזמור וכו' ולא פירש שאם לא יעשה ישלם. אמרינן דמחית לפרש ולומר שזה בלבד מקבל עליו. לרך תנאי ונפקא מינה לשלם בלבד מה שהפסיל. בפחות הלמים. מחמת שלא עשה מה שקבל ולא לשלם יותר. לאי לאו הכי. אי לא היה מתנה כלל. אי היה מפרשו בהדיא. זה נראה בכוונת הרב המגיל ז"ל. אמנם לפי מ"ש מדברי הריב"ם ז"ל דהתיה דמטלטלין להלכות אישות. דמשמע מיניה להרמב"ם כשלא נכתוב אותו התנאי לא מהני. היה נראה דלדידיה לא צריכינן למידי בהך דשכירות. דלדידיה יהיה הרמב"ם ז"ל מכח הסוברים לתנאי הנהוג בין הדליוטות לאו כתנאי ב"ל הוא. ולפיכך כאן בפרק ב' הצריך שתנה כן. ובפ"ח לא יסבור דבלא כתבבן מיירי כדברי הרב המגיל אלא בדפירש בהדיא. אלא מיהו אפשר לומר לדרך הריב"ם ז"ל שלא אמר הרמב"ם ז"ל בתנאי המטלטלין של הכתובה שאין סומכין על החזקת כשלא ידעה אלא היכא שהיה מנהג לכתוב בכל השטרות ולא נכתב שום שטר בלי התנאי על סתך המנהג וכיון שלא ידע שום אחד מן הכלל נראה שהוא כאלו פירשו בהדי' לכל שלא נכתב לאו בלום הוא. ולפיכך כשיש שטר א' בלבד שלא נכתב בו התנאי אין לנין בו כלין התנאי מפני שיש אכלל כל השטרות. אבל בלא לאם אוביר וכו' בבר הורגלו קלת שטרות שלא לכתבו על סמך המנהג

המנהג ומשום הכי כי נפיק שטרא לא כתיב ביה ליישנין ליה ככתוב • ואולי
על פי הלוק זה יהיה מיזה מקום לחלק בין כל הנהו דלרשינן לשון הלוואה
להחזיר לנאמנות • והלבריס לחקוקים ולריכין עיון • סוב מצאתי חסוכת
הרשב"א ז"ל כיון אלף ס"ח וזה לשונו • שאלת ששמעת ממני ששיול הנהוג
בארץ הזאת אע"פ שלא כתב בכתוב
זמי • ואמרת שמא אעתי נוטה
למה שפירשו בהנהו דורשין לשון
הלוואה למה שהורגלו ההלוואות
מעצמה בלי תקנה • אפי' לא כתב
כמי שכתב דמי דאמרי' בחלפי ב"ל
חסוב כן הוא • ועליה סמכתי ולבר
ברור הוא וכו' ע"כ • וזה מקיים
פסק מוהרש"ך זלה"ל :

ב ואל חטעה לומר שקיין יצטרך לנאמנות שאף בלא קיין היבא דלא
נהיני למכתביה לשיפרא דשטרא אלא כתבי ליה בהמלכת
הלוה מהני אע"ג דלא קנו עליה • והראיה היא דמתני שטר חנם להיורת
פטור משבועה דמיירי בשלא קנו מידו כמו שפירש הר"ר משה ז"ל בספר
משפ' ושופטי' ואע"ג דא"ל שומר חנם שאני דבשמתנה לפטור את עצמו
אינו בא אלא להחזיק בשלו אבל מלוה שרוצה להיות נאמן להוציא ממון
מן הלוה אמינא דקיין מצטריך לאו מלתא היא דלאו שעבודא דנכסים
איתיה דלצטריך קיין אלא כמו התראה הוא שלא יפרענו בלא קבול שטר
או שובר ובכל ענין שמה התראה כמו שכתבנו בשער כ"ה שהקדמנו ודמי
האלמה ששנינו מתנה שומר חנם להיות בשואל • ואף בדברים הבהיא
הנאה דקא מהימן ליה נמר ומשעבד נפשיה • והכא נמי בההיא הנאה דקא
מהימן ליה שמלוה לו פעותיו נמר ומשעבד נפשיה • וכבר כתבתי בשער
שהקדמתי כי הנאמנות לגבי לקוחות אינו מועיל ולגבי יהמי מהני לדעת
הרי"ף ז"ל ויש חולקין בזה • גם בשער י"ד כתבנו אם יכנס בכלל נאמנות
פטור שבועת היורשין אי א"ל ליתמי פרענא לאבוכון • ואפשר דאיהו פקיד
דפרע ושם הארכתי בדין זה • ובתשובה להרי"ף ז"ל מי שהוציא שטר חוב
על חברו בנאמנות • וקבע לו זמן שיפרעם לו • אע"פ שעבר הזמן עדיין
הנאמנות קיים ולא איבת דנפיק שטרא בידיה מהימן בלא שבועה ושטרא
דלא כתיב ביה דליהוי ביה נאמן בלא שום שבועה לעולם הוא עליה והדר
משבע ליה על מה שפרעו ואי כתיב ביה לעולם לא וכדלעיל • וכן כתב
הר"ר משה ז"ל שאם פרעו שני פעמים משום תנאי זה של הנאמנות הרי
הלוה חוזר ותובע את חמלוה בדין • ואומר לו כך וכך אתה חייב לי מפני
שפר' תיך שני פעמים אם הודה ישלם • ואם לא הודה וכפר ישבע היסת
על כך שלא פרעו אלא פעם אחת • מיהו אי כתיב בשטרא שיהא נאמן
בלא שום שבועה קלה וחמורה וגלגולה לעולם לא משתבע לא בתחלת
פרעון ולא בסוף פרעון • וכן פסק הראב"ד ב"ר יצחק ז"ל :

חלק רביעי

א ודיוא שרוצה לפרוע הלוה שטר שיש בו נאמנות וטען חמלוה
שנאבד ממנו מה תקנתו שלא יהא יכול להתובעו בו פעם
אחרת אם ימצא שטרו דהא הסניה כתבתי • ותברא דעביד ליה בסהדי
הא לא מהניא ליה דאי בעי • איהו מכחיש להו ומצינו לדי"ף ז"ל שכתוב
בתשובה דדוקא כי מסהדי דפרעיה הוא דלא מהני ליה בהכחשה •
דתרויהו בחדא מילתא מסהדי והא אכחיש להו מלוה דמהימן טפי מינייהו
אבל הודאה מיתא אחרתי היא • ועליה דידיה קא מסהדי • וה"ל בהזמה
ומכי אבר דאודי גביהו לא מצי למימר לא אמרי' לכו מידי ע"כ • וכן סבר
הר"ר משה שכתב זה שהאמין המלוה בשני עדים מה תקנתו בשיפרע
יקר' השטר או יעיד המלוה על עצמו שבטל כל שטר שיש לו על פלוני
או

ב ואל חטעה לומר שקיין יצטרך לנאמנות שאף בלא קיין היבא דלא
נהיני למכתביה לשיפרא דשטרא אלא כתבי ליה בהמלכת
הלוה מהני אע"ג דלא קנו עליה • והראיה היא דמתני שטר חנם להיורת
פטור משבועה דמיירי בשלא קנו מידו כמו שפירש הר"ר משה ז"ל בספר
משפ' ושופטי' ואע"ג דא"ל שומר חנם שאני דבשמתנה לפטור את עצמו
אינו בא אלא להחזיק בשלו אבל מלוה שרוצה להיות נאמן להוציא ממון
מן הלוה אמינא דקיין מצטריך לאו מלתא היא דלאו שעבודא דנכסים
איתיה דלצטריך קיין אלא כמו התראה הוא שלא יפרענו בלא קבול שטר
או שובר ובכל ענין שמה התראה כמו שכתבנו בשער כ"ה שהקדמנו ודמי
האלמה ששנינו מתנה שומר חנם להיות בשואל • ואף בדברים הבהיא
הנאה דקא מהימן ליה נמר ומשעבד נפשיה • והכא נמי בההיא הנאה דקא
מהימן ליה שמלוה לו פעותיו נמר ומשעבד נפשיה • וכבר כתבתי בשער
שהקדמתי כי הנאמנות לגבי לקוחות אינו מועיל ולגבי יהמי מהני לדעת
הרי"ף ז"ל ויש חולקין בזה • גם בשער י"ד כתבנו אם יכנס בכלל נאמנות
פטור שבועת היורשין אי א"ל ליתמי פרענא לאבוכון • ואפשר דאיהו פקיד
דפרע ושם הארכתי בדין זה • ובתשובה להרי"ף ז"ל מי שהוציא שטר חוב
על חברו בנאמנות • וקבע לו זמן שיפרעם לו • אע"פ שעבר הזמן עדיין
הנאמנות קיים ולא איבת דנפיק שטרא בידיה מהימן בלא שבועה ושטרא
דלא כתיב ביה דליהוי ביה נאמן בלא שום שבועה לעולם הוא עליה והדר
משבע ליה על מה שפרעו ואי כתיב ביה לעולם לא וכדלעיל • וכן כתב
הר"ר משה ז"ל שאם פרעו שני פעמים משום תנאי זה של הנאמנות הרי
הלוה חוזר ותובע את חמלוה בדין • ואומר לו כך וכך אתה חייב לי מפני
שפר' תיך שני פעמים אם הודה ישלם • ואם לא הודה וכפר ישבע היסת
על כך שלא פרעו אלא פעם אחת • מיהו אי כתיב בשטרא שיהא נאמן
בלא שום שבועה קלה וחמורה וגלגולה לעולם לא משתבע לא בתחלת
פרעון ולא בסוף פרעון • וכן פסק הראב"ד ב"ר יצחק ז"ל :

חלק רביעי

א ודיוא שרוצה לפרוע הלוה שטר שיש בו נאמנות וטען חמלוה
שנאבד ממנו מה תקנתו שלא יהא יכול להתובעו בו פעם
אחרת אם ימצא שטרו דהא הסניה כתבתי • ותברא דעביד ליה בסהדי
הא לא מהניא ליה דאי בעי • איהו מכחיש להו ומצינו לדי"ף ז"ל שכתוב
בתשובה דדוקא כי מסהדי דפרעיה הוא דלא מהני ליה בהכחשה •
דתרויהו בחדא מילתא מסהדי והא אכחיש להו מלוה דמהימן טפי מינייהו
אבל הודאה מיתא אחרתי היא • ועליה דידיה קא מסהדי • וה"ל בהזמה
ומכי אבר דאודי גביהו לא מצי למימר לא אמרי' לכו מידי ע"כ • וכן סבר
הר"ר משה שכתב זה שהאמין המלוה בשני עדים מה תקנתו בשיפרע
יקר' השטר או יעיד המלוה על עצמו שבטל כל שטר שיש לו על פלוני
או

ז"ל מי הנאת מגריה חסיב' הנאה לסיסתעבד עליה לא תירצו מילי דתירוצ'
הסני • ומי לא חסיבא הנאה אלא בלמיכא נאמנות ממש אם כן אין מקום
לקושייתם ולא הוו צרוכי לשום תילון אלא להכין הדברים כפשוטן להחס
מסעבד נפשיה משום לנפיק עליה קלא למיימן הוא במה שהאמינו להפקיד
אצלו מה שאינו לכשוכר את הפועל
לשמור • ואיך שיהיה הא מיהא
חזינן דלאו בכל התנאים אמרינן
למסתעבד בלא קנין • דהא מיכא
מילי דבעינן קנין • כי הא דהשוכר
לשמור את הפלה וכו' • וכלומה
יהיה מאיזה טעם שיהיה דעל
לחין צריך לעשות איזה תלוק •
ואיך אם כן אלא הרמב"ם ז"ל
במוסלה לכל תלמי ממון אינו צריך
קנין • ובפרק כ"ה מהלכות איסורי
ביאה דרב גידל לבי פיסוק לחיים
למהני בלא קנין כתב בהגיה ואלו
אם הבדרים הנקנין בתמירה הייגל
ולמי לומר דוק' אותם לבדי נקנים
בתמירה משום דבהגיה הנאה
דמתחתני מהדדי משהעבדי נמרי
ומקנו וכו' הא לאו הכי לא • ואם כן
הכא נמי גבי שומרים הוה ליה ז"ל
לפרש ולא לסתום :

ובדברי רבינו ז"ל איכא למילק
לגרא לתרבדי לטעמי'
אתרי ריבאי לתחלה אמר דלא בעי
קנין משום דהוי כעין התראה ואינו
שעבוד ובתר הכי קאמר דבהגיה
הנאה דקא מהימן ליה שמלוה לו
מעותיו מסעבד נפשיה ואינא
נפקותא בין הני תרי טעמי לטעמי
דהתראה נהגיא בלא קנין אמנם
שלא בשעת הלוה כהגיה לאל
חפרעה אלא בעדים וכלהבינן
דרים שער זה • ואלו לטעמ' דהמני
הא לא שיך אלא בשעת מתן מעות
לבהגיה שעת מתנה שמאמינו
להלווה לו • אבל בתר הכי הו ליכא
הני טעמא • אלא דבהגיה דאמר
אם מחנה להיה כאומל מוסמע
מדברי המרדכי ז"ל דמהני משום
לאחנה הכי מעיקרא בשעת מסור'
הא לאחר מכאן לאו כלום הוא •
ונמא יסבור רבינו ז"ל לכל שעומל בהלוהו שמניחה בידו ואינו חובעה
ממנו נראה דמהימן ליה ובהגיה הנאה נמר ומשעבד • ובאנו למחלוקת
הרמב"ם והרמ"ה בענין האדכה זמן מי כשעת הלוה למי או לא בפ"ו
למלוה ופ"ה לאיסור :

חלק ד א והיכא סרוה לפרוע הלוה וכו' • מלבל הג' סברות
שמביא רבינו בענין זה הא' להרמב"ם ור"ן
מינס ז"ל וכיעתם לבין בלל הפרעה אלא בפני פלוני ופלוני בין בהמימן
עלא ככי תרי אי אודי בתפי בהגיה אחריני אז לא מהימן • והב' לרבינו זרחיה
ז"ל וסיעתו דבסניהם נשמ' המלוה בנאמניתו בין בעדי פרעון בין בעדי
הולאה • והג' להרמב"ן ז"ל שמחלק לבלל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני
אין לך בו אלא חנאי ועדי פרעון פסיל עדי הולאה לא פסיל • ובאומר
מהמני לי כל אימת לאמר לא פרעתי בין בעדי פרעון בין בעדי הולאה
מהימן להא לעולם אומר לא פרעתי • יש עוד סברא רביעית לרבי
ישעיה ז"ל שהגיאה הטור בסי' ע"א לאם הוא' בפני ב"ד אז לא מהימן
לטפי מסהדי הימניה טפי מב"ד לא הימניה • ולפ"ז נראה להרז"ה לא ס"ל
דמהניא הולאה אפי' בב"ד לא"כ אכתי איקשי לדידיה למה ליה לרב נחמן
למימר זיל אייתיהו כו' הא אודי קמי בי דינא לרב נחמן ואז לא מהימן
אלא ולאי לדידי' הולאה לאו כלום היא אפי' בב"ד • ולבאורה קשה לאי
פרע בב"ד מי קא מלי טעי' בתר הכי בב"ד גופי' לא נפרעתי הא ולאי לא
אפשר • להא קמי ב"ד נפרע • ואז כי קאמר ליה אל הפרעני אלא בפני
פלו' ופלו' ולאיתהו מאי תקנתיה • אטו לימא לוה לא אפרעך עד שיבא פ'
ופלו' כדי שלא תתבעני פעם אחרת א"כ לא יפרענו לעולם • אלא ולאי
פורען בפני ב"ד וכותבין לו שפרעו ובהכי סגי כלכתב הטור ז"ל בסוף
סי' ע' • וכפי הנראה מלכתב דין זה שהם משמע שהוא מוסכם מכלי חולק
והשתא להרז"ה ז"ל לפרעון והולאה כי הדדי נינהו • כי היכי לפרעון בב"ד
מהני אמאי לא מהני נמי הולאה בב"ד ואין מקום לחלק לדיליה בין פרעון
בב"ד

Digitized by Google

בס"ל והולמי בב"ל מאיזה לל"ס היה • לאם יולה הרז"ה ז"ל לפרעון בב"ל מהני לכ"ע • ולכאורה נראה לתרז"ה ז"ל מיהא לא יולה בזה ואולי גם הרמב"ן ז"ל לכתב הרשב"א ז"ל סימן תתקנ"ב דאוכן לוה מעות מטמעון וכתב לו יהא נאמן וכו' • וביטול גמור כל טענה סיטעון לעולם נגד שטר זה ועכשיו שמעון מוליא ש"ח ורמוכן הוליא עליו שובר ואמר שפרעו • ושמעון אומר להל"מ ושהות נאמן עליו כמו שהאמינו כב' עדים כשריס •

תשובה כך קבלנו מרבותינו לכל שהאמינו בפרעון החוב אפי' באו עדים ואמרו שבפניהם הולה לו מיכס נאמני' שהרי האמינו בפרעון החוב • ויש מגדולי המורים שהפריזו על מלה נאמנות זו באפילו הולה בב"ל יכול לחזור ולומ' להל"מ וכו' עד וכן לעת הר"ם הלוי ז"ל • ואע"פ שיש לו' בזה לכל שהול' בפני ב"ל אין לאחר הולאה שבפני ב"ל כלום • וההיא דרב נחמן מלחא בעלמא היא לקאמר • מ"מ כל שלא הולה בב"ל אע"פ שבאו עדי' ואמרו שבפניהם פרע אם הולה בפניהם הוא נאמן אבל האמינו עליו כשני עדים וכן הסכמת רבותינו וכן מקובל בידי וכן אנו נוהגים וכ"ש כאן שבטל ופסל כל טענות שיטענו שזה כולל בין טענת פרעון בין טענת הולאה ע"כ • הא האמלה היתה שראובן הולי' שובר על השטר והשיב ז"ל דהולאה בעדי' לא מהניא ע"ז בוכבת כל תשובתו • אלמא שובר והולאה בעדי' כי הדדי נינהו • ואם כן כל מי שיסבור דהולאה לאו כלום היא ה"ה דשובר נמי לא מהני להשתא קאמר לא נפרעתי והלוה א"ל מהימנת כל אימת דאמרת לא פרעתי • והיכי קאמר רבינו ז"ל דכשעושין שובר ליכ' למיתק למילי: אמנם נראה בפשיטות דהשבר מבואר להלי שובר לכתב הרשב"א ז"ל לאו שובר מכתיבת יד המלוה הוא אלא שובר בעדים שמעידי' שהולה המלו' על הפרעון • ומ"ה לאו כלום הוא • דמלי מכחיש להו כי היכי דמלי כפר בפרעון גופיה • והיינו מלי לכתב רבינו בתחלת דבריו שבמלך זה ותברת לעבד ליה בשהלי הא לא מהני ליה וכו' • אבל השובר שעושה המלוה עצמו מכתיבת ידו ממש בהא לאו לינא ולאו לינא • ולאין אחריו סוס טענה והיא מסקנת דברי רבינו • ולמלנו מדברי הרשב"א ז"ל שהר"ם ז"ל שובר כרבינו יעקיה ז"ל ושהות מסכי' כן ע"פ קבלתו ומנהג מקומו

אבל הרא"ש מסכים לסברת הר"ן מיגאש כלמייתי הטור בשמו שהיא כדברת הרמב"ם • וכפי הכלל שמסר הרב ז"ל כיון דהרי"ף והרמב"ם ז"ל והרא"ש ז"ל מסכימים לדעת א' והר"י אבן מיגאש עמהם ומה גם לאחזוקי ממונא כן ראוי לפסוק • ומה שיש בכל זה מהדקדוק מתשובת הרא"ש ז"ל כלל ע"א סימן ט' עיין לתעלה ח"ב סימן ג' :

ב ומסתברא נמי דאי אסהידו עליה תרי סהדי דמחליה לשטריה מלוה ללוה אף על גב דאית ביה נאמנות מהמינן להו דמחילה מילתא אחרינא היא :

שער כו חלק ראשון

א גרסינן בכתובות פרק הכותב א"ר נחמן אמר שמואל הלכה כאבא שאול בן אים' מרי' שאין מועיל נאמנות למי שבא להפרע מיתומים • וכתב הרב ע"ז בהלכות הש"ס דבתב לה ולא נדר דלא

מהני לכ"ע • ולכאורה נראה לתרז"ה ז"ל מיהא לא יולה בזה ואולי גם הרמב"ן ז"ל לכתב הרשב"א ז"ל סימן תתקנ"ב דאוכן לוה מעות מטמעון וכתב לו יהא נאמן וכו' • וביטול גמור כל טענה סיטעון לעולם נגד שטר זה ועכשיו שמעון מוליא ש"ח ורמוכן הוליא עליו שובר ואמר שפרעו • ושמעון אומר להל"מ ושהות נאמן עליו כמו שהאמינו כב' עדים כשריס •

תשובה כך קבלנו מרבותינו לכל שהאמינו בפרעון החוב אפי' באו עדים ואמרו שבפניהם הולה לו מיכס נאמני' שהרי האמינו בפרעון החוב • ויש מגדולי המורים שהפריזו על מלה נאמנות זו באפילו הולה בב"ל יכול לחזור ולומ' להל"מ וכו' עד וכן לעת הר"ם הלוי ז"ל • ואע"פ שיש לו' בזה לכל שהול' בפני ב"ל אין לאחר הולאה שבפני ב"ל כלום • וההיא דרב נחמן מלחא בעלמא היא לקאמר • מ"מ כל שלא הולה בב"ל אע"פ שבאו עדי' ואמרו שבפניהם פרע אם הולה בפניהם הוא נאמן אבל האמינו עליו כשני עדים וכן הסכמת רבותינו וכן מקובל בידי וכן אנו נוהגים וכ"ש כאן שבטל ופסל כל טענות שיטענו שזה כולל בין טענת פרעון בין טענת הולאה ע"כ • הא האמלה היתה שראובן הולי' שובר על השטר והשיב ז"ל דהולאה בעדי' לא מהניא ע"ז בוכבת כל תשובתו • אלמא שובר והולאה בעדי' כי הדדי נינהו • ואם כן כל מי שיסבור דהולאה לאו כלום היא ה"ה דשובר נמי לא מהני להשתא קאמר לא נפרעתי והלוה א"ל מהימנת כל אימת דאמרת לא פרעתי • והיכי קאמר רבינו ז"ל דכשעושין שובר ליכ' למיתק למילי: אמנם נראה בפשיטות דהשבר מבואר להלי שובר לכתב הרשב"א ז"ל לאו שובר מכתיבת יד המלוה הוא אלא שובר בעדים שמעידי' שהולה המלו' על הפרעון • ומ"ה לאו כלום הוא • דמלי מכחיש להו כי היכי דמלי כפר בפרעון גופיה • והיינו מלי לכתב רבינו בתחלת דבריו שבמלך זה ותברת לעבד ליה בשהלי הא לא מהני ליה וכו' • אבל השובר שעושה המלוה עצמו מכתיבת ידו ממש בהא לאו לינא ולאו לינא • ולאין אחריו סוס טענה והיא מסקנת דברי רבינו • ולמלנו מדברי הרשב"א ז"ל שהר"ם ז"ל שובר כרבינו יעקיה ז"ל ושהות מסכי' כן ע"פ קבלתו ומנהג מקומו

אבל הרא"ש מסכים לסברת הר"ן מיגאש כלמייתי הטור בשמו שהיא כדברת הרמב"ם • וכפי הכלל שמסר הרב ז"ל כיון דהרי"ף והרמב"ם ז"ל והרא"ש ז"ל מסכימים לדעת א' והר"י אבן מיגאש עמהם ומה גם לאחזוקי ממונא כן ראוי לפסוק • ומה שיש בכל זה מהדקדוק מתשובת הרא"ש ז"ל כלל ע"א סימן ט' עיין לתעלה ח"ב סימן ג' :

ב ומסתברא נמי דאי אסהידו עליה תרי סהדי דמחליה לשטריה מלוה ללוה אף על גב דאית ביה נאמנות מהמינן להו דמחילה מילתא אחרינא היא :

שער כו חלק ראשון

א גרסינן בכתובות פרק הכותב א"ר נחמן אמר שמואל הלכה כאבא שאול בן אים' מרי' שאין מועיל נאמנות למי שבא להפרע מיתומים • וכתב הרב ע"ז בהלכות הש"ס דבתב לה ולא נדר דלא

Digitized by Google

בשבועה וכו׳ • ועי״ז כתב הרי״ף ז״ל בתמיהתי רבינו ה״מ לכתב לה לגת נדר וכו׳ ומפ״ק מ״ל כתב לה בין ממני בין מיורשי מחרי גובה בלי שבועה ואפי׳ הא פונם כסופה כסף מתנה״ן וכו׳ : וכתב עליו הרשב״א ז״ל בהשובותיו סי׳ אלף ג״ט פי׳ לפירושו מע״פ שמשמעו׳ לשונות אלו לפטור אוהה ממכו ומיורשיו כיון שלא אמר כן בפי׳ סתמא למלתא אין לדעתו אל אדם לעקר מקנה מכמים שאמרה הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה • וכן פירשו רוב המפרשים ז״ל לדברי הרי״ף ז״ל : ואיבא למילק ע״ז דהא דמתני׳ תנן להפוגמת בשבועה לא תפרע אלא בשבועה על אחד מעידה שהי׳ פרועה לא תפרע אלא בשבועה מנכסי יתומים ומנכסי משועבדים לא תפרע אלא בשבועה וכו׳ לאלמ׳ כל הני בתקנת מתקת מתחילתו וכלהו הוו מתקנת תפרעם אלא בשבועה אלא לאמרינן דמשום תקנת תכמים עכמת לא נתכון לעקרה אף על גב דסתם משמעות נקי גדר וכו׳ הוא אף מן היורשים • ובפוגמת וכולא אמרינן שי אינה נאמנות סתם מהני לפטרה מבשבועה כדאמרינן לאמתני׳ דלקמן ובשבועה אין לי עליך וכו׳ • פרינן שבועה מאי עבילתה ועסיק לב נתמן אמר רבה בר אבוה על הפוגמת כתובתה וכו׳ • ומעתה כיון דפוגמת משתבעת מן התקנה כמו מן היתומים אמאי לא נימא דמסתמא לא נתכוון לעקור תקנתא לרבנן • ואיכא למימר דמטעם חב לאחרים נגעו בה לומר דלוקה לגבי ליליה מאי למפטריה משבועה אבל לא לגבי יורשים לאוכחם • חדא דכלהו הני מפרשים ז״ל לא קאמרי אלא דסתם דמילתא אין לעמתו של אדם לעקור וכו׳ דלא חלינא מלתא אלא בדעת הפוטר ולא מפני שהוא חב לאחרים • ומן לגבי יורשין לא מקרי חב לאחרים דכבודו דמו • ותדע דגבי הנאת דמנכסי׳ משועבדי׳ כתב הרי״ף ואע״ג דכתב לה בעלה נאמנות לא תפרע אלא בשבועה אלא מהני נאמנות אלא איכא לתוכא עליה חוב לאינים אחרינא או כתובת אשה או לוקח דזבן מיניה לא מהני וכו׳ • דשמע מינה דלוקח לגבי אחרים ולא לגבי יורשי • והדרינן לקושיין מ״ש נפרעת מיתומים לבעי׳ לאימת בפי׳ מיורשי ומ״ש פונם וכן בעל מ׳ לעמת דבינו דכתבתם נאמנות מהמנה אע״ג דלא פי׳ בשלי׳ והא כלהו מלא תקנת׳ לינהו : ובית לכיון לכתב לה פטור שבועה ע״כ ל״ל לממה שהיתה חייב פטרה אלא לא מאי אהני לה • וכיון לכלהו הני מהקנת׳ ניתהו שלינו הא פטורא לאמבחב׳ טפי ויותר לחוש שאפשר דהיינו פונמת או עד מ׳ למסתב׳ בפי מכל הלך • הא נמי ליתא דהא בחב׳ לאכבי׳ משועבדים פירש״י ז״ל מכוש לאי הוי גבי מן הלוה גופיה והוה שעין לוה״ל שתבע לי אלא פרעתי אמרי׳ בשבועות דמשבעי׳ ליה ואי לא שעין לא טענינן ליה הואיל ונקט שטרא אבל בשביל לקוחות אגן טענינן וכו׳ לאלמ׳ איכא הו שבועה אחרתי אלא דמשבעינן בחבנה אלא אגר ך שהוא יטעון לישבע לגרמה אגין שבועה זו דאויה כמו האחרו׳ • ומ״כ נימא לכי כתב לה נלר ושבועה אין לי עליך היינו לפטרו מן בשבועה שהיה הוא יכול להשביעה אם יטעון כן • אבל לא לכתוכן מן הסת׳ לעקור שום שבוע׳ שהיא חייבת ממילא מחקנ׳ חכמים : זה ולאי קשה לי לכ״ע למאי דפריך בגמ׳ שבוע׳ מאי עבילתה למוקי רב נחמן על הפוגמ׳ וכו׳ למאי קושיא אימא לפוטרה מהיות בשבועה לאמר לה אתבע אלא פרעתיך • להא מינה ולפינן לאשבועה בנכסים משועבדין ואלא בפמן בדרש״י ז״ל : מיהו איכא למימר בהא דרש״י חקן זה בחם אפי׳ נאהי׳ לפריך שבועה מאי עבילתה וז״ל מיון שבועה סתם אדם חייבת לבעלה או יוצאים לקחתי לכי לא פטרה משבועה וכי פטרה לא משבועה וכו׳ • ונראה שנתכוין באריכות לשונו לומר דמקתני נלר ושבועה אין לי עליך ולא קתני אין לי מלירך ומשביעך משמע דלאו בשבוע שהוא משבועה מלד עלמו משתתי כהיות לשבועות אתבע לי אלא פרעתיך אלא בשבועה המוטלת עליה ממילא מיירי • ומ״ה קאמר מיון שבועה איכא למן הסתם וממיל׳ אסם חייבת לבעלה ולאילה קמיל מבלי שהוא ישביעה דע״ה קאי פטור׳ למאי׳ שביעה אין לי עליך • ולפיכך אינטריך לאוקומה בפ גמת • ובהכי יש לל מקום למאי דאמרי׳ דשלינן הא פטור׳ לאמתבר טפי דהתם׳ אין דעתו לעקור סתקנה אלא בכל מאי דאיכא למימר דהוי יותר גרע״ה לה התקנה כגון פונמת מפ״כ דיורשי׳ דאלימא בה כח התקנה : והרא״ש בפסקיו אחר שהבי׳ פסק הרי״ף ופירושו עליו בתב דמסקנת דבריו מיהו ר״ת פסק כאבא שאול אפי׳ פטרה בפלי׳ מן היורשים אבן דעתה התוס׳ ע״כ • ונראה למפני שהבינ׳ דברי ר״ת ז״ל בשום סוגיא בנו הטור בא״ה סי׳ ע״ה שהבינים עמו בזה • ואיך שיהיה מבואר

בשבועה וכו׳ • ועי״ז כתב הרי״ף ז״ל בתמיהתי רבינו ה״מ לכתב לה לגת נדר וכו׳ ומפ״ק מ״ל כתב לה בין ממני בין מיורשי מחרי גובה בלי שבועה ואפי׳ הא פונם כסופה כסף מתנה״ן וכו׳ : וכתב עליו הרשב״א ז״ל בהשובותיו סי׳ אלף ג״ט פי׳ לפירושו מע״פ שמשמעו׳ לשונות אלו לפטור אוהה ממכו ומיורשיו כיון שלא אמר כן בפי׳ סתמא למלתא אין לדעתו אל אדם לעקור מקנה מכמים שאמרה הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה • וכן פירשו רוב המפרשים ז״ל לדברי הרי״ף ז״ל : ואיבא למילק ע״ז דהא דמתני׳ תנן להפוגמת בשבועה לא תפרע אלא בשבועה על אחד מעידה שהי׳ פרועה לא תפרע אלא בשבועה מנכסי יתומים ומנכסי משועבדים לא תפרע אלא בשבועה וכו׳ לאלמ׳ כל הני בתקנת מתקת מתחילתו וכלהו הוו מתקנת תפרעם אלא בשבועה אלא לאמרינן דמשום תקנת תכמים עכמת לא נתכון לעקרה אף על גב דסתם משמעות נקי גדר וכו׳ הוא אף מן היורשים • ובפוגמת וכולא אמרינן שי אינה נאמנות סתם מהני לפטרה מבשבועה כדאמרינן לאמתני׳ דלקמן ובשבועה אין לי עליך וכו׳ • פרינן שבועה מאי עבילתה ועסיק לב נתמן אמר רבה בר אבוה על הפוגמת כתובתה וכו׳ • ומעתה כיון דפוגמת משתבעת מן התקנה כמו מן היתומים אמאי לא נימא דמסתמא לא נתכוון לעקור תקנתא לרבנן • ואיכא למימר דמטעם חב לאחרים נגעו בה לומר דלוקה לגבי ליליה מאי למפטריה משבועה אבל לא לגבי יורשים לאוכחם • חדא דכלהו הני מפרשים ז״ל לא קאמרי אלא דסתם דמילתא אין לדעתו של אדם לעקור וכו׳ דלא חלינא מלתא אלא בדעת הפוטר ולא מפני שהוא חב לאחרים • ומן לגבי יורשין לא מקרי חב לאחרים דכבודו דמו • ותדע דגבי הנאת דמנכסי׳ משועבדי׳ כתב הרי״ף ואע״ג דכתב לה בעלה נאמנות לא תפרע אלא בשבועה אלא מהני נאמנות אלא איכא לתוכא עליה חוב לאינים אחרינא או כתובת אשה או לוקח דזבן מיניה לא מהני וכו׳ • דשמע מינה דלוקח לגבי אחרים ולא לגבי יורשי • והדרינן לקושיין מ״ש נפרעת מיתומים לבעי׳ לאימת בפי׳ מיורשי ומ״ש פונם וכן בעל מ׳ לעמת דבינו דכתבתם נאמנות מהמנה אע״ג דלא פי׳ בשלי׳ והא כלהו מלא תקנת׳ לינהו : ובית לכיון לכתב לה פטור שבועה ע״כ ל״ל לממה שהיתה חייב פטרה אלא לא מאי אהני לה • וכיון לכלהו הני מהקנת׳ ניתהו שלינו הא פטורא לאמבחב׳ טפי ויותר לחוש שאפשר דהיינו פונמת או עד מ׳ למסתב׳ בפי מכל הלך • הא נמי ליתא דהא דחב׳ לאכבי׳ משועבדים פירש״י ז״ל מכוש לאי הוי גבי מן הלוה גופיה והוה שעין לוה״ל שתבע לי אלא פרעתי אמרי׳ בשבועות דמשבעי׳ ליה ואי לא שעין לא טענינן ליה הואיל ונקט שטרא אבל בשביל לקוחות אגן טענינן וכו׳ לאלמ׳ איכא הו שבועה אחרתי אלא דמשבעינן בחבנה אלא אגר ך שהוא יטעון לישבע לגרמה אגין שבועה זו דאויה כמו האחרו׳ • ומ״כ נימא לכי כתב לה נלר ושבועה אין לי עליך היינו לפטרו מן בשבועה שהיה הוא יכול להשביעה אם יטעון כן • אבל לא לכתוכן מן הסת׳ לעקור שום שבוע׳ שהיא חייבת ממילא מחקנ׳ חכמים : זה ולאי קשה לי לכ״ע למאי דפריך בגמ׳ שבוע׳ מאי עבילתה למוקי רב נחמן על הפוגמ׳ וכו׳ למאי קושיא אימא לפוטרה מהיות בשבועה לאמר לה אתבע אלא פרעתיך • להא מינה ולפינן לאשבועה בנכסים משועבדין ואלא בפמן בדרש״י ז״ל : מיהו איכא למימר בהא דרש״י חקן זה בחם אפי׳ נאהי׳ לפריך שבועה מאי עבילתה וז״ל מיון שבועה סתם אדם חייבת לבעלה או יוצאים לקחתי לכי לא פטרה משבועה וכי פטרה לא משבועה וכו׳ • ונראה שנתכוין באריכות לשונו לומר דמקתני נלר ושבועה אין לי עליך ולא קתני אין לי מלירך ומשביעך משמע דלאו בשבוע שהוא משבועה מלד עלמו משתתי כהיות לשבועות אתבע לי אלא פרעתיך אלא בשבועה המוטלת עליה ממילא מיירי • ומ״ה קאמר מיון שבועה איכא למן הסתם וממיל׳ אסם חייבת לבעלה ולאילה קמיל מבלי שהוא ישביעה דע״ה קאי פטור׳ למאי׳ שביעה אין לי עליך • ולפיכך אינטריך לאוקומה בפ גמת • ובהכי יש לל מקום למאי דאמרי׳ דשלינן הא פטור׳ לאמתבר טפי דהתם׳ אין דעתו לעקור סתקנה אלא בכל מאי דאיכא למימר דהוי יותר גרע״ה לה התקנה כגון פונמת מפ״כ דיורשי׳ דאלימא בה כח התקנה : והרא״ש בפסקיו אחר שהבי׳ פסק הרי״ף ופירושו עליו בתב דמסקנת דבריו מיהו ר״ת פסק כאבא שאול אפי׳ פטרה בפלי׳ מן היורשים אבן דעתה התוס׳ ע״כ • ונראה למפני שהבינ׳ דברי ר״ת ז״ל בשום סוגיא בנו הטור בא״ה סי׳ ע״ה שהבינים עמו בזה • ואיך שיהיה מבואר

דלא שבועה אי נמי נקי נדר נקי שבועה בלתור ולא בחב לה בין מיורשי • אבל אי כתב לה בין מיורשי בין ממני נגבה שלא בשבועה :

ב וה״מ בבא ליפרע מנכסי יתומים אבל יתומים שבאו להפרע מן הלוה בשטר שיש בו אמנורת לגזה בגון מלוה דכתיב ליה ללוה וכל אימת דאמר׳ פריעה הוא מתימני׳ דק״ל תנאי שבמטון רבנאו קיים ואפי׳ מת מלוה ומפל ליה שטרא קמי יתמי׳ וא״ל כבר פרענא ליה לאבוכון מתימון ואע״ג דלא כתיב ליה מהמנת עלי׳ בבתרי עלי׳ ועל יורשי מ״ש דשטרא מעקר עקיר ליה לדאי דהא לא מצי למימר ליה אי פרעתן הוה לך למקרעיה א״נ מכתב חברא עליה משום דא״ל אהימנות׳ דכתבת ליה סמכיה הילכך לא שנא נביה ירדי׳ ולא שנא גביה ירדי׳ דמלוה כי אמר פרעתיך מתימון • ובשבוע׳ דבין דלא כתב ליה מהימנות עלי׳ ואפי׳ משבועה לא פטרינן ליה משבועה חיישינן דילמא הבי קאמר ליה מהימנת עלי לגבולי שטרא דידי ליהוי במלוה ע״פ דאלו מעקרא כי אמר שטרא פריעא לאו כל כמיניה ואי אמר ליה אישתבע לי דינא הוא דמשתבע ושקיל ולא מצי איהו לאישתבועי ואפטורי אבל השתא דכתיב ליה כל אימת דאמר׳ שטרא פריעא הוא מהימנת עלי׳ ולא פטריה לשבועה א״ל בא גאבן דקא״ל לבטולי לשטרא ולא אמרינן ליה לאו כל כמינך דמבטלת ליה לשטרא דאי שטרא פריעא הוא איבעי למקרעיה א״נ מכתב חברא עליה אלא כדאמר שטרא פריעא הוא בטל ליה לשטרא וה״ל מלוה כמאן דקא טעין ליה ע״פ מנח לי ביהך וא״ל אידך נתתיו לך דמשתבע שבועת

היסת

הוא לעסק זה אינו מוסכם ואי״ל אינו בו רבותא ז״ל • וקשה לי על הטור עצמו לבמ״ם סימן ע״ה כתב וז״ל דל״מ למתני פטור סתם לפטרו משבוע׳ דעול סהלום מי ובא לגבות ממנו • אבל אם מת ובא לגבות מיורשיו לא מהני אלא״כ אפי׳ שפטרו ממנו ומיורשיו והה״ל אם אחד חהא נאמן עלי ועל בני בתי • יורשיו בכלל ונפטר גם מהיורשים וכ״כ הרי״ף בתשובה וכו׳ עד והרמ״ם כתב אע״ג דיורשי׳ הם בכלל בני מבתו אם כתב הבני׳ ברשותו אין היורשים בכלל אלא רק מקבלי מתנה ולקוחות ולא נראה לחלק • ולענין פטור אם מועיל בשבוע לגבוש מלקוחות בהא איכא פלוגתא ר״ת כתב אע״פ שמועיל גבי יורשים אינו מועיל לגבי לקוחות ואין מוכין מהם אלא בשבועה וי״א אמאם קנו מידו וכתב שטר זה מועיל גם גבי לקוחות וכו׳ ע״כ • ומלכתב אין היורשין בסתם ובלין הלקוחות כתב בהא איכא פלוגת׳ וכו׳ משמע דלוק׳ בענין לקוחות איכא פלוגת׳ אבל לגבי יורשי׳ הוא מוסכם וזה חימה דהא בא״ה מייתי בהדיא לביורשים נמי במחלקת הוא שמי : והמוסיף חימה דבא״ה כתב לאבין הרא״ם מסכים עם ר״ת ז״ל אלא מהני נאמנות בפירש אפי׳ גבי יורשים ומן הסתם הוא כודבר ג״כ כלעם אבין ז״ל מלאינו מסיב עליו כמו שהביב במקומו׳ אחרים • וכאן בה״ה הוא פוסק בסתם אלא כוותיה • ולא תש אפילו להזכיר אבינת אבין ז״ל : ויש עוד אגלי מבוכה להא חזינן להרא״ם ז״ל כתב בהדיא לר״ח פליג אהרי״ף ז״ל וכתב אלא מסני פטור מפור׳ ליורשים וכן כתבו בשמו רוב המפרשים ז״ל : והטור ז״ל עצמו כן בתב בא״ה • וכאן בחלק ה׳ כתב בשם ר״ח ז״ל לאע״פ שמועיל לגבי יורשים אינו מועיל לגבי לקוחות וכו׳ • ואתמהא היכי קאמר ר״ת למועיל לגבי היורשים והא לדילים לא מהני גבייהו דפסק כאבא שאול אפי׳ פטר היורשים בפירוש : איברא דהיינו יכולים לייסד לשון הטור דמלקאמר בתר הכי ויש אומרים סתם קנו מידו וכתב שטר זה מועיל גם גבי לקוחות וכו׳ משמע דר״ח ז״ל מיירי אפילו בדאיכא קנין • ואתא אפסר דקאמר דאף על גב דמועיל גבי יורשים דהיינו בדאיכא קנין דבהא מבירא ליה בהדיא דמהני כמו שנתבאר בתדן העזר : מ״מ לא מהני גבי לקוחות • ואע״ג דזה דקוק היינו סובלי׳ זה מחמת הסתירה אבל אם נעיה לסוף כוף אין הדבר יוצא מידי מכוכה דמה שהבינו האחרונים ז״ל סברות הפוכות בשם רבינו קנגאל ז״ל כי הרא״ם ז״ל מייתי דלגיב אהרי״ף ז״ל כדכתבינן • ואלו הרשב״א ז״ל בתשובה שהבינה הרב ז״ל בב״י שם בתדן העזר הטוה הרי״ף ז״ל ור״ח ז״ל בפירוש לדברי אבא שאול ובפסק הדין זאם אין בתן טעות על הכל לריך עיון :

ב וה״מ • בבא ליפרע מנכסי יתומים וכו׳ • הראיה שמביא הרי״ף ז״ל מההיא דרב חסדא דקאמר מאי נאמן בשבועה איכא למילק עלה מכא למייתי רבינו בשער הקודם חלק ראשון סימן ל׳ בשם הרמב״ן ז״ל וזה לשונו ואע״פ שמלינו בגמרא לשון נאמן בשבועה ונוטלין כגון נאמנו׳ לדבן גמליאל ור״ח ז״ל בפרקא קמא דכתובות וכיולא בהן להתם לינא קתני להן נאמנות ולא הוא הטבעה דרמית עליה מדין הנוטלין איתא • אבל כל שמאמין אחרו עליו בלא שבועה האמינו לכיון דהמנים פסליה לטענה דיליה לטענון פרעתי ונאמן הלה בדברי בלבד ע״כ • וכיון דנאמנו׳ לאיתמ׳ גבי לינא לאו כנאמנות הלאמר מפי הבעל דין עצמו הוא • א״כ מאי מייתי הרי״ף ז״ל מהתם דנאמן בשבועה דהתם לינא קאמר נאמן ואינם לדברי הבעל דין • והרמב״ן ז״ל מייתי התם לעיל הך לאמרו הנאמנים ז״ל דמלוה שאמר לוה נאמן תהיה שנאמן בשבועה משום לאמרינן לבטולי שטרא המניה וכו׳ • והרי לכי מאי דמסיק דכל שמאמין אתא אחרו בלא שבועה האמינו מטעמא דפסלה לטענה דיליה וכו׳ • א״כ אין מקום לומר דבטולי שטרא המניה וכו׳ דהא מלוה גופיה בטלה לטענה דיליה דשיאמר בשיאמר נפרעתי אם טענתו מבטלת על מה ישבע הלוה ובשלמא לרבינו ז״ל דמסיק התם דנאמן מלוה בלא שבועה מטעמא דדרשינן לשון הדיוט לתם איתא דבשבוע׳ הוי נאמן • אע״ג דלא אריי הכי הוי לינא וכו׳ • ניחא דהכא גבי לוה איכא למימר דנאמן בשבועה דוקא משום דאתי חנא׳ לאתשובי׳ לשטרא כמאן דליתא דבלאו הנאה לא הוה מהימן לוה אפי׳ בשבוע׳ דיון דאיכא שטר׳ • אבל לדברי הרמב״ן דבנאמנות המלוה לא משתבע משום פסול טענ׳ • הא ולאי אה שייך ג״כ בנאמנות דלוה • ואין מקו׳ שישבע הלוה כיון שטענת המלוה היא פסולה • ושמא אפשר דגם הרמב״ן לא נאיל מהבוא טעמא לדבי׳ אלא היא הנוחתת דכיון דבלא חנא׳ היה המלוה נאמן בשבועה א״כ אהני חנאה לנאמנות לעשות טענת הלוה שאומר פרעתי בחלו היא פטולה ולא משתבע מלוה • ומילא לגבי מלוה שהאמין

לנוה כיון ליכ מקום לחנאי לחול על פסלות הבטר . לא אמרי דפסלות
מלוה למעמחים מכל וכל להאמינו לגמרי ומסחיין לחבאי לפסול הבטל
מחת כמלו ע"פ ליל בעל הבטר על החחומים . אלא לבטון הרמב"ן
לקחמר כל שמאמין חבלנוכו' אינו מחייבב מכך . לרחמה לבלא ליל
לכל מחם נאמנות להיו לפסול
פעמחו :

ג ומסחברא לבטרת לאחת ביה
וכו' כך הם דברי
הרמב"ם בלשו"ן מהל' מלוה החנם
הלוה שחיה נאמן בכל עת שאמר
עכשחי אינו גובה בשטר זה לא מן
היורש ולא מן הלוקח כו' . ומלשון
זה מוכח בהלי' ל"מ בשהיורש
אומר שאביו מ"ל שחות פרוע אלא
אפי' לא אמר כלום אמן לא מגבי'
לי' מסחמא' מחום לטעני' ליה מאי
למלי טעין מוריש
והראב"ש ז"ל בפסקיו פ' הכותב
סבר להפך לאפי' אמרי
היורשים אביו אמר לנו שהבטר
פרוע ירחה שאין בלבריהם כלום
שיאמר המלוה לאביכם הנאמנתי
בשיאמר לי שהות פרוע לכם לא
הנאמנתי ואמו אומר שלא אמרו
אביכם מעולם . אבל אם הביאו
עדים שאמר אביהם בפניהם שהות
פרוע ונתבטל הבטר ע"כ . ונראה
לכ"ם מן הסחם בשאין היורשין
טוענין כלום אלא פסלין לבטרת .
ולכאורה הלבל המוה לאחו מי לא
סבר הרמ"ם ז"ל לטעניין ליחמי כל
מאי למאי טעין אבוהון והאי זו
אלפה דוחחא היא בפ' חזקת ובלמה
לובחי . ופיון לאביהם מלו טעין
פרוע אמאי לא טעניין להו אלן
לילמא אבוהון פרע . אבל נראה
לדעת הרמ"ם ז"ל היא לכי טעני'
ליורש הייני דמה שהיינו אבוחכו מאמינים למוריש מלד שעמו בשהות היה
טוען מוחה טענה . כגון בדאיכא שהלי לאבוה לר' בהחות ביחא ג' שנין
לבבהאי גוופא . אי הוה טעין אבוה לזבנה מיניה לחובע הוה מהמנינן ליה
מלד גוף הטענה עלמה שם ה פנים מפני החזקה בע"כ של חובע ואין
נאחנותו חלוי בלעת החובע ולפיכך טענינן ליה גם ליורש . אבל טענה
שלא היה המוריש נאמן בה מלד עלמו ומגוף הטענה אלא מכח הבעל לין
שבנגדו כגון הלא בהאי שטרא לא לאו לאחנה מלוה לליהוי נאמן לומר
פרוע אמן לא היה מהמני' ליה כלל כיון לאיכא שטרא . איכא למימר לא
האמינו המלוה אלא לאוה עלמו בשהות אומר בפי' לפרע לאהמנוחיה קא
שמיך . אבל בל שלא אמר כן הלוה בהליה אין מקום לנאמנה . הלבך כל
שמח לוה ולא אמר שפרע בטיל ליה נאמנו' ואין לנו מקום לטעון כיון בשהם
שלא אמרו היסומים כלום בין שאמרו אמר לנו וכו' . זה כ"ל בדעת הרמ"ם
ז"ל ונראון לבריה של טעם : ואמנם בענין לקוחות נראה שלא יחלוק
הרמ"ם ז"ל בזה כיון לאי אפי' לוה מודה פייסינן לקנונא :

ד גם בחב שאם טען הלוה כו' בחב ע"ז ה"ה ז"ל . לא חיחא מפני
שהולה במקלה הוא נשבע אבל אם אמר פרעתי כלו לא יהא
נשבע אלא אפילו אמר פרעתי כלו נשבע היסח וכן מבורר בהלכות בארוכ'
והכרח הוא לאי מלין הולאה במקלה שבועת המורה ה"ל לישבע אלא רבי'
לרבותא נקט הולה מקלה וכו' ע"כ . ואני המיה מה הולרך לכל ההכרחיות
הללו ולהוכיח מן ההלכות לאפילו אמר פרעתי כלו נשבע היסח להא
מלבדי הרמב"ם ז"ל עלמן מבואר כן בהלי' שלחב בפי"ו יורש שבא לחפרע
מן הלוה בשטר שים בו נאמנות לוה לל זמן שיאמר הלוה פרעתי הרי הלוה
נשבע היסח שפרע שטר זה ונפטר . אע"פ שלא בחב לו והרי אחה נאמן
על יורש שעקר השטר על חבאי היה . ואם החנה עליו שיחא נאמן בלא
בוש שבועה אינו נשבע אפי' ליורשי מלוה . נראה בהליה לבהלוה טוען
פרעתי שטר זה להיינו כלו לריך לישבע היסח . וליכא למימר דהוה משמע
לדוקא ליורש המלוה נשבע ולא למלוה עלמו למלקאמר בבייפא ואם החנה
שיחא נאמן בלא שום שבועה אינו נשבע אפילו ליורשי מלוה . מוכח בהליה
לבלא חנאי נשבע גם למלוה לאי לאו הכי מאי אפילו שייך הכא הרי לגבי
מלוה לא משחבע לעולם אפי' בלא חנאי . ומלא לבר שמיה למלוה ולא
הי"ל אלא אינו נשבע ליורשי אלוה אבל מלקאמר אפילו ליורשי מלוה
נראה בבאור דהכי קאמר ל"מ דהחנאי הזה מועיל למלוה אלא אפי' ליורשיו
מועיל . אלמא בלא חנאי אינו נפטר משבועה לא מן היורש ולא מן המלוה
עלמו : ובבל מקום מעקר' לדיניה לדרמב"ם מיכא למילק למה אינו
נשבע שבועת הלוה מקום לחנאי לחול על פסלות הבטר . לא אמרי דפסלות
מלוה למעמחים מכל וכל להאמינו לגמרי ומסחיין לחבאי לפסול הבטל
מחת כמלו ע"פ ליל בעל הבטר על החחומים . אלא לבטון הרמב"ן
לקחמר כל שמאמין חבלנוכו' אינו מחייבב מכך . לרחמה לבלא ליל
לכל מחם נאמנות להיו לפסול
פעמחו :

ג ומסחברא לבטרת לאחת ביה
וכו' כך הם דברי
הרמב"ם בלשו"ן מהל' מלוה החנם
הלוה שחיה נאמן בכל עת שאמר
עכשחי אינו גובה בשטר זה לא מן
היורש ולא מן הלוקח כו' . ומלשון
זה מוכח בהלי' ל"מ בשהיורש
אומר שאביו מ"ל שחות פרוע אלא
אפי' לא אמר כלום אמן לא מגבי'
לי' מסחמא' מחום לטעני' ליה מאי
למלי טעין מוריש
והראב"ש ז"ל בפסקיו פ' הכותב
סבר להפך לאפי' אמרי
היורשים אביו אמר לנו שהבטר
פרוע ירחה שאין בלבריהם כלום
שיאמר המלוה לאביכם הנאמנתי
בשיאמר לי שהות פרוע לכם לא
הנאמנתי ואמו אומר שלא אמרו
אביכם מעולם . אבל אם הביאו
עדים שאמר אביהם בפניהם שהות
פרוע ונתבטל הבטר ע"כ . ונראה
לכ"ם מן הסחם בשאין היורשין
טוענין כלום אלא פסלין לבטרת .
ולכאורה הלבל המוה לאחו מי לא
סבר הרמ"ם ז"ל לטעניין ליחמי כל
מאי למאי טעין אבוהון והאי זו
אלפה דוחחא היא בפ' חזקת ובלמה
לובחי . ופיון לאביהם מלו טעין
פרוע אמאי לא טעניין להו אלן
לילמא אבוהון פרע . אבל נראה
לדעת הרמ"ם ז"ל היא לכי טעני'
ליורש הייני דמה שהיינו אבוחכו מאמינים למוריש מלד שעמו בשהות היה
טוען מוחה טענה . כגון בדאיכא שהלי לאבוה לר' בהחות ביחא ג' שנין
לבבהאי גוופא . אי הוה טעין אבוה לזבנה מיניה לחובע הוה מהמנינן ליה
מלד גוף הטענה עלמה שים ה פנים מפני החזקה בע"כ של חובע ואין
נאחנותו חלוי בלעת החובע ולפיכך טענינן ליה גם ליורש . אבל טענה
שלא היה המוריש נאמן בה מלד עלמו ומגוף הטענה אלא מכח הבעל לין
שבנגדו כגון הלא בהאי שטרא לא לאו לאחנה מלוה לליהוי נאמן לומר
פרוע אמן לא היה מהמני' ליה כלל כיון לאיכא שטרא . איכא למימר לא
האמינו המלוה אלא לאוה עלמו בשהות אומר בפי' לפרע לאהמנוחיה קא
שמיך . אבל בל שלא אמר כן הלוה בהליה אין מקום לנאמנה . הלבך כל
שמח לוה ולא אמר שפרע בטיל ליה נאמנו' ואין לנו מקום לטעון כיון בשהם
שלא אמרו היסומים כלום בין שאמרו אמר לנו וכו' . זה כ"ל בדעת הרמ"ם
ז"ל ונראון לבריה של טעם : ואמנם בענין לקוחות נראה שלא יחלוק
הרמ"ם ז"ל בזה כיון לאי אפי' לוה מודה פייסינן לקנונא :

ד גם בחב שאם טען הלוה כו' בחב ע"ז ה"ה ז"ל . לא חיחא מפני
שהולה במקלה הוא נשבע אבל אם אמר פרעתי כלו לא יהא
נשבע אלא אפילו אמר פרעתי כלו נשבע היסח וכן מבורר בהלכות בארוכ'
והכרח הוא לאי מלין הולאה במקלה שבועת המורה ה"ל לישבע אלא רבי'
לרבותא נקט הולה מקלה וכו' ע"כ . ואני המיה מה הולרך לכל ההכרחיות
הללו ולהוכיח מן ההלכות לאפילו אמר פרעתי כלו נשבע היסח להא
מלבדי הרמב"ם ז"ל עלמן מבואר כן בהלי' שלחב בפי"ו יורש שבא לחפרע
מן הלוה בשטר שים בו נאמנות לוה לל זמן שיאמר הלוה פרעתי הרי הלוה
נשבע היסח שפרע שטר זה ונפטר . אע"פ שלא בחב לו והרי אחה נאמן
על יורש שעקר השטר על חבאי היה . ואם החנה עליו שיחא נאמן בלא
בוש שבועה אינו נשבע אפי' ליורשי מלוה . נראה בהליה לבהלוה טוען
פרעתי שטר זה להיינו כלו לריך לישבע היסח . וליכא למימר דהוה משמע
לדוקא ליורש המלוה נשבע ולא למלוה עלמו למלקאמר בבייפא ואם החנה
שיחא נאמן בלא שום שבועה אינו נשבע אפילו ליורשי מלוה . מוכח בהליה
לבלא חנאי נשבע גם למלוה לאי לאו הכי מאי אפילו שייך הכא הרי לגבי
מלוה לא משחבע לעולם אפי' בלא חנאי . ומלא לבר שמיה למלוה ולא
הי"ל אלא אינו נשבע ליורשי אלוה אבל מלקאמר אפילו ליורשי מלוה
נראה בבאור דהכי קאמר ל"מ דהחנאי הזה מועיל למלוה אלא אפי' ליורשיו
מועיל . אלמא בלא חנאי אינו נפטר משבועה לא מן היורש ולא מן המלוה
עלמו : ובבל מקום מעקר' לדיניה לדרמב"ם מיכא למילק למה אינו
נשבע שבועת הלוה מקום לחנאי לחול על פסלות הבטר . לא אמרי דפסלות
מלוה למעמחים מכל וכל להאמינו לגמרי ומסחיין לחבאי לפסול הבטל
מחת כמלו ע"פ ליל בעל הבטר על החחומים . אלא לבטון הרמב"ן
לקחמר כל שמאמין חבלנוכו' אינו מחייבב מכך . לרחמה לבלא ליל
לכל מחם נאמנות להיו לפסול
פעמחו :

ג ומסחברא לבטרת לאחת ביה
וכו' כך הם דברי
הרמב"ם בלשו"ן מהל' מלוה החנם
הלוה שחיה נאמן בכל עת שאמר
עכשחי אינו גובה בשטר זה לא מן
היורש ולא מן הלוקח כו' . ומלשון
זה מוכח בהלי' ל"מ בשהיורש
אומר שאביו מ"ל שחות פרוע אלא
אפי' לא אמר כלום אמן לא מגבי'
לי' מסחמא' מחום לטעני' ליה מאי
למלי טעין מוריש
והראב"ש ז"ל בפסקיו פ' הכותב
סבר להפך לאפי' אמרי
היורשים אביו אמר לנו שהבטר
פרוע ירחה שאין בלבריהם כלום
שיאמר המלוה לאביכם הנאמנתי
בשיאמר לי שהות פרוע לכם לא
הנאמנתי ואמו אומר שלא אמרו
אביכם מעולם . אבל אם הביאו
עדים שאמר אביהם בפניהם שהות
פרוע ונתבטל הבטר ע"כ . ונראה
לכ"ם מן הסחם בשאין היורשין
טוענין כלום אלא פסלין לבטרת .
ולכאורה הלבל המוה לאחו מי לא
סבר הרמ"ם ז"ל לטעניין ליחמי כל
מאי למאי טעין אבוהון והאי זו
אלפה דוחחא היא בפ' חזקת ובלמה
לובחי . ופיון לאביהם מלו טעין
פרוע אמאי לא טעניין להו אלן
לילמא אבוהון פרע . אבל נראה
לדעת הרמ"ם ז"ל היא לכי טעני'
ליורש הייני דמה שהיינו אבוחכו מאמינים למוריש מלד שעמו בשהות היה
טוען מוחה טענה . כגון בדאיכא שהלי לאבוה לר' בהחות ביחא ג' שנין
לבבהאי גוופא . אי הוה טעין אבוה לזבנה מיניה לחובע הוה מהמנינן ליה
מלד גוף הטענה עלמה שים ה פנים מפני החזקה בע"כ של חובע ואין
נאחנותו חלוי בלעת החובע ולפיכך טענינן ליה גם ליורש . אבל טענה
שלא היה המוריש נאמן בה מלד עלמו ומגוף הטענה אלא מכח הבעל לין
שבנגדו כגון הלא בהאי שטרא לא לאו לאחנה מלוה לליהוי נאמן לומר
פרוע אמן לא היה מהמני' ליה כלל כיון לאיכא שטרא . איכא למימר לא
האמינו המלוה אלא לאוה עלמו בשהות אומר בפי' לפרע לאהמנוחיה קא
שמיך . אבל בל שלא אמר כן הלוה בהליה אין מקום לנאמנה . הלבך כל
שמח לוה ולא אמר שפרע בטיל ליה נאמנו' ואין לנו מקום לטעון כיון בשהם
שלא אמרו היסומים כלום בין שאמרו אמר לנו וכו' . זה כ"ל בדעת הרמ"ם
ז"ל ונראון לבריה של טעם : ואמנם בענין לקוחות נראה שלא יחלוק
הרמ"ם ז"ל בזה כיון לאי אפי' לוה מודה פייסינן לקנונא :

ד גם בחב שאם טען הלוה כו' בחב ע"ז ה"ה ז"ל . לא חיחא מפני
שהולה במקלה הוא נשבע אבל אם אמר פרעתי כלו לא יהא
נשבע אלא אפילו אמר פרעתי כלו נשבע היסח וכן מבורר בהלכות בארוכ'
והכרח הוא לאי מלין הולאה במקלה שבועת המורה ה"ל לישבע אלא רבי'
לרבותא נקט הולה מקלה וכו' ע"כ . ואני המיה מה הולרך לכל ההכרחיות
הללו ולהוכיח מן ההלכות לאפילו אמר פרעתי כלו נשבע היסח להא
מלבדי הרמב"ם ז"ל עלמן מבואר כן בהלי' שלחב בפי"ו יורש שבא לחפרע
מן הלוה בשטר שים בו נאמנות לוה לל זמן שיאמר הלוה פרעתי הרי הלוה
נשבע היסח שפרע שטר זה ונפטר . אע"פ שלא בחב לו והרי אחה נאמן
על יורש שעקר השטר על חבאי היה . ואם החנה עליו שיחא נאמן בלא
בוש שבועה אינו נשבע אפי' ליורשי מלוה . נראה בהליה לבהלוה טוען
פרעתי שטר זה להיינו כלו לריך לישבע היסח . וליכא למימר דהוה משמע
לדוקא ליורש המלוה נשבע ולא למלוה עלמו למלקאמר בבייפא ואם החנה
שיחא נאמן בלא שום שבועה אינו נשבע אפילו ליורשי מלוה . מוכח בהליה
לבלא חנאי נשבע גם למלוה לאי לאו הכי מאי אפילו שייך הכא הרי לגבי
מלוה לא משחבע לעולם אפי' בלא חנאי . ומלא לבר שמיה למלוה ולא
הי"ל אלא אינו נשבע ליורשי אלוה אבל מלקאמר אפילו ליורשי מלוה
נראה בבאור דהכי קאמר ל"מ דהחנאי הזה מועיל למלוה אלא אפי' ליורשיו
מועיל . אלמא בלא חנאי אינו נפטר משבועה לא מן היורש ולא מן המלוה
עלמו : ובבל מקום מעקר' לדיניה לדרמב"ם מיכא למילק למה אינו

שער בח חלק ראשון

א גרסינן בירושלמי דאובן הוה חייב לשמעון סמביה נבי לוי אפרסן לוי ליה ראובן חייב לשמעון הדרה דתי' בשלא עשו ערמה אבל עשו ערמה חייב ולשון אפרסן מלשון העני כלומר נתגלה שהיה עני . אבל זה למדנו שאם היה ראובן חייב לשמעון מנה ואמר ללוי מנה

למלוה פרעי ופלגא לפקלון לא פרעי משום לטעניין ליחמי . הרחרחי במגו לנאמנו אבל נאמנו לא טעניין ליחמי לכ"ע משום לאונס היא מילחא לא שכיחא אע"ג לאבוהון מלי למטען נאמנו כלכתב ברים בלל פ"ו . ואי"ב גם בטענת פרע בגו זימניה לחיא מילחא לא שכיחא אבל אינו נאמן אבוהון לא טעניין הכי ליחמי . כאופן לאין סברת רבינו ז"ל מוסכמת מהכל :

ומאי לקשיא לי בדברי רבינו ז"ל הוא במאי למסיק ומיהו בשבועת היסח לא ילע שאות פרוע . לכיון להיו להפטר מה שבועה שיכה ליחומים שהרי אין החובע בא עליהם בטענה ברית שהם יודעים שאינו פרוע . ובשער ה' מייחי רבינו בשם רבינו אפרים אחמה על הגאון שחייב שבועה ליחומים בהחיא לשטר כיס ומביא בשם בעל המאור שחולקים על רשב"ם ז"ל ומסקנת דבריהם להך שבועה ליחא בגמ' שיהיו יורשי' נשבעין כדי להפטר כי אם לנבום ועוד כתב שהאריכו בראיות וכתבו שגם שבועת היסח אין להטיל וכו' . ומדין ריבי דברי רבינו ז"ל נראה שחפס בראיה לעקר . והיכי שחם כאן לא כוותייהו ופסק בלי שום מחלקת שלשבעו היסח לא ילע שאינו פרוע וכו' . ובשער ג"ל ב"כ חפס שטה זו :

שער בח חלק ראשון

א גרסינן בירושלמי וכו' . יש מקום לקלוק על רבינו שהשלר הגאון הפרטים . ואם אמת כי נגדר בזה אחר לבדי הרמב"ם ז"ל בפי"ו למלוה שגם הוא הסחיל בדין זה לירושלמי . אבל לא עליו חלונתינו זאת כי הוא ע"ה בבר קבל עקה לין ההמחאה בפרק ו' דהלכות מכירה אבל רבינו ז"ל לא נזהר בזה : כלומר נחגלה שהיה עני וכו' . פירוש זה לא יכולתי להלמו ומשמע שבדין האי מיפרסן לוי לקאמר היינו שנחגלה שהיה בבר עני מאז בשעה ההמחאה ולא היה זה נודע . והוא אינא דהיכי קאמר בזה בירושלמי ליה ראובן חייב לשמעון ומשמע דאע"ג דלא היה עני אינו יכול לחזור בו . והרי כשלמד רבינו הדין ממימרא זו אמר למדנו שאם היה ראובן חייב וכו' וקביל שמעון ונמלא עני לוי ואין לו מה שיפרעהו הרי שמעון חוזר בחובו שהרי הטעהו ואם ילע שמעון וכו' נראה בהליה לכל שנמלא שלוי היה עני חוזר בו שמעון מפני שכל זה היה בטעות ולא נפטר ראובן ממנו אלא בחלא מחרחי אז שילע שמעון שלוי היה עני אז שנמלא היה עשיר ואח"כ העני דבכה"ג מזלו גרם : והטור ז"ל בסימן קע"ז נשמר מזה וכתב אפרסן לוי פירוש העני וכו' להיינו אח"כ העני

Digitized by Google

וע"כ אני תמיה מהרב ז"ל בב"י דלמאי לכתב עוד הטור ז"ל בסמוך וי"א ולאי אם העני שמעון וכו' • כתב לא ידעתי למה כתב סברא זו בשם י"א וכו' • כאשר יבא לפנינו בח"ג בס"ד ע"ש • ולהסב לשון רבינו לפירוש הטור ז"ל הוא דוחק גדול :

ב וצריכין אנו לברר אם טען שמעון שהיה עני לוי והטעהו ראובן וראובן אומר עשיר היה והעני על מי צריך לברר • ומסתברא דאי חוב על פה הוה והמחה אותו אצל לוי מנו דהוה יכיל לומר ראובן למטען פרעתיך דהא ק"ל המלוה את חבריו בעדים אין צריך לפרעו בעדים כי אמר המחאתי אצל לוי בדין היתה ובלא טעות שלא הטעיתיך מהימן ובשבועת היסת והמוציא מחברו עליו הראיה מיהו אי איכא למלוה שטרא עלייה דליבא למימר מנו • על הלוה להביא ראיה ששטר זה פרוע הוא על הדרך שהיא טוען שהמחהו אצל ראובן ולא הטעהו ואחר כך יפטר מחוב שמעון ואי לא מייתי ראיה אי איכא נאמנות בשטרא שקיל בלא שבועה ואי ליכא נאמנות בשטרא משתבע מלוה ושקיל • וטעם זה פירשו דר"ר משה ז"ל וכן כתב על הלוה להביא ראיה שהנטהה עשיר היה והעני שאלו יהא שובר בידו הרי אומר לו קיים שוברך והפטר עד כאן :

ג ובתשובה לראב"ד ז"ל אשר שאלת על מעמד שלשתן אם יכול לחזור בו אם לא דע כי אין כפק שהמלוה והלוה והנפקד אין יכולין לחזור בהם משקבלו הלוה והנפקד ודבר זה אין צריך לפנ"ם אבל יש מפקפקין על המקבל אם קבל בחובו ורואה שאין הלוה או הנפקד רוצים ליתן לו אלא בצער והרי הוא חוזר על המלוה או על המפקיד ואומר לו אתה בעל חובי ואתה תפרעני שאיני יכול להוציא מן הלוה או מן הנפקד שלך בלום בסמוני אם יאמר לה המפקיד כבר קבלת את חובך והמחתי אותך אצל הנפקד שלי והריני פטור מאותה שעה • זה יאמר אני לא פטרתיך אלא אם היה נותן הייתי מקבל • באמת וברור אם פטרו כבר נפטר • ואם לא פטרו אלא שהעמידו אצלו ושתק זו היא שאלה כי זה אומר קבלתי אותו בערב ולא סלקתי אותך מן החוב • ודבר זה יש לו קצת ראיה מן הירושלמי ראובן היה חייב לשמעון מנה סמכיה וכו' אפרסן לוי וכו' אבל אם עשו ערמה חייב הא למדת שאם לא עשו ערמה כבר מסולק הוא מן החוב משעה שהמחהו אצל בעל חובו • ועדין יש לנו לומר שמא מעשה דירו' היה בשפטרו אבל בשלא פטרו עדין היא

מנה שיש לי בידך תנהו לשמעון והיו שלשתן עומדין וקבל שמעון ונמצא עני לוי ואין לו מה שיפרעהו חרי שמעון חוזר בחובו על ראובן שהרי הטעהו ואם ידע שמעון שלוי עני היה או שהיה עשיר באותה שעה והעני אינו יכול לחזור בו שהרי קבל :

ב וצריכין אנו לברר אם טען שמעון שהיה עני לוי והטעהו ראובן וראובן אומר עשיר היה והעני על מי צריך לברר • ומסתברא דאי חוב על פה הוה והמחה אותו אצל לוי מנו דהוה יכיל לומר ראובן למטען פרעתיך דהא ק"ל המלוה את חבריו בעדים אין צריך לפרעו בעדים כי אמר המחאתי אצל לוי בדין היתה ובלא טעות שלא הטעיתיך מהימן ובשבועת היסת והמוציא מחברו עליו הראיה מיהו אי איכא למלוה שטרא עלייה דליבא למימר מנו • על הלוה להביא ראיה ששטר זה פרוע הוא על הדרך שהיא טוען שהמחהו אצל ראובן ולא הטעהו ואחר כך יפטר מחוב שמעון ואי לא מייתי ראיה אי איכא נאמנות בשטרא שקיל בלא שבועה ואי ליכא נאמנות בשטרא משתבע מלוה ושקיל • וטעם זה פירשו דר"ר משה ז"ל וכן כתב על הלוה להביא ראיה שהנטהה עשיר היה והעני שאלו יהא שובר בידו הרי אומר לו קיים שוברך והפטר עד כאן :

ג ובתשובה לראב"ד ז"ל אשר שאלת על מעמד שלשתן אם יכול לחזור בו אם לא דע כי אין כפק שהמלוה והלוה והנפקד אין יכולין לחזור בהם משקבלו הלוה והנפקד ודבר זה אין צריך לפנ"ם אבל יש מפקפקין על המקבל אם קבל בחובו ורואה שאין הלוה או הנפקד רוצים ליתן לו אלא בצער והרי הוא חוזר על המלוה או על המפקיד ואומר לו אתה בעל חובי ואתה תפרעני שאיני יכול להוציא מן הלוה או מן הנפקד שלך בלום בסמוני אם יאמר לה המפקיד כבר קבלת את חובך והמחתי אותך אצל הנפקד שלי והריני פטור מאותה שעה • זה יאמר אני לא פטרתיך אלא אם היה נותן הייתי מקבל • באמת וברור אם פטרו כבר נפטר • ואם לא פטרו אלא שהעמידו אצלו ושתק זו היא שאלה כי זה אומר קבלתי אותו בערב ולא סלקתי אותך מן החוב • ודבר זה יש לו קצת ראיה מן הירושלמי ראובן היה חייב לשמעון מנה סמכיה וכו' אפרסן לוי וכו' אבל אם עשו ערמה חייב הא למדת שאם לא עשו ערמה כבר מסולק הוא מן החוב משעה שהמחהו אצל בעל חובו • ועדין יש לנו לומר שמא מעשה דירו' היה בשפטרו אבל בשלא פטרו עדין היא

ולא ידע לוי היה מ"ט וחוזר על ראובן וכו' ע"כ • וכתב הרב ז"ל בב"י וז"ל וי"א ולאי אם העני שמעון וכו' • לא ידעתי למה כתב סברא זו בשם י"א וכו' • כאשר יבא לפנינו בח"ג בס"ד ע"ש • ולהסב לשון רבינו לפירוש הטור ז"ל הוא דוחק גדול :

ב וצריכין אנו לברר וכו' מקורה זו מלשון הרמב"ם ז"ל בפי"ו דמלוה שכתב טען לוי שהיה ראובן עני והטעהו ושמעון אומר עשיר היה והעני ירמה לי שעל שמעון להביא ראיה ומ"ש יפטר מחוב לוי לא יהא אלא שובר בידו אומרי' לו קיים שוברך והפטר ע"כ: ואיבא למידק לכיון דמעקר קאמר שתי חלוקות לשלא יוכל לחזור להיינו שאם ידע לוי שהוא עני או שהיה עשיר באותה שעה והעני אינו יכול לחזור בו אי איכא למלוה שטרא עלייה דליבא למימר מנו • על הלוה להביא ראיה ששטר זה פרוע הוא על הדרך שהיא טוען שהמחהו אצל ראובן ולא הטעהו ואחר כך יפטר מחוב שמעון ואי לא מייתי ראיה אי איכא נאמנות בשטרא שקיל בלא שבועה ואי ליכא נאמנות משתבע מלוה ושקיל • וטעם זה פירשו דר"ר משה ז"ל וכן כתב על הלוה להביא ראיה שהנטהה עשיר היה והעני שאלו יהא שובר בידו הרי אומר לו קיים שוברך והפטר עד כאן :

ג ובתשובה לראב"ד ז"ל אשר שאלת על מעמד שלשתן אם יכול לחזור בו אם לא דע כי אין כפק שהמלוה והלוה והנפקד אין יכולין לחזור בהם משקבלו הלוה והנפקד ודבר זה אין צריך לפנ"ם אבל יש מפקפקין על המקבל אם קבל בחובו ורואה שאין הלוה או הנפקד רוצים ליתן לו אלא בצער והרי הוא חוזר על המלוה או על המפקיד ואומר לו אתה בעל חובי ואתה תפרעני שאיני יכול להוציא מן הלוה או מן הנפקד שלך בלום בסמוני אם יאמר לה המפקיד כבר קבלת את חובך והמחתי אותך אצל הנפקד שלי והריני פטור מאותה שעה • זה יאמר אני לא פטרתיך אלא אם היה נותן הייתי מקבל • באמת וברור אם פטרו כבר נפטר • ואם לא פטרו אלא שהעמידו אצלו ושתק זו היא שאלה כי זה אומר קבלתי אותו בערב ולא סלקתי אותך מן החוב • ודבר זה יש לו קצת ראיה מן הירושלמי ראובן היה חייב לשמעון מנה סמכיה וכו' אפרסן לוי וכו' אבל אם עשו ערמה חייב הא למדת שאם לא עשו ערמה כבר מסולק הוא מן החוב משעה שהמחהו אצל בעל חובו • ועדין יש לנו לומר שמא מעשה דירו' היה בשפטרו אבל בשלא פטרו עדין היא

הרי"ף ז"ל • ומסיק אלו היה צריך ראובן לפטורו של שמעון אפי' בשלא עשו ערמה היה שמעון יכול לומר אלו הייתי יודע שאין נכסים ללוה לא הייתי פוטר אותך אלא שאין צריך לפטרו וכו' • נראה בהליה להשתא דאינו צריך לפטרו אין המלוה יכול לומר לא הייתי יודע שאין נכסי' לזה שאלו כן לא הייתי מקבל להיינו מ"ט משום למן הסתם מ"מ מקבל עליו ונכנס במקום הלוה : ולפי זה מ"ש רבינו ז"ל בהחלת הטעם בפירוש אפירסן נהגלה שהיה עני וכו' יפה כתב שכך הוא פשוטו לדעת הרי"ף והראב"ד ז"ל : ויתבאר לך שלא נא בלקוק מה שפירש הטור ז"ל העני וכו' אחר שהוא מביא זה מדברי הרי"ף ז"ל ולדעתו אין הפירו' שהעני עתה דוקא אלא אפילו נתגלה שהיה עני אם לא שנאמר שאין הכונה אלא לפי המלה מאיזה לשון היא להיינו מלשון עוני לאפוקי מי שפיר' מלשון טעות ושגעון • הסברא הב' היא בהפך כל זה להרא"ש ז"ל לאזיל בשטת בעל העטור ז"ל שלא נסתלק אא"כ פטרו בפירוש אבל מן הסתם יכול לומר לשובחך עשיתי וכו' • ונתן ללוה לין ערב שלא יתבענו תחלה כל זמן שיכול לגבות מן הנפקד וכו' • ופשיטא לפי סברא זאת אפי' היה עשיר והעני כל שלא פטרו בפירוש עליין חוזר על הלוה מהתם טעמא לשובחך עשיתי שנהרלתי לקבל וכו' • ועתה מביא סברא אליסיה בשם י"א שאינה לא כדברי אלו ולא כדברי אלו • והם דברי הרמב"ם ז"ל שאם העני הנפקד אחר שנתרלה המלוה ליפרע ממנו אינו יכול לחזור על הלוה • וזה שלא בסברת העטור והרא"ש • ואם היה עני באותה שעה ולא ידע המלוה הוא מקח טעות וחוזר על הלוה אע"פ שלא היתה שם ערמה ורמאות וזה שלא כדעת הרי"ף ז"ל • ובודאי הירושלמי יפורש כפי כל מ' מסברות אלו בכונה מתחלפת התבאר בנקל כך היא בענינותי הבנת הדברי' אחר המתחילה הראוי' מהרב ז"ל • ובפ"ו למכירה הסוה לדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל יתר ע"ש : ומה שצריך לי לעיין בזה הוא בדעת הרא"ש דהעטור ז"ל כתב בפרק המקבל גבי המחהו אצל שלחני סבר שיכול להזור ולתביע • והדבר צריך למוד כי לשונו שם הוא בהגמון זה • ומבעיא להו חוזר או אינו חוזר אם השלחני אינו רוצה ליתן לו פשיטא לחוזר אפי' אומר אני סומך על השלחני דמעמד שלשתן שהרי השלחני יכול להזור בו כיון דאין לו בידו לא מלוה ולא פקדון אלא שלחני מקום לב"ה • והא דאמרינן בירושלמי גבי חנוני על פנקסו וכו' עד גמרא דירושלמי סברא כדי שמא לאמר אין יכול לחזור בו כי השלחני נתחייב לפועלים מדין ערב לבין ד"ה חייב ליתן לפועלים שכרם מיד חשיב כערב בשעת מתן מעות • ואין הלוה כדי שמא • כיון שהשלחני יכול לחזור בו גם הפועלים חוזרין ותובעין מבעל הבית דלאחר דשופטני עסקינן שהשלחני

ולא ידע לוי היה מ"ט וחוזר על ראובן וכו' ע"כ • וכתב הרב ז"ל בב"י וז"ל וי"א ולאי אם העני שמעון וכו' • לא ידעתי למה כתב סברא זו בשם י"א דלפי דעתי היינו הירושלמי שכתב רבינו בסמוך בשם הרי"ף ז"ל הדא דתימא כשלא עשו ערמה היינו לומר שהיו חושבים שלוי היה עשיר באותה שעה אבל אם ראובן היה יודע באותה שעה שלוי עני היה וכו' • ועם שהמעיין יראה מיד שהלשון מוטעה וחסר מ"מ הכונה מבואר: והמהני היאך אמר לסברא זו לי"א היינו מה שמפרש בירושלמי שהיו חושבים שלוי היה עשיר באותה שעה וכו' והרי כפי פירושו שהיו חושבי' מלוה ולוה שהיה אז עשיר ולא היה אלא עני אין למלוה כלום אלא הלוה אע"פ שהיה כאן טעות לגבי מלוה • ואלו לסברת הי"א נראה כפי שלא מלאו מקום שלא יחזור על הלוה אלו כשהי' זה עני מחתלה וזה מלוה ומוריד ולפיכך לא הוזכר כאן הלוה כלל • ומ"כ אין ענין לפי' הירושלמי לדעתו עכ מה שכתב הטור בשם יש אומרים :

אבל הכונה לדעתי מבוארת דעל עיקר מחלקת בעל העטור ז"ל והרא"ש על הרי"ף ז"ל קאי וג' סברות תלוקות מביא בענין זה • הא' לדרי"ף ז"ל לאין צריך שיפטרנו בפי' אלא בשתמא אין המלוה יכול לחזור בו • ואין מקום שיחזור על הלוה אלא כשיתברר שהיתה שם ערמה ממש שרמה אותו אבל בלא הכי אפילו טענה מקח טעות ליכא וזה מבואר בהליה מדברי הראב"ד ז"ל דמייתי רבינו שהם כסברת הרי"ף ז"ל • ומסיק אלו היה צריך ראובן לפטורו של שמעון אפי' בשלא עשו ערמה היה שמעון יכול לומר אלו הייתי יודע שאין נכסים ללוה לא הייתי פוטר אותך אלא שאין צריך לפטרו וכו' • נראה בהליה להשתא דאינו צריך לפטרו אין המלוה יכול לומר לא הייתי יודע שאין נכסי' לזה שאלו כן לא הייתי מקבל להיינו מ"ט משום למן הסתם מ"מ מקבל עליו ונכנס במקום הלוה : ולפי זה מ"ש רבינו ז"ל בהחלת הטעם בפירוש אפירסן נהגלה שהיה עני וכו' יפה כתב שכך הוא פשוטו לדעת הרי"ף והראב"ד ז"ל : ויתבאר לך שלא נא בלקוק מה שפירש הטור ז"ל העני וכו' אחר שהוא מביא זה מדברי הרי"ף ז"ל ולדעתו אין הפירו' שהעני עתה דוקא אלא אפילו נתגלה שהיה עני אם לא שנאמר שאין הכונה אלא לפי המלה מאיזה לשון היא להיינו מלשון עוני לאפוקי מי שפיר' מלשון טעות ושגעון • הסברא הב' היא בהפך כל זה להרא"ש ז"ל לאזיל בשטת בעל העטור ז"ל שלא נסתלק אא"כ פטרו בפירוש אבל מן הסתם יכול לומר לשובחך עשיתי וכו' • ונתן ללוה לין ערב שלא יתבענו תחלה כל זמן שיכול לגבות מן הנפקד וכו' • ופשיטא לפי סברא זאת אפי' היה עשיר והעני כל שלא פטרו בפירוש עליין חוזר על הלוה מהתם טעמא לשובחך עשיתי שנהרלתי לקבל וכו' • ועתה מביא סברא אליסיה בשם י"א שאינה לא כדברי אלו ולא כדברי אלו • והם דברי הרמב"ם ז"ל שאם העני הנפקד אחר שנתרלה המלוה ליפרע ממנו אינו יכול לחזור על הלוה • וזה שלא כסברת העטור והרא"ש • ואם היה עני באותה שעה ולא ידע המלוה הוא מקח טעות וחוזר על הלוה אע"פ שלא היתה שם ערמה ורמאות וזה שלא כדעת הרי"ף ז"ל • ובודאי הירושלמי יפורש כפי כל מ' מסברות אלו בכונה מתחלפת התבאר בנקל כך היא בענינותי הבנת הדברי' אחר המתחילה הראוי' מהרב ז"ל • ובפ"ו למכירה הסוה לדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל יתר ע"ש : ומה שצריך לי לעיין בזה הוא בדעת הרא"ש דהעטור ז"ל כתב בפרק המקבל גבי המחהו אצל שלחני סבר שיכול להזור ולתביע • והדבר צריך למוד כי לשונו שם הוא בהגמון זה • ומבעיא להו חוזר או אינו חוזר אם השלחני אינו רוצה ליתן לו פשיטא לחוזר אפי' אומר אני סומך על השלחני דמעמד שלשתן שהרי השלחני יכול להזור בו כיון דאין לו בידו לא מלוה ולא פקדון אלא שלחני מקום לב"ה • והא דאמרינן בירושלמי גבי חנוני על פנקסו וכו' עד גמרא דירושלמי סברא כדי שמא לאמר אין יכול לחזור בו כי השלחני נתחייב לפועלים מדין ערב לבין ד"ה חייב ליתן לפועלים שכרם מיד חשיב כערב בשעת מתן מעות • ואין הלוה כדי שמא • כיון שהשלחני יכול לחזור בו גם הפועלים חוזרין ותובעין מבעל הבית דלאחר דשופטני עסקינן שהשלחני

Digitized by Google

שהשלחני לא יתן לו אם ירצה והם יפטרו אותו בעל הבית ויפסיל שכרן ומפי׳ אם מחל לו ממיל׳ בטעות היא • אבל כי פליגי כשהשלחני אינו חוזר אם יכולים לחזור ולחבוע מבעל הבית אם ירצו • רב ששת אמר אינו חוזר שמחל לב״ה כל זמן שהשלחני אינו חוזר בו • ורבה אומר חוזר דלא מקיים לי׳ ממיל׳ והלכה כרב ע״כ ולכאורה דברי הרמ״ן ז״ל קשי׳ להלמ׳ דגרסינן אנו אתה אנו למעקרא אמר בשבילי רב ששת דאין אחר לפי שהשלחני נהחייב לפועלים מדין ערב וכו׳ ואי׳ אין ערב יש לו לשלחני פשיטא שאין השלחני יכול לחזור בו אפילו אם ירצ׳ כי כן הוא דין הערב ואיך כתב אחר כך כי פליגי כל זמן שהשלחני אינו חוזר • רב ששת אמר אינו חוזר לפי שמחל לב״ה כל זמן שהשלחני אינו חוזר וכו׳ • דמשמע דבלילו של שלחני הוא לחזור אם ירצה ולא אמר דב ששת אינו חוזר • ומסתמא אנו פליגי אם יכול לחזור • אבל כשלחני הוא לחזור אם ירצה אינו חוזר • ואי׳ רב דאמרי׳ וכו׳ ואי״ל רב דרב אחא בר דלא קבא דמוריקא אית ליה נבך הבייה לפלו׳ באפי׳ קאמינא לך דלא הדרא בי ובקשי׳ דאי בעי למיהדר מצי הדר ומהדר ה״ק דברים הללו לא נתנו לחזרה • ומדקאמר לשון מנה לי בידך דוק דאקני ליה מאי דאית ליה גבי דהיאך אבל ל״ל גביה מידי ולא בעי לאקנויי ליה מאי דלית ליה גבי חבריה ודאי לא קנה כלו׳ אפי׳ הוה במעמד שלשתן וכן כתב הרי״ף ז״ל במצוע פ׳ הבק׳ דקת׳ הדם המחוי אצל חנוני אינו עובר עליו משום בל תלין פעולת שכיר וכו׳ ולא מבעיא ליה חוזר או אינו חוזר רב ששת אמר אינו חוזר רבה אמר חוזר אמר רבה מנא אמינא לה דקת׳ אינו עובר עליו מעבר הוא דלא עבר הא מחדר הדר והלמתא נרבה דדיקא מתני׳ בוותיהי ואי קשיא לך הא דאמרינן בגיטין פ״ר מנה לי בידך חנוהו לפלוני במעמד שלשת׳ קנה אלמא לא מצי למהדר הדם מנה לי בידך קא״ל ולא מקנה ליה דהאי מאי דא ת ליה גבי דהאיך אבל ליה מידי דמקני ליה דראי אלא בדקפ׳ הוא דבעי למיתן ליה היכן דלא יהיב ליה חנוני מצי לבהדר ביה על ב״ח • ואי קשיא לך הא דאמרינן בגמ׳ דבני מערבא בענין חנוני על פנקסו הדה דת׳ בשלא העמידן אצלו אבל אם העמיד הפועלים אצל חנוני אין בעל הבית חייב לפועלים כלום דאלמא קנו אע״ג דליה ליה לבעל הבית גבי׳ כלום • בני מערבא נרב ששת פ״ל דאמר אינו חוזר וליתא הדין הוא כבבא דלקוראיכא מרבותא מאנדמוקי׳ להא לה דא״ר הונא אמר רב בגיטין במתנה בלחוד ודאי׳ לחדין סבר׳ בראמרי׳ התם בגיטין אי מהדיא ה״א ה״ם מתנ׳ מדוב׳ אבל מתנ׳ מועטת לא קם״ל אבל המבחה במלוה ולוצא בה בפרעון הוא דקאמר דמצי הדר ביה ואיתי דאי מהאי שמעת׳ דהמחהו אצל חנוני דאמר רבה חוזר לא דמיא להא דאמר רב הונא מנה לי בידך ודקאמרת הא אמר רב הונא אמר רב במתנה בלחוד הוא הא ליתא ממעשה נאי עד דא״ל מאי אעביד לך הדא דאמר רב הונא אמר רב מנה לי ב דך חנוהו לפלוני וכו׳ ואי במתנה בלחוד הוא חיבי גמר בינה רב נחמן בטקא דהו׳ פרעון אלא ודאי מילתא דרב הונא אמר רב אית׳ אף בפרעון ואיבא מאן דמוקי לבתנייתא דהמחהו בלילייה גביה בי היבי דלא חיקשי ליה גמ׳ דבני מערבא והא לאו כבר׳ מעליא היא דאי בתנ׳ בשלא העמידן אצל חנוני היא • בהא לימא רב ששת אינו חוזר אלא לאו ש״מ כשהעמידן אצל חנוני היא ומ״ה סבר׳ דרב ששת אינו חוזר עד כאן וכן פסק ה״ר משה ז״ל שאם היה חייב ראובן לשמעון ואמר הן לשמעון זה מנה שאני חייב לו עד שאעשה השבון עכך ואתן לך ואמר לו הן וקבל שמעון כל אחד משלשתן יכול לחזור בו ואפי׳ פרע לוי לשמעון בקצרת חובו לפיכך אם לא פרע לו חוזר שמעון וחובע ראובן בשאר חובו ע״כ ובענין חנוני כתב שאעפ״י שהבקיף יכול לחזור שלא לתת אם רצה ונתן חוזר וגובה בראובן שהרי על פיו נתן מה שנתן :

ד נשאר

היא השאלה ישיב המשיב ואמר אלו היה צריך ראובן לפטורו של שמעון אפילו בשלא עשו ערבה היה שמעון יכול לומר אלו הייתי יודע שאין נכסים ללוות לא הייתי פוטר אותך אלא שאין צריך לפטורו שיכול ראובן לומר לשמעון גברא יהבית בחדיקאי דהוה חייב לי ומיד צית בחובי שהיה לי אצל לוי ואני נתחלקתי ממך עד כאן :

ד נשאר לנו עדין לברר על אי זה דרך זוכה אדם בתורת מעמד שלשתן וזה ודאי דע והבן כי לא יזכה בו המקבל אלא אם כן היה בידו של המחה טמון הזה שהמחהו או מלקדון או במלוה אבל אם אמר לו תן לזה מנה משלך בעבורי עד שאפרע לך בזה לא קנה פרום הזוכה ובדגרסינן בגיטין פרק ראשון אמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה ר״א שנא מלוה ולא שנא פקדון ולא שנא מתנה מרובה ולא שנא מתנה מועט׳ ואפי׳ הקדה לנולדים פ׳ שנולד אחר ההלואה או הפקדון שזה מזכה לו ואמר מר זוטרא הני תלתא מילי שויתהו רבנן כהלכתא בלא טעמא חדא הא דאמרי׳ וכו׳ וא״ל רב לרב אחא בר דלא קבא דמוריקא אית ליה נבך הבייה לפלו׳ באפי׳ קאמינא לך דלא הדרא בי ובקשי׳ דאי בעי למיהדר מצי הדר ומהדר ה״ק דברים הללו לא נתנו לחזרה • ומדקאמר לשון מנה לי בידך דוק דאקני ליה מאי דאית ליה גבי דהיאך אבל ל״ל גביה מידי ולא בעי לאקנויי ליה מאי דלית ליה גבי חבריה ודאי לא קנה כלו׳ אפי׳ הוה במעמד שלשתן וכן כתב הרי״ף ז״ל במצוע פ׳ הבק׳ דקת׳ הדם המחוי אצל חנוני אינו עובר עליו משום בל תלין פעולת שכיר וכו׳ ולא מבעיא ליה חוזר או אינו חוזר רב ששת אמר אינו חוזר רבה אמר חוזר אמר רבה מנא אמינא לה דקת׳ אינו עובר עליו מעבר הוא דלא עבר הא מחדר הדר והלמתא נרבה דדיקא מתני׳ בוותיהי ואי קשיא לך הא דאמרינן בגיטין פ״ר מנה לי בידך חנוהו לפלוני במעמד שלשת׳ קנה אלמא לא מצי למהדר הדם מנה לי בידך קא״ל ולא מקנה ליה דהאי מאי דא ת ליה גבי דהאיך אבל ליה מידי דמקני ליה דראי אלא בדקפ׳ הוא דבעי למיתן ליה היכן דלא יהיב ליה חנוני מצי לבהדר ביה על ב״ח • ואי קשיא לך הא דאמרינן בגמ׳ דבני מערבא בענין חנוני על פנקסו הדה דת׳ בשלא העמידן אצלו אבל אם העמיד הפועלים אצל חנוני אין בעל הבית חייב לפועלים כלום דאלמא קנו אע״ג דליה ליה לבעל הבית גבי׳ כלום • בני מערבא נרב ששת פ״ל דאמר אינו חוזר וליתא הדין הוא כבבא דלקוראיכא מרבותא מאנדמוקי׳ להא לה דא״ר הונא אמר רב בגיטין במתנה בלחוד ודאי׳ לחדין סבר׳ בראמרי׳ התם בגיטין אי מהדיא ה״א ה״ם מתנ׳ מדוב׳ אבל מתנ׳ מועטת לא קם״ל אבל המבחה במלוה ולוצא בה בפרעון הוא דקאמר דמצי הדר ביה ואיתי דאי מהאי שמעת׳ דהמחהו אצל חנוני דאמר רבה חוזר לא דמיא להא דאמר רב הונא מנה לי בידך ודקאמרת הא אמר רב הונא אמר רב במתנה בלחוד הוא הא ליתא ממעשה נאי עד דא״ל מאי אעביד לך הדא דאמר רב הונא אמר רב מנה לי ב דך חנוהו לפלוני וכו׳ ואי במתנה בלחוד הוא חיבי גמר בינה רב נחמן בטקא דהו׳ פרעון אלא ודאי מילתא דרב הונא אמר רב אית׳ אף בפרעון ואיבא מאן דמוקי לבתנייתא דהמחהו בלילייה גביה בי היבי דלא חיקשי ליה גמ׳ דבני מערבא והא לאו כבר׳ מעליא היא דאי בתנ׳ בשלא העמידן אצל חנוני היא • בהא לימא רב ששת אינו חוזר אלא לאו ש״מ כשהעמידן אצל חנוני היא ומ״ה סבר׳ דרב ששת אינו חוזר עד כאן וכן פסק ה״ר משה ז״ל שאם היה חייב ראובן לשמעון ואמר הן לשמעון זה מנה שאני חייב לו עד שאעשה השבון עכך ואתן לך ואמר לו הן וקבל שמעון כל אחד משלשתן יכול לחזור בו ואפי׳ פרע לוי לשמעון בקצרת חובו לפיכך אם לא פרע לו חוזר שמעון וחובע ראובן בשאר חובו ע״כ ובענין חנוני כתב שאעפ״י שהבקיף יכול לחזור שלא לתת אם רצה ונתן חוזר וגובה בראובן שהרי על פיו נתן מה שנתן :

ד נשאר עדיין לברר וכו׳ • הסוגי׳ היא בשלחי המנחות קמא לף יג • ומ״ש ל״ש מלוה ל״ש פקדון וכו׳ הכי איתא התם אמר רב אמר רב אם אמר לו בשעת מלוה לא ובמלקוים אמר רב אם אמר לו בשעת מלוה אינו אמר נמי אמר שמואל משמיה דלוי מלוה לי בידך הנהו לפלוני ומ״ש קנה ושמעת מני אמר אמר שמואל משמיה דלוי וכו׳ • ומוכח מהסוגיא דהכי נקטינן דלא שנא מלוה ולא שנא פקדון • וקשה לי לדבריהם מקדש לף ע״ח אמרה לאמר רב המקדש במלוה אינה מקודשת • פריך נימא כמאן דאמרי דהנאת המקדש לי בש״ח • אם אמרה לו מלוה בין אחריה והרשה עליהם

ואין הא אמר בהמחהו אצל חנוני דמי

פלגתא היא • אם שיפרשהו בחל פירושא לבעל העטור ז״ל דמיירי שפטרו בפי׳ לבבא״ג דמ״ל דבהי׳ אני פוטר אותך פטיעת לאמתי • ועל מה שהשיב עליהם הרי״ף ז״ל מהאי דגינאי כמאי בעל העטור לאו קושיא היא ולוצא בטסקא דלוכחא לוקן • ומתנה היא להומי וכו׳ ע״כ • וקשה לי נהי לבבא דגינאי כיון דלוצא בהליה לאורומא במחנ׳ • מה נאמר בהיא דהמים מקדש דאמר המקדשי לי במלוה שים לי ביל אחריה דלוקימנא דמ״ש בלדב וכו׳ הא ולאי קושין לאו מתנה אלא לפרעון הוא שקונה המשה בהנהו זוזי דלמים • וראיתי להריב״ש ז״ל סימן רכ״ב שכתב וז״ל אע״ל לעתה בעל העטור והרמ״ן ז״ל לאפי׳ דמ״ש גמו׳ אם לא כתן מפקיע למקבל יכול לחזור על הממחה מהני׳ לפי המקבל וכו׳ עד והני׳ דבמ״ש מיירי דמכו׳ מקמא מהכן לפלוני • ולדבריהם ז״ל אפי׳ היה פתן מ״ש גמור וכו׳ עכ״ל • ואמאמא להיכן מנא להרמ״ן ז״ל אם לבעל העטור ז״ל דמוקמי מיירא לרב הונא דמתנה לוקא בכבדה הני דבווחא דמייתי הרי״ף ז״ל • אלרבה הרמ״ן כתב דהליה להמקבל מיירי בלוה ליה גבי חנוני מיירי • ומ״מ הרב בעל העטור כתב דהליה לרב הונא מיירי בלוה ליה לדברי הרי״ף ז״ל גם הרב בעל העטור כתב דהליה לרב הונא הייגו דאמר דהחי״ב מעובד לגמרה וכל זמן שאין המומנה

Digitized by Google

המומחה לוזר בו המומחה חייב לו וכו׳ הא מבואר דזה לא שייך במתנה אלא בחוב אלא שבתב אח״כ דרבותא לאמרי׳ דרב הונא אמרי׳ במתנה הוי מעות רבא ונכנה לסברא דילה וכו׳ • אבל הוא ז״ל לא הולרך להעמידה בכך דלפ״ה אתיא ליה שפיר :

ה עד עתה דברנו בבריה וכו׳

בלקט קמ״ה וקיסיי׳ הגמ׳ פיתה אמאי דקאמר רב נחמן מעקר׳ ס״מ שאמר ילוד פלוני בביתי זה יאכל פלוני פירות • לקל זה לא אמר כלום וכו׳ ימילה׳ לאית׳ בבריי׳ ליתא בס״מ ושלה פריך מאיזך דרב נחמן ס״מ שאמר תנו הלואתי לפלוני הלואתו לפלוני ואע״ג לית׳ בבריה ומשני רב פפא הוא״ל ויורש יורשה רב אחא בריה דרב איקא אמר סלוה מיתא בבריה וכדרב הונא וכו׳ • וכתבו התוס׳ בלבול ס״מ וכו׳ • וז״ל ותימה לי לימא איתא בבריה בהולאה דלמוכח לקמן דס״מ שהולה קנה בלא טעם דס״מ מלקבה בני גד • וכ״ל להא לא חשיב איתא בבריה כיון דליתא כעין שהיא בס״מ בלשון מתנה וקני׳ • והא דקאמר הוא״ל ויורש יורשה לא צעי למימר מטעם שהם בבריה אלא כיון דיורש יורשה יש כח בס״מ ליהן לבדשותו היין כמתנה ס״מ דיורש ותלא לעל טעם זה דהוא״ל ויורש לא נקט איתא בבריה הוא״ל ויורש • ועל מ״ש נקט איתא בבריה כמ״ש ומין נראה לחלק בין הולאה בקלון להולאת מיתה ע״כ • ואיבא למיתק בין דטעמ׳ דפירות לקל לא אמר כלום משום דאין אדם בל״ל והלואתי לפלוני לא קני משום דאינה בעין • א״כ כי היכי דטעמא דהוא״ל ויורש יורש מהני להלואתי לפלוני משום דכאלו בדשותו היא מע״ג דבאמת אינה בדשותו ולא בעין • ה״נ גבי הלל פירות לקל אמאי לא נימא כיון דהיורש יורש הפירות אע״פ שבאמת שאת אינם בעולם • יש גם כן כח לס״מ לתן לבדשותו היין כאלו הן בעולם לאחר ס״מ כי״ל ומאי אולמים דהאי מהאי • ובמעט עיון יראה הלוק מבואר אין צורך להאריך :

חלק שני א והיבא דאמר ישראל לע״א במעמד שלשתן מנה שיש לי בידך תנהו לישראל חברי בזה כדאמרו הראשונים ז״ל דבין שנתרצה לחזור על הע״א הישראל מלק עצמו מחבירו ואין לו לחזור עליו ואע״פ שלא נתן לו הע״א כלום דאיהו דאפסיד אנפשיה שנתרצה לחלק עצמו מבעל חוב ישראל ולחזור בחובו על הע״א דלא שנא גוי ולא שנא ישראל בדין מעמד שלשתן שניהם שוין • וכן הורה הרי״ף ז״ל בתשובותיו :

ב גם השיב שאם היה ישראל ממונה בענין שלטון והשלטון אומר לו תנה לי בידך תנהו לישראל זה וענה הישראל הממונה בעסקי השלטון כן אתנהג לך חייב ליתן לו ואין יכול לטעון אנוס הייתי ע״כ :

ג ותו בתשובה לקמאי ראובן הקנה מנה בתנה לחברו במ״ש ואותן הנכנס לידי שלל זה נתן לזה ערב אע״ג דלא הוי ערב בקנין משתעבד דא״ג דאמרו ערב שלא בשעת מתן בעות בעי קנין התם הוא שכבר היה חייב לו המנה ולא על אמונתו הלוהו אבל הבא הלוה לא היה

ולא כן נראה מדברי התוס׳ לכי מייתו לבדי ר״ת ז״ל כתבו במסקנא ואם הנותן ע״א נראה לקנה וכו׳ • וגם הרא״ש ז״ל דמייתי אותם הב׳ קונטרס בשם ר״י ז״ל כתב בהדיא להוסיף לבאר לבדי ר״ח ולא שיחלוק עליו • ואין לומר שהוא מחלק בין שהתם ע״א לשלטון לאית בי׳ טעמא אונס • אלא כלא נראה דמזה אתיא ליה שפיר :

ה עד עתה דברנו בבריא אבל בש״מ שוצה לזכות הלואתו או פקדונו לאחר אינו צריך למעמד שלשתן אלא מיד שיאמר תהא לפלוני זכה בו המקבל ובדגרסי׳ בב״ב פרק מי שמת אמר רבא אמר רב נחמן ש״מ שאמר הלואתי שיש לי ביד פלוני תנו אותה לפלוני דבריו קיימין ואין צריך למעמד שלשתן והתם קא׳ שאיל מ״ש מהתיא דידור פלוני בבית זה דאסיק׳ דאפי׳ בש״מ לא קנה משום דאיתיה הקנאה דליתיה בבריא • ואמרינן מילתא דאיתיה בבריא אתא בש״מ ולית׳ בבדי׳ ליתי׳ בש״מ ושני דהלואתו לפלוני אשבחן הקנאתו בבריא והיפי דמי במעמד שלשתן וכיון דאיתיה להתיא הקנא׳ דהלואתי לפלוני בשום ענין בהקנ׳ בריא • אית׳ נמי בש״מ בדבורו בלבד ואף על גב דלא אקני ליה במעמד שלשתם :

חלק שני

א והיבא דאמר ישראל לע״א במעמד שלשתן מנה שיש לי בידך תנהו לישראל חברי בזה כדאמרו הראשונים ז״ל דבין שנתרצה לחזור על הע״א הישראל מלק עצמו מחבירו ואין לו לחזור עליו ואע״פ שלא נתן לו הע״א כלום דאיהו דאפסיד אנפשיה שנתרצה לחלק עצמו מבעל חוב ישראל ולחזור בחובו על הע״א דלא שנא גוי ולא שנא ישראל בדין מעמד שלשתן שניהם שוין • וכן הורה הרי״ף ז״ל בתשובותיו :

ב גם השיב שאם היה ישראל ממונה בענין שלטון והשלטון אומר לו תנה לי בידך תנהו לישראל זה וענה הישראל הממונה בעסקי השלטון כן אתנהג לך חייב ליתן לו ואין יכול לטעון אנוס הייתי ע״כ :

ג ותו בתשובה לקמאי ראובן הקנה מנה בתנה לחברו במ״ש ואותן הנכנס לידי שלל זה נתן לזה ערב אע״ג דלא הוי ערב בקנין משתעבד דא״ג דאמרו ערב שלא בשעת מתן בעות בעי קנין התם הוא שכבר היה חייב לו המנה ולא על אמונתו הלוהו אבל הבא הלוה לא היה חייב לתת לו אלא מדין ערב ולא נמלא מדברי התוס׳ לכי מייתו לבדי ר״ח ז״ל כתבו במסקנא ואם הנותן ע״א נראה לקנה וכו׳ • וגם הרא״ש ז״ל דמייתי אותם הב׳ קונטרס בשם ר״י ז״ל כתב בהדיא להוסיף לבאר לבדי ר״ח ולא שיחלוק עליו • ואין לומר שהוא מחלק בין שהתם ע״א לשלטון לאית בי׳ טעמא אונס • אלא כלא נראה דמזה אתיא ליה שפיר • ומ

לפלוגי בבר הוי׳ האוחן מנה זה וחסר ממנו מעיקר׳ ונתה נכנס מקבל המתנה במקומו ומשבי׳ כאלו המנה שחייב הלוה או הנפקד זכה בו המקבל ואם בידו׳ ונתה נתנו ללוה או הנפקד׳ וכשהלה נכנס ערב על הנפקד׳ או הלוה ה״ל כפרב בשעת מ״מ׳ וכתשריה ממונה תשבינן ליה׳ ומאן לימא שמוחו המול׳ במתנה בעלמא לא יול׳ בזה׳ ועקר דין זה בא בדברי רבינו שער ל״ה ח״ה׳:

א. א. וכפי תשובה זו לקמתי ז״ל מפשר לאמר דין אחר ראובן הלוה לשמעון מנה ואחר זמן בקש ממנו ערב וא״ל לוי יהיה ערב שלי והשיב ראובן אינו נאמן עלי ועריך ערב׳ לריך ובא יהולה להיות ערב בשביל לוי הערב של שמעון כעין מה שאמרו באלו נאמרין ערבא איכא ביניהו׳ לוי ולאי כיון דהוי שלא בשעת מ״מ׳ כעין דהוי ערבא בשעת מ״מ׳ אבל יהולה הנכנס להיות׳ ערב בשביל לוי הערב נראה שלא בעי קנין׳ כי הוא מחצר׳ על לוי על מה שלא היה לוי חייב על עכשיו לראובן׳ כי עתה מחדש הוא מתחייב׳ וה״ל לגבים בשעת מ״מ לומר לנפקד׳ דעכשיו מקנה עליו תובו ומשעכו והוי בשעת מ״מ׳ וחדש להרא״ש׳ כלמייתינן בחלק הסודים יכול המקבל לחזור על הנותן במ״מ ולא נפטר ממנו בשביל המחאתו׳ א״כ הנפקד הוא כעין ערבי׳ וכ״כ הרא״ב״ל כלמייתי׳ רבינו בחלק הראשון בטענת כתרא זו׳ כי זה אומר קבלתי אותו בערב ולא קבלתי אותו מן החוב וכו׳׳ אלמא להרא״ש׳ לבבר הכי ה״ל הנותן והנפקד כערב זה לזה׳ ומסתמא הטור בנו ז״ל׳ סבר כוותיה׳ והוא מביא תשובה זו׳ לקמתי׳ ומנלא לדיל׳ שהמומחה שנתן ערב למקבל על מה שהומחה אלו הוי כערב שנתן ערב על ערבותו׳ ובפרק המקבל כתב הרא״ש׳ בפי׳ מימרא א׳ מן הירושלמי דשלחני נחייב לפועלים מדין ערב וכו׳ ע״ש׳ ופיין שער ל״ה ח״א סימן י״א שם בא׳ רבינו דין הערב לערב׳:

חלק שלישי

א. והיבא דראובן אמר לשמעון וכו׳ יחלקו על הרמב״ן ז״ל בדין זה הרמ״ה והרא״ש ז״ל וקבדי לא קנה משום לבין דמ״ש תקנה מכמיש היא הלכתא בלא טענת אין לנו אלא מה שתקנו מנה לי בידך תנהו לפלוני׳ אבל בשלא הזכיר המנה לא מחזיר אלא כערבות כלכתב הטור ז״ל׳:

ואי תימא היאך יתרלו רשות הרמב״ן ז״ל דמוכח מייתו לאפילו בלא אמר מנה שיש לי בידך וכו׳׳ איכא למימר דלדילהו ז״ל אינם רשות מכריחות׳ לבין לטעמייהו דאיכא לאמר דלא אמר מנה שיש לי בידך׳ הוי כלומר הלוני׳ או בערבות׳ דבר מבואר הוא׳ דהא לא שייך בהיא לגנבה׳ אם בש״מ שאמר תנו מנה לפלוני׳ לבין שהולכין למיתה׳ היאך נאמר שכונתו לומר שילוהו׳ אם יצא ערב עליו׳ לפיפרעהו אחר מותו׳ הא אין שום משמעות לדברי׳ אלא שיתנו ממנו׳ ואחר כונתו אזלינן׳ אלא שלי איכא מילי בכלי׳ והיא׳ דהמביא דמוקי לה רב זביד בש״ס׳ כיון דקאי׳ אמאי׳ דאמר רב הונא׳ והוא שלבורין ומוקמין בקרן זוית׳ איכא׳ לאתמוהי היכי מייתי הרמב״ן׳ ראיה מינה שהרי רב פפא מוקי לה בש״ס׳ וכאיך דרב׳ דאמר תנו מנה׳ לפלוני מנכסי׳ מנה זה נותנין מנה׳ הכא אין נותנין׳ וע״כ אע״ג דבמתניתין קתני הכא תנו מנה לפלוני׳ לפום הך אוקמתא דריך שנאמר דבריהם מנה זה המסיים אותו

חייב כלום למקבל ועכשיו מקבל עליו חובו ומאמינו הוי כשעת מתן משעה ולא בעי קנין׳ ומשעבד הערב בלא קנין׳ וב״ש אם חייב למקבלו על זה עכשיו פטרו כשביל שאמר לו שאפרענו והוא נפטר׳:

חלק שלישי

א. והיבא דראובן אמר לשמעון תן מנה ללוי זה אמר לו תן שאל לוי לשמעון יש לך מנה זה משל ראובן אמר לו תן למחר כשתבעו לוי לשמעון אמר לו אין אני נותן לך כלום לפי שראובן כתם אמר ליתן מנה לפלוני׳ ובהלואה קאמר לי שאלוהו לו שהרי לא אמר מנה לי בידך תנהו אלא תן מנה כתם ואין זה דרך מעמד שלשתן׳ ובהאי דינא מסתברא דבי היכי דבהודאה אמרינן צריך לומר ארזם יגדי ולא שנא אמר לוה ולא שנא אמר מלוה מהני הבא נמי אפילו אמר השלישי שרצונו לזכות בה מהני׳ והנה שאלתי בזה הרמב״ן ז״ל׳ וזה אשר השיב ל״ל מה ששאלו לוי לשמעון לפני ראובן בשעת המחאה יש לך מנה משל ראובן ואמר לו הן קנה שהרי דעת כלם שוה׳ שעל אותו מנה הן עכוקין ומצינן בכל מקום דבגלוי דעתא דחד מיניהו מגלא דעת׳ דכלהו אלא שאין אנו צריכין באן גלוי הדעת הזה שאני אומר אפילו בשלא אמר כלום אלא שחייב לו מנה ואמר לו תן מנה לפלוני׳ ואמר לו הלה הריני נותן במעמד שלשתן קנה׳ ולא אמרו לא קנה׳ אלא בהמחהו אצל חבירו׳ או אצל שולחני שאין לו בידם כלום אבל היו חייבין לו׳ אע״פ שלא פי׳ מנה לי בידך תנהו לפלוני׳ אלא תן מנה לפלוני׳ בדרך שמחיין אצל השולחנין׳ סתם קנה דעל אותו מנה קאמר׳ ולא אמרינן תן לו משלך׳ או הלוה לו מנה׳ ותן לו קאמר׳ אלא תן לו מנה שלי קאמר׳ ודאמרינן בעלבא בעובדא דנגיבא הבו ד׳ מאה זוזי לרבי אבינא מחמרא דנהר פקוד קאמר׳ ומסקנא מחמרא כדי ליפות כחו וקנה׳ ואמאי נימא מחמרא׳ דבר קשא דנהר פקוד קאמר׳ דהא לא פריש מחמרא דאיה ליה בנהר פקוד׳ וכן כל מקום שאמר במתנת שכיב מרע תנו מנה לפלוני׳ הבו ליה ד׳ מאה זוזי לכתובתה׳ דברתאי נימא תנו משלכם בסתנה קאמר׳ וכ״ת׳ חתם בדפרישׁ מנכסי א״ב היכי לא משתמיט גמרא למימר בחד דוכתא לישנא׳ דוקא׳ חנו מנכסי׳ ועוד דמעשה דגניבא בלישנא דידיה׳ אתמר בגמרא׳ ולא קפיד למימר׳ מחמרא דאית לי אלא בל שמצוה לאחרים ליתן משלו קאמר׳ והנן נמי תנו מנה לפלוני׳ ובת יתנו לאחר מיתה׳ ואוקמינן בגמרא חד אוקמתא בצבור קנונחיקבקרן זוית׳ ובדרב דאמר מנה לי בידך תנו לפ׳ ני׳ במעמד שלשתן׳ בפקדון קנה׳ והא מתניתין לא קתני הנו מנה׳ זה המופקד בידכם׳ ומינה בקרן זוית לפלוני׳ אלא תנו מנה סתם קאמר׳ וא״ה׳ כיון שיש לו ברשות׳ אותו האיש מנה מינה קנאו במעמד׳ שלשתן׳ הילכך לדידן דקימא לן׳ אפילו בהלואה קנה׳ נמי כל שחייב לו מנה׳ ואמר לו תנו מנה לפלוני׳ מאותו מנה קאמר׳ ובמעמד שלשתן קנה׳ עד כאן׳:

ב. ויש לברר אחר שפסקנו שאם בא עליו בהקפה לא קנה שהרי אין לו אצלו כלום׳ הילכך׳ יל״ל׳ לומר ראובן׳ שהפקיד אצל שמעון׳ בור חטים ולוה מלוי ב׳ דינרין׳ ואמר לשמעון הנפקד מסנו מחטים במעמד לוי׳ תן ללוי בעבורי ב׳ דינרין׳ שהרי יש לי בידך בור חטים׳ וזה משיבו במעמד שלשתן׳ כן אעשה׳ ואחר כך רצה לחזור בו׳ שהרי יכול לטעון׳ אין זה מנה לי בידך שאע״פ שהחטים שלו הויו׳ ביד׳ אין רצוני להשתדל בעבורו בעסקין ל״מכור חטים לפרוע חובותיו׳ והריני חוזר במה שהודה׳ ברא ודאי׳ מסו׳ ב׳ לן דה״ל כמנה לי בידך׳ וכדאמרי׳ בעלבא מה לי הן מה לי דמיהן׳ ובי יעלה על דעת׳ שמי שיש בידו מחבירו זהובים׳ ואמר לו תנה לי בידך׳ תנהו לפלוני׳ שלא קנה׳ ומהיכן יצא דין זה׳ שלא יעמדו הזהובים במקום׳ הואיל׳ ויכול לסברם׳ ולהחליפם בדי׳ והא נמי דכותה׳ וזה אשר כתב לי הרמב״ן ז״ל׳ והיכא שהפקיד לו בור חטים׳ ואמר לו מאותו בור של חטים׳ תן לו ב׳ די׳ ללוי׳ אם פירש תן לו עשרי׳ די׳ במעות׳ מן החטי׳ כיון שהחטי׳ פקדון׳ לא קנה׳ אבל אם אמר לו סתם׳ תן ב׳ דינרין מחטים׳ שיש לי בידך׳ לפלוני׳ ק״ל מחמרא׳ כדי ליפות כחו׳ הילכך במאן דא״ל תן לו חטים שוים ב׳ די׳ הוא וקנה׳ ואם חטים׳ הלואה׳ אצלו׳ כיון דשעבוד׳ אית ליה׳ גבי׳ אע״פ שפי׳ תן לו ב׳ דינ׳ במעות׳ קסה׳ הכלהו טעמי׳ דמתמרי׳ בגמרא׳ בשלשתן׳

שהיה לבור וכ״כ רש״י׳ בהליה׳ אמלחיה׳ ירב׳ והוא שלבורין׳ מנה׳ לקמתי׳ במתניתין׳ בלרורין׳ ומונחין׳ המעות׳ עכשיו׳ ואמר׳ מנה׳ לפלוני׳ ׳ כיון שבהכרח׳ אומר׳ מנה׳ זה׳ לפיים׳ המנה׳ הכבור׳ כי מעתי׳ רב׳ זביד׳ במ״ש׳ כה״ג הוא׳ ואין שום מקום לפרש׳ שהוא׳ דרך הלוה׳ או מרבות׳ ׳ אך מה שקשה׳ לדעת׳ הרא״ש׳ הוא׳ מהיה׳ להמתהו׳ אלא׳ מכוני׳ מו שלמנו׳ דולמי׳ לא אמר׳ מלא בשמה׳ תן לפועלי׳ מנה׳ וכיולא׳ והולך׳ הרא״ש׳ ז״ל׳ לומר׳ למשום׳ לים׳ ליה׳ גבי׳ תמי׳ כלוב׳ לא קנה׳ ז׳ למשמע׳ הא׳ מם׳ היה׳ ביתו׳ קנה׳ ׳ ומאמי׳ חיפוק׳ לי׳ דמ״מ׳ לא קנה׳ אפי׳ היה׳ חייב׳ לו׳ מוחו׳ המנה׳ משום׳ דלא׳ אמר׳ מנה׳ שיש׳ לי׳ בידך׳ תנהו׳ וכו׳ ׳ להוי׳ כלומ׳ הלוני׳ מו מחזי׳ כערבו״ ותו׳ ליכא׳ למילק׳ דמאי׳ דקאמר׳ הוי׳ הלכתא׳ בלא׳ טעמא׳ ׳ ואין לנו אלא׳ מה׳ שנה׳ לי׳ בידך׳ תנהו׳ לפלוני׳ אבל׳ בבלא׳ הזכיר׳ המנה׳ לא׳ מחזי׳ אלא׳ כערבות׳ וכו׳ ׳ למשמע׳ מדבריו׳ דהאי׳ דבלא׳ הזכיר׳ המנה׳ לא׳ קנה׳ הוא׳ משום׳ דמחזי׳ כערבות׳ אבל׳ מי׳ לא׳ הוי׳ טעמא׳ היה׳ קונה׳ והא׳ לפי׳ מאי׳ דקאמר׳ דאין׳ לנו׳ אלא׳ מה׳ שנקנו׳ ׳ הוא׳ מוכרח׳ דעכ״פ׳ בבלא׳ הזכיר׳ המנה׳ לא׳ יקנה׳ משום׳ דלא׳ אסכמן׳ שנקנו׳ אלא׳ דוקא׳ דאומר׳ מנה׳ לי׳ בידך׳ אפי׳ לא׳ היה׳ לומר׳ כערבות׳ כי׳ זה׳ הוא׳ ענין׳ הבו׳ דלא׳ לוסיף׳ אלא׳ בכולי׳ גמרא׳ אע״ג׳ דליכא׳ שום׳ טעמא׳ למאי׳ דלא׳ אלכר׳ בתקנה׳ ׳ חדש׳ לגבי׳ מ״ש׳ ע״י׳ שליח׳ שפתב׳ הרא״ש׳ בשם׳ הרמב״ן׳ ז״ל׳ שלא׳ קנה׳ אינו׳ אלא׳ מטעם׳ הבו׳ דלא׳ לוסיף׳ עלה׳ אע״ג׳ דליכא׳ שום׳ סבר׳ למלק׳ בין׳ הנותן׳ לשלוחו׳ ׳ ואמאי׳ מיצטריך׳ הכא׳ לחלוה׳ הדבר׳ דמחזי׳ כערבות׳ ׳ ואם׳ הוא׳ לרווח׳ דמלת׳ טעם׳ נוסף׳ על׳ הראשון׳ ׳ ואמאי׳ אבל׳ בשלא׳ הזכיר׳ המנה׳ לא׳ חקנו׳ ועוד׳ לא׳ מחזי׳ אלא׳ כערבות׳:

ב. ויש לברר אחר שפסקנו וכו׳ ׳ הלי׳ דמסיק׳ הרמב״ן ז״ל׳ להוי׳ כמ״ל׳ תן׳ לו׳ חטים׳ שוים׳ עשרי׳ דינרין׳ וכו׳ ׳ נראה׳ שיפכימו׳ כן׳ כלהו׳ רבוותא׳ ז״ל׳ ׳ לא״ע׳ לבשער׳ ז׳ גבי׳ פלוגתא׳ דרב׳ ושמואל׳ בטוען׳ לחבירו׳ מטבע׳ מי׳ לוקח׳ קאמר׳ מו׳ שוה׳ קאמר׳ ׳ מייתי׳ מאי׳ לאיפליגו׳ הרמב״ן׳ והרשב״א׳ ז״ל׳ בזה׳ והרשב״א׳ ז״ל׳ פסק׳ כשמואל׳ דלוק׳ קאמר׳ מ״מ׳ בעינן׳ זה׳ יולה׳ לכיון׳ דקאמר׳ הן׳ לזה׳ כ׳ דינרים׳ מהחטים׳ שיש׳ לי׳ בידך׳ וכו׳ ׳ ולאי׳ שוה׳ קאמר׳ ׳ מילי׳ דהוה׳ אתנו׳ מנה׳ לפלוני׳ מנכסי׳ שכתב׳ בהשובה׳ סימן׳ אלף׳ נ״ה׳ לליפות׳ כחו׳ קאמר׳ אפי׳ נאבדו׳ כלם׳ ולא׳ נשאר׳ אלא׳ שוה׳ מנה׳ מנה׳ מחנין׳ אותו׳ לזה׳ וכלאמריכן׳ המס׳ מחמרא׳ לליפות׳ כחו׳ וכו׳ ׳

מיהו׳ נחקשתי׳ במה׳ שהביא׳ הרב׳ ז״ל׳ סימן׳ רנ״ג׳ במחולש׳ ה׳ שכתב׳ הרשב״א׳ ז״ל׳ עלמו׳ בתשובה׳ שכל׳ המתן׳ שך׳ מטבע׳ ואפי׳ מטבע׳ היולא׳ במתנו׳ מינו׳ נותן׳ מנכסיו׳ שוה׳ אותו׳ שך׳ אלא׳ אותו׳ המטבע׳ מתם׳ ׳ עד׳ שיאמר׳ הריני׳ נותן׳ לפלוני׳ מנכסי׳ שוה׳ מלחים׳ לינרין׳ להשתא׳ ולאי׳ שוה׳ מלחים׳ קאמר׳ וזה׳ בין׳ במתנת׳ בריא׳ בין׳ במתנת׳ שכיב׳ מרע׳ ע״כ׳ ׳ והוא׳ חימא׳ דבשלמא׳ מה׳ שהאריך׳ לומר׳ מנכסי׳ ניתא׳ דהוי׳ ליפות׳ כחו׳ שיהו׳ כל׳ נכסיו׳ אחרלין׳ לאותו׳ מנה׳ ולא׳ ירלהו׳ אכול׳ וכו׳ ׳ כאשר׳ נתבאר׳ במקומו׳ אבל׳ מה׳ שהזקיק׳ לומר׳ שוה׳ אין׳ לו׳ מקום׳ ׳ דהא׳ בלאו׳ הכי׳ כיון׳ דאמר׳ מנכסי׳ אפי׳ אמר׳ מהמתא׳ משמע׳ שוה׳ כלמוכח׳ מאיך׳ תשובה׳ ׳ ואדרבא׳ ירא׳ בלומרו׳ שוה׳ דמו׳ ע׳ כחו׳ שיראהו׳ אכול׳ ׳ ומאי׳ לאו׳ למסתפינ׳ מהזהרה׳ ר״ת׳ ז״ל׳ בתפארת׳ הפרי׳ אמינא׳ דמלת׳ שוה׳ היא׳ משובחת׳ וט״ס׳ היא׳ ולריך׳ למחק׳ ׳ וזה׳ מתמי׳ דקאמר׳

Digitized by Google

מו לחסרת ולמי שוה מחתים קמחר וכו׳ • ומי כלפירש בהליה הריני נותן מנכסי שוה מחתים מתרומלמי שוה מחתים קמחר • וכי מפסר לפרש פירוש אחר לומר שוה מחתים קמחר • ורש מן כאן טעות אבריו סומרים את פלמן ונם מרישא לריפא • ומהרי״ק ז״ל בשרש ל״ד גרים ג״כ כגירסת הרב ז״ל • ולמנס התפוצה למייתי בסוף זה הסי׳ במי שאמר יתנו מנכסי׳ מאות ליורין לשמעון למסיק לוקן קמחר שע״ג לאמר מנכסי • במעמ עיין ירא׳ המעיין לאין ממנה סוס מחירה לליפות כתו קמחר וק״ל :

חלק ד

א יש לברר המחאה כו׳ • בפרק ים נוחלין קף קי״ל אתמר קנין עד אימתי חוזר רבה אמר כל זמן שיושבין • רב יוסף אמר כל זמן שעסוקין באותו ענין אמר רב יוסף כותיה לילי מסתברא • לאמר רב יהודה שלשה שנכנסו לבקר את החולה רצו כותבין רצו עושין לין • ואי ס״ל כל זמן שיושבין ליחוש לילמא הדר ביה אמר רב אסי אמרית לשמעתא קמיה דרב כהנא ולרב יוסף מי ניחא לו חוש לילמא הדר ביה אלא מאי אית לך למימר לליסלקו מצמיתא לעניתא הכא נמי מוקמין והדר יתיבו • והלכתא כותיה דרב יוסף בשלה שנכנסו מחלה אחב הטור ז״ל ריש סימן רנ״ג מכל לג שנכנסו לבקר חו״ל ופי׳ רשב״ם לאיירי במתנת בכיב מרע דמקנת בקנין ולא נהיר׳ לההיא יש לה לין מתנת בריה לכל דבר ולין יכולין לעשות לין אלא לא מיירי אלא בס״מ שמחלק כל נכסיו כלפרישות ולין יכולין לעשות לין עד דמתה לבמר לסליק מהתם עניתא בענין שאינו יכול לחזור בו • אבל מחמי לסליק מהתם עניתא אין להם לדון • וכתב הרב ז״ל בב״י הא לאתמר קנין עד אימתי חוזר וכולה סוגיא • והוסיף ומהכא משמע בהליה לס״ל לגמרא דהא דרב יהודה במתנה שיש בה קנין אייריי • וכמ״ש רבינו בסמוך בשם רשב״ם • ואלו היה מלקלק בזה לא היה כותב עליו אלא נהיר׳ עכ״ל • ואני בעני לא מצאתי ידי ורגלי בהבנת דברי הטור ז״ל כפי פירושו לפירש לאו במתנה בקנין אייריי אלא בסתם מתנת ס״מ וכו׳ • מה מקום יש לומר שכתב שאין יכולין לעשות לין עד דמתה׳ בענין שאינו יכול לחזור בו וכו׳ • דאיזה ענין יכול להיות בעולם שלא יוכל הס״מ לחזור בו • הא בכל עת ובכל שעה • בין אחר שהפסיק קו שעיין בין אחר שיעמדו לעולם יכול לחזור בו כיון שאין שם קנין • ומה נצטרך לקלוק הסוגיא להורות שאין הפי׳ כדברי הטור כיון שדברי עצמו אין להם מליאו׳ לפירו׳ • ולא מבעיא למאן דאמרים וכו׳ • דבינו לא מייתי אלא ג׳ סברות • הא׳ דוקא בס״מ אייריי ולא בשום שאר קנין או הקנאה • הב׳ דבכל קנין אפי׳ בבריא פליגי אבל בשאר הקנאו׳ לא מצי הדר אלא בתו׳ כדי דבו׳ וה״ג לרבי יעקב דגם בשאר הקנאו׳ יכול לחזור • אמנם יש עוד סברא ל׳ מלאתיה בדברי בעל העטור מאמר קנין וז״ל • ומסתבר לפלוגתא דרב יוסף ורבה כגון מתנת בריא חוזרין יש״מ וזולתן אבל דיינין המקובלים לדין ולפסר׳ בקנין אין חוזרין אלא תוך כדי דבור • ואיכא למימר דלא פליגי אלא בס״מ בו׳ ע״כ • הרי דבקנין בריא גופיה חלק בין קנין דדין ופסרה לשאר קנינים ולא אחברך טעם התלוי בזה • ואולי נאמר דקנין דמתנה או דמכר כיון דכל אחד מוליא מתרת ידו ורשותו ונותן לאחר זה המכר ונם בתו׳ לפי׳ אמרי׳ דפע״ג דקנו מילס דעת להתיישב בדבר ולא שיקנה מיד • אבל בענין דין ופסרה שכל א׳ מהם חושב בדעתו שהדין עמו ושהדייני׳ יפסקו לזכותו • אמתמא דשקנו מילס לגמרי הקנו • וחו לא מצו הדרי :

ב גם יש לעיין דמתנה וכו׳ • הטיל לקמא היא בפרק שור שנגח דף ל״ה ע״ב ההוא גברא דחקא לחבריה שלחים רב יוסף קמיה דרב מתנה וכו׳ • א״ל ההוא גבר׳ הומיל ופלגא דזוזא הוא לא בעינא נחבים לעניים • הדר א״ל נחביה נהלי׳ אזיל ואיברי ביה נפשאי • א״ל רב יוסף כבר זכו בו עניים ואעג דליכא עניי׳ הכא אמן יל עניים אמן וכו׳ • ומה שפי׳ הרי״ף ז״ל למטעם מ״ש זכו בהם גם ר״ת ז״ל הסכים כן כאשר הביאו בשמו החוס׳ והרא״ש עם שנתחלף בפי׳ נחבי׳ נהליה וכו׳ ואיכא למיל׳ לפי דעתם ז״ל למדין מ״ש נגעו בה היכי קאמר הא׳ גברא • אם הוא כפי הלשון ממש המאמר בגמרא נחביה לעניים ולא פי׳ בהלי׳ חלי׳ זוז שאתה חייב לי תנהו לרב יוסף שיזכה בו לעניים • א״כ לא מהני מילי מלין מ״ש כי נאומרו סתם נחביה לעניי׳ אינו לשון המקח׳ אלא אומר לו שיתנהו לעניים והכא ליכא עניי׳ ולא הקנ׳ לרב יוסף שיזכה בעלמא • ואם אמר בפי׳ כן למה הולרך לומר רב יוסף יל עניי׳ אמן דהיינו שהיה נבאי כלפרש״י ז״ל וכהתיא דר״ג ודיה לינו אביה׳ של יתומים הו׳ דמייתי עלה • דמשמע דאי לאו הכי אלא נאיים דעלמ׳ לאו כלום הוא וסוה מלי למהדר ביה • והרי מדין מ״ש היו קונים לפי מה שלמד רבינו אלבי הרי״ף ז״ל אפי׳ ע״י מאן דהוא שיזכה להם • על כן נראה לפע״ל אחר בקש׳ הרשו׳ הראשו׳ כי מה שהשיגוהו להרי״ף תלמידו רבינו אפרים וגם רבינו מנשה אלא זכי אמן כל זמן אלא מנוי ליה היא מסוס להבינו מלותו ז״ל לקנו עניים ע״י רב יוסף בתורת זכיה בעלמא כאומר זכה בשבה לפלוני שבהא ואפי׳ אינו זוכה אלא בתורת המנה בידו • אמנם הרי״ף ז״ל לא כן ילמה אלא לרב יוסף לפי שהיה גבאי לקח ופקיל עליה הרי הא כיל עניי׳ עלמ׳ • וחשבי׳ כשאמר זה תמ החלי ליור לעניים בהיות שם רב יוסף בתורת עניי׳ עלמ׳ שם נמצאו ושם הי׳ לרב יוסף הוא עלמו יל העניי׳ והוי מ״ש נמור בלא לל זכיה בעלמא • ושמא לזה שאמרנו נתכוון הטור ז״ל במה שכתב לענין שליחות וז״ל • מעמל שלשמן ע״י שליח כגון ששלח המוחן שלוחו לנפקל ליתנו למקבל כתב הרמב״ן ז״ל לא מהני להלכתא בלא טעמא הוא והבו לא לוסיף עלה • וכתב א״א הרא״ש ז״ל אבל בטעמל שלוח המקבל נראה למהני לענין הפקעת ממון המוחן הבו לא לוסיף עלה • אבל לענין זכות המקבל שלוחו כמותו ע״כ • ונראה לפי׳ לדברי א״א הרא״ש ז״ל אם לא עשאו המקבל שליח אלא שאמר לאמר לשמעון בפני לוי מנה שיש לי בידך תנהו ללוי שיזכה בו ליהודה יכול לחזור בו שהרי לוי בו ליהודה עד שיבא המנה לידו ונמצא שלא זכה יהודה בכלום עכ״ל • ונראה מדברי הטור לפי שהמקבל לא עשאו שליח מ״ה יכול לחזור בו המוחן כשאמר תנהו ללוי שיזכה בו ליהודה • אבל אם המקבל עשאו שליח שוב אין המוחן יכול לחזור בו : ויש לתמוה לנראה לכי קאמר הרא״ש דבטעמל שליח המקבל מהני היינו שוקא כשהקנהו לשליח זה בתור מ״ש בסתם שלא הזכיר ענין זכיה שאז המקבל קונה אותו מיד ע״י שלוחו כאלו הוא עלמו היה שם והמנה הוא שלו כאלו בא לידו • אבל כשהמוחן אמר שיתנהו לשליח המקבל כדי שיזכה בו ליהודה • הרי בלא שרולה להקנותו ליהודה בתורה זכיה שיזכה השליח בשל המקבל והרי אין לאדם זכה לאחר אלא במה שבא לידו • וא״כ לעולם יוכל המוחן לחזור בו עד שיבא לידו ומה לנו במה שהמקבל עשאו שליח כי אין המוחן מסתייב אלא במה שהוא מוליא מפיו :

הר״ן ז״ל לא הרא״ש ז״ל אבל בטעמל שלוח המקבל נראה למהני לענין הפקעת ממון המוחן הבו לא לוסיף עלה • אבל לענין זכות המקבל שלוחו כמותו ע״כ • ונראה לפי׳ לדברי א״א הרא״ש ז״ל אם לא עשאו המקבל שליח אלא שאמר לאמר לשמעון בפני לוי מנה שיש לי בידך תנהו ללוי שיזכה בו ליהודה יכול לחזור בו שהרי לוי בו ליהודה עד שיבא המנה לידו ונמצא שלא זכה יהודה בכלום עכ״ל • ונראה מדברי הטור לפי שהמקבל לא עשאו שליח מ״ה יכול לחזור בו המוחן כשאמר תנהו ללוי שיזכה בו ליהודה • אבל אם המקבל עשאו שליח שוב אין המוחן יכול לחזור בו : ויש לתמוה לנראה לכי קאמר הרא״ש דבטעמל שליח המקבל מהני היינו שוקא כשהקנהו לשליח זה בתור מ״ש בסתם שלא הזכיר ענין זכיה שאז המקבל קונה אותו מיד ע״י שלוחו כאלו הוא עלמו היה שם והמנה הוא שלו כאלו בא לידו • אבל כשהמוחן אמר שיתנהו לשליח המקבל כדי שיזכה בו ליהודה • הרי בלא שרולה להקנותו ליהודה בתורה זכיה שיזכה השליח בשל המקבל והרי אין לאדם זכה לאחר אלא במה שבא לידו • וא״כ לעולם יוכל המוחן לחזור בו עד שיבא לידו ומה לנו במה שהמקבל עשאו שליח כי אין המוחן מסתייב אלא במה שהוא מוליא מפיו :

הר״ן היה נראה לכאורה אלא שפיון שילא מפי הטור הלבר לריך לימוד ומולי

שלשתן דהלואה בהך אורחא דחיטי דמשום דרמי עליה משתעבד ליה להאי ואע״ג דאשתכחן לענין מודה מקצת הטענה דלא מכרי הודאה ממין הטענה התבב משום דאזלינן בתר מעיקר׳ אבל הבא בתר בסוף אזלי׳ דשעבוד׳ הוא דשעבד נפשיה להאי משום שעבודא דרמי׳ עילוי׳ ומלוה קאמר בין הלוא׳ דחטי׳ בחטי׳ בין בחטי׳ במעות שעבודא דעלמ׳ הוא דרמיא עילויה ושוין נינהו הילכך קנה ומחייב ליה למיתן כ׳ דינ׳ מן החטי׳ ולא לחייבו לזה ליתן אם הוזלו חטי׳ ואינן שוין כ׳ ולא ליתן במעות ממש אלא לומר דבהמחא׳ זו קנה ונותן לו במעות או חטים שוין כ׳ לשער שבשוק וכל דיהיב ליה פרעון הוא שוה בכסף ע״כ :

חלק רביעי

א יש לברר המחאה במעמד שלשתן אם יכול לחזור הממחה או המצוה לתתם בעסוקין באותו ענין מי אמרי׳ לא אלימא מקנין בשם שהקנין חוזר כל זמן שעסוקי׳ באותו ענין אע״פ שאין אחר קנין כלום מעמד שלשתן דקנ׳ נמי חוזר או דלמא בקנין דאיתמר איתמר במעמד שלשתן דלא איתמר לא איתמר ומסתברא דאינו חוזר ואפי׳ עסוקין באותו ענין ולא מבעי׳ למאן דמפ׳ דהתי׳ דקנין אימתי חוזר מיירי בש״ס אבל בבריא לא דתו לא מצי למיהדר • אלא אפי׳ למאן דמוקי לה בבל קנין דוקא קנין חוזר אבל שאר דרבי הקנאו׳ כמו הנבהה מסירה משיכה מעמד שלשתן חזקה לא מצי למיהדר ומעמא דמילתא דסתמי׳ דמאן דמקנ׳ בקנין • החליפין עדיין ברשות מקנ׳ קיימי ולא גמר ומשעבד עד דמסתלקי באורחו ענין רמיטי אסר מיד קדייקנ׳ וחדר יחיבנ׳ אבל שאר הקנאות דבבר נטל וקבל הקונה הכל נעשה ואין יכול לחזור בו והיינו דאמרי׳ מדשניהם אין יכולין לחזור בו • מעמד שלשתן דבותיהו הוא שהרי נסרתלק הזוב׳ מעל הממה׳ וזה נכנס תחת ידו וזה מהלכות הר״ר משה ז״ל בזה קנין חוזר כל זמן שעסוקין באותו ענין מה שאין כן בשאר דרבי הקנאו׳ ע״כ • ובבר ידענו שר׳ יעקב ז״ל דעתו נוטה שבכולן יכול לחזור בו כל זמן שעסוקין באותו ענין ורבים חולקים עליו וזה אשר כתב לי בזה הרמב״ן ז״ל ואנו דעתנו מכרעת שאינו חוזר אלא בקנין סודר משמעתא דסודות דאמרינן עד שלא נתמלאת חמדה למוכר משנתמלאת המדה ללוקח ובפשטא בשעסוקים באותו ענין משמע ובן הדעת נוטה במעמד שלשתן עד כאן :

ב גם יש לעיין דאובן שאמר לשמעון מנה שיש לי בידך תנהו ללוי שיזכה בו ליהודה ויהודה אינו במעמדם אך לוי וראובן ושמעון הם במעמד אחד וזה נראה ממה שפס׳ הרי״ף בההיא דקטא דאמר הבו לעניי׳ ובהר הכי בעי למיהדר ואהדרו ליה אנן יד עניים אנן וכבר זכינו בעבורם ופי׳ הר׳ ז״ל בהלכות ודמטעמא דמעמד שלשתן זכו בהם נראה מדבריו שזכה יהודה בהמחאת לוי ומפתברא דהאי סברא ליתא דלגי׳ הא לא קני מידי כל זמן דלא אתי לידיה הילכך במאי זכה יהודה אלא נראין הדברים כמו שכתב׳ רבינו אפרים ז״ל וז״ל ואיכא מ״ד דהתוא פלגא דזוזא איתיה בידי׳ דהתוא דתקע לחבריה וקאמרי יד עניים אנן כי היכי דתהוי מעמד שלשתן ואנן אמרי׳ דמ״ש הלבתא בלא טעמא הוא והיכי אפשר דליזבייה אחרינ׳ בהאי דינא השתא ומה היכא דאית ליה לראובן מנה גבי שמעון וקא״ל באנפי לוי מנה שיש לי בידך תנהו ללוי שיזכה ליהודה בל זמן דלא מטי ביד לוי לא קני יהודה מידי ואדך לא אקני ליה בלום כ״ש הכא דאמר נהם׳ לעניי כ״ש דלא קנו עניי ולא זכה לחו רב יוסף אפי׳ ב״ד הגדול הילכך לירתא להא פירוש׳ ואוקמ׳ דהתוא פלגא דזוזא בבר מטא לידי רב

Digitized by Google

ופולי מעמו ז"ל משום דכבלת עבדו שליח כי אמר מכחו לגוי שיזכה ליהודה ולאי לאור זכיה ומתנה מיכון • ואינו זוכה אלא כשבא המנה לידו • אבל כשהוא שליח המקבל • איכא למימר דמסתמא כי אמר תנהו לגוי שיזכה ליהודה • לאו בתורת זכיה ממש קאמר אלא שיקנה אותו בשמו ומעכשיו כפי ממון שליחותו :

רב יוסף ולהבי זמו ביה לידי עניי אלה הם דבריו ומראין הן :

חלק ה

חלק המישי

א והיכא דאמר לו מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן ובתר הכי טען שטעה בהוראתו או שטען שמענין רבית היה אצלו אותו מנה ורוצה לחזור מלתתו והאי דינא מסתבר דאי אית ליה סהדי דמסהדי שטעה בהוראתו. או דהוה גבי' ההוא מנה מענין רבית ודאי מפא' מיני' ומחייב ההוא אחרינ' דסמכי' גבי' למפרעי' שרי' הטעהו שהקנה לו מה שלא היה חייב לו ואי לית ליה סהדי דמרבית נינהו אי שמוטע' היה מהן לאו כל המיניה ובראיתא מעובד' דנאי דעבדו חושבני' וא"ל במ"ש ההוא אסתירא הביה לפלוני בטפקא וקנו מיניה ודר אמר עיינית בחושבני ולא פש לי נבי' ולא מודי אתא לקמי' דרב נחמן א"ל מאי אעביד לך' דהא אמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך תנהו לפלוני במ"ש קנה ועוד דהא קנו ממך א"ל רבא אמר אבי קאמר דלא יהיבנ' לוכא גבי קאמת א"ל א"כ קנין בטעות הוא וחזר ופתח הרב בהל' אוקמוה רבוות' דלא עבדי' עובדא אלא בראיכא סהדי דעבדו חושבנא בטעות אי נמי דקא מודי ליה חבר' דחבין הוא חושבנ' • אבל ליכא סהדי בהבי אלא איהו דקא טען דהבי הוה חושבנא וחבר' לא מודי ליה לא מהניא דאי מעגתא דטעות' מודי וטעמא דמסתברא הוא דא"כ פל שטרי דעלמא

ניחא

כן מטעם מגו מיהו נמי טענו כל מאי דמלי למטענן אבוהון אע"ג דליכא מגו גבייהו כלמוכח בכמה מקומות • ובהליא לחבו' החוס' בהמוכר את הבית בעגין שטר פיס היולא על היקומים למ"ד כסבע וגובה מחלה לטעני' לאו החזרתו אע"ג דלא טעני' לאו נאמנו לגין לאבוריו הוה נאמן בטענה זו מגו דלאי בעי אמר נאמנו וכו' • ומ"כ הכא למה הלה הלב' לגיהמנו בהאי מגו • ולוקח לומר לדרוח' המלחה נקטיה : ולענין הדין כבר אמה רחמה הכרעה הלמב"ן ז"ל לגייתי דבינו בסמוך לעולם נאמן במגו ובלא הלריך הרי"ם ז"ל עלי' על הסעמות אולולאת בעל הדבר אלא כשאין מקום למגו כגוקלא זה ילי עלי ההמולאה מיל המומחה עד אמר טעיתי או שהיה בחוך זמנו וכו' • וגם הר"ן כתב כן לפ"ל מירולא • ושייב הרמב"ן בזה הלשון הא אם היתה המחאה שלא בעדים ובא בטענ' מגו להד"מ ולאי לנאמן לפרעתי' לאחר זמני נאמן ע"כ • וראיתי בזה לטור ז"ל דברים מגומגמים בעיני שכאב וז"ל ואם אינו יכול לברר הטעות כתב בעל התרומות אם המחאה בלי עדים וכן אם קבע לו זמן למקבל והוא בחוך זמנו • אינו נאמן לומר טעיתי וגם אם ילא לומר נמשה היתי בך וכו' • על ואם לא המחהו בעדים נאמן לומר טעי ז' במגו להד"מ או במגו לפרעתיך אם הוא אחר זמן לכיון לא היו ע"ל בלבר לא חסס להזקיא וכו' ע"כ • והוא מבואר שעקר לבלים אלו הוא מלשון הרמב"ן ז"ל שאמת דבריו ועיב כתב בלא בסס בעל התרומות • ויש לחמוה במ"ש במכולה לאם לא המחהו בעדים נאמן לומר טעיתי במגו להד"מ או במגו לפרעתי וכו' • וכן מעקרא כתב בסס' לכבהולה בעדים אינו נאמן לומר טעיתי • המשמע דגם במגו לפרעתי אינו נאמן אלא מקום הולאתו היתה אלא בעדים • והא לא משמע הכי מלשון הרמב"ן המעקר' אמר אם היתה המחאה שלא בעדים ובא בטענ' מגו להד"מ ולאי נאמן וכו' • לבה בלי ספק הוא מסמן בטענ' להד"מ כיון לליכ' עדים ולאי בלאיכ' עדים אינו נאמן לפרעתי' אמר להד"מ • וקאמר חו וכן הכא במגו לפרעתי' לאחר זמני נאמן וכו' • והלבר פשוט שזו הליקה בפני עצמה היא ולא קאי אמאי דקאמר המעקר' אם היתה המחאה שלא בעדים אלא אדרב' הכוחה וכן יש אופן אחר אפי' היתה המחאה בעדים בשיכול לבא במגו לפרעתי להיינו כשהעדים זה ידם מלוחו הבמל והוא אחר זמן דבכה"ג נאמן בטעיתי במגו לפרעתי והרי לשון זה הוא ממש לומה בדגמה למ"ש חתל' על ההפך אם המחהו בעדים או שקנו ממנו ובמעמדם של עדים חזר ואמר טעיתי בחשבון אינו נאמן • הרי בהדי' שמפני שהיה במעמדם אינו נאמן • הא אם לא היה במעמדם נאמן והיינו משום מגו לפרעתי והטעור ז"ל לגב מלה במעמדם שבוא הבעקר • יהוכיח עוד הרמב"ן וכן אם קבע זמן בפרעון ומ"ל בחוך זמן ההמחאה בטענ' אינו נאמן וכו' • לכוכחת פשוטה לומר דהוא בחוך זמן אפי' אומר כן שלא בעדים אינו נאמן משום לליכא מגו לפרעתי כיון דהוא חוך זמן • ומקבל לחלוקה זו הוא מ"ש אח"כ וכן בבא במגו לפרעתי לאחר ז' אינו נאמן דהיינו אפילו בעדים כלאמרן • והיכי לחב הטור דין זה לפרעתי שהוא נאמן משום לל כא עדים • ולליכ' טעמ' בתר הכי לכיון דלא היו עדים לא חסס וכו' • ושמא אפשר דמה שהזכיר כאן הטור ז"ל שם ספר התרומות • לאו לגלא קאמר אלא לדין בענינו הבטחה שרבינו ז"ל המלאו • אבל לענין דין מגו לפרעתי נחבון הטור לומר מלחא פסיקתא ודין שיהיה מוסכם מהכל גם להרי"ף ז"ל והחוס' לכי ליכא עדים בלבולי עלמא נאמן במגו לפרעתי מטעם לאמר אם אמנא שטעיתי הלרנא ביו וכו' • הא לא שייך הכא אלא מלקק ביטע קושם שיולה והוי ממ במקום עדים • והשתא אתי שפיר מה שכתב מיל הטור ז"ל בסמוך והמקבל הוא חוזר להבוע לנותן לסבר' אלו' אבי הרא"ש ז"ל שלא מחלק המקבל וכו' • שלחק הרב ז"ל בביה יוסף עלזה ובחב אע"פ שהרא"ש מולק בעקר הדין וסובר שאינו יכול לומר טעיתי במגו לפרעתי • ומנו שכחב בחשובה שבחב רבינו בסמוך • רלה רבינו להודיעם שעל הקלמה שברח בעל התרומות שנאמן לומר טעיתי במגו לפרעתי ויש לחלק בעגין אם המקבל חוזר להבוע לנותן בין שברח הרא"ש ז"ל לסברת הרב"ם בעגין אם נחלק המקבל מעל הנותן בהמחהו אלא זה אע"ל • ולפי להבנו אין לריך לכל זה • להטור אפילו לסברת אביו ולכ"ע קאמר כיון דלא בעדים אינו • ושפיר מיהו עלה אילך פליגתא דהרי"ף והרא"ש ז"ל • ולבסוף הלכה כחב הרב ד"ל בב"י לחי' מ' הוא כסברת בעל התרומות לומר לאפי' הולה בפני עדים שיכ ביה מגו ולית הלכתא בבעל התרומות דה"ל יחידאי לגבי כל הני

רבוות' עכ"ל • ומאת הוא בלא מלאתי בפי' מי שיהכי' עם הרמב"ן

האמנם

א והיכא דאמר לו מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד שלשתן ובתר הכי טען שטעה בהוראתו או שטען שמענין רבית היה אצלו אותו מנה ורוצה לחזור מלתתו והאי דינא מסתבר דאי אית ליה סהדי דמסהדי שטעה בהוראתו. או דהוה גבי' ההוא מנה מענין רבית ודאי מפא' מיני' ומחייב ההוא אחרינ' דסמכי' גבי' למפרעי' שרי' הטעהו שהקנה לו מה שלא היה חייב לו ואי לית ליה סהדי דמרבית נינהו אי שמוטע' היה מהן לאו כל המיניה ובראיתא מעובד' דנאי דעבדו חושבני' וא"ל במ"ש ההוא אסתירא הביה לפלוני בטפקא וקנו מיניה ודר אמר עיינית בחושבני ולא פש לי נבי' ולא מודי אתא לקמי' דרב נחמן א"ל מאי אעביד לך' דהא אמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך תנהו לפלוני במ"ש קנה ועוד דהא קנו ממך א"ל רבא אמר אבי קאמר דלא יהיבנ' לוכא גבי קאמת א"ל א"כ קנין בטעות הוא וחזר ופתח הרב בהל' אוקמוה רבוות' דלא עבדי' עובדא אלא בראיכא סהדי דעבדו חושבנא בטעות אי נמי דקא מודי ליה חבר' דחבין הוא חושבנ' • אבל ליכא סהדי בהבי אלא איהו דקא טען דהבי הוה חושבנא וחבר' לא מודי ליה לא מהניא דאי מעגתא דטעות' מודי וטעמא דמסתברא הוא דא"כ פל שטרי דעלמא

ניחא

נאמן לומר טעיתי וגם אם ילא לומר נמשה היתי בך וכו' • על ואם לא המחהו בעדים נאמן לומר טעי ז' במגו להד"מ או במגו לפרעתיך אם הוא אחר זמן לכיון לא היו ע"ל בלבר לא חסס להזקיא וכו' ע"כ • והוא מבואר שעקר לבלים אלו הוא מלשון הרמב"ן ז"ל שאמת דבריו ועיב כתב בלא בסס בעל התרומות • ויש לחמוה במ"ש במכולה לאם לא המחהו בעדים נאמן לומר טעיתי במגו להד"מ או במגו לפרעתי וכו' • וכן מעקרא כתב בסס' לכבהולה בעדים אינו נאמן לומר טעיתי • המשמע דגם במגו לפרעתי אינו נאמן אלא מקום הולאתו היתה אלא בעדים • והא לא משמע הכי מלשון הרמב"ן המעקר' אמר אם היתה המחאה שלא בעדים ובא בטענ' מגו להד"מ ולאי נאמן וכו' • לבה בלי ספק הוא מסמן בטענ' להד"מ כיון לליכ' עדים ולאי בלאיכ' עדים אינו נאמן לפרעתי' אמר להד"מ • וקאמר חו וכן הכא במגו לפרעתי' לאחר זמני נאמן וכו' • והלבר פשוט שזו הליקה בפני עצמה היא ולא קאי אמאי דקאמר המעקר' אם היתה המחאה שלא בעדים אלא אדרב' הכוחה וכן יש אופן אחר אפי' היתה המחאה בעדים בשיכול לבא במגו לפרעתי להיינו כשהעדים זה ידם מלוחו הבמל והוא אחר זמן דבכה"ג נאמן בטעיתי במגו לפרעתי והרי לשון זה הוא ממש לומה בדגמה למ"ש חתל' על ההפך אם המחהו בעדים או שקנו ממנו ובמעמדם של עדים חזר ואמר טעיתי בחשבון אינו נאמן • הרי בהדי' שמפני שהיה במעמדם אינו נאמן • הא אם לא היה במעמדם נאמן והיינו משום מגו לפרעתי והטעור ז"ל לגב מלה במעמדם שבוא הבעקר • יהוכיח עוד הרמב"ן וכן אם קבע זמן בפרעון ומ"ל בחוך זמן ההמחאה בטענ' אינו נאמן וכו' • לכוכחת פשוטה לומר דהוא בחוך זמן אפי' אומר כן שלא בעדים אינו נאמן משום לליכא מגו לפרעתי כיון דהוא חוך זמן • ומקבל לחלוקה זו הוא מ"ש אח"כ וכן בבא במגו לפרעתי לאחר ז' אינו נאמן דהיינו אפילו בעדים כלאמרן • והיכי לחב הטור דין זה לפרעתי שהוא נאמן משום לל כא עדים • ולליכ' טעמ' בתר הכי לכיון דלא היו עדים לא חסס וכו' • ושמא אפשר דמה שהזכיר כאן הטור ז"ל שם ספר התרומות • לאו לגלא קאמר אלא לדין בענינו הבטחה שרבינו ז"ל המלאו • אבל לענין דין מגו לפרעתי נחבון הטור לומר מלחא פסיקתא ודין שיהיה מוסכם מהכל גם להרי"ף ז"ל והחוס' לכי ליכא עדים בלבולי עלמא נאמן במגו לפרעתי מטעם לאמר אם אמנא שטעיתי הלרנא ביו וכו' • הא לא שייך הכא אלא מלקק ביטע קושם שיולה והוי ממ במקום עדים • והשתא אתי שפיר מה שכתב מיל הטור ז"ל בסמוך והמקבל הוא חוזר להבוע לנותן לסבר' אלו' אבי הרא"ש ז"ל שלא מחלק המקבל וכו' • שלחק הרב ז"ל בביה יוסף עלזה ובחב אע"פ שהרא"ש מולק בעקר הדין וסובר שאינו יכול לומר טעיתי במגו לפרעתי • ומנו שכחב בחשובה שבחב רבינו בסמוך • רלה רבינו להודיעם שעל הקלמה שברח בעל התרומות שנאמן לומר טעיתי במגו לפרעתי והרי לשון זה הוא ממש לומה בדגמה למ"ש חתל' על ההפך אם המחהו בעדים אם

האמנם יש מקום לקשוט על דבריו ז"ל שסברת דבריו במה שחלק על ההוס' ומה שתמיות זה נראה שהגאון מסכים עמו • והגאון ז"ל בשער י"מ הביא מחלקת מהר"י מכן מיגש ז"ל והרמב"ם ז"ל במלחמן דאולי לתבריה בני ליכא דמית ליה גביה חוב מנה ובתר הכי קא טעין ואמר לאסתלי בהתיא תוליתא וקאמר ליה ליה גביה ולא מילי להדדי הלוי ז"ל סבר לטע"ג דלייתי שהלי ליה נביה ולא מילי לא איכפת לן מהתוא שהלותא וכו' • והרמב"ם ז"ל סבר דעלותם מועילה ועושים על פיהם וכו' • והכריע דבריו כהרמב"ם ז"ל • ומוכח בהדיא דעל כאן לא פליגי אלא בדליכא שהלי לאסתלי וטעה במה שהולה אבל אי ליכ' שהלי לא מהימן לומר טעיתי אע"ג דליכא בביה מגו ליכול לומר פרעתי בתר הכי • וזה מכוחר שלא כדעת הרמב"ן ז"ל • דולפי ליכא לפלוגי בהכי בין הולה בפני בית דין להולה בפני עדים • דאי קשבינן ליה כמגו במקום עדים איכא למחשביה הכי בכל גווכא • וא"כ לעניין מעשה כבוד גדלת הרמב"ן ז"ל יוכח במקומו אין לפסק כסברתו אלא כדברי הרא"ש והחוספות ז"ל לכמה אשלי דברבי ז"ל אזלי בשיטתייהו: וכתב הרשב"ל וכו' עיין לקמן:

ב ב ויש בזה דין אחר חדשו מוהרי"ק ז"ל בשרש ס"ה • והוא תמוה בעיני לקולר הבנתי שכתב וז"ל • ואמנם כלע"ל דמ"ש דאינו לאמר לומר טעיתי ואפי' ע"י שום מגו דהיינו דוקא היכא שטען בב"ל כי הסיה ח"ש דמהר"ש וכו' אז כגון ס"מ שמעה אל ביתו ואומר מנה לפלוני בידי דבכלהו עניני אינים דדיי' עולא ואי לאו משום דס"מ עניל לטעי משום דלאו לטעתיה אלולה ודאי לא הוה מצי למימר טעיתי לכיון דהוא מלוה אל ביתו ודאי מלקלי בכל מאי דאפשר ליה וכן במולה לחברו בב"ל אז ע"י עדים וקנין דאי לאו הקים ליה דהכי הוא לא הוה מולה • אבל אלו התשבונו שאלה כותב על פנקסו ביום לבימו אין מלקלק כ"כ כי חושב בלבו שאם שטעה שיוכל לכוין התשבון פעם אחרת וכו' • על הסכל מחייב לכה"ג אלה נאמן לומר שטעה ול"מ ע"י מגו אלא אפי' בלא מגו וכן משמע מתוך מ"ש הר"בפפ"ק לגטין בשם הראב"ד ז"ל ומיהו היכא דליכא שהלי אע"ג שמולה שאמר במ"ש אז שקנו מידו נאמן לומר טעיתי בתשבון דלוקא היכא דליכא שהלי אמרי לחברי אי לאו הקים ליה לא הוה מטעבל נפשי' אבל בלל כא עדים לא חייב למימר אמר אי טעיתא הדרא כיון דליכא אמסהיד עלי • וכ"כ הראב"ד ע"ל הר"ן משמע מדבריו דלוקא היכא דמטעבל נפשיה בעדים הוא שאומרים הגאונים דאין נאמן לומר טעיתי כי הא דהכהו בידאי דקנו מידיה דלאיה' אחס בהדיא • אבל היכא דלא מטעבל נפשיה בעדים אפי' היתה שם הולאה בפני עדות בלא שעבוד וקנין • אפ"ה מצי למימר טעיתי אפי' בלא שום מגו דאלתיה למה לי' למימר דאי לאו הקים ליה לא הוה מטעבל נפשיה וכו' דלא ה"ל אלא למימר לא הוה מולה בשפי שהלי וכו' • עכ"ל מהרי"ק ז"ל: נראה מדבריו דאע"ג דאיכ' עדים בהולאה מ"מ כל דלא מטעבל נפשי' מצי למימר טעיתי ואפי' בלא מגו • ואחר המחיל' הראוי' פסק דברי הר"ן מוכיח דכל עקר הדבר דלא מצי למימר ביה טעיתי ואפי' היכא דטעביל נפשיה • היינו דוקא כשהיה בעלי' דבבה"ג כיון דליכ' מגו דלהל"מ • ודאי לא הוה מולה קמייהו אי לאו דדיי' שפיר • אבל בדליכא עדי' אלא ביום לבימו אז אע"פ שנטעבל בפי' ובקנין גמור והוא עצמו מולה בכך שנטעבל בקנין • מ"מ יכול לומ' טעיתי מטעם מגו' כי יכול לטעון מה שנטעבלתי בקנין הוא מפני שלא היו שם עדים ואמרתי אעיין בחשבוני אם ימצ' מכוון הדי טוב ואם לאו אכפור ואחזור בי • וכן משמע מדברי הטור ז"ל דמייתיהו לאין אם שום חלוק אלא בין המתהו בעדים להמתהו שלא בעדים • אבל בין משטעבל לשאינו משטעבל לומר שאם הולה בפני עדים כל שלא היה שם שעבוד נאמן לומר טעיתי • חלוק זה לא מצאתיהו • ומאי דקאמר הר"ן אי לאו הקים ליה לא הוה מטעבל נפשי' וכו' • ולא קאמר לא הוה מולה ליה באפי שהלי וכו' • היינו משום דבהסות עניכא לאו במי שתובע לחברו ומולה לו מיירי אלא במעמד שלשתן ובקנין שהוא עניין שעבוד ומ"ה נקט לא הוה מטעבל נפשיה וכו' • כי הר"ן רצה לדבר בלשון מלוקלק מע"פ שהתוס' והרא"ש לא תפו לדקדק בזה: והתיבא מהאי דקאמר מהרי"ק כ"כ לומר כשמולה לחברו ומשטעבל בעדים וקנין וכו' • דמשמע כשמולה בעדים בלא שעבוד קנין מצי לומר טעיתי דהא הכי' לשבועת הלייטין מנה לי בידך א"ל הן למחר א"ל מנסו לי אין לך ביני כלום חייב וכו' דמיכי מייתו ראיה כלהו רבוותא דלא מצי לומר טעיתי • הוא הולאה שהמוכן בשתים עדי בלי שום השעבדות אז קנין ואפ"ה קאמרי דלאו כל כמיניה לומר טעיתי • דהא דלוקמה דוקא כשהולה בב"ל • א"כ מוכח מינה דכל דליכא דאי ליכא לאוקמה דוקא כשהולה בב"ל • אבל בלא שום קנין ושעבוד אפילו בעדים אם הולה לחבירו אינו יכול לומר טעיתי • ומ"כ כתב בפנקסו לא שייכא שום טענה מאלו • להשטעת' ליכא שהרי אין כאן חובא כלל אבל הוא מכוחר במקומו והוזכ' כאן בדברי רבינו • וגם שלא להשבי' ליכא כיון שעשה מעשה הכתיב' כדכתב הרא"ש בתשובה לכולי האי לא עביל אינים שלא להשביע • וא"כ ה"נ איכ' למימ' לכולי האי לא עבי' לכתו' בכתיב' שהו' חייב לחברו אי לאו דליי' טפי ואזלינה מעבי' טעיתי: ואגב מרתין אליי' עול על שבת בלשון מהרר"ן אז כגון ס"מ שמלוה אל ביתו ואומ' מנה לפלו' בידי וכו' דבכלהו עביל אינים דליי' טובא ואי לאו משום דס"מ עביל דטעי משום דלאו לטעתיה אלולה ודאי לא ה"מ למימר טעיתי וכו'" דאגב ריהטיה ז"ל כתב כן שלא בדקדו' דבס"מ שאומ' מנה לפלו' בידי בלא טעמ' דלא אלילא לעתי' לא דייק טוב' אלא כשאמר תנו וזה אמרי' דבס"מ לא אילא דעתי' נאמן לומר טעיתי כאשר נתבאר במקומו: ועתה אביא חדשה גדול' אשר חדש הרב הגדול מוהר"י ן' לב ח"א סימן קי"גו ז"ל • כתב הטור בשמו וא"א הרא"ש כתב בתשובה דאף ע"פ שיכול לומר פרעתי אינו יכול לומר טעיתי במגו דפרעתי דהוי כאן מגו במקו' עדי' וכו' • ואריך אני להתלמד שנתא' לכאורה דבריו סותרת זו לזו שהרי הטור בעצמו באותו סימן הביא תשובה מתביו על ראובן שקנה הרחו' מלוי והמתהו אצל שמעון וכתב ומטעם מ"ש לא מחייב כיון שלא היה בידו כלום • אבל המעות שנתן כבר ללוי אינו יכול להוציא' מידו בטענ' טעיתי וכו' • עד הא קמן בהדי' דס"ל להרא"ש דאפי' בדליכא שהלי שהלי לנאמן לומר טעיתי הפך מס שכתב • ונמצאו דבריו סותרי' אלו לאלו: המתה שעלה בדעתי לתרץ עם מ"ש הר"ן ומיהו היכא דליכ' שהלי וכו' • עד נראה מדברי' ושם לחלק בין היכא דליכ' שהלי ובין היכא דאיכא שהלי אע"ג דאיכא שהלי וכו' מגו דפרעתי מ"מ מלקלק בדבריו כיון דאיכא שהלי יועם זה התלוק יתיישבו דברי הרא"ש והיה תי' נאה ומתחבר' שבתי ורציתי ובדקתי בתשוב' הרא"ש ומצאתי שאלו התשובו' הן תשוב' אחת בכלל ס"ט יולריך לישב דבריו בדוחק' שבתחלה כתב ב' טענות לומר שראובן אינו חייב להח ללוי יות' על מה שנתן אלא שלא מקרי מ"ש אלא בדא"ל מנה שיש לי בידך ועוד ליכול לומר טעיתי במגו דפרעתי בסבר' בעל התרומות • ואח"כ כתב ב' טעמים על הדין הנני שהמעות שנתן כבר אינו יכול להוציא' אלא דאפילו ידע לא משתעבד כיון שלא ה"ל בידו אמרי' דניחא ליה לליקוס בהמנותי' ועוד לא מהמני' ליה לראובן במה שאומר שלא היה בידו משל שמעון כדי להוציא מלוי וכו' • ובכאן גלה דעתו דלא כבעל התרומות והסכי' לסבר' ר"א ור"ח וחזר בו מאותו הטעם שכתב בדין הראשון וכו' על זה הוא מה שהעלתי בחלשת עיוני לישב זאת התשובה גם כי הוא לומק גדול עכ"ל • הנה הוא ע"ה הרגיש את העולם בהנתו' הסתיר' ובישובה יש לחמיה מעומק עיונו הגדול' איך העלה דמ"ש הרא"ש דלא מהמני' ליה לראובן במ"ש שלא היה בידו משל שמעון כדי להוציא מלוי וכו' הוא דלא כבעל התרומות דאמר דנאמן לומר יתלוק ע"ז • ואיך אפשר לומר כן והלא בעל התרומות לא אמר דנאמן לומר טעיתי אלא במגו דפרעתי אבל היכא דליכא מגו גם רבינו מסכי' דאי לאו כל כמיניה לומר טעיתי • והכא שכבר אותו המקל' הוא ביד לוי ולא קיימי' אלא אי מצי להוציאו מידו בטענ' טעיתי מאי מגו שייך הכא הא ודאי לכ"ע אינו נאמן • וגם בתלוק' הא' דקאמר שהוא עוברו משטעם מגו דפרעתי לכברת רבינו • הלא עיינו הרואו' כי הרא"ש לא הזכיר מעקר' ענין מגו דפרעתי אלא אמר במוכח קיים לאין לו כלום והדבר מבואר לאין זה נכנס בגדר יסוד דאי' כי אין לו מקום כלל אחר המחיל' הראויה: אמנם הבנ' הדברים לע"ל היא פשוט' בלי שום פקפוק דהשאלה היתה שהמתהו אצל ראובן ולא קנה מידו ונתרצה ראובן לתת ללוי וכו' שהדברי' מוכיחי' היתה המחאת שהיינו מעמד שלשתן בלי שום עד • ומ"ה במה שהוא עליין ביד ראובן אינו מתחייב כיון שהו' אומר לאין כלום כי אנו מאמינו' אותו שכן הוא לא לקדק במה שנתרצה לתת כיון שלא היתה הולאה בפני עדי' • אבל במה שכבר נתן הו לא מהימן לומר שטעה ולאו מטעמ' דהוד' ונתרצה דהא אין הולאתו מלוקלק' כיון שהיתה שלא בעדי' אלא משום דכיון שהוא' אינו ונתן ללוי • אבל שהלי לכל כי האי מעשה גדול לא עביל אינים להוציא' ממון מידו אי לאו דקי' ליה וידע ודאי שהוא חייב אותו הממון • וגם רבינו מודה בזה כדאמרן • אלא שהרא"ש מייתי ראי' מההי' דמנה לי בידך וכו' מק"ו דאי אפי' בהולאה בעלמ' מפני שהית' בפני עדים אמרי' לקול' שיולע ודקדק אם חייב לו ואפי' בדליכ' מגו • וכפי שטתו • כ"ש הכא דוקא שיולא המעות מלקדק אם חייב אם הוא • הוא הולאה שהמוכן בשתים עדי בלי שום הטעבדות אז קנין ואפ"ה קאמרי דלאו כל כמיניה לומר טעיתי • דהא דלוקמה דוקא כשהולה בב"ל • א"כ מוכח מינה דכל דליכא דאי ליכא לאוקמה דוקא כשהולה בב"ל • אבל בלא שום קנין ושעבוד אפילו בעדים אם הולה לחבירו אינו יכול לומר טעיתי • ומ"כ כתב בפנקסו לא שייכא שום טענה מאלו • להשטעת' ליכא שהרי אין כאן חובא כלל אבל הוא מכוחר במקומו והוזכ' כאן בדברי רבינו • וגם שלא להשבי' ליכא כיון שעשה מעשה הכתיב' כדכתב הרא"ש בתשובה לכולי האי לא עביל אינים שלא להשביע • וא"כ ה"נ איכ' למימ' לכולי האי לא עבי' לכתו' בכתיב' שהו' חייב לחברו אי לאו דליי' טפי ואזלינה מעבי' טעיתי: ואגב מרתין אליי' עול על שבת בלשון מהרר"ן אז כגון ס"מ שמלוה אל ביתו ואומ' מנה לפלו' בידי וכו' דבכלהו עביל אינים דליי' טובא ואי לאו משום דס"מ עביל דטעי משום דלאו לטעתיה אלולה ודאי לא ה"מ למימר טעיתי וכו'" דאגב ריהטיה ז"ל כתב כן שלא בדקדו' דבס"מ שאומ' מנה לפלו' בידי בלא טעמ' דלא אלילא לעתי' לא דייק טוב' אלא כשאמר תנו וזה אמרי' דבס"מ לא אילא דעתי' נאמן לומר טעיתי כאשר נתבאר במקומו: ועתה אביא חדשה גדול' אשר חדש הרב הגדול מוהר"י

לדבר פשוט דמהניא ליה טענת טעיתי דמנו דלהל"מ • ובדלאיכא עדים מבעי' ליה מי מהני' טענת הטעאה • ומסיק דלא מלי טעין מסטה הייתי דך מי מסוס להוי כקנין ומי מסוס לאמן סהדי דלא מסט' בסליסי • והשתא מה יסבור בדלאיכא עדים ובמקום טענת הטעאה טוען טעיתי מהימן מו לא • מי ליתא דנאמן מ"ב טעל' הטעאה היא יותר דסוקה מטעל' טעות וכיון סכן הוא בחלוקה הראשונה בדלאיכא עדים מה יהיה הדין בטענת הטעאה אם הוא נאמן כיון דליכ' עדים יקשה דלישמועינן דמי ליתא דשלא בעדים מלי טעין מסטה הייתי דך וכ"ם שיהיה נאמן בטענת טעיתי • ומי דהא נמי מע"ג דליכא עדים לא שייכא הטעאה מטעמא דלא יסטה בסליסי כיון שלא חבעו כלום ולא שייכא ביה אלא טענת טעיתי קשה אם כן לישמועינן דין טענת הטעאה' לאפי' בדליכא עדים לא שייכא ומינה הוה שמעינן לכל סכן בדלאיכא עדים דלאו כל כמיניה • ומי נאמן בטענת טעיתי אפילו בדלאיכא עדים יקשה אמאי אשמועינן בריש דין דטעיתי בדליכא עדים לישמועינן דאפילו בעדים נאמן לומר טעיתי במנו דפרעתי וכ"ש בדלאיכ' מנו דלהל"מ • ומצאתי כסוב בספר הזכו' וכו' •

נתבאר בסי' הקודם:

ולענין הודאה שאמר רבינו וכו' כתב זה בעבור מה שנסתפ' הרא"ש בסי' הקודם ודע שהטור ז"ל כתב ואם המקבל מודה שטעה בחשבון והנותן אינו מודה הנפקד פטור בלא שבועה שהרי מיד בשעת הנותן לא שבועה אלא שאין עדים לראובן שיש ביד שמעון מנה ובשעת המחאה לא אמר להו אתם עדים מאי מי מצי שמעון לומר ללוי משטה הייתי בך דלא עדיפת מגבר' דאתית מינו' כי היכי דמצי למימר לראובן משטה אני בך השתא נמי מצי למימר ללוי משטה הייתי בך • או דילמא כיון דקביל על נפשי' למתנינהו ללוי במעמד שלשתן ואמור רבנן דלא מצי למיהדר ביה הוה ליה כקנין והוראה בקנין ודאי לא אמרינן ביה משטה אני בך דכל קנין אלימא טילתי' כשטר' • ומאן דמחייב נפשיה לחבריה בשטר' מחייב כמאן דאמר להו אתם עדי כדאית' בכתובות • ומסתברא דלא מצי טעין משטה אני בכם דכקנין דמי ועוד למה ליה לאשטויי בהך ג' בשלמא בהאי מצי טעין ואמר כי היכי דאיהו מחאיך ביה דחבע ביה מנאי מאי דלא מחייבנא ליה הכי נמי אחיכי ביה אנא אבל בהך תליתה אמאי מחייך ביה וקביל עליה ליתן ליה בתובא והרב ז"ל שרש' הענין הזה לכל שטר דעלמ' וחזק מה שפרשו הגאונים ואמר דמימר' דפבר' הוא דא"כ כל שטרי דעלמא נמי נימא דבטעות הוה מלתא ונפטר' מדבריו נראה דהכי ס"ל דבשטרא חשיב ליה ומצאתי בתוב בספר הזכות עדיין אנו צריכין לברר דברי רבינו דבלא הודה נמי מגו דמצי רומר פרעתי למרי ארעא להוי נאמן למימר המחאה בטעות הוה • ואע"פ שהמחהו בפני עדים ואמר להו אתם עדי דק"ל המלוה בעדים אין צריך לפרעו בעדים • ובזה סברות רבית יש אומרים שלא הצריכוהו הגאונים להודאת חברו אלא בשקנו מידו משום דסתם קנין בשטר הוא ואינו יכול לומר בו פרעתי • וכן דעת רבינו האי ז"ל ודברי רבינו ז"ל נוטין לו וחכמי הצרפתים מודי' שכל המחאה בעדים אין אדם נאמן עליה לומר בטעות ה"ת משום מגו דפרעתי דמידק דייק איניש והדר ממחה אצל אחרים נפשיה כענין שאמר נשבוב מרע דאמר תנו מנה לפלוני ואמרו ירתומים חזר ואמר לנו אבא פרעתי אין נאמנין אם איתא דפרעיה לא הוה אמר תנו אע"פ שהיתומים יכולים לומר פרענו א נאמנין לומר בטעות הוה"ה לו מתחלה משום דסתמיה מידק דייק והדר אמר וכן בריא נמי בקנין ובהמחאה אינו נאמן לומר בטעות הודיתי דקנו מסני • ולפי דעתנו שלא ביון רבינו והגאונים ז"ל לסלק מכאן דין מגו אלא ללמד שאינו נאמן בטעות הטעות כמו שהיה נאמן מתחלה לומר למחה אין לך בידי כלום ולפיכך אם המחהו בפני עדים או שקנו מפנו ובמעמדן של עדים חזר ואמר טעיתי בחשבון אינו נאמן וכן אם קבע זמן לפרעון ואמר לו בתוך זמן המחאה בטעות היתה אינו נאמן הא אם היתה המחאה שלא בעדים ובא בטענת מגו דלהד"ם ודאי נאמן • וכן בבא במגו דפרעתיך לאחר זמני נאמן • ולענין הודאה שאמר רבינו ז"ל דקא מודה ליה חבריה עיקר הדין הזה בפרטו דהיכא דגנאה מודה ומרי ארעא לא מודה אי בכ"ש בלחוד אקני ליה נאמן שאם רצה למחול מוחל שכן דעת הראשונים בטור חוב לחברו בכ"ש וחזר ומחלו מחול ובגמרא נמי בפרק החובל ראיות מבריעות כן • ובפ"ר דמציע' • ונמצא הדין הזה כאותה שאמר בפ"ב אוחזין מצא שובר בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל וכו' ומפרקי' התם ש"מ איתא לדשמואל דאמר מחלו מחול וכיון דיכלה למחול נאמנ' לומר שובר זה של בעלי הוא שבבר נפרעתי • וכן הדין בזה ואל תחייבני להביא א תה שאמרו האומר שטר אמנה הוא זה אינו נאמן בשחב לאחרים שבבר נאמר כה הרבה על דרכים אחרים אבל הדין שבתב' דין אמת הוא בלא ספק אבל אם קנו ממנו למרי ארעא דאיהו לא מודה בטעות וגנאה מודה בה שורת הדין אינו נאמן אלא רואין אם יש לו לגנן המודה להשתל' ממנו אומרי' לו כיון שהודאה מטעות הודה לך חברך ובטעות המחית אותו אצל מרי ארעא זיל אשתלם למרי ארעא ואם אין לו או שאי אפשר להוציא ממנו משלם הלה למרי ארעא שאין הודאה של זה כלום במקום שחב לאחרים כאותה שהביר הרב ז"ל ובמקום שמרי ארעא מודה הלה פטור וחברו נמי גנן פטור בשאינו מודה דהא מעידנא דאמחי ליה להאיך לגבי מרי ארעא מיפטר מיניה כדברי רבינו ז"ל בהמקבל • ואם שניהם מודים משלם גנן ראשון למרי ארעא ע"כ:

ג והיכא דטען הלוה או הנפקד לא אכנס כיד אחרים בשביל לתת ממונך דלא בעינא למהוי חייב אלא לך • בזה כתב ר"ה דס"ש מהני בע"כ של נפקד ומביא ראיה לדבריו מאיסור גיורא דאמר אי במימר שלשתן לא אזלנא גביה ואמאי ליזיל ולימא לא בעינא למיתב ליה להך תליתאי • ועוד הביא ראיה ממה שהתקנו חכמים תנהו לפלוגי במעמד שלשתן ליתקנו שיאמר לו זכה בשבילו שתרי בזה יכול לזכותם לו אלא לאו ש"מ שיש כח בס"ש מה שאין כן במוכר והוא דמהני בע"ב דנפקד ע"כ • ויש חולקין עליו ומסתברא כותייהו דלא בייפי ליה אם אינו רוצה להקנות בס"ש דמצי טעין הראשון נוח לי והשני קשה ממני וא"כ דאפי' בע"כ מועיל להקנותו לאחר • א"כ מאי דקאמר התם דטעמא משום דקא משתגיא ליה כמלוה חדשה ממלוה ישנה נמר ומשעבד נפשיה והלא אינו כלל לדעת הלוה כיון דאפילו בע"ב מועיל ואע"ת דלא איתוקם ההיא טעמא מכל מקום נוכל ללמוד שברצונו תלו הדבר • ועוד דמהתיא דאיסור גיורא נוכל לשעון דמשום בסיפא שכן דלא אזיל שלא יצטרך לסרב על מצותו אבל אי אזיל ואמר ליה לא בעינא דינא הוא דלא מצי מיתב ליה

והו

שם עדים בשעת שהמחהו אצל לוי הא ודאי לא מבעיא לי מנו דיכיל למימר לא חייבתי עצמי ללוי יכול לומר טעיתי עמו והמחאה בטעות הוה אבל אם היו שם עדים בהמחאתו אלא שאין עדים לראובן שיש ביד שמעון מנה ובשעת המחאה לא אמר להו אתם עדים מאי מי מצי שמעון לומר ללוי משטה הייתי בך דלא עדיפת מגבר' דאתית מינו' כי היכי דמצי למימר לראובן משטה אני בך השתא נמי מצי למימר ללוי משטה הייתי בך • או דילמא כיון דקביל על נפשי' למתנינהו ללוי במעמד שלשתן ואמור רבנן דלא מצי למיהדר ביה הוה ליה כקנין והוראה בקנין ודאי לא אמרינן ביה משטה אני בך דכל קנין אלימא טילתי' כשטר' • ומאן דמחייב נפשיה לחבריה בשטר' מחייב כמאן דאמר להו אתם עדי כדאית' בכתובות • ומסתברא דלא מצי טעין משטה אני בכם דכקנין דמי ועוד למה ליה לאשטויי בהך ג' בשלמא בהאי מצי טעין ואמר כי היכי דאיהו מחאיך ביה דחבע ביה מנאי מאי דלא מחייבנא ליה הכי נמי אחיכי ביה אנא אבל בהך תליתה אמאי מחייך ביה וקביל עליה ליתן ליה בתובא והרב ז"ל שרש' הענין הזה לכל שטר דעלמ' וחזק מה שפרשו הגאונים ואמר דמימר' דפבר' הוא דא"כ כל שטרי דעלמא נמי נימא דבטעות הוה מלתא ונפטר' מדבריו נראה דהכי ס"ל דבשטרא חשיב ליה ומצאתי בתוב בספר הזכות עדיין אנו צריכין לברר דברי רבינו דבלא הודה נמי מגו דמצי רומר פרעתי למרי ארעא להוי נאמן למימר המחאה בטעות הוה • ואע"פ שהמחהו בפני עדים ואמר להו אתם עדי דק"ל המלוה בעדים אין צריך לפרעו בעדים • ובזה סברות רבית יש אומרים שלא הצריכוהו הגאונים להודאת חברו אלא בשקנו מידו משום דסתם קנין בשטר הוא ואינו יכול לומר בו פרעתי • וכן דעת רבינו האי ז"ל ודברי רבינו ז"ל נוטין לו וחכמי הצרפתים מודי' שכל המחאה בעדים אין אדם נאמן עליה לומר בטעות ה"ת משום מגו דפרעתי דמידק דייק איניש והדר ממחה אצל אחרים נפשיה כענין שאמר נשבוב מרע דאמר תנו מנה לפלוני ואמרו ירתומים חזר ואמר לנו אבא פרעתי אין נאמנין אם איתא דפרעיה לא הוה אמר תנו אע"פ שהיתומים יכולים לומר פרענו א נאמנין לומר בטעות הוה"ה לו מתחלה משום דסתמיה מידק דייק והדר אמר וכן בריא נמי בקנין ובהמחאה אינו נאמן לומר בטעות הודיתי דקנו מסני • ולפי דעתנו שלא ביון רבינו והגאונים ז"ל לסלק מכאן דין מגו אלא ללמד שאינו נאמן בטעות הטעות כמו שהיה נאמן מתחלה לומר למחה אין לך בידי כלום ולפיכך אם המחהו בפני עדים או שקנו מפנו ובמעמדן של עדים חזר ואמר טעיתי בחשבון אינו נאמן וכן אם קבע זמן לפרעון ואמר לו בתוך זמן המחאה בטעות היתה אינו נאמן הא אם היתה המחאה שלא בעדים ובא בטענת מגו דלהד"ם ודאי נאמן • וכן בבא במגו דפרעתיך לאחר זמני נאמן • ולענין הודאה שאמר רבינו ז"ל דקא מודה ליה חבריה עיקר הדין הזה בפרטו דהיכא דגנאה מודה ומרי ארעא לא מודה אי בכ"ש בלחוד אקני ליה נאמן שאם רצה למחול מוחל שכן דעת הראשונים בטור חוב לחברו בכ"ש וחזר ומחלו מחול ובגמרא נמי בפרק החובל ראיות מבריעות כן • ובפ"ר דמציע' • ונמצא הדין הזה כאותה שאמר בפ"ב אוחזין מצא שובר בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל וכו' ומפרקי' התם ש"מ איתא לדשמואל דאמר מחלו מחול וכיון דיכלה למחול נאמנ' לומר שובר זה של בעלי הוא שבבר נפרעתי • וכן הדין בזה ואל תחייבני להביא א תה שאמרו האומר שטר אמנה הוא זה אינו נאמן בשחב לאחרים שבבר נאמר כה הרבה על דרכים אחרים אבל הדין שבתב' דין אמת הוא בלא ספק אבל אם קנו ממנו למרי ארעא דאיהו לא מודה בטעות וגנאה מודה בה שורת הדין אינו נאמן אלא רואין אם יש לו לגנן המודה להשתל' ממנו אומרי' לו כיון שהודאה מטעות הודה לך חברך ובטעות המחית אותו אצל מרי ארעא זיל אשתלם למרי ארעא ואם אין לו או שאי אפשר להוציא ממנו משלם הלה למרי ארעא שאין הודאה של זה כלום במקום שחב לאחרים כאותה שהביר הרב ז"ל ובמקום שמרי ארעא מודה הלה פטור וחברו נמי גנן פטור בשאינו מודה דהא מעידנא דאמחי ליה להאיך לגבי מרי ארעא מיפטר מיניה כדברי רבינו ז"ל בהמקבל • ואם שניהם מודים משלם גנן ראשון למרי ארעא ע"כ:

ג והיכא דטען הלוה או הנפקד לא אכנס כיד אחרים בשביל לתת ממונך דלא בעינא למהוי חייב אלא לך • בזה כתב ר"ה דס"ש מהני בע"ב של נפקד ומביא ראיה לדבריו מאיסור גיורא דאמר אי במימר שלשתן לא אזלנא גביה ואמאי ליזיל ולימא לא בעינא למיתב ליה להך תליתאי • ועוד הביא ראיה ממה שהתקנו חכמים תנהו לפלוגי במעמד שלשתן ליתקנו שיאמר לו זכה בשבילו שתרי בזה יכול לזכותם לו אלא לאו ש"מ שיש כח בס"ש מה שאין כן במוכר והוא דמהני בע"ב דנפקד ע"כ • ויש חולקין עליו ומסתברא כותייהו דלא בייפי ליה אם אינו רוצה להקנות בס"ש דמצי טעין הראשון נוח לי והשני קשה ממני וא"כ דאפי' בע"כ מועיל להקנותו לאחר • א"כ מאי דקאמר התם דטעמא משום דקא משתגיא ליה כמלוה חדשה ממלוה ישנה נמר ומשעבד נפשיה והלא אינו כלל לדעת הלוה כיון דאפילו בע"ב מועיל ואע"ת דלא איתוקם ההיא טעמא מכל מקום נוכל ללמוד שברצונו תלו הדבר • ועוד דמהתיא דאיסור

תמוהים • להא המקבל מה שאינו גובה מן הנפקד אינו מפני דסברון הסתלקות אלא לפי שאינו יכול שהר יולא בו בטעה הנפקד בחשבון • והולך יקרא זה שהוא גרם בטעותו שלא נבה חובו • וכי יכבוש בדעתו מה יעיל עדות שקר • ומ"כ לדעת הרא"ש למה יפסיד חובו כיון שלא עשה מה המוחן בפירוש לדבריו לא גרע זה מהתיא למיפרסן דיר דלמי דולמי המקבל לא ילא מעצמו זה אלא מחר עבור זמן מה שהשיה אלא מחוורתא דסמך הטור ז"ל על מ"ש קודם זה כיון המחהו שלא בעדים לנאמן לומר טעיתי כי שם בחר שהמקבל חוזר לחבוע לנותן לסברת מ"מ הרא"ש ז"ל ולסברת הרי"ף ז"ל שנחלק גם הנותן פטור אלא שנבבע וכו':

ויש לרבינו ירוחם לשון מועטה שכתב בתיב ע"ו ח"ל וכ"כ רב אלפס כי נאמן לוקח כשהעדים מעידים שכך היה המשבון ונתלה בו טעות או שהבטל דין מולה אבל אין שם עדים או אין בעל דין מולה לאו כל כמיניה לומר טעות היה וכו' • ונראה מבואר מלה מו היא מסופק ול"ל ואין בו:

ג והיבא דטען לוה וכו' כשעות כל כתי מהחולקי' על דין זה הובאו בהרבה מהפוסקים ז"ל • ומה שסעם רבינו לאי אפילו בע"כ מועיל להקנותו מאי הלי דקאמר בגמרא דטעמא משום דקא משתגיא ממלוה ישנה לחלוה חדשה גמר ומשעבד נפשי' והוא אינו כלוי בדעת הלוה לאפי' בע"כ מועיל וכו' • כתב ע"ז הרא"ש ואין כ"ל דאיה לתקנת חכמי' היתה לפי דעת הפול' לניחא להו בהכי הילכך עשו תקנה קבועה שיקנה כל אדם ואפי' אם יש אדם אלא ניחא ליה בטלה דעתו וקנה בע"כ כל זה ע"כ:

וקשה לי דאהאי טעמא דבהתיא הנאה לקא מסתגיא וכו' • ניחא בגמרא מ"ל מר ברים לרבי נחמיא לרב אסי אלא מעתה כגון הני דבי בר אליסיב דכפתי ופקלי לאלתר הכי נמי אלא קני וכ"ה הכי נמי מ"כ נתת לבריך לשעורין אלא אמר מר זוטרא הני הלא מילי שוינהו רבנן כהלכתא אלא טעמא וכו' • והשתא לדברי הרא"ש להתקנו היתה קבועה לכולל לכל העולם ניחא להו בהכי • ולא תשו לאחר אלא ניחא ליה • מ"כ מאי לאי הונא מר להעמא לרב אסי לבהתיא הנאה וכו' משום הני בי בר אליסיב והאומרך מר שאמרת להכנס בלוחק עלום לומר דהוא מלתא בלא טעמא • הא מלתא לחיה היא לעולם משום דהעם העולם הוא לניחא להו בעלוה חדשה מכחמ' משעבד נפשיה • ואם יש מ' אלא ניחא ליה כגון הני בי בר אליסיב דהיינו ממש הראשון עוד לי והשני קשה הימנו דכתב רבינו לא חיישינן ליה וקנה בע"כ אלא ולאי נראה לאין אם אין אלא מלאת הנפקד: וי"ל דהשתא בגמ' לענין לינא קיימינן היאך יקנה זה כלפרש"י ז"ל

Digitized by Google

ז"ל כרמ"ם הכונים והכא ולפי לא שייך לומר בטלה לעתו כי לריך סיקול הקנין בטעם מכפיק • אבל הרמ"ם מיירי לפי המסקנ' דהוי' תקנ' ולוקח : האבנים נחקסמי על הכרעת רבינו ז"ל דלא כייפינן ליה אם אינו רוצה להקנות מטעמא הראשון נותן לי ומרמיה הוגי' זו • להא לפ"ז נמצא דאין מקום למ"ם אלא כשהנפקד או הלוה רוצה להקנות אבל כשאומר הראשון נותן לי והשני קשה מתמו לא קנה • וזה תימא דולפי דבר פסו' הוא דהאי הראשון נותן לי וכו' הוא ממש כי הנהו דבי בר אליעיב כדאמרן שהוא אדם קשה ואינו ממחין • והא עלה קאמי' וכ"ת הכי נמי דלא קנה א"כ נתת דבריך לשעורין • דלמא גריך שהתקנה תהיה כוללת • וא"כ לדעת רבינו וסיעתו מה נאמר בזה אי ניתא דבגמרא לא מסדרינן אלא לתת טעם למה קנה מן הדין במלו' הוא ליתה בעיתא אפי' אם הלוה מתרלה בכך • וע"ז מעיב רב אסי דזה הוי שעבוד גמור מן הלוה בהיות הנאה וכו' ולפיכך קנה אותה המקבל אע"פ שאינה בעין בכל שא' השעבודי' ואמא פריך הונא מר לתיתא כשהוא מתרלה בהמתנה דאז אל הקנין מטעם שעבוד אבל כשאינו מתרלה לחתיל' אין שם שעבוד היאך יקנה מן הדין מה שאינו בעין • א"כ לפי דברי רבינו אין עוד מקום למאי דקאמר תנוכ"ת ה"כ דלא קנו אם כן נתת דבריך לשעורין דאין כאן נתינת דבר לשעורין שהם לא אמרו זה יה' קנה וזה לא יקנה אלא דרך כלל אמרו שכל מ"ם יקנה אפי' אין בעין בעין • והני דבר אליעיב אם אין המקבל קונה • לא מפני שהאין מוכנו מלקנו' הוא • אלא מפני שאין כאן מ"ם כיון שאין הלוה מתרלה מן השני וק"ל : ועוד דמהתי' דאיסור גיורא וכו' • הקוש' וכן הרא"ם לתו טענה לכסופא בזה הלשון ואין לומר אם היה הולך אם הי' מתרלה לפי שהיה מתביים בפני איסור לומר אין רלוני דא"כ בלא מ"ם הי"ל לא אזילנ' אלא ימר לו זכה כי מסחמ' היה הפקדון ביד רבא ע"כ • ולתיה זו איתא אם נאמר שהיה מתביים מפני איסור • אבל כבר אפשר שנאמר דמשום איסור גיורא אא היה מוסם כלום אי מסוס לגמיתה אזיל ואי מסוס לגאו לורבא מרבנן הוא • אלא מה שלא רלה לילך הוא מסוס רב מרי דודאי כשיאמר איסור לרבא במעמד רב נגרי תנס לרב מרי בני • יתבוסס רבא לומר לפני רב מרי שאינו רולה ליתנס לו לרב מרי לורבא לרבנן הוא ונסתר בתייס ואיך יסא פיו כל ימי חייו • ואלו לא ילך אם יאמר שוכה ממיל' מן ההפקר • אבל אם ילך אם אלא רב מרי אע"פ שיאמר לו זכי לא היה מוסס כלום לומר לא בעינא : והר"ן לתה הכרת התוספו' וכתב דרבא היה יכול להוציא אותן מטעות מרשותו • ומ"ה לא הוה מסתבי שיאמר לו זכי • אבל ממ"ש הוה מסתבי דאי אזיל היה מתביים לומר אינו רולה ע"כ :

חלק ששי

א והיכא שהפקיד ראובן שטרות וכו' • אע"ג דבשטר כ"א שלהי ח"ג מבית דברי הרמב"ן שכתב ולדברי הר"א נראה שאם היו ברשות הלה המופקדין אצלו וכתב והמחהו קונה אותה להוה ליה המחאה במקום מסירה והכא אין לי ראיה ודבר חדש מזוק לסתור בו דברי הרב אלא שאין דעת הראשונים נראה כן מאחר שלא הזכירו אלא כתיבה ומסירה וכגון דאלריכה רבה ע"כ • מ"מ רבינו תפס שטת הר"א ז"ל לעקר כיון שהרמב"ן ז"ל לא חלק עליו להלכה • אלא שמהמה מ"ם לחליפין ובתרוייהו כתב הרשב"ל דמהני • ואתרוייהו הוקשה להרמב"ן ז"ל למה יועילו כיון שמן הדין היה ראוי לקנות בהגבהה • אלא מסוס דבמסירה ממכה דעתי' דמתמה

נתו אמינא דכיון דאמר אי שלח לי לא אזילנא יש להוכיח מזה דלאו דינא הוא למיכף דאי דינא הוה לא הוה עביד איהו שלא בדין והראיה שבתב למה לא תקנו שיאמר לו זכה אינה ראיה דלאו כ"ע דינא גמירי לומר לשון זכה אבל מעמד שלשתן הוי ממילא ולכך תקנוהו חכמים :

חלק ששי

א והיכא שהפקיד ראובן שטרות של חובות אצל שמעון וא"ל במ"ש אותן שטרות שיש לי בידך תנם ללוי והבל במ"ש יש לעיין אם יכול לחזור ראובן ולומר לשמעון שלא יתנם לו ומסתברא דדינא הכי הוא כל זמן שלא חזר בו יכול שמעון וחייב נטי ליתנם לע"א אך בחזרת ראובן יש לעיין ומסתברא שאחר שקנין השטרות דונו חלוק בפני עצמו וכל שלא קנה השעבוד שבהן לא קנה גופן בין במסירה וחליפין בין במעמד שלשתן הילכך מחזירן לראובן שהן שלו אלא א"כ כתב והקנה לו הם וכל שעבודם והמחהו אצל זה שמופקדין בידו דה"ל המחאה במסירה ונמצא שהם קנויות לו בכתיבה ומסירה :

ב גם יש לברר ראובן שהיה לו חוב על לוי בשטר וא"ל מנה לי בידך בשטר תנהו לראובן מנה לשמעון במעמד שלשתן מי אמרינן כמאן דפרי עא דמי ומשעה שאמר לו הן משתעבד להאיך וראובן חייב לתת השטר או דילמא כיון דלא אקנייה ליה בכתיבה ומסירה לא קני ליה • ומפני שנסתפקתי שאלתי דבר זה מאת הרמב"ן ז"ל והשיב דבר זה מתחלה הוא פשוט לנו בסברא שאין המעות נעשין מלוה על פה אצל לוה שלא לגבות מן המשועבדין שלו שהרי לא מחל לו מלוה בלוה אלא מלוה בשטר הוא אבל לענין השטר אם יכול מלוה לעכבו לצור על פי צלוחיתו או יכול זכה לומר לו תן לי השטר דבר זה יש בו עיון ומסתברא דקנה המומחה עיקר השעבוד על הלקוחות דבל דאית ליה למלוה על הלוה נקנה במעמד שלשתן אלא שאין שמעון הזכה יכול להוציא גוף השטר מידו של מלוה דאותיות שני קנינין יש בהן קנין הגוף וקנין השעבוד ואין אחד מהם נקנה בהקנאת חברו אלא שמעון תובע ללוה ואם כפר בו אז שהוצרך לגבות מן המשועבדים ב"ד כופין את המלוה להוציא את השטר ודנין לו על פיו דראיה דזוכה נביח היא ואין מובשין לו עדותו וראיותיו אבל אם פרעו לשמעון הזוכה מוציאין גוף השטר מידו ומחזירין אותו ללוה ודבר זה יש לו ראיה עליו מהחיא דאמר' גבי מוחל למאן דלא דאין דינ' דגרמי מגבי ביה דמי נייראה בעלמא מאי גביה והא ניראה ביד לוקח הוא לימ' ליה נבתו' לך שובר א"נ נשדי דיתא אמקום עדים ואתורף דלא ליפו' ליה ללוה חורבא מיניה אלא ש"מ דבל שטר שהוא פרוע ומחיל מחזירין גופו ללוה מ"ט דגופ' דשטרא דלוה הוא ביקיקרא והבי מוכח בגיטין בבעיא דהיו מחזיקין בטבלא שהיא שלח • ומנין אני אומר שאין הזוכה בשעבוד זוכה בגוף שטר מדאמרינן אם קדם מוכר וכתב לו את השטר באותה ששני' בותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו ביון שזכה זה בקרקע נקנה שטר בכל מקום שהוא וזו היא וכו' טעמא דא"ל אגב וקנה הא לא א"ל הבי אע"פ שקנה שעבוד שלו שהוא הקרקע לא קנה גוף השטר והבי מוכח בפרק המוכר את הספינה וש"מ שאין גוף השטר נקנה בהקנאת שעבוד עד שיקנה ליה הגוף כדין מטלטלין ע"כ :

ג והיכא דהמחו במעמד שלשתן איכא מאן דאמר דדמי למוכר ש"ח לחברו והקנהו לו בכתיבה ומסירה ואע"פ כן יכול למוחלו

מאמרו לכמסירה וכתיבה קני • אבל בחליפין וכן מ"ש שאין לעתו סמוכה עליהם על סיגיעו לידו לא יקנו כלכתב התם • ויש לתמוה על הטור ז"ל סימן ס"ו דכתב לו פטר מכירה קני לך מיהו וכל שעבודא לאית ביה ומסר לידו אלא שטר המסר לא אשיה מלוי בידו וקנו ממנו המוכר לו שטר פלוני כתב הרא"ש ז"ל שקנה לחליפין הוו במקום מכירה כמו שטר המטלטלין נקנין בחליפין כן גופו של שטר לקנה בחליפין והכתיבה לקנות שעבוד שבו • והרמב"ן כתב שאינו מועיל אא"כ ימסו' לו גופו של שטר ובכתיבה ע"כ • נראה שלא רלה להכריע בענין חליפין אי מהני או לא ולפיכך המחלקת בלולתו • ואנו בסעיף כ' בענין מ"ש הטור דברי רבינו שבכאן מבלי הזכיר שהרמב"ן חולק בזה • ונמצא הטור מכריע כסברת הרא"ש ז"ל • ואחמתא להא מזיקן לחליפין ות"ש כי הדדי נינהו וע"כ אי כל חד מינייהו מהני אי לא מהני שום חד מנייהו :

ויותר אני ממיה על הרב ז"ל בב"י דבהיא לחליפין פסק וכתב לכיון דרבינו האי והטור ז"ל סברי דהרמב"ן הכי נקטינן • וכ"כ בהגיה בשלמו לאם הטור המכר אינו מלוי אלא אע"פ שהקנאו לו בקנין חליפין אינו חשוב כמסירה • וסוב פסק דמ"ש הוי כמסירה כדע' הרא"ש ז"ל ונמצא מזכי שטרא לבי תרי : ואין לומר לסברי דמ"ש עליף מחליפין לענין זה להא ולאי ליתא • חדא דטעמא הרמב"ן ז"ל הוא מטוס דלא סמכה דעתיה על סיגיע לידו כדמייתינן לעיל • ואין בזה הפרש בין חליפין לממתה • ומו דהטור והרב ז"ל מייתי ממש לשון רבינו ז"ל שכל זמן שלא קנו הפעבוד שלהם לא קנה גופם בין בחליפין בין במ"ש וכו' דאמאת תלתייהו בחדא מחתא מחתינהו • וד"מ שאם קנה הפעבוד שבהן ע"י כתיבה אז קנה גם גופם בין במפיר' בין בחליפין בין במ"ש ואם כן גם בחליפין יש סחירה מבוארת ואין בילי"ישוב מרווח :

ב גם יש לברר ראובן וכו' • מאי למסיק הרמב"ן ז"ל דכל שעבוד הפטר נמחל מחזירין הנייר לגוה אין הכל מודי' לו כי הרשב"א ז"ל מולק בזה כדמייתי הר"ן בפרק הכותב • ובהאים מקלש לא הזכיר סברת הרשב"א כלל ע"ש • ובתשובה לדלתי להכריע שלא נחלק הרשב"א ז"ל אלא בהיא דמוכר שטר לחברו ומחזר ומחלו וכן בההי' דהאיש מקלש לכשנמחל הפעבוד עליין יש לוקח אז לאתה שייכות באותו הנייר בעבור המעות שהוציא עליו אז שנתקלשה בו • אבל כשבא לידי פרעון דחו לית ליה גביה מידי ולה הרשב"א ליפזירנו לגוה כדמוכח מהוגיא לשניה אוחזין :

ג והיכא דהמחו במ"ש וכו' בפ"י דמכירה כתב הרב ז"ל בב"מ וז"ל בעינן אם יכול למחול אחר שקנה במ"ש אם לא • נחלקו הפוסקים גם נחלקו בענין הממחה את חברו אצל אחר במ"ש אם נפטר ממ' שחייב לו אז אם צריך שיפטרנו בפירוש • ולפי דעתי שני מחלוקות אלו תלויים בזה שמי שסובר שאם לא פטרו בפירוש אינו פטור כיון שעדיין יש לו תפיסת יד בזה החוב • א"כ יכול למחול • ומי שסובר שאע"פ שלא פטרו בפי' הוא פטור • כיון שאין לו בחוב זה תפיסת יד אינו יכול למחול וכו' • על ואע"פ שהרא"ש והטור ז"ל סובר שאם לא פטרו בפי' אינו נפטר ממנו ועכ"ז סובר שאינו יכול למחול • מ"מ מה שכתבתי דהא בהא הליא טעמא דמסתבר הוא ע"כ : ובעניתי הלבריס קשים כי החולקים אם הממחה נפטר ממי שהוא חייב לו כשלא פטרו אז לא • מבואר הוא דהיינו לענין אם המקבל ירלה להפרע מאנו דלדע תקלת על כרחו הוא חייב למקבל וזה תלוי בדעת ורצון המקבל הזה • אבל לגבי לוה פשיטא דלכ"ע אין המלוה הממחה יכול לתבוע בו ואם הממחה ירלה עכ"פ להפרע מן הלוה לאו כל כמיניה

דממחה

Digitized by Google

דממחה לעכב על ידו • וא"ם לא מקרי שיש לו תפיסת יד בזה המוב לי הכל תלוי בדעת המקבל וכל אמרי רבותא ז"ל דאינו יכול למחול משום לגסתלק הראשון ואין לו בזה שום תפיסת יד • היינו ממש מה שאמרנו דמכי אמחיה גב חבריה אסתלקו שניהם זה מזה ואין מולקין בזה שתי הכתות המתרות אלא לענין המומחה המקבל אם נסתלק מן הממחה הנוחן או לא כדמייתי רבינו מתשובת הראב"ד ז"ל חלק א' סי' ג' : ותימא על עצמך אי לדעת האומרים דמכי אמחיל טעמא הוי משום דכיון שלא בטרו בפי' עליון יש לו תפיסת יד • הא חזינן דכתב הטור ז"ל פי' ר"י שאינו יכול למחול וכ"ל הרמ"ה והרמב"ן ז"ל כתב שיכול למחול והראב"ד ז"ל חלק שאם אמר לוה למלוה בשעת מ"מ משהעבדנא לך ולכל דאתי ממחתך אינו יכול למחול לאחר שמכרו או נתנו ואם לאו יכול למחול ע"כ • וכתב הרב ז"ל שהרשב"א ז"ל בתשובה מטה לדעת הראב"ד ז"ל דכשלא כתב משתעבדנא לך וכו' אלא מחיל • ונהרי הראב"ד והרמב"ן והרשב"א ז"ל כלהו סברי דאפילו לא פטרו בפירוש נפטר ממילא וא"כ אין לו תפיסת יד והיאך יאמרו דיכול למחול • אלא ודאי לאו הא בהא תליא • ומה גם כפי מה שהוא עצמו ז"ל מרגי' מן ההפך דלהרא"ש ז"ל אינו נפטר עד שיפטרנו בפירוש ועם כל זה לא אלי מחיל :

ודאי הם מדגרסינן בהחובל העבד והאשה וכו' דף פ"ט • והחום' בהמבוא כתבו דאף על גב דהבעל ודאי לא נחרלה הא פריכנא דאפילו בע"כ קני וכו' • ואיכא למידק דהא מ"ש היינו שיעמלנו יקר בחעמד מחר הנוחן והמקבל והחייב ונהי דבהמחהו אצלו ארוך המומח' ליתן בעל כרחו כדלעיל • מ"מ לא יוכלו להכריחו שיבא כם להמצא פניה אל פניה עם הנוחן והמקבל • ורבא יוכיח בהיא דאיסור גיורא דקאמר אי בא"ם אי שלחו לי לא אזילנא וכו' ואם כן הכא נמי לא אלי למימר דנקנו ליה בא"ם כי זה תלוי ברצון הבעל אם ירצה להמצא בלוחו המעמד ומכתמא לא ירצה • ז"לק רבינו בלח יחו • אלא דקשה עליו כיון דאיהו ס"ל דאפי' בהמעמד לא כייפינן ליה להקנות למה ליה למימר דלא מזדקיק למייתי קמן דמשמע דאי אתי קמן ודאי קנה לימא מתנלים' לן דיתרצי להקנות • ושמא רצה לחוש אפילו לסברת המולקים עליו : ואם לחשך אלם מהיא דכתובות וכו' • מה שלמה רבינו דאי עביד מ"ש הוא גביה מלוה על פה ולא מלוה בשטר הוא אצלי תמוה דהא בסימן הקוד' כתב הרמב"ן ז"ל דהאומר לחברו מנה לי בידך בשטר חנהו לשמעון במ"ש וכו' • דפשוט לו בדין המעות נעשות מלוה על פה אצל לוה שלא לגבות מן המשועבדים ומסיק דקנה המומחה עקר השעבוד על הלקוחו' דכל דאית ליה למלוה על הלוה נקנה במ"ש וכו' • ורבינו ז"ל לא חלק עליו ואיך כתב כאן דאי עביד מ"ש הוא מלוה על פה • אם לא שנלמוק מאד דלאו לענין השעבוד קאמר אלא לגוף הנייר של השטר וזה רחוק • אמנם גם זה היה יכול לחוו' ע"ל

למוחלו כמו כן בהקנאת מעמד שלשתן אבל מחל לו מחול דלא עדיף מעמד שלשתן מכתובה ומסירה • וראי' הם מדגרסינן בקמא פרק החובל גבי העבד והאשה פגיעתן רעה דפרכינן עלה במה פרכי ולא פרכינן וליחבה ליה לכתובה במעמד שלשתן ותו לא מצא איהי למחולי לכתובה ומדלא פריך הכי ש"מ דמהאת מעמד שלשתן נמי אם מחלו מחול • ואנן מסתברא לן דכיון דאקנינהו ניהליה בתורת מעמד שלשתן שוב אינו יכול לחזור ולמחול מאחר שפנים אל פנים נכנס הלוה תחת ידו של נמחה דטעמא מאי קאמר שיכול למחלו אחר שמכרו משום דאי רינן אכתי זכות דמאן דזכניה איתיה דהא מצי למימר ליה אידך את לאו בעל דברים דידי את אבל הכא כיון דאודי ליה חברה דיהיב ליה ניהליה והכנים עצמו תחת ידו נפקא ליה מהאי טעמא ובבר נסתלק הראשון מהכל ואין לו בזה שום תפיסת יד והראיה דקא מייתי מהתיא דקמא ליתא דמאן ליטא לן דבעל דהתיא איתא מזדקיק למיתי קמן כי היכי דליהוו מ"ש דהא כי דינא לא מצי לסכייה וכדלעיל • ואם לחשך אדם לומר מהתיא דכתובות דאכבה עצה רב הונא דאי פקח מקרקש ליה בזוזי וכתב ליה שטרא בשם ה' והו לא מצי מהיל ליה ליבא האי הקנאה דמעמד שלשתן אם איתא דלא מצי מהיל והא לא קשיא דרב הונא עצה טובה קמ"ל דלא להוי מוכר מצי לאחולי ולהוי להאי עליה דהאיך מלוה בשטר אבל אי עביד מעמד שלשתן נהי דלא מצי מהיל מיהו מלוה ע"פ הוי גביה • וכן מצינו בחוס' של נרפתים וזה לשונם מעבד שלשתם נראה שאם מחלו אינו מחול דעדיף כמוכר ש"ח והראיה מדאמרינן בפ"ב דקידושין החקדשי לי בשטר חוב זה או במלוה שיש לי על אחרים רבי מאיר אומר מקודשת וחכמים אומרים אינה מקודשת וקאמר התם דפליגי במלוה בשטר מר סבר סמכה דעתה דלאשביק ליה ומחיל לאחריני • ומר סבר לא סמכה דעתה דאמר שביק לדידי ומחיל לאחריני • ובמלוה ע"פ קאמר דפליגי בדרב הונא אמר רב דאמר רב הונא אמר רב מעמד שלשתן קנה כאן דאמר מקודשת סבר בין במלוה בין בפקדון אמרה • ומ"ד אינה מקודשת סבר דבפקדון בלבד אמרה • ואם איתא דיכול לחזור בו ולמחול בהקנא' מעבד שלשתן אמאי לא תירץ ליה לא בע"ע אמרה רב בין במלוה בין בפקדון ובדא פליגי מ"ד מקודשת סבר סמכה דעתה דלא שביק לדידי ומחיל לאחריני • ומ"ד אינה מקודשת סבר דלא סמכא דעתא דאמרה שבקה לי ומחיל לאחריני • אלא לאו שמע מינה מדלא אוקינן בהבי שאינו יכול למחול ממדה במעמד שלשתן • ומאי דקשיא מהתיא דגרסינן בבבא מציעא פרק ראשון דקרני מצא שובר של כתובה בשוק בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל • וליחוש דילמא בהבה שובר בניסן ולא נתנה עד תשרי ובמרה לכתובה בצובה הנאה מניכן ועד תשרי ואתי בעל וקא טריף לקוחות שלא כדין • ומשני ש"מ איהא לדשמואל דאמר המוכר ש"ח וחזר ומחלו מחול וכיון דאשה מודה מגו דמציא למחול נאמנת השתא לומר נפרעתי מבעלי • וא"כ דמעבד שלשתן אינו יכול למחול ניחוש שמא מכרה לדב בבעמד שלשתן דהשתא אי בעי למיבחל לא מציא אלא לאו ש"מ דאם מחלה מחול אע"פ שעשתה במעמד שלשתן והאי דייקא ליתא דל' האי השתא לא חיישינן שהרי אם יש עדים או ראיה ללקוחות שמכרה להן במעמד שלשתן בין ניסן לתשרי ואיהו בשאברח לו אשתו מנה לי בידך אמר לה הן נמצא שהודה שעדיין חייב לה דכתובה באותה שעה שמכרה לה ללקוחות ומחוך כך נודע בבירור שאחר כך נתן לו השובר ואם לא היו שם עדים בשמחתה הממון ללקוחות במעבד שלשתן א"כ דבעל נ"מ מן מחוך שיכול לכפר הכל • ועיד שלנוטעם אחר לו ולהתיא דב"ק דגרסינן בהחובל והירץ ר"ח שנראה באמת דלא שייך הקנאת מעמד שלשתן בכתובה דכיון דלא ניתנה לגבות מחיים והוא ממון מסופק אם יבא זמן גבייתו אם לאו לא נתקנה בו הקנאת מעמד שלשתן לכתובה דלא שייך גביה למימר מנה לי בידך דהא הוי ממון בסופק והיינו הא דנקט בהתיא דמציעא דילמא זבנתא לכתובה בטובת הנאה שהרי עדיין לא נתגרשה ולא תוכל למכרה כי אם בטובת הנאה ואף שתהיה

גרושה התירוץ הראשון מספיק :

שער כט חלק א

א גרסינן במסכת שבועות פרק כל השבועין שבתורה נשבעין ולא משלמין • מהניתין החניני על פנקסו ביצד לא שיאמר לו כתוב בפנקסי שאתה חייב לי מאתים זוז פי' דרך חניני להקיף לב"ה עד שמתקבץ אצלו מה שמתקבץ ואח"כ פורע לו ב"ה הכל בבת אחת ובענין זה אם אומר לבעל הבית כתוב בפנקסי שאתה חייב לי ובעל הבית משיבו לא אמרתי לך ליתן שבזה היה דינו שבעל הבית נשבע היסת כשאר טענות ודאי ומיפטר :

ב אלא דין החניני ביצד כגון שהחניני טוען אתה אמרת לי תן לבני סאתים חטים ולפועלים בסלע מעות והוא אומר נתתי והם אומרי' הלחיה הקולמת למען לימת לן שהלוה ירצה להזדקק לבא לאותו מעמד ולא יוכל להכריחו על כך • אלא אם כן מפייסו ומקרקש ליה בזוזי ולפיכך אליקרקש אלי לעשות מ"ש פשיטא ליותר טוב הוא שיקרקש לעשות שטר גמור :

שער כט חלק א

א החניני על פנקסו וכו' • דף ע"ז ע"ב •

ומ"ש אלא כפי ב"ה מיפטר בהיסת הוא פשוט ומוסכם • ומאי דקאמר בשאר טענות ולאי וכו' • לאו דוקא טענות ולאי אלא אמר בדבריה לא אמרתי לך כלום אלא אפי' אומר איני יודע נשבע היסת ונפטר • וז"ל הרמב"ם ז"ל בפי"ו דמלוה החניני אומר אתה אמרת ליתן לזה מנה • ובעל הבית אומר לא אמרתי לך הרי בעל הבית נשבע היסת ונפטר והחניני עוכה דין עם זה שנתן לו • וכן אם אמר החמוני לבעל הבית המקיפו כתוב בפנקסי שיש לי אצלך מנה וב"ה אומר איני יודע נשבע ב"ה היסת שאינו יודע ונפטר כדין כל טוען על חברו לכל דבר • ואין בזה חקו' חכמים ע"כ • הרי לאף בטענת איני יודע מיפטר בהיסת • ואיבא למילק בלשון הרמב"ם ז"ל

למה עשה ב' הלוקות נפרדות ובאומר אתה אמר' לי ליתן כתב חסוב' לא אמרתי ובאומר כתוב על פנקסי שיש לי אצלך כתב טענה איני יודע • ליערבינהו כלהו ולימ' החמוני אומר אתה אמרת לי ליתן • ובעל הבית אומר לא אמרתי או איני יודע בעל הבי' נשבע היסת אלא אמר לו אתה כפירת ממון הוא ומ"מ הוא סברת הרמב"ם ז"ל ע' דבריו הרא"ם ז"ל ע"ז ומה שיש לי בהם מהקושי • ועל סברת הרמב"ם פליג הרא"ה ז"ל כפי מה שכתב הר"ן ז"ל בהשגתין בשמו שאין בעל הבית נשבע אפילו היסת מטוס לליכת כפירת ממון • דאפי' כי מודה לו שעשלו שליח אין לו אלא בשבועה • וכה"ג לאו כפירת ממון הוא • וכדאמרינן בשבועת העדות ע"כ • וזהו מה שהשמיענו הרמב"ם בדין הראשון שרצה לגלות סברת זו • ומאלא דבכל חלוק' רבות' קמ"ל ועל דברי הרא"ה ז"ל נדבר בח"ב בע"ה :

ב אלא דין החניני כיצד ר' מאי היא • מטוס דרש"י ז"ל כתב טורת שבועה זו למה שנתחם בתים לב"ל שאלא שב ע' שוא מבינהם ולא לי' לי לבי מאי ס"ל אי מוטלין בלא שבוע' כבן נכס לו יפסיל חבוני בשבוע' פועלי' ע"כ • לכן הכריח רבי' שברהו דלא אמר לו אם לא שלחוק מאד ללאו לענין השעבוד קאמר אלא לגוף הנייר של השטר וזה רחוק • אמנם גם זה היה יכול לחוו' ע"ל

היא ליפסי' חבוני בשבוע' פועלי' • וקשה לי על רש"י היאך אפשר לאחוקי מלעתי' דס"ל בבן נכס לנוטלי' בלא שבוע' דהא בגמר' אמרי' קבל' מינה

Digitized by Google

אם לא קבלה מיניה • ת"ס לתנא רבי אומר פועלין נשבעין לתנוני ואם אינה לבעל הבית מיבעי ליה וכו' • ופשיטא ולמי כלי שום ספק לסתם גמרא ידע סברת ר' מה היתה ולא איסתפק אלא מילתא כיון אם לא ובעי לאוכוחי דקבלה מרבי תיינא מלא קאמר נשבעין לב"ה והשתא אם איתא דסברת ר' היתה דנוטלין בלא שבועה כבן נגס מאי הא קאמר אם אינה לבעל הבית מיבעי ליה אדרבה היל"ל אם אינה אלא הכי היה אמאי משבעי כלל לא לתנוני ולא לב"ה • אלא ולמי לא רצה ר' למנוע שבועה אלא לתנוני משום דמ"מ הוא מפסיד ואינו נוטל כלום מבעל הבית ממה שנתן • ואפשר לעל זה סמך רבינו כמו שפירש וקקלק עוד לומר אלא יתן לתנוני בלא שבועה ויתן תנוני לפועלים בשבועה • לאפוקי מ"ש הר"ן באופן אחר ישבעו פועלים ויטלו מב"ה ולא ישבע תנוני כלל כו' למשמע שבועת הפועלים היא לבעל הבית כיון שמאנו נוטלין • ורבינו אינו מפרש כן • אלא לשבר ר' היה להתנוני נוטל מב"ה בלא שבוע' והפועלי' מן התנוני בשבוע' ואולי טעמו ז"ל הוא דולמי מסתבר לכיון דהתנוני מפסיד אין הוא שהשבועה תהיה לו להפיס דעתו לפועלים גופייהו ליכספי מיניה • משום אם ישבעו לבעל הבית • ולפי פי' הרן ז"ל איכא למיקם מאי קאמר בגמרא ואם איתא לב"ה מיבעי ליה למשמע דלמי הוא קאמר לב"ה לא היה מקום לומר דלא הדר ביה והלא כי קאמר רבי נמי טורח שבועה זו למה היינו לומר שלא ישבע תנוני אלא פועלי' ישבעו לבעל הבית • ומ"כ פי' הוה קאמר רבי נמי בהך ברייתא פועלי' נשבעים לב"ה • אלא איכא למימר דלא הדר ביה דה"ק הוקא פועלים נשבעים ונוטלין מב"ה • אבל תנוני אינו נשבע ונוטל • אבל כפי פירוש רבינו מ"ש דמעקרא סברת ר' היתה דפועלי' נוטלי' מהתנוני בשבועתן ומ"ה קאמר אם איתא לב"ה מיבעי ליה • ושמא מאי לכתב הר"ן ישבעו פועלים ויטלו מב"ה לאו למימרא שהשבועה תהיה לב"ה אלא הפועלים ישבעו למי שהסבר' נותנת שישבעו דהיינו לתנוני • והמעות יטלו מב"ה • ליתא נמי דקאמר ישבעו פועלים ויטלו מב"ה • ול"ק ישבעו פועלים לב"ה ויטלו • ועל מפנה זו כתב הרא"ש ז"ל בסימן ז' מכלל פ"ו וז"ל • ויש לדקדק בפנקס מאן לכר שמיה וכו' • אלא על כרחין האי לנקט פנקס לומר שאנו כותבים על הפנקס וכגון שאמר תנוני אני מוצא לכתוב בפנקסי שנתתי לבנך או לפועלך ואינו טוען בריה לו אלא שאלא כך כתוב בפנקסו וסל"א כיון לפועלים אומרים בריה והוא אינו טוען בריה ליבעי פועלים ותנוני ליפסיד קמ"ל מה שכתוב על פנקסו תשוב כטענת בריה משום לאיכא רגלים וכו' • נראה לס"ל ז"ל להך טענה לתנוני היא אפי' אינו זוכר הוא בעצמו עצם הדבר אלא סומך על מה שמוצא כתוב בפנקס ותשיבא כטענ' בריה משום לאיכא רגלים שלוה לו ב"ה לתת לבנו וכו' • וענין זה צריך לי עיון מהא דאמרינן בהאשה שנתארמלה כותב אלם עדותו על הדבר ומעיד עליה אפי' אחר כמה ימים וכו' • והפי' המפורר להרי"ף ולהרא"ש ז"ל בהלכותיהם הוא שאין זה שטר שביד המלוה אלא כגון ספר זוכרנא שיש לאדם בתוך ביתו לכתוב עליו זכרונותיו ובא אליו התובע ותובע להעיד לו ונמצא בזכרונותיו כתוב שבעים פלוני נמסרה לו עדות בכך וכך לאיש פלוני • הולך ומעיד לו עלי' אמר רב הונא והוא שזוכר מעצמו פי' שזוכר עקר העדות מעצמו וכו' • ורבי יוחנן אמר אע"פ אלא נזכר מעצמו אלא מן הכתב אלו נזכר • ופסקו ז"ל בראיה לזוקא דנזכר הדברים ע"י הכתב אבל אם אינו נזכר לדברים אף מתוך הכתב לא יעיד • ולפ"ז יש להקשות כיון לענין עדות אע"פ שבריה לו אזו היא כפי כתבו ומסתמא לא יכתוב בספר זכרונותיו דבר שקר מ"מ לא יועיל הואיל ואינו נזכר עצם הענין אלא סומך על הכתב • מ"כ היכי שריגן לתנוני שישבע שבועה חמורה על ענין שאין לו בו שום ידיעה אלא דמה שסומך על פנקסו ותשבינן לה כטענת בריה • דאמר"ל דיש רגלים לדבר משום לב"ה מולה שלוה לו • זה מועיל לגבי ב"ה שלא יאמר איך טוען בריה ולענין הממון • אבל מ"מ תנוני גופיה היכי משתבע דמה שאינו ידע ידיעה אמתית • והרי בעדות נמי מה שאינו מעיד לאו מפני שאין שם אומדנא לא נטלנו • פי' ובעל הבית מודה שצוהו בזה הוא נשבע ונוטל והם נשבעין ונוטלין בן נגס אומר כיצד אלו ואלו באי' לידי שבועת שוא אלא הוא נוטל שלא בשבועה והם נוטלין שלא בשבועה ולית הלכתא כבן נגס דברבנן ק"ל ושניהם נשבעין ונוטלין מב"ה • ובדאמרינן בגמר' תניא רבי אומר טורח שבועה זו למה דקס"ד דפי' דמתניתין הבי איתא חנוני נשבע ונוטל מב"ה • ופועלין נשבעין ונוטלין מחנוני • ולהבי קא בעי טורח שבועה זו למה בלומר מה מועיל החנוני בשבועתו הואיל שאח"כ מוציאין מידו הפועלים הממון • אלא יתן לחנוני שלא בשבועה ויתן חנוני לפועלים בשבועה שהרי בעל הבית לא יפסיד מעתה כלום • שהרי אינו פורע זה כי אם פעם אחת ולפיכך קשיא ליה לרבי טורח שבועה זו למה ותירץ ליה ר' חייא ששניהם נשבעין ונוטלין מבעל הבית ולפיכך הטילו על שניהם שבועה שישבעו לפניו ואמר רבא פועלין נשבעין לבעל הבית במעמד חנוני כי היכי דליכספי מינ' וחסנעי ולא משתבעי והוא הדין לתנוני שנשבע במעמד פועלים וחיינו טעמא דלא אמרינן הכא נפק ה למטו' מבעל הבית ויהא מונח עד שיבא אליהו • דר"א בורא איכא חד רמאי • ואמאי נשבעין שניהם ונוטלין מבעל הבית • דבר זה מפורש טעמו במסכת בבא מציעא פ"ד דאמרינן היינו טעמא דתנוני א"ל לבעל הב ת אנא שליחותך עבדי מאי אית לי לגבי שביר ופועל דידך • ואע"ג דקא משתבעי לא מהימנו לי בשבועה אתי מהימנת לי בשבועה אינהו לא מהימנו לי בשבועה דהא את לא אמרת לי בסהדי הב לחו שכיר נמי א"ל לב"ה אנא לך עיבידתא עבדי מאי אית לי גבי חנוני אע"ג דקא משתבע לא מהימן לי • ולכך תרוייהו משתבעי ושקלי מבעל הבית :

ג מכל זה למדנו שלוה מחברו על דרך הקפה וכגון שאמר לו הלויני מנה ופרע מעמנו חובי אם טען עשיתי כדבריך וב"ה אומר לא נטלתי הרי בעל הבית פורע לשניהם בשבוע' המשנה שישבע לו כל אחד מהן בפני חברו זה שנתן וזה שלא קבל • ובדאית' בתהיא דחנוני על פנקסו וזה ששניהם נשבעין ונוטלין מבעל הבית לא נאמר דין זה אלא כששניהם בחיים ובאין לפניו ומבחישין זה לזה אבל אם מת אחד מהם או הלך לו למדינת הים זה דינו מפורש למטה :

חלק שני

א והיכא שתנוני לא היה מקיף לב"ה משלו אלא שהקדים לו בעל הבית מעות לתנוני ואחר זמן אמר לו תן מלא לפועלי או לבעל חובי מנה ממה שיש לך משלי והוא אומר נתתי והם אומרים לא היה לך היה מקום לומר דלא הדר ביה והלא כי קאמר רבי נמי טורח שבועה זו למה היינו לומר שלא ישבע תנוני אלא פועלי' ישבעו לבעל הבית • ומ"כ פי' הוה קאמר רבי נמי בהך ברייתא פועלי' נשבעים לב"ה • אכתי

אבל אם העמיד פועלים אצל חנוני אין בעל הבית חייב לפועלים כלום • והיינו ממש דברי ה"ר יעקב המחני' איירי דלא אמר לפועלים הפרעו מן החנוני להיו כליבר דירושלמי דלא תימא כשלא העמידו אצל יומא שהוסיף לומר אם אם אמר להם הפרעו מן החנוני • היינו שאמר כן במ"ש • ועל זה קאמר ונחרבו שניהם הם ליטול והוא ליתן דמשמעות לשון זה הוא שניהם נמצאו יחד עמו • ודברי הם דברי הירושלמי' ופליג בזה ה"ר יעקב ז"ל מסברת הר"י הלוי ז"ל המחלק בין הקפה להקדמת מעות • דלדידיה כל שאינו מעות אצל חנוני אין בו דין מ"ש • וה"ר יעקב סובר לאפי' בהקפה אינה כה כסברת הירושלמי • ואע"ג דהרי"ף מוקי לה כסברת רב ששת על פי שטתו לתרוצי הגיה לגטין • ה"ר יעקב יתרץ לה לשאני חנוני משאר אדם כסברת הגאון שבמה הרב המגיד ז"ל שם • אם כאחד מן התרוצים המתרצים שבתלמוד הרב ז"ל שם • ואף המרצים שהביא הרב ז"ל שם בב"י נראה שהבין כן דברי ה"ר יעקב לשאני לכתב הטור ולא נהירא כתב נראה לתפס עליו משום דדין מ"ש לא מצינו אלא כשיש לו מלוה אצל חברו וכו' • נראה דלא תפס עליו אלא משום דליכא מלוה גביה • ואלו לפי' הרב דברי ה"ר יעקב יש לתפוס עליו ג"כ מפני שלא היה בפניו ומאי דאמר לקאמר המרצים משום דדין מ"ש לא מהני וכו' • דמעמד שלשתן מתן לבר שמי' הא ליכא הכא אלא מעמד שניהם • אלא ודאי הכין דמ"ש הוא בהמתנה זה בפני זה ולא הולך לפרע בכאור כי לא עלה על לב לבלתי המתנה יפטר • ובהכי לא פליג ה"ר יעקב אהר"י הלוי בתרתי :

ב והוא שניהם מכחישי' וכו' גם הרמב"ם ז"ל סובר כן בדין זה • אבל מטעם מתחלף שכתב בפיוט המלוה ומביעה זו תקנ' חכמים היא בנקיטת חפץ מצני שבאים שניהם ליטול • לפיכך אם מת החנוני מוטל בין הם אלא בשבועה וכן אם מת פועל או ב"ח החנוני מוטל בלא שבועה • שהרי אין ב"ה מפסיד כלום ואינו מפלם אלא חבלום אחד ע"כ הרי שטעמו ז"ל הוא מפני דאין בעל הבית מפלם אלא חבלום אחד • ולא כטעם רבינו הר"י מיג"ש ז"ל שפירשו הכין לאין כאן מכחיש ליכא אלא טענת שמא • ואינא למ"ל לק על הרמב"ם ז"ל לכפרק ה' דשותפין גבי שולח מעות ביד שליח כתב וז"ל כל"א כשהיה השליח מכחיש אחת בעל חוב • והרי שלשתן עומדין • אבל אם בא השליח ואמר נתתי כמה שאמרת לי אינו יכול להשביעו היסת שהרי אין כאן טענת ודאי • וכן אם מת השלוחין ולא הלכו למדינת הים ובא בעל חוב לתבוע הלוה אינו יכול להשביעו היסת שהרי אין כאן טענת שמא ולא שלקח וכו' • והכין לכאן בהלכות שלוחין יש לו טענת שמא דבעל הבית אינו מפסיד • אמתי נמי מינה בהלכות מלוה ובקש טעמא דבעל הבית אינו מפסיד • וי"ל דהוכרח הרמב"ם ז"ל לכך משום מאי דהקשו לגבי חנוני בשמתו פועלים אמאי יטול בלא שבועה הא הוי כאינו יודע אם הלויקני כדכתב הרב המגיד ז"ל וכן מייתי רבינו לקמן בדברי הר"ר פליגי ז"ל • ע"כ אמר הרמב"ם ז"ל דבשלמא בטולת מעות גבי שליח שייך טעמא דאין כח בריה אשלח רוקה להוצי' מיד השליח והוה לי' כאומר אינו יודע אם פרעתי והלה אומר ודאי פרעתיך דמפטר בלא שום שבועה • אבל בחנוני שבא לגבות ב"ה • הוי אינו יודע אם הלויתי • ואי משום הא לא סני בלא שבועה • אלא מכיון דע"מ אין בעל הבית מפסיד כלום דאין כאן אלא פרעון אחד משום הכי מוטל בלא שבועה ולכך יהיב הרמב"ם הא' טעמא בין לחנוני בין לפועלים משום דשם אלכל אי והר"ן ז"ל בהאים מקדם כתב שחלקו על הרמב"ם ז"ל לפי שבשמתו פועלים יורשיהם באים ונפרעין מב"ה בשבועת היורשים לאיינו אלא פקדון אבא וכו' • וכיון שכן ממלא בעל הבית מפסיד • הילכך חנוני אינו מוטל אלא בשבועה ע"כ • וכבר לקח זה הרב המגיד ז"ל שכל המפרשים חלוקים ע"ז • וכמה שאפשר שהטעם שלהם הוא לפי שאין זה מלוה בשטר אלא בעל פה וכו' • ולדידי' קשה שאם באנו לחשבה זו • הא ודאי למה לכתב הרמב"ם ז"ל אם מת פועל או ב"ח לאו לוקח מת אלא הוא הדין הלך למדינת הים כדברי רבינו • ובהלכות שותפין מוכח בהדי' דאין הכונה אלא לדיתה קמן •

אומרים לא נטלנו • בזה יש דינין חלוקים שאם בשעמד שלשתן המחה אותן אצלו הרי נפטר ב"ה בכך ועושין דיניהם עם החנוני ואין להם על ב"ה בלום אע"פ שלא פטרוהו בפי' בחובן שהרי הקנה להם ממונו בשעמד שלשתן וכמו שפסקנו דין זה בשער ב"ח שהקדמנו • אבל אם לא המחה בשעמד שלשתן אלא שבעל חבית אמר בינו לבינו לחנוני תן לבעל חובי או לפועלי מנה שיש לך משלי וחנוני אומר נתתיו ופועלים או בעלי חובו' אומרים לא קבלנו בין שאמר לא' או לשנים חנוני נשבע היסת שכבר עשה שליחותו של בעל הבית ונתן ממונו לפועלים או לבעל חובו ונפטר ופועלים נשבעין היסת שלא נטלו ממנו ונוטלין מב"ה :

ב והוא ששניהם מכחישין זה לזה דהוה ליה דומיא דטענת ברייא אבל אם מת חנוני או הלך למדינת הים או שמת בעל חובו וחנוני תובעו נוטל שלא בשבועה שאין אני דנין דינים הללו שצריכים להשבע אלא בששניהם חיים ובל אחד תובע ממונו מבעל הבית אבל אם מת חנוני בין שלא יתבע לבעל הבית בלום בעל חוב שטען לא קבלתי חובי מחנוני נוטל שלא בשבועה מבעל הבית • ובן אם מת בעל חוב וטען חנוני שפרעו במצותו הואיל שמת ולא יתבע לבעל הבית ב"ה פורע לחנוני שלא בשבוע' שהר' אין כאן מכחיש ואין כאן אלא טענת שמא ולא מצינו שבועה בשמא חוץ מן השנויים במשנת ואלו נשבעין שלא בטענה • ולא הימא דוקא בשמת אחד שאע"פ שלא מת אלא שהלך לו למדינת הים אע"פ שיש לנו לומר אולי יבא היום או מחר ויאמר שנתן אע"פ כן דהשתא ליתיה קמן לא מחייבינן ליה לאשתבועי אך אם רצה להחרים חרם סתם על מי שלקח ממון זה והובעו פעם אחרת מחרים וכן סברת הרב ן' מיגש ז"ל וה"ר משה ז"ל • ובזה העמיק לשאול הרז"ה ז"ל מאת ה"ר יוסף אבן פליט וזה טופס לתשובתו :

ג וזה שפסקו שאם לא המחהו במעמד שלשתן שהחנוני נשבע שעשה שליחותו ונפטר • והן נשבעין שלא קבלנו ונוטלין מב"ה • הא מילתא גמרי' לה מהתם דגרסינן בקדושין פרק ב' • האומר לשנים צאו וקדשו לי את האשה הזו הן שלוחי הן עדיו • ובן בגירושין ובן בדיני ממונות ואם קנא • והשתא דתקון רבנן שבועת היסת משתבע ערים דאמטיוה למלוה ומשתבע מלוה דלא שקיל ופרע ליה למלוה וה"ה לעד אחר דמשתבע איהו דפרע ומשתבע מלוה דלא שקיל ופרע ליה למלוה והכא נמי הבי הוא דחנוני הוא שליח כמו עדים התם דהוו שלוחין לאמטויי להתם הוא ממונא למלוה והוו להו הבא הפועלין או הבעל חוב כמו המלוה דהתם הילכך הבא נמי דבורת' דיינינן • ובתב הרב אבן מיגש ואם תשאל בשלמא חנוני לא מחייבינן ליה שבועה בעין דאוריתא אלא שבועת היסת דהא לאו נשבע ונוטל אלא בשבועה ולא משלם הוא והלכך הוה ליה בשנה לי

ומאם יש כדברי הר"ן ז"ל הרי היום אם מחר יבא ממ"ה ויתבע ונמצא ב"ה מפסיד אלא ודאי עקר הדברים דלא חיישינן אלא אמאי דאיתיה קמן ולא למה שיהיה כדברי הרב ן' פליט לקמן • אבל מאי דקאמי לי על הרמב"ם הוא לכיון דכתב דאין ב"ה מפסיד ואינו משלם אלא המלוה א' וכו' • משמע דדוקא כה"ג דליכא פסידא גביה • אבל אי איכא פסידא דהוה משלם שני תשלומין אז לא מפטר משבועה אע"ג דליכא מכחיש א"כ היכי כתב בהלכות שלוחין דאם מתו שלוחין או הלכו להן ובא בעל חוב לתבוע לחנוני יכול להשביעו היסת וכו' • דבשלמא כשב' השליח בלבד ניחא דלא אשבע ליה דסוף סוף אינו מפסיד כלום • אבל כשבא המלוה לתובעיה הא איכא פסידא דאי אשבע ליה אינו מפסיד אלא אם כן מת אינו יכול לתבוע אלא אם כן מת אינו יכול לתבוע אלא אם כן מת אינו יכול לתבוע

ומסתייה לישבעו היסת • אך קשה לר"ב בשלמא אם היא מתקנת המקנה ניחא למסתבעי מן התקנ' השנויה במשנה • אבל אם אינה מן התקנ' מאי נא לנו להשביע הפועל להא אינה במשנה ולא על זה תקנו • ואי מתקנתא דרב נחמן • הא לא תקן רב נחמן אלא להפטר • והיכא אשכחן בכוס זוכת' תתקנו אמוראי שבוע' היסת להוצי' אלא בהפוך שבועה והילך נקום אמן השתא ונשבעינו לפועלי' היסת להוצית • והר"ז ז"ל בספר המאור ע"פ סברתו לסבר שסתיהן תמורו' כעין של תורה כלי תנוני על פנקסו' כתב ואע"פ שבועת העדים לאו מנועלין היא אלא מלא מעלם • כ"ש שהיא תמור' והיא דומה לשל תורה ומה שהוזכרה בשמועה שבועת היסת • לאו למימרא דאיתיה הכא כלל • אלא מאחר דתקנוה רבנן אזל ליה מנו לאמרן לעיל בגמרא והוה ליה נוגעין בעדותן והמבין יבין ע"כ • והקשה עליו הרמב"ן ז"ל לגזרה חדשה היא גזר אם מן התקנה היה להם לפרש מה שבועה תקנו ומפני מה תקנו • שהרי אין שבועה תמורה כ' ולא כה תמורה כלי שתהא זו בכללה אף לאחר שתקנו היסת אלא החמירו אלא על הבא להוציא ממש מתבריו שיהא נשבע בתפן ע"כ: ואם בשביל קושיא זו נראה ליה מקום לייסבה במאי לעל פי דרכו של הרז"ה קשה לי לדבריו למפני שהיא מלא משלמין כל שכן שהיא תמורה שלומה לשל תורה • אם כן כי תקין רב נחמן היסת לכל הנשבעין ונפטרין אמאי תקינו שבועה קלה בלא תנקוטי חפצא • ליתקון שבועה תמורה כשל משנה כיון שהיא דומה לשל תורה אלא נראה לכונתו ז"ל לכל שהוא דומיא דתנוני להיינו לאיכא מכחיש בפועלים • נפיק לינו לשבועת התקנה מתנוני גופי' מק"י להשתא כשתנוני נוטל אלא אשכחן מלאורייתא שבועה ליטול • מ"מ תקנו עליו שישבע בתנקוטי חפצא • כשהוא נפטר שכל שבועות התורה הם להפטר לא כל שכן דולאי שבע מן התקנה • ולכן לא הוצרכו לומר ולפר' השבועה בשלוחין שהוא נכלל בדין המשנה ממילא • אמנם בעקר שרשו ק"ל טוב' היאך אפשר למילף שבועה תמורה לתנוני הנפטר מתנוני המוציא בריב"ש • שהא תנוני המוציא אינו מן התורה אלא יוצא כלל אפילו בשבועה אלא שחכמים תקנו לו ליטול כיון שא"ל בעל הבית ליתן • ולפיכך אין הוא שתהא שבועתו תמורה • אהיכי נילף מינה מקל וחומר לתנוני או אליה הנפטר למן התורה פטור לגמרי מכל וכל • שישבע שבועה תמורה • הא ולאי אין כאן ק"ו • ובדעת הרמב"ם ז"ל בזה יש גירסאות שונות להר"ן ז"ל בהאים מקלש גרים בלשונו לפ"א בשלוחין שהמלוה נשבע שבועת היסת וכתב עליו ולא ידעתי למה שהרי שבועת המלוה כשבועת הפועל ושתיהם שבועת המשנה בנקיטת חפץ ע"כ • ואני תמיה מה מקום יש לגייס גירסא זו שהרי הר"ם ז"ל נופיה כתב בפרק א' לטוען כל המחייב שבוע' היסת אם רצה להפך השבוע' על התובע הרי התובע נשבע היסת ונוטל • ואין לך מי שנשבע היסת ונוטל מחברו אלא זה שנהפכה עליו שבועת היסת ע"כ • הרי בלא כייל לאיכא שום שבועת היסת בנוטלין אלא בענין הפוך • ואם כן גירסת הרב ז"ל בכסף משנה היא הנכונה שכתב בפירוש ובעל הבית או הפועל נשבע שבועת התורה • ומה שיש לי עוד מהליוק בדיני אלו לשלוחין ומלוה יבא בשער ג' בס"ל:

ד ואף על פי שפסקנו שהשליח נקרא נוגע בעדותו אחר שצריך לישבע היסת ונפק ליה מתורת עדות בין שיהיה שליח אחד בין שיהיו שנים ולפיכך אנו דנין שישבע המלוה ויטול יוכל להיות על דרך שיהיה השליח עד ונתחייב המלוה שבועת התורה בעדותו ואם יהיו השלוחין שנים שיפסיד ממונו וביצד כגון שהמפקיד הלך מרחוק בנגדו וראה הוא בעצמו שנתן ממון זה למ' שנשתלחו לו וכדגרסינן בירושלמי חד בר נש אפקיד גרבוי פירות גרבי יין גבי חבריהם וכפר ביה הנפקד אתא עובדא קמיה דר' ירמיה ועשה שליח עד וחייבו שבועה של תורה על ידי הבהף בדין כל אחד וזה הירוש' אח' שהביאו הרב בהלכות בודאי עיקר הוא וי"ל להעמידו שלא יחלוק עם הבבלי שפסלו על כן תירצו הראשונים ז"ל דהאי מעשה דירושל' מיירי בגון שהמפקיד עצמו הלך עם הבהף ותו לא מצי למחשדיה מפקיד שעכבה לעצמו וליבא עליה שבועה בלל ובהא אמרינן הבהף נעשה עד:

ה ומסתברא דאע"ג דאמרינן בגמרא בעלמא פרק חזקת הבתים וליסלקו בהדי מינייהו ולידיינו הבא לא אמרינן דלמחול משלח תביעתו לשלוחי' ולהדרו בתר הבי עדים כשרים דלא אמרי' דינא לסלקו אלא כשהסלוק תלוי ביד החוזר לבשרות כגון ההיא דס"ת או דמנא לעניים שאם ירצו יתנו חלקם או יתנו שברם אבל הבא שהמחילה תלויה

כי מוקמי לה קמאי ז"ל בשלה הולך עם הכחף לאו היינו בענין הלוה אלא בפקד ון וע"י הנל שהוא השליח מיחייב הנפקד שבועת התור' להפטר אבל במלוה אין לו שום מקום ואסגרת ליכן הוא • אם לא שנאמר דהוי כאותה שאמר מי פקח הוא מייתי ליה לידי שבועה דאורייתא וכו' • דהיינו כשיפרענו פעם אחרת ופוונה זו רחוקה מדבריהם • ומ"ש על הירושלמי לאחר שהביאו הרב בהלכותיו בודאי עקר הוא וי"ל להעמידו אלא יתלוק וכו' • יראה לאין מסמעות לשון זה דמוכיח כן מלמייתי ליה הרי"ף ז"ל לבתר התקנה לא נפקא מינה מידי כעין תמיהת הר"ן ז"ל • אלא מסמע דאי לאו דמוקי לה כשהמפקיד הלך עם הכחף היה היכוח וכמתלקת עם הבבלי ולא ידעתי למ' דולאי ר' ירמיה קושם התק' היסת מיירי ואולי עדיין בימיו לא נתקנ' דר' ירמיה מן הראשונים שבאמוראי הוא • והרי ר' נחמן גופי' הוא דקאמר הן הן שלוחיו הן הן עדיו ור' נחמן גופי' היה הבקל בשבוע' היסת • אלא דהתי' דהן הן עדיו על קושם התק' אמרה • וא"כ ר' ירמיה נמי מיירי בהכי ומאי דותקין לאוקומה כשהלך עם הכחף ומפסר לומר לעקר הקופח' היא מן הגמ' הירושלמית גופה לכי היכי דבגמ' דילן אמימר דרב נחמן אמרינן ויא"מ מקמי דליתקון וכו' • הא"כ הא"ל לירושלמי למימר אמימרא דר' ירמיה דהא"מ מקמי דליתקון היסת וכו' ומלא קאמר הכי משמע דפליג אגמ' דילן • ומ"ה מוקי ליה כשהמפקיד הלך עם הכחף • ולפי שיטת הירושל' דעובדא הכי הוה לא אלטריך למימר עלה מידי:

עמ"ש ואם היו השלוחין ב' וכו' • הוא מבואר מדין עד א' •

והר' ז"ל בב"י סי' קכ"א כתב ע"ז וז"ל ויש לתמוה עליו דבשלמא שליח א' דין הוא שיהיה הלוה נאמן לומר שראה שליח שעשה שליחות לחייב למלוה שבועה דאורייתא כיון שמחייבו ממון אבל כשהם שנים היאך נסמוך על הלוה לומר פראה שעשו שליחות ומשוינן להו עדים על פיו לאפקועי ממונא ממלוה וא"ע ע"כ • ואני בעניי נפלאתי על תמיהתו ז"ל דע"פ דרכו היכי קאמר דבשלמא כשהוא שליח א' דין הוא וכו' דכיון דלדידי' כשהם ב' אין מקום לאפקועי ממונא על פיהם מטעם דאיך נסמוך על הלוה ר א"כ כשהוא א' נמי איך אפשר לחייב שבועה על פיו דהא כלל גדול בידינו לכל שנים מחייבין ממון א' מחייב שבועה והם דברים מהפכי' לכל שאלו היו שנים לא היו מחייבי' ממון גם כשהו' א' אינו מחייב שבועה וכ"ש הוא ויש כמה הוכחות לזה • דהא איכא מילי דשנים מחייבין ממון בטענת שמא • וסבר הרב ן' מיגש ז"ל דאינו נשבע ע"פ עד א' בשמא • אבל שיחוייב א' שבועה ושנים לא יחייבו ממון זו לא מצאנו • ועוד אשוב אתפלא על עקר התמיהא שהניח' בל"ע כי בענייני הוא והם נאמנים כשאומרים שהוא ראה אותם עושים שליחותו ואינם מסקרים מגו דלי בעי היה הלוה אומר שהוא עצמו פרעו בפני העדים והם היו אומרים שפרעתה בפניו דלא גרע האי מגו ממאי דאמר רב נחמן הן הן עדיו מגו דלי בעו אמרי אהדרינהו לאו • אלמא אף בהרי איכא מגו:

ה ומסתברא דאע"ג דאמרינן וכו' • הר"ן ז"ל בהאים מקלש כתב על אותו ירושל' דעובד' דאעיל דאפשר דנ"מ אם פטרו משבועה מחלה וכמו שאכתיב בסמוך • ובסמוך כתב וא"ת ואכתי יכטור הלוה א"ז העדים משבועה ושוב לא יהו מוגעין בעדותן י"ל דלא אמרינן הכי אלא כשאין להם הנאה בדבר אבל הכא כיון דליהו פטר להו חייסין דמלוה הנאה זו שמקבלין ממנו הם מעידים לו ולפילך נראה שאם פטר' משבועה מחחלה מהני ע"כ • ואע"ג דנראה דרבינו פליג עליה מדאמר דהכא שהמחילה תלויה באחרים לא • שמא אפשר לקרב הדברו' ולומר אלא דבר רבינו אלא כשמסלק השתא דבהכי יש לחלק דכשמסלק הוא אה עצמו ליכא למיחש למילי דהא לא מטי ליה שום הנאה מסלוקו • אבל כשהמחילה תלויה ביד אחרים דהיינו בעל הלבר לא משום דאיכא למימר דכשבל ההנאה

Digitized by Google

התנאה למעני ליה מסלקו • וממילא לכל לריכא למיתפ להכי פגון דסלקו מתחלה למכתי לא ידע בהכחשת המלוה מהני • ואף על גב דאין זה כ״ל ברור בלשון רבינו ים מקום לומר כן להסוות הסברות ולבלתי החזיק מחלקת ביני רבנותא ז״ל :

ו׳ חח שאנו אומרים ששניהם נשבעין כנשבעין וכו׳ : הקושיא מהני׳ דהמוני׳ הוגאו׳ על נכסי אשתו לנשבע ונוטל כתב הר״ן ז״ל בפס׳ מות לה כ״ח מינה לגבי תנוני נמי חע״ג דאין מכחשי ליה פועלים נשבע ונוטל וכתב על מתני׳ לתנוני על פנקסו וז״ל והוי יודע דכי אמרי לתנוני נשבע ונוטל היינו לוקח כמולה ב״ה שהו׳ אמר לו שיתן לפועלים בשלם מעות לכבה״ג כיון לתנוני יודע וב״ה לא ידע נאמן תנוני בשבועה כיון שהוני׳ ברשות כלין המוליא הולאות בנכסי אשתו לתקן בפ׳ מניאה האשה ליבב׳ כמה הוליא ויטול כמו שכתב ר״ת ז״ל וכו׳ ע״כ • נראה שהשוה לין תנוני לדין מוליא הוגאו׳ ולמי ליה דמה שזה ידע וזה לא ידע •

ולפי זה יש מקום לקלוק על מ״ש הר״ן ז״ל גופי בשם ר״ת ז״ל עלמו בפ׳ האשה שנפלו על משנת יבמות הוני׳ ויטול וז״ל כתב ר״ת ומי קשיא לך מעתה לא תני לה בכל הנשבעין גבי הני לנשבעין ונוטלין י״ל הני כלהו שנתבע מכחיש המוב׳ והאי הנתבע לא ידע והוי בריא ושמא וכל בריא ושמא בריא עליה • ומשום לא למי להן לפיכך לא שנא׳ בכללן ע״כ • אלמא טעמא לא מני האי למוני׳ הולאות בהלי הנך משום דהוי האי ידע והאי לא ידע אלא כהנך הנהוני׳ שם • ומתמה דהא קאמר בהדיא לטעמא לתנוני נמי הוי משום לתנוני ידע ובי״ה לא ידע ולמי להוליא הולאות והיכי תני לי׳ בהלי הני לנשבעין ונוטלין •

ובריש כל הנשבעין כתב הר״ן ז״ל כי קא תסיב הני למליב׳ לא כתב להו למשקל כולא אלא מחכמים הקמירו וכו׳ • על ומוליא הולאות על נכסי אשתו ונמי שקיל בלא שבועה לבריא ושמא ואמר״ג דבעלמא אמרי׳ בריי עליף הכא כיון שהוליא ברשות הנאמן מלינא ושקיל בלא שבוע׳ אלא שחכמים הקמירו עליו לנשבע וכן חירץ לזו ר״ת ז״ל בפרק האשה • וכתב שם מהא שמעינן לכל היכא לאיכי ידע והאי לא ידע נשבע האי לילא ושקיל וה״מ לעושה ברשות ע״כ יומעתה לריך שנא׳ לפ״ז דמ״ש בהאשה לחלק בין בריא ושמא לבריא ובדי • היינו משום לבריא ושמא מן הדין נוטל בלא שבועה וכשיתבע מכחיש אינו נוטל מן הדין אפי׳ בשבועה וזה הוא עקר טעם הסמוי׳ במשנה וממילא לכל להוי כה״נ שמן הדין אינו נוטל ומן החקנה נוטל בשבועה אינא למתנייה בהלי הנך והיינו תנוני לאע״ג דה״ל ב״ה שמא מ״מ לא ה״ל ליטול משום דהוי כאיני יודע אם הלויתני • ומה שהשו׳ אותו להוליא הולאות דמתני׳ לתנוני • היינו לענין להוי ברשות כי הנך לאהני אלי

תלויה באחרים לא וחכי מסתבר :

ו׳ ווה שאנו אומרים ששניהם נשבעין ונוטלין מב״ח שלא נאמר דין זה אלא כששניהם לפנינו ומבחישין זה לזה אבל אם מת אחד מהן או שהלך לו חברו נוטל שלא בשבועה וכמו שכתבנו למעלה וצ״ע בזה אחרי אשר מצינו בכמה מקומות שנשבע בעין דאורייתא ונוטלין לבא עליה׳ בטענ׳ שמא דאע״ג דליבא למיבחש להו בגון מוציא הוצאות על נכסי אשתו ומביר כליו וספריו ביד אחר ובר מצרא דזבין ואמר בכך וכך קניתיה שהורו שישבעו בכמה ויטול וחבירוהון ואע״פ שאנוהן לא בא עליהם אלא בטענת שמא ולמה פמר חנוני ופועלים ומלוה ושלוחין היכא דמת אחד או הלך למדינת הים היכא דליבא דמבחיש ליה ושקיל בלא שבועה : ושמעני כי הר׳ ורחיה שאל על פסק זה כמה דברים מאת הרב יוסף אבן פלאט ז״ל ולא הגיע לידינו טופס שאלה אך נכתוב הטופס מקצת התשובה אשר השיב לו בזמנה יתברר לך זה • ויותר הקשה הרב ורחיה ז״ל היכי פטרינן חנוני ושלוחין היכא דליתנהו דמבחישי אהדדי בגון שמתו או שהלך אחד מהם למדינת הים משום דהוה בטענת שמא והלא כמה מקומות מצינו שהנשבע בשבועה בעין דאורייתא ובא ל טול שנשבע בשמא בגון המוציא הוצאות על נכסי אשתו והמביר כליו וספריו ב ד אחר דמשתבעי ושקלי ואע״ג דליבא מאן דמבחיש להו ואבא פטרת לחנוני כדלא מבחשי ליה פועלים • והשיב אליו בזה הרב יוסף אבן פלאט ז״ל מפתבראי דפועל וחנוני לא מחייבי שבועה אפילו למישקל מב״ה אלא דקא מבחשי אהדדי דהוי גבייהו טענת בריא וכיון דאיתיקה טענה דשקרא גבייהו משתבעי והדר שקלי כדי להפיס דעת ב״ה כפשטא דמתני׳ הין הוא אומר נתתי והם אומרים לא נטלנו • אבל היכא דחדא תבע קמן לב״ה וליבא חבריה דליבחיש ליה שקיל בלא שבועה דה״ל פועל כדין האומר לחבירו גזלתיך והלוי׳ תני דה״ל ספק ודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי • ספק שפרעו ודאי דאגריה ועבד ליה עבדתא וה״ל בריא ושמא דפועל בריא וב״ה שמא וכיון דאיכא תרי אנפי אלימי גבי פועל דאיהו ודאי ואיהו בריא ושמא שקיל בלא שבועה ודקא היכא דהוו תרוייהו אבל לא הוו תרוייהו אלא חד אנפא בגון דאיכא גבי פועל וספק ודאי וליבא בריא לא שקיל מדינא אלא בבא לצאת יד שמים וכן נמי אי איכא בריא ושמא וליבא ודאי גבי ב״ה כגון דאיסתפק ליה אבא שברו אפלאו בבא לצאת ידי שמים חייב ולאו מדינא ואי הוי בריא ובריא משתבע ב״ה שבוע׳ היסת ומפטר הואיל ועבר זמנו ואי הוי שמא ושמא ליבא אלא חדם פתם מאן דאית ליה אגרא דידיה וידע ליה ולא יהיב ליה וכן נמי אי אתי חנוני ותבע ליה לב״ה וליבא פועל דמבחיש ליה שקיל מיניה בלא שבועה ולא דמי דמנה לי בידך והלה אומר אינו יודע אם לויתי אם לאו דמשתבע היסת ומפטר משום דהתם איכא בריא גבי תובע וחזקת ממונא גבי נתבע ואוקי ממונא בחזקת בריה טפי עדיף כי היכי דלא נפגע כספק גזלה ונעשה מעשה בידים אבל הכא גבי חנוני איכא הרי אנפי חזקת שליח עשה שליחותו ובריא ומדחיא חזקת ממון מקמי תרתי ומ״ל דכי היכא דאיכא תרי אנפי כי האי גונא מדחיא חזקת ממון מקמייהו דתרי הנושא את האשה ולא מצא לה כתילים וכו׳ • ר״נ אומר נאמנת והלכתא בוהיה וטעמיה משום דאיכא חזקת דגופא בהדי בריא ושמא א״נ איכא חזקה דמנו בהדי בריא ושמא ומדחי׳ חזקת ממון מקמי הני הרי אנפי ושקיל בלא שבועה ותנן גבי מומים כה״ג היו בה מומין ועודה בבירת אביה וכו׳ • ואסיקנא הא לא מייתי ראיה נאמן ושקלה כתובה בלא שבועה משום דאיכא תרי חזקה דגופה וטענה בריא ושמא ומדחיא לחזקת ממונא • ואי אמרת נהי דאהנו הני חזקי לענין מגבי ממונא אבל לענין שבועה לא פני דלא משתבע כין האשה בין חנוני • אמינא לך ליתא דגאמנת לגמרי משמע • ועוד כיון דת׳ חנוני גבי פועל ש״מ חד דינא להו ומה פועל שקיל בלא שבועה היכא דליבא חנוני דמבחיש ליה משום דה״ל בריא ושמא וספק ודאי דומיא דגזלתיך והלויתני השקיל בלא שבועה דה״ל טענת נתבע שמא ולא משתבע בשמא ובדאמרי רבותא ז״ל דלא משתבעי היסת בשמא אף לגבי חנוני כי מבחיש ליה פועל הוא דמחייב שבועה ואי לא שקיל בלא שבועה • ובזה האריך בראיות וכתב נמי ומאי דק״ל למר המוציא הוצאות על נכסי אשתו והמביר כליו וספריו ביד אחר וחבריהון דמשתבעי על מאי דתבעי ושקלי אע״ג דליבא מאן דמבחיש להו והבא פטרת ליה לחנוני בדלא מבחיש ליה פועל משום דאיכ׳ גבי חנוני תרתי חדא חזקת שליח עושה שליחות׳ דהא מזומן ועומד להקיף לבני אדם ואיכא בריא ושמא • ובגבי מוציא הוצאות על נכסי אשתו וחבירוהון ליבא אלא בריא ושמא וליבא חזקה בהו מ״ה חייבים שבועה דילמא אוסיפי למתבע על מאי דאפיקו • עוד הביא הרז״ח על ענין זה מהתיא דשתי כתי עדים המכחישות זו לזו דאמרינן עלה דב״ע שני מלוין ולוה א׳ חיינו מתני׳ דחנוני ופועלים דמשתבעי תרוייהו ושקלי והוא השיב לו אי לענין שבועה אי״ר בשני מלוין ולוה א׳ למילף בדין חנוני ופועלים דאמרת השתא דאמר ליה דלענין מגבא ממונא אתא למילף ודעד פא מינה נקט כלומר לא מבעיא היכא דאתו הני הדי מלוין חד חד לחודיה דמשתבע חד לחד ושקיל הואיל ולא אתחזק ריעותא גבי חד מינייהו אכל אי אתו בהדי הדדי ותבעי ראיתחזק ריעותא בטענתייה דחד מחני שטרי פטול אמא לא נשתבע ולא נשקול תרוייהו והממון

שבשטרי

לא״ל ב״ה ליתן כי היכי דמטעמ׳ דבריא ושמא יטול חנוני בשבוע׳ מקום להוי ברשות דאלו לא הוי ברשות אפילו בשבועה לא יטול נם מן התקנה • והשתא לפי מאי דמייתינן מכל הני ליסני דהר״ן ז״ל • יש לנו לדקדק לפון רבינו ז״ל לבתל׳ מתח׳ מתחיהו לפועלים וחנוני מהיות דמוניה הולאות בכחד ולמ׳ פטר חנוני ופועלין וכו׳ : מלמא מתרוייהו קשיא ליה • ולא כהר״ן ז״ל שכתב בתן גבי חנוני והא לתן לחנוני נוטל בשבועה לא יוקא מפני שפועלים מכחישים אותו דה״ה אפי׳ ליתלהו לפועלים שבועה דעי להא מוליא הולאו׳ על נכסי אשתו ליכ׳ דמכחיש ליה ואפ״ה אינו נוטל אלא בשבוע׳ • ומיהו בשבוע׳ פועלי׳ משום הכחשת חנוני הוא • הא ליתא להכחשה לחנוני נוטלין בלא שבועה שהרי ב״ה יודע שמתחייב להם ואינו יודע אם נפרעו הילכך מדינא חייב אלא דמשום לחנוני מכחיש להו וקאי דמקו׳ ב״ה התקינו שלא יהיו נוטלין שלא בשבועה אף על פי שהוא יודע שמתחייב להם ע״כ : ואולי פעמו של רבינו הוא משום לכיון דמכח ההיא דהמוליא הולאות אחי עלה מאי שנא פועל מחנוני • לאף ע״ג לחנוני אינו נוטל מן הדין ופועל אפי׳ שלא בשבוע׳ ה״ל ליטול • הא דמוליא הולאות נמי כתב בהדיא ר״ת ז״ל לכיון דהוליא ברשות והשביח נאמן מדינא ושקיל בלא שבועה וכו׳ • וא כ גבי פועל אע״ג דב״ה יודע שמתחייב ואינו יודע אם נפרעו מה בכך • גם במוני הולאות הא יודעת שחייבת ואינה יודעת כמה • והא ולאי לא הוי כאיני יודע אם הלויתני • דל״כ לא הוה קאמר ר״ת ז״ל דמדינא שקיל בלא שבועה אלא ולאי למי יותר להלויתני ואיני יודע אם פרעתיך • ואפ״ה צריך שבועה כדי ליטול • הכא נמי ממאי לא ליסתבע פועל כדי ליטול ואיהם ולאי יודעת שהוא חייבת עתה לא איזה לבר בלי שום כפק • ומפני שאין אנו יודעים אם הוא מעט או הרבה מחייבינן ליה שבועה והכא לאנו מסופקים בכל החיוב דאולי פרע כלו ואינו חייב כלום • למה לא נאמר לצריך ליסבע • וכללא כיון ר״ת ז״ל שלמד מפס לכל להאי ידע והאי לא ידע מסתבע האי לידע ושקיל • ולפיכך הוקש׳ לרבינו בין מחנוני בין מפועל • מיהו הרז״ח ז״ל שמביא רבינו לקלח לומר היכי פטרינן חנוני ושלוחין וכו׳ • ולא הזכיר פועלי׳ ומלוה נראה לפסיט׳ ליה כחלוקה הר״ן ז״ל :

ואפשר לומר למאי לקאמר רבינו ז״ל ולמה פטר חנוני ופועלים לאו לממרא לא הוה לן למיפטר שום חל מינייהו אלא הכונה לא הוה לן לאשוויינהו אהדדי ולמפטר תרוייהו לגיהוי חנוני כי פועלים ואמי כדעת הר״ן והרז״ח ז״ל דבשלמא פועלים ניחא לא ליסתבעו משום דהוי לגמרי כהלויתני ואיני יודע אם פרעתיך לאיכא בריא ושמא ולאי כדברי הר״י מבן פלאט ז״ל • אבל חנוני דהוי איני יודע אם הלויתני למה פטרים מסבועה • ומוליא הולאות אע״ג דמדינא שקיל בלא שבועה

לא

Digitized by Google

דלא הוי כמאני יולדת אם הלויתני לגמרי • מכל מקום דמי ליה קלת דהא עקר כחיוב הוא בספק מעקרו דלילמא לא הוניה מעולם כל כך ולפיכך לא סקיל בלא שבועה: ומ״ם מין דברי רבינו ז״ל נמלטים מלבי מן הקושי ומלוה ושלוחים וכו׳ דמאי קושיא דקאמר ולמה פטר חנוני ופועלים מיכא גבי שלוחים דהא ברבינו שמסכים עם הרי״ם הלוי ז״ל שבועת השלוחין הוא של היסת להפטר • והיכי מפשר: לישתבע היסת בטענת שמא • דבשלמא הרב״ם ז״ל דקאמר נמי חנוני ושלוחין וכו׳ מזיל לשמתי׳ דסבר דשבועת השלוחין נמי הוי מן התקנה ומ״ה קשיא לי׳ מאמאי לא לישתבע נמי בדליכא מכחיש למק״ו דמוניא הוצאות נפק״ל דהוי להליה בלא נמי לכל תורה כדלעיל • אבל לרבינו דהוי היסת ולמי איכ לה סוס מקום • ומפי׳ נפרש בשלוחין על הדרך שפירשנו בפועלים מין לו שכר:

תרשבו של ה״ר יוסף אבן פלאט ז״ל מיכא למילק במאי דקאמר ולא למי לאומר מנה לי עליך והלה אומר איני יודע וכו׳ • דהא בלאו טענת תזקה שליח וכו׳ לא למי מהאי דלתב לקמן ס״מן ח׳ דב״ה לאו בר אוליתא הוא דהא לא ידע וכו׳ • ומה כן הכא דאומר איני יודע אם הלויתני לבר אוליתא הוא אין הוא לישתבע להפטר •

ולא קשה מידי מיניה לחנוני: ותו בשקר תירולו דקאמר לאיסת תרי אנפי חזק׳ שליח עושה שליחותו ודברי וכו׳ • דאיכ גבי שניש שהיו שלוחין אמאי אמרינן שנשבעין היסת להפטר אע״ג דגבי ב״ה מיכא ברי מתמחים מלוה • הא מיכא גבייתו תרתי חזקת ממונא דאיתיה גבייתו וגם חזקת שליח עושה שליחותו דאלימי טפי ולאי מחזקה וטענת בפי • וכי היכי דשבועת המקנה מילקיא לה היכא דאיכא תרתי חזקה זברי • הכי נמי שבועת היסת הוה לן למלתי מקמי חזקה שליח וחזקת ממון דולאי עליפי • דמי מלימא שבועת היסת לרב נחמן מתקנת שבועה המסנה: ודאיתו ז״ל ממחניתין דמושא מת הכשה הוא מבוארת בפרק קמא דלכתובות דאתיא מתניתין גופה אמרינן מיקמל מנה לי בידך והלה אומר איני יודע רב הונא ורב יהודה אמרי יודע רב הונא ורב יהודה אמרי כר״ג ורב נחמן ור״י אמרי בר׳ יהושע • ומשני אמר לך רב נחמן אנא דאמרי אפי׳ כר״ג ע״כ לא קאמר ר״ג התם אלא דאמרי׳ מוקי ליתהא אחזקתה • אבל הכא מאי חזקה אית ליה להאי וכו׳:

אך מה שכתב דלאמת׳ דקתני בלא שבועה משמע מין זה מוסכם לפא כתב לרבינו בשער כ״ו סוף מ״א בשם הרמב״ן ז״ל דאמרת דר״ג ור׳ אליעזר שבועה רמיא עלה מדין הנוטלין וכו׳ • ולפי זה אזל לשמתיה דלאף בתנוני מצריך שבועה כדכתב ה״ה ז״ל בשמו:

ד והיכא דלא קיים ליה ב״ה וכו׳ • יש לי תמיהה על הטור ז״ל דבסימן ק״מ סעיף ט׳ כתב ואם לא נתן ב״ה לתנוני קצב כמה יתן נטוענו אלא אמר ליה חן לפושלי מה שליכי׳ אם אין הפועלי׳ לפניו או

דלא הוי כמאני יולדת אם הלויתני לגמרי • מכל מקום דמי ליה קלת דהא עקר כחיוב הוא בספק מעקרו דלילמא לא הוניה מעולם כל כך ולפיכך לא סקיל בלא שבועה: ומ״ם מין דברי רבינו ז״ל נמלטים מלבי מן הקושי ומלוה ושלוחים וכו׳ דמאי קושיא דקאמר ולמה פטר חנוני ופועלים מיכא גבי שלוחים דהא ברבינו שמסכים עם הרי״ם הלוי ז״ל שבועת השלוחין הוא של היסת להפטר • והיכי מפשר: לישתבע היסת בטענת שמא • דבשלמא הרב״ם ז״ל דקאמר נמי חנוני ושלוחין וכו׳ מזיל לשמתי׳ דסבר דשבועת השלוחין נמי הוי מן התקנה ומ״ה קשיא לי׳ מאמאי לא לישתבע בדליכא מכחיש למק״ו דמוניא הוצאות נפק״ל דהוי להליה בלא נמי לכל תורה כדלעיל • אבל לרבינו דהוי היסת ולמי איכ לה סוס מקום • ומפי׳ נפרש בשלוחין על הדרך שפירשנו בפועלים מין לו שכר:

ד״ל מיכא למילק במאי דקאמר ולא למי לאומר מנה לי עליך והלה אומר איני יודע וכו׳ • דהא בלאו טענת חזקה שליח הוא דהא לא ידע וכו׳ • ומה כן הכא לאומר איני יודע אם הלויתני לבר אוליתא הוא אין הוא לישתבע להפטר •

ולא קשה מידי מיניה לחנוני: ותו בשקר תירולו דקאמר לאיסת תרי אנפי חזק׳ שליח עושה שליחותו ודברי וכו׳ • דלאיכ גבייתו תרתי חזקת ממונא דאיתיה גבייתו וגם חזקת שליח עושה שליחותו דאלימי טפי ולאי מחזקה וטענת בפי • וכי היכי דשבועת המקנה מילקיא לה היכא דאיכא תרתי חזקה זברי • הכי נמי שבועת היסת הוה לן למלתי מקמי חזקת שליח וחזקת ממון דולאי עליפי • דמי מלימא שבועת היסת לרב נחמן מתקנת שבועה המסנה: ודאיתו ז״ל ממחניתין דמושא מת הכשה הוא מבוארת בפרק קמא דלכתובות דאתיא מתניתין גופה אמרינן מיקמל מנה לי בידך והלה אומר איני יודע רב הונא ורב יהודה אמרי יודע רב הונא ורב יהודה אמרי כר״ג ורב נחמן ור״י אמרי בר׳ יהושע • ומשני אמר לך רב נחמן אנא דאמרי׳ אפי׳ כר״ג ע״כ לא קאמר ר״ג התם אלא דאמרי׳ מוקי ליתהא אחזקתה • אבל הכא מאי חזקה אית ליה להאי וכו׳:

אך מה שכתב דלאמת׳ דקתני בלא שבועה משמע מין זה מוסכם לפא כתב לרבינו בשער כ״ו סוף מ״א בשם הרמב״ן ז״ל דאמרת דר״ג ור׳ אליעזר שבועה רמיא עלה מדין הנוטלין וכו׳ • ולפי זה אזל לשמתיה דלאף בתנוני מצריך שבועה כדכתב ה״ה ז״ל בשמו:

ד והיכא דלא קיים ליה ב״ה וכו׳ • יש לי תמיהה על הטור ז״ל דבסימן ק״מ סעיף ט׳ כתב ואם לא נתן ב״ה לתנוני קצב כמה יתן נטוענו אלא אמר ליה חן לפושלי מה שליכי׳ אם אין הפועלי׳ לפניו או

שבשטרי השני מפקינן ליה מלות • והיה מונח עד שיבא אליהו קמ״ל דהיינו דינא דתנוני ופועלים דאע״ג דאיתחזק בהו רמאי לא אמרינן יהא מונח אלא לעולם גבו תרוייהו הכא נמי גבי ב׳ מלוין ולוה אחר דתבעי ליה בהדי הדדי גבו תרוייהו וכ״ש היכא דאתו חד חד למתבעיה לחודיה דלא אתחזק בהו דיעותא דודאי נבי ולעולם בשבועה הילכך ל״ל למר ראה על חנוני ופועלים דתבעי כל חד וחד לחודי׳ דלא משתבעי • גם בתם ומה שאמר ההבר דבלא הבחשה אינא שבועה מפני שנמצאת אם נתן אם לא נתן וקא מתמה עלוי׳ א״ב נמצא׳ מחייב שבועה לכל השלוחין שבעולם • אי משום הא לאו תיובתא היא משום דיכיל למימר לך דלא דמ״א שליחות אחריתי לשליחות דחנוני היינו טעמא דמשתבע משום אפוקי ממונא מחזקת מריה • ושליחות אחריתי לא דמי׳ לה דר״א מפקי׳ ממונא מחזקת מריה אלא דאשתבועי׳ ואפטור׳ בעלמא הוא ובטענ׳ שמא לא משבעי׳ שבועת היסת ועוד דאפי׳ בשליחות אחריתי איכא לפרוגי דאיכא דמשתבע ואיכא דלא משתבע דהיכא דהויא ליה שליחות גרידת׳ מגון ההיא דקידושין דאומר לב׳ וכו׳ חן הן שלוחי׳ חן הן עדיו וכן בדיני ממונות וכו׳ בבהיג ליכא שבועה דהאלא מפקי׳ ממונ׳ מחזקת מריה ולא פקדינהו נמי למטר׳ ולמשק׳ ביה ולא למזבן ולזבוני הילכ׳ ליכא עלייהו שבועה בטענת שמא אלא בטענת ברא כדמכחיש ליה הסלוה בדאמרינן התם דאי לאו תקנתא דרב נחמן דתקין שבועת היסת לא הוו מחייבי שבועה כלל אבל היכא דפקדינהו למישקל ולמיהב למזבן ולזבוני משתבעי בטענת שמא בעין דאורייתא מדין אפ״ופום וחבריו דאגב דטרחי בשלו מורו התירא תדע דלגבי אלמנה שמברה שלא כב״ד פסקי שצריכה שבועה ופ׳ רב האיי גאון דאע״ג דזבינא בב״ד הדיוטות צריכה שבועה בעין דאורייתא דדילמא עבדא קניני׳ בהדי לוקח ולא ידעי הנך ג׳ הדיוטות הילכך צריכה לאשבועי עלה בעין דאורייתא • ועוד מרתניא ר׳ אליעזר אומר אין לך אשה שלא נעשית אפטרופא שעה אחת על פלבה ועל עיסתה וכו׳ ממילא שמע׳ דע״כ לא פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר וקאמרי אינה נשבעת משום דאין אדם דר עם נחש בכפיפה הא שליח אחרינא דליכא דמימר ביה הכי דהיכא דשדריה ב״ה לבזבן או למשקל בסמונא דיכיל למחשדי׳ שתי כסף יכול לאשבועי מדין אפטרופא וחבריו ודין אלמנה • והוא האריך בזה בתשובתו גם מתב מה שאמר החבר דבלא הבחשה איכא שבועת דחיישינן דמר״ל דשקיל חנוני דילמא אתי פועל בב״ד דינא אחרינא ואפחיש ליה פועל קמ״ל ונמצא דשקל ולא אשתבע ואע״ג דאיכא השתא הבחשה דפועל עליה • הא לאו מילתא היא דלא חיישי׳ לי דינא אלא למאי דאית׳ קפ״ל אבל למאי דלא אתא קמייהו לית להו למיחש דילמא בתר הכי נסתר״ה לדיניהו דא״ב אין לדבר סוף ולא היה שריא אשת איש בעד אחד שמת בעלה דניחוש דילמא אתי בעל ברגליו • ובבמה דוכתי בגמרא דלא חיישינן שאין אנו נביאים ולא הנענו לפלגות ראובן גדולות שהיו גדולים חקרי לב • והרבה האריך בראיות על זה עור כתב:

ז והיכא דלא קיים ליה בעל הבית לחנוני כמה יתן לפועליו אלא דא״ל הב ליה מאי דמצטרי׳ אסתבר לן דלא שנא קיים ליה ולא שנא לא קיים ליה היכא דליכא הבחשה שקיל בלא שבועה משום טעמי דאמרי׳ לעיל דבי היבי דבי א״ל הב ליה מנה אמרי׳ קבל שליחותו ובחזק׳ שעשאו הואיל ומזומן לשליחו דקפו״הם הבי נמי דא״ל הב לי׳ מאי דמצטריך פועל חקה קבל עדויה וכמבא דעתי׳ ועביר שליחותיה ובקציצה דמי הואיל ותלת הדבר במאמ׳ הפועל ושמע חנוני וקבל ובראשבחן גבי פסיקת דמים דחיבא דמשך ולא פסק לא קנה דלא סמכא דעתיה אבל פסק סמכא דעתיה והאי בפסק דמי בראשבחן בדשיימו׳ בי חלת׳ דאלמא אף על גב דלא אדמר ליה קיצותא בקיצותא דמי וכמך דעתיה על ההיא מימרא וגמר ומקני הכא נמי לא שנא ושקיל בלא שבועה והאריך בזה כמו כן ובסוף האגרת כתב שצריך לברר בעין חנוני:

ח והיכא דקא שעין חנוני על ב״ה דפקדיה למיהב לפועל מנה ואיהו לא אודי ליה אלא בני משתבע ב״ה שבועת מודה מקצת דלא פקדיה אלא בחמשים ומפטר • ואי לא מודה ליה בעקר השליחות משתבע היסת אבל אי אמר בחמשים צויתי לתתו על השאר איני יודע מתוך שאינו יכול לישבע משלם דקי״ל ברבי מאיר דדאין דינא דגרמי ודבר הגור׳ לממון כמקום דמי • וכי היכי דאי טעין בעל השטר על השורף שטרו דהוה כיה מאה וא״ל אידך אינן אלא חמשים משתבע כדין מודה מקצת ואי לא מודה שישרפן משתבע היסת אי נמי אודי ליה במקצת ועל השאר אמר איני יודע מתוך שאינו יכול לישבע משלם הכי נמי גבי חנוני ביון דחזקת שליח עושה שליחותו ודבר הגורם לממון הוא הכי דיינינן דכמאן דטעין עליה בגוף הממון דמי • וכי אמר השאר איני יודע משלם דה״ל

מתו התנוני נאמן לומר כדוכך נתתי להם ונוכל מכ״ם בלא שבועה לקחתו שעשה שליחותו כו׳ • אלמא הפסיק לדעת הרב ן׳ פלאט ז״ל לתנאי חזקה דשלית עושה שליחותו לפטרו משבועה בשתין הפועל מפתיבו • ולעיל סעי׳ ג״ כתב בשם הרמ״ה ז״ל דמי תנוני אתי מעקרא לחוליה ולתכהו פועלים דלשיילוהו ליה ליה למקבל אלא בשבוע׳ מפי׳ אם מתו פועלים וכו׳ • וכתב עליו הטור וכי מסתברא • וזה תימא דהא מטעמ׳ לחזק׳ שליח וכו׳ ה״ל למפטריה לחנוני משבועה ולחלוק על הרמ״ה ולא לומר דהכי מסתברא • לאמן גדא היכא לקן מהיכא בלא קן אלדבא ק״ן הוא • והתימא מהרב ז״ל בב״י שלא כתב כלום מסתירה זו המבוארת:

ושבא אפשר לחוק בכונתו דמאי לפטר משבועה היכא דלא מקבב לאו למימר׳ דלא משתבע כלל אלא לענין כמה נתן קאמר והכונה דעל עקר הנתיבה צריך שישבע שנתן לפועל משום דאיכ למיתם שמא לא נתן לפועלים מידי כסברת הרמ״ה ז״ל אבל מינו צריך לפרש בשבועתו כמה נתן וכיון דע״י שבועתו ברית לן שנתן מסתמא אמרינן דעשה שליחותו ליתן כמו שאמר שאמרו הפועלים לכי היכי דכי קן ליכא למימר דילמא לא נתת למסתמא עשה שליחותו ונתן בדקן ה״נ היכא דלא קן דיינינן ליה ממש כדינו בקן להיינו שנשבע על עקר הנתיב׳ אבל לא על הכמות:

ט והיכא דקא טעין חנוני לב״ה וכו׳ מ״ש דלבר הגור׳ לממון לממון למי׳ הוא קשה הסתור לבשבועת הלוה אמתיתין דזה אחר זה הרמשון חייב והשני פטור אמרינן מאחי׳ כי הלי תנא לתניא מחייב עד אחל פטור ול׳ אלעזר בר שמעון מחייב ומסקינן לבתא קא מפלגי דרמב״ם סבר דבר הגור׳ לממון כממון למי׳ ורבנן סברי לאו כממון למי׳ • ופשוט הוא דהלכה כרבנן וכ״ם לסתם מתני׳ דותיה • והילך הטליט זה הרב ז״ל בפסיטו׳ דבר הגורם לממון כממון למי׳ • וכבל מייתינן בלים שער זה סברת הרמ״ה ז״ל דמיתי הר״ן דמהאי טעמא פטר לב״ה משבועת היסת היכא דאמר לתנוני לא אמרתי לך כלום: ועוד נראה לי עיון בעקר דין זה דעליו קאמר דבר הגורם לממון כממון למי׳ במאי דסקינן אי בדליכא פועל למכחיש • אם כן אין התנוני חייב לישבע כסברתו דלעיל ואין זה דבר הגורם לממון אלא ממון ממש • ואי בדליכא פועל מאי קאמר פועל אי מודה לתנוני הכא נמי ליכא שבוע׳ לתנוני וממון גמור הוא • ואי מכחיש ליה א״ל כשאומר חמשין ידענא וחמשין לא ידענא אמאי אמרינן מחוך שאינו יכול לישבע מעלה ע״כ לריך התנוני לישבע שנתן לפועל כיון שהוא מכחישו והוא יכול והוא נשבע על זה למה לא יגלגלו עליו ג״כ שב״ה א״ל ליתן כדין גלגול שבועה לאמרינן לכל מגלגלין קמן משכיר: ורחוק הוא שיסבור כרינלמ״ת ז״ל שהביאו המחבר בסוף הנשבעין דשכיר לאו זוקא אלא הוא הדין לכל אומה שנשבעין לעוכתן • להא מיפלגי עליה כלהו רבוותא ושברי לשכיר זוקא משום לאלרבא ה״ל לתנוני שיטול בלא שבועה אבל לכל השאר משבועתם לטובתם מגלגלין ובכללם תנוני:

Digitized by Google

ובתפשי עוד בטעין זה לדבר הגורם לממון ולינא לרבי מלאתי סרסן של
דברים והוסיף לי מבוכה • ועקרא לאילנא בהגוזל עלים לף
ל"ק אמר רבא הסורף שטרו של חברו פטור לא"ל ניירא קלאי מינך מתקיף
ליה רמי בר חמא היכי דמי אי לאיכא סהדי לידעי מאי הוה בשטרא
ד"ה"ל אפשר למידע מאי דפקדיה הילכך דמו רבנן עליה שבועה כי היכי
דלודי ליה דהא בר אורתא היא • מאי דליכא גבי שליחות סתמא
בדא"ל זיל הב ליה מאי דמצטריך דלאו בר אורתא הוא דהא לא בריא
ליה הילכך מזונן אי קץ ליה ב"ה לפועל אגרא אי ידע חנוני דיהיב ליה
אגרא דקץ ליה ב"ה לפועל משתב' חנוני ושקיל וה"ה נמי היכא דלא
קץ ליה ב"ה אגרא לפועל ולא קץ ליה ב"ה לחנוני מה ש תן לו משתבע
חנוני ושקיל מטעמא דב"ה לאו בר אורתא הוא דכשלמא אי איפתפק
ליה לב"ה בעיקר שליחות בגון שאמר לחנוני שדרתיך למיתב ליה חמשין
והשאר אינו יודע אי שדרתיך למית' ליה או לא כיון דבר אדדיי הוא חזל
מחוי"ב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם אבל הבא כיון דרתרוייהו מודו
בשליחות מיהו חנוני טוען שנתן לפועל כך וכך ומסתפק ליה לב"ה מאי
דיהיב ליה חנוני לפועל אירת דאמרי דחייב ב"ה שבועה ולית' דהא לא
ידע כי היכי דלודי • והיכא דקץ ליה ב"ה לפועל אגריה ולא מכוין דיהיב
ליה כשעור אגריה אלא דקא טעין דיהב ליה טפי מן אגריה משתבע נמי
ושקיל מהאי טעמא דאמר' גן כיון דדעתיה דבעל הבית הוה סמכא אמאי
דפסק ליה לפועל אשתבח דלא דמי להתיא דאמרינן בענין פסיקת דמים
של מכר דהרתם דעתיה דמוכר ולוקח אשומת תלתא והכא נהי דדעת
חנוני אמאי דאמר פועל הא דעתיה דפסק ליה לפועל אים' לך כיון דב"ח
סבר לא ידע חנוני בקיצותא דאגרא דפועל איבעי ליה לפרושי ליה מאי
דנת' ליה וכיון דלא פריש איהו דאפסי' אנפשיה ובאלו קבל עילויה מאי
דנים' פועל לחנוני באגרי' הילכך לא שנא • והאי דאמרי' משתבע חנוני
ושקיל בדקא מבחיש ליה פועל אבל ליכא הבחשה שקיל חנוני בלא
שבועה בדברי רבנן ע"כ :

ט וכתב מחבר דלמאן דפסיק שחנוני אינו נוטל אלא בשבוע' ואע"ג
דמתי פועל ם ילכא דמכח ש לית אם מתו הפועלים יורשים
באים ונפרעין מב"ה בשבועת היורשים דקיל בכל הנשבעין ונוטלין
שבתי אי שהם חשודין על השבועה שמעם דין אותן על דין תורה דקיל
הכו דלא לוסיף עלה דרב ושמואל בדאיתא בפרק כל הנשבעין הילכך
פועלים שמתו ב"ה מפסיד הוא ומשלם שני תשלומי לפיכך חנוני אינו
נוטל לעולם אלא בשבועה ע"כ :

י וכתב הרב אבן מנגש בפי' שבועות דחנוני ופועלים אפי' היו מקיפין
או נשברין לקטן כיון שנחנה הקטן כשנמצ' נזקק במלאכתו
ובפועליו לפורע' שנים נשבעין ונוטלין מן הקטן שאין הקטן פטור
מתביע' של אחרים אבא כי לא מטי ליה הנאה מחביעתם אבל האי
שנרנה מהם נשבעין ונוטלין מבנו ע"כ • אבל הרמב"ם ז"ל חולק עליו
מפרעין הקפת החנוני שר"ל כיון שיש כפורה בין החנוני והפועל' ואחר
שבועת' יצטר' לפרו' שני' לפועליו אשתבח דלא מטי הנאה לידי' מניהו
ולא משתבע ושקיל מיניה • ואחרי אשר כתבנו דין זה של שבועת חנוני
ופועלים נשבעין ונוטלין ואינם שיודעין אנו בודאי שאדם מהן שקרן •
ומפני שאין ברור לנו אי זהו לפיכך נוטל כל א' מהן בשבועתו יש לנו
לכתוב סמוך לזה דין הדומה לו :

חלק שלישי

א גרסינן במסכת שבועות פרק כל השבעין איתמר שתי כתי
עד ם המכחישות זו את זו אמר רב הונא זו באה
בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעידה פי' האי הכחשה לאו
דאחת אומרת מאתים ואחת אומרת מנה דכי האי יש בכלל מאתים מנה
ולאו דא' אומרת מנה שחור ואחת אומרת מנה לבן אלא ודאי הכחשה
כגון הנו דאמרי בפנינו לוה פלו' ביום פלו' מנה והני אמרי עמנו היה המלו'
או
לאפטורי מסבועה • הכא ענין חשלומין למתוך שאין יכול ליתבע משלם •
ממאי לא מהני מגו :

ט וכתב מחבר וכו' • זו היא סברת הרמב"ן שכתב ה"ה ז"ל בפרק י"ו
למלוה ובאר שכל המפרשים חלוקים בזה • ואפשר שהטעם
שלהם הוא לפי שאין זה מלוה בשט'
אלא ע"פ ועד' מע' ל שכתן והם
שמא ואע"פ שהוא מוגע בדבר איכן
נוטלין ו"ע ע"כ : ומאי לתלה
המחבר לין זה למאן לפסק לחכוני
אינו נוטל אלא בשבועה למשמע
לאו"ל לנוטל אלא שבועה אין יורשי
הפועל נוטלין בשבוע' אלא פקדנו •
אינו מובן אצלי דבמאי עסקינן אי
נימא דכשעה לאמר החכוני כתת
לא יורש בטענ' מוריש הפועל ואו'
אלא נטל • א"כ הא מיפא מכחים •
ומאן לימא לן דלכתא לא יודה הר"י
הלוי וסיעתו • דע"כ לא פטרי
ממני משבועה אלא בליכא הסתת
שום מכחים • לכאורה חזק' שלית
עושה שליחותו בתקפה ולא חיישינן
שמא אק"כ יבא יורש ויאמר בשם
פועל אלא קבל • אבל אי בהך שעת
לחנוני אומר נחתי נאים יורשי
הפועל ואומרי' אלא פקדם מוריש'
שנתן הא מיכא מכחים ואיתרעת
חזקת שליח עושה שליחותו דאמרינן
אם מיתא לנתן • היה אומר הכי
הפועל ליורשיו • ומ"ה דין הוא
שיתבע החנוני בזה • וגם היורשים
נוטלין בשבוע' יורשי • ואי מיירי
למעקרא אתי חנוני לחולקה ואמר
נתתי ובתר הכי אתו יורשים • אי"כ
מעקרא דין הוא לליטול חנוני בלא
שבועה הא הסתת מיהת ליכא מאן
למכחים ואיכא חזקת שליח עושה
שליחותו ולמיתת לימא יבואו יורשין
ויאמרו אלא פקדם מורישים שלקח
וכו' • ומאלא ב"ה מפסיל • לא
חייסי' כלכתב הר"ן' פלאם ז"ל
לעיל דלא חייסי בי דינא אלא למאי
דליכא קמייהו • הה' מחמת
החזקה י"ל מן הסתם דנתן החנוני
ושלוה הפועל ליורשיו כן כל דליכא
מכחים • ובעת הזאת ליכא גבי ב"ה
שמי תשלומין • ואם אחר כך יבא אלו
היורשין • אה"נ סיטלו מילי להוה
תפועל גופיה לאם הוא דמיינת
היס הא ולאי לסברי הני רבוותא
דנוטל חנוני בלא שבועה כיון
דליתיה לפועל קמן למכחים • וכי
הדר אתי פועל ואמר לא קבלתי
משתבע גם הוא ונוטל • הכי נמי גבי
יורשים נימא כה"ג וק"ל :

חלק ג א גרסינן בשבועות ב' כתי עדים וכו' • בדא מ"ו ע"ב •
ומ"ש לאו לא' אומרת מאתים וכו' • יסבאל
בשער ס"ו בס"ל • ומ"ש בשם הרי"ף דהלכתא כרב הסכימו כן
לוה הפוסקים : וגם המחבר סבר הכי לכתבו בדבור בהדי שקרי
למה לי וז"ל מימא לרבא אומר במרובה דעד זומם תליא הוא ומאי חזית
לסמכ' אהני סמוך אהני • אלרבא הא דמכסרינן למזיס הוי תלוס דהא
בהכחשת חרוייהו פטולים לרב חסדא • ואל"י לרבא בבר כרב הונא
דכריס ח"ה מסיק אלרב נחמן ורבא לכ"ע כרב הונא : ובסמוך דמשני
רבא אליבא דרב חסדא ליה לא ס"ל וכו' • עד והלכה כרב הונא מדמוקי
רב נחמן ורבא כוסיה בח"ה וכן פסק ר"ח מסוס לרב הונא היה רבו של
רב חסדא כדאמ' בגלו מגילות ועוד דמתני' דאמר' לאמר אומר גבוה וכו' •
לייק לכאורה כרב הונא ע"כ : ולכאורה קשה לי לפי מאי דקאמרי דרבא
סבר כרב הונא • ודאי קושט' הכי הוא לרב הונא כיון דזו מעידה בפני
עצמה פסיק דפסול לזומ' חלוס הוא וממילא אין לך בו אלא חלוסו •
ולדיליה מבאן ואילך מיפסיל ואי אפילו למפרע מיפסיל • היכי דאמר
בשתי כתות מכחישות דכל ג' מעידה לעצמה • הא הראשונה מיפסלא
לגמרי ודוקא האחרונה תוכל להעיד אלא ואי סבר בזומם דהוי חלוס
ואין

Digitized by Google

ומין לך בו מלא תלוסו · והמתא לפסקינן כרב סונא היאך מפקינן במרובה
הלכה כתביי למפרע הוא נפסל והוא מסימן יע"ל קג"ס · הא ע"כ
רב הונא לא מאי סבר כתבי : אחרי כתבי זה ראיתי להרמב"ם שכתב
בפרק י"ח לעדות וזו שהמינה תורה עדות המתרגמים על העדים
הרמתוגים בגרת הכתוב הוא אפי'
היו העדים הרמתוגים מתה ובתו
שנים והזימום הנשים כמתה ומת'
בשנים · וכן בשתי כתי עדים
המכחישות זו את זו אין הולכין אחר
הרוב אלא רואין את שתיהם · וכתב
על זה הלב ז"ל בכ"מ לתמריך
במרובה ובפלוגתא זה כתוב עד זומם
תלוס הוא מתי תזיק לסמכת אהני
פמוך אהני · ואע"ג לדבא הוא
לאמר הכי ולית הלכת' כותיה היינו
דמאי לאמר דאינו נפסל למפרע ·
אבל דמאי לאמר תלוס הוא ולאי
מוסכם הוא ע"כ · ובזה נתיישבה
קושייתנו לרב הונא אפי' סבר לה
כתביי למפרע הוא נפסל · מ"מ
לוקה בעל זומם מיכא למימר הכי
לתלוס הוא ולא בשתי כתי עדים :
ומאי לקמרי תו התוס' דמקשיתין
לאחל אומר גבוה וכו' לייק
לכאורה כרב הונא וכו' · היינו
למותיב רב הונא בר יהודה אחל
אומר גבוה שתי מלכתות ות' אומר
שלשה עדותן קיימת · א' אומר שלש
ואחל אומר ממש עדותן בטלה
ומלטרפין לעדות אחרת · אפי' לאו
לעדות ממון אמר רבא הוא נאחל
מלטרפין לעדות אחר של ר"ח וכו' ·
ונעמא לאמרי לייק כרב הונא
גרהה למגבל להאי למסהלי בשל
ר"ח לאו עדו' אחר' אמש מיקרים ·
אכתי הוא דוחק מאי לקאמר
מלטרפין למשמע לשניהם מלטרפין
להא אין כאן גרוף אלא לא' מהם ·
לבשלמ' לרב הונ' למוקי לה כפשטה
לעדו' אחר' של ממון א"ש מלטרפין
לאשמועי' לכל חד מנייהו מלטרפין
בעדות אחרת עם אחר ותרוייהו
כשרי' הין · אבל לרב אסל לבעדות
ר"ח קאמ' היינו להא' מלטרף עם
אחר בתוא' עדו' ופוסל הע"ד השני
אבל לא שניהם · והיכי קאמר
מלטרפין : ומ"ש שני מלוין ושני
לווין ושני שטרות וכו' · לבל פשוט
הוא דאם מיירי אפילו באו שניהם
לאחד לב"ל לאע"ג דהשתא ע"ל חד מ' מנייהו פסולי כל חד שלי ליה אחבלי'
וגבו תרוייהו · ומ"מ נראה דגבו בלא שבוע' לכ"ע כדין כל שאר שטרות
שאין ב"ל מעלמן משביעין אותם :

א א והיכא לשני המלוין ואלו תקנו שטרותיהם לאחל בדרכי הקנא'
שטרו' והאי מפיק לתרוייהו · נראה נמי דלא דיינינן
לשני לווין ומלוה אחל ושני שטרות לכיון דמכח תרי קא אתי נכנס במקומם
וגובה תרוייהו :

ב ותו גרסי' מלוה ולוה וב' שטרות וכו' · מתלק' הרמב"ם והראב"ד
בענין שבוע' זו הוא בפר"ב דע"ל · והרב בכ"מ הלין על
הרמב"ם וכתב וז"ל · וא"ל לייב דעת רבינו לכי אמרי' שאם תבעו מהם
חמשים בשטר וחמשים בלא שטר והולה בכ' שבשטר ולאו מולה במקלת
מקרי · היינו כשהוא אומר לו בשטר זה אני חובתך שהרי יכול לו בשטר
זה ובעדים אלו הוא אובעו · וזהו שכתב רבינו בפ"ל לטוען בלין זה ק'
ליגרין יש לי ביקר ל' שבשטר זה · אבל הכא שחובתו אינו מייחל לו מה חוב' ממנו
אומרים שבכלל מאתים מנה · כשהוא חובעו אינו מייחל לו מה חוב' ממנו
בשטר ומה חובע ממנו בלא שטר ולא מקרי שטר שעבוד קרקעות אלא
כשהשטר כשר אבל כשאין השטר כשר · כי הכא דלא ידעי' הי מינייהו כשל
לא קרינן ביה שטר שעבוד קרקעו' · ומ"ש ועוד אני אומר וכו' · ל"ק
שכיון שזה חובע ב' השטרו' כאחל כטענ' אחל משביע · ואע"פ שהם ב' כתי
עדים · אבל אי קשי' הא קשיא שאלו היה מוכ' זה בק' לא הי' צריך לישבע
לו על השטר לפי שלא היה אפשר לכפור בהם וכו' עכ"ל : ואני בעניי
אמינה על מה שמירין מעקרא לכשתיהו מייחל מה חובע ממנו בשטר ומה

תובע בלא שטר לא הוי כב' בשטר וב' בע"פ וכו' · כי לא ירלתי לסוף תלוק
זה לאע"ג דלא ידעינן ביחוד הי מינייהו הוי מ"ה שבשטר מה בכך · הא
צרי לן דיש כאן תביע' מנה בשטר ומנה בלא שטר : ואחר המחילה ירלה
לענ"ל לבר מבואר דמאי לכתב הרמב"ם בפ"ל דטוען חמשים שבשטר זה
וכו' לאו לעכוב' הוא לאמר דאם
אמר שתים חמשים בשטר וב' בע"פ
ולא אמר זה לאם הולה בב' שבשט'
יש' כדין מולה מקלת' דולאי אפי'
לא אמר זה שבר לשטור תלע להא
הטור בשי' ל"א מייתי שברת
הרמב"ם שהא לאלו' ולוה וב' שטרו'
לנשבע שבועת התורה מבלי הפיא
שום חולק משמע לאיהו מסכי' עמו'
ובשי' פ"א כתב אין הולא' בשטר
חשיבא הולא' להתחייב שבועה מן
התורה · כיצד תבעו מנה ב' בשטר
וב' בע"פ ל"מ אם הולה בשטר לבעל פה
וכפר בשטר וכו' נראה שהא לא אפילו
קפיד שיאמר בשטר זה אלא אפילו
אמר שתים ב' בשטר וב' בעל פה הל
ליגא אית ליה · ואי אזלינן בתר
השבר' ירא' לטעי' מסתבר' ליתייבו
העדים שבועה בשבועת הוא בהאי
על המקלת שהיא לב' בשטר זה
וב' בע"פ · מהיכא לאתוך עדותם
בכללו' יונא שהיא חייב במקלת ·
להא תזינן להרשב"א ז"ל בתשובה
הבית' הרב סי' ע"ה כתב בסוף זה
הלשון יש לתקור שבוע' מול' מקלת'
אם היא לוק' במול' שהא חיי' מקל'
ממש' לו דילמ' אפי' כופר בכל אלא
שמתחייב מקלת מחוך טענתו ·
ומסתבר' לזוקא מולה מקלת ממש
לאשר יאמר כי היא זה לחי' ובדברי
אייא קמייתי' אינו מתחיי' אלא מחוך
טענתו · דאלו אמר לויתי ופרעתי
לא הי' מתחיי' ואפ"ה זוקא בעדים
ומק"ו הא לאו הכי לא עכ"ל · ואם
על גב דאין הענינים שוים להבית
אכתן לאי' גמורה · מ"מ זכר לדבר
הוא · ותו קשה לפי שטתו ז"ל לחשיב
ליה שטר אלא דלא ידע איזה הוא ·
מה מתרץ בקושי' הנית לכשאין
השטר כשר כי הכא לא קרינן ביה
שטר שעבוד קרקעו' וכו' · להא מנה
זה שפלא אין מנה בשטר גמור הוא
ולמה לא יקרא שטר שעבו' קרקעו'
בשביל האחר שהו' פסול · להא בענין
פטור שבוע' לא שני לן אם הכפילה
ועל הראב"ד ז"ל יש לי לתמוה היכי
חשיב תביעת שני שטרות אלו כשתי טענות · להא בהאיא להטוען מנה ב'
בשטר וב' בעל פה פטרינן ליה ואיצטרכינן לטעמא לשעבוד קרקעות אי
משום דאינו יכול לכפור כאשר נתבאר בשער ז' · והוא לין הובא שקרו
בהלכות והראב"ד ז"ל לא הסיג עליו כלום בפרק ל' לטוען נראה דמסכי'
על כל הדברים ההם · ואם איתא קשה להא שתי טענות נינהו · ודאי טעי
מיקרי שתי טענות חמשים בשטר וחמשים בע"פ דלא דמו אהדדי מחמשים
בשטר זה וחמשים בשטר אחר : ובעיקר דברי הרמב"ם להאילו מכל ההשגות
והתמיהות שהקשו עליו אפשר לי לומר לשבר להאי מנה לפרע ליה לי' לין
שטר אלא כמלוה על פה · וטעמא דמלתא דבעלמא מאי דהוי שטר שעבוד
קרקעות וטריף מן הלקוחות היינו משום דשטרא קלא איתא ליה ולא הוה
ליה לזוקא לקנות קרקע שהוא משעבד לבעל חוב · אבל כל היכא דלא
למחלי בזכות הלקוחות תלינן לעולם בכמה לוכחי חייסינן לפסילת
הלקוחות · ומ"כ איכא למימר הכא לכיון דהני שתי כתי עדים הוכחשו · לי
תחמי אתי"כ כל אחת לעצמ' לאו כולי עלמא לינא גמירי דמכשרי דהא רב
חסדא סבר דהוו שהדי שקרי ולפיכך גם הלקוחות יוכלו לומר אף על גם
דשמעינן ליה לו שטר על המוכר · כיון דידעינן דשהדי שקרי נינהו לא
חיישינן למילי דאמרינן שטרי זייפי נינהו · הילכך לא אמרינן לקוחות
אפסידו מנפשייהו · ומ"ה לא מלי טריף מינייהו וכיון דלא טריף מלקוחו'
אין לחם לין שטרות כלל ואין כאן שעבוד קרקעות ולא ב' בשטר וב' בע"פ
וגם אם הלוה גופיה הוה אמר פרעתי הי' נאמן בשבועתו דטעמ' דשטרך
בידי מאי דבעי ליכא · דגם הוא יאמר כיון דידעינן דשהדי דאיכשתו
מקימי

או הלוה ביום פלו' זהו שני כתי עדים המכחישות זו את זו ועלה
קאבר רב הונא זו באה בפני עצמה ומעידה וזו באה בפני עצמה פי'
בעד ת אחרת חוץ מזו שהוכחשה בו בל בת ובת מאלו שהעיד עדות
אחרת מקבלין עדותו דבל חדא וחדא אמרי' דילם' הני עדים בשרים
הוו עד שיתברר לנו איזה בת היתה פסולה · ורב חסדא פליג בהדי' ואמר
בהדי סהדי שקרי למה לי כלומר הואיל דידע' דחד בת מ' נייהו סהדי
שקרי נינהו לא מכשרי לחו להגיד עד שיתברר לנו אי זה מהן כשרה
וכתב הרי"ף והלכתא כרב הונא וגובים משניהם חדא דרב הונא רביה
דרב חסדא כדאמרי' בפ' הדר עם הנכרי אמר רב יוסף ביעת' בכותחא
בעאי מיניה דרב חסדא בשנייה דרב הונא ולא אודי לי פי' שאל ממנו
על ביצים שלא נגמרו במעי התרנגולת אם מותרין הם לערב בכותח
מפני שיש בו חלב אע"פ שהלבה רווחת שמותר דלא חשיבי כבשרא
א"ה לא רצה להורות ההיתר · במקום רב הונא אלמא רביה דרב חסדא
הוה ועוד דגרסי' בפ' חזקת בענין הנהו סהדי דאתכחוש באבירת' לימא
רב נחמן כרב הונא ודבא כרב חסדא ואמרי' אליבא דרב חסדא כ"ע לא
פליגי השתא בעדות אחרת לא מהמנינן באותה עדות מבעי' אלמא בין
לרבא בין לרב נחמן ליתי' דרב חסדא ע"כ · ואחרי אשר פסקנו כרב
הונא שיכולין להעיד בעדות אחרת יש לומר אם הם ב' מלוין וב' לווין
וב' שטרות וכ"צד בגון ראובן שהלוה מנה ללוי בשטר ואתם בת א' מאלו
בשטר הלוואה ושמעון הלוה ליהודה מנה בשטר ואתם בו בת אחת
מאלו המכחישות זו לזו בעדות אחרת בזה ודאי לדעת רב הונא כשרות
שהרי פסק זו באה בפני עצמה ומעידה וכו' · והי"ג לה אתם בשבועות
דכ"ע ב' מלוין וב' לווין וב' שטרות פלוגתייהו דרב חסדא ורב הונא
דלרב חסדא פסולין השטרות דבהדי סהדי שקרי למה לי ולרב הונא
כשרות וק"ל בותיה :

ב ותו גרסינן מלוה ולוה וב' שטרות יד בעל השטר על התחתונה
פי' מלוה אחד ולוה אחר בגון ראובן שהלוה מנה לשמעון
בשטר ואתם בו בת אחת מאלו וחזר פעם אחרת והלוה לו בשטר אחר
ואתם בו בת אחרת מאלו ושני החובות אינם מסכום אחד אלא זו מנה
וזו מאתים יד בעל השטר על התחתונה דהכא דאי חדא מינייהו מן
השני השטרות פסול הוא והאחר כשר הילכך יד בעל השטר על התחתונ'
ואמרי' שאורתו השטר שכתב בו סכום גדול הוא הפסול משום דאמרינן
המוציא מחברו עליו הראיה ונוטל ממנו שטר של מאה ונשבע זה על
המאתים ונפטר · והא דאי הכי דהוי דינא לדבי' הכל דאפי' רב הונא
דאמר זו באה בפני עצמה וכו' · ומבשר כל אחת בין דלוה אחד ומלוה
אחד ובודאי איכא חד מינייהו דפסלא ודאי דעינן מאי ניהו לא לגבי אלא
קטן שבהם דאמרי' יד בעל השטר על התחתונה ואפי' רב חסדא
דאמר בהדי סהדי שקרי לטה ליה ותלי תרוייהו בפסול הבא ודאי איכא
לזה המלוה שטר חד כשר והילכ' לפחו' גובה א' מ' ן וידו על התחתונה
ונשבע על השאר הלוה ונפטר · וכתב הר"ר משה ז"ל בספר שופטים
ונראה לי ששבועה זו שנשבע על השאר בנקיטת חפץ היא ברין אודה
מקצת שהרי עלו ב' עדים בשרים מעידין במקצת הממון שכפר בבולו
ולא תהא הודאת פיו גדולה מהעדא' עדים כמו שאמרנו ע"כ · וכתב
בספר ההגהות אמר אברהם יש שמקשים על זה והלא שטר שעבוד
קרקעות הוא ועוד אני אומר שאין זה דומה לדברי חייא דהתם טענה

אחת

היא שעבוד קרקעות אלו ההולאה : ועל הראב"ד ז"ל יש לי לתמוה היכי
חשיב תביעת שני שטרות אלו כשתי טענות · להא בהאיא להטוען מנה ב'
בשטר וב' בעל פה פטרינן ליה ואיצטרכינן לטעמא לשעבוד קרקעות אי
משום דאינו יכול לכפור כאשר נתבאר בשער ז' · והוא לין הובא שקרו
בהלכות והראב"ד ז"ל לא הסיג עליו כלום בפרק ל' לטוען נראה דמסכי'
על כל הדברים ההם · ואם איתא קשה להא שתי טענות נינהו · ודאי טעי
מיקרי שתי טענות חמשים בשטר וחמשים בע"פ דלא דמו אהדדי מחמשים
בשטר זה וחמשים בשטר אחר : ובעיקר דברי הרמב"ם להאילו מכל ההשגות
והתמיהות שהקשו עליו אפשר לי לומר לשבר להאי מנה לפרע ליה לי' לין
שטר אלא כמלוה על פה · וטעמא דמלתא דבעלמא מאי דהוי שטר שעבוד
קרקעות וטריף מן הלקוחות היינו משום דשטרא קלא איתא ליה ולא הוה
ליה לזוקא לקנות קרקע שהוא משעבד לבעל חוב · אבל כל היכא דלא
למחלי בזכות הלקוחות תלינן לעולם בכמה לוכחי חייסינן לפסילת
הלקוחות · ומ"כ איכא למימר הכא לכיון דהני שתי כתי עדים הוכחשו · לי
תחמי אתי"כ כל אחת לעצמ' לאו כולי עלמא לינא גמירי דמכשרי דהא רב
חסדא סבר דהוו שהדי שקרי ולפיכך גם הלקוחות יוכלו לומר אף על גם
דשמעינן ליה לו שטר על המוכר · כיון דידעינן דשהדי שקרי נינהו לא
חיישינן למילי דאמרינן שטרי זייפי נינהו · הילכך לא אמרינן לקוחות
אפסידו מנפשייהו · ומ"ה לא מלי טריף מינייהו וכיון דלא טריף מלקוחו'
אין לחם לין שטרות כלל ואין כאן שעבוד קרקעות ולא ב' בשטר וב' בע"פ
וגם אם הלוה גופיה הוה אמר פרעתי הי' נאמן בשבועתו דטעמ' דשטרך
בידי מאי דבעי ליכא · דגם הוא יאמר כיון דידעינן דשהדי דאיכשתו

Digitized by Google

מחיימי ביה אמינא לא סריף מתלקוחות ומ"ה לא חייבת לשטרא :
ובהבי אין מקום לטענת הר"ן שכתב שזה א"א לכפור וכו' שהיא קושית
הרב ז"ל במסקנת דבריו • לפי מה דאמרי' נהי דלא מצי כפר
בהלוה • הוה מצי לומר פרעתי • ולאן בהכי מיירי הרמב"ם בפ"ל דטוען
כדכתב שם ה"ה ז"ל • בתופן לאין
כאן שטר • אבל לדיין מיהת עדות
של מנה איכא • ולאי בשני עדים
כשרים מכלל הארבעה ומ"ה נשבע
על אשר שבועת התורה :

ב ב ויש לי כאן מקו' תקירה
מי שייכא שבוע' אפי'
כשהשטרות שוין כי לכאורה היה
נראה מבואר בדברי לעבוק שבועה
זו בין אם היא לאורייתא בין לרבנן
הוא דוקא כשאין השטרות שוין אבל
בשכוס או בשעבוד אז בזמן • אבל
היכא דשניהם שוין מכל וכל כהיא
לכתב רבינו ז"ל בסמוך • נובה חל
מיניהו ועל האחר אינו צריך אוס
שבוע' דכי היכי דמגבינן חד מנייהו
מטוס דע"כ אם א' מעילה אמת •
ה"נ אין מקום לאחר מטוס דע"כ
אדי אקר הם • וע"כ לא מצבעינן
ליה אלא היכא דאיכא יתרון בא'
לחייב • דילמא האחר הוא האמתי
וע"י שבועתו יתבא' כדי אלא יפסיל
המלוה • אבל כשניהם שוים לגיכ'
אוס נפקות בין זה לזה • הואיל
וא' מהם ודאי מחייב הוא אין מקו'
לשבועה : אך אמי מסתפק בזה
ממ"ש רבינו לקמן בסמוך דשמא
המלוה לא הרגיש בעצמו דסהדי עקרי ניכו ושמא אמת היה וכו' • אם כן
מזה הלא איכא למימר דשייכא שבועה • דבשלמא אם היה הזייף בעצמו זה
עצמו שנמצאו בדלתים בזה העדות • אז יש לנו לומר כיון דזה המלוה ע"פ
מיגן שקר ממעלים שהות מכיח על טענתו הם מסקרים בה והוא מרגיש
בשקרותם • אזלא לה תזקת אין אדם מודה אין אם כן יש לו ולא מחייבינן
שבועה לנתבע • אבל כשפסלותם הוא ממקום אחר • אינו מהכרח שידע
בזה המלוה וחזקת אין אדם מודה במקומה עומדת וצריך להחייב בזה :
ולא פירש רבינו אם כל זה הוא דוקא במוציא ב' השטרות בבת אחת או לא
אבל הרמ"ם פירש שכתב הטיא דלוה ומלוה ושני שטרות מיירי כשהוציא
שניהם כא' בב"ל אז מגבינן לו הקטן ומוציאין מידו הגדול ושורפין • אבל
לדב הונא יבול הוא להוציא ש"ת הגדול ולומר אין לי שטר אחר ובפני ב"ל
אחר יוציא השטר הא אחר ויגבה בו ובהא מיכ' לאיסתפוקי אם יבול להשביעו
שאין שטר אחר שחתום בו כת אחרת מאותן ב' כתות ואפילו לנשון שני לדב
נחמן לשמא לא תביב הכא כלל דדר' לממונ' • או אם כבר גבה באחד מן
השטרות ובא לגבות גם בשני אם יכול להשביעו עד שלא גבה כבר א' מן
הכתוב וממה נפשך אם רוצה לשרוף את הקטן קולם שיבא לב"ל גובה את
הכל ע"כ • ונעיל מתה גבי מלוה אחד ושני לוין ושני שטרות דמספק אין
גובין בהן כאשר יבאר בשי' שאחר זה • כתב הרמ"ם ומסתברא לן ה"מ
היכא לאתו כולהו בהדי הדדי לבי דינא • אבל היכ' לאתי מלוה בהדי חד
מינייהו גבי מינייהו דהיינו לדב הונא וכו' • כלומיה רבינו בשם הרי"ף •
והשתא איכא למידק דמאי דקאמ' לעיל היכא לאתו כלהו בהדי הדדי לבי
דינא וכו' • משמע לכי אתי בהדי חד מינייהו בלחוד אפי' כי אתי לאתו ב"ל
עלמו גובה חדייהו כיון דהוי כל חד באפי נפשיה • ופשטת משום דלייטינן
ליה לדב הונא כאלו היו שני מלוה ושני לוין דזו באה בפני עצמה וכו' •
וא"כ בא"ל דמלוה ולוה וב' שטרות דקאמר לדב הונא יכול להוציא בזה
אחר זה וכו' • למה הצריך שיוצא השני בפני ב"ל אחר דמשמע לאם הוציא
בפני ב"ל הראשון אין מגבין לו השני • ואמאי אפ"ג דידעי' דגבה הראשון
הא כיון דהיה בפני עצמו ה"ל כשני מלוין ושני לוין מ"ל דהוה ממלוה אחד
ושני לוין לאע"ג דידעי' בי דינא דגבה בשטר א' מגבין לו אח"כ גם מהשני •
וזה יקשה יותר לנשון הטור שכתב בסימן ל"ו דאיתא בזה אחר זה מגבין לו
שניהם שכל א' מעילה בפני עצמה ל"ש על לוה א' ל"ש על שני לוין ע"כ •
כדי שהשיה לוה א' לשניה לענין הוצאת השטרות זה אח"ז מטעם שכל א'
מעילה בפני עצמה • ונעיל כתב דברי הרמ"ם ז"ל לאם הוא אקח עניא
הטור הגדול לבדו בב"ל א' ויוציא השני בב"ל אחר : ותו איכא למידק כי
היכ דסתפק הכא במלוה א' ולוה א' בשבא מעקר' לגבות הגדול אם יכול
להשביעו אם יש לו שטר אחר וכו' • למה לא נסתפק כה"ג כ"ל דמ"
ושני לוין בשבא לגבות מן הראשון אם אולי ידע שיש לו שטר על הבדו אם
יוכל להשביעו שאין לו שטר אחר מכח מכח אחרת לאם יש לו ויחייבנו להוציאו
יחד ולאי לא יגבה ממנו • ומאי דמסתפקא ליה להרמ"ם ז"ל פשיטא לי' לבנו
הטור ז"ל שכתב בשבועות דמשבעינן

בשבא לגבות מהראשון יוכל להשביעו שאין לו שטר אחר אחרת מהם
הראשון : ובמה שסיים הרמ"ם ז"ל דמ"ל דכשיש ישרוף את הקטן ויגבה הגדול •
אמה הרב ז"ל בב"י למה לא יחריש שתם אם שרף שטר אחר שתחומים
עליו א' מקום כחות ואני בעני אמהתי כיון לנחית לאמה לא תמה
עליו וכ"ש על הטור ז"ל למשביעו שאין לו שטר אחר : ולמה
לשבועו שאין לו פיסרוף הקטן • אם כשיבא לגבות הגדול מבביעו אם יש
לו שטר אחר • ומה יביב אם יאמר שאינו בידו מ"מ יטענו הלוה ולאי
היה ביכך שטר אחר שתחתם בשעבודו ובזמנו ואי יתרוייהו מן סכום אחד
ובזמן אחד גבי חד מנהון ופקע איכך דודאי חד מנהון כשר הוה •
ומסתברא דכיון דמשבעינן ליה אאיכך שטרא ובפטר הלוה ושטרא
דיעא הוי אסרינן ליה דלקרעיה או הלחדריה ללוה ואיבא דפליג
ולא נהיר :

ג ותו גרסינן ב' מלוין ולוה אחד וב' שטרות היינו מתני' פי' ראובן
הלוה לשמעון מנה ולוי הלוה לשמעון מנה אחר וחתם בשטר
ראובן בת אחת מאלו המכתשות זו את ז ובשטר לוי פמו כן הבת
האחרת והלוה כשרת בעודה אלו ב' המלוין עמד וכפר והכחישן ואמר
אין לאחר מכם עלי כלום בזה דינו כמו מתניתין שנשבעין החנוני
והפועלים ונוטלין מב"ה • ואע"פ שאנו יודעים בודאי כי אחד מהם טענתו
אמיתית והאחד שקרנים ומפני שאין ידוע לנו אי זה מהן שקר ואי זה
אמת כל א' נשבע ונוטל ובאן כמו כן אחר שבת הא' נאמנת והאחרת
שקרנית ואין ידוע לנו איזו השקרנית כל אח' ואח' נחזיקבי שטרו אמתי
והכל בשבועתו • הלכך נשבעי' המלוין שאמת שטרו היוצא מידו והאמת
העידו עליו בטל כל אחד מן הלוה וכן הלכתא • ומסתברא דלפי' הרב
אפי' איכא נאמנות כתב בשטרות נשבע ונוטל • אך לדש"י ז"ל שפי'
היינו מתני' דבי הכי דהתם אחד נוטל מחבירו ממון שלא מדין ואפ"ה
משלם לשניהם • הכא נמי לא שנא ולפי פירושו אינו נשבע אלא אם כן
אמר לו אשתבע לי בשאר מפיק שטרא אחבריה • ואיכא דק"ל מ"ש
הבא

אחרת ועדות העדים במקצת בהדאה דמיא אבל הבא ב' שטרות ב'
טענות הן וכ"ש ב' כתי ערים ועוד דהוא עצמו כתב בטוען את חברו
ג' בשטר ונ' בלא שטר והודה בשטר ובפר השאר שהוא פטור ע"כ •
ומסתברא דאי לא הוו הני תרי שטרי דמפיק מלוה אחד ולוה אחד חתום
בכל אחד בת מאלו שתי הבתות דתרוייהו סכום אחד אפי' הבי גבי חד
מנהון ולעולם הגרוע והפחות בשעבודו ובזמנו ואי יתרוייהו מן סכום אחד
ובזמן אחד גבי חד מנהון ופקע איכך דודאי חד מנהון כשר הוה •
ומסתברא דכיון דמשבעינן ליה אאיכך שטרא ובפטר הלוה ושטרא
דיעא הוי אסרינן ליה דלקרעיה או הלחדריה ללוה ואיבא דפליג

ג ותו גרסינן ב' מלוין ולוה אחד וב' שטרות היינו מתני' פי' ראובן
הלוה לשמעון מנה ולוי הלוה לשמעון מנה אחר וחתם בשטר
ראובן בת אחת מאלו המכתשות זו את ז ובשטר לוי פמו כן הבת
האחרת והלוה כשרת בעודה אלו ב' המלוין עמד וכפר והכחישן ואמר
אין לאחר מכם עלי כלום בזה דינו כמו מתניתין שנשבעין החנוני
והפועלים ונוטלין מב"ה • ואע"פ שאנו יודעים בודאי כי אחד מהם טענתו
אמיתית והאחד שקרנים ומפני שאין ידוע לנו אי זה מהן שקר ואי זה
אמת כל א' נשבע ונוטל ובאן כמו כן אחר שבת הא' נאמנת והאחרת
שקרנית ואין ידוע לנו איזו השקרנית כל אח' ואח' נחזיקבי שטרו אמתי
והכל בשבועתו • הלכך נשבעי' המלוין שאמת שטרו היוצא מידו והאמת
העידו עליו בטל כל אחד מן הלוה וכן הלכתא • ומסתברא דלפי' הרב
אפי' איכא נאמנות כתב בשטרות נשבע ונוטל • אך לדש"י ז"ל שפי'
היינו מתני' דבי הכי דהתם אחד נוטל מחבירו ממון שלא מדין ואפ"ה
משלם לשניהם • הכא נמי לא שנא ולפי פירושו אינו נשבע אלא אם כן
אמר לו אשתבע לי בשאר מפיק שטרא אחבריה • ואיכא דק"ל מ"ש
הבא

בשבא לגבות מהראשון יוכל להשביעו שאין לו שטר אחר אחרת מהם
הראשון : ובמה שסיים הרמ"ם ז"ל דמ"ל דכשיש ישרוף את הקטן ויגבה הגדול •
אמה הרב ז"ל בב"י למה לא יחריש שתם אם שרף שטר אחר שתחומים
עליו א' מקום כחות ואני בעני אמהתי כיון לנחית לאמה לא תמה
עליו וכ"ש על הטור ז"ל למשביעו שאין לו שטר אחר : ולמה
לשבועו שאין לו פיסרוף הקטן • אם כשיבא לגבות הגדול מבביעו אם יש
לו שטר אחר • ומה יביב אם יאמר שאינו בידו מ"מ יטענו הלוה ולאי
היה ביכך שטר אחר שתחתם בשעבודו ובזמנו ואי יתרוייהו מן סכום אחד
ובזמן אחד גבי חד מנהון ופקע איכך דודאי חד מנהון כשר הוה •
ומסתברא דכיון דמשבעינן ליה אאיכך שטרא ובפטר הלוה ושטרא
דיעא הוי אסרינן ליה דלקרעיה או הלחדריה ללוה ואיבא דפליג
ולא נהיר :

ג ותו גרסינן ב' מלוין ולוה אחד וב' שטרות היינו מתני' פי' ראובן
הלוה לשמעון מנה ולוי הלוה לשמעון מנה אחר וחתם בשטר
ראובן בת אחת מאלו המכתשות זו את ז ובשטר לוי פמו כן הבת
האחרת והלוה כשרת בעודה אלו ב' המלוין עמד וכפר והכחישן ואמר
אין לאחר מכם עלי כלום בזה דינו כמו מתניתין שנשבעין החנוני
והפועלים ונוטלין מב"ה • ואע"פ שאנו יודעים בודאי כי אחד מהם טענתו
אמיתית והאחד שקרנים ומפני שאין ידוע לנו אי זה מהן שקר ואי זה
אמת כל א' נשבע ונוטל ובאן כמו כן אחר שבת הא' נאמנת והאחרת
שקרנית ואין ידוע לנו איזו השקרנית כל אח' ואח' נחזיקבי שטרו אמתי
והכל בשבועתו • הלכך נשבעי' המלוין שאמת שטרו היוצא מידו והאמת
העידו עליו בטל כל אחד מן הלוה וכן הלכתא • ומסתברא דלפי' הרב
אפי' איכא נאמנות כתב בשטרות נשבע ונוטל • אך לדש"י ז"ל שפי'
היינו מתני' דבי הכי דהתם אחד נוטל מחבירו ממון שלא מדין ואפ"ה
משלם לשניהם • הכא נמי לא שנא ולפי פירושו אינו נשבע אלא אם כן
אמר לו אשתבע לי בשאר מפיק שטרא אחבריה • ואיכא דק"ל מ"ש
הבא

בשבא לגבות מהראשון יוכל להשביעו שאין לו שטר אחר אחרת מהם
הראשון : ובמה שסיים הרמ"ם ז"ל דמ"ל דכשיש ישרוף את הקטן ויגבה הגדול •
אמה הרב ז"ל בב"י למה לא יחריש שתם אם שרף שטר אחר שתחומים
עליו א' מקום כחות ואני בעני אמהתי כיון לנחית לאמה לא תמה
עליו וכ"ש על הטור ז"ל למשביעו שאין לו שטר אחר : ולמה
לשבועו שאין לו פיסרוף הקטן • אם כשיבא לגבות הגדול מבביעו אם יש
לו שטר אחר • ומה יביב אם יאמר שאינו בידו מ"מ יטענו הלוה ולאי
היה ביכך שטר אחר שתחתם בשעבודו ובזמנו ואי יתרוייהו מן סכום אחד
ובזמן אחד גבי חד מנהון ופקע איכך דודאי חד מנהון כשר הוה •
ומסתברא דכיון דמשבעינן ליה אאיכך שטרא ובפטר הלוה ושטרא
דיעא הוי אסרינן ליה דלקרעיה או הלחדריה ללוה ואיבא דפליג
ולא נהיר :

ג ותו גרסינן ב' מלוין ולוה אחד וב' שטרות היינו מתני' פי' ראובן
הלוה לשמעון מנה ולוי הלוה לשמעון מנה אחר וחתם בשטר
ראובן בת אחת מאלו המכתשות זו את ז ובשטר לוי פמו כן הבת
האחרת והלוה כשרת בעודה אלו ב' המלוין עמד וכפר והכחישן ואמר
אין לאחר מכם עלי כלום בזה דינו כמו מתניתין שנשבעין החנוני
והפועלים ונוטלין מב"ה • ואע"פ שאנו יודעים בודאי כי אחד מהם טענתו
אמיתית והאחד שקרנים ומפני שאין ידוע לנו אי זה מהן שקר ואי זה
אמת כל א' נשבע ונוטל ובאן כמו כן אחר שבת הא' נאמנת והאחרת
שקרנית ואין ידוע לנו איזו השקרנית כל אח' ואח' נחזיקבי שטרו אמתי
והכל בשבועתו • הלכך נשבעי' המלוין שאמת שטרו היוצא מידו והאמת
העידו עליו בטל כל אחד מן הלוה וכן הלכתא • ומסתברא דלפי' הרב
אפי' איכא נאמנות כתב בשטרות נשבע ונוטל • אך לדש"י ז"ל שפי'
היינו מתני' דבי הכי דהתם אחד נוטל מחבירו ממון שלא מדין ואפ"ה
משלם לשניהם • הכא נמי לא שנא ולפי פירושו אינו נשבע אלא אם כן
אמר לו אשתבע לי בשאר מפיק שטרא אחבריה • ואיכא דק"ל מ"ש
הבא

Digitized by Google

למלחי אינו חייב לך כלום • ומתני' דמתייב היינו משום דב"ה מודה לבל אחד מהם לחכמי הגליות ולפוטל במלאכתו ולא מלי לומר לשום חד מיניהו ולמי אינו חייב לך: ומ"ש ומסתבר לשון הרי"ף ז"ל אפי' מיכא נאמנות נשבע ונוטל וכו' • ומסיק לפי פירוש רש"י ז"ל אינו נשבע אמ"כ אמר לו אישתבע לי כשאר מפיק שטרא וכו' • גם הר"ן ז"ל כתב ביולא בזה ונראה מדבריה דלוקת להרי"ף נשבע אפי' בנאמנות אבל לרש"י ז"ל דהוי כשאר מפיק שטרא אי ליה ביה נאמנות מלי אמר ליה אישתבע לי אבל אי אית בי' נאמנו לא משב' ליה אמנים •

וקשה לי לעניל בשער כ"ח ח"ב מיתי רבינו פלוגתא להרמב"ם ושאר רבותא בטוען על השטר טענות זולת הפרעון כגון אמנה או כתבתי לוות ולא לויתי וכיוצא והרמב"ם ז"ל כייל עמהם טענת פרעתי • וכתב שם רבינו דבהא חייב בעל השטר ליתב' כעין של תורה ואע"פ שיש בו נאמנות בשטר שהרי זה עוקר את השטר ואת האמלות לגמרי • ואיהו כי אמנים מפרעון בלבד אמנים והאי סבר' ולאי לא מסתבר' דע"כ לא חייב רב פפא שבועה אלא על טענת פרעון אבל לאחרים ולמעקרים לשטרא לא חייבים ליה וכו' • והשתא רש"י כמאן יסבור אי לסבר' בתרייתא כ"ב בטוען בהחלט לחכל עקר כי הכא והשטר מזוייף ופסול לעזיקר אותן לגמרי • אמאי נימא דהוי כשאר מפיק שטרא לא אישתבע לי נשבע • והרי אין זו טענת פרעון כשאר מפיק שטר' ואי סבר כרבותא' קמאי אלא שנת טענ' פרעון משאר טענו' להשביעו א"כ אפילו איכא נאמנות כמו יש להשביעו כי אמנים מפרעון בלבד אמנים • וכל שכן הכא לפסול ליה לשטרא אפי' מפרעון קאמר אלא אמנים אלא אמנים שהוא עוקר השטר לגמרי ואומר שהכל שקר • ובלשון רבינו היה מקום לומר דאמאי דקאמר אך לרש"י ז"ל שפיר היינו מתני' וכו' • לאו אמאי לשליק מניה קאי דקאמר אך להרי"ף אפי' בלאמנו' נשבע למימר' לרש"י בנאמנו' אינו נשבע אלא על עקר הענין קאי דהרי"ף ז"ל מתיבו עבוע' בב"ל • אך מפי' רש"י נראה שאינו חייב שבועה אלא כשאר מפיק שטרא • ומאי דקאמר ומסתברא וכו' • על דברי הרי"ף משום דהוא היה הראשון שחלק חיוב השבועה • וה"ה בכל היכא לנשבע למר על פי ב"ל • ולמר על פי הנשבע • אפי' בנאמנות נשבע אבל בלשון הר"ן ז"ל אין מקום להבין כן דהכא תחלה לדברי רש"י וכתב עליו ולפי דברין לא למדנו שישבע לא"כ אמר אשתבע לי וכו' • ובתר הכי אמר אבל הרי"ף ז"ל פירש דהיינו מתניתין דנשבעין מלוין ונוטלין • ולפ"ז אפילו כתוב בשטר נאמנות אינו גובה אלא בשבועה ע"כ • נראה בהליכת דדוקא להרי"ף ז"ל אין הנאמנות מועיל אבל לרש"י לא יפטר בנאמנות • והוא תימא • ועוד צריך לעיין כיון דרש"י ז"ל לא קאמר אלא סתם דאמי למתני' לענין הפרעון דפרע לחרוייהו • ולא הזכי' מהשבוע' אמא להו לומר לשבר דבזה ישבעו אם הלוה יאמר אשתבע' ולמה לא נאמר לשבר כהרמב"ם ורבו ורבא דרבוות' ז"ל דבמענה כזו שעוקר השטר לא משתבע כלל • ואיבא דקא"ל מ"ש הכא וכו' • הך דשני יוסף בן שמעון היא מתניתין בגט פשוט • ויש מקום לדקדק בזה דמאי דקאמר דהתם אין שייכים לנשבעין ונוטלין דולאי מפסיד הלוה וכו' • דהא מתני' לתנוני ופועל דולאי מפסיד הלוה • ואפילו הכי שייכים לנשבעין ונוטלין ונראה לסמוך אמאי דקאמר חו' • ועוד שהרי יכול לדחותם וכו' • דלאו תירוץ אחר הוא אלא תרוייהו לריכי דכיון דמלי לדחותם עם הלוה' והוא מפסיד ולאי • מ"ה אין נשבעין ונוטלין • אבל מתניתין דהי דנשבעין ונוטלין • אבל מתניתין דהי דמפסיד מ"מ אינו יכול לדחות לא לתנוני ולא לפועל דהא ב"ה לא ידע מילי • ומ"מ היה אפשר לתרץ בסגנון אחר ע"פ דרכו ז"ל דהתם גבי שובר אע"ג דליכא אלא שובר אחר כבר אפשר דשטרות שייכים פרועים והלוה

הבא בשני מלוין ולוה א' דאמרינן שהם נשבעין ונוטלי' ומ"ש בדוכתא אחריתי דאמרי' היה חייב לשני יוסף בן שמעון ויש לו ללוה שובר א' שכתוב בו שטר יוסף בן שמעון עלי' פרוע שטרות שניהם פרועים ולא אמרינן שנשבעין המלוין ונוטלין ומהרצ' התם בב' יוסף בן שמעון אי נשבעין שניהם ונוטלין מן הלוה ודאי מפסיד הלוה • דהא יש לו שובר מאחד מהם • ועוד שהרי יכול לדחותם לומר לכל אחד ואחד זה שובר שלך הוא שפרעתי • אבל הכא במתניתין ביה לא יכיל למידחי לחד מינייהו אע"פ שבשטר אחד חתומים עליו פהדי שהרי שמא המלוה לא חו"ג ש בעצמו דסהדי שקרי נינהו ושמא אמת היה שהלוה לו המנה ולפיכך שניהם נשבעין ונוטלין:

ד ותו גרסינן התם ב' לווין ומלוה אחד וב' שטרות מרו פי' ראובן הלוה מנה לשמעון בשטר שחתם בו בת אחת וגם ראובן הלוה מנה ללוי בשטר שחתם בו בת אחרת קא מיבעיא לן מי אמרי' כיון דאיכא ביר ראובן שטר א"ר שהוא פסול ולא מצי לאשתבועי ששניהם בשרות • ההלכה מצטרפין שני הלווין דהיינו שמעון ולוי ואזלי לראובן ואמרי ליה היאך אתה יכול לגבות משנינו והלא שטר שיש לך על אח' ממנו פסול הוא הלכך לא גבית מידי עד שיתברר לך איזה מהן כשר או דילמא אזיל ראובן לגבי שמעון וגבי מיניה והדר אתא וגבי מלוי אליבא דרב הונא דפסק זו באה בפני עצמה ומעידה וכו' הא הויא בעיא ולא איפשיט' ופתב ברהלכותיו הילכך הוה ליה ספק ממונ' ולית ליה לתובע ולא מידי אלא משתבע כל חד מינייהו היפת דליבא גביה להדין מלוה ולא כלום ומיפטר • ואיכא מאן דאמר בהא הוה ליה ממונא בספק וחולקין • ואנן לא סבירא לן הכי דלא אמרינן ממון המוטל בספק חולקין אלא היכא דליתיה ממונא גבי חד מינייהו אבל היכא דאיתיה לממונא גבי חד מינייהו לא אמרי' ממון המוטל בספק חולקין אלא המוצי' מחבירו עליו הראיה • ומסתברא לן דהני מילי היכא דאתו כלהו לבי דינא בהדי הדדי • אבל היכא דאתא מלוה בהדי חד מינייהו גבי מינייהו דהיינו דרב הונא דאמר ו באה בפני עצמה ומעידה וכו' • מיהו היכא דחתים עד אחד מזו הכת ועד אחד מזו הכת בשטר אחד אפי' לרב הונא עדותן בטלה שהרי ברור לנו שאחד מהם פסול הוא ע"ב • ועל מה שכתב הרי"ף ז"ל חלק רבינו אפרים ז"ל וכתב דמסתברא דהיכא דידעינן אנן דאיכא ביד ראובן שני שטרות על שני לווין בעדות שני עדים המבחישות זו את זו דכל חד מינייהו מצי מדחי ליה ולא מפקי' מינייהו ואפי' קרעיה לחד מינייהו מצי אמר ליה ההוא דקרעת הוא דקושטא והאי דאישתייר גבך דשקרא • ומכל מקום לא דמיא לדרב הונא ע"ב • גם כתב ומסתברא דאי טעין לוה ואמר ליה לך גבאי כלום דהנך סהדי דבשטרא שקראי נינהו זיל אשתבע ושקיל דינא הוא דמשתבעי ליה • ואי אתי בתר הכי ומפיק שטרא אחרינא וקא בעי' אשתבועי אמרינן ליה • מה נפשך אי קמאי בקושטא קא מסהדי הני ודאי שקרינינהו ואפי' שבועה ליה לך • ואי הני סהדי דקושטא אהדר לי לקמא מאי דשקלת מיניה ולא גבי אלא חד והאי דאמר מרן ז"ל אי איתא מלוה בהדי חד מינייהו גבי מיניה אלמא מחד הוא דגבי וקרעינן ליה לאידך ומשתבע ליה ומפטרי עד כאן:

ויש

טוען אמת • ומשום הכי מוקמינן ממון אחזקתיה • אבל הכא גבי שני מלוי ולוה א' כשהוא מכחיש את שניהם ע"כ הוא חד מקר להא חד מינייהו ולאי אמת הוא • הלכך יסבעו שניהם ויטלו • ובבר כתב רבינו בחלק הקולס בשם הר"י פלאט ז"ל לגם כשבאו שני המלווים בזה אחר זה כל אחד ואחד נשבע • וכן כתב הטור ז"ל בשם הרמ"ה ז"ל • ולא מכרעת לי מלתי' אי הרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל סברי הכי להא דאיכא דאיכא למלוה וכני לוים ללא איפשיטא ואזלינן לקולא ולא גבי חל מינייהו לחבו ז"ל דלוק' שבאו שניהם כאחד אבל בזה אחר זה היינו לרב הונא לזו באה בפני עצמה ומעידה וכו' • ומלקא מלמו לה בשתם לרב הונא מלא לוים כשאר שטרות' למי לאו הכי לא הוה שתיק הרי"ף ז"ל מלומר דמשתבע כדקאמר בהלוקה דמדמי למתני' • ונראין הדברים ק"ו אי במלוה ושני לוין לכשבאים כא' אין נוטלין אפי' בשבועה • מ"מ כשבאים בזה אחר ז נוטלין בלא שבועה • שני מלוי' ולוה לכשבאים יחד נוטלין בשבועה לא כ"ש דבזה אחר זה יטלו בלא שבועה ואם כן לא ידע מה מידון בשבל' הרי"ף וסיעתו ז"ל בזה:

ד ותו גרסי' התם שני לוין ומלו' אחד וכו' • במאי לכתב הרי"ף ז"ל דה"מ היכ' דאתו כלהו בהדי הדדי וכו' מיפליגו תלמידיו בהבנת כונתו • להרמב"ם הדין בפשוטן של דברים דס"ל לכשבאו בזה אחר זה גובה שניהם' כל א' בפני עצמו כהני' דרב הונא • אבל רבינו אפרים ז"ל דמיתי רבי' שכתב והיינו דאמר מרן מי אמי מלוה בהדי חד מינייהו וכו' אלא מחד הוא לגבי וקרעינן ליה לאידך וכו' • ור' שהבין בכונת רבו ז"ל דלאו למימרא דגבי מהרוייהו אלא מא' מהן בלבד ומיינן על המופן שכתב רבינו אפרים ז"ל עלמו כגון דטעין ליה לך גבאי לסהדי שקרי נינהו זיל אישתבע ושקיל וכו' • ויש לתמוה היאך אפשר להבין כן בדברי הרי"ף • דלאי הכי מאי המלק בין כשבאו כלהו בהדי הדדי לבי דינא להיכא דאתו בהדי חד מינייהו דהא מבואר הוא דלפי דברי הי' אפרים אפילו אתו בהדי הדדי • אי חד מינייהו כשאומר ליה לך גבאי מידי • יאמר ג"כ אשתבע ושקול • ולאי לינא הוא דמשתבע ושקיל כיון דלוה עלמו מתרלה בכך ומאי מיריא בהא כשבא בתא' בלבד • ובי הימא דה"ר אפרים ז"ל מיירי היכא דלא ידעינן אנן דאיכא ביד ראובן ב' שטרות אלא שהלוה עלמו טוען דהנהו סהדי שקרי נינהו ומ"ה כיון דאפיק שטרא קמן אי לאו דטעין אשתבע לי הוה מגבינן ליה מ"מ • אבל כשבא לפנינו ב' השטרות כיון דידעינן הנאת דולאי חד מינייהו פסול משום הכי פטרינן להו לגמרי ולא שייך הכא דיאמר חד מינייהו אשתבע לי כיון דמ"מ הוא פטור • הא ולאי לא אפשר לומר כן בשבירת הרי"ף דא"כ אלמפלי' בין אתי בחרוייהו לאתי בחד מינייהו ליפלוג כלה לאתי בחד מינייהו בין ידעינן דאית ליה ב' שטרות להיכא דלא ידעינן ותו ק"ל אי מיירי הרי"ף ז"ל בענין שטוען הלוה שקר הוא ואומר אשתבע ואמן לא ידעינן מזה כלל • מאי מייתי מדרב הונא • אין זה ענין לדרב הונא • אלא הוי כשאר מפיק שטרא דעלמא: ומחוורתא ולאי לפשט' דדברי הרי"ף כדמכין הרמב"ם הוא וכן הבין הטור מדברי הרי"ף ז"ל ודע דבספרי הרב ז"ל בב"י נמל טעות בדפוס דעל תלוקה שני מלוין ולוה א' דהוי לינא במתני' דשניהם נשבעין ונוטלין • הבינא המלפי' ואע"פ שכתב בעל התרומות בשער כ"ט שרבי' אפרים פולק וסובר שאינו גובה כלל לכל חד מלחי וכו' • והוא טעות מפורסם • כי מקומו הוא בחלוק' מלוה א' ושני לוין וכו' אחרי כתבו וכן כתב הרא"ש וכן כתב הרמב"ם והמלפים נחתלף לו לשון זה בין ראשון לשני ואתו חלין משונתו • והרב ז"ל נקי:

ג ג ומ"ש הרי"ף מיהו היכא לתחים עד אחד מזו הכת וכו' עלומן בטלה: נראה לי דבטול זה הוא בענין הטעות בגרוף

Digitized by Google

שניהם שהוא לחייבם על פיהם ממון כיון דולמי מ׳ מהם פסול • אבל לענין שבועה להרמב״ם ז״ל דס״ל בפי״ד למלוה דעד מ׳ בשטר מחייב שבועה • הכא נמי כיון דע״כ חד מינייהו כשר מחייב שבועה לולייתא • ולפ״ז מ״ש כאן הרמב״ם ז״ל אין כאן עדות אלא לגמרי קאמר אלא לעדות ממון כי היכי דלא תיקשי מדיליה אדיליה :

ה ויש לנו לברר וכו׳ וגם הטור ז״ל כתב כן • לכשמודה חד מינייהו יגבה ממנו מבני חרי ולא ממשעבדי דולמי אלא כל כמיני׳ דלאו לאולויי לתוב לגקותהו ומאי דכתב רבינו ז״ל ומסתברא דסני מלוין וסני לוין גובין נמי ממשעבדי וכו׳ • נראה להוא הדין נמי בהיא דאמרינן יד בעל השטר על התחתונה • דהקטן שגובה הוא אפילו ממשעבדי וכו׳ • וכל שכן הוא אסני מלוין וסני לוין וכן הסיא דהרי״ף ז״ל במלוה וסני לוין כי אתי בהדי חד מינייהו בלחוד כה״ג היא • ולא כלכתבינן לעיל סימן ב׳ בדעת הרמב״ם ז״ל • לפוס טעמא דיהבינן מפוס קלא • גם בסני מלוין וסני לוין איכא למימר כה״נ :

ו ודע כי הזמה שהוא מן התורה וכו׳ דברי רבי׳ הם כמע׳ לשון הרמב״ם ז״ל בפ׳ י״ח מהלכות עדות • וכתוב בסניות אל ה״ם מוהר״י ן׳ לב זלה״ה סי׳ ס״ו דכי דייקינן שפיר בדברי הרמב״ם אשכחי׳ דס״ל כבעל הטור שאין אנו צריכין בהזמה אלא עמנו הייתם במקום פלוני ולא איכפת לן אם יגביהו על גופ׳ של עדות דאי לאו הכי אמאי לא אסמועינן רבותא בשכתב להבמקו׳ הוא כשאמ׳ המלוה והלוה היה עמנו במדינ׳ אחר׳ לימ׳ דאע״ג שאמ׳ שהעדי׳ נמי היו עמה׳ במדינה אחרת לאפיה הוא הכתב׳ וכמו שכתב לעיל וז״ל ואמרו ביום זה ובמקום זה היינו עמכם ועם אלו כל היום וכו׳ • ואפשר לומר בדוחק דהרמב״ם בא לפרש הטעם דהאמינה התורה העדים האחרוני׳ על הראשוני׳ ולא אמרי׳ תרי ותרי ומאי דאיתמר במרובה דהוי חדוש אלימא דרבא איתמר דלית הלכתא אלא כאביי ביע״ל קג״ס ומ״ה מהני ההזמה לא הוי אלא בגוף העדים ולא שייך למימר תרי ותרי דהא על גופן של העדים מעידין • ואם״כ דהילא דאיכא תרוייהו בבת א׳ הכחשה והזמה לנהי למשוס הכחשה לא הוו זוממין משוס ההזמה הוו זוממין • ואיכא לאקשויי שהרי כתב הרמב״ם בסמוך דגזרת הכתוב הוא • ואפשר לומר דקאי אמאי דכתב לקמיה ואפילו היו העדים הראשונים מאה וכו׳ • ול״ע עכ״ל • נראה לפי דבריו ז״ל דסבר הרמב״ם ז״ל דכשכולני׳ את העדים עם בעלי הדבר במקום עצמו שאמרו העדים לא מקריא הזמה אלא הכחשה אע״ג דקא מכחשי נמי בגוף העדים • אבל בשאומרים עמנו הייתם עם ההורג או ההורג במקום אחר שאינו המקום שאמרו העדים הראשונים הויא הזמה מעליא • והוא ז״ל לא נתן טעם כלל לחלוק זה • ואפשר לי לומר לטעמא דאלא דלא מיקריא הזמה אלא כשהיא תלוי׳ בעצמה דבלאו ההכחשה מוכח שקרות הראשונים מתוך ההזמה כגון כשאומרים עמנו הייתם אתם וההורג במקום פלוני • דל מהכא ההכחשה שאמרו וההורג • אפילו לא היו אומרים אלא עמנו הייתם אתם במקום פלוני מוכח דמשקרי במה שהעידו שראו שהרג במקום אחר • אבל כשאין מקום להזמה אלא מתוך ההכחשה כגון עמנו הייתם אתם וההורג במקום זה שאמרתם וראינו שלא הרג וכו׳ • לכיון שהוא בא אותו מקום עצמו אלו לו אמרו שראו ההורג שלא הרג • אף על פי שהעדים היו עמהם כבר אפשר שאלו ראו ואלו לא ראו דאין לא ראינו ראיה • לענין זה הכל תלוי בהכחשה ולא קפדינן אהזמה כלל • ומבל מקום קשה לי איך אפשר לומר כן בסברת הרמב״ם ז״ל דהא חזינן מכל לשונו בתחלתו ובסופו דקפיל שהזוממים אינם יודעים אם נהיה הדבר או לו היה בין שיהיה באמר בין שיהיה בטעם להזמה • דמשמע דאם ידעו בגופה של עדות אע״ג דזוממין ג״כ גופן של עדים לאו הזמה היא • ואף אנו נאמ׳ על פי דרכו ז״ל אדלייק מדקא׳ דהכחשה הויא כשאמרו עמנו הבלוה והלוה במדינה אחרת ולא אמרו שהעדי׳ נמי היו במדינה אחרת • נידוק מכיפא איפכא דקאמר דהזמה הויא כשאמרו אין אנו יודעין אם זה הרג זה ואנו מעידי׳ שאתם עצמיכ׳ הייתי׳ בבבל וכו׳ ואם אית׳ ליסמועינן רבותא דאפילו אמרו דהתרג היה ג״כ עמהם בבבל הויא הזמה • אלא ודאי כרא׳ לכל לאיכא הכחשה אין מקו׳ להזמה וכיון דהזכירו בחלוקה הראשונה דהיינו עמכ׳ ועם אלו לא אתם לחזור ולהזכירו בחלוקו שניה לא סבא לי׳ דין מקום זה למקו׳ אחר בענין זה • ומאי דמייפי ז״ל מהיא דאפכיהו ואזמינהו דפרק מרובה גר׳ מבואר דאינו ענין לכאן דהכי׳ הזמה גמור׳ היא כפי הנאמר המאמר כאן דהא אמרו אותו היום עמנו היית׳ במקו׳ פלוני • והשתא אינם יודעים בגוף הענות מה היה באותו היום ואיכ׳ מכחישי׳ אותו כלל לכבר אפשר לאותו יום עצמו הפיל עינו ואתה״כ שנו • ושוב מעידי׳ עוד עדות אחרת בפני עצמ׳ שבו׳ אחר אחר לא דברו בו הראשוני׳ הפיל את שנו ואתה״כ את עינו ולפיכך מקיימין ב׳ העדיו׳ כל א׳ בפני עצמ׳ ואמאי דקא׳ לים בו׳ הרמב״ם דמאי דאמרי׳ חדוש הוא לים׳ לאביי דהלכתא כותי׳ ויקשה עליו מאי דאקשי׳ בתחלת חלק זה • דהא ע״כ רב הונא דהלכתא כותיה סובר כן ונקטו הלכתא אהדדי מלבד דוחקי׳ אחריס • ולדק הרב הזה ז״ל דמאי דמסיק על דבריו ז״ל לגריך עיון • אינה על דברי ז״ל דמלאתי להרמב״ם ז״ל בפירושו למסכת פרקא קמא דמכות וז״ל ונהרגו על פיהם רולה לומר שיהרגו העדים ע״פ אלו שהזומם ואע״פ שהם הרי והרי לפי שהעדו׳ על עצמם של עדי׳ ולא בא להעיד על עצמה של עדות לפי שאומרים אין אנו יודעים אם זה הרג וכו׳ • אבל מה שאנו יודעים שאתם הייתם במקום פלוני • לפיכך שומעין דבריה׳ ויהרגו העדי׳ ע״פי נראה שהוא ז״ל רולה לתת טעם וסברא למה אנו מאמיני׳ האחרוני׳ ולא אמרי׳ תרי ותרי נינהו וקאמר משום למעידים על גופן של עדים אלמא סבר דלאו גזרת הכתוב הוא אלא מלתא בטעמא • ולריך עיון לייסד מה שהקשינו בזה • והטור ז״ל בשיטן ל״ת גם הוא נמשך אחר טעם הרמב״ם ז״ל שכתב ומפני זה האחרונים נאמנים ביון שמעידים על גופן של עדים • והם אינם נאמנים על עצמן לומר לא עשינו כך וכך והני כאלו העידו עליה׳ שהרגו את הנפש או שחללו שבת ע״כ • ומלבד מה שהקשינו יש להקשות עוד בזה לפי׳ נימא דסברי דלאביי לאו חדוש הוא כדכתב מהריב״ל ז״ל • מ״מ לרבא ז״ל גופיה קשה מאי דעתיה לומר לחדוש הוא כיון דאיכא טעמא דרבא כי אתי דמסהדר טובא • ונמא אפשר לומר דבעדות מוזמת איכא תרי מילי • חדא פסלות עדים הראשוני׳ בין בעדות זה בין בעדות אחרת דמה שמוגע לבעלי הדין ותו קנסא דקנסינן להו לעשות להם כאחר זוממו • ופסלות העדים כיון שהוא תלוי ממה שנמשך מהכחשת העדות עצמה • משום הכי הוי חדוש דזה תוכה לא׳ מבעלי הדין דמאי חזית דסמכת אהני בתראי • דנמשך מדבריה׳ היות העדות מוכחש • דמוך אקמאי ונימא דקושטא׳ קא מסהדי׳ דלמה חכין לבעל דין אלא לגזרת הכתוב וחדוש הוא • אבל מה שנעשים בעדי׳ עצמם • בזה יש טעם נכון מפני שהעדים האחרונים מעידים על גופן של עדים עצמן ונאמנים הם בזה לפי שהוא כעדות בפני עצמו • והיינו דהרמב״ם ז״ל בפירושו למסכת סדר טעמו דמאי דקאמי׳ ונהרגין על פיהם • ובכל זה לא פליגי אביי ורבא • ואמנם רבינו הבין הדברים כפשוטן דעקר הדבר חדוש הוא וגזרת הכתוב :

חלק ד א והיבא שהעיד עד אחד וכו׳ • סרס דין זה הוא בפ׳ זה בורר דף ל׳ • ובעקר דברי רבינו גם הטור ז״ל סימן ל׳ סבר כהרמב״ם וז״ל • ואף על פי שאין לריך לריסה וחקירה אם הכחישו

ח ויש לנו לברר זה שאמרנו לענין מלוה אחד ולוה א׳ וב׳ שטרות דיד בעל השטר על התחתונה ואינו גובה שטר שבראוב בו סכום גדול וזה שאנו אומרים במלוה אחד ושני לווין שאינו גובה מאחד מהן בלום אם הלווין מודים בשטרות מהו לגבות מהן מן המשועבדין על זה כתב הרב ן׳ מיגש ז״ל דלא מבעיא אם הלווין כופרים שאינו יכול לגבות אפילו מהן ומבני חרי שלהן כלום אלא אע״פ שטודין לו שהן חייבין לו באורתו מטון אין הודאתו מועלת אלא לגבות מבני חורין אבל מבני משעבדין אינו מן הדין לגבות בשטרות כאלו לפי שבל שטר מהן יש לנו לומר שמא זה השטר פסול הוא ואין גובין בו • הילכך אף על פי שהלוו ב״ד ה״ל כמלוה על פה ואינו גובה אלא מנכסים בני חורין ע״כ • ומבואר דב׳ מלוין וב׳ לוין ושני שטרות בבת אחת מהן חתום בשטרות ממשעבדי נמי נגבית דבשרות נינהו לדעת רב הונא וכדפסקי׳ • ודע והבן כי ב׳ כתות המבחישות זו את זו הטעם שאין אנו גובין בעדותן המוכחש משום דאמרינן אוקי דתרי לבהדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מאריה שהרי אין אנו יודעין מי היא האמיתית מהם :

ו ודע כי הזמה שהיא מן התר׳ להאמין במזומין ולפסול המזומין אע״פ שאין לדבר טעם כי כן היתה גזרה מאת השם הוא על ענין זה שהמזמין אומר למזומין אנו אין לנו ידיעה אם זה לוה מזה לעולם אבל ברור הוא לנו שאותו יום שאתם מעידים שפלוני לוה מפלוני מנה אותו יום עצמו אתם הייתם עמנו באותו יום בבבל רחוק מאותו מקום שאתם מעידים במה ימים הרי אלו מוזמין ואפי׳ הייו הראשונים מאה ושנים המזומין הרי אלו נענשין על פיהם דמאה כתרי ותרי במאה וזו היא הזמה מפני שהיא בעדים עצמן ואלו העדים שהזומם אינם יודעים אם נהיה הדבר אם לא נהיה והכחשה באה בעדות עצמו זאת אומרת היה הדבר הזה וזאת אומרת לא היה הדבר הזה או יבא מכלל דבריהם שלא היה כיצד עדים שבאו ואמרו ראינו שזה לוה מזה ביום פלוני במקום פלוני ואח׳ שהעידו באו ב׳ עדים אחרים ואמר ביום זה או במקום זה היינו עמכם ועם אלו כל היום ולא היו דברים מעולם שזה לוה מזה או שאמר להם היאך אתם מעידים כך וזה הלוה או המלוה היו עמנו במדינה אחרת הרי זו עדות מוכחש׳ וחכי גרסינן במסכת מכות אין העדים נעשין זוממין עד שיזמו את עצמן פירש״י בעסקי גופן ולא בעסקי הורג ונהרג כיצד אמרו מעידין אנו את איש פלוני שהרג את הנפש אמרו להם היאך אתם מעידים שהרי הנהרג הזה או ההורג היה עמנו באותו יום במקום פלוני אין אלו זוממין אבל אמרו להם היאך אתם מעידים שהרי אתם הייתם עמנו אותו יום במקום פלוני הרי אלו זוממין ונהרגין על פיהם ולעולם שני כתי עדים המבחישות זו את זו אין הולכין אחר הרוב אלא דוחין את שתיהן :

חלק רביעי

א והיבא שהעיד עד אחד ואמר באחד בניסן לוה פלוני מפלוני מנה ועד אחר מכחישו ואמר לו והלא כל היום כלו הייתי עם המלוה ולא ראיתי שהלוה לו כלום אך באמת באחד בתשרי ראיתי שהלוה לו מנה בזה מהו שיצטרפו ביון דק״ל בעלמא הלואה אחר הלואה

מסוס למעידים על גופן של עדים אלמא סבר דלאו גזרת הכתוב הוא אלא מלתא בטעמא • ולריך עיון לייסד מה שהקשינו בזה • והטור ז״ל בסימן ל״ת גם הוא נמשך אחר טעם הרמב״ם ז״ל שכתב ומפני זה האחרונים נאמנים ביון שמעידים על גופן של עדים • והם אינם נאמנים על עצמן לומר לא עשינו כך וכך והני כאלו העידו עליה׳ שהרגו את הנפש או שחללו שבת ע״כ • ומלבד מה שהקשינו יש להקשות עוד בזה לפי׳ נימא דסברי דלאביי לאו חדוש הוא כדכתב מהריב״ל ז״ל • מ״מ לרבא ז״ל גופיה קשה מאי דעתיה לומר לחדוש הוא כיון דאיכא טעמא דרבא כי אתי דמסהדר טובא • ונמא אפשר לומר דבעדות מוזמת איכא תרי מילי • חדא פסלות עדים הראשוני׳ בין בעדות זה בין בעדות אחרת דמה שמוגע לבעלי הדין ותו קנסא דקנסינן להו לעשות להם כאחר זוממו • ופסלות העדים כיון שהוא תלוי ממה שנמשך מהכחשת העדות עצמה • משום הכי הוי חדוש דזה תוכה לא׳ מבעלי הדין דמאי חזית דסמכת אהני בתראי • דנמשך מדבריה׳ היות העדות מוכחש • דמוך אקמאי ונימא דקושטא׳ קא מסהדי׳ דלמה חכין לבעל דין אלא לגזרת הכתוב וחדוש הוא • אבל מה שנעשים בעדי׳ עצמם • בזה יש טעם נכון מפני שהעדים האחרונים מעידים על גופן של עדים עצמן ונאמנים הם בזה לפי שהוא כעדות בפני עצמו • והיינו דהרמב״ם ז״ל בפירושו למסכת סדר טעמו דמאי דקאמי׳ ונהרגין על פיהם • ובכל זה לא פליגי אביי ורבא • ואמנם רבינו הבין הדברים כפשוטן דעקר הדבר חדוש הוא וגזרת הכתוב :

חלק ד א והיבא שהעיד עד אחד וכו׳ • סרס דין זה הוא בפ׳ זה בורר דף ל׳ • ובעקר דברי רבינו גם הטור ז״ל סימן ל׳ סבר כהרמב״ם וז״ל • ואף על פי שאין לריך לריסה וחקירה אם הכחישו

Digitized by Google

הכחישו זה אם זה בדריסות וחקירות עדותן בטלה • אבל אם הכחישו זה
את זה בבדיקות עדותן קיימת • כיצד אחד אמר בניסן לוה המנה והשני
אמר לא כי אלא באייר או שאמר הא׳ במקום פלוני • והשני אמר לא כי
אלא במקום פלוני עדותן בטלה • וכן אחד אמר חציה של יין הלוה לו ואחד
אומר של שמן עדותן בטלה אפילו
חצע שניה׳ • אבל אם א׳ אמר מנה
שחור והב׳ אמר מנה לבן והוא
חצעו שניהם וכו׳ • עדותם קיימת
ע״כ • ואינא למידק האי א׳ אומר
בניסן ואם׳ אומר באייר היכי מיירי אי
כשאין ב״ח תובע אלא מנה א׳ מאי
איירי שהא׳ מכחיש את חברו שאו׳
לא כי אלא באייר או במקום פלוני
דמשמע דאי אמרי בשתיק שהכחיש
הכחשה א׳ בניסן ואחד באייר לא
הוה עדותן בטלה והרי בהלוה אחד
הלוהה כתב הוא עצמו לקמן בשם
הרמ״ה דמסכי׳ עמו דדוק היכא
דלא מכחיש המלוה לחד מינייהו •
כגון שתבע מיניה ב׳ מנים וכו׳ •
אבל אם המלו׳ מודה לית לי׳ גבי׳
אלא חד מנה ואחו אריי שהדי וכו׳ •
אם הוכר הדב׳ דברי מנה משהדי
ה״ז ולאי חד מנייהו הוי שקרא וכו׳ •
אלמא בכה״ג אפילו לא מכחיש
אהדדי אין עדותן עדו׳ כיון דמלו׳
מכחיש לחד מנייהו • ואם כן אמאי
קאמר הכא אם הכחישו זה את זה
בדריסות עדותן בטלה הא אפי׳ לא
הכחישו עדותן בטלה בזה • ואי
נימא דא״ר יוחנן בחובע שני מנין א׳ של
ניסן וא׳ של תשרי ומ״ה כשהכחישו
עדותן בטלה אפי׳ חצע שניהם הא
גם בראשונה במקום וזמן בכה״ג
היא שתבע שניהם • ולישנא למימר
דהאי אפי׳ חצע שניה׳ אכלהו קאי •
דהא פלגינהו בשתי חלוקות ואם
איתא לערבינו כלהו ולימא כיצד
א׳ אומר בניסן וא׳ באייר או אחד
במקום זה וא׳ במקום זה או אחד
חציה של יין ואחד חציה של שמן
עדותם בטלה אפי׳ חצע שניהם •
מיהו בהא איכא למימר דמאחר
לשון הרמב״ם כפ״ג דע״ו דפלגינהו
כה״ג • והרמב״ם גופיה תלקו מסו׳
לאזיל לבטחיה להו ישנו לחציה של יין ושל שמן אף על גב דלא הוי משבע
אחיות כזמן ומקום • מ״מ מכחיש בחקירה ודריסה מקרי הואיל והוא
בכוון ומעשה כלכתב בפ׳ ראשון • ולפ״ז האי אפי׳ אם חצע שניהם לכתב
הטור • יפורש לאכלהו קאי: אמנם מה שיש לי מהקשי׳ בדברי הטור היא
מ״ש אבל אם א׳ אומר מנה שחור והשני מנה לבן והוא חצע שניהם עדותן
קיימת וכו׳ • דמשמע דלא אינו חוצע אלא א׳ עדותן בטלה • והוא תימא
בין לי עסקי׳ דמכחשי שהדי זה לזה שא׳ אומר לא היה אלא שחור וכו׳ •
בין לי מיירי דלא מכחשי אלא זה אומר בהם שחור וזה אומר בהם לבן •
דמה נפשך עדילי אינשי למטעי בין שחור ללבן דתרוייהו מין א׳ הם • או
דילמא לא טעו והוו כשני מנין • אי עדילי למטעי א״כ אפילו לא חצע אלא
אחד אמאי לא מצטרפי • דהא ליכא למימר דאיהו מכחיש אחד מן העדים •
שהרי הם עצמם מגדים זה לזה ואפ״ה אמרי׳ אע״ג דזה אומר באינו
כדברי זה אפשר שטעו בין שחור ללבן ותרוייהו אחד מנה משהדיו וזה ולאי
יועיל גם כשאינו חוצע אלא א׳ • והוא מבואר דלא עדיף הכחשת המלוה
מהכחשת העד עצמו • וכ״ש אי מיירי דאין העדים מכחישים את עצמם •
דולאי עדותם מצטרפת אפי׳ אינו חוצע אלא א׳ • מילי דהוה אחד אומר
בשני בחדש וא׳ בג׳ בחדש דאי איכא למימר דטעו בעבור דירח מצטרפי
כלכתב לקמיה בשם הרמ״ה ז״ל: ואי נימא דשחור ולבן לא טעו איכשי
וכשני מנין הן • אם כן כי חצע מלוה את שניהם מאי הוי • הא אפילו מיירי
שאין העדים מכחישין זה לזה • מיהו לא דמי להלוה אחד הלוהה אלא
אחציה של יין וחציה של שמן • דכיון דהוי שני מינין • הא איהא אין לערף
עדותן בפרעון מנה אלא לשבועה ולכן אי מכחיש • דאין כאן עדות
כלל • ועל כל ענינים אלו אכתוב בשער ס״ו בס״ד ע״ש בדקדוק
לשונות הרמב״ם ז״ל:

שער ל חלק א

א גרסינן בקמא הגוזל את חברו וכו׳ • בדף קי״ח ע״א • ומה שהביא
בשם הרי״ף לכאורה קשה לפי דבריו אין שום הפרש בין מלוה לפקדון
דהא אמלוה כתב אית ליה רשות׳ למלוה למחבעינהו מיני׳ אפי׳ בדברא
אי איתנהו כיל׳ דלוה בדברא וכו׳ • משמע דלקמן בלאיתנהו דלוה מצי
כפי ליה • אבל אי לית ליה זוזי לא מצי למחבעינהו מיני׳ בעל כרחו דלוה•
וגבי פקדון כתב לית ליה למרי
אבדתא או למרי פקדונא רשותא
למחבעינהו לחברי׳ דגוייהו בדבר׳
היל׳ איתנהו גביה וכו׳ אלמא אי
אית׳ גביה אית ליה רשותא
למחבעינהו אף על גב דהוו אבדה
ופקדון והא כה״ג הוי במלוה
דאי אית ליה זוזי מצי חבעינהו ואי
לא לא • ולישנא למימר דרשותא
למלוה היא דאף על גב דליכא גביה
הנהו זוזי דיזיף אלא אחריני מצי
כפי לי׳ אבל אבדה ופקדון אי
איתנהו גבי׳ בעינייהו לא מיחייב •
דהא ודאי לאו מילתא הוא דדבר
פשוט הוא דמלוה דהוא נתנה
ואבדה ופקדון בעינייהו הדדי:
אך במה שהביא רבינו בשלהי חלק
זה בשם הרמב״ן ז״ל נראה
שהחלוק ביניהם הוא היכא דהחובע
פוטן אית לך ונתבע אומר אין לי
דבמלו׳ נשב׳ להפסי׳ ובאבד׳ ופקדון
אינו צריך שבוע׳ ולקמן אכהו בע״ה
מה שיש לי בזה מסעיון •
ומתוך הסוגי׳ מתבאר דמה שהשוו
במשנתנו גזלי והלוה׳ ופקדון
הוא לענין שאין הגזלן או הלוה או
הנפקד יכולים להחזיר לבעלים
בעל כרחם • אבל בענין החביעה
איכא ביניהו דמלוה נתנה ליתבע
בכל מקום ופקדון לא נתן ליתבע
אלא במקומו • אך לא נתבאר׳ בהלי׳
גזלה למאן דמי׳ לענין חביעה אי
נתנה ליתבע בכל מקום כהלוה או
דוקא במקומה כפקדון ולא מצאתי
לפוסקים ז״ל דבר מפור׳ בזה אלא
מ״ש הר״ר ז״ל סי׳ ע״ל בשם רבינו
ירוחם ז״ל וז״ל מלוה נתנה ליתבע
בכל מקום אפילו במדבר וכן גזלה
אבל אבדה ופקדון לא נתן ליתבע
אלא במקומן וכו׳ • הנה שדעתו ז״ל
להשוות גזלה למלוה ובעינייתי אני
מסופק בזה בדעת הרמב״ם ז״ל מה הוא דכפי״ב דמלוה כתב המלוה נתנה
ליתבע בכל מקום כיצד המלוה את חברו ביישוב וחבעו במדבר אינו יכול
לתחוה וכו׳ ובפ״ז דשאלה כתב הפקדון והאבדה לא נתנו ליתבע אל
במקום׳ וכו׳ • ואלו בפ׳ א׳ דגזלה כתב שהם הגוזל את חבירו ביישוב והחזיר
לו גזלתו במדבר הרשות ביד הגוזל אם רצה נוטל וכו׳ • ומלא קאמר הכא
הגזל לא נתנה בכל מקום כלהם׳ גבי פקדון ואבדה משמע דגזל׳ אין דינה
כפקדון • ולמיך גיסא מלא קאמר הגזלה נתנה ליתבע בכ״מ כלכתב
גבי מלוה משמע דלאו כמלוה היא:
א א ושמא אפשר לי לומר דגזלה לאו מלתא פסיקתא היא לכל
שהגזלה היא מעות המסחמא להולא׳ קיימי ולכך גזלם •
א״כ היכא דאין הגזלה בידו שהוא חייב למיה • אז נתנה ליתבע בכל מקום
והיא כמלוה • אבל כשלא גזל מעות והיא קיימת בידו דבעי להחזירה
בעינה • הויא כפקדון דמסחמא הניחה ביסוד • ולריך להחיסב בזה:
וראיתי להרמב״ם ז״ל בפירושו למשנה כתב זה הלשון תקנה היא זו לבעל
הממון ולפיכך אם אמר בעל הממון לאחר הוא בידו תן לי מה שיש
לי אצלך בכאן במדבר יש לו לפרעו ממונו ע״כ • ולכאורה יש מקו׳ לדקדוק
בדבריו דהא מאי דקאמר דתקנה׳ היא זו לבעל הממון • קאי לכל
תלוקו׳ המשנה דגזלה והלוה׳ ופקדון ואבלהו קרי בעל הממון • ודא״כ מאי
דקאמר תן ולפי׳ אם אמר בעל הממון וכו׳ בסתם משמע דאכלהו הדר •
ובשלמא לבעל הגזלה ניחא אי כדברי רבי ירוחם ז״ל בסתם או כדחלוקין •
אבל בבעל הפקדון בהדיא מוכח מהסוגיא להפך • והוא תימא איך לא פי׳
הרב ז״ל החלוק שיש בזה בין הלוה לפקדון כי כן דרכו לפרש במשניו׳ •
דאלו מסתמיו׳ דבריו יש ודאי מקום ופתח פתוח לטעות בכללות המשנה •
ואולי דקדק בלשונו לומר יש לו לפרעו ממונו דלשון פרעון שייך בהלוה
וכן בהשלום הגזל • אבל בפקדון לא שייך פרעון • ומדלא קאמר יתיר לו
ממונו כלשון המשנה שהוא כולל • מוכח דלייק לפקדון ולא מיירי
אלא

הלואה מצטרפי מי אמרי׳ אע״ג דאכחישו זה לזה בין דהרוייהו אמנם
מיהא מסהדי דהלוה לו מצטרפי דקי״ל דעדות המכחישות זו לזו
בבדיקות כשר׳ בדיני ממונות כגון זה אומר מנה שחור וזה אומר מנה
לבן וה״ה כשמכחישין זה לזה בחקירות או דילמא דוקא בבדיקות אבל
בחקירות לא מצטרפי • ובזה מצאנו דעות חלוקות בי״א שמצטרפין
דעדות המכחישות בחקירות בשרה בדיני ממונות והאי דנקט בדיקות
משום דקי״ל דהוראות והלואות אין דנין אותן בדרישה וחקירה ויש חולק
ואומר דדוקא נקט מכחישות בבדיקות אבל אם מכחישות בחקירות ודאי
בטולה ולא מצטרפי • וזהו דעת הר״ר משה ז״ל • וזה אשר כתב בספר
שופטים פ״ג אע״פ שאין דיני ממונות צריכין דרישה וחקירה אם הכחישו
חעדי׳ זה לזה בחקירות או בדרישׁ׳ עדותן בטלה ואם בבדיק׳ עדותן
קיימת ביצר עד א׳ אומר בניסן לוה ממנו וא׳ אומר לא כי אלא באייר
עדותן בטלה שהרי הוכחשו בחקיר׳ ובדרישׁ׳ אבל אם אמר הא׳ מנה
שחור והא׳ מנה לבן עדותן קיימת ע״כ • וראיתי כי הבריעו בשמי לוגיל
דלא מצטרפי ולא מטעמא דידיה דודאי מתחזי דאפי׳ בחקירות אם אין
מכחישין זה לזה כגון זה אומר בשנים בחדש ראינו אני ואתה שלוה פלוני
מפלוני מנה וזה אומר בחמשה לחדש ראינו אני וארה שלוה פלוני
מפלוני מנה אע״ג דלא מצטרפי בדיני נפשות מצטרפי בדיני ממונות
דהרוייהו מודו דמנה הלוהו • אבל הכא דמכחישין דלאו באחד בניסן
הלוהו אלו שתקו ולא אמרו בתשרי הלוהו אי אתה מודה דעד אחד בא
בהכחשה לא מהימן ולא חוי דינו אפי׳ כעד א׳ ואפי׳ בשבועה לא מחייב
השתא דאמר בתשרי דהלוהו מחייב ומחשיב עד קמא עד אלא בודאי
משמע דעד קמא לא חשבינן ליה לעד והוי דיניה כעד אחד דאתי
לשבועה עד באן:

שער שלשים חלק א

א גרסינן בקמא פרק הגוזל בגזרא • מתניתין הגוזל את חברו
או שלוה ממנו או שהפקיד אצלו ביישוב לא יחזיר לו
במדבר דכי היכי שהלוה והפקיד לו במקום המשתמר ממוניה הכי נמי
בעי למיהדר ליה במקום המשתמר ושלא במקום סכנה ואם אמר לו ע״מ
לצאת במדבר הרי זה מחזיר לו במדבר גמרא ורמינו׳ מלוה משתל׳ בבל
מקום אבדה ופקדון אין משתלמי׳ בבל מקו׳ ומתרץ אביי ואמר דה״ק מלוה
נתנו׳ להתב׳ בבל מקום שיד המלו׳ על העליונ׳ אבר׳ ופקדון אין משתלמין
אלא במקומן פלו׳ לא נתנו ליתבע אלא במקום שהפקדון אצלו ובתב
הרי״ף בהלכותיו שמעינן השתא ממתניתין ומברייתא דהמלוה את חבירו
ביישוב אית ליה רשותא למלוה למחבעינהו מיניה אפי׳ בדברא אי איתנהו
בידיה דלוה בדברא ואפי׳ בעל ברחי׳ דלוה אבל אי לא בעי מלוה למפר׳
מיניה בדברא לית ליה רשותא ללוה למימר ליה למלוה הילך זוזי דאית
לך גבאי אלא קיימי באחריותיה דלוה עד דפרע ליה למלוה ביישוב
בדאוזפיה

אלא בנילי לחייב בחורת פרעון • ובמאי דמסיק הרי"ף ז"ל לקיימי
באחריותו לנפקד עד דמסדר ליה ביסוב • כתב המרלכי ז"ל וז"ל • וכתב
לאבי"ה לפיה בילי שולאי אם היה יכול להניחם ביסוב אפסר להיות
כדבריו • אבל אם מפני הסכנה הוציאם או שלא רצה להניחם שם משום
אזמר שמסר לשומר חייב ונאנסו
ולאי נראה לי לפטור הנפקד
והתולי ע"כ :

אפשר לי לומר בדעת הרי"ף ז"ל
וכן הרמב"ם ז"ל שכתבו
בשתם שהם באחריות הנפקד
והמולי ולא חלקו כדראבי"ה משום
דס"ל דאי איכא שום סכנה להניח
ברשותו ביסוב או שלא רצה ליכנס
בחיוב שומר שמסר לשומר • ואית
ליה תקנתא מבלי שיולאי למדבר
בשיניח ביל בית דין כאות שכתב
הרמב"ם שם בסוף פ"ז דשאלה
המפקיד אצל חברו והלך בעל
הפקדון למדינת הים והרי השומר
רצה לפרע מיבשה ליס או לאחת
בשייר יש מי שהורה שאם בא הבעלי
והבית הפקדון לב"ד נפטר מאחריו
שמירתו ודברים של טעם הם שאין
אוסרי זה במדינה זו מפני פקדון
של זה וכו' • ואם כן ה"ג בשרוצה
לאחת לדרך ובא להוליאו מפני
הסכנ' או משום מוסר וכו' • ליזיל
לבי דינא ובזה יהי' נפטר מאחריו
שמירתו • ובית דין יפקידוהו ביל
נאמן באופן שלא יהיה שם אחריו •
וכיון שרצה להוליכו עמו דין הוא
לליחייב באחריותיה :

אלא מיהו איכא לאם מניחו באותו
ישוב בכל עניו יש שם סכנה
אפי' ישאר ביל בית דין • בהא ולאי
נראה דגם הרי"ף והרמב"ם ז"ל
יודו לדאי דינא ולאו דינא
לפטור :

ב וחזרת מלוה שאינה במקומ'
וכו' • כל מה שכתב
בדין זה הוא מבואר ומוסכם מן
האחרונים ז"ל • ומה שבא במסקנ'
דברי לפטור הוא שאם הלוה לו
במדבר שיכול לכופו לקבל במדבר •
כן לקלק הה"מ ז"ל בפ' י"ב דמלוה
מלכתב הרמב"ם ז"ל איני נפרע
אלא ביסוב כדרך שנתתי לך ביסוב
משמע שאם נתן לו במדבר מחזיר
לו במדבר בע"כ של מלוה וכו' •
ולקלק דבריו לכתוב ובלבל שיטה
שוה בסכנה שיטה זה כזה לומרת
שאם המדבר שהוא רוצה לפרוע בו
הוא יותר מסוכן מהמדבר שאם בא אינו יכול לכופו לקבל אף על גב דלא
היתה הסלוקה ביסוב :

וקצת קשה לפי זה מאי איריא לקחני במתניתין הגוזל את חבירו במדבר
וכו' • לא יחזיר לו ביסוב ליסמוכין הבותא לאפילו גזל או הלוה
במדבר לא יחזיר לו במדבר יותר מסוכן מו שאינו משתמר כ"כ • וי"ל דנקט
הלוה ביסוב לאסמוכין רבות בסיפא דעל מנת לאחת במדבר לאף על גב
דהיתה הסלוקה ביסוב מחזיר לו במדבר בכה"ג :

ודע דאהך סיפא דע"מ לאחת במדבר יחזיר לו במדבר פריך בגמ' פשיטא
ל"ל דאל"ל ליהוי האי פקדון גבך דאנא למדבר נפיקנא ומ"ל מיהו
אנא נמי בעינ' למיפק להכי קא"ל אי בעינ' לאהדורינהו אלך התם מהדרנ'
לך • וכתבה הטור ז"ל בסי' ע"ד בזה הלשון ואפילו הלוהו ביסוב ואמר ליה
לוה אני רוצה לצאת במדבר ואמר ליה המלוה גם אני רוצה לצאת במדבר
הוי כאלו רצוהו במדבר וצריך לקבל במדבר ונמשך בזה אחר דברי מרבו
הרא"ש ז"ל שכתב על המשנה ולא בתנאי משם אלא כשהפקיד אצלו או לוה
ממונו מ"ל אני רוצה לצאת במדבר ואמר ליה הנפקד גם אני רוצה לצאת
במדבר על כאן • והרב ז"ל בקש לרבי' לפרש לדברי הרא"ש ז"ל שם בשמותו
וגם דבריו שהשמיטו ענין זה אפשר לומר דמלל לקזוק לבריהם נשמע
מלקאמרי כלהו לבעי לאוהודי ביסוב כלאפקדינהו ביסוב דמשמע דזוקא
על הדרך שהלוהו ביסוב צריך לפרוע ביסוב • אבל כל לא מקרי שהלוה
ביסוב ממש לא • וכיון דמלשון זה דייקינן שאם נתן במדבר מחזיר במדבר
כדכתב ה"ה ז"ל • הכי נמי איכא למימר דהיכא דאמר אנא למדבר וכו' •
ואיזך קאמר אנא נמי וכו' • לאו הלוהו ביסוב ממש איקרי • וזהו שכתב
הטור הוי כאלו הלוהו במדבר וצריך לקבל במדבר :

ודע והבן כי זה וכו' דבינו לא פי' טיבה של שבועה זו מה היא דקאמר על
זו שנינו מלוה נתנה ליתבע בכל מקום ויכול להשביעו שאין בידו ספק
לפרוע חובו • אבל הטור פירשה שכתב ה"ז נשבע היסת שאין בידו ספק
לפרעון חובו עד כאן אלמא שבוע' היסת היא • ואני תמיה דהא אין אמאי
לתנן מלוה נתנה ליתבע בכל מקו' קיימינן ומפרשינן לא דהיינו לענין שיכול
להשביע אלוה • ואי שבועת היסת היא • הרי בזמן חכמי המשנה עליין לא
היתה שבועת היסת בעולם הבימי רב נחמן נתקנה בשבועות
ואי לאו דברי דבינו והטור היה אפשר לפרש מאי לתנא מלוה נתנה ליתבע
וכו' • דהיינו לומר דמלוה כיון דלהולא' היא נתנה ליתבע כלומר דיש מקו'
לתבע'

כדאוזפיה ביישוב גה"מ מלוה אבל אבד' דאשבחה ביישוב א' נמי פקדון
דאפקיד גביה ביישוב ליה ליה למריה אבדתא או למרי פקדונ' רשותא
למתבעינהו לחברי' בגוייהו בדברא היכא דלית נהו גביה וכי היכי דלא
מחייב חבריה למהדרינהו ניהליה בדברא היכא דליתנהו גביה
הכי נמי אם איתנהו גביה ולא בעי למשקלינהו בדברא לית ליה רשותא
דהאיך לאותבינהו גביה וליזיל אלא מחייב באחריותיה עד דמהדר ליה
ניהליה ביישוב עד כאן :

ב וחזרת מלוה שאינה במקומה יש לנו לברר אם הלוה לו במדבר
מהו שיחזיר לו במדבר אע"ג דלא בעי לקבולי מיניה מלוה
וכן אם הלוה ראובן לשמעון במקום יישוב אך אין אותו מקום מיוחד
לישיבתו של מלוה ולא ללוה מהו שיפרענו במקום יישוב אחר אעפ"י
שאין אותו מקום מיוחד לישיבתו של מלוה וכן אם הלוה לו מנה במקום
יישוב ו[illegible] אותו יישוב מקום מושב הלוה ואינו מקום מושב המלוה
מהו שיפרענו במקום ישוב אע"פ שאינו מקום מושב המלוה וכן אם
הלוה במקום יישוב והיה אותו מקום מקום ישיבת המלוה מהו שיפרענו
במקום יישוב ואע"פ שאינו מקומו של מלוה וכן אם היה מקום ההלואה
מיוחד לישיבת שניהם ועכשיו בזמן הפרעון יושב המלוה והלוה בשדינה
אחרת מהו שיפרענו ביישוב אחר שאינו מקומו של מלוה והלוה בשדינה
אחרת מהו שיפרענו ביישוב אחר שאינו מקומו של מלוה • ובכל אלו
הענינים אנו מסתפקים מפני שצטרך מלוה להולכם לרשותו ויעבירם
במקום סכנת דרכים • ומסתברא לן בודאי כי לא הקפידה המשנה כי
אם להחזירם ביישוב וכל יישוב במשמע בכל מקום שיהיה אותו יישוב
מקום משובר ואע"פ שהוא אותו יישוב מקום אחר שאינו מיישובו של
מלוה ולא לשניהם ואף על פי שלא לוה בו הלואתו ממנו : וזהו שכתב
רש"י לא יחזיר לו במדבר דלאו מקום משומר הוא מזה הלשון מוכיח
שאין אנו קפדין כי אם שיהיה הממון במקום המשומר בשעת פרעון של
מלוה ומבאן ואילך על המלוה מוטל לשמור מעותיו על איזה דרך שירצ'
והלוה נפטר מיד • גם מצאתי לר"ר משה ז"ל שכתב בפקדון הפקיד
אצלו בירושלי' אינו יכול לתבעו בנוב ואם החזיר לו פקדונו בנוב מקבל
ממנו • גם כתב שבהלואה יכול לומר איני נפרע במדבר אלא ביישוב
בדרך שהלוה לו ביישוב וברשותך הן עד שתפרעני ביישוב ע"כ אלמא
שדעתו נוטה בין שפורע ביישוב באיזה מקום שיהיה די לו בכך וכן פשוט
הוא שאם הלוה לו במדבר שיכול לכופו לקבלם במדבר בדרך שהלוהו
לו בנקום שאינו משתמר ובלבד שיהיה שוה בסכנה שיהיה זו כזו • וכן
הסכים כזה הרמב"ן ז"ל וזה אשר כתב לי • המלוה את חברו או שהפקיד
ממנו במדבר מחזיר לו במדבר בביישוב בעל ברחו של מלוה הלוהו
ביישוב מחזיר לו ביישוב אחר אפי' יש ביניהם כמה מדברות דמחני'
מילתא פסיקא קתני דמלוה ביישוב וקתני נמי לא יחזיר לו במדבר ולא
קתני במקומן • ושנו בתוספתא הגוזל את חברו או שלוה ממנו או
שהפקידו ביישוב לא יחזיר לו במדבר אבל מחזיר לו בשיי' ועוד שנו
שם מי שבא בדרך והיו ביד מעות וראה אנס בא כנגדו אמר לו בא וטול
את אלו שאני חי ב לך אם קבל עליו פטור ואם לאו חייב ע"כ • ודע
והבן כי זה שאנו אומרים שיכול המלוה לתבוע בכל מקו ט הלוה ובדתני'
מלוה נתנה ליתבע בכל מקום אינו ר"ל שאם הלוהו ביישוב ומוצאו
עכשיו במדבר שיכופנו להביא שם מעותיו ולפרעם לו דלפעמים שלא
יוכל לעשות כך בשום פנים בעולם • גם אינו ר"ל שאם יש מעות ידועות
ללוה עכשיו שהוא במדבר שיוכל המלוה לכופו שיפרענו שם עד
שישארו בידו כדי לחיות נפשו ולהגיע ליישוב שהדי אם היה ביישוב
היינו

הגירסא שהביא ואם בקיים אותה ע"ם : ובעיני נראה פשוט שגיר' הרא"ש
היא כאשר הלעתי דהכי קא אמר ליה אי בעינא לאהדורינהו וכו' • ומלא
קאמר כתם ואמר ליה אינו אנא נמי למלכל בעינא למיפק אי בעינא
לאהדורינהו וכו' • דהוה משמע דכלהו דברי הנפקד ממש הם • אלא הוסיף
לומר דהכי הא אמר ליה אי בעינא
וכו' • נראה בבאור דהנפקד
לא קאמר אלא אנא למדבר נמי
בעינא למיפק ומאי דקאמר דהכי
קא"ל • דברי הגמרא בם כלומר
דבמאי דקאמר כתם אנא למלכל
וכו' ולא כי' תו מילי הכי קא"ל וכך
היתה כוונתו לומר אי בעי וכו' :

ודברי הטור לא בא מכוונים שכתב
תחלה ואמר הלוה וכו' ואח"כ
המלוה גם אני רוצה וכו' והיל"ל
להפך שתחלה אומר המלוה ואח"כ
הלוה אם הנפקד כלכון הרא"ש ז"ל
דבשלמא כשהקדים המפקיד לומר
למדבר נפיקנ' איכא למימ' דכשאמ'
הנפקד אנא נמי למדבר קא נפיקנ'
נתכוון לומר אי בעינא מהדרנא
לך במדברא משום דכבר ידע
שהמפקיד רוצה לצאת למדבר • אבל
אי אמרת לא קאמר מפקיד כלום
היאך נאמר דכשאמ' נפקד מעיקר'
אני רוצה לצאת' במדבר היתה כוונתו
לומר אי בעינא וכו' • דמהי כא ידע
שהמפקיד ילך במדבר כדי שיתנו
לו שם • שוב ראיתי דבהלכות פקדון
סימן רל"ה החליף הסדר וכתב
תחלה המפקיד ואחר כך הנפקד :
ובתב הרב ז"ל ולא ידעתי למה
השמיט הרי"ף לין זה
למדבר נפקא וכן הרמב"ם ז"ל
בפי"ג דלוה לא הזכירו • ומפסר
שהם מפרשים דבעינא לימא ליה
אי בעית וכו' • ואם כן דבר פשוט
הוא ולא הוצרכו להזכירו עד כאן •
וכן כתב בהלכות פקדון • והם אלי
דברים המוהים דמי איכא מילי
לדהרי"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל הוי
פשוט והשמיטו לפשיטותו עם היות'
פוסקי' אחרוני' שמביאי' כל הדיני'
ולא יהיה פשוט למשנה וקתני ליה •
והרי פריך בגמרא פשיטא • ומשני
ל"ל דא"ל וכו' • דהכונה לאו פשיט'
הוא כדאמרת אלא איצטריך
ואיצטריך לאמרו • ואיך נאמר
שהרי"ף והרמב"ם יסברו הפך
בגמרא ויאמרו שהוא פשוט ושלכך
אין צריך לאמרו זה ולאי אין הדעת
סובלו : ובטעם הרי"ף והרמב"ם
ז"ל דלא אמר אי בעי וכו' • דאי
אמר אי בעי וכו' הוה אמינא דאי
בעי לא מהדר ליה אלא אם
אבדתא אבדתא אבדתא
אבדתא אבדתא אבדתא
אבדתא אבדתא אבדתא

לתביע׳ ונזקקין לה לחפש אם יש ללוה יותר מכלי ספוקו לפרוע ללוה • אבל בפקדון ואבדה לא נתנה ליתבע במדבר למסתמא מניחי׳ אותם בשוב • ואם ימרעם במדבר אין נזקקין לדינו של זה כלל ואין מחפשין לראות מי מיתנהו בידיה או לא כי מן הסתם ליתנהו גביה : אך לומר דמשביעין אותו היסת כדברי הטור וסזו היא כוונת הברי תא הוא זר אצלי : ועוד קשה לי מאי דמסיו׳ רבינו אבל על אבדה או פקדון אפילו יאמר לו אולי בידך הוא אין לו להשביעו וכו׳ • דאם אין כאן טעות במלת אולי • יקשה דבטעו׳ אולי בידך הוא גם בהלוא׳ אין לו להשביע כלל ואם מטעמא דמסתמא לא הביא עמו אלא מסו׳ דאין נשבעין על טעו׳ אמת אלא השמיין במשנה בלכתב בשלהי שבר ל״ת ומפני זה כתב גבי הלוה כי יודע אני שיש בידך ממון וכו׳ :

ואם תמרו גבי פקדון מלת אולי הוא בדקדוק • אם כן בטעון ואולי אני בברי שהפקדון אצלך • משמע למשבעי ליה והא ה״ל כהלוה ומאי איכא בינייהו • והרב ז״ל הפיא בב״י לשון זה של רבינו ככתוב כאן ולא דקדק בו כלום והוא אצלי פליא :

חלק שני

א והיכא דלוה ראובן משמעון וכו׳ • הקלוקה הראשונה בהגיע זמנו דמלי פרע ליה בע״כ היא פשוטה מכלי מולק • אבל בקודם זמנו לפסק רבינו שאם אין הסכנה בעין יכול לכופו לקבל • נראה מדברי הר״ן בשלהי האשה שנפלו שם פולקים בזה שכתב • וזה לשונו ונראין עלה בגמרא ואי ס״ל נפקא כתוב ליגבות מתיים נייחד לה שעור כתובתה אליזבון כלומר יפרע לה כתובתה לבשלמא אי לא נתנה לא מלי פרע לה ויש שמכמו מכאן ללוה שרצה לפרוע חובו תוך זמנו היינו מסרדין לו ונותנים לו מזון הראוי לו • אך באמת אם המלוה אומר ללוה במדבר פרע לי כאן מה שהלויתיך כי יודע אני שיש בידך ממון המספיק לפרעון שלי ולמחייתך ולוה אומר אין לי עכשיו בידי שיספיק לחובך בין אם כן ומחייתי על זה שנינו מלוה נתנה ליתבע בכל מקום ויכול להשביעו שאין בידו פפק לפרוע לו חובו אבל על אבדה ופקדון אפי׳ יאמר לו אולי בידך הוא אין לו להשביעו דמסתמא לא הביא עמו :

חלק שני

א והיכא דלוה ראובן משמעון מנה וקבע לו זמן וקודם זמן רצה לפרוע לו חובו בדי שלא יעמוד הממון באחריותו עד הזמן והמלוה אינו רוצה לקבל שדומה בעיניו בחזרת מדבר כי כמה קלקלות ואונסין מצויין במעות בהיותן בעין והרי הם כמו שהן במקום סכנה כשיעמדו ביד המלוה • ובזה יש לברר את מי מהם שומעים ובזה נשאלתי פעם אחד מחכם אחד מגירתה והשיבותיו ג״ל שאם הגיע זמן הלואתו אף על פי שהוא ממהר לפרוע חובו כדי להצ״ל עצמו מן חעתיד לבא כמו חלוף מטבע ושאר אונסים המצויין במעות בזה ודאי הדין עם הלוה כי מאחר שאין עתה הקלקלה נראי׳ לעינים אע״ג שעתידה לבא למחר או אחר הפרעון אין לו להשגיח על תקלת חברו כי פריע׳ היא אע״פ שהוא ממהר לפרוע חובו כדי לה״הציל עצמו מן הערתיד לבא ומדבר שאני שמיד הסכנה מצויה וגלויה אבל זה שאינו כן ועבר הזמן הדין עם הלוה • אבל אם לא הגיע הזמן אם מצוי לעינים חלוף המטבע מיד וגזרת המסין והחשחורות ומפני זה רוצה הלוה לקדם פרעון מעותיו להוצ״א עצמו מן הסכנה ולהכנים חברו בה וזמנו לא הגיע בהא לית דין ולית דיין דכפריעא מדבר דמיא ואינלו לפרעו קודם זמנו לקלקלתו ולהפסדו של מלוה אבל אם אין שם מכל החששים האלה אע״פ שטוען המלוה כי אין רצונו לקבל מעותיו כדי שלא יעמדו באחריותו בזה יכול לכופו הלוה לקבלן מכמה פנים מכמה טעמים חדא דהא אמרינן לא עביד איניש דפרע בגו זמניה שביח הוא דלא הוי מיהו דינא הכי הוי דכי בעי למפרעיה בגו זמניה פרע ליה ועוד שקביעת הזמן אף על פי שאין המלוה יכול לדחקו לפרעו הלוה יכול לכופו לקבל את שלו שקביעת הזמן להנאתו של לוה היא שלא יהא כח ביד המלוה להכריחו לפרעו עד הזמן וכי קאמר ליה לזמן פלוני כמו מראה מקום היה כאדם האומר לחברו מ״מ לפחית לזמן פלוני תהיה נפרע וכ״ש אם יזדמנו לו מעות תוך זמני שאפרע לך אם ארצה שאם אי אתה אומר כן נמצאת אומר שקביעות הזמן שקובע לו הלוה לתקנתו נמצאת תקנתו קלקלתו כי כמה קלקלות מצויות במעות ולפעמים יוציאם ולבשיגיע זמן לא יהיה לו ממון לפרוע ויצטרך למכור עדית שלו ודוק והשכח כי בכל מקום אריכות הזמן חובה למלוה וזכות הלוה כדאמרינן בעלמא שהיא מקדשת בהיא הנאה דקא מרווח לה זמנא ובדקתני נמי במסכת מכות שאומר כמה אדם רוצה ליתן ויהיו בידו אלף זוז ובכל מקום שנינו יד בעל השטר על התחתונה לזכות הלוה ולרצונו תלוי דבר זה כיון שאין אנו רואין עכשיו ולאלתר פסידא חנכרת בעין למלוה בקבלת מעותיו ומאי דטעין מלוה לא ניחא לי דאשקול זוזאי ואטרת בהו דלא ניחא לי למרווח בהו ואנן אחדי דלב״ע ניחא להו בחבי לא חיישינן לטענתיה ובייפינן דלקבלינהו מהשתא ולא דמי כלל לפשנתינו דלא יפרענו במדבר דקיימי באחריותיה דמלוה הואיל דיכול הוא להתעסק ולהרויח בהן ובן נהוג עלמא • ואם נפשך לומר בין דמיטא משום דהקדמת זמן הנאה למלוה וחובה ללוה מעתה יטעון המלוה לא ניחא לי לקבולינהו ובדאמרינן בערבא אי במתנה לא ניחא לי דכתיב שונא מתנות יחיה הא ודאי לאו מילתא שהמלוה היה מתחסד כשהלוה מעותיו ללוה בשעת דוחקו ובשמקבל את שלו אין זה נקרא לעולם מקבל מתנה אלא הלוה הוא שיכול לומר עד עתה נתחסרת עמי וקבלתי טובת הנאה שלך ואיני רוצה עוד במתנתך דלא ניחא לי במתנה מרובה • גם מתוך פירוש הראב״ד ז״ל מתברר שדעתו נוטה כמו שפסקנו וזה לשונו גרסינן בפרק מי שמת הדברים נאמרו בשושבינות וחדא מנייהו וחוזרת בעונתה פירוש בהיפתו שאין יכול לכופו קודם לכן ואף הוא אינו רשאי להחזיר לו קודם לכן • גם כתב דמפרש טעמא בגמרא משום דבמלוה דמיא ופירושו הוא במלוה שקבע לו זמן דמי ולפיכך אינו יכול לכופו קודם זמנו אך רשאי זה להחזירו הלואתו קודם זמן שקבע עמו בעלמא והכא היינו טעמא דלא משום דה״ל פאותן מקומות שאינו רשאי הלוה לפרוע אלא מדעת המלוה והוא כגון שהלוהו ביישוב לא יחזיר לו במדבר וגם זה שלא בשעת חופחו

כדי לפלוך שעבוד שעליו שאינו רשאי • ואלו רשיה היא להכא הזמן אף לחקנת האשה הוא שהיא רוצה שלא יוכל לפרעה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוליאה • אבל בחוב בעלמא כיון שהזמן אינו אלא לתועלת הלוה כל שאומר מול מעותיך שאיני רוצה בו רשאי על כמן : ואפשר לי לחתות עוד סברת לא דמי הלוה לזמן יקוע לענין כתובה • דאלו בחתם הלוה הפרעון הוא מוכרח והזמן המוגבל בא יבא עכ״פ בלי שום ספק • ומ״ה מלי הלוה למימר כיון לסוף סוף הפרעון צריך להיות בודאי ואינו מתוכר אלא הגעת הזמן • רוצה אני לפרעו עתה • אבל גבי כתובה אין החיוב בפרעון אלא במיתת הבעל או בגט • ושמא לעולם לא יבא הזמן המוגבל כי אולי חמות היא קולס בעולה אשתו ולא יבא לפרוע כלום • ולכן יכולה לומר איני רוצה לקבל מה שאולי לא תהיה חייב לי : ואם נפשך לומר כיון לטעמ׳ משום וכו׳ :

ב ב איבא לספוקי כפי הטעם ליהיב

רבינו ומפני שהמלוה מתחסל להלוה מעותיו לא מקרי מקבל מתנה וכו׳ • מה יהא הדין במוכר בהמתנה על הדרכים המותרים אסר יתבארו בשער מ״ו בפ״ל • דבענין מקח וממכר לא שייך שום חסד לשום אחד מהם • והרוחת הזמן הוא מפני שאם לא היה מרוית לא היה הלוקח לוקח אותו המקח • ואם כן אם בתוך הזמן רוצה הלוקח לפרוע המעות למוכ׳ מי נימא ליוכל המוכר לומר לא ניחא לי לקבולינהו משום שונא מתנות יהא ליכא למימר ביה שהוא מתחסד עם הלוקח כלל • כי גם הוא מתחנה במכירת מה שחפץ למכור • ומחוך דברי רבינו ז״ל מבמע דלא לאו מסו׳ למתחסל עמו בהלוחת מעותיו היה מקום לטענת שונא מתנות • ולריך אני להתיסב בזה :

ומסתברא

ב ומסתברא דוקא חוב למלוה וכו׳ • הסברא נכונה בטעמא דולמי כל דאיכא הנאה למלוה מקביעות הזמן לא מצי לוה לכופו שיפסיד בקבלת המעות קודם זמנו • ומזה הטעם בענין פקדון כתב ה״ה ז״ל בפ״ז דשאלה וכ״ל שאם הפקיד אצלו לזמן ידוע שאינו יכול להכריחו לקבלו ממנו תוך הזמן שיכול לומר לו קבלת עליך שמירת זה הזמן הקלוב :

שער לא חלק א

א גרסינן בב״ב פרק גט פשוט מי שפרע מקצת וכו׳ בדף קע״א • וכן זה כתבו הרמב״ם ז״ל פכ״ג דמלוה וכתב ה״אם ז״ל וחימה שאינו בהלכות ע״כ ותפסר לי ל מר כי הרמב״ם ז״ל כתב למעלה מי שבלה שטר חובו והרי הוא הולך להמחק מעמיד עליו עדי ובא לב״ד והם עושין לו קיום אבל עדי הבטל עכשו אין כותבין לו שטר אחר אע״פ שנמחק בפניהם אבל בזמן לב״ד ובית דין עושין לו קיום כיצל הקיימין וכו׳ • ומה״ל כתב דין זה למי שפרע מקצת חובו אם לא מלוה וכותבין לו בית דין שטר [illegible] מזמן ראשון אבל [illegible] וכו׳ • נמצא שב׳ [illegible] אלו נמחק שטר חובו ופרע מקצת חובו • הם שויים בשני [illegible] שהב״ד עושין לו אחר [illegible] רשאים לעשותו • [illegible] לפי [illegible] מה״כ עליו [illegible] מסכים שלמה מי [illegible] שטר חובו מעמיד עליו [illegible] ובא לפני ב״ד והם עושים לו קיום אם פלוני בן אם פלוני כמחק שטר חובו ביום פלוני • ופלוני ופלוני עדיו • ומשמעותה בפי פשוטה הוא כאשר הביאו הראיות ויתר המפרשים ז״ל [illegible] בית דין ולא עדים ולא [illegible] ז״ל וא״כ אולי הרי״ף ז״ל [illegible] שהביא מסכה זו סמך [illegible] דהב״ד בפרע מקצת חובו [illegible] שטר זה כפי מה שהוא [illegible] בהוייתו הוי כמו נמחק [illegible] לעשות אחר ודין אחר [illegible] ולא הוצרך לכפול • אמנם הרמב״ם ז״ל כותב כל הדינים עם שלפעמים הא׳ יולא מהאחר :

ב ובתב הרי״ף ז״ל ומסקנא דכותבין שובר דאמרינן אמר רב הונא ב״ה הרב יהושע אפילו לפ״ל כותבין שובר ה״מ אפלגא אבל אבולא לא ולא היא אלא אפי אבולא כותבין שובר פירוש בשרוצה לפרוע לו כל שטר חובו אבל נאבד מיד המלוה כותבין שובר על שטרו ופורע לו חובו בע״ב הואיל ומודה לו את חובו כי הא דרבי יצחק בר יוסף הוו מסקי זוזי בר׳ אבא אתא לקמיה דר׳ חנינא פפי א״ל הב לי זוזי א״ל הב לי שטרי ושקיל זוזך • א״ל שטרך ארכס לי ואכתוב לך שובר • א״ל הא רב ושמואל דאמרי תרוייהו אין כותבין שובר א״ל רבי חנינא פפי מאן דיהיב לן עפרא דרב ושמואל ומלינן עינין הא רבי יוחנן הא ר״ל דאמרי תרוייהו כותבין שובר וכי אתא רבין אמר ר׳ אלעא כותבין שובר ומסתברא דכותבין שובר דאי ס״ד אין כותבין שובר אבד שטרו יאכל הלה וחדי מתקיף לה אביי אלא מאי כותבין שובר אבד שובר יאכל הלה וחדי א״ל רבא אין עבד לוה לאיש מדוה • מכאן למדנו שכותבין שובר בין בשפורע מקצת שטרו בין כשפורע כלו ויש ללוה להחרים סתם על מי שגובש שטרו וטוען שאבד אך כשפורע מקצתו אם רצה להחליף מחליף ונותנין לו ב״ד שטר אחר מזמן ראשון אבל לא עדי שטר ואם רצה יכתוב שובר :

ג ובתב הר״ר משה ז״ל שאם טען לוה טענת ודאי ואמר השטר אצלו לטעמא דלריך לשמור אזל ליה כיון דעבד לוה וכו׳ • אבל בכתב׳ ללא שייך בה עבד לוה נשאר טעמא דלריך לשמרו במקומו ולפיכך כתב למטעם זה דלריך לשמור קיימא לן כמאן דאמר אין כותבין להיינו בענין זה לכתובה שהטעם לא נלחק בה • ועל כרחו של לוה דקאמר מעקרא לאו דוקא אלא הכוונה על כרחו של חייב • וכבר אני רואה שהוא דחוק :

ג ובתב הר״ר משה ז״ל שאם טען וגו׳ • בפכ״ג דמלוה וכתב ה״ה ז״ל

במדבר הוא שהרי לא נתבבר בו ולא תיגלה בהוצאתו אלמא ממה שפירש נראה שדעת הרב הזה דאי לא הוי דומיא דמדבר יכול הוא לפרעו תוך זמנו והבי מסתבר טעמא :

ב ומסתברא דוקא חוב דמלוה פורע קודם זמנו אבל חוב דמשכונא דקא אכיל מיני פירות כמי שלוקח פירות עד זמן דמי ואינו מקבל ממנו אלא אם כן מניח לו הפירות לאכול • וכן כתב והסכים עמו הרמב״ן ז״ל וזה טוב דבריו שאין המלוה יכול לעכב לקבל חובו תוך זמנו מדאמרינן האי משכנתא באתרא דמסלקי • ופירשו הראשונים בגון שהלוהו על שדהו לזמן קצוב ואיכא אתרא דמסלקי תוך זמן דסברי זמן מלוה הוא דקבע ליה לרוה הא אם רצה לוה לפרעו תוך זמן רשאי ואף על גב דאתרא דלא מסלקי סברי זמן תרוייהו קבעי ליה ואין זה חובע ולא זה פורע עד משלם זמניה • התם הוה משום משכנתא דקא אכיל מיניה פירות ובלוקח פירות עד הזמן דמי הא בב״ח הכל מודים שפורע תוך זמנו • ועוד דסיגיין בגמרא היכא דליכא מנהגא הלכתא באתרא דמסלקי הילכך פורעו תוך זמנו ונפטר המנו :

שער לא חלק ראשון

א גרסינן בבתרא פרק גט פשוט מי שפרע מקצת חובו רבי יהודה אומר יחליף שטרו רבי יוסי אומר יכתוב שובר ואמר רב הונא אמר רב עלה אין הלכה כרבי יהודה אלא כרבי יוסי אלא ב״ד מקרעין לו את השטר ונותנין לו שטר אחר בזמן הראשון :

ב ובתב הרי״ף ז״ל ומסקנא דכותבין שובר דאמרינן אמר רב הונא ב״ה הרב יהושע אפילו לפ״ל כותבין שובר ה״מ אפלגא אבל אבולא לא ולא היא אלא אפי אבולא כותבין שובר פירוש בשרוצה לפרוע לו כל שטר חובו אבל נאבד מיד המלוה כותבין שובר על שטרו ופורע לו חובו בע״ב הואיל ומודה לו את חובו כי הא דרבי יצחק בר יוסף הוו מסקי זוזי בר׳ אבא אתא לקמיה דר׳ חנינא פפי א״ל הב לי זוזי א״ל הב לי שטרי ושקיל זוזך • א״ל שטרך ארכס לי ואכתוב לך שובר • א״ל הא רב ושמואל דאמרי תרוייהו אין כותבין שובר א״ל רבי חנינא פפי מאן דיהיב לן עפרא דרב ושמואל ומלינן עינין הא רבי יוחנן הא ר״ל דאמרי תרוייהו כותבין שובר וכי אתא רבין אמר ר׳ אלעא כותבין שובר ומסתברא דכותבין שובר דאי ס״ד אין כותבין שובר אבד שטרו יאכל הלה וחדי מתקיף לה אביי אלא מאי כותבין שובר אבד שובר יאכל הלה וחדי א״ל רבא אין עבד לוה לאיש מדוה • מכאן למדנו שכותבין שובר בין בשפורע מקצת שטרו בין כשפורע כלו ויש ללוה להחרים סתם על מי שגובש שטרו וטוען שאבד אך כשפורע מקצתו אם רצה להחליף מחליף ונותנין לו ב״ד שטר אחר מזמן ראשון אבל לא עדי שטר ואם רצה יכתוב שובר :

ג ובתב הר״ר משה ז״ל שאם טען לוה טענת ודאי ואמר השטר אצלו

העכבריס • וכתבו עליו המוס׳ ואין נראה לר״י דאדרבא החס מסמע לקיימא לן לכותבין לקאמר המילנא לכתבינן חברא וכו׳ • ומדמסיים הכי בגמ׳ מסמע דהכי הלכתא וכו׳ : ובאמת הדבר נראה חמוה שיחלוק ואדרבא דא״ל לאביי אין עבד לוה לאים מלו׳ דאפי׳ נימא דלא קבל׳ מיניה • הא פשיט׳ דהלכה כרבא לגבי אביי ומה גם לר׳ יוחנן ור״ל ס״ל הכי ודלא כרב ושמואל • אבל ע״כ אפילו נחוק עלמנו להכלכל במקום לר דהלילו מכל זה • מוכל לסובלו והוא דמה שנלייק מ״ם ז״ל דהלכה כמ״ל אין כותבין לפי שנמצא זה וכו׳ • דלמאי מילטריך לומר הטעם למה אין כותבין דלענין קושי׳ הגמ׳ אין אמו לריכין אלא לומר דק״ל כמ״ל אין כותבין יהיה מאיזה טעם שיהיה :

ושמא נחכון ז״ל למה שכתבו התו׳ בהאשה שנתארמלו לף י״ו בהחיה לגבית והדר גבית דקאמר רבי אבהו זאת אומרת כותבין שובר • וז״ל אע״ג דבפרק גט פשוט מפרש טעמא דמ״ל כותבין שובר משום דעבד לוה אלא ה״ה בכל חוב כמו כתובה דהכא ובטרי מקח דאמרי׳ הכא לכותבין שובר ע״כ • ובהך דוגי׳ דג״פ מוכח לכותבין שובר במקח וממכ׳ אפי׳ למ״ל דבלוקח אין כותבין להא בתר דאמר רבא אין עבד לוה לאים מלוה אמרינן אין הכא שטרי חוב המוקדמין פסולין והמאוחרין כשרין א״ל המנוגא ל״ם אלא שטרי הלוואה אבל שטרי מקח וממכר אפילו מאוחרין כמי פסולים מ״ט זמנין דמזבן ליה ארעא בניסן וכתב ליה נתסרי ומתרמו ליה זוזי ביני וביני ומזבן ליה מינה וכי מטי תסרי מפיק ליה ואמר הכל [illegible] • א״ה שטרי הלוואה [illegible] • [illegible] אין כותבין שובר אבל [illegible] לרב המנוגא שובר בהלוואה לא אין כותבין שובר מולה במקח לכותבין ומ״כ התוס׳ למה ערבו בהאשה שנתארמלה הכי׳ למקח בהלי כתובה כיון דאתי לכ״ע • אמנם רש״י סבר דלוקח בהלוואה הלכתא לכותבין שובר משום דעבד לוה וכו׳ • אבל בכתב׳ ללא שייך בה עבד לוה נשאר טעמא דלריך לשמרו במקומו ולפיכך כתב למטעם זה דלריך לשמור קיימא לן כמאן דאמר אין כותבין להיינו בענין זה לכתובה שהטעם לא נלחק בה • ועל כרחו של לוה דקאמר מעקרא לאו דוקא אלא הכוונה על כרחו של חייב • וכבר אני רואה שהוא דחוק :

הרמב״ם ז״ל כותב כל הדינים עם שלפעמים הא׳ יולא מהאחר :

ב ובתב הרי״ף ז״ל ומסקנא וכו׳ • כך היא הסכמת כל הפוסקים ז״ל וכדמסיק רבא מטעמא דעבד לוה לאים מלוה • מלבד רש״י ז״ל בפרק הכותב דף פ״ט אמתניתין דהוליאה גט ואין עמו כתובה גובה כתובתה אמרינן בגמר׳ ס״מ כותבין שובר וכו׳ וכתב רש״י וז״ל ס״מ מדקתני גובה כתובתה בהולא׳ גט וכו׳ ע״ל ופלוגתא היא דב״ב וק״ל כמ״ל אין כותבין לפי שנמצא זה לריך לשמור שובר מן

Digitized by Google

ז"ל הוראה זו פשוטה בטעמא ואף על פי שאין ניירו של שטרו שוה פרוטה: מכל מקום מחמת ראיה שבו אפילו אחר שלחב בו שובר יתן לו הלוה יותר מפרוטה ולפיכך כשטען טענה בריא יש למלוה ליטבע היסת עד כאן: והכונה דאי לאו הכי לא היה נשבע על דבר שאלו הולה בו לא היה מתחייב בדבר הנקרא ממון. להיינו פחות משוה פרוטה: ולא ידעתי למה הזקק לזה שהרי אם לא ישבע שאבל השטר: לא היה הלוה פורע כלום מהחוב כיון שהוא טוען בריא שהוא ביל המלוה על שיתן לו שטרו: ואין לך ממון גדול מזה אפילו להרשב"א ז"ל כלקמן סימן ז':

ד וזה שפסקנו שפורע וכו': כבר נתבאר בשער כ"ב דאפילו הרא"ש ז"ל וסיעתו לפליגי אהרמב"ם ז"ל בפרק י"ל דמלוה שהיה חוב לזמן: יוכו לכשאינו בתוך הזמן נאמן לומר פרעתי תחול ותתרע בנפיל ואין כאן חזקה לאין אלא פורע:

ה אבל בלחובה איכא פליגתא וכו': דהלוחב לף פ"ט מתניתין הוגיאה גט ואין עמה כתובה אמרינן בגמ' ס"מ כותבין ביבר לאי אין כותבין ניחוש לילמא מפקא לה לפתובה וגבית בה: אמר רב במקום שאין כותבין כתובה עסקינן ושמואל אמר אף במקום שכותבין כתובה ושמואל כותבין שובר א"ר ענן לדידי מיפרשא לי מיניה דאמר שמואל במקום שאין כותבין ואמר כתבי עלי להבי דאיים ואמרה לא כתב לי עליה להבית דאיים: ואף לכהדר ביה לאמר לא בין במקום שכותבין בין במקום שאין כותבין גט גובה עקר כתובה גובה תוספ' וכו': וכתב הרי"ף הוליא' גט אוקמה שמואל במקום שאין כותבין כתובה והלכתא כותיה: וטענו עליו מהסוגיא דפיס אוחזין לא"ר יוחנן הטוען אחר מעשה ב"ל לא אמר כלום: וממאי דסקיל וטרי התם משמע דמסקנא דמלתא אליבא דר"י ואביי היא דמתניתין איירי אף במקום שכותבין וגבית מטעם מעשה ב"ל והרי"ף ז"ל עצמו מביא לדברי ר"י דאלמא הלכתא כותיה וגם הלכתא כר"י דסבר פ"ל דבין שובר ובין כוגיא דהלוחב אזלא כמ"ל אין לותבין שובר: ויש"ב הרמב"ן ז"ל דר' יוחנן לא פליג עליה דשמואל דבמקום שכותבין ריעא טענתא דילה ורגיל לבר לנקרעה הכתובה בפריעתה וכו' כדמייתי הרא"ש ז"ל בפיס אוחזין: וקלת איכא למידק היכי מליגן למימר דלהרי"ף ז"ל לא פליג ר' יוחנן אשמואל דא"ל דינו של שמואל הוא מוסכם והיכי קאמר אוקמה שמואל וכו' והלכתא כותיה: דמדקאמר והלכתא כותיה משמע דאיכא מאן דפליג עליה: ומאן פליג עליה אלא רבי יוחנן: ומדברי הרא"ש ז"ל כאן במליעא משמע שהוא מוסכים עם הרי"ף ז"ל וכן כתב בהדיא בתשובותיו כלל ל"ו סימן ו' דבמקום שכותבין אליבא דכולהו לא גבית בלא כתובה: ומכאן קשה לי אצלו ועתה הניחו בצאתו הורו רבותי שישבע המלוה היסת שאבד השטר ואחר כך יפרע חובו ויכתוב שובר ע"כ:

ד וזה שפסקנו שפורע הלוה מעותיו בשובר הני מילי בשחייב מודה אבל אין חייב מודה חובו: אחר שנאבד השטר נאמן לומר פרעתי ופטור בשבועת היסת:

ה אבל בכתובה איכא פלוגתא ביני רבוותא דאיב"א מאן דאמר דאי אמר פרעתי אף על גב דלא נקיטה בתובה גביא אלמנה בעדי מיתה וגרושה בגט וכרתבה ליה שובר וראיתם מהתיא דהטוען אחר מעשה ב"ד לא עשה כלום: והא דשמואל דאוקמה במקום שאין כותבין כתובה ליתא דאפי' במקום שכותבין אי אבדה כתובה כורתבין שובר וביון דלא נתנה כתובה לגבות מחיים במאן דנקט שטרא בידיה דמיא וגביא נמי תוספת: ואיכא מ"ד עיקר ולא דתוספת ובעל מתיבות כתב שאף תוספת גובה וביצד עושים מוציאין ב' או ג' כתובות של קרובותיה ומגבין לה בפחות שבהן: ובתשובה לקמאי דאפי' כתובה לא גביא בשאין חייב מודה אלא בשהוציאה גיטא ואין עמה כתובה ובמקום שאין כותבין. ודשמואל דאוקמה במקום שאין כותבין אפי' בעדי מיתה ובמקום שאין כותבין אבל במקום שכותבין אינה גובה אפי' עקר כתובה דאמרינן אימר צררי אתפסה: וכן פסק הרי"ף ז"ל בפרק הכותב כדשמואל וכן דעת הראב"ד ז"ל וכתב בתשובה שראיה דכתובה כמעשה ב"ד דמיא ובמאן דנקט בידי' דמיא הכל רוח והבל כי הטוען אחר מעשה ב"ד צריך שיוציא שטר ב"ד אבל אם אינו תופס שום שטר יבול שבנגדו לטעון פרעתי: גם הר"ר משה פסק שאם אין שטר כתובה יוצא מתחת ידה אין לה כלום ואפי' תבעה ביום מיתת בעלה וכן ביום חגרושין אפי' עקר כתובה אין לה עד שתוציא שטר כתובתה במה דברים אמורים במקום שדרכן לכתוב אבל אם אין דרכן לכתוב אלא סומכין על תנאי כתובה הרי זה גובה עקר כתובה ואע"פ שאין בידה כתובתה בין נתגרשה בין נתאלמנה אבל תוספת אין לה בכל מקום אלא בראיה ברורה:

ו גם כתב בספר נשים שמי שהלך בעלה לדרינת הים שגובה מזונותיה בלא כתובה אבל אם מת בעלה אין לה מזונות עד שתוציא כתובתה מפני שהיא אוכלת בתקנת חכמים ולעולם טוענין ליורש ועוד ברתב הוציאה גט ואין בידה שטר כתובה אם אין דרכן

על מ"ש הרא"ש עצמו בפ' שני ליני נזלות כשהקשה על הרמב"ם ז"ל במאי לסבר לאם לא הוליא-שטר כתובה אין לה מזונות וז"ל ועוד לקי"ל דגובה לכתובתה בעדי מיתה אף על פי שאין שטר כתובתה בידה להטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום וכ"ש דיש לה מזונות וכו':

ואתמהא למאי קושיא הא להרמב"ם ז"ל וגם להרא"ש גופיה כי אמרי' להטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום היינו דוקא במקום שאין כותבין כתובה אבל במקום שכותבין אפי' לדליה אינו גובה בלא כתובה: והוא מבואר דכי אמר הרמב"ם דאם מת בעלה אין לה מזונות אם לא הוליא כתובה לא אמר אלא במקום שכותבין וכשאין דרכם לכתוב כבר באר בפרק י"ח שהיא מוטלת בלא שבועה ומ"כ לא קשה ולא מידי: ולדעת התוס' וסיעתו ז"ל לאיכא לה הפיא דשמואל מקמי הפיא דר' יוחנן ומתניתין איירי אפילו במקום שכותבין כתובה: נראה דבר זר דעלה דמתניתין גופה בכתובות שהוא עקר ליתא לא מייתי בגמרא אלא שקלא וטרי דרב ושמואל דמיני' מוכח דמתניתין היא דוקא במקום שאין כותבין: ולא הזכיר אפילו בדרך רמז כלל מימרא דרבי יוחנן. דלדעתם מוקי לה אף בשכותבים והיא אליבייהו הוקמתא המתיא: הוא ולאי מקום תימא: ומורה לפסק הרי"ף והרמב"ם וסיעתו ז"ל הוא עיקר כאשר הסכימו רובא דרבותא ז"ל: ושבא אפשר לומר לדעת ז"ל דמתניתין גופה אינה לריכה שום פירוי דמסתמיותה היא כוללת בכל ענין בין במקום שכותבין בין בשאין כותבין: וכי לא אוקמינן בה שום אוקמתא חדתא פרשית לא איצטרכינן לפרושי מילי: אבל כל עצמה דגמרא לא אתיא אלא לתרוצי תאי דקשה ממתניתין למאן דאמר אין כותבין שובר ומזה נמשך כל אותו המשא ומתן דרב ושמואל עד סופא דמילתא: וממילא דלילין דקיס לן כמאן דאמר כותבין שובר נשאר דברי המשנה פשוטן כמשמען גם במקום שכותבין:

ו גם כתב בספר נשים שמי שהלך וכו' בפרק י"ב מהלכות אישות: ומדמייתי דבינו ז"ל דבריו אלה בסתם משמע דמסכים עמו לחלק בין הלך למדינת הים לגובה מזונות בלי כתובה משום דחייב בהם מדאורייתא: ובין בשמת דאיכא אוכלת אלא מתקנת חכמים וכו':

ואם הדבר כן יקשה לדבריו ז"ל בבית שער ראשון סימן ד' מסכים עם הרי"ף ז"ל דסבר דחיוב המזונות לאו דאורייתא הוא אלא דרבנן: ואולם על עקר דיניים אלו יש מבוכה מבוארת כי אנו רואין יש כאן שני דיניים אחד בגביית הכתובה עצמה והאחר במזונות ובשניהם פסק הרמב"ם ז"ל דאם אין שטר כתובתה בידה אין לה כתובה ולא מזונות

Digitized by Google

מזונות לחייבין לפרעון או למחילה · והוא מבואר להא בהא תלי · וכבר כתב ה"ם ז"ל בכל אחד מהם שהעקר לסברת הרמב"ם ז"ל: וא"ב יקשה לרבותי' ז"ל לסברי הרמב"ם בכתובה עצמה דאם אין כתובתה בידה לא גבית והם הרמב"ן והרא"ש ז"ל דלמייתינן · איך תלקין עליו במזונות וסברי לאף על פי שאין שטר כתובתה בידה אית לה מזונות · הא ודאי לבר מוסכם הוא דכל שנפרעה הכתובה שפטרת הכתובה שאינו בידה חשבינן ליה בפרוע או מחילה · מה תיתי לחייב מזונות · והרב ז"ל בב"י פסק להלכה סי' כ"ג מכל רבותי' לפליגי אהרמב"ם במזונות · והלבריס עתיקין במקומן · אינם כ"כ מענין הדינין שאנו בהם · ובתשובה כתבתי בזה בס"ד:

ו וזה שפסקנו שכותבין וכו' · דין זה שכיס בו הטור ז"ל בימן כ"ל · אמנם הרמ"ה דמייתי מהאשה שנתארמלה פליג ממנו להלעתה הסוגית קש"ו כך היא · גמרא אם יש עדים שיצאה בהנואה וליתום לילמא מפקא עדים בתאי בי לינא וגבית והדר מפקא לה לכתובתא אמר ר' אבהו זאת אומרת כותבין שובר רב פפא אמר במקום שאין כותבין כתובה שאיכא למיחש לה אבריתא אבלה כתובתה הטמינה כתובתה נשרפה כתובתה רעקו לפניה וכו' כתובת מאתים ולישוב דילמא מפקא עדים בתאי בי לינא וגבית והדר מפקא לכתובתא אמר רבי אבהו זאת אומרת כותבין שובר רב פפא אמר במקום שאין כותבין כתובה עבקינן · והא אבלה כתובתה קמני לכתב לה מיהו סוף הוא מפקא לה וגבית דיה מאי אבלה בלור מי הכי היינו נשרפה ומאי הטמינה מאי איכא למימר · אלא כל אבלה הטמינה בפנינו למי ולא יהבינן לה עד דאמרי עדים נשרפה כתובתה מאן דמתני לה אבריתא כל שכן אמתניתין · ומאן דמתני לה אמתניתין אבריתא לא כי קושטא · ומסמעותן של דבריה הוא מבואר לבר' אבהו דמוקי מתניתין דאבריתא כמ"ד כותבין שובר אתיא דבריתא כפשוטה דבין נאבלה בין בלא נשרפה ואפילו בהטמינה ממש · מ"מ מגבינן לה ולא חיישינן דילמא הדר מפקא כתובתה בבי לינא אחרינא וגבינא בה להא כתבינן שובר ואו ליכא למיחש למילי · אבל רב פפא דבעי לאוקומה אפילו כמ"ד אין כותבין שובר איצטריך לאחוקי בפירושא דבריתא ולומר דבין באבלה בין בהטמינה לא חיישינן לה מילי דחיישינן דילמא מפקא לכתובתה בבי לינא אחרינא · ותקון השובר ליכא דלמאן דאמר אין כותבין שובר קי"מינן · דאי כתבינן שובר אזלא לה הך פסקא · ומאן דמתני אמתניתין אבל אבריתא לא מולה דאפילו לרב פפא אמעינן מיהא לכותבין שובר אפילו בהטמינה:

ואם כן תמיהא מלחא טובא היכא כתב רבינו לשמעינן מהתיא למפסק פסיקא ליה דהיכא דהטמינה בפנינו דאין כותבין שובר וכו' · ואלרבא מהתיא מוכח בהדיא דלמ"ד כותבין שובר כותבין אותו אף

דרבן לכתוב נוכה עקר כתובה בגט שבידה ואם דרבן לכתוב אפי' עקר אין לה ונשבע בעלה היסת ונפטר ע"כ:

ז וזה שפסקנו שכותבין שובר כשחייב מודה בטברא דוקא כי טעין מלוה שנאבד שטרו ולא ידיעא מילתא בברור אם נאבד אם לאו · אבל אי ידיעא מילתא דשטרא איתא בשולם אע"פ דליתא ביריה דמלוה · ביון דמגליא לן כידיה דמאן איתי' אמרי' ליה למלוה זיל טרח אבתרא ואהדרה ניהליה ללוה ואי לא לא פרע לך מאחר שידענו השטר היכן הוא שלא אמרינו לכתוב שובר אלא היכא שאין השטר בעין כדאיתא בפרק האשה שנתארמלה אבדה כתובתה הרי היא כהטמינה בפנינו ואין כותבין שובר ולא גביא ואע"ג דלא ק"ל כותיה באבדה מכל מקום שמעי' מהתם דמפשט פשיטא ליה דהיכא שהטמינה בפנינו אין כותבין שובר ודאי כל זמן דידיעא לנא שטרא היכא הוא כהטמינה בפנינו דמי · וכן תמצא בזה דעת הראב"ד ז"ל שכתב במשפטי הרא"ש אקני ליה שטרא אנב קרקע קניא לה אלא שמשתרת השטר שוה מכולם שבכולם יכול הלוה לעכב מפני טענת חזרת שטר אבוו שכל זמן שידוע לנו ששטר החוב קיים אין אומרין בזה לכתוב שובר ע"כ:

ח · ועדיין אנו צריכין לברר שיזהר הלוה בכתיבת השובר שיכתבנו בכתם שלא להזכיר בזמן פלוני דאי עביד הכי יפסיד דבין דשטרי החוב מאוחרין בשדין יש לחוש שמא פרעו קודם זמן שכתבו העדים באותו שטר חוב שאחרוהו העדים ויחזור ויוציא שטר חובו המאוחר ויטרוף בו לפיכך יכתוב בשובר שנפרע ממנו משטר חוב מחזיק כך וכך ולא יכתוב שזמן השטר חוב מיום פלוני ואף לא יכתוב בשובר זמן כתיבתו ובדגרסינן בגט פשוט א"ל רב ספרא לסבריה כי כתביתו דברי א' ידעיתו זמנא דשטרא בתיבו ואי לא כתיבו סתמא דכל אינשי דנפיק מרע ליה · גם צריך להזהר בכתיבת השובר אם יודה בעדים או מכתיבת ידי המלוה אחר שיש בשטר חוב נאמנות בשני עדים כשרים וזה כבר פירשנו בשער ב"ו שהקדמנו:

חלק ב

כסהטמינה ויהבינן לה כתובה וכי אמרינן דבהטמינה לא יהבינן לה הוא דוקא למ"ד אין כותבין שובר · ולאו מבעיא דידע לנא דאיתיה לשטרא בעולם דאפילו גם באבלה סבר הכי אלא מפום דבעלמא סבר ליה לבעלמא אין כותבין שובר:

ותשובת הרשב"א ז"ל בסימן אלף ק"י למייתי הרב ז"ל על זה · כך נוסח' מי שנשבע לפרוע מנה לחברו ביום פלוני אפי' המלוה כאן ופוטן שאבד שטרו ויעשה שובר ויפרענו דקי"ל כותבין שובר · ואם הפטר בידו ואינו רוצה להחזירו נראה לרבינו נר"ו להלכה אבל לא למעשה שזה פטור עד שיחזיר לו שטרו ואינו צריך לתת המעות אפי' ביום ב"ל אלא נתכוון זה מתחלה אלא שיפרענו ויטלר הספר בידו התנו' וכו' עד כאן · ואין ממנה הכרח שיסבור כרבינו והראב"ד ז"ל והטור ז"ל דהא לא קאמר אלא כשהפטר בידו דהיינו שהוא מודה היוחו בידו ובדשותו עכשיו · ומה שאינו מחזירו אינו מפלחי יכולת אלא לפי שאינו רוצה · ובכי הא ודאי שורת הדין מחייבת שלא לפרעו עד שיחזיר הפטר · ומטעמא דיהיב שזה לא נתכוון מתחלה אלא שיפטר הפטר בידו: אבל כי איתיה לפטר בעולם אלא שטוען המלוה שאינו מתה בידו אלא בעיר אחרת כדברי הטור ז"ל אולי יסבור הרשב"א ז"ל בפסיטות שיפרע על ידי שובר: וכן מוכח יותר מאיך חשובה לסימן אתק"ל למייתי לתלה הכל ביסוד אחד שאם יכול לגמור הדבר מיד הדין עם הנתבע אבל אם הוא דבר שתלוי בעדים שאינם כאן או כיולא יתן לו מה שהוא מולה ויכתוב שובר · ואם כן הוא הדין בפטר שהוא טוען שאינו בידו עכשיו אלא בעיר אחרת או כיולא בזה לאף על פי שילמנו שהוא בעולם · אית לן למימר שיפרע ע"י שובר · ולא יעמתי למה הרב ז"ל מביא תשובות אלו · על דברי הטור ז"ל בלשון וכתב הרשב"א ז"ל וכו' כאלו בא להסכימם עם סברת הטור ז"ל · כיון לאיכא למילק מינייהו כדאמרן:

ח' ועדיין אנו צריכים לבאר וכו' · אני תמיה על הרא"ש ז"ל ריש כלל ע"ז שנשאל על שובר שלא הוזכר בו זמן והשיב שהוא כשר אף על פי שאין בו זמן ותחר להביא ראיה על זה ממתניתין דגמרא לאחד שטרו של יוסף בן שמעון פרוע שטרות שניהם פרועים ונכנס בלקלוקים להוכיח לינו · ולמה לי ז"ל כל התרלה הזאת כיון שיש ראיה ברורה ומפורש מדברי הספרא לכתחלה היה מלוה להופריו שאם אינם זוכרים זמן השטר יפחבו השובר בלא זמן כלל · ומימרא זאת יאמר מדלמת בגמ' למשנה נמצא לאחד מהם וכו':

חוב א והיכא ששיית נפל ליתומים וכו׳ • בהשותפין לף ז׳ • וק״ל אמאי אתיין עלה דמרעיין שטרא מטע׳ זיוף דהשתא מצא רבינא מקו׳ לומר דשהלי בשקרי לא מחזקינן • חיפוק ליה דילמ׳ המלוה עשאו לשיהיה מזומן בידו כשיב׳ הלוה לפרעו לכותבין שובר למלוה אע״פ שאין לוה עמו והשתא חייסינן דילמא ממנו נפל ואשכחיה לוה כיון דלא אפקיה בחיי מלו׳ דהא ודאי לעניין הדין רבינו דפליג אהר״י אבן מיגש ז״ל סבר כהרמ״ה ז״ל דמוקמי הכי לרב חמא בשתבעו האב בחייו ולא הוצי׳ השובר לרגלי׳ לדבר • וקצה איכא למידק דא״ה היכי הוה אסיק אדעתין מעקרא לומר דלית הלכתא כרב חמא דהא ומטעמ׳ דשהלי בשקרי לא מחזקינן • והא כיון דבחיי האב חבע ללוה ולא הוצי׳ השובר • הא איכא רגלים וגם ידים מוכיחות שהשובר הוא מזייף • ואיתא סבר לקרעינן לשטרא מפני שובר זה שהורע חזקתו • ואדרבא היה מקום לקיום על רב חמא לומר דלא אגבינן ממון בהקנה שבשבות • אבל לקרוע לכתחלה שטר זה של יתומים מפני שובר שיש בו אמנם דמעכבין מלהוציא

פלוני לויתי ממך מנה שהוא לשון הלוה עצמו • והיינו שקרא' הרמב"ן הולא' בעלי' והכול' שהעלי' מעילי' לשון הולא' שאמר הלוה למלוה בפניהם עם שלא הוזכר שם המלוה שכתוב בשטר מעידין אנו איך פלוני בן פלוני הולה ואמר בפניהם אני פלוני בן פלוני לויתי ממך מנה וכו' ותתנו העלי' למע' בקופן שהעלים מעילים על הולא' הלוה למלוה שהיא' בפניה' ואומרי' הלשון ממש שאמר בהולאה ומסמוני' הסטר אומר שהוא הולא מי שעלין העלו העלים :

שער לג חלק א

אם גרסינן בגיטין פרק השולח וכו' : בדף ל"ד ע"ב • ומ"ש דשמעת מינה דמי שיש לו שני שמו' כותב את העקר בפירוש וכולל בכלל שם הטפל וכו' כן הביאו הרבה מן המפרשים הכותבין ממש לשון זה אם כיולא בו בשתם שכולל בו איזה שם אחר שיהיה לו • אבל ר"ת ז"ל לא סבר הכי לכתבו התוס' בשמו דומין לאחי לתקלה כשאין לו אלא אותו השם הכתוב בגט ואין לו תניכה בשכותב בגט וכל שם ותניכה ירמאה זה הגט של אדם אחר שיש לו שם ותניכה ולכך נראה לר"ת וכל שם שיש לו לקחני במתני' הייני כל שמותיו בפי' ותקן ר"ת לכתוב בגט אני פלו' למתקרי כך וכך כדאמרינן בגמרא שרה המתקריא מרים אחת בר הדיא למתקרי אייא מרי • והא לקחני בגמרא בשמו שביהודה ושם לגליל עמו משמע קלת כפי' ר"ת ע"כ : והשיב עליו הר"ן ז"ל לישנ' למתני' לא מוכח הכי דלא"כ הוה ליה למתני התקין ר"ג שיהא כותב כל שם שיש לו : אבל מדקאמר אני פלוני עם כל שם שיש לי משמע שאותו הלשון תקן וכו' • ונראה לי להקשה מב' לדלי' א' מן הריכות דמה לו לפרט אים פלוני וגם לומר עם כל שום • יאמר בקצור שיכתוב כל שם שיש לו כי בזה נשמע תיובתא כל שם ושם שיש לו בין זה בין אחר והב' מאופן הלשון שמדבר בעצמו אני וכו' ומסיים במלת לי • משמע שהוא ממש נוסח הלשון : ואולם גירסת ר"ת ז"ל במשנה אינה אלא שיהא כותב אים פלוני וכל שם שיש לו • ואין כאן לשון מדבר בעדו ולענין התריכות דלא קאמר סתם שיהא כותב כל שם שיש לו • לדעתי יש לישב זה לדעתו דיעוב מדוות דאי הוה קאמר הכי : הייני מבינים דלא קפדינן על איזה מהם שיכתב לעקר ומסתיין דלכתוב תרוייהו יהיה מוקדם או מאוחר איזה מהם שירצה • הלכך קאמר כותב אים פלוני וכל שם שיש לו לומר שיכתוב לעקר אים פלוני שהוא כשם העקרי שלו כפי התלוקי' שיש בזה:

ואח"כ כל שם אחר שיש לו לטפל כי כן צריך לכתוב לכתחלה :

ולי קשה על ר"ת מהך דמייתי רבינו הביא דהוו קרו לה רובא מריס ופורת' שרה אמרי דהרבעי מריס וכל שום שיש לה וכו' : דבשלמא במתני' אים פלוני וכל שם שיש לו אים מקום לפרש הלי כל שם שכותב בפי' השם האחר עצמו והכול' שכל א"ז שם אח' שיהי' לו יכתבהו ג"כ בגט : אבל הכא שהיו לה ב' שמות אלו בלב' הילודי' מרים ושרה • מאי וכל שם שיש לה לאמרי דהרבעי • לא הול"ל אלא מרים ושרה ומה גם למאי דקאמר' ג"כ תו ולא שרה וכל שום שיש לה דמשמ' בהלי' שהוא הלשון עצמו הנכתב בגט ולא שיזכיר השם ממש : ושבא הוא ז"ל יתלק כשני השמות הם במקום א' עצמו אין צריך לפרש אלא השם העקרי כדמייתי הטור בשם הרמ"ה : אך קשה מן התוספת דמייתו בדבור שאח' זה לקחני ואם אמר אני פ' שביהול' עם השם שיש לי בגליל או שהיה במקו' א' וכתב במקום אחר כשר וכו' • ומדקאמ' שיש לי בלשון מדבר בעדו משמע שזה הלשון עצמו כתוב • ולא בפי' השם ממש שלי בגליל דלא"כ הול"ל עם השם שיש לו בגליל :

והרא"ש ז"ל כתב על דברי ר"ת ז"ל • וכן מוכח לשון המשנה שר"ג תקן לוקח לכתוב על מי שיש לו שני שמות שיכתו' שם העקר וגם שם אחר שיש לו ע"כ • ונראה דלייק מלקחני התקין ר"ג הזקן שיהא כותב אים פלוני וכו' בלשון יחיד ולא קאמר התקין שיהיו כותבי' בלשון רבי' משמע דאינ' תקנה כוללת אלא פרטית לזה שהי' לו שם שני • והוא דלאתחזק וכו' כתב הרא"ש פי' שהוחזק בב' המקומות באלו הב' שמות שילוע הוא שיש לו ב' שמות אבל בני מקום זה אינ' מכירי' בשם שיש לו במקום האחר' הלכך צריך לכתוב שניהם דלא ליתי לידי קלקול בין במקום הכתיב' בין במקום הנתינ' כדפי' לעיל אבל לא אהתחזק בחרי שמי שאינם יודעים במקו' הכתיב' שיש לו שם אחר במקום הנתינה וגם במקום הנתינה אין יודעי' שיש לו שם אח' במקום הכתיבה אין צריך לכתוב וכל שום ותניכה ולא יהא לנו אח"כ שיש לו שם א' במקו' הגט וכו' ע"כ • ודברים אלו הם מגומגמים אצלי דמאי לכת' דלא ליתי לידי קלקול כדפי' לעיל וכו' : הייני לאמתני' דהיה משנה כתב לא שהיה משנה שם אחר שאינו שלו • אלא שהיו לו שני שמות א' ביהודה וא' בגליל וכו' • שאם יגרש באותו שם שיש לו במקום

אהוא מגומר נקרא שני לבני אנשי המקום שהאשה עומדת כי יאמרו שאינה מגורשת כי אינם יודעים שיש לבעלה שם זה במקום אחר • ואם יגרש בשם שיש לו במקום שהאשה עומדת נקרא שני לבני אותו המקום שהוא עומד • ואם תבא האשה לגבות מנכסיו או לינשא באותו מקום יאמרו שאינ' מגורשת לפי שאינם מכירים באותו שם הכתוב בגט לפי שהוא נקרא כן במקום האחר • לכן התקין ר"ג וכו' ע"כ • נר' מדבריו אלה לכל שבמקו' הכתיבה או הנתינה אינם מכירים בשם הנכת' בגט לפי שהוא נקרא כן במקום האחר וכאן אינם יודעים שזה הוא שמו הנקרא שם • זה הוא קלקול כי יאמרו שאינה מגורשת • ולא יעלה על לבם שמא שם זה הוא הנקרא בו במקום האחר אף על פי שיודעים שיש לו שם אחר באותו המקום • ולפיכך תקן לכתוב וכל שום וכו' • ומ"כ הסברא נותנת לכל שכן כשאינם יודעים שיש לו שם אחר במקום אחר • אלא תוספים שאין לו כי שם השם שנקר' בו במקו' שרוצי' הגט • דולאי אם ירצו בגט שם אחר ממה שהורגלו בו פשיטא שיאמרו שאינה מגורשת כי אין זה שמו • ולפי זה מאי הא' לכתב אבל אי לא מתחזק בחרי שמי שאינם יודעים במקום הכתיבה שיש לו שם אחר במקום הנתינה • וגם במקום הנתינה אינם יודעים שיש לו שם אחר במקום הכתיבה א"ל לכתוב וכל שום לבשלמא לגבי מקו' הנתינה ליכא שום חשש קלקול משום דאע"ג דלא ידעי שיש לו שם אחר במקום הכתיב' מה בכך הרי בגט כותבין שם מקום הנתינ' ובמקום הנתינה מכירין אותו בשמו וידעו שזה הוא המגורש אשה זו • אבל אם תלך האשה במקום הכתיבה לגבות כתובתה או לינשא שם • וירצו שם מקום הנתינה שאינם מכירי' בו וגם אינם יודעים שיש לו שום שם אחר • הא איכא קלקול שיאמרו שאינ' מגורשת • ואם נאמר שלא יכתוב אלא שם של מקום הכתיבה שהחזיק הוא לעצמו • יקשה להפך • שוב ראיתי לרב ז"ל בב"י בח"ה בימין קכ"ע כתב וז"ל ומ"ש הרא"ש וגם במקום הנתינה אין יודעין שיש לו שם אחר וכו' • נ"ל לדבריהם נקשיה אע"פ שבמקו' הנתינה אינו מוחזק אלא בשם שהם בקיאים בו כשר וכ"ש היכא שבמקום הנתינה יודעין שיש לו שם אחר במקום הכתיבה ליכא למיחש כל כך לקלקול ע"כ • ואחר המחילה הראויה הא לא אפשר בדברי הרא"ש ז"ל שהרי כתב למעלה כלמייתינן דשם מקום כתיבה נקרא שני לבני מקום נתינה כי יאמרו שאינה מגורשת כי אינם יודעים שיש לבעלה שם זה במקום אחר וכו' ופשיטא דהאי אינם יודעים שיש שם זה במקום אחר וכן • הייני שאינם יודעים שם זה הפרטו עצמו הכתוב בגט אבל יודעים שיש לו שם אחר • ואפי' הכי קאמר ליכא קלקול • ומכאן נמי תשובה למה שהקשה למטה בסמוך על תשובה דמייתי מהרא"ש ז"ל שכתב עליו • ועוד קשה דמשמע מדבריו בתשובות לכאורה שאע"פ שבמקום הכתיבה נקרא בשם אחר מאחר שבמקום הנתינה אין יודעין שיש לו שם אחר כותב שם מקום הנתינה ואינו כותב וכו' • וגם זה תימא דהא אתי לקלקלה במקום הכתיבה לומר לא זה הוא שנרש וכמ"ש הוא ז"ל בפסקיו ע"ש ע"ב • ולמה שאמרנו אין כאן אלא הקושיא הראשונה שהקשה על תשובה זו דמשמע מדבריו דכשבמקום הכתיבה לא הוחזק אלא בשם א' עליו טפי מכשהוחזק במקום נתינה שיש לו שם במקום כתיבה וזה תימא דאיפכא' מסתברא וכו' והוא כדלקמן לעיל • ותו גרסינן התם הרא"ש קרו לה וכו' • איפליגו רבוותא ז"ל בדין זה ושלש מחלוקות בדבר לכתב הטור ז"ל בא"ה כי' קכ"ט בד"ה לכתחלה אבל בדיעבד אפילו לא נכתב אלא אחד מהם כשר והרמב"ם פסל שכתב כתב השם שאין יודעין יותר וכתב וכל שום ותניכה שיש לו פסול ואלא הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה ע"כ • וע"ז כתב הרב ז"ל בב"י וז"ל • ומשמע עוד מדברי רבינו דאפילו כותב שם העקר אפילו כותב וכל שום פסול שהרי כתב אבל בדיעבד אפילו לא נכתב אלא א' מהם כשר • ומתוך מ"ש אחר כך והא דכתב בדיעבד כשכתב שם הטפל וכל שום וכו' משמע דמה שהכשיר אפי' לא נכתב אלא א' הייני בכותב וכל שום לוקא • ומלא חלק בין שם עיקר לטפל לענין זה משמע דשוים הם דכשלא כתב וכל שום פסול ל"ש כתב שם טפל ל"ש שם עקר וזה תימא בעיני דבתניכא הנכרת כותבין לכתחלה בלא וכל שום וכמ"ש רבינו עצמו בסמוך ובשם עקר ופסל כשלא כתב וכל שם עכ"ל • ותמהני פה קדוש ויקיר דברים אלו לייחס לטור ז"ל דבכל אחד מהשמות כשלא כתב וכל שום ופירש מאי דקאמר בדיעבד אפילו לא נכתב א' מהם כשר דהיינו בכל שום לוקא • וכתב ע"ז ומלא חלק בין שם עקר לטפל משמע דשוים הם וכו' • ולא"כ ע"כ צריך שנאמר לפ"ז דבין בשם עקר בין בשם טפל בדיעבד הוא דמכשרי' כשכתב וכל שום דהא אתרוייהו קאי אמאי דקאמר אבל בדיעבד אפילו לא כתב אלא אחד מהם כשר וכו' • דלאחי"ם הול"ל ואי לא כתב אלא שם טפל וכו' : וזה תימא דהא בשם עקר כתב בהדיא הטור כותבין שם העקר אלו וכל שום ותניכא

וחניכת לאיתן ליה וכו׳ • להיינו שלכתחלה כותבין כן שהוא העקר במימרא למריס וכל שום שיש לה • ומעלו דברי הטור מבולבלים בלי הבנה כלל • למה לו לערב לין שם עקר עם שם טפל • כיון דשם עקר אפילו לכתחלה כתבינן • ואלו לין בדיעבד תינו אלא בשם טפל • ועוד לפי שיטתו מאי אפילו לא נכתב אלא אי׳ דקאמר • הא ליכ׳ אלא חלוקה זו • להכשיר בדיעבד שהיא אחד מהשמות עם וכל שום אבל אי לא כתב וכל שום פסול בתרוייהו • ולא הול״ל אלא אבל בדיעבד אם לא נכתב אלא א׳ מהם כשר • ועוד קשה האי דקאמר והרמב״ם פסל לכתב השם וכו׳ • ואי ליכא להרמב״ם מהתני ממש בענין עצמו שמכשיר הטור מה לן להאריך ולומר והרמב״ם פסל שכתב וכו׳ יאמר בקצור • והרמב״ם ז״ל כתב כתב השם וכו׳ • ומי לא ירא שהוא פוסל בהליתו תיבה מילתא דמ״ש ומ״ל כתב כהבר׳ רשותך מבין הרב ז״ל להרא״ש דוקא כשכותבו עם וכל שום וכל שום כשר אבל כשכותבו לבדו פסול והרי בהליתו מוכח מלשונו כפסקיו דבכת׳ שם א׳ לבד בלא וכל שום כשר לכתב לימו של מומר שגרש בשם של יהודי ומייתי תשובת ר״ת ז״ל דלאין לחוש בו כלל דלא גרע שם יהודי מכתב חניכתו לכשר כו׳ ומסיק שלא שנינו היו לו שני שמות שיגרש בשני שמותיו אלא כשיש לו שני שמות שם אחד ביהודה וא׳ בגליל אבל כשהו מוחזק בב׳ השמות במקום א׳ לי בא׳ ואפי׳ בחניכת והא דאמרינן בשמעתין רובא מריס ופורתא שרה למשמע דאפילו בחד מקום צריך ב׳ שמות היינו לכתחלה וכו׳ • ע״כ • נראה בבאו׳ לכשם א׳ בלבד בלי וכל שום מכשיר בדיעבד דומי׳ דחניכ׳ • אשר על כל אלה נראה לדברי הטור ז״ל הם כפשוטם • והיסוד אשר עליו בנה הרב ז״ל פירושו מדכת׳ הטור והא לכשר בדיעבד בשכתב השם הטפל וכל שום וחניכת וכו׳ • דמשמע ליה מלשון זה לכונתו דוקא בשכתב וכל שום מבשרינן בדיעבד מדלא כתב סתם והא לכשר בשכתב שם הטפל וכו׳ • אבל הרא״ש נראה מבואר דכיון דעקר כונת הטור שם היא לומר דלא מכשר אלא כשמגרש במקום הכתיבת • מ״ה נקט לרבותא וכל שום לומר דאפילו בכה״ג שכותב שם הטפל וגם בכל שום אינו כשר אלא למגרש במקום הכתיב׳ וכ״ש כשאינו כותב אלא שם הטפל בלבד דודאי לא יהיה כשר אלא לכותב ומגרש במקום א׳ וה״ה בשם עיקר • ומה שכתב למעלה אפי׳ לא נכתב אלא אחד מהם כשר וכו׳ • א׳ מהם בלשון קאמר בלי וכל שום • ואמרו בד״א לכתחלה אבל בדיעבד וכו׳ • קאי אמאי דקאמר אין כותבין שם טפל וכל שום וחניכה ואהא קאמר בד״א וכו׳ • כלומר בד״א לשם טפל עם וכל שום אינו כחו דוקא לכתבו לכתחלה אבל בדיעבד ודאי אי כתב שם טפל וכל שום כשר להא אפילו לא נכתב אלא אחד מהם בלבד כשר כלומר וב״ש כשזול׳ השם הטפל כתב ג״כ וכל שום • ולפי שהרמב״ם ז״ל לא כתב בהליתו לבשם אחד בלבד פסול בלא וכל שום כתב הטור ז״ל דלהרמב״ם ז״ל ודאי פוסל בזה שהרי כתב לאפי׳ בשם טפל עם וכל שום פסול • ומ״כ כ״ש כשהו׳ לבדו שיפסול: וב״ת היאך אפשר לתנייבא לבד כותבין אפילו לכתחלה ושם עקר לתוליה לא סגי לכתחלה בלא וכל שום לדעת הטור והרא״ש ז״ל • כבר נתיישב זה בדברי הרא״ש ז״ל ומביאם הטור ג״כ לחניכתו ידועה וקרת בכל מקום והכל קורין אותו בה וכו׳ ע״ש: והרב ז״ל מביא בשם הרשב״א ז״ל לסבר להוחזק בב׳ שמות במקום אחד מגרש לכתחלה באחד מהם ואינו חושש משום דה״ל כחניכ׳ וכו׳ • ולפ״ז צריך שנאמר דמאי דקאמרי נהרדעי מריס וכל שום שיש לה • לאו למימרא דלא סגי בלאו הכי ובלכתחלה צריך לכתוב עכ״פ וכל שום בהלי מריס שהרי להרשב״א ז״ל אפילו שרה שהוא הטפל כותבים אותו לכתחלה בלא וכל שום • אלא הכונ׳ שאם יבא לכתוב וכל שום בהלי תל שמא לא יכתבנו אלא בהלי מריס שהוא השם העקרי ולא בהלי שרה שהוא הטפל • כי יחשבו שהיא אשה ששמה העקרי שרה כיון שכתב אחריו לטפל וכל שום: ונמצאו א״כ בזה ג׳ סברות הא׳ להרמב״ם ז״ל דבשם אחד לבד פסול אפילו בדיעבד כפי מה שהבין מדעתו הטור ז״ל • הב׳ בהפך זה להרשב״א ז״ל דאפילו לכתחלה כותבין שם א׳ בלבד • הג׳ להרא״ש והטור בנו ז״ל • לנהי לכתחלה בעינן שם עקרי וגם וכל שם • מ״מ בדיעבד אי כתב אחד מהם לבדו כשר • ואי קשיא מנא ליה לטור ז״ל לפסל הרמב״ם ז״ל גם בשם עקרי לבדו • הא לא כתב אלא לשם שאין יודעין בו עם כל שום פסול ומינה נשמ׳ דשם טפל לבדו בלי וכל שום פסול מכ״ש לפי סברתו:

אבל בשם עקרי לא מצינו לו ז״ל שפסל • וי״ל דסבר הטור ז״ל דלעולם א׳ מהשמות אפי׳ הטפל כשכתוב עמו וכל שום עדיף מאם אחד לבדו אפילו יהיה העקרי • דסוף סוף שניהם נכללו בו וטובים השנים מן הא׳ • ולפיכך מלכתב הרמב״ם ז״ל לבשם טפל עם וכל שום פסול הוצית לכ״ש בכל אחד מהם לבדו פסול • מיהו ה״ה ז״ל בפ״ג דגרושין לא הבין כן דבקצור הדינים כתב היו לו שני שמות במקו׳ הכתיבה שבו נתן הגט וגרש באחד מהם ולא כתב וכל שום שיש לו ה״ז כשר בדיעבד • ואפשר שזה נתבאר בדברי רבינו במ״ש ואם כת׳ חניכתו וחניכתה כשר וירצה לומר שכתב חניכתו וחניכתה ולא יותר ע״כ • ובאמ׳ הלכ׳ ל״ע בשם הטפל מיהא:

ב ומסתברא דוקא בגטי נשים וכו׳ • גרס׳ למאי לכתב רבינו כיון שהוחזק לו אותו השם הטפל וכו׳ לאו למימרא דדוקא בשהוחזק כאן השם הטפל הזה שמכירין אותו במקום הכתיבה בשם עקר • דאם כן גם בגטי נשים הדין כן לדעת רובא דרבותא ז״ל דלמייתינן לעיל לכשים לו ב׳ שמות בעיר אחד אפילו כתב הטפל לבדו הגט כשר ולהרשב״א ז״ל בותבין אותו לכתחלה • אלא הכונה כשמודע שהוחזק לו שם זה הטפל בא״ז מקום אע״פ שלא הוחזק בו בזה המקום נותנין בו • והיינו ודאי שהעדים מכירים אותו בשם זה כאשר יתבאר בחלק הבא בס״ד:

חלק שני

א והיכא דלוה טעין איני חייב לך בשטר זה כלום כי שמא רמאי אחר העלה שמו בשטי • על זה גרסינן בפרק גט פשוט בותבין גט לאיש א״פ שאין אשתו עמו ושובר לאשה א״פ שאין בעלה עמה והבעל נותן שכר ובלבד שיהו מבירין • ושיילינן בגמרא מאי ובלבד שיהו מבירין • אמר רב יהודה ובלבד שיהא מכיר שם האיש ושם האשה בגט ושם האשה ושם האיש בשובר ושיילינן ליחוש לשני יוסף בן שמעון הדרין בעיר אחרת דילמא כתיב גיטא ואזיל וממטי לאתתי׳ דהאיך • א״ל רב אחא בר רב הונא • ה״ק רב שני יוסף בן שמעון הדרין בעיר אחרת אין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה • ושיילינן וליחוש דילמא אזל למדינתא אחריתי ומחזיק ליה לשמיה יוסף בן שמעון וכתב גיטא וממטי ליה לאיתתי׳ דהאיך ואמר לחו רב הונא כל שהוחזק שמו בעיר שלשים יום שוב אין חוששין לו • מזה למדנו שכל שטר שבעולם בין שכותבין אותו במדינת שניהם ושניהם עומדים כאן בין שטר הנכתב לאחר שלא בפני חברו בכלן צריכים העדים להכיר השמות שבשטר שזהו פלוני בן פלוני וזה פלוני בן פלוני בדי שלא יבאו שנים ויעשו קנוניא וישנו שמותיהן בשמות אחרים ויודו זה לזה בחוב או בשובר או במכיר׳ וביוצא בזה אבל מי שהוחזק שמו בעיר ל׳ יום אין חוששין שמא שם אחר יש לו ושנה את שמו כדי לרמו׳

שאם

חלק שני א והיכא לוה טוען וכו׳ בלף קפ״ו • ומה שכתב רבינו מכאן למלוה שכל שטר שבעולם וכו׳ • הא סברת הרמב״ם ז״ל בפ״ל דמלוה וכן הטור ז״ל סימן מ״ט • אמנם ה״ה ז״ל כתב ודברי תוספת הם לגוף ומלוה למה צריך הכרת שמותם בשטרי קנין • ואינו דומה לגט ושובר שבאים להפקיע ולא להחייב • אבל במוכר ולוה אינו חשבת יש מת׳ שמכירי׳ אותם וכו׳ עד ולפיכך נ״ל דלא בעי׳ אלא הכר׳ שם המוכר והלוה • וזה שמשמעתו לא אמר׳ והו׳ שמכירין אלא בגט ושוב׳ לפי שבשם אינו צריכין הכרת שניהם והיה צריך להשמיענו כן שנתוסף למי ששמו כשמו • אבל בלוה ומוכר לא צריך אלא הכרת שמותן ולפיכך לא דברה בהן המשנה לפי שפשוט הוא שצריך שיכירו שם הלוה והמוכר שמא יעלו שמותם כשמות אחרים וכו׳ עד ויש לי לומר שלא כיון רבי׳ באמרו שצריך להכיר שם המלוה והלוקח אלא בשטרות שאין בהן קנין שאין כותבין אותם

לוה ולמוכר בלא מלוה ולוקח והלכ׳ צריך שיכירו שהם אלו וכו׳ ע״כ:

ואיבא למידק לפי מה שמוכיח מן המשנה אלא קתני הא דיהא מכירין

אלא גבי גיטא ושובר וכו׳ • דהא בגמר׳ כי שיילינן מאי ובלבד שיהא מכירין וקאמר רב יהודה אמר רב • ובלבד שיהא מכיר שם האי׳ בגט ושם האש׳ בשובר אמרי׳ דיתבי רב ספרא ורב אחא בר הונא ורב הונא בר חיינא ויתיב אביי גביהן וקא מיבעיא להו שם האיש בגט אין שם האשה לא • שם האשה בשובר אין • שם האיש לא • וליחוש דילמא כתב גיטא וכו׳ • א״ל אביי שם האיש בגט וה״ה לשם האשה • שם האשה בשובר וה״ה שם האיש • והתמת כיון דלדברי הרב המגיד ז״ל גבי לוה ומוכר לא דברה בהן המשנה לפי שפשוט הוא שצריך שיכירו שם הלוה . ושם המוכר שמא יעלו שמותם כשמות אחרים וכו׳ • ובל עצמה לא כתבה כן גבי גט ושובר אלא לפי שהולרך להשמיענו שאנו צריכים הכרת שניהם • א״כ מאי קא מיבעיא להו שם האיש בגט אין שם האשה לא וכו׳ • הא ע״כ לא אפשר למימר הכי דאי לשם האיש בגט ושם האשה בלבד אתא • לא היה צריך למתני׳ דהוא פשוט כי היכי דלא תנייה גבי שם לוה ומוכר • ובודאי לא איצטריך אלא משום דבעינן שיכירו שניהם • ואילו לדעתו ז״ל לא נתקשו אלא בלשון רב דאמר שיהא מכיר שם הגט באים וכו׳ • דאלו במשנה גופה הם היו מבינים שיהו מכירים את שניהם ומהכרת עצמו של ה״ה ז״ל אבל מדקאמר רב שם האיש בגט וכו׳ • משמע דאשה זה בלבד קפיד • ומשום הכי הוקשה להו דלא אסיקו אדעתיהו מאי

לתירצו התוס׳ דנק׳ גט באים ושוב׳ באשה שהם מכתיבים הכתב וכו׳:

אך לא הבינותי מה שרצה ז״ל לומר שלא כיון הרמב״ם ז״ל אלא בשטרות שאין בהם קנין שאין כותבין אותם ללוה ולמוכר בלא מלוה ולוקח וכו׳ להא בהליתא כתב הרמב״ם ז״ל לשון זה אחד השטרות הנכתבין לא׳ שלא בפני חברו ואחד השטרות שאין כותבים אותם אלא מדעת שניהם ושניהם עומדים כלם צריכים שיהיו העדים מכירי׳ השמות שבשטר זה פלוני בן פלוני וזה פלוני בן פלוני וכו׳ • הרי כפי׳ לגם בשטרות שכותבין שלא מדעת שניהם

Digitized by Google

דהיינו שטרי קנין קאמר שצריך להכיר השמות שבשטר דהיינו שני השמות שיש בשטר אחד לע"כ הם המלוה והלוה או הלוקח והמוכר ולתוספת ביאור כתב ונפל שזה פלוני בן פלוני וזה פב"פ שמורה בפירו' היותה מדבר על שניהם • וגם בלתי הטעם שמת יבאו שניהם ויעשו קנוניא ויסגו שמותיה' וכו' לא"ל להחפדש אלא על המלוה והלוה וקאי לתחלת דבריו שהשטרות שבכתבי"ל אלא בפני חברו עם אותן שאין כותבין אלא מלעת שניהם • ואיך כתב ה"ם שלא כיון אלא לשאין כותבין בלא מלוה :

ב והיבא דנפיק שטר לפנינו וכו' • כ"כ הרמב"ם ז"ל פכ"ל דלוה וכתב ה"ה ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל שהקשה בשטרי הלוואה ניתוק שמת יכתוב שטר בשמו יוסף בן שמעון ויש בעיר אחרת אדם בשמו כך ונותן למלוה שבשט' ועושין קנוניא ע"ז • לבולאי בשטרי הלוואה לא בעינן שם עירו • י"ל שאם אתה חושש לקנוניא כזאת אין לדבר סוף אפילו תאמר שאין כותבין שטר ללוה אלא מלוה עמו עדיין שייכים עושין קנוניא על יוסף בן שמעון שבעיר אחרת אלא לכל זה אין חוששין ע"כ: וקשה דהאי דקאמר דהא בשטר הלוואה לא בעינן שם עירו • דמשמע דאי הוה בעינן שם עירו תו ליכא תשלומין ע"כ גבי גט דבעינן שם עירו ואלי ליכא הך תשלומי אבל מ"מ מאי פרכינן בגמרא • וליתוש דילמא אזיל למתא אחריתי ומחזיק ליה לשמיה בינתא בן שמעון וכתיב ניתא וממטי ליה לאתתיה להאיך וכו' • ומאי קושיא הא ליכא למיתש דהכי לשע"ג לכי כתיב שם עירו היא מתא עירו של יוסף בן שמעון • ש"מ הא קיי"ל בהזורק היה במזרח וכתב במערב אלא מזה ומזה וכו' • ולוקימנא בגמ' דקאי אסופר ומשום עדי' צריך לכתוב בגט שם העיר שהעדים חותמים בו ולרוחא דרבוותא ז"ל אם לא נכתב כן בגט פסול אף על גב דבשטרי דעלמא בלי עבד כשר וכיון שכן היאך אפשר שילך למקום אחר לכתוב גט על שם אשת יוסף בן שמעון הרי צריך באותו המקום לכתוב שם מקום הכתיבה והתחתימה וכפי הזמן הכתוב בו • ירמו בהלית שבאותו היום יוסף בן שמעון ואשתו אחרים לא היו באותו מקום שנכתב בו פגט ויוכר הזיוף כפי' : לפיכך מישלא הוחזק וכו' • בגמר' אמרינן לא אתחזק מאי אמר אביי דקרו ליה ועני ר"ב זביד אמר רמאה ברמאותיה זהיר • והרי"ף והרמב"ם ז"ל לא הוצרכו לכתוב זה דכיון לכתבו אמי שלא הוחזק שמו שלשים יום אין מתבים לו • א"כ ממילא משמע דאין כאן חקנה אחרת אלא חזקה לל' יום • ובלאו הכי לאו כלום הוא :

חלק ג א גרסינן בפרק גט פשוט ההוא חברא דהוה חתים עליה רבה בר חנין פיר"ש שובר של כתובה היא אתיא לקמיה אמרה ליה לאו אנא הואי פירו' אשה אחרת העלת שמה בשמי א"ל אנא נמי אבדי להו דלאו איהי היא פירו"ש אף אני אבדתי כך לעדים החתומים עמי על השובר שאינך את והם השיבו ואמרו לי דטעיתי דבקש היא דקש ובגד לה בלובר הזקינה על כן החליף ונעשה עבה והברתי שחדין עמהם וכבר התקבלת כתובתיך ואמר אביי אע"ג דאמרינן בעלמא כיון שהניד שוב אינו חוזר ומגיד צורבא מרבנן לאו אורחיה למידק ולהכיר את הנשים והגד' קמ"ת דלאו איהי היא לאו בלום היא ולא מקרי חוזר ומגיד כמה שאמר לבסוף • ותו גרסינן ההוא חברא דאתא דהוה חתים עדה רב ירמיה בר אבא אמרה ליה לאו אנא הואי א"ל איברא ארת הוית אמר אביי אע"ג דאמרי' צורבא מרבנן לאו אורחיה למידק כיון דקדק סבבי' עליה ובהימני' ליה • ואמר אביי הלכך דלאו אורחיה למידק בנשי האי צורבא מרבנן דאזל לקדושי אתתא נדבר בהדיה עם הארץ פירו' שידקדק בצורת' פי' והם יראו ממנו ולא מחלפי לה מניה • מכל זה למדנו שת"ח שהעיד על עדות אשה שלותה ולא הולך עמו ע"ה המכיר' בשעה שקבל עדות • ואע"פ שהעד האחד אינו צורבא אי אמר איהי לא הואי אוא ואיהו קא טודה ליה שטעה בהברת פניה מהמני ליה ולא מקרי חוזר ומגיד שיוכל להיות שהטעוהו בכך • אך אם הולך עמו עם הארץ שמדקדק בה הם ראים ממנו שלא להטעותו הו לא מהימני' לאיהי ; גם אם העיד צורבא מרבנן שדקדק בה ובאמת יודע שהיא היא כמו כן לא מהימנינן ליה בהר הכי :

ב ובתב הראב"ד ז"ל שמעינן מינה דהאי שיהו מבירין דאמרינן במתני' אפי' אפומא דאתתא ואפובא דקרובין כמבינן כדאמרינן לענין חליצה ואשתמודענא דאחוה מאביה הוה ומהימני' לאיהי אפילו מפי אשה • דאי מפי עדים בעי' ביון דא"ל סהדי איהי היא היבי מצי למיהדר ואע"פ דאמר להו איהי היא ולא מקבילי' מינה השתא מידי • ושמעינן מיניה דהיבא דסמיך

שאם אתה אומר כן אין לדבר סוף • לפיכך מי שלא הוחזק שמו בעיר אע"ג דקרו ליה ועני איבא למיתש למידק דייק הוא דרמאה ברמאותיה ידע ואין כותבין לו עד שיביא ראיה שזה שמו או יוחזק בעיר שלשים יום :

ב והיבא דנפיק שטר לפנינו וטען הלוה ואמר איני חייב לך כלום בי שמא רבאי אחר העלה שמו בשמי והודה לזה במקומי או שטען לאחר חייבתי את עצמי וזה ברמאותו העלה שמי בשם בעל חובי בהא ודאי מסתברא דבין דלא הוחזקו באותה העיר שני יוסף בן שמעון אין חוששין לדבריו בשם שהוחזקו העדים שאין חותמין על השטר אא"כ נעשה גדול • הבי נמי הוחזקו שאין חותמין על השטר אלא אם כן מבירין הנכתבין על השטר • וכן בזה דעת הר"ר משה ז"ל :

חלק שלישי

א גרסינן בפרק גט פשוט ההוא חברא דהוה חתים עליה רבה בר חנין פיר"ש שובר של כתובה היא אתיא לקמיה אמרה ליה לאו אנא הואי פירו' אשה אחרת העלת שמה בשמי א"ל אנא נמי אבדי להו דלאו איהי היא פירו"ש אף אני אבדתי כך לעדים החתומים עמי על השובר שאינך את והם השיבו ואמרו לי דטעיתי דבקש היא דקש ובגד לה בלובר הזקינה על כן החליף ונעשה עבה והברתי שחדין עמהם וכבר התקבלת כתובתיך ואמר אביי אע"ג דאמרינן בעלמא כיון שהניד שוב אינו חוזר ומגיד צורבא מרבנן לאו אורחיה למידק ולהכיר את הנשים והגד' קמ"ת דלאו איהי היא לאו בלום היא ולא מקרי חוזר ומגיד כמה שאמר לבסוף • ותו גרסינן ההוא חברא דאתתא דהוה חתים עדה רב ירמיה בר אבא אמרה ליה לאו אנא הואי א"ל איברא ארת הוית אמר אביי אע"ג דאמרי' צורבא מרבנן לאו אורחיה למידק כיון דקדק סבבי' עליה ובהימני' ליה • ואמר אביי הלכך דלאו אורחיה למידק בנשי האי צורבא מרבנן דאזל לקדושי אתתא נדבר בהדיה עם הארץ פירו' שידקדק בצורת' פי' והם יראו ממנו ולא מחלפי לה מניה • מכל זה למדנו שת"ח שהעיד על עדות אשה שלותה ולא הולך עמו ע"ה המכיר' בשעה שקבל עדות • ואע"פ שהעד האחד אינו צורבא אי אמר איהי לא הואי אוא ואיהו קא טודה ליה שטעה בהברת פניה מהמני ליה ולא מקרי חוזר ומגיד שיוכל להיות שהטעוהו בכך • אך אם הולך עמו עם הארץ שמדקדק בה הם ראים ממנו שלא להטעותו הו לא מהימני' לאיהי ; גם אם העיד צורבא מרבנן שדקדק בה ובאמת יודע שהיא היא כמו כן לא מהימנינן ליה בהר הכי :

ב ובתב הראב"ד ז"ל שמעינן מינה דהאי שיהו מבירין דאמרינן במתני' אפי' אפומא דאתתא ואפובא דקרובין כמבינן כדאמרינן לענין חליצה ואשתמודענא דאחוה מאביה הוה ומהימני' לאיהי מפי אשה • דאי מפי עדים בעי' ביון דא"ל סהדי איהי היא היבי מצי למיהדר ואע"פ דאמר להו איהי היא ולא מקבילי' מינה השתא מידי • ושמעינן מיניה דהיבא דסמיך

אבדא לגם לפי' רש"ם אינה למידק הכיון דולאי בהאי' עובדא עסקינן בשלא הוחזקו שניים שהיו שמותיהם ושמות כשותיהם שוים • מ"כ כי טעמה נמי שמת אשה אחרת היא שמה כשמי וכו' • מאי הוי והעד ולאיל מהימן על זה הכיון לא הוחזק אלא מד יוסף בן שמעון מסתמא הוא הוא הכתוב בשובר יעלה תהם העד ולאו כל כמיניה לומר שחתם על אחד שלא הוחזק בכך • ותו גרסינן וכו' • אלא דקאמר אביי כיון דלק לכתבו החום' וז"ל • ומ"ת היב' לאמר מתחלה לאו איהי היא אמר שיכול להחזיר ק"ו כשאמר מתחלה זאת היא דנאמן אף על פי שאין לדבר להסתכל • הכין ה"ק כיון דלק לק ואם רוצה לחזור אינו חוזר ומגיל ע"כ • ואיב' למידק אי הא' לקאמר אביי אע"ג לצורבא מרבנן וכו' • אעובדא לאיבר' אתת הות וכו' הות משום דשיילוה קמיה אי מהימן או לא • מ"כ אין מקום לקושי' החום' דפסיט' דהשולל לא ידע מאיך עובד' קמ"ת לאמר עליה אביי שיכול לחזור • דא"כ לא הי' שואלים כלו' הכא כשאומר מעיקרא זאת היא דכ"ש הוא וכלתקנו החום' ותירוצ' אינו עולה כלל לשואל • וכיון שאולים ממנו פשים שם לו להשיב ולומר להם הכין אע"פ שהוא אלנו פשוט ומובן ממקום אחר ואם נאמר שלא היהה כאן שאלה אלא שאביי מעצמו אמר אע"ג וכו' • יקשה לפי תירוצה שלא בא אביי אלא לחל' שלא יוכל אח"כ לחזור ולהגיד דבר' זה אינו חלוי בהאי עובדא • דולאי ר' ירמיה בר אבא לא חזר בו • ואם כן למה לא אמר זה מיד בעובדא קמא כשאמר אף על גב דאמר רבנן כיון שהניד שוב אינו חוזר ומגיד • לורב' מרבנן לאו ארחיה למידק • לימא תו וכיון דלק יתנגד שיבא עוד מעשה אחר ושעליו אגב ארחיה יאמר כיון זה • וגם לא מסתבר' להשתא נתחלש לו זה הכין שלא היה יודעו מתחלה • ומאת על ידי מעשה זה נתעוררו לשאול לו אם יאריע שירצה הצורבא מרבנן לחזור בו מה יהי' הכין והשיב להם כיון דלק לק • מכל זה למדנו וכו' : גמגוס קא חזינא בלשון רבינו דקאמר' ואע"פ שהעד האחד אינו צורב' אי אמר איהו לא הואי וכו' • מהמינין ליה שיוכל להיות שהטעוהו בכך וכו' • דאיך אפשר שהטעוהו • כיון שבאותה מעמ' היה שם העד האחד שאינו צורב' והלא הם ידאי ממנו שלא להטעותו ומה לי שהת"ח הולך עמו הע"ה או שעם הארץ נחייחד לעד עם החלמיד חכם • מ"מ לא יערב על לבם להטעות כי ירמים מעם הארץ שהוא מדקדק :

ב וכתב הראב"ד ז"ל שמעינן מינה וכו' • עם שהלשון מגומגם קלת נראה שכונתו ז"ל להוכיח דע"כ אפי' אשה או קרובי' שמכי העדים להכיר שם האיש אם שם האשה • דאי לאו הכי היכי הוה אסיק אדעתי' אבא בר חנן לומר לאו איהי היא והלא כיון דמעיקרא ודאי לא הכירה אלא ע"י עדים כשרים שאמרו לו היא היא • אין כאן מקום ספק דודאי היא היא ולא אחרת ולא מאי לא היא ולא העד לומר שהי' אחרי' שהרי לא הוחזקו שם שאיש בשמות שוים • אלא ודאי מעקרא הכיר ע"י א' מהפסולים ולפיכך היה מקום לומר שמא הטעהו : והרב המגוקי ז"ל הביא לשון שאוס קלת שכתב אמר המחבר ש"מ שיכול אדם לסמוך בזה ע"פ ע"ת וכו' דאי ס"ל שלריכי' שניים שיעידו לו בהחלה היכי אמרינן לא לק הרי דק על פי עדים כשרים אלא ודאי כדאמרינן דהא מילתא דעבידא לגלוי היא • ולכאורה משמע דהבין דהאי דקא' בגמרא לאו אדרחיה למידק אעקרא דמלת' קאמר כשאמת על השובר • וזה שלא כפשטא דמתעתת' דאמאי דקאמר לאו איהי היא קאי שאמר כן מפני שאתה לא דקדק יפה שאין דרכ' של

Digitized by Google

על ח"ח לקקן • וכמנין זה ולמי לא דק על פי פלים • אבל לריך שנעמיס בדברי ז"ל שכונתו על הלרך שכתבנו • והיא היכי אמרינן עתה לא דק • ומשום הכי לא הקבי' חוזר ומגיל • הא על כל פניס מה שאמר לאו איהי היא אין בדברין כלום שהרי מעקרא דק על פי עדים כשריס ואולא לא הי' תות' ולריך להוסיף בזה שלא הוחזקו כאן פנים בשם א' כלכתבינן • אלא ולאי למעקרא אחה על פי פסולי' משום מלחת דגבילת לגלויי וכו' :

חלק ד

א גרשינן בפרק גט פשוט שנים פהיו לרין וכו' • יש לי לסמוה על הטור ז"ל פימן מ"ט שכתב היו שנים בעיר ששמותיהם פנים כל אחד יוסף בן שמעון אין שום אחד מהם יכול להוליא שטר על חברו שיאמר לו שטר זה שאתה מולי' עלי שלי הוא והחזירהו לך כשפרעת לי החוב שהים לי עמך ע"כ • הרי דיהיב טעם • מפני שיטעון שהוא החזירו ואלו בגמרא אקשינן ואלא הא לחניא כשם שמוליאין הן שטר על אחרים כך מוליאין זה על זה במאי קא מפלגי בכותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו קא מפלגי תנא דידן סבר כותבין שטר ללוה ואע"פ שאין מלו' עמו זמכין לחזיל גבי הפרת והכלי ואמר לוה כתבו לי שטרא דבעינן למיזף מיוסף בן שמעון חברי וכתב לכתבי ותתני ליה נקיטא ליה ואמר הב לי מאה זוזיפא מינאי תנא ברא סבר אין כותבין שטר ללוה עמו • אלמא טעמא הוי משום דמעקרא דמלה' איכא למימר שלא היתה כאן מלוה לעולם • ומה לן לטור להמליא טעם אחר מלבו ולהניח הטעם הנאמר בגמר' בפי' • איברא דהטור נמשך אחר לשון רש"ס ז"ל שפירש כן במשנה אלא דלרש"ס ליכא לאתמוחי כי כן דרכו ודרך רש"י ז"ל פעמים רבים מפרשים במשנה בזולת מה שבא במסקנ' הגמרא • והיינו לומר היאך היה' מובנת המשנה עלמה קודם שקלא וטריא דגמ' כפי הס"ל • והכא נמי לכותה • דהמקשה דפריך אמתניתין מאיך בדייתא לא תקשי ליה איהו גופיה היאך היה מבין המשנה גופ' למה אין מוליאין זה על זה לכי פי' במתני' דפשטה מבמע משום דטעון אני החזרתיו לך • והשתא מפני פריך מאיך בדייתא במאי ק"מ כיון דסברא מעליתא היא • והשתא מפני דפלוגתייהו הוי בכותבים שטר ללוה וכו' • אבל הטור ז"ל בהביאו פסק הדין כפי האמת הוא דמשיק דטעמא דגמרא ומייתי טעמ' אחרינ' • ויקשה זה יותר לנפקא מינה פובא לענין דינא • דלכתב הרב המגיד ז"ל בפרק כ"ל דלוה וכתב הרשב"א ז"ל שמעינן מיהא דבשטרי דלאו אקניית' לכ"ע מוליאין אפי' זה על זה דהא אוקימנ' מתניתין דכותבין שטר ללוה לוקמא בשטרי אקנייתא • הא בשטרי דלאו אקניית' כי ליכא מלוה בהדיה לא כתבינן • הלכך אפילו לתנא דמתניתין כל כי הא כיון דאין כותבין מוליאין עכ"ל • אלמא לפי טעם הגמרא דכותבין שטר ללוה וכו' נפקא מינה דבשטרי דלאו אקנייתא שפיר מוליאין זה על זה • ואלו טעמא דאני החזרתיו לך שייך נמי בשטרי דלאו אקנייתא כי לעולם יאמר זה אני הוא בעל השטר שהחזרתיו לך כשפרעתני ואין בזה שום חלוק בין אקנייתא לדלאו אקנייתא • ואפשר לי לומר בזה כשנלייק לשון רש"ס ז"ל דאמאי דאמרינן בגמרא תנא ברא סבר אין כותבין שטר ללוה וכו' כתב ומסתמא שניהם היו במעמד מקום שנכתב וכיון דאינהו ידעי ואין מקפידי' זה על זה לא מוליאין מו לשום רמאו' כיון דנפיל' לא מוליאין ע"כ • דאיכא למימר כיון שהחשה היא שמא זה המוליא עשה עצמו לוה בפני הסופר והעדי' ואמר להם לכתוב שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו • א"כ להאי תנא דסבר אין כותבין שטר ללוה אא"כ מלוה עמו אזלא לה הך חשש דפשיטא דלא יכתבו אלא בפני שניהם • ומה לו לרש"ם ז"ל לכל זה הטריחו' המוהר דכיון דידעי ואין מקפידין לא מוליאין לשום רמאות וכו' • וגם הדבר אין לו מלאות דאם הרמאות הוא שיכתוב בלא המלוה הא כשאמ' ששניהם היו במעמד אין עוד מקום לומר שנכתב שלא בפניו כי זה מאמר סותר את עצמו • והיכי קאמר דהו לא מוליאין לשום רמאות דמשמע דאין כאן אלא שלילה החשש שאמו לא נחשוד בכך עם שהוא אפשרי להיות והרי הוא נמנע • אבל אולי נתכוון ז"ל להרגיש אתנא ברא דנהי דמטעמא דאין כותבין אלא א"כ לוה עמו אין מקום לומר דאין מוליאין זה על זה כיון דולאי לא נכתב אלא במעמד שניהם • אבל אולי ניתוש מאי לפי' במתני' ובפי דעת המקשן שמא פרעו והחזי' שטרו לזה כי היא חשבה קרוב' ומספקא שלא להוליא ממון • להכי קאמר לכיון דשניהם היו במעמד • מסתמא ודאי אינם מקפידין זה על זה והם מאמיני' לאחר הוא מולי' השטר כי הוא הוא המלוה האמתי • ותו ליכא שום חשש כלו' אפילו החשבה האחרת מהחזרה • שאלו כן לא היה המלוה מחרשל מלבקש אופן שלא יוכל אח"כ הלוה לעשות עצמו מלוה כשיחזיר לו השטר ואע"כ כה"ג נאמ' לדילן בשטרי דלאו אקנייתא דאין כותבין אא"כ מלוה עמו לא שייכא כהו שום חשש' השמ' החזיר • אבל אם העדים וכו' מדברי הרמב"ם ז"ל הוא • והבין מהם הרב המגיד ז"ל • שאם באו עדים אחרים דינו כדין מלוה על פה אבל עדי השטר עצמן דינו כדין שטר והטעם מפני שהרי אלו יכולין לשלם השמות שהרי לא עשו גמר שליחותן ע"כ • ואיכא למילק כיון דהיות לו דין שטר לענין לקוחות תלוי בקלא • אכתי כיון דסוף סוף לא נזכר בשטר בכאור מי מהם הוא יאמרו לקוחות אמו משבנו שהשטר על האחר • וכי חיישא מ"מ איהו אפסידו אנפשייהו לכיון דאיכ' תרי' הוה להו למילק מהי מינייהו זבני ולמיתב דילמא יעידו העדים שזה הוא • א"כ גם כשבאו אחרי' שאינם מן השטר למה לא יהיה הדין כן • להא בשעה שלקחו אינם מתבאים שיבאו עדים אחרי' ולא עדי השט' ושמא י"ל דכשבאו מעדי השטר עצמם להעיד על זה איכ' למימר דמעקרא נמי כשחתמו הם הוליאו הקול לומר זה המשולש או המסומן הוא הלוה ושמעי ביה לקוחות ואפסידו אנפשייהו • אבל כשהעדי' הם אחרים • מאן לימא לן דמעקרא יצא הקול על זה ממש • ומספקא אין לטרוף מלקוחות :

ב ודוקא זה על זה וכו' • דברי רבינו מחמיהים אצלי ולא יכולתי לכוונם עם ההלכה • דהנעת הסוגי' דף קע"ב כך היא אהיא דאמר רב הונא ממך אפילו מריש גלותא • אמר רבא מההוא גברא דנפק מתי ילים משמע • ופריך ליה אביי ליתוש לנפילה א"ל לנפילה לא חיישינן ומנא תימרא דלא חיישינן לנפילה • דתנן שנים שהיו בעיר א' שם א' יוסף בן שמעון ושם א' יוסף בן שמעון אין יכולין להוליא ע"ח זה על זה ולא אחר יכול להוליא עליהם ע"ח הא הם יכולין על אחרים ואמאי ליתוש לנפילה • אלא לאו ש"מ לנפילה לא חיישינן ואביי לנפילה דחל לא חיישינן לנפילה לרבים חיישינן • נראה בהאי דהך סבר' דטעמ' דמתני' משום לנפילה דחל לא חיישינן היא לאביי משום דסבר לנפילה לרבים חיישינן • אבל לרב אין שום חלוק בין נפילה לרבים לליחיד לשום נפילה לא חיישינן • ואם כן מאי האי דקאמר רבינו פעם ופעמים לנפילה דחל לא חיישינן ופירשה לכולה מילתא אליבא דאביי דולאי ליתא הלכתא כותיה אלא כרבא • והוא ז"ל עצמו בשער הקולם פסק כרבא בהאיתא דממך וכו' • וכתב בהאיתא בבחים ולנפילה לא חיישינן • ולומר לדרוחא דמילתא קאמר דלכולי עלמא אפי' לאביי לא חיישינן דהך נפילה דהכא כיון דהויא לחל • והיינו דיסנא לנפילה ולאו דחל לא חיישינן וכו' לנקט : הא מדחזר ומסיק חשש דלא סכיה אלא בחל לא חיישינן • וכי מייתי הכי' דיבמו' דאי לנפילה מזהר זסיר בה • טרח וכתב פירו' ולא חיישינן לכגון האי נפילה הואיל ואיתיה לנפילה דחל וכו' • ולקמן בסוף הענין כשאמר מפל זה לאדנו וכו' כתב דלנפילה דחל לא חיישינן כדלכתבנו למעלה וכו' • משמע דקפיד עלה למימרא דאי הוא לרבים חיישינן לנפילה • וזה לא כרבא דהלכתא כותיה • ושמא נתכוון כדי להגיע דהיא דהשש שלום במאי דשקול וטרי אליבא דאביי ולהביא מחוכה פלוגתא דהרז"ה והרשב"ז ז"ל בחותות נקנות במסירה : ואף על גב דקי"ל דלא מקנו במסירה וכו' • עקר טעמו של הרז"ה ז"ל משום דאביי ורבא חרוייהו קאמרי הכא דאותיות נקנות במסירה והרי"ף ז"ל כתב דלית הלכתא כותייהו דקי"ל דאין אותיות נקנות אלא בכתיבה ומסירה לפיכך חלק בעל המאור ז"ל דדוקא הכא אמרו אביי ורבא דנקנות במסירה משום דאינם דריכות כתיבה כיון שהשם הנכתב בשטר הוא כשם זה שנמסר לו • והשיב עליו הרמב"ן ז"ל במלחמות והביא ראיה דלא קנה מהתיא דהשש שלום דלא חיים רבא לתרי ילחק וקאמר מנא אמינא דלא מסטרי דנפקי במחוזא מנני בר חנו ומגי בהאורחה בר אבוה אף על גב דסכיתי טובא • ואביי אמר הכא דמאי ניתוש דלא אי לנפילה מזהר זה' ביה

דסמיך אאתת' • או אקרוב וחזר ואשתבח טעותא דקא הדר ביה לצורבא מרבנן מקבלי' לגברא אחרינ' דאורחי' למיד' לא מקבלי' דודאי מדקדק והשתא הדר וקא משקר :

חלק רביעי

א גרשינן בפרק גט פשוט מתני' ב' שהיו דרין בעיר אחת שם א' יוסף בן שמעון ושם אחד יוסף בן שמעון אין יכולין להוציא שטר חוב זה על זה ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב • פי' דבל חד וחד מצי מדחי ליה אצל חברו אחר שהעדים מתו או הלכו לדם שמבת אותו שטר אין אנו מבחינו' מי היה מהם. אבל אם העדים בחיים ומעידין על זה חתמנו שהיה הלוה הרי אלו נאמנין :

ב ודוקא זה על זה ולא אחר עליהן אבל הם על אחרים מוציאין כי מה יוכל לטעון הנתבע אם יטעון מחבירך לויתי ונפל השטר ואתה מוצאת אותו אחר כן בהא ליכא למיחש דלנפילה ודאי חד לא חיישינן שהרי זה השטר אלו היו מוציאין אותו אחרים חוץ ממנו לא היה שורה להם כלום והיאך נחוש שאליו נזדמן יותר מאחרי' הלכך חששה דלא שביח אלא בחד לא חיישינן והכי קאמרינן בגמרא דדיקינן על משנתנו הם על אחרים מוציאין דלנפילה דחד לא חיישינן אע"ג דברייתא פל"ג עלה דקתני דבשם שאין מוציאין זה על זה כך אין מוציאין על אחרים ליתא דבתנא דידן ק"ל • ובדאמרינן ביבמות הנהו שטרי דנפקי בנהרדע' וכתיב בהו הבני נאני בר חבו וחבו בר נאני ומגבי בהו רבה בר אבוה זוזי והא נאני בר חבו וחבו בר נאני מנהרדע' שביחי הוו בה ומפרקינן למאי ניחוש לה אי לנפילה מזהר זהיר בה • פי' ולא חיישינן לבגון האי נפילה הואיל ואיתי' לנפילה דחד אי לפקדון כיון דשמיה כשמיה לא מפקיד ליה גביה מאי אמרת דילמא מסר ליה פי' ואין נקנית לו במסירה לבדה ונמצא שעדיין לא זכה בה המוחזק בה והשטר עדיין לחברו ששמו כשמו ומתרץ אותיות נקנות במסירה ואע"ג דקימא לן דלא מיקנו במסירה ה"מ בעלמא אבל בשני יוסף בן שמעון כיון דשמיה כשמיה נקנין במס רה ובן בזה דעת בעל המאור דשאני דין אותיות דהכא מדין אותיות דעלמא דבעלמא צריך שיכתוב ומסור בכאן קנה במסירה בלבד לפי שגוף השטר עומד לו במקום כתיבה

בין

חלק ד

א גרשינן בפרק גט פשוט שנים פהיו לרין וכו' • יש לי לסמוה על הטור ז"ל פימן מ"ט שכתב היו שנים בעיר ששמותיהם פנים כל אחד יוסף בן שמעון אין שום אחד מהם יכול להוליא שטר על חברו שיאמר לו שטר זה שאתה מולי' עלי שלי הוא והחזרתיו לך כשפרעת לי החוב שהים לי עמך ע"כ • הרי דיהיב טעם • מפני שיטעון שהוא החזירו ואלו בגמרא אקשינן ואלא הא לחניא כשם שמוליאין הן שטר על אחרים כך מוליאין זה על זה במאי קא מפלגי בכותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו קא מפלגי תנא דידן סבר כותבין שטר ללוה ואע"פ שאין מלו' עמו זמכין לחזיל גבי הפרת והכלי ואמר לוה כתבו לי שטרא דבעינן למיזף מיוסף בן שמעון חברי וכתב לכתבי ותתני ליה נקיטא ליה ואמר הב לי מאה זוזיפא מינאי תנא ברא סבר אין כותבין שטר ללוה עמו • אלמא טעמא דגמרא דמלה' איכא למימ' שלא היתה כאן מלוה לעולם • ומה לן לטור להמליא טעם אחר מלבו ולהניח הטעם הנאמר בגמר' בפי' • איברא דהטור נמשך אחר לשון רש"ם ז"ל שפירש כן במשנה אלא דלרש"ם ליכא לאתמוחי כי כן דרכו ודרך רש"י ז"ל פעמים רבים מפרשים במשנה בזולת מה שבא במסקנ' הגמרא • והיינו לומר היאך היה' מובנת המשנה עלמה קודם שקלא וטריא דגמ' כפי הס"ל • והכא נמי לכותה • דהמקשה דפריך אמתניתין מאיך בדייתא לא תקשי ליה איהו גופיה היאך היה מבין המשנה גופ' למה אין מוליאין זה על זה לכי פי' במתני' דפשטה מבמע משום דטעון אני החזרתיו לך • והשתא מפני פריך מאיך בדייתא במאי ק"מ כיון דסברא מעליתא היא • והשתא מפני דפלוגתייהו הוי בכותבים שטר ללוה וכו' • אבל הטור ז"ל בהביאו פסק הדין כפי האמת הוא דמשיק דטעמא דגמרא ומייתי טעמ' אחרינ' • ויקשה זה יותר לנפקא מינה פובא לענין דינא • דלכתב הרב המגיד ז"ל בפרק כ"ל דלוה וכתב הרשב"א ז"ל שמעינן מיהא דבשטרי דלאו אקנייתא לכ"ע מוליאין אפי' זה על זה דהא אוקימנ' מתניתין דכותבין שטר ללוה לוקמא בשטרי אקנייתא • הא בשטרי דלאו אקנייתא כי ליכא מלוה בהדיה לא כתבינן • הלכך אפילו לתנא דמתניתין כל כי הא כיון דאין כותבין מוליאין עכ"ל • אלמא לפי טעם הגמרא דכותבין שטר ללוה וכו' נפקא מינה דבשטרי דלאו אקנייתא שפיר מוליאין זה על זה • ואלו טעמא דאני החזרתיו לך שייך נמי בשטרי דלאו אקנייתא כי לעולם יאמר זה אני הוא בעל השטר שהחזרתיו לך כשפרעתני ואין בזה שום חלוק בין אקנייתא לדלאו אקנייתא • ואפשר לי לומר בזה כשנלייק לשון רש"ם ז"ל דאמאי דאמרינן בגמרא תנא ברא סבר אין כותבין שטר ללוה וכו' כתב ומסתמא שניהם היו במעמד מקום שנכתב וכיון דאינהו ידעי ואין מקפידי' זה על זה לא חיישינן מו לשום רמאו' כיון דנפיל' לא חיישינן ע"כ • דאיכא למילק כיון שהחשה היא שמא זה המוליא עשה עצמו לוה בפני הסופר והעדי' ואמר להם לכתוב שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו • א"כ להאי תנא דסבר אין כותבין שטר ללוה אא"כ מלוה עמו אזלא לה הך חשש דפשיטא דלא יכתבו אלא בפני שניהם • ומה לו לרש"ם ז"ל לכל זה הטריחו' המוהר דכיון דידעי ואין מקפידין לא חיישינן לשום רמאות וכו' • וגם הדבר אין לו מלאות דאם הרמאות הוא שיכתוב בלא המלוה הא כשאמ' ששניהם היו במעמד אין עוד מקום לומר שנכתב שלא בפניו כי זה מאמר סותר את עצמו • והיכי קאמר דהו לא חיישינן לשום רמאות דמשמע דאין כאן אלא שלילה החשש שאמו לא נחשוד בכך עם שהוא אפשרי להיות והרי הוא נמנע • אבל אולי נתכוון ז"ל להרגיש אתנא ברא דנהי דמטעמא דאין כותבין אלא א"כ לוה עמו אין מקום לומר דאין מוליאין זה על זה כיון דולאי לא נכתב אלא במעמד שניהם • אבל אולי ניתוש מאי לפי' במתני' ובפי דעת המקשן שמא פרעו והחזי' שטרו לזה כי היא חשבה קרוב' ומספקא שלא להוליא ממון • להכי קאמר לכיון דשניהם היו במעמד • מסתמא ודאי אינם מקפידין זה על זה והם מאמיני' לאחר הוא מולי' השטר כי הוא הוא המלוה האמתי • ותו ליכא שום חשש כלו' אפילו החשבה האחרת מהחזרה • שאלו כן לא היה המלוה מחרשל מלבקש אופן שלא יוכל אח"כ הלוה לעשות עצמו מלוה כשיחזיר לו השטר ואע"כ כה"ג נאמ' לדילן בשטרי דלאו אקנייתא דאין כותבין אא"כ מלוה עמו לא שייכא כהו שום חשש' השמ' החזיר • אבל אם העדים וכו' מדברי הרמב"ם ז"ל הוא • והבין מהם הרב המגיד ז"ל • שאם באו עדים אחרים דינו כדין מלוה על פה אבל עדי השטר עצמן דינו כדין שטר ועדמן ליו כדין אקנייתא דאין כותבין אא"כ מלוה עמו • אלמא ט

מי לפקדון כיון דשמיה כשמיה לא מפקיד גביה מאי אמרת דילמא מסר ליה אותיות נקוות במסירה וס"מ לרבא לא קני במסירה אע"ג דשמו כשמו דמי קני מאי ראיה מייתי וכו' אלא ולמי משום דלא חיישינן למסירה הוא דמייתי ראיה עכ"ל • ואיבא למידק לבעלמא לפי מסקנת הרמב"ן ז"ל דאביי דוקא סבר אותיות נקוות במסירה ורבא סבר אין אותיות נקוות במסירה וכו' • נמצא דאביי ורבא פליגי בחדתי בנפילי ובמסירה דלרבא לא חיישינן לנפילה וגם אין מקום למסירה משום דאין אותיות נקוות במסירה ולפיכך אמרינן דהמנגית סטר מסתמא הוא שלו • ואביי סבר דחיישינן לנפילה ולענין מסירה אותיות נקוות בה • ניחא דאביי לא פריך ליה לרבא מהיא דממך אלא לניחוש לנפילה אבל במסירה לא מצי למפרך מידי משום דאי נימא דילמא מסר ליה הא אביי סבר לנקבי בהכי • אבל להרז"ה ז"ל דאביי ורבא חדוייהו סברי דדוקא במי שמו כשמו אותיות נקוות במסירה אבל בשאר שטרות בעלמא אינו נקנים אלא גם בכתיב • א"כ כי פריך ליה אביי מנפילה ליפרוך נמי דילמא מסר ליה ובכל כי האי אין נקנות במסירה :

וי"ל דכיון שלא נכתב בשטר שום שם תשוב ליה אביי כשטר ששמו כשמו שדרי אינו מוכיח מתוכו שאין זה המוציאו המלוה עצמו כי כל א' יכול לומר אני הוא הילך לענין קנין במסירה שזה הוא לשני יוסף בן שמעון • אבל לענין נפילה לאו כי הדלי ניתנו להתם אמרינן אי לנפילה מזהר זהירי וכלפי רבינו אלא חיישינן לכגון הך נפילה הואיל ואיתה לנפילה לחד • אבל הכא בלויתי ממך להוית נפילה לרבים חיים לה אביי :

ג וכן אם נמצא לא' וכו' • מ"ש רבינו אלא פליגי רבי אושעיא ואביי לענין דינא כן נראה ג"כ מלברי הטור ז"ל סימן מ"ט וכתב עליו הרב ז"ל בב"י תמיהא לי מילתא שרבינו נמשך לסבר הרא"ש והרא"ש והרי"ף לא כתבו תירוצא לר' ירמיה אלמא ס"ל לפליגי ואביי להו' בחדתי ק"ל וע"ע עכ"ל • ותמיהתו ז"ל תמיהה אמלי לא ידעתי איך פה קדוש יוצא דבריה אלו דאי אביי ורב הושעיא פליגי היאך אפשר לפסוק כאביי לגבי רב אושעי' דאע"ג דהוי בתרא הא חזינן דסתם גמרא בשלהי ב' אוחזין מוקי הך מתניתין בשטת רב הושעיא מדקאמר' דתנאי בין שטרות קרועין וכ"כ התו' בהדיא • ותו בלאו הכי הא ר' ירמיה הוא דקאמר מעקר' במשולשין ומשום דפרכינן ונחזי חברא בסמא דמאן כתיב קאמר רב הושעיא במשולשין בשטר ואין משולשין שבור בחד שטתא והיאך יפסקו הרי"ף והרא"ש ז"ל כאביי לגבי ר' ירמיה ורב הושעי' ולא כשיטת סתם גמר' דסנים אוחזין : ע"ב נראה לכיון דהך דר' ירמיה ורב הושעי' לא מתוקמא אלא בחד מהני גווני דמייתי בסנים אוחזין דהיינו שנמצא בין שטרות קרועי' או בלאיכא אסריתא כאשר יתבאר בסמוך' וכבר מייתו הרי"ף והרא"ש ז"ל שם בסנים אוחזין דהוא דנמצ' בין שטרות קרועין ודהיא לאסריתא • מ"ה לא אילטריכו הכא בג"פ להביא אוקמתא דמשולשין בשטר ולא בשובר לכיון דע"כ ליתא אלא בשנמצ' בין הקרועין • ממילא משמע דלינא הכי הוי מהדיא דמליע' • ולא נזקקו אלא להביא הך דאביי לומר דגם היא עולה לפסק הלכה : וכתב הטור ז"ל סימן מ"ט וז"ל וכתב הרמ"ה ולוקח כשאין משולשין לא בשטרות ולא בשובר וב"ח הוא דאפסיד אנפשי' דאוזיף בשטר שאינו משול' אבל אם משולשים בשטרות ולא בשובר על בעל השטר להבי' ראיה ואינו מבין מה יועיל שלום שטרות לענין שובר זה • ועוד מה לורך שלום שטרות והלא מוציאין שטר על אח' ע"כ' וכתב על זה הרב ז"ל בב"י לא ידעתי למה לא הבין רבינו לבדי הרמ"ה ז"ל שהרי בדין שכתב רבינו לקמן משכחן שמועיל שלום השטר לענין השובר ה"נ מועיל שלום השטרות לענין שבעל השטר מוכיח מתוך השטר שזה חייב לו ובעל השובר אינו מוכיח מתוך שוברו שפרע לזה הלכך יל בעל השובר על התחתונה • וא"ש ועוד מה לורך וכו' • אה"נ דאלו לא לזה מיוסף בן שמעון אחר לשיכתוב לו שובר • אלין לורך בשלום השטר דיסולין להוציא ש"ח על אחר • אבל כ"מ אם ילוה זה מיוסף בן שמעון אחר ויפרענו ויכתוב לו שובר ולא יסלק עכ"ל : ואני בעניי לא הבינותי למה לא ידע הרב ז"ל טעם הטור שלא הבין לבדי הרמ"ה ז"ל כי הסגתו נכתב מבוארת דלענ"ד לשטרי החוב הם משולשים • מ"מ כיון שהשובר הוא אחר יוסף בן שמעון ואינו משולש הרי אפשר להיות זה כמו זה כיון דולמי פרעון יש כאן • והואיל ולא נתברר איזה מהם הוא היאך יכול שום אחד מהם להוציא מכפק דהי מינייהו מפקת • ולא שייך לומר כיון שכל אחד הוא ולמי מלוה כלמוכח מתוך שטרו המשולש והשובר הוא בספק אם נעשה לזה הוי התוב ולמי והפרעון ספק • ואין ספק מוציא מידי ודאי • דלא"כ גם בשאינן משולשים הרי אפשר דבר כן שהרי כשאינם מוציאים ס"ח הא ודאי שאינם הלוו • וכשמוציא שובר א' אכתי לא ידע' על מי משניהם נעשה • ונימא אין ספק פרעון מוציא' מידו ולמי הלואה • אלא ודאי כיון שזה טוען ברית לכל אחד מהם פרעתיך וזה שובר עליך לא מקרי ספק • ואין זה יכול להוציא ממנו בלא ראיה ל"ש בלא משולשים ל"ש בשאם משולשים : ומ"ש שמהדין שכתב לקמן א בכתן שמועיל שלום השטר לענין השובר וכו' • לא ידע' היכן כתב כן • דבסמוך כתב מלוה א' שהלוה לשני יוסף בן שמעון בב' שטרות והיו משולשים שובר שטרו של כל אחד ואחד ונמצא אצל המלו' שובר מקויים שטרו של יוסף בן שמעון פרוע ולא הי' השובר משולש ונמצאו שני השטרות בין שטרותיו של מלוה בין שטרותיו שלו אם לא שיש שלום שטרות ביניהם לא אמרינן דאי משולשין בשטרות דמצי מפיק עלייהו ואם נמצא למלוה שטר בין שטרותיו דלא משלשין שטר של יוסף ב"ש פרוע וכל אחד מהן טוען אני הוא שפרעתיך ולי היה לך למסור השובר הזה שנתם פרוען • ואע"ג דק"ל סמפון הוצא מתחת ידי מלוה אינו אלא כמצחק ופסו' הכא מיירי שנמצ' השובר חתום בעדים ובקיום א"נ שנמצא השטר חוב בין שטרותיו של מלוה קרועין והילכך ריעא ליה ובראיתא בפרק שנים אוחזין בטלית וכמו שאנו עתידים להאריך בזה בשער ל"ג • מכל זה למדנו ששנים הדרים בעיר א' ושמותיהן שוין שאין יכולין להוציא ש"ח זה ע"ז וגם אחר אינו יכול להוציא עליהן אלא א"כ באו עדי השטר ואמרו זה שהעידנו על עצמו שלוה ממון זה וזה היה המלוה שהלוהו

ביון שהוא על שם ששמו כשמו וא"צ להביא ראיתו דק"ל כתנ' דידן דאמר הן על אחרים מוציאין ע"כ • והנה הראב"ד בספר כתוב שם רשמה על פירושו ועל סברתו ואמר מה יעשה כשיאמר הלוה אני לא לויתי ממך אבל יאמר לו זה הלא לויתי מחברי והוא הקנה לי יאמר לו זה כמה לויתי ובמה הקנה אותך הוא וכל שעבודא דאית ביה ע"ב • על כן י"ל דאביי הוא דאוקמה למתניתין דהם מוציאין על אחרים משום דאיתיות נקנית במסירה והך סברא דיליה בלחוד הוא אבל הכא ס"ל דלא חיישינן למסירה אלא אמרינן האי דמוחזק ביה דידיה הוא והוא ניהו מלוה מתחלה וראיה לדבר הא דגרס' בפרק האשה שלום מי חיישינן להרי יצחק ר"ש גלותא רבא אמר לא חיישונן אביי אמר חיישינן אמר רבא מנא אמינא לה דהנהו שטרי חנפקי וכו' ומנבי בהו רבה בר אבוה זוזי אלמא לא חיישינן ואביי התם למאי ניחוש לה וכו' אלמא לאביי צריך טעמא דאותיות נקנות במסירה אבל לרבא לא צריך ליה האי טעמא אלא לעולם מגבי בהו למאן דמוחזק בשטרא וא"ג דשביחי טובא דשמיה כשמיה כי היכי דלא חיישינן לתרי יצחק ריש גלותא דגמרא מדמי להו אהדדי מ"מ לפי דרכנו למדנו דאע"ג דק"ל אין אותיות נקנות במסירה שני יוסף ב"ש הדרים בעיר אחת לרבא מוציאין על אחרים ולא חיישינן שמא מסרו זה לזה ולא קנה אלא אמרינן הוא היה המלוה וכן כתב בספר הזכות סבר' הרמב"ן ז"ל וכן פסק הר"ר משה ז"ל שהן על אחרים מוציאין ואינו יכול לדחותו ולומר לו לפלוני ששמו כשמך אני חייב ממנו נפל השטר אלא הרי זה שי' צא מתחת ידו גובהו ואין חיישין לנפילה וכן פסק הרב ז"ל בהלכותיו :

ג וכן אם נמצא לאחד שטר בין שטרותיו שטרו של יוסף ב"ש פרוע שטרות שניהם פרועין פ' אדם ש"ש עליו שני שטרות של שני יוסף ב"ש הדרין בעיר אחת ונמצא ללוה בין שטרותיו שטרו שנושה יוסף ב"ש פרוע שטרות שניהם פרועין שכל אחד וא' טעון שלו הוא פרוע והכי איתא בגמרא ומקשי' טעמא דנמצא הא לא נמצא מצי מפיק והא תנן ולא אתד יכול להוציא עליהן ש"ח ומשני במשולשין • ומקשינן א"כ נחזי תברא בשמא דמאן כתיב אמר רב הושעיא במשולשין בשטר ואין משולשין בשובר אמר אביי ה"ק נמצא לא' בין שטרותיו שטרו של יוסף ב"ש שעליו פרוע שטרות ב' יוסף ב"ש שהיו לו על ו פרועים ואלמלא זה השובר היו שניהם נפרעין כדקא' שהן על אחרים יכולין להוציא ומסתברא דאביי ורב הושעיא לא פליגי לענין דינא דמודה אביי דאי משולשין בשטרות דמצי מפיק עלייהו ואם נמצא למלוה שטר בין שטרותיו דלא משלשין שטר של יוסף ב"ש פרוע וכל אחד מהן טוען אני הוא שפרעתיך ולי היה לך למסור השובר הזה שנתם פרועין • ואע"ג דק"ל סמפון הוצא מתחת ידי מלוה אינו אלא כמצחק ופסו' הכא מיירי שנמצ' השובר חתום בעדים ובקיום א"נ שנמצא השטר חוב בין שטרותיו של מלוה קרועין והילכך ריעא ליה ובראיתא בפרק שנים אוחזין בטלית וכמו שאנו עתידים להאריך בזה בשער ל"ג • מכל זה למדנו ששנים הדרים בעיר א' ושמותיהן שוין שאין יכולין להוציא ש"ח זה ע"ז וגם אחר אינו יכול להוציא עליהן אלא א"כ באו עדי השטר ואמרו זה שהעידנו על עצמו שלוה ממון זה וזה היה המלוה

יוסף בן שמעון זה שפרעתיך וזה שובר ומה לי בשובר ה' ולא מתחת יד מלוה שמועיל לשני לויים משולשים • מה לי שובר יולא מתחת יד לוה שיועיל לשני מלוים משולשים : ועל גלגלא הרמ"ה ז"ל יש לתמוה איך אמר מה שאמר' אם לא לסבר הרמ"ה דבעלמ' כשמלוה א' הלוה לב' יוסף בן שמעון אז אע"ג דהלוים משולשי' בשטר ואינן משולשים בשובר • אהני שובר לכל א' מהם • מסוס דהאי דבאו משולשי' בשטר לא היה בעבור השובר אלא בשביל ההלוא' עצמה דאי לאו דהם משולשים אין א' יכול להוציא ש"ח עליהם • אבל כשהמלוים הם שנים בשם אחד דמוציאים ש"ח על אחרים אע"פ שאינם משולשין מצו למימר אנן מדעתא דהכי טרחינן וכתבינן השם המשולש כדי שאם לא תוציא שובר על שם משולש כמו שכתוב בשטר לא ליהני ההוא שובר מילי על שטר זה דאלו דהלוה עצמה לא הוה לריכא לכתוב שם משולש : ואע"ג דקי"ל וכו' בשלהי שנים אוחזין א"ר ירמיה אמר רב שמפון היוצא מתחת יד מלוה אע"י כתוב בכתב ידו פסול וכו' • ואותבינן ת"ש נמצא לאחד בין שטרותיו שטרו של יוסף בן שמעון פרוע שטרות שניהם פרועין כדאמר רב ספרא שנמצא בין שטרות קרועין וכו' • ת"ש שמפון שיש עליו עדים יתקיים בחותמיו אימא יתקיים מחותמיו דשיילינן להו אי פרוע אי לא פרוע • ת"ש שמפון שיש עליו עדים כשר מאי עדים עדי קיום • ומתבארו דברי רבינו : אך הטור כתב הלין כדמייתינן לעיל בסגנון זה ונמצא אצל המלוה שובר מקוים שטרו של יוסף ב"ש פרוע ולא היה השובר משולש ונמצאו השטרות בין שטרותיו של מלוה הקרועין הורע כחן של השטרו' וכו' • משמע לתרתי בעינן שיהיה השובר מקוים וגם שימצאו השטרות בין הקרועין • ואם אין כאן טעות הוא אימא כי מן הסוגיי' מוכח לבתל' מנייהו סגי • אם הוא מקוים להיינו שכתוב בו הנפק לא לריכינן שיהיה השטר בין הקרועין דבי אינא לא מקיימי אא"כ פרע • וכן אם נמצא בין הקרועים לא"ג דאינו מקוים מהני להמלוה אינו יכול להכחיש כיון שהגיע השטר בין הקרועין • ואי אייפר תילי הייתי מגיה בלשון הטור אז נמצאו

ומלאו ב׳ הסטרות בין סטרותיו כו׳ והו׳ כלשון רבינו • וגם מדברי עצמו סימן מ״ה מובן הכי :

ד ומיהו נראה שאם שניהם וכו׳ ה״ה ז״ל בפכ״ל למלוה הבית בשם תלוסי הרשב״א וז״ל כתב הר״ם לאם כותבין הרשאה זק לזה גובין ומיהו אי טעין לשניה׳ והסוב׳ נכתב סתם על שניה׳ לטעם׳ מעלי׳ היא ומסתבר׳ כדברי הרב דאלו היו יכולין לגבות עכ״פ על ידי הרשאה לעולם לא היו סותקין בגמ׳ מלומר כן • וכן דרך הגמ׳ לומר כן בכל מקו׳ שהרשאה מועלת ע״כ : ואין להקשות אי דרך הגמ׳ לומר כן בכל מקום שהרשאה מועלת היכי כתי׳ מעקר׳ דאם כותבי׳ הרשאה מועיל • הא אי הוה מועיל לא הוה אתי׳ בגמ׳ מלומר כן כדרכה בכל מקום • דודאי כונתו ז״ל כך היא דאמן חזינן בגמרא דשטרות שניהם פרועים ואין גובין ומדסתם ולא חלק לומר דבהרשאה גובין משמע דמיירי בגוונ׳ דהרשאה מועילה • ואם כן ע״כ לא מסכחת לה אלא כשטוען פרעתי שניה׳ והסוב׳ נכתב סתם על שניהם דבכה״ג אפילו בהרשאה אין גובין • ולפיכך לא הוזכר כאן דין הרשאה • אבל אי לא טען הכי לא איירי גמ׳ בזה דהא בכה״ג ליכא למימר דאין גובין אלא בלא הרשאה ומטעם דהמע״ה אבל בהרשאה ודאי גובין א׳ מהן שהרי מודה בחוב שניהם ואינו טוען פרעון אלא לאחר • וא״כ הול״ל בגמרא דהרשאה מועלת שכן דרכה בכל המקומו׳ • אלא ודאי מיירי כדאמרן ודברי רבינו מוכין לזה :

ה יש לנו לברר זה שפסקנו וכו׳ • סוגיי׳ דבכורות היא בדף מ״ח ולא ראיתי להרמב״ם שכתב דין זה אבל הטור כתבו סימן מ״ט • וכתב נמצא הערב לבני יוסף ב״ש דין לב׳ מלוים בין למלוה א׳ כשם שאינו יכול לחבוט מהם כך אינו יכול לחבוט הערב והוא מבואר :

ו ותקנת חשם וכו׳ • הרב ז״ל בב״י הביא תשובת הרשב״א שנשאל על ב׳ יוסף בן שמעון הדרין בעיר א׳ וילא ש״ח על יוסף ב״ש ואבין של א׳ מהם בבר מת בשעת הלוואה וכתוב בשטר אני יוסף ב״ש ג״ר לויתי מפלוני מנה והשיב שכל שהוא כותב כן יש לאחוש שמא הערים לכתוב כן כדי לפטור את עצמו ולחייב את חברו שעדיין אביו חי ואפי׳ עדים חתומים בו לא אמרינן בכי הא אבל מלת מסהדי דאמרי׳ בפ״ב דכתובות • אבל אם הי׳ כתוב בשטר אמר לנו יוסף בן שמעון ג״ר לויתי מפלוני מנה נראה להוי סימן כי היכי דאי כתבי יוסף הכהן בן שמעון הוי סימן ע״כ • וכתב עליו הרב ז״ל ולי נראה דלא הוי סי׳ דהא אפשר דג״ר לא קאי אלא ליוסף לא לאביי ע״כ : ודברי תשובה זו אריכין לי באור דמדקאמ׳ דאי כתוב אמר לנו יוסף ב״ש ג״ר הוי סימן כי היכי דאי כתב יוסף הכהן ב״ש הוי סימן וכו׳ • משמע דהני תרי מילי כי הדדי נינהו • ואי״כ כ״ן דבאמרו ג״ר חלק ז״ל וכתב דאם אינו לשון הערים אלא לשון הלוה עצמו יש לחוש שהערים לכתוב כן כדי לפטור את עצמו ולחייב את חברו • ומסך מזה שגם באמרו אני יוסף הכהן ב״ש או איזה סימן אחר נחוש לערמה • ואם לא בא״ר ודאי הוי סימן • ואם דאי הוי אלא חמיה • ולא הוה משתמיט דגמ׳ מלהזכיר חלוק זה • ואם דאי דעל׳ לאו מכלל מלת מסהדי ולא דייקי דמלת ג״ר • מ״מ מלוה גופיה אי לא דייק לראות בכוון שם הלוה אלו כי היכי דלא ליפסיל מטותיו • גם לשון ערמה אינו לולק כ״כ בזה ויותר היה שייך לומר יש לחוש שמא זייף כן כדי לפטור וכו׳ • כי זה זיוף גמור הוא לכתוב שם אחי על שם המת : הלכך אפשר לומר שמנהגו ז״ל היה דלוה זה כתב כן שהלוהו אבל אם מתו או הלכו להן אין יכולין ב״ד לכוף אחד מהן בשטר זה אבל הם מוציאין על אחריהם ואינו יכול לדחותו ולומר לפלוני האחר ששמו בשמך אני חייב וממנו נפל השטר דלנפלה דחד לא חיישינן כמו שכתבנו למעלה וכן אם נמצא ללוה שלוה מאחד מהן שובר בין שטרות׳ ו׳ ששטרו של יוסף ב״ש פרוע שטרות שיש לב׳ עליו פרועין דלכל חד וחד מצי מפיק ליה תברא דא דתחות ידיה :

ז ומיהו נראה שאם שניהם באין בהרשאה על הלוה יכול לגבות אחד מן השטרות מן הלוה אע״פ שנמצא בין שטרותיו של לוה ששטרו של יוסף בן שמעון פרוע שהרי הלוה הוא מודה בע״כ בב׳ השטרו׳ שעשאו אלא שטוען שפרע אחד מהם ומיהו אי טעין ואמר לשניה׳ פרעתי והשובר נכתב כתם על שניהם פסק הר׳ שמואל שראה בעיניו השענה מעליית׳ היא והוא תימה דא״כ איבעי ליה למבת׳ בתבר׳ שטרו׳ של ב׳ יוסף ב״ש פרועי׳ מדלא כתב אלא שטרו של יוסף ב״ש יש לנו לומר שלא נכתב אלא על אחד מהן מיהו א״ל דטעם׳ דידיה משום דמצי למדחי לכל חד וחד ולמימר ליה שובר זה דידך הוא והמוציא מחבירו עליו הראיה הואיל דאיהו קא טעין שלשניהם פרע חובם ומ״ה הרשאה דידי׳ לא מהני׳ זלא מידי אכל הכ׳ דמודה באחד מהן יכולין לגבותו ממנו בהרשאה שיכתבו זה לזה :

ח ויש לנו לבחר זה שפסקנו שאין אחד יכול להוציא שטר על ב׳ יוסף ב״ש הדרין בעיר אחד מפני שאין אנו מכחינין בברור מי מהן לוה ממון זה אם היה להם שדה א׳ שקנה יוסף מיוסף או שדה א׳ בשתוף אם יכול זה המלוה לירד להחזיק בקרקע זה המשותף ביניהם ממה נפשך דודאי חד מינייהו מחייב להו בההו׳ ממונא ולפיכך יזכה במחצה מן השדה בע״ב אי בכלו אם האחר קנאו מחברו דא״ל אי אית זופת מנאי שפיר קא טריפנא אי אינך יזף מנא כיון דלית לי׳ נכסי חורין טריפנא מהאי ודבר זה מבורר דינו בהדי בבורו׳ וכדגרס׳ פרק יש בכור לנחלה ותנן מי שלא בכרה אשתו וילדה שני זכרים נותן ה׳ סלעים לכהן מת א׳ בתוך ל׳ יום האב פטור מת האב והבנים קיימים ר״מ אומר אם נתנו עד שלא חלקו נתנו ואם לא פטורין ר׳ יהודה אומר נתחייבו נכסים ואמרי׳ עלה בגמרא דמת האב אימת אילים׳ לאחר ל׳ יום בהא לימ׳ ר״מ כי חלקו פטורין והא אשתעבדו להו נכסי ואלא בתוך ל׳ יום מאי אירי׳ כי לא חלקו נמי ליזי׳ לגבי האי לידחיי׳ וליזיל לגבי האי לד יי׳ אמרי׳ ר״מ זאת א מרת שני יוסף ב״ש הדרין בעיר אחד ולקחו שדה בשותפות ב״ח גובה מהם דא״ל אי בדידך מסיקנ׳ מנאת׳ דידך שקילנ׳ אי בחבר׳ מסיקנ׳ מנאת׳ דחבר׳ קא שקילנ׳ אמר רבא נכסוהי דבר אינ׳ אינן ערבין ביה׳ מי איכא דלדידיה לא מצי חבע ליה לער׳ מצי תבע ליה זהא אנן תנן המלוה את חברו לא יפרע מן הער׳ תחלה והכי איתא התם בין ללישנא קמא דמתני׳ לה ארישא בין ללישנא בתרא דמתני׳ לה אסיפא ודוק ותשכ׳ • הלכה כרבא קוי״ל ואי״ן מניחין אותו לירד לקרקע המשותף ביניהם :

ו וחקנת חשש שני יוסף ב״ש הדרין בעיר אחת אם ירצו הם ללוות מאחרים או ללות זה מזה ישלשו שמותיהן בדי לברר מי מהן היה וכדתנן ביצד יעשו ישלשו ויכתוב יוסף ב״ש בן לוי ולאחר יכתוב שם זקנו ואם היו משולשין אף בשם אביהם יכתבו סימנין פי׳ פלוני ארוך או שחור או גוץ ואם היו שוין באותן סימנין יכתוב בהן אם היה אחד מהן כהן ותנינא אם היו שניהן כהנים יכתבו דורות פירו׳ יזכיר שם אבי אבי אביהן עד י׳ דורות כדי שיוצא חלוק ביניהן או סימן בין שמותיהן ולהבחין בין המלוה ללוה :

שער לד חלק א

א. גרסינן בבתובות פרק שני דיינו גזרות מתני׳ ב׳ שהוציאו ש״ח זה על זה אדמון אומר אלו הייתי חייב לך ביצד אתה לוה ממני וחכמים אומרים זה גובה זה גובה זה גובה ש״ח וזה גובה שטר חובו

א גרסינן בכתובו׳ פ׳ ד׳ דייני וכו׳ • בדף ק״י • ומ״ש רבינו לבאחר׳ ליתבי זוזי והדר כתבי שטרא שיכול האחרון לומר אלו הייתי חייב לך היה לך ליפרע ממני וכו׳ אינו מוסכ׳ מהכל להטור סי׳ פ״ה כתב וז״ל וכתב הרמ״ה ל״ש באחר׳ ליתבי זוזי והדר כתבי שטר׳ ל״ש באחר׳ לכתבי שטר׳ והדר יתבי זוזי יכול לומר לו היה לך ליפרע מחובך ולא דמי למוכ׳ ס״ח על חברו ומכר לו את השדה לבאחר׳ לכתבי שטר׳ והדר יתבי זוזי אינו יכול לומר אלו הייתי חייב לך היה לך להפרע בחובך • שיכול לומר מששתי שמא תולי׳ המעות ולכך מכרתי לך השדה שאוכל למשכנך אבל הכא אפילו באחר׳ לכתבי שטר׳ ובחר יתבי זוזי יכול לומר לו היה לך להפרע בחובך ע״כ : ולהבנת ענין זה צריך להליע סוגיי׳ הגמ׳ • לאסבר׳ דר׳ ששת פרכינן ממתני׳ דזה גובה וזה גובה וחרגמ׳ רב נחמן אליב׳ דרב ששת כגון שלוה זה לעשר וזה לחמש • היכי דמי אילימ׳ דאשון לי׳ ושני לה׳ בהא לימא אדמון אלו הייתי חייב לך כולא אתה ליה הימני הא לא מטא זמני׳ • אלא דאשון לחמש ושני לעשר היכי דמי אי דמיע׳ זמני מ״ט דרבנן ואי לא מטא זמני׳ מ״ט לאדמון • ל״ל לאתי׳ בהתו׳ יומא דמעלם חמש מר כסבר עביד אינים ליזיף ליומים • ומר כסבר לא עביד אינים

ליזיף

ויזיף ליומיה • וכתב הר"ן אמתני' ופרכינן בגמ' מי למטה ומניה כלומר של
החוב הראשון מ"ט דרבנן לאמרי שהראשון גוב' חובו ולא משמ' לן דהיינו
באחרת לכתבין שטרא והלר יהבי זוזי ורבנן סברי דזה היה פקח כלי שיוכל
למשכנו • דבכה"ג הא חני לה פלוגתא במתניתין דבפמוך אלא ודאי אפילו
באחר' ליתבי זוזי והלר כתבי שטר'
קאמרי רבנן וכו' • הנה הר"ן הולך
בשטת רבינו ועמהם הסכי' הטור'
וכת' הרב ז"ל בב"י ומשמ' להרמ"ה
ל"ש יהבי זוזי והלר כתבי או כתבי
והלר יהבי מי מטה זמני' לכ"ע
יכול לומר אלו חייב הייתי לך • ואי
לא מטה זמני' אפי' אזמון מודה •
וכי פליגי ביומא דמשל' זמניה ואי
כתבי והלר יהבי אפשר לכ"ע
אפי' מטה זמניה זה גובה שיאמר
הלוה הוצרכתי למעו' ולא יכולתי
לשהות מלקבל מעותי עד עמלי
בעני ב"ל • ואפשר דבהא נמי פליגי
והא דלא מוקי וכו' : ותמהני טובא
ממ"ש הרב להר"ן ולטור אפשר
לומר דבאחרת דכתבי והלר יהבי
לכ"ע זה גובה וזה גובה • דהא הר"ן
והטור מדמו הך מתני' דשניה
שהוציאו שטר זה על זה למתני'
לעניל דהלה מוציא שמכר לו את
השדה ולא מחלקי כדמחלק הרמ"ה •
ואם אית' דבהא מודה אזמון דזה
גובה וזה גובה היכי פליג לעיל
במכר את השדה דמ"ש הא מהא •
דהא התם באחרת דכתבי והלר
יהבי מוקמינן לה • ותו דלדבריו
דפסקא מסתבר' דהא חיוב הרמ"ה
דלוק' במוכר את השדה פליגי רבנן
מטעמ' דפקח אבל בהך דש"ח מודו
דיכול לומר אלו הייתי חייב וכו' • אלמא טפי מסתבר לומר זה גובה וזה
גובה בשטר שדה משני שטרי חוב • והשתא אי בשני שטרי חוב מודה אזמון
דזה גובה וזה גובה • כ"ש דה"ל לאולויי בהתם דשדה • אלא ודאי מוכרח
הוא דכי היכי דפליג התם פליג נמי הכא בשני שטרי חוב כפשטא דדברי
הר"ן ז"ל דכתב ולא משמע לן דהיינו באחר' דכתבין שטרא והלר יהבי וכו' •
דמשמע דבהכי הוה אתי שפיר פלוגתייהו : ותו דאם יש באפשרות לומר
דבהא לא פליגי מה לו להר"ן ז"ל לומר דהא תני לה פלוגתא וכו' • לימא
דלא מוקי לה בהכי משום דלא בדיקא ליה דבהא נמי פליגי דאיכא למאי
דבהא לא פליגי • אלא ודאי הא פשוט כלאמרן • ולקמורי דברי הרב ז"ל ל"ע:
והרמב"ם ז"ל בפרק כ"ל דמלוה כתב וז"ל שנים שהוציאו כל אחד משניהם
ש"ח על חברו אין שאחרון יכול לומר לראשון אלו הייתי חייב לך
היאך אתה לוה ממני אלא זה גובה חובו וזה גובה ע"כ • ויש לתמוה
דכיון דבגמרא שקיל וטרי כלי אתי על המשנה ולא אשכחו גוונא לייסבה אלא
ביומא דמשלם זמניה • למה סתם הרב ז"ל כ"כ ולא פירש כלום • דהא על
הממיית איכא לאקשויי כעין קושיית הגמר' היכי דמי אי דמטה זמני' אמאי
זה גובה וזה גובה הא מלי למימר אלו חייב הייתי לך וכו' • ואי לא מטה
זמניה היכי קאמר אין האחרון יכול לומר וכו' דכיון דלא מטה זמניה פשיט'
דלא מצי למימר הכי דמהיכי תיתי שיוכל לומר היה לך להפרע ממני דהא
אינו יכול לאכתי לא מטה זמניה • ומ"כ ה"ל לפרושי דמיירי ביומ' דמשלם
זמניה כאוקמת' דגמר' ולישמועינן הך רבותא : ובבר עלה בדעתי לומר
דכל אלו אקלא וטרי' דעבדינן אי דמטה זמניה אי דלא מטה וכו' ומוקמינן
לה ביומא דמשלם • היינו דוק' דרב ששת דסבר אפוכי מטרתא למה לי •
משום הכי בעינן לאשכוחי בתניתין גוונ' דתיהוי לתב מציהו אי זו הרוחה
דהיינו רווחא דהתנה ולעיכך איצטריכינן לאוקמי ביומ' דמשלם זמניה •
אבל לרב נחמן דק"ל כותיה מתניתין כפשוטה ולא צריכי' לאוקומי ביומ'
דמשלם אלא מיירי בהאי גוונא לפליגי רב נחמן ורב ששת דמשמע מסתמא
דלאו בקבעו שום זמן לפרעון הוא אלא זה לוה בסתם ושוב האחר לוה ג"כ
בסתם • ובהא פליגי רב נחמן ורב ששת והיא היא מתניתין לרב נחמן והכי
משמע מלקאמר תרגמה רב נחמן אליב' לרב ששת כלומר לדידי' דרב נחמן
ניחא ולא צריך לתרגמה • אלא דקשה לי לאכתי אי בדליב' זמן קבוע
לפרעון מיירי הא כל שעתא ושעתא לפרעון קאי וה"ל כמטה זמניה • וא"כ
פשיט' דבהא נמי שייך למימר אלו חייב הייתי לך היה לך ליפרע ממני דכל
מאין הלוה יכול לעכב מלפרוע ודאי ניחא ליה למלוה להפרע מחובו טפי
מלהיות עבד לוה • וכיון שכן הוא ע"כ מ"מ צריך לאוקמה ביומ' דמשלם
זמנה בין לרב ששת בין לרב נחמן כי היכי דלא תיקשי לרבנן • והיינו דהר"ן
ז"ל מייתי אמתני' דשתם מאי דפרכינן בגמ' אי דמטה זמניה וכו' • ולא כתב
דפרכינן הכי לרב ששת אלא כונתו ז"ל לומר דלכ"ע צריך לאוקומי מתניתין

בדבה"ג : איברא דמתקש' בעיני על הר"ן דלגבי פלוגת' דרב ששת ורב נחמן
כתב ז"ל וכין רב נחמן וכין רב ששת לית להו דאלמון דפוסל את שטר הראשון
מ"ל במגדה שני לראשון ששטרו אמת עסקינן אלא דפליגי בגוביינא וכו' •
דבשלמא במאי דמוקי דמולה שני לראשון ניחא דלא מצי בגמ' לאקשויי לרב
נחמן ורב ששת היכי למי וכו' דהא
מולו מהדלי אבל למאי דקאמר
דלית להו דאלמון דאלמון הסכי
כופר היכי פריך בגמ' לרב ששת
אמתני' ובתר הכי קאמר היכי למי
וכו' • ליפרוך לרב נחמן ורב ששת
גופייהו במאי קיימי אי בדלמטה
זמניה או אפי' בשאינה לוה בלא
קביעות זמן • אמאי לא קאמר אלו
הייתי חייב לך היה לך ליפרע ממני
ואי תימא דלא מקשי הכי משום
דאיכ' לאוקומי' בדלא מטה זמניה
לדוק' במתני' קשה משום דאלמון
מ"כ יקשה עה לו להר"ן לומר דלא
סברי כאלמון או בשאינה מולה
לימא דאיירי בדלא מטה זמניה
דלכ"ע שני הטרו' טובי' :
וחוזרני לדברי הרמב"ם דמ"מ ה"ל
לפרש דמיירי ביומ' דמשלם
זמניה כ"ון דאין מקום לדין זה דא
במטה זמניה ולא בשאינה לוה בלא
קביעות זמן : ובהב ה"ה כתבו
המפרשים שאם המקום היא שנותנין
המעות ואח"כ כותבין השטר והגיע
זמן מלוה ראשונה קוד' מלוה שניה
יכול הלוה לומר היה לך ליפרע
בשלוית ממני וכו' : זה לא נזכר
בהלכות ולא בדברי רבינו ז"ל לפי
שלעולם הוא ערך בהלואה לכתוב
השטר קודם לנתינת המעות ולפיכך
סתמו ז"ל עכ"ל • ונראה לכונתו לומר דהרי"ף והרמב"ם ז"ל לא פליגי אהני
רבותא בעקר הדין כשהוא מלוי • אלא שלא נזקקו לחלק בכך משום דהוא
מלתא דלא שכיחא לעולם ערך ההלואה היא לכתבי והלר יהבי • ואה"ל
דאי נשתא דוכתא ליהבי והלר שקלי יכול לומר אלו חייב הייתי לך וכו' :
והן אמת דלפ"ז לא איצטריך הרמב"ם לפרש דמיירי ביומ' דמשלם זמניה •
דאפי' בחר דמטה זמניה ספיר איכ' למימר זה גובה וזה גובה אך קשה
דא"כ מהתמא אתני' דשני שטרי חוב היא כערך העולם לכתבי והלר יהבי •
ומאי פריך בגמ' היכי למי דמ"ש זמנה מ"ט לרבנן וכו' • הא כיון לכתבי
והלר יהבי לא קשה מידי לרבנן כי היכי דלא קשה אליבייהו בהתם דמכר
את השדה בלכתב הר"ן ולמה לן לוחקא ליומא דמטה זמניה • וב"ת הא
ס"ל פליגו בה חדא זמנא בדברי הר"ן איכא למימר דכיון דקאמר להרמ"ה
דמתלק בין שני ש"ח למוכר את השדה • מ"ה איצטריכו רבנן למילך פלוגת'
דשני ש"ח • דאי לא ה"א דוקא במכר את השדה פליגי רבנן עליה דאלמון
אבל בשני שטרי חוב מודו ליה מטעמ' דהרמ"ה קמ"ל דבהא נמי פליגי ואי
הוה חני פלוגת' בש"ח לחודיה ה"א בהא פליג אלמון אבל בשדה מודה קמ"ל:
ועוד קשה לי על ה"ה ז"ל למה לו להמליא לעולל' הוא ערך בהלוא' לכתוב
השטר וכו' כדי שיוכל לומר דמ"ה שתמו • ליתא דגם הרמב"ם יסכים
עם לוחם המפרשים אלא שלא פירש זה החלוק כאן בדין שני שטרי חוב •
משום דלקמן בדין הלוה מוציא שמכר לו את השדה כתבו בפי' ונקט שטת
הגמ' דאיתמ' דאיתמ' חלוק זה בגמ' על משנת המוציא שמכר את השדה שהיא קודמת
לאיזך מתני' דב' ש"ח ולפיכך כתבו שם ולא כאן ועלה קא סמיך • והא ניחא
טפי מלומר דכל הנך רבותא אמרו דיכם דמה שלעולם הערך הוא בהפך •
ועוד קשה לכל האופני' דאכתי ה"ל להרמב"ם ז"ל לאמועינן דינא דעביל
מיניס דיזיף ליומיה : ובן כתב הרמב"ן בחדושיו וכו' • מ"ש דאפילו היה
לשני בינוניה או עילית • ולראשון זבורית לא מצי למימר לויתי ממך כדי
שלגבה ממך בינוניה ואגבה לך זבורית וכו' • גם הטור והר"ן כתבו כל זה •
ומה שהכריח זה דאמרו תדע דלא מוקמינן מתני' אליבא דרב ששת בהכי
וכו' • קשה לי דנראה דאין זה הכרח דלמאן דיסבור דמצי ראשון לומר לויתי
ממך כדי להגבותך זבורית ולגבות ממך עילית או בינונית ליכא לאוקומי
מתני' בהכי דבהא אלמון נמי מודה כיון דאיכ' רווחא דלא הוה מצי למימר
היה לך ליפרע את שלך • ואי הוה חריץ הכי אכתי הוה קשה דבהא לימא
אלמון וכי' : וי"ל דמכל מקום לא אלמון ניחא משום דלדידיה אע"ג דאיכא
רווחא • איבעי ליה לממכר מודעא כהתיא דגבי שדה דאע"ג דאיכ' טעמא
דלמשכנו הבר אלמון דצריך מודעה : אחרי כתבי כל זה נזדמן לי ספר
הר"ף ז"ל עם הרב בעל המאור והמלחמו' שלא היה בידי קודם • ושם
ראיתי הדברים על בוריין • דכתב הרז"ה ושמוין אליבא דרב ששת • אבל
אליבא דרב נחמן אע"פ שהגיע זמן פרעון ראשון קודם הלוה האחרון לא
הפסיל

הפסיד המלוה הראשון לפי שיכול לומר לו לכך לויתי ממך שאגבה ממך בינונית ואגבה אותך זבורית וה"ז זריז ונשכר ע"י • והשיב עליו הרמב"ן זאת הטענה כמה היא חלושה שהרי אע"פ שלא לוה ממנו היה גוב' בינונית וכו' • ועוד לא"ה לרב ששת נמי משכחת לה כגון לאית ליה לשני עידית ואית ליה לראשון זבורית דא"ל לכך לויתי ממך כדי שאגבה ממך עידית מעתה ואגבה אותך זבורית כשיגיע זמנך • ולימא לטעמי' דאלמון משום דכיון דמהשתא יכול להגבות אותו עדית לא לוה כדי להגבותו זבורית שאין אדם עשוי ללוות כדי למכור את שלו ומסתיים דאלמון בהאי טעמא וכו' עד ושמיין אליבא דרב ששת הוא ודאי • דלרב נחמן קשיא דמתני' כדקשיא דאוקימנא באתרא דכתבין שטרא והדר יהבי זוזי ובין הגיע זמן בין לא הגיע זמן יכול הראשון לומר לכך לויתי ממנו שאוכל למשכנו באותה הלואה וכו' עד וא"ת א"כ לרב ששת נמי לוקמה הכי בדמטא זמני' ובאחר' לכותבין שטר והדר יהבי זוזי בשלו' זה לעשר וזה לחמש • א"כ מאי קמ"ל היינו דקשיא אבל לרב נחמן קמ"ל בשלו הן שמין ולפיכך השמיט רבינו הגדול הך אוקימתא לרב ששת וכו' ע"כ • וע"פ הדברים האלה יתבאר שדעת הרמב"ם הוא דמתני' לרב נחמן איירי בכתבי והדר יהבי כפי מה שכתבין הרמב"ן בדעת רבו הרי"ף • ולא כתב דין דהתם יומא דמטא זמניה • דאולי לא מכרעא מלתא לרב נחמן כיון דלא איתמר אלא לרב ששת כדברי הרמב"ן : אך יש לי בזה מהדקדוקו' תחלה במה שהקשה על הרז"ה ז"ל • דא"ה לרב ששת נמי משכחת לה וכו' שכתב ולימא לטעמי' דאלמון וכו' • דלמאי איצטריך לזה אלא לטעמי' דאלמון הוא דאע"ג דאדרוות כשגובה בינונית ומגבה זבורית • מ"מ איכבי ליה למימר מודעה כדכתבינן לעיל • ותו אי ע"כ לריכינן לאהדורי אטעמ' דאלמון ולא סגי האי דמודעה • א"כ דעדיפה מינה ה"ל לאקשויי להרז"ה דאי לרב נחמן טעמא דמתני' משום דמאי א"ל שדלה לגבי בינוני' ולהגבות זבורית מ"ט דאלמון דקאמר אלו חייב הייתי לך וכו' כיון דאית ליה למלוה רווח' כולי האי • דהא טעמ' דאין אדם עשוי ללוות כדי למכור את שלו לא עלה כלל בדע' הרז"ה • ותו במאי דקאמר' הרמב"ן גופי דמתני' לרב נחמן מיתוקמא בכתבי והדר וכו' וקאמ' וכ"ת לרב ששת נמי לוקמה בהכי א"כ מאי קמ"ל • אבל לרב נחמן קמ"ל בשלו הן שמין וכו' • קשה דהא גם לרב ששת איכא למימר איפכא דאמטעינן מתני' דזוק' בכה"ג דמטא' זמניה דאיכ' רווח' דהמתנ' אמרי' זה גובה וזה גובה • אבל בלאו הכי הוי אפוכי מטרת' דבשל עולם שמין : ומסקנת דברי רבינו נראה דאז"ל בשטת הר"ן דמתני' מתוקמא לכ"ע ביומא דמטא' זמניה ונקטינן הלכתא כרבנן : וראיתי לטור ז"ל לשון נראה שבשולו הסופרי' וז"ל ואם זמן השטר שמוליא שטרון על ראובן היה קודם שהגיע זמנו של שטר של ראובן אז בכל ענין יעמוד כל אחד בשלו • שאין יכול לומר היה לך ליפרע מחובך שהרי עדיין לא הגיע זמנו ע"כ • ואין מקום למ"ש אז בכל ענין יעמוד כל אחד בשלו • לכיון דאין זמנם שוה אלא האחד מוקדם לחברו • למה לא יהא נפרע זה המוקדם מחובו שהרי בשביל זה הלוהו לחמש שנים משום רווחא דהתהיה שיפרענו ראובן עתה ויפרע הוא לראובן לסוף ה' שנים אחרים כדמתמהינן בגמ' דהא לימא אלמון וכו' • אלא ודאי נראה לטעות נפל בספרים וי"ל אז בכל ענין זה גובה וזה גובה וכו' • וכונתו לומר דכי מחלקינן דין עדיפא ובינונית וזבורית לענין בשלו הן שמין וכו' • היינו לוקא בשנים באים להפרע כגון שאין זה המוקדם לזה דבכה"ג כל דאיכ' אפוכי מטרתא אמרינן יעמוד כל אחד בשלו • אבל כשזמן שטרון קודם לשל ראובן • אז בכל ענין כלומר בין כשהנכסים שוין בין כשאינם שוין בכל ענין זה גובה וזה גובה דאע"ג דלבסוף גם זה יגבהו ל אחר הנכסים עצמ' שגבה ממנו • מ"מ השתא מיה' יגבה חובו • ואית ליה רווחא על שעת פרעונו • כך נראה מבואר • אלא שראיתי ז"ל בשלחנו נמשך אחר לשון הטור ז"ל הכתוב כאן בספרינו יעמוד כל אחד בשלו • והוא תימא • שוב מצאתי לרב בעל הלבוש שכתב אז בכל ענין גובה על הדרך שאמרנו וכו' • הרגיש בזה והגיה כדכתבינן או שמא כך היה כתוב במוסחאתו בטור • אך לא הבינותי מ"ש על הדרך שאמרנו וכו' • כי זה סותר מה שאמרנו בכל ענין • כי אמרו בכל ענין היינו שאין לחלק באופן ואיכות הנכסים עצמם לאפילו יהיו שוים כל א' מהם גובה • ואמרו על הדרך שאמרנו נראה שצריך להבחין בין עדיפא ועדיפא וכו' כפי כל מה שחלק לעיל והא ודאי ליתא • ובאו דבריו אלא בלא דקדוק : ובתוב בהגה"ת אשר"י בשם המרדכ"י מצאתי יסוד הרב הכהן מספקא ליה אם אדם מוכי' ש"ח על חברו ואומר אומר הלא פרעת לי בזה השבוע כך וכך • והוא השיב לו אמת כדבריך אבל האמנתיך נאמן מגו דיכול לומר לא פרעתי לך שום דבר כי לא הייתי חייב לך שום דבר נאמן לומר ולאי פרעתיך חובך ואתה חייב לי א"כ מגו דיכול לומר עדיין לא הגיע זמני ליפרע ובשביל כך פרעתי לך כי אמר נמי הגיע זמני ואפ"ה פרעתי לך נאמן ע"כ : והוא מבואר לאין להקשות לכל הני מגו הוו להוליא לבבר מודע מהתי' דבטרמי לכיון לאתי מכח שטר' לא מקרי להוליא : והנה עתה בא לידי פה פיס"ה קונטרים אחד מתשובות שהם יולאות לפוס בווניליא"ה להרב מוהר"א ששון ז"ל ושם בסימן ל"ג הביא לשון זה של המרדכי ז"ל שהיה הלשון מוטעה וכתוב בו ואמר הלא פרעתיך וכו' והוא ז"ל הגיהו של"ל ואמר הלא פרעתי לי וכו' ככתוב בהגהת אשר"י ז"ל שהבאתי • וכתב עליו זה הרב ז"ל מגו דיכול לומר עדיין לא הגיע זמנו לפרוע וכו' • ושנה באמת לכאורה נראה לקשה להיכי שייך מגו והרי נחזי זמן השטר מתי הוא והילך שייך בזה מגו • אבל התירוץ בזה הוא להכא מיירי בשטר שלא היה כתוב בו זמן זכבר נודע ששטר שאין בו זמן כשר וכו' ע"כ • וכמה אני תמיה מקומתו ז"ל אשר הוחזק למעיין מובהק היאך כתב דמיירי בשטר שאין בו זמן דלל מהכא עולם הלותק דכיון דאין זה מעשה שהיה שנאמר כן היה • אלא הוא ספק שהמלית אם אולי יארע דבר זה • למה לו לעשותו בנוסח של שטר חסר זמן וגם אם לכך נתכוון • ולאי כל כי האי איבעי ליה לפרושי : מלבד כל זה הוא מביאר לאין לדבר מליאות לאם אין בשטר זמן דהיינו ולאי שאין שום זמן שם לא מעת ההלואה וגם לא אימתי יהיה הפרעון • א"כ היאך יכול לומר עדיין לא הגיע זמני • הרי כיון שלא נתפרש ולא נכתב בו שום זמן • כל שעתא ושעתא הוא זמנו שכל אימת שיתבענו המלוה חייב הלוה לפרעו • ואינו יכול לומר עדיין אין זמני לפרוע וא"כ אין כאן מגו כלל : ואמנם הבנת זה המגו נראה בעליותי שהיא פשוטה • דכמגו הראשון קאמ' שהיה יכול להכחיש לגמרי הפרעון עצמו ולפי שנראה קלת דנראה כמגו להעזה לכפור מכל וכל מה שעבר ביניהם • ע"כ אמר לאיכ' מגו אתרינ' בהולאת הפרעון • אלא שיכחיש הזמן כי הלוה אומר שפרעו בזה השבוע ולפי דבריו כשמוכי' הלוה את השטר שיש בו זמן ונמלא פרעונו בזמן שהיה יכול ליפרע ממה שהי' חייב ללוה ולא לפרוע לו כיון שכבר הגיע זמנו • והמלה יכול להיות כופר במה שאומר שפרעו בזה השבוע ולומר שזה ימים פרעו קודם שהגיע זמן שטרו • והיתה סבת קדימת הפרעון בשביל כך שיחן איזו סבה לקדימתה • דהאי מגו מעלי טפי מקמא ולא הוי כל כך בהעזה כיון דאינו כופר עקר דבר הפרעון • ולא שייך לומר כאן דהוי מגו במקום חזקה לאין אדם פורע בתוך זמנו וק"ל : ב והא דאמרינן זה גובה וזה גובה וכו' • אתא לפרכינן לרב ששת ממתני' • לזה גובה וזה גובה קאמר רמי בר חמא הכא ביתמי עסקינן ליתמי מגבא גבו אגבויי לא מגבינן מינייהו • ופריך עליה דבא ליגבינהו אדעא ליתמי וליהדר וליגבינהו מינייהו ושלקא בקושי' ופרכינן ולוקמא לאית להו ליתמי זבורית ואית ליה לדיליה בינונית דלאלי יתמי גבו בינונית ומגבו ליה זבורית • דלא"כ בשל כל אדם הם שמין הא אין נפרעין מן היתומים אלא מן הזבורית • א"מ היכא דלא חפס אבל היכא דחפס חפס ונתבארו דברי רבינו : ומ"ש בשם הרמב"ן כ"כ הר"ן בזה הסגנון וא"ה ולוקמה ביתומים קטנים שהם גובין עכשיו ואין נזקקין להגבות מהם מה שהם חייבים עד שיגדלו • י"ל דמהא שמעינן דכי היכי דלענין עדיפא וזבורית אמרינן דהיכא דתפיס תפיס • ה"נ לענין אין נזקקין ליתומים קטני' לכיון דטעמא דאין נזקקין ליתיה אלא משום חשש ברי • לא אלימא הא דנפיק מהאי וניתיב להו ע"כ :

וקשה לי בזה דכיון דטעמא דתפיס מהני לענין עדיפא וזבורית וגם לענין אין נזקקין ליתומים קטנים אמאי לא נימא דליהני נמי למאי דאמרי' יתומים מגבא גבו • אגבויי לא מגבינן מינייהו • דהא מאי דחייב מלוה ליתומי' חשבינן ליה כמטלטלי כדמוכח בפרק מי שהיה נכוי דהתם דרמי בר חמא ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות וזקפן עליו במלוה ומת ראובן וכו' דאמרי יתמי אתן מטלטלי שבק אבונן גבך וכו' • וכמו שרמז רבינו זה בדבריו ואם כן כיון שזה חופס אלו המטלטלים מחיים דהיינו מה שהוא חייב לאבי היתומים • לא שייך בזה מטלטלי ליתמי לא משתעבדי לבעל חוב ולאימא הכא נמי חיבא לחפס חפס :

Digitized by Google

חלק שני א והיכא דאית לראובן ולשמעון וכו׳ מסקנת הרמב״ן שמביא רבינו נתקבלה אצל המתרגמים וכתב הר״ן ואם אין נכסים לב״ח שלו והגבהו זה קרקע ללוקח ומלוה שלו קודמת הלר גבי לוה מניה כדאמרינן ביחמי שאם גבו קרקע בתוך אביהם שב״ח חוזר וגובה מתה מהם וכו׳ • וכתב ע״ז סרב ז״ל בב״י סוף סי׳ פ״ה וז״ל וכ״ל שמה שהלרי׳ שתהא מלוה שלו קודמת היינו שתהא קודמת למכירת שטר חובו שאם קדם מכר שטר חובו להלוותו שלו זה ה״ל הלוקח הש״ת ב״ח מוקדם ואין זה חוזר וגובה ממנו ופשוט הוא ואפשר שלכך לא הזכירו רבינו עכ״ל : ואיני מבין בעיותי מה שייך לומר בזה הלוקח הוא ב״ח מוקדם דב״ח מוקדם הוא כשאינו נוטל בתחילה שהא׳ קדם לחברו וכאן אין הלוקח ב״ח של המוכר • שכבר מכר לו הלוותו ואין לו עליו כלום אלא דינו עם הלוה ואין הלוה של המוכר וזה הלוה הוא ב״ח של המוכר שהלוהו אח״כ • ואי״כ יש כאן שני בעלי חובין על שני לווין • ומה שייך בהו בעל חוב מוקדם או מאוחר : אבל כונת הר״ן נראה לפע״ד מבוארת להתוב שמכר המוכר ללוקח תשביון ליה כמשעבדי • ולפיכך זה הלוה שהלוה למוכר חוזר ונוכה מהלוקח מפני שבשעה שלוקח כבר היה חוב זה משועבד לזה הלוה בשביל מה שהלו׳ למוכר וה״ל כטורף מן הלקוחות שלקחו אחר ההלוא׳ אבל אם קדם מכירת החוב להלוותה הלוה הרי לא נשתעבד חוב זה לזו הלוה שבשעה שהלו׳ הלוה כבר היה חוב מכור ללוקח • ואין מלוה טורף מנכסים שנמכרו קודם ההלוואה • ולפ״ז בפי׳ הזכירו הטור ז״ל במ״ש אם גבה הלוקח קרקע מזה חוזר וגובה ממנו שהרי הוא משועבד לו לחובו וכו׳ • לכיון דיהי׳ טעמ׳ לפי שהוא משועבד לחובו מבוא׳ ומוכרח הוא שקדם ההלוואה למכירה דבכהאי גוונא היה משועבד לחובו• אבל אם מכר קודם שלוה • דאיך יתעבד להלוותו מה שכבר הוא מכור לאחרי׳ מקדמת דנא • ואם בעקר פי׳ דברי הר״ן ז״ל מולי נתכוון הרב ז״ל למה שכתבנו שתם ביותר • וגם לא הי״ל לומר שלא הזכירו הטור • להא מוכחן שהוא מבואר בדבריו :

חלק שלישי

א גרסינן בכתובות המוליא ש״ת על חברו וכו׳ בפרק שני דייני גזרות דף ק״י • ופי׳ הרא״ש ז״ל דמהימן למימר פרוע הוא ושובר היה לי ואבד או החזרת לי השטר ונפל ממני ומצאתו אבל מזוייף לא מהימן דאי מקוייים לא מצי למימר מזוייף הוא וכו׳ • ואין זה דעת רש״י שכתב שטוען מזוייף או פרוע וכ״כ הר״ן ז״ל • ולא נוכל להגיה מלשון לב לדברי רש״י ז״ל היאך אמר סברא תמוה כזאת • לכיון דע״כ במקוייים עסקינן דאי מקוייים הוא אפילו בלא האי דמכר את השדה אין מקום לפרעון אלא ודאי איירי במקוייים • א״כ מה מקום יש לו לטעון מזוייף : ושמא אפשר לי לומר לדרש״י לאו במקוייים עסקינן אלא משמע ליה לבשטר שנתקיים בחותמיו • היינו טעמא קליטה דמכר לו את השדה לבטלו • הלכך ס״ל לבשאינו מקויי׳ איירי וטעמא׳ היא דהלוה טוען מזוייף או פרוע ותובע שיקרעו את השטר אלא בעי דליהוי שטרא עליה דבעלמא בשטר שאינו מקוייים לא מיגבא גבינן ביה ולא מקרע קרעינן ליה אלא שבקינן ליה בידא דמלוה שאם את״כ כל עצמנו לא בטלנו • אלא לומר למלוה זה יגבה חובו כדינו • ואין מכירת הקרקע היכתה שאינו חייב לו כלום • האמיל והיה לו קרקע אחרי׳ דיש לתלות למכר המלוה ותשב שכשימכור לו קרקעו יוכל לטרפו ממנו ומפני כך מכרו • וכל שיש שום אמתלא לתלות בדעת המלוה במכירתו תלינן להחזיק שטרו שבידו • אעפ״ש אלפי האמת אין הדין כן • הטעם השני הוא לרבינו יונה הביאו הטור סי׳ מ״ה וז״ל וי״א שטענה זו איננה אלא כשאין לו שלוה אחרי׳ והר״ר יונה כתב אפילו יש לו שלוה אחרות יאמר המלוה הייתי ירא שהיו עליך חובות מוקדמים ואני אקח חלקי מזה השדה שמכרתי לך דלוה ולוה • ואח״כ קנה משועבד לשניהם וכן היא מסקנ׳ א״א הרא״ש ע״כ : הטעם הג׳ הביאו הר״ן בשם הירושלמי שכתב ואפילו יש לו קרקע אחר עליון אפשר לו לומר שאינו יכול לטרות בשני קרקעות וכו׳ :

והטור

ימצא לקיימו יגבה בו • אבל הכא טוען הלוה דולאי מזוייף הוא או פרוע ושלריך לקרעו למוכחא מלחא ממה שמוכר לו את השדה דאלו היה חייב לו ה״ל ליפרע את שלו ואהגיא הך טענה למקרעיה כיון דאינו מקוייים :

ב ומסתברא שאם היה נלוה וכו׳ • בדין זה דאפילו היה לו׳ קרקע אח׳ יכול המלוה לו׳ אלו חייב היתי לך וכו׳ • דאיתי ג׳ טעמים הא׳ מה שמביא רבינו בשם הירושל׳ שמתכוין שיהיו לו שני קרקעות כדי שאוכל לטרוף את שלו ואהגיא הך טעמא למקרעיה כיון דאינו מקוייים : ויש לי בזה מקום עיון לאחר שמכר המלוה זה הקרקע ללוה כבר הותלש ללוה לגמרי והוא שלו לתלוטין כמו הקרקע שהיה לו ממש מתחלה ושניהם שוים הם אצלו • והיאך יוכל עתה המלוה לומר בזה אני חפץ שהוא חביב לי יותר דאתו בדידיה תלית מלחא • בלוה תלית מלחא לתת לו איזה קרקע שירצה כלכתב בהדי הרא״ש ז״ל ברי׳ קמא וז״ל • אבל אם אמר קרקע זו חביבה עלי ואיני רוצה ליתנה לך כלל לא כייפי׳ ליה שהרי כל שמוטל עליו לפרוע בין לב״ח בין לזיקין בין לכתובת אשה יפרע לפי דעתו ולא לפי דעת הגובה כגון אם יש לו כמה קרקעות שכלן עדיות יתן לו איזה קרקע שירצה ולא יכול לומר לו בקרקע זה אני חפץ. וכן לב״ח בבינונית וכו׳ ובודאי מסכים רבינו עם סברא זו ולא יתלוץ עליה שהרי בשער ל׳ חלק ב׳ כתב ודע כשמגבין למלוה מן המטלטלין אין מלקלקין בהם בין בינונית ועליה וזבורית אלא הלוה מגבהי מאיזה מהן שירצה ואפילו מהפחות שבהם • והרא״ש ז״ל שם בתלא מתחא מחתיהו להא דמטלטלי בהדי ההיא שכתב אין כופין למשלם ליתן מנכסי׳ אלא מה שלבו חפץ ובלבד שלא יפחות לו מדינו וכו׳ עד וכן למטלטלין נותן לו מאיזה חפץ שירצה וכו׳ : אלמא קרקעות ומטלטלי כי הדדי נינהו ותל לינא אית להו • וכיון דרבינו כתב כן במטלטלי׳ ממילא ולאי ה״ה בקרקעות שלא יוכל המלוה לומר בזה אני חפץ יותר • והיאך כתב כאן שיוכל לומר שירצה לטרוף את שלו מפני שהוא חביב יותר • דרחוק הוא מן השכל לומר להכא אמרינן הכי מפני שהלוה עצמו מכרו והיה שלו קודם ולפיכך אית ליה אכתי זכות בגויה לכבר אמרנו שכיון שמכרו כבר יצא מרשותו לגמרי ונעשה נכסי הלוקח לחלוטין כשאר נכסיו : ונראה לייסד זה לכי אמרינן דמלי המלוה לטעון הכי לא למימרא דלינא הכי הוי שאם ירצה לטרוף הקרקע שהוא מכר שיוכל לטרפו בעל כרחו של לוה • אלא

א אמרינן מגבא גבו אגבויי לא מגבו עד שיגדיל דבין דרתפס מחיים תפס :

חלק שני

א והיכא דאית לראובן ולשמעון שטרי חוב זה על זה שוין זה וזה במנה ושניהם שוין בנכסיהם שחתבנו את הדין שכל אחד עומד בשלו אם ראובן מכר את חובו ללוי וכשלוי תובע לשמעון טוען שמעון כבר פרוע הוא ממני ראובן שהרי חייב לו בשטר מהו מי אמרינן כיון דאיתיה בידיה דלוקח ול תא ההוא שטר חוב בידיה דראובן וק״ל אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין וזה כיון שמכרו הרי חזר בנכסים משועבדים והילכך אית ליה לשמעון למפרעיה ללוי שקנאו מראובן והדר ליזיל ולטרח בתר ראובן וליתפרע מנכסיה או דילמא כיון דכל אחד ואחד עומד בשלו ה״ל כמאן דפרעיה מההיא שעתא דאוזפיה וסבירתו כמאן דליתה דמיא דהא איכא מאן דאמר כיון דבשעה שקנה לוי שטר החוב מראובן כבר היה חייב לשמעון כנגד אותו חוב כבר היה לו קול ללוי שחוב זה שקנה פרוע הוא ולא מחסר שמעון מיניה דראובן אלא חזרת השטר בלבד שהרי כבר היה חייב לשמעון בנגד אותו חוב אשתבח דכי זבין שטרא פריעא זבין ולוי שלקחה איהו דאפסיד אנפשיה ולא יגבה כלל משמעון • אבל היכא שמכר ראובן החוב שהיה לו על שמעון ללוי ואחר מכירתו לוה ראובן המוכר משמעון בכדי חובו אע״פ שנכסיהם שוים אית ליה לשמעון למפרעיה ללוי הקונה ואח״כ ישתדל להוציא ממונו מראובן דבעידנא דזבה ביה לוי זבייה גמורה הוה דהא אבתי לאו אוזפיה לראובן • ובזה ודאי דנין אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין ולא תיקשי לך אמאי גרע הוא ממוכר ש״ח וחזר ומחלו מחול דאין לך מחילה גדולה מזו אחר שנפרע משמעון על דרך הלואה שלוה ממנו והלכך לחשוב או כמאן דמחליה או כמאן דפרעיה • והא ודאי לאו מילתא היא דהא לא שקלינהו ראובן משמעון לא בתורת מחילה ולא בתורת פרעון כי אם בתורת חיוב להאי סברא איכא לאקשויי דאע״ג דא״ל הכא דשוים הם זה עומד בשלו וזה עומד בשלו לאו ל״מימר דליהוי פרוע לא זה ולא זה אלא באנו לומר שאין ב״ד נזקקין ביניהם • אבל מצאתי בזה שכתב כך הרמב״ן ז״ל שמעי׳ מהני ששעתת׳ דזה גובה וזה גובה היכא דקדים חד וזבין הדהוא שטרא דינא הוא דאזיל לוקח וגבי ליה מן הלוה ודהדר אזיל ליה לוה וגבי לחוביה מבני חרי דלוה דידיה דהוא מוכר ואי לית ליה נכסי חזינן אי אגבי ליה לההוא לוקח ארעא והיא מלוה בשטר מלוה דידיה גבי ליה מניה ואי אגבי ליה מטלטלין מטלטלי דב״ח לא משתעבדי כי אם על דרבים ידועים ע״כ :

חלק שלישי

א גרסינן בכתובות המוציא שטר חוב על חברו והלה פירוש הלוה מוציא שטר שמכר לו את השדה המלוה אדמון אומר אלו הייתי חייב לך היה לך לפרוע את שלך כמו שמכרת לי את השדה וחכמים אומרים זה היה פקח שמכר לו את השדה שיכול למשכנו עליו • וגרסינן בגמרא באתרא דיהבי זוזי והדר כתבי שטרא כ״ע לא פליגי דשטר חובו בטל דמצי א״ל הלוה אלו הייתי חייב לך היה לך לפרוע את שלך בשפרעתיך המעות ראתלה קודם שעשית לי את השטר של מכירה כי פליגי באתרא דכתבי שטרא והדר יהבי זוזי אדמון סבר אבעי ליה למימסר מורעה אשטרא ולהודיע המלוה שע״מ כן מוכר לו את השדה בדי שיוכל למשכנו עליו בשראה מבריח את נכסיו ורבנן סברי חברך חברא אית ליה ולפיכך שתק ולא מסר מודעא שבטח עצמו שקול יוצא בדבר וק״ל כרבנן : ב ומסתברא שאם היה ללוה קרקע אחר זולתי זה שמכר לו המלוה ואשתבח שיכול למשכנו עליו ולא מצטריך לפקחותיה שהרי מוצא בידו קרקע שיזכה לטרוף אע״פ כן יכול לטעון המלוה מתבוין הייתי כשמכרתי לו קרקע שלי בדי שיהו לו ב׳ קרקעות ואוכל לטרפו את שלי מפני שהוא חביב לי יותר • ודבר זה מוכיח מן הירושל׳ דגרסינן התם הגע עצמך שהיה לו קרקע פי׳ ולבה לא טרפו לו ממנו ומתר׳ בעינ׳ דלהוי בחילאי

Digitized by Google

הטור ז"ל חדש עוד וז"ל ואם הלוה מכר קרקע למלוה אחרי שהגיע זמן שטרו יכול לומר לו אלו הייתי חייב לך היה לך לטרוף השלה כשמכרתים לך • ול"מ באחרת לכתבי שטרא והלר יהבי זוזי למלי א"ל אינשי לך לאיכובי זוזך בפרעון • אלא אפילו היכא ליהבו זוזי והלר כתבי שטרא מלי לוה למימר היה לך לגבות קרקע בחובך כלי שלא אקח המעות ואוכיל אותם ולא יהיה לך ממה לפרוע חובך ע"כ :

א א ושמא אפשר לנו לחדש בזה עוד לין אחר להא למלי לוה לומר היה לך לטרוף קרקע זה וכו' היינו כשאין ללוה קרקע אחר שיוכל המלוה לטרוף ממנו • אלא איכא טעמא דהוה לטרוף למיחש שמא אוכיל המעות ולא תמצא ממה לגבות • אבל אם יש ללוה קרקע אחר מלי מלוה למימר אנא קרקעות בעינא ואם הייתי טורף זה לא היית מוכר לי האחר והשתא לאיתי לי קרקע זה בחורף מכירה מלינא למיטרף הקרקע האחר בחובי • ויהיו לי ב' הקרקעות להא אמרינן לעיל דבכל איזו אתתלה סני למלוה • אלין לך טענה גרועה מלומר ירא אני שהיו לך חובות אחרים ואפ"ה תשבי ליה רבינו יונה והרא"ש ז"ל לטענה מעלית וכ"ש בהך דאמרינן דגרמה מעני לוקח' :

שע' לה חלק א

א גרסינן פרק ג"פ אמר רב הונא מנין לערב וכו' • לף קע"ג ע"כ • ומ"ש מי שהו' ערב לכתובת אשה ואף על פי שקנו מידו וכו' • היא שברת הרמב"ם ז"ל בפס"ם דלוה ופ' י"ט דאישות • וכבר אתה רואה לקמן דמייתי רבינו שיש מן המורים שהורו דבקנין משתעבד ערב לכתובה והיא שבר' הרא"ש ז"ל בהגות • וכתב הרב המגיד אני אומר שלדעת רבינו ז"ל שאמר פי"א מהל' מכיר' שאסמכתא היא אפי' בקנין וכמו שכתב זי שם דינו בכאן מחויב שהרי ערב אסמכתא היא אלא דמשום דאית ליה הנאה ומשתעבד נפשיה ואיתה קרקע אחר כן ממה שקנו מידו ואם לא יהיה לו ממה לגבות • אבל אם יש ללוה קרקע אחר מלי מלוה למימר אנא קרקעות בעינא ואם הייתי טורף זה לא היית מוכר לי האחר והשתא לאיתי לי קרקע זה בחורף מכירה מלינא למיטרף הקרקע האחר בחובי • ויהיו לי ב' הקרקעות להא אמרינן לעיל דבכל איזו אתתלה סני למלוה • אלין לך טענה גרועה מלומר ירא אני שהיו לך חובות אחרים ואפ"ה תשבי ליה רבינו יונה והרא"ש ז"ל לטענה מעלית וכ"ש בהך דאמרינן דגרמה מעני לוקח' :

א גרסינן פרק ג"פ אמר רב הונא מנין לערב וכו' • לף קע"ג ע"כ • ומ"ש מי שהו' ערב לכתובת אשה ואף על פי שקנו מידו וכו' • היא שברת הרמב"ם ז"ל בפס"ם דלוה ופ' י"ט דאישות • וכבר אתה רואה לקמן דמייתי רבינו שיש מן המורים שהורו דבקנין משתעבד ערב לכתובה והיא שבר' הרא"ש ז"ל בהגות • וכתב הרב המגיד אני אומר שלדעת רבינו ז"ל שאמר פי"א מהל' מכיר' שאסמכתא היא אפי' בקנין וכמו שכתב זי שם דינו בכאן מחויב שהרי ערב אסמכתא היא אלא דמשום דאית ליה הנאה ומשתעבד נפשיה ואיתה קרקע אחר כן ממה שקנו מידו ואם לא יהיה לו ממה לגבות • אבל אם יש ללוה קרקע אחר מלי מלוה למימר אנא קרקעות בעינא ואם הייתי טורף זה לא היית מוכר לי האחר והשתא לאיתי לי קרקע זה בחורף מכירה מלינא למיטרף הקרקע האחר בחובי • ויהיו לי ב' הקרקעות להא אמרינן לעיל דבכל איזו אתתלה סני למלוה • אלין לך טענה גרועה מלומר ירא אני שהיו לך חובות אחרים ואפ"ה תשבי ליה רבינו יונה והרא"ש ז"ל לטענה מעלית וכ"ש בהך דאמרינן דגרמה מעני לוקח' :

שער לה חלק א

א גרסינן בפתרא פרק גט פשוט אמר רב הונא מנין לערב דמשתעבד דכתיב אנכי אערבנו מידי תבקשנו • מתקיף לה רב חסדא הא קבלן הוא דכתיב תנה אותו על ידי ואני אשיבנו אליך אלא אמר רב יצחק מ"מ אבא לקח בגדו כי ערב זר אם ממון יש לו בידך התר לו פסת יד ואם לאו הרבה עליו רעים • ואמר אמימר ערב דמשתעבד מחלוקת רבי יהודה ורבי יוסי לרבי יוסי דאמר אסמכתא קניא ערב משתעבד לרבי יהודה דאמר אסמכתא לא קני' ערב לא משתעבד א"ל רב אשי לאמימר והא מעשים בכל יום דאסמכתא לא קניא וערב משתעבד אלא אמר רב אשי בהה"א הנאה דקא מרחימן גמר ומשעבד נפשי' • מכל זה למדנו שהערב חייב לפרוע מה שהוא ערב בו וערב יש בו עניינים הרבה שהוא פטור מהן אע"פ שהוא ערב בהן ואלו הן :

א מי שהוא ערב לכתובת אשה ואע"פ שקנו מידו אינו חייב דהא לאו מידי חסריה • וברגרסינן גט פשוט איתמר ערב בכתובה דברי הכל לא משתעבד מאי טעמא מצוה קא עביד ולאו מידי חסריה ואע"ג דאית ליה נכסי ללוה בשעת ההלואה דהשתא א"ל כיון דאית ליה לערב במאי דסמיך גמר ומשעבד נפשיה אפילו הכי לא משתעבד דהכי פסקו בגמרא והלכתא כין אית ליה כין לית ליה משתעבד בו בר מערב דכתובה דאע"ג דאית ליה לא משתעבד • ומהתברא דוקא ערב דכתובה דמנה מאתים דלאו מידי חסריה • אבל ערב לנדוניא שהכניסה היא לבעלה וזה היה ערב לה בודאי משתעבד דהא מידי חסריה • ואיכא מרבוותא דאמרי דדוקא כתובה דאיכא תרי טעמי מצוה ולאו מידי חסרי' אבל אם הוא ערב בקנין גמור מתמיו או מהאשה להכנים לחתן נדוני' האשה משתעבד דהא חסריה שהרי כנגד השום הוא מוסיף חומש והוא מתחייב לאשתו בכמה דברים שהבעל מתחייב מיהו אם קודם שנשאה חזר ואמר ליה אל תחייב עצמ' אצלך בשביל ערבותי כי חוזרני כי מיד נפטר הערב ובדלקמן ברתשובה לראב"ד • אבל אם קנה בקנין גמור להיות ערב במתנ' שאדם עושה לחבירו ממון אף על גב דלאו מידי חסריה כיון דלאו מצוה קא עביד משתעבד ותו דאנא אמינא דחסריה דאי לאו דעביד ליה מתנה נפש לא הוה יהיב ליה • ויש מן המורים שהורו דבקנין נשתעבד ערב דכתובה כראמרינן בשאר מילי דבלא קנין לא משתעבד ובקנין משתעבד לא מתברא כותיהו דטעמא דמצוה קעביד ולא מידי חסריה עדיפא לן לאלא גמר ומשתעבד נפשיה אפילו בקנין • וכן סברת הראשונים ז"ל ובכלם ח"ר משה ז"ל :

ב ומיהו אבא דהוי ערב לכתובת בנו משתעבד • ופירש ה"ר משה ז"ל דהוא שקנו מידו מ"מ אבא לגבי בריה משעבד נפשיה משום דחכיב עליה • וכתוב בספר ההגהות א"א אע"פ שלא קנו מידו משתעבד ע"כ • ומסתברא כותיה דהא יהיב גמרא טעמא וקאמר דאבא לגבי בריה משעבד נפשיה אף בלא קנין משמע דבהדיא הנאה דקא מתתן בהדיה ומשעבד נפשיה והוה ליה כערב דבית דין דמהני בלא קנין • ואע"ג דערב בשעת מתן מעות לא מהני בלא קנין הכא כיון דגמר בשעבוד' אזל ליה ההוא דינא וההוא טעמא ומחייב וכן הלכה :

וכן

לין מסמכתא • ולא כתב בפרטות על הדין ההוא אין בזה מסוס מסמכתא אלא כללא כייל בסתם ערכות • וא"כ זהו טעמו של הרא"ש ז" :

ועוד קשה היאך אפשר לומר דיסבור הרא"ש ז"ל דאין מסמכתא בקנין להא בדין זה דקבלת אחריות דכתב הרמב"ם ז"ל שהיא מסמכתא דמיירי אפילו בקנין כדכתב ה"ה • לא אשכח הוא ז"ל דרך שיתעבד אלא אם אמר בשעת מתן מעות • ואם אין אין דמיין מבטל המסמכתא • אם כן אפילו לאחר מכל מקום יתעבד כשהיה שם קנין אלא ודאי גרמה דבזה מסכים הוא עם הרמב"ם דאין מסוס קנין גופיה לא מיבטיל דינא דמסמכתא אבל סברתו הוא דאין בערבות מסמכתא כלל • ויש לי עוד מהקושי דבכל דברי הרב המגיד מתחלה ועד סוף מוכח, דלדעת הרמב"ם ז"ל אפי' דמוניא מילי מסמכתא בערבו' הוא בדאיכא חסרון כיס דגמר ומשעבד נפשיה מסוס להמנים לחסריה ממוניה • אבל כל שאין שם חסרון אין שום שעבוד משום דאסמכתא • ואם כן קשה טוב' גבי ערב לכתובה למה הוזכר בגמרא כלל טעמא דמלוה עביד • הא לאו בעניין זה חליא מלתא אלא כמה דלאו מילי חסריה דאפי' לאו מלוה עביד אינו משתעבד דהוי' מסמכתא • ואלו בהנזקין כתבו התוספו' מלוה הוא דעביד ולאו מילי חסריה • מתרי בעינן • אבל היכא דלאו מלוה עביד ולא חסריה כגון שנעשה ערב אחר הנשואין או עבד מלוה וחסריה משתעבד ע"כ • והשתא היכי משתעבד היכא דלא חסריה אף על גב דלא עבד מלוה • הא אכתי אסמכתא היא • אלא ודאי הא דאמרי דאיכא חסריה אפי' בקנין דהיא הנאה דקא מהימן גמר ומשתעבד • הוא ענין כולל מלד הנאמנות עצמו שנאמנין בדבריו שיפרע בעל המתחייב • וזה הנאמנות מתהנה ממנו הערב • עד שמסלק מכאן חסד האסמכתא' בין בדאיכא חסרון כיס בין בדליכא חסרון • והוא מה שאמרנו בדברי הרמב"ם ז"ל :

ומסתברא לוקח ערב לכתובה דמנה וכו' • כן הבין הרב המגיד ז"ל מדברי הרמב"ם ז"ל ואמר שכן כתבו ז"ל • ומ"ש ואיכא מרבוותא וכו' • כבר כתבנו דברי התוס' בהנזקין • ועיין שער כ"ח חלק ב' :

ב ומיהו אבא דהוי ערב וכו' • הטור ז"ל בא"ה סימן ק"כ כתב הערב לאשה בכתובתה אינו מתחייב אפילו בקנין אבל ערב לכלתו בכתובתה מתחייב בקנין וכו' עד והרא"ש ז"ל כתב דאפילו ערב גרידא מתחייב בקנין • ולפ"ז ערב לכלתו מתחייב אפי' בלא קנין והכי מסתבר' ע"כ • נראה דהא תליא לעולם ערב שהוא אבי מסקינן לי' חד דרגא מערב דעלמא וכיון דערב דעלמא להרא"ש ז"ל משתעבד בקנין • לפיכ' ערב לכלתו משתעבד אפילו בלא קנין • וא"ל הסובר בערב דעלמא דאינו משעבד אפי' בקנין מסתייה דערב לכלתו משתעבד בקנין • אבל לא אסקינן לה תרי דרגי ד' תחייב לכלתו אפי' בלא קנין ואם הדבר כן יקשה על דבריו שפסק כהרמב"ם ז"ל בערב דעלמא דאינו משתעבד אפי' בקנין • ובאבא דהוי ערב פסק כהרא"ש ז"ל דמשתעבד אפי' בלא קנין • ע"כ נראה דדבריו לא נייח להאי כללא דכייל הטור ז"ל • אלא כל חד כי טעמיה • ובערב דעלמא כיון דאמרינן דמלוה קעביד ולאו מילי חסריה לא משתעבד אפי' בקנין ובאבא דאית ביה טעמא

לבההוא

Digitized by Google

דבהיתה הגאה למתחתן ביה גמר ומשעבד נפשיה • אהני אפי' בלא קנין :

ג וכן ערב לאחר מ"מ וכו' • כל לינין אלו מתבאריס סס בסוף הפרק •
ומ"ש אם קנו מידו משתעבד • כדגרסינן תנוק וקנו מידו משתעבד וכו' • ק"ל מזה על הא דפסק לעיל דאפי' בקנין לא משתעבד • וקאמר דטעמא דמלוה קא עביד ולאו מידי חסריה עדיפיליה ולא גמר ומשעבד נפשיה וכו' • דהא הכא גבי הא דאיבעיא בגמרא מה לי אמר רבי ישמעאל בחנוק פירש רשב"ם ז"ל דילמא משום דערא לחבריה שנחנק נמי גמר ומקנה או דילמא מסכוין הוא להנילו מחניקה ומלוה היא דקעביד ולאו מידי חסריה ולא הוי ערב ע"כ • ל אלמא בחנוק איכא מלוה ולא מידי חסריה ואפילו הכי מסקינן דכי קנו מידו משתעבד • ול"כ בכתובה נמי אע"ג דמלוה קא עביד ולא מידי חסריה בקנין מיהא ליתעביד • וכבר היה אפשר לחלק על הדרך שכתב הרב המגיד ז"ל על מה שכתב בעל הראב"ד ז"ל דערב לכתובה לא גרע מערב לאחר מתן מעות שאע"פ שלא על אמונתו הלוהו כשקנו מידו חל הערבות • ולקאמר דיש לדחות טעם זה דשאני התם דמ"מ היתה סס חסרון כיס למלוה מעקרא ע"כ • א"כ גבי חנוק נמי היה סס חסרון כיס מעקר' • אלא קשה ה"ה ז"ל גופיה איכא למידק כי מייתי סייעתא להרא"ד ז"ל אמאי מייתי מערב לאחר מתן מעות סתם דלא דמי לגמרי לערב לכתוב' דהא לאו מלו' קא עביד • ולא מייתי מחנוק דהוי דומה בדומ' למלוה קא עביד ולא מידי חסריה • על כן נראה לכוין דבחנוק איכא חד לא לומר דגמר ומקנה משום דערא לחבריה • כדכתב רש"ם ז"ל בלדלי הבעיא • הלכך אית למימר דנהי דכי לא קנו מיניה אמרי' לא משעבד נפשיה משום דסבר מלוה קעביד ולאו מידי חסריה • מ"מ כי חזינן דקנו מיניה אמרי' ודאי משום דערא לחבריה גמר ומקני משא"כ בכתובה • ולפיכך לא מייתי מייניה ראיה ה"ה ז"ל להרא"ד דאלא מקנין סתם דלאחר מתן מעות דליכא דערא • ומ"ש תחלה אינו חייב כלום הואיל ולא קנו מידו בכך • וכדתנן הרי שהי' חונק אחד בשוק מצאו חברו ואמר לו הנח ואני נות נלך פטור שלא על אמונתו הלוהו אבל אם קנו מידו משתעבד • כדגרסינן אמר רב יהודה אמר שמואל חנוק וקני מידו משתעבד :

ד וכתב רבינו האיי גאון ז"ל כם' המקח דחנוק וקנו מידו דמשתעבד
א"ה לא גבי מיניה אלא מבני חרי דהא אמר הלכה כרבי ישמעאל אף בחנוק דפליג לן בהדי בן נגס במשנתנו וקאמר גבי מבני חורין ובודאי חנוק לא משתעבד אלא בקנין וקאמר ר' ישמעאל גובה מנכסים בני חורין וכי היכי דלא תקשי הלכתא אהלכתא אמר הכי רבי' הר' דהא דאמר חנוק וקנו מידו משתעבד מבני חרי ר"ל • אבל הראב"ד ז"ל פסק דחנוק וקנו מידו משתעבד לגמרי ואפי' ממשעבדי דנהי דבלא קנין א"ל דלא משתעבד כלל • מיהו כי קנו מידו משתעבד לגמרי ואפי' ממשעבדי :

ה וכן ראובן שמכר שדהו לשמעון ובא לוי וקבל אחריות המכירה עליו לא נשתעבד לוי שזו אסמכתא היא ואם קנו מידו לשלם דמי מכר זו בכל עת שיתבענו שמעון הרי זה חייב וכן הורו המורים ז"ל ובכללם הר"ם במז"ל בחבורו :

ו גם הורו שערב שחייב עצמו על תנאי אע"פ שקנו מידו לא נשתעבד מפני שזו אסמכתא • ביצד אמר לו תן לו ואני ערב אם יהיה כך וכך או אם לא יהיה לא ישתעבד שכל התולה שעבוד שאינו חייב בו באם יהיה ואם לא יהיה לא גמר והקנה קנין שלם ולפיכך לא נשתעבד וכן הורה הר"ר משה ז"ל :

ז גם כתב יש מן המורים שהורו שמי שאמר לחברו, הלוהו ואני ערב לגופו של זה הלוה לא לגופו של מפון אלא כל זמן שתרצה אביאנו לך • וכן אם אמר לו אחר שהלוהו ותבעו הניחהו כל זמן שתרצה אביאנו לך וקנו מידו על כך אם לא יבא זה הלוה יש מן המורים שהורו שחייב

ג וכן ערב לאחר מתן מעות כלא קנין וכגון שהלוה את חברו ובא אחר שהלוהו זה ואמר אני ערב בכך אין הערב חייב כלום • כדגרסינן בגט פשוט • והלכתא בשעת מתן מעות לא בעי קנין לאחר מתן מעורת בעי קנין • לכך אם לא קנו ממנו לא יתחייב לו כלום וכן אם ראה חברו שהוא תובע את הלוה בבית דין ואמר לו אח' הניחהו לו ואנא ערב או שהיה חונק את חברו בשוק ליתן לו ממונו ואמר לו זה הניחהו ואני ערב אין הערב חייב כלום • וה"ר משה ז"ל כתב שאפי' אמר לו כך בפני הב"ד אינו חייב כלום היאיל ולא קנו מידו בכך • וכדתנן הרי שהי' חונק אחד בשוק מצאו חברו ואמר לו הנח ואני נות נלך פטור שלא על אמונתו הלוהו אבל אם קנו מידו משתעבד • כדגרסינן אמר רב יהודה אמר שמואל חנוק וקני מידו משתעבד :

ד וכתב רבינו האיי גאון ז"ל כם' המקח דחנוק וקנו מידו דמשתעבד
א"ה לא גבי מיניה אלא מבני חרי דהא אמר הלכה כרבי ישמעאל אף בחנוק דפליג לן בהדי בן נגס במשנתנו וקאמר גבי מבני חורין ובודאי חנוק לא משתעבד אלא בקנין וקאמר ר' ישמעאל גובה מנכסים בני חורין וכי היכי דלא תקשי הלכתא אהלכתא אמר הכי רבי' הר' דהא דאמר חנוק וקנו מידו משתעבד מבני חרי ר"ל • אבל הראב"ד ז"ל פסק דחנוק וקנו מידו משתעבד לגמרי ואפי' ממשעבדי דנהי דבלא קנין א"ל דלא משתעבד כלל • מיהו כי קנו מידו משתעבד לגמרי ואפי' ממשעבדי :

ה וכן ראובן שמכר שדהו לשמעון ובא לוי וקבל אחריות המכירה עליו לא נשתעבד לוי שזו אסמכתא היא ואם קנו מידו לשלם דמי מכר זו בכל עת שיתבענו שמעון הרי זה חייב וכן הורו המורים ז"ל ובכללם הר"ם במז"ל בחבורו :

ו גם הורו שערב שחייב עצמו על תנאי אע"פ שקנו מידו לא נשתעבד מפני שזו אסמכתא • ביצד אמר לו תן לו ואני ערב אם יהיה כך וכך או אם לא יהיה לא ישתעבד שכל התולה שעבוד שאינו חייב בו באם יהיה ואם לא יהיה לא גמר והקנה קנין שלם ולפיכך לא נשתעבד וכן הורה הר"ר משה ז"ל :

ז גם כתב יש מן המורים שהורו שמי שאמר לחברו, הלוהו ואני ערב לגופו של זה הלוה לא לגופו של מפון אלא כל זמן שתרצה אביאנו לך • וכן אם אמר לו אחר שהלוהו ותבעו הניחהו כל זמן שתרצה אביאנו לך וקנו מידו על כך אם לא יבא זה הלוה יש מן המורים שהורו שחייב

נדאה דמולה היכא דעל אמונתו הלוהו דמשתעבד • אם לא שנלחוק לעולם בשעת מתן מעו' היה הענין הכל במעמד מ' ולהכי מהתעבד בלא קנין אלא לכיון דלא כתב הערבות אלא אחר חתום הסטר מחזי כאלו הוי לאחר מ"מ • ואהני המי דלאחר חתום למגרע כהיה דלא ליהוי סעבו' גמור אלא דליגבי מב"ח • והסיב לו בן נגס אי כלאחר מ"מ דיינין ליה בהיאה לד שיהיה • א"כ אין לו סוס שעבוד כלל שהרי חנוק אפי' בקנין לא נסתעב' כלום • מיהו ר' ישמעאל פליג עליה בחנוק וסבר לאפילו ממשעבדי גובה כיון דאיכ' קנין כדאמרי' להרא"ד ז"ל :

ה וכן דאובן שמכר שדה וכו' •
הרא"ד ז"ל בפרק כ"ה חולק עם הרמב"ם ז"ל בדין זה וכתב שבוש הוא זה שאם אמר בשע' מתן מעות משתעבד ואין בערבות משום אסמכת' ע"כ • והרב ז"ל בכ"מ ובכ"י לא נחרל' כמה שהלין ה"ה ז"ל עליו וכתב ול"כ דכשאלם מלוה לחברו והלה נכנס ערב בשבילו כיון דמלוה להולאה נהנה • מעתה בנכנס ערב נחית אדעתא שיולי' זה הלוהו ויפרע הוא בעדו הלכך לא הוי אסמכתא אבל בערב לשלה • כיון שזה רואה מוכר שדה זו ואין עליו מערער ודאי כשזה מחער' אדעת' לקיים ליה שלא יולילוהו מחתת ידו נחית ואלו היה יודע שיוליאו' מחתת ידו לא היה מתערב הלכך הוא אסמכתא ע"כ ולא ידעתי מי הודיעו שהערב ללוה הוא אדעת' שיפר' הוא בעדו טפי מערב לאחריות דנהי דמלוה להולאה נהנ' לאחריות ודאי לעולם איכא למימר דסבר הערב זה הלוה יוליא עתה המעות שלוה ואח"כ יהיו לו מעות ויפרעם למלוה • דמאי טעמא לא קניא • ערב נמי לא משתעבד אלא לדחי ליה דבהיתה הגאה לקא מהימן ליה ליהיב ליה זוזי אפומיה משתעבד • וא"כ גבי אחריות נמי אי נחסביה כשעת מתן מעות כסברת הרא"ד ז"ל • התם נמי איכא למימר דבהיתה הגאה גמר ומשעבד נפשי' אם יטרפוה ממנו יהלם לו מעותיו אלא"ג דהשתא אין עליו מערער אפשר שיהיה • ויש מקום למאמרם ז"ל הראשון נוח לי וכו' • והטור ז"ל סימן קל"ג כתב אפילו בשעת מכירה לא נשתעבד אלא על אמונתו קנה השדה שפעמים אדם קונה שדה באחריות לעבדיו אינים זוכין ארעא ליומים ע"כ • ומה נאמר אם בשעת המכירה אמר הלוקח בפי' שאינו רוצה לקנות השדה אם לא יתן לו ערב על האחריות דהא הכא ודאי גלה דעתו אלא לעותיה זכין ואדעת' דאחי לאחרב זה • והרמב"ם ז"ל החליט המאמר בדינו • ע"כ יראה לפע"ד לאמתורלחא כדברי ה"ה שאין הערב על המעו' אלא על הקרקע וכו' :

ו גם הורו שערב שחייב עצמו על תנאי וכו' • קשה אהאי כללא לכייל שכל התולה שעבוד שאינו חייב באם יהיה לא גמר וכו' • דהא ערב דלאחר מתן מעות כך הוא שתולה שעבוד שאין ערב זה חייב בו • באם יפרע הלוה לו לא יפרע לאסמכת' גמורה היא • ואפילו הכי כי קנו מיניה משתעבד וכ"ם על חנאי הבא בשעת מתן מעות דלא שייך בזה מ"ש ה"ה ז"ל בהיתה לערב לכתוב' דלעת הרמב"ם לא דמי לערב דלאחר מתן מעות דמ"מ היתה סס הלוה וחסרון כיס מעיקר' וכו' • אבל כאן חסרון כיס גמור איכא שהוא בשעת מ"מ ועל אמונ' ערבו זה הלוהו • וי"ל לכיון דהערב רואה שאין ערבותו מוחלט לפרוע למלוה כל זמן שלא יפרענו הלוה אלא הוא חנאי אם יהיה כך ונמצא שכשלא יתקיים החנאי מחרלה המלוה שלא יפרענו הערב • א"כ אינו מלוה לחלוטין על אמונת הערב • וכיון דאיכא לד שלא יתחייב למלוה פרעון הערבות אפי' כשלא פרע הלוה • איכא למימר דלדעת' דהכי נתערב בקנין על סמך שלא יתקיים החנאי המחייבו והיא היא האסמכתא המוחלטת ולא נשתעבד • שיב ראיתי למור ז"ל מה שהוסיף באור על דברי הרמב"ם ז"ל בזה • ובכלל דבריו דברינו :

ז גם כתב יש מן המורים וכו' • לין זה הולך ע"ל הקולם להרמב"ם ז"ל הוא אסמכתא מפני שהבאת הגוף הוא כעין חנאי על הערבות שאינו חייב לפרוע בשביל הלוה אלא אם לא יביא לו גופו • וכתב הרב המגיד ז"ל הרבה מן הגאונים ז"ל כלעת הראשון עד שיש מי שכתב אם הביאו ערב שבת בין השמשות ובמ"ש ברח לא נפטר בכך הערב • ובתשובה לרב נחשון אמעיים כל נפיק חלא כוכבא שפיר דמי לקבוליה ואי לא

לאיקבלים אינו לאפסיד אנפשיה ונפטר הערב • ואי בתר לנפקי מלתא בוכרי שבתא היא ואי לא ערק לא מפטר ערב וכן אמר רב למתי • ואלו שדברים ואלו אינן אלא בערב להביא הלוה ולעת רבי' וכו' על כמן • מסגנונו נראה שהו' מערבר נחשון ז"ל עם הגאונים שראשונים ז"ל שסברי דבערבית כזה על הגוף חייב לשלם ולא כהרמב"ם לחייב ליה אסמכתא • ואחר המתילה הראויה יראה לאין הלבר כן כי לא אמר רב נחשון ז"ל שהערב על גוף הלוה מחייב בתשלומין • אלא כשאמר מעכשיו לבהכי בטלה לה אסמכתא בזמוכת מן התשובה שמביא רבינו עמו אבל בלא מעכשיו אסמכתא היא • ותשובות רב נחשון שמביא ערב המגיל ז"ל וכן הביא לע"ם • אינן בערב להביא הלוה אלא בענין ערב סתם שאריך תחלה לשבעא לה הלוה ואם ברת ותבע הערב ומן לשבילו • על זה הביא רבינו לקמן תשובו אלו לע"ם בשם הרי"ף ורב נחשון ז"ל ע"ם • ואם"כ שימשך הדין כן בערב לגופו ובמעכשיו:

ז והיבא דעבד לו אחת אינו וכו' • בשער הבא אחר אם יתבארו דינים אלו לענין הלוה בס"ל • וסוגיות ים נותלין הם בפרק ספרק • ומ"ם ופשיט דבעל לוקח הוי וכו' • עיין מה שאכתוב בשער כ"ח בס"ל:

ח גם קטן שערב לאחרים וכו' • לא מלאתי בפוסקים ז"ל שברב הגאונים המיתי רבינו ובברי הרמב"ם ז"ל הם בשלמי כ"ו למלוה • וכתב עליו ה"ם ז"ל אינו דומה למתנה שהיא קיימ' במטלטלים כמו שנתבאר פכ"ט מהלכות מכירה מקום להתם מלעת גמר והקנה ומוכיח הבבר מרשותו • אבל כאן אינו אלא שעבוד • והרי אמר בגמרא לערב הוי בו מקום אסמכתא אם לא מפני שכיון שבבר הלוה על אמונתו גמרה ומשעבד נפשי' ואין לקטן לעת כדי לשעבד עצמו לזה כדברי הגאונים ז"ל ע"כ • ולע"ג להתם בקטן שיודע בטיב מקח ומתן עשקינן והיינו שבלקוחו על כך • כלכתב הרמב"ם שבולקין אם יודע בטיב מקח ומתן אז אינו יודע לפי שיש קטן שהוא חכם ובבון שהוא יודע והוא בן שבע • ויש אחר שאפי' בן י"ג אינו יודע בטיב מקח ומתן וכו' • אפ"ה צריך שנאמר שיגיעת הקטן אינם מקפת אלא לענין הלוה לפי שעם אבל לא תגיע לשעבד עצמו לעתיד במה שאינו חייב • אך לכאורה קשה לכשיגיע מכלל קטן והוא בן י"ג שנה ויוסאתה לנראה שהוא חייב כשנעשה ערב • אם אינו יודע בטיב מקח ומתן כ"ם שאינו יודע להשתעבד במה שאינו חייב ולמה ישתעבד במה שאינו משעבד עצמו אלא אמי למקח וממכר ומתנה למטלטלין דמעשיו קיימין אף על גב אלא יודע בטיב מקח ומתן משום להתם הא חזינן דיחיב ונע' ונתן אע"פ שאינו יודע אם הוא טוב לו או לא • מ"מ המעשה הצריך בבר נעשה ונגמר וגבולתו מקיימו • אבל בערבות שתסר שנשתעבדות שהוא המחייב לאבן שהבי לאינו יודע לשעבד עצמו במה שאין בו חיוב שיאך יהיה חייב:

• ובן אם אמרו לו בית דין וכו' • פי' רבי' וכיצד כגון שיו ב"ד וכו' • לחזיע לערב ב"ד היינו כדברי הרמב"ם ז"ל ריש פרק כ"ם שב"ל קבלוהו לערב ופטרו את הלוה בכך • ולאפוקי מ"ם שעור ריש קכ"ט ז"ל ולכאורה נראה ערב דב"ד היינו שנעשה ערב בפני ב"ד • והרמב"ם כתב אע"פ שאמר בפני ב"ד אני ערב לא משתעבד אלא מ"כ היו רוצים לגבות מהלוה וכו' ע"כ • והוא מבואר דאין מקום לחבין שהוא בפני בית דין אפ' לכאורה הא כיון לערב יש לו דין אסמכתא מה מושיל שיאמר כן בפני ב"ד

שחייב לשלם • ויש מן המורים שהורו שאפילו התנה עליו ואמר אם לא אביאנו או שאמות או שיברח אהא אני ערב לך לשלם לך הממון הרי זו אסמכתא ולא נשתעבד • ולזה חבריע ה"ר משה ז"ל בחבודו ובסתברא דכל ה"מ דאמרינן דערב לא משתעבד בהו משום דהוי אסמכתא טעמא דליכא מעכשיו הא איכא מעכשיו מהני • וכן סברת ה"ר נחשון גאון ז"ל דאתשיל על ראובן דהו' ליה ממונא על שמעון ואוקי' ליה ערבא דמיתי ליה עד שלשים יום • ואי לא מעכשיו אתנם לך משלם ועברו שלשים ולא הביאו ולבתר כן אייתי ליה ערב ללוה ואמר לו ראובן לא מקבלנא ואמר להו ריו"ראמר מעכשיו הכל לפי תנאו אלמ' דתנאה במעכשיו מהני וטעמא דמסתבר הוא והיינו טעמא דערב מהני ומחייב אינ"ג דאיתיה אסמכתא דהא קא"ל אסלא יפרע לך פלוני אני אפרע לך דא"ה משתעבד והבא קאמר דאי הוי ערב על תנאי דבין דהוי אסמכתא' לא משתעבד הא לא קשיא דלעקר חיוב ממונא ביון דהוי מילתא פסיקתא בההיא הנאה דקא מהמני ליה גמר ומשעבד נפשיה אבל הבא כיון שחו' תולה ענינו בתנאין לא גמר משעבד נפשיה שלא כמכ' דעתו שיתקיים התנאי אבל מצאתי בספר ההגהות כתוב אמר אברהם שכתב ראובן שמכר ונעשה לו לוי ערב באחריות בלא קנין לא משתעבד שבוש הוא שאם אמר כן בשעת מתן מעות משתעבד ואין בערבות משום אסמכתא • גם כתב על מה שפסק שהבא' גופו היא אסמכת' ולא משתעבד דעתי' נוטה דדל אסמכת' מהבא שהרי סלקו אותה בגמ' ואם בשעת מתן מעות אמר לו הלוהו ואני ערב לך להביא גופו ואם לא אביאנו אשלמית דיזלית דיין שהוא חייב לשלם ואם לא א"ל כך למה יתחייב ממון אבל יש לומר שיביא גופו תחת גופו עד שיתפשר עמו ע"כ:

ח והיבא דעבד או אשת איש שערבו או שנכנסו קבלנין אינן חייבין עד שישתחרר העבד או תתגרש האשה • בדגרסינן הישבד והאשה פגיעתן רעה וכו' • וקתני עלה נתגרשה האשה ונשתחרר העבד חייבים לשלם נת האשה שערבה או שנכנסה קבלנית בשטר והיתה פנויה ונשאת חייבת לשלם ואם היתה ערבנית או קבלני' על פה אינה משלמת עד שתתגרש או תתאלמן • בדגרסינן בפרק יש נוחלין לותה ואבלה ועמדה ונשאת מהו ופשיט דבעל לוקח הוי ומלוה על פה לא גבי מיניה הא בשטר טריף:

ט גם קטן שערב ממון לאחרים • יש מן הגאונים שהורו שחייב לכשיגדיל • אבל הר"ר משה ז"ל פסק שהוא פטור עד לעולם שאין לקטן דעת לגמור בדעת שלם לשעבד בעצמו בדבר שאינו חייב בו והבי מסתבר • הרי בו' דרנו המקומות שפטור בדין הערב • ע"ת נפרש המקומו' שחייב בהן הערב אם אמר לו בשעת מתן מעות הלוהו ואני ערב נשתעבד הערב ואינו צריך קנין.

י וכן אם אמרו לו בית דין תכנס ערב בדבר זה וכיצד שהיו בית דין רוצין לירד בנכסי הלוה • בזה נשתעבד אם נכנס ערב במצותם ובפניהם אע"פ שלא קנו מידו משתעבד שמתוך שחאמינוהו ב"ד גמר ומשעבד נפשיה וברגרס' בגט פשוט אמר רב נחמן ערב בית דין לא בעי קנין אבל ערב דעלמא בעי קנין והלכתא דבשעת מתן מעות לא בעי קנין דלאחר מתן מעות בעי קנין וערב דב"ד לא בעי קנין דבההי' הנאה דקא מהימני ליה גמר ומשעבד נפשיה • והנך כלהו בעי קנין ואיבא דלא גרסי והנך כלהו בעי קנין ומאן דגרים ליה מפרשי דאחנוק ולערב היוצא אחר חתום שטרות קאי אבל לערב דב"ד או ערב דשעת מתן מעות אף בלא קנין משתעבד:

יא ויש שהורו ז"ל שהאומר לחברו ערב זה לפלוני ואני ערב לדהוי כמי שאמר לו הלוהו ואני ערב • ובשם שנשתעבד הערב למלוה כך נשתעבד ערב לערב ראשון ודין ערב עם המלוה ודין ערב ראשון עם השני דין אחד הוא:

יב גם יש מן המורים שהורו שמי שלא פי' סדהדבר שערב בגון שאמר לו כל מה שתתן לו תתן לו ואני ערב או מבור לו ואני ערב • יש

לומר לו אחוי לי פסיקך ואשלם לך וכן הסכים עמו הרמב"ן ז"ל שאין זמנו של לוה עם הערב אלא לאחר שפרע וכו' יעויין במקומו • וא"כ גם הערב הסני אין זמנו לפרוע לערב הראשון אלא לאחר שפרע למלוה לא אחוי פסיקך ואשלם לך • ולפ"ז נראה מבואר דאין למלוה עם הערב הב' כלום ולא שייכא הכא הבית דר' נתן • ולעת הקולקים עם הרמב"ן ז"ל • אולי יסתם הדין ולעולם המוחז' תהא ילו על העליונה:

יב גם יש מן המורים שהורו וכו' • זה המחלק יתבאר במקומו בס"ל • וכאן בדין הערב כתב הראב"ד ז"ל • ואם כן לא ברב ולא בטעם אלא כדי שהלעת מגעת לשם שהוא רגיל ואמיל נשתעבד ע"כ והרב המגיל השיב עליו שזו הפסדה אין לעתו נותה סימנה אלא אם אל עליו השעבוד לגמרי אם לא אל אל עליו כלל וכו' ובאמת ראוי לעמוד על לעתו של הריא ז"ל למה לא הבו' מלותיו לבפ' י"ח דמכיר' כשהשיג על הרמב"ם ז"ל מן הסתם גר' שמולק עליו בהחלט וסובר דקיי' בכל מה שנשתעבד כלע' המורי' שמבית

רבינו: ואיך כתן בערב תלה סלבר בלומל • ואי לתו למסתפינא מגלת ה"ה ז"ל • ה"א לליסנא לא"כ לכתב הר"א ז"ל משמע להסיג על הרמב"ם ז"ל לפי דבריו קא מכוין • וסיינו משום לכתב טעמא לכיון שאינו נודע הדבר שעבד עצמו בו לא סמכא דעתו ולא שעבד עצמו וכו' למשמע למה שאינו חייב היא משום לאמרי' דעתי' שלא שעבד עצמו במה שאינו יודע • והסיג עליו לא"כ לפי סברתו דבתר אמדנעת' אזלי' • ומשך שלא יהיה החיוב לא' מן הקלוות לא בדבר רב ולא בדבר מועט • אבל מה שיוכל לעלות על הדעת שהוא נתחייב בו נאמר שנשתעבד על כך וסו' ז"ל החליט שלא שעבד עצמו לכלום • וכ"ז ע"פ דרכו • אבל הוא ז"ל עצמו חולק עליו לגמרי כאשר גלה דעתו בהל' מכירה:

יג ובתשובה לקמאי ערב הבא למלוה בזמנו ואמר לו תבע ממונדמן הלוה ולא רצה לתבעו והאריכו אין הערב נפטר ע"כ: וזהו שקשה בדיני ממונות ואין צריך לומר בקבלשאינו תובע אלא ממי שירצה ובזמן שירצה אלא אף בערב נדון כן ששניהם תלויין ברצון המלוה ומפני אריכותו ושתיקותו לא הפשיר כלום והנה שאלתי בזה לרמב"ן ז"ל וזה אשר השיב לי ערב שבא למלו' בזמנו ואמר לו תבע ממונדמלו' ולא רצה לתביע אינו נפטר כלום אצ"ל בקבלשאינו תוב' אלא ממי שירצה ובזמן שירצה ואם האריך נמי המלוה ללוה זמן הפרעון אין הערב נפטר מבלו' וגדול' מזו אמר אשתדוף בני חרי גבי ממשעבדי לא שנא אשתדוף בזמנו ל"ש אשתדוף לאחר זמנו אף כאן אשתדוף דלוה "גבי מערב • ולא עוד אלא אפי' היו נכסים ידועים ללוה והערב אומר לו חות לדינא וגבי מהני והלה האריך זמן ללוה ואשתדוף תוזר על הערב • ואע"ג דתניא לוה מאח' ומבר נכסיו לשנים וכתב ב"ח ללוקח שני דין ודברים אילי עמך אין לו על לוקח ראשון כלום התם משום דמחל לו ח בו לגמרי ואחריותו עליו הא אלו האריך זמן ללוקח שני או ללוה ואשתדוף חוזר על הראשון ותובעו ובלו של דבר נכסוחי דבר אינו' אינון ערבין ביה ודינא דלוה ונכסי' בדינ' דערב ולוה כדאמרי' בנ"פ ובפ"יש בכיר לנחלה ובשם שאדם מאריך ללוה זמנ' בתר זמנא וחוזר וגובה מנכסיו בין שהוא במדינת הים בין שמכרן לאחר בך הוא גובה מן הערב ע"כ:

יד עתה יש לברר על איזה דרך נפרעין מן הערב דע שדינו כך הוא: המלוה את חברו על ידי הערב ואע"פ שהערב נשתעבד למלוה אין דינו לתבעו מן הערב תחלה אלא תובע תחלה הלוה ואם יש לו נכסים ללוה פי' ואפי' הן זבורית דאע"ג דדינה בבינונית הא ק"ל אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין ואפי' הן זבורית • והכי נמי שאין נפרעין מן הערב תחלה אפי' לזבורית: כדאית' בפרק חזקת דדוקא קבלנבעי דליהוי ללוה אדעת' טובא פר"ש בינונית וזבורית. אבל ערב בחד' ארע' סני ליה ופירש ואפי' זבורית שאין לו להפרע בלל מן הערב • ואע"פ שאינו רוצה לפרוע יכפיה אותו בדיזעד שיפרענו: טו ואם תבעו ולא מצא לו כלום ממה יגבה את חובו אף על פי בן אינו נפרע מן הערב עד שישב' הלוה בתקנת הגאונים ז"ל שאילו כלום

יש מן המורים שהורו שאפילו מבר לו בי' אלפים או בק' אלפים נשתעבד הערב בכל: אבל ה"ר משה פסק שנ"ל שאין הערב חייב כלום שכיון שאין נודע הדבר ששעבד עצמו בו לא סמכה דעתו ולא שעבד עצמו ודברי טעם הנואלו בשער כ"ד דעתנו לפרש ולבא אם יתחייב אדם במה שאינו קצוב אם לאו:

יג ובתשובה לקמאי ערב הבא למלוה בזמנו ואמר לו תבע ממונדמן הלוה ולא רצה לתבעו והאריכו אין הערב נפטר ע"כ: וזהו שקשה בדיני ממונות ואין צריך לומר בקבלשאינו תובע אלא ממי שירצה ובזמן שירצה ואם האריך נמי המלוה ללוה זמן הפרעון אין הערב נפטר מבלו' וגדול' מזו אמר אשתדוף בני חרי גבי ממשעבדי לא שנא אשתדוף בזמנו ל"ש אשתדוף לאחר זמנו אף כאן אשתדוף דלוה "גבי מערב • ולא עוד אלא אפי' היו נכסים ידועים ללוה והערב אומר לו חות לדינא וגבי מהני והלה האריך זמן ללוה ואשתדוף חוזר על הערב • ואע"ג דתניא לוה מאח' ומבר נכסיו לשנים וכתב ב"ח ללוקח שני דין ודברים אילי עמך אין לו על לוקח ראשון כלום התם משום דמחל לו ח בו לגמרי ואחריותו עליו הא אלו האריך זמן ללוקח שני או ללוה ואשתדוף חוזר על הראשון ותובעו ובלו של דבר נכסוחי דבר אינו' אינון ערבין ביה ודינא דלוה ונכסי' בדינ' דערב ולוה כדאמרי' בנ"פ ובפ"יש בכיר לנחלה ובשם שאדם מאריך ללוה זמנ' בתר זמנא וחוזר וגובה מנכסיו בין שהוא במדינת הים בין שמכרן לאחר בך הוא גובה מן הערב ע"כ:

יד עתה יש לברר על איזה דרך נפרעין מן הערב דע שדינו כך הוא: המלוה את חברו על ידי הערב ואע"פ שהערב נשתעבד למלוה אין דינו לתבעו מן הערב תחלה אלא תובע תחלה הלוה ואם יש לו נכסים ללוה פי' ואפי' הן זבורית דאע"ג דדינה בבינונית הא ק"ל אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין ואפי' הן זבורית • והכי נמי שאין נפרעין מן הערב תחלה אפי' לזבורית: כדאית' בפרק חזקת דדוקא קבלנבעי דליהוי ללוה אדעת' טובא פר"ש בינונית וזבורית. אבל ערב בחד' ארע' סני ליה ופירש ואפי' זבורית שאין לו להפרע בלל מן הערב • ואע"פ שאינו רוצה לפרוע יכפיה אותו בדיזעד שיפרענו: טו ואם תבעו ולא מצא לו כלום ממה יגבה את חובו אף על פי בן אינו נפרע מן הערב עד שישב' הלוה בתקנת הגאונים ז"ל שאילו כלום

בשבועה בנקיטת חפץ כי היכי לתקינו לאין נפרעים מן המשועבדים אלא בשבועה כלאיתא בהכותב ואי לתו לעל ידי שבועה הלוה שתקנוה הגאונים מגלגלין עליו גם את זאת • היה המלוה נוטל מן הערב אע"פ שהוא חושש שמא נפרע ולמה יגרע כחו מן המשועבדין: ואע"ג דשאני ערב שהוא מדעתו נתערב ונתחייב בשעבוד זה משא"כ בלקוחו' דשעבודייהו אתי ממילא בעל כרחם: ומ"ה להפיס דעתייהו הטילו שבועה על המלוה: מ"מ הא כתב הרמב"ם ז"ל דמי שהיה ערב לחברו במלוה ע"פ וכא המלוה לתבוע את הערב והרי הלוה במ"ה אומר לו הערב הבא אלא אף ברעתי מהימן וכו' • דאלמא כל מה שהיה הלוה יכול לטענו אמרי' שהיה הערב יכול לטענו • ואין ספק דבכל כי האי אע"ג דהערב לא טענו הכי בפי' אבן מקייבינן למלוה להכיא ראיה לאמרי' דינא הכי הוי: תדע דבדין שבוע' הלוה לאילו דקיימינן עליה • לשון רב נמת ז"ל הוא שאם הערב חושב כשמודה הלוה בחוב למלוה שהיא קנונית וטענן שאין לו כמה לפרוע שיכול לגלגל עליו כשנשבע שאין לו מה יפרע שהיא עדיין חייב חוב זה וכו' • למשמע שאם הערב טוענן שיש לו משהא זו הוא עצמו יכול לגלגל עליו גם את זאת • אבל אבן לא מגלגלינן • ואלו הטור כתב חזר אחר הלוה ולא מצא לו נכסים צריך לישבע שאין לו כלום וצריך לכלול בשבועתו שעדיין הוא חייב לו חוב זה שלא יעשו קנונית על נכסי הערב וכו' דאלמא מדינא מקייבינן ליה לישבע בכל זה ממילא לאוליאנו מחשש קנונית אע"ג. דערב גופיה לא טענן הכי: והתא טעמא דמנכסים משועבדים לא חפרע אלא בשבועה פירש"י ז"ל משום דאי הוה גבי מן הלוה גופיה והוה טענן ליה אשתבע לי דלא פרעתיך אמרינן בשבועות דמשבעינן ליה ואי לא טענן לא טענינן ליה הוא יל ונקט שטרא: אבל בשביל לקוחות אנקטענינן ליה לפסת פיך לאלס הוא ע"כ • וכיון דכן גבי ערב נמי אמאי לא אמרינן פתח פיך לאלס ונשבעינה למלוה אע"פ שמוגיא שטר כמו שהלוה עצמו היה יכול להשביעו מידי דהוה אמלוה ע"פ דאי ליתיה ללוה אמרינן ליה אייתי ראיה שלא פרעך מטעמא דלוה גופיה הוה מאי לומר פרעתי: אינרא דלכאורה היה נראה לומר לכל דאיכא שטר לא חייבינן לקנונית מהא דכתב הרא"ש בכלל פ"ו סי' ה' וז"ל ראובן לוה מחמת מיחה ליחן ק' לשמעון ומת ומכרו היורשין כל הנכסים שלא מלא שמעון לגבות מנה אלו גובה מן הלקוחות ואין היורשין יכולין לומר נתננו לו כיון שהשטר הלואה יולא מחתח ידו ולא חייבי' נמי לקנונית שמא נתנו לו ומוגיא מן הלקוחות כיון שכתב הלואה בידו • אבל אם אין כתב הלואה בידו נאמנין לומר קנונית עכ"ל: הרי משום דהלואה בידו קאמר דלא חייבינן לקנונית וכ"ש בשטר חוב גמור: אלמנם דברי הרא"ש ז"ל נפלאו ממני לא יכולתי בקצורי להבינם בין במאי דקאמר דאין היורשים יכולים לומר נתננו ובין במאי דקאמר דלא חייבינן לקנונית דהאי לפסק דשמעון גובה מהלקוחות בכח השטר שבידו היכי דמי • אי ע"י שבוע' כדין הכא ליפרע מנכסים משועבדין לא יפרע אלא בשבועה אע"פ שעקר דין זה חסר בדבריו ז"ל • א"כ מה שייך לומר דאין היורשין יכולין לומר נתננו ולא חייבינן נמי לקנונית הא אפי' נימא דהא דאיתא כבר נתקן הכל ע"י השבועה כי לא יעלה על הדעת לומר דאשמעינן דלא חיסק אלעתין דאפילו בשבועה לא נהמני' מחמת טענות אלו דמהיכא תיתי: ואי אלא בשבועה קאמר למפני הלואה שיש בידו אין מקום לשתי טענות אלו ומוטל אלא בשבועה דחשיבא לואה כשטר שיש לו קול הוא חימא דהא אפילו בשטר חוב גמור אי טענן לוה אשתבע לי משבעינן ליה וגם חשש קנונית מבואר הוא דתקנת אין נפרעין מן הלקוחות אלא בשבועה שהיא על השטר אפילו על חשש קנונית היא גם כשהלוה מודה שפרע וכלכתב בהליה ה"ה בריש פי"ל דמלוה וא"כ בהכרח לריך שיסב' שבועת המשנה: גם מה שמסיים אבל אם אין שטר הלואה בידו נאמנין לומר קנונית תמיהא מילתא טובא דאם אין כתב הלואה בידו אין כאן מלוה בשטר אלא הוא מלוה על פה ולא גבי מהלקוחות ולא לריכינן לטענת קנונית ופשיט' דלא שייך הכא טעמא דהמוכר לחברו

בשבועה בנקיטת חפץ כי היכי לתקינו לאין נפרעים מן המשועבדים אלא בשבועה כלאיתא בהכותב ואי לתו לעל ידי שבועה הלוה שתקנוה הגאונים מגלגלין עליו גם את זאת • היה המלוה נוטל מן הערב אע"פ שהוא חושש שמא נפרע ולמה יגרע כחו מן המשועבדין: ואע"ג דשאני ערב שהוא מדעתו נתערב ונתחייב בשעבוד זה משא"כ בלקוחו' דשעבודייהו אתי ממילא בעל כרחם: ומ"ה להפיס דעתייהו הטילו שבועה על המלוה: מ"מ הא כתב הרמב"ם ז"ל דמי שהיה ערב לחברו במלוה ע"פ וכא המלוה לתבוע את הערב והרי הלוה במ"ה אומר לו הערב הבא אלא אף ברעתי מהימן וכו' • דאלמא כל מה שהיה הלוה יכול לטענו אמרי' שהיה הערב יכול לטענו • ואין ספק דבכל כי האי אע"ג דהערב לא טענן הכי בפי' אבן מקייבינן למלוה להכיא ראיה דאמרי' דינא הכי הוי: תדע דבדין שבוע' הלוה לאילו דקיימינן עליה • לשון רב נמת ז"ל הוא שאם הערב חושב כשמודה הלוה בחוב למלוה שהיא קנונית וטענן שאין לו כמה לפרוע שיכול לגלגל עליו כשנשבע שאין לו מה יפרע שהיא עדיין חייב חוב זה וכו' • למשמע שאם הערב טוענן שיש לו משהא זו הוא עצמו יכול לגלגל עליו גם את זאת • אבל אבן לא מגלגלינן • ואלו הטור כתב חזר אחר הלוה ולא מצא לו נכסים צריך לישבע שאין לו כלום וצריך לכלול בשבועתו שעדיין הוא חייב לו חוב זה שלא יעשו קנונית על נכסי הערב וכו' דאלמא מדינא מקייבינן ליה לישבע בכל זה ממילא לאוליאנו מחשש קנונית אע"ג. דערב גופיה לא טענן הכי: והתא טעמא דמנכסים משועבדים לא חפרע אלא בשבועה פירש"י ז"ל משום דאי הוה גבי מן הלוה גופיה והוה טענן ליה אשתבע לי דלא פרעתיך אמרינן בשבועות דמשבעינן ליה ואי לא טענן לא טענינן ליה הוא יל ונקט שטרא: אבל בשביל לקוחות אנקטענינן ליה לפסת פיך לאלס הוא ע"כ • וכיון דכן גבי ערב נמי אמאי לא אמרינן פתח פיך לאלס ונשבעינה למלוה אע"פ שמוגיא שטר כמו שהלוה עצמו היה יכול להשביעו מידי דהוה אמלוה ע"פ דאי ליתיה ללוה אמרינן ליה אייתי ראיה שלא פרעך מטעמא דלוה גופיה הוה מאי לומר פרעתי: אינרא דלכאורה היה נראה לומר לכל דאיכא שטר לא חייבינן לקנונית מהא דכתב הרא"ש בכלל פ"ו סי' ה' וז"ל ראובן לוה מחמת מיחה ליחן ק' לשמעון ומת ומכרו היורשין כל הנכסים שלא מלא שמעון לגבות מנה אלו גובה מן הלקוחות ואין היורשין יכולין לומר נתננו לו כיון שהשטר הלואה יולא מחתח ידו ולא חייבי' נמי לקנונית שמא נתנו לו ומוגיא מן הלקוחות כיון שכתב הלואה בידו • אבל אם אין כתב הלואה בידו נאמנין לומר קנונית עכ"ל: הרי משום דהלואה בידו קאמר דלא חייבינן לקנונית וכ"ש בשטר חוב גמור: אלמנם דברי הרא"ש ז"ל נפלאו ממני לא יכולתי בקצורי להבינם בין במאי דקאמר דאין היורשים יכולים לומר נתננו ובין במאי דקאמר דלא חייבינן לקנונית דהאי לפסק דשמעון גובה מהלקוחות בכח השטר שבידו היכי דמי • אי ע"י שבוע' כדין הכא ליפרע מנכסים משועבדין לא יפרע אלא בשבועה אע"פ שעקר דין זה חסר בדבריו ז"ל • א"כ מה שייך לומר דאין היורשין יכולין לומר נתננו ולא חייבינן נמי לקנונית הא אפי' נימא דהא דאיתא כבר נתקן הכל ע"י השבועה כי לא יעלה על הדעת לומר דאשמעינן דלא חיסק אלעתין דאפילו בשבועה לא נהמני' מחמת טענות אלו דמהיכא תיתי: ואי אלא בשבועה קאמר למפני הלואה שיש בידו אין מקום לשתי טענות אלו ומוטל אלא בשבועה דחשיבא לואה כשטר שיש לו קול הוא חימא דהא אפילו בשטר חוב גמור אי טענן לוה אשתבע לי משבעינן ליה וגם חשש קנונית מבואר הוא דתקנת אין נפרעין מן הלקוחות אלא בשבועה שהיא על השטר אפילו על חשש קנונית היא גם כשהלוה מודה שפרע וכלכתב בהליה ה"ה בריש פי"ל דמלוה וא"כ בהכרח לריך שיסב' שבועת המשנה: גם מה שמסיים אבל אם אין שטר הלואה בידו נאמנין לומר קנונית תמיהא מילתא טובא דאם אין כתב הלואה בידו אין כאן מלוה בשטר אלא הוא מלוה על פה ולא גבי מהלקוחות ולא לריכינן לטענת קנונית ופשיט' דלא שייך הכא טעמא דהמוכר לחברו

Digitized by Google

נתברר בעלים וכו' ועוד קשה דלמי מה שאין כתב הלוואה בידו מהני לטענת קנוניא למה לא יועיל ג"כ ליורשים לטענת נתנו וסוא ז"ל לא כתב אלא דנאמנים לומר קמיה אבל לומר נתנו אינם נאמנים : אמר ימים מלאתי לטוב ז"ל שסבירא תשובה זו סימן ר"ה ומסיים בה אבל אם אין שטר הלוואה בידו נאמנים לומר נתנו לו וחייבי נמי לקנוניא : ומייתי הרב ז"ל בשם הגמקי ז"ל דהרא"ש והריטב"א פליגי אעקר דינא דהרא"ם ז"ל סברי דשטר לוואה אינה אלא מלוה על פה דנאמנים היורשים לומר נתנו וכן בתשובה מהרמב"ן ז"ל : וממילא ליתא ליה מילי נבי לקחות : ותחזקה יותר תמיהתנו על הרא"ש ז"ל דאפי' לדידיה היאך אפשר ליפות יותר כח כתב לוואה משטר חוב דעלמא ולכל הני רבוותא ז"ל אינו אלא כמלוה על פה גרידא : אחר זמן ראיתי לרב הגמקי ז"ל שכתב בענין אם אמר ע"מ יועיל לו שאין צריך לתבו' לחבו' בדין כמו שאמרנו בשאין לו נכסים ידועים ומפורסמים אלא שנפר' מן הערב • אבל אמרו בשם הגאונים ז"ל שאין נפר' מן הערב אלא בשבועה שלא נפר' מן הלוה כדין הבא ליפר' מן היורשים : וכן הדין בקבלן ע"כ ראו עיני תשמת לבי : יו והורו המורים וכו' • שם לדברי הרמב"ם ז"ל

פרק כ"ו : וכבר אחה רואה מ"ש רבינו לקמן בשם רב נמת שאם ברח ב"מ וערב אומר חנו לי זמן על שאביאנו לדיניי ידו' כי היכא דאיחי יהבינן ליה זמן כבעור' לאחי ואי לא ידי' לן יהבינן ליה ל' יוסואי לא מייחי ליה פרע ערב וכו' : למשמ' לכשאינו מביאו בזמן שהגבילו הב"ל אע"פ שהוא פחות מל' יום לפרע פור' את הלוה • ואי' כאן הוא אומר שאינו יכול להפר' מן הערב עד אחר ל' יום אפי' כשהלוה לפנינו וכל שכן כשברח אבל הוא מבואר לכשאמר רב נמת ז"ל אי לא מייתי פרע ערב לאו למימרא לפרע מיד אלא שחל עליו חיוב הפרעון • דעד כשתא כיון שאומר שיביא את המלוה עדיין הוא בדין שלא יפרע מהערב תחלה וכשהגי' הזמן שקבעו לו ב"ל ולא הביאו : שוב אין מקום לומר למלוה שיתבו' את הלוה תח"ה אלא לינו עם הערב ומכאן מתחיל זמן שלשים יום שנותנין גם לערב לפרו' החוב וזה פשוט :

יז ואם היה הלוה במדינה אחרת וכו' : ג"ז היא מלשון הרמב"ם וכבר כתב ה"ה ז"ל שהבי"פכ"ה לשון הרשב"א שכתב בדין לוה במדינה אחרת והוא מסכים לדברי רבינו ע"כ : ואני תמיה איך כתב שהרשב"א ז"ל מסכים עם מ"ש הרמב"ם ז"ל במ"ש בדין זה שהרי לשון הרשב"א שמביא בפ"ה כך הוא וכן כשאין הלוה עמו במדינה אע"פ שנעשה לו ערב שתשאין אומרים לו לך ותפס אחריו וסולא מאתים על מנה אלא עליה לערב רמי' ואלו הרמב"ם ז"ל כתב היה הלוה במדינה שאינו יכול לחולינו ולא לילך אליו וכו' : למשמ' הא אם היה במדינה שהוא יכול לילך אליו אין לו לתבו' הערב אלא צריך שילך אחריו ולא קפדי' אם יוציא מאתים על מנה אלא כסברת הרשב"א ז"ל : ובתב הרב ז"ל בכ"מ היה הלוה במדינה שאינו יכול לחולינו וכו' ה"ז תוב' את הערב תחלה • היינו לוקח במלוה בשטר אבל אלא במלוה על פה כמ"ש לקמן בסמוך ע"כ והיינו לכתב לקמן • מי שהיה ערב לחברו במלוה על פה ובא המלוה לתבו' את הערב והרי הלוה במ"ה אומר לו הערב הבא ראיה שלא פרעתי וכו' וכיון דהכא כתב שבמלוה ע"פ אומריס למלוה הבא ראיה שלא פרעתי מפני שהלוה במ"ה גזר הרב ז"ל דמאי לכתב לעיל לתוב' את הערב כשהלוה במדינה שאינו יכול לחולינו שם • היינו במלוה בשטר שאין צריך ראיה : ואחר שמתילה הראויה יראה לע"ל דאין צורך לזה דמלשתה הרמב"ם ז"ל כאן היה הלוה וכו' : ולא פי' במלוה בשטר כמו שפי' למטה שהיה ערב במלוה ע"פ • משמ' דבכל גונא מיירי אף בעל פה ולא קיימינן בשאת לענין הטענות וגזרת הדיינים מה יאמר למלוה או לערב אלא בעקר התביעה אי מלי מלוה לתבו' או לא לכשהוא במדינה שאינו יכול לחולינו אז יש מקום למלוה לתבו' לדין את הערב בין בשטר בין בע"פ ואין אומרים לאין נזקקין כלל לתביעת המלוה כי היכי דלא מזלקקין ליה כשיכול לחולינו • אלא מקבלין תביעתו ושומעין טענותיהם ואז אם הוא שטר מחייבין את הערב לפרו' : ואם הוא ע"פ אומרים למלוה הבא ראיה וכו' : וכ"מ שאם מביא ראיה אע"פ שאינה בשטר כגון שאמרו עדים שלא זזה ידם מתוך ידו של מלוה מאז ועד עכשיו כלאמרי' בכמה זוכתי' או בענין אחר מחייבין לערב :

יח אם שמת הלוה והניח קטנים וכו' עיין בשער י"ל ח"ל ומה שכתבתי שם בחלק הסוא בס"ל : וג' מחלוקות בדבר הא' להרמב"ם וסיעתו לחוב' את הערב תחלה וכ"ש אם הקבלן הב' להרמב"ן ז"ל וסיעתו ז"ל לאפילו מן הקבלן אינו נפר' : הג' להרא"ש שהטיל פשרה וכתב בפסקיו בג"פ והיכא דמית לוה והניח יתומים קטנים לא יפר' מן הערב אפי' א"ל ממי שאלנה אפר' דנכסי לאנים אינון ערבין ביה כאלו אמר ע"מ שאפר' מן הנכסים אם אלנה : ואפ"ה אינו נובה מנכסי יתומים קטנים כיון שאינו יכול לחבינן בדין בעודן קטנים וכו' • ס"נ אם אמר ממי שאלנה אפר' כיון שיש נכסים ללוה ולריך לחבו' מן הלוה תחלה לא יפר' מן הערב • אבל קבלן כיון שאפילו אסיש נכסים ללוה יפר' מן הקבלן ס"נ יפר' מן הקבלן ע"כ : ואיכא למידק היכי קאמר דהאי דנכסי לאנים אינון ערבין ביה הוי כאומר ע"מ שאפר' מן הערב אם אלנה דהיינו כאומר לערב ע"מ שאפר' ממי שאלנה לאפ"ה אינו חוב' הערב חחלה : דהא בערב גופיה כי אמרינן לא יחב' הערב אפ"ה שאמר ממי שאלנה היינו לוקח כשיש ללוה נכסים יתומים דקרקעות וכשהת ר"ת לאזיל בה הרא"ש ואפי' הכ זבורית : אבל אם אין לו קרק' יפר' מן הערב ואין צריך לחזור אחר הלוה אולי יתן לו מטלטלין כיון דאמר ממי שאלנה אפר' וכו' • ולפ"ז גם בנכסי הלוה דאמרינן אינון ערבין ביה היה לנו לומר דכשאינו לו' נכסי יתומים אלא אותו הקרק' שהמלוה רולה ליפר' ממנו הרי הוא כמו ערב ויוכל להפר' ממנו דהוי כאומר ע"מ שאפר' מערב אם אלנה אולי יתן לו לחזור אחר הלוה אולי יתן לו מטלטלין : ואנן חזינן דלא נחתינן לנכסי דלוה בשום ענין כלל מקמי דליתבעיה ללוה תחלה כשהוא בפנינו : אלא ודאי הנכסים דין ערב בעלמא יש להם ולא כאומר ע"מ שאפר' ממי שאלנה ולפיכך אין נפרעין כלל מן הנכסים תחלה וא"כ מהאי טעמא נמי נימא דאין נפרעין מן הערב במקום יתומים קטנים דוקא בערב דעלמא דומיא דנכסים ולא באומר ממי שאלנה אפר' וזה יש לייסב בנקל : אבל מה שיש כאן מהמבוכה הוא בסברת הרשב"א מה היא שה"ה ז"ל כתב בפרק כ"ה שהרשב"א מסכים לדברי הרמב"ם ז"ל שאפי' מן הערב נפרעין : וכ"ש מן הקבלן ואלו בתשובותיו נראה שסובר הרא"ש ז"ל שכתוב בסימן תתק"עג עוד הסיב בערב של יתומים והיתומים קטנים שנחלקו בזה הראשונים והסכמו כדברי הר"ז שאין נפרעין ממנו שהרי אין נפרעין מן הערב תחלה וכיון שא"א לתבו' היתומים בעודם קטנים לפיכך א"א לתבו' הערב ומסתברא דה"מ בערב בעלמא אבל בערב קבלן נפרעין ממנו לאלתר ע"כ והוא מבואר שחולק עם הרמב"ם ז"ל בערב שתם : ועוד יש מבוכה בלעת הראב"ד ז"ל דהרב המקי כתב ויש מן הגאונים ז"ל שאמרו לכל שא"א לו ליפר' מן היתומים הרי הוא כגברא אלמא אם אין לו נכסים ללוה שיפר' מן הערב וכן לעת הראב"ד והרשב"א ז"ל אבל הרמב"ן והרא"ה ז"ל אמרו דאף מן הקבלן אינו נפר' לערב בתר יתומי אזיל וכל שהיתומים פטורים : הערב או הקבלן פטור וכו' • נראה דלעת הראב"ד ז"ל היא כלעת הרמב"ם דנפר' מן הערב במקום יתומים קטנים ושגם הרשב"א ז"ל מסכים עמו כדברי ה"ה ז"ל : אבל הרב ז"ל סי' ק"ו הביא תשובת הרשב"א ז"ל דסי' תתקע"ד דמייתינן שהנכון שאין נפר' מן הערב אא"כ הוא קבלן וכתב בתשובה אחרת שכן לעת הראב"ד בפרק גע פשוט ושכן נראה מדברי הרז"ה ז"ל : הרי שהרשב"א מעיד על הראב"ד שהוא סובר כהרז"ה ז"ל שאין נפרעין מן הערב • וכל זה בלבול מיתש • ולומר דהראב"ד ז"ל המסכים עם הרמב"ם הוא הרב המשיג ז"ל דמלא הסיגו ש"מ דס"ל כותיה : והראב"ד המסכים עם הרז"ה ז"ל הוא הרב אב"ד ז"ל אין שום גלוי על זה : וכבר חקרתי לבקש אם יש איזה חלוק בין כשהיה הלוה נכסים יתומים לכשלא היה ולא מלאתי דבר מחייב : והורו המורים שלא נאמרו וכו' : כן נראה מדברי הרשב"א שהביא ה"ה ז"ל פכ"ה שכתב וכן כשיש ללוה נכסים יתומים במדינה אחרת אין אומרים לו למלוה שיוציא מאתים על מנה ע"כ משמ' הא אם יש לו נכסים יתומים במדינה זו לריך המלוה ליפר' מהם : וראיתי לרב ז"ל בב"י שמביא דברי רבינו אלא מהמורים כאלו הוא דבר חדוש • ולא ידעתי למה הולרך

בלום שמא יעשו קנוניא על נכסיו של זה הערב :

יו והורו המורים שהמלוה שתבע את הלוה ולא מצא לו נכסים אין יכול להפרע מן הערב עד אחר שלשים יום מיום שנתחייב הערב לשלם שלא יהא כחו של זה הערב פחות מכחו של לוה עצמו ואם התנה הכל לפי תנאו :

יז ואם היה הלוה במדינה אחרת שאינו יכול להוציאו ולא לילך לשם :

יח אן שמת הלוה והניח קטנים שאין בית דין נזקקין לנכסיהם הרי זה תובע את הערב תחלה שהרי אין זה מצוי : וכן פסק הר"ר משה ואיבא דפליג והוא הרב זרחיה ז"ל שכתב דבשם שהפטורים מן המלוה עד שיגדילו כדהערב פטור שאין הערב חייב אלא במה שיתחייב הלוה ולא מסתבר מטעם שכתבנו בשי"ד דיתמי בני חיובא נינהו אלא דאריא רביע עלייהו והי"ל בלוה שאין לו במה לפרוע שנתחייב הער' מיד והבי מסתבר והורו המורים שלא נאמרו דברי הרב משה ז"ל שיתחיים הערב אם אין הלוה במדינה זו אלא בשאין לו ללוה נכסים ידועים במדינה זו אבל יש לו ללוה נכסים הרי זה יורד בב"ד באותם נכסי כמו שאנו דנין שנפרעין מן האדם שלא בפניו ולפי בראין לו לתבוע את הערב עד שידון בב"ד בנכסי הלוה וזה שפסקנו שאין תובעין אותו לערב תחלה הא מלת' קא חזי לקמאי דגרסינן בפרק גט פשוט מתני' המלוה את חברו על יהי ערב לא יפרע מן הערב וקס"ד דלא יפרע כלל ר"ל ואע"נ דלי' ליה נכסי ללוה ושיילינן בגמ"ט רבה ורב יוסף דאמרי תרויהו גברא אשלמת לי גברא אשלמי' לדכלו' דלא מהני ערבות דערב אלא היכא שמת לוה אן ברה אבל כיון שהלוה מצוי בפנינו בשעה שתובע מלוה את חובו נפטר הערב משום דגברא אשלמית ליה והאי טעמא לא מתוקמא דהא אתקיף עלה רב נחמן ואמר דהאי דינא דפרסאי הוא דלא יהבי טעמא למלת ייהו אלא אמר רב נחמן דהאי דינא דפרסאי יפרע מן הערב לא יתבע מן הערב תחלה ר"ל ופירשו רבוות' ער שיתבע את הלוה אדאחר תביעתו אי לית ליה ממאי דפרע ליה פרע הערב ואי לית ליה נכסי ללוה לטרח ברישא בתריה ויבפה אותו בדין עד שיפרע מהם יאיזלו להפרע כלל מן הערב הואיל ויש לו נכסי ללוה ובדאמרי' בגמ' דגט פשוט דמתני' חסור מחסר' וה"ק המלוה את חברו ע"י ערב לא יתבע מן הערב תחלה :

ואם

כלאמרי' בכמה זוכתי' או בענין אחר מחייבין לערב :

יח אם שמת הלוה והניח קטנים וכו' עיין בשער י"ל ח"ל ומה שכתבתי שם בחלק הסוא בס"ל : וג' מחלוקות בדבר הא' להרמב"ם וסיעתו לחוב' את הערב תחלה וכ"ש אם הקבלן הב' להרמב"ן ז"ל וסיעתו ז"ל לאפילו מן הקבלן אינו נפר' : הג' להרא"ש שהטיל פשרה וכתב בפסקיו בג"פ והיכא דמית לוה והניח יתומים קטנים לא יפר' מן הערב אפי' א"ל ממי שאלנה אפר' נ"ל ממי שאלנה אפר' דנכסי לאנים אינון ערבין ביה כאלו אמר ע"מ שאפר' מן הנכסים אם אלנה : ואפ"ה אינו נובה מנכסי יתומים קטנים כיון שאינו יכול לחבינן בדין בעודן קטנים וכו' • ס"נ אם אמר ממי שאלנה אפר' כיון שיש נכסים ללוה ולריך לחבו' מן הלוה תחלה לא יפר' מן הערב • אבל קבלן כיון שאפילו אסיש נכסים ללוה יפר' מן הקבלן ס"נ יפר' מן הקבלן ע"כ : ואיכא למידק היכי קאמר דהאי דנכסי לאנים אינון ערבין ביה הוי כאומר ע"מ שאפר' מן הערב אם אלנה דהיינו כאומר לערב ע"מ שאפר' ממי שאלנה לאפ"ה אינו חוב' הערב תחלה : דהא בערב גופיה כי אמרינן לא יחב' הערב אפ"ה שאמר ממי שאלנה היינו לוקח כשיש ללוה נכסים ידועים דקרקעות וכשהת ר"ת לאזיל בה הרא"ש ואפי' הכ זבורית : אבל אם אין לו קרק' יפר' מן הערב ואין צריך לחזור אחר הלוה אולי יתן לו מטלטלין : ואנן חזינן דלא נחתינן לנכסי דלוה בשום ענין כלל מקמי דליתבעיה ללוה תחלה כשהוא בפנינו : אלא ודאי הנכסים דין ערב בעלמא יש להם ולא כאומר ע"מ שאפר' ממי שאלנה ולפיכך אין נפרעין כלל מן הנכסים תחלה וא"כ מהאי טעמא נמי נימא דאין נפרעין מן הערב במקום יתומים קטנים דוקא בערב דעלמא דומיא דנכסים ולא באומר ממי שאלנה אפר' וזה יש לייסב בנקל : אבל מה שיש כאן מהמבוכה הוא בסברת הרשב"א מה היא שה"ה ז"ל כתב בפרק כ"ה שהרשב"א מסכים לדברי הרמב"ם ז"ל שאפי' מן הערב נפרעין : וכ"ש מן הקבלן ואלו בתשובותיו נראה שסובר הרא"ש ז"ל שכתוב בסימן תתק"עג עוד הסיב בערב של יתומים והיתומים קטנים שנחלקו בזה הראשונים והסכמו כדברי הר"ז שאין נפרעין ממנו שהרי אין נפרעין מן הערב תחלה וכיון שא"א לתבו' היתומים בעודם קטנים לפיכך א"א לתבו' הערב ומסתברא דה"מ בערב בעלמא אבל בערב קבלן נפרעין ממנו לאלתר ע"כ והוא מבואר שחולק עם הרמב"ם ז"ל בערב שתם : ועוד יש מבוכה בלעת הראב"ד ז"ל דהרב המקי כתב ויש מן הגאונים ז"ל שאמרו לכל שא"א לו ליפר' מן היתומים הרי הוא כגברא אלמא אם אין לו נכסים ללוה שיפר' מן הערב וכן לעת הראב"ד והרשב"א ז"ל אבל הרמב"ן והרא"ה ז"ל אמרו דאף מן הקבלן אינו נפר' לערב בתר יתומי אזיל וכל שהיתומים פטורים : הערב או הקבלן פטור וכו' • נראה דלעת הראב"ד ז"ל היא כלעת הרמב"ם דנפר' מן הערב במקום יתומים קטנים ושגם הרשב"א ז"ל מסכים עמו כדברי ה"ה ז"ל : אבל הרב ז"ל סי' ק"ו הביא תשובת הרשב"א ז"ל דסי' תתקע"ד דמייתינן שהנכון שאין נפר' מן הערב אא"כ הוא קבלן וכתב בתשובה אחרת שכן לעת הראב"ד בפרק גע פשוט ושכן נראה מדברי הרז"ה ז"ל : הרי שהרשב"א מעיד על הראב"ד שהוא סובר כהרז"ה ז"ל שאין נפרעין מן הערב • וכל זה בלבול מיתש • ולומר דהראב"ד ז"ל המסכים עם הרמב"ם הוא הרב המשיג ז"ל דמלא הסיגו ש"מ דס"ל כותיה : והראב"ד המסכים עם הרז"ה ז"ל הוא הרב אב"ד ז"ל אין שום גלוי על זה : וכבר חקרתי לבקש אם יש איזה חלוק בין כשהיה הלוה נכסים יתומים לכשלא היה ולא מלאתי דבר מחייב : והורו המורים שלא נאמרו וכו' : כן נראה מדברי הרשב"א שהביא ה"ה ז"ל פכ"ה שכתב וכן כשיש ללוה נכסים יתומים במדינה אחרת אין אומרים לו למלוה שיוציא מאתים על מנה ע"כ משמ' הא אם יש לו נכסים יתומים במדינה זו לריך המלוה ליפר' מהם : וראיתי לרב ז"ל בב"י שמביא דברי רבינו אלא מהמורים כאלו הוא דבר חדוש • ולא ידעתי למה הולרך

Digitized by Google

הולך לכך ספרי מדברי הטור הוא מבואר שבין כך שכתב ואם הוא במדינת הים שא"א להוציאו ואין לו כאן נכסים או הוא גברא אלמא אם יחבש את הערב וכו' • משמע בהדיא דדוקא כשאין לו כאן נכסים אז יחבש את הערב מפני שהלוה במדינת הים • הא אם היו לו כאן נכסים עושה דין עם הנכסים • ואם רצה הרב ז"ל להביא דברי רבינו הוה לי' להביאם על לשון זה של הטור ולומ' שכן כתב בעל התרומות :

יט כ ואם אמר לו וכו' : נחלקו ז"ל לג' סברות בפירושם • הא' לפר"י הלוי ז"ל למייתי רבינו לאפילו באומר שתם ממי שארצה אפרע ולא אמר תחלה יכול להפרע מן הערב אע"פ שיש נכסים ללוה • הב' להראב"ד בהשגותיו בהפך זה לאפילו התנה ממי שארצה אפרע תחלה לא יתבע לערב כשיש נכסים יהועים ללוה • הג' להרמב"ם ז"ל כפי מה שנמצא כתוב בספרינו דבאומר שתם ממי שארצה אם יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב אבל אם פירש ממי שארצה תחלה • אחני חנאה אף ע"פ שיש נכסים ללוה : וכן הסכים הרא"ש ז"ל • ואני מוכרח להגיע השמועה לעמוד על כונת' כפי כל א' מסברו' אלו וזה נוסחה • גברא ואם אמר ע"מ שאפרע ממי שארצה וכו' : אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא שנו אלא שאין נכסים ללוה אבל יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב • והא מדקתני סיפא רשב"ג אומר אם יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב מכלל דת"ק סבר כי"ש כי"ש כי"ש כי • מסורי מתסרת ואם אמר ע"מ שאפרע ממי שארצה יפרע על ידי ערב לא יפרע מן הערב ואם אמר ע"מ שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב בד"א בשאין נכסים ללוה אבל יש נכסים ללוה לא יתבע הערב • וקבלן אעפ"י שיש נכסים ללוה יפרע מן הקבלן רשב"ג אומר אם יש נכסים ללוה א' זה וא' זה לא יפרע מן הערב : והנה לדעת הר"י הלוי מוכרחים אנו לומר כי אמר רבה בר בר חנה וכו' • אריבא קאי דקתני המלוה את חבירו ע"י ערב לא יפרע מן הערב לאיבא למילק מינה הא אחר שיתבע הלוה יתבע הערב ועלה קאמר ר' יוחנן ל"ש דיפרע מן הערב אחר שתבע את הלוה אלא כשאין נכסים ללוה אבל אם יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב אלא מנכסי הלוה אמנם אם אמר ממי שארצה אפרע מודה ר"י לת"ק אפילו יש נכסים ללוה יפרע מן הערב דהא דינא הכי הוא לדעת הר"י : וא"כ קשה מאי פריך והא מדקתני סיפא רשב"ג אומר וכו' • דאם"כ ת"ק סבר כי"ש כי וכי"ש כי נפרע מן הערב כשאמר ע"מ שאפרע ממי שארצה וכי קאמר ר' יוחנן דלא יפרע בשיש לו נכסים איינו כשלא אמר ע"מ ואפי' נימא דמתקסן לא הבין דברי ר"י ותסב דאסיפא דע"מ קאי ומ"ה פריך מכאי התרצן גופיה אמאי לא מתרץ ליה ולא קרינן לשבושי מחני' :

ותו דאם עכ"פ רוצה להניח המשנה למה הולרך לסכנים בה דין הקבלן סוה סגי להוסיף בד"א בשאין נכסים ללוה אבל יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב : דהא פי' בהדיא הר"י הלוי ז"ל דבד"א דקתני קאי אדיוקא דריסא בשלא אמר ע"מ • וא"כ כי קתני חו ואם אמר על מנת שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב ואפילו יש לו נכסים אחי שפיר עלה רשב"ג אומר א' זה וא' זה אם יש נכסים וכו' : למשום מתנה לשאינו מתנה אבל פלוגתא דקבלנא אינטריך לאתיורי דמתני' : ותו דאסאחר הסגסה כי קתני ואם אמר ע"מ שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב • היינו אפי' אם יש נכסים ללוה מאי הלי דקתני חו וקבלן אע"פ שיש נכסים ללוה וכו' אי אפילו בשאינו קבלן אלא בע"מ שתם קאמר מעקר' ליפרע מן הערב אע"פ שיש נכסים ללוה כ"ש מן הקבלן : מיהו בהא איכא למימר דקתני חו אע"פ שיש נכסים ללוה כ"ש מן הקבלן : משום פלוגתא דרשב"ג דפליג דף דקבלן • אך עקר הסוגיא לא זכיתי לישב על נכון לשיטת הר"י :

ואפשר לי לומר ע"פ דרכו דמדקאמר רשב"ג א' זה וא' זה אם יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב משמע ליה לגמרא דבתרוייהו פליג אתת"ק בין ערב בשתם בין באומר ע"מ וממילא דבתרוייהו קאמר ת"ק דאפי' יש נכסים ללוה יפרע מן הערב • דאי לא ס"ל דבש לו נכסים יפרע מן הערב אלא דוקא באומר ע"מ אבל בלא תנאי מודה לרשב"ג • א"כ למה לו לרשב"ג לומר אחד זה וא' וכו' הרי בתלוקה קמא סוים הם • ולא היל"ל אלא רשב"ג אומר אם יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב והיה קאי אתם אמר ע"מ דבה סבר ת"ק דאפי' יש לו נכסים יפרע מהערב אלא ודאי בתרוייהו פליגי ת"ק ורשב"ג • והיינו דיסא דקאמר המקשן והא מדקתני סיפא רשב"ג אומר וכו' מכלל דת"ק סבר ל"ש הכי ולא הא הכי כלומר מדפליג רשב"ג אתרוייהו ש"מ דלת"ק ל"ש הכי ול"ש הכי פירוש בין באומר על מנת בין באינו אומר ס"ל לת"ק דנפרע מן הערב אפי' בשיש לו נכסים • ומעתה קשיא לרבי יוחנן דקאמר אדיוקא דריסא דאחר שתבע אם הלוה שיתבע את הערב דסיינו דוקא כשאין ללוה וכו' • דהא מדרשב"ג לא משמע הכי אלא דכי קאמר חנא קמא המלוה את חבירו ע"מ שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב דמשמע דאם יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב • אבל אחר שתבע ללוה לדין אז יוכל ליפרע מהערב אפי' יש ללוה נכסים ואינו צריך לחזור אחר הנכסים • ואם אמר על מנת שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב אם הלוה לדין אפי' יש לו נכסים • ושל שתי תלוקות אלו אמר רשב"ג אחד זה ואחד זה בין כבר שתבע אחר שתבע את הלוה וכן באומר על מנת לעולם אם יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב וקשה לרבי יוחנן • ומפני אין סכי נמי דבתרתי פליגי חנא קמא ורשב"ג אבל לא כדסליק אדעתך דאעתך דאינו היא בערב בלי תנאי אחר שתבע הלוה • אלא דאסורי מתסרת במה דברים אמורים וכו' כדברי רבי יוחנן • ובתרתי קאמר חנא קמא דאם יש לו נכסים גם כן יפרע מן הערב באומר על מנת ובקבלן ואחרוייהו קאמר רשב"ג א' זה ואחד זה וכו' אבל בערב סתם בלי תנאי לכ"ע כשיש לו נכסים לא יפרע מן הערב אפי' אחר שתבע הלוה כמימרת ר"י :

ריש עוד הכרח אחר להר"י אבן מיגאש ז"ל והוא עלמי לפי מאי דסליק אדעתיה דרשב"ג דקאמר א' זה וא' זה וכו' • דולה לומר א' אלא אמר ע"מ וא' שאמר ע"מ היכי קאמר בשניהם אם יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב דמשמע הא אם אין לו נכסים יפרע מן הערב ודאמפרינן איתבע את הערב תחלה לתינה באומר ע"מ שאפרע ממי שארצה אבל כשאינו מתנה כן מאי איריא אם יש ללוה נכסים אפילו באינו נכסים לא יתבע את הערב תחלה לכ"ע • אלא ע"כ צריכין אנו לומר דאדיוקא דריסא קאי כפירוש הר"י ז"ל דכי תבע ללוה סבר ת"ק ליתבע אח"כ לערב אפילו יש ללוה נכסים • ועלה קאמר רשב"ג דאחד זה ואחד זה כשיש לו נכסים אלא יפרע מן הערב אבל כשאין לו מודה הוא דנפרע בשניהם מן הערב ועל זה הסכ"ל פריך לר"י ז"ל כדאמרינן הולרך לפרש א' זה וא' זה על אומר ע"מ ועל הקבלן דאמרי' מתסרת • ויתורץ ג"כ לשטת הרמב"ם והרא"ש דמתחלק במתנה בין אמר תחלה ללא אמר תחלה • דקשה למה ליה לגמרא לאוסיף במשנה דין הקבלן ולאפוקי במתלוקת לומר דרשב"ג פליג בקבלן • דבמקום והקבלן אעפ"י שיש לו נכסים וכו' ליסמוכינן דבוהא ולימא ואם אמר ע"מ שאפרע ממי שארצה תחלה יפרע מן הערב וממילא נשמע דכל שכן מן הקבלן • והשתא רשב"ג לא יתלוק אלא בתנאי תחלה אבל בקבלן יודה גם הוא :

אמנם במה שאמרנו מדקתוק לשון אחד זה ואחד זה וכו' • למשמע דבשניהם פליג נאמר דהמקשן לא נקיט לבכי והקשה מה שהקשה לר"י • אבל התרצן אמר דע"כ מתני' חסורי מתסרת כדי שיתלוק רשב"ג בב' תלוקות ולא משכחת לה אלא בשנאמר דבהתנה ע"מ שאפרע ממי שארצה מתלק ת"ק בין יש נכסים לאין לו • ומדיוקא משמע טעמא דמתלקינן משום דאמר שתם ממי שארצה הא אם אמר בפי' ממי שארצה אחלה אין חלוק בין יש לו לאין לו לעולם נפרע מן הערב אחלה ומוסיף עוד לת"ק דבקבלן נמי אפי' יש לו נפרע ממנו והשתא פליג רשב"ג וקאמר אחד זה ואחד זה בין באומר ממי שארצה אחלה בין בקבלן אם יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב ואיזה כ"כ מרווח כמו לשיטת הר"י :

אמנם לשטת הראב"ד ז"ל דיסטא דשמעתתא כפשטה • וה"ה ז"ל הביא עוד בשם הרשב"א ז"ל שאפי' אתנה עמו בפי' בינוניים נכסים ללוה בין אלא יהיו הריני נפרע ממי שארצה אחלה ס"ז לא יפרע ממנו דפשומי מילי בעלמא נינהו ולעולם אמכא דעתיה ליפרע מן הלוה אחלה כל זמן שיש לו נכסים וכו' וכתב שהביא ראיה לזה ואינה מכרחת :

כא וכתב הר"ר משה ז"ל שאם היה הלוה אלם ואין בית דין יבולים אמר לו ע"מ שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב אחלה בד"א בשאין נכסים ללוה פי' ידועים אבל יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב :

כב ופירש הרב אבן מיגש דפי' הנב והוא בד"א הא דאמרי' דהיכא דלא אמר לו ע"מ שאפרע ממי שארצ' שאינו לתבוע ערב אחלה דאלמ' לאחר שתובע את הלוה אפאינו נותן כלום יחזי' ויתבע הערב בד"א בשאין נכסים ללוה אבל יש לו נכסים ללוה לא יתבע הערב בלל ואפי' לאחר שתבע הלוה לפי שאם יש נכסים ללוה ולא נתן לו כלום עליו לטרח ולתביע בדין ואיקרשות ליפרע מן הערב כל זמן שהוא מוצא נכסים ללוה ואפילו זבורית ולעולם הים דלא א"ל ע"מ שאפרע ממי שארצ' אבל א"ל ע"מ שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב אחל' ואע"פ שיש נכסים ללוה כ' יודאתני אתני' ונקטינן השת' להאי פירוש דה"ב' דאמר ליה ע"מ שאפרע יפרע מן הערב אחלה בין שיש לו נכסים ללוה בין אין לו נכסים דבין דאתני אתני' ובדלא פריש ואמר על תנאי אין לו לפרוע מן הערב אחלה אלא מן הלוה ואם נתן לו מוטב ואם לאו אם אינו נכסים ללוה נפרע מן הערב ואם יש נכסים ללוה אינו נפרע מן הערב בלום אלא מנכסי הלוה יש לו להפר' מפני שיכו' הער' לומר אני לא ערבתי לדמומן זה אלא בשלא נמצא ללוה מהיכן תפרע אבל כשתמצא ללוה נכסים בדי חובדאין לך אצלי כלום ע"כ •

כא וכתב הר"ר משה ז"ל שאם היה הלוה אלם ואין בית דין יבולים

מדרשב"ג לא משמע הכי אלא לכי קאמר חנא קמא המלוה את חבירו לא יפרע מן הערב דמשמע דאם יש נכסים ללוה לדין אז יוכל ליפרע מהערב אפי' יש ללוה נכסים ואינו צריך לחזור אחר הנכסים • ואם אמר על מנת שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב אם הלוה לדין מיל מבלי שיתבע את הלוה לדין אפי' יש לו נכסים • ושל שתי תלוקות אלו אמר רשב"ג אחד זה ואחד זה בין כבר שתבע אחר הנכסים אבל אם לא שתבע אחר הנכסים לעולם לא יפרע מן הערב וקשה לרבי יוחנן • ומפני אין סכי נמי דבתרתי פליגי חנא קמא ורשב"ג אבל לא כדסליק אדעתך דאעתך דאינו היא בערב בלי תנאי אחר שתבע הלוה • אלא דאסורי מתסרת במה דברים אמורים וכו' כדברי רבי יוחנן • ובתרתי קאמר חנא קמא דאם יש לו נכסים גם כן יפרע מן הערב באומר על מנת ובקבלן ואחרוייהו קאמר רשב"ג א' זה ואחד זה וכו' אבל בערב סתם בלי תנאי לכ"ע כשיש לו נכסים לא יפרע מן הערב אפי' אחר שתבע הלוה כמימרת ר"י :

ריש עוד הכרח אחר להר"י אבן מיגאש ז"ל והוא עלמי לפי מאי דסליק אדעתיה דרשב"ג דקאמר א' זה וא' זה וכו' • דולה לומר א' אלא אמר ע"מ וא' שאמר ע"מ היכי קאמר בשניהם אם יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב דמשמע הא אם אין לו נכסים יפרע מן הערב ודאמפרינן איתבע את הערב תחלה לתינה באומר ע"מ שאפרע ממי שארצה אבל כשאינו מתנה כן מאי איריא אם יש ללוה נכסים אפילו באינו נכסים לא יתבע את הערב תחלה לכ"ע • אלא ע"כ צריכין אנו לומר דאדיוקא דריסא קאי כפירוש הר"י ז"ל דכי תבע ללוה סבר ת"ק ליתבע אח"כ לערב אפילו יש ללוה נכסים • ועלה קאמר רשב"ג דאחד זה ואחד זה כשיש לו נכסים אלא יפרע מן הערב אבל כשאין לו מודה הוא דנפרע בשניהם מן הערב ועל זה הסכ"ל פריך לר"י ז"ל כדאמרינן הולרך לפרש א' זה וא' זה על אומר ע"מ ועל הקבלן דאמרי' מתסרת • ויתורץ ג"כ לשטת הרמב"ם והרא"ש דמתחלק במתנה בין אמר תחלה ללא אמר תחלה • דקשה למה ליה לגמרא לאוסיף במשנה דין הקבלן ולאפוקי במתלוקת לומר דרשב"ג פליג בקבלן • דבמקום והקבלן אעפ"י שיש לו נכסים וכו' ליסמוכינן דבוהא ולימא ואם אמר ע"מ שאפרע ממי שארצה תחלה יפרע מן הערב וממילא נשמע דכל שכן מן הקבלן • והשתא רשב"ג לא יתלוק אלא בתנאי תחלה אבל בקבלן יודה גם הוא :

אמנם במה שאמרנו מדקתוק לשון אחד זה ואחד זה וכו' • למשמע דבשניהם פליג נאמר דהמקשן לא נקיט לבכי והקשה מה שהקשה לר"י • אבל התרצן אמר דע"כ מתני' חסורי מתסרת כדי שיתלוק רשב"ג בב' תלוקות ולא משכחת לה אלא בשנאמר דבהתנה ע"מ שאפרע ממי שארצה מתלק ת"ק בין יש נכסים לאין לו • ומדיוקא משמע טעמא דמתלקינן משום דאמר שתם ממי שארצה הא אם אמר בפי' ממי שארצה אחלה אין חלוק בין יש לו לאין לו לעולם נפרע מן הערב אחלה ומוסיף עוד לת"ק דבקבלן נמי אפי' יש לו נפרע ממנו והשתא פליג רשב"ג וקאמר אחד זה ואחד זה בין באומר ממי שארצה אחלה בין בקבלן אם יש נכסים ללוה לא יפרע מן הערב ואיזה כ"כ מרווח כמו לשיטת הר"י :

אמנם לשטת הראב"ד ז"ל דיסטא דשמעתתא כפשטה • וה"ה ז"ל הביא עוד בשם הרשב"א ז"ל שאפי' אתנה עמו בפי' בינוניים נכסים ללוה בין אלא יהיו הריני נפרע ממי שארצה אחלה ס"ז לא יפרע ממנו דפשומי מילי בעלמא נינהו ולעולם אמכא דעתיה ליפרע מן הלוה אחלה כל זמן שיש לו נכסים וכו' וכתב שהביא ראיה לזה ואינה מכרחת :

כא וכתב הר"ר משה ז"ל שאם היה הלוה אלם ואין בית דין יבולים

ואלו הרב סמקו ז"ל כתב וז"ל • ויש מן הגאונים שאמרו דכל שאי אפשר לו לחפר' מן היתומים הרי הוא כגברא אלמא אם כאין נכסים ללוה שיפרע מן הערב וכן דעת הראב"ד והרשב"א ז"ל ע"כ • מדהשום היתומים לגברא אלימא וכתב שכן דעת הראב"ד והרשב"א ז"ל משמע שדעת שניהם הוא בגברא אלימא דנפרעים מן הערב וזה כפך מה שנאמר משמ' : וצריך שנתחוק שדמיון יתומים לגברא אלמא • כתבו הרב הנמקי מלבתו לדינן ולא שתלא כן בדברי הראב"ד והרשב"א • ומ"ש שכן

לעת

Digitized by Google

[illegible] הרא"ב ל' והרשב"א ז"ל הוא בעיקר הלין ביקומים שיפרע מן הערב :

כב ומסתברא דהיכא דאי אפשר לגבות מן הלוה אם יבול לגבות מן הערב :

כג גם כתב שאם ברח וכו' הרב ז"ל בב"י סי' קכ"ט הכי בשם ה"ה ז"ל פכ"ה דהיינו לוקח כשער לגופו של לו' וכמ"ש בסי' [illegible] ע"כ' נראה שגם הוא מסכים [illegible] ואני בעניי כתבתי לעיל סי' ז' ולא משמע לי הכי ע"ש :

כד וכתב ה"ר משה וכו' בפכ"ו וכתב ה"ה ז"ל פשוט הוא שאפילו מוכסיו [illegible] בחלוה ע"פ וכו' עד וכ"ש הערב שאין נפרעין • ואני אומר אפי' מן הקבלן אין נפרעין אלא [illegible] אלא"כ נשא ונתן כיד לפי שכל [illegible] אין כאן שטר יש לחוש לפרעון כיון שהלוה היה נאמן בשבועתו אלא [illegible] וטענינן לערב שמא נפרע [illegible] ע"כ • נראה מדבריו שאם [illegible] בשטר נפרע המלוה בהלי' בלי [illegible] ראיה וכ"כ בפי' הרב בב"י [illegible] בשטר אין המלוה צריך [illegible] ראיה מהרב הלוה או הערב [illegible] ראיה שפרעו וכו' • [illegible] אף אנו נאמר גבי שטר לפי [illegible] הלוה עצמו כשאינו בפניו [illegible] נפרע אלא בשבוע • כ"ש [illegible] הערב אלא ה"ל ליפרע אלא [illegible] שבועה שטעון שמא נפרע המלוה [illegible] לומר לה"ל בשבועה [illegible] ליה לכל הנפרע אלא בפניו ולא [illegible] לחזרו לתתי' בק"ו מוכסי [illegible] • להא מלקא' הרב אלרב' [illegible] הלוה או הערב צריכין להביא ראיה [illegible] שפרעו לשטרא בילי' מאי בעי וכו' [illegible] בהליא לכשאין הנתבע מביא [illegible] ראיה שפרעו • הוא נפרע להליא [illegible] בלי שום שבועה • גם בלשון הרב [illegible] מאן לכר שמיה לוה הכא • [illegible] כיון לכשהמלוה במ"ה עשקינן :

כה ונשאל הרא"ב ל' ז"ל וכו' הטור ז"ל בריש סימן קל"ח הביא כן בשם [illegible] הרי"ף ז"ל • ונראה לע"ג [illegible] מלוה גופיה איכא פלוגתא מי [illegible] השטר מצי למהדר ביה [illegible] המעות לרבי' אבן מיגש [illegible] הרמב"ן ז"ל כיון שנכתב השטר [illegible] לחלוותו ואינו יכול [illegible] כאשר יתבאר בשער מ"ת [illegible] • מכל מקום הכא גבי ערב [illegible] יכול לחזור בו להתם במלוה [illegible] שעל ידי השטר נשתעבדו לו [illegible] הלוה בחליפין מ"ה גם המלוה [illegible] לחלוותו • אבל הכא בערב אין [illegible] שעבוד נכסים לשיכנס [illegible] ערב עכ"פ • ואם"ל שאם [illegible] עשה שטר לערב ושעבד לו [illegible] מעכשיו אם יפרע הערב [illegible] • יאמרו הרב אבן מיגאש [illegible] הרמב"ן ז"ל אלא יחזור בו הערב • [illegible] הרב צריך למוד :

כו ותו נשאל וכו' • הלבריס מוריס שיש כאן טעות כי איתתשובה מעין השאלה • שהם שאלו שני ענינים • הראשון כשאין הגבי כאן והערב טוענשמא פרעך [illegible] זה נפרע מן הערב ואחר כך יעשה הערב דין עם הלוה אם יבול להוציא מידו יוציא אם ישמתוהו בית דין עד שיתן ע"ב • ואיבא דפליג הראב"ד ז"ל דקאמר אי הוא גברא אלמא הערב פטור עד שיכפוהו בית דין להתקרב עמו בדין אך ה"ר שמואל ז"ל נוטה לדעת ה"ר משה ז"ל שכתב בפירוש שלא נעשה ערב אלא אם ימות או ימאן לדון • משמע דסבירא ליה אם ממאן לדון הערב חייב • וכן סברת רבינו יעקב ז"ל כדלקמן והכי מסתבר טעמא :

כב ומסתברא דהיכא ודאי דתבע מלוה ללוה תחלה בב"ד וטען לוה פרעתי לחוב זה והוא מלוה על פה דמשתבע איהו ומפטר והערב כמו כן נפטר מיד בשבועת הלוה : וכתב רב צמח ז"ל שאם הערב חושדו בשמודה הלוה החוב למלוה שהוא קנוניא וטען שאין לו במה לפרוע שיכול לגלגל עליו בשנשבע שאין לו מה שיפרע שהוא עדין חייב חוב זה :

כג גם כתב שאם ברח בעל חוב וערב אמר תנו לי זמן עד שאביאנו לדין אי ידיע היכא איתיה יהבינן ליה זמן בשעורא דאתי ואי לא ידיע לן יהבינן ליה ל' יום ואי לא מייתי ליה פרע ערב ואי איתי ערב ב"ח לבי דינא א"נ לבית הכנסת נפטר הערב ממנו בתשובה לרי"ף ז"ל אם הביאו ערב שבת בין השמשות ובמוצאי שבת ברח לא נפטר הערב בכך • ובתשובה לרב נחשון אמטייה כד נפיק חד כובבא שפיר דמי לקבולי ואי לא קביל איהו דאפסיד אנפשיה ונפטר הערב עד שיתבע הלוה ואי בתר דנפקי הלתא כוכבי שבת הוי ומחייב הערב :

כד וכתב ה"ר משה מי שהיה ערב לחברו במלוה ע"פ ובא המלוה לתבוע את הערב והרי הלוה במדינת הים אומר לו הערב הבא ראיה שלא פרעך הלוה ואני אשלם לך ע"ב • וטעמא דמסתבר הוא דהא אי הוה איהו טעין פר"ז מהימן מיהו אם החנה המלוה על הערב על רעת בן תעשה הערבות שאהיה נאמן עליך כל זמן שאומר לא נפרעתי הואיל ומודה לו הערבות חייב :

כה ונשאל ה"ר אברהם ב"ר יצחק מי שנעשה ערב לחברו במנה שהלוהו וקודם שהפיק הלוה לקבל המעות מיד המלוה אמר הערב למלוה אל תוציא ממון זה בשביל ערבותי כי איני רוצה להיות ערב בו ועמד המלוה ונתן המעות ללוה ובן אנו שואלין בערב דלאחר מתן מעות בקנין וחשיב ערב שאמר למלוה קודם נתינת המעות חוזרני בי אפילו עשה ערבות בקנין יכול לחזור קודם מתן המעות בי כיון שחזר בו קודם הנתינה אינו משועבד בכלום והמלוה פשע בממונו בשנתן המעות בעל ברחו • אבל ערב שהוא לאחר מתן מעות שהוא צריך קנין כיון שלקח קנין והמשת כבר הן נתונים וקנו מידו אין לאחר קנין בלום :

כו ותו נשאל ישראל שעשה ערבות לנכרי שלוה מישראל אם יכול הערב לטעון שמא נכרי פרעך בעת שלא היה כאן ובן אם הנכרי הלוה במעמד אחד עמהן והנכרי הלוה מודה החוב שהוא חייב ממונו לישראל שהלוהו והערב אינו מודה בן שיש נכסים ללוה מהו שסתם נכרי אנס הוא • והשיב מה ששאלת' אם לא התנה עם הערב שיהא נאמן עליו כל זמן שיאמר לא נפרעתי כיון שהנכרי אומר פרעתי הערב פטור דינו כשאר ערבי' דישראל וידו דמלוה על התחתונה מאחר שלא התנה עמו אבל אם יכפור הנכרי עקר המלוה ואומר לא היו דברים מעולם והערב מודה שהלוהו והוא היה ערב • דבר זה צ"ע ע"כ :

כז ותו נשאל ישראל שהי' ער' לחבירו בשביל נכרי ונטל הערב משכון מנכרי ונתנו למלוה ובא לו הנכרי אצל הערב זהירה שבת בין השמשות ואמר לו הירה ערב בשבילי לזה שאני חייב לו שיחזור לי משכוני שאני צריך לו ואמר לו הערב בבר נכנס שבת ואיני עושה שום ערבות פייסו הנכרי לערב ואמר לו למלוה התופס המשכון הריני במה שהיתי ושלם לו המלוה המשכון אם יתחייב הערב בשביל זה הלשון אם הוא לשון ערבות או יכול לומר הערב למלוה כשאמרתי לך הריני כמו שהייתי לא היה בדעתי בקודם שבא המשכון לידך אלא כמה שהייתי לאח' שבא המשכון ליד' שלא חייתי משועבד לך וראיה לדברי שבבר ראית סרבנותי כנגד הנכרי מלהכנס ערב בשבילו ותליתי הדבר באיסור שבת והשיב נשאנו ונתנו בדבר ולא היה כח בידינו לחייב הערב שעל המלוה לחקור ולפרש ערבותו ואעפ"י כן חייב הערב לסייעו להוציא החוב מיד הנכרי ע"ב :

כח וכתב ר"ש בתשובתו ישראל שהיה בידו משכון מנכרי שהנכרי שאל ממנו יחזירהו לו בערב ישראל שהביא לפניו ואמר לו בפני הנכרי אני ערב לך הדין נותן לחייב הערב מאחר שזה מסר משכון שבידו לנכרי על פיו ואין צריך קנין דערב מתן מעות לא בעי קנין ואף שהתרה לו מתחלה אל תקבלני אין זה מפסידו שאין זה ומה למלוה מעות שיכול להדיחי ולהשמט ממנו ואם יאמר לו אין מעות או יוכל לומר לו איני רוצה בערב זה לך ובקש מאחרים ויוכל אך זה לא יוכל להשמט מן הנכרי אחר שהודה לו שבערב שיתן לו יחזירהו שהכל יודעים שחברו ראוי לקבל ואדרב' זה מגרה בו את הדוב להשניאו בעיניו שהוא יותר קל לומר אי איפשי להיות ערב לחברו ממה שירחהו זה ויהר אפו פו ע"ב • ומה שפסקנו למעלה לדעת ה"ר יוסף אבן מיגש ז"ל דהיכא דא"ל ע"מ שאפרע ממי שארצה דאפילו מערב שאינו קבלן יפרע ממנו תחלה אע"ג דאית ליה נכסי ללוה • כך נוטה דעת ה"ר משה בחבורו וכן דעתם

והשני כשהוא לפנינו ומולה החוב והערב אינו מולה • והוא ז"ל הביב בשני ענינים שונים • הא' כשהנכרי או' פרעתי שהערב פטור • והב' כשיכפור הנכרי עקר הלוה ואין כל זה ענין לשאלתם • ומעת נאמר שהכונה כיון שאם היה הנכרי לפנינו ואומר שפרע היה הערב פטור השתא נמי לליהיה קמן לשעינן ליה ככל ערב דעלמא כשאין הלוה שם לטעינן לערב שמא פרעו הלוה כיון שלא התנה עם הערב להיות נאמן על הערבות • ובזה הביאו בהלי' על השאלה הראשונה • וממילא יש תשובה ג"כ לפנים למיירי שהערב טוענבדי שנכרי פרעו אע"פי שהוא מולה שלא פרעו • הערב אינו מולה ואומר שהיא קנונית • ולא שייכא שבועה לכותי' יהיה הדין כיון שלא התנה עם הערב לומר שיהיה נאמנו לומר לא נפרעתי • המע"ה • ולכל המרבה יתחייב הערב היסת שהוא כדברי :

כב ואם הערב לא יטענו בדי שלא שמא פרעך הנכרי וקנונית היא ביניכם • יראה דברי המלוה עדיף ולא תמיכן ליה משום שבועת הגאונים ז"ל שהטילו ללוה ולא שייכא לנכרי • ואמ"כ אמר הוא ז"ל ענין מחולק מלנפשיה שאם יכפור הנכרי ההלואה הלבר ל"ע :

כו ותו נשאל ישראל שהיה ערב וכו' • גם תשובה זו הביאה הטור ז"ל בשם הרי"ף ז"ל • אבל ראיתי בזה שני לשון לבאורה נפקא מיניה לענין היכא להכל' קאמר נשאנו ונתנו בדבר ולא היה בידינו כח לחייב הערב וכו' • דמשמע שלא התליפו הדין לגמרי שהערב פטור אלא הבר אלא בספק ואין כח להוציא מהערב בלא ראיה • ולפ"ז אם המלוה תפס מן הערב • דינו כדין התפיסה במקום ספק שאין מוציאין מיד המחזיק : אבל בלשון הטור ז"ל פסק בפשיטות הדין עם הערב וכו' • וגמלא שאם תפס המלוה מוציאין מידו :

כח וכתב ר"ש בתשובתו וכו' • נראה שלא חייב את הערב אלא משום להמלוה כבר אמר לנכרי שיחזיל את המשכון ע"י ערב ואם לא יקזירהו לא יגרה בו את הדוב • אבל אם לא הבטיחו לנכרי על כך מתחלה • אז אין הערב חייב • כיון שהתרה בו מעקר ויכול המלו' הנכרי ולומר איני רולה בשום ערב אלא במעותי :

גגולפי זה משמע לי דאין דינו של ר"ש ז"ל אמור אלא כשילע הערב שהמלוה אמר לנכרי להחזיר לו המשכון על ידי ערב דבהכי איכא למימר כיון דילע הערב שאין המלוה יכול להשמט מהנכרי מאחר שהבטיחו על כך • הוה ליה לערב להשמט ממנו והתרמתו מינה כלום • אבל אם הערב לא ילע מאומה ממה שאמר המלוה לנכרי נראה למהני' התרמתו שקלמה לערבות כי יאמר חשבתי שאתה תשמט ממנו מפני התרמתי והיה לך לה ולשני שאינך יכול להשמט ולא הייתי נכנס ערב :

Digitized by Google

וזה שפסקנו למעלה וכו' • כל מה שכתב מקצת על מאמרו ומסתלרת כיון לאסיקנא וכו' נתבאר למעלה:

כט ומסתברא כיון לאסיקנא וכו' • אין ספק דזה מיירי כשנעשה ערב תלוי הלוה שהרשהו להכנס ערב ולשלם בסבילו • דאי לאו הכי פשיטא דאין הלוה חייב בלוש אפי' לערב דקנין כלמייתי רבינו בסמוך בשם הרמב"ם ז"ל:

ל ומסתברא נמי דערב לית ליה רשותא וכו' • לקמן מייתי רבינו דהרמב"ם ז"ל חולק על זה • וגם הטור ז"ל פי' קל"א הביא דברי הרמב"ן ז"ל שאין המלוה יכול לתבוע חוב תוך הזמן אף אם הלוה מפסיד נכסיו • כך אין זמנו של הערב עם הלוה על לאחר שפרע בסבילו וכפ' עליו ואני כתבתי למעלה שגם המלוה יכול לסלול מעותיו חוץ הזמן אם הלוה מבזבז נכסיו ע"כ • משמע מזה דגם הערב יכול לתבוע מהלוה שיוציאנו מן הערבות אם רואה שהלוה מבזבז נכסיו • אף על פי שהלוה בתוך זמנו עד שיפרע בסבילו • ועוד כתב למטה ורואה שאם תובע את הלוה בזמנו שיוציאנו מן הערבות הדין עמו כי יאמר לו לא נתרצתי להתערב בסבילך אלא עד זמן פלוני ע"כ • וראה להבא מיירי אפילו כשאין הלוה מבזבז הנכסים • לכיון לאיכא זמן מוגבל להלוה יאמר הערב אל הלוה כי היכי למלוה נופיה יכול לתבעך לפרעו מפני שהגיע זמנו • הכי נמי אני אכליתך להוציאני מן הערבות כי עד זמן זה רציתי להתערב ולא יותר • ולעיל בבזבז מיירי אפי' בלא קביעת זמן וגם אפי' נקבע זמן ועדין לא הגיע לכיון המבזבז כח הערב אל הלוה הוא לכח המלוה עצמו: אך אם אין הלוה מבזבז ועדין לא הגיע הזמן • נראה שהטור יולה להרמב"ן ז"ל דאין זמנו של ערב עם הלוה אלא אחר שפרע בסבילו • וקולא לכן לא יוכל לומר לו הוציאני מן הערבות • והרא"ש ז"ל דפליג לקמן • יראה דהיינו לוקח בקבלן מעט מאד לקבלן בכל ענין נפרעין ממנה תחלה ונעשה הוא כמלוה אצל לוה • אבל בערב סתם יולה דמאי מ"ל אחוי פסיק שהרי אין המלו' יכול לתבעו תחל' עד שיעמיל אם הלוה בדין:

לא מידהו אם הערב קלס וכו' • לבדי הרמב"ם הם בפכ"ו וכתב ה"ה ז"ל מלקוק לשון רבינו ז"ל הוא שאם אינו הלו' הכנס קבלן בסבילי אעפ"י שלא הרשהו לשלם • אם עדול הקבלן ופרע מלעתו חייב הלוה לשלם לו והטעם שכיון שהוא נכנס נכנס קבלן ממתת לדברי הלוה והמל' היה יכול לתבעו ולגנבו תחלה אם פרעו ולא המתין שיגשהו הרי זה חוזר וגובה מן הלוה • אבל אם אמר לו להכנס ערב ולא הרשהו לשלם • כיון שהמלוה לא היה יכול לגנבו אלא אחר העמלת הלוה בדין זה קלס ופרעו • הרי הן הערב בדין אינו אחר שפרע חובו וכו' •

ולפי דברים אלו אף בערב דאיכא מידעת הלוה • אם כבר עמד בדין המלוה עם הלוה ולא נמצאו לו נכסים שהרי הוא יכול לגנוב אם הערב ופרעו בלא גניבת בית דין הרי הוא חוזר וגובה מן הלוה ע"כ: וקשה לי לפי דברינו ז"ל היכי עריב והני הרמב"ם ז"ל הבל אם עמד בדרום עצמו ונעבה לו ערב אם קבלן אם אמר לו הלוה ערבני ולא הרשהו שיתן ופרע את המוב אין הלוה חייב לשלם לו כלום וכו' • למסמע לכל הני גווני אל דינא אית להו לפין הלוה חייב כשפרע הערב בסבילו • ואם לא אפשר שכשנעשה ערב אם קבלן מדעת עצמו אלא אל הלוה כלום אם הלוה פטור אפילו אמר שהמלוה העמידו בדין וקבלן זה פרעו להוי ולאי כדין אינו חוב לעלמא לפטיר לאפילו פרע אחר העמלת הלוה בדין אינו חייב כלום • ואלו כשאמר לי' ערבני ולא הרשהו שיתן לאין הלוה חייב כשפרע אינו לוקח אם פרע קודם שהעמיד אם הלוה בדין אבל אם כבר העמידו בדין וקדם הערב ופרעו אף על פי שלא נגבו לפי דברי הרב המגיד הלוה חייב כיון שהמלוה יכול לגנוב אם הערב • ואם כן אין פטור הלוה שום בשתי התלוקות • והרמב"ם ז"ל היה לו לפרש ולא לסתום כאלו בלן דין אחד להם: ע"ב היה נראה לכונת הרמב"ם לומר לבכל גווני כשהערב לא הרשה מהלוה לשלם ופרע בלא נגישה אפי' אחר שנתבע הלוה בדין שהמלוה יכול לגנוב אם הערב • מ"מ כיון שקלס ופרעו מדעתו אין הלוה חייב כלום • משום לעולם יאמר הלוה אם לא היית פורעו שמא הייתי מפייסו למחול אף בחבעני בדין כי לעולם יש לאפשרות לזה קולם הפרעון • אבל ולאי אם מעקר הרשהו לשלם אז חייב מ"מ דשליחותיה קא מביק: דעקר התיוב חלוי בחל' מחדתי אז כשפוד מרלנו מפני שהרשהו הלוה לו כשנוגשו המלו' שפרע בע"כ אף על פי שלא הרשהו לשלם • ודין זה דבע"כ לא הוצרך הרמב"ם להזכירו כי הוא מודן ממסמעות לשונו שהתחיל לומ' ערב שקלס ונתן וכו' דל"א כשאמר וכו' • שהכונה לוקח כשקלס ונתן מדעתו בלא נגישה יש לחלק בין הרשהו לשל' ללא הרשהו אבל כשלא קלס הוא ליתן אלא שהכריחוהו ע"י נגישה פשיט שכל שנכנס ערב אדעת הלוה אף על פי שלא הרשהו לשלם חייב: מיהו בקבלן סתם אף על פי שלא אל שלם • אולי יהיה הדין שאם קלס ופרע למלוה שיהא הלוה חייב משום דכשאל"ל שהיה קבלן ה"ל כהרשהו לשלם כי עשאו הלוה כמוהו • ולקמן כתב רבינו הגה הרא"ש ז"ל שאמר אלו דברים אם הדעת מקבלתן ואין הכל סובלן ופי' לס"ל למסמת לאי שהרשהו למי • ול"ל הטור ז"ל דל"ל לסתם כיון שא"ל ערבני כאלו הרשהו למי: ואני תמיה מהרב ז"ל דב"ר שהביא דברי ה"ה ז"ל בזה ולא העיר לו אין שהוא חולק עם הטור ז"ל בפי' דברי הרא"ש ז"ל שכתב ז"ל אפשר שדעתו לחלוק ולומר שאפי' ערב שאינו

לומר שאעפ"י שאין לו נכסים ידועים ללוה אם לא אמר לו לערב ע"מ שאפרע אעפ"כ יתבעהו תחלה וישבועהו שיבול לומר אם אין אתם יודעים אולי יש לו ויודה בשבועתו הבל כמו שפסקנו לבעלה • אבל הראב"ד ב"ר יצחק כתב בתשובה שאע"פ שאמר לו ע"מ שאפרע ממי שארצה אם יש נכסים ידועים ללוה לא יוכל ליפרע מן הערב שאינו קבלן וכך פי' משנת' חסורי מחסר' והק המלוה את חברו ע"י ערב ל"א יתבע ערב תחלה פי' עד שיתבע הלוה תחלה וישבע לו שאין לו מה לפרוע ואח"כ יפרע מן הערב ואם אמר לו ע"מ שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב תחלה ואינו צריך להשביע ללוה החלה בד"א דהיכא דהתנה עמו שאפרע ממי שארצה שנפרע מן הערב תחלה בשאין נכסים ידועים ללוה שאין אנו יודעין שיש לו נכסים אם לאו והלוה טוען שאין לו ומאחר דאיכא תרתי שהתנה עמו שיפרע ממי שירצה וגם שאין אנו יודעין לו נכסים אין הבלוה צריך להשביע את הלוה אלא יפרע מן הערב ואין הערב יכול לטען אע"פ שאין אתם יודעין שיש לו ממון אולי יש ממון שאין אתם יודעים אבל אם יש נכסים ללוה ידוע אע"פ שא"ל ע"מ שאפרע ממי שארצה לא יפרע מן הערב גם רבי' יעקב כתב חסורי מחסר' והק הרי זה לא יפרע מן הערב ה"פ והכי הלכת' ה"ז לא יפרע מן הערב תחלה אעפ"י שאין לו נכסים ידועים ללוה דהיינו קרקעות אלא יתבע ללוה תחלה ואם הוא רחוק יתחין לו או יקר לשם לתבעו ולבופו דלא מחתינן ליה לנכסי דערב דילמא אי איתא הבא לוה הוה יהיב ממטל' דידיה דלא הוו ידעין ליה למלוה ואם אמר ע"מ שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב תחלה אע"פי שהוא ערב שאינו קבלן ולא יצטרך להמתין ולחזור אחר הלוה משום דדילמא פרע ליה ממטלטלי ולא מטרחי ליה למלוה כיון דאתני בהדיא ואמר ע"מ וכנון שאין אנו יודעים נכסי קרקעי תבע הלוה תחלה ויכופנו ולא נטריח הערב כיון דמגלי' מילתא דיכול לפרעו הלוה אבל בשאין נכסים ללוה ואתני ממי שארצה אפרע מספיק' לא מטרחי ליה לחזר ולהמתין את הלוה אלא יפרע מן הערב וכדפרישית • ושלש מדות בערב שאינו קבלן ראשונה המלוה את חברו על ידי ערב ולא אתני להפר' ממי שארצה תובע את הלוה תחלה ובופהו בב"ד בין שיש לו קרקעות בין אין לו ואם אינו יכול לבופו ללוה דלא צאית ליה דינא נכנס לביתו של ערב שניה אם יש לו נכסים מקרקעי ללוה אף על גם דאתני נפרע מן הלוה תחלה • שלישית היכא דאתני ממי שארצה אפרע ואין לו נכסי' ללוה דהיינו קרקעות שאין מחוסרין גוביינ' אע"ג דאית ליה מטלטלין ידועין כיון שמחוסרין גוביינ' ויכול להבריחם נפרע מן הערב תחלה אם רצה דכמי שאין לו נכסים דמי וכן נפרע מן הלוה שברצונו תלוי ע"כ • גם פי' הראב"ד ז"ל בפירושיו דתרתי בעי' בערב תנאה דאפרע ממי שארצה ושאין לו נכסים ללוה ומסתברא כפי' דרבי' ן' מיגש חדא דתנאה דממונ' הוא ודינא הוא דליהני תנאי אפי' בערב שיפרע ממנו אם ירצה • ומסתברא דטעמא דהני רבותא דס"ל דאפי' אמר ע"מ שאפרע ממי שארצה אינו גובה ממנו אלא בשאין נכסים ידועין ללוה דמשמע להו דבי אמר ממי שארצה בשאין נכסים ליפרע מן הלוה משמע שאינו רוצה לטרוח אבל יש לו נכסים ידועין למה ירצה ליפרע מן הערב מסתמא דמילתא מן הלוה אדם רוצה ליפרע ולעול' דוקא היכ' דאמר אפרע ממי שארצה סתם הוא דפליגי אבל האומר בפי' ממי שארצה תחלה הרי תנאי פיפורש והבל מודים דגובה תחלה מן הערב' ויש שכתבו בשם ה"ר משה שכתב בספרו ממי שארצה תחלה ואני בדקתי ספרו ולא מצאתי שכתב שם אלא ממי שארצה גובה בלבד • וכן גרס' משנתנו:

כט ומסתברא כיון דאסיק א דערב בלא שמ"מ לא משתעבד בלא קנין אי פרע ליה למלוה ולא אולעיה ליה ללוה לא מחייבינן ליה ללוה לאהדורי ליה דהא אסיקנא דלא משתעבד:

ל ומסתברא נמי הערב ליה רשותא למיתבע מידי ללוה ולמימר ליה הוציאני מן הערבות שערבתי לך עד שיפרע את המלוה משלו בפני ב"ד או בפני עדים אן שיכתוב לו התקבלתי שיכול הלוה לומר לו אחוי לך פסידך ואשלם לך וכן הסכים עמי בזה הרמב"ן וזה אשר כתב לי ערב או קבלן שתבעו הלוה להוציא' מן הערבות אין בדבריהם ממש ואפילו במבזבז את נכסיו וכמו שהדין פסוק שאין המלוה יכול לתבוע הלואתו תוך זמן אף שהלוה מפסיד נכסים והרי כאן אין זמנו של לוה עם הערב אלא לאחר שפרע ע"ב:

לא מידהו אם הערב קלס ופרע החוב למלוה ה"ז חוזר וגובה מן הלוה כל מה שפרע בשבילו כיון במלוה ע"פ בין במלו' בשטר ופתב ה"ר משה כד"א בשא"ל הלוה בעת שנעשה לו ערב ערבני ושל"ם אבל אם עמד ברשות עצמו ונעשה לו ער' או קבלן א שאמר לו הלוה הלוני ולא הרשהו שיתן ופרע החוב אין הלוה חייב לשלם לו בלומב ע"ב 1 והטעם מפני שחזר דינו כפורע חובו של חברו שלא מדעתו דנפטר דא"ל מפיים הוינא ליה ומת ל ליבראיתא בירושלמי • ובשער מ"ד אנו עתידין לפרש דין שנים שערבו לאחד או אחד לשנים איך דינם בפרעונם • ער ערתה דברנו במי שהוא ערב בלא קבלן וידענו הלשונות שיקרא בהם ערב ולא קבלן:

Digitized by Google

שאינו קבלן שנכנס בערבות מאליו ובדע מאליו חוזר וגובה מהלוה אינם לוה פנים ע"כ • הרי לאפי' כשלא נעשה ערב מלעצמו הלוה אלא מ"ל כלום מחיינו לשלם • ואלו לרבינו ולעור ז"ל דוק' כשא"ל ערבני חייב מקום לה"ל כדכתבו • אבל כשנעשה ערב מלעצמו גם הרא"ל מודה לפעור :

לב דע כי לדעת הרי"ף ז"ל אם נתן לו ואני נותן ערבות ואם הקבלן נשא ונתן ביד כלומר שלקח המעות ביד המלוה ונתנם ביד הלוה אין למלוה על הלוה כלום וכדגרסי' בגט פשוט א"ר חונא הלוהו ואני עפח"ן כולם לשון ערבות תן לו ואני קפח"ן כלן לשון קבלנות הן איבעי' להו הלוני ואני קבלן תן לו ואני ערב מאי א"ר יצחק לשון ערבנו ערבות לשון קבלנות קבלנית הלוהו ואני קבלן קבלן הן לו ואני ערב ערב • ורב חסדא אמר כלן לשון קבלנות רן חוץ מהלוהו ואני ערב ערב • רבא אמר כלן לשון ערבו' הן חוץ מתן לו ואני נותן :

לג אמר ליה מר"ר אמימר הכי אמר אבא תן לו ואני נותן אין למלוה על הלוה כלום ולא היא לא מ"מ מינה לוה דמלוה עד שישא המלוה ויתן ביד הערב מדאמר רבא תן לו ואני ערב קבלן הוא • ואמר אמימר תן לו ואני נותן אין למלוה על הלוה כלום מכלל דקבלן דאמר רבא אי בעי מלוה למתבעיה ללוה מצי רבע ליה • וכתב הר"ף ז"ל שמעינן מ ניה דקבלן חר גווני ניהו איכא קבלן דנבי מלוה ממאן דבעי • ואיכא קבלן דלית ליה למלוה על הלוה כלום תן לו ואני נותן הוא ניהו קבלן דאית ליה למלוה לאפרועי ממאן דבעי נתן ונשא ביד הוא ניהו קבלן דלית ליה על הלוה כלום • תן לו ואני פורע תן לו ואני קבלן • הן לו ואני חייב • מסתברא הלכתא כרבא דאמר כלן לשון ערבות הן • ורבוותא קמאי פסקי כרב הונא דאמר כלן לשון קבלנות הן ע"כ • אלמא תן לו ואני נותן כלחוד לדעת רי"ף ז"ל הוא לשון קבלנות ודרך זה אחז ה"ר משה ז"ל וזה טופס לשונו • אזיהו ערב ואיזהו קבלן אמר לו הן לו ואני נותן לך הו קבלן שיש למלוה להפרע ממנו תחלה אע"פ שלא פי' ואמר על מנת שאפרע ממי שארצה אבל אם אמר לו הלוהו ואני ערב • הלוהו ואני פורע • הלוהו ואני חייב • הלוהו ואני נותן • הלוהו ואני קבלן תן לו ואני ערב כלם לשון ערבות הן ואינו חובע בהם תחלה ולא נפרע ממנו במקום ש"ש נכסים ללוה עד שיפרש ויאמר ממי שארצה אפרע ע"כ • ובשאלתו' דרב אחא ורבוותא קמאי פסקו כן ע"ד ארוכה ובתב רב' יעקב דנשא ונתן ביד אע"ג דמפטר לוה לא מפטר לגמרי דאם אין לו נכסים לקבלן גובה מדר' נתן גם כתב והוא שא"ל תן לו ואני נותן עוד שאם אמר בלשון לעז לשון קבלנות צריך שיאמר דונאלי קיטי הוראי • אבל אם א"ל דונאלי קיטארנדיראי לשון ערבות הוא • וכן אם א"ל פרי שטאלי שאני קבלן הרי הוא כהלוהו ואני קבלן שהוא לשון ערבות ע"כ :

לד עתה

אמינו קבלן שנכנס בערבות מאליו ובדע מאליו חוזר וגובה מהלוה אינם לוה פנים ע"כ • הרי לאפי' כשלא נעשה ערב מלעצמו הלוה אלא מ"ל כלום מחיינו לשלם • ואלו לרבינו ולעור ז"ל דוק' כשא"ל ערבני חייב מקום לה"ל כדכתבו • אבל כשנעשה ערב מלעצמו גם הרא"ל מודה לפעור :

לב דע כי לדעת הרי"ף ז"ל אם נתן לו ואני נותן ערבות ואם הקבלן נשא ונתן ביד כלומר שלקח המעות ביד המלוה ונתנם ביד הלוה אין למלוה על הלוה כלום וכדגרסי' בגט פשוט א"ר חונא הלוהו ואני עפח"ן כולם לשון ערבות תן לו ואני קפח"ן כלן לשון קבלנות הן איבעי' להו הלוני ואני קבלן תן לו ואני ערב מאי א"ר יצחק לשון ערבנו ערבות לשון קבלנות קבלנית הלוהו ואני קבלן קבלן הן לו ואני ערב ערב • ורב חסדא אמר כלן לשון קבלנות רן חוץ מהלוהו ואני ערב ערב • רבא אמר כלן לשון ערבו' הן חוץ מתן לו ואני נותן :

לג אמר ליה מר"ר אמימר הכי אמר אבא תן לו ואני נותן אין למלוה על הלוה כלום ולא היא לא מ"מ מינה לוה דמלוה עד שישא המלוה ויתן ביד הערב מדאמר רבא תן לו ואני ערב קבלן הוא • ואמר אמימר תן לו ואני נותן אין למלוה על הלוה כלום מכלל דקבלן דאמר רבא אי בעי מלוה למתבעיה ללוה מצי רבע ליה • וכתב הר"ף ז"ל שמעינן מ ניה דקבלן חר גווני ניהו איכא קבלן דנבי מלוה ממאן דבעי • ואיכא קבלן דלית ליה למלוה על הלוה כלום תן לו ואני נותן הוא ניהו קבלן דאית ליה למלוה לאפרועי ממאן דבעי נתן ונשא ביד הוא ניהו קבלן דלית ליה על הלוה כלום • תן לו ואני פורע תן לו ואני קבלן • הן לו ואני חייב • מסתברא הלכתא כרבא דאמר כלן לשון ערבות הן • ורבוותא קמאי פסקי כרב הונא דאמר כלן לשון קבלנות הן ע"כ • אלמא תן לו ואני נותן כלחוד לדעת רי"ף ז"ל הוא לשון קבלנות ודרך זה אחז ה"ר משה ז"ל וזה טופס לשונו • אזיהו ערב ואיזהו קבלן אמר לו הן לו ואני נותן לך הו קבלן שיש למלוה להפרע ממנו תחלה אע"פ שלא פי' ואמר על מנת שאפרע ממי שארצה אבל אם אמר לו הלוהו ואני ערב • הלוהו ואני פורע • הלוהו ואני חייב • הלוהו ואני נותן • הלוהו ואני קבלן תן לו ואני ערב כלם לשון ערבות הן ואינו חובע בהם תחלה ולא נפרע ממנו במקום ש"ש נכסים ללוה עד שיפרש ויאמר ממי שארצה אפרע ע"כ • ובשאלתו' דרב אחא ורבוותא קמאי פסקו כן ע"ד ארוכה ובתב רב' יעקב דנשא ונתן ביד אע"ג דמפטר לוה לא מפטר לגמרי דאם אין לו נכסים לקבלן גובה מדר' נתן גם כתב והוא שא"ל תן לו ואני נותן עוד שאם אמר בלשון לעז לשון קבלנות צריך שיאמר דונאלי קיטי הוראי • אבל אם א"ל דונאלי קיטארנדיראי לשון ערבות הוא • וכן אם א"ל פרי שטאלי שאני קבלן הרי הוא כהלוהו ואני קבלן שהוא לשון ערבות ע"כ :

לד עתה

מקיים ומסכים עם האמור מקודם • כי כפלימר חלה הלוהו שאינו אומר בשליחותי אלא בלשון תורת הלוה • גם כשאומר אמר כך ואני אתן לך רוצה לומר אתן התשלומים לפרעון הלוה זו ואין זה אלא ערב • וכן כשאומר תן לו ואין כתן לשון הלוה כלפירש רש"ם וזכרו לבדיה אלא שליחותיה שהאי דקאמר תן לו עביד מלוה נמי שזה המשלח הוא החיי' שאמרי' וכשאומר אמר כך ואני אתן לך הוא קיום מסכים עם האמור שבאומו הלשון שלהו לאסור לזה קבל עליו לפרעו המשמע כאלו קבל הוא עצמו מיד המלוה כלפירש רש"ם ז"ל • אבל לשון אני קבלן אין הוריאתו הסכמת וקיום מה שאמר תחלה על כל פנים • ולאפשר גם כן שיהיה שתיה ולפיכך קאמר רב הונא דבהלוהו ואני אתן לך פשיטא דערב הוא ולאין במשמעות התחלך אלא קיום ההלוה • אבל בהלוהו ואני קבלן מספקא ליה בגמרא באומרו ואני קבלן הוא סותר אמר מה שאמר תחלה תלוהו כאלו יאמר אתה תלוהו בתורת הלוה ואני לא אקבל זה כאלו תלוהו שאם הוא לא יפרעך אני אפרעך אלא אני נכנס קבלן כאלו אני קבלתי ולא הוא • או אפשר גם כן שכונתו אני נכנס לקבלן לפרוע לך אם הוא לא יפרע • וכיון שיש מקום גם למשמעות זה סבר רבא אלא בלשון אמר תן לי ואני קבלן אינו אומר כי אינו נפרע הכונה אעפ"י שאמרתי תן לו כאלו אתה נותן בשליחותי • אינו רוצה ליתן אני לך כדין משלח אלא אני נכנס לקבלן בעדו שאם הוא לא יפרע אני אפרעך • ולבא למילק בין להרי"ף בין להרא"ש ז"ל רב הונא דקאמר תן לו ואני קפח"ן כלן לשון קבלנות הן אין בו סדר לא זו אף זו ולא זו ואין צריך לומר זו • להלבר פשוט דסירכא דרים מלחיה נקט ואזיל דקאמר מעקרא הלוהו ואני ערב הלוהו ואני פורע וכו' לכבל הני הוא מבואר אלא זו אף זו קאמר מ"ש נקט נמי בקבלנות האי סדרא גופיה דהתחיל בתן לו ואני קבלן שהוא כעין ריסא דהלוהו ואני ערב וכל השאר כסדר הראשון •

לג אמר ליה מר בר אמימר וכו' • הטוב שם הביא בשם הרמ"ם ז"ל דהא דאמרי' כשנס ונתן הערב ליל הלוה שאין למלוה על הלוה כלום דוקא בקבלן אבל בערב אעפ"י שנשא ונתן ביד לא נפטר הלוה כיון שאמר לו בלשון ערבות דלשעבדיה ללוה נמי קא מכוין ע"כ • נראה שלעתו ז"ל לומר דלמה"ב ליכול לחבוש הערב תחלה כיון דנשא ונתן ביד אעפ"י שלא אמר אלא לשון ערבות ואהני לשון ערבות לחייב גם הלוה אם ירצה המלוה לחבוש • אלא לאו הכי למאי אצטריך לחייבו בחזרה ערב • כיון דאמילא הוא חייב לשלם מפני שנשא ונתן ביד • ואיכא למילק לפ"ז בקבלנות גמי נימא הכי לכיון דנשא ונתן ביד כבר הוא חייב לו מצד עצמו והא חו למה ליה לשעבודיה בתורת קבלנות אלא ולאי כדי שיהא עמך גם כן דין קבלן שיסתר הלוה גם הוא משעבד אם ירצה המלוה לחבוש •

וכתב הריב ז"ל בבית יוסף לכדברי הרמ"ה ז"ל נראה דעת הרמב"ם ז"ל שכתב פרק כ"ב ואם נשא הקבלן המעות מיד המלוה אין למלוה על הלוה כלום • ע"כ • ואחר המחילה הראויה ראיתי לאין מלשון זה הכרח לכך כתב שם מלוה שבא לחבוש את הלוה ולא מצא לו נכסים אינו יכול לתפוסו ולומר לו לך אצל הקבלן שהרי יש לך לחבוש אותו תחלה • אלא תובע כל מי שירצה תחלה ואם נשא הקבלן המעות מיד המלוה • ונתן ביד הלוה אין למלוה על הלוה כלום • והוא מבואר דעקר דינא הוא להמעיטנו בקבלן דאעפ"י שיכול המלוה לחבוש את הקבלן קחלה מה שאין כן בערב • מ"מ אין הלוה יכול להפיר ולבטל אותו בזה • ועלה קאמר דדוקא כשאין אלא קבלן גרידא בלבדים שלא עשה שום מעשה אבל אם זה הקבלן נשא ונתן ביד • אז אין למלוה על הלוה כלום מפני שזה הנושא המעות נעשה הוא עצמו הלוה וזה שקבלם לא קבלם מיד המלוה ואיך לו עליו כלום • ואם כן ממילא משמע דהוא הדין והוא הטעם אם היה גם כן ערב לכיון שאמר כך נשא המעות ונתן ללוה • נעשה הערב הוא עצמו הלוה ועליה לילה הלר המלוה ולא עליה למהבל • ומיהו שמא אפשר לאם כשנשא ונתן ביד נעשה ערבן לו אפילו קבלן כהוא שטאת במעמד הלוה ובהסכמתו • אעפ"י שקדם מה שנשא ונתן ביד • נאמר דהוסיף עוד לבתורת ערבות קבלות

Digitized by Google

קבלות פלי לשעבד גם את הלוה • ומי אמרינן למין לו על המלוה כלום
היינו כשקלם הערבות והקבלנות לגבות ונתן •

ובתב רבינו יעקב וכו' • ה"ה ז"ל כתב כבשם הרמב"ן ז"ל • ומע"ג
לבעל שי' ל' הסכימו הרמב"ן ז"ל ורבינו ז"ל למין זמנו של
לוה עם הערב ואינו יכול לתבוע
ממנו כלום אלא לאחר שפרע לבעל
אחוי פסילך • מ"מ סבת שבשת ונתן
ביל נעשה הערב או הקבלן כמלוה
גמור של הלוה ויכול לתבעו בכל
עם שירצה ולפיכך שפיל גבי מלוה
מיניה מדר' נתן • גם כתב והוא וכו'
לא בא בלקדוק מה שמסיים וכן אם
א ל פר"ישטאלי שאני קבלנותרי הוא
כהלוהו ואני קבלן שהוא לשון ערבו'
יכול לשון פר"י שטאלי הוא הלוהו
ממש ולא כהלוהו • והל"ל ויגאל"י
שאני קבלן להיינו חן לו ואני קבלן
הרי הוא כהלוהו ואני קבלן שכן
כתבו חתו' וכל האחרונים ז"ל בשם
רבינו תם זכרונו לברכה שלא יאמר
לך עתה יש לברר וכו' מדברי רבינו נרלה פשוט לשייך קבלנות
בקנין גם שלא בשעת מתן מעות על מה שהלוה קודם •
אך ה"ה ז"ל בפכ"ה גבי קבלן לכתוב' כתב לפרש"י ז"ל לקבלן שהתפיסה
מעלטלין לכתוב' והיא מסרתן ביד האב בתור קבלנות • וכתב הרשב"א ז"ל
כ"ל שלא בא רש"י לפרש שבשת ואחביד ממש אלא לומר לחנלו ואני אתן לריך
וכמו שפסק גם הרי"ף ז"ל • ואלו בכתובה שהיא מינה מתב' כלום לא שייך
קבלנות אא"כ יתן לה הבעל כסף כתובתה ויחזור הקבלן ויאמר חן לו ואני
קבלן • ומדברי רבינו נלמוד למחייב עצמו ליתן מנה לאבדו. ונתן לו קבלן
עליהם שאין לו לין קבלן על שיתן לו המתחייב ממון החיוב וחזר ואמר לו
הקבלן חן לו ואני קבלן עכ"ל • ואני אומר לדפי לברים אלו כל אחר מתן
מעות לא שייך בהם דין קבלנות אלא על הלל הזה • ודין זה ל"ע • ודאין נר'
בן בשעת רבינו לפי מ"ש פ"ז מהלכות מיסות בדין קבלן לכתוב' • עכ"ל ה"ה
ז"ל • וקשה לי עלה דמה שרגה הרשב"א ז"ל לומר לכונת רש"י לפסוק לתן
לו ואני אתן לך לריך • ובלפסק הרי"ף ז"ל וכו' • ללאפוקי מאן דאמר הכי
אי לאפוקי רבותא קמאי ז"ל למייתי הרי"ף לפסקי כרב הונא לבתן לו ואני
קבלן נמי הוי קבלן • הא ליבא שום הוכחה בזה מדברי רש"י ז"ל דאפי' נימא
לפסק כרב הונא אבתי איכא למימר לרב הונא גופיה בעי לימא בחתלא
לבריה תן לו ולפיכך בכתובה שהיא אינה מתב' כלום לא שייך קבלנות אא"כ
יתן לה הבעל כסף כתובתה לבהבי יכול הקבלן שפיר לומר תן לו יתד מכל הבי
ליסני דקפתן • לכתיבת המעות לאשה לא הוצרכה לרש"י ז"ל לפי דברי
הרשב"א ז"ל אלא לתתן שיכל לומר תן לו • אבל לסוף לשון הערבות אם
היא בלשון אני נותן או פורע או חייב או קבלן אין נתינת המעות מהבעל
לאשה ענין לזה יותר מלוה • וא"כ אין מקום לומר לאחא למעט סברת רב
הונא • וכ"ש אלא ממעט סברת רשב"ם ז"ל לסבר לתנלו ואני קבלן נמי הוי
קבלן מהטעם האמור • וגם להרשב"א ז"ל לא לק בהבי מלקאמר פעם
ופעמים ויאמר לו חנלו ואני קבלן • וא"כ מאי ממעט בפסקו • ולא עוד אלא
לאפי' למ"ל כלהו לשון קבלנות אין מהלוהו ואני ערב • מ"מ הלוהו מיהא
בעי • ולענין זה גבי כתובה כך הוא הלוהו כמו תן לו לכל שאין שם נתינת
מעות אין כאן לא הלוהו ולא תן לו • וא"כ לב"ע יצריך רש"י ז"ל נתינת
הכסף לאשה כלי שתחזור ותחנו לו ע"פ הקבלן בתורת קבלנות בתיזה לשון
שיהיה ולא ס"ל להרשב"א ז"ל לחלות זה בפסק הרי"ף ז"ל • והרי אין מי
שיחלוק בזה הענין הפרטי • ועל מה שלמד מזה ה"ה ז"ל לכל אחר מ"מ לא
שייך קבלנות אלא על זה הלל ושאין נרלה כן בדעת הרמב"ם ז"ל בהלכות
אישות • ראיתי בחבור הרב בעל לחם משנה שכתב קשה קלת לגר' לדבריו
מולם לזה דשם כתב מיזהו קבלן • זהו שאומר לאש' הנשאי לזה ואני נותן
בכתובה וכו' • נרלה לנשואין הוי כמ"מ לבעת הנשואין משמע לשון רבי' ז"ל •
ולכך אתני לשון קבלנות אבל אחר אחר מ"מ • הוי כמ"ש
הרשב"א ז"ל עכ"ל • ואחר המחילה מגדלת חכמתו תמהתו מעיונו הזך איך
הניח זה הקושי אפי' קלת בלי תשוב כי הלבר מבוא שלדק ה"ה ז"ל לכי מלריך
הרמב"ם ז"ל שיאמר הנאמי לזה דהוי בשע"מ ולא משום הרי' להרשב"א
ז"ל הוא • אלא משום דקאמר לקבלן לכתובה משתעבד אפי' בלא קנין •
להכי הי' מיזהו קבלן לאפי' בלא קנין משתעבד • ובאר דהיינו לוקא כשאמר
הנאמי לזה ואני אתן דהוי בשעת מ"מ ומ"ה לא לריך קנין • וממילא לאחר
נשואין דהוי כאחר מ"מ לא הוה משתעבד אלא לוקא בקנין • אלמא קנין
היה מועיל להיו' קבלן אחר מ"מ כלבדי דבינו וזה אלא בשעת הרשב"א ז"ל •
א"כ יפה אמר ה"ה ז"ל • איברא לסבר' זו לכאור' לריכה למול לבין לבשת'
קבלנות בעינן לימא תן לו ואני אתן ולא סבי בתן לך לחודי' משום דבעינן
שהתחיה ללוה תהיה על פי הקבלן כאלו המלוה עושה שליחותו דבהבי כי
אמר תן ואני אתן לך בחוחו לשון עלמו ה"ז כאלו הקבלן עצמו הוא הלוה •
משא"כ בשלא אמר אתלה תן לו • לאש נתן המלוה בתורת הלנה כי נמי אמר
הקבלן אני אתן לך משמעותו הוא אתן לך מה שתלוהו אם לא יפרעך הלוה

ואין כאן קבלנות • א"כ כשבבר המלוה הלוה בהלוה גמורה שלא
בשליחות הקבלן • כי נמי בתר הכי אמר ליה מה שנתת לזה אני אתן לך •
מאי הוי • וכי באומרו מה שנתת עושה מה שהלוה ללוה בשם הלוה ולא
בשליחותיה של קבלן שיחזור להיות נותן בשליחותו • הא כבר היתה הלוה
ממש • ואין כאן משני תנאי הקבלנו'
אלא השני שהוא ואני אתן לך ולא
עליף מהלוהו ואני אתן לך שאינו
אלא ערבות • כי מה שאמר מה
שנתת לבריבעלמ' הם שלא נמשך'
אחריה שום פועל • ולריך שי' לכיון
לאמר בשאי ליתנ' מה שנתת אני אתן
ולא קאמר מה שהלויתי אני נותן
לונתן כאלו הוא אומר אני מחייב
ומעלה עלי כאלו מה שקבל הלוה
היתה נתינה שנתתן לו בשליחותי
ואני אתן לך כאלו אני הוא הלוה
ויכול אלה לשעב' עצמו במה שאינו
חייב ובלבל בקנין:

לה וכן אם ב"ד עשו אותו קבלן הואיל ויש לו הנא' בדב' כשהאמינו
הוא הרי זה נעשה קבלן ונשתעבד:

לו קבלן של כתובה הרי זה נשתעבד וכדא"תא בגמ' דגט פשוט
המוקי' להה' דמש' בר עצראי דתו' ערב לכתוב' דקבלן
הוא וכדאמרי' נמי קבלן דכתובה וערב דב"ח פליגי איבא מ"ד אי אית ליה
נכסי ללו' משתעב' ואי א ת לי' נכסי לא משתעב' ואיב' מ"ד ביניאית לי' ביגל"ל
משתעבד בר מערב דכתוב' וכו' אלמא קבלן דכתוב' משתעב' ובקהלבתא:

לו והיבא ודאי דמשתעבד קבלן וקנו מידו על תנאי פסק ה"ר משה
דלא

בלא קנין כאשר נתבאר לעיל סימן י' דמה שמתחיה מפני שהאמינוהו ב"ל
מסלק האסמכתא בשעת מתן מעות:

לו קבלן של כתובה וכו' • כבר מייתי' מה שפרש"י ז"ל בהגזקין
למיירי בהתפיסה כמו מעלטלין בכתובתה והיא מסרתן
לידו בתורת קבלנות והחזירן לבנו • וגם מה שפירש בכונתו הרשב"א ז"ל
אלאו דוקא שהאב נשא מיד האשה ונתן ליד הבן • אלא שאחר שנתן הבעל
לאשה אמר לה האב תני לו ואני אתן לך • ונתנ' הוא לבעל בשליחות האב
לנעשה בזה קבלן • ולבל האופני' קשה לי לשפות רש"י ז"ל דאי בשכבר המצו'
ביד האשה עסקינן • היכי מסקינן בגמרא הלכתא בכלהו אע"ג דליה ליה
משתעבד בר מערב לכתוב' מ"ט מאו' הוא לעבד ולאו מילי תכריה למשמע
דמשום דלאו מילי חסריה לא משתעבד בתורת ערב אלא א"כ פירש בתורת
קבלנות דהיינו חן לו ואני אתן לך ואי בקבלנות גופיה מיירי כשהשם מוליא
מידה המעות שכבר נתן לה הבעל בכתובתה • הא חסרה ממון גמור שהיתה
מתחזקת בוילפ"ז אפי' כתנה לו ואני ערב ה"ל להתחייב כיון למילי תכריה •
ולא"ג דמעות אלו אינם מבלה ממש אלא שהבעל נתנ' לה מ"מ פשיט שהו'
נתנם לה נתינ' גמורה לכתובה' ואטו אם לוה לעלמ' נתן למלוה מנה במתנה
ותזר ואמר הלוה לי והלוה לו ע"י ערב • האם נאמ' שאין הערב משתעבד
מפני שמעו' אלו נתנם לו מלוה במתנה הא ולאי אינמקום לזה לאחר שקבלם
ובאו לידו ממון שלו גמור הוא ואם נפבלומ' דשאני הכא שהבעל לא נתנ' לה
לחלוטין אלא כדי להמליא מקום שישתעבד הקבלן בתורת קבלנות ע"י שיאמ'
לה תני לו וכו' • א"כ אף אהה או' לפ"ז שאי' כאן שום שעבוד לקבלן • שהרי
אינו מתחייב כלין קבלן אלא כשהמלוה נותן ללוה בשליחות ואוי הקבלן
שאומר חן לו שאלו רצה המלוה שלא לתת היה רשאי • ונקייס מאמר הקבלן
הוא עושה שליחותו ולפי' הוא מתחייב אבל כאן אם אין ביד האשה להחזיק
באלו המעות אם תרצה • נמצא שאינ' מחזירתן לבעל מחמת שליחות הקבלן
שא"ל תנם לו לבלאן הכי עכ"פ היתה לריכה להחזירם לו • ואיך יתחייב
במה שאינו הוא הגורם • ואהא למסקינן בר מערב לכתוב' וכו' • כתבו
התו' בג"פ ומלהיה דרשב"ג לאמר הערב לאשה בכתובתה ידירנ' וכו' •
מיירי באבא לגבי ברא למשעבד נפשי' • ואינ' למ"לק להשת' אעובד' למשה
בר עצרי קיימי' דקאמר בגמרא ערב' לכתובה לכלתי' הוס וכו'
ופרכינן עלה והא ערב הוא וערב לכתובה לא משתעבד ומשינן קבלן הוה
וכו' • אלמא אע"ג דקא' מעקר' ערב' לכלתי' הוה • אמרי' לישנ' לערב'
לאו לוק' אלא קבלן קאמר • וא"כ במתני' דרשב"ג נמי ולאי ממילא הכי
מפרש' לערב לכתוב' דקאמר הייבו קבלן ולא נחי' לדין לשון הערבות אלא
לאשמעי' דין ידירנ' • ולמה אינטריכו התו' לאוקומ' באבא לגבי ברא • דכי
אתינן בגמ' להך אוקמת' לאו משום פירנ' לערב לכתובה לא משתעבד הוא'
אלא אפילו בקבלן לפריך מו אהך למשה בר עצרי למ"ל קבלן אי ליה
נכסי לא משתעבד מאי איכ' למימר דהאי בר עצרי לא הוו ליה נכסי ועלה
משני אבא"א הוו ליה ואשתלוף תאב"א אבא לגבי בר' משתעב' אבל במתני'
ללאו בלית ליה נכסי מיירי למי דוחקנו ומכריחנו בהכי • למה לא
נעמיל אותה בקבלן בדינו רלה מזה גובה וכו' אפילו אית ליה נכסי ללוה
נחו בקפה לי לחינה לפי המסקנ' דמתוקנ' דרשב"ג באבא כדברי התו' או
בקבלן כלאמרן • אבל המקנן לפריך אהא למשה בר עצרי והא ערב הוא
וכו' • ולטעמיה מי ניתא מתני' דקאמר רשב"ג בערב לכתובה ילירנה וכו'
ושמ' נלחוק בזה דאיהו סבר אולי ליה הלכתא כרשב"ג בהך נמי כמו בחיוך
קמייתי' דאין כך ובין כך אם יש נכסים ללוה לא יפרע מהערב לכולה מתני'
הוא בבלא לחון מערב זלילן וכו' •

לו והיבא ולאי דמשתעבד קבלן וכו' • לעיל סי' ו' כתב רבי' דין זה
גם בערב לאם נחייב על חנאי אפילו בקנין אינו
משתעבד ובאר עוד דבמעכשו לא הוי אסמכתא כמו שבאר כאן גבי קבלן •
ואי תימא כיון דבלאיכא מעכשו לא הוי אסמכתא • כי פרכינן בהתיא לבר
עצרי ערב לכתובה לא משתעבד וכו' • אמאי איצטריכינן לאוקומה בקבלן
ובלהון

ובלהטו ליה נכסי ומשחלוף לו בלבא לגבי ברא וכו׳ • וכן בהמזקין לימא דמיירי בהקנו מידו במעכבו לליכא לאסמכתא • איבא למימר דגמרא נתתא לאמשמעינן הני תרי דיני דלקמן על גב דערב דהתוכה אלא משתעבד • מ״מ בקבלן דהוי ליה נכסי ומשחלוף לו אלא לגבי ברא משתעבד לכ״ע אפשר דיניים תלויים הייכים לענין ערב אלא מיתמרו בדוכתא אחריתי ולא הוה ילעינן להו אי הוה מוקי לה בתעכבו • אבל דין האסמכתא אליבא בתעכבו • אין זה דין פרעי מוגע לגבי ערב דהתוכה אלא הוא בולל • בכל מלי דשייך לאסמכתא וכבר ידעינן ליה • בפרק ומקורו בלאחר נתבאר בפשיטה ה״ג בכ״ה בלא מלאיך לאמשמעינן לגבי כתובה כמו מהגי״ם • מכל אסמכתא דע״ל:

לח ובן קבלן שאמר אני נותן לך כל מה שתתן וכו׳ • עיין לעיל מ״ג ב׳:

טל ומסתברא לקבלן שאמר לו מוכח לעיל דקיין לשון לשון מתיב לאו מ״ל לק״ס דקיקתא דלעיל דמינו אמר מו חלש מקיים שעיין סמוך ולא אמרי בהסי לתיב לתיב לתן לו לאמשמעי מסתייע עד דמעייני דכון בלוכו וכו׳ • דלאלא לאון מתיב אתה אינו גוזר על המיוב ומלתי טעמ׳ קתמר הכא לגבי דוי קבלן • אם כן אמאי הוי לאון ערבות • הא אפילו ערב לא הוי דאמר עכבמו לא בעי מוקלע המורה סמתייב ממש בתור ערבו בלא פסיקתא • ודאע״ג דלא וב הערב הוא פחות מקבלן בענין פטיגו יכול לחבבו תחלה מכל מקו׳ פסיקתא לבעקר הסתייבות כל חל כי לגיה הוא סרים חס פסריך איתאמ לאון פסוק סמתייב בו ולו לאון מגיתי כ״ג מתליט הוא הסתייבו׳ לא לגבי קבלן ולא לגבי ערב • וסבור דלמ״ל קבלן ולא לגבי ערב • דבעי לי מוקלע המורה סמתייב ממש בתור ערבו׳ בלא פסיקתא • ודאע״ג דלא וב הערב הוא פחות מקבלן בענין פטיגו יכול לחבבו תחלה מכל מקו׳ פסיקתא לבעקר הסתייבות כל חל כי לגיה הוא סרים חס פסריך איתאמ לאון פסוק סמתייב בו ולו לאון מגיתי כ״ג מתליט הוא הסתייבו׳ לא לגבי קבלן ולא לגבי ערב • הא אפילו ערב לא הוי דאמר עכבמו לא בע

ד ר ויש לו לחקור בקבלן אי בימות אמי מיפר׳ דכשהקבלן אינו כאן אם יכול הלוה לומר לו אמת פרעתיך מן הקבלן פשיטא יכול לחבטו מחלה לגיר׳ למימר בהא דהא דפשמא פרעתיך ולאו מחסר נתמלה במקומו׳ לחתם ולאי מין בזוש המלוה לתקום לפרעון ואיתא לה טענת אמת גרילא במקום ברית מבל הכא סגיהם שויס כתוב הלוה הקבלן ויכול לתבוע מתיזה מהם קיל״ם׳ וכלחובע כאחד מהם יש לתלות מולי נפרע מהמחר׳ וכן בהיתא דמייתי הרב ז״ל סימנקב״ע נפס הרשב״ם ז״ל בהסמל על עבוה כלה נגבוה מהקבלן ואין שטרו בידו ולטען שמתבל ולוה מולה שלא פרעו ווה לטען אמת פרעתך הלוה וקרע שטר לוכו׳ והשיב שהלין עם הקבלן והבית רמיה על הלבר ע״כ׳ מיכו אמי לבילו מס מין הקבלן כאן ונא המלו לתבוע את הלוה בטענ׳ שטר שמבל מתמון אמי מלי לוה לומר אמת פרעתך הקבלן ולחת לו השטר כלי שיולל נגבות ממני עם בתיבת התקבלתי כלינו׳ ומסתברא דלקא לקבלן שטגיגן דלמת לוה פרעו לגבל״ה מסוס לוה גופי׳ אי הוס קמן היה נתמן לומר פרעתי ומפטר בהיסת מבל קבלן אי הוס אתי וקאמר אנו פרעתיה למלוה לא היס נתמן ע״ז בסבועה גרילא דאמרינן לי׳ ולאי לא הייתי פורע אלא בעדי׳ או כשיכתוב לך התקבלתי כפי מבפנו כלי מחוכל להפרע מהלוה׳ ומלוה׳ חל מהני לאו כל כמינך לומר שפרעתי בלא הליה׳ וכיון דקבלן גופיה לא מהימן אין לפטור הלוה בשמא כזה׳ ומדברי ה״ם ז״ל ים לדקדק כן שכתב שכל זמן שיש הביעה למלוה על הלוה ואין כאן שטר׳ יש לתקום לפרעון כיון שהלוה היה נאמן בשבועתו בלא שובר׳ וטוענין לערב שמא נפרע מלוה ע״כ׳ למשמע למסוס להלוה נאמן בשבועתו בלא שובר לפי׳ טוענין לערב שמא נפרע׳ הא אלו לה היה נאמן אלא ע״י שובר גריל׳ לא היינו מחר׳ ולא בשבועה׳ גריל׳ לא היינו

חוסס׳ מספ׳ לשמא נפרע:

ולעולם. קבלן דיינו חלוק וכו׳ כ״ז

עד סי׳ מ״ה בתבאר לעיל.

מה ומסתברא דערב קבלן וכו׳ • בסי׳ ל״ה כתבתי על מה שמבי׳ רבינו דברי הרמב״ם ז״ל ופירושו עליהם ע״ם • ומ״ש

אם טענן הלוה פרעתיך נאמן וכו׳ • לשון הטור ז״ל סי׳ ק״ל כך הוא • ואין הערב נובה מהלוה עד שיבי׳ עליה שגרע בשבילו אבל כל זמן שאין לו עליה אינו גובה ממנו כלום אפילו אם שטר החוב בידו שיכול לומר פרעתי למלוה וכו׳ • אם יכול לומר לו פרעתיך כי אין שטר החוב שבידו רמיה לעשותו מלוה בשטר • ואי כתב המלוה לערב קבלתי ממך דמי החוב • מהני לגבות בו מהלוה • וכגון שמפורש הערבות בשטר אם הלוה מודה בו דאם לא כן מה אנו יודעין שהוא ערב ע״כ • משמע דכי מודה לוה בערבות גובה הערב ממנו כיון שכתב לו המלוה התקבלתי • דהו לא מלי טעין לא פרעת אם ממני כפל • וקשה לי דכי טעין פרעתיך נהמני׳ במגו דאי בעי הוה מכחיש בערבות דהא מפיו אנו חייס שהוא מודה בו דהשטר חוב שבידו כבר אמר שאינה רמיה לעשותו מלוה בשטר • וגם כי כתב ליה התקבלתי לאו כלום הוא אי לאו דלוה מודה דלא עדיף זה מהתיה דמודה בשטר דריך לקיימו דקיימא לן דאי לא קיימי׳ נאמן לומר פרעתי • ושמא איכא למימר דהכא דאיכא תרתי שטר החוב עצמו וגם שכתב המלוה התקבלתי • מסתמא כל כי האי לא שביק לוה ביד הערב אם אינה לפרעה • מיהו לדעת הרמ״ם ז״ל כדלקמן אין זה עולה יפה • והתיא דתזקת הבתים וכו׳ • בלף ל״ב והכי איתא התם הוא ערבא דאמר ליה לוה הב לי מאה זוזי דפרעתי למלוה והא שטרא א״ל לאו פרעתיך • אמר לאו הדרת שקלתינהו מנאי • שלחה רב אחאי בר אבין לקמי׳ דאביי כה״ג מאי שלח ליה מאי תיבעי ליה הא איהו דאתני ממי שאהרצה אפרע אע״פי שיש נכסים דלוה יפרע מן הקבלן אבל לא אתני ויש נכסים דלוה אף מן הקבלן לא יפרע • ולא היא הקבלן ארישא דמתני׳ קאי שהוא כלוה אצל מלוה • ואע״ג דלא אתני נובה ממנו תחלה • ומסתברא שאף הקבלן אינו יכול לכופו ולדחקו דלוה להוציאו מן הקבלנות אעפ״י שחגיע זמן הפרעון ואף כמבזבז הלוה את נכסיו דהר״ל בטלוה שבא ליפרע קודם זמנו שפקנו בשער שחקרמנו שאינו יכול לכוף הלוה לפרעו ומאן נמי א דלוה זכאי עם הערב אלא לאחר שפרע בשבילו ובן הסכים עמי מזה הרמב״ן ז״ל גם מפי׳ הראב״ד ז״ל נראה שדעתו לומר שהקבלנות אין יכול לכוף הלוה בכך שהרי כתב שטר ה וצא מתחת ידי ערב אינו גובה מן היתומים • וכיון דסתמא קתני אף בקבלן מיירי והדבר ידוע שהקבלן בבל ענין נפרעין מבני תחלה • וכיון שכן הוא הרי הקבלן בלוה אצל מלוה ובטלוה אצל לוה לתבוע ממנו את החוב • חלכך אם הלוה היה קיים בשעת מסירת שטר החוב בידו יכול לתובעו ולומר לו אינו רוצה לעמוד עוד בזה הערבות זמה השעבוד שלא יבא המלוה אצלי וידחקני לפרעו ע״כ׳ הרי שפי׳ הרב שהקבלן כמלוה אצל לוה ונמצא לפי דבריו שיכול לומר לו הוציאני מן הערבות דאי לא תימא הכי מסירת שטר החוב בידו מה מהני כיון שלא מסר לו ולא נתנו ולא הרשהו עליו לתבעו אלא ודאי חולק הוא בדינו והא דאדמר מסירת השטר משום ברייתא דקתני שטר חוב היוצא מתחת יו ערב אינו גובה מן היתומים הא מיניה דידיה נמי כלומר שיוציאנו מן הערבות:

מה ומסתברא דערב קבלן אם פרעו ממון החוב למלוה לפני עדים או בפני בית דין אם פרעו קודם שנודע שפרעו לוה למלוה וטען הלוה שפרעו בסר אינו חייב לערב כלום שאע״פ שהרשהו לפרעו דוקא כשקוא מתחייב לפרוע הרעהו אבל לא הרשהו לחשלים מעותיו חנם אבל אם פרעו אח׳ שהביא המלוה ראיה שלא פרעו גוה ונתחייב בדין ופרעו הערב שהיה קבלן על פה חוזרין וגובין מן הלוה אותו ממון הואיל ובמצותו נכנסו והוא הרשה אותם לפרעם אם לא יפרע הוא למלוה • וכן כתב הר״ר משה שאם אמר לו ערבני ולא הרשהו לשלם ופרע החוב אין הלוה חייב כלום והגיה הראב״ד בספר ההגהות שזה אין הדעת מקבלו ואין השכל סובלו אלמא דס״ל דמסתמא כמי שהרשהו דמי׳ ואין צ״ל שצריך להביא ראיה שפרע • אבל אם לא יביא ראיה או שטען הלוה פרעתיך • נאמן ואין שטר החוב שבידם ראיה כדי לעשות אות׳ מלוה בשטר כדקתני ואם כתב לו התקבלתי דדי זה גובה ואי לא לא • והיא דתזקת הבתים דקתני ההוא ערב׳ דפרעיה למלוה וא״ל ללוה הב לי זוזי והא שטרא • א״ל פי׳ עם שטר התקבלתי ר״ל שהו׳ לו עם שטר המלוה דאי לא יביל לוה למימר פרעתיך או פרעתי למלוה ומצאו הכיון דבר הוה מודה דפרעיה הוה הדרא ליה חפצא בעלמ׳ ומה שפירש ז״ל אינו נראה ובן כתב ה״ר משה ז״ל שאין שטר התחוב שבידו ראי׳ חיישינן שמא נפל מיד המלוה ולא פרעו • ומ״מ הערב והקבלן אין טורפין מהשעבדי דלוה עד שימסור לו המלוה שטר החוב ויקנהו לו דרך קנין שטרות כי היכי דלא הוי גביהו תביעה ע״פ:

מו ויש לברר לוה שלוח והבנים קבלן באות׳ מלוה ועמר ומכר הלוה כל נכסיו והמלוה בא ליפרע מן הלקוחות שלו • והם משיבים לו אחר שאתה יכול לחפרע מן הקבלן תחלה ואף שיש לו נכסים ללוה מעתה משעת ההלואה נשתעבדו לך ואי אתה רשאי לגבות מנכסינו שקנינו מן הלוה שהרי אתה מוצא נכסים בני חורין לקבלן שאתה יכול להפרע

לתמוה על הטור ז״ל דמרכבינהו לב׳ הסברות יחד והלריך כתיב׳ הערבות והתולמה וגם כתיבת התקבלתי דלא כסברת מהרי״ל מבלי יחוס עליו מפי׳ להזכירו כלל • ורחוק הוא שנאמר דכבר לכיון דהרמ״ם ז״ל מייתי דברי רבי׳ יונה ז״ל בסוף סבר נמי כותיה • דמסגנון לשונו נראה דפליג עליה דאיהו קאמר ושטר שבידו מוכיח שפרע למלוה • דלמא לבידיה סגי הוא׳ השטר להוכיח על הפרעון ושלא יוכל לטעון שמא לא פרעה וכו׳ • וסמך לו וה״ר יונה פי׳ דמיירי וכו׳ דמשמע ודאי דפליג עליה • ורבינו ז״ל בשטת רבי׳ יונה ז״ל מ״ז ל״ב וע״כ כתב פי׳ שם שטר התקבלתי רולה לומר שהיה לו עם שטר המלוה דאי לא יכול המלוה לומר פרעתיך וכו׳ • וזה מקיים מה שאמרנו דבלאיכא ביל ערב שטר החוב וגם התקבלתי לא מהימן לוה לומר פרעתיך ואפילו בלאיכא מגו משום דכולי האי לא הוק שביק ביל׳ לערב אחר שפרעו:

מו ויש לברר לוה שלוה וכו׳ • הרשב״א ז״ל אינו מסכים עם מסקנת רבינו ולריך אני להליע דבריו כי נמצאו לו ג׳ סברות שונות • הא׳ שכתב בחשובה תתפ״ז וז״ל שאלה ב״ח בשטר שבידו ויש בשטר שעבוד נכסים וערב סתם ואין ללוה אלא מטועבדין שמכר אחר ההלואה • זה המלוה ממי גובה מי הוי כאשתלוף ב״ח וגובה מן הערב • או דילמא מן לקוחות גובה דלקוחות נכנסו תחת בעליה • וכ״ת מאי כ״מ דאפילו אם המלוה גובה מהערב חוזר הערב וגובה מן הלקוחות • כ״מ כגון דלא כתב ליה מלוה לערב התקבלתי וה ל ערב לגבי לוה כמלוה ע״פ • חשובה בהר דמיבעיא לך מיפשיטא לך אם הדין כמו שאמרת שבזמן שכתב לו מלוה לערב

לאמר הכא דקיימי זוזי לוקמי • והיינו דלא״ל כדר מוזפתיהו ממאי מבל אמ׳ ליה הדרתינהו כיון דלך ממתת דהו שייפי ומומקי • מכתי מיהיה לבעבוד לשטרא • וכתב הרא״ם ולריך לומר שמזכר הערבות בשטר דאל״כ מהיכן ידעינן שהוא ערב או שמא מיירי שמולה לו שם אותו ערב או שיש לו שטר ערבות עליו • ושטר שבידו מוכיח שפרע לו לוה • וה״ר יונה ז״ל פירש דמיירי שכתב לו המלוה התקבלתי דאי לאו הכי היה יכול הלוה לטעון שמא לא פרעת למלוה כלום • ושטר זה מלגלג בפקדון או שמא הוא מסר לך שטר זה ואין אותיות כיונו׳ במסירה עכ״ל • וקשה לי למה הולרך הרמ״ם ז״ל לאוקומי בשמבל הערבות בשטר או שיש לו שטר ערבות וכמסתפק קאמר נמי שמא מיירי שמולה בערבות וכו׳ • הא מוכרח הוא עכ״פ דמולה בערבות שהרי אומר׳ ולא פרעתיך דמולה לערב אפילו ואין מקום שיפרע הלוה לערב אפילו בהגתה גוף הערבות וכן לרבי׳ יונה ז״ל דמלריך כתיבת התקבלתי כי היכי דלא לטעון שמא לא פרעת וכו׳ • הלי כשאומר הלוה לפרע פרעתיך • מולה הוא שהערב פרע בעדו למלוה דאי לאו הכי היאך הוא אומר שפרע לערב • מיהו בזה היה נראה לומר דכתב ה״ר יונה ז״ל היא דמיירי בלכתב התקבלתי משום דאי לאו הכי היינו מאמינים אותו במה שטוען מגו דאי בעי הוה מפטר בפליה בטענת מיתי דאיה לפרעתיך לה לוה לערב׳ אמר לו הוא בפליה בטענת מיתי דאיה לפרעתיך

לשרש התקבלתי • יכול עדיין זה לטרוף בשטר זה מן הלקוחות • ת״ל ע״כ יכול מלוה לטרוף מן הלקוחות ואין יכולין לחזותו אל הערב לאיגבולין לחזותו ולומר לו מקום הנתנו לך בנכסי הערב לגבות ממנו • אם כן אין אין הלוה אלא הלקוחות ותעמ״ל פכתב המלוה ללוה התקבלתי מלי הוי וכי יפה כח הבא מחמת המלוה מכח המלוה בשטר מכח המלוה דעלמא • וכדייקא לקמן נט פסוקו לקחתי עדיין שהיה שטר חוב יולא מתחת ידו אין גובה ואם כתוב בו התקבלתי גובה אפי׳ נפרע אם כתב המלוה לערב התקבלתי לפרע לפרע נוכל הערב מהיתומים בשם שהיה המלוה מגבה מהם • ואם מלוה לפרע מן המשועבדים אפשר ובלבד מן המשועבדים שמכר אחר שכתב לו זה התקבלתי • והפי׳ המחוקה בעיני שכתב לוה לערב בשעה הסלוקה קבלתי ממך המעות כדי ליפות את כחו וכו׳ • עד ומעתה אין לו לרמיה מפני לגבות שמלה ואין בי לימו רמיה • מוסרת דאין זה אלא שהלשון נוטה שמגה מן הערב בנכסי הערב כבר חבי לגבי המשועבדים וכל שאין מפסיד ללוה אלא הלקוחות קודם מהערב • אבל הערב עצמו אין לו מקום לגבות אלא מחר שהוא מן הערב • אבל הערב עצמו אין לו מקום לגבות אלא מהלקוחות • מ״ה יפה כחו לגבות מהם אם נתן לו דין מלוה בשטר מחמת התקבלתי וכמו בשמריך הרשב״א ז״ל בלשונו דקאמר לאין יכולין לגבותו ולומר לו מקו׳ המחנו לך בנכסי ערב וכו׳ • לכל עקר הדבר חלוי כשהלקוחו׳ עצמם כשלקחו הניחו מקום לגבות ממקום אחר כי כשלקחו מהלוה כבר היה הערב משועבד • על סתוב שהוא ומלעתא להכי לקחו׳ • וכבר ידעו מאז המלוה יחזור אחר הערב ויכתוב לו התקבלתי וזה יטרוף • הערב מהם אלא הניחו לערב שום מקום לטרוף ולגבות בו • ותו דמאי דקאמר ואם חלה לפרע מן המשועבדים אפשר ובלבד מן המשועבדים שמכר לאחר שכתב התקבלתי • לא זכיתי למלא טעם מפריק לזה • דהא טעמא דמלוה בשטר טריף מן הלקוחות הוא כלאמרינן משום לקוחות ידעו דהוי ערב מעבד לבית • ואפ״ה לקחוה ממנו ק״מ סברי וקבלי מלעתא׳ לליטרפו מינה והיינו משום דאיכא שטרא ובדלאי ע״ל השטר מפקי קלא והגיע לאזני הלוקח ואיהו אפסיד אנפשיה • משא״כ כשיש כתב ידעבלא עדים דמהיכן ידע הלוקח שהיה קרקע זה משועבד למלוה • ואם כן בדלכתב מלוה לערב התקבלתי דבלי ספק אפילו כתב בינו לבינו בלא שום עד סגי • למה יתחייב בזה לערב הלוקח • אחר מכן דמהיכן ידע שהערב פרע למלוה ושכתב לו התקבלתי • וב״ת כיון שידע שיש כאן מלוה וערב איה ליה לאסוקי מלעתיה שיפרע מן הערב ושיכתוב לו התקבלתי ויעמוד הקרקע משועבד לערב • ת״כ גם הלוקח קודם התקבלתי יהיה דינו כך • ומאי איכא למימר כיון שידע לאיכא מלוה וערב אם אין רצונו להתחייב אלא למלוה ולא לערב ה״ל לחקור חחלה אם כבר נפרע מהערב וכתב לו התקבלתי או לא • ועדקזינן דאיהו לא קפיד בהכי אחרי לקח אחר שכתב התקבלתי • ולא חקר כלום אמר מינה דלעתו להתחייב מכל מקום אפילו אם כבר עבר השעבוד מהמלוה לערב על ידי התקבלתי • וטעמא לא ידעתי לא מהניא ליה דהוה ליה לבקש ולדע • אבל אם כשלקח עדין לא נכתב התקבלתי מלי אמר ידעתי שלא נכתב ואין בעבוד לערב ולא נתחייבתי אלא למלוה עצמו • כי לא יוכל הערב לטעון ברוח אחר לא ידעתי אם נכתב התקבלתי או לא • ובמא׳ דקשה לו ז״ל לפי סברתו מהיא דהנזקין דקאמר ואם חלוף ולא קאמר דובינהו אפשר לומר דמשום דבגד פטור בהיא דמשם בר עלרי משני אי בעית אימ׳ מיהוה הוו ליה ואם חלוף וכו׳ • דכיון דהוא מעשה שנים • קים ליה לגמרא דכן הוה בשם חלוף ולא דובינהו • אלא דבהזקין דמייתי נמי כל הסוגא שקלא וטריא • אע״ג דלא הוה על שום מעשה נקט

לגמרא מפיס לפי הסלון • שנוי מקומר בנעשה • ואיך בשתים שאינן להבריחו ז״ל אומה שהלקוחות דוחין אחזו אחר אבל הערב וכל שלן גבי קבלן • הקבלה הב׳ לו ז״ל מה שסביל הרב ז״ל דבי׳ בשם רבינו ירוחם ז״ל דהבא שהתנה שיפרע משם שורה שהלה ויש ללוה נכסים משועבדים כחב הקבלה גובה מהלקוחות קודם מהערב וכל שכן מהערב אחמת בשעבוד לפרע מהם • ומכו ששינו אין נפרעין מנכסים משועבדים דמה לי בחר בפ״ה לי בחרי גופי וכן ב׳ שרו שנעשין • אחרינא ונרבאין זה לזה אם מכבד אחד כל נכסי איתא נמי לחרוא ספיקא דלעיל ומסתברא דאיתא להו הרי גופי וחכל הלוי בדעת המלוה להפרע • ממי שירצה • ורצון המלוה להפרע מן הלוה או מנכסיו ואין בהם מצד הלוה בני חורין הרי זה נפרע מן הקשוערבין שלו דבבי הא ה״ל כהתיא רצה מזה גובה רצה מזה גובה דתא חל שעבודו אל נכסי הלות שמכר להם • וחל שעבודו על הקבלן הילכך יכול לגבות מאי זה מהם שירצה :

חלק שני

א׳ גרסינן בפרק גט פשוט ההוא ערבא דאכוהון דיתמי דפרע ללוה מקמי דלודעינהו ליתמי רב פפא אמר פריעת בעל חוב מצוה ויתמי לאו בני • מעבד מצוה נינהו רב הונא בריה דרב יהושע אמר אימר צדדי אתפסי׳ ושיילי׳ מאי בינייהו ומשני אביי בינייהו בשחייב מודה א״נ דשמתיה ומית בשמתיה והלכתא רב הונא בריה דרב יהושע בן שחייב מודה בין בשמתיה ומית בשמתיה ה״ה שמת בגו זמניה ונראי דשלחו מתם שמתיה לאו למעוטי תוך זמן אלא מ״ש שהיה כך היה שעל ידי מעשה נשאלה שאלה מהתם והשיבו בלשון השאלה וכן ספרת רוב המורים ז״ל • והא מלתא מיקי לה ה״ר ירחיה ביתומים קטנים ונדהכי נקט מקמי דלודעינהו שאלו הודיעם הערב ליתומים ית״ל בדין בשבב שהיו פטורין מפני שהם קטנים כך הערב פטור שאין דערב חייב אלא בבמה שיתחייב הלוה ע״כ • אך הראב״ד ב״ר יצחק ז״ל אוקמה בינונים גדולים ודוקא בשפרע ולא הודיעם שחזרו לגבי הערב מלוה ע״פ דלא גבי מ״ת אבל בגבו ולא פרעו והיה חובע ליתומים הגדולים אין הבי נמי שהיה גוב׳ מהם בכח השטר • ואלו היתומים קטנים אפי׳ אודעינהו אין נוקקין לתם בדאיתא בערבין ע״ב • וכתוב בספר בתוב שם א״א מה שדקדק אדוני הרב חמי ז״ל יפה דקדק אבל הפי׳ לא טוב בעני דיתמי לאו מעבד מצוה נינהו קאמר סתם משמע שאין חייבין בשום מצוה ואי בגדולים נמי

למעוטי תוך זמן וכו׳ • פשוט הוא דבכוונה גם על חלוקה • לחייב מולה המוחרים בגמרא באיכא ביניהו ולא נקט תוך זמן אלא מפני אלא מפני זה בגמרא כאן כלל : אך איכא למיקם לפי דברינו ז״ל הגאון דהיינו הך דבלחו מתם אלא בדשמתיה • אבל מה יש בגמרא גופה כי שיילינן מאי ביניהו לא משני אלא איכא ביניהו לחייב מולה מ״ל דמת בגו זמניה דהכא ליכא למימר כך היה המעשה • דהא האי איכא ביניהו היינו נפקותא לעלמא : וי״ל אלא הוקשה לרבינו ז״ל דהאי איכא ביניהו אמאי לא קאמר נמי הך דגו זמניה דפשיטא ליה כיון דקאמר תרתי למולה ולגוה בשמתיה ממילא משמע דה״ה גו זמניה דחל טעמ׳ איכא לכלהו דהיינו לאיכא חשבה לרבי • אבל מהיא דשלחו מתם בתר דחזינן דבגמרא קאמר תרתי נפקותא לחייב מולה ומית בשמתיה • ומתם שלחו מית בשמתיה ולא קאמרי נמי חייב מולה המוזכר בגמרא • ומשמע דלייק לומר דלוק׳ הוא ולאפוקי חייב מולה וכ״ש דממעט גו זמניה • גלפיכך חיין דמשום מעשה שהיה נקט הכי • ואה״כ דה״ה הכך נמי • ובשער י״ל כתב רבי׳ דרב פפא ורב הונא לא סברי כל״ל : והא מלתא מוקי לה הר״ז ז״ל וכו׳ • עניין זה בא באורך בם המאו׳ ורשב״ם ז״ל ג״כ מוקי לה בקטנים • והרמב״ם בפ״ו כתב וז״ל מת הלוה וקדם הערב ופרע החוב קודם שיודיע את היורשי׳ אם נודע לבו שלא פרע הלוה שבר חובו קודם שיעות כגון שהגלה בו קודם מתת לו מכדוהו ומת בגלויו לו שלא הגיע זמן המלוה להגבו׳ ה״ל תגזר וגובה מן היורשין כל מה שפר׳ וכתב ה״ה ז״ל ודעת רבינו לפרשה אפי׳ ביתומים גדולים • וזה הוא שכתב את היורשים ולא כתב יתומים קטנים ע״כ : ובעניי אינו רואה לשונו של הרמב״ם כ״ כריע למפרש לההו׳ עובד׳ דמסיק ד״ עלה לאינו נפרע מן היתומים מיירי אפי׳ בגדולים • דהא האי דיקט הרמב״ם ליתנה דיורשים שהוא כולל קטנים וגדולים • לענין החיוב נקט ליה דכי איכא הלא מהני חלתא גווני גופה מן היורשים בין מן הגדולים בין מן הקטנים ובזה כ״ע מודו אפי׳ הרז״ה וסיעתו ז״ל דמוקמי ההוא עובדא בקטנים היינו לענין הפטור בדליכ׳ חד מהנהו גווני • אבל הרמב״ם דמייירי לענין החיוב פשיטא דלא קו׳ מלי למנק׳ ליתנה ליתומים קטנים דהא גדולים נמי מיחייבי דמכ״ם • ולעולם מצינן למימר דבדיוקא דהיינו היכא דליכא חד מהני גווני סבר דלוקא קטנים פטורי אבל גדולים מחי׳ בי • ומדלא סבר מלתו בבתור בלשון הטור ז״ל שלהי פי׳ ק״ל כתב מת הלוה וקדם

הערב

ומלא בזה מסכים עם דבינו בחלוק׳ קבלן גמור דמלייזה מסם דירנה יפרע : :

ח״ב א גרסינן בפרק גט פשוט ההוא ערבא דאבוהון וכו׳ • מ״ם רבי׳ והאי דשלחו מתם שמתיה לאו

וכיולא • ומלא בזה מסכים עם דבינו בחלוק׳ קבלן גמור דמלייזה מסם דירנה יפרע : :

Digitized by Google

סמרה ותרע למלוה קנלס שיוציא לתרסין אם מודע שלא נפרע המלוה בעדן שהולים הלוה קולס מחצי שלא פרע מו שגלוהו על שלא רצה לפרוע לו שעדין לא הגיע זמן הפרעון חוזר ונוטה מהיוכסין מה שפרע בשבילם אפי' הם קטנים • נתם מין שם מחל מאלו הלרכים אימו חוזר על הרמנים קטנים

נמי דבמלו' ע"פ אנן יחיבין דלבו ערב משום נעילת דלת וב"ש דשום מצוה ליבא ומאי איצטריך למימר ותמי לאו בני מעבר מצוה ניחו זעור בין דלגבי מלו' חייבים דחא מלוה בשטר היא לגבי ערב אמאי פקע שעבודיה מהנהו נכסים אלא ודאי ביתומים קטנים מיהו בני דעת חוו דאי חזה מודע' לחו ואמר זיל פרעיה ואנן פרעינן לך מחיי בי דהוו בפעוטות שמקחן מקח במטלטלין ואלו אמרי יהבינן כך וכך לצדקה מחיובי דאא נמי דבוותת היא ורב חונא דאמר אימר צדרי אתפסיה לוה לסלו' ומ"ח קטנים פטורים ולבי גדלי חקרי ליה למילתא דהו דרך הישר בעיני ולא כשאמר בעל החבור כי לדבריו ב"ש כשפרע שפשע בעצמו ולמה יתחייבו חיתומים קטנים בשביל שפרע ובי הייתי סבור שחוא בחו גדול יותר משל מלוה התוכם שטרו עליהם שאינו יכול לגבותו מהם ועוד מה שאמר דאלו אודעינהו היה פטור מ"ל ואני אומר לעולם גובה מן הערב דה"ל כמי שאין לו נכסים לגוה חואיל והם לאו בני פרעון ניתנו ותדע דאלא ירתי מאבוהון מי לא מיפרע מן הערב אלא למאי שוייה ערבו ש"ש הפא דגבי מיניה וזהו האמת מי עיקר ערבות שאדם שואל מפני שחושש למיתה או שלא יחדלו נכסים ליפרע מן חלוה ע"כ • ולענין פסק דינא הבי הוא דק"ל דחלכתא כרב חונא בריה דרב יהושע דחיישינן לצדרי וחילבך אם מת חלוה וקדם הערב קודם שיודיע את היורשים דפרע החוב אם נודע לו שלא פרע הלוה שטר חובו קודם שיטות כגון שחידה בו או שנדותו ומת בנדויו או שלא הגיע עדין זמן המלוה לגבות הרי זה חוזר וגובה מן היורשין בל מה שפרע שאף על פי שחזר אחר הפרעון במלוה על פה הרי חוא נגבה מן היתומים על דרכם הללו :

ב ואם היה המלוה נכרי ופרעו הערב קודם שיודיע את היתומים אין היורשים חייבים לשלם אף על פי שהוא באחר מדרכים הללו כדגרסינן התוא ערבא דנכרי דפרעיה לנכרי מקמי דלודעינה ליתמי ואם קא אפילו מאן דאמר לא חיישינן לצדרי ה"מ ישראל אבל נכרי דדינה כתר ערבא אגיל א' לא דאתפסיה צדרי מעקרא לא חוה מקבל ליה • ויש לחוש למה ש כתל להיות אבל אם הוריע הערב ליורשים שהמלו' תובעו בין שיהי' נכרי או ישראל ודוצה להפרע ממנו הרי אלו חייבים לסלק מעליו תביעת המלו' ולפרוע חוב אביהם אחר שירשו נכסיו וחוא גם היא הוריעם תביעתו • וכן פסק הר"ר משה ז"ל שאם הודיעם שנכרי תובע אותו והרי חוא נותן חייבים לשלם ובערב לישראל פסק כמו כן שאף על פי שפרע ולא הודיעם אם היה על הדרב"ם שהזכרנו חיתומים חייבים לפרעו ונובל לומר כי לפי מה שפסק חוא יצטרך בשאם' לו אביהם ערבני ושלם :

ג והיא דכתב מלות לערב כשפרעו התקבלתי ממך חוב פלוני שאתה ערב ממנו ונתן לו את מקומו בחקנאה גמירה ומסר לו את השטר הרי זה גובה מן חלקוחות ומן היתומים גדולים אע"פ שאינו על הדרבים חדועים וכדגרסינן בפרק גט פשוט שאני הכם דלחבי כתב

מחוסה לרב חונא בריה לרב יהושע דלקמר דאפילו בערב חייבין לנכרי ולהיא דערכין איצטריכא לאמוטינן חלוסה לרב פסא לחי מהא דב"ב ה"ת כי לא חיים רב פסא ופטר לוקא בקטנים מעטמת דלאו בני מעבר מלוה עינהו • היינו לוקא בלאיכא ערב אלא מסמיך חיים לבעל חוביה בחרתי אבל בלאיכא ערב מולה לרב הונא בריה לרב יהושע לחייבין לנכרי ואפי' בגדולים פטורי • קמ"ל דהיא דערכין לאפי' בלאיכא ערב לא חייבין לנכרי ואין מקנה לפטור היתומים אלא מטום לאו בני מעבר מלוה ניהו :

ב ואם היה הלוה נכרי וכו' אמאי עובדא • קמ"ל בגמרא מ"ל רב מרבי לרב אסי הכי אמר אבימי מהגרונא מסמיה דרבא אפי' לנכרי חייבין לנכרי ה"מ יתרמל אבל נכרי כיון דאמר ערבא אזיל לא חייבין לנכרי • מ"ל אדרב אפי' למ"ל לא חייבין לנכרי ה"מ יתרמל אבל נכרי כיון דליכא בתר ערבא אזלי מי לאו לאתפסיה לנכרי • ודבר מבואר הוא דכרב אסי נקטינן ואין לחוש לדברי אבימי • והיינו לאתפ' רבי' ומאיקמא לאפילו למ"ל לא חייבין וכו' וקי' פסקו כל הפוסקי ז"ל : ויש נמנו בלשון ארא"ם דבחר מלחיה דרב אבימי בחב ואיכא לאמרי ה"מ יתרמל אבל נכרי לא כיון דנכרי אחר ערבא אזיל מי לאו לאתפסיה לנכרי • מעקרא לא הוה מקבל עליה • ומעקרא בלשון איכא לאמרי ולא בלשון רב אמר בוטיה למ"ל אדרבא וכו' יש מקים לפסוק איפכא למאן לסבר לאיכא לאמרי טפל כהיא לכתבו החוס' פרק כירה : עתה מחדי ימים שכתבתי זה מצאתי לו ז"ל בפרק חזקת בהיות דוכלן שמתיו בשעת מיתתו של פלוניהן יעשה כפירוש ואם לא יעשה פי' לפירושן • כתב ז"ל לפירו' ה"ג ורב"ם שפ"ר בהך ע"ב בלא דרב ומי לא מסמכא או בלא אמר יעשה פירוש • ולהבאלפס ז"ל

לגרים ומ"ל יעשה פי' לפירושן ופליגי הכי אמר ליסבי באתילה ליסבת קמא כיון דלמיל מסמינן ליה ורב עביל כליסבת קמא אבלא אמיל פליגי ורב עביל כליסבת בתרא ולפי מה שהגאונים פוסקים דבכל איכא דאמרי ליסבת קמא עקר כי כך היה סבור בפי הוב העולם אלא שמקשה החברי הוא אומרי' בעגין אחר • נכון הוא להעמיד פלוגתייהו בלאמיל כלי להעמיל עובדא דרב אליבא דליסבת קמא ע"כ • ולפי זה הוא ע"מו ז"ל מחזיק למו הגמנוס שלא נזהר כלון מזה הדבר המשך מגיר' ליה' לאמרי : אבל מה הודיע וכו' רבינו כתב בין יהיה נכרי או ישראל • אבל הרמב"ם לא כתב אלא אבל אם הודיעו שנכרי תובע אותו וחוא נותן חייבים לשלם כלמייתי רבינו לשונו • ובאלוקי הרשאונים ליישראל לא כתב פלוס מהודעה זו • וגם הטור ז"ל שראה לשון רבינו לא כתב אלא בלשון הרמב"ם אם הודיעם שהנכרי תבעו וכו' ואף גם זאת לי לקנא הוכחה למה שכתבתי בסי' הקודם דשמא הרמב"ם ז"ל לא הכריע שיין לפרש עובדא קמא ליישראל בקטנים דוקא • ועי"כ לא אמר דאם הוד' עכ"ל חייבין לשלם • כי אין הודעה לקטנים כלום :

ג והיא לכתב מלוה וכו' • כתב ה"ם ז"ל בפכ"ו וז"ל רוגם רבינו מפר' מה שאמרו בברייתא שאם כתב לו מלוה התקבלתי מאך ה"ז גובה דוקא בהשאלה ומיתה בשאתה או בא' מהדרכו' האחרים וכן פ' רבינו ז"ל אבלמ"ד הרמב"ן נראה שאפי' אין כאן מ' מהדרכים האלו כל זמן שכתב לו המלוה לערב התקבלתי ה"ז לינו כלום המלוה וכסף שאין טוענים למלוה טענ' לדרי וגבה מן היתומים הגדולים כיון שיש שטר בידו • כך אין טוענין לערב מעצ"ע ספרע מעצמו ע"כ • ואין ספק דהך פלוגתא לא שייכא אלא בלא נאסר השטר כלדרך קנין שטרות • ולאי בקנין שטרות היכי מצי סבר הרמב"ם דאינו גובה אלא בא' מהדרכים • אמנו גר שטרה מאחר דולאי גובה אפי' מהלקוחות אלא ולאי בלא קנין שטרות • וסבר הרמב"ן דאף על פי כן גובה מהלוה וגם מהיתומים גדולים כיון שש"ת יוצא מתחתיו לו כאלו היה המלוה עצמו לגובה בכח"ג אבל מהלקוחות ולאי סבר הרמב"ן דאינו גובה אלא בקנין שטרות : מאתה דברי רבינו הם קשים

בעי'

נמי דבמלו' ע"פ אנן יחיבין דלבו ערב משום נעילת דלת וב"ש דשום מצוה ליבא ומאי איצטריך למימר ותמי לאו בני מעבר מצוה ניחו זעור בין דלגבי מלו' חייבים דחא מלוה בשטר היא לגבי ערב אמאי פקע שעבודיה מהנהו נכסים אלא ודאי ביתומים קטנים מיהו בני דעת חוו דאי חזה מודע' לחו ואמר זיל פרעיה ואנן פרעינן לך מחיי בי דהוו בפעוטות שמקחן מקח במטלטלין ואלו אמרי יהבינן כך וכך לצדקה מחיובי דאא נמי דבוותת היא ורב חונא דאמר אימר צדרי אתפסיה לוה לסלו' ומ"ח קטנים פטורים ולבי גדלי חקרי ליה למילתא דהו דרך הישר בעיני ולא כשאמר בעל החבור כי לדבריו ב"ש כשפרע שפשע בעצמו ולמה יתחייבו חיתומים קטנים בשביל שפרע ובי הייתי סבור שחוא בחו גדול יותר משל מלוה התוכם שטרו עליהם שאינו יכול לגבותו מהם ועוד מה שאמר דאלו אודעינהו היה פטור מ"ל ואני אומר לעולם גובה מן הערב דה"ל כמי שאין לו נכסים לגוה חואיל והם לאו בני פרעון ניתנו ותדע דאלא ירתי מאבוהון מי לא מיפרע מן הערב אלא למאי שוייה ערבו ש"ש הפא דגבי מיניה וזהו האמת מי עיקר ערבות שאדם שואל מפני שחושש למיתה או שלא יחדלו נכסים ליפרע מן חלוה ע"כ • ולענין פסק דינא הבי הוא דק"ל דחלכתא כרב חונא בריה דרב יהושע דחיישינן לצדרי וחילבך אם מת חלוה וקדם הערב קודם שיודיע את היורשים דפרע החוב אם נודע לו שלא פרע הלוה שטר חובו קודם שיטות כגון שחידה בו או שנדותו ומת בנדויו או שלא הגיע עדין זמן המלוה לגבות הרי זה חוזר וגובה מן היורשין בל מה שפרע שאף על פי שחזר אחר הפרעון במלוה על פה הרי חוא נגבה מן היתומים על דרכם הללו :

ב ואם היה המלוה נכרי ופרעו הערב קודם שיודיע את היתומים אין היורשים חייבים לשלם אף על פי שהוא באחר מדרכים הללו כדגרסינן התוא ערבא דנכרי דפרעיה לנכרי מקמי דלודעינה ליתמי ואם קא אפילו מאן דאמר לא חיישינן לצדרי ה"מ ישראל אבל נכרי דדינה כתר ערבא אזיל א' לא דאתפסיה צדרי מעקרא לא חוה מקבל ליה • ויש לחוש למה ש כתל להיות אבל אם הוריע הערב ליורשים שהמלו' תובעו בין שיהי' נכרי או ישראל ודוצה להפרע ממנו הרי אלו חייבים לסלק מעליו תביעת המלו' ולפרוע חוב אביהם אחר שירשו נכסיו וחוא גם היא הוריעם תביעתו • וכן פסק הר"ר משה ז"ל שאם הודיעם שנכרי תובע אותו והרי חוא נותן חייבים לשלם ובערב לישראל פסק כמו כן שאף על פי שפרע ולא הודיעם אם היה על הדרב"ם שהזכרנו חיתומים חייבים לפרעו ונובל לומר כי לפי מה שפסק חוא יצטרך בשאם' לו אביהם ערבני ושלם :

ג והיא דכתב מלות לערב כשפרעו התקבלתי ממך חוב פלוני שאתה ערב ממנו ונתן לו את מקומו בחקנאה גמירה ומסר לו את השטר הרי זה גובה מן חלקוחות ומן היתומים גדולים אע"פ שאינו על הדרבים חדועים וכדגרסינן בפרק גט פשוט שאני הכם דלחבי כתב

מחוסה לרב חונא בריה לרב יהושע דלקמר דאפילו בערב חייבין לנכרי ולהיא דערכין איצטריכא לאמוטינן חלוסה לרב פסא לחי מהא דב"ב ה"ת כי לא חיים רב פסא ופטר לוקא בקטנים מעטמת דלאו בני מעבר מלוה עינהו • היינו לוקא בלאיכא ערב אלא מסמיך חיים לבעל חוביה בחרתי אבל בלאיכא ערב מולה לרב הונא בריה לרב יהושע לחייבין לנכרי ואפי' בגדולים פטורי • קמ"ל דהיא דערכין לאפי' בלאיכא ערב לא חייבין לנכרי ואין מקנה לפטור היתומים אלא מטום לאו בני מעבר מלוה ניהו :

ב ואם היה הלוה נכרי וכו' אמאי עובדא • קמ"ל בגמרא מ"ל רב מרבי לרב אסי הכי אמר אבימי מהגרונא מסמיה דרבא אפי' לנכרי חייבין לנכרי ה"מ יתרמל אבל נכרי כיון דאמר ערבא אזיל לא חייבין לנכרי • מ"ל אדרב אפי' למ"ל לא חייבין לנכרי ה"מ יתרמל אבל נכרי כיון דליכא בתר ערבא אזלי מי לאו לאתפסיה לנכרי • מעקרא לא הוה מקבל עליה • ומעקרא בלשון איכא לאמרי ולא בלשון רב אמר בוטיה למ"ל אדרבא וכו' יש מקים לפסוק איפכא למאן לסבר לאיכא לאמרי טפל כהיא לכתבו החוס' פרק כירה : עתה מחדי ימים שכתבתי זה מצאתי לו ז"ל בפרק חזקת בהיות דוכלן שמתיו בשעת מיתתו של פלוניהן יעשה כפירוש ואם לא יעשה פי' לפירושן • כתב ז"ל לפירו' ה"ג ורב"ם שפ"ר בהך ע"ב בלא דרב ומי לא מסמכא או בלא אמר יעשה פירוש • ולהבאלפס ז"ל

לגרים ומ"ל יעשה פי' לפירושן ופליגי הכי אמר ליסבי באתילה ליסבת קמא כיון דלמיל מסמינן ליה ורב עביל כליסבת קמא אבלא אמיל פליגי ורב עביל כליסבת בתרא ולפי מה שהגאונים פוסקים דבכל איכא דאמרי ליסבת קמא עקר כי כך היה סבור בפי הוב העולם אלא שמקשה החברי הוא אומרי' בעגין אחר • נכון הוא להעמיל פלוגתייהו בלאמיל כלי להעמיל עובדא דרב אליבא דליסבת קמא ע"כ • ולפי זה הוא ע"מו ז"ל מחזיק למו הגמנוס שלא נזהר כלון מזה הדבר המשך מגיר' ליה' לאמרי : אבל מה הודיע וכו' רבינו כתב בין יהיה נכרי או ישראל • אבל הרמב"ם לא כתב אלא אבל אם הודיעו שנכרי תובע אותו וחוא נותן חייבים לשלם כלמייתי רבינו לשונו • ובאלוקי הרשאונים ליישראל לא כתב פלוס מהודעה זו • וגם הטור ז"ל שראה לשון רבינו לא כתב אלא בלשון הרמב"ם אם הודיעם שהנכרי תבעו וכו' ואף גם זאת לי לקנא הוכחה למה שכתבתי בסי' הקודם דשמא הרמב"ם ז"ל לא הכריע שיין לפרש עובדא קמא ליישראל בקטנים דוקא • ועי"כ לא אמר דאם הוד' עכ"ל חייבין לשלם • כי אין הודעה לקטנים כלום :

ג והיא לכתב מלוה וכו' • כתב ה"ם ז"ל בפכ"ו וז"ל רוגם רבינו מפר' מה שאמרו בברייתא שאם כתב לו מלוה התקבלתי מאך ה"ז גובה דוקא בהשאלה ומיתה בשאתה או בא' מהדרכו' האחרים וכן פ' רבינו ז"ל אבלמ"ד הרמב"ן נראה שאפי' אין כאן מ' מהדרכים האלו כל זמן שכתב לו המלוה לערב התקבלתי ה"ז לינו כלום המלוה וכסף שאין טוענים למלוה טענ' לדרי וגבה מן היתומים הגדולים כיון שיש שטר בידו • כך אין טוענין לערב מעצ"ע ספרע מעצמו ע"כ • ואין ספק דהך פלוגתא לא שייכא אלא בלא נאסר השטר כלדרך קנין שטרות • ולאי בקנין שטרות היכי מצי סבר הרמב"ם דאינו גובה אלא בא' מהדרכים • אמנו גר שטרה מאחר דולאי גובה אפי' מהלקוחות אלא ולאי בלא קנין שטרות • וסבר הרמב"ן דאף על פי כן גובה מהלוה וגם מהיתומים גדולים כיון שש"ת יוצא מתחתיו לו כאלו היה המלוה עצמו לגובה בכח"ג אבל מהלקוחות ולאי סבר הרמב"ן דאינו גובה אלא בקנין שטרות : מאתה דברי רבינו הם קשים

בעי'

Digitized by Google

לאוקומי מתניתין דנשבעין לקטן אלא בבא בטענת אביו ואפילו הכי זוקא בגדול כגירסת הרמב"ם ז"ל ולפי דעתו ריפא לקתני מין נשבעין על טענת תפ"ו ע"כ בקטן טוען שמא מיירי • ואם כן סיפא לקתני נשבעין לקטן לוקמה כפשוטה בבא בטענת עצמו שטוען ברית • אלא ודאי אין שום טענת קטן כלום:

ב שאף אם כפר בכל ועד א' וכו' • הוא מדברי הרמב"ם ז"ל פ"ה דמלוה וכתב עליו הטור ז"ל בסימן ע"ו וז"ל אבל למה שכתבתי למעלה לגדול המובא ע"פ ע"ל א' חייב הכא נמי חייב שאין חיוב על טענת קטן אלא על פי הערלאת הערל וכו' • וכתב ע"ז הרב ז"ל בב"י לגרלה מדבריו שהרמב"ם ז"ל חולק בדין הזה וסובר לפטור ואינו כן שהרמב"ם ג"כ מחייב בגדול המובא ע"פ ע"ל א' • ועכ"ז כתב בפ"ה מהל' טוען לאין נשבעין על טענת קטן ועל א' מעידו ונתן טעם מפני שזה ע"ל א' ואין שם חובא שחביעת קטן אינה חביעה גמורה ע"כ:

והדברים מבוארים דבמובא גדול ע"פ ע"ל לשברי קלת רבותא לאין נשבעין עליו היינו משום לענ"ג לאיכא חובא אין טענתו ברית לאינו יודע כלום אלא מפי הערל • והנך רבותא שברי אלא מיקריא טענת שמא לגמרי ואהניא הערלאת עד אחד לחייבו שבועה כיון דהא מיהא איכא טוען אבל בקטן הטוען ע"פ הערלה לאיכא ע"א להוציא מטענת שמא • אבל אי אמר מחוסר חובא מפני שהוא קטן ולפיכך אין נשבעין ע"ז לאין שום מקום לשבועה בדליכא חובא: והמרדכי ז"ל כתב בשם פסקי ה"ל יחזקיהו ז"ל בשברת הטור ז"ל דבטענת קטן על פי ע"א משביעין וקשה לי לדעתם כי מקשינן אתמיתין לנשבעין לקטן מדשקא לאין נשבעין על טענת חש"ו • מאי דנתקין לאוקומי בגדול הכא בטענת אביו ולאוקומי לגדול במילי לאבוה קטן הוא • לומר דיה בקטן ממש שטוען ע"פ הערל דבכה"ג משביעין אותו שאין החיוב בא על חביעת הקטן אלא על פי הערלאת הערל כדברי הטור ודשקא לאין נשבעין בטענת קטן והולמה מקלת שאין טענתו כלום • ואולי אפשר לומר דלא מוקי לה בהכי משום דקאמר אבל נשבעין לקטן ולהקדש • למדכייל לקטן עם ההקדש משמע דבכל מאי דנשבעין להקדש נשבעין נמי לקטן: ושם שכתב רבינו ולפי גירסת רש"י וכו' • ויתבאר בח"ג בס"ל:

ג ומסתברא לוקא שבוע' התורה וכו' • שיש בגירסת הרמב"ם ז"ל בפ"ה לטוען • אבל הראב"ד כתב בפ"ב דשבירות דאפילו הישבת אין נשבעין על טענת קטן שאין נתינת קטן כלום ואם פקדון אין בו שבועה אין כאן ואפילו כאבדה אינו לאבדה אחיה מכח בן דעת וכו' • ומדברי ז"ל משמע דלוקא בקטן הבא בטענת עצמו אין נשבעין על טענתו הישבת מטעמא לאין לחינתו כלום אבל בשבא בטענת אביו דהויא נתינת גדול מולה הוא לנשבע עליו הישבת בשהוא כופר הכל • ולפ"ז יש מחלק' ריתו בדינו ודין הרמב"ם מן הקלה אל הקלה למאי דקאמר הרמב"ם לנשבעין על הקטן הישבת לא שייך אלא בבא בטענת עצמו דאז פוטבוען ודאי ברית • אבל בשבא בטענת אביו לדברי הרמב"ם הוא שמא בלקמן ואפי' בגדול הטוען כן אין הנחבע נשבע כל שכן בקטן הטוען כן • ואנו לדראב"ד ז"ל הוא להפך דבשבא בטענת אביו כיון שהיא נתינת גדול נשבע עליה הישבת לתשיבא ליה הך טענת ברית ולא שמא • ובשבא בטענת עצמו אינו נשבע מפני שאין נתינתו כלום •

והרא"ש ז"ל מסכים לשברת הר"י ן' מיגא"ש והביא דבריו בלשון זה • כתב הר"י ז"ל הא דתנן אין נשבעין על טענת קטן מסתברא לן לוקא שבוע' התורה אבל שבועת הישבת מיהא מיחייב ושבועת התורה נמי לוקא שבועת הבאה מחמת הטענה כגון מולה מקלת ועד אחד לטענת קטן לאו כלום הוא • אבל שבועת שומרין שאינה באה מחמת טענה וכו' • וכן שבועת הישבת עליה בה מוציאין אלא שייך לאמר מסיב מבלה הוא נשבעין לקטן ע"כ:

ולפום טעמא ליתיב לשבועת הישבת שייך לאמר מסיב מבלה הוא • קשה לי למשמע דאף על גב לטענת קטן לאו כלום היא • מ"מ כיון דלא אשכחן דהוא מסיב מבלה ספיר משבעינן ליה • ואם כן היכי קאמר מעקרא לדהעלאת עד אחד מינו נשבע משום לטענת קטן לאו כלום היא וכו' • ומה בכך הרי גם בלא עד אחד אין טענתו כלום • ואפ"ה משום דאין מסיב מבלה אלא הולה בכלום משבעי' ליה הישבת • וס"ל דהעלאת הערל הוה לן לאשבועי' דהא לאו מסיב מבלה הוא • ובדברי רבינו שמביא מתירין הרב ן' מיגא ז"ל יש מקום תקון לזה • מה שאינו בלשון שמביא הרא"ש ז"ל • ולפסק הלכה כתב הרב ז"ל בב"י דנקטינן בכל הני רבוותא לפליגי אהראב"ד ז"ל •

ומ"ש ולא תימא ה"מ בקטן לחריף וכו' • אינו מוסכם מהכל • דהטור ז"ל כתב וז"ל והרמב"ן ז"ל כתב דבין הישבת בין שבועת הנשבעין ונוטלין אין נשבעין לו אלא אם כן הגיע לעונת הפעוטות • וכן הוא מסקנת א"א ז"ל ע"כ • והרב ז"ל לא בא כאלו כמאן נקטינן לענין הלכה • אבל בקלורו נראה שנטה אחר שברת הרמב"ם ורבו ז"ל דאפילו בשאינו חריף נשבעין הישבת על טענתו:

אמנם נראה גכפי הפלא המשנ' לנו ממהריב"ל ז"ל אין לשבינו בזה שכתב בח"ב סימן מ"ו וז"ל ועוד אני אומר לאפי' נימא דהויא פלוגתא לרבוותא ז"ל היכא לטעין הלוה לקחתי ממני הרבית אי הוי נאמן המלוה בלא שבועה אפ"ה לא ישבע • וכי היכי דבממונא אמרינן אוקי ממונא בחזקת מריה ואיקו לומר נא לקולא לנתבע • א"ל לענין שבועה לא משבעינן ליה כיון דאיכא פלוגתא לרבוותא ומאי אמר קיס לי כהני דאמרי דנאמן בלא שבועה ע"כ • ואם כן כיון דאיכא הרמב"ן והרא"ש ז"ל והטור ז"ל דמייתי דבריהם לשברי דכל שלא הגיעו לעונת הפעוטות אין נשבעין על טענתם אם כן אין ב"ד נזקקין לחייב לנתבע שישבע שיאמר קיים לי כותייהו:

ולא ידענא אם יסכים הרב ז"ל בכללו זה של מוהריב"ל ז"ל לכפי הנראה הוא מיוסד על דברי הרא"ש והטור בסי' ל"ג בענין מגו לשברי דמהני מגו לאפטורי משבועה כי היכי דמהני לאפטורי מממונא • וסובר מוהריב"ל ז"ל דה"ה לטענת קיים לי • וכן מצאתי לרב המובהק מוהרש"ך זצ"ל דה"ה כפי' דברין:

אבל הרב ז"ל נראה מקלורו לנקט כשברת הרמב"ם ורבו ז"ל דלא אמרינן מגו לאפטורי משבועה • ואם כן ממילא נמי בענין קיים לי אפשר שיסבור דלא מהני לאפטורי משבועה • וכן דחה מוהרש"ך ז"ל • מיהו מהרי"ק ז"ל שער נ"ב הוא כהריב"ל ז"ל:

ד והיכא דהוי שומר בנכסי קטן וכו' • גם בזה חולק הרמב"ן ז"ל והני' דברין הרא"ש בפסקיו וז"ל והרמב"ן הקשה על מ"ש לנשבעין לקטן שבועת שומרין דהא כתיב כי יתן איש אל רעהו בש"ם וע"כ משבועת שומרין מעטיה דהא לא כתיב כי הוא זה אחם • ועוד הא דמקשינן מריש לסיפ' ליתרן מאי נשבעין לקטן שבועת השומרין ולישנא נמי הכי לייקא לאהקד נמי מחוקמה בשבועת הבומרים דהקנת הכפים היא שלא יזלזלו בהקדשות כדמפרש"ם בב"מ ונראין דבריו ע"כ • והטעמא הראשונה מקרא דכי יתן תירצה הר"ן ז"ל בענין ערוב פרשיות בתוב כאן • אמנם מ"ש עוד אמאי לא מוקי סיפא לנשבעין לקטן בשבועת השומרים • קשה לי דלדידיה מי ניחא הא מיהו ז"ל מודה לשבועת הבותפים וכיולא בה נשבעים שהם בשמא ואם כן אמאי לא מתרץ מאי נשבעין לקטן שבועת הבותפין וכיולא והא ולאי דמי טפי להקדש לנשבעין עליו מן התקנה ולא מן התורה ודאותה בבותפין • ואפשר לומר לכיון דאיהו ז"ל סבר דלוקא בעונת הפעוטות נשבעין בטענת הבותפין ולא בקטן ממש • מ"ה ניחא ליה טפי לאוקומי בגדול הכא בטענת אביו דבהני לא מתלפ' ריפא מסיפא אלא מקטן לגדול • אבל לענין הבשבועה אילי ואילי חלא היא • ואלו הוה

בטענת עצמו או בטענת אביו וסיפא דקתני אבל נשבעין לקטן בגדול הבא בטענת אביו וקרי ליה קטן דמגבי מילי דאבוה קטן הוא לימדנו מזה שהקטן לעולם אין נשבעין על טענתו בין שבא בטענת אביו בין שבא בטענת עצמו אלא משיב אבדה הוא להך מקצת טענה דאודי ומדתנן במשנתנו אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן מיהו בעסקי ירושה ומתנה של קטן ב"ד מעמידים אפטר פוס לתבוע את דינן:

ב ולא תימא בהודאות מקצת אין נשבעין על טענתו שאף אם כפר בכל ובא עד אחד והעיד שכן הוא בטענת הקטן אין נשבעין על עדותו שהרי אין כאן תובע שתביעת הקטן כמשאינו • וכן סברת הר"ר משה ז"ל וכן סברת ה"ר אבן מיגאש ז"ל ולפי גירסת רש"י משמע דקטן הבא בטענת מורישו תביעה מקר אופירושה ונחלקו עליו רוב המורים וכמו כן אם נתן כשהוא קטן ותבעו כשהוא גדול אין נשבעין על טענתו וכדגרסינן בבבא קמא אין לי אלא שנתנו שהוא קטן ותבעו כשהוא קטן נתנו כשהוא קטן ותבעו כשהוא גדול מנין תלמוד לומר יבא דבר שניהם עד שתהא תביעה ונתינה שוין באחד ובירוש' גרסינן ת"ל רעהו:

ג ומסתברא דוקא שבועת התורה אין נשבעין על טענתו אבל שבועת הישבת מיהא נשבעין על טענת קטן וא"ת כיון דטענתו לאו כלום היא היכי מחייבת עליה שבועת הישבת והא ק"ל דשבועת הישבת לא מחייב אלא על טענת ברייא ותירץ ה"ר אבן מגש ז"ל דלאו קושיא היא לענין שבועת התורה משום דהתיא שבועה דת"ל בתביעת התובע ובהודאת הנתבע דהיינו לאחר טענה ואי לאו בר טענה הוא ואי נמי בהעדאת עד אחד וכדלעיל אבל לענין הישבת דבלאו הכי נמי משתבע טענת קטן לגביה טענה היא דהא מכל מקום איכא תובע דקא טעין ליה מנה לי בידך אי נמי ברייא לי דמנה לאבא בידך ולא תימא הני מילי בקטן חריף דמקרו מקח בטלטלין אבל קטן דלא חריף לא משבעינן ליה בטענתו הישבת אלא אפילו לא חריף נשבעין על טענתו הישבת דבמקח ומסבר הוא דבעינן חורפא כי היכי דלא לפסיד אבל לענין טענתיה מאי חורפא בעי • הילכך אף על גב דלא חריף נשבעין על טענתו • ואי אמר נתבע מהפיכנא שבועה עליה אמרי' ליה כיון דלאו בר שבועה הוא לאו כל כמינך דע"כ לא תקון רבנן להפוכי שבועה אלא היכא דאפשר • אבל היכא דלא אפשר כדקאים קימא • גם כתב הרי"ף ז"ל שאפי' חרם שתם אין מקבל לפי שאינו יודע עונש השבועה:

ד והיכא דהוי שומר בנכסי קטן וכו' • מחמת טענה דהא טענת שמא הוא אלא מחמת שמודה הוא דמשבעינן ליה כיון ששמר לקטן ב"ד משביעי' אותו בשבועת השומרין:

ה ובן

לרבוותא ומאי אמר קיים לי כהני דאמרי דנאמן בלא שבועה ע"כ • ואם כן כיון דאיכא הרמב"ן והרא"ש ז"ל והטור ז"ל דמייתי דבריהם לשברי דכל שלא הגיעו לעונת הפעוטות אין נשבעין על טענתם אם כן אין ב"ד נזקקין לחייב לנתבע שישבע שיאמר קיים לי כותייהו:

ולא ידענא אם יסכים הרב ז"ל בכללו זה של מוהריב"ל ז"ל לכפי הנראה הוא מיוסד על דברי הרא"ש והטור בסי' ל"ג בענין מגו לשברי דמהני מגו לאפטורי משבועה כי היכי דמהני לאפטורי מממונא • וסובר מוהריב"ל ז"ל דה"ה לטענת קיים לי • וכן מצאתי לרב המובהק מוהרש"ך זצ"ל דה"ה כפי' דברין:

אבל הרב ז"ל נראה מקלורו לנקט כשברת הרמב"ם ורבו ז"ל דלא אמרינן מגו לאפטורי משבועה • ואם כן ממילא נמי בענין קיים לי אפשר שיסבור דלא מהני לאפטורי משבועה • וכן דחה מוהרש"ך ז"ל • מיהו מהרי"ק ז"ל שער נ"ב הוא כהריב"ל ז"ל:

ד והיכא דהוי שומר בנכסי קטן וכו' • גם בזה חולק הרמב"ן ז"ל והני' דברין הרא"ש בפסקיו וז"ל והרמב"ן הקשה על מ"ש לנשבעין לקטן שבועת שומרין דהא כתיב כי יתן איש אל רעהו בש"ם וע"כ משבועת שומרין מעטיה דהא לא כתיב כי הוא זה אחם • ועוד הא דמקשינן מריש לסיפ' ליתרן מאי נשבעין לקטן שבועת השומרין ולישנא נמי הכי לייקא לאהקד נמי מחוקמה בשבועת הבומרים דהקנת הכפים היא שלא יזלזלו בהקדשות כדמפרש"ם בב"מ ונראין דבריו ע"כ • והטעמא הראשונה מקרא דכי יתן תירצה הר"ן ז"ל בענין ערוב פרשיות כתוב כאן • אמנם מ"ש עוד אמאי לא מוקי סיפא לנשבעין לקטן בשבועת השומרים • קשה לי דלדידיה מי ניחא הא מיהו ז"ל מודה לשבועת הבותפין וכיולא בה נשבעים שהם בשמא ואם כן אמאי לא מתרץ מאי נשבעין לקטן שבועת הבותפין וכיולא והא ולאי דמי טפי להקדש לנשבעין עליו מן התקנה ולא מן התורה ודאותה בבותפין • ואפשר לומר לכיון דאיהו ז"ל סבר דלוקא בעונת הפעוטות נשבעין בטענת הבותפין ולא בקטן ממש • מ"ה ניחא ליה טפי לאוקומי בגדול הכא בטענת אביו דבהני לא מתלפ' ריפא מסיפא אלא מקטן לגדול • אבל לענין הבשבועה אילי ואילי חלא היא • ואלו הוה

Digitized by Google

מוקי לה בשבועת השותפים הוה שניא ריפא מכיפא בהדתי •

ה וכן הנך דנשבעין בשמא וכו' • דין זה הסכימו בו הרמב"ן והרא"ש והטור ז"ל • אבל הרמב"ם ז"ל חולק בפ' ה' דטוען שכתב נראין הדברים שנאסר החפץ לידו מחיי אביו לשמיה • וכן השותף שהיה מחיי אביו והאפוטרופוס שמינוהו ב"ד ומתחלק בשטות קטן וזה אינו מהמכין שב"א מבשיעין אותו עכ"ל ודבר ברור הוא שדברתו ז"ל בענין השותפין יחידאה היא אבל כל הני רבותא ז"ל •

ועל דין זה דשותפין כשב הטור ז"ל בסי' ל"ג בד"א כשיש עדים שהיה שותפו אז אפוטרופא שלו ב"ד מעמידין לו אפוטרופא ומשביעין אותו בטענת שמא ע"כ • וכתב עליו הרב ז"ל ומ"ש רבינו בד"א כשיש עדים וכו' • כלו' שאם הלה כופר שלא היה שותפו • ה"ל טענת ודאי ואין נשבעין עליה לקטן ואליבא דהרמב"ם ז"ל אפי' לגדול אין נשבעין שאין נשבעין אלא על טענת שאם יודה שהיתחייב ממון ע"כ • ומלבד ז"ל לבד לשלול היכא דכפר • משמע שאם אינו כופר אלא מודה הוי ג' ו' כיש עדים ונשבע • ואח' שמת לה הרמוי' מגלת חכמתו אין כן דברת הטור ז"ל • ובעניותי כ"ל לבוא אמרו בד"א כשיש עדים וכו' היא מתחלפת ממה שהבין הרב ז"ל • והיא למשוש לר"י הלוי ז"ל דהוא מדיה דהאי דינ' דשותפין כתב כיון דאורי באפי ב"ד מעבירין ליה ב"ד לה"ל אריס או שותף ב"ד כתב וכן אם הולה שהיה שותף לקטן אליבא דהרמב"ם ז"ל כתב וכן אם הולה שהיה שותף לקטן אפוטרופוס עליו וכו' • דלמא בהולאתו בלבד מתחייב להשבע בטענת שמא מע"ג דתיכא מגו דלא הייתי שותף דאז ודאי לא היה משתבע • ואזלי בהא אשטחייהו דאין מומרים מגו להפטר מהשבועה כלכתב בפ' ט' דשלוחין • מ"ה כתב הטור ז"ל דאין הדבר כן אלא דוקא בדאיכא עדים שהיו שותפו להשבע ליכא מגו • אבל בלא עדים מע"ג דמולה פטור מטענת שמא • באמגו דלא הייתי שותפך אשתחיה סי' כ"ג דאיכא מגו לפטור מהשבועה :

ו ודע כי כשם שאחרים פטורים וכו' • גם הרא"ש ז"ל בפסקיו כתב לתש"ו להנך לאו בני עונשין נינהו • אבל פטוריהו דעבד ואשה תשוש דאין להם מכשיר וכו' • וראיתי בזה סברה חמוה' מאד וז"ל מיהו קטן חייב לשלם כשיגדיל וכן פרש"י לקמן בהגנב עניש כפייה דפרס לרב אשי שטר חבוב בילדותו ואגבי מיניה מוביינא מעליתא וכן משמע בפרק ד' וה' דקאמר רבי יוסי בר חנינא מעליית אפטרופוס וחזרין ונפרעין מיתמי לבי גדלי • וכ"ש היכא דאזקי נפשייהו ע"כ • ונם לתמיה דמאי דעתיה בחרש ושוטה חייבים לפרוע כשיתרפאו או לא • אי נימא דמשלמים נמצא לפ"ז דעבד ואשה ותש"ו כולם שוים שמשלמים לאחר זמן ואם כן היכי חנינהו במתניתין בתרי בבי תש"ו לתוליהו ועבד ואשה לחוליהו ועבד ואשה קאמר דמשלמין לאחר זמן וכו' • לערבינהו כלהו ונימא תש"ו ועבד ואשה פגיעתן רעה וכו' • ועל כלם יאמר אבל משלמין לאחר ואי חרש ושוטה אינם משלמים לעולם אפילו אחר שיתרפאו לאיזה טעם שיהיה • אם כן היכי כיל ועריב דה דייהו קטן • ה"ל לעשות חלוקה להולה מחרש ושוטה וחלוקה אחרת מעבד ואשה וקטן סלינם שוה • אלא ודאי נראה דעבד ואשה כי הדדי נינהו • ועבד ואשה לתוליהו : ותו תמיהא מלתא ממאי דמייתי ראיה מהיא דשור שגנת ד' וה' ועביד ק"ו להיכא דאזקי נפשייהו • דאדרבא איפכא הוא דכי אזקי בנפשייהו פטורין • משום דאינם בני דעת ולפיכך לאו בני עונשים נינהו • וכיון דבשעת היזקן פטורי מחמת דלאו אדעתייהו הוא • מ"ה אם כשגדלו אינם חייבים להשלים בהו פשיעה • אבל בדאזקי בממוניהו לאו משום פשיעה מה יבוא להו דאף בשור מי שהלך למ"ה וגם שור של חרש ושוטה מיתיבי והיינו משום היזק שנעשה בממונם ולפיכך אין הם חייבים פיטרתם : והתא דרפרס לפרש"י ז"ל שהרב רב אשי שטר חבוב בילדותו ואגבי וכו' • דבר פשוט הוא דלא קאמר בחבוב בילדותו לכבר ידע מכלל קטנכי הוא דאמרינן גבי רבי ע"ה בהזהב ובכסף לוכחי בילדותו סבר הכי ובזקנותו סבר הכי • וכונת רש"י ז"ל מבארת דהיקשה לו הילך אבר לרב אשי הזיק בילים שטר חבוב ובא לילי כפיה ע"י רפרס • להכי הקשה מדעתה זה בימי ילדותו • אבל אלו עשה כן בהיותו חתן • ודאי לא היה מחייבו בגדלותו דלא כפשטה דמתניתין :

ז ודוקא בחבלה דלא מטיא וכו' • דין זה כתבו הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהלכות חובל ומזיק הלכה ז' ובלשון הרמב"ם ז"ל אם חבל בחרש ובשוטה ובקטן אינו חייב לשלם אלא אם הוציא דם ע"כ • ומה שכתב הרמב"ם ז"ל אם הוציא דם הוא מדברי הרמב"ן ז"ל בחידושיו בפרק הגנב ישלם שכתב אם הוציא דם אבל אם לא הוציא דם אינו חייב לשלם ע"כ • ומה שכתב הרמב"ם ז"ל אינו חייב לשלם אלא

אין המרס כלין הקטן שאם הלוהו בעדים אז שמולה חייב לשלם מיד וכו' • אלמא לגבי הקטן אין ההלוואה ואין המשא ומתן את' הוא ואינו מחלק דוקא בלוה למרך מזונות וכו' • לפי מה שאמרנו לא הוצרך לזה לכיון דהשיה הלוואה למשא ומתן לכבר פירש בדבר שיש בו הנאה לקטן וכו' • ממילא משמע דוקא בכל ענין שיהיה בו לא הנאה לקטן למכתמת הוי זה לצורך מזונות וכלי חייו לומית למקחן וממכרן • אבל בלאו הכי לא • והרב ז"ל בב"י בשמי' רל"ה מ"ל כתב בשם רבי' ירוחם בני"ע שאם ערב הקטן את אחרים פטור מלשלם אף כשיגדיל • ותמהני מה לו בזה אצל רבי' ירוחם ז"ל הלא שמן ערוך הוא בדברי הרמב"ם ז"ל בפכ"ו למלוה • וראיתי לרב בעל לחם משנה ז"ל שהביא קושיא על הרמב"ם ז"ל דבפ"ה דטוען גרמה הנפרעין מהכסיו מיד אפילו כשהוא קטן • ובפכ"ו למלוה כתב קטן שלוה חייב לשלם כשיגדיל • ונכתב שיש לחלק בין הלוואה לשאר דברים שהרי סטור ז"ל בהלכות שבועה בב"ל בחס הדברים דבענין משא ומתן גובין ממנו • והלכות מוכר ומקח טעות כתב פלוגתא בענין הלוואה אם גובין אפי' כשיגדיל משמע דיש לחלק בין הלוואה לשאר דברים דאמר הלוואה שאני לאמרינן כדי שלא יהא הקטן ויאבד כל ממונו • ולכך לא חייבוהו לשלם אלא כשיגדיל • א"א להכא נפרעין מהכסיו קאמר דהיינו שראינו לו הכסיס ולכך נפרעים מיד אבל אם לא ראינו לו הכסיס ואין לנו לחייבו לשבע ולכן אינו חייב לשלם עד שיגדיל ע"כ • ואחר המחילה הראויה אינו רואה בעטותי מקום לשום אחד מאלו הישובים • אם הראשון דכר מבואר הוא דאם יש לאדם לחלק בהלוואה מטעמא בלא יכוה ויאבד כל ממונו ומ"טעם זה יחייב לאפילו כשיגדיל לא יפלא • לאם כשיגדיל נחייבנו לפרוע אף הוא יכוה כשהוא קטן ומבזבז כל ממונו וסברת רבינו יונה זכרו לברכה תוכיח וגם הרא"ש ז"ל מודה לו בזה בשאם הלוהו שאינה לצורך מזונות על הדרך שאמרנו • ומה שרצה ז"ל להכריח מהטור ז"ל דמחלק בין הלוואה לשאר משא ומתן הוכחנו לעיל מלשונו שהוא משום אותן מלכתב ולענין הלוואה ומשא ומתן אין הבדל כלין הקטן שאם הלוהו וכו' אלמא הלוואה ומשא ומתן כי הדדי כיונהו והיינו בהלוואה כענין משא ומתן • כלפי' כי היכי לדיתי כשברא אביו ז"ל • והישוב הנכי גם הוא רחוק מאד לדאי בהל' מלוה מיירי כשאין לו נכסים בהא אף כשיגדיל שבוה מלשלם ולא נחוסף לו שום חיוב אחר גדלותו אלא השבועה ואיך יחליף השבועה בפרעון שאמר קטן שלוה חייב לשלם כשיגדיל לתוך ההשלומין הוא אפי' בקטנותו •

ולעקר שאחירה אפשר לי לומר דהרמב"ם בהלכות מלוה מיירי בהלוה לו בפני עדים תדע דלקאמר ואין כותבין לו שטר אלא הרי היא כמלוה על פה וכו' • דמינה מוכח דהלוואה זו היתה בעדים וגזר שחבים הלוואה על פה ולא בשטר • והשתא בהל' טוען כתב בהדיא והולה הקטן נפרעין מהכסיו וכו' דמיירי בלא עדים • ולפיכך כיון דהולה נפרעין ממנו מיד • וכשכפר ממחיינן לו עד שיגדילו להשביעו • אבל בהלכות מלוה לכתב שאם קטן שלוה חייב לשלם כשיגדיל היינו שמלוה לנו בודאי שלוה • ולא על פי הולאתו אלא על פי עדים וכיון שאין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין וקטן כשלא בפניו אמי • מ"ה חיוב השלומין הוא כשיגדיל ולא קודם :

ח ולית לך בכל הנך וכו' • כבר הביא מחלקת זה לעיל בשטר כ"ט בלהי ח"ב • ואולא לדין השכיר שנשבע ונוטל הוא מוסכם מהכל • ובמה שכתב הרמב"ם ז"ל בפי"א לשכירות אפי' היה השכיר קטן כשנשבע ונוטל וכו' • גרים הטור ז"ל אפילו היה השכיר קטן כו' להיינו דין זה המוסכם • ועל גירסת אפילו היה השכיר כתב הרא"ש ז"ל אין הענין מוסכמת על זה שמאסור שבועה לקטן אלא שבע בעל הבית ואינו שאין תביעת קטן כלום גב"כ ואין זה נמלט מקושי • כיון דאין תביעת קטן כלום למה שבע בעל הבית • אבל הרא"ש ז"ל גופיה כלום הוא כדברי רבנן לעיל • אבל שבוע' דלא הויא מחמת תביעת קטן דינא הוא דמשתבע ושקיל דהא גדול הוא דתבע והוא דנשבע :

ח ולית לך בכל הנך דקתני במשנתנו דנשבעין ונוטלין מאן דמשתבע ושקיל בקטן אלא שביר בלחוד הוא • ובל הנך אחריתי דלא מטו הנאה מיניה לקטן הוא דתבעי ליה דחנוני על פנקסו נמי אף על גב דקאמרינן בתר הכי מ"ש להו לפועלים • ואכתי לא איפטר מ"ניירו בהך המחאה דאמחינהו אצל חנוני דהא לית ליה לגבי חנוני ולא מידי דהא מק פו והויא ליה הך תביעה דקא תבע ליה מידי • דלא מטו הנאה מיניה לקטן ואעפ"כ כיון דבעי רא"ל למיתן לפועלים מידי דמטו ליה הנאה הוה משתבע ושקיל דמצי אמר ליה אנא מאי דאמר לי למיתן להו יהבי' להו בהנאתך יהבית ליה ההוא מידי ופועלים הוא דשקלי מינך השתא מאי דלא הוה להו גבך ע"כ • וכתב ה"ר משה ז"ל השביר שיש הנאה לקטן כשנשבר עמו נשבע ונוטל • אבל חנוני אינו נשבע ונוטל שאין לקטן בזה הנאה כיון שהוא חייב ליתן אח"כ לפועליו והוא הפסיד על עצמו שנתן מהמונו על פי קטן וזהו שלא כדברי רבינו ז"ל :

ט ויש לברר אם קנו מיד הקטן אין לעדים לכתוב שטר חוב על הקטן אחר שאין קנין מיד הקטן כלום והרי היא כמלוה על פה שאין קנין מיד הקטן כלום ואפילו בדברים שאמרו חכמים שהפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר • בגון הממלטלין אם קנו מידן בסכירהן אינן כלום וכן כתב ה"ר משה ז"ל • וזה טופס לשונו • אני אומר שאין מקח הקטן וממכרו בממלטלין קיימין אלא בשמשך או שהמשיך אבל אם נתן מעות על המקח וחזר בו אינו מקבל מי שפרע ואחרים שחזרו עומדין במי שפרע וכן אם קנו מיד הקטן או השביר מקום הממלטלין וחזר בו לא קנה הלוקח שאין מוציאי' מיד הקטן בדין ואין קנין מיד הקטן כלום שהקנין בשטר ואין העדים חותמין על השטר אא"כ נעשה גדול :

חלק שלישי

א והיכא דאתי גדול בטענת אביו אנו צריכין לפרש מה דינו אם נדון אות' קטן משום דגדול לגבי מילי דאבוה קטן הוא ועל זה גרסינן בשבועות פרק שבועת הדיינין מתני' אבל נשבעין לקטן ולהקדש ומקשינן בגמרא והא אמר' דיש' אין נשבעין לקטן ומשני רישא דאמר אין נשבעין לקטן מיירי בקטן הבא בטענת עצמו או בטענת אביו סיפא דקתני אבל נשבעין לקטן בגדול הבא בטענת אביו וקרי ליה קטן דלגבי' מילי דאביו קטן הוא ומתני' דקתני נשבעין בגדול הבא בטענת אביו ר' אליעזר בן יעקב היא ואיהו קתני לה ובדתניא ר' אליעזר בן יעקב אומר פעמים שאדם נשבע על טענת עצמו ביצד מנה לאבי' בידי והאבדתיו פרס חייב וזה שנשבע על טענ' עצמו וחכמים אומרים אינו אלא במשיב

אבדה

כתב כפ' ב' לשכירות גבי קטן שהשקיל כיד גדול וז"ל וכתוב הורו ואני מסכים עמהם שאינו נשבע כלל ואפי' היסת שאין נתינת קטן כלום ואם פקדון אין כאן שבועה אין כאן וכו' • ואם כן בשכיר קטן אמאי משבעינן לב"ה • ונראה שהחלוק מבואר כיון שיש כאן ולאי מלאכה שעשה הקטן ומן הראוי בגדול היה נשבע ונוטל מכוח כדי חייו והשתא שהות קטן מסחייה לב"ה שיפטר בשבועה • אך קשה לפי סברתו ז"ל כי פרכינן בהדיינין אמתניתין לאינו שבעין על טענת חש"ו מסיפא לקחתי אבל נשבעין לקטן והוצרכו לאוקומ' בלוחק בבא בטענת אדון • לוקמוה בשכיר קטן לטענת הראב"ד ז"ל נשבע בעל הבית ונפטר • ואע"ג לשבועה זו היא מן התקנה • הרי חברתה נמי להקדש כה"ג היא ותנוהו בהדי הדדי אבל נשבעין לקטן ולהקדש • והרב המגיד ז"ל רצה לתלין על הרמב"ם ז"ל בהשגה זו וכתב ונראין דברי רבינו שהרי בגמרא אמרו לפי התקנה בלא שבועה היה לו לשכיר ליטול בו' • וכיון שלא נתקנה השבועה אלא להפיס דעת ב"ה כשהשכיר קטן לא הפסי' לינו אעפ"י שאינו בר נשבעין ואין בשבועתו לשום עונש • ומ"מ משביעין אותו לאוי' עליו ע"כ • ולפ"ז נראה דעבדינן עקר מן התקנה שעשו לשכיר • ולפיכך כל כמה דמלינן לקרב הדבר אל התקנ' הזו מקרבינן • וקשה לי עליו דכמו דגבי שכרו שלא בעדי' לכתב הרמב"ם דנאמן ב"ה במגו • היה לו עד א' ששכרו אינו מועיל לו כלום • כתב ה"ם דין זה לא נתבאר בגמרא בברור • ומ"ה נכון הוא דאם א"ת דעד א' סגי לא היו אומרים בגמר' שכרו בעדים • וגנוב שזה מן הדין אפי' כששכרו בעדים לא ה"ל לשכיר ליטול בשבוע' אלא מן התקנה ובעד א' לא מלינו שהתקינו ע"כ • נראה מזה דבחר עקר הדין אזלינן דאפי' בשבועה לא ה"ל לשכיר ליטול ואפי' בעדים • וא"כ לעיל גבי קטן נמי דלאו בר שבועה הוא וממילא לא התקינו בו שיבע אמאי לא שבקינן ליה כדין התורה :

ט ויש לברר אם קנו וכו' • דין זה דס"ח הוא מדברי הרמב"ם ז"ל פ' כ"ו למלוה כדמייתינן לעיל • ומה שהביא עוד רבינו בשמו דמה שמקחן מקח הוא בפכ"ט למכירה • ודברי ז"ל לריבים לקדוק דבהל' מכירה כתב ה"ם ז"ל נתן טעם המחבר לקנין הקטן למה הוא סובר שאינו מועיל לפי שאחם קנין לכתיבה עומד • וכל שאינו ראוי לכתיבה אינו קנין ע"כ • נראה בפירו' דתולה דין הקנין בשטר למשום דאין תוקמין על השטר אלא בגדול ואחם קנין לכתיבה עומד לפי' אין הקנין מועיל ואלו מלשונו שבהלכות מלוה נראה להפך דלדבר' השטר חלו בקנין שכתב ואין כותבין עליו שטר אלא הוא מלוה ע"פ אף עפ"י שקנו מידו שאין קנין מיד הקטן כלום • ע"כ • דמשמע מינה דהא דאין כותבין השטר וחשבי' לה מלוה ע"פ הוא משום דעקר הקנין שמיד הקטן אינו כלום • ולמה חלה הסב' במסובב דלדבר העקר הוא דאין כותבין שטר אלא לגדול • ומהאי טעמא ממילא אין קנין הקטן כלום • ומ"מ דין זה בענין הלוואה הוא מוסכם ולא אשגו הראב"ד ז"ל מהאיא דמקח וממכר מהכתובים הכתובים שם :

ח"ג א והיכא דאתי גדול וכו' • סוגיא זו שבדף מ"ב כבר רמזה רבינו בתחלת החלק הקודם • ונראה שנזקק להאריך בפירוש להודיענו הגיר' והפי' בהתיא דבדרבה קא מפלגי שאינה כדברי רש"י ז"ל דגרים אלא כדרבה ומפרשה לעולם בטוענו קטן מיירי וכו' • ע"כ כתר רבינו לעולם בשקנין מוקמינן לה בגדול כדמפרש ואזיל • וכפי הנראה הוא ז"ל גרים בדרבה ולא גרים אלא בדרבה • והיינו גיר' ר"ח ז"ל שמביא הר"ן ז"ל בפי' ההלכות וז"ל ר"ח ז"ל לא גרים אלא והכי גרים בדרבה קא מפלגי דה"ק לעול' בגדול הבא בטענת אביו וקרי ליה קטן משום דבמילי לאבוה קטן הוא • ולא תיקשי אם כן טענת עצמו טענת אחרים היא • ובדרבה קא מיפלגי • וכמו שפי' ר"י • ולפ"ז בקטן אפילו ר' אליעזר מודה דמעיו עכ"ל • ויש לי בזה תמיהא דמהכא נראה בסלית דכובר רבי' חנגאל דמתלקת רא"ש ורבנן אינו אלא בגדול דבהא

Digitized by Google

דבהא סבר רא"ב"י דאינו מעיז ורבנן סברי למעיז אבל בקטן אפילו רא"ב"י סבר למעיז ואלו לקמן גבי פסק ההלכה דמייתי הר"ן דסהי"ף ז"ל פסק כרא"ב"י מהסיא דמה לי הוא מה לי אבוה וכו' • כתב דלעת ר"ת והגאונים לפסוק הלכה כדברי חכמים ודתי דאיי הרי"ף שאמר דרבנן לא פליגי אלא בבנו קטן אבל בבנו גדול מודו • והא דתני ר' אמי בבנו גדול ודברי הכל ע"כ • וזו מבוכה מפורסמת היכי כייל ר"ת עם הגאונים דסברי דמודו רבנן בגדול דאינו מעיז דלפ"ז פליגי רא"ב"י ורבנן בקטן • והוא הפך מ"ש לעיל בשם ר"ת עצמו • ואין שום מקום לסבול דוחק עצום לומר דאינו מסוס ר"ת ז"ל עם הגאונים אלא לענין שכלם פסקו כרבנן ולא פסרי"ף אבל הא דאמר דרבנן לא פליגי אלא בבנו קטן כו' היא מדברי הגאונים בלבד ולא מתורתו של ר"ת דולאי אין לזה שחר כלל ולא נתן להאמר:

ולשיטת ר"י ורבינו והנמסכים אחריהם ז"ל דלעולם רא"ב"י אייתי בגדול קבה לי במאי דפרכי בגמ' מ מלי מוקמי לה כרא"ב"י דקתני ריש מנה מנה לאבא בידך אין לך בידי אלא נ' פטור מפני שמשיב אבדה הוא ז' אמס דלא אמר ברי לי כו' אמאי מצטריכי להך מוקמתא דכיון דלרא"ב"י לא מתחבא אלא בגדול הבא בטענת אביו בקטן מועה דמעיז ומשיב אבדה הוא א"כ לוקמי בקטן כגון מנה לאבי בידך ומ"ה קאמר דמשיב אבדה הוא • אלא דבקטן אבדה הוא • אבל לרש"י ז"ל בקטן בטענת אביו סבר רא"ב"י דאינו מעיז • ואיכא למימר בהא דמלקמי ריש מנה לי בידך אין לך בידי אלא חמשים חייב • מנה לאבא בידך אין לו בידי אלא נ' פטור וכו' • משמע דהני תרתי בבי הוו דבר והפכו ומנה לאבי דומי דמנה לי וכי היכי דמנה לי ע"כ בגדול היא אף מנה לאבא בגדול מחוקמא • ומ"ת הא גם במאי דמוקי לה דמנה לאבא בדלא אמר ברי לי הוי דומיא דמנה לי דעל כרחין מיירי בברי • ואם כן הדרא קושיא לוקמי בקטן • ויל דכי מוקמינן לה בדלא אמר ברי לאו בדאמר בהדיא שמא • אלא שאומר בסתם מנה לאבא בידך ואינו מפרש ואומר ברי לי דבהא כיון שבא בטענת אביו מקרי משיב אבדה • אי לאו דקאמר ממש ברי לי • והיינו סיפא דטוענין לקטן • והשתא הדא דמנה לי בידך דמשבעי ליה הא מוהסתם אע"ג דלא קאמר בהדיא ברי לי • ודכוותה מנה לאבא בידך כה"ג הוא דאומר כן סתם • וזהו שקלקל רבי' להתריך בפירוש פיר' הגמרא שכתב דקרי ליה משיב אבדה מיירי בדלא אמר לו אבא הכן הגדול בטענתו ברי לי שאתה חייב לאבא וכו' והוא מבוא' שנתכוון למה שאמרנו מיהו לפי מה שנראה מדברי הרא"ב"ד כדלקמן דסתמא דאומר אמר לי אבא מנה לו בידך הוא בטענת ברי לרא"ב"י • על כרחין מאי דמקי לדיליה ריש בדלא אמר ברי היינו דקאמר בהדיא שמא • ולדיליה לא הוי ה לאבא דומיא דמנה לי

אבדה ופטור ומקשי' ור' אליעזר בן יעקב לית ליה משיב אבדה פטור והא תנן בגיטין המוצ' מציא' לא ישבע מפני הקון העולם וכסבור היה המקש' דבי קתני מנה לאביך בידי בדליבא דתבע ליה מידי ולהבי קא בתמ' ואמר בהא פליגי ר' אליעזר דלא הוי משיב אבדה ומפש' ומתרץ ואמר בדרבא קא מפרגי פי' לעולם בטוענו ולהבי קרי ליה פעמי' שאדם נשבע על טענת עצמו בהודאת עצמו ר"ל כלו' בשהגדול חובע בטענת אביו והוא מודה מקצת מעצמו ונשבע על הודאתו וזה לא משיב אבדה דס"ל דבבנו מעיז הוא ובי לא העיז משיב אבדה הוה דבי היכי דבאביו אינו מעיז בבנו אינו מעיז ובי אודי ע"ב אודי שלא היה יכולת בידו להעיז פניו הילכך לאו משיב אבדה הוא ומחייב כשאר מודה מקצת דעלמא ורבנן דפליגי עליה קרי ליה משיב אבדה הוה ואינו נשבע ומשנתנו דקתני נשבעי' ואוקי' בגדול הבא בטענת אביו רבי אליעזר בן יעקב קרתני לה ומקשי ומי מצית מוקמת לה כרבי אליעזר ב"י והא קתני רישא דמשנתינו מנה לאבא בידך אין לו בידי אלא נ' דינ' פטור מפני שהוא כמשיב אבדה • ואי רבי אליעזר הא סבירא ליה דאפי' בבנו מעיז • ואמאי קרי ליה משיב אבדה ומשני' התם דקרי ליה משיב אבדה מיירי בדלא אמ' ליה הבן הגדול בטענתו ברי לי שאתה חייב לאבי • לפיכך הנתבע משיב אבדה הבא בסיפא דקתני שנשבעין על טענת קטן מיירי בגדול הבא בטענת אביו בבריא לי ולפיכך נשבע הנתבע בהודאת עצמו • וכתב רבי"ף ז"ל בהלכותיו והוא אחת מן החדרו' שהחזר וצוה בהלכותיו דהלכה כרבי אליעזר בן יעקב דק"ל משנת רבי אליעזר קב ונקי ועוד דסיגיין כותיה דאמרינן בפרק דקמא תני רבי אמי שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשין ואמרינן היכי דמי אילימא דא"ל מנה לאבא ביד אביך ואמר ליה חמשין לית ליה מה לי הוא מה לי אבוה כשם שאמר לו מנה לאבא בידך והודה לו חמשין מחייב שבועה אין הבי נמי כשאמר לו מנה לאבא ביד אביך ואמר ליה נ' אית ליה וחמשין לית ליה והאי סברא לא מסתגי אלא אליבא דרבי אליעזר בן יעקב דאמר לא שנא בו ולא שנא בבנו אינו מעיז וכדאוקי' אליבא דרב' דסיפא בדאמר בריא לי הלכך לאו משיב אבדה הוא • ושמעינן מיהא דהלכה כרבי אליעזר בן יעקב היא דהא פוגיין כותיה ובדאמרינן התם היכי דמי שקול הדעת בנון תרי תנאי ותרי אמוראי דפליגי אהדדי ולא אתמר הלכתא כחד טנייהו ופוגיין בעלמא כחד מינייהו ואזיל איהו ועבד כאידך הינו טעה בשיקול הדעת והאי פלוגתא דהכא בשקול הדעת הוא דמר סברא דידיה קאמר ומר כברא דידיה קאמר הלכך אי אמר בריא לי שמנה לאבא בידך ואמר לו אידך חמשין ידענא וחמשין לא חייב אבל לא אמר בריא לי פטור • והיינו דתנן מנה לאבא בידך אין לו בידי אלא נ' פטור ואוקמא רב לדאי מתני' בדלא אמר ברי לי ואע"ג דחזינן לקמאי דפסקי הלכתא כרבנן דאמרי משיב אבדה הוי ופטור אנן כתבינן מאי דסבירא לן מהני טעמי דפרשי' ושעמא בריא הוא ולית ביה ספיקא ע"כ • כמל זה למדנו הגדול הבא בטענת אביו דקאמר בריא לי שיש לאבא בידך או ביד אביך מנה והודה לו נשבעין על טענתו התורה אם הודה לו במקצת ואי דלא אמר בריא לי אינו נשבעין על טענתו והיינו דהוא דתנן אבל נשבעין לקטן ואוקים' מאי קטן גדול וקרי ליה קטן דלגבי מילי דאבוה קטן הוא ואי דלא אמר בריא לי אין נשבעין על טענתו אבל יורש שטען ליורש אחר מנה לאבא ביד אביך והיורש השיבו המשיך ידענא וחמשין לא ידענא ה"ז פטור מן הג' וכדתני אמ' שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשין וקא שאיל בגמרא היכי דמי וכו' ואסיקנא דאיהו דא"ל מנה לאבא ביד אביך והוא השיבו חמשין ידענא וחמשין לא ידענא דאביו כה"ג לא מחייב פירוש דהוי מחייב שבועה שאינו יכול לישבע ומשלם ואתא קרא למעוטי יורש דדרשינן בין שניהם ולא בין היורשין וק"ל כותיה:

ב ויש לברר על אי זה ענין יקרא בריא כי דומה שאעפ"י שאמר אביו אמר לו שיש לו בידו מנה והוא השיבו אין לו בידי אלא חמשי' אין נשבעין על טענתו דמשיב אבדה הוא ולא מבעיא שבועת התורה דאין נשבעין אלא אפילו חיסת אין נשבעין ובדתנן מנה לאבא בידך אין לך אלא חמשים פטור מפני שהוא כמשיב אבדה ואוקימנא בדלא אמר בריא לי • וכן פסק ה"ר משה שהאומר אמר לי אבא שיש לו אצלך מנה או צוה לי אבא בפני עדים שיש לו אצלך מנה והנתבע אומר אין לך בידי כלום הרי זה פטור אף משבועת היסת ועוד כתב שהאומר אמר לי אבא שיש לו אצלך מנה והלה אומר אין לך בידי אלא חמשים הרי זה משיב אבדה ופטור אבל יורש שטען אני יודע בודאי שיש מנה לאבא בידך או ביד אביך והוא משיב אין לך בידי אביך אבי אלא חמש הרי זה מודה מקצת וישבע • וכתוב בהגהות א"א בזה אינו מודה לו שטען זה טענת בריא ועל זו אמר רבי אליעזר בן יעקב פעמים שאדם נשבע על טענת עצמו שהעמידו אותה בטענת עצמו והוא שאבר אבי צוה לי כך שאם אמר בריא לי שאני יודע על זה אמרו בגמרא מה לי הא

ביך • לליכא לאוקומה כלל בסמא • ואם כן תקשי ליה אמאי לא מוקי לה בקטן ולא יהיה כל כך לוקח כאן לאוקומי מאי דקאמר מנה לאבא בידך אמינו כמסמעותו שטוענן כן ממש • דמן הסתם הוא טענת ברי • אלא שטוענן ומומר בבריא סמא • זה הוא תוספת על מסמעות הלשון:

והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ה דטוענן אין נשבעין על טענתם ס"ו א' הבא בטענת עצמו או בטענת אביו לפי שזה המקצת שהודה לקטן אינו אלא כמשיב אבדה • וכתב ע"ז ה"ה ז"ל ומ"ש דבינו או בטענת אביו כן נראה מהגהות אחר שם • ואעפ"י שיש גורסין שם אלא בדרבא קמפלגי למסמע דאפילו בטוענו קטן מחייב רא"ב"י • אפשר דאין הלכה כמותו אלא כחכמים ע"כ • נראה דדלא לקיי' פסקו של הרמב"ם דגם בקטן הבא בטענת ברי' של אביו פטור אפי' לגירסת אלא כדרבא • וא"כ היכי קאמר בזה כמסתפק אפשר שאין הלכה כמותו אלא כחכמים • הא ע"כ אין שום מקום לקיים גירסא זו ע"פ פסקו זה אלא כשנאמר בהברת שפסק כחכמים • דאי כרא"ב"י הא דלדיליה קטן הבא בטענת אביו לאו משיב אבדה הוא ונשבעין על טענתו : ושמא יש לפרש בכונת ה"ה ז"ל דאין דגרים אלא בדרבא ומוקי מה לקמן בקטן יכול לפרש סברת רבנן בא' מפני פנים • או דפליגי עליה דרא"ב"י בקטן לוקא אבל בגדול מודו ליה דנשבעין לו כשבא בטענת אביו • אי נמי דמשום דרא"ב"י נקט מלתיה בקטן לאשמועינן רבותא ביה וכ"ש גדול • מ"ה פליגי רבנן עליה בקטן אבל ה"ה דגם בגדול פליגי עליה וסברי לעולם משיב אבדה הוא • וכן הביא הר"ן ז"ל בהליכין בשם רש"ר מפר' הא"ה שנתארמלה לדרבנן אפי' בגדול מעיז • וכן נראה לענת הרי"ף שהא פסק בסמוך כרא"ב"י והבי' ראיה מלתני ר' חיא בהנשבעין שבועת ה' תהי' בין שניהם ולא בין היורשי' ואמרי' התם היכי דמי אילימא דאמר מנה לאבא בידך אמר לי' דאמר מנה לאבא בידך אמר לי' דאמר מנה לאבא בידך אמר לי'

הס בפ"ה ובפ"ה דטוען וכפי מה שיש להעלות מדברי ה"ם ז"ל נראה להכין כפי סוגיא זו לדעת הרמב"ם ז"ל באחד מכמי פנים אם שנאמר היות מחלקת ראב"י ורבנן דקא בטוען הוי כך נוסח לי אם אמר לי אבא לראב"י מקרי זה ברית ושבע הנחבע שיש לאבא מנה כיצד והיינו רישא למאני למנה לאבא כיצד לתשיב ליה משיב אבדה דבשל ורבנן פליגי עליה ואמרי דלא מקרי ברי' בכה"ג אלא באומר יודע אני בודאי שאתה חייב לאבא וכו' • והיינו הא דאמרינן מה לי הוא מ"ל אבוה • ולפ"ז פסק ז"ל כחכמים • אם שיפרש מחלקתם אפילו באומר שיודע בודאי שחייב לאביו • לראב"י כה"ג הוי ברית גמור ומתייב שבועה ולרבנן אפילו בזה לא הוי ברית כל שאינו טוען מתמת עצמו • ורישא למנה לאבא כיצד לתשיב ליה ראב"י משיב אבל מיירי באומר כך נוסח לי אם אמר לי אבא ופוסק כראב"י משום דהיא להנשבעין למה לי הוא מה לי אבוה

לא מחוקמא אלא כה"ג:

ודבר ברור הוא לענין דינא ליכ' שום נפקותא בין שני אלו הפירושים לעולם אם פוסקים לא מקרי ברית אלא באומר אני יודע ודאי • אלא לפירוש בשאון נייתם סברא זו לחכמים ונפסוק כמותם • ולפירוש שני נייתם אותם לראב"י וגאמר שפסק כמותו:

ועתה יש לדקדק על דברי ה"ם ז"ל שכתב וזה לשונו אבל יורש שטען ואמר וכו' • זה הוא כראב"י לפי מה שפירשנו • והוא כדעת ההלכות • ואם תמצא לומר שראב"י מחייב אפילו בשאין הבן טוען ברית • סבור רבינו שהלכה כחכמים וכן פסקו הגאונים ז"ל עכ"ל • נראה לדעת הרמב"ם ז"ל שסכים עם הרי"ף ז"ל אם עם הגאונים ז"ל: ולא כן משמע לי מדברי הר"ן ז"ל • דהא אנן תזינן בה דיש להרמב"ם דכי מהני ברית גמור לבן הבא בטענת אבין היינו דוקא בגדול אבל בקטן אפי' ברית גמור לא מהני כלכתב בפ"ה • ואלו להרי"ף ז"ל לפסק כראב"י אפילו בקטן הבין הר"ן ז"ל דמהניא טענת ברית דמשמע מהתיא דמיתנין לעיל דהוכיח להרי"ף ס"ל פרשו ז"ל לרבנן אפילו בגדול מעיז שאם לא כן מנין להתיא דהנשבעין כראב"י אתיא דילמא כרבנן אתיא ובטוענו גדול וכו' • אלמא מחלקת ראב"י ורבנן לרי"ף ז"ל הוא בקטן: ואי פסק כראב"י ג"כ אפילו בקטן מהניא ונמצא שאין דעת הרמב"ם ז"ל כדעת ההלכות • ונראה שהבין כן הר"ן בדעת הרי"ף ז"ל מאחר שלא בארבא ולפיכך פי' דעתו כן בקטן קמפלגי: ואולי ה"ה ז"ל פליג עליה דהר"ן ז"ל בהא ומודין דהרי"ף לא מפרש מחלקתם אלא בגדול ומע"ג דגרים אלא מסדש ליה כפירוש ר"י ז"ל דמייתי שם הר"ן ז"ל ונמצאו ה"ה והר"ן ז"ל חלוקים בדעת הרי"ף ז"ל: גם מ"ש בדרך השני שיפסוק כחכמים וכן פסקו הגאונים אינו מסכים עם מה שהביא הר"ן ז"ל בשם הגאונים • דה"ה ז"ל מייתי בשמחלקתם הוא אפילו בשאין הבן טוען ברית ולפ"ז כשנאמר שהרמב"ם פוסק כחכמים ע"כ פליגי רבנן אפי' בגדול דהא הרמב"ם אפי' בגדול קאמר אלא מהני כשאומר לזה לי אבא וכו' • ואלו הר"ן ז"ל מייתי בשם הגאונים לפליגי על פסק הרי"ף ז"ל ולתו דאייתו שאמרו לרבנן לא פליגי אלא בבנו קטן אבל בבנו גדול מודו וכו' • וע"כ הא לא מחוקמא אלא כשמחלקתם בברית • ומ"כ פי' הגאונים כשפוסקים כחכמים הוא רחוק מאד מפי' הרמב"ם ז"ל אם יפסוק כחכמים • ורחוק מאד לומר להגאונים דמייתי ה"ה אינם הגאונים דמייתי הר"ן • ושמא לא נחכוון ה"ה אלא לענין הפסק גרידא כחכמים ולא לענין הפי' וזה נוחק: וראיתי בדברלכי ז"ל לשון מגומגם אלא לכתב אבל לא אמר ברית לי פטור פי' כגון שאמר אמר לי אבא שיש לו ביד מנה והלה אומר אינו אלא חמשים פטור למשיב אבדה הוא • וכן פסק המיימוני והאלפסי פסק כראב"י אבל רב האיי גאון פסק בשער ט"ו ובחכמים וכו' ע"כ • מלכתב וכן פסק המיימוני ובחר קאמר והאלפסי פסק כראב"י משמע דפסק המיימוני הוא כרבנן • ואם הדבר כן הוא חימא לכיון דהוא פי' דמאי דקאמר בגמרא אבל לא אמר ברית לי פטור לאוקומי מתני' אליבא דראב"י הוא כגון א"ל אבא • והאי משיב ליה משיב אבדה ועלה קאמר דכן פסק המיימוני • אם כן ע"כ הפסק הוי כראב"י דאליביה קאמר בגמרא דהאי דהוי משיב אבדה ופטור הוא בלא אמר ברית דהיינו אמר לי אבא • והוא כפי הפירוש השני לעיל • והיכי כתב והאלפסי פסק כראב"י דמשמע דהרמב"ם פסק כחכמי: ונראה לפרש

הוא מה לי אבוה ואפילו לרבנן ע"כ • וגם בתב בזה על ה"ר יצחק בפרק הנזקין על מימרא דרבי יצחק בשני כיסין שלא נראו דבריו בשפסק כרבי אליעזר ומפרש מימרא דהתיא דתני אמי לאו ראיה היא דאפילו לרבנן אתיא וכי קאמר מה לי הוא מה לי אבוה דבשם שחייב שבועה האב כך הבן נשבע לאו בשבא בכח צואת אבין מירי אלא בשאמר הבן אני הייתי עומד בשעת מיתת אבי ושמעתי שטענך מנה והודית לו והלה אומר לא הודיתי לו אלא בני וכגון זה ראוי נשבע אפילו לרבנן ועל זה אומר מה לי הוא מה לי אבוה • ובסוף דבריו כתב הא דאוקימנא בשמעתין לפלוגתא דרבי אליעזר ורבנן בברייא בשטוען הבן בכח צואת אבין קא מירי ואף זה נקרא בריא לדעת רבי אליעזר ונשבע והביא ראיה מהתיא דגרסינן תמן בירושלמי תני מנה לאבא בידך אין לו בידי אלא חמשים פטור מפני שהוא במשיב אבדה א"ר אלעזר תקנה תקנו בה בדרך שתקנו במציא א"ר אבא מתני' בשאמר לו ב' שוורים מצאת לי וזה אומר לא מצאתי אלא אחד אבל אם אמר לו ב' שוורים מצאתי לך ותחזרתי לך והוא אומר לא החזרת לי אלא אחד לא בזה תקנו רבי פדת בשם רבי יוחנן אומר בזה תקנו אבל בראשונה דבר תורה בהדא דתני יכול אם אמר ב' שוורים מצאת לי והלה אומר לא מצאתי לך אלא אחד יהא חייב ת"ל או מצא אבדה וכחש בה פרט לזה שלא כחש משום דמנתחי אהדדי אבל אם אמר עומד הייתי בראש ההר וראיתיך מושך ב' שוורים והלה אומר לא מצאתי אלא אחד לא תקנו ודכותה עומד הייתי על אבא בשעת מיתתו וטענך מנה והודית לו והוא אומר לא הודיתי אלא נ' לא בזה תקנו • שמעינן מיהא דר' יוחנן פליג אדר' יצחק ואין הלכה כר' יצחק ואין הלכה כר' אליעזר ב"י והרבה האריך בזה ובסוף דבריו כתב שאעפ"י שאין ראיה מכאן לא לסייע ולא לדחות יש ראיה לדבר מדקאמר דכיתה עומד וכו' לא בזה תקנו ולא קאמר כך אמר לי אבא שטענך מנה והודית לו ש"מ דכי ה"ג תקנה היא ואינו נשבע וש"מ לא ס"ל כר' אליעזר ב"י הילכך סוגיין כרבנן ע"כ • נמצאת מד שהוא מפרש לא בזה תקנו דקאמר בירושל' כלומר אין כאן תקנה שזה בריא הוא אבל אמר לי אבא שטענך מנה והודית לו בבי ה"ג נתקנו התקנה שהוא משיב אבדה ואינו נשבע לרבנן אבל לר' אליעזר הרי זה נשבע מכל מקום

אין

לכולהו ז"ל לומר להרמב"ם פסק כן לענין הדין • דבטוען מ"ל אבא לא פסיקא לן מלתא אם הוא מפרש כן בסברת ראב"י ויפסוק כמותו • אם יפרש זה בסברת חכמים ויפסוק כמותם כי לא נתברר זה בהדיא מתוך דבריו • ומ"ה קאמר לענין ידיעת מאן הוא בעל סברא זאת שיהיה הפסק כראב"י אם כרבנן • מזינן להאלפסי פסק בהדיא כראב"י ורב האיי גאון ז"ל פסק בהדיא כחכמים • והיינו דלא קאמר המרדכי אבל האלפסי פסק וכו' כדקאמר גבי רב האיי • ותדע שכן דלא מייתי פסק רב האיי מיד סמוך למיימוני ודוק: ומ"ש רבינו בשם הראב"ד ז"ל הוא בפרק ראשון דטוען • וגם בפרק ז' גבי מה שכתב הרמב"ם ז"ל וכהאמור לתברו א"ל אבא שיש לו בידך מנה והלה אומר אין לו בידי אלא חמשים הרי זה משיב אבדה ופטור אף משבועת היסת וכו' • הסיגו בזה הלשון אני אומר שזה מחלקת ראב"י וחכמים ופסק הרב שהלכה כמותו ע"כ: והבלבול בזה מבואר ונגלה לעין למאלו ההשגות משמע שדעת הראב"ד ז"ל נוטה לפסוק כראב"י כסברת הרי"ף ז"ל בהלכות ועוד מעט מייתי דבינו משמו שהוא תולה על הרי"ף במה שפסק כראב"י וכן הביא משמו הר"ן ז"ל: ואמנם בעוד שהתבוננו כל הדברי'

באו על נכון יוכיח הראב"ד ז"ל מתחלפת בהגותיו ממה שהביא בה מגדולי אחרונו ז"ל שזה גרם להם שנבוכו בפתירה זו והוכרחו להכנס בהוחקים עצומים: וקולם שאפרש זה אגיע מה שכתב הרמב"ם ז"ל בפ' ל' קולם דין זה לא"ל אבא וז"ל שטר שכתוב בו שלעים ולא הזכיר מנין מלוה אומר חמש ולוה אומר שלש אף עפ"י שאין מתיבין לו בשטר זה אלא בשתים והרי הולה בשלש שאפשר לכפור בה הרי זה פטור מפני שהוא כמשיב אבדה וכו' • וכתב על זה הרב ז"ל בכ"מ וזה לשונו נראין דברי ה"ם לגבי שטר שכתוב בו שלעים כתב רבינו מפני שהוא כמשיב אבדה כלומר ואינו אומר לי אבא שיש לו בידך מנה כתב הרי זה משיב אבדה ופטור משבועת היסת כלומר לפי שהוי משיב אבדה גמיר לפיכך פטור משבועת היסת לאילו לעיל שלא היה אלא כמשיב אבדה אינו פטור משבועת היסת על כאן • ואחר המחילה הראויה מגדלת תכמתו בהביאו לדברי ה"ה ז"ל לענין אחר ולתלות דין זה בדקדוק תלוש ונלוש כמותו • והרי מתניתין דמנה לאבא בידך פטור קתני בפירוש מפני שהוא כמשיב אבדה ולפי דקדוק הרב ז"ל הוה ליה למתני שהוא משיב אבדה • ותימא על עצמך שיהיה לשון הרמב"ם ז"ל עם כל גדלתו יותר מדהדק מלשון המשנה: אלא שהרב המגיד ז"ל עצמו באר כוונתו שכתב וזה לשונו וכתב רבינו בכאן פטור • משבועת היסת לפי שאין היסת על טענה שמת כנזכר פרק ראשון ע"כ: ואם הרמב"ם ז"ל אמר בפי' הרי זה משיב אבדה ופטור אף מהיסת מה לו לרב המגיד ז"ל לבקש עוד ולהחליף לשון משיב אבדה לשון טענת שמת • אבל ההבנה מבוארת לטעם הסבת אבדה מהני לפטור משבועת התורה • אבל משבועת היסת לא לאפילו במה שהוא דומה למשיב אבדה כל שאינו מוצא מליאה לגמרי חייב היסת מיהו דהוא אבל אחר הענינים דאין נשבעין מן התורה ונשבעין היסת מיהו להשבע היסת לריך שיטענו ברית וכל דליכא ברית לא ליכא היסת ולפיכך בהיא דשטר שכתוב בו שלעים שהמלוה אומר ה'הלו' שלש הוא פטור משבועת התורה לפי שהוא משיב אבדה • אבל מהיסת אינו נפטר דהא התובע טוען בריא שהין חמש • אמנם באומר מנה לאבא בידך ומולה בחמשים פטור משבועת התורה מטעם משיב אבדה • ופטור גם כן מהיסת • ולאו משום משיב אבדה דאין זה פוטרו מהיסת • אלא מפני שאינה טענת ברית כיון שאומר אמר לי אבא: והשתא הראב"ד ז"ל אינו משיג על הרמב"ם ז"ל במה שפסק שאינו נשבע שבועת התורה מטעם משיב אבדה • דגם הראב"ד ז"ל נופים סובר כן כי פוסק כחכמים • אבל השיג עליו במה שפטרו גם משבועת היסת למסתמא הוא מטעמא דלא הוי ברית • וכתב בפ"ה דאין זה שמא כי ע"ז קאמר דשבי' שנשבע על טענת עצמו • דאי הוי טענת שמא איתו נמי לא הוה קאמר דנשבע • דע"כ לא פליג אדרבנן אלא מטעם משיב אבדה • והוא הוא מה שהשיג ג"כ בפ"ד על מה שפטרו מהיסת • דהא ליתא דולמי טענת ברית היא ועל דין השבועה נחלקו ראב"י ורבנן והביא הברח דאמר לי אבא לאו טענת שמא היא • דהא מיירי דהרב ז"ל בהלכות פסק כראב"י דאמר לי אבא ולא אמר ברית לי פטור

שבועת

וגם בתב בזה על ה"ר יצחק בפרק הנזקין על מימרא דרבי יצחק בשני כיסין שלא נראו דבריו בשפסק כרבי אליעזר ומפרש מימרא דהתיא דתני אמי לאו ראיה היא דאפילו לרבנן אתיא וכי קאמר מה לי הוא מה לי אבוה דבשם שחייב שבועה האב כך הבן נשבע לאו בשבא בכח צואת אבין מירי אלא בשאמר הבן אני הייתי עומד בשעת מיתת אבי ושמעתי שטענך מנה והודית לו והלה אומר לא הודיתי לו אלא בני וכגון זה ראוי נשבע אפילו לרבנן ועל זה אומר מה לי הוא מה לי אבוה • ובסוף דבריו כתב הא דאוקימנא בשמעתין לפלוגתא דרבי אליעזר ורבנן בברייא בשטוען הבן בכח צואת אבין קא מירי ואף זה נקרא בריא לדעת רבי אליעזר ונשבע והביא ראיה מהתיא דגרסינן תמן בירושלמי תני מנה לאבא בידך אין לו בידי אלא חמשים פטור מפני שהוא במשיב אבדה א"ר אלעזר תקנה תקנו בה בדרך שתקנו במציא א"ר אבא מתני' בשאמר לו ב' שוורים מצאת לי וזה אומר לא מצאתי אלא אחד אבל אם אמר לו ב' שוורים מצאתי לך ותחזרתי לך והוא אומר לא החזרת לי אלא אחד לא בזה תקנו רבי פדת בשם רבי יוחנן אומר בזה תקנו אבל בראשונה דבר תורה בהדא דתני יכול אם אמר ב' שוורים מצאת לי והלה אומר לא מצאתי לך אלא אחד יהא חייב ת"ל או מצא אבדה וכחש בה פרט לזה שלא כחש משום דמנתחי אהדדי אבל אם אמר עומד הייתי בראש ההר וראיתיך מושך ב' שוורים והלה אומר לא מצאתי אלא אחד לא תקנו ודכותה עומד הייתי על אבא בשעת מיתתו וטענך מנה והודית לו והוא אומר לא הודיתי אלא נ' לא בזה תקנו • שמעינן מיהא דר' יוחנן פליג אדר' יצחק ואין הלכה כר' יצחק ואין הלכה כר' אליעזר ב"י והרבה האריך בזה ובסוף דבריו כתב שאעפ"י שאין ראיה מכאן לא לסייע ולא לדחות יש ראיה לדבר מדקאמר דכיתה עומד וכו' לא בזה תקנו ולא קאמר כך אמר לי אבא שטענך מנה והודית לו ש"מ דכי ה"ג תקנה היא ואינו נשבע וש"מ לא ס"ל כר' אליעזר ב"י הילכך סוגיין כרבנן ע"כ • נמצאת מד שהוא מפרש לא בזה תקנו דקאמר בירושל' כלומר אין כאן תקנה שזה בריא הוא אבל אמר לי אבא שטענך מנה והודית לו בבי ה"ג נתקנו התקנה שהוא משיב אבדה ואינו נשבע לרבנן אבל לר' אליעזר הרי זה נשבע מכל מקום

אין

Digitized by Google

שבועת התורה חייב • ואם מיתת לחיות טענת שמת היתך לפסר ליפסוק כותים • אלא ולמי טענת ברית היא ולפיכך פסק הרי"ף כותים • ונפקא מינה לגהי לגא ס"ל כהרי"ף במה שפסק כראב"י • הא מיתא כיון דהוי ברית מיחייב היסת ולגא כהרמב"ם ז"ל זו היא בעניותי כונת הראב"ד ז"ל וכל דבריו עולים כהוגן:

ובעקר פירוש הראב"ד ז"ל דס"ל דמחלקת ראב"י ורבנן הוא באומר לוה לי אבא • ושיולו תכמים באומר יודע אני דמנה לאבא ביד וכו' • אין להקשות א"כ מאי דותקים לגמרא לאוקומי מתני' דנשבעין לקטן כראב"י ולגא כהלכתא לוקמוה אפי' דרבנן ובטוען אני יודע וכו' • וכ"ת דאמטושינן מתניתין לגא נימא דאפי' בהאי לגא מקרי ברית אלא דשטוען מתמת שהות הלוהו לדברי ה"ם ז"ל בשם הרבה מן המפרשים • וריש"ל דמשיב אבדה באומר כך לוה לי אבא • לדעתי ליכא דמתניתין קטנים לכיון דאפקיה בלשון קטן דקתני אבל נשבעין לקטן • וע"כ צריך לאוקומא בגדול הבא בטענת אביו דטענת קטן אפי' בברית גמור לאו כלום היא ע"כ בהכרח האי דקרי לוה קטן הוא משום דבמילי דאבוה קטן הוא כדמפרש' בגמר' • והא לא שייך אלא בבא מחמת אביו שא"ל אל נוה לו כך חייב לי פלוני דבשא איכא למימר דגבי מילי דאבוה קטן הוא • אבל אם בא מחמת שהות עצמו יודע שחייב לאבין • אינזה בא בטענת אביו אלא בטענת ברית מחמת עצמו ולא שייך בזה לקרותו קטן במילי דאבוה • ומ"ה ליכא לאוקמה אלא בבא בטענת אביו וכדראב"י • וריש"ל דחשיב ליה משיב אבדה בטוען בגמר: והא דלא מפליג התם בריש"ל בדילי' באומר שמא הלויתיך או שמא אתה חייב • משום דבעי לאשמועינן רבותא דאע"ג דבחשובת הנתבע בעלמא יש חולקין בין כשהנתבע עצמו טוען שמא לכשטוען היורש • ליפה כח היורש מכח הנתבע • מ"מ לענין חובת אין חולק בדכתב הטור ז"ל בסי' ע"ח • דאפילו היורש המודע שמא אין מעמדו כלום אלא כפי מה שישיב הנתבע:

ומ"ש רבינו גם יש להשיב על דברי הרז"ל אם אינה דבהא פליגי וכו' • לא ידעתי עקר קושיא זו על הראב"ד ז"ל מה הוא • דהא להראב"ד ז"ל לא פליגי ראב"י ורבנן אי טענת לוה לי אבא הוא טענת ברית או לא דלדיליה לכולהו טענת ברית היא • ומשום הכי אף על גב דפסק כרבנן הסיג להרמב"ם ז"ל למה פטר הנתבע מהיסת כיון דהוא טענת ברית • ויש סברא דלא פליגי אי הוא טענת ברית או לא מדקאמרי אינו אלא כמשיב אבדה ופטור דלמה להם טענת למשיב אבדה תפוק לי דשמא הוא ואין נשבעין אלא על טענת ברית • אלא ולאו דהא פליגי אלא דוקא אי משיב אבדה הוא או לא וזה תלוי בהסברא בדברבה אי נימא דגם בבנו מעיז או לא: ויש לי לדקדק לכל הפירושים כיון דפסקינן דבבא בטענת אביו כי קאמר איך כ' אין לך וכ' לית לך לא משתבע • אם כן מאי הא דקא מחמה בהנשבעין וקאמר אי דאמר כ' אין לי וכ' לית לי מה לי הא מה לי אבוה • ומשום הך פירכא מוקי לה בכ' ידענא ומוכיח מינה דבכ"ג אבוה הוא מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם • דמנלן דקרא אייר באומר יודע אני בולאי וכו' • נימא דה"ק שבועה ה' תהיה בין שניהם כשהא עצמו חובת ליורש האחר מחמת אביו שלוה לו כך ליכא העזה כלל ולאפוקי מסברת ראב"י ובהכי לא איקשי מה לי הוא מה לי אבוה:

וליבא למימר דמשמע ליה הוא"ל ומקרא נפיק דיוקא שהם ולא בין היורשים ולא עירב כלל הטענה יש לומר ולפרש הלשון כולל בכל מה שיוכל לטעון היורש • דהא ליתא שהרי גם במאי דמוקי דמשיב האחר תמצין ידענא • אין אנו מפרשים התשובה בלשון כולל בין בריה בין ספק אלא דוקא בספק כי היכי דלא איקשי מה לי וכו' • ומאי חזית לאוקומי תשובת הנתבע פרטית ולא טענת התובע: וליבא למימר נמי דאם איתא דמשעותיה דקרא הוא לדמשעי הכא להיורש בא בטענת אביו דאינו

אין עלינו מדבריו שהרי פסק כרבנן דפטרי ליה משבועה • גם יש להשיב על דברי הרב ז"ל אם איתא דבהא פליגי ר' אליעזר ורבנן אי קריא בריא בן הבא בכח צואת אביו למה ליה למימר דבדרבא קא מיפלגי ניחא דבה' קא מיפלגי ותו אמאי סתמיה לעקר פלוגתייהו ולא פירש באיזה בריא פליגי ובין דאוקמי' לפלוגתייהו בבריא לא מתוקמא אלא כגון דאמר עומד הייתי על אבי בשעת מיתתו ושמעתי שתבעך מנה והודית לו חמשים דינרין או שאמר בפני הלוה לך מנה אבל הבא בטענת צואת אביו אין לך משיב אבדה גדול מזה דכל שבא בטענת אחרים שמא הוא אצלו והכי מוכח בפרק יש נוחלין דקתני זה אחי אינו נאמן ויטול עמו בחלקו ואוקי' כגון דאמרי אחין אנו יודעין ואמרינן עלה ש"מ מנה לי בידך והלה אומר אני יודע פטור ואסיקנא לעולם חייב ושאני הבא דכמנה לאחא בידם דמי ש"מ דלא בעי טעין בריא אפומא דאחא דקאמר ליה אנא אחיה הילכך לא מיקרי בריא עד דא"ל קמאי דידי אוזפת מינה או אודית ליה • ובספר הזכות האריך בזה:

ג וזה מה שהשיב בזה ה"ר אברהם כ"ר יצחק ז"ל יורנו מורינו חא דאמרינן הטוען את חברו טענת שמא אינו יכול להשביעו אפילו הסת וכך פר"ח לגבי ראה את חסלא שנפלה משנים לא יחזיר דהתוא דנפל מיניה לא מיאש דאמר דמימר אמר ידענא דחברי דבתראי משכח ליה ולמחר נקיטנא ליה בדינא ומשבענא ליה פי' בטענת בריא • משלשה אינו חייב להחזיר דהא דנפל מיניה מיאש דלא מצי לאשבועינהו שאין לך נשבע בטענת שמא חוץ מהשנוים במשנתנו זה כתב ר"ת ז"ל על כן יורנו מורינו איזו טענה קרויה טענת בריא שאם יטען אדם לחברו ידעת ש ש לך משלי כך וכך ויחקרוהו בית דין מנין אתה יודע מה שאתה טוען ואם הוא אומר פלוני ופלוני אמר לי שאתה לקחת משלי בפניהם כך וכך או אומר אש פלוני לבדו וידעתי שלא יכזב אם זה נקרא בריא שיוכל להשביעו בטענה זו או לא וחשיב מה שטוען ואומר לחברו ידעתי שיש לך משלי מפני שפלוני ופלוני אמר לי שאתה לקחת משלי בפניהם כך וכך או איש פלוני לבדו וכו' • אם אמר פלוני ופלוני אי אותן פלוני ופלוני הן כאן יבאו ויעידו ונשמע מה שיאמרו ואם אינם כאן והוא טוען על פיהם אכל אינו יודע אינה טענת בריא וגבי סלע שנפלה משנים הלא איאש מפני שיכול להשביעו בטענת בריא שבתבת שכך פי' ר"ת ז"ל יש בידינו פירושו ולא ראינו זה אבל זה ר"ל שמי שנפל ממנו אינו מתיאש כי אומר בדעתו שיוכל להשביעו וכן הוא סבור ונמצא שבא בידו לפני יאוש אבל הדין אינו כן וכן מי שאמר הוא הורה שלקח משלי אבל לא בפני עדים אין בזה בריא אחר שאין זה יודע אלא בהודאת פיו כי הודאה בלא עדים או עדים ולא אפר אתם עדי יכול לומר משטה חייתי בך אבל אם יטען ויאמר בפני עדים הודה לי אני אמרתי להם אתם עדי או הוא עצמו אמר להם אתם עדים אבל אין העדים כאן זה בודאי טענת בריא אע"פ שהתובע אינו בריא לו ויכול להשביעו חיסת שלא הודה לו ואינו חייב לו כלום ואם יהפכנה עליו ישבע הטוען שהודה לו בפני עדים באתם עדי ויטול מה שהוא טוען ע"כ:

ד גם

מחוייב שבועה • אם כן למה אמר לשון בין שניהם למינה כלוק ולא בין היורשים • למשמע הליוק לוקא כשהיהם יורשים הסובב והנתבע אז ליכא שבועה • ליתמעינן לאפילו כשהיורש תובע לגוה גופיה מחמת אבא דלמינו מחייב • לסא במאי דמוקמינן לה נמי באמר חמשין לא ידענא • איכא למימר איפכא אמאי קאמר באופן לגלוק לכשהתובע הוא גם כן יורש לוקא אין היורש הנתבע חייב שבועה • לימא דלאפילו כשהיורש מסיב אינו יודע בחמשין למלוה עצמו התובע • דלא הוי מחוייב שבועה כיון דלא הוה ליה למידע במילי דאבוה • אלא ולאי לא שנא ואין הכונה אלא לומר דקרא לא אייר רק כשהמלוה והלוה עצמם טוענים יחד דאז יש עסק שבועה ביניהם: אבל כשאינם שניהם המדיינים אלא יש שם יורש לא • ואם כן קשה כדאמרן מאי לא נימא דאתא לאפוקי כשהתובע הוא יורש: ואפשר בזה לכונת הגמרא לומר דמשמעותיה דקרא הוא דבטענת א' אמה יתחלף הדין מהאב ליורש • ולא משכחת לה אלא באומר נתבע חמשין ידענא שהאב חייב והבן פטור • דאם נאמר בשמעי' כ' אין לך וכ' לית לך בזה ולאי הם שוים דמ"ל הוא מה לי אבוה • ואם נאמר שיחלף הדין בתובע גם זה • אינו שאם התביעה היא בריא גמור יודע אני בולאי • בזה גם כן יתחייב שבועה בין לבן בין לאב • ומ"ה קאמר בגמרא אילימא מנה לאבא ביד אביך וכו' • לכלול שתי החלוקות אך לומר שהתביע' היא אמר לי אבא זה אינו נכנס בחלוקה שאין הטענה עצמ' שעליה היה מחוייב שבועה לאביו בו אביו לא היה טוען אלא מנה לי ביד בולאי • הא לא משכחת לה טענה שיתחלפו בה האב והבן מהויב לפטור אלא בטענת הנתבע האומר כ' לא ידענא וכו' • ומירכיה דליסל' דמקשן נקט נמי החרלן:

ג וזה מה שהשיב וכו' • המור ז"ל סימן ע"ה הביא זה בשם הראב"ד ז"ל ואין ספק שהכוון לרב אב ב"ד ה"ר אברהם ב"י ז"ל במביא רבינו ולא להראב"ד ז"ל שהם שהוא הרב המשיג • דהא קאמר עלה וירא שהוא מחלק בין אם הע' לפנינו אב לא • שכשהוא לפנינו משביעו על פיו שבועה לאורייתא וכו' • ואלו הראב"ד ז"ל בפ"ד דגזלה גבי מ"ש הרמב"ם ז"ל וכן אם היה שם עד אחד בלבד וב"ה טוען שגזול הוא כלי זה בידו והלה אומר לקוח הוא בידי וכו' • עכשיו שאין שם אלא עד אחד חייב שבועה ואינו יכול לישבע וכו' • השיגו ואמר זה חימא ומאחר שב"ה לא היה שם אין כאן טענת ברית כדי שיהיה זה מחוייב שבועה שאינו יכול לישבע וכו' • אלמא סברת ליה להראב"ד ז"ל דאפילו הע' בפנינו לא מביא טענת ברית לחייבו שבועה אלא ע"כ הראב"ד ז"ל שמזכיר הטור ז"ל הוא הרב אב ב"ד שמביא רבינו: ומ"מ איכא למידק על הטור ז"ל היכי לייק מדבריו לסבר דכשהע' בפנינו משביעו על פי שבועה לאורייתא • דהא בסוף חלק זה מייחס רבינו ז"ל משמו שהכל נקרא שמא מאחר שאין יכול לקבל הפוך לכו' • לכפי חברתה היינו ממש מה שכתב רבינו שכלל גדול בדבר כל שאין אדם יכול להשבע עליו אינו נקרא ברי ואם כן גם כשהע' בפנינו הא ולאי אין החובע יכול להשבע עליו דאין זה בריא אלא • וכיון דאינו בריא היאך יתביע בטענתו אם הנתבע • ובשהביא הטור לשון הראב"ד ז"ל כתב אם פלוני ופלוני או אותו פלוני לבדו הוא לפנינו יבואו ויעידו וכו' • אבל בלשון המובא בדברי רבינו חסרה חלוקה או אותו פלוני לבדו • ואולי לייק הטור לפי גירסתו דלמה ליה להר"י בר יצחק לומר אם אותו פלוני לבדו לפנינו למה איכפת לן דהא לבשלמא בשני' אהני כשהם בפנינו לחייב ממון על פיהם • אבל א' מאי אהני • אלא ולאי סבר דעד אחד מחייב שבועה כשהוא בפנינו אע"פ דאין התובע טוען בריא • ומאי דמשמע מינה שאריך שיהיה בענין שיוכל החובע לישבע • לא אמרה אלא לענין היסת לשייך בה הפוך • אבל לא לשבועת עד אחד שהיא לאורייתא לית בה הפוך • ומאי סבר כהרמב"ם ז"ל שכתב ה"ה ז"ל ספ"ד דגזלה שנשבעין בא"ל בטענת שמא ולא על מולה מקלה

אלא

Digitized by Google

אלא בטענת ודאי: ועל הרב המגיד ז"ל אין להקשות היאך בהלכו' נזלה כתב דבע"א איכה טענת בריא. ובהלכות טוען כתב דהאומר א"ל אבא איכה טענת אמת אלא בריא ונכפעין עליה היסת ואפילו במולה מקלת הוה ליה ליכתב מן התורה אי לאו משום דהוי משיב אבדה כדלעיל. וי"ל דלאיתו ז"ל סברו דמיי גאון ז"ל דמייתי רבינו ז"ל דהאומר הוגד לי שיש לך משלי אין מחייבין אותו לישבע אבל אם אמר מורישי אמר לי שאתה חייב לי ה"ז משביעין היסת וכו'. דלמאן איכא לפלוגי מאחר דאב למסחמא מהימנותיה דאב קא ממיך ומהימן לגביה נפשיה כאלו הוא עצמו ראה והיא ליה לדידיה טענת בריא מש"כ על פי עד זה.

והיא דראה את הנגע נפלה מסיים. היא בפרק אלו מציאות דף כ"ו. ופירש"י הה"ר ז"ל כמו שהבי' הסומל הזה בשם ר"ת ז"ל וכתבו עליו בעלי התוספות ז"ל וכי ישביעינו בטענת ספק. ומיהו י"ל דטענו בריא לפי שלא היה שם אדם אחר כי אם הוא אך קשה דבימי בר קפרא עדין לא נתקנה שבועת היסת. ופירשו הם שבלא שבועה אינו מחייבים אם לעולם. וסיימו מהו דמיירי שסיים בקשו' ותל קול שבא זה הלכו שבו' ולאי שחברו לקחה וחוסב יקז' רגם לי כשמביאנו ברגים ואוכים לו שמלאו וכו':

וכן מי שאמר הוא הולם וכו'. עיין סוף שער ל"ת מה שלקתוב שם בש"ל:

ד גם לענין שבועת על מ' וכו'. בהליכין מייתי הרא"ש ז"ל מחלק' זה אמימרת רב נחמן אמר שמואל לא שנו אלא בטענת מלוה וטולאת לוה אבל בטענת מלוה והעלאת עד מ' אפי' לא טענו אלא בפרוטו' וכפר בו חייב בו' יוכתב עליה יש מלקלקין מלקאמ' אבל טענת מלוה וקאמר נמי אפי' לא טענו וכו' אלא' אין נשבעין בעד אחד אלא בטענה בריא וכו'. והוא ז"ל הסכים עם המחייבין שבועה. ובמסקנת דבריו שהם דברי הרמב"ן ז"ל הביא ראיה מהירושלמי. דאבלא דכל שסיים מחייבין אותו ממון מאחד מחייבו שבועה פרוש והרי שנים מחייבין אותו קרקע שניא היא שאין נשבעין על הקרקעות והרי מחייבין אותו קנס. שניא היא שאין נשבעין על הקנס פירש ר"ש ז"ל ס"ק בכל דבר שנשבעין עליו עד אחד מחייבו שבועה אבל דבר שאין נשבעין עליו כגון קרקעות וקנס שאפילו אם יולה פטור אין ע"א מחייבו שבועה. ואם איתא ה"ל לאקשויי והרי שנים מחייבין אותו בשמא אלא ודאי כלל זה אמת חוץ מאותם שני דברים שסקשה בירושלמי קרקעות וקנס ע"כ: והמיהא לי מלתא דלא מקרקעות וקנס אין עד מ' מחייב שבועה משום דהוו דברים שאין נשבעין עליהם א"כ גם בהעלאת עד אחד בפרוטה לא הוה לן לחייב שבועה כיון דתביעת פרוטה לא הוי דבר שנשבעין עליו לדילן דפסקינן כרב כאבר בתבאר בשער ז' ואם על גב דלשמואל גופיה איכא לתרוצי כדאמרינו התוספות דאזיל לטעמיה דמחייב במולה מקלת אבפירת פרוטה ואולי הירושלמי לשטת שמואל קאמר. הא קאמרי דלפי זה אין הלכה כשמואל דאזיל ותליא הא בהא. ומ"כ לדילן דנהגינן פסקינן כרב שכן פסקו הרי"ף והרמב"ם וגדולי הפוסקים ז"ל. איך נפסוק כאיך דשמואל דע"א בטענת פרוטה מחייב שבועה כיון דמלאה דכל שסיים מחייבין אותו ממון אי אפשר לומר כן. דמהכרח קרקעות וקנס לריך שנפרש כל שסיים מחייבין ממון מאחד מחייב שבועה סיכא דשייבא ולאפוקי קרקע וקנס ופרוטה: ולהרמב"ם ז"ל היה אפשר לפרש לפי דברתו דנהי דבמולה מקלת בעינן טענת אחי כסף ופרוטה כי היכי דתיהוי הכפירה אחי כסף. דבשבועת השומרים לא בעינן ב' כסף אלא אפילו בפרוטה חייב. וכיון דכבר אשכחן חיוב שבועה אפרוטה אע"ג דאיכא בכל ענין אחרי כללא לומר דהיכא דליפא עד אחד נשבע בכל גווני. ובברא זו מוכרחים אנו לאמרה דאלא"ה לפי הירושלמי שבועה דעד אחד לא משכחת לה דהא כופר בכל פטור משבועה ואינו חייב אלא במולה מקלת דבעינן כפירה והולאה. ואם כן עד מ' היכי מחייב שבועה בזה. אלא ודאי הואיל ואשכחן גבי שומרין דמחייבי שבועה אע"ג דליכא הולאה במקלת וכפירה במקלת. אמנם הכי בע"א נמי מחייב בכל גווני. והה"ה דטענת פרוטה. אבל להרא"ש ז"ל דגבי שומרים נמי פסק דבעינן כפירה אחי כסף קשה לכיון דלא אשכחן בשום דוכתא טפנת פרוטה אחייב שבועה ואלל לכל שסיים מחייבין ממון וכו' לא נאמר בדבר אחין נשבעין עליו כגון בקרקעות וקנס. אם כן הוא הדין בטענת פרוטה. והיאך הכיא הך מימרא דשמואל לפסק הלכה:

ובמאי דאמרינן מהך דשומרין יתורן גם כן מאי דקשה עוד דאדרבה מזה הירושלמי יש ראיה לסתור מה שרצה לומר דאפשר דמשביעין על פי העד אפילו אלא בטענת בריא. דהא כיון דמסיק אלא דטענת בריא אחד מחייבו שבועה אלא כמה שנשבעין עליו. וכפי' רשב"ם ז"ל. הרי אין נשבעין בעלמא על טענת אמת. ומאי עליפותא איכא לטענת אמת מקרקעות וקנס. דהואיל ושבועת השומרין כל עלמה היא טענת אמת. משום הכי אין, נמי בעד מ':

מיהו איכא קשה להרא"ש ומשיעתו ז"ל. אמאי לא מקשה בירושלמי והרי ב' מחייבין אפילו במקום שעד אחד מסייע לנחבע. ואלו עד אחד מחייב שבועה כשים עד אחד לנחבע שמסייעו כמו שנתבאר במקומו:

ובעזר הראיה המובאת מהירושלמי אפשר לקצורי לומר להך דרוותא ז"ל לשברי דאין משביעין בטענת אמת על פי עד אחד. דהא לגא פריך והא שיים מחייבים בשמא משום דהאי לקאמר כל מקום שסיים מחייבים ממון. איכא למימר דלאו דאופן וסדר הטענה קאמר אלא בטוסא הדבר הטענן דהיינו כל שהדבר עצמו שהו' חובע היה פורע על פי שיים והיינו פרוטה שהוא עצם הטענה. ומשום הכי פריך מקרקע וקנס שכשחובע דברים אלו הוה ליה ליכתב גם כן דומיא דפרוטה. אבל היות הטענה אמת או בריא אין זה נוסא הדבר שהוא טוען אלא אופנה וסדרה ולאו בהכי משתעי ולא דמי כלל לענין פרוטה: ובזה יתיישב גם כן לשברתם למה לא הקשה שם מעד אחד מסייע לנחבע לפטור משבועה אף על פי שעד אחד מעיד כנגדו. לגם זה אינו דבר אלא חוץ מנוסא עצם התביעה. והכלל לא נאמר אלא בעצמות הדבר שהוא חובע ובמהותו. אבל להרא"ש ז"ל ולעתיה אי אפשר לומר כן: ומ"מ נראה שבעלי התוספות ז"ל מסכימים גם כן עם המחייבים שבועה ממה שכתבו בריש מציעא בדבור מפני מה אמרה תורה וכו'. דמקשו כופר בכל מגלן לפטור וקאמרי ואין לומר מדאלטריך למכתב שעד אחד מחייבו שבועה. ואי כופר הכל חייב מאי נפקא מינה מעד אחד. הא בלאו הכי חייב. דהא אלטריך במקום שהוא אינו חובע בריא ואינו יודע והעד מעיד שהוא גנב אמדינו הלוה לו וכו' ע"כ. הרי לשברי דהעד מחייב שבועה אע"פי שאין החובע יודע כלום. ולא רצו התוספות זכרם לברכה לאחות דאלטריך עד אחד לחייב אפילו בפרוטה. כדאחי רבינו ז"ל בשער שמרים תלק שני משום דאזלי לשטתייהו דכתבו בהך מימרא דשמואל דליכא כיון דתליא בדיליך כדמייתינן: ובתב הרב ז"ל בב"י סימן ע"ה דלענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל מסכימים לדעת אחד והרמב"ן והר"ן נמי שברי כותייהו הכי נקטינן ע"כ. וזהו כפי כללו ז"ל המורגל אצלו בספרו וכבר מייתינן משם גדולי האחרונים ז"ל דהמחזק יאמר קים לי כרבוותא דפטרי משבועה:

שער לז חלק א

א גרסינן בתוספתא לוה מן העבד וכו'. פרק חזקת דף ל"א מחלוקתן אין לאשה חזקה בנכסי בעלה אמרינן הא דאיכא יש לימא לגלוי זוזי הוא דבעי וכו' מיתיבי לוה מן העבד ושחררו מן האשה וגרשה אין להם עליו בלום פירוש דלא אמרינן ניחא ליה דלהוי להו

ד גם לענין שבועת עד אחד יש מדקדקים שאפילו יש לתובע אחד שמעיד על טענתו אך הוא שמא על תביעתו אלא שמוציא עד אחר שיעיד לו שהוא יודע שזה חייב לו מנה והלה כופר והביא את העד בפני ב"ד שהוא פטור מלהשבע שצריך שיהא בו טענה ובפיר' ואין טענת שמא טענה אלא צריך שיהא אומר לו בריא לי שאתה חייב לי גם יש לי עד על דברי וזה כופר בטקצת זו נקרא טענה ובפירה הא לאו הבי לא שבלל גדול בדבר כל דבר שאין אדם יכול לישבע עליו אינו נקרא בריא. אבל באותן שערים שחבר הרב בהלכותיו על משנת נגזל נראה שסובר דלשבועת עד אחר אע"פ שהוא טענת שמא כיון דאיכא עד אחד שמעיד בפנינו כדבריו נתחייב השבועה הנתבע ואפילו בשמא גמור כגון שטענו סבור אני שגנבת לי מנה והלה כופר ובא עד אחד והעיד חייב שהרי כתב דהיכא דמיתי חד סהדא דשקל מבי תיה טענה דכיתנא דה"ל מחייב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם ואע"ג דלאו באפיה שקל וה"ל שמא וחייבוה שבועה. ואמנם הי' אפרים ז"ל כתב שפטור משבועה הואיל ולא טענו בריא והראה מדאמרינן בבבא מציעא הצד השוה שבהן שעל ידי טענה וכפירה אלמא דוקא בטענו בריא אבל בשמא לא. והרב אבן מיגאש במו כן פסק שאין נשבעין על פי עד אחד שלא בטענת בריא ומסתברא כותיה דרי"ף ז"ל. וקרא ומתניתין מסייעי ליה דכתיב לא יקום עד אחד באיש אבל קם הוא לשבועה. ומשמע דלגבי שבועה אחשביה בשנים מת שנים מחייבי ממון בספק חובע אף עד אחד לשבועה אף בספק הובע. מתני' דאמר כל מקום שהשנים מחייבין אותו ממון אחד מחייבו שבועה וידוע הוא שהשנים מחייבין אותו אף בשמא בשמביאים לב"ד וטעמא דאמרינן מעום דגרסינן בעד אחד שע"י טענה וכפירה הוא בא אינו ר"ל אלא על ידי תביעה וכפירה הן באין כלומר שזה תובע וזה כופר והא נמי הרי יש כאן תמיעה כיון שתובע או בבריא או בשמא. ובתשובה לרבינו האיי האומר הוגד לי שיש לך משלי אין מחייבין אותו לישבע אבל פסק שאם אמר לו מורישי אמר לי שאתה חייב לי או שראה בתוב בפנקסו שאתה חייב לו וברור לי שזו בתיבת אבי היא. הרי זה משביעו היסת. אבל הראב"ד בר יצחק ז"ל כתב שאם אמר אבי צוה לי ראינו בתשובת הזקנים שגם זו טענת בריא. ואינו נראה לנו שהבל נקרא שמא אחר שאין יכול לקבל חפוך שבועה אם הפך אורתה עליו המתבע:

שער לז חלק ראשון

א גרסינן בתוספתא לוה מן העבד וכו'. והוא ז"ל הסכים עם המחייבין שבועה. ובמסקנת דבריו שהם דברי הרמב"ן ז"ל הביא ראיה מהירושלמי. דאבלא דכל שסיים מחייבין אותו ממון מאחד מחייבו שבועה פרוש והרי שנים מחייבין אותו קרקע שניא היא שאין נשבעין על הקרקעות והרי מחייבין אותו קנס. שניא היא שאין נשבעין על הקנס פירש ר"ש ז"ל ס"ק בכל דבר שנשבעין עליו עד אחד מחייבו שבועה אבל דבר שאין נשבעין עליו כגון קרקעות וקנס שאפילו אם יולה פטור אין ע"א מחייבו שבועה. ואם איתא ה"ל לאקשויי והרי שנים מחייבין אותו בשמא אלא ודאי כלל זה אמת חוץ מאותם שני דברים שסקשה בירושלמי קרקעות וקנס ע"כ: והמיהא לי מלתא דלא מקרקעות וקנס אין עד מ' מחייב שבועה משום דהוו דברים שאין נשבעין עליהם א"כ גם בהעלאת עד אחד בפרוטה לא הוה לן לחייב שבועה כיון דתביעת פרוטה לא הוי דבר שנשבעין עליו לדילן דפסקינן כרב כאבר בתבאר בשער ז' ואם על גב דלשמואל גופיה איכא לתרוצי כדאמרינו התוספות דאזיל לטעמיה דמחייב במולה מקלת אבפירת פרוטה ואולי הירושלמי לשטת שמואל קאמר. הא קאמרי דלפי זה אין הלכה כשמואל דאזיל ותליא הא בהא. ומ"כ לדילן דנהגינן פסקינן כרב שכן פסקו הרי"ף והרמב"ם וגדולי הפוסקים ז"ל. איך נפסוק כאיך דשמואל דע"א בטענת פרוטה מחייב שבועה כיון דמלאה דכל שסיים מחייבין אותו ממון אי אפשר לומר כן. דמהכרח קרקעות וקנס לריך שנפרש כל שסיים מחייבין ממון מאחד מחייב שבועה סיכא דשייבא ולאפוקי קרקע וקנס ופרוטה: ולהרמב"ם ז"ל היה אפשר לפרש לפי דברתו דנהי דבמולה מקלת בעינן טענת אחי כסף ופרוטה כי היכי דתיהוי הכפירה אחי כסף. דבשבועת השומרים לא בעינן ב' כסף אלא אפילו בפרוטה חייב. וכיון דכבר אשכחן חיוב שבועה אפרוטה אע"ג דאיכא בכל ענין אחרי כללא לומר דהיכא דליפא עד אחד נשבע בכל גווני. ובברא זו מוכרחים אנו לאמרה דאלא"ה לפי הירושלמי שבועה דעד אחד לא משכחת לה דהא כופר בכל פטור משבועה ואינו חייב אלא במולה מקלת דבעינן כפירה והולאה. ואם כן עד מ' היכי מחייב שבועה בזה. אלא ודאי

Digitized by Google

האשה וגרשה אין לחם עליו כלום • מ"ט לא משום לאמרי' לגלויי זוזי הוא דבעי שאני החם לא ניחא ליה לפויי נפשיה עבד לוה לאיש מלוה וכו' • ומסקינן אמר רבא המוכר שדה לאשתו לא קנתה והבעל אוכל פירות במתנה קנתה אין הבעל אוכל פירות תרתי לא קשיא כאן במעות טמונים כאן במעות שאינם טמונים : ומ"ש רבינו ז"ל דבהלוה בין טמונים בין שאינם טמונים לא נשתעבד • היא דעתו של הרמב"ם ז"ל בפ"ב דמלו' וכתב ה"ה ז"ל אבל מתוך מה שאמרו עליה בגמרא שאני החם דלא ניחא ליה דליהוי עבד לוה לאיש מלוה • כתב הרשב"א ז"ל ונ"ל מינה דלוה מלאשתו או מעבדו מעות שאינן טמוני' וגרש את האשה ושחרר את העבד חייב לפרעם לכל שלוה מהם מעות שאינם טמונים אודויי אודי דשלה' הם שנתנו להם בענין שאין לו בהם כלום ע"כ • וראיה לי דהכי דייק דמלחזינן לפריך וקאמר מ"ט לא משום לאמרינן לגלויי וכו' • ומסקי שאני החם דלא ניחא וכו' • משמע דמודה ליה דטעמא הוא משום לגלויי דבעי אלא דליכא למימר הכי אלא גבי הלואה משום דמשתמש לא משום שאינם נפשיה עבד לוה וכו' • מכ"ש במכר • וממילא דכשאינם טמוני' דליכא טעמא לגלויי • הוי כשאר לוה דעלמא דאי לאו הכי לא הל"ל שאני החם וכו' • אלא לסתור סברת המקשן ולימא דלא החם משום דלא ניחא ליה וכו' דבהכי היה משמע דאין הטעם משום לגלויי אלא משום דלא ניחא דליהוי עבד לאשתו ולעבדו • ובזה היה כולל בין טמונים בין שאינם טמונים • אבל מדנקט דשאני דשאני החם משמע דלטעם לגלויי בדוכתי' קאי : ולדעת הרשב"א ז"ל איכא למידק אי הך בריתא דהלוה איירי דוקא בטמוני' • מ"כ לפי האמת אמאי לא אשמועינן רמתא ולימא האי דינא גבי מכר דלא קנתה במעות טמונים ומכ"ש הוה שמעינן ליה בהלוה • דאלו השתא איכא למטעי ולומר דדוקא בהלואה אתרינן לגלויי משום דלא ניחא ליה למיסבי עבד וכו' • וי"ל דמשום דוקא דשאינם טמונים נקט לה בהלואה לרבותא דאפי' בהלואה דוקא בטמוני' אין להם עליו כלום אבל בשאינו' טמונים חייב ולא אמרינן דלא משוי נפשיה עבד לוה וכו' כלסברי הרמב"ם ורבינו ז"ל : ואף על גב דבמכר וכו' • לשון הרמב"ם פכ"ב דמלוה כך הוא • המוכר קרקע לאשתו אם היו המעות שלקחה בהם הקרקע מבעל גלויים וידועים לבעל קנתה והבעל אוכל פירות אותה קרקע ואם היו המעות טמונים לא קנתה שהבעל אומר לא מכרתי אלא להראות המעות שטמנה ואותם המעות שנראו ילקח בהם קרקע והבעל אוכל פירות • וכתב ה"ה ז"ל והכרח הוא שהוא ז"ל מחלק בין קונה ממנו שלה ובין המלוה אלין • חלא שכאן חלק בין מעות טמונין למעות שאינן טמונים ושם לא חלק • ועוד שכאן כתב אפי' טמוני ילקח בהם קרקע ושם כתב אין לה עליו כלום והטעם שכל שהלוהן לו יגלו מחזקתה והרי הן ביד הבעל ומוכשין שמא משלו הוא אל"כ לא היה לה להלוותן לו אלא שיקח בהם קרקע • אבל בקונה ממנו שלה שבורה היתה שהמכר קיים ולפיכך לא אבדה זכותה ע"כ : וקשיא לי דמי לא עסקינן בשהיא טוענת מעות אלו נתנו לי במתנה ע"מ שלא יהיה לבעלי רשות בהם אלא אעשה מה שארצה וכו' • וכלכתב הרשב"א ז"ל בהתיא להלואה דאלוויי אודי לה שלה' הם שנתנו להם בענין שאין לו בהם כלום וכו' : ולפי הטעם שכתב ה"ה ז"ל דבמקום היא שבורה שהמקח קיים ולפיכך לא אבד' זכות' • אי בחר לעתה אזלינן אחר הלואה נמי • היכי אמרינן דאיישינן שמא משלו הן • דאל"כ לא היה לה להלוותן אלא שילקח בהם קרקע וכו' • הרי היא שבורה להלוא' גמורה היא ושיתחייב לפרע' לה בכל עת שחרצה לעשות מהם כחפצה ולפיכך נתנן בחזרת הלואה ולא שתקח בם קרקע שתאבד רשות' בהם : ובתב עוד ה"ז ז"ל אבל מדברי הרשב"א ז"ל ונקלת מפרשים נראה שהם מסוים אותם וכשאמרו בלוה שאין עליו כלום דוקא בטעמו דבר' שמשלו הן והי' נגנבן וכיון שהם בכשותו הוא נתנן אבל אם לא טען בברית אין לו בהן אלא אכיל' פירות בלבד וכשנרשה חייב להחזיר לה • ולפ"ז אף במוכר במעות טמונים אם טען בריא שמשלו היו אין לה בהם כלום ע"כ : ואין להקשות לפי סברת הרשב"א דמחלק בין טוען בריא לשמא יא"כ מאי פריך בגמרא לרבא דאמר המוכר שדה לאשתו לא קנתה והבעל אוכל פירות וכו' : ואילטריך לאוקי כאן בטמונין כאן בשאינן טמונים לוקמה כלה בטמונין ולימא כאן בטוען בריא כאן בטוען שמא • דהא ולאי לאו מלתא היא לכל שהם מעות טמונים פשיטא דלא קנתה אע"ג דטוען שמא לכיון דלעתו לגלויי זוזי כי נמי טוען שמא מאי אי הא סוף סוף אין לעתו למכור אלא לגלויי • והיאך יש מה אלא גזר בלעתו להקנות • וזה פשוט ע"ד שיש להפליא מחכמת הרב בעל לחם משנה ז"ל שכתב ובלעתם הרשב"א ז"ל ונקלת מפרשים נראה שהם יש להקשות דאמאי הקשו בגמרא למ"ד לא קנתה מהתי' דבעל אלוה מאשתו וכו' • הא התם ע"כ בשטוען בריא וגימא להך לקמר קנתה הוא כשהבעל אינו טוען בריא להמעות הם שלו • וי"ל דמקשה לו משום דהתם' קאמר דקנתה משמע דאע"ג דטוען בריא שלו הם ע"כ : ואחר המחילה הראוי' אין מקום לקושי' מהטעם שאמרנו דכיון דהוא מקשי לימ' לגלויי זוזי הוא דבעי ומייתי ראיה מהלוה • א"כ ע"כ לא מלי לשנויי אלא דדוקא בהלואה שייך לגלויי ובמכר לא ומטעמ' דמסתמ' לא משוי אינו' וכו' • והלכך אמרי' ולאי לגלויי הו' דבעי מש"אכ במכ' אבל אי לאו הא' טעמא הוא אמרי' בתרוייהו לגלויי זוזי הוא דבעי ובמכ' נמי לא נתאין למכור כי היכי דבהלואה לא נתכוון ללוות ולא קפחה הדלה אף עפ"י שאינו טוען אלא שמא לטעמא שמא לא מגרע כח הבעל בטמונין אלא לענין שלא יהיו המעות שלו שגמרי אבל לענין הקנאת הדלה לא יולאי לעם מקנה בעינן וליכא דאיהו לאו למכר איכון אלא לגלויי זוזי ואכתי איקשי היכי קאמר דקנתה • הלכך לא מלי לתרוצי אלא לליכ' למימר לגלויי גבי מכר וגמר ומקנה : גם תתכי מתירוצו ז"ל אם קושיתו קושיא מה תירץ דמקאמר דחמא קנתה משמע אלא על גב דהוא טוען בריא וכו' • והוא פליא דאי מכח הסתיות משמע שהוא כולל בין בשמא בין בבריא אם כן גבי הלואה נמי לקחי החם אין להם עליו כלום יהיה כולל בין בבריא בין בשמא והוא ז"ל קאמר דהתם ע"כ בשטוען בריא :

ב ודוקא כשלוה מאשתו וכו' • הסיגי' בשלהי האשה שנתארמלה כך היא • ת"ר לוה הימנה בנכסי אביה אינה נפרעת אלא ע"י אחר מ"ר ששת ואי אתו לקמן לגיגא לא מזלקינן להו רב פפא אמר שמוחי משמתינן להו רב הונא ברים דרב יהושע אמר נגוזי מנגזינן להו מ"ר נתמן תניא באבל רבתי בל"א שנתגרשה מן הנשואין אבל כשנתגרש מהארוסין נפרעת ע"י עצמה שאין לבה גס בו ע"כ : וקשה לי דבשלמא לשטת הרמב"ם ורבינו ז"ל דבסימן הקודם דבלוה בין טמונים בין שאינם טמונים אין לה עליו כלום • ניחא דנקט בברייתא לוה הימנה בנכסי אביה דהיינו בשידוע לנו שהם ואלאי נכסי אביה • אבל לשטת הרשב"א ז"ל וסיעתו דדוקא בטמונים אינו חייב משום דאיכא טעמא לגלויי • אבל כל דליכא למימר זוזי הוא דבעי לגלויי חייב לפרעם לה אחר שנתגרש • אמאי נקט בברייתא בנכסי אביה • ואין לחוק דמבי' אביה היינו גלויי לבעל ועל ידי שלוה אותן בתורת הלואה הוי כמודה שהם של בית אביה • ודאי פשטן של דבריה משמע שהוא ממש כן נודע אצלנו שהם מבית אביה • ובהך דגרושה אף על פי שאינו מנוסח הדינים שאנו בהם • ראיתי לומר דה מילתא' • כי נמצאו למחברים ז"ל ג' פירושים בזה • הא' לרש"י ז"ל שכתב דבכהן שגרש את אשתו קמיירי • והיינו משום דבגרושה מישראל אחני למעלה המגרש את אשתו לא תנשא בשכותו אם היא בת ישראל לא תחזור במבוי וכו' • ודייק מינה אבל ישראל כל זמן שלא נשא' תחזור בשכותו וממיל' דנפרע' ע"י עצמה לאין ישראל אסור בגרושה • הב' להרמב"ם ז"ל פכ"ה מאסורי ביאה שכתב וכן מי שגירש את אשתו מן הנשואין לא תחזור עמו בתחלה שמא יבועלו לילי זנות ואם היה כהן לא תחזור עמו במבוי וכפר קטן נחון כמבוי • היה לה תלוה אצלו עושה שלום לתבעו וגרושה שבאה עם המגרש לבין מנלין אותו או מכין אותו מכת מרדות וכו' • וכתב ה"ה ז"ל ורבינו ז"ל סבור לאפי' בישראל הוא נאפי' שלא נשאת לאחר וכן עקר ע"כ אלמא דגם בישראל שגרש הדין כן הג' לאור ז"ל בת"ה סי' י' שכתב המגרש אשתו ונשאת לאחר וגרשה או מת אפי' לא נשאת לאחר אלא נתארסה לאחר אסורה לחזור לראשון ואסורה לדור עמה בעל הבכורה • ואם גרשה הבעל או נתארמלה מותר לדור עמה בבכורה ובלבד שיהיה חוץ למבוי ואם לוה ממנה קודם לכן דינה כדפרישית לעיל בכהן שלוה מאשתו גרושה וכו' • הרי שהבינה גרושת ישראל שנשאת לאחר ומת, הבעל או גרשה לכהן שגרש אעפ"י שלא נשאת לאחר • ומאי' משמע דבישראל המגרש ולא נשאת לאחר מסכים עם רש"י ז"ל לאין כאן דין מחוש •

ראיכא למילק לבי"ל סי' ש"ל העתיק הכ"ל לבר' שה בי' הרמב"ם ז"ל בפ"ו לת"ת שמגלין עליהם ובכללם כתב הכ"ב כלשונו ממש שאמר מי שגרש את אשתו ועשה בילו ובינה שותפות אז ומתן במביאין לחם להזקק זה לזה כשיבאו לב"ל מגלין אותם • והרמב"ם ז"ל לשיטתה אזיל דמפרש הך סוגיא בשתה ישראל המגרש אעפ"י שלא נשאת לאחר • אבל הטור ז"ל לסבר דדוקא כהן המגרש אי ישראל שגרש אשתו ונשאת לאחר • הוא תימא היאך שם כלשון הרמב"ם ז"ל דמשמע דבישראל ליה כלתיה : ותו קשה לי להרמב"ם דבהלכות אסורי ביאה כתב מבמי אי מכין ובאר ה"ה שכתב כן לפי שלא נפסקה הלכה שם כדברי אחר מהם •

והשתא

Digitized by Google

והחתם בהלכות ת"ת היאך פסק להלי' ממגלין לרב פפא ולא כרב הונא בריה דרב יהושע • למה נפסק לן מפרק מגלגלין לרב הונא דוקא מגלגלין בלמשמע פסא' אי הוי מגלגלין נמי כלברי הסו' • אי הוי לוק' • אם כן כי פסק התם למגלגלין הא ולאי הוי לוק' לרב פפא ולא כרב הונא • ואי מגלגלין נמי קאמר רב הונא • א"כ הא לכתב הכא אי מכין מכת מרדות למשמע הכאה לתוך הוי לא כמאן לגב"ע לא סגי בלא שמתא:

שער לח חלק א

א גרסינן בב"מ פ' השואל ובו' • לקמ"ל • ומ"ם רבי' איני יודע אם אני חייב לך וכו' פי' לפירושו לא חיי' למיירי לוק' בלוקה וחמשין לא ידע' אי פרעתיך אי לא • אלא אפי' אמר ליה לא ידע' אם הלויתני אי לא להיינו איני יודע אם אני חייב מעקר • מ"מ מסלם כיון שיש עסק שבועה ביניהם והוא מוכרח מתוך הסוגיא •

ב ומסתברא לוק' וכו' אע"ג למסיק רבינא לכן הסכימו כל המורים ז"ל לא כן כתב הרב המאקי אלא שהסכימו האחרונים ז"ל למתוך שאינו יכול לישבע מפלס אמריק אפי' אגלגול וכן דעת מר יהודאי גאון ז"ל • א"ר אבא לנתקשו אלי לכרין ז"ל במסכת בתולות הסוכר אומר שכור' מתה והלה אומר איני יודע פטור שכתב וז"ל ואין לומר נמי אמאי לא מגלגלים לה לישבע לכלרכה מתה ומנו למשתבע הסי משתבע נמי לשכורה מתה והלה אומר איני יודע אם אינו יכול לישבע לקאמר מתה ומנו אם אינו יכול לישבע ע"כ • ואם כן לא נתקשו אלא בשבועה שבועה על ידי גלגול • ואין לומר דלמי לא מגלגלים לה לישבע לכלרכה מתה ומנו אם אינו יכול לישבע לקאמר מתה ומנו אם אינו יכול לישבע לקאמר מתה ומנו אם אינו יכול לישבע לקאמר

אלא שלש קטנה בעומריה ועבד קטן בכסות קטן • מאותו כסות שהוא טוען • נשבע המוכר שבועת התורה על העמרים ועל הכסות ואגב זה נשבע גם על השלה ועל העבד • ואם הלוקח אומר גדול לקחתי והמוכר אומר איני יודע אם אין עסק שבועה ביניהם פטור אלא אמרינן ברי עדיף להוציא ממון • ואם יש עסק שבועה ביניהם כגון שחובעו שני עבדים בכסותן ומודה על האחד ועל השני אומר איני יודע משמע"מ עד כאן • ואתמהא כיון דבלוקח אומר גדול ומוכר אומר איני יודע אייני למה לו ז"ל להמליץ עסק שבועה בענין אחר אלא שטוען הלוקח שני עבדים בלבוש ואיכא מודה באחד ואז איני יודע • סא בשאות גוונא גופיה דמתניתין באוקמתא דגמרא ע"כ איכא עסק שבועה שהלוקח אומר עבד גדול בכסות גדול מכרת לי והלה אומר איני יודע אם גדול בכסות גדול מכרתי לך או קטן בכסות קטן מאותו כסות ודאי יש עסק שבועה על הכסות ומחוך שאינו יכול לישבע משלם: גם יש לדקדק עליו ז"ל היאך כתב בסתם מתוך שיל"מ דמסתמיותו משמע לחייב לשלם כתביעת הלוקח להיינו שני עבדים בכסותם • והוא הביא בסימן ע"ה שאביו הרא"ש ז"ל כתב בשבר דאשונה בשבועה דעל ידי גלגול אין אומרי מסויל"מ ונראה שהוא ז"ל מסכי כוותה ולאי להכא אינו מחוייב שבועה על העבדים אלא ע"י גלגול בכסותם: ואם כן הוה ליה לפרש למשלם לוק' תביעת הכסות ולא תביעת העבד • וכדברינו ז"ל: הא לא קשיא לכי אמרינן הסס וכו' • על התירון הזה שהביאו בעל המאור ז"ל כתב הרמב"ן ז"ל קשיא לי מילי בסות קמני עבד קמני וזכה בעבד • ועוד לא"כ אין זה זכות אלא תובה שמפסיד העבדים שהרי הגדול שנחייב עליו שבועה בגלגול כיון שאינו יכול לישבע עליו אתה אומר פטור ולגבי קטן ה"ל טענו חטין בדברי והולה לו שעורים בשמא וקי"ל לפטור אף מלמי שעורים אמנם לדבריו זכה דריש קרוב להפסד ורחוק לזכות ואין לו לסיפ' קרוב לשבר מהפסד שהרי יש לו עבד קטן בכסותו וכי הך ליפר' לאיפר' לא חני חנא ע"כ • ובספר ז' סי' כ"ו נתבאר לין זה דטענו חטין והשיב שמא בחטין או שעורין: ואיבא למידק לפי דרכו ז"ל בהלוקח זה אומר גדול וזה אומר קטן המשבעי' למוכר ע"י גלגול לכסות • דהא סוף סוף לגבי עבד קטן ה"ל טענו חטין והולה לו בשעורין לפטור אף מלמי שעורין וכאן נמי פטור מעבד קטן אי מעמס מחילה ואי מעמס הולאה כאשר נתבאר במקומו ואינו משלם אלא כסות קטן • וא"כ נמצא יפה כח הלוקח כשטוען אינו יודע שהרי יש לו עבד קטן וכסותו מכשטוען בריא גדול לקחתי לאין לו אלא כסות קטן בלא שום עבד ולא אהניא ליה טענתו בדברי אלא לחייב למוכר שבועה • אבל יצא שברו בהפסדו כיון שאחר שנשבע המוכר מפסיד הלוקח גם העבד הקטן שהולה לו • וכשאומר אינו יודע עכ"פ יש לו עבד קטן • ואלו תלשון המשנה דבלוקח טוען אינו יודע קאמר אין לו אלא קטן • ובאומר גדול לקחתי קמני כשבע המוכר שקטן מכר • משמע מריהטא דטענת אינו יודע הוא בלוקח וטענת בריא גדול לקחתי עדיפא שמשביע את המוכר • והדברים בהפך לענין העבד עצמו • מיהו איכ' למימר דבזה יפה כחו בטענת בריא דמחייבינן למוכר לישבע לאולי מפני השבועה יולה על הגדול ויתן הגדול עצמו • לאלו באינו יודע כי לא רמינן שבועה למוכר לא יטוב מפני כל ולעולם אין לו אלא קטן: וגם כתב לפיכך כל מי וכו' • יש לדקדק על הלשון דמדקאמר אם פקח הוא אומר על הגלגולין אינו יודע ויפטר משבועה חמורה וכו' • משמע דלוקח מן החמורה הוא נפטר אבל לא מן הקלה שהיא היסת לאיה לישבע היסת שאינו יודע ומדקאמר הו מכל מקום לא יוכל להגלל מחרש סתם • משמע לאין לו שום שבועה לא חמורה ולא קלה אלא ח"ש • וסוף סוף טענת אינו נשבע היסת שאינו יודע • ושמא בשטת ההשגה לפי"ג דמלוה אמרה שכתב אין אמו נסכמים עמו לפי שלא בא אינו יודע של זה על בריא של זה וכו' • וכאן נמי אם טען ברי אחה יודע מחייבו לישבע היסת שאינו יודע והיינו החלת דבריו שיפטר משבועה חמורה למידק הא שבועה קלה להיסת משבע המסתמא טענת בשטענו עבד בכסות ומנו דמשתבע מן הכסות משתבע מן העבד ע"י גלגול • ומתוך שאינו יכול לישבע משלם • הא לא קשיא דבי אמרינן התם דחייב מן הכסות ומן העומדים אבל העבד שהוא גלגול לא זכה בו דשבוע' דידהו עלידי גלגול הוא ולא אמרינן בה מתוך שאינו יכול לישבע משלם • ובן תירץ בעל המאור גם הראב"ד ז"ל נוטה דעתו כך וגם כתב לפ"כ כל מי שנתחייב שבועה ורואה שמגלגלין עליו אם פקח הוא אומר על הגלגולין אינו יודע ויפטר משבועה חמורה מכל מקום לא יוכל להגלל מחרש כתם שמחרימין לפניו כל מי שיודע שבות לפלוני בכך וכך אם לא יודה ע"כ:

ג וכן יש נתבע אחר שאין אומרים לו מתוך שאינו יכול לישבע משלם וכדתני רבי אמי שבועת ה' תהיה בין שניהם בין שניהם ולא בין היורשים ואוקי' לה בטון דא"ל מה לאבא ביד אביך והא השיבו נ' ידענא וג' לא ידענא • ופטור על הנ' שטען אינו יודע דרחבנא פטריה • וכבר האריכנו בשער ל"ו:

חלק שני

א והיכא שטוען על עיקר ההלואה אינו יודע אם לויתי מעולם אם לאו על זה גרסינן בכתובות פ"ק מנה לי בידך והלה אומר אינו יודע אם לויתי מעולם אם לאו רב נחמן ורבי יוחנן אמרי פטור דאוקי ממונא בחזקת מריה דבין שלא חייב עצמו מעולם בשום ממון דין הוא שיפטר וקיימא לן כותיה • ומסתברא דבי אמרינן דפטור הני מילי מלשלם מטון מ"מ משבעינן ליה היסת שכן הוא בדבריו שאינו יודע שחייב לו כלום וכן סברת המורים:

ב גם אם טענו כור חטים לי בידך והנתבע אומר אינו יודע אם חטים או שעורים הרי זה נשבע היסת שאינו יודע כדבריו שטען עליו ומשלם שעורים • וכן פסק ה"ר משה ז"ל • ואיכא עליה פירכא מהתם דהטניה כמו שכתבנו בשער ז' שהקדמנו:

ג והה"ה נמי אם טען נ' פרעתיך בודאי ועל הנ' אחרים אינו יודע אם לויתי אותם ממך • הרי זה פטור ומשתבע עליהם אינו יודע •

ד וכל זה הוא בשטוען אינו יודע אם לויתי אותם ממך הרי זה פטור

חלק שני

א והיכא שטוען על עקר ההלואה אינו יודע וכו' • בפרק בחולה לף י"ב ע"ב • ותי"ש וק"ל כותיה הוא פסק הגמרא עלמה לקא סקיל וטרי עלה ממתני' דהיא אומרת מקארסתני נאנסתי והוא אומר לא כי אלא על שלא ארסתיך ר"ג ור' אליעזר אומרים נאמר ר' יהושע אומר לא נפיה אמו חיים וקאמר לימא רב נחמן ור"י דאמרי כר' יהושע אמר לך רב נחמן אנא דאמרי אפי' כר"ג ע"כ לא קאמר ר"ג הסס אלא לאיכ' מגו אבל הכא מאי מגו איכ' א"כ לא קאמר ר"ג הסס אלא דאמרינן אוקמה אחזקה אבל הכא מאי חזקה אית ליה להאי גברא ה"נ' מסתבר' לא"כ קשיא הלכה אהלכתי לק"ל הלכתי' ברב נחמן דאיני ל ובהא אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"ג אלא לאו אמר מינק כלמסנין שמע מינה • ואיכ' למילף במאי למסני להסס איכ' מגו להאי הוי מגו להולי: ואפשר לומר להך מגו אלים כחיה טוב' משום לבאיחה טענה שהיתה יכולה לטעון הימה מרוות' בעלמה הרבה יותר מנה שהיא רולה בטענה זו • דאי טעם מוכח ען אני מחתך במקום מקארסתני היו לו מאתי' כמו שהיא רולה וגם היתה כשרה לכהונה מפא"כ עתה כשאומרת מקארסתני נאנסתי אפשר לה היתרה לכהונה ומ"ה נאמנת וכן באידך דאומרת מוכח ען אני • אלא אמרה מוכח ען אלי מחתך היתה גובה מאתים ועכשיו שאמרה מוכח ען אני מעקר' היא מפעלת מנה • הלכך הוי מגו מעלי' אעפ"י שהוא להולי' • אבל במגו דעלמא אלא אמרינן להולי היינו בליכ' כ"כ עליפות' מטענה לטענה אלא בענין הטענה עלמה ולא נפקא מינה מילי להרויח טפי:

ומסתברא לכי אמרינן לפטור וכו' • גם התוס' בהשולל ד"ה רב נחמן ור"י אמרי פטו' כתבו וז"ל בב"ק ובפ"ק לכתובות' בקונטרי' פטור היינו קודם שנתקנה שבועת היסת אבל אחר שנתקנה שבועת היסת חייב לישבע שאינו יודע דאם לא כן כל לתבע יאמר איני יודע ויהיה פטור מכלום ע"כ • וקשה איכ' למידק לאיתה ז"ל כתבו לעיל במתניתין דבור ביום שהיתה שמולה וכו' • נראה לר"י דאין מגלגלין אלא כשנתבע טוען ולאי דומיא לסוטה שטוענת ולאי אבל ברים' וסיפ' שהנטע' טוען שמא אין מגלגלין וכו' • עד ואיפ' והיכי מגלגלין שבועה לעולם לאפי' כשנתבע טוען ולאי יהא נאמן במגו דאי בעי אמר איני יודע: וי"ל דאין זה מנו דאין אדם עושה עצמו ברגון מסופק כי אז נראה שהתובע אומר אמת שטוען בריא והוא טוען איני יודע ע"כ • וכן כתבו בדבור שקודם זה • ואיך יסכימו יחד הדבורים האלו ואולי שאני שבועה דהיא מדאורייתא מהיס' דהאי' תקנתא דרב נחמן •

ב גם אם טענו כור חטים וכו' בשער ו' סימן ט' דאם רבי' ליישב דברי הרמב"ם דמייריי לגאת י"ש ושם דקדקתי עליו בס"ד ע"ש ועכשיו מחדש דאיתי בפ' לתם מסנה שהקשה דא"כ ה"ל לאלם חטים לגאת י"ש דאלא גרע ממנה לי בידך והלה אומר איני יודע לגאת י"ש חייב במנ' וחירץ מה שתירץ • ולע"ד נר' דהתם במנה ע"כ בבא לגאת י"ש אינו יודע אלא בחסלום המנה דמאן פלג ליה ומו' זה חלק יתן דהא ולאי אי הוא חייב בכלו אי אינו חייב בכלום ואם ישלם מקצתו לא נאמר שיצא י"ש במה שולאי היה פטור כי אותו המקצת הוא חלק מהכל ואולי היה חייב כלו אבל בטוענו חטין מסתיי' דמפני ספק החטי' ישלם השעורים שהיה ולאי פטור מהם מפני התובע ולא בא הספק מחיובם אלא מצד עצמו:

ג וזהו ה"ל אם טען חמשים פרעתיך וכו':

א אנראה ד וכל דבבא לגאת יצי שמי' משלם החמשי' שפוטן איני יודע זה הוא כשטוען איני יודע וכו' • כל דברי רבינו מכאן עד סוף הסימן נכללו בדברי התוספות שכתבו בהשולל וז"ל

Digitized by Google

ז"ל והלה אומר איני יודע לוקח שאומר איני יודע אם הלויתני ואיני יודע אם הוחזרתי לך מתני' היא בהגוזל בחרש לחייב • ומ"מ ערוך שפיר לרב נחמן ממתניתין דאע"ג דמולה שמכר לו שתי פרות כיון שמחזיר א' הוי כאלו אומר איני יודע אם השאלתני אם לא וכן בפרה אם אומר איני יודע אם מתה בעודה שאולה ע"כ והרב הגמקי ז"ל כתב הקושיא והתירון בלשון זה דהא הכא מודה שהשאלה חלי היום וכן שהשאלה היום אלא שאינו יודע אם מתה לאחר זמן השאלה ופטור • או שמא כשמתה פטרין לא עבר זמן הבאלה וחייב • א"כ הוא מודה שנעשה שואל עליה • וכשאומר איני יודע אם עבר זמן ההשאלה כשמתה הוי כאומר איני יודע אם החזרתי לך דקיימ' לן דחייב לכ"ע • ויש לומר דמסיפא דמתני' תן קא מקשה דשלר אחת ושאל אחת ומתה אחת מהן ואינו יודע איזו היא • ונמצא שאינו יודע אם נעשה שואל עליה אם לאו • דאיינו הלה אומר איני יודע א"נ מצינן לתימר דמרים' קא מקשה דשאלה חלי היום ושכרה חלי היום שהמת קתני • ולא מכפינא מלתא דמימר שיהיה חלי ראשון מן היום דשאלה ולא היום הראשון • וכיון שאינו יודע אם מתה בזמן השאלה • א"כ כשאומר איני יודע אינו מודה בשאלה כלל ואמאי תנן חיי' והאי גווז' דוקא לילטריך לפוש הרמב"ם ז"ל לפסק הסיא להניח להם אביה' פרה שאולה חייבים לשלם נכסיהם מפני שנכסיו נתחייבו משעת משיכה לאונסין • אבל לפי' הרמב"ן לפסק התם כרב פפא דנכסי אביהן לא נתחייבו באונסי' מפני שלא נתחייבו נכסים על שעת אונסין • והשתא בשעת אונסין לאו נכסי אב נינהו שהרי מת • מצינן לתימר דמקשה גמ' אפי' אם חלי יום ראשון בשאלה • וכן יום ראשון • דכיון דאין חיוב אונסין מחמת מסיכה אלא משעה שנאנסו והוא אינו יודע מתי נאנסו הרי הוא כאומר איני יודע אם נתחייבתי לך ופטור • ואם כן אמאי חייב עכ"ל • ונתקשתי בו • אלא לפי דבריו הראשונים דמסיפ' דשכר אחת ושאל אחת קא מקשה • ומשכחת לה דישא בהדתי וכו' • דרישא מאן דכר שמה הא לא קשה מינה מידי ולא מיצטרכי' לשום אוקמתא דשכר שבועה דמגינא דחייב כיון שהוא מודה בשאלה אלא שאינו יודע אם מתה אחר זמן השאלה • דהוא ז"ל סבר ליה כאיני יודע אם החזרתי • ולא היה לריך בגמרא לתרוצי אלא סיפא דשאל אחת ושכר אחת • ולא יתכן כלל לומר דמהדר לאוקומי רישא שהא דומיא דסיפא דולאי ליסנא לרישא מסכחה לה בחדתי • מסמע דבלאו הדתי לא מסכחת לה • ותו בלילך תירוצא דקאמר אלא מכרעא מילתא שיהיה חלי ראשון מן היום בשאלה ולא היום הראשון וכו' • דבשלמא בחלוקת חלי היום ניחא אלא קתני שום חלי מסויים לא ראשון ולא שני • אבל בלילך חלוקה דשאלה היום הא קתני בהדיא ושכרה למחר ופשיט' למחר הוא יום שני הבא אחר יום ראשון אלא קאמר שאלה יום אחד ושכרה יום אחר • דבהכי לא היה מכרעא מלתא הי מנייהו קדים • אלא כח בלשון לשנותם יחד כלאמרינן בבחדתא • אבל שאלה היום ושכרה למחר כבר יש כאן זמן מפורש היום לשאלה היום מחר הבא אחריו לשכירות • ותו במאי דקאמר להרמב"ן ז"ל מצינן לתימר דמקשה אפילו יום ראשון דשאלה • משום דאין חיוב אונסים אלא משעה שנאנסו ונכסיו שאינו יודע מתי נאנסו הוי כאינו יודע אם נתחייבו וכו' • דהא גם להרמב"ם ז"ל מצינן לתימר דהספק הוא שעת האונס אימתי הוא • ולא מיצטרכינן לתוקי דלא מכרחא זמן השאלה אימתי הוי דהא ודאי לכולי עלמא אינו חייב באונסין אלא בשנאנסו בזמן השכירות • ואם כן נהי דידע זמן השאלה • מ"מ כיון דאינו יודע מתי נאנסה • דדילמא כבר עבר זמן השאלה ולא מתה אלא בזמן השכירות שאינו מתחייב באונסין הוה ליה כאומר איני יודע אם נתחייבתי והם הם לבדי התוס' :

חלק שלישי

א והיבא דאמר לחבריה הלויתיך ואיני יודע כמה היה שהלויתיך והלה משיבו אין הלויתני ואיני יודע כמה • בסתברא דפטור אלא בבא לצאת ידי שמים שיתפשר עמו במה שיוכל אבל מן הדין אין כאן שבועה בלל שהרי אין כאן לא ע"ד דבר שבמדה ולא במנין ובאלו אין שם תובע הוא • אבל יש שפסקו ששורת הדין שישבע הלוה היסת שאינו יודע שהיה יותר על כך לפי דעתו והביאו ראיה מזה שכתב ה"ר משה ז"ל בזה מת אביו והניח לו שק צרור והפקידו אצלו ופשע בו המפקיד אומר איני יודע מה היה בו ושומר אומר איני יודע כמה אני חייב לך לשלם שורת הדין שישבע השומר כתקנת חכמים ז"ל שאינם ברשותו ובולל בשבועתו שאיני יודע בודאי שהיה בו יותר על כך וישלם ע"כ • והא לא דמיא • על ידי גלגול חייבו ולא בפני עצמו ומילתא צריכא עיון • ואבא מאן דאמר דדוקא האומר לחברו מנה לי בידך בבריא והלה אומר איני יודע הוא דמחוייב • בבא לצאת ידי שמים אבל באן אפילו בבא לצאת ידי שמים פטור ושמא הוא ומשלם מה שברור לו והשאר נפטר ולית לן לחייבו משום דהוה ליה לסידק דאדרבה למלוה גופיה נימא כל שכן דהוה לסידק ולא שנינו אלא אביו של אחר מכם הפקיד לי מנה אבל אחד מכם בלא תבעי ליה פטור שהוא עצמו שכח • ועוד דהא ודאי כי לוה דייק הוה ואחר כך שכח ושנירהם שכחו ואין בידו למנוע שר שבחה :

ב אבל

פטור ומשתבע לעולם שנעמיד ממונו בחזקתו ויפטר • אבל אם טען מנה לי בידך והנתבע השיבו ידעתי שלויתי ואיני יודע אם החזרתי לך אם לאו הרי זה חייב לשלם ולא ישבע דתובע בלל אפי' היסת מפני שיודע בודאי שנתחייב לו מנה שאינו יודע אם נפטר מהם אם לאו הילכך משלם בלא שבועה שלא ישבע הרתובע אך אם ירצה להחרים כתם על מי שנוטל ממונו שלא כדין דרי זה מחרים • כדגרסינן בקמא פרק הגוזל ומאכיל הקרתני האומר לחברו גזלתי' הלויתני והפקדת אצלי ואיני יודע אם החזרתי לך אם לאו חייב • וכתב הר"ף בהלכותיו דוקא בדקא תבע ליה חבריה דכיון דבריא ליה שגזל או שלוה ואכתפיק ליה אם החזיר אם לא החזיר חייב דאין ספק מוציא מידי ודאי ע"כ • ויש שמקשים מהתיא דהשואל דכיון דקא מודה דשכ' פרה מחברו הוה ליה כאו' הלויתני וכשטען איני יודע אם שכורה מהה או שאולה מתה ה"ל כאומר איני יודע אם החזרתי לך אם לאו הלכך אם איתא דחייב אגיאי איצטריך לאוקמה דמשנתי' דבפ' השואל בשיש עסק שבועה ביניהם דבלא עסק שבועה דינא הוא דמחייב ובזה הרץ הראב"ד ז"ל בפי' אותה משנ' אינה דומה למשנת בבא קמא דודאי בשאומר הלותני או הפקדת אצלי כבר הודה שהוא חייב להחזיר ובשאמר איני יודע אם החזרתי אם לאו אין ספק זה של החזר' מוציא מידי ודאי אבל משנתנו דהשואל אינה כן שאעפ"י שאמר ששבר ממנו פרה לא חייב עצמו במתה כדרכה כי השובר אינו חייב • בכך מעתה אין כאן ודאי ונחזור אל החזקה דאוקי ממונא בחזקת מריה והיה מן הדין להיותו פטור לולי שהעמדנוה בשיש עסק שבועה ביניהן :

חלק שלישי

א והיבא דאמר לחבריה הלויתיך ואיני יודע כמה היה שהלויתיך והלה משיבו אין הלויתני ואיני יודע כמה • בסתברא דפטור אלא בבא לצאת ידי שמים שיתפשר עמו במה שיוכל אבל מן הדין אין כאן שבועה בלל שהרי אין כאן לא ע"ד דבר שבמדה ולא במנין ובאלו אין שם תובע הוא • אבל יש שפסקו ששורת הדין שישבע הלוה היסת שאינו יודע שהיה יותר על כך לפי דעתו והביאו ראיה מזה שכתב ה"ר משה ז"ל בזה מת אביו והניח לו שק צרור והפקידו אצלו ופשע בו המפקיד אומר איני יודע מה היה בו ושומר אומר איני יודע כמה אני חייב לך לשלם שורת הדין שישבע השומר כתקנת חכמים ז"ל שאינם ברשותו ובולל בשבועתו שאיני יודע בודאי שהיה בו יותר על כך וישלם ע"כ • והא לא דמיא • על ידי גלגול חייבו ולא בפני עצמו ומילתא צריכא עיון • ואבא מאן דאמר דדוקא האומר לחברו מנה לי בידך בבריא והלה אומר איני יודע הוא דמחוייב • בבא לצאת ידי שמים אבל באן אפילו בבא לצאת ידי שמים פטור ושמא הוא ומשלם מה שברור לו והשאר נפטר ולית לן לחייבו משום דהוה ליה לסידק דאדרבה למלוה גופיה נימא כל שכן דהוה לסידק ולא שנינו אלא אביו של אחר מכם הפקיד לי מנה אבל אחד מכם בלא תבעי ליה פטור שהוא עצמו שכח • ועוד דהא ודאי כי לוה דייק הוה ואחר כך שכח ושנירהם שכחו ואין בידו למנוע שר שבחה :

ב אבל

ז"ל אי מלמו ליה למנה לי בידך והלה אומר איני יודע ומשום הכי מתייבי היסת • אם כן אף לאתי ידי שמים יהא חייב כי התם • ואי לא למו גם היסת ליכא • ועיין מה שאכתוב בסמוך בס"ד • ונראה שזה הוא טעם הסברא הפליגית שמביא רבינו בשם איכא מ"ד : והטור ז"ל סימן ע"ה חפש שטה זו הג' וז"ל טענו שניהם ספק כגון שטענו הלויתיך ואיני יודע כמה והשיבו הלויתני ואיני יודע כמה אין על הנתבע אפילו היסת ומשלם לו כל מה שברור לו ויוצא בו אף ידי שמים שלא אמרינן לאתי ידי שמים אלא בטוענו בריא מנה לי בידך והלה אומר איני יודע שאם בא לאתי י"ש ישלם אבל בשטוענו שמא כיון שאומר איני יודע כמה או איני יודע אם הלויתיך אין לחייב הנתבע לאתי ידי שמים מפני שלא דקדק דיכילנא למימר לקדק ושכח שהרי אף התובע שכח ומה היה לו לעשות ויש א מרי וכו' : ואיבא למידק כי היכי דיחיב טעמא שלא אמרו לאתי ידי שמים אלא בשטוענו בריא דבר' אמאי לא קאמר נמי דטעמא דקאמר מעקרא לאין עלה אפילו היסת הוא משום דלא מחייב לאתי ידי שמים אשכחן דבעילה כל דהיא מחייבי' ליה אע"ג דליכא תובע משא"כ לחייב היסת שהרי בלאמר בלי תובע הלויתי הפקדת אצלי ואיני יודע אם פרעתיך אם החזרתי לך פשיט' לאין כאן שבועת היסת משום דליכא תובע בבריא ואפ"ה אמרינן דמחייב לאתי י"ש • ולפ"ז הכא במלוה אומר איני יודע כמה הלויתיך ולוה נמי אומר איני יודע כמה הלויתני • היה מקום לומר דנהי דאינו נשבע היסת משום דליכא תובע לחייב שבוע' בטוען בריא גמור • מ"מ מלאתי י"ש לא יפטר כיון דהא מיהא תבע ליה מידי ואיהו נמי מודה ליה מידי וכדמהו לאיני יודע אם החזרתי לך לא"ע דליכא תובע חשבינן ליה כמשיב לתובע איני יודע אם הלויתי לחייבו לאתי י"ש מ"ה קאמר שזה אין לחמותו כלל למנה לי בידך

והלה

ז"ל לאמר לחבריה וכו' • רבינו ז"ל לקח הראיה שהביאו הפוסקים ז"ל שישבע היסת מהתיא דהרמב"ם ז"ל פ"ה דשאלה דסק לרור וכו' וקאמר עלה דלא למיא דע"י גלגול חייבו ולא ע"י עצמו וכו' • ואין נראה לכונתו ז"ל לומר דאם איתא דמחייב היסת בכה"ג לא היה צריך הרמב"ם לומר דמשחבע מן המקנה שאינה כרשותו ובכלל זה על ידי גלגול שאינו יודע וכו' אלא יאמר דישבע להדיא שאינו יודע וכו' • דלכאורה אין זו לחיה דהא בפרק י"ג דמלוה גבי מלוה על המשכון ונאבד כתב שלא הלויתני עליו וכאים היה שוה והמלוה אומר איני יודע דמיו ישבע המלוה שאינו ברשותו ויכולל שאינו יודע שדמיו יותר על ההוב אפילו פרוטה א' ויפטר שהרי לא חייב עצמו בכלום ע"כ • והא ודאי הוא כאומר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע אדין פסוק הוא דנשבע היסת דאינו יודע כשאכתב בס"ד לטוען • ולמה הצרך כאן לגלגול אלא ודאי הכונה היא חדא מחדתי • או למעט בשבועות כל מה שאפשר או להחמיר על המלוה בעניין השבועה דבלא גלגול אין כאן אלא שבועת היסת הקלה ואלו על ידי גלגול הוי' בכלל שבוע' החקנה החמורה יותר שהיא כעין של תורה • והכא נמי בשק לרור דכוותה היא • ומייתו ראיה מינה אלו הפוסקים ז"ל דאי לאו דאיכא דרמא דשבוע' פורתא מיהת בכה"ג לא היו כוללין אות' אפי' ע"י גלגול : אבל כונת רבינו לתוס' לכתוב הגלגול הוא גלול לכל דבר אפילו אין בו כמן חיוב שבועה : ולי קשה בין לסברת רבינו ז"ל בין לסברת אלו הפוסקים ז"ל דהא במנה לי בידך והלה אומר איני יודע אמר רב דהגזל דבבא לאתי י"ש חייב והוא מוכרח מהכל דלא סגי בלא היסת • והשתא לרבינו דמחייב לאתי י"ש שיפסר וכו' היכי פטרים מהיסת • אי לא חשיב ליה כתובע אם כן אף בבא לאתי ידי שמים אינו חייב כתובע אם כן אף בהיסת ליחייב • וכן לסתר דברי ז"ל אי מלמו ליה למנה לי בידך והלה אומר איני יודע ומשום הכי מתייבי היסת • אם כן אף לאתי ידי שמים יהא חייב כי התם • ואי לא למו גם היסת ליכא • ועיין מה שאכתוב בסמוך בס"ד • ונראה שזה הוא טעם הסברא הפליגית שמביא רבינו בשם איכא מ"ד : והטור ז"ל סימן ע"ה חפש שטה זו הג' וז"ל טענו שניהם ספק כגון שטענו הלויתיך ואיני יודע כמה והשיבו הלויתני ואיני יודע כמה אין על הנתבע אפילו היסת ומשלם לו כל מה שברור לו ויוצא בו אף ידי שמים שלא אמרינן לאתי ידי שמים אלא בטוענו בריא מנה לי בידך והלה אומר איני יודע שאם בא לאתי י"ש ישלם אבל בשטוענו שמא כיון שאומר איני יודע כמה או איני יודע אם הלויתיך אין לחייב הנתבע לאתי ידי שמים מפני שלא דקדק דיכילנא למימר לקדק ושכח שהרי אף התובע שכח ומה היה לו לעשות ויש א מרי וכו' : ואיבא למידק כי היכי דיחיב טעמא שלא אמרו לאתי ידי שמים אלא בשטוענו בריא דבר' אמאי לא קאמר נמי דטעמא דקאמר מעקרא לאין עלה אפילו היסת הוא משום דלא מחייב לאתי ידי שמים אשכחן דבעילה כל דהיא מחייבי' ליה אע"ג דליכא תובע משא"כ לחייב היסת שהרי בלאמר בלי תובע הלויתי הפקדת אצלי ואיני יודע אם פרעתיך אם החזרתי לך פשיט' לאין כאן שבועת היסת משום דליכא תובע בבריא ואפ"ה אמרינן דמחייב לאתי י"ש • ולפ"ז הכא במלוה אומר איני יודע כמה הלויתיך ולוה נמי אומר איני יודע כמה הלויתני • היה מקום לומר דנהי דאינו נשבע היסת משום דליכא תובע לחייב שבוע' בטוען בריא גמור • מ"מ מלאתי י"ש לא יפטר כיון דהא מיהא תבע ליה מידי ואיהו נמי מודה ליה מידי וכדמהו לאיני יודע אם החזרתי לך לא"ע דליכא תובע חשבינן ליה כמשיב לתובע איני יודע אם הלויתי לחייבו לאתי י"ש מ"ה קאמר שזה אין לחמותו כלל למנה לי בידך

והלה

Digitized by Google

ותלה אומר מיני יודע אפילו לענין לגלות ידי סמיך משום דגם לגלות י"ם לא
פגי בלאו דבריה אלא בעינן לריהוי סך דבריה לאו אמרינן דבריה ושמא דבריי
עדיף לחייבו לגלות י"ם • דבאומר מנה לי ביד כאן דבריה מלא הוכיח
ובסמיך הלה מיני יודע אם הלויתני פטור מדיני אלא הודה
בשום חיוב אבל חייב לגלות ידי סמי
משום דאין ספק מוציא מידי ודאי •
וכן באומר מיני יודע אם התחרתי
לך • נהי לגיכא ודאי מלא הוכיח
דמ"ה פטור מדיני אלא אם
מ"מ איכ' דבריה מלא הנתבע שידע
ודאי בהלואה והיא ספק בפרעון
הלכך לגלות י"ם פריך שיאור אין
ספק מוציא מידי ודאי ויש לומר אבל
כאן שמיהם אומרים מיני יודע ליכ'
שום דבריה אם הנתבע לא דקדק
גם התובע לא דקדק ואין בזה שום
לא שיתיכהו לגלות ידי סמים :
והשתא לתתיכן להכי נתיישב מה
שהקשינו לדעת רבינו ז"ל
מאם הוא מחייבו לגלות ידי סמים
למה לא יחייבהו גם כן היסת דלפי
מה שאמרנו ל"ק מידי • דלהיסת
צריך עכ"פ תובע בדבריה ולגלות י"ם
מחייבין אפי' בלא תובע כהיא
דאומר מעצמו הלויתני ומיני יודע
אם פרעתיך • ומובר רבינו להכא
ליכא ודאי תובע ואינו מסופק
אלא על הכמו' וכן משיב הנתבע
כה"ג נהי דלא סגי לחייבו שבועה
מהני מיהא לסיוכרא להתפסר עצמו
לגלות ידי סמים :

ויש לי מקום עיון על כל זה
מהא דכתב הרמב"ם
ז"ל פ"ג דשואל השואל פרה מחברו
וכו' • המשאיל אומר שאולה מתה
והשומר אומר מיני יודע או שאמר
השואל שכורה מתה והמשאיל אומר
מיני יודע או שאמר זה מיני יודע
וזה אומר מיני יודע המ"עה לא
היתה שם ראיה ישבע השומר על
השכורה שמתה או שאינו יודע
ויפטר זה אומר שאולה וזה אומר
שכורה ישבע השומר ע"ל שמתה לרכה כמו שטען ויגלגל
עליו השכירה היא שמתה • וכתב
הרב ז"ל בכ"מ ודע שבשבוע' זו שכתב
רבינו שישבע השומר בלא הקוקה
אלו שיני שבועה היסת ע"כ וכן
כתב הטו"ר ז"ל סימן רס"ס :
קשה דבשלמא בחלוקה המשאיל
אומר חאולה מתה שבועה
ורוא ניחא שישבע השוכר היסת שהשכורה מתה ומ"ש מיני יודע כלין
בא ביפר • אבל כשהמשאיל אומר מיני יודע שכבר נתבאר לאפילו באומר
כ' יודע אם פרעתני לא הוי אלא כמיני יודע אם הלויתיך הימך תתיב
מיבעיא שמא גרועה כזו שישבע הנתבע היסת וכל שכן לדעת הטור והיעבו
ת"ל דלא אפילו באומר הלויתיך ומיני יודע כמה וכן הלוה • פוסק לאינו
ז' נשבע היסת ק"ו בזה שהוא כאומר מיני יודע אם הלויתיך כ' כאמרן • וכעת
אין בידי לישב :

ב אבל אם יאמר מיני יודע וכו' • מ"ש רבינו בלשון הספק אם
דילמא אין כאן מקום לומר משו"מ שהרי אין כאן חיוב
שבועת התורה וכו' • הוא דבר מוסכ' הביאו הטור ז"ל בשם הרמ"ה ז"ל
לגלות אמרי' משו"מ אלא בשבועה דאורייתא אבל בדרבנן לא : וכתב הרב
ז"ל בב"י דברים של טעם הם ודאוי' למי שאמרם ע"כ • ומלא הבי' הטור
ולא הרב ז"ל שום פוסק אחר שאומר כן • ונראה שלא מצאו דברים אלו
למחבר עולמו • והמהני דשמן ערוך הוא בפי הרמב"ם ז"ל בפ"ה דשאלה
ומחזרת לדבו מוהר"י אבן מיגאש ז"ל הוא בההוא עובדא לאפקיד שם נרור
וכו' ואמרו חכמים ישבע בעל הפקדון ויטול כתב ולמה נשבע בעל הפקדון
ויטול לפי שאין השומר חייב שבועה שאפילו הולה ואמר בריה לי שהיה מלא
סיגון והמפקיד אומר מרגליות היה השומר נשבע היסת ונפטר וכו' • הרי
בפירוש שמעני שלא היה כאן חיוב שבועת התורה אלא של היסת אנו בו
שישבע המפקיד ולא שיטול בלא שבועה כלין מחוייב שבועה ואימ יכול
לישבע : וקשה לי על זה מלגרמין בהלייגין מאי מיבעא בין שבועה לאוריי'
לשבוע' דרבנן מיבעא ביגייהו מיבעי' אם שבועה וכו' ומאם איתא לוקה בדאוריי'
אמרינן מהוילא לימא נמי הכא נפקותא אם • דהא לענין מנקוטי מפלא
לסבר רש"י ז"ל בתכותב דבאוריי'א מנקטינן ולא בדרבנן כתבו התוספ'
עליו בהלייגין ואין נראה להך נפקותא לא אמרינן הכא • ואף הרא"ש ז"ל
לס"ל כרש"י ז"ל דבדרבנן לא
מנקטינן הרגיש בקושית התוס'
ותירץ וז"ל וי"ל מכוש דהכא לא
בעי על מקום השבועה אלא נפקות'
לענין דינא בעי ע"כ • ומ"כ הך
מילתא דהרמ"ם ז"ל דהיא נפקותא
לענין דינא לא ה"ל לגמרא למסבק
מלהזכירה : והנה על עניין מי
מסביעינן היסה על קמד מו לא מיב'
פלוגתא דלכוותא ז"ל דמרדכי ז"ל
בשמיס מוחזין דלמהר"ם ז"ל
מסביעינן ולדבינו שמחה ז"ל לא
מסביעינן אלא היכא דליכ' הודאה
מקלת מו עד מיולתה מהר"ם סבר'
הר"ם ברמיות ותלא מנייהו הא
מהא דלייגין דבעי מאי מיב' וכו' •
ליתא מיכא בייהו לאשבועי מגזלה
וגבה דמדאוריי'א • היכי דמיב' על
אחד מו מודה מקלת מסביעין ומה
כופר בכל אין מסביעין עד כאן :
ולע"ד דברי"ם אלו מתמיהין כי אין
שום קושיא מכאן לרבינו
שמחה ז"ל • דכי בעי בגמרא מאי
מיב' וכו' • פשיט' דהכונה היא לומ'
מי שנחייב שבועה מדאוריי'א מו
מדרבנן הואיל דבין הכי ובין הכי
מחוייב ליבע מה הפרש יש מאי
נפקותא מיכא שהיה השבועה
דאוריי'א מו דרבנן ואתא מהדר
לאשבוותי בוותי דמיב' בין שבוע'
לשבועה • בשופן שהעקר שם הוא
שבר הוא מחוייב שבועה • אבל
מחלקת הר"ם ומהר"ם ז"ל הוא שם
בחסל איסור מיב' ושייכ' שבועה
דרבנן מו לא דלמהר"ם חייב ליבע'
ולר"ם אינו חייב אלא כשיש עסק
שבועה דאוריי'א • ואיכ לא מצי
למימר שהיה דאי שייכא שבועה
דאוריי'א כשבע ואי לא לא • ולאו
דהכי אמרינן אלא בתי שבר הל
עליו חיוב השבועה : אבל בהך
דמחוייב שבועה ואינו יכול ליבע •
ודאי דלפי זה קשה אמאי לא מביב
נמי הך נפקות' דלמדין : ואולי דגם
לדעתו ז"ל נאמ' דהא לבעי מאי
מיכא וכו' ר"ל כדאמרו מסביעי' לזה
דבחר טענתו אמרי' ליה השבע •

ב אבל אם יאמר אינו יודע כמה חלויתיך אבל יודע אני מי לפחות
הלויתיך שתי בכף ופרוטה או האומר לחברו מנה לי בידך
והלה משיבו אמת שלויתי ממך ואינו יודע כמה בהא איבא לספוקי טובא
מי אמרינן דלהוי כההיא דחמשין ידענא וחמשין לא ידענא דמתוך שאינו
יכול לישבע משלם והא נמי דכות' היא כיון דמידע ידע דמחויב ליה ואינו
יכול לישבע כמה • משלם כל מה שתובעו חברו והוא כמה שיטענו אמר'
בו התובע ויחתים השומר או הלוה על מי שלקח ממנו יותר מן הראוי לו
או דילמא שאין כאן מקום לומר מתוך שא"נ יכול לישבע שהרי אין כאן
חיוב שבועת התורה שהרי צריך שיטענו בדבר שבמדה ושיודה לו בדבר
שבמדה או שבמנין וכך היא משנה שלימה וזה שמודה שהוא חייב אבל
אינו אומר שום מנין בודאי הוא נפטר משבועה דאוריי'א וכיון שאין כאן
שבועת התורה אין אנו דנין בו מתוך שאינו יכול לישבע ובדלגיל ומסתבר'
דחייב לשלם כל מה שיטענו עליו האחר ש"ש פנים להביאו לשבועת
התורה והוא שהב"ד שואלין לו אף על פי שאין אתה יודע בכום חיובך
לפחות אתה בריא שעלה חיובך לפרוטה ובזה הש"עור שיודה לו יקרא
מודה מקצת אע"פ שבא הודאתו על פי שאלת ב"ד ומתוך שאינו יכול
לישבע משלם אבל אם ישיב לב"ד אפילו בפרוטה אינו יודע זה אינו משל'
אלא נשבע היסת שאינו יודע ומפטר • ומפני שנכר הפקתי בזה שאלרתי
פי הרמב"ן ז"ל וזה אשר כתב לי יפה דנת ש"ש לב"ד לברר טענתו מפי
בכמה מודה לו לפחות לידע כמה הוא חייב ליתן מעתה ואם נתן קצבה
להודאתו אף הוא מתחייב שבועה בכך וא"ת מנין לנו שנעשה מודה מקצת
על פי שאלת ב"ד הדעת נותנת דכל שטוענו חברו דבר שבמדה והוא
מודה מקצת בדבר אע"פי שבמדה זו מתוך הקירה ב"ד אמרה חייב דהא
נמי מודה מקצת טענה ועוד מרפליגי אביי ורבא בבית זה דאביי סבר ידיע
טענתי כלומר ידיע טענתיה דנתבע דכיון דהאי טעין ליה בבית זה דהוא
דבר שבמדה והוא אומר לו מה שהנחת בבית זה אתה נוטל הודאה בדבר
שבמדה היא שאנו הולכין ורואין אם עד הוין הוא או עד החלון ורבא פליג
עליה דביעינן דיוציא דבר שבמדה מפיו • הא כל שמוציא מפיו דבר
שבמדה אע"פ שמתחלה הודה סתם ועל פי ב"ד פירש בסוף מודה מקצת
הוא וא"ת התם יאמרו לו ב"ד ברר דבריך כמה הנית דבמה הוא נוטל אם
עד הוין או עד החלון לאו מלתא היא דהתם כיון דטענתו ברורה היא למה
יביאוהו לבית השבועה ילכו הם ויראו זו שילך בעל הין ויטול את שלו
אבל בטעין סתם הפקיד לי בדין היא שנחקור אותו כמה הפקיד לך וכמה
אתה יודע שאתה חייב לי : ועוד יש לנו בזה דין מחודש והוא על דעת
הראשונים שאפילו טען בודאי הפקדת לי ממון ואינו יודע כמה אע"פ שלא
נחקר בב"ד ולא נתן מדה אחרת לטענתו חייב הוא שבועה ומתוך שאינו
יכול לישבע משלם שאין במשמע הודאתו אלא פחות שבממון וכשם שאם
באת לגבות מבני הודאתו אין לך בה אלא פרוטה כך לח יכו על השאר
כמודה בפרוטה הוא דהא א"ל חמשין ידענא וחמשין לא ידענא נמי לאו
דבר שבמדה היא לגמרי כיון דלא ידע באידך חמשין אלא בכל מה שאמר
אינו יודע ראוין אותו באלו בפר בו להתחייב בשבועה ומתוך שאינו יכול
לישבע משלם • ואלו הם דברי ה"ר יוסף הלוי וה"ר משה תלמידו ניש
להם סיוע ב רושל' פלא הלויתני ושתיבם היה שוה והלה אומר לא כי אלא
סלע הלויתיך עלע וסלע היה שוה פטור יכו' והלה אומר אינו יודע' בא
ור' יונה בשם רב יאיתלית את ידע אהין ידע ורבי יהושע דרומאה בעא
קיקמי רבי מונא תמן איתמר לית את ידע אהין ידע ובה איתמר הכן המן
יש חלול שבועה והה לית ליה חלול שבועה • וזה הירושלמי ביוע להם
ופי'

כיון דמכל מקום אהינן לשבועה מה איכפת לן שהיה השבועה לרמינן
עלוה דאוריי'א או לרבנן • ואתא קאמר דאי נרמי עליה שבועה לרבנן
יכול להפכה ואי לאוריי'א לא וכן הכך חלוקי דליכ' ביניהו • אבל כשאינו
יכול לישבע לא משביעין ליה בין בדאוריי'א בין בדרבנן וכיון דלא רמינן
עליה שבועה אף על גב דזה מפלס וזה נפטר אין זה מהדרוש המבוקש שם :
ועוד יש לנו בזה אין מחולש ובו' • נתקבחי בלין המהולש הוה מהיא
דהלייגין כיש מלא מסרתי לך ושלה אומר מיני יודע אלא מה שהנחת
אתה נוטל פטור • דהרמב"ם ז"ל בפ"ל דטוען העתיקה בלשון הזה אבל אם
אמר לו כיס אלא לינרין מסרתי לך לא מסרת לי אלא חמשים • מאה לינרין
מסרתי לך לא מסרת לי אלא נרור של לינרין ולא מנית אותם בפני ואינו
יודע מה היה בו ומה שהנחת אתה נוטל פטור ובו' : ומבואר הוא שאין
הטענות בינתים אלא בכמות ומנין הלינרין שהרי מולה הוא שהוא נראה של
לינרים ופשיט' דכשאומר מיני יודע מה היה בו אין הכונה אם היו לינרין
או חול שהרי אמר נרור לינרין אלא מיני יודע כמה לינרין היו בו קאמר
שלא מניתן בפני • והרי מולה הוא מיהא שהיו שם אלא לינרין מולאי לא
הוי פחות מפרוטה • ומה שנא זה ממ"ש בפרק ה' דשאלה הצע עצמך
שהפקיד אצלו כיס אלא שהיו בו הבעלים ופשט בו הבעלים אומרים מאתים לינרים
היו והשומר אומר ולאו שהיו בו לינרין אבל מיני יודע כמה היו נמצא זה
כשוטן מאתים והולה לו מקצת ואמר הבאר מיני יודע שהוא מחוייב שבועה
וכו' • ואין שום מקום לחלק להכא פשט דהא בהלייגין לא הוכרע עליה אלא
מלין

ב אבל אם יאמר אינו יודע כמה חלויתיך אבל יודע אני מי לפחות
הלויתיך שתי בכף ופרוטה או האומר לחברו מנה לי בידך
והלה משיבו אמת שלויתי ממך ואינו יודע כמה בהא איבא לספוקי טובא
מי אמרינן דלהוי כההיא דחמשין ידענא וחמשין לא ידענא דמתוך שאינו
יכול לישבע משלם והא נמי דכות' היא כיון דמידע ידע דמחויב ליה ואינו
יכול לישבע כמה • משלם כל מה שתובעו חברו והוא כמה שיטענו אמר'
בו התובע ויחתים השומר או הלוה על מי שלקח ממנו יותר מן הראוי לו
או דילמא שאין כאן מקום לומר מתוך שא"נ יכול לישבע שהרי אין כאן
חיוב שבועת התורה שהרי צריך שיטענו בדבר שבמדה ושיודה לו בדבר
שבמדה או שבמנין וכך היא משנה שלימה וזה שמודה שהוא חייב אבל
אינו אומר שום מנין בודאי הוא נפטר משבועה דאוריי'א וכיון שאין כאן
שבועת התורה אין אנו דנין בו מתוך שאינו יכול לישבע ובדלגיל ומסתבר'
דחייב לשלם כל מה שיטעון עליו האחר ש"ש פנים להביאו לשבועת
התורה והוא שהב"ד שואלין לו אף על פי שאין אתה יודע בכום חיובך
לפחות אתה בריא שעלה חיובך לפרוטה ובזה הש"עור שיודה לו יקרא
מודה מקצת אע"פ שבא הודאתו על פי שאלת ב"ד ומתוך שאינו יכול
לישבע משלם אבל אם ישיב לב"ד אפילו בפרוטה אינו יודע זה אינו משל'
אלא נשבע היסת שאינו יודע ומפטר • ומפני שנכר הפקתי בזה שאלרתי
פי הרמב"ן ז"ל וזה אשר כתב לי יפה דנת ש"ש לב"ד לברר טענתו מפי
בכמה מודה לו לפחות לידע כמה הוא חייב ליתן מעתה ואם נתן קצבה
להודאתו אף הוא מתחייב שבועה בכך וא"ת מנין לנו שנעשה מודה מקצת
על פי שאלת ב"ד הדעת נותנת דכל שטוענו חברו דבר שבמדה והוא
מודה מקצת בדבר אע"פי שבמדה זו מתוך הקירה ב"ד אמרה חייב דהא
נמי מודה מקצת טענה ועוד מרפליגי אביי ורבא בבית זה דאביי סבר ידיע
טענתי כלומר ידיע טענתיה דנתבע דכיון דהאי טעין ליה בבית זה דהוא
דבר שבמדה והוא אומר לו מה שהנחת בבית זה אתה נוטל הודאה בדבר
שבמדה היא שאנו הולכין ורואין אם עד הוין הוא או עד החלון ורבא פליג
עליה דביעינן דיוציא דבר שבמדה מפיו • הא כל שמוציא מפיו דבר
שבמדה אע"פ שמתחלה הודה סתם ועל פי ב"ד פירש בסוף מודה מקצת
הוא וא"ת התם יאמרו לו ב"ד ברר דבריך כמה הנית דבמה הוא נוטל אם
עד הוין או עד החלון לאו מלתא היא דהתם כיון דטענתו ברורה היא למה
יביאוהו לבית השבועה ילכו הם ויראו זו שילך בעל הין ויטול את שלו
אבל בטעין סתם הפקיד לי בדין היא שנחקור אותו כמה הפקיד לך וכמה
אתה יודע שאתה חייב לי : ועוד יש לנו בזה דין מחודש והוא על דעת
הראשונים שאפילו טען בודאי הפקדת לי ממון ואינו יודע כמה אע"פ שלא
נחקר בב"ד ולא נתן מדה אחרת לטענתו חייב הוא שבועה ומתוך שאינו
יכול לישבע משלם שאין במשמע הודאתו אלא פחות שבממון וכשם שאם
באת לגבות מבני הודאתו אין לך בה אלא פרוטה כך לח יכו על השאר
כמודה בפרוטה הוא דהא א"ל חמשין ידענא וחמשין לא ידענא נמי לאו
דבר שבמדה היא לגמרי כיון דלא ידע באידך חמשין אלא בכל מה שאמר
אינו יודע ראוין אותו באלו בפר בו להתחייב בשבועה ומתוך שאינו יכול
לישבע משלם • ואלו הם דברי ה"ר יוסף הלוי וה"ר משה תלמידו ניש
להם סיוע ב רושל' פלא הלויתני ושתיבם היה שוה והלה אומר לא כי אלא
סלע הלויתיך עלע וסלע היה שוה פטור יכו' והלה אומר אינו יודע' בא
ור' יונה בשם רב יאיתלית את ידע אהין ידע ורבי יהושע דרומאה בעא
קיקמי רבי מונא תמן איתמר לית את ידע אהין ידע ובה איתמר הכן המן
יש חלול שבועה והה לית ליה חלול שבועה • וזה הירושלמי ביוע להם
ופי'

Digitized by Google

מדין דבר שבמנין להוא עקר דינא דמתניתין ולא מיכפת לן בין פוסע למיגו פוסע • ומה גם דע"כ מתני' בלפסע מיירי כלכתבו התוספות בדבור זה אומר על הזיז למ"ל הילך פטור צריך להעמיד כגון שזה עצמו ממולה מיגו דעין ע"כ • והא ולמי לא מסכחת לה שיתחייב שבועה סתם להיינו שומר חנם מלא כשפסע במה שמיגו בעין ועוד כתבו המלתיה דרבא ממאי לא חפיב בית זה מלא דבר שבמל' לכיון לאמר בית זה מלא וזה מחזיר לו חסרה גרמה חסרון והרי הוא כזה אומר על הגג וזה אומר על הזיז • וי"ל לכשאין חסרה מלא מעט מקריא מלאה ואינו יודע מה ביניהם • א"נ בעינן שיזכור מדה בהו לאתו לכל שמיגו משיב בפירוש מדה או מגין • אעפ"י שמתוך דברי מוכח דמולה מקלת לאו כלום הוא • אלמ' ס"ל סכי • וכל זה הוא שלא כדין מתוקם זה הרמב"ן והרמב"ם ז"ל • אחרי כתבי כל זה מלאתי להר"ן ז"ל בהליינין כתב וז"ל ומ"מ יש לדקדק בדינו של ה"ר יוסף הלוי ז"ל שומר שאבד מה שהופקל בידו ואומ' איני יודע כמה היה שוה למה אמר לגין אותו בחוייב שבועה שמיגו יכול לישבע • הרי מיגו מולה בדבר שבמדה ומבמסקל והוה ליה כאומר איני יודע אלא מה שהנחת אתה נוטל ועוד שמיגו כופר בשתי כסף שהרי הוא אומר שמיגו יודע כמה הוא שוה • ותרץ הרמב"ן ז"ל דלא דמי כי אמר איני יודע אלא מה שהנחת אתה נוטל כיון שהולה בכל מה שבבית והוא דבר שאפשר לעמוד בו לאו דבר שבמנין הוא ופטור • אבל שומר שאמר איני יודע כמה היה שוה אין לך כחו אתו אלא פחות שבממון להיינו שוה פרוטה ועל השאר הרי הוא כופר גמור כיון שלא אפשר לחייבו מתוך טענתו שהרי הוא דבר שא"א לעמוד עליו ושוה ליה כאומר כ' ידענא וכ' לא ידענא דליינין ליה כמחוייב שבועה שמיגו יכול לישבע • ה"נ הרי הוא כאומר פרוטה ידענא שהוא שוה ואיך לא ידענא ע"כ •

ובעינותי לא זכיתי לירד לעמקן של דברי הרמב"ן ז"ל דבאומר מה שהנחת אתה כ"כ מי לא עסקינן בשהלה אומר בית זה מלא מסרתי לך והרי בשמשיב איני יודע אלא מה שהנחת אתה נוטל הוא מודה בפי' בכל מה שנמצא שם בבי' ולולי הוא חייב בו שבפקות ממה שיש שם אינו יכול להפטר • ועל השאר משם עד כדי מילואו שחובע לו המפקיל הוא טוען שמיגו יודע אם היה שם יותר לו לא • והרי זה ממש כאיני יודע כמה היה שוה לכשהמפקיל אומר מנה היה שוה והלה משיב איני יודע • אמרינן שאין בהולאתו אלא פחות שבממון להיינו פרוטה אעפ"י שהוא אינו מפרשה • הכי נמי מה שהנחת אתה נוטל אין בהולאתו אלא הפחות שאפשר • להיינו מה שנמצא בבית אעפ"י שהוא אינו מפרש כמה ועל השאר הרי הוא כופר גמור כי היכי דבאומר' איני יודע כמה שוה כמו נמי אמרי' המפרוסה עד מנה שחובע המפקיל הרי הוא כופר גמור כיון שא"א לחייבו מתוך טענתו • ומה שאמר רואים ויודעים כמה יש בבית מה יתן ומה יוסיף והילך ליכא הכא :

ג גרסינן בירושלמי וכו' • הר"ן ז"ל בהליינין הבית לדברי הר"י אבן מיגאש ז"ל ופלפול הרמב"ן והרשב"א ז"ל עליו • ולכאורה כתב יז"ל אבל עקרן של דבריהם שאין לירושלמי עסק בדין זה כלל להחס מפני תקנת נגזל באשו נגעו בה וכו' • עד ואמרינן התם בגמרא בעל הגדים נשבע ומוטל לעשו תקנת נגזל באשו כלומר לאשבע ושקיל כתקן ואלו נשבעין ומוטלין ואל מנייהו נגזל ועל ענין זה הבית הרב אלפסי ז"ל שם בפרק הכונס וכו' • עד בכל זה היה נשבע ומוטל מטעם תקנת נגזל ולא מדין שבועה ואין לדין זה עסק בשמועה זו כמו שלא הביא כאן דין תקנת

ופי' ברור למבין ע"כ :

ג גרסינן בירושלמי חד בר נש אפקיד גבי חבריה שק צרור ארעו אונס הדין אמר סיגין הוי מלי והוא אמר מטסקין הוה מלי ואתא עובדא קומי רבי אמי ואמר הרי זה נשבע ונוטל ובזה הירוש' ראינו שדמה אותו הרב אבן מגש ז"ל לדין זה שבתבנו ואוקמיה דהאי נתבע דקאמר סיגין הוה מלי בטענת שמא קאמר דהא שק צרור הוה ולא הוה ידע מאי הוה ביה • ובין שכן היכי מצי אמר בבריא דסיגין הוה ועוד דאלו אמר בריא פשיטא דנתבע משתבע ומפטר דהא נקיט מהאי מתניתין דכל היכא דשומר אומר בריא לי שלא היה שוה אלא כך ובך שנאמן הוא לישבע בדין כל נתבע שבעולם חילכך ליכא למימר שזה שאמר סיגין הוה מלי שטענת בריא היה אלא טענת שמא הוה וה"ק דלמא סיגין הוה מלי והתובע אומר בודאי מטסקין הוה מלי • וא"ת א"כ אמאי לא דיינינן בה מתוך שאינו יכול לישבע משלם דהא מ"מ מודה דמתחייב ליה ולא ידענא במה נינהו • יש להשי' אלו הוה ההוא שק מלא בספי' מיהו התובע היה אומר בך וכך היה מלא ה"נ דמשל' בלא שבועה דה"ל מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם דהא לאו מחוייב שבועה הוא ומ"ת הדן ר' אמי בירושלמי ה"נ נשבע ונוטל • וא"ת כיון דאלו אמר ברי' לי דסיגין הוה מלא לא מחייבינן ליה אלא היכא כגון דטען חשין והודה לו בשעורין השתא דאמר שמא להוי כמנה לי בדך והלה אומר איני יודע דמשתבע היכא ומפטר הכא נמי לישתבע דלא הוה ידע אי סיגין אי מטסקין הוה ולתיב ליה סיגין ולפטר י"ל כי אמרי' איני יודע פטור ה"מ היכא דאמר איני יודע בעקרא דמלתא מ"ה משתבע דלא ידע ומפטר אבל הכא כיון דאיכא דדרא דממונא דהא קא מודה ליה דיהיב ליה מידי ומחייב לשלומי ניהליה מידו לא ידע מאי ניהו ההוא מידי ליכא למימר בהא דמשתבע דלא ידע דהא איכא דדרא דממונא בינייהו אלא אמרינן משתבע אידך ושקיל דה"ל אידו בריא ונתבע שמא ובריא ושמא בריא עדיף ע"כ • ועל תירוץ הרב ן' מיגש שבתבנו למעלה הקשה הראב"ד ז"ל הכי קרי ליה מה שטענו לא הודה לי בעי' מטסקין וסגין והא קא מודה ליה בשק הלבן ה"ל כטענו חטים ושעורים והודה לו בחטים או בשעורים ועל השאר אמר איני יודע דה"ל מחוייב שבועה דמודה מקצת שאינו יכול לישבע משלם הכא נמי זה טוען שק ומטסקין והוא מודה לו על השק ועל המטסקין אמר איני יודע ונימא בתוך שאינו יכול וכו' ותירץ דלא אמרינן מחוייב שבועה שאינו יכול לישבע משלם אלא באומר מנה לי בידך בבירור ואתה ידעת ובשמשיבו איני יודע טענה רעוע' היא דקא בעי לאפטורי נפשיה באיני יודע שהרי אם ידע וישיב אין לך בידי אלא נ' היה מחוייב שבועה ומפני שנסתפק בדבר יהיה נשבר הילכך משלם • וכן נמי אלו א"ל עד אחד איני יודע שאתה חייב לזה מנה והלה משיבו איני יודע חייב לשלם מתוך שאינו יכול לישבע אבל גבי שק צרור דמפקיד גופיה קא ידע דקושטא טעין בשאומר איני יודע דהא צרור אפקדיה גבי ה אמאי נימא ביה מתוך וכו' • וכן נמי מאן דאפקיד גבי חבריה טבעת של זהב ובדאפקדיה לא שקלו במשקל ונפקד לא היה יודע משקלו ופשע בשמירה המפקיד אומר משקלו שני דינרים של זהב והנפקד אומר איני יודע אם משקלו

מלי ואתא עובדא קומי רבי אמי ואמר הרי זה נשבע ונוטל ובזה הירוש' ראינו שדמה אותו הרב אבן מגש ז"ל לדין זה שבתבנו ואוקמיה דהאי נתבע דקאמר סיגין הוה מלי בטענת שמא קאמר דהא שק צרור הוה ולא הוה ידע מאי הוה ביה • ובין שכן היכי מצי אמר בבריא דסיגין הוה ועוד דאלו אמר בריא פשיטא דנתבע משתבע ומפטר דהא נקיט מהאי מתניתין דכל היכא דשומר אומר בריא לי שלא היה שוה אלא כך ובך שנאמן הוא לישבע בדין כל נתבע שבעולם חילכך ליכא למימר שזה שאמר סיגין הוה מלי שטענת בריא היה אלא טענת שמא הוה וה"ק דלמא סיגין הוה מלי והתובע אומר בודאי מטסקין הוה מלי • וא"ת א"כ אמאי לא דיינינן בה מתוך שאינו יכול לישבע משלם דהא מ"מ מודה דמתחייב ליה ולא ידענא במה נינהו • יש להשי' אלו הוה ההוא שק מלא בספי' מיהו התובע היה אומר בך וכך היה מלא ה"נ דמשל' בלא שבועה דה"ל מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם דהא לאו מחוייב שבועה הוא ומ"ת הדן ר' אמי בירושלמי ה"נ נשבע ונוטל • וא"ת כיון דאלו אמר ברי' לי דסיגין הוה מלא לא מחייבינן ליה אלא היכא כגון דטען חשין והודה לו בשעורין השתא דאמר שמא להוי כמנה לי בדך והלה אומר איני יודע דמשתבע היכא ומפטר הכא נמי לישתבע דלא הוה ידע אי סיגין אי מטסקין הוה ולתיב ליה סיגין ולפטר י"ל כי אמרי' איני יודע פטור ה"מ היכא דאמר איני יודע בעקרא דמלתא מ"ה משתבע דלא ידע ומפטר אבל הכא כיון דאיכא דדרא דממונא דהא קא מודה ליה דיהיב ליה מידי ומחייב לשלומי ניהליה מידו לא ידע מאי ניהו ההוא מידי ליכא למימר בהא דמשתבע דלא ידע דהא איכא דדרא דממונא בינייהו אלא אמרינן משתבע אידך ושקיל דה"ל אידו בריא ונתבע שמא ובריא ושמא בריא עדיף ע"כ • ועל תירוץ הרב ן' מיגש שבתבנו למעלה הקשה הראב"ד ז"ל הכי קרי ליה מה שטענו לא הודה לי בעי' מטסקין וסגין והא קא מודה ליה בשק הלבן ה"ל כטענו חטים ושעורים והודה לו בחטים או בשעורים ועל השאר אמר איני יודע דה"ל מחוייב שבועה דמודה מקצת שאינו יכול לישבע משלם הכא נמי זה טוען שק ומטסקין והוא מודה לו על השק ועל המטסקין אמר איני יודע ונימא בתוך שאינו יכול וכו' ותירץ דלא אמרינן מחוייב שבועה שאינו יכול לישבע משלם אלא באומר מנה לי בידך בבירור ואתה ידעת ובשמשיבו איני יודע טענה רעוע' היא דקא בעי לאפטורי נפשיה באיני יודע שהרי אם ידע וישיב אין לך בידי אלא נ' היה מחוייב שבועה ומפני שנסתפק בדבר יהיה נשבר הילכך משלם • וכן נמי אלו א"ל עד אחד איני יודע שאתה חייב לזה מנה והלה משיבו איני יודע חייב לשלם מתוך שאינו יכול לישבע אבל גבי שק צרור דמפקיד גופיה קא ידע דקושטא טעין בשאומר איני יודע דהא צרור אפקדיה גבי ה אמאי נימא ביה מתוך וכו' • וכן נמי מאן דאפקיד גבי חבריה טבעת של זהב ובדאפקדיה לא שקלו במשקל ונפקד לא היה יודע משקלו ופשע בשמירה המפקיד אומר משקלו שני דינרים של זהב והנפקד אומר איני יודע אם משקלו

שכונת הרב ז"ל להשמיענו שאותו המעשה סובל שני הפירושים ושני הלשונות לקלו יתקן שאם הוא מטעם תקנת נגזל באשו בהכונס ונשאר כפשוטו שטוען שאם מלא סיגין להיינו ברייא • ואם הוא בפקדון שאם יהיה עניינו בהמפקיד ולא כפשוטו שאומר בריא סיגים • אלא שטוען שמא סיגים היה מלא :

וא"ת אם כן אמאי לא דיינינן וכו' • לא מלינן למימר להאי לקאמר מטסקין הוה מלי היינו לאמר הכי בשאם מבלי שיאמר הכומס או שוים לאם כן על מה ישבע ויטול לכי נמי יבבע לשק מלא מגגיות מכר לו אכחי היכי ילענינן בכמה יתחייב זה לפרעו אלא ולאי מיירי לאמר כך וכך מרגליות הוא חייב לי ענו' או כיולא והלכך לא הוי כדית מלא או כיס מלא מסרתי לך לכאלא אמר זה לא חשבינן ליה לבר שבמלה :

ואם תאמר כיון דאלו אמר בריא לי וכו' • קושיא זו ושובה הביא ג"כ ה"ה ז"ל בפרק ה' לשאלה וכתב אלו דברי הרב ודברי תלמידו ז"ל ותמה עליו הרב ז"ל בכ"מ איך כתב כן בשם רבינו שהרי רבינו כתב בהפך בהלכות טוען פ"א גבי כור חטים יש לי בידך ולאי ונתבע אומר איני יודע אם חטים אם שעורים ה"ז נשבע היסת שאינו יודע ומשלם שעורים ובשער ז' סי' כ"ו דברינו בזה בס"ד : ועתה יש לנו לומר בעקר הסתירה לאם בשק צרור נשבע ומוטל כשאמר איני יודע מה היה בו ובאיני יודע אם חטים אם שעורים נשבע להפטר מן החטים ומשלם שעורים • לאפשר לתלק להכא בשק צרור כשאומר איני יודע שמא סיגין וכו' היכי למעקר' למלא' בשמסר

ליגו

Digitized by Google

לילו לא בא מעולם לכלל ידיעה מה היה בחוכו כי לא לקלק בכך ומיהו לאפסי אנפשיה דה"ל למיזק ולמרמי אנפשיה מה יש בחוכו כדי שלא יתבענו בדבר אחר והו' לא יוכל להשב מה היה בו • ולפיכך ישבע המפקיד ויטול אבל בטוען איני יודע אם חטין אם שעורין לאו למימרא דמעקרא לא ידע מה נמסר לו דולאי דייק וידע מתחלה מה היה • וסבור הוא שלא יתבענו דבר אחר כיון שיודע שהנפקד יכיר בשקרו • ואף אם יתבענו יכפור וישבע על כפירתו • אלא שאינו שבח מה שידע מתחלה אינו נזכר אם היה חטין או שעורין • אין בידינו למנוע שר של שבת כלעני הלכך נשבע שאינו יודע ונפטר מן החטין ומשלם השעורים :

ועל תירוץ הרב אבן מיגש ז"ל הקשה הראב"י ז"ל וכו' גם הרא"ש מכח הסבר' היה מסביס עס' הראב"ד ז"ל שכתב בהכוסס ותימי למה יעשו תקנת נגזל במפקיד בשלמא בנגזל עשו תקנה שלא ישבע הגזלן וכן בא"ש שפשע בשמירת אשו הטילו השבועה על הגזלן וגם אין המבעיר יכול לידע מה היה לגזל בבית וכן במסור השבועה על המסר שישבע ויטול בעשה עבירה אבל במפקיד למה הטילו אי לטעין נפקד בריא שיגיס הוא משתבע להכי הוא • ויותר נראה שיהא פטור בלא שבועה מילי להוה כטוען חטין והולה לו בשעורין • אי לטעין שמא אמאי נשבע המפקיד בלא שבועה יכול להוה נפקד מחוייב שו"ל כמו טענו מנה ואמר ליה חמשין ידענא וחמשין לא ידענא לחכא נמי טענו שק מלא מטבסין והולה על השק ועל המבוקסין אמר לא ידענא דשמא שיגיס הוא • ומיהו איכא לנימר דלא אמרינן בכה"ג משום שאינו יכול לישבע משלם לדוקא היכא שנראה טענה של רמאות • הא לטעין לא ידענא לפי שהוה ליה לידע וכו' • עד והכא נמי אין לנפקד לידע דמלתא דשכיחא היא למפקיד אינש גבי חבריה שקים וחבית מלאים חפצים ואין הנפקד מלקלק לידע כל מה שיש בשקים ובחבות הלכך לא מחייב נפקד במה שאינו יכול לישבע אלא שעשו תקנת נגזל בפקדון כיון שהנפקד אינו יודע שישבע המפקיד וכו' • עד ואפשר לפרש הירושלמי חד בר נש אפקיד שק לרור גבי חבריה אירע אונס לנפקד שנשרף ביתו בפשיעתו שכנו אלא שבר גחלתו ונתחייב המבעיר לשלם הנזק אף על פי שמה שבתוך השק הוא טמון ומיירי לנפל גדר מחמת לקה והוי תלין ומחייב אטמון ואמר המבעיר דמלא שיגיס היה והשתא מייתי סיעתא מרב שעשו תקנת נגזל בא"ש עכ"ל : האדכתי בהעתקת לבריו מפני מה שיש בהם לקדק תחלה במה שמתה למה יעשו תקנת נגזל במפקיד וכו' • צריך לדעת היאך הוא מבין הא' אדעו אונס דקאמר אם הוא אונס ממש שלא בפשיע הנפקד הבר תמוה מאוד מה מקום יש לחשלומין כלל • כיון דאין כאן אלא מפקיד • והנפקד הוא שומר בעלמא ופשיטא שהוא פטור לגמרי כל שלא פשע • אלא ע"כ ודאי מיירי שאדעו האונס מפני שפשע בשמירתו • ואם כן היאך קשה לו למה ישבע ויטול • הא איהו אמר לבא שפשע בשמירת אשו ניחא להטילו השבועה על הגזלן • אלמא כל דאיכא פשיע שפיר אמי שישבע ויטול • ואמי מפקיד נמי ישבע מפני שנאנס בפשיעת הנפקד : ונראה לומר בזה בפשיטות דאמי דקאמר וכן בא"ש שפשע בשמירת אשו לא נתכוון על אחת פשיעה גרידא • אלא שפשיעתו נעשה מזיק ומטע' היות הלה מזיק ראוי הוא לישבע וליטול אבל שומר דעלמא שפשע בשמירתו אלא מזיק הוא עליו יש לתמוה למה ישבע הלה ויטול : ותו דמאי דקאמר אי טעין נפקד בריא דהוא משתבע וכו' • דהיאך אפשר להכנס בחלוקה לטעין נפקד בריא דהא קאמר דמייתי האי עובדא אפלוגתא דשומן דעשו תקנת נגזל בא"ש וכו' והוא ז"ל כתב לעיל גבי בעיא דאמימר אם עשו תקנת נגזל במסור וז"ל ור"ת ז"ל היה אומר דהך בעיא מיירי כגון שהמסור מכחיש את המסר דומיא דנגזל שהגזלן מכחישו אבל אם המסור עצמו אינו יודע כמה הפסיד ישבע המסר כמה הפסיד ויטול ואין נראה לר"י ז"ל דמשמע לאיירי בבעיא דומיא דשומן בא"ש אינו יודע כמה הפסיד הגזל והכי מסתבר טפי לדמות בעיא זו לבעיא דשומן בא"ש מלדמותו לנגזל דהא שומן לא מדמינן לנגזל אע"ג דקאמר עשו תקנת נגזל בא"ש ע"כ • הרי שהכריע הרא"ש ז"ל כר"י ז"ל דלא מצי מייתי אתקנתא דשומן בא"ש אלא מאי דאמי לה דהיינו כשהלה אומר איני יודע • ואם כן הואיל דעלה דהך דשומן בא"ש מייתי האי עובדא דסיגין ע"כ א"א לאיירי בטוען נפקד בריא סיגין דאי הכי נמלא דעשו תקנה במפקיד אפילו בטוען הנפק' בריא • ואלו בתקנת שומן אינה אלא באינו יודע והיה ראוי שתהיה גם כן בבריא • וכבר היה לאפשר לדחוק ולהעמיס כונה זו במ"ש משתבע דהכי הוא • אך קשיא זו קשה במאי דמסיק דאפשר לאפשר לפרש הירושלמי שנשרף ביתו בפשיעת שכנו וכו' על ומחייב אטמון ואמר המבעיר דמלא סיגין הוה והשתא מייתי סיעתא מרב דעשו תקנת נגזל בא"ש ע"כ • דפשט הדברים מורה דהכתא חו לא לריכנא לאוקומי בדאמר שמא סיגין הוה אלא אלא דאמר המבעיר דמלא סיגין דהיינו בבר' • ואתמרא היכי קאמר דמייתי סיעתא מרב דעשו תקנת נגזל בא"ש כא מהך דרב נראה דלא בא"מר ברית נשבע דיך דבא"ש ומקנת אשו אינה אלא באיני יודע : ועוד קשה במאי דקאמר ויותר נראה שיהא פטור בלא שבועה דהוה כטוען חטין והולה לו בשעורין וכו' • דהיכי מצי לאמוייה לטעונו חטין והולה לו בשעורין הרי בא"ידך חלוקי לאי טעין שמא קאמר דהוי כל' ידענא וכ' לא ידענא לפני סטענו סק מלא מטבסין והולה על השק ועל המטבסין אמר לא ידענא וכו' • ואם כן הא נמי כי אמר בריא סיגין הוה מחוייב שבועה דהולה בשק וכפר במטבסין דהוי כטוענו חטין ושעורין והולה בא' מהם דולאי משתבע אאיך • ולא כטוענו חטין והולה לו בשעורין ושמא הרא"ש ז"ל מהדר לאקשוי לכל החלוקות קישיא מחולשת ולפיכך בחלוקה הראשונה לטוען בריא סיגיס הוה • קאמר דכי נמי לא נסיה לב לקלק בטענת המפקיד • מ"מ מלא טענה הנפקד אין לו היוב השלומין כי יפטר בשבועה או אפי' בלא שבועה הוא פטור לגמרי • ואת"ל שחיוב השלומין הוא מפני טענו שמא • אז יקשה לאיך גיסא מלא טענת המפקיד שהיה לו ליטול אפילו בלא שבועה כיון שטוען שק ומטבסין והולה בשק ואינו יכול לישבע בלחר • ואגו מעקרא בחלוקת בריא היה מגלה בחייב שבועה מלא טענת המפקיד שחובע שק ומטבסין שוב לא היה מחלק עוד שום דבר באיך חלוקא דשמא ומחילה הוה משמע להוי משוי"ל : ובהשגות גלה הראב"ד ז"ל דעתו כפ"ה דשלה על מה שכתב הרמב"ם ז"ל הפקיד אגלו פירות שאינם מלוחים וערבן עם פירותיו ולא מדקדקי זה פושע בעל הפקדון אומר כך וכך הוי והשומר אומר איני יודע ישלם בלא שבועה שהרי חייב עצמו בחשלומין ואינו יודע כמה הוא חייב ונמצא חייב שבועה שאינו יכול להשבע וכו' והשיג עליו ז"ל ורבותי אין מורים כן לפי שאינו דומה לחמרין ידענא וכ' לא ידענא דהתם ה"ל למידע ואיעדומי קא מערי' ותיבע נמי טעין עליה ואמר מידע ידעת ודבר שבמנין קא טעינלה ודבר שבמנין קא כפר ליה וה"ל מטוי"ל מי"ל הכי אלא הכי הוא ואיינו טעמ' דשק לרו' דאמרי' עלה יש' זה ויטול ולא אמרו יטול בלא שבועי עכ"ל • נראה דבכל הד' מהני תלתא טעמי סגי להוציאו מכלל חיוב שבועה • או בלא הוה ליה לידע • לכל שלא הזכיר מנין יהוב דהולאה לממילא נלע שכפר בשאר לא מקרי כופר בדבר שבמנין אעפ"י שבולאי אין בהולאתו פחות משוה פרוטה : ומדברי ה"ה ז"ל ג"כ נראה בהדיא דלא בעינן כלהו שכתב שרש לדבריו ז"ל שאין קרוי מחוייב שבועה כל שלא היה לו לידע • ואם מחמת זו הטענה ולאי בהפקיל לו פירות מיוחדין וערבן עם פירותיו ולאי ה"ל לידע כשעבר וערבן שה"ל למודקאלא שהוא ז"ל נשען על הטענה האחרת שאין זה טוענו בדברו אתה יודע שכך היו ואינו כופר לו בדבר שבמנין וכו' הרי לכל טענה וטענה מאלו היא מספקת לשלא יהיה מחוייב שבועה : והשתא קשה לי להראב"ד ז"ל גופיה בפי"ג דמלוה גבי אמר המלוה יודע אני שהיה שוה יותר על החוב אבל אינו יודע כמה ה"ז משלם כל מה שטוען הלוה בלא שבועה כמי שאמר כ' יש לך בידי וכו' • הסיג עליו וז"ל על שטתו הוא הולך ואין אנו נכנסי' עמו לפי שלא בא אינו יודע של זה על בריא של זה שאינו אומר אתה יודע שסגיס היה שוה אבל ולאי אם א"ל כן הדין כדבריו ע"כ • והוא חימא לכי נמי א"ל כן אתה יודע שסגיס היה שוה מה בכך הרי אכתי אינו כופר בדבר שבמנין כיון שאומר יודע אני שהיה שוה יותר על החוב ואינו יודע כמה וכו' • לאע"ג דולאי מודה לכל הפחות בפרוטה • מכל מקום אינו מפרש שום מנין • וכה"ג חסיב ליה בהלכות שאלה כהתיא לשק לרור לנשבע אאיך ונוטל וא"ע :

והוא שיתבענו דבר שהוא אמור וכו' • מה שמקשה רבינו מן הירושלמי וקאמר דפליג אגמרא לילן לא סבר כן הרא"ש ז"ל לכתב בהכוסס אהתיא לכבא לכספא וז"ל ולא הקשי לך מעובדא דאריסיה דבר זיזא שהבי' רב אלפס ז"ל דמסיק רבי חייא שיחזירו הפקדון לבניה דאריסיה דבר זיזא אף על גב דלא הוה אמיל דשאני התם דאריסיה דבר זיזא הפקיל הפקדון וכלי לאחזוקי ממונא בחזקת המפקיל דאמר אלם עשוי שלא להשבע אם עצמו אבל בענין אפוקי ממונא מן המזיק אזלינן בתר אמדנא ע"כ :

וקשה היאך אפשר לומר כן • דהא האי עובדא מייתי ליה הירושלמי על מאי דבעי רבי יוחנן מה הוא שיטענו דברים שאינם ראויים לו להיינו ודאי שהמפקיל או הגזיק טוען על זה מאי דלא אמיל והלה כופר ואומר אינו יודע • ועלה קאמר נשמעינה מן הדא פרולה דלמול לין זה מהאי עובדא דאריסיה דאף על גב דלא הוי אמיל בליטרא דהכא גזר רבי חייא יהלון לבעלי מטעמא דאין בר נש דלא מפרסמת נפשיה • ואם איתא כדברי הרא"ש ז"ל לא מייתי דאיה מינה דשאני מחזוקי ממונא מאפוקי ממונא :

Digitized by Google

ד נשאר לנו עדין לברר וכו׳ • כבר כתבנו במקומות רבים דשבועה ליורשים להפטר במחלקת הפוסקים ז״ל היא שנויה • והרמ״ם ז״ל בתשובותיו כלל פ״ו סי׳ ל׳ הביא ראיות שלא להסביר מחלה מהיא להמוכר את הבית שכר כיס היונא על היתומים לפסקי׳ החס נשבע וגובה מחלה להיינו הא למלוה מכל פלגא לפקלון לא לטענינן ליתמי והואיל וזה בא להוציא מידם היורשים מחזיקים בלא שבועה ואחר כך כתב ועוד ראיה מפרק כל הנשבעין לפריך אמלמייתו לרב ושמואל לאין אלס מורים שבועה לבנין מהא לחני יפה כח הבן מכח האב שהבן גובה בין בשבועה בין שלא בשבועה • והאב אינו גובה אלא בשבועה • היכי למי כגון שמת לוה בחיי מלוה וקחני שהבן גובה בין בשבועה בין שלא בשבועה • בשבועה שבועת היורשין שלא בשבועה כרשב״ג א״ר יוסף כל מנימוי איך נחמן הא מני ר״ש היא דאמרי שבור אבל העומד ליגבות כגבוי דמי הלכך מורים המלוה הממון כגבוי דמי וה״ל כמוחזק בממון ונוטלין בשבועה שלא פקדנו אבא או שלא בשבועה לרשב״ג אם אמר אביהם בשעת מיתה שטר זה אינו פרוע ולא אמרינן שיפסידו יורשי הלוה לפי שאביהם היה חייב שבועה ע״כ : ולבארה יש לתמוה לפוס ריסטא גרמה דמייתי ראיה לסתור כי הא ז״ל ראה להוכיח לכל מה שמוחזק להם אם בחים להוציא מחזקתם אינם צריכים שבועה • ומתוקי למוקי בגמר׳ הכי׳ לכח הבן רב״ם משמע להפך דמשבינן ממונא להוא שטרא כגבוי והוו מוחזקים בממון ואפילו הכי לוקא כרשב״ג מוטלין שלא בשבועה להיינו כשאומרים עליהם שאביהם אמר בשעת מיתה שטר זה אינו פרוע • אבל בלא עליהם צריכים שבועת היורשים אף על גב דכמוחזקין חשבינן להו • ונהי לחיב׳ לתרוצי כי היכי דלא לסתור סברתו לאב״ג לחשבינן להי כמוחזקים סוף סוף כבר הם בחים להוציא מיד יורשי הלוה ומשום הכי צריכים שבועה • הא מיהא אין זה אלא ישוב ושנויא כי היכי דלא תהוי הך סוגיא סותרת לינו • אבל אין מקום לפ״ז לחוכיח ממנה דרך ראיה דבמוחזקים אינם צריכים שבועה כי אין מזה לא ראיה ולא סתירה והיכי קאמר ועוד ראיה וכו׳ : ואפשר לומר דראיית הרמ״ם ז״ל היא מכח פלפול הסוגיא דכיון דחזינן לאמאי לרבי רב ושמואל דבמה לוה בחיי מלוה אפילו בשבועת היורשין אין נוטלין • פריך מהכי׳ דיפה כח הבן דע״כ מיירי במת לוה בחיי מלוה ומשני להכיא אחיא כר״ש דחשיב ליה כגבוי ומשום הכי מהניא להו שבועה מטעם מוחזקים דעוכח מהכא בהדיא ליה חלוק בין להחזיק ובין להוציא דהיכי דלהוציא הכי׳ דלהוציא לא מהניא שבועה מהניא להחזיק • אם כן לפי דרכנו למדנו דהיכא דאייכא שבועת היורשים • אם להוציא מהניא שבועה • להחזיק לא תצטרך כלל לבעולם צריך לחלק ביניה׳ ונלך בהדרגה דכל שאין מועיל להשבע להוציא מועיל להשבע להחזיק וכל שלהוציא מהניא שבועה אין צריך להשבע להחזיק • וק״ו הא מהניא סוגיא לפי מה שאמרנו לחא החס אף על גב דאינם מוחזקים ממש חשיב להו כגבוי כ״ם בחזקה גמורה : וכבר גלה הרמ״ם ז״ל סברה זאת במקומות הרבה הן בתשובותיו הן בפסקיו בפרק המוכר את הבית וגם הרב המגיד״ ז״ל בשלהי גזל פסוק הבית כן משמו פרק האשה נקנית מבלי שום חולק משמע דהכי ס״ל : ולפי זה אינו מובן מה שכתב הרב המגיד״ ז״ל עלמו בהמוכר את הבית בהכי׳ דשטר כיס וזה לשונו וכתב הרמ״ם ז״ל דמ״מ נשבעין היורשים שבועת היורשים שלא פקדנו אבא דסיון דבעלמ׳ מפני שהיה אביהם נשבע שבועה לגוריה׳ נשבעין היורשים אע״ג דשבעינן להו ה״ה הכא כן דעת הרמ״ה ז״ל ע״כ • ומלא קאמר לחיב׳ כמה רבוות׳ דפליגי עליה דרשב״ם ז״ל משמע דס״ל כותיה ומלאו סברות הפוכות : ומ״מ לסברת העיטור והרשב״א ומהר״ם והרמ״ם ז״ל ורבוות׳ אחרינו ז״ל דסברי דכל שאביהם היה נפטר בשבועה אינהו מיפטרי ומחזקי בלא שבועה • נראה מדברי מהרי״ק ז״ל שרש״מ דגם בטוען אינהו ברית שאביו פרע מפטר בלא שבועה • וקשה לי מהה א לכל הנשבעין לתני רבי אמי אילימא לאמר לה מנה לאבא ביד אביך ואמר ליה חמשין איתי ליה ומה לי הוא ומה לי אבוה וכו׳ • והשתא אי בשבועת היתה להוא תקנתא דרבנן אי טעין היורש

ד נשאר לנו עדין לברר יורש שישיב ויאמר יודע אני שבאמת לוה ממך מנה ואיני יודע אם פרעך אם לאו בהא ודאי מסתברא דכיון שאין גובין מן היתומים אלא בשטר ע״פ על ג׳ דרכים הידועים ישבע היורש היסת שאינו יודע ונפטר ואע״ג דאמרינן שאם הלוה אומר איני יודע אם פרעתי שרהוא חייב מפני שאין ספק מוציא מידי ודאי הני מילי בלוה נופיה דה״ל למידק ומדל׳ דק ולא ידע אם פרע אם לאו איהו דאפסיד אנפשיה • אבל יורש כיון שאנו טוענין לו ודילמא אי הוה אבוהון קיים הוה טעין פרעתי ומהימנינן ליה יורש נמי משתבע היסת ונפטר שה יורש לא פשע בדבר כשאינו יודע דפרעון • הלכך נעמיד ההלואה בחזקת דפרעיה דהא ל״פרעון קיים ועביד אינש דפרע לאחר זמנו ובודאי דמי דפרייעא הוה ואע״פ שיש חולקים בסברתנו אנו כך נ״ל • גם ה״ר יהודה ברצלוני כתב שאם טוען יורש איני יודע אם לוה מורישי אם לא ועד אחד מעיד שלוה לא מהני ההוא עדות ואין עליו אלא שבועה שלא פקדנו אבא ואע״פ שיש אומרים שכיון שאין מכחיש העד הוה ליה מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם אין סומכין עליו ואע״פ שמביאים ראיה מההיא דגרסינן בפרק שור שנגח ד׳ וה׳ דקתני התם דאיצטריך קרא למעוטי כשהמי׳ את האדם ע״פ עד אחד דפטור ומשמע לולי מעוטא הכתוב היה חייב ובודאי היאך יתחייב על פי עד אחד אלא לאו ש״מ שכעל השור טוען אינו יודע אם המית שורו את האדם אם לאו והעד מעיד שהמית משום הכי שאינו מבחישו נאמן חעד ומתוך שאינו יכול לישבע משלם אלו לא היה שמיעטו הפסוק ופטרו אבל בעלמ׳ כך היה הדין שיתחייב על פי העד כיון שטוענין איני יודע ודאי סברא ליתא כלל דאע״ג דאמרי׳ בשטוענו תביעת עצמו שמשלם באיני יודע משום דבעי ליה למידק בשנתעסק הוא עצמו עמו כיון שלא דקדק ואינו יכול לישבע משלם אבל בטענת מורישו שלא היה לו לדקדק לא אמרינן מתוך שאינו יכול לישבע משלם • גם הפירוש שפירשו בעד אחד אומר שהמית שורו את פלוני והוא אינו יודע לאו הכי פירוש דבכה״ג מפטר הוא שאין לו לדקדק ולעמוד על שורו ולדעת אם המית אם לאו ופ״ר הדבר כך הוא על פי עד אחד על פי עדות מיוחדת ריצה לומר שהוא כשרה בדיני ממונות ולא בדיני נפשות ולכך מיעטו הכתוב משום דקים לן במיתת בעלים כך מיתת השור ובשם שאין מקבלין עדות מיוחדת בדיני נפשות כך אין מקבלין בשור ע״כ :

ה והיבא דטעין ראובן מנה אתה חייב לי ושמעון אומר איני יודע אם לויתי

ד״א אומר נקי מחלי כופר א״ל ר״ע והלא הוא עצמו אינו מחלט אלא מגופו וכו׳ א״ל ר״א כך אני בעינך שליני בזה שחייב מיתה אין דיני אלא כשהמית האלם ע״פ עד אחד או ע״פ בעלים וכו׳ • ופרש״י ז״ל אין דיני אין מדרשי זה שאני דורש אלא כשהמית ע״פ עד אחד שאינו נסקל אבל ממונא אימא ליפלס להכי אצטריך קרא ע״כ • ולפ״ז מביאים ראיה מכאן לאפי׳ במה שלא הי״ל לידע אם טוען שמא חייב דאי לאו הכי אכתי קרא למה לי :

ואמנם מה שלחה לרבינו לבעלות מיוחלת קאמר דאלו כלום הוא בדיני נפשות • חמיה׳ לי למה ישב בכך הא אכתי קשה פשיטא לפטור כיון לידעינן לכמיחת בעליה כך מיתת השור מקרא להשור יסקל וגם בעליו יומה • א״כ הו לא צריך קרא לבעל השור נקי לאפטורי בעלות מיוחלת דולמי כי היכי דבעליה לא מחייבי בעלות מיוחלת ה״ל השור • וי״ל דה״פ דכיון דעלות מיוחלת היא כשרה בדיני ממונות אעפ״י שאינה כשרה בדיני נפשות • ה״א דהכא יפלס כופר בעלות מיוחלת כיון דאינו נסקל להיותה מיוחלת שהרי מיתת השור היקשה למיתת הבעלים וכשם שאין מקבלין עלות מיוחלת בדיני נפשות כך אין מקבלין בשור • והיינו לענין סקילת השור • אבל לחשלים הכופר שהוא דיני ממונות היה נשאר כדינו דמהניא עלות מיוחלת • הלכך איצטריך קרא לפטרו מחלי כופר :

ה והיבא דטעין רא בן וכו׳ • לריך שנאמר דטעמא דוחיב רבינו זרחיה ז״ל כיון דעד אחד מסייע לחובא ברית ושמא וכו׳ • לאו אכלא מלחא קאי גם לחלוקת אינו יודע אם פרעתי וכו׳ • דהא משמע דאי לאו דאיכא שהלא דמסייע לחובא לא הוה מחייב • וכבר נחבאר למעלה דין הגמרא דאם הסיב יודע אני שה״ה לך ביני ואינו יודע אם פרעתיך חייב לשלם • וא״כ מאי איריא הכא ומאי רבוח׳ איכא דמייתי על אחד דחייב לשלם מטעם מחוך שאינו יכול לישבע הא בלאו הכי טעמא נמי חייב לשלם בכה״ג דאינו יודע אם פרעתיך אפילו בדליכא שבועה • אלא הכונה לומר הכי דאשמעינן אומר אינו יודע אם לויתי לאמר אינו יודע אם פרעתיך לחייבו • היינו מטום דהשתא באומר אינו יודע אם לויתי יש עד אחד מסייע לחובא ואתי לאחשובי טענתייהו ברית ושמא ולחייבו מטעם מחוייב שבועה וכו׳ : ושמא גם לחלוקת אינו יודע אם פרעתי אפשר דמהני עד אחד לשלם מחוך שאינו יכול לישבע ושלא יחריס חרס סחס כמו שהיה לו להחרי׳ אם לא היה העד מסייע לחובא כלכתב לעיל שאין החובא לריך לישבע אלא מחריס סחס על כל מי שנוטל ממונו אלא כדין וכו׳ • אבל בדאיכא שהלא ס״ל לטור ז״ל דאין להחריס דולמי אין לחשוב כולי האי איטול זה שלא כדין ושיהיה זה עד חמס לדהכי נקט שהעד

ולאי פרע כגון בכתב ידו של מורים למייתי מהרי״ק ז״ל אמרינן דהואיל ומוריהו הוה מפטר בשבועה כה״ג היורש מחזיק בלא שבועה ולא אמרינן מה לי הוא מה לי אבוה • כל שכן בשבועת התורה ומאי קא מתמה מה לי הוא מה לי אבוה נימא דאלרבה היא גופה קא משמע לן דכיון דהוי להחזיק ממון שבי דפ הואיל ואבוהון הה״ב הוה מפטר בשבועה אינהו מפטרי בלא שבועה :

ואין מקום לחלק כלל בזה בין היכא דאמולה מקלא דהיכא דבעי להפטר מהכל • דהא כל עקר טעם הני רבוות׳ ז״ל הוא כדכתב הרמ״ם ז״ל בתשובה בראיה דמייתי מדשטר כיס דאלו הוה אבוהון קיים הוה טעין הזרתי לך והיה נאמן בשבועה ואם אחד מהם היה נאמן להחזיק מה בבילו בשבועה היורשי׳ מחזיקין בלא שבועה ע״כ • אלמא כל היכ׳ דהמורים אי הוה טעין הוה נשבע ונפטר היורש נפטר בה בלא שבועה • וא״כ הכא נמי נימא דכיון דאי הוה טעין אבוהון חמשין איתי לי ואמשין ליתי לי הוה נשבע ונפטר • הכי נמי אינהו כה״ג מפטרי בלא שבועה להחזיק מה שבילו :

ויש לומר דהם ז״ל יפרשו אותה כדפירש הר״ן ז״ל בשטוענן התובע ברית גמור שאומר בפני ובפניך הולה אביך לאבי שהוא חייב לו מנה דבכה״ג הוא טענה אלימתא על היורש עצמו ומה שכופר בחמשים דהיינו לא הולה בפ״ינו אלא חמשים הוי ממש כתובע הכופר לחובא • ומשום הכי דין הוא שישבע מה שאין כן בשאר עניניה : ואעפ״י דמביאים ראיה מהכי׳ וכו׳ • בלא מ״א ע״ב ת״ר ובעל השור נקי ד״א אומר נקי מחלי כופר א״ל ר״ע והלא הוא עצמו אינו מחלט אלא מגופו וכו׳ א״ל ר״א כך אני בעינך שליני בזה שחייב מיתה אין דיני אלא כשהמית האלם ע״פ עד אחד או ע״פ בעלים וכו׳ • ופרש״י ז״ל אין דיני אין מדרשי זה שאני דורש אלא כשהמית ע״פ עד אחד שאינו נסקל אבל ממונא אימא ליפלס להכי אצטריך קרא ע״כ • ולפ״ז מביאים ראיה מכאן לאפי׳ במה שלא הי״ל לידע אם טוען שמא חייב דאי לאו הכי אכתי קרא למה לי :

ואמנם מה שלחה לרבינו לבעלות מיוחלת קאמר דאלו כלום הוא בדיני נפשות • חמיה׳ לי למה ישב בכך הא אכתי קשה פשיטא לפטור כיון לידעינן לכמיחת בעליה כך מיתת השור מקרא להשור יסקל וגם בעליו יומה • א״כ הו לא צריך קרא לבעל השור נקי לאפטורי בעלות מיוחלת דולמי כי היכי דבעליה לא מחייבי בעלות מיוחלת ה״ל השור • וי״ל דה״פ דכיון דעלות מיוחלת היא כשרה בדיני ממונות אעפ״י שאינה כשרה בדיני נפשות • ה״א דהכא יפלס כופר בעלות מיוחלת כיון דאינו נסקל להיותה מיוחלת שהרי מיתת השור היקשה למיתת הבעלים וכשם שאין מקבלין עלות מיוחלת בדיני נפשות כך אין מקבלין בשור • והיינו לענין סקילת השור • אבל לחשלים הכופר שהוא דיני ממונות היה נשאר כדינו דמהניא עלות מיוחלת • הלכך איצטריך קרא לפטרו מחלי כופר :

ה והיבא דטעין רא בן וכו׳ • לריך שנאמר דטעמא דוחיב רבינו זרחיה ז״ל כיון דעד אחד מסייע לחובא ברית ושמא וכו׳ • לאו אכלא מלחא קאי גם לחלוקת אינו יודע אם פרעתי וכו׳ • דהא משמע דאי לאו דאיכא שהלא דמסייע לחובא לא הוה מחייב • וכבר נחבאר למעלה דין הגמרא דאם הסיב יודע אני שה״ה לך ביני ואינו יודע אם פרעתיך חייב לשלם • וא״כ מאי איריא הכא ומאי רבוח׳ איכא דמייתי על אחד דחייב לשלם מטעם מחוך שאינו יכול לישבע הא בלאו הכי טעמא נמי חייב לשלם בכה״ג דאינו יודע אם פרעתיך אפילו בדליכא שבועה • אלא הכונה לומר הכי דאשמעינן אומר אינו יודע אם לויתי לאמר אינו יודע אם פרעתיך לחייבו • היינו מטום דהשתא באומר אינו יודע אם לויתי יש עד אחד מסייע לחובא ואתי לאחשובי טענתייהו ברית ושמא ולחייבו מטעם מחוייב שבועה וכו׳ : ושמא גם לחלוקת אינו יודע אם פרעתי אפשר דמהני עד אחד לשלם מחוך שאינו יכול לישבע ושלא יחריס חרס סחס כמו שהיה לו להחרי׳ אם לא היה העד מסייע לחובא כלכתב לעיל שאין החובא לריך לישבע אלא מחריס סחס על כל מי שנוטל ממונו אלא כדין וכו׳ • אבל בדאיכא שהלא ס״ל לטור ז״ל דאין להחריס דולמי אין לחשוב כולי האי איטול זה שלא כדין ושיהיה זה עד חמס לדהכי נקט שהעד

Digitized by Google

שהעל מעיל שהוא חייב לו ולא קאמר שהוא מעיל שהלוהו כי רלה לכלול גם הפרעון שהוא מעיל שעדין הוא חייב לו ולא פרעו כגון שלא זזה ידו מתחת ידו אז בתוך זמנו וכיוצא ולפיכך איקבאמרס • וקלא סימנין יש לזה מלחזיקן למייתי הטור פי׳ ע״ה ד׳ גווני למתוך שאינו יכול לישבע וכלהו בעי׳ מסייעו לתובע ובשום חל מיגייהו לא קאמר הך מילתא לחרס שתם ובתר הכי מייתי לינא לכ׳ ידענא וכ׳ לא ידענא על טענת המלוה מנה לי ביד למתוך שאינו יכול לישבע משלם • ואתא קאמר והתובע אין צריך לישבע אלא אם ירלה שתם וכו׳ • גרלה לזוק׳ בהך בבא שייך ח״ם משום לליכ׳ אלא תביעת התובע בלבד • משא״כ בהך לליכא שהלא ואין סברא לומר לאמר זה בתלוקה המתרוכה וה״ה בתחרות • דולמי לא הוה שתיק מלומר וכבל אלו אין התובע צריך לישבע וכו׳ :

ו ובן אם התובע תובעו בשמא וכו׳ • עקר דין זה היא מדברי הרמב״ם ז״ל פ״א לטוען דאין מסבעין היסת אלא על טענת ודאי וכתב ה״ה ז״ל דבר זה מוסכם מכל הפוסקים ז״ל ולקדקו כן ממה שאמרו גבי הני׳ דרב נחמן ומסביעין היסת מ״ט מזוקה אין אלם תובע אלא א״כ יש לו • אלא בטענת בריא היא כלוקא וכן הדין שהרי אם מולה מקלת שבועתו מן התורה אינו נשבע בטענת שמא כמו שיתבאר פ״ד ע״כ : ואיכא למידק מאי מייתי ממולה מקלת וכו׳ למשמע להוי כעין ק״ו אם במולה מקלת שנתחייב שבועת התורה אינו נשבע בשמא כל שכן בלרבנן • ואין זה נראה ק״ו שהרי עפי׳ משכחן לתקנו רבנן שבועה במה שאין מסבעין מן התורה וכל הנשבעין בטענת שמא השניים במשנה יוכיחו • ולא שייך הכא לומר כל לתקון רבנן כעין לאוריתא תקון : ואולי כונתו ז״ל לומר דאי בשבועת מולה מקלת שבועתו מתחייבת מלד הנתבע עצמו מפני שהולה במקלת ולא מלד טענת התובע • מ״מ אם ה״ז תובע בטוען שמא לא סגיא הולאתו של נתבע במקלת לחייבו שבועה • כ״ש בהיסת לכל עקר חיוב השבועה אינו מפני טענת הנתבע לבכל מה שיש חייב שבועה • אלא מלד התובע דולמי לריך שיהיה כח בתביעה לחייב השבועה להיינו בריא ולא בשמא :

והטור ז״ל סימן ע״ה הוסיף וכן אם אומר לחברו נתחייבת לי מנה מפני שהולה לי שלקחתי משלי אבל לא היתה הולאה בעדים אין זו טענת בריא שאין זה יודע שחייב לו אלא בהולאת פיו והולאה שלא בעדים ואפילו בעדים ולא אמר להם אתם עדי אינו כלום שיכול לומר לו משטה אני בך וכו׳ • ועיין שער ל״ו : ואיכא למידק לכיון דבע״כ הא מיירי בשזה לא תבעו כשהולה הלה בפני עדים כי זה אינו יודע שזה חייב לו אלא מפני שהוא הולה מעצמו • ומ״ה הוא טענת התובע פתח טענת שמא ופטור הלה משבועה יאם כן קשה היכי קאמר שיכול לומר משטה אני בך והרי הסכימו הפוסקים ז״ל לטענת השטאה לא שייכא אלא כשתובעין לו מטעמא לכתב רש״י ז״ל בפרק זה בורר כשם ששחקת בי לתבעני מה שאיני חייב לך גם אני השטתי בך והולתי • והטור ז״ל עצמו כתב כן סימ׳ ל״ב • ואם כן זה אלא שחק בו אלא תבע ממנו כלו׳ ולא ידע מהולאתו אלא מפני שהוא עצמו רלה בכך • לא שייכא בזה טענת השטאה אלא טענת אלא להשביע • ובסי׳ הנזכר ובסי׳ פ״א כשבא לומר לין זה אמר בשתם שאינו נשבע אלא פירש שום פעם • וכפי סדר מקומם שם ירלה למטעם שלא להשביע פטר משבועה • ואיך כתב כאן טעם השטאה אלא שייכא כלל • אם לא שנאמר דקאי אבעלמא :

שער טל חלק א

א גרסינן במסכת בבא קמא וכו׳ • דף קי״ח • וקלא תיכא למילק מאי קא מתמה מי אלא קא תבע ליה ריסא אמאי חייב וכו׳ • ניחא דקא תבע ליה ע״פ לבריו למייתי ליה לבי לינא וקאמר ליה אתה אמרת לי שהלוותיך ואיכך יודע שפרעתני ואני בריא לי אלא פרעתני מכולם לגבי פרעון ה״ל מלוה בריא ולא שמא ועל ההלואה עלמה נהי לאין המלוה טוען בריא הרי המלוה מודה בה והולאתו עליה כך׳ עדים למיא לא עדין עומד בלבורו הוא • ומיה מחייבין אותו ב״ל מטעמא דלא אתי ספק פרעון לכפר ביה מלוה ולחי ולאי חיוב הלואה • וכהאי גוונא בסיפ׳ לתבע ליה ע״פ לבריו לאמר ליה אתה אמרת לי שהוא ספת לך שהלוותיך ומשום הכי איכא איכא שום ולאית בהלואה פטור ולמה ליה לאחוקי בבא לגאת ידי שמים • ויש לומר לפשטא למתני׳ משמע דין בריא דין בסיפא לדברי זה שאומר גזלתיך הלויתני וכו׳ אי אינו יודע וכו׳ • הס סיום׳ למלת׳ ואין מחריהם עוד כוס טענה • ועליהם קתני חייב ופטור • הלכך ליכא לאוקומי מתני׳ אלא בלאיכא תובע ממש בבריא׳ והלה משיב גזלתיך ואינו יודע אם החזרתי לך וכו׳ • אם אינו יודע אם גזלתיך ויע״פ לבריו אלו חייב ופטור • אם למיירי כלאמר כזמנלמו בלי תובע ועל לבריו קתני חייב ופטור • הלכך לא מלו לאוקומה לרב הונא אלא בלאיכא תובע ובבא לגאת ידי שמים :

ב מידהו אי לא תבע ליה וכו׳ • זה מוסכם מרוב המחברים ז״ל • והרב המגיד ז״ל כתב בפ״א לטוען וז״ל ואני תמיה למה לא כתב רבינו למעלה בלזמנה יש לי בידך בולאי והנתבע אומר אינו יודע אם בא לגאת ידי שמים חייב לפלס סברי שם בפרק הגוזל א״ר יוחנן מנה לי בידך והלה אומר אינו יודע לגאת ידי שמים חייב בבא לגאת ידי שמים וכן מבואר בהלכות שם וכראיתי לקלת מפרשים ולא ידעתי טעם נכון למה לא כתב כן רבינו ע״כ : ושמא אפשר לומר לאלן חזינן דבטוען מנה לי בידך והלה אומר אינו יודע אם יש לך בידי לא מפטר משבועת היסת שאינו יודע • ואלו כשטוען הנתבע מנה לך בידי ואינו יודע אי פרעתיך פטור מהיסת אלמא נפיש חיוביה לנתבע טפי כלאיכא תובע אף על גב דמשיב אינו יודע אם הלויתני מהיכא לליכא תובע אע״ג דאמר הלויתני לפטור משבועה במ״ש אינו יודע פרעתיך • והשתא לא הש הרמב״ם לומר בחלוקה זו דמנה לי בידך והלה אומר אינו יודע וכו׳ לחייב בבא לגאת ידי שמים • משום דסמיך אמאי דמייתי בתר הכי דקאמר אבל אם אין לו תובע והולה מעצמו ואמר גזלתיך או הלויתני מנה ואינו יודע אם החזרתיו או לא אינו חייב לפלס ואם בא לגאת ידי שמים חייב לפלס ע״כ • ואם בזה דגרע חיוביה לפטור אפי׳ משבועה על בלי היו׳ לו תובע • קאמר לחייב לגאת ידי שמים • כ״ש לעיל דאיכא תובע המחייבו שבועה דולאי אם בא לגאת ידי שמים חייב : ותדע דהרמ״ם כתב כלא דמילתא מנה לי בידך והלה אומר אינו יודע אם החזרתי חייב לדברי הכל אינו יודע אם הלויתני פטור מלפלס וחייב לישבע ואם בא לגאת ידי שמים חייב • ואם אלא חביעה אמר גזלתיך והלויתני ואינו יודע אם החזרתי לך נראה לחייב לגאת ידי שמים אפי׳ לר׳ נחמן ע״כ • מדקאמר בהך חלוקה נראה לחייב לגאת ידי שמים ולא קאמר להדיא חייב ממימרא דרב נחמן • משמע לחיוב לגאת ידי שמים פטור טפי בדאיכא תובע והלה אומר אינו יודע אם הלויתני מהיכא דאמר בלי תובע אינו יודע אם החזרתי : וב״ת אם כן רב נחמן אמאי קאמר ליכא לחייב לגאת ידי שמים בטוען מנה לי בידך והלה אומר אינו יודע אם הלויתני וכו׳ ליסמוכין רבותא באומר מעצמו הלויתני ואינו יודע אם החזרתי • לאו מילתא היא והיפוב פשוט לאמתניתין קאי דקתני אבל אם אמר לו אינו יודע אם גזלתיך אם הלויתני אם הפקדת אצלו פטור מלפלס • דלדיליה מחוקמה כפשטה בדאיכא תובע • ומשום הכי קאמר דהאי פטור אינו אלא בב״ל אבל לגאת ידי שמים חייב :

חלק שני

לויתי ממך לעולם ועד א׳ מעיד שלוה בזה פסק הרב אבר׳ ב״ר יצחק ז״ל מתוך שאינו יכול לישבע משלם שהרי אינו מכחישו לעד ומשלם גם ה״ר זרחיה פסק דכיון דה״ל למידק שהרי הוא עצמו תבעו שלוה ממנו לא שנא טען אינו יודע אם לויתי לא שנא טען אינו יודע אם פרעתי כיון שעד א׳ מסיי׳ לתובע בריא ושמא בריא עדיף ומתוך שאינו יכול לישבע משלם ואיכא מ״ד בשתבע היסת דלא קרינא ביה מחייב שבועה כיון דטעין אינו יודע ואשתכח דליתיה לא כפרן ולא מודה ולא נהיר :

ו ובן אם התובע תובעו בשמא כגון שאמר לו כמדומה לי שיש לי אצלך מנה או מנה הלויתיך כמדומה לי שלא פרעתני והנתבע משיבו אין לך בידי כלום הרי זה פטור אף מהיסת שאין שבועה באה בשמא אלא על השנויין במשנתינו ובכל אינו יודע אע״ג דלא הוי בריא ושמא חייב אם בא לצאת ידי שמים ובדאיתא בפרק הגוזל :

שער טל חלק א

א גרסינן במסכת ב״ק פרק הגוזל בתרא מתניתין האומר לחברו גזלתיך והלויתני נהפקדת אצלי ואינו יודע אם החזרתי לך אם לאו חייב אבל אמר אינו יודע אם גזלתיך או הלויתני או הפקדת אצלי פטור מלשלם • ובגמ׳ אוקמה רב הונא לכולה מתניתין רישא וסיפא בהליכא תובע דתבע ליה מידי ורישא דקא מחייב בבא לצאת ידי שמים סיפא דפטור אפילו בדינא שמים בין דליכא תובע וה״ג לה איתמר מנה לי בידך והלה אומר אינו יודע רב הונא ורב יהודה אמרי חייב רב נחמן ורבי יוחנן אמרי פטור • ומקשינן התם תנן אבל אם אמר אינו יודע שגזלתיך או הלויתני או הפקדת אצלי פטור מלשלם • וקשיא לרב הונא דאמר חייב לשלם דהיכי דמי אילימא דלא קא תבע ליה רישא דקתני חייב למאן הייב אלא לאו דקא תבע ליה וקתני סיפא דפטור ומשני רב יהודה מתני׳ לעול׳ דלא קא תבע ליה ולהבי קתני סיפא דפטור ורישא דקתני חייב בבא לצאת י״ש • וכתב הרי״ף אע״ג דרב הונא אוקמה למתני׳ בדלא קא תבע ליה לית הלכתא כותיה אע״ג דתבע ליה אי אמר נתבע אינו יודע אי הלויתני מעולם מפטר דק״ל כרב נחמן ואם בא לצאת י״ש חייב :

ב מידהו אי לא תבע ליה חבריה ואיהו אמר מדעתיה דנפשיה גזלתיך והלויתני ואינו יודע אם החזרתי לך אם לאו וחבריה לא תבע ליה אינו חייב אלא בבא לצאת ידי שמים ולא תיקשי לך ההיא דאיתא בפרק המפקיד דקתני אמר לשנים גזלתי אחד מכם מנה ואינו יודע לאי זה מכם נותן לזה מנה ולזה מנה שהורה מפי עצמו • ודייקינן מגמרא מדקאמר שהורה מפי עצמו אלמא אינהו לא תבעי ליה אלא בבא לצאת ידי שמים עסקינן ומ״ה נותן לזה מנה ולזה מנא דמדינא ליבא עליו לשלומי אלא לחד דאיתיה ודאי אבל היכא דקא תבעי ליה אינהו בודאי כל חד וחד שקיל מיניה דק״ל כרבי עקיבא דקתני לא זו הדרך מוציאתי מידי עבירה עד שישלם גזלה לכל אחד ואחד ואף על גב דקי״מא לן דמפפקא לא מפקינן מטונא גבי גזלה שאני דקנסינן ליה משום דעבד איסורא וכלת מילתא כמו שכתב הרב בהלכותיו פרק המפקיד :

חלק שני

Digitized by Google

חלק שני

א והיכא דתבעוהו שנים זה אומר מאתים הלויתיך אני וחברי מנה וזה אומר מאתים הלויתיך אני וחברי מנה • ונמצא שכל אחד עושה עצמו בעל המאתים • והוא השיב יודע אני שלויתי מכם שלש מאות מן האחד מאתים ומן חברו מנה ואינו יודע איזה מכם היה בעל המאתים • בזה יש לעיין אם נדמה אותו למשנ' פרק המפקיד דקתני שני' שהפקידו אצל א' זה מנה וזה מאתים וכו' • והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו • וקא מקשינן בגמרא עלה והא משמע דמספקא לא מפקינן ממונא ואנן חנן אמר לשני' אביו של אחד מכם הפקיד לי מנה נותן לזה מנה ולזה מנה אלמא מספקא מפקינן ממונא • ופריק ר' בא הא דקתני שמפסיד מנה משלו משום פשיעותא דיליה הוא דה"ל למכתב שמיה דמפקיד גבי ממונא מי היכי דלא לחליף ליה • ופיפא דקתני והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו מיירי כגון שהפקידו לו שניהם בבדך אחד דאמר להו ביון דאתון לא דייקיתו גבי הדדי אנא נמי לא דייקנא • חלמך לא פשע ולא מחייב בך הצעה זו • וע"ב בדקא תבעי מיניה מיירי ובדלעיל • וכזה נפל ספק ומחלקת בינינו דאנא הוה אמינא דשוו אחדדי מלוה ופקדון ופעמים נותן לזה מנה ולזה מנה והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו והיכי דמי בשהלוו לו שני' באח' אלא שאמרו לו לי מאתים ולחברי מנה דאז הם בשתי בריבות דהוה ליה למידק בדדייקי אינהו • ואחר שנשבע כל אחד בנזרה שמאתים הם שלו כדין נשבעין ונוטלי' נוהגין לכל אחד ואחד מאתים דהוה ליה כאומ' לויתי מאחד מכם מאתים ואיני יודע מי היה מכם שחייב לפ"ע לכל אחד מאתים דאם אינו פורעו אלא מנה היכי אתי ספק מוציא מידי ודאי וכל זה הוא בשהיא מלוה על פה אבל אם היא מלוה בשטר ולא בררו בשטריהם מי בעל המאתים הוה ליה בבדך א' דלא דייקי ואעפ"י שחודיעוהו וכיון דלא פשע נותן לזה מנה ולזה מנה והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו :

ב וצ"ע אם חייב לתת לכל אחד מאתים בבא לצאת ידי שמים מאחר שלא פשע עליהם והחולקים עלינו אומרים שאם היתה מלוה בשטר אף על פי שכלם מודים שאמר לו אני בעל המאתים ואני בעל מנה נותן לזה ק"ן ולזה ק"ן ואית לבעל דין לחלו' דאמאי מספק' לן בפקדון מטעם אינהו לא דייקי אנא נמי לא דייקי' אבל הכא הנדון הזה כל אחד ואחד אומר אנא לא סמכי אחבראי אלא מחמשי' שהרי השטר יוצא על שם שנינו ומוכרח שיד שנינו שוה בממון ההוא • הלכך זה נוטל ק"ן וזה נוטל ק"ן ואם היא מלוה על פה נותן לזה מאתים ולזה מאתים משום דה"ל לכל אחד מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם • ולא דמי לפקדון דהתם ביון שהנפקד עושה חסד עמהם לקבל פקדונם דין הוא שנקל עליו שלא יצטרך לדקדק במה שהם אינם מדקדקים אבל הכא גבי מלוה דלהוצאה ניתנה ח"ל למיכתב למי חייב מנה ולמי חייב מאתים • ושאלו בזה פי' הרמב"ן ז"ל והבריע רבותי מה ששאלתם בשנים שהלוו לאחד וכו' לא נתבוננו אצלי הדברים שאמרת דמצי אמר לא סמכי אחבראי אלא אחמשין ואי דינא בממון ע"פ הא סמיך עליה בבע"פ ובר מן דין כל היכא דודאי איכא רמאי ליכא למימר יחלוקו בין בשבועה בין שלא בשבועה והכי איתא בפרק שנים אוחזין ובפ' ח"ח ותמה על עצמך מנה הלוה יטול מנה ופרס ועוד בתב' ואם הלוה ע"פ חית' נותן לזה מאתים ולזה מאתים דה"ל מחוייב שבועה וכו' ולא דמי לפקדון וכו' ועוד הארכת בענין ותחלת כל דבר יש לי לומר שלפי דברים הללו סבור אתה לומר דהפקידו לו בבדך אחד שאמר בגם' דלא ה"ל לבידק להטיל פשיעה על המפקידים ולהפסיד ארת דינן משום קנס אמרו כן ולאו מילתא היא דרבה ה"ק הפקידו לו בשתי בריבות ה"ל למידק וקנסינן ליה משום דעבר איסורא • דפשיעותא בממון אחרים

ג וצריך עיון אם חייב לתת לכל א' מאתי' מתי' כו' • מאי למיבעיא ליה לרבינא פשיטא ליה לרב המנא ז"ל פרק ה' דשלא לתת לכתב הרמב"ם ז"ל לפיכך אם הביאו לו השנים כמחלוקת ב' מאות בבדך ובאו ותבעו וכל אחד אומר המאתים שלי נותן ק' לזה וק' לזה וכו' • כתב ופי' וכל כיוצא לזה אפי' בא לצאת ידי שמים פטור ע"כ • אמנם הטור סי' ס' פשיטא ליה דיפסא שכתב אבל אם שנים הפקידו לו זה בפני זה וכל אחד מוכיח מאתים אינו חייב אלא ק' לכל אחד ומ"מ לצאת ידי שמים צריך ליתן מאתים לכל אחד ואחד • אבל אם אינם מוכיחים אלא ק' לכל אחד ואח' עכ"ל • וראיה מדברי הרא"ם ז"ל לאחר כן • דבהמפקיד מייתי מאי דמסכי בגמרא התם דקא תבע ליה הכא דלא לתבע ליה ולא דמי למנה לי בידך והלה אומר איני יודע דחייב בבא לצאת ידי שמים כלאיתא בהגנזל בחרא להתם בריה ושמא והכא בריה ובריה — ומהאי טעמא נמי ליתא ליה הא דקתני אדון של אחד מכם הפקיד אצלי מנה ולא קתני אחד מכם הפקיד אצלי כלקתני גבי גזל • דבכה"ג אפילו לצאת ידי שמים לא מחייב להמפקיד עצמו ה"ל למידק וכו' • ולבסוף מסיק פלגי הלינן וקאמר ולטעין פקדון בשתי בריבות פשע דה"ל למידק כגון שנים תובעין אותו כל אחד אומר אני הפקדתי אצלך ק' והוא אומר אחד מכם הפקיד אצלי ק' ואיני יודע איזה הוא או הפקיד זה מנה וזה מאתים זה שלא בפני זה וכל אחד אומר מאתים שלי ישבע כל אחד ויטול כמאמרו • אבל הפקידו זה בפני זה זה מנה וזה מאתים אי תבעי ליה פטור ולא ה"ל למידק ואי לא תבעי ליה פטור אף לצאת ידי שמים • ואחר שנים שהפקיד אצלו ולא תבעי ליה פטור אף לצאת ידי שמים דה"ל למפקיד למידק וכו' ע"כ • ומדקאמר דהפקידו זה בפני זה דהיינו בבדך אחד ואי תבעי ליה פטור בהתם ובלא תבעי ליה קאמר דפטור אף לצאת ידי שמים משמע דהאי פטור שתם לכתב גבי תבעי ליה • ולאו מדיני שמים הוא • אלא מדיני אדם • אבל בדיני שמים חייב • ומאי לכתב לעיל ברים לבריו דאכתי קאי הוא שנוה בבבדך אחד לא מיחייב אף לצאת ידי שמים וכו' • לבר פשו' הוא דהיינו לפי שטת הגמרא דאוקי לה בלא תבעי ליה דהוא בא לצאת ידי שמים : אך קשה לי בשבתרא הרא"ם וכמו ז"ל היכי מלו למימר דבתבע ליה בבבדך אחד חייב לצאת י"ש • דהא בגמרא מוכח דבהאי גוונא ליכא פשיעה כלל גבי נפקד דהמפקידים מאיהו פשעי דהוה להו למידק ולא למסמך אהדדי • וגבי אחד מסיים שהפקיד ולא תבעי ליה כתב הרב ז"ל דפטור אף לצאת ידי שמים • ובאר הטעם משום דה"ל למפקיד למידק • וכתב הלבר מבואר בדברי הרמב"ן דמייתי דבריו שלהי ת' ג' דכאן אעפ"י שהוא פשע הם גם כן פשעו שלא כתבו ולא זכרו וכו' • והשתא אי אפילו בדאיכא פשיעה גבי נפקד להוה ליה לכתוב • מ"מ פטור אף מדיני שמי' משום דמפקיד נמי פשע • הכא גבי כרך אחד לליכא שום פשיעותא דגבי נפקד וכולה פשיעותא דמפקידים דסמכו אהדדי לא כ"ש שיהא פטור אף לצאת ידי שמים ומאי מיכף לן לאיתהו תבעי בבדי' הרי עקר החיוב אינו אלא מתמת הפשיעה •

ועוד יש תימה על הרא"ם דהא קתני בהדיא זה אומר מאתים שלי וזה אומר מאתים שלי • ועל כרחין הך ליסגא לא שייך אלא בטוען בבריה והיינו לתבעי ליה ולפי שטחו ז"ל דבלאתא ידי שמים קיימינן • אם כן מוכח בהדיא דאף בתבעי ליה פטור גם מידי שמים • ותדע לישגא לזה אומר הוא ממש לתבעי ליה דבגמרא כי פריך לר"ע לאפי' בבמא ושמא סבר לחייב ומוכח לה מהיא דאומר לשנים גזלתי לא' מכם ואיני יודע איזה מכם כו' אמפי' וממאי דשמא ושמא הוא קא אלא קתני תובעין אותו • ופרש"י ז"ל דלא קתני מחני' תובעין אותו אלא קתני אותו גזל ע"כ • הרי בהדיא לישגא לאותו גזל הוא לתבע ליה • ואם כן כי קתני מאתים שלי ולאי לשון תובע הוא ופטור אפי' לצאת ידי שמים :

ועוד מוזרני לדקדק על דברי הרא"ם מתחלתן • דאמרה במאי דקאמר וכן מוכח במסקנא דפריך ומי אמר רבא לכל בשתי בריבות ה"ל למידק משמע דאכתי קאי הוא שנוה דבבבדך א' לא מיחייב אפילו לצאת ידי שמים • ובשתי בריבות חייב בפקדון אי תבעי ליה ולא אמר למנה לי בידך והלה אומר איני יודע דחייב בבא לצאת ידי שמים כלאיתא בהגנזל בחרא להתם בריה ושמא והכא בריה ובריה — ומהאי טעמא נמי ליתא ליה הא דקתני אדון של אחד מכם הפקיד אצלי מנה ולא קתני אחד מכם הפקיד אצלי כלקתני גבי גזל • דבכה"ג אפילו לצאת ידי שמים לא מחייב להמפקיד עצמו ה"ל למידק וכו' • ולבסוף מסיק פלגי הלינן וקאמר ולטעין פקדון בשתי בריבות פשע דה"ל למידק כגון שנים תובעין אותו כל אחד אומר אני הפקדתי אצלך ק' והוא אומר אחד מכם הפקיד אצלי ק' ואיני יודע איזה הוא או הפקיד זה מנה וזה מאתים זה שלא בפני זה וכל אחד אומר מאתים שלי ישבע כל אחד ויטול כמאמרו • אבל הפקידו זה בפני זה זה מנה וזה מאתים אי תבעי ליה פטור ולא ה"ל למידק ואי לא תבעי ליה פטור אף לצאת ידי שמים • ואחר שנים שהפקיד אצלו ולא תבעי ליה פטור אף לצאת ידי שמים דה"ל למפקיד למידק וכו' ע"כ : ומדקאמר דהפקידו זה בפני זה דהיינו בבבדך אחד ואי תבעי ליה פטור בהתם ובלא תבעי ליה קאמר דפטור אף לצאת ידי שמים משמע דהאי פטור שתם לכתב גבי תבעי ליה • ולאו מדיני שמים הוא • אלא מדיני אדם • אבל בדיני שמים חייב • ומאי לכתב לעיל ברים לבריו דאכתי קאי הוא שנוה בבבדך אחד לא מיחייב אף לצאת ידי שמים וכו' • לבר פשו' הוא דהיינו לפי שטת הגמרא דאוקי לה בלא תבעי ליה דהוא בא לצאת ידי שמים : אך קשה לי בשבתרא הרא"ם וכמו ז"ל היכי מלו למימר דבתבע ליה בבבדך אחד חייב לצאת י"ש • דהא בגמרא מוכח דבהאי גוונא ליכא פשיעה כלל גבי נפקד דהמפקידים

Digitized by Google

והנפקד נמי אינו טוען ברית אלא איני יודע מיהו בהא איכא למימר לברית
לי היינו ברית לי אלא הפקידני אלא ג׳ • ואי אייסר תילי אמינא לעשות
כפל בהעתקה • וצריך לומר התם ברית ושמא ושמא שהוא ממש
מה שאמרנו • סוב לקדקתי בדברי בעלי התוספות ז״ל ורמיתי לשעתם
היא כשעת הרמ״ם ז״ל בפי׳ הסוגי׳
אבל לענין הדין הם מבריעים
כדברי הרב המגיד ז״ל • אלא
בלתבע ליה בכרך א׳ פטור אפי׳
לגאת ידי שמים • והרב ז״ל בב״
סי׳ ס׳ הביא לשון ה״ה ז״ל ולא
הזכירנו על היותו חולק על הטור
ז״ל • ובדברי המחלקים על רבינו
איכ׳ למילק בין מלוה בשטר
לבע״פ דבשט״ל שמכי אשדלי אלא
בחמשים • ולפיכך נותן לזה ק״כ •
ולזה ק״ן • ובעל פה נותן לזה
מאתים ולזה מאתים אשום מחוייב
שבועה ואינו יכול לישבע • ואמרו
דלא נמי לפקדון שנפקד טושה
אסל • אבל גבי מלוה ה״ל למכתב
נמי חייב מנה ונמי מאתים וכו׳ •
למה נפשך הך הלוואה דבע״פ מדמי
לה לב׳ כריכות אי לכרך א׳ אי הויא
כשתי כריכות א״כ מה להם לחלק
טעם מחוייב שבועה ואינו יכול כלי
לחייבו • מי לא שני טעמא דגמרא
דב׳ כריכות הוא חייב לכל אחד
מאתים משום פשיעותא דהוה ליה
למילק • ואם הרגישו מפקדון
והוכרחו לחלק משום דעושה חסד •
הא אין פטור הפקדון ענין לזה כלל
דלא מפטר אלא בכרך א׳ משום דלא
הוה ליה למילק • והכא בהלוואה על
פה הוו שתי כריכות • ואי סברי
דהלוואה ע״פ ככרך א׳ הוא ואפ״ה
מכלם לשניהם מאתים מטעמא
דמחוייב שבועה ואינו יכול לישבע
ומ״ה מחלקי בפקדון דדין הוא לחקל
עליו מפני שעשה חסד • קשה מאי
האי דקאמרי אבל הכא גבי מלוה
דלהוצא׳ נתנה הוה ליה למכתב למי
חייב מנה ונמי חייב מאתים וכו׳ •
דהא כיון דלדילהו ככרך אחד דמו
מלי למימר כיון דאתון לא קפדיתו
וכו׳ • ועוד קשה דמחלקי בהלוואה
משום דלהוצאה נתנה • והכונה
לומר כיון דהיא יולאה מידו הוה לי׳
לאסוקי אדעתיה שלא יכוין אחר
כך בסך כל אחד • א״כ גבי פקדון
למה להו להמציא ענין החסד •
יאמרו לפקדון לאו להוצאה נתן וחוזר בעינו לכך לא חש לקבל לסבר יתן
לב ויכירם • אבל שאלה צריך לפני׳ הא׳ כו׳ דמה שהשיב הרמב״ן ז״ל
דכיון שאמר מה שהפקדת אתה מוטלים ולא מעכב לנפשיה כלום ליכא דין
שבועה וליף לה מדין שליש וכו׳ • איכא למילק לחינת גבי נפקד דדין שליש
יש לו כיון שהפקידו שניהם בכרך אחד ושליש נאמן בשליחותו להם האמינוהו
על עצמם לכך • ואפילו הם כופרים הוא נאמן כיון ששליחותו יולא מתחת
ידו • כאשר הובא דין זה באורך שנ״ב • ושם מוכח דעקרא דמלתא הוא
דקא טעין בהדיא שליש מכח אותי שליש דינך ודין פלוני וכו׳ • אבל מה ישיב
בהלוואה כה״ג • הגע עצמך אחד מודיעו שמלוה לו מאתים ואחד מודיעו
שמלוה לו מנה ועשה לשניהם הולאה בכתב ידו של שלש מאות יחד ולאלי
הוא ככרך אחד ועתה בא ותובע מאתים והוא טוען בדברי אתה לא
הלוותי אלא מנה ואתה הוא שהלוני מאתים • יבא הוא ויטול את שלו • הרי
לא שייך כאן דין שלישית שהם לא האמינוהו על כלם והוא לא יוכל לטעון
שלים אני • האם נאמר שלא יקרא זה מודה מקצת שהרי מודה לו מאה
וכופר לו מאה וכתב יד זה מצוה לשניהם כדרך אחד אבל אין לו דין שטר לא
לענין הילך ולא לענין שעבוד קרקעות כלכתב רבי׳ שער ז׳ ח״ב סי׳ ס״ו •
ולאי לא מסתבר אלא שישבע כדין כל מודה מקצת • למה איכפ׳ ליה למלוה
זה אם הלוה אינו מעכב כלום לעצמו ורוצה לשלם המאתים לאחר • הא
לגבי דידי׳ כופר לו אמונו דמה שלא האמינו ובכל כי הא לא סגי׳ חזקה דאין
אדם תובע ולא לו • והלכך דינא הוא לישבע • ואם כן כי אמר נמי אינו
יודע אם אתה בעל המאתים או תכרך כדיינים כדין מחוייב שבועה ואינו

אחרים אסורא נמי הוא ואתם אמרינן דאפילו באיסורא דרבנן קנסינן
ומשלם לכל אחד ואחד אבל הפקידו לו בכרך אחד כיון דלא ה״ל למידק לא
קנסינן ליה אלא מוקמינן ליה אדינא דמספקא לא מפקי ממונא אלא אמרי׳
אוקי ממונא בחזקת מאריה וזהו פירוש השטה הזו • מעתה לדבריך שאתה
אומר במלוה שהוא מחוייב שבועה שאינו יכול לישבע גבי ב׳ שהפקידו
אצל אחד זה מנה וזה מאתים כיון דתבעי ליה בבריא והוא אומר שמא
ליכא מחוייב שבועה הוא ואינו יכול לישבע ומשלם לכל אחד ואחד :
וא״ת משום דהילך הוא למ״ד הילך חייב מאי א״ל ובגמרא לא דיקינן
בחבי אלא לכ״ע פטור ועוד מי לא עסקינן שאנסו או ששלח בהם יד ועוד
טעם החסד שאת׳ מזכי׳ לנפקד איני מכיר מי לא עסקינן שהיה להם שומר
שכר אבל שאלה צריכה לפנים היא נהי נמי דליכא למקנסי׳ משום דאפקידו
גבי׳ בכרך אחד מכל מקו׳ להוי מחוייב שבועה שאינו יכול לישבע ומשלם
ועוד דרב הונא דאמר מנה לי בידך והלה אומר אינו יודע חייב בריא ושמא
בריא עדיף ליחייב • ואל תטעה במה שאומר מקצת המחברים דלא
איתמר הכי אלא במנה לי בידך דה״ל למידע דהא מעות׳ הוא דטעמא
משום בריא ושמא בריא עדיף היא לא משום פשיעותא וקנסא והכי מיכח
בפ״ק הבית והעליה דאפי׳ היכא דלא הוה ליה למידע חייב ושייך בה נמי
מחוייב שבועה שאינו יכול לישבע וכו׳ וכן בפרק חשואל ובמקומות אחרים
וכ״ש הנדון הזה ה״ל למידע הוא אע״ג דליכא למקנסיה משום דלא דק
הא ידע כהו אלא שהטעם כשאלה זו בין בפקד׳ בין במלוה ליכא מחוייב
שבועה דכיון שהוא אומר איני יודע אלא מה שהפקדתם אתם מוטלין ולא
מעכב לנפשיה כלום ליכא הכא דין שבועה כלל דמורה בחיובו הוא ומה
נפשך אי דינא הוא דמני׳ ביניהם ומסתלק דחיינו חזרה דרמיא עליה
בפקדון זה הא קא טודה בכולי׳ חיוב׳ זלא בפר ביה כלום ואי דינא דמשלם
לכל אחד ואחד הוא הא קא מודח ולימא ליה מר שלם ואפי׳ למ״ד מנה
לי בידך והלה אומר איני יודע חייב הכא פטור דהא בריא הוא אצל עצמו
שאינו מעכב אצל עצמו כלום ולדידהו נמי מורי בחיובו הוא ועשה ע״פ ב״ד
מה שב״ד מחייבין אותו וזה הדין תפי׳ בידינו מדין שליש שהאומר לחברו
כלי זה שבידך שלי הוא שהפקדתיך והלה אומר של איש פלוני הוא יבא
דהוא ויטול את שלו ואין על זה חיוב שבועה כלל במו שבתבו הגאונים
נאמן בלא שבועה הילכך בין בכופר בין בטודה מקצת כין באומר במקצת
איני יודע שלך הוא או של פלו׳ בכוון אין כאן חיוב שבועה ולא שבועה
שאינו יכול לישבע : עכשיו נחזור לעקר השאלה דע כי בודאי פקדון או
מלוה שוים הם בדין זה לפיכך במלוה בשטר נורתן לזה מנה ולזה מנה
והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו משום שהיו בכרך אחד הוא לעולם
ואעפ״י שהודיעוהו שלזה מאתים ולזה מנה מפני שנעשו שותפים בהלואה
אחד ובשעבור אחד ועוד סמכו אהדדי במקצת ובהמני אהדדי בשטרא
גופיה שהרי מונח הוא ביד אחד מחם ולדברי המפרשים שכל אחד ואחד
מהם יכול לתבוע כל החוב כמו שכתב הר״ר אברהם בר רבי יצחק ב״ש
דהמנו אהדדי לדעת זה • אבל במלוה על פה והודיעוהו שזה מלוה אותו
מנה וזה מאתים שתי כריכות הן דליכא למימר בה כדאמרינן בפקדון
הואיל ואלו צרורין הן שוכח הוא מי הפקידו הגדול ומי הפקידו הקטן
כדפרש״י ז״ל והם שטועים זה בזה תובעים כל אחד הגדול ובמלוה
ליכא למימר הכי :

ג הילכך אם בא לצאת ידי שמים לשמא ו״ל ואם וכל שכן בבריא
ושמא נותן לזה מאתים ולזה מאתים אבל בדיני אדם
אינו

יכול לישבע משלם • וכל שכן במלוה ע״פ דקאמר הרמב״ן דב׳ כריכות הן •
יקשה היכי מסיק לבבריא ושמא נותן לזה מאתים ולזה מאתים לגאת ידי״ם
אבל בדיני אדם אינו דין פטו׳ וכו׳ • הא הכא לא שייך דין שליש׳ דמי לא
עסקינן אפילו הלוה זה שלא בפני זה • וכיון דליכו קאמר לכל חד מינייהו
אינו יודע אלא מנה למה לא יהא
פטו׳ לחייבו מטום משו״ל אפי׳ בלא
טעמא דה״ל למילק • אבל במלוה
ע״פ והודיעוהו כו׳ : אינו דנו
רבותא ז״ל בפי׳ כרך אחד וב׳
כריכות להרמב״ם בפרק ה׳ דשאלה
הבין הדברים לפשוטם כרך אחד
ממש ושתי כריכות ממש ולפי׳ ולאי
מלוה על פה הוא כפקדון אעפ״י
שבאו שניהם יחד כיון שהודיעוהו
זה במנה וזה במאתים הוו להו שתי
כריכות • אבל רש״י ז״ל לא כן פירש
אלא ריש״ל אחד בברא הפקיד אצלו
והוה ליה כשנים שהפקידו אצלו
בשתי כריכות כלומר זה שלא בפני
זה הוה ליה למילק מי הפקיד אצלו
מנה ומי מאתים סיפ׳ שהפקידו לו
שנים׳ זה בפני זה ה״ל כמי שנאמני׳
זה על זה לפקיד ב׳ פקדונות בצרור
א׳ ליתי לי׳ למילק מה יש לזה בחוכו
מה יש לחברו • ואע״ג דלאו כרך
א׳ הוא מיהו כיון שהפקידו זה בפני
זה גלו דעת׳ שלא חברו זה את זה
לומר שמא חברו יחבע המאתים
ע״כ • ואיכ׳ למילק לשלם׳ המפרשי׳
כרך אחד ממש • מאי האי דקאמר
בגמרא סיפא נעשה כמו שהפקידו
לו בכרך אחד דלא ה״ל למילק כגון
דלאפקידו תרוייהו בהדי בחד
זמנא דאמר להו אנתו נופייכו לא
קפדיתו וכו׳ • דמאי כגון שייך הכא
להביא לוגמ׳ ומשל והיכי אלטריך
לומר דאתו תרוייהו בהדי הדדי
בחדא זמנא • דכיון דהכל בכרך א׳
ממש הא על כל כרחין לא מסכחת
לה בגוונא אחרינ׳ אלא דתרוייהו
בהדי הדדי מייתו ליה לאותו כרך
בחדא זמנא דאי חד מנייהו מייתי
ליה הא אין לאחר עליו כלום
ויחזיר למי שמסרו לו ויאמר מה
שהגת׳ אתה נוטל שהרי הוא מודה
שלא מסר בידו יותר ושאר הדין בין
שני החובעים עצמם • ובכה״ג שבא
אחד לבדו ירא״ה פטו׳ דאפי׳ הבית
שתי כריכות ואמר שלי זה וזה של
חברי • לא יחוייב אלא להחזירם
למפקיד וכיון ובין חברו יחלקוס ואין מחוייב הנפקד יותר • ואם כן פשוט
הוא דאין מקום לכרך אחד אלא בבאים שניהם יחד פעם אחת • ולא ילקח
בזה ליטנא לכגון דאפקידו תרוייהו וכו׳ • ומאמרו בחד זמנא משמע דלייק
כרש״י ז״ל לומר שבאו שניהם יחד פעם א׳ זה בפני זה ומזה הלא מקרי כרך
אחד • אמנם לשטת רש״י ז״ל מחלק הרמב״ן ז״ל לקמן בין הלואה לפקדון
דמפני שהן צרורין שוכח וכו׳ • והטור ז״ל סי׳ ע״ה כתב דמדברי הרא״ש ז״ל
יראה דמלוה על פה הוה לי׳ למילק וכו׳ יוכתב הרב ז״ל שהוא בפ׳ המפקיד
וכו׳ • ואני בעניי רואה דדברי הרא״ש ז״ל שם אינם אלא בפקדון ולא דבר
כלום בדין הלואה דמנה ומאתים • ומנין לנו שהוא מחלק בין הלואה
לפקדון • ועוד קשה לפי׳ הגמרי הטור דראה דאין הרא״ש והרמב״ן ז״ל
מסכימים על הכל לגמרי • וכפי מה שהביא מדברי הרא״ש ז״ל • ומה שאנו
רואין מדברי הרמב״ן כולם אמרו דבר אחד בכל החלוקות ואין שום פלוק
ביניהם זוק :

ג הלכך אם בא לגאת ידי שמים לשמא ושמא וכו׳ • פטו׳ הוא לו
להרמב״ן לכל שהוא ב׳ כריכות אפי׳ לא חבעי ליה חייב
לגאת ידי שמים וכן הסכים הרא״ש בפקדון והטור ז״ל אומר כן משמו
בהלואה • ונראה שטעמם ז״ל משום דגבי נפקד ולוה ולאי איכא פשיעה
מאחר שהיו בב׳ כריכות הוה ליה למילק ולכתוב וגבי מפקיד ומלוה נהי
דהשתא לא חבעי פשעי שאינ׳ זוכרו׳ מכל מקום מעקר׳ ליכ׳ גבייתו פשיע׳
שהרי נתנו בשתי כריכות ופירשו אז בהדיא למי מנה ולמי מאתים ולפי׳ ראוי
הוא לגאת ידי שמים יתן לכל אחד מאתים דלילמא הוא הוא :

ואיכא

Digitized by Google

ואיכא למילק ממס שבא בחלק שאחר זה כה"ג לגוה מת' מסים אם מ' מסים הפקיד אגלו לאם לא תבעי ליה פליג הרמב"ן ז"ל אמאן דמחייב לגלות ידי שמים ולכאר לאעפ"י שהוא פשע הם נמי פשעו שלא כתבו ולא זכרו ולפי' פטרו גם לגלות ידי שמים • וכ"כ הרא"ש ז"ל כמייתיה להמפקיד עצמו ה"ל למילק וכו' • והשתא מ"ש להכא קא מקשה פשיעה למפקיד מה שפכח אח"כ מפני שלא כתב והתם בשמים שפכחו לא תקשה פשיעה מה שלא כתבו :

א א והיה נראה לע"ד להאי לא תבעי ליה לקאמרי נמי אחד מנה ואחד מאתים לאו גזלא תבעי ליה כלל הוא אלא להוא דאמר ליה מנה ושמא בסך ההלואה והפקדון דכל א' בא ותובע הלואתו ופקדונו אלא כאומר איני יודע אם מאתים הלותי אם מנה שאינו חובע בברית מאתים • מ"ה ליכא גביה פשיעה מחלוקת לכיון שהוא זכור אקר ההלואה והפקדון ונקדק בזה שלא יפכח ממנו חסר שיזכור ג"כ לעולם הסך וכשפכחו הוי באונס • הלכך חייב לגלות ידי שמי' כיון דתבע לזה מליאות ההלואה • אבל בא' מסים שפכחו מכל וכל ולא תבע ליה מילי זו היא פשיעה גמורה אגלא • דגלו אלעתייהו שהשכח' גורדת עליהם והוה להו לאסוקי אלעתייהו למילק ולכתוב כדי שלא יפכחו ומלא דייקי כלל גם הלוה פטור אפי' לגלות ידי שמים • ואם"כ לבזה מנה וזה מאתים נמי אי לא תבעי כלל לא מנה ולא מאתים יהיה הדין כן לאף לגלות ידי שמים נותן לזה מנה ולזה מנה והשאר יהא מונח וכו' • אלא שלא מגאתי לבר זה מחודש לשום א' מהאחרונים ז"ל : אפס כי שמא יש לקדקד כן מלשון ה"ה ז"ל לכתב פ"ה דשאלה וז"ל וכתבו ז"ל ואי אינהו לא תבעי ליה כל חד בברית לקאמר הא אי לא תבעי ליה ליכא לא ברי' ולא שמא ולא הל"ל אלא סתם ואי אינהו לא תבעי ליה ובא לגלות וכו' • אבל אולי ירלה לשון אל מה שאמרנו לגלות בדלא תבעי כלל אינרי אלא תבעי מינה מיהו אין תביעת כל אחד בברית שיאמר בודאי אני הוא בעל המאתים • אלא כל אחד אומר הפקדתי אצלך ואיני יודע אם מאתים אם מנה חיי' לגלות ידי שמים : והנה בהלואה היא החלוק מבואר לכיון דשניהם הלוו יחד זה בפני זה ופירשו לו איזה הוא בעל המאתים ואז ההוא בעל המנה הוי כמזהיר בהדיא ללוה שישים על לבו שלא יתחלף אעפ"י שאינם כרך אחד ולפיכך אין כ"כ פשיעה על בעל המאתים מחרי טעמי חלא לרחוק הוא בעינו להלוה וגם המלוה האחר שניהם יחד יצוו להפסיד לו ממנו אלא כדין • והשני שכיון שהלוה יודע היות כאן שני מלוים ולאי יתן אל לבו אלא ישכח כמה חייב לכל א' ואחד כדי שלא יתבענו שניהם המאתים • ואם כן אין כ"כ פשיעה גבי מלוה ולפיכך לגלות ידי שמים נותן לכל אחד מאתים • מאא"כ בלוה א' בלבד • אבל גבי פקדון שהפקיד זה שלא בפני זה אין מקום לומר כן דמגא ידע האחד שהאחר גם כן הפקיד • ומאי לאמרינן מעקרא לכל שתובע בשמא שאינו יודע כמה לא מקרי גביה פשיעה גמורה • מסתייע ממה שהביא רבינו בשער הק ולם ריש חלק ג' באומר הלויתיך ואיני יודע כמה וזה אומ' הלויתני ואיני יודע כמה למשתבע ופטור אלא דבבא לגלות ידי שמים יתפשר עמו במה שיוכל וכו' • לגראה לאינו מסכים עם סברת מ"ל בחר הכי לאפילו לגלות ידי שמים פטור ומשלם מה שברור לו לית לן לחיובא משום דה"ל למילק לאדרבא למלוה גופיה נימא כ"ש דה"ל למילק וכו' • לאלמא לדיליה לסבר לגלות י"ש לא חייב למלוה ה"ל למילק והיינו ולאי מטעמא לאמרינן לאין לומר כן אלא כשסכח ההלואה מעקרא • אבל בזוכר שהלוה ושכח כמה מקרי אונס • ולפיכך התם לגלות ידעי שום סך מסויים ולאי מתפשר עמו במה שיוכל לגלות י"ש • אבל כאן לגיכא אלא חד מסני סכים לידעי בודאי שהיה אם מנה או מאתים לא שייך לומר שיתפשר • אלא אם ירלה לגלות ידי שמים לריך לתת המאתים : ואמנם הנכון אגלי לכשהפקידו לו או הלוו לו שניהם אפילו היו זה שלא בפני זה מ"מ הפשיעה היא גדולה אגל הלוה והנפקד שה"ל לתנא כיון שיש שני מלוים או מפקידים אולי ישכח להחליף אל זה בזה לדבר מלוי הוא שחבא השכחה בחלוף הדברים ולכך הוה ליה לכתוב ומלפשע ולא כתב אעפ"י שגם המפקידים פשעו • הוא אינו יוצא מידי שמים אלא במאתים לכל אחד מפני שפשעתו היתה גדולה • אבל בדליכא אלא אחד נהי דאינו גזול מידי פשיעה מ"מ איכא פשיעה רבה כי סמך על עצמו שלא ישכח איש אחד שהלוה לו או הפקיד אצלו מי הוא ולפיכך בדליכא נמי פשיעה למפקיד ומלוה אחנית ליה לפטרו אף לגלות י"ש : ובא לידי עתה ספר חדש נקרא מאירת עיניים עיין אם שכתב בזה כי הוא בעניותי לחוק :

חלק שלישי **א ודיכא** • לאחו בתרי לאח וכו' • מע"ג למסקינן ביבמות גבי לקח אחד מתמשה וכל אחד אומר ממני לקח דאפילו לר"ע מכיח למי מקח ביניהם ומסתלק ולא אמרינן מוחן לכל אחד ואחד כי הכא כיון שכלם תבעוהו • כבר כתב הרב המגיד ז"ל דהמפקיד שהתם מקח חובעי' יש לו ולפי שעה רולים הדמי' ונמצא דלא הוה ליה למילק דלוקא בפקדון איכא למימר הכי שמפקידין בידו לזמן רב • וה"ה נמי להלואה דמסתמא לא יש לו מים לזומיה וסתם הלואה לי' יום :

ב ואי לא תבע ובא לגלות וכו' • מ"ש הרמב"ן ז"ל אעפ"י שהוא פשעו שלא כתבו ולא זכרו וכו' • קשה לכאורה נראה שהוא סותר את דברי עצמו בחלק הקולס שכתב שבור אתה לומר שהפקידו בכרך א' שאמרו בגמרא דלא ה"ל למילק להטיל פשיעה על המפקידים ולהפסיד את לינן משום קנס אמרי' ולאו מלתא היא לרבא ה"ק הפקידו לו בשתי כריכות הוה ליה למילק וקנסינן ליה משום דעבד אסורא לפשיעותא בממון אחריה אסורא נמי הוא וכו' • הרי בהדיא דלא בחורת קנס על המפקיד אתינן עלה דה"ל למילק אלא משום דגבי נפקד ליכא פשיעותא דלא ה"ל למילק מ"ה פטור • אבל אם היה הנפקד פושע דחשיבא ליה הך פשיעותא אסורא היה חייב ולא איכפת לן אם המפקיד נמי פשע ואם כן היכי קאמר הכא אעפ"י שהוא פשע הם נמי פשעו • דכי נמי פשעו מה בכך הא לאו להפסיד לינן משום קנס נאמרו הדברים • והרי איכא אסור לפשיעות' גבי נפקד להוה ליה למילק : ויתחזק זה יותר לפשיעת הנפקד היא מיד בחחלת נתינת הפקדון אגלו שתפס פשע בשלא כתב מי הפקיד בפנו • ופשיעה זו מי הוליאה ממנו • האם ידע אז שפס המפקיד יבא לשכיח • ומי הגיד לו שלא עשה המפקיד מזכרת מהפקדון כשהלך לביתו • ולא למי לכרך אחר להחס לא פשע הנפקד מפני שבשעת הפקדון ראה שהמפקידים לא קפדי אהדדי כיון שספק זו יתר בכרך אחר • אבל כאן לא נודע כלום לנפקד מפשיעת המפקיד • וכ"ת דמכל מקום כיון שראה הנפקד שבשעת הפקדון לא עשה מיד המפקיד מזכרת כדי שלא ישכח ממנו הוה שאינו מקפיד ופשע • איכא אין פשיעת הנפקד ג"כ חשובה • הא לא אפשר דא"כ גבי אביו של אחד מכס דאמרינן לחייב לגלות ידי שמים כדמייתי לראיה להיינו משום דבן למפקיד לא פשע במה שלא ידע • יקשה זה האב המפקיד כתב מזכרת מהפקדון בשעת הנפקד או לא • אם נאמר שלא ידע הנפקד שעשה המפקיד שום מזכרת • א"כ אבחי ליכא שום פשיעות' גבי נפקד כי יאמר כשם שראיתי המפקיד שלא הקפיד כך אני לא הקפדתי • ואם נאמר שידע שהמפקיד עשה מזכרת ונאבדה ואין הבן יודע ממנה • והוא רולה לגלות י"ש ואומר האמת ולפיכך אומרים לו תן לשניהם שאחה פשעת • א"כ בכה"ג מאי איריי' בראיו של אחד מכס אפילו במפקיד עצמו אם ידע הנפקד שכתב המזכרת ועכשיו לא ידע ממנה כלום ואינו חובע ו' הנפקד הבא לגלות י"ש יודע מזה אבל אינו יודע מי הוא • יאמרו לו תן לשניהם להא איכ' פשיעה גביה ולא גבי מפקיד : וי"ל דקנס למפקיד לא שייך אלא היכא דחבע שמפסידין לו מה שהוא טוען בברי' • ומ"ה קאמר לעיל דבהדי' לכלך א' שהם תובעים אעפ"י שנראה דקנסינן להו משום דפשעו • לאו מטעם קנס למפקיד הוא • אלא מפני שהנפקד מופיה לא פשע לא קנסינן ליה לשלם • אבל בלא חבע ולאי לא שייך למימר גביה שום קנס • אלא דגבי נפקד לאתינן למקנסיה לגלות י"ש מפני שפשע אמרינן לא חשיב' הך פשיעות' כ"כ כיון דחזינן לגם המפקיד פשע • ואינו נמי אסיק אדעתיה שלא ישכח מי הוא המפקיד • מאא"כ בשהמפקידים הם שנים בב' כריכות כדאמרינן בשלהי החלק הקודם : ולא לחנם שנינו אביו של אחד מכס בשם הרא"ש ז"ל • אבל מדברי התוס' אין נראה כן דכתבו ולר"ש דנקט בברים אביו של אחד מכס ולא נקט אחד מכס לרבות' לאפי' שמא ושמא נותן לכל אחד מחס בבא לגלות י"ש ולר"ע נקט אביו דמסמע שמא ושמא לכך אינו חייב אלא לגלות י"ש לאי הם עצמם הפקידו אם כן מסתמ' חבע ליה והוה ליה ברי' ושמא ואפי' מדינ' חייבים לר"ע וכו' • מלקאמרי לנקט אביו לאם הם עצמם הפקידו מסתמ' תבעי ליה וכו' • ולא אמרי באופן מרוות לאם הם עצמם המפקידים ולא תבעי ליה פטור אף מדיני שמים • נראה לאינהו סברי דגם בכה"ג אינו נפטר לגלות י"ש • לכ"ע בין לר"ע בין לר"ש ומשום הכי אמרו בסתם לבשמ' ושמא אינו חייב לכל אחד ואחד מדינ' אלא לגלות י"ש ולא מאלאי בין שמא דגופיה לשמ' לאביו : וקצת איכא למי לקבר דבגמרא פרכינן לר"ע מהך מתניתין דגזלתי לאחד מכס וכו' דשמא ושמא הוא וקתני נותן לזה מנה ולזה מנה ואמרינן וממאי דשמא ושמא הוא אלא קתני תובעין אותו וכו' • אלמ' באומר לגזלים עצמם גזלתי לא' מכס מוכח דהוי שמא ושמא אלא קתני תובעין • וא"כ במפקיד נמי נימא כה"ג בהליא אחד מכס הפקיד אצלי מנה ואיני יודע איזה הוא אלא קתני תובעין דהיינו אני הוא שהפקדתי כעין אותי גזל דפרש"י ז"ל • הוה ידעינן בהליא

בהיות לשמה ושמה היא ולא כלתכעי ליה • ואולי טוען הלוס ז"ל היא לומר לפיון לבעי תנא לאמוריכן דבשמה ושמה חייב לצאת ידי שמים נקט שמה ושמ' למשתכח והוא רגיל שהוא אביו של אחל מכס • אבל במפקיד עצמו מסתמ' לרך העולם שהוא חובב ולא עביד לשכות מה שהפקיד והיה הנפקד חייב מן הדין מסוס הכי לא נקט השמה בכה"ג אלא באביו דהו' שמה דשכיח • אבל גבי גנזל שכיח השמה בגנזל עצמו למסתמ' איגו יודע בגנזלתו : והרב המני' כפ"ה לשאלה נס הוא סבור לבלא תבעי ליה חייב לאת ידי שמים לגבי מי שתבעוהו ב' זה אומר אני הוא בעל הפקדון וכו' • כתב גם זה סס וכבר כתבתי לדוק תבעוהו אבל לא תבעוהו אילו חייב אלא בבא לאת ידי"ש ע"כ • ולא מצאתי היכן כתב כן אלא לעיל גבי סנים שהפקידו אצל אחד וכו' • שכתב וכתבו ז"ל ואי איתהו לא תבעי ליה כל ד' בברי' וכו' עיין סס :

שער מ חלק ראשון

א גרסינן במסכת שבועות וכו' • דף כ"ט • ואע"ג לעקרה בהליינן • מ"מ מ יתי לה רבינו ממה שהובא בשביעות שתים משום דבלוכתה לא אחפרם טעמה אלא הכא בשבועות שתים אמאי לתנן אם לא ראיתי גמל שפורח באויר אמרינן ודילמ' האי גברא נפור' רבא חזא ומסיק ליה שמיה גמלא וכי קא משתבע אדעת' דידיה קא משתבע • וכ"ת בתר פומיה אזלינן ולא אזלינן בתר דעתיה' והא תניא בשמשביעין אותו אומרים לו הוי יודע שלא על דעתך אנו משביעין אותך אלא על דעתנו וע"ל ב"ל מ"ט לאו משום דאמרינן דילמא אסקונדרי יהיב ליה ואסיק להו זוזי דכי קא משתבע אדעת' דידיה קא משתבע • לא התם משום קנית דרבא • דמוכח מהכא שמפרשים לו על דעתנו כלי שלא יטעון ברמאות טענה שתומה בלתי מובנת וכהתי' דקנית וכתבו התוספות משום קנית דרבא נראה דקפץ ונשבע דמשתמ' רבא היה יודע שבריית' והיה משביע אותו ע"ל המקום וע"ל ב"ל ע"כ : וזה הוא קצת לוחק דהא בפרק ד' דנדרים מוכח דמעקר' חייבו רבא ליבשבע והוא הלך לחנן ואח"כ חזר לב"ל והביא הקלה • ואמר דאלוה בטול אותו הקנה ואז נטל ס"ת ונשבע • ואין ספק דמגלת' לבי דינא היה כל זה לפני רבא ואם כן כדאמה רבא שנתן הקנה לחלוה ונטל ס"ת שמור' בהלי' שרולה ליבשבע לאמה לא אל"ל מיד דע שלא על דעתך וכו' • כי דתנן הוא לומר שהיו הדברים כ"כ תכופים שבהרף עין וברגע כמימרא מבר הקנה ונזמן לו הכ"ת וקפץ ונשבע עבלי שהיה שום זמן לרבא לומר כלום • ולישוב עקר הרגשם שמא אפשר לומר דלפבע' דההו' עובל' כופר בכל הוה מדקאמר פרעתך • ואע"ג דהרי"ן ז"ל מוקי לה בתולה מקנה מלנקט ס"ת דאלו בהיסת לא בעינן מנקוטי חפצא • כבר מיתי בהליינן לתרבה יש לומרים מכאן להיסת בעי' נקיטת חפץ • ואפילו נימא דלא בעי • מ"מ אפשר לומר דמפני שהיה זה לנוטע דלבנים בלב הרואים והשומעים שכבר פרעו כפי הרמאות שהמלית • ע"כ דלה להשבע בטכסים אמור והוא מעצמו לקח ס"ח • ולא היה רבא זקוק לומר לו שאינו חייב בנקיטת חפץ כיון שהוא בעצמו דלה בכך • והוא מבואר דהאי דאמרינן דלא שלא על דעתך וכו' • הוא מכלל האיומים שאומרים לרוצה ליבשבע שנזכרו בברייתא • וכבר כתב הרמב"ם ז"ל פי"א דשבועות שאין מאיימין לא בשבועת טענת ספק ולא בשבועת היסת • וכיון שאותה שבועה היתה של היסת לא היה צריך רבא לומר דע שלא על דעתך וכו' שהוא מהאיומים • ומאי דקאמר לאפוקי קנית דרבא היינו לומר דלהכי מאיימין בשבועת התורה ושל משנה כדי שלא יעבריה כמו שהעבירה בהוא קנית בשבועת היסת : ואע"ג דאיכ' מ"ל שאין לברר וכו' • הרבה מהגדולים ז"ל שבדי הכי • ומלאתי מבוכה בשברת ר"ת ז"ל • כי המרדכי ז"ל כתב מלאתי מסת ר"ת ז"ל מתוך סוגיא זו לגמרא משמע קצת דאין לברר הטענות • מ"מ אחר סיום הגמרא דאו הגאונים ז"ל

והפקיד אצלי ולא חנן אחד מבכם הפקיד אצלי וס"ש גזל בדידיה ופקדון באביו ולא חנן חרוייהו בדידיה אלא ביון דלא תבעי ליה והם שמא והוא שמא אפי' בבא לצאת ידי שמים פטור :

שער מ חלק ראשון

א גרסינן במסכת שבועות פרק ג' כשמשביעין אותו אומרים לו הוי יודע שלא ע"ד אנו משביעין אותך אלא על דעתנו וע"ד בית דין אנו משביעין אותך ותו גרסינן בסנהדרין שהיו אומרים לעדי' היאך אתה יודע שזה חייב לזה מנה וכו' מבאן רמז וראיה ראשון לבית דין לקבל טענת המלוה והלוה לפי דעתם אלא יש להביאם למחקר האמת לאיזה דעת נוטה כונתם וטענתם ותשובתם כדי שאם יבא בענין שבועה שיהא דעתם ודעת הב"ד שוה כי הרבה דינין מתחלקין בברור הטענות כמו שפסיק בבל דין ודין במקומו • ואע"ג דאיכא מאן דאמר שאין לברר טענתם ותשובתם אלא שנשמע מה שבפיהם ולפי מה שיאמרו נדון אותם וראיתם בזה ההיא דשנים אוחזין דקתני חיישינן שמא מלוה ישנה יש לו עליו ולפיכך טוען ששלו היא ואם אתא שצריך לברר טענתו כדי לדעת מה בלבו ישאלוהו באי זה ענין הוא שלו אם דרך קניה אם על דרך הלואה ואז א"ב יודיענו האמת ובעיני אין ראיתם ראיה דהתם ביון דבפירוש הוא טוען לענינו שלי ממש הוא אע"פ שהקדוהו והשי' דרך קנין אע"פ כן אין נמנעין מלהשביע שאנו חוששין שמא לא חשיד אממון' דמלוה ישנה אית ליה עלי' ומורה אנפשיה דמטען הכי דהא שעביד ליה אפילו מגליא דעל כתפיה • אבל ודאי צריכין ב"ד לחקור בעלי דינין שלא יבאו ויטעו לידי כפירות ושבועות שקר כדרך שחוקרין את העדים וכן מצינו לרב רבינו משה ז"ל שכתב שצריך הדיין להתיישב דעתו לדעת תשובת בעל דין כיצד בעלי דינין שבאו לפני ב"ד טען התובע ואמר מנה לי אצל זה שהלויתיהו או הפקדתי אצלו או שגזל מסני או שיש לי אצלו בשברו ובר כיוצא בזה והנטען השיב ואמר איני חייב לך כלום או אין לך בידי כלום או שקר הוא טוען אין זו תשובה נכונה אלא אומר ב"ד לנטען השב על טענתו ופרש התשובה כמו שפי' הוא טענתו ואמור אם לוויתה מסנו אם לאו אם הפקיד אצלך או לא הפקיד וכן בשאר הטענות ומפני מה אין מקבלין תשובה זו מפני שמא טוען הוא בעצמו שאיפשר הלוהו והחזיר החוב לאשתו או נתן לו

ואיברא לדברי הגה' זו נתקשו בעיני תחלה בין בדברי רבינו חס ז"ל בין בדברי המחבר ההוא שהזכירו בהך לכופר בפקדונפסול לעדות להיינו בשנשבע • והתוספות הכריחו לבלא שבועה מיירי לאי בשבועה גם בכופר במלוה מיפסיל • וכהגהוכת בהליא מסוגייתא הגוזל עצים • וא"כ האי נשבע דקאמר בא שלא בדקדוק לבכפירה גרידא ולאי מיירי • ומזה יתבאר לך דאין לחוק לחר' הסחיר' שאמרנו מסברת ר"ת ז"ל ולומר דכי כתב מעקר' לאין צריך לברר היינו בטענה עצמה אבל כשיבא להשבע צריך לפרש גם מדין הגמרא והיינו למסייס התם אבל אין להשבע בסתם • ולאי מלבד שהענין עצמו אין לו שחר א"א לומר כן הכא גבי פקדון וצריך בהכרח שנאמר דהאי לפאמרי ונשבע אשבר' לדיב' הוא • **ותו** ק"ל במ"ש המחבר דלפי' החולקים ל"ל הכופר בפקדון פסול לעדות • כגון נשבע שלא הפקיל אצלו ובאו עדים והעידו שהפקיל אצלו אבל אם היה נשבע בסתם ה"נ דכשר לעדות על כאן • דמוכח מינה דסבר ר"ת דהליא דמדין הגמרא הוא מוכרח שצריך לברר :

ואלו בהגהת אשרי סמוך להך סוגיא לתב ז"ל • ראובן טוען על שמעון שחייב לו מנה • ושמעון הסיב שאינו חייב לו כלום • אמר ראובן כיצד אתה אומר שאינך חייב לי כלום • והסיב ר"ת שיש על שמעון לפרש כיצד פרעו ובמה פרעו מדקאמר הכא כגון דאסהידו שהדי דהכי' שעת' לכפרי' איתיה לפקדון בביתיה אם איתא שנשבע בסתם שאין חייב לו כלום אמאי פסול לעדות דילמא מלוה ישנה יש לו עליו אלא ולאי ולאי צריך לבאר דבריו אלא הפקיל בילו כלום או שהחזיר לו פקדונו • הלכך כשיבאו עדים מכחישין אותו ה"ל כפרן ופסול לשבועה • ורבינו שלמה סובר שאין צריך לפרש אלא נשבע בסתם שאין לו משלו כלום וכ"כ רבי' יהודה בסוף פל' הליין וכן הורה הלכה למעשה רבי' יהודה ולפ"ז צריך לומר הכופר בפקדון פסול לעדות • כגון שנשבע שלא הפקידו אצלו ובאו עדים והעידו שהפקידו אצלו אבל אם היה נשבע בסתם ה"נ דכשר לעדות על כאן • דמוכח מינה דסבר ר"ת להליא דמדין הגמרא הוא מוכרח שצריך לברר :

פרבו הרמאים ותקנו שצריך לברר ולבן בכל היכלה וכו' • על אבל אין להשביעו בסתם וכו' ע"כ • אלמא דברת ר"ת ז"ל היא דמאי דמאריכין לבאר הוא מתקנת הגאונים אחר סיום הגמרא אבל מן הגמרא אין ראיה ברורה לזה אלדבה יש מקום הוכחה שאין לברר :

Digitized by Google

לו כשנתנה לו הגם ג׳ זהובים תקח אות׳ ויהולה הסיב לא נתן לי כלום ואם תרלה שאסב׳ באר לבריך בחיזה ענין נתן לי ועל מה הוא • ושמעון אינו רולה לברר והביא עד מ׳ שהולה בפניו שקבל ג׳ זהובים• כתב הרא״ש בתשובה כלל ע״א סי׳ א׳ הלשון שטען על יהולה • הנה ג׳ זהובים תקח אות׳ על לשון זה אין לחייבו שבועה לילמא במתנה הוא אומר ואם לא יברר לאם מה נתנה לו אין להטיל שבועה על שמעון כי שבועת היסת תקנת חכמים היא ולא יסבעינה אלא על טענה מבוררת ע״כ : ואיבא למידק בהא דקאמר כי היסת תקנת חכמים היא ולא יסבעינה וכו׳ • וגנית עתה לאון אחר שהבית עד אחד שהולה בפניו לאחה לא תהיה שבועת החור׳ להכחיש העד • דבשער מ״ב שלהי ח״א יתבאר בפיעתא דאמרא מחלקת הפוסקים ז״ל בזה• ואולי לא היתה הולאה גמורה כתנאים • אבל יקשה למשמע דמפני שהיא היסת אין להשביעו אלא בטענה מבוררת : הא אם היתה של תורה משבעינן אפי׳ בלא ברור על טענה בטמית • ואלרבה ירלה לבאורה איפכא מסתברא דכל שכן שאין להשביע שבועה תמורה אלא על טענה ברורה ומפורשת ולא על דברים כתומים דהא חזינן בכמה מילי דלא משבעינן שבועת התורה• ואלו שבועת היסת בעילה כל דהו משבעינן • ומעתה שפק אינו לנולין לכתב הטור ז״ל בסימן ע״ה ורבינו בסוף שער ל״ח כל טענה שפק אין משבעין עליה כלל • כיצד כמלוה לי שיש לי אצלך מנה או מנה שהלויתיך כמלוה לי בלא פרעתני פטור אף משבועת היסת וכו׳ • הרי לדבריהם נקטו אפילו מהיסת• בלומר לא מבעיא דפטור משבועת החור׳ דפשוט הוא אלא אף מהיסת פטור • ואם כן גם בטענה שאינה מפורשת אם מהיסת פטור כל שכן משבועת החורה ולא הוה ליה להרא״ש ז״ל לומר אלא בשתים לאין להשבי׳ כי אם בטענה ברורה :

שער מא חלק א

לו מתנה בנגד החוב וידע׳ בדעתו שנפטר מהחוב ויבא להשביע על שקר לפי׳ אומרים לו הודע לדיינין פי׳ הדברים והם יודיעוך אם אתה חייב או אם אין אתה חייב ואפי׳ היה חכם גדול אומר לו אין לך הפסד שתשיב על טענתו תודיעהו כיצד אין אתה חייב לו אם מפני שלהד״מ או מפני שהיה והחזרת לו שהרי אני דנין במתוך שיכול לומר בבל מקום וכן אם טען הטוען ואמר זה חייב לי מנה או מנה יש לי אצל זה אומר לו מאי זה פנים הלוית אותו או הפקדת אצלו או הזיק ממונך אמור היאך יתחייב לך שהרי איפשר שידמה שהוא חייב לו והוא אינו חייב לו כגון שחשדו שגנבו או שאמר לו שאתן לך מתנה או כיוצא בזה :

שער מא חלק ראשון

א גרסינן במסכת שבועות פרק שבועת הדיינין ההוא דאמר לחבריה הב לי מאה זוזי דאסיקנא בך א״ל ולא פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלבו להם אתו הנהו סהדי ואמרי להד״מ אמר רב ששת החוזק בפרן רבא אמר כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש אמר לה ולאו אדעתיה וק״ל כרבא וזה הענין יש מפרש אותו שלוה אמר דבריו דאמר שאינו זוכר הדבר היטב מי היו העדים או אם פרעו בפניהם אם לאו אבל זוכר היה שפרעו ולפיכך פטרו הו ודייק הא מדנקט לישנא דא״ל ולא פרעתיך שהוא לשון מסופק ובתמיה אבל היכא דאמר ודאי פרעתיך בפני פלוני ופלוני צריך לברר את דבריו ואם באו ואמרו לא הד״מ חייב • זה הענין דחקו את עצמן לפרש בן משום דק״ל ההיא דגרסינן ההם בכתר׳ פרק גט פשוט דאמרי׳ התם רב יצחק ב״ר יוסף הוה מס״ק זוזי בר׳ אבא אתא לקמיה דרבי יצחק נפחא א״ל הב לי זוזי א״ל פרעתיך בפני פלוני ופלוני א״ל יבאו הם העדים ויעידו ואסיקנא דצריך לברר את דבריו ולהביא מה שאמר שיש לו שיעידו ואלו לא אמר כן לא היה צריך לכך שהפלוה את חברו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים אבל כיון שאמר שיש לו עדים צריך לברר אותם ולהביאם ואם לא ברר ובאו ואמרו לא חיו דברים מעולם חייב ומפני שקשה זה הספק עם הספק של מעלה אוקפוה להה״א דשבועות דאמר ליה בלשון ספק והבא בגט פשוט דאמר ליה בלשון ודאי ולפיכך צריך לברר ואם הביאם ולא העידו בדבריו חייב והאי תירוצא לאו דוקא הוא דודאי אף על פי שלא אמר דבריו אלא בלשון ולאו פרעתיך אין זה לשון ספק ואין זה לשון שיטת הגמרא דבבבא דוכתי אמרינן ולאו מי איתמר עלה מי לא אמר רבי פלוני הכי וכל זה נאמר ודאי על דרך הבירור ולא נאמר על דרך על הספק הילכך אין להפריש בין שאמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני בין שאמר ולא פרעתיך אלא תירוץ הדבר כן הוא דרהבא בגט פשוט מיירי שהעדים מתחלה הזמינם לעדותו שבפניהם פרע לבעל חוב והוא גם הוא כן טען בפניו שפרעו בפני פלוני ופלוני ואמרתי להם היו עלי עדים והילכך ודאי מלתא דרמיא עליה הוא והיה לעדים לזכור עדותם חואיל והוזמנו לעדות זה מתחלה ולפיכך אם יבאו ולא יברו כדבריו חייב אבל הא דשבועה מיירי שהעדים לא הוזקקו ולא הוזמנו מתחלה לעדותו וגם הוא לא טען אלא שפלוני ופלוני היו באותו מעמ׳ ולפי׳ יבול להיות בדבריו והעדים לא יהיו זוכרים דכל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש

לאו

א גרסינן בשבועות ההוא לא״ל לחבריה וגו׳ • בלא מ״מ • והחלוקה הראשון שהביא רבינו על סתירת הסוגיית בין כשאומר בלשון ספק לאומר בלשון ולאי הביאו ג״כ הטור ז״ל בסי׳ ע׳ • וה״ה ז״ל בפרק ו׳ דטוען רלה לייחס סברא זו להרמב״ם ז״ל בזה הפלוק• ולי קשה דלשון הרמב״ם דלמייתי רבינו לקמן כך הוא לא הוזקק כפרן שאין העדים זוכרין אלא דבר שהם עדים בו וכו׳ • והרי טעם זה הוא ממש לסתור טעם אומרי בלשון ספק דכשאנו אומרים לשון ולא פרעתיך שהיא מסופק לא הוזקק כפרן • היינו משום דכיון דלא אמר בלשון ולאי ומחובי מורה דאמר לקמר אינו מוכרח ואמרינן דאף על גב דקאמר בפני עדים לא היה הדבר כן והעדים אומרים שלא פרע בפניהם ואין בכך כלום • ואלו מטעמא דאין העדים זוכרים וכו׳ • הוא ממש להפך דהכונה דמשמע מה שאמרת הלוה בפני העדים כן הוא באמת ומה שהם אומרים שלא פרע בפניהם לא דברו נכונה אבל אין בכך כלום לפי שאין זוכרים • ומ״כ איך ילקו שני טעמים אלו • אמרי לשון ספק והעדים אינם זוכרים כי חבורם יחד הוא קבון ב׳ הפלים : ועוד קשה לי דאם עקר ויסוד הדין לשלא יוחזק כפרן הוא מפני שלא אמר לשון ולאי • אין סתר לו מיד ענין דין אחר דקאמר כיוצא בו אם לי מנה שהלויתיך ואתה עמדת בלא זה ואתר הטעון לא עמדתי בלא עמוד זה לעולם ובאו עדים שעמד לא הוזקק כפרן שאין אדם מסיח דעתו וכו׳ • ואתמהא דהיכי קאמר בהא כיוצא בו • והא לא דמו כלל דהכא קאמר בלשון ולאי לא עמדתי וכו׳ ולא קאמר בלשון ודאי ומי עמדתי • ואלרבה דמי לדין שאמר זה פרעתיך בפני פלוני ופלוני דלייק ה״ה ז״ל מדבריו שאם הכחישוהו הוזקק כפרן וכו׳ • ודבוותא נמי הכא דקאמר ולאי לא

מתנה בנגד החוב וידע׳ בדעתו שנפטר מהחוב ויבא להשביע על שקר לפי׳ אומרים לו הודע לדיינין פי׳ הדברים והם יודיעוך אם אתה חייב או אם אין אתה חייב ואפי׳ היה חכם גדול אומר לו אין לך הפסד שתשיב על טענתו תודיעהו כיצד אין אתה חייב לו אם מפני שלהד״מ או מפני שהיה והחזרת לו שהרי אני דנין במתוך שיכול לומר בבל מקום וכן אם טען הטוען ואמר זה חייב לי מנה או מנה יש לי אצל זה אומר לו מאי זה פנים הלוית אותו או הפקדת אצלו או הזיק ממונך אמור היאך יתחייב לך שהרי איפשר שידמה שהוא חייב לו והוא אינו חייב לו כגון שחשדו שגנבו או שאמר לו שאתן לך מתנה או כיוצא בזה :

שער מא חלק ראשון

א גרסינן במסכת שבועות פרק שבועת הדיינין ההוא דאמר לחבריה הב לי מאה זוזי דאסיקנא בך א״ל ולא פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלבו להם אתו הנהו סהדי ואמרי להד״מ אמר רב ששת החוזק בפרן רבא אמר כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש אמר לה ולאו אדעתיה וק״ל כרבא וזה הענין יש מפרש אותו שלוה אמר דבריו דאמר שאינו זוכר הדבר היטב מי היו העדים או אם פרעו בפניהם אם לאו אבל זוכר היה שפרעו ולפיכך פטרו הו ודייק הא מדנקט לישנא דא״ל ולא פרעתיך שהוא לשון מסופק ובתמיה אבל היכא דאמר ודאי פרעתיך בפני פלוני ופלוני צריך לברר את דבריו ואם באו ואמרו לא הד״מ חייב • זה הענין דחקו את עצמן לפרש בן משום דק״ל ההיא דגרסינן ההם בכתר׳ פרק גט פשוט דאמרי׳ התם רב יצחק ב״ר יוסף הוה מס״ק זוזי בר׳ אבא אתא לקמיה דרבי יצחק נפחא א״ל הב לי זוזי א״ל פרעתיך בפני פלוני ופלוני א״ל יבאו הם העדים ויעידו ואסיקנא דצריך לברר את דבריו ולהביא מה שאמר שיש לו שיעידו ואלו לא אמר כן לא היה צריך לכך שהפלוה את חברו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים אבל כיון שאמר שיש לו עדים צריך לברר אותם ולהביאם ואם לא ברר ובאו ואמרו לא חיו דברים מעולם חייב ומפני שקשה זה הספק עם הספק של מעלה אוקפוה להה״א דשבועות דאמר ליה בלשון ספק והבא בגט פשוט דאמר ליה בלשון ודאי ולפיכך צריך לברר ואם הביאם ולא העידו בדבריו חייב והאי תירוצא לאו דוקא הוא דודאי אף על פי שלא אמר דבריו אלא בלשון ולאו פרעתיך אין זה לשון ספק ואין זה לשון שיטת הגמרא דבבבא דוכתי אמרינן ולאו מי איתמר עלה מי לא אמר רבי פלוני הכי וכל זה נאמר ודאי על דרך הבירור ולא נאמר על דרך על הספק הילכך אין להפריש בין שאמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני בין שאמר ולא פרעתיך אלא תירוץ הדבר כן הוא דרהבא בגט פשוט מיירי שהעדים מתחלה הזמינם לעדותו שבפניהם פרע לבעל חוב והוא גם הוא כן טען בפניו שפרעו בפני פלוני ופלוני ואמרתי להם היו עלי עדים והילכך ודאי מלתא דרמיא עליה הוא והיה לעדים לזכור עדותם חואיל והוזמנו לעדות זה מתחלה ולפיכך אם יבאו ולא יברו כדבריו חייב אבל הא דשבועה מיירי שהעדים לא הוזקקו ולא הוזמנו מתחלה לעדותו וגם הוא לא טען אלא שפלוני ופלוני היו באותו מעמ׳ ולפי׳ יבול להיות בדבריו והעדים לא יהיו זוכרים דכל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש

לאו

מיהו בהא איכא למימר דסמכי מקיים דבר לסולל דבר • וע״כ נריכין אנן לחלק כן אם קרוב לזה לכל בעלי זה החלוק בין לשון ספק ללשון ולאי אבל הקושיא הראשונה ל״ע :

והחלוק הנכון אצל ה״ה ז״ל לדעת הרמב״ם ז״ל הוא דבשלא היו שם עדי הלוה אז לא הוזקק כפרן וכשיש עדי הלוה הוזקק כפרן כשהכחישוהו : והוא בעיני תמוה דאם מפני שלא היו עדי הלוה אמו מאמיני׳ אותו מאי האי דקאמר שאין העדי׳ זוכרים וכו׳ דהשתא בלא זכר שהיו עדי הלוה דלייקינן מינה דכשהכחישוהו הוזקק כפרן וחייב לשלם דהיינו שאינו נאמן בשבועה • וקשה כיון דאין כפרמותו נמשך אלא מהכחשת העדים • אם כן במאי עסקינן • אי בשאם עדים בדבר • הרי זה חלוק רבינו וסגי׳ בין הך דהכא להבית לעיל ולמה הולרך לעדים דהלוה • ואם אינם עדים בדבר הא מסתמי׳ אין העדים זוכרים אלא דבר שהם עדים בו • וזה דבר כולל ומה שהיתה הלוה בעדים לא יחייב לעדי הפרעון שיזכרו בהכרח מה שאינם עדים בו אלא הא בלא חלוק : ואפשר לומר בזה לכון׳ הרמב״ם ז״ל לפי זה החלוק היא דבשלא היו עדי הלוה יש להאמין אלוה ספרע בפני אותם העדים שאומר אף על פי שהם מכחישים אותו משום דכיון דלא היתה הלוה בעדים לא חס לייחל עדי הפרעון לעדים ממש וכיון שלא היו עדים בדבר אינם זוכרים מה שהיה בפניהם • אבל בלאיב׳ עדי הלוה אמן שהדי דבשהוא פורע בפני עדים הוא מקפיד לייחדם בעבור עדי הלוה שקדמו ועבשו שהם מכחישים אותו ממילא אמרי׳ שקרא קאמר דאלו פרע בפניהם הוה מייחל׳ והם היו זוכרי׳ הענו׳ : ויש בזה מבוכה בדעת רש״י ז״ל מה הוא דהטור ז״ל כתב ורש״י כתב שאין לריך לברר דבריו וכו׳ • וכתב הרב ז״ל בביה יוסף ומתוך שלא מלאתי לרש״י ז״ל שכתב

כן נראה לר״ם גרסינן בדברי רבינו במקום רש״י ז״ל והוא רש״בם שפסק בפרק גט פשוט הלכה כרשב״ג דאין לריך לברר ע״כ : ותמהני לא נחקשה אבל מעלת תכמתו אלא לא מלא לרש״י שכתב כן • נראה דאין הא לסתור ולא לקיים זה • והלא הוא ז״ל הביא למעלה בשם הגהת אשר״י לפרק זה בורר ממש להפך בשם רש״י וז״ל האומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני אין לריך שיבואו פלוני ופלוני ויעידו ולא עוד אלא אמרו אותו פלוני ופלוני לא הל״מ נשבע ופטור • ולפרש״י ז״ל האומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני אינו נאמן אפילו בשבועה עד שיבואו פלוני ופלוני ויעידו עכ״ל • נראה בהדיא לרש״י ז״ל לא״מ אם הכחישוהו אלא אפילו אם לא באו אינו נאמן וזה סותר לדברי הטור : ויותר יש להמוה ממה שראה לגרוס רשב״ם במקום רש״י דהא עלה קאמר הטור ז״ל וכן יראה מדעת רב אלפס וכו׳ דמשמע דהרי״ף ורשב״ם תרוייהו חלא סברא אית להו • והרי כבר הביא הרי״ף בהביא לשטר וחזק סבר כר׳ לריך לברר משום לחזקה מכח שטר קא אתי׳ וגבי הלוה פרעון לאו מכח עדי׳ קא אתי ולפיכך א״ל לברר אפי׳ לר׳ ואלו רשב״ם פוסק כרש״בג ולא כר׳ ורוב׳ דבשום ענין א״ל לברר • ומ״ב איך הבוה סבר הרי״ף עם סברא׳ מ״ג לברר אע״ג דהם מטעמי׳ מחחלפים ואיכא משום א׳ כללם אחל הטור איתיהו האי לישנא דקאמר אל׳ דהה״ה דשבוע׳ הדיינין כל מלחא לא רמי וכו׳ מורה בהדי׳ דהאי א״ל לברר דקאמ׳ מעקר׳ היינו משום דהה״ה דבל לרש״בם דפסק כרש״בג לאו מתחוה דהדיינין אתי עלה • וזו לע״ל הוכחה ברורה דאין מקום לגרוס רש״בם אלא רש״י ז״ל כאשר הוא בספרינו : והנהה אשרי לפרק זה בורר ממש להפך בשם רש״י ז״ל כאשר הוא בספרינו : ולמאמר פרעתי בפני פלוני ופלוני אין לריך שיבואו ויעידו ולא עוד אלא

Digitized by Google

אפילו אמרו לא היו דברים מעולם נשבע ופטור • והבא לידון בשתי כתי עדים ליו בכת אחת ובעל דין ואחר מצטרפין לפסול הכת א׳ • ולפירוש רש״י ז״ל הבא לידון בשטר ובחזקה אפילו יש לו עדי חזקה אם לא יביא שטר יפסיד והאומר פרעתי בפני פלוני ופלוני אין נאמן אפילו בשבועה עד שיבואו ויעידו והבא לידון בב׳ כתי עדים צריך להביא שתי כתי עדים כשרים ואם לאו יפסיד ואין בעל דין ואחר מצטרפין לפסול כת א׳ ראשונה ע״כ :

ויש לתמוה דנראה לסברא דראשונה אחיא לא כמאן דגמר׳ אמתניתין דזה פוסל עדיו של זה ד״ל מאיר וכו׳ • אמרינן מחלק בשתי כתי עדים ופליגי באם צריך לברר וקאמר נימא בפלוגתא דרבי ורשב״ג קא מפלגי ומסקינן לא אליבא דרשב״ג כולי עלמא לא פליגי כי פליגי אליבא דרבי ע״כ לא קאמר דבי אם אלא בחזקה דמכח שטרא קאתי וכו׳ • אבל הכא דהכי עדים לאו מכח עדים אחריני קא אתו • אפילו רבי מודה וכו׳ • ורש״י ז״ל מייתי שתי גרסאות חדא דרבי מאיר סבר צריך לברר ורבנן אין צריך לברר • ולתא אותה ונורס איפכא דרבי מאיר סבר אי צריך לברר • ורבנן סברי צריך לברר : ובפי הגרסא מלשון ההגהה אחלה לשון ראשון דרש״י חופס לעקר דרבנן סברי אין צריך לברר • ואחר כך מייתי סברת רש״י ז״ל דגרים איפכא • ולכל המופנים קשה לישב קמת בעל ההגהה דמסקינן לבעל דין ואחר מצטרפין לפסול כת א׳ • נראה דהיא שפסק כרבי מאיר דמתניתין • והוא תימא איך יפסוק כרבי מאיר לגבי רבנן • אי תמיהא מלא׳ להך סבר׳ קמייתא׳ אחיא דלא כמאן דין לישב׳ קמת בין לישב׳ בתרא דרש״י ז״ל דאי לישב׳ קמת הא מוכח בהדי דרבי מאיר סבר כרבי דצריך לברר ולפיכך אינו נוגע בעדות ואם כן היכי קאמר לגלון אף בחזקה דזו סברת רשב״ג היא ודלא כרבי מאיר וכן אמאי קאמר להגלון בשתי כתי עדים ליו בכת אחת דהא לר״מ על כרחין צריך לברר ולהביא שתיהן ואם לא אמרא הפסיל • מיהו בהא יש לחלוק ולומר דהאי ליו בכת אחת דקאמר לאו למימר׳ דסגי לאחויי כת א׳ ולאפוקי לרש״י ז״ל דמצריך לאחויי לשתיהן • אלא לרי בשתיהם כת אחת כשרה אף על גב דהראשונה אפסילא • אבל אמאי לקאמר פרעתי בפני פלוני ופלוני אין צריך שיבואו ויעידו וכו׳ • אין לו מקום לר״מ אי סבר צריך לברר ד״ל כתב כל זה אליבא דרבנן דסברי אין צריך לברר • מלבד דהא לא אפשר כיון דמסיק דהוא ואחר מצטרפין לפסול דהא לא לרבנן הוא • עוד קשה דהא מסקינן בגמרא דרבנן אפילו כרבי פליגי דהתם בשטר וחזקה צריך לברר מכח שטר קאתי והיכי קאמר לגאמן אף בחזקה • וגם אי סבר כלישנא בתרא דרש״י ז״ל יקשה נמי דהאי נוגע דאי ר״מ הא מסקינן דרבי מאיר אפילו אליבא דרבי פליג ומודה ליה לבשטר וחזקה צריך לברר ונלון בשטר ואיהו כתב לגלון אף בחזקה ואי דרבנן הא בכלהו מילי סברי צריך לברר ואיהו כתב איפכא • וכן מסקנא דמצטרפין לפסול הוא דלא כותייהו בתופן להגהה זו פליאה לעתה ממנו :

גם כתב בספר א״ת גם לי לא נראה המירוץ הזה וכו׳ • נתקשתי בדברי הראב״ד ז״ל דאמאי דקאמר דהאי לא הוחזק כפרן • היינו שאם באו עדים אחר כך נאמן וכו׳ • דהא כי באו עדים אחרים ואמרו שפרעו אחר כך מהיכ׳ תיתי דלא ניהוי נאמן • דאפילו נימא דאיהו הוחזק כפרן • אם הוא הוחזק כל ישראל מי הוחזקו כי נמשול לעדים אחרונים שיעידו שקר והרי בכל כפרן דעלמא׳ דבר פשוט הוא דאי מייתי בתר הכי שהדי דפרעיה מהמני • ובהדי׳ כתב רבינו בשער י״ב בשם הרי״ף ז״ל דהוציא עליו כתב ידו וטענן לא היו דברים מעולם שיחזיקוהו בכפרן אחר שיתקיים השטר בראוי ואינו נאמן לעולם לומר פרעתיו על שולה לו בעל דינו או ידיעת עדים שפרעו בפניהם עד כאן • דאלמא אע״ג דהוחזק כפרן • כשמביא עדים שפרע אין בזה שום ספק שהוא נאמן • ואפילו למאי דפירשתי התם דכשהעדים מעידים שפרעו קודם טענת לא היו דברים מעולם לא מהני מפני שהוא פסלם דאומר לא לויתי כאומר לא פרעתי למי • הא מיהא כשאומרים שפרעו אחר כך אין בזה שום ספק לסגי • והיכי קאמר רבא דלא הוחזק כפרן וכשביא עדים שפרע אחר כך נאמן • דמשמע דאי מחזקינן ליה לכפרן אפילו אי מייתי שהדי דבתר הכי פרעיה לא מהימן

אלא אדעתיה ול״ג אמר ולאו אדעתיה והאי לאו אדעתיה לאו אלוה קאמר אלא אעדים ובן סברת ר״ת והרב רבי זרחיה ז״ל בספר המאור • גם כתב בספר א״ה גם לי לא נראה התירוץ הזה שאין לנו לחלוק במה שלא חלקו בגמרא אלא התירוץ האמיתי שלא אמר רבא באותו מעשה אינו צריך לפרעו בעדים אלא שאינו מוחזק כפרן לאותה סלוה בהכחשת העדים ואם יבאו עדים אחר כך ויאמרו פרעך אחר כך נאמן ולדעת רב אשי שאמר הוחזק כפרן אינו נאמן ע״כ • ופירש דבריו כשאמר שאינו מוחזק כפרן בשבת עדים שמא עדים אחרים היו ושכח מיהו כיון שטענו שיש לו עדים הם בעיר צריך לברר דבריו ואם יאמרו לא היו דברים מעולם חייב לשלם ואי טעין ואמר בתר הכי פרעתי נאמן דלא הוחזק כפרן :

ב ודע כי האי צריך לברר שפסקנו שם דוקא כשבאו ואמר להד״מ ונמצא שהעידו בנגדו הוא דמחייב אבל אם לא יברדם אלא שלא יביאם כלל מפני שמתו או הלכו להם למדינת הים בזה ישבע היסת שפרעו ויפטר ולה״ק שיברר ויפטר אף משבועה אבל אם לא יביאם כלל בגון שמתו או הלכו לדבן הרי זה נדון ע״פ שהמלוה את חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים ויפטר בהיסת אך אם יביאם ויאמרו להד״מ בין דטעין שהזמינם לעדותו או שטען דבריו כי בודאי הם היו לשם לפי פי׳ הראשון חייב ויהיה מוחזק כפרן ואם יטען בפני אחרים פרעתי לא נאמינהו ובן פסק ה״ר משה ז״ל וז״ל מנה לי בידך וא״ל הנטען והלא פרעתיך בפני פלוני ופלוני ובאו ואמרו לא היו דברים מעולם לא הוחזק בפרן שאין העדים זוכרים אלא דבר שהם עדים בו וישבע הלוה היסת ויפטר תן לי מנה שהלויתיך ואמר הנטען פרעתיך בפני פלוני ופלוני אומר ללוה הבא אותן ויפטר לא באו או שמתו או שהלכו להם למ״ה ישבע היסת שפרעו שאין אנו מצריכים אותו להביאם אלא לברר דבריו וליפטר אף מהשבועה שהמלוה את חבירו בעדים אין צריך לפרעו בעדים ע״כ ובן נראה שפסק הרב בהלכותיו שפסק ואם אי אפשר לברר בגון שמתו או שהלכו דרי נדון בחזקה •

ג ומסתברא

והא ולאי ליתא והיומל מתמיה הוא מאי דקאמר אלא הלעתא דרב אשי דלאמר הוחזק כפרן אינו נאמן • דמשמע דסברה הא אי דאפילו הביא עדים שפרע בפניהם אינו נאמן • והוא דבר המוה מאד מי מפסר להלמו: ואולי מפני סרבינו ז״ל הרגיש זרות זה בדברי הראב״ד ז״ל הולך לפרש במה שכתב ופירש דבריו וכו׳ • וכונתו לומר דמאי דקאמר והביא אחר כך עדים לאו דוקא שהביאם ממש אלא דמסתברא דאי מרינן להכחת העדים מי היו למימרא דאי טעין ואמר בתר הכי פרעתי נאמן וכו׳ • כלומר אף על גב דלא מייתי שהדי אמרינן נאמן בשבועתו • ולשון הראב״ד ז״ל מיהו סובל פירוש זה :

ובאמת נתקשתי מאד על לשון זה ותפסתי אחריו • ובא לידי ספר נלפס מתרס נקלת תמיס לעיס • ובו השגות שהשיג הראב״ד ז״ל על הרי״ף ז״ל • וכתוב שם בשמן לל״ח וזה לשונו נתב הרי״ף ז״ל ההוא דאמר׳ ליה לחבריה אב לי מאה זוזי וכו׳ • עד דלא רמיא עליה דאמינא לאו דעתיה • כתב הראב״ד ז״ל הלכך הוא שהלי כיון דלאו עליהו רמיא מלא׳ לאשהולי אימא אנשיה לפרעון ולא הוחזק כפרן • נפקא מינה דאי נפיק מבי לינא וטעין דבתר הכי פרעיה מהימן • מיהו אמן אבתר זיל פרעיה אמרינן ליה לקיימא לן צריך לברר • ולרב נסת דאמר הוחזק כפרן לאותו פרעון אז לא מהימן לומר בתר הכי פרעתיהו וקיימא לן כרבא עכ״ל : ולפי זה הדבר מבואר להלשון שמביא רבינו ז״ל בשמו דאם יבאו עדים אחר כך וכו׳ • הוא מוטעה למעולם לא הצריך הראב״ד ז״ל להביא עדים אחריים :

ועדין יש לי בזה גמגום לגראה פירוש רבינו על לבריו מחחלף מכונת לשונו למיתיין לרבינו פי׳ לשכח עדים קשמא עדים אחרים היו וכו׳ לגראה מזה למאי דקאמר בגמרא לאו מלעתא הוא כגון׳ דאמרה אמר ולאו מלעתיה דקאי אלוה עצמו ולאו מלעתיה לאחכורי אמי היו העדים • וזהה ילקה לומר דכשיאמרו עדים לה״מ חייב לשלם משום דעדים קושטא קא מההלי ואין אנו מספקים בעדותם שיהיה בו שום ספק אלא לגבי לוה לא אסבינן ליה לכפרנות כיון דלא רמיא עליה • אבל לגבי דהראב״ד ז״ל דמייתינן • הא אלתא דלא רמייא אההלי קאי דלא רמיא עלייהו אלתא לאשהולי כמנא שכחת הפרעון היא בעדים ומה שהוא טוען טענת ברית היא שאין בה ספק • והכחשת העדים אינה ודאית משום לאפשר שלמו כיון דלא רמיא עלייהו • וא״כ יקשה ממאי מצרכי׳ דיטעון דבתר הכי פרעיה כי היכי דליהוי נאמן • דמשמע דאי עומד בטענתו לומר לאותו פרעון הוא אמת לא מהימן • והוא דבר זר למה לא יהא נאמן בשבועה • כיון דהכחשת העדים לאו כלום היא הואיל ולאו עלייהו רמיא • ב ודע כי האי וכו׳ • הרב ז״ל בס״מ ייחס להרמב״ם ז״ל חלוקי של רבינו בין יחלם לעדים לא יחלם • ולייק כן מלכתב שאין העדים זוכרים אלא בדבר שהזמנו העדים בו • וכתב עוד דאפשר לומר בעין אחר דמפרש הא דגם פשוט לבדר קאמר׳ לא לענין שאם לא באו אם באו ואמרו לא היו דברים מעולם אחייב לשלם אלא לכך אמר אומר יבואו פלוני ופלוני ויעידו כלי שאפטר מהשבועה ואין הכי נמי דאפילו לא באו ואמרו לא היו דברים מעולם אחייב בשבועה כי הרב המגיד שכתב שגראה מדברי רבינו שאם באו והתחיבוהו חייב לשלם טעמו מדנקט לא באו או שמתו או שהלכו למדינת הים משמע דוקא בהני גווני הוא דישבע אבל אם הכחישוהו אינו נאמן דאם לא כן לישמועינן הא וכל שכן הוא • ולי נראה פשוט זה הכרח דאיכ׳ למימר דאדרבא׳ דמלא׳ נקט שאם הם נמצאים למה אינם באים עכ״ל : ויש לי עיון ז״ל דכיון דלעתו הנוטים שוים • ואין שום חלוק במציאות אלו הדינים • אם כן למה חלקם הרמב״ם ז״ל לבבות שונות ורחוקות זו מזו בכל כך מריבות לשון • הרי היה יכול לכללם כלם בבבא א׳ לעיל בקטור ולימא מנה הלויתיך והוא לי בידך אמר ליה הנטען והלא פרעתיך בפני פלוני ופלוני אומרים לו הבאם ואמרו להד״מ לא באו או שמתו או שהלכו למדינת הים אחייב לשלם אחרת הוחזק כפרן וישבע היסת שאין אנו מצריכים אותו להביאם אלא לברר דבריו וליפטר אף מהשבועה שהמלוה את חבירו בעדים אין צריך לפרעו בעדים ע״כ • וזהה היה אומר כל תמלית הדין • אבל מכיון לחלקם לבבות שונות משמע שונות כל דין פלוק בפני עצמו ולא בחד גוונא הם • ואי משום דליכים אלו יוצאים מהגמרא ממקומות מתחלפים אין זה מספיק לבלתי הבאם יהל בקטור

Digitized by Google

כי כן לרך מכמתו ז"ל לקבץ מפוזרים • ופירוש זה נראה שלמלו הרב ז"ל מדברי החוס' שכתבו בהליינין וז"ל אי נמי כמו שפירש ר"ת צריך לברר אמתות הדברים כמו שיכול • ומימ אי לא מסכתת להו אז אתו ואמרו להד"מ לא מפסיל • וכן מוכח בירושלמי שהביא ר"ת הבא לידון בשטר ובחזקה רבי אומר נדון בשטר פי' צריך לברר רבי אומר אין צריך לברר וכו' עד רבי לא לאה אלא לעמוד על אמתת הדבר ע"כ ואלי הדבר הנוה למלקאמר רבי יצחק נפקא לנא נמי לברר קאמינ' משמע דהא לברר דבעי רבי הלוה הוא אומ' לברר דקאמר רבי גבי שטר ובהאי דגבי שטר נהי דאם לא מצא לקיים השטר לא הפסיל מ"מ הא ולאי אם באו ומצא מזוייף • נראה לאין שום מקום לומר דהמניה לנתבע • והא אפילו דשב"ג נראה ליולה • והיאך נפרש צריך לברר דגבי הלוה אף לאם באו ואמרו להד"ם נאמן • ועכ"פ אפילו נראה לומר לדעת התוספות לגם בהאי דשטר אם באו ואמרו לא הד"מ לא הפסיל • הא מיהא לברר דגבי הלוה הנא לומיא לברר בשטר • אבל לעי' הרב ז"ל בדברי הרמב"ם ז"ל יקשה היכי קאמר אנא נמי לברר קאמינ' • הא לי אמר ר' לנרון בשטר לברר הדבר פשוט שאין כוונתו לחזעלת התובע אלא לחזעלת התובע לעמוד על אמתת הענין שמא מתוך הדברים יתחייב וכיולא • ואלו לברר דקאמר רבי יצחק נפקא בהלוה הוא לחזעלת הלוה : ויראה לע"ד כי הטור ז"ל ירד לכוף לונת לשון הרמב"ם ז"ל שכתב וז"ל ורש"י ז"ל כתב שאין צריך לברר דבריו אלא בהאי' לשבועת הליינין כל מלחת לא רמי אתאים לאו אלעתיה ואין צריך לברר לבריו וכן יראה מלעת רב אלפס וכ"כ הרמב"ם התומר לקבדו מנה לי ביד וכו' • וכתב עלינו הרב ז"ל בב"י וחמהני על רבינו שרלה להסכים לדברי הרמב"ם עם הרי"ף ז"ל לא כתב ההוא עובדא לפרק גט פשוט אלא בשבועת הליינין בלבד • והרמבם ז"ל כתבם לשניהם פרק ו' מטוען וכו' • והביא פירוש ה"ה ופירושיו על הרמב"ם ז"ל : ולקצורי הטור לקל בשפטו לינגא להרמב"ם ז"ל קשיתיה דקאמר שאין אנו מצריכין להביאם אלא לברר דבריו להפטר אף משבועה וכו' • לאם מיתא דלעת הרמב"ם ז"ל לפסוק להתיא לרבי יצחק נפקא לעמר שאם באו עדים והכחישוהו שוב אינו נאמן כדברי הרב המגיד ז"ל מאיזה חלוק שיחלוק בין זו להתיא דהליינין • אם כן אמאי קאמר דאין אנו מצריכין העדים אלא להפטר משבועה • לעניד' מינה הוה ליה למימר כשנטה דמלחיה דרבי יצחק שאין אנו מצריכין העדים אלא לברר אם באו ואמרו לא היו דברים מעולם הוחזק כפרן זה הוא עקר לינו לרבי יצחק • וכלכתב רבינו ז"ל דהאי צריך לברר לוקא כשבאו ואמרו לא היו דברים מעולם וכו' • על כן הבין הטור ז"ל דלרבה הרמב"ם ז"ל רלה להוליענו הפך לסברתו דהרי"ף ז"ל • וכלעת הרמב"ם ז"ל לליתא לרבי יצחק נפקא ומילתיה לה מקמי הביא הליינין דאיהו סבר דגם בהלוה צריך לברר דומיא דשטר כי היכי דאי אתו שהדי ומכחשי ליה הוחזק כפרן • לאי קאמר דאין הדבר כן • לאם אנו נצריך ללוה להביא העדים לברר דבריו אינו לעכובא אלא לחזעלתו כדי שיפטר משבועה אבל לא לאם יאמרו לא היו דברים מעולם שלא יהא נאמן • וממילא לאם לא ירצו לומר לו הביאם אין בכך כלום דאין זו אלא עלה טובה : ולוקא דבי שטר מלריכין לברר לעמוד על אמתת הדבר כלכתב בפרק ט"ו • והוא מהטעם שכתב הרב המגיד ז"ל בשם הרשב"א ז"ל משום לחזקה מכח שטרא קא אתיא • כך נראה לי כונת הטור ז"ל :

ג ומסתברא שאם חזר בו ואמר אין לי עדים אף על פי שצריך להביא פלוני ופלוני אם באו אחר שחזר בו ואמר אין לי עדים ואמר להד"ם לא הוחזק כפרן ונאמן דטוען וחוזר וטוען עד שלא באו עדים ובן הסכים הרמב"ן ז"ל שכתב גרסינן בירושל' רבה בר רב הונא בשם רב מעשה בא לפנינו ואמר יבואו פלוני ופלוני ויעידו הרי שבא בשטר ובחזקה רבי אומר ידון בשטר פירוש אף בשטר צריך לברר רשב"ג אומר ידון בחזקה רבי זירא בשם רבי ירמיה מעשה בא לפני רבי יהוקה כרשב"ג פירוש ודן בחזקה לבדה שלא באו עדי השטר רבי ירמיה בעי קומי רבי זירא מחלפא שיטתיה דרבי חמן אמר ידון בשטר והבא אמר ידון בחזקה בשעשה כדברי רשב"ג וקשיא שמעתין אעובדא דידיה נימר עד דלא יחזרו ביה אפי' תימא דיחזרו ביה לא בקש רבי אלא לעמוד על אמתתן של דברים ע"כ הירושלמי • ונראה שכך פירושו נימא דהא דאמר רבי יודן אף בשטר בשלא חזר בו אלא שעדין הוא טוען ואומר יש לי שטר ולא הביאו או הביאו ולא נתקיים בחותמיו שאמרו העד"ם אין אנו זוכרים ואין מכירים חתימת ידם אבל אם חזר בו ואמר סבור הייתי שיש לי שטר ואין לי נדון בחזקה אפילו תימא מדחזר בו א"ר שצריך להראות בשטר • וא"ת למה יביא לא בקש רבי אלא לעמוד על אמיתת הדברים שמא יבאו עדי השטר ויאמרו הכי והכי הוה מעשה ומתוך כך יצא הדין לאמיתו • למדנו מכאן שיכול לחזור בו ואפילו חזר בו ואמר אין לי עדים צריך שיביא אותן פלוני ופלוני שמא יאמרו כך וכך היה מעשה ואין ספק שאם באו אחר שחזר בו ואמר אין לי עדים ואמר לא הד"מ שלא הוחזק בפרן ונאמן דטוען וחוזר וטוען עד שלא יבואו עדים ואפילו הבי צריך לברר שמא יאמרו דבר שנתחייב בו לשלם עד כאן :

שער מב חלק ראשון

א גרסינן במסכת סנהדרין פרק דיני ממונות בשלשה זה בורר לו ובו' איתמר א"ר חיי' א"ר יונתן מנה לי ביד א"ל הן למח' א"ל תנהו לי משטה אני בך פטור ולא עוד אלא אפילו הכמין אחורי הגדר עדים ואמר לו מנה לי ביד אמר לו הן רצונך שתודה לי בפני עדים מת ירא אני שמא תבפני בדין למחר אמר לו תנהו לי משטה אני

ג ומסתברא שאם חזר בו ואמר אין לי עדים אף על פי שצריך להביא פלוני ופלוני אם באו אחר שחזר בו ואמר אין לי עדים ואמר להד"ם לא הוחזק כפרן ונאמן דטוען וחוזר וטוען עד שלא באו עדים ובן הסכים הרמב"ן ז"ל שכתב גרסינן בירושל' רבה בר רב הונא בשם רב מעשה בא לפנינו ואמר יבואו פלוני ופלוני ויעידו הרי שבא בשטר ובחזקה רבי אומר ידון בשטר פירוש אף בשטר צריך לברר רשב"ג אומר ידון בחזקה רבי זירא בשם רבי ירמיה מעשה בא לפני רבי יהוקה כרשב"ג פירוש ודן בחזקה לבדה שלא באו עדי השטר רבי ירמיה בעי קומי רבי זירא מחלפא שיטתיה דרבי חמן אמר ידון בשטר והבא אמר ידון בחזקה בשעשה כדברי רשב"ג וקשיא שמעתין אעובדא דידיה נימר עד דלא יחזרו ביה אפי' תימא דיחזרו ביה לא בקש רבי אלא לעמוד על אמתתן של דברים ע"כ הירושלמי • ונראה שכך פירושו נימא דהא דאמר רבי יודן אף בשטר בשלא חזר בו אלא שעדין הוא טוען ואומר יש לי שטר ולא הביאו או הביאו ולא נתקיים בחותמיו שאמרו העד"ם אין אנו זוכרים ואין מכירים חתימת ידם אבל אם חזר בו ואמר סבור הייתי שיש לי שטר ואין לי נדון בחזקה אפילו תימא מדחזר בו א"ר שצריך להראות בשטר • וא"ת למה יביא לא בקש רבי אלא לעמוד על אמיתת הדברים שמא יבאו עדי השטר ויאמרו הכי והכי הוה מעשה ומתוך כך יצא הדין לאמיתו • למדנו מכאן שיכול לחזור בו ואפילו חזר בו ואמר אין לי עדים צריך שיביא אותן פלוני ופלוני שמא יאמרו כך וכך היה מעשה ואין ספק שאם באו אחר שחזר בו ואמר אין לי עדים ואמר לא הד"מ שלא הוחזק בפרן ונאמן דטוען וחוזר וטוען עד שלא יבואו עדים ואפילו הבי צריך לברר שמא יאמרו דבר שנתחייב בו לשלם עד כאן :

א א והשתא נראה לומר לכשאומר לעשה מחוסר מעשה בעלמו של לוה לעמוד בהא איכא למימר לא ה"ל לאסוקי מלעתיה שהיו שם עדים מפני שהמלוה עלמו אומר שרוצה שאחר זמן יולה הלוה בפני העדים כדי שתהא אז הולאה בעדים • ולפיכך אפילו אמר הן איכא למימר לאו כלום הוא כסברת הרא"ש • אבל כשאינו חולה בשוק לבר שיעשה הלוה אלא אומר סתם לשעך שיעיבו עליך העדים • ומה גם כשמזכיר' פלוני ופלוני אית ליה לאסוקי מלעתיה לאי לאו לאיתנהו בשוק לוכח' היאך יוכלו להעיד עליו כיון שאינו שואל ממנו שיולה בפניהם • ולאי הוי כמו עירי וסכבי להוו שהדי עלך • ומ"ה אי אמר לא אמיירא אני שמא תבפני וכו' • הא אמר לא • אבל אי אמר הן ה"ל כאתם עדי ותו לא מצי אמר משטה הייתי בך • ובעקר סבר' הרמ"ה לבאומר רצונך שתולה בפני עדים • אי אמר הן הוא הולאה • איכא למילק אי שתק ולא אמר מילי מה יסבור • ולאי הוי כהאי' לעירי וסכבי להוו עלך שהדי לדייק מינה רב פפא טעמא דא"ל לוה לאו אבל אי שתיק הכי נמי וכו' • לטעמ' בלי ספק הוא משום דכיון דקאמר עירי וסכבי להוו שהדי שתא אית ליה לאסוקי מלעתיה לאיכ' התם שהדי לאי לאו הכי נמי דאי נפקא מילה קאמר הנהו מילי • ומ"ה לוקא אי אמר לא אבל שתק אמרי' קבל עליה • ומ"כ גבי רצונך שתולה בפני עדים דקאמר הרמ"ה דאי אמר הן הוא הולאה • ע"כ הא מטעמא דמסתמא אסוקי מלעתיה דאיכא שהדי דשמעי • דאי לאו הכי כי אמר הן מאי הוי • הא אכתי לעתיה לא הולה בפניהם • ואמנ ע"כ בעינן שיל' הלוה שהולאתו היא בפני עדים כי היכי דלא לטעון טענת השטאה • אלא ואלי אמרינן לאסיק מלעתיה דאיכא שהדי • וכיון שכן הוא ואלי לגם בשתיקה מהני דהוי' קבלה כמו בעירי וסכבי : והשתא קשה מאי דקאמר רב פפא עלה דהאי' לעירי וסכבי ס"מ מיהא דאמר רב יהודה אמר רב כריך שיאמר אתם עדי לי"ש כי אמר לוה ל"ש כי אמר מלוה ושתיק לוה וכו' • אמאי קאמר האי דיוקא אמוראי דרב יהודה דאיתא בתחם עדי שהוא הענין היותר חזק לבטל טענת השטאה • הוה ליה לאמרו מדרייתא דלא עוד אלא אפילו הטמין וכו' • ולישמועינן רבותא ולימא ס"מ מיהא הא דתניא רצונך שתולה בפני עדים אמר ליה מאיירא אני שמא תבפור וכו' • דוקא אמר לא • אבל אי שתיק הכי נמי • והיה משמיענו כזה לא נימא אמר ליה מאיירא אני וכו' • לאו דוקא הוא דה"ה אי שתיק ונקט לאמר ליה מאיירא לרבותא אף על גב דבדברים אלו מוכח דלאו משטה הוא

לריך להביאן לברר • דלא נימא כיון דעתה אומר לפרעו בלא עדים וכי נמי אתו שהדי ואמרי דלא הד"מ לא הוחזק • אם כן לא נצריך להביא עדים דלא נפקא מינייהו מילי קמל"ן דצריך שיבואו להוציא הדין לאמתו שמא יאמרו לבר שמתחייב לפרוע • ושמא גם רבינו לזה נתכוון במ"ש אף על פי שצריך להביא פלוני ופלוני וכו' • אלא דלא לקיק בסלסול הלשון :

שער מב חלק א

א גרסינן במסכת סנהדרין א"ר יוחנן וכו' • בלף נ"פ • ומבואר מלשון רבינו דגרים הכמין עדים אחורי הגדר וכו' • דלוך שתולה לי בפני עדים מתיירא אני וכו' • שמעל המלוה לנוה אם יראה להולות בפני עדים • אמנם ראיתי להרי"ף ז"ל בהלכות שכתב בסגנון אחר דלוך שיעיד לי פלוני ופלוני א"ל מתיירא אני וכו' • וגם הרמב"ם ז"ל פ"ו דטוענכתב ליולא בזה דלוך שיעידו עליך פלוני ופלוני א"ל לאו שמא אכפני בדין למחר וכו' • נראה שהשאלה היא אם יראה שיעידו העדים ואינו שואל אם יראה הוא להולות • ועם כי לכאורה משמע דליכא שום נפקותא בין הכי ובין הכי : וראה בעיני לטובא איכא ביניהו לענין דינא להטור ז"ל פי' ל"ב כתב על זה ואם לאחר שאמר מלוה דלוך שתולה לי בפני עדים א"ל הן כתב הרמ"ה להוי הולאה וא"א הרא"ש ז"ל כתב שאינה הולאה • ולוקא הא"ג דלא ה"ל לאסוקי מלעתיה שהיו שם עדים אבל אי הוה ליה לאסוקי מלעתיה שהיו שם עדים לעורי וסכבי ליהוו עלך שהדי ושתק הוי הולאה וכו' :

א א והשתא נראה לומר לכשאומר דלוך שתולה בפני עדים וכו' שהוא בהא איכא למימר דלא ה"ל לאסוקי מלעתיה שהיו שם עדים מפני שהמלוה עלמו אומר שרוצה שאחר זמן יולה הלוה בפני העדים כדי שתהא אז הולאה בעדים • ולפיכך אפילו אמר הן איכא למימר לאו כלום הוא כסברת הרא"ש • אבל כשאינו חולה בשוק לבר שיעשה הלוה אלא אומר סתם לשעך שיעיבו עליך העדים • ומה גם כשמזכיר' פלוני ופלוני אית ליה לאסוקי מלעתיה לאי לאו לאיתנהו בשוק לוכח' היאך יוכלו להעיד עליו כיון שאינו שואל ממנו שיולה בפניהם • ולאי הוי כמו עירי וסכבי להוו שהדי עלך • ומ"ה אי אמר לא אמיירא אני שמא תבפני וכו' • הא אמר לא • אבל אי אמר הן ה"ל כאתם עדי ותו לא מצי אמר משטה הייתי בך • ובעקר סבר' הרמ"ה לבאומר דלוך שתולה בפני עדים • אי אמר הן הוא הולאה • איכא למילק אי שתק ולא אמר מילי מה יסבור • ולאי הוי כהאי' לעירי וסכבי להוו עלך שהדי לדייק מינה רב פפא טעמא דא"ל לוה לאו אבל אי שתיק הכי נמי וכו' • לטעמ' בלי ספק הוא משום דכיון דקאמר עירי וסכבי להוו שהדי שתא אית ליה לאסוקי מלעתיה דאיכא שהדי • התם שהדי לאי לאו הכי נמי דאי נפקא מילה קאמר הנהו מילי • ומ"ה לוקא הא"ה אי שתיק ונקט לאמר ליה מאיירא לרבותא אף על גב דבדברים אלו מוכח דלאו משטה הוא

Digitized by Google

הוא • ושהיה מולה בפניהם מי לאו מפני הירא • ואם כן הוה ליה לרב
פפא למסמעינן דלוקא הוא בלאמר ליה לא • אבל אי אתא עליה •
והיה ממעינן דמכל שכן בא"ת עלי שהוא הלשון הזוהר מועיל לפטיפת
אם אתא הוא הולמה ; וכבר יש מקום לדחות כל זה :

אבל מי תמיה מסברת הרמ"ה ז"ל לכי נמי אמר הן מה בכך מי עדיף מה שמבטיחו להולות לו בפני עדים • משאלו הולה בפני העדים ממש • הא כי קתני ריסא דבריתא מנה לי בידך ע"ל הן למחר אמר ליה תנהו לי פשטה אני בך פטור וכו' מי לא עסקינן למעבדא הולה לו בפני עדים והוא דוחה אותה ויולע בחם • ואפ"ה פטור עד שיאמר אתם עדי • ואפ"ה סיפא נמי בחא"ל הן הגע עצמך שע"פ דברי הבית העדים לפניו וחזר ואמר ליה בפניהם מנה לי בידך והוא חזר והולה לו בפניהם ואמר הן כמו שהבטיחו • וכי בשביל זה יתחייב ולא יוכל לטעון משלה אני בך הוליל ולא אמר אתם עדי • מה לי ריסא מה לי סיפא • אלא אלא לעקר טעמא לסיפא הוא למסמעינן דאע"ג דשמעי סהדי מילי למוכחי דלאו משלה הוא אין בכך כלום • וכ"ש כי לא אמר אלא הן לליכא שום הוכחה שאינו משעה לולאי לאו כלום הוא

וזו היא סברת הרמ"ה ז"ל :

אמנם ילאה ביסוד לעת הרמ"ה בזה שהו' אינו מפרש אמרו דלזוך שתולה לי בפני עדים וכו' שבפני העדים יחבעו המלוה המנה ושילה הלוה בפניהם ויאמר הן כמו שאמר בפעם הראשונה • אלא הכונה שתולה בפני עדים הייתי מולה אמר לו בפני העדים ולא אמר לו בפני עדים ולא אמר לו בפני עדים • ומשמע מינה לגם מה שכתב לעיל המרדכי ז"ל בשם ר"י ז"ל דאי לא אמר לו בפני עדים אלא בפניכם אמר חייב לפלוני מנה • ואזיל הרמ"ה ז"ל לשיטתיה בכתב הטור ז"ל סימן פ"ח כתב הרמ"ה ז"ל להה"ג אם אמר הריני מולה בפניכם אע"ל אתם עדי • והיינו לעתיה דלוזך שהולה לי בפני עדים וכו' • ולקמן נלבר בענין זה בע"ה : ומ"ש כשיבא לב"ד אומרים לנתבע וכו' • הוא לשון הרמב"ם ז"ל בפ"ו לטוען • ומ"ש ומיהו משתבע היסת וכו' • כ"כ הרא"ש ז"ל בשם רבינו בעליה ז"ל ויה"ב עצמו לכיון לתקינו שבועת היסת לכפילה ה"ה לכל טענה שטוען לפטור את עצמו • והלב ז"ל בב"י סימן ל"ב הביא בשם המרדכי שפסק ר"י ז"ל דאי לא טענין טענינן ליה ופי' הוא ז"ל דאי לא טענין שיבע לו שתכון לחשבון טעני' ליה ע"כ : והנה אמת נתקשתי בזה שאם הלבר כן מאי האי לאמרינן ר"י ז"ל דאין לריך שהחובע יטענין שיבע היסת • דמי איכא שום לוכח' דמשבעינן היסת שילטרך החובע טענין שיבעיעהו על שהולרך ר"י ז"ל לאמרינן הכא בשבועת משנה הייתי בך אלא על גב דלא טענין שיבע לו טענינן ליה • הא ואאי לא אשכחינן הכי בשום מקום אלא בטוען על השטר שהוא פלוע דאי לא טענין הלוה יבע המלוה שאינו פרוע משבעינן ליה ואי לא טענין שיבע אין משביעין אותו מה שאין כן בפונס את שטרו וכו' • כלאיתא בשבועות אבל בכל שבועת היסת לעלמא פשיטא דאינ

לרך לטענין שיבע • ואם כן מ"ש הך שבועת היסת להלא :

ובהיות מתקשה בזה בקתי במרדכי ומצאתי בו הגוסחא לאפוך שכתב ופסק ר"י אי לא טענין לא טענינן ליה ע"כ • וזה הוסיף לי מכיכה לאי קאי אשבועה דמייתי מעקרא בשם רבינו שלי' לפסק ר"י אי לא תבע שיבע אין לא טענינן ליה שיבע • ולקשה להא בכל שבועת היסת אף על גב דלא טען החובע שיבע משבעינן ליה ואמאי מצריכין הכא שיטענו כן החובע • ואי נימא דאעקר טענת השטרה קאי אי לא טענין אין אין מיהו משטה הייתי בך לא טענינן ליה • קשה גם כן מה פסק לריך לזה • הא שון ערוך הוא בברייתא דאמרינן חסורי מחסרא והכי קאמי ואם לא טען לא טענינן ליה • ואין בזה שום מתלקת שיזקק ר"י ז"ל לפסוק כן :

ועוד הופיף לי תימה מה שהביא המרדכי ז"ל תשובת מהר"ם ז"ל על דראובן שאמר לחתנו השטיר חלמוד בכך וכו' דמאי לומר משטה הייתי בך וכו' עד אף על פי לפרק זה בורר גבי מנה לי בידך ואמר לנה הן פר"י אי לא טען משטה הייתי בך אי לא טענינן ליה שאני בך לא טענינן ליה • ומשמע מינה לגם מה שכתב לעיל המרדכי ז"ל בשם ר"י ז"ל דאי לא

אני בך פטור • מיהו כשיבא לב"ד התובע והנתבע אין לנו לטעון בעבורו השטאה היתה אלא בשיבאו לב"ד אז' לנתבע למה לא תתן לו מה שיש לו לאצלך אם השיב אין לו אצלי כלום אומרים לו והלא אתה הודיתה לו ממונו בפני פלוני אם עמד ושלם מוט' ואם לא טען אין טוענין לו ואם אמר משטה אני בך פטור מיהו משתבע היסת שדרך השטאה אמר מה שאמר ונפטר ובדגרסינן משטה אני בך פטור ואין טוענין למסית מסית מאן דכר שמיה חסורי מחסרא וה"ק אם לא טען אין טוענין ובדיני נפשות אע"ג דלא טען טוענין לו ואין טוענין למסית ובולא מילתא בראיתא התם :

ב ומפחבדא דכל חיבא דהודה בלא אתם עדי שפסקנו שיכול לטעון משטה אני בך אם יש לו מחבירו תחת ידו

בשעה הודאתו אע"ג דאיכא עדים וראיה מהניא ליה תפיסתו שהזקרת הדבר שהוא תחת ידו משויא ליה להוראתו הודאה גמורה ולא מצי למטען השטאה דאמרינן בטענו חט' והודה לו בשעורים שהוא פטור ואם תפס משלו ואפ' בעדים וראיה משויא ליה הודאה גמורה וזוכה במה שתפס וצריכה התפיסה להיות קודם ההודאה • וכן כתבנו בשער ז' ש' קדמני בשם ה"ר נתן בה"ר מאיר ז"ל :

ג והא דאמרינן שאם לא טען השטאה אין טוענין לו ה"מ בזמן שתבעו הוא וזה הודה לו וכדתנן בריש דבריתא מנה לי בידך א"ל הן אכל אם אמר מעצמו מנה בידי מפלו' בין בפניו בין שלא בפניו ולא אמר אתם עדי אפ' לא טען טוענין לו • וכן מצינו בדרב נחמן שטען לו לאותו שה ו קורין לו קברשו ואמר רב נחמן אדם עשוי שלא להשביע את עצמו ודמיא למאי דגרסינן בתוספתא הולאת בעל דין במאה עדים דמ' אימתי בזמן שתבעו והודה אבל אם הודה מפי עצמו יכול להזור בו שהפה שאסר הוא הפה שהתיר וכן תמצא בספר המאור ועוד יש לנו ראיה מהיא דקתני בפרק הנושא איתמר חייב אני לך מנה דבי יוחנן אמר חייב ואמרינן עלה היכי דמי אי דלא אמר אתם עדים ט"ס דר' יוחנן דמחייב וכו' ש"מ דכל היכא דלא תבע עליה ואמר חייב אני לך מנה פטור ואם רצה יכול לחזור בו שהפה שאסר הוא הפה שהתיר : מיהו הא דאמרינן דאנן טענינן ליה טענת השטאה אם הודה בלתי חובע איכא דפליג על האי סברא ואמר דנהי דאיהו יכול לטעון ולחזור ולטעון כל זמן

שירצה

טען לטענינן ליה כפי גירסתו • היינו בעבור טענת הסטאה ולא על הסבועה • ולא כמו שהבין הרב ז"ל בב"י : ואתהא מה לו להריס ז"ל להקשות על עצמו מפי' ר"י מה שהוא גמרא ערוכה ובברורה בברייתא לקתני בהדיא ואם לא טען לא טענינן ליה • וכעת איני מולא לזה יפוב נכון לזה • ובן לענין חיוב היסת שהכוון להסטות יש לגמגם • דאין שבועה זו בא לעולם אלא על טענת ולאי ואיך יוכל החובע לטעון בברי' אני יולע שלא נחלוונת להשבוה :

ב ומסתברא דכל היכא דהולה וכו' • לין זה שמועיל התפיסה לבטל טענת הסטאה הוא נכון בטעמו • משום לטענת הסטאה היא כמו שהסטית בי לתבעני מה שאיני חייב • כך הסטתי אני בך להוצות לאשר יתבאר בע"ה • וכשהמלוה קדם ותפס • הו ליכא למימר דלרך הסטאה חובע כי תפיסתו שקדמה מוכחת שתביעה גמורה ואמתית היא מה שאובע לו •

אך מהשלמה דבינו זה לטענו קטין והולה לו בשעורין וקאמר ואם תפס משלו ואפילו בעדים וראה משויא ליה הולאה גמורה וזוכה במה שתפס וכו' • הוא קשה אלו למשמע מדבריה אל דמוע לאת התפיסה בהולאת שעורין הוא לשתפי' הולאת הנתבע בשעורים הולאה גמורה להתחייב עליה :

והרי לפי שטת רבינו ז"ל מה שהוא פטור מן השעורים כשלא תפס התובע לאו משום היות הולאת הנתבע גרועה הוא • אלא מפני התובע שתבע תמיס ולא תבע שעורים הוה שהוא מולה שאין לו עליו שעורים אי מטעם הולאה ואי מטעם תחילה כאשר נתבאר בשער שביעי סימן י"ח • ואם כן התפיסה אלא שעורים תועיל לגבי חובע שיהיה כאלו תבע שעורים אף על פי שלא תבען משום לליכא למימר לכיון דהיה חופס אותם • משום דכי לא תפ לתבען ולא מהלן ולא הולה עליהם • ומה שכתב כאן רבינו זכרונו לברכה למשויא לה הולאה גמורה וזוכה במה שתפס וכו' לא שייך אלא לשטת הראב"ד ז"ל והיא גם כן סברת הרמ"ה ז"ל דאם פטור אף מדמי שעורים משום דאין בהולאתו כלום וכו' • וכבר הקשה רבינו ז"ל בשער הזכר :

וצריך שנאחוק ונאמר שכונתו לטעול' הולאה גמורה לא מקריא אלא בלקחה תביעה • וכשתפס החובע ה"ל כתביעה ונעשת הולאה הולאה גמורה כאלו היתה תביעה •

ג והא דאמרינן דאם לא טען וכו' • רבינו הביא מחלקת הפוסקים ז"ל היכא דהולה בלי חובע אי טענינן ליה טענת הסטאה או לא • אף ע"ג דאיהו לא טען משטה הייתי בך • משמע דכי טען איהו מיהת הך טענת הסטאה לכ"ע מהניא ליה אע"ג דליכא חובע • ואין בזה שום מחלקת ואין הדבר כן לדובא לרבוותא ז"ל כברי דטענת הסטאה לא שייכא אלא לוקא בדליכא חובע מטעם הסטתי בך כמו שהסטתה בי אבל אי ליכא חובע לא עבידי אנשי להולות לרך הסטאה בכלי • וכ"כ הטור ז"ל סימן ל"ב ז"ל דאם לא טען שייך משטה אני בך אלא כשאלם חובעו שכן דרך בני אדם להחל בחבריו להולות לו כשחובעו דבר שאינו חייב לו וכו' • וכן בסימן פ"ח כתב זה הכלל כשחובעים אותו שייך לומר הסטאה ולא הסבעה ובשמולה מעצמו שייך לומר שלא להשביע ולא הסטאה • וכבר כתבנו בשער ל"ו מה שיש מהסתירים בזה על הטור ז"ל ממ"ש סימן ע"ה : ועל רבינו אי אמיה שגראה מכאן היותו מסכים לליכא טענת הסטאה אף בלא חובע • ובהיות כתב לקמן אמר למי אני חייב אלא לפלו' בכל זה יכול לטעון הסטאה או שלא להשביע וכו' • וכן גראה במ"ש דמסקנת דבריו • נמצא עכשיו דהמעטמין עדים ושמעו שהולה לו מנה מן מולה מעצמו וכו' • בכל אלו אם טען משטה אני בך שלא להשביע את עצמו נחכונתי וכו' נאמן עכו' • הרי שכלל טענת הסטאה וטענת הסבעה בין בהולה לתובע בין שהולה מעצמו לבכל ענין שייכי אמי הטענות • וקשה לב"מה מזה הבער כתב כתוב לבאלה לקמאי דראובן שאמר לשמעון מייב אתה לבוי מנה ואמר שמעון כן ואמר ראובן אתם עדי וכו' • ומסתברא דהוי הולאה וכו' ולא להשביע ומה לי אם לוי הובעו או אחר בעבורו ובאלה מוצאת מלאתי לחבש דבי שאול שאם אמר ראובן לשמעון מנה בלאי

ביקר

Digitized by Google

ניק וא"ל שמעון הן אם שהולה מעלמו למחר בא לוי וחבע לשמעון אין יכול לומר לגלוי משטה אני כך שהרי לוי לא היה חובעו כלום ולא היה משטה בו כלי שהשטה הוא בו כמו כן ע"כ: הרי מבואר מדברי עלמו לאין לטעון שלא להשביע מקום לליכא חובע ומדברי ר' שאול ז"ל שמביא לסיע. דמשמע שהם מוסכמים אצלו. משמע בהליה לכשאין שם חובע אין לו לטעון השטאה. וכל זה סותר להאי כללא דליכא דין בשובע והולה דין בהולה מעצמו טוען השטאה והשבעה: ובטעין טענת השבעה מביא רבינו מתלקת בעל המאור והרא"ב ז"ל להרז"ה אפילו כשטחת הנתבע ולא השיב כלום אין טעינן ליה שלא להשביע נתכוונה שהול מעקר ולהרא"ב ז"ל אי שתק לא טעני' ליה כלום אבל אי אמר איני חייב כך אי אמר איני חייב לך אז טעני' ליה ומפרשינן דמאי דקאמר איני חייב סיימו מסו' דסולאתו הרשאתם שלא להשביע היתה. וכך היא סברת הרא"ש ז"ל בפסקיו: ולפי זה מ"ש הטור ז"ל סי' ל"ב גבי טענת שלא להשביע לאפי' אי לא טעין אותה אין טעני' ליה וכו'. צריכין אנו לומר שלא טען ממש שלא להשביע אלא אמר בסתם איני חייב לך אז טעינן ליה שלא להשביע כי היכי לגלגי הטור כסברת אביו ז"ל שמביא סי' פ"ח: ויש עוד בזה לעת ג' להרמב"ם ז"ל שכתב בפ' ו' דטוען אמנם" שהמכמין עדים אינה עדות וכן המולה מעצמו וכו'. כשיבואו לב"ל אומרים לנתבע למה לא תתן מה שיש לו אצלך אם תאמר אין לו אצלי כלום אומרים לו והלא אתה אמרת אם סולת מעצמך אם עמל ושלם מוטב ואם לא טען אין טוענין לו אבל אם טען ממש הייתי דן אם שלא להשביע אלא אמר בסתם איני חייב לך אז טענין ליה שלא להשביע כי היכי לגלגי הטור כסברת אביו ז"ל שמביא סי' פ"ח: ויש עוד בזה לעת ג' להרמב"ם ז"ל שכתב בפ' ו' דטוען אמנם" שהמכמין עדים אינה עדות וכן המולה מעצמו וכו'. כשיבואו לב"ל אומרים לנתבע

לפלוני גיסי והשיב לאין בו ממש לאפילו אם הולה לו בפני עדים זה השטר
תניו אלך אם לא אמר אתם עדי יכול לומר עשיתי שלא להשביע את עצמי
ואינו אמת אלא עליף מה שכתוב ממה שהולה בפני עדים ע"כ • ורבו
לארץ באמרו ההיא לכלל ס"ה היינו כשהיה יכולהשביע את עצמו
באופן אחר כגון באמירה שיאמר בפני העומדים בפניו הנכסי' הם
של פלוני כיון שהיה מצוה מחמת
איזה כמו שנראה מתוך דברי השאל'
וכיון שלא עשה כן אלא מרה וכתב
אז ולאי אמרינן כולי האי לא עביד
שלא לצורך • אבל מ"ש בכללים"ת
מיירי שכתב כן בביתו בינו לבין
עצמו ולא כתבו אלא כדי שלא
להשבי' את עצמו אז את בניו כי אם ע"י כתיב
וכו' עכ"ל :

ואחר המתילה אין תירוץ זה נכון
להא דנו הטור ז"ל כשהביא
בסימן פ"ח חמלית חשובה זו כתב
בהתם שאם הולה בכתב ידו שחייב
מנה לפלוני וכו' • ולא הזכיר כלל
ענין ס"מ שהוא העיקר לדעת
מוהר"י אלדבי ז"ל נראה לאין בזה
חלוק בין מיניה דעלמא לס"מ •
ובסימן ס"ה הביא גם כן התשוב'
לכלל ס"ח • וא"כ לדברי הטור
תחזק הסתירה בתשובות אבין
שמביא מבלי היות מקום לחלוקו של
מוהר"י אלדבי ז"ל וכבר חשבתי
אני לחלק דשאני ההו' לכלל ס"ה
שכל עצמו של הכת' ההוא אינו אלא
ענין שהולאה על הנכסים אז שהוא
מולה בינתו חייב לפלו' וכו' • ואין
בו שום דבר אחר זולת זה • וכהה"ג
איכא למימר לכולי האי לעשות
ולהמציא כתב שלא בא כלו אלא
להולאה והוא ענינו לא עביד
איניש שלא להשביע אלא ולאי כיון
להולאה גמורה אבל באיזה לכלל
ס"ח השטר הוא ס"ח גמור וזה
עקר ענינו שלא שאח"כ מיצן עברו
בו כת' על גבו שחליו לפלו' • הלה
ענין זה הוא תלוי טעל ואינו
עקרו של שטר • הלכך יש מקום
לענר כיון שאין הולאתו זאת חמליתו
של שטר ולאי לדך העברה עשה כן
מטעם שלא להשבי' ולא עדיף' בזה
כתיב' מאמירה • ואפשר עוד לומ'
דבכלל ס"ה מיירי שכתב בכתב ידו
לשון הולאה ממש לקאמר מולה אני
מכל נכסי לפלו' אז שאני חייב מנה לפלו' לדבה"ג אע"ג דבאמיר' בעלמא
פליג הרא"ש ז"ל אהרמ"ה ז"ל כלעיל היכא דעש' בזה גם כן מעשה
הכתיב' אמרינן כולי האי לא עביד איניש להולאה בכתיב' כלי
שלא להשביע • אבל בכלל ס"ח לא כתב אלא סתם שהוא חליו לגיסו ולא
בא בו לשון הולאה כלל ולפי' לא עדיף מה שכתב בזה בסתם משאלו הולה
ממש בס"פ :

ו ובתשובה לקמאי הולאה בפני ב"ד וכו' • גם הטור ז"ל בסימן
ע"ח סעיף כ"ח מביא השובה זו בשם גאון • ונראה
שמסכים כן • אך במ"ש רבינו והחוס' בפכ"ג אבל ביאיר אפילו הוא מומחי
אין הולאתו בפניו מחייבו כלום • אין הטוב מסכים שכתב ואני כתבתי
למעלה שיחיד מומחה לינו כשלשה הליוטות ע"כ ובסימן ג' הבין כן הטור
מדברי אביו הרא"ש • והרמב"ם ז"ל בפ' ה' דסנהדרין הסכים לדעת
הגאונים הללו שכתב יחיד שהוא מומחה לרבי' אע"פי שהוא דן ביני ממונו'
יחידי אין הולאתו בפניו הולאה בב"ד ואפי' היה סמו' ע"כ ומטעמו ז"ל
ליחיד מומחה ליין מקרי לענין שיוכל לדון וכו' אבל אין לו שם בית דין דשם
ב"ד מורה על שיש שם יותר מא' ולאי לא מאי בית דין דקאמרינן יולפי'
לא מקרי ב"ד ממש פחות מג' וכיון לסתם אמרו הולאה וכפירה בב"ד
ממילא משמע לא הוי בפחות מג' :

ז עד מתם דברנו כשמולה וכו' הרא"ש בפסקיו לכן משמע ליפא
לאתני' לקתני בפרמ הולם לו ולא קתני שמעט שהולה לו בפניו

משמע שיאמר לנו לעדים שאמר הלוה וכו' ע"ש :

והאי אתם עדי ל"ש לאמר לוה כו' • יש לי שתי תמיהות על הרב ז"ל
במ"ש בזה בב' מקומות הא' בלבדי הטור סימן ל"ב כשהביא הרב
ז"ל הך דעירי ושכבי כתב וז"ל שעירי ושכבי ליהו עלך שהלי אמר ליה
בגיחות' לחלו בתמיה אעפ"י שאתם
הלוה אין זו הולאה שזה שאל את פיו
וזה לא השיב לו דבר ע"כ • ואני
תמיה עליו איך הפריז על המלה
להקליט המאמר לאי אמר דרך
שאלה אין השתיקה בזה כהולאה
בהיותו בזה חולק על רש"י ופירושו
שכתב עירי ושכבי ליהו עלך שהלי
רוצה אתה שיהיו כל השומעין עדים
בין נעורי' בין ישנים שהיה מכיר זה
בו שלא יולה בפני עדים אמר בלבו
שמא יהא סבור שכלם ישנים ויאמר
הן ע"כ • הרי בהדיא פירש לאמרת
עירי ושכבי הוא דרך שאלה שאומר
רוצה אתה כו' ושהוא ממתין התשיב'
שיאמר הן כנראה מסוף דבריו •
ומ"כ סובר רש"י ז"ל לאפי' כשסותם
בכהאי גוונא שאומר לו דרך שאלה
כיון לאית ליה לאהוקי אלעתיה
לאיכא שהלי • מלא קאמר בהדיא
לא ה"ל כאלו אמר כין בשתיקתו •
וכלשון רש"י כתב הנמקי ז"ל • ואיך
אמר הר"ב ז"ל בהפך לחלוטין ולא
אם אפילו להזכיר לדברי רש"י ז"ל •
והתמיהה הב' בכתב הרמב"ם ז"ל
בפ' י"ז לטעות אתה
המולה בפני עדי ואמר לדך הולאת'
יש לי אצלו כך וכך אז שאמר אתם
עדי אז שאמר הין עלי עדי' כין
שאמר הלוה כין שאמר המלוה ושתק
הלוה לדך מאמין לדבריו • הרי אלו
עדים וכו' • וכתב על זה הרב ז"ל
בכ"מ ומ"ש לדך מאמין לדבריו כפי'
לאם טענתשבו הייתי דך הראיתיך
אומר דבריה שאינם ואמרתי משתק
הוא נאמן ע"כ נראה שסבין בלעת
הרמב"ם לאף באתם עדי יש מקום
לטעון משבה הייתי דך היכא לשתק
לוה • והוא עלא להא בכל הסוגיא
משמע בבאור לאין אחר אתם עדי
טענת הסטאה כלל • אלא כשאמר
הלוה כפירו' לא • והשוה שתק לוה
להיכא לאמר בפי' אתם עדי והיכי
קאמר הרב לאם טען אמטה הייתי
דך נאמן • ובפי' מ"ש הרמב"ם לדך
מאמין לדבריו ז"ל לכא לרמוז לדני
עובדי לעירי ושכבי וחיי ומתי וכו' •

קדי ליה עכבר דשביב אדינרי בי קא שביב אמר אלו הוו לי זוזי הוה פרענ'
לחו לפלו' ופלוני דספיק בי זוזי אתו תבעינהו ליורשין אתו לי ה דר"
בר ישמעאל אמר להן בי אמרי' אדם עשוי שלא להשביע בחייו אבל לאחר
מיתה לא אמר לחו זילו שלומו ליה פרעו ליה פלנא אתא לקמיה דרבי
חייא אמר להו בשם שאדם עשוי שלא להשביע את עצמו כך אדם עשוי
שלא להשביע את בניו אמרו ליה זיל ונהדר לן אמר לחו כבר הורה זקן
וק"ל כרבי חייא נמצא עכשיו שתמצמין עדים ושמעו שהודה לו מנה או
מודה מעצמו ועדים שומעין אותו או שתבעו בפני עדים והודה לו אבל
לא אמר להם אתם עדי בבל אלו אם טען משטה אני בך שלא להשביע
את עצמי נתבוונתי או לא חיו דברים פעולם או פרעתים אחר כן נאמן
ובהים' ואם לא טען אין טוענין לו חוץ מהמוד' מעצמו וכדלעיל :

ו ובתשובה לקמאי הודאה בפני בית דין איכא מרבוות' דפסקו
דאפילו חוד' מעצמו ואין צ"ל אם תבעו בפניהם
והודה אינו יכול לחזור אלא תוך כדי דבור וה"מ בפני ג' אבל ביחיד אפילו
הוא מומחה אין הודאתו בפניו מחייבו כלום • ובתשובה לרבי' האיי ז"ל
היכא דתבעו בב"ד במידי ואמר דההוא ענין דפלוני הוא ופטרוהו הב"ד
בטענה זו כי אתי ההוא פלוני ותבעו ליה יכול להוציאו מידו באותה הודאה
או דילמא יכול לומר משט' הייתי בך והשיב הבין חזי' דאי אמר האי חפץ
לאו דפלוני הוא ואתלי אתלוי למדחיי' לשעתי' אע"ג דבב"ד אמר האי
חפץ לפלוני הוא לא מפקי' מינה כלומר אלא כראי' דבי אמרי' דהודאה
בב"ד לא צ"ל אתם עדי ה"מ היכא דקא מכוין לאודויי בבי האי מלתא
אבל הכא דשיח' בעלמא הוא לא מחייב בה דהפה שאסר הוא הפה
שהתיר והא מילתא דשאלתין עלה כיון דלא צריך למימר חפץ זה לפלוני
אלא כיון שיאמר אינו שלך חפץ זה לא הי' צריך דבר אחר והרבה דברים
שיתה בעלמא הן ואינו מזיק לו כלום ע"כ :

ז עד עתה דברנו כשמוד' בלא אתם עדי אבל אם הודה באת' עדי בזה
אין פקפוק שאין יכול לטעון כלום אחר כן מטענת השטאה
ובדגרסינן בפר' דיני ממונות אמר לו היאך אתה יודע שזה חייב לזה מנה
אם אמר הוא אמר לי שאני חייב לזה מנה איש פלוני אמר לי שחוא חייב
לפלוני לא אמר כלום עד שיאמר בפנינו הודה שהוא חייב לו (אתים זה :
ואמרינן בגמרא מסייע ליה לרב יהודה אמר רב
דאמר רב יהודה אמר רב צריך שיאמר אתם עדי והאי אתם עדי לא שנא
דאמר לוה ולא שנא דאמר מלוה ושתיק לוה מהני בדגרס בן בסנהדרין
תרוא דאכמין ליה עדים בבלת' א"ל מנה לי בידך א"ל הן עירי ושכבי
לחוו עלך סחדי א"ל לא אמר רב בהנא הא א"ל לא ודיקנן ש"מ הא
דאמרינן צריך שיאמר אתם עדי לא שנא כי אמר לוה ולא שנא כי אמר
מלוה ושתיק לוה מהני טעמא דאמר לא הא אשתי'
הכי נמי דמהני • ותו לא מצי למטען משטה אני בך ודוקא כי תבע ליה
ואודי קמי סחדי לא מצי למהדר מטענתיה אבל אי לא הדר מטענתיה
כגון דאמר אמת לויתי ובאותו מעמד חודיתי אבל פרעתי אחר כן והיה
מלוה ע"פ נאמן שאף המלוה את חבירו בעדים אין צריך לפרעו בעדים
וב"ש מודה בפני עדים והפה שאם' הוא הפה שהתיר ודוקא דאמר לוה הן
ואחר כך אמר מלוה אתם עדי ושתיק לוה אבל אם אמר המלוה מנה לי
ביזיך והלוה שתק ואמר המלו' אתם עדי ושתק כמו כן בבל זה אין שתיקתו
כלום וכן בכר' דקמאי ז"ל :

ח ודע והכן כי המודה בפני ב' בל"א אתם עדי אך הודה בפניהם באדם
המזמינים להעיד עליו ואמר דבריו באדם האומר בבל לבב
ברוך

וכוונתו ד מ"ש אם שתק הלוה כמ"ש המלו' א"ע אז הוו עלי עדי' וכיולא היינו
לוק' כשהוא לדך מאמין לדבריו כלו' לאכן שהלי שהוא מאמין לדבריו אם
עדי' ושעליה' הוא אומר הוו עלי עדי' וכיולא בהכי' לאיכא
לאסוקי אלעתי' אבל בשיש לחלוה ששתק מפני שאינו מאמין לדבריו שיש שם
עדים • כגון היכא דלא הוה ליה לאסוקי אלעתיה לאיכ' אתם שהלי איכא
למימר לא חש להשיב כלום מפני שהשטה בו כלדך שגם הוא השמם בו לומ'
אתם עדי היכא לאיכא שהלי וזה הרוחני שלא השמי' הרמב"ם ז"ל שהיא
לעירי ושכבי : והאי אתם עדי אי מהני אפי' אמר כן הלוה שלא ע"י
חביעת המלוה לשלא יוכל לטעון השבעה • כתב הטור ז"ל סימן ל"ב כשלא
בפני המלוה אפי' אמר הלוה הוו עלי עדים שאני חייב לו אינו
כלום וכו' • וכתב הרא"ש ז"ל ונראה לאפילו בפניו אם אמר מנה לי בידך
בלא חביע' שייך לומר אלם עשוי שלא להשביע א"ע • מלקמני במתני' אינ
פלוני אמר לי שחייב לו מנה • דמשמע דשלא בפניו אמר לו כן • ואם כן אין
אלם חובנו וקתני לא אמר כלום אפי' בפניו לא אמר כלום עד שיאמר אתם
עדי לאמר אלם עשוי שלא להשביע א"ע אפי' הולה בפניו בלא חביעה על
כאן • וכן כת' המרלבי בשם ר"י ז"ל • וכ"כ הרב הנמקי ז"ל ויומכל הני מוכח
דאי אמר אתם עדי כל שאמר כן בפני המלוה אע"ג דליכא חביעה חו לא מצי
למטען שלא להשביע • אבל שלא בפניו אף על גב דאמר אתם עדי
אפילו בפניו ולא אמר אתם עדי מצי למימר שלא להשביע אמרינ' :

ח ודע והכן וכו' • יבאר בסימן י' בס"ד :

Digitized by Google

ט וכן מי שכתב לחברו וכו' • ברים פרק הנושא דף ק"ח ע"ב ותוקמוה בגלמר בשטר משום דנוקמו ה"ל מי לגמר לו אתם עדי מ"ע דר"ל דקא פטר מי לגא אמר ליה אתם עדי • מ"ט דר"י דקמתיי' וכו' ובחר הכי פרכינן חכן הנושא את האשה ופסק ממה לזון את בתה ה' שנים חייב לזונה • מאי לאו כהאי גוונא ופרקינן לא בשטרי פסיקתא וכדרב גילל וכו' • ופריך מה ת"ש כתב לכהן אמר חייב לדה' סלעים חייב ליתן לו ה' סלעים וכמו מינו פדוי ופריק אמר הפס למשועבד ליה מדאורייתא • ומסיק דר"י כר' ישמעאל דאמר ערב היולא אחר מחוס שטרות גובה מנכסים בני בני חורין • ור"ל סבר ע"כ לא אמר רבי ישמעאל אלא דאי לאורייתא אבל הכא לא חייב שעבודא לאורייתא • ורבינו חפס סטם הרמב"ם ז"ל בפי' המשנה כאמר פירש' לשטתו הרב המגיד ז"ל פרק ו"א דמכירה דמעקרא מיירי בכא להתחייב בהולאה • ומי מאקימנא באומר בשטר היכי שאומר כן בפיו • לכיון דהזכיר בדברין שטר אלומה לדבריה • וכל שכן כשכתב בשטר ממש אני חייב לך מנה דמהני • ויש להרמב"ן והרשב"א ז"ל שטה אחרת לדברים בעלמא אינו מתחייב במה שאינו חייב בקנין • וכי מקשו מעקרא לר"ל משום דס"ל דבהולאה מיירי דכתב מהני אתם עדי • ואילו הכא מיירי אלא בכא להתחייב בלא כלום וכותב לו שטר חוב על זה דמהני כאמר שטרא • וקשה לי על הרמב"ם ז"ל דבאמירה בעלמא מיירי מדאזכיר שטר אלי פריך לר"ל מהיא להפוסק לזון את בתו וכו' ואלטריך לאוקומה בשטרי פסיקתא דאמר אלי לאו מטעם דפסיקתא לא מהני הא ולאי מוכח מדברי הרב המגיד ז"ל דעדיף טפי כשכתב ממש חייב אני לך מאומר ע"פ חייב אני לך בשטר • וזה פשו' מלכתב ה"ם ז"ל לכ"ם הא וכו' • וגראה לכתב כן מלחזינן דהרמב"ן ז"ל פליג באומר ולא פליג בכותב • ואם כן כיון דפלוגתייהו היא באומר מנלן לאפוקי במחלק לומר דפליגי ר"ל גם בכותב כי היכי דליקשי ליה • דילמא באומר דוקא פליג אבל בכותב מודה למהני • ובהכי מיירי מתניתין דפסק לזון את בתה • וכל שכן ליקשה זה לאלי דפריך מהיא דכותב לכהן וכו' • להתם בהדיא מיירי בכותב ואימא דלאו בשבי פליג ר"ל • ועוד קשה כיון דבאומר הוי רבותא טפי מכותב • א"כ גבי כהן אמאי קאלי כתב לכהן אני חייב לך וכו' • ליטמעינן רבותא דאפילו אומר לו אני חייב לך ה' סלעים בשטר חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי • ומילא שמעינן דכ"ש כשכתב לו • וכל זה הוא לפי דברי ה"ה ז"ל דקאמר כ"ש כתב וכו' • דאלו להרמב"ם ז"ל גופיה • היה לנו מקום לומר דלדיליה כי הדדי ניהו אומ' וכותב ולכא שום עדיפותא לכותב על האומר ובפב"ו מהלכות מלוה כתב הרמב"ם ז"ל המלוה את חבירו בשטר ואחר שהעלו העלים בשטר לא ערב וערב את הלוה אף על פי שקנו מידו ונשתעבד לשלם כמו שאמרנו כשיבא המלוה להפרע מנכסים הער' הזה אינו צורך מנכסים משועבדים וכו' • וכתב הרב המגיד ז"ל מחוך לשון זה נראה שלעת רבינו הוא שערב היולא אחר מחוס שטרות לריך קנין וכו' • אבל הרמב"ן העלה מסוגיא שבפרק הנושא בכתובות שערב היולא לאחר חתים שטרות אינו לריך קנין ע"כ • ונראה ולאי למה שהעלה הרמב"ן ז"ל כן מסוגיא דהנושא הוא מלקאמר דרבי יוחנן כרבי ישמעאל ומהיר לאוקומי ר"ל כר' ישמעאל דהלכתא כותיה • ולא אסבה אלא משום דערב שעבודא לאורייתא הוא • ואם איתא דבוקא בקנין משתעבד • הא אפילו רבי יוחנן לא אתי כותיה דאלו לר' יוחנן כשכתב בשטר לא לריך קנין • ולר' ישמעאל אע"פי שהוא כתוב בשטר לא סגי בלא קנין • ולר"ל מאי קושי' לימא שאני התם דאיכא קנין ואינא בלא קנין קאמינא • ונראה הברה עצמי והוא רחוק שנעלם מעיני חכמת הרמב"ם ז"ל • ואי אלו למשתפיר מגדולתו של הרב המגיד ז"ל • הוה אמינא דלא כיון הרמב"ם ז"ל בדבריו לומר דלריך קנין לעכובא ולא סגי בלאו הכי דהא לשונו הוא אעפ"י שקנו מידו וכו' • אינו צורך ממשועבדים וכו' • ונראה דמבני חורין צורך • ואולי כל עקר כונתו בזה אינה לענין המחיב אלא לענין מה שהוא צורך לכיון שהוא אחר מחוס השטר ל"מ בדאיכא קנין דלא גבי אלא מב"ח זה פשיטא דלא חל השעבוד על המשועבדים אלא אפילו כשקנו דהיא אלימא מלאה דקנין לצורך גם ממשעבדי קנ"ן דלא • וכעין דקדוק יש לזה מלשון הרמב"ם ז"ל שהוסיף עוד היה הערב בגופו של שטר קודם חתימת העלים אם כתבו פלו' ערב שהרי אינו מעורב עם הלוה בעלוה • אינו גובה ממנו מן המשועבדים אבל אם כתוב בשטר פלוני לוה מפלו' כך וכך ופלו' ערב שהרי ערבו עם הלוה בשטר וקנו מי לו של ערב ואח"כ חתמו העלים בשטר • הרי זה נפרע מנכסי ערב המשועבדים ע"כ • מלכתב בחלוקה אחרון' וקנו מידו משמע לכחלוק הרמשונה להיה הערב בגופו של שטר וכו' • לאו אחסרון הקנין הקפיד אלא אחסרון אות הו"ו • וא"כ היכי קאמר אינו גובה מן המשועבדין • דמשמע הא מבני חורין גובה • הרי כיון לליכא קנין אפילו מב"ח לא גבי אלא משמע לכל שהוא לגבות מב"ח אין חסרון הקנין מעכב כיון לליכא כתיבה בשטר לאלימא כסבלת ר' יוחנן וכי מלריך קנין היינו לגבות ממכר בני לחרחי בעינן שיהיה מעור בו"ו התכור ושיהיה בו קנין • ובחסרון א' מהן וכ"ש שתיהן אינו גובה אלא מב"ח כך היה אפשר לערס לעת הרמבים ז"ל אי לאו ה"ה ז"ל לדיליה אינתינן • ולעתי לא הבין מלשון אעפ"י על האופן שפתבנו • משום דאינו כלשון אפי' לריך שיך לומר לא מבעיא • ואמנם הטור ז"ל אולי הבין בלעת הרמב"ם ז"ל כלפרשינן לכתב ברים פי' קכ"ט ערב היולא אחר מחוס שטרות וכו' • כתב הרמב"ל שהוא משתעבד בלא קנין לגבות ממנו מב"ח • דה"ל כמו מנה אני חייב לך בשטר שהוא משתעבד לו • והרמ"ה ז"ל כתב שאינו משתעבד ואכי מסתבר • ואם איתא שהבין כלעת הרמב"ם ז"ל שטובר כהרמ"ה ז"ל היה ביכ הרמב"ם ומייתי הרמ"ה וכ"ש דשבר כותיה אלא ולאי הרמב"ם כהראב"ל ס"ל • והיינו לכתב בה' מכירה שהרי חייב עצמו כמו שישתעבד הערב וכו' • ויתא נמי להראב"ל דס"ל בלא בעי קנין לא הסיגו בהלכות מלוה בהתיא לערב ובדעת הריב"ף מיפלינו הרמב"ן והרשב"ן ז"ל שכתב בפי' הנוקא וז"ל הכא באלי עסקינן לאמר חייב אני לך מנה בשטר כלומר לאו במולה עסקינן שיהא לריך לומר אתם עדי אלא באי אבא עכשיו להתחייב לחבירו וכתב לו בשטר חייב אני לך מנה ומסרו לו בפני עדים ובלי בהליה אלא הולא היא לאי הכי לכ"ע מהני וכלתנית הוליא עליו כתב ילו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין אלא בבא להתחייב עכשיו עסקינן וכו' על ומלמקשינן עלי' לר"ב וכו' הרי"ף רלה להכריע דבמסקנ' לאו בחוב' עסקינן אלא בחייב עלמו לכתחל' ומ"ש בסמוך כ"ש אם אמר אתם עדי לאו בחיי' עלמו קאמר אלא כ"ש אם אמר אתם עדי במולה כך פיר' לשון זה הרמב"ן ולא הלשון מרלה כן עכ"ל :

ובעניותי יש לתמוה היאך רלה הרמב"ן לומר להרי"ף ז"ל הוה ס"ל דגמר דפלוגתיהו במולה ומ"ה הקשה היכי למי וכו' • דא"כ אלאי אלאי להכריח הרי"ף דפלוגתיהו בחיי' עלמו בחיב מלמק' מהיא דפוסק ומהיא לכתב לכהן ומלאוקי כר' יוחנן ור' ישמעאל וכו' הא מקלמת לא מעלמה של שמועה מוכרת הא לומר כן מלפריך הכא בחאי עסקינן לאמר חייב אני לך מנה בשטר להא ולאי ע"כ א"א לאוקומה במולה בשום אופן דא"כ לא תירץ מילי לאכתי תקשי מ"ט דר"ל דפטר דהיא דהאליא עליו פחד ילא אמייתי לעיל • ואם כן מה לו להכריח מה שהוא מוכרח מעצמו • דבשלמא אי נימא דהרי"ף אזיל בשטת הרמב"ם ז"ל דמעקר' כמי סבר בגמרא דפלוגתיהו בחיב ולא במולה ניחא דכונת הרי"ף ז"ל היא לשלול פירוש רש"י ז"ל • דמפרש כל הסוגיא במולה ולהכי קאמר חדא דשקר מחלקתם הוא בחייב ועל זה בא כל פלפול הגמרא מלמקשינן וכו' • אבל לפירוש הרמב"ן ז"ל ולאי קשה כלאמרן • ועוד קשה מכא מה שפי' דאלאי לקאמר וכל שכן אם אמר אתם עדי להיינו במולה אחתא • דאלאי אתא הרי"ף ז"ל לאשמועינן בזה דאם אתם עדי דאמר לאתם עדי דאמר דאמר בהולה הוא עצמות הדין הפשו' והגמור בפרק זה בורר ומיכפל הרי"ף לגלגו בכל שכן מדברי ר' יוחנן • זה בלאמר לבר מחייב • אלא נראה מבואר דאמר אתם עדי בחייב עדי דאמר לגמר מהך סוגיא •

ו' עדין יש לנו לעיין וכו' • דברי הרמב"ם הם ברפ"ז וכתב הר"ב ז"ל בכ"מ שלמד כן מלחכן הוא אמ' לנו שהוא חייב לו מנה אם אים פלוני אמר לנו לא אמרו כלום עד שיאמרו בפניו הולה לו שהוא חייב לו מנה • ומפרש רבי' הה"פ אם אמרו העלים הוא אמר לנו דרך שיהה שהוא חייב לו לא אמר כלום עד שיאמר בפניו הולה כלו' בדרך הולאה • ובגמרא מסייע ליה לרב יהולה דאמר לריך שיאמר אתם עדי כלומר אם לא הזכיר לו הולאה • וכן מלינו לכל היכא דקאמר אתם בגמר' שיכול לומר משטה אני בך לא הזכיר לשון הוליה ויש הוכחה לזה מדגרסי' בירושל' וכו' ע"כ •

וקשה לי היכי אפשר לומר להרמב"ם ילף לה מהך מתניתין דמפרש בפנינו הולה להיינו בדרך הולאה • דהא הרמב"ם כתב ואעפ"י שאין התובע עמו וכו' • דגראה דאף בלא בפני התובע מהני זה העדות ואלו במתניתין תנן בפנינו הולה לו שאתה חייב וכו' • דמקאמר הולה לו מוכח בהדיא דהתובע אם עמו ואלו הולה ובעניו כמו שלייק הר"ב ז"ל

ברך הודא' שלימה הרי זה כמו שאומר אתם עדי ואין י"ל משטה אני בך וכן כתב ה"ר בשה ז"ל וזה לשונו המודה בפני ב' שיש לו אצלו לפלו' מנה דרך הודא' ולא דרך שיחה אע"פ שלא אמר אתם עדי גרדי זו עדות שלמה ע"ב :

ט וכן מי שכתב לחבירו בשטר אני מחייב לך עצמי במנה אף על פי שאין בו עדים • או האומר לחבירו חייב אני לך מנה בשטר בפני שנים ולא אמר לדם אתם עדי הואיל והוא אמר בשטר חייב • ובדגרס' בפרק הנושא איתמר האומר חייב אני לך מנה ר' יוחנן אמר חייב ואוקימנא לעולם דלא אמר אתם עדי והב"ע דאמר בשטר וס"ל לרבי יוחנן אלימא מילתא דשטרא ודמי בס"ד אתם עדי ואינו יכול למטען משטה אני בך והיא דהנושא לאו הודאה דהיא אלא חיובי הוא דקא בעי לחיובי נפשיה דרמבורר בהלכות ה"ר ז"ל ובמוהו פסק הר"ם ז"ל שאעפ"י שלא אמר לחם אתם עדי והעדים יודעים שאין לו אצלו כלום חייב שהרי נמר ושעבד נפשיה וכן הורו המורי' :

י עדין יש לנו לעיין אם הודה לחבירו במנה בפני עדים דרך הודאת ולא בדרך שיחה בלא אתם עדי ולא טען משטה אני בך וגם לא טען להד"ם שכנ' הרי זה שפסקנו שאין שומעין לו אבל טען שלא להשביע את עצמי לגבות ממנו מב"ח • דה"ל כמו מנה אני חייב לך בשטר שהוא משתעבד לו • והרמ"ה ז"ל כתב שאינו משתעבד ואכי מסתבר • ואם איתא שהבין כלעת הרמב"ם ז"ל סמוכר בהרמ"ה ז"ל היה ביכ הרמב"ם ומייתי הרמ"ה וכ"ש דשבר כותיה אלא ולאי הרמב"ם כהראב"ל ס"ל • והיינו לכתב בה' מכירה שהרי חייב עצמו כמו שישתעבד הערב וכו' • ויתא נמי להראב"ל דס"ל בלא בעי קנין לא הסיגו בהלכות מלוה בהתיא לערב ובדעת הריב"ף מיפלינו הרמב"ן והרשב"ן ז"ל הכא באלי עסקינן לאמר חייב אני לך מנה בשטר כלומר לאו במולה עסקינן שיהא לריך לומר אתם עדי אלא באי אבא עכשיו להתחייב לחבירו וכתב לו בשטר חייב אני לך מנה ומסרו לו בפני עדים ובלי בהליה אלא הולא היא לאי הכי לכ"ע מהני וכלתנית הוליא עליו כתב ילו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין אלא בבא להתחייב עכשיו עסקינן וכו' על ומלמקשינן עלי' לר"ב וכו' הרי"ף רלה להכריע דבמסקנ' לאו בחוב' עסקינן אלא בחייב עלמו לכתחל' ומ"ש בסמוך כ"ש אם אמר אתם עדי לאו בחיי' עלמו קאמר אלא כ"ש אם אמר אתם עדי במולה כך פיר' לשון זה הרמב"ן ולא הלשון מרלה כן עכ"ל :

ובעניותי יש לתמוה היאך רלה הרמב"ן לומר להרי"ף ז"ל הוה ס"ל דגמר דפלוגתיהו במולה ומ"ה הקשה היכי למי וכו' • דא"כ מאלאי להכריח הרי"ף דפלוגתיהו בחיי' עלמו בחיב מלמק' מהיא דפוסק ומהיא לכתב לכהן ומלאוקי כר' יוחנן ור' ישמעאל וכו' הא מקלמת לא מעלמה של שמועה מוכרת הא לומר כן מלפריך הכא בחאי עסקינן לאמר חייב אני לך מנה בשטר להא ולאי ע"כ א"א לאוקומה במולה בשום אופן דא"כ לא תירץ מילי לאכתי תקשי מ"ט דר"ל דפטר דהיא דהאליא עליו פחד ילא אמייתי לעיל • ואם כן מה לו להכריח מה שהוא מוכרח מעצמו • דבשלמא אי נימא דהרי"ף אזיל בשטת הרמב"ם ז"ל דמעקר' כמי סבר בגמרא דפלוגתיהו בחיב ולא במולה ניחא דכונת הרי"ף ז"ל היא לשלול פירוש רש"י ז"ל • דמפרש כל הסוגיא במולה ולהכי קאמר חדא דשקר מחלקתם הוא בחייב ועל זה בא כל פלפול הגמרא מלמקשינן וכו' • אבל לפירוש הרמב"ן ז"ל ולאי קשה כלאמרן • ועוד קשה מכא מה שפי' דאלאי לקאמר וכל שכן אם אמר אתם עדי להיינו במולה אחתא • דאלאי אתא הרי"ף ז"ל לאשמועינן בזה דאם אתם עדי דאמר לאתם עדי דאמר בהולה הוא עצמות הדין הפשו' והגמור בפרק זה בורר ומיכפל הרי"ף לגלגו בכל שכן מדברי ר' יוחנן • זה בלאמר לבר מחייב • אלא נראה מבואר דאמר אתם עדי בחייב עדי דאמר לגמר מהך סוגיא •

Digitized by Google

עצמו לקמן מהירושלמי דקאמר אם היה מתכוין למסור לו עלות עלותו מתקיימת וכו׳ • ואי״כ מנ״ל להרמב״ם ז״ל דלדרך הולאה אלא בפני התובע מהני • דלמי ממתני׳ מימת דוקא בפני התובע • ואין לומר דמתני׳ מתיר לתפוקי אפי׳ מטטלטל׳ הסבע׳ ומסוס הכי קאמר בפניו הולה לו לדוקא בפני התובע לא מני טעין הסבעה כלכתב הרמב״ם ז״ל אם לדרך הולאה אפילו אלא בפני התובע מהני אינו נאמן לומר מסוס מקום לאמת אמיתת לעולם לפני המלוה מהני לאלא יוכל לטעון אם טעונה לא הסטאה ולא הסבעה • אבל אלא בפני התובע לעולם יכול לטעון הסבעה וגם הסטאה • ומנ״ל לחלק ולומר לדוקא הסבעה מני טעין • אבל הסטאה לא לפי שעת הרמב״ם ז״ל • ועוד קשה במאי דקאמר לכל היכא דקאמר התם בגמ׳ איכול לומר מסטה מני כך לא הוזכר לשון הולאה׳ כר׳ דמסמ״ליה לכסהוזכ׳ לשון הולאה אלא עניין הסטאה היינו דקאמר׳ לדרך הולאה והא הסיא דאלהי ב״פ לדבעי רב ס״מ שהולה בשעת מיתה מהו ל״ל אתם עדי אם לא כו׳ והרי מי הולה להיינו לדרך הולאה מאי מירית ס״מ אפילו בלי׳ ממי בבה״ג לא מהניא ליה טענת הסטאה •

שוב ראיתי להרמב״ם בפירושו למשנ׳ שכתב בפניו הולה לו מאמר לנו הוו עלי עדים שאני חייב לו מנה וכיוצא אם אמר לנו לדרך הולאה ומסירת עלות • אבל אם הולה בפניהם בדרך ספור לבדיס ולא אמר להם הוו עלי עדים • וזהו מ״ש הוא אמר לי שאני חייב לו אין עדות זו מועלת ע״כ • והן אמת אפשר שמתכוון הרמב״ם ז״ל בזה אל הירושלמי שאמר אם היה מתכוין למסור לו עלות וכו׳ • דהיינו שאמר כן בפני התובע דכשאמרו לדרך הולאה אם ליכא אפילו טענת הסבע׳ ועדין לא משמעו דשלא בפני התובע לא יוכל לטעון הסטאה • ושמא אפשר דיסבור דמתניתין דקאמר בפניו הולה לו • לאו דוקא בפני התובע דאפילו אלא בפניו לא מני טעין הסטאה • והאי לגר׳ לי דבותא אשמועינן דאפילו בפניו אי לאו דקאמר לדרך הולאה אם באתם עדי לא מהני • והרב המגיד ז״ל כתב שלמד כן ממה שאמרו בגמ׳ פשוט שכיב מרע שאמר מנה לפלוני ביני ואמרו יהומים חזר ואמר לנו אבא פרעתיו נאמנים • ואמר בהלכות שמעתין מיהא לאו לא אמרי אמר לנו אבא פרעתיו נותנין ולא אמרי׳ אדם עשוי שלא להשביע את בניו ואע״ג דלא אמר לדרך הולאה ומסר למד רבינו לה״ה לבריא שהולה בדרך הולאה גמורה שאפילו בלא אתם עדי ה״ז עדות לענין שאינו יכול לטעון מסטה הייתי בך • אבל יכול לטעון שאמר כן שלא להשביע אבל אחלוק שם בין אם התובע עמו לאין התובע עמו דברי׳ נראין כן אבל לא מצאתי להם סמך בגמרא על כאן לשונו • ובבפ״ מסנה דלה הרב ז״ל למצות המך לחלוק בין אם התובע עמו לאין התובע עמו מהה״ת לדבעי רבא בסוף ג״פ ס״מ שהולה מהו ופשי׳ דאין אדם מסטה בשעת מיתה והקשה התו׳ אמאי לא אמרינן טענת שלא להשביע ותירלו למיירי שאבעו והולה לו דלא שייך טענת הסבעה • וכתב לבעין זה לעת רבינו דלדם עשוי שלא להשביע כשאין התובע שם אבל כשהתובע שם אינו עשוי להולות שלא להשבי׳ וכו׳ • והיא דג״פ מתוקמה אפי׳ בשלא תבעו אלא שהתובע שם לבוון לשעת מיתה ליכא טענת הסטאה וכיון שהתובע שם ליכא טענ׳ שלא להשביע ע״כ ודברי ז״ל תמוהים מאלי כי כפי הנראה כיון למוקי הא״ל דם״מ שהולה מאי״ל אתם עדי וכו׳ לענת הרמב״ם ז״ל בשהתובע שם • ע״כ היינו אפי׳ בשאמר אתם מנה לפלוני ביני אע״ג דלא אמר כן לדרך הולאה אמת

עצמי נתכוונתי בהא אית דבעי מימר שאם היה עמו בעל דבר ובפניו הודה מה שהודה אין שומעין לו לטעון שלא להשביע את עצמי נתכוונתי אבל אם טען פרעתיו ונתתי לו את שלו אחר כן נאמן וישבע היסת אבל אם לא היה עמו התובע ומפי עצמו הודה אע״פי שאמר דבריו דרך הודא׳ שלא באתם עדי בזה אם טען שלא להשביע את עצמי נתכוונתי שומעין לו ונאמן בשבועת היסת אבל אם טען משטה הייתי או להד״ם אינו נאמן וכן פסק ה״ר משה ז״ל וזה טיפס לשונו המודה בפני עדים שיש לפלוני אצלו מנה ואמר להם בדרך הודאה ולא בדרך שיחה אף על פי שלא אמר להם אתם עדי זאף על פי שאין התובע עמו הרי זו עדות תלוי בדין למחר אמר לו להד״מ אין שומעין לו ומשלם על פיהם ואם היה עד אחד נשבע האיל ואבר דרך הוראה טען בשתבעו בנים אלו ואמר שלא להשביע את עצמי הודיתי נאמן ונשבע היסת ואם כשהודה בפניהם היה התובע עמו אינו יכול לטעון ולומר בדי להראות שאני עשיר הודיתי אבל אם טען שנתן נאמן ונשבע היסת ע״כ • ועל מה שפסק הר״ם ז״ל שאם אין התובע עמו שנאמן בשבועתו כתב עליו בהשגו א״א דבריו חלושים מאד וסוף דבריו אינם משוים עם הרב במה שכתב בהלכות בסוף פרק נט

פשוט ע״כ :

יא וזה שכתב הר״ם ז״ל דהודאה בעד אחד באתם עדי מביא לידי שבועת התורה • יש חולקין בסברא זו ואומרים דהודאה בעד אחד ליתא בית משפט כלל ולא כלום הוא ואפילו לשבועה לא מייתינן ליה ואפילו אמר אתם עדי ולא מחייב בהודאתו אם תור ואמר משטה הייתי לו דמילי דברי נינהו עד שיאמר לאתם אתם עדי וכן כתב בספר המאור וכן פסק הראב״ד שכתב בספר כתוב שם א״א כך בתבתי אני זה בכמה שנים וכן מצוי לרבי אפרים ז״ל שכתב דהיכא דאודי ראובן לשמעון דקנו מניה בין דידיה לדידיה או בפני עד א׳ אשבחן לגאון דמחייב שבוע׳ ע״י א׳ אי קא כפר ליה וגאון אחר כתב דלא מהני ואפילו מודה מ״ש אם כופר ורבי׳ יצחק ז״ל סבר במ״ד מהני׳ וחייב שבועה על כפירתו וק״ל טיבא ולא איתברר לן טעמא דידיה ואסיק׳ דבל קנין וכל הודאה בעד אחד לא מהני ומ״ד מהני טועה הוא ע״ב ודיקי׳ לה מההי׳ מתני׳ דקתני אי אמר הוא אמר לי שהוא חייב לו לא אמר כלום ומ״ד שיאמר בפניו הודה לו ונקט רישא לישנא לישנא דהדר ופא לישנא דתרי ש״מ דהודא׳ עד אחד לא כלום היא ומההיא דחזקת הכתים דקתני הודאה בפני ב׳ בתובו לאו למימר׳ דלא מקיים׳ מילתא אלא בפני ב׳ אלא קמ״ל דא״ג דבפני ב׳ הוא לא בתבי עדים עד דאמר כתיבו וקנין בפני ב׳ נמי דקתני לאו דלא מקיים אלא בב׳ אלא אשמעי׳ דאצ״ל בתובו ותבי מסתבר כדבתיבנ׳ :

חלק ב

א והיכא דהוי ש״מ שהודה אין צ״ל אתם עדי ובדגר׳ בפ׳ ג״פ בעי רבא ש״מ שהודה צריך לומר כתובו׳ או אין צ״ל אתם

לכך הוא כשהתובע שם לענת הרמב״ם כמו כשתבעו לענת התוס׳ • ואי״כ יקשה איך כתב הרמב״ם ז״ל דין זה לכשהיה התובע עמו אינו יכול לטעון לומר כלי להראות וכו׳ • אלא המולה לדרך הולאה׳ ולא לדרך שיחה וכו׳ • דמהמע דלוקא בכה״ג מהני כשהתובע שם כדמשמע מלשונו דקאמר ואם בשהולה בפניהם היה התובע שם וכו׳ • והלא אף בלאו הכי כל שהתובע שם ה״ל כאלו תבעו דלא שייך בה טענת הסבע׳ לדברי הרב ז״ל ואפי׳ נראה לחוק כאן במיו׳ אופן שיהיה ים לחמוה על הרב ז״ל ממ״ש בפ״י מה׳ מתנ׳ גבי הא לכתן שם הרמב״ם ז״ל ס״מ שאמר מנה לפלו׳ ביני וכו׳ לפיכך אם אמר זה לדרך הולאה ולא היה שם תשם הערמ׳ אע״פי שלא אמר תנו מתנין וז״ל כלו׳ שלא יהא תשם בדבר לומר שלא להשביע אם בניו הולה כן כגון שהולה בפני בעל דבר וכו׳ ע״כ • ולפי שעתי אי לפני בעל דבר היא׳ הלריך הרמב״ם ב׳ הענייני׳ שיהיה לדרך הולאה וגם לפני בעל דבר הרי אם היה שם ב״ל אפילו אלא בדרך הולאה סגי כלמפרש הסי׳ לרב׳ ונמצאו דברי הרב סותרים׳ אם עלמם • עוד יש לתמו׳ על מה שלייק ז״ל מהירושלמי ממל׳ לו דולאי לאו אבעל דבר קאי אלא אמאי דקתני הוא אמר לי להיינו הע״ל קאמ׳ דאי מתכוין למסור לו לזה הע״ל העלות מתקיימת • וכן פירשה הרמב״ן ז״ל: יא וזה שכתב הר״ם ז״ל וכו׳ מבות׳ הוא דהך סבירה היא להכחיש הע״ל במה שאו׳ שהולה בפניו ואינו עשין להד״ם אלא אם אמר לנו הוו עלי עדים שאני חייב לו מנה וכיוצא אם אמר לנו לדרך הולאה ומסירת עלות • אבל אם הולה בפניהם בדרך ספור לבדיס ולא אמר להם הוו עלי עדים • וזהו מ״ש הוא אמר לי שאני חייב לו אין עלות זו מועלת ע״כ • והן אמת אפשר שמתכוון הרמב״ם ז״ל בזה אל הירושלמי שאמר אם היה מתכוין למסור לו עלות וכו׳ • דהיינו שאמר כן בפני התובע דכשאמרו לדרך הולאה אם ליכא אפילו טענת הסבע׳ ועדין לא משמעו דשלא בפני התובע לא יוכל לטעון הסטאה • ושמא אפשר דיסבור דמתניתין דקאמר בפניו הולה לו • לאו דוקא בפני התובע דאפילו אלא בפניו לא מני טעין הסטאה • והאי לגר׳ לי דבותא אשמועינן דאפילו בפניו אי לאו דקאמר לדרך הולאה אם באתם עדי לא מהני • והרב המגיד ז״ל כתב שלמד כן ממה שאמרו בגמ׳ פשוט שכיב מרע שאמר מנה לפלוני ביני ואמרו יהומים חזר ואמר לנו אבא פרעתיו נאמנים • ואמר בהלכות שמעתין מיהא לאו לא אמרי אמר לנו אבא פרעתיו נותנין ולא אמרי׳ אדם עשוי שלא להשביע את בניו ואע״ג דלא אמר לדרך הולאה ומסר למד רבינו לה״ה לבריא שהולה בדרך הולאה גמורה שאפילו בלא אתם עדי ה״ז עדות לענין שאינו יכול לטעון מסטה הייתי בך • אבל יכול לטעון שאמר כן שלא להשביע אבל אחלוק שם בין אם התובע עמו לאין התובע עמו דברי׳ נראין כן אבל לא מצאתי להם סמך בגמרא על כאן לשונו • ובבפ״ מסנה דלה הרב ז״ל למצות המך לחלוק בין אם התובע עמו לאין התובע עמו מהה״ת לדבעי רבא בסוף ג״פ ס״מ שהולה מהו ופשי׳ דאין אדם מסטה בשעת מיתה והקשה התו׳ אמאי לא אמרינן טענת שלא להשביע ותירלו למיירי שאבעו והולה לו דלא שייך טענת הסבעה • וכתב לבעין זה לעת רבינו דלדם עשוי שלא להשביע כשאין התובע שם אבל כשהתובע שם אינו עשוי להולות שלא להשבי׳ וכו׳ • והיא דג״פ מתוקמה אפי׳ בשלא תבעו אלא שהתובע שם לבוון לשעת מיתה ליכא טענת הסטאה וכיון שהתובע שם ליכא טענ׳ שלא להשביע ע״כ ודברי ז״ל תמוהים מאלי כי כפי הנראה כיון למוקי הא״ל דם״מ שהולה מאי״ל אתם עדי וכו׳ לענת הרמב״ם ז״ל בשהתובע שם • ע״כ היינו אפי׳ בשאמר אתם מנה לפלוני ביני אע״ג דלא אמר כן לדרך הולאה אמת

ומדברי רבינו שכתב על זה שיש חולקים וכו׳ ומסיק לאפילו אמר אתם עדי לא מתייב בהולאתו אם חזר ואמר מסטה הייתי בו וכו׳ • נראה להרמב״ם ז״ל לא מהניא הך טענה למסטה • ויש בזה מקום עיון לנראה שיהא נאמן במגו דהכא לא שייכי הטעמים שכתבו המפרשים ז״ל לבטל המגו כהא דרבי אבא ואין להאריך כאן :

חלק ב

והיכא דהוי ש״מ וכו׳ • בשלהי ג״פ דף קע״ה ופרשב״ם ז״ל ש״מ שהולה בעל חובו טוען לו מנה לי בילך ואמר לו הן : דבכהאי גוונא אמרינן בסנהדרין לריך שיאמר אתם עדי ואי לא מני א״ל מסטה אני בך ע״כ • ובסטה זו הלכו הרבה מהמפרשים ז״ל דהולה לחובע מיירי וכלכתב רבינו בשם הראב״ד ז״ל וטעם הדבר הוא משום הא לכתבו הוי׳ בפ׳ זה בורר דף כ״ט דבור כך אדם וז״ל והא דאמר בג״פ ס״מ שהולה אע״ל אתם עדי לאין אדם מסטו׳ בשעת מיתה ואמאי לא אמרינן דאמר הכי שלא להשביע אם בניו וי״ל דאתם שתבעוהו והולה אלא שייך טענה שלא להשביע אלא טענה מסטה ואע״ג דאמר לעיל דטעל׳ מסטה לא אמרינן ליה לבניו טעינן כדמשמע אתם אלא לאו דאין אדם מסטה בשעת מיתה

מיחה טענינן וטעני׳ שלא להשביע אפילו לילדיה כלטענן רב נחמן להסיא
ברכת ע״כ • וא״כ מכח קושית אמתי לא טענינן שלא להשביע לריך לאוקמ׳
בהולה לחובע : אך קשה לי במה שרצו להוכיח לטענה משט׳ טענינן
לבניו משום לאי לאו להויא שעת מיתה הוה טענינן וכו׳ • למא״ל לטענין
בנים לאמר מימה קא בעי אלא בס״מ עצמו אם
אח״כ יוכל לטענן הא משטה הייתי
בך או לילמא כיון לבהולה היה
ס״מ מעותל למיתה אין אדם מקפ׳
בשעת מיתה ושוב לא אלי למימר
הסטתי בהולתי מילי להוה אבעי
למי שמת בס״מ בהולה מהו וכו׳
לפירשו׳ לענין אם יכול הוא לחזור
בו • אבל לעולם לאם הוא לא טענ
הסטתה אמן לא טענינן לבניו אעפ״י
שהולתו לא היתה בשעת מיתה •
ושמא אפשר למלקאמר בלדלי
הבעיא שתם • אלם משטה בשעת
מיתה או אין משטה וכו׳ • משמע
להבעיא היא לדילן אם יש מקום
מנחזיק לבניו לרך הסטתה אלי על
הס״מ גופיה קא בעי הא״ל מי אלי
למימר משטה הייתי בך או לא אין
אלם משטה וכו׳ :

ב וצריכין אמו לבדר וכו׳ • כל זה
סם בשלהי גט פשוטקולס
בעיא לרבא לבעיל • ויש לתמוה
ממה שרצו לפרש בהתי׳ לחזר ואמר
לנו אבא פרעתיו שפרעו אחר
שהולה כו׳ אמאי אמר מ״ט מילכורי
מלכר וכו׳ הלא שייך לשון זכירה
אלא על מה שכבר היה • ואיך יזכו׳
מה שעתיד לעשות אלא פשיטא
לפרעתי קודם לכן הוא • וכן כתבו
התוס׳ וז״ל חזר ואמר לנו אבא
פרעתי לאמנים וכו׳ • היינו פרעתי
קודם לכן כלקאמר הלאו מלכורי
מלכר בלותה שעה כלמוכח בסמוך
אם איתא לפרעי׳ וכו׳ • והכא
לאמנים משום לאיהו היה נאמן לו׳
פרעתי קודם לכן אמנו לנאמן לומר
פרעתי אחר כן וכו׳ ואף הם יכולי׳
לומר פרעתו אח״כ : והא דאמר
אינן נאמנין כיון דלא פסק׳ למלתי׳
היינו לטפי מסתבר׳ לומר אם אין
נאמנין מתנו מנה לפלוני ע״כ ומ״ש
ואף הם יכולים לומר פרעתו וכו׳ •
נראה שכונתם לומר דלא תקשי לן
דא״ה לאי איהו אמר פרעתי קול׳
לכן נאמן בתנו לפרעתי אח״כ •
אבל מאין לנו להאמין היתומים
שהוא אמר כן לכ ון לסוף סוף נמצא
שאמר היתה הולתו בשעת מיתה
שאין היתומים נאמנים לומר שהוא
אמר כן • להכי קאמרי חזו׳ איש
להאמין ליתומים שאביהם אמר כן •
בתנו שהם יכולים לומר אנו פרעתו
אחרי כן • והיינו הא לכתב׳ רבי׳
בתילך חלוק׳ דאמר חנו • לאעפ״י
שיתומים יכולים לומר פרעתו
ומהמני • אין נאמנים לומר אמר
לנו אבא שבשעת הולה שכבר פרע וכו׳ דלומ׳ לבכה״ג הוי מנו במקום
עדים לאנן סהדי שלא אמר כן למלקאמר חנו ולאי מילק לייק :

והך מילתא דנאמנים יתומים לומר פרעתו • כך נאמרה בגמרא שם אמר
רבא שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי ואמרו יתומים פרעתו
נאמנים חנו מנה לפלוני ואמרו יתומים פרעתו אין נאמנים • כלפי ליית
איפכא מסתבר׳ אמר חנו מנה כיון דפסקה אבוהון למלתא איכא למימר
לפרעיה מנה לפלוני בידי כיון דלא פסק אבוהון למלתא איכא למימר לא
פרעיה • אלא אי אמר הכי אמר ס״מ שאמר מנה לפלו׳ בידי ואמרו
יתומים חזר ואמר לנו אבא פרעתי וכו׳ • וכתבו התוס׳ אלא אי אמר וכו׳
לא בעי למימר אלא איפכא אמר דיקא גמ׳ דאמר שלו מנה לפלוני בידי

אחם עדי או אין צ״ל ואסיק בתר דבעי׳ הדר פשט׳ אין אדם משט׳ בשעת
מיתה ואצ״ל אתם עדי דברי ש״מ בכתובין ובמסורין דמו ואין צ״ל כתובו
ובן הלכ׳ והכי נמי ש״מ שחודה אינו יכול לחזור בו אם עמד כראיתא בפ׳
מי שמת דלא הוי דרך מתנ׳ אלא דרך חודא׳ דברים הוי ולא מצי לסהדר
ואע״ג דלא אמר אתם עדי ולמט׳ נאריך והראב״ד ז״ל אוקמה שחודה
בפני בעל דינו ועל ידי תביעה ואי לא צריך אתם עדי אף בשביב מרע :
ב וצריכין אנו לבדר אימתי מחייבין את היורשין באותה חודאה ע״ז
גרסי׳ בג״פ רב ושמואל דאמרי הרויהו ש״מ שאמר מנה
לפ׳ בידי אמר חנו נותנין לא אמר חנו אין נותנין מ״ט אדם עשוי שלא
להשביע את בניו ודוקא אם אמר חנו הוא דנותנין • הא לא אמר חנו אין
נותנין ואי ק״ל הא אמר רבא חנו מנה לפלוני ואמרו יתומים חזר ואמר לנו
אבא פרעתיו י״מ שפרע אחר שחודה בפני עדים אין נאמנין דאם איתא
דרעתיה למפרעיה לא הוה אמר חנו וזה אין לו פנים דלא עדיף ממלות
את חברו בעדים שאין צריך לפרעו בעדים אלא מסתברא כמאן דפריש
פרעתי כבר קודם חודאה ובטעוות הורה ואף על פי שיתומים יכולים
לומר פרעתו ומהמני אין נאמנין לומר אמר לנו אבא שבטעו׳ חודה שכבר
ערעם דמידק דייק והיר אמר חנו • ואם אמר מנה לפלוני בידי ולא אמר
חנו וחזרו יתומי׳ ואמרו אמר לנו אבא פרעתיו נאמנין מ״ט מדלא פסקיה
למילתיה סבר אדברנא אבתי למלתא ושיב דוקא כי טעני יתמי חזר
ואמר לנו אבא פרעתיו הוא דאין נאמנין הא לא טעני הכי נותנין ואע״ג
דלא אמר חנו אלא מנה לפ׳ בידי בלבד • והכא אמרי רב ושמואל דאי
לא אמר חנו אין נותנין ואע״ג דאמר מנה לפלוני בידי ואע״ג דלא טעני
יתמי חזר ואמר לנו אבא פרעתיו • הא לא קשי׳ דהא אוקמי הרי״ף ז״ל
בהלכותיו דהכא מי ריי דאמר דבריו דר׳ חודאה ולפ״כ נותנין בכל ענין
ובדגרסי׳ כפ״הדרין פ׳ דיני ממונות הרי שראו את אביהן שהטמין מעותיו
בשדה תיבה ומגדל ואמר בשע׳ מיתה של פלוני הם של מעשר שני הן
רואין אם כמוסר דברי קיימין ואם כמעורים לא אמר כלום דאמרי׳ שלא
להשביע אמ׳ את דבריו • והראב״ד תירץ הדברים על דרך אחרת ואמר
דמילתא דרב ושמואל שחודה שלא בפני בעל דין ושלא על ידי תביעה
ובזה דוקא דאמר חנו הא לא אמר חנו אף על גב דאורי מנה לפלו׳ אמרי׳
שלא להשביע את בניו אמר דבריו אבל מילתא דרבא לא מצריך חנו
ופסק דכל זמן שאין טוענין היורשין חזר ואמר לנו אבא פרעתיו דאף ע״ג
דלא אמר חנו

בידו ליטלן לא אמר כלום הרי שראו את אביהם שהטמין מעות בשדה תיבה ומגדל ואמר של מעשר שני הם של פלוני הם אם למוסר לבריו קיימין אם כמעריס לא אמר כלום : ויש להרגיש בשלה כי נמי בידו ליטלן ממאי לבריו קיימין דהכי דהא נאמן לומר שכך אמר אביהם מעשה מגו ימכתי נימא לאביהם גופיה אמר כן שלא להשביע להם אפילו לילדים טעונין השבעה כ"ם ליורשים . ואמאי לא מצריכים הכא נמי לימא שאמר כן כמוסר ולא כמעריס כלומרכין באילך לאלה את אביהם וכו' . וי"ל לכיון לזה פא ואומר אני ראיתי שהטמין ואומר של פלוני הם : ולאי הוא מתכוין להעיד כן ע"ל שיתנוס נאמנו פלו' ואם כן ממילא פשיטא שהוא ראה ושמ' שלא אמר כמעריס לאי הוה כמעריס לא היה מקום ליתנם לזה : ומעשה מגו הוא נאמן לגמרי אבל בראו אביהם וכו' אמר אמר להם הדין במה הם מוכיחים : ובמה הם פטורים :

אך אכתי קשה בהך דאמו לחטור ז"ל סימן ק"ה כתבה וז"ל אם כמוסר לבריו בלשון נאמן לבריו קיימים ואם כמעריס שלא יחזיקוהו בעשיר אין מלכים לקיים לבריו ע"כ משמע לכי אמריקאם כמעריס לא אמר כלום היינו לחזקן ממש לאמר בעלמא כדי שלא יחזיקוהו בעשיר' ואמאי הא אפילו אמר בסתם יש מקום לטענת הסבעה בשל נתבאר במקומו ויסביק שלא אמר ממש כמוסר' ולפי לבריו קשו ליוקי אהדדי :

ושמא כל לבני בניו שמלבד עמהם לעולם מקרי מוסר ומלוה כל שלא הוה סימנים שהוא כמעריס אחרי כתבי מלאתי לרב המקי ז"ל הרגיש קשייתנו הרמשונה : ותירץ וז"ל וי"ל שאני הכא לכיון שהרמה אוחס לו . והניחס במקום שיוכל לטעון בודאי שזה נאמן בעיניו ולבני אמם מסר לו שאין בידו ליטלן וכו' ואפילו במוסר לכל מקום על אחל אוה ועל פיו לא נוכי' ממון מחזקתו ע"כ ותירץ נאמן הוא :

חלק ד

א והיכא שהקדיש וכו' מה שהקדש מהיות למי שמת וקאמר למחוקה שקנו הרמשונים בה לאין יכול לחזור וכו' אינו מעלה מהוכה לקושי דעקרה הוא הכח במי שמת גבי בעיא להקדיש מהו בחזרה למה עלתה בחיקו תיפסו' לה עהא לרב הונא לוגלאי אינו יכול לחזור דאי לאו הבי לא היה צריך לטעם לחזקה : ואם כן אם שפסקו מחוך זה הוא שרש הקושי וכן הקשו אותו הרשפות והולרכו לאוקמי הכא בבריא : והרב הגמקי ז"ל כתב הקושיא בזה הסגנון והקשו הרמשונים תיפוק לי דיון לס"מ הוא כשהקדיש כל נכסיו אם נמל חוזר להא נמיל סלקא בחיקו וקמי ממונא בחזקת בריא וקי"ל כל שאלו עמ ל חוזר :

בתחנתו : ותירץ הרמב"ן ז"ל להכא כשהקדיש כשהות בריא וכו' :

נראה שהקושי הוא כיון דסלקא בחיקו ה"ל לרב הונא לומר לוקי ממונא בחזקת בריא וזוכה זה שהולה עליו כלומר טעמא לקנוניא אי משום הא ירמה לא בריא לכי אתיון עלה מטעם חיקו דהיינו שפקא דלונא : נפקא מינה שאם קלס הנזיר של הקדש והפס אינמולינאין מילו להאי מוחזק הוי לענין קנא : ומ"ה הולרך רב הונא לומר דעכ"פ לכ"ע דבריו קיימים מטעמא לחזקה לקנוניא : אלא מתוולמא כלהקשו התוספות :

ובעלי התוספות אוקמוה בהקדישן בבריאותו וכו' : לא הסכים בשטו זו הרמב"ם בפ"ז לערכין שכתב המקדש כל נכסיו ואח"כ נגלה אחתו ונבחה כחובתה מן הפולה אינה גובה על שילירה הנאה שמא קנוניא עשו על ההקדש וכן אין נאמן לומר אחר שהקדש לפלוני חוב עלי כלי זה של פלוני הוא שמא יעשקו קנוניא על ההקדש ואפילו היה אמר בי"ל בסנהדרין הרי שבא אחר ואמר אני ראיתי את אביכם שהטמין מעות בשדה תיבה ומגדל ואמר של פלוני הם של מעשר שני הם אם היו טמוני' בבית לא אמר כלום בשדה דבריו קיימין :

חלק ד

א והיכא שהקדיש שביב מרע את כל נכסיו ואחר כך הולה שיש לפלוני נכסיו ואחר כך הורה ואמר מנה לפלוני בידי נאמן חזקה אין אדם עושה קנוניא על ההקדש . ואיכא דק"ל למה ליה למימר טענא דנאמן משום חזקה תיפוק לי דנאמן משום שיכול לחזור בו כראוק' בפרק מי שמת בגיניא דהקדש מהו בחזרה וקימא בתיקו ומחוך זה פסקו הראש ניב שאין יכול לחזור . וב"ה אוקמו' בהקדישן בבריאותו . והולה לזה בחליו נאמן משום חזקה ובתב הרי"ף ה"מ דאיכא בידיה דב"ח שטרא ואינו מקויים כראוי אי אמר תנו ואשתבח דקיימי' לשטריה נותנין לא אמר תנו אין נותנין מ"ש אדם עשוי שלא להשביע את בניו וח"ח היכא דליכא בידיה שטרא בלל ואמר תנו נותנין . ויש תמהין על הרב ז"ל מ"ש משאר משעבדי ועל זה כתוב בספר המאור ת מה על עצמך אי בשאמר תנו חיאך נותנין לגבות מן המשועבדי' בלא שטר מקויים ואם אמר רב ושמואל ביורשים שרשות ביד אביהם לצוותם ולומר תנו משלי יאמר כן במשעבדי דהקדש ובמשועבדים והוא האריך בזה : וכתב עליו בספר כתוב שם א"א זה הדבר קרוב אל הסברא אם יש להעמיד דברי חרב כי הוא מצוה את בניו תנו מנה לפלוני שיש לו בידי ואין שטרו מקויים אף על פי כן יתנו לו שאמת דבריו ואם לא ימצאו שם בני חיין גובה מן ההקדש כי כמו שהוא מקויים אצל בניו ואין עליו תורת מלוה על פה כך הוא מקויים אצל ההקדש דיוקא לא שביח וקיום שטרות דרבנן הוא וכל היכא דליכא למיחש שלא להשביע בשאמר תנו מהניא הודאתו בין ליורשיו בין ללקוחות בין להקדש : תדע שהרי אפילו במקום אם בא ליפרע מן הרהקדש צריך שבועה וכיון שהודה בפה לפלוני בידי קימיה לשטריה ולא צריך שבועה משום דאהניא ליה שטריה הלכך כי לא אמר מקויים נמי אם אמר תנו קימיה לשטריה אבל לגבי הקדש אי איכא שטר מקויים אפילו במנה לפלוני בידי נמי גובה מן ההקדש דאין אדם עושה קנוניא על ההקדש ואין צריך לומר תנו וגובה בלא שבועה אבל לגבי לקוחות בעל"מא אפשר שיעשה קנוניא ובלשון הודאה אינו גובה בשבועה אפילו במקויים כל זה אנו יכולין לומר אם אמר הרב כן אבל בלשון ההלכות אני רואה אבל איכא שטרא בידיה דלאו מקויים אמר תנו קיימיה לשטריה ונותנין וכו' . מלקאמר נותנים ואין נותנים ולא קאמר גובה ואינו גובה משמע דליורשין קאמר אבל להקדש וללקוחות אפשר כי ליכא שטר מקויים אפילו אמר תנו לא מהני למגבי מנייהו ע"כ . ויש מתרצין דהא דאמר וחזר ואמר שיש בידו מפלוני מנה אוקמוה דבשעה שהקדיש תוך בדי דבור הורה פה שהודה אבל אחר שהקדיש לא דלא גרע הקדש מהדיוט דאין יכול לחוב לאחרים בהוראתו : וכן כתב הר"מ ז"ל בספר ההפלאה אין אדם נאמן לומר אחר שהקדיש חוב עלי לפלוני שמא יעשה קנוניא על ההקדש ואפילו היה שטר ביד בעל חובו אינו גובה על פי הודאתו אלא כדרך שגובה כל ב"ח בד"א בבריא אבל חולה שחקר שב כל נכסיו ואמר בשעה שהקדיש מנה לפלו' בידי נאמן שאין אדם עושה הערמה על ההקדש בשעת מיתתו ותמה לאחרים שהרי הוא הולך למות לפיכך אם אמר תנו אותה לו נוטל בלא שבועה ואם לא אמר תנו אין נותנין לו אלא אם כן היה בידו שטר מקויים הרי זה נוטל מן ההקדש מפני הצואה ואם אחר שהקדיש אמר תנו אין נותנין ולא שומעין לו אלא הרי הוא בשאר בעל חוב עד כאן :

ב ויש

אני אמנם ראיתי לרב ז"ל בכ"מ הביא בתורף סוגיית ערכין לפלוני ר' אליעזר ורבי יהושע מי קיימין לקנוניא על ההקדש או לא והביא לבני הר"ן ז"ל בפרק אלמנה נזונה שתמה על הרמב"ם ז"ל שפסק כרבי אליעזר לאלה עושה קנוניא על ההקדש והוא ז"ל תמה הרמב"ם ז"ל הסוגיא לדעת הרמב"ם ז"ל ואני בעיני תמהתי למה מרדו כל המרבה ז"ל בלשונו אינו גוכה ע"פ זה אלא כדרך שנובין כל בעלי חובות וכו' אני רואה בקדישי שהולה לנו בבאור המקום אשר ממנו הוציא הפסק לחלק בין בריא לס"מ : והוא בשבועת הליינין לה מ"ב' אלא לתנן אבל נשבעין לקטן ולהקדש אמרינן בגמרא להקדש ליפרע מנכסי הקדש תניא מנכסים משועבדין לא יפרעו אלא בשבועה' ומה לי משועבדים להלוה מ"ל משועבדים לגבוה אינטריך ס"ל הלוט הוא לאלה עושה קנוניא על הלוי' אבל הקדש לא' אלא עושה קנוניא על הקדש קמ"ל : ואמר רב הונא ס"מ שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן חזקה אין אדם עושה קנוניא על ההקדש אמרי ה"מ ס"מ דאין אדם חוטא ולא לו אבל גבי בריא ואלי חייסינן ע"ל : הרי בהלוה למסיק בגמרא לקנוסנא למילחא דאע"ב דה"מ דאין אדם

עפ"י שהיא ברית • ובחולה כתב ואמר בשעה שהקיש מנה לפלוני בידי נאמן • למשמע לוקח בחולה מהני ליה מה שאמר בשעה שהקיש אבל בבריא לא : והגראה לע"ד בזה הוא דלדעת הרמב"ם ז"ל היא לבבריא אפילו יש שטר ביד לשתם שטר משמע מקויים כשאמר אחר שהקיש מנה לפלוני בידי אינו נאמן • ומילא כשאמר בשעה שהקיש נאמן הוא ל והשטר בידו מקויים • אבל כשאין בידו שטר מקויים אפילו אמר בשעת ההקש אין לו אלא דין שאר מובות דעלמא • אמנם בחולה שהקיש נכסיו ואמר בשעה שהקיש מנה לפלוני בידי נאמן לעולם אפי' אין בידו שטר מקויים • מיהו כשאמר שהקיש בינו כשאמר תובות בבריא :

ב ויש לברר ש"מ שהולה וכו' הפוגיא אלא בדף קמ"ט • ולכאי התוספות בא"ו שם לחלוק על פירוש רש"בם ז"ל וכתבו וזה לשונם שכיב מרע שהולה מנה פר"ש מיבעיא ליה אם אומר כן שלא להשביע את בניו אם אינו ידוע אם בניו אינם עושה ואין נראה לומר כן לחלרבה כל שכן הוא דיותר יש לנו לומר שאומר אמת במלוה כיון למשעבד עצמו ובפקדון עשוי שלא להשביע את בניו • ועוד איזו ראיה מיתי מאיסור גיור שהולאתו היא ולאי אמת כלי ליהן שלא שייך כאן מילי שלא להשביע את בניו ונראה לר"ן לפרש כן שכיב מרע שהולה מנה מי שהולה שיש לפלוני מנה בידו אף על פי שאינו מוחזקים בו אין לו מי אמרינן לקני במתנת שכיב מרע ואם עמד חוזר אם לא עמד חוזר אם לא לגמרי ואם עמד אינו חוזר ופשיט לה מעובדא דאיסור גיורא דאמרינן לוד' איסור דהלין זוזי דרב מרי נינהו וליקנינהו באודיתא אלמא הודאה אף על פי שאינו מוחזקים בו שאין לו ממנו כלום ובמתנה הצה להקנותם כיון דדרך הודאה אקני הוה ליה בהודאת בריא לגמרי ואם עמד אינו חוזר כהתיא עובדא דאיסור גיורא דקנה לגמרי במתנת בריא על ידי הודאתו דאי במתנת ש"מ היאך קנה ורא אמרינן מאן דליתיה ברושה ליתיה במתנת שכיב מרע הלכך כסתנ' ברי' הוא ואם עמד אינו חוזר • ובן פסקו בעלי התוספות :

ג ומבאן למדו הראשונים דמאן דאודי בפני ב' באתם עדי לא שנא דאודי במידי דמחייב ביה ולא שנא דאודי במידי דלא מחייב ביה אלא דיהיב ליה במתנה קנה האחר דה"ל כמאן דאמר נתתי שדה פלוני לפלוני וכן ההיא דבתובות פרק הנושא דחיב אני לך מנה בשטר דא"ר יוחנן חיב וכגון הא דאיסור • וכן הורו הגאונים ז"ל שכתבו הודאה בחיבריהם באחר מהרבי ההקנאות וכן נמצא תשובה לראב"ד ז"ל זו דטופסא ראובן שהודה ואמר הלין זוזי דשמעון נינהו ואנן ידעינן דלא מחייב ביה כלום ולא בפקדון אתנהו גביה ושמעון עצמו מודה בכך אלא נתבון ליתנם לו במתנה ולא היה יכול ליהנם לו לפי שהמעות מופקדים ביד אחר ואינם עמו להקנותם במעשר שישתן מהו • והשיב כך דעתי נוטה דקני ולא משיגמא דבמתנה רוצה ליתנ' לו דרב מארי לא קננהו מחמת מתנ' דהכי סוגיא דהלכה זו ברישא אבעיא לן ש"מ שהודה מהו ומפרשי לה בלהו דהכי אבעיא לן אם יכול לחזור בו בהודאתו או לאו מי אמרינן למתנ' איכון ויכול לחזור בו או דילמא לאו למתנה איכון והודאתו הודאה גמורה בשאר הודאות של בריא ואינו יכול לחזור ופשיטנא ממילתא דאיסור דהודאתו כהודאת בריא דא"כ דרב מארי מתנה הוה היכי קני ליה והא אמרינן מתנת ש"מ בירושה דמיא אלא לאו ש"מ הודאה גמורה היא בהודאת בריא הילכך אע"ג דלא הלוה לו כלום ולא הפקיד אצלו כלום ש"מ המזבה מודה לעצמו בכך חייב ראוב ליתנם לו כי ההיא דאמרינן אימר אחרינו גזליה וא"ל לתאיך זיל אבלע ליה בחשבון א"ל אינש אחרינא יהבינהו לשמעון וזבינרו ניהליה על ידי ראובן דהא ראובן אודי דהלין זוזי דשמעון נינהו ואפשר דאלהו ידע מאי אודי ושמעון לא ידע בדאמרינן בגיטין חיישינן שמא זכה לו על ידי אחר ודבות ה פרק הנושא עד כאן • והרב בעל עיטור סופרים חולק בזה ולא מסתברא בותיה :

חלק חמישי

א כתוב בשאלה לקמאי ז"ל ראובן שאמר לשמעון חייב אחה ללוי מנה ואמר שמעון כן ואמר ראובן אתם עדי מי הוי הודאה דיכין לו לאדם שלא בפניו או לא כיון דלא הוה בחדייהו בעל דבר וגם ראובן לא היה מודה בזה ולא מצינן תשובת שאלה זו ומסתברא דהוי הודאה ולית לן למטען לא השטאה ולא טענת השבעה דכיון דאית כאן תיבע ואתם עדי לאו אורח ארעא להשטות הא אמר אתם עדי ולא להשביע דהא איכא תובע ומה לי אם לוי תובעו או אחר תובעו בעבורו • וגילה מזו מצאתי לחכם רבי שאול שהעיד בשם רבו הר"ם ב"ר יהודה שאם אמר ראובן לשמעון מנה ללוי בידך ואמר לו שמעון הן או שחודה מעצמו לאחר בא לוי ותבע לשמעון בכח הודאה זו שהודה לראובן שלא בפני לוי אע"ג דלא אמר אדם עדי אין יכול לומר ללוי משטה אני בך שהרי לוי לא היה תובעו בכלום ולא היה משטה בו ברי שישטה הוא בו כמו כן ע"כ :

ב ותו בשאלה לקמאי ראובן שאמר לשמעון וללוי אחים או שותפים מנה לי בידכם ואמר לו שמעון הן ולוי שתק מי הוי הודאה דשמעון לגבי לוי הודאה או לא דבי אמרינן בהודאה דשתיק כהודאה דמיא כגון גבי אתם עדי דלאחר הודאה הלא שנא מי אמר לוה ושתק מלוה ול"ש כי אמר מלוה ושתק לוה חייב הלוה אבל עקון הודא' בעינן שיאמר הלוה בפיו חייב אני לך מנה • תשובה לדבר זה ברור הוא בעינינו דהגאונים דשמעון לא הוי הודאה לגבי לוי דעקר הודאה בעי' שיאמר הן או חייב אני לך ואחר שיאמר הן או שתק כשיאמר המלוי אתם עדי אמרי' בהא שתיקה כהודאה דמ"א :

ג ותו בתשובה הודאה בקנין לא אמרי' משטה אני בך דבל קנין אלימא מלתא אבל הכא גבי פקדון אפילו לא אמר תנו אין אומרים שלא להשביע אם לא אמר תנו לא אמר אם לא אמר אם לא אמר אם

פלוני אבל אם אמר כך בסתם הילך סודר הנני מודה לך בקנין בפני עדים
שקני חייב לך • לא יועילנא על מה יחול הקנין. הואיל ואינו מקנה לו עתה
סוס לבר אינו אלא קנין דברים וכו׳ : ולכאורה היה נראה לנכון זה הקנין
שמועיל לבטל טענת השטאה נריך שיהיה כן בזה התחייבות ליתן לו עד זמן
פלוני ולאי לאו הכי אינו כלום :

ד דאמנם אחרי ההתבוננות יראה
לי לאין צורך לזה לכי
בעינן שיהיה הקנין חל על איזה
דבר. ולא יהיה קנין לדברים היינו
לענין שיכתבוהו העדים הבכתיבת
עבדי שטר גמור לשעבד גם
הלקוחות ואין לעשות כן אלא בשני
קנין של ממש ולא של דברים לשיוכל
לחזור בו כשמבטיח על איזה דבר
לעתיד בהיות לרים הסותפין בשקנו
שילו לחלוק דאמרינן נתלרו בהו
דהוי קנין לדברים בעלמא ולא
נחייבה לקנים לדברים. אלא בשם
מחייבי בקנין אחל על איזה דבר
של ממש כגון ברוחנת לבלתיה פחם
ובלאו הכי אעפ״י שמה שאמרו היה
בשמת ולא בשמחוק יעולים לחזור
בהם • אבל לענין שחבטל טענת
השטאה בהודאה שאולה ואינו
מחייב ממש יספיק בל איזה דבר
שיור׳ שהולאתו על מה שבבר נחייב
היא בשמת ולא כמשתק ואין בפק
לקנין כל דהו אפילו של לדרים הוא
מחזיק כח הודאה להורות שאינה
בהשטאה וחילי מהא לכח׳ הרמב״ם
בפלוני פרק ה׳ למכירה גבי דברים
שאינם לריכין קנין ואין לקנין טעם
בהם • כגון מוחל לחברו וכו׳ וז״ל
קנין זה שנהגו להקנות אלו הדברים
אינו מועיל כלום אלא להורי שאינו
אומר לדברים אלו כמשמה נמהחל
אלא אבל אם אמר בלבו ואחר כך אמרו
לפיכך אם אמר בלב אלם אני
אמרתי לעשות לבר זה אינו לריך
לבר אחר כלל ע״כ • הרי להקנין
אף בשאין׳ דאין לו טעם ואינו לריך
ואינו מועיל לכלום ימ״מ הוא מודה
ומוליע שאומר אותם הדברים בלב
אלם ולא לשחוק והחול • ואמרו אמר
בהדיא בלב אלם אמרתי וכו׳ • אף
אנו נאמר בהו לאה • כי היכי לאתם
עלי יאו כשיאמר בלב אלם אני מול׳
וכו׳ • הוא שולל ומבטל אלא אמר
כמשמה הכי אמי אם אמר אני מול׳
בקנין אני חייב וכו׳ • אעפ״י שלעניין
עצמו ההתחייבות הוא קנין לדברים ואין מוכיח בו שום חיוב יותר ממה
שיש לו בעצמו • אבל מקום מועיל הקנין להוליע שאינו משטה ושהוא
מודה בגמר לבו • וממילא נתקיים החיוב מחמת ההודאה ולא מחמת הקנין:

ד וגם מצאתי לו בתשובה וזה טיפסה מה ששאלת על המודה לחבירו
בעדים קבלתי מן ר״ח ז״ל אם כך וכך אם צ״ל אתם עדי
או לא • תשובתך כתוב ע״פ כאמת יפטר ואף בשטר ואעפ״כ אין צריך
אתם עדי שלא שטענו אורך אתם עדי. במי שבא לפטור הבירו בהודאתו
לפי שהוא דומה לטלוה טעות לחברו בפני עדים או למי שפרע חוב
בפניהם שהמעשה נגמר בראיתם • ולפיכך אין צריך אתם עדי • וכן
הודאת שהיה פוטר בה את חבירו. אין צריך לומר אתם עדי לפי שאינו
מחוסר כלום ע״כ • ומסתבר דבי היכו דלא צריך אתם עדי הפוטר את
הברו בחודאתו כך אצ״ל להם כתובו דטעמא דהודאה צ״ל כתובו כי היכי
דלא להוי עליה טלוה בשטר אבל בענין מחילה ופטור ליה לן כה :

ה ושטר הודאה בלא קנין דלא כתיב בה אמר לנו כתובו וחתמו והבו
לי כשר׳ היא כדגרסינן בסנהדרין ההיא אודית׳ דלא רשה כתיב
בה אמר לנו כתובו ואמי׳ דאבשרוה בטענת חזקה אין הערים חותמין אלא
אם כן צוה להם : ומסתברא דמחילה ברעון. ואין צריך אתם עדי
שכל שבא לפטור את חבירו בה אינו צריך אתם עדי וה״ם בהודאה דמחיל׳
אבל בהודאה דמטלט׳ ולא קנו מידו צ״ל כתובו ובקרקעות אין צריך לומר
כתובו בהאיתא בסנהדרין :

חלק ו׳ א והיכא דהוי שותף או מתעסק בממון חבירו שהוא פלגא מליה
ונתן ריוח שנה או שנתים לבעל המעות ולבסוף אמר לו
מה שנתתי לך מן הקרן היה ואחשוב המחצ׳ ממנו לחלק חמלוה והיו שם
עדים בשעה שנתן בידו ריוח אך לא אמר להם אתם עדי אם מחייבו
הודאתו אם לאו והא ודאי מסתבר דלאו כל כמיני למהדר מאי דאמר
קמיהו הבינן דלשם ריוח נתן לו מה שנתן וכבר קבל זה מידו אין נופל באן
לשון השטאה ומה שעשה עשוי וה״ל כמאן דאודי מנה לפלוני ונתנם לו
מיד שאין לאחר מעשה כלום אך יכול לטעון טעיתי בחשבוני אם יברר
בעדים טעותו ובעובדא דגנאי וכן בסברת הרב בעל העיטור ז״ל שכתב מאן
דיהיב ליה לחבריה שיסקא ויהיב ליה רוחא בבל שתא ובתר הכי אמר
דקרנא יהיב ליה ולא רשה ביה רוחא חזינא אי יהיב ליה רוחא באפי׳ סהדי
א״נ דקא מודה ליה דבי יהיב ליה לשום רוחא קאמר ליה לאו כל כמיניה
ונכי בוליה ואע״ג דלא אמר אתם עדי אבל אי בכתמא יהיב ליה משתבע
דלא הות ביה ריוחא וזקפי רוחא אקרנא ע״כ :

ב ודבותה האומר לחבירו מנה לך בידי הילך נ׳ מהם ולא אמר אתם עדי
ימל לומר משטה אני בך לגבי הנ׳ שעדין לא נתן לו אבל מה
שנתן נתון : ואמנם הראב״ד ז״ל חולק עליו בהשגותו. וזה טיפסה מה
ששאלת אם נתן הריוח שנה או שנתים ולסוף טען ביקרן היה מה שנתן
ושלא היה שם ריוח מעולם בך דינו שאם נתן הריוח בפני עדים לשם ריוח
ואמר אתם עדי עכשיו שהוא חוזר לאו כל כמיניה ונובה ממנו הקרן אבל
אם לא אמר אתם עדי בין שאמר לשם ריוח בין שאמר סתם ישבע עכשו
שלא היה שם ריוח מעולם ובל מה שנתן לשם ריוח יעלה לשם קרן מפני
שזה דומה למי שהודה בעדים חייב אני לך מנה והילך מנה סתם ג׳ שאם
לא אמר אתם עדי לא כלום הוא ויכול לומר משטה אני בך ע״כ :

א והיכא

מלוה בשטרא • ומאן דמחייב נפשיה לחבריה בשטר מחייב כמ״ד אתם
עדי ובמעמ׳ שלשרגן נמי לא מצי למטען לשלישי בשאמרתי הן השטאה
הוה דסקנין דמי ובמו שבתבנו בזה דעת הראב״ד ז״ל בשער המיוחד
לדין זה דמעמד שלשתן :

ד גם מצאתי לו בתשובה וזה טיפסה מה ששאלת על המודה לחבירו
בעדים קבלתי מן ר״ח ז״ל אם כך וכך אם צ״ל אתם עדי
או לא • תשובתך כתוב ע״פ כאמת יפטר ואף בשטר ואעפ״כ אין צריך
אתם עדי שלא שטענו אורך אתם עדי. במי שבא לפטור הבירו בהודאתו
לפי שהוא דומה לטלוה טעות לחברו בפני עדים או למי שפרע חוב
בפניהם שהמעשה נגמר בראיתם • ולפיכך אין צריך אתם עדי • וכן
הודאת שהיה פוטר בה את חבירו. אין צריך לומר אתם עדי לפי שאינו
מחוסר כלום ע״כ • ומסתבר דבי היכו דלא צריך אתם עדי הפוטר את
הברו בחודאתו כך אצ״ל להם כתובו דטעמא דהודאה צ״ל כתובו כי היכי
דלא להוי עליה טלוה בשטר אבל בענין מחילה ופטור ליה לן כה :

ה ושטר הודאה בלא קנין דלא כתיב בה אמר לנו כתובו וחתמו והבו
לי כשר׳ היא כדגרסינן בסנהדרין ההיא אודית׳ דלא רשה כתיב
בה אמר לנו כתובו ואמי׳ דאבשרוה בטענת חזקה אין הערים חותמין אלא
אם כן צוה להם : ומסתברא דמחילה ברעון. ואין צריך אתם עדי
שכל שבא לפטור את חבירו בה אינו צריך אתם עדי וה״ם בהודאה דמחיל׳
אבל בהודאה דמטלט׳ ולא קנו מידו צ״ל כתובו ובקרקעות אין צריך לומר
כתובו בהאיתא בסנהדרין :

חלק ו׳ א והיכא דהוי שותף או מתעסק בממון חבירו שהוא פלגא מליה
ונתן ריוח שנה או שנתים לבעל המעות ולבסוף אמר לו
מה שנתתי לך מן הקרן היה ואחשוב המחצ׳ ממנו לחלק חמלוה והיו שם
עדים בשעה שנתן בידו ריוח אך לא אמר להם אתם עדי אם מחייבו
הודאתו אם לאו והא ודאי מסתבר דלאו כל כמיני למהדר מאי דאמר
קמיהו הבינן דלשם ריוח נתן לו מה שנתן וכבר קבל זה מידו אין נופל באן
לשון השטאה ומה שעשה עשוי וה״ל כמאן דאודי מנה לפלוני ונתנם לו
מיד שאין לאחר מעשה כלום אך יכול לטעון טעיתי בחשבוני אם יברר
בעדים טעותו ובעובדא דגנאי וכן בסברת הרב בעל העיטור ז״ל שכתב מאן
דיהיב ליה לחבריה שיסקא ויהיב ליה רוחא בבל שתא ובתר הכי אמר
דקרנא יהיב ליה ולא רשה ביה רוחא חזינא אי יהיב ליה רוחא באפי׳ סהדי
א״נ דקא מודה ליה דבי יהיב ליה לשום רוחא קאמר ליה לאו כל כמיניה
ונכי בוליה ואע״ג דלא אמר אתם עדי אבל אי בכתמא יהיב ליה משתבע
דלא הות ביה ריוחא וזקפי רוחא אקרנא ע״כ :

ב ודבותה האומר לחבירו מנה לך בידי הילך נ׳ מהם ולא אמר אתם עדי
ימל לומר משטה אני בך לגבי הנ׳ שעדין לא נתן לו אבל מה
שנתן נתון : ואמנם הראב״ד ז״ל חולק עליו בהשגותו. וזה טיפסה מה
ששאלת אם נתן הריוח שנה או שנתים ולסוף טען ביקרן היה מה שנתן
ושלא היה שם ריוח מעולם בך דינו שאם נתן הריוח בפני עדים לשם ריוח
ואמר אתם עדי עכשיו שהוא חוזר לאו כל כמיניה ונובה ממנו הקרן אבל
אם לא אמר אתם עדי בין שאמר לשם ריוח בין שאמר סתם ישבע עכשו
שלא היה שם ריוח מעולם ובל מה שנתן לשם ריוח יעלה לשם קרן מפני
שזה דומה למי שהודה בעדים חייב אני לך מנה והילך מנה סתם ג׳ שאם
לא אמר אתם עדי לא כלום הוא ויכול לומר משטה אני בך ע״כ :

א והיכא

מולה ואולי הוא תובע בכך מן כיון שהוא בפניו הרי הוא כתובעו בסברת
הרמב״ם אבל לדברי הרב ליכא מילי לטענת השטאה אמנם מה שהוא אלי
פליג הוא אמרו לנשבע על השאר שבוע׳ מולה מקלת לאם כן מאי אהניא
ליה הולאתו של המלוה בפני עדים שאין לו אלא אלא חמשים הא אפי׳ צלאו
הך הולאה אי תבעו מאתים ולא
כופר מקלת הוא נפטר בשבו׳ התור׳
להא לפירושו לאן בשטר עסקינן •
אלא ואי נראה שעל ידי הולאתו
של זה בעדים נפטר הנתבע לגמרי
בלא שום שבועה ואפילו היו המאתי׳
בשטר אסור להולאתו הוא כעדים
ממש שראו הלבר ולא שייבא כאן
שבועה וזה נראה ברור וכונת הר״ב
ז״ל לריכה לומר :

ה ושטר הולאה בלא קנין וכו׳ •
כך היא מסקנת הרמב״ם
ז״ל בפרק ז׳ לטוען והפור ז״ל סימן
ל״ט : וכתב בהגהת אשרי וזה לשונו
ומיהו לבי אומר לי דהאילנא
שנתמעטה התורה ואפילו הלומלי׳
לא בקיעי בדיני ולית לן בופרים
מיוחדים לשטרות כמו שהיו בימי
המחבים עליהם הסלוס • אי אחיה
אוליתא לקמן אפילו בשלמה תחומי׳
לא מכשרינן לה כלל אלא אם כן אמרו
בה ואמר כתבוה וחתמוה והבו ליה:
והני מילי לענין לקוחות למגבי
ממשעבדי • אבל מיניה שלא יוכל
לכפור כשרה • דסקרא לא כתבי על
כאן : ולבי לב נשבר מגמגם בזה
לאי קיימינן אולי לא א״ל כתובו
ומ״ה לא גבי מלקוחות א״כ מיניה
נמי נבי שלא יוכל לכפור שהולאה
בפניהם דולאי לא כתבו ולא חתמי
שקרא מ״מ אם אם יאמר אחל
מהשעבו׳ המבטלו׳ הולאה כגון
השטאה או הסבע׳ כפי מה שייך כפי
יטעון אני לא עלה בדעתי שיכתבו
הולאתי למה יופי׳ ממנו ממון בהסכר׳
ולא נאמר כי הו בהיסח לפטר להא
בדליכא קנין עסקינן • ופשיטא
לדיינין ליה כאלו לא נכתב כלל אלא
כעדות ע״פ שמעילים שמעו מפיו
שהולה וממילא ודאי שאם היתה
הולאה באופן שלא יוכל לטענון
כלום יחייב ואם יש מקום לאיזו
טענה יפסר ואי לאשמועינן דלא
חשיבין להו כמשקרים בעדות • זה
ודאי לא עלה על לב לדבר פשוט
הוא דבלא גמירי איכא למיחש אכל
לא לאם הו׳ לי שקרא :

ח״ו א והיכא דהוי שותף וכו׳ הטור ז״ל סימן פ״ח הביא שתי
הסברות ולא הכריע בפי׳ אבל מלהפכינהו ומייתי
בתרוייהו סברת הרב בעל העטור ז״ל ממש שדעתו מוטה לה וכתב הרב
ז״ל בב״י ויש לתמוה על מ״ש הרא״ש ז״ל שבא עכשו שלא היה ריוח שכיון
לאין זה טוענו בריח שהיה בו ריוח היאך יכול להשביעו ואפשר שאין שבועה
זו באה מחמת טענתו אלא מחמת שהעשק ממונו מבישנו מספק כלין
שבועת הסותפין ע״כ :

ואני תמיה מה מקום יש לתמוה ולהשיב בדרך אפשר מה שהוא פשו׳ ומוכר׳
להא בדברי הר׳ בעל העטור ז״ל שבאו שם כתוב ג״כ אבל אי יהיב
בסתמא משתבע׳ שלא הוה בים רוחא וזקיף קרנא אריוחא וא״כ מה לו לרב
ז״ל עם הראב״ד ז״ל לבדו • הלא הוא מבואר שזו שבועת הסותפין סתמית
היא לאין צורך בה לטענה ולאי :

א״נ לקח מולה וכו׳ • אע״ג דהכא איכא מגו דהיה יכול להכחיש ולומר
לא נתתי אלא לשם קרן • אמ״ה השתא למולה לשם ריוח בתן והשתא
טוען אי זו טענה להשטאה או כיוצא בה לומר שלא היה כן הוו כמגו דמקרי
עליה לאמן שהלי דולאי כן הוא כיון דעשה מעשה הנתינה לאין אחר
מעשה כלום :

ב ודבותה האומר וכו׳ • נראה דהאי האומר לחברו מנה לי בידך וכו׳
לאו דוקא באומר כך מעצמו • אלא אפי׳ במשיב על טענת
תובע • לאי לאו הכי לא היה שייך לומר משטה היתי בך כיון שלא היה
שם מי שהשטה בו •

Digitized by Google

ח"ז א והיכא לגדולי בהולאה שפוטר וכו' רבינו לא הביא אלא שתי סברות אבל ג' מחלוקות יש בלבר הסברא הא' המזכר כאן דיכול לטעון פרעתי בין לאחר מכן בין קודם לכן • וסברא זו לא נזכרה בלבדי הטור ז"ל • הב' המובאת כאן הביאה ג"כ הטור ז"ל סי' ע"ט דלוקא לומר פרעתי קודם לכן אינו נאמן • אבל אם אמר שפרע אח"כ נאמן כיון שאינו כפר כב"ל והוסיף שם וז"ל וה"ר יונה כתב אפי' כפר חוץ לב"ל אינו נאמן לומר אח"כ פרעתי ובעל התרומות חלק וכתב תבעו מנה והשיב אין לך בידי כלום אז שקל אתה ובבא עדים שהפקיד אצלו אז אמר הנתבע כן הוא אבל התזרתי לא היחזק כפרן וכו' ע"כ • הרי דעת אלים לרבינו יונה ז"ל • לאע"ג דהכפילה היתה חוץ לב"ל מקרי כפרן וסוב אינו נאמן לאותו ממון אפי' לומר פרעתי לאחר מכן • וראיתי לרב ז"ל בב"ד נתעלם לעשות תפיסה בלבדי הטוב ד"ל ובסגנון לשונו וכתב עליו וז"ל ומתוך מה שכתבתי יתבאר לך שאין לבדי רבינו מכוונים כראוי למפסק לשונו נראה דג' מחלוקות בלבד סברא קמייתא וה"ר יונה ובעל התרומות ואני כתבתי לסברא קמייתא היא סברת בעל התרומות ועוד ל[illegible] מחלק' סברא קמייתא וה"ר יונה ענין לא"ש אח"כ בבעל התרומות חלק וכו' ע"ש • ואחרי המחלוקת הראויה חדל חדלה גדולה בחכם וחסדו לטוב ז"ל כמבולבל ובלתי מרגיש במלוכת הסדר לעבר יחל עניני שונים אשר אין שום המקפדו לזה עם זה מה שלא יעשהו קטן שבתלמידיו ונכנס ז"ל בזה כי חשב שלבדי הטור שאמר ובעל התרומות חלק וכתב תבעו מנה וכו' הם שמושים ומפשיט יחד ושמע חלק היינו אחלו שמפרש אח"כ ואמנם גדלת חכמתו ז"ל תהי' אמי' עטרה לראש בנו • אני בעניי אינו מבין כן אלא שאמרו ובעל התרומות חלק הוא סוף הענין דמעקרא אמר הלין בשתם להיותו סובר כן לחיוב לב"ל דוקא באומר פרעתי קודם לכן אינו נאמן אבל אם אמר פרעתיך אח"כ נאמן ומביא סברת ה"ר יונה לפליג עליה בלבד לאפילו כפר חוץ לב"ל אינו נאמן וכו' לאינו מחלק כלל על כן אמר עכשו ובעל התרומות חלק לה אינו שהוא מחלק על הדרך הנז' לעיל ולא כרבינו יונה ונמצאו הטור ובעל התרומות מסכימי לדעת א' • ובחר הכי מביא ענין אחר בפני עצמו שכתב בעל התרומות עצמו על ענין פי' אין לך בידי כו' וזה הוא מ"ש וכתב תבעו מנה והשיב ובו' • והרוצים לומר וכו' כל לשון זה הוא תגומגם ובלי ספק יש כאן שבושי סופר לריכים תקון :

שער מג חלק א

א גרסינן דמס' ב"ב וכו' • בלף קי"ז • ומשנה זו עקרה בגט פשוט ולא הוכחה בתי שמת אלא לדין לתקני • וא"כ לא ידעתי מה טעם חלק רבינו בפרק מי שמת וכו' ובכל חלק זה לא נזכר שום דבר ממה שהביאו עליו זאת המשנה בתי שמת • ומה מפני שנזכר' כאן בפ' זה שקלה לג"פ • הרי קדם לו נזכרה בפ' חזקת לף מ"ב • והי"לל גרסינן בפ' חזקת ואולי משו' דבשער זה חלק ד' שקיל וטרי בבעי' דשמואל בתא לתקני למייתי לה בתי שמת פלה דהך מתני' מ"ה מתחיל בפתח השער במשנה המובאת שם ונוסח ונותן בעלין הדיינים הייבים בה וממשיך אח"כ הדבור במה שבא בגמ' עליה יהני מילי במקרקעי וכו' • הסוגיא היא בפ' חזקת לף מ' ל אבריתא' למכר לו ביה מכר לו שדה אין מעיל לו עלי' מפני שאחריותן עליו מכר לו פרה מכה לו טלית מעיל לו עלה מפני שאין אחריותו עליו ומוקי לה בגמרא כדאמר רבין משמיה דשמואל המוכר שדה לחבירו אלא באחריות אין מעיל לו עליה מפני שמעמידה בפני בעל חובו ולוקח ביה מרשה מבל פרה וטלית ל"מ בשתמת אלא מתעבדא ליה מ"ט מטלטלי נינהו ומטלטלי לב"ש לא מתעבדי וכו' אלא אפילו עשאו אפותיקי נמי אלא מ"ט כדרבא דאמר רבא עשה עבדו אפותיקי וכו' שכתב רבינו אין אחריות ע"כ •

ולבאורה קשה הא לקמן אמרי' עלה היכי דמי אי דלית ליה ארעא אחריתי עליה דילה הלי אי דלית ליה ארעא אחריתי ומאי נפקא ליה מיניה ומאי לעולם דלי' ליה ארעא אחריתי דאמר לא ניחא ליה דשע ולא יפלס סוף סוף לגבי' מילך נמי ליה רשע ולא יפלס הוא דאמרי' דאמר ליה לבכי זבינו לך שלא באחריות דאגמא לא משכח' לה למלויה דשמואל אלא דוקא שלא באחריות אלא באחריות פי' היכי דאמר ליה רשע וכו' גבי מלוה ה"כ הוי לגבי לוקח וליכא מוגע בעדות דמאי מולמי' דהאי מהאי מבל הלבר פשוט לכו' הוא' הא דעקר דינו אין מעיל לו להמוכר שלה לחבירו אין מעיל לו עליה הוא כולל בכל ענין דאי באחריות פשוט הוא דאינו מעיל ולא מטעם בעל חובו אלא דוקא שלא באחריות אלא אינו מעיל לו עליה כיון שאחריותו עליו ומשמעינן רבות' אף שלא שאר דות והיינו מחשבת בעל חובו ופלה קשמר בגמר' דהך מחשבת' בפני בעל חובו לא מחשבי' עשה עבדו אפותיקי וכו' • מה שכתב רבינו פיר' עבד הרי הוא בקרקע וכו' • לאו למימרא דיש לו דין קרקע לחלוטין לאם כן בלאו עשה אפותיקי היה נוב' מתנו' דהא פרק יש נוחלין דף קכ"ח אמרי' במסקנא הלכ' אין נוכין מן העבדי' וכן אמר רב נחמן כלכתב רבינו לקמן • אלא כונתו לבעניין זה דעשאו אפוסיקי הוי כמקרקעי לנפיק קלא לעשאו אפותיקי וכלכתב הרא"ש ז"ל בכלל פ"ו דלף על גב דעבדא כמטלטלי למי נוכה מן העבד כי העבד מגיל לכל שעשאו רבו אפותקי והיה לאם ללקוחות להזהר והוא כמקרקע • והוא כונת רבינו • אמנם המוס' לתבו וז"ל עשה עבדו אפותיקי וכו' • אפילו אי סבר רבא לעבדי כמקרקעי למי נקט אפותיקי לאמעינן בין בשטר בין בעל פה עד כאן :

וקשה להא ע"כ במלוה בשטר עסקינן דבלאו הכי ולאי אין שום מקום לעולם למלוה לטרוף מהלקוחות' כלכתב ה"ה פי"ח למלוה לפירשו המפרשים ז"ל עשה עבדו אפותיקי אפילו בעלים בלא שטר נוכה ממנו פירוש וכגון שהמלוה בשטר שאם המלוה על פה אינו נוכה מן הלקוחות וכו' ע"כ • ולפי זה מה שכתבו המוס' בין בשטר בין בעל פה לריך שנאמר לקמי על האפותיקי כדברי המפרשים • והשתא אי סבר רבא כמקרקעי למי מכחי מאי אמעינן באפותיקי אפילו על פה דמשמע דמשום דלית לי' קלא שעשאו אפותיקי נוכה ממנו הא בלאו הכי נמי הוא משועבד למלוה שבשטר כדין הקרקע • וצריכין אנו לאמר להתוספות פליגי וסברי דאפי' במלוה על פה אינו לטעמא דמלוה על פה אינה נוכה מהלקוחות הוא משום דלית לה קלא ולא ידעי לקוחות שנכסים אלו משועבדים למלוה • אבל בעשה עבדו אפותיקי שהוא עלמו מוליא את הקול כלכתבי' משום דמלוה בשטר • וכהה"ת לכתבו לעיל בהאי פרקא לף ל"ט דלבור לית ביה משום לישנא ביאה דמלוה ע"פ אפילו בכמה עדים אינו נוכה מלקוחות וכו' עד להתם אין יודעים מי יקח שיגיעו לו פלוני חייב וכו' • ואם כן גבי עבד הוא עלמו אומר לוקח פלוני עשאני אפותיקי על חובו שחייב וכו' • יהו

ח"ז א והיכא דאודי בהודאה שפטר עצמו ברה כגון האומר לחבירו חייב אתה לי מנה וזה משיבו לא היו דברים מעולם בפני עדים ואמר להן התובע אתם עדי ואחר כך באו עדים שלוה איבא מ"ד דבין שכל זה היה שלא בב"ד לא נחזיק אותו כפרן כי איזאת הטענ' נקרא הודאה כי אם טענה שמה ועביד אינש דלא מגלה דעתיה אלא בבי דינא ויכול לטעון פרעתי בין שיטעון פרעתיו אחר מכן או פרעתיו קוד' לכן ואיבא דפליג ואמר בין דטען לא לויתי והוא באתם עדי אפילו שלא בב"ד באו' לא פרעתי דמי ואם חזר ואמר פרעתי קודם לכן אינו נאמן שכבר הודה כאלו אמר לא פרעתי אבל אם אמר אחר מכן שנתעצמו בדין פרעתי נאמן והרוצי' לו שזה שאמר כל האומה לא ומ' דוקא בשאמר בב"ד כדק"ל דלא אמרי' הוחזק כפרן אלא כשכופר בפ"ר אבל כ"א ב"ד לא זה אינו וה"ה והראי' שאלו בב"ד לא לויתי ובאו עדים שלוה הרי זה כפרן נמי הוא בראיתא דמצויא דקתני הוחזק כפרן לאותו ממון ואם איתא למה אמר באומר לא פרעתי דמי דמשמע שאם אמר פרעתי לאחר שעמדתי בדין נאמן ואמאי נאמן ניחא הוחזק כפרן ואינו נאמן לעולם אלא כך הוא פי' שהאומר לא לויתי אפ"ל שלא בב"ד באומר לא פרעתי דמי ואם חזר ואמר פרעתי קודם לכן אינו נאמן שכבר הודה דהא דהוי כאלו אמר לא פרעתי אבל אם אמר לאחר שנתעצמו בדין פרעתי נאמן ואם כפר בב"ד אינו נאמן לעולם שהרי הוחזק כפרן וזה החלוק יש בין הכופר בב"ד ובין הכופר בעדים באתם עדי וכן כתב הראב"ד ז"ל שהאומר לא לויתי אפי' שלא בב"ד כיון שהיה בפני עדים דרך הודאה או שאמר אתם עדי באומר לא פרעתי דמי :

ב נשאר לנו עדין לברר מי שאמר מנה לפלוני בידי ונשבע בכך בפני עדי' אבל לא אמר אתם עדי ורצה לטעון כי השטאה היתה וכשאמר לו מה תאמר על השבועה שנשבע' והוא אומר הניחו לי כי אני יודע שנשבעתי לבטלה והשם יפרע ממני אתם מה לכם בכך על זה חשיב הרי"ף ז"ל בתשובה מי הדין כך הוא שאלו לא נשבע היו אומרים אדם עשוי שלא להשבי' את בניו ואת עצמו נתכוון ומקרא מלא הוא יש מתעשר ואין כל אבל כיון שאמר דבר זה בשבועה באלו נטל אותן עדים קנין על כך שכך השיבו ממתיבתא הקדושה בנין ענין זה ובן תופס דבריהם והבי גמירא ליה להאי מילתא דשילינן מרבוותא דשמשא קרמיהון אלימא שבועת באפי סהדי ומחייב לקיומי ולא בעי קנין משום חומרא דשבועה ואין לנו אלא לברי דבותי' ע"כ ובן נמי נראה בעיני שאם טען שבתתי בשנשבעת והיתי סבור שלהדלם אין שומעין לו שאין ספק מוציא מידי ודאי דכיון שבאו עדים שלשקר נשבע אינו נאמן לומר שכוח טעיקר' הוה ונזכר שא"כ בשבוע' בטוי שאבלתי ושלא אבלתי היאך הוא חשוד על השבוע' נימא הכי שבוח היה ונזכר אלא אין ספק מוציא מידי ודאי והכי מבואר דקמאי זה בדמוכח בדברי הר"ם ז"ל בפ"ב של טוען ונטען :

שער מג חלק א

א גרסינן במס' בבא בתרא פרק מי שמת הנן התם המלוה בשטר ג' בה מנכסים משועבדי' על ידי עדים גובה מנכסים בני חורין והני מילי במקרקעי אבל במטלטל' אפי' בשטר יש דינין דגרסינן אמר רבא עשה שורו אפותיקי לבעל חוב ומכרו לאחר אין בעל חוב גובה ממנו עשה עבדו אפותיקי לאחר ומכרו ב"ח גובה ממנו מ"ט האי אית ליה קלא והאי לית ליה קלא פירוש עבד הרי הוא בקרקע ויש לו קול שעשאו אפותיקי לגבי לקוחות אינהו דאפסידו אנפשיהו אבל פרה וטלית לית ליה קלא ולא שמעי

Digitized by Google

לאפסיד אנפשיה שמעא ולא מש על עלמו ופא לקמאי התוס' לאשמועינן בין בשטר בין בע"פ אעקר ההלואה היא ולא מאפותיקי ונמצאו לדברי ס"ה ז"ל שנויים במחלקת • וע"כ יש לדון אחר הרב ז"ל בב"י סי' קי"ז שהביאם בבחס מכלי חולק כאלו הם מוסכמים: ומכל מקום על עקר הקושי' שעליה היכי תני התוס' לומר לאף במלוה על פה גובה להיינו מלוקט מפוקיקי מפשר היה לומר דמשום דבוחת לפרה וטלי' נקטיה לאפילו עשאו מפותיקי ואף בשטר לא גבי מעיה לגמ מקרי מית ליה קלא כדלקמן: ומשתברא דאילו עשאו אפות קי בשטר וכו' • לא מצאתי שום חולק בזה וכן הסכימו ה"ה ז"ל והטור בהלכה • ומה שהכרית רבינו דלמ מיתי הוה ליה למקשוי וליחוש שמא עשאו מפותיקי בשטר וכו' • הוא

אבל עודנתקשתי בה לקאמר דלמנ לאסמכתא משום דאם לא ימצא קרקע
יפרע מן המטלטלין וכו׳ • להא כסהקנה מטלטלי אגב מקרקעי אינו
אומר שאם לא ימצא קרקע יפרע מן המטלטלין • אלא הטוה אותם לגמרי
לקרקע ולין קרקע גמור יש להם להפרע מהם אפילו יש לו קרקע להוו להו
עם הקרקע כאלו הין שני קרקעות
שהשעבוד קל על כל אחד מהם
בטוה ואם לקנות כאן אסמכתא לין
לליכא למי :

ה ואם א״ל מעכשו וכו׳ • הטור
ז״ל סימן קיג כתב וז״ל
ואם אמר לו מעכשו א״ל לפרע לא
לאסמכתא שכל קנין מעכשו קונה
אפילו באסמכתא וכב״ל חשוב
הרב ז״ל בב״י ע״ז כ״ל שלאו למימר
לכי כתיב בשעבו׳ מטלטלין מעכשו
ליגעי למי שיהא בב״ל חשוב שהרי
בספר התרומות בשער הנזכר כתב
בשם הרמב״ן ז״ל ומי א״ל מעכשו
א״ל לכתוב לא כאסמכתא ולא
הזכיל ב״ל חשוב וכך כ״ל פירוש
דברי רבינו שכל קנין מעכשו בב״ל
חשוב קונה באסמכתא גמורה וכך
שאם א״ל מעכשו גמורה היא לין
לא מעכשו הגי אעפ״י שלא יהא
בבית דין חשוב עכ״ל :

ובענייתי מיני רואה הכרח מהאי
לישנא להרמב״ן ז״ל
שלעולם אימא להשור ז״ל לוקא
בב״ל חשוב קאמר • והרמב״ן ז״ל לא
בעי בית דין חשוב אמר לשטתיה
מזיל ומר לשטתיה מזיל שהרי הרב
עצמו בסימן ר״ז רמה להטור ז״ל
ס״ל כאביו הרא״ש ז״ל דבכל
אסמכתא דעלמא לא קנו במעכשו
אם לא בב״ל חשוב • והוא הבית
שלחוב בחשובות הרשב״א ז״ל
שהשיב הרמב״ן ז״ל כלל זה יהא
אסור ביקר שכל שטר מתנה או מכר
או ס״ת שלחוב בו מעכשו אע״פי
שבשעת המסירה אמרו בלשון אם לא הוי אסמכתא להא זכו במעכשו ע״כ
הרי דבשאר אסמכתא הגי ליה במעכשו גרידא • ובחשובתו למייתי דברי
ז״ל בסמוך כתב בהדיא באסמכתא גמורה לא תועיל כלום על סיפרא
מעכשיו • ואם כן כיון דהרמב״ן ז״ל מהוה הך אסמכתא דמטלטלי אגב
מקרקעי לאתר אסמכתות בענין זה למעכשו • מי יכריחנו שלא נאמר ג״כ
על הטור ז״ל שהוא מצריך מעכשיו בב״ל חשוב גבי מטלטלי אגב מקרקעי
נה״ל סבור כן בשאר אסמכתות אבל מלשון הטור ז״ל עצמו כ״ל שהוא מוכיח
כפי הרב ז״ל מלקא אר שכל קנין מעכשיו קונה אפילו באסמכתא ובב״ל
חשוב • ואם איתא דהכא בעי כן ב״ל חשוב הל״ל מעקר׳ ובקצור ואם אמר לו
מעכשו ובב״ל חשוב א״ל לפרע לא כאסמכתא שאפילו באסמכתא קונה
בה״ג • ומלא כתב הכי ש״מ כפי הרב ז״ל : ואיבא למילק על הרמב״ן ז״ל
מאי אחא לאסמוכינן דבשלמא הטור ז״ל אסמוכינן שפיר לאע״ג דבאסמכתא
לעלמא לא סגי מעכשו בלא ב״ל חשוב הכא לאיכא אסמכתא גמורה
במעכשו לחולי׳ סגי׳ אבל להרמב״ן לאפילו באסמכתא גמור מהני מעכשיו
לחוליה • דהא לא הוי אלא כעין אסמכתא מימר׳ בעי ורמה שכל עצמו
של הרמב״ן ז״ל לא בא אלא לומר דבשכתב מעכשו לא לימא לכיון לאו
אסמכתא גמורה היא לא ליבעי כלל הא לאמרינן והו׳ לכתיב ליה לא
באסמכתא ולא כטופסי דשטרי • להכי קאמר לנהי לאהני בשלא יצטרך
לכתוב לא כאסמכתא לא אסני אלא כטופסי דשטרי אלא צריך לכתבו
עכ״פ • והטור ז״ל דבלא באסמכתא גופיה אתא לאסמוכינן לאינו צריך׳
לא כתב שצריך לכתוב לא כטופסי דשטרי דמיל׳ משמע לא עליה משאל
שטרי שעבודא כפי הטעם שיפרש :

ורבינו שעליה גאון פי׳ וכו׳ • לא נמצא בדברי הטור שהביא פי׳ זה-
דרבינו שעליה בשום מקום • והרב ז״ל בב״י סימן מ״ב כתב
ודע שבשטרות שלנו שנהגו לכתוב לא כאסמכתא ולא כטופסי דשטרי •
בכל לשון מסופק יש בעל השטר על העליונה כ״כ רבינו ירוחם בכ״ל ח״ל
בשם רבינו שעליה וכ״כ הרמב״ן בפרק חזקת בשם ר׳ מרדכי שאמר בשם
רבינו שעליה וכ״כ הר״ן ג״י שם וכ״כ הריבש בסי׳ שמ״ה ע״כ • ולזה
נמשך בקצורו שכתב הרבה מן המפרשים כתבו שעלשיר שנהגו לכתוב לא
כאסמכתא ולא כטופסי דשטרי אמרינן בכל לשון מסופק יש בעל השטר
על העליונה ע״כ ונחן בזה מקום להעלות כן לפסק הלכה • והיה מחריב״ל
בתשובתו סימן קיה על שטר של נאמנות שב׳ בו • לא כטופסי דשטרי כתב

וז״ל • ועל מה שטען שנאמנות שתים לא מהני לכאורה נראה מכמה טעמי
לתרבא הוא כולל כל מיני הטענות שבעולם שהרי כתב רבינו ירוחם בשם
רבינו שעליה גאון ז״ל כי מה שכותבין בשטר ולא כטופסי דשטרי הלוך
בזה לפי שטופס השטרות יש בעל השטר על החתחונה וכו׳ עד אבל מה
מעשה כי מצאתי תשובת הרשב״א
שהיא עוקרת קלת מדברין וכו׳ עד
כפי המובן מדברי הרב ז״ל דנאמנו׳
שתים לא מהני ולא מיני והוא אמאן
לליתיה ויש לתמוה על דבריו ממה
שכתבתי בשם רב שעליה גאון על
מה שפי׳ לא כטופסי דשטרי ליל
בעל השטר על החתחונ׳ אם לא
שנאמר שיש לו לרב ז״ל פי׳ אחר בו
ולא כרב שעליה גאון ז״ל והוא מה
שרמיתי כתוב בשם הרי״טבא ז״ל
להכי הוי פירוש לא כטופסי
דשטרי שכל מה שנכתב בזה השטר
הוא במלות הלוה וברשותו ולא
שעשאן מעצמו ומטופס השטרות
הנמצאים בפיו כתב כל הנהו שופרי
לשטרי והחזוקים ולא ברשות הלוה
ע״כ • ולי יש לתמוה על מוהריב״ל
ז״ל מה חדשת התמיהה הזאת לכיון
שלא נתבא בשאלתו של הרשב״א ז״ל
שהיה כתוב באותו השטר כמו שהוזכר בגדון
הריב״ל ז״ל אמינא לא היה כתוב
שם לא כטופסי דשטרי • ומ״ה דן
הרשב״א ז״ל ליל בעל השטר על
החתחונה דולאי אין זה מהדברים
שאע״פי שלא נכתבו ככתובי׳ אמו •
ואו מה לו ז״ל לתמוה אחר הפירוש
הראשון וכמלאונים יתפשהו ממה
שנראה כתוב בשם הריטב״א והלא
בפתות ספר הגמרא נגלה לעינים״ם
רשב״ם טופסי דשטרי הוא שטר
העשוי להעתיק ממנו שטרות ולא
נכתב לגבות בו ואין בו ממש • ושנון
ערוך הוא בפי הטור ז״ל סימן קי״ב

דקרקע אית ליה קלא מטלטלי׳ נמי אית לדו קלא אם הוא מוקדם ממנו
והלבך איבא למיחש שמא מעמידה לפני ב״ח ומשני כגון שלקח ומבר
לאלתר מבאן יש ראיה דמטלטלי אי אקנינהו למלוה אגב מקרקעי דאית
להו קדימה וטרפן מן הלקוחות ואמר רב חסדא עלה . והוא דכתיב ליה
דלא באסמכתא ודלא כטופסי דשטרי • ודקדק בזה הרמב״ן ז״ל למה
הצריכו זה הלשון ומה פי׳ ופי׳ הדבר משום דאמרינן נכסוהי דבר איניש
אינון ערבין ביה • ואמרינן בערב דאיתיה אסמכתא ולא משתעבד אלא
משום דבהאיא הנאה דקא מהימן ליה גמר ומשעבד נפשיה ולפיכך
המטלטלין דמיאן אסמכתא שאם לא ימצא קרקעות לפרעונו שיפרע מן
המטלטלין אם מוצא אותם נמצא ששעבודו עליהם הוא על דרך אסמכתא
לפיכך צריך לכתוב דלא באסמכתא אבל חקרקע עקר שעבודו עליהם שלא
הלוה עליהם אלא ע״פ ליפרע מהם :

ה ואם אמר לו מעכשו אינו צריך לכתוב בו דלא באסמכתא מיהו צריך
לכתוב דלא בטופסי דשטרי :

ו ורבינו שעליה פירש שטופסי השטרות ונסחתן נכתבין בלשון שבו
יד בעל השטר על התחתונה לפיכך כורתבין ליפות כחו שלא
יהא טופס זה כשאר תופסין אלא בכל לשון מסופק תהא ידו על העליונה
ולפי׳ זה אין צריך במקנה מטלטל אגב קרקע לשון זה אלא שהורגלו לכתוב
דלא כטופסי דשטרי כאדם שמתחיל בדבר ומסיימו עד כאן : ומשמע
לפי׳ שפי׳ שאם ענין שטר זה הוא אסמכתא וכתב בסופו ששטר זה דלא
באסמכתא שמיד תחול הקנאה וזה אין לו פנים ומה תועיל אמירתו שהוא
דלא באסמכתא אם אנו רואין שיש בדבר אסמכתא והרי נשאל בזה גאון
והשיבו דאי כתיב ביה דלא באסמכתא והיא באסמכתא בטל הוא השטר
דדמי לענין גט דאמרינן אמר בטל הוא אי איפשי בו דבריו קיימין פסול הוא
אינו גט לא אמר כלום שבזון שאינו פסול אינו יכול להעיד עליו שהוא פסול
והא נמי דבות׳ היא שאינו יכול לעשות מדבר שהוא אסמכתא שיחזור בלא
אסמכתא אלא אם כן כתוב בו מעכשיו ואם נאמר שאין בו בשטר אסמכתא׳
למה צריך לכתוב בו שאינו באסמכתא׳ ועל זה שכתב הגאון השיב אלי
הרמב״ן ז״ל ועמדתי ערך דעתו ותרץ לדעמיד פי׳ הוי יודע שהנותן
באסמכתא גמורה אע״ג שאמר דלא באסמכתא אפשר בדברי הגאון ז״ל
שלא תויל בלום עד שיפרשו מעכשיו אבל ככל ידענו מדיני האסמכתות
דכל החולה בדעת אחרים לאו אסמכתא׳ היא וערב גופי׳ לאו אסמכתא
גמורה היא ותדע הא ערב לאחר מתן טעית דלית ב״ת הנאה דמהימן ביה
וא״ה בקנין משתעבד ואע״ג דקנין באסמכתא גמור׳ לא מחני אלא כל כי
הך

ולא כטופסי דשטרי פירו׳ שנכתב בשם שעבו׳ גמור ולא שטופס שטרות
כך הוא : גם בדברי ה״ה ז״ל פרק י״א למלוה מבוא׳ לא כפי רבינו שעלי׳
ז״ל • ויותר מהמי׳ כי רבינו ירוקס ז״ל אסר ממני העתיק דברי רב שעלי׳
ז״ל בח״ל מהי׳ ל׳ הוא עצמו כתב מעקר׳ באותו הנתיב ח״ל וז״ל והמשעבד
מטלטלי אגב מקרקעי צריך לכתב לא כאסמכתא ולא כטופסי דשטרי
שאל״כ חיישינן שמא הסופר כתבו בלא מלות משעבד ע״כ • הרי הם הם
לבדי הרי״טבא עצמו׳ וכתב׳ רבינו ירוחם ז״ל בשם מורה שכך היא שברתו
ונמצא שבברת הגאון רבינו שעליה אינה מקובלת אלא גדולי הפוסקים ז״ל
הבאים אחריו ואיה איפה הרבה מהמפ׳ שכתב הרב ז״ל בשלחנו והא ולאי
לענין מעשה לא נפסוק כן אלא לאוקומי ממונ׳ ולא נגה המוחז׳ :

ומשמע מדבריו וכו׳ • מה שהביא גאון ז״ל מענין גט דאמרינן בטל הוא
וכו׳ • הוא דברים השולח והכי איתא החם ת״ר בטל הוא אי אפשר
בו לדבריו קיימים פסול הוא אינו גט לא אמר כלום • למימרא דבטל ליבטל
ליבטיל משמע והאמר רב ששת ואמרי לה אמר רבא בר אבוה מקבל מתנ׳
שאמר לאחר שבאתה מתנה לידו מתנה זו מבוטלת מבטל אי אפשי בה לא
אמר כלום בטלה היא אינה מתנה לבדיו קיימים אלמא בטל מעקרא משמע
אמר אביי בטל שתי לשונות משמע משמע דבטל ומשמע ליבטיל גבי גט
ליבטל דמהני ביה קאמר גבי מתנ׳ ליבטל דמהני ביה קאמר ופרש״י ז״ל שתי
לשונות משמע וכיון דהכי הוא שתמא דמלתא כי טעין אינים מלתא דמהניא
במלתיה קא טעין ע״כ • ודבר מבואר הוא דהחלוק ביש בין בטל לפסול הוא
ליבטל׳ לפסול שייך בעצמות הגט ואינו תלוי במגרש עצמו שהוא אין בידו
לעשותו פסול אם אין הגט עצמו פסול ואם הוא פסול לאו בידי׳ חלי לסלק
פסולו אבל הבטול שהוא פסול תלוי בדעת המגרש או הנותן • אז בשאמר
בטל הוא לאיתי ביה לעתיל ולבעבר מפרשינן ליה כי היכי דליהני •

והשתא קשה בענין האסמכתא שהוא דבר תלוי בדעת המקב׳ דאמרינן
מסמכא כשאמר לשון לאי אינו גומר בדעתו להקנות הקנאה
גמורה • א״כ בשאמר לא כאסמכתא אמאי לא ליהוי כבטל הוא ונאמר
לישנא למהני ביה קאמר ורצונו לומר כפי׳ שדעתו להקנות קנין גמור
ומוחל׳ • ושאין כונתו לומר דבריו בדרך אסמכתא דהא ולאי בדיליה
קיימא ולא שייך לומר בזה שאינו יכול לעשות מדבר שהוא אסמכתא
שיחזור בלא אסמכתא וכו׳ • ויכול ויכול כי אינה נקראת אסמכתא
אלא לפי מה שאנו אומרים מדעתו • והרי הכא מפרש שאין דעתו כן ולא

למי

למי כלל לפסול • ואף באסמכתא גמורה היה לו לומר שיועיל : גם מה שמתלק הרמב"ן ז"ל בין אסמכתא גמורה או דלמו לאסמכתא • לא ירדתי לסופו דלמי מאי דלמי לאסמכתא אינו קונה מפני שהיות הענין עצמו דומה לאסמכתא מונע ממנו ההקנאה כמו שהאסמכתא הגמורה היא ג"כ המונע מ"כ כשהגיע ז"ל מזה לכשהיא אסמכתא גמורה אלא יועיל כלום לומר דלא כאסמכתא • להיינו ודאי מטעמא שאינו יכול לעשות מדבר שהוא אסמכתא שיחזור בלא אסמכתא יה"נ מאי דלמי לאסמכתא לא יוכל לעשות שלא יהא דומה לאסמכתא • ואי מהני בהא גלוי לעתו שעבודו עליה גם באסמכתא גמורה ליהני ומולי מ"ה מסיק

רבינו ומלתא ל"ע :

ז גם יש לברר וכו' • הלכה פסוק' היא בפ"ק דקדושין אחר סוגיית ארוכה דף כ"ו ופ"ז • וכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ג למכירה דכי היכי דבאגב וקני לא בעינן צבורין • ה"ל בהאי צבורין • לא בעינן אגב וקני • וכבר נתפסו עליו הרמב"ל והרי"ן וה"ה ז"ל והנה ה"ה ז"ל כתב לענין ז"ל לכאן דקנה קרקע ה"ל כתבלו וכו' • ובכ"מ כתב שהנכון הוא דלאו מעשה תלוי הוא דלא בעינן בצבורין אגב אע"כ לא ה"ל להזכיר דין זה בהלכות אלו • אלא המעשה הוא לנהי לכאינון צבורין ל"ל אגב להודיע שעם הקרקע הוא מקנה אותן המטלטלין אבל כשהם צבורין אינם עם הקרקע אלמו מוכיח שאגב החלר הוא מקנה אותן מטלטלין ע"כ •

ופשוט לי על ה"ה ז"ל לענ"ד מזה בלון וכן הסוכר מקום שאותן המטלטלין המצבריים מונחים בו קנה וכו' • כתב זה מבואר בהרבה מקומות ואיתא בקדושין פ"ק ובפ' הספינה ופ"ק למציע' ובוקא בחלר המשתמרת לדעת הסוכר או שהוא עומד בלל המקום ההוא • הא לאו הכי לא אלא אם הקנה לו מדין מטלטלין עם הקרקע ולדעת ההשגות צריך אגב בפירוש כמו שיתבאר וכו' ע"כ • ולבריה ז"ל מתמיהין להיכי כתב אם הקנה לו מדין מטלטלין עם הקרקע לא צריך חלר המשתמרת וכו' דבולאי מיירי בלא אמר אגב כשטת הרמב"ם ז"ל מלקמתר ול דעת הרמב"ל צריך אגב בפירוש וכו' • והרי הוא עצמו כתב דמה שלא הצריך הרמב"ם אגב במקום מטלטלין וקרקע לא ה"ל אגב מדין מדין חצרו על הרחין צריך שיהיה משתמש לדעתו או עומד בצדו ומצא בלתי ה"ה ז"ל לומר ליש הפרש בין מקנה קרקע ומטלטלין כא' למקנה מטלטלין עם הקרקע לבשמכרם לא' בסת' אז נקנו המטלטלין מדין חצר כשהן בתוכו ולא מדין אגב • ומ"ל בעינן שיהא משתמר לדעתו • אבל כשאומר מטלטלין עם הקרקע משמעותו שיקנם עמו ואגבו אע"פי שלא אמר בפירוש לשון אגב ולדעת ההשגות צריך שיאמר אגב בפי' ולא שגי בלאו הכי וכשטת רש"י ז"ל לקמן • ומכל מקום מבאן יתבאר לך למה שהכריח הרב בכ"מ דהא לא בעי הרמב"ם ז"ל אגב בצבורים לאו מעשה תלוי הוא אלא הול"ל - לין זה בתלו ההלכות • אחר המחילה הראני איזו הכרח שרי שמכו עיין לין וכן השוב' המקום וכו' • וכתב שפרי נעשה בדשותו להיינו לין תלוי :

אך לענ"ד ז"ל בשטת הרמב"ם נראית לע"ד נכונה • ודברי הר"ן ז"ל נתקשו אלני לגבי בעיא לאי בעינן אגב כתב ומלברי רש"י ז"ל לוקא אגב הוא למהני אבל עם לא מהני • אבל הרא"ה ז"ל כתב לעם הרי הוא כאגב וכי אינבעי לן אי בעינן אגב או לא • היינו לומר אי אגב ובלא עם אלא הא"ל קני קרקע ומטלטלין וכי אמרינן ת"ש לקחני קתני אגב לא מהני למהני בהו עם מוכח אלא מעובדי לר"ג וזקנים ומימרא לרבא בר יצחק וכו' • ובתר הכי מייתי להרמב"ם ז"ל בפ"ג למכירה דכל זמן שהמטלטלין צבורין בקרקע לא בעינן אגב מטמע שהוא מפרש לכי איבעיא לן בגמרא אי בעינן אגב היינו בשאינן צבורין • והיינו דבתל לאסיקי ללא בעינן צבורין איבעיא לן אי בעינן אגב או לא הא בצבורין לא בעינן אגב דה"ל קרקע זה לחצרו ומצרו של אלם קונה ואין לבריו מחוברין שא"ל ה"ל לפרש לוקא בחצר המשתמרת לחצר שאינה משתמרת אינה קונה אלא בעומד בצלה כלמוכח בפ"ק דב"מ ע"כ :

ויש לתמוה עליו ז"ל לדהה לברי הרמב"ם ז"ל דאי בצבורים לא בעינן אגב ה"ל קרקע זה לחצרו ואינה קונה אלא בשמתמרת או בעומד בצלה • דהא לדעת הרא"ה ז"ל כי איבעיא לן אי בעינן אגב היינו אי נימא דכשאמר קנה קרקע ומטלטלין יקנה מדין אגב אף של גד דלא אמר לא אגב ולא עם ואפילו לא היו בתוך החצר ואין כאן לא משתמר ולא מעומד • ואפ"ה הוה אסיק אדעתיה לאוכחי דהקנאה קרקע ומטלטל סג לתת לו דין אגב מפני שהקנאת שניהם יחד בפעם א' מורה שמקנה מדין אגב • ואם כן כל הכן שנאמר להרמב"ם ז"ל לסבר לכי אסקינן דלא סגי בלא אגב היינו כשהמטלטלין הם במקום אחר לכי אמר קני קרקע ומטלטלין ליכא בוה הוכחא למקנה אותה יפל מדין אגב אבל כשהם בתוך הקרקע הוא הולאה נמורה לכי אמר קני קרקע ומטלטלין כיון שהם יחד זה בתוך זה גם הוא אומר קנה אותם יחד ומדין אגב דלא מדין חצר כדברי הרב ז"ל בכ"מ • ולקמן בס"ל נכריה שגר הרא"ד ז"ל הכין כן בכונת הרמב"ם ז"ל • הא"מנם יש לי תמיה על הרמב"ם ז"ל לפי שטת זו לכי איבעיא לן בגמרא אי בעינן אגב אז לא אמרינן ת"ש קתני אגב ואם איתא דאין לצבורין אבל בצבורין לא בעינן אגב • היכי הוה בעי פשי' ליה מכל הני דלא בעינן אגב • הא בכלהו איכא למלתי לאיירי בצבורין • דבהאיא לר"ג בהאיא קתני ומקומו מוסכר לן לרך לתיי' אמרי' כי היכי דלא לאטרוחינהו • ובהאיא לבית רובע נמי אמרינן בתמי עסקינן למי • וכן האיא לבית כלע לחיין לנפיש טובא וקשה כי כלע לא נשאר אלא האיא לרב חייא בר אבין • וכי משום האיא קאמר כל הני לכא למימר דיון להך לרב חייא הויא בתיון צבורין • גם הכך בלעיל בתיון צבורין איירו • לתין בזה שם הכרת לתוכיא ממנו לין ולא הול"ל אלא ת"ש מדרב חייא בר אבין • ולענ"ד הי"ן וה"ה ז"ל להוא מדין חצר ניחא דלא סגי בלא משתמר מדעת הקונה • ואהא דמייתין לרש"י ז"ל מהקנה דגמרא הוא לאגב לוקא בעינן אבל עם לא מהני • איכא למילק דבהאיא לר' חייא בר אבין דקאמר דיון שהחזיק בקרקע קנה שטר בכל מקום שהוא כתב רש"י ז"ל קנה שטר כמון שאמר לו זה קנה קרקע בחזקה ושטר עמה ע"כ • ויון לתיא לומר ולפרש הלשון שאמר המקנה היכי קאמר ושטר עמה • הא ליכא לעמה לא מהני והיה לו לומר ושטר אגבה לאיכא לרש"י ז"ל מינו כלשון הבריתות דכי קתני ועמה מאה לתן אמרינן דעמה לאו דוקא לחיא לא ניחא לומר סגנון הלשון ובלאוכחינן מלא קתני קני אבל רש"י ז"ל לנוסח הלשון אתא לאודועינן ה"ל לכתבו בדקדוק :

ח אך זה לריך לקלוק הקנאה וכו' סוגיא לר' אבוה היא בלף י"ב על עינן אי עבדא כמטלטלי אי כמקרקעי מיתין הא לחכיא מכר לו עבדים וקרקעות החזיק בעבדים לא קנה קרקעות בקרקעות לא קנה עבדים • הוחזק בקרקע קנה מטלטלין במטלטלין לא קנה קרקע עבדים ומטלטלין החזיק בעבדים לא קנה מטלטלין במטלטלין לא קנה עבדים • והחניא החזיק בעבדים קנה מטלטלים אמר לאו בדבא קא מפלגי דמר סבר עבדים כמקרקעי דמו ומר סבר עבדים כמטלטלי דמו אמר רב אוקא בריה לרב אמי לכולי עלמא עבדא כמקרקעי דמי והלתני קנה שפיר והא לחניא לא קנה בעינן קרקע לומיא לעריס בצורות ביולה לא ניילי • איכא לאמרי אמר רב איקא בריה לרב אילי לכולי עלמא עבדא כמטלטלי והלחניא לא קנה שפיר הא לחניא קנה בעינן עלו וכו' : ובתר הכי מקשינן והתניא החזיק בקרקע המס בעומלים בחוכה • מכלל דאי לא קנה בשאין עומלין בחוכה הניחא לעבדא כמטלטלי דמי היינו דאי עומלין בחוכה אין אי לא לא • אלא לאך ליסגא לאמר עבדא כמקרעי דמי למה לי עומלים בחוכה הא אמר שמואל מכר לו עשר שלות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחד מהן קנה כלן • ולישתמיד לאך ליסגא לאמר עבדא כמטלטלי דמי למה לי עומלין בחוכה הא קיימא לן דבעינן צבורין אגב דבעינן לבורין אגב לא בעינן לבורין אגב לא בעינן לבורין אגב דה"ל קרקע זה לחצרו ומצרו של אלם קונה ואין לבריו מחוברין שא"ל ה"ל לפרש לוקא בחצר המשתמרת לחצר שאינה משתמרת אינה קונה אלא בעומל בצלה כלמוכח בפ"ק דב"מ ע"כ :

ויש לתמוה עליו ז"ל לדהה לברי הרמב"ם ז"ל דאי בצבורים לא בעינן אגב ה"ל קרקע זה לחצרו ואינה קונה אלא בשמתמרת או בעומל בצלה • דהא לדעת הרא"ה ז"ל כי איבעיא לן אי בעינן אגב היינו אי נימא דכשאמר קנה קרקע ומטלטלין יקנה מדין אגב אף של גד דלא אמר לא אגב ולא עם ואפילו לא היו בתוך החצר ואין כאן לא משתמר ולא מעומל • ואפ"ה הוה אסיק אדעתיה לאוכחי דהקנאה קרקע ומטלטל סג לתת לו דין אגב מפני שהקנאת שניהם יחד בפעם א' מורה שמקנה מדין אגב • ואם כן כל הכן שנאמר להרמב"ם ז"ל לסבר לכי אסקינן דלא סגי בלא אגב היינו כשהמטלטלין הם במקום אחר לכי אמר קני קרקע ומטלטלין ליכא בוה הוכחא למקנה אותה יפל מדין אגב דבתוך הקרקע הוא הולאה נמורה לכי אמר קני קרקע ומטלטלין כיון שהם יחד זה בתוך זה גם הוא אומר קנה אותם יחד ומדין אגב דלא מדין חצר כדברי הרב ז"ל בכ"מ • ולקמן בס"ל נכריה שגר הרא"ד ז"ל הכין כן בכונת הרמב"ם ז"ל • הא"מנם יש לי תמיה על הרמב"ם ז"ל לפי שטת זו לכי איבעיא לן בגמרא אי בעינן אגב אז לא אמרינן ת"ש קתני אגב ואם איתא דאין לצבורין אבל בצבורין לא בעינן אגב • היכי הוה בעי פשי' ליה מכל הני דלא בעינן אגב • הא בכלהו איכא למלתי לאיירי בצבורין • דבהאיא לר"ג בהאיא קתני ומקומו מוסכר לן לרך לתיי' אמרי' כי היכי דלא לאטרוחינהו • ובהאיא לבית רובע נמי אמרינן בתמי עסקינן למי • וכן האיא לבית כלע לחיין לנפיש טובא וקשה כי כלע לא נשאר אלא האיא לרב חייא בר אבין • וכי משום האיא קאמר כל הני לכא למימר דיון להך לרב חייא הויא בתיון צבורין • גם הכך בלעיל בתיון צבורין איירו • לתין בזה שם הכרת לתוכיא ממנו לין ולא הול"ל אלא ת"ש מדרב חייא בר אבין • ולענ"ד הי"ן וה"ה ז"ל להוא מדין חצר ניחא דלא סגי בלא משתמר מדעת הקונה • ואהא דמייתין לרש"י ז"ל מהקנה דגמרא הוא לאגב לוקא בעינן אבל עם לא מהני • איכא למילק דבהאיא לר' חייא בר אבין דקאמר דיון שהחזיק בקרקע קנה שטר בכל מקום שהוא כתב רש"י ז"ל קנה שטר כמון שאמר לו זה קנה קרקע בחזקה ושטר עמה ע"כ • ויון לתיא לומר ולפרש הלשון שאמר המקנה היכי קאמר ושטר עמה • הא ליכא לעמה לא מהני והיה לו לומר ושטר אגבה לאיכא לרש"י ז"ל מינו כלשון הבריתות דכי קתני ועמה מאה לתן אמרינן דעמה לאו דוקא לחיא לא ניחא לומר סגנון הלשון ובלאוכחינן מלא קתני קני אבל רש"י ז"ל לנוסח הלשון אתא לאודועינן ה"ל לכתבו בדקדוק :

ח אך זה לריך לקלוק הקנאה וכו' סוגיא לר' אבוה היא בלף י"ב על עינן אי עבדא כמטלטלי אי כמקרקעי מיתין הא לחכיא מכר לו עבדים וקרקעות החזיק בעבדים לא קנה קרקעות בקרקעות לא קנה עבדים • הוחזק בקרקע קנה מטלטלין במטלטלין לא קנה קרקע עבדים ומטלטלין החזיק בעבדים לא קנה מטלטלין במטלטלין לא קנה עבדים • והחניא החזיק בעבדים קנה מטלטלים אמר לאו בדבא קא מפלגי דמר סבר עבדים כמקרקעי דמו ומר סבר עבדים כמטלטלי דמו אמר רב אוקא בריה לרב אמי לכולי עלמא עבדא כמקרקעי דמי והלתני קנה שפיר והא לחניא לא קנה בעינן קרקע לומיא לעריס בצורות ביולה לא ניילי • איכא לאמרי אמר רב איקא בריה לרב אילי לכולי עלמא עבדא כמטלטלי והלחניא לא קנה שפיר הא לחניא קנה בעינן עלו וכו' : ובתר הכי מקשינן והתניא החזיק בקרקע המס בעומלים בחוכה • מכלל דאי לא קנה בשאין עומלין בחוכה הניחא לעבדא כמטלטלי דמי היינו דאי עומלין בחוכה אין אי לא לא • אלא לאך ליסגא לאמר עבדא כמקרעי דמי למה לי עומלים בחוכה הא אמר שמואל מכר לו עשר שלות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחד מהן קנה כלן • ולישתמיד לאך ליסגא לאמר עבדא כמטלטלי דמי למה לי עומלין בחוכה הא קיימא לן דבעינן צבורין אגב לא בעינן לבורין אגב דבעינן לבורין אגב דה"ל קרקע זה לחצרו ומצרו של אלם קונה ואין לבריו מחוברין שא"ל ה"ל לפרש לוקא בחצר המשתמרת לחצר שאינה משתמרת אינה קונה אלא בעומל בצלה כלמוכח בפ"ק דב"מ ע"כ :

ויש לתמוה עליו ז"ל לדהה לברי הרמב"ם ז"ל דאי בצבורים לא בעינן אגב ה"ל קרקע זה לחצרו ואינה קונה אלא בשמתמרת או בעומל בצלה • דהא לדעת הרא"ה ז"ל כי איבעיא לן אי בעינן אגב היינו אי נימא דכשאמר קנה קרקע ומטלטלין יקנה מדין אגב אף של גד דלא אמר לא אגב ולא עם ואפילו לא היו בתוך החצר ואין כאן לא משתמר ולא מעומל • ואפ"ה הוה אסיק אדעתיה לאוכחי דהקנאה קרקע ומטלטל סג לתת לו דין אגב מפני שהקנאת שניהם יחד בפעם א' מורה שמקנה מדין אגב • ואם כן כל הכן שנאמר להרמב"ם ז"ל לסבר לכי אסקינן דלא סגי בלא אגב היינו כשהמטלטלין הם במקום אחר לכי אמר קני קרקע ומטלטלין ליכא בוה הוכחא למקנה אותה יפל מדין אגב דבתוך הקרקע הוא הולאה נמורה לכי אמר קני קרקע ומטלטלין כיון שהם יחד זה בתוך זה גם הוא אומר קנה אותם יחד ומדין אגב דלא מדין חצר כדברי הרב ז"ל בכ"מ • ולקמן בס"ל נכריה שגר הרא"ד ז"ל הכין כן בכונת הרמב"ם ז"ל • הא"מנם יש לי תמיה על הרמב"ם ז"ל לפי שטת זו לכי איבעיא לן בגמרא אי בעינן אגב אז לא אמרינן ת"ש קתני אגב ואם איתא דאין לצבורין אבל בצבורין לא בעינן אגב • היכי הוה בעי פשי' ליה מכל הני דלא בעינן אגב • הא בכלהו איכא למלתי לאיירי בצבורין • דבהאיא לר"ג בהאיא קתני ומקומו מוסכר לן לרך לתיי' אמרי' כי היכי דלא לאטרוחינהו • ובהאיא לבית רובע נמי אמרינן בתמי עסקינן למי • וכן האיא לבית כלע לחיין לנפיש טובא וקשה כי כלע לא נשאר אלא האיא לרב חייא בר אבין • וכי משום האיא קאמר כל הני לכא למימר דיון להך לרב חייא הויא בתיון צבורין • גם הכך בלעיל בתיון צבורין איירו • לתין בזה שם הכרת לתוכיא ממנו לין ולא הול"ל אלא ת"ש מדרב חייא בר אבין • ולענ"ד הי"ן וה"ה ז"ל להוא מדין חצר ניחא דלא סגי בלא משתמר מדעת הקונה • ואהא דמייתין לרש"י ז"ל מהקנה דגמרא הוא לאגב לוקא בעינן אבל עם לא מהני • איכא למילק דבהאיא לר' חייא בר אבין דקאמר דיון שהחזיק בקרקע קנה שטר בכל מקום שהוא כתב רש"י ז"ל קנה שטר כמון שאמר לו זה קנה קרקע בחזקה ושטר עמה ע"כ • ויון לתיא לומר ולפרש הלשון שאמר המקנה היכי קאמר ושטר עמה • הא ליכא לעמה לא מהני והיה לו לומר ושטר אגבה לאיכא לרש"י ז"ל מינו כלשון הבריתות דכי קתני ועמה מאה לתן אמרינן דעמה לאו דוקא לחיא לא ניחא לומר סגנון הלשון ובלאוכחינן מלא קתני קני אבל רש"י ז"ל לנוסח הלשון אתא לאודועינן ה"ל לכתבו בדקדוק :

וראה בביאור מחזר המקנה אך סוגיא לר' אבוה היא בלף י"ב מיקמו עבדים אגב קרקע אלא בשמתמרת או בעומל בצלה • ומעתה לנייל כי היכי דלא ליקני הבריתות אהדדי :

ומלברי

ומרוני הרא"ב ז"ל שמבוא רבינו לכתב להיכא לתקני ליה בלרך מגב
אין מלוקין בין ניידי ללא ניידי ובין מוכח' שמעתא דמרוני דמרוני
ושמעתא דת"ה וכו' נראה למסוס הוקשה לו סכוגיא זו דקמא סוחרת
היא לקלוסין והיא דת"ה דמקי הן מוכח דב"ה לניידי בלקנין מגב קרקע
מע"ג דאין בתוכו סגי • והכא בקמא בעינן בתוכו מפוס לניידי •
לכן חלק להסס בקלוסין ובת"ה הוא מקנה מותס מדין מגב הלכך
מע"ג דאין לבורין בו מיקנו בכל שאר המטלטלין • ואכא בקמא
לבעינן בתוכו לאו בהקנאת מגב ניידי • אלא לפ"ל קנה קרקע זה בחזקה וקנה
מטלטלי' אלו הילבך בעינן צבורין בה וב"ש לבהמה ומטלטלי ע"כ אבל
לדעת ה"ר משה ז"ל לא הצר' לפרה אע"ג דניד להיות בתוכה משום
דלא אזיל אדעתא דנפשיה אך העבד דאזיל אדעתא דנפשיה צריך להיות
בתוכה ואי לא לא קני אפי' הקנה לו באגב וזה אשר כתב בספר קנין פ"ג
המקנה עבדים וקרקעות החזיק בקרקעות לא קנה עבדים אלא אם כן
עובדין בתוכה ואע"פ שאמר לו קנה עבדים אגב קרקעות לא קנה עד
שיהו בתוכה שהעבד הולך לדעת עצמו ע"כ • והראב"ד ז"ל כתב עליו
א"א למה הוצרך להיות בתוכה הא אמר לו אגב וקני ובבר אמרו דר"יבא
דא"ל אגב לא בעי' צבורין בה אלא אי איתה להא מילתא בדלא א"ל אגב ואיבא
דקאי בותיה דב"ל דניד לא מהני להו אגב אלא בעינן צבורין בה ושמעת'
דב"ק מוכח לן גבי עבדים וקרקעות אלא דק"ל עליהו שמעתא דבבא
בתרא מבר לו פרה מבר לו טלית מעיד לו עליה ואוקי' דאקני ליה באגב
ושמעתא דמאה צאן ומאה חביות דמהני בהו אגב אפי' במטלטלי דניידי
ואף על פי שאינן צבורין בה וראיתי מתוך דבריו שהוא מהלק בין עבד
לבהמה דעבד הולך לדעת עצמו ובזה ניצול מקושיות הללו ע"ב :

ט ודע והבן כי לדברי כלם אם עשה עבדו אפותיקי לאחר לשעבוד
חובו אין צריך שום הקנאה אחרת שהרי אפותיקי יש לו קול
ובראמר רבא עשה עבדו אפותיק ומכרו ב"ח גובה ממנו אע"פ שלא
הקנהו לו אגב קרקע ואע"פ שלא מכרו לו ולא משכנו ולא הגביהו ולא
הקנהו לו בכסף בשטר ובחזקה כיון ששעבדו אצלו לחובו באפותיקי הרי
הוא קונה בו את שעבודו וטורפו מן הלוקח אבל בשאר מטלטלי אע"ג
הניידי בודאי יכול לעשותו שעבוד באפותיקי אצל מלוה שאף בכתם כל
נכסיו אחראין וערבאין למלותו דנכסוי דבר איניש אינון ערבין ביה ולא
הוצרכנו

אין חלוק בין ניידי ללא ניידי ובין מוכחא שמעתא דמרוני ושמעתא דת"ה
ואע"ג דאוקי' בגמרא שמעתא דמאה צאן לדמי קאמר דאי פ"ד מאה
צאן מפש ניקנינהו ניהליה בחליפין אמאי לא א"ל אי ס"ד מאה צאן ממש
מטלטלי דניידי נינהו דהתם ודאי צבורין בה בעינן אלא לאו ש"מ לא
בעינן צבורין בה בהקנאת אגב והכא בדא"ל קנה קרקע זה בחזקה וקנה
מטלטלי' אלו הילבך בעינן צבורין בה וב"ש לבהמה ומטלטלי ע"כ אבל
לדעת ה"ר משה ז"ל לא הצר' לפרה אע"ג דניד להיות בתוכה משום
דלא אזיל אדעתא דנפשיה אך העבד דאזיל אדעתא דנפשיה צריך להיות
בתוכה ואי לא לא קני אפי' הקנה לו באגב וזה אשר כתב בספר קנין פ"ג
המקנה עבדים וקרקעות החזיק בקרקעות לא קנה עבדים אלא אם כן
עובדין בתוכה ואע"פ שאמר לו קנה עבדים אגב קרקעות לא קנה עד
שיהו בתוכה שהעבד הולך לדעת עצמו ע"כ • והראב"ד ז"ל כתב עליו
א"א למה הוצרך להיות בתוכה הא אמר לו אגב וקני ובבר אמרו דר"יבא
דא"ל אגב לא בעי' צבורין בה אלא אי איתה להא מילתא בדלא א"ל אגב ואיבא
דקאי בותיה דב"ל דניד לא מהני להו אגב אלא בעינן צבורין בה ושמעת'
דב"ק מוכח לן גבי עבדים וקרקעות אלא דק"ל עליהו שמעתא דבבא
בתרא מבר לו פרה מבר לו טלית מעיד לו עליה ואוקי' דאקני ליה באגב
ושמעתא דמאה צאן ומאה חביות דמהני בהו אגב אפי' במטלטלי דניידי
ואף על פי שאינן צבורין בה וראיתי מתוך דבריו שהוא מהלק בין עבד
לבהמה דעבד הולך לדעת עצמו ובזה ניצול מקושיות הללו ע"ב :

ט ודע והבן כי לדברי כלם אם עשה עבדו אפותיקי לאחר לשעבוד
חובו אין צריך שום הקנאה אחרת שהרי אפותיקי יש לו קול
ובראמר רבא עשה עבדו אפותיק ומכרו ב"ח גובה ממנו אע"פ שלא
הקנהו לו אגב קרקע ואע"פ שלא מכרו לו ולא משכנו ולא הגביהו ולא
הקנהו לו בכסף בשטר ובחזקה כיון ששעבדו אצלו לחובו באפותיקי הרי
הוא קונה בו את שעבודו וטורפו מן הלוקח אבל בשאר מטלטלי אע"ג
הניידי בודאי יכול לעשותו שעבוד באפותיקי אצל מלוה שאף בכתם כל
נכסיו אחראין וערבאין למלותו דנכסוי דבר איניש אינון ערבין ביה ולא
הוצרכנו

עצמו • כי זו סברת הרמב"ם היא לבלבורין לא בעינן מגב והוא ז"ל הסיגו
לעיל וכתב ללעולם מגב וקני בעינן אפי' בלבורין וכו' • וזוהק הוא לומר
למסיג להרמב"ם ז"ל ע"פ שטתו • ובבר היה אפשר להרא"ב ז"ל מכללות
דין הרמב"ם קאי לקאמר שלא קנה וקנה בלה כל עקר הדבר שלא קנה בשביל
העבד שאינו בתוך הקרקע לפי
שמהלך לדעת עצמו • וע"ז קאמר
לכי איתא להא מלתא לאין קנין
הא' מועיל לאחר היינו בלא אמר
מגב • ומהאי טעמא הוא לאיכא
למימר לא קני שחסרון הלבור הזה
גורם מניעת הקנין • אבל מה שאין
העבד לבור בקרקע אינו מעלה
ומוריד אמנם כל זה חוץ מהבנת
כונתו אסר לדעתי היא מבוארת
לכי קאמר הרמב"ם ז"ל דבלבורין
לא בעינן מגב היינו כשהם מקנה
בתורת מגב שאומר קנה קרקע
ונטלטלין לבהכי כשהם בתוכו
נקנין מדין מגב אע"ג דלא אמר
מגב בפי' ולא איכפת לן אי משתמר
או לא שאינו מקנ' בתורת חלר שאלו
היה מדין חלר ולאי היה לריך יהיה
משתמר לדעתו והרא"ב ז"ל ליסבר
לבין בלבורין בין בעינן לבורין אינו
יכול לקנות מדין מגב אלא כשיאמר
בפי' מגב וקני אבל ולאי מדין חלר
יוכל להקנות כשהם בתוך הקרקע
ואז לריך שיהיה משתמר לדעת
הקנה וכן באומר קנה קרקע זו
בחזקה וקנה מטלטלים אלו לריך
שיהיו לבורים בו • והשתא קאמר
הרא"ב ז"ל דבעינן העבד שכתב
הרמב"ם ז"ל שאינו נקנה עם
הקרקע אלא בהיותו בתוכו לא לא

בזה כשהוא מקנה במגב' מגב' דדין המגב שמקנה הוא בין בלבורים בין
כשאינן לבורים • אבל אם ילא שלריך שיהיה העבד בתוכו היינו בשלא
אמר מגב שאינו מקנה מדין מגב כלינו שלריך לאומרו בפי' • אלא מקנה
מדין חלר או בחזקה • בהא ולאי לריך שיהיה בתוכו ככל המטלטלין •
והם ממש לדברי הרא"ב ז"ל עלמם שמביא רבינו מעקרא להכא בלא"ל
קנה קרקע זה בחזקה וקנה מטלטלין אלו הלכך בעיקר לבורין בה
וכו' • ובזה יובן לשון הטור ז"ל שמקשה אלל הרב ז"ל בב"י סי' ר"כ שכתב
המזיק בקרקעות אם העבדים בתוכו קנה ואם לאו לא קנה אפי' שיאמר
לו קנה אותן מגב קרקע • וכתב עליו הרב ז"ל להרמב"ם ז"ל דבלבורין
לא בעינן מגב הוי רבותא להכא כשאינן לבורים אפי' א"ל מגב כמשפט
לא קנה אבל הסובריס לבין לבורין בין אינם לבורין בעינן בעינן מגב לא שייך
למימר אפי' להא ליכא שום קנין מטלטלין עם קרקע א"א אכ"ל מגב
ע"כ • ואחר המחילה הראויה לא נתכוון הטור ז"ל על הלשון של מגב
אלא על הדין ולאפוקי מסבר' הרא"ב ז"ל דוקא כשאינו מקנה מדין
מגב אלא בחזקה או לא קנה אם אינם בתוך הקרקע אבל במקנה בדין מגב
דהיינו שיאמר קני ומגב כמשפטו או לא בעינן שיהיו העבדים בתוך
הקרקע • ואהא עליג הטור וסבר כהרמב"ם ז"ל דל"מ כשאינו מקנה
מדין מגב אלא אפילו במקנ' במגב דהיינו שיאמר לו בפי' קנה אותם מגב
קרקע דבהא לא פ"ל כהרמב"ם ז"ל אפילו הכי כשאינם בתוך הקרקע
לא קנאם :

ט ודע והבן כי לדברי כלם כו' • כבר הקשינו לעיל להרא"ב ז"ל מה
שיקשה כאן ג"כ לדברי רבינו ז"ל כיון דדין הסעבוד תלוי
בקול ולאי טעמ' בעשה עבדו אפותיקי קאמר דגובה ממנו אע"פ שלא
הקנהו במגב או בשום הקנא' אחרת א"כ מה מקו' יש למאי דקאמר דבשאר
מטלטלין הוצרכנו למ"ש למעלה אי אע"ג דניידי במגב בלא לבורין בשם
להחזיקן בקרקע וכו' • דפשיטא כיון דלעשותן בקרקע לטרוף בהם
המלוה לא בעינן אלא שיהיה להם קול • הרי הקול אינו תלוי בעינן אם
הם לבורין בקרקע או לא אלא בנוה שמשעבדן בשטר מגב קרקע מזה יולא
הקול לחברך חברא איתא ליה ומניע הלבר עד אזני הלוקח במטלטלין אלו
משועבדי' לב"ח בקרקע וכשלא נזהר איהו לאפסיד אנפשי' • ולעניין קול
זה מה יתן ומה יוסיף היא' בקרקע או לא :

י ודע כי עבד כמטלטלין וכו' • פ"ש מחלין דף קי"ח • ומ"ש לעכל
שאר מילי לכתיבי בקרא קי"ל כמקרקעי דמי כו' • כל חד וחד
מהני למייתי ראיה' במקומו להקנות' בשטר ובחזקה הוא בפ"ק דקדושין •
ובהך חזקה אפליגו ז"ל אי דמיא מכל וכל לחזקה דקרקע הביא' הרב ז"ל
דב"י סי' קי"ב בעינן אלילת פירות אי הוא חזקה להרמב"ם ז"ל
בטילת פירות קנה הקרקע • ולהרא"ב ל והרמב"ן והרשב"א ז"ל לא קנה

ולפי

Digitized by Google

ולפי דברי הר"ן וה"ה ז"ל אכילת פירות דקרקע ואכילת פירות לעבד כגון לקפור לו בגד או לבשל לו קדרה הם שוים למ"ל שאינו נקנה באכילת פירות ה"ה לאיך ולמ"ל שא' מהם נקנה באכילת פירות ה"ה לאיך • ולפי שהוקשה לרב ז"ל דמאי לאמרי' בשלהי ח"ק והרי אכילת פירות דבנכסי חברו ובנכסי סגר לא קנה • משמע מדברי הרא"ש ז"ל שהוא מפרשה לענין קנין לאלתר כדעת הרמב"ם ז"ל ולא כדעת הראב"ד ז"ל ורשב"ם ז"ל שמפרשי' אותה לחזקת ג' שנים • ואלו בעבד כתב בהלכות שלא קנה בעבודת אחר' שאינו של שמוש גופו • ע"כ כתב דשמא להרא"ש שאני בין עבד לקרקע וכו' • ובכ"מ רל"ב להבין כן בדברי הרמב"ם ז"ל:

אמנם קשה להרא"ש יכול ליישב כן • אבל מה יעשה לטור ז"ל דבשתי שורות הוא סותר את עצמו לא אכילת פירות דקרקע • דהא מביא הסגנת הראב"ד ז"ל דאכילת פירות לא מהניא אלא כגון שעשה וכתב עליו והכי משתבר • ותכף בסמוך מייתי בשם רב האי ז"ל כל מאי דמפליגין דהיכא דעבידא אדעתא דארעא אז הוי חזקה והיכא דלא עבידא אדעתא דארע לא הוי חזקה בבא בהתזיק בנכסי הגר אבל בנכסי חברו ל"ש הכי ול"ש הכי קנה לעולם איכא הוכחה דאדעתא למקני עביד דאי בפניו הא"ל לך חזק וקני משתמיה עליתותיה דמקני קא עביד ואדעתא למקני עביד אע"ג דלא עביד אדעתא לארע כיון דלא שני דלא מקני ארעא כל שהוא הוי חזקה והר"ם כתב דה"ה בנכסי חברו בחזקה לקיים המקח הוי לינא כמחזיק בנכסי הגר ומשתברא כדברי רב האי עכ"ל: וע"כ רב האי והרמ"ה בפלוגתא דהרמב"ם והראב"ד ז"ל קא מפלגי אי אכילת פירות מהניא לקנות בחזקה או לא • דהא הכא מילי דמפליגין גבי גר אי עביד אדעתא לארע או לא הם מה שאמרו פ' חזקת דף כ"ל אמר שמואל מאן דפסח ליקלא אדעתא דיקל קני אדעתא דחיותא לא קני • וכן האי מאן דזבי זיתא אדעתא דארע קני אדעתא דליבי לא קני ופרשב"ם אדעתא דחיות אם מפסיתו לטרף בהמותיו דאכילן ואינו מתכוין להנאת הקלף • ומיהו בלקיטת הענבי' מתכוין הוא לקנות הקלף ולקיטתו בחזקה זו לא קני ואע"ג דממיל' מהני לקלף כיון שאינו מתכוין לתקן הקרקע דומיא דלעל וגדר אלא לקיט' פירות מתכוין לא הוי חזקה וכו' • וכן אדעתא דליבי לקלף עצים לשרוף לא קני לכל לקיט' פירות לא קני ע"כ • הרי בהדי דהאי דבנכסי הגר לא קנה בלא עביד אדעתא דארע היינו משום דהוא אכילת פירות לא מהניא בנכסי הגר • וכיון דרבינו האי ז"ל סבר דבנכסי חברו לא שנא א"כ סבר דאכילת פירות הוי חזקה גמורה לקנין והרמ"ה דמשוי נכסי חברו לנכסי הגר ס"ל לחזקה דאכילת פירות לא מהניא לקנין והיינו ממש מחלקת הרמב"ם והראב"ד ז"ל • מעתה איך כתב הטור ז"ל דמסתבר כהראב"ד וגם דמסתבר כרב האי • ונמצאו שתי הכרעות הפוכות וסותרות את עצמן בתוך כלי אחד: ולהיות דברים אלו כ"כ תכופי' וסמוכים זה לזה עלה בדעתי התלוסה לומר דכשהביא הסגנת הראב"ד כתב בלשון זה דהעמדת בהמה ואכילת פירות לא מהניא וכו' • ועלה קאמר דהכי מסתבר ומשמע לי דהיינו אכילת פירות דומי' דהעמדת בהמה שאין שום מעשה בגוף הקרקע עצמו שאין הקרקע ממש מקבל שום חועלת כלל • כן אכילת הפירות לא מיירי בלקיטתן אלא שאוכל ומתהנה מהפירות שאינן בגוף הדקל והקרקע בכל כה"ג מסתבר כהראב"ד דאכילת פירות לא מהניא לקנין • אבל הכא דפסח ליקל' או זכי זיתא למלק' אותם מן הדקל עצמו ומגוף הקרקע • עליהו קאמר רב האי ז"ל דיון אלא סגי אלא מהני לארעא כל שהוא הוי חזקה ומילתא דה"ה לכל לקיטת פירות •

ולפ"ז מ"ש הטור ז"ל סי' ער"ה ויש שהיא חזקה בלוקח ואינה חזקה בנכסי הגר כגון אכילת פירות הבלוקח הוא חזקה ולא בנכסי הגר לאפי' אכל הפירות כמה שנים ולא תקן הקרקע לא הוא חזקה ע"כ • מיירי באכילת פירות ע"י לקיטה לסוף סוף לא מקרי תקון גמור בגוף הקרקע כיון שאין כוחו אלא לאכילת וליהנות מהם אלא דממילא לא סגי אלא מהני לארע' כל דהו ולפיכך קנה בנכסי חברו • ובהליא כתב רשב"ם בהיא דוהרי אכילת פירות דבנכסי חברו קנה וכו' לקיטת הפירות וכו' • ומייתי עלה היא דהאי מאן דפסח וכו': ובזה אין סתירה בדברי הרא"ש לתפירת בגד או בשול קדרה דעבד הם מלאכות כענין העמדת בהמה ואכילת פירות אלא ע"י לקיטה ומאי דמשמע מינה דהיא דוהרי אכילת פירות דבנכסי חברו קנה מפרשה לענין קנין לאלתר היינו לקיטת פירות כדאמרן • דבהכי אינו יוצא מכלל נעל וגדר:

ולשבועה מפורש במשנה פ' הזיינים דף מ"ג ומפיק ליה ברייתא מכלל ופרט וכלל לכתיב בפ' שומרין מה הפר' מפורש דבר המטלטל ונופו ממון יצאו קרקעות שאינן מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות וכ"כ הרמב"ם בפ"ל דטוען: ואית דאמרי דבריה דמר דמי לדבר המטלטל לענין תשלומי כפל דאמרי' בריה מרובה דקרא דעל כל דבר פשע בקרקע לענין תשלומי כפל אלא במטלטלין שנופן ממון שנאמר על שור על חמור על שה על שלמה • אבל העבדים הוקשו לקרקעות שנא' והתנחלתם אותם לבניכם והשטרות אין נופן ממון ע"כ • נראה לומר להו ע"ל דמטלטלין בכלל ופר' ולפ"ז אל פרטא הוא סגי • והרי דמסקנת הגמ' מוכח דבעינן מעוט לכל אל מיניהו • ובבר היינו יכולי' לתרץ על דרך שאמרו התוס' על הברייתא' גופ' כתר לאמרי' אלא כל דרויא אע"ג דבריית' דרי' להו כלל ופר' וכלל לאו משום דלריש להכי קרא אלא מאיזה טעם שיהיה מרבינן כל דבר המטלטל ונופו ממון ולפי שלרשה זו שנורה בגמ' נקט בענין זה • הכי נמי הרמב"ם משום דהוא לרשא שנור' למעט העבדים מהקש הקרקעות וכן השטרות מפני שאין נופן ממון נקט בענין זה • והנראה לי יותר נכון דעכ"פ לא סגי בלאו הכי טעמי למעוטי עבד' וקרקעות ושטרו' למה לאיכא רבויא לכל למרבה כל דבר ואיכא תלתא מעוטי למעוטי תלת מילי • אלא אי"כ נרבינן לאיזו סברא למה בחבוי ורבה עופות טמאים טפי משאר מילי ומג' מעוטי ממעטינן קרקעות ועבדים ושטרות ולא מילי אחריני • אלא ודאי לשנולם שיינן כל מלתא ומלתא אמאי למסתבר טפי דהרבוי הוא לרבות מאי דלמי קלת לפרטי דהיינו ב"ח • ומעוט כל חד וחד למה שהוא יותר רחוק מהם • דקל מעוטא למי למעוטי שפי שטרות כלכתבו התוס' מפני שאין נופן ממון • ואי לאו מעוטא אחרינא הוה מרבינן מכל אף כל מילי אחריני אפילו קרקעות ואתא מעוט' אחרינא למעוטי מלתא אחריתי מאי למסתבר' טפי למעט דהיינו קרקעות לפי שאינם מטלטלין • ואי לאו מעוט' אחרינא ממלת כל הוה מרבינן כל מילי אחריני אפי' עבדים • והשתא דאיכא מעוט אחר לא אשכחנא מלתא אחריתי למסתבר טפי למעוטי משאר מילי אלא עבדים משום דהוקשו לקרקעו' • ואי לאו הוקשא הוא מהדרינן לאוקומי מעוטא לאיזה דבר אחר • ובהכי סלקי דברי הרמב"ם כהונן:

ואונאה משנה מפורש היא בהזהב לה כ"ו אלו דבריה שאין להם אונאה העבדים והשטרות הקרקעות והקלסו' וכו' ולפיכך בגמרא מלכתיב אל קנה מיל עמיתך דבר הנקנה מיל ליל יצאו קרקעות שאין מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות וכו': ולענין בשול מקח איפליגו רבוותא ז"ל • והכריע הרא"ש בזה הלשון לא יכלתי לעמוד ע"ל רב אלפס שפס הלכה כרב נחמן נגד ר' יוחנן משום דבתרא הוא לדוק מאביי ורבא ואילך הוא דפסקינן הלכה' כבתרא' אבל מקמי אביי ורבא ליתא הלכתא כתלמיד במקום הרב ורב נחמן תלמידו של שמואל היה • והלכה לר"י נגד שמואל בכל מקו"ם וכ"ש נגד רב נחמן תלמידו והא דקי"ל הלכה כרב נחמן בדיני היינו דוקא כנגד רב ששת • הלכך נראה כפי ר"ת שפיר' דגמ' דילן סבר כגמ' דבני מערבא • והא דא"ר יוחנן הכא בטול מקח גם להם היינו בפלגא וכו' ע"כ: וגם אני בעניי לא יכלתי לעמוד על דעת הרא"ש במה שטען על הרי"ף ז"ל • דבהגוזל קמא גבי הא דאמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך איזלך בידי כלום נשבע ואח"כ באו עדי' פטור כתב הר"ף ליתא הלכתא כותיה דרב דהא אמרי' בגמ' • א"ל רמי בר חמא לרב נחמן מכלי דרב לא סבירא לך משכוני נפשך אדרב למה לך וכו' • ובפסק זה הסכים הרא"ש שכתב גם הוא • ולית הלכתא כרב דא"ל רמי בר חמא לרב נחמן וכו' עד והלכתא כרב נחמן • והוא תימא דהא דאמרי' דבריה דרב נחמן עצמו במקו' רבותיו שקדמו לו והא ודאי רב רביה דרביה דרב נחמן הוה • ואיכא למימר דלא כתב הכי אלא לגבי ר' יוחנן מטעמא דהלכה כותיה בכל מקום דהיינו בין באיסורא בין בממונא • אבל לגבי דרב דלוק' באמוראי הלכה כמותו אלא שמואל יבדיני הלכתא כשמואל • מ"ה הכא ליתא הלכתא כרב • דהא כי אמרי' דליתא הלכתא כרב בדיני היינו דוקא נגד שמואל אבל לא כנגד אחריים וכ"ש כנגד רב נחמן שהיה תלמיד שמואל • וכלכתב הוא ז"ל דרב נחמן גופי' דהא דקי"ל כרב נחמן בדיני היינו אלא כנגד רב ששת: גם במאי דכתב דהא דמשמע דליתיה להאי כללא כשהוא חולק עם אחר זולת רב ששת לא ידענא זו מנין לו ז"ל דבכמה דוכתי בגמ' אמרי' הלכה כרב נחמן בדיני ששת • ולא מפרש כנגד שום פרטי כי היכי דאמרינן כל היכא דפליגי אביי ורבא או רב ושמואל או רבה ורב יוסף וכו' אבל האי דרב נחמן בדיני משמע שהוא בכל מקום משום דהוא דיינא:

והתימא

והתימא להות ז"ל עלמו בהתיא לל' אבות למייתינן בריש סימן זה כתב ב"ח אינו גובה תובו מהיתומים מעבדים שהנית להם אביהם להלכה כרב נתמן בדיני דאמר עבדא כמטלטלין למי בכל מילי לרבנן וכו' והא התם לאו רב ששת הוא דפליג עליה דרב נתמן אלא עולא ורבי אלעזר ודיינא דהרדעא דלהו פליגי עליה לסברי לגובה מן העבדים של יתומים לכמקרקעי דמו • ואפילו הכי פסק כרב נתמן מן הכלל דהלכתא כותיה בדיני וכל זה לל"ע• עוד נזכרתי דבשער עשירי כתבתי דהתיא דהגזל קמא שיש לו ז"ל עוד סתירה מפרק המפקיד ושם כתב דהתי דהלכה כרב נתמן בדיני הוא לגבל בני דורו עיין שם :

ובגון גזלה לפסק רב כר"מ וכו' • בהגזל עליה דף י"ג תנן גזל בהמה והזקינה עבדים והזקינו משלם כשעת הגזלה ר"מ אומר נעבדים אומר לו הרי שלך לפניך • ובגמרא אמר ר' חנינא בר אבדימי אמר רב הלכה כר"מ • ורב שביק דבנן ועבד כר"מ אמרי משום דבריית' איפכא תניא וכו' • עד ומי אמר רב עבדא כמקרקעי דמי והאמר רב דניאל בר רב קטינא אמר רב התוקף בעבדו של חברו ועשה בו מלאכה פטור • ואי ס"ל עבדא כמקרקעי דמי אמאי פטור בראשתא דמריה קאי • הב"ע שלא בשעת מלאכה ומ"ש לדינו ולא לתנא' שהנית כפ' הגזל ולי' הלכה כר"מ דק"ל עבד' כמטלטלי דמי ומ' • ונרא' שהוא מה שכתב הרי"ף לכפי מה שהבינו הר' המקדי בסוף ימיו חזר בו ממה שפסק תחלה • וקרוב הדבר שכתב כן בהגהה • מו"ר ת"ז ז"ל פעמו הגיה כן בספר היסר : וז"ל כ"י וכתב הרא"ה ז"ל דפסק הרי"ף ז"ל הלכתא כרב דעבדא כמקרקעי דמי ובסוף ימיו חזר בו ואמר דלית הלכתא כותיה אלא עבדא כמטלטלי דמי מדפסק רב נתמן בפרק קמא דמכלתין דהלכה אין גובין מן העבדים לכמטלטלין חשבינן להו • וקשיב עליו זקנו הרז"ל מ"כ ס"ל דמפסק נמי לנשבעין על העבדים והא ליכא מאן דאמר • ובודאי שזו לריכה לפנים דהא הכא פסק רב עבדא כמקרקעי דמי • והלכה פסוקה היא והכל מודים בה שאין נשבעין על העבדים ורב נתמן פסק שאין גובין מהם לפי שהם כמטלטלי וגבי דינא דאגב לא הכריעו בו אם הוא כמטלטלין או כקרקעות ואמרו שהם נקנין באגב וכב"ש שאלו עבדא כמקרקעי או כמטלטלי וסלקא בתיקו • ומן התימא הגדול איך לא מייתו התם הני מתניותא • והעקר בזה שבכל דבר חור' עבד' כמקרקעי דמי וכו' ע"כ • ואין הפסק לדברי הרי"ף ז"ל לבחר חזרה מתמיהים כיון דבכל הני דשבועה ואונאה ותשלומי כפל הוא עלמו מביא המשניות דהוקשו לקרקע : ואני מוסיף עליו עוד דימה מהך דגזלה גופה כי נמצא דלפי פסקו דלא כרב הוית הלכתא כמ"ד במתני' בעבדים והזקינו דמשלם כשעת הגזלה ואינו יכול לומר לו הרי שלך לפניך • והרי בהגזל בחדא תנן שפטו נהר אומר לו הרי שלך לפניך ואמרי' בגמ' ת"ר הגזל שלה מחברו ושטפו נהר חייב להעמיד לו שדה אחר ר"ר אליעזר וחכ"א א"ל הרי שלך לפניך במאי קא מפלגי ר' אליעזר דרש רבוי ומעוטי וכתב בעמיתו רבוי וכו' • ומאי רבה רבה הכל ומאי מעט מעט שטרות ורבנן דרשי כללי ופרטי ואי אתה בן אלא כענין הפר' מה הפר' וכו' יצאו קרקעות שאין מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות וכו' • והריף ז"ל מייתי הך מתני' דשטפה נהר אומר לו הרי שלך לפניך • והשתא אם נפסוק בעבדים דמשלם כשעת הגזלה ובשלה שטפ' נהר דאומר לו הרי שלך לפניך אתי דלא כר' אליעזר ודלא כרבנן דאי כר"א כיון דדרש רבוי ומעוטי רבה הכל ובין בעבדי' בין בקרק' חייב להעמיד שדה ועבדי' כשעת הגזלה • ואי כרבנן הא דרשי כללי ופרטי ובין בעבדים בין בקרקע אומר הרי שלך לפניך • וא"כ האי פסקא דעבדים כמטלטלין דמי לענין גזלה הוי דלא כמאן : ועוד קשה לי על פסק זה דאמאי דאמרינן דבר הלכה כר"מ מתמיהין ורב שביק דבנן ועביל כר"מ ואלטריכי לאפוקי מתני' • וא"כ לדידן דמהפכינן דר"מ בדרבנן ודרבנן בדר"מ אי פסקי' דלא כרב הרי שבקינן דבנן ועבדינן כר"מ דאיהו הוא דסבר כאן עבד' כמטלטלי דמי והדרא תמיה הגמ' דלוכא' דשטת פסק ההלכ' • ואי משום דסוגיין בעלמא' כרב נתמן דפסק דגובין מן העבדי' דהוו כמטלטלי ולא איכפ' לן אי לא סברי הכי דבנן • א"כ אין מקום לתמיה' הגמ' ולא הוה צריך לאפוקי גברי : והך מימרא דרב דניאל בובתה ג"כ בתיזהו נשך דף ס"ה דקאמר רב יוסף בר חמא אמר בהא כרב דניאל סבירא לי דאמר התוקף עבדו של חברו ועשה בו מלאכה פטור ועשה בו מלאכה פטור דניחא ליה דלא נסתריה עבדיה • וכתבו שם התוס' וא"ת בלאו האי טעמא גמי פטור דהא תנן גזל עבדי' והזקינו משל' כשעת הגזלה אבל שכר פעולת' לא משלם וי"ל דיש לחלק בין נתת אדעתא דגזלותא לנתת אדעתא דאגרא כדמפליג התם גבי התוקף ספינתו של חברו ועשה בה מלאכה ע"כ : ולא יכלתי בקמרי להלוס דברי' אלו • דהא רב דהוא מריה דהך מימר' פוסק דלא כהאי תנא דקאמר משלם כשעת הגזלה ושבר דהכא' כמאן דאמר הרי שלך לפניך דעבדא כמקרקעי דמי ובהכי עכ"פ היה לריך להעלות לו שכר אפילו נתת בתורת גזלותא כדכתבו הכא בהגזל • ומ"ל רב לריך לטעמא דנית' ליה דלא נסתריה עבדיה • מי היקי דליהוי פטור דאי לאו הכי היה חייב • וכי מפליג התם בספינה היינו משום דהוא מטלטלי • באופן דקושיית התוס' ותירוצם אדלי הם מילי דמרפסן אגרי : ושרחת לתוק בזה דשמא אע"ג דהתוס' במקומו' אחרים סברי כר"ת ז"ל לחלק בין מילי לאוריית' לדרבנן • אולי כאן בגזל' דעתם כדעת הרי"ף בסוף ימיו מאיזה טעם שלא נמצא אצלנו וסברי דאין הלכה בהא כרב דכמקרקעי דמי אלא דליקכמטלטלין ולפ"ז מקשו במליע' לא לרב גופי' דאיהו פי' טעם דינו להוי משום דניחא ליה דלא נסתרי עבדיה • אבל קושיית הא דאמאי דשקיל וטרי התם רב יוסף בר חמא עם רבא בריה ומייתי לסברי כרב דניאל דהא להתוקף עבדו של חברו ועשה בו מלאכה פטור ובא יהיב רב יוסף בר חמא טעמ' מדנפשיה משום דניחא ליה וכו' • ורבא לא הביב לו כלום ע"ז משמע שהוא מוסכ' דלדין זה אין לו מקו' אלא בטעמ' דניחא ליה • ונהא מקשו בתוס' דנהי דלר' גופי' לא סגי בלאו האי טעמ' מ"מ לדוכן דלא ק"ל דהא כרב וסברינן דעבדא כמטלטלי דמי • ובודאי כל הני אמוראי בחדאי הכי סברי דהוי כסתמא דמתני' דמשלם כשע' הגזלה א"כ למה ליה לר' יוסף בר חמא להאי טעמ' דניחא לי' כיון דבלאו הכי חזינן ממתני' דשכר פעולת' לא משל' ותירלו דע"כ ברכי' להאי טעמ' לדנח' אדעת' לאגר' • ואם לא נכו' דז' הלחן הבנת' ק"ל :

יא ואחר שפסקנו וכו' • בפ"ג דפאה ומייתי לה בהאשה נקנית דבמי לאוכותי מהך מתני' דלא בעי לבורי' דאי אמר' בעי' לבורי' כל שהוא למאי חזי • ולפ"ז הטעם מבואר לכיון דמסקי' דלא בעינן לבורי' מ"ה סגי בכל שהוא דלענין זה אם לו גדול מ"ל קטן : ובטעם פרוזבול כתבו שם התוס' בקדושין דכי אין לו קרקע אין כותבין משום מלוה דלא שכיח שמלוין לאדם שאין לו ומלוה דלא שכיח לא עבדו רבנן תקנתא • ור"ת פירש דהיינו טעמ' שכתב פרוזבול על הקרקע משום דראוי לגבות חובו ואע"ג דליכא אלא קרקע כל שהוא חזי לגבו' כל חובו כי ההיא דקטיל' דאתיי לכתובות בפ' מי שהיה נשוי דגבי הדר גבי ע"כ • ואיכא למילק דמשמע דר"ת ז"ל פי' פירוש אחר ונתן טעם לכל שהוא ולא כפירושא קמא שהם דברי רש"י ז"ל • ואדרבא כפי הנראה גם רש"י ז"ל בפי' הראשון לא יצא מקום אלא עם היסוד של דברי ר"ת ז"ל דאמאי דקאמר דמלוה דלא שכיחא היא שילוה אדם לאדם שאין לו קרקע • היינו משום דלוקח בקרקע הוא סומך שראוי לגבות ממנו חובו ולא ממטלטלין שיכול לגלותם או להגניבם • ואם היסוד הוא זה • א"כ ע"כ לריכין לומר דבכל שהוא סגי משום דגובה וחוזר וגובה דאי לאו הכי אכתי מלוה דלא שכיחא היא שילוה מנה על מה שאינו ראוי לגבו' אלא זוז • ושמא האי ור"ת פי' אין הכוכ' שפי' פירוש אחר אלא שפי' ענין הטעם האמור על מתכונתו דבלאו פירושו העקר חסר בתמני' ההבנה • שוב מצאתי בפ' השולח דף ל"ז כל דבריר"ת ז"ל נכללו בפירושו של רש"י ז"ל והיא דכל שהוא מטע' קטינא כתבוהו התוס' משמו והביאו בשם רבינו שמואל ז"ל לפי' משום דקרקע כל שהוא אוה כל החוב וכו' • אשנם ר"ת ורש"י ז"ל נחלקו בגורך הקרקע דלרש"י הוא משום מלוה דשכיח' ולר"ת משום דראוי לגבות חובו וכשב ר"ם ז"ל ע"ש :

יב ואי לית ליה ארעא והבה לו המלוה בתוך שדהו בקנין או באחר מן ההקנאות שקונין בהן את הקרקעות או ששאל קרקע או ששברו

Digitized by Google

ולכאורה קשה מאי משני למאן דאמר מסיכי אלא הא איכא מקום סיכי אלא היתלות עומדת בכם על האויר • אלא ע"ג קרקע ואותו המקום המועט ע"כ אם אינו הוא אם הסמיכו כלפיהם ז"ל גבו מקום הצלע לתע"ג להיקר יהיה לן מאד והמקום אסר הוא עומד עליו הוי כל שהוא • מ"מ לא גרע מכל שהוא דאמרי לר"ע לאמרינן עלה בקלוסין כל שהוא לאמאי חזי וחרגמ' לר' שמואל כגון שנתן בו מתע • דולאי מקום פולה של מתע הוי כנקולה ואין ספק המקום יתל הוי טפי טובאי ובהיותי מחזר אחר הישוב לזה מצאתי להרא"ש ז"ל שכתב לא נריכ' לאמת אסיכי וסיכי הם של בעל הקרקע ע"כ ועדין בעניותי לא יצאתי מידי גמגום דהיכי דמי הא אינו לו היתלות והקרקע השמיל לו היתלות כתם ולא פי' לו כלום מהקרק' אם השמיל לו ג"כ הקרקע שעומדו עליו היתלות שאמרו אם כמות שהם ועליהם יעמיד הלה עליהו אם פי' לו מהקרקע חזרנו על הקושי שהרי מקום היתלות הוא מושאל לו • ואם לא נזכר הקרקע כלל • מ"כ כי נמי הצלין הוא נקוב מאי הוי לתע"ג דהוא יונק מן הקרקע הוא יניקה מקרקע שאינו שלו • ואי נימא דאף על גב דלא פי' מ"מ כיון דראה שהצלין נקוב והשמיל לו היתלות מוכלא מלעתה שיהנה מן הקרקע השמילן • מ"כ גם כשאינו נקוב כיון כיון שאין היתלות יכולות לעמוד באויר • מסתמא מלעתה שיהו מונחים בקרקע השמילן והלי המקום מושאל :

יג. ואיכא מ"ל לבעינן מקום מסויים וכו' הרמיה למייתי מהא לאמרינן לפלוני ועמו מאה לאן וכו' • היא מסמעתה שהוכא פ"ק דקלוסין דמרוני מ' שבקש ליתן מטלטלין במחנה ולא מצאו לו תקנה אלא שלקח בית אלע ואמר לפלוני זה לפלוני ועמו מאה לאן ומאה חביות של יין כו' ותמיה' לי מאי מייתי מהתם למשמע לפי שטתו ז"ל לאי לאו לסיים בהדיא לפונו לו לרומו של בית אלע זה לא היה מקנה • והרי הרי מיגאש ז"ל להוא מריה דהאי ליכא הרגים מהרי' לחלי אלה אלי מוכר לך משמנים ביינים ונוטל חלי אלהו וכו' • ואחרן לסיים לו אם השלה לאלמ' בהשלה בכלל הוא מכוי' לע"ג דמקרי תלק מ' בשתם ולא סיים איזה חלק פרטי באותו שדה קנה • ומ"כ הכא נמי לעשאו ז"ל דיון דבית אלע הוא מסויים למה הוצרך לעכובא לפרש לפונו לו ברומו מסחיי' לימ' שתם חלק מ' ממנו לפלוני ועמו מאה לאן ואי נימא לפונו לו דוק' מ"כ אין מכאן אמ' • ועוד קשה דהא באיכך עובד' קאמר טפח על טפח ואין זה מסויים •

ובן כתב ה"ר אברהם ב"י ז"ל וכו' • הך מתני' היא בפ"ג דפאה והובאה בפ' אמ' שמת דף קע"ט אהא דאיבעיא להו עבדא במטלטלי או במקרקעי דמי ח"ם הכותב לעבדו כל נכסיו יצא ב"ח שיר קרקע כל שהוא לא יצא ב"ח ר"ם אומר לעולם הוא ב"ח עד שיאמר כל נכסי נתונין לפלוני עבדי חוץ מאחר' מדבות שבהם ואמר רב לימ' עשו מטלטלין שיר אצל עבדו ומ"ל רבא לרב נחמן מ"ט עבדא מטלטלי הוא ומטלטלא למטלטלא הוי שיור מ"ל אלא מסום דלאו כרו' גטא מתניתלה • ולמאי נמי מייתי דסמוך מתני' ומימר' לרב לימי בר יוסף ופי' רשב"ם ז"ל שייר קרקע כל שהוא כגון שאמר חוץ מקרק' כל שהוא לא יצא ב"ח השעבד הוקם לקרקעות והאי קרקע כל שהוא איכא למימר שעל העבד הוא אומר ונמצא שאינו ב"ח וגם תנכסי' לא קנה • וה"ם אם אמר חוץ ממטלטלין כל שהוא כלמפרש לרבי אלעזר לקמי' שעשו המטלטלין שייר אצל העבד לדילמא האי עבד הוא המטלטלין שייר לעבדא מטלטל וכו' • ולפי פי' זה אין ראיה מכאן לדונו של מוהר"ן מיגאש ז"ל • ואולי לפי' רשב"ם ז"ל נתכוין רבי' ז"ל כשכתב למט' דבכלל כל נכסיו נכנסו קרקעות והעבד עצמו וכיון שנפנ' הכלל מ' כבר נפנס הכל והוא נפנס גם גוף העבד שהיה בכלל כל נכסיו וכו' • ומ"מ יש לחמו' איך לתם רבינו בשתי ידים הפי' שמביא הרב מיגאש ז"ל וכתב עליו ושעמא דעבד לא קנה נכסיו לאו טעמא משום דלא יכיל לברורי

וכו' שהרי דברים אלו הם הם דברי הרי"ף ז"ל בפ"ק דגטין והיה ראוי להזכירו ואף הר"ן חולק על דין זה דהר"י הלוי ז"ל ותשמ"ש ראיה נגדו ופי' המשנה כדברי רבינו • ובמאי דמסקינן דלאו כרו' גטא וכו' • יש להרי"ף והרמב"ם ז"ל טעה מוחלפת משמת רש"י ז"ל דפי' בהמבי' קטא כיון דאיכ' למימר דשיריה להא פתיח לשיורא והוא לא הוזכר במתנה דלא נתכ' ליה עלמך ונכסי קנוייס לך לאו פריתות גמור הוא • ואלו הרי"ף ז"ל כתב דשייר ליה קרקע כל שהוא ונכתב הכי בגטא ה"ל לרבים זכותא בגויה דגטא וכו' • וב"כ הרמב"ם ז"ל כפ"ז דעבדי' גט שחרור לריך שיהיה עניינו לבר הכורת בינו לבין מאונו • ולא יאמר לאדון בן זכות לפיכך הכותב לעבדו עלמך וכל נכסי קנויין לך חוץ ממקום פלוני או חוץ מטלי' פלו' אין זה כולת והגע בעל וכו' • ואלו לדברי הרו' שהם לשטת רש"י ז"ל כתב הר"ן ז"ל דבעבד שחבית גטו וכתוב בו עלמך ונכסי קנויין לך חוץ מסלה פלוני ולא לחירו להא לא שייר במה שהוא מסתחרר בו להיינו בלשון שכתב לו עלמך קנוי לך וכרו' גטא הוא •

ואיכא למידק במאי לכתב תו הרמב"ם ז"ל המשחרר ב' עבדים בשאר מ' לא קנו עלמן וכו' ולא כתב בנכסי שטרות קנו וכו' על אבל אם כתב חלי נכסי לפלו' עבדי ומלי נכסי לפלו' עבדי אפי' בשטרות לא קנו כלום שהרי העבד מכלל נכסים והרי שייר בו חלין על כל אלמה ליה לטעמ' שהעבד מכלל נכסי' ושייר בו חלין לאפי' זה אחינן למ"ל מינה הא אם פירש עלמך וחלי נכסי קנוייס לך להכתא ליכא הו למימר דשייר בו חלין • קנה עלמו • דאין הדין כן לפי שטתו אלא לשטה אחוס • חפוק ליה דלא לשתחרר מטעם הנכסי' עלמם לכה'לו חלי נכסיו והרי שייר לעלמו חלים ואין זה לגרת כלכתב ברמב"ם הפרק לכל דאיכא שיור בנכסים עלמם אע"פ שפי' שמקנה לו כל עלמו של עבד אינו שפרור :

ונראה לכי אמרי' דלאו כרי' גיט' הוא היינו היכ' לפירש בהלית בשטר למשייר מילי לגרמיה לבלכי לא הוי גטא כיון דאכתי אית ליה זכות בגוייה דגטא דאי לאו לפי' בגט עלמו מה שהשייר היה הכל לעבד אבל בשלא הוזכר בפי' השייר אלא מה שהוא זהן לעבד בלבד מקרי שפיר כריתות • ובחלי נכסי קנוייס לך הוה מהני מסום דהאי שטרא כוליה זכותא לעבדא הוא דהחלי האחר שנשאר ברשות האדון • ממילא ומאלו הוא שלו ולא מחמת השטר עלמו • אי לאו מסום דעבדא גופיה מכלל נכסים הוא ונמצא שלא שחרר אלא חלין • ואע"ג דסוף סוף ליכא שיור לאדון דהא כותב חלי האחר לאיכך עבדא • מ"מ הא חזינן דבגוף הנ' אין לדבו סוס לורך לשיו שליט ואדון על האחלי האחר : ובטעם דבחלי חלי לא קנה כתב הר"ן ז"ל דרבינו שמואל ז"ל פי' דרבא לטעמיה דאמר בפרק האיש מקדש לכל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו • והכא אינו בזה אחר זה אלא נתן המחלי לזה ואחר זמן נתן המחלה האחר לזה ולאי לא קנה דהא איכא שיור לכל א' וא' הלכך אפי' בבת אחת לא קנו ולא דמי למכר חלין והחרר חלין דהתם הוי בזה אחר זה אי מכר חלין החלה ע"כ : וקשה דהרי הכותב כל נכסיו לזה וכל נכסיו לזה דבזה אחר זה לא מהני ואפי' הכי בנתנם בבת אחת קנו • ונמצא איכא למימר דהאי דאמרינן כל שאינו בזה אחר זה לא קנה אפילו בבת אחת • היינו דוקא היכא דבזה אח"ז אינו מועיל כלום לא לראשון ולא לשני כגון חלי לזה וחלי לזה דשום א' אם לא קנה אפשר בכל חד איכא שיור • אבל כל דאיכא מילי דבזה אחר זה אינו בטל לגמרי ויש בו קצת תועלת דהיינו בכותב כל נכסיו לכל א' מהם דולאי הא קנה • וכי אמרי' דלא מהני הוא לשני מסו' לכבד הם של ראשון שנתנו לו האלה ואין מקום לזה שנתנו לו אחריו • בכה"ג אם נתנם בבת אחת מהני לשיקנו שניהם • אלא דמתה שהרגים משחרר חלין ומכר חלין לא משמע הכי :

יד ויש לנו לברר אם אין קרקע וכו' : על המקיל' הזאת אי מהני להקנו'

ה"ז מקנ' בו אגבו של מטלטל שירצה ובראיה' בפרוזבול דאמרי' אמר רב יהודה השאיר לו מקום לתנור או לכירה ביותבין עליו פרוזבול ה"נ לענין אגב בשאלה או בשבירו' טגי דבר היכי דלענין הקנא' קרקע כל שהוא שוין פרוזבול ואגב וברתני ר"ע • לענין מקום שאול ושכור נמי כהדדי נינהו • ועוד יש ראיה מעובדא דר"ג ור' יהושע שהשכירו את לזה מקום

מעשרותיהו' וע"ד אגב במו שמפורש בפ"ק דב"מ :

יג ואיכא מ"ד דבעי' מקום מסויי' בדאמ' צפונו לפלו' ועמו ק' צאן וק' חביות • דרומו לפלו' ועמו ק' צאן אי' וכ"כ הראב"י בשם הר"י ן' מיגש ז"ל שייר קרקע כל שהו לא יצא בן חורין ואף על פי שנתן לו כל נכסיו דכיון ששייר קרקע כל שהו כתם לא יכיל עבדא לברורי להחו' כל שהו דלקני איהו שאר נכסי היל' לא קנה בנכסים כלום וכיון דלא קנה בנכסי כלום אף עצמו לא קנה דלא פלגי דבור' וכתב רבנא יוסף ן' מיגש כיון דהכי הוא דינא מאן דמתני ליה מידי לחבר' אגב ד' אמות קרקע צריך לסיומי ליה הנהו ד' אמות וכיון דלא סיים לו ד' אמות בפי' לא קנה ולהכי אמרינן אקנינהו ניהליה אגב אסיפא דביתיה דהוא מקום מסיי' ואע"ג דאמרי' חצי שדה אני מוכר לך משמני' ביניה' ונוטל חצי שדהו ולוקח נוטל בחוש משום דסיים לו את השדה ולא מהני ארבע אמות כתם אלא הרשאת אגב א' פקדון דהכי שדרו ממתיכתא דאפ' על ד' אמות דארץ ישראל דמכינן דתקנתא הוא כי היכי דלא ליפטיר מארי חובא או פקדונא והא דאמרינן אקנינהו ניהליה אגב אסיפ' דביתיה לא הרשאה אלא הקנאה גמורה ומ"ה א' צטריך למיפ' לאפיה עד תואת דא' ההשאה הא קי"ל ד' ש' יח' הו' ולא היה יכול להחזיק לעצמו ולדידי ק"ל האי מימר' דמ"ט לא דחי לי מחצי שדה אני מוכר לך מהאי גיסא כיון דלא יכיל לברורי והרבה נחלקו עליו בזה דדחתי' וחצי שדה אני מוכר לך ודאי ק"ל והוא תירו שתירץ משום דסיים לו את השדה מ"מ ל תי' דהא מצי מדחי ליה מגיסא לגיסא ולינא לברורי ואעפ"כ קנה אלא שניטר בחוש וטעמא דעב' דלא קנה בנכסי לירת טעמא משום דלא יכיל לברורי אלא היינו טעמא משום דלשון כל שהוא משמע מר בה משמע מועט טשמ"ג ב"ש כלומר בלו בטות שהוא א"נ כיון דבכל' כל נכסיו נכנסו קרקעות והעבד עצמו וכיון דאמר חוץ הרי פגם הכלל וכיון שנפגם הכלל מצד אחד כבר נפגם הכל והוא נפגם גם גוף העבד שהיה בכלל כל נכסיו וכן פי' הראב"ד בפירושיו • מ"מ משמע שאף לפי' הרב אבן מיגש ז"ל אלין דכתבין הקנית לך ארבע אמות בחצרי ואגבן וכו' דדבר מסויים קרינן ביה ולא גרע משדה דקרי ליה פרום • ואין צריך לומר שאם כתב לו כל נכסי מקרקעי ואגבן מטלטלי שאין לך פרום גדול מזה שרי הקנה לו בל מה שיש לו שבמה פעמים שנינן התם הבותב כל נכסיו כבנו הבותב כל נכסיו לאחרים וכיון שהקנה הקרקעות כלן בודאי קנה אגבן כל המטלטלין אבל אם כתב לו הקנית לך אחת מקרקעותי ואגבן כל

מטלטלין שיש לי זהו דבר שאין מסוים :

יד ויש לנו לברר אם אין קרקע ר"לוה כלל לא בשאלה ולא בשבירו'

ולא בשום ענין ואף אין קרקע כלל לפולה שישאלהו או ישכרוהו מה הקנתו אם רוצה להקנות מטלטלין באגב בהא א"ד שסומך על ד' אמות שקנויו' לו בבל מקום א"נ על ד' אמות של א"י זה נראה שאין

לפמיך

Digitized by Google

להקנות בחצר כשאין קרקע ידוע לנו וכן על מאי דמסיק לענין לינת הולדה ב"ל כך' עליס למי כתקשתי מסוגיית קדושין דמתוכה נראה שהוא מוכרח לומר דבשאין על כ"פ שיהיה לו קרקע ולמי ולא סגי בהו לאות מלאכנעית לן הכתם מי בעינן לבורין או לא ואם מיתת למאי לתקנוי בחצר ע"י הולדה גרילת שיש לו קרקע אע"פי שאינו ידוע אצלנו מה מקום יש שלו לשאול מי בעינן לבורין כיון דאם בלא קרקע כלל מאי לתקנוי: והיוחי מסתתם. על זה תפשתי ומאתי לדב תמגיל בפר"ב למכיל דין מי שנתן קרקע לחבלו ונתן לו על גבה ק' לירין אם אין לו לירין אין מחייבין את המתן ליתן לו ק' לירין על שיבית הזוכה לאיש שיש לזה לירין בשעת שמחתם וכו'. כתב וז"ל זה פשו' לאת בפ"ק דקדושין שאלו מי בעינן שיהיו לבורין המטלטלין תוך הקרקע ומשיקנה לנא ואם אינתא לאפילו אינן בעין קונה מאי קא מיבעי לן פשיטא אלא ולאי לא קנה אמ"כ הם כשין ע"כ: ואות מבואל ההכרח עצמו שיש לו ז"ל לומר לולאי המטלטלין צריך שיהיו בעין הוא ניהו מה שאכלית ג"כ שלריך שיהיה לו קרקע אמת מ"מ שיהיו המטלטלין לבורין בתוך הקרקע אלא בהיות לו בעין קרקע ומטלטלין: וכמה עליף הכלת זה לאלות הכיא לאי"ו לקבורה. מתם שסכריתו ז"ל ממעשה המרוני ומסוגי' לא"ם ומאמר' גיורא וכו': ור"ת ז"ל מוקי וכו'. כן כתבו התוס' בח"ה לבור לא הוה ליה מרעא לאמרו ולוקח הוא להעמיל בגר שאין לו חלק בא"י. ועוד לא"כ לא יעשה אלם שאי שארי הקנאה שהראשון קנה ל' אמותיו ונראה לר"ת דהייבו טעמ' כיון שמוחה שיש לו קרקע וחוב הוא לו שהרי ע"י קרקע מקנה לחברו אפי' יש כמה עליס שמחשיבים אותו הרי הולאה ב"ל כך' עליס אמי וכו'. נראה לר"ת מטעם הולאה ב"ל מ"ל מטעם מ"ל. ומילא לא שלם על דעתו להעמיל כל הסוגיות בגר שאמרו התוספות שהוא לוקח:

ומסתפרא למאן לכתב בשטרא וכו' לשון רבינו לאו סיפיה ליסיה דמעקרא קאמר והרי הוא הולם ויכול אדם לחוב עצמו בכל ענין שירצה וכו'. ומשמע אע"ג לידעי' ולאי שמה שהולה בקרקע אינו כן ואין לו קרקע לא כאן ולא במקום אחר. אפ"ה הוא מתחייב ומסקי לדבריו בסיפן קאמר אבל היכא לפיק שטרא לאוקי בולאי יש לנו לומר שהוא ידע שיש לו נכסים במדינה אחרת ואין אנו יודעים אותו דעת' מחייב הוא מפני שאנו חולין היום הולאתו אמת שהוא יודע בעצמו שאינו מעקר אע"פי שבעצם ממנו והא ולאי לא לריכינן לזה כלל. לעקר מה שמחייב בהולאתו הוא מפני שהולאת' עצמה שמור' בה שהוא רוצה להתחייב מה הוא שהחיוב עצמו הוא בלוי ואין הולאתו אמתית וידעינו שהוא מעקר בה. ואם נפסק לומר וכו'. הרא"ש ז"ל כתב בהסיג לפרכי' ונקנינהו ניהליה אגב הרעא ומשני ליה ליה מרעא כאב וז"ל. ולאי לא נהגי עלמ' למכתב ונתתי לו ד' אמות קרקע בתנאי לידעינן ליה ליה קרקע. ויש שאומרים טעם לדבר לפי שאין לך אדם שאין לו ד' אמות קרקע לקברו שם אם בא"י. ולאמת לאי טעמא מדמשני הכא ליה ליה קרקע. וכן בפ' ח"ה בשמעתא לפרה ועליה וכו'. וכן ההיא לפרק קמא לקדושין מעשה המרוני אחד וכו'. וכן במי שמת בעובד לאיסור גיורא וכו'. ונראה שפס' המנהג שלא לקלקל אם יש לו קרקע לפי שרוב המקנין מקנין לחובתם ליתן אם לשעבד נכסיה וסמכינן אהולאתם שהם מולים לחובתם ואין בולק' אחריו אבל בימי חכמי הגמרא היו רגילין לקלקל עכ"ל. הנה אמרו לבימי חכמי הגמרא היו רגילין לקלקל היא תשובה כללית לכל אלו הל' סוגיות שמביא אמנם רבינו למיסב ההיא לח"ה בחל גוונא והיא למי שמת בגווני אחרינא. מה יאמר בהיא למרוני וכן בהיא לשהב: ומהיא למרוני לא קשה מילי כי החכמים אמרו האמת לאין לו תקנה אלא להקנותם אגב קרקע יהיה איך שיהיה אם בדרך הולאה אם מקרקע של קבורה אם של מ"י אבל לא אמרו לוקח שלריך שיהיה לו קרקע ממש ושיקנה אותם על גבו והמרוני ההוא שרלה להקנותם ע"י קרקע ממש שלקח אותו לכונה זו לא נקשה לו למה לא הקנה לו בלי קרקע ממש ע"י הולאה אם סמך מ"י כי הוא רלה להקנות לו גם קרקע גם מטלטל אבל מהיא להזהב לרבינו נופיה מקשה מינה לעיל לטעמא לארץ ישראל לא ילעתי היאך יחרץ לדיליה מי ניתא לפיון דהולאה ב"ל בכ' עליס למי. לוקי לוה לאיה אנבה כמו שהקש' עלה להיא לאיסור גיורא: ושמא נאמר להחוש' הקשו בהזהב לליקני ליה המעות בהולאה כמו שקנ"ר מרי מרבא על ידי הולאתו של איסור גיורא בפר' מי שמת אע"פי שהיינו יודעים שלא היו שלו תחלה וכו'. ולא חילו כלום. ורבינו סובר לכיון לא מקשה בגמ' הכי לליקני בהולאת המעות עלמן שמע מינה להיינו משום לכי היכי לתקנון לליה ליה סובר לליה קרקע. הכי נמי מאי לאתוויי לליכא שם שהלי. לולאי הולאה לריכה להיות בפני שניים כאשר נתבאר במקומו. וכיון לליכא עליס אין מקום להו לאה לא למעות ולא לקרקע:

חלק שני

א והיבא למשכן לו שלהו באפותיקי וכו' סוגיית הסולם דף מ"א כך היא אמר העושה שלהו אפותיקי לאחרים ושטפו נהר אמי שפיר נאה אמר רבי יוחנן אינה גובה' משאר נכסים ואבוה לשמואל אמר גובה משאר נכסים אמר רב נחמן בר יצחק משום לאמי שפיר נאה הוא אמר שמואל זא לא שפירן מחרגס שמעתים לא"ל לא. יהא לך פרעון אלא מזה. תנ"ה שעושה שלהו אפותיקי לאחר ישטפה נהר גובה משאר נכסים ואם אמר ליה לא יהא לך פרעון אלא מזה אינו גובה משאר נכסים. הנה מילך העושה שלהו אפותיקי לבעל חוב ולכתובת אשה גובין משאר נכסים רשב"ג אומר ב"ח גובה משאר נכסים אשה אינה גובה משאר נכסים שאין לרכה של אשה לחזר אחר בתי דינין: ומה שנחלקי הרמב"ם והראב"ד ז"ל בפי' הירושלמי נתבאר בפי"א דמלוה יע"ש בלבבי ה"ם ועיין בוכוח שבא בשער ו' חלק א' ומה שכתב רבינו ז"ל להסיא ברייתא לוקמה הרי"ף ז"ל באפותיקי שהם וכו'. הוא לאפוקי לעת הרז"ה ז"ל לכתם בפר' אלמנה לב"ג וז"ל ובכל אפותיקי נשנת אותם ברייה בין באפותיקי שהם בין במפורש שאמר ליה לא יהא לך פרעון אלא מזה וכשמכרה לאחר כמו שפירש בירושלמי וכו' והרמב"ן ז"ל טען עליו לליתא ולאי אלא באפותיקי שהם בלבד שאלו באפותיקי מפורש בין ב"ח בין כתוב' אשה אינן גובין משאר נכסים כלתנית אילך הם בשטפ' נהר וכיון לאפילו שטפה נהר אינו גובה משאר נכסים כ"ש במכרה לאחר לאיתא בעולם שאינו גובה אלא ממנו והכין אמרינן בהגוזל ובשני' אותזין לאי אית ליה זוזי לעוקח לא אני מסל ליה לב"ח בזוזי

מאפו חיקי מפורש וכ"ש שאינו נלקה אלא ב"ח וכו' עד הכן:

וקשה לי על קל וחומר לעביל הרמב"ן ז"ל משטפה נהר למכרה אלא

לאי זה כראי זה והרי הם שני ענינים הפכיים לכי אמרינן בשטפ' נהר שאינן גובין משאר נכסים הוא לגרייעותא אלא ב"ח וכאובה לשלה זו לאפותיקי מפורש אשלף ומשאר נכסים אינן גובין נמצאו מפסידים את חוב' אבל גבי מכיר' אי נימא לאין גובין משאר נכסים מפני שאין אחריותן אלא על זה מעליות' היא לחם שמחבטלת המכירה וגובין משלה זו מבלי שילמרכו לחזר אחר בתי דינין וכלאמר רשב"ג גבי אשה אינה גובה משאר נכסים שאין לרכה של אשה לחזר אחר בתי דינין והיינו לטובתה:

וראיתי להרא"ש ז"ל שכתב בהשגלת וכן באלמנה לכ"ג וז"ל רשב"ג אומר ב"ח גובה משאר נכסים כתובת אשה אינה גובה משאר נכסים כלומר אינו מוכר שלה זו ותגבה היא משאר נכסים שאין לרכה של אשה לחזור אחר בתי דינין ואין לפרש אינה גובה משאר נכסי' אם שטף נהר שלה

לסמוך עליהן אלא בהרשאות מהלוואי' ומפקדונו' ומשום תקנה העולם שלא ישתקו ממון בני אדם אצלם אבל אינו ע"ד העקר. וכן כתב הרמ"ה והרי"ף ז"ל בתשובתו ג"כ ועוד כי יש ראיות שלא נסמוך עליהן וזה ההיא דמתרץ בפרק חזקת הבתים כמון דאמרי ידענא דלא ה"ל ארעא מעולם ואם אתא הרי יש לו חלק בארץ ישראל. ותו דגרסינן בפרק הזהב ולקנינהו ניהליה אגב ארעא ומשני דלית ליה אלא שם דבעי' אית ליה ארעא ור"ת ז"ל מוקמי לרהו לבל הני בגר א"נ בישראל שאביו קיים שאין לו חלק בארץ ולא מסתברא דבול' גמרה מידי בגר אלא מסתברא בדכתבינן ומסתברא דמאן דכתב בשטרא הקניתי לך ד' אמות בחצרי ואנכן כל מטלטלי אף על פי שאין לו מהם כלום ואפי' יש עדים שמבחישין אותו הודאת בעל דין במאה עדים דמי והוא הרי חודה שיש לו קרקע ויכול אדם לחוב על עצמו בכל ענין שירצה. ואם נפשך לומר אמאי קאמרינן באיסור ג' ורא אי אגב ארעא לית ליה שהרי היה יכול להודות שיש לו קרקע והילכך אמאי לא אתקיף ליה לודי איסור דאית ליה ארעא וליקנינהו ניהליה אגב ארעא ואינא אלא לאו ש"מ דכיון דאיכא קלא ובריר לן דלית ליה ארעא לא מהני מאי דאודי דמחזי כשקרא הוא ולא זכי אידך בהאי אדיתא ורתו איכא לאקשויי מהה א דח"ה דאמרי ערים ידענא ביה דלא ה"ל ארעא מעולם ולפ"כ מעיד לו עליה שהרי לא היה לו דרך להקנות לו מטלט' עליה באגב ואם כן ניישש דילמא אודי דאית ליה ארעא ולב"ח אקנה מטלטל אגב ותשתא מעיד בדי להעמיד בתני ב"ח כל זה שקשה ז"ל דלא קשיא דהיא דה"ה הואיל ואסה דו פדי גבן דל ת ליה ארעא מעולם לית לן למיחש לתרי חששי חדא לדילמא דאודי דאית ליה ואידך דילמא אקנינהו ניהליה אגבן לתרי חששי לא חיישינן. וכן ההיא דאיסור דעדיפא מינה בעי לאקשו ליה דה"ל מילתא דלא מיחזי בשיקרא אבל היפא דנפיק שטרא דאודי בודאי יש לנו לומר שהוא יודע שיש לו נכסים במדינה אחרת ואין אנו יודעין אותן:

חלק ב.

א והיבא לשכן לו שרהו באפותיקי סתם או במפורש ומכרו או שטפו נהר ויש לו נכסים בני חורין זולתן מהו מי אמרינן כיון דאין נפרעין ממשעבדין במקום שיש בני ח"רין. והבא נמי גבי מבני חורין דלוה ולא טריף. או דילמא כיון שנשאן אפותיקי אזל ליה האי דינא וטריף ליה. ולזה צריכין אנו לפרש תחלה מהו אפותיקי. דע כי לשון אפותיקי הוא פה תהא קאי וזהו חנקרא אפותיקי סתם ויש אפותיקי אחר שנקרא מפורש והוא כשבות' לא יהא לך פרעון אלא מזה ודיניהם חלוקים דהיכא דא"ל בפתם מכרו מבור א"נ אפי שאמר לו מכאן תגבה, והיא מבורה עד שנגיע זמן המלוה לטריף או אם ימצא בני חורין אחרים זולתי מה שמכר שמו' [illegible] זה אפותיקי שדנין בו אין נפרעין ממשעבדין במקו' שיש בני חורין והראיה ההיא בריחא דקתני בגיטין פרק השולח תניא העושה שדהו

מאפותיקי להא תנן לא כתב לה כל נכסי מתרגין לכתובת קיים מפני שהוא תנאי ב"ד. ומשום לישל לה שדה אחת לא הורע כחה על כאן. ובשער ו' לקלקתי בזה בס"ד:

ב אבל אם היה מאפותיקי מפורש וכו' הטור ז"ל בסימן ק"ז כתב דבאפותיקי מפורש אינו יכול לסלקו בשאר נכסים אע"כ יתן מעות וכו' וכתב ע"ז הרב ז"ל בב"י כנראה מדברי בעל התרומה דס"ל שכונה הא למה זה דומה לפי שעושה שלהו מפותיקי לאחר ומ"ל גם יהא כך פרעון אלא ממנו שאינו יכול לסלקו בשומת של קרקע אחרת ואפילו בעדות ע"כ: ובחנם לחקר לבקש הראיה עליו הדין דס"ל דהכי כתב שהיא במסקנת דבריו דבקונו לו דמי שהרי הלוה לא יוכל לסלקו ממנו בקרקע אחר כי אם במעותיו בלבד. הרי עבוחר פסו' סיכול לסלקו:

ועל פסק זה שכתבנו וכו' תלוקים עליו המוס' על דבריו שכתבו בדף מ"ס. מי לא אית ליה מרעא אחריתי עלה הדר ה"מ לסמוי כגון שעשאו מפותיקי לבד לא הדר אחרע אחריתי ליה ואם תפיל ביל המערער יפרע לו אחרת. ומ"ה. אינו מעיד עליה לוגע בעדות הוא ע"כ. ומהקמתי גבי מפותיקי מפורש שאם תפול ביל המערער יפרע לו אחרת. משמע דבמוכר שלא באחריות כמי כשמכלת שאינה בלו חזר עליו למשתמת הא בהא הלית. ואם כן פסק כרב פפא שאינה יכול למכר פרה ועלית מעיל לו עליה פריך ושמר רב פפא אף על גב דאמרו רבנן המוכר שדה לחברו שלא באחריות. ובא ב"ח וטרפה אינו חוזר עליו. כמלאת שאינה שלו חוזר עליו ומשלי הכא דמאי עסקינן במכיר בה שהיא בת קנודו. ורב זביל אמר אפי' כמלאת שאינו חוזר עליו דא"ל להכי זבנית שלא באחריות. וכפי הנראה רבינו פסק כרב זביל וכלפס הרמ"ם ז"ל בהלכות והתוס' פסקו כרב פפא. ואם הדבר כן יקשה על הטור ז"ל בסימן ל"ז לנראה שהיא מסכים עם אביו ז"ל לפסו' כרב זביל. ואיהו כתב למעלה ואפילו אין אנו יודעים לו סוס ב"ח או שאנו יודעים שיש לו קרקע המספקת כנגד חובו אפ"ה אינו מעיד שאנו חוששין שמא יש לו חובות שאינן ידועים לנו או שמא עשה זה בשלה אפותיקי מפורש בגמלא אפילו יש לו שדות אחרות אינו יכול לגבות אלא מזו וכו' וכתב עליו הרב ז"ל בב"י וז"ל ומ"ש או בעשה זה בשלה אפותיקי וכו' כך כתב התוספות שם מאחר דלמר לן אי לית ליה מרעא אחריתי עלה הדר הוה מלי לסמוי וכו' ומיתי כל לסונם. דמשמע לתוספות והטור אמרו דבר אחד: והוא תימא דהרי אין לדברי התוספות מקום אלא במה שהם מניחים שאם תפול ביל המערער יפרע לו אחרת. כי מזה הלל הוי נוגע. והא ולאי כך יהיה הדין למוכר שלא באחריות לחוזר עליו. והרי הטור סבר דאינו חוזר: אלא לעיל אחר המחילה הראויה לא פגע ולא נגע הטור בדברי התוספות כי התוס' הרגישו על הגמרא דלא הוה צריך לסמוך דלא ניחא ליה לליהוי לוה רשע ולא ישלם כי היכי דליקלי בהכי נגעו בעדו' לאין זה נוגע גמור כיון דלית ביה לדר' לממונא ממש"ה לסמוי לעדיפא מינה שיהיה נוגע בעדות מחמת ממון והיינו כשעשאו אפותיקי מפורש לבכאי גוונא מהדר לאוקומי ביל לוקח. לכיון דלא מלי בעל חוב לפרוע מרעא אחריתי ופסיל המוכר אם זו של אפותיקי חפול ביל המערער כי יצטרך לפרוע לו אחרת ואין לך נוגע גדול מזה: אמנם הטור ז"ל כונה אחרת יש לו למאי דמסני בגמרא להוי נוגע משום דלא ניחא ליה לליהוי לוה רשע ולא ישלם. לא אבכה גוונא אחרינא לומר זה אלא בדלית ליה מרעא אחריתי. והטור ז"ל קאמר לטעם זה דלא ליהוי לוה רשע אי יתיה גמי אפילו כשאין אנו יודעים לו כוס בעל חוב. אם אפילו שאנו יודעים ולאי שיש לו קרקעות אחרות ואפילו הכי נוגע בעדות הוא ולא קשה מאי להקשה בגמרא עליה לידיה הדר לשמא יש בעלי חובות אחרי' וכי אית ליה נגי מרעא אחריתי שמא עשה זה הבלה אפותיקי מפורש שאין הבעל חוב שדרהו אפותיקי לב"ח ולבתובת אשה גובין משאר נכסים פירש"י שאם מכר לאחרים האפותיקי יש להם גובין' משאר נכסים רשב"ג אומר ב"ח גובי' משאר נכסי' שאין דרכה של אשה לחזור אחר ב"ד וההיא ברייתא אוקמה הרי"ף ז"ל בתשובה' באפותיקי סתם ולפי' מבור בב"ח לדברי הכל וטורף הבלוה משאר נכסי' בני חורין. ועוד יש ראי' מן הירושל' דקתני העושה שהחו אפותיקי לבעל חוב ולבתובת אשה גובה משאר נכסים והלוקח יחוש לעצמו פי' שישארו נכסים ללוה בני חורין דאי לא עליה דידיה הדר רשב"ג אומר ב"ח גובה משאר נכסים אשה אינה גובה משאר נכסים שלא עלה על דעת שתהא אשה מחוברת על ב"ד הוי בשמברן לשעה אנן קיימין אבל מברן מבר עול' אינן מבורין ע"כ דברי הירושל'. והרי"ף אוקמה בתשובתו באפותיקי סתם ומפרש כל שעה מבור עד שיבא זמנו ואם לא מצא נכסים ללוה טורפו ואם מצא לו נכסים ממברו קיים אבל אינו מבור ממבר עולם שהרי אם לא ימצא נכסים ללוה יטרפנה

המלוה בידו:

ב אבל אם היה אפותיקי מפורש אין פסק שיגבה ממנו ויבא הלוקח שלקחה ויטרוף בני חורין של לוה בשביל אחריות מכירתו שדין המפורש לגבי מכירה כדין אם היה אפותיקי מפורש לגבי שטפס נהר שאינו גובה משאר נכסים ואפילו מבני חרי כך אם מכרו אינו מבור ויבא הוא ויטרוף מעות הלואתו מנכסי אפותיקי של הלוה שבזה לא נאמר אין נפרעין מבשועבדין במקו' שיש בני חורין כי יותר הוא משעבוד דבקנוי לו דמי שהרי הלוה לא יוכל לסלקו ממנו בקרקע אחר כי אם במעותיו בלבד. וכן ראיה ההיא דבי"מ פ"ד דמוקי לה הב"ע דא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזה ותו לא מסלק ליה לוקח בזוזי. ועוד ראיה אחרת שכן הוא הירושלמי בסתם כמו שהעמידו הרב דהא תנן בירושלמי במסכת שבועות פרק אחרון המשעבד שדה לחברו מכרו רבי אחא אמר מכירה לשעתא ר' יוסי אומר אינה מכורה לשעת' והוינן עלה בהאי ירושלמי דרבנן ורש"ג דקאמר דלב"ח מכורה ומתרץ מתניתא בשאמר יהא לך פרעון מזה מה פליגין בשאמר לא יהא לך פרעון אלא מזו ומ"מ מכורה לשעה עד שיבא זמנו לטרוף אך אחר שיגיע זמנו לא ילך אחרי נכסים אחרים הואיל והיה אפותיקי מפורש הנה התבאר מזה כי באפותיקי סתם זכה הלוקח וגובה המלו' משאר נכסים של לוה ובמפורש גובה מבנה וטורף מן הלוקח. ועל פסק זה שכתבנו דבאפותיקי מפורש אם מכרה גובה מן האפותיקי אע"פי שיש לו נכסים בני חורין איכא דק"ל דהיא דגרסינן בפרק ח"ה המוכר שדה לחברו שלא באחריות אין מעיד לו עליה מפני שמעמידה בפנו ב"ה והיינן בה היכי דמי אי דאית ליה ארעא אחריתי סוף סוף עליה דידיה חדר ואי דלית ליה ארעא אחריתי מאי נפקא ליה מינה וכו': ואמאי לא שאני ליה לעולם דאית ליה ארעא אחריתי וחיישינן דילמא אפותיקי מפורש עשאה לב"ח מזה השדה שמעיד לו עליה ואע"ג דאית ליה ארעא אחריתי מעמידה בפנו ב"ח אלא לאו ש"מ דראפי' במפורש אמרינן אין נפ"עין וכו' והאי ראיה ליתא ולא קשיין אהדדי דא"ל אם יכול לגבות מאחרות אמרין לו פרעון אלא מזה שלה זו לבעליה שוב אין למוכר פוס חוב על המלוה להכי עשאה אפותיקי. מכל מקום לא ניחא לליהוי לוה רשע ולא ישלם. זו היא לעניות דעתי כונת הטור ז"ל:

ואמנם יש בזה מהעיון בסדרת הרמב"ם ז"ל לחבר הטור ז"ל משמו כאן בהלכות עדות וז"ל לחבר הרמב"ם ז"ל שאין מעיד לו גליה אם ע"כ הוה סמעון שזו הפרה והטלית שלו רמוכן והוא יודע בודאי שהם שלו שאל"ב אע"פי שמכרם לו שלא באחריות היה צריך לשלם לו אם יטרפם ממנו שמכר לו לבר שאינו שלו ילאה שפוס' כרב פפא דמוקי לה שמכיר בה שהיא בת תמולו ומ"מ הדאם ז"ל פסה כרב זביל שאין צריך לפיך שמכר לו שלא באחריות אפילו נמצאת שלא היתה שלו אין צריך לשלם לו ע"כ. ודברי הרמב"ם ז"ל הם בפי' מהלי עדות והקש' הרב ז"ל בלשון ובב"י לבפלי' י"ט מה' מכירה כתב הפוכר קרקע וכו' אפילו נוד' בודאי שזו הארץ גזולה ונלאה מיד הלוקח אין המוכר חייב כלום וסיינו כרב זביל' גם בפי' זה כתב דאמר שמכר שלה באחריות וכו' הרי הוא דומה שמעמוד ביל שמעון וכו'. ומי קיל כרב פפא חפוק ליה שאם יוציאה בטענה שאינה שלו יחזור עליו וי"ל לרבינו משמע ליה לאפילו לרב זביל בעינן לאוקומי ברייתא כשמכיר בה שהי' בת תמולו מוקי לה בשמכר שהם לע"כ לא פליג ארב פפא אלא בשהתנה בפי' שאין לו עליו אחריות והיינו לא"ל להכי זבנית לך שלא באחריות והא"כ היינו כשהתנה כן בפי' שאל"כ אם קי"ל אחריות ט"כ הוא וכו' יולפיכך כתב רבינו דאובן מכר פרה וכו' ולא הזכיר שם שלא באחריות אמו גבי מכר שדה וטעמא משום לבא לאשמועינן לבמוכר שהם בעינן שיכיר בה וכו' ע"כ

ויש לתמוה ממה שרלה ז"ל להקריב לה' רמבם ז"ל פסק כרב זביל מהא לכתב גבי דאובן שמכר שדה שלא באחריות שרולה שהעמוד ביל שמעון לאי ק"ל כרב פפא חפוק ליה שאם יוציאו בטענה שאינה שלו וכו' לכך חשש לאחזור עליו ליתה אלא בדלית ליה מרעא אחריתי מאי נפקא ליה מיני כלפריך בגמר' ואין מקום שיחזור עליו לא ב"ח ולא לוקח לא הוי נוגע בעדות אלא מטעמא דלא יהיה לוה רשע וא"כ הכא"ת הרמב"ם ז"ל לומר זה הטעם לכלול אפי' בדלית ליה מרעא כדמוקי ליה בגמר' וראיתי בספר לחם משנה כתב וז"ל ויש לי שהקשה על פי' הרב כמ"ש בדברי רבינו קושיא חזקה לאי רבינו מיילי במכר סתם אין כתב בתר הכי בד"א שיעיל דאובן וכו'. כשבאו עדים והעידו שהם יודעים שראובן זה לא ה"ל קרקע מעולם וכו' הא כיון שמכר בהתם הוי כמי שקבל אחריות וא"כ אתי ה"ל קרקע למאי ניחוש אי להעמידה בפני בעל חובו אלא יהי' לוה רשע הא לגבי לוקח כמי הוי לוה רשע כיון שמכרה לו באחריות. ולכן נראה לו שמה שסבין הטור בדברי רבינו עקר והתיא לפרק י"ט יש ליישבו בכ"הג. ופי' לסונו כן המוכר קרקע לחברו והתנה המוכר בפי' שלא יהיה עליו אחריות אפי' שיהיה יולא בודאי שזו הארץ גזולה וכל זה הוא לשון התנאי ואח"כ יצאה מיד הלוקח אין המוכר חייב כלום וכו' ע"כ.

ובבוד עולם תריפותו ז"ל יונח במקומו אין דברי הר"מבם ז"ל סובלים זו הסבר' כלל אחר המחילה הראויה כי לשונו כך הוא המוכר קרקע לחברו והתנה המוכר שלא יהיה עליו אחריות אפי' יודע בודאי שזו הארץ גזולה ויצאה מיד הלוקח אין המוכר חייב כלום ואל"ל אם בא ב"ח וטרפה שאינו מחזיר לו כלום שכל תלוי שבממון קיי'. ואם איתא למאמר אפי' יודע בודאי שזו הארץ גזולה הם לדברי התנאי ואח"כ מסיק הר"מבם ז"ל הדין בחמרו ולא מיד הלוקח אין המוכר חייב כלום וכו'. הרי כשאמר ויצאה מיד הלוקח הוא כללי בכל אופן שיצאה מידו ונכנס בזה בין שיצאה מחמת הגנזל אומחמת הב"ח ולכאורה לעיל בפ' זה בד"א כשהוצי' המקח ביל הלוקח בב"ל של הראל כגון שהיה המקח מבלטלין והוו גזולין אם שהיתה הקרקע גזולה אם שבא ב"ח של מוכר וטרפה מיד הלוקח וכו':

הרי

Digitized by Google

הרי בדלי שלשון הולאת המקח מיד הלוקח הוא כולל בין מטו גזילי בין משוס ב"ח וא"כ כאן ויולאת מיד הלוקח אין המוכר חייב כלום ה"ק תו ואל"ל אם בא ב"ח וטרפה כאלו עד השתא לא דבר אלא בהטוליאה הנגזל והרי בהאמר ויצאת מיד הלוקח נכלל בזה נגזל וב"ח • ואם רצה לפרש הל"ל כלעיל אין המוכר חייב כלום בין שהיא הנגזל בין שטרפ' בעל תובי אלא ולאי הדברים פשוטים שהלשון כלו הוא ממשך והוא מלברי הרמב"ם ז"ל דקאמר אפילו אם נודע לנו בודאי שזו הקרן גזולה וע"י כן יצאת מיד הלוקח שהנגזל הוציאה מידו אין אם כן חייב כלום • וע"ז שייך שפיל תו ואל"ל אם בא ב"ח וטרפה • ודרכו של הרב ז"ל ברא' הכונו ביאור בסתיר' לסרמב"ם ז"ל בין הפרה והטעי' לא מיירי כשלא קבל אחריו' לנו בין הקולס דשלם • ולקולוק לשונו ז"ל מכלל מלי' על זה מדכתב שחלה ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות וכו' • וחזר ואמר ראובן שמכר פרה וטלית לשמעון וכו' יכולו עתה מלת הנקה מחולש' יאמר בקצור אבל אם מכר לו פרה וטלית וכו' • אלא האמת יורה דרכו שהתכוון לומר עניין אחר מחולק מחלק מן הראשון ואינו מתיישב אליו כלל דהיינו ראובן שמכר בשתי פרה וטלית באחריות • ליכול להעיר עליה כשהלוק מכי שהיא בת תמורו דבהא אפי' לרב ז"ל • אך הקושיא שהקשו עליו היא באמת עלומה ותתעלם יותר מתוך סגנון לשון הרמב"ם ז"ל שכתב אבל אם לא בא עדיים לכף אף על הפרה וטלית אינו מעיל וכו' • דהאי אף משמע שחוזר על הדין הקודם דלשם שאינו מעיל על השדה אינו מעיל ג"כ על הפרה וטלית • אלמא לשם בעלינו שם ובשדה כתב בהדי שלא באחריות ולפיכך לא הוצרך לפרשו ג"כ כאן בפרה וטלית ואלו הן העליונים מוחלקים בקבלת האחריות לא היה לו לדק יפה לשון אף גם לשברת הטור ז"ל הוא דוחק גדול שיפסוק הפך שברת רבו ז"ל מלבד שתירת עצמו אשר לכל זה כל מה שיאמר ביאורו עם שלא יהיה כ"כ מרווח יש מקום לקבלו ולהבלו להלכל ממבוכה גדול' כ"כ ואומר כי יש לדקדק בדברי ז"ל בפי"ט דמכירה שכתב המוכר קרקע לחברו והתנה המוכר שלא יהיה עליו אחריות אפילו גולה וכו' • לעיל כשהתחיל בדיני האחריות כתב כל המוכר קרקע או עבד או שאר מטלטלים ה"ז חייב באחריותן כו' • הרי שכתב האחריות כולל בין בקרקע בין במטלטלין • ואל"כ כאן כשכתב דין שלא באחריות למה הקדיל לומר בפרטות המוכר קרקע לחברו והתנה עליו המוכר שלא יהיה עליו אחריות ולו' • ולא אמרו ג"כ כלי קרקע או עבד או מטלטלין • וכ"ת משום דפלוגתא לרב זביד ורב פפא היא בקרקע • היא גופה תיקשי אמאי לא נקטי פלוגתייהו בכל מכירה • ואי משום תלוקת בא ב"ח וטרפה • הא במטלטלין בלבד נמי שי כא ועוד לגם הייה לאחריו' ט"ס עקר הדין בקרקע אחמר ועכ"ז כתבו הרמב"ם ז"ל כולל בקרקע ומטלטלין • ואפשר שהרגיש ז"ל בסוגיות הגמ' לאסיפת דברייתא למכר לו פרה מכר לו טלית פריך והאמר רב פפא וכו' אמאי ל' פריך הך קושיא מרישא למכר לו בית מכר לו שדה אין מעיל לו עליה מפני שמעמילה בפני בעל חובו לכי נמי מוקמינן לה שלא באחריות הכי קאמר דאין מעיל עליה מטעמא דמעמילה בפני בעל חובו למשמע לגבי לוקח גופי' לאו מוגע הוא והאמר רב פפא להמוכר בדה שלא באחריות ומצאת שאינה שלו חוזר עליו וא"כ מוגע בעדותו הוא מפני הלוקח עצמו • ובהכי תהא הקושיא משדה לשדה • ותו איכא למילק דולאי הרעת נותן לרב פפא ורב זביד דאיפליגו בעלמא בהאי דינא והמקשן ידע זה כי רחוק הוא שידע לדברי רב פפא ולא לדברי רב זביד • וא"כ מאי פריך • הא ספיר קאני למעיל כפי דברי רב זביד והיכי מקשה הכא מדרב פפא כאלו דין מוכרע הוא • ולא הגה לו להקשו' אלא לרב פפא בדרך בשלמא לומר בשלמא לרב זביד ניחא למעיל משום דסבר אינו חוזר עליו אלא לרב פפא דסבר חוזר עליו קשיא דמוגע הוא וכו' • ע"כ הבין הרמב"ם ז"ל דמתלקת רב פפא ורב זביד אינו אלא בשדה לרב זביד סבר כל דהוא קרקע עביד אינש לזבון ארעא ליאנה ואינו חוסם אע"פי שיקחוה ממנו בין מב"ח בין מגנזל לכיון שנתרלם לגקחה שלא באחריות הוה למשתייה אם עשה ממנו אפותיקי מפורש לאו נוגע בעדות הוא דמה איכפת ליה אם המערער יטלנו דהא לא יחזור ויגבה ממנו דבאפותיקי מפורש במוכר שלא באחריות דמי שאם נמצאת שאינה שלו או שטפה נהר אינו חוזר על הלוה והילכך לאו נוגע בעדות הוא ואפילו למאן דמשני נוגע בדבר הוא משום לוה רשע ולא ישלם הבא ליכא למי' שיהיה לוה רשע משום הב"ח אם יפסיד אותה שדה בין דאפותיקי עשאו ולא קבל עליו אחריות ליכא משום לוה רשע כדאמרינן לקמן דמצי אמר להבי זבני לך שלא באחריות • ג והיכא שמשכן אדם בית או שדה ידוע משכונה סתם אם מכר ראובן אחר כך אותו שדה לדלי מכורה חלוטה או שחזר ומשכנה ללוי ונותר אצל ראובן מקרקע ומטלטל שהן בני חורין מהו שיבא הראשון שנתיחדה לו במשכון ויטרפנה מלוי שלקחה או במשכונה או דלמא נדון באן אין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין שהרי לא נתייחדה לו בהקנאה אלא לגבות מעותיו בלבד נתייחדה אצלו והילכך שקול יתהון מבני חורין דאישתייר בידיה ומפתברא דאם איתא ההוא משכונא בלישנא דאפותיקי סתם דיינין ליה באפותיקי סתם ואי בלישנא דמפורש דיינינן ליה כאפותיקי מפורש וכמו שבארנו דיניהם למעלה ובתב ר"ח ז"ל בפי' נ"יטין דמשכון סתם היא כאפותיקי סתם וגובה משאר נכסי' אך מצינן שכתב ה"ר יהודה ז"ל איכא מאן דבעי מימרא דהיכא דאמר משכונה סתם שאין כתוב בה לא יהא לך פרעון אלא מזה ואח"כ מכר ללוי אותו קרקע מבירה גמורה אם נשתייר למוכר קרקע אפילו זבורי' אומרים דבנן אין נפרעים ממשועבדים במקום שיש בני חורין אבל אם לא נותר למוכר קרקע ואף לא מטלטל בה וראו גובה מן הקרקע ושתדפו מן הלוקח מפני שהוא מוקדם והיכא נמי שמשכונה דאובן לשמעון ואח"כ משכונה ללוי בין שזבה הוא בקרקע בתורת משכונה ולוי כמו כן במשכונה זכה הראשון וגובה ממנה ולוי גובה מעותיו שיש לו בה במשכונה משאר נכסיו הנותרים ללוי ולא חשבי' ללוי למשועבד זה הקדרה במשכונה כדי שנאמר אין נפרעין וכו' אלא ש"מ גובה חובו מאותה משכונה שהוא מוקדם בה ולוי חוזר וגובה משאר נכסים ואיכא מ"ד דבמשכונה שלא בתב בה לא יהא לך פרעון אלא מזה ואחר כך מכרה אם לא רצה המשכן לגבות משאר נכסים אין גובה אלא מאותה משכונה שנתיחדה לו ואף על פי שמכרה לאחר ואין בו משום אין נפרעין מנכסים משועבדים שלא נאמר דין זה במשכונה מיוחד' דבאפותיקי מפורש דינו ואפילו אפותיקי סתם אנו אומרי' בו שאם שטפה נהר גובה משאר נכסים ודיקינן מינה הא אם לא שטפה נהר אינו גובה משאר נכסים והני אמרי לך שזה הדקדוק אינו אלא בזמן שעום' השדה בעינו שלא נמכר אבל נמכר הא תניא העושה שדהו אפותיקי ומכרו

לקריוה בעל קרקע שעה מ' • ורב פפא סבר לזה אינו אלא כשטרפה בעל חובו לסוף סוף הלוקח נקרא בעל הקרקע עד זמן הטרפה אבל כשהוציאה הנגזל מידו חוזר עליו משום דמעקרא לא היתה שם סוס מכירה ולמפרע לא נקרא מעולם הלוקח בעל הקרקע אפילו רגע א' כיון שלא היתה שלו • וכבר מבואר הוא דהאי טעמא לרב זביל לא שייך אלא בקרקע דבית אינ"ל ניחא ליה לאנים למזבן ארעא ליומי' אבל במטלטל' מה טעם יש שיהרלם האדם להוציא מעותיו כדי שיקרא בעל טלטל יום א' אפי' יאיתוהו מידו בתורה גזלנו' דאמאי רבותי' בהא למשדי זוזי בכדי וכי סבר זקביל שלא באחריו' לי למו שנאמר להיינו דוקא כשטרפה ב"ח מתמת שעבוד אבל במכל שאינו שלו מוד' לרב פפא לחוזר עליו • ומשתא פליך בגמרא אמאי לאמרינן בפרה וטלית מעיל לו עלי' מפני שאינו מעמילה בפני בעל חובו דנהי דלאו מוגע הוא • מ"מ הוי מוגע מצד הלוקח שהרי אמר רב פפא גבי שדה דנמלאי שאינ' שלו חוזר עליו ומכ"ש גבי פרה וטלית לחזור עליו ונהי לאדם לשדה ליכא לאקשויי מדרב פפא דלי' הלכתא כוותיה • מ"מ אסיפא קשיא דמדברי למדנו ק"ו במטלטלין ובק"ו זה סיועא מדבריו ליכא מאן לפליג דלא שייך ביה עביל אינש לזבון מטלטל דיומיה כדאמרן • ומשני למיירי בהכיר בה שהיא בת תמורו יודאי שנוה קאי לכ"ע ובתר הכי מייתי גמר' הו מלתיה לרב זביל לאו לשנויי ברייתא אלא לסיומי דינא לרב פפא בשלה לא מייתי ליה בלוכתא אחרינא ואשמועינן לרב זביל פליג עלי' וסבר דבשל שמלא שאינה שלו אינו חוזר עליו והיינו מטעמא לעביל אינש זבון ארעא ליומיה דבהא אהניא טענה להכי זבנית לך שלא באחריות ולזה נתכוון הרי"ף ז"ל כשאמר ורב זביל פליג אדרב פפא וכו' וק"ל מעתה לדקו כל דברי הרמב"ם ז"ל דבפרה וטלי' אע"פי שמכר שלא באחריו' אלטריכנן לאוקמת' דמכיר לאי לאו הכי הוי המוכר נוגע בשלוק' חוזר עליו דלא מהני בהא לומ' להכי זבנינ לך שלא באחריות כי יאמר הלה לאו אדעת' לאחריו' כזה קבילת על שאינה שלך ובפי"ט דמכיר' כתב בדיוק דלוקח מוכר קרקע לחברו שלא באחריות אינו חוזר עליו אפי' נודע שהיה גזלה דבהא שייך לו' שכל חנאי שבממון קיים למסתם כל זה וכלל בכלליותם נלחקנו בכל זה אמר התמיהה אגלנו • ואפילו למאי דמשני וכו' היינו הכי פרינן בגמ' אי לית ליה ארעא אחריתי אמאי נפקא ליה מיניה מסיקין לעולי' לית ליה ארעא אחריתי דאמר לא ניחא ליהוי לוה רשע ולא ישלם סוף לגבי מיך נמי לוה רשע ולא ישלם הוא דאמר להלי זבינו לך שלא באחריות ופר"ש ז"ל סוף סוף מה הנאה יש לו בעדות זו דמוקי לס ביל לוקח והלר ב"ח וגבי מיניה לגבי לוקח נמי ה"ל לוה רשע שהרי הפסידו ולא הוי מוגע בעדות זה וכו' • נראה דמאי דקאמר להוי לוה רשע לגבי לוקח היינו כשהמלוה יטרפנה בחובו וכונת הקושיא היא דמהאי טעמא ה"ל להעיד לוה מוגע הוא • אבל הרב המקי ז"ל פי' בשלין אחר וז"ל סוף סוף לגבי לוק' לוה רשע ולא ישלם שנתן לו מעותיו והפסיד' אם המערער יוציא הקרקע מתחת ידו ומ"ה הוי מוגע בעדות ואמאי נקט רבין בר שמואל מפני שמעמילה בפני בעל חובו וכו' ינראה שבעל לקיח המערער שהוא הנגזל קרי ליה לוה רשע • והקושיא היא לחיפוק ליה דהוי מוגע מהאי טעמא • בלאו טעמא דמעמילה בפני בעל חובו • ואם זאת היא כונת קושי' הגמ' היינו על הלרך שהקשה לעיל לרב פפא ואי לא ידע שנוי לעיל א"כ לימא הכא נמי דה"מ לרב פפא וכו' יוגם יש לתר"ל בנקל לרבינבר שמואל אמנם לאשמעינן אפי' כשלוקח מכיר ויודע שזו שדה היתה של המוכר ועדי המערער עדי שקר הם • ודאי לא שלה על דעת הרב המקי ז"ל לחלק בין שדה למטלטל כדאמרינן לדעת הרמב"ם ז"ל • והשתא לא הוי מוגע בעדות מזה הלל אלא מפני שמעמיל' בפני בעל חובו וע"כ הכי נריסינן למימר ע"פ דרכו למאי דמשני לעיל לרב פפא במכיר בה שה"ל את תמורו • לריסת דבריתא דקתני מכל לו בית מכר לו שדה אין מעיל לו עליה מפני שמעמיל' בפני בעל חובו מיירי נמי במכיר בשדה שאינה שלו דומיא דסיפא דפרה וטלית :

ג והיבא שמשכן אדם וכו' • הטור סי' קי"ח הביא סתם סברת רבי' ולא הזכיר

Digitized by Google

הזכיר בספר הסברות:

ד והיכא שמכר המלוה קרקע שמכרה לו הלוה לזמן וכו' הסוגיא היא בלקח ל"ת ועל התמיהה שהביא הרב ברצלוני ז"ל ומוקמי לפלוגתא לתני במטלטלי ולתי לה מקום למקשה מהיא לרמי בר חמא למיירי במוכר בלא וכו' אי מקום היא לא יעלה איכא למימר למאי לפליגי תני ורבא לענין מכירה אי הוי מכור או לא הוא לוקח במטלטלין לחלו בקרקע אפי' אחר הזמן אין המכר מכר בלא שומת ב"ל. וספיר פרכינן לרבא לקאמר מכאן ולהבא הוא גובה ואין המכר כלום מלחזיקן לאיהו גופיה בכר לכמאן דגבי מחיים למי אפילו בקרקע אלמא לדידיה נמי למפלא הוא גובה:

אבל הא קשיא לי היכי מלינן לאוקומי במטלטלי הא אמר בגמרא כל היכא לאקדים לוה וזבין לוה כ"ע לא פליגי לאתי מלוה ועריף אתי מלוה ופרי' וכו' ואי במטלטלין איירי מי מצי מלוה לעריף מן הלקוחות לאף ע"ג לכל נכסי הלוה הם מסוגבלין לו בין קרקע בין מטלטל. היינו לוקח כשהם עלין בדשות הלוה גופיה למיכה ואפילו מן גלגל לעל כתפיה אבל לענין מרפא אין המלוה עורף מן הלקוחות אלא לוקח מקרקע ולא ממטלטלין. והכא לא פירש לאיירי בשעבד המטלטלין בתנאי ואם כן הוא מן התימא היאך עלה על הלעת לאוקומי הך פלוגתא במטלטלי. והרב ברצלוני ז"ל לא לחלה אלא

משום קושיא למי בר חמא:

ובתב הרב בעל העטור ז"ל וכו'.

גם מירון זה לר"ת ז"ל קלרה יל שלי הלום להסיגו לכגמרא פלכינן מו חנן לכרי שהלום אם ים אל על חמנו אחר הפסח מ ר ה אה אא"ב למפרע הוא גובה לחכי מוחר בהגאה אלא א"ת מכלן ולהבא הוא גובה אמאי מוחר בהגאה ברשות ישראל הוה קאי הב"ע בשהרהינו אלנו ופרש"י ז"ל בשהרהינו אלנו בדבה: ל נכרי נתנו קס ד השתא משום הא"ל תורת מסכן וב"ח קולה מסכון ע"כ: ותימא על עצמך אי גם אביי ורבא לא אייני אלא היכא לאיתא בילא לב"ח בחורת מסכון להיכי אסכון לקני בעל חוב נכסי לוה כי ליתלהו בילה וכו' יכלקאמר ר"ת ז"ל. אם כן אמאי משני בשהרהינו להיינו משום לב"ח קונה משכונתא מלתיה לרבא נמי מייני בהכי. ואין ספק לדברי הרמב"ן ז"ל הם הגלוים בפשט ההלכה לכי אמרינן לפליגי אביי ורבא כשמכר או הקלים המלוה סילו קודם שהגיע הזמן שהוא יכול למכו' בחלט ואין זה אלא אחר שנעשה כל מה שיעלה על ידי ב"ל כמו שנחפרשו הלינים במקומם: ותמלית כל אלו הדברים הבאים הטור ז"ל בקצור סימן ק"ג שלחב אם ירל המלוה לנכסי לוה לוה והחזי בהם או מכרן אלא בית לין אינה כל אם אפי' הים' משכונה בילו או אפוחקי מפורש כיון שיכול לקלמו ולסלקו בטעות אין לו בה כלום למכרה או

ומברי גובה משאר נכסים ואפילו רשב"ג לא פליג אלא בבחובת אשה והא מילתא צריכ' עיון רב ע"כ בתב בספרו ומצאתי דעת שלישי שכת' ומשמנו שהיא מוחזקת שהיא כאפוחיקי מפורש ואפילו שטפה נהר אינו גובה משאר נכסים אף מבני חרי אלא הרי היא בקנוי לו ומזלו גרם והפסיד את שלו כששטפה נהר ואם מברה לאחר או משכנ' הרי הראשון שהחזיק בה מסלקן עד שיפרע לו את מעותיו ואע"ג דאית ליה נכסי ללוה בני חורין ואנו אין לנו אלא מה שבחבנו:

ד והיכא שמכר המלוה קרקע שמברה לו הלוה לזמן שקבע עמו אם יכול למוכרה בטרם שיגיע זמנו או בזמנו כדי להפרע מדמיו על זה גרסינן בפסחים פרק כל שעה איתמר ב"ח אביי אמר. למפרע הוא גובה ורבא אמר מכאן ולהבא הוא גובה ואמרינן בגהדא כל היכא דאקדיש לוה וזבין לוה כ"ע לא פליגי דאתי מלוה וטריף פירוש פותר מעשיו למפרע וטורף את מכירתו ופריק לה מן ההקדש בדבר טועם כדאיתא בערכין שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון ואע"ג דאמר רבא מפקיעין מידי שעבוד דוקא קרושת הגוף אבל קרושת דמים לא אמר כי פליגי דאקדיש מלוה וזבין מלוה אביי אמר למפרע הוא גובה שמזמן ההלואה קנויה לו וכיון דמטא זמניה ולא פרעיה אתגלי מילתא למפרע דברשותא דמלוה קאי ושפיר הקדיש ושפיר זבין ורבא אמר מכאן ולהבא הוא גובה והוא מזמן שיגיע זמן הפרעון דכיון דאי היו ליה זוזי למלוה בזמן הפרעון הוה מסלק ליה בזוזי אשתבח דהשתא הוא דקא קני ליה מלוה וכי זבין לאו דידיה זבין וק"ל דהלכה בותיה דרבא אשתבח השתא דהיכא שמכר הלוה לבשיגיע הזמן אם אין לו נכסים אחרים יבא ב"ח ויטרוף מן הלוקח מבטל מכירתו והיכא שמכר המלוה בין זמן ההלוא' לזמן הפרעון הקבוע בין המלוה והלוה אין מכירתו בלים דהא ק"ל כל אימת דפליגי אביי ורבא הלמתא כרבא בפ מיע"ל קנ"ם. וממילא שמעינן דדוקא כשמוכרין קודם שיגיע הזמן של פרעון הוא שאין מעשה המלוה כלום דאמרינן אברתי לא קנאה ולאו דידיה מכר אבל אם הגיע זמן הפרעון ועבר זמנו ולא פרעו דברי הכל שפיר מכר דקני ליה ובדידיה דמי ומאן דזבן בתר הכי עד כדי סף החוב אין הלוה יכול להוציאו מידו של קונה ואפילו בממון החוב שיפרענו וכראמרינן בשומא דעבדי ב"ד דהיכא דשמוה למלוה והדר זבנה לאחריני שזבין פה דלא רמי עלייהו משום ועשית הישר והטוב והאי נמי כיון דמברה בנגד שיעור חובו המבר מבכר ואין הקונה מסתלק ממנה. ועל זה הרין שפסקנו בתב הר"ר יהודה ברצלוני דאיכא דמתמ' היכי יכול מלוה למכור קרקע הלוה אע"פ שעבר זמנו ולא פרעו בלא שומת ב"ד וא"ב למה הצריכו ב"ד שומא כי לדבריו הרי כל ב"ח שם לעצמו ומוכר ומתרצי ומוקי לה להאי פלוגתא דאביי ורבא במטלטלי ולא מסתברא דהא כי מעיינת בה שפיר בגמרא בסוגיא דידה אפילו במקרקעי קא מפלגי דהא קא מקש' ליה מהיא דאמר רמי בר חמא ראובן שמכר שדה לשמעון וכו'. ואיכא דאמרי דלא הצריכו רבוות' שומא אלא כשרוצה להחזיקה לעצמו אבל לאחרים אין צריך שומא של ב"ד ומה שמכר מכור בכדי מעותיו בלא ב"ד ושומרין מיהו האידנא חזינן בכל ב"ד שאין מוכר המלוה קרקע של לוה ואפילו הממושכן בידו או משועב' בלא משכון בלא שומת בית דין אבל תובעו כדי שיהא מוכרו או מוכר חובו ואין בכך כלום אבל לזבוני גוף הקרקע לגמרי לא ע"כ. וכתב הרב בעל הרעיטור בשם ר"ח ז"ל דפלוגתא דאביי ורבא בדאית לארעא במשכנתא בידא דב"ח עסקינן ואי ליתא בידיה לא אמר רבא השתא הוא דקני ואביי לא אמר שפיר דקריש ושפיר זבין דהיכא דאשכחן דקני ליה בעל חוב לנכסי דלוה כי ליתנהו בידיה למגבא ולזבוני בלא תביעת ב"ד אלא לאו ש"מ דאיתיה בידיה ע"ב ומסתברא שאין לך דבר שיוכל למכור המלוה בלא ב"ד וכן הסכים בזה הרמב"ן ז"ל שכתב שזה הדקדוק שדקדק לו מדבעי רבא אינו כלום דהא טזמיה דדבא משום דכיון דאלו הוו ליה זוזי ללוה הוה מסלק ליה בזוזי אשתבח דהשתא הוא דקני. ואי טעמא איתא אפילו לאחר זמן פרעונו ואפילו לאחר הכרזה ושומא עד זמן שטר אחלטאתא והשתא הוא דקני דקאמרינן השתא בשב"ד מגבין לו אותו קרקע בחובו קאמר וכן כל הסוגיא מוכחת בכל מאי דמקשינן ומתרצינן בה ומעתה בטלות כל התמהונו' שכתב' ע"כ:

חלק ג

א והיכא דלוה והקדיש את נכסיו או שהדר עבדו אחר שעשאו אפוחיקי אם ההקדש והשחרור מפקיע שעבודן אם לאו על זה גרסינן אמר רבא הקדש חמץ ושחרור מפקיע מידי שעבוד הא מילת' דרבא איתה בכמה דוכתי בפסחים פרק כל שעה ובכתובות פרק אע"פי ובקמות פרק החילקוכ' אלמנה לב"ג ובב"ק פרק החובל ובגיטין פרק השולח וק"ל בותיה ולוכא דפליג עליה ולפי' למדנו מדבריו שמי שיש עליו חובות או כתובת אשה והקדיש נכסיו שאין האשה וב"ח נוטלין כלום מן ההקדש שכת הקדש חמור שמפקיע שעבוד שקדם ממנו ודבר זה צריך לבדר ולבאר כי בכמה מקומות אנו מוצאים שהם נפרעין מן ההקדש וכדגרסינן בערכין המקדיש את נכסיו והיתה עליו כתובת אשה וגרשה ר' אליעזר אומר בשהוא מגרש' ידירנה הנאה ואח"כ תפר' מן ההקדש וכו' והו גרסינן בגט פשוט שביב מדע שתקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן חזקה אין אדם עושה

קונים

לירל בה בלא לווי ב"ל ויש אומרים שאם עבר הזמן שקבעו לו לפרוע אי' שהיה מסכונה מוחזקת ביל מלוה שיכול למכרה והרמב"ן ז"ל לתב שב כל עניין אינו יכול למכרה בלא ב"ל ע"כ. יהמי שאתם מעקרת כסברת הרמב"ן ז"ל שאין לו בה כלום למכרה או לירל בה בלא לווי ב"ל. ולוי ב"ל אינו ולאי אלא מאחר זמן הפרעון ואחר ההכרזה והשומת והלרכתא וכל הדברים הצריכים להקנות שנכתבו בשער ג'. ואח"כ מתליטין אותם למלוה שהוא ממש לווי ב"ל ונתינת רשות ותלה הטעם מפני שיכול לסלקו במעות. והוא מבואר שעל שעת המלוה אי מסלק ליה בזוזי. ושוב כתב בשם י"א הסבלה האחרת ולקמ' כהבי הרמב"ן ז"ל לקיים סברתו הראשונה. ויש לתמוה מהרב ז"ל בב"י שאפשר לשון הטור בשתי הסברות ולא שייך עליו כלום וגם לא הראה מקום מוצא הדין מסוגיית כל שעה ולא הזכיר דברי רבינו כאן לולאי מהם הוליא הטור ז"ל מ"ש. ומ"מ יש לי לקלל על הטור ז"ל למה לו להאריך בלשון הרמב"ן ז"ל לומר שבכל ענין אינו יכול למכרה בלא ב"ל וכו'. לראה כאלו מבית סברת מחולקת הלא היא הסבר הראשונה עצמה כלאמרן לאין מקום לווי ב"ל בלא לשעבר הזמן שקבע לו. וא"כ לא הול"ל אלא והרמב"ן לתב לסברת ראשונה שכן הוא לך הטור ז"ל תמיד בכל כיולא בזה. ואולי כונתו ז"ל לומר להרמב"ן ז"ל הוא מריה להך סברא עם שהוא כתבה מעקרי בשם' כי לא נמצא למי שקלמו שיאמר כן ואלו היה אומר והרמב"ן כתב' לסברת ראשונה היה נראה שהיא סברת נאמרה ג"כ מאחרים ושאת מבלים בה:

חלק ג

א והיכא לוה והקדיש וכו' כל הדעות שנאמרו בישוב אלו הסתירות למיתי רבינו בכללו לג' סברי' נזכיר תחלית כל אחל ואחל מהן בלרך קצרה בס"ל הראשונה היא לרב יהודא גאון ורש"י והראב"ל ז"ל בפ"ז דערכין ועמהם הסכימו התוס' למלתא דרבא להקדש מפקיע מידי שעבוד לא נאמרה אלא בקדושת הגוף וכל הך דמוכח מיניהו לב"ח ואשה טורפין ופולין מן ההקדש הייב ו במילי לא שייכא עלייהו אלא קדושת דמים וכתבו התוספות בהסגלת לף מ' וז"ל וקשה לר"ת לאי חשיב ברשותו של לוה כל זמן שלא הגיע הזמן אפילו קדושת דמים נמי תפקיע מידי שעבוד ואי לא חשיבי ברשותו אפילו קלוס' הגוף נמי לא דכי יקדי' אים אם ביתו כתי' מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו. ואר"י דרבא לטעמיה לאמר בפרק כל שעה לב"ח מכאן ולהבא הוא גובה וחשוב ברשותו ולוקח קדושת הגוף שאין לו פליון מפקיע מידי דעבוד כגון שור חס למזבח או קומות לפ' אעפ"י ואלטל' לפרשי' אמיתת ביבמות פרק אלמנה לכ"ג לכיון שחל שעה א' חו לא פקע לגא עליה שעבוד מנחיות למים וכו':

Digitized by Google

עד ומ"ל אביי למפרע הוא גובה היכי משני למתני' להכא לכרבא לא
מאי לשנו דאכי' ליה ליה דמפקיע מידי עבוד כיון לסבר למפרע הוא
מבה ור' ע"ב: וקשה לי דולמי מאי דקאמרי ומי לא חסיבי ברשותו מפילו
קדושת הגוף נמי לא וכ': היינו לכל עקר ההקדש אינו חל מעקרו וכדמייסי
אביי לקמן אם בינו לאין מלם מקדי'
לגר פמינו ברשותו וכדאמרינן
בעלמא גבי גזל ולא נתיישבו הבעלים
מכיסם אינם יכולים להקדיש זה לפי
פמינו שלו וזה לפי פמינו ברשותו:
וכן מ"ם לאביי ליה ליה דמפקיע
היינו לפי שאין ההקדש כלום: ומ"ל
היכי אמר בגמר' כל היכא דאקדי'
לוה כ"ע לא פליגי לאמי מלו ופריק
הא לאביי אין כאן הקדש כלל ואין
לוקח לפליון לא פיישינן ד"אמרי
וכו': דמאי לא חל עליו ההקדש:
וקריך שלחון בזה שאין הכונה אלא
לומר לכ"ע המלוה מוציאה מיד
ההקדש ומאי דקאמר ופריק הוא
מסוס רבא: איברא לדברי רש"י
ז"ל לפסחי' הם קשים להלוס לכתב
אפילו לרבא לאמר לעל עכסו היו
ביל לוס מולה הוא לאין מכירתו
לאחריס מכירה ואין הקדשו הקדש
וכו': לאם אין הקדשו הקדש: לא
יעטרך לפליון אפי' לרבא והיכי
אמר ואמאי מלוה ופריק: ועוד
הדבר קשה לומר לאביי פליג ארב'
בעקר הדין לדיון לדיליה אינו
ברשות לוה לא מאי לאקדושי
קדושת דמים ולא אפי' קדושת הגו'
לגרמה להך מיירא לרבא היא
מוסכמת ליבא מאן לליג עליו
כלכתב רבינו ובהסובל אמרינן לימ'
לרבא תנאי היא ומשני לא לפ"ע
אית להו לרבא וכו':
ויש להעלות הא אך יחדן אפילו
אמרי' לשום היתומים לאתן המקדי'
את נכסיו והיתה עליו כתובת אשה
וב"ח אין אשה יכולה לגבות כתובתה מן ההקדש
בקולי יגבה הב"ח ממנו ומה גם
פעמאו אפוחיקי: להכי אמעינן
להקדש מפ"יע מידי עבוד: וכ"ם
לל"ק מידי למאי לכתבינבסס לחו'
לאביי פליג ארבא ואלרבה הולרכו
לבקש טעמי' לרבא גופיה דולמי אי
לאו לאמעינן אי לינא צא הוה
ידעינן ליה: הסברא הב' היא
למורים ובראמס רבינו האיי
ז"ל לאמרא לרבא היא כולל בין
לקולבה הגוף בין לאמים לעולם
הוא אפקיע מידי עבוד מיהו היינו
לוקח כסים לוה נכסים אחרים
שיוכל הב"ח להפרע מהם אבל אם
אין לו נכסים אחרים בהא הוא
לאמרינן דגובה ע"י פליון והא נמי
אייירי בכולל בין קדושת דמים בין
קדושת הגוף:
ואיבא למידק דולמי אמן ואחרור
מפקיעין אפילו אין לו
נכסים והא רבא בחלא מחתא
מחתיהו להקדש חמן ואחרור
ובתלחייהו קאמר דמפקיעין מידי
שעבוד ומסחמא כלהו מפקעי בחל
גונא לרחוק הוא לומר להפקעת
הקדש היא לוקא בים לו נכסים
אחרים והפקעת חמן ואחרור היא
אפילו אין לו נכסים אלא אלו •
ואפילו אח"ל בזה מידי איריא הא
כדאיתא והא דלמיתא חו קשה לי
מקומות לפ' אע"פי כאמר קונס
שאני עוסה לפיך א"ר יוחנן בן
נורי יפר שמא יגרסה ואחא אסורה
לחזור וכו': ואמרינן בגמרא שאני
קונמות דקדושת הגוף מיהו
דלמר לרבא הקדש וכו': ופרכינן
ונקדשו מהסחא ומשני אלמוה רבנן
לשעבודי דבעל כי היכי דלא תקדש
מהכחא יאין ספק דשעבוד דמעש'
יהיה הוא ממש אין לו נכסים אחרים
כי אין לו לאפר: ממנה ממקום אחר
וא"כ מאי פריך ונקדשו מהסחא
דהיינו לומר דמסחא נמי קיים ופקע
שעבודה דמעשה יהיה: הא אין כח
בהקדש להפקיע השעבוד אלא
בשלא יפסיד הב"ח שיאלא לגבות
ממקום אחר וכי ליה נכסים
אחריני לא אמרה דבא מעולם
ושמא נוכל לומר לרש"י ז"ל לפי
ונקדשו מהסחא מאי איריא דקאמר
שמא יגרסה מהסחא נמי קיים
ולפ"ז יפרשו לה"ק אמאי יהיב ר"י
בן גורי טעמא ליפר משום שמא
יגרסה תפוק לוה משום דכוף סוף
ההקדש עצמו חל מהסח' אלא לאחי
שעבוד הבעל ומבטל ליה • ויותר
טוב הוא שיפר לה הבעל כדי שלא
יהא חלו' להקדש ולא נצטרך לבטלו
מכח השעבוד • ופירשו לכל עקר
אין ההקדש כלום מהסחא דרבנן
אלמוה לשעבודי דבעל ונם על
סברא זו דרבינו האיי ז"ל הקשה
רבינו ז"ל מאי קמ"ל רבא וכי יעלה
על

קנוניא על ההקדש ותו אמרינן בשבועות אבל נשבעין לקטן ולהקדש
ומפרש בגמרא מאי להקדש להפרע מנכסי הקדש בכל אלה הדברים כבר
נתקשו לראשונים ז"ל ויש מהם שתירץ כי לא נאמרו דברי רבא אלא
בשהקדיש הקדש שיש לו קדושת הגוף כגון שור או בהמה הראויה ליקרב
על גבי המזבח או שאסרו באיסור שהוא איסור גוף כגון איצטיל' דפרסי'
אסיתא בבל זה קאמר המפקיע שעבוד המלוה אבל קרקעות ומטלטלין
ומעות שיש לפ"ח ולאשה עליהן שעבוד ואין ראוי לחול עליהן אלא קדוש'
דמים לא אלים כח הקדש לאפקועי ממוניהוואי קשיא לך א"כ דמילתא
דרבא בקדושת הגוף איתמר' כגון שור או בהמה בלבד מיירי מאי רביתא
אתא לאשמועינן טפי מאי דאמרה חדא זימנא דאמר עושה שורו
אפותיקי ומכרו אין בעל חוב גובה היפנו ומה לי מכרו ומה לי הקדישו וכי
יעלה על דעת שלא יהא כח הקדש חמור בכח הדיוט ונשום הא דק"ל
מוקמי' למילתיה דרבא בכל ענין ולזה יש תירוץ דהא אשמעינן טפי
דאע"ג דבהדיוט אי אקני ליה שור אגב קרקע אמרינן דאית ליה קלא וגבי
ליה מיניה דלוקח אי אקדשיה קדושת הגוף אין ב"ח גובה טמנו והילכך
אגן דליתי לן מידי בזמן הזה דליהוי הקדש אלא לצורך עניים ה"ל כמאן
דזבנהו להדיוט דלא פקע שעבוד כלל אלא המוקדם קודם ואכה להן מיהו
אם הקדיש בזמן הזה והאביר שאין רצונו שיגבו בו לעניים אלא יהיה הקדש
גמור זה דינו הרי הוא מפורש ובדתנן אין מקדישין ואין מעריכין בזמן
הזה ואם הקדיש והעריך אם היתה בהמה נופל בפניה עד שתמות פירות
עד שירקבו מיתת או בלי מתבות יוליך לים המלח מכל זה למדנו שכיון
שאין לנו מקדש בעונותינו להקריב עליו ואף לא לחזק את בדקו ה"ל
בקדושת דמים ואם הקדיש ועליו חוב לא מפקע מידי שעבוד אלא עושין
על פי מה ששנינו בערכין מתניתין המקדיש את נכסיו והיתה עליו כתובת
אשה ובעל חוב אין אשה יכולה לגבות כתובתה מן ההקדש ולא בעל חוב
את חובו אלא חפידה פורה על מנת ליהן לאשה בכתובתה ובעל חוב בחובו
ושיילינן בגמרא התם בערכין למה ליה לטימר הפורה פורה ומשנינן משום
דרבי אבהו דאמר שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון והילכך פורה איהן
האשה או הב"ח או אחרים בשביל כדבר מועט דהקדש בזמן הזה יכול
אדם לפדותו לכתחלה אפילו בדבר מועט אע"פ שאינו נותן לו את שוויו
ונוטלים את השאר ומיהו אם אסרן באיסור מת כגון איצטילא דפרסה
אסיתנא או שעשה בו אפותיקי והשתחוי' לו ועשה בו ז' כל אלו מיון שהם
אסורים מפקיע שעבודו דלאו דוקא הקדש אלא כל דבר האוסר דינו
בהקדש וכן פסק פר' רב יהודאי גאון ז"ל ור"ח המילתא דרבא בקדושת
הגוף מיירי דאמרינן בכתובות קונטיות קאמרת שאני קונמות דקדושת
הגוף נינהו וכדרבא ובהיא דגרסינן ביבמי' פרק אלמנה לכ"ג ההיא איתת'
דעלת' ליה לגברא איצטיל' דמלתא ופרסיה יתמי אסיתנא ואמרינן דקנא
ליה מיתנא ואע"ג דאמרי הן אינו נותנין דמים והיא אומר' פלי אני נוטרת
הדין עמה הבא לא יהבי ליה אלא דמי דיין דאתסרא בהנאה מיון דפרסה
אסיתנא כדא הא בדהדרין ה"ל כקדושת הגוף ופקע דינא דאיתתא
וכדרבא דאמר הקדש מפקיע מידי שעבוד מכל ה"מ משמע דבקדוש' הגוף
אמר למילתיה ע"כ דברי הם ויש שאר המורים דפ"ל דלא מפלגינן בין
קדושת הגוף לקדושת דמים אלא בכלהו אמר רבא הקדש מפקיע מידי
שעבוד מיהו לא קשיין ה"מ דאקשינן לעיל דם לתיה דדב מירי במי שיש
לו נכסים אחרים שיכול לפרוע מהן את חובותיהן אבל אם אין לו נכסים
אחרים לפרוע מהן את חובו אין מפקיע מידי שעבוד אפילו הקדישם קדושת
הגוף ואין צ"ל קדושת דמים וכסברא זו מצינו תשוב' לרמ' האיי גאון וזה
טוסרה ואשר שאלתם על מה שאמר רבא הקדש מפקיע מידי שעבוד
דבתב תון דקשיא לכון עלח מתניתין דתנן המקדיש את נכסיו והיתה עליו
כתובת אשה וב"ח אין האשה ולא הב"ח גובין מהן פלום מן ההקדש אלא
הפורה פורה ע"מ ליתן לאשה וכו' ואמרינן עלח למה לי למימר פורה וכו'
משום דר' אבהו ופו' דאלבא מעיקר דינא לא פקע שעבוד ב"ח ותו הרים
קאמר גבי איצטיא דמיתנא דאמרינן עלה אמר רבא מי לא מודה רב
יהודה כמחיסר גוביאנא דהא אלו מגניב יורשין חייבין לשלם דמי וכיון
לשלומי דמי ברשותיהו קאי והבא נמי האי קרקע ושאר נכסים דתנן
בתתיתין ברשותיה דלוה ואמאי קת' בערכין המשנתינו דאתי מלוה ושקיל
להו בחובו ולא קא מצטריך פדיון אלא משום דרבי אבהו שלא יאמרו
הקדש יצא דלא פדיון השובה טתני' הכי תנן בערבי המקדיש את נכסיו
והיתה עליו כתובת אשה וב"ח אינן גובין מן ההקדש ופשוטו של דבר
שהמקדיש את נכסיו בלם דלא אשתיר ליה ללוה מידי דליגבי מיניה
מלוה חובו אינו בראי לתשלומין למלוה לאו בל כמיניה דלוה דשבי' חוב
דאית עליה ומקדיש לנכסים אלא אית ליה לב"ח לטרוף מן ההקדש ומן
הני תנן המקדיש את נכסיו והיתה עליו כתובת אשה וב"ח רבי שמעון אומר
כשחוא מגרשה יבירנה הנאה משו' השש קנוניא מיהו פחוב' גביא מן
ההקדש ובשביב מרע אמרינן המקדיש את נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי
נאמן ובו' אלמא גובין מן ההקדש אלא מיהו צריך פדיון משום דרבי אבהו
וברתנן הפורה פורה ע"מ ליתן לאשה ולב"ח ואי הוי חוב דאית על המקדי'
טפי מנכסיו דאקדיש בהא פליגי בה רבנן ורש"בג דדשב"ג סבר הדהוא
הקדש לא צריך פדיון אלא ארתי מלוה וטרוף ליה וכדתני' בתוספת'
רשב"ג אומר אם היה חובו מרובה מהקדשו לא הקדיש כלום ורבנן סברי
שאפילו חובו חצי הקדשו פדיון מ"מ צריך ופדתנן בערבין הקדיש בתשעים

ב"ח גובה ממנו מכל ההקדש אין הקול מעל' ומוריד בו כלום • ומאי לאו
לרבא ה"א סיינו דלין היורשים לכתבו רבותא ז"ל דמאי דקאמר רבא עם'
סורו אפותיקי ומכרו אינו ב"ח מובר ממנו היינו לוק' מהלקוחו מכל מהיורשי'
לאין קול מעלה ומוריד לגבייהו • אפי' לא עשאו אפותיקי אלא סכח' לו
מקרקעי ומטלטלי דיני לגבות
מהיורשים וכו' וכלכתב הרב המגיד
ז"ל בשם הרשב"א ז"ל • וגבי הקדש
נמי ה"א לכיון לאין הלבר חלוי
בקול יגבה הב"ח ממנו ומה גם
פעמאו אפותיקי • להכי אמעינן
להקדש מפ"יע מידי עבוד • וכ"ם
לל"ק מידי למאי לכתבינבסס לחו'
לאביי פליג ארבא ואלרבה הולרכו
לבקש טעמי' לרבא גופיה דולמי אי
לאו לאמעינן טפי הא דינא צא הוה
ידעינן ליה • הסברא הב' היא
למורים ובראמס רבינו האיי
ז"ל דמימרא לרבא היא כולל בין
לקולבה הגוף בין לאמים לעולם
הוא אפקיע מידי עבוד מיהו היינו
לוקח כסים לוה נכסים אחרים
שיוכל הב"ח להפרע מהם אבל אם
אין לו נכסים אחרים בהא הוא
לאמרינן דגובה ע"י פליון והא נמי
אייירי בכולל בין קדושת דמים בין
קדושת הגוף •
ואיבא למידק דולמי אמן ואחרור
מפקיעין אפילו אין לו
נכסים והא רבא בחלא מחתא
מחתיהו להקדש חמן ואחרור
ובתלחייהו קאמר דמפקיעין מידי
שעבוד ומסחמא כלהו מפקעי בחל
גונא לרחוק הוא לומר להפקעת
הקדש היא לוקא בים לו נכסים
אחרים והפקעת חמן ואחרור היא
אפילו אין לו נכסים אלא אלו •
ואפילו אח"ל בזה מידי איריא הא
כדאיתא והא דלמיתא חו קשה לי
מקומות לפ' אע"פי כאמר קונס
שאני עוסה לפיך א"ר יוחנן בן
נורי יפר שמא יגרסה ואחא אסורה
לחזור וכו': ואמרינן בגמרא שאני
קונמות דקדושת הגוף מיהו
דלמר לרבא הקדש וכו': ופרכינן
ונקדשו מהסחא ומשני אלמוה רבנן
לשעבודי דבעל כי היכי דלא תקדש
מהכחא יאין ספק דשעבוד דמעש'
יהיה הוא ממש אין לו נכסים אחרים
כי אין לו לאפר: ממנה ממקום אחר
וא"כ מאי פריך ונקדשו מהסחא
דהיינו לומר דמסחא נמי קיים ופקע
שעבודה דמעשה יהיה: הא אין כח
בהקדש להפקיע השעבוד אלא
בשלא יפסיד הב"ח שיאלא לגבות
ממקום אחר וכי ליה נכסים
אחריני לא אמרה דבא מעולם
ושמא נוכל לומר לרש"י ז"ל לפי
ונקדשו מהסחא מאי איריא דקאמר
שמא יגרסה מהסחא נמי קיים
ולפ"ז יפרשו לה"ק אמאי יהיב ר"י
בן גורי טעמא ליפר משום שמא
יגרסה תפוק לוה משום דכוף סוף
ההקדש עצמו חל מהסח' אלא לאחי
שעבוד הבעל ומבטל ליה • ויותר
טוב הוא שיפר לה הבעל כדי שלא
יהא חלו' להקדש ולא נצטרך לבטלו
מכח השעבוד • ופירשו לכל עקר
אין ההקדש כלום מהסחא דרבנן
אלמוה לשעבודי דבעל ונם על
סברא זו דרבינו האיי ז"ל הקשה
רבינו ז"ל מאי קמ"ל רבא וכי יעלה
על

Digitized by Google

על הדעת שיהיה לו הקדש גרוע מכח הלייט לקי"ל אין נפרעין מנכסים
הקדש בהקדש שיש ב"מ. וכתב שם מהרלין דלפוסקי מפורש אחת
לא נתנין להקדש מפקיעו מה שאינו אם מכרו וכו'. ולפי זה אתי
כמ"ש בלבו. ואני תמיה איך עלה על הדעת לומר כן מליבא לרבינו
הגדול ז"ל רבינו פרץ לומר לא
נתנים אלא לרבא מפקיע מידי
שעבוד קדמי. והרי בפלוגתא דרבא ורבינא
פסקן ב' מזה ב' מזה כתב רבינו
בעל רבינו הגדול ז"ל עצמו בספר
המקנה בהמתו' והמטלטלין שעל
פי פוסקי מפורש אין בעל שום גוכס
מטלטלין שום לוקחים למכר ב"מ
וכו'. ונראה בהגדת לבעל הלייט
כמו לפילו עשאו מפוסקי מפורש
פירוש מנה. וכסיפולו לגכסים
לאחר ט. והרי מאוד לדעתו כדינו
בפקיע. ובאמת ל"ל דבר"כ לא
מצינו לרבא דיוקא דמפקיע מידי
שעבוד אלא לוקח נקרא
לשעבודי לא רבא לדעתיה
מדלוקח אלא ב"מ ובמשנה
לפרק אלו עברות רבינו הגדול ז"ל
בפרק אלו עברות מוסיף לאמר
מגוסי. ובמשנה בהגדת לאמר
לפרק אלו עברות רבינו הגדול ז"ל
בפרק אלו עברות מוסיף לאמר
לדעתי לא לא לא כיון
לוקחים מדלוקחים ופקע ליה
שעבוד מלוקחים לא לוקחים
לא לוקחים לא לא לא לא
לא לא לא לא לא לא לא לא
לא לא לא לא לא לא לא לא
לא לא לא לא

גם לפקיון לא ס"ל אתיה מטעם לפירש לעיל וסכא מיבעיא ליה לרבנן על
פלן: וקשה לי אפי' לבריתם מלי סמואל סבר הברא סליפיה לא כרבנן
ולא כרבי מאיר לאלו לרבי מאיר אפילו קנין מהני לדבר אלא כ"ל ולרבנן
אפשר לאפי' לסעבוד לא מהני במה אלא בא לעולם דהיינו מאי לאיבעיא
לן לרבנן דשמואל ניפיה סבר אלמפקיה לחלק בין סעבוד לקנין
וכי בגי שמואל לאו לעיקר דינא בעי לדיליה פסוט הוא אלא ברלה
לה לרבנן לפליגי עלי' לרבי מאיר
וסברי אין אדם מקנה דבר שלא בא
לעולם מה יסברו גבי סעבוד • ומה
כן בעית זו לא איפסיקא כלל דהא
לא אסכחן למיתי סוס הוכח למיכת
מינו' לרבנן"ן ואמרו ומאי למסתעב'
ומי ממאי לאמרינן לקמן אם המלא
לומר מסתעבד לוה ולוה וחזר וקנה
מהו ומסקי אמוראי דיחלוקי אלתי
עיקר בעיין לא איפסיקא לדידהו
מי ניתא לסברא להו כר"מ הכא
לאליס כח הסעבוד אף על גב
דנקנין לא סברי כוותיה כי היכי
לאמרינן לשמואל ועלין הבעיא
במקומה עומדת לרבנן אלא בא על
זה סוס פסיטוחא והוא לבר זר והוה
ליה לגמרא לאפוקי עלה מיקו כמו
בבמר מקומות:

ובשנים אחזי' דף י"ח הקשו התו'
זו הקשיא אלמה ותרלו
הא לאמר שמואל ב"ח נוכה הסבת
היינו לפי המסקנא להכא לפסיט
לאקני קנה ומכר מסתעבד אף
לרבנן ע"כ: ויש לתמוה דהך
מסקנא דמי דמת מינה אלא
הא לאמרינן אמ"ל מיקני קנה
ומכר מיקני קנה והורים
מסתעבד הא לא מסתעבד אמ"ל
לוה ולוה וחזר וקנה מהו
אמר רב נחמן הא אלתא מיבעיא לן
ולאו מהם דאמרן קנה רב הונא
אמר יחלוקו והכי מסיק רב אם
במהדורא בתרא דיחלוקו • והשתא
אפשר לאלי לאיבעיא ליה לרב
נחמן ומתם אלתו לו החבורם ומאי
לקאמר רב הונא ורב אחי לכלהו
הוו אמוראי בתראי לגבי שמואל •
סברא מסקנא דאמרם שמואל ומתוכי
איפסיקא ליה בעייה ועלה אמוך
דמאי לקאמר גבוה אם הסבת • הא
ולאי מין הסעבת סיבוהו אם לא
אלחוק בסוגיתם לכתר לבעיא הכר
פשטה על הדרך לפשיט הכא
במסקנא • אי דהיינו מהא לתני רב
בר אבין יחלוקו לסיא תוספתא
אמודעה ג"כ לשמואל ומגיס פשיט
בעייה:

ב ויש לברר שטר שאין כתוב
בו לאקני וכו' • הטור
ז"ל סיגן קי"ב הביא לברי הרמב"ן
ז"ל ואחר כך כתב ו"א אלעולי על
המלוה להביא ראיה שהיו הנכסים
ביד הלוה בשעת הלואה שהלקוחות
הם מוחזקים בנכסיהם ולאי והמלו'
הפקן אם חל שעבודו עליהם אם
לאו ואין ספק מוציא מידי ודאי •
שאפילו ירשה מאביו שמת אחר
ההלואה נפלו לו ולא חל שעבודו
של לוה עליהם וכן בניתן מעכשו
ולאחר מיתה היורש ולאי מוחזק
והמקבל מתנה ספק ועוד יש בעל
הטטר על התחתונה ועליו לברר
שהיו נכסי' אלו לנותן בשעת המתנ'

פירוש מי שלוה מחבר' ושעבד לו נכסים לחובו שקנה וגם שעבד לו נכסים
שיקנה עדין מיהו מי משתעבד לו או לא אליבא דר' מאיר לא תיבעי לך
דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם דודאי קנה ומשתעבד - כי תיבעי
לך אליבא דרבנן דאמרי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם מאי אמר
רב יוסף הא שמע וחבמים אומרים זה חיה פקח שטבר לו את הקרקע
שיבול למשכנו עליו ואם איתא דאקנה לא משתעבד אמאי יטול למשכנו
והא קנהו אהדר כך אלא לאו שמע מינה דאקנה וקנה ומשתעבד ומשנינן
אמר רבא מיניה קאמרת מיניה. לא קא מיבעיא לן דאף על גב דלא כתב
ליה דאקנה קני וגבי מכל מאן דמשכח ליה ואפילו קנהו בחר הכי דאף על
גב דמט טלין לא משתעבדי לבעל חוב מיניה משתעבדי כדאמרינן מיניה
ואפילו מגלימא דעל כתפיה והני דקני בתר הכי
מיניה גבי דבותיהו דמטלטלי ובי קא מיבעיא לן דאקנה קנה והוריש
מאי ואסיקנא דאקנה קנה ומכר דאקנה קנה והוריש משתעב' ובא ב"ח
וטורף מן הלקוחות ומן היורשין מכל זה למדנו שהמלוה סהם דרי כל
מה שמוצא ביד לוה בשעת פרעון הכל נכנס תחת שעבודו ומבלגובה חובו
מהן ואף על פי שקנא' אחר שלוה אבל אם לוה ולא כתב לו דאקנה וקנאם
אחר שלוה ומכרם או נתנם במתנה הרי זה אינו טורפן מהן שהרי לא
נכנסו תחת שעבודו אלא שגובה מהם בשהם תחת ידו מטעם מיני' ואפי'
מגלימא דעל כתפיה אבל אם לוה וכתב לו שאקנו' ולוה ואחר כך קנאם
ומכרם או נתנם במתנה ב"ח טורף מהן ואין צ"ל שטורף אם מכר נכסים
שהיו לו בשעה שלוה שהמלוה טורפן מהן:

ב ויש לברר שטר שאין כתוב בו שאקנה ומכר נכסיו אחר שלוה וכשבא
המלוה לטרפו מהן מפני שטענו כי בעת שלוה היו נכסים הללו
מצויין בידו וחל שעבוד חובו עליהם וחלוקה אומר לא כי דלוה וחזר וקנה
הוה ולא כתב לך דאקנה דלא משתעב' על מי מהן לברר ומכתבא דעל
המלוה צריך לברר מפני שהלוקח נקרא מוחזק בקרקע והמוצי' מחברו עליו
הרא"ה וא"ג דאמרי' יתומים אומרי' אנו השבחנו וב"ח אומר אביכם
השביח דנכסי ביון דלגוביינא קיימי על היתומים להביא ראיה • ופסקו
המורים ז"ל דה"ה ללוקח אלבא דלא קרי' ליה מוחזק הא לא קשיא דהת'
שאני דוראי חל שעבוד המלוה על אותן נכסים והשבח נגרר עמהם והוה
המלוה במיחזק בהם יותר מן היתומים והלקוחו' אבל באן אחר שאין כתוב
בו דאקנה עדיין לא הוברר שהיה מחזקו עד שיתברר לפיכך הלוקח נקרא
מוחזק ואף שיבא הלוקח בשמ' נקבל טענתו ועל המלוה לברר שנכנסו
תחת שעבודו וע"ז הוסיף באור הרמב"ן וזה אשר השיב לי הדוקא שיש
עדים שידעו שקרקע זה קנאו ומכרו על המלוה שרוצה לטרפו להביא
ראיה שקנאו הלוה קודם שעבודו וא"פ שטענו טענ' ברי' אבל אם יש
עדים שלוה מוחזק היה בו ושהיה שלו על הלקוחות להביא ראיה שקנאו
ובאין עדים קנאו ואם לאו מעמידין אותן על חזקתו של לוה שמכרו ונאמר
שלו ושל אבותיו היה מעולם ומוציאו המלוה מן הלוקח ומנין אני אומר
דבאן ראיבא עדים דשל מוכר הוה על הלקוחות להביא ראיה שבן אנו
דינן לענין חזקה דמבי' עדים דשל אבותיו היה הוחזק כשלהם לעולם וכן
הורו הגאונים בכותב נכסיו מעכשו ולאח' מיתה ולא נודעו הנכסים שהיו לו
באותה שעה ופסקו שאם לא נודע שקנה נכסים אח' מכן שהכל בחזקת
מקבל מתנה אבל אם הקרקע הוחזק לאחרים והמוכר שהוא הלוה קנאו על
השטרוף להביא ראיה מ"ט טוענין ליורש טענין ללוקח ע"כ:

ג גם יש לברר אם לוה וקנה ואין כתוב בשטר חובו דאקנה ועבד והוריש
לאחר ממיריש' אם נוכה מהם מאותם נכסים שקנה אחר שלוה
בין שבוצרן ביד יורש גולה מצאתי כתו' בשם הגאון בגליון הב' ספרדיו'
ישנו' תשוב' בשם גאון רשטר' דלא כתיב ביה דאקנה ולוה וקנה והוריש
דמשתעבד דוראי דמטלטלי דיתמי דלית בהו שעבודא • והאידנא תקינו
דמשתעבדי ובי קא מיבעיא ליה לשמואל דאקנה קנה והוריש מהו לא
תידוק את דבלא אקנה פשטא ליה דלא משתעבר דשמואל אליבא דידיה
דסבר מלוה ע"פ אינה גובה מן היורשין קא מיבעיא ליה אבל אנן דק"ל
דהלכתא מלוה ע"פ גובה מן היורשים על פי דרכים ידועים ובאוחה מלוה
על פה הא לית ברה לא שעבוד שהקנו' ולא שעבוד שאק"ח ואעפ"כ נבי
מינהו הילכך לגבי יורש אף על גב דלא כתיב ביה דאקנה לא מעלה ולא
מוריד ע"כ • גם מצאנו לראב"ד ז"ל שכך דעתו לומר דלגבי יורש אינ"ג
דלא כתיב ביה דאקנ' גבי מינה • וזהו אשר כתב בענין יתומים אומרים אנו
השבחנו וכו' החפרש שיש בין יתומים ללוקח הוא היכא דלא כתיב ליה
דאקנה והשביח מוכר אחר הלואה וכן אם השבי' אבי יתומים אחר ההלואה
דלגבי יתומים משתעבד למלוח ונבי שבחא מיתמי אע"ג דלגבי שבחא
האי היא מלוה ע"פ דהא ק"ל מלוה ע"פ גובה מן היתומים וביון דמשתעבד
ליה מחייב דאבוהון כדאמרינן מינ' ואפילו מגלימא דעל כתפאי מיתמי
נמי גבי ליה על כן אין ליתומים טענה. אלא באמרם אנו השבחנו והוא
הארוך בזה ע"כ ואיכא מ"ד דשטרא דלא כתיב ביה דאקנה לא נבי מבאי
דקני אחר שלוה אלא א"כ מצאו ביד הלוה וכדמתמה גמר' בפרק מי שמת
מינה קאמרת מינה ואפילו מגלים' דעל כתפיה אך אחר שיצאו
מרשות הלוה בין שהורישן בין שמכרן בין שנתנן ואף במתנה ש"מ לא
גבי מינהו דהא נגמרא מכר והוריש בחד' מתת' מדתינהו ומשמע דלמא
דבסק רלוה וקנה והוריש דמשתעבר הבי נמי במתנה ש"מ דשויה רבנן

ביורש

והכי מסתבר • וכתב ע"ז הרב ז"ל בב"י מ"ש וי"מ שלעולם וכו' • כדברת
זו עלתה על דעת בעל התרומות והסיב לו הרמב"ן ככתוב בסמוך ו"ש"כ
כתבה רבינו ועשאם עקר מסוס להכי כ"ל ע"כ • ולא ידעתי מיכן מאה
לסברת י"מ עלתה על דעת רבינו ולא כדעת הרמב"ן דהא הרמב"ן לא
פליג עליה אלא הומיף בתור לחלק
בין יש עדים בקנה הלוה הקרקע
להיכא דליכא עדי' ורבי' לא הרגיש
ולא עלה על לבו חלו' זה לאי הוה
מסיק מלעתי' גם הוא היה מזכירו
מעקר' ופסיק לכסמעו מהרמב"ן
ז"ל הנאהו וקבלו אלא ולאי דברי
הי"מ הם מלוזה מחבר לפליג
מהרמב"ן ז"ל וגם על דברי הגאוני'
נהסיא למתנה • ומה גם שהוסיפו
טעם יל בעל הטטר על התחתונה:
ואף ע"ג לאמרי' יתומים וכו'
בהמקבל דף ק"י: והכך רואה
לרבינו הרגיש למהך סיגיא נראה
חפך מ"ש שהלוקח נקרא מוחז' ולא
המלוה והולך לומר דלא קניא
וכו' • דהא מיהא ליכא מיגה לא
מיובחא ולא סיעתא: ואלו הרב
המגיד ז"ל כתב והיכא דלא כתב
לאקני ולא מצא אלא נכסי' מסועבד'
ואינו יודע אם קנאם הלוה קודם
שלוה או אח"כ כתב הרא"ה בשם
רבו הרמב"ן ולעל ב"ח להביא ראיה
ולברר שעבודו והכי מוכח מהניא
ליתומים אומרים אנו השבחנו בפר'
המקבל ע"כ • הרי המניא ראיה
והוכחה על הדין מאותה דהמקבל
למימרא דמוכח מהתם לאוקח הוי
מוחז' לדיינו ולאי בשם עדי' שהלו'
קנה אותו קרקע לפי שטחו של
הרמב"ן ואם כפי תלוקו של רבינו
היאך מוכח מהתם כלום כיון
לאמרינן דעל היתומי' להביא ראיה
וה"ה לב"ח ומסתין לחל' כדברינו
שלא יסתור מאי לקאמר דעל ב"ח
להביא ראיה אבל הוכחה לסברת
הדין מנין: וכ"ל דההוכחה היא
מתוך המסקינן לאיירי לוק' כשטלו
אפוחיקי וכהכתבו התו' לטעמ' דעל
היתומים להביא ראיה מבו' שהקרק'
בחזקת ב"ח והיינו כשעם' אלוחיקי
גבו' אלמא כשלא עשאו אפוחיקי
לא מקרי ב"ח מוחז' וכ"כ בהגהת
הטור סי' קט"ו וקס ב"ח אומר
אביכם השבח והם אומרים אנו
הבאתנו אחרי מותו בינו אם עשאה
לפוחיקי על היתומים להביא ראיה
וכו' יאם לא עשאה אפוחיקי עליו
להביא ראיה וכו' • מ"כ יש הוכחה
בו ורה דבשהם שעבוד שאינו
אפוחיקי אין הב"ח מוחז' ובכל ספק
עליו הראיה מעתה יקשה על רבינו
מאי קניא ליה מהך דיתומים להא
לא מיירי אלא באפוחיקי: ואמת
נאמ' דהאי דמוקי לה באפוחיקי הוא
במסקנא בסוף הסוגי' ומעקרא לא
הוה אסיק מלעתיה אלא למיירי
בשהם שעבוד לעולם ומ"ה הרגיש
רבינו להכי הוה אסיק לדעתיה
מעקר' בלא מקומה' לאפוחיקי היא
הב"ח מוחזק ותירץ המהרי"ל
לסוף הוף לגוביינא הייני וכדין
שכתב בתר עקרא:

ג גם יש לברר וכו' דין זה לא
יעלה אלא לבמה רבינו
לבסמוך אלא אמרינן בלאחה ט"ס
אבל לברסב"ת ז"ל והיעתו ז"ל

לסברי

לשבלי לקח בלקחים אמרינן טעות סופר הוא כאשר נכתב בסימן ל׳ בס״ל
פסיקא ליורש משתעבד מקל וחומר ללקוחות :

ד ודע כי בכתיבת הלקחים וכו׳ כבר קדם זה לרבינו שער ג׳ חי״ו סימן ה׳
ופ״ין מה שכתבתי שם בס״ל • וכתב ס״ה ז״ל פי״ח דמלוה
בלעדת הראב״ד ז״ל שהיא לעת
רבינו מוכחת הסוגיא שבפרק תזקת
לאמר ולימה דילמא לאקני מ״ל
אלמא דבסחמא אינו משועבד מה
שיקנה ודע אלא שמה זו שטרי חוב
המאוחרין שהם כשרים אינו אלא
כשכותב בהם לאקני ואבל הרשב״א
ז״ל כתב דשעבוד לאקנה אע״פי
שלא נכתב כמי שלוה ומי ואפילו
אלא לקוחות ודחק עצמו בפי׳ סוגית
פרק תזקת ע״כ • ואני בעיני לא
מצאתי ידי ורגלי בהוכחת הסוגיא
לפרק תזקת ולא יכלתי לעמוד על
הלוחק אחר נדפ׳ בס הרשב״א ז״ל
מה הוא דהא ולאי כי קאמרי
רבוותא ז״ל בעלי זאת הסברא
לאחריות לאקנה הוי ט״ס וכאלו
נכתב לאי היינו בחר דמסקי לכי
כתב לאקני קנה ומכ׳ משתעב׳ דהוה
מיבעיא ליה לשמואל אי משתעבד
או לא • אמרינן דפשיטא לן
דמשתעבד אילא למימר דיהביכון
ליה ליכא לסתם אחריות ואפילו לא
נכתב ליילון ליה כנכתב אבל
מעקרא כי מיבעיא ליה לשמואל
פשיטא ליכא למימר בזה לס״ס
הוא • לעיקרא דשלחא מסתקא ליה
אי אפילו כתבתי לאקנה מהני או
לא ואמאי מקשה בכת בפ״ל תזקת
דאמאי מסתקא ליה לשמואל אי כתב
לאקני אי משתעבד או לא חפצי ליה
מהך בריתא לוקמי לא משתעבד
לאם אי אחת לאסכי ניקום לילמ׳ כתב
ליה לא לאקני ומלא קיים כן ס״מ לכי
כתב לאחרי קנה ומכר או הוריש לא
משתעבד • ואם כן אי אבוחר לא
שיך סוגיא זו עיין מ״ש בסלא
נכתב לאקני לאו דהכי קיימי אלא
לאקנוי לשמואל למסתקא ליה עיקר
ליה לכתיבת לאקנה :

ה ויש לברר בת הלוה וכו׳ • סוגיא
ליה נוחלין הוא בס״ף הפר׳
ומסקנא דאמרת הכי איתא אמר
רב אמי בעל שיולהו רבנן כיורש ושיולהו פלוקתא והכא לעבדא ליה עבדו ליה •
נבי יובל שיולה רבנן כיורש מטוס פסילה לילים • גבי לרבי יוסף בר חנינא
שיולה רבנן כלוקח מטוס פסילה לילים גבי לרבנן שיולה רבנן כיורש מטוס
פסילה לאלמנה וכו׳ • ופר״פבס ז״ל ולענין שאלתא לשאילנא פר״ח ז״ל
ורואה אני אם דבריו ליתה ואבלה ועמלה ונשאת מסתברא לכיורש הוי
מטוס פסילה לאלו׳ וכך סוגיא דמעמעתא לכל לאיכא פסילה לגון פסילה
לאלמנה לילא לאמרה אמינו אפסיל אפסיל שיולה רבנן כיורש עד כאן :

וזה הפך דעת רבינו ז״ל דמדברי ר״ח ורש״בס ז״ל מוכח לכל לאיכא
פסילה לאלוה שיולן לבעל כיורש יגבי חיי׳ מלו׳ על פס • והלי אמי הכא
לא כתב לאקני אף על גב לחסיב כמלוה ע״פ דמה שקנה אחר הלילה •
מכל מקום כיון דהוריש לבנו ונתו הקנתו לבעל חי גם הוא כיורש וגבי בעל
חוב ממנו : ודבר מבואר הוא גם כן להרשב״א ז״ל המובא בסימן הקודם
לסדר אחריות לאקני הוי טעות סופר ואף על פי שלא נכתב לכתב למי •
אין מביא לדין זה לאפילו מלקוחות דעלמא טריף המלוה בלאו לאקני כל
שכן מבעל • ולפי זה לענין פסקא לדינא למעשה אולי היה לנו לדון שהמלוה
יטריף מן הבעל משעה הפך הפסקא דימא הפ׳ אם הלכה כמאן דאמר
לאחריות לאקני טעות סופר היא ואפילו אם המלוה לומר דלאו טעות סופר
הוא אמת הלכה כר״ח ורשב״ם ז״ל דלגבי מלוה שיולן רבנן לבעל כיורש
ובן איכא למימר מיפכא וכבר ידענין לבפ׳ הפסקא מוליאין מיד המוחז׳ •
אלא אפי׳ הו לריכים לחקור אם הם פלוגתא חד הוא דזה והדבריה עתיקים :

ו והיבא דיהיב מתנה לחבריה ממה שקנה . ומה שקנה הרי זה פשוט
שלא נכנס במה שקנה שאין אדם יכול לתת מה שאינו בדשירתו
בראיתא כתיב אתא הכותב נכס ולבנו וחזר וקנה נכסים אחר כך אף
שבתב לו ראקנה כל שלא היה לו בשעת מתנה הראשונה הרי היא
של יורשין • אך יש לברר אם מקבל אחריות להעמיד מתנת טז שאקנה
בידו אם מהני ליה • ומפתבר דלא מהני ליה מידי דמיון שלא חלה
האחריות גם כן לא יחול השעבוד ואחריות מתנה דאיתא בהתיא דקדושין
דאמרינן פריטי אין כאן נתנא אין כאן • וכן מצוי בתשובה לרב יצחק ז״ל :
אבל אם נתן או מכר לו קרקע שלו באחריות ובאותו אחריות שעבר לו
נכסים שקנה ומה שאקנה לסלק מעליו כל עורר וחוזן שיבא על שדה זו
שיתן לו בזה השוה המורים דלכל ש נבוד מהני דאקנה ומוצ״אים מיד
הלקוחות • זה מה שכתב לי בזרע הימב״ן ז״ל שנראה לו שהמוכר או
המורתן מה שעתיד לקנות ושו נבד נכסי וקבל אחריות לחעמידה בידו חי ב
לה נעמידה בידו ואם לאו נובה מהן מדין אחריות והוא שבתב דאקנה
באחריות וליכא למימר מתנה אין כאן שיבוד אין כאן שיבול אדם שיהיב
עצמו באחריות שאינו חייב בו ער״דרך חייב אני לך מנה בשטר זהו
אחריות

לקנות • וכתב עליו המיוחסת מלכה טובה להוי דבר כלה בת לעולם ל׳ ורלה
ז״ל לייסד דבסלה נזכר שנעשה אחות עם אשתו המעמ״ע סג : היא עשתה
אותו אורש בכל נכסיה וכ״ל כפברה הל״ס ז״ל בדוחפא לאע״ג לאין אדם
מקנה לבר שלא בת לעולם בהיא הנאה לקח כמכי אחרי נמרי ומקנו
וכו׳ : והיה הסור ז״ל סימן רפ״ה
העתיק הכובה זו בזה הלשון היה
מלוה ואמר אם אפטר לי וכו׳ •
נראה שזו היה לומה שנעשה הבעל
אם כן יראה פלין הענין כדברי
מוהרי״בל ז״ל שגם היא עשתה
אורש . ואני בעיני דברי הרא״ש
לתקנו לעיני ממקום אחר כי לשון
הבטר המובא בשאל״כך הוא עשיתי
אחות עם פלונית אשתי פאם מ״ו
שפטר לבית עולמי קולם לה מהיום
ולאחר מיתה עשיתים יורשת גמורה
בכל נכסי בין קרקע בין טלטל וכל
מאי דמתקרי נכסי שקיימתי ופאני
עתיד לקנות וכו׳ • ומהיום אילך
פלונית אשתי ואתיה בכל מה שיש
לי בעולם קרקע או טלטל או בגדים
וחכמתי ערש חזיק גמור מהיום
ולעולם : ומהיום חילם ון ריק
ומנאל ומהסין ומעשה הפנה ורלוכ׳
בפל מה שיש לו בעולם וכו׳ ע״כ •
ולפי זה אמת הוא דמעמרת עבאה
לורשת בחה שהנם ובמה בהוא ופחיל
לקנות אבל אח״כ אמר אהלך ואתנו
בכל מה שיש לו בעולם וכו׳ : וכן
הוכיח חילם ותורים כל מה שיש
בעולם וכו׳ • ובזה לא נכנל אלא
לוקח מה שקנה בבר שיש לו בעולם
בל ולא עשה ונמנעת מה שהוא
עתיד לקנות שעליו אינו בידו
והרי זה אינו בר ממון מחלה
לולה שהיה יורשת מה שקנה ומה
שיקנה • ולמה פסק שזכתה בקרקע
שקנה אחר המתנה מופני שאמר
ושאני עתיד לקנות להא מחר הכי
הוא מלכריו הראשוני״ וכיה מת
לעון זו חזרה אלא מטוס לשעבוד
אמר בה לשון ירושה אלא מחני בה
רלה אמ״ש לומר לשון מחזיה שהוא
לשון מתנה לבריו לבריו קיימים
כדכתב הרא״ש ז״ל גופיה ממתניתין
לכתב בין בחלה בין בחלה בין בחלה בין
בסוף לשון מתנה לבריו קיימים וכו׳
וכדרך שמוסיף כאן בין בשלה לאחת בין בשתי שלות • ונאמר למה שקנה ומה
שיקנה הוי כב׳ שלות וכי אמר לשון מתנה במה שקנה ועתיד ג״כ לשון ירושה
לקאמר למה שיקנה ואם כן אין דאן תורה • הא ליתא :

ז א דודאי כי אמרינן לשון מתנה לאלו מהני לשון ירושה לאילך בשתי
שלות • אינו היכא לאלו מוכח מתוך לבריו שהוא מלבד שלא יהיה
הלשון של מתנה אלא לאחד ולא לאחר כגון שאמר ג׳ בלשון ירושה ובוב מתן
שלה אחר בלשון מתנה אין לשון זה מורה בשלו המתנה לראשון כיון
שהשני הוא שלה אחר שלא נזכר מתחלה יש מקום לומר שלשון מתנה של זה
השני יתחזור גם כן לראשון אבל בשמליה מבוה שהוא מתכוין שהראשון יהיה
לוקח בירושה ולא במתנה והאחר יהיה גם כן במתנה • מז פשיטא לא יועיל
לשון מתנה של זה לשון מתנה לאיכך, כגון שאמר ירש פלוני שלה פלוני
ופלוני שהם שתי שלות בלשון ירושה ושל פירש ואמר על אחד מהם ושלה זו
פלוני יקנה לו • הרי בזה גלה בפירות במתנ׳ שהה שהורים רולה בהא׳
בלבל יהיה בחורת מתנה וממילא האחל נשאר בלבל בלשון ירושה ולאו כלום
היא והכא נמי כשאמר מחלה שעשאה יורשת • ממה שקנה וממה שעתיד
לקנות להוי כמורים ב׳ שלות • ואחר כך פירש שהחו׳ בזה שיש לו בעולם
לאיינו שהאחת משתי חלוקות • שהזכיר בלשון ירושה רולה שהיה בלשון
מתנה • הרי בזה שלל האחרת ורולה שהשאר בחורת ירושה כמשפט הראשון
לאיינו חלוקת מה שקנה • ולמה חזרה האשה בקרקע שקנה אחר הוחיל
ולא נתנו לה אלא בלשון ירושה והטור ז״ל בהעתיקו הכובה זו לא הזכיר כלל
ענין זה דמה שקנה לא בלשון הטר ולא בהכובה :

אך יש לברר אם מקבל וכו׳ • בטור כ״ל יבא עוד מענין זה בסיעה
לסמיה • וכאן יש נמנוס מרבינו ז״ל מבית הכובה הרמב״ן ז״ל
להפחיש ממנה על מה שכתב • ולכאורה נראה שאינו מסכים עמו
ברבינו

כיורש ומלוה ע״פ נגבית ממנו . בטו שפסק הראב״ן מיגש ז״ל בפירושיו
הילכך כשם שנגבית מן היתומים . בדלא דאקנה מלוה ע״פ כך שטר
שאין בו דאקנה אע״ג דלגבי מאי דקנה בחר הבי מלוה ע״פ הוא גבי מיניהו
ואפילו עבר זמן השטר וליתיה על אותן הדרבים הידועים ליפרע מהם
א״ה מהני שטרייהו וגבי מיניהו ואין לטעון בעמרים שמא אביהם פרעו
דאם איתא דפרעיה אבוהון לא הוה שביק שטרא גביה :

ד ודע כי בכתיבת דאקנה לא נאמר כו׳ שטעות סופר הוא דלמאי דשעבד
קביל למאי דלא שעבד לא קביל :

ה ויש לברר בת הלוה שירשה אביה שעבד ז׳ ונשאת ולוה אביה מלוה
בשטר שאין בו דאקנה מהו שיבא לטריף ממנה ומבעל׳ מה שקנ׳
אביה אחר הלואתו • ואם לא איסתפק לן אלא למ״ד דלוה והורש משתעב׳
ע״ז גרס׳ פרק יש נחלין ולמרנו רבי׳ לותה ואבלה ועבדה ונשאת בעל
לוקח הוי או יורש הוי ואמרינא דלוקח הוי ומלוה ע״פ אינה גובה מן הלקוחו׳
הלבך בת זו לא מיבעי׳ לפ״ד דקנה והוריש לא משתעבד ולא טריף מניהו
מלוה מידי אלא אפילו לפ״ד לוה וקנה והוריש משתעבד הבא ליבא דפליג
דהנה ליה מלוה וקנה ומבר דלא משתעבד לגבי לקחו׳ בלא דאקנה דלגבי
בעל ה״ל כמלוה ע״פ דלא נכי מלקחות ואע״ג שהבת היורש׳ היא
המבר׳ כשנשאה לבעלה א״ה מצי טריף ולוקח מן הבעל ובראיתא בפ׳
מציאת האשה דקרבי האחין שעבדו טהו ואסיק מוציאין לפרנסה ולא
מוציאין למזונות אלמא דלגבי פרנסה איתחו לבנות כשאר ב״ח בשטר
דטריף • לגבי מזונות שויה המלוה ע״פ ובדתנן אין מוציאין למזון האשה
והבנות מנכסים משועבדים הבא נמי כיון דלגבי היורשים מלוה ע״פ הוא
לא טריף מלקוחות ואפילו מלקוחות דידהו דבי היכי דאם שלות ומשתעב׳
כל מאי דקנ׳ כל היבא דאיתיה נפיה ובי זבין לא טריף מלקוחו׳ דידה יורשו
נמי אפילו לפ״ד לוה וקנה להדריה משתעבד בדלא דאקנה מ״מ לא
טריף מלקוחות דידהו והאי מת נמי כיון דנשאת ושויו׳ לבעלה מלוקח לא
פריף מידי :

ו והיבא דיהיב מתנה לחבריה ממה שקנה . ומה שקנה הרי זה פשוט
שלא נכנס במה שקנה שאין אדם יכול לתת מה שאינו בדשירתו
בראיתא כתיב אתא הכותב נכס ולבנו וחזר וקנה נכסים אחר כך אף
שבתב לו ראקנה כל שלא היה לו בשעת מתנה הראשונה הרי היא
של יורשין • אך יש לברר אם מקבל אחריות להעמיד מתנת טז שאקנה
בידו אם מהני ליה • ומפתבר דלא מהני ליה מידי דמיון שלא חלה
האחריות גם כן לא יחול השעבוד ואחריות מתנה דאיתא בהתיא דקדושין
דאמרינן פריטי אין כאן נתנא אין כאן • וכן מצוי בתשובה לרב יצחק ז״ל :
אבל אם נתן או מכר לו קרקע שלו באחריות ובאותו אחריות שעבר לו
נכסים שקנה ומה שאקנה לסלק מעליו כל עורר וחוזן שיבא על שדה זו
שיתן לו בזה השוה המורים דלכל ש נבוד מהני דאקנה ומוצ״אים מיד
הלקוחות • זה מה שכתב לי בזרע הימב״ן ז״ל שנראה לו שהמוכר או
המורתן מה שעתיד לקנות ושו נבד נכסי וקבל אחריות להעמידה בידו חי ב
לה נעמידה בידו ואם לאו נובה מהן מדין אחריות והוא שבתב דאקנה
באחריות וליכא למימר מתנה אין כאן שיבוד אין כאן שיבול אדם שיהיב
עצמו באחריות שאינו חייב בו ער״דרך חייב אני לך מנה בשטר זהו
אחריות

Digitized by Google

לרבינו הגיה להמקבל מחרים להעמיד מחנה מה שאקנה אלא חל המחרים והשעבוד במה שעקר המחנה אינו כלום דלמי לפרישי אין כאן וכו׳ • אלא לכשנתן לו קרקע באחריות להיותו קרקע שיש לו כבר לחיות מתנה מעלית׳ על האחריות הזה שעבד לו נכסים שקנה ושיקנה בזה כתב בשם כל

אחריות כל המתנות וכ״ש בקנין ודאקנה בכל דין חיוב ממון משתעבד הוא • מ״מ יש לדון אם מברה אותן לאחר שלא יגבה שהם מפני שאינן קצובים ומיהו אם קנו מידו לא בעינן קצבא דהכי אסיקנא בפרק הנזקין אבל מ״מ גובה הוא הכל ענין אלא שיש לחוש לדבר לדעת האומר שאין אדם מחייב עצמו בדבר שאינו קצוב ויפטר לדעתם שהרי אינו ידוע מה שאקנה והלכך לא גמר ומשעבד נפשיה בחוב דלא ידע בכמה • אבל אנו

אין דעתינו שיהא עמהם ע״כ :

ז והיכא דהוו שני בני אדם שהוציאו שטריהן על נכסי הלוה ואין בהוב

ברזן דאקנה וטען האחד כי קנה ולוה ממנו היה והשני אומר

לא אלא לוה ולו׳ משניהו וחזר וקנה היה ושניהם באין לירד בנכסי הלוה אם יתברר כדברי הראשון שקנה ולוה אין ספק שגבה הוא והכסי׳ הב׳ שהרי הוא מוקדם ממנו ונכנסו תחת שעבודו הואיל והיו קנויים לו בשעת הלואתו ואם לא יוכל לברר טענתו המחצה שבורה לו יקבל המלוה הראשון ואידך פלגא איבא מ״ד דה״ל כיה אומר של אבותי הוא אומר של אבותי דאוקמ״ל לה רש״י ז״ל שאף בקרקעות גדון כרב נחמן דכל דאלים גבר ומסתברא שנעמיד הנכסים ביד הראשון שנא׳ שלו ושל אבותיו היו מעולם של הלוה הוה אא״כ ידוע שקנאם דהתם חולקין וכ׳הסכים הרמב״ן ואחרי אשר פסקנו כי מלוה בשטר גובה ממשועבדין ומלוה ע״פ מבני חורין ופסקנו כי המטלטלין פעמים יש להן טרפא ובעמים אין להן ופסקנו כמו כן כי הנכסים שעת דהלוה לקוחים יוכל לשעבד׳ כאגב או בלא אגב •

ח הענין הא׳ לוה שלוה ונשבע המלוה לגבות חובו מצא מטלטלין

או קרקעות ביד הלוה ה״ז גובה מן הכל את חובו בין מן

הקרקעות בין מן המטלטלין בין שהקנה לו ושעבדם באגב קרקע בין בלא אגב בין שלוה והיו הקרקעות או המטלטלין ביד הלוה בעת שלוה בין שקנאם אחר מכן ואע״פ שלא כתם לו בשטרו דאקנה כדגרסי׳ בפרק מי שמת דאין צריך דאקנה כל זמן שהן ביד המלוה וכדקא מתמה גמר׳ ואמר׳ מ״ט קאמר׳ מתניה ואפילו מגמ׳ דעל כתפי׳ וחו דמתניה שעבוד׳ אף על המטלטלין וכמו שפרש״י ז״ל בפ״ק איזהו נשך דשעבודא דאוריתא מדין ערב שהמלוה נשתעבדו לו נכסיו של לוה דבר תורה ואף מטלטלי׳ שהרי תורה אמרה יבא שליח ב״ד ויטול את משכונו ואם תובע את יורשיו אע״פ שדבר תורה אין פירעון אא״כ ידשו קרקע שנשתעבדו למלוה מדין ערב דנכסוהי דבר אינו אינון ערבון אפ״ה אין גובה כלום ממטלטלין שהניח להן אביהן דמטלטלי ליה בהו דין ערב דלאו עלייהו סמך מלוה הואיל ובידו להצניע׳ ולאבדם וכן פרש״י בפרק איזהו נשך מ״ בתקנת׳ דבתראי גבי מטלטל׳ שהניח להן אביה׳ הילכך במקום אב קיימי ואין צריך להן אגב ואקנ׳ וגובה מכולן כל זמן שהן בידן אע״פ שאביהם קנאם לאחר שלו׳ ואיבא דפר״ש ביורש ופ״ל ובתב הר״ מ״ משה וצריך שיכתוב בשטר החוב שיש לו לגבות מן הקרקע ומן המטלטלין בין בחייו בין לאחר מותו ונמצא גובה על תנאי זה יותר מן התקנה • וכן נהגו במערב וסייג גדול עשו בדבר זה שמא לא ידע הלוה בתקנה זו ונמצא ממון זה של יתומים יוצא שלא

בדין שיגין בה בתקנת אחרונים לחייב בה את היתומים :

ט הענין הב׳ לוה שלוה מראובן וידוע שהיו לו בעת הלואה קרקעות

או מטלטלין וכתב לו שיקנה ממטלטליו אגב קרקעותיו

ואח״כ לוה מלוי ושעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי וקדם לוי שהוא אחרון וחפב אותם מטלטלין או אותן קרקעות בזה כך הדין לא מבעיא בקרקע דמה שגבה לא גבה אלא אף המטלטלין בא ראובן וטורפן ומוציאן מיד לוי שהוא מלוה המאוחר ממנו שחזרו המטלטלין בדין קרקע כיון שהקנם ושעבד׳ לו בדין אגב דקלא אית להו כיון שהקנ׳ אגב קרקע דבשם שיוצא

קיל

למיקם עלה למלתא וכסיבותו עליה יסתרו הדין בהכלל לא ידעה מ״ש מזה פומר אל מבוהי וכו׳ • ולענין הדין עיין לקמן בס״ל :

ח הענין הרמשון וכו׳ • כל זה כתבתי • ותקנת הגאונים במטלטלין הביאה הרמב״ם ז״ל פי״ל למלוה • ומ״ש רבינו בשמו

ולריך שיכתוב בשטר חוב וכו׳ •

למשמע שהוא מלריך עכ״פ לכתוב כן בשטר ולא פגי בלאו הכי • הא לך לשונו שם תקנו הגאונים האחרונים כלם שיהיה ב״ח גובה מטלטלין מן היורשין וכן בנין ישראל בכל ב״ל שבעולם מכל במערב היו לותבין בשטרי חובות שיש לו לגבות מן הקרקע ומן המטלטלין בין בחייו בין לאחר מותו ונמצא גובה וכו׳ • ומייתי הרב ז״ל בס״מ בשם הריב״ש ז״ל לא שאם לא כתבו לא יהיו לנים כתקנת הגאונים שהרי כבר כתב הרב בסמוך שכן בנין ישראל בכל ב״ל שבעולם • מכל ר״ל שבמערב כלי שלא יהיו גריליים לתקנת הגאונים׳ דמה שאפשר הניחו לכתו׳ בשטרות שעבוד מטלטלין בין בחייו בין לאחר מותו כי חששו מולי לא ילע הלוה בתקנים זו ומין לעתו לשעבד עצמו כן אם בדין הגמרא ונמצא שתאנה הלוה והיה תקנה זו נזק היתומים שלא כדין • ועוד שבתנאי זה הוא גובה יותר מן התקנה לפי שבתנאי זה אף אם הניח קרקע ומטלטלין גובה מן המטלטל׳ אף מן היתומים שתנאי שבמנאן הוא ומן התקנה לא היה גובה מן המטלט׳ מאחר שיש שם קרקע וכו׳ • ובמקום אחר כתבנו ע״ז בס״ל • ובעת אינה למילק לאי מה שהניגו במערב לכתוב בהלית שעבוד המטלט׳ הוא מהטעמי׳ שכתב הריב״ש שמדין המטלטלין מן הדין אכתי למה הלריכו לכתוב בחיי ובמותי למשמ׳ דבלאו הכי לא סגי • הרי כשלכתבו שים לו לגבו׳ מהקרקע ומהמטלטלין הי׳ מספי׳ ממילא מה שהוסי׳ לכתוב ולשעבד גם המטלטלי׳ הוא בעבור היורשים אלי בחיין לא הולרך לכך למיני׳ ואפילו מן גלים׳ דעל כתפיה׳ • והרב בב״י סימן ק״ז הביא תשובת הרשב״א שכתב אם כתב אדם לבעל חובו מקרקעי ומטלטלי אע״ג דלא כתב אגב גובה אפי׳ מדין הגמ׳ ממטלטלי דיתמי ע״כ • נראה בראיה דבלאו בחיי ובמותי אף לאחר מותו • ומפורש יותר מזה בכתב בתשובותיו הנלפסות סי׳ תקי״ל וז״ל • הכא אמרי שטעב׳ ראובן מביהם לוי ושמעון מטלטלין בפי׳ וכל שטעבד בפי׳ אפילו בלא באגב אף על פי שנפלו לפני יתומים ב״ח גובה מהם דהא מטעמ׳ דעשה שורו אפוחיקי ומכרו שאין ב״ח גובה ממנו היינו משום דליה לית קלא • הא לגבי יתומים טעמא דליה ליה קלא לא מעלה ולא מוריד • וטעמא דמטלטלי דיתמי לא גבי ב״ח מינייהו היינו משום דסתם מלתא אין דעת המלוה סמוכה עליהם אבל כאן שפירש מטלטלין אגלי׳ דעתיה עלייהו והלכך גובה מהם ע״כ • הרי הדין מבואר בטעמו דבהזכרת המטלטלין בשטר סגי לגבות מן היורשים ; וא״ב למה הלריכו שיאמר ג״כ בחיי ובמותי דמשמע דהוי לעכובא שכן נוטין דברי הפור סי׳ ק״ז סעיף י״ז שכתב ואם ירשו הקרקע ומטלטלין ואין מפורש בשטר שיגבה ממטלטלין בין בחייו בין במותו והיתומים רוצים שיגבה ממקרקעי ולא ממטלטלי שומעין להם וכו׳ • גלאה מלשונו דבכל שלא פי׳ בשטר שטעבוד המטלטלין יהיה גם במותו יכולים היתומים לעכב ורחוק הוא שנאמר דלא סברי להרשב״א ז״ל דהא מלתא בטעמא קאמר :

ט הענין השני וכו׳ • פשוט הוא דמשום דלקינהו למטלטלי באגב מפקינן להו מן המאוחר דראשון טריף מיניה כהוא טריף מן הלקוחות מטעמא דקלא :

אבל

אחרים׳ להמקבל מחרים׳ להעמיד מחנה מה שאקנה אלא חל המחרים׳ והשעבוד במה שעקר המחנה אינו כלום דלמי לפרישי אין כאן וכו׳ • אלא לכשנתן לו קרקע באחריות להיותו קרקע שיש לו כבר לחיות מתנה מעלית׳ על האחריות הזה שעבד לו נכסים שקנה ושיקנה בזה כתב בשם כל

והגורים לכל שעבוד מהני לאקני ושלב מייתי תשובת הרמב״ן ז״ל • והרי הרמב״ן ז״ל כתב להיתן מה שעתיד לקנות ועל זה שעבד נכסיו וקבל אחריות דקייב להעמיד לו וגובה מהם אדין אחריות ודתם הסברא למתנה אין כאן שעבוד אין כאן • וזה הפך סברת רבינו ז״ל : והתיבא מהרב ז״ל בבית יוסף

פימן כ״ו דכתב הטור ז״ל

אבל הנותן מתנה לבני שאינו מצוי אצלו או שלא בא לעולם אפי׳ כתב לו שעבוד על שדה אינו קבל ממנו אחריות על כל נכסיו אינו כלום אלא שעבוד אחריות גדול ממשפון וכו׳ • ובתב על זה הרב ז״ל דברי׳ דורים הם וכו׳ • דנראה דהדין הזה הוא פשוט ומבואר ומתיל׳ ליכא מאן דפליג עליה והוא ז״ל מביא תכף ומיד כל דברי רבינו ז״ל ותשובת הרמב״ן ז״ל • וסברי מדברי הרמב״ן ז״ל נראה שאין אותם הלבדים שכתב הטור זכרונו לברכה דברים ולא ישרו בעינו :

ז והיכא דהוו שני מלוין וכו׳ ומאי דקאמר דבאיזה תלוקה

ליכא מ״ל דה״ל כזה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי הוא בפרק חזקת דף ל״ד • ויש לאמוה היכי מלינן לאחות הבית דרב נחמן דהא פרכינן התם ומ״ש מב׳ שטרות היולאים ביום א׳ דרב אמר יקלוקו ושמואל אמר שולא דלייני ומשנינן הכא ליכא למיקם עלה דמלתא הכא ליכא למיקם עלה דמלתא ופרכינן תו ומ״ש מסא דתכן המקלף פרה בחמר ר׳ וילדה ובן המוכר שפ״ת ו׳ וילדה זה אומר על אלא מכרת כו׳ יחלוקו ומשנינן הכא דאמי אית ליה דרבא דמתוכ׳ ולהאי אית ליה דרבא דמתוכ׳ הכא אי אמר לאו אמר וכו׳ • נראה בהדיא דבכל מילי דליכא למיקם עלה דמלתא דהיינו אם יבואו עדי׳ ושידו של מי הוא וליכא דרבא דמתוכ׳ דלהאי ולהאי אלא אי אמר לאו אמר דהתם לזה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי הוא אולי יבואו עדים ויאמרו שלו הוא • בלא״ג לא אמרינן יחלוקו דשמא יבואו עדים ויאמרו הדין שלו הוא ; אבל בתם שאמרו הרמב״ן והטור ז״ל דיחלוקו דליכא

ובמותי אל השעבוד על המטלט׳ אף לאחר מותו • ומפורש יותר מזה בכתב בתשובותיו הנלפסות סי׳ תקי״ל וז״ל • הכא שאני שטעב׳ ראובן מביהם לוי ושמעון מטלטלין בפי׳ וכל שטעבד בפי׳ אפילו בלא באגב אף על פי שנפלו לפני יתומים ב״ח גובה מהם דהא מטעמ׳ דעשה שורו אפוחיקי ומכרו שאין ב״ח גובה ממנו היינו משום דליה ליה קלא • הא לגבי יתומים טעמא דליה ליה קלא לא מעלה ולא מוריד • וטעמא דמטלטלי דיתמי לא גבי ב״ח מינייהו היינו משום דסתם מלתא אין דעת המלוה סמוכה עליהם אבל כאן שפירש מטלטלין אגלי׳ דעתיה עלייהו והלכך גובה מהם ע״כ • הרי הדין מבואר בטעמו דבהזכרת המטלטלין בשטר סגי לגבות מן היורשים ; וא״ב למה הלריכו שיאמר ג״כ בחיי ובמותי דמשמע דהוי לעכובא שכן נוטין דברי הפור סי׳ ק״ז סעיף י״ז שכתב ואם ירשו הקרקע ומטלטלין ואין מפורש בשטר שיגבה ממטלטלין בין בחייו בין במותו והיתומים רוצים שיגבה ממקרקעי ולא ממטלטלי שומעין להם וכו׳ • גלאה מלשונו דבכל שלא פי׳ בשטר שטעבוד המטלטלין יהיה גם במותו יכולים היתומים לעכב ורחוק הוא שנאמר דלא סברי להרשב״א ז״ל דהא מלתא בטעמא קאמר :

ט הענין השני וכו׳ • פשוט הוא דמשום דלקינהו למטלטלי באגב מפקינן להו מן המאוחר דראשון טריף מיניה כהוא טריף מן הלקוחות מטעמא דקלא :

אבל

Digitized by Google

ב ב אבל אי לא אקנינהו באגב גרמה לאפי' ע"י בהליכת מקרקעי ומטלטלי כיון לליכת טעמא דקלא לא מפקינן מיל המאוחר ודיינינן בהא אין לין קדימה במטלטלין • וגדולה מזו כתב הרב ז"ל בב"י סימן ק"ל מחולם ה' בשם תשובות להרמב"ן ז"ל אי לא כתב מטלטלי אגב מקרקעי ובא ב"ח מאוחר וקדם וגבה מטלטלין אם עמד הרשון ותפסן ב"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה הכי נמי דיינינן מטלטלי דאקנינהו באגב אחר שהיו ידועים ללוה שהיו בידו בשעה שלוה הלוואתו מראובן • וכדגרסינן בפרק חזקת הבתים גבי פרה וטלית ליחוש דילמא מטלטלי אגב מקרקעי אקנינהו • ועל דרך זה פסק הראב"ן מיגאש ז"ל והר"ר משה ז"ל דקנינהו ראשון ומפיק להו אפי' מן דלוקח וה"ה אם גבאן ב"ח מאוחר דמפקינן מיניה ויהבי' להו לב"ח ראשון :

• הענין הג' לוה שלוה מראובן וכתב לו שלבור חובו על קרקעותיו או מטלטלי באגב וכתב לו שאם יקנה אחר מכן נכסים בין קרקעות בין מטלטלין יהיו משועבדין לו באותו אגב ואחר שלוה מראובן ואקנה מטלטל אגב מקרקע חזר ולוה מלוי וכתב לו אגב וקנה וקדם לוי ותפס בקרקע או במטל' שקנה קודם שלוה ממנו הרי הראשון בא ומוציאן ממנו אחר שידוע לנו שקודם שלוה מלוי קנאם לנכסים הללו כדגרסינן וליחוש דילמא מטלטלי אגב מקרקעי אקנינהו דמשתעבד לקמ' • ומשני בגון שלקח ונכר לאלתר ומקשינן וג חוש דילמא דאקנה א"ל אלא היכי דכתב ליה דאי קנה ואגב דטריף אפי' המטלטל ואפ' לו מטלטלי ומקרקעי דקנה בתר הכי טריף והו' דכתב ליה דלא באכמבהא ודלא כטופסי דשטרי • וכן פסקו הרא"ם ז"ל והרמב"ם ז"ל תלמידו שהגאי שבבבל

תנאו קיים עד כאן :

יא הענין הד' לוה מראובן ולוה אח"כ מלוי וכתב לשניהם דאקנה והוכרר הדבר שאחר שלוה משניהם קנה קרקע או מטלטל ונמצא שנשתעבדו נכסים לשני כמו לראשון בזה כך דינב אם כתב לראשון אגב ואקני ולא כתב לשני כלום הראשון גובה שהרי לו נשתעבדו או מזמן ראשון או מזמן קנייה לשני לא נשתעבדו כלל דכל מאן דלא כתיב ליה אגב ואקני לא טריף כלל אפי' למלוה מאוחר לקנייה • וכ"ש דלא ספיק משעבודא דראשון אבל בהב לשניהב אגב ואקנה יחלוקו שאין אגב מועיל להיותו מוקדם למה שקנה אחר שלוה משניהם דבי הדדי חל שעבודא דתרוייהו כדגרסינן בפרק מי שמת אה"ל דאקנינהו בשה עבד ליה ולוה וחזר וקנה לקמא משתעבד או לבתרא בשהעבד ואפיקנא והר כתא יחלוקו ואם קדם אחד מהם והפס לא מיבעיא כמה לכלי דמה שתפס תפס אלא אפי' בקרקע פסק הר"ר משה כיון שזמן כלן שוין לגבי מה שקנה אחר הלוואתו אם קדם אחד מהם וגבה מה שגבה גבה דלא אכדינן מה שגבה לא גבה אלא בב"ח מאוחר שבבור' איהורו אבל זה שלוה ולוה וחזר וקנה וכן ב' שטרות היוצאת ביום אחד כיון שאין איהורו מבורר קנה וגבה בתפ כתו בין בקרקע בין בטטרטל דלא איהבר בגב' יחלוקו אלא היכא דאתו לקמן בהדדי וכן פסק הר"ר משה ז"ל • ובשער ס"ו אנו עתידין לפרש על איזה דרך חולקין ביניהם :

יב ודע והבן כי דין זה שפסקנו בענין לוה ולוה וחזר וקנה דיחלוקו אי אתו בהדדי ואי הפס חד מני הו שזכה בבה שהפס ה"ב בשני לוין אבל לוה ושעבד לו נכסיו באקנה ואח"כ נשא אשה ושעבד לה נכסיו שקנה ושקנה ואחר שלוה ונשא אשה קנה נכסים אחר מיכן, או נשא ולוה ואח"כ קנה כיון דליה בהו דינא דקדים' רחוק מניהו דהא קנה נכסים אלו אחר שניהם או ששניהם דכתובה ושל ח יוצאים כאחד הואיל ושעבודם בא באחד ולית א בו היא ארעא דשבק מיתנא או בתרי בטלטלי ובעות דשבק מיתנא אלא שיעורא דחד מניהו אע"ג דהקון רבנן בהראי דשקלא

ג ג ומסתברא להיכא דלא כתב לתקני לשום אחד מהם וקנה וכסיפ בין הלוה הראשון לשניה אם תכשיר אם תאחר כיון דמאוחר דתפיס זו מסבינן ליה כלקוחות • ולפי הדין הוא דכי היכי לכי מכרן הלוה לא היה יכול הראשון לערוף מן הלקוחות משום דלא כסב לו לתקני ה"פ לית ליה מילי גבי אחרון לתפס • וכשהה ביל הלוה בפיס שניהם לגבות הראשון דמאה דמלכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ב דמלוה ולוה וכתב לו אחרי שתיל לקות משועבד לך ואח"כ קנה שדה וחזל ולוה מאחר הרי השדה משועבד לראשון והלוה קודם לגבות וכו' • וכ"כ הטור ז"ל הכי נמי ק"ל דמשום דכתב לראשון ולוה לגבות וכו' • ולפי הדין הוא דמלוה ל

וכתב הרמב"ם ז"ל בפי"ח מלוה מי שהי' נשוי נשים רבות ומת כל שאלתו החלה קולמת ליטול כתובתה ואין למפרע' אלא מה שהיה עליה וכן אם היה עליו ש"ת אם היה הפוב קולט נוכה ב"ת מחלה וכו' ע"כ ל"ל כשהיתה הקרקע שבאו לגבות ממנה קנויה לו בשעת נשואין ובשעת שלום הוא שהיין אוכן שכל הקולם בשעה מחלה זוכה מכל אם נמה נשים זו מאר זו לזו. ומאחר בשעה ולוה קנה קרקע כלן מולקין כאחד שבעבור כלן נמ' שבשעה שקלה היה מטעבל לכלן ואין כאן לין קלימה. וכן אם היה זמן הסטרות והכאיתות כלן היה מ' חולקין כמ' וכו' עד מי שגרש אח אשתו ועליו ש"ח ונמ' ב"ח והאשה לגבות והיו לו מעות וקרקע כלי החוב והכתובה. בעל חוב נושל שעות והאשה מוטלת לכתובת מן הקרקע ואם אין לו אלא קרקע אלין בה כלי לגבות שליהם ואין בה לין קלימ' נוחכין אותו לב"ח ואם נשאר נאשה כלום חטול אם נאו חלקה מפני ב"ח וכו'. וכתב ה"ה ז"ל וכתב לדני כלן חולקין כאחד והליה כשהנכסים מספיקים אבל אם אינם מספיקים לכלם המלוה קולם נאשה כמו שיחבאר בסמוך ע"ל. ויקשה לי לדעת הרמב"ם ז"ל כשאמר כיון דה"ל אם נשא וכו' הקרקע וכו' עד אבל אם נשא וכו' בא לחלק בין כשהיתה לו הקרקע בזמן הנשואין והחלוקה לכשקנאה אחרי כן לכשקנאה מקולקים בה לא קלימה ולכשקנאה אח"ל אין בה לין קלימה וחולקין בשוה. ואם בנין זה לכשקנה אחר כך מיירי כשהנכסים' מספיקים לעני' לקאמר נחולקים כאחד לדעתו אם אין לו אלא מלוה מפני ב"ח ומ' ז"ל וכתב לדני כלן חולקין כאחד והליה מספיקים אבל אם אינם מספיקים לכלם המלוה קולם נאשה כמו שיחבאר בסמוך ע"ל. ויקשה לי לדעת הרמב"ם ז"ל כשאמר כיון דה"ל אם נשא וכו' עד אבל אם נשא וכו' בא לחלק בין כשהיתה לו הקרקע בזמן הנשואין והחלוקה לכשקנאה אחרי כן לכשקנאה מקולקים בה לא קלימה ולכשקנאה אח"ל אין בה לין קלימה וחולקין בשוה. ואם בנין זה לכשקנה אחר כך מיירי כשהנכסים' מספיקים לעני' לקאמר נחולקים כאחד לדעתו אם אין לו אלא מלוה מפני ב"ח ומ' ז"ל וכתב לדני כלן חולקין כאחד והליה

לנקט שטרות בסתם לכלל אתי כלפי שטרי חוב ושטרי קרקע • א"כ אין שום הוכחה מלפריך מברייתא ולא ממתניתין • דלמא ממתניתי' לא הוה פריך מלא מש"ה בלקוח ולא לאותובי' מברייתי' לקחני שני שטרות בסתם כליסקא דשמואל דמינה פריך ליה בכולל בין לש"ה בין לשטרי קרקע • וי"ל דלא מצי לאוקומי בשטרי חוב מלקחני בסתם חולקי' דמסתמיתא פסיקתא לגמרא חולקים תלקי' שוים שעור מלא זה בשעור חלק זה לא פחו ולא יותר • והא ליתא דיש כמה חלוקות שונו' במתני' דמי שהיה נשוי ג' נשים וכו' • ולא הוה ליה למתני מילתא פסיקתא •

יג ואיבא מ"ל דוקא אין וכו' • היינו דעתי' דהרמב"ם למייתיון בפי"ז דלישות • ומע"ג דלא פת' הדין אלא במטלטלין ה"ה גם בקרקע כל שאין בו דין קדימה בלוקחה בדיקלוה ולוה ואחר כך קנה בפרק כ' דמלוה כאשר נתבאר לעיל בימין י"א : ודע דאדרבא סברות יש בענין זה • הא' דהרמב"ם והרמב"ן ז"ל דבין בב' ב"ח בין בחשה וב"ח כל שאין בהם דין קדימה כל שקדם א' מהם וגבה בין במטלטלין בין בקרקע בין בעל מי שעמדו מה שגבה ואין מוליאין מידו אבל הכי הוא הדין בכל מקום שאמרו חולקין ולא אמרינן מה שגבה לא גבה אלא במאוחר שקדם וגבה • הב' לדבריו יוכה ז"ל כדמייתי הרא"ש ז"ל בשבועות דבין בקרקע בין במטלטל כי אמרינן מה שגבה גבה במקום שאין שם קדימה היינו דוקא כשלגבוהו בית דין קולם שלהם שם שם אחר • אבל אם מעצמו גבה אפילו ע"י שומא דליכא למימר מאן שם לך מה שגבה לא גבה • וכל זה בין בב' ב"ח בין בחשה וב"ח : הא' להר"ש ז"ל שהסכים עם דבריו יוכה ז"ל דוקא במקרקעי אבל במטלטלי אפילו גבה מעצמו מה שגבה גבה ומייתי דאיה מהתם לחכן מי שמת והניח חשה וב"ח והיתה פירות חלוטין כל הקודם בהם זכה בהם וכו' : הל' לאיכא מ"ל דמייתי דבריו יוכה ז"ל מסכים כן דדוקא בב"ח שאין בהם קדימה אמרינן מה שגבה גבה אבל בחשה וב"ח אם כשלינם מחולקים אם קדימה ותפסה מפקינן מינה למקולי כתובה שנו כאן :

יד ואיבא לעיולי לדבריו יוכה ז"ל מייתי דאיה לסברתו מדאמרינן גבי ב"ח גובה את השבח למאי שבח תלי שבח משום דקסבירן למלוה ולוקח לגבי שבח כלוה ולוה ואח"כ קנה ומע"פ שהלוקח מוחזק בכל השבח מ"מ חולקים וגובה ב"ח תלי השבח והיינו ולמאי משום דכיון דלא בא לידו מכח בית דין לא מהני חזקתו ונראה דאיה מכרחת על שבולה לו הרא"ש ז"ל בזה ואיך מחייב לדעת הרמב"ם והרמב"ן ז"ל דלא מחלק בין הגביה ב"ל לגבה מעצמו : ואפשר לומר לתני רבוותא ז"ל דכי אמרינן מה שגבה גבה היינו במה שהיה זמן מה חוץ מרשות שניהם אפילו רגע אחד אבל אם היה יכול לגבות ממנו וקדם א' וגבה שהוליאהו מיד מי שהיה קודם ברשותו והכניסו בחזקת עצמו בלא בית דין • אז מה שגבה גבה אבל בשבח שהשבית הלוקח הרי מעקרו ומתחלה הוילו לעולם היה ברשותו • ולא עבר שום רגע ברשות • זולתו שיהיו שניהם שוים להוילו מאותו הרשות הלכך תשבון לזה הלוקח בענין השבח דאלו הוא לוקח מבחוץ שהלוה קנה זה השבח ומכרו לו אחר שנשתעבד למלוה ולוקח מחמת אחרונה שלה ולפיכך חולקים ביניהם השבח הזה כאלו יוציאוהו מיד לוקח נכרי ולא מקרי לוקח זה מוחזק בו • אך קשה לי לכיון דלינה הוי בלוה ולוה ואח"כ קנה לאיזה משניהם שקדם וגבה מה שגבה גבה וע"כ להני רבוותא ז"ל חשבי' לוקח כמוחזק בשבח כיון דב"ח גבי פלגא אם כן מאי הא לפריך דמי שמת מהתם לשבח קרקעות כיון הרי שמכר שלה לאחרו והשבחה ובא ב"ח וטרפה גובה את השבח מלכתים ב"ח ואם איתא אלי שבח מיבעי ליה ומיפטרינן לדהוקי מאי גובה מי לקחתי אלי שבח • למאי קושיא לעולם כדקתני שבח שמת למשמע כלו • והיינו לכבר בא ב"ח וקדם וטרפה שטרף בתוכו הא דה כמות שהיא עם השבח לכיון שגבה אין מוליאין מידו • נמ"ש זה הלוקח גובה מבעל חוב דלוה כל דמי השבח שטר' אותו לגמרי בעלוה ומה שגבה גבה • דאי אימא מה שגבה לא גבה מפני שהיה בחזקת הלוקח • אם אינו לא היינו יכולים להגבותו אפילו אחרי טעמא גופיה דדברי דבינו יונה ז"ל דריכיה לי לחול במ"ש אבל אם מעצמו אפילו מה שגבה מעצמו ע"י שומא דליכא למימר מאן שם לך מה שגבה לא גבה למשמע לכשגבה מעצמו ע"י שומא אפילו איתה הגביה שלא ע"י ב"ל ליכא למימר דיש מאן שם לך • והרא"ש ז"ל בתשובה שנתרמלה וז"ל ומלאתי בשם ה"ר יונה ז"ל כתב לחפיהם לא מהני מלאמר לקמן בפ' אלמנה גבי אלמנה שחפס לאמרינן מאן שם לך ולא מהני חפיסה אלא מיירי הכא כשהחפיסהו ב"ל או שהחפיסו המלוה קודם שבאו עדים ע"כ • ומוכח בה דאיה מהני אלמנה נזונת דאפילו ע"י שומא אמרינן מאן שם לך

כל שלא היה ע"י ב"ל אז בעל הדבר • ודברי רבינו יונה ז"ל מולים בבאור דהא דלא מהניא חפיסה הוא מטעמא דמאן שם לך : ויש לרב הגמקי ז"ל בשלהי מי שמת בענין זה לשון כך שגמולו ולוה וחזר ולוה לאמרינן יחלוקו אם קדם ותפסה אפילו הראשון טפי מפלגא מפקינן מינה דמדינא חולקין כן לענין הרמ"ם ז"ל והרשב"א ז"ל בשם האחרונים • אבל הרמב"ם ז"ל פירש דמספקא הוא שלכך מי חפסה קמא לוקח לא מפקינן מינה וכן כתב הרא"ה ז"ל עכ"ל • ולא ידעתי היכי מצא כן בדברי הרמב"ם ז"ל דב' שיש בהלכות ב' פרק ב' דמלוה בתמרו אבל הקרקעות שקנה אחר שלוה מבעלי חובות הרבה אעפ"י שכתב לכל אחד מהם שאני עתיד לקנות משועבד לך אין בהם קדימה אלא כלם שוין וכל שקדם וגבה זכה אעפ"י שהוא אחרון : הרי פירש לעפ"י שהוא אחרון זכה דמה שגבה ומה לריך להיות הרמב"ן וטעם הפוסק לכתוב מיישב במקום נו"ן : ומבל מקום הוא פלא שלא מצאנו לשום א' מהגדולים אחרי הרמב"ן ז"ל יאמר כן בשמו • ועל עקר הדין יש לדון אם מה שחולקים הוי מספקא • אמאי נימא דוקא כי חפס ראשון לא מפקינן ואי חפס שני לאו כלום הוא הרי הספק הוא לכל אחד מהם בשוה לכי מיבעיא לן בגמרא הכי מיבעי' לן לוה ולוה יחזור וקנה מהו לקמא משתעבד' או לבתר' משתעבד' והלוה פשוט לקמא משתעבד' לוקח ולא לבתר' אז לבתרא משתעבד ולא לקמא ומטעמא דכתב רשב"ם ז"ל דלא מלינו לתפוס על שיבולו נכסים בעולם וכי קנה הני נכסי' אחר כן הא הדר ביה מקמא ויקנה בתרא • אלמא מספקא לן אי הוו לבתרא לגמרי ואין לראשונה כלום ואי משום דאי ספקא אמרי' לחלוקו א"כ כי תפיש בתרא אמאי מפקי' מיניה' וע"ק היכי מצינן למימר דהוי ספק מאי דפסקינן בהדיא והלכתא חולקים דהא לא כ"ל בתיקון • אלא בא עליה פסק הלכה • ויראה לי להרמב"ם ז"ל דייקי ליכא דגמרא לאמרינן עלה להך בעיא אלמא מתם ראשון קנה רב אשי אמ' יחלוקו ורב אשי נמי מהלורא קמא אמר ראשון קנה ומהלורא בתרא אמר יחלוקו והלכתא יחלוקו ואמאי לא אמרי' והלכתא כר"ה ובמהלורא בתרא • או ליגמא דה"ל כמ"ל יחלוקו • משום הכי סברי דלה"ל כ דהבעיין מספקא ליה • אי לקמא דוקא אי לבתרא דוקא • וכי אפלינו בני מערבא ורב הונא וכן רב אשי במהלורא בתרא הוינו ולאי לענין הדין למר סבר אמן הדין ראשון קנה הכל ומר סבר אמן הדין יחלוקו משום דבשעת הקניה אל הסעבוד לשניהם יפד • ודכ"ע מיהת אמאי לבתרא הוא לגמרי לחזרה ולאי ליכא הכא • והשתא מספקא ליה לגמרא אי ליגמא הוי כמאן דאמר לקמא משתעבד אז ליגמא הוי לחולקים • משום הכי מסיק אמאי לנקטינן להלכתא היא לחולקין ולא דפסקינן כמאן דאמר חולקין • דאי הכי הוי מליג' ואי קמא חפס הוה מפקינן מיני' אלא חולקי' משום דספקא לכמאן נעביד • ולפי זה ולאי אי הכי קמא דוקא אין מוליאין מידו דלילמא הלכתא כמאן דאמר ראשון קנה • אבל אי חפס בתרא פשיטא למפקינן מיניה מאי דהוי טפי מפלגא • דהא אפילו אי נימא דהלכה כרב אשי אפי' מפלגא ליה ליה • מיהו אם הדבר כן אין ראוי שיטול הראשון שלשה רביעים והשני רביע • שהרי אין כאן ספק אלא על החצי האחר אם הוא גם כן לראשון ואין לשני כלום • אז יהיה מחלית זה לשני והיה ראוי לפרש והלכתא יחלוקו החצי של הספק לאלו החצי הראשון לבולי עלמא הוא של ראשון • ואין זה מלעת הרמב"ן והרא"ה ז"ל שמביא הרב הגמקי ז"ל : ובל זה שפסקנו וכו' • כבר מייתינן לעיל לשון הרמב"ם בפי"ז דלאיסורא בתובים בכתובה נכסי לאן בדזל וכו' • הרי הוא בנכסי לאן בדזל שלא בשאר בעלי חובות וכו' • אבל רש"י ז"ל לתב בתכותב האי כי דיני' זה הלוה מעות וזן סמכה על שעבו' הקרקע והיא לא נתנה לוה • ואם בשביל נכסי לאן בדזל הנשומי' בכתובה הוא זכה בהם מיד וזו לרפתן עם הבחובה בשעבוד הקרקע ע"כ : וכתב הרב ז"ל בביאור יוסף באבן העזר סימן ל"ב לאפס' דלא הטוה דש"י ז"ל לין נכסי לאן בדזל לין כחוב' אלא לאיכ' לאיכ' זוזי ומרעה לבעל חוב יהבינן זוזי ולאשה מרעה משום דאמאי כדיניה ואמאי כדיניה • אבל היכא דליכא אלא לחד מינייהו דאמרינן דלב"ח יהבינן לאשה לא יהבינן • אפשר דלא לרש"י היינו דוקא בעקר כתובה אבל בגלוניא הרי היא בבעלת חוב • ואם זמנה שוה לזמן הבעל חוב מולקת עמו עד כאן • ולא יצאתי היאך נסבול דוחק עלום בזה לאמיר מיהת מי שיש עליו כתוב' אשה ובעל חוב ועל זה המליאות מפרש שני לינו • הראשון דאי ליכא מרעה וזוזי לבעל חוב מסלפינן בזוזי ולאשה בקרקע • והשני דאי ליכא אלא לחד לבעל חוב יהבינן ולאשה לא יהבינן • ומיתי אמן ונאמר דליגא קמא מיירי בין בעקר בין בגלוניא • ולינא בתרא דקאי נמי אמי שיש עליו בתובה ובעל חוב שהזכיר בתחלה מיירי במליאות אבר דוקא בעקר ולא בגבסי לאן בדזל • ועוד אם לרש"י ז"ל מפני שלא אמר לין של נכסי לאן בדזל

Digitized by Google

נרגל אלא בדין הראשון למעות וקרקע הסדי הכלתית הוה לחוב • אם כן אף רש"י והרמב"ם ז"ל וכלם אמרו לבר אחר פהרי לא הזכיר דין הנכסי לאן ברזל שיהיה בחוב אלא בענין שאין שפק לשניהם • ועליו אמר שתולקת עם נעלי חובות • אבל בדין מעות וקרקע אפשר שיסבור כרש"י ז"ל הנכסי אמן ברזל נכללו בכלל כתובה ואין מי שסבין כן מלעתו ז"ל :

יד ומסתברא שבכל מקום ומקום וכו' כבר כתב רבינו

סברתו זאת בשלהי שער כ"ח וכתב רבינו ירוחם ז"ל נליב חלק ב' חסוב' לרשב"א ז"ל כבר נפסק הדין בפרק קמ' דבתרא דשאין בני עניר' להחזרת דשאין בני עניר' להחזרת ביניים' ולהסיפ על קיומן' ולבר נמחל החוב אם לא יפרע מס בעבורו • ויסתכר בדין יכול להסבי' לראובן אלא נפר' אפי' בשמא כי כל בעל חוב הבא ליפר' מוכסי' מעובדי' אפי' מעובדי' לבעל חוב מאחר לא יפרע אלא בשבוע' אפי' מעונין בנגלו שמא כמו מי שהיה נשוי ל' נשי' ומת וברשותו להשביע ערך כלל שמעון חייב לו כל זה החוב שעשה והכל בכלל ואם רוצ' לפרוע אלא פרשו ואלא מחלו ואלא הופקע מחמת אלא פרע שכל אלו מוכן אחד להם עד אלן • הרי הנכסים לסברת רבינו • ויש מקום לקוק למה כתב על זה מסתברא דמשמע שהיא סברא מחולקת מעוב טעמו • והרי שמון ערוך הוא במחניתין דל"נשי' הראשונה נשבעת לנשי' והשניה ולשליחי' וכו' • דמוכח מיל' בהיא לכל שיש שעבוד לאחרי' לגבו' מלותם נכסים • הקולם לטרו' לו לגבות לריך לישבע • וכדמייתי ממנה רמיה הרשב"א ז"ל וגם רבינו מביאה בשער כ"א • ושמא לא קאי על עקר חייב השבועה אלא לאלי דקאמר דלא לים נאמנות בשטרו וכו' • על זה אמר המסתבר לחייב שבועה זו אפילו היכא דליכא נאמנות •

אך מה שיש לי מהקושי הוא דבשב"א כת' וא"ם ולים' מוקדם למלות' שערך ליכך דילמא פרוע הוא ולא מלי לאשתבועי כו' עד ליתא לכיון דאי מסבינ' לשני לא יסבי' ליה מילי שהרי הקול' ממנו זכה בהם לית לן לאשבועיה חנם וכו' • ואין ספק למילי דסברא נינהו דאין לסבי' בכלי במאי דלא מהני ליה מילי וכי היכי דאין מסבינ' לחבע אלא בדאהכיא ליה לפטרו מממון • ה"נ לא מסבינן לחבע אלא היכא דעל ידי שבועתו מגבינן ליה מאי דחבע • והנה כתבו התוספות על אותה מסנה חיוב אמאי חנא ל' בשלם סגי לבע' נמי שמעינן שבועה לאחר שבועה למאה ואיכא למימר דה"א דהחם הוא דאין נשבעין דאשונה לשליחים שיש אחרונה אלא חייבינן כולי האי כיון שכבר נשבע' לשניה ושליחים שמא כבר נתקבלה כתובתה שאין נשבעת אלא אחמור בה דבון כולי שאי אבל אם היתה נשבעת אותה שליחים כגון שיש רביעית לשמאל ידעינן שלא נתקבלה כתובתה ה"א דשמיר מפי ותשבע לה הראשונה לבני חנא ל' נשים ע"כ • והשתא לרבינו הא לקחני הא נשבעת לשניה ושניה לשליחים ושליחים לרביעי' וכו' דמאי מיירי אי כשנשבע' ראשונה לשניה איכא נכסים לתרוייהו לא אפשר • ואם כן אין מקום לשבועת ראשונה אצל שניה שהרי היא מסיי' לו כלי פרעון כתובתה ואי כשנשבעה ראשונה אין שם אלא כלי כתובתה ולא לשניה ומכל שכן לאחרות ולפיכך נשבעת לשניה • אם כן תמיהת התוספות אין לה תירוץ לכיון לשבועת הראשונה לשניה לא שייכא אלא שיכא דהא קאמרי דלשליחים מחליפין להראשונה נשבעת לשניה ולא לשליחי' אפילו אפילו איכא להשליחים נשבעה לרביעי' • והרי אי אפשר שתבא השליחים לידי שבועה אלא כשהיו בנכסים כלי גביה לראשונה וגם לשניה וגם לשליחים • ובכה"ג למה תשבע הראשונה ולא השניה ולא השליחים כיון שיש בנכסים גם כלי פרעונן • ואם יש מקום לשבועת הראשונה והשניה הוא לרביעי' שלא יהיה ממה להפרע שנשבעת לה השליחים ן ואין להבין ממה שכתב רש"י ז"ל בפירוש המשנה דבלא ידעינן כמה יש בנכסים עסקינן משום הכי כל מאחת נשבע' לבדה יחלקו בשבועה אלא בכל אלו הנוטל ותזוכה בנכסים ישבע תחלה שאינו נפרע מחובו ואף שיש נאמנות בשטרו לדעת הרי"ף שפסק דלא מהני נאמנות במקום שחב לאחרים הילכך נשבעין תחלה ונוטלין בדין הבא ליפרע מנכסים משועבדים שלא יפרע אלא בשבועה דהה"נ נכסים משועבדים היו לאלו במותו והוא בא להוציא מידם כמו שפסקנו בשער כ"א שהקדמנו :

טו העניין החמישי לזה שלזה ובתב בשטרו דאקנ' ומת הלוה ולא הניח נכסי' אך לימים מתו מורישיו וירשו בנו ונמצאו שאלו הנכסי' לא הוחז' בידו של לוה מעולם אך הממון הראוי לבא לו הוא מבחו ומחמתו זכה בהן כתב ה"ר אשר שב"ח גובה מאותן נכסים מן הבן וזהו מה שבת' גר' בפ' מי שמת בן הבן מוציא מיד הלקוחות וזה שקש' בדינ' ממונות וכו' ובמסקנ' אקשי' ולענין דינא לא אמרי' תחת אבותיך יהיו בניך וכו' מ"ל יורשי האב בניה והם אומרים הבן מת ראשון ומאבוה דאבונ' קא ירתינא ש"מ דלענין דינא לא אמרינן תחת אבותיך וכו' ומשני' מאי יורשי האב אחי וכו' לעולם תחת אבותיך יהיו בניך בברכ' כתיב אבל לענין דינ' לא אמרי' ואי איבא בן הבן לא מצי למימר לב"ח הבן מת ראשון ומבח דאבו' דאבונא קא ירתינא דתחתיך יהיו בניך אמרי' תחת אבותיך יהיו בניך לא אמרי' ולעולם אפי' מת הראשון גובה ב"ח ממרת שיורשים מאבי' הא' שלא מצי' בכל הגמ' ב"ח אינו נוטל בראוי בבמוחזק לעולם ב"ח נוטל בראוי בזה דלא קנו יתומים כי אם מבח אבוה דאבו' ומאי יורשי האב אחי שהם ודאי באים מבח אב ולא בבח האם ואם הבן מת ראשון הרי אינן יורשין מן האח כי אם מן האב וכיון דמסקנא הכי מן בניה גובה מדין אפי' מת הבן ראשון וב"ח נוטל בראוי בזה בבמוחזק ובן הוא הפסק שלא כדברי הר"ף ז"ל ע"כ • ואיבא מ"ד דלא גבי מיניה דבן הלוה מידי דבין שהן ראויין לא זכה בהן ב"ח ואע"פ שכתב לו דאקנה דאין ב"ח נוטל בראוי בבמוחזק ובן מת בנ' הזכות הרמב"ן ז"ל שהוא מקבל מפירושי ר"ח שבשם שאין כתובה נגבית שן הראוי כך ב"ח אינו נוטל בראוי ומשנ' שלם' היא דת ן בפרק מי שמת נפל הבית עליו ועל אביו ועל מורישיו והיתה עליו כתובת אשה וב"ח יורשי האב אומ' הבן מת ראשון וכו' ואיתמר עלה מאן יורשי האב בנ"ח משום דאמרי בתקו' אב קאימנ' דש"מ דאין ב"ח נוטל מנכסים שנפלו ללוה לאחר מיתתו משום דראוי הוא ואע"ג דכתב ליה דאקנה דהבי איקי' בגמ' התם ובי מת הבן ראשון לא גבו שהרי לא קנה מעולם ובן מצינו מפורש בתוס' ששנו' על זו חמשנה שבסוף בכורות הבכורה והיורש את אשתו ורהמייבם את אשת אחיו וחבתנ' נזק וחצי נזק ותשלומי כפל ותשלומי ד' וה' בלן אין ניטלים בראוי בבמוחזק אבל נותן להם משדה החוזרת לאביו ביובל זו היא הברייתא שהביאו בשלהי פר' השולח בבור נוטל פי שנים בשדה החוזר לאביו ביובל שמעינן מיהא בהדי דב"ח ואפי' מלוה הכתוב' בתורה כגון נזק וחצי נזק ובפל

לבעלה דינה בשאר בעלי חובות • ובן פסקו חכמי לוניל ז"ל בפסקיהם ובכללם ה"ר משה ז"ל :

יד ומסתברא שבכל מקום שאנו דנין בזה יחלוקו או שגבה הראשון או שנוטלין ב"ח ותפסיד האשה בכל אלו הנוטל ותזוכה בנכסים ישבע תחלה שאינו נפרע מחובו ואף שיש נאמנות בשטרו לדעת הרי"ף שפסק דלא מהני נאמנות במקום שחב לאחרים הילכך נשבעין תחלה ונוטלין בדין הבא ליפרע מנכסים משועבדים שלא יפרע אלא בשבועה דהה"נ נכסים משועבדים היו לאלו במותו והוא בא להוציא מידם כמו שפסקנו בשער כ"א שהקדמנו :

טו העניין החמישי לזה שלזה ובתב בשטרו דאקנ' ומת הלוה ולא הניח נכסי' אך לימים מתו מורישיו וירשו בנו ונמצאו שאלו הנכסי' לא הוחז' בידו של לוה מעולם אך הממון הראוי לבא לו הוא מבחו ומחמתו זכה בהן כתב ה"ר אשר שב"ח גובה מאותן נכסים מן הבן וזהו מה שבת' גר' בפ' מי שמת בן הבן מוציא מיד הלקוחות וזה שקש' בדינ' ממונות וכו' ובמסקנ' אקשי' ולענין דינא לא אמרי' תחת אבותיך יהיו בניך וכו' מ"ל יורשי האב בניה והם אומרים הבן מת ראשון ומאבוה דאבונ' קא ירתינא ש"מ דלענין דינא לא אמרינן תחת אבותיך וכו' ומשני' מאי יורשי האב אחי וכו' לעולם תחת אבותיך יהיו בניך בברכ' כתיב אבל לענין דינ' לא אמרי' ואי איבא בן הבן לא מצי למימר לב"ח הבן מת ראשון ומבח דאבו' דאבונא קא ירתינא דתחתיך יהיו בניך אמרי' תחת אבותיך יהיו בניך לא אמרי' ולעולם אפי' מת הראשון גובה ב"ח ממרת שיורשים מאבי' הא' שלא מצי' בכל הגמ' ב"ח אינו נוטל בראוי בבמוחזק לעולם ב"ח נוטל בראוי בזה דלא קנו יתומים כי אם מבח אבוה דאבו' ומאי יורשי האב אחי שהם ודאי באים מבח אב ולא בבח האם ואם הבן מת ראשון הרי אינן יורשין מן האח כי אם מן האב וכיון דמסקנא הכי מן בניה גובה מדין אפי' מת הבן ראשון וב"ח נוטל בראוי בזה בבמוחזק ובן הוא הפסק שלא כדברי הר"ף ז"ל ע"כ • ואיבא מ"ד דלא גבי מיניה דבן הלוה מידי דבין שהן ראויין לא זכה בהן ב"ח ואע"פ שכתב לו דאקנה דאין ב"ח נוטל בראוי בבמוחזק ובן מת הבן הזכות הרמב"ן ז"ל שהוא מקבל מפירושי ר"ח שבשם שאין כתובה נגבית שן הראוי כך ב"ח אינו נוטל בראוי ומשנ' שלם' היא דת ן בפרק מי שמת נפל הבית עליו ועל אביו ועל מורישיו והיתה עליו כתובת אשה וב"ח יורשי האב אומ' הבן מת ראשון וכו' ואיתמר עלה מאן יורשי האב בנ"ח משום דאמרי בתקו' אב קאימנ' דש"מ דאין ב"ח נוטל מנכסים שנפלו ללוה לאחר מיתתו משום דראוי הוא ואע"ג דכתב ליה דאקנה דהבי איקי' בגמ' התם ובי מת הבן ראשון לא גבו שהרי לא קנה מעולם ובן מצינו מפורש בתוס' ששנו' על זו חמשנה שבסוף בכורות הבכורה והיורש את אשתו ורהמייבם את אשת אחיו וחבתנ' נזק וחצי נזק ותשלומי כפל ותשלומי ד' וה' בלן אין ניטלים בראוי בבמוחזק אבל נותן להם משדה החוזרת לאביו ביובל זו היא הברייתא שהביאו בשלהי פר' השולח בבור נוטל פי שנים בשדה החוזר לאביו ביובל שמעינן מיהא בהדי דב"ח ואפי' מלוה הכתוב' בתורה כגון נזק וחצי נזק ובפל

ממוריסיו אינו גובה • אבל מהמלוה מבח ן וכתבו התוס' בסוף מי שמת לבור ולימרו ליה וכו' • דשמא לוקח כתובת אשה אינה נוטלת בראוי • אבל ב"ח נוטל בראוי ן מיהו קשה דאם כן כי קא חשיב בכתובות ריש פרק אעפ"י לתנאי כתובה בכתובה דמי מילי אמאי לא משיב נמי לענין ראוי דאינה בכתובה ואיתא בב"ח אבל אי ליתא בבעל חוב אחי שפיר ע"כ • ולריך לייסב זה לדעת רבינו אשר ז"ל כי הוא הרגש עלמו • איברא דהתם מני לפוגמת ולשבועה • והולרכו התוספו' שם לפרש בגווני דליתנהו בכתובה וליתנהו בב"ח כפי שפתח אבל רש"י ז"ל פירש' בגוונא דליתנהו בב"ח נמי בשאר ב"ח • אלמא לא קפיד התם למימר לוקח מילי דליתנהו בכתוב' ולא בבעל חוב • ומכל מקום אפשר לומר לה"ר אשר ז"ל דלא איצטריך התם לומר דתנאי כתובה בכתוב' לענין ראוי • דכיון דקאמר לשבח ממילא שמעינן מכ"ש לראוי דהשתא אי שבח דלב"ע בעל חוב גבי מיניה אמרינן דבתנאי כתוב' הוי בכתוב' דלא גבינא מיניה ק"ו לראוי דחזינן כמה רבוותא סברי דאין בעל חוב גובה ממנו דאלמא לא מפקר כולי האי כמו השבח • פשיטא דתנאי כתובה להוי בכתובה גם בענין זה שלא לגבות מן הראוי : ותדע דבים נומלין דף קכ"ה • אמר רב פפא הלכתא אין הבעל נוטל בראוי בבמוחזק ואין הבכור נוטל בראוי בבמוחזק ואין הבכור נוטל פי שנים במלוה וכו' • וכתבו שם התוספות

Digitized by Google

ואין הבכור נוטל פי שנים במלוה וכל שכן בשבח • והא דלא נקט שבח מפוס דמשבח לא הוה שמעינן דמלוה הוי ראוי להא מיהא דמ"ל דאפילו לרבנן הוי מלוה מוחזק דכמאן דגביא דמיא ולהכי נקט רב פפא מלוה דאין הבכור נוטל פי שנים דשמעינן מינה כל שכן שבח ע"כ • הרי לכי נקט מלוה לרבותא דלא גבי מפוס ליש כל שכר' דליהוי כמוחזק כפי משבח אפ" לא אצטריך לומר דלא גבי שבח דאתי כמכ"ש • אף אנו נאמר גבי חנאי כתוב' כיון דקאמר שבח דלא גבי דלא הוי כ"כ ראוי כל שכן בראוי הגמור • ולא איצטריך דמימר ה • ואם כן מזלא לה קושית התוספות דאמאי לא אסיב כמו לענין ראוי • הן אמת דעל דברי התוספות ליש נוחלין • יש לי לדין דבכור הקול' אמרו דבעל נמי לא שקיל במלות אשתו • וכתבו דליכא לאקשויי אמאי לא עריב וחני להו בהדי הדדי דאין הבעל ובכו' נוטלין בראוי כבמוחזק ואין נוטלין במלוה מפוס דלגבי בכור משבח שאמת הוא בבכורות • דאין נוטל בראוי • אבל בעל דאין נוטל בראוי לא אשבח ולא מפוס ולא בריתא אלא מימרא דאמר רבי אבהו ומטו דה משמיה דר"י בר לעזיל בפרקין ע"כ • ברא"ה דהבינו דאמאי ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק היינו דוי' למתני' לפרק יש בכור וקשה טובא לפי מה שהבאנו מדבריה' דכי נקט רב פפא מלוה דאין הבכור נוטל פי שנים • שמעינן מינה כל שכן שבח • אם כן כל שכן דאמאי טעמא לא הוה ליה לרב פפא למיתני' דאין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק דאי אפילו שבח אתי בק"ו ממלוה כל שכן וכל שכן ראוי ממש דהא כל עלמא דאמרינן דאין הבעל נוטל בראוי לא אשבח ולא מפוס ולא בריתא אלא מימרא דאמר רבי אבהו ומטו דה משמיה דר"י בר לעזיל בפרקין ע"כ • ברא"ה דהבינו דאמאי ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק היינו דוי' למתני' לפרק יש בכור וקשה טובא לפי מה שהבאנו מדבריה' דכי נקט רב פפא מלוה דאין הבכור נוטל פי שנים • שמעינן מינה כל שכן שבח • אם כן כל שכן דאמאי טעמא לא הוה ליה לרב פפא למיתני' דאין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק דאי אפילו שבח אתי בק"ו ממלוה כל שכן וכל שכן ראוי ממש • ותו רב פפא איצטריך לאשמועינן מאי דתנינן בהלית במתניתין • ועוד עיקר תירוצא הוא דתוק לא ערביהו מפוס דאמת הוי משבח ותלא מימרא דמה בכך אם הדין הוה בהם אמנם לא הוה ליה לרב פפא למיתני דאין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק דאי אפילו שבח אתי בק"ו ממלוה כל שכן וכל שכן ראוי ממש הבא מחמת ירש' אבל שבח הבעל נוטלו ולא אצטריך לאשמועינן דאין הבכור נוטל בראוי ממש דמשמע דמשמע ערוכה היא • ובתר הכי קאמר ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק דאמר ממש דמתני' אלא בשבח דרבנן קרי ליה ראוי לגבי בכור דאשמועינן ר"ל הלכתא כרבנן ונמל' דבהדיא קאמר רב פפא דינא דשבח ולא אתי כמכ"ש דמלוה • והתם אמר מאי ערביהו • ולומר אין הבעל והבכור נוטלין בראוי כבמוחזק דהא בכל חד קאמר בל גוונא לראוי • ולאחמ' גבי בכור היינו שבח אין לינו כן אלא הבעל ועל סברת ר"ת ור"ף כתב רבינו אשר ז"ל דאפילו לא"ל לכתוב' אינה גובה מראוי וכו' אגרת לישבא הוא דאי לקאמר לא"ל לכתוב אינה גובה מראוי וכו' דהא בענין ראוי לא שייך מ"ל לגבי

מאן דפליג עלה ואתם מתנינן היא • אלא לאגב דמלוה נקטיה :

יז הענין הו' לוה שלוה וכו' • מה שפסק הרמב"ן דאין לזה על המעות כלום אלא יצא ולא גובה מן הלקוחות • הוא מופסכ כמעט מכל הפוסקים ז"ל זולתי רבי' דאי' בהגיה לריש מי שמת יתומים שקלמו ומכרו בנכסי אביהם מה שמכרו מכרו דאין חייבים לזון את הבנות מן הבנים • וכתב שם האשרי ואין לתמוה מה לי דמי' מ"ל נכסי' מפוס דמזון האשה והבנות לוקח ממקרקע ולא ממטלטלין וכשמכרו הקרקעות נעשו הדמים מטלטלין מילי דהוה מיתומים שמכרו נכסי אביהם דאין חייבים לפרוע מלוה אביהם מן הדמים וכן משמע מתוך דברי רבינו הלא גאון שכתב דבתר דתקינו רבנן מזוני ממטלט' חייבים ליזון מן הדמים משמע הא קודם לכן לא

וגם דברי רב האי תמוהים דהני זוזי לא אשתעבדו לגבות אלא שעבודייהו אנכסי אבוהון • וכיון שמכרו ואין יכולין לערוף הנכסים הא למה זה דומה למלוה ע"פ שילאת על היתומים ומכרו נכסים שאין בעל חוב גובה מן המעות שבידם לאמו הני זוזי שבק אבוהון וכו' • הרי לדבריו האי ז"ל נאמר השעבוד על המעות מעשה המקנה וקשה לי על דברי הרא"ש ז"ל

אמאי קאמר מעקרא דטעמא לא אמרינן מה לי דמים מה לי נכסי' הוא מזו' דמזון האשה הוא לוקח מקרקע ולא ממטלטל והדמים נעשו מטלטלין וכו' • הרי אין זה הטעם העקרי לפטרם לאי מפוס הא נמלא שאם המליפו קרקע זה בקרקע אחר ולא קבלו מעות נכנס הקרקע האחר בשעבוד חמת הראבון • והא ולאי ליתא לעקר טעמא הוא דהמסיק להשעבוד הוא על נכסי אבוהון ממש • וכשמכרן ונכנסו אחרים תחתיהם לא מקרי נכסי לשבח לאון אבוהון ולא ה"ל להכני' דזה חלוק בין קרקע לטלטל ואולי לא אמר כן אלא לדעת רבינו האי ז"ל לומר דאפילו לדלי' הדין הוא כן קולם החקנה • ואחר כך ממתיה עליו דאפילו אחר החקנה אינם חייבים כלום • ואין שיהיה הא מסכים בזה לדע' הרמב"ן וכך היא סברתו של הרשב"א ז"ל שכתב בתשובותיו סי' תתקי"ל וז"ל אם אמת מכרו עשל אביהם ובמעות פרעו לו ולא נכנסו אלו בכלל שעבודו של לוי מעולם דהווי נכסי לקנו יתמי ע"כ • והוא מבואר • מיהו הדין שחדש הרמב"ן ז"ל דכשאינו יכול לטרוף חייב משום מזיק שעבודו של אבוהון • אין כן דעת הרא"ש שכתב בכלל פ' סי' מ"ו ויתומים שמכרו בנכסי אביהם ואלו על אביהם בעלי חובות ואין יכולים לגבות הנכסים מיד הלקוחות אין בעלי חובות יכולין לתוביע המעות מיד היתומים כי נכסיהם מכרו וק"ל כרבא דאמר ב"ח מכאן ולהבא הוא גובה ואין לב"ח אלא משעת טרפה ושלהם מכרו ואפי' אין מזיק שעבוד חברו אין כאן כי לא קלקלו את גוף הקרקע כלום אלא יצאו בעלי חובות וינבו הנכסים אם יוכלו ע"כ • ויש לתמוה במאי דקאמר דאין כאן אין מזיק כי לא קלקלו גוף הקרקע דלמה אפילו כי לא הוה לה מזיק אלא מי' דהוה לרבא מטלט' שגבו באלו גבאן אביהן בחייו ובן נהגו לגבות כתובה ממלות בעליהן ע"כ ועל מבר' ר"ח ורי"ף ז"ל כתב ר' אשר ז"ל דאפי' למ"ד דכתוב' אינה גובה מראוי ומן המלוה ישאר קולי כתובה ח"ם במנה מאת ם אבל בטה שהמיאה לבעלי' דינו במלוה שגובה מן חשבח ומן הראוי עד כאן :

יו הענין חששי לוה שלוה וכתב למלוה בשטר חובו שיגבנו ממטל' שהקנה לו באגב ודאקנה והובר' חדבר שלו' והיו לו מטלטלת אלו בעת שלו' או שהובר' שלו' וקנה וחזר גלוה היה שפסקנו בשניהם שאם תפסם המאוחר שהראשון מוציאן מידו אם מכרן האחרון שגבה אותן ולא הספיק הא' לתובעו עד שהוציא המעות ואכלן והמטלטל' ההם שקנה ממנו חלוקה אינן בעין עכשיו בידו מהו ושאלתי הרמב"ן והשיב לי נראה שזה שמכרה לאחרים אין למלוה עליו בלום ואף אין לו על המעות שום שעבוד אלא חרי השדה או המטלטלים הם המשועבדים לו ילך ויגבה אותן מן הלקוחות אבל אני נתחרש לי דין זה שאם מבר' למי שאין אדם יכול להוציא ממנו שהוא חייב כדמיהן אפני שב"ח טוען עליו מסרת מטלטלים המשועבדין לי בידא דלא מצינא אשה עינא דינא כהדיה וה"ל מזיק שעבודו של חברו דק"ל שרא חייב כדפסק הרב ז"ל בפרק השולח דדינא דגרמי הוא • וא"ת ורא אמרינן החם לימא ליה אי חרי הוה מערקא ליה לאגמ' ולא מחייבי' ליה משום מזיק שעבודו • וזה כבר פירשו בתוספות דההיא למ"ה מזיק שעבודו של חברו פטור הוא אי נמי דקא עביד הכי דרך הערמ' בשאינו ידוע הילכך אם גבה שני ממטל' המשועבדין לראשון אגב קרקע ומברן לגוי או למי שאינו ידוע ואי איפשר להוציאו ממנו לעולם חייב לעולם מדינא הגרמי לפ' שהזיק שעבודו של חברו אך אם הלוקח מצוי והמטלטלין מצויין אין למלוה על הכובר כלום ואין לו על המעות הללו שום שעבוד אלא השדה או המטלטלין הם המשועבדים לו ילך ויגבה מהן :

יז הענין

יכול הבעל חוב להפרע ממנו ואמרהתם עושה מיזה קלקול של כלים בגופו של עבד • הרי אין כאן אלא בעל השחרור • ומהמני על הטור דעל לדברי פסקי הרא"ש ז"ל כתב ונראה לי שאם מכרו קרקע שחייבי' לשלם ולא מטעם חוב אביהם אלא מטעם מזיק שעבודו של חברו דקי"ל שהוא חייב ואין לך מזיק גדול מזה שהכניסו למקום שאינו יכול לגבותו ע"כ • והיאך בחב וכ"ל כו' כאלו הא סברא לפסיה • והרי מפורתו של הרמב"ן ז"ל נלמד זה • והיל"ל ונראה כסבר' הרמב"ן לחייב משום מזיק • ואם קשה למייתי בתר הכי תשובת הרא"ש ז"ל לעיל וכתב אף על פי שנראה לחלק כמו שכתבתי אינו מסיב על דברין דאלמא לא החלי' הפסק אלא כסברת אביו ז"ל והרי כבר קדם לו בסימן ק"ל דין זה עצמו של הרמב"ן ז"ל בלשון סתמי ובלי מתלוקת שכתב אם קדם המאוחר וגבה קרקע מוציאין מידו ואם מכרם קודם שהפסיק הראשון להוציאם מידו אין המוקדם חוזר עליו אפי' אם המעות בידו בעין אלא חוזר על הלקוחות שעשבודם בידו • ואם מכרם

לנכרי

Digitized by Google

לנכרי שאינו יכול להוציאם מידו אז מייב לשלם לו אפילו אין המעות בעין מלינא לגרמי ע"כ: הנה החלי' הפסק לחייב מלינא לגרמי וכ"ש מדין מזיק ולא חש על סברת אביו ז"ל אפילו להזכירם ואלו בא"ה סימן קי"ב הביא דברי ריבינו האי ועליהם אמר ולי"ב להרא"ש ז"ל שהרי אין שעבודן אלא על נכסי אביהן • וכיון שמכרום ואינם יכולים לפרוע מן הלקוחות גם במעות אין להם כלום ע"כ • ולא נגע ולא פגע כלל בענין מזיק שעבוד וכל זה מבוכה:

יז הענין שבעיי אם גבה מלוה אזי מעות בעין ואי לא וכו' :

יח הענין הח' ואם ראובן לוה משמעון וכו' • יש בתשו' הרשב"א ז"ל סימן תתקי"ל ענינים לשייכי לשני דיינים אלו ובמקצת לבריו נראה שהוא חולק עם רבינו יעיין המעיין שם:

והטור ז"ל סימן קי"א דבר על קצת מזה ולא הביא הרב ז"ל עליו אלא לבני רבינו:

שער מד חלק א

א גרשון בירושלמי וכתב בעמיתו וכו' זה הירושלמי הביאוהו הרי"ף והרא"ש ז"ל בפרק שבועת הפקדון • ועם שנאמרו בו פירושים שונים כאשר הביא רבינו מ"מ הכל מסכימים במסקנא הדין לאמר ר' יוסי הכל מודים וכו' • זולתי רבינו אפרים ז"ל כאשר יתבאר בס"ל: ותנה מלבדי הרמב"ן ונגמו הסכי' הרא"ש ז"ל נראים להא דמשמע מן הירושלמי לשני שהפקידו אצל אחד מאינו חייב ולא רשאי ליתן לאחר מהם חצי הממון עד שיבא חברו וכו' • היינו בדליתיה לחבריה בתמה אבל אי איתיה במקום ושמע ולא בא שליחותיה עביד וכו' יאיכא למיפך להא הך מלתא דכי איתיה לשותפי' בתמה מסתני ליה אכולי' ממונא • נפקא מהתם דמי שהיה נשוי דף כ"ל דאמר רבנהתם הני חדי שותפי דאיתיה לחבריה אמר ליה אי בעי חד ואזל חד מינייהו בהדיה ליתא לא מצי מיך למימר לאו בעל לבריה ליבי את יומתיך הסוגיא שם מוכח בהדיה דכי ליתיה לשותף בתמה נמי אי אמר לא ומי למפייה לדון גם על אבדן חברו • על חלקו מיהא דן עמו בעל כרחו • והיאך הסכימו כאן הרמב"ן והרא"ש ז"ל דאינו חייב ולא רשאי לתת לו חלקו בלא שותפו ולא ליכ' למימר להתם לא מיירי אלא לענין הירושה לדין שחייב להחזיר עמו • אבל לענין הוצאת ממון אם זכה זה השותף לא מפקינן מיד הנתבע על דאתי שותפיה לסמוך ולאי ליתא לא ליכ' מאי נפקא מינה שיכל עמו לדין אם כשיזכ' לא יוכל להוציא כלום עד בא שותפו • ואם לא יבא שותפו לעול' מה יועיל לו סיותו זוכה בדין: וגבי מאי לכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ג דשותפים שיכול הנתבע לעכב ולומר לא אדון עמך אלא על חלקך הבא הרשאה משותפך וכו' • כתב הרא"ש ז"ל מאי איכפת ליה שיון על הכל אם יזכה בדין כנגדו הרי נפטר מחלקו ויעול מאי האי למימר ליה אם אדון עמך לדון על האחי ואזכה בדין אלמדך לחלוק עם שותפי שיאמר לי מאן פלג לך וכו' • מהכא מוכח לוקח מיד חלקו בלא חברו: ומעתה אפשר לומר לדעתם מיירי הירושלמי בשחבע אחד מן השותפים לנפקד אלא בב"ל אלא בינו לבינו דאז אף אם הולה לו אינו רשאי לתת לו חלקו לפי שכשיבא השותף האחר יוכל לומר לו מאן פלג לך שנתת לו חלקו • אבל אם חבעו בדין ותיבוהו ליתן שוב אין לשותף האחר דין ודברים עמו על חלק האחר כי יאמר לו הוצא ממני בדינא ודיינא:

איברא לאכתי איכ' לעיוני בפקדון זה של שותפין אלו למה לא יוכל אחד מהם להוציא חלקו מיד הנפקד ע"י שומת ב"ל דנהי לאיהו לא מצי לאלקא אלא מדעת חברו הא קי"ל בפרק אלו מציאות בעובדא דאיסור ורב ספרא לשותף חולק אלא מדעת חברו ע"פ אלשה הדיוטות • ומה לי לשהות ביתו מה לי לשהות ביד הנפקד • ובמרדכי להמפקיד כתב נשאל ר"מ ז"ל על אם שמתה והניחה פקדון ביד שמעון ויש לה שני בנים האחד ישנו פה ושני אינו פה והא' תבע חלקו אם יש ליתן לו חלקו או לחוותו על שיבא אחיו שיקח חלקו • והשיב לבר פסו הוא שיתנו לו חלקו ומיהדק פלג' שבקינן ביד שמעון כדאמרינן בפרק המפקיד ההיא שבשא להון לה תלתא בנתא וכו' • עד הכא נמי שמעון יתן לו חלקו בשני ב"ל ימיתו בשני ב"ל צריך לתלק כי היכי דלא מצי למימר מאן פלג לך עכ"ל: הרי בהיא לבפקדון זה שהיה של שני האחין פסק שמתן הנפקד חלקו לאחד מהם ע"פ בית דין מרשיית ההיא שבשא דאין לזון הימנה ואם לי פקדון שהפקידו שם עצמם או פקדון שהפקיד מורישם • הא כיון שעשו הם שותפים בו הכל אחד • ולכאו' למימר דלא אמרי הרמב"ן והרא"ש שאינו רשאי ליתן לאחד מהם עד שיבא חברו • אלא ליתן מעצמו אבל ע"י ב"ל נותן לו חלקו • דאם כן כי כפר ונשבע אמאי פטור הא ספירת ממון היא • דאם הולה לו על חלקו היה יכול ליטלה על ידי שומת ב"ל: דאכן נראי' דשאני פקדון זה מהשות עובדא דמהר"ם ז"ל • דהתם כיון שמירי' מת והני' שני בנים דבר ברור הוא ואין בו שום ספק שאלי הפקדון הנא לאחד ואליו לאחר • ולכן נוטל אחד מהם חלקו על ידי שומת בית דין • אבל הכא גבי שוספי' שהפקידו אצל אחד כיון שהפקידו בשתם מאן ידע כמה חלק יש לזה התובע • ומשום הכי אפילו ע"י ב"ל אין לתת לזה כלום כי שמא הוא נוטל יותר מהחלק שיש לו ויהיינו דלייק הרמב"ן ז"ל בלישני' לומר שלא היה מייב ולא רשאי ליתן לא' מהם חצי מן הממון וכו' • ולא קאמר חלקו כי הספק הוא ליתן לו החצי דל"למא אין לו בפקדון חצי • והיא דמי שהיה נשוי מיירי בשותפים שנולד בברור החלק שיש לכל אחד ואחד מהם בשותפות:

והראב"י כתב פי' ירושלמי וכו' לשון רבינו ז"ל מוטעה ומשובש מהתעתקה • ומתוך דברי הרא"ש ז"ל מוכח שיש כאן קושיא שהקשה הרמב"ן ז"ל לפירוש הרב אב"ד ז"ל דכיון שחבע זה ונשבע אין חברו יכול לתבעו אלא חלקו ואפילו בחלקו נמי וכו' • כלשונו בדברי רבינו:

ויגילני

יז הענין הא' אם גבה מלוה אזי מעות בעין אף על פי שכתב המלוה למלוה ראשון אגב ואקנה זכה בהן המאוחר שגבאן דלעולם לא תמצא ענין מעות אלא בלוה וקנה שפסקני שזכה התופש בהן אע"פ שהוא אחרון דכיון שאלו באו ליד הלוה שאין בירור למעות מתי באו ליד הלוה מחזקינן להו בלוה ולוה וחזר וקנה דלעולם אין בירור למעות בעדים מתי באו ביד הלוה וכיון שחפס בהם זכה בהם שהרי אין סימן למטבע ולא שום בירור שיובלו לומר העדים אנו ראינו את אלו ביד הלוה וברור לנו שאלו הם והילכך אעפ"י שהמטבע נקנה באגב מכל מקום חזר דינו בלוה ולוה וחזר וקנה שזכה בהן התופס בין אחרון בין ראשון מיהו אם יבול להתברר בעדים הדבר זכה הראשון והכל לפי מראית הדיין:

יח הענין השמיני אם ראובן לוה משמעון ואין לו נכסים רק שטרי חובות שיש לו על אחרים ובא המלוה שהלוהו לגבות בחובו זה פשיט אצלנו דלא מבעיא אי כתוב בשטרא דעבד ראובן לשמעון דאקנה ומטלטלי אגב מקרקעי וכל חוב ופקדון שימצא לו שיגבה חובו ממנו שבכל אלו הלשונות נכלל שעבודן והקנאתן של שטרי חובותיו וגבי מינייהו אלא אפילו לא כתיב ליה כלל מהני לשני והלוה לא מברן ולא נתנן ולא הורישן בודאי יבא שמעון ויגבה מהן ואין צריך לו מהן כתיבה ומסירה ולא הקנאה שכיון ששעבד לו כל נכסיו שעמודא דאורייתא כי היכי דמשתעבדי ליה לרא בן משתעבדי לשמעון המלוה שלו מדרבי נתן ואף על גב דלוקח שטר זה צריך הקנאה מעול' בהא שאינו הקנאה כי אם של שעבוד עדיפא ליה מדרבי נתן מפיק ולא בתורת הקנאה וזכיה אחרת אלא שאנו אומרים בכל דבר שהוא יכול לתבוע ולהוציא על עצמו כך יש לב"ח שחזר ידו בידו ואף מן הירושין למאנדם"ל דלוה וקנה והורי' ולא כתב לו דאקנ' מפיק מ"ורשיו ה"נ גבי מינייהו • ואיכא דפליג היכא דהיריש ולא כתב לו דאקנה • כל זה פשוט בעינינו ואין צ"ל אם שטרו שעשה לו הלוה לראובן מוקדם לשטר מלוה שנשה ראובן לשמעון דה"ל בקנה ולוה דמשתעבד אלא אף יהיה מאוחר ה"ל לוה וקנה נמי משעבד אחר שמוצאן ביד הלוה שלו או ביד יורשיו לסברת הנזכר ואפילו קנה נכסים לוה של ראובן שרוצה שמעון לגבותן ממנו אחר שלוה ראובן משמעון הבי נמי דיינינן שגובה מהן מדרבי נתן ומשתעבד לתרוייהו • אך יש ספק בדבר אם מברן או נתנן מ"ו בין שעשו אותה סבירה או אותה מתנה ראובן או הלוה מראובן מהו בודאי נראה שאז צריך שיהא כתיב בשטר שמעון ובשטר ראובן מטלטלי אגב מקרקעי ואקנה ולשון וכל חוב ופקדון שימצא לו שהוא משעבד לחוב זה ואז טורפן מהן דה"ל בלוה ולוה וקנה ומכר דלקמא משתעבד אי אית ליה מטלטל אגב קרקע ואקנה שהשטרות נכללות בכלל מטלטל ונקנין באגב ויש להן דין קדימה ועוד שנשתעבדו אצל ראובן המוקדם מדרבי נתן וכן אם הם שני מלוין שהלוו לראובן ובאין כאחד לגבות משטרי חובות שהלוה ראובן לאחרים רואים אם ראובן הלוה המטמון בשטר אחת הלוארת שניהם ה"ל לוה ולוה וחזר וקנה דיחלוקו אי אתו כהדדי למתבעינהי ואם חפס האחרון זכה בתפיסתו ואם חובות של ראובן הלוה אותם קודם שלוה משניהם או קודם שלוה מן האחרון וכתב לראובן מטלטלי אגב מקרקעי אף על פי ששטרות הן מטלטלין ושהקנם ושעבדם לו באגב יש לו קדימה וקנא זכה • גם יש לעיין אם הלוה של ראובן יש לו קרקע ולראובן אין לו בי אם זה השטר חוב אם צריך להקנאת הש"ח דשמעון מטלטלי אגב מקרקעי מי אמרינן הואיל ועל הקרקע שעבודו בלא אגב יש לו קול ויש לו קדימה ומוציאין מזה ונותנין לזה מדרבי נתן או דילמא כיון דשטרא מדנא דחוב דהוא דיינינן ליה בהקנאת מטלטל וצריך אגב זה צ"ע • ומסתברא דמפיק מינה מדרבי נתן:

שער מד חלק ראשון

א גרשון בירושלמי וכתב בעמיתו פרט למבחיש לאחד מן השותפים ופרט למבחיש בעדים ובשטר אמר רבי יוסי הרא אמרה שנים שלוו מאחר הדי הן אחראין וערבאין זה לזה ואף על גב דלא כתבין כן • ופירושו כך מצאתי אותו פרט למבחיש לאחד מן השותפין כגון דאמרין ליה אינהו מתרוייהו יפת וקא טורו נמי אהדדי דמטונא דתרוייהו הוא ואמר להו לוה אנא מחד מינייהו יפי כוליה ממונא כיון דכפירת דברים בעלמא היא דהא לא קא מפסיד ההוא שותף מידי דהא קא מודה ליה אידך בפלגא דידיה הילכך כיון דבעיקר ממונא ליכא בפירה מיפטר מקרבן שבועה ופרט למבחיש בעדים ובשטר הא נמי בפיר' דברים הוא כגון דאמר ליתי אכל לא בשטר ולא בעדים דכיון דבעיקר ממונא לא קא כפר ביה ולא מידי פטור מקרבן שב עה אמר ר' יוסי הרא וכו' בלומר כי היכי דחזינן בשני מלוין דמאן דפרע לחד מלוה כוליה ממונא הוי כמאן דפרע לאידך דאית ליה בגויה ולא מצי אידך למיכר ליה לא ניחא לי דא' תפרע פלגא דידיה לשותפא אחרינא הכי נמי אמרינן בשני לווין דכל חד וחד משתעבד מכוליה ממונא • ומצאתי שכתב הרמב"ן ז"ל מפני שמצא בסיום הירושלמי שנים שהפקידו באחד ובא ליטול את שלו אין שומעין לו יעשה בכופר על חלקו ויהא חייב על כן פרט למבחיש לאחד מן השותפים כגון שבא לו אחד מן השנים שהפקידו שניהם אצלו וחבעו והא בפר כו ונשבע פטור מפני שלא היה חייב ולא רשאי ליתן לאחד מהן חצי הממון עד שיבא חברו עמו ויתן את שניהם כדמפרש בסו' הירושל' בין שתבע ממנו הן לי מנה שיש לי בידך והוא נשבע שאין לו בידו פטור דהשתא מיהא ליה ליה בידי' מידי עד שיבא חברו עמו דמטונ' דתרוייהו

חשיב

Digitized by Google

דאבלני ליתב למעבד לא כיון הרא"ש לומר שהראשון תבע כל החוב ונשבע על שקר • לאם כן היה מייב בשבועת הפקדון לכיון לתביעת הראשון אין מקום לפני לתבוע היא כפירת ממון • ממנה הירושלמי מתפרש לדעתו שהאחד תובע חלקו בלבד ועל זה קאמר להוא"ל וסותפי האחר יכול לתבוע כל החוב בכח אחת למגו למשתעי על חלקו שהרי עדיין לא תבעו האחר על זה משתעי גם כן על חלק שותפו ומתחייב ליתבע שבועה כללית • אמנם הכי פטור על שבועה זו לא היא אלא כפירת הבריות :

ואיבעי לן לעיולי בסדר הרמב"ם מה היא בפירוש הירושלמי לכתב פ"ח דהלכות שבועות מי שהיה חייב ממון לפני שותפין ותבעו א' מהם וכפר בו ונשבע חייב בשבועה הפקדון שהרי כפר ממון שבעתו שניים והולה בכל לאחד מהם ואמר לא לויתי אלא מזה לבדו ונשבע פטור משבועת הפקדון וכו' וכתב הרב ז"ל בכ"מ הוא דגמרין בשבועת הפקדון לא לייתי בלייתא לקחתי פרט לגולה לאחד מן השותפין ומוקי לה בלאמר מחרוינן יזפת ומיהו אמר מקל מינייהו יזפי וכו' ולא למלגו ז"ל היאך יפרש הרמב"ם ז"ל בלייתא לירושלמי לכפי' הרמב"ן מ"מ כיון שקאמר בבא דאמתולה לכפתבעו מחד מהם וכפר בו חייב לכפירת ממון הוא ואלו להרמב"ן ז"ל פטור לכפירת דברים הוא משום לא מלא יהיב לוה מילי בלא תבליה גם כפי' הראב"י ז"ל מינו מפרש כי המעיין בפ"ג דשלוחין ורשה לא סבר כותי' ומין מקום לומר לסבר כרבינו אפריס למייתי הרא"ש ז"ל שהיה לוחה הירושלמי משום גמר' לילן • להא דיבא לר' יוסי לאמר הלא אמרת שניים שלו מאחד הרי הן אחרונים וכו' מינו נלמד אלא דהכחה הבריתא דפרט למכחיש בחתך מן השותפין • ותשמע דמי ליתא לבריתא גם דינו של ר' יוסי לא ימשך • והא חזינן להרמב"ם ז"ל לכתב דינו של ר' יוסי ומ"ל דהכרת לסמוך על הבריתא : ונראה להרמב"ם ז"ל מפרש הירושלמי כפי' הראשון שמלא רבינו להיינו ממש כלמוקי בגמרין מילך בריתא לגולה לכל נמי מאי לקאמר פרט למכחיש בחתך מן השותפין היינו למכחיש לחתך ומומר לו מינך חלק בזה כי הכל הוא של שותפך וקאמר ר' יוסי הלא אמרה וכו' על הדרך שפירש רבינו ז"ל :

ב' וזה שפסקנו וכו' יש גירסאות מתחלפות בלשון הרמב"ם ז"ל בלין זה דנוסחת לילן בפר"ה כך היא • שניים שלו בשטר אחד או שלקחו מקח אחד וכן השותפין שלוה אחד מסם או לקחו בשותפות זה לזה אעפ"י שלא שניהם ובדברי הרמב"ם ז"ל • ומכל מקום אין הדבר יוצא מילי מבוכה אצל האחרונים ז"ל • שהרב ז"ל כתב בכ"י וז"ל והרא"ש כתב שאבי העזרי הוכר בבעל העטור שנתחייב הא' בכל מדין ערב ולא יגבה מן הא' הכל אלא אם כן לא ימצא לגבות מחברו חלקו שהרמב"ן חולק עליו ומוכר שיגבה ממי שירצה והשכים הרא"ש לדברי הרמב"ן הלכה למעשה וכו' • וכשהביא מבית ונוסחת הרמב"ם ז"ל המתיחים כתב וז"ל וכתב ה"ה בפרק המזכר מכן דעת הרמב"ן בפרק המפקיד הנך ממה שלחבתי בסמוך שכתב הרא"ש בשם הרמב"ן ז"ל ע"כ • וכיון שבמוחו שימזכיר כמה פעמים דברי רבינו שבסתר זה היה יכול להביא גם כן השובת הרמב"ן ז"ל שהשיב לרבינו ז"ל אלא כלכתב הרא"ש ז"ל בשמו :

הנה על הפוסקים המחרוניים אין מקום חלוה כי אנלי הרא"ש ז"ל לראה לדברי הרמב"ן ז"ל לבפרק שבועת הפקדון ולא אות' להמפקיד וה"ה להפך • אבל אין להאמין על הרמב"ן ז"ל וכתוב במקום אחר בהפך ממקום אחר • אשר על כן נראה לע"ד אחר המחי לם הראוי' מדברי הרב ז"ל שלא אמר הרא"ש ז"ל שהרמב"ן ז"ל חולק על בעל העטור וסובר וכו' • אלא לשון הרא"ש ז"ל כך הוא כל זה ריוכו מדברי הרמב"ן ז"ל וכ"כ רבינו אבי העזרי אלא שכתבו שהמחייב הא' בכל מדין ערב ולא יגבה מן האחר הכל אלא א"כ לא ימצא לגבות

מחברו

חשיב ולית ליה חד מיניהו בגויה בלום אמר ר' יוסי הרא אמרה וכו' פי' כיון דאמרת בשנים שהפקידו לא פטור ואם בא ליטול את שלו אין שומעין לו אלא אי' לו לא נתחייבתי אלא לב' כך ב' שלו לאו יבול לומר לכל אחד הפקדתי והלויתי וכל אחד חיי' לשלם הכל והדר מפרש בברייתא ב' שהפקידו וכו' אין שומעים לו וכו' פי' אין בחיר"ק תחת האל"ף כ"ומק אם שומעים לו יעשה בכופר על חלקו שהרי בבר יצא בשבועה מזה ומדקא פטר ליה ברייתא ז"ל ש"מ אין שומעים לו ושמעינן מינה דשנים ש"הפקידו לא"ר ובא זה ליטול את שלו אין שומעין לו ואי אתא במרתא לחברה ושמע ולא בא של חותיה עבד ובכל נמי משתעי דינא בחד ה' ואם אורי ליה יהיב ליה כולה ממונא ופיון דלא אתי נראה דלא קפדי אהדדי ואיתא לדהו בבא' דעביר כל חד מניהו וה"ר אברהם בר יצחק כתב בפירו' הירוש' כך פרש למכחש באחד מן השותפין דהורה ליה בפירת דברים שהרי חברו יכול לתבעו בכל החוב ופי' הרא אמרה דבין דב' שלו מאי מוקי יכול לתבוע הכל כיון שקדם זה ונתבע נפטר הלה משניהם בשבועה ועוד כיון שתבעו זה ונשבע לא הפקדתם אצלי בלום לא יכול חברו לתבעו אלא בחלקו ואפילו בחלקו נמי אם תבעו ונתחייב לו בשבועה ראשונה אינו חוזר ונשבע ונפטר הוא בראשונה דאמרינן שבועה לאחד שבועה למאה כדאיתא בפרק מי שהיה נשוי ע"ב :

ב' וזה שפסקנו בשנים שלו שיכול המלוה ליפרע מאחר מהם שירצה יש לנו לעיין אם נדון דין זה אעפ"י שיש ממון ונכסים לשניהם והמספיק לפרעת החוב שתהיה יד המלוה עליונה לתבוע הכל לזה שירצה או דילמא כי לא נדון בן אלא בזמן שהאחר עני ואז יכול לתבוע כל החוב לעשיר אעפ"י שלא יתבע תחלה לעני וישביעהו • ובזה מצאנו סברות חלוקות כי י"א כיון דנקט לישנא דערב דיינינן להו כערב שאינו קבלן זה על זה ולא מצי למתבע להאי עד דתבע תחלה א' דך • וכמו ששנינו בגלום חייבין הן נקראין ובל א' הוא קבלן על חברו והרי דינו פשוט שאין בידינו לתבוע הלוה אם אינו רוצה אע"פ דלא כתים ביה ע"מ שאפרע מפך ר"תחלת ובאן נמי כך דינו שזה הוא דנקרא קבלן על דהמחצה מן החוב על חברו זה קבלן על המחצית של חברו וגובה ממנו אע"פ שיש נכסים לאו ובן נר' דעת הר"ם שכתב ב' שלוו בשטר א' או שלקחו מק' א' וכן השותף שלו' א' מהן או שלקח בשותפות הרי הן ערבין זה לזה ושנים שנכנסו בערבות לאו בשיבא המלוה להפדע מן הערבין יפרע ממי שירצה ואם לא היה לאחד כדי החוב חוזר ותובע את השני מן השאר וא' שערב לב' בשיפרע למלוה ידיעו תוב איזה משניה' פורע בדי שיחזור עליו ע"ב אלמא אע"פ ששניהם בדי החוב יכול לתבוע אחד מהן בכל שהרי פסק ששניהם שיערבו יתבע איזה מהן שירצה הכל ואם לא היה כל החוב לא' חוזר ותובע כל החוב מן הב' מן השאר ומלהא צ"ע ומצאתי כתוב בספר החגה' א"א אינו מחוור כלל שיפרע מאיזה שירצה אלא לפי המנהג ולמדו' מן א"ה ל ישראל ומפני שנסתפקתי בז' שאלתי פי' הרמב"ן וזה אשר השיב לי הא גרס בב"מ שותפים ששאלו ושלם אחד מהן מהו פירש"י הצי דמיה שעליו אחרו שיקנה הצי הכפל מא' הרי של' כל המוטל עליו ושמע' נמי הכי דייקינן דליבא על חד מנהון אלא פלגא דאי על חד מניהו דמיא כולה כי שלם פלגא הילי מקני ליה בפילא הרי לא שלם אלא מחצה וא"ה ק"ל הא דגרסינן בגמרא דמערבאי ובחש בעמ"ו פרט למכחש באחד מן השותפין וכו' : א"ר יוסה הרא אמרה שנים שלו מאחד דאף על גב דלא כתבין אחראין וערבאין זה לזה ורבינו הגדול כתביה בפסק הלכה אלמא המפקיד אצל השותפין בל אחד מהן חייב בכלל וא"ל למ' הפא אע"פ שלא שלם אלא חצי מה שעליו מבל מקום מקני ליה בפילא דאומר דעתא הוא שהרי פרע כל מה שעליו לפרוע משלו ומחצי האחר אם פורע משל חברו חוזר וגובהו • אבל לשון פרש"י ז"ל אינו נראה כן אלא שי"ל דהכי נמי קאמר כל מה שעליו לפרוע משלו אם חבירו רוצה לפרוע ו"ל ולוטר ששנים שלוו מאחד או שהפקיד אחד אצלם אין אחד מהם חייב לפרוע הכל אלא מדין ערב שאם אין נכסים לשותפו יגבה ממנו • אבל בזמן שיש לו נכסים לא יתבע לערב תחלה וגובה מבל אחד ואחד החצי שהוא מוטל עליו וכן חזרו מקצת המורים ודברי ה"ר משה נראין כן : ואפשר שהדין בך הוא אלא שאין זו ראיה אבל בפרק השואל גרסינן שותפין ששאלו ונשאל אחד מהן מהו לכולי שואל ב"ע והא ליבא דילמא לה הוא פלגא דילה מיהת פטור • ואם אתה אומר שכל אחד מהם חייב בכל אמאי לא פטר ליה אפילו בכולה דהא שואל הוא בכל • וא"ת כיון דאיבא שואל אחר עמו לאו כולי שואל הוא בהחוא פלגא דשייליה נמי לאו כולה שואל הוא ומאי שנא ההוא פלגא מאידך פלגא הרי שוין הם אע"פ שאין כל הנאה שלו אלא מחצה אלא משום דבדין ערב הוא באידך פלגא דחבריה •

ומ"ה

ע"ז לא גרים הכי אלא כתב וז"ל אבל הרמב"ם כתב כי שלוו בפסר אחד אלו שלקחו מקח אחד וכן ב' שותפין שלוה אחד מהם אלו לקח בשותפות יפרע ממי שירצה ואם לא היה לא' כדי החוב חוזר ותובע מן השני הסתר ע"כ • נראה למה שכתב בנוסחת לילן אבל שני שערבו • היה כתוב בגירסתו אבל שניים שלוו וכו' ולא גרים הכי הם ערבאין כו' • וכן ל"ג אלוקה לשניים שערבו וכו' • לולאי מכ"ם לשני לויים נפקא : וקשה ע"ז ממ"ם כי' קל"ב וז"ל כתב הרמב"ם כ' שערבו לא' כשבא המלוה ליפרע מן הערב יפרע מאיזה מהנשירלה וכו' אלמא היתה לו הגירסת בחלוקה זו כגירסתינו • ומ"כ רחוק הוא לשני החלוקין היו לפניו שוה בין בשני לוין בין בשני ערבים אלא לפשיטא דהוא משנה שאינה לריכה לאם בלוין כך ק"ו בערבין • ומ"ל מ"כ ליערבינהו ולתנינהו :

אמנם לדברי רבי' מן המתמיהין בענין זה שהיתה גירסתו בדברי הרמב"ם ז"ל כגירסתנו ובנ"ז כתב עליו אלמא תעפ"י שמניהם לייבים כלי חוב יכול לתבוע אחד מהן הכל שהרי פסק שניים שערבו יתבע מי זה מהם שירצה וכו' • והנא מבואר כמה רחוק הוא מן הסברא ללמוד לוין מערבי' בענין זה • ואין מקום למשמעות זה בדברי הרמב"ם כיון שמתן לוין לין ערב זה לזה ואח"כ עשה חלוקה אחרת מני ערבים הלמדרן ומולי הרגים רבינו בכל זה ועליו כתב ומלתא ק"ע :

שאלתי פי הרמב"ן ז"ל וכו' • לפמ שפתיו ברור מלבו בתשובה זו שלפתו כדעת הרב בעל העטור ז"ל • ומכל מקום אין הדבר יוצא מילי מבוכה אצל האחרונים ז"ל • שהרב ז"ל כתב בכ"י וז"ל והרא"ש כתב שאבי העזרי הוכר בבעל העטור שנתחייב הא' בכל מדין ערב ולא יגבה מן הא' הכל אלא אם כן לא ימצא לגבות מחברו חלקו שהרמב"ן חולק עליו ומוכר שיגבה ממי שירצה והשכים הרא"ש לדברי הרמב"ן הלכה למעשה וכו' • וכשהביא מבית ונוסחת הרמב"ם ז"ל המתיחים כתב וז"ל וכתב ה"ה בפרק המזכר מכן דעת הרמב"ן בפרק המפקיד הנך ממה שלחבתי בסמוך שכתב הרא"ש בשם הרמב"ן ז"ל ע"כ • וכיון שבמוחו שימזכיר כמה פעמים דברי רבינו שבסתר זה היה יכול להביא גם כן השובת הרמב"ן ז"ל שהשיב לרבינו ז"ל אלא כלכתב הרא"ש ז"ל בשמו :

הנה על הפוסקים המחרוניים אין מקום חלוה כי אנלי הרא"ש ז"ל לראה לדברי הרמב"ן ז"ל לבפרק שבועת הפקדון ולא אות' להמפקיד וה"ה להפך • אבל אין להאמין על הרמב"ן ז"ל וכתוב במקום אחר בהפך ממקום אחר • אשר על כן נראה לע"ד אחר המחי לם הראוי' מדברי הרב ז"ל שלא אמר הרא"ש ז"ל שהרמב"ן ז"ל חולק על בעל העטור וסובר וכו' • אלא לשון הרא"ש ז"ל כך הוא כל זה ריוכו מדברי הרמב"ן ז"ל וכ"כ רבינו אבי העזרי אלא שכתבו שהמחייב הא' בכל מדין ערב ולא יגבה מן האחר הכל אלא א"כ לא ימצא לגבות

מחברו

Digitized by Google

מתברו אבל לפי דברי הרמב"ן ז"ל יגבה ממי שירצה: אך המעתי היאך פירוש זה בדבריהם ואיך יוקם לותו
עכ"ל. דמין כונתו אלא לומר להרמב"ן כפי' אמר ליגבה ממי שירצה אלא להרמב"ם ז"ל דהא כפ' זה עלמו מנת
רצונו שלפי דברי שהביא למעלה וממרגל לשומו למשך ונראה שלעתו שאפרש ממי שאמרל' אסיים נכסי' ללוה לא יפרש מן הערב אמ' ע"מ
נוטה שיגבה ממי שירצה. ונראה לדייק לה מה"ש למעלה. ויש מקשין שאפרש ממי שאמרל' המלה אם שהי' קבלן ה"ו יתבע את הערב וכו': וכל
מהא לתנית בתוספ' פ"ק דב"מ
שסם שלוה בשטר אחד ופרע אחד
שלו. הבטר עומד במקומו והלה
מוחב התקבלתי את שלך מלקחתי
את שלך. ש"מ דלא מיתייב בחלק
חברו ולא קבית להתם מיירי
בשפיר פלוני לוה מנה ופלוני לוה
מנה וכן. מסמעות הלשון ע"כ.
ונובר הרא"ש דאם תיתא לדבר
ליה להרמב"ן דשנים שלוו מא' לא
מתייבו שפיהם אלא מדין ערב.
למה ליה לאוקימי הך מוספתא
בלפי פלוני לוה מנה. לימא להתי
לקאמר את שלך היינו משום דעל
החני מייב הוא מפני שהוא שלו
ממש. והתני התם' אין תיובו עליו
בשלו אלא מדין ערב. וכלמשמע
שבין כן הרב בעל העטור ז"ל
מלמייתי דאלו מיירי לסבדתו ומלא
קאמר הרמב"ן ז"ל. הכי. נראה
לס"ל דאף אמלק חברו מיי' הוא
בשלו ולא כערב ומשום הכי אוקמה
בלפי פלוני לוה מנה. וע"ז כתב
לפי דברי הרמב"ן יגבה ממי שירצ'
לפי שלא ראה דבריו בהמפקיד ולא בזו התשובה. והא דלא תירץ הרמב"ן
ז"ל דהיא חוס' כדאמרן לפי סברתי המחקיר. מפסר לי לומר לי שנא
קשיתיה לסוף סוף לא הל"ל שלו ושלך אלא חלקו וחלקך. אבל לשון שלך
מורה שהוא מיוחד שזה הוא שלו. בלבל לגמרי. ואין לאחר שום שייכות
בו. ולהכי מוקי לה בפירש זה מנה. והיינו דקאמר וכן משמע הלשון כאלו
הרגים בעצמו למה לו לאוקומי בכה"ג ולא מטעם ערב. דמשמעות הלשון
הכריחו. והעה הרא"ש ז"ל מבומרת בפסקיו שחלק עם רבי"ה ז"ל.
ובעל העטור ז"ל יסבור דקבלנים הם להתחייב כל אחד מהם אפילו אם
יש לתברו מעות וקיים סברתו זאת גם כן בתשובתו כלל ע"ו סי' י' וכתב
שם שכן ראה רבותיו דכין שגובה מאחד מהם כל החוב:

ואני תמיה ממה שכתב בכלל זה עלמו סימן ז' וז"ל ולפי אם היה תובע
משמעון ולוי כל החוב הין פטורים מכל חלק ראובן. אבל אם חלקם
למה לא נפטרו לכל זמן שיש לפרוע. גבה מהם חלקם. אבל אם לא היה
להם לפרוע וחזרה התביעה על ראובן היה פטור עלמו בראותו פטור ע"כ
דבריו מוכיחין דס"ל דכל זמן שיש לאחר גובין ממנו חלקו ולא חזרה
התביעה אל האחר אלא א"כ אין לזה במה לפרוע. וזה שלא כסברתו
בפסקים ובתשובות האחרות:

יג. ובתוספתא דב"מ מלאתי וכו' מכח תוספתא זו לתה הרמב"ן ז"ל
הדין שכתב הרמב"ם בב' שערכו לאחד שיפרע מאיזה מהם שירצה והרב
המגיד ז"ל הביא לדין זה דאמי' מלאמרו פ' בית כיר ג' אחין שחלקו ובא
בית ונטל חלקו של אחד מהם ואע"ג דק"ל נכסוהו לבר אחי' אינון
ערבין ביה אלמא המלוה ע"י שני ערבים נפרע מאיזה מהם שירצה וכו'
ואם כן נאמר דס"ל להרמב"ם ז"ל דתוס' זו היא נחתוה מהביא בית כור
כפי פשטה. והרב המגיד ז"ל כתב על תוספתא זו בפ' המפקיד וז"ל
פי' המפרשים ז"ל דהכי פירושה לא יפרע מאחד מהם אלא בשהות
בא לגבות מהם יפרע מזה מהלה ומזה מחצה אין לו גובה מהב' והנה שני
ערבים אלו הרי הם לענין ערבותם כשנים שלוו מאחד ואפ"ה אמרינן
בכל זמן שיש נכסים לשניהם אינו גובה אלא מזה מחלה ומזה מחלה דבשני
שלוו כאחד נמי בכה"ג איכא דינין. אבל הרמב"ם אינו כובר כן פי' התוספת'
שהוא ז"ל כתב בשני ערבים שנפרע מא' מהם שירצה. וא"ל שאם הרב ז"ל
מקבל התוספת הוא מפרש לה בין הלוה והערבין. כלומר לא יפרע
מאחד מהן אלא מן הלוה אחלה ואם אמר וכו' פרע אחלה מהם
לא מן הלוה כלל אם ירצה ולא קאי ממי שירצה אבל ערבים ע"כ.
וקשה לי לפי דבריו ז"ל דהא בתוס' קאמי אחלה המלוה את חברו ע"י
ערב לא יפרע מן הערב ואם אמר ע"מ שאפרע ממי שאמרל' יפרע מן
הערב. ובתר הכי קאמי המלוה ע"י ב' ערבים וכו' ואם מפרש הרב ז"ל
תוס' זו בין הלוה והערבין מאי איריא שני' לנקט הא כבר אמר לבערב
אח' אינו יכול ליפרע ממנו אחל' ואמו כשהם ב' מי גריעי ואם היכי תאמ'
לא יפרע מא' מהם אחל' דמשמ' הא משניא' יחד יפר' והא ולאי ליתא ולא
הל"ל אלא לא יפרע מהם אחל' מכבר היה אפש' לו' לבעאו דלא קאמר
מא' מהם לאפוקי משניא' אלא היא גופי' אחא לאמוטי' מדיוקא דהיכא
דאיכ נכסים ללוה דוקא הוא שלא יפרע מא' מהם הא כשאין לו נכסים
יפרע מא' מהן שירצה. ואם התנה שיפרע ממי שירצ' אז אפילו יש לו נכסי'
יפרע ממי שירצה: אך המעתי היאך פירוש זה בדבריהם ואיך יוקם לותו
להרמב"ם ז"ל דהא בפ' זה עלמו כת' התנה המלוה על הערב וא"ל על מנת
שאפרע ממי שאמרל' אסיים נכסי' ללוה לא יפרע מן הערב אמ' ע"מ
שאפרע ממי שאמרל' המלה אם שהי' קבלן ה"ו יתבע את הערב וכו': וכל
זה שנון ערוך הוא בגוש פשוט כאסר
חובא שער ל"ה. הרי לתנאי לעל
מנת שאפרע ממי שאמרלה לא מהני
לענין שיפרע מן הערב כל זמן שיש
נכסים ללוה. ואיך אם כן פירש
לאם התנה יכול להפרע מהם ולא
מהמלוה. הלכך מחוורתא כלאמרן
לדעתו ז"ל היא נלחית מהיא
לבית כור ולא בעי לאוקמה בלותא
בהפוקיקי אם שאין לאחים בינוניים:
ד. ומה שכתב הרב רבי משה ז"ל שהשותפי' שלוה אחד מהם שהשותף
האחר נשתעבד יש לפרש על אי זה ענין בודאי לא נאמרו הדברי'
אלא בשה"שותף מודה למלוה שלצורך עסק שותפות לוה לזה ובזה
יתחייב מיד ואך על גב שלא נגנם לוה בדבר בשעת החלואה שהשותפים
בשלוחים הם זה על זה. אבל אם כפר השותף ושטן שמעולם לא נבנם
בדבר זה בשתוף אין הודאת שותפו מזיקו בלום אם לא יתברר בעדים
שלצורך השותף לוה מה שלוה וזה אינו יכול לתובעו בתקיאפילו היה החוב
בשטר וכן ברר דבריו הר"ר ז"ל בספר קנין שכתב שמעון שטען ללוי
חוב בזו השותפות מנה אם היה כידו בני החוב היה יכול ליתנו ללוי נאמן
ופורעים החוב ואחר כך מחשבין ואם אין בידו לתן אינו נאמן להוציא
מיד ראובן או מן תסחורה הידועה בשותפות שמא קונים הן עושין שמעון
ולוי על נכסי ראובן ואפילו חיתה המלוה בשטר אין ראובן חייב כלום
לשלם ממנה אבל אם טען שמעון שראובן יודע בודאי שזה החוב מחמת
שותפות היה והחוב אצלנו הוא ישבע ראובן תיפת אם על ידי גלגול שאינו
יודע שחוב זה אצלנו וישלם החוב שמעון משלו ע"כ.
ה ומסתברא

נופו וממונו לא קל הסעבול עליו שאין שמעון משתעבד במאמר ראובן כל
זמן שהוא עלמו לא היה בשעבול וכו': ובתב הרב ז"ל בב"י בשם רבו ה"ר
מזהר"י בי רב זלה"ה לאף אם הרא"ם נראה שחלק על הרמב"ן ז"ל וראה
לדוקא כשלוה שהם לא ישתעבד חברו על פיו מפני שאפשר שלא לקחו אלא
לצרכו ואף שיאמר השותף שלצרכו ג"כ הלוהו. כיון שבזמן ההלואה היה
יכול להכחיש הדין מחן שלא ישתעבד לא הוא ונכסיו. אבל בדבר
שהוא ידוע מן הענין שלצורך השותפות היה אפילו הרא"ם יודה ורמיה
לדבר שכשהבית רבינו יעקב לשון הרמב"ם לא אמר שאביו חולק אלא על
הרמב"ן מפני שהרמב"ם לקח מו שלוה אחד מהם לשותפות שפירושו להיות
בו לבר ישוע לשותפות שא"ל לשום אחד מהשותפים להכחיש עכ"ל:
ואני תמיה למה הולרך ז"ל להוכיח היות כן שברת הרא"ם ז"ל מלקלוק
לשון הטור ז"ל כי מדברי הרא"ם ז"ל עלמו מוכח הכי ובאותו הכלל פ"ע
גופיה יש תשובה אחרת ששאלוהו עוד ילמדנו רבינו יעקב ובנו שמעון שותפי'
בחנות והלך יעקב לראובן ולקח ממנו ממון להתעסק בו בסחורה ילועה
מן הסחורות הנמכרות בחנות ועשה ש"ח עליו ועל שמעון ונפטר יעקב
ותבע ראובן לשמעון לתת לו מעותיו הקרן ותלק הריוח ושמעון אומר איני
ידע בשתוף אבי עמך למי השתר אפרע לפי שהשטר עלי אבל ריוח לא אתן
לך תשובה כיון שיעקב ושמעון היו שותפין בחנות והבית ראובן עדים
שהסחורה שמסר ליעקב היא מן הסחורות הנמכרות בחנו' וגם השטר נכתב
על יעקב ושמעון בנו כל זה מוכיח שדברי ראובן הם פנים כי דבר ברור הוא
שכיון שהיו שותפים בחנות הדבר ידוע שכל דבר שיקנה א' מן השותפין מן
הדברים הנמכרים בחנות בחזקת שניהם הוא קונהו וגם נתנו בחנות וכו':
נראה בהדיא שכל שהוא לדבר ידוע מן השותפות כגון סחורה שמוכרים
אותה בחנות ולאי השעבוד חל על שניהם:

ומ"ם לריבים אמו לבדר אם כן כשהשותף מולה שהותפו לוה לצורך
השותפות למה יתלוק הרא"ם ז"ל על הרמב"ן ז"ל. כי הטעם
שנתן ה"ה מוהרי ב"ר ז"ל כיון שבזמן ההלואה היה יכול להכחיש הדין נותן
שלא ישתעבד וכו'. ירלה בלתי מספיק דכיון דקי"ל בכל מקום הולאת
ב"ד כמאה עדים דמי. אם כן כי היכי דבעדים כתב הרא"ם ז"ל בתשובה
דמייתין לכשהבית ראובן עדים שהסחורה שנתן היא מהסחורות הנמכרות
בחנות מחחייב גם שותפו. ה"ל כשטר אגמו מולה למה לא יתחייב
בכך ומה לנו אם היה אז יכול להכחיש או לא. ואולי אפשר לנו לומר
להתשובה דמייתי הטור ז"ל שאין השותף משתעבד במאמר חברו
היינו כשהאחד לוה שתפו ולא נודע אז מהענין שלוה לצורך השותפות
השתא כשלוה לא מוכחא מילתא שהיה לעתו של מלוה להלוות אלא לזה
ואליו נתכוון לשעבד ולא לשותפו ומשום הכי לא חל השעבוד
על האחר אבל כשמוכח מן הענין דלצורך השותפות הוא משתמש לעת
המלוה על שניהם ותיל שעבודא אחרוייהו:

ובן לריבים אמו לומר מטעם תשובה אחרת שמוכח לזו שכתב ושאלת
שנים שה ו שותפים לעשות מרלעות וחלקו והלך האחד מהם
בא לראובן וחבע הנשאר ואומר לו לחברך נחתי בגד לעשות מרלעת
לי תן לותו אלי שאתה שותפו והשיב אם נתת לו דבר חלך
ותתבענו

Digitized by Google

ותחבעינו בי מיני יודע אם נחתנו ואם לא נתת ושאלו לו אם ראה בגד כזה בחנותם וא"ל כן ואינו יודע מה נעשה ממנו ואני לא נקחתיו ואם הוא כן מזה אינו יודע • ירא"ה שאין לו עליו כלום לא"ע"י שהיה שותפו וראה את הבגד בחנותו מה בכך דרך הוא שאי"ן השותפים מניח את שלו בחנות שהוא של השותפות ואין תבעו מקפיד עליו וכו' :

והשתא למה אי' לענין' דדרך א' מן השותפין שלו בחנות וכו' • חפוק ליה לאפי' ידע הי' לותו הבגד ממש שנתן לאוכן מ"מ כל זמן שלא שבר גופו וממונו לא חל השבור עליו במאי' שותפו כדכתב בהשובה שהביא בנו • אלא ולאי כיון שהיו שותפים במלאכה יודעה לעשות מרגעות אי לאן מטעם דיכול זה להכחיש ולומ' שלא ידע אם קבל שותפו ממנו כלום ושאולו שותפו הניח את שלו בחנו' כדרך השותפים • ולאי היה משתעבד גם הוא כיון דכשנתן שלה הבגד לעשות המרגעה ידע משותפות מלאכתם ואחריותן המיך ושניהם הין מתחייבים אם היה מולם : איך שיהיה הדין אין אמת כדברי מוהר"י בי רב ז"ל ודיוקו מלשון הטור ז"ל גכון • ומהמייחי הרב ב"י ז"ל דברין בהתם משמע שהוא מסכים עמו • ולפ"ז לא היה צריך למה שנכתב למעלה על דברי הטור וז"ל ומ"ש רבינו אבי שלו בשטר א' הרא"ש ז"ל לא קאי אלא אריעא דמלתא דסיינו אבי שלו בשטר א' • או שלקחו מקח אחד ולאו אסיפ' דהיינו אבי שותפי' שלוה אחד מהם או שלקח בשותפות • שהרי בתשוב' הרא"ש שכתב רבינו בסמוך כתב הפך זה עכ"ל • ותתמהא לפי דברי רבו ז"ל אחי הרא"ש ז"ל בשטת הרמב"ם ז"ל ולשון הטור ז"ל קאי אכולא מלתא : והיותר מתמי' מה שהורה לענין הדין להתנהג הרב רבי אהרן מטרלאי ז"ל אלא כהרא"ש משום דהרמב"ם מסכי' לדברי הרמב"ן כמו שכתבתי בסמוך וה"ל תרי לגבי הרא"ש ז"ל ואם כן הוא מולך בזה להדיא עם רבו דשובר לאין הרא"ש חולק עם הרמב"ם ז"ל מדיוקו הנכון בדברי הטור ז"ל • ובאמת לכל כי האי ה"ל לאולוני מאיז' טעם הוא הותר לדברי הבו : ואולי סמך על דברי רבינו שכבר הביאם לענין שפ"ד דברי הרמב"ם ז"ל ולוקח במולה והבית דאיה מכרתא מלשונו דבסוף הלכו' שותפין והוי תיובתיה דמוהר"י בי רב ז"ל : וראיתי לרב המובהק מהריב"ל ז"ל בח"א סי' כ' נתעורר על דקדוק מוהרי"ב ז"ל שכתב יש לדקדק בדבריו • דכיון דהרמב"ם ז"ל ודאה דס"ל כהרמב"ן ז"ל למה בעל הטורים ז"ל כתב דברי הרמב"ם ז"ל ואח"כ הפסיק הענין בדברי' אחרים וכתב המחלקת שבין הרמב"ן והרא"ש ז"ל ולא הזכיר להרמב"ם כאלו לא היה לו עסק בזה המחלקת • אלא שיראה לע"ל שהרב בעל הטורים מספקא ליה בדברי הרמב"ם וכו' עד דיראה לפי פסק של דברי הרמב"ם ז"ל לפשיטא ליה שהשותפין נעשו כשלוחין זה לזה ולא בא ללמדנו דין זה אלא בא ללמדנו שלא תאמר שכל אחד מן השותפין יתחייב בחלי ולא בכל ועל זה כתב נעשו אחרמין וערבאין זה לזה • ותמיה ליה לבעל הטור דאם אית' להרמב"ם ז"ל לוקח במולה והבית בשעת הקנין ואינו נמל' באותו מעמד בשע' החיוב אין הנית לבר זה לפשוט כאלו זיל קרי בי רב הוא דחייב בחלי ולא בא ללמדנו אלא דחייב בכל • ולאי לאיתיה לשיתף באותו מעמד כשלקח או כשלוה השותף חברו ואפי' שלא לקחו ולא לוה שום דבר ולא נתחיי' כיון שהיה שם הרי הם אחרמין וערבאין זה לזה ומי יודע אם הרא"ש נסהוא יודה וכו' עכ"ל : ודבריו ז"ל תמוהים ואינם מובנים אצלי לכיון דמעיקר קאמ' להרמב"ם ז"ל דס"ל כהרמב"ן וכו' • א"כ מו ליכ' שום מקום למאי דקאמ' דתמיה לבעל הטורי' איך הנית לפשוט דחיי' בחלי ולא בא ללמדנו אלא דחיי' בכל וכו' שהרי הרמב"ן פי' בהדי' לוקח' שהוא מול' שמה שלוה שותפו הוא לצורך השותפות • וא"כ כי אמרינן דיראה להרמב"ם ס"ל כהרמב"ן • היינו דגם הרמב"ם מיירי לוקח' בשמול' דלו' לצור' השותפו' וכיון דהכי הוא ירא' לו דבר פשו' דחיי' בחלי מאחר שהו' ידע ומול' שהיה לצורך השותפו' ולא איכפת לי' לאשמועי' לא דאהני הולא' זו לחייבו גם בכל דולאי לא גרע מה שהולה הי' ההלוא' לצורך השותפות מהיותו נמלא שם כאותו המעמד ושתק ולא קאמר מילי :

ותו תמיהא לי מלתא לאי מטעמ' דהיה שם הוא פשוט וזיל קרי בי רב דחייב בחלי • אם כן גם שהוא חייב בכלו כאחרמין וערבאין הוא פשוט • דמאיזה טעם יתחייב בפליו הא ולאי הוא משום דכיון שנמלא שם כשהשותף לוה לצורך שניהם והוא שותק ולא מחה ה"ל כאלו הוא עצמו לוה וכאלו שותפו מחייבו בשליחותו • ודבר פשוט הוא שהוא מחייבו על הדרך שהוא מתחייב בעצמו • וכי היכי דאיהו כשלוה פשיט' דמתחייב בכל גם כשמחייב את שותפו מלא הסכמתו בהיותו בשעמד ההוא הוא מחייבו על הכל כאלו לו שניהם ממש דליכא שום הוכחה שעשאו שליח לחלאין : ותו איכא לאתמוהי היכי קאמר מי יודע אם הרא"ש ז"ל גם הוא יודה וכו' • דהא הרא"ש ז"ל ברור מלל וכללא כייל לכל שלא שבר גופו ומעונו לא חל השעבוד שאין שמעון משתעבד בשאמר ראובן כל זמן שהוא עצמו לא היה בשעבוד וכו' • כמה הקפיד לכפול הדברים להורות דלא פגי אלא בשעבוד

ומתבעינו בי מיני יודע אם נחתנו ואם לא נתת ושאלו לו אם ראה בגד כזה בחנותם וא"ל כן ואינו יודע מה נעשה ממנו ואני לא נקחתיו ואם הוא כן מזה אינו יודע • ירא"ה שאין לו עליו כלום לא"ע"י שהיה שותפו וראה את הבגד בחנותו מה בכך דרך הוא שאי"ן השותפים מניח את שלו בחנות שהוא של השותפות ואין תבעו מקפיד עליו וכו' :

והשתא למה אי' לענין' דדרך א' מן השותפין שלו בחנות וכו' • חפוק ליה לאפי' ידע הי' לותו הבגד ממש שנתן לאוכן מ"מ כל זמן שלא שבר גופו וממונו לא חל השבור עליו במאי' שותפו כדכתב בהשובה שהביא בנו • אלא ולאי כיון שהיו שותפים במלאכה יודעה לעשות מרגעות אי לאן מטעם דיכול זה להכחיש ולומ' שלא ידע אם קבל שותפו ממנו כלום ושאולו שותפו הניח את שלו בחנו' כדרך השותפים • ולאי היה משתעבד גם הוא כיון דכשנתן שלה הבגד לעשות המרגעה ידע משותפות מלאכתם ואחריותן המיך ושניהם הין מתחייבים אם היה מולם : איך שיהיה הדין אין אמת כדברי מוהר"י בי רב ז"ל ודיוקו מלשון הטור ז"ל גכון • ומהמייחי הרב ב"י ז"ל דברין בהתם משמע שהוא מסכים עמו • ולפ"ז לא היה צריך למה שנכתב למעלה על דברי הטור וז"ל ומ"ש רבינו אבי שלו בשטר א' הרא"ש ז"ל לא קאי אלא אריעא דמלתא דסיינו אבי שלו בשטר א' • או שלקחו מקח אחד ולאו אסיפ' דהיינו אבי שותפי' שלוה אחד מהם או שלקח בשותפות • שהרי בתשוב' הרא"ש שכתב רבינו בסמוך כתב הפך זה עכ"ל • ותתמהא לפי דברי רבו ז"ל אחי הרא"ש ז"ל בשטת הרמב"ם ז"ל ולשון הטור ז"ל קאי אכולא מלתא : והיותר מתמי' מה שהורה לענין הדין להתנהג הרב רבי אהרן מטרלאי ז"ל אלא כהרא"ש משום דהרמב"ם מסכי' לדברי הרמב"ן כמו שכתבתי בסמוך וה"ל תרי לגבי הרא"ש ז"ל ואם כן הוא מולך בזה להדיא עם רבו דשובר לאין הרא"ש חולק עם הרמב"ם ז"ל מדיוקו הנכון בדברי הטור ז"ל • ובאמת לכל כי האי ה"ל לאולוני מאיז' טעם הוא הותר לדברי הבו : ואולי סמך על דברי רבינו שכבר הביאם לענין שפ"ד דברי הרמב"ם ז"ל לוקח במולה והבית דאיה מכרתא מלשונו דבסוף הלכו' שותפין והוי תיובתיה דמוהר"י בי רב ז"ל : וראיתי לרב המובהק מהריב"ל ז"ל בח"א סי' כ' נתעורר על דקדוק מוהרי"ב ז"ל שכתב יש לדקדק בדבריו • דכיון דהרמב"ם ז"ל ודאה דס"ל כהרמב"ן ז"ל למה בעל הטורים ז"ל כתב דברי הרמב"ם ז"ל ואח"כ הפסיק הענין בדברי' אחרים וכתב המחלקת שבין הרמב"ן והרא"ש ז"ל ולא הזכיר להרמב"ם כאלו לא היה לו עסק בזה המחלקת • אלא שיראה לע"ל שהרב בעל הטורים מספקא ליה בדברי הרמב"ם וכו' עד דיראה לפי פסק של דברי הרמב"ם ז"ל לפשיטא ליה שהשותפין נעשו כשלוחין זה לזה ולא בא ללמדנו דין זה אלא בא ללמדנו שלא תאמר שכל אחד מן השותפין יתחייב בחלי ולא בכל ועל זה כתב נעשו אחרמין וערבאין זה לזה • ותמיה ליה לבעל הטור דאם אית' להרמב"ם ז"ל לוקח במולה והבית בשעת הקנין ואינו נמל' באותו מעמד בשע' החיוב אין הנית לבר זה לפשוט כאלו זיל קרי בי רב הוא דחייב בחלי ולא בא ללמדנו אלא דחייב בכל • ולאי לאיתיה לשיתף באותו מעמד כשלקח או כשלוה השותף חברו ואפי' שלא לקחו ולא לוה שום דבר ולא נתחיי' כיון שהיה שם הרי הם אחרמין וערבאין זה לזה ומי יודע אם הרא"ש נסהוא יודה וכו' עכ"ל : ודבריו ז"ל תמוהים ואינם מובנים אצלי לכיון דמעיקר קאמ' להרמב"ם ז"ל דס"ל כהרמב"ן וכו' • א"כ מו ליכ' שום מקום למאי דקאמ' דתמיה לבעל הטורי' איך הנית לפשוט דחיי' בחלי ולא בא ללמדנו אלא דחיי' בכל וכו' שהרי הרמב"ן פי' בהדי' לוקח' שהוא מול' שמה שלוה שותפו הוא לצורך השותפות • וא"כ כי אמרינן דיראה להרמב"ם ס"ל כהרמב"ן • היינו דגם הרמב"ם מיירי לוקח' בשמול' דלו' לצור' השותפו' וכיון דהכי הוא ירא' לו דבר פשו' דחיי' בחלי מאחר שהו' ידע ומול' שהיה לצורך השותפו' ולא איכפת לי' לאשמועי' לא דאהני הולא' זו לחייבו גם בכל דולאי לא גרע מה שהולה הי' ההלוא' לצורך השותפות מהיותו נמלא שם כאותו המעמד ושתק ולא קאמר מילי :

ותו תמיהא לי מלתא לאי מטעמ' דהיה שם הוא פשוט וזיל קרי בי רב דחייב בחלי • אם כן גם שהוא חייב בכלו כאחרמין וערבאין הוא פשוט • דמאיזה טעם יתחייב בפליו הא ולאי הוא משום דכיון שנמלא שם כשהשותף לוה לצורך שניהם והוא שותק ולא מחה ה"ל כאלו הוא עצמו לוה וכאלו שותפו מחייבו בשליחותו • ודבר פשוט הוא שהוא מחייבו על הדרך שהוא מתחייב בעצמו • וכי היכי דאיהו כשלוה פשיט' דמתחייב בכל גם כשמחייב את שותפו מלא הסכמתו בהיותו בשעמד ההוא הוא מחייבו על הכל כאלו לו שניהם ממש דליכא שום הוכחה שעשאו שליח לחלאין : ותו איכא לאתמוהי היכי קאמר מי יודע אם הרא"ש ז"ל גם הוא יודה וכו' • דהא הרא"ש ז"ל ברור מלל וכללא כייל לכל שלא שבר גופו ומעונו לא חל השעבוד שאין שמעון משתעבד בשאמר ראובן כל זמן שהוא עצמו לא היה בשעבוד וכו' • כמה הקפיד לכפול הדברים להורות דלא פגי אלא בשעבוד

ה ומפתברא דביון שפסקנו שהן ערבאין זה על זה אם לו שנים או ג' ובא המלוה ותבע אחד מהם וברר בעדים אז בהרתקבלתי שבתב לו שפרע הכל חוזר ותובע מחברו את חלקו כדין שאר ערב שתובע את הלוה כשמברר שפרע בשבילו ואע"ג דפסקנו שאין הלוה חייב לשלם לערב עד שיאמר לו בשעה שנבנס • ערבני ושלם אז שהרשהו שיכנס ערב בשבילו המפתמא ביון דנעשין ערבאין זה על זה כמי שהרשהו דמי שע"מ כן נשתתפו בכך :

ו ומשמע מהתיא דגרסינן בכתובות פרק מי שהיה גבי תרי שותפי דאית להו דינא בחדי חד דאי אזיל חד מנייהו בהדיה לדינא

מים כפועל • ואלו הוה סבי לעצמו היותו נמצא בטעמ' בלבד פשי' להיל לאשמועי' הך דכותא והוה שמעינן מכל שכן כשנשתעבד :

ובענין אם נאמרו אלו הדברים בין למר ובין למ' לוקח כשלו בשטר מו אפי' כשהשני לוויס הם בע"פ • דאיתי בזה לרב ז"ל בב"י שכתב בזה הלשון ולע דבלינין אלו ל"ש לן בין אם לו בשטר בין אם לו בע"פ שהרי בירושלמי שנים שלוו בשתים אמרו • ומ"ש הרמב"ם ז"ל שנים שלוו בשטר לאו לוקח אלא ארתא למלתא נקט • ותלע שהרי כתב מו שלקחו מקח אחד ומשמע אפילו אלא בשטר : ואחר שתילא הרמוי' ירא"ה דבר דקוק שהרמב"ם יכתוב לשונו בלי לקוק ושאמרו שלוו בשטר אורחא למלתא נקט כי אין זה מדרכו ז"ל • אבל נראה שלעתן כלעת הרשב"א ז"ל • שכתב בתשוב' סימן אלף פ"ב וז"ל שאלה שנים שהלוו לאחד ובא אחד מהם ותבע החוב כלו מהו • תשובה מסתברא לי שיכול לתבוע כל החוב דכל שהלוו בשטר אחד בשותפין נינהו דאי לא למה הלוו בשטר אחד • ותלע לך דהא שנים שלוו כאחד דנין אותם כערבים ומן הטעמא הזו דאי לא למה לוו בשטר אחד ע"כ • הרי בהדיא דמה שנעשו ערבים השנים שלוו מאחד • הוא מפני שהיה בשטר א' דהשתא הוו להו כשותפין : הא אי לא הוה בשטר אחד אלא בע"פ לא הוו ממש כשותפים ולא היה להם דין ערבים דמאן מוכח דילמא כל אחד לקח חלקו לגרמו • ואם כן הרמב"ם ז"ל שכתב שנים שלוו בשטר א' הוא לוקח ולעכובא קאמר :

ומה שטען הרב דבירושלמי אמרו שנים שלוו בתחב • אמתתי פה קדוש ז"ל ובאיזה זה להכרח שהרי כך הוא לשון הירושלמי א"ר יוסי זאת אומרת שנים שלוו מאחד אע"ג דלא כתבין אחרמין וערבאין זה לזה אחרמין וערבאין זה לזה הם ומלק' אע"ג דלא בתבין אחרמין וערבאין • משמע שיש שטר על עקר ההלוואה אלא שחסר ממנו זה החתמי של אחרמין וערבאין וקאמר דלף על גב דלא נכתב כאלו נכתב דמי • אלמא שטר מיהא איכא : ומה שהוכיח ג"כ דבתו ז"ל משום דהתם מקח אינו בשטר • גם זה אצלי אינו הכרח דבשלמא גבי מעות הלוואה כיון דליכא שום מעליותא לאלו על אלו ולא שייך בהו דין תלוקה • מ"ה ליכא הוכחה שהם שותפים בא' בהלוואה אלא ע"י השטר ובלא"ה אם הלוה לשניהם מנה דבר ברור הוא שנוגע לחלק זה ממשים ולחלק זה ממשים • אבל גבי מקח דע"כ אם יבואו לחלוק לריכי' שומא הוא ולא והיה המקח א' ולאי נשתתפו בו • ומ"ה מסתמא נעשו ערבים זה לזה • מעתה כיון דליכ' הוכח' מכרעת לומר דשטר לוקח הרמב"ם ז"ל הוא לאו לוקח • ואשכחן להרשב"א ז"ל דפירש דעקר הטעם בערבות הוא מפני השטר • אית לן למימר דהרמב"ם נמי לוקח קאמר : ואל תשיבני מדברי רבינו בח"ג למשמע מינייהו דמיירי בע"פ • דמלתא דפשיט' היא כיון שהוא עצמו מודה שההלוא' היתה בתורת שותפות לא גרועא הולאתו מפשטר בעדים ומשום הכי חייב בכל :

איברא דמדברי הרא"ש בכלל הנזכר סימן י' היה נראה לאפי' בלא שטר מתחייבים שכתב ראובן שהיה נושה ביעקב ושמעון בנו מנה בלא שטר ואחרי מות יעקב תבע ראובן לשמעון ונתפטר עמו ופרעו לאחר זמן בא לוי ותבע לראובן לדין וכו' • הדין עם ראובן כי הוא היה נושה ביעקב ובנו מנה וכיון שלוו כאחד נעשו כאחרמין וערבאין זה לזה ויוכל לגבות כל החוב מאיזה מהם שירצה וכו' • הרי שאותה ההלוואה היתה בלא שטר וקאמר עלה דהוו ערבאין • וזה שלא כדברי הרשב"א ז"ל למייתינן • מיהו כי היכי דלא לאפוסי במחלקת היכא דאפשר ושמעון יבא הרא"ש כשטת הרמב"ם והרשב"א ז"ל שמא נאמר דלוקח בא"ב ובנו איכא למימר דאפי' בלא שטר נעשו ערבאין זה לזה דמסתמא כשבאו יחד כיון שהם אב ובן ולאי לצורך שניהם יחד לו ולא ליקח כ"א חלקו והבן משתעבד בעבור האב והאב בעבור הבן כשהם שותפין • אבל בשני לווין דעלמא לשניהן כשותפין שישתעבדו שניהם על הכל לא שני בלא שטר אחד או בהולאה אז באיזה ענין המורה שמתתפין • דייקא נמי דקפיד הרא"ש ז"ל לומר כי היה נושה ביעקב ובנו בלא צורך דבהא קיימינן • ולא הילא דלא הדין עם ראובן כיון שהם לוו כא' וכו' • אלא נראה שהעיקר הוא מפני שהם אב ובן • ומזה הלל כשלוו כא' נעשו ערבאין :

ה ומפתברא דכיון דפסקנו וכו' • גם הרא"ש ז"ל כתב כן בכלל ע"ל סימן ה' :

ו ומשמע מהתיא דגרסינן בכתובות וכו' • בלף ל"ד מימרא דרב הונא ואמרינן התם לאיקלע רב נחמן לסורא שיילוה כאחד מא' אמר להו מחני' היא הראשונה נשבעה לשניה ושניה לשליש ושליש לרביעית ואלו ראשונה לשליש לא קתני מ"ט לאו משום דשליחותא עבדא • מי דמי התם שבועה לאחד ושבועה למאה הכא אמר אלו אנא הואי טענינא טפי ולא אמרן אלא לא איתיה במתא אבל איתיה במתא אידעי ליה למיתי :

נכתב

Digitized by Google

ובחב בטור בסימן קי"ב וז"ל לפיכך אם השותף שלו עם זה יש לו חייב לריך שותפו לקבל דינו ולוקח בדברים שלפי הוא בעצמו בא לדין לא היה יכול לטעות במשנות דברו לפיכך מתחייב גם הוא בטענת חברו ונפקא מינה שמרדים מיד לנכסיו ואין יכול לומר תנו לי זמן עד שאדון עמו לדין אבל אם אי אפשר לטעות בטענות כגון שהוכה הראשון או אמר אין לי ראיה וזה כופר או יש לו ראיה לא הפסיד ואפילו כשאינו יכול לטעות הטענות לאחרינן שאינו יכול לומר תנו לי זמן עד שאדון לדין לוקח כשהוא בעי' לכיון שהוא בעיר ולא בא ניחא ליה במה שטען זה בשבילו אבל אינו בעיר לא הפסי' ויכול לומר תנו לי זמן עכ"ל נראה מדברי הרא"ש דפי' שיכול לטעות בטענות הוא כגון שהוכה הראשון או אמר אין לי ראיה וכו' והכל דבר א' • ולא כן משמע מלשון הרימון קצ"ו שכתב בד"א שלא נתחייב השותף מתוך טענותיו אבל אם נתחייב מתוך טענותיו כגון שהוכה או שאמר אין לי ראיה לא הפסיד שותפו בהולאתו ואם יש לו ראיה יביא וגם לריך להיות שאינו יכול לטעות בטענות ממה שטען הראשון לפיכך חשבינן ליה כאלו ירד כבר לדין וכו' • אבל אם יכול לטעות שומעין לו אפילו שהיה בעיר ע"כ מדקאמר מעקרא כגון שהוכה וכו' והנסיף עוד וגם לריך להיות וכו' • משמע בהדיא לשמות הטענות הוא עניין אחר מתחלף מהוכה או אין לי ראיה כי זה נקרא מתחייב מתוך טענותיו ונזה בלבול: ז אבל שותף שלו עם הלוה וכו' יבארו הרמב"ם ז"ל הם בפרק ג' דשותפין • והרא"ש ז"ל פולק עליו דמה איכפת ליה שילון על הכל אם יזכה בדין כנגדו הרי נפטר על חלקו ועוד מני הא למימר ליה אם תרד עמך לדין על החלי ואזכה בדין אצטריך לחלוק עם שותפי שיאמר לי מאן פלג לך הלכך כיון שאינו יכול לזכות בחלקו אלא אם כן ירד עמו לדין על הכל לריך להשיב לו על הכל • וכתב עליו הרב בנו ז"ל סי' קכ"ב ומסתברא כהבאר הרמב"ם ז"ל דאיכפת ואיכפ' שאם יזכה לא יזכה אלא בחלי ואם יתחייב יתחייב בכל א"כ לקחה מה"ל • והוסיף הרב ז"ל בב"י ומה שטען הרא"ש ז"ל מני הא למימר אם תרד עמך לדין וכו' • אינה טענה לא בשביל כך יפסיד זה ועוד דאעיקרא דלינא פירכא דאינו לריך לחלוק עם שותפו דליכא למימר בהא מאן פלג לך דהא ליכא עדיפותא בהאי מנתא מהאי מנתא דליכא ליה הכי ע"כ: ולענייות דעתי אין לתשוב להרא"ש ז"ל שיאמר טעם מאן פלג לך בכל הענינים אפילו במעות דהילקי דבי רב ילעי דליכא רבותא בהאי מנתא מהאי • אלא טעמא קמא הוא כולל דמה איכפת ליה וכו': והוסיף עוד טעם אחר דתחרמי מלחא דמני איכא למימר אם תרד עמך לדין אצטרך וכו' • והיינו ולאי במאי דשייך מאן פלג לך וכהדיא דאיסור ורב ספרא בתלו מלאות סוף דף ל"ה: אבל מאי דקשה לי הוא כיון דהך מלחא הוא קמי בי דינא הא כי שקל מנתא קמייהו הו ליכא מאן פלג לך כדאמר רבה בר רב הונא זיל אייתי חלתא דפלגת קמייהו: ודע שכתב כאן הרב ז"ל בביה יוסף בשם המרדכי וכמה רבותא ז"ל דהא נקט תרי שותפי דאיתי דוקא דבשטותפין תובעין אבל לא כשהם נתבעין כי יאמר מה שהתקתי כי אמרתי לדינא דלא מצי איהך למימר ליה לאו בעל דברים דידי את אלא שליחותא עבר והוא דהוה במתא אבל ליתיה במת' לא ומשמע ודאי דעקר דהדין כך הוא דהיכא דאתא חד שותף ומבע הובו מן הלוה ואיתיה במתא שת' דיליה בוה מבריח הלוה על כל הממון לדון עמו ואפי' בחלק שותפו דמה נפשך אם יצא זכאי הלוה והאחר לא בא לדון עמו הא קם דינא ואם יבא עמו לדין קודם שנגמר הדין מה יפסיד הלוה אם יאמר טענות קודם גמר דינו • חלכך ממה נפשך דן עמו • ומיהו דוקא לדון על הכל יוכל לכופו אבל אם טען הלוה אם יצא חייב או שאין ביניהם דין אלא שמודה חובו לו ולשותפו וטען שלא יתן לו כי אם חלקו אבל חלק שותפו יתן ביד ב"ד הרשות בידו •

ז אבל שותף שדן עם חלוה ושותפו אינו בעיר בזמן אותה תביעה הואיל דפסקו דהיכא דליתיה במתא יכול לסתור כל מה שטען שותפו ודין עמו פעם אחרת אי לא ביי לוה • מעכב ואומר לו אי דין עמי בחלקך או הבא הראשה • וכן דעת ה"ר משה ז"ל שכתב בספר קנין • אחר מן הש"ת פין שכא לתבוע תובע על הכל • הואיל ויש לו חלק בממון אינו צריך הראשה • לפיכך אם היה במדינה אחרת יש לו לחזור על בעל הדין ולומר אני מנדה בכל מה שטען שותף שלי • לפיכך יש לתבע לעכב ולומר לזה אי דין עמי בחלקך או הבא הראשה שהרי ממון שניכם בידי ושניכם בעלי דיני ולמחר יבא אחיך או שותפך ויתבעני גם הוא • עד כאן •

חלק שני

ח והיכא דראובן הוצרך ללות מנה משמעון ואמר לו שמעון לא אלוה אותך עד שתתן ליהודה וזבולון ב"מ עמך • בשהגיע הזמן עמד שמעון וגבה כל חובו מיהודה וכשרצה יהודה לגבות מה שפרע בשביל ראובן מראובן לא מצא לו בלום לראובן ורוצה לתבוע מחצית הממון מזבולון • טען זבולון ואמר ליהודה אין אתה יודע שאני לא הבטחתיך לוה בממון זה כלל והנה בשביל ראובן נכנסני אני ואתה מעתה אני אפרע לך שליש מהממון הזה המגיע לחלקי והמותר תפסיד כי אני לא נתחייבתי כך מעצמי בלל והשליש המגיע לי נתחייבת בו אליך מבח הירוש' שפסק שהן ערבאים זה על זה מחלקו של חברו • אבל יותר מחלקו לא חייבני הירוש' ואעפ"י שהמלוה יכול לתבוע כל החוב לכל אחד ואחד ממנו מפני שעל דעת כן נתחייבנו הואיל ונשתתפנו שלשתנו נעשה באלו כל אחד ואחד הודה כל הממון אך ביני לבינך לא הודיתי שום חייב ואף לא פיסתיך בשום דבר מחלקי המגיע לי שמסתם' רציתי להתחייב ממנו לך ולמלוה מבח הירושל' שבו נתחייבתי • אבל מנין לך שנתחייבתי מן השאר • ובהא איבא דמטי לפטורא מן הטענות שטען זבולון • ואיבא דמטי לחיובא דבין שהמלוה יכול לתבוע הכל מאחד מהם שירצה על דעת כן נבנסו שיהא בשתוף בפסידתן ובכל פריעתן ולאחר ששניהם נכנסו בפיוס ראובן לוין בממון זה מיד נשתתפו שניהם בהפסדו ובפרעונו ויכול לתבוע במחצה ממנו שעל דעת כן נבנסו:

חלק שלישי

ג והיכא דראובן נתרעם על שנים בספר אחד והורה השני שהוא וחבירו חייבין בהלואה זה שבפר יש מן הדין לחייבו שבועה בעדות השני שמעיד עליו שהוא חייב לו או לא • וכן אם היו הנתבעים שלשה נבפר אחד מהם והודו השנים עליו ועל עצמן אותו שבפר יתחייב ממון על פיהם או לא • והשיב בזה ה"ר אברהם בר יצחק אם אותו ממון לקחו אותו בחזרת שתו' נעשו אחראין זה לזה • וזה שהודה יתחייב בכל ואין מקבלין עדותו על חבירו מפני שהוא נוגע בעדות • ובדאמרינן בירושלמי הדא אמרה וכו' והוא הדין אם היו השנים או שלשה אחראין ערבאין זה לזה:

ב ותו נשאל ראובן הוציא ששר על ג' שיש לו אצל' חוב וטענו כלם ואמרו שפרענו הפטר שמעון בטענת לוי ויהודה וכן כל אחד ואחד מהן • תשובה אם כל אחד ואחד חייב כ"ב זהובים בעצמן ואין לחבירו בהן שותפות • עדות כל אחד מהן על חבירו כשרה היא ולא חיישינן לגומלין לפי שאין אחד מהם נוגע בעדות וכן אמרו בזמן שמעידין זה על זה אע"פ שנראין בגומלין זה את זה הרי אלו נאמנין עד כאן:

ד והיכא

מי יתן שלא היה חובע אותי לעולם לדין וכו' • והביא זה בסתם כאן הוא מוסכם בלי פוס חולק: ותמהני בכפי הגרא"ה מלשון הרא"ש והטור ז"ל דעליה שקיל ועדי הרב ז"ל לא סבירא להו זה החלוק שהרי בתבו לפיכך מתחייב גם הוא בטענת חברו שיהא מיד לנכסיו ואין יכול לומר תנו לי זמן עד שאדון עמו לדין ואם יכול לטעות בטענות כגון שהוכה הראשון וכו' •

והוא מבואר לריבים מיד לנכסיו וכו' • לא שייך אלא בתחבע שנתחייב לבדם. ועלה קאמר לאינו יכול לומר תנו לי זמן עד שאדון עמו לדין וכו' • דהיינו זה השותף בלתי מהנתבעים שלא ירד לדין עם התובע אינו יכול לומר תנו לי זמן עד שאדון עמו לדין וכו' • דהיינו זה השותף בלתי מהנתבעים שלא ירד לדין עם התובע אינו יכול לו' תנו לי זמן וכתה דקאמר שהראשון הולה מה שתובע זה ונתחייב והשני שלא בא לדין הוא כופר עם ודון להפטר אלמא לא סגא ליה בשותפין שהיו תובעין אין נתבעין:

חלק שני

א והיכא דראובן הולך ללות מנה וכו' רבינו ז"ל לא בא הכלעתו • אבל הטור ז"ל סי' ע"ז הכריע לחייבו על התלי ולולי מלמייתי רבינו ז"ל סברא זו בתחרומה משמע שלעתו נוטה לה יותר:

חלק שלישי

א והיבא דראובן נתרעם וכו' • חסובות אלו דבראב"ד ז"ל היו כפי מה שאמרו ממנו ואלו היו הלכה למעשה כי הראשונה היתה המלוה ע"פ לאלו ה חה בשטר לא היה מקום לא' לכפור • אבל הענים מעשה שהיה בשטר היה • אבל תשו' הרב רבי אברהם אם כל א' חייב בזהובים בפני עצמו לא חייבין לגומלין • אין זה חלוי בשטר לאפי' היתה מלוה ע"פ אם כל א' חייב כ"ב זהובים בעצמן לא חייבין לגומלין:

ח א ויראה לומר לאפילו לוו כלם יחד כיון לסות על פה לא מקרי כל אחד מהם נוגע בעדו' משו' לסבר כהרשב"א ז"ל דמייתין בחלק הראשון לא הוו אחראין אלא בשטר שעות' אוקם שותפים או בשמודה זה שלקחו בחזר' שתוף שהוא העיד על עצמו דהיינו דין התשובה הראשונה ומ"ה נקט הכא הדין בשטר דאלו בלא שטר פסיטא שאינן נוגעין: ומדברי הרב אב"ל ז"ל נראה לבג' שכל הענים מעידים על אחד היה מקום לגום לין אלא לא חייבין לגומלין:

ואיבא למידק להך דבזמן שמעידין זה על זה וכו' • היא בהאשה שנתארמלה לף כ"ג לתנן שני אנשים זה אומר כהן אני אינם נאמנים ובזמן שהם מעידים זה את זה הרי אלו נאמנים רבי יהודה אומר אין מעלים לכהונה ע"פ עד אחד ובגמרא ת"ר אני כהן ואחבר כהן נאמן להאכילו בתרומה ואינו נאמן להשיאו אשה עד שיהיו שלשה • שנים מעידים על זה ושנים מעידים על זה רבי יהודה אומר אף אינו נאמן להאכילו בתרומה עד שיהיו ג' שנים מעידים על זה וב' מעידים על זה למימרא דר' יהודה חייב לגומלין ורבנן לא חייבי לגומלין והא איפכא שמעינן להו לתנן

Digitized by Google

דמתין וכו' ומסקינן במעלין מחצה ליותסין קא מפלגי דהשתא הי כי
מעלין מלעתיה דר' יהודה חייס לבמלין הא קאמר דכי הוו פלסה נמי
לבתכילו בחלומה כשסיים מעידים על זה וסיים מעידים על זה וכהיג נמי
הוו גומלין זה את זה ואפילו הכי לא חייש ר' יהודה אלא כשא בלבד מעיד
את חברו. אלמא ע"כ לאו מטעם
גומלין אחי פלה. אם לא שנחוק
מתל להמקשן לא ידע מהך ברייתא
ומתמיהין לחודה קא פריך:

חלק רביעי

א והיכא שלו מים ואשתו וכו'
המגיד ז"ל. בסוף סימן
ע"ז לא הביא אלא אחי דברי
רבינו. אבל כיון תשובת הרי"ף
ז"ל אמרן לשמעון כלום על יהודה
ממה שנכתב אלמה וכו' נראה שלא
הזכיר להביאו. מי בין שכתן כלל
לאמים והאם הם כשם לוון דעלמ'
שלו אמ"ל. אמ"כ לבר פשוט הוא שאם
מ' מסני לוון פרע לשני חוב שהאת
מוקדם לחוב אחר. ומנמו פרע
הלמי לזה שהלה לשניהם. לולי מין
הב"ח האחר שהיה מאוחר יכול
לחבוע כלו' ממה שגבה אותו שהלוה
לשניהם. ואין זה לריך לפנים:
ויש להרמ"ם ז"ל בכלל ע"ל
בעניים אלו לשנים שלוו שני
חבובות. לחעורר הרב ז"ל בב"י
בשאלת הא. בסי' ו' הביאה בנו
ז"ל שכתב ראובן ולוי שלוו מלה
משמעון בשטר וכתבו ש"ח על שניהם
ואחל שמעון על ראובן. כל חביעה
שיש לו עליו מאותו שטר יכול החוב
מחול וגם מלוי אינו יכול לגבות
לכיון שהיה יכול לגבות כל החוב
מאיזה משניהם שירלה כשאחל לו
כל שיש בידו מאותו שטר הייו כל
החוב והרי הוא כאלו פרע כל
החוב ושניהם פטורין וכו'. ומיל
בחשובה הסמוכה לזו סימן ז' כתב
שאם אחל לא' מהלוים כל חביעה
שיש לו עליו יפרעו חלקם שאר
הלוים וכו'. וכתב הרב ז"ל ונראה
שהחלוק בין ב' הדיינים הוא שבלין
הראשון אחל לו כל חביעה שיש לו
עליו מאותו השטר וכיון שהיה בידו
לגבות ממנו כל החוב באותו שטר
כשאחל לו כל חביעה שיש לו עליו
מאותו שטר הרי כל החוב אחול
וכו'. ומ"ש בסי' ז' שאם אחל לא' מן הלוים כל חביעה שיש לו עליו שאר
הלוים יפרעו חלקם הטעם הוא לפי שלא אמר מאותו שטר אין המחילה
אלא לראובן עצמו וכיון שכן לא אחל אלא חלקו ולא חלק שאר השותפין ועדיין
אין הדבר מתיישב בעיני שמה לי אם יזכור אותו שטר או לא יזכור הא כיון
לשותפים הם באותו שטר כשאחל לו כל חביעה שיש לו עליו אין השטר יוצא
מאותו הכלל אעפ"י שלא הזכירו וכיון שאחל לא' מהשותפין אחל לכל ולריך
עיון עכ"ל: ואם על פי שלא נחרלה זכרונו לברכה בחלוקו נראה כי
בלקוק לכרי הרמ"ם ז"ל ולא טעם החלוק מבואר ואמתי. והוא כי יסוד
אין זה יוצא מהעקר שאמרו השותפין שאחלו להם מחלו לאמלע ומיהי הרמ"ם
ז"ל סם בסי' ס' באורך בסם רבינו שאמה ז"ל. לכשא' מן השותפין בקש
למחול לו מה שאחלו לא' מהם מחלו לאמלע כאלו הוא שלוחו. ואם אמרו
בשביל פלוני מחלנו שאעלמ' אמרו בלי שום פיוס שלא בקש א' למחול לו
שאתה אין כאן שליח מה שאחלו מחלו לו. ואין דרך לאדם למחול לחברו
בלי פיוס וכו'. הנה שהכל תלוי במה שאוכל לומר מחוך הענין דהוי כשליח
אז המחילה הוא לאמלע מעתה כשהמלוה מחל לא' מן הלוים כל חביעה
שיש לו על אותו השטר. מסתמא פייסו על כך להיות על מחילת שטר זה
וזה נעשה שליח גם לשותפו ולכן המחילה הוא לאמלע כי במה שפייסו על
שטר זה נעשה שלוחו. אבל כשאמלוה עשה לאחל מהם מחילה כללית
על כל מין חביעה שיש לו בעולה עליו. מבואר הדבר למחילה זו אקרקפתא
דהוא גברא מנחא ולא שייך פוה לומר דהוי כשליח לאחרים אלא כי על
חביעתו אחל לו אפילו במה שאין לאחרים חלק בהם. ואם כן מחילה זו

הוא לאומר בשביל פלוני אחפנו לאפילו נאמר דמלתא פייסו מלא אקום
ביון לולאי ליבא למימר בהא דשלוחות יהו קא עביד. חפיב לגבי בן כמאן
דלא פיים ומה שמחל לו בלבל. אך יש לי מקום עיון. כמה שכתב
בחשובה זו סימן י' שהיה עמים לקיים שדרו שהמקבל לא אחל אלא
בשבלת ה"ר חקיה ז"ל. ופתב ה"ל
הגאון ז"ל דלדעתם אחל אלא
ממנו. אבל משמעון יגבה מה היה
לריך בלשון דמחילה זו בלא מחיל
זו ילך ויגבה משמעון הכל אם ירלה
ואין לומר. למהגיה מחילתו אלא
יחזור ממנו ויגיה מרחוקן. אחלי
מה שהוציא לו ממנו יהא ליחא לאחו
כל כמוני. לדוי בחילתו. להתקיים
כח השותפין שיהם זה על זה לגבות
על זמה בחפסת. בדברי הגאונים
ומלאת. הלכן הדברים ההם ז"ל
והיכא שפטר המלוה אחד מן הלוים
הלוים לו למלוה לחבוע כל הממון
כלו מן הערב הסני שלא פטר אותו
לפי שהממון שלו וכו'. אין בזה
שום הפך לדברי פי לדברי הגאונים
ז"ל הין ר' אוזן ושמעון ערבים ולוי
המלוה אחל לראובן אחל ערבת
וכזה לא אחל אחובו כלו. כי פרעו
החוב הוא על יהודה הלוה וכו' על
כמן: ואיכא למילק. לפי מה
שמלריח הש"ל. לאו לראובן בלבד
אחל אלא אף לשמעון ראלת"ה מה
היה לריך לראובן וכו'. אם כן גבי
הדיא דמיית אחובת הגאונים ז"ל
בשני ערבים. שפטר המלוה לאחד
מהם שהוא פטור וקבלו חייב. ימיא
נמי אחם לאם אחת. אחברו גבה
מה היה לריך לפטור לזה או לעשות
לו חילה ילך ויגבה. מהאמר כל
החוב לפשיעת ליכול לגבות מאתר
מהם כל החוב ולא מהניא ליה
אחילתו לענין שלא יוכל האחר
לחבוע חלי המעות מזה. להא אין
כח המלוה לספקיע כח השותפים.
ואף על גב דאלו אינם אלא ערבים
ואין עליהם כי אם שעבוד. מ"מ
על שעבוד זה אמו אומרים שלא הי'
לריך לאחול לו כיון שהוא יכול
לחבוע הערב הסני אלא ולאי
השעבוד שאחל לזה אחל מכל וכל
כיון שממנו היה יכול לחבוע הכל
וממילא נפטר גם הערב הסני ואין
לו חביעה אלא על הלוה:

חלק ד

ד והיכא שלו איש ואשתו מאה' ישלאשה לפרוע מפשבחה מחצית
החוב דהוא החצי ולא חוכל לבעון שלא נכנסה דרך החוב דה"א
אלא מדין ודברים בלקה עצמה כיון הנכסים שאף לפרעון נכנסה. ולענין
המחצה היא באשה של תה בפני עצמה. ואם פרע הבעל המגיע כלו או
חיתומים ובתב לתן ב"ח התקבלתי הרי הן חוזרין. וגבין מחצה שלה בדין
ערב או קבלן שפרעו. ואם הבעל קיים והיא טוענת אתה לקחת בלי ממון
אינה נאמנת. ואם יש מגו בפרעון נאמנת סוף דבר הרי הם בטענות הללו
בשאר שני לוון שלוו ודין זה כן פסק אותו הרי"ף ז"ל בתשובתו וזה ט פסה
יורנו רבינו ראובן נשא אשה וכתב עליו נדוני' והנעלת ליה לראובן כך וכך
זהוב' מוחזקים על חצר ראובן כתור' משכונה ולאחר כן לוה ראובן משמעון
בשש' ולאחר מכן משכנו ראובן ולאה אותו חצר' שנכתבה עליה הנדוני'
ליהודה ונפטר ראובן והניח קרקעות והיה מן הדין שתגבה לאה' תחלה מן
הקרקעות משום שבתובתה קודמת וכשבקשו השמעון לשום אותה חצר
על לאה ולהניחה ממנה דמי המשכונה ש"ש עליה. ליהוד' ויתנו השאר
ללאה אמר שמעון אינו מן הדין כן אלא ישומו' השמעון כל החצר של לאה
והיא תתן ליהודה דמי משכונה משלה משום שהיא משכנה. החצר עם
בעלה ליה דה יורנו רבינו היאך הדין תשובה עמדנו על השאלת הזו ורא נו
שהדין עם שמעון שישומו כל החצר על לאה והיא תפרע משלה דמי
המשכונה משום שלאה קודמת בשעמוד' אין לשמעון בנכסי ראובן כלום
עד שתגבה לאה כל מה שיש לה ושטר המשכונה הוא חוב עליה ועל בעל'
ושטר שמעון קודם לשטר יהודה חילכך לאחר שתטול לאה נלבה שיש
לה רואין אם נשתייר מנכסי ראובן כליים גובת מהן שמעון כל מה שיש לו
ואם נשתייר אחר שיגבה שמעון גובה ממנו יהודה חצי דמי המשכונה
וגובה חצי הנשאר מלאה משום שנשתתפה בזה עם ראובן בפי מה שאמרו
בגמרת א"י זאת אומרת שותפין אחראין זה לזה כלומר מי שנטצא מן
השותפין גיבון ממנו הכל ואם לא נשתייר מנכסים לאחר גביית לאה כלום
גובה יהודה מלאה חלק בעלה כמו שאמר ואין לשמעון כלום ואין לו
לחזור על יהודה ולגבות ממנו לפי שיהוד' לא גבה מנכסי ראובן כלום אלא
מנכסי לאה ע"כ:

שער מה חלק א

א גרסינן בגיטין פרק השולח מתניתין הלל החקין פרוזבול מפני
היקון העולם. גמ' מי איבא מידי דמדאורייתא משמטת
שביעי' ואתי הלל ותקן דלא תשמט. ומתרצי אמר אביי בשביעי' בזמן
הזה ור' היא דתני ר' אומר וזה דבר השמט שמוט כב' שמטות הכתוב
מדבר א' שמטת קרקע וא' שמט' בספי' בזמן שאתה משמט קרקע דהיינו
בזמן שיושביה עליה אתה משמט בספי' בזמן שאין אתה משמט קרקע בגון
בזמן הזה שאין יושביה עליה שאנו עבשו בחוצ' לארץ אין אתה משמט
בספי'. ותקנו רבנן דתשמט זכר לשביעי'. ראה הלל שנטנעו להלוות זה
לזה עמד והתקין פרוזבול ומקש' ומי איבא מידי דמדאורייתא לא משמט
ומתקני רבנן דתשמט כדי להפסיד ממונו של זה. ומשני אמר אביי שב
ואל תעש שאני בלומר אין זה עיקר מה שכתוב בתור' בידים אלא תוספת
הוא שהוסיפו חז"ל על תקנת תורה דבא אמר הפקר ב"ד הפקר:
ב והו גרסינן התם המחזיר חוב שביעית לחברו צריך שיאמר משמט
אני

שער מה חלק ראשון

א גרסינן בגיטין וכו'. קף ל"ו ואמתי לפריך ומי איכא מידי דמדאורייתא
משמט וכו'. כתבו התוס' הסתא לא בעי רבא לסנויי מהך
קושיא דהפקר ב"ד הפקר כלמסני בתר הכי משום דקשיא ליה דלא ה"ל
כלל לעקור שביעית לאורייתא וכו': ולא הבינותי כונתם בתירוצם דהא
כי היכי דלרבנן דשביעית נוהגת בזמן הזה ה"ל להלל לתקן
לעקור שביעי' לאורייתא ה"ל לר' דאין שביעית נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג
כשאדם מלוה פריע ב"ח בזמן הזה מדאורייתא ולא הוה להו לרבנן לעקור
חיוב הפריע שהיא לאוריי'. ואי מהני ליה טעמיה דהפקר ב"ד הפקר
ליהני נמי לבטל השביעית דהני תרי מלוה דהיינו מצות שמטת כספים בזמנה
מצות חייב הפריעה בדליכא שמטה כי הדרי ביהו ומאי אולמיה דהאי
ומהאי. ואם החלק הוא בין לפוקי ממונא לאוקימי. א"ל הייבו כמעט שב
ואל תעשה לאביי: ותו מעקרא דמלתא מאי רואה מקום להרגש דאימא
דבא אחא לאמוטינן לרבי ס"ל דאין שביעית נוהגת בזמן הזה אלא
מדרבנן ואלו הוה משני הכא טעמא דהפקר ב"ד הפקר דהוי שטר מוכרח
לרבנן דאליבי מר' הוה מקום לומר לרבנן ס"ל וכי היכי דלא נימא הכי
סמוך הכא דאמוראי לאביי. ולא קאמר הא דהפקר ב"ד אלא אמאי דתקנון
רבנן לתשמט דהיינו כר': ומיהו ברש מ"ק א"א לומר כן ע"ש:
ב ותו גרסינן התם המחזיר חוב וכו'. רבינו ז"ל השמיט קלת מלשון
הגמרא. דאמאי לאמר רבא ותלי ליה עד דאמר הכי איתיבי ה
אביי

Digitized by Google

אביי כשהיה נותן לו אל יאמר לו בחובי אני נותן לך אלא יאמר לו שלי כן ובמתנה אני נותן לך • מ"ל אלי ליה נמי עד לאמר הכי • ופרש"י ז"ל ואלי ליה אם היה רולה לחזור בו יחלטו על עצם אם גברה יהו עד לא"ל אף על פי כן: והביב עליו הרא"ם ז"ל אלא הכי נמי אלא סן בכלל תורת שמשה ופירש אלי כלומר יהיו עיניו חלויות יחבב ומקבלה עד שיאמר לך וכיולא בזה הפירוש בת בלבדי הרמב"ן ז"ל שמביא ראיה לקמן שהלוה חולה וממתין לו עד שיחביים ויאמר לו אף ע"פי כן • ולכל אלו הפירושים שהלוה משחלל על הפרעון ניחא דת למוחב אביי מהתם לאל יאמר לו בחוצו אלא במתנה וכו' דמיב מוכח שהריך שהלוה יתן מלעתו בחיתת מתנה ולא כמוכרח מהמלוה אבל לפי שפירש רבינו אלאי לית הוא אלרבה שהמלוה לא יכיעם אלא מעכב ומעמיד המעות כמי שרולה לקיים מצות שיעבד • קשה מאי מוחיב אביי מכך דיאמר לו שלי כן ובמתנה אני נותן לך • הלי היא עלמה כונת רבה והוא מבואר ומרמה ברש לעתה רבינו לאביי הבין בברייתא לשהות נותן לו אל יאמר בחובי וכו' היינו מעקר' כשאומר אע"פי כן כיאמר דמרי אלוי ומשום הכי פריך לרבה למה לריך המלוה להתעכב אלא להמניע וכו' הרי אין כאן עוד אם חוב של מלוה להורות שאינו מעכב מלשמוט • להא דהיא אמר מלוה לבחור' מתנה הוא נותן לו ולא בקרת פרעון • ומשני לי' רבא להכי נמי דאי מעקרא קאמר ליה בהליה לא בחובי אלא שלי כן ובמתנה • הו לא הוה לריך המלוה מידי למיקלי ליה אבל אלא אמרי לכי אמר ליה מעקרא אע"פי כן כתב למשמע דאע"פ כן רולה לפרוע אחוב אז אלי ליה ומעמיד המעות • כי היכי דלא ליתי פרעון בפרעון ולא גמר לשמט ומתעכב כך עד שיאמר למתלה הוא נותן להתחת אין עכ"ל כלל לשמטה אלא בוכת הבריתא • מיהו אכתי קשה לפי דברי רבינו דעובדא דאבא בר מרתא כי אתי ות"ל לרבה גופי' אע"פי"כ הכי קאמר בריתא בקלינהו מיניה ואמר לא הוה ליה לעתה וכו' • לשמע דסקלינהו לחלוטין ולא הטמילם לפניו ולא המתין שיחזור לומר לא בחובי וכו' ואמאי לא עבד כשמעתיה דאמר אלי ליה נמי עד לאמר הכי • ושמא נלחוק לכי היכי דלרמב"ן ז"ל לריך שיאמר ע"כ להאי דקאמר אמטיליה ות"ל אע"פ"כ ליכא קלילא הוא להא לא סגי בלא ליכא לפני הן ובחתם אני נותן לך אלא נקט בקלור אע"פי כן עם הריך לו • הכי נמי לרבינו לא הוה לריך אלא שאמר אע"פי"כ ומסתמא הוא דאמרים הסייכים לשיעיל:

ג ובמסכת שביעית וכו' ועל דברי רבי יוחנן ור"ל כתבו התוספות שטר הוא בו אחריות נכסים אינו משמט הא דאמרינן לעיל בפרק שני דאלוהים קנס ופתוי שזקפ' במלוה משמיטין ומפרש דהיינו משעת העמדה בדין אע"ג דמעמד בדין גבי ממשעבדי כלומר בכמה לוכתי • וכן בחובה מסחפגות וחזקות משמטת • אע"ג דגבי ממשעבדי מ"מ אלים טפי כשמפורש שעבוד בשטר ע"כ • וקשה דע"כ הא דקאמרי ר"י ור"ל בשטר שאין בו אחריות נכסים לאו בלמפורש בו בהדיא אלא באחריות אלא שהוא בסתם ולא נתפרש בו אחריות לאי לא תימא הכי נמלא דכי אמרי אבל שטר שיש בו אחריות נכסים אינו משמט היינו כשלא נכתב בו כלום ות"כ כי מייתי סיעתא מבריית' דס"ק משמט ואם יש בו אחריות נכסים אינו משמט • תיובתא ג"כ הא' אחריות אפילו בסתם שלא נכתב בו כלום • ואלו איכא בריתא למייתי קתני ולא עוד אלא אפילו לתב כל נכסי אחרת ובערבאין לך אינו משמט • למשמע דוקא בשכתב כן בפירוש הא בסתם משמט ולא דמו בריתות אהדדי • אלא ולאי אין בו אחריות היינו סתם • ויש בו אחריות שנפרש בו האחריות בהדיא • וכן הוא מוכרח מדברי רב ושמואל דאמרי שלא בשטר אין בו אחריות ב"ס מלוה ע"פ • ושיון דכן הוא אמאי מקשו התוס' מהתם דפ' שני דקנס ופתוי וכתובה וכו' הא הכא במימרא דר' יוחנן גופה קשה היכי קאמר דבשטר דמתניתין הוא שטר שאין בו אחריות נכסים להיינו שלא נתפרש בו האחריות דמה בכך הא לידי' אחרינ' ט"ס הוא וגבי ממשעבדי אפי' כשלא נכתב כמו במשנה ב"ל • אלא בהכרח מוכח מינה דאלים אפי' כשמפורש בעבוד בשטר: ד ועתה יש לנו לברר וכו' •

הדברים עתיקים דמתלקת זה אם שמטת כספים נוהגת בזמן היה אז לא נפתח בקדמונים ונמשך עד האחרוני' זכר קלס לברכה וכלל הסברו לגבותה הא' להרז"ם וסיעתו ז"ל דמעולם לא נהגה שמטת כספים אלא כשנהג ג"כ היובל • וכשהיובל הב מלאורייתא גם שמטה כספי' היתה מלאורייתא • ואחר זמן שלא היה מקום ליובל מלאוריית' תקנו שינהב יובל ושמטת כספים זכר ליובל ושמטה • ואחר כך כשבטל גם כן היובל אפילו מהתקנה לא נהגה שמטת כספים כיון דתליא ביובל • אלא ממלת חסידות בלבד אחזו בה וטענהרז"ם ז"ל לקיים סברתו זאת באמרו ותיש' על עצמך למה יתקיים זכר לשמטה ולא יתקיים זכר ליובל וכו' כלמייתי' רבינו • אמנם הסום' כתבו ותקון רבנן דמשמט זכר לשביעית והא דלא תקון נמי יובל זכר ליובל משום דאין רוב הבור יכולים לעמוד בה ליאסר בעמולת קרקע ב' שנים רלופות עד כאן: ויראה לי להרז"ם ז"ל ילקה חירוך זה דלא נאמר אין רוב הבור יכולי' לעמוד בה אלא בגזרה תלם שמעולי לא היסה בבור • אבל בזה שאי' כאן אלא לאוקומי מילתא מלאוריית כאשר היתה בתחלה כמה מאו' מהשני' שיכלו לעמוד ולישב בעבודי קרקע ב' שנים רלופות לא נאמר בזה אין רוב הבור יכולים לעמוד בה • אם שמטת כספים נוהגת עד האחרוני' זכר קלס לברכה וכלל הסברו לגבותה הא' להרז"ם ז"ל ילקה חירוך זה דלא נאמר אין רוב הבור יכולי' לעמוד בה אלא בגזרה תלם שמעולי לא היסה בבור • אבל בזה שאי' כאן אלא לאוקומי מילתא מלאוריית כאשר היתה בתחלה כמה מאו' מהשני' שיכלו לעמוד ולישב בעבודי קרקע ב' שנים רלופות לא נאמר בזה אין רוב הבור יכולים לעמוד בה • ואם שמטת כספים נוהגת בזמן הזה • אז לא נפתח בקדמונים ונמשך עד האחרוני' זכר קלס לברכה וכלל הסברו לגבותה הא' להרז"ם ז"ל ילקה חירוך זה דלא נאמר אין רוב הבור יכולי' לעמוד בה אלא בגזרה תלם שמעולי לא היסה בבור • אבל בזה שאי' כאן אלא לאוקומי מילתא מלאוריית כאשר היתה בתחלה כמה מאו' מהשני' שיכלו לעמוד ולישב בעבודי קרקע ב' שנים רלופות לא נאמר בזה אין רוב הבור יכולים לעמוד בה • א

אתה אומר לדברי ר' כשם שעשו מדבריהם זכר לשמטות עשו זכר
ליובלות • ומצינו סמך וסעד לדבר זה בספר בן גוריון הכהן שכתב כי שנת
היובל נתקדשה בימי אח' ממלכות בני חשמונאי • והיא שמעתא דערכין
ודאי כרבנן אזלא ודלא כרבי • וכן ההיא דתניא וחכמים אומרים שמטה
נוהגת אף על פי שאין היובל נוהג • ואין היובל נוהג אלא אם כן עמו
שמטה • הא נמי דלא כרבי • אבל ההיא דמסכת גיטין קרובה ונוטה לדברי
רבי מפני שרוב חשמועות ששם הולכות להקל בתורת פרוזבול • ואל
יקשה בעיניך מעשה דאופיזיה דרבי שפלאי דאמרי התם בשני דבי
שפלאי עבד עברי מי הוה והא עבד עברי אינו נוהג אלא בזמן שהיובל
נוהג • אין זה קשה עלינו לפי שלהתיר עבד עברי נפתה בנענית נאמר
הדבר התוא • ואם יהיה היובל נוהג מדבריהם לא אמרו חכמים מדבר
להקל מדברי תורה אלא להחמיר על דברי תורה • כללו של דבר לדברי
רבי השמטין והיובלות חבילה שאינה מתפרדת וקשר שאין לו הירתר •
וכל המעשים שמצינו בגמרא בהזורת שביעית ובהשמטת כספים אין
להקשות מהם על מה שכתבנו שהדברים ידועים שבימי רבותינו חכמי המשנה
והגמרא היו בתי דינין גדולים קבועי בארץ שהיו מקדשין את החדש •
ואפשר כמו כן שהיו מקדשין את השנה זכר ליובל עכשיו שאין בית דין
יכול לקדש שנה ולא חדש בידוע שבטלו היובלות בטלה גמור ובטלו אף
השמטין עמהם לדברי רבי לפי ששתיהן מצות קשורות ותלויות זו בזו
והדעות והלבבות מבריעים ומטים לדברי רבי וכל שכן עם המנהג
שהעולם נוהג • ואף על פי ששנו בגמרא נוהג עלמא כהלהא כבי יש יד
להוסיף רביעי בגון זה • זה מצאת ידינו להעמיד דברי הגאוני ז"ל והמנהגי
הנכונים בסורים לבנים מאבות הראשונים ומלקנים הקדמונים • והרואתנו
לזכות המקום ידין אורתו לזכות • עוד יש לנו לומר אפילו לדברי חכמים
השמטים צריכין קרוש בית דין כדתיב וספרת לך • ודרשו חז"ל בספרא
פשירה בבית דין והתם בערכין אמרינן מנין יובלות לקדש שמטין • למדנו
אף שמטין צריכין קרוש בית דין כשם שהיובל צריך קדוש בית דין
כדתיב וקדשתם את שנת החמשים שנה ומה שהרשו רבותינו שנים אתה
מקדש יש בכשמע זה כל השנים הקדושות ביובל שהן שבע שבתות שנים
שכלן צריכות קדוש שלא הוציאו מכלל קדוש בית דין אלא בראשית
בלבד כהתם דאמרינן התם מועדי ה' נאמרו שבת בראשית לא נאמר
וכן מצינו שתשוה קדוש שביעית לקדושת יובל ולמדו הם זה מזה כמו
שדרז"ל קדש תחיה לכם בהויתה תהא הא ביצד לוקח בפירות שביעי
בשר אלו ואלו מתבערים כו' • הא למדנו לקדושת שביעית מקדושת יובל
שכלן שבתו ב"הן • ולדות משפט יושב על המשפט הראב"ד בר יצחק •
יש טעמים על דרך אחרת דינם כתובים על ספר השובתיו ומשם יתבדר
לכם כי גם הוא היה סומך ועוזר מחזיקי המנהג שלא להשמיט בספים בזמן
הזה בחוצה לארץ גם אנחנו יצאנו בעקבי הצאן לרעות על משכנות הרועים
שלא לפרוץ גדר וגבול שנדדו ונבלו הראשונים ואם יצאו דברינו אל הבינה
אחרת אל יחשוב אדם כזה כי בתבנו מה שנראה לנו • וה' יצילנו מכל
מבשול ויען • ואם יעלה על לב אדם להקשות עלינו מהנמצא בענין בגמרא
ירושלמית שתראה לנו משם שיש הפסק יובלות בלא הפסק שמטות אף
לדברי ר' נשיבנו הראשונה שחשיבנו במעשה דאופיזיה דרבי שמלאי
כי מפני שנפסקה תורת עבד עברי מן היובלות ויש מן התנאים שעושה
שילות עבדים עקר היובל בדברי רבי יהודה שהיה אומר אין יובל אלא
אם כן שלחו לפיכך תפס לו הירושלמי לשון הפסק יובלות מה שאין כן
בשמטות שבשחרור מדבריה חזרה השביעית בכל חקותיה ובכל משפטיה
לעולם עשו ועשו זכר ליובלות דקדושת הארץ אף על פי שפסק שלות
עבדים שהא העקר כי מאחר שהוזקק לעשות זכר ליובל הרי קשרן הכתוב
ותלאן בזו • עוד אם יקשה המקשה עלינו מקדושת מועדיה שהיא נוהגת
היום בלא קדוש בית דין אף על פי שהצריכן התורה ויהא סבור לדמות
להם קדושתן אף בזמן הזה • נשיב ונאמר כי בימי הלל ב"ר יהודה הנשיא
שהתקין לנו לקבוע המועדים על פי החשבון נתקדשו כל המועדים על פיו
לכל הדורות הבאים אחריו מפני שהוא חובת הגוף ונוהגת בכל מקום ובכל
זמן מן התורה והוצרך העולם לכך מה שא"ב ביובל ובשביעית שרוב
חקותיהם ומשפטיהם הם חובת קרקע ובשמטת החרבן על כל ארץ ישראל
ובטלו חובת קדושתה מפני החרבן מאין יושב בטלו חובת דגוף התלויות
ביובל ובשביעית עם חובת הקרקע • תדע שכן הוא אין לך קטן מן החכמים
שאינו יודע לקבוע מועדות לחשבון וכשנת השמטה נבער כל אדם ושבו
כל החכמים ביום פותה או נפל בבירא פיתא כי כלם מגששים כעורים קיר
כפי שמעתא דרב הונא בריה דרב יהושע היא כמאן דלא ידע כמה שני
בשבוע ואין לכל המפרשים שנה שביעית שתעלה כאחת לזה ולזה מפני
שרבו כה הספקות והמחלוקות ואם הירתה השמטת כספים נוהגת על מה לא
נתישבו הגאונים ז"ל בה אשר מעול' כאשר נתישבו לעשות התקנה לגבות
ממטלטלי היתומים לב"ח • וכלל הדבר כי על המנהג אנו סומכין אפי'
ברבריהם שנראין כיוצאין משטת ההלכה בגון תקיעת של ר"ה וראיית
טרפות במקומות סדורות ותכופות וכן בשאר הלכות רופפות כמו שא'
בירושל' כל הלכה שהיא רופפת בדרך צא ורא' חיארצבור נוהג עוד יש מי
שאומר שאחר שאין ראי להשמטת כספים שנוהג בזמן הזה בחוצה לארץ
אלא ממעשה ראבא בר מרתא דהוא אבא מניומי אין לנו ללמוד הלכה
למעשה אלא כיוצא בו ואנו רואים שאבא בר מרתא לא היה בדעתו ליכנס
לפנים משורת הדין שהרי לא אמר אעפי"כ אלא כתחבולה שהיא בערמה
ואנן תנן המחזיר חוב לחברו בשביעית לקדושת יובל ולמדו הם זה מזה כמו
שדרז"ל אעפי"כ לא מיירי הנה לא רצה לעשות נחת רוח לחכמים ועם כל
זה לא פטר עצמו מתחלה שלא להחזיר על המעות עד שיחזיר ואמר לו
משמט אני • למדנו מזה שכן ראוי לכל אדם לעשות שלא יפטר עצמו
ועוד שיחזיר החוב ויאמר לו המלוה משמט אני ואין לו לעכב מלהחזיר
עד שישמע מפי חברו משמט אני ואם מת המלוה היורשים
מצוים לומר משמט אני כדתניא בתוספתא רבי שמעון אומר הוא משמט

ואין יורשיו משמיטין שנאמר כל בעל משה ידו • וא"ת א"ה על מה הנן
המחזיר חוב לחברו בשביעי' דמשמע חזרה בדיעבד אבל אינו זקוק בתחלה
להחזיר • יש לנו להשיב משנתינו לא נשנית אלא בארץ ישראל אז בזמן
שהיתה שביעי' נוהגת דבר תורה אבל בזמן הזה ובחוצה לארץ לא נלמוד
אלא ממעשה דאבא בר מרתא שהוא דומה יפה לנדון שלפנינו כ"ש כדין
היתומים שי"ל אלו הוה אבוהון קיים הוה טעין ואמר פרוזבול
היה לי ואבד או לא הלוותני אלא על מנת שלא תהא שביעית משמטת •
וזה הטעם נמן לסמוך עליו בדין זה • פילו בסמן שאינו על יתומים כיון
דכל מאן דיזיף אדעתא דמנהגא מוזיף וה"ל כמלוה ע"מ שלא תשמט
בשביעית ע"כ דבריו: גם הראב"ד ז"ל כתב כי מפני שראה שהביא הרב
בהלכותיו ענין פרוזבול והסוגיא כולה נסתפק אם הוא סבור שנוהגת
השמטת כספים בזמן הזה או שמא למי שנהג מדת חסידות הוא שהשמי'
ונראה לו דהני כלהו מדת חסידות קא עבדי והרבה האריך בזה ע"כ •
אך הר"מ ז"ל פסק שנוהגת בזמן הזה דרבנן וכן כתב בפרק ר"ע פ"ט
ובהלכות שמטה ויובל מצות עשה להשמיט המלוה בשביעית וכו' • ועוד
כתב אין שמטת כספים נוהגת מן התורה אלא בזמן שהיובל נוהג שיש עיר
קרקע שהרי ישוב הקרקע לבעליו בלא כסף • ודבר זה קבלה הוא שבזמן
שאין אתה משמט קרקע אין אתה משמט כספים בשביעית אפילו בארץ
ישראל • ומדברי סופרים שתהיה שמטת כספים נוהגת בזמן הזה בכל מקום
ואף על פי שאין יובל נוהג כדי שלא תשתכח תורת השמטה בספי' מישראל
ע"כ וכו' הרמב"ן בס' הזכות אני רואה דע' רבי' והגאון ז"ל בשביעי' שהיא
נוהגת עכשו ויש לי ללמד בה זכות • דבר ברור ומפורש הוא דאין יובל
נוהג אלא בזמן שכל ישראל עליה ואפילו היו עליה • אבל היו מעורבין
שבט יהודה בבנימן ושבט בנימן ביהוד' אין היובל נוהג וכי סליק אדא לאו
כלהו ישראל סליק אלא שבט יהודה ובנימן כהנים ולוים שנלו לבבל כמו
שמפורש בספר עזרא בבמה מקומות וכן בדברי הימים ולא נחלק לשבטי
אלא מעורב' ישבו במקו' רבים שבבשובם עולי בבל • ומזה נלמוד שלא
נהגו היובל בבי' שני יוהכי נמי אמרי' בערכין מנו יובלות לקדש שמטין אבל
יובלות משנלו שבט ראובן וגד וטלו לגמרי • ולמאן דאמרין דהתם עשרת
השבטים ירמיהו החזירן מנו יובלות עד שנלו ומשבטלה הארץ בחרבן בית
ודאי בטלו עד הכניסה עתיד במהר' בימינו שהרי עשרת השבטים לא חזרו
בימי עזרא ומקראי' מפורשין הם ואין לילה ארץ ואם נאמ' שנהגו ביובל
מדבריהם זכר ליובל כמו שמצינו שנהגו במקצה מצות שתלויו' ביובל בית
בכתי ערי חומה כדתנן תתקין הלל שיהא חול' מעותיו ללשבה ואעפ"
ששנינו בערכין אין בית בכתי ערי חומה נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג אלא
שנהגו בהקזר למצוה שלא ת"ב מהקבל איקהדע' בסבמה ואין השכל
מקבל שינהגו בכך לאחר חורבן שהרי הארץ חריבה ושממה כיד זרים ואין
ישראל עליה אלא בעבד שלן באכסניא ולמה יחזירו בתים ושדות וינהגו
דרור בעבדים והם עבדים לעבדים אלא בודאי מעולם לא נהגו יובל בימי
חכמי המשנה לאחר חורבן והכי נמי מוכח בפרקין בההו גברא דאחרים נהגו
לנכסים בפומבדיתא ואתא לקמיה דרב יהודה וכו' ותונין בה מיהא דתניא
אין שדה אחוזה נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג ואין שדה חרמין מוחג אלא
בזמן שהיובל נוהג דהא משמע שאין יובל ולא דברים התלויים בו נוהגים
ואפילו מדבריהם לאחר חורבן ואעפ"כ שמטת קרקע היהה נוהגת לדברי
רבי מדבריהם דאמרינן בריש משקין לענין חרישה וזריעה בשביעית
בזמן הזה מדבנן ורבי היא וכן לדברי האו' קדושה שניה נמי לא קדשה
לעתיד לבא מדבריהם היא • אבל לדברי האומר שלישי אין להם שביעית
דבר תורה בתרומות ומעשרות והתם איתמר ר"ג וב"ר יול ב' פרקים הללו
שלפני שביעית והתירום בזמן שאין ב"ה קיים • ומה שעמדו למנין על
הפרקים הללו אתה למד שבודאי היו נוהגים בשביעית ואיתמר בסנהדרין
פוקו חזו בשביעי' משום ארנונא ועוד בעובדי דר"ל דהתם מפרש ובפרק
המוכר את הספינה א"ל רבי יוסי בר חנינא לצונא שמעיה אצור לי פירי
תלת שנין ערב שביעית ובשביעית ובמוצאי שביעית בפסחים פרק מקום
שנהגו א"ל רבה בר בר חנא לבריה אל תאכל כפיחי ברוב לא בפני ולא
שלא בפני והתם איתמר בי דרב ספרא נפק גברא דחמרא דשביעית הא
למדנו לשמטת קרקע פלגמר בחרישה וזריעה דשביעית שנוהג לאחר
חרבן ב"ה וכל זמן ששמטת קרקע נוהג בארץ שמטת כספים נוהגת בכ"מ
בדאמרינן בקדושין השמטת כספים נוהגת בין בארץ בין בח"ל ואפי' לרבי
דכתיב בי קרא שמטה לה' • ובירוש' נרסינן בהאי פרקא אמר רב הונא
קשיתא קומי דרבי יעקב בר אחא כמאן דמר דמעשרות מדבריהם ברם
כמאן דאמר מעשרות מדברי תורה והלל מתקן על דברי תורה אבר רבי
וכן השנה שנלו ישראל לבבל כלום נפטרו אלא ממצות שהם תלויות בא"י
והשמטת כספים נוהג בין בח"ל בין בארץ מדבר תורה חזר בה ר"י ואמר
זה דבר השמטה שמוט בזמן ששמטת קרקע נוהגת בארץ מדברי תורה
השמטת כספים נוהג בין בארץ בין בח"ל מדבר תורה בזמן ששמטת נוהג
בארץ מדבריהם תמן אמרין ואפי' כמ"ד מעשרות מדברי תורה מודה
בשמטה שהיא מדבריהם וזה דבר השמטה שמוט ר' אומר שני שמטין
שמטה ויובל בשעה שהיובל נוהג שמטה נוהגת מדבר תורה פסקו
היובלות שמטה נוהגת מדבריהם כל זה גרס בירושלמי ואיתא נמי בפרק
אחרון ממסכת שביעית • למדנו שאפי' לאחר שביעית שפסקו היובלות
לגמרי שמטה נוהגת של קרקע בא"י ושל כספים בחוצה לארץ אלא
דלרבי מדבנן ולדברי חכמים הלויה בקדושת הארץ במעשרות ומ"מ
נוהגת היא ולפירוש גמרא שלנו נראה שאין השמטת כספים לדברי חכמים
תלויה בקדושת הארץ כלל לא תלאה בארץ אלא רבי שתלאה ביובל
והכי נמי משמע בקדושין שאפילו במדבר נהגה לדעת חכמים ובירושלמי
נמי • ומאי דהוה ס"ד מעקרא איתמר לתרוצי מתניתין בשמטה דרבנן
והא אסיקו רבנן הכא דר' יא ורבא אוקמה לרבנן ותמה על עצמך היאך
טע ולומר יובל נוהג לאחר חורבן הבית ולא היובל תלוי בבית דין
הגדול לטנות ולקדש ולתקוע ואין מצות שבבית דין הגדול נוהגת
משנלו

כמתם נאמר׳ על עקר מצות השמטה אפי׳ בזמן היובל יותרת קאמר לפי בשביל שלמו מלמים נעשה מעשה תשאר ההלכה קבועה לדורות כפי מה שאמרנו לפנים לין שמטה נוהג כלל בשקה שיש בו תקריות נכסים ואפי׳ כשתנהוג מן התורה לא יאמרו שהמעשה לא נעשה אלא מפני שהיפה מלכריחים : ולענין הלכה עדין

מחלקת במקומה עומל׳ ולא בשאר לאחרונים ז״ל סוס הכרע׳ מוסכמת והניתו הדבר לכל מקום ומקום כפי מנהגו : ולינסקא דבקרתא תלתא שב ואל תעשה עדיף :

ה ויש לנו לברר וכו׳ עיין שער כ״ח תיו כ״ב :

והיכא לזכין ש״ח בתחריות וכו׳ כל לברי רבינו הכריס המור ז״ל

בסוף הלכות שמטה : ויש לתמוה על הסברת הלי לפיכא מ״ל כיון לפנים מן אונאה לשטרון לך עלי כלום וכו׳ לבטלמא מה שטעון ועוד חיתה לקטרי הברת וקבילה יש לוקחת פני הרלמו׳ אבל אמי לפנים אונאה לשטרות מה ענינו לכאן אלא בתחלה בשחות לו יומר מיירינן אלא שהשעה בעלמות אמקת למכור לו בחזק׳ שמר מלה שב שלינו שטר מלוה : והוא כמוכר עבל בחזקת עבד ונמלא משוחר לפשטא אלע״ג לפנים אונאה בעבדים אין זה ונכנס בגדר אונאה להמכר בטל :

ז דע שאם הנו עמי אלא תשמע וכו׳ מימרא לשמואל היא בריש מס׳ דף נ׳ ואתיקרא לחיתר׳ פרכינן לימא קסבר שמואל כל המתנ׳ על מה שכתוב נתירה תנאי בטל : ומה תיתמר הסיתר לנכרי ע״מ שאין לך עלי אונאה׳ רב אחתר יש לו עליו אונאה וכמואל אמר אין לו עליו אונאה׳ הא מיתמר עלה אמר רב ענן לבריר מיפרשא לי מינים דאמר שמואל ע״מ שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה ע״מ שאין לו אונאה הרי יש לו אונאה׳ ע״כ אלא תשמיטי בשביעית אין שביעית מפטרתו ע״מ אלא תשמיטי שביעי׳ מפטרתו׳ ואף על גב דאכתא תלמי אונאה׳ לשביעי׳ ותיתמר דבכולי מילי דתנאי כי הלדי ניהו׳ הייט לוקח לנכר׳ שמואל דלא שני לים נכי אונאה בין ידע ומחיל לפיכא דלא ידע ומחיל אבל רב פל נ עליה כפרק הזהב דקא אמר יסבר דכי מהני ע״מ שאין לך עלי אונאה כי היכי דמהני בע״מ שלא תשמיטי בשביעי׳ הייטו דוקא היכא דהוי בשביעית דהייטו במפרש אם שאני מוכר בתחתים חיטו סוף אלא מכר מה לא יפרכא שהמתנ׳ יודע בכמה נתנה ומחיל דומיא דשביעי׳ שהיא יודע סך הסלוקה שהיא לו לשמט : ועל כי התנאי׳ מקבל עליו שלא ישמטנו בשביעית בתוחתו סך : אבל בשאר ע״מ שאין לך עלי אונאה לא מהני משום דלא ידע מידך דהוא שבור שאין בו אונאה או שהנא דבר מועט ונמצא שאינו מוחל האונאה אלא בו ופסקו כרב בתוספתא וכשמא אל בשמטה לרב נמי לא פליג עליה בהא : ומצאתי לרב בעל לאם מסנה בכי״ג דמכיר׳ כתבעם לפליג בקושיי׳ מתיר להלמכים ז״ל וכתב דבאונאה שיך מי ידע דקא מחיל דשמא יפרע לי קודם שיכתוב בתו׳ בפ״ק דמכות ובפשוט אלא שאפשר לחלק כל חק בין אונאה לשביעית דשכח לא ידע אם נתאנה ולא ידע דמחיל אבל בשביעית כבר ידע דשביעי׳ משמט׳ אבל לא ידע אם יפרע לו קודם לכן ואין כל זה סוס ור חק הוא ולא ע״ע ע״כ : וכבר שיטו פעמים ז״ל במקומו יוכל מתמני מדברי אלו איך ערב שהיא לאמרו שתו׳ בהזהב ובמכות דשייך בשביעית נמי לא ידע דשמא יפרע לו קודם עם הלי דמי ידע דמחיל שכם רמוקים זה מה מלחק רב ופיתליה את עצמם : להא לאמרו התוספות לבשביעית נמי לא ידע דקא עקר דאמר יפרע לו קודם : הוא טעם לשמואל לחזק התנאי שיועיל בין באונאה בין בשביעי׳ לומר שכיון שמה שכתוב בתורה אינו נעקר בהכתם כי אולו ובא להתקיים אפילו אחר התנאי מ״ה אין הפנאי מתבטל אף כשיבא לידי עקירה : אבל עמתא דמי ידע דמחיל הוא לכפך ונאחר לפפרת רב דמגאו בטל משום

משגלו שבהדרין מלשבת הגזית דכתיב לשבנו הדרשו וכ״ש שאפי׳ ב״ד בלל לא היה בארץ שהרי משנת ת״ר לשטרות די מימי הלל בנו׳ של רבי יהודה הנשיא בטלה שבהדרין מא״י ובטלו מומחין ממנה והוא שתקן סדר חעיבור ומנה שנים וקדש חדשים לדורות כיון שאין שם בית דין בלל לא תוקעין ולא משמיטין ולא משלחין עבדים אין יבל נוהג דקיימא לן שלשתן מעבבים ואנו רואין לחכמים אחרונים לרב אשי ורבנן דבתריה שהיו לאחר הזמן הנז׳ כמו שני דורות והיו נוהגין בהשמטת כספים : ומה שאמר ה״ר מדת חסידות היתה אלמלא תקנת חכמים היא אג דבר תורה אי זה חסידות יש בדבר להשמיט כספים ולנעול דלת בפני לווין בביוצא בזה אמרו׳ כל שאינו מצווה בדבר ועשה נקרא הדיוט ועוד מעובדא דרב דאמר ליה מידי פרוזבול היה לך ואבד ולא שביקיה היתא ואביל איסורא אלמא איסורא ממש הוה להו לאנשי בהכי ומרחי בה ומ״ה דהרי מינה : ובבר כתבתי שלא היה יוכל נוהג באותו זמן בלל ומקריבית דר׳ אסי שדן לו רבי יוחנן בהשמט בספיסת ולא עוד אלא שהחמיר בה ואמר וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעש׳ אלמא נוהג הוא מן הדין ולא עוד אלא שהדברים מראין שהוא דבר תורה דאלו בשל דבריה׳ מדמין ועושין מעשה וכן בדין דרבי יהודאה היא ולית הלכתא בותי׳ : ולענין קדושת הארץ נמי ק״ל קדושת ראשונה ושנייה יש להם שלישית אין להם הילכך אפ׳ בזמן חורבן ר״ה היא ואפי׳ למי שחיל׳ אותה בקדושת הארץ : וחזינא ליה לאביי הבא ובמשקין דמוקי ברבי והבא פליג עליה בתרייהו ושוקי ברבנן וסוגיין נמי בפרק בתרא דערבין דלא כרבי ומה שהיו מקילין בפרי זבול במסירת מילי אהדדי זבשני דיינו ברב נחמן משום דס״ל ברב נחמן באידך דאמר אם ישר חילי אקימניה ומתקנתו של הלל אפקע ממונ׳ ולא צריך אלא ב״ד בל דהו דלכלהו ב״ד תקון ולא סבר לה כשמואל דאמר בי דינא דסורא אי דנהרדע׳ דוקן׳ וכן דעת רבינו הגדול ז״ל וראיה מברעת כשמט׳ בכפים שנוהגים שהרי שנת שמטה יד עה ומפורסמת בארץ ומנהג אבותיהם בידיהם לנהוג בה קדושת שביעית : וכן הסכימו כל הגאונים והיא דאמר רבה ותלי ליה הפי׳ הנכון שבה שהמלוה תולה וממתין לו עד שיתבייש ויאמר לו אף על פי כן ויקבל ממנו ובירושל׳ בשביעי׳ משמט אני רב הונ׳ אמר כשפורע והימין פשוטה לקבל : ובבר ראיתי לה״ר אברהם בפי׳ במסכת עבו״ם בשמעתא דהב הונא ברוה דרב יהושע שכתב קס״ל רב הונא דשמטת בספי׳ נוהגת ואע״פ שאין שמטת קרקעות נוהגת דלא ס״ל כרבי ואי נמי ס״ל בותיה נהי דמדאורייתא לא נהגא מדרבנן מיהא נהגא ואבילו בחוצה לארץ תנוה דעתו שהניח את דעתנו והוה ותורה על האחת : וכן דעת רש״י ז״ל במו שכתב בפ״ק דעבו״ם ואין בדבר

בית מיחוש ופפק ע״כ :

ה ויש לנו לברר למאן דפסקי דשמטת בספים נוהגת אם נטוף המלוה להחזיר

שט״ח בלוה ומכתבר בל שטר שנמחל שעבודו גופיה של נייר של לוה

הוא וטוציאין טידו של מלוה ללוה : וכן הסכים עמי בזה הרמב״ן ז״ל וכן השיב לי שביעית משמטת את המלוה ופפק״ת שעבודא דגמרי ולא משום מצוה של זה בלבד אלא אפילו בא מלוה לעבוד על דברי תורה ולתבוע הוכו אחר שביעי׳ הלוה פטור שכבר נפקע שעבודו לגמרי ומוציאים אותו ממלוה. ומחזירין אותו

ללוה עד באן :

ו והיכא דזכין ש״ח באחריות ועמד הלוה וטוען שנפטר מן הלוקח בטענ׳ שמט׳

בספים והלוקח חובע בממון המקח למוכר : בהא נראה שאין זה נבלל

בבלל אחרות בלל ואין לו עסק בענין בבאן דמצי א״ל לאו מחמת׳ קאתי עלך

פטירא אלא עלי דדך רמא דחמנא האי מצוה דהשמטת בספים ועליך מוטל

שלא הנוש אותו : ועוד ש״ל לומר. אם פשעת בעצמך דאיבעי לך למעבר

פרוזבול ולא היה נשמט בלל : והוא אם עדין לא הגיע השמטה בשעה שמכרו

אבל אם בבר עבר החוב שביעית ונשמט בעצמו בהא איכא פלוגתא דאיבא

מאן דאמר דיב לומר המוכר ביון שאין הין אונאה לשטרות אין לך עלי כלום

ועוד דחיתה דקטרי הברת וקבילת ואיכא מאן דאמר דהוה ליה כמי שהטעהו

שיבול חלוקה לטעון בסבור הייתי שפרוזבול היה לך אחר שמכרו בחזקה שחוא

חייב לו ובעינן ביון דטענת ללוקח הלוקח לא יוכל להפסי׳ דטענינן ליה שהמוכ׳

שמכרו לו פרוזבול היה לו דחזקה לא שביק היתיר׳ ואביל איסורא : וביון דאי

טענין מחימן אנן טענינן ליה נמי ללוקח : מיהו אי קא טורה מוכר דלא״ה״ל

פרוזבול אי אית ליה נכסי לשלומי למוכר מה שהטעהו שמכר לו שטר מחול

בחזקת קיים בודאי מחימן לחוב עצמו ואי לית ליה נכסי ובעי לאפסידי מלוקח

לא מחימן ביון שהוא חב לאחרים : עתה יש לנו לומר בכמה ענינים מסתלקת

ומתבטל׳ מצות שמטה מן החוב שלא יהא נשמט בשביעית אף לדברי האומר

שהיא נוהגת עכשו :

ז דע שאם התנה עמו שלא תשמט הובו הרי זה אינו משמט ובדתנ׳א בסם׳

סבות אמר רב יהודה אמר שמואל המלו׳ את חברו ע״מ שלא תשמט׳

שביעית שביעי׳ משמטת ואסיקנ׳ ע״מ שלא תשמט לי בשביעי׳ אין משמטתו

שביעית ע״מ שאין בו השמט׳ ז׳ הרי יש בו השמטת שביעי׳ ובפסק ה״ר משה

ז״ל : וז״ל המלוה את חברו והתנה עמו שלא תשמט שבועי׳ הרי זה נשמט

שאינו יבול לבטל דין שביעית ואם התנה עמו שלא תשמט חוב זה ואפילו

בשביעי׳ תנאו קיים שבל תנאי שבממון תנאו קיים שנמצא זה חייב עצמו

בממון שלא חייבה אותו תורה שהיא חייב ע״ב :

ח ובן מצינו דרך אחרת שאינו משמט והוא המלוה את חברו לעשר שנים

שאע״פ

מן הלשונות מפני שפוסק כלשון ראשון מטעם קולא לנחבע דהייטו ולאי אלא אלטריך לפרזטי הכי משום דממילא כשיבא הפפק זה לידו נפסוק בו קולא׳ נחבע מהכלל המסיר לנו בעפק מנון : אימא מיפכא אלא מייחי ליה משום דפסק כלשונא בתרא דהוי מיסורא לרבנן ולקולא : ויותר היה ראוי לומר כן לפשטיו עם הרמב״ם ז״ל ורובא לרבנותא מלהעמידו כלעם המעוט ומה גם לרבי ז״ל

לאיך לא ילע סוס כאן אונאה דמסתמא אינו מוחל מה שאינו יודע שנתאנה וסו׳ סוכר שאין שם אונאה׳ הלכך מפני אי טעתא לבטל תנאה ובשביעית יודה רב דתנאו קיים שהרי אמר בפי׳ שבשביעית לא שמיטנו בו :

ח המלוה את חברו לי׳ שנים וכו׳ : תרי ליתני מיכא בגמרא מל אמר רב יהולה

אמר שמואל המלוה את חברו לעשר שנים שביעית משמטתו ומע״ג דהשת׳ לא קרינן ביה לא חגוס סוף אפי׳ לילי לא יגוס : מתיב רב כהנא אומלי׳ המה אלם רולה ליתן ויתיו בידו אלא זוז בין ליתן מכאן ועד שלשים יום ובין ליתן מכאן ועד עשרני׳ ואי אמרת שביעי׳ משמטתו כלהו נמי בעו שלומי ליה : אמר רבא הב״ע במלוה על המשכון ובמומר שטרותיו לב״ל ליכא לאמרי אמר רב יהול׳ אמר שמואל המלו׳ את חברו לעשר לשנים שביעית משמטתו ומע״ג דהשת׳ לא קרינן ביה לא חגוס סוף אפי׳ לילי לא יגוס : מתיב רב כהנא אומלי׳ המה אלם רולה ליתן ויתיו בידו אלא זוז בין ליתן מכאן ועד שלשים יום ובין ליתן מכאן ועד עשרני׳ ואי אמרת שביעי׳ משמטתו ומע״ג דלאחי ליי יגוס הסת׳ מיהת לא קרינ׳ ביה לא יגוס׳ אמר רב כהנא אף אנן נמי תנינא אומלין׳ וכו׳ : אמר רבא הכא במאי עסקינן במלוה על המשכון ובמומר׳ שטרותיו לב״ל ורבינו פסק כלישנא בתרא וכלשון הרמב״ם ז״ל : וכתב הרא״ש ז״ל ריב״א פוסק בכל מקום כלשון ראשון שכך היו שונין רוב החכמים אבל יש שאומרים בלשון זה וכו׳ עד ומיהו נראה להלכה כבתרא דפשיטא דמתניתין מסייעא לישנא בתרא ותוובתא לישנא קמא אלא דרבא דאי ליה : ועוד דשביעית בזמן הזה דרבנן ואזלינן לקולא ע״כ : ואיבא למידק דבשלמא מאי דקאמר דפשטא דמתניתין מסייעא לישנא בתרא ניחא דהויא טענ׳ שלא לפסוק כאן כישנא קמא אפי׳ נימא דבעלמא לישנא קמא עיקר אבל עתה דקאמר תו דשביעית דרבנן היא ואזלינן לקולא אתה טענה לריב״א ז״ל : דכי אזלינן לקולא היינו היכא דמספקא לנהיכי נעביד אלא בא שום גלוי בגמרא כאן סברא ליה : אבל הכא לי׳ כא ספקא לגמרא גלי דעתיה דמשמט מלמייתי הך ברייתא דלישנא קמא והוה ליה כאלו פסק כותי׳ בסתי׳ ונם הטעמה הרמשונה אינה יוצאה מידי גמנים בזה : והרב ז״ל בב״י מייתי לדברי רבינו ירוח׳ז ז״ל וז״ל וכתב ד״מ נ״ז ורי״ף לא הביא אחד מן הגאונות נראה דפסק כלישנא קמא לשביעית מפמטת לאחר הוא עכ״ל ואני כבר הוכחתי לאדרבא אי הוי אסור אזלי׳ ביה לקולא דמדרבנן הוא אלא ס״ל לכיון דנ״מ לענין ממונא : ומספקא לן כהי לישנא נקטינא בכל עפק מ׳מונא להוי חומרא לחוב׳ וקולא לנחבע עכ״ל : נראה לאיסו ז״ל מכיון עם רבינו ירוקה ז״ל דמאי דהשמט הרי״ף ז״ל המימר׳ הוא מטו׳ דפס׳ כלישנ׳ קמא אלא פליג בטעמי׳ לאינו מפני האיסו׳ אלא משום הפקת ממונא׳ ואינו יודע לעמחו ז״ל מ״ל הא לכיון דמספקא לן אם המלוה לזמן מהמט׳ או לא ויש בזה שני לשונו׳ וחזינן להרא״ש ובי״ת ז״ל דדסקנ׳ בתרא נמוסס עמוס מסוס להוי בהפת׳ דרבנן לאזלינן ביה בעלמא לקולא : וכת הפוסקים כלישנא קמא שמייחו לדיליה לכיון לנפק מיה לענין ממונ׳ ספק ממון להקל לנחבע אם כן מאי חזים לומר אלא מייחי הרי״ף אחל

דמן הלשונות מפני שפוסק כלשון ראשון מטעם קולא לנחבע דהייטו ולאי אלא אלטריך לפרזטי הכי משום דממילא כשיבא הפפק זה לידו נפסוק בו קולא׳ נחבע מהכלל המסיר לנו בעפק מנון : אימא מיפכא אלא מייחי ליה משום דפסק כלישנא בתרא דהוי מיסורא לרבנן ולקולא : ויותר היה ראוי לומר כן לפשטיו עם הרמב״ם ז״ל ורובא לרבנותא מלהעמידו כלעם המעוט ומה גם לרבי ז״ל

Digitized by Google

על הרוב לפסוק כליפנא בחרא ולא כרי"ב • ולי מעוס לסחמא למלתא לדין
פמטה הוא כולל ומוסג בכל מין הלוה • כל שלא נחבאר להפך • ואם זה ילא
מהכלל ה"ל לפרושי • ומלא קאמר מילי נקאר בלימו • אם כן תקשי לליסר קמא
אמאי מיצטריך שמואל לומר דשביעית משמטתו • הא מי לא אם קאמר מילי
ממילא הוה משמ' למשמט למהי תיתי
להנילו מן הכלל • אלא ולאי נזקק
לכך מעוס להיה אמילא אלא משמט
מעצמה להשתא לא קרינא ביה לא
יגוש • ואם כן הרי"ף ז"ל נמי ס"ל
לאסמועינן דינא כי היכי דלא נטעי
בהך סברא • ואם"ל לגם מי סבר
בחיבך ליסנא יקש"ליה כה"ג להו"ליה
לפר' הלין בהלית מעוס הא לקאמר
ואע"ג דאתי לידי לא יגוש וכו' • ומ"ל
ליכא למשמע מהרי"ף כהי ליסנ"ס"ל:
האמנם יש לתמוה דין על הרב בעל
המאריס דין על הרב ב"ו
חיבך הם יכולים לומר להלי"פ פוסק
כליסנא קמא מאיזה טעם סיהים •
דא"ל היכי כתב המאיר סתם כלולת
בלי שום מוקמתא הא ע"כ לליסנא
קמא לא מתוקמא מאיתי אלא במלוי
על המשכון ומוס' סטרוהו לב"ל
כלמוקי רבא לבלאו הכי תקשי כולהו
נמי בעי שלומי כלמוקי רב כהנא אלא
ודאי מלכתב מחני' בפסטה ס"מ
לכלוה בחרא ס"ל דלא לריכינן לשום
מוקמת' ומינה משמע לבאר הסמא
מזלינן להאיבי' מיהא לא קרינא ביה
לא יגוש כפסמ' לקרא • יגוש כתב שאם
הקנה עמו שלא יחבענו וכו' • רבינו
כתב על זה ולא בריר לן • והרב ז"ל
בב"מ כתב שהוא בירוש' פ"י לשביעי'
וכתב הר"י קורקוס ז"ל טעם הלאר
פאעפ"י שאינו יכול לגנוב מאתו כיון
שהחוב מוטל עליו והוא חייב לפרוע
בכל עת בלא' ו"ש גם אם יתפו' המלו'
מכל הלוה יכול ליקח אותו בחובו קדי
ביה לא יגוש • ולא למי לקובע
זמן שאין עליו שום חיוב בתוך הזמן
ע"כ • ואולי לרבינו לא יספיק זה
לא עליף מהקשת מנו' וק"ל:
מ דגרסינן בפ' מי שמת כו"לף ומ"ש
ועי' ר"ת ז"ל הביאוהו ג"כ
התוס' בלתרא והרא"ש ז"ל במכות
וריז"ל פיר' לא קרינא ביה לא יגוש
לשמא לעולם לא יבא לידי לא יגוש
שיכול לומר לו בשולה אני עושה
עמך אם שמא לא ישא אשה וכו'
ודברי הרמב"ם בפ"ז דזכיה מלקטה הלכה שכח ואין השביעי' משמטתו שאינו
יכול לגנוב אותו ולחבעו על שיטת דרך שכשה הוא וכו' • ולבבי יסבלו פי' ר"י
לכיון שדריך שיש' כדרך שכש' הוא ממש ולא באופן אחר שמא לא יבא לעולם לידי
פרעון לים כמה לבריס מעכבים מפני שאינה על הדרך שכשה הוא:
• ובן יש דרך אחרת והוא מי שמשכן וכו' • בשלמי המקבל מתבנין בלייתא בבי מ"ל
מאיר וכו' מאחר שמחזיקין בזה מתפלגין מקבלת שלא תהא שביעית משמטתו וכו'
ופרש"י ז"ל שלא תהא שביעית משמטתו דניהוי מסלינו בידו והמלוה על המשכון אינו
משמט ע"כ • אלמא יש לדין זה סיוע מעוס הא דאמרינן במתניתין דשביעית המלוה על
המשכון אינו משמט • וא"כ יש מקום לקלוק על רבינו שכתב מיד בסתום • ובן יש לדרך
אחרת שאינו משמט והוא שמלוה את מבלו על המשכון של מטלטלין וכו' • כאלו הוא ענין
אחר • אבל הוא הוא ואינו דרך אחרת • ולא היה לו ז"ל אלא לומר הטעם המתניתין
דשביעית ומשרבי יוסף • אבל בפשות היה לו להקדי' תחלה הך דהמלוה על המשכון אינו
משמט שהוא סרס הדין ואח"כ יביא על ו לין המשכון ע"י כ"ל שהוא נלמד מתנו • וכלל
נזהר על כך הטוד ז"ל והבוא הלבלים בסדר זה: המלוה את חברו על משכון של
מטלטלין וכו' • הלב רבינו משה בל מימון ז"ל כתב והוא שיהיה החוב כאבל המשכון
ומה שיש יותר משמט היותר • ובלשונו רבינו ז"ל • אבל הרא"ש ז"ל כתב ירושלמי אחר
שמואל אפי' על ה"מ והיינו כרשב"ג דאמר בפ' שבועת הדיינין אפי' אינו משמט
בלבת אינו משמט עכ"ל • וסברת הדיינין בסוף פרקא דך היא • ואמאי דאמר שמואל
אפי' מתן דאינפיה אלבת זוזי • אחר' ליתא בתפני המלוה את חברו על המשכון ונכנסה שמאת אע"פ שאינו
שום אלא בלב אינו משמט בכרי רשב"ג ר' יהודה הנשי' אומר מה היה חובו כנגד חובו
אינו משמט ואם לאו משמט מאי אינו משמט דאמר ר"ק אלימא ר"ק אלימא כנגדו מכלל דר' יהודה
בשיטת סבר כנגדו כמי משמט אלא אמאי אינו אלא בלא כנגד כלו ובלשמואל קא
אמינא לא לעולם כנגדו ובהא קמבלגי תנא קמא סבר כנגדו ורבי יהודה סבר כנגדו
אמו משמט ולקאמרת לאמאי אינו אינו בלא • ובחב הלב ז"ל בב"מ להרמב"ם
ז"ל סובר לנקטת כפאי חוקמתא דת ק סבר כנגדו מסוס דלאוקמתא קמייתא קס ליה
שמואל כרשב"ג ורבינו פוסק כר"י דשביעי' דלא כשמואל ובכלגמא דתנאי אינו לן
לאנקט כרשב"ג לגבי ר' יהודה הנשי' הלכך ע"כ לומר דנקטינן כמוקמתא דתנא קמא
הבר כנגדו ומהירושלמי דלאחר שמואל על המשנה אין לריך דשמואל לשמעתי' לחזי

שאע"פ שמנתי' עבר עליו שביעית אינו נשמט שהרי עתה אינו יכול לנגשו •
ובדגרס' בפ' ביצד העדי' אמר רב יהודה אמר שמואל המלו' את חברו לי' שני'
אין שביעית משמטת ואע"ג דאתי לידי לא יגוש השתא מיהא לא קרינן ביה לא
יגוש ובן פסק הר"מ ז"ל • גם כתב שאם חתנה עמו שלא ית אנו שביעית •
שביעית משמט ולא בריר לן:
ט ובן יש דרך אחר' שאינו משמט והוא השושבינו' דגרסינן בפרק מי שמת
ה' דברים נאמרו בשושבינות והראבמיניהו שאין חשביעיה משמטתו
דלא קרינא ביה לא יגוש פרת"ם לפי שאינה נפרעת אלא בזמנה ואע"ג דאתי
לידי לא יגוש השתא מיהא לא קרינא ביה לא יגוש •
י ובן יש דרך אחר' שאינו משמט והוא מי שמשכן חובו ע"י ב"ד ולקח ממנו
כלי' שהן בחזקה גרסי' עלייהו דמהני ליה תפיסתו ואע"ג דמחדר ונוטל
עד לעולם אין השביעי' משמט' ובראיה' בפ' המקבל יוכן יש דרך אחרת שאינו
משמט והוא המלוה את חברו על המשכון של מטלטלין שקונה אותו מדרבי
יצחק וכו' אבל הלוהו ודר בחצרו אע"נ דמשכנו ואע"ג דתפי' לי' משמ' בדגרס'
בפ' השולח בניטין מלו' על המשכון ס"ט אמר רבא משום דתפיס ליה א"ל אביי
אלא מעתה הלוהו ודר בחצרו ותפיס ליה ה"נ דלא משמ' שאני משכון דקני ליה
בדר' יצחק דאמר מנין לב"ח שקנו' משכון שנ' ולך תהי' צדקה מיהו אף במשכון
קרקע דוקא משכנתא דמצי לוה למלוקי מינה למלוה בזוזי בל אימא דבעי ליה
לאפרוי משכנתי' דה"ל בשאר חוב משמע אבל משכנת' דלא מצי למלוקי לא
ובדגרס' בפ' איזהו נשך האי משכנת' באהדא דמסלקי אין ב"ח גובה ממנה
והשביעי' משמטתה ובאתר דמסלקי בתוך הזמן ה"ל כמבר ולפיכך אינו משמ'
ובאתר' דמסלקי פי' חלו' יכ"ל לסלוקי למלוה אפי' תוך זמן שקבינ"ו בשטר
הלכך הוה ליה כשאר חוב ואין דינו כמבר ושביעי' משמטתו ובזה יש שפירשו
שגם כן המלוה יכול לכיף הלוה לפרעו תוך זמן משום דאי לא תימא הכי אמאי
משמט והא לא קרינא ביה לא יגוש • ויש שפירשו שאע"פ שאין המלוה יכול
לכופו לפרות משכונתא כיון שהלוה יכול לסלק ומפני שאינו רוצה לפרותו
מלוה עומד בקרקע שלו ואוכל פירותיו לא יגוש קרינ' ביה ומלמטה בשער מ"ט
תמצא ענין זה בארוכה ובתב רה"ה בפרק איזהו נשך והשביעית משמטת
ואף על גב דמלוה על המשכון אינו משמט בראיתא בפרק חשולח התם
טעמא משום דב"ח קונה משכון מדרבי יצחק ליבא למילף מינה קרקעות
דהא אינו יכול לתפוס ברשותו ולכך אין לו בהם קנין ומשמט ע"כ • ובעל
העיטור ז"ל כתב שביעית משמטתה ש"מ משכנתא כהמא דמצי לסלוקי בזוזי
שביעית משמטת ודוקא משכנת' דארעא דליבא למימר קני ליה אבל דמטלט'
לא ומצא רבינו יעקב בתשובת הגאון ז"ל המלוה מעות עד בית חברו שביעית
משמטת ע"כ • אך הרמ"ה ז"ל פסק בברייתא דקתני סיים לו את השדה
בהלוואתו אינו משמט ומקתבר ואולי מיירי באחר דלא מסלקי וזה שפסק
שהמלוה על המשכון אינו משמט הני מילי שהיה החוב כנגד המשכון אבל אם
היה יותר שביעית משמט והיתר על המשכון ובדגרסינן המלוה את חברו
על המשכון ונכנסה שמטה אע"פ שאינו שוה אלא פלג חוב אינו משמט דברי
רשב"ג רבי יהודה הנשיא אומר אם היה משכונו כנגד חובו אינו משמט ואם
לאו משמט • ושיילינן בשבועות פרק שביעית הדיינין מאי אינו משמט דקתנ
רשב"ג ואמ"ר אנא דבנ"ד קאמר דכנגדו מיהא אינו משמט אבל המותר משמט
וק"ל כותיה ובן פסק הר"מ ז"ל:
יא גם יש דרך אחרת שאינו משמט ב"ד ואמר להן רבותי אתם והוא אם מסר שטר חובו לג' הנקראי' תנבו לי חוב זה אינו משמט ובדרגנן המלוה

אבלקמתא דמגלא אבדו אלמא זוזי ולית אלבתא פותיה עד כאן • וקשה מה הביאו ז"ל
לתשכן בעמו דברמב"ם ז"ל ובקונטרס כהך אוקמתא ולא כאוקמתא קמייתא כדכתבי
הרא"ם והר"ם ז"ל דמה בכך הא לכל האופנים לא יהיה כדין כשמואל דירושלמי משום
דלסטתיה חזיל באבל קמא דמגלא ובין יסבור רבן שמעון בן גמליאל כותיה באוקמתא
קמייתא ובין יסבור רבי יהודה הנשיא כותיה באוקמתא בתרייתא מ"מ בבר גלא
הרמב"ם ז"ל דלא אלבת כמאן דסבר בשמואל ובתאי באיזה הכרח מן הנמרא
פסק הכי ואם כן יהיה מי שיהיה הלבה כאותו שתנא שחולק על שמואל • ומילא
לגמ הלכתא כתי בחילך דשמואל דירושלמי
דהא בהא תלוי: אך תמהני מכל פלטולנו
ז"ל דסוגיא כזו מתם לוכא בהאהב דף מ"ח
מאאי דאיתמר ערכון רב אחא בנגדו הוא
הוא קונה ורבי יוחנן אחר בנגד כגון
קונה והוינן הב ליתא כתנאי חלוה על
המשכון ובכגמא הסמכה אע"פ שאינו שום
אלא פלג אינו משמ' דבלי רב"ג וכו' על
מאי אינו משמט. לאחר רב"ג אילימא
בנגדו • וכגון מילתא בטוגיא דהדיין
ורמב"ם ז"ל פסק בהלכה כפ' ז' דמכירה
כרבי יוחנן וא"כ ע"כ לא מתנקם ר' יוחנן
כרב"ג דהלכתא כותיה לגבי ר' יהודה
הנשיא בלבי הרב ז"ל אלא לאוקמתא
קמייתא • דאלו לאוקמתא בתרייתא רבי
יוחנן אתי אלא כמאן • אלמא סבר
דבאוקמתא קמייתא נקטינן ופסק כרשב"ג
דאתו כרבי יוחנן • ובכן הדליינין פוסק
להפך ידבר זה ולאי נריך לאוד:
מ א ואיבעי ל' לגמיגו אי קיד'זמן דמשמט'
תפס תלוה תשל לוה מטלטלין
ושבלה אחר כך השמטה: אם מטלטלין
אלו הם עדין ביד תלוה • נראה דבר פסו'
אם ן שביעית משמטת דאע"ג דלא בתו
לידו אלא הלוה עצמו בתולת משכונו מ"מ
כיון דלא הוה תנא לוה לתבע' מאלו אם לא
יחלע לו תובו יש לו תורת משכון • הכל
מספקת כן אי בתר שמטה הדר לוה תפס
להו ואחר דידי תפסתי וכבר עבר' שמטה
על המוב • אתי הוי דינא מיהו אם מפקינן מיד
הלוה או לא • ומצאתי להר"ן ז"ל נמי
הטותא ז"ט לאוכא מ"ד לא נתנה ליחס
ונבר' שמואל כתב דאי תפיס תפיס ולא עוד
אלא לאי אזל אידך ותפיס מיני' מילי
מפקינן מיניה דלוה ויהבינן לאלוה
דהשתא לאו הלוה ז"ט מנבינן מיניה אלא
גזלה הוא דמפקי' ומיהו היכא דלא תפס
מלוה זוזי אלא מסכון והדר לוה • ומפי'
הרא מסכון נופיה לא מפקינן מיניה דהא
לא קנייה מלוה לגמרי וכי הדר תפיס ליה
ליה לידיה קא תפיס הלכך אי מפקינן ליה
מידי לוה הלוהת ז"ט הוא דקא מנבין
עכ"ל • ולכאורה הכא נמי איכא למימר דמאי דהדר לוה תפי' דידי' קא תפיס ואי מפקי'
ליה מידי לוה נמצא לחוב לעברה עליו שביעית מנבינן מיניה: אמנם יראה ד"ל
בשמטה כל עקר הדין תלוי בשעת גמר שביעי' אז קר כן הוא לא יגוש אויכין דבאותה
שעה הוה המלוה בטוח במסכון שתפס הא לא קרינא ביה לא יגוש ומשבי' לחוב כאלו הוא
גבוי וכי תפיס ליה לוה בתר הכי לא מהני מילי • ומ"מ צריך להמיוסב כדברי הר"ן ז"ל •
וההיא דסיים לו את הסדה עיין בב"מ:
יא דמיכר שטרו לג' וכו' המיס' ג"כ פירשו בכתבות כפי' רבינו ולמו מה שפרש"י ז"ל
לדיינו פרוזבול ומטעמא דהדר מני פרוזבול בתתי' • וא"ל רבינו כי
הפרוזבול אינו מועיל אלא בא לארץ וכו' • אם הדברים כפשוטן הן מתמיהין דהיכן
מצינו חלוק בין הארץ לא"ל לענין פרוזבול ותקנת הלל היא כולל לכל המקומות מטעם
דנמצנו העם מלהלוות • ונראה דלא בא הלשון בדקדוק והכונה אינו כוהג אלא בזקנה
שאין ישלאל יושבים על אדמתם והשהטה מדלגנן אבל המוסר שטרו אהני גם בזמן
שהשמטה מדאורייתא: ומ"מ איכא לאידק קצת בהאי לישנא למוסר שטרותיו דיהיב
טעמא הרמב"ם ז"ל שזה ב"ד תיבעין אותו וכו' • דהיינו שהוא אינו המוגש אלא הכ"ל
בכתב הרב ז"ל בב"י • וא"כ מאי אוריא לב"ד של אלשה דהכי דשני אקדמוניות כדכתב'
רבינו • מכל מקום אפילו אלשה לא ניבמי אלא גם לאחד שהרשה באופן מועיל שיוכל
לגבות מהלוה ויסבר שהרי זה הוא הדיוט: אבל נראה הדבר מבואר דבל' שהוא מורשה
אינו בא אלא מכח המלוה וסליחותיה קא עבד והוה ליה כאלו פוח עצמו התובעים שאין
כן הבית דין של ג' דאע"ג דהם הדיוטות מ"מ בהך מלאת אלים כחייהו להיות תובעים
מצד עצמם ולא מכח המלוה וסליחותו:
יב גם ום דרך אחרת אם הלוהו ותבעו וכו' • מ"ש רבינו בהיות דהשביעית משמטת
את הסבועה ישוף הנשבעין נתפנרך בו ג"כ הר"ן ז"ל שם שכתב ואיכא למידק
סבועת מודה מקצת דחלוה פשיטא דכיון דחמ"ן אין כאן שבועה אין כאן • וצ"ל דהכא
בשתבע קודם שביעי' ופירש בחקצת וכפר בחקצת ואותו מקצת שכפר בו אין שביעית
משמטתו וכו' • עד ומד"ח כיון שתבעו קודם שביעית והלוה מקצת וכפר מקצת ותביעת
אות מקצת בחקופה עומדת שלא נשמטה בשביעי' ושבע עליה לאחר שביעית קמ"ל
דשביעית משמטת שבועה אז כיון דהשתיטה אותו מקצת שהודה בו נחלה שאינו אלא כופ'
בכל ואף הסבועה הבאה מכח אותה הודאה נשמטה שכיון שהמקון נשמטו אף הדבור של
שבועה שבא מכחו נשמט עכ"ל:

ובשם

Digitized by Google

וקשה לי לכפי זה אין השביעית אסור בעצם היא המשמטת הסבושה עצמה מצד שיהא דין הסמטה בסבועה גופה. אלא פטור הסבועה אחר השביעית כא אחליו בחקר מ כיון דין הדין מכני המקלת שבאה עליו הכפיל נעשה מוב מפני עצמו והוי אוכל כוכר נכ. כיון שנפטר המקלת שם לה ולמי להילך. וא"כ היכו אמרינן דהשביעית משמטת אה הסבוע. ודרשינקלים מזה לבר הסמטה נמוט אפי' לבור מסמט דמסמט דאיטרך קרא ויל כיון תימיס לגוף הסמטה מצד עצמה מסמט' הלבור עצמו. וכ"ם באיך דרשה אלא ניתן לא לבלם ולא ליסבעיזה אינו אלא גרמא בעלמא ובלאו קרא הוא ידעינן דין מקום לבסבועה: ותו קשה לי מיסי אלומתא לבי דברין ז"ל ע"פ לא נמטה הסבוע אלא מפני שבאה מכחו של נשמט לאיינו המקבת שהולה יש לאו הכי לה ראוי שהסבע כיון שכל מילין שבפר אין שביעית משמטת. ואם כן תינה סבועה דמולה אקנת אבל אחר היכא דמבו בעל אחר קילס שביעית. ואלא נפר בו. ניחא כיון דהא מחלן דפר בו אינו נשמט גם הסבועה לא תהא משמטת ויסבע גם אחר הסמלה ויש לית' דמתני' לקני הסביעית משמטת. את הסבועה פירוש לה הר"ן ז"ל אלא קני הסבועה הנתפין אבל אלוה ושביעתה וכו' אלמא כל סבועה דמלוה בכלל. הלכך לע"ד הסוגלתא כתירוץ דבינו ז"ל בסמס דה"א כיון שאם יולה. אחר הסביעית ותחייב נחוב. נרמי עליה סבועה כי היכי דלודי. קמ"ל דגזרת הכתוב היא דאין הסבועה משמטת הסביעית. והיא ראיה לדינו של הרמב"ם ז"ל דמלוה ונעשת כפרנית היא כפסוקה: והראב"ד מולק עליו בהשגו וכתב אולי אינו כמו שהוא סובר אלאו בפיר אלא אלא אם אינו אלא סבועה קודם סביעית אחר הוא בסבועה ל בסביעה ובכבע קודם סביעית אחר הוא בלו עדים. אם אמר בסמס אחר על מעשה ב"ד הסמוך לו ואחר מלוה שנעשת כפרנית ולא לב"ד ומיבוהו וכתבו לו זכותו שיחרוך אינו משמט להיותו לבי"ד ונעשת מלוה כלומר שהלוה אותו והמתין עליו לרגלו משמט שאם הוא כמו שהוא פוסט דבריה כפבטן מתנין דשביעית קנוי והסביעית משמטת את הסבועה והרי זה עומד בלפירתו אבל אם בכפירתו ז"ל מכוארת דאלא בכפירתו אינו עומד לחוק על גב לכפר ועומד בכפירתו אבל אם קרינן ביה לא יגוש שהרי כל שעתא ושעתא יכול לתבעו כדין על שנמר הפסק לזה תו. אבל בשעבורתו ב"ד בסבועתו ונכבע קולס שביעית. השתא ודאי ליכא תו לא יגוש ובהכ מילי הילוכלמי דקאמר מלוה שהיא נעשת כפרנית אינה משמטת: ויש לי תמיה על הרב ז"ל בבית יוסף שבאה הטור ז"ל בסימן פ"ו וזה לשונו ובכפר ונשבע והגיעה שמטה והוא בכפירתו ולאחר שעבדה שמטה סולה אם בא עדים אינו משמט אבל כפר ונשבע ואין עדים קולס סוף שביעי' נעשה עליו מלוה ומשמטת וכתב על זה הר"ב ז"ל בבית יוסף תבעו וכפר ורו' כך כתב הרמב"ם ז"ל בפרק הנזכר ומן כתב הר"ן ז"ל בהסבעים ובתב דהכי איתא בירושלמי ועל לשון הרמב"ם ז"ל כתב הראב"ד ז"ל הנה הוא סובר יכו' ומיתיבל לשון הראב"ד ז"ל: ונוראה נפלאתי מגדלה מכמתו ז"ל איך כתב על לשון הטור ז"ל שכך כתבו הרמב"ם והר"ן ז"ל דמשמ"שבלם אמרו לבי אחד והם מסכיתי אחד ולא בראב"ד ז"ל והרי הלבר פשוט מתוך לשונו שהוא חולק עליהם ומפלים עם פירוש הראב"ד ז"ל שהרי דקדק לכתוב כפר ונשבע לו וגם בחלוקה האחרת אזר לבפול חבלי כפר ונשבע ולו': והוא מבואר שמכוון לדברי הראב"ד ז"ל דדוקא בכפר וגם נשבע דבהכי נפטר מחביעתו לגמרי ואינו יכול לחבעו עוד כלל. אם אם אחר שביעית הולה אם בא עדים אינו משמט עשוה דודאי ליכא כיון לא יגוש אבל אם נשבע שעדין יש בידו לגבות עד שיפטר אל ידי שבועתו בהא תולה דהשביעית משמטת בסברת הראב"ד ז"ל ונשיפא אשמו עונן דאע"ג שכפר ונשבע שהלה בזה זמן דליכא כיה לא יגוש. מבל אקום כיון שאחר והולה קולס שבישת נעשה עליו מלוה ומשמטת. וכל זה דלא כהרמב"ם והר"ן ז"ל:

יג ובן יש לבריס אחרים בגון הקפת חנות וכו'. מדברי הרמב"ם ז"ל בפירוש המשנה בלשון השעם בזה ופירוש הלבריס הבא לקמן בעזרת האל: ודע לתמן אם אתה הסעם את הפרה ואלפה ברחם הסנה אם הוא המלם אשר אינו אלו אינו אשמט ל וכתב עליו לבינו שמשון ז"ל לבפלק שואל פלוני בהלוחת יום טוב לב יוסף אחר לא נחלה ליתבע רבה אחר נתנה ליתבע ודייק מ"ה אח"ל נתנה ליתבע. אשמט הבי אשמט לקרינה ביה לא יגוש אלא אי אחרת לא נתנה ליתבע אחרי אשמט ומסבי אחרי הנתם לאחרי מילתא לאחר אחר. ואיתא דמשמע דלמאן דאמר ליתבע ליתבע אחי אפיל אחתי והא אל כרקין לא פלוני אלא לאחר יום טוב כלאיכא הנם אבל ביום טוב כלהו מולו אלא אתה ליתבע ולא קרינה ביה לא יגוש בסבישית דאחי קרינה ביה לא יגוש אבל מילי דהה אחלוה לאכרו לעשר שנים לבריקה קמא לאכות ע"כ: ובענינותי יראה לתרץ זו התמיהה בחלוק מבואר דבי אחרינן דהיכא דלא קרינה בו לא יגוש אלא הוא אחלוה בשאינו יכול לגבות אבל עצמו של אדם או המלוה בגון אבל אם אין שום אדם אבל אלא בשגוש הזמן ודוחה לו שבל שביר והקפת הפנות אבל אלו מעקר' הוא מוותר אלא ישיבבל הבוים על הפרעון עד אותו הנבוב ולפיכך בשקלתם לו השביעי' אינה משמטתו אלא שיך ביה לא יגוש. אבל כאן כי"ט מה שאינו יכול לעשות הוא מחונע אחר אמרן דהיינו אמר כי"ט. דאלו אבל המוכר עצמו

המלוה על המשכון והמוסר שטרותיו לב"ד אינו משמ"ובן ב"ד שגמרו את הדין וכתבו איש פלוני חייב לאיש פלוני ליתן לו כך וכך אינו משמט שזה כנבוי הוא ובאלו בא לידו ואינו במלוה וכרגרפינן בשביעית כל מעשה ב"ד אינן משמיטין ונ"ל שהמוסר שטרו לפ"ד אינו בענין הפרוזבול כי הפרוזבול אינו מועיל אלא בחוצה לארץ ואינו בא אלא בב"ד חשוב ובדלעיל. וזה דבר חזק יותר ממנו וראיה לדבר ששניהם נשנו במשנ' בפס' שביעית מוסר שטרות לב"ד ופרוזבול לב"ד ואע"ג דמתב בפירו' מוסרני לכם. כך היה אומר אבל לא היה אומר מת שהקל ר"ג אבל מפר תק ומועיל יותר מפרוזבול ר"ל להיות אף בהדיוטות הואיל ויהיו ג' בני אדם כך נראה לי באמת:

יד גם יש דרך אחרת שאינו משמט והוא אם חלוהו ותבעו וכפר בו והגיע שמט' והוא בבפירתו והודה אחר שעבר שביעית. אז שבאו עליו עדים אחר השביעית אין השביעית משמטת יובן. בפק הר"מ ז"ל וראיתו מן הירושלמי בפ' הניזקין מלוה שנעשת כפרנית אינה משמטת כפרנית שנעשת מלוה נשמטת: ולכך פרושו אם הלוה לו קודם שביעית ופר' לו ועמד בכפירתו בסוף שביעית ולאחר הודה לו או שבאו עדים אינה משמטת דלא קרינא ביה לא יגוש אבל אם מתחלה פר והודה לו בשביעית קודם סוף אלול נשמטת דקרינא ביה לא יגוש. ויש קצת ראיה מן הבבלי דגרפינן והשביעית משמטת את השבועה וזהו הטעם שהשביעית משמטת את השבועה וכרכתבינן וזה דבר השמטה שמוט אפילו דבור משמט ועוד דכתיב לא יגוש ודרשינן לא לשלם לא לשבע ויש שהקשה פשיטא שהשבועה נשמטת שהרי עיקר החוב הוא נשמט ותו ליבא שבועה דהא אפילו הודה נמי פטור דשביעית משמטת ולא מצינן למימר דאירי בשבועת השותפים דכה"ג שבועה אינה משמטת דבל שהחוב משמט משמט את השבועה ובשיר פשאינו משמט שביעית גם השבועה אינו משמט ולפיכך יש לתרץ דלעולם בשבועה של עסקי חוב קא מירי ודקא ק"ל הרי השמיט החוב הא קם"ל דפיון דאם יודה לו אחר שביעית יתחייב בחובו שהרי שביעית אינו משמט חוב שכפר בו שהרי אינו ביגוש א"ת השבועה משמטת השביעית:

יג ובן יש דברים אחרים שאינה משמטת בגון הקפ' חנו' ושכר שכיר כתתנן הקפת חנות אינה משמטת ואם עשאה מלוה משמטת שכר שכיר אינו משמט ואם עשאו מלוה הרי זו משמט וכן האונס והמפתה ומוציא שם רע אינם משמטים ואם זקפן במלוה משמטים ומאימתי נזקפין במלוה משבתב העמדה לדין. וכדאיתא בגיטין פרק שני וכן כתובת אשה אינה נשמטת אם גרשה קודם השמיטה ואם פגמה אותה אז זקפתה עליו במלוה הרי זה נשמטת

והכי איתא בגיטין פרק ב: בפלוגתא דרב ושמואל וקיימא לן כשמואל:

יד ובן תלמידי חכמים שהרבו זה לזה ומפר דבריו המלוה לתלמידים ואמר מוסרני

מתנות כנגד הקפת חנות וכו'. אלו דברי הרמב"ם ז"ל הם דבר דדוקא לת"ח סניא אחירה ומטעמא הם יודעי' וכו'. והראב"ד ז"ל השיגו ואחר דבריו מוסרים זה אם זה

וכפי עצם הכוב במקומו מומר. והיה אפיל לגבות מיד מי לאו מטוס הוא מכאיתא דמלבא בלבד ספר קריאה ביה לא יגוש ודברי הלמב"ם ז"ל בפירוש המשנה כך היא הכתב בסיעוין בכם: סא למה זה דומה למלוה עד פוף זמן מה ויתלה דמשלם זמנה הוא ערב ר"ה של מונאי שביעית ואירע ערב ר"ה בשבת אם נאמר שבכיל שלא הי' יכול לתבעי בשבתא לא קריאה בו לא יגוש ולא תשמטע הא ולאיתי כראה שאינו עולה על הלעת: ולע"ד אמינא דזו היא פינת קושית אתירון הירושלמי דמיתי הר"ם לעיל פאחר בכא' לתמן בס"ד ובל זה הוא לפי גירסת הר"ם ז"ל בהסיה דהשומל. אבל אם"י ז"ל כתב ל"ג אח"ב וכו' ס"ג ומי לא נתנה ליתבע מאי משמט הואיל ואין ב"ד נזקקין לכופר שמטה היא ומומלת ע"כ דהשמ"ת לאו מלין שמיטה ולא שייך בהא לא יגוש וקא פריך אלא לומר שאין ליך לפטרו מטעם שמטה כיון שפטור ושומל הוא אפי' בלא שמטה: ודבינו ז"ל לא הבי' דין זה לפר' ומתא מטוס דסרמב"ד ז"ל הסיג על הרמב"ם ז"ל שהמיאו וכתב איסתמטתיה אלאי דאמר בירושלמי דהא דאמר הקפת הנות הרחשונה רחשונה משמט ולרבנן כל הקפת חנות משמטת והא דפסק הקפת חנות הוא ע"כ הלב ז"ל בכ"מ הביא בשם מגדל עוז ז"ל שטעם רבינו מדמותיב מינה לרב יוסף בר' שואל ודחיק לשנויי ולא דמי הא מני ר' יהודה היא ע"כ. ולא הקשה עליו כלום אלא תירץ בתוכנים אחרים ולא ידעתי איתך העתיק זה בשפרו כאלו יש לו מקום ואלא קושית הגמרא היא לת"ל הכאיתא ו"ט לא נתנה ליתבע ולדידיה הוא דין פוסכם כך ופשיטא דלאו בהא פליגי רבי יהודה ורבנן אלא בהקפת חנות בעלמא אי משמטת או לא יוכי פריך מתניתא דפרה היינו לו' דמיכא מינה לנתנה ליתבע לאי לאו הכי אין מקום כלל לדין השמטה שם פין בריסה בין בפינה וכדאמרים לה:

ועל שפר הפסנה נפנם הרב ז"ל בדוחקים ואמר דקל"ל לרבינו ז"ל איתך אפס דפליגי רבנן בסהיא דהשומל אלא מקריאה הקפת חנות אלא בשלקא אמנו כתה פעמים בהקפה לא אינו מייב עד שיזקפם עליו בהקפה אם אינו מייב: כמלוה אבל אם לא לקח היינו בהקפה אלא פעם אחת הרי הוא כשאר מ"ב ומשמט וכו': ובזה לבטמים ז"ל חזיל לדברים בעצם הקפת הנות שמחאר שדרך בהקיף זמן אחר זמן ואינו נכרע אמנו עד שיזדמנו לו מעות ואין דלך לבנגו הוי כאלו הלוהו עד אחר שביעי' ולא טעם שכל שכיר שאינו נשמט מפני שהדרך לקבץ שכר אבל אם גמרו ביד השוכר אותו ופו': ואחר המלוה הרחויה לא מצינו שום מפרש אחר יאמר כן לדברנן בעינן דוקא הקפת כמה פעמים או שפר מקובץ לשלא ישמט ולהרמב"ם ז"ל דקאמ' שכר מעט מעט על שיתקבץ הכל וכו' אירחא דמלתא נקט ומה שהקשו' בב"י קל היטוב וכל המפרשים ז"ל מסכימים; מפני שאינו כמו חוב של הלוהה לפיכך אינו משמט: והתוספות לבאי' מנין דף י"ח בלבור מאומתי כתבו הא לאמרי' ברים אעפ"ו תגלי כתובה בכתובה לאי לשעבוד' קשה לר"י מאי ר"ל תוספ' כתובה דאיכה אמטי משום דתפלי בכתובה כמתובה. תפוק לי דלא משמט כתובה ותוספת מילי דהוה אסכר שכיר ובקפת חנות דאיכא מ"ל דלא משמט אלא מלוה וכל שכן כתובה ותוספת וכו' והוא מבואר מלבד הדומקים העצומים שבריך לספול לשבוכו ז"ל: והגראה לע"ד ביאור ההסגה הוא לבסון הירושלמי מיתיתי לי' רש"י ז"ל בזה הסגנון א"ר אלעזר רבי יהודה הוא דאמר בעיל הראשון משמט וכשאזר והקיף בו ביו"אחרי כן דברים אחרים ופריך והא אין לאו לתבעו ב"ה ומסבו ר' בא בשם ר' זעירא כיון שראוי להחמיר כמו שראוי לתבעו ולתן לו מעות והוחיל ולא נעשת מלוה ומשמטת ומתא ר"ל דכיון דאיגלאי מלתא לאמרע שהוא מוכל כמי שראוי לתבעו דמי אלא בלשון הירושלמי דקוק ולכותא במסכת שבת פרק שואל וכו'. ומשך להביא המתיה' על ההיא דאחל כלמיתיקלעיל ולא מוקן בה בלוה ואני בעניי מסבאי כי מפני מה שהבין הירושלמי אותו הפירוש הלקוק כאשר העיל הוא ז"ל בלא לו אומה המתיהה: אמנם לקוכר השגתי כך נראה לפרשו לאין פסק דרבי אלעזר דמוקי מתניתין כרבי יהודה היינו משום דקשה ליה דאי לרבנן הא הכא אין הסתם כיון שהיא ו"ט ולאי בדרך אחרת והקפה הוא נותנו ומ"ם מסקפ' חנות דלעיל לפני שהוא מוכר לאמנה פברי רבנן דאינו משמט הלכך קאמר ר' אלעזר דלא מתוקמא אלא כרבי יהודה דלכון שהקיף אח"כ דברים אחרים נעשת הראשונה כמלוה ומשמטת. ואפילו פריך דאפי' כרבי יהודה לא מצינו אחרת דהא אין לאו לתבעו בר"ם דע"כ לא קאמר ר"ל דראשונה נעשת כמלוה ומשמטת אלא כשיכול לתבעה קודם שמיטת דקרינא ביה לא יגוש אבל השתא דאינו יכול לתבעו בר"ה אפי' הראשונה לא תשמט דלא קרינא לא יגוש והיא ממה תמיה הר"ם ז"ל בההי' דהשמ"ל ותירץ רבי זעירא כיון שראוי להחמיר כמו שיכול לתבעו וכו'. פירוש לא קריכינן לאוקמה בל"ו לטעמא לאתיתין דמשמט. היינו משום דהא דאמרינו ונתנו בהקפה אינו מפני שהוא מלעתו רוצה ומסכן לאחמיר לבבי הא ולאי הוא בהקפת חנות אבל זה מחמיר לפי לשר ו"ל לאמר נו עכ"פ בעבור הייתו ר"ם שאינו יכול לתבעו ומחמיר מפני שכן הוא ראוי ולא מפני שאינו רוצה בי מדעתו היה תובעו הוה לי' כמו שראוי לתבעו ולפיכך חנות ואלו יש כאן לא יגוש וכשכי מתוקמא מתני' לכ"ע ואלא לרבנן אתיא שפיר ולפיכך פסקה הרמב"ם ז"ל להלכה מפני שפירוש זה הוא מוכרח לתרץ כתתיהה דהשומל כהשומל לעיל.

ד ובן ת"ח שהלוו וכו'. אלו דברי הרמב"ם ז"ל הם דבר דדוקא לת"ח סניא אחירה ומטעמא הם יודעי' וכו'. והראב"ד ז"ל השיגו ואחר דבריו מוסרים זה אם זה

Digitized by Google

וכתב הרב ז"ל בכסף משנה כלומר שהוא כתב לעניל שאין כותבין פרוזבול אלא מחכמי גדולי ביותר יכבית דינו של רבי אמי ור' אסי שהם הפליגים להפקיר ממון בני אדם מכל שהר בתי דינין אין כותבין • ויראה לי שכבר כתבתי שדעת רבינו דבית דינו דרבי אמי ורבי אסי לאו דוקא אלא שהם גדולים בדורם כרבי אמי ורבי אסי בדורם וכו' עד ורבנן דבי רב אסי היינו גדולי בני בית דינו וכו' • ותסי' ותלמידים שכתב היינו תלמידים מב"ד משום דבר"ל ואחרי המחילה הראויה יש לתמוה אם הפתולה היא זאת עדין לא נתיישבה דאם אם נסבול לרבנן דבי רב אסי לאו תלמידי שלומדי בבית מדרשו הם אלא גדולי בית דינו סמכין עמו לב"ד וכן תלמידים דהרמב"ם ז"ל כה"ג עם שאין זה מסשת פנמר בסדר מקומות • אלא אין פסק שאם יש לך לומר דתלמידים אלו הם רמיים להפקיע ממון • אינו אלא בהרמנא לרב אסי שהיה גדול הדור והם נמנים עמו ונפשים לו שיפיס לעשות ב"ד אלא אסי הם כבני עמם פסיטא שבמקום רב אסי לא אפשר לתקושי ממונא בלאו • ואם כן לדרכו ז"ל תמיה נמי לא אייסר מילייהו בעין פרוזבול ומפירש דברי אלא בפיוסם נמנים עם רב אסי • ומהגמרא מוכח דסוי מסרי עלייהו לפה"ד הלא רב אסי, אמנם הסיגירה עצמה שאמר בגרמא מבואר היסוב לאלו היותם תלת דיי מכמים לקבל אלא לעטרכו גדולי ביותר כי היכי דמהני לבלתי הצריך כתיבה: ויותר חזק לדברי ז"ל קשה על הרמב"ד ז"ל מה לו עם הרמב"ם ז"ל לדלילים מי כותבת הרי בכתב הרמב"ם לעיל אין כותבין פרוזבול אלא מכמים גדולים ביותר כיומר כבית דינו של רבי אמי ורב אסי • לא חלק עליו ולא הסיגו כלל מסתע בהליה שהוא מסכים כן לדברי אמי ורבי אסי בעיקר ומ"כ לדלילים הוי הוו מסרי מילי אהדדי רבנן דרב אסי שלא היו כבית דינו של דרבי אמי ור' אסי: אשר ע"כ בבקשת הלסות הראוי יראה כי סכונת הפסגה רחוקה מאד ממה שהבין בה הרב ז"ל כאשר נלקח שתפ'סוף לשון הרמב"ם ז"ל שאמר ובדברי' בכבד היא נדחת ועל דברים אלו הסיג • וכפי דרך הרב ז"ל לא הוה כיה לתפוס אלא מה שאמר ומבר דברי ו בתלמידים אלו לאמר אם אמר לב"ד ואפי' אם אמר לב"ד ואפי' אם אמר לב"ד ואפי'

יז ולעולם אין כותבין אלא על הקרקע כו' על טעם הש"י ז"ל הקשה רבי' שמשון מרי עלין נקוב המונח ע"ג יתלות שיכול לכלותו: ולאמרי' בהשולה לכותבין עליו פרוזבול • ופי' הוא ז"ל דעליף קרקע ממעלמלין משום לקשיב שפי כגבוי כיל ב"ל ולא קרינא ביה לא יגוס וכמלוה שיש עליה משכון וסתוספות סלילו על רש"י ולמע"ג דעלין נקוב יכול לכלותם לא פליג רבנן בקרקע:

ואני בעני לא זכיתי לירד לעומק עיקר טעמו של רש"י ז"ל ונראה • דלמי מילתא לא שכיחי סיא שילוה אלסמעותיו לגוה שאין לו קרקע ומפני זה לא תקנו פרוזבול אלא למי שיש לו קרקע. א"כ היאך אמרו אם אין לו מזונו וכו' • וכן אפילו הסאיל לו מקום וכו' • הרי כל זה הוא עתה אחי שהלו ונמצא זה מעקרת הלוה מעותיו לגוה שאין לו קרקע • והשתא כי מתקני רבנן לכשילוה לכתוב פרוזבול יקנה לו עתה קרקע הוא תקנתא למילתא לא שכיחא וכיון לא שייך לומר לא פליג • ואלו לסר"ש ז"ל ניחא דאמן בתר הסתא אזלינן שבשעת הפרוזבול יהיה לו קרקע למענן יחשב כתוב כגבוי אלא ב"ל אבל לרש"י ז"ל מעעם מלחא דשכיחא נראה לבתר מעקרא אזלינן ולא ידעתי איך יתיישב במזכה • אם לא שנאמר בלוחא לכשכותב הפרוזבול תשבינן כאלו עתה מחלם נעשית הסלוחה ע"י סב"ד שנעשו הם מלוים ללוה על סמך הקרקע שכבר לעת כזאת הוא אצל הלו' ועליין לריך לסתיים בזה: מזכהו בתוך שלהו אל כל שהוא וכו' • כתבו התוספו' והא לכתבינן אקרקע כל שהוא פירש בקונטרי' משום דראוי לגבות בו כל הסוב כמעשה לקטיני לתביי ור' שמואל פירש משום לקרקע כל שהוא שום כל הסוב אלין אונאה לקרקעות • וקשה להא אמרינן דבטול מקח יש להם עד פלג' ע"כ • וכבר מודע מה שנתלקו ז"ל בהסיא דאונאה אין להם בטול מקח יש לסן ורשב"ם ז"ל הוא מכת הסוברים לאפילו טפי מפלגא אין להם: אך קשה לי לעת רשב"ם ז"ל דבהזכב לף ל"ז הוא בעיא דר' אמי אי בטול מקח יש להם והא תקשי ליה מתניתין דשביעית המזכה לו בתוך שלהו כל שהוא אלא מעתה לא משכחת לה ליסגי כל שהוא אלא מעתה אלא בטול מקח אין להם אפילו ביותר מפלג' • ודאי משמע לרשב"ם ז"ל לא סגי טעמא דקטיני לאין אונאה המלוה סומך בזה והלכך הוצרך לומר טעמא דאין אונאה לקרקעות • ואם כן תקשי לרי' יוחנן בשכרת אין למשנה זה הטעם מיהו למאי דבעי מעקרא ר' אמי ליכא למימר אפשוט ממתניתין דאלו היא נופיה מספקא ליה מאיזה טעם הוא אבל לר' יוחנן אי אפשר אלא בטעמא דקטיני: ואמר רב יהודה השאילו וכו' עיין שער מ"ג חלק א' סימן י"ב:

גרסינן בירושלמי וכו' • כתב הרב ז"ל בב"י ואיכא למילק היכי משמע לסו מהירושלמי הזה שמצריך שיהיה קרקע למלוה ולגוה לשלריך הקנאת קרקע לפרוזבול המה ענין זה לענין זה וכ"ל המשמ' לסו אלא שלריך הירושלמי שיהא הקרקע למלוה אלא כדי שיוכל להקנות שטרותיו אגב קרקע עד כאן • והשבר מבואר: ואי קשיא לך להקנאת קרקע אמאי אילטריך שיהיה קרקע למלוה תסגי בהולאתו מילי דהוה אמאי לכתב רבינו בשער מ"ג ח"א המאן לכתיב בשטרא הנחי לך אגב ארבע אמות קרקע בחצרי וכו' • אף על פי שאינו מהם כלום הולאה ב"ל וכו' • לאו מלחא היא לכי אהניא הולאה בעל אין סיום לוקח במה שהוא מתחייב בו בעצמו אבל כשהוא לחוב את אחרים כי הכא לא אמרינן הולאה בעל דין כך עליה למי הלכך בעינן לגיהו לגיה קרקע ממש:

הולך המלוה אצל שלשה וכו' • בהשולה לף ל"ב עמוד ב' אמתני' דבראשונה היא עושה ב"ל וכו' • איתמר בפני כמה הוא מבטלו ר"ג אמר בפני שני' רב ששת אמר בפני שלשה רב ששת אמר בפני שלשה ב"ל. תקני ורב נחמן אמר בפני שנים לבי תרי נמי ב"ל קרי לסו • אמר רב נחמן מנא אמינא לה לתנן מוסרני לכם פלוני ופלוני הלויים וכו': והסברא הראשונה שמביא ר"ר יהודה ז"ל היא לפסוק כרב ששת וכתב הרב ז"ל בבית יוסף ולכאורה משמע לבתרי סגי להלכה כרב נחמן בלומי אבל מלשון בעל התרומות שכתבתי בסמוך נראה דשלשה בעינן וכן נראה מלבלי רבינו ז"ל שכתב פלוני ופלוני ואפשר לטעמא משום דמשמע לסו לדיני דשמעה איסורא ניסו והלכתא כרב ששת דמסתבר טעמי דשתה לריכים חלאה בינהו וכו': ולי בעניותי הדברי חמודי היאך אפשר לפסוק כרב ששת דשלשה בעינן הא מוכח מ דברי רב נחמן דלא אמר בגט בפני שנים אלא משום דאפשר בפרוזבול קתני בפני פלוני ופלוני דלריכים הוו שנים דלריכים לומיא דעדים וכו' • אבל אי בפרוזבול הוה בעינן שלשה משום דלא מקרי ב"ל אלא בשלשה אלא הוא מוכרח לומר דגט בגט לא סגי אלא בשלשה • ואין חזינן לקמן דאמר רבי יוחנן מאי מפני תקנת השולם מפני תקנת ממזרים • ומפרש בגמרא דסבר לה כר"ל דאמר בפני שנים וכי תרי לית להו קנא וכו' ואם ר"י סבר בגט כר"ל היינו בהכרת מסרמי של פרוזבול דלא"ה סתם ב"ל משמע שלשה • והרי כל הפוסקים ז"ל פסקו כר"ל בגט מלקמי ר"י כוותיה ואם כן ע"כ הלכתא כוותיה נמי בתאי דבנן בפרוזבול דפלוני ופלוני הוא בדוק דבשנים סגי ואין נפסוק כרב נחמן בחלא וכרב ששת בקלא כיון דעל כל פנים זו תלויה בזו:

יח רבנן התם אחד מתמשה וכו' • כתב על זה הרא"ש ז"ל ותניא בתוספתא חמשה שלוו בשטר אחד כל מי שיש לו קרקע כותבין עליו פרוזבול מי שאין לו קרקע אין כותבין עליו פרוזבול ר"ש בן גמליאל אומר אפילו יש לאחד קרקע כותבין פרוזבול על כלם • ונראה דהלכה כרשב"ג דקיימא לן חמשה שלוו כאחד נעשו ערבאין ואחראין זה לזה ע"כ • ומלשון רשב"ג דקאמר כותבין פרוזבול על כלם משמע שבפרוזבול נזכרו חמשתן שאמר כל חוב שיש לי על פלוני ופלוני וכו' • ואמי גם על האחרים על סמך הקרקע שיש לזה:

ב ונראה לכיון דטעמא הוי משום דכלן ערבאין זה לזה • הלכך אפילו לא כתב אלא פרוזבול על זה שיש לו הקרקע ולא זכרו לאחרים גובה ממנו חוב האחרים דהא כתיב בהו כל חוב שיש לי על פלוני שאגבנו וכו' • והחוב שיש לו עליו הוא של חמשתן: ותו תנן שיחה לו שלה וכו' • הטור ז"ל לא הביא זו הבבא וכתב הרב ז"ל עליו ולא ידעתי למה השמיט דבריו דין זה ע"כ • ואפשר דמלתנן מיד רבי חולפית אומר כותבין לאים על נכסי אשתו וכו' • משמע דר' חולפית רבותא אתא לאשמועינן דלא מיבעיא בשלה ממושכנת דהא סוף סוף שלו היא ולקן זמן תבא ליהו עכ"פ לאלוטין אלא אפילו בנכסי אשתו שאין לו בהן אלא פירות וגם ליתומים בנכסים אלו כלום לא גוף ולא פירות כותבין עליהם • ומכיון שכתב הטור ז"ל לכותבים לאים שלוה אם יש קרקע לאשתו וכו' • הו לא אילטריך לאשמועינן דמי שיש לו שלה ממושכנת דמק"ו אתיא: מיהו קלת איכא למי לק אמאי לא מייתי אידך לליתומים בנכסי אפטרופוסים דהוי רבותא טפי מכלהו • לאין להם בהם לא גוף ולא פירות כדאמרן ומשמע נפקא מכותבין לאשה על נכסי בעלה דמייתי מן הירושלמי כדהמוך:

יט רבי חולפית אומר וכו' • כתב רבינו שמשון ז"ל בירושלמי בעי מהו לכתוב לאשה על נכסי בעלה וכן ליתומים על נכסי אפטרופין ע"כ • ונראה דהאי וכן ליתומים הוא טעות סופר דהא מתניתין היא ולריך להגיה וכן לאפטרופין על נכסי יתומים דהוי לומיא דלאשה על נכסי בעלה • והרא"ש ז"ל מייתי הדין פשוט בשם הירושלמי דכותבין לאשה על נכסי בעלה • וא"כ ודאי ה"ה לאפטרופין על נכסי יתומים

יז ולעולם אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע פירש רש"י שיהיה קרקע ללוה וטעם הדבר שאם אין ללוה קרקע אין מצוי מי שילוה לו מעותיו ובי תיקון להלוואת דשביחא למילתא דלא שביחא לא תקון וכדתנן בשביעית אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע ואם אין לו קרקע מזכהו כתוך שדהו כל שהוא וכמה אמר רב אפי' קלח של כרוב ואמר רב יהודה השאילו מקום לתנור כותבין עליו פרוזבול ות"ר אין לו קרקע ולערב יש לו קרקע בורתבין עליו פרוזבול לו ולערב אין לו קרקע ולחייב יש לו קרקע כותבין עליו פרוזבול מדר' נתן: גרסינן בירושלמי רב אמר והוא שיש לו קרקע ללוה ולמלוה ומפני זה הירושלמי שפסק שקרקע צריך לפרוזבול על בן הצריכו הראשונים לכתוב תופס פרוזבול בחקנאת קרקע דבודאי כל ש"ח בכתיבה ומסירה נקנה בלבד והם כתבו והמסידה אגב קרקע וזה מה שכתב ת"ר יהודה אלברצלוני ז"ל ענין שטר והקנאת פרוזבול כך הוא הולך המלוה אצל ג' עדים ויש אומרים אפילו בב' ואומר הוו עלי סהדי וחזו דאנא מסרנא פרוזבול קמי' ג' דיינין דאינון פלו' פלוני דיינים שבמקום פלוני ודי לו אם יחתמו לו אותן עדים באותו פרוזבול שהם ראו כי בפניהם מסרו בפני הדיינוואע"פי שאין הדיינין חותמין בי מיהו אם חתימי דיינין טפי מעלי ואיצריך שם עדים בלל וזהו ששנינו הדיינין חותמין מלמטה או העדים וזהו נוסח שטר פרוזבול אנו ב"ד החתומים כך היה שבא לפנינו פלוני בן פלוני ואמר לפנינו רבותי הרי שיש לי חובות על פלוני ופלוני והריני מוסר לכם פרוזבול ויהבית לבון במתנה בקנין ד' גרמידי מן ארעא דאית לי ועל גביהון ארשיתי יתבון למגבא כל ש"ח דאית לי על איניש ומעתה תהוי לי דייני ותגבוהו ותקבלוהו לי ואם לא תגבוהו אתם מעתה כיון שמסרתי לפניכם פרוזבול זח הרי אני גובה כל חוב שיש לי עד היום אצל כל אדם כל זמן שארצה ואנו ב"ד כיון שראינו דבריו נכונים והואיל ומסר קרמנא מילי דפרוזבולא כדאמרי' רבנן כתבנא וחתמנא ביום פלוני בירח פלוני לשנת פלוני האי שטרא דפרוזבולא כדנהגא מיומי הלל הזקן וכדתקין רבנן מיומא דנן ולעלמא דאעביד הדין עובדא קרמנא וייפינו כחו דלא תשמט לי' ה להדין פלוני כל חוב ורשו' שיש לו אצל כל אדם עד יומא דנן וכן החזקנו כחו בתקנתא דרבנן וחכל שריר וקיים ע"כ: ולא שנא כתיב בלשון דייני וחתימי סהדי ולא שנא כתיב בלשון סהדי דמסהדי מאי דאמר לדייני וחתימי סהדי כשר וכראיתא בפרק השולח הדיינין חותמין למטה או העדים:

יח תנן התם אחד שלוה מחמש' כותבין פרוזבול לכל אחד וא' חמשה שלוו מאחד אין כותבין אלא אחד פרוזבול לכולן • ורבו תנן הרתם בשביעית הירתה לו שדה ממושכנת בעיר כותבין עליה פרוזבול:

יט רבי חוצפית אומר כותבין לאיש על נכסי אשתו ליתומים על נכסי אפטרופין פי' יתומים שלוו כותב פרוזבול שלו עליהן חואיל ויש לו קרקע לאפוטרופוס שלהן ואע"פי שאין להן קרקע וכדלעיל שאין כותבין פרוזבול אלא אם כן יש ללוה קרקע:

Digitized by Google

יחומים יומינס דכ״ם ליחומין על נכסי אפטרופין ולפ״ז שפיר קאמרינן לעיל בסמוך • דלא הוצרך הטור ז״ל להביא לין ליחומים על נכסי אפטרופין • דמכותבין לאפוקי על נכסי בעלה שמעינן ליה :

כ אבל יחומים שהלו וכו׳ • שלא קבל פירוש רש״י ז״ל שאין שביעית משמטת חוב אביהם שמת וכו׳ אלא כתב דממה שהלו הם קאמר דאי ממה שירשו מאביהם אינו צריך וכדאמרינן בספרי ר״ם אומר כל בעל משה ידו ולא יורש ומיהו לוקח יורש אבל לוקח לא לוקח לא זכי אלא בשעבוד נכסים ואכתי שעבוד הגוף קיים ואע״ג דלא קרינן ליה יגוף כיון דאיכא יגוף מחמתיה לא יגוף קרינא ליה • כן הביא הר״ן ז״ל בשמו וכתב על רש״י ז״ל דאפשר דס״ל דהשיא לספרי ר״ם הוא דקאמר לה • ואפשר דרבנן פליגי עליה ע״כ • וגם הרב ז״ל כתב בב״י דרש״י ז״ל דתי הסיא לספרי משום מתניתין דר׳ חוצפית וכו׳ • ולכאורה הדבר תמוה היאך אפשר לדחות דברי ר׳ שמעון כיון דמפיק מלתיה ממשמעותיה דקרא ולא מיתורא דנוקמי׳ למלתא אחריתי וחפשתי בספרי אשר ביד ולא מצאתי שם ברייתא זו דר״ש אזולי לא היתה גם כן בגרסת רש״י ז״ל ואם כדאי לקיים שגם רש״י ז״ל דאיתא אפשר לומר דהתם בספרי הכי איתא שמוש כל בעל משה ידו יכול אפשר שמוש כל בעל משה ידו יכול שכר שכיר והקפת תמות ת״ל אשר ישם בדשאו אם סופנו לרבות את כלם מת״ל משה ידו מה משה ידו בזקיפה אף כלם בזקיפה ע״כ • ושאת על זה כתב דברי ר״ם דקאמר בתר הכי ר״ש אומ׳ כל בעל משה ידו ולא יורש • ומכין דרש״י ז״ל דת״ק ור״ש פליגי במשמעות כל משה ידו דלת״ק בא לפרש תיכות ומתות החוב דלוקח כשהיא זקיפה משמע ולמעשי כל הכך דאיכא זקיפה • ושמעינן מינה דהכי נמי אם זקפן משמע ולא אתי קרא לפרושי מי יהיה הבעל חוב יורי׳ שמעון פליג וקאמר דקרא לאתי גדר לב״ח עצמו הוא דאתא לומר לוקח ! המשה עצמו משמע ולא יורש • ולא קפיד אחוב עצמו אין שיהי׳ והשתא הכי נמי דאי״ל דממילא הלכה כת״ק לגבי ר״ש כ״ם דנתניתין דשביעית אתי כת״ק : ואיך שיהיה אין פירשו של הרמב״ן ז״ל מקובל אצל הרשב״א ז״ל שכתב דבמו ירוחם ז״ל בשמו שאם היחומים היו גדולים טעמינן להו שמא היה לאביהם פרוזבול • אלו שמא תנאי היה שלא ישמטנו בשביעית :

כא ופרוזבול המוקדם וכו׳ • יש בזה הבדל מהתוספתא עיין בפירושי ר״ם והרמב״ם ז״ל המקום :

כב וענין הפר זבול וכו׳ • מימרא דרב היא • וכבר מייתינן לעיל סימן י״ל לשון הסוגי׳ שבאה על זה בגמר׳ דפריך ממתניתין דהכותב לתנן וכן ב״ח שמוליא ש״ח ואינעם פרוזבול הרי אלו לא יפרעו ומשני תנאי היא דתניא המוליא ש״ח צריך שיהיה עמו פרוזבול ואכ״א אינו צריך :

יחומים שהלו לאחרים אינן צריכין פרוזבול בדתנינן בגמרא דהשולח אמר רב יהודה אמר שמואל יחומים אינן צריכין פרוזבול ר״נוב״ד הם אביהן של יחומים ובאלו נגוש ועומד כל חוב שלהם הוא :

כא ופרוזבול המוקד׳ כשר והמאוחר פסול והביתנן בשביעי׳ וכן פסק הר״ם ז״ל שאם כתב הפרוזבול תחלה ואחר כך הלוה אינו מועיל כלום אלא משמט עד שיכתוב הפרוזבול אחר שהלו׳ נמצאת אומר שכל מלוה הקודמת לפרוזבול אינה משמטת ואם הפרוזבול קודם למלוה הרי זו נשמטת לפיכך הפרוזבול מוקדם כשר כיצד כתב הפרוזבול בניסן והקדים זמני מאדר כשר שחרי הורע בחו שאינו משמט אלא עד אדר אבל אם איחר זמנו וכתבו מאייר פסול שהרי מיפה את כחו שהוא משמט עד אייר שלא כדין שהרי אין דינו שיהא משמט אלא עד ניסן בשעה שהן מפירות חדברים לבית דין :

כב וענין הפרוזבול אעפ״י שאין מוציאו המלוה אם טען פרוזבול היה לי ונאבד ממני נאמן וכראיתא בפרק השולח ולא עוד אלא שאנו פותחים לו ואומרים לו שמא פרוזבול היה לך ונאבד אם השיב כן היה לי פרוזבול נאמן ואם השיב לא היה לי פרוזבול אבד את חובו • וכדגרסינן בפרק השולח כי אתו לקמי׳ דרב אמר להו מידי פרוזבול הוה לך כגון זה פתח פיך לאלם הוא דמסתמא לא שביק התירא ואכיל איסורא ולמעלה כתבנו בשם הרז״ל דה״נ אם טען עד מנת שלא תשמטם לי בשביעית הלוותיך נאמן • וכן אם תובעו מלוה ע״פ וטען הלוה שפרוזבול זה קודם ההלואה נעשה והמלוה טען לא כי לאחר ההלואה נעשה נאמן וכן אם טען המלוה מלוה זו הקפת חנות היתה או שכר שכיר שאין ב זם מצורת שמטה והתחבעיאופר לא כי מלוה היתה בטלן פסק הרמב״ם כי התובע נאמן כמגו ש כול לומר פרוזבול היה לי ואבד • ואיכא לאקשויי עליה דהא לא אמרינן מגו לאפוקי ממונא דבשלמא בחוב בשטר ההיא אוקמי ממונא מקרי דדוקא שטר זייפא הא שטרא לאו זייפא אמרינן ביה מגו לקיומי שטרא ואפי׳ לאפוקי ממונא וכראיתא בפרק שבוע׳ הדיינין ובמי שכתוב בשער י״ז שהקדמנו אבל ע״פ אי כשטר זייפא בודאי לא אמרי׳ מגו לאפוקי ממונא ובראיתא בפרק שבוע׳ • והנה הי״ר ז״ל כתב שאפי׳ למלוה על פה נאמן התובע לטעון הקפת חנות היא כמגו ויש לתרץ כדי להעמיד דבריו דשאני הכא דלתובע מסייע ליה חזקה דלא שביק היתרא ואכיל איסורא ומ״ח נאמן התובע ואע״פ שהאחר מוחזק ומוציאין ממנו וא״כא מ״ד דבכל מקום שהוא נאמן התובע מיהו משתבע היסת ושקיל ולא בריר לן :

כג ועתה יש לנו לברר ולבא׳ בכמה אנו בשביעית עכשיו וזה יצא לנו אמת׳ החשבון מההיא דגרסינן בעכו״ם פ״ר אמר רב יהודה בריה דרב יהושע האי מאן דלא ידע כמה שני בשבועי לחשוב בללי ביובלי ופרשי בשבועי ונשקול מכל מאה תרין ונשדי אפרטיה ונטפי חדא שתא ודע כמה שני בשבועי וסימניך כי זה שנתים חרעב • ודבר זה פירשו רש״י האי מאן דלא ידע בכמה שני בשבועי קאי לסדר שמטות שהיו ישראל מונין והולכין בפני הבית דק״ל שביעית נהגא בזמן הזה ואפי׳ לרבי דמידה הוא דבכספים מרבנן נהגא ונטפי חדא שתא על שנים דמחורבן הבית עד שתא דקאים בה מ״ט דתניא מגלגלין זכות על ידי זכאי וחובה על ידי חייב בשחרב הבית בראשונה מ״ה ומיצאי שביעית היה וערב ט״ב היה וכן בשניה אלמא שתא דחורבן אתחלה שמטה למהדר ומאן דמני לשני חורבן לא מני לה לההיא שתא בהדי שני חורבן אלא בהדי שני דקם בירתא הואיל ונפקא ליה רובא בט״ באב חילכך מאן דבעי למימני שמטה לוספה לשנה דחורבן על מנין שני דבתר חורבן ונחשיב כללי המאות ביובלי שני יובל למאות לקצ׳ מנינו ונשקול מכל מאה תרין ונשדי אפרטי בר׳ יהודה דאמר שנת נ׳ עולה לבאן ולבאן פי׳ היא שנת יובל והיא תחילת שמטה הבאה ונמנית ליובל הב׳ דאי כרבנן היא אמרי שנת נ׳ היא שנת יובל ובשנת נ״א מתחיל יובל הב׳ ונמצאת שנה מתוספת על סדר השמיטה לכל יובל אבל לר׳ יהודה משהתחילו למנות השמטין לא זה הסדר מז׳ לז׳ שנים וסימניך דלא תעבד כתבנן אלא כר׳ יהודה למשקל תרין שנין מכל מאה כי זה שנתים הרעב ובמסכת ערכין גרסינן לר׳ יהודה חורבן הכית במוצאי שביעית היכי משכחת לה מפרי בית שני כמה הורה ת״ב תמני שני לארבע מאה פייש איובלי שדינחו על עשרים הרי כ״ח הרי אשתכח דבשנת השמיטה חריב ומשני הנך שית עד דסליק עזרא וקדש לא מנו שמטין הילכך דל מינייהו שית שני קטיית׳ אשתכח דבעשרין ותרתין אחרים והיא מוצאי שביעית ע״כ • ועל דרך זה פי׳ הראב״ד בפירו׳ וזה לשוני ידענו כי אחר שנבנה הבית שש שנים אחר כן ירד עזרא לשם הוא וגלותו עמו וקדש את הארץ וכן מפור׳ בספ׳ עזרא וקדשו את הארץ ומנו יובלות לקדש שמטין כראיתא בערכין וכן מפורש בספר עזרא נמצא שכל ארבע מאות ועשרים שנה שעמד בירת שני לא נתקדשו מהם כי אם תי״ד שנים מול שתי שנים שהרי בכל מאה יש בהם

ומתוך הלי שקלת ועריא נתקשו בעיני דברי הרמב״ם דבין זה שכתב המוליא ש״ח אחר שביעית ואין עמו פרוזבול אבד חובו ואם אמר היה לי ואבד נאמן שמזמן הסכנה ואילך כ״ח גובה שלא בפרוזבול וכו׳ • תלה הטעם שנאמן לומר אבד מפני שמזמן הסכנה וכו׳ • וכתב הרב ז״ל בכ״מ ומ״ש שמזמן הסכנה ואילך וכו׳ מסנה בס״פ בכותב וכותב וכו׳ עד ונראה מדברי רבינו ז״ל כאן ובפי׳ המשנה שמפרש שבזמן הסכנה לפיינו שגזרו כותים גזרה על המלות היו יראים לשמור פרוזבוליהם שתקונו שיהא המלוה נאמן לומר פרוזבול היה לי ואבד ואעפ״י שעברה הגזרה נאמן לומר פרוזבול היה לי ואבד שלא לתלק בין זמן לזמן ודשב״ג מפרש הוא ואת״ל שסות תולק הא קי״ל כ״מ שמנה דשב״ג במשנתנו הלכה כמותו ע״כ :

ותימא בין יהיה דשב״ג מפרש בין יהיה תולק מאי פריך בשלא לרב ממתניתין דהוליא שטר חוב והוצרך לאוקומי כתנאי דברייתא הא רב אמרה למלתיה כרשב״ג דמן הסכנה ואילך הוא דומן בלא פרוזבול אפילו אחר שעברה הגזרה • ורב לאו קודם גזרה איירי :

זכתב הרא״ש ז״ל רב אלפס ז״ל לא הביא כל זה ומתניתין דהוליא שטר חוב כתבה במקומה בהכותב משמע דכיון דשמא דמתניתין כר״מ דסלקה כוותיה • מיהו נהגו העולם כרב וכן מסתברא כיון דמורה ועבד עובדא כחכמים דברייתא יש לסמוך על זה ע״כ : ואם הרי״ף ז״ל יפרש דברי רשב״ג ע״ל הרמב״ם ז״ל הרי הביא שם פל המשנה ומוכל לומר דסמך שתמא על דברי רשב״ג כיון יפרש דברי ת״ק כיון יתלוק ומודע דהלכה כרשב״ג במשנתנו • ואם כן גם הרי״ף ז״ל יפסוק כרב : ואולי דייק הרא״ש ז״ל בלישנים דאמר הרי״ף ז״ל לא הביא כל זה וכו׳ • ורצונו שלא הביא כלום מדברי רב ולכל הפחות הי״ל להביא הך דכי אתא לקמיה וכו׳ לאסמועינן דאכן נמי טעמינן ליה דסך מלתא לא שמעינן לה מדרשב״ג ומדהשמיט כל זה משמע דליתיה ליה דרב אלא כמותו מתניתין :

וכן אם תובעו מלוה ע״פ וכו׳ • מלשון זה של הרמב״ם ז״ל נראה דלוקח בדליכ׳ זמן בפרוזבול אז נאמן לומר שהמלוה קודם פרוזבול היתה במגו דהיה לי ואבד הא אם היה מפורש זמן קודם הלואה לא מהני מידי • ולא כן נראה מדברי ר״ם ז״ל דאמתניתין דפרוזבול המוקדם מייתי תוספתא דקתני כל מלוה שאחר הפרוזבול אין משמט ופי׳ לא שעשה המלוה אחר שנכתב הפרוזבול אלא משום דתניא בהשולח המוליא ש״ח צריך שיהיה עמו פרוזבול וחכ״א אינו צריך משום דנאמן לומר שטר היה לי ואבד ותנן בפרק הכותב מן הסכנה ואילך אם גובה שלא בכתוב וכ״ח שלא בפרוזבול זהשתי אמוראי רשב״ג בתוספתא גדולה מזו דל״מ היכא דליכא פרוזבול כלל דנאמן לומר היה לו ואבד אלא אפי׳ מוליא שטר חוב ופרוזבול וזמן המלוה אחר הפרוזבול אפילו הכי

אינו

אינו משמע דיכול לומר פרוזבול היל ואבל וכו' ע"כ • וזו נראית קולא יתרה: ובן אם עצן המלוה זו הקפת וכו' ראיתי לעור כתב וז"ל וכן אם אומר המלוה תנאי היה ביניהם שלא תשמטני בשביעית אז הקפת חמות משמטת נאמן במגו דהיה לי ואבל ע"כ • מדבריהם לכל הני ופרנסו וקאמר בסוף נאמן במגו וכו' • משמע דגם בטענת תנאי אינו נאמן אלא במגו: ואתמהא לכלהו רבותא ז"ל סברי דבטענת תנאי היה בינינו נאמן אלא עלמא כמו בטענת פרוזבול ואבל ולי הדדי בינהו ואינם בטענת הקפת חמות ומומה לה למסכת מעשה מגו ומתשובות לבדמב"ן ז"ל סי' רל"ו מייתי סרב ז"ל ולא פותחין לו ואומרים כלום תנאי היה לו עמך אלא תשמטנו וכו' : ואיכא מ"ל דבכל מקום וכו' • הא דקאמר משתבע היסת ושקיל נראה אלא בא בדקיוק לבבר נתבאר במקומו דאין היסת אלא להפטר אבל לגבעים ומוטלים שייכא שבועת המסנה • אבל הרמ"ם ז"ל דייק בלשניה שבבית הטור ז"ל בשמו שהוא נאמן אבל צריך שבועה וכו' והיינו משתמע שבועה שיעלה לו: ומה שכתב הכא ולא בריר לן • כבר עלתה הסכמת האחרונים ז"ל לפטרו בלא שבועה כסברת ר"ת ז"ל ומטענת אלא שביק וכו'

שער מו חלק א

א ואם כנא בגמי לשון ותרבית תלת מלתא היא וכו' היינו משום דלא אשכח בגמרא רבית לאוריתא בלי נשך ולא נשך בלא תרבית לכל שמלוה נשוך וממונו חסר ע"כ המלוה משתכר וממונו מתרבה • ואיכ למידק דהא מסקינן דפוסקין ז"ל דאיכא שמלוה אומר לגוה אני מלוה לך ע"מ שתתן זוז לפלוני הוא אסור כלשון הטור סי' ק"ס לדבר פשוט • ואסור זה הוא מדאוריתא דכתב בהלכה סי' קס"ט • ומ"כ היכי קאמר בגמרא לאיכא נשך בלא תרבית ומאי קא מתמה • הרי משכחת לה בכה"ג שהלוה מתמעט ממונו ואיכא תרבית שאין ממון המלוה מתרבה כי האחר לוקח הרבית לאפילו בשאין המלוה חייב לזה כלום עשקינן • ואיכא למימר דהסיא הנאה שמתהנה המלוה שעושים רצונו לתת על פיו ממון לאחר חשיבא ליה הרבית • דהא חזינן דאסנאת רבוי ממון קפיל קרא דומיא דמרבה הוא ולא אהנאת אשלומי חפצים • ואולי משום דאסתמא אי לאו דמעטי ליה הנאה מיניה לא הוה יהיב ליה כאותה שבבית הרי"ף ז"ל פרק בני העיר: נשך באוכל מנין מ"ל נשך אוכל וכו' • דקלקו התוספות ז"ל דתחלה ס"ל למדרש רבית בכסף דמפ"ק ליה מנשך כסף הכתוב בר"ש • וי"ל משום דנשך אוכל כתיב בהל ת"ל ורבית כסף לא נפיק אלא בהא ענין ע"כ • וקשה אליבייהו דקאמרי הו אין לי אלא בלוה במלוה מנין ומפיק ליה מנשך נשך בג"ש • ובעי הו מנין לרבית כל דבר ת"ל כל דבר אשר ישך • ופי' התוס' עלמא דבר ג"ש הוא מוקמה משום דמיתר חל נשך בלוה ונשך לכל דבר אתא לאוקמי נשך במלוה בא"ע בלוה וכו' והשתא כיון דג"ש לא אתיא אלא בא"ע ורבוי לכל דבר כתיב בהלכה • א"כ תחלה ס"ל לאתויי מנין לרבות כל דבר ואח"כ אין לי אלא בלוה כי היכי דמייתי מעקרא נשך אוכל מהאי טעמא • ולי אפשר לומר דמאי דבעי נשך באוכל מנין אקרא לא אספר לא תתן לו בנשך קאי • והא"ק האי נשך דמייתי מעקרא בהאי קרא לא אשכחן ליה אלא בכסף ומנ"ל שהוא ג"כ באוכל • ועכ"כ צריך לו להביא מנשך אוכל • דאופן שהשאלה הוא על הלוה פסוק את הכסף ובאר הכי בעי אדרבי דסיפא: אם א"ע לנשך כסף אשרי כבר נאמר את כספך לא תתן לו בנשך נתחלף כאן פ' את כספך בפקוס פ' לא תשיך את אחיך והגיר' בגמר' כך היא רבית בכסף מנין ת"ל נשך כסף אא"ע לנשך כסף אשרי כבר נאמר לא תשיך לאחיך תנהו ענין לרבית כסף וכו' • ופי' רש"י ז"ל אם אינו ענין לגופו לחייבו על לאו של נשך אשרי כבר נאמר בראש המקרא לא תשיך ובסופו נאמר כל דבר אשר ישך תנהו ענין לרבית כסף והשתא דמעטי' מלא תשיך בין כסף בין אוכל • לאיתרו תרוייהו נשך כסף ונשך אוכל לחייב' את הלוה על

הלו של ריבית על שניהם ע"כ : ואיכא למידק אמאי אילטריך ליה לומר דבסופו נאמר כל דבר אשר ישך • הא בלאו סיפיה לקרא אייתר נשך מלכתב בריביה לא תשיך ובריבית לא תשיך ואיהו גופיה קאמר בסמוך והשתא דמעטי' מלא תשיך בין נשך אוכל וכו' • דנראה בהדיא דמלא תשיך לחוליה נפקי תרוייהו • וכיון דכן היכי קאמר מעיקרא ובסופו נאמר כל דבר אשר ישך דמעטי' מלא תשיך בין נשך אוכל וכו' • דנראה בהדיא דמלא תשיך לחוליה נפקי תרוייהו • וכיון דכן היכי קאמר מעיקרא ובסופו נאמר כל דבר אשר ישך דמעטי' מלא תשיך בין נשך אוכל וכו' • הא בלאו סיפיה לקרא אייתר נשך בכסף ואוכל כי היכי דנוקי תרוייהו אריבית

בתם עד י"ד שמטות שתי שנים הרי לך מן ד' מאות ח' שנים יתר על השמטות וי"ד שנים הרי דין כ"ב שנים נמצא כי במוצאי שביעית נחרב בית שני הלכך אותה שנחרב בה של החורבן שנמצאת יהרה בידך על השמטות ר"הוסף אותה על הפרשים שבידינו מן החורבן ובזה נדע במה אנו בשבוע • והרבה חפש בספר כתוב שם על המפרשים לשני העולם מברי תו ובשמטין ויובלות מאדם הראשון מנינן והלא אין מונין אלא אז מקדושת יהושע או מקדוש עזרא ומה עשרה וי"ד ובהר"ר והגרס' האמיתית ל"ג לשייליה לתנא דסדר עולם אלא אלשקול מכל מאה תרין והוא האריך בזה ע"כ • נמצא לחשבון זה כי קע"ב שנה לאחר חרבן הבית נשלמו ד' אלפים פירוש מן האלף הד' נשאר עדיין ממנו וכשחרב הבית בשניה קע"ב הלכך חשוב בכמה שנים עומד מן האלף ההי' וחבר עמהם קע"ב שנה ובכללן נחשבת אותה שהזפרנו שיש להוסיף בחשבונו ומכה שיעלה בידו יודעהו הא כיצד הרי שאנו עומדין בתת"קפג ליצירה קע"ב שנים שנחבר להם הרי אלף קנ"ה שנים נמצא כי אלף שנים וג' הן בלן שביעיות ומן הנ' הנשארים מאלו המאה שול אחד וחוסיף על נ"ה שנים שנשארו לך ונמצא שהן כלן שביעיות ולפי חשבון זה נמצא ששנת תתקפ"ג היא שנת שביעית לשמטה בסופה בשת שליך אותם שבעה וכן קבלה בידינו ויש שעושין החשבון על דרך אחרת והרמב"ם ז"ל כתב כי הגאונים ואנשי א"י כלן לא מנו אלא לשני חורבן משליכין אותן ז' ז' ולפי חשבון זה תהיה שנה זו שהיא שנת אלף וק"ז לחורבן מוצאי שביעית ועל זה אנו סומכין ולפי חשבון זה אנו מונין לעין מעשרות ושביעית ושמטת כספים מהקבלה והעמודים גדולים בהוראה ובהם ראוי להתלות ע"כ • נמצא שהיא חשבון תתקל"ה כי כן יעלה כשתחבר קנ"ב עם תתקל"ה יהיו אלף וק"ז שנים לחורבן ובתב שהיא מוצאי שביעית שהיא שנת א' לשמטה :

שער מו חלק א

א גרסינן בפרק איזהו נשך איזהו נשך ואיזהו תרבית נשך המלוה מלא בה' דינרין וסאתים חטין בשלש מפני שהיא נושך ואיזהו תרבית המרבה בפירות ביצד וכו' ואם קנ' בנמ' דנשך ותרבית הרא מלתא הוא ובראמ' א' אתה מוצא נשך בלא תרבי' ותרבית בלא נשך ולמה חלקן הכתוב ובה ב נשך בכסף ומרבית באוכל לעבו' על כל א' בשני לאון יכדת"ר את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכרך אין לי אלא נשך בכסף ותרבית באוכל נשך באוכל מנין ת"ל נשך א כל דבי' בכסף מנין ת"ל נשך בסף אם אינו עיין לנשך כסף שתרי נאמר את כספך לא תתן לו בנשך תנהו לענין רבית ב"ף למדנו אזהרה למלוה לוה מנין ילף לה מג"ש ליתן את האמו' של זה בזה וכראיתא בגמרא ומנין לדבות כל דבר ת"ל נשך כל דבר אשר ישך :

ב ואחר

בלא"ע וכו' • הא ולאי לא מי' קרא למימר מלא נשך גרידא בלי הלטרפות סמוס' לאי לימא לא תשיך לאחיך נשך נשך נשך כל דבר אשר ישך • אין לו סוס משלעות וא"כ מאי הוי למקשו לכיון לכתיב כל דבר כסף או כל למה לי ולאי מזה לאתא לאמעוטי קרקעות • הא לריבי כסף למימר גבייהו תרי נשך יתירי לא אבי בלאו הכי כי היכי לילף בג"ש מופנה גם למלוה : ותו קשה לאפי' נסבול לוחק זה לאמא קרא נשך נשך נשך וגו' אבתי לדידהו אייתר אוכל דמפרטא לכסף לתולים הוא ממעטינן קרקעות שאינן מטלטלין ככסף והוא ממעטינן נמי פחות משוה פרוטה שאי' ממון ככסף ושמא למשוס הני טע"ו לא הבית רבינו לין זה דהיתר קרקע • ואולי סבר כהרב"ם בהבית הרב בב"י סי' קס"א בשם רבינו ירוחם ז"ל שחולק ע"ד תוס' והרא"ש סובר לאף בקרקע יש רבית :

א ולפי סברת התוס' איכא לספוקי אם הבלאה קרקע ורבית כסף כגון שהלוה לו חמש גפנים טעונות בחמש ולזר אי מקרי רבית או לא • מי נימא כיון דקפי' קרא לאלוה שתהא במטלטל ולא בקרקע וכלמוכח מדברי הר"ן ז"ל • כל שהלוה קרקע אעפ"י שהתוספת כסף אין זה רבי' או לימא לסיתרא בעינן שהלוה והרבית הכל יהיה קרקע • והכי לייקי דברי התוס' דקאמרי קרקע בקרקע וכן כל הפוסקים למייתו אלי לינא דקרקע כגון הרא"ש והטור מוקמי ליה כגון שהלוה חמש גפנים טעונות בשש משמע שאם הרבית אינו קרקע אסור : ולענין הדין יראה דהוא ל"ל ומסוף דבריהם נראה שאם מסופקים בהיתר • לא שבקינן ולאי של הרשב"א ז"ל מפני שפקפק באיסורא דאוריתא • ואע"ג דהרא"ש והרב המגיד ז"ל הסכימו להתיר • אין הדבר יוצא מידי מחלקת וכלי הפק כל האחרונים שבאו אחרי התוס' כגון רבינו והלומים לו • כיון שלא הביאו בחבוריה' חלוק זה משמע דלא ס"ל כוותייהו • ולחומרא נקטינן ונפקא מינה לאי תפס לוה משל מלוה בעבור הרבית שנטל ממנו אין מוציאין מידו דאמר קים לי

1223

לי כרבותא דסברי דהוי לתוריתא ויולאה בליינים • וכל שכן לסברת המומרים לאף בברכנן אי חפש לוה לא מפקינן מיניה כאשר יתבאר בס"ד • מיהו אם הוא ביד מלוה אין מוציאין ממנו דלילמא לא הוי לתוריתא • ובהלואת קרקע ורבי' כסף אולי מפקינן ממלוה דלילי הוי ס"ס • והא דקים לי עיין לקמן :

ב ואחר המלוה ואחר הלוה ואף העדים וכל המתעסקים בדבר עוברים במעשה זכדתנן אלו עוברים בלא תעשה המלו' והלוה והערב והעדים וחכמים אומרים אף הסופר ועוברין משום בל תתן לו ומשום בל תקח מאתו ומשום לא תהיה לו בנושה ומשום לא תשימון עליו נשך ומשום לפני עור לא תתן מכשול ויראת מאלהיך אני ה' • ואוקי' בגמרא דתני לאוין איכא מינייהו דעבר שתא והוא המלוה ששב' בבלן והן ו' שמות לא תהיה לו בנושה את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך וכראוקמינן לעיל לעבור עליו בשני לאוין ומשום לא תקח מאתו נשך ותרבית ומשום לא תשימון עליו נשך ומשום ולפני עור לא תתן מכשול והלוה עובר בשני לאוין משום לא תשיך לאחיך שר"ל לא תנשיך לאחיך ומשום לפני עור לא תתן מכשול ערב ועדים אין עוברים אלא משום לא תשימון עליו נשך והסופר וכל המתעסקין בדבר עוברין משום לפני עור לא תתן מכשול :

ג ותו גרסינן בפרק איזהו נשך אמר רבא למה ליה דכתב רחמנא יציאת מצרים ב"רבית וברבית" את כספך לא תתן לו בנשך וגו' • וסמיך ליה אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים אמר הקדוש ברוך הוא אני הוא שהבחנתי בין טיפה של בכור לטיפה שאינה של בכור אני הוא שעתיד ליפרע מפי שתולה מעותיו בע"א ומלוה אותן ברבית :

ד ותו מעתה אין כתן לתו ממש לנוה אלא ראשון לא תשיך לאחיך • ופפי נמי מסתברא לאם איתא לבא קרא לשוויי תרי לאוי אלוה אם כן כי היכי דבמלוה אמר תרי לאוי בחד קרא חד בנשך וחד באוכל • הכי נמי גבי לוה אל"ל תרוייהו בחד קרא בנשך ואכל ולימא לא תשיך לאחיך נשך כספ"ו אוכל לא תשיך לו ואח"כ יאמר לנכרי תשיך דסוה משמע לאו אבל מכלל עשה אלא ולאי לא רצתה תור"ל אלא לאו אי לוה • זה אפשר לי לומר בשטת הרמב"ם ז"ל כפי גירסתו במ"מ לאבוי • ועוד נראה לי ממנה ראיה לסברת הרמב"ם ז"ל לנכרי תשיך היא מ"ע לבלות לנכרי לאם איתא הוה אלא מכלל עשה לישראל א"כ כי מני אבוי אסורי לוה וקאמר דעבר על לא תשיך בין שיהי' אי' אם גיים וגם לאו לפני עורי לימא דעבר' גם מעשה לנכרי תשיך לאם ולאי ליכא למימר דלא מני אלא מה שהוא לאו ממש לענין שראל לעבור בעבור המלוה דאם בכל הני לאוי ליכא מלקות דרבית נתן להשבון • אלא ולאי לנכרי תשיך לא אתי לאסורא אלא למעוט • אך לרבינו ז"ל שכפי הראה הוא חולק על דעת הרמב"ם ז"ל בזה בחלק הפיחר לא מלאתי ישוב וסרכיה לליגא דהרמב"ם ז"ל נקיט ואזיל • והסופר וכל המתעסקים עוברים משום לפני עור כו' • יש לתמוה היאך כתב הסופר עובר משום לפני עור ולא אמר שייך גבים כלל דהרי כתב ערב ועדים אינם עוברים אלא משום לא תשימון עליו נשך ובולאי דעעמא דלא תשיב בסו לאו דלפני עור הוא כמו שכתבו התוי' משום דזימנין דלא עבדי בה בגון שהיה מלוה לו בלאו הכי • ואע"ג דזמנין נמי עבדי בלפני עור בגון שלא היה מלוה בלא ערב ועדים • מ"מ לאו מלתא פסיקתא היא אבל לא תשימון פסיקא ליה • והשתא רבינו היכי מיירי אם היה מלוה בלאו הכי • א"כ הסופר למה עובר בלפני עור • ואי לא הוה מלוה בלאו הכי • א"כ ערב ועדים למה אינם עוברים בלפני עור • והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ה וכל מי שהיה סופר או עד בימיהם הרי' עובר בל"ת שנא' לא תשימון עליו נשך הרי שהשוה סופר לערב ועדים • ומאי טעות נפל בספרי רבינו ובמקום והסופר ל"ל והסרסור וכל המתעסקים בדבר עוברים משום לפני עור וכו' • שכמעט המלות דומות זו לזו • והוא כשיטה לשון הרמב"ם ז"ל שכתב וכל מי שהיה סרסור בין שניהם או שסייע אחד מהם או שהורהו עובר משום לפני עור וכו' • ואינו רחוק כיון דהזינן דבכל הני לאוי אזיל בשטתו ז"ל מיהו גבי סרסור ומתעסקים וכיוצא ל"ק למה עוברים בלפני עור • דולאי מסתמא כיון שהולרך הרסור בינייהם ומסייע אי שיורה וכו' • נראה שבלאי וזולתו לא היה הדבר נגמר ולעולם לא נתנו הרמב"ם ורבינו אלא למלתא דשכיחא • ולאי תימא למה לא הזכר במתני' או בברייתא או בגמרא הלאי הסרסור ומסייע כמו שהזכר הסופר • י"ל אלא מני אלא מאן דעבר אלא שמתייחד דברי' עצמו או מוסף עליו ג"כ לאו אחר לפני עור או לא תהיה לו כמשה • אבל הסרסור ומתעסקים אינם עוברים בלאו המיוחד ברבית אלא בלפני עור שהוא לאו כולל :

ג שתורה מעותיו בע"א וכו' • לפי דרש זה יזוייק כמו לכספך ואכלך דלא קאמר כסף ואוכל שתם כמו אם כסף תלוה וכיוצא משום דכונת הפסוק היא לומר שלא יהיה הכסף שהוא של עצמו ממש בתמרו שהוא של נכרי כי בוחן לבות יתי' שהבחין בבכורי מצרים יבחין וידע שהוא כספך ואכלך ולפי גי' שחולה מעותיו ביד ע"א למייתי הדב הנמקי ז"ל בהלכות כלים שמפקיד מעותיו ביד נכרי ונכרי מלוה אותן ברבית כו' ידוייק מאי דקאמר לא תתן אכלך ולא קאמר לא תתן לו אכלך ברבית • והכונה ל"מ שאסור לך ליתן לו לאחיך פתמור

לברכה דכיון דמסקנא דשמעתין דרבית דעכו"ם מדאורייתא שרי הדרינן למאי דסליק דעתיה דרבא מאי לאו תשוך וכו' : והשתא אפשר לי לומר דכיון דהאי לנכרי תשיך לא מכרעא מלתא דמשמעותיה תשוך ואתי למ"ד להלוות לע"א ברבית אלא משום מאי דפריך דאי לאחוקי אחיך כתוב ביה ולאחיך לא תשיך • הא ע"כ ל"ל דס"ל דהאי לאחיך לא תשיך לאו לאוקומי לאו בלוה הוא אלא לגלוי מלתא בעלמא דפירוש' לנכרי תשיך לאו לאפוקי אחיך היא • דלאלת"ם מאי פריך אחיך בסליק כתיב ביה ולאחיך לא תשיך לאו לגלוי מי ניתא קרא דלאחיך לא תשיך למה לי הא כבר אמר בפסוק הקודם לא תשיך לאחיך אלא מאי אית ליה למימר דאתא לאוסופי עליה לאו אחר • הכי נמי נימא דאתא לאוסופי לאו על הטעם אלא נראה דדעתיה דרבא הוא דהאי ולאחיך לא תשיך לא אתא לגלוי ממש אלא לגלוי דהאי לנכרי תשיך פירוש תשוך ולמ"ש ולא נימא תשיך לאפוקי דעדעמא דלא תשיך לאחיך אי לא אמר לנכרי תשיך לא אתי לאפוקי ישראל דעדעמא דלא תשיך כאלו יאמר זה הוא עשה לנכרי דאלו לאפוקי ישראל כבר מוזהר אתה שלא תוכל להשיך לו •

מעתה אין כתן לתו ממש לנוה אלא ראשון לא תשיך לאחיך • ופפי נמי מסתברא לאם איתא לבא קרא לשוויי תרי לאוי אלוה אם כן כי היכי דבמלוה אמר תרי לאוי בחד קרא חד בנשך וחד באוכל • הכי נמי גבי לוה אל"ל תרוייהו בחד קרא דנשך ואכל ולימא לא תשיך לאחיך נשך כספ"ו אוכל לא תשיך לו ואח"כ יאמר לנכרי תשיך דסוה משמע לאו אבל מכלל עשה אלא ולאי לא רצתה תור"ל אלא לאו אי לוה • זה אפשר לי לומר בשטת הרמב"ם ז"ל כפי גירסתו במ"מ לאבוי • ועוד נראה לי ממנה ראיה לסברת הרמב"ם ז"ל לנכרי תשיך היא מ"ע לבלות לנכרי לאם איתא הוה אלא מכלל עשה לישראל א"כ כי מני אבוי אסורי לוה וקאמר דעבר על לא תשיך בין שיהי' אי' אם גיים וגם לאו לפני עורי לימא דעבר' גם מעשה לנכרי תשיך לאם ולאי ליכא למימר דלא מני אלא מה שהוא לאו ממש לענין שראל לעבור בעבור המלוה דאם בכל הני לאוי ליכא מלקות דרבית נתן להשבון • אלא ולאי לנכרי תשיך לא אתי לאסורא אלא למעוט • אך לרבינו ז"ל שכפי הראה הוא חולק על דעת הרמב"ם ז"ל בזה בחלק הפיחר לא מלאתי ישוב וסרכיה לליגא דהרמב"ם ז"ל נקיט ואזיל • והסופר וכל המתעסקים עוברים משום לפני עור כו' • יש לתמוה היאך כתב הסופר עובר משום לפני עור ולא אמר שייך גבים כלל דהרי כתב ערב ועדים אינם עוברים אלא משום לא תשימון עליו נשך ובולאי דעעמא דלא תשיב בסו לאו דלפני עור הוא כמו שכתבו התוי' משום דזימנין דלא עבדי בה בגון שהיה מלוה לו בלאו הכי • ואע"ג דזמנין נמי עבדי בלפני עור בגון שלא היה מלוה בלא ערב ועדים • מ"מ לאו מלתא פסיקתא היא אבל לא תשימון פסיקא ליה • והשתא רבינו היכי מיירי אם היה מלוה בלאו הכי • א"כ הסופר למה עובר בלפני עור • ואי לא הוה מלוה בלאו הכי • א"כ ערב ועדים למה אינם עוברים בלפני עור • והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ה וכל מי שהיה סופר או עד בימיהם הרי' עובר בל"ת שנא' לא תשימון עליו נשך הרי שהשוה סופר לערב ועדים • ומאי טעות נפל בספרי רבינו ובמקום והסופר ל"ל והסרסור וכל המתעסקים בדבר עוברים משום לפני עור וכו' • שכמעט המלות דומות זו לזו • והוא כשיטה לשון הרמב"ם ז"ל שכתב וכל מי שהיה סרסור בין שניהם או שסייע אחד מהם או שהורהו עובר משום לפני עור וכו' • ואינו רחוק כיון דהזינן דבכל הני לאוי אזיל בשטתו ז"ל מיהו גבי סרסור ומתעסקים וכיוצא ל"ק למה עוברים בלפני עור • דולאי מסתמא כיון שהולרך הרסור בינייהם ומסייע אי שיורה וכו' • נראה שבלאי וזולתו לא היה הדבר נגמר ולעולם לא נתנו הרמב"ם ורבינו אלא למלתא דשכיחא • ולאי תימא למה לא הזכר במתני' או בברייתא או בגמרא הלאי הסרסור ומסייע כמו שהזכר הסופר • י"ל אלא מני אלא מאן דעבר אלא שמתייחד דברי' עצמו או מוסף עליו ג"כ לאו אחר לפני עור או לא תהיה לו כמשה • אבל הסרסור ומתעסקים אינם עוברים בלאו המיוחד ברבית אלא בלפני עור שהוא לאו כולל :

ג שתורה מעותיו בע"א וכו' • לפי דרש זה יזוייק כמו לכספך ואכלך דלא קאמר כסף ואוכל שתם כמו אם כסף תלוה וכיוצא משום דכונת הפסוק היא לומר שלא יהיה הכסף שהוא של עצמו ממש בתמרו שהוא של נכרי כי בוחן לבות יתי' שהבחין בבכורי מצרים יבחין וידע שהוא כספך ואכלך ולפי גי' שחולה מעותיו ביד ע"א למייתי הדב הנמקי ז"ל בהלכות כלים שמפקיד מעותיו ביד נכרי ונכרי מלוה אותן ברבית כו' ידוייק מאי דקאמר לא תתן אכלך ולא קאמר לא תתן לו אכלך ברבית • והכונה ל"מ שאסור לך ליתן לו לאחיך פתמור

Digitized by Google

אמור ממש מילך לידו כספך בנשך • אלא אפילו לתת מלכך ברבית עם שלא יסיח לו אלא לע"מ והוא מתנו לו אסור :

ד ותו גלסי מ"ר יוחנן וכו' בשלמי פרקין • ומילך ברייתא לרי יוסי ולרשב"ל בדף ע"א • והא ללא מייתי לה רבינו נסלרייסו בגמר' לכיון לתחל מביא מימרא לרבא דהיא ברים פרקין • מ"ל מעקרא ס"ל למימר הכי ברייתא ובתר הכי מימרא לר' יוחנן • וכ"ם להאי לקאמר ר' יוחנן ווהר ממש שמרויחים מפסידים • נפק מימרא לרשב"ל להיינו נכסיו מתמעטין כלפי רש"י ז"ל • היינו משום לכיון לסיים מימרא לרבא לעחיל ליפרע ולעמוס למי שהלה מעות בע"מ ומלוה מותר בלבית בסלי • אתה רלה לפרש מה הוא פשוטם דהיינו מימרא לר' יוחנן מפסידים • ואת"כ שמרויחים מפסידים • ואם אמרת דר' יוחנן אמר הכי דליתא הסמוכות זו לו בגמרא • והא קא חזינא וכו' הקשו בתוספות דלית מכוס שאר עבירות הכתובים בתורה הפי' ומחל על נקי לא נקט • וי"ל לפרוך לחזיון לליקים גמורים כמי שמתמוטטים ועולים • מ"ל לר"ע פריך דלרים בסוף מכות שאם אלה אחד מכל אלה ע"כ • והכם לפי תירוצם הפני • על כרחין האי המשמי ר' אלעזר הלעזר בלבו מתמוטטים ועולים וכו' • דיינו לומר להעושה אחד מכל אלה בלבד אף על גב דלהיינו לליק גמור מתמוטט ועולה ואלו מתמוטטין ומינם עולים הם הרשעים שאפילו אחד ונכל אלה הינם עושים • ונקשה לקאמר תו בגמרא למה תביא כולם חתיכם כלל רשע לליק ממנו אמר רב הונא לליק ממנו כולם לליק גמור אינו כולם • ואין הפק דמימרא זו מייתי לה לסיוע לע"ל לרבי אלעזר וכלפירש רש"ז ז"ל לליק גמור אינו כולם ואף על פי שמתמוטט עולה ואינו כבלם לעולם • ונסתם לפי פירוש התוספות הוי מיפכא דמסתמא העושה אחד מאלה ולאי הוא לליק יותר מרשע • ואע"פ קאמר שהוא כולם הלליק ממנו לסיים שמתמוטט לעולם הלליק לייק שאינו מתמוטט לעולם אלא בלליק גמור דמסתמא לא מיקרי לליק גמור העושה אחד מאלה בלבד אלא העושה כלם אז רוכב • הילכך תיר לם הרמשון נראה יותר :

ה ואפילו לישראל מומר וכו' כבר הסכיתו הפחרומים ז"ל במחלוקת זה לסברת ר"ת והרמב"ן ז"ל שמביא רבינו שמותר לשלמו' למומר והרב ז"ל בב"י סי' קנ"ט העלה כן :

ו ועל דבר המוסים הסרוייס בארמיתינו המפורסמים בתורתנו הקדושה ומתאוים לקנות תחת כנפיה אבל מתעכבי לאסב' המועיל וכיולאמי מפופק מה יפה לינס ברבית הברי הריב"ם ז"ל יוצעים • ולחקירם הלאית קשה המליות • אבל לגוזה מן המומר וכו' • קשה לפי מה שלמד מומר מסה"ל לכולתי"הת מייתי ממ"הכתיב קטנות לקחני מלוין אותם ול ווים מהם ברבית וכו' יתיך לאמר לגזות מן המומר אפשר לאסור • ולעניין הלין הטור ז"ל מימן קנ"ט כתב כן בפסיטות • והרמ"ם ז"ל בפסקיו הוסיף והמתן לו רבית עובר על לפני עור לא תתן מכשול ועל לא תשיך • אך דמו ז"ל לא הזכיר כזה לא תשיך • ואולי משום לאבר לתינת לעובר משום לפני עור משום לא הלי רחמנא הלי לאו באחיך • אבל לא תשיך כיון דאלי מומר לאו באחיך הוא אין שייך בו לאו ז"ל המומר עצמו מוזהר ש"לא לסוף • אבל אין ישראל מוזהר ש"לא להשיך לו • אבל הוא מוזהר ש"לא להכשילו משום לפני עור • ואמנם הרמ"ם ז"ל הובר לעולם מומר לא נפיק מכלל אחיך הסוף הוא ישראל הוא הוא הלא המותר להלוות לו ברבית לא אלא לעולם לאו אחיך • אבל לא מיקרי אחיך הלא משום לכיון לסוי מומר אי אתה מצוי לפקיעתו ולא אמרי בים אבר ליה כי היכי לייתי וכו' • אך המומר עצמו נסתר בכלל לאו לא תשיך לאחיך • והמרדכי בשם ר"י ז"ל מביא שני הטעמים לאי אינה מצוה להחיותנוגם לא קרינא ביה אחיך וכו' • וכעי הרמ"ם אין לו להרמ"ם ז"ל אלא הטעם הראשון • ועוד יש לי בזה הקדוקי לבריס המוכחתי בזה בתשובה בס"ל •

חלק שני

א אין לוקין עליהם מפני שנתן להשבון כו' • רבי' נמשך בזה אחר דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ל ומולאם מלאמרינן בגמרא דף ס"ב תנאי היא לתנא רבי נתמיה ורבנן' פוטרין את הערב מפני שיש בהם קום עשה אתי קום עשה לאו משום לאמרינן לאו קומו אסורו מכלל לת"ק הבר לאו בר אסורו מינהו • לא מאי קום עשה נקרוע

ב ועל אלמו למאמינים בתורתנו הקדושה ומתאוים לקנות תחת כנפיה אבל מתעכבי לאסב' המועיל וכיולאמי מפופק מה יפה לינס ברבית הברי הריב"ם ז"ל יוצעים • ולחקירם הלאית קשה המליות • אבל לגוזה מן המומר וכו' • קשה לפי מה שלמד מומר מסה"ל לכולתי"הת מייתי ממ"הכתיב קטנות לקחני מלוין אותם ול ווים מהם ברבית וכו' יתיך לאמר לגזות מן המומר אפשר לאסור • ולעניין הלין הטור ז"ל מימן קנ"ט כתב כן בפסיטות • והרמ"ם ז"ל בפסקיו הוסיף והמתן לו רבית עובר על לפני עור לא תתן מכשול ועל לא תשיך • אך דמו ז"ל לא הזכיר כזה לא תשיך • ואולי משום לאבר לתינת לעובר משום לפני עור משום לא הלי רחמנא הלי לאו באחיך • אבל לא תשיך כיון דאלי מומר לאו באחיך הוא אין שייך בו לאו ז"ל המומר עצמו מוזהר ש"לא לסוף • אבל אין ישראל מוזהר ש"לא להשיך לו • אבל הוא מוזהר ש"לא להכשילו משום לפני עור • ואמנם הרמ"ם ז"ל הובר לעולם מומר לא נפיק מכלל אחיך הסוף הוא ישראל הוא הוא הלא המותר להלוות לו ברבית לא אלא לעולם לאו אחיך • אבל לא מיקרי אחיך הלא משום לכיון לסוי מומר אי אתה מצוי לפקיעתו ולא אמרי בים אבר ליה כי היכי לייתי וכו' • אך המומר עצמו נסתר בכלל לאו לא תשיך לאחיך • והמרדכי בשם ר"י ז"ל מביא שני הטעמים לאי אינה מצוה להחיותנוגם לא קרינא ביה אחיך וכו' • וכעי הרמ"ם אין לו להרמ"ם ז"ל אלא הטעם הראשון • ועוד יש לי בזה הקדוקי לבריס המוכחתי בזה בתשובה בס"ל •

חלק שני

א אין לוקין עליהם מפני שנתן להשבון כו' • רבי' נמשך בזה אחר דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ל ומולאם מלאמרינן בגמרא דף ס"ב תנאי היא לתנא רבי נתמיה ורבנן' פוטרין את הערב מפני שיש בהם קום עשה אתי קום עשה לאו משום לאמרינן לאו קומו אסורו מכלל לת"ק הבר לאו בר אסורו מינהו • לא מאי קום עשה נקרוע

ד ותו גרסינן א"ר יוחנן מלוי רבית יותר ממה שמרויחין מפסידין ולא עוד אלא שמשימין משה רבינו ע"ה חכם ותורתו אמת ואומר אלו היה יודע משה שיש ריוח בדבר לא היה אוסרו ותו גרסינן איך יוסי בא וראה במה סמויות עיניהם של מלוי ברבית אדם קורא את חברו רשע יורד עמו לחייו והן מביאים עדים ולבלר וקול מופיו וכותבים וחותמים פ' כפר בלי אלהי ישראל ותו גרסינן תניא רשב"א אומר כל שיש לו מעות ומלוה אותן שלא ברבית עליו הכתוב אומר בכספו לא נתן בנשך ושחד על נקי לא לקח עושה אלה לא ימוט לעולם הא למדת שמלוין ברבית מתמוטטים ומקשינן והא קא חזינן דלא עבדי הכי ומתמעטין ומשני א"ר אלעזר הללו מתמעטין ואין עולין והללו מתמעטין ועולין מכל זה למדנו שאסור למלוה להלוות ברבית וללוה ללוות ברבית :

ה ואפילו לישראל מומר אין מלוין ברבית של תורה ולא ברבית של דבריהם זמן השיב ר"ש ז"ל וזה תופס תשובתו נראה בעיני שאסור דלא נפיק מכלל אחיך שאעפ"י שחטא ישראל הוא ואם לוה מעות מיד ישראל ע"י ארמאי אפ' ישראל נמור מותר ליקח רבית מן ע"א מתוך שאין שליחות לע"א ואם ישראל עצמו או המומר יבא לפדו' משכונו אל יזבור לו שום רבית אלא יאמר קחהו מידי בכך וכך ע"ב ויהר"ר אלחנן הת' להלותו ברבי' מרקאמרי' בירו' הלין כורתאי דקסרי מותר להלוותן ברבית לפי שמקולקלין במעשיהם ע"כ • ומצאנו לר"ת שנשאל על מומר אחד אם מותר לחלוות' ברבית מי אמרינן ישראל הוא ואסור והשיב להם שמותר להלוותו ברבית מצאנו להרמב"ן ז"ל שכתב כיון שאלו אוסרין ואלו מתירין יש לדון בדבר לא יהא מטונו חביב ותמור מגופו וגופו מותר להרגו כראמרי' המומרין לע"א מורידין ולא מעלין ז"ל כי היכי דאמרי' דילמא נפק מיניה זרעא מעליא דהוי ישראל גמור ולפיכך אסור לאבד ממונו וזה אינו מחוור דגבי מומרין שנטמעו בע"א אין זרעא מעליא ואפילו אשתו עמו ב"ש מן הנכרי' שא"א שהרי הולד במומה ויש לי ראיה מהתיא דגרסינן פרק אין מעמידין המינין והמומרין לע"א מורידין ולא מעלין א"ל אני שונ' לכל אבד' אחיך לרבות חפומר ואת אמרת מורידין ולא מעלין כל מי שמורידין לאו אחיך הוא כלל והבא נמי ברת ב אחיך ואע"ג דמסתר נמי מורידין ומטונו אסור לאבדו ואסור להלוותו חתם לאו משום דלא מקרי אחיו אלא מפני שהוא ברודף בראמרינן אף ממונו של ישראל כיון שנפל ביד ע"א שוב אין מרחמין עליו אבל מומר דלא מיקרי אחיך הילכך אף להלוותו ברבית מותר ולא חיישינן לזרעא מעליא וכ"ש מומר לע"א שנטמע בע"א ורחמנא אמר ד' יחיי עמך והא לא ליחי וא"ת מומר עצמו בן מומרת לע"א שונג הוא וה"ל בקטן שנשבה לבין הע"א ואתה מצוי עליו להחיותו לא דמי דאלו התם לא ידע כלל אבהאי ביון דידע ושביק תורת ישראל ומדוכק בע"א ובחוקי' הגויים ההם הרי הוא מומר גמור ומורידין ולא מעלין • ויש מי שרן דברי רש"י ואמר אע"ג דאנן לא מחיבינן לאהדורי אבדה ולא להחיותו איהו מיהא מחייב במצות וכיון שכן אסיר הוא לוות ברבית ואף אנו אסורין להלוותו משום דקא עבר עליה משום לפני עור לא תתן מכשול • אבל בירושלמי במסכת ע"א מצינו מפורש כדברי ר"ת ז"ל והכי איתא התם בוהאי דקסרין בעי מר אבהו אבותיכ' יהיו מסתפקים משלנו ואת' מפני מה אין התם מספקין משלנו א"ר אבהו אבותיכם לא קלקלו מעשיהם וכו' עד ארץ כותיים טהורה ומקוותיה ומדורותיה ושביליה טהורין וכו' א"ר אלעזר הרא דת' להאמינן שאינן שאובין אבל למדתן לא דאינון דרשין אך מעין ובור מה מעין משהר בכל שהוא אף מקוה מטהר בכל שהוא וכו' ר' יעקב בר אחא בשם ר' חנינא בוהאי דקסרין מותר להלוותן ברבית ר' יוסי בעי קומי מעת' לא נחוש על חלתן ואנא חמי דרבנן חששין • משמע דמפני שקלקלו מעשיהם הוא מותר להלוותן ואע"פ שאבותיהם היו גרים גמורים ואף ישראל שהמיר ביוצא בהן שהרי כשנתגייר בישראל גמור בראמרינן בפרק החולין טבל ועלה הרי הוא כישראל לכל דבריו למאי הלכתא א"ר יוסי בר חנינ' דאי הדר ביה היו ישראל מומר' אין שמותר להלוות לע"א ברבית אף ישראל מומר בך דינו ואם נפשך לומר גירי אריות הם א"ת מ"ש בותיים שבקדרים ועוד מדאמר ר' אבהו אבותיכם לא קלקלו מעשיהם ואתם קלקלתם אלמא אבותיכם גרים גמורים היו ופשרא דילן בפ"ק דחולין אמר דר' אבהו שדר למזבן חמרא בוהאי גזרו עליהם הוא היה במין עמהם אלמא קסבר גירי אמת הם • והא האמר ר' אסי מעתה לא נחוש על חלתן לאו אדר' יעקב בר אחא מקשינן אלא לא נחוש להחזיק עיסתן במהוקנת לחומרא ואדר' אלעזר בר יוסי דאמר שאינן נאמנין על שיעור מקוה ואדר' אבהו שאסר ליהנו' משלהם ועוד מצאתי במסכ' כותיים משבע מסתביות קטנות דקתני אבל מלוין אות' ולוין מהם ברבית ושם נראה שאותם ברית' בגירי אמת תני להו ואפ"ה לענין רבית מותר ולמדנו שהמומרין לע"א מותר להלוותן ברבית ובן מומר להבעים דק"ל מ"הוא בפרק אין מעמידין ואי ק"ל הא אינא משום לפני עור לא תתן מכשול ל"ק כיון שאין אנו מצווין מלהלוותו אף הוא אינו מצוי' מלוותו דכתיב לא תשיך לאחיך משום אחרתי' דמכוה קא מזהר רחמנא ללוה דהא לא כתיב לא תלוה אלא לא תשיך אבל ללות מן המומר איפשר דהוא אסור ללוה שהרי הם אסורין להלוותו ע"כ • עתה יש לנו לברר ולפרש ענייני הרבית איסודו והיתירו על אי זה דרך הם נחלקין ואהו נחלקין לג' חלקים החלק הא' לפרש דברים שהנקראין רבית קצוצה ואיסורו מ"ה חלק הב' לפרש דברים שהנקראין אבק רבית ואין איסורו אלא מדברי סופרים החלק הג' דברים שהם כמודבקים ואין בהם איסור לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים ובל זה נפרש בארוכה ולא בקצרה :

חלק שני

א דחלק הראשון נפרש דברים שהן נקראין רבית קצוצה ואיסורו מן התורה תחלת דע והבן כי כל חמלוה ברבית קצוצה אף על פי

Digitized by Google

לקרוע שטרא וכו׳ עד ה״ב מסתברא לתנן ואלו עוברין בעשה המלוה והלוה והערב והעדים בשלמא כולהו עבול מעשה אלא עדים מאי עבוד אלא לאו ס״מ דשומא מלתא היא ס״מ ולפי סוגיא זו לפרי הרמב״ם ז״ל ורבינו קשי׳ לרמב״ן פסקי אי כתיק הא לדידיה כלם חייבים מלוה וערב ואי כדבי נחמיא ורא״ב״י הא פטרי נמי לערב. אבל לפטור מלוה ולוה אי לא כמאן: ונראה להם מפרשים הסוגיא לפי׳ הקוסי׳ למסקנא כולהו סברי כר׳ אלעזר לנתן להשבון ולא פליגי בחל תקח וממילא ולאי למלוה לא לקי לנתק מעשה לשבון. וכיון דאמרי׳ דלא תסיך הנאמ׳ בלוה הוא כדי שלא יגרום למלוה ליסוך וכל שאין במלוי אסור ליסוך אין בלוה אסור להסיך כמו גבי מימרי׳ לעניל ממילי׳ איכא למימר נמי לכיון דמלוה עצמו אינו לוקח מטעם השבון גם הלוה אין בו מלקות. דכל ע״ מו של לוה לא חוזר אלא משום מלוה. והשתא כיון לכ״ע המלוה פטור ממלקות מטעם השבון וגם הלוה פטור מלקות דלאמרן. מ״ה כתבו תעפ״י שעוברין המלוה והלוה בכל שלאוין אין לוקין עליהן מפני שאין להשבון. ואמנם בפלוגתא דשומא הם רבנן לפליגי אר׳ נחמיא ורא״ב״י והלכתא כרבנן מפני בכל מקום ועוד לפי שטת המוסי׳ הא דקאמר לעולם קסבר שטר משומל ליגבות וכו׳. טעמייהו דרבנן קא מפרש לסברי משנת כתיבה לגמרא משומא ועלה קאמר ה״נ מסתברא דתנן וכו׳. דמשמע לסתם מפקינן מיניה וכו׳. ומסייע ליה ממתני׳. וגם בפרק המניח דף לי נראה הכי. ומכל הני טעמי ראוי לפסוק כרבנן ואין שום סברא לפסוק כר״ב ורא״ב״י. וכונת פלוגתייהו הוא דר״ן ורא״ב״י סברי דכי היכי דלאו דלא תקח נתקן בהשבה. ה״נ לאו דשימה נתקן בקריעת שטר. דהשבה מקריעת אגל שימה. משום דשימה היא התחלת האגר ולא נגמר עד שעת גביה ומטעם זה פטרי המלוה והערב. ורבנן סברי דאי משום הא לא היו פטורים לא מלוה ולא ערב לקריעת השטר לאו היינו הטבה דאמר קרא שעליו נתק לעשה משום לכשנתב השטר מיל נגמרים השומא וכוי כאלו נכסי מה מועיל קריעת השטר. וכיון דהשבינן ליה כגבוי. הא ע״כ לומר דאף בלא תשימון ליכא שום תקנה אלא מטעם השבה ומטעם זה בלבד איכא פטור. ולפי זה הכל פשוט דלוקה מלוה הוא בתורת השבון כיון שהוא הגובה ולוקח ברבית ולכן יהיה פטור גם מלא תשימון שהוא כאלו גבה משום דנתק לעשה בהשבון דהיינו שיוכל לתקנו כשיבא לידי השבון. אבל ערב וה״ה עדים כיון שאין להם שום כל תקון בהשבון. אלא שהבת רבית שוחיל ואינם לוקחים אותו. משום הכי נשאר בהם אלו לשימה במקומו וחייבים כיון דמשעת שימה עשו לגמרי כל האסור. ולקמן יתלו הרמב״ם ורבינו כמה שפטרו המלוה והלוה ולא הערב והעדים: אמר רבי אלעזר רבית קלוסה וכו׳. תע״ג דאיכא אמוראי דדרבי טעמיה דרבי יוחנן מקראי. מ״מ פסקו ז״ל כרבי אלעזר דהכי משיק רב ספרא. והכא אמוראי דיהבי טעמא לר״י. אפשר דלאו משום דס״ל כוותיה אלא ברא לדרוש טעמו. ואם לפי מאי דאמרינן בברייתא דתנאי היא אתי ר׳ אלעזר כב״ע: וטעמא דרבי אלעזר לכתיב ואי אחיך וכו׳ רב נחמן בר יצחק דריש הכי לטעמיה דר׳ אלעזר. ודע דאל מאמוראי דדרבי טעמיה דרבי יוחנן הוא דקאמר מנופים לקרא אמיע ליה מות יומת וכו׳ הוקשו מלוי רבית לשופכי דמים וכו׳. וכתבו על זה התוס׳ וז״ל תע״ג דרבא משני דריש הגזל בתרא אפילו חימא רשות יורש לאו ברשות לוקח ושאני הכא דכתיב ואי אחיך עמך. לאו משום דס״ל כרבי אלעזר. דהא הכא דריש כר״י אלא לא בא אלא לייסד הברייתא דהתם. למ״ד לאו ברשות לוקח. ולכך בסמוך דקאמר רב נחמן מ״ט דרבי אלעזר לא קבעו הגמרא כמו כן בשם רבא ע״כ: ויש לתמוה לכיון דאסכחן דרבא במקום אחד דריש טעמא דואי אחיך ובמקום אחר דריש היקשא דמלוה רבית ושופכי דמים. מאי עליותא איכא לומר דהיינו דהיקשא דליכא לנפשיה קאמר ובכי ס״ל. והיינו דואי אחיך למ״ד לאו ברשות לוקח קאמר ולית לא ס״ל. דהשתא לעולם אתי רבא דלא כהלכתא התם והכא. אדרבא יתא איפכא דהתם ס״ל רשות יורש לאו ברשות לוקח. ולכבי דריש ואי אחיך כרבי אלעזר דהכי ס״ל. ודבא בהיקשא לתא טעם לר״י בלבד אתא ולית לא ס״ל הכי דייקא נמי דקאמר ממופים לקרא שמיע ליה לרי יוחנן וכו׳ ואי סברא דנפשיה קאמר הל״ל סתמא מגופים לקרא משמע. ותע״ג דגרסה גירסא׳ התוס׳ התם היא אפילו תימא וכו׳ ולא כתו שכתוב בספרי׳ ליקן

שעוברין המלוה והלוה על כל הלאוין שבתבנו למעלה אף על פי כן אין לוקין עליהם מפני שנתן להשבון שהרי כל רבית קצוצה הואיל ואיפורי מן התורה בית דין מוציאין אותו רבית מן המלוה ומחזירין אותו ללוה וכדגרסינן בפרק איזהו נשך א״ר אלעזר רבית קצוצה יוצאה ברינין ואף על גב דפליג רבי יוחנן עליה הלכתא כותיה ושעמא דרבי אלעזר דכתיב ואי אחיך עמך אדהדר ליה כי חיבי דיתי בהדך:

ב ודוקא מינה דדיה מפקינן אבל מבריה לא מפקינן והוא דלא הוי דבר מסויים אבל דבר מסויים אפילו מבריה מפקינן וכמו שאנו עתידין לפרש בחלק ההיתר:

ג ובן שטר שכתוב בו רבית ופירש הר״ם ז״ל רבית קצוצה או של דבריהם גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית קדם וגבה את הכל מוציאין ממנו רבית קצוצה אבל אבק רבית אינו גובה ואין מחזירין אותו וכדגרסינן בפרק איזהו נשך שטר שכתוב בו רבית פרש״י שכתוב בו פלוני לוה מפלוני מנה בכך וכך לזמן פלוני קונסין אותו ואינו גובה לא הקרן ולא הרבית דברי רבי מאיר וחכמים אומרים גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית וק״ל בחכמים. ויש לעיין אם גובה הקרן בשטר זה מבני חרי בלבד ובזה יש דעות חלוקות בי ה״ר ב״ה כתב דאינו גובה בו ממשועבדים אבל מבני חרי גובה על פי אותו שטר ואינו נראה דתניא בתוספתא פרק אי זהו נשך המוציא שטר חוב שיש בו רבית יקרענו בא לבית דין יקרעוהו ואם אותא דמגבין מבני חרי אמאי יקרעוהו דבין דלא קנסו בגבית הקרן לגבות בו מבני חרי למה קנסו אותו לקרעו אלא ודאי מהתם משמע דלא גבי ביה מידי. ומיהו מהתם ליכא הוכחה כי נראה דאפילו לרבנן על המוציא לקרעו לפי שבעל דשטר מצוה לקרעו אם הוה בידו ועובר בקיומו אבל משטרי חוב המוקדמים פסולים משמע שר״ שטר פסול לגמרי והבא נמי פסול לגמרי. ומיהו רש״י ז״ל פירש פסולים לגבי משעבדי

לעת״ל רשות יורש לאו ברשות וכו׳. מכריע ליה לא ס״ל: ותו תמיהא מלתא טובא דלפ״ז רבא גופיה לא מצי סבר רשות יורש לאו ברשות לוקח. דהא למאן דסבר הכי לא מתוקמא מתניתין דסיים להם מאיכם מעות דהתם אלא כדרבא ותי אחיך דר׳ אלעזר. ורבא לא ס״ל כר׳ אלעזר. דסבר ג״כ דרשות יורש ברשות לוקח כרמי בר חמי דהתם. וכיון דבא דרבא לוקח דמי ואיך נפסוק אלמנו הפך סברתם. ואי נימא דהלכתא כרשות לוקח כיון לתרוייהו סברי הכי. הוא הדר תימא דכל הפוסקים ז״ל כלם מבלי שום חולק פסקו אלא ברשות לוקח ומכאן טעם הפסק משום דרבא סבר הכי. כל שכן לכפי הגראה עקר דינא דרשות יורש אי הוי ברשות לוקח אי לא הוא התם בפלוגתא דרמי בר חמא ורבא. ולא נתלקו בו זולתם במקום אחר. ואיך נאמר דרבא לא בא אלא לייסד הברייתא למ״ד לאו ברשות לוקח. הא ליכא מ״ד דאמר כן אלא הוא מאריס דהך סברא: והמוסיף חימא דיאך אפשר לומר דרבא לא ס״ל כר׳ אלעזר אלא כר״י משום דלריש כותיה: הא לקמן גבי מאן דמסיק זוזא דרבית בחבריה ואזלי תיבי ל״ גרדי בחבא ויהיב ליה חמשא קאמר אבי דלרבעה מפקינן מיניה ופליג עליה רבא וקאמר לחמשא מפקינן מיניה וכו׳ והא כרבי אלעזר הוא כדפי׳ רש״ז״ל דהכא לא שייך למימר אליבא דרבי אלעזר קאמר וליה לא ס״ל. וכן בגלימא פליגי ולבסוף אמר רבא בלי שום חולק. הלי למסיק חריסר זוזי דרבית וכו׳ כי מפקינן מיניה חריסר מפקינן. והא ולאי פשיטא דהכרא לדידיה קאמר. וגם לקמן בהפיה דאת וכו׳ אתי אמרינן פירי מאי רבית קלוסה הוא ויולאין בדיינין אי דילמא אבא רבית אמר רבא בר רב הונא כי אבא הוא ואין יולאין. וכן אמר רבא כי אבא הוא ואין יולאין וכו׳. אלמא מכל הני נראה דרבא לקאמר אתם קרא דאי אחיך הוא משום דהכי סבירא לה כר׳ אלעזר. ודקשא דהכא טעמא דרבי יוחנן קא דריש לומר דשמיע ליה מהכא: והא דלא קבע בגמרא טעמא דוחי אחיך בשם רבא. דיינו משום דרב נחמן קדמו בו. ורבא אמרו בהגזל הוא לפי שקבלו מרב נחמן שהיה רבו:

ב ודוקא מינה דדיה וכו׳. עיין לקמן בחלק ההיתר:

ג ובן שטר שלחוב בו רבית כו׳. כל הפלפול שהביא רבינו בדין זה לשטר דרבית תמצא באורך בתוס׳ דף ע״ב. וה״ה ז״ל בפ״ל תפס הברת הרמב״ן לעקר דבריהם מיירי בשאין הרבית מפורש ולא ידעו הלוה אלא שבאו עליה ואמרו כתב ידם הוא זה אבל לבית היתה שם אז ידעו והיו אנוסי מלא נפשות. ומה שהקשו ע״ז אם אין הרבית מפורש אמאי לא גזרינן קרן אטו רבית. כי היכי דגזרינן בשטרי חוב המוקדמין זמן מקרון אטו זמן ראשון. כבר יישבו הר״ן בתשובותיו סימן ע״ב דלא דמי להתם אי גבי מזמן ראשון הרי הכל אסור שנרף מן הלקוחות אלא בדין כל הממון. אבל כאן אפי׳ יגבה את הרבית בקרן שבשטר לא עבד איסורא בקרן ולא קנסינן היתר׳ אטו איסורא וכן כתב הרב המגיד בשם הרמב״ן עצמו: וסטור בי״ל סי׳ קס״ו כתב שטר שיש בו רבית בין של תורה בין של דבריהם גובה הקרן ולא הרבית כל״ל כשאין הרבית בשטר אלא הלוה מעצמו שפסק עמו ליתן לו רבית אבל אם הלוה מעצמו שכלל הקרן עם הרבית וכתבו בשטר הימנו גובה לא קרן ולא רבית ע״כ. וכתב מ״ר סימן נ״ב כתב ולוקח שהרבית מפורש בשטר ליכא למיחש שמא יגבה הרבית וכו׳ נכתב הרב ז״ל בב״ו לא ידענא למה לא כתב כאן כמ״ש בח״מ: ולי אפשר דהתם בח״מ כיון דעקרו בדיני דרבא דממונא קא עסיק ולא לעבין אסורא דרבית. מ״ה דשמיעו דין גבייתא המלוה מע״ג ללבאורה נראה דהעדי׳ פסולים. ולדידיה אין לא לומר שהעדים פסולים אלא כשהרבית מפורש שהוא נמשך אחר התוס׳. ולכן כתב לאפי׳ כשהוא מפורש גובה בו. ואין העדים נפסלים בכך. והיינו משום דלא תחמוד לאנשי וכו׳. וכיון שהתחיל לומר דין גבייה זו גמר הענין. אבל בי״ל לאו לפרופי דין העדים קא נחית אלא לענין הרבית בעצמו. ומ״ה מוקי בשאין הרבית בשטר לשמיעתו דדוקא בכה״ג גובה. אבל אם כלול הקרן עם הרבית אינו גובה מגזרת הרבית. וממילא משמע דהשתא מפורש לגבות למגזר גובה:

ואי

ואי קשיא הא קשיא לי טובא לפי פירושו דבי"ל סיכי אפשר דבשטר שאין בו רבית כלל עסקינן. דא"כ מאי פריך בגמרא משטרי חוב סמוקדמין ומאי פסולים נהי דלא גבי מזמן. דאשון נגבי מזמן שני. ומאי קושיא שאני שטר מוקדם שיש פסול בגופו של שטר עצמו שנעשה מוקדם. ומ"ש לין הוא שיפסל לגמרי ולא יגבה בו כלל. אבל שטר של רבית אין בשטר שום פסול בגופו דהא אין בו אלא הסלוקה גרידא והרבית הוא על פה הלכך לא נפסל השטר וגובה בו. וכעת נ"ע. וכדגרסת אחרי בפרק המניח כתב בזה הלשון ואף על פי שגובה בו אחר הקרן מ"מ המוקדם יקרעו ואם לא נב"ל יקרעוהו אפי' לרבנן לפי שבעל השטר אובד בקיומו ע"כ יוסרם ז"ל בב"י הרבה לפלפל על לשון זה לאם בעל השטר הוא המלוה אלרבא כשיקרעוהו אובד שאם היה קיים גובה בו הקרן וכו' ולבסוף נלחץ לפרש בעל השטר על הלוה ובדבית דרבנן דאפשר למטעי בים שיגבו למלוה את הרבית אלו אסור אחרי הרבית אלו ואין העדים אמוסים. זה פחבו בחוס' דשמא לא תשימון לאינשי במלוה משמע להו ולא בעדים ולכך כשרים וגבי ממשעבדי ולהרמב"ן ז"ל אינו גובה אלא מבני חרי וכשחייב מוכה מו עדים אחרים מעידים על אותה מלוה וכיון דשתו עצמה לא אמרו אלא בלשון אמת. ירמה פשוט שאין ספקה מוליא מידי ודאי של הרמב"ן ז"ל ומה גם לסולים הם. כשהקרן ורבית כלולים יחד. לחוס' אין שום לד שיגבה בו כלל מכח השטר משום דאיכא למיחש שמא יגבה קרן רבית בחורת קרן כדגזרינן בשטרי חוב המוקדמים. ולהרמב"ן ז"ל גובה בו ממשעבדי בא' מב' פנים. אם אלא ידעו העדים כלל מרבית ובאו שנים ואמרו כתב ידם הוא זה אבל רבית היתה שם אם אינו שידעו ברבית ושיו אמוסים מחמת נפשות וכתב ה"ם ז"ל כזה עקר:

ג ויש עוד אופן אחר לא נזכר בדברי הפוסקים ז"ל כשנכלל רבית דרבנן עם הקרן בזה יראה לי לכולי עלמא גבי בו ממשעבדי דע"כ לא גזרו בתוספות קרן אטו רבית אלא בדאוריתא

משעבדי בלבד ולפי פ' הא נמי דמות' היא וגובה בו מבני חרי. ויש לעיין למה לא יהא השטר פסול לגמרי שחרי העדים שבו יש לפוסלן מפני שהן בעלי עבירה שעברו על לאו דלא תשימון עליו נשך. ובזה תיר' הר' ב"ה דעדים לא מפסלי שחרי אינ' עידי חתם שחרי אין להם ריוח ברבר כלל ועוד ראיה דאם איתא שהן פסולין ה"ל למנותם במשנה אלו הפסולים א"נ מיירי בשטר שלא נזכר הרבית בתובו אלא סתם כתוב פלוני חייב לפלוני ממה וסברו חעדים שחירת הכל קרן ואח"כ נודע שהיה רבית בכלל והם אינם עידי חתם דלאו אדעתיי' ועל כ"ז הקשו עליו מה שאמר וכתב שאינן עידי חתם הרי מומר לאכול נבלה להבעים דק"ל שהוא פסול. ומה שהביא ראיה ממשנה אלו הן דפסולין לאו ראיה היא דהא לוה נמי לא מני כדמפ' בגמרא דמלוה דקתני מלוה הבא' ברבית ר"ל ואחר מלוה ולוה וער' ועדים הכל נכללים בה גם הפ' שפ' שלא הוזכר הרבית בתוך השטר א"כ היאך מתר' באי זהו נשך עלה דתניא דשטרי חוב המוקדמין פסולין רבי יוחנן אפילו תימא רבנן דאמרי גובה את הקרן ואינו גובה רבית גזרה שמא יגבה מזמן ראשון ואי מיירי בשטר שלא נזכר הרבית גם בזה ינגזור שמא יגבה קרן ורבית בחורת קרן. גם אם נפרש שהוזכר הרבית בתוך השטר ולפיכך הוכשרו העדים שאין זה שופא ביון שבתוך השטר נכר שיש בו רבית שלא יבא לגביתו בחתימתן וכי תנן שהעדים עוברים בלא תעשה כגון שאין נכר בשטר שהוא רבית. הא ליתא דהא אמרינן בשטערין משעת כתיבה עבר ליה שומא ולפי' נראה שהעדים פסולים ואינו גובה על פי השטר אפילו קרן אלא על פי עדים או בהודאתו ואולי נוכל לרהעמיד פסק ב"ה דאף על גב דבעבירה דאורייתא מפסלי אפילו ברשע שאינו חמס בעבירה דרבנן לא פסלינן ליה אלא דוקא כשעבר על דעתו מחמת ריוח דומיא דחמס ונוקמיה לבאי שטר ברבית דרבנן אי נמי אפי' ברבית דאורייתא הוו עדים כשרים ולאו מטעמיה דמר אלא דלא תשימון לאינשי בטלות וערב משמע להו כראמרינן לא תחמוד לאנשי בלא דמי משמע להו ולהבי לא מפסלי. והרב' האריבו בחת ב"ה:

ד וכן ישראל שלוה מעורת מן עכו"ם ברבית ובקש להחזירם לו מצאו ישראל אחר אמר לו תנם לי ואני מעלה לך בדרך שאתה מעלה לו לעכו"ם הרי זו רבית קצוצה ואפילו העמידו אצל העכו"ם עד שיטול מן הלוה ויתנם ביד ישראל האחר שהוא רוצה ללוותן עכשיו ובדרסינן בפרק איזהו נשך ת"ר מלוה ישראל מעותיו של עכו"ם מדעת עכו"ם אבל לא מדעת ישראל ביצד ישראל שלוה מעורת מן עכו"ם ברבית ובקש להחזירם לו וכו' מעלה לו אסור ואם העמידו אצל עכו"ם מותר ואיקמא רב פפא בגון שנטל העכו"ם ונתן ביד ישראל אבל נתנם לו הישראל אסור ואף על גב דהעמידו אצל עכו"ם מ"ט דקי"ל אין שליחות לעכו"ם הוא נירהו דקא שקיל רביתא ואסיר:

ה וכן

וגם להרמב"ן ז"ל לא יפסלו העדים כיון דלא עברי אלאוריתא:

ד וכן ישראל שלוה מעות מן סעכו"ם וכו'. כתב ע"א על הך ברייתא דמייתי רבינו פריך בגמרא בשלמא טיפא לחומרא דלא ריסא כיון דאין שליחות לעכו"ם אינו ניחא לקא שקיל מיניה רביתא. אמר רב סונא בר מנות הכא במאי עסקינן כגון דלא"ל הניחם על גבי קרקע והפטר. אי הכי מאי למימרא אלא אמר רב פפא כגון שנטל ונתן ביד אחרי מאי למימרא מהו דתימא עכו"ם גופיה כי עביל אדעתא לישראל עביל קמ"ל. ומלא אסכת בגמרא גוונא לחיתרא אלא בחנם על גבי קרקע או בנשא ונתן ביד. לקלא הרא"ם ז"ל בתשובה כלל ק"ת דרבים קנוסה היא וחייב להחזיר אעפ"י שכתב שטר בשמו לעכו"ם ונתן מסכומא וכו'. ולפ"ז ולאי לדיליה אם אמר העכו"ם חנם לישראל בחורת פקדון והפטר ואח"כ יהיה הלוה אלו אסור כיון דלא מחרן בגמרא הכי. ומיהו הרב המקי ז"ל כתב ומיהא הוא מאי לפרוקי כגון דא"ל חנם לו בחורת פקדון ואח"כ יהיו הלוה אלו אלא לאו אורחא דמלתא בהכי ע"כ: ותוא תימא דא"ה היכי פריק הרב הונא בר מנות כגון הניחם על גבי קרקע. וכי טפי הוי אורחא לומר הניחם על גבי קרקע מלומר חנם לפלוני בחורת פקדון. ולי אפשר דכיון דמאי דקתני ואם הטעמילו אצל העכו"ם מוחר קאי אריש דקאמר אלאו ישראל אחר וא"ל תנם לי ואני אעלה וכו'. א"כ ע"כ בכלל ברייתא בשלקח ישראל הני המעות בחורת הלוה עשקינן כיון שהוא תבעם מחחלה ואמר להעלות הרבית. ואשמועינן דכשאמר חנם על גבי קרקע או נשא ונתן ביד מוחר אעפ"י שקבלי הלוה. אבל אם מעקרא נחנם העכו"ם בפקדון ואמר שאחר כך יהיו הלוה. דין זה הוא דין אחר אלא נשנה בברייתא: ומ"מ מארי להאי דינא הוא הרשב"א ז"ל כמו שכתב הרב ז"ל בב"י סי' קס"ט בשם תלמידיו ולא אמרו אלא בלשון אפשר. וכיון דלא מצי לאוקמיה כפי הסוגיא אלא בשמוי לחיקי נכון הוא אלא לסקל בו בחחלה:

ובהגהת מר לכי ז"ל מכח קושיות שהקשה כתב לריש אריא בהעמילו אצל עכו"ם מיירי שהעכו"ם אומר לישראל קבל מעותי מישראל ראשון והוי אפטרופא שלי. אך לא חוכל לחבעו כי אם אני הבתא הא לקאמר בריש ואני אעלה לך אסור משום חלוש דהעמילו אצל עכו"ם נקטיה אע"ג דישראל מקבלו מוחר כיון שאינו רק נפקד שלו וכו': ואני בעניי לא מלאתי לבריים אלו מודן שאם מהכרת קושיותיו לריכים אמו לומר למיירי בדאמר ליה קבל מעותי והוא אפטרופוס ואי לא מיתרלי. א"כ היכי מלי מוקי ליה בגמרא בהניחם ע"ג קרקע או בנשא ונתן ביד. כ"ם לפ"ז לא לריכינן להכי כל עקר למעקרא קושיי' הגמר' אלא ריש' וכו' ליתא לכיון דאינו אלא נפקד שלו ובחורת אפטרופוסות ירד מוחר. וגם לחירוץ קושייתו ז"ל כיון שכתב דקאמ"לך משום סיפא לא היה לריך לאוקמתי' דאכטרופו' כמו שאכתוב בסמוך בשם ה"ם: ואהא דקתני ואני אעלה לך בדרך שאתה מעלה לו אסור הקשו התוס' דמאי איריא ואני אעלה לך אפי' אמר ואני אעלה לעכו"ם אסור אלא שרי אלא בהעמילו אצל העכו"ם וכו' דאפילו לא היה המלוה חייב לעכו"ם רבי' כיון דמשכר הבלואה מתן לעכו"ם הרבית ע"פ המלוה שרי הוא כמתן למלוה עצמו מדין ערב וכו'. ותירצו דנקט לך משום העמילו וכו': ובתשובה נשאתי ונתתי בדבריהם ז"ל לפוס שקלא וטרי' דגמר' איני מאריך בהן אלא למה שנוגע לעקר הדין דלך דנקט לאו דוקא ונפקא מינה דבל שמתן רבית לאחר בשליחות המלוה אעפ"י שאין המלוה חייב לאחר כלום הוא רבית קצוצה. ואע"ג דמחוך דברי הרא"ם בפסקיו משמע לכאו' דלא אסר אלא כשהמלוה חייב הרבית לעכו"ם בחשובתו כלל ק"ת סי' י"ג פי' בסליא סברתו דאפי' לא היה חייב לעכו"ם אסור וכן הוא מוסכם מכל הפוסקים ז"ל:

ד ומבאן מוכח דאסור לבלוות לישראל כדי שיתן ריוח כך וכך לעניים או לבאר מלות דכיון דבסבל הלואתו יהיב ובשליחות

בדשם תלמידיו ולא אמרו אלא בלשון אפשר. וכיון דלא מצי לאוקמיה כפי הסוגיא אלא בשמוי לחיקי נכון הוא אלא לסקל בו בחחלה:

ובהגהת מר לכי ז"ל מכח קושיות שהקשה כתב לריש אריא בהעמילו אצל עכו"ם מיירי שהעכו"ם אומר לישראל קבל מעותי מישראל ראשון והוי אפטרופא שלי. אך לא חוכל לחבעו כי אם אני הבתא הא לקאמר בריש ואני אעלה לך אסור משום חלוש דהעמילו אצל עכו"ם נקטיה אע"ג דישראל מקבלו מוחר כיון שאינו רק נפקד שלו וכו': ואני בעניי לא מלאתי לבריים אלו מודן שאם מהכרת קושיותיו לריכים אמו לומר למיירי בדאמר ליה קבל מעותי והוא אפטרופוס ואי לא מיתרלי. א"כ היכי מלי מוקי ליה בגמרא בהניחם ע"ג קרקע או בנשא ונתן ביד. כ"ם לפ"ז לא לריכינן להכי כל עקר למעקרא קושיי' הגמר' אלא ריש' וכו' ליתא לכיון דאינו אלא נפקד שלו ובחורת אפטרופוסות ירד מוחר. וגם לחירוץ קושייתו ז"ל כיון שכתב דקאמ"לך משום סיפא לא היה לריך לאוקמתי' דאכטרופו' כמו שאכתוב בסמוך בשם ה"ם: ואהא דקתני ואני אעלה לך בדרך שאתה מעלה לו אסור הקשו התוס' דמאי איריא ואני אעלה לך אפי' אמר ואני אעלה לעכו"ם אסור אלא שרי אלא בהעמילו אצל העכו"ם וכו' דאפילו לא היה המלוה חייב לעכו"ם רבי' כיון דמשכר הבלואה מתן לעכו"ם הרבית ע"פ המלוה שרי הוא כמתן למלוה עצמו מדין ערב וכו'. ותירצו דנקט לך משום העמילו וכו': ובתשובה נשאתי ונתתי בדבריהם ז"ל לפוס שקלא וטרי' דגמר' איני מאריך בהן אלא למה שנוגע לעקר הדין דלך דנקט לאו דוקא ונפקא מינה דבל שמתן רבית לאחר בשליחות המלוה אעפ"י שאין המלוה חייב לאחר כלום הוא רבית קצוצה. ואע"ג דמחוך דברי הרא"ם בפסקיו משמע לכאו' דלא אסר אלא כשהמלוה חייב הרבית לעכו"ם בחשובתו כלל ק"ת סי' י"ג פי' בסליא סברתו דאפי' לא היה חייב לעכו"ם אסור וכן הוא מוסכם מכל הפוסקים ז"ל:

ד ומבאן מוכח דאסור לבלוות לישראל כדי שיתן ריוח כך וכך לעניים או לבאר מלות דכיון דבסבל הלואתו יהיב

Digitized by Google

ופעליחותו מה לי מתנו לישראל אחל או לסקרם וכן כתבו התוספות בפ׳ הזהב גבי אין רבית להקלם וכ״כ המרלכי ז״ל בפסיטות: ואוקמה רב פפא כגון שנטל וכו׳. לא תש רבינו לסביא אוקמתא להניתי ע״ג קרקע והפטר. מפיס לליון דעלה פרלי מתי למימרא. ואמא לרב פפא אמרינן מסו לתימא עכו״ם כו׳. א״כ פסיטא דמי בגמא ונתן שרי כ״ם בסנית וכו׳ומ״ה לא אילטריך ליה לאמרה ולפ״ז יש מקום לקלוק על הרב בעל הטור דלתב תחלה אבל אם קבל העכו״ם ממעו׳ מיל ישראל ונתן לשני מותר וכו׳ ותמ״ל כתי׳ וכן אם העמידו אצל העכו״ם ואמר לראשון הניחם ע״ג קרקע וכן עשה ונטתלק ולקח׳ השני מסם מותר ע״כ וכלי ספק דע״פ פעמ הגמרא הוו זוג״ל וה״ל לכתבם איפכא: ושמא תחלה רצם לומר קמני הגמ׳ כפי המסקנ׳. ותמ״ל להמעיעמו לכאו קמתא לתנם ע״ג קרקע אמי והפטר דקאמר לאו לעכוב הוא כלקל׳ הרב בב״י. אלא שכתב בזה הלשון ורבינו לא הזכיר והפטר וגם הרמב״ם לא הזכירו בפ״ה: ולא הבינו מי כונתו בהרמב״ם דמשמע מדבריו שהרמב״ם השמיט אלא והפטר וזה אינו להרמב״ם לא הבינ׳ מוקמת׳ דהניחם ע״ג קרקע כלל. ודוק בלי ספק מסתעם שאמרנו לרבינו ז״ל: ולינא למימר לכך איתם גירסתו בהרמב״ם דמדברי הר״ם ז״ל מוכח בהדיא לדיתים לל עקר:

ה וכן פסק הרמב״ם וכו׳ ג׳ מחלוקות יש בדין זה אמי לר״ת ז״ל שהביאו התוס׳ בשמו דמתי לגמרי כשנתן העכו״ם המעות ליד ישראל אפילו העמידו אצלו מפוס דאין שליחות לעכו״ם כלל לכי אמרי׳ דאית שליחות לעכו״ם לתמרא הוא מקמי דמוקמתא סיפא בנשא ונתן ביד לכל הפא בנשא ונתן ביד לאבל בתר הך מוקמתא סיפא נמי להעמידו אצל ישראל מיירי בכפ״ג שנטל ישראל מן עכו״ם ונתן ליד ישראל חבלו: הב׳ להרמב״ם וסייעתו ז״ל דלא בנתן העכו״ם לישראל הוא רבית קלולה דלא נאיל בגמרא ממתי דקאמר מעקרא בבלמא סיפא לתמרא. וכך היא הברת רבינו ז״ל: ולהבריסם הא׳ לתמרא לנקט בגמר׳ לתו למימרא שאינו אסור אלא מדרבנן והוי אבק רבית. אלא לומר שהכמים עשו תמרא להקשיב עכו״ם זה כאלו הם לו לין שליחות גמור. וכיון שעשו בו תורת שליחות נסתר הדבר כלומר שהוא רבית קלולה כנסתר שליחות לתוריתא: הג׳ להרמב״ן והרשב״א דוקא לכתחלה אסור אבל אם עבר וגבה אין מוציאין ממנו אלא עליו מאבק רבי׳ כלמייתי ה״ם ז״ל בשמם. זו היא הלעת הברת ז״ל: ואיכא למילק לר״ת ז״ל לפי הסמת אין שליחות לעכו״ם אפי׳ לתומר׳ מתי אמי לקאמר בגמרא לתוקמתא הרב בפא מ״ד ע״א כי עביד מלעתא לישראל עביל קמ״ל. ועל פירושא דקמ״ל כך הוא דשל״ת שהעל״ת בשמתן המעות נתני ע״ל ישראל. וה״ל כאלו הוא שלוחו ולאמר להחמיר לאסור קמ״ל דעכו״ם לאו מלעתי לישראל עביל אלא מלעתי לנפשיה ולפיכך מותר לשמעא לאמי קאמר בשליח דלעתא לישראל עביל. וכ״ש אם שלחו ישראל בפי׳ אסור. והוא תיתא דלעתו ז״ל אפי׳ עשאו שליח בפי׳ הוא מותר לגמרי לאין שליחות לעכו״ם כלל. ולכא לפרושי אליבייהו דס״ק קמ״ל דלעע״ג דלעתא לישראל קא עביל אפ״ה שרי ולא אמרינן לתומרא. דסא כשסבלותו התוס׳ סברת ר״ת דסיפא נמי מיירי בנשא ונתן ביד כתבו וקמ״ל דלא אמרינן מלעתא לעע״ג גמר ומקני ליה. וכותם מבואר דרבו לתרץ קושיית מתי למימרא בסיפא כמו ברישא ולהכי קאמרי דקמ״ל ממש כלקאמר בגמרא ברישא וכיון דסא פירשו בסיפא דקמ״ל דלא אמרי׳ מלעתא לע״ג גמר. ממילא מוכח דגם ברישא סבינו כך. ומ״כ קבל בלאמרן: ומו דמה שפירשו אליבייה דקמ״ל סיפא דלא אמרי׳ מלעתא לע״ג גמר לאמתי קשה מתי למימרא דמתי לקאמרי הא מרישא אמעי לה לסמתא מי אפי׳ לתומרא דלא אמרי׳ מלעתא לאיכך עביל כ״ש לקולא. ומי נימא דאמרי׳ דרישא תני לה בסיפא. מ״כ דלא הוי מרינן לומר וקמ״ל וכו׳. ועוד קשה פיון דלר״ת אין אסור אלא בנשא ונתן

ה וכן ע״א שלוה מעות מישראל ברבית ובקש להחזירם לו מצאו ישראל אחר ואמר לו תנם לי ואני אעלה לך בדרך שאתה מעלה לו מותר העבידו אצל ישראל אעפ״י שנתן העכו״ם המעות בידו הואיל ומדעת ישראל נתן הרי זה רבית של תורה וכראיתא בסופה דבריתא דקתני וכן ע״א שלוה וכו׳ ואם העמידו אצל ישראל אסור. וכן פסק הרמב״ם בשניהם שהיא רבית קצ צה:

ו וכן ישראל שהפקיד מעותיו לע״א וקבל הע״א כל אחריותם עליו ואפי׳ מאונסים אעפ״ב הרי הן בפטונו של ישראל שחרי הוא ממונו ובמצותו ולצורכו מלוה אותם ואסור מן התורה רבית בזה״וכן י״א פי ע״א שהפקיד מעותיו לישראל יפטרו מכל אחריו׳ אפי׳ מפשיעה אעפ״כ יש אוסרים שילוה ישראל לחברו ברבי׳ שאינו נקרא ממון של ע״א שאין שליחות לע״א וכש׳ שאינו עושה שליח בך אינו נעשה שליח והרי הוא כישראל שמלוה לישראל חברו ואסור ויוציא ממנו ברבית של תורה ואע״פי שנדאה מן הירושל׳ שזה מותר וכדגרס׳ בירושל׳ ישראל שמנהו ע״א אפוטרופו׳ או סנטר אסור ללוו׳ ממנו ברבית מעות ע״א דמנפקרים ביד ישראל אסור ללוותן ממנו ברבית מעות ישראל מופקרים ביד ע״א מותר ללוותן ממנו ברבית זה הכלל כ״ש באחריות ישראל אסור באחריות ע״א מותר אעפ״כ אין סומכין עליו מפני שהוא בחולק על הבבלי שלנו שאינו פותיר בשיהיה יד ישראל באמצע כלל דהא אוקימנא בהניחם על גבי קרקע והפטר או בגון שנטל ונתן הע״א בידו של ישראל שני: גם ראינו הרי״ף שהשמיטו ולא הביאו בהלכותיו גם הרמב״ם ז״ל לא הביאו בחבורו גם הראב״ד ב״י כתב כי אין הירושלמי שוה עם התוס׳ על כן אין לנו לסמוך עליו ומפני שכל אלו נטה דעת׳ לאיסו׳ בתבתי דרבי׳ הללו בחל׳ זה המיוח׳ לפרש בו רבי׳ קצוצה. ואמנם רבני צרפת התירו דברים אלו על דרך ירושל׳ בדרכים ידועים ובחלק התיתר נאריך בזה ושם תמצא בדין זה כפי כל הצורך:

ז וכן ישראל שלוה מעות מן הע״א ברבית ונתנייר המלוה ואח״כ זקפן עליו במלוה גובה את הקרן ואינו גובה הרבית והכי איתא בפרק אי זהו נשך:

ח וכן המוכר שדה או חצר באמצעת׳ הואיל ולא קנה גוף הקרקע ונמצא שמעות המכר בהלואה הרי הפירות שאכל רבית קצוצה הן ומחזיר אותן. כדגרסינן בפרק איזהו נשך הלוהו על שדהו ואמר לו אם אין אתה נותן לי מכאן עד ג׳ שנים הרי הוא שלי הרי הוא שלו וכך היה עושה ביתים בן זונין על פי חכמים ואוקי׳ לברתני׳ בגמרא בדא״ל קני מעכשיו ואי לא הוה אסמכתא ולא קניא ואמר רב נחמן השתא דאמור רבנן אסמכתא לא קניא הדרא ארעא וחדרא פירי. ונקשיה עלה מההיא המוכר פירות דקל קודם שבאו לעולם דאמר רב נחמן עלה ומודינא דאי אביל פירי לא מפקינן מיניה ומתרץ התם זביני הכא הלואה בזביני דדקל דליבא איסורא מחילתו מחילה בהלואה

ממתי מפליג בברייתא בין הטעמילו אבל ישראל אלא הטעמילו. ליתא כלל בהטעמילו ולפליג בין נשא ונתן ביד. אלא נשא ונתן ביד ולא בהטעמילו אלא שרי כל אלא נשא ונתן ביד ולאי מפוס ריש״ל. הא גופה נמי תקשי ממתי לא מפליג ותני כלל בהטעמילו ולא הטעמילו אלא הע״א אסו׳ אלא נשא ונתן ביד. וכשלמא לרש״י ולסבר הבוותא ז״ל לפרש לעולם לתומרא ניחא. לכיון דבסיפ׳ ליכא היתר׳ אלא בשמלו ות״ל תנס לי כו׳ אבל אם הטעמילו אלא אפי׳ לא נשא ונתן אסור׳ מ״ם תנא ריש״ל נמי כש״ג. אבל לר״ת ז״ל קשה: ולעניין הלכה כבר העלה הרב ז״ל בב״י דבכל אני רבוותא ז״ל נקטינן לתומרא. והיינו דאי לעניין האסור אבל לדרא דמנוי אין כח להוציא וכסברת הרמב״ן והרשב״א ז״ל:

ו וכן ישראל שהפקיד וכו׳. עיין בחלק הסיתר:

ז וכן ישראל שלוה כו׳. רבינו התם בלשון הגמ׳ ומרי לפרש כי הרא״ש ז״ל כתב ואפילו רבית הטעה על המלוה קולם שהתנייר לכיון דלא זקפן במלוה עליו קולם שהתנייר הסתה הוא לקח שקיל מינה רבית״ע ע״כ. מלקאמר דהסתה הוא וכו׳ משמע דרבית גמור הוא ולא מתומרא דרבנן ויולאה בדיינים וה״ם כתב בפרק ה׳ דאיתי מי שפי׳ שמן הדין כל מה שעלה ברבית קולם שהתנייר אעפ״י שזקפן במלוה יכול לגבות ממנו אלא שהחכמים תקנו לילך אחר זקופה לתחמיר ע״כ: ואם מה שלקחנו מהבי הרא״ש ז״ל אמת יש מקום לקלוק על הרב ז״ל בב״י שעל דברי הרא״ש שבביאה הטור ז״ל כתב כן גרסתה מדברי ה״ם וכו׳ כאלו שניהם אמרו לבר אחד והלא יש הפרש ביניהם: הלו לרב המגיל אינה נראה ולהרא״ש יולאה אלא לאפשר שלשון הטור מפרש כונת הרא״ש כדברי ה״ם שכתב ופי׳ א״ה ז״ל לאפילו רבית שעלה קולי שהתנייר אהור ליקח. מדהאריך לומר אסור ליקח משמע לדוקא אבל לא להוציא ממנו. ואיך שיהיה אסור יש בלקיחה להיות מדרבנן. למעשה פסיטא שאין מוציאין מן המלוה רבית שעלה קולם שהתנייר אבל רבית שעלה אחר שהתנייר נרתה ולאי דקמולה הוא ויולאה בדיינים וכן מוכח מלקוח לשון הטור ולשון ה״ם ז״ל: מעתה איכא לאי ילקן על רבינו דבשלמא בבית דאחר שהתנייר ניחא לה״ל שהוא קמולה ולפיכך כתב לין זה בזה אחלק שהוא מהבריה אבל ברבית דקולם שהתנייר מאי דעתיר: ה״ל לפרש״ ז״ל קשה: ולעניין הלכה כבר העלה הרב ז״ל בב״י דבכל אני רבוותא ז״ל נקטינן לתומרא. והיינו דאי לעניין האסור אבל לדרא דמנוי אין כח להוציא וכסברת הרמב״ן והרשב״א ז״ל:

ו וכן ישראל שהפקיד וכו׳. עיין בחלק הסיתר:

ז וכן ישראל שלוה וכו׳. רבינו התם בלשון הגמ׳ ומרי לפרש כי הרא״ש ז״ל כתב ואפילו רבית הטעה על המלוה קולם שהתנייר לכיון דלא זקפן במלוה עליו קולם שהתנייר הסתה הוא לקח שקיל מינה רבית״ע ע״כ: ואם מה שלקחנו מהבי הרא״ש ז״ל אמת יש מקום לקלוק על הרב ז״ל בב״י שעל דברי הרא״ש שבביאה הטור ז״ל כתב כן גרסתה מדברי ה״ם וכו׳ כאלו שניהם אמרו לבר אחד והלא יש הפרש ביניהם: הלו לרב המגיל אינה נראה ולהרא״ש יולאה אלא לאפשר שלשון הטור מפרש כונת הרא״ש כדברי ה״ם שכתב ופי׳ א״ה ז״ל לאפילו רבית שעלה קולי שהתנייר אהור ליקח. מדהאריך לומר אסור ליקח משמע לדוקא אבל לא להוציא ממנו. ואיך שיהיה אסור יש בלקיחה להיות מדרבנן. למעשה פסיטא שאין מוציאין מן המלוה רבית שעלה קולם שהתנייר אבל רבית שעלה אחר שהתנייר נרתה ולאי דקמולה הוא ויולאה בדיינים וכן מוכח מלקוח לשון הטור ולשון ה״ם ז״ל: מעתה איכא לאי ילקן על רבינו דבשלמא ברבית דאחר שהתנייר ניחא לה״ל שהוא קמולה ולפיכך כתב לין זה בזה אחלק שהוא מהבריה אבל ברבית דקולם שהתנייר מאי דעתיר: ה״ל לפרש״ ז״ל קשה: ולעניין הלכה כבר העלה הרב ז״ל בב״י דבכל אני רבוותא ז״ל נקטינן לתומרא. והיינו דאי לעניין האסור אבל לדרא דמנוי אין כח להוציא וכסברת הרמב״ן והרשב״א ז״ל:

ח וכן המוכר וכו׳. הסוגיא המבינה דבינו הוא בלקח ס״ו ס״ז ומאימרא דרב נתן לייק בגמרא למימרא לסבר רב נחמן מחולם בטעות לא הוה מחלם והאיתמר המוכר פירות לקל וכו׳ כדמייתי רבינו. ורבו בם הסברות אלייטם בקיצור. רש״י ז״ל פירש וסברי פירי לאחר שלם אם אינו נוקח. מחולם בטעות כי הא דמוכר סבר שהיא קנויה לנוקח ומן הדין אוכל פירות ומוחל על אבינו. הכא הלוהם הוא ומיחזי כרבית שאתה בלוהם בא לו וברבית קלולם דמי ואין מבק רבית בדבר הלוהם. אלא בדבר אחר לגון המרבה בפירות לתתני ע״כ. ואיכא למיק לפי מאי דפי הבא הלוהם הוי ומתני ברבית

ונרגוה ממתלה בסלוקה בא לו וכו' למסמע לוקח מסוס למתחלה בא לו בסלוקה מש"ם מתוי כרבית בדך אסתלקת • אבל מי מעקרא הוא בתורת מכר • אע"ג דסוי אסמכתא לא מתוי כרבית • וקשה לקמן גבי שובלא דאתי ומולא אתי עבד רבינו עובד' ואפיק פירי דלא כרבא בר רב הונא • והא הכא זבינו הוא מתחלתא ולא הלוה ואתא לי פירי ז"ל סבר כפי הראב"ל ז"ל שכתבו תלמידי הרמב"ם דלקמן דעובדא דרבינא לא הוא בתחילתו מחילה • ותו גרסינן ההיא אתתא דאמרה ליה לההוא גברא זבון לי ארעא מקריבאי אזל וזבן לה אמר ליה אי חוו לי זוזי מהדרא ליה ניהלירה אמר את ונוולא אחי אמר רבא בר רב הונא את ונוולא סמבה דעתיה ולא גמר ומקנו • ארעא הדרא • פירי רבית קצוצה הוו ויוצאין בדינין • או דילמא אבק רבית הוא ואין יוצאין בדינין • אמר רבה בר רב הונא מסתברא אבק רבית הוי ולא קיימא לן בותיה • דהא אמרינן אמר רב פפא עבד רבינא עובדא וחשיב ואפיק פירי דלא כרבא בר רב הונא פירוש עובדא דאת ונולא אתא לקמיה דרבינא ורן הדין כרבית קצוצה וחשיב ואפיק פירי מן הלוקח ולא דן כרבה בר רב הונא שהיה דן אותן לאבק רבית ופסק הרי"ף ז"ל כרבינא דבזבינו רבית קצוצה היא

מאחר שהמכר מתבטל :

מ ובן

לזמן פלוני אז בסיתן לו המעות הרי המכר קיים ויחזיר כספתכי • ועוד כתב מכר קרקע לחברו ונתנם המוכר ואמר ללוקח כסיסיו לי מעות תחזיר לי הקרקע זו הרי הפירות של מוכר • ומלא חב סתם הרי הפירות של מוכר ולא כתב אין המכר כלום והפירות של מוכר • משמע שהמכר עצמו קיים אלא שכשיחזיר לו המעות נמצאו הפירות של מוכר והיינו דקאמר גבי את ונוולא שהמוכר אמר לשליח אם יהיו לי מעות תחזיר לי קרובתי הקרקע • ואם היה השליח משיב בברור כן תחזיר לך • היה המוכר סומך על דברים אלו וגומר להקנות על תנאי זה • אבל לפי שלא הסיבו תשובה ברורה • לפיכך לא סמך על דבריו • והוא היה רוצה למכור בתנאי זה והשליח לא חזקו על התנאי • מ"ה אמרינן מסתמא לא גמר להקנות ולפיכך לא קנה כלום • ולקדק הרב לומר כלום שלא קנה כלל אפילו בזמן שלא יחזיר לו מעותיו לפי שלא היה התנאי גמור • ואלו היה התנאי שלם היה המקח קיים כדאמרינן בפרק בפעמת דבריו אבל קשה דהכא כתב כשתתן המוכר ויתלוקח ויחזיר לו המקח כסיסיו לו מעות הרי המקח קיים • ואלו בפרק ו' דמלוה כתב המוכר בית אם שבה ואמר המוכר ללוקח לכסיסיו לי מעות תחזיר לי קרקעי לא קנה והמשנה שאכל רבית קלוקה • אלמא כשהתנה המוכר אין המכר כלום • ואין סוס לא לחלק בין מטלטלין לקרקע ולומר דבמטלטלי לוקח המקח קיים מסוס לית בהו פירי ולוכא רבית • אבל בקרקע כיון דאיכא פירות הוי רבית ומ"ש לא קני • דולמי מלתא דפסיטא היא דאין בין קנין הקרקע תלוי ומשך מדין הרבית אלא מדרבא דין הרבית נמשך מהקנין דכל שהקנין קיים והמקח עומד כגון שאין בו דין אסמכתא וכיוצא בו ליכא רבית • וכל שהוא אסמכתא ודומה לה הוי הפירות רבית • אבל אין מקום לומר דאי ליכא רבית אין המקח מתבטל לולמי אם יש מיזם לא לומר שהמוכר מיני גומר להקנות • פשיטא שאין כאן מקח בין בדליכא פירות בין בדליכא פירות ואין הפרש בזה בין מטלטלין לקרקע • לכן נראה לי דמ"ש בהלכות מכירה המכר קיים ויחזיר כשתתנה חוזר על מה שבאר בתחלת דין זה מי שהקנה לחברו והתנה עליו על מנת שאם אזמן זה לא תמכרנו לפלוני וכו' ועליה קאמר וכן המוכר לא הלוקח שתתנה שיחזיר לו המקח כו' דהיינו שאמרו בלשון תנאי שהוא בע"מ וכן דקדק עוד באמרו מכר קרקע לחברו והתנה המוכר ואמר ללוקח וכו' • לכאן שאמרו בלשון תנאי ה"ז כשאר תנאים דעלמא שהמקח עליו נגמר והמוכר כיון להקנות והתנאי הוא דבר נוסף על עצמות המכר אלא שכיון שהתנאי הוא ע"מ שיחזירהו לו כשיהיו לו מעות • ואין בזה זמן קבוע כי על יום מיתת המוכר יש לו זמן • לפיכך הפירות הם של מוכר • ונפקא מינה שבמות המוכר בלי החזרת המעות ללוקח אז נגמר המכר לחלוטין כי אין עוד מקום לתנאי • ואין בני המוכר יכולין לפדותו לפי שאבישם גמר והקנה לעת הזאת :

ותדע שכן דגבי הא דכתב למעלה הרמב"ם במוכר מכסיו לילך למקום פלוני וכו' • ה"ז במוכר על תנאי כתב ה"ם ז"ל בשם הרשב"א ז"ל לכל היכא שאין המכר קיים • לוקח אוכל פירות עד שיגמר המכר שלא יוכל לחזור בו מוכר • וה"ל כאותה שנתבארה למטה מכר לו קרקע ונתנה המוכר וכו' • ואף כאן שתמו כפירושו אלא שכאן משלשין הפירות לפי שיש זמן ידוע לחבריו ע"כ • הרי שהשוה דין התנה המוכר שיחזיר לו הקרקע למוכר כדי לצאת למקום פלוני וע"כ ל"ל דבשתנה לה חזיר לו הקרקע יש זמן שנגמר המקח דאי לא מאי מייתי מהתם כיון שאין המקח נגמר לעולם • וכן משמע מדמתחלק שיש זמן ידוע לחבריו והיינו מטעמא דתנאה כדאמרן • אבל בהלכות אלו כתב ואמר המוכר ללוקח לכסיסיו לי מעות תחזירה וכו' • ולא כתב והתנה המוכר וכו' אלא היה כזה שום תנאי אלא מעקרא גלה דעתו ורצונו שאינו גומר להקנות בשום זמן כלל כי ר"ל שיחזירהו לו כשיהיו לו מעות • בהא דאי לא קנה כלל כיון שאין כאן מי שיקנה אותו • ורבינו ז"ל לא חש להביא כאן בחלק האסור רק ברייתא המכר לו בית מכר לו שדה ואמר לו לכשיהיו לי מעות וכו' • משום דמעובדא דאתו ונולא כו' למייתי דסיינו הך • ובת"ם לקמן וכן מי שלא קנה מקחו קנין גמור מתחלה כלל כל הני : פירוש עובדא דאתו ונולא אתא לקמיה דרבינא וכו' • כתב רבינו פירוש זה לאפוקי פירוש הרשב"ל ז"ל דמייתו

ה אלא לכיון דמסתפקא לן אי הוי מעשה רבית קלוקה או מדינגזלה משום מתילה בטעות ירמה לי אלא נתתי לנכסיה כדין גזלה ממש • אלא שב"ל כופין אותו לקיים מצות ותי אחיך עמך • כל אתו ומולא אתי סמכא דעתיה וכו' • כך היא גירסת ספרינו ומלברי הרמב"ם ספי"א מהל' מכיר' נראה שגירסתו היתה אתו ומולי אתי לא סמכה דעתו • ולכאורה היא גירס' תמוהה לכל כמה לא סמכה דעתיה על התנאי גמר ומקנה • ואי הוה סמכא דעתיה הוה שייך לומר לא גמר והקנה • וגרסי' שהרב ז"ל סובר לכל שנעשה התנאי בשעת המכר אעפ"י שמתנה המוכר שלא תנאי גמור לעניין שצריך לקיימו ולהחזיר המקח בשיתן המעות והמקח קיים וקונה הלוקח כל עוד שאינו מחזירם כדכתב לעיל • וכן המוכר או הלוקח שהתנה שיחזיר לו המקח שיחזיר לו המעות בשיהיו לו מעות לזמן פלוני אז בסיתן לו המעות הרי המכר קיים ויחזיר כשהתנו • ועוד כתב מכר קרקע לחברו והתנה המוכר ואמר ללוקח כשיהיו לי מעות תחזיר לי הקרקע זו הרי הפירות של מוכר • ומלא חב סתם הרי הפירות של מוכר ולא כתב אין המכר כלום והפירות של מוכר • משמע שהמכר עצמו קיים אלא שכשיחזיר לו המעות נמצאו הפירות של מוכר והיינו דקאמר גבי את ונוולא שהמוכר אמר לשליח אם יהיו לי מעות תחזיר לי קרובתי הקרקע • ואם היה השליח משיב בברור כן תחזיר לך • היה המוכר סומך על דברים אלו וגומר להקנות על תנאי זה • אבל לפי שלא הסיבו תשובה ברורה • לפיכך לא סמך על דבריו • והוא היה רוצה למכור בתנאי זה והשליח לא חזקו על התנאי • מ"ה אמרינן מסתמא לא גמר להקנות ולפיכך לא קנה כלום • ולקדק הרב לומר כלום שלא קנה כלל אפילו בזמן שלא יחזיר לו המקח מתבטל לולמי אם יש מיזם לא לומר שהמוכר מיני גומר להקנות • פשיטא שאין כאן מקח בין בדליכא פירות בין בדליכא פירות ואין הפרש בזה בין מטלטלין לקרקע • לכן נראה לי דמ"ש בהלכות מכירה המכר קיים ויחזיר כשהתנה חוזר על מה שבאר בתחלת דין זה מי שהקנה לחברו והתנה עליו על מנת שאם אזמן זה לא תמכרנו לפלוני וכו' ועליה קאמר וכן המוכר או הלוקח שהתנה שיחזיר לו המקח כו' דהיינו שאמרו בלשון תנאי שהוא בע"מ וכן דקדק עוד באמרו מכר קרקע לחברו והתנה המוכר ואמר ללוקח וכו' • לכאן שאמרו בלשון תנאי ה"ז כשאר תנאים דעלמא שהמקח עליו נגמר והמוכר כיון להקנות והתנאי הוא דבר נוסף על עצמות המכר אלא שכיון שהתנאי הוא ע"מ שיחזירהו לו כשיהיו לו מעות • ואין בזה זמן קבוע כי על יום מיתת המוכר יש לו זמן • לפיכך הפירות הם של מוכר • ונפקא מינה שבמות המוכר בלי החזרת המעות ללוקח אז נגמר המכר לחלוטין כי אין עוד מקום לתנאי • ואין בני המוכר יכולין לפדותו לפי שאבישם גמר והקנה לעת הזאת :

ותדע שכן דגבי הא דכתב למעלה הרמב"ם במוכר מכסיו לילך למקום פלוני וכו' • ה"ז במוכר על תנאי כתב ה"ם ז"ל בשם הרשב"א ז"ל לכל היכא שאין המכר קיים • לוקח אוכל פירות עד שיגמר המכר שלא יוכל לחזור בו מוכר • וה"ל כאותה שנתבארה למטה מכר לו קרקע ונתנה המוכר וכו' • ואף כאן שתמו כפירושו אלא שכאן משלשין הפירות לפי שיש זמן ידוע לחבריו ע"כ • הרי שהשוה דין התנה המוכר שיחזיר לו הקרקע למוכר כדי לצאת למקום פלוני וע"כ ל"ל דבשתנה לה חזיר לו הקרקע יש זמן שנגמר המקח דאי לא מאי מייתי מהתם כיון שאין המקח נגמר לעולם • וכן משמע מדמתחלק שיש זמן ידוע לחבריו והיינו מטעמא דתנאה כדאמרן • אבל בהלכות אלו כתב ואמר המוכר ללוקח לכסיסיו לי מעות תחזירה וכו' • ולא כתב והתנה המוכר וכו' אלא היה כזה שום תנאי אלא מעקרא גלה דעתו ורצונו שאינו גומר להקנות בשום זמן כלל כי ר"ל שיחזירהו לו כשיהיו לו מעות • בהא דאי לא קנה כלל כיון שאין כאן מי שיקנה אותו • ורבינו ז"ל לא חש להביא כאן בחלק האסור רק ברייתא המכר לו בית מכר לו שדה ואמר לו לכשיהיו לי מעות וכו' • משום דמעובדא דאתו ונולא כו' למייתי דסיינו הך • ובת"ם לקמן וכן מי שלא קנה מקחו קנין גמור מתחלה כלל כל הני : פירוש עובדא דאתו ונולא אתא לקמיה דרבינא וכו' • כתב רבינו פירוש זה לאפוקי פירוש הרשב"ל ז"ל דמייתו

בהלואה דאיכא איסורא לא הוא בתחילתו מחילה • ותו גרסינן ההיא אתתא דאמרה ליה לההוא גברא זבון לי ארעא מקריבאי אזל וזבן לה אמר ליה אי חוו לי זוזי מהדרא ליה ניהלירה אמר את ונוולא אחי אמר רבא בר רב הונא את ונוולא סמבה דעתיה ולא גמר ומקנו • ארעא הדרא • פירי רבית קצוצה הוו ויוצאין בדיינין • או דילמא אבק רבית הוא ואין יוצאין בדיינין • אמר רבה בר רב הונא מסתברא אבק רבית הוי ולא קיימא לן בותיה • דהא אמרינן אמר רב פפא עבד רבינא עובדא וחשיב ואפיק פירי דלא כרבה בר רב הונא פירוש עובדא דאת ונולא אתא לקמיה דרבינא ורן הדין כרבית קצוצה וחשיב ואפיק פירי מן הלוקח ולא דן כרבה בר רב הונא שהיה דן אותן לאבק רבית ופסק הרי"ף ז"ל כרבינא דבזבינו רבית קצוצה היא

מאחר שהמכר מתבטל :

מ ובן

לזמן פלוני אז בסיתן לו המעות הרי המכר קיים ויחזיר כשהתנו • ועוד כתב מכר קרקע לחברו והתנה המוכר ואמר ללוקח כשיהיו לי מעות תחזיר לי הקרקע זו הרי הפירות של מוכר • ומלא חב סתם הרי הפירות של מוכר ולא כתב אין המכר כלום והפירות של מוכר • משמע שהמכר עצמו קיים אלא שכשיחזיר לו המעות נמצאו הפירות של מוכר והיינו דקאמר גבי את ונוולא שהמוכר אמר לשליח אם יהיו לי מעות תחזיר לי קרובתי הקרקע • ואם היה השליח משיב בברור כן תחזיר לך • היה המוכר סומך על דברים אלו וגומר להקנות על תנאי זה • אבל לפי שלא הסיבו תשובה ברורה • לפיכך לא סמך על דבריו • והוא היה רוצה למכור בתנאי זה והשליח לא חזקו על התנאי • מ"ה אמרינן מסתמא לא גמר להקנות ולפיכך לא קנה כלום • ולקדק הרב לומר כלום שלא קנה כלל אפילו בזמן שלא יחזיר לו המקח מתבטל לולמי אם יש מיזם לא לומר שהמוכר מיני גומר להקנות • פשיטא שאין כאן מקח בין בדליכא פירות בין בדליכא פירות ואין הפרש בזה בין מטלטלין לקרקע • לכן נראה לי דמ"ש בהלכות מכירה המכר קיים ויחזיר כשהתנה חוזר על מה שבאר בתחלת דין זה מי שהקנה לחברו והתנה עליו על מנת שאם אזמן זה לא תמכרנו לפלוני וכו' ועליה קאמר וכן המוכר או הלוקח שהתנה שיחזיר לו המקח כו' דהיינו שאמרו בלשון תנאי שהוא בע"מ וכן דקדק עוד באמרו מכר קרקע לחברו והתנה המוכר ואמר ללוקח וכו' • לכאן שאמרו בלשון תנאי ה"ז כשאר תנאים דעלמא שהמקח עליו נגמר והמוכר כיון להקנות והתנאי הוא דבר נוסף על עצמות המכר אלא שכיון שהתנאי הוא ע"מ שיחזירהו לו כשיהיו לו מעות • ואין בזה זמן קבוע כי על יום מיתת המוכר יש לו זמן • לפיכך הפירות הם של מוכר • ונפקא מינה שבמות המוכר בלי החזרת המעות ללוקח אז נגמר המכר לחלוטין כי אין עוד מקום לתנאי • ואין בני המוכר יכולין לפדותו לפי שאבישם גמר והקנה לעת הזאת :

ותדע שכן דגבי הא דכתב למעלה הרמב"ם במוכר מכסיו לילך למקום פלוני וכו' • ה"ז במוכר על תנאי כתב ה"ם ז"ל בשם הרשב"א ז"ל לכל היכא שאין המכר קיים • לוקח אוכל פירות עד שיגמר המכר שלא יוכל לחזור בו מוכר • וה"ל כאותה שנתבארה למטה מכר לו קרקע ונתנה המוכר וכו' • ואף כאן שתמו כפירושו אלא שכאן משלשין הפירות לפי שיש זמן ידוע לחבריו ע"כ • הרי שהשוה דין התנה המוכר שיחזיר לו הקרקע למוכר כדי לצאת למקום פלוני וע"כ ל"ל דבשתנה לה חזיר לו הקרקע יש זמן שנגמר המקח דאי לא מאי מייתי מהתם כיון שאין המקח נגמר לעולם • וכן משמע מדמתחלק שיש זמן ידוע לחבריו והיינו מטעמא דתנאה כדאמרן • אבל בהלכות אלו כתב ואמר המוכר ללוקח לכסיסיו לי מעות תחזירה וכו' • ולא כתב והתנה המוכר וכו' אלא היה כזה שום תנאי אלא מעקרא גלה דעתו ורצונו שאינו גומר להקנות בשום זמן כלל כי ר"ל שיחזירהו לו כשיהיו לו מעות • בהא דאי לא קנה כלל כיון שאין כאן מי שיקנה אותו • ורבינו ז"ל לא חש להביא כאן בחלק האסור רק ברייתא המכר לו בית מכר לו שדה ואמר לו לכשיהיו לי מעות וכו' • משום דמעובדא דאתו ונולא כו' למייתי דסיינו הך • ובת"ם לקמן וכן מי שלא קנה מקחו קנין גמור מתחלה כלל כל הני : פירוש עובדא דאתו ונולא אתא לקמיה דרבינא וכו' • כתב רבינו פירוש זה לאפוקי פירוש הרשב"ל ז"ל דמייתו

Digitized by Google

תלמידי הרשב"א ז"ל דלא עבד רבינא אלא במשכנתא ומ"ש ולא לן בדבר בר רב הונא: מתכוון למה שסקשו עליו תלמידי הרשב"א דלמלקא דלא כרבה בר רב הונא משמע דבהלוה עובדא עבד דלא כוותיה. וכבר יישבתי זה אליבה:

ט וכן מי שלא קנה וכו' בדף ס"ה ע"ב תני רב ספרא בדבית לבי ר' חייא פעמי שפיר אסורים פעמים שפיר אסורים אסורים לתמר ליה לבי מייתית קנה מעכשיו והשתא מבואר כדלקמן הרמב"ם ז"ל בפ"ו המוכר אסור שמא יבא הלוקח שאר המעות ונמצאת שדה שלו ונמצא שאוכל פירות בשביל המעות שנשארו לו אצל הלוקח וכן הלוקח אסור שמא לא יבא ונמצא שאוכל בשביל מקצת המעות שיש לו אצל המוכר. ומלבד דבריו כל מה שאסור מכן איסורו כמו דבריו של תורה ויוצאה בדיינין. ובדגרסינן בפרק איזהו נשך משכנתא מאי אמר רב פפא עבד עובדא רבינא וחשיב ואפיק פירי. ותו תנן בפ' איזהו נשך המלוה את חברו לא ידו' בחצרו חנם ולא ישכור לו בפחות מפני שהוא רבית ואוקי' לה בהלוני ודור בחצרי והתם מפקינן מיני' אגר ביתא אבל הלוהו ודר בחצרו לא. ובזה נאריך באיסורו ובהיתרו בענין המשכנות והלוהו ודר בחצרו בחלק שני של אבק רבית. ואמנם נשאל בזה ח"ר אברם ב"ר יצחק משכנתא בלא נגיתא במאן דרבותא פסקינן מי הוי כמאן דפסק קצוצה הוא ברבינא דחשיב ואפיק פירי בזבינו וכל שכן בהלואה או כמאן דפסק אבק רבית הוא ואינה יוצאה בדיינין ועובדא דרבינא דוקא בזבינו. אבל במשכנתא לא דהא אמרי' בריש פירקין והרי משכנתא בלא נגיתא וכו'. תשובה איך נבנים ראשינו בין הרים גדולים אם הר"ר יצחק גאון ז"ל לא פסק כמאן ואיתתפק ליה אין בנו כח לפסוק אלא הכל לפי ראורת הב"ד. ואם יסתפק בדבר יעמיד ממון על חזקתו ואינו יוצא בדיינין. אבל ממאי דגרסינן בריש פירקין משמע דהוא אבק רבית ותימא הוא בשלא הזכיר זה הגאון בהלכותיו:

יא וכן המלוה את חברו סלע בה' דינרין או מאתים חטים בשלש הרי זה רבית קצוצה. וכדגרס' בפרק איזהו נשך המליה סלע בה' דינרין ומאתים חטים בג' אסור מפני שהוא נושך ואוקים"א בגמרא דע"ב רבית של תורה בכללו של דבר כל הלואה שלא יהיה על דרך מקח וממכר בתוספת כל שהוא הרי זו רבית של תורה ויוצאה בדיינין ואף על דרך מקח וממכר אחר שמתבטל המקח והמעות חוזרין הלואת הפירות הם רבית קצוצה ובדלעיל:

יב ודע והבן כי אחר שפסקנו שרבית קצוצה יוצאה בדיינין אם לוה חיטנו מנה בחמש דינרין של רבית ונתן לו חפץ אחד ד"א בדמי ה' דינרין אלו ששוה ו' דינרין כ"ד מוציאין ממנו ו' דינרין ואעפ"י שהוא עשה זול ממנו הואיל ובתור רבית בא לידו וכדגרסינן בפ' איזהו נשך אמר אביי תאי מאן דמסיק זוזי ברבית בהבדיה וקאזלן ד' ויהיב ה' כ' מפקינן מיניה ד' מפקינן מיניה ואידך נ' חנא הוא דיהיב ליה רבא אמר ה' נמי מפקינן מיניה דכלהו בתורת רבית אתו ליד יד וק"ל ברבא וכן אם נתן לו בהם כסות שמתכסה אדם לו בדמי חרבית ונראה לעין בנין גלימא כ"ד מוציאים ממנו הגלימא ולא די לו בדמיה שיתן בדגרסינן בפ' איזהו נשך רבא אמר גלימא מפקי' מיניה דלא לימרו מכפי וקאי גלימא דרבית אובן אם השביר לו מקום שדרכו להשכיר ג' דינרין כד' ומשביר לו באותן ארבע דינרין דרבית

ט וכן מי שלא קנה מקחו קנין גמור מתחלה הרי זה מחזיר את הפירות שאכל בפני שהוא רבית קצוצה כיון שהמקח אינו נשלם המעות בנתיים הלואה וכדגרסינן פרק איזהו נשך מתניתין מכר לו את השדה ונתן לו מקצת דמים ואמר לו אימתי שתרצה הבא מעות וטול את שלך אסור ויש פעמים שהלוקח אסור לאכול פירות ומוכר מותר ופעמים ששניהם אסורין ומשלשין את הפירות עד שיגיע זמן שקבעו ביניהם ופעמים ששניהם מותרים. ובזה נאריך וגבאר בחלק החיתר אך כל מה שאסור מחם איסורו כמו רבית של תורה. וכן פסק הרמב"ן שהוא רבית קצוצה:

וכן כל משכונא שפירותיה מצויין בנין חצר או מרחץ או חנות ואכל פירותיו ולא כתב במשכנתו נביתא הרי זו רבית קצוצה הואיל ואין שם נביתא ויוצאה ממנו בדיינין וכן המלוה את חברו ואמר לו בשעת הלואה על מנת שאדור בחצרך חנם עד שתחזור לי מעותי או ששכר ממנו בפסוק בשעת ההלואה בלא משכונא וקצב לו הדבר שיפחות מן השכר עד שיחזיר לו הלואתו. כל זה הוא רבית של תורה ויוצאה בדיינין. ובדגרסינן בפרק איזהו נשך משכנתא מאי אמר רב פפא עבד עובדא רבינא וחשיב ואפיק פירי. ותו תנן בפ' איזהו נשך המלוה את חברו לא ידו' בחצרו חנם ולא ישכור לו בפחות מפני שהוא רבית ואוקי' לה בהלוני ודור בחצרי והתם מפקינן מיני' אגר ביתא אבל הלוהו ודר בחצרו לא. ובזה נאריך באיסורו ובהיתרו בענין המשכנות והלוהו ודר בחצרו בחלק שני של אבק רבית. ואמנם נשאל בזה ח"ר אברם ב"ר יצחק משכנתא בלא נגיתא במאן דרבותא פסקינן מי הוי כמאן דפסק קצוצה הוא ברבינא דחשיב ואפיק פירי בזבינו וכל שכן בהלואה או כמאן דפסק אבק רבית הוא ואינה יוצאה בדיינין ועובדא דרבינא דוקא בזבינו. אבל במשכנתא לא דהא אמרי' בריש פירקין והרי משכנתא בלא נגיתא וכו'. תשובה איך נבנים ראשינו בין הרים גדולים אם הר"ר יצחק גאון ז"ל לא פסק כמאן ואיתתפק ליה אין בנו כח לפסוק אלא הכל לפי ראורת הב"ד. ואם יסתפק בדבר יעמיד ממון על חזקתו ואינו יוצא בדיינין. אבל ממאי דגרסינן בריש פירקין משמע דהוא אבק רבית ותימא הוא בשלא הזכיר זה הגאון בהלכותיו:

יא וכן המלוה את חברו סלע בה' דינרין או מאתים חטים בשלש הרי זה רבית קצוצה. וכדגרס' בפרק איזהו נשך המליה סלע בה' דינרין ומאתים חטים בג' אסור מפני שהוא נושך ואוקים"א בגמרא דע"ב רבית של תורה בכללו של דבר כל הלואה שלא יהיה על דרך מקח וממכר בתוספת כל שהוא הרי זו רבית של תורה ויוצאה בדיינין ואף על דרך מקח וממכר אחר שמתבטל המקח והמעות חוזרין הלואת הפירות הם רבית קצוצה ובדלעיל:

יב ודע והבן כי אחר שפסקנו שרבית קצוצה יוצאה בדיינין אם לוה חיטנו מנה בחמש דינרין של רבית ונתן לו חפץ אחד ד"א בדמי ה' דינרין אלו ששוה ו' דינרין כ"ד מוציאין ממנו ו' דינרין ואעפ"י שהוא עשה זול ממנו הואיל ובתור רבית בא לידו וכדגרסינן בפ' איזהו נשך אמר אביי תאי מאן דמסיק זוזי ברבית בהבדיה וקאזלן ד' ויהיב ה' כ' מפקינן מיניה ד' מפקינן מיניה ואידך נ' חנא הוא דיהיב ליה רבא אמר ה' נמי מפקינן מיניה דכלהו בתורת רבית אתו ליד יד וק"ל ברבא וכן אם נתן לו בהם כסות שמתכסה אדם לו בדמי חרבית ונראה לעין בנין גלימא כ"ד מוציאים ממנו הגלימא ולא די לו בדמיה שיתן בדגרסינן בפ' איזהו נשך רבא אמר גלימא מפקי' מיניה דלא לימרו מכפי וקאי גלימא דרבית אובן אם השביר לו מקום שדרכו להשכיר ג' דינרין כד' ומשביר לו באותן ארבע דינרין דרבית

יא וכן המלוה את חברו כלע וכו'. לא מצאתי טעם לשכת לרבינו ז"ל שסבירא לוקה זו לסלע בה' דינרים בסוף ליני רבית של תורה כללו היא בכל מחולקת והלא כל עקר יסול הרבית סמכתי הוא זה שמוסיף וקולן על מה שהלוה לו ולא ה"ל אלא להביאו בראשונה כמו שעשה הרמב"ם ז"ל ומייתי לה בריש פ' ז' שם מתחיל לבאר אופני מיני הרבית:

יב ודע מימרי איתנא בגמרא זו אחר זו בלף כ' ה' ומכאן הסיבות על התוספות בס"א מזה בחלק ע"ש. ודע דלאלא לגלינא כתב הרא"ש ז"ל בפסקיו וז"ל. משמע לוקה משום לא לימא קא מכסי בגלימא דרבותא הוא למהלכי ליה הא לאו אכי המקח קיי' ולא אמרי' כיון דנעשה באיסור נתבטל המקח וכן בעובדיקמא ליכיב ליה חמשא וכן בעובדא דסכירות מכאן פסק רב אלי גאונ"ל בתשובה היכ' לאיסי' איסורא דזבינו להוסיף בלמי' משום אגר נגר לי אם פסק על הפירות עד שלא יצא הסער ונתקיי' המקח בקנינו לא נתייקר הסע' המקח קיי' ואין יכול לבטל המקח בשביל שנעשה באיסור עכ"ל. וכיוצא בזה כתב ס"ר בפ' ח' בשם הרמב"ן ובדרשב"א ז"ל והיכא לאילק היכי מוכח מכני מימרי דהמקח קיים ואינו יכול לבטל מפני שנעשה באיסור ולא ליכיב ליה חמשא וכן בעובדא דסכירות מכאן מכאן רב אלי גאונ"ל בתשובה היכ' לאיסי' איסורא דזבינו להוסיף בלמי' משום אגר נגר לי אם פסק על הפירות עד שלא יצא הסער ונתקיי' המקח בקנינו לא נתייקר הסע' המקח קיי' ואין יכול לבטל המקח בשביל שנעשה באיסור עכ"ל. וכיוצא בזה כתב ס"ר בפ' ח' בשם הרמב"ן ובדרשב"א ז"ל והיכא לאילק היכי מוכח מכני מימרי דהמקח קיים ואינו יכול לבטל מפני שנעשה באיסור ולא ליכיב ליה חמשא וכן בעובדא דסכירות מכאן מכאן רב אלי גאונ"ל בתשובה היכ' לאיסי' איסורא דזבינו להוסיף בלמי' משום אגר נגר לי אם פסק על הפירות עד שלא יצא הסער ונתקיי' המקח בקנינו לא נתייקר הסע' המקח קיי' ואין יכול לבטל המקח בשביל שנעשה באיסור ע

לכיון לסות דבר מסויים לעולם גלימת גופיה מפקינן מיניה ומשלם בשאר בגדי דטעמת דלא לימרו וכו' שייך על שיכלה גלימת לגמרי :

ס"ז מידה הא מספקת לי אי מחיל לי לוה הא גלימת בתר ליהכיה ליה להא מסיק הרמב"ם ז"ל ורוב האחרוני ז"ל דמסתיה מחילה לרבית שבכל פרע ושמתת היכי ליעביד הא מלוה לי מקיים ליה להאי גלימת דרבית הוא דלאו כולי עלמא ידעי במחילה זו ואי מסבר ליה הא דבר מקל לו ומה תועיל מחילתו ואם היה מתרצה הלוה לחזור לקנות ממנו בשווה ניחת אבל אם לא ירצה בכך מה יעשה : חריסר מפקינן מיניה וכו' • לכאורה יראה דבר זה לאם כן מצינו חוטא נשכר דאחר שעבר על לאוין שלו מתכנס עד ידי נתינת הרבית שמתנין לו י"ב על מה שאינו שוה אלא עשרה ומחזירין לו יותר ממה שנתן שלולי הרבית שנתן לא היה מרויח כזה • ואפשר לליון דמעקר' לא אתנו לתת בית זה לפרעון הרבי' אלא שאת"כ בשעת הפרעון נתפשרו בכך משום הכי תפסינן ליה כאלו הלוה נתן למלוה במעות חריסר זוזי ושאת כ המלוה שכר ממנו הבית באותם המעות דבשת' שבירות הבית היא מלאת בתנפי נפשה וכי מפיק מיניה חריסר זוזי הוה ליה כאילו מפיק מיניה חריסר זוזי דיהיב ליה לוה למלוה במעות שהם שכר ממנו הבית : ודע שמלבדי הרב ז"ל כל מ ספ"ח עם שהלשון מלעשה ומשלם • נראה שכונתו ז"ל לומר דבכל הני ה"ה דמי איכא שאם ה"ה חייב לו ל' דינרים של רבית ונתן לו בהם חפץ ששוה שלשה או שהשכיר לו בהם מקום ששוה חמשה כשמוליאין ממנו על החפץ מוציאין אחבעה ועל המקום מוציאין חמשה :

ח ויראה לע"ל לאפשר לומר כן בשאם חפץ או בשכירות לבינן שמחזיר לו את הדמים אמרינן ליה שבלת וקבלית ולפיכך מחזיר כל הדמים והמלוה מחזיק בחפץ או בבית כמו שהתנה אבל בכל מכויים או כסות ששוה ג' ונתנו הלוה למלוה בדי של רבית שהיה חייב לו כי מפקי' מיניה לא מסתבר דמפקינן מיניה גלימת גופיה ושוב ליגר אתר מסף עליו דמסתייה לגוף לשקול מאי ליהיב ומה לא ומלו אמר ליה או סול מעות או הבלי כמו שנתתי לו :

חלק שלישי

א דע כי כל אבק רבית וכו' • בלף ס"ת ע"ב • וכבר מבאר לשתה אבק רבית הוי בדרך מקח וממכר אלא בדרך הלואה ובהגהות אשר"י הוכיח לפרש ז"ל אי רבית מוקדמת או רבית מאוחרת כגון שפסק עמו לתת קולס הלואתו רבית לבסילוה ממנו או רבית מאוחר' שבטיח לתת לו כך וכך אחר שיפרענו חובו או אחר שיפרענו אלא מנחה למען שעשה עמו חסד והלוה לו מעותיו • כל אלו אין כופין אותן הלוים להחזיר עד"ל • ומלגבי רבית מוקדמ' קאמר כגון שפסק עמו וכו' וגבי מאוחר' אמר שהבטיח לו וכו' משמע דלוקא בהה ג שאינו פוסק בדרך סגולי מוכרת הוא דהוי אבק רבית דאינו אלא מבטיחו מעצמו • אבל אם היה שם פיסוק גמור שאינו מלוה לו אלא ע"מ שיתן לו כך וכך אחרי שיפרענו חובו נראה ואפי' דהוי רבית קלולה לכיון דאיכא תגלה מה לי שיפרענו בשעת הפרעון או אח"כ ומתנתין דרבית מאוחרת בלוה מתן מעצמו הוא : ולפי זה קשה מ"ש לגבי רבית מוקדמת קאמר לאפי' פסק עמו והתנה לא הוי אלא אבק רבית דאסה לעולם מוקדמת ומאוחרת כי הדדי נינהו לכל מילי • אבל מתתני' דסוף פרקין דקתני נתן עיניו בלוות הימנו והיה משלח לו ואומר בשביל שתלוני זו היא רבית מוקדמת וכה"ג קתני במאוחרת אלמא במשלח מעצמו בלי תנאי הוא דהוי מוקדמת הא אם התנה בכך רבית גמורה היא לא קשיא מילי דאיכא למימר דרבותא דשמעינן דלא תימא הואיל ולא התנה מעיקרא על כך יבא מותר לגמרי • קא משמע לן דאע"ג דמעצמו מבלא אסור : ומ"מ לא מלאתו בשום אחד מהפוסקים ז"ל שיכתב כדברי ההגהה הנ"ל • ואולי לשון פסק דנקט לא בא בלקחוק וירא לאם פסק בהדיא בהאי לתת רבית מוקדם הוי קילא ולא מיקרי אבק אלא בהבטיח בעלמא ! : הילכך שטר שכתוב בו רבית של דבריהם וכו' • בחלק הקולס סי' ג' הארוך רבינו ז"ל לבאר הך ברייתא דשטר שכתוב בו רבית בלף ע"ב וכחל פירושא מוקי לה ברבית דרבנן כי היכי דלא ליפסלו עדים והוא מדברי התוספות • וכאן נראה ברבינו חופש שיטה זו : ואיכא לאתמוהי לפי תירוץ זה דאי לוקא ברבית דרבנן מיתוקמא ברייתא כי

הרי זה מוציאין ממנו ד' דינרין ובדגרסינן התם באיזהו נשך אמר רבא האי מאן דמסיק תריסר זוזי ורבית בחבריה ואגר ליה כיתא דמחגר בעש' בתריסר כי מפקינן מיניה תריסר אמר ליה רב אחא מרפתי לרבינא ולימא כי אגרנ' בתריסר דמשתרשי לי חשתא דלא קא משתרשי לי כדאגר כולי עלמא אגרנא דמהדר ליה דמצי אמר ליה הא סברת וקבלית ולפיכך מוציאין ממנו כמה ששברו :

חלק שלישי

א החלק הב' נפרש דברים שהן נקראים אבק רבית שאין איסורו אלא מדברי סופרים דע כי כל אבק רבית אינה יוצאה בדיינים ובדגרסינן התם א"ר אלעזר אבק רבית אינה יוצאה בדיינין פ' לא ממלוה ללוה ולא ממלוה למלוה הילכך שטר שכתוב בו רבית של דברי הם גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית ואם גבה אין מחזירים אותו ממלוה ללוה ובראיתא באיזהו נשך דקיימא לן בחכמים דלא קנסו היתירא אטו איסורא :

ב וכן אסרו חכמים לחלוות רבית בניו ובני ביתו קטנים אעפ"י שאינו מקפיד בהם ומתנה הוא שנותן להם אסור דבין שהן קטנים וירגילו עצמן בכך בקטנותם יש לחוש שגם כי יזקין לא יטור ממנו ויהיה להם בהיתר ובזה אפילו אבק רבית אסור • ובדגרסינן בפרק איזהו נשך אמר רב יהודה אמר שמואל מותר להלוות בניו ובני ביתו ברבית כדי להטעימן טעם רבית ולא היא דילמא אתי למכרך וכן קבעו הראשונים ובכללם הרמב"ם ז"ל אעפ"י שהרי"ף ז"ל השמיטה :

ג וכן אסרו חכמים לחלוות מע"א ברבית קציצה אלא בכדי חייו • ובדגרסינן באיזהו נשך דאותיב ליה מהתיא דתנן לווין מהם ומלוין

ליכי לאת ליהו עליה פסולים • אם כן מאי מקשי בגמרא ממתניתין דשטרי מוב סמוקלמים פסולים וקאמר נהי לאת גבי מזמן ראמון ליגבי מזמן מתרון • ושולרכו לאוקמוה במתלוקת או מטעם גזירה ואף בזה נלחקו המוספות ז"ל להעמילה כמון שהיו העליה אמסים או שטרו וכו' • ומאי קושיא הא שפיל מיתוקמא כפשטה לאת גבי אפילו מזמן שני מפני שהעליה הם פסולים מלאורייתא שהעילו שקל וחמו כן במתכוין בשקלמת הזמן ולכן השטר פסול אבל בשטר ולכי' כיון לסות מלרבכן אין העליה נפסלים בכך הילכך גובה בו הקרן : וכלאיתא בתו"ב דקיימא לן כחכמי' ז"ל לאת קנסו היתירא וכו' • לאו אותם גבה אין מחזיר קאי להא אין אוס טעם לומר למשוס לאת קנסינן היתירא משוס איסורא אין מחזירים אלוה לאוה אלאת בהא אלא אגבה אלא אגבה אלא הקרן דקאמרי מעיקרא קאי כלאיתא בתו"ב :

ב וכן אסרו חכמים לחלוות ברבית בניו ובני ביתו וכו' • בשילטי פרקין ולשון רבינו ז"ל הוא קרוב ללשון הרמב"ם ז"ל פרק ה' ופירש רש"י ז"ל על מימרא לגמרא להטעימן שילעו כמה מלטער ומיצר המותנו ויבינו כמה עוונם גדול למסרך להרגיל שיתמול להם הסכר ע"כ ונראה לאיקלפרש לכונתו היא אתין לאלם לסיות הוא מלוה מעני לבניו שיתנו הם הרבית כלי שבנתינתם הרבית ילעו כמה מלטער המותנו לאם כן היכי קאמר ילאתי למסרך להרגיל שיתמול להם הסכר למה כיתמול להם הסכר כיון שהם לא קבלוהו אלא נתמיהו ולא שייך למימר הרגל אלא בדבר שהתחילו בו כבר איכא למיתם שמא יתמיהו וירגילו בו אבל לומר שמתנו שנתנו רבית וילעו לעברו מתוכו ייטב להם הסכר ויבאו לקבלו אין זה נקרא הרגל ולשון למסרך אינו מפל ש • וכן בדברי הרמב"ם ורבינו אין נראה לפרש למלקאמרי אסור להלוות בלשון הגמרא למשמע שהאב מלוה לבנו • אם כן מאי שאינו מקפיד ומתנה הוא שמתנלהם לקאמרי אבלואם גופה קאי לאין נראה משמעות הדברים כן : אבל אגב רש"י והרמב"ם ורבינו ז"ל כלהו חדא מלתא קאמרי ולייקי ליישנא דרב דקאמר להלוות בניו ובני ביתו דולאי לאו שיבא האב מלוה והם לוויים קאמר אע"כ היה לו לומר להלוות לבניו בני בתו בלמ"ל או את בניו כלתנן מלוה אדם את אריסיו וכו' ולא קתני מלוה אדם אריסיו לכשהוזכר המלוה ומקבל המעות אינהלשון נח בזולת אות או מילה מורה על הלוה והיא הלמ"ל או מלת את ואם כן כיון לאת קאמר' רב אלא להלוות בניו ובני ביתו מורה דאסי להלוות הוא מהפעיל לגמרי שכונתו לומר לעשות שבניו ובני ביתו יתמו בהלואה ברבית כדי שיטעמו טעם רבית ומתוכו ילעו לעבר המותנו שכיון שהם ימעמו שכר הקבלה • מסגלת הקבלה ירגישו לעבר הנתינה כי ריעת הסבכים אחת ונקט הא' ליישנא להלוות ול"ק הא הוא הלוות מבניו מם ס להעקר בזה אינו היות הוא לוה אלא היותם הם מלוים ומקבלים הרבית והשתא קאמר בגמרא דאכל מקום אסור לכיון שהתחילו לטעום טעם לקיחת הרבית ירגילו עצמם בכך לקחת אותו מכאן ואילך כי ייתמו הסכר ואעפ"י שאביהם נותן להם הרבית במתנה מ"מ בשביל הרגלם אסור : ומתוך לבדי הרב הנמקי ז"ל אינו מבין פירוש אחר באמרו כדי להטעימן טעם רבית להיות על דרך היתר כיצה ראשונה לאחת יפה תואר שרוצה להטעימן טעם רבית וילעו מה הוא ולא ירגילו בו עולומ"ה חייסינן שמא ייטב בעיניהם הסכר וירגילו בו : אעפ"י שהרי"ף ז"ל הם מיטה וכו' • אפשר לומר לטעם השמטת הרי"ף ז"ל שך מימרא דרב לכיון דכתב מימרא דשמואל לח"ת מותרים לוות זה מזה ברבית משום לילעו לרבית אסורה ומתנה הוא דיהבי להדדי וכו' • אם כן ממילא משמע לכל שאינו ת"ח לא הממכינן עליה לומר שילעו להקנות ושגומר לאת לשם מתנה כמו שיבא בחלק ההיתר ובכה גבי בני ביתו אי איכא שום לא לאחיירא הוא משום לאתנה שנתן לאם וסומיל וכבר אמר אלא שייך לומר דגמר לשם מתנה אלא בת"ח חו לא ריך למימר לבני ביתו אסור ואפי' לקאמר בגמרא ולא היא משום לבעי למימר למסרך ולא קאמר ולא היא מטעמא לאמרן שיינו משום לבעי למימר לאפילו מלד הסבה שהוא רולה להלוותם והיא כדי שלא יורגלו ברבית אלרבה היא המותנת שיבאו להרגיל בכך :

ג וכן אסרו חכמים להלוות לע"א רבית קלולה וכו' • למלאוריתא שדי כאשר יחבאר בחלק ההיתר משום לע"א לאו בכלל אחיך הוא לא אחסר אלא מגזרה לרבנן • אלא בכדי חייו וכו' • בלף ע"א • אתיובתא דלוין מהם וכו' פריק ר' חייא בר הוא לא נגרסה אלא בכדי

Digitized by Google

בכלי חייו לרבינא אמר הכא בת"ח עסקינן טעמא מאי גזור לרבנן שמא ילמוד ממעשיו וכיון לת"ח הוא לא ילמוד ממעשיו : ורבינו והרמב"ם וסטור סביאו שמי הפוקמתות מסוס לבכל גווי מקלינן בכל סופרים או למשמע לבו לא פליגי כלמייתי ס"ה ז"ל בפ"ה מפס הרמב"ן מ"ב דרב חייא ס"ל לוקא בכלי חייו ואפי' בת"ח ורבינא פליגי עלי' בפס וסב' לת"ח אפי' ביותר מכלי חייו שרי מטעמי' לא ילמוד ובכלי חייו לאחרים מולה לשרי : ומהרבי מהגאון מהרש"ל בתכמתו שכתב למאי לכתבו התוס' דטעם שנהגו עת' לפלוי לע"מ מסוס לבכל הוי כלי חייבו שלונות' לק"ל פליגא קמא לס"ל מסוס כלי חיו ולא כרבינא למי שכריתו לומר כן ביון למכל הפוסקי' משמע דבכלסו נקטי' והתו' נתנו טעם לכלי חיו מסוס לשייך בזמן הזה : ובתימס לפי דעתו לפת מיבת מ"ה דרבינא מוקל טפי מרב חייא וכיון לאיסלו אמרי דבכל סופרי הלך אי המיקל וק"ל כמאיך ליבנא וכו' היאך עת' יפסקו כמאן דמתמיר מע"ג דפיק מייבל קולא למנהגיו כ"ש לפסוק גבל רבינא ולבא לאמר למשמע בים לתוס' מפרשים מחלקות כמו שבינסוא מדברי רש"י וסוי רבינו מתמיר יותר דלפלי בכלי חיו לא שרי לכ"ע . לפת איכו גופיה ז"ל כתב ולא משמע לי מכל הפוסקי' ולא הוס מסתמי לומר לתוספות סברי כותיה : וכתב ב"ס לפסק ר"ת וכו' סבי ג' טעמי מייתי התוס' וכן סרת"ם בפסקי והטור בסי' קנ"ט ולא בבית מלא סטעם הנ' : ומלא לפסק לומר לכל הפוסקי' לגבי לגבי לגבי

ונכה לו כלום אלו לעשות עיקר מחילוק משכנתא היכא דקאי תיקום אבל בזוזי היכא דקיימה לוקמו ויועיל זה בין בחפיסי בין בחוב עצמו וינכה לעולם וה"ה במשכנתא היכא • ומאי חזית דבענין חפיסה המכת אטעמא דלוס יהיב מדעתו ובענין נכיית חוב המכת אחזקה דמאי אולמיה דהאי מהאי • והפסר לומי דהרא"ש לא קרי יהיב מדעתיה אלא אחזקה ברבית מוקדמת ומאוחר שהלוה מעצמו נותן למלוה אותו הרבית מבלי שום חיוב ותנאי ומ"ה כי חפיס לא מפקי מינים כיון דמדעתיה יהיב וכ"מ לפי זה הרבית מוקדמת אם בשעת הפרעון ירצה הלוה לנכות הרבית שהקלים לו לשלו כל המינים אבל גבי עסק וכיוצא אע"ג דהלוה נותן הרבית ואין המלוה נוטלו מעצמו מ"מ לא מקרי יהיב מדעתו שאינו נותנו לו מדעתו הגמור אלא מפני שנתחייב בכך מתחת שתאלי וכאילו המלוה נוטלו דמי וכל כי האי גווני כי חפיס משל מלוה מנכינן מינים ומהני חפיסתו כמו במשכנתא וכיון לליכא הכא טעמא דמדעתי' יהיב אפי' טעמא דזוזי היכא דקיימי לוקמו לשיכנה ג"כ מהחוב בשיעור הריוח משא"כ במשכנתא: מיהו גבי משכנתא לשכר לתפיסתו חפיס מהוס דמלוה מנפשי' שקיל ואפילו הכי לא מהני האי טעמא לנכות מחובו • הה נכנס בקושית הגאונים ושם נתרץ בע"ה:

ובבר אמרנו שהרא"ש ז"ל בפסקיו מסכים עם רבינו אפרים ז"ל שמנכין לו מחובו כשיעור מה שאכל: וקשה דבריהם דקרקן גבי הפי לא"ר אלעזר אבל רבית מינה יצאה בדיינין הכיא שכרת הרא"ש לענין חפיסה וכתב עליו ולא מסתבר לסם אמרו וסם אמרו קבמים אסרו אבל רבי' וגם אמרו שאסור ליקח אותו ואם לקחו אמרו הוא שלו ולא מפקי' מינים וא"כ מה יועיל חפיסת הלוה אח"כ אין כאן ממון המוטל בספק אלא אחר שבא לידו הרי הוא כשאר ממונו אם אינו רוצה לנאת ידי שמים עכ"ל • וכיון דקאמר לאחר שבא לידו הרי הוא כשאר ממונו וא"כ אין חפיסת הלוה מועיל מ"ר למה מנכין אותו מחובו הרי הרבית שאכל שלו הוא כשאר ממונו • ואיך יגבו מהחוב ממון שהוא כבר של המלוה • ונראה לומר דכשחופס הלוה אחר שכבל אכל המלוה הרבית אין חפיסתו כלום לפי שבשעה שאוכל הרבית אז הלוה נותנו לו ונעשה שלו לחלוטין כי הלוה אין לו בידו כלום משל מלוה וגמר ויהיב ליה ונעשה כממון שלו אבל כשאוכל ויש בידו החוב אין הרבית מוחלט אצל המלוה לפי שהלוה נותן לו מפני שהיא סומך על מה שיש בידו מחובו ולא גמר ויהיב ואפילו לא חפיס כן הלוה מכל מקום כיון שיש בידו בחוב אמן חפיסתו ליה כאלו יהיב ליה ממון המלוה שהוא חייב לו ומ"ה מנכינן ליה מחבריה:

שהמקבל עסק לתת חלי הריוח וכו' • הא לנקט במקבל חלי הריוח וכל הפסד ולא אשמועינן אפילו כשמקבל חלק הפסד גדול משל ריוח שהוא אכור בדאחד אינו גופיה למטה יתבאר לפנינו אצל ביאור דברי הרמ"ם ז"ל שבבית בע"ה:

ואפילו יהיב ליה שיעור פלגא קרנא בתורת רווחא וכו' • ק"ק מאי אירי' שיעור פלגא קרנא לישמועינן אפילו יהיב רווחא כשיעור כל קרנא מסלקינן ליה בלא זוזי • ולכא למימר דהיא אלא לא שכיחא שיהיה ריוח כשיעור כל הקרן. לכבר אפשר שיהיה בהמשך הזמן דהא גבי משכנתא אמרי' אי אכיל שיעור זוזי וכו' • ודבר מפורסם רי"א דריוח העסקא במשא ומתן רגיל להיות יותר מפירות הקרקע אם לא שאמר לפלגי' דרווחא רחוק שיהיה כל הקרן:

ודהוא שטר דרב עילים וכו' • בלף ס"ח ע"ב בני רב עילים נפיק שלייהו שטרא דהוה כתיב ביה ופלגא באגרא פלגא בהפסד אמר רבא רב עילים גברא רבא הוא ואיסורא לאינשי אי לא הוה ספי אי פלגא באגר אי פלגא בהפסד אמר רבא אי אמר איניש לחבריה הילך מעות לבחצירה שכר ולא פי' לו מפי לא ההפסד ולא בשכר עמלו אי א כא מנהגא בהוא

רוחא לבתחלה אלא אפילו יהיב ליה שיעור פלגי קרנא בתורה רוחא מחשבינן ליה בקרנא ומשלם ליה פלגא אחרינא וקרעינן שטרא ולא אמרינן בבי הא כל פלוקי בלא זוזי אפוקי מיניה הוא דלא אתמר אלא במשכנתא דהיכא דקאי תקום אבל בזוזי היכא דקיימי לוקמו יאם בשום שטרא דעומד ליגבות בב"ה ס"ל דלאו בגבוי דמי ואי נפל לידי עבירנא ביה עובדא והדהוא שטרא דרב עיליש דהוה כתיב ביה פלגא באגר ובחפסד הבי הוה עובדא דרב עיליש יהיב ליה למרי עסקא פלגו רוחא ושביב ובתר דשביב אתי מרי עסקא ואפיק שטרא על ירתמי דקא תבע להו בקרנא ופרעיה לסוף אמר ליה הב לנא אגרנא כפועל מההוא יומא דקביל אבונא האי עסקא וא"ל מרי דעסק' לא יהיבנא לכו ולא מידי דכבר יהב לי אבונכון פלגא רוחא ולא חשיב בתרי ההוא אגרא והוה אבק רבית ואינה יוצאה בדיינין וא"ל רב עיליש גברא רבה הוא ולא ספי אי אסורא לאינשי דהא דינא הבי דהוא אי פלגא וכו' • ואיתו כיון דאתני בהדיה פלגא באגר ופלגא בהפסד אדעתא דיהבת ליה כפועל שכרו אתני בהדך בדינא דמתניתין ואנן סהדי דלא אחיד גבך אגריה ואי דלא חשיב אגריה בההיא שעתא דיהיב לכו פלגו רווחא דבר אבתי קונא גבי ונבינא מיניה הילכך ליכא למימר הכא אבק רבית אינו יוצא בדיינין דהא לא יהבינה ניהלך כלל לא בהורת רבית ולא בתורת אבק רבית • אבל באינש דעלמא כיון דיהיב פלגא רוחא ולא חשיב אגריה בהדיה והשתא אתי כוליה מגונא לידיה רוחא וקרנא לא מפקינן מיניה מידיה דכיון דלא גמיר דינא ולא קא קפיד אאיסור זוטרא אפשר דאחיל גביה מעיקרא כי כתב ליה פלגא באגרא ופלגא בהפסד ולא אדבר ליה מידי אחרינא אחולי אחיל גביה והוה ליה אבק רבית ואינו יוצא בדיינים הבי נקטינן פירושא דהא מילתא מכמה שנים ולא אתי דן לסנדרא קמא דבתבינן לעיל לא תיובתא ולא סייעתא • ובה שובת הרי"ף ז"ל שראית הלבה היא ואף על גב דתנן בבתניתין שצריך ליתן לו שכרו כפועל בטל בבר התידו דבותינו את העסק בלא שכר ובבר שיהא חמקבל קרוב לשכר ורחוק להפסד אי פלגא וכו' אף על פי שפעמים לא אירע כו' בלל הפסד ונמצא זה מפסיד שכר טרחי ביון דאי כמי ביה פסידא הוה שקיל האי בנויה תרי תלתי שרי ורין שוה הוא לדינא דמתניתין • אי נמי גמרינן מההוא עובדא דאי בעי מרי עסקא לשנויי להאי עסקא משאר עסקא לטפויי רווחא לנפשיה או לבצורי כל היכא דמטפי בפסידא או במבצר ביה מלקבולי רווחא שרי ובלבד שיהא קרוב להפסד ורחוק לשכר כלומר שיהא הלקו בהפסד גדול משל מקבל גם אם ירצה לחתנות עם המקבל שיטול הוא שני חלקי ריוח ושלשה חלקים ברפסד הרשות בידו לפי שאין קצבה להנאי השכר והפסד הק שיהא חלק ההפסד גדול לבעל הרעבק בחלק השכר • וכן הדין במי שחוא מתנה עמו מחצה שכר מחצה הפסד אם רצה לפסוק לו דינר בשכר עמלו פוסק ואף על פי שבטלתו גדולה מזה והרבה האריך בזה: גם כתב

ו והיכא דאמר איניש לחבריה הילך מעות לבחצירה שכר ולא פי' לו מפי לא ההפסד ולא בשכר עמלו אי א כא מנהגא בהוא

ולמה רב עילים טובל עמו בגיר הוא ואמר רב נחמן הלכה כרי יהודה אמרי ליה לאו הלכה אתמר אלא שיטה אתמר וכו':

ונחלקו ז"ל בפירושה לרש"י ז"ל פירש להאי דקאמר רבא אי פלגא באגר וכו' • טיינו למפרשינן ליה לשטרא הכי שיקבל איזה מהם שירצה אם יקבל המותן פלגא באגרא יקבל גם כן תרי תלתי בהפסד ואם יטול המקבל תרי תלתי באגר יקבל עליו פלגא בהפסד והתוספות ז"ל אקשו על זה וכי שוטה הוא המותן לתלות זה בדעת המקבל לכשירצה אם בהפסד יאמר אני רוצה פלגא באגר ולא לתרי תלתי בהפסי ואם ירצה ריוח יאמר אני רוצה פלגא בהפסי ואני שליש ריוח וכו' • לכן פירשו לשמא זמן קבעו להם על כך אי נמי רבא שיים תמוה על לשון השטר כו':

והראב"ד ז"ל פירש כאן פ"א קרוב לתי' הבי של התוספות אלא לפירושו אלא רבא מקום להעמיד לשון השטר כמו שהוא בטענת השכר כפועל ומוקי להאי עובד' שהיתומי' היו תובעים השכר ולהוס' נשאר בתימא: והנה באמת פירוש הרא"ש ז"ל מלבד שהיא לחוק אלא עצמו לליכא לנפק עלייהו שטרא משמע דעיקרא דמלתא היא שהמקבל היה תובע לבני רב עילי מכח השטר • עוד קשה לי דו לאם איתא להם תובעים השכר למותן והוא אינו הטוען אלא אלא תשביה בהליה כל יהיב ליה רווחא אם כן מאי האי דקאמר רב זביד לילמא רב עילים טובל עמו בגיר הוא וכו' • דהרי כיון שהיתומים היו תובעים למרי עסקא השכר והוא אינו פוטר עצמו אלא מטעם מחילה ולא טעין לטבל עמו בגיר היאך טעינין ליה אלא לילמא טבל בגיר ובשלמא לתוספות לא הוה לכיון דרבא היה תמה על לשון השטר עצמו משום הכי קאמר רב זביד שאין לחמוה דלמא טבל בגיר • אבל לרא"ש ז"ל קשה לאם איתא דטבל הוה מאריה עסקא טעין ליה למפטר נפשיה • ולכא למימר דהאי נותן לאו דינא גמור ולא ידע דבשבי נפיק מאיסורא ומשום הכי לא טעין ליה • דהא איהו קאמר דכיון דלא חביב בהדיה הוה אגרא הוה אבק רבית ואינו יוצא הא נמי ידע ושמא האי דאין אבק יוצא הוה בדיינים הוה מלתא דפשיטא לכ"ע אבל האי דטובל במחלוקת הוה שמים ולאו כ"ע גמרי לה • אלא לפי מה שאמרנו קשה לתוספות איפכא דבחר דקאמר רב כהנא לרב זביד דהוה דטובל בגיר שיטה אחמר אמאי לא קאמר ליה חו דילמא רב עילים הוה מוטל שכרו כפועל ואליבא לכולי עלמא דבשלמא לרא"ש ז"ל ניחא דכיון דבני רב עילים הוו תבעי למותן השכר אי אפשר לומר דילמא הוה שקיל ליה רב עילים לאם איתא הוה טוען כן המותן לפטור עצמו • אבל להוס' ז"ל שאינו אלא חיתא הוה טוען על לשון השטר קשה דילמא הכי ליסבו:

ובבא זו לרא"ש ז"ל לא הוה כמה בין האחרונים ז"ל כי רובם פירשו הא דקאמר רבא אי פלגא וכו' • דלינא קאמר מר כי לעתיה ומר כי לעתיה כמו שיבא בע"ה ולא שיהיו בני רב עילים מוכיחים מכלל העסקא שכר אבינם מה שלא נתפרש כלל דלא גבי דרב עילים גברא רבא הוה ולא ספי איסורא לאינשי • מ"מ כיון דמצינו לפרושים לשטרא באופן דלא ליהוי בה איסורא הכיינו דקאמר אי פלגא וכו' מפרשינן כפירוש רש"י ז"ל:

ו והיכא דאמר אינש לחבריה וכו' • גם סברא זו לא נתקבלה אצל הפוסקים ז"ל כמראה מדברי הטור ז"ל בשלמי הלכות רבינו בשם הרמ"ם ולפי שיש לי לדון ולדברים בדבריו ז"ל אלעיעם לא לפניך כל לשונו ויועיל לנו לדיונים הבולטים ממנו • וזה מו הוא כהוה בשער פלגא באגר ובהפסד אם המותן או המקבל אלם גדול וילות שלא היה עושה אסור ליהנות רבית אין אותו להיתר לומר אם יטול חלי הריוח שיקבל עליו שני חלקים באחריות • ואם לא הכל עליו אלא חלי

Digitized by Google

פת חריות אלא יטול אלא אלים הריות • אבל בחיים אחריות אלא
לחתוך בסכין בתר ברמ"ה לייני לשמרת כפשטי' וה"ל סטר שים בו
ריח ואם יש הפסד יקבל אחר כפי חלקו • ואם יש בו ריוח אלא יקבל
כלו וסיכת סטות אלם גדול שלין להיתרת אם יש בו ריוח יאמר המותן
אני אטול אחני מיל ואם יהיה
בהפסד יקבל אחריות הפסד כי
חלקים או אם יש בו הפסד אומר
אני מקבל אלא אני הפסד
וכשיהי ריוח לא מקבל אלא הפלים
והמקבל אומר הפך וכו' מסתבי
לאי כתיב בסטר ליסיב מרי עסקא
למקבל פלגי באגר והפסד משמע
למלאת במרי עסקא קיימא
ובלילים אלא אלא למיתב
למקבל מאי לניתא ליה • ואי כתיב
ליה למשקל פלגא באגר והפסד
משמע דמקבל אלא אלא
למשקל מאי דבעי • ותוקא
לכתיב ליה פלגא באגר והפסד
אבל אי כתיב ליה פלגא באגר ולא
הזאי הפסד יטול אלים אני הריות
ואם יהיה הפסד יקבל שני חלקים • וכן אם כתוב בו פלגא בהפסד יקבל
עליו אני הפסד • ואם יהיה בו ריוח לא יקח אלא הפלים ואין בזה
חלוק בין אברת רבים לאיים אחריות ע"ב • גירי הני רבוותא לא איתה
פלגא באגר ופלגא בהפסד אלא פלגא באגר והפסד כגיר ר"ח ורבינו
משולם ז"ל לתייתו אחוספות וכן גרים הרא"ש ז"ל בהמקבל • וא"ה
פירשוה ע"ל רש"י ז"ל ולא כדפירשוה אחוס' דאמי אלא
לאגר ולא לאפסד ואי"ל פלגא באגר ואני אלא אפסד ד' ונראה הפלים
עם הרבוים ז"ל דלא כפי אחוס' ממנא דאמי אלא פלגא באגר הוא קיים
ולאי אי בו לא ספק • ואם כן איכי קאמר רבא מה נפשך אי פלגא
באגר וכו' דמשמע דלא בני ליה אלא פלגא באגר ולאי • ולא ה"ל
למימר אלא פלגא באגר ואני אלא אלא בהפסד אלא פלגא בהפסד אלא
באגר ואת"ל דבעלמא קאמר כלי תקנת הפלים הוא אלא אלא פלגא
באגר אני אני אלא אלא אלא בהפסד וכו' • ממנא לני זה
שרבא לא גזר כלום על סטר זה אלא אמר הלין בעלמא • ונריך סברין
ממילא הלין בסטר זה ויהיה העקר חסר והוא לוחק • ומ"ש הבאיים
אחרונא דיילינן כפשטיה ומקבל בהפסד אחי הריות ולא כלום • כתב
ע"ז הרב בית יוסף אלא אלא אלא

מתן שכר אלעת׳ דברי מתנו לו׳ אבל אכל גבי מתעסק אין שכר מכוון לגלמו כי אין מתנים אותו למתעסק בעצם לדרישתו ושזולתו לא היה מתעסק • אלא אדרבה׳ הוא לתועלת המלוכלי שיהא מותר בקבלת תלק ברייתו סמגיע לו לבלא״ם היה אסור תלע להא אין מתנין לו שכר אלא כפועל בטל • ולמ״ל כמובל בגיר בגבד וא״כ גם המלוה אינו מתן השכר אלא בשביל בריות ומסתמ׳ אין המתעסק׳ מחכוין להתחייב כלו׳ בלותו חלי בעבו׳ הבכר שברי גם בלא שכר היה מתעסק׳ לו׳ לאו משו׳ איסור׳ • ושרמב״ל אינו מחלק בזה וס״ל לכל שיש שם שכר מתחייב כר״י לפליג אר״מ למייתי ומ״מ המור ומאר המחרוני הסכימו עם הרמב״ל ז״ל ומחריה׳ ראוי לילך: יש לומתעם כפועל בטל כו׳ מתני׳ והרייתא היא בדף ס״ז ומייתי לה רבי בסמוך וכפי׳ פוע׳ בטל ראיתי למפרשי״ל דברי׳ הא׳ לרש״י לפוע׳ בטל מלותה מלאכה לבטיל מינה לקלמ׳ אדיי היינו אלם היה עושה מלאכה כדלה ומרוח הרבה וזו היא קלה אומלים כמה אלם מניח מעכרו לעשות מלאכה זו שזהו יותל ממה שמותני׳ לעשו׳ כי אלם מניח מריות גדול אלא דבר מועט אעפ״י שבא לו בטורח יותר: כך פירשו הגאו׳ דברי׳ וכתבו לפירשו אתי׳ מתני׳ כר״ש לאמ׳ נותנין שכרו מעלם ולא פר״מ • והקשו עליו לקא׳ בגמ׳ אבל סיפ׳ לנפיש טרחא אינא אלא סגי לי׳ כפועל בטל והשתא אלא לפי מה שהיא כבלה מוטל יותר אמאי ס״ל אלא תסגי כפועל בטל והם ז״ל פי׳ פי׳ אחר כלקמן בע״ה וכיולא בו כתב הרא״ש ז״ל הבי לבעל הטור שרו׳ אלם שבטל ואין לו סוס מלאכה כמה היה אלא גיקא להתעסק בזה העסק׳ והקש עליו הרב ז״ל בב״י לגם בפירושו קשה להא פשיט׳ שאעפ״י שאלז׳ בטל לגמרי אינו נשכר למלאכה׳ כבלה כ״כ בזול כמו למלאכה קלה וסיכו קאמר בגמ׳ אבל סיפ׳ כו׳ • לכן פי׳ הוא ז״ל פ׳ ג׳ אשר לעשו הוא פ׳ התוס׳ והרא״ש לאומלי׳ כמה רוצה ליטול מעבל אי׳כדי להבטל ממלאכתו לגמרי להשתא׳ בינשמותנין לו מלאכה קלה בין שמותנין לו מלאכה כבלה שעורו שוה ע״כ: ולפי׳ הרב ז״ל יש לתמוה לדילי׳ נמלא דהמקשה לדלו מלאו׳ דמייתו התוס׳ הבין קושטא לתבי להבא ולפ״ה פריך עליה דלאו הוא והכא לא הבין הכוונה׳ כלל וכו׳ פירלה אבי דהיינו כדי להבטל ממלאכתו בדוחה סלק׳ לעצו׳ ״ הרי המקשן התם • לא מקשי הכא מילי עלה והוא זוחק עצו׳ ומפורסם: אבל מרגלת נפלאתי מגדלת חכמתו היכי פי׳ בדברי התוס׳ והרא״ש שכונת׳ לאומלין כמה רוצה ליטול פועל אי׳ כדי להבטל ממלאכתו כו׳ • להא אומר זה א״ל לעמוד עליו אלא בערך המלאכה שהיא עושה בה כי לא כל המלאכות׳ שוים בטבעיה׳ אלא בערך המלאכה שהיא עושה בה כי לא כל המלאכות׳ שוים בטבעיה׳ אלא בערך המלאכה׳ ובזה׳ הוא׳ בזול אלא בערך מועט אעפ״י שבא לו בטורח יותר: כך פירשו הגאו׳ וכתבו לפירשו אתי׳ מתני׳ כר״ש לאמ׳ נותנין שכרו מעלם ולא פר״מ • והקשו עליו לקא׳ בגמ׳ אבל סיפ׳ לנפיש טרחא אינא אלא סגי לי׳ כפועל בטל והשתא אלא לפי מה שהיא כבלה מוטל יותר אמאי ס״ל אלא תסגי כפועל בטל והם ז״ל פי׳ פי׳ אחר כלקמן בע״ה וכיולא בו כתב הרא״ש ז״ל הבי לבעל הטור שרו׳ אלם שבטל ואין לו סוס מלאכה כמה היה אלא גיקא להתעסק׳ בזה העסק׳ והקש עליו הרב ז״ל בב״י לגם בפירושו קשה להא פשיט׳ שאעפ״י שאלז׳ בטל לגמרי אינו נשכר למלאכה׳ כבלה כ״כ בזול כמו למלאכה קלה וסיכו קאמר בגמ׳ אבל סיפ׳ כו׳ • לכן פי׳ הוא ז״ל פ׳ ג׳ אשר לעשו הוא פ׳ התוס׳ והרא״ש לאומלי׳ כמה רוצה ליטול מעבל אי׳כדי להבטל ממלאכתו לגמרי להשתא׳ בינשמותנין לו מלאכה קלה בין שמותנין לו מלאכה כבלה שעורו שוה ע״כ: ולפי׳ הרב ז״ל יש לתמוה לדילי׳ נמלא דהמקשן לדלו מלאו׳ דמייתו התוס׳ הבין קושטא לתבי להבא ולפ״ה פריך עליה דלאו הוא והכא לא הבין הכוונה׳ כלל וכו׳ פירלה אבי דהיינו כדי להבטל ממלאכתו בדוחה סלק׳ לעצו׳ ״ הרי המקשן התם • לא מקשי הכא מילי עלה והוא זוחק עצו׳ ומפורסם: אבל מרגלת נפלאתי מגדלת חכמתו היכי פי׳ בדברי התוס׳ והרא״ש שכונת׳ לאומלין כמה רוצה ליטול פועל אי׳ כדי להבטל ממלאכתו כו׳ • להא אומר זה א״ל לעמוד עליו

לא העלה לו אלא דבר מועט בכל ימי הסתמות ליו וחולק בשכר בשום
ע״ב אלא אפי׳ אם לו בשמות אחרות בעינן לדיוקי לו מיזם אלא יותר
מ״ג ויריעות כלי שיהיה גדול מספסל • אי׳ברא לאי מסיק לא מיריא
לאיכא למימר לשתו בע״ת בלא תתנה ומ״ה מעלה דבר מועט
ותקנים בשום • אבל כאן מיירי
שתנה בכך מתחלה שלא יהיה לו
אלא שלש מו עשירות כל הריות
ומ״ה ג׳ נמי • וכן היה כל׳ מקדיש
לעמו שבזוקת דיבר באר בהליה
אפי׳ העלו לדיני בכל ימי הסתפי
ליו ואם פתחו לו הותירו יהיה
לאמנע בשום הרי הסשום הריות
לספסל • ואלו בחלוקת שלישו לו
עשיריתו לא הזכיר בלל מהריות
שיחלקו מושף על העשירית לו
הפלים אלא כתב בספסל ואם
הפעילו • יפסיד מחצה • וגם מוסה לשומו שכתב וכן אם א״ל כל הריות
וכו׳ • ולא כתב וכן אם נתן לו שלש לו עשירית הריות ליו כמו שכתב
אפי׳ העלה לו דיבר וכו׳ • משמע שאמר כן לרך תנאי מתחלה ובלא״ה
לא הני • ומע״ג לעיל יבאר זה לדעת הרב ז״ל אין הלברים מרוותיה
כ״כ • לכן היה נראה לזה אלו בהקנת עשק אחרמה הות • והרב ז״ל
בב״ר הביא הסברות הים בזה אם נלרך הסעשק אחר יהיה ממין זה
הסעשק שנתן לו אפילו ממין אחר • והעלה לתלבדי הרמב״ם משמע
לאבי׳ מינו ממין זה הרי • ואולי לשומו שכתב ואם יש לו עשק אחר
לא זעשק בו עם חשותיו אל זה מתייחב יותר כפי הפי׳ אחר הפי׳ הקה
מעמו בכ״מ הסעשק אחר הות ממין עשק זה ומיעל לגבול לתורה גדול
לתרי • והסתת שוכר הרמב״ם ז״ל לפיון לטעמת הבעלמת בעינן הינה
חלק הריות למחשם גדול מהל הספסל • הות מהום לכיון לטורה בחלק
הפקון אי לא יהיה לים עליה אחרי נחלא טורה בו בהבל המלום ומשור
כהים לו עשק אחר ר״מ לוס הע״ב הות לריך לטרות בהלו • אז אין לו
טורה מיות בהבלי חלק הפקון בלא״ה • טורה הות בחותו דבר ואגב
דיליה יזעשק נמי בחתרי • וכיון לכן מן הלין לא הים לריך לתת לו
כלום בהכרו זולת אחיות הריות אלא למ״מ כיון לא הותו כלום ואחה
מעשק יש לו בכר בחלק הפקון • מהחמת גם מזעשק זה לדעתת
לדכי ירל • אבל אין לו הכרו אלא אפי׳ לא העלה לו אלא דיבר
בכל ימי הסתפות ליו והשכר יחלקו בשום • ויש עוד לרך אחרת לאיתר
אפי׳ בלא דיבר ואיה אם הינו מעקרת ואמר בפי׳ שנתן אלו המעות
כלי שיטול הם זעשק לשכר חלקו הלים לו העשירית בלבד מכל הריות
ולא עוד • מהני תנאי זה אעפ״י הים לו חלק קטן בריות • ולא הוי רבית
הוא״ל ויש לו עשק אחר כלומר אין לאיתו טורה בעבור הפקון
אלא אבר דיבר לעיכך הות מותר כי אינו לריך לבעל שכר טרחו כאמור •
ואעפ״י שחלקו בריות הוא קטן אנאי ומהני ואם הפסידו יפסיד
מחצה אשום לבאם עשקא בלבי חלק המלום ואם הים לו עשק
הלר הלא הסתם הפקון אם הוא לא הלא הלים • ואם הוא הפקון
הבהפסל בקבתי הסחלוקות עשו גדל הנקה • לכן אן אמ״ל לטיות אחיתן
כלא אלא ולאי הכי פירושא אמהני מני שכר אלו אחקנו הכמים שעיו
למתעשק לסיומו חרי אלאי בלגרא ואלאא בהפסל כי היכי לא ליהוי
רבית אחני עתה אלא אחיה אלא אי אמן ואמי אלא בחקנה וזה מוחר
כיון שם זמו בכך • ויש לאר בכחירת המתעשק ליטול מה שירלה בזמן
המוגבל בלפי׳ הסוכפות • ומסתמא מה שכתבו הן חלוקות הנמלי
ות׳ יקות הסקנות הן מיבלות מלייהן • וסיומו לקאמר אי פלגא בלגרא
כלומר או יבחר ליטול פלגא ברוחה וממילא יהיה לו הלאא בהפסל כפי
הסקנה • או יבחר לקבל פלגא בהפסל ומיילא יטול חרי אלאי בלגרא
כפי הסקנה • ולכן אמר הרמב״ם הסאומי שמן הסתם אם יהיה שם
שכר יטול אלאי והפסל יפסיד אלים הא טועה שזה אימו מן הסקנה
אלא אם הסנה מוחר כלבדי רבא • ומ״ה הסמך מיל החלוקה הסחרת
ולכן אם הסנו אלאי המתעשק מחלקה ואם יהיה שכר יטול שני אלאי
הבכר מוחר וכו׳ • לומר לשהי חלוקות אלו לרבא הנאי הוו על הלרך
הסמור • והטור ז״ל מבין לכל לבדי רבא הם הקנה לסיומו הסקנו חכמי
הלרך מבל כהבאי לחלוק ועדיין לא עשו הקבון ואינם יודעים אם יש
הם ריות אם הפסל א״ל כלבתבו • הסום׳ כשקבעו זמן אם אחר הסחיל
לסתעשק א״ל הנתן פרס כונתך • כשאר בחירת הסחבל לומר אי
מסתים אם הסקבל אלגא בהפסל ואחי אלאי בלגר אם הסקבל אלאא
בהפסל ופלגא בלגר לכל הים למתעשק הסות בשכר ואחר מהנתן בין
הים בהעבת הריות אם הפסל הני • הפסל הני • וזה מן הסקנה אפי׳
בלא הים אלאי • ואיומו כשאינו דנלא ליתן לו כפועל בטל • ומ״ה נעשו
הנר רב עילום ובעל המעות כלי אלא ים לא אותו כפועל בטל ופירשו
רבא כפי הסקנה • ומבל הקום ים לי הימה על הרמב״ם ז״ל הקרא
טועים לאומרים לכסתם כלי אלאי יטול המתעשק אלאי הריות ואלים
הספסל והוא ז״ל עלמו בפי׳ המשנה כתב הסברתי ז״ל ואם לא פירשו
כלל המתעשק בסחורה ירויח אלאי ויפסיד הלים אם הים בו הפסל
וכו׳ • וזה הפך דבריו בחבור וכ״ע: מלאו כלבי דיני בעסקא המוחרת
כפי כל הלעת הלמירות הלוקים לתעם חלוקים • הלחד נותן עסקא
הסתם בלי הום אלאי ולא הנותן לאת למחבל הכרו על כל יום ויום
לפועל בטל • לב״ע הרי • ולפי מלוף הסברות הים בפירוי פועל בטל
ימסך הלין כך הם הם המתעשק לא נתן עדין לנתן כל המי הבסק והריות
ונמלא ביל כשעיר המי הריות אז יטול אם הסבר הסתמיר יותר הסות
רש״ז ז״ל דסיומו הלומר לכמה ניח מאלכתו הסרוי הם הרב כלי לעשו
זאת הסי קיים והסלא הסי מרי במלאכתו נותנין לו הלעש״ הסבו יותר ממה
הנו אנין לו לעשו וכ״ה לאם בא הספירי הלחרי יחרב הכדו מזה יאמר
קים לו המוסו • ואם בכר כל המעות הם ליב הנתן הות יאמר קים לי
כהבדת המקל יותר ולא יתנו אלא כפי אם הים הסי הסתמי הבסר:

המילוק

זו הוכר בהפך במאי דאמר פלג׳ בגר חרי תלתי בהפסל יוכתב רבי׳ ז״ל
הסבבת זו הים בטעות משום דאין לומר דחלוקה אחת מדברי רבא הים
תקנת חכמים ז״ל ולא הסתרי אלא הסתיהן תקנת חכמים כמו הנתבאר
לדעתו עכ״ל • הכך רואה הטעם ז״ל ג׳ מחלוקי׳ לדברמב״ם חלוקי׳ רבא
הסתיהן תקנ׳ חכמי׳ • ולהרמב״ם ז״ל
חלוקת חרי תלתי בגר׳ פלג׳ בהפסל
הים תקנה ואיך תנאה • ולהכרן
הטועי׳ הוי איפכ׳ ומנדא אני בעניי
כי לא זכיתי לרדת לסוף לעתו
הלמלם כי לא מצאתי אני ורבלא
לומי הבכרי רבא יהיו כלם מתקנת
לדעי הרמב״ם ז״ל הבכרי בפי׳ אחר
הדין הלא הים הם ריות יטול הני
הלים׳ אלמא הסתקנה הים הלטולי
יטול הני הלים ולא אחלי • ורבא
אמ׳ הים יטול חלי הרי׳ כהקבל הלי

ועוד תקנו חכמים שכל חנותן טעות להתעסק בהם ופחתו או הותירו
ולא רצה ליתנלו שכר עמלו בכל יום ולא התנו ביניהם שום תנאי שיהי׳
שכר חמת עסק באותו חצי שד פקדון שליש ריוח הפקדון שהוא שתות
ריוח בל חממון לפי׳ אם הריוחו יטול המתעסק שני שלישי הריוח חצי
חריוח של חצי המעורת שחן מלוח ושתורת הריוח בשכר שנתעסק
בפקדון ואם פחתו יפסיד המתעסק שליש הפחת שהרי הוא חייב
בחצי הפחת מפני שחצי המעות מלוה ויש לו שתות בשכרו באורתו
החצי של פקדון ונמצא שנשאר עליו מן חפחת ש״ישו וכ״ה יפסיד שני
שלישי חפחת והרבה האריך בזה בספרו ע״כ:

וכן

הפספל • ואם אם הים ע״ל הסקנה וכן בהפסל פסק הרמב״ם אלא
יפסיד אלא אלים יורבא אמר סיפסיד אלים ויטול אני אלאי בריות ואת
ע״כ אלו תקנה הים יוסתים אמנו רואים אמנו • דברי הטועים הלומרי
אם יהי׳ אם שכר יטול המתעסק חלו ואם הים אם הפסל יפסיד אלים
אם ממש חלוקת רבא אי בגר׳ אלא בהפסל׳ ועי״ז אמר שאין הלבר
בן אלא״כ הסתנו על הבר זה אלמ״ז ע״כ הים אלאי ולא הקנה עוד אשום
אלפלא הסטור ז״ל כתב ותקנ׳ חכמי׳ הים לא אמנו עסק לחברו הסם
ואינו פוסיקה המקבל אלאי הרי׳ ולא יקבל עליו אלא אלאי הלחרי׳ ונמלי
שחי׳ כל העסק אלאי אמנו ריות ואינו מקבל עליו אלאי הלחרי׳ הות שכר טרחו
אי אלוקת בי אלאי הריות ואינו מקבל עליו אלא אלאי הלחרי׳ הות כיונא
הזה אמנו לו דיבר כל ימי מעך העסק ע״כ ועי״ז כתב הרב ז״ל בבי׳ אחר
הסבית לדעת הרלב״ד והרמב״ן והסיע זה ז״ל אבל הרמב״ם הוב׳ לנעולי
יל המתעסק על הע״ליו׳ וכן נרי׳ לדעת רבי׳ הכתב ותקנת חכמי׳ הים אמי
אמנו עסק לחברו הסם כו׳ עכ״ל • נראי׳ הממנה לדעת הטור עם לדעת
הרמב״ם ותתמה הסא לבהרמב״ם הסקנה הים הלעולם מוטל בי אלאי
בריות ומקבל אלאי הלא׳ בהפסל • ומ״ל אם אלאי אלאי הריות הות אלאי
אלא״כ הסתם בפי׳ • ואלו לטור מן הסקנה הות אלאי הריות בהיקבל
אלים הסבר הו הסקבל אלאי הריות הות אלאי אלאי הלאי הריות ויכון הכן
הילך הסות הרב ז״ל אלו הסברו אלאי לכל זה ורא אחר הסחיל הראי׳
הרמב״ם מפרש לבדי רבא בהפך אמנו הסבין הרב ז״ל ואמי
הלוקות הן אלאי הסות . אלופן לסובר רבא הסקנת הכמים הים לכיון
המסקין לעסק בהסתם הים אלאי מלום מ״ם לריך הבחלק הפקדון לעולי
יהיה שכר הסי׳ לקבל בין אם יהיה הם ריות בין אם יהיה הפסל • ולכן
אם הרויחו יטול בשלישי הריות הנמלי׳ הריות בשכר הסעשקו בחלק
הפקדון ואם הפסידו לא יפסיד אלא אלים • והסתי׳ הפסם׳ הות
הכרו לעמל חלק הפקדון והסתת כיון הרמה רבא הסר זה לפלגא בגר
ובהפסל הקבתי הסחלוקות עשו גדל הנקה • לכן אן אמ״ל לטיות אחיתן
כלא אלא ולאי הכי פירושא הנמלי׳ הכר אלו אחקנו הכמים הנמלי
למתעסק לסיומו חרי אלאי בלגרא ואלאא בהפסל כי היכי לא ליהוי
רבית אחני עתה אלא אחיה אלא אי אמן ואמי אלא בחקנה וזה מוחר
כיון הם זמו בכך • ויש לאר בכחירת המתעסק ליטול מה שירלה בזמן
המוגבל בלפי׳ הסוכפות • ומסתמא מה שכתבו הן אלאי
ות׳ יקות הסקנות הן מיבלות מלייהן • וסיומו לקאמר אי פלגא בגר
כלומר או יבחר ליטול פלגא ברוחה וממילא יהיה לו הלאא בהפסל כפי
הסקנה • או יבחר לקבל פלגא בהפסל ומיילא יטול חרי אלאי בלגרא
כפי הסקנה • ולכן אמר הרמב״ם הסאומי שמן הסתם אם יהיה הם
שכר יטול אלאי והפסל יפסיד אלים הא טועה שזה אימו מן הסקנה
אלא אם הסנה מוחר כלבדי רבא • ומ״ה הסמך מיל החלוקה הסחרת
ולכן אם הסנו אלאי המתעסק מחלקה ואם יהיה שכר יטול שני אלאי
הבכר מוחר וכו׳ • לומר לשהי חלוקות אלו לרבא הנאי הוו על הלרך
הסמור • והטור ז״ל מבין לכל לבדי רבא הם הקנה לסיומו הסקנו חכמי׳
הלרך מבל כהבאי לחלוק ועדיין לא עשו הקבון ואינם יודעים אם יש
הם ריות אם הפסל א״ל כלבתבו • הסום׳ כשקבעו זמן אם אחר הסחיל
לסתעשק א״ל הנתן פרס כונתך • כשאר בחירת הסחבל לומר אי
מסתים אם הסקבל אלאי בהפסל ואחי אלאי בלגר אם הסקבל אלאא
בהפסל ופלגא בלגר לכל הים למתעשק הסות בשכר ואחר מהנתן בין
הים בהעבת הריות הסות אם הפסל הני • הפסל הני • וזה מן הסקנה אפי׳
בלא הים אלאי • ואיומו כשאינו דנלא ליתן לו כפועל בטל • ומ״ה נעשו
הנר רב עילום ובעל המעות כלי אלא ים לא אותו כפועל בטל ופירשו
רבא כפי הסקנה • ומבל הקום ים לי הימה על הרמב״ם ז״ל הקרא
טועים לאומרים לכסתם כלי אלאי יטול המתעסק אלאי הריות ואלים
הספסל והוא ז״ל עלמו בפי׳ המשנה כתב הסברתי ז״ל ואם לא פירשו
כלל המתעסק בסחורה ירויח אלאי ויפסיד הלים אם הים בו הפסל
וכו׳ • וזה הפך דבריו בחבור וכ״ע: מלאו כלבי דיני בעסקא המוחרת
כפי כל הלעת הלמירות הלוקים לתעם חלוקים • הלחד נותן עסקא
הסתם בלי הום אלאי ולא הנותן לאת למחבל הכרו על כל יום ויום
לפועל בטל • לב״ע הרי • ולפי מלוף הסברות הים בפירוי פועל בטל
ימסך הלין כך הם הם המתעסק לא נתן עדין לנתן כל המי הבסק והריות
ונמלא ביל כשעיר המי הריות אז יטול אם הסבר הסתמיר יותר הסות
רש״ז ז״ל דסיומו הלומר לכמה ניח מאלכתו הסרוי הם הרב כלי לעשו
זאת הסי קיים והסלא הסי מרי במלאכתו נותנין לו הלעש״ הסבו יותר הסמ
הנו אנין לו לעשו וכ״ה לאם בא הספירי הלחרי יחרב הכדו מזה יאמר
קים לו המוסו • ואם בכר כל המעות הם ליב הנתן הות יאמר קים לי
כהבדת המקל יותר ולא יתנו אלא כפי אם הים הסי הסתמי הבסר:

זו הוכר בהפך במאי דאמר פלג׳ בגר חרי תלתי בהפסל יוכתב רבי׳ ז״ל
הסבבת זו הים בטעות משום דאין לומר דחלוקה אחת מדברי רבא הים
תקנת חכמים ז״ל ולא הסתרי אלא הסתיהן תקנת חכמים כמו הנתבאר
לדעתו עכ״ל • הכך רואה הטעם ז״ל ג׳ מחלוקי׳ לדברמב״ם חלוקי׳ רבא
הסתיהן תקנ׳ חכמי׳ • ולהרמב״ם ז״ל
חלוקת חרי תלתי בגר׳ פלג׳ בהפסל
הים תקנה ואיך תנאה • ולהכרן
הטועי׳ הוי איפכ׳ ומנדא אני בעניי
כי לא זכיתי לרדת לסוף לעתו
הלמלם כי לא מצאתי אני ורבלא
לומי הבכרי רבא יהיו כלם מתקנת
לדעי הרמב״ם ז״ל הבכרי בפי׳ אחר
הדין הלא הים הם ריות יטול הני
הלים׳ אלמא הסתקנה הים הלטולי
יטול הני הלים ולא אחלי • ורבא
אמ׳ הים יטול חלי הרי׳ כהקבל אלאי

הפספל • ואם אם הים ע״ל הסקנה וכן בהפסל פסק הרמב״ם אלא
יפסיד אלא אלים יורבא אמר סיפסיד אלים ויטול אני אלאי בריות ואת
ע״כ אלו תקנה הים יוסתים אמנו רואים אמנו • דברי הטועים הלומרי
אם יהי׳ אם שכר יטול המתעסק חלו ואם הים אם הפסל יפסיד אלים
אם ממש חלוקת רבא אי בגר׳ אלא בהפסל׳ ועי״ז אמר שאין הלבר
בן אלא״כ הסתנו על הבר זה אלמ״ז ע״כ הים אלאי ולא הקנה עוד אשום
אלפלא הסטור ז״ל כתב ותקנ׳ חכמי׳ הים לא אמנו עסק לחברו הסם
ואינו פוסיקה המקבל אלאי הרי׳ ולא יקבל עליו אלא אלאי הלחרי׳ ונמלי
שחי׳ כל העסק אלאי אמנו ריות ואינו מקבל עליו אלאי הלחרי׳ הות שכר טרחו
אי אלוקת בי אלאי הריות ואינו מקבל עליו אלא אלאי הלחרי׳ הות כיונא
הזה אמנו לו דיבר כל ימי מעך העסק ע״כ ועי״ז כתב הרב ז״ל בבי׳ אחר
הסבית לדעת הרלב״ד והרמב״ן והסיע זה ז״ל אבל הרמב״ם הוב׳ לנעולי
יל המתעסק על הע״ליו׳ וכן נרי׳ לדעת רבי׳ הכתב ותקנת חכמי׳ הים אמי
אמנו עסק לחברו הסם כו׳ עכ״ל • נראי׳ הממנה לדעת הטור עם לדעת
הרמב״ם ותתמה הסא לבהרמב״ם הסקנה הים הלטולם מוטל בי אלאי
בריות ומקבל אלאי הלא׳ בהפסל • ומ״ל אם אלאי אלאי הריות הות אלאי
אלא״כ הסתם בפי׳ • ואלו לטור מן הסקנה הות אלאי הריות בהיקבל
אלים הסבר הו הסקבל אלאי הריות הות אלאי אלאי הלאי הריות ויכון הכן
הילך הסות הרב ז״ל אלו הסברו אלאי לכל זה ורא אחר הסחיל הראי׳
הרמב״ם מפרש לבדי רבא הים אמנו הסבין הרב ז״ל ואמי
הלוקות הן אלאי הסות . אלופן לסובר רבא הסקנת הכמים הים לכיון
המסקין לעסק בהסתם הים אלאי מלום מ״ם לריך הבחלק הפקדון לעולי
יהיה שכר הסי׳ לקבל בין אם יהיה הם ריות בין אם יהיה הפסל • ולכן
אם הרויחו יטול בשלישי הריות הנמלי׳ הריות בשכר הסעשקו בחלק
הפקדון ואם הפסידו לא יפסיד אלא אלים • והסתי׳ הפסם׳ הות
הכרו לעמל חלק הפקדון והסתת כיון הרמה רבא הסר זה לפלגא בגר
ובהפסל הקבתי הסחלוקות עשו גדל הנקה • לכן אן אמ״ל לטיות אחיתן
כלא אלא ולאי הכי פירושא הנמלי׳ הכר אלו אחקנו הכמים הנמלי
למתעסק לסיומו חרי אלאי בלגרא ואלאא בהפסל כי היכי לא ליהוי
רבית אחני עתה אלא אחיה אלא אי אמן ואמי אלא בחקנה וזה מוחר
כיון הם זמו בכך • ויש לאר בכחירת המתעסק ליטול מה שירלה בזמן
המוגבל בלפי׳ הסוכפות • ומסתמא מה שכתבו הן אלאי
ות׳ יקות הסקנות הן מיבלות מלייהן • וסיומו לקאמר אי פלגא בגר
כלומר או יבחר ליטול פלגא ברוחה וממילא יהיה לו הלאא בהפסל כפי
הסקנה • או יבחר לקבל פלגא בהפסל ומיילא יטול חרי אלאי בלגרא
כפי הסקנה • ולכן אמר הרמב״ם הסאומי שמן הסתם אם יהיה הם
שכר יטול אלאי והפסל יפסיד אלים הא טועה שזה אימו מן הסקנה
אלא אם הסנה מוחר כלבדי רבא • ומ״ה הסמך מיל החלוקה הסחרת
ולכן אם הסנו אלאי המתעסק מחלקה ואם יהיה שכר יטול שני אלאי
הבכר מוחר וכו׳ • לומר לשהי חלוקות אלו לרבא הנאי הוו על הלרך
הסמור • והטור ז״ל מבין לכל לבדי רבא הם הקנה לסיומו הסקנו חכמי׳
הלרך מבל כהבאי לחלוק ועדיין לא עשו הקבון ואינם יודעים אם יש
הם ריות אם הפסל א״ל כלבתבו • הסום׳ כשקבעו זמן אם אחר הסחיל
לסתעשק א״ל הנתן פרס כונתך • כשאר בחירת הסחבל לומר אי
מסתים אם הסקבל אלאי בהפסל ואחי אלאי בלגר אם הסקבל אלאא
בהפסל ופלגא בלגר לכל הים למתעשק הסות בשכר ואחר מהנתן בין
הים בהעבת הריות הסות אם הפסל הני • הפסל הני • וזה מן הסקנה אפי׳
בלא הים אלאי • ואיומו כשאינו דנלא ליתן לו כפועל בטל • ומ״ה נעשו
הנר רב עילום ובעל המעות כלי אלא ים לא אותו כפועל בטל ופירשו
רבא כפי הסקנה • ומבל הקום ים לי הימה על הרמב״ם ז״ל הקרא
טועים לאומרים לכסתם כלי אלאי יטול המתעסק אלאי הריות ואלים
הספסל והוא ז״ל עלמו בפי׳ המשנה כתב הסברתי ז״ל ואם לא פירשו
כלל המתעסק בסחורה ירויח אלאי ויפסיד הלים אם הים בו הפסל
וכו׳ • וזה הפך דבריו בחבור וכ״ע: מלאו כלבי דיני בעסקא המוחרת
כפי כל הלעת הלמירות הלוקים לתעם חלוקים • הלחד נותן עסקא
הסתם בלי הום אלאי ולא הנותן לאת למחבל הכרו על כל יום ויום
לפועל בטל • לב״ע הרי • ולפי מלוף הסברות הים בפירוי פועל בטל
ימסך הלין כך הם הם המתעסק לא נתן עדין לנתן כל המי הבסק והריות
ונמלא ביל כשעיר המי הריות אז יטול אם הסבר הסתמיר יותר הסות
רש״ז ז״ל דסיומו הלומר לכמה ניח מאלכתו הסרוי הם הרב כלי לעשו
זאת הסי קיים והסלא הסי מרי במלאכתו נותנין לו הלעש״ הסבו יותר הסמ
הנו אנין לו לעשו וכ״ה לאם בא הספירי הלחרי יחרב הכדו מזה יאמר
קים לו המוסו • ואם בכר כל המעות הם ליב הנתן הות יאמר קים לי
כהבדת המקל יותר ולא יתנו אלא כפי אם הים הסי הסתמי הבסר:

המילוק

Digitized by Google

והיבא דשלא ליה מתנה מרובה אחר הפרעון בכתם לעת הרב בעל הסמ"ג
היא לאסור • ופשיטא לטעמא משום דלא עבידי אינשי למיסב
מתנ' מרובה ובולאי דבשביל מעותיו שלקח ואולי גם הרא"ש והטור ז"ל יולו
בזה הוא"ל ואיכא הוכחה לדברים איכון : והרב בע"י כתב דאפשר שאם
היה רגיל לשלוח לו אפי' דבר מרובה
מותר לכיון שהיה רגיל לשלוח לו
כ"כ בלאו הכי הו דלא מתחזי פרכיה
כו' עד ואפשר דמתנה מרובה אפי'
היה רגיל אקולם אסור' משו' דהוא
מלתא דפרהסיא ודמי לדירה בחצר
ושמוש בעבדיו דאסור אפי' ברגיל
מקולם כמו שכתב רבינו בסמוך
ע"כ • ור' שנשאר אצלו ז"ל בספק
ולא הכריע כלום • והמיהני דאפילו
נתרן דדורון מרוב' שנלקח לו ע"י
שליח אז בינו לבינו יקרא פרהסיא
וידמה לדבר בחצרו ומשתמש בעבדיו
שהוא דבר מפורסם וגלוי לכל מ"מ
מאי מייתי מהא מדאסרן הטור
בסמוך • דהא דירה ושמוש אסור
בסמוך אפילו ברגיל היינו כל זמן שמעותיו בידו שכן מתחיל בדבריו ולריך
ליזהר המלוה שלא ליקחות מהלוה שום דבר כל זמן שמעותיו בידו אפילו
בדבר שהיה עושה לו וכו' ובזה חלק בין מלעתן לכשאינו מלעתן אפילו מעותיו בידו מותר כיון שהוא דבר שהיה עושה לו אף אם לא הלוהו • ועל זה הוסיף ובלבד שלא יהיה דבר של פרהסיא כגון לדור וכו' אלמא מה שאסור דבר של פרהסיא אעפ"י שרגיל בו היינו בזמן שהמעות בידו וכיון שכן תיפ' על הרב ז"ל מה מקום יש ללמוד מכאן אסור בזמתנה מרובה שהיה רגיל בה שאילה אותה אחר הפרעון • גם ממה שכתב בלשונו ודמי לדירה בחצר ושמוש בעבדיו לאסור אפילו ברגיל מקולם כמו שכתב רבינו בסמוך ע"כ ור' שהבין דמ"ש הטור בדבר שהיה עושה לו אף אם לא הלוהו היינו דבר שהיה רגיל לעשות לו קודם הלואה : ואחר המחילה הראויה מהמלת חכמתו • אין מסמעות הדברים כן אצל קולר הבנתי אלא הכוונ' שאנו אומרי' דעת הלוה שאלו ממנו המלוה היה עושה אותו אפי' אם לא הלוהו • ומכל מקום כיון שהוא דבר של פרהסיא אסור הואיל ומעותיו בידו ולא עשה עמו כן לעולם :

יי אבל בדברשבבר הוא רגיל קרוב אני לומר שאפילו דבר של פרהסיא
מותר שהרי כבר התפרסם אצל הכל שמנהגו המורגל עמו עושה
ואינו מחלק דום לדבר בשביל המלוה • ומוכח"לי מלתא מהא לכתב הרמב"ם
ז"ל שאסור למד למלוה כל זמן שמעותיו בידו אם אינו רגיל בכך דמשמע
הא אם רגיל מותר אפילו מעותיו בידו והא ולאי דלמלוה מקרא מן גמרא
לא גרע מתנה שבעבדיו לענין הפרס ואפילו הכי שרי ברגיל • וגם מלתא
יש בה שעור אל הלמוד משמע דאפילו זמן מרובה יכול ללמדו • ופשיטא
דלמדו זמן מרובה מתנה מרובה היא דבלי ספק היה לריך שכר רב • ועכ"ז
מותר ברגיל במעותיו בידו כל שכן אחר הפרעון : הלכך כיון שנשאר בספק
אצל הרב ז"ל • ולגד האסור ליכא ראיה מכרעת והראוי פנים להיתר •
גר' לע"ד דיש מקו' להקל הואיל ומדרבנן הוא • שוב זכרי ה' ואתה לילי
תשוב הרא"ש ז"ל כלל ק"א סי"ח' מחזקת כל דברי ע"ש • ובענין אסור
רבית מיקלמת. ומאוחרת מה הוא למר בסתם ולמר במפרש כבר פי' רבי'
שהו אבן רבי' וכן כת' הרמב"ם בפ"ה ואלו בפירושו למשנ' כת' וז"ל מ"ש
ר"ג ור"ם הכל הלכה אבל לריך שתדע שדברים אלו וכיוצא בהם הם דברים
שלריך ל החרחק מהם בלבד ע"כ אלמא ליכא בהא אבן רבית אלא דברי
הרחקה אם לא שנאמר דלא אלא מרבית דברי הר"ם ואין זה במשמע •
ודע שנסתפק הרב בע"י לדברי האוסרים אפילו בסתם • אם פי' בשביל
מעותיך אי הוי אבן רבית או קצוב' וכו' ומלא בהגה אשרי על רבית
מאוחר' ודוקא בשלא פי' לשם רבית גר' מדברי' להיכא דפי' רבית קצוב' הוו
וכו' ואפשר להגהות פליני אהרמב"ם בהא וס"ל דבסתם ליכא אלא אסורא
ומ"ם ודוק' הייט לו' הא דליכא אלא אסור' בעלמא הייט דוקא שלא פי' אבל
פי' אבן רבית מיהא הוי ולא ע"כ • ואין ספק לדברי ההגהו אחומי' ואפשר
לי לומר עוד בהא פי' שלשי לס"ל כמו שסבין הטור ז"ל מדברי הרמבם
דבשע' פרעון לא מתסר לטפויי ליה אלא במפר' אבן בסתם מותר • ובדברי
מאוחר' אפילו בסתם אסור דלמא חמר' רבי' מאוחר' מבשעת פרעון
והיינו דקא' ודוק' דלא פי' לשם רבי' כלומר הא' למשמע הכא דאסורא
הוי מפני שעולת אחר הפרעון דמשמע דאי הוה בשעת הפרעון מותר היינו
דוקא בשלא פי' לשם רבי' דאז מחלקינן בין שעת פרעון למאוחר' • אבל אם
פי' לשם רבי' אפילו בשעת פרעון אסור : ולענין מה שנסתפק הרב ז"ל
אי מקרי רבי' קצוב' לברית החולקי' על הרמב"ם בפ' ו' במאי דסבר דכל
שלא קבע בשע' הלואה אינו אלא אבן רבית • גר' לע"ד דאין מקום לספק
זה דודאי הכא אפי' לדידהו אינו אלא אבן רבית דע"כ לא פליגי עליה אלא
בהיא דהרוח' זמן ל' הרמב"ם לאו בשעת מתן מעות הוא • ואינהו סברי
דבשמרויח לו זמן ה"ל בשעת הלואה כלכתב הראב"ד • ומ"ה הוא רבית
קצוב' • הרי דמעטעם שעת הלואה נגעו בה • ואיכ דברי' מאוחר' דלא שייך
בה שעת הלואה כלל פשיט' דגם לדידהו לאו רבית קצוב' היא כיון דלא
קבע בשעת מתן מעות :

הגיא רשב"י אומר מנין למשה בחברו וכו' גם זה בסוף פרקי' והרב בע"י
מייתי מהא המרדכי דלא מתסר להקדי' שלוש אלא דוקא באו' לו
בשכר מעותיך • והם אצלי מילי
דמפרכן אגרי • ותמהני מהרב מיך
לא לחת' בב' ידי' ולא קאמר אלא
דלא משמ' הני מדברי שאר המפרשי'
והיא פלא דהיכי אפשר לומר דדוק'
במפר' בשכר מעותיך אסו' להקדי'
לא"כ מאי הא' דקאמ' רשב"י מנין
למשה בחברו ואינו רגיל להקדיש לו
שלוש וכו' דבר' דוק' בשאינו רגיל
אסיר הא אם רגיל מותר • ואם
אינתא דלא מיירי אלא במפר' בשכ'
מעותי' כי רגיל נמי אמאי סרי • הא
טעמ' דברגיל סרי היינו משו' דכיון
דבלאו הלוא' הי' רגיל לעשו' לו כן
מסתמ' אמרי' דהשת' נמי משום
רגילותו עושהו ולא משום דהלוה לו
מעותיו • אבל בשמפר' בהדי' שהוא בשכ' מעותיו תו ליכ' למהלי מבני הרגילו'
ובולאי אסור • ומה שהכריח לבעל ההגה' לומ' כן הוא מדאמרינן בגמרא
למ"ל הלוני ולור בחצרי דבהלוהו ולור מותר כיון דמעקר לאו אלעתא
דהכי אוזפיה ליה לן בה • וכתב ע"ז וחיי' דלקמן אמרי' מנין לנוש' בחברו
מנה ואינו רגיל כו' ואע"ג דהת' לא אלעתא דהכי אוזפי' י"ל דשאני התם
דא"ל בפי' בשביל מעותי' כו' • ולון מקו' לקושי' זו כלל דהת' המלו' ולאי
מחסל מנתיה הסלו' ולפי' אע"ג דלאו אלעתא דהכי אוזפי' אי לאו רגיל הו'
אמרי' דמסתמ' משום מעותיו יהיב ליה שלוש • אבל הכא דקיימי' בחצר דלא
קיימ' לאגר' ולבר' דלא עביל למיג' שאינו מתהני' כלום • ודאי כיון דלאו
אלעתא דהכי אוזפיה מסתמא לאו אדעתא איכון כנ"ל :

יב גם כתב הרמב"ם שאסור ללוה ללמד כו' בפ"ה אחר דין קדימת השלוש
כתב וכן אסור לו ללמד וכו' ומלישנא דוכן דקאמר בתר דין הסלו' •
וגם מדמסיים שנא' נשך כל דבר משמע דמטעם דבור אסור דומיא דשלוש •
ואיכא למידק דכיון דהיה חייב לתת לו שכר ועושהו חנם ה"ז הנאת ממון
ולא הנאת דבריה ולמה לי מטע' כל דבר ת"ל כשאר כל אבן רבית • וי"ל
דאשמועינן אפילו בשיש למלוה מי שמלמדו כמו הלוה בחנם • וגם הלוה
דרכו ללמ' בחנם מה שמלמד למלוה • מ"מ כיון דאינו רגיל ללמד למלוה
עלמו אסור כל זמן שמעותיו בידו מטעם כל דבר • מ"מ משום גמרא נקטיה
והבינהו : ומ"ש רבינו ומסתברא לאפי' בנו של מלוה אסור ללמד •
דבריו ראויים אליו ז"ל :

יג וכן אסרו חכמים שלא יאמר המלוה וכו' • משנה שם • ומדברי רבינו
שכתב ם ם שלא יאמר המלוה ללוה דע אם בא אים פלוני וכו'
משמע דמפרש דברי ר"ם בפשט' וכדמפרש להו הטור דמה שטורח הלו'
ומודיע למלוה בית אוחו פלו' זהו רבית דבריס • אבל הרמב"ם ז"ל כתב שם
לא יאמר לו דע אם בא אים פלו' ממקו' פלו' כלומ' שתבבלו ותאכילו ותשקהו
כראוי • וכן כל כיוצא בזה • ותמה הרב ז"ל דב"י שזה רבית ממון ולא רבית
דבריס • וייסב דר"ם תרתי קאמר להרמב"ם חלא דים רבית דבריס כלומ'
בלא יקיים לו שלוש מו דברי כבוד • וחו קאמר דלא יאמר לו דע אם בא
אים פלוני שתבבלו וכו' דסל"ל הואיל שאינו מהנה למלוה בכלל וגם לא החנה
כן מעקרא שרי קמ"ל עכ"ל • והוא מבואר הוחק חלא לאם הם ב' דיניס
הל"ל ולא אמר ב"ו התוספת • ועוד לאיך חיס' אלעתין דשרי כה ג כיון
דמחסר הלוה ממונו בשליחות המלוה ולאי לכאלו נוחן למלוה גיפיה למי
שהרי כשהתנו כן מעקרא קושיא היא כלכתנו החו' דהיא בהתיה למלאו
ישראל אחר • ומסתייס מה שלא החנה מעקרא לאפוקיה מקלילה • אבל
אבן רבית מיה פשיט' דהוי דלא גרע מרבית מאוחרת • ולי לפשר להרמב"ם
מפרש יש רבית דבריס כלו' רבית נמשך מדברים שאעפ"י שהמלוה אינו אומ'
בפי' שיתן כלוס מ"מ מכונת דבריו משמע כן ואסור לאמרס • כגון לא יאמר
אלא ללוה סתם דע אם בא פלוני • אלא על גב שאינו מפרש ממש שיכבלהו
ויאכילהו • וה"א שאם אחר כך הלוה יאכילהו ויסקהו אין בזה אסור כיון
דהמלוה לא אמר לו כן ואינו עושהו בלוויו • מ"מ אסור • מפני שכונת דבריו
באומרו דע אם בא • היינ' כך וה"ל כאלו אמרו בפירו' • וזהו שאמ' הרמב"ם
כלומר שתכבדו וכו' פי' שאסו' לומר כן מפני שהוא כאלו אמר שתכבדו כו'
למסתמא כך היתה כונתו :

יד וכן אסרו חכמים אם נושה וכו' • בפוף פ' ולא ידעתי טעם מכפיק למה
שמביא רבינו מימרא זו כאן בדיני הרבי' כי אין לדין זה שייכות עם
רבית כלל אלא בדיני הסלוה • וכבר כתבתי בריש ס"ב שהוא המקום הראוי
לה וכן הרמב"ם ז"ל מביאה בפ"א מהלכו' מלוה שהיא מתייחסת לענין אחו
הפ' ואינה מזכירה בפרקי' של דיני רבית • ואי משום דבגמר' מייתי לה
ממוכח לדיני הרבית היינו משום דקודם לכן מייתי הלאוין שיש בריבית וחל
מגייהו הוא דלא תהיה לו כנושה • מ"ה קאמר דרב דימי הא דורש נמי הא
לא תהיה לו כנושה למי שידע שאין לו כו' : ואפשר לדקוק דבבר רבינו
למדב

לבי היבי לאחר מאופני הרבית הוא רבית לבדי משום דיש למלוה אחריות בהם • ה"נ איכא בוגא אחרינא שהוא כמו רבי' להיינו שמתהנה המלוה כשרואה שהלוה הוא בוש מו מתפחל ממנו והוא כשאין לו לפרוע לאי אית ליה אין לו פתח מו בושה ומשום הכי אסור לעבור לפניו כשאין לו לפי שבמה שמחביים ממנו הוא מתכבד ומוא לו בכך והוה ליה כעין רבית לבדים: ומלאתי כעין זכר לבר בשלהי שני דייני גזרות לקאמר אמר לך רב אושעיא • נהי להנאה ליה לי' כשיפי מי ליה הנאה נמי אית ליה הנאה בהשיא הנאה למכשיף מיליה ע"כ • אלמא איכא לד הנאה מחמת כשיפא אם כן הא שייכא ברבית:

טו וכן אסרו חכמים לבריה שהם מוחליים וכו' • בלקט ס"ב ע"ב אמתניתי' לויין אין לו פריך בגמרא וכי אין לו יין מאי הוי וכו' • וקא בעי אביי לאוקומי מתני' כי הא לרבי חייא וקאמר הכא נמי כגון לאמר הלויני לי ליגרי' אמר ליה לי' ליגרין אין לי חטין בל' ליגרין יש לי וכו' וחזר ולקחן בליגר זהב • ואי אית ליה חמר' לגוה ליסיב ליה פיר' הוא קא סקיל מיני' ולית לן בה • ואי לא ליון ליה לי' חמר' ולמי מסק' זוזי מיני מיחזי כרבי' ולחי ליה רבא לליסל למתני' לא מחיק' בהכי • ורב' סתם ולא פי' מה יהא הדין כשיחזור לו פירות במנה בלא בי אבל הוא מפורש להיתר בלבדי ה"ל ז"ל פרק ה' בשם הרמב"ן והרשב"א ז"ל שפ"עם שנלחים איקמתא לאביי לינו אמת והלכה כמותו • ולוק' בלא התנו מתחלה ליתן לו בפתו' שאם לא כו ה"ז כעין רבית ומורה אלו לבריהם ז"ל עכ"ל • וגם הטור ז"ל הסכים בלבד זה שיש' קס"ג ס"ת במה ד"א כשפורע לו לבסוף המנה במעות ולא מחזי כרבי' אבל נתן לו חטין שוה מנה מוחר • וכתב עוד ואפילו כשפורע לו מעות לוקח כשאמר לו תמלה הלויני מנה אבל אם אמר לו הלויני חטים מוחר ע"כ: ונסתפק הרב ז"ל בב"י אם התנה לתת לו פירות ואחר כך נתן לו מעות אם התנה לתת לו מעות ואח"כ נתן לו פירות אי שרי או לא • ולקלק מדברי הטור לדעתו לא אתני לפרעו במעות אם פרעו בפירות שרי לתו לא מיחזי כרבית • מיהו היכא לאתני לפרעו בפירו' לא נתברר בדבריו אי מוחר לפרעו במעו' כו': ואני תמיה מגלגת אמרתו ל"ל כתב שלא נתברר זה בדברי הטור:

יא אי בי אגלי הוא מבואר בדבריו ולא שרי בהתנה על פירו' ונתן מעות • מלכתב ואפי' כשפורע לו מעות לוקח אי אומר לו תחל הלויני מנה אבל אם אמר לו הלויני חטים מוחר לפרוע אפי' מעות אלא כשבקש מעקרא גם כן מעות ונתן לו חטים חחמיהם • ופסיקא להאומר סתם הלויני חטים היינו לפרוע נמי חטים לעולם הפרעון מסתמא הוא אותו הדבר ממש שאמר למלוה שילוה לו כל שלא פירש דבר אמר ואם כן כשאמר הלויני חטים ולאי הוה ליה כאלו אמר לפרעו חטים • והשתא אם איתא לכשהתנה לפרוע חטין פרע מעות מוחר אף כשאמר הלויני מנה: מאי איריא דקאמר הטור לאם אמר הלויני חטים מיחר לפרוע מעות • הא כה"ג אפי' באומר הלויני מעות שרי כיון שאומר ס לפרוע חטין • אלא ולאי לוקח באומר הלויני חטין שרי לפרוע מעות • אבל באומר הלויני מעות ונתן לו חטין בדעו' אפילו התנו לפרוע חטין אסור • ובחכי אתי שפיר לשון תלמידי הרשב"א ז"ל דעייתי הרב ז"ל שכתבו ולאינו אסור אלא כשהתנה לפרוע המנה במעות ופרע במעות: אבל אם מתנה לפרוע בפירות ופרעו בפירות שאין זה אסור: והקשה הרב ז"ל לוקח אלייקא: ובמאי לאמרינן ניחא לרישא קאמר לבתנה לפרוע מעות לוקח אם נפרע מעות אסור ולוק מיניה הא אם פרע בפירות לוקח אם פרע פירות שרי הא אם פרע מעות אסור אלא חיישא כיון שהתנה על פירות שרי אפי' יפרע מעות קמ"ל לעולם בחר פרעון אזלינן ולא בחר חנאה לכל שהפרעון פירות אפי' היה התנאי מעו' שרי: וכל שהפרעון מעות אפילו היה התנאי פירות אסור: מלבד כשהלוה אמר מעקרא שילוה לו פירות לאז אפילו פרע מעות שרי כנ"ל: אבודאי אם עבר וכו' • כן פסק הרשב"ז ז"ל פ"ל • ואין הכל מודים בזה לכתב עליה הטור ז"ל והרמב"ן כתב שאבק רבית הוא ואין מוציאין לא מלוה ולא מלוה גלוה ולזה הסכים מ"ת הרא"ש ז"ל ע"כ: ויש לגמגם קצת אם הסכמת הרא"ש ז"ל היא עם הרמב"ן ז"ל ישויין במקומו:

יב ומסתברא לי לאם אמר לאובן לשמעון הלוני מנה וא"ל מנה אין לי חטין במכ' יש לי ונתן לו הטין ומכרן ללוי בחצי' • שיכול שמעון לקנות החטין מלוי בחצי שעים ואין בזה שום אהור אפי' יפרע לו לאובן המנה במעות כיון לית יד אחר בהמלוה • ותדע לה מהא למייתי הרב ז"ל בשם תלמידי הרשב"א ז"ל בסימן קס"ל גבי תכירי נרשאי בשאם בא אמר לחכרה מהמלוה יכול לוה לחכרה מיניה כיון לאפקה אחל שרי ע"ל והוא הדין והוא העצם במאי לאמרינן:

טו וכן אסרו חכמים שאפי' משכן לחכרו משכונתו המותרת וכמו שנפרש

למטה דרך ההיתר אם על פי כן לא יחזור המשכן וישכור אותה מן המל ה מפני שנראה כהערמת רבית שהרי זה עומד בשדה שלו והמלוה נוטל שכרו בכל שהוא בשביל מעותיו שהלוהו • ובדגרסי' באיזהו נשך דלית הלכת' בחבירי נרשאי דכתבי משכן פלוני ארעי' לפלו' והדר חברנוה מיניה אימת קניה דאקניה ניהליה • והאידנא דכתבינן וקנינן מיניה ושהיא כמה עידנים והדר חברנוה מיניה שפיר דמי ואסיק' ולאו מילת' היא דבכל ענין ובכל לשון אסור • מיהו אם עבר ועשה בן הרי זה נקרא אבק רבית שנטל ממנו ואין מוציאין אותו מן המלוה ואף אין מחשבין אותו ללוה: ואיכא מאן דאמר דהוי כרבית קצוצה ולא דמי למשכנת דסור' דשרי דהתם בשכנתא דסור' המלוה טורח בקרקע ועובד אותה ונראה כלוקח את הקרקע לשנה או בריבית • אבל כאן שהלוה עובד וזה נוטל שכר הפירות אסור כמו רבית קצוצה • וזרו לרעת רבינו שלמה: ואף לדבריו אפשר לומר דלא קרי רבי' קצוצה אם יורד בה בתורת קבלנות דהא אי עבד' יהיב ליה ואי לא עבדא לא יהיב ליה ודוקא חבירו מקריא ר"ק אבל קבלנות לא הוי אלא אבק רבית:

יז וכן אסרו חכמים להשכיר מעות לחבירו אפילו בלשון שכירות והוא כגון שאמר לו שכור לי מעותיך בכל יום כך וכך • ואף על פי שאינו מ"ביר לשון הלוני אסור ובדגרסינן רב חמא הוה מוגר זוזי בפשיטא ב ומא בלו זוזי דרב חמא הוא סבר מ"ש מסר' וקרדו ולא היא מרא הדרא

בעינא

לר' חייא מלשון הבריתא אלמא ליתא להערמת רבית לדיקא לי' אבק רבית וכיון דמולה להרמב"ם בתכירי נרשאי להוי הערמת רבית ז"ל מסמע לי' לאו אבק רבית הוא: ולפי זה קשה למייתי הרב ז"ל תשובת הרש"בא בראובן שלוה י"ב ליטרין לשמעון והשכיר לו ביתו וכו' וכתב בסוף התשוב' וזו היא תכירי נרשאי ואינו יוצא בדיינינו וכו' על ומ"מ אם עדיין חייב ראובן ללוי מדמי השכירות אין מוציאין מראובן לשמעון לאבק רבית אינו יוצא לא ממלוה ללוה ולא מלוה למלוה ע"כ • הרי לאפילו כשיל לוי בשמעון נתן לו דין אבק רבית כ"ש בתכירי נרשאי דאפילו גופיה לאבק רבית הוי • ואיך מ"ב הולה להרמב"ם שהוא הערמת רבית לחוד • ודוחק לומר דמלא פי' הרמב"ם גבי תכירי נרשאי שאם עבר ועשה כן מוציא ממנו וכו' כמו שפיר' בהיא לחטין במנה • משמע דהערמת רבית לתכירי לאו הערמה ממש היא בלחוד אלא לאפוקי קלוקה אבל אבק ניהה הוי • דהא ולאי לא משמע כלל • למי הכניסו בזה לקרא הערמ' רבית כמו בתיך ולא קרא אבק רבית • אלא ולאי מלתיניה בהדי הלי וקאמר וכן מי שהיתה וכו' משמע דדין אחד להם ואחם בשני בהסמכו על מה שפי' בראשון: ואיך שיהיה פלוגתא דהני רבותא ז"ל היא אלא כשמשכן בחס ולא התנה שיחזור הלוה לחכרה ממנו אבל אם פי' ע"מ שיחכירנה: לכ"ע רבית קלוקה היא • זולחי לדעת הרא"ש ז"ל כפי מה שהבין ממנו בנו ז"ל סי' קע"ב דגם בהתנה אינו אלא אבק רבית: ואם מכר לו הבית בסך ידוע לחלוטין וחזר הקונה והשכירה למוכר בכך וכך לשנה בלשון אחל • החלר הריב"ש סי' ש"ה:

יח וכן אסרו חכמים להשכיר מעות כו' • בלקט פ"ט ע"ב ומ"ש בשם הרמב"ם ז"ל שאם עשה כן אינו אלא אבק רבית בסוף פ"ה כתב אסור להשכיר הלינרין שאין זה דומה למשכיר את הכלי שהכלי חוזר בעצמו וזה מוציא אלו ומביא לינרין אחריה וכמלא זה אבק רבית: והרב המובהק מוה"רשן זלה"ה בח"ג סי' כ' כתב עליו בזה הלשון ראיתי למהרה עליו אלא הזכיר טעמא לילינא פחתא כי ירלה מדבריו שאוסר כיון אלא הרי בעיניהו אפילו איכא פחתא אסור ובמרא להדר בעינה אפילו איכא פחתא שרי אם כן אליבא לילינא טעמא לילינא פחתא למה הוזכר בגמרא דבשלמא לשאר המפרשים ניחא כי הנה לרש"י טעמא לילינא פחתא מהני למרא להדרא בעינה לאי אלא פחתא לא שריא לגמלא נוטל שכר רבית בחנם ובשטת המום' טעמא לפחתא מהני לזוזי אלא הדרי בעינייהו לאי לילינא עמתיהו שרי ע"כ חמלית כוחתו ז"ל • וכבר היה מספיק לומר בזה שגיר' הרמב"ם ז"ל היא כלהרי"בן ז"ל למייתי החוספתא אלא גרים ולילינא פחתא ומלים רמז ה"ם ז"ל כגראה מדבריו: אמנם בטוב הר"ב הגונות ירלה לע"ל אחר המחילה הרלוה לאין מקום לחמיהא אפילו יום הרמב"ם ז"ל כגירסת הספרים כי הוא יסבור כשברת החום' ולא כהרי"ף ז"ל שגיא: וקושיתו ז"ל בלה לו לפי שהבין לתרי טעמי נינהו וטעמא לילינא פחתא

אהני

Digitized by Google

אמרי לזוזי ולא הדרי בעינייהו ולא ילפינן פתחייהו שרי כאלו ים מלאו לומר
גבי זוזי דילפינן פתחייהו • ואגלי מסמעות הגמרא נראה לכותב לומר לאין
דרך בתנות לליהוי ילפינן פתחייהו כמו שהוא בכלי ולעולי אין עקר הטעם
אלא תלוק לגמרא הדרא בעיניה וזוזי לא הדרי בעיניהו • אלא משום דלפ"ז
הטעם היה קשה להא גבי מרא אפי'
הים ומן ע"מ שלא להחזיר בעינה
שרי • ואם כן כילף ג"כ גבי זוזי
דשותר אע"ג דלא הדרי בעיניהו •
מ"ה קאמר דלאין ללמוד זה מזה לכי
מי שריך גבי מרא אעפ"י שמוחן
להולילה הייכו משום דהדבר ילוע
שהכל שמוחן לו אינו בשביל מה
שהכל להולילה אלא מפני הפחת
שיהיה לו אם יחזירנה בעינה אבל
זוזי כיון דאין לריכה ילפינן
פתחייהו • ונראה דבר לכשבי הלוה
הזעות עצמה מוחן הדבר מצי
שיכול להיות אלא בשביל שום פחת
כיון שאינו מלוי בהם • כך היא כונת
התוס' ונמלא דעקר טעם האסור
הוא משום דלא הדרי בעיניהו •
ואמרו מרא ילפינן פתחייהו הוא קיום
ושוב טעם דלא הדרא בעינה
ובדרך זה לדרך הרמב"ם ז"ל ומ"ה
לא כתב אלא עקר הטעם דלא הדרא
בעינה • אבל ילפינן פתחייהו לא כתבו
שאינו טעם עקרי ולא נפקא מילי
מינה לענין דינא לגבי זוזי לא בהו
שום הידר ולעולם לא ילפינן פתחייהו
אבל כתב טעם דלא הדרי בעיניהו
משום דרגלה להטמיעו לאם לא הפסדם
להולאה אלא כדי שיעמלו בעין
כגון לבתר אות לו להתלמד וכו' • מיהר כדלייק מדבריו ה"פ ז"ל • וגם
הטור ז"ל כדי קע"ו כתב כה"ג אסור לאדם להשכיר מעותיו בלשון שכירות
שיאחר אשכיר לך ' לינרין בדיר לתדם • בד"א כשהשוכר לריך ל ומיאם
אבל אם שכרו כדי להתלמד או לירמות ומחזירן לו בעין מאחר • וכלים מות'
להשכירן אפי' יתן לו רשות למכרן כו' • הרי לנקט בפעמת התוס' והרא"ש
ז"ל מלאחר יכלים מותר וכו' כלכתב עליה הרב ז"ל בב"י ואעפ"ה לא הזכיר
כלל טעמא דילפינן פחת יהו ולא חלק במעות אלא בשכר כדי להקרא"ו בהם
ולא אמר בד"א בכל' ילפינן פחתי הו אבל ילפינן פחתי הו בדי עסבר מוחר"ש דך
והייכו מטעמא דלא מרן : ויתה ראה איך דקדק גם רבי' בלשונו כשהעתי'
לשון הגמ' כתב ולא היא מרא הדרא בעינה ילפינן פחתי זוזי לא הדרי
בעיניהו לו • הנה בדמרא הביא ב' הענינים מבוא לכל תר מיניהו מהני
להיתר המרא וכזוזי לא כתב אלא לא הדרי בעיניהו משום להוא הוא
הטעם העקרי ל' סור אבל הא לא ילפינן פחתייהו אין זה גורם קיום האסור
אלא מבטל ומולל סברת ההיתר • ומעם הרמב"ם שאינו אלא אבק רבית
בתרי הרי' בם ז"ל סי' ש"ה וז"ל וכתב בתרו עוד דולמי ה"ת לרב חמא טעה
בדה שמפר שמו הלשון לבריו יתקובשיהא מוחר ה"ו שהי' פוט"ר רב חמא את
הלי"ן האונסין לומר בכל זמן הם ו המעמיד בל הלוה אלא הוליאן עליון אם
נאמרו שיהיה פטור מלשלם כמו אם היה שיכר ואם הוליאם ונאמנו כל בכסי
הלוה פטור ואין מליו שעבוד בלל אם חזר והעשיר • והרא"ש ז"ל כתב ולמי
מהוליאם היה חייב באחריותם כיון הלוה אבל כל אלא הוליא' היו בידו
כיון שכר ופטו' מן האונסין ועלאותה שעה היה נוטל שכרו ואעפ"ה
לא מקנא האסור משום דזוזי לא הדרי בעיניהו ולא ילפינן פחתייהו לפלוחת
גמרא ואפשר דבדרך זו הא לרב חמא הוי אבק רבית והרמב"ם ז"ל כן
כתב דהוי אבק רבית ואין ספק בכונתו היתה בדרך זו ע"כ"ל : וכן בסי' ש"ח
כתב כל בזה ניחן מעות בהלוה לריות ילוע אף אם המלוה מקבל אחריות
הספינה אסור אלא שהוא אבק רבית כפי מה שכתב הר"ם ז"ל בהלכות לרב
חמא וכמו שכתבתי למעלה : ומוהרש"ך ז"ל בתשובתו דמייתין כתב
להמעיין בב' תשובות אלו להרי"ב ירלה ויסבוט לדבריו הוהרות זו אם זו
מ"ש בכונת הרמב"ם ז"ל : ואני בעניי לא ראיתי בהם לל סתירה לאי
משום דבסי' ש"ה אחר שהביא סברת הרא"ש ז"ל כתב ואפשר שבדרך זו
הוי אבק רבית והרמב"ם כן כתב וכו' למשמע לאדמיך ליה קאי להיינו
ע"פ דרך הרא"ה • ואלו בסי' ש"ח לא כתב אלא סברת התוס' ושם כתב
שהרמב"ם הוי אבק רבית למשמע דלוקא כסברת התוספות הוי אבק רבית
אבל לא כדברי הרא"ה • אחר המחילה ילאה לע"ל פשוט דאין כונת הריב"ש
בש"ה כאמר בדרך זה לערב כשום חל מיניהו אלא בכלל אמר בדרך
זה להיינו בקבלת אחריות האונסין למר כלאות ליה ולמר כלאות ליה
ולעולם הרמב"ם יוכל לסבור בכל חל מיניהו : ומה שהקשה עוד מע"ל
חמתו לאיך השוה סבר' הרמב"ם לסברת הרא"ה ז"ל דהא קאמר ואעפ"ה
לאשקא לאסור מ"ם דזוזי לא הדרי בעיניהו ולא ילפינן פחתייהו דרמה
מדברי הרא"ה לטעמא לאסור' דזוזי העקר הוי משום לא ילפינן פחתייהו
אבל אם ילפינן פחתייהו אף ע"פ לא הדרי בעיניהו שרי וכו' זה נמשך לו

בעינא ודרינא פחתא זוזי לא הדרי בעיניהו שהרי מוציאים את אלו ומביאי'
דינרים אחרי' ובת' הב"ם שאם עש' בן שאינו אלא אבק רבי' :
ית ועתה יש לפרש ולבא' היט' דין מלוה אה חברו ודר בחצרו בלא
משכונות או המשכון חצרו לחברו ר' בה וכן בשדה ובכר'
בין בבית' בין בלא בית' אימתי הוא נקרא אבק רבית ואימתי הוא רבית
קצוצ' ואימתי הוא מותר ועל זה שנינו מתני' המלו' את חברו לא ידור
בחצרו חנם ולא ישכור ממנו בפחו' גמר' אמר ר' יוסף בר מניומי אמר רב
נחמן אעפ"י שאמרו הדר בחצרו של חברו שלא מדעתו אינו צריך להעלות
לו שכר הלוהו ודר בחצרו צריך להעלות לו שכר ואפילו בחצר דלא קיימא
לאגרא וגברא דלא עביד למיגר • איכא דאמרי אמר רב יוסף בר מניומי
אמר רב נחמן אע"פ שאמרו הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אינו צריך
להעלות לו שכר אמר לו הלוני ודר בחצרי צריך להעלות לו שכר מ"ר
הלוהו אסור ב"ש הלוני מ"ר הלוני דוקא הלוני אבל הלוהו לא מיתסר
מ"מ ביון דמעיקרא לאו אדעתא דהכי אוקפי' לית לן בה : ובתב הרב
בהלכותיו והלכתא פלישנא קמא דאפילו הלוהו צריך להעלות לו שכר אבל
להוציא ממנו בדיינין בשכר שאבל בהלוני ודור בחצרי מפקי' אגרא דה"ל
רבי' קצוצ' אבל הלוהו ודר בחצרו דלאו ארעתא דהכי אוקפ' אבק רבית
הוא ואינה יוצאה בדיינין דה"ל בדבית מוקדמת ורבי' מאוחר' ולא תימא
ה"מ דפרע ליה זוזי דאוקפי' ואחדר קא תבע ליה אגר ביתא אלא אפילו קא
תבע ליה מקמי דלפרעי' לא מחייבי' ליה לנכויי ליה שיעור זוזי אגר בית'
בראבי' דקמן בהאי פרקא אמר רב אשי השתא דאמר' אבל שפי לא מפקי'
מיני' אבל שיעור זוזי לא שבלקי' ליה בלא זוזי מ"ש כל פלוקי בלא זוזי
אפילו

ז"ל ממה שהבין כלעיל שעליו הקשה להרמב"ם • אבל בבר כתבנו לעקר
הטעם בגמרא הוא לא הדרא בעיניה וכפי מה שיפורש בגמרא יפורש מה
שייחסו להר"מה : אך נפלאתי מעיזנו הזך במה שהבין המ"ם הריב"ש
ואעפ"ה אסיקנא כו' הוא סיום לבדי הרא"ה ומזה בלו לו הב' קושיות
שהקשה על הרי"בש אם מפחירת
פירושיו על הרמב"ם ומה מהשואת
דעת הרמב"ם להרא"ה • וחוזמגלי
מעלתו ירלה המ"ם ואעפ"ה אסיקנא
וכו' על סוף הענינים דברי הריב"ש
ז"ל עלמו דקאמר לכל הפירושים
לאע"ג דלאיכא קבלת אחריות נכסי'
לתוס' גם אחר הוצאה ולהר"מה על
סעת הוצאה • וקש"ל לכה"ג מותר
לגמרי • מכל מקום מסיק בגמרא
לאפוקי וכו' וכך הוא המשך לשונו
וכונתו על הפוף ותלא שכן הוא
לכפי' ס"ל לא הביא אלא סברת
התוס' בלבד • ועליהם כתב לשון
לומה ממש לזה שהביא אחר דברי
הרא"ה • וז"ל שם והיינו הטיל לרב
חמא וכו' כפי מה שפי' התוס' וכו'
על וגם אם נאמנו כל נכסי הלוה
שיהיה פטור מלשל' ואף אם יחזור
ויעשיר ואפילו הכי נאסר זה בגמר'
כיון דלא דמי למרא דלא הדרי
בעיניהו ולא ילפינן פחתייהו ע"כ •
אלמא דבריה אלו אמרם הריב"ש
בין לתוס' בין להר"מה ולא כהבנת
הפ"ף ז"ל : והכלל היולא מדברי הריב"ש ז"ל הוא דבקבלת אונסים
לכל חל כי לינים לא הוי אלא אבק ולא קלולה : ויש סעם אחרת למהר"ם
ז"ל בהסובת הבחו' שמבי' המרדכי דבקבלת האונסין בלבד ההיא לרב חמא
הוא דבי' קלולה כמו שהבין הריב"ש מעקרא כיון דעלה קאמר כלו זוזי לרב
חמא כהיא להמלוה ברבית נכסיו מתמוטטין המחמא על רבית של תורה
נאמרה • וסברא זו המה"ם ז"ל נתקבלה אבל מוהרר"ק ברש קי"ע
והסכים עמו אף על גב דקבל אחריות אונסים כיון דלא קבל אחריות
גנבה ואבדה הוי קלולה : והיבא דקבל עליה כל האחריות לאונסין
ודגנבה ואבדה אי שרי אם לא יתבאר בחלק האיתר בס"ל :
יפ ועתה • ים לפרש וכו' • ועל זה שינו המלוה וכו' קף ס"ל ע"ב ומהמשך
לשון רבינו ז"ל נתבאר שהוא הולך עם הרמב"ן ז"ל בהבנת
כונת הרי"ף ז"ל דלהרמב"ן מאי דכתב הרי"ף ז"ל דבהלוני ודור בחצרי הוא
רבית קלולה היא לוקא בחצר לקיימא לגמרא משום דחסריה ממונא אבל
בדלא קיימא לגמרא • דלאו מילי חסריה לאו קלולה היא • ולרבינו אפילו
בדלא קיימא לגמרא קאמר הרי"ף ז"ל דהוא קלולה כיון דהתנה בכך :
ויראה לי דלפי דברי הרמב"ן ז"ל פירוש הסוגיא כך הוא דמאי דפריך לרב
יוסף בר מניומי מאי קא משמע לן תיבעא המלוה אם חברו לא ילור
בחצרו חנם וכו' : ופריק אי ממתניתין ה"א הני מילי חצר דקיימא לגמרא
וגברא דעביד למיגר אבל חצר דלא קיימא לגמרא וגברא דלא עביד למיגר
אימא דלא קמ"ל • אין הכונה במאי דקאמר קא משמע לן לומר דלשמועינן
רב יוסף דממתניתין אירי אף בחצר דלא קיימא לגמרא וכו' אלא דממתניתין
לא שמעינן אסורא אלא בחצר דקיימא לגמרא דבהא מיירי מתניתין • ואתא
רב יוסף ואשמועינן דאף בחצר דלא קיימא דלא קאי ביה מתני' איכא
אסורא ומתניתין דלקיימא קיימא דפסטה בחצר דלא קיימא לגמרא דקתני
לא ילור בחצרו חנם לומיא דלא יסכור ממנו בפחות : והשתא מתניתין
דאירי בחצר דקיימא לגמרא היא בקלולה והיינו דקתני מפני שהוא רבית •
ואסורא דאשמועינן רב יוסף בחצר דלא קיימא לגמרא • לאו קלולה היא
אלא אסור בעלמא • ולפי זה ע"ל הרמב"ן ז"ל מה שכתב הרי"ף ז"ל אבל
להוליא ממנו בדיינים בהלוני ודור בחצרי מפקינן וכו' אמתניתין דלא ילור
בחצרו חנם קאי ומפרש לה באומר הלוני ודור בחצרי חנם והוי לומיא דלא
יסכור ממנו בפחות דהוא קלולה ממש : ואעפ"י שהרא"ם כתבה דברי
הרמב"ן על הרי"ף כתב ולאו אחצר דשמעתין קאי דאיהו קאי בדלא קיימא
לגמרא ולא הוי רבית כלל כו' • לאו למימרא דלא הוזכר כלל דין חצר זה
בכל השמועה הזאת אלא שבסוגיית הגמרא מיירי בלא קיימא לגמרא ועל זה
לא קאי הרי"ף אלא על המשנה דבקלולה מיירי ובחצר דקיימא לגמרא • והבא
דע"כ להרמב"ן מתני' לא מלינא מוקמי' בלא קיימא לגמרא דהא קתני מפני
שהוא רבית ואי בלא קיימא לגמרא • הא אפילו אבק רבי' אינו להרמב"ן
בין בהלוהו בין בהלוני • כפי מה שהבין ממנו הרא"ש כדלקמן דאין לאחו'
דמפני שהוא רבי' קאי אלא ישכו' ממנו בפחות דולמי אחרו' הו קאי • ואם
לא משכחת לה דליהוי רבי' אלא בדקיימא לגמרא • ולפי מאי דפרשי'
דפסטא דמתניתי' דקתני מפני שהוא רבית מובח' דהוא קלול' • ניחא לכי
מקשה בגמרא פשיטא תיבעא וכו' לא משני אי ממתני' ה"א אבק רבי' הוא
ולא קלול' קמ"ל • אבל רבינו תפס לדברי הרי"ף כפשטן דלסוגיית דגמרא
קאי

Digitized by Google

קלי למיירי בחצר דלא קיימא לאגרא ועלה קאמר דבהלוני הויא קלול • ונסתייע בזה ממה שמצא לו סמך בדברי הרמב"ם תלמידו כאש' דייק מלבריו : ומבאן תשובה למוהרש"ך שכתב בח"ג סי' ב' לקיים דלא ימצא פוסק כיסבור בהלוני בחצר דלא קיימא לאגרא שלא יהא רבית קלולה וכו' : ותמה על מהר"ם ז"ל שסובר כן ועל הסגנות שכתבו כן בשם הרמב"ם בתב שם זה מוצא כתבו ומין שכבר כן להא לדברי רבי' כך הוא שכרת הרי"ף והרמ"בם • ומין לה ולנו מזה כיון שכתב הרמב"ם ומם לא העלה לו שכר ה"ז מבק רבי' לפי שלא התנ' עמו שילוהו ויזור בחצרו • דמשמע בהליא הא מם התנה עמו שילוהו ויזור בחצרו אינו מבק רבית אלא קלולה • ומה לי מפשר לומר לכונתו בחומ' שלא התנה עמו היינו בלא אמר בפי' הלוני ויזור בה בשכר מעותיך אבל אם אמר זור בשכר מעותיך הוא קלולה דמיתי הרי ז"ל בב"י סי' קס"ו בשם הגמ"ל הרשב"א • והיינו לבנא להתנ' דנקט דמשמע שהוא הדין חנאי מוכר' דבלתו הכי לא הוה מלוה לו • ואף הרמב"ן יוד' בזה דטעמא דבהלוני וזור בחצרי לא הוי לדידיה אלא מבק הוא מם ס דמבחמא מ"ל זור בה דבלתו הכי אינו מבק ר' לחצרי אבל כשבא בלשון תנאי היינו כמפרש בהליא בשביל הלוה והוא קלול • ובחצר דלא קיימא לאגרא לשכר הרמב"ן לחוד קלול אפי' בהלוני היכא דלר בה כבר לא הסכימו יחד האחרוני בהבנ' כונתו : כי הטור סי' קס"ו מחלק בהלוה ולר פטור מתשלומין אפי' לגאת י"ם • ובהלוני נהי דאינה קל לה להוציא מבק מיהא הוי ומייב לגאת י"ם • והרב ז"ל נלל להסכים גם לדברי הרא"ם ז"ל עם כמו • והא ולאי לא מפשר לכל עקר לקדוק הרמב"ן ז"ל הוא לומר דאינו חייב לגאת י"ם-מלקא" מחזי כרבית לאלמא לאו מבק רבית הוא אלא מחזי כלכתב בספר המלחמות • והרי הרא"ם ז"ל סיים דבריו בזה הלשון ומה דקאמר צריך להעלות לו שכר בין בהלוה בין בהלוני ה"ק אם בא לזור בחצר לא יזור בלא שכר אמחזי כרבית שבשביל תובו נכנס לזור בו אבל אם כבר זר לא מחייב ממונא וכן עקר ע"כ הרי לבין בהלוה בין בהלוני קאמר למחזי כרבי' • ומ"כ ע"כ בתרוייהו לא מיחייב ממונא אפי' בלגאת י"ם גם רלה הרב ז"ל לפר' ע"פ דרכו לברי הרב המקי • ונראי רחוקי' מזה דכיון דכתב המלקאמרינן כ"ם הלוני מיכת בהליא דבנוגע המחייב בהלוה מחייב בהלוני וכ"ם אבל בעפי לא כו' : משמע ב' ירור לב"ים הם לגמרי בלי שום הפרש לענין הדין לאם אית' דבהלוני חייב לגאת י"ם • ובהלוה אינו חייב • נמנא שאין לינם שום ולאו כ"ם הוא • וכיונא בזה לכתב הריב"ש ז"ל סי' ס"ה בענין כ"ם זה • אלא ולאי הרב המגיד והרא"ם ז"ל אזלו בכונת הרמב"ם ז"ל דבין בהלוה בין בהלוני פטור אפי' לגאת י"ם : ואני תמיה מאד ממ"ש עיל הרב ז"ל סס וזה לשונו לעת רבינו לחלק בין הלוה להלוני דבהלוה אפילו לגאת ידי שמים אינו צריך להחזיר ובהלוני אבק רבית הוא • ונהי דלא מפקינן מיניה מכל מקום לגאת ידי שמי' צריך להחזיר וקל' משמע כן מדברי תלמידי הרשב"א וכן כתב בפירוש הרשב"א בפרק מרובה וז"ל מהא שמעינן לקנס כל שאין שם עדים אפילו לגאת י"ם אינו חייב ליתן כן הדין לאבק רבית שאינו ידי בדיינין לאפילו לגאת י"ם אין אומר לו ובכי מוכח בפ"ק ובפ' אז"נ בעובדא דרב יוסף בר חמא ע"כ • הנך רואה שכתב הרב ז"ל דבהלוני הוי אבק רבי' ומ"ם חייב לגאת י"ם • והלוה אינו חייב לגאת מפני שאינו אבק וע"ז קאמר שכן כתב בפי' הרשב"א בפרק מרובה ואתמהא שהרי לענין הרשב"א שמביא מוכיח דכ"ל לאפילו באבק רבית גמו' אינו חייב לגאת ידי שמים ומה כן לדידיה פשיטא לאפילו בהלוני לא מיחייב לגאת ידי שמים ומבבי' בזה הרשב"א עם תשובתו למייתי הרב ז"ל סי' קס"א לרבית מאוחרת אינו נתן לחזרה אפילו בבא לגאת ידי שמים • ואיך אם כן הסוה העתו עם לעת הטור • ודע דהרא"ם ז"ל מסכים עם הרמב"ן ז"ל דבלא קיימא לאגרא אפילו הלוני לא הויא קלול • וכתב ע"ז ולכא למימר כיון דאמר ליה הלוני ויזר בחצרי הוי כאלו השכירה לו : ואף על גב דעד הנה לא היה רגיל להשכיר : עתה השכירה לו לאחזוקי מינכי דרשיעי לא מחזקינן שיאמר הלוני ולזור בחצרי בשכר בחורת רבית אלא אלרבא אמר לו הלוני ולזור בחצרי דבלאו הכי אינו משכירו לאחרים עד כאן • ולכא למידק דכיון דמטעם אחזוקי מינכי דרשיעי לא מפרשי ליכא בלקיימא לאגרא • אלא אמרינן לזור בחצרי כמו אחרים קאמר : אם כן בלקיימא לאגרא נמי לאמר הלוני ולזור בחצרי אמאי מפרשינן ליה לאמר לזור בחצרי אגם אליהו רבית קלולה • נימא לכיון דסתם כונתו לומר זור בחצרך בני אדם שלרים בחצר בשכר ולא נחדיק אותו לרשע כהיא לאמר הרב ז"ל ובי אם אחר כך אמר לו זור בחצרי סתם וכו' : ונפקא מינה

אפילו מיני' הוי ובמאי דאיתיה אבק רבית ליה לאפוקי מיני' מידי • מכלל דבריו את' למד שאם הלוהו ואח"כ דר בחצרו המלוה מן הלוה שצריך להעלות לו שכר כדי שלא יקח ממנו אבק רבי' ואם לא העלה לו שכר אין מוציאין ממנו בדין דאבק רבית הוא דלאי אדעתא דהבי איזפיה ואפילו קא תבע ליה בההיא אגרא מקמי דפרעיה לא מחייבינן ליה לנכויי שיעור אגר ביתא :

ים ופסק הר"מ ז"ל וזה טעם לשונו הורו רבותי שהמלוה את חברו לאחר זמן תבעו בחובו ואמר לו הלוה דור בחצרי עד שאחזיר לך חובך הרי זה אבק רבית לפי שלא קצץ בשעת הלואה וכתיב לא תתן לו בנשך וכו' ע"כ וכתב בספר התנהה א"א חיי ראשי לא הורו יפה שכיון שהגיע זמנו לפרעו ואריח ליה זמנא משום ההיא דירה בשעת מתן מעות דמי והוי רבית קצוצה ע"כ • גם נראה מדברי הריף ז"ל שאם אמר לו בשעת מתן מעות הלוני ודר בחצרי באדם השוכר לחברו להעלות לו שכר מעותיו ברבית דירת ביתו או שאמר לו הלוני ושכור ממני בפחות ולא עשו דבריהם בחורת משכונה בשני עניינין אלו הרי היא רבית קצוצה ואם אבל פ רות חצר זו הרי היא יוצאת בדיינין ואפילו בחצר דלא קייטא לאגרא ואיף גברא דלא עביד למיגר צריך להעלות לו שכר דבריו דאינו כלישנא קמא ואוקמא דאפילו דלא קיימא לאגרא ולא עביד למיגר : והרב בהלכו' קראו רבית קצוצ' שיוצאה בדיינין נראה דאפילו בחצר דלא קייטא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר מוציאין ממנו וכן נראה שנוטה דעת הר"מ ז"ל שכתב בפי' בספר משפטים שאם לא העלה לו שכו' שהוא אבק רבית ופי' הטעם

למיתת לנכסיה מי נמי ליפרע מן היתומים : ויש לומר לבעלמא בלא קיימ' לאגרא שייך שפיר אחזיקי מינכי דרשיעי מי מפרשינן ליה בשכר הלוה לכיון דבלאו ההלואה לא היה מוטל שכר הדירה : וגם המלוה אינו מתהנה ממנה לא עביל למיגר : אם כן למה נפרש הלשון שנותנה בשכר ההלואה שעושה באשור הלבר עצמו שהיה יכול לעשות בהיתר אותו הענין : ולאי לבכ"ג הוי אחזקי דרשיעי כיון דאמרינן דשביק היתרא ואכיל אסורא : אבל אי קיימא לאגרא • איכא דאמרינן להתכוון לתת לו הדירה בחנם כדי שילוהו כי כן הוא מפמעות הדברים • ואף על פי שעושה בזה אסור מ"מ כיון דלא אשכח לעשות בהיתר בזה האופן עצמו שאם ירלה ממנו שכר אולי לא ילוה • לא אקרי שביק היתר' ואכיל אסורא : ובהאי גוונ' לא שייך אחזיקו מינכי דרשיעי ואם הלבר כן מכאן תשובה למה שרלה הרב ז"ל להבי' ראיה על הבי' למייתינן בדאמר ליה אחר כך זור בחצרי וכו' לכדרך בני אדם קאמר מלשון זה של הרמב"ם וקל להבין ויעוד ים בזה תלוקים אחרי' אין להאריך : יט ופסק הר"ם ז"ל זה טופה כי' בפ"ו : וכתב"ה ז"ל שהאחרונים חלקו עם הרמב"ם והרמב"ן והרשב"א ו"ל הסכימו עם הר"א ז"ל בהגנות :

יג יג ויש להסתפק בסברת האחרונים האלו ז"ל היכא דלא חבע המלו' חובו ללוה ולא האריך לו שום זמן : אלא אחר זמן בהלוה לו אמר לוה למלוה זור בחצרי בשכר מעותיך הבטלות אצלי : מה דינו מי נימא דוקא בהאריך זמן הוי כקלולה משום דכיון דתבע ליה מעותיו ועתה מאריך לו : ה"ל כאלו עתה אתחלת ההלואה וקולן עמו בשעת מתן מעות אבל כל שהלוה אומר מעצמו בלי שום האריכה זור בשביל מעותיך אינו כשעת מתן מעות ואין בו אלא אבק אי לילמא כל שמעותיו בידו כיון שיכול המלו' לתבוע חובו בכל עת שירלה והלה אומר זור בחצרי על שאפרשך : ה"ל כאלו אין מאריך זמן הפרעון לפי שבשביל שיר' החצר לא יתבענו : והוא קלולה וראיתי לרב ז"ל בב"י הביא לשון תלמידי הרשב"א ז"ל ובסוף דבריהם כתבו וז"ל : ומיהו אם אחר שהלוהו אמר ליה זור בחצרי חנם ולא הזכיר לו בשכר הלואתו : בכי הא ולאי אע ג דקיימא לאגרא לא הוי אלא אבק רבית כיון שלא קצץ עמו ואם זר פטור מלהעלות לו שכר ע"כ : ומשמע דהאי כ ון דלא קצץ דקאמר היינו מפיס דהוא"ל ולא פי' בשכר הלואתו לא מקרי קצוצה יהאי ומ"ה אינו אלא אבק • וק"ל בדבריהם מה יסברו באומ' זור בחצרי אח' שהלוהו או דומה למאריך זמן דהוי כשעת הלואה או לאו בשעת האריכה הוא : אי סברי דהוא כמאריך זמן : א"כ כי היכי דבשעת מתן מעות או בשע' האריכת זמן הוא קלולה משום דאינו הזכיר בפי' בשכר הלואתו : ה"נ כשא"ל אח"כ זור בחצרי חנם • הוה ליה למיהוי קלולה כיון שהוא כמאריך : ואינו כשעת מתן מעות : א"כ מאי איריא דלא הזכיר בשכר הלואתו • הא אפי' פי' בהליא בשכר הלואה אינו אלא אבק כיון שאינו כשע' הלואה : ואיכא למימר דולאי לילדהו אפילו אחר ההלואה שייך קלולה כמו במאריך זמן ובשעת מתן מעות : אלא לבשעת מתן מעות אין לריך לפרש בשכר מעותיך משום דכיון דאומר לו הלוני וזור בחצרי • מוכיחים הדברי שאומ' לו הלוני ובשכר זה זור בחצרי : וכן כשחיבעו המלוה ואומר לו הלוה הארך לי זמן הפרעון וזור בחצרי אז זור בחצרי אבל כשאחר ההלואה אומר לו בלא שום שבח זור בחצרי חנם אעפ"י שכוונתו היא בעבור ההלואה : מ"מ ליכא קלולה מפורשת ומ"ה אינו אלא אבק : אבל כשפי' בהליא בשכר מעותיך אז קצץ בפי' והוה ליה קלולה ולמי למאריך זמן משום דהוה ליה כאלו אמר ליה זור בחצרי בשכר מעותיך כלי שלא תתבענו : וזה אינו הובב בשביל כך : והטור ז"ל נראה כמסתפק גם הוא בזה שכתב ואינו זוקא שא"ל כן בשעת מריבה לו זמן אבל אם שכר הדדי' לו זמן ובא בתוך הזמן יאמר ליר בחצרי בשביל מעותיך שהן בטלות אצלי לא הוי אלא רבי' מאוחרת א"כ יש"ל דלא הוי רבית מאוחר' אלא במה שנתן לו אחר שפרעו אבל כיון שאמר לו בעוד שהוא פ' לו אסור ע"כ : וממאי דקאמר ובא בתוך הזמן וכו' • מזעזע שהאריך לו עוד זמן מובבל ובתוך זמן זה אמר לו זור וכו' • ואם הדבר כן אי בעינן תמיה איך עלה בדע' הטור בלישנא בתרא לומר דבכה"ג הוא קלול' • דהא ולאי גרע טפי ממאריך זמן ואפי' כשאמ' כן אחר ההלואה דבילו להוציא ממנו המעות ובשביל הדירה מאריך לו חשבינן ליה כשעת מ"מ : אבל כשהאריך לו זמן מובבל שאין בוה המלוה להוציאו מידו : כי נמי יאמר בשביל מעותיך : אין למיון בזה כלל לשע' מ"מ : והכי דייק לישנא

Digitized by Google

החלוק הב׳ נותן עסק פחס ואינו רוצה לתת שכרו כפועל בטל יש בזה
לדעתי סתלוסם ה׳ סברות הא׳ להרמב״ם ז״ל שהחקנה הוא לתת
למקבל שני חלקי הריוח אם ירויחו ולא יפסיד המקבל אלא שליש אם יהיה
שם הפסד • הב׳ להרמב״ן ולהרשב״א ולהרלב״ר ז״ל שהחקנה היא ליטול
המתעסק בריו׳ ג׳ חלקים ובהפסד
עפיל מחלה • הג׳ לים אומרים
שהגיה הרמב״ם ז״ל שנוטל
המתעסק חלי הריוח ומקבל שליש
בהפסד • הד׳ לבעל הטור שהתקנה
היא שאחר שנתן המעות למתעסק
נשאר בבחירת המתעסק לבחר
כוחו כל זמן שירצה קודם שישאו
חשבון שרוצ׳ ליטול שני שליסי הריוח
ולקבל עליו חלי ההפסד או ליטול
חלי הריוח ולקבל שליש ההפסד •
וגרא׳ שלדעתו ז״ל אם לא בא לידי
מלה זו כשיעשו לבסוף חשבון יל
המתעסק על העליונ׳ אם יש ריוח
יטול שני שליסי׳ ואם יש הפסד יקבל
שליש ׳ כלבדי הרמב״ם ז״ל • הה׳
נמשכת מדברי הראב״ד ז״ל שמביא
ראיה בעל החלומות שלמעלם יל בעל המעות על העליונה שאם יראה שיש
שם ריוח יאמר אטול חלי הריוח לפי שאלו היה בחלן הפסד הייתי מקבל עלי
שני שליסים ואם יראה שהפסיד יאמר לא אקבל אלא חלי ההפסד פאם היה
לאן ריוח הייתי נותן לך שני שליסים ולעני׳ן הפסק יראה שהולך ע״ז הדרך
שאם המתעסק מוח זק כשיהיה שם ריוח ולאי יטול שני שליסי׳ כי בזה כמעט
כל הפוסקים שוים זולתי הי״א שהביא הרמב״ם וכן הראב״ד ז״ל • ואם יהי׳
שם הפסד לא יקבל אלא שליש להני סברי הרמב״ם והי״א שמביא וכן יסכבור
הטור כראמרן • ואם נותן המעות הוא מוחזק אז בריוח יטול מחלק כסברי
הראב״ד וי״א ואע״ג דטעמא דמר אמר מכל מקום בריוח הם
שוים שנוטל מחלה ומהגיה סברתם למוחזק והקפסד לא יפסיד אלא מחלה
כסברת הראב״ן והרשב״א והרל״בר ז״ל ורבותא דמרינו : ודבר מבואר
הוא לדעתי שכשבאים לחלוק יש שם ריוח יל בעל המעות על העליונה אז
לתת לו כפועל בטל אז שני חלקים בריוח כיון שכל לא מלאו הוא כפי החקנה
וכן נראה מדברי הרמב״ם ז״ל ופשוט הוא שאין סברת הרשב״ץ למיישבין
עיין לכאן : החלוק הג׳ נותן עסק פחס ויש למתעסק עסק אחר יכול
שנתן לתת לו אפי׳ ליר לכל ימי השותפות ואפי׳ לשכר חלק הפקדון ומולקין
בשה ברוח ובהפסד • ובעסק אחר אי בעינן לדיוקי ממון עשק זה שנותנין
לו אז ממון אחר • יש בזה חלק סברות ובפי הגרלאה עלתה השלכמה לדא
שנה : ואם זה המתעסק שיש לו עסק אחר הוא גם כן אריסו של בעל
המעות • אפי׳ ליר אינו חייב להעלות לו לאמצעת האריס משועב׳ לבעל
הבית: החלוק הד׳ נותן עסק לאי אחר ואחר׳ עמו על חלק
הריוח והפסד בזה חשבו כל הפוסקים לכולם אופן שרי כל שיפי׳ למתעסק
חלק בריוח יותר מהפסד אפי׳ פל שהוא סגי ׳ ואפי׳ התנה לתת לו ליר
בכל ימי השותפות לשכרו או מותר שלים שרי ומולקים בריוח ובהפסד • אבל
אם התנה באופן שלא יגיע למתעסק בריוח חלק גדול מבהפסד אסור ואין
מולק בזה זולתי רבותא של הרשב״ם ז״ל לשברי לכל שאין לו עסק אחר
לריך שיהא שכל המתעסק יותר על הפסדו אחות ובפחות משתות אין
החלאי מועיל : ובסברא יתי לאה היא לבני אלל הפוסקים ז״ל :
החלוק הה׳ היכא דהתנו וכתוב בשטר פלגה באגר ובהפסד או כתב פלגה
באגר ופלגה בהפסד • הלין בזה שאם אחד משניהם ת״ת ומוחזק
אלא יעשה אסור בלקיחת הרבית או בנחיתתו אז אנו מפלגים השטר באופן
אלא יהיה בו אסור לה״יונו שיהיה למתעסק פלגה באגר וחלחת בהפסד
אז שיהיה לו פלגה בהפסד ואלי חלחי באגר ואפילו היה בעל המעות מוחז׳
מפקי׳ מיניה משום דפירו׳ לשון השטר כך הוא כי הילי לא ליהוי באסורא
הואיל ולית הוא • ואם אחד מהם רוצה לפלס השטר כפשטו ולומר שלוה
לתת לו לקבל שכר טרחו של כל יום ויום ולו פל כמיניה לפיון לנתי׳ לפלס
אלא ולא נתפרש בשטר שום שכר לריך לפרש לשונו באופן יפה׳ עם הריחר
ולא כראב״ד ז״ל דמייתי רבינו • ואלו הייתי מוצאים לו חבר היה מקום
לומר שאם יטשון כן המוחזק יכול לסמוך על סברת זו • אבל כיון שהוא ז״ל
יחיל לשטר רבותא דמכיון ואם אין אחד מהם אלמיל אלא אז לשון השטר
לון כפשוטו השטר של רבית הוא ולכן הרמ״ם ז״ל אם יש הפסד
יפסיד אחד כמו שהתנו ובריות מיני׳ נוטל כלום אפי׳ שהוא רבית • וכבר
מקשיתי לעיל למה לא יטול שלים כפי החקנה • ואם לבר בעל המעות
מוחזק אין מוציאין מידו לאבן רבית הוא ואינו יוצא בדיינין כלכאב הרב
הגמקי ז״ל •
החלוק הו׳ שילא לכתוב בשטר פלגה באגר ובהפסד וא׳ אחד אלמיל חלק
לתפרשין ליה אחרת • אי נמי אפילו בשניהם שמי אחרן •
ופירש הלחי אי פלגה באגר חלחא בהפסד • אי פלגה בהפסד אדי חלחי
באגר וכל אחד מהם אומר אני אבחר • הלין בזה בב׳ פנים • הא׳ שאם לשון
השטר הוא אורם שבעל המעות יתן למקבל חלקו אז בעל המעות יפתר לתת

כשטר ירצה בעיניו למקבל אפי׳ אם המתעסק מוחזק • והב׳ אם לשון
השטר הוא שיטול המתעסק פלגת באגר כו׳ משמעותו הוא שיהיה הבטר
חלוי במתעסק ובבחירתו אפי׳ אם בעל המעות מוחזק יהא מיפרש
כלל אין השטר באמן קיימת נראה ליה המוחזק על העליונה כלפירשנו לדברי
תלמידי הרשב״א בשם הרמ״ה ז״ל
ולייקינן הכי מלשון הרמ״ם ז״ל •
ובכבר הקדמתי לחלק עוד בזה אופן
רביעי שאם כתוב בשטר אי פלגת
באגר חלחי בהפסד אי פלג׳ בהפס׳
אדי חלחי באגר • לשון זה שייך
במתעסק שלעול׳ נוטל בריות שתי׳
יותר מבעל המעות • וכן בהפסד
מקבל שלין שתות פחות מחלק הריוח
ומשום הכי בכה״ג במתעסק חלית
מלח׳ ויהו על העליונה ואם כתוב
בו אי פלגת באגר אדי חלחי בהפס׳
אי פלג׳ בהפסד חלחי באגר לשון
זה שייך בבעל המעות שלעולי׳ הוא
מקבל בהפסד שתות יותר מחלקו
בריות • וכן בריות נוטל שתות פחות׳
מחלק ההפסד ומ״ה בלה״ג בדילי׳
קיימת ויהו על העליונה • והיה מקום לגמול כן מדברי התוספות אלא מלשון
תלמידי הרשב״א שלא כתבו זה הטעם נראה שאינו מוכרח ואולי לא נחתי
להכי אלא לבטל דברי הראב״ד • ואי הוה פליג אדעתייהו הוו אמרי ליה
החלוק הז׳ כשכתב בשטר פלגת באגר ולא פיר׳ כלום בהפסד לעת הרמ״ם
ז״ל והגמשכים אחריו לאם יש שם ריוח הולקי׳ בשוה כפי חלאם ואם
הפסיד יהיו ב׳ שליסי׳ בהפסד לבעל המעו׳ והשלים למתעסק • והראב״ד ז״ל
שובר לבהפסד יל בעל המעות על העליונ׳ אם ירצה שהראם׳ מרובה
יאמר שכרך אתה נוטל ואקבל חלי ההפסד ובכך אמרו אמרינ׳ בסברתו ז״ל לעניה
אלא אחר הפוסקים •
החלוק הח׳ כשפירש פלגת בהפסד ולא כתב כלום בריות • גם בזה הלין
שוה לכולם שאם הפסיד יחלקו ההפסד כחלאם ואם הריוח יקח
המתעסק שני שליסים ובעל המעות שלים וממילא לראב״ד ז״ל אם הרוי׳
יל בעל המעות על העליונה ליתן לו שכרו או שני שליסי העליונה • ובודאי
כהרמ״ם וסיעתו ז״ל נקטינן ולא דמי למאי דלייקינן בסוף החלו׳ השני
מלשון הרמב״ם ז״ל דכל שלא התנו כלל אם הרוחו יטול בעל המעות לתת
מה שירצה וכן בהפך דאמרי הכא לכבר פירש חלק א׳ או בשכר אז בהפסד •
וכיון שהתחיל להתנות משום הכי ראוי לפרש החלוקה האחרונה מהתחלת כפי
החקנה לתנן שהלי שכך היתה כונתם :
החלוק הט׳ הפירש שלא בהפסד ולא כתב כלום בריות • אז בזה הלין
שוה לכולם שאם הפסיל יחלקו ההפסד כחלאם ואם הריוח יקח
המתעסק שני שליסים ובעל המעות שלים וממילא לראב״ד ז״ל אם הרוי׳
יל בעל המעות על העליונה ליתן לו שכרו או שני שליסי העליונה • ובודאי
כהרמ״ם וסיעתו ז״ל נקטינן ולא דמי למאי דלייקינן בסוף החלו׳ השני
מלשון הרמב״ם ז״ל דכל שלא התנו כלל אם הרוחו יטול בעל המעות לתת
מה שירצה וכן בהפך דאמרי הכא לכבר פירש חלק א׳ או בשכר אז בהפסד •
וכיון שהתחיל להתנות משום הכי ראוי לפרש החלוקה האחרונה מהתחלת כפי
החקנה לתנן שהלי שכך היתה כונתם :
החלוק הי׳ היא לפירש חלק א׳ מהשכר בלבד או מההפסד בלבד אלא
שהתנו בשתות מהחלי כגון שהתנו שהם שיטול המתעסק רביע
השכר • או שהתנו שיפסיל המתעסק הרביע וכיולא בזה אריכות לבריס
בין הרמב״ם ז״ל ורבותיו פילסם הרב ז״ל בכסף משנה • ולפי שאינם מעניין
מה שהזכיר רבינו המחבר ז״ל אינו מאריך בזה • ויש עוד פרטים אחרים
תלויים בדיני העסקא אין כאן מקומם :

ט ובן אסרו חכמים וכו׳ • אע״ג דבמתניתין למייקי לרבינו גבי חנוני
תני נותן לו שכר כפועל בטל וגבי הגרגולים ועגלי׳ ופייקים תני
נותן לו שכר עמלו ומזונו • וכתבו התו׳ דבהרגולים שאין מתבטל להאכילם
אלא רגע אחד סגי דשכר עמלו ולא בעי כפועל אבל בחנוני שכל עסקו בכך
לא סגי אלא כפועל בטל • מכל מקום רבינו דשרשיהו סבירא ליה דשכל
פועל בטל נשכר עמלו קלא מלחא היא דשכר עמלו היינו שנותן לו כפועל
בטל • וכן משמע מדברי הרמב״ם ז״ל פרק ה׳ דלוה וכן כתב עליו הרב ז״ל
בב״מ פ׳ ח׳ דשתפין • ומי קשיא גבי הרגולין ממאי דלריך ליתן לו שכר
עמלו כפועל בטל הרי שותפי היינו דזה נותן הבלים וזה הרגולות • ומדין
שניהם יוצאים הפרוחים וכל אחד יש לו חלק בקרן העסק ומ״כ כשל שהוא
שיתן לו יותר מחלק הריוח סגי כדין השותפים ומי שים לו עסק אחד הא
לאו מילתא היא לבוש לו עסק אחר דאמרינן דאפי׳ מצלה לו לילר בכל ימי
השותפות סגי היינו משום לכל ימי משך העסק לעולם הוא עוסק גם בשלו
תמיל עד לבסוף ומ״ה סגי בכל דהו • אבל הכא אחר שנולדו הפרוחים •
מה שמגלם אחר כך ומקבל עליו אחריות חני דמי הבנים שאם לו אין עול
בזה חלק הרגולות לבלאו ה חלגולת הוא מגדל׳ ואין לו בהם אלא חלקו
מהריו׳ והוה ליה כמתעסק במעות בעל הבית שהבנים גם הוא בשותפו
איזה מעות והריוח בכלם ואחר כך חזר ונטל מעותיו והתמי׳ להתעסק בכל
השאר ולולאי מכאן ואילך דין עסקא אית ליה ולא לין שותפות ומשום הכי
בהאי גוונא גבי הרגולין לריך ליתן לו שכר עמלו לעסק אקלי ולא
שותפות :

י ובן אסרו חכמים להשתתף וכו׳ • בלא פ״ח • ורבינו כמשמע שהעתיק
לשון הרמב״ם ז״ל בפרק ה׳ בהלו הלויים בקלת חלוף שבדין הבכי
לא יתן לו מעות בתורת עסק ושתוף ויכתוב כלן מלוה • הוסיף זה הלשון
ובבטיחו זה לזה שיאמינהו אם לא יתי בו ריוח בשעת גובייתם וכו׳ואיני מבין
זה לשיפא לכתב כלן מלוה ולא בא הליעת כלל עם הקלן מה שייך בזה

Digitized by Google

נאמנות שהיה שם ריוח או לא • דהא אפילו יאמינו היו רשים עלמא שלא היה שם ריוח • מכל מקום יש כאן איסור שהם יגבו כל הסכר בחורת מלוה וגובין רבית דאמת היה שם הפסד ולא יכו כלום מהחלק שהיה ליה בעל המעות • ואלו כתב שיאמינהו שהיה שם הפסד ולא יגבה הכל אלא מה שיגיע לחלקו • מכל מקו' אסור שמא יפול ביד יורש שלא יאמין ויגבה הכל ונמצא גובה רבית • אבל האמנה לא היה שם ריוח אלא ביין הרשאון שכלל הריוח עם הקרן שהות מאי דאמר רב אשי אמר בר אמימר •

והטור ז"ל בשלהי דין הבאי כתב וכן לא יכתוב ש"ח לכיון שאינו מקרש בשטר שהות עשק ה"ל הבל מלוה וקרוב לבכר ורחוק להפסד הוא אפילו התנו ביניהם ע"ש שיחלקו הריוח ביניהם לא מהני דבת' שטרא מזלינן • וה"ל כלו מלוה ואינו יכול ליקח ממנו שום ריוח ע"כ • הרי דאף לדידי'הטעם הוא מפני הריוח לפי שהות רבית כיון שהשטר כלו מלוה • ולהרמב"ם הוא מפני חשש ההפסד שיהיה שם ולא יגבה אותו היור' ונמצא לוקח רבית וממילא לאיהו גופיה לא מחסר בלקיחת הריוח כיון שביהם יודעים שהות עשקא • וכן הבין מלבריהם הרב ז"ל בבית יוסף • וכבר מחר לה כיס הדברים והמיקם בלריך עיון :

ודע שהבית הרב ז"ל בשם רבינו ירוחם ז"ל בא"ח כתב בפירו' בשטר לאי מ"ל דלא הוה ביה רווחא מאמין אותו מוחר • וכתב עליו שהות פשוט • ולי קשה לבאי שטרי מחוזנאי דזקפי רווחא אקרנא לאסירי בתאי עשקינן אי דזקפי רווחא אקרנא ועושים מהכל ש"ח שהם ולא מפרשי ביה שהות עשקא • אם כן מאי איליא לאסור מטעם הריוח אמי יאמר וכו' תפוק ליה לאסור מטעמא לקרנא גופיה אי מטום שמא יפול ביד היור' ולא יגבה אם יהיה שם הפסד להרמב"ם ואי מטום דלא מני שקיל רווחא כיון דלא אתפרש שהות עשקא כלטור ויקשה עוד לבבות הטור מדיומר היכי עביל הכי ומאי אהני דמהימן להו ליטול ריוח מחוב גמור • ואי נימא שמפרש בו בחורת עשקא אלא שבולל גם הריוח בחור' קרן ועשה מהכל שטר עשקא למת לית שכר • א"כ כי נמי אתפרש בשטר דמהימנליה בדלמא דלא הוה ביה רווחא מאי הני דכיון דהריוח כלול בחור' קרן • עולם יאמר המלו' כל מה שבשטר קרן הוא ובכל קרן זה אני מאמינך אם יהיה בו ריוח עליו או לא אבל • לא האמיני לומר על קרן זה אם הוה קרן ממש או ריוח • ואין שום כל לומר דמיירי בשכתוב בו פלוני חייב לפלוני כך וכך לזמן פלוני מקרן וריוח וכו' • ומ"ה כשפורש שמאמינו לומר שלא היה שם ריוח מוחר לולמי לישנא דזקפי רווחא אקרנא לא מכמע הכי אלא שהריוח כלול ובלע בקרן ואינו מוזכר בשם ריוח : ונראה לולמי לריעים אנו לומר דמיירי שכתב בשטר שחייב כך וכך בחור' עשקא וכלל קרן עם הריוח • ומ"ש רבינו ירוחם ז"ל לאם מאמינו בפי' בשטר דמותר לאו דמאמינו בלחוד לומר לא הוה בהו רווחא אלא בשתם שמאמינו ג"כ להוה בהו פסידא להשתא כיון דהאמינו לגמרי גם על טענת הפסד • כשירמה ש"ח היה שם ריוח יכול לטעון שהיה שם הפסד כשיעור מה שיגיע לפטור עלמו מהריוח שנתחייב בו • אם שמאמינהו כשיאמר כך וכך ריוח ונכלל בחוב זה אלא הלוחתי בו במנן דאי בעי אמר שהפסיד והיה נאמן :

יא ובן אסרו חכמים להקדים הרבית או לאחרו וכלגרסי' וכו' מתני' היא בהקף פרקין ולשון רבינו הוא כלשון הרמב"ם בפ"ה וכתב עליו ה"ה ז"ל ומלברי רש"י דלוקא במזכיר אחר פרעון בשביל מעותיו שהיו בעלות אצלו אבל בזמן שהם אחר פרעון אין חוששין בו ע"כ • והוא זה ממה שפי' רש"י ז"ל בהחוא עובדא דרבינא יהיב זוזא לגבי אקרא כו' שיבא בלורו בח"ל בש"ל : ומלברי ה"ה ז"ל פרק ח' מוכח למפרש דעת הרמב"ם כמו שהבין בדעת רש"י ז"ל דמה שאסור רבית מאוחרת הוא לוקח אחר הפרעון ובהזכיר בשביל מעותיו וזהו גם כן דעת הרא"ש והבן בדברי רש"י להפך כאשר יתבאר במקומו בע"ה :

ולפי פי' ה"ה בדברי הרמב"ם איכא למידק דהא כתב בפ"ל המלוה את חברו ומלא הלוה יותר מו שהחזיר חוכו ומלא המלוה יותר מש בכלי שהחזיר טובה חייב להחזיר ואם לאו מתנה הוא שנתן לו וכו' • ונסתר על זה ה"ה הכ"ל בגירסתו בגמרא היא הא' מאן דאוזיף פשיטי לחבריה ואסכח בהו טפייתא פי' ואסכ' בהו טפייתא כשמחזירם לו וכו' • ומסיק ואולי שאפילו מלוה מלוה יותר מוחר שאין חולין ברבית מאוחרת אלא יהיה הלוה מאכיל אסור למלוה ומחזוקי מינסי לאיעי וכל שכן לאקלא מתזקינן ע"כ • והשתא לדידיה לכל בשעת הפרעון אפילו בשתם אסור ולא הותר בשתם אלא אחר הפרעון • אם כן כי מפכת הא מלוה טפי אמאי שלי כיון שהות בשעת הפרעון • ואי לאו מאי דמכיח ה"ה בכתוב לדבריו • היה החלוק מבואר דשלמי הכא אלא הוליע הלוה למלוה בשעת החזרת שוקן לו יותר וכולאי דלמתנה בעלמא מיתוון ולא לרבית לאי בשכר מעותיו הוה ליה לאולוטיה : וכן אמו מוכאים לחלק לסבר הטור לדבי'ק'ים מי"ל אסר בשעת פרעון בשתם • וכמ"ש כי' רל"ב כתב לכשמלא המלוה בחזרת המעות טפי כשלימו בכלי שהשעת טוענה מותר והיינו מטעמ' דאמרן לאין לחלות ברבית כיון שלא הוליעו • אבל לטעמא ליהיה ה"ה ז"ל לחזק' אין אדם מאכיל אסור למלוה טעם זה שייך בין הוליעו בין לא הוליעו כיון שהכל היה בשתם • ואפי' כתבן לו טפי שתם בשעת הפרעון • הוה ליה להתיר נמשעם דולאי למתנה איכון ולא הוה מאכל אסור וכו' ואי לדיליה אתיה לחלוי לאמרן בהכרח מ"כ לאמרי אינ"ל לומר דלא חלין ברבית מאוחרת מטעם חזקה • לימא דולאי לא הוה לשם רבית מאחר שלא הוליעו כלאמרן ואיך שיהיה לעתו בסבר הרמב"ם ז"ל דבשעת הפרעון אסור בכל אופן ואחר הפרעון אם פי' בשביל מעותיך אסור ובשתם שרי : ולפ"ז מ"ש הרמב"ם והיה משלם לו סבלונו בשביל מעותיו שהיו בחלין זו היא רבית מאוחרת כותבו לאמר בפי' בשביל מעותיו : אך הטור ז"ל סימן ק"ס לא הבין כן מלבריו לגבי נותן לו יותר בשעת פרעון כתב ואפי' אינו אומר לו שנותנו בשביל מעותיו אסור מעפ"י שרשי מתיר בזה וגם הרמב"ם ז"ל כתב להיתרא וכו' אלמא משמע ליה להרמב"ם בשעת פרעון כל שהות בשתם שרי • וגבי רבית מאוחרת לאחר פרעון כתב וירלה שאינו אסור אלא במפרש שבשביל זה משלם לו אבל בשתם מוחר והרמב"ם אסור אפי' בשתם לרלה שהבין דמאי לכתב הרמב"ם ז"ל והיה משלם סבלונות בשביל מעותיו לאו בלאמר הכי בפירו' מיירי אלא על הכונה קאמר ומ"ש לא כתב בשביל מעותיך לנוכח כלשון המשנה בגירסתנו : ובאמת הדברים תמוהים היאך אפשר לומר ליכבור הרמב"ם ז"ל דבשעת מתן מעות מוחר כל שהות בשתם ויועיל מה שלא פי' בשכר מעותיך • ואחר הפרעון אפילו בשתם אסור דמשמע בשעת החזרת המעות קיל טפי מלאחר הפרעון וזה אין הדעת סובלתו : וליכא למימר דמאי דקאמר בשם הרמב"ם לאחר אפילו בשתם אחר הפרעון היינו כשנתכוין לכך ומוכח' מלתא לשם רבית נתן • דולאי בכה"ג אפילו הדא"ם והטור יודו לאסור להא טעמא לשלי בשתם ע"כ תינו מבוש לכיון דלא פ ירש מפתחא אית לן למימר דלאו לרבית נתן אלא למתנה • ואם כן כשנתכוין לרבית והדברים מוכיחים כן פשיטא לאסור • ודברי הטור כך הם וירלה שאינו אסור אלא במפרש אבל בשתם מוחר והרמב"ם אסר אפילו בשתם • אלמא מה שהטור מתיר בשתם הוא עלמ מה שאוסר הרמב"ם : ושמא כלתוק לסבר הרמב"ם לפי דברי הטור לאדרבא איפכא מסתבר' לכל שרלה ממעטין דמעטין הענין ולהעלימו משיהיה רבית אז אסור משום דמשתמא איכא ערמ' בלבר שרולה לתת רבית ולהסתירו • ולפי' כשנתן מיד בשעת פרעון בתמימות שתם שרי דולאי למתנה איכון לאם רלה להערי'ולתת לשם רבי' היה מאחרו כי היכי דלא ליסתמע לבשביל המעות יהיב אבל כשנתן אחר הפרעון נרא' שמערי' לאחר אותהכלי שלא יובן אות' בשביל המעג'ומ"ש אסורי והטו' סובר להפך: זה איכינו שוה : ועוד קשה היאך אפשר לומר לסבר הרמב"ם ז"ל דרבי' מאוחרת אסורה אפי' בשתם שהרי כתב מיד וכן אסור ללמד את המלו' ויקר' או גמ' כל זמן שמעותיו בידו אם לא היה רגיל בזה מקולס וכו' והיינו ולאי משום שכר הלמוד • ומאי איריא כל זמן שמעותיו בידו הא אפילו כבר פרעו אסור משום רבית מאוחרת • אלא ולאי כיון דהוי שתם אינו אסור אלא בשמעותיו בידו • ואולי איכא למימר בהא לנקט בזמן שמעותיו בידו לרבות דלוקא לומ' לוקח אינו רגיל אסור אבל אם רגיל בכך אפילו אם מעותיו בידו מוחר • ורבינו שתם גם הוא ולא פי' במאי מיירי • ונראה דגם הוא מבין לאפילו בשתם אסור ברבית מאוחר' • ומוכח זה מלמחלק בין היה רגיל אלא היה רגיל דלא שייך לומר כך אלא בשתם כלקמן :

ולענין הלכה נראה לכיון לבבדבן פליגי והרא"ש ז"ל והטור ז"ל דבתראי כיונהו סברי דלא אסרו ברבית מאוחרת אלא במפרש • ואין הכרח מחליט בדברי הרמב"ם ז"ל לומר שיסבור בהפך שהרי ה"ה ז"ל מפרש כדברי הרא"ש הכי נקטינן כ"ש שבעל הש"ג מסכים עמהם בדבר מושעת למיית הטור :

עם הקרן שמא לא יהיה שום שבר ונמצא שהן באין לידי רבית • וכן לא יתן לו מעות בחור' עסק או שתוף ויכתוב אותן כלן מלוה ויבטיחו זה לזה שיאמינהו אם לא יהיה בו הריוח בשערת גוביאנא כי שמא יבורת ונמצא השטר ביד יורש וגובה בו את הרבית ופדגרסינן בפרק אי זהו נשך לירת הלכתא בשטרי מחוזנאה דזקפי ליה לרווחא אקרנא וכתבי ליה בשטרא אמר ליה מר בר אטימר לרב אשי אבא עבד הכי ובי הוו אתו לקמיה הוה מהימנלהו אמר להו תיגת היכא דאיתיה לדידיה נפל שטרא קמי ימאי מאי הוא בשגגה היוצאה מלפני השליט ונתנ נפשיה דאמימר :

יא ובן אסרו חכמים להקדים הרבית או לאחר אותו ובדגרסינן בפרק אי זהו נשך ד"ג אומר יש רבית מוקדמת ויש רבית מאוחרת כיצד מוקדמת נתן עינו ללוות ממנו והיה משלו'לו דרונות ואמר בשביל שילוהו זהו רבית מוקדמת מאוחרת כיצד לוה הימנו והחזיר לו את מעותיו והיה משלם לו דרון ואמר בשביל שהיו מעותיך בטלות אצלי זהו רבית מאוחר' ובשניה' אם עבר ועשה זהו אבק רבית שאינה יוצאת בדיינים כמו שכתב הרב בהלכותיו גבי הלוו לו דר בחצרו שכתב דבין דלאו אדעתא דהכי אוזפיה ליה אלא אבק רבית דהוה ליה ברבית מוקדמת ובאוחרת אלמא שאינן אלא אבק רבית ומסתברא דוקא בשאינו רגיל לשלוח לו דורון הוא דאכור משום רבית מאוחרת הא לאו הכי אלא שרגיל שרי והוא שלא יהבוין לכך ובדאמרינן אסור להקדים שלום למלו' אם אינו רגיל הא רגיל שרי בדגרסי' הניא שמעון בן יוחאי אומר מנין לנושה בחברו מנה ואינו רגיל להקדים לו שלום שאסור להקדימו שלום שנא' בכל דבר אשר ישך אפילו דבור אסור ואין צ"ל שלא ישבים לפתחו :

יב גם

ולפי פי' ה"ה בדברי הרמב"ם איכא למידק דהא כתב בפ"ל המלוה את חברו ומלא הלוה יותר מו שהחזיר חוכו ומלא המלוה יותר מש בכלי שהחזיר טובה חייב להחזיר ואם לאו מתנה הוא שנתן לו וכו' • ונסתר על זה ה"ה הכ"ל בגירסתו בגמרא היא הא' מאן דאוזיף פשיטי לחבריה ואסכח בהו טפייתא פי' ואסכ' בהו טפייתא כשמחזירם לו וכו' • ומסיק ואולי שאפילו מלוה מלוה יותר מוחר שאין חולין ברבית מאוחרת אלא יהיה הלוה מאכיל אסור למלוה ומחזוקי מינסי לאיעי וכל שכן לאקלא מתזקינן ע"כ • והשתא לדידיה לכל בשעת הפרעון אפילו בשתם אסור ולא הותר בשתם אלא אחר הפרעון • אם כן כי מפכת הא מלוה טפי אמאי שלי כיון שהות בשעת הפרעון • ואי לאו מאי דמכיח ה"ה בכתוב לדבריו • היה החלוק מבואר דשלמי הכא אלא הוליע הלוה למלוה בשעת החזרת שוקן לו יותר וכולאי דלמתנה בעלמא מיתוון ולא לרבית לאי בשכר מעותיו הוה ליה לאולוטיה : וכן אמו מוכאים לחלק לסבר הטור לדבי'ק'ים מי"ל אסר בשעת פרעון בשתם • וכמ"ש כי' רל"ב כתב לכשמלא המלוה בחזרת המעות טפי כשלימו בכלי שהשעת טוענה מותר והיינו מטעמ' דאמרן לאין לחלות ברבית כיון שלא הוליעו • אבל לטעמא ליהיה ה"ה ז"ל לחזק' אין אדם מאכיל אסור למלוה טעם זה שייך בין הוליעו בין לא הוליעו כיון שהכל היה בשתם • ואפי' כתבן לו טפי שתם בשעת הפרעון • הוה ליה להתיר נמשעם דולאי למתנה איכון ולא הוה מאכל אסור וכו' ואי לדיליה אתיה לחלוי לאמרן בהכרח מ"כ לאמרי אינ"ל לומר דלא חלין ברבית מאוחרת מטעם חזקה • לימא דולאי לא הוה לשם רבית מאחר שלא הוליעו כלאמרן ואיך שיהיה לעתו בסבר הרמב"ם ז"ל דבשעת הפרעון אסור בכל אופן ואחר הפרעון אם פי' בשביל מעותיך אסור ובשתם שרי : ולפ"ז מ"ש הרמב"ם והיה משלם לו סבלונו בשביל מעותיו שהיו בחלין זו היא רבית מאוחרת כותבו לאמר בפי' בשביל מעותיו : אך הטור ז"ל סימן ק"ס לא הבין כן מלבריו לגבי נותן לו יותר בשעת פרעון אפי' אינו אומר לו שנותנו בשביל מעותיו אסור מעפ"י שרשי מתיר בזה וגם הרמב"ם ז"ל כתב להיתרא וכו' אלמא משמע ליה להרמב"ם בשעת פרעון כל שהות בשתם שרי • וגבי רבית מאוחרת לאחר פרעון כתב וירלה שאינו אסור אלא במפרש שבשביל זה משלם לו אבל בשתם מוחר והרמב"ם אסור אפי' בשתם לרלה שהבין דמאי לכתב הרמב"ם ז"ל והיה משלם סבלונות בשביל מעותיו לאו בלאמר הכי בפירו' מיירי אלא על הכונה קאמר ומ"ש לא כתב בשביל מעותיך לנוכח כלשון המשנה בגירסתנו : ובאמת הדברים תמוהים היאך אפשר לומר ליכבור הרמב"ם ז"ל דבשעת מתן מעות מוחר כל שהות בשתם ויועיל מה שלא פי' בשכר מעותיך • ואחר הפרעון אפילו בשתם אסור דמשמע בשעת החזרת המעות קיל טפי מלאחר הפרעון וזה אין הדעת סובלתו : וליכא למימר דמאי דקאמר בשם הרמב"ם לאחר אפילו בשתם אחר הפרעון היינו כשנתכוין לכך ומוכח' מלתא לשם רבית נתן • דולאי בכה"ג אפילו הדא"ם והטור יודו לאסור להא טעמא לשלי בשתם ע"כ תינו מבוש לכיון דלא פ ירש מפתחא אית לן למימר דלאו לרבית נתן אלא למתנה • ואם כן כשנתכוין לרבית והדברים מוכיחים כן פשיטא לאסור • ודברי הטור כך הם וירלה שאינו אסור אלא במפרש אבל בשתם מוחר והרמב"ם אסר אפילו בשתם • אלמא מה שהטור מתיר בשתם הוא עלמ מה שאוסר הרמב"ם : ושמא כלתוק לסבר הרמב"ם לפי דברי הטור לאדרבא איפכא מסתבר' לכל שרלה ממעטין דמעטין הענין ולהעלימו משיהיה רבית אז אסור משום דמשתמא איכא ערמ' בלבר שרולה לתת רבית ולהסתירו • ולפי' כשנתן מיד בשעת פרעון בתמימות שתם שרי דולאי למתנה איכון לאם רלה להערי'ולתת לשם רבי' היה מאחרו כי היכי דלא ליסתמע לבשביל המעות יהיב אבל כשנתן אחר הפרעון נרא' שמערי' לאחר אותהכלי שלא יובן אות' בשביל המעג'ומ"ש אסורי והטו' סובר להפך: זה איכינו שוה : ועוד קשה היאך אפשר לומר לסבר הרמב"ם ז"ל דרבי' מאוחרת אסורה אפי' בשתם שהרי כתב מיד וכן אסור ללמד את המלו' ויקר' או גמ' כל זמן שמעותיו בידו אם לא היה רגיל בזה מקולס וכו' והיינו ולאי משום שכר הלמוד • ומאי איריא כל זמן שמעותיו בידו הא אפילו כבר פרעו אסור משום רבית מאוחרת • אלא ולאי כיון דהוי שתם אינו אסור אלא בשמעותיו בידו • ואולי איכא למימר בהא לנקט בזמן שמעותיו בידו לרבות דלוקא לומ' לוקח אינו רגיל אסור אבל אם רגיל בכך אפילו אם מעותיו בידו מוחר • ורבינו שתם גם הוא ולא פי' במאי מיירי • ונראה דגם הוא מבין לאפילו בשתם אסור ברבית מאוחר' • ומוכח זה מלמחלק בין היה רגיל אלא היה רגיל דלא שייך לומר כך אלא בשתם כלקמן :

ולענין הלכה נראה לכיון לבבדבן פליגי והרא"ש ז"ל והטור ז"ל דבתראי כיונהו סברי דלא אסרו ברבית מאוחרת אלא במפרש • ואין הכרח מחליט בדברי הרמב"ם ז"ל לומר שיסבור בהפך שהרי ה"ה ז"ל מפרש כדברי הרא"ש הכי נקטינן כ"ש שבעל הש"ג מסכים עמהם בדבר מושעת למיית הטור :

Digitized by Google

ליצנא להרא"ש דל"ה הוא מריה דהאי לעתא שכתב לא יפה הורו שאם הגיע זמן הפרעון ואירוח ליה זמנא משום דהיא לירה כסף מ"מ למיא וכו' הרי דקדקן לומר דלוקא אם הגיע זמן הפרעון אז הוי כסף מ"מ • הא אם עדין לא הגיע הזמן ובתוך הזמן נתן לו הרי לירה בשביל מעותיו לאו כסף מ"מ הוא לשיתה לו דין קנולה :

ויהר אלי תמי' על הרב בב"י לכתי' למסתב' כליצנא בתרא • דהא אין הסדר מכרע כן וגם לברי הרא"ש אינם מסכימים בזה • והרא"ש לא אסר בשע' פרעון אלא לאבן רבי' ואם הוא קנולה לאו כ"ש הוא : לכן ירא"ה לע"ל לתוך הזמן לנקט הטור לאו ממש בתוך זמן מיגבל הוא אלא אחר שהאריך בפת' שא"ל יהיו כיון עוד קלת ימים ואח"כ אתבענו בא בתוך זמן זה להיינו בין הארבי' ובין התבעה • ואמר דור בתלרי • אז יש סבר' לומר דליהוי קנולה משום דהוי כאלו א"ל אחבעני עתה וכאריך מחלם • ובסברא זו יסכים הטור עם תלמידי הרש"בא ז"ל : ואני לנקט אם כבר ברויח זמן ובא בתוך הזמן ולא נקט שבא אחר ההלואה אפשר משום לכשאמרי אחר שהלוהו דור בתלרי חנם בשביל מעותיך פשיטא ליה דהויא קנולה כסברת תלמידי הרשבא ז"ל משו' דמסתמא כלי שלא יתבענו ויאריך לן הזמן יהיב ליה לירה לתין כאן לבר אחר לתלות בו אבל כשבא' האריך לו הזמן ואחר כך אמר לו' דור בשביל מעותיך יש מקום לומר דלאו כלי שיאריכהו יהיב ליה אלא מפני מה שהאריכהו כבר • ומשום הכי קאמר הטור ז"ל מעלרא דהוי כמאוחרת ושוב אמר לכיון שעדין חייב לו קנולה היא לדעתו לשיאריך לו עוד :

יל יד ויש לו עוד מקום ספק בתלר לא קיימא לאגרא לכתבו תלמידי הרשב"א ז"ל לאי אמר ליה בפי' הלוני ודור בו בשכר מעותיך אפילו בתלר לא קיימא לאגרא רבית קנולה הוא דהא גלי דעתיה שרולה להשכירה ומהשתא קיימא לירה על לאן • והשתא לסברת הרא"ל והרמב"ן והרשב"א ז"ל דבקיימא לאגרא סברי דמאריך זמן הוי כשעה מתן מעות וכן אם אחר שהלוהו אמר דור בתלרי בשכר מעותיך דהוי קנולה כלאמרן • אי נימא גם כן בלא קיימא לאגרא כהאי גוונא דבשאריך זמן אם אמר ליה דור בתלרי על שאפרע מעותיך או בשכר מעותיך דליהוי קנולה כמו בשעת הלואה כיון דפירש בשכר מעותיך • ונראה להדין כך הוא דזל בתר טעמא כיון דבאומרו בשכר מעותיך גלי דעתיה שרולה להשכירה ומהשתא קיימא לירה : אם כן מה לי בשעת הלואה מה לי בשעת האריכת זמן : ויראה לי לאפי' אם בשע' מ"מ א"ל הלוני ודור בתלרי לאחר רבותא ז"ל אין זה קנול' משו' לא קיימא לאגר' • ואח"כ דר בה א"ל הלוהו ודר בה וכשבא המלוה לתבוע מעותיו א"ל דור בתלרי בשכר מעותיך • מ"מ הויא קנולה אע"ג דכבר היה דר בה שלא בתור' קנולה מן הטעם האמור : מיהו נ"ל דמ"ש תלמידי הרשב"א וכן כל מה שכתבנו היא דוקא בתלר לא קיימא לאגרא משום דכיון דפירש בשכר מעותיך הרי גלה שרולה להשכירה ויש כאן נשך ובגברא דעביד למיגר יש כאן ג"כ תרבי' וזה הוא דין קנולה הנמוך דבעינן נשך ותרבית • אבל אם המלוה הוא גברא דידעינן דלא עביד למיגר אז אין כאן אלא נשך וליכא תרבי' • ואע"ג דמוטל הדירה בשביל מעותיו לא שייך כזה דגלי דעתיה שרולה לשכור דהא חזיקן דאינו לריך ואינו לומה לבעל התלר וק"ל : והיבא דהלוהו ודר בתלרו דלא הוי אלא אבן כתב ה"ם ז"ל שאם דר בו מדע' בעל התלר הוא אבן רבית אבל אם דר בה שלא מדעת בעליה פשוט הוא שחייב להעלו' לו שכרו משלם ומוציאין ממנו דלא גרע מאם לא הלוהו כלל דליכ' אסורא • וכ"כ הרמב"ן והרשב"א ז"ל ע"כ • והרב ז"ל בב"י נקט להסכים סברת ה"ם אם דברי תלמידי הרשב"א שחלקו לדוק בשאמר דור בתלרי אינו חייב להעלות אבל בשידע ושתק או אפי' אמר דור בתלרי ולא אמר חנם חייב • וכתב דאפשר דכל שלא א"ל דור בחנם שלא מדעת בעליה אבל אם אמר לו דור בתלרי סתם לשון רבי' וסברא היא דלא נימא דמשום דא"ל דור בתלרי סתם לדיהוי פירושו בחנם דהא כל דאפשר לאוקימי מילי בחזקת לריקי מוקמינן להו כלכתב הרא"ש בשם הרשב"ן גבי הלוני ודור בתלרי דלא קיימא לאגרא • כ"ש הכא דדור אתם משמע דור כדרך בני אדם שדרכם לדור בשכרו עכ"ל : ועם שיש קלת גמגום על הרא"ה שמביא מהרא"ש ז"ל כדלעתי אין פירושו ז"ל על ה"ה דרוקא : ואפשר לדקדק כן ממ"ש ה"ה אח"כ בפסק' לפיכך על הסג' הרא"ב"ל ז"ל וז"ל ובולאי בתלר העשויה לשכר אם דר בה תבע לו יכול לתבעו בדין לעולם ואינו כדבי' מאוחרת דלא גרע מאם לא הלוהו וכמו שכתבתי למעל' ואם דר בה מדע' בעליה אז אינו תובע לכשידעו ה"ז אבן רבית כיון דלא תבע בשע' ההלואה דאינו מוליא כלום אלא אבן אבן רבי' אינו מוליא כלום וכיון דמשום הכי מדעת בעליה להיות להלוהה מניח לו השכר מתמת ההלואה ותנהו גבי הדדי משמע דכי היכי דמניח מפני הלואה היינו שמפרש ממש שמניח לו בחנם • ה"ל דר בה מדעת בעליה הוא שמפרש לו שיבור בו בחנם ומשמע דאי לא א"ל בחנם לאו מדעת בעליה מקרי • אך תמהני על הרב במה שפירש על לשון זה של ה"ה בשתי החלוקות דעל המחרוקה כתב וז"ל וזה ע"ל דבוהו של הרמב"ם שהזכיר רבי' בשמוד וכיון שאינו מוליא מילו לדעה זו משום רבי' גם משום גזל אינו תובע לו שכר ביתו שכרי מחל לו ואמי לדור בתלרי חנם וכו' : ועל הראשונה כתב וה"ה סובר לכיון שלא פי' שמוחנם לו בתור' רבי' תובעו משום גזל שלא מחל לו כיון שלא פי' : א"ל אפילו פי' מחילה בטעות • להא בהנית לו מתמת ההלואה דהיינו פי' כתב לכיון דאינו מוליא משום רבית גם משום גזל אינו תובע שכרי מחל כו' אלמא לאו מחילה בטעות היא • ולפי דרכו יהיה ה"ה סות' אם עלמו אלא הפי' המחוור הוא דמחלק בין פירש לשון פי' :

כ ועל זה שפסק הרב וכו' • גם הרא"ש מבי' סברת ה"ר אפרים ז"ל בקור ולעיל סי' ה' דקדקתי עליו וגם הטור סו' קס"ו מייתי לה • וכוי' דבריו בין מהלשון שמביא דבריו ובין מלשון הרא"ש נראה שלעתו לחלק בין משכנתא לשאר מילי דבמשכנתא כיון שהוא כעין זביני ה"ל כאלו המלוה הוא מוחזק בתלר בשרעון מעותיו וכאלו גבה חובו ממנו וכשהלוה מחזיר לו מעותיו נלון כאלו מחזר ומוכרה לו ולכן אי מסלקי' ליה בלא זוזי ה"ל ממש אפוקי מיניה ממה שנחשב כאלו כבר גבה • אבל בשאר מילי כגון הלוהו ודר בתלרו או שאמר לו דור בו אחר ההלואה אע"פי שהוריהו לדירה מ"מ אין נוף התלר משועבד לו לחובו ומעות ההלואה עדין בידו הן ומש"ה אי מכיון לה מעוי' השכר לאו אפוקי מיניה הוא : ויש לתמוה ממ"ש הרב ז"ל בב"י ז"ל ודעת הרא"ש ז"ל פ"ו מהל' מלוה בהשגו' כרבינו אפרים שכתב שאם הוריהו הוא לדירה אין כאן סלוק דהא ליכא תפיסה עכ"ל • נראה שהבין שטעם הרא"ש ז"ל הוא עלמו טעם הר' אפרי' ושהם שויים בדין : ואחר המחילי' הראויה ירא' דלא ראי' זה כראי' זה • דהרא"ש ז"ל דרך לדרך אחר' והיא שכיון להסיג על הרמב"ם ז"ל דמ"ש ואם לא העלה ה"ז אבן רבי' לפי' שלא החנה עמו דהיינו הלוהו ודר וע"ז אמר שאם בא לנכו' מהחוב הא"ז כמוליא בלייינין ועלה הסיגו דלא שייך לומר מוליא אלא שהלוה עלמו מחן לו אז אי אפקי' מני' מקרי' הוא' אבל מה שהמלוה לוק' מעלמו בלי ידיע' והסכמ' הלו' לאו סכו' הוא • ולכן כיון שהלוהו ודר בה ולא הוריהו הלו' לדיר' לא מקרי' תפיסה' לשיהי' כאן סלוק וכ"מ להרא"ש ז"ל אם א"ל הלו' אחר ההלואה דור בתלר כיון שהוא הוריהו לדיר' הרי חפס תפיס' הגונה ואי מנכי' ליה יש כאן סלוק' ואלו לה"ר אפרי' ז"ל אפי' הוריהו לדירה מנכי' כיון שאין הקרקע ממושכן בידו : ומ"ש רבינו אפרים ז"ל דבתלר לקיימא לאגרא למחייב ומסלקינן ליה בלא זוזי ואי אכל טפי מפקי' מיניה וכו' נראה למילי מילי קאמר דהאי דמסלקינן ליה בלא זוזי הוא אפילו מטעם אבן רבית כיון שהלוה מוחזק במעות ההלואה והמלוה אינו מוחזק בקרקע שאינו ממושכן בידו • ומאי דכתב לאי אכל טפי מפקינן מיניה • לאו מטעם רבית הוא אלא מ"ש לתקסדיה ממונא ומטעמא ליהיב לאי בלא הלוהו חייב כל שכן בהלוהו • והא ולאי לא שייך אלא בהלוהו ודר מעלמו ולא א"ל הלוה כלום מעולם • אבל אם

הטעם לפי שלא החנה עמו שילוהו וידור בחצרו ומינה שאף בחצר דלא קי' לאגרא ובגברא דלא עביד למיגר לפי דעת' רבית קצוצה הוא ואע"ג דבעלמא פטור משכר כיון דאתו הכא מחמת הלואה אפילו היכא דלית' אלא אבן רבי' צריך להעלות לו שכר קודם שידור בו הרי פירשנו דינו דהיכא דהוי רבית קצוצה מפקי' מיני' ואף מחשבין אותן לפרעון החוב והיכא דאיתיה אבן רבית לא מפקינן מיניה ואף אין מחשבין דבל סלוקי בלא זוזי אפוקי מיניה הוא אבל דרמב"ן ז"ל כתב דבחצר דלא קיימא לאגרא מאי שקיל מיניה ומאי חסריה אלא אסור הוא דהוי ואי קיימא לאגרא מוציאין ממנו השכר ועל דרך זה נפרש מה שכתוב בהלכות ע"כ : ב ועל זה שפסק הרב בהלכותיו חולק עליו הרב רבי' אפרים וזה טופס לשונו האי סברא אפשר דלאו סברא דמרן היא דע"כ לא אמר רב אשי דאי אבל שיעור זוזי לא מפקינן מיני' דבל סלוקי בלא זוזי אפוקי מיניה הוא אלא בדמשכנה גביה דשייבא בתורת זביני דקיימ' ברשו' המלוה אבל היכא דלא משכנה גבי' וקא דר בה מלוה מנפשיה אי נמי דקא"ל לוה בתר הבי דור בה ואע"ג דלאו אדעתא דהבי אוקפיה בי אתי מלוה למתבעי בזוזי הם הבי נמי דמחייב לדלוויי אגר ביתא ואם קדם לוה ואגבייהו ולא תבעיה למיבצר ליה אגר ב תא לא מפקי' מיניה כדין כל אבקי רבית ולא אמרינן בבי הא בל סלוקי בלא זוזי אפוקי מיניה הוא אדע דמשכנתא בין בנביתא בין בלא נביתא בי בעי ליה לסלוקי למלוה מקמי דלייתי זוזי לית ליה מן דינא לסלוקי והלוהו ודר בחצרו א"נ דא"ל אדור הליאתו דור בחצרי וב"ש הלוני ודור בחצרי בי אתי לו' לסלוקי למלוה מקמי דלית ליה זוזי אית ליה מן דינא לסלוקי הילבך הלוהו ודר בחצרו ולא בשכנה גביה חזינן אי חצר דלא קי' מא לאגרא ולא חסריה מידי כיון דבעלמא בלא הלוהו אינו חייב להעלות לו שכר השתא דהלוהו נמי לא מחייב ואי חצר דקיימ' לאגרא ביון דבעלמא בלא הלוהו פ' חייב למיתב ליה אגרא דהא חסריה ממונא ק"ו היכא דהלוהו איכא אם ירא דמיחייב ומסלקינן ליה בלא זוזי ואי אכל טפי מפקינן מיני' • ואי ק"ל ההיא דא"ל רבינו לרב אשי והרי משכנה' בלא נביתא דבדיננו אין מחזירין ממלוה ללוה ההיא לא קשיא דאין מחזירין קאמר ותו גימנא היינו דא דפריעה ולא קי' תבע ליה בפירי דאכל ולבתר הבי תבע ליה לא מקפינן מידיה אבל אי תבע ליה מקמי דליפרעיה הם רבי נמי דמחשבינן בל מאי דאכל ממאי דאית ליה גביה אבל בשכנתא בנבתא לא עבדי בה הבי ע"כ : ובענין משכנתא כתב בהלכותיו ההיא איתתא דא"ל לרהוא גברא זיל זבין לי ארעא מקריבאי אזל זבן ליה א"ל אי הוו לי זוזי מהדרנא ליה

בשכרו עכ"ל : ועם שיש קלת גמגום על הרא"ה שמביא מהרא"ש ז"ל כדלעתי אין פירושו ז"ל על ה"ה דרוקא : ואפשר לדקדק כן ממ"ש ה"ה אח"כ בפסק' לפיכך על הסג' הרא"ב"ל ז"ל וז"ל ובולאי בתלר העשויה לשכר אם דר בה תבע לו יכול לתבעו בדין לעולם ואינו כדבי' מאוחרת דלא גרע מאם לא הלוהו וכמו שכתבתי למעל' ואם דר בה מדע' בעליה אז אינו תובע לכשידעו ה"ז אבן רבי' אינו מוליא כלום וכיון דמשום הכי מדעת בעליה להיות להלוהה מניח לו השכר מתמת ההלואה ותנהו גבי הדדי משמע דכי היכי דמניח מפני הלואה היינו שמפרש ממש שמניח לו בחנם • ה"ל דר בה מדעת בעליה הוא שמפרש לו שיבור בו בחנם ומשמע דאי לא א"ל בחנם לאו מדעת בעליה מקרי • אך תמהני על הרב במה שפירש על לשון זה של ה"ה בשתי החלוקות דעל המחרוקה כתב וז"ל וזה ע"ל דבוהו של הרמב"ם שהזכיר רבי' בשמוד וכיון שאינו מוליא מילו לדעה זו משום רבי' גם משום גזל אינו תובע לו שכר ביתו שכרי מחל לו ואמי לדור בתלרי חנם וכו' : ועל הראשונה כתב וה"ה סובר לכיון שלא פי' שמוחנם לו בתור' רבי' תובעו משום גזל שלא מחל לו כיון שלא פי' : א"ל אפילו פי' מחילה בטעות כי הא לא הויא מחילה כדאמר אחס הלוהה הכא זביני ע"כ • ולבריו ז"ל סותרות אלו אלו דהיכי אפשר לומר בפי' המחוור הוא דמחלק בין פירש לשון פי' :

ולעיל סי' ה' דקדקתי עליו וגם הטור סו' קס"ו מייתי לה • וכוי' דבריו בין מהלשון שמביא דבריו ובין מלשון הרא"ש נראה שלעתו לחלק בין משכנתא לשאר מילי דבמשכנתא כיון שהוא כעין זביני ה"ל כאלו המלוה הוא מוחזק בתלר בשרעון מעותיו וכאלו גבה חובו ממנו וכשהלוה מחזיר לו מעותיו נלון כאלו מחזר ומוכרה לו ולכן אי מסלקי' ליה בלא זוזי ה"ל ממש אפוקי מיניה ממה שנחשב כאלו כבר גבה • אבל בשאר מילי כגון הלוהו ודר בתלרו או שאמר לו דור בו אחר ההלואה אע"פי שהוריהו לדירה מ"מ אין נוף התלר משועבד לו לחובו ומעות ההלואה עדין בידו הן ומש"ה אי מכיון לה מעוי' השכר לאו אפוקי מיניה הוא : ויש לתמוה ממ"ש הרב ז"ל בב"י ז"ל ודעת הרא"ש ז"ל פ"ו מהל' מלוה בהשגו' כרבינו אפרים שכתב שאם הוריהו הוא לדירה אין כאן סלוק דהא ליכא תפיסה עכ"ל • נראה שהבין שטעם הרא"ש ז"ל הוא עלמו טעם הר' אפרי' ושהם שויים בדין : ואחר המחילי' הראויה ירא' דלא ראי' זה כראי' זה • דהרא"ש ז"ל דרך לדרך אחר' והיא שכיון להסיג על הרמב"ם ז"ל דמ"ש ואם לא העלה ה"ז אבן רבי' לפי' שלא החנה עמו דהיינו הלוהו ודר וע"ז אמר שאם בא לנכו' מהחוב הא"ז כמוליא בלייינין ועלה הסיגו דלא שייך לומר מוליא אלא שהלוה עלמו מחן לו אז אי מפקי' מני' מקרי' הוא' אבל מה שהמלוה לוק' מעלמו בלי ידיע' והסכמ' הלו' לאו סכו' הוא • ולכן כיון שהלוהו ודר בה ולא הוריהו הלו' לדיר' לא מקרי' תפיסה' לשיהי' כאן סלוק וכ"מ להרא"ש ז"ל אם א"ל הלו' אחר ההלואה דור בתלר כיון שהוא הוריהו לדיר' הרי חפס תפיס' הגונה ואי מנכי' ליה יש כאן סלוק' ואלו לה"ר אפרי' ז"ל אפי' הוריהו לדירה מנכי' כיון שאין הקרקע ממושכן בידו : ומ"ש רבינו אפרים ז"ל דבתלר לקיימא לאגרא למחייב ומסלקינן ליה בלא זוזי ואי אכל טפי מפקי' מיניה וכו' נראה למילי מילי קאמר דהאי דמסלקינן ליה בלא זוזי הוא אפילו מטעם אבן רבית כיון שהלוה מוחזק במעות ההלואה והמלוה אינו מוחזק בקרקע שאינו ממושכן בידו • ומאי דכתב לאי אכל טפי מפקינן מיניה • לאו מטעם רבית הוא אלא מ"ש לתקסדיה ממונא ומטעמא ליהיב לאי בלא הלוהו חייב כל שכן בהלוהו • והא ולאי לא שייך אלא בהלוהו ודר מעלמו ולא א"ל הלוה כלום מעולם • אבל אם

Digitized by Google

אם אמר לו אחר ההלוה לור בחלרי חנם • אז אם אכל עד שעור זוזי מסלקינן ליה מטעם רבית : אבל אז אכל טפי נראה דלא עדיף לאפילו אכל טפי מפקינן : למאי זה טעם מולית מילו אי משום רבית הא אבק הוא ואין מוליתין ממלוה ללוה ואי מדינא לחסרון ממון הא אמר ליה לור בחלרי ומדעתו לר בה אלא ולאי בכי הא לא מפקינן מיני' • ומ"ם בהיתא דרבינא יתבאר לפנינו בס"ל : נמצאו דיני המלוה שלר בחלר הלוה נחלקים לעשרה פרטים הא' חלר דקיימא לאגרא וגבהא לעביד למיגר אם אמר הלוה למלוה הלוני ולור בחלרי • לכ"ע הוי קלולה למסקנא ה"ק הלוני ובשכר זה לור בחלרי • הב' בחלר דלא קיים לאגר' אם אמר לוה למלוה לור בחלרי חנם בשכר מעותיך גם בזה לכ"ע הוית קלול' לכיון דפי' לו בשלר מעותיו גלה לעתו שרוצה להשכירה ומהשת' חלר דקיימא לאגרא קיינן בזה כלל הרב ז"ל בשם תלמידי הרשב"א ז"ל ולדעתי היינו לוקא בגברא לעביד למיגר • להשתא איכא נשך ואיכא חרבית • אבל בגבר' דלא עביד למיג' לאו קלולה היא לנשך איכא תרבי' ליכ' לאחזוקי מינשי ברשיעי שיאכלו אסור שאינו צריך להם לא מחזקי' : הג' חלר דקיימא לאגרא וכו' שחבע המלוה לוה מעותיו ואמר ליה לור בחלרי על שאפרעך לו שאמ' למלו' מעצמו אחר שהלוה לור בחלרי חנם בשכר מעותיך • להרמב"ם ולרבותיו ז"ל לא הוי אלא מלוה ולא קיים לאגר' לכ"ע הוי קלולה למסקנא ה"ק הלוני ובשכר זה לור בחלרי • הד' בחלר דלא קיים לאגר' אם אמר לוה למלוה לור בחלרי חנם בשכר מעותיך גם בזה לכ"ע הוית קלול' לכיון דפי' לו בשלר מעותיו גלה לעתו שרוצה להשכירה ומהשת' חלר דקיימא לאגרא קיינן בי

מסתלקנא הא אמר לא מסתלקנא אלא באתרא דלא מסלקי ואמר מסלקי מאי • רב פפא אמר לא צריך למיקנא מיניה ורב ששא בריה דרב אידי אמר צריך למיקנא מיניה ואמר רב אשי אמרו לי סבא דמתא מחסיא סתם משכנת שתא למאי נפק מינה דאי אכל שתא מסלק ואי לא לא מסלק לי: וכתב הרב על זה בהלכותיו כל הני שמעתתא דמשכנתא בגביתא נינהו ואף על גב דם"ל דמשכנתא בגביתא אסירא ה"מ לכתחלה אבל אם עבר ועבד הכי דינא כי הני שמעתא דאבק רבית הוא ואינה יוצאה בדיינים ע"כ: גם פסק שהמלוה את חברו להשתמש בעבדיו אסור צריך להעלות לו שכר כמו הלוהו ודר בחצרו דעבד וחצר בחד דינא דיינין ליה: ומדגרסינן תניא רב יוסף בר חמא הוה תקיף בעבדי דאינשי דמסיק בהו זוזי ועביד בהו עיבידתא א"ל רבא בריה מ"ט עביד מר הכי א"ל אנא כרב נחמן ס"ל דאמ' עבדא נהמא כריסיה לא שוה למריה ולמרתיה למאי מתבעי אמר ליה אימר דאמר רב נחמן גבין דרו עבדיה דמרקיד כ' כובי עבדי אחריני דמעבד עבדי מי אמר א"ל אנא כי הא מ"ל דאמר רב התוקף בעבדו של חברו ועשה בו מלאכה פטור דניחא ליה דלא נפחתיה עבדיה פירוש שלא ישב בטל עבדו אמר ליה ה"מ היכא דלא מסיק ביה זוזי מר כיון דמסיק ביה זוזי מחזי כרבית דאמר רב יוסף אמר רב נחמן אף על פי שאמרו הדר בחצר חברו שלא מדעתו אינו צריך להעלות לו שכר הלוהו ודר בחצרו צריך להעלות לו שכר אמר ליה הדרי כי וכן הלכתא דאסיר להשתמש מלוה בעבדו של לוה אלא אם כן מעלה לו שכר דבאחד דינא דיינין עבד וחצר • אשתכח בלא דנקיטין משמעתתא לדעת הרי"ף ז"ל דמשכנתא בלא גביתא באתרא דמסלקי רבית קצוצה היא ואפילו בשדות וכרמים כרבינא דעבד עובדא דחשי' ואפיק פירי וההיא עובדא בארעא ולא בבתי ואם הוא בגביתא אפילו באתרא דמסלקי אבק רבית ואינה יוצאה בדיינין ואין צ"ל אי מסלקי דאיתיה נמי אבק רבית בין בגבית' בין בלא גביתא • וזה הדבר מוכרח משום דקשי' האי דעבד עובדא וחשיב ואפיק פירי בהדי דריש פרקין דקתני והא משכנתא בלא גביתא דכדיננו אין מחזירין אלמא דהוי אבק רבית משמע דהתם מיירי באתרא דלא מסלקי דה"ל מזכיני הואיל ולא מצי לסלוקי כל אימ' דבעי אלא עד דמשלם זמניה וה"ל כמוכר עכשו וחוזר ולוקחה ממנו אחר זמן שאפי' בלא גביתא קל אסוריה אי אתר' דלא מסלקי הוא עד שר"ש ז"ל אומר שהיא מותרת בלא גביתא כלל למר בריה דרב יוסף הילכך לא הויא אלא אבק רבית אבל בגביתא בין באתרא דמסלקי בין באתרא דלא מסלקי לרבינא שרי ואיתו נופיה אכיל ליה דהא מתמא איתמר רבינא אכיל בגביתא דגבר לה משדה אחוזה • ובזה נכר פסק הרב ז"ל דלית הלכתא כיתיה דקיימא לן כרבינא דלא אכיל ולא תימא אחמורי מחמרי אנפשייהו דהא אמר מאן דאסר משום דהרא הלואה אלמא מיסר נמי אסרי והכי איתא בגרסא דיקנא אמר מר בריה ר"ב יוסף משמיה דרבא האי משכנתא באתרא דלא מסלקי לא ליכול אלא בגביתא וצורבא מרבנן אפילו בגביתא לא ניכול אבל באתרא דמסלקי אפילו בגביתא לא אכל • ובנסחאה דבתיב בהו באתדא דמסלקי סבירא ליה כרבינא דבגביתא אכיל אלא דאתמיר מפי יאסר צורבא מרבנן לא נכול • ומסתברא כנוסחא דבתיב בהו דלא מסלקי מדלא אשכחן חד היתר לצורבא מרבנן אלא במשכנתא דסורא ואפשר דמא' דגרי' דמסלקי ה"ה דאי לא מסלקי לא ניכול אלא בגביתא וצורבא מרבנן לא • אלא דלהכי נקט מסלקי לאשמועינן דבגביתא מיהא אכיל כרבינא ולא קיימא לן כותיה כמאן דאסר אפילו בקוצות' דהו' אתרא דלא מסלקי ומפרש בגמרא דקצותא הוא דא"ל חמש שנין קמאי אכילנא בגבית' מכאן ואילך שיימנא כלהו פירי • ותו מדאמרינן רב פפא ורב הונא ורב אשי לא אכלי בגבית' ולא משוי חלוק בין באתרא דמסלקי ובין באתרא דלא מסלקי משמע דליכא דוכתי דשריא הלכך אליבא דהריף ז"ל ליכא משכנתא דשרי' דמ"מ איתה או רבית קצוצה או אבק רבית • ותדע דמאן דאסר לכולי עלמא אסר ולא לצורבא מרבנן כלחוד וליתא למר בריה דרבי יוסף איהו נמי מיחש הוה חיישי דהא אמר צורבא מרבנן לא ניכול • ולפיכך השמיט הריף ז"ל הכל ואמר אלא במאי ניכול במשכנת' דסיר' שמע מינה דלא שנא בגביתא ולא שנא בקיצות' ואפילו בדלא מסלקי אסירן דהוי מיהא אבק רבית דהא משכנתא דסור' לא מסלקי מינה הוא ולא אשכחן בה היתירא אלא משום דבסוף נפקא ארעא בלא כסף הא לאו הכי אסיר • ולא תיקשי לך הני מיתרי דאיתנהו בשמעתא דאמר האי משכנתא באתרא דמסלקי אין בעל חוב וכו' דאלמא שהוא בגביתא ואפי' באתרא דמסלקי שרגר אה בגר תירצו הריף ז"ל בהלכות דלאו למיסר דשרי אלא דאי עבר ועבד ומתרמי מיית בהכי דיינין להו הכי נמצא עכשו שסברת הרב כך היא דבלא גביתא באתרא דמסלקי רבית קצוצה היא ויוצא' בדיינין ומתשבין כל הפירות בין כשדה בין כחצר ובאתרא דלא מסלקי אף בלא גביתא אינו אלא אבק רבית דהוה ליה כזכיני וקיל איסוריה: ובגביתא בין באתרא דלא מסלקי בין באתרא דמסלקי אבק רבי' הוא ולעולם ליכא משכנתא דהיתרא אלא במשכנתא דסורא: וכתב הרמב"ן ז"ל דמסתברא ליה לדעת הרב דבאתרא דמסלקי אי עבר ומשכן ובתר זמן אתא מרי ארע' דהוא לוה לבי דינא ואמר לא בעינא דליכול תו לארעאי ובי הוו לי זוזי פרענא ליה מסלקינן ליה מפירי ולא אכיל תו הואיל והוא צועק עליו בבית דין שלא יאכל רבית אין נותנין לו רשות לאכלו ומסדרין לו בית דין ומוציאין מן הלוה למלוה כל חובו כדין כל בעל חוב ובאתרא דלא מסלקינן נמי מסלקינן ליה מלמיכל פירי בתורת גביתא • ולסלוקי לגמרי אי אפשר דהא מקנינן ליה הילכך אכיל לפירי בשומא ומנכי ליה דמי כלתו פירי כמה דשוי לתו בי דינא • והא דאמרינן בגמרא איזיל ואטרח ואיפי זוזי מאי במשכנת' דמסלקי מינ' אמרא למאן דשרי לה ולא ק"ל הכי זהו שלא כתבה הרב בהלכותיו ולמדני שדעתו לומר דבאתרא דמסלקי מחסה אי אתי ואמר לא ליכול אע"ג דאמר ליה זוזי אלא כי מזדמני ליה לזמני לא אכיל כמו שכתבנו דאי לאו הכי לכתוב לה כן ולוקם' קדיעבד כדכתב בשאר' אלא שמע מינ' דאמרן: וקדוב אני לומר שאם אמר אין רצוני שתאכל עוד פירותי בתורת רבית ואפרע לך חובך בשיזדמן לי או אדון עמך בבית דין ואכלו אחר כך שהוא משלם דכיון שלא ברצונו אכלן גזלה היא בידו ומוציאין ממנו שכיון שהעסק אסור כיון שמיחה בו שלא יאכל עוד והדין עמו אין לו רשות לאכול ואם יאכל משלם • ואת"ל אינו משלם יכול אתה לפר' הא דאמר איזיל ואטרח ומיתינא זוזי לא אכיל לום' שאם אכל משלם כיון דאמר מיתינא זוזי ונכון הוא • ומצאתי בהלכות גדולות היכי דמי אבק רבית וכו' • ובסוף דבריו כתב ואי מגבינן ליה שרי ואי לא מפקינן ליה מההוא: ואף על גב שאין דבריו נסכמים עם דברי הרב אנו מסתייעים ממה שאמר שאף על פי שהוא אבק רבית מפקינן ליה ע"כ: וכתב הראב"ד ז"ל שנראה דאבק רבית שאינו יוצא אי תפס ליה לוה מיני' דמלוה בחר הכי לא מהדרי' ומאי דתפ' תפס וה"מ במשכנתא אי נמי בזבינו דמנפשיה קא אכיל להו לפירי: אבל רבית מוקדמת ורבית מאוחרת דמדעתיה הוא דקא יהיב ליה ואף על גב דאם ד' מאי דיהב יהב ואי תפס מיניה בתר הכי מהדרינן ליה ע"כ • וסברא זו אינה כסברת הגאונים שמצינו שכתבו והיכא דתפס לוה בשיעור אבק רבית דאכיל מלוה מלוה ובאר לחשבון ואמר לוה למלוה נכי לי רבית דאכל' מנאי כה"ג ודאי לאו כל כמינה מאי טעמא דכאפוקי מיניה דמלוה דמי' ואין יוצא בדיינין דאמר רב אשי השתא דאמר' וכו' • ומיהו כל אבק רבית דכתיב בשטרא וזקפי אקרנא מגבי ליה מניה ולא מגבי' ליה דקיימא לן שטר העומד ליגבות לאו כגבוי דמי וכל שכן האי דאיסורא הוא ולא נתן ליכתב וכן מצוי בתשובה להרי"ף ז"ל • ויש לעיין משנתנו דקתני לא ישכור ממנו בפחות דקרינן ליה רבית קצוצה ואמאי מי גרע ממשכנתא בגביתא דלית ה אלא אבק רבית: זה תירץ הרב בתשובותיו דמתני' בחוב שקדם: ואירע דמתרצ' דמתני' בין דלא נחית ליה בתורת משכונא אלא בתורת הלואה הויא לה רבית קצוצ' כיון דלא קני חצר כלל ומחזי כעומד ונוטל שכר מעותיו • אבל משכנתא בגביתא כיון דקא קבלה ומשעבד ליה שייכא בכלל זכיני ובגבית' אוזולי קא אזיל גביה ושריא: ועתה צריכין אנחנו לדעת ולברר איך פשט מנהגנו להתיר דהא נהוג עלמא האידנא למיכל כל משכנתא בגביתא • והנה הרב ז"ל אסרה ופסק שאינה יוצאה מידי אבק רבי • גם מצאנו לבעל כתובות שכתב משמיה דרב יעקב גאון גברא דמשכן חצר או כרם ומנכה מהלואתו רביע ומותר פחות מכאן אסור • גם מצינו בעל ההלכות שכתב והאידנא מעשים בכל יום דקאכיל בגביתא וראשונים הוו מנכו ארבע זוזי או תרין זוזי או כל דהוא: ורבנן דהשתא איפל בו בהא שמעתא דתקינו ליה רבנן דיהב טיסקא ובדימיא ומר אמר מן דיליה ומר אמר מפירי דארעא אמור רבנן מאן דאפיל בגביתא ליתן טפי קליל כיהבי דנפיק מספיקא: אלו דברי הראשוני' ויוכל להיות דאי פלח לה בכל צרכי פרנפשיה ומנכי שיעור רבית שיהיה מותר שזה כדרך לוקחי שדות באריסות דהא אי הוה ביה תיוהא מקבל ליה • מכל מקום אין אנו יודעין ויורדין לסוף דעתם שלא מצינו הפרש לרבית בגביתא מרובה לגביתא מועטת ועוד שאין אנו נוהגין במשכנו' כפי מנהגם ועל כן יש לתמוה איך פשט ההיתר: ואע"פי שמצינו חכם גדול הנשיא רבי משה מגרבונה שחדש ואמר שמנהגנו בהיתר דשניא נבירתא דידן מגביתא דאמו' רבנן דההי' דמנכי ליה דינר או אסרוה • אבל גבית' דהיגי עלמ' לגבויי שמוני' זוז בכל שנה שרי' דדמי למשכנתא דסורא ואפשר דבליא כולי מגנא דמשכנתא בהך גביתא פורתא פורתא והאי סברא ודאי איכא לאקשויי עלה דמשכנתא דסורא לא דמיא דהתם לא מפקינן מיניה עד משלם ההוא זמנא ונפקא בלא כסף: ואין הלואה אלא שבירות כעלמא וכן פירש רבינו חננאל דשבירות היא ולית בה הלואה כלל ואין אחריות המלוה עליו ואם שטפה נהר אינו נוטל כלום מן הלוה ואינו יכול לכופו לפרוע לו חובו לא מזו ולא משאר נכסים מה שאין במשכנתא סתם שהאחריות עליו • ואם רצה תובע חובו ממנו ואם שטפה נהר גובה משאר נכסים מ"מ לדברי כלם משכנת' בגביתא האמורה בכל מקום כל שיגבה לו ממנה בכל שנה ושנה זוז או פחות או יתר: ובגמרא נמי מפרש דגבירתא דרבנן דומי' דשדה אחוזה דהוה מגבי סלע ופונדיון בכל שנה ושנה ואע"פ כן אנו רואין דרב פפא ורב כהנא ורב אשי לא הוו אכלי בגביתא דלא גמרי משדה אחוזה דהתם הקדש הוא ולאו הלואה ורחמנא אוקמי' אפדיקאכל הבא הלואה היא ומיחזי כרבי' הלכך לא נוכל להנצל אגחנו שלא יהיה מנהגנו אבק רבי': ואף לדברי ה"ר משה שהעמיד כלל דבריו בג' משכונות האחת רבית קצוצה והאחת אבק רבית והאחת המותרת וכלל שחצר ודומה לו שפירותיו מצויין ובלא גביתא הוא רבית קצוצה: וכל שכן הלוהו על מנה שיהיה בחצרו חנם: אך המלוה על דבר שפירותיו מצויין בגביתא אינו אלא אבק רבית וכן המלוה לחבירו ולאחר זמן אמר לו דור בחצרי שלא קצץ בשעת הלואה כמו כן הוא אבק רבית וכן משכונת שדה שאין פירות תדיר ובלא גבית' אין זה כי אם אבק רבית ואינו חוטה למיכר באסמכתא והמשכן גמר והקנה גוף לפירות: ומשכנת' מותר' היא שדה בגיכוי מפני שאין פירותיו מצוין הרי זה היתר גמור ע"כ דבריו ואף לפי דבריו הוי מנהגנו פאסיר שהרי מנהגנו להתיר כל משכונא בגביתא: אך מצינו לראב"ד שאחז דרך לישב המנהג חנהוג בינינו וזה טוף לשונו

שכתב

Digitized by Google

כא וכן אסרו חכמים שלא יאמר כו׳ בלף ס״ע • ואיכא למידק לכפי הגרלה מלבדי רבינו שמפיא לין זה בזה החלק • אינו אלא אבל וכן הטור ז״ל סי׳ קס״ז כתב בסתם אסור לומר הלויני ק׳ דינרין להעשק בחנות אן לקנות בסם בחורה להוליך בספינה ואני אוסיף לך בשכירות ע״כ משמע דליכא אלא אסור לרבנן • ולכאורה הלבר תמוה לכון דמפרש בהליכה לאין החנות או הספינה נשכרים אלא בכך וכך וקונין להעלות בשכרו ד׳ דינרין בתנאי שיתן לו מאתים זוז בהלואה כדי להשתתף למה לא יהא רבית קצוצה כיון שממון המלוה מתרבי בעבור ההלואה הרי יש כאן נשך ותרבית • ומ״ש זה ממתני׳ דלא יסכור ממנו בפחות להוציא קצוצה למה לי שיתבל׳ המלוה במה שיסכור מהלוה בפחות מה לי שיתהנה במה שיסכיר לו ביתרון • אלרבא מה שמוציא מהלוה ביתרון משיב ויותר רבית ממה שפחות מלתת לו • ומפסר דלהכי דייקי רבינו והטור שכתבו להעשק בחנו׳ או לקנות בחורה להוליך בספינה להשתת כיון דלותם המעות הם לחנות או ספינה עלמה שסוכר ממנו יש להם קלת שייכות בה ומ״ה אינו אלא אבל אבל גבי חלר לא שייך זה כלל והלכך הוא קצוצה ולפי זה הלבר דליכא שום שייכות עם מה שסוכר ממנו • אם הוא נסכר בדינר ואמר אתן

כב וכן אסרו חכמים להרבות בסכר המלם וכו׳ • הוא לשון הרמב״ם ז״ל בערך ז׳ ומחבאר לקמן בסיעתא דשמיא :

כג וכן השוכר את הפועל וכו׳ הסיג להספינה לף פ״ח והלבר׳ מבואריס • וכתב ה״ה ז״ל בפ״ז בסס הרשב״א ז״ל דבשכירות קרקע שוכה בה מעתה זכיה גמורה שרי למימר ליה מהשתא בדינר ולקמי׳ יפה סלע • ופי׳ אעפ״י שאינו לר מעתה בחלר ע״כ • ועיין בחלק ההיתר :

כד וכן לא יאמר קרוש עמי וכו׳ : מסנה אתרונה בא״ל • ומעם כל הני כלפרש״י ז״ל לים כאן אגר נטר לי בסבר שממתין לו עד סכר פעולתו עד אותו הזמן הוא מקבל עליו מלאכה שהיא קשה מזו • ולפי זה איכא לאתמוהי טובא במה שסביא הרב ז״ל בב״י סימן ק״ם • המעבב דמי שכירות חברו ותובענו מה שהי׳ יכול להרויח במעות כתוב בהגה׳ פ״ח מהלכות מלוה שאומר ר׳ אליעזר מסוך שחייב ליתן לו ואין בו משום רבית וכו׳ • והקשו׳ לו הרב מהיו מלאמר רבא להנהו למנטרי בגגא וכו׳ לאלמא דגס בשכירות יש רבית

בשכר ב׳ דינרין • ובלבד שתלוני ק״ק להשתתר רבית קצוצה הוא שהר אינו נותן לו הדינ׳ היתר אלא בשביל ההלואה • והה״נ בענין מכירה כה״ג אם קנ׳ ממנו תפן שנוה מנה ואמר אקנהו במאתים ע״מ שתלוני :

כב וכן אסרו חכמים להרבות בשכר המלם וכו׳ • היא לשון הרמב״ם ז״ל

שכתב בתחלת איזהו נשך בפירושיו והלא משבנתא בלא נביח׳ וכו׳ ק״ל דהא רבינא גופיה חשוב ואפיק פירי • והלבך קשיא דידיה אדידיה והא מלתא אברעית בה טוב׳ ושקלית בה וטרית בה זימנא אריכא ולא אשבחי׳ אורחא טובא ומתוקנת מאי דכתיבנא השתא דרבינא מקיל במשבנתא בדא״ת׳ לקמן דחוה אביל בנביתא ורב אשי לא הוה אביל בנביתא חוב כי אביל בנביתא רוקא באתרא דלא מסלקי אלא עד זמן ידוע או אפי׳ מכתם משבנתא שתא באתרא דלא נהיגי לסלוקי כל איכת דבעי אבל באתרא דנהיגי כל איכת דבעו מסלקי ואפילו בנו שתא לא אביל בנבית׳ : עוד פשט מנהג בבל המקומות שאין יכול לפדו׳ משכונתו כי אם מתחלת שנה לתחלת שנה שאם יפנם יום א׳ בתוך שנה לא יוכל לפדותה עד סוף השנה וזהו ודאי אתרא דלא מסלקי והוא כמובן בכל שנה ושנה כשנבנם בה יום א׳ ובאתרא דמסלקי בלא נביתא הוי רבית קצוצה ויוצאה בדיינין ובנביתא אבל רבית ואסור ובאתרא דלא מסלקי בנביתא אביל לבתחלה ובלא נביתא הוי אבל רבית ואינה יוצאה בדיינין וזהו הדרך אשר בחרתי בו מבל הדרכים אשר היו לפני ע״כ • ועל דרך זה רנה הסוגיות בלן בת שבות זו עם זו כי הוא סמך על מאי דגרס׳ אמר מר בריה דרב יוסף האי משבנת׳ באתרא דלא מסלקי אבל שיעור זוזי מסלקינן ליה אבל טפי לא מפקינן מיניה • ורב אשי אמר כל סלוקי בלא זוזי אפיקי מיניה הוא וזרו בלא נביתא ובאתרא דמסלקי דפסקנו שהוא אבל רבית • ותו גרסינן האי משבנתא באתרא דלא מסלקי לא ניבול אלא בנביתא ואיתי דגרסי באתרא דמסלקי אבל הוא גורם דלא מסלקי וצורבא מרבנן אפילו בנביתא ולא מסלקי לא ניבול שיש לו להתקדש אף ברבר המותר לו בדי שלא ילמדו אחרים ממנו ויקלו אף בדבר האסור לו׳ם אלמא בנביתא ואתרא דלא מסלקי שרי : ל״בר מצורבא דרבנן : הלבך ההיא דריש פרקין דאיזהו נשך מיירי באתרא דלא מסלקי ובלא נבית׳ הוי אבל רבית ואינה יוצאה בדיינין והיא דחשיב רבינא ואפיק בה׳ מיירי באתרא דמסלקי ובלא נביתא וזהו רבית קצוצה ויוצאה בדיינין • והיא דרב אשי דאמר באתרא דמסלקי לא מפלקינן דבל סלוקי בלא זוזי אפוקי מיני׳ הנא מיירי בנביתא ודמסלקי ולא דוי אלא אבל רבית ורבינא גופיה הוה אביל בנביתא באתר׳ דלא מסלקי אבל באתרא דמסלקי אפילו רבינא לא הוה אביל דהוה ליה אבל רבית וק״ל כותיה דאביל היכא דהוי אתרא דלא מסלקי ובנביתא אף על גב דרב בהנא ורב פפי ורב אשי לא הוו אבלי אפילו כי האי : חומר׳ הוה דהוו מחמרי אנפשי הו ואגן מרבנ׳ דרוה עדיר עובדא לנפשה מינ״ה גמרינן הלכה למעשה ולא בדברי הרי״ף ז״ל שבהב דלית הלבתא כרבינא משום דחנך פליגי עליה ויחיד ורבים הלכה ורבים ולאו מלתא היא דא״ב הוה ליה למיבר לא ניכל אינש בנבית׳ ווו היא בדברי הרב אבל כשאמר דלא אבלי בנביתא לא נא לומר אלא שהם הו׳ חמירין על עצמן דהוו מחזקי נפשי בצורבא מרבנן דאמרינן אפילו בנביתא לא ניבול ואפילו באתרא דלא מסלקי ולאו משום דסבירא ליה דהוי אסור בעלם׳ ורבינא שהיה אוכל בנביתא לא רצה להחזי׳ עצמו בצורבא מרבנן • ואי הוה בזה חשש איסור בודאי לא הוה אביל בנבית׳ דהא אמרינן דקיים כל מאי דאמור רבנן ומיהו הני דלא אבלי הרחקה יתירה הוו עבדי בנפשייהו ולא גמרינן מינייהו למיסר בעלמא מיהו יש לעיין אם קבע הלוה זמן עם המלוה שלא לסלקי עד זמן פלוני ומעתה הוא כמו אתר׳ דלא מסלקי וזה ודאי עד הזמן פשיטא דמיתר לאכול פירותיו בנביתא דבאתרא דלא מסלקי ובנביתא הרי פסקנו דשרי • אבל מאותו זמן ואילך מאי בין דמצי לסלוקי ליה כל שעה שירצה אסור : או דילמא בין דבהיתר נחת לה כל אימת דמשבנה גבירה שריא • ובזה פסק הראב״ד ז״ל דאביל ליה עד דפריק לה לוה או עד דמחי בידיה ולים׳ ליה ליזיל ומייתינא זוזי או אטרח ואייתי זוזי • ובדגרסי׳ אמר איזיל ואייתי זוזי לא אביל אטרח ואייתי זוזי מאי • רבינא אמר אביל מר זוטרא אמר לא אביל והלבתא לא אביל ובודאי במשבנתא דנביתא עסקי׳ ולזמן דהוה ליה באתרא דמסלקי • ובשהגיע זמן אמר אביא מעותי ואפדנה • ופסיקנא דלא אביל ואפי׳ אמר איזיל ואטרח דדוקא בי מהי ליה הא שתיק אביל אע״ג דשלים זמניה דמשבנתא בגל מאי דממשכנ׳ משבנת׳ בידיה משבנתא דהיתר׳ היא ואביל בנבית׳ עד דפריק לה או עד דמחי ליה מיהו בא״ד תלש מיהא אביל : כל זה דעת הרב ז״ל • גם כתב בפירושיו והשתא נהוג עלמא למיבל בנבית׳ ואתרא דלא מסלקי הוא דמיהו משבנתא פסק׳ להו לזמן דלא פריק ליה עד זמן ידוע • ופוק חזי מאי עמא דבר ע״ב • ועל סברא זו מנהגנו יצא להתיר : שהרי אנו קובעין בכל משבנותינו זמן ידוע וקבו׳ • או שיש מנהג שלא לפדות משכונתו כי אם מתחלה שנה לתחלת שנה : ובזה הם כמו אתרא דלא מסלקי דבנבתא שרינן לבתחלה בין חבר בין שרה ובן תבחן במה שכתבנו בשמו • והנה מהבנו ופירוש הריף ז״ל בין באתרא דמסלקי בין באתרא דלא מסלקי אסרה • ואחר שרבינא דמקיים כל מאי דאמור רבנן ומר בריה דרב יוסף נוהגין היתר בנביתא : וסוף דבר הא הלכה רופפת שאין הברעת הרב ז״ל לאסור אלא מדרב ברנא ורפ פפי ורב אשי דלא אבלי בנביתא • ואולי מפני שהיו חכמי ישראל ונהגו להחמיר על עצמן כדאמרינן וצורבא מרבנן לא ניבול הא לשאר אינשי מוחד ואין למחות בידם ויש לנו להניח צבור לנהוג היתר כהלכה זו שריא רופפת בידך ומרופפת ואין לה הברע • אך יש לנו לברר משבו׳ בלא נביהא ומלוה בעי לנכויי מדפריק לה מיניה כמנהג׳ דהוא אתרא מהו • ומסתברא דלא מהני ובמקום דהוי רבית דיינין ליה לההוא שטרא ברבית קצוצה ובמקום דהוה ליה אבל רבית דיינין כדין אבל רבית • ואיכא מאן דאמר דמסתמא אדעתא למנהגא משכן לו וחזקה לא שביק היתרא ואביל איסור׳ ומסתמא לא ספי איסורא להדדי ומנכי לה ואביל ולא מסתברא כותיהו : ודי למתירים שמתירים בנביתא והבו דלא לוסיף עלה בהתר : מדגרסינן בשטרא דרב עיליש רב עיליש גברא רבה הוא ואסור׳ לאינשי לא ספי משמע דדוקא רב עיליש דהוה גברא רבה ולא הוה ספי איסורא לאינשי אבל אינש אחרינא לא : נשאר לנו עדין לפרש כי חכמים אסרו שלא יאמר המשכן בית ושדה לחברו והיה בעל חקרקע אוכל פירותיו לבשתמכור קרקע זה לא תמכרנו אלא לי ובדמים אלו שאסיר • ובדגרסינן באיזה נשך משכן לו בית משכן לו שדה • ואמר לו לבשתמכרם לא תמכרם אלא לי ובדמים הללו אסור בשוויהם מתר • ובחלק ההיתר נאריך בזה • וכל זה אם עבר ועשה כן נקרא אבק רבית :

בא וכן אסרו חכמים שלא יאמר אדם לחברו בכמה אתה שובר חנות זה או ספינה זו בכך וכך אני אעלה בשכרן׳ דינרין יותר בשנה ובלבד שתתן לי מאתים זוז כדי להזעסק בהם בחנות או אוציאם בסחורה שאוליך בספינה זו בשביל כל זה אסור שזה מרבה לו בשכר מעורת שעומד ונוטל • ובדתניא באיזהו נשך אין מפרין לא על החנות ולא על הספינה :

בב וכן אסרו חכמים להרבות בשכר האדם שלא יאמר לו עשה עמי מלאכה זו היום שהיא שוה מאה ואני עושה עמך בשבוע האחר מלאכה שהיא שוה מאתים •

בג וכן השוכר את הפועל בימות החורף לעשות עמו מלאכה בדינר בכל יום בימי הקיץ ונתן לו שכרו עתה והרי שכרו בימי הקיץ סלע בכל יום אסור שנראה כמלוה אותו מעורת כדי שיוזיל לו בשכרו • והכי איתא בהבוכר את הספינה • השוכר את הפועל לעשות עמו לגורן מהיום בדינר ולגורן יפה סלע אסור ומוקמי רישא דאסר כיון דלא עביד בהדי מידי מחזי אגר נטר לי׳ ואסור :

בד וכן לא יאמר לו חרוש עמי בפרתך בחורף שהחרישה נקלה לחרוש ואני אחרוש עמך בקיץ שהרי טורח זה אינו שוה כזה וכן לא יאמר לו נכש עמי ואעדור לך שהא׳ קשה מחברו וכדגר׳ בא״נ לא יאמר אדם לחברו נכש עמי ואעדור עמך עדור עמי ואנכש עמך כל יומי גריד אחד כל יומי רביעה אחד אבל לא יאמר אדם לחברו חרוש עמי בגריד ואני עבך ברביעה : וכן אסרו חכמים להרבות על המכר וכדגרסינן אין מרבין על המכר

Digitized by Google

לגיה וכו' ולהה הרב ז"ל לבדי ה"ל אליעזר ולבסוף כתב שרבינו ירוחם בכל"ט הביא בשם רבינו מאיר כדברי ה"ר אליעזר ולא נחלק עליו: ואין ספק שדברי ה"ר אליעזר ז"ל תמוהים והרב מתיו ז"ל שהוצרך להביאם לו ראיה מההיא לרבא לא ידעתי למה. דהיכי תיסק אדעתין לומר דבלמי שכירות ליכא רבית והרי משנה שלמה שנינו אבל לא יאמר לו עבור עמי ואלכם עמך וכו' ואין שום טעם באסור זה אלא מאי לכתבינן בשם רש"י דבשכר שממתין לו שכר פעולתו מקבל עליו מלאכה יותר כבלה והיינו אגר נטר. ואע"ג דהכא הוי התנאי מעקרא הא מיהא תזינן דגם בהמתנת השכר ליכא משום רבית: ולפי שכתב הרב ז"ל שרבינו ירוחם ז"ל הביא שבר' זו בשם מהר"ם ז"ל מבלי חולק טרחתי למצוא איזה יסוד על זה ולא מצאתי אלא בלוחק לשמא הם מפרשי' כל מה שאמרו במשנה זו דלאו לענין אסור אבל לענין אמר איתמר. אלא לענין הרחקה: שכן כתב הרמב"ם ז"ל בפירושו לריש פרק שהבדרי' האלי וכיולא בהם הם לבריס שראוי להתרחק מהם בלבד ע"כ וכבר כתבנו לעיל דבחבורו למשבר הכי. וכיון דהכי רבוותא סברי לענין הרחקה בלבד הוא. ה"ל כיון דעלמת רבית לאע"ג דראוי להתרחק ממנו. מ"מ להרמב"ם ז"ל בספ"ה מוכיח המלוה מן הלוה משום לאפילו אבק רבית אינו וא"כ ה"ה גבי שכירות. ולפ"ז גם הביא דרבא דאמר הפוכו בבי דרי לאו לאפוקי מאבק אמר כן אלא כדי שיהיה הדבר. בהיתר גמור אפילו לדרחקה לא יהיה בו: אך אמנם תמיה מלאת טובא איך אפשר לומר דליכא רבית בשכירות דהא אהא דתנן מרבין על השכר ואין מרבין על המפר קאמר בגמרא לטעמא דמותר לפרש בשכר אם מעכשיו וכו'. הוא משום דשכירות אינם משתלמת אלא לבסוף ואזולי אזיל גביה. הא אי לא הוה משתלמת בסוף הוה אסור לומר ואם בכלל אזלת בתרסו וכו' אלמא גם בשכירות איכא אגר נטר. ובודאי אין הפרש בין דקאמר מעקרא לתובא בסוף: עד בשתק נמנו כי זמן רב אחרי כתבי זה כשהגעתי לקמן בחלק ההיתר בדין זה לדברין על השכר מלאתי בהגה אחרי מיימי הא דיוקא דלייקי' מהך מתני' ומסיק לבסוף דהמלמד שתובע הליות שהיה מרויח בשלו המעות פטור המשכיר להוי רבית. ושמתי כעל כל הון כי זפיתי לדעת הגדולים שמשיר בהגהת ר"י מהריא מ"ש ז"ל: ואהיא דקאמרינן לא יאמר לו עבור עמי ואלכם עמך איכא למידק דמשמע דדוקא כשהתנה כן מעקרא אסור. אבל אם לא התנה בפירוש אלא עבור עמי בלבד ואע"פ בעבור אותו הלילה ליכא עמו שרי והרי הרא"ם והטור שבדרי לכל בשעת הפרעון אסור להוסיף שום דבר אפילו בשתק בלי פירוש. והכא כשנכנס עמו שעת פרעון הוא ממה שחייב לו מהעבור. ואפ"ה הים מותר מה שמוסיף בכבלו' אלאבה זו על האחלה אי לאו משום להתנה מעקרא. וי"ל דאה"נ דאפילו בשתק בכה"ג אסור. ומשום דגבי היתרא דעבור עמי הוסיף ואעבור עמך נקט מתני' רבותא באומר. נקט נמי לשון אמירה באסורא: כה וכן אסרו חכמים לקנות פירות וכו'. בדף ע"ג והקשו ז"ל אהך מימרא דפרלסא מהתם לדף ס"ל הא' מאן דיהיב זוזי לגיאתא אקרי וקא אזלי עשרה קרי בני זרתא וא"ל דיהיבנא לך בני גרמולא אינהו שרי ליתנהו אסור פשיטא. מ"ל כיון דממילא קא רבו ס"ל קמ"ל וכו' ואסיקנא אמר רבא כיון דממילא קא רבו ס"ל והתניא גבי מה שעזי חולבות כך וכך מכור לך אסור אם לאו מניה קא רבי דשקלי להאי ואתו אחרים בדוכתא. הכא מניה קא רבו דכי שקלי להאי לא אתו אחרינו בדוכתיה. והשתא כיון דבקרי שרי מטעמא דממילא קא רבי וכן בעזי חולבות כי לא פי' כך וכך. מותר אף על גב דלאו מניה קא רבי. אם כן גבי פרלסא אמאי אסרינן כיון דממילא רבי. ויש לתפרש"ים ז"ל בזה תירוצים. בעלי התוס' בחבו קנת יסודים אחיעה לשונם משום דשייך נמי למה שמביא רבינו בשם הראב"ד ז"ל דמקשה ממשכנתא וז"ל מה שעזי חולבות מכור לך מותר: הך ברייתא ל"ק לרב דאסר לקמן פרלסא דהכא אין רגילות לזלזל בשביל המתנת יום או יומים לכך מותר שמקבל עליו הפסד ושכר שכך יכול להפסי' כמו להשתכר. הלכך אפילו ימלא יותר מן הדמים שנתן לא הוי אגר נטר אבל פרלס' אסר רב דקא מוזיל גביה טובא שרגיל לקנות בעור שהוא בוסר ומשום הקלמת המעות עד שעת הבציר מוזיל גביה והוי אגר נטר. ואף על גב דהתם נמי זמנין להוי בהן. מיהא דקאמר שמואל כגון ברד או קרח או גשמים ומפסיד הכל אב לא חייש להכי דלא שכיח הוא. וא"ת לרב דאסר פרלסא מאי שנא ממשכנתא דסוהא דשרית לכ"ע כו' וי"ל דשני משכנתא דסוהא שקנה קרקע מעכשיו במעות זשטר לפירותיו אם לא יפדנה הלוה. אבל פרלסא אינו זוכה בשום דבר והוא זוזי דלוהא גביה עד הבצירה ועוד המשכנתא דסוהא קנוי לו קרקע לכל דבר אפי' למשכון פירי דלהעמיל שם בהמותיו ולכל חשבון שירצה אבל פרלסא אינו מוכר לו אלא יין בלבד: ועי"ל לרב לא אסר פרלסא אלא דוקא כשא"ל כך וכך הינין מכור לך אבל אם מכר לו הן רב הן מעט מה שיגדל מולה רב דשרי שמואל

דמכר ביצד מכר לו את השדה וא"ל אם עכשו אתה נותן לי הרי הוא לך באלף זוז ואם לגורן בשנים עשר מנה אסור וזהו ענין הטרשא ובחלק ההית'

נאריך בזה אימתי אסור ואימתי מותר וכל זה הוא נקרא אבק רבית:

כה וכן אסרו חכמים לקנות פירות של פרדס קודם גמר בישולן מפני שזה כמוכר בזול פירות שישו יורדו לאחר זמן בשיגמר בישולן ונמצא התוכפ' בשביל ההקפה ואסורה ובדגרסינן פרדיסא רב אבר ושמוא' שרי רב אסר דמחזי באגר נטר לי' וקיימא לן כרב דאיסורא הוא והלכתא כרב באיסורי. הקשה הראב"ד ז"ל למה לא יהא כמשכנתא דסוהא או במשכנתא בנכיתא דשריא ותירץ דלא דמי דבמשכנתא המלוה עובד את הקרקע והוא נראה בלוקח לשנה או באריס אבל זה שהמוכר עובד ולא מוכר לו פי' אם הפירות אסור ומודי רב בהורי דנפיש פסידייהו פי' הר"

שאם

מסוס תיוהא שליין יהיה רע ולא ישוה למים שנותן והכא בקרי ועזי חולבות מולה שמואל דאסור לא אסור לא שייך כיה תיוהא. ולאיכא לאמרי נמי דשרי רבא כיון דמתילא קא רבי אתיא אפי' אליבא דרב ואף על גב דהתם נמי ממילא קא רבי איכא לאוקמי בפרלסא בשלא יצא עדין הפרי כלל עכ"ל:

ואיבא למי לק לפי תירוצם הראשון דמחלקי בין המתנת יום או יומים להמתנה על זמן הבציר אם כן גבי קרי כי ליתנהו דהיינו שעדין הם קטנים שע"כ צריך להמתין זמן רב עד שיגדלו לכלי אמה היכי קאמר בליסנא בקרא דרבא דרבא שרי. והרי בפרלסא אסר רב דהלכתא כותיה אפי' בלא אמר כך וכך בשבי' המתני' וכל שכן כשפי' יהיבנא בני גרמילא. והשתא אכתי לא אסיקנו אלעתייהו מאי דקאמרי בסוף דפרלסא אייריל בשלא יצא עדין הפרי כלל דבהאי תירוצא קמא אמאי לקומה בעול שהוא בוסר שמתין זמן רב עד הבציר כמלא לחיוה דקאמר שמואל היה רמוי לחוש לה משום דהוו תשעות הרבה דברד וקרח וגשמים וגם הפסד מרובה שמפסיד הכל לחכי קאמרי דעכ"ז לא חיים לה רב דהוה מלתא לא שכיחא: ולתירוצא השני דקאמרי דרב לא אסר בפרלסא אלא בשאמר כך וכך הינין וכו'. קשה דהא עלה דפרלסא אמרינן ומודה רב בתורי דנפיש פסיליהו וכתבו התוספו' בשם ר"ת ז"ל דגרים תורי ופי' שמוכר עגלים קטני' ולוקח שיולדו לו בשנה זו. ומודה רב בהו דשרי דרגילות הרבה שמפילות והוה קלקול יותר מתיוהא דפרלסא ע"כ. ומלכתבו סברת ר"ת בשתק נראה דהכי אבירא להו. והשתא בהא דמודה רב דשרי בעגלים בשאי עשקי' אי לא"ל כך וכך עגלים אני מוכר לך דומיא דפרלסא. אם כן מאי תיוהא אילא ומאי נפיש פסיליהו דאף על גב דמפילות ההפסד הוא של מוכר ולא של לוקח. ואי לא"ל בשתק מה שיולדו בין רב בין מעט. א"כ מאי תיריא תורי משום דנפיש פסיליהו. אפי' לא נפיש פסיליהו כיון דלא פירש שרי להא דפרלסא לא אסר אלא משום דאי' אבל אי לא פי' אף על גב דלבריה ליכא תיוהא שרי: ובאמת לכאי לתרץ תירון שיכולו הך דקרי ועזי והיא למשכנתא ככנסו בדוקא זה לומר דפרלסא מתרי בשרים כך וכך הינים והוא לוחק מפורסם. דלפי הא דקאמרי דלליסנא בחרא דשרי הבא דאיך לאוקומי ההיא דפרלסא בשלא יצא עדין הפרי כלל. ל"ל דליסנא קמא ובחרא פליגי בהבנת ההיא דפרלסא דלל"ק ע"כ מייתי אפי' כבר יצא הפרי ואסור מפני שאמר כך וכך הינים ומ"ה אסר כה"ג בקרי. ודליסנא בחרא לא אסר רב פרלסא אפילו בכך וכך הינים אלא דוקא בשלא יצא הפרי. ומ"ה בקרי שכבר הם קטנים שרי. ואתמהא דלמה לסו להכנס בזה הדוחק דבהעמיל הא דפרלס בלפי' כך וכך: דלקושיית משכנתא כבר חירצו תירוצים נכונים ואם רצו לקלק עוד בין פרלסים לקרי ועזי: הא כיון דע"כ גריסים הם לומר דליסנא בחרא מייתי בשלא יצא הפרי: אם כן לימרו

מעקרא

Digitized by Google

ל״ע הסיח לפרלס מיירי בשלא יצא עדין הפרי כלל ומשום הכי שלא פי׳ כך וכך ובעזי׳ שרי כה״ג לכיון להולך לחלוב כבר החלב מקרי יצא הפרי ובזה כולי עלמא לא פליגי כי פליגי היכא דיצא כך וכך להיינו בקרי לבסס קטנים דלל״ק מאסור משום דפי׳ דומיא דיסנת בחדא שרי אף על גב דמשום לכבר יצא הפרי ולא אמ״ל סמיקהסני בא מכח הרשון ל״ל הסני עדין לא יצא הפרי ובזה היה סוס לוחק: ואיך שיהיה יצא מדבריהם לאיכא לפלוגי בחדי דווני בין פרלסת לאסור לקרי לבסי אף על גב דכלהו ממילא קא רבו הי׳ דבפרלס נותן מעות בשעת הריסר וממחין הלבה על הבפיר והי׳ אגר נטר • ובקרי מיירי שנותן מעות בסבס כבר גרוליש וחסרו מעט מאמה והב׳ דבפרלס עדין לא יצא הפרי ובקרי כבר יצאו מעפ״י שעדין הס קטנים • וה״ה ז״ל סוף דיק ט׳ הוליא מדברי הרמב״ם ז״ל דיק אחר דבפרלס יש עבולה דאמוכר מסר בכך וגם אין דלך ליקח פירו׳ קולס שיגמרו • ודלך ליקח דלועין בקטנן ועתה כשהגיע קולה אותם כך הס נמכרים בשוק ולהו שווין • ומה שמניחים ליגדל מאליהן הס גדלים ע״כ וכיוצא בזה כתב הרב הגמקי ז״ל ובחלק ההיתר בעזרת האל נדבר בזה:

ומודה רב בחולי וכו׳ שלשה פירושים נאמרו בזה • הא׳ מ״ש רבינו שאם יחרוש בשוורי׳ של לוקח מות מפני שאלו בהם הפס׳ והיינו כדפרש״י שמחקלקלי׳ רגלי השוורים בקלחי שרשים שבקרקע • הב׳ לר״ת דמייתי׳ שבאבו המן׳ בשמה שמוכר עגלים קטנים ולדות עדרו שיולדו בשנה זו ויש בהם קלקול שרגילות הרבה שמפילות • הג׳ להרמב״ם ז״ל פ״ח קרוב לל״ת שכתב אם קנה עגל בזול והיה אצל הבעלים עד שיגדיל הרי זה מותר שהרי אם מת אז הכחש ברשות הלוקח הוא והכחש זו המיחה דבר מצוי תמיד ע״כ • וכלם נכונים לענין הלין שבכל אחד מאלו מותר • ויש מקום חלוקה על רבינו למה מביא חלוקה זאת בזה החלק כי מקומה הראוי הוא בחלק ההיתר כדרכו בשאר הדינים:

כו וכן אסרו חכמים לקנות מבעלי בהמה וכו׳ • מימרא זו שמופה להתיר לפרלסת • ורבינו נמשך אחר הרמב״ם ז״ל בפ״ח שהשכי׳ עם ר״ח ז״ל בפירוש שבשי שבבי להיינו זמורות ולא כרם״י ז״ל דפי׳ בעלי בתים המלוים תבואה לאריסים לזרוע ומשלמים להם לגורן תבואה תחשה לאי לא מהשכי הוי כהלואה סתם בהתה • ואיכא למילק על פירוש זה לא״כ כי מהפך בארעא מאי הוה הרי עכ״פ צריך הוא להקזיר הסתה שנתן לו • ומה שהפך טובה היא שעשה עמו • לאמו מלוה סתם בסתה אם יוליך חבילה של משא אלוה או יסייע עמו באיזה דבר נאמר המשלם בזה האסור ולאי לא • הכא נמי מאי למהפך בארעא אינו משלם האסור לאף על גב דהפך ונאמר לפמחזיק בה מקרי מה בכך • דהא אפילו לא יוליך הלו׳ הסתה הרי שהלוהו צריך לפרעו ממקום אחר ונמצא שאין בהפוך זה שום שיכות לסתה שמשלם לו׳ • דבשלמא להרמב״ם ז״ל ליתא כיון שלוקח הזמורו׳ של פרס זה כמו שילא • משום הכי אהני ליה מאי דמהפך בארעא דהוי כעושה בשלו וכקונה אילן לפירותיו ואין כאן הלואה • אבל בשהות סתה כיון הע״כ צריך לשלם הסתה בשלמות בין משלם זו בין משלם אחרת • כי נמי מהפך בארעא מאי מהני • והיה אפשר לומר לענין הלין לכיון לאסור סתה בשאה הוא משום שמא יתייקר ונמצא משלם לו לבר ששום יותר ממה שהלוהו בשביל ההקפה • משום הכי כי מהפך בארעא שרי לפי שאם ישוה יותר בשע׳ תשלומין יהיה המותר בשביל ההפוך ולא בשביל ההמתנה: אלא לישנא דקאמר שמואל כי היכי דקנו לכו מרעא • משמע דמטעם קניית הקרקע נגעו בה: ולא יצאתי איך יועיל קניית הקרקע להתיר סתה בשא כיון דאינו מהשכרא שיפרע מאותו הקרקע ולא מגולתו: ופי׳ הרמב״ם ור״ח ז״ל הוא מהשכר יותר ועליו אמר הרב המגיד ז״ל שהוא עיקר:

ובתב הרב הגמקי ז״ל דבדלי׳תהו עשקין משום לשון המעות כמלוה ולא • והרמב״ם ז״ל מוקי לה אפילו בדלי׳תהו ואפ״ה בעינן שיהפוך בארעא לפי שאין הדבר יצוע איזו מזיר ואיזו תשאר ולפיכך הוו המעות כמלוה והזול שכר ההמתנה ע״כ • ועתה זה אינו מרווח לי לאע״ג דאינו יוצע איזו תשאר: הרי הוא אינו נותן המעות אלא לאותן שחזמר וכבר איתה בשעת נתינת המעות ולמה נאמר לכמאן דליתהו הוי • ואגלי גם הרמב״ם ז״ל מוקי לה בדלי׳תהו שהרי כתב והוא קונה אותם בזול עד שיבאו ויכרתו ולו׳ משמע דבשקונה אותם אינם יבשים אלא עדין הם לחים: והלכך כיון שעקר הגתת׳ ותשמ״ש שהיה הטרפה אינה בתה אלא אחר הבשלת נמצא שעקר הויתם היה בשעת יבשים וקול׳ לכן מקרו ליתהו כי היכי דגבי פירי וקרי קולס גמר בשולס מקרו ליתהו משו׳ דאין דרך הנאתם עוקה סמלר אע״ג שכב׳ יצאו ה״ג גבי זמורות קולס שיבשו ובעודם לחים ה״ל כמאן דליתהו:

כז ובן שומרי גרנות וכו׳: גם זו המימרא אמרה רבא אחר אותה דשמואל • וגרסינו והרמב״ם ז״ל מפרשים דבעלי הסלות נותנים להם פירות בשכרן בזול ורש״י ז״ל פירש שייעו את בני הבקעה בדשת מבוקת הגורן כיוצ פורתא לפי שבשביל שאתם ממחיצים שברכם על גמר מרות הגורן הס נותנים לכם מתנה יותר על שכרכם לפי׳ שייעו אות׳ עד כלות הגרן ושכיר׳ אינה משתלמת אלא לבסוף ואין כאן המתנה ואם יוסיפו לכם אין זה שכר המתנה שברכם אלא אוזלי אוזלו גבייכו ע״כ • והגה בהיא דלקמן לרבינ׳ יהיב זוזי לבני אלקא ושפכי ליה עפי כו׳ הבין הרא״ם ז״ל מדברי רש״י דאפילו בשעת פרעון מוחר לו לסוסיף איזה דבר כשאלו מפרש בשביל מעותיך והקשה לו ממתני׳ דרבית מאוחרת דלא שרי בכה״ג אלא אחר הפרעון • והשתא אמאי לא הקשה עליו ממה שפי׳ הוא עצמו כאן דמה שמוסיפים לו מתנה יותר על שכרם היה אסור הם לא היו מסייעי׳ על שעת גנור המלאכה אף על גב דבשע׳ נמינת המתנ׳ הוא מפרשי׳ בשביל המעות שהיו בעלים אולאי מתנות בכה״ג מיירי • ואין לחלק דשאני היא דרבינא דהוא זבינא והכא דמי הבכירו׳ הוו כמלוה לחם כן מאי מייתי ממתני׳ הרי החלוק מבואר התם הלוה הכא זבינו • ואולי היה אפשר לומר דשעת דבא למעות לחם היתר אפי׳ יתנו מתנה רבה לאפי׳ בשתם אסור משום דמוכחא מלתא דעל ההמתנה נותן שלמייתינן לעיל מהטור ז״ל סימן ק״ח בשם הסמ״ג ז״ל:

ובזה יתורץ מאי דאיכא למילק בגמרא דקאמר רבא כי היכי דלא תשתלם אכירות דידכו דעל הס א״ע ואכירות אינה משתלמת אלא לבסוף וכו׳ דלמה ליה טעמא דאכירות אינה משתלמת כו׳ אפוק לי לכיון שהם מסייעים במלאכה המתנה שמוסיפים היא בשכר שרתם זה אלא נתחייבו אלא לשמור ולא בשביל ההמתנה • וגוף השכר הוא בשביל השמירה אפילו ישנה לאכירות מתחלה ועד סוף • אבל דמאי דקאמר אי״ל לכוחא רבא דאמר לומר לא היתר אפילו במתנה מלובה • שאלו היתה יותר ממה ששוה שכר עמלם הוה מוכחא מלתא דלאו בשביל שכר עמלם היא אלא בשביל ההמתנה ומ״ה קאמר דאכירות אינה משתלמת אלא לבסוף להשתא ליכא המתנה כלל ואפ׳ בחוסכ׳ מרובה שרי:

וראיתי לטור ז״ל סימן קע״ג כתב הלין בזה הלשון שומרי השלות שבעלי השדה חייבים ליתן להם שפירותם מיד אחר הקציר אבור לחוסיף להם בשכרם כדי שימחינו אחר קריסה ומרוח אלא אם כן יכלייעו לרוש ולהזל ע״כ • ומלכתב כדי שימחינו ולא קאמר מפני שהמתינו • משמע למעקרא מהנה עמהם ומפרש שמוסיף בשכרם כדי שיחלו להמתין ולפיכך אסור אם לא יסייעו • והרי לדידיה שלמשך אחר הברכה אבינו ז״ל בסי׳ ק״ס כי לא פי׳ ממי כלל אלא שבשעת פרעון מוחן לו בסתם איזה חוספת אסור למשחמת בשביל ההמתנה נותן • ואפילו יפורשו לבריו שעל הכונה לבל ולא שפירש • מ״מ אינם יוצאים מידי לוחק על פי סוגייתא דגמרא:

כח וכן אסרו חכמים שלא לקבל וכו׳ • דלף ע׳ ע״ב ויש בפירושה ג׳ פברות הא׳ לרש״י על הלרך שכתב רבינו שפל המחריות על הנכסים על המקבל ושם אותה עליו במעו׳ וכל זמן שאין מוחן לו מעותיו חולקין השכר • ואף על גב דמשנה יחרה היא דהא תנא לה אין מושיבין חנוני למחצית שכר משום דמקבל עליה פלגא בהפסד וכל שכן הכא שקבל כל המחריות עליו • נקט לה משום סיפא אבל מקבלים ל״ב מן הע״א ע״כ • והחוס׳ ז״ל הקשו על פי׳ זה וכתבו בשם ר״ת ז״ל פירו׳ שני דהאי רבית דאוריתא הוא שפסק דמים על הלאן וגם פסק דמי השבת וקבל עליו לתת בכל שנה ושנה דבר קצוב בין אם יש שם ריוח בין לא יהיה: ואיבא למילק לפירושו דפרש בגמרא לאימרא דבשותא דמקבל קיימא ורמינהי המקבל ל״ב מן ע״א ולוות פטורין מן הבלורה • אמר אביי לא קשיא הא דמקבל עליה אונסא וזולא הא דלא מקבל עליה אונסא וזולא • אמר ליה רבא מי לקבל עליה אונסא וזולא ל״ב קרית ליה והו אלתני סיפא אבל מקבלין ל״ב מן הע״א ליפלוג בליפא בד״א וכו׳ • והשתא לפי׳ ר״ת ז״ל דלא מקשה אלא מאם לפסק ממי דמי השבת והוא לאוריתא ונמצא מרשות בעלים לגמרי • אם כן מאי לוחקיה לאביי לאוקומי דהא לבלורות

שאם יחרוש באותו בשוורים של לוקח מותר מפני שמצוי פהם הפסד:

כו וכן אסרו חכמים לקנות מבעלי בהמה הזמורות קודם שיחתבו אותם בזול אלא אם כן מהפך בהן כשהן מחוברין כדי שיהא במו קונה אילן לפירותיו ואם לא הפך בהן נמצאו המעות הלואה והן לוקחין בזול מפני ההוקפה ואסור ומרגרסינן פרק איזהו נשך אמר להו שמואל להני דשבשי שבשי אפיכו בארעא דנהוי כמאן דקני לבו גופא דארעא ואי לא הוי כהלואה ואסור:

כז וכן שומרי גרנות שנותנין להם פירות בשכרן בזול אסור להם ליקח אם לא יתעסקו מעט עמהם במלאכה בשעת הגרנות שאם לא יעשו כן נמצאת השכירות מלוה וזה שיקחו בזול מפני אבר מעותיו נטלו והוי כרבית ואסור ובדגרסינן אפיכו בבי דרי כי היכי דלא תשלם שכירות דידכו עד התיא שעתא והתיא שעתא אוזלי קא מוזיל גביה ושריא ואי לא אסור:

כח וכן אסרו חכמים שלא לקבל צאן ברזל מישראל מפני שהוא אבק רבית ומ״צר היו לו מאה צאן וקבלן ממנו להטפר בהן ויהיו הוולדות והחלב לאמצע עד שנה אי שתים ואם מתו הצאן הרי המקבל מקבל עליו לשלם דמיהן הרי זה אסור מפני שבעל הצאן קרוב לשכר ורחוק להפסד ובדתנן אין מקבלין צאן ברזל מישראל מפני שהוא רבית ומצאתי בתוב בפסקי חכמי לוניל דמיחו אם המקבל מקבל אחריות הבהמ׳ בנכסי צאן ברזל ונותן כל הריוח לבעל הבהמה בהא א״ת דאמרי דודאי שרי דהא לא מקרי הלואה כלל אלא שליחותיה קא עביד ביון דכל ההנאה של בעל הבהמה לא דמיא להלואה כלל והוי כשלוחו וכשימר דתנן ביה מתנה ש״ח להיות כשואל לקבל אחריות כל הקרן ולהתחיי׳ באונסין והראב״ד ז״ל

Digitized by Google

לגבורות בלקבל אונסא וזולא להסתא קשיא ליה מאי לקרייה ל"ב וגם
לליפלוג וליתני בדילה ליתא להכא גבי רבית מיירי בגונא דר"ל לפסק על
הסכם והיינו לגבורות מיירי בלפלגי שבתא לא הוי אלא מבקר ופטורי מן
הגבורה משום לכיון לא נקיט מריה חוץ ברשותים קיימי כלכתבו לעיל
ובכה"ג שפיר קרי ליה ל"ב כיון לכל
האחריות על המקבל • וגם ליכא
לפלוגי בדילה לא בגונא דרש"י
מולה ר"ת ז"ל לאסור כלכתב הרב
ז"ל בב"י ריש סימן קע"ח :
הפי' הג' הוא להראב"ד ז"ל למייתי
לרבינו למתניתין מיירי כשמקבל
עליו הלוקח כל האחריות ונותן
כל הריוח לבעל הבהמה ואשמועינן
לא על גב לא שקיל מידי בהליה
אסור • והוא פירוש לחוק מאל
לא מלאתי לייסד בריות סוגיית
הגמרא על פיו • דאי סחס ל"ב
הוא בלהאי גוונא שנותן כל הריוח
לבעל הבהמה אם כן בהיתה
לגבורות שכל הולדות הם לע"ת
ואין בישראל המקבל שום חלק
בהם מאי קאמעט לן לפטורים מן
הגבורה • ומאי פריך מינה ומאי
הוי לקאמר רבא דאי לא יהיב זוזי
אחי ע"ת חסם לה לבהמה ואי לא
מסכה לבהמה חסים לולדות וכו' •
דמאי חסים לולדות איכא כיון
שכלם שלו • סוף דבר הוא פי'
זר מאל • וצריך לחוק לדילה
דשם זה לל"ב נאמר על מה שהנותן
אין לו חלק כלל באחריות אלא כלו
על המקבל ומזה הכל בלבל נקראו
ל"ב ולא מלל השכר דבין
יחלקו השכר בין שיהיה
כלו לנותן לעולם הם ל"ב לפי
פתינו מפסיק • אלא לכתב מתני'
לרבינו לפי שהיא מסנה יחלה פירש
שנותן כל השכר לבעל הבהמה :
אבל ההיא לגבורות אינו מקבל אלא
הולדות וקרי ליה ל"ב מפני האחריו'
ואתא פריך דמשמע הכא דמשום
קבלת האחריות לאו ברשות מריה
קיימי אלא ברשות מקבל ואם כן
למה יפטרו מן הגבורה • זה אפשר לפי דרכו ז"ל •
ובעקר הדין שחלקו בו אם מותר לקבל כל האחריות ולתת כל הריוח :
גם הר"ן ז"ל בחידושיו פי' ע"ג כתב כמעט ככל לשון רבינו אלא
שבמקום הראב"ד כתוב שם הרש"בא : אי כפי הגירסא מסקנת דבריהם
להקל כ"ם בהיות שנם הראב"ד או הרשב"א ז"ל חזרו בהם ונמצא שבשנין
ל"ב יש לו שהיא קנולה ולא שהיא מבקר ולא שהוא מותרת כשפסק על הנתן
וגם פסק על הסכם לתת כך וכך עכ"פ זה היא קנולה : ואם תולקים
הסכם הוי מבקר ואם כל הסכם לבעל הבהמה מותר :
וקשה לי כיון לבכסלי גוונא מותר אם כן לפי מסקנת רבא חקשי ליה
נמי לאמקשה לתני סיפא אבל אם כל הסכם לנותן
ספיר דמי • ונראה לי לכיון לטעם ההתר בזה הוא משום דאין זו הלואה
אלא שליחותיה לבעל הבהמה עביד והוי כשומר שמתנה להיות בשומר :
מ"ה לא בעי לפלוגי בין הלואה לשליחות לפשיטא דמותר בדלילא הלואה •
אלא מיירי כלה בהלואה ואשמועינן לאפילו כשיש בו לל הלואה מותר :
ובמאי להקשה רש"י ז"ל ע"פי דרכו וכן המפרשי' ז"ל להויא משנה יחר'
ראיתי בזה פירוש רש"י ז"ל עלמו תירץ דמשום סיפ' לגויים קתני
לה והקשו עליו בתו' דאם כן מאי פריך לליפלוג ולתני בדילה הא עקר
מתני' לא אתא אלא לאשמעינן דמן הגויים מקבלים • ואפשר להליץ בעד
רש"י ז"ל לאמאי אמרי הוא דבכורו' כלקבל עליה אונסא וזולא :
מ"מ המקבל עלמו מקבל עליו כל מאר אחריות שלינו אונסא וזולא והא
ולאי חלוטא הוא דאף על גב לאיכא אחריות שלו על המקבל מותר • ומשום
הא פריך לכיון לאיכא גוונא לאשמעינן רבותא בישראל גופיה טפי עדיף
לפלוגי בדילה מלומר הדין בגוי • אע"ג דבגוי הוי רבותא בישראל
נמי הוי חלוט : וכי קאמר רש"י דמשום סיפא לגוי קתני לה היא לפי
האמת לא מקרי ל"ב אלא כשכל האחריות על המקבל :

ז"ל ר"חמיר בזה וכתב דממתני' דלקת' אין מקבלין צאן ברזל נפקא דאסור
דודאי ההיא מתני' בבה"ג מיירי דלא שקיל כלל רווחא בבהמה דאי בב"הג
דשקיל מחצי' לנפשי' מדרישי ש"מ דקת' אין שמי' עגלין וסייחין למחצה
ורשתא למחצית הפסד אסר השתא דמקבל עילויה כל ההפסד מבעיא
אלא הא אשמעינן דאע"ג דלא שקיל מידיה בחדיא אסור עד כאן דבריו
ולא ישרו בעיני מפני שאמרו היכן מצינו הלואה דלית בה הנאה בלל
ללוה וכל הנאה לבעל הפסון הא ודאי לאו הלואה היא בלל ומתני' משום
ס"פא איצטריך לאשמעי' אבל מקבלין צאן ברזל מגוי ע"ב דבריהם ויובל
להיות שחזר הרב מפברתו שמצאתי בפירושיו שכתב בפירושיו דמתניתין
מיירי בשומקבל קבלה שיטול ממנה מחצי' הריו' ואז נאסר אחריותו מפני
שבעל הבהמה הוא קרוב לשכ' ורתו' להפסד וזה נעשה לו' עליה מפני
שנהנ' מן המחצה שהוא כלוה עליה ולפיכך אסור • אבל כשבל הריוח
לבעליה הרי זה מותר • מבאן יש להביא האומר לחברו הלוני מאה ואני
אתעסק בהן לבל הנאתך ועמדו באחריות כל המאה הרי זה מותר אין זה
רבית אלא הרי הוא כשומר חנם שהתנה להיות כשואל ובחלק היתר
נפרש כיצד מותר לשכור פרה ולשום אותה על עצמו ולומר לו אם מתה
הרי היא עלי בכך וכך ואין כאן משום רבית ועל אי זה ענין מותר לקבל
ואפילו צאן ברזל שאמרנו :

כט וכן אסרו חכמים שלא לפסוק על הפירות עד שיצא השער יצא
השער פוסקין אעפ"י שאין לזה יש לזה והוא שלא היה לו מאותו
המין בלל ובחלק ההת' נאריך בזה וכן אסרו שבל דבר שהוא מחוסר שלא
פלאבות אין פוסקין עליו אלא א"ב יצא השער ובדגרסי' אמר רב מחוסר
שתים פ"ס שלש אינו פוסק ושמואל אמר בידי אדם אפילו מאה פוסק
בידי שמים אפילו אחת אינו פוסק ואע"ג דקי"ל הלכתא כשמואל בדיני
הבא א סירא הוא וקי"ל כרב באיסורי ובחלק הח ת' נאריך בבל הלואת
מאה בסאה והלואת דינר או זהב שאינן יוצאין באותו מקום אם הוא כמו
פירא ופוס' בהן דרך מקח ומכר על שער שבשוק מה דינה' אמתי
אסור ואמתי מותר :

ל וכן אסרו חכמים לבל אדם חשוב שאם היו חטי' נמכרין במדינה ה'
מאין בסלע ובכפרי' ו' סאין בסלע הרי זה אסור לתת לו סלע בדי
שיביא

מקשי ליה הוי קרי ליה ל"ב הלא הם פותחים אלו כלפריך רבא לאביי :
ותו מי בהתאי גוונא אסור מאי פריך רבא ליפלוג וליתני וכו' :

לא וכן אסרו לפסוק וכו' בתלק ההיתר יתבאר בס"ל :

ל וכן אסרו חכמים שאם היו וכו' בלק ס"ג ע"ב אמר ר' נתמן הלי
מאן דיהיב זוזי לקירתה וקא אזלי ל' ל' ואמר ליה יהיבנא לך
ה' ה' לאיתנהו שרי ליתנהו אסור פשיטא לא אריכא לתיה אשרתי
בשמא מאי אמאי לתימא כיון לתיה אשרתי כבל שיבא בני אז עד שתמלא
מפתח לתי קא משמע לן כיון למחסרי גוביינא פלגיתנהו לתי • ולפי
שרבינו ז"ל בתלק ההיתר אינו מביא דין מימרא זו אלא מגב גדרא נסא תתן
בו כאן :
הרשבם בפרק ט' כתב לין זה קרוב כלשון רבינו בסחס ולא פי' שקבע
לו זמן • ואזיל בזה לשטחיה לפ"י לכל שקבע תמן אף על פי
שיש לו מאותו המין אז כשילא השער אסור :

אבל החוס' כתבו לאמר ליה יהיבנא לך תמש' בזוזא פי' לזמן פלוני
איתנהו שרי ליתנהו אסור אבל ל' בזוזא שרי לפסוק כיון שכן השער
לפוסקין על שער שבשוק ואם תאמר אמאי אסור לפסוק ה' בזוזא אמאי
שמא מטרשא דרב נתמן גופיה דשרי למכור שחורה בהמתנה יותר
מדמיה ובלבד שלא יפרש אם מעכשיו בפחות ואם לזמן פלוני
כיון לאזלי ארבע בזוזא הוי כאלו פירש אם מעכשו בפחות ואם לזמן פלוני
ביותר וכו' ע"כ • הרי לסברי לאפילו אמר לזמן פלוני אם שיש לו שרי
אפילו לתת ביותר אי נמי ליתנהו כל שמוחן כמו שילא השער שרי • ולא
כהרמב"ם בתרוייהו :

ואפשר

והרב המגיד ז"ל כתב דלאתא לאשמועינן דלין מקבלין כלל ואפילו
יהיב ליה אגרא הואיל דכלה מלוה אבל לעיל דפלגא מלוה אבל חצי
אחר כך נותן לו שכרו כפועל בטל וכן הביא הרב ז"ל בבית יוסף בשם
הר"ן ז"ל • וקשה הימך מתרצים בזה יחור המשנה דהא ולאי מלחא
לפשיטא היא לכיון דכל מלוה ואין
לנותן שום חלק בקרן בו מה תועיל
נתינ' שכר לקבל ריוח • ולי המלוה
מעותיו יהיה מותר לו הרבית אם
יתן לו שכר על כך • ואם כן גם
זה ממשנה קמייתא שמעינן לה
דבשביל חלק הפקדון נותן לו מתנית
הריוח ועליה יהיב לו שכרו : אבל
בשאין שם פקדון אסור : ולתת
הרא"ש בפירושיו שמביא רבי'
לפי' המשנה כרש"י וכתב שאפילו
יתן לו שכר עמלו ומזונו אסור
מפני שנתחייב לו בכל הדמים וכו' :
ומסיק לזו ואין ל"ל זו קתני הרי
לאו תלוש היא זה ולתק להאי זו
ות"ל זו :
והתימא מהרב ז"ל בבית יוסף
לעל דברי הרן והרב
המגיד ז"ל כתב וכן כתב בעל
התרומות בח"ב בשם הראב"ד ע"כ:
כאלו בלם אמרו דבר א' • והתבל
רב ביניהם לנהי להשוו בדין שהות
פשוט ולאי לכ"ע : מכל מקום
לענין מתני' להר"ן וכ"ל הוא לא זו
אף זו ולהראב"ד זו"ל :
אך מה שהיכן עוד הראב"ד ז"ל
לשומא למתניתין קמייתא אם
כתבו משלם פלגא לכתבו אם כתבו לו הוזלו
קבלנות להכא אם כתבו לו הוזלו
הלרי בעינייהו וכו' : הוא דבר
תמוה : ואם כן מאי קאמר אביי
הא לא קבל עליה אונסא וזולא :
הא ע"ב מהכרח יתורה למתניתין
צריך לומר למייתי נמי שאם הוזלה
הלרא בעינה כלברי הראב"ד ואפי'
נאמר לאביי לא ילע המתת
ולדיליה הוא מתני' זו"ל :
מכל מקום לפי האמת • אם איתא
לאם כתבה לו הוזלה הלרא בעינה
ולא מי בהתאי גוונא אסור מאי פריך רבא ליפלוג וליתני וכו' :

ואבשר לקח הרמב"ם ז"ל לא אסר בקביעות זמן אלא גבי הלוקח לבהכ"נ מיירי בפי' אבל הכא דהוי מקח וממכר יולה לקח בקביעות זמן שרי כדמקלקי התוספות הכי בלבור שאחר זה מלחזינן דלוקח שאה בשאר מוחר בים לו ולא כאה בשאחים והכא גבי מכר שרי אמש בארבע • והאי לא פירש הרמב"ם בשקובע זמן מקום לממילא הכי משמע דאי בלא קביעות זמן • פשיטא למוחר כיון שים לו ומאי הוא קא משמע לן: ומ"ש בחלוקה אחר' לחין לו חטים מוב וכו' לאסור והרי זה בקובע זמן ומזיל לו מפני שמקיפו • כונתו לומר דכי היכי דבשאין לו אסור להזיל בשביל קביעות זמן • ה"ל בשחייבין לו לייבינן ליה בקביעות זמן כיון למחסרי גוביינא • אבל בלאו הכי מולה הרמב"ם ז"ל דאין קביעות זמן מותר במכר • והכי ודאי משחברת דאי לא תימא הכי אלא לדידיה שום מכר לחלוה חקקני ליה מאי מירית לאסר רב מחמן בשמרמי בליהיב ליה חמשת הא כיון דקאמר שזה בקובע לן זמן אפילו יהב ל' אסור דקובע זמן כי לא מוזיל ומי אסור אלא ודאי שאני מכר מהלוה • ובחלק ההיתר נם תמיהה בדברי רבינו בעניין: עיין מה שכתב בס"ד: ומ"ם יש לי בדברי התוספו' דאי' פריך בגמרא אמימר' לרב נחמן בפיטת לדבריהם עובדא אשמועינן בין בהיתר בין באסור בדאיתהו שרי אשמועינן דאף על גב דאמר לאמר לזמן פלוני וה"א דאגר נשר ליה הא קא משמע לן דמוחר: ובדאיתהו אשמועינן אף על גב דבטרשת אם לא פירש אם מעכשו מוקר הכא אסור אפילו בשלא פי' מקום לבשיטת הטור ה"ל בפירש • ולאפוקי חל מירולא דמייתי רבינו לקמן בשם רבינו חם ז"ל דהכא ממי לא מקסר אלא במפרש ממש • וכעת אין בידי לייסב זה:

ובתב הטור סימן קע"ג י"א שאותר אפילו במפרש אם אקליס לך המעות לא אתן אלא י' • ואם לבשתחן לי החפץ אתן י"ב וה"ר יסעיה כתב לוקח בסתם אבל במפרש אסור והכי מסתברא עד כאן לשונו: ולסברת הי"א קשה מכ"ש פלאקשינן לתוספות דרב נחמן בהא דהיתרא אשמועינן דבאיתהו אפילו פירוש בהשיא שרי • ומכל מקום לפי מסקנת הטור דפסיק כהר' שעיה לאסורה היה נראה לקח על גב דרב נחמן כתב הטור בזה הסי' עצמו שאפילו אינו מפרש בהשיא אין היתר אלא במעלה מעט אבל מעלה הרבה על שכר לכל שבשביל המחר' המעו' הוא הוה ליה במפרש ע"כ • עכ"ז הכא גבי הקדמת המעות אפילו מוזיל הרבה על שכר שבשביל המתנת המפץ מזלזל מותר: דהא בשילת השער ה"ל במפרש גבי טרשת ואסור: הכא שרי כיון דלא פירוש בהשיא משום דאין כאן אסור אלא בשפירש ממש אבל לא בדבר שהוא כמפרש כלכתב הרב ז"ל בבית יוסף לדברי התוספות והרא"ש ז"ל: ואם כן במזלזל סובא נמי ה"ל כמפרש ואינו מפרש ממש ומותר:

יו"ו אלא לאיכא לאפוקי לכיון דלא השע' חשבינן ליה כמפרש • וגם מזלזל טובא ה"ל כמפרש השתא לאיתהו חרוייהו חשיבי מפרש ממש שהרי הלבר מבואר מאד ונגלה לעין לאגר נטר הוא ואולי בכהאי גוונא אסור • ולא יהיה מקום לזלזל הרבה אלא בדבר שאין שומחו יודעה: ומסתברא דבכל אופן מותר: משום לטעם הסיבר בתית ליה הוא כלכתב הרי"בש ז"ל סימן ש"ו ומייתי ליה הרב ז"ל לכיון למלאורייתא מעות קונות: ה"ל לענין רבית כאלו קנאם מעתה ואין כאן הקדמה וכו': ולכן כל אלא פי' בהליה אם מעשיו אע"ב לאיכא כמה הוכחות: מכל מקום כיון לאיתהו גבוה לעולם אמרינן ותשבינן כאלו קנה בקנין גמור מעכשו וכאלו אינו ממתין כלל ומותר: אבל כשאמר בפי' אם לזמן כו': הא איכא המהנה ברורה ואין כאן לא היתר: ועיין עוד בחלק ההיתר בענין טרשת:

שיביא לו ו' סאין מן הכפ' ואעפ"י שיעמדו באחריות הלוקח אם אבדו בדרך או נגנבו ובדגרסינן פרק אי זהו נשך בסורא מוזלי ארבעה בפומבדיתא מוזלי שיתא יהיב רב זוזי ומקבל עליה אונסא דאורחא ושקיל חמשה ומקשי' ונישקול שיתא ומשנינן אדם חשוב שאני וכן אסרו חכמים דבר זה לכל אדם בשאר מיני סחורה שאינה יוצאה ובדגרסינן מה לעשות בגרוטאות כן א"ל רבי ישמעאל בקש לעשות כן ולא הניחו ר' וכן הלכתא • וכן אסרו חכמים שאם היו נמברין ר' סאין בסלע ונטל את הדמים שתן לו ה' בסלע ואין לו חטים אך אחר' חייבין לו אסור מפני שהוא מחוס' גוביאנא והם באלו אינם כידם ומזלזל לו מפני שמקיפו וכדגרסינן אם יש לו באותו מקום מותר ואם לאו אסור ומקשינן פשי' לא צריכא דאית ליה אשראי במתא מהו דתימא כעד שיבא בני או עד שאמצא מפתח דמי קמ"ל כיון דמחוסר גוביינא כמאן דליתנהו דמי:

לא וכן אסרו חכמים שההולך לחלוב את עיזו או לגזוז את רחליו או לרדו' כוורתו ומצאו חברו ואמר לו מה שעזי חולבו' כך וכך אני מוכר לך בכך וכך אסור אלא א"כ יצא השעד והכי איתא בפ' אי זהו נשך מה שאין כן במוכר דבר המחובר לקרקע והוא קטן והתנה עמו ליתנם לו בשיגדילו שזהו מותר היפא דאיתנהו ואם לאו אסור ובחלק ההיתר נפרש בזה:

לב וכן אסרו חכמים שאם היה מוליך סחורה ממקום למקום לא יאמר לו תנה לי ואני אעלה לך שם כמו ששוה לשם היה בראשית לוקח' עד שיגיע לשם אסור כדגר' המוליך חבילה ממקום למקום מצאו חברו ואמר לו תנה לי ואני אעלה לך בדרך שמעלין לך באותו מקום ברשות לוקח אסור: וכן בפירות אם הוה מוליך פירותיו ממקום למקום מצאו חבירו ואמר לו תנם לי ואני אעלה לך פירות שיש לי באותו מקום אין לו פירות באותו מקום אסור והכי איתא בפרק אי זהו נשך וכן אסרו חכמים שאם הלוהו מטבע הידות כמה משקל כסף יש בו והוסיפו על משקלו יותר על חמישיתו אף על פי שלא הוזלו הפירות מחמת אותו תוספ' או שלא הוסיפו עליו כי אם עד חמישיתו והוזלו הפירות מחמת אותו תוספ' בכל זה אסור ליקח ממנו אותו תוספת ויש לו לגבות ממנו כל אותו תוספת ובדאיתא בפרק הגזל ואיכא מאן דאמר דהוי כרבית קצוצה אם עבר וקבלו ואיכא מאן דאמר דהוי אבק רבית ואין מוציאין ממנו ובחלק ההיתר נאריך בזה בהוסיפו עליו ובבחתו ממנו ובמלו' על המטבע ונפסל מה דינו:

נפרש

ולאפוקי חל מירולא דמייתי רבינו לקמן בשם רבינו חם ז"ל דהכא ממי לא מקסר אלא במפרש ממש • וכעת אין בידי לייסב זה:

עשה המוכר:

אבל הטור בסי' ע"ג כתב אם אחריות הליכה על הלוקח אסור אפילו אם אמר אפרענה לך מיד כשתמכר שמיד במקום הזול נעשה עליו הלואה כפי מה ששוה שם ומוסיף לו לפרעו במקום היוקר בשביל המתנת המעות ע"כ: ולפי זה צריך לומר דאתי דקאמר רש"י ואעשה לרבי במעות ארבעה דמלתא נקט דאין לדך לעשות בה"ג אלא כדי להשתמש במעות דאי לאו הכי למאי כ"מ יקבל אדם שום אחריות אלא הויל: טוב מ"ב ומכתבא לי לאיכא דקאמר בהליה שרוצה להשתמש מהמעות ל"מ במלתא לשומתו ידועה דאלא השער לפשיטא לאסור: אלא אפילו במלתא לאין שומתו ידועה אז כשלא יצא השער • אף על גב דגבי מלתא דרב נחמן אמרינן דבכהאי גוונא כל שלא פירש אם מעכשו וכו' מותר הכא בענין תבילה גרעה לאסור אף על גב דאינו מפרש אם מעכשו וכו': משום דאם אם סוף סוף עקר החוב מכירה הוא: אבל הכא עקר החוב הוא הלואה שהרי פירש"י כונתו שרוצה להשתמש בדמים ואין עקר חובו אלא אחר מכירה ואילך ולפיכך אסור • אבל כשאמר אפרענה לך מיד כשמכר בזה נראה שאם הוא דבר שאין שומתו ידועה מותר דרב נחמן אלא גרע מהיכא דמוכרה בזיקר ממש לכל אלא פירש אם מעכשו פו' מותר: אלא מיהו היכא דבמקום היוקר עביד להטלות הסחורה ברבית יותר ממקום הזול: אפשר דבכה"ג יהיה אסור אף בשלא יצא השער כאותה שכתב הטור ז"ל גבי טרשת: ומ"ש וכן בפירות אם היה מוליך פירותיו וכו': ג"ז שם ופרש"י ז"ל אין לו באותו מקום אסור דבשכר המתנתו נתן לו זה במקום היוקר ע"כ: ונראה דבמקום היוקר לאו דוקא שנולד ממש שהוא מקום יוקר: אלא ע"ד מה שמסלק מעליו אחריות הדרך להוליך הפירות ממקום למקום • מסתה בשאה במקום זה עצמו דאסור אפילו לא שהוא יקר ואולי ונזלו • ונאם כן בכל ענין אסור ללוות כאן פירות כדי לפרעם במקום אחר כל שאין לו פירות באותו מקום • ונקט מקום היוקר לרבותא דהיתר' לכל שיש לו שם אפי' הוא מקום היוקר ילוה מותר •

יש יח ונראה דהיכא דלא השער באותו מקום ה"ל כמי כאלו יש לו שם דהא מצי לקנותם בכל חפצו וכל שאם בשאה שרי בחל מצי חרי גווני • ועיין בחלק ההיתר •

חלק ד

מ ראובן שהלוה מעותיו וכו׳ הך ברייתא להכי אביהם מעו׳ של רבית הוצאה בשלשה מקומות: בת״ז לף ס״ב ובהגוזל קמא לף נ״ל. ובהגוזל בתרא לף ק״ח ומיפליגו בטעמא דרמי בר חמא אמר זאת אומרת רשות יורש כרשות לוקח דמי דרבא אמר לא״ל רשות יורש לאו כרשות לוקח דמי ומאי הכי לאמ׳ קרא אל תקח מאתו נשך ותרבית תקח ליה כי איכי דניחי בהדך לגילי׳ מזהר ליה רחמנא לבריה לא מזהר ליה רחמנא ע״כ. ופסק הרא״ש ז״ל הלכתא לרשות יורש - לאו כרשות לוקח דמי. וכן היא מסקנת הפוסקים ז״ל והיינו דכתב רבינו ולאו טעמ׳ משום לרשות יורש כו׳:

ויש לתמוה על רש״י ז״ל דבהגוזל קמא כתב אהך דהיתא וזה לשון אין חייבים להחזיר לכתיב והשיב את הגזלה אשר גזל והכי לא גזל מילי דקנינהו בשנוי רשות וקשבר רשות יורש כרשות לוקח דמי ע״כ. והוא תימא אמאי שביק טעמא דרבא שהוא ליכא דהלכתא דין לענין רבית דאתי כרבי אלעזר דרבי קטנא יולאה בדיעבד דנפיק מהאי קרא. ודין לענין גזלה דקיי׳ לן רשות יורש לאו כרשות לוקח דמי ונקט טעמא דרמי בר חמא דשוי דלא כהלכתא:

ואפשר לומר דמשום דבהך סוגיא דהגוזל קמא דאמר רבי יוחנן דברייתא דגזלנין ומלוי ברבית שהחזירו אין מקבלין מהן נשיא בימי רבי. ועלה פריך מהניא להם אביהם וכו׳. ומשני דבין הוא דאביהם נמי אינו חייב וכו׳. ובאז״כ פליג רבי יוחנן גופיה ארבי אלעזר וסבירא ליה דרבי קטנא אינה יולאה בדיעבד ופריך עליה מהך. דהניא ומשני כה״ג הוא וכו׳. אלמא סוגי׳ דסכא דהגוזל קמא כרבי יוחנן אזלא. וכיון שכן ע״כ לרש״י ז״ל לא מצי למימר דטעמא דיורשים פטורים הוא משום דלגילים מזהר רחמנא וכו׳ דהא לא לגילים קרא דוחי אחיך עמך דהא. ומ״ש כתב כאן רש״י ז״ל טעמא דרשות יורש כרשות לוקח דמי דכי היכי דליתי כרבי יוחנן כיון דהוא מרי׳ דהך שמעתא ואע״ג דהתוס׳ כתבו דסוגיא דהכא כמ״ד רבית קטנה יולאה. רש״י ז״ל דלא לאוקומה כר״י שהוזכר כאן:

אבל אם הניח לאם פרס כו׳. בהגוזל קמא אהא תסובה מאי בעי גבי הקיבו בתוספתא ו״ל ות״ת ולימא כגון שלא קבלו ממנו דאין מקבלין מהם וי״ל דאם החזיר ולא קבלו ממנו לא מחייבו בניה להחזיר מפני כבוד אביהם דתו ליכא גנאי. א״ג בדבר המסויי׳ ומקבלין מהם מפני כבודו ומשני בשלא הספיק להחזיר מפני כבוד אביהם ומקבלים מהם

חלק רביעי

אנפרש דברים שהן כמו רבי׳ ואין בהם איסור לא מן התורה ולא מדברי סופרים דעוהבן כי יש דברי׳ שהן ממין רבית והן מותרים ביד מי שהן ליהנו׳ מהן והוא כגון ראובן שהלו׳ מעותיו ברבית קציצה ומת שאין מוציאין כלום מאותו רבית מיד הבנים והן אוכלין אותו ונהנין ממנו ובדתניא בהגוזל בתרא הניח להם אביהם מעות של רבית אע״פ שיודעין שהן של רבית אין חייבין להחזיר ולאו טעמא משום דרשות יורש ברשות לוקח דמי אלא טעמא בדדבא דאמר טעמא דמילתא משום דקאמר קרא אל תקח מאתו נשך ותרבית לדידיה קא מזהר לי׳ רחמנ׳ לבריה לא קא מזהר לי׳ רחמנ׳ ואע״ג שהאב עשה תשובה ומת ולא הספיק להחזיר אין היתומים חייבים להחזיר אותן מעות מפני כבודו הואיל וליתיה דבר המסויים דהא מעות נינהו אבל אם הניח להן פרה וטלית יכל דבר המסויי׳ ועשה תשובה ולא הספיק להחזיר עד שמ׳ בזה בניו מחזירין מפני כבוד אביהם אבל אם לא עשה תשובה ומת ברשעו אפילו מדבר מסויים פטורים הבנים מלהחזיר דהבי גרסינן באי זהו נשך הניח להן אביהן פרה וטלית אמאי מחייבי קרי כאן ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך ומשנינן כדאמר רבי פנחס בשעשה תשובה הכא נמי בשעש׳ תשובה ומקשינן אי עשה תשובה מאי בעיא גבי ומשנינן בשלא הספיק להחזי׳ עד שמת הא למד׳ שאם לא עשה תשובה אפילו דבר מסוים אין מחזירין אותו:

ב וכן יש אחרי׳ שהן מותרין להלות זה את זה ברבית ואינן שום איסור בדבר והן ת״ח שמלוין זה לזה ברבית ובדגרסינן בסוף פרק אי זהו נשך אמר רב יהודא ת״ח מותרין להלוות זה לזה ברבית מ״ט דרבי אסורא ומתנה הוא דקאיהבי להדדי ודבר זה צריך בירור כי בודאי אם נאמר הדברים בפשטן אין לך תינוק בישראל של בית רבו שלא ידע ידיעה זו שהרבית אסורה ובולן ת״ח בדבר ואין נמצא אדם שלא יהא מותר להלוו׳ ברבית לחברו אחר שלמדו ושנו תורת המלוה והלוה וזה ודאי דבר תימה הוא אלא שיש דוחקין ואמרי׳ דהא דרב יהודא אמר שמואל דאמר ת״ח מותר ללות זה מזה ליתא ולית הלכתא כותי׳ וקא בעי מימר דהא דקא מסיים ואזיל בפרק אי זהו נשך עלה דהתוא מילתא דקאמר דמותר להלות בניו ובני ביתו ברבית ומסיים ולא היא דילמא למסרך האי ולא היא אמרי אבלדו מילי קאי פירוש אמילתא דקאמר ל״ל מנהון וקאי נמי להא מילתא דת״ח ולמ״ל דאמר שמואל לאבות ולהתיא דמותר להלות בניו ברבית אבלהו קאי ובכלהו קאמר ולא היא כלומר ולתנהו לחדא מנהון הלכתא וכן מצוי בחשובה לרב עמרם גאון ז״ל וזה ודאי הוא חוץ מן הדעת ודבר שאי אפשר לאמרו שנגזר עליהם משום חשש סרך כי בידאי תלמידי הכמים זריזים הם ולא ירגילו עצמן בדבר האסור וכמו שאנו אומרים כי תלמיד חכם מותר לחלוות לעכו״ם ברבית כיון דתלמיד חכם הוא לא גמר ממעשיו ולב״ע אסו׳ ולדידהו שרי ודא נמי דכות׳ היא גם ר״ר שלמה וכל שאר המפרשי׳ לא פירשו ולאו מלתא׳ הי׳ דילמא אתי למסרך כי אם אמילת׳ דמותר להלוו׳ לבניו וכו׳ ובהא איכ׳ חשש סרך מפני שהם קטנים ובמה שירגילו עצמן בקטנות׳ גם כי יזקין לא יסור ממנה שיחמדו הממון ויהיה להם כהיתר. גם מצאנו כי כל המפרשי׳ והמחברי׳ והרי״ף בכלל שקבעוה בחבור׳ על כן יש לנו לבתו׳ ולישב פירושה דע כי הצרפתי׳ פירשו בת וספות דדוקא בדבר מועט בלבד דבלאו הכי היו נותנין כך זה לזה אע״פ שלא ילוה לו כלום אבל דבר מרובה לא שהרי דומה שאינו יכול ליתן לו מתנה אף בשאינו מפר׳ בתור׳ רבי׳ כ״ש בשמפר׳ ודבר מועט נמי לא אמרן אלא ת״ח אבל אינוש אחרינא לא דייקי כולי׳ האי ונותנין בתורת רבית ע״כ סברתם. ובעיני יש סעד לדבריהם מדקא סמיך ותני לגביה דהתיא ת״ח ההיא דאמר שמואל לאבות בר איהי הלוני מאה פלפלין במאה ועשרים ואריך פי׳ שרי מפני שכל זה דבר מועט והוה לי מתנה בהתיא דתלמידי חכמים דבדבר מועט שהיא כי האי ויש מפרשים ז״ל דמדנקט לישנא דידעי דרבית אסורא לאו למימרא בדס״ד מעיקרא דכולי עלמא מידע ידעי דרבית אסור כי כל מקום שתמצא לשון ידיעה זו יש גופות חלוקות בדבר. ובדאמרינן בגיטין שאני אתתא דלא ידעה לאקנויי ובמו כן זאת הידיעה אחר שהיא תלויה שאחר ידיעת האיסור באה המחילה והמתנה אין כל הדעות שוין בכך לתת ולמחול מתנה ומחילה נמורה בראוי בלב שלם ובלא הערמה שזה אינו כי אם בת״ח מועטים שהן גדולים בחכמה ויראת שמים וכראיתא בבכורות דאמר מבקרך ולא של שותפין וגרסינן עלה מרי בר רחל אוקינהו לאודינהו דחותיה לרעותיה ואמרינן עלה דוקא מרי מר רחל דידע לאקנויי הא אינוש אחרינא לא. ופרש״י ז״ל בהתיא דתלמידי חכמים דידעי וקא מחלי ואפילו הכי כלו חותיה ושיילינן והא ידע לאקנויי ומשני אדם חשוב שאני והא נמי דכותה היא. גם יש מתרצין דברבית דלאחר הלואה קאמר ודייקי ליה מדנקט לישנא דתלמידי חכמי׳ מותרין ללוות זה לזה ברבי׳ ולא קתני מותר להלוות זה את זה ברבי׳ מובי׳ דבשע׳ הלואה מנה במנה בלא רבי׳ קא מוקמי מהדדי ואחר הפרעון נתן לו רבי׳ והוא כמו רבי׳ מאוחרת וזה מותר לתלמידי חכמים בלבד

דבין

ומה שכתב רבינו על סברת זו שכן מצוי בתס״ו לר״ע גאון ז״ל. מולי לאו לסמכא הוא שהרי ה״ה כתב בפ״ה בשם הרמבן ז״ל דבעסקי סעודה ובדבר מועט שרי בשלא קבל אחלה ומייס וכן פסק רב עמרם בהשובה ע״כ. ושמא אפשר דרב עמרם מבין כל דברי שמואל כפשטם דבקבילה גמורה מותר. ומ״ה פסק הלא כשמואל׳ והיא המשובה שמ׳ רבינו בשמו. ולענין דין הרמבן ז״ל בעסקי סעוד׳ ובדבר מועט בשלא קבל פוסק כן למותר ולא ממימרא דשמואל אלא מסברתו למסתב׳ טעמ׳ דהתירא דכיון שלא קבל מתחלה ואוא דבר מועט ולאי למתנה איכוון הוא יל דבר מועט ולאי למתנה איכוון הוא יל

ותלמיד חכם הוא:

ומה שרלה לייסב עם סברת בעלי התוס׳ ז״ל דדוקא בדבר מועט שהיה

שהיה נותן לו בלאו הכי גם הטור ז"ל סימן ק"ס כתב כן והרב ז"ל בב"י הביא כן בשם הרב המגיד ובשם תלמידי הרשב"א ז"ל • ואע"פ שבלשם מסכים בדבר זה שלא הותר אלא בדבר מועט יש חלוק שברות ביניהם דלפי התוס' ז"ל הוא מוכרח לדבר מועט שהיה נותן לו בלאו הכי מותר לת"ח אפי' להתנות מעקרא כשפטת

לגמרא לאמר שמואל לאכוה בר איהי הלוי ק' פלפלין בק"כ • לאי • לוקח בשלא התנו מתחילה לדילהו אפי' בע"ם שרי כי האי גונא כלומרת מדבריהם לף ס"ל בהחיא לא ילוד בחלרו חנם • ואלו להרמבן ולהר"ן ז"ל לא הותר דבר מועט אלא כשלא התנו מעקרא :

גם יש מתרצין וכו' • יש לדקדק לפי תירוץ זה לליון דברבית מאותרת הזילו לתלמוד חכם משום לחוי לרבנן ולא גזרו עליהם כיון דרבנן מתמרי בדרבנן וכו' אם כן גם בשאר אבק רבית כיון לדעתי לדאית ביה איסור גמרי ויהבי לשם מתנה ונמצא שאין לדבר סוף • ורחוק הוא לומר שהותר להם כל אבק רבית • וגם אין שום סברא לחלק בזה בין רבית מאותרת לשאר רבית דרבנן :

גם בדברי הלם ז"ל יש מדקדקים וכו' בפ"ל וכת"ם ז"ל ופי' רבינו הלוה למימרא שיוקלנו בשעת הלואה ויקפילו בזה לדבר הא רבית קלילה הוא דבר תורה ואינה מותרת לת"ח אלא לוקח בשלוה אחר שאין הלוה מתנה שום דבר אלא בשעת הלואה ומדברי לת"ח אלא בשעת הלואה ומדברי רבינו לוקח בלוה אחר שאין בה שום צד היתר אפילו לתלמידי חכמים גם בדברי הר"ם יש מדקדקי שבת ת"ח שהלוו זה את זה ונתן לו יתר על מה שלו' הימנו חרי זה מותר ואם כן היה לו לבתו' שהלוו זו את זה בדרבית בלבד מדנקט לישנ' דנתן לו יתר על מה שלוה הימנו אלמא דס"ל דבשע' פרעון הוא שנותן לו יותר והוא כמו רבית מאוחרת ולזה יש לו פנים כמו כן מבל זה שפירשנו בדרנו כי ההיא דת"ח מותר ללוות זה את זה ברבית הלכה היא על הדרבים שפירשנו למעלה והוא שיהו שניהם הבלוה והלוה ת"ח דהוו להו בבני חבור' שאין מקפידין זה על זה :

ג גם יש הדר אחרת שהיא נותן לו יתר על מה שהלוהו ואין בו משום רבי' והו' שהלוהו מאה ובשפרעו נתן לו מאה ושלש' או ק"ר כיוצא בזה אין חייב להחזיר לו בדגר' פ' איזהו נשך אמר רב נחמן האי מאן דיזיף פשיטא לחבריה ואשבח ביה יתירתא אם בבדי שתרעת טועה מחייב לאהדורי ליה ואי לא מתנה בעלמא הוא דיהיב ליה ושיילינן הכי דמי בבדי שהדעת טועה א"ר יוסף בעשירתא ובחמישת' א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי אי אינש תקיפ' דלא יהיב מתנה האי מאן דיזיף פשיטא מאי א"ל מגזל גזליה וקא מבלע ליה בחשבון דתניא הגוזל את חבירו והבליע לו בחשבון יצא ושיילי' והא אינש דאתי מעלמא הוא דלא שקיל בהדי' ולא אעסק בהדיה לעולם מאי א"ל דילמא אינש אחרינא גזליה וא"ל כי יזיף מנך פ' זוזי אבלע ליה בהשבון והלב' מותר לו למלות ליקח אותו יתרת מן הלוה אם נתן לו יתר על מה שהלוהו וכן מותר מן המלוה ללוה וכן פסק הרם ז"ל ששון הם בענין היתרת והוא שיהיה בבדי שאין הדעת טועה ואין חייבים להחזירו דחיישינן לכל הני חששי דהיתירא דאמרן ומסתברא דדוקא כי שתיק ולא תבע ניהליה באותו יתרת הוא דאין חייב

דבין שאינו אלא אבק רבית שהוא מדרבנן לא גזרו עלייהו רבנן דמחמרי בדרבנן נינהו דידעי דאיסורא דרבנן מיהא אית ביה ומתנה הוא דקא יהבי להדדי ובין שאין האיסור אלא מדבריהם אין בזה ידיעה לכל כי אם לתלמידי חכמים המחמירים בדברי חכמים והם אסרו והם התירו להם אבל רבית קצוצה אין בה שום צד היתר אפילו לתלמידי חכמים נם בדברי הר"ם יש מדקדקי שבת ת"ח שהלוו זה את זה ונתן לו יתר על מה שלו' הימנו חרי זה מותר ואם כן היה לו לבתו' שהלוו זו את זה בדרבית בלבד מדנקט לישנ' דנתן לו יתר על מה שלוה הימנו אלמא דס"ל דבשע' פרעון הוא שנותן לו יותר והוא כמו רבית מאוחרת ולזה יש לו פנים כמו כן מבל זה שפירשנו בדרנו כי ההיא דת"ח מותר ללוות זה את זה ברבית הלכה היא על הדרבים שפירשנו למעלה והוא שיהו שניהם הבלוה והלוה ת"ח דהוו להו בבני חבור' שאין מקפידין זה על זה :

ג גם יש הדר אחרת שהיא נותן לו יתר על מה שהלוהו ואין בו משום רבי' והו' שהלוהו מאה ובשפרעו נתן לו מאה ושלש' או ק"ר כיוצא בזה אין חייב להחזיר לו בדגר' פ' איזהו נשך אמר רב נחמן האי מאן דיזיף פשיטא לחבריה ואשבח ביה יתירתא אם בבדי שתרעת טועה מחייב לאהדורי ליה ואי לא מתנה בעלמא הוא דיהיב ליה ושיילינן הכי דמי בבדי שהדעת טועה א"ר יוסף בעשירתא ובחמישת' א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי אי אינש תקיפ' דלא יהיב מתנה האי מאן דיזיף פשיטא מאי א"ל מגזל גזליה וקא מבלע ליה בחשבון דתניא הגוזל את חבירו והבליע לו בחשבון יצא ושיילי' והא אינש דאתי מעלמא הוא דלא שקיל בהדי' ולא אעסק בהדיה לעולם מאי א"ל דילמא אינש אחרינא גזליה וא"ל כי יזיף מנך פ' זוזי אבלע ליה בהשבון והלב' מותר לו למלות ליקח אותו יתרת מן הלוה אם נתן לו יתר על מה שהלוהו וכן מותר מן המלוה ללוה וכן פסק הרם ז"ל ששון הם בענין היתרת והוא שיהיה בבדי שאין הדעת טועה ואין חייבים להחזירו דחיישינן לכל הני חששי דהיתירא דאמרן ומסתברא דדוקא כי שתיק ולא תבע ניהליה באותו יתרת הוא דאין חייב

לבשעת לקיחת רבית אינו מהי נותן לך לשום מתנה אסור וכי ובולמי למסתמת בלשתנה מעקרא לשום רבית אמירה קמלר בגמר' לא"מ בנכון לסרא"ם לתקל' התנה לרבי' ובשע' נתינתו אומר לנותן למתנה דולמי אסור לכל אלא אפי' כי התנה מעקרא ופירש שיתן לשם מתנה • כל שאינו ת"ח אסור שלא סוחר תנאי למתנה אלא לת"ח וכ"ש כשלא היה שם תנאי למוחר לת"ח • באופן לשאי אפי' אם התנה לקמר לאו לטפוי על לא התנה כלל אחת • אלא לטפוי על התנה מתחלה לשם רבית • ומינה דס"ל לבעל ההגהה דולמי בשלא התנה כלל ונתן לו בשתה כ"ש לשרי לת"ח :

ומאי למייתי הרב ז"ל שבאה לילו תשובה אשכנזית וכתוב בה לשון כלשון הזה אף על גב דרבי' דרבנן מתנה אשרי קלת רבותא. מ"מ הא קלא בא"ז כי התנה מתחלה בתורת מתנה שרי לת"ח וכו' • נראה שבאין ז"ל מתנה לאלא בשהתנה מעקרא שרי ואלי גם תשובה זו הולכ' ע"ל הגה"ם וכותבה לאע"ג לכשעשה איזה עניין שבאמו רבית לדרבנן ובשע' נתינתו אמ' שמותו לשם מתנה אסור. היינו לוקח כ"ג שמתחלה נעשה בשתה לשם אבק רבית ולבסוף פירוש למתנה • אבל כשמתחלה היה התנאי מפורש לשם מתנה שרי לת"ח כנ"ל •

ג גם יש דרך אחר' בסוף דף ס"ג ומייתי לה הרמבם בפ"ל וכפי הגר' גיר' רבינו הוא כפי הגי' הא' שבת שם ס"ם ז"ל וז"לו"ל שגי' רבי' שם הלי מאן דמוזף פשיטי לחבריי' ומשבח בהו עפיתי' פי' ומשבח בהו לבשתחזירם לו • וגי' אחרת יש הלי מאן דיזיף פשיטא מחבריי' וכ"ל לפי גי' זו לוקח בשלוה מולית יותר אבל כשמלוה מולא יותר יש לתלות שהלוה נותן יותר משום רבי' ואסור שלא בת"ח לבני הרב הגמ' אף כפי' הגי' האחרת ראיתי מי שמפורש בשהלוה מולא יותר • ואלי שאפי' מלוה מולא יותר מות' שלין אולין ברבית מאותר' שלא יהיה הלוה מאכיל אסור למלוה ואוחזקי איכי ברשיעי וכ"ש לנזקין לא מחזקי עכ"ל • וכבר לקדקנו על לשון זה בחלק הקול' סי' י"ח ע"ש :

ועתה אני מוסיף במ"ש שלא יהיה הלוה מאכיל אסור למלוה כו' למשמע דבכל אלה כל היכא דאפשר לאפשר לומר שלא היה בשבל' אסור למלוה אמרי' משום לאחזקי איכי כו' והלא בשבל' דרב עילים אמרי' רב עילי' גברא רבא הוא ואסור לאיכי לא הוה ספי וכו' משמע לוקח לרב עילי' ולכותיה ליכא לאימר הכי הא באינם דעלמא אמר' ואמרינן :

ויש לחלק בין ענין זה לענין שבל עצמו לשיקבל הלוה תועלי' הוא עשוי לשיימו עשק' ומ"ש לוקח לרב עילים דגבר' רב' הוא מפרשי לי' שלא באסו' ולא לאיכים אחרינא וכ"ש לחוק בהבנת לשון הפשר מסו' לשתה עשקא ועשה לשיקבל המלו' חלק מהריות ולא מוקמי ליה להתיר' אלא כשמפרש כן בהיא • אבל בשתה הלוה' אם מחזיר הלוה יותר מסתמא אית לן לאוקמי אחזק' היתרא ולא שיה יש נזוק בנכסיו ומאכיל אסור :

ובפי עשורי יח' ותמשיית' לא כתב רבינו כלום • ואעפ"י שיש חלוק גדיסה שאם יש חתם או שם עשרון' אז תמשיית עולפות אמרינן טעם ג' פעמים אז תתם במנין הקמשיות כלכתיב רש"י בבלית • והרי"ף ז"ל שכתב כגון שמלא תוספת חמשה אז עשרה וכו' וקא טעה בחלא חמשה אז בחלא עשרה וכו' : לאו למימרא דלוקח בחלא זימנא עבילו איכי לעשו אבל אפי' לאו פעותא הוא אלא אורחא למלתא נקט :

ובפי כתב הרב המגיד ז"ל וה"ה הרבה חמשיות אז הרבה עשריות תלינן בטעותא ע"כ • ובולמי אפשי מתלוקת במאי אלא אתברר בהדיה לא מפסיקן • ואע"ג דהרמבם כתב באחת אז בשתים ואי אמרינן לאיכא למתלי בטעותא הרבה פעמים • א"כ לעולם הוי בכלי שהלעת טועה • איכא למימר הש"ל לכל היכא לאיכא למתלי בטעותא תלינן כלכתב כ' בשם הרב הלוי ז"ל • ובעלי התוס' ז"ל יוכיחו שכתבו אם היו רגילים בתמשה כלרך שאנו מונין אחר אי ולדילן הוי בכל עניין בכלי שהלעת טועה ע"כ • הרי בהיא לכשהגו למנות בת' לעולם אין טעות :

והוכיחו עוד הרי"ף והרמבם ז"ל שגם אם אלא אחדים יתרי' מכווני'

דבין שאינו אלא אבק רבית שהוא מדרבנן לא גזרו עלייהו רבנן דמחמרי בדרבנן נינהו דידעי דאיסורא דרבנן מיהא אית ביה ומתנה הוא דקא יהבי להדדי ובין שאין האיסור אלא מדבריהם אין בזה ידיעה לכל כי אם לתלמידי חכמים המחמירים בדברי חכמים והם אסרו והם התירו להם אבל רבית קצוצה אין בה שום צד היתר אפילו לתלמידי חכמים נם בדברי הר"ם יש מדקדקי שבת ת"ח שהלוו זה את זה ונתן לו יתר על מה שלו' הימנו חרי זה מותר ואם כן היה לו לבתו' שהלוו זו את זה בדרבית בלבד מדנקט לישנ' דנתן לו יתר על מה שלוה הימנו אלמא דס"ל דבשע' פרעון הוא שנותן לו יותר והוא כמו רבית מאוחרת ולזה יש לו פנים כמו כן מבל זה שפירשנו בדרנו כי ההיא דת"ח מותר ללוות זה את זה ברבית הלכה היא על הדרבים שפירשנו למעלה והוא שיהו שניהם הבלוה והלוה ת"ח דהוו להו בבני חבור' שאין מקפידין זה על זה :

ג גם יש הדר אחרת שהיא נותן לו יתר על מה שהלוהו ואין בו משום רבי' והו' שהלוהו מאה ובשפרעו נתן לו מאה ושלש' או ק"ר כיוצא בזה אין חייב להחזיר לו בדגר' פ' איזהו נשך אמר רב נחמן האי מאן דיזיף פשיטא לחבריה ואשבח ביה יתירתא אם בבדי שתרעת טועה מחייב לאהדורי ליה ואי לא מתנה בעלמא הוא דיהיב ליה ושיילינן הכי דמי בבדי שהדעת טועה א"ר יוסף בעשירתא ובחמישת' א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי אי אינש תקיפ' דלא יהיב מתנה האי מאן דיזיף פשיטא מאי א"ל מגזל גזליה וקא מבלע ליה בחשבון דתניא הגוזל את חבירו והבליע לו בחשבון יצא ושיילי' והא אינש דאתי מעלמא הוא דלא שקיל בהדי' ולא אעסק בהדיה לעולם מאי א"ל דילמא אינש אחרינא גזליה וא"ל כי יזיף מנך פ' זוזי אבלע ליה בהשבון והלב' מותר לו למלות ליקח אותו יתרת מן הלוה אם נתן לו יתר על מה שהלוהו וכן מותר מן המלוה ללוה וכן פסק הרם ז"ל ששון הם בענין היתרת והוא שיהיה בבדי שאין הדעת טועה ואין חייבים להחזירו דחיישינן לכל הני חששי דהיתירא דאמרן ומסתברא דדוקא כי שתיק ולא תבע ניהליה באותו יתרת הוא דאין חייב

שלא בת"ח לבני הרב הגמ' אף כפי' הגי' האחרת ראיתי מי שמפורש בשהלוה מולא יותר • ואלי שאפי' מלוה מולא יותר מות' שלין אולין ברבית מאותר' שלא יהיה הלוה מאכיל אסור למלוה ואוחזקי איכי ברשיעי וכ"ש לנזקין לא מחזקי עכ"ל • וכבר לקדקנו על לשון זה בחלק הקול' סי' י"ח ע"ש :

ועתה אני מוסיף במ"ש שלא יהיה הלוה מאכיל אסור למלוה כו' למשמע דבכל אלה כל היכא דאפשר לאפשר לומר שלא היה בשבל' אסור למלוה אמרי' משום לאחזקי איכי כו' והלא בשבל' דרב עילים אמרי' רב עילי' גברא רבא הוא ואסור לאיכי לא הוה ספי וכו' משמע לוקח לרב עילי' ולכותיה ליכא לאימר הכי הא באינם דעלמא אמר' ואמרינן :

ויש לחלק בין ענין זה לענין שבל עצמו לשיקבל הלוה תועלי' הוא עשוי לשיימו עשק' ומ"ש לוקח לרב עילים דגבר' רב' הוא מפרשי לי' שלא באסו' ולא לאיכים אחרינא וכ"ש לחוק בהבנת לשון הפשר מסו' לשתה עשקא ועשה לשיקבל המלו' חלק מהריות ולא מוקמי ליה להתיר' אלא כשמפרש כן בהיא • אבל בשתה הלוה' אם מחזיר הלוה יותר מסתמא אית לן לאוקמי אחזק' היתרא ולא שיה יש נזוק בנכסיו ומאכיל אסור :

ובפי עשורי יח' ותמשיית' לא כתב רבינו כלום • ואעפ"י שיש חלוק בגיסה שאם יש חתם או שם עשרון' אז תמשיית עולפות אמרינן טעם ג' פעמים אז תתם במנין הקמשיות כלכתיב רש"י בבלית • והרי"ף ז"ל שכתב כגון שמלא תוספת חמשה אז עשרה וכו' וקא טעה בחלא חמשה אז בחלא עשרה וכו' : לאו למימרא דלוקח בחלא זימנא עבילו איכי לעשו אבל אפי' לאו פעותא הוא אלא אורחא למלתא נקט :

ובפי כתב הרב המגיד ז"ל וה"ה הרבה חמשיות אז הרבה עשריות תלינן בטעותא ע"כ • ובולמי אפשי מתלוקת במאי אלא אתברר בהדיה לא מפסיקן • ואע"ג דהרמבם כתב באחת אז בשתים ואי אמרינן לאיכא למתלי בטעותא הרבה פעמים • א"כ לעולם הוי בכלי שהלעת טועה • איכא למימר הש"ל לכל היכא לאיכא למתלי בטעותא תלינן כלכתב כ' בשם הרב הלוי ז"ל • ובעלי התוס' ז"ל יוכיחו שכתבו אם היו רגילים בתמשה כלרך שאנו מונין אחר אי ולדילן הוי בכל עניין בכלי שהלעת טועה ע"כ • הרי בהיא לכשהגו למנות בת' לעולם אין טעות :

והוכיחו עוד הרי"ף והרמבם ז"ל שגם אם אלא אחדים יתרי' מכווני'

ומלבד דוחקו מספוך הסברות אני חמיה מגולל חכמתו מה בשם על כך בסבנת לשון הגמ"ם אשר בעניותי אחר המחילי' הראתי מובנה פשוט לעל לבדי הרמ"ם קיימי לקאמר

Digitized by Google

מכווני' כמנין העשירות או החמשיות • גם זה י"ל לשמא בכל עשר
או בכל ה' שהם מונה היה מניח אחד לגל מ' כלי לי דע אח"כ סכום
כל העשריות או החמשיות שמנה ובטעות ערב אלו האחדים . עם
העשריו' והחמשיו' ותייב להחזיר וכל זה
הוא מדעיקר האמור לכל שיש לתלות
בטעות תלוין • כאופן שאין לך איחר
אלא כשמגע אחדים יתרים שאינם
מגיעים לך המניין שהוא רגילות למנו'
בו וגם כשלא בא מכווניה שאחדים
עם כל הכוס המניניס שרגילין למנות
בהם • לכי ליכא חלא מהני אז הוי
טעות •

י"ט והיכא לאיתנהו
לתלויהו

כגון שא"ל הלוי חמשים ומלא ששים
וחמש והיה רגילות למנות בעשרייתא
ואיכא למימר דלמא טעה בחד עשרה
וגם שאחלי שבהם היה מונה העשריו'
היו ה' כמנין העשריות שבכוד שמנה
ואולי ערבם יקל בזה היה נראה
לומר דכ"כ לא טעו אינשי שיש כאן
טעויות מש ונים ומוקלקי' ולא דמי
לטועה פעמים הרבה בחשבון שבכל
מין טעות מ' אך פיון שהלטו לומר
דכל דליכא למחלי בטעות תלינן
אין לנו כח להחירו :

ומהתברא דלוקא כי שזיק
כו' בחוסן המשפט
סימן ר"ל הביא הטור ז"ל דין זה
העשרייתא בזה הלשון וכן אם טעה
במנין המעות שנמצא חסרון אז יתרון
על המנין שפשקו חוזרים לעולם לחבו'
החסרון או היתרון . ואפי' אם לא
חבעו היתרון אם הוא בכלי שהעשה
מועה כגון לפי המנהג שרגילין למנות
וכו' • והרב ז"ל בב"י הביא סוגית
הגמרא ופ' רש"י עליה ולשון הרמב"ם •
ולבסוף כתב וז"ל כתב רבינו ירוחם
בנ"ט ח"ג מכל מסבא הוא ואמר טעיתי
במנין המעות שנתתי לך חייב להחזיר
בנ"ל ובהגה' מרדכי בפרק הנ"כר כתוב
בהפך עכ"ל • מהמשך דבריו נראה
שנתכוין להביא דין זה לתלוש משם רבינו
ירוחם ושלא לזכר כלל בדברי הטור •
ומלבי הטור ז"ל כתב דין זה בכלל דברי
דקאמר תחלה בגמלא יתרון או חסרון
על המנין שפשקו חוזרים לעולם
לחבוע היתרון • ואח"כ אמר אפי'
אם לא חבעו היתרון אם הוא
בכלי שהעשה טועה חייב להחזיר
ומדגבי לא חבעו כתב אם בכלי
שהעשה טועה • ונשמע בשלי דמאי
דקאמר מעיקרא חוזרים לעולם
לחבוע היתרון מיירי אפי' בענין שאינו
בכלי שהעשה טועה ויש לו לחבוע
ולומר שטעה • ואי לא"ה כל דברי
הטור הראשונים אין להם מקום
ולא היה לו לומר אלא אם אם וכן
אם טעו במנין המעות שנמצא
חסרון או יתרון אפילו לא חבעו אם היא בכלי שהעשה טועה וכו' •
חייב להחזיר וממילא הוה משמע דכל שכן כשחבעו אלא ואי תרתי
קאמר דבשחבעו בכל ענין חייב אפילו אינו בכלי שהעשה טועה •
ויש דין אפי' בלא חבעו חייב להחזיר והוא בכלי שהעשה טועה ונמצא
לפי זה רבינו והטור ורבינו ירוחם ז"ל בשטה מ' וכותייהו נקטונן ולא
כהגהת מרדכי :

וראייתו ז"ל אינו מכיר שכך הוא לשון המרדכי וכתב הרב ז"ל
שהבליע לו בחשבון בכלי שאין הטעה טועה אפילו אם
בא המותן לאחר מכאן לחבוע המעות ממנו נראה דלא יהיב ליה כלום • וכן
מלאחי בהוספו' ורמיה מהיה לאמר פרק הספינה גבי פלוגתא דרב
יהודה ורבנן מכר לו את הגמל לא מכר את הבקר ולוקח החם פלוגתא
דר"י ורבנן כלאיתא החם וכו' דהמים מודיעים אבל הכא לאין הדמים
מודיעים לא ע"כ • והיינו דהחם בהספינ' פרכי' לרבנן לאי אין הדמים
ראיה ליהו בטל מקח ומשני כאן בכלי שהעשה טועה כאן בכלי שאינו
הדע' טועה דלמא כשאין הדעת טועה אמרי' מסתמא במתנה יהיב ליה
ואינו יכול לחבוע :

ולדעתו לא דמי כלל להחס הטעו' אינו במנין אלא בשומה וקילת
הגמל ובשוויו לכל שבא לידי שוי . ולאי לכל שהוא בכלי
שהעשה טועה איכא למחלי בטעות אבל כשהוא יותר מכאן ליכא חוס לא
לומר שטעה שהרי הכל יודעי שומת הגמל כמה שוה וטעות שקר
היא אצל כל אדם וכ"כ שם הרב
הגמקי ז"ל לגמל הדבר ידוע שאינו
למכר מאתי זוז הלכך הוי אידך מי
טעון בריא דולאי לא טעה אלא למחל'
איכון ועכשו חוזר מ' ולפיכך
מוקמינן זוזי היכא דקיימי אבל הכא
טעות המנין אף ע"ג דלא עבילי
אינשי למטעי באותו הסך הרי הוא
באפשרות דאולי לא נזהר היטב ואידך
לא מצי טעין בריא שלא טעה . ולאין
לזה טוען בריא מוליא כדברי רבינו
ז"ל :

דגם יש לדרך אחרת שמותר ולאו
מחלוקת הרמב"ם והגאונים
ז"ל הוא בפ"ל וכבר הסכמו הרא"ש
וה"ה ז"ל שהלין עם הרמב"ם ז"ל
ברבית שכבר קבלו המלוה ועתה בא
להחזירו שאם מחלו המלוה מתיל
מטעם הראי' שהביא מהגזלנין
ומלוי רבית שהחזירו אין מקבלין מהם
לאלמא המחילה מועלת אבל ברבית
שעתיד ליקח ולאי לא מהני בים
מחילה ומתנה ושגם הרמב"ם מולה
להם :

ומה שכתב רבינו וזה שכתבנו
שאין מקבלין וכו' . לבריו
ז"ל המוכיח לכאורה בהא דאין לחלק
שכל אלו שדנין החזרה בגזלה קיימת
וברבית קיים עשקי' וכו' • דהא
בהיא סוגיא דהגזל דמייתי לה
רבינו ז"ל לקמן מסקינן והשתא לאמר
דב נחמן בשאין גזלה קיימת אפי' קיימת
אילי ואילי לאחר תקלה ולא קשיא כאן
בגזלה קיימת כאן בשאין גזלה קיימת
וכו' • דלאמא תלוק זה איתיה כפי
המסקנא ואיך לתאו רבינו בשתי
ילים • והרי"ב כתב בהדי ת"ר הגזלניי
ומלוי רבי' שהחזירו אין מקבלין מהן
והמקבל מהן אין רוח חכמים נוחה הימנו
וה"מ בשאין גזלה קיימת אבל גזל קיימת
מקבלין מהם • וגם הרמב"ם כתב
בספ"א דגזלה • ואף על פי כן
אם לא היתה הגזלה קיימת וכו'
תקנת חכמים היא שאין מקבלים
ממנו וכו' וכן העלה הרא"ש ז"ל
בפסקיו . אלמא לכל הני רבותא
ז"ל איתיה לתלוק . דבין גזלה קיימת
לבשאינה קיימת • ולמה כתב
רבינו שאין לתלק בזה :

ונראה ולאי שלא כיון רבינו
לומ' שאין שום חלוק
ביניהם כלל לדא גמר' ערוכה
הוא • אלא כונתו שאין לנו להחליט
ולומר דלוקא בגזלה קיימת דין בהם
החזרה ובשאין גזלה קיימת לא שייך בה החזרה כלל לעולם • דהא ולא
ליתא לנסי לאיתי' לתלוק זה היינו לומר . דכי אשכחן בשום לוכתא
לאין דין החזרה הוא לוקא לשאין גזלה קיימת דלא אשכחן
מעולם כשהגזלה קיימת שנלון בו שלא להחזיר כי לעול' מחזירין אבל
לא בעבור זה יוחלט לבשאינה קיימת לעולם אין מחזירין שהרי
מצינו שכירות בי' שהוא רבית מחזירין אף על גב דאינו קיים • אלא ע"כ
לריכין אנו עוד תלוק אחר בשאין גזלה קיימת דאף בזה פעמים
מחזירין • זו היא כונת רבינו :

ומה שחירץ תחלה שר' בימיו בלבד הורה ולאורו תקן וכו' •
כן כתבו התוס' בשם ר"ת ז"ל ומה שהקשה על זה רבינו
ממשנת כל הגזלין משלמין בשעת הגזלה • התוס' הביעוה בדבריהם
שכתבו בזה הלשון • ולכך לא פריך לקמן אלא מברייתא דהוה שונה
רבי חייא שהיה תלמידו של רבי ולא הקשה ממתניתין דקתני משלם
בשעת הגזלה לפי שהמשניות היו קודם ר' אלא שרבי שלרן אבל ברייתא
היה שונה רבי חייא מה שהיה מוסיף רבי על המשניות ע"כ • הנה
הם מוכרים למתניתן . למשלמין בשעת הגזלה שלאה ר' כפי מה שהיה
קודם

חייב להחזיר אבל אי אתי בתר הכי ואמר טופייאנו יתירתא יהבית
לך וטעיתי אף על פי שחיא בכדי שאין הדעת טועה ויש לנו
לומר דילמא מעיקרא יהמונהו ניחליה בתורת מתנה או בחדא
מהני אנפי אחריני רהתירא וזכה בהן חאחד והשתא חוא דקא
בעי למחדר א"ה מחזירין לו דאיהו ברי' ואידך שמא ובבולא גמרא
קיימא לן בריא ושמא בריא עדיף :

דגם יש דרך אחרת שמותר למלוה להחזיק במעות שלקח
ברבית והוא כגון שמחלו אצלו הלוה אחר שדעו
שניהם שאיסור רבי' עשו בזה הותר לו והמחילה מועלת לשניהם
ובדגרסינן בקמא פרקהגזל קמא ת"ר הגזלניזמלוי ברבית שהחזירו
אינמקבל יקבהן והמקבל מהן אין רוח חכמים נוחה הימנו פירוש אלא
שיש ללוה לחלו אצל המלוה אם רצונו שתהי רוח חכמים
נוחה הימנו והטעם כדי שלא יהו נמנעי' מלהשיב וכדי לפתוח
להן דרך תשובה ואמר רב יוחנן ביסי דבי נשנת משנה זו פירו'
בימיו אירע מעשה שתקן הוא תקנה זו דמעשה באדם א' שביקש
לעשות תשובה ואמר' לו איש זו ריקה אם אתה עושה תשובה
אפי' אבנטך אינו שלך ונמנע אותו האיש מלעשות תשובה באות'
שערה אמרו הגזלנין ומלוי רבית שהחזיר אין מקבלין מהן והמקבל
מהן אין רוח חכמים נוחה הימנו ומכאן יש מוכיחין דמרקתני
המקבל מהן אין רוח חכמים נוחה הימנו אלא שיש ללוה למחלו
לו ולהניחו אצלו ובזה יצא המלוה ברבית מידי איסורו מכלל
שהמחילה מועלת ברבית • וכן בזה סברת הר"מ וזה מה שכתב
בספר משפטים חורו מקצת הגאוני' ז"ל שהלוה שמחל למלוה
בתבית שלקח ממנו או שעתיד ליקח אף על פי שקנו מידו שמחל
או נתן מתנה אינו מועיל כלו' שכל רבית שבעולם מחילה הוא
אבל התורה לא מחלה ואסרה מחילה זו ולפי' אין המחילה
מועלת ברבית אפולו ברבית של דבריהם ויראה לי שאין הוראה
זו נכונה אלא מאחר שאומרי' למלוה החזר לו וידע הלוה שדבר
אסור עשה ויש לו לישלו חימנו אם רצה למחול מוחל בדרך שמוחל
הגזל ובפי' אמרו חכמים אין מקבלין מהם והמקבל מהן אין רוח
חכמים נוחה הימנו מכלל שהמחילה מועלת עד כאן : ואיכא
דקשיא להו ההוא דגרסינן באי זהו נשך וסבר רב נחמן מחילה
בטעות לא הויא מחילה והא אמר רב נחמן גבי מוכר פרות דקל
ובולי' ומורינא דאי שמיט ואכל פירי לא מפקי' מיניה ומשני'
התם זביני ומהניא להו מחילה הכא הלוא' ולא מהניא להו
מחילה והאי קושי' ליתא דמחיל' בטעות שאני דמסתמא ביון דלא
ידע לא מחיל ליה כמלרת' דאסורא כגון הלואה אבל זביב' דמהלי
ולאו בטעו' מחילתו מחילה ושרי : וזה שכתבנו שאין מקבלין
מהן ואם עבר וקבל אין רוח חכמים נוחה הימנו יש לנו לישב דבר
זה כי כמה משניות וברייתות וכמה מעשי' נמצאים בגמרא שהיו
מעשים וכופין את הגזלנין לשל' כדאיתא בההוא דגזל נסכא מחבירו
וכו' ודהוא עיבדא דגזל מחבריה ואזל כרב בהו כרבא ואת'
לקמי' דרב נחמן ואמר זלו שומו ליה שבחא' דאשבח אלמ' שהם
היו דנין לחייב הגזלנין לחזר גזלתן גם בענין הרבית מצאנו בכמה
מקומות שאנו אומרי' ר' בית קצוצה יוצאה בדיינין וא"כ דאין מקבלין
מהם למה מטריחין חד ינין להוציא מהן הרבי' ואין לני לתר'
ולחל' שכל אלו שדנין בהן הזור' בגזל' קיימ' וברבית קיי' עשקי'
דהא אפי' בשאינו קיים אנו מוציאים ובראמרי' באז"נ האי מאן
דמסיק בחבריה זוזי דרבית' ומבח ליה בשכירות הבית ונפרע
על ענין זה מדמי הרבי' שהיה לו עליו כי מפקי' מיני' תרים' מפקי'
זה הרבית בוראי אינו בענין שבכבר דר ברבית והלך לו וא"ה בופין
אותו ונותן אותו שכירות משלם דהואיל והיו דמי רבית בידו על
כן

Digitized by Google

קולס התקנה ובמסקנת דברי הם אמרו לגם הסיפ לסוף אלו מליאות דקאמר בימי רבי נסנת מסכה זו מפרש ר"ת דלא נסנת אלא להתות דרא:

ולפום ריסטא קשה לסוגיא דאלו מליאות הכי איתא ת"ר וכו' בעוסק בגמרא אין לך מלה גדול ומוז ולעולי הוי רן למשנה יותר מהגמרא • ופרכינן הא גופה קשיא וכו' אמר יוחנן בימי ר' נסנת מסכ' זו שבקו כ"ע מתני' ואזלו בתר גמר' הדר דרש להו ולעולם הוי רן למשנ' יותר מהגמרא • מאי דרים כדדרים רבי יהודא בר אלעי מ"ל סגד לעמי פשעה אלו ת"ת שנגנות נעשות להם כנדונות וכו' וסיימו לסנן ר' יהודה אומר הוי זהיר בגמרא שנגנת תלמוד עולה זהון • ופרש"י בימי ר' נסנת מסכה זו הא דקתני גמרא אין לך מלה טובה הימנו לפי שמסרבו תלמידי שמאי וכו' מאי דרים מתחלה בסדקה שגם' גדולה עכ"ל • הרי שרבי הוא שתקן בימיו לגכת אחר הגמ' לסבת המחלוקת • אלא שאתר' כך הוצרך לתקן בספר בעבור המשנה נאפ"ה דקאמר עלה וסיימו לתקן ר' יהודא אומר הוי זהיר בגמרא וכו' • לאלמא אף מה שתיקנו בימיו ובדורו כתבו במשנה והיכא קאמרו התוס' דלא הקשה ממתני' למשלם בשעת הגזלה לפי שהמשניות הוי קודם ר' אלא שבבי סדרן וכו':

אמנם במעט פיון בוות' מבואר' בנקל אף צורך להתריך:

אלא שיש לנו לתרץ וכו' גם זה הסתירון הביאוהו התוספת בשם ר"י ז"ל ואיכא למידק דבשלמא הך ברייתא דמייתי לגזלנין ומלוי ברבית ורועין וגבאין וכו' איכא למימר דאתיירי בשמומנתן בכך שכן מוחים שתם • אבל הסיא דסנית להם אביהם מעות של רבית וכו' היכי פריך מינה דמי דקאמר ר"ל סגד לעמי פשעה אלו ת"ת שנגנות נעשות להם כנדונות וכו' וסיימו לסנן ר' יהודה אומר הוי זהיר בגמרא שנגנת תלמוד עולה זהון • ופרש"י בימי ר' נסנת מסכה זו הא דקתני גמרא אין לך מלה טובה הימנו לפי שמסרבו תלמידי שמאי וכו' מאי דרים מתחלה בסדקה שגם' גדולה עכ"ל • הרי שרבי הוא שתקן בימיו לגכת אחר הגמ' לסבת המחלוקת • אלא שאתר' כך הוצרך לתקן בספר בעבור המשנה נאפ"ה דקאמר עלה הוי זהיר בגמרא וכו' • לאלמא אף מה שתיקנו בימיו ובדורו כתבו במשנה והיכא קאמרו התוס' דלא הקשה ממתני' למשלם בשעת הגזלה לפי שהמשניות הוי קודם ר' אלא שבבי סדרן וכו':

כן יש לנו לתרץ שרבי בימיו בלבד הורה ואמר דין זה ולדורו תקן אותו אבל לא נהגו בו לפניו ואף לא נהגו לאחריו אלא שקשה לזה התירוץ זו המשנה שאנו מוצאין כל הגזלנין משלמין כשעת גזלה ואות' המשנה מסתמא רבי שנאה ובימיו היתה נוהגת אלא שיש לנו לתרץ שלא נתקן תקנה זו אלא בגזלנין העוסקין בענין הגזל תדיר באותו מעש' דהתוא גברא דא"ל אשתו אפי' אבנט' אינו שלך שכל עסקו ומה שרווח בכל ימיו מן הגזל היה גם המלוי ברבית כל ימיהם קמצא ממונו מעסק ומאלו שנה רבי שאין מקבלי' מהם שאלו אם יבואו לחחזיר לא יספיק להם את שלהם וישארו רקנין מכל ממונם ובזה יהיו נמ:עין מל עשות תשובה ורד רבי לסוף דעתם ותקן שלא יקבלו מהם בדי לפתוח להם תשובה אבל מי שאינו גוזל או מלוה ברבית אלא דרך מקרה ואין עיקר עסקו בכך זה ודאי צריך להחזיר אף בימי רבי ועל זה איבא דק"ל א"כ מצאנו חוטא נשבר שכל אדם שעסקו בגזל לא נקבל ממנו והוא פטור ואף על פי שעדיין ממון הגזל בידו על כן מתרצי' שעיקר כל תקנת רבי לא היתה אלא במי שרוצה לחזור מעצמו בלא עשוי ב"ד ואנו מכירים בהם שדעתם לחזור אחר תשובה יפה אבל מי שאינו חוזר מעצמו ודאי כופי' אותו להחזי' ועל בגון אלו נשנו כל הברייתות והמשניות שבגמרא שדנין דינ' הגזלה והרבית להחזירו מהן אבל לא נתקנה תקנה זו אלא לשבים לרצונם • ואף על פי שאין אנו מקבלין מהם אינם יוצאים ידי שמים עד שיהו מחזירין והאחר לא יקבל וברגרסינן בהגזל ובי מאחר דאין מקבלין מהם למה מחזירין לצאת ידי שמים • ובל זה שפסקנו שאין מקבלין מהם ה"מ בשאין אותה גזלה עצמ' קיימת או הרבית עצמו או דבר המסויים אבל אם היתה גזלה קיימת או הרבית דבר המסויים והרי הוא בעצמו בעין מקבלין מהם ורוח חכמים נוחה הימנו אם יקבל מהם וכדבר' בהגזל והשתא דאמר רב נחמן באן בגזלה קיים' כאן בגזלה שאינו קיימת אידי ואידי לאחר תקנ' רבי ולא קשיא כאן בגזלה קיים' כאן שאינה קיימת ומקשינן והא אבנט גזלה קיימת הוא ואפי' הכא אמר שאין מקבלין ממנו ומשנינן דמי אבנט קאמר וכולה מילתא בדאיתא התם:

ה וכן יש דרך אחרת שמותר לאדם להלוות ממון שהוא בידו ברבית שאינו אלא מדבריהם והוא בגון אפטרופ' המונה על ממון דיתומי' שמותר להלוו' משת היתומי' שהן בידו לאד' נאמן שיהיו לו נכסי' רחוק להפס' וקרוב לשב' וא"ל רתהי' נושא ונותן בהם אם יש ריוח תתן להם חלקם מן הריוח ואם יש הפסד את' תפסיד לבדך שזהו אבק רבית שאינו אסור אלא מהבריהם ובנכסי יתומי' לא גזרו וכדתרסינן באי זהו נשך אמר רב ענן אמר שמואל מעות של יתומים מותר להלוותן ברבי' א"ל רב נחמן משו' דיתמי ניגהו ספי להו איסורא יתמי דאכלי דלאו דידהו ליזלו בתר שבקיהו ואסיקנא דמותר להלוותן קרוב לשבר ורחו'

וכל זה שתקנו שאין מקבלין וכו' • הלשון הוא מגומגם קצת דמשמע מיניה דהריבית בעצמו והדבר מסויים הם שתי חלוקות ואין הדבר כן דבגזלה כל שהגזלה קיימי בין מסות לבר מסויים או אינו מסויים חייב להחזיר • ובריבית לוקח דבר מסויים חייב להחזיר ושאינו מסויים בלא אמנם כוונתו מבואר' דבריבית מדרבי בעי שיהי' הדבר עצמו בעין • וגם שיהיה דבר מסויים • אבל אם אינו הוא עצמו בעין אף על פי שהיה דבר מסויים או שאינו דבר מסויים אעפ"י שהוא עצמו אין חייב להחזיר:

ה וכן יש לרך אחרת שמותר לאדם להלוו' וכו' בלקח ע' וממסקני הגמרא דמייתי דבינו נרשה בהלוה לדריך שיהיה, זה ע"י בית דין • ובלורך הבית דין נאמרו ג' טעמים • הא' לרש"י ז"ל מפני שיש להם כח להפקיר נכסי המקבל אצל היתומים ולהתמות עמו קרוב לשכר ורחו' להפסד • ופי' דברי המרלבי ז"ל וז"ל פרש"י משום דהפקר ב"ל הפקר להפקיע ממון הוא"ל ולאו רבית דאורייתא הוא דאינו קרוב לשכר ורחוק להפסד כך דקדק הרר הנוי ז"ל עכ"ל • ודברים אלו הם אצלי תמוהים דמשמע מדבריהם דמשום דאינו רבית דאורייתא הוא • מ"ה הפקר ב"ל הפקר להפקיע ממון הא אי הוי לאורייתא אין הפקרם הפקר • והא עיקר הפקר ב"ל הפקר הוא אפי' במלי מלאורייתא וקדושין ויוכיחו שיש כח להפקיר ולהוציא אשה מחזקת אשת איש כל שכן גבי רבית • ואדרבה דברי של הרבריה אין אלו מרבין לטעי' ס פקר ב"ל ויש לנו לומ' מעתה אי כי תקון לאו ביתומים תקנו מילי דהוה אתא ר"ת שמותר להלוות לת"ת ברבית דרבנן דולאי מעטם אלא על כך גזרו עליהם הוא וכן בכל אם הטעמים שהתירו אבל רבי' הוא משום אלא על כך גזרו ולא מטעם הפקר • ובהליא כתב הרמבם ז"ל בפ"ל דבגכסי יתומים לא גזרו • ור"מי ז"ל עצמו כתב לעיל בהלי' גבי קרוב לשכר ורחוק להפס' דביתומים לא גזור אלא יכלו מעותיהם כו' • הטעם הטעי הוא לתלמידי הר"שבא שהבי' הרב ז"ל בב"י בשמ' דב"ל לריכין כל ליטו' רשו' מהם לתין אפטרופוס רשאי להלוות מעצמו בלי רשות ב"ל שים תועלת ליתומים בכך • הטעם הלליסי להרלאם ז"ל כי היכי לתיהוי אלוה לימתא דבית דין: **והטור** ז"ל בדיני הרבית הי' ק"ם כתב ומעות של יתומים מותר להלוותם קרוב לשכר ורחוק להפסד אי' אם יהיה ריוח שיתלקו ביניהם ואם יהיה הפסד שיהיה הכל על המקבל וה"הא בכל רבי' דרבנן ע"כ: **ואיבא** למידק עליה דהתוספות ובגמרא נראה דמלריכין בבית דין דאמאי כתב אביו אם הרשבא ז"ל הוא מלינו למימר דלא נחית הטעמא אלא לומר בסברת אביו אם דשייך לענין הרבית • אבל התנאים הלריכים לענין הללות עלמה אין כאן מקום אלא בדיני אפוטרופוס ואתם קא סמיך • אבל אין הלבר כן דבתי"ם הי' ר"ל מייתי הסברת הרמבם בענין אי ב"ל מוקמי אפוטרופא להלוות המעות אי לא ואיהו פליג עליה ומייתי ליסנת דהש"י גופיה אומר הטעם לעריך ב"ל הוא מפני שיש להם כח להפקיע ממון המקבל אלמא לורך הב"ל הוא דבק מוכרח להיתר הסכר אלי לאו להפקרן הפקר שיש הלבר אסור בחופן אלא סגי בלאו ב"ל ואם כן קשה דבכאן שהוא עיקר דין הרבית ה"ל לומר שלריך להלוותם בב"ל כדי שיהא מותר להלוות קרוב לשכר • וכיונא בזה ק"ל על רש"י ז"ל גופיה לכיון אלא אותר קרוב לשכר אלא בפני ב"ל מפני שהם מפקירין ממון המקבל: היכי קאמר שהם רב יוסף בר חמא מעות של יתומים מותר להלוותם קרוב לשכר ורחוק להפסד • הא ס"ל לאחטויי שיהיה בב"ל כדי שיהיה הסכר מותר דבשלמא להך טעמא איכא למימר דלא אחת לאשמועינן אלא שיהרת הרבית בכאן ג: אבל לטעמים לורך הב"ל הוא עקר הסיתר • והרמבם ז"ל שבשוף • פ"ל לא כתב לורך הב"ל היינו משום דלדיליה אין הב"ל לריך כדי להתיר הרבית אלא לענין ביתומים • ומים סמך על דבריו בפי"ת דנחלות כי שם ביאר בהליה שלריך בית דין שהם הליכים הסיכים לאותם הללות: ו"ט ואיבא

ואינו עושה אסור בזה • ובפרק א' דגזלה כתב"ה ס ז"ל אם רולה לקבל ולכוף את הגזלן בב"ל הם נזקקין לו •

ולפום ריסטא קשה לסוגיא דאלו מליאות הכי איתא ת"ר וכו' • הלשון הוא מגומגם קצת דמשמע דבעוסק בגמרא אין לך מלה גדול ומוז ולעולי הוי רן למשנה יותר מהגמרא • ופרכינן הא גופה קשיא וכו' אמר יוחנן בימי ר' נסנת מסכ' זו שבקו כ"ע מתני' ואזלו בתר גמר' הדר דרש להו ולעולם הוי רן למשנ' יותר מהגמרא • מאי דרים כדדרים רבי יהודא בר אלעי מ"ל סגד לעמי פשעה אלו ת"ת שנגנות נעשות להם כנדונות וכו' וסיימו לסנן ר' יהודה אומר הוי זהיר בגמרא שנגנת תלמוד עולה זהון • ופרש"י בימי ר' נסנת מסכה זו הא דקתני גמרא אין לך מלה טובה הימנו לפי שמסרבו תלמידי שמאי וכו' מאי דרים מתחלה בסדקה שגם' גדולה עכ"ל • הרי שרבי הוא שתקן בימיו לגכת אחר הגמ' לסבת המחלוקת • אלא שאתר' כך הוצרך לתקן בספר בעבור המשנה נאפ"ה דקאמר עלה הוי זהיר בגמרא וכו' • לאלמא אף מה שתיקנו בימיו ובדורו כתבו במשנה והיכא קאמרו התוס' דלא הקשה ממתני' למשלם בשעת הגזלה לפי שהמשניות הוי קודם ר' אלא שבבי סדרן וכו':

אמנם במעט פיון בוות' מבואר' בנקל אף צורך להתריך:

אלא שיש לנו לתרץ וכו' גם זה הסתירון הביאוהו התוספת בשם ר"י ז"ל ואיכא למידק דבשלמא הך ברייתא דמייתי לגזלנין ומלוי ברבית ורועין וגבאין וכו' איכא למימר דאתיירי שמומנתן בכך שכן מוחים שתם • אבל הסיא דסנית להם אביהם מעות של רבית וכו' היכי פריך מינה דמי דקאמר דאל"ל סגד לעמי פשעה אלו ת"ת שנגנות נעשות להם כנדונות וכו' וסיימו לסנן ר' יהודה אומר הוי זהיר בגמרא שנגנת תלמוד עולה זהון • ופרש"י בימי ר' נסנת מסכה זו הא דקתני גמרא אין לך מלה טובה הימנו לפי שמסרבו תלמידי שמאי וכו' מאי דרים מתחלה בסדקה שגם' גדולה עכ"ל • הרי שרבי הוא שתקן בימיו לגכת אחר הגמ' לסבת המחלוקת • אלא שאתר' כך הוצרך לתקן בספר בעבור המשנה נאפ"ה דקאמר עלה הוי זהיר בגמרא וכו' • לאלמא אף מה שתיקנו בימיו ובדורו כתבו במשנה והיכא קאמרו התוס' דלא הקשה ממתני' למשלם בשעת הגזלה לפי שהמשניות הוי קודם ר' אלא שבבי סדרן וכו':

ואע"פי שאין אנו מקבלין וכו' סעור בחשן המשפט' סימן ש"ו תוכתב ומיהו אם רלה לצאת ידי שמים ולהחזי' אינו מוחין לגגזל מלקבל ויכול לקבלו ע"כ ומ"ם שאין ב"ל מוחין לגגזל מלקבל ניחא לי הי' לאין לו לקבל ממנו אין ב"ל מוחין בידו • אבל מ"ם עוד ויכול לקבלו לא ידענו מאי קאמר דמשמע דכשהגזל רולה להחזיר כדי לצאת ידי שמים יכול הגגזל לקבלו ואינו דומה שום תפש והא ולאי ליתא דבפיר' אמרו בגמר' מחזירין ואין מקבלין מהם אלא למה מחזירין לצאת ידי שמים ולאמאי אף כשמחזירין לצאת ידי שמים אין מקבלין • ואולי כונתו ז"ל לומר לתעיג לאמרינן לאין מקבלין מהם לאו למימרא דיש בזה אסור ממש אלא דאי רות תמיים נותה הימנו בקבלתו אבל אם רלה לקבל יכול

כן יש לנו לתרץ שרבי בימיו בלבד הורה ואמר דין זה ולדורו תקן אותו אבל לא נהגו בו לפניו ואף לא נהגו לאחריו אלא שקשה לזה התירוץ זו המשנה שאנו מוצאין כל הגזלנין משלמין כשעת גזלה ואות' המשנה מסתמא רבי שנאה ובימיו היתה נוהגת אלא שיש לנו לתרץ שלא נתקן תקנה זו אלא בגזלנין העוסקין בענין הגזל תדיר באותו מעש' דהתוא גברא דא"ל אשתו אפי' אבנט' אינו שלך שכל עסקו ומה שרווח בכל ימיו מן הגזל היה גם המלוי ברבית כל ימיהם קמצא ממונו מעסק ומאלו שנה רבי שאין מקבלי' מהם שאלו אם יבואו לחחזיר לא יספיק להם את שלהם וישארו רקנין מכל ממונם ובזה יהיו נמ:עין מל עשות תשובה ורד רבי לסוף דעתם ותקן שלא יקבלו מהם בדי לפתוח להם תשובה אבל מי שאינו גוזל או מלוה ברבית אלא דרך מקרה ואין עיקר עסקו בכך זה ודאי צריך להחזיר אף בימי רבי ועל זה איבא דק"ל א"כ מצאנו חוטא נשבר שכל אדם שעסקו בגזל לא נקבל ממנו והוא פטור ואף על פי שעדיין ממון הגזל בידו כן מתרצי' שעיקר כל תקנת רבי לא היתה אלא במי שרוצה לחזור מעצמו בלא עשוי ב"ד ואנו מכירים בהם שדעתם לחזור אחר תשובה יפה אבל מי שאינו חוזר מעצמו ודאי כופי' אותו להחזי' ועל בגון אלו נשנו כל הברייתות והמשניות שבגמרא שדנין דינ' הגזלה והרבית להחזירו מהן אבל לא נתקנה תקנה זו אלא לשבים לרצונם • ואף על פי שאין אנו מקבלין מהם אינם יוצאים ידי שמים עד שיהו מחזירין והאחר לא יקבל ובהגרסינן בהגזל ובי מאחר דאין מקבלין מהם למה מחזירין לצאת ידי שמים • ובל זה שפסקנו שאין מקבלין מהם ה"מ בשאין אותה גזלה עצמ' קיימת או הרבית עצמו או דבר המסויים אבל אם היתה גזלה קיימת או הרבית דבר המסויים והרי הוא בעצמו בעין מקבלין מהם ורוח חכמים נוחה הימנו אם יקבל מהם וכדבר' בהגזל והשתא דאמר רב נחמן באן בגזלה קיים' כאן בגזלה שאינו קיימת אידי ואידי לאחר תקנ' רבי ולא קשיא כאן בגזלה קיים' כאן שאינה קיימת ומקשינן והא אבנט גזלה קיימת הוא ואפי' הכא אמר שאין מקבלין ממנו ומשנינן דמי אבנט קאמר וכולה מילתא בדאיתא התם:

ה וכן יש דרך אחרת שמותר לאדם להלוות ממון שהוא בידו ברבית שאינו אלא מדבריהם והוא בגון אפטרופ' המונה על ממון דיתומי' שמותר להלוו' משת היתומי' שהן בידו לאד' נאמן שיהיו לו נכסי' רחוק להפס' וקרוב לשב' וא"ל רתהי' נושא ונותן בהם אם יש ריוח תתן להם חלקם מן הריוח ואם יש הפסד את' תפסיד לבדך שזהו אבק רבית שאינו אסור אלא מהבריהם ובנכסי יתומי' לא גזרו וכדתרסינן באי זהו נשך אמר רב ענן אמר שמואל מעות של יתומים מותר להלוותן ברבי' א"ל רב נחמן משו' דיתמי ניגהו ספי להו איסורא יתמי דאכלי דלאו דידהו ליזלו בתר שבקיהו ואסיקנא דמותר להלוותן קרוב לשבר ורחו'

Digitized by Google

יט ואיבא לספוקי במעות מי שנתעם לאמריכן פל נערה שב"ל יורלין לנכסיו אלי שרי להלוותן ברבי' לרבנן בנכסי יתומים או לא • מי נימא לסוו כנכסי שפוי אלף על גב דב"ל יורלין לנכסיו השמת דאסור להלוותן כשל יתומים כיון דעלה קאמר בגמרא דהמפקיד אפטרופא לקנני לא מוקמינן • ובסליק בתב הרמב"ם בפ"ו דמחלות נשבה ששבוי וכו' ב"ל יורלין לנכסיו ומעמידין לו אפטרופוס וקופר ובונר ומוכר ספירות ומניח למיתן עם שאר המטלטלין בב"ל וכו' • אלמא הלמיס שלו דינס שיוכמו בבית דין ולא שילוים קרוב לשכר ורחוק להפסד : ה"נ בנכסי הסוטה נימא דכה"ג : **אן** דילמא שאני סוטה דלאו בכלל לקנני הוא שהרי כתב הרב בח"ם סי' רפ"ה בשם הרשב"ם ז"ל מי שנשתנה ב"ל מעמידין לאפטרופו לפקח על נכסיו מדאמרינן אפטרופוס לקנני לא מוקמינן • אלמא בעלמא מוקמינן ושוטה מלוה לפקח בנכסיו נקט ע"כ וכ"כ הרב"ם סימן כ"ב בשם הרש"ל וכיון דמלמי סוטה לקטן ומוקמינן ליה אפרנ"ה בעולם לפקח על נכסיו • מיהא למימר דהה"ל מתנין מעותין קרוב לשכר ורחוק להפסד :

ומתברא לי דשוטה כיתום גמו' הוא דכי היכי דלא גזרי רבנן ביתמי בתבן רבית כי היכי דלא ליכלי קרנא אם יאכילוהו פרוטה פרוטה הכא נמי לא גזור בנכסי שוטה • ולא דמי כלל לנכסי שבוי או יוצ' לעמת וכיולא • דהתם לאו מהנה נכסי קא אכלי ואם עמדו ביל בים דין בלא הלואה לא מכליא קרנא הלכך חלה עליהו גזרה דרבנן • אבל נכסי שוטה שע"מ צריך להאכילו מהם אם יתנו לו פרוטה פרוטה יכלה הקרן : ומ"ה גרמה לכיתום ממש דמי :

ותשובת סרב בעל ת"ה ז"ל דסימן ס' הכי ליקא דלוקה דמי שאין לו דין יתו' אבל יתו' שהגדיל א"ל גדול שמת אביו ואינו יודע להתעסק בנכסיו דינו כקטן כדלייק מינה הרב ז"ל בב"י : ואם כן בלי ספק דבמי שנשתנה איכא למימר דכי אין לתמוה היכי לא משתמש חל מהפוסקים להתיר בהכי • דמהאי טעמא לא רצה הרב להתיר במעות אלמנה ובקש פנים לאסור • דשאני שוטה מאלמנה דהיא שכיחא טובא וגם לעולם נאמר דיש אצל היתום • וכיון דהכא נאמר דין היתום ולא הוזכרה אלמנה והשמיטום העפרשים משמע דבהך מילתא אין דינם שוה • אבל שוטה מלחא לא דשכיחא היא ולא סוטה בכל מקום ליתום :

ועל דבר אלמנות העלה הרב דלא דמי ליתומים דשאני אלמנות שהן מתעסקות כשאר נשים ולא בעינן שיהו מתעסקות בנכסים ואסור להלוות מעותיהן אפילו בתבן רבית ומסיק דהכי נקטינן • וא"כ המנהג שנתפשט בזמננו זה להלוות לאלמנות ליתומים בהלואה אין לו שום שרש ועקר ורחוי לעקרו :

ו ויש לעיין אם עבר בהאפטרופוס וכו' סברת רבינו ז"ל בזה אינה מו סכמת מכל וכל • וכפי מראה מדברי הרב ז"ל הרשב"ם ז"ל חולק עלה לגמרי וז"ל הרב ז"ל אפטרופוס שהלוה מעות היתומים ברבית וכן גבאו לקה שהלוו מעות לקה ברבית קטנה כתב בהגהת מרדכי דקטנים שלריכין להחזיר • וכ"כ בספר התרומות בח"ג • ולענין אם נכם האפטרופוס הרבית ונתנו להם כתוב בספר התרומות בחלק שנזכר שחוזר הלוה ומוציא ממנו וחוזר מהיתומים • ואי"שבת בתשובה חלק של כל זה שכתב על האפטרופוס של אלמנה ויורש גדול שהלוה ברבית שאין האלמנה ויורש חייבים להחזיר לפי שהם לא החנו באותו רבית ולא לקחוהו מיד הלוה אלא הלוה נותן לאותו אפטרופוס שהחנה עליו עמו והאפטרופוס נתן לאלמנה ואפי' בגדול נמי בכל כי הא אין חייבין להחזיר ופלתנן בגדול ומאכיל את בניו והיינו לפניהם פטורים מלגלגם • כל שכן הרבית שאינו גזל גמור וכ' גם האפטרופוס פטור לפי שהלוה לאו לאפטרופוס הוא נותן ע"ל שיעבב לעצמו אלא כדי שיתן לאלמנה או לבעל המעות וכו' ע"כ •

ותדלה איכא למידק של הרב ב"י ז"ל מלקמן בלשון כולל והרשב"ם חולק עכ"ז משמע דס"ל דהרשב"ם חולק על כל מה שכתב קודם לכן בשנין זה החזרת הרבית דין כשהוא ביד האפטרופוס שהוא לון אמרלי בין כשהוא כבר לדם שהוא דין רבינו ז"ל ו' נא ליה לאפוקי כל כך המחלוק דהא כל עקר יסודו דהרשב"ם דהוא מעשה גנוזל ומאכיל פטור מלגלגם ומתנים שהשובה יש לומר שהוא אין האלמנה ויורש חייבים לגלגם לפי שהם לא אתנו וכו' • ואם כן נאמר דמקלת דבכה"ג שבבר בא לידם לבא

הפזרה אבל אם הם עדין ביד האפטרופוס מולה גם פוא אלריך להחזיר ומ"ש וגם האפטרופוס פטור • פשיטא דהיינו דשחא לבבר מלומטעמא דקאמר אלא נתן ע"ל שיעבב לעצמו אלא כדי שיתן לאלמנה וכו' ומסתפק' אלחרה שמב יש מבוארות יתר :

ובתשובה עלמה יש לי לדון במה שרלה לפטור אלמנ' ויתום מהחזרת הרבית מטעם אלא גרע מגזל גמו' להגזל ומאכיל את בניו פטור מלגלגם יוקשה להא לבמאכיל לבניו פטוריס הייתו דוקא אחר יתום כלמוכח הכא בגמרא וכיון לפוטרם מן הרבית מאותו הטעם משמע דמאן דיהיב רביתא מייתם מניה אלי לאו הכי חייבי' להחזיר כמו גזל ומאכיל לבניו לאם לא נתייאשו הבעלים חייבים לגלגם • והכי מסתברא דכיון דמלעתיה יהיב רביתא ולאי יתום גמור הוא • ולפי' מאי מיריה אפטרופוס אלמנה ויתום כל לדבות ע"י' אמלעי' ושליח לא יהא חייב להתיר לה איכא יתום ושנו רשות שנותן הרבית מתיאם ממנו והשליח נוטלו לבעל המעו' וכה"ג בגזלה נמי כל לאיכא יתום ושנו הסות פטור מלגלגם • וגם השליח עצמו אינו חייב אפילו ע"ל שיגבנו לבעל המעו' מתנו כטעמי' דהרש"ל גופי' באפטרופוסי' אלא דאלמנה מ"ש מאחר :

וליבא למימר דהרשב"ם סבור כמו שהבית שמרלכי בשם רש"י דרבי' שאינה בתם מיד הלוה למלוה מותר לא"כ היה הרשב"ם מתיר באפטרופא רבית קנוקתא פי' לכתחלה • ואנן חזינן לאפי' לא בא"ם ברור ליה הזירא :

ושמא איכא למימר בהא דנשמע ליה ז"ל דדוקא גבי אלמנה ויתום איכא יתום משום דסברי אינשי דמלוה עבדי להבנות' וכיון דאבה הותר לגמרי גבי יתומים לא מה קי דין רבית להבית ומזון אלמנה ליתומים ויתום גדול לקטן • הלכך גמרי ויהבי הרבית והוי יתום • אבל לגבי אחריני כיון דילעי אנשי אסורא הוא ושיגלה בליינין לא מתיאשי דאמרי אנשי אף על גב דיהבינן עתה הרבי' • כל כמה דבעינן אפקי' מיניה בשיטא ולייגא •

מיהו מהאיא דרמי בר חמא גבי הנאת לכם אביהם מעו' של רבית דקאמר זאת אומרת רשות יורש כרשות לוקח דמי • משמע דבכל הסם רבית איכא יתום • ונמצא א"כ לפי דברי הרשב"ם ז"ל לכל רבית לאוריתא ע"י אחר אינה יוצאה בדינין :

ועוד ק"ל דמדבריו וכאן נראה בהדיא דאסור ליתומים אינם חייבים להחזיר המעות של רבית • ואלו הריב"ם ז"ל בתשובה דמייתי הרב ז"ל לקמן והיא בסי' תס"ם מויתי בשמו להפך שכתב וז"ל ונ"כ ליתומי' דלאו בני מעבד מלוה ניהו כל שבאו לידם מעות של רבית קנוקתא אותם להחזיר • ואעפ"י שראיתי בתשובה להרשב"ם דאפילו במעות של יתומים רבית קנוקה יוצאה בליינים מה שכתבתי ז"ל יותר נכון עכ"ל • ושתימה מהרב ז"ל שהביא כל אלו התשובות ולא את לבו שהיא כפתחו של אולם לזאת שהתירה • דשיכ התשובות דמייתי רי"בם להרשב"ם היא אפי' אחר שבאו המעות ליד היתומים דאי אלו הכי לא היתה סותרת דברי הריב"ם בעלמו ולא היה כותב עליו שמה שהאת כתיבה נכון • אם לא שנאמר דמיירי הריב"ם ז"ל שהיתומים עצמם הלו בדבות אלא שעדיין לא הגיעו לתיבו' דמעבד מלוה וזה רחוק :

ושמא נאמר דמאי דקאמר הריב"ם הל שבאו לידם לאו אותם אלא כל שהם בחזקתם • וכשהם ביד האפטרופוס הרי הם של יתומים וביד מקרי תדע שהרי הריב"ם ז"ל מביא כל זה על מעות הקדש שכתבתי למעלה אם הפירות עדיין בעין אלא חלקם הקדש לעניים היה אפשר לומ' שיש לו להחזיר למוכר לפי שעת הדחק ז"ל אבל ודאה שאפי' לדע' הדחק ז"ל שאסר רבית קנוקה בהקדש עניים לא אסרו אלא להחזיקה דומי' דמעות של יתומים וכו' הרי למה שלא להתיר להקדש עניים הוא אפי' היו המעות בעין ולא נתחלקו עדיין לעניים ועלה קאמר דומיא דעניים אלמא כל מאי דשקיל ודרי לפטור בעניים הוי אפי' המעות לא הגיעו לידם ממש ואם כן מגיעו למימר לכה"ג אינה תשובה הרשב"ם שדאה ולפי זה יש ג' מחלוקת בדבר רבינו בעל התרומות סובר לאפילו נתן האפטרופוס המעות ליתומים חייבי להחזיר לאפטרופוס והאפטרופוס ללוה וסדי ב"ם סובר לאפילו הם עדין ביד האפטרופוס איכם בתולת החזרה אין לתומים לאו בני מעבד מלוה ניהו וכל שהמעות בחזקתם אין לכוף על הפסדם • והרשב"ם מביל פשרה שבשם ביד האפטרופוס מוליאין מידו כיון שעדיין לא בלו לידי היתומים ואם בבר קבלום פעמים מלהחזיר כמו הגזל ומאכיל

לבנו

Digitized by Google

לבנינ ולענין הלבה אם הלו ליה היתומים מסלימים לסיתה כל חק כי טעניים כוותיהו קטיון לתקוטרופו' נרחה להגאל. רבינו ומהרב ז"ל בהגה' מרלכי חקר אמינ הוסור לאסור • וגם הרשבא כפי מה שפירשנו הר"יבא ז"ל מיקל. ק"ל. יחילקם לגבייהו:

ז' נבן יש אפטרופוס אחר מי סוגיא זו בהזסב הוא בלח כ"ו • ובלוקמתא לכלפק סלקום עניין מה שכתוב לקמן ע"ז בפסקת המתחלת ולא עוד אבל • ולין זה דרבית מותר בקקש הוא מוסכם מאל והביאו העור גם הרמב"ם ז"ל בתשובותיו • ואבי תמיה שלא נזכר בדברי הרמבם ז"ל בשום מקום ולא ידעתי למה כיון שהיא גמרא ערוכה והרבו ז"ל שלא להסמיט שום דין

ח' מיהו מסקלם לילן וכו' גם הרמב"ם ז"ל בכלל י"ג סי' י"ז כתב אולמי לא הותר רבי' קנולם אלא לסקלם של בלק הבית מקום לכתיב מחיך וכו'

ומה שכתב רבינו אלא כ"ל שאם נמצא אלם כו' על למעות יתומים ומעות עניים ס' הוא לכל לכר אולמרינן בפרק שור שנגח כו' מימרא זו היא בדאם בפרק • וגם הר"יבא הביאה לענין זה בסי' ח"ם בזה הלשון • ובן הקלם עניים בכל מקום כלין היתומים כלאמרינן בפ' שור שנגח ל' וה' אבן יל עניים אבן לאמר רב יהודה אמר ר' מנאל היתומים אינם לריבים פרוזבול ר"ג ובית הינו מביאם של יתומים הנה שהביאו ראיה מלין היתומים לין הקלם עניים עכ"ל:

ואי סימא מאי ראיה איכ' להוחרו מעות עניים בחבר רבית מלחזינ לענין אחר הוסו ליתומים להיות לאבן יל עניים אבן כי היכי לר"ג ול' מביאם של יתומים • והרי בפרק המקין אמר רב ניחלאי ובכל יתומים הרי הם הקלם וכו' • ומסיק שם רב נחמן לעולם ילם על העלינה לומי' לקלם ואפי' במשלו הם פירות או נתנו למים לפירות הוינן מלמים להו הקלם להיות ילם על העלינה אי לאו להות רעה לילהו אלמא הקלם גמור ויתומים כי הלי ניתנו ואפ"ה לענין רבית חזינן הקלם מוחר ברבית קנולה ומעות יתומים לא היתרו אלא בחבר וכי היכא לאע"ג הסיו יתומים לקלם לענין חזרה מ"מ לענין רבית אינם שוים ה"ל נימא לאע"ג לעניים ויתומים הם שוים בהא לאבן יל עניים ויתומים אבן מ"מ לא בעבור זה יהיה מוכרח להשוותם לענין אבן • הא מלתא לפסיטא לעקר הסברא הוא מלקאי בין

יתומים אלמא דחד דינא דייני' להו והילכך כיון דקרוב לשכר ורחוק להפסד אינו אלא רבית דרבנן עיקר ויש שרצו לאסרו אפילו קרוב לשכר ורחוק להפס' מטעם שבני ראיר העשירים נהנין מאומו רבית דניחא אף על גב דלא קיצי כיון דרווח רווח וזה אינו בלום שלא אסרה תורה הנאה דממילא ברבית המותר למלוה ולוה דאם כן האיך רבית מותר בשל גבוה בגון מעות בדק הבי' ושל לשכה והלא הצבור נהנין מהם וניחא להו בהך רווחא שהרי מהם מוציאים תמידים ומספין וכל קרבנות הציבור והדבר ידוע שאם לא יספקו אלו הם היו מביאין משלהם ואף על פי כן כיון שעיקר הממון משל הקדש דאית להו הנאה לצ בור בהחיא רווחא הילכך אינו אלא ממון עניים שהוא אסור לעשירים לא ילוונו ברבית דאחיך קרינא ביה ולא עוד אלא ששמענו מפי רב צרפתיבי נסמכו הרבנים להתירו להלוותו ברבית קציצה לישראל שלא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה וזה הממון אין לו בעלים ידועים שהרי זיבו בו אף הנולדים ולזה אין אני מודה להם שאני קורא בהם אחיך ואין אני קורא בהם בשל הקדש דנכסי הדיוטה והגזבר המלוה אותו הוא הנקרא שלהם והוא נקרא מלוה ורבית חבא מלוה למלוה הוא ואסור בקציצה:

ז' נבן אפטרופוסותו ברבית קציצה והוא גזבר ההקדש ובהתנאה בפרק הזהב רבית ואונא להדיוט ואינה ביתא ואונא להקדש ושיעלי' ואי רבית דהקד' היכי דמי איל ימא האאיך ק"ב קב' והלא מעל הגזבר פירוש בשהוצא מעות הקדש לחולין ולא הכנים להקד' תוקתיהן כלום והיל' כיון דמעל הגזבר נפל לחו' לחולין והוו לחיו להדיוט פי' משל גזבר שהרי עליו לשלם קרן וחומש ומשני הב"ע דא דקתני אין רבית לרהקדש לא בהלוואה קאי אלא בהדיוט שקבל מעות הלשכה מן הגזבר לספק סלתות בל השנה למנחו' שלצבור מד' באין בסל' ועמדו מג' מפני שהקדו ואלו גבי הדיוט אסור לפמו' על הפירות ער שיצא השע' וכאן אעפ"ג שלא יצא השער עדיין מד' פוסקים ובדתניא המקבל עליו לספק סלתות מד' ועמדו על ג' מספק מד' מספק מד' שיר הקד' על העליון' רב פפא אמר הכא באבני בנין עסקינן פי' לשיל' בהלוא' ובגון דאיזיף ק' בק"ב ודק' ק"ל והלא מעל הגזבר לאו מעות עסקינן אלא באבני עסקינן ובאין שהלוה הגזבר מאה אבנים להדיוט בק"ב ודקא ק"ל והלא שעל הבא ליכא מעיל כדשמואל דאמר בונין בחול ואח"כ בקדישין פירוש בשחיו קונין האבנים והטיט ואדיו קונין אות ן במעות ההקדש אלא קונין אותן בהקפה כדי שלא ימעלו בהן אם ישבו האומנין וחעם עליהם ואינם חקדש עד שיהם כנויות בחומה והילכך אינלו מעלה לגזבר אעפ"ג שעדיין חול הוא כיון שעומדת לרקדש מלוה אותן אין באן

משום רבית ובן הל הרא:

ח' מיהו ההקדש דירן דאיתיה ממון ענוי' דהא אין מקדי שיו ואין מעריכין זאין מחרימין אמרינן אם ואם הקדיש סתם פסק חר' יוסף אבן מגש בפרק בית כור מסתמא לעניים או לבתי כנסיות הוא הילכך ה"ל כשאר זמנין הדיוטיש בו משום רבית ואסור לחלוותו ברבית הוו אינו עחיך לפנים דאחיך קרינא ביה ולא נקרא ממון הקדש כלל אלא מפני שהוא אסור לעשירים הלכך אסור לרהלוותו ברבית ולא עוד אלא שנראה שאסור להלוותו כלל לא לישראל ולא לגוי ולעשות בו שום דינה בעלים אלא א"ב משתבר בו בדבר שהוא כגון לסף וזולתו ברי שיראא טובן כל שעה שיצטרכו לו עניים וכמו ש שנינו בשקלים מיתר שוריל לשבה מה היה עושין בה' לוקחין בהם ליונות שמנים וסלתות והשבר להקדש דברי ר' ישמאל ר' עקיבא אומר אין משתברין בשל הקדש נאפלא בשל עניים ומפרש טעמא בגמרא בשל הקדש מאי טעמא אין עניות במקום עשירות בשל עניים מ"ט דילמא מתרמי עניא וליכא למיתב ליה וקי"ל כרבי עקיבא ובכתובות פרק שני דייני גזילות קא מייתי לה אגב גררא ובן התב רבי האיי גאון בספר המקח שערי' דן מקח במה דאוי להרויח הענין הראשון ממון הקדש וענינו אין ראוי לאדם לא שיסחור בו ולא שיעשה בו שום דיוח כעולם לפי שהוא לגבוה והוא אינו צריך לסחורות בני אדם דכתיב לי הכסף ולי הזהב חענין השני ממון עניים והצדקות אינו ראוי שיסחור בו גזברם כדי לעשות בו דיוח אלא צריך שיהא מוכן בכל שעה ושעה שיצא עניים שיהא מצוי במה שילקח להם מה שיאכלו או מה שיסכסו או שיהא מוכן כמנהג לפדיון שביים ואלו דיה בסחורה לא היה מוכן להם כמו שיה' הדמים מוכנין כשהן בעין ועל זה גרסינן אין משתברין בשל הקדש ואף לא בשל עניים ע"כ אבל נ"ל שאם נמצא אדם שנהיו נכסיו משובים ומהימן ושמע דינא ולא מקבל שמתא דרבנן ומשתבר בהן בדבר המצוי בעין כגון אלו השולחנים שמחליפין את המטבע מטבע מדינא זו במטבע מדינא אחרת בל זה דבר מצוי בכל עת ובכל שעה ומענינהו מוחרו לחפקירו להם להתעסק בם בזה קרוב לשכר ורחוק להפס' בדין ממון יתומים דמטון יתומים ומעות עניים אחד הוא לכל דבר מדאמרי' בפ' שור שנגח אנן לי' עניים אנן דאמר רב יחנן אמר שמואל היתומים אינן צריכין פדיון קבל ר' נבי' ד' אביהם של יתומים ועניים לא: בעי' ומן מראה ביתומים ועניים לא: בעי' ומן מראה לחו דכיון דקיצי עליהו אי אף על גב דלא קיצי כיון דרווח רווח וזה אינו בלום שלא אסרה תורה הנאה דממילא ברבית המותר למלוה ולוה דאם כן האיך רבית מותר בשל גבוה בגון מעות בדק הבי' ושל לשכה והלא הצבור נהנין מהם וניחא להו בהך רווחא שהרי מהם מוציאים תמידים ומספין וכל קרבנות הציבור והדבר ידוע שאם לא יספקו אלו הם היו מביאין משלהם ואף על פי כן כיון שעיקר הממון משל הקדש הרבית מותר בו ואף עלגב דאית להו הנאה לצ בור בהחיא רווחא הילכך אינו אלא ממון עניים שהוא כממון של יתומים שהתירו בהן קרוב לשכר ורחוק להפסד אבל לא ילוונו ברבית דאחיך קרינא ביה ולא עוד אלא ששמענו מפי רב צרפתיבי נסמכו הרבנים להתירו להלוותו ברבית קציצה לישראל שלא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה וזה הממון אין לו בעלים ידועים שהרי זיבו בו אף הנולדים ולזה אין אני מודה להם שאני קורא בהם אחיך ואין אני קורא בהם בשל הקדש דנכסי הדיוטה והגזבר המלוה אותו הוא הנקרא שלהם והוא נקרא מלוה ורבית חבא מלוה למלוה הוא ואסור בקציצה:

ויש מרבי' לאסרו אפילו קרוב לשכר וכו' בחמת מי ממון בסברת זו לאמר הלרך דבינו לחות מפני שהיה סלאה לממלאה כו' דמשמע דלאו לאו לסיה ממילא הסיה נאסרת לפס' מרי אפילו סיה סלאה גמורה מה בבך שכל עקר הדבר תלוי אם מי שפוה בעל זה הממון שהיטו עמיד מוחזק לקבל ממנו אבל דבית מעל עלמו או לא אם הוא מוחר אלמו מוחר אם כן אין אלו ברבים לאסור מפני הלו הנפרי' בסרי הערים עלמו אסור בקבלתו ואם הוחר הקבלתו אסם עלמם ל"ל מאפי' יחנו הנעשרי' ואלמם עלמם בעלי המעות הנלאים גמור ומפורסם לסבת הענייי אין בזה אסור דע"כ לא קאמרינן לאסור לאלומת מנה ע"מ שיסן לפלוני ל' זוזים אלא כשהמלוה עלמו אסור לקבלו לפיכך נאסר ג"כ לסתו לאחר בסבתו דה"ל כאלו הוא עלמו קבלו • אבל כשהמלוה עלמו מוחר לקבל ולאי לגם לאחר שמקבלו בהבחו מוחר אלא עליך מגברא לאחי מחמתיה:

ולא עוד אלא שמענו וכו' הלי הממון בעלים ידועים כחבו הרשבא ז"ל סי' חרס"ט בלשון אפסר ומייב בי אלין רמי לעשות כן פן יפרנוגזר • בזה המקום מחר וכו' • והריב"ש הביא לדבריו יותר בחורך קי' חס"ל ולעניל ז"ל לפי שורת הדין להלכה במעמו אל אסר תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה וכלן אין מעות עסרי אלו אסר תורה אלא ילוונו ברבית דאחיך קרינא ביה ולא עוד אלא ששמענו מפי רב צרפתיבי נסמכו הרבנים להתירו להלוותו ברבית קציצה לישראל שלא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה וזה הממון אין לו בעלים ידועים שהרי זיבו בו אף הנולדים ולזה אין אני מודה להם שאני קורא בהם אחיך ואין אני קורא בהם בשל הקדש דנכסי הדיוטה והגזבר המלוה אותו הוא הנקרא שלהם והוא נקרא מלוה ורבית חבא מלוה למלוה הוא ואסור בקציצה:

ודברין ז"ל לריכים לי' בהוף ממ"ש להת למשמע דהאסב דלוקת בקש גבוה הוחר ברבית לא הקלם עניי' הוא משום להקלם גבוה הי' כמעות מיוחדים לא ולכוחם בהקלם עניים מיוחדים אמוה מ' להשך

Digitized by Google

דהוא אפשר לומר כן שפרי אמרו שם רבי׳ דהקדש ביכי למי וכו׳ מוקי לה רב הוספיא הכא במאי עסקינן לגון שקבל עליו לספק מלאכה ועמדו מג׳ מספק מל׳ וכו׳ ופסיקא דפירות קולם שלא הפער היום אלא אבל רבית • ואם כן קשה טובא היכי קאמר ממנו רבית אבל אסור לליתן לו רבית לא נתמעט • ומנ״ל להתיר ללוות מהם ברבות כיון דאזהרה דלא תשיך לאחיך היא גם בלוה וקפי הגמרא גר תושב הוא בכלל אחיך • מיהו בהא איכא למימר כדמייתי רבינו בה קדמתו גבי הלוות המומר דלא עבר מהם לפני עור דכיון שמותר להלוות לו הוא מין מוזהר מהם לא תשוך וליכא מכשול • ה״נ כיון דגר תושב ולאי מין מוזהר מלהלוות לישראל ברבות מ״ה אין ישראל עובר בלא חשיך שעקר אזהרה זו הוא לא תגרום למלוה שישוך:

אבל הכמן אלו בישוב הכל הוא דגר תושב לאו אחיך הוא בלל וכי מעטוה קרא דאל תקח מאתו לאו למימרא למהו אחיך הוא אלטריך קרא יתירא למעט אלא מהו לכתיב גר ותושב וקי עמך וסמוך ליה אל תקח מאתו נשך • משמע מסתמא דהאי אל תקח • גם גר תושב דסמוך ליה קאי ומ״ה פריך ממתני׳ דלוין מהם וכו׳ ופריך דב נחמן דהא לא אפשר לומר דקאי נמי גר תושב לכיון דקאמר אחיך ובתר הכי גל תושב שהוא גוף אחר זולת אחיך מ״כ הוו שנים וה״ל לקרא לומר בלשון רבים אל תקח מאתם • והשתא דקאמר מאתו • ע״כ אחד מיניהו בלבד קאי ומסתמא שלין לי׳ אמאן דמסתבר גנפי דהיינו אחיך ולא גר תושב שאינו אחיך וכי כתיב גר תושב אינו אלא לענין ואי עמך דקאמר שאתה מלוה להמיותו כדכתיב רש״י ז״ל:

והטור ז״ל ברים הלוה רבית כתב דבר חורם אותר לה לוותי לכותי ברבית לכתיב וקי אחיך עמך וכותי אין מלוין, להחיותו וכו׳ והא אלא מפיק ליה מפשטא דקרא דלנכרי חשיך • דהא אפילו נימא דאיכא מ״ע כסברת הרמב״ם ז״ל הא מיהא התירא נפיק מינה • היינו משום דבגמרא מוקי לה רב נחמן לענין ללות מהם • דלא קרי ביה אלא חשיך כמשמעותיה ולא לא חישוך דהסבר רבא • ומ״ה מיתי לה מותי אחיך שלא נמלא בו מחלוקת:

ואת אמאי לא מוחיב ליה תו רבא לרב נחמן מהא לוקי אחיך עמך דהוא טעמא דרבית וכרי לאו אחיך הוא ובשלמא להרמב״ם ז״ל דרבית לע״ג מלוה ניחא דלא פריך אלא מכח האי קרא דלנכרי חשיך דכיון דהתורה אמרה שמלוה להלוותם ברבית לא היה לחכמים לאסור קרוב לומה שכתבו המוספת בקושיא אחרת אבל לעור ורבינו ז״ל דלא הוי אלא רשות הוא דאיל והוא מיתי לה מותי אחיך ה״ל דבכא לא שייך לא נקמו גלות מהם כדמוקי לא תשיך לבסיה כתיב ביה אל תקח מאתו נשך ותרבית ז״ל משום דהאי ומי אחיך לגבי רבית מייתי ליה לעיל רב נחמן בר יצחק לענין הסחורה דרבי׳ • ומ״ה לא מוחיב מינה רבא: דהוה מלי לדחויי דמאי דלאתמעט עכ״וס מאחיך היינו שאם נטל ממנו רבית אינו חייב להחזיר אבל לא להלוות ברבית • ואף על גב דהמוספר כתבו לע״ל דרבא לא ס״ל כרב נחמן בר יצחק דהאי קרא לוחי אחיך אלא כר׳ יוחנן דכבר הוכחנו שאין לדבריה מוכרחי׳ ומה גם דחש לחיה:

והא לא מייתי רבינו הטור הירא דלאוות מהם • היינו משום דלא לאתן להם לא הוו מייתי ליה אלא לומר דאף על גב דמלאוריית׳ שרי • רבנן גזרו עליה מטעם שמא ילמיל ממעשה • אבל ללוות מהם לא גזרו דליכא למיחש שלמוד כ״ם דמלאוריית׳ שרי ולא הוצרכו לאמרו:

והרמ״ם כתב שמ״ע הוא להלוות לעכו״ם וכו׳. רבו החולקים עליו ז״ל בסברא זו כאשר הבית הרב ה״ה ז״ל בכ״ה • ויהרב ז״ל בב״מ הבית בשם הרן סיוע לדברי הרמב״ם במה שפירש הסוגיא שמבית רבינו שלא תסתור הברתו • וגם אני בעניי מבית כדמות דאיה מלאמרינן בשוף פרקין ואלו עוברין בלא תעשה • ומפרש אביי כל הלאוין הסייבים לכל מ״

ס וכן יש דרך אחרת שמותר לישראל להלוות ממונו ברבי׳ והוא שילוונו לנכרי וכן לגר תושב מותר להלוות ברבית שנאמר לאחיך הא לאחרינו מותר ומי׳ רבנ״ גזרו ואסרו שלא יהא מותר אלא בכדי חייו גזירה שמא ילמד ממעשיו בהיותו רגיל עמו״ח מותר להלוותו אפילו להרויח וה״מ רבית קצוצה אבל אבק רבית נוטל מהם כל אדם ואפי׳ יתר מכדי חייו וכדגרסינן בפרק איזהו נשך תניא לוין מהן ומלוין אותן ברבית וכן בגר תושב ומוקי לה רב חייא בכדי חייו ורבינא מוקי לה בית״ח ואפי׳ יתר מכדי חייו דתלמיד חכם הוא לא גמר ממעשיו והר״מ כתב שמצות עשה הוא להלוות לע״א ומפיק לה מהתם דגרסינן בספרי פרשת כי תצא לנכרי תשיך זו מצות עשה ובספר ההגהות כתוב א״א אני לאמצאתי שמע״ז זו אולי טעה ברהיא דספרי ופירושה לנכרי תשיך זו מצות עשה משום דה״ל לאו מכלל עשה עשה והוא שלא ישיך לישראל ע״כ וכן הקשו עליו מההיא דגרסינן בהחיא דמכות דדרש התם בספרי לא נתן בנשך אפילו לע״א לא מוזיף והא דקאמרינן לנכרי תשיך לאו למימרא דלהוי מצות עשה שעל דרך אחרת פירשו ר״ש זוזו פירוש מאי דכתוב מרב הונו בנשך ותרבית לחונן דלים יקבצנו אחר רב פנון שבור מלב שנוטל מישראל ממונן והונן ונותנו לאומות העולם ע״א שהן דלים מן המצות ואמר רב נחמן אמר לי הוגא בגון רבית העכו״ם פירוש אפילו רבית שנוטל ישראל מן העכו״ם יורד ממונן לטמיון ומותיב ליה רבא לרב נחמן לנכרי תשיך מאי לאו תישוך פירש לאו למימרא דמצות עשה היא אלא דהכי פריך מאי לא תישוך כלום מותר אתה ליקח ממנו נשך וכיון דמותר אתה ליקח למה מורידו לטמיון ומשנינן קרי ביה תשיך כלומר אתה ישראל תנשיך לו כלומר אתה ישראל יכול אתה ליתן לו רבית ומקשינן תשיך לא מניא דלאו הכי כלומר וכי בא הכתיב לצוות עלינו ללוות מע״א על כל פנים ולתת לו רבית דאלו להתיר פשיטא מהיכא תיתי דאסור ומשני דלהכי אמר שתנשך לע״א לא בא לחייבנו בכך אלא לרמוז שמכלל הן אתה שומע לאו דדיקא לע״א אם תרצה תנשך אבל לאחיך לא תנשך לו ומקשי׳ והאי למאי איצטריך והלא כתיב ולאחיך לא תשיך ואוקי ליה בלוה לומר לא תנשך לו לישראל חבירך ומשני לעבור עליו בעשה ולא תעשה פי׳ לא תעשה דלאחיך לא תשיך שר״ל לא תנשך ולעבור עליו בעשה מלנכרי תשיך דמשמע הא לאחיך לא תנשך ולאו הבא מכלל עשה עשה ועל זה הדרך פר״ש ז״ל שאינו אלא רשות להלוות לע״א מן התורה ורבנן אסרו עליו אלא בכדי חייו ובדלעיל וההיא דספרי דאוקי לנכרי תשיך במצות עשה יש לפרשה כפי׳ הראב״ד ז״ל:

ע וכן יש דרך אחרת שישראל נותן מעות רבית לישראל אחר מקבלו והוא מותר בגון שיש ע״א באמצע וביצד ע״א שלוה מעות מישראל ברבית ובקש להחזירם לו מצאו חבירו ישראל אחר לע״א זה ואמר לו תנם לי ואני אעלה לך בדרך שאתה מעלה לישראל אעפ״י שבשעה שפורע הע״א לישראל יטול מזה ישראל הרבית ויתנהו לידו של ישראל המלוה הרי זה מותר ואין כאן חשש רבית מיהו אם העמידו הע״א

ממונו לעכו״ם אבל אסור לליתן לו רבית לא נתמעט • ומנ״ל להתיר ללוות מהם ברבות כיון דאזהרה דלא תשיך לאחיך היא גם בלוה וקפי הגמרא גר תושב הוא בכלל אחיך • מיהו בהא איכא למימר כדמייתי רבינו בה קדמתו גבי הלוות המומר דלא עבר מהם לפני עור דכיון שמותר להלוות לו הוא מין מוזהר מהם לא תשוך וליכא מכשול • ה״נ כיון דגר תושב ולאי מין מוזהר מלהלוות לישראל ברבות מ״ה אין ישראל עובר בלא חשיך שעקר אזהרה זו הוא לא תגרום למלוה שישוך:

אבל הכמן אלו בישוב הכל הוא דגר תושב דאו אחיך הוא בלל וכי מעטוה קרא דאל תקח מאתו דאו למימרא דאו אחיך הוא אלטריך קרא יתירא למעט אלא מהו לכתיב גר ותושב וקי עמך וסמוך ליה אל תקח מאתו נשך • משמע מסתמא דהאי אל תקח • גם גר תושב דסמוך ליה קאי ומ״ה פריך ממתני׳ דלוין מהם וכו׳ ופריך דב נחמן דהא לא אפשר לומר דקאי נמי גר תושב לכיון דקאמר אחיך ובתר הכי גל תושב שהוא גוף אחר זולת אחיך מ״כ הוו שנים וה״ל לקרא לומר בלשון רבים אל תקח מאתם • והשתא דקאמר מאתו • ע״כ אחד מיניהו בלבד קאי ומסתמא שלין לי׳ אמאן דמסתבר גנפי דהיינו אחיך ולא גר תושב שאינו אחיך וכי כתיב גר תושב אינו אלא לענין ואי עמך דקאמר שאתה מלוה להמיותו כדכתיב רש״י ז״ל:

והטור ז״ל ברים הלוה רבית כתב דבר חורם אותר לה לוותי לכותי ברבית לכתיב וקי אחיך עמך וכותי אין מלוין, להחיותו וכו׳ והא אלא מפיק ליה מפשטא דקרא דלנכרי חשיך • דהא אפילו נימא דאיכא מ״ע כסברת הרמב״ם ז״ל הא מיהא התירא נפיק מינה • היינו משום דבגמרא מוקי לה רב נחמן לענין ללות מהם • דלא קרי ביה אלא חשיך כמשמעותיה ולא לא חישוך דהסבר רבא • ומ״ה מיתי לה מותי אחיך

אחד וקאמר לוה עובר על לא תשוך לאחיך ולאחיך לא תשיך ולפני עור לא תתן מכשול ואם איתא דאיכא נמי עשה ללוה אמאי לא קאמר ללוה עובר מחלאה לאוי ותל עשה דהא לאו לענין הפרעה למלקות קאמר דברבית ליכא מלקות כיון שנתן להשבון אלא להגליל ולהלבו' האסורין קא אתי ומ"כ לימא נמי באי עשה אלא ולאי נראה דלאו לעשה ליטלא אתא אלא למלוה ממש לנכרי:

וכן הקשו עליו מסיפא דמכות כו' אני תמיה מאלו המקשים דהא במכיל תין דלא"כ מייתי קרא דמלוה כולו בנשך ותתבים לתוכן ליס יקבלמו וקאמר עלה רב נחמן אמר לי הנא לא נגרסה אלא לאפי רבית דעכום זבו' וכי פריך ממתניתין לווין מהם ומלוין אותם ברבית פרוק עלה לא נגרסה אלא בכלי חיין אז בת"ח: ונ"ל לפ"ז ל"ל דמאי דדרים רב סונא אפי' רבית דעכו"ם וכו' אקרא דמלוה הוכו הייכו מחקנת חכמים אז בעלמא כדכתבו המוספת: ואם כן מאי אולמיה לקרא כספו לא תתן בנשך דמקשו מיניה לדרמב"ם ז"ל מקרא דמרבה הוכו. הא ולאי כי היכא דקרא דמרבה הוכו מיירי במאי דגזרן רבנן אז בדרך אסמכתא. ס"ל קרא דכספו לא תתן בנשך הוי הא סה"ג דאלא"ה לדילהו נמי הא מיהא מלאורייתא שרי ואין בו שום איסור ולמה אמר כספו לא תתן בנשך דעכו"ם בהלי הנך עבירות דמכתב בהא נמי אהורא מיכא. וכל שכן למאי דלייקינן מסיפא דקרא עיסה אלה לא יאוט לעולם הא עוסה אחת יאלה יאוט וכו' אלא על כרחין צריך לומר סתא מדרבנן אז אסמכוה אהאי קרא ואם כן אין מקום להקשות מזה על הרמב"ם ז"ל:

ומקשינן

ומקשינן חשיך לא סגיא בלאו הכי כלומר וכו' עד לאלו לחתיר פסיטא וכו'. פירוש זה של הר"ם ז"ל קשה לכיון שפירש לכי קאמר חשיך פריך לא כגי בלאו הכי משום דאי לחתיר פסיטא ולפיכך משמע דבא הכתוב לצוות עליו לצוות מעכו"ם על כל פניה א"כ לעיל הי מאי לאו חשיך. היכי קאמר פירוש לאו למימרא דסבירא ליה למלות עשה הוא אלא הכי פירושה מאי לאו לא תשיך כלומר מוהר אתה ליקח ממנו נשך:

ורבינו אפשר לומר שפירושו מוחרי להא מלתא דפסיטא היא ומסיפא תיתי לן לאסור ליקח מהם רבית. דהשתא אילתא להם רבית שאינן מהניה אותם אמרינן דלא צריך קרא למשרייה בל שכן ליקח מהם רבית סיפא מוחר ולאי צריך קרא להכי אלא ולאי למלוה הוא דלא סגי בלאו הכי:

ו' וכן יש דרך מחרת כגון שים יד וכו' בשם ע"א ע"כ ובא"ת סימן ל' בתבתי סברת ר"ת ז"ל דוה לאפי' בהעמידו אצל ישראל שרי אם לא שנשא ונתן ביד ואם הקשתין בפי הסוגיא בס"ב ומ"ם. רבי אפע"י שבשע' שפ' הע"א ליישראל יטול מזה הישראל הרבית ויתנוהו לידו של ישראל המלוה ה"ז מותר. לאו למימרא דבכה"ג לוקח. אסע"א מוטל הרבית מישראל הלוה ונותן לישראל המלוה אבל אם היה ישראל אלא נותן מידו ליד ישראל המלוה אסור. דולאי בכל גונא מותר כיון לאם הע"א נתן וכלמקשו התוספות ז"ל אבריתא וכך כתב בהלי הטור סימן קס"ט גרסינו נמשך אחל לשון הברייתא.

הדינים שמביא רבינו ז"ל מכאן ואילך מרבית על יד כות לא עיינתי עליהם הגם כי"ל ובכית יוסף ז"ל:

יא וכן הוא סימן וכמושאין ידו' באמצע דמי שהרי אין מקבל השלי' אחריו' הלואת על עצמו שעל המשכון שם בטחונו ואף על פי שאינו שיה אל א פלג חלבו ורבית וגם חמלוה לא יכול לכופו לשליח לפרעו על כרחוא מותר דשליח ישראל הוא וישראל הלא הוא עושה שליח ובין שאין אחריותו של ע"א על השליח מותר אע"ג דאמר רב פפא דבעי' שנטל הע"א ביד ונתן לישראל ה"מ כשלא נפטר הראשון אבל אם נפטר אע"פ שישראל נותנו בידו הרי זה מותר דר"ל כהניחם על גבי קרקע והפטר ואית דאמרי דאסור דדוקא חניחם על גבי קרקע שאין יד ישראל באמצע אבל דתנם לו והפטר כיון שאין שליחות לע"א אסור דאע"ג דפטרי' כיון שאינו יכול למנות שלית נעשה כמו השליח. עצמו מקבל מעותיו ומלוה אותם על משכונו של חבירו ואסור כיון שיד ישראל באמצע אע"פ שלא קבל מהם אחריות אסור ומסתברא בסברא דקמאי דידאי שליחות דישראל נ ינהו ביון דישראל עושה שליח ולאו אחריות דמלוה על השליח לא בקרן ולא בחסרון ולא בבפיר' פרעון אין לך הרתר גדול מזה ובתשובה לקמאי ישראל שמשכון לחבירו משכון ואמר לו של ע"א הוא שמשכנו אצל ועולה רבית בכך וכך בחדש ומהיום ואילך יהא שלה ולא העמידו אצל הע"א ונשתקע זה המשכון ביד ישראל שלא פראו הע"א ושוה כפלים ממה שהלוהו עליו וזה המשכון הישראל רוצה להוציאו מידו בקרן לברו מפני שלא העמידו אצל הע"א מחו מי אמרינן מכר צמור היה שמכר לו כל זכותו שהיה לו על המשכון בשעה שלקח ממנו המעות ועל המשכון הוא סימן מן הקרן והרבית או דילמא ביון שלא העמידו אצל הע"א אסור: אמ"ל בהא אסור הואיל וזה המשכון קנוי לזה ישראל מתחלה והרי הוא כשאר ממון שלו היכא שאמר לו הע"א לישראל הילך משכון זה ובקש לי מעות ברבית וכן עשה וקבלם מישראל ולא העמידו אצל ע"א מהו דבין שאין שליחות לע"א משמע דאסור ואלו חמעשים פשט חדשים בכל ישראל ולא ידענו על מה סמכו והשיבו מה ששאלתם הרינו מוסיף על דבריה' שאפילו יאמר לו השליח הזה לישראל המלוה אין לי שום זכות בזה. המשכון שאפי' ישתקע בידך שלא יפדנו הרי שלך אע"פי ששוה בפלי' מקרן ורבי' שלך א"ה אסור מפני שהע"א בי"ה ילך אחר השלי ויאמר לו היכן משבוני ואחריות הע"א על שליח ישראל דהוא והרי דהיא כממון השליח ואסור אלא הנת לדם לישראל מוטב שיהו שוגגין ואל יהו מזידין ע"כ. אבל מצי' לר"ת ז"ל שהרתיר כגון שאמר לו ישראל ראשון חמלוה ללוה אני מוכר לך כל כת וזכות ושעבוד שיש לי על משכון זה אין לי עסק עמך עליו כלו' ולא לך עלי ועל מעורתיך בפגין זה מורת' ואע"פי שהראשון הלו' חייב באחריו' המשכון לע"א חתיר התם ליטול ממנו רבית עד כדי דמיו בשיבא הע"א ויפדה אותו ואם רצה ישראל ראשון לפדותו קודם שיפדנו הע"א ונתרצת המלוה הרשות בידם ליטול ממנו רבית לפי שהוא כמוכרו לו עכשו ובתב תלמיד אחד בשם רבי יעקב ז"ל כי פעם אחת חיה לר"ת משכון מע"א והוצר' למעות ונתן המשכון בידי להעלו' לו המעות עליו ויהא חוב שלי ואמרתי לפניו חיאך אהיה מותר ברבית הע"א אשר לוה ממך וחייב לך ברבית ואתה לוה ממנו על משכונתיו וענה לי אני מוכר לך כל המשכון ולא תענה לי ממנו עוד ולא אתחייב לך מעות ואתה לא תתחייב לי המשכון ובענין זה התרו פשוט. וכתב הר' יצחק ז"ל ב"ה אי יהיב ליה ישראל לע"א משכונו ללוות לו עליו משות מישראל ברבית מותר מלוה ליטול אותו רבית משום דאקנויי אקני ליה ישראל לע"א משכונו ללוה בו בריבית וכתב עליו הרמב"ם ז"ל כי נראה דמשכונו של ישראל ביד ע"א שלוה עליו בריבית מישראל כיון דאחריותיה דישראל חמלוה אחהוא משכון אסור והאי טעמא דכתב הרב ז"ל משום דאקנויי אקנית ליה לאו דסמכא הוא אבל היכא שלא לוה ישראל אלא שהשאיל משכונו לע"א ללות עליו מותר אע"פ שהלך לי הע"א ופרע ישרא"ל המעות לישראל חבירו מותר דמתנה דיהיב לע"א וכבר קנאה הע"א לכליו של ישראל במשיבת דמשיבה בע"א קונה וכל זמן שלא משכו הע"א למשכון לא קנאו ואסור לישראל ללות עליו ואחר שקנאו אע"פ שישרא' נתנו לו כפני הע"א וקבל מעותיו מישראל בשליחות הע"א כיון שהישראל אינו חייב כלום לחבירו מותר דכל שבאחריו' דע"א מותר אע"פ שאין שליחו לע"א דישרא' מ"ירם' בעלמ' הוא וכלל גדול כל שבאחריות ה"ע"א מותר ובן נמי בר ישראל דיהיב ליה משכון לע"א ואמ' לו צא ולוה לי עליו מעורת מן הע"א ולוה מישראל ואחר כך נודע הדבר בעדים אסור לישראל ליטול ממנו רבית ולא עוד אלא שאני אומר אם הכיר בו ישראל שהוא של ישראל והמעות שביד הע"א כאנסו ולא הגיע ליד ישראל הרלום שהדין להחזיר לו משכונו בלא כלו' ללוה והיא שידע המלוה בשעה הלואת שהוא שלוהו של ישראל אבל אי לא ידע חייב לשלם מעותיו לא יהא אלא נגב או גזלן תקנת השוק עשו בו ומשכונו של ישראל ביד הע"א אסלוה עליו הע"א מעות מישראל ברבית ביון דע"א לא קני משכון מישראל אסור ליטול ממנו רבית ואם אחריותו אף על דע"א ישלם לו הע"א ואע"פ

ופיתו טריף ליה דאזלי' ליומא דקנו מיניה ראיה לדבר ההיא דתנן כותבין שטר ללוה אעפ"י שאין מלוה עמו ולא חיישינן שמא כתב ללות בניסן ולא לוה עד תשרי דהא מתוקמ' בשטרי אקניאתא שאפי' יהי כדברי שלא לוה עד תשרי וקדם מקחם בין ניסן לתשרי אפ"ה משעה דקני מיניה שעביד נפשיה ליה והא נמי דכותא היא גם יש לברר אמת ועל אי זה ענין יכול ישראל להיות ערב בהלואת ישראל מע"א נרבית או בהלואת ישראל דע"כ ישראל בשלוה משת מן ע"א וקבל הע"א שלא יתבע הערב תחלה הרי זה מותר להיות ישראל חברו ערב אותה הלואה ואם לא קבל הרי זה אסור וכדגרסינן בפר' אי זהו נשך ת"ר אל תקח מאתו נשך ותרבית אבל אתה נעשה לו ערב ושיילי' ערב למאן אילימא לישרא' כלומר שהמלוה הוא ישרא' שהלוה מעות לישרא' חברו וקאמר קרא שזה מותר לישראל אחר להיות לו ערב באותה הלואה אעפ"י שהיא ברבית והא תנן אלו עוברין בלא תעשה המלוה והלוה והערב והעדים אלא ערב לע"א והא כיון דע"א הוא דיניה אזיל בתר ערבא אשתכח דישראל הוא דקא מזיף ברביתא שהרי הוא עליה' נמו לוה מן הגוי וחזר והלוה לישראל ומחדרינן אמר רב ששת בשקבל עליו לדון בדיני ישראל והוא שיתבע הלוה תחלה אם לא ימצא אצל הלוה יגבה מן הערב דהשתא אין הערב מלוה בתחלה מן הגוי וכמלוה לישראל והילכך מי פרע ערב לגוי ההיא שעתא הוא דאוזפיה לחבריה מאי דאוזיף ליה שקיל מיניה ושרי וקא שיילינן אי קבל עליו לדון בדיני ישראל רבית נמי לא לשקול ומהדרי' בשקבל עליו לזו ולא לזו בדבר זה יש שגורסין ערב לע"א ונמצא שהם מפרשים שהע"א הוא המלוה וישראל לוה וישראל אחר ערב ובשקבל עליו לדון בדיני ישראל שלא ילך אחר ערב עד שיתבע הלוה בזה הוא מותר לערב להיו' ערב באות' הלואה ויש שגורסין ערב דע"א ורוצי' לו' שהמלוה הוא ישראל והלוה הוא ע"א והער' דהוא ישראל שנכנ' ערב בשביל הע"א הלו' מן המלוה ישראל כל זה מותר בדקביל עליה לדון בדיני ישראל שיתבע הלוה תחלה נמצא לשתי הגרסאות ששתיהן להתיר בשקבלו זו סבר הראב"ד ז"ל אך בת' בפירושיו כי עכשו שנוהגי' הע"א שכל זמן שימצ' ללוה מה לפרוע לא שקיל מערבא אע"ג דלא קביל במי שקבל דמי ומותר הולכ' לסברתו בין שחלוה ישראל לע"א ברבית ונכנס ישרא' ערב לע"א הלוה בין שהלוה הע"א לישראל ברבי' ונכנס ערב ישראל לישראל חברו הלוה הע"א לישראל בדקביל ואף לא קבל מסתם בקבל דמי וזה טופס לשונו אבל אתה נעש' לו ערב אוקמינא בשנעש' לו לע"א ובשקבל עליו לדון בדיני ישראל שלא ילך אחר הערב עד שיתבע ישרא' את הלוה וכ"ש אם המלוה ישראל שהלוה לע"א ברבית שאין ישראל אחר רשאי להיות לו ערב אלא א"כ התנה הע"א שלא ידחה אותו אצל הערב כל זמן שיש בידו לפרוע ואע"ג דמחויא מלתא דהכא אע"ג דקביל עליה הכי אסור משום דכי לית ליה לגוי לסו' בתר ערב אזיל ושקיל מיניה רבי' א"ה אם קבל עליו הע"א שלא לדחותו אצל הער' מותר דהכי אשכחן בתוספת' דתניא בהדיא ישראל שלו' מע"א וע"א שלוה מישראל ישראל נעשה לו ערב ואין חושש משום רבית אלמא כי הדדי נינהו והאי דינא קא חזינא דע"א הכי דייני דכי משתכח ללוה לאפרועי מיניה לא שקלי מערבא הילכך כמי שקבל עליו לדון בדיני ישראל הוא ומותר ע"כ גם הרב ב"ה פסק כמו כן שאם הלוה ישראל לע"א ברבי' ונכנס ערב ישראל לע"א מותר בדקב' וישר' שלוה מע"א ונכנס ערב ישראל לישראל חברו הלו' מותר בין קב' בין לא קב' זז"ל בתו' בירו' ונפרעין מן האדם שלא בפניו תפתר בשהרבי' אוכלת בהן וב"ד גובין רבית תפתר בשערב לו מן הע"מום מסתבר דנמרינן מינה ישראל שלוה מעות מן עכום ברבית ישראל נעשה לו ערב דבין בדיננו בין בדיניה' כי קא שקיל רבית עכום הוא קא שקיל רביתא מישראל ולא מיתסר ערבות אלא בעכום הלוה מישרא' דבדגיהם עקר האחריות על הערב וישראל הוא דפרע הקרן והרבית מישראל ואשתכח דישראל שקיל רבית • אבל בדיננו עקר האחריות על הלוה ולא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה ישראל למלוה ישראל ומשום הכי בעינן שקבל עליו בדיני ישראל והכי איתא לישנא דגמרא דילן כאז"נ בנסתי דוקני אלמא ערב דעכו"ם כיון דבדיניה' בתר ערבא אזיל אשתכח דישראל קא שקיל רבית ולא גרסינן ערב לעכו"ם ולא אשתכח דישראל קא מזיף ברבית' ודייקינן מדקא פרכינן אי בשקבל לדון בדיני ישראל רבית נמי לא לשקו' אא"כ ישראל הוא המלוה היינו דקא מקשינן רבית לא לשקול אלא אי אמרת דמלוה עכום הוה היכי מקשינן רבית לא לשקיל אטו משום דעכום קבל שלא יתבע הערב לא יטול רבי' אלא בישראל עסקינן שהוא מלוה אבל בעכו"ם שהוא מלוה לישראל אפילו לא קבל עליו לדון מותר דידוע הוא שהעכו"ם נוטל הרבית ולא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה ולא איצטריך לברי' למי' אבל אתה נעשה לו ערב לעכו"ם המלוה ברבי' אבל רבותי הגיהו בספרים אלימא ערב עכו"ם ישראל קא מזיף ברביתא • וה"ג ירושלמי עכום שלוה מישראל וישראל נעשה לו ערב ואינו חושש פי' עפו"ם שלוה מישראל בשקבל לדון בדיני ישראל וישראל שלוה מעכו"ם בין קבל בין לא קבל עד כאן • נשאל עדין לפרש ישראל שחלוה לעכום ונעשה לו ערב ישראל חברו בשביל העכום הלוה שכתבנו שהוא מותר • הא פשיטא לן שיכול הוא להלוות לעכום מאה במאה וחמשי' וישראל נכנס בהם ערב ואין בכך כלום אבל אם התנה המלו' ישראל עם הלוה לתת לו בהו אחר העברת הזמן הקבוע ה' דינרין בכל חדש וחדש עד אם יכעב מלוותו יש לברר אם מותר לו לישראל המלוה לתבוע בהם הערב ישראל או לא • ובהא איכא מאן דמטי בה להיתר • וכן כתב סברא זו הרב יהודה אלברצלוני וזה טופס לשונו גרסי' בירושלמי תפתר בשערב אותו מן העכום הא בשערב לו מן העכום לא קאמר שהיה ערב לעכום ברבית ערבות ישראל חברו דהוא אסורא הוא ולא שבקינן ליה כדגרסינן פרק אי זהו נשך אלא פירש שערב לו מן ע"א שהוא עשה ערבות לישראל חברו עבור הע"א וכיון דישראל דיניה בתר הלוה אזיל ולא בתר הערב אשתכח דלא שקי' רבית מן ישראל אלא מן הע"א ודן הישראל הערב מן הע"א לישראל חבירו אינו לוקח ישראל חבירו רבית ממנו כי מתנה הוא שעשה ישראל לע"א מנכסיו וזה ישראל גובה אותה המתנה שעשה הישראל חברו לע"א ומוציאה ממנו וזהו פירוש כשערב לו מן הע"א שכיון שראובן עשה שטר ערבות בקנין לשמעון עבור הע"א שיתן לו רבית שחייב לשמעון בכל חדש וחדש או בכל שנה ושנה כך וכך דינרין ונשתעבד ראובן לשמעון באותו הרבית בכך נפרעין מראובן ומן היתומים מפני שהרבית אוכלת בו ע"כ והתתר הזה יש לו פנים דכיון דלא משתרי שיהא ישראל ערב לע"א שלוה מישראל אלא בשקבל אשתכח דההיא שעת דקא פרע ערב כבר הדיר מן הע"א מחוייב בכולי ממונא קרנא ורביתא ומסתברא דאי ליתיה ערב אלא קבלן אעפי"כ אם קבל עליו שלא לתבעו תחלה מהני ושרי ולדעת הראב"ד ז"ל שכתבנו למעל' אי הוי מנהגא דההו' אתרא דאעפ"י שכותבין לשון קבלן דאי אית ליה ללוה נכסי פרעי מיניה ברישא משתרי להכנ' לו קבלן אף בדלא קבל דמסתמא ה"ל כמו שקבל שלא לתבעו תחלה והיכא דמתב ערבות לע"א או שנכנס קבלן לע"א שלוה מישראל או קבלן איכא לעיוני במה יתחייב הערב אם בקנין אי בלא קנין וזה בודאי אבל נראה מלשון השטר של הערים שערב בשעת מתן מעות היה לא בעי קנין ומשתעבד ואם נראה בלשון השטר שהוא לאחר מתן מעות בודאי בעי קנין ואי לא קנו מיניה לא משתעבד והוא דהוי איתו שטר עשוי בערבאות של ע"א ובכל משפטיו כמו שאני עתיד לפר' בשער ס"ו המיוחד לדין זה וכת' הרב ב"ה והיכא דעבי' ערבות לע"א שלו' מישרא' נמי בעי קנין ואם לא קנו מיני' לא משתעבד ואי טעין ע"א ואמר פרעתי הערב פטור אם לא התנה המלוה עמו על דעת כן תעשה לי הערבות שאהיה נאמן עליך כל זמן שאומר לא נפרעתי ואם כפר הע"א עיקר החלואה והערב מודה שהלוה לע"א ודיא היה ערב מסתמא שהוא חייב עד כאן :

יא וכן

יא וכן ים דרך אחרת שאנו מוצאים וכו' דלף ע"ב ע"א • ולמן רבינו אינו מדוקדק שכתב ע"א שלוה מעות מישראל ברבית וזקף עליו במלוה קרן ורבית ונתגייר ה"ז גובה וכו' • למסמע מיניה למפני שזקפן עליו במלוה ואח"כ נתגייר מ"ה גובה הכל מאכל מיפכא לא וזה אינו כדמייתי ממסקנא דגמ' לגר יוסי הכלכה כמותו בין כך ובין לדגובה הכל מעמע שלא יאמרו בשביל מעותיו נתגייר :

ולפיכך ישראל גובה ממנו וכו' • כונת דברי רבינו ז"ל קשה אלי כאשר נבאר לקמן בע"ה • וקול' בותי לבאור נביא מתי לכתב הרמב"ם ז"ל וז"ל הלכך שקיל מיניה אפי' רבית שעליהם משנת גייר עד שעת הפרעון אף על גב דלאסורא לאוריתא קא מביא ים כח לחכמי' לעקור דבר מן התורה ואפי' במקו' עברה עכ"ל :

והנה האחרונים ז"ל נחלקו בברית הרמב"ם למהריק ז"ל שהם ק"ל כתב וז"ל ואע"ג דמסמע מתוך דברי רבינו אשר לאפי' זקפן על מלוה ישראל למלוה ישראל ומשום הכי בעינן שקבל עליו ישראל והכי איתא לישנא דגמרא דילן כאז"נ בנסתי דוקני אלמא ערב דעכו"ם כיון דבדיניה' בתר ערבא אזיל אשתכח דישראל קא שקיל רבית ולא גרסינן ערב לעכו"ם ולא אשתכח דישראל קא מזיף ברבית' ודייקינן מדקא פרכינן אי בשקבל לדון בדיני ישראל רבית נמי לא לשקו' אא"כ ישראל הוא המלוה היינו דקא מקשינן רבית לא לשקיל אלא אי אמרת דמלוה עכום הוה היכי מקשינן רבית לא לשקיל אטו משום דעכום קבל שלא יתבע הערב לא יטול רבי' אלא בישראל עסקינן שהוא מלוה אבל בעכו"ם שהוא מלוה לישראל אפילו לא קבל עליו לדון מותר דידוע הוא שהעכו"ם נוטל הרבית ולא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה ולא איצטריך לברי' למי' אבל אתה נעשה לו ערב לעכו"ם חמלוה ברבי' אבל רבותי הגיהו בספרים אלימא ערב עכו"ם ישראל קא מזיף ברביתא • וה"ג ירושלמי עכום שלוה מישראל וישראל נעשה לו ערב ואינו חושש פי' עפו"ם שלוה מישראל בשקבל לדון בדיני ישראל וישראל שלוה מעכו"ם בין קבל בין לא קבל עד כאן • נשאל עדין לפרש ישראל שחלוה לעכום ונעשה לו ערב ישראל חברו בשביל העכום הלוה שכתבנו שהוא מותר • הא פשיטא לן שיכול הוא להלוות לעכום מאה במאה וחמשי' וישראל נכנס בהם ערב ואין בכך כלום אבל אם התנה המלו' ישראל עם הלוה לתת לו בהו אחר העברת הזמן הקבוע ה' דינרין בכל חדש וחדש עד אם יכעב מלוותו יש לברר אם מותר לו לישראל המלוה לתבוע בהם הערב ישראל או לא • ובהא איכא מאן דמטי בה להיתר • וכן כתב סברא זו הרב יהודה אלברצלוני וזה טופס לשונו גרסי' בירושלמי תפתר בשערב אותו מן העכום הא בשערב לו מן העכום לא קאמר שהיה ערב לעכום ברבית ערבות ישראל חברו דהוא אסורא הוא ולא שבקינן ליה כדגרסינן פרק אי זהו נשך אלא פירש שערב לו מן ע"א שהוא עשה ערבות לישראל חברו עבור הע"א וכיון דישראל דיניה בתר הלוה אזיל ולא בתר הערב אשתכח דלא שקי' רבית מן ישראל אלא מן הע"א ודן הישראל הערב מן הע"א לישראל חבירו אינו לוקח ישראל חבירו רבית ממנו כי מתנה הוא שעשה ישראל לע"א מנכסיו וזה ישראל גובה אותה המתנה שעשה הישראל חברו לע"א ומוציאה ממנו וזהו פירוש כשערב לו מן הע"א שכיון שראובן עשה שטר ערבות בקנין לשמעון עבור הע"א שיתן לו רבית שחייב לשמעון בכל חדש וחדש או בכל שנה ושנה כך וכך דינרין ונשתעבד ראובן לשמעון באותו הרבית בכך נפרעין מראובן ומן היתומים מפני שהרבית אוכלת בו ע"כ והתתר הזה יש לו פנים דכיון דלא משתרי שיהא ישראל ערב לע"א שלוה מישראל אלא בשקבל אשתכח דההיא שעת דקא פרע ערב כבר הדיר מן הע"א מחוייב בכולי ממונא קרנא ורביתא ומסתברא דאי ליתיה ערב אלא קבלן אעפי"כ אם קבל עליו שלא לתבעו תחלה מהני ושרי ולדעת הראב"ד ז"ל שכתבנו למעל' אי הוי מנהגא דההו' אתרא דאעפ"י שכותבין לשון קבלן דאי אית ליה ללוה נכסי פרעי מיניה ברישא משתרי להכנ' לו קבלן אף בדלא קבל דמסתמא ה"ל כמו שקבל שלא לתבעו תחלה והיכא דמתב ערבות לע"א או שנכנס קבלן לע"א שלוה מישראל או קבלן איכא לעיוני במה יתחייב הערב אם בקנין אי בלא קנין וזה בודאי אבל נראה מלשון השטר של הערים שערב בשעת מתן מעות היה לא בעי קנין ומשתעבד ואם נראה בלשון השטר שהוא לאחר מתן מעות בודאי בעי קנין ואי לא קנו מיניה לא משתעבד והוא דהוי איתו שטר עשוי בערבאות של ע"א ובכל משפטיו כמו שאני עתיד לפר' בשער ס"ו המיוחד לדין זה וכת' הרב ב"ה והיכא דעבי' ערבות לע"א שלו' מישרא' נמי בעי קנין ואם לא קנו מיני' לא משתעבד ואי טעין ע"א ואמר פרעתי הערב פטור אם לא התנה המלוה עמו על דעת כן תעשה לי הערבות שאהיה נאמן עליך כל זמן שאומר לא נפרעתי ואם כפר הע"א עיקר החלואה והערב מודה שהלוה לע"א ודיא היה ערב מסתמא שהוא חייב עד כאן :

יאובן יש דרך אחרת שאנו מוצאים שהוא ישראל ולוקח ממנו רבית וביצד ע"א שלוה מעות מישראל ברבית וזקף עליו במלוה קרן ורבית ונתגייר הרי זה גובה ממנו ישראל חבירו הקרן והרבית ובן ישראל שלוה מעות מע"א ברבית וזקפן עליו במלוה קרן ורבי' ונתגייר הרי זה גובה ממנו הקרן ודהרבית אע"פ שערה הוא ישראל בכמותו ופדגרסינן בפרק אז"ג תנו רבנן ישראל שלוה מעו' ברבית

ולכאורה איכא למאמרי' ליכי קאמר מסריק לסברת הרמב"ם לאסור רבית שעלה אחר שנתגייר שהרי בהליה כתב בלשון שהבאנו דשקיל מיניה אפילו רבית שעלה עליהן משנתגייר עד שעת הפרעון ולעת אפתיו ברור מלנו שהכל מותר

דלת

Digitized by Google

וחו אפילו לא היה כותבו בפי' קצה מביכא תיסק מלעתיקלא סרי' דהא כשלא זקף כלל על אחר שנתגייר מן הדין אסור לקבל ממנו אפילו רבית שעלה קודם שנתגייר ולדברי הרא"ש והוא שהם בזה למה שעלה אחר שנתגייר ועם אין לאסור אלא בתרוייהו אתי לאסור מדרבנן מדאורייתא הא מיהא שניהם אסורים. ואפ"ה קאמר ר' יוסי דאף כשלא זקפן קודם שנתגייר גובה עם היותו אסור והתירוהו מפנים מעשה שלא יאמרו וכו' אם אתה אומר ברבית שאחר שנתגייר אסור ליטול ממנו מכאי איכא למימר דבשביל שלא יעלו ממנו רבית מכאן ואילך נתגייר. אלא ודאי מהאי טעמא איכא למימר להכל פרי.

ובהכי ניחא לי מאי דאיכא למידק בדברי הרא"ש ז"ל דבפלוגתא דרבנן ור' יוסי כתב בסברת רבנן בזה הלשון ואם משנתגייר זקפן עליו במלוה גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית וכן עכום שלוה משורת מישראל ברבית וזקפן עליו במלוה ונתגייר אם עד שלא נתגייר זקפן עליו במלוה גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית דברי יוסי אומר בין כך ובין כך גובה הקרן והרבית ואמר רב סחורא אמר רב הונא הלכה כרבי יוסי אמר רבא מאי טעמא דרבי יוסי בדי שלא יאמר בשביל משותיו נתגייר זה ולפיכך ישראל גובה ממנו אחר שנתגייר כל מעי הרבית שנתחייב בהן כשהי' הע"א ומיהו דוקא זקפן אבל אם כתב בשטרו רבית כך חדש וחדש והוא לא תבעו מיד ושהה מלתבעו כל מה שיעלה אחר שנתגייר בהא ודאי אסור לו את הרבית: יבונן

שנתגייר לא יבמה שעל ה מת"כ הא אפי' זקפן קודם שנתגייר אסור ואסיר מה משמיענו הרא"ש ז"ל בתמרו ואפ' רבית שעלה חודש וכו' כלומר מבתיים מקבר ד' ל והלא לדברי הרא"ש אסור ולא היה לו להרא"ש אלא לתת בו הטעם ולומר ומה מצ"ר זקפן במלוה גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית לכיון שלא זקפן מלוה קודם שנתגייר וכו' ולא היה צריך לומר ואפי' רבית שעלה וסו' דהא עלה קיימינן אלא מדברי נראה דבזקפן מקודם כל הרבית מותר. ולכן אמר באסור אחר הגרו' אבל שהיקום אפי' מה שעלה אחר הגרו' מנעמא ליהיב והא דייק כדברי הרב בעל ת"ה ז"ל:

ועתה נבא אל דברי רבינו שאם אין בהם טעות לשון לא יכילו לפרש לכתב לפיכך ישראל גובה ממנו אחר שנתגייר כל מעות הרבית שנתחייב בהן כשהיה ע"א וזה אמת לשון הרמב"ם ז"ל למשמע מגיה דא"ש זקפן מ"מ אינו גובה אם שעלה אח' שנתגייר אלא מה שנתחייב בעודו ע"א דהיינו הרבית הטור סי' קע"א ולא כהרא"ש וכן הבין אותם הרב ז"ל בב"י. ואם כוונתו כך לא יתענה מאי קאמר תו' ומיהו דוקא זקפן אבל אם כתב בשטרו רבית כל מה שעלה אחר הגרו' מיד ושהה מלתבעו כל מה שעלה אחר שנתגייר בהא ודאי אסור לו את הרבית: דמשמע דאפילו זקף אסור ליקח הרבי' שעלה אחר שנתגייר אבל מה שעלה קודם שנתגייר מותר. והרי לפי מה שאמר תחלה גם כשזקף אין בין זקף ומאי איכא בין זקף ללא זקף:

ע"ב לכלתי הנית לדברי אלו מבולבלים ובלי יעוב מאי אומר כי מזבנים הוא הפך מה שהרא"ה לכאורה מפשוטם. כי רבינו והרמב"ם ז"ל שהם העקר בלשון זה המ"ר אי כי עקר טעם רבי יוסי שהאיחר הוא בכל מה שיש לתלות שנתגייר בעבורו. ודבר מבואר הוא שאין לומר שנתגייר בשביל המעו' אלא במה שבעודו בגיות הוא מוכרח לפרוש מפני שהוא חייב בו כבר ובגרות גולל ממנו. אבל במה שהוא בילו גם בגיותו לא אכל מהפרעון לא שייך בזה לומר שבשביל משותיו נתגייר. ולפ"ז שבדי הרמב"ם ורבינו דכשזקף אחר שנתגייר. אז במה שעלה הרבית על זמן שנתחייב איכא למימר דבשביל משותיו אלו נתגייר כלי שלא לפרעם מפני שבשעה זו על כרחו לריך הוא לפרוש מה שנהנה מהגעות מהזמן שעבר על עתה ולפיכך גובה ממנו רבי' זה כלי שלא יאמרו כן. אבל הרבית שיעלה משעה שיתגייר ואילך. לא שייך לומר בו דבשבילו כלי שלא לפרעו נתגייר אינו חייב בו ואם ירצה שלא לפרוע רבי' מכאן ואילך הרשות בידו להחזיר מעות ו למלוה אפי' בהיותו ע"א ולא יפרע רבית וגיון שמתחלה לא זקף הכל קרן ורבית. ואם כן ולאי לא מפני זה נתגייר ולפיכך רבית למשתגייר ואילך אסור הוא ל ובזמן יהבותו:

אמנם כשזקף מתחלה הכל קרן ורבית. נמלא למעקרא כבר נתחייב בגיותו על הכל והשתא איכא למימר שנתגייר בשביל כל הרבית בין מה שעלה קודם בין מה שעלה אחר לפי שמתחלה נתחייב בהן בזקיפתו הלכך כי היכי לא לימרו כי גובה הכל אף מה שאחר הגרות. וזו היא כוונת הרמב"ם ורבינו במה שאמרו כל מעות הרבית שנתחייב בהן בגיותו ע"א: ואין הכנת מלת שנתחייב רבית שעלה. ואם כן היה אומר בפי' מה שעלה כמו שאמר רבינו בתר הכי אז לפחות הי"ל מעות שהוא חייב בהם כשהיה ע"א להוה משמע שחייב בא מאליו מחמת הזמן שעבר ועוד כל המעות דקאמר מאי מדבת כל ולולאי במה שעלה קודם שנתגייר אין שום סברא לחלק בין קלתו לקלתו שיולרך להשמיענו שגובה כלו. אלא ודאי נראה היו' הכוונ' שגובה כל המעו' שע"א זה הוא עצמו נתחיי' בהן כשהיה ע"א מלא שזקפה כל יתר: בין רבית שעלה קודם שנתגייר ובין רבי' שעלה אחר גרו':

ובזה אנו מלייקים לשון הרמב"ם שכתב אבל ע"א שלוה מישראל ברבית וזקף את הרבית במלוה אע"פי שזקפן אחר שנתגייר גובה את הקרן ואת הרבית שלא יאמרו בשביל משותיו נתגייר זה ומובן מישראל ממנו אחר שנתגייר כל מעות הרבית שנתחייב בהם כשהיה ע"א למה לו להאריך ולעשות כעין ב' חלוקות יאמר בקלר מעקרא: אעפ"י שזקפן עליו אחר שנתגייר גובה את הקרן ואת הרבית שנתחייב בהם כשהיה ע"א שלא יאמרו וכו'. אלא נראה לשתי חלוקות הן א' אעפ"י שזקפן עליו אחר שנתגייר גובה את הקרן ואת הרבית אותו שיאמרו עליו בשביל משותיו להיותו מה שכבר עלה עד שנתגייר ועוד חלוקה אחרת כשזקפו קודם שנתגייר אז גובה כל המעות שנתחייב בהם כשהיה ע"א אפי' מה שעלה אחר שנתגייר. נראה שלפ"ז שעשר לשון רבינו כך הוא. לפיכך כלו מר כיון שאמרו שבעשה שהיה ר' יוסי כשזקף אחר שנתגייר הוא כלי שלא יאמרו לבינו במה שעלה קודם שנתגייר כלומרינן לפיכך נמשך מזה שגובה ישראל אחר שנתגייר כל מעו' רבי' משלוה כלומר אף מה שעלה אחר שנתגייר שנתחייב בהם כשהיה ע"א שזקפן כי טעם שמא שייך בכל זה. ומיהו דוקא זקפן פי' ומיהו לא מקרא

כתבייב

ברבית מן הערבים וזקפן עליו במלוה ונתגייר גובה את הקרן ואת הרבית ואם משנתגייר זקפן עליו במלוה גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית וכן עכום שלוה משורת מישראל ברבית וזקפן עליו במלוה ונתגייר אם עד שלא נתגייר זקפן עליו במלוה גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית דברי יוסי אומר בין כך ובין כך גובה הקרן והרבית ואמר רב סחורא אמר רב הונא הלכה כרבי יוסי אמר רבא מאי טעמא דרבי יוסי בדי שלא יאמר בשביל משותיו נתגייר זה ולפיכך ישראל גובה ממנו אחר שנתגייר כל מעו' הרבית שנתחייב בהן כשהי' הע"א ומיהו דוקא זקפן אבל אם כתב בשטרו רבית כך חדש וחדש והוא לא תבעו מיד ושהה מלתבעו כל מה שיעלה אחר שנתגייר בהא ודאי אסור לו את הרבית: יבונן

ממנו אחר שנתגייר כל מעות הרבית שנתחייב בהן כשהיה ע"א וזה אמת לשון הרמב"ם ז"ל למשמע מגיה דא"ש זקפן מ"מ אינו גובה אם שעלה אח' שנתגייר אלא מה שנתחייב בעודו ע"א דהיינו הרבית הטור סי' קע"א ולא כהרא"ש וכן הבין אותם הרב ז"ל בב"י. ואם כוונתו כך לא יתענה מאי קאמר תו' ומיהו דוקא זקפן אבל אם כתב בשטרו רבית כל מה שעלה אחר שנתגייר בהא ודאי אסור לו את הרבית: דמשמע דאפילו זקף אסור ליקח הרבי' שעלה אחר שנתגייר אבל מה שעלה קודם שנתגייר מותר. והרי לפי מה שאמר תחלה גם כשזקף אין בין זקף ומאי איכא בין זקף ללא זקף:

ע"ב לכלתי הנית לדברי אלו מבולבלים ובלי יעוב מאי אומר כי מזבנים הוא הפך מה שהרא"ה לכאורה מפשוטם. כי רבינו והרמב"ם ז"ל שהם העקר בלשון זה המ"ר אי כי עקר טעם רבי יוסי שהאיחר הוא בכל מה שיש לתלות שנתגייר בעבורו. ודבר מבואר הוא שאין לומר שנתגייר בשביל המעו' אלא במה שבעודו בגיות הוא מוכרח לפרוש מפני שהוא חייב בו כבר ובגרות גולל ממנו. אבל במה שהוא בילו גם בגיותו לא אכל מהפרעון לא שייך בזה לומר שבשביל משותיו נתגייר. ולפ"ז שבדי הרמב"ם ורבינו דכשזקף אחר שנתגייר. אז במה שעלה הרבית על זמן שנתחייב איכא למימר דבשביל משותיו אלו נתגייר כלי שלא לפרעם מפני שבשעה זו על כרחו לריך הוא לפרוש מה שנהנה מהגעות מהזמן שעבר על עתה ולפיכך גובה ממנו רבי' זה כלי שלא יאמרו כן. אבל הרבית שיעלה משעה שיתגייר ואילך. לא שייך לומר בו דבשבילו כלי שלא לפרעו נתגייר אינו חייב בו ואם ירצה שלא לפרוע רבי' מכאן ואילך הרשות בידו להחזיר מעות ו למלוה אפי' בהיותו ע"א ולא יפרע רבית וגיון שמתחלה לא זקף הכל קרן ורבית. ואם כן ולאי לא מפני זה נתגייר ולפיכך רבית למשתגייר ואילך אסור הוא ל ובזמן יהבותו:

אמנם כשזקף מתחלה הכל קרן ורבית. נמלא למעקרא כבר נתחייב בגיותו על הכל והשתא איכא למימר שנתגייר בשביל כל הרבית בין מה שעלה קודם בין מה שעלה אחר לפי שמתחלה נתחייב בהן בזקיפתו הלכך כי היכי לא לימרו כי גובה הכל אף מה שאחר הגרות. וזו היא כוונת הרמב"ם ורבינו במה שאמרו כל מעות הרבית שנתחייב בהן בגיותו ע"א: ואין הכנת מלת שנתחייב רבית שעלה. ואם כן היה אומר בפי' מה שעלה כמו שאמר רבינו בתר הכי אז לפחות הי"ל מעות שהוא חייב בהם כשהיה ע"א להוה משמע שחייב בא מאליו מחמת הזמן שעבר ועוד כל המעות דקאמר מאי מדבת כל ולולאי במה שעלה קודם שנתגייר אין שום סברא לחלק בין קלתו לקלתו שיולרך להשמיענו שגובה כלו. אלא ודאי נראה היו' הכוונ' שגובה כל המעו' שע"א זה הוא עצמו נתחיי' בהן כשהיה ע"א מלא שזקפה כל יתר: בין רבית שעלה קודם שנתגייר ובין רבי' שעלה אחר גרו':

ובזה אנו מלייקים לשון הרמב"ם שכתב אבל ע"א שלוה מישראל ברבית וזקף את הרבית במלוה אע"פי שזקפן אחר שנתגייר גובה את הקרן ואת הרבית שלא יאמרו בשביל משותיו נתגייר זה ומובן מישראל ממנו אחר שנתגייר כל מעות הרבית שנתחייב בהם כשהיה ע"א למה לו להאריך ולעשות כעין ב' חלוקות יאמר בקלר מעקרא: אעפ"י שזקפן עליו אחר שנתגייר גובה את הקרן ואת הרבית שנתחייב בהם כשהיה ע"א שלא יאמרו וכו'. אלא נראה לשתי חלוקות הן א' אעפ"י שזקפן עליו אחר שנתגייר גובה את הקרן ואת הרבית אותו שיאמרו עליו בשביל משותיו להיותו מה שכבר עלה עד שנתגייר ועוד חלוקה אחרת כשזקפו קודם שנתגייר אז גובה כל המעות שנתחייב בהם כשהיה ע"א אפי' מה שעלה אחר שנתגייר. נראה שלפ"ז שעשר לשון רבינו כך הוא. לפיכך כלו מר כיון שאמרו שבעשה שהיה ר' יוסי כשזקף אחר שנתגייר הוא כלי שלא יאמרו לבינו במה שעלה קודם שנתגייר כלומרינן לפיכך נמשך מזה שגובה ישראל אחר שנתגייר כל מעו' רבי' משלוה כלומר אף מה שעלה אחר שנתגייר שנתחייב בהם כשהיה ע"א שזקפן כי טעם שמא שייך בכל זה. ומיהו דוקא זקפן פי' ומיהו לא מקרא

Digitized by Google

מחייב בכל המעות אלא לוקח בזקפן כלום יחל ולא משעה ראשונה מחייב בכל: אבל אם לא זקפן אלא שכתב בשטר לפרוע רבית כל קלם וחול: אז ולאי נמי דאם שעלה קולם שנתגייר גובה לפי שבשעה שנתגייר כבר חל עליו החוב מסזמן שעבר עד אותה שעה ואיכא למאר בשביל מעותיו וכו': מכל מקום כל מה שעלה אחר שנתגייר: בהא אמר הרבית משום דבשעה שנתגייר אין לו שום חיוב על העתיד ולא כ"ע טעמא דאמרו ואע"ג דמדברי ה"ה ז"ל משמע שאינו מבין כלשון כן: נראה לע"ד לפרשו כך לייסב כל מה שאמרנו שאול ורבינו נקט לשון הרמב"ם ז"ל:

ושמא אפשר לגם הראש ז"ל אזיל בשטה זו מלחזינן דבשבת רבנן לפליגי אר' יוסי וקאמרי אם משנתגייר זקפן עליו במלוה גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית: כתב ואפי' רבית שעלה עליהן בעודו ע"ל: והא ולאי משום שאינה לריכה כיון דלית הלכתא כותייהו אלא לאולי כיון לומר דבזקפן אחר שנתגייר בהא פליגי דלרבנן אפי' רבית שעלה קודם אסור ועלה קאמר ר"י דמותר להיותו מה שעלה קול שנתגייר כיון דעליה שייך טעמא דשמ' יאמרו אבל לא פליג ברבית שעלה אחר שנתגייר דלית ביה האי טעמא ומילא דאלי דקאמר הילכך שקיל מניה אפי' רבית שעלה משנתגייר: היינו בזקפן בכל קודם שנתגייר מטעמא דאמרן:

ואולי שכן הבין מהרריק ז"ל בבוקתו ומה הכריח דבישראל לוה מע"ל ס"ל דבזקפן קודם אינו גובה אלא רבית שעבר בזמן גיותו מדגבי ע"ל שלוה יהיב טעמא דאע"ג דאסור לאחריות עדיב יש כח בחכמי לעקור וכו' דהיינו ברבית שעלה אחר שנתגייר שזקפו שנתגייר א"כ ממילא בישראל שלוה אסור הרבית שעלה אחר שנתגייר אע"פ שזקפו קודם לית בי' טעמא דעקרו חכמים:

ודיבא אלא זקף כלל בשלוה הע"ל מישראל: דעת רבינו מבואר שכל מה שעלה אחר שנתגייר אסור אבל מה שעלה קודם שנתגייר מותר וכ"כ הרב הגמקי ז"ל בשם הרשבא ז"ל וז"ל וכתב הרשבא דטעמא דשמ' יאמרו אפי' לאחר שנתגייר אלא בזמן גיותו אלא שהרב ז"ל דבשם הרשבא ז"ל לא הוי טרש' ואסור והתנה על מנת לפרעו לזמן שנה או שנתים הרי זה רשאי שיאמר לו תן מיד והרינו מנטה לך כך וכך הקרן הרי זה מותר ובדגרסינן בתוספתא הלוקח מקח מחברו על מנת ליתן לו מבאן ועד י"ב חדש רשאי שיאמר לו תן לי מיד בפתו ואינו חוש משו' רבית

יג ובן מותר לאדם לומר לחברו הרי יש לי שטר חוב על שמעון מכך וכך דינרים ומפני שאין נח לי שאתבענו ואנבנו אמברנו לך בפחות הרי זה מותר בדגרסינן בירושל' ש הבריס שקן כמו רבית ומותר כיצד לוקח אדם שטר חברו ומלותו של חברו בפחות ואינו חושש משום רבית ודבר זה יש שאומר דוקא שטר חוב שהגיע זמנו ולא קבל עליו אחריות כי אם מן הקרן דהא לא הגיע אי נמי קבל אחריות מהכל אסיר דלא גרע מטרשא דאסירא ומסרת ברא שאף על פי שלא הגיע זמן מורתר והוא הלא קבל עליו אחריות דאי קבל הוה ליה קרוב לשכר ורחוק לה הד דאסור: נזרה אשר השיב לי בזה הרמ"בן ז"ל הלוק' מלותו של חבירו בפחות ששאלת אם הוא מותר ל ונקח בשהגיע זמן החוב או אף על פי שלא הגיע זמנו ודע בודאי שאף על גב שלא הגיע זמנו מותר כדמוכח בגמרא דילן בפרק אי זהו נשך גבי מרבין על השב' ואין מרבין על המבר אלא שאם מחמיר במקבל עליו שאם לא יוכל לגבות חובו שיחזיר לו מעותיו לפי שאם אינו יוכל לגבות מלוה והוא בא לגבות אחריותו מן המוכר נמצא זה מחזיר לו שטרו והלה מחזיר לו מעותיו והמכר

יב ובן יש דרך אחרת שחוא נרא' כרבית ואינו רבית ומותר וכיצ' בגון שלקן מחברו מקח בשוויו דאי לא הוי טרש' ואסור והתנה על מנת לפרעו לזמן שנה או שנתים הרי זה רשאי שיאמר לו תן מיד והרינו מנטה לך כך וכך הקרן הרי זה מותר ובדגרסינן בתוספתא הלוקח מקח מחברו על מנת ליתן לו מבאן ועד י"ב חדש רשאי שיאמר לו תן לי מיד בפתו ואינו חוש משו' רבית

יג ובן מותר לאדם לומר לחברו הרי יש לי שטר חוב על שמעון מכך וכך דינרים ומפני שאין נח לי שאתבענו ואנבנו אמברנו לך בפחות הרי זה מותר בדגרסינן בירושל' ש הבריס שקן כמו רבית ומותר כיצד לוקח אדם שטר חברו ומלותו של חברו בפחות ואינו חושש משום רבית ודבר זה יש שאומר דוקא שטר חוב שהגיע זמנו ולא קבל עליו אחריות כי אם מן הקרן דהא לא הגיע אי נמי קבל אחריות מהכל אסיר דלא גרע מטרשא דאסירא ומסרת ברא שאף על פי שלא הגיע זמן מורתר והוא הלא קבל עליו אחריות דאי קבל הוה ליה קרוב לשכר ורחוק לה הד דאסור: נזרה אשר השיב לי בזה הרמ"בן ז"ל הלוק' מלותו של חבירו בפחות ששאלת אם הוא מותר ל ונקח בשהגיע זמן החוב או אף על פי שלא הגיע זמנו ודע בודאי שאף על גב שלא הגיע זמנו מותר כדמוכח בגמרא דילן בפרק אי זהו נשך גבי מרבין על השב' ואין מרבין על המבר אלא שאם מחמיר במקבל עליו שאם לא יוכל לגבות חובו שיחזיר לו מעותיו לפי שאם אינו יוכל לגבות מלוה והוא בא לגבות אחריותו מן המוכר נמצא זה מחזיר לו שטרו והלה מחזיר לו מעותיו

ומשמא אפשר לגם הראש ז"ל אזיל בשטה זו מלחזינן דבשבת רבנן לפליגי אר' יוסי וקאמרי אם משנתגייר זקפן עליו במלוה גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית: כתב ואפי' רבית שעלה עליהן בעודו ע"ל: והא ולאי משום שאינה לריכה כיון דלית הלכתא כותייהו אלא לאולי כיון לומר דבזקפן אחר שנתגייר בהא פליגי דלרבנן אפי' רבית שעלה קודם אסור ועלה קאמר ר"י דמותר להיותו מה שעלה קול שנתגייר כיון דעליה שייך טעמא דשמ' יאמרו אבל לא פליג ברבית שעלה אחר שנתגייר דלית ביה האי טעמא דאמרו ולאי דקאמר הילכך שקיל מניה אפי' רבית שעלה משנתגייר: היינו בזקפן בכל קודם שנתגייר מטעמא דאמרן:

ואולי שכן הבין מהרריק ז"ל בבוקתו ומה הכריח דבישראל לוה מע"ל ס"ל דבזקפן קודם אינו גובה אלא רבית שעבר בזמן גיותו מדגבי ע"ל שלוה יהיב טעמא דאע"ג דאסור לאחריות עדיב יש כח בחכמי לעקור וכו' דהיינו ברבית שעלה אחר שנתגייר שזקפו שנתגייר א"כ ממילא בישראל שלוה אסור הרבית שעלה אחר שנתגייר אע"פ שזקפו קודם לית בי' טעמא דעקרו חכמים:

ודיבא אלא זקף כלל בשלוה הע"ל מישראל: דעת רבינו מבואר שכל מה שעלה אחר שנתגייר אסור אבל מה שעלה קודם שנתגייר מותר וכ"כ הרב הגמקי ז"ל בשם הרשבא ז"ל וז"ל וכתב הרשבא דטעמא דשמ' יאמרו אפי' לאחר שנתגייר אלא בזמן גיותו אלא שהרב ז"ל דבשם הרשבא ז"ל

הדין הה׳ ע״מ שלוה מישראל ונתגיי׳ ואח״כ זקף הכל גם כזה הסכימו לומה שעלה מרבית קולם שנתגייר מותר כר״י דסבר הכי וכטעמא דלבא דשמא יאמרו וכו׳ אף במה שעלה אחר שנתגייר עם שראה מלבדי הראש ז״ל שמותר • רבו האוסרים וכותייהו עבדינן :

הדין הו׳ ע״מ שלוה מישראל ברבי׳ ונתגיי׳ ולא זקף כלל מה שעלה אחר שנתגייר נראה לכ״ע אסור • ובמה שעלה קולם שנתגייר להרשבא ולרבינו ולעור ז״ל מותר • ולי״מ שמבית הה״ה ז״ל אסור • ותע״ג דהטור כתב בסתם והש״ע זקפן עליו כיון שלוה בשעה כותי צריך לפרוע הרבית בעשמע לכל הרבית צריך לפרו׳ ולפי מין לעבו׳ מחלקת שלפי הרחיק הסברות אלא נאמר דרבית שעלה קולם מיירי דשייך ביה טעמא דשמא יאמרו ופשיטא דסברת הי״מ אתויה לגבי כל הנך דבוותא ז״ל :

כא הדין הז׳ עכום שלו׳ מישראל מנה לשנה מ׳ ברבית ליום לחדש ולא זקף ואחר כך נתן לו י״ב דורין לרבית כל השנה ובתוך הזמן נתגייר • מי נמי ישראל שלוה מעכום בכלפ״ג מה יהא הדין ברבי׳ שעל׳ משנתגיי׳ ואילך מי נמחי׳ לאהדורי ליה מי לא • מי נימא דזקף בשזוקף הכל קולם שנתגייר אז מותר לגבותו אחר שנתגיי׳ לפי שמתחלתו כבר נתחיי׳ בכלו בהיותו עכום ונעשה קרן ממש • ונמצ׳ שאינו גובה רבית אלא קרן אבל הכא דלא זקפיה כל מה שנתן רבית גמור הוא נמצא נתנה ברבית שבזמן הגרות ובעת אסורו: מו ל ילמא כיון דכבר נבה אותו מקודם מו לא תשבינן לה כרבית דזמן הגרות :

וראיתי להש״י ז״ל שפי׳ בברייתא זקפן עליו במלוה לאחר זמן חשב עמו על הרבית וזקף הכל ביחד במלוה וכו׳ וגובה את הרבית המשעת זקיפה הוא כגבוי ע״כ וכן כתב הטור • אלמא עדיפותא דזקיפה היא משום דחשבינן ליה כגבוי • ואם כן איכא למימר דפלוגתא איכא בין רבות׳ ברבית שעלה אחר שנתגייר כשזקף הכל קולם שנתגייר שייכא נמי בשגבה הכל קולם שנתגייר בלא זקיפה דמאן דאסר התם לאו משום דלא חשיב ליה כגבוי משעת זקיפה הוא דאסר אלא משום דאפילו יהא גבוי הרי גבה ברבית שלא זכה בו אלא משעה שהוא מוזהר עליו • ומשתברא דאין מוליאין מידו אלא א״כ הוא רוצה לנאת י״ח :

יב וכן יש דרך אחרת בגון שלקח מחברו וכו׳ • רבינו אזיל לטעמיה דלית הלכתא כטרשא דרב נחמן ולקמן יתבאר בע״ה ועל תוספתא זו כתב המרדכי וראה לרבינו אבי העזרי דדוקא לאחר גמר המבר א״ל תן לי בפחות אבל מעקרא לא דתנן ואם לגרן בי״ב מנה אסור • והרב הגמקי ז״ל כתב וכן הדין במבר שאלו מכר את השדה בי״ב מנה לגרן ואחר שנגמר המקח וזכה בו לוקח רשאי המוכר לומר לו תן לי אלף זוז עכשו שאף מכר זה כיון שלא היה משתלם עד הגרן אוזלי הוא למוזיל גביה משום שיפרע לו מיד ע״כ :

ועל דבריהם כתב הרב ז״ל בב״י סי׳ קע״ג וז״ל ואם לומר דאל״כ אסור לקבל ממנו עכשיו בפחות הא ולפי ליתא אלא עכ״ל דאסור לקבל ממנו אחר זמן כמו שפסק דהוה ליה כלמפרע אם מעכשיו הרי היא לך בי׳ סלעים ואם לגרן בי״ב מנה דאסור והא לא הוו לריכי לאשמועינן דפשוט הוא עכ״ל • ולפי זה כשמתחלה מכר בי״ב מנה לגרן ואחר כך אמר תן לי עכשיו ואנכם לך שטם ונתרצו בזה: אם ירצה אחר כך לחזור כבתחלה לתת י״ב לגרן: חזינן אי מעקרא כשהתנו בפעם הראשונה בי״ב מנה לגרן נגמר המכר וזכה בו • אז יוכל עתה גם כן לחזור מחדש לתת שנים עשר לגרן • משום דמאי דקאמר קולם זה שיתן בארבע אוזל׳ אוזל גבי נפי שמותן לו עתה המעות אלא הים מחוייב לתת׳ לו אלא לגרן כמו שהתנו וגמרו מתחלה ובבר זכה בו • והשתא אוזל למה שהיה חייב שאינו רוצה להוזיל כלום ולאו אגר נטר הוא • אבל אם מתחלה לא נגמר המכר ולא זכה בו לגמרי • נמצא שעליין לא נתחייב במעות לזמן הגרן • וכי הדר אמר שיתנם בעשרה לאו מוזיל הוא • וכי קאמר תן בי״ב לגרן הוה ליה כמפרע אם מעכשיו בי׳ ואם לגרן בי״ב • ולכן אם ירצה לקחת בעשר׳ שפיר דמי דאין כאן עוד אל רבית אבל לקחת בי״ב לגרן לא • דאגר נטר הוא :

כ״ב ויראה לי שאין דין השיתר אמור אלא דוקא בשלא נגמר עדין המקח שלת׳ שיהנהו בי׳ לכון דאתי לא הוחל׳ לגמרי : מותר אחר כך לחזו׳ ולקחו בי״ב לגרן כפי המקח דראשון שזכה בו כבר ועדיין הדין במקומו עומד : אבל אם כבר נגמר המקח הכ׳ בעשרה לאלתר ונתלט : נמצא שכבר נתבטל המקח הראשון לגמרי והוא עתה מתחייב בהכרח לתת לאלתר עשרה וכי הדר אמר שיתן ע״ב לגרן הרי היא שיא מוסיף שכר בשביל שממתין ומרויח לו זמן והוא אגלי אסור :

יג וכן מותר אלם לומר וכו׳ גם בריפ״ל הביא. ירושלמי זה בשלבו והרמב״ם ז״ל בפ״ה והוסיף הטור ז״ל בסימן קע״ו דכתו שיכול למכרו לאחר בפחות כך יכול למכרו לגוה עצמו • ומבואר הוא הבר להא מרבינו דהבר לגוה עצמו הוא כמוכר ויירושלמי לרבות׳ נקט מולתו של חבריו דאל״עג דעכשיו נותן זה מנה ולאחר זמן מקבל מהלוה מאתים שיש לו בהשבי׳ הגלה וריוח ממעותיו יותר ממה שנתן אפ״ה שרי :

ודבר זה יש מי שאומר וכו׳ הבנה זו אינו מוכח בה בטעם דאם עיקר דיקוה הוא מהירושלמי שהביא רבינו ז״ל ואם איתא דלא מיירי אלא דוקא בהגיע זמנו מאי הא דקאמר: יש לבריס שהם הרבית ומותר וכו׳ • דכיון שכבר הגיע זמנו ומוטל עליו ומחויב הוא לפרוע מיד וזה נתן לו בפחות • הא ולאי מחיל גביה דאין בו שום לד אגר נטר ולא מחזי כלל כרבית • אלא ובאי מיירי בלא הגיע זמן ולפיכך כיון שנתן בפחות בעבור הזמן הזה מחזי כאגר נטר ונר׳ כמו רבית קמ״ל דמותר :

והוא לא קבל עליה אחריות וכו׳ כן הבכימו האחרונים ז״ל ודוקא באחריות לא הוה מחמת המוכר • אבל בא מחמתו בגון שנמצא פרוע או שטרפו בעל חוב מוקדם מותר ואפילו לא בא מחמת המוכר כל שלא בא מחמת הלוה בגון שקבל עליו אחריות אם לא יגבנו מחמת גזירת המלך בכל הני שרי : והוסיף הרשב״א ז״ל בתשובה הביאה הרב ז״ל בבית יוסף דקרוב הדבר לבכי האי גוונא אפילו אחריות הרבית מותר כאחריות מכירת קרקע שמקבל עליו אחריות הענל והשבת

ומתברא שאם עבר כו׳ הברת רבינו נכונה בטעם ורואים לו דאלי לא קנסינן התירא אטו אסורא והביא הבריו הרב ז״ל מבלי תוקף: אלא דאיכא למידק דמלנקט רבינו וקבל עליו אחריות שאם לא יוכל לגבות מן הלוה שיחזיר לו מעותיו • משמע בבה״ג שלא קבל עליו אלא להחזיר מעות הקרן אבל אם קבל עליו אחריות כל החוב לא • והוא תימא דהסברא נותנ׳ דאע״ג דקבל עליו אחריות כל מה שהלוה חייב : מכל מקום נהי דלא יגבה הריוח הקרן מיהא יגבה דומיא דשטר שיש בו רבית • והוה ליה לרבינו ז״ל לאשמועינן הך דבותא :

ושמא אפשר דבבה״ג דמי לשטי שכלול בו הקרן עם הרבית דלא פסיקא לן מכל הפוסקים ז״ל שיגבה הקרן לתוספו׳ לא גבי ליה • ולהרמבן ז״ל דריך שהעלים שתחומים בשטר לא ידענו כלל מהרבית או שהיו אמוסי׳ מחמת נפשות כאשר מבואר בח״מ סימן ג׳ וכל זה אינו מרווח • וכבר הענלנו שם באופן שסתי דמחלקת זה דהרמבן והחוספו׳ ז״ל לא שייך אלא ברבית דאוריתא אבל בדרבנ׳ לכ״ע מותר: וכ״ם בזה שאינו אלא קרוב לבבר ורחוק להפסד : לכן נראה דאפילו במקבל אחריות הכל מחזיר לו מעותיו • ורבינו ז״ל לא נחית לבכי ואורחא דמלתא נקט • מיהו שמא בקבלת אחריות כל החוב הוי דאורייתא דאינו קרוב לבבר אלא ולאי וחזרו המעות הלואה :

יד וכן יש לעת אחרת וכו׳ : בלף ס״ט ע״ב : ות״ש וכתב מלי רבינו מלעבר׳ דברי ר״ת עם דברי הראב״ד לכלשאמרו ל״א ומה שיבור מר יסבור מר ואין זה מוכרח דנהי דהראב״ד ז״ל יסביה עם ר״ת דאי אפי׳ פיוס אסור אף על גב דלא פרע מידי • כל שכן כשמחזיר לו מעות מכל מקום ר״ת אפשר לבבר דדוקא כשמחזיר הלוה לזה כלום הוא דאסר משום דבבה״ג הוי כשלוקח אבל אמירה ופיוס בעלמא לאו כלום הוא ומות׳ מדע דהרמבן ז״ל סובר כן לכתב ה״ה ז״ל בשמו בפיס שאפי׳ פיוס אותו הלוה מותר כל זמן שאינו משלם לו משלם ובו׳ :

והרא״ש כתב בפסקי׳ ז״ל ודוקא כשמעלמו אמר כן בלא דעת הלוה והוא שלא יחזור ויקחסמן הלוה וגם שלא ידבר הלוה למלוה אני לא אתן לך אבל פלוני לך יתן לאהבתי • בחיזה לד מאלו הדרכים נראה בשולחו ואסור ע״כ • וכיולא בלשונו כתב הטור ז״ל סימן קי״ם :

ואיבא למידק במאי לכתב. וגם שלא יבבר למלוה אני לא אתן כו׳ היכא דמי אי עיירי שאומר הלוה למלוה פלוני יתן לאהבתי

לפי

שאלו הי׳ בי׳ה״א היה נוט׳ממנו רבי׳ישר׳ מיה״אסור אבל אם עמד אצל
ע״א וחו׳הע״א ולוה מישראל הקרן והרבית. שהי׳לו עליו כבר שקיל ישר׳
מיניה מאי דאוזיף עליה שהרי כבר נשתעב׳לו לע״א למעי׳ ולרבית ונמצ׳
זה בקונהו ולא כמלוה ניש לעיין ולבדר אם ישראל מינה שליח ע״א
ללות לו מעות מן הע״א ולוה מישראל או ע״א שמינה שליח ישראל ללו׳
מעות מישראל מהו והנה הרמב״ן ז״ל בתב בזה שמצא בתשובה
להבי׳ גרשון ז״ל הצרפתי ע״א שאמר לישראל לוה לי מעות בישראל
חניך ברבית מותר לפי שאעפ״י שאין שליחות לע״א מ״מ ישראל
הבלוה עשהו שליח שילוה לו מעותיו לע״א ונעשה בישראל שאמר
לישראל הלוה לי מעותי לע״א שמותר שיש שליחות לישראל ע״כ והוא
מת׳הוא טלא״ית חייב ישר׳ באחריו׳ של קרן והרבית כלום׳ שיעמדנו אצל
הע״א או שיאמר לו כמה שרתקח מן הע״א תן לי ואם אינו מאמינו
נשבע לו שלא נתקבע״א יות׳ ויפט״ע״כ והוסיף לבאר אינמי יהי׳ליה סתם
מותר דמסתמא ישר׳ שליח הוא כדיניה אבל אמר לו כל זמן שמעותי ביד
הע״א אתה נותן לי דינר בחודש אסור דכיון שאם העבו׳ אינו פורע הוא
חי׳ ליתן לו רבי׳ נמצא באחריות הקרן עליו עד שיפרענו הרי זה כלוה
מעות מישראל ואומר לו כל זמן שאני נותן לך דינ׳ רבית בחד׳ לא
יהא לך רשות לכופני לפרו׳ לך הקרן ואם אמר לו אני אתבע את הע״א
ואם אינו פורע אחריותו עליך והוא יכול לתבו׳ את הע״א בדיני׳ מותר
וזהו דין ערב שישראל נעשה ערב בשביל ע״א לישראל חברו׳ והוא
שיהא ישראל תובע הע״א תחילה אבל אם התנו ביניהם לתבוע
ישראל תחילה בדין קבלן אסור ואף כאן אם הדבר בענין שאינו
יכול לתבוע הע״א דא״ל לא בעל דברי דידי׳ את והתנה ליטול מן
הישראל אסור ואם הדבר כן בין בתנא בכתם אע״ג דשקל ההוא
ישראל רבית מע״א לא שקיל האי ישר׳ מיני׳ כלומר דהו״ל לוה מעות
מישראל ותוזר ומלוה אותם לע״א ובר ישראל דא״ל ע״א לך ולוה
לי מעות ומאי דיחב׳ בהו קרנא ורבית עלי׳ והמלוה אינו יודע
שבשביל ישראל הוא לוה אותם וכסבור הוא שצורך עצמו לוה מבעי
בעו לה דיניה מאי מי אמרינן אין שליחות עכום וכיון שישראל זה אין
לו עסק עם ישראל הלוה מותר דעובד אלילים הוא שלוה המעות
ונתחייב באחריותם וחזר והלוה אותם לישראל או דילמא כיון דיש
שליחות לעכום. לחומרא כדברי רבינו הננאל ז״ל האי לוה נמי אסור
לומר כן ומלוה אי נמי ידע אסור ליטול ממנו רבית שידו של עכום זה
ביד שולחו ומישראל הוא דשקיל רבית׳א כו׳ השיב הרב רבי יצחק
ז״ל הצרפתי בעל התוס׳ ז״ל ואמר נראה לי שהוא מותר משום דאם
תמצא לומר נמי אסור היכי דשוויה שליה הכא לא מחזיקינן אינשי
ברשיעי דנימא שליח שוויה אלא דעתו היה שילוה העובד אלילים
מישראל ויחזור וילוה לו ואפי׳ פירש בפירוש בפני עדים ושיהא
שלוחו לא מחברינן כוליה האי ולא דמי לחומרא דקתני סיפא דברייתא
משום דיהתם שניה יודעי׳ ברבר ומתכוין ישראל ליטול רבית מביסו
של ישראל אבל כאן לא ולוכא איסורא לא לגבי לוה ולא לגבי מלוה
עד כאן • ומצינן בתשובה לרבינו רבי משלם מלוניל ז״ל
בענין המשכונות וזה טופס לשונו תנו רבנן ישראל שלוה מעות
מע״א ברבית ובקש להחזיר לו מצאו ישראל אחר ואמר לו תנם לי
ואני אעלה לך בדרך שאתה מעלה לו אסור ואם העמידו אצל הע״א
מותר ואוקימנא בשנשא ונתן ביד אבל אם נתן לישראל אסור ואפי׳
העמידו אצל ע״א ואמר לו הע״א לישראל תן לו אסור שיתן בידו מ״ט
כיון דקי״ל אין שליחות לע״א אשתכח דישראל ניגהו דקא שקיל רבית׳
וכע״א שלוח מישראל מעות ברבית בקש להחזיר לו ואמ׳לו תנם לי ואני
אעלה לך בדרך שאתה מעל׳לו מותר ואם העמידו אצל ישראל אסור
מהא שמעינן דאפי׳ היכי שהמעות הן מע״א וע״א הוא דשקיל רבית׳א
כיון דיד ישראל באמצע אסור משום דאין שליחות לע״א וכ״כ משמע
דאסור לישראל למשקל רבית׳א מחברייה על ידי ע״א מדאמרינן אם
העמידו אצל ישראל אסור כלומר אם אמר לו ישראל לע״א הלוה לי
מעותי לישראל ברבית מהא שאפי׳ היכא שהמעות דע״א
אסור דשלוחו הוא ממורתו ואף על גב דאמרינן אין שליחות לעכו״ם
בהא כיון דרבית אחמירו ביה רבנן מיה׳ ישווי׳ שלי׳
מדאמרינן בשלמא סיפא לחומרא וכו׳ ואמרינן נמי בע״א דאמר ליה
לישראל שקול האי בסא דכספא ולוה לי בו מעות ישראל ברבית
דאסור דאין שליחות לע״א כראמרינן במעות עד שישא הע״א ויתן
ביד ישראל • ה״נ עד שישא הע״א ויתן המשכון ביד ישראל ואי
לא ישראל מישראל הוא דשקיל רבית׳א ודוקא אותו ע״א שהמשכון
שלו אבל ישראל אי א״ל לע״א שקול בסא דידי׳ ומלוה לי בו מעות
מישראל אסור דבהא יש שליחות לע״א ומשום חומרא מיהא דאמרינן
אם העמידו אצל ישראל אסור משום דשוויה ישראל לע״ע שליח
ובהא שליח ע״א כמותו ואי אמרינן דוקא היכי דאמר ישראל לע״א
ללות לו מעות מישראל בהאי בסא דשוויה שליח אבל היכא שהרהין
ישראל בסא דכספא ביד ע״א לרבית ובא ע״א והרהינו אצל ישראל
ברבית מהו מי אמרינן כיון דעכום מישראל לא קני משכון אסור למשקל
מיניה רבי׳ אודילמא כיון דשרי ליה לעכום למשקל רבית מישראל וישר׳
אקני לי׳ במשכון ידיה רבית אשתכח דישר׳ מעכום הוא דשקי׳ רבי׳ אע״פ
שהישר׳ נותן הרבית לע״א ע״א לישר׳ כי היכי דאמרינן בעכום שלוה מעות
מישר׳ ומצאו ישראל אחר ואמר לו הבם לי ואני אעלה לך בדרך שאתה

מעלה לו מותר אף על גב דישראל שקיל רבית ומישראל נפיק
כיון שישראל יהיב לעכום ועכום לישראל שרי המ׳ נמי אם הרהינהו
ישראל מידו לעכום אעפ״י שהרהין אותו משכון לישראל שרי לישראל
למשקל רבית • ואם תמצי לומר בהא כיון דלאו ברשותו דישראל
יזיף העכום מעות דישראל ובן המשכון שמיבו העכום לישראל כיון דלאו
ברשותא קא עביד שרי והיכי שלוה ישרא״ מעות מעכום ובקש לזמן
ידוע העכום לישראל ואמר לו ישראל מעות אין לי אבל הילך משכון
על מעותיך ואם תרצה לוה בו משה שאני חייב לך מישראל ולוה על
המשכון המעות מישראל ברבית מאי מי אמרינן כיון דעכום לא קנה
משכון מישראל קא שקיל רבית או דילמא כי אמרינן דעכום לא
קני משכון ה״מ גוף המשכון כגון חפץ שהרהין ישראל אצל העכום
ועבר עליו הפסח דגוף החמץ לישראל הוא אבל המעו׳ שהוא חיי׳ ששעב׳
לו המשכון עליהם יש לו על המשכון דקרן והרבי׳ שהרי לא יוכל
להוציא ממנו בדינין עד שיתן לו קרן ורבית וכיון שהמשכון משועבד
לע״א במעותיו יש לו לעכום ללות בו מעות ברבי׳ מישראל דמדידיה
קא עביד שהרי המשכון בידו ומשם דכל היכא דידע ישר׳ שהע״א לוה
אותם בשביל ישראל אסור להלוותם לו מיהא דאמרינן התולה מעותיו
בע״א ומלוה אותם ברבית שהמקו׳ עתיד ליפרע ממנו • ופרש רב אחא
בגון דבעי ישראל למיזף לרבית׳ מיני׳ ואמר לע״א שקול זוזי ותלם בגיך
ואוזפינהו ברבית׳ ואמרי׳ דמתפרע מיני׳ קודשא בריך הוא ואמרי׳ נמי
אבל מעות דישראל למים׳ לע״א שקיל ואזפן ברבית׳ אסור דמשמע
דבין בצינעא בין בפרהסי׳ אסו׳ להלוות מעו׳ לעכום שילוח אותם
לישראל ואע״ג דא״ל דבי אסורי היכא דא״ל ישראל לעכום שקול הני
מעו׳ ואוזפן לישראל ברבית אבל היכא דמשעבד ישראל ביד ע״א אע״
שהיה ישראל חייב לעכום מעות ולוה אותם הע״א מישראל ברבית
לא מ״מ צריך לישראל שיזהר שלא יבא הפסד לישראל שלא יתן
רבית על ידי אם היה לו הפסד בדבר שגדולה מזו אמרינן עמי ועכום
עמי קודם ואפי׳ לעכום בבי׳ לישראל בחנם • ועוד בתב מימ׳ אמרינן
אסור ישראל ללוו׳ מעו׳ מעכום ע״י ישראל דאין שליחו׳ לע״א עד
שישא ויתן הע״א ביד הלוה • וכן נמי משמע דאסור להלוות במשכון
של ע״א על ידי ישראל ברבי׳ עד שישא ויתן ע״א בידו לישרא׳ המלוה
מידי דהוה אמעות • היכי נמי דאמר ליה ישראל לע״א לוה לי בהאי
משכון דידי׳ מעות מישראל ברבית אסור דבהא יש שליחות לע״א משום
חומרא אבל אם רצה ישראל להשאיל משכונו לע״א ללות בו מעות
ברבית מישראל מותר שהרי הרשות בידו ליתן לו משכונו במתנה
וכ״אם הרשוהו שילוה בו מעו׳ ברבית מיש׳ מותר לישר׳ להלוו׳ עליו ברבי׳
אב׳ אם אין שם אותו הע״א השוא׳ את המשכון אינו יכו׳ לזכו׳ לו את המשכון
על ידי ע״א אחר שילוה מ׳ מעו׳ מישראל ברבית בשביל הע״א חא׳ דע״א
אין לו זכיה ושלוחות דישראל קא עביד אי אחר מקבל המעות מיד הע״א
וב״ש אי אמר אותו ע״א הזוכה שילוה המעות לישראל אבל אם אמר
אותו ע״א השואל את המשכון לישראל תנהו לפלוני ע״א שהלוה לי
מעות ברבית וכשתמסרנו בידו מיד אני חיי׳ לך להחזיר המשכון
הרי משעבד לו השואל מיד ויכול לתת המשכון למי שצוה כי מבעי
לו שאמר הע״א להלוות מעות לישראל ברבית ונתן לו ערב ושלחו לו
הע״א המעות ע״י ישראל מי אמרינן כיון שהביא לו ישראל הרי
הוא כמו שנתנה לו או דילמא כיון דקי״ל דאין שליחות לע״א מישראל
נפק״ ברבית ולא יעשה עד שיטול הע״א ויתן בידו וכן נמי אי אמרינן
בנ״שכון שהשאיל ישראל לעכום אם צריך העכום שישא ויתן המשכון
למלוה והוא העכו״ם יקבל המעות אבל אם העכום נשא ונתן למלוה
ואמר לו ישראל אחר שיקבל לו המעות או שנתן ישראל המשכון
ביד ישראל והעכום הליה יקבל המעות אסור עד שישא ויתן העכום
המשכון לישראל המלוה ויקבל המעות כיון דקיימא לן דאין שליחות
לע״א אע״פ שחע״א נותן המשכון כיון שישראל קבל המעות בשביל
הע״א ישראל מישראל קא מוזיף ברבית׳א : וכן אם ישראל נתן
המשכון אע״פ שהע״א קבל המעות הרי נתינת המעות בשליחות ע״א
ואינו כלום וישראל על המשכון קא מוזיף נמצ׳ ישראל מישראל קא שקיל
רבית׳א כי מבעיא לן אם יוכל ישראל לעשות ערבות לע״א שיעשה ערב
לישראל בשביל הע״א ממעות שיש לישראל ברבית מי אמרי׳ כיון
דלית ליה ללוה ע״א שקיל מערב ישראל אשתכח ישראל מישראל קא
שקיל רבית׳ א דילמא כיון דישראל גופיה לוה אזיל כחלק הע״א שהוא
לוה משועב׳ לישראל ברבי׳ ומע״א הוא דשקיל ליה לרבית׳א ואף על
גב דכי לא יביל למגבי מן הע״א משום דלי׳ ליה אז שאין יכול לכופו כיון
דמן לוה חבע החלה אף על פי שהוא ע״א גובה מן הערב ישראל דהיא
שעתא דקא גבי לאי רבית קא גבי מישראל כי קרן גובה ממנו כי כל עת
הרבית עולה על הע״א וכשהוא גובה מן הערב ישראל קרן לא גבי
כדאמרינן אבל אתה נעשה ערב לישראל הלוה מן הע״א ברבי׳ אם קבל
עליו ע״א שיתבע מן הלוה תחלה בדין ישראל אבל אם לא קבל אין
נעשה ערב דע״א כתר ערבא אזיל וישראל מישראל שקיל רבית כי
הערב משועבד לע״א מיד והדבי׳ עולה עליו והערב נותן והדר לוקח
הרבית מישראל הלוה אבל אם קבל הע״א שיתבע הלוה תחלה הלוה
לבדו משתעבד ע״ז הקרן והרבית והערב לא ישתעב׳ לע״א ולא יעלה
עליו הרבית ואפי׳ כי לא יכיל למגבי מן הלוה וינבה מן הערב תהוא

שעתא

Digitized by Google

שעתא דגבי אין כאן רבית עליו כי הכל הוא קרן עליו וכן נפי
ישראל הנעשה ערב לישראל בשביל ע"א הלוה ממנו מעות ברבית
ביון דדין ישראל למתבע לוה תחלה אשתכח דלא משתעבד דערב
עד שעת גביה ובשעת גביה כל החוב קרן הוא אצל
ישראל ואם מותר לישראל שיעשה ערב לישראל בשביל ע"א יכול
נמי לעשות שליח ישראל שיקח מן ע"א הלוה דהכשחה וערבות
מישראל כי ישראל משוי שליח ישראל אחר לכל דבר ע"כ דבריו
עתה יש לבדר ישראל שעשה שליח חבירו ללוות לו ממון מן ע"א
ברבי בלא משכונו של משלח אלא שיפנס הוא לוהבשביל
נכסיו במקומו ולומן הפרעון נוטל השליח קרן והרבית מן המשלח
ומוליכו לע"א אם יש בזה חשש איסור אם לאו ובזה מצאנו - סברות
חלוקות יש שמתירין ויש שאוסרים וזה טופס דבריהם החכם הגדול
רבינו משה מנרבונא כך כתב אומר אני כי יפיל ישראל לומר לישראל
ללוות מן הע"א ברבית וראיתו ממה שאנו נוהגין ישראל שלוה מעו
מן הע"א מצאו ישראלחברו ואמר לו תנם לי ואני אעלה לך פרעך
שאתה מעלה לו וכו' ואם העמידו אצל ע"א מותר וכראיתא בפ'
זהו נשך ופי' הרב' כן הוא אם העמיד ישראל הראשון
אצ' ע"א בעסק המעות והודיעו שבשליחתו של ע"א הלוה אותן
שהוא חייב לו לישראל חברו ואותו ישראל השני יעלה לו רבית מעות
לישראל הראשון שליח ע"א ברדך שהוא היה מעלה לו מותר ולא
יכלינן למימר שזו העמידה היא בענין שהמחה ישראל הראשון לישראל
השני אצל הע"א והוא שנתחייב לע"א לגמרי כדרך שהוא חייב לו
ישראל הראשון ולא יהיה שייך ישראל הראשון בלבד אלא שאמר לע"א
רצונך שאתן מעותיך לזה ישראל חברי והוא יתחייב לך עצמו מזה החוב
בלא שום מפיסת ידו ואמר לו ע"א הן ומסר לו המעות ישראל הראשון
לישראל השני על פי דברים הללו והוא מותר שאלו היה כן אין כאן
שליחות כלל ואף על גב דאין שליחות לע"א מותר ומותר דמה לי
הנוהם על גבי קרקע והפטר מה לי תנם לפלוני בשליחותי והפטר
כי הע"א שהלך לישראל ואומר לו הולך מעות הללו לישראל פלוני
שאני מלוה ברבית אסור לו לישראל להוליכם לו משום דאין
שליחות לע"א בודאי מותר ומותר הוא בודאי וא"ה העמדה היא ובענין
שאנו מפרשים שלא נסתלק הראשון מן המלוה אלא שבשליחות העובד
אלילים ובדעתו היא מלוה המעות לזה ישראל השני המעמיד אצל
העובד אלילים וישראל השני מעלה לראשון שאין לו להעובד אלילי
לתבוע לישראל השני בכלום אלא ישראל הראשון הוא המלוה ישראל
השני בשליחות העובד אלילים ובהעמדתו ישראל אצל העובד אלילי
ומקשינן ביון דאין שליחות לעובד אלילים אשתכח דישראל קא מוזף
ברביתא אמר רב פפא בגון שיטול העובד אלילים ונתן בידו של
ישראל אבל אם נתן ישראל אסור ואפילו העמידו אצל הע"א
טעמא ביון דאין שליחות לע"א אשתכח הישראל הוא נוזף דשקיל
רבית מן הלוה מיהא שמעינן דאלו תיהו שליחות לעובדי אלילי
מותר ואף על פי שאין אחריות העובד אלילים על ישראל השני אצל
על ישראל הראשון וישראל הראשון על השני אף
על פי כן מותר הוא ששלוחו של אדם כגופו ויל ישראל השליח
שהמלוה לישראל כתרא הרי הוא כיד העובד אלילים והרי הוא כאלו
נשא ונתן הע"א בידו ומותר וביון שכן ישראל שמנה שליח ישראל
חבירו ללוות לו מן העובד אלילים מעות ברבית מותר מאחר דיש
שליחות לישראל ושלוחו כמותו יד השליח כיד שליחו והרי הוא כאלו
קבל הלוה מן העובד אלילים ולא מוזף ישראל ומותר ואף על פי
שאחריות הע"א על ישראל השליח אין בכך כלום ולא דמי הא
להחיא דקתני בירוש' ישראל שמנהו ע"א אפוטרופס או סנטר אסור
ללוות ממנו ברבית חיו מעות של ע"א ביד ישראל מופקדים אסור
ללוות מפנו אף על פי שהמעות של ע"א הרי הן עומדין אחריות ישראל
ואין כאן שליחות ולפיכך אסור ומזה הכלל דקאמרינן בירושלמי
זה הכלל כל שהיא באחריות ישראל אסור וכל שהיא באחריות העובד
אלילים מותר יכולין אנו ללמוד שאם הפקיד העובד אלילים
מעותיו לישראל ופטרו מכל דבר ואפילו בפשיעה שהמעות באחריות
הע"א הן עומדין יכול אדם ללוות מאותו ישראל ברבית בלא שום
העמדה אצל ע"א ומעות של ישראל שהיו מופקדין ביד העובד
אלילים שהוא מורה ללוות מן העובד אלילים מאחר שהם באחריותו
אבל אם פטור ישראל כ"ה הע"א הנפקד ואפילו מפשיעה ומכל
דבר שנמצא שהמעות באחריות ישראל הן עומדים לגמרי אף על פי
שהן ביד ע"א אסור ללות מאותו הע"א ולא דמי שליח לערב שהוא
אסור להעשות ערב לע"א בדלא קבל לדון בדיני ישראל אי נמי לא
אתני דהרי המלוה שלא יתבענו תחלה דהתם גבי ערב שהוא אסור
להעשות לע"א ערב לא הוי ערב שליח הלוה אלא הוא מעצמו אומר
לע"א הלוה לו לישראל פלוני ואני ערב והוא אסור לפי שאותן מעות
שמלוה הע"א בערבות ישראל הרי הן כאלו הן מישראל הערב ואמר
לע"א שילו אותן לישראל חברו בשליחותו ואף על גב דאין שליחות
לע"א ואי אפשר לע"א המלוה להיות שלוחו של ישראל הערב אע"פי כן
אסור דאמרינן יש שליחות לע"א לחומרא וכדאמרינן בגמרא בשלמא
מיפא להומרא גבי ע"א שלוה מעו' מישראל ואם העמידו אצל ישראל
אסור שבמדעתו של ישראל ובשלחותו ללוות אותם הע"א לישראל

ואסור לחומרא ואף על גב דאין שליחות לע"א מקהתורה מדרבנן לחומרא
אמרינן דיש שליחות אבל אלו היה הערב שליח הלוה לית דינא ולית
דיינ' שהוא מותר ולא איצטריך קרא למעוטי כה"ג אפל נעשה לו ערב
דשלוחו של אדם כמותו מתרומה גמרי' לה לכל התורה כולה ויערב
דלאו שליח אצטריך ומוקמינן לה כגון שהוא נעשה לו ערב בדין ערבות
של ישראל ששעבו' המלוה הוא על הלוה תחלה וה"א שכן אותן
מעות שמלוה הע"א אינן של ערב ומוסר ועוד אפילו אשכחן בפירוש
שאסור לאדם לעשות ערב לע"א בשלוחו' של מלוה ישראל ובמצורתו
בדלא קבל עליה לדין כדיני ישראל אבתי שליח גמור דלא הוי ערב
מותר לגמרי דלא דמי לערב שהלוה אי אפשר למנות שליח ערב שיהא
במותו דהא איהו גופיה הלוה אי אפשר לו שיהיה ערב ממה שהיא לוה
ומה שהוא אינו יכול להיות אינו יכול למנות שליח שיהא במותו דמאחר
שהוא לוה יצא מכלל ערבות מאותה מלוה וגם שליח לא ימנה ולפי'
אסור אבל כשהוא ממנה אותו שיהא שלוחו ללות הרי הוא כגופו
שהוא יכול להיות לוה וממנה זה דתדתיו שיהא ללות ושלוחו של
אדם כמותו ומותר הלכך לא דמי לערב ערב אפילו היה חשש
בדבר אינו אלא אבל רבית שהוא אינו בא אלא מלוה למלוה וכבר
פירשו בו רבים ונהגו בו חירדה וכל הזקנים והחכמים שהיו לפנינו
וכן בכל סביבותינו ואיפשר הם מתירים את הדבר משום חיי
דבריאתה מפמה פנים שהעולם דחוק וחסר וכל העולם נמנעים
מלהלוות אלו לאלו שאין פרוטה מצויה להלוות איש את אחיו ולא
להטיל פלאי כדי להתעסק בו וכמה פעמים יבקש אדם מאת
רעהו ומאת קרוביו לברר לו הלואה מאת הע"א כדי להטפל בהן
וחי בהן גם חשלטונים כמה פעמים מטילין מס על הקהל נחוץ שאי
אפשר להשהותו עד שיפסוק לכל אח' ואחד חראוי לו לתת ויעמדו
ב' או ג' מן הטובי' ולווים אותו מכ ברבית בשליחות הנשאריים
ואחר שיפסק המס פורעין קרן והריוח בשלם ולא הוה אדם
חול' ומערער בדבר וכדאמרינן במעות של יתומים מותר להלוותן
קרוב לשכר ורחוק להפסד ואע"ג דתנו רבנן קרוב לשכר ורחוק להפסד
רש"ל ודאמרינן גבי פרוזבול וכמו שחמנהג פשוט ברו' המקומות
דאכלי בנכותא וכל הגאונים האחרונים אסרו דבר זה כגון רבי'
שרירא גאון ז"ל ורי"ף ז"ל אף על פי כן מצינו שהשיב בביתא
שלא אסרה לחם אלא שיאמר הששה חדשים שישב בחצר בתורת
משכונה יתן נכרא בפי מנהג המקום ולא יתן שבורו שתלה הדבר
במנהג עד כאן יש שמחמירין ואוסרין לומר לישראל חבירו דהוי
שליחא ללוות לי ממון מע"א ברבית באהרייתא ואני אסלקנו מעליך
מקרוברבית דביונדיש יד ישראל השליח באמצע ואוהו מהיי' באחרייתא
אירהו ניהו דקא מוזף ברבית ומוזיף לתבדי' ברבית דהא לית ליה להלוה
ע"א עליה דמשלח מידי ולא מצי למתבעי בממונה כי אם לשליח
הילכך איהו הוי לוה מע"א המלוה לישראל חבירו דאסור דאיה
לדבר דהבלל השנוי ברוש' שכל שדהוא באחריות ישראל אסור
אותו דהא גרסינן ישראל שלוה מע"א ובא להחזירם לו ומצאו
ישראל חבירו ואמר לו תנם לי ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה
לו אסור ואפילו העמידו אצל ע"א צריך שלא יהא ידו באמצע אלא
שישא ויתן הע"א המעות ההם ביד ישראל הלוה ואעפ"י שדרת
החב' הנז' ראיות אלו ברוב הדוזו ופלפולו לא הולו לו חבריו ומסתברא
שאף לדברי המתירין ודנין שמועיל שליחות לתיל חדבית דוקא
שהיב עצמו בדבר קצוב כגון שאמר לו הלוה שליח ללוות לם
ברבית ובהעלאה עד כדי סך פלוני ואי לא ה"ל מחייב עצמו בדבר
שאינו קצוב שאף בקנין לא יתחייב וכל זה לדעת הר"מ שפסי
בפרק קנין שאינו משתעבד אפי' קנו מידו אך לפי דעתנו אפי' בדבר
שאינו קצוב בקנין משתעבד ובזה נאריך לפרש בשער ס"ח בפי הצורך
ויש לפי לעיין לדעת המתירין שליחות ברבית אם גובה אותו השליח
מן המשועבדין אם לאו ובזה השיב לי הרמב"ן ז"ל הזקתני לדבר על
מה שאינו מדעתי אך בודאי לפי דבריהם שמתירין אם פירוש לו
מתחלה לוה מנה זה בשלוחיתי ברבית עד שיעלה למנה אחר ולוה
ברבית ואחר כך שעבד משלח נכסיו גובה מן המשועבדין של משלח
משום דהוו להו קצובין וכתובין וכן פירש רבינו ב"ה שאף שבח ופירות
אם קוצב להם דמים גובה אותן מן המשועבדין ועל דרך שהמפרים
כותבין טופס השטרות במקומות הללו כותבין בקנין גמור אעפ"י שלא
קצב גובה ממשועבדים בדאוקמ' התם היא גובה מנכסים משועבדין
בשקנו מידו ע"פ ויש לעיין בזה א"אמרינן דבי אזלי בענין הדבית כתר
שעבוד וטריף ממשעבדי מזמן שטרו ה"מ בשלוה ברבית תחלה ואחר
כך מכר או שעבד את נכסיו שנמצא שקדם חיוב הרבית למקחו של זה
אבל אם מכר הלוה תחלה קרקע ואחר כך הלך השליח הלוה ונמצא
קנייתו של זה קודם שיבא חיוב הרבית על הלוה מזה נאמר אינו טורף
שהרי קדם המקח קודם שיכנס חלוה בחיוב הרבית דפרגרס' בגיטין א"ר
נתן אומת' בזמן שקדם מקחו של שני לשבחו של א' אב' אם קדם שבחו
של א' למקחו של שני הרי זה טורף מנכסי' משועבדי' ואע"ג דלית
הלכתא בשבח כרבי נתן משום דאינו קצוב אבל הכא ברבית דקצוב
כותיה דיני' אלא שי"ל דמילתא דרבי נתן מיירי בלא קנין אבל בקנין
משע' שקנו מידו ששעב' לו נכסיו ומעכשו ולזמן שיצטר' ללוות בדנו'
מהחי' שעת' ה"ל שעבודי' עליהו ואעפ"י שקדם קניתו של זה להלוה
רבותו

לפי שכבר הכה הלוה עם אותו פלוני איתן למלוה • אם כן נוקי לחלוק רשות ולא אמר לוה כשאמר מעכשו בלא העת המלוה נפקא ולי מיירי בלא פיים ולא אמר לוה לאותו פלוני כלום אלא כשאומר למלוה אם אתה לפלוני כי הוא יתן לאחרתי • אם כן מיא שליחות יש כאן לאסור כיון שאינו מלבר בגמו בלוה וגם אינו מסלק לו מעלו :

וצריך שנאמר למיירי שאומר הלוה למלוה אמו לפלוני משמי איתן לך כי הוא יתן לאחרתי • לכיון שהמלוה אומר לו מכח הלוה אינא זה נותן בשליחות הלוה ובשלו הוא עכשו אמרו לו ולפי אסור :

ולענין הלכה ולאי אם פיים הלוה לאותו פלוני שיתן בשבילו ויגיע למלוה גם פרעו לו ליכא מאן לפליג לאסור ואף הרמב"ן והרשב"א מודים בכך לשליחותו לגמרי קא עביד • כי פליגי היכא דפייסו ליתן ולא אמר לו כלום • להרא"ש ורבינו שמחה וכלבו סעור ז"ל אסור מפני שהוא כשליחו • והרמ"ן והרשב"א וה"ר הגמקי ז"ל מותר לכיון דמשלו הוא נותן אינו נעשה שליחו • וכך הוא פשוטו לשון פייסו • וכתב הרב ז"ל בשם הרב ז"ל לסמוך על דברי המתירין דאפי' כיון דמילי לדבון הוא ומתבר מעמייהו ע"כ :

ואף על גב דלכאורה יש לנגמס על פסק זה דכיון דפלוגתא לאלי רבותא ז"ל היא אי בכל הני הוי כשלוחו או לא אי הוי שלוחו הרי הוא כמותו ואסורו מן התורה • ועם שהטור ז"ל לא כתב על דינים אלו אלא אסור למשמע לתשורת בעלמא מיהא • הרי גם באומר אני אלוה לך ע"מ שתתן זוז לפלוני לא נחב אלא אסור ופשוט הוא לאסורו מן התורה :

בבל מקום כבר יצא הדבר מפי הרב ז"ל להתיר • ואולי מפני שאף האוסרים לאו שלוחו גמור קאמרי אלא כשליחו לומר לאינו שליח אמם לאיסור מלאורייתא אלא מדרבנן :

ואיבא לספוקי היכא דאסיב אזל למלוה דיגר בלי פיוס ובלא דעת הלוה • ואח"כ כבילו להזירו לו להרא"ש ז"ל אסור • מם יסברו בזה הרמב"ן והרשב"א ז"ל • אי יאמר לבילהו תחתי בעינן פיוס ופרעון הלוה כי היכי דלאחי' אבל כל שלא ידע כלומר אעפ"י שאח"כ מסלק לו • הא מיהא לא בשליחותו כתב • או דילמא לבילהו בכל תלוי בפרעון הכל שהלוה מדיליה הוא חשיב למפרע כשלוחו אעפ"י שלא קאמר לו ידיעה • ומדברי ה"ה ז"ל יש קצת הוכחה לסברי למותר שכתב משמע אבל שיאמר הלוה כל המוחן למלוה אינו מפסיל כלומר שהוא שלוח אסור ע"כ • ואם איתא דבפרעון תליא מלתא אף על גב דלא ידע מקמלה • אם כן מאי רבותא הכל הוחן לא יפסיל • הרי כיון שהוא פורע לבסוף אפילו לא אמר כן אסור • אלא ליכא למידון דבאומר כן אינו לא יפרע אח"כ אסור • לכיון דמבטיח לפרוע שליחותיה קא עביד אף על גב דלבסוף אינו פורע • וכן יראה מדברי הרב שמעון ז"ל :

ומתבראה הכל לדיבא פרעון שאינו הלוה המעות לאי שכתבם בשבילו למלוה :

ואפילו לא יהיה אסורו מן הדין הנמור ראו' לאסור משום תקנת עניים • וחכר לדבר להתא דבריו ליה לאיסור לומר הא לך אלבע זוזי ואיתא לפלוני לחוזפן וכו' כתב ה"ם ז"ל אם מי שכתב שאסור למקבל הדיגר לתת ממנו למלוה שלא יבאו להעלים ע"כ • ואי שכתב אסור משום עיתא כ"ש דעבידנו :

והרב ז"ל הביא בשם המרדכי תשובת רש"ל ז"ל לפרי לישראל לאמר לבריה לן והבא לי מזונות מפלוני שלמלל ברבית וגם תביא לו הרבית ולא הרבה מזונה אלא למלוה וגם הבלוה לא נעשה שום איסור להאי לאו לדיבה הוא דאמר לבריה לבא לי מזונות מפלוני ברבית אלא אם א

למייתי לעיל דקאמר רבי אלעזר ור"ל לאו דילים הוא וכו' וכיון דקאמר רבא בסתם מימר דרב שבת ממילא סמעינן דלמין בזה מנוס גזל דלינא ל"ל • ולכן מביא דין זה עצמו הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהלכות גזלה פסוק דלין מם הסדם דרבינא לאוליא אם שכיחם מילי גזל • סב' מנוס רבינא דכיון דמשתעבד בו יותר מדאשוי מה שנתן נרמס זה היתרון כדבי' • ומם ע"ז מסתמיי דברי רב שבת דמשמע שזהו מכר מתק המלך ונא סלוחם • מיכא לאוכוחי בסדי דלמין כאן רבי' ומ"ם מיתי לה נמי הרב ז"ל בדיני רבי' לאחר' • הג' מלך הסתעבות עצמו שבראה אסור להסתעבד בישראל חברו יותר מדי מבל מסיון לחזיקו לסתם רב שבת והתני' לומר דמלכ' אמר מלן לא יהיב כרגא ליסתעבד למלן ליהיב עליה כרגא • משמע שדין המלך דין לשוכל להסתעבד בו בשביל דמי המם שנתן בעדו וכיון דלא יהיב קלבם משמע דאפי' יהיה המם גדול יוכל להסתעבד בו כפי שעורו ונם יותר ממנו מותר אף על גב דזדמי אפשר שיהיה המת כשעו' שיחייב עליו הסתעבדו' יותר מדי אלא זה פרש: ואף על פי כן נראה מסתמא דמותר מטעם דין המלך • וזהו שכתב בסלוחם עבדים שמותר להסתעבד בו יותר מדי • ונראה שנתכוון הרב ז"ל באלו הג' מקומות לומר דלמין בזה אסור לא מלך גזל ולא מלך רבית ולא מלך הסתעבדו והכיא כל דבר במקומו המיוחד: ולפי זה מ"ש יותר מדי לאו ממלת טפי אפיק ליה • דלאם כן מנין לו מם שכתב בסלוחם אלוה שאעפ"י שהסתעבד בו יותר מדי לומא מם שמותר להסתעבד בו יותר מדי היינו על כדי שעור המם אבל יותר ממנו הוי רבית • אלא ולאי הא' טפי לענין רבית ויותר מדי אפיק ליה מסתמא דמלתא • אי נמי מפרש טפי יותר מדי והאי לכתב לענין רבית לאפילו ביותר מדאינר מיתר היינו מן הסבר' הנכונה לבין דהאי זבונא לאלבא הוא אין כאן סלוחה כלל וממילא ליכא רבית אפילו ביותר:

יז וכן הדין בסם המוטל וכו' • לשון הגמרא שם כך הוא רבינא יהיב זוזי לבני אקרא לטוכיתא ושפכי ליה טפי טפייתא אתא לקמי' דרב אסי א"ל מי שרי א"ל אין אזולי הוא דמזולי גבך א"ל הא אדעתא לאו דילהו היא א"ל אדעתא דמסעבדא ומלכא אמר וכו':

ואפשר שהאריך רבינו לפרש ימתא זו לשלול פי' רש"י ז"ל שפי' גבי והא אדעתא וכו' • וז"ל ומתא יין שאני לוקח הם גזל הוא בידי לקרקע אינם נגזלים ופירו' גזל ע"כ משמ' מדבריו דהשם רבינו לגזל היה על עיקר הפירות עצמם לכיון דהעשירים לוקחים אותם שלא ברשות הם גזל בידם • ולפ"ז יקשה למה מעקרא נסאפק רבינא על מה שהיו נותנים לו יותר ממה שהיו מם שיה רבית אם לא ומ"ש שאל על הפירות עצמם מחלק ה"ל לחוש על עקר בגלות הפירות מטעם גזל ומ"ב על היתרון אם הוא רבית • לכך פי' רבינו לשאלה מה שהיה מסתפק היא שמה שמזלזלין לתת לו ויותר מזה שהיו גזל ביחד מהם דבעיקר הפירות אם יבולו הבעלים ויתנו הטסקא ויעול כל מה שילא מהם דהיינו שיוליאו מילסכל מה שאכלו וכלו מה שאכלו ולא יוליאו מידם אלא הפעות שנתתי ולא ישיבו בחשבון מה שנתנו לי יותר וכ"ז גלאו מזלזלין ביתרון בשם שאינו שלהם והרי הוא גזל בידי • ופשט רב אסי דכיון שהוא מם המלך נמצא דמדידהו קא מזלזי • באופן דלרבינו כל עקר הטסקא הוא משו' הא דמזלזל גבים • ולרש"י ז"ל אפשר לומר דרבינ' כשאמר מעקרא מי שרי מסתמא אכולא מלתא בעי בין בכללות הפירות מטעם גזל בין ביתרון מטעם רבית אלא שרב אסי לא חשב שיטעם רבינא בין הגזל שהוא דבר פשוט דל"ל • אלא הבין שאלתו פיתם על היתרון לרבי' ועליה הסיב ושוב פי' עוד רבינ' דבריו:

יח ויש לנו לעיין וכו' • אני נבוך בדין זה לענין פסק הלכה כי ראיתי בזה סברות שונות לפוסקים ז"ל • מסקנת רבינו ורמב"ן ז"ל היא שאסור לאוה שיהלך למלוה ממש שנתחייב בו בשביל אמנ' שם לוהו וכפי הגרא' מדבריו אסור שהם יש בו דהיינו אבק רבית מדעבי' לקמי ק"ו מהסו' דלא אם בא אים פלוגי וכו' **ומצאתי**

יו וכן הדין בסם המוטל על הקרקע אם אין הבעלי' מצויים כאן ופרע ישראל חברו מם המגיע על אותו קרקע מותר לאכול מן הפירות עד שיבאו הבעלים ויפרעו מם ואין כאן משום רבית אף על פי שהוא כמו הלואה דמלכא אמר מאן דיהיב טסקא ליכול אריעא וכיון דאיתו פרע ליה בלהו פירי בדיריה הוו ואין צריך לנביתא כלל וכדגרסי' בפר' איזו הנשך לרבינא יהיב זוזי לבני אקראתא ושפיכי ליה טפיאנא פי' בני אדם היו שהם דרים על שפת הנהר והיו להם ברמים ושדות שנותנים למלך טסקא וברחו הבעלים ובאו אחרים וקבלו אותם מן הגזברי' של מלך לטסקא ואותן שקבלו אותן מברו מן הפירות לרבינא ונותנין יותר ממה שהתנו לו והיה רבינא ירא שמים היה אסור מפני שהברמים לא חיו שלהם היה סבור שאינו אלא כמו הלואה או פקדון גבייתו ולא היה להם לזלזל בפירותיהם שאם יבאו הבעלים ויתנו הטסקא ישלו כל מה שיצא מהם ופשט ליה רב אשי דלאו הכי הוא דאזולי הוא דקא מזיל נבך ושרי והא דקאמרת דלאו דידהו הא לאו מילת' היא דודאי דידהו הוא ומדידהו קא מזולי דמלכ' אמר מאן דיהיב טסק' ליכו' ארע' והני בין דאינה יהבו מרידהו מסק' בלהו פירי דידהו ובן הלכת'

יט ויש לנו לעיין ישראל שהלוה מנה לחבירו לכל הנאתו אף התנה עמו שישלק מעל אותו מנה מם המלך המגיע עליו מי אמרינן כיון דמנה זה למלכא משתעבד להכי ומלכא אמר מאן דפרע מם המנה יאכל הנאותיו היוצאות ממנו הילכך ליכא משום רבית ומותר דהא לא אסרה תורה אלא רבית הבא מלוה למלוה או דילמא כיון דאי קיימי בידיה מחייב למפרע עליהו מם בין עבדי פירי בין לא עבדי הילכך פורע חוכו מן הבית חברו הוא ואסור ומסתברא דאסור דבין דבתור' הלואה מלוה לו מעותיו בשביל

להרשבא ב' תשובו' בענין זה כ"אות כסותרות זו את זו ולריכות ביאור הרב ז"ל בב"י סי' קאם סבית תשובת הרשבא שכתב שאלת קבל שהם לריכים למעות מפני דוחק כמסים אם יכולים ללוות מעות מישראל מקקלם אלפים ליברים והקבל יפטרו אותו המלוה שנתחייב לתם על אותם אלפים ליברים • ראה אני שהיה רבית קצוב מפני שסות אינו חייב לתם כלום אלא למלך וסרי הם אומרים שלוחו אלא מעות אלו ואנו נותנים מנה לפלוני שאתם חייב לו ע"כ • והם לכאורה הבדי נמבוש דקאמר מפני שסות אינו חייב לתם כלום אלא למלך • דמשמע אלו לא היה המיוב למלך אלא להם מעצמם לא היה אסור בלבר ואמאי הא איכ' שנתחייבו אלא מלך ולמה לא יהא אסור כאלו נותן לו עתה לוי אותו שחוב לשם לא אינו שתוגיל מחילה אלא בדמי שלקח בשרי' וכשבא להתזיר נותל לו אלו לשברי הרמב"ם הוסיעתו ז"ל דמשני אלא כשראת הגאונים ז"ל כאם' נתבאר במקומו • אבל שכת אם הקבל ממתיני' לפטרו ממם שלפי' לוברים כדי שיגוה לשם • אפי' הם חייב שעם לקבל פשיעת דבשביל שלוחם מוחלים:

ושמא אפשר לומר דבכס"ב אם הם שחוב לשם כיון דבכר הא חייב והשתא לאו מיבי יסבו לים בעין ואינם מוגיאים עתה כלו' מילם אמי לרבי' מוקדם' ומשמ' מהגשת אשרי דנמוקדמת אפי' פסק לא הוית אלא אבק בלבחבינן לעיל • והא ז"ל ר"ל לאחילו קנ"ל הוי ליכ' בהא אלא טעמ' דחוב הא' הוא למל' דבשביל המנה שלוח אינו מקבל מעות אלו בשליחותו בשביל הלוחה ואי' רבית גמורה • מיהו אינו תוקע עצמו בדין זה להעלות בשביל מחיל' חוב לא יסא אלא אבק כי לא מצאתיו מפורש לפוסקים ז"ל • איך שיהיה נראה מכאן דסברתו ז"ל שפורש אם בשביל המנה שלוח אינו אסור

ובתשובותיו הלפסות אי' תחפ"א כתב בכוף התשוב' וז"ל ומג'עצמן מי שחייב לחברו מנה ופרעו אותו מנה בחמר שיחייב הלוה לפרוע החלק שהיה חייב אחרו מנה בכר לאם ולאי אינו עכ"ל נראה מדבריו שלוה חייב בשם מעות שלוחה משתנן שנכנסו המעות ברשותו להמעון אי אז שלו ולין הוא שיפרע עליו אם יתעפ"י שכבר חזרו ליד המלוה ומה שאסר בתשוב' הקבל הוא כשמתחייבים לפטור המלוה מאם שהיה כבל חייב עליהם' קולסיבותו לילם וזה פשוט:

אך אם שיש בזה מהקושי הוא שזה הפך פס' הרמב"ן ורבי' הוא מוקשה מתשוב' אחרת גם בחה בדברי הרב ז"ל אי' קע"ז אחר הביאו דברי רבי' כתב ז"ל ובתשובות הרשב"א כתוב להיכא דקבל עליו הלוה בשעת הלואה לשלק מעל המעון הסוא כל אם שיוטל אלא הוי אלא אבק רבית לפי שלי הוי המלוה חייב כלו' בשע' שנתחייב הלוה • ונא עוד אלא שאפשר אלא הבקש האלק אם כל אות' הפני' אעפ"י שהאלק עשוי לבקש בכל שלם ושנה כיון דאפשר כן ואפשר כולם ל"ל לא א' ברבי' ואינו אלא אבק ע"כ • שמע מינ' דאפילו אם שיוטל על המעון אחר שיותן ביד הלו' חייב המלו' אלא אבק ולזה שלא כדברי עצמו הלוה עדין לא הוי המלו' חייב עלו' אינו אלא אבק ולזה שלא כדברי התשוב' דשי' תצ"ל דבשכנם המעון ליד הלוה מתחיי' בם שעליה מכאן ואילך: וג"ל שיטוב הכל הוא כי ידענו ש אמרי' נפרעי בא' מב' מני' אם שהמלך מטיל על כל א' וא' דבר קנ' כפי ממונו או בענין אחר וממונו' הלו גוביו אותו ואם שהמלך מטיל אם כללי על הקהל כלי קבה לכל א' וא' ואז מחלקי' אותו בין הקהל' לכל א' וא' כדי אם שראוי לו ובשהקה' מטיל לכל א' וא' לין הוא שהמעון יפר' ביד מי שיהי' נמנ' אלו כיון שהוא מתעסק בו ומרויח ולכן בשהלוה א' לחברו מנה נכנס הלוה לפרוע אם בעבורו לפי שמרוי' בו ואינו משור' הלין שיפר' המלוה ממעון שאינו בידו ואחר מתעסק בו וזהו ענין התשוב' דסי' תח"ו לאיירי שהקבל מטיל' דולאי בחר המתעסק במנ' אלו • אבל כשאם שיחיד הוא למלך עצמו שמטיל לכל א' כהאמנו • אין ענין המלך על המרויח אם מתעסק אלא על בעל המעון עצמו והיינו לייק רבי' בליסניה לכתב אם לא דלמא' כיון דאי קיימי בידי' מחייב למפר' עליהו אם בין עבדי פירי בין לא עבדי פירי הלכ' פור' חובו מן רבי' חברו הוא וכו' ובשכי מיירי שהי' הקבל חברו' הקבל

פירות בספר הרב לאסור אלא ממה שיש בו לפיות אלא ולהבא • דבמה שעתיד לבא אין בו רק אבל המס שכבר הוא אינה הרב ז"ל סימן קע"ז כמבואר בס • אבל המס שכבר הוא היה למלך בבעה שנתחייב הלוה בו היה קלוה והיינו התשובה הא' אינו בסימן ר"ם דמיירי בכה"ג שהקבל נתחייבו לפסור לוחו מסמס שעלה בבר • ולא ול בכה"ג אם היה קיום לקבל עלמ ממס שעבר לא היה בזה אלא אבל כדלייקינן מלשון תשובה זו :

ובמה שאמרנו שתיסב תקנת רש"י ז"ל דהסקמת ר"ת ז"ל עמו הדבה במרדכי פרק הגוזל נהרא בסוף חשובה מרוכה לר"ת וז"ל ומה שהוגין במלכות הזה לתת מכל מחריס לא להנו אלא מן המלי שהיה מלוה ולא מן המלי שהו' הקלון ולפי מן המלי שהוא מלוה לא נהגו אלא עבני שקבלו עליהם מרר"ם מהעת כולם ובן מהו רבינו שלמה זהנו במלכותיהו על כמן • ורמה מדברים בחלק שהוא מלוה אלו היתה התקנה שיברע הלוה הם עליו ואם לא יתן שים בוה קשה רני תלילם שהיה הרב ז"ל מתקן דבר שהו' בעלמו אסו"ים בו מכשול אלא ולפי מיירי כשהקבל מעילן עליו חלק המס כלמשם' מכל אות' הסיב' לר"ת ולפיכך נאם לקבל שיטלו מס ממי שמחבר' ומרוים במעות דהיינו לוה בתלי שהוא מלוה • ושיה תקר' ראויה למי שהמליאה ז"ל •

ולפ"ז יש ל' חלוקת בלוה הפוטר את המלוה מן המס הא' כשפוטר אותו מן המס שהתחייב בבר לשעבר בהא כל אפיה שוין שהי' קלוי' אם התחייב הוא למלך עלמו • הב' בשהלוה פוטר את המלו' מסמ' שיטול המלך מכמן ומילך על המלו' שמלוהו הוא אסור מדרבנן : הג' אם פוטרו מהמ' הבא ותיו' הוא לקה' שהמעילי אותן על היתלים • בזה הוא מותר ותורה הלין מתחייבת כן • הל' מקבל עסקא דבתלי שהוא מלו' ומתלפ הלין כפי מה שאמרנו בהלות' גמור'

ויש עוד חלוקה ד' שאני מסתפק בה כשהקבל שלמס הס לוים מהיתיל ופומרים אותו מן המס שאינו חיוב להם מזמן שעבר אם היה אלוה או מדלבנן :

יח ובן יש לדון אחרת להיתר לגון וכו' • נכתוב ק' לדראם הוא כמתן קרוב לריות ודחוק להפסל שמתנה אם יהיה שם ריוח יצרע ממנו בעדו המס שבבר אמרנו שהוא אסור כשמתנה שם לשלקו • ואם יהיה שם הפסל אין המלוה מפסיד כלום שהרי חיב להחזיר לו מעותיו שהם הלוה • ולפ אם הא' יפרע המס אין זה הפסד שלפ מתחל' היה חיב ב ך והיה דשטרי מחזוקי דמיתי שמעמע מיכה דלוקה בשזקף הריות למשבן אותי וכי פרע לוה לאדון רבית הוא דקא יהיב ליה לבעל הוה כך נראה בעיני ובהלכות גדולות הראשונים הוו מנבו ד' זוזי או הדין או כל דהו ורבנן דהשתא אפלינו בוה שמעתא דתקינו רבנן דיהיב טסק' ובאריבת' מר אמר מדילוה ומר אמר מפירי דארעא עד כאן : ומסתברא דטסקא וביוצא בת או מפירי דארעא או בדשאים ליה בלהו פירי מתוקמ' אבל למפרע ליה לוה למסקא ואכיל הלה כלהו פירי בנביתא אסור עד כאן :

יט ובן יש דר' שהמכר מתבטל והמעו' תוזרין הלוואה ואוכל פירות בנתים ואין בו משום רבית ביצד בגון שמכר ראובן בית או שדה לשמעון ואמר ליה שמעון הלוקח לראות' חמוכר לכשהיו לך מעו' אחזיר לך זה חבית או השדה במעתי שתחזיהם לי על זה הענין אף על פי שמעותיו הם נראין כמו הלוואה אצלו של מוסר אעפ"כ הרי זה מותר הלוקח לאכול פירות

ואין

עם הקרן בשטר אסור אבל לא זקף היה מותר לא למיה הכיון דלותי' לסס הפרגמטיא למתלית שכר הס קרובים ג"כ להפסל מלריות • אבל הכא הוא רחוק מכל וכל מן הפסל ' ותו שאני התם שהוא בתור' מקח וממכר והכא הוא הלוה גמו' וכ"ג כתב רבינו עצמו בדין שאחר זה לקוח דאיתה המתיריה מההוא להמקבל ולכך להתה לאיתא מסכנת' לסורא ליה לן דם ליסנא להלוה' סרי הכא אסור וכו' • והכא נמי נימ' כה"ג

ושאלתי בזה פי הרמבן ז"ל וכו' • סוף החוספת' שהבינה הרמבן ז"ל ומה שפירש בס לענין רבית לחלק בין שקול על ידי לא ומנת ובין פרשני מן הא' ממו' הוא ענין כהן וכן מבינה הרב ז"ל בב"י סי' קע"ז הסובת הרשב"א ז"ל המבינה כן בשם הרמבן ז"ל אלא שהמו' לזה מבינה הע' ב' לאחר' להרשב' בס' ק"ב מלובן מסכן ביאור לסמעון במלוה זמוכיסלה שמיס ונתן לזוי ת"ק זו וקבל עליו לשחרר לו הבית מיד שמעון מלקן ועד זמן המבהוה והשיב להסי' ולא שרינו מעשה יפייס את שמעון בפחו' על כמן • ונראה להחלוק מבאר דבשלמ' במומנת המלך מעפ"ז שם היה עליו בשום מלם מלוה מ"מ לא קבל כן ממש עם המלך בפי' אלא שלפי לעתו שום כך ומה"ה מותר לומר לא פרשני לפי שאפשר שיחפיים בפחות אבל זה בשלוה אלף זהוביס לחמש שנים הוא שך מבורר ורחוק הוא שיחרלה בפחות • ועוד שהמלך לא סולית כלום מילו ונתן ביל זה אלא הוא רוצה להוליה מיד היהודי ולפיכך נקל הוא שיקח פחות מדמי גבייתו : אבל המלוה שהוליה כל מעותיו אינו עשוי ליקח פחות ממה שנתן :

יט ובן יש לדר' שהמכר מתבטל וכו' • בלה ע"ה סוף ע"ב ולמעלה בחלק הקלוקה דברנו קצת בזה • ולמען נבין איזה דבר בפרוש' שמביא רבינו לעיה הסוגיה וזה מהתם מכר לו בית מכר לו שדה ומ"ל לכשיהיו לי מעות תחזיר לי אסור לכשיהיו לך מעות תחזיר לך מותר מ"ש ריש ומ"ש סיפא ר"ש לאמ"ל מדעתו סיפא דא"ל מדעתי הוא גברא דזבין ליה ארעא לחבריה שלא בפחריות חזייה דהוה עליב • א"ל אמאי עליבת לי טרפי לה מיכך מגביה לך שולתא שבחא ופרי אמר אמיר • פטומא מילי בעלמא הוא • א"ל רב אשי אמר טעמ' מאי כיון לוקח בעי לאתנויי והכא מוכר קא מתני אמרת פטומי מילי בעלמ' הוא אלא מתני' דקתני לכשיהיו לך מעות מוכר. למוב' הוא לבעי לאתנויי מוכר לא מתני ולוקח קא מתני ואמרינן מ"ש ריש ומ"ש סיפא ואמר רבא סיפא דא"ל מדעתי' הא לא

לא א"ל מדעתי לא אמרינן פטומי מילי בעלמא הוא א"ל נעשה כמאן דלא אמר לי' מדעתי' איתמר

ולפי מאי דפירש רש"י וה"מ"ל דסבל תלוי בין התנה המוכר להתנה לוקח א"כ לא לוקח ליכי ס"ל דרב אם לומר טעמא דלא א"ל מדעתי' וכו' דאסיתי דבלא אמר' דמדעתי' חליש מלתא א"כ אתאי מפליג מתני' בין אומר מוכר לאומר לוקח ליסמכינן רבות' וליפלוג כלה בלוקח ולימא אם אמר לוקח כסיהו לך מעות אחזירם לך אתם ולא אמר לי' מדעתי' אסור וכ"ש אם אמר המוכר אתם אחזיר לי' אסור (דלא אסור) ואם אמר הלוקח אחזיר לך מדעתי מותר א"ל המוכר עמוד ר"ל לפלוגי ולימא כסיהו לי מעות אחזיר לי אסור כסיהו לי מעות אחזירם לי מדעתי' מותר וכל הכן הלוקח אומר אחזירם לך מדעתי

והר"ר יצחק פי' בתוספותיו וכו' סברת זו הר"ר ז"ל לקל' בין נתנה בפעם מכירה לנתנה אחר גמר מכירה סבירא הראב"ד ז"ל בשם הראשונים בלכתב הרב ז"ל במ"ס סימן ר"ז בשם ת"ל ז"ל וכתב הרב ז"ל שלדעת הרמב"ם ז"ל נראה שהוא כפי' הראשונים שהבי' הראב"ד ז"ל ולפ"ז ל"ש לן בין אם אתני מוכר בין אם אתני לוקח אלא בין אם התנה קודם גמר המכר לאחר גמר המכר סיל דסני לן לקודם גמר המכר כל תנאי שהתנה א"ז מהם קיים. ואחר גמר המכר צריך שיקנו מידו וכולי עד כאן לשונו. וזה לוחק גדול לאין לשון הרמב"ם ז"ל עם כל גדלתו לשון מסכם וסיים צריך שנאמר לדעתו לכל אם שכתב הרמב"ם ז"ל לחלק בין מוכר ללוקח בפי"ח דמכירה ובפ"ו דמלוה. ענין מוכר וענין לוקח קאמר כמו שפירשו הראשונים ז"ל במשנה גופיה דדרכים דמוכר לאתנויי קודם גמר המכר ודרכים דלוקח לאתנויי אחר המכר. ואין מדרכו של הרמב"ם ז"ל לסתום כל כך ולא יפרש לכשיעלה לפעמים עליו מסגא כבד כזה:

ועוד לכפי דרך זה ולטעם הרב ז"ל נאמר שהרמב"ם ז"ל יפרש כפירוש הראשונים ויקלוק עליהם בלין. לי הראשונים אמרו דמתני' ענין מוכר וענין לוקח קאמר וקו' שהתחיל המקח הוי ענין מוכר ובין שהגיעו מוכר ובין שהגיעו לוקח מסתי. ואחר גמר המקח הוי ענין לוקח שהרי הקרקע שלו ואין התנאי כלום בין מתנו מוכר בין מתנו לוקח וכו' ולקאמרי לשון ענין לוקח קאמר ואין התנאי כלום מכמ' דהמי לקאמר מוחי' דמתני' ס"ל ומנו מסוס לאין התנאי כלום. הא אם היה מים בהתנאי לגון שהיה בקנין הי' אסור וכן פירש בהליכות הר' יצחק ז"ל שמביא רבינו. ואולי לרמב"ם ז"ל אעפ"י שהתנאי קיי' בקנין אין בזה אסור כי נסתלק אחר גמר המכר ואע"פ שנתנה הרב ז"ל בהגהו אחרי בזה ר"ת ז"ל שפירש כזה אפי' לקמן בע"ה נראה כזה:

ומה שהר"ר בכיון הרמב"ם ז"ל דיש בלאת ממ"ם הרב ז"ל בהלכות מכירה לדרמב"ם אין אסור אכילת הפירות מי שיש בהנות הנאתי קיים אם בטל לאפשר התנאי קיים בו לה שיש אלא העיקר הלוי בעמה שבין מכונת המוכר אחרונה גומר למוכר ולהקנות לגמרי אם אם אין כוחו למכירה גמור ר"ל נקבל המעות בתוקף שעם שסות ליך לסס ולהחזירם אחר ז"ן והשתא אם המוכר הוא המקנה

ואין באן משום רבית וכדגרסינן פרק אי זהו נשך ת"ר מכר לו בית מכר לו שדה וא"ל לבשיהיו לי מעות תחזיר לי אמר' פי' לאכול חפירות ואם אבלן הרי זה רבי' קצוצה כדמוכח בעובדא דאית ונולא אתי דלעיל. לבשיהיו לך מעות אחזיר' לך הרי זה מותר פי' סיפא דמתני' הלוקח מתנה עם המוכר יחזיר לו מקחו ואינו ב"ב טות' הלוקח לאכול הפירות ובשמתנה הלוקח תנאי זה הוא מותר לאכו' הפירי' משני א"ר פפא דא"ל מדעתי' דסיקא נעש דא"ל מדעתי איתמ' פי' שהלוקח יצא ראנאי בפיו ולא המוכר משמע מדעתו בלו' אם אתרצה בכך ולפיכך אין המוכר יכול לכופו באותו תנאי דפטומי מילי בעלמא הוא דכיון דבעי מוכר לאתנויי ולא אתני וארתני לוקח מופשיה נעשה כאומר לו בפירש מדעתי אחזירם לך כלום אהזירם לך אם ארצה ואין צריך לכך בפירוש מדעתי שאף ע"פ שלא פירש כמאן דפירש דמי והרבי שלמה ז"ל פירש כמו שפירשנו גם הראב"ד ז"ל פירש נעשה כמי שאומר לו מדעתי כגון שאומר לו מדעתי כגון שאמר לו אם יהיה לי זה הדעת באותה שעה והדבר אצלו תלוי באולי שאם אמר לו אם ארצה פירש שאין זה תנאי אלא שאמר לו עכשו אינו רוצה ואם ארצה באותה שעה לקבל אותה מותר שגם זה אינו תנאי ולפיכך הפירות האלה לעולם שיצא התנאי בפיו של מוכר אסור הלוקח לאכול הפירות ואם הלוקח מתנה בכך מדעתו הרי זה מותר לאכול פירותיו עד שיחזיר לו מעותיו והרבי יצחק ז"ל פירש בתשובותיו שאין הלוק בין שתנה המוכר ובין שתנה הלוקח אלא עיקר הדבר כן הוא דלעולם שיהיה התנאי בשעת מכירה בין שתנה הלוקח או מוכר אסור לאכול פירותיו ואף על פי שאין התנאי בקנין הרי נגמר הדבר על דעת כן ורישא דקתני אסור שהתנה המוכר קודם גמר המכר שעל דעת כן נגמר הדבר ותנא מוכר דדרביה לאתנויי והוא הדין לוקח שאפילו אחר הלוקח מאחר שאמר בשעת מכירה סמך המוכר על דבריו ועל דעת כן נגמר הדבר והתנאי חל והוא אסור לאכול פירותיו בנתים וסיפא דקתני מות ר' א"ל דהלוקח לאחר גמר מעשה ובמאן דא"ל מדעתי דמי שחרי נגמר ד' המכר פנר והלוקח מה שאמר אחר בן דברים בעלמא נראה קנין הם ותנא לוקח דדרביה לאתנויי וח"ה למוכר שאם אמר לו המוכר שאם יהיו לי מעות תחזירם לי אף על פי שאמר הלוקח הן פטומי בעלמא ניתנו שהרי לא לקח קנין ברבר הא איכא קנין לעולם אסור בפירות ער כאן:

כ וכן יש פעמים שהמכר אינו שלם כל צרכו והמעות עומדין כמו הלוה והמוכר והלוקח מותרין לאכול פירות ופעמים שהמוכר מותר בהם והלוקח אסור ופעמים שהלוקח מותר והמוכר אסור פעמים ששניהם מותרין כיצד מכר לו את השדה ונתן לו מקצת הדמים ואמר המוכר ללוקח לבשת שלים לי דמי מקחי לסוף שנה או שנתים הבא מעותיך הנשארים לפרוע לי מדמי מקחי וזבה במקחך ומערלה קנה בשיעור מעותיך שאתה פורע לי עכשו בענין זה שניהם אוכלין בהתר פירותיו הלוקח אוכל מהן בנגד כך מעותיו שחרי הקנה לו מן הקרקע מעכשו בשיעור מעותיו והמוכר אוכל פירו' בנגד מה שלא נפרע ממנו מדמי הקרקע והכי גרסינן בפרק אי זהו נשך ברתני רב ספרא ברבית דבי רבי חייא פעמים ששניהם מותרין עני רבא בתרי' דגון דאמר ליה קני בשיעור זוזך. פעמים שהמוכר בלבד מותר כגון שמכר לו את השדה ונתן לו מקצת דמים ואמר לו מוכר ללוקח לבי מיתית זוזי קני בלומר בשתביא המעות הנשארים מדמי המקח תקנה השדה אצלך אבל כל זמן שלא תשלים בל מעו' חמקח אפי' כנגד מה שנתת לי ובבר ופרעתני לא תקנה בו בלום ונמצא שבין כך שלא ישלים לו מעותיו אין השדה קנויה לו כלל בזה המוכר מותר לאכול הפירו' ואין כאן ריבית מפני הממון חנשאר לו עדיין על הלוקח שחרי לא הקנה לו כלום בקרקע שלו עד שיפרענו משלם והלוקח אסור שהיה אוכל בשכר מעותיו פעמים שהלוקח מותר והמוכר

ואומר אם יסיו לי מעות וכו' גלי מלעתיה דלא גמר ומקני במכירה אלא ע"ו לקבל המעות בהלוה ה' ולפיכך אסור הלוקה לאכול פירות לסוגיא דבית: אבל כשהמוכר מוכר בסתם ואינו מטיל קוש תנאי במכר אלא הלוקח מעצמו אומר כשיסיו לך מעות וכו' נמצא בזה שהמוכר גמר ומקנה ובודאי דלאו לאם הלוקה מקבל המעות. וכשהלוקח הטיל התנאי מדעתו אמרו מבלי קיומות לכרי המוכר ולפיכך הוי זה כמקח שנעשה בא' מאמר התנאים שהמכר הוא מכר גמור לשיקבל הלוקח הכירות. ובהגיע זמן לקיים התנאי צריך לקיימו

הא איכא קנין לעולם אסור בפירות כו' ע"כ לין זה אינו מוסכם מכל הפוסקים ז"ל שהרי הרמב"ם ז"ל לדעת הרב ז"ל בכיון סובר לכל שנעשה אחר שנגמר המכר ואלו לא רצה להתנות כן המכר היה קיים עכ"פ אלא מדעתו הוא שמייב את עצמו בתנאי. הוי כאלו היה שלו מעולם והתנה עם זה בקנין למכרו לו כשיביא מעות לתנאו קיים ומותר לאכול פירות עד שיביא לו הדמים. והא לך לשון הגהת אשרי וכ"ח פי' שיפא שמכר לו מכיר' גמירי' ואחר כך נתנה הלוקח מעצמו ובבטיח למוכר וא"ל לכשיהיו לך מעות אחזירם לך מותר והוא לקנו מיניה דהאי עכ"ל. ועל"ז יש להבינה שכתב הרשב"א ז"ל בתשובה הביאה הרב ז"ל סי' קע"ל וז"ל אם נעשה בתיהם קודם המכר אם בשעת המכר אין לו לכון אלא דין הלוקה והלוקח חייב להחזיר כל מה שאכל הרבית קנוקה. אבל אם נעשה לאחר המכר ואפי' בעת ה"ז מכר גמו' שזה הלוקח רל' לפיים לעת המוכר ואפילו עשה לו שטר על זה בקנין ובכל מיני חיזקון חסל הוא שרוצה להחזיר לו מקחו. וכן אם עשה אפילו הלוקה תנאי המכר אם חלטו מאמו המוכל וחזקן הרי הוא תנאי. אבל כל שעשאו לוקח ואפילו בתוך המכר המוכר ושתק המוכר ולא חזקו אין זה תנאי אלא כפטומי מילו והמכ' מכר הוא ל' אלא עשאו המוכר שהי' לו לעשותו ע"כ ואין ספק דמ"ש ואפילו עשה לו שטר בקנין ע"ז חסל הוא וכו' כונתו הוא לומר לאע"ג לנעשה התנאי בקנין לאו הוי תנאי גמור ולא פטומי מילי: מכל מקום המכר מכר והלוקה מותר בפירות משום לכון שכבר נגמר הלכר בלי שום תנאי: גמגא דהא דמתחייב אח"כ המוכר להחזיר הקרקע כשיתן מעותיו הוא חסל גמור שמלעתו ולאומו נתחייב

לכשיבא בזה ולכן מתהר:

אך קשה בעיני דגרשה שהרבה שני הסירוסים יחל דמחתל תשובה משמש שעיקר התלוק הוא אם נעשה קודם גמר המכר או אחר שנגמר ומסופק משמע שהכל תלוי במוכר שהתנה הוא או שהחזיק לדברי הלוקה. ונמצא לדעתו ז"ל תרתי בעינן לקיום התנאי ושיהיו הפירות לבית הא' שיהיה קודם גמר המכר והב' שיתנה המוכר לא יקיים לדברי הלוקה אבל אם התנה הלוקה והמוכר אין התנאי כלום:

ב וכן יש פעמים שהמכר אינו שלם וכולי תלוקות פסוטות לקן ס"ם ע"ב בברייתא' לרבי חייא. ואע"ג דבגמרא מסדר תלוקה שהיה אסורים תכף אחר מותרים: מ"מ רבינו הביאה בסוף משום לבתלק הביאה בתלה

Digitized by Google

בחלב כל התלוקות שיש בהן היתר ובאחרונה ועקר הסוגיא היא מתני הין מכר לו את הבלה ונתן לו מקצת למיס ולעניל לנתן לו מקצת למיס לאי לא אי לכי מיתית קני מעכשו קיימא לן פירות רב הונא אמר מוכר אוכל פירות רב עקן אמר משלשין את הפירות ולא פליגי הא דאמר לכי מייתי קני מעכשו הא דאמר לכי מייתי קני מעכשו פני רב ספרא ברבי לכי ר' מייתי פעמים וכו'

והטור ז"ל בחלוק יסיו מונחי כיל שלים כתב ואפילו אמר הלוקח אני אוכלם ואם לא יגמר המכר כשיחזיר לי הנעות שנתתי לא אכלם לו הפירות אסור לשוף הוף רבית אוכל אבל אם שמחזירו אבל ולמי אם יאמר הלוקח אני אוכלם ואם לא יגמור המקח כשיבא המוכר לשחזיר לי מעותי אעשה עמו חשבון ואכנה למי הפירות פותר וכ"ש אם המוכר אומר כן ומרב ז"ל הביא כן בשם הרשב"א ז"ל ולאיתי הרב הענין בכ"י שבריתו לומר כן ולאמרינן אכלם ולא אמרינן שיאכלו שניהם ובע"מ לחזיר ס"מ דאיתא בהבא דמוקי פלוגתא דר"ש ור"ל ורבנן בריש בא"מ לחזיר לאי כמ"ל לא ר' ורבי אוכ"ב ובע"מ לחזיר לאי אכ"ל ר' ר"ל ר' ר"ל אינו אכל אבל אם אמר אני אוכלם

משום רבית למחזי כמוזיל גבית מחמת הלואה וכשאמר בשוויה מות ע"כ משמע דלא פי' אם הדמי שפסק הם כפי שוויו אסור ולא סוף אלא כשלא פי' דמי ואמ' בסתם כמו שיהיה ולא אלתי סברת זו לשון אספרוסקי ז"ל ובלי ספק לא יסברו כן מפני זרותם שהרי בגמרא אמרו דזה לד ת' בדבריה היא ואסורו מן הפשוט כאשר הבאתי לעילא והסבר מוכרע מסכר' קושיתם ופשטא קשה לסברת ה"ה ז"ל דלפי' בשוויה כל שקנה דמים יהועים אסור • דהא ליכא אלא מחזי כרבית וכמוזיל גבית אבל ולאי אין הלוה חסר ואין המלוה מתהנה ואיכן מלינו אסור תורה בלא ליכא לא נשך ולא תרבית בלא מרינן בריש פרקין וכיון שאינו אמר פוסקים ז"ל מסכימים בזה •

תומרא יתירה היא •

והיכא דקאמר ליה מאכור לי בדמי' הללו ומכרם לאחר בפחות דמים שאפ אי קנה ראשון או לא • בזה הבית הרב הגאון ז"ל סברו' וז"ל אבל ולאי אם רוצה למכר' לאחרים בדמים יתרים מדמים אלו רשאי ואפילו הקנה לזה בקנין לטעות אונס בממון טעונה וכלאמרינן בע"ז פ' השוכר הסוף גברא אל"ל לחבריה אי מזבינא לאלי אר עת לדיך מזבנא בק' מנס אזל זבנה בק"כ אמר רב כסל' קנה קמא מתקיף רב יעקב מנהר פקוד הלי זוזי אנסוה • ולאי לאו דיהבו ליה ק"כ לא הוה מזבין ליה ופסק הרי"ף ז"ל בפרק בית כור כרב יעקב מנהר פקיל וכו' • ומשמע לאלו לא מכרם ביותר דולאי קנה קמא דהא ליכא אונס אבל הרמב"ם ז"ל לאחר בדמים הללו אסור למכר' לזה אבל מסכן כיון דאתי' ע"י הלואה מחזי כרבי' ע"ל והרב ז"ל שלמי סי' קע"ב בבית המלוה ל' זה ולא דייק בו כלום •

ואצלי ים לתמוה המה הרב"ל הסוכים הנמוקי דכל שלא מכר ביותר לא קנה קמא היינו משום דזה לא אמר אלא כשימכור מלעתו ועכשו אינו רוצה למכור אלא מפני התוספות ונמצא כמי שנאנס ומכר כלכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ה דמכירה ואונסא לא מסיק אינה אלעתיה עד דמקבל וכו' • כדמייתי שם ס"ם ז"ל וכיון שכן הוא ולאי דאף כשאמר המכרנה לך בשוויה שם נמצא מי שיקנה ביותר משוויה בלי ספק קנה שני שאונס מונא ויותר ממה שהיא שוה הכריחו למכור ואין לראשון דין ודברים שמו ראשון במזבינא לך במנס לפרק ששוכר מי שסקינן למיירי דוקא כששוה יותר ממנה הא ולאי ליתא דבכולל אינו אמר בתוך מנה ושלה אמרינן דבק"כ קנה שני לזוזי אנסוה וה"כ אינה למימר בתוך סתם בשוויה לאי מכר טפי משוויה לא קנה ראשון והשתא לדידיה דבתחברנה לף בדמים הללו אי מכרה בפחות למיס קנה ראשון קשה טובא מאי האי דמפליג בברייתא דאם אמר בשוויה מותר הא ע"כ לא קנה אלא כשלא מכא יותר ומאי אריא בשוויה מבדמים הללו • דבדמים הללו אמי כשלא מכא יותר מותר וקנה ראשון ודיכי מפליג ותנא ביניהו • לא הוה ליל אלא כלה בדמים הללו דאם מכר ביותר אסור ולא קנה ראשון ואם אלו מותר דקאמר הוי ראשון ולא"ם בשוויה לקנה ראשון אם לא אל' למותר דקאמר היינו שאם נתרצה המוכר ליתנה לו בשוויה אע"פ שמצא יותר מותר לו לנוקה לקנותה בשוויה ואינו עושה שום איסור מה שאין כן בדמים אלו דאף אם ירצה המוכר למכרה באותם הדמים אסור לו לנקחה • וזה לוחק לכיון דמכח התנאי לא קנה אמאי אסור אם לא נתרצה המוכר בשוויה לקנות מרדכי שגבית לקמן בסייעתא דשמיא

ואפשר לומר דאה"כ כשיש קונה שני אין הפרש בין בדמים הללו לבשוויה דאם שני הוסיף קנה שני ואם לא הוסיף קנה ראשון • אבל איכא ביניהו היכא דליכא קונה שני כגון דגלי דעתיה שרוצה למכרה לו שאמר לבעל המעות עלמו ועליין לא נא לילו שום קונה בסך יתוע • אז כשאמר בדמים הללו כיון דמסתמא הם פחות משוויה ומן הסתסימל' יותר אסו' לו לנקחה באותם דמים • אבל כשאמר בשוויה מוכר לו ונקנה אחר שישומו אותה •

מיהו מתוך הגסת מרדכי ז"ל לא משמע הכי לכתבו וז"ל לא סמכרה אלא לי בדמים הללו אסור ואם תאמר ואמאי אסור הא לא מהני תנאה פרק בתרא דעבודה זרה ומייתי בסוף בית כור בלאפם הוא גברא דאמר ליה לחבריה אי מזבינא לאלי ארעא לך מזבינא בק' ונ"ל לכאן מיירי בגון שמתנה לזוכהליה לא תמכור אלא לי בדמים הללו אפילו אם תוכל למוכרו ביותר ואנסוך זוזי והוא קבל עליה הכל • ומיהו אם אמר מעכשו תהא קנויה לך כשתרצה למכרה ע"כ ומתוך קנויה תו מוכח דסבירא ליה כסברת קמייתי כ"י דאם לא מכרה ביותר לעני קנה ראשון ומותר כיון שאינו מפסיד כלום ומאי דקאמר אסור היינו היכא למוכרה ביותר • ומשום הכי הקשה אמאי אסור כיון דמכח התנאי אינה קונה כלום • ואם איתא דבליכא קונה שני מיירי מאי מקשה אמאי אסור כיון דלא מהני תנאה הא אי ליכא קונה שני קנה ומ"ה קאמר דאסור ומ"מ לפי תירוצו של בעל הסגנים לתרץ מה שהקשינו לדברי הנמוקי באופן אחר דכאומר בשוויה מות אמאמינן לאפי' כשפירש בהדיא אף אסחוכל למוכרה ביותר משוויה לא תמכרנה אלא לי בשוויה שלי כיון שאינו פותח לו מלמו

ויש לדקדק מ"ש הא וכו' קושית זו נתעוררו עליה בסו' ופיר' דלמאן דמוקי לה מעכשו א"ש דלא הוה הלואה ואפי' למאן דמוקי לה בלא מעכשו מ"מ הלוה היה יכול למכור מן השדה לאחר כנגד המלוה וליקח לעצמו שמותר וכשהיה מוציא לו כלום אינו עושה משום רבית אלא מלחת בעלמא הוא דעבד מלוה גביה שמחל לו בחנם ע"כ • וכיולא בזה כת' הרמב"ן ז"ל ומה שאמרו בקצור לאמאן דמוקי לה במעכשו א"ש דלא הוה הלואה כפי הגראה הוא פי' הרמב"ן שמבית רכינו בתורך דמסי' אבל הבא חנאי מכירה הוא דקא"ל מעכשו וכו' ולפ"ז גבי לא תמכרנה אלא לי בדמים הללו • משמע דלא מיירי בלא"ל מעכשו דהא כל עקר תירוצו הוא משום דמשעה הלואה קנה הכל ושינו מעשה מעכשו •

ואם סברי כן קשה מאי דקאמר רבינו ז"ל בשאקנת דבריו ודע כי התנאי מתקיים וכו' בלא"ל מעכשו וכו' • דאי במעכשו מיירי אף בדמי' הללו לישתלי שהרי אין עליו שם הלואה כיון שמשעה ראשונה קנה הכל :

אשר על כן אחרי ההתבוננות נראה דאאי מעכשו דנקטי התוס' והרמב"ן בהסיא דג' שנים לאו עקר התירוץ הוא ולאינמי דבכך דדמים הללו מיירי בלא מעכשו • אלא דאיכא ביניהו אלא דבהסיא דשנים מהני מעכשו לסיתרא משום דכיון דאיכא זמן דע"כ בל לוה כיא נתלאת למלוה משעה ראשון דאיכא אחר שלא • מ"ה נשתקע ממנה שם הלואה משום דנמצא דמשעת מתן מעות היא מכירה למפרע אבל גבי דמים הללו • כיון דאין המלו' יכול ללקחה בע"כ בל לוה בשום זמן ובדעתא בל לוה הדבר תלוי אם ירצה למכור או שלא למכור מ"ה לא מהני ליה מעכשו לפי שלעולם המעות הם בחזקת הלואה בכל זמן עד שירצה הלוה למכור • ואז לא חשבינן לה כמכורה משעה ראשון' אלא משעה זו הואיל והשתא נמי אלו לא היה רוצה לא מוכרה • ואלינן ברבית כיון שנתנה בפחות משוויה • אבל בשוויה מהני ליה מעכשו דכיון לאינו פותח מדמיה אין כאן רבית

והשרא לדברי הרמב"ן שמבית רבינו הסהסדברי ההשגו' שכתבו בפ"ז בעל דין זה ק"ל והא מהמכתא היא דהא לא ידע מי מזבין ליה או לא ואמת קני לה • ומסתברא בלא"ל מעכשו ואפ"ה בדמים הללו אסור הואיל ולא פסיקא מלתא דזבינא ע"כ :

ואולם סוף דברי הגאון מרדכי • דמייתינן ומייתי להו הרב ז"ל בב"י • אינם מודיים אלי שכתבו ומיהו אם אמ' מעכשו סבת קנויה לך כשאלה למכרה שרי • ולא ידענא אהיכא קאי • ולאי לאמאי דבלא"ל מנים שהתנה לא חמכור אלא לי בדמים הללו לאפי' אם תוכל למכרה ביותר וכו' • ואהא קאמר דאי התנה במעכשיו שרי ע"כ משמע דשמעתין בלא אמר מעכשיו מיירי והדרא קושית לדוכתי' דכיון דלא אמר מעכשו לא קנה אלא אם אמרו אמר אמאי אסור ולא מהני תנאה ואמאי אסור וכשוויה בעלאי קנה כיון דליכא מעכשו :

ואפשר לומר דכלפי מה שאמרו שם בע"ז דכשאמר בסתם שלא זו תהא קנויה לך כשאמכרנה דלא קנה אפי' אמ' מעכשו כיון דלא קנין דמים משום דלא סמכ' דעתי' • מ"ה קאמר דכשמסכן לו ואמר מעכשו תהא קנויה לך כשאלה למכרה ולא קנין דמים ה"ז מותר אפי' פחות משוויה הואיל ולא מהני תנאי אף על גב דאמר מעכשיו כיון דהעקר חסר • וכ"ש אם לא אמר מעכשו • ודאי לאו משום רבית מוזיל גבים כיון שאינה יכול למכרה לאחר • והתירא אחת לאשמועינן ולא בעקר הקנין מיירי אי מהני או לא :

גם פירון דלמי נמי קנה אמרינן וכו׳ • לא ירדתי לסוף דעת תירץ זה הרבי אפשר לומר דהסיא דבלא עניים לקחתי הרי הוא שלו לוקח לעניין הקנין קאמר אבל אסור רבינו אם לא כן תמיהו מלתא טובא היאך אפשר שהיה ביחוס בן זוגין עושה כן על פי חכמים וכי יתכן שחכמים היו מתירים לו לעשות דבר שיש בו כדנול אסור של רבים אפילו של דבריהם ולדמי משמע דהורה לו דלכתחלה מותר ויכול לעשות כן:

והרב ז״ל בב״י כתב בזה הלשון כתב בעל התרומות שאם עבר ועשה כן הוא אבן רבי׳ וכ״ע בחום׳ עלם ס״ג דלא׳ בדבור רבית על מנת להחזיר איכא בנייהו דמשמע דלר א׳ בדבית הוי דאוריית׳ והא דמשכן לו בית וכו׳ הוי לר א׳ ברבית וכן אמרו בהוגיא דגמרא עלה פ״ה ופ״כ הוי רבית קלוה על כמן • ואמת הוא שכן כת׳ רבינו בחלק האבן • אבל מאי דכתב בתירץ שני זה לרא״ב ז״ל מיהו ליתא אלא אבן רבית שהרי ע״י מכר הן באין אין דברים אלו אמורים בעניין אם משכן לו בית וכו׳ שאם עבר ועשה כן נקרא אבן רבית • דא״כ לא היה לסי שום משמעות • אלא אהיא דג׳ שנים קאי דקאמר דנהי דקנה אסורא מיהו איכא עלם קאמר דאסור זה אינו אלא אבן קבית כיון שעל ידי מכר הן והכא לא שייך לא אחר ברבית דלא אמרינן לא אתי אלא היכא דבשעת מכילת הרבית הוא ביל המלוה לו הלוה לעשותו לא אחר: אבל בג׳ שנים מיד כשנפלם הזמן שאז נחלט לו הסלה למפרע • אז ממילא הוא שלו ואין שום אחר מסס יכול לעכב על הבירו אם אין שנים מתרלים ממכר גמור הוא למפרע ומ״ה אין כאן לא א׳ ליאסר מדהתור אלא איסורו מדרבנן בלחוד לדברי רבנו ז״ל אבל מהלל שאמרנו יקשה לאפי׳ אבן אין כאן:

נמצאו ליני האומר כשמכור שלה זו לא תמכרנה אלא לי נחלקים לז׳ • הא׳ האומר שלה לך כשאמכרנה לא אמכרנה אלא לך ד׳ מים אלו פחות משויה ואפילו אמנא יותר וקנה ע״ז במעכשו ומצא יותר מדמים אלו אז אפי׳ לא בא לידי מכירה לאחר • בזה לכ״ע אסור וכויא רבי׳ גמורה כיון דמלא אחנאי הוא מוכרח ליתנה לו פחו׳ משויה כבר מצא לו אולי ימצא יותר • הב׳ האומר בדמים אלו פחות משויה ולא אחנה אפי׳ אמצא יותר ובא לוקח אני ונתן לו יותר • נראה לרב הגמקי הואיל ומצא יותר אסור • ולהגהות מרדכי כיון אחנאה לא מהני דמלי מעין דזוזי אנסוה • מ״ה אם ירצה ליתנה לו בהנאו דמי מוחר • ובלי ספק סברת הגהה לחויב כיון דהרמבן וגם המאחרונים ז״ל סברי ולאי לא כותיה מלא כתבו בפי׳ שלריך לומר בשעת אחנאי בשמשכן אפי׳ אם אמצא וכו׳ וכתבה ה״ה ז״ל בשם הלמב״ן בהלכו׳ מכיר׳ בהסיא דע״ז הג׳ האומר בדמים אלו פחות משויה ומכרה לאחר באותן דמים כפי מראה מדברי הרב הגמקי ז״ל קנה הראשון כיון דלא מצא יותר ולהרמב״ן ז״ל אסור כיון דהתנה ע״י הלוה וכהרמבן נקטינן דהכי מייתי ה״ה ז״ל בשמו • הל׳ האומר בשאם לא אמכרנה אלא לי בלא הזכרת שום סך • כפי מה שאני מבין מחוך דברי הגהה מוחר ליקח אותה אפי׳ בפחו׳ משויה כיון דמלא אחנאי אינו מוכרח למכרה לו הואיל ולא אמרה דעתיה לפי שלא אמר סך ילוע אלא אלא מלא בעלמא הוא דעבד ליה לאזולי גביה ל אלא שלא מצאתי זה בפירוש לא מן המחברים ז״ל ולא נכנס עתה בהסיא אלא יסבור ממנו בפחות הה׳ היכא דא״ל בחם אמכרנה לך בשוויה דהיינו שאינו מפרש לו שום סך ואינו מוסיף בזה שום אנאי ולא מצא מזולתו יותר משויה: בהא כך ואינו מוסיף בזה שום אנאי ולא מצא מזולתו יותר משויה: בהא לכ״ע מותר כיון שאינו פוחת מדמיה הו׳ אם אמר אמכרנה לך בדמים אלו והם דמי שויה ולא מצא מזולתו יותר לרש״י ושאר המפרשים ז״ל מותר אפי׳ המפרש סך ילוע כיון שהו׳ מה ששוה ולרב המגיד ז״ל בשפסק דמים ילועים אסור משום דמתני כמוזיל גביה מתמת הלוה׳ שיהיה מוכרח למוכרו לזה ולא לאחר בדאמר ליה וקנו מיניה בסודר ואמ׳ מעכשיו בחנהו עוברי דאיתנ׳ בסופע״ז דאוקמ׳ הרב ז׳ ל בהלכותיו בדקנו מגי׳ בק״ס ובמעכשיו וחא נמי דבות׳ היא:

כד גם יש הדר אחרת שהאדם מלוה משות על קרקע של חברו ואוכל פירותיו ואין בו משום רבית בלל וביצד בגון משכנתא דסורא דבסוף עשר נפקא בלא כסף אי נמי לדעת המתירין משכנת׳ בנבית׳ ובכר הארכנו בזה בחלק ב׳ המיות׳ לדין אבק רבי׳ שחקדמנו:

בה גם יש פעמים שהוא אוכל פירות המשכונה בלא נכוי ובלא העלאת שכר ומותר פיצר בגון שמשכן ע״א חצרו או שדהו לישראל וחזר הע״א ומכרו לישראל אחר אף על פי שערלה היא נקראת קרקע של ישראל ואינו נכותא אין הממשכן חייב להעלות לו שכר ואף לא לנכות לו בלום בשעה שתצא משכונה מתחת ידו שדינו עם הישראל כמו שהיה עד עתה עם הע״א והא מילתא ילפי׳ לה ממאי דגר׳ באי זה נשך רב מרי בר רחל משכן ליה ע״א ביתא הדר אתא וזבנה לרבח נטר ליה שתא שקל אגר ביתא אמטייה ליה א״ל האי דלא מייתינ׳ אגר בית׳ עד האידנא משום דסרתם משכנתא שתא ולא הוה ע״א מצי מסלק ליה השתא דא״ל שתא לישקול מר אגר ביתא א״ל אי הוה ידענא דממשכנתא למר לא הוה מזבינא ליה השתא כדיניה׳ עבידנא לך כמה דלא מסלקנא לך בזוזי לא שקילנא אגר ביתא • מבאן למדנו שהבא מחמת ע״א הרי הוא כע״א לכל דבר בין לזכותו בין לחובתו דהא איכא צד רבית וכי אתי מחמת ע״א שרי ליה למישקליה מיניה דישראל וכן מפר׳ ר״ח גאון ז״ל כי לרבא היה לו לפדות ולפרוע המשכונה למרי שהע״א לא מבר לו לרבא בי אם החליטה ב גלמא: גם הרא״ב ז״ל כך פי׳ השתא נמי בדינ הא עבדינא לך׳ ישראל הבא מחמת ע״א הרי הוא כע״א אינהו משכנת׳ בתורת זביני אתו לה וכל זמן דלא יהיבנא לך זוזך בזביני הוא גבך ואע״פי שרי״ף ז״ל לא כתבה בהלכותיו מסתבר דדינא הוא וגמיר׳ מינה ועבדי׳ מינ׳ עובדא ועוד שהר׳ משה קבעה בחבורו וזה הדין בודא׳ נר׳ כי הוא דין אמת ואע״פ שהוא רבית לא חיישי׳ לאיסורא כלל דבריני ע״א דיינינן ליה דלא עדיף ישראל הלוקח מגברא דאתי מחמתיה דהוא הע״א דזבנא ניהליה ואף על פי שהר׳ שלמה נראה מפירושיו שהוא חילק על סברתנו זו שהרי פירש לא שקילנא אגר ביתא מינך עד שאבוף הע״א לשבם לך מעותיך של משכונתך ואין זו רבית דהא רבא לא מחייב מידי למרי אלא הע״א היה חייב אלמא דס״ל לרבא פרע הכל לע״א בל דמי הקרקע והע״א היה חייב לפדותה מיד הישראל ולהחזירה לו מופקע ומוה״ר מכל שעבוד ובזה ח א מותר אבל נר׳ מלשונו שאלו לא פרע לו אלא דמי החליט׳ ב׳ ב׳ והיה מוטל על רבא לפדות המשכונה מיד היה אסור לדור בה חנם וישראל ניהו דקא יהיב

ולא הותר אלא באומר סתם בשוויה • ואין ספקלתא מברחו מקובל אלא אחר הפוסקי ז״ל • הז׳ כשאמר בשוויה בסתם אם למי שוויה ומלא יותר משוויה • לפי דברי הרב הגמקי׳ נראה למותר ולפי דברי ההגהות אפילו אם אמר בפי׳ שגם אם ימצא יותר משוויה תהא מכורה לו בשוויה שרי לכיון דלדיליה אסורא דלמיסה לו מערי בדאיכא לוקח שני שנותן יותר מ״כ היתרא לכשוויה בכה״ג הוא ואני מסופק אם יהיה דין זה מוסכם כן דנראה לא נפיק מידי מחזי כרבי׳ כיון לחזיקו עכותה לו בפחות ממה שא׳ מולא בשביל תגמי הלוה ורפי׳ בידי •

כד גם יש דרך אחרת שאל׳ מל׳ וכו׳ • טעמו במקומו:

בה גם יש פעמים שהוא אוכל פירות וכו׳ עובדא דרב מרי הוא בדף ע״ג ע״כ • ומבואר בדברי רבי׳ המחלק שיש לו וסיעתו ז״ל לעסרש״י ז״ל לכפי מה שפיר׳ רש״י במאי דקאמר רבא לא שקילנא אגר ביתא על דמסלקי׳ לך בזוזי דהיינו על שאכוף לע״א לשלם לך מעותיך ואין זו רבית דהא רבא לא מחייב מידי אלא ע״א וכו׳ • משמע דאי הוה רבא מחייב עדין בדמי המכיר׳ היה אסור לאכול הפירות • ולרבינו וסיעתו אפי׳ היה נשא׳ ישראל חיי׳ מוחר לאכול הפירות כיון שלוקח מחמת ע״א בא • אין לו לוקח אלא כח שמוכר • וס״ל כאלו הע״א הוא עליהתחיי • ומומר רבינו על פי ר״ח ז״ל לרבא ה״ל לפרוע ולפרוע המשכון׳ למרי שהכוחי לא מכר לו לרבא אלא הלוה בעצמו וכמבי׳ בשסרא׳ הר׳ אלברגלוני ז״ל:

וקשה לי אהאי פירושא דר״ח ז״ל היאך אפשר לומר דכי מכר ליה כותי ביתא לרבא לא יהיב ליה אלא דמי החליטה ונשאר סתוב על רבא לפרוע המשכונה למרי • דא״כ מאי האי דקאמר רבא למרי מאי שוה ידענא דהוא שוה זבינא ליה דה״ל לרבא ה״ל לפרוע המשכון׳ למרי שהכוחי לא מכר לו לרבא אלא הלוה בעצמו וכמבי׳ בשסרא׳ הר׳ אלברגלוני ז״ל:

ואמרא היאך יסכים אמרו ואמר לי שמשכנתא ביד וכולי • עם מה שאמר רבא מי הוה ידענא דשוה הוה ידענא וכולי • אם לא שנאמר אלא אמר ליה השתא בדינים עבידנא לך וכולי:

בשתם שיקן לרב מרי כך מעות שהיה חייב לו ולא פי׳ שהי׳ אותו הבית ממושכן ביד לו עליה אם אלא פי׳ שהיה ביד רב מרי וחכב שהיה מעושכן ביד אחר לאין כל זה במשמעות הרמב״ן ז״ל שחולקין על רש״י כדמיתי ה״ה ז״ל וכן זולתם מהפוסקים ז״ל על עקר הדין פליגי עליה לומר לאף בכה״ג שהיה הלוקח חייב מעות ההלוה מוחר כיון לאחי מחמת כותי אבל על פשטא דהאי עובדא לא פליגי אפירושא דרש״י ז״ל וכמשמע מלשונה״ה ז״ל שכתב בפ״ז ופיתי׳ רש״י ז״ל אלא היה על הקונה לפרוע למלוה דבר אלא על הכותי היה מוטל לפרעו משמע שאלו היה על הקונה אסור וכו׳ • אבל הרמבן והרשבא ז״ל כתבו בשם אחרים שאפילו היה על הקונה לפדותה מוחר וכו׳ ומלא כתבו שהמעשה אירע בהכי אלא דהך ליתנא דאפילו היה על הקונה לפדותה וכולי • משמע דלינא בעלמא קאמרי ופשטא דעובדא דרבא במקומו הוא •

אבל לרבינו חננאל ז״ל שמפרש המעשה עצמו בענין זה נראה דבר אמות • ויותר מזה נפלאתי ממה שראיתי בהגהות אשרי ז״ל שפירש בשם ר״י ז״ל בזה הלשון והשיב לו רבא לאנא כשקניתי ותפלתי להחזיק בדבית ואמר • לי שמשכנתא גבך לא נתכוונתי לזכות בו שיקיל שמקח עד שיהיו לך מעותיך ובה״ג שרי לזור חנם עד כאן •

ואתמרא היאך יסכים אמרו ואמר לי שמשכנתא ביד וכולי • עם מה שאמר רבא מי הוה ידענא דשוה הוה ידענא וכולי • אם לא שנאמר אלא אמר ליה השתא בדינים עבידנא לך וכולי:

Digitized by Google

והן אמת כי עלם בלעתי לומר דרש"י ז"ל לא פליג אסני רבותא ז"ל בענין הדין כאשר הביאו מלבריו רבינו והרב המגיד ז"ל אלא דמסוס דרשה לבדי רבא דקאמר אי הוה יכענא וכולי: מסמע מיניה שבבר נהן כל הדמיס לכותי ולא נשאר מדי הוה חייב ליה, נוילי בשקיל הכותי כבר הוה ידע דמסבנתא הוא גביה. ומלא אתר דאה הדי דקאמר דבת כמ. דלא סליקנא לך בזוזי לא סקילנא אגר ביתא וכולי. דמסמע דעליה לילים ולבא סדר לסליקים בזוזי מעוס הכי קאמר דהאי מסלקנא לך בזוזי דקאמר לאו לאמירא לאיבו גופיה יכלים בדמי לחייב ליה אלא שרבה ויעסקנא עם הכותי בכפותו שיתן לו דמי חובו: והא הוא מסלקו בהסלוקו דקאמר רש"י דאא"ג דמעתה הבית קנוים לרבא מין בזה רבי' לבא רבא לא מתיי מילי בו' קנוקתו לומ' שעתה אי רבא חייב כלומלפי שבבר נתה מעני לכותי אלא הכונה לומ' בסוא מותר לפיסלין כאן סוס חיוב שבא מגל רבא. אלא בחוב עקרו הוא מנסכותי שלוה מרב מרי ורבא מעולם לא נתחייב לרב מרי כיון שלא לוה ממנו ומעוס הכי אין בזה סוס אסור

ונמצא לפ"ז לדהס"ל אם עדין לא פרע רבא לדמי המקח הוה מותר כיון שמה שנשאר חייב לפרוע לאו מבוס חיוב דילים גופיה לרב מרי הוא אלא מחייב הכותי שהיה חייב לרב מרי ונכנס רבא במקומו וכחו בכח הכותי ובזה הוסוו כל טלעות בעקר הדין ולא מפסיקן מתלוקת ולא מפוקן רש"ל מאור העולם ח לק על הבדא יסרה ופסוטה ולא טועה כמ"ש הל' מלבר לוי ז"ל. והגיעני לזה מה שראיתי במרכי שבתב וז"ל וכותי שמבבן מבכון לרמובן ברבית ומזר ומכרו לשמעון גבדם שמעון לפהותו מותר רמובן ליקח רבי' מבמע ן בסות לא לו ממנו כלאמרינן בבמעתין רב מרי בר רחל וכו' על אלא נמי לא שקילנא אגר ביתא עד שאכוף לגוי ויסיב לך ז זך ופי' רש"י דאין זה רבית עהא לא מחייב לוס אלא כתי וה"ה בנדון זה מצאתי פסקי רבית בסס ריבא ע"כ וכן דבבסיא כדין שהה שמעון לפדיתו מבמע שהיה בפאר עליו חייב פרעון דמי הסלוה והיתר פייתי דאיה מבמעתין ופירש לא שקילנא אגר ביתא. עד שאכוף בכותי ויסיב לרבוך ר' לתת בבר פלע רבא לכותי כל הדמים' ומאי מייתי מפי' רש"י שהיא דאיה לבתור דקאמר' דהא לא מחייב ליה אלא כותי ומנים מבמע דאי הוה חייב עדין הישראל הוי רבי' ואסו' והיכי קאמ' דה"ה בנדון זה אלא עיב נלטרך לומ' שהבן ריבא ז"ל פי' הדברי' כלבתכיבקוסות אל' ובכון

ואעפ"י שברי"ף ז"ל לא הביאו וכו' אע"ג דבמוסתי הה לבות שלמו אינה לאמי עובדא. בלי ספק טעות סופר הוא שדברי הרא"ם הסמיכו וכבר ידענו הה לבו' ריף ז"ל סיו תלמידו ברוב הסקנא' ומבא אפשר לומר דסמבי אתיבא אתי' דלא שבתבו בפ"תוקת ישרא' הבא מתמת כותי הרי הוא ככותי ומבתמיתם דראה בסות בולבת לכל הדברים אי אולי הסמכו אמתי' דמלוה את חברו לא ידור בחצרו אנס דמבמע מיהה דוקא כשלוה את חברו אסור לדור בחצרו תנס אבל אם לא הלוה לו אלא לאחר מותר והיינו הך דרבא:

גם מצאתי לה"ר יהודה ברצלוני ז"ל וכו' תמהתי על אלי מ"ל דאין לו לרמובן ליקח רבית מבמעון וכו' כיון דבעקר בעמו הוא לפי שבמעון יכול לפדותה דהיינו לפי שעדיין לא נתן לכותי דמי הסלוה "כ מאי דוחקים לתרוצי הסיא דרבא בהסמו אמוי דחיקי לבמיסמכות דין עבד אי מאני שבמיהם ת"ת וכו' ונא פי' דהסיא מיירי ברבא לא

נסאר חייב כלומ שבבינו המפרשים מפי' רש"י ז"ל ולענין הדיקוק דרבא דרבותא ז"ל סברי דבבל ענין שמכר הכותי מבמעון מותר ליקח המלוה ליקח הרבית אפי' מיד ישראל סקונם כיון שבא מכח הע"א לא עליף מכותי גופיה כין באכילת פירות שלה אי לירת בית אי לקיים רבית ממש בין שמוטל על הכותי לפדות המבמעון ולפרוע למלוה וכיון שהקונם נסאר חייב למלוה והכי נקטינן:

ובן ים דרך אתרת שמותר לדור בחצר חברו ואין בו משום רבית וכיצד ראובן שאינו צריך ללוות כלום אלא מפני הנאתו של שמעון ממציא לו חוברתו ואמר לו בגרה חוברא זו שלי ודור בה ותשוב בל הוצאתך והעלהו בחשבון עלי ובשתתבע' ממני אחזירם לך ולא אקח מבך שבירות בזה השיב הריף שבין שלא היה צריך ראובן לבנין ת רבה זו עבשו ומשום הנאת שמעון עשה מה שעשה הרי זו מותר וחייב לפרעו ואינו יכול לחשוב לו בלום בשבירותו דתנאי שבממון דתנאו קיים ש"ת יש באחרבית הרי א"ב רבי' שהרי זה א"צ ללוות בלו' ואנו לא שנינו אלא המלוה את חברו לא ידור בחצרו חנם וכן חדין. ותו נשאל יש לנו חרבות ואין בה ביר בעליהם לבניתן ופסקים העשירים לבניתן וחשבו בל ההוצאות ואם שוה שבירות החורבה ג' והובין מעלין בזהוב בשבירו' חשנה עד שיבלו ברדן זה דמי ההוצאתואחר בך מחזירה לבעליה בלא בלום והשיב שרבר זה מותר והין הוא

בבמשבנתא דסורא דשריא לכ"ע:

בו ובן

בו ובן ים דרך אתרת שמותר לדור בחצר חברו ואין בו משום רבית וכיצד ראובן שאינו צריך ללוות כלום אלא מפני הנאתו של שמעון ממציא לו חוברתו ואמר לו בגרה חוברא זו שלי ודור בה ותשוב בל הוצאתך והעלהו בחשבון עלי ובשתתבע' ממני אחזירם לך ולא אקח מבך שבירות בזה השיב הריף שבין שלא היה צריך ראובן לבנין ת רבה זו עבשו ומשום הנאת שמעון עשה מה שעשה הרי זו מותר וחייב לפרעו ואינו יכול לחשוב לו בלום בשבירותו דתנאי שבממון דתנאו קיים ש"ת יש באחרבית הרי א"ב רבי' שהרי זה א"צ ללוות בלו' ואנו לא שנינו אלא המלוה את חברו לא ידור בחצרו חנם וכן חדין. ותו נשאל יש לנו חרבות ואין בה ביר בעליהם לבניתן ופסקים העשירים לבניתן וחשבו בל ההוצאות ואם שוה שבירות החורבה ג' והובין מעלין בזהוב בשבירו' חשנה עד שיבלו ברדן זה דמי ההוצאתואחר בך מחזירה לבעליה בלא בלום והשיב שרבר זה מותר והין הוא

מתחיל מעתה. אמנם עוב היא שיבשירו לבם מן הבתים כמו בסס בסכום ידוע לבל השנה ויבנו הבתים מן השבר. ויבנו עתה בתה רמוי לחיות הבשירות לבשיבמו ויבשירם לבם מעתה בפתות ע"ד: והרב ז"ל לא בתב בלום עליה לחותה ומבוארת אבל ברתב שבלו:

ואני בעניי לא זכיתי לבינה על מבבונתה וזה לולמי הקדל שאמרו ליקחילים לבלות מעות בלי לבמות הבתים לא לתועל' בלוים אומרים בן בהיא לדרי"ף ז"ל לעיל. אלי הבי אפילו בתנא ה' יבולים לדור בל שבן בפתות בבל אופן היהים אלא שבזבל אנס הו רחנים לבמות הבתים בשבילו תועלתם ועל בלי הוות לבם מעות הו אלה מסתחילים שילון אותם לבמתם: והשתא לריך לדעת אם הבתות זה בפתות מבוי הוא שמבלים אלמי הלוה ז על הילו בל. לדי אלא נאחר בך יחזירו הבתים לבבל בלא בלום. או הילבו הבשירות

פתות

Digitized by Google

פחות משוויו וקשה הלוקח קיימת על שיפרעו למלוי'

אם שסניה היכי קאמר לשון זה לומה קלת לכעור וכו' והרי אסורה דבא אינה כמתניתן דסמלו'ת תבירו לא יסכו' ממנו בפחו' לרוב' ברבותא ז"ל היא קלולה ולמה תלה הטעם שאין זמן הסכירו' מתחיל מעתה לכפי המשנה ולאי אפי' יתחיל מעתה אסור לשכור ממנו בפחות כיון לאיכ' הלוקה • ואם הסלוקה היא לכוות למיה בשכירות על תומה אם כן היינו משכנתא דסורא ולמה יהיה לו כעור במה שנותן לו מעות עכשו • ולא יתחיל לשכור מיד אלא אחר זמן • הגאמר שבשביל הקדמ' נתינת המעות קולה שיתחיל להשתמש יהיה בו לא אסור • והכא נמי כל עוד שאין הבתים בנוים אינם משתמשים מהם המלוים ואולי כיון דמשעת נתינת המעות על חשלום הבנינים ביד המלוים בחורת הלוקה נמלא שאחר כך משכיריס בפחות ושכר זה דמי לכעור :

מז ובן יש דרך שמשתכ' עם חבירו בהקדמת מעותיו ואין בו משום רבית כלל וביצד בנון שאמר המשכיר לשובר אם מעכשו תפרע לי כל שבירות השנה ראשון אניחנו לך במנה ואם לכל חדש וחדש תפרעני תתן לי לחשבון ק"ב הרי זה מותר ואין כאן משום רבית ואף על גב דקיץ ליה ובדגרסינן בפרק אי זהו נשך מרבין על השבירות ואין מרבין עלהמכר ביצד השביר לו את החצר ואמר לו אם מעכשו אתה נותן לי הרי היא לך בעשרה סלעים בשנה ואם של חדש וחדשתן לי פלע בחדש הרי זה מוהר :

כח ובמכר אסור בנון שאמר אם מעכשו באלף זוז ואם תפרעני לגורן בשנים עשר מנה הרי זה אסור וקא שקיל טעמא בגמ"ש רישא ומ"ש סיפא ורבה ורב יוסף דאמרו תרוייהו שבירות אינה משתלמ' אלא בסוף והאי ביון דלא מטא זמניה למגביה לאו אגר נטר לי הוא משו' דהכי שוי' והאי דקאמ' אם מעכשו בכך בשנה אוזולי הא דקא מוזיל גביה סיפא כיון דזבונו הוא דבעי למשקל דמי ה"ל אגר נטר לי ואסור :

כט ודע והבן כי אף במכירת קרקעות אין בה משום אגר נטר לי חיבא דלא קיץ ליה וביצד בנון שלא פי' דבריו אלא עשה בסתם ואמר לו כך וכך תתן לי מקרקע זה לזמן פלו' ואין כאן משום רבית ואף על פי שנותנין לו יותר משוויו ובדגרסינן בפרק א זהו נשך אמר רב נחמן טרש שריא ואותבי עליה מהתי דתנן ואם לגורן בי"ב מנה אסור וא"להתם קיץ הבא לא קיץ וכן מצו' בתשובת הריף ז"ל דכיון דאין אונאה לקרקעות ואין קצבה לדמיהן ואין בהם משום אגר נטר לי אלא היבא דפי' דפי' אם מעכשו בכך וכך : לזמן פלו' בכך זהו האיסור אבל אם לא פי' מותר וכן לכל דבר שאין להם קצבה ואונאה גם מצאתי כתוב בי חכמי לוניל הורו שיכול אדם לומר לחבירו קרקע זה אני מוכר לך ואם תפרעני מעכשו הרי הוא לך בסנה ואם תאחר על שנה מלפורעני תן לי מאתים דינרים ואין בזה משום רבית ולא מקרי אגר נטר לי שהרי כשאומר לו אם תתן לי מעכשו אתנהו לך במאה דינרים הרי לא החזיק בו הלוקח ויכול המוכר לחזור ולומר לא אתננו לך כי אם במאתים ואין לקרקעות אונאה דלא קיצי דמיהם ואף על גב דעכשו אינו שוה מאתים דינרין הוא אין רצונו למוכרו כי אם במאתים דינרים ואף על גב דאמרי' טרשא אסור ה"מ טרשא דפירי או דמטלטלי דקיצי דמיה' אבל קרקעות לא קיצי דמיהו דכל דמים

כט ודע וסכן לאף במכיר' קרקעו' וכו' • מימר' לר"כ שם מיד אם היה קיים • וכתב ע"ז ה"ם ז"ל אסור להרבות על המכר מעשה מפורסת שם ופורוש אחות אבל רבית ומפני כך כתב רבינו וכשיתבענו בדין וכו' והרב ז"ל בכ"מ רלה לפרש דברי ה"ם ז"ל וכתב לומר לא שימת דמינו אלא אסור בעלמא ע"כ : נראה שהבין ז"ל לכונת ה"ם ז"ל הוא לפרש אסור זה דקאמר הרמבם מה הוא ופי' שהוא אבל רבית ולא אסור בעלמא • ואם תדבר כך הוא תימ' מה לורך יש לכל זה כיון דבסדי' כתב הרמבם"ז אבל רבית שזה לומה ופי' • ע"כ נראה בעיני דמ"ש ה"ם ופי' והוא אבל רבית אין כונתו לפי' דברי הרמבם הוא כך • אלא דלינו לכונת הרמבם הוא להודיע לנו לפירש המשנה דאין מרבין על המכר הוא שאסורו אבל רבית ולא שימת כיון דסוי שנוטל עשרים בשביל שנתן לו מאה להשתמש על זמן פלוני אם כן יהיה קלולה מילי דסוס אהיא דתני רב ספרא בחלוקה דכשיהיו לך מעות תהא קנויה לך מעכשו דאף המוכר אסור באכילת פירות מדאוריתא • משום הכי קאמר דפירושו של הרמבם הוא שאינו אלא אבל רבית • וכתב עוד ומפני כך כתב רבינו ז"ל וכשיתבענו וכו' כלומר השתא ניתא מילי דסולרך רבינו ז"ל לומר וכשיתבענו וכו' דמותר גמור הוא אלא דכיון דסך אלא אבל רבית לא אתמרא במתניתין בהדיא אלא פירושו של הרמבם הוא עליה מפני כך כתב רבינו וכו' שמונתו לבאר פירושו לומר דאין כאן איסור: אלא דכשיתבענו בדין אינו נותן לו אלא מה שהוא כבר נתן לאפוקי שאם כבר נתן ק"כ אינו מוציא מידו ואלא כהיא דרב ספרא דמייתינן דהוא רבית גמורה • וכתב"א סי' ט' באדתי מה שנראה בעיני לתלק ביניהם •

כט ודע ואתבאר בסמוך בע"ה ובעיני דברי רבינו מרפסי' אגרי' ובמה שמתיר למכור קרקע יותר משוויו לזמן פלוני כל אלא קל' ומוציא דין זה מטרשא דרב נחמן ועליו מייסד ראייתו משם דמשני התם קן ליה הכא לא קן ליה משמע לרב נחמן ס"ל ומתנו עקר דין זה יוצא ופפי' לא קן ליה היינו אלא פי' אם מעכשו וכו' אלא דקאמר בסתם כך וכך אתן לזמן פלוני כ

ואתמהא דאם יפרש כן כדברי רב נחמן כמו' שפי' בהם רש"י ז"ל בדלקמן • הרי דינו של רב נחמן כולל בין בקרקע בין במטלטלין • ואמאי קאמר לבינו דינו במכירת קרקעות דמשמע אבל מטלטלי לא וכדמוכח מדמייתי תשובת הרי"ף ז"ל על זה לימא דינו בהתי' שיכלול הכל כאשר אמרו רב נחמן • ואם אמרי דוקא בקרקע מפני שאין לו אונאה וכטעם הרי"ף א"כ אין דין זה יוצא מדברי רב נחמן ולא סגי מאי דלא קן דהא הריף ז"ל מאריה דאמאי דינא הוא • ואיהו לא ס"ל כרב נחמן כאשר הוכיחו כל המפרשים מדהשמיט מימריה בהלכות אלא ולאי לאו מדרב נחמן נפיק דון זה אלא ממתניתין גופה דייק לה הרי"ף דכיון דקתני אם מעכשו בכך ואם לזמן בכך אסור משמע דכל אלא פי' אם מעכשו מותר להרבות במכר על שוויו לזמן וקא יהיב טעמא הרי"ף ז"ל משום דאין אונאה לקרקעות • וטעמא דמסתבר הוא דכשאינו מקדים לומר אם מעכשו בכך אינא למימ' דהאי דמרבה לאו משום דמתין לו הוא אלא בשביל הקרקע גופי דילה שום כך אפילו היה נותן המעות מיד דאין אונאה לקרקעות אבל כשאמר אם מע כשו בכך כבר הורה דעתו דלילה אין זה הקרקע שום אלא דמים הללו וכשחזר לומר ואם לזמן בכך • מבואר הדבר שהוא מרבה בשביל המתנת הזמן • ואם כן הא דרב נחמן אינה עניין לדין זה כפי דברי רבינו • אם לא שנאמר שהוא ז"ל מעמיד מימרא דרב נחמן בקרקע ממש כגונא דמתניתין ופירשה בפי' מתחלף מכל הפירושים שמביא לקמן :

גם מלאתי כתוב כי חכמי לוניל וכו' לתק רבינו במאי דמסיק דקאמרי דמתניתין אתמר שמכרו לגמרי והחזיק בו הלוקח עכשיו כדי שיתן לו אלף דינר ולא א"ל קודם שהחזיק בו ואם לגרן לי"ב מנה וכו' :

Digitized by Google

וכפי הגראה מהם מהדברים: אלו היינו שמתחל' אמר סתם באלף לירין ונתרצו ביניהם כך וע"ז התזיק בו ואחר שהחזיק בו אמר אם לגרן בי"ב מנה ולפיכך אסור מפני שלא הי' יכול לחזור בו על האלפיים שכבר החזיק בו הלוקח • והנה מלבד שהוא לוחק לאם מעכשו באלפיו ואם לגרן בי"ב מנה לקחתי הם לבדי' נאמרי' בזמנים מתחלפים • עוד קשה טובא להא מלקחתי מרבין על המכר ואין מרבין על המכר • נראה למאי להאחר בשכר הוא עצמו אם שנאסר במכר וגבי שכר שהוחר להרבות ע"כ מיירי כלאמר בהדי הדדי אם מעכשו בעשר שלעים ואם בשל חדש בחדש בר לע לחדש ולמי בלאמר מעקרא סתם בעשר שניים לשנה לתתם עכשיו והחזיק בה בהכי ובחר הכי קאמר אם בכל חדש בזיבר לחדש פשיטא לאסור להשתא בלי ספק אבל נטר הוא למרבה על השכר כלי שימתין וכבר מייתינן כן לעל בשם תלמידי הרשבא ז"ל שהביא הרב ז"ל בסימן קע"ו וכתב עליו שהיא פשוט • ובלי ספק הדין עמו ולהלן בס"ל אלקדק בדברי ז"ל

ואם כונת חכמי לוגיל ז"ל הוא לומר שהלוקח היה מוחזק בכר בקרקע ועכשו באו לידי מכירה ואמר אם מעכשיו בכך ואם לגורן בכך • ונעשה האסור הוא משום דכיון שהוא מוחזק בו בכר • מיד כשאמר מעכשיו בכך כבר הוא קנויה לו באותן דמים ואין המוכר יכול לחזור בו • וכשהוסיף עוד ואם לגרן בכך נמו על דמי הקרקע עצמו הוא מוסיף שאינו בידו אלא בשביל ההמתנה ולפיכך אסור • הא נמי לא אפשר • דולמי אף על פי שהקרקע הוא ביד לוקח כל שלא נגמר לחלוטין ביניהם דמי המכר יכולים לחזור בהם תוך כדי דבור • וכשאמר אם מעכשו בזמנה ולמי תוך כדי דבור זה יכול לחזור בו ולומר מיני מוחנה אלא במאתים • אף ע"ג דכתב הרמב"ם ז"ל בפרק ה' דמכירה המוכר או הקונה שקנו מידו יש לכל אחד מהם לחזור וכו' מש"כ בשאר דרכי הקנין ופי' ה"ם ז"ל בהחזקה ובמשיכה אינו חוזר אלא אמרו אלא קנין וכו' דמשמע דבחזקה לא מצי למהדר ביה מבואר • הדבר שלא אמר כן אלא בחזקה שבאה אחר שהושו בדמי המכר מפני שהחזקה מאשרת ומקיימ' בפועל מה שדברו ומשום הכי לא מצו הדרי בהו • אבל חזקה דקונה לבורס אין ספק שאינה מועלת בחזרה בשווי דמים כל שהם עשוקים באותו הענין:

ותו במאי דקאמרי אבל הכא לאין מוכר לו הקרקע אלא בדבורא בעלמא' לאם יתן לו ק' לירין מעכשיו ימכרנו והלוקח לא החזיק בו ולא קנו ממנו כיון דיכול המוכר לחזור בו דהא ליכא ביניהו אלא לדברים בעלמא וכולי משמע דכל עקר כאן אלא דבריה בעלמא ולכא קנין • מ"ה יכול לחזור בו אבל אם היה כאן קנין כיון דאינו יכול לחזור בו אסור • וזה קשה מב' לדיים הא' דכפי הדין אפילו היה כאן קנין כל זמן שעשוקין באותו ענין יכול לחזור בו כדמייתינן מדברי הרמב"ם ז"ל והיא מימרא דרב יוסף בי"ב כדמייתי ה"ה ז"ל • ואין לומר דמפרשי לה בש"מ לוקח כדעת קנא • כיון שה"ה ז"ל הקליע לומר שאינו כן ומסתייע מבעל העטור והרמבן והרשבא ז"ל • והב' דאפילו יהיה כן דאין אחר קנין כלום ולא מצי למהדר ביה • יקשה לאם כן למה הולרכו לדחוק כ"כ במתניתין ולהעמילה בשהחזיק בה • לוקמוה בקנו מידו דתנו לא מצי הדר ביה

ל גם יש דרך שאעפ"י שמוכר החפץ לחברו באשראי ומחייב עצמו מהן בהעלאת דמים אף על פי כן הוא מותר וזהו ענין הטרשא ולשון טרשא הוא מלשון העלאה מלשון טרשים שבהרים ומצאנו בגמרא ג' ענייני טרשות טרשא דרב נחמן טרשא דרב פפא וטרשא דרב חמא בדגרסי' בפרק איזהו נשך אמר רב נחמן טרשא שריא איתיביה רמי בר חמא מבר לו בית מבר לו שדה ואמר לו אם מעכשו הדי הוא לך באלף די' ואם לגורן בי"ב מנה אסור ומשני וא"ל התם קיץ ליה הבא לא קיץ ליה ואמר רב פפא טרשא דידי שרי וכו' ואמר רב חמא טרשא דידי ודאי שרי מ"ט ניחא ליה וכו' ותחלה יש לברר טרשא דרב נחמן כי המפרשי' נחלקו בה ודע שר"ח פי' טרשא שריא כגון שנותן לו פירות במרחשון בהמתנה לפרוע לו הדמים באייר בשער של אייר שה"א דרבו להתייקר בו הפירות ופי' הת' קיץ ליה כמשנתינו והבא לא בטרשא דרב נחמן לא קיץ ליה אלא שאמר לו תן לי במה ששוין פירות בעת שתפרעני דמיהם ולא קצץ כמה אלא בין שיחיו לאותו זמן יוקר או זול תפרעני במה שישוו וטרשא דרב פפא נמי הכי הוה שנותן לי בשער של אייר בין ביוקר או זול משמע לפי פירושו דטרשא דרב נחמן ~~ורב~~ פפא הכי הוה דהוו אמרינן ליה אם מעכשו בשער של עכשו ואם לאייר בשער של אייר שדרבו להיות ביוקר והראיה בזה מדמקשים עליה ממתני' דקתני אם מעכשו אתה נותן לי וכו' ומשמע דאי א"ל סתם תתן באייר בשער של אייר מותר דא"ל חטי הוא דקדחו באכלבאי והבא זביני הוא ושרי אלא דרב נחמן בדאמר מעכשו מיירי וכן רב פפא וקרי קיץ כשאמר להם במשנתינו ואם לגורן בי"ב מנה וקרי לא קיץ לטרשא דרב פפא ודרב נחמן אע"ג דאמר מעכשו בין שאינו קוצץ לו דמים מעתה אלא שנתן לו בשער שישוה באייר ומצי' בגמרא שפס' דלית הלכתא כרב פפא ואין צ"ל דלית הלכתא כרב נחמן דהשתא טרשא דרב פפא דשכריה לא פסיד א"ה קאמר זיל בתר דידהו דאלו הוו להו זוזי שקלי כי השתא שקלן ביוקרא דלקמיה וכ"ש טרשא דרב נחמן דאסירא על כן לא כתב הרי"ף ז"ל דברי רב נחמן מכלל דס"ל דלית הלכתא כרב וחמן ופרשי' טרשא בגון שמוכר סחורה בהמתנה מעות ביותר מדמיה ובלבד שלא יפרש לו אם מעכשו הרי היא בפחות אלא יזכור לו סתם בכך וכך ליו' פלוני ומפרש שזה הוא לא קיץ ליה וראינו שפי' טרשא דרב פפא שהיה אומר סתם לניסן דתפרעני בשער של ניסן שהוא ביוקר לשכר נמצא שלא פרשה בדאמר מעכשו • ולפי מה שפירשו בטרשא דרב פפא יש לנו ללמוד שטרשא דרב נחמן אף על פי שאינו מזכיר בה מעכשו אסור היא דהרי היא יותר קיץ ליה מדרב פפא שהרי פרש"י שדברי רב נחמן במשנתינו שאומ' אם לגורן בי"ב מנה אסור ואחר שפסקנו דלית הלכתא כרב פפא וכרב נחמן נמי לית הלכתא ואף על גב דהתם בקרקע משום דטרשא בלא מעכשו שריא קרקע שאני דלית ליה דמים שהרי אין לו אונאה ולא

מחזי

דמים שבעול' הוא שוה לו דכי אמרינן באי זהו נשך מבר לו בית או שדה ואמר לו אם מעכשיו בכך ואם לגורן בי"ב מנה אסור דהוי כאגר נטר לי דוקא התם איתמר שמכרו לגמרי והחזיק בו הלוקח עכשיו בדי שיתן בו אלף די' ולא אמרינן לו קודם שהחזיק בו ואם לגורן לי"ב מנה וביון דהחזיק בו ולא מצי למהדר המוכר שמכירתו ולומר לו תן לי מעכשו י"ב מנה דודאי המכירה הויא מכירה בשביל המתנת מעותיו עד לגורן מעלה עליו דמים ואסור ~~ואבל הכא דאין~~ מוכר לו הקרקע מעכשו אלא בדבור' בעלמא דאם יתן לו מאה דינרין מעכשו ימכרנו לו והלוקח לא החזיק בו ולא קנה ממנו ביון דיכול המוכר לחזור בו דהא ליכא ביניהו אלא דבריהם בעלמא דהכי שויה לדידי יכול למכרה בעלוי גדול לשנה דהוי באומר לא אמכרנ' אלא במאתים דינרין וקרקע אין לו אונא' והשת' דנותנ' בק' דינרין כשנותנין לו מעכשו אוזלי הוא דקא מוזיל גביה ע"כ ודבריהם צריך עיון:

ל גם יש דרך שאעפ"י שמוכר החפץ לחברו באשראי ומחייב עצמו מהן בהעלאת דמים אף על פי כן הוא מותר וזהו ענין הטרשא ולשון טרשא הוא מלשון העלאה מלשון טרשים שבהרים ומצאנו בגמרא ג' ענייני טרשות טרשא דרב נחמן טרשא דרב פפא וטרשא דרב חמא בדגרסי' בפרק איזהו נשך אמר רב נחמן טרשא שריא איתיביה רמי בר חמא מבר לו בית מבר לו שדה ואמר לו אם מעכשו הדי הוא לך באלף די' ואם לגורן בי"ב מנה אסור ומשני וא"ל התם קיץ ליה הבא לא קיץ ליה ואמר רב פפא טרשא דידי שרי וכו' ואמר רב חמא טרשא דידי ודאי שרי מ"ט ניחא ליה וכו' ותחלה יש לברר טרשא דרב נחמן כי המפרשי' נחלקו בה ודע שר"ח פי' טרשא שריא כגון שנותן לו פירות במרחשון בהמתנה לפרוע לו הדמים באייר בשער של אייר שה"א דרבו להתייקר בו הפירות ופי' הת' קיץ ליה כמשנתינו והבא לא בטרשא דרב נחמן לא קיץ ליה אלא שאמר לו תן לי במה ששוין פירות בעת שתפרעני דמיהם ולא קצץ כמה אלא בין שיחיו לאותו זמן יוקר או זול תפרעני במה שישוו וטרשא דרב פפא נמי הכי הוה שנותן לי בשער של אייר בין ביוקר או זול משמע לפי פירושו דטרשא דרב נחמן ~~ורב~~ פפא הכי הוה דהוו אמרינן ליה אם מעכשו בשער של עכשו ואם לאייר בשער של אייר שדרבו להיות ביוקר והראיה בזה מדמקשים עליה ממתני' דקתני אם מעכשו אתה נותן לי וכו' ומשמע דאי א"ל סתם תתן באייר בשער של אייר מותר דא"ל חטי הוא דקדחו באכלבאי והבא זביני הוא ושרי אלא דרב נחמן בדאמר מעכשו מיירי וכן רב פפא וקרי קיץ כשאמר להם במשנתינו ואם לגורן בי"ב מנה וקרי לא קיץ לטרשא דרב פפא ודרב נחמן אע"ג דאמר מעכשו בין שאינו קוצץ לו דמים מעתה אלא שנתן לו בשער שישוה באייר ומצי' בגמרא שפס' דלית הלכתא כרב פפא ואין צ"ל דלית הלכתא כרב נחמן דהשתא טרשא דרב פפא דשכריה לא פסיד א"ה קאמר זיל בתר דידהו דאלו הוו להו זוזי שקלי כי השתא שקלן ביוקרא דלקמיה וכ"ש טרשא דרב נחמן דאסירא על כן לא כתב הרי"ף ז"ל דברי רב נחמן מכלל דס"ל דלית הלכתא כרב וחמן ופרשי' טרשא בגון שמוכר סחורה בהמתנה מעות ביותר מדמיה ובלבד שלא יפרש לו אם מעכשו הרי היא בפחות אלא יזכור לו סתם בכך וכך ליו' פלוני ומפרש שזה הוא לא קיץ ליה וראינו שפי' טרשא דרב פפא שהיה אומר סתם לניסן דתפרעני בשער של ניסן שהוא ביוקר לשכר נמצא שלא פרשה בדאמר מעכשו • ולפי מה שפירשו בטרשא דרב פפא יש לנו ללמוד שטרשא דרב נחמן אף על פי שאינו מזכיר בה מעכשו אסור היא דהרי היא יותר קיץ ליה מדרב פפא שהרי פרש"י שדברי רב נחמן במשנתינו שאומ' אם לגורן בי"ב מנה אסור ואחר שפסקנו דלית הלכתא כרב פפא וכרב נחמן נמי לית הלכתא ואף על גב דהתם בקרקע משום דטרשא בלא מעכשו שריא קרקע שאני דלית ליה דמים שהרי אין לו אונאה ולא

לגרן כפי מה שיעשה לגרן שאז הוא ביוקר כהכי' לאמרי' בב"ק דבניה יקרי מרעתא ודומי תמרי זילי למייתי דבינו בשם הרמב"ן ז"ל אסור: ולוקח לומר לתני הכי משום לתני ריעשא התירא דשכירו' אפי' במפרש לכל לאיכא למטעי להתיר אף האסור ליכא למתני ליה משו' אגב: ומאי לאמרן היעוד מבואר לתני הכי לאמעטינן רבות' בכאה להתירא לומר דלוקח משו' דקאמר מעקרא אם מעכשיו במלף זוז אסור אבל אם לא אמר אלא תתן לגרן י"ב מנה מותר אף עפ"י שפירש סך מעות משום דליכא הוכחה לאגר נטר ומילא שמעינן לכל לאיכא הוכחה אפי' בלא הזכיר הסך אסו' ואלו הוא תני אם מעכשיו כשער של עכשיו ואם לגרן

כשער

ל גם יש דרך שאעפ"י שמוכר הרמב"ם ז"ל בדמימרא לדב נחמן ואמר לו אם לגרן בי"ב מנה אסור ומשמע דלא מצי הדר בה אלא אם מעכשיו בכך ואם לגרן בי"ב מנה אסור דהוי כאגר נטר לי דוקא התם איתמר שמכרו לגמרי והחזיק בו הלוקח עכשיו בדי שיתן בו אלף די' ולא אמרינן לו קודם שהחזיק בו ואם לגורן לי"ב מנה וביון דהחזיק בו ולא מצי למהדר המוכר שמכירתו ולומר לו תן לי מעכשו י"ב מנה דודאי המכירה הויא מכירה בשביל המתנת מעותיו עד לגורן מעלה עליו דמים ואסור ~~ואבל הכא דאין~~ מוכר לו הקרקע מעכשו אלא בדבור' בעלמא דאם יתן לו מאה דינרין מעכשו ימכרנו לו והלוקח לא החזיק בו ולא קנה ממנו ביון דיכול המוכר לחזור בו דהא ליכא ביניהו אלא דבריהם בעלמא דהכי שויה לדידי יכול למכרה בעלוי גדול לשנה דהוי באומר לא אמכרנ' אלא במאתים דינרין וקרקע אין לו אונא' והשת' דנותנ' בק' דינרין כשנותנין לו מעכשו אוזלי הוא דקא מוזיל גביה ע"כ ודבריהם צריך עיון:

ל גם יש דרך שאעפ"י שמוכר הרמב"ם ז"ל בדמימרא לדב נחמן ואמר לו אם לגרן בי"ב מנה אסור ומשמע דלא מצי הדר בה אלא אם מעכשיו בכך ואם לגרן בי"ב מנה אסור דהוי כאגר נטר לי דוקא התם איתמר שמכרו לגמרי והחזיק בו הלוקח עכשיו בדי שיתן בו אלף די' ולא אמרינן לו קודם שהחזיק בו ואם לגורן לי"ב מנה וביון דהחזיק בו ולא מצי למהדר המוכר שמכירתו ולומר לו תן לי מעכשו י"ב מנה דודאי המכירה הויא מכירה בשביל המתנת מעותיו עד לגורן מעלה עליו דמים ואסור ~~ואבל הכא דאין~~ מוכר לו הקרקע מעכשו אלא בדבור' בעלמא דאם יתן לו מאה דינרין מעכשו ימכרנו לו והלוקח לא החזיק בו ולא קנה ממנו ביון דיכול המוכר לחזור בו דהא ליכא ביניהו אלא דבריהם בעלמא דהכי שויה לדידי יכול למכרה בעלוי גדול לשנה דהוי באומר לא אמכרנ' אלא במאתים דינרין וקרקע אין לו אונא' והשת' דנותנ' בק' דינרין כשנותנין לו מעכשו אוזלי הוא דקא מוזיל גביה ע"כ ודבריהם צריך עיון:

ל גם יש דרך שאעפ"י שמוכר הרמב"ם ז"ל בדמימרא לדב נחמן ואמר לו אם לגרן בי"ב מנה אסור ומשמע דלא מצי הדר בה אלא אם מעכשיו בכך ואם לגרן בי"ב מנה אסור דהוי כאגר נטר לי דוקא התם איתמר שמכרו לגמרי והחזיק בו הלוקח עכשיו בדי שיתן בו אלף די' ולא אמרינן לו קודם שהחזיק בו ואם לגורן לי"ב מנה וביון דהחזיק בו ולא מצי למהדר המוכר שמכירתו ולומר לו תן לי מעכשו י"ב מנה דודאי המכירה הויא מכירה בשביל המתנת מעותיו עד לגורן מעלה עליו דמים ואסור ~~ואבל הכא דאין~~ מוכר לו הקרקע מעכשו אלא בדבור' בעלמא דאם יתן לו מאה דינרין מעכשו ימכרנו לו והלוקח לא החזיק בו ולא קנה ממנו ביון דיכול המוכר לחזור בו דהא ליכא ביניהו אלא דבריהם בעלמא דהכי שויה לדידי יכול למכרה בעלוי גדול לשנה דהוי באומר לא אמכרנ' אלא במאתים דינרין וקרקע אין לו אונא' והשת' דנותנ' בק' דינרין כשנותנין לו מעכשו אוזלי הוא דקא מוזיל גביה ע"כ ודבריהם צריך עיון:

ל גם יש דרך שאעפ"י שמוכר הרמב"ם ז"ל בדמימרא לדב נחמן ואמר לו אם לגרן בי"ב מנה אסור ומשמע דלא מצי הדר בה אלא אם מעכשיו בכך ואם לגרן בי"ב מנה אסור דהוי כאגר נטר לי דוקא התם איתמר שמכרו לגמרי והחזיק בו הלוקח עכשיו בדי שיתן בו אלף די' ולא אמרינן לו קודם שהחזיק בו ואם לגורן לי"ב מנה וביון דהחזיק בו ולא מצי למהדר המוכר שמכירתו ולומר לו תן לי מעכשו י"ב מנה דודאי המכירה הויא מכירה בשביל המתנת מעותיו עד לגורן מעלה עליו דמים ואסור ~~ואבל הכא דאין~~ מוכר לו הקרקע מעכשו אלא בדבור' בעלמא דאם יתן לו מאה דינרין מעכשו ימכרנו לו והלוקח לא החזיק בו ולא קנה ממנו ביון דיכול המוכר לחזור בו דהא ליכא ביניהו אלא דבריהם בעלמא דהכי שויה לדידי יכול למכרה בעלוי גדול לשנה דהוי באומר לא אמכרנ' אלא במאתים דינרין וקרקע אין לו אונא' והשת' דנותנ' בק' דינרין כשנותנין לו מעכשו אוזלי הוא דקא מוזיל גביה ע"כ ודבריהם צריך עיון:

ל גם יש דרך שאעפ"י שמוכר הרמב"ם ז"ל בדמימרא לדב נחמן ואמר לו אם לגרן בי"ב מנה אסור ומשמע דלא מצי הדר בה אלא אם מעכשיו בכך ואם לגרן בי"ב מנה אסור דהוי כאגר נטר לי דוקא התם איתמר שמכרו לגמרי והחזיק בו הלוקח עכשיו בדי שיתן בו אלף די' ולא אמרינן לו קודם שהחזיק בו ואם לגורן לי"ב מנה וביון דהחזיק בו ולא מצי למהדר המוכר שמכירתו ולומר לו תן לי מעכשו י"ב מנה דודאי המכירה הויא מכירה בשביל המתנת מעותיו עד לגורן מעלה עליו דמים ואסור ~~ואבל הכא דאין~~ מוכר לו הקרקע מעכשו אלא בדבור' בעלמא דאם יתן לו מאה דינרין מעכשו ימכרנו לו והלוקח לא החזיק בו ולא קנה ממנו ביון דיכול המוכר לחזור בו דהא ליכא ביניהו אלא דבריהם בעלמא דהכי שויה לדידי יכול למכרה בעלוי גדול לשנה דהוי באומר לא אמכרנ' אלא במאתים דינרין וקרקע אין לו אונא' והשת' דנותנ' בק' דינרין כשנותנין לו מעכשו אוזלי הוא דקא מוזיל גביה ע"כ ודבריהם צריך עיון:

Digitized by Google

כשער של הגרן לא הוה שמעינן מליוקא לחיתרא אלא לוקא אם אמר סתם תתן לגרן כשער של הגרן:

ולסברת ר"ת ז"ל נראה לטעמא לא היה הלכתא כרב נחמן הוא משום דסבר דעקר אסורא דמתניתין משום לפירים כך וכך הוא והיינו לתירן סתם קן וכו' אבל כל אלא קן מותר אפילו הקדיש אמר אם מעכשיו כשעי' של עכשיו ולמו הכין הוא אבל עקר אסורא דמתני' משום דאמר' אם מעכשיו הוא איך סיהיה ומאי דקתני בכך וכך לרבותא דליוקא אתא כדאמרן:

ובמה שאמרנו נמצא יסוד לשון הגהות מרדכי ז"ל. אסר הוא מגומגם מאד שכתב והאלפס לא הזכיר ערשא דרב נחמן משום דס"ל דלית הלכתא כותי' • וכן פסק ראבן אבל ר"ת ור"י ור"ת והמיימוני פסקו כרב נחמן וכפי' רש"י ע"כ: וכבר נתקשו לבריס אלו אבל הרב ז"ל בב"י ולתמה בשתי ידיס וכאב עליהם דלאו דסמכא ניהו שר"ת אינו מפרש כפי' רש"י ז"ל וגם אינו מפרש כרב נחמן עיל כתבו הגהות הנזכר שהמיימוני פוסק כרב נחמן וכפי' רש"י וליתא דבסדיא פסק דלא כותיה ע"כ ואין ספק שאם נפרש כונת הגהות שר"ת ומיימוני פוסקים ממש כמימר' דרב נחמן גופה וגם שר"ת מפרש בס כפי' רש"י • אין לבריס אלו שתר • ומ"ת שהגהות יתפו על הגאונים האלו לבריס אסר לא כן ובסדיא בתבו בסיפך:

וע"כ נראה בעיני שכונתם מוחלפת מזה: והוא כי תחלה אמרו שהרי"ף ז"ל ליתיה הא דרב' נחמן מלא מייתי ליה בהלכותיו: וכיון דלא מייתי סך מימרא כלל לא מצינן למיקס על דעתיה בענין הדין כפי חלוף הפירושים אשר בה • כי כיון שרש"י ז"ל מפרש אשר באומר תתן כך וכך לזמן פלוני ור"ת ז"ל מפרש בה אם מעכשיו כשעי' של עכשיו וכו' לא ידעינ' אם מפרש כפי' רש"י ומ"ה לא ס"ל ברב נחמן • אם כר"ת ומ"ה לתקא מהלכה • אבל כל שאר רבותא ר"ת ור"י ור"ת והרמב"ם כלם • שברו כפיב נחמן כפי' הפי' שפי' בו רש"י: כלי' כלם מסכימים לענין הדין שאם היה פי' מימרא דרב נחמן כפי' רש"י ז"ל שאמר תתן כך וכך לזמן פלוני לכ"ע מותר ואין מחלקת ביניהם בעקר הדין כי ר"ת ור"י בהדי' פירשו כרש"י ופסקו כרב נחמן • ור"ת כיון לפי' דברי רב נחמן באומר אם מעכשיו כשער של עכשיו וכולי משמע דמ"ה לוקא פסק דלא כותי' אבל אם היה כפי' כדברי רש"י שלא הקדיש מעכשיו אפי' אמ' לזמן פלוני בכך וכך מותר ומסברת המתני':

וגם המיימוני כתב וכן אם מכר מטלטלין עד זמן פלוני דמאם והיו שוין בשוק למי שקונה אותם במעותיו מיד תשעי' ה"ז אסור וכו' משמע דלוקא מפני שהיום עתה בשוק תשעים להיינו דבר שאומתו ילוע' דהוי כילא השער לאף לר"ת ז"ל כי אסור כלכתבו הראש והטור וגם רבינו רמזו לקמן • נראה בהדיא דאם אין שומתו ילוע' מותר • והיינו כפי' רש"י בדרב נחמן • אע"כ כלהו הני רבותא פסקו כרב נחמן כפי' מה שפי' רש"י מחזי באגר נטר לי ובתב הרמב"ן ז"ל הוי יודע שאף לדברי ר"ש ז"ל לא התיר רב נחמן לומר לזמן פלו' כך ובך אלא בששער אותו זמן הוא ביוקר לפי רוב השנים והתנאי שהוא מתנה בשער של אותו זמן ברוב השנים לפי' לא מחזי באגר נטר לי • ובתבתי זה מפני שי"א הלכה כרב נחמן כפי חפי' שפרשי ז"ל ועל כן נהגו ליתן פירות בכפלי ובפלי כפלים מכחי דמיהן לזמן ואוקמה דבריון דהלכה כרב נחמן כל דלא פסקו מהן מעכשו משו' שרי • ודבר זה אסור גמור כיון שלא פסק עמו בבעין השער שיצא לאותו זמן ומדרב פפא נלמוד דקאמר שבראי לא פסיד זוזי לא צריבנא אלמא בעין אותו השער היה מתנה • ואם תקשי ממתני דקתני ואם לגודן ב"ב מנה אסור מפני שאמר אם מעכשו ומשמע דאי לא אמר מעכשיו מות' והנה הקרקע לגורן לא יהיה לו שער שלו ביוקר וא"ה מות' הא לא קשיא דגורן נקט דוקא משום דבגורן יקרא ושויא י"ב מנה ברוב השנים כדאמרו בב"ק דבניסן יקרו ארעת' וב יומי תשרי זילי ע"ב ויש מן המורים שהורו שהלכה כרב נחמן דטרש' דלא קיץ שריא • ובן פיר' רבינו יעקב בספר הישר וזה טופס לשונו דהלכ' כרב נחמן ובן הייתי מורה ובא מדפסיק לקמן בפרקין לית הלכתא כטרש' פפונאה ולא חשיב לית הלכת' כטרשא דרב נחמן ע"כ והאי דפס' הלכתא כרב חמא ולא פסק הלכת' כר' נחמן • לא אתי למעוטי אלא טרשא דרב פפא שהיה סובר להתי' טרשא אפי' בדקיץ ליה • ודרב נחמן ליבא דפליג עליה דהא פירשה בדלא קיץ ולהכי מותרת לכל בלא מחלק' • ולא תקשי לך ההיא דפסק רב נחמן בלל דרבית כל אגר נטר לי אסור וזהו ודאי טרשא גם אמ' רב נחמן האי מאן דיהיב זוזו לקיראה ואזל' ד' בזוזא וא"ל יהיבנא לך ה' איתנהו שרי דאוזולי קא מוזיל גביה ליתנהו אסור דה"ל אגר נטר לי והלכך קשיא דידיה אדידיה • וזה נוכל לתרץ דהת' דאסר רב נחמן אגר נטר לי מיירי בדקיץ ואף על גב דלא קתני התם אלא שאמר לו יהיבנא לך ה' ולא קתני אם מעכשו ד' ואם לזמן פלוני ה' א"ה מסתברא דבקיץ מיירי אלא שאתו לשונו בדרך קצרה א"נ דכיון דאזלן ד' ובבר נודע וגלוי לבל השער דאזלן ד' בזוזא בדקיץ ליה דמי ואסיר שהשער המפורסם למכירת הדבר חשוב לזה כמו קיץ ליה והילכך לא קשיאן אהדדי ולא מידי • גם ישאל השואל איך נפסוק הלכה כרב נחמן שהרי רב פפא נחלק עליו דהא אמר רב פפא עלה טרשא דידי ודאי שריא אלמא דידיה שריא ולא דרב נחמן נשיב אליו דרב פפא לאו למעוטי דרב נחמן אתא דהא אפרק פרוקי' דרב נחמן דאוקמ' בדלא קיץ אלא בא רב פפא ללמד לנו טרשא המותרת אפילו בדקיץ אי נמי בדבר שיצא לו שער קבוע שרוא כמו קיץ דשריא וזה אינו בן דקיץ אסור ויצא השער מפורסם אסור ומכירת שבר דבר ידוע השער שלו ולפיכך לא קבעי ברב פפא והוציאו אותו מהלכה • גם רבינו האי ז"ל קבע ברב נחמן דטרשא שריא אך פיר' ענין הטרשא על דרך אחרת דלא נתישב פירושו אך נמצא ממנו סעד לדברי ר"ת ז"ל דהלכה כי"ב נחמן גם פירש שנראה בעיניו דטרשא דרב נחמן כגון שמוב לו חצי ששוה עתה אלף זוז בשנים עשר מנה לגורן ופרש"י ז"ל ההוא דנקט גורן בארם האומר בשעת אפיפת פירותיך שיהיו לך מעות מצויין דתפרעני וזה מותר בדמוקי לה ברלא קיץ ליה דרבית דרבנן אקילו ביה רבנן היכא דלא קיץ וליבא שער קבוע משום תקנת השוק ששניהם רוצין בהקפה עד כאן דבריו • גם הרב רבי זרחיה פסק כרב נחמן בדלא קיץ בלומר שלא אמר לו אם מעכשו בכך ובטרשא דרב פפא אסיר בדקיץ ודרב חמא שריא אף על גב דקיץ • נמצא לפי דעתם ז"ל כי כל טרשא דקיץ ליה ואמר לו אם מעכשו בכך אף על פי שלא יצא שער אותו דבר ולא נודע במה שווין אסור וכן כל דבר שיצא השער שלו כמי קראה או כמו שברא דרב פפא דתרצינן מידע ידיע הוו לחו בקיץ ליה אף על גב דלא קיץ מחזי כאגר נטר לי ואסור • וכל דבר שלא יצא השער ולא נתפרסם שוויו ולא קיץ ליה כלומר שלא אמר לו אם מעכשו בכך אלא שאומר לו סתם לזמן פלוני תתן לי ממנו כך וכך אף על פי שידענו שאם היו לו מעות המצויים יכול לקנות בזול הרי זו טרשא המותרת לדברי הפוסקים פר' נחמן ולפירוש שפירשו הם ומפני שסברת הרי"ף ז"ל לאיסור נבתוב מה שנשאל בזה הרי"ף והשיב ראובן הוציא על שמעון שטר בי' זהובים וטען הלוה

כדו אלא מיהו איכא מנייהו דלא פסקי כרב נחמן אמשום דלא מפרשי מימריה כדרש"י • ולפ"ז אפשר דגם הרי"ף אם יפרש מימרא דרב נתמן כפי' ר"ת ומ"ה לא קבע הלכה כמותו: יסבור דכפי פי' רש"י סות מותר כסברת ר"ת ז"ל ועוד נלבר בדברי הרמב"ם ז"ל:

ובמ"ש דמשמע דאי א"ל אתם תתן לי בא"ר כשער של א"ר מותר וכו' • איכא למימר מהירושלמי דמייתי הרב ר"י ז"ל בס' הרשב"א ר' קייא רבא ה"ל כיתין אתו חמרי למזבן מיני' אמ' ליה בדעתאי למזבן כדין אלא בפורתא א"ל זבנא לן כמאן דאת עתיד למזבניה בפורתא אתא שאיל לר' א"ל אסור ע"כ • הרי דאע"ג דלא פירש מעכשו קאמר ר' דאסור לומר בסת' כשער של פורים ולר"ת אין מקו' לתרץ כדתירץ סתם הרשב"א סתם יצא השער לכתבא וכל שיצא השער הרי הוא כקלוה • דהא אנן אמימרא דרב נחמן קיימינן דאמר אם מעכשו כשער של עכשו ואם לא עכשו כשער של א"ר • דמוכח בהדיא שהוא דבר שיצא השער לו עכשו ועלה קאמ' דאם לא אמר אם מעכשו אלא סתם תתן בא"ר כשער שלא"ר מותר אלמא אפי' יצא השער מותר ואמה אסרו ר':

וכ"ל לתרצלעי' ר"ת דשאני הכא כיון דמעקר אתו חמרי למזבן באותה שעה כשער של עכשו • מסתמא הוי כאלו אמרו הן לנו עכשו כשער של עכשו וכי הדרי אמרו תנ"לנו כשער של פורים כבר קדמון דבריהם שרצו מיד כשער של אותה שעה והי' כקנבתלה ובסוף הילכך אסר:

ובתב הרמבן הוי יודע וכו' סברת זו היא נכונה בטעמה הסכים בה הטור שכתב ונראה שאפי' אינו מפרש בהדי' אין היתר אלא במעלה מעט אבל אם מעלהו הרב' על שניכר לכל שבשביל המתנת המעות הוא מעלהו ה"ל כמפרש וכו' וזה דומה למה שאסר הרמבן ליתן פירות בכפלי וכפלי כפלים מכלי דמיהן לזמן וכו' • וכן לקלק הרב כב"י מן המרלבי:

ומאי לכתב תו הרמבן ואם תקשה ממתניתן דקתני ואם לגרן וכו' ותירץ דבגרן יקרא וסוי' י"ב מנה ברוב הסנים וכו' • דמשמע דמשום דסוא הכי ברוב הסנים ברי הא לאו הכי אסור אעפ"י שהוא קרקע • נראה שאינו מחלק בין קרקע למטלטלין וזה שלא כדברי רבינו שכתב קרקע שאני דליה ליה דמיס וכו' וכן הביא לעני' בשם תשוב' הרי"ף דקרקע אין לדמיו קבוע ואין לו אונאה • ולפ"ז נראה דאפי' מעלה אותו הרבה מותר • ועל דברי הרמב"ם דפ"א וכן אם מכר מטלטלין עד זמן פלוני בק' והיו שוים בשו' למי שקונה אות' במעותיו מיד תשעים הש אסור ואינו נותן אלא תשעים כתב ה"ם ז"ל וירא' ממ"ש רבינו ז"ל מטלטלין שאין הדין כן בקרקע לפי שאין לומ' שיהיה כיולא בו נמכר בשוק ויהיה הרבי' נכר בו ועוד שאין אונאה לקרקעות וכל שהוא הרך ומקח וממכ' כל זמן שאין נראה כרבי' מותר • ע"כ •

נראה שהסכים הרמב"ם עם הרי"ף ורבינו שאין אונאה' לקרק'

לקרקע ולפיכך אין הרבי׳ נכר בסס • והאי דקאמי׳ כל זמן שאינו נראה כרבית מותר • נראה דכונתו דלוק׳ בקרק׳ דומיא דמטלטל׳ מות׳ דהיינו שמכר עד זמן פלוני במאה שאז אינו נרא׳ כרבית כיון שיש לנו מקום להסיל העלאת הדמי׳ בשביל הקרק׳ עצמו שאין לו אונא׳ לאפוקי אם הוא בענין משנתגו אם מעכשו בתשעים ואם עד זמן פלוני במאה אלא נראה כרבית • או אולי כונתו בעצמא כל זמן וכו׳ :

וכפי הגראה מדברי ה״ה ז״ל אינו מבין מדברי הרמב״ם איתיר למכור בדמים יתרי׳ בלבד שאין שומתו ידוע כדלייקי׳ לעיל מלשונו כפי׳ הגה׳ מרדכי שהרי כתב דעתו ז״ל כדעת ההלכות שלא סביאו הא דרב נחמן לאמר טרשא שרי לפי שהוא מיקל יותר מרב פפא ואין הלכה כרב נחמן ואף שעת הרמב״ן ז״ל כתוא לאסור למכור בדמים יתרים בשביל המתנה אבל הרשב״א ז״ל איתיר בדבר שאין לו שער קבוע עכשו וגם הוא לא אמר אם מעכשיו שכך וכך לפי שיש כאן שתי טעמות לאקל וזו היא דרב נחמן וכן כתב בעל המאור ז״ל עד כאן • ומדכתב אבל הרשב״א ז״ל איתיר בדברים שאין להם שער קבוע משמע שהרמב״ן ז״ל אף בזה אסר :

ויש מן המורים שהורו וכו׳ כ״כ התוס׳ והרא״ש בשם ר״ת ז״ל • ומ״ש ולא תקשי לך הסיפא דפסק רב נחמן וכו׳ גם אמר רב נחמן לאימאן דיהיב זוזי לקירקה וכו׳ וזה נוכל לתרץ דסת׳ לאסר רב נחמן מיירי בדקין וכו׳ • מדברים אלו מוכח דדעתיים כדעת ה״א שמביא הטור ז״ל דבהסיא דקירקא אם יש כן ברשות המוכר מותר אפי׳ במאר׳ אם אקדי׳ לך המעות לא אתן לך אלא י׳ וכו׳ שהרי תירץ דהסיא קירקה לר׳ נחמן לאסר מיירי בלאן אם מעכשו וכו׳ ובהסיא אמר רב נחמן איתנהו שרי ולא כה״ר יעקב לכת׳ לוק׳ בסת׳ אבל במפרש אסור ועמו הסכי הטור וכת׳ והכי מסתבר :

והרב בב״י כתב דמדברי התוס׳ והרא״ש ז״ל שתירצו בתירוץ שני דמייתי דבריו לכיון דיאא השער ה״ל כמפרש • אין הכרע לומ׳ דס״ל כי״ת מדפירשו כי לית ליה דהוי כמפרש ואם כן גם כי אית ליה הוה כמפרש • ואפ״ה שר דלילמא שאני בין כמפרש למפרש ממש וכו׳ • וכן אמת דלדעת הטור שפוסק כטרשא דרב נחמן כפי׳ ר״ת והכא פוסק כדבריו יעויש דכפרש אסור • ולאו דלדילי הכריך לחלק בין כמפרש למפרש ממש כי היכי דלא תקשי מדילי הא דילי׳ : וקל״ל לפי סברתו למה ליהדרב נחמן לחלק בדיני דקירקה בין איתנהו לאיתנהו שאפשר לנו לטעו׳ במפרש באיתנהו לומר דשרי • לכיון דיאא השער ה״ל כמפרש אולי לא ברר לעומק חלוק בין מפרש ממש לדהוי כמפרש כי היכי דלא מפלגי בהכי הי״א ורבינו כנ״ל • ליפלוג ולימני כולא באיתנהו ולימא הא מאן דיהיב זוזי לקירקה ואזלי ל וכו׳ • ואותנהו אם אינו מפר׳ אם מעכשיו ל׳ וכו׳ מותר ואם פירש אסור וממילא הוה שמעינן דלוקא משום דאיתנהו שרי בסתם אבל לאיתנהו אפי׳ בסתם אסור כיון דיאא השער • ובכי ליכא למיטעי בסברת י״א : והגני יושיב להפליא על סברת ר״י והטור דמה שאוסריים במפרש היכא דאיתנהו דקשי׳ לדילהו משנתנו למרבין על הסכר דקתני כיצד הסכיר לו את בחצר וא״ל אם מעכשיו אתה נותן לי הרי הוא לך בי׳ סלעים לשנה ואם של חדש בחדש סלע לחדש מותר • וקאמ׳ דגמ׳ דמשו׳ דהסות דקא שוית סלע בחדש והאי דקא״ל אם מעכשו בעשרה סלעים אוזולי הוא דקא מוזיל גבית וכו׳ • דאלמא אע״ג דשוויו הוא י״ב סלעים • מ״מ מותר ליתן פחות בשביל הקדמת המעות • דמאי דמחלקינן בין שכירות לאכר אינו מעלה או מוריד אלא לענין המשכיר שאינו אגר נטר משום דכיון דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף אמרינן מסתמא מאי דיהיב סלע בחדש אינו מעלה לו כלום בשביל ההמתנה אלא משום הכי כיון דבלאו הכי׳ נמי הוי ממתין • אבל לגבי שוכר אדרבה כיון דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף • מוכח טפי דבשנותן בפחות לאלת׳ בשביל הקדמ׳ המעות הוא ובפמפרש מיהא אם מעכשו אמאי שרי • ואין לחלק כלל בזה

הלוה שאלו הי׳ זהובים עיקרן היה מעשר ליטרי׳ של משיו היה כל ליטרא מהן שוה זהוב וחצי והעלה המטמן עלי משני זהובים וחצי מפני שהייתי דחוק ומוצר׳ אגב דוחקי נטלתי אותם בטרשא זו וחשיב זה ששאלת הוא אבק רבית ואינו יוצא בדיינין לא מן המלוה ללוה אם נבאו ממנו ולא מלוה למלוה וכיון שהלוה טוען שלא נתן לו כל ממון השט׳ רואין אותו כאלו טוען למלוה פנמת את שטרך ובעל הבית כופר בטענתו שישבע שלא פנמו וגובה על פי מה שאמרו האימאן דמפיק שטר׳ אחברי׳ ואמר לי׳ שטר׳ פרוע הוא דלאו כל כמיניה ואי אמר אשתבע לי משתבע ליה וכמו כן בשאומר השבע לי שנתת לי כל מה שכתוב בשטר ישבע לו ע״כ • וכבר כתבנו בשער כ״א שאין שוין עם הרב זה שאר המורים כמו הרב אב״ן מגש ז״ל וה״ר משה תלמידו ז״ל הילכך יש לנו להאריך בדין זה ולברר היכא דאתו סהדי דאבק רבית הוא ביניהון אם לא פרע ערין חלוה למלוה אין לב״ד לכופו לפרוע אותו יתרון שהוא אבק דבית ואינו יוצא בדיינין מלות למלוה ואם כבר פרעו ותבעו בו להחזירו לו כמו באין לב״ד לכופו למלו׳ להחזירו לו ואע״פ שעדי׳ מעידי׳ שאב׳ רבי׳ שחרי אינ׳ יוצא׳ בדיינין כמו כן ממלו׳ ללוה ובזמן שאין שם עדי׳ אלא שתובעו ע״פ במגה וחוא משיבו שאינו חייב לו כי אם פ׳ בי רבי׳ או אב׳ רבי׳ ביניהם חזינן אי איתא תב ישה דעל פה משתבע ליה ומיפטרי מניה דמלוה משום מגו דאי בעי אמר לא ליתי ממך מעולם ואי נמי איכא סהדי דלוה אך לא ראו ולא ידעו כמה הייה שוה מה שהכנים לו בדמיו כיון דקי״ל המלוה את חברו בעדים אין צריך לפרעו בעדי׳ מגו דיכול למימ׳ פרעתי ומהימן כי אמ׳ אבק רבית היה בו והעדים אין מכחישין אותו מהימן ובשבועה ואם פרעם ותבעו למלוה בהם פטור שהדי אינמוציאין ממלוה ללוה אבק רבית ואינו צריך לישבע שאף יודה יחזיק בחם • והיכא שתבעו בשטר ויש מחלקת ביניהם מאותו יתרון • חרי בתבנו דעת הרב ז״ל בתשובותיו ורבי׳ חולק׳ עליו וכמו שכתבנו בשע׳ ב״א שהקדמנו: ומסתברא דטרשא המותר׳ לכל הסברות היא על ענין זה כשאומר לו בלא מעכשו הרי פירות הללו מכורות לך בדמי׳ שישוו באייר בין רב בין מעט משום דא״ל הלוני בור חיטים ואני נותן לך בשער שאתה מוכרו מותר : ולשון טרש״י״מ אותו רבית חדש שאינו נשמע

מפני

בין לבר שיצא השער לו שומתו ידועה לקרקע שאין לו שער ושומת דפשיטא לטעמ׳ דיצא השע׳ לא הוי עק׳ לאסו׳ אלא בסת׳ דאינו מפרש המוכ׳ והלוק׳ ולפיכך כשאומ׳ לא׳ ממנו אם מעכשו וכו׳ בין למוכ׳ כשמוק׳ בשביל שמתנה בין לקונה כשמוזיל בשביל הקדמה לכפיל׳ השע׳ בכך אותו שע׳ תקבי לה כאלו פירשה בהלי בין בזול לקונה בין ביוקר למוכר אסור • ואלו לא יצא השער לו הוא לבר שאין שומתו ידועה • כיון שאמרו בסתם אין חוכח׳ בשביל הממתנ׳ לו הקדמ׳ מייקרי וזיילי הלך מותר • אבל כשהם מפרשים בהדיא אם מעכשו וכו׳ • הרי הן מבארי׳ סיוק׳ והזול וטעמו וסבתו ואפי׳ לא יצא השער אין לריך הוכח׳ אחר׳ ואחר ממש שפירשו בדבריהם • ולא״כ הכי׳ שרי במתני׳ לפרשו • אלא ואלי נרא׳ לעקר סביתר וטעמו הוא דאיתנהו והכא גבי שכירות קרקע כאיתנהו למי לכיון דהוי קרקע והשוכר מחזיק בו בדוכתיה קאי לזור בו בכל משך זמן השכירות והלכך שרי אף לפרש כדעת רבינו והי״א • וזו סיעתא לסברתם • כל שכן דעקר אליק דבין מפרש ממש לאיי כמפרש הוא חלים וקלוש מאד אין לאמרו אלא לאיים :

ומפני שסברת הרי״ף ז״ל לאסור וכו׳ • מדברי רבינו ז״ל נראה שהרי״ף ז״ל אוסר הטרשא שהתיר ר״ת ז״ל דהיינו כפי מה שפרש״י ז״ל כדרב נחמן שאות׳ סתם מחן כך וכך לזמן פלוני ולפי מה שאמרנו לעיל דלפי׳ ר״ת יש לנו לומר דדוקא באומ׳ אם מעכשו אסור אבל אם אינו מקדים מעכשו מותר אפי׳ כשמפרש סכ״ם מעות • אפשר דגם הרי״ף שאינו פוסק כרב נחמן סיימו משו׳ דמפר׳ מלתי׳ כר״ת שאומ׳ אם מעכשו • אבל בעקר טרשא דרש״י ור״ם שאינו אומר מעכשו : גם הוא יכיס להיתר : ומתאשובה שמביא רבינו דעל הטרשא שבאה בשאלה הסיב זה שאלת הוא אבק רבי׳ וכו׳ : דמשמע מינה דאסו׳ לאסו׳ אע״ג דלא פי׳ אם מעכשו כו׳ : אין הכרח לומר דיסכור דלא כר״ת : דאפשר דס״ל כדברי הטור דאין היתר אלא לוקא במעלהו מעט אבל אם מעלהו הרב׳ על שנכר וכו׳ אסור דס״ל כמפרש : וכיון שהלוה טוען ש כל ליטרא שוה זשוב וחצי והעלה הממון משני זהובי׳ וחצי שהיא העלה הגדולה קרובה לבפלי׳ בשוו׳ מ״ם הוי כמפר׳ ולפיכך אסו׳ ואולי רצה לרייק זה בלשון שכתב זה ששאל׳ אבק הוא ולא כת בסת׳ אבק רבי׳ הוא לוה׳ לוקא בענין זה ששאלת לאיכ׳ העלמ׳ גדולה הוי אבק רבי׳ אבל בהעלאה מועטת לא :

מיהו מהשוב׳ הרי״ף. דמייתי רבינו לעיל לבקר ק ליכ׳ משום אגר נטר אלא אם פי׳ מעכשו לפי שאין אונאה לקרקעות • משמע דלוקא בקרקע מותר מהתוא טעמא אבל במטלטלין לא • ובעקר דברי רבינו על הרי״ף ז״ל ולינו עיין בשער כ״א שרמז :

ומסתברא דטרש׳ המותרת לכל הסברו׳ וכו׳ אינו תמיה על רבי׳ שישוו באייר היא מותר׳ לכל הסברו׳ שהרי כפי הגרא׳ כיון דנקט פירו׳ • משמע דאפי׳ במלחא שיש שם שער קבוע דיצא הכי : וכעין מה שהוליל כה״ג מסבר ר״ת לעיל דכת׳ ומשמע דמי א״ל סתם חסן בחיי כשער • של אייר מותר דא״ל חוטי דאכלבא׳ וכולי והוא הלשון ממש שאמ׳ כאן משום דא״ל חטי הוא דקחי וכו׳ • וכבר הוכחנו לעיל דאפילו דיצא השער מיירי כיון דקאי אדרב נחמן לפי פי׳ ר״ת ז״ל • ומלשתם הכא בפירו׳ ולא פי׳ בפלא יצא השע׳ משמע ולאי דאפי׳ דיצא השע׳ דקא׳ וקשה שהרי לעיל כשהעתיק פירוש רש״י כתב ורא״ינו שפי׳ מרש״ר׳ פפא שהיה אומר סתם תפרעני לניסן כשער של ניסן וכו׳ אלמא לרש״י אסור לומר פירות הללו מכורות לך בדמי׳ שישוו באייר • לסא מימר׳ דרב פפא דמוקי לה בהכי אידחיק לה מסלכם • וטעמא דמלתא משום דשכרא מלחא דאית לה שער הוא • כדכתבו ז״ל אליבא דרש״י • והכדיא כתב הרשבא ז״ל בהשות לירושלמי דבתנא דרבי חייא דמייתין לעיל בשם הני׳ ז״ל דהתם לא קאן לא בחחלה ולא בסוף ואסור מפני שיצא השער לכתנא • ואיך א״כ כתב רבינו בפשיטו׳ ותסם במושלם לטרשא זו מותרת

לכל

לכל הסברות :

וכבר סיימו דוחקים עצמם בישוב לשון רבינו ולאוקומיה בשלא יצא ואחריות הדרך בהליכה עליו וכו' • כתבו בזה הלשון • ואף בחזרה וזה הטעם • לאמר ג' דקאמר סתם פירות רשוי למי יותר לסבול היה שכרם ולכך שרי הא לאו הכי אסור ע"כ נראה דזע"ג דקשיי זה הדוחק מלומר שיסחור את עצמו • ויעמיס על הגדולי' הכ"ל מאי דלא אפשר בסברתם • מי נמי דמאי דכתב לעיל אליבא דרש"י ז"ל בדרב פפא לאו דאמר סתם כמו שישוב באייר בין מעט הוא • אלא דקנבסלי בדמיס הרגילי בשער של אייר וסתם דקאמר היינו בלא מעכשו :

אך נראות נפלאתי מהרב בעל הלבוש ז"ל דאזיל בשטת רש"י ור"ת ופסק כוותייהו בערשא דרב נחמן וכתב אח"כ וכל זה דוקא שקלן סך קצוב לפרעון לזמן שקבל לו אבל אם מוכר בלא קבל כפרעון אלא שא"ל כך וכך חביות אני מוכר לך והפרעון לזמן פלוני כמו שיהיה השער בשוק זמן שרי אף על גב שיצא השער ואף על גב דמסתת יתייקר ועכשו מילו דוס כל כך לא ממזי כאגר נטר הואיל ולא הזכיר שיס סך קצוב וכו' :

וחוץ מהכמתו אחר שהחילה לא דק ומין סלין כן לרש"י ור"ת ז"ל דאפילו נפרס בדרב פפא שהיה מפרש סך שער של אייר • הא כפי מה שמפרש ר"י ז"ל בשטת לירושלמי אפילו באומר סתם בשער של פורים אסור ובשטת רש"י ז"ל אזיל למשוש דלא השער הוא וכתב עלים דלמיא קלת לדרב פפא • ולפיכך לא קיים לן כותיה ובדין הוא דשא להני רבוותא ז"ל נמי ולאי כשאמר מעכשו כשער של עכשו • ואם באייר כשער של אייר אסור כר"ת ז"ל • וכיון דלדילהו כל שלא בשע"ר הוי כמפר אם מעכשו וכו' • אם כנ"ל אמר נמי סתם מפרעני באייר כשער של אייר אסור משום דמאי דלא השער תשבינן ליה כאלו אמר בהדיא אם מעכשו כשער של עכשו :

ותוכפתא לטייתי רבינו לקתני הלווני כור חטים ואני נותן לך כשער שאתה מוכרו מוחי • נראה לי דבלא יצא שער היא לקאמר לי' כיון דעדין לא שוה שער לחטים הלווני כור חטים ואני אפרע לך כשיהי' זמן שתמכרנו לשייני כשיהיה נפחת השער אני אתן לך כפי השער שתמכו' אז השאר :

לא וכן יש טרשא אחרת שפסקנו הכא וכו' • התוספות והרא"ש ז"ל נתנו טעם למאי דתילטריך לטעמא דנקטי להו שוקא וכו' משום דאי לאו הכי הוה אסור אעפ"י שאחריות הדרך היה על רב חמא שהרי היה טורח לו להביא שחורתו ולמכור בשכר הלואתו • וכה"ג אמרו בהשיא להמוליך חבילה ממקום למקום וכו' • למיירי כגון שנתן לו שכר עמלו ומזונו שלא יהא טורח לו בשכר הלואה • ולפי זה אין מקום למאי לפריך רבינו דאם אית' שהאחריות היה על רב חמא למה הולרך לטע' להא שבקי מכשא וכו' • שהרי בשביל טעם האחריות בלבד היה מוחר וכו' דלפי סברתם לריך דאפי' טעמא דשבקי וכו' • משום דבלאו הכי היה אסור שטורחים בשבילו בחנם בשביל הלואה :

מידו ק"ל דלדילהו מה שחמה רבינו מעקרא להא פשיטא דשרי דשלימות דעלמא הוא ומאי קמ"ל רב חמא • להא התוספות גופייהו בהשיא לחבילה דלקמן הקשו מאי קמ"ל והולרכו לתרץ דסיפא מילטריכא ליה ברשות לוקח אסור וכו' :

ושמא אפשר לומר מליבייהו במאי דקאמר הרא"ש ז"ל בהשיא לחבילה וקמ"ל דלא חיישינן דילמא אתי לזלזולי בשכר עמלו ומזונו • כתב הרב ז"ל בב"י דמפשט דבריה אלו משמע דבעי למיתן ליה שכר עמלו ומזונו משלם • והשתא נאמר דלא משמעינן רב חמא דלא"ג דבעינן שיתן לו שכר עמלו משלם • הא דנקטי להו שוקא ושבקי להו מכשא • כשכר עמלו ומחלו תשבינן ליה לחוליא הדבר מילי רבית •

אלא דלעיקרא דלישנא דלייק הרב ז"ל מדברי הרא"ש קשה דהא חזינן דהקלו רבנן ברבית דקבנן ובשכר כל דהוא סגי כמו דיש עגלא לפטימי כדכתבו התוספות בהשיא דמגלי להו תרעא • ובכל הני סוגיי אזיל הרא"ש ז"ל בשטת התוספות •

וראיתי בהגהות מהרי ז"ל לשון תמוה אלא מאי • דלמאי דקאמר מפני שלא פסק ואמר לגורן בכך וכך ואינו נשמע בפירוש אם הוא רבית אם לאו ומצינו לו חבר בילמדנו אמר רבי לוי מהולתיך טרשא אקים עלה ופי' בערוך הנפה נתחרשה ואין הקמה יורד אקים עלה והוא מלשון ישמעאל שקורים לחרש אטרוש :

הרא"ש פרש"י שהיה מוכר במקום הזול כבמקום היוקר כתבו בזה הלשון • ואף בחזרה וזה היה שכרם ולכך שרי הא לאו הכי אסור ע"כ נראה דזע"ג דקשיי להו שוקא ושבקי להו מכשא היה אסור' אי לאו דקבל עליו רב חמא אחריות הדרך בהליכה ובחזרה • וזה תימא דאמאי לא ליסגי לשכרם הרוחת דמי המכס קיימת מכירת הסחורה לולאי לא גרע כל זה ממגלו להו תרעי' לקמן • ולמה לריך ג"כ שיקבל אחריו' החזרה והיותר ק' שכתבו כן בשם ר"י ז"ל והמלרכי בשם ר"י ז"ל כתב דאחריות הדרך בהליכה על הלוקח' וכ"ש שיאמר כן בחזרה • אי' לקמן בהשיא דתמרין כתבי הגהות מהרי בשם ר"י גופיה אם הם חמרי חלתי לשיך בהו שאלת גלוי תרעא אין לריך ליתן להם שכר טרחא • ומ"ה שכר חמורי לריך לתת להם לא פשיט מאת גלוי תרעא רק כנגד שכר הטורח בעלי חמוריה וכו' אלמא לדילהו הסיא דמגלו תרעא לא חשיב כשכר שלם על הכל ולפיכך לריך לתת שכר חמרי •

ולפ"ז אולי בהא נמי דרב חמא הא' לנקטי שוקא ושבקי מכשא לא חשבינן ליה לשכר שלם ומ"ה לריך נמי שיקבל אחריות החזרה •

מיהו מדברי התוספות בדבור המחריה נראה בהדי' להך דנקטי שוקא ושבקי מכשא עליה טפי טובא מהשיא דמגלו תרעא :

אמנם סברת רבינו הוא דעקר טעמא לרב חמא הוא משום לנקטי שוקא וכו' • ולא היה לריך רב חמא לקבל עליו אחריות אפי' מהשליכה • דאי הוה עליה אחריות אף בלא נקטי שוקא שרי •

ועקר מחלקת זה הביאו המרדכי ז"ל בזה הסגנון פרש"י דרב חמא היה מוכר פרקמטיא • וכו' • והיא היה מקבל עליו אחריות הדרך בהליכה וכו' עד ור"י פי' דאחריות הדרך בהליכה עליהם פסק בא"ז דטרשא דרב חמא שרי אע"ג דלא נקט שוקא ולא שבק מוכסא ורמיה מדלקמן המולך חבילה ממקום למקום ומצאו חבירו וכו' • עד כאן • ומ"ש לפירש ר"י שאחריות הדרך בהליכה עליהם לא קשה אמאי למייתי בסמוך בשם רבינו מאיר ז"ל בהשיא לחמרים ומפרש ר"י ושבעל מקבל עליו אחריו בהליכה וכו' • לחלוק גדול יש בין מה שאמרו כלכתבינן בשם התוספות בדבור החמרים ע"ש :

ורבינו משום דלך לחבילה להשול דרב חמא לעולם דכי היכי דהכא בהשיא ברשות מוכר אין לריך טעם אחר להתיר • הכי נמי התם :

וגם הרב המגיד ז"ל בפרק ט' כתב בשם קלת מהמפרשים ז"ל שלא על פי שאין נותנין שכר עמלו מוחר כל שאחרי' הדרך ברשות מוכר עד כאן •

וכתב הרב ז"ל בבית יוסף ולדברי האומרים דבהשיא דהמוליך חבילה שכתבתי בסמוך אין לריך ליתן לו שכר טרחו קשה למה ליה לרב חמא למימר דנקטי להו שוקא וכו' • דמשמע דאי לאו הכי הוה אסור • ול"ל דלרבותא אתי הכי אבל אם"ל דאפי' לא נקטו שוקא וכו' : שרי • כלתניא בהמוליך חבילה וכו' • שלא הוזכר שם שכר עמלו ומזונו עד כאן •

ראם קושייתו ז"ל קושיא מה שתירץ דלרבותא הוה אמר הכי הוא לוקח נמי דלא ליסגא דרב חמא הכי הוא טרשא לידי ודאי שרי מאי טעמא ניחא להו לנוקי ברשותו דכל היכא דקא אזלי וכו' • מדקאמר מאי טעמא ניחא להו וכו' • משמע דעקר טעם היתר הוא תלוי במאי דניחא להו וכו' • שכן הוא מבע לשון מאי טעמא •

אך תמהני מגדלת חכמתו ז"ל על עקר קושייתו כי נראה שאין לה מקום להא כל הנהו רבוותא ז"ל דאמרי בחבילה לתיך לריך ליתן שכר טרחו היינו משום דאיירינן בחלוקת ברשות מוכר דכיון שהמוכר מקבל עליו אחריות הדרך • משום הכי אינו לריך לתת שום שכר כדברי רבינו והרב המגיד בשם המפרשים ז"ל • ולדידהו הא דרב חמא לאו במקבל אחריות הדרך הוא אלא האחריות היה על הלקוחות • ומשום הכי

Digitized by Google

ואי איצטריך לטעמא דנקטי ליה שוקא וכו' • וזה תלי פסוק:
קשיא לרבי הא"ז דפסק לרב חמא קריא לא"ג דלא נקטי שוקא וכו' • דאי בלאו הכי קריא למס תלה רב חמא טעמא בהכי • ולריך שלחוק דסא"ז בשעת ר"י אזיל לרב חמא לא היה מקבל אחריות עליכם • וסבי קאמר לטרשא לרב חמא כפי מה שהבין רש"י ז"ל שהמוכר מקבל אחריות פסק בו הא"ז דסרי א"ג דלא נקטי שוקא וכו' • ותלא דלוקא • בכי האי גוונא קבלת אחריות פוסק כן • דהא מייתי ראי' מתבילה לקמן • והתם בדשות מוכר מיירי דהיינו קבלת אחריות:

ובתבו הראש והמרדכי ז"ל בשם רבינו אביר ז"ל למבאים ללמוד למוחר להלות מעו' לחברו שילוה לריתה המלוה עד שיהיה שני מנים מלוה ויהיה באחריות המלוה על אותו זמן • וכשיהיו שני מנים יהא שני מנים מלוה ויהיה סריות של הלוה ובלבד שיתן לו שכר עמלו ומזונו עד שיהיה שני מנים כדי שלא יהא רבית מוקדמת ע"כ:
והטעם המרדכי דבכל דהו סגי •

והנ"ב אם המקבל לוקח לעצמו הדורונות שמביאים הכותים בשבתו לבדו ז משכונותיהם נראה לסגי במקום שכר עמלו •

ונראה בעיני דבהא גם רבינו הרמ"ם ומ"ז וסיעתם ז"ל מודו לתא"ג דהמלוה מקבל אחריות על שיהיו שני מנים: מ"מ לריך לתת שכר שמקבל אחריות הא"ג דהמקבל טורח בעדו בחנם בשביל מה שאחריות המעות אצלו הלוה • היינו משום דאין הבאלי ביניהם לשלוח לו בדלחבר הרב ז"ל בב"י • והכונה בזה לטעמא כי מה שמוכר לו ביוקר אינו בשביל מה שישתמש הלוקח אח"כ במעות אלא בשביל מה שמחין להעבר הזאת על זמן המכירה • וכיון שמקבל עליו המוכר אחריות • ה"ל לאלו אז בזמן המכירה מוכרת הוא לו כיון דעד הסיה שעתא בר שות מוכר קאי והלכך ליכא אגר נטר • אבל במקום מעות ע"מ שיריחו בעדו על שני מנים ומשם ואילך יהיה הריוח לגוה • מבואר הדבר למה שמחנם עינו שיהיה בשבילו על אותו הזמן • הוא בעבור שמלוה אותו לו משם ואילך • ומ"ה ולאי לכ"ע לריך שיתן לו גם שכר עמלו כי היכי דלא ליהוי רבי' מוקדמת • והס"ל דאיפכא אם אמר שיהיו הלוה' אצל הלוה לברויח בהם על שני מנים לחועלת הלוה • ואח"כ ילוה כך זמן לחועלת המלוה מוחר כשיתן לו שכרו •

והטור ז"ל סי' קס"ד כתב דין זה למהרש ז"ל וכתב הרב ז"ל בש' הראב"ד ז"ל שיכול אדם לעשות עסקו מלוה בגון מכאן על סוף שנה יהיה בידי ובוא כמקום חכמים • מאותו יום ולהלן הריוח ולהפסד שלך ותמתוני לזמן פלוני וכו' אבל אם ירלה לעשות עסקו פקדון אחר שלא זה לא מלאתי ולא נחבר לי להחי' אפשי שהיה כרבית מאוחרת ובשביל חני הטלוהה שלוה לו שנה טורח לו שנה בפקדונו עכ"ל לחב עליו הרב ז"ל מיהו בזמנו לו שכר בעבור שמירתו בשנה שניה אפי' בל דבנא נראי' לפשיטא דמוחר לחו לא מלאה כרבית ע"כ:

ואיני יודע מאי חדושא אמתעינן הראב"ד ז"ל בדין הראשון דיכול לעשות עסקו מלוה • לכיון דשנה לאשונה עביד עסקו מלוה • בסיתר לחקנת חכמים • כי הדר מלוה לו מעותיו משם ואילך מאי הוי • ומהיכא חיתי לאסור לאיצטריך להתירו • דהא מלוה הוא שמתחסד עם הלוה להלות לו מעותיו חנם ואינו מתהנה כלום לשנאמר בשביל חלק המלוה של שנה ראשונה טורח בעדו •

ואולי מפני הלוקח האחרת נקטם כשון פשיטא לי וכו' •

והכלל דאי לא מדינו הטרשא שהם נחלקו לשמנים בבות • הבבא הראשונה כשקן בתחלה ובסוף לפי' אם מעכבו בכך ואם לזמן בכך • זה אסור לכ"ע בין מטלעלין בין בקרקע • והוא דין מסתתו וזולתי לחכמי לוכל שמתירין בכסף • בקרקע כל שלא הזיקן בו הלוקח מעקרא והיא סברת לחויה אצל שאר הפוסקים ז"ל שלא הזכירום • הבבא הב' כשלא פירש שום סך אלא אמר בסתם אם מעכבו כשער של עכשו ואם לזמן כשער של אותו זמן • לדברי ר"ח ז"ל זו היא טרשא לרב נחמן ולעתו אין הלכה כמותו ואסור ונראה ודאי לאם רש"י ור"ח והראש ז"ל וסיעתם יסכימו בעקר דין זה שאסור לעשותו הבבא הג' בדבר שיש לו השער או שומתו ידועה ולא קין בתחלה שלא אמר אם מעכבו בכך • אלא קן בסוף שאמר תתן בך וכך לזמן פלוני • לרש"י ור"ת והמתשכים אחריהם ז"ל זו הוא טרשא לרב פפא ואין הלכה כמותו ואסור • ולכיון דיש השער ה"ל כאלו פי' מתחלה אם מעכבו בכך שהוא השער של עכשו • ואולי גם ר"ח ז"ל יסכים בזה • הבבא ה' בדבר שיש בשער בג"ל ולא קן לא בתחלה ולא בסוף אלא אמר סתם תתן בשייר בשער של שייר • בזה לייק רבינו מהרי ר"ן ז"ל המוחר לדיינים משמע דיש השער אינו מעלה ומוריל כל שלא הקנים לומר בהדיא אם מעכבו • וגם מוחר לכל הסברות וכן פסק לדיה הרב בעל הלבוש ז"ל ואני בעניי כבר חמתי ע"ז והוכחתי לרש"י ור"ת וסיעתם ז"ל אסור כיון שיש השער לה"ל כמפרש ודומה לטרשא לרב פפא: ובהדיא הבין כן הרשבא ז"ל מהרי הירושלמי בשם בא"מ ר' לרבי חייא הבבא הה' מוכר במקום הזול לבמקום היוקר ומקבל עליו אחריות הסליכה להרז"ה ולרבינו ולא"ז ז"ל שרי אפילו בכל אחד אף על גב דלאין הלוקח מתהנה בהנקטי ליה שוקא ובכי לי' מכשא בשביל המוכר • א"ל אדם חשוב לנקטי ליה שוקא וכו' אף על גב דלא מקבל אחריות שרי' ולרש"י והחוספות והראש והטור ז"ל לא שרי אלא באדם חשוב כרב חמא דבשבילו נקטי ליה וכו': ומקבל עליו אחריות הסליכה • אבל בלאו הכי אסור אילאו דיהיב לו שכרו וירא לרוב מנין ובנין כזה ראוי לחוש לחומרתם אף בשל דבריהם • הבבא הו' בדבר שלא יש השער ולא קן בתחלה אבל קן בסוף דאמר תתן כך וכך לזמן פלוני • לרש"י ז"ל זו היא טרשא לרב נחמן ור"ת ז"ל פסק כוותיה • והראש ז"ל הביאו כל שקלא וטריא דר"ת באורך • והטור ז"ל פסק בסדיא כר"ת • ואני דקדקתי דאם לר"ח ז"ל יש מקום לומר כן • סברת הרי"ף ז"ל דזה משופקת ובלתי מבוארת בהדיא • וגרלה למתן לסמוך מר"ת והראש והטור ז"ל אלא הפסיד ובלבל שלא יעלה הדבר לדבחב הטור ז"ל • הבבא הז' המוכר קרקע ולא קן בתחלה אלא בסוף שאומר לזמן פלוני תתן כך וכך • לכ"ע מוכר כיון דקרקע אין לו אונאה ושום כל דמים שירלה • הבבא ח' דבר שאין שומתו ידועה ולא קן בכל אלא אמר סתם תתן בשייר כשער של שייר • מה ולאי לב"ע מוחר שאין שום כל לאסור כיון שלא היה כאן שום דבר המוכיח לו מפרש להיו אגר נטר • ויש עוד בבית אחרות המקיים מעות גיקה בזול אין עקר מקומם כאן:

לב וכן יש דרך אחרת שנראה באגר נטר לי ומותר ובוצר כגון שהלוהו אלף דינר וקבע עמו זמן עד שנה ומתנה עם הלוה ואמר לו אם אלא תפרעני בזמני הרי אתה חייב לי מעכשו ולזמן ה'עבו' באלפים די' הרי זה מותר ואין זה ריבית ולא עוד אלא אפי' הגיע זמנו ואמ' לו הרויח לך זמן עד שנה אחרת ואם לא תפרעני מה שהלויתיך בזמן ההוא תתחיי' לי מעכשו ולזמן ה'עבו' שתתן לי באלפי' ה"ז מותר ואע"פי דמתחזי באגר נט' כי ולאייתנו היא דתנן מי שפר' את חובן והשלישי את שטרו ואמ' לו אם לא יפרעני לזמן פלוני שתתן לי את שטרי ואגבנו כלו ופליגו בהא אם קנה אם לאו משום דלית בה מעכשו והוא אסמכתא ודוקא מטעמא דאסמכתא פליגי אבל משום רבי ליבא היכא דאמר בלשון מעכשו דלא הוי אסמכתא ופי' טעם הדבר ה"ר יוסף הלוי בפי' דבין דאי פרעבנמניה פטור מכה שנשאר מחוסר לגמרת הילכך כי לא פרע ליה

ותרומת הדשן

ראי קשיא לרבי הא"ז דפסק לרב חמא קריא לא"ג דלא נקטי שוקא וכו' • דאי בלאו הכי קריא למס תלה רב חמא טעמא בהכי • ולריך שלחוק דסא"ז בשעת ר"י אזיל לרב חמא לא היה מקבל אחריות עליכם • וסבי קאמר לטרשא לרב חמא כפי מה שהבין רש"י ז"ל שהמוכר מקבל אחריות פסק בו הא"ז דסרי א"ג דלא נקטי שוקא וכו' • ותלא דלוקא • בכי האי גוונא קבלת אחריות פוסק כן • דהא מייתי ראי' מתבילה לקמן • והתם בדשות מוכר מיירי דהיינו קבלת אחריות:

וכתבו הראש והמרדכי ז"ל בשם רבינו אביר ז"ל למבאים ללמוד למוחר להלות מעו' לחברו שילוה לריתה המלוה עד שיהיה שני מנים מלוה ויהיה באחריות המלוה על אותו זמן • וכשיהיו שני מנים יהא שני מנים מלוה ויהיה סריות של הלוה ובלבד שיתן לו שכר עמלו ומזונו עד שיהיה שני מנים כדי שלא יהא רבית מוקדמת ע"כ:
והטעם המרדכי דבכל דהו סגי •

והנ"ב אם המקבל לוקח לעצמו הדורונות שמביאים הכותים בשבתו לבדו ז משכונותיהם נראה לסגי במקום שכר עמלו •

ונראה בעיני דבהא גם רבינו הרמ"ם ומ"ז וסיעתם ז"ל מודו לתא"ג דהמלוה מקבל אחריות על שיהיו שני מנים: מ"מ לריך לתת שכר שמקבל אחריות הא"ג דהמקבל טורח בעדו בחנם בשבילו מה שאחריות המעות אצלו הלוה • היינו משום דאין הבאלי ביניהם לשלוח לו בדלחבר הרב ז"ל בב"י • והכונה בזה לטעמא כי מה שמוכר לו ביוקר אינו בשביל מה שישתמש הלוקח אח"כ במעות אלא בשביל מה שמחין להעבר הזאת על זמן המכירה • וכיון שמקבל עליו המוכר אחריות • ה"ל לאלו אז בזמן המכירה מוכרת הוא לו כיון דעד הסיה שעתא בר שות מוכר קאי והלכך ליכא אגר נטר • אבל במקום מעות ע"מ שיריחו בעדו על שני מנים ומשם ואילך יהיה הריוח לגוה • מבואר הדבר למה שמחנם עינו שיהיה בשבילו על אותו הזמן • הוא בעבור שמלוה אותו לו משם ואילך • ומ"ה ולאי לכ"ע לריך שיתן לו גם שכר עמלו כי היכי דלא ליהוי רבי' מוקדמת • והס"ל דאיפכא אם אמר שיהיו הלוה' אצל הלוה לברויח בהם על שני מנים לחועלת הלוה • ואח"כ ילוה כך זמן לחועלת המלוה מוחר כשיתן לו שכרו •

והטור ז"ל סי' קס"ד כתב דין זה למהרש ז"ל וכתב הרב ז"ל בש' הראב"ד ז"ל שיכול אדם לעשות עסקו מלוה בגון מכאן על סוף שנה יהיה בידי ובוא כמקום חכמים • מאותו יום ולהלן הריוח ולהפסד שלך ותמתוני לזמן פלוני וכו' אבל אם ירלה לעשות עסקו פקדון אחר שלא זה לא מלאתי ולא נחבר לי להחי' אפשי שהיה כרבית מאוחרת ובשביל חני הטלוהה שלוה לו שנה טורח לו שנה בפקדונו עכ"ל לחב עליו הרב ז"ל מיהו בזמנו לו שכר בעבור שמירתו בשנה שניה אפי' בל דבנא נראי' לפשיטא דמוחר לחו לא מלאה כרבית ע"כ:

ואיני יודע מאי חדושא אמתעינן הראב"ד ז"ל בדין הראשון דיכול לעשות עסקו מלוה • לכיון דשנה לאשונה עביד עסקו מלוה • בסיתר לחקנת חכמים • כי הדר מלוה לו מעותיו משם ואילך מאי הוי • ומהיכא חיתי לאסור לאיצטריך להתירו • דהא מלוה הוא שמתחסד עם הלוה להלות לו מעותיו חנם ואינו מתהנה כלום לשנאמר בשביל חלק המלוה של שנה ראשונה טורח בעדו •

ואולי מפני הלוקח האחרת נקטם כשון פשיטא לי וכו' •

והכלל דאי לא מדינו הטרשא שהם נחלקו לשמנים בבות • הבבא הראשונה כשקן בתחלה ובסוף לפי' אם מעכבו בכך ואם לזמן בכך • זה אסור לכ"ע בין מטלעלין בין בקרקע • והוא דין מסתתו וזולתי לחכמי לוכל שמתירין בכסף • בקרקע כל שלא הזיקן בו הלוקח מעקרא והיא סברת לחויה אצל שאר הפוסקי ז"ל שלא הזכירום • הבבא הב' כשלא פירש שום סך אלא אמר בסתם אם מעכבו כשער של עכשו ואם לזמן כשער של אותו זמן • לדברי ר"ח ז"ל זו היא טרשא לרב נחמן ולעתו אין הלכה כמותו ואסור ונראה ודאי לאם רש"י ור"ת והראש ז"ל וסיעתם יסכימו בעקר דין זה שאסור לעשותו הבבא הג' בדבר שיש לו השער או שומתו ידועה ולא קין בתחלה שלא אמר אם מעכבו בכך • אלא קן בסוף שאמר תתן כך וכך לזמן פלוני • לרש"י ור"ת והמתשכים אחריהם ז"ל זו הוא טרשא לרב פפא ואין הלכה כמותו ואסור • ולכיון דיש השער ה"ל כאלו פי' מתחלה אם מעכבו בכך שהוא השער של עכשו • ואולי גם ר"ח ז"ל יסכים בזה • הבבא ה' בדבר שיש בשער בג"ל ולא קן לא בתחלה ולא בסוף אלא אמר סתם תתן בשייר כשער של שייר • בזה לייק רבינו מהרי ר"ן ז"ל המוחר לדיינים משמע

Digitized by Google

אוי הפרעון ראשון מתנה למפרע שאינו אפי' אבק רבית וכו' ומסיק אלא כי אסור לעשות כן לכתחלה מפני הערמת רבית וכו' • ומתניתן דאז"ל מוקה לה לכוותה אלא מסלקין אי • אקשה לא"כ הי אך היה דייתוקי כן זוגין עושה כן ע"פ חכמי :

ליה ומחייב בהחוא טופיאנא לאו אגר נטרלי הוא ליתיה רבית ודוק בלישנא תשבח :

לג **וכתב** הר"ם ז"ל כי יש דרך אחרת שמוכר ביוקר ענין ממברו מפני המתנת המעו' ווקף עליו במלוה דמי המקח ומיתר וביצר כנון שמבר לו חביות של יין שהוא שוה עתה דינר ומכרה לו בשתים עד הקיץ ע"מ שאם יארע בה תקלה יהיה ברשות המוכר עד שימברנה הלוקח הרי זה מותר שחרי אם אבדה או נשברה אינו משלם כלום ואם לא מצא למוכרה להרויח בה היה לו להחזירה לבעלים וכאם מכרה לו בשתים אמר לו היתר על השתים יהיה בשברך בשביל שאתה מטפל למברי ואם לא תרצה למכו' אותה כל זמן שתרצה ההזירה לי הרי זה מותר ואע"פי שאם נגנבה או אבדה או החמיצ' תהיה ברשו' הלוקח כל זה פסק הרם"בם ז"ל בספר משפטים ודבריו נראים שהם נוטים לטרשא דרב חמא שפסקנו שהא מותר מפני שעומד באחריותו וכמו שמצינו בסורא אזלי ד' בכפרי אזלי שיתא ליהב רב זוזי לחטתא ומקבל אונסא שקיל חמשה ושילי' ביון דמקבל אונס' נשקול שתא ומשני' אדם חשוב שאני מכל זה למדנו שאין טרשא בזו אסורה כלל מכאן יצא מה שהתיר הרב על הדרך שכתב : גם זה שפסק שאם אמר לו היתר על שתים יהיה שברך וכו' זה הוציא ממאי דאמר רב מותר שליש בשברך ואע"ג דפליג שמואל עליה הלכת' בורתיה דרב באיסורי וכן פסק הרב בהלכותיו :

לד גם

ומה שכבר נטל אינו חייב להחזיר לאורלי' כם ז"לסיתר סעד זה הוא לפי שאינו קולן לרבי' שיתנהו הלוה בהכרח בעבור הסלותה ושמעקר מתנה שהמלוה יתנה ולאי משכר מעותיו עכ"פ • אלא קנס הוא שמשי' עליו כדי שיפרעהו באותו הזמן ואם יפרעהו בזמנו אין לו עליו כלו' כלכת' הוא עלמו ז"ל בתשובה זו בשם הריטבא ז"ל ג וסובר הר"י הנזכ' לגס כשאומר אתיב שיתן כדבכל שבוע שיעבור הוא כה"ג שבכל זמן וזמן משיס עליו קנס כדי שלא יעבור ממנו ומ"מ מותר לעולי' אפס' לו ללוה אם יפרעהו לאת ריוח כלל למלוה אם יפרעהו בזמן ראשון : אבל במרויח זמן ואומר דור בתלרי עד שאחזור תוכך : אז התנאי מעקרו הוא שעל כרחו של לוה יש הנאה למלוה ולאית ומוכרח מעם ואילך וגם אם יפרענו הלוה אינתי שילה לעולם יגיע תועלת למלוה משעת התנאי עד שע' הפרעו' לפיכך אסור למר מדרבנן ולמר מלאורייתא

והתימא ממש שהבריח ז"ל מלקט הרמבם לינו באותו המשת ולא בשקלן וכו' לשא לבר"י מסובתו מבואר לאמ' הוא למשמע מינה לדוקא בהסו' גונגא הוי אבק רבית לא כנ"ל : אבל לא מפני שבנ"ל היא קלוה אלא מפני שבנ"ל אפי' אבק ליבא : כיון שאין התנאי ביניה' שתיה הנאה ולאית ומוכרחת למלוה ז"ל איכא הערמת רבית כתשובה קמייתא דסרשבא : וגסהרא"ד וסיעתו אפס' שיסכימו בזה : אבל לוא' שלדע' כלם ז"ל הוא קנינ' אני בקנורי אינו :

רואה מקום הכרע לזה :

ולבאורה מכח דקלוקו של הרב ז"ל בדברי הרמבם נרא' דבמשא כזה ליכא אלא הערמ' : לדבר זר הוא לעשו' מקלקת רחוק כ"כ דלהר"י יהיה מותר לכתחלה אפי' מדרבנן ולהכך דבוותא יהא אסור אף מדאורייתא' ולפ"ז שפיר קא דייק הרב בב"י דולאי אסור לכ"ע לאין לך הערמת רבית גדולה מזו וכו' ולא גזר עליו שהוא קלוה כדברי מהר"ל ז"ל : ומ"מ לענין מעשה נראה לאית לן להחמיר עליו ולא נדייניה כשתה הערמת רבית אלא יהבינן ליה דין אבק :

ולא עוד אפי' הגיע זמנו וכו' • אי כא למילק מאי רבית איכא בהתרכ' זמן משעת הסלותה • דמלקמ' ולא עוד וכו' משמע דהתרכת זמן תמורה טפי : ואדרבא נרא' דזו ואין כל"ז הוא רבותיו של הרמבם והוא ז"ל עמשה מקיליה טפי בהרוחה זמן מבשעת הלותה • ושמא אפשר לסכל בתל ענין הוא דמעקרא אמר ליה בשעת מ"מ אם לא תפרעני בזמני אתה חייב בזמן העבור אלפים ליגריס ובא הזמן ולא פרע באופן שבר נתחייב באלפים ליגריס : וקאמר תו שאף אחר זה יכול לומר עוד אם לא תפרעני בסוף : שנה אחרת תתחייב באלפים אחריס : ואע"ג דשתא איפלגי מלתא דמרבה שכר המעות פעם ופעמים כפי התרבות הזמן וה"ל כאגר נטר : וה"א דאסור משום הערמת רבית : קמ"ל דמותר . ואין ספק לכתחלה ראי לקום לעשה הרשבא ובעל התרומה ז"ל וכ"ם דמשמע מדברי רבינו ירוחם שמסכים עמהם :

ובנבסי הקלש לזמן הזה וכן של יתומים נראה שהמקל בכה"ג לא הפסיד וכן לדתי בתשובה ואפי' להזמנות מעקרא על כל הזמנים :

לג **וכתב** הר"ם ז"ל כי יש דרך אחרת וכו' בפ"ח : ומ"ש רבינו לדבריו נוטים לטרשא דרב חמא : גם ה"ה ז"ל כתב אולי זה באור לטרש' דרב חמי הנזכרת בגמרא והדין בעצמו פשוט בטעמו ע"כ :

אך מ"ש עוד רבינו שזה שפסק הרמבם ז"ל ביחד על שתיים יהיה שברך הוליא ומאי דאמר דרב מותר שליש בשברך מותר וכו' הוא חמוה אצלי דהא על הסיא מימרא דרב סיא בל"ס"ט הקשו בגמרא וסב' רב אין קולנין לוויגר והאמ' רב ריש עגלא לפטומא מאי לאו דאז"ל מותר שליש בשברך • ומסקינן כי קאמר רב מותר שלש • בשברך מות' כגון דאית לי' בהמה לדיליה דאמרו אינשי גביל לתור' גביל לתוליו וכו' אלמא לרב לא הותר במותר שלש אלא בדאית ליה עסקא אחרינא • ודא שמתי' הרמבם ז"ל ביחד על שתים יהי' שכר לא מיירי כלל ביש לו עסק אחר אלא משמ' דאפי' בלא עסק אחר מותר • וה"ה ז"ל כתב שלא מצא מקום ברור מאין יצא לו :

ואפשר דאין כוב' רבינו ז"ל לומר דדין הרמבם היינו מימרא דרב אלא הכונה ממחוך דקליק מימריה דרב הנינא זה הדין • וזה דרב מיירי בתם בדיני עסקא דהיינו שבעל המעות משתתף עם

לפי סברת הר"י

ואני בעני תמהתי מגדלת חכמתו ודקות עיונו ז"ל איך עשה יסוד סתירת דינו שלטעד זה מדין הוראת רבותיו של הרמב"ם ומסכרת

המתנסק בגרת והפסד וכשביל חלק הפקדון שנטל ממנו בעל המעות הריוח לרי שיתנו סכר עמנו וע"ז נותן לו מותר שלים בשכרו ולפי שמותר שלים הוא דבר מועט מ"ש קאמר דלמי אית ליה בהמה אחרת מותר לסגי בהכי משום דגביל לחורת וכו' והשתא איכא למילק מיניה דלוקת הוא בעינן דלהוי ליה עסקא אחריני לפי שהוא בתורת עקקא: ועל כרחו הוא צריך לבטל עמו ביניהם שם ריוח בין לא יהיה ואפילו אם יפסיד שלא כיון דאפשר שלא יהיה שם מותר שלים ונמצא טורח בכדי מ"ש לא הותר אלא בים לו עסק אחר אבל אם הוא בענין שכשלא ימלי הלוקח לחרויח כרצונו יוכל להחזיר החפץ למוכר לשירי איזה כמתעם וכגי מה שאומר לו היותר מסתיים יהיה בשכרך אפילו כשאין לו עסק אחר רק שלוחו הוא ואינו טו רק למכרו בשבילו בחנם:

וראיתי מבוכה בדברי הרב ז"ל בב"י דבסימן קש"ז כתב וז"ל והרמב"ם כתב בפ"ז מהלכות שותפין וכן אם א"ל כל הרי היה לך שליחתו לו עשיריתו בשכרך הואיל ויש לו עסק אחר מותר וכתב בעל התרומה בח"ג שזה שכתב הרמב"ם וכן אם א"ל כל הריוחים לך וכו' היינו הטעם דמותר שלים בשכרך וק"ל ע"ז וכו' נראה לענ"ד ריהטא לא דק הרב ז"ל בדברי רבינו ונתחלף לו מה שהביא מדברי הרמב"ם ז"ל מפ"ח דמלוה ופלאות' דפ"י דשותפין ומ"ש הרבה להקשות עליו וכפי האמת בהך דפ"ח דמלוה שאומר היותר מסתיים בשכרך אינו מקום כלל לקושיתו ז"ל כאשר הוא מבואר:

ובפרושו להרמב"ם בה' שותפין דקדק בדבריו ומצא האמת ע"ש אלא שלעצמו ז"ל כונת רבינו היא שדינו של הרמב"ם הוא מימרא מותר שלים ממש ולפ"ז נסתלקה תמיהתו של הרב ז"ל בב"י שכתב בסוף הל' שהבאנו והמשנה על רבינו למה הסמיט הא דמותר בשלים שכרך ע"כ דהא בשי' קע"ג מביא הטו"ר ז"ל דינים אלו של הרמב"ם כמו שמביאם רבינו וא"כ לפי דעתו נאמר נמי דבר הטור דבינו הוא דמותר שלים לוקח וכן נראה ממ"ש אם אינו לא מצא למכרה ולהרויח בה וא"כ למה האריך בדון שני כ"כ דלא הי"ל אלא ואפילו אם היה האחריות אם אבדה או בתמילה על הלוקח מותר ול"ע ע"כ ונראה בעיני כי שני דינים אלו הם חלוקים זה מזה והראשון לוק' כשקבל עליה המוכ' האחריות מותר והב' מותר ואפי' האחריות על הלוקח והחלוק ביניהם שבדון הא' שמכרה לו עד זמן הקיץ. המוכר לא עשאו שליח ללוקח שימכור בשבילו ושיחן לו המעות בשימכרנה לאחר. אלא מכרה לו שיתן המעות למוכר לזמן מוגבל ונמצא שהלוקח אינו מתחייב לתת המעות אלא בזמן הקיץ אעפ"י שימכרנה עבשיו וכיון שאינה שוה אלא דינר ומעלה אותה שתים נראה כאגר נטר הבל המחנה לקבל המעות עד הקיץ מוכרה לו ביוקר. וזה אסור אף לר"ח והראש והטור ז"ל כיון שהוא יין שיש לו שער קבוע ושוה דינר. הלכך בעינן שיקבל המוכר האחריות עליו דבכי נראה כאלו לעולם של מוכר הוא כיון דכרשותיה קיימא. ומ"ש מותר להעלות בדמי ומה שמתין לו עד הקיץ בקבלת המעות חסד הוא שעושה עמו. וכ"ת הא איכא טרחא שמטפל למכרה בשבילו ואינו משלם לו שכרו ונראה שזה הוא בעבור הטלואה. הא נמי ליתא דמה שמטפל למכרה הוא כדי להרויח בה ואם לא מצא למכרה ולהרויח ה"ל להחזירה לבעלים. אבל בדון שני. שמוכר עושהו שליח לגמרי ולא מכרה לו שיתן לו המעות בשום זמן מוגבל אלא שיטפל בה למכרה לשירויח מה שימכרנה יותר מעותיו והשתא ליכא אגר נטר כלל לעולם שליחותיה דבעל הין קא עביד ומרויח בו סלכך אפי' קבל עליה לוקח האחריות שרי. כן כ"ל בכונת דבריו אלו:

לד גם יש לדון אחרת שפסק הרב ז"ל בפ' הגזכר ונראה חדושא דאשם ועינן הרמב"ם ז"ל בדין זה כיון דאלא על גב דאמוכר הוא שרוצה למכור והכך אלא לוקח והלוקח לא תבעה אלא המוכר א"ל קח אותה בי"ב לזמן שהה להשתא אם יתן הלוקח המעות מיד לא היה נותן אלא עשרה וכשהוא מוכרה לו בי"ב מיתזי כמעלה בדמים בשביל הזמן מ"מ מותר כיון שאם היה הלוקח בא הוא ומביא מעות היה קונה בי"ב:

לה וכן יש מקח שקונה אותו בזול וכו' ומטפלי' בו בעליו ומגדלין אותו בעליו אין בו משום רבית ביצד יכול לקנות עגל או שאר בהמה בזול ונותן מעותיו תחלה ומתנה עם הבעלים שיהיה אצלם ויטפלו בו עד שיגדיל ומותר שהרי אם מת או בחש ברשות הלוקח הוא והמיתה דבר מצוי הוא ומותר ובן פסק הר"מ ז"ל ובתו' בס' הגה' א"א זהו פי' בתורי דנפי' פסריהו ואינו נכון:

לו וכן מותר לקנו' מבעלי הכרמי' זמורו' קודם שיכרתו אותם בזול ואע"פ שמגדלים להם בשביל הקדמת המעות שהן כמו הלואה ומותר והוא שיהפוך בהן בשרהם מחוברים שנמצא בקונה אילן דזמורותיו כדגרסינן בפ' איזהו נשך אמר להו שמואל להנהו דשבשי שבשי הפיכו בארעא דנהוי כמאן דקני לבו גופא דארעא ואם לא הוי כהלואה ואסור ופי' שבשי זמורות כדמתרגמי' שלש' שריני' תלתא שבשין וכן פי' ר"ח מהו הפיכו בארע' לעביד תחתיו עיקרי הגפנים במו שינושין עבשיו שמגלין עיקריהן וחותכין העשבון והקוצי' שיונקים עיקר שורש הגפן ובזה רועלת לגפנים והלכך זכה בה כי לא מחזי כרבית כי מוזלי גביה ושרי' ורש"י ז"ל פי' בענין אחר:

לז וכן שומרי השדות שנותנין להם חטים או שעורין בשכרן בזול מן הגורן וכשיבא לגורן צריכין להתעסק עמהם במלאכה בגורן כדי שיהי' החטים אלו שנטלו בסוף זמן השכירות ואם לא עשו כן נמצאת השכירות אצל הבעלים במלוה וזה שלקחו בזול מפני שאחרו שכרן עד הגורן כדגרסי' בפר' אי זהו נשך אמ' להו להנהו דמנטרי באני הפיכו בבדרי כי היכי דלא תשלם שכירו' דידהו עד ההוא שעתא דשכירות אינה מישרת למרת אלא לבסו' והרוא שעתא אוזלי קאמזלי גביה וכן הלכתא

לח וכן יש אחרת שמפני הקדמת מעותיו מזלזל לו את סחורתו ומות' וביצד היו החטים ד' סאין בסלע במדינה ובבפרים אדם קונה אותם ששה סאין בסלע הרי זה מותר ליתן סלע לחנך כדי שיבי' לו שש סאין מבני הכפר והוא שיהיה ברשות לוקח אם אבדו בדרך או נגנבו ואדם חשוב אסור לעשות כן ובדגרסי' בפרק איזהו נשך בסורא מוזלי ד' סאין בפומבדיתא מוזלי ששה יהיב רב זוזי לחמרא מקבל עליו אונסא דאורחא ושקיל ה' ומקשי' ונישקול שיתא ומשנינן אדם חשוב שאני ובהלכתא

לט וכן יש דרך אחרת שפסק הר"ם ז"ל ואע"פ שהוא בעין טרשיביצד היו לו שאר פירו' רצה למוכרן בשוק וליקח דמיהן מיד מוכרן בעשרה אם תבא אותן לקנותן ויתן המעות מיד יקנה אותן בשנים עשר הרי זה מותר למוכרן ב' עד שנה שהרי אפילו הבא זה מעותיו עדתה בי"ב היה קונה אותו ובכל כיוצא בזה:

לה וכן יש מקח שקונה אותו בזול ומטפלי' בו בעליו ומגדלין אותו בעליו אין בו משום רבית ביצד יכול לקנות עגל או שאר בהמה בזול ונותן מעותיו תחלה ומתנה עם הבעלים שיהיה אצלם ויטפלו בו עד שיגדיל ומותר שהרי אם מת או בחש ברשות הלוקח הוא והמיתה דבר מצוי הוא ומותר ובן פסק הר"מ ז"ל ובתו' בס' הגה' א"א זהו פי' בתורי דנפי' פסריהו ואינו נכון:

לו וכן מותר לקנו' מבעלי הכרמי' זמורו' קודם שיכרתו אותם בזול ואע"פ שמגדלים להם בשביל הקדמת המעות שהן כמו הלואה ומותר והוא שיהפוך בהן בשרהם מחוברים שנמצא בקונה אילן דזמורותיו כדגרסינן בפ' איזהו נשך אמר להו שמואל להנהו דשבשי שבשי הפיכו בארעא דנהוי כמאן דקני לבו גופא דארעא ואם לא הוי כהלואה ואסור ופי' שבשי זמורות כדמתרגמי' שלש' שריני' תלתא שבשין וכן פי' ר"ח מהו הפיכו בארע' לעביד תחתיו עיקרי הגפנים במו שינושין עבשיו שמגלין עיקריהן וחותכין העשבון והקוצי' שיונקים עיקר שורש הגפן ובזה רועלת לגפנים והלכך זכה בה כי לא מחזי כרבית כי מוזלי גביה ושרי' ורש"י ז"ל פי' בענין אחר:

לז וכן שומרי השדות שנותנין להם חטים או שעורין בשכרן בזול מן הגורן וכשיבא לגורן צריכין להתעסק עמהם במלאכה בגורן כדי שיהי' החטים אלו שנטלו בסוף זמן השכירות ואם לא עשו כן נמצאת השכירות אצל הבעלים במלוה וזה שלקחו בזול מפני שאחרו שכרן עד הגורן כדגרסי' בפר' אי זהו נשך אמ' להו להנהו דמנטרי באני הפיכו בבדרי כי היכי דלא תשלם שכירו' דידהו עד ההוא שעתא דשכירות אינה מישרת למרת אלא לבסו' והרוא שעתא אוזלי קאמזלי גביה וכן הלכתא

לח וכן יש אחרת שמפני הקדמת מעותיו מזלזל לו את סחורתו ומות' וביצד היו החטים ד' סאין בסלע במדינה ובבפרים אדם קונה אותם ששה סאין בסלע הרי זה מותר ליתן סלע לחנך כדי שיבי' לו שש סאין מבני הכפר והוא שיהיה ברשות לוקח אם אבדו בדרך או נגנבו ואדם חשוב אסור לעשות כן ובדגרסי' בפרק איזהו נשך בסורא מוזלי ד' סאין בפומבדיתא מוזלי ששה יהיב רב זוזי לחמרא מקבל עליו אונסא דאורחא ושקיל ה' ומקשי' ונישקול שיתא ומשנינן אדם חשוב שאני ובהלכתא

לט וכן

לד גם יש לדון אחרת שפסק הר"ם ז"ל ואע"פ שהוא בעין טרשיביצד היו לו שאר פירו' רצה למוכרן בשוק וליקח דמיהן מיד מוכרן בעשרה אם תבא אותן לקנותן ויתן המעות מיד יקנה אותן בשנים עשר הרי זה מותר למוכרן ב' עד שנה שהרי אפילו הבא זה מעותיו עדתה בי"ב היה קונה אותו ובכל כיוצא בזה:

לה וכן יש מקח שקונה אותו בזול וכו' ומגדלי' בו בעליו ומגדלין אותו בעליו אין בו משום רבית ביצד יכול לקנות עגל

לו וכן מותר לקנו' מבעלי הכרמי' וכו' • שם וכבר כתבנו בזה בחלק המלבן בס"ד:

לז וכן שומרי • השדות וכו': שם ועיין חלק המלבן:

לח וכן יש מחרם שמפני הקדמ' וכו' • שם ורבינו נקט בלשון הרמב"ם ז"ל פ"ט שכתב ה"ז מותר ליתן לתגר כדי שיביא לו שם סאין וכו' ואף על גב דבגמ' קאמר דהיו רב זוזי לחמרי להרמב"ם ל"ק מידי אמאי נק' הכא תגר דלא קאמר לחמרים • הואיל וגבי חמרי שייך טעמא דמגלו להו חרע' כו' כדקאמר בגמ' בהיא דחמרים • דהרמב"ם ז"ל אזיל לשיטתיה דמפרש ההיא דחמרים שנלכים לעיר עם התבואה ובעלי בתים מקדימים להם מעות קודם שימכרו וכו' כאשר יתבאר בסמוך • הלכך דוקא בחמרין מותר מטעמא דמגלו להו חרעא משא"כ בתגר אבל בהיא דרב דיהיב זוזי לשיביאו לו תבואה מן הכפרים דהוי כעין שליח • בהא חמרי לאו דוקא אלא אף בתגר אף על גב דלא שייך ביה טעמא דמגלי חרעא מותר מטעם שליחות • אבל לרבינו ז"ל דבהיא דחמרים מפרש ממש כדרב דיהיב זוזי לחמרי וכו' • קשה אמאי נקט הכא תגר דליתא ביה טעמא דמגלי חרעא • הא בהיא דרב משמע דמשום דהוו חמרי סוחר • ורבינו עצמו מקשה לקמן על רש"י בהיא דחמרי ומהך דרב אלמא הרוויחו שוים • ובלי ספק רבינו ליפנא להרמנס נקט ואזיל ולא קשה לדקדק:

ובפסקי הרא"ש ז"ל לא הביא אך הזמולה רב ואם אינו ט"ם לא ידעתי למה השמיטה:

לו וכן מותר לקנו' מבעלי הכרמי' וכו' • שם וכבר כתבנו בזה בחלק המלבן בס"ד:

לז וכן שומרי • השדות וכו': שם ועיין חלק המלבן:

לח וכן יש מחרם שמפני הקדמ' וכו' • שם ורבינו נקט בלשון הרמב"ם ז"ל פ"ט שכתב ה"ז מותר ליתן לתגר כדי שיביא לו שם סאין וכו' ואף על גב דבגמ' קאמר דהיו רב זוזי לחמרי להרמב"ם ל"ק מידי אמאי נק' הכא תגר דלא קאמר לחמרים • הואיל וגבי חמרי שייך טעמא דמגלו להו חרע' כו' כדקאמר בגמ' בהיא דחמרים • דהרמב"ם ז"ל אזיל לשיטתיה דמפרש ההיא דחמרים שנלכים לעיר עם התבואה ובעלי בתים מקדימים להם מעות קודם שימכרו וכו' כאשר יתבאר בסמוך • הלכך דוקא בחמרין מותר מטעמא דמגלו להו חרע' משא"כ בתגר אבל בהיא דרב דיהיב זוזי לשיביאו לו תבואה מן הכפרים דהוי כעין שליח • בהא חמרי לאו דוקא אלא אף בתגר אף על גב דלא שייך ביה טעמא דמגלי חרע' מותר מטעם שליחות • אבל לרבינו ז"ל דבהיא דחמרים מפרש ממש כדרב דיהיב זוזי לחמרי וכו' • קשה אמאי נקט הכא תגר דליתא ביה טעמא דמגלי חרע' • הא בהיא דרב משמע דמשום דהוו חמרי סוחר • ורבינו עצמו מקשה לקמן על רש"י בהיא דחמרי ומהך דרב אלמא הרוויחו שוים • ובלי ספק רבינו ליפנא להרמנס נקט ואזיל ולא קשה לדקדק:

אבל

Digitized by Google

אבל לפי האמת נראה לפום פירושא דהרב רבותא ז"ל דהתם לחמרים • גם בהך דרב דוקא בחמרי סרי למיפקל שפה ולא בתגר כיון דלית ביה טעמא דמגלי תרעא:

לט וכן המוליך פירות ממקום למקום וכו' ג"ז שם ופרש"י ז"ל לכשיש לו שם מותר דמשמע מוקמינהו ברשותו • ואע"ג דלא משך שאם בשאה לאו רבית קצוצה היא אלא אבל רבית הרבה לא יכנס לו לו ג' זוז: **כן ואיבא** לספוקי היכא דלית השער במקום היוקר: אי סרי כמאן דלית ליה • כיון דטעמא הוא משום דהוי כשאה בשאה • דהא מותר לוות שאה בשאה בחד מתרי גווני אלו דאית ליה אלו דלית השער כאשר יקבלו במקומו בעז"הי • אלא דטעמא דמשמע מוקמינהו ברשותי' דקאמר רש"י ז"ל אתי שפיר טפי דאיש לו באותו מקו': מהיכ' דאין לו ויצא השער • כיון דענין זה הוא ממקום למקום אחר ואינו במקום עצמו שנתן לו ספירות דהשתא כרא' דלא שייך לומר דהוי כמו עד שיבא בני אלו עד שתמצא מפתח וכו' • ומהאי טעמא גם כן היה נראה דדוקא דאית ליה באותו מקו' ב"כ באותן שנותן לו כאן דחשבינן להו כאלו מוקמינהו ברשותי' אבל לא נאמר כאן כדאמרינן בני שאה בשאה יש לו שאה אחת לוה עליו כמה שאינו לריך להשיב בכל זה:

מ וכן חמרים המשתכרים בחבוא' וכו' הרמב"ם הבין בדברי הברייתא פי' מתחלף מאחר הספר שכתב החמרים שנכנסו לעיר והרי החטין' שאים בשלא הולו ומכרן למוכריהן אלו לספסריהן חמש בשלא במעות שנתנו להם תחלה כשיכנסו לעיר על שיפתחו שקיהם וימכרו לכל אדם הרי זה מותר שאין אלו מוכרים בזול מפני שנתנו המעות עתה ולא יקחו אלא לאחר זמן אלא מפני שמוציאין להם את השער ומסעדין אותם וכתב ע"ז ה"ה ז"ל ואין פירוש רבינו מתיישב לפי לשון הברייתא ולא לענין הסוגי' האמורה שם ועוד קשה לי למה אנו לריכין לטעם הולעת השער' ומסעדין אותם והלא כיון שיש לחמרים הבנות יכולים הם להוזיל בה למי שירצו כמו שנתבאר למעלה בבא המתחלת היו החטין נמכרות ל' שאין וכו' ע"כ יומ"ש שאין לשונו מתיישב לפי לשון הברייתא נראה להיינו מסו' דקתני מעלין במקום היוקר כבמקום הזול משמע שהיוקר והזול במקומות מתחלפי' הם ואם כפי' הרמב"ם ז"ל מאי כבמקו' דקאמר לימא בזמן היוקר כבזמן הזול וכבר היה אפשר לפרשה ע"פ דרכו ולוחק ומ"ש ולא ע"פ הסוגיא יתבאר לקמן בס"ל:

אך מה שהקשה עליו ממ"ש למעלה היו החטים נמכרין ל' וכו' • לכאורה נראה שהוא קושי' עצומה ואין לחלק להתיא דלעיל מיירי בלי הביעות שום זמן והכא ע"ל שיפתחו שקיהם הוי הביעות זמן • דהא לעיל קאמר היו לו חטים חוב אלא אחרים ונטל המעות על שינבה חטין אסור שהרי הם מחוסרים גבים וכאלו אינם וה"ז הקודם זמן והוזיל לו עד שמקיפו • אלמא לוקח מפני שהם מחוסרי' גבים אשיב הקודם זמן והוזיל וכו' • דה"ל כאילו אינם • אבל אם הם ברשותו ובידו ולא מחסרי אלא פתיח' השקיפו לא ד"מ מעד שאמר' מפתח להתם נמי אינו יכול לפתוח ובלי הפק לא גרע מיניה • וכ"ש לפי מה שכתבנו בדעתו ז"ל בזה הדין בחלק האבן:

ואפשר לי לו' ביישוב זה דה"ה ז"ל הבין מדברי הרמב"ם כפי הנ' להחמרים קבלו המעות מעקרא על החטים דרך מקח וממכר • ומ"ה הקבה לכיון דהני חמי אינהו בידייהו יכולים להוזיל כמו שירצו •

ואצלי אולי אין זו כונתו אלא שהחמרים קבלו המעות דרך הלוא' להשתמש מהם עד שיפתחו שקיהם וכשימכרו יפרעו מאותו המעות ומה שהקשה הרמב"ם שאלו החמרי' יכולים לתת כ"כ חטים בזול לפרעון אלו המעות שנתנו להם תחלה מפני שמה שמוזילים אינו בשביל המעות שנתנו ולא יקחום אלא לאחר זמן אלא לפי שמגלים להם השער וכו' ואלו בעבור המעות היה אסור כאשר כתבתי בשינוי המלה אלא חבירו לא יכבר מאתנו בפתות אבל אם היו נותנין המעות בשביל

לט וכן המוליך פירות ממקום הזול למקום היוקר ומצאו חברו ואמר לו תנם לי כאן ואני אעלה לך למקום פלוני שאתה רוצה להוליכם לשם שהוא מקום היוקר אם יש לו פירות באותו מקום הרי זה מותר ואע"פי שהוא לוה כאן מה ששוה ח' דינרים ופורע במקום פלוני מה ששוה ששה וקם באחריות של לוה אעפ"י כן מותר הואיל ויש לו שם דאזולי קא מזיל גביה ושרי ובדגרסי' בפ' א"ג וכן המוליך פירות ממקום למקום מצאו חברו וא"ל תנם לי ואני אעלה לך למקום פלוני אם יש לו באותו מקום מותר ואם לאו אסור:

מ וכן חמרים המשתכרין בתבואה ומביאי' אותה ממקום הזול למקום היוקר מותר להם ליקח מעות מבעלי בתים עשירים במקום היוקר ע"מ ליתן להם לזמן פלו' כשיביאו ממקום הזול ויביאו החבואה בשער שקנו אותה במקום הזול ואף על פי שיביאו הפירות באחריותם ויולבו המעות באחריותם ואין כאן משום אגר נטר לי שהרי הם מרויחים עמהם עם בעלי המעות כמו כן שמפני שהם מקדימין להם את מעותיהם והם משופעים במעות הם נברים סוחרי' מומחין ומבירין אותן בעלי בתים של מקום הזול ונותנין להם בהקפה פעמים חרבה ומשתכרין אצלן הילכך אפי' לא היה ממתין זה שום זמן לחמרים מותר לתת להם המעות במקום היוקר כשה ששוין במקום הזול ולקבל עליהם אחריות הדרך שגם הם ירויחו בזה: גם יש טעם אחר להתר מפני ששומעים בני מקום הזול שאין אלו משתכרין כואת התבואה כי אם מעט מזול' גביהו יותר משער הזול הנהוג כדי שלא ימשכו ידיהם מלהרגיל אצלם וכדגרסינן באי אהו נשך החמרין מעלין במקום היוקר במקום הזול ואין חוששין מ"ט רב פפא אמר ניחא להו משום דמגלו להו תרעא אי נמי משום דמזולי גביהו • והרב זה כך פרשו הר"ש ז"ל והראב"ד ז"ל כמו שפירשנו • ויש לתמוה איך התיר רש"י הענין אפי' אחריות על החמרים דהא רב תמא אף על גב דניחא להו משום דנקיטי להו שוקי ושבקי להו מכסא אע"פי כן היה תאחריות על רב חמא ופרשינן שאם לא היה באחריותו היה אסור ועוד הא אמרינן לעיל בסוד' אזלי' ד' בפומבדיתא ו' יהיב רב זוזי לחמרי ומקבל עלי' אונס דאורח' ושקיל ה' ופרכינן ונשקל ו' וא"ב ה"ל לאקשויי אמאי מקבל אונסא דאורחא ולפי' נר' שהאחריות היה על ב"היור"ח ז"ל פי' ששכר החמורי' היה על ב"ה שהיה נותן ב"ח לחמרים ומ"מ נראה שאין נותנין להן שכר עמלם דא"כ פרושי חוה מפרש ליה בכלל

ואף על פי שיביאו הפירות באחריותם וכו' ה"ה ז"ל כ"כ בפ"ט גבי הפיא לרב יהיב זוזי כתב בטעם לדברי רש"י ז"ל שכיון שאלו הוזלו פירות בחיים במקום היוקר יותר ממה שלקחום במק ם הזול יקבלו בעלי בתים של מקו' היוקר כסף שלקחום שם בעל כרחם הרי אלו כשלוחים שלהם וכו'

וטעמו ז"ל הוא בעיני תמוה למה כן שאם בשאי' אמאי אסור דולאי איסור שאם בשאה הוא כלכתב הריב"ם ז"ל לכיון שלא נקבע השער איכא למיחש שמא יפיקרו המעות ונמצא המלוה מתהנה וכו' והשתא אי בהך לחמרים שהוא במקום שעכשיו הוא שער היוקר ולאי שריכן לתת מעות כדי לקבל לזמן יהוא פירות כפי מקום הזול וזה מפני שאפשר שיוזלו הפי רות כאן במקום היוקר יותר ממה שהם במקום הזול כ"ש גבי שאה בשאה שעדין לא נקבע השער שהיה לנו להתיר משום דאפילו אם ווזלו הרבה בשעת הפרעון יותר ממה שהם שוים עתה לריך המלוה לקבלם ושמא גבי שאה בשאה התמירו טפי משום דהוי דרך פלואה:

גם יש טעם אחר מפני שהומעינו וכו' לשון הגמרא כך היא מיט רב ספא אמר ניחא להו דמגלו להו תרעא רב אחא אמר ניחא להו דמוזלי גבייהו מאי בינייהו איכא בינייהו תגרא חדתא ובהסיא לרב פפא הביא רבי' פי' רש"י ז"ל דמגלי להו תרעא היינו שע"י מעות שביל' נכרי' סוחרי' וכו' והקשו עליו בתוספות דקאמר איכא בנייהו הגרא חדתי' ולפירושו איכא בנייהו תגר ישן דטעמא דמגלו להו הרעא ליכא שהרי נכרים הם מימי קדם ונראה כפי' ר"ח דפי' דטעם דמגלו להו חרעא שבעלי בתים המלוים מגלים להם שער היוקר שפעמים בעוד שהולכים החמרי' במקום הזול וח' זרים מתייקרים כאן ובעלי בתים מודיעים להם ומסייעים למכור להם ע"כ:

ואפשר להלין בעל רש"י ז"ל דלעולם טעמא דמגלו להו תרעא מהני גם לתגרי עתיקי מקום דאף כשהגר ישן אם הולך אל מקום הזול לא יראוהו משופע במעות לא יראו לתת לו עוד בהקפה כי יחשבו שמא הפסיד נאמנותו אבל כשהוא משופע במעו' לעולם יקיפו אלו ומאי דקאמר איכא בנייהו חגרא רלתא אי מקום טעמא דרב פפא קאמר למי מרא דלוקא בהגרא חדתא אי יש ובין ליתיה: אלא מקום טעמא דרב אחא קאמר דליתי' בחגרא חדתא והיינו דכתב רש"י ז"ל בתגרא חדתא וכו' דמ"ל דמגלו להו חרעא איכא דמ"ל דמוזלי גבייהו ליכא דכיון דאינו ניכר להם אין מתמיהים בדבריו וכו' דפי'

פטעם

המטים עצמם ולאי היה מותר ליטול בזול הואיל ואיתנהו אי נמי אפשר לאוקימה כפשוטה דמעקר' יהבי דמי אחטי • והחלוק ביניהם הוא דהיכי דבשעת מתן מעו' קולב עמו בזול מותר היכא דאיתניהו מקום דכיון דאי' ליה דמוזיל גביה לאו מקום הוא אלא לפי ערלונו בכך שהרי בילו הוא ליתנם לו מיד • והכא מיירי דאלא השער בד' ונתנו לחמרים מעות לשיתנו חטים כשיפתחו שקיהם וימכרו לכל אדם הרי זה מותר שאין אלו מוכרים בזול מפני שנתנו המעות עתה ולא יקחו אלא לאחר זמן אלא מפני שמוציאין להם את השער ומסעדין אותם והלא כיון שיש לחמרים הבנות יכולים הם להוזיל בה למי שירצו כמו שנתבאר למעלה בבא המתחלת היו החטין נמכרות ל' שאין וכו' ע"כ יומ"ש שאין לשונו מתיישב לפי לשון הברייתא נראה להיינו מסו' דקתני מעלין במקום היוקר כבמקום הזול משמע שהיוקר והזול במקומות מתחלפי' הם ואם כפי' הרמב"ם ז"ל מאי כבמקו' דקאמר לימא בזמן היוקר כבזמן הזול וכבר היה אפשר לפרשה ע"פ דרכו ולוחק ומ"ש ולא ע"פ הסוגיא יתבאר לקמן בס"ל:

אך מה שהקשה עליו ממ"ש למעלה היו החטים נמכרין ל' וכו' • לכאורה נראה שהוא קושי' עצומה ואין לחלק להתיא דלעיל מיירי בלי הביעות שום זמן והכא ע"ל שיפתחו שקיהם הוי הביעות זמן • דהא לעיל קאמר היו לו חטים חוב אלא אחרים ונטל המעות על שינבה חטין אסור שהרי הם מחוסרים גבים וכאלו אינם וה"ז הקודם זמן והוזיל לו עד שמקיפו • אלמא לוקח מפני שהם מחוסרי' גבים אשיב הקודם זמן והוזיל וכו' • דה"ל כאילו אינם • אבל אם הם ברשותו ובידו ולא מחסרי אלא פתיח' השקיפו לא ד"מ מעד שאמר' מפתח להתם נמי אינו יכול לפתוח ובלי הפק לא גרע מיניה • וכ"ש לפי מה שכתבנו בדעתו ז"ל בזה הדין בחלק האבן:

ואפשר לי לו' ביישוב זה דה"ה ז"ל הבין מדברי הרמב"ם כפי הנ' להחמרים קבלו המעות מעקרא על החטים דרך מקח וממכר • ומ"ה הקבה לכיון דהני חמי אינהו בידייהו יכולים להוזיל כמו שירצו •

ואצלי אולי אין זו כונתו אלא שהחמרים קבלו המעות דרך הלוא' להשתמש מהם עד שיפתחו שקיהם וכשימכרו יפרעו מאותו המעות ומה שהקשה הרמב"ם שאלו החמרי' יכולים לתת כ"כ חטים בזול לפרעון אלו המעות שנתנו להם תחלה מפני שמה שמוזילים אינו בשביל המעות שנתנו ולא יקחום אלא לאחר זמן אלא לפי שמגלים להם השער וכו' ואלו בעבור המעות היה אסור כאשר כתבתי בשינוי המלה אלא חבירו לא יכבר מאתנו בפתות אבל אם היו נותנין המעות בשביל

Digitized by Google

הטעם לליתי למ"ל מוזלי גבייהו ולא פי' טעמא לליתיה למ"ל מגלו להו תרעא אלא קאמר סתם איכא • משום דעקר הגמרא לומר דלמ"ל משום דמוזלי גבייהו ליתיה אתא • דאלו טעמא דמגלו להו תרעא הוא כולל ומהני בין לתנר חדש בין לישן • לכל שהוא משופע במעות לעולם הוא נכר לשותר מומתא הוא ומקיפין לו בני מקום הזול:

ומה ספי' ר"ח ז"ל דמגלו להו תרעא היינו הבעלי בתים שנוחנים לבם המעות מגליס הבער לחמריס וכו' • גם הרמב"ם ז"ל הבין כן כדמייתי' לשונו לעיל לכן נראה מדברי הרי"ף ז"ל אלא דבסתיא דמוזלי גבייהו הוסיף הרי"ף לפרש דסתי נמי בבעלי בתים איירי ולפ"ז פירו' איכא בינייהו הפסדא חדתא בספך מסא' המפרשי' דהיינו שבעל הבית הוא תנר חדש דלמ"ל משום דמגלו להו תרעא ליתא לזה הבעל הבית כיון שהוא שותר חדש אינו יודע לגלות הבער לחמריס ולמ"ל דמוזיל גבייה ליתא דלאף שהוא התדש מוזיל לחמריס משום דמוזלי גבייה • ואי היה מפרש כן גם ר"ח בלי ספק לא היו מסתמכי בעלי הבתים מלאמרו אלא ולאי דהיה דמוזלי גבייה מפרש כר"ח ז"ל דבני מקום הזול מוזלי גבייה:

מיהו בדברי הרמב"ם ז"ל לא ידענא מאי איכון לדעתו בטעמא דמוזלי גבייהו • אי מפרש כרש"י ז"ל דבני מקום הזול מוזלי גבייהו מפני שהומעיה שאין אלו משתכרים בה הניחא לפי שטת רש"י שהחמרים לוקחים המעות כאן במקום היוקר להוליכם למקום הזול ע"מ ליתן לבעלי בתים בחזירתם פירות בשער מקום הזול • לכיון שקדם הגאי זה לחמריס הוא נשמע אצל בני מקום הזול ומ"ה מוזלי גבייהו לפי שיודעים שאינם משתכרים בה כי כן התנו שהחמרים עצמם אומרים להם בכך וכך אחנינו • אבל לפי שטת הרמב"ם ז"ל שאחר הבואה התבואה לעיר דבני מקום הזול יוזילו בתים שמקדימים להם מעות היכי שייך לומר דבני מקום הזול יוזילו גבייהו מפני זה הא בשעה שמכרו לחמרים עדיין לא היה מודע שהחמרי' עתידים לתת בזול לבעלי בתים שיקדימו להם מעותיהם •

ואי נימא דמפרש כפי' הרי"ף ז"ל שאלו הבעלי בתים הקונים לחמרים בזול מוזילים ג"כ לחמרים במה שמוכרים להם • יקשה ל"ל לילדים נמי הא דקאמר איכא בינייהו תגרא חדתא היינו שבעל הבית הקונה הוא בותר חדש ולמ"ל משום דמגלו ליה תרעא ליתא • וכיון דהרמב"ם מביא טעם דמגלי תרעא בלבד • אם כן ה"ל לסלק דלוקא בסותר ישן מותר ולא בחדש • ואולי שמפני כל זה כתב ה"ם ז"ל שאין פירושו מתיישב לענין הסוגיא:

ושמא אפשר דמפרש מוזלי גבייהו בני מקום הזול כפי' רש"י ז"ל • אבל בענין אחר לפי שטתו • דהיינו שבפעם אחרת כשיחזרו החמרים למקום הזול יאמרו למוכרים שבפעם הראשונה מכרו בזול • ולפיכך ימכרו להם בזול כדי להרגילם אצלם • וכשחמרים אלו הם תגרי חדתי לא יאמינו בני מקום הזול ואין הדבר יוצא מידי ספק:

והרב ז"ל בב"י כתב לא הבריעו הרי"ף והרא"ש ז"ל הלכה כדברי מי וגם לא הוזכר בדברי הרמב"ם ולא בדברי רבינו • ורבינו ירוחם הזכיר טעמים אלו משמע דתרוייהו איתנהו וכו' • ולא הבינותי מ"ש ז"ל שלא הוזכר בדברי הרמב"ם דהא בהיא הבית טעמא דרב פפא בכתב מפני שמודיעים להם את הטעם ומסעדים אותם • ורבינו ז"ל שמביא ב' הטעמים נראה לדידיה כלהו איתנהו • ולא שני לן בין סותר חדש לישן:

ויש לתמוה איך הביר רש"י ז"ל וכו' • כן תמהו עליו התוס' והרא"ש ז"ל מדרב חמא ומהתם דרב • והמיהא לי מלתא טובא על רבינו דמה שבאה מסקנת דבריו בזה הלשון ולפיכך נראה שהאחריות היה על בעל הבית ע"כ: דבשלמא התוס' והרא"ש ז"ל ניחא דמאי דאמרי לאחריות הדרך בחזרתן היה על בעל הבית משום דאזלי לשטתייהו שהם מסכימים עם רש"י ז"ל דבהיא דרב חמא שהיה האחריות עליו ואפילו הכי איצטריכי לטעמא דשבקי להו מכסא וכו' כדי שלא יבא לטרוח בעדו בתנם בשכר הבלואה כו' • ומשום הכי איכא גבי חמרים אף על גב דאחריות על ב"ה מ"מ צריך טעמא דמגלו להו תרעא או דמוזלי גבייהו דאי לאו הני הוה אסור דשכר הבלואה של הליכה היו טורחים להם בחזרה כלתבו התוס' • אבל לרבינו ז"ל לעניל הקשה לרש"י ז"ל דבהיא דרב חמא לא איתא שהאחריות היה על רב חמא למה הולרך לטעם דהא שבקי מכסא וכו' שהרי בשביל טעם האחריות בלבד היה מותר • ומ"ה הסכים לעניל עם פי' הרז"ה ז"ל שלא היה באחריותו של רב חמא • אם כן היכי מסיק הכא להאחריות היה על ב"ה • דלא"ה מאי בעי בגמרא מ"ט ואיצטריך לטעמא דמגלו תרעא ומוזלי גבייהו • הא כיון דהאחריות על ב"ה לדי ליה מותר כל שום טעם אחר • ולריך עיון:

ור"ח ז"ל פירש וכו' בעלי התוס' הביאו שטה זו אחת דקאמר בגמרא מ"ט ניחא להו דמגלו להו תרעא וז"ל לא הא"ל כגון דיהבי לו שכר עמלא כלפירש רשות מו כר מותר כי זה לא היה שום חדוש ור"ח פי' כי אפילו שכירות החמרים נותן ב"ה לחמרין ומכל מקום נראה דמודים לא יהיב שכר עמלא דאי יהיב לא הוה לריך כלל לטעמא דמגלו להו תרעא ומוזלי גבייהו • ומה שלחק ר"ח ז"ל לומר שנותן שכר החמרים לפי שלומה לו שכר מועט גלוי תרעא: ובחלק דחק להקלו אחמי' ברבינו ברבנן כמו היש עגלת לפטומי ע"כ:

וכל מה שכתבו על ר"ח ז"ל נראה שהוא מפני שהביאו מסברתו לאזיל בשטתייהו שהאחריות הוא על ב"ה ומ"ה אמרו דיהיב שכר עמלא דכיון דמקבל האחריות ולאי אין שום לריך לתת שכר עמלו כיון דאיכא טעמא דמגלו להו תרעא • אמנם לפי פאמת ר"ח ז"ל לאו בהכי מיירי אלא בשלא קבל ב"ה אחריות ודעתו כדעת הרמב"ן שהבית ה"ה ז"ל שמקבלין החמרים אחריות הדרך ובעלי בתים נותנין להם שכרן וכו' • והרב המגיד ביאר הענין יותר וז"ל ההכיתו האחרוני לפר"ח דמייתי בחמרים שהן שלוחים של ב"ה ונותן להם שכר טרחם ועמלם אלא שסם היו מקבלים עליהם אחריות הדרך כו' עד והא אמרי' מ"ט כלומר שהרי משקבלו עליהם את המעות הוי הלואה כאלו היו לריכין להם היו מגיעים אותם ולפיכך הם מעלים להם בחזרת' כשער הזול ושכר הלואה שקלי ומשני' דלאו שכר הלואה הוא אלא הלי דעבדי הכי משום דניחא להו לאתויי פירות באחריותם משום דמגלו להו תרעא וכו' ע"כ • ס"מ תלה בפי' דברי ר"ח ז"ל • אלא דהאחריות על החמרים ולא על ב"ה ותו דיהיב להו שכר עמלא • ותו דמאי דיהיב שכר עמלא לאו משום דטעמא דמגלו להו תרעא הוי שכר מועט הוא • וכל זה אלא כדברי התוס' כפי' דעת ר"ח • ורבינו נמשך אחר לשון התוס' ונראה שסבין כהבנתם:

והרב בב"י הביא דברי הרב המגיד ואח"כ מ"ש התוס' כאלו אינם סותרים אלו את אלו ובלי ספק לא הושוו כלל בפי' דעת ר"ח:

ולפ"ז יש ג' מתלוקות בדבר הא' לרש"י שמותר אפי' האחריות על החמרים אע"ג דלא יהיב להו ב"ה שום שכר משום דטעמא דמגלו להו תרעא מספיק על הכל • הב' לבעלי התוס' דלריך שב"ה יקבל עליו האחריות ואז מהני טעמא דמגלו תרעא • הג' לר"ח והרמב"ן דאעפ"י שקבלו החמרים האחריות מותר כל שיתן להם ב"ה שכר עמלם • וכבר כתב ה"ה ז"ל שכן עקר הרב המגיד שכן הסכימו האחרונים • ונראה דהיינו לאפוקי שבארת רש"י ז"ל שפריז להתיר בלי שום שכר אף בשהאחריות על החמרים • אבל הדין כפי שטת התוספות והדין כפי שטתם ר"ח ז"ל דתרוייהו איתנהו:

מא וכל זה שהתירו וכו' שם ומה שכתב שאין אלו הטעמים של בהיתר מלוויים בשאר מיני סחורה וכו' • היינו לפי שטתו דבהיא דחמרים בפי פי' רש"י דהוי כהיא דרב יהיב זוזי לחמרי וכו' וכיון דעלה קאמר דאין לעשות בגרוטאות כן • א"כ משמע דמשום דלא שייך בהו הני טעמי דחמרים הוא דאסור • והרמב"ם ז"ל כתב לפי שאין מיני סחורה מלוויים כפירות • ונראה דאין כונתו לומר דלפי שאינם מלוויים לא שייך בהו הני טעמי כלכתב רש"י דהא הא הני טעמי על פהיא דחמרים איתמרו ולדידיה הבהיא דרב בענין אחר הוא • ובלאו טעמי לעניל מותרים לכל אדם • וכיון דעלה קאמר דבגרוטאות אסור לאו משום הסרון הטעמים הוא • אלא טעמא הכתב לפי שאין מיני סחורה מלוויים כ"כ כמו פירות משום דלוקא בפירות התירו להיות מלוויים:

מב וכן יש דרך אחרת שמותר ללוות סחורה אחת מחברו ולעשות בתנם לעניל דרב חמא דאמרי' מ"ט ניחא להו דמגלו להו תרעא • אבל לבעלי התוס' דלריך שב"ה יהיב להו ב"ה שום שכר משום דטעמא דמגלו להו תרעא מספיק על הכל • הב' לבעלי התוס' דלריך שב"ה יקבל עליו האחריות ואז מהני טעמא דמגלו תרעא • הג' לר"ח והרמב"ן דאעפ"י שקבלו החמרים האחריות מותר כל שיתן להם ב"ה שכר עמלם • וכבר כתב ה"ה ז"ל שכן עקר הרב המגיד שכן הסכימו האחרונים • ונראה דהיינו לאפוקי שבארת רש"י ז"ל שפריז להתיר בלי שום שכר אף בשהאחריות על החמרים • אבל הדין כפי שטת התוספות והדין כפי שטתם ר"ח ז"ל דתרוייהו איתנהו:

מא וכל זה שהתירו וכו' שם ומה שכתב שאין אלו הטעמים של בהיתר מלוויים בשאר מיני סחורה וכו' • היינו לפי שטתו דבהיא דחמרים בפי פי' רש"י דהוי כהיא דרב יהיב זוזי לחמרי וכו' וכיון דעלה קאמר דאין לעשות בגרוטאות כן • א"כ משמע דמשום דלא שייך בהו הני טעמי דחמרים הוא דאסור • והרמב"ם ז"ל כתב לפי שאין מיני סחורה מלוויים כפירות • ונראה דאין כונתו לומר דלפי שאינם מלוויים לא שייך בהו הני טעמי כלכתב רש"י דהא הא הני טעמי על פהיא דחמרים איתמרו ולדידיה הבהיא דרב בענין אחר הוא • ובלאו טעמי לעניל מותרים לכל אדם • וכיון דעלה קאמר דבגרוטאות אסור לאו משום הסרון הטעמים הוא • אלא טעמא הכתב לפי שאין מיני סחורה מלוויים כ"כ כמו פירות משום דלוקא בפירות התירו להיות מלוויים:

מב וכן יש דרך אחרת שמותר ללוות סחורה וכו' • שם וכבר כתבנו לעניל בטרס דרב חמא מחלקת המפרשים ז"ל בזה אם לריך ג"כ לתת שכר או לא • דלרבינו ויעתו אינו לריך • אבל לתוס' ויעתם ז"ל לריך וז"ל ברשות מוכר מותר וכגון שנתן לו שכר עמלו ומזונו שלא יהא טורח לו בשכר הלואה • וא"ת א"כ מאי קמ"ל וי"ל דסיפא איצטריכ' ליה ברשות לוקח אסור דס"ד דלא מחזי כרבית כיון שהוא

מוכר

מוכר במקום סיוקר כמו שהוא נותן לו כאן במקום הזול על כאן: ולפ״ז קשה להיות רבותא דסברי לתין לריך שכר כלהקשה הרב ז״ל בב״ לאם כן נמצאו מוכרים לו בשכר הלואה. ותירץ ז״ל דאינו מתנה עמו פילוש לו אלא הוא מעצמו נוטלן ומשתמש בהם וכיון שלא התנה עמו להלוות לו אין כאן איסור ריבית לטורת שטורת בהגה״מ הוא ומתנה ליסיד ליס:

ואני שמעתי ולא אבין לכיון שלוקח הוא שוא שהוב

למוכר שיתן לו התחילה למאי כ״מ מובטח לו אלא למכרה ושיסיו המעות אצלו הלואה להשתמש מהם על שיתנם לו. ובהלכות פרש״י ז״ל תנה לי ואוליכנה ותעשה לרבי במעות על זמן פלוני ולא חיית לרש״י אזיל לשטתיה. ולא רבינו שהוא לתת שכר. כשהעתיק הפרייתא כתב ואני אוליכנה שם למקום היוקר ותמכרנה ותעשה לרבי באותן מעות ואקח שחורה אחרת מהם שהיא ביוקר כאן וכו׳. ואין לך לשון תנאי הלוהה בגול מזה: **איברא** דבחלק האבן כתבנו לרש״י אחרת דאלתא נקט דלא לאמר בהלכות אעשה לרבי וכו׳ מדקאמר שעור אסור אפילו אם אמר אפרענה לך מיד כשתמכר וכו׳ ואולי נאמר כנבלשון רבינו ז״ל:

מג וכן יש לרך שמפני הקלמת מעותיו

וכו׳ בלא ס״ל ע״ל. ובמאי לקשה מסוגיא זו להשיא לפרלשה כתבנו בחלק האבן ולקלקנו בדברי רתי׳ בזה בס״ל. ולין זה כתבו הרמב״ם ז״ל סוף פרק ט׳ בזה הלשון שנותן מעות לבעל הגה למי עשר אבטיחים אלו למי עשר קטנים ומתנה עמו שיתנם לו כשיגדלו הרי זה מותר שהרי הוא מניחן ואלו קטנן עתה כשהם קטנים לא היו בדים אחרים מתחיבים וכן כל כיולא בזה מלבר שאין בו הפסד ולא חסרון על המוכר ע״כ. ואף על גב דבגמרא קאמר יהיבנא לך בני גרמידא והרמב״ם ז״ל כתב בשתים שיתנם לו כשיגדלו ולא פירש שום שעור. לאו מלתא היא ואין בכך כלום:

ומה שכתב למי עשר קטנים אלו וכו׳ למשמע דליקא אם נותן לו אותם לוועי׳ לאיתנהו בשעת פסוק. אבל אי קאמר קטנים שיש לא שבית הרב ז״ל בב״ סי׳ קע״ג דליקא אם נותן לו אותם לוועי׳ לאיתנהו בשעת פסוק אבל אם נותן לו אחרי׳ אסור וכו׳. ברור הוא דלא הצריך אלא שלא יהיו אותם לאיתנהו. אבל לא שיהיו בשכרן משקרא רשומים ולוועי׳ אלו לוקא ולא זולתם אף על גב דאיתנהו. ולמה לקלק הרמב״ם לומר למי עשר קטנים אלו:

ואפשר לומר לרבותא נקט הכי לאמועינן לאף על גב ליעשה בהם איזה תקון אי מלאכה בקרקע לגדלו באיזה אופן שיהיה מותר אף על פי שאלו הם ילועים לבעל המעות ולא נימא לוקא בשאמר בהם מותר. משום לעבולם המוכר עושה בשלו לרך כלל כי אינו יודע עתה איזה מהם יהיה לוקא. אבל כשאלו הם ילועים לוקא אינא למימר לבעל בעל המעות הוא טורח בשביל שקלמה. קמ״ל לכל מקום מותר. משום לסוף סוף הם אינם לריכים כלום שהוא מניחם והם גדלים מאליהן ואם הוא רולה לעשות איזה תקון הוא ע״ל היותר טוב:

וכתב ה״ם ז״ל ואינו דומה למה שכתבו ר׳ בפרק א״ שאסור לקנות פירי הפרלם לפי שבפרלם יש עבודה ואדי המוכר חסר בכך ועוד שאין לרך ליקח פירות פרלם קודם שיגמרו ולרך לוקח קטנים ומבטיחים בקטנן ונמצא שעתה כשהוא קונה אותם אותם כך הם נמכר ם בשוק וזה הוא שוין ומה שמני חם ליגדל מאליהן הם גדלים וכו׳.

ואין להקשות כיון לכך הוא שוין כלקאמר בגמרא ואזלי עשרה בני גרמידא וכו׳ ועקר הטעם הוא כיון שהן גדלין מאליהן והוא מניחן וכו׳. נמצא שהוא אינו קונה אלא הקטנים כמות שהם שלרכם לימכר בקטנן ואלו הקטנים איתנהו בידי למוכר. ואמאי לא שריגן אפילו מוזיל טפי מהשער. דמ״ם מהסיא לרב נחמן במקדים זוזי לקרקה לכי אזלי ל״ויסיב מאם איתנהו שרי לרש״י ותוס׳ מחוקמא

יוד

שנושה בו ובשטובר אותה. ביותר מדמי אותו מקום שנמכרה לשם מחזי כאגר נטר לי ואסור וכן הלכתא:

מג וכן יש לרך שמפני הקדמת מעותיו יזלזל בממכרו ואינו אסור אע״ג דמחזי כאגר נטר לי והוא כגון שאמר לבעל הגן אני אקדים לך מעות על הקשואים הקטנים שלך ואניחם בידך עד שיגדילו אף על גב שרבן של בעלי הגן לתת עשר קשואים של טפח בפשוט וזה נותן עשר קשואים של שני טפחים בפשוט חרי זה מותר. וכן אם אמר לו מה שעיזי חולבת לטחר בין רב בין מעט מכור לך הרי זה מותר אף על גב דהני תרוייהו מזלי גביה היכא דאיתנהו מיהו היכא דליתנהו אסור. ובדגרסי׳ בפרק אזחו נשך. אמר רבא האי מאן דיחיב זוזי לגנאה וקא אזלי עשרה קרי בני זרדולא בפשוטא וא״ל יהיבנא לך בני גרמידא כיון דמסילא קא רבו שפיר דמי. ואקשינן והא תניא החולך לגזוז את עזיו ולחלוב את רחלותיו ולרדות את כוורתו מצאו חברו ואמר לו מה שרחלי גזזות מכור לך מותר שהרי לא עשה קצב בדבר אבל אם אמר לו מה שעיזי חולבות כך וכך מכור לך אסור אף על גב דמסילא קא רבו ומשני׳ לא קשיא דהתם לאו מיניה קא רבו דהא אי שקילי ליה להאי חלב אתי אחרינא חכא גבי קארי מיניה קא רבו דהא אי שקלי ליה להאי קארא לא אתי אחרינא הילכך כי שביק ליה התם לית ליה בגויה פסידא ושפיר דמיין וכן הלכתא:

מד וכן מותר לומר לחברו הילך מאה דמי חבית זה ותמכרנה בחנות מעט מעט ומאי דתרויח נפלוג בינינו ואם החמיצה מכאן ועד יום פלוני יעמוד ברשותך. ותחזיר לי המעות ואם הוללה או הוקרה תעמוד ברשותי. ויהיה לעצמי הרי זה מותר. ואין כאן משום אגר נטר לי שביון שמקבל על עצמו חזול והיוקר קרוב לשבר ולהפסד היא נקרא ובדגרסינן באי זהו נשך אמר אביי שרי ליה לאינש למימר לחבריה הילך ד׳ זוזי דמי חביתא דאמרינן אי תקפה ברשותך אי יקרא וזיל׳ ברשותאי וכן פריש על דרך שכתבנו שהוא דרך העשק הרא״בי ז״ל אך אם היה דרך חוב כפר״ש ז״ל כי מקבל עליה יוקרא וזילא מאי הוי דהא אמרינן א״ל רבא לרב אשי חזי מר רבנן דקא אכלי רביתא אמר ליה מאי היא יהבי זוזי אחמרא בת שרי ואמרין ליה אכחר לן בטבת וא״ל שפיר עבדי דאחלא לא יהבי זוזי והאי מעיקרא בת שרי אי חמרא חמרא אי חלא חלא ובטבת הוא דקא מבחר נפשיה אלמא

טעמא

אפילו בקיבוץ זמן כאשר נתבאר במקומו. ולאיכא למימר דכי שרינן בעלמא לאוזולי כי איתנהו הוא מסוס דמסחמא אמרינן ולאי הפי לאוזיל לאו מסוס להקדיש המעות על שהמוכר מתעכב להתן לו דמה שמלר הוא להא בידים הוא ומלי למיסב ליה אימת שירלה כשיבא בזמן הוא כשימלא מפתח וה״ל כאלו קנאה מעתה קנין גמור כלכתב הריב״ם ז״ל. אלא מדעתיה הוא דאוזיל גבי אכל כשהלוועים בני זרת וקונה אותם ע״מ ליתן כשהם בני אמת. השתא מיהא אין בני האמת בידו ליתנם לוקח כשירלה כי עדין קטנים הם ועיל לריך להתעכב על שיגדלו. ואי איכא ליה טפי מעשרה אזלי בזוזא מחזי כאוזיל בשכיל שמקדים המעות וממתין על שיהיו הלוועין גדולים ודמי קלת לאיתי ליה אסרא. דכי היכי לשתם מחוסר גוביינא הכי נמי מחוסרי שעורא. והא לחשבון לפו כאלו הן בידו כדברי הטור ז״ל היינו לענין הגדלות לכיון לממילא קא רבו לייניין לפו כעשויות כבר:

מד וכן מותר לומר לחברו

וכו׳ אם שמוך. ומה שפירשה הרא״ש ז״ל לרך עשק ועמו הסכים רבינו. הוא אצלי תמוה לפי לשון המימרא כי הוא פירש שאמר הילך דמי חבית ותמכרנה בחנות מעט מעט ומאי דתרויח הה נפלוג בינינו וכו׳. לאלמא הריות הה לפיינו מה שעלה עוד בדמיה כמכירתה ממה שהוה עתה הם חולקים ביניהם בשוה ואינו כלו לב״ה. ומשמעות לשון אביי לאו הכי הוא. דקאמר אי יקרא אי יקרא אי זילא ברשותי ויוקרא ולאי לומיא דזוזא הוא לכי היכי דזוזא ברשותי היינו שקבל עליו כל אחזל שכל מה שחשוב ותמכר בפחות מהלמים שנתן לו משווים יפיה לכל לחשבון בעל המעות. ה״ל אי יקרא היינו שכל מה שחשוב יותר ותמכר טפי מהדמים שנתן לו יהיה הכל לבעל המעות. ולריך שנאמר לעשות כפי פירושו אי יקר א אי זילא החבית בכללה ממה שהוה עתה. למכרה כלה ביחד יהיה ברשותי. ולעולם הריוח הבא מחמת המכירה מעט מעט נחלוק יחד נחשב תמיד על מה שהוה עתה. א״כ אפשר דבמוכר מעט מעט כמי קאמר אי יקרא אי זילא ברשותי לסיינו כגון שבשעת התאלי היה נמכר בכך וכך למלא מעט מעט והיה שם ריוח ממה שקנה ביה ליואותו ריוח קאמר שיפלוקו. ואם אח״כ תתיקר המלה הקטנה או תפחות הכל יהיה על בעל המעות באופן שלעולם בעל החבית נוטל מחנה מה שהוה עתה יותר למכור מעט מעט

מלמכור יקר:

אך אם היה לרך חוב כפר״ש ז״ל וכו׳. לכבדי המוס׳ ל״ק מידי לכתבו לאין לחלק בין מוכר בחשרי ולוקח בטבת לבאר הסכה לכהמוכר פירות לא מפליג בין קולם טבת לאחר טבת וכו׳. ולפ״ז מאי לקאמר ומבחרי ליה בטבת לאו לעבודה הוא לאפוקי בחר הכי אלא מעשה שהיה כך היה ובשטה זו ילך רש״י ז״ל:

ורבנה הברת הרא״ב״ל ורבינו ז״ל דמפני שהוא לרך עסק מותר שאלו היה לרך מקח אסור. לכאורה היא תמיהה שזה נראה פרך שטת כל דיני רבינו לעולם אמרינן להקל טפי כשהוא לרך מקח מכשהוא לרך עסקא כיון דעסקא יש בו בהכרח חלק מלוה. וכיון שהגוסאים והעניני׳ שוים הילך נחמיר במקח טפי מבעסקא:

ונו״אה לומר בטעמם לכשהוא לרך מקח לשהחמילה נשאר המעות למפרע אצל המוכר בחזרה אלוה ובשל מא על טבת לין הוא שיהיה אחריות על המוכר משום דמעקרא נמי הוי אלא והוי כמקח טעות ואין כאן לא רבית אפילו לא נתן לו מעות אין המקח קיים. אבל מעבת לאילך לאיכא למימר שאח״כ החמילה אם אחריות זה הוא על המוכר. נמצא שמקבלו עליו בשביל המעות שהם אצלו כהלואה. ואין לומר שבגגל זה מקבל עליו לוקח יוקרא וזילא והוי קרוב לזה ולזה. דיוקרא וזילא ליכא אלא כשלא החמילה. וכשלא החמילה הוא מבית לוקח היא ויש שלו לגמרי ולמה לא יקבל עליו אזלא ממה שהוא שלו. ומה תועלת יש למוכר ממה שמקבל עליו הלוקח אחריות דבר שאין למוכר חלק בו כלל. אבל כשהוא לרך עסקא מיד יש למוכר שותפות וחלק במה שימכר מן היין. ולי מקבל עליה מוכר אחריו׳ אחמון בכל זמן ש״ל משום לוקח נמי לסיינו בעל המעות מקבל עליה

זולה

Digitized by Google

זולת לכולא חבותא • אף מחלק המתעסק • ומלא זה כנגד זה • כך מפסר בטעמא ז"ל : אמנם התו' ז"ל סוברים בהפך דמפני שהוא דרך מקח מותר אם אם היה אסור כלכתכו גם זולת לבני מר עוקבא :

ולענין הלכה גר' לעבדינן כקולי דמר וכקולי דמר בזה הסופן • בסתות דרך מקח אף על גב דהרב"ם ורבינו סוברים דלוקה על טבת מותר לקבל מחריות התומן אבל מטבת ואילך לא • הרי התו' סוברים דלא יש לחלק בין לוקה בטבת לשאר ד"ל בכ"ל וכתב, הרב ז"ל בכ"ל דכיון דמילי דרבנן הוא ברשה דסמכינן אדעתו • וכשהוא דרך עסק על הסופן שמפרש רבינו • נראה לקבל מחריות התומן מותר לכ"ע אפילו לאחר טבת לא הסופסי שהתירו כן בני גבר מסו' לכל שהתמין לעולם מחברי ה"ל להחמין והוי מקח טעות • וא"כ בעסקא נמי כשהוא מותן דמי חביו' ואומר שימכרנה בחנות בתורת עסקא • אם התמילא אח"כ אמרינן דמעקרא נמי הוה חלא • ואיהו אחמי' יהיב דמי ולא אחלא נמלא לגם הוספות יהו לרבי ולרבינו ז"ל דשרי בעסקא אפילו אחריות התומן • ואי לאו דמסתפינא אמינא דלרב' בעסקא אפילו אי לא קבל עליה בעל המעות ובקרא וזולת מותר המתעסק לקבל אחריות התומן • דאפילו לא יקבל עליו ממילא אמרינן, אי חמלה ללאו אחלא יהיב דמי • אך לקבלת אחריות שאר קלקולים בהא נראה לפליגי • דלאו' אסור בעסקא • ולהלך רבותא מותר • ושיטי דברי הרב ז"ל דבדרבן מקלין :

מה וכן מותר לקנות וכו' • דלף ע"ג ע"ב • וכבר אתבאר לדרבינו וסיעתו שוקא עד טבת מותר ובתר הכי לא ושהתוס' חולקים בזה • ועקר טעמם בתשובה בסוגיא דלעיל דבור אי תקפה ז"ל וא"ת אכתי כי לא אתי נמי יכול לחזור בו אי תקפה דמקח טעות הוא וכו' • דא"ר חנינא בהמוכר פירות בני מוכר יין לחברו והתמין ל"ם אלא בקנקנים דלוקה אבל בקנקנים דאמר מ"ל הא ממרך והא קנקנך וכו' • ובסוף פרקין נמי אמרינן בני רבנן ליסבי חזוי אחמרא בחברי ומבחרי ליה בטבת וקאמר אחמרא יהבי אחלא לא יהבי • ואין לחלק בין מוכר בחברי ולוקח בטבת לאמר הסנה דבהמוכר פירות לא מפלינ בין קולס לאחר טבת • לכך נראה דתקפה דהכא לאו היינו שהתמין אלא קיבל בעלמא וכו' על כאן :

הגה מה שהכריח לבעלי התוספות לומר דבכל זמן שהתמין הוי מקח טעות הוא מסתיא דהמוכר פירות :

ואני בעניי שמעתי ולא אבין דהא סוגיי' הגמרא דהתם הכי איתא המוכר יין לחברו והתמין אינו חייב באחריותו א"ל הא חמרך והא קנקנך • ופריך וכי הוו קנקנים דמוכר מאי סי' לימא לא איבעי לך לשהויי • לא פריכה דא"ל למקפה וכו' • סרי בהדיא דלוקה כי אמר למקפה בעינא קיימ' באחריותיה דמוכר אם אתמין אבל בשלוקה אתם ולא קאמר למקפה • אין אחריות התומן על בעליו ולא איבעי לוקה לשהויי • וא"כ בהך דמבחרי בטבת כיון דלא קאמרי בהדיא דבעו להתין עד אחר זמן דהוי כמו למקפה • ע"כ נ"ל דלפחות עד טבת לוקה • ואי אחר הכי אי לאו דאמרי הכי בהדיא דבעי למקפה אין האחריות על המוכר דא"ל לא איבעי לך לשהויי כולי האי דלקחה • כשהיא דהמוכר פירות דלוקי לה אחר טבת כי היכי דלא תקשי אסוגיא דהכא • ולפ"ז בהדיא דאמר דיהיב זוזי אחבית' דחמרא ע"כ דריך מאי דאי תקפה ברש"ל אך כי היכי דהי' קוס ברשותיה דמוכר אפי' אחר טבת דהוי כמכר' לעיל הא וכתב כ"ע • אם לא שנמלא לחלק בין קונה יין מעט בקנקנים דמסתעא לעצמו להתותו מיד כשלא פי' • ובין קונה ברבה דמסתעא הא לעצמו ואין דריך לפרש :

והטור בסי' קע"ג כתב מותר לתקני מעות על יין בשעת הדליר ע"מ שיתן לו יין טוב בניסן וכו' • וכתב הרב בב"י מפשר שכך היתה גיר' ספריו ומפשר שגירסתו כגיר' דיקן אלא שכתב ניסן במקום טבת דלמלנו דלאו לוקה בטבת לה"ה בניסן לו לכל ימות השנה כמ"ש התוס' • ומ"מ יש לנגוד אם רבינו סובר כלעת התוס' שהרי מטום לא יש לחלק בין לוקה בטבת לאחר טבת הטמילו הדין דאי תקפה דלאו היינו התמין אלא נתקבל ורבינו כתב אם שתמין וכו' • לפיכך נ"ל דגירס' ספריו היתה ניסן במקום טבת לו שסובר שדרור היין הוא עד ניסן ושני ליה בין קולס ניסן בין לאחר ניסן • והשתא דהמוכר

טעמא דבטבת הוא דקא מבחר נפשיה אבל בטבת לא תמוז דאיפשר דמעיקרא חמרא והשתא חלא אסור ואף על גב דיוקרא וזילא עליהו דרבנן הוא וכן הלכתא :

מה וכן מותר לאדם לקנות מחברית בתשרי מאה בדין של יין בדי' ואינו נוטלן עד טבת ובשנוטלן בודק ומחזיר החומץ ולוקח הטוב שהרי לא קנה ממנו אלא יין ועל אלו שהחמיצו רואין אותן כאלו החמיצו מתחלה שהרי היו ראויין להחמיץ אבל לא נודע הדבר עד זמן זה וכזה אין לנו לומר שבשביל שהקדים לו מעותיו מניחו לבדקו ולישול היפה ושרי וכדגרסי באז"נ אמרו ליה רבנן לרב חזי מר דקא אכלי רבינא דקא יהבי להו זוזי אחמרא ומבחרי ליה בטבת א"ל אינהו נמי אחמרא קא יהבי להו זוזי אחלא לא יהבי ליה מעות דחמרא חמרא דחלא חלא והתיא שעתא דמבח' נפשיה וכן הלכתא :

מו וכן מותר לאדם לקנות חטין או שאר פירות ד' סאין בסלע א"כ הוא שער אותו זמן וזמקדים ונותן משעתו לו בשביא לגבות הפירות שקנה ממנו ולאחר זמן אם רצה המוכר להוסיף לו במדה וליתן לו יותר מן המדה שהוא חייב לתת לו ה"ז מותר ואין באן רבי' שהרי ברצונו הוסיף לו ואלו לא רצה להוסיף לא היה מוכרח ממנו משום תנאי ובדגרסי' באז"נ רבינא יהב זוזי לאקרא דשטית' ושפיכי ליה טפי טופיינ' אתא לקמיה דרב אשי א"ל אוזילי חוא קא מוזיל גבי' ושרג א"ל והא לאו דידהו הוא א"ל ארעא לטסקא משתעבד' : פי' אקרא יושבי על שפת שטואתא והוא שם נהר והיה נותן רבינ' מעותיו להם

פירות קולס ניסן הוא וכן הרמב"ם שאני ליה בין קולס טבת לאחר ט' ולפיכך כתב בפר' מ' מהלכות מלוה אם התמילה במקום תקפה המוכר בסמוך • ואין להקשות לתפי' בתר טבת נמי ה"ל למפרי לדסרינן בתחי בהליה אי תקפה ברשותך בדין שאחר זה • לי"ל דשאני הכא כיון דלא אתי בהליה מעקרא כי סביק ליה הסתא למבחרי' מחזי כאגר נכר • אבל כי אתי מעקרא כיון דקרוב לזה ולזה הוא שרי כנ"ל ע"כ :

והם דברים חמוהים בעיני תמיה כמאי דמסיק דלטור ז"ל דהיא דהמוכר פירי קולס ניסן היא וממילא הרמב"ם ז"ל קולס טבת • קשה דא"א לומר כן בשום חל מנייהו • דא"כ לדילהו ע"כ הא דהמוכר פירות הייבו ממש כהיא דסוגיין דמבחרי ליה בטבת דאמרי' דמעקרא חמרא וכו' • ושא ליתא דהטור בח"ם מי' ר"ל כתב כ"ז לא מיירי אלא בשלא ע"ר הלוקח את היין אלא הייבו בתוך כלין של מוכר וכו' וכ' נמי בכליו של מוכר ולא מ"ן למקצה שאין המוכר חייב בא אחריותו אפי' המתיקתיך ג' ימים הראשונים אינו חייב באחריותו שאמו אומרים יין היה כשמכרת המוכ' ומזל הלוקח גרם לו להתמין וכו' • ואם איתא דקולס ניסן אייר דהיינו הך דמבחרי ליה להכא • אמאי אינו חייב באחריותו הכא דלא קאמר למקפה והכי קאמר' יין היה ומזל הלוקח גרם וכו' דהא כיון דקולס ניסן הוא מקח טעות הוי דלמי כיון דהתמין עתה מעקרא נמי שאי חלא כלאמרינן בשעתא דמעקרא חלא חלא וכו' • ומע"ג דלא מייר כלאפרשי דבכן לנקפא ולאו מזלא לוקח גרם • והרמב"ם נמי כתב בפי"ו מהלכות מכירה מכר לו יין וכרי הוא בקנקנו של מוכר והתמין אם א"ל למקפה אני צריך והתמין אחזיר ואומר לו הרי יינך וקנקנך אמרי לא קניתי לשתותו אלא לבשל מעט מעט ואם לא אמר למקפה הוא אינו יכול לחזור שהרי אומר לו למה לא שתית אותו ולא היה לך לשתותו עד שיתמין ע"כ • ואי קולס טבת הוא אתי אותו ולא היה לך לשתותו עד שיתמין הא אתחלתו הוא שהתמין • ואם בעאי דלחה קושייתו דקאמר דשאני הכא כיון דלא אתי בהליה וכו' דהא ולאי בשני הליים מקבל עליה יוקרא וזולא • ואי בי אתי עשיב קרוב לזה ולזה לאחיר • כ"ש כשלא התנה היה לנו להתיר • דהא לעולם בעינן הכי' מחמירינן טפי במתנה מעקרא מלשאינו מתנה כדאמרן בכמה ענינים פסוטים אין להאריך ואם כן כי אביק הסתא למבחריה למה נאמר דמסוס אגר נטל הוא אדלבא נאמר דמסוס דלא לוקח קבל עליה יוקרא וזולא ואלו הוה מוזיל לא היה מגיע שום הפסד למוכר • משום הכי כנגד זה אביק ליה הסתא למבחריה • אשר לכל זה נראה דלהגי' רבותא ז"ל דהכרו דעד טבת לוקח או שגירסת הטור ז"ל עד ניסן לוקח • אית לאוקומי הסיא דהמוכר פירות אחר טבת או אחר ניסן • דהסתא אין הכרח לומר דמעקרא נמי הוי מלא דלילמא מטבת או מניסן ואילך נתמין • הילכך כי לא אמר למקפה אינו חייב באחריותו דמאי ז"ל לומר לך לשטוי וכו' :

מו וכן מותר לאדם לקנות חטים וכו' שם בסמוך • ופרש"י ז"ל אחולי מחלי גבך הוסיל ולא פסקה עמסס ומלעתם נותנים לך ואין מזכירים לומר בשבר מעותיך שהיו בטלות אצלו מחנה בעלמא הוא • וכתב ע"ז הרא"ש ז"ל ולבי מסתס להתיר הדבר דמליסנא דמחניתין משמע הא דלא אסור לדבית מאוחרת אלא כשא"ל בשביל מעותיך שהיו בטלות אצלי • היינו היכא דשלח לו אבר שהחזיר מעותיו אבל בשעת פרעון מחזיר לו יותר ממחזי כרבית אפילו בסתם ע"כ • נראה שבדין בדברי רש"י לאפילו נתן לו בשעת הסזרת מעות בסתם מותר ובהליא כתב הטור ז"ל סימן ק"ס שרש"י ז"ל מתיר בזה • ובעניותי לא ידעתי היכן מצאו בדבריו שמתיר אפילו בשעת מתן מעות שהרי הוא ז"ל לא הזכיר אלא שלא פסק עמסס ומלעתם נתנו לו אבל לא אמר שהמתנה היתה בשעת הסזרת המעות ואין הכרח מדבריו ע"ז להקשות עליו :

ויורה אני תמיה מה"ה ז"ל שהבין בהפך בפ"ה שכתב בדין הלוקח חטים ל' הא אין בשלא וכו' זה פירוש הרא"ש עובדא לדבינא וכו' • ואף רש"י ז"ל כן פירש והטעם לפי שאין חולין ברבית מאותר את כל זמן שהוא אחר פרעון ולא הזכיר בשבר מעותיו שהיו בטלות אצלו וכו' • הרי שייחס לרש"י ז"ל הדברת הרא"ש ז"ל • ולפי הראה אין בדבריו הכרע אם היה בשעת הפרעון או אחר כך ואם לדבר אם יש קצת הוכחה בענין זה הוא כלהבין הרא"ש ז"ל מלשתם דאי לוקח אחר הפרעון הוא הוה ליה לגרושי • ובכך היה אפשר לומר דכוונת הרב המגיל

המגיל ז"ל הוא לומר לאף רש"י פירש כן לענין שיש חלוק בין שתיה למפרש בשכר מעותיו ולא נחית לומר לגלילה בעינן לוקח אחר הפרעון • אבל ממה שכתב בפרק המפקיד לא משמע כני:

ואפשר לטעמא לפליגי הרא"ש ז"ל והרב המגיל ז"ל בהבנת לשון רש"י ז"ל הוא משו' לדברא"ש ז"ל שכר הוא"ל וממתני' משמע לתרתי בעינן שיהיה אחר הפרעון וגם שיתן שתיה כשכר רש"י ז"ל לפרש כאן דברי רב אשי אמר בלבד שהיה בשתיה ולא פירש שהיה גם כן אחר הפרעון שמע מינה דסברא ליה להיות אחר הפרעון אינו מ"ה ומוריד:

והה דייק יותר לשון רש"י לקמן סומל ולא פסקא עמהם ומלעתם נתנו לך: לשון שיל • מ"ה שבין מלבריו בשכר ממה • שבון הרא"ש ז"ל לתלות בין לשיטת חדא שלא פסק עמו מעקרא לאלו פסק אפי' לו יתנו אחר הפרעון ואפי' בשתיה פשיטא לאסור • ותו שבשיתנו לא יתנו אלא מלעת' שיוכיח הענין כן וכולהי שכל שנותני' בשעת הפרעון אין הדבר מוכיח שנותני' מלעת' המוקלא אבל בשהתנו' שיש אחר הפרעון מוכח מלתא טובא לעולעת' הגמו' נותנים • ואף בזה לריך תנאי ג' שיהיה בשתיה ולא שיאמר בשכר מעותיך, זה אפשר לתוק ע"פ לבדי ה"ה ז"ל:

ובשברת הרא"ש והטור כמו ז"ל בענין אין קשה לי לגלילה לריך בגמ' לעובלא לרבינא דאמרי ליה רב אשי סוג אחר הפרעון כמו שבינו הש ממתני' דרבי' מאוחרת • ומ"כ אפי' הוה מספקא ליה לרבינא שהולרך לשאול לרב אשי מי שרי • הא אשכ' שלמה היא לכל שלא פי' בשביל מעותיך שרי לאחר הפרעון ואפי' נרגא לאחוק למספק' ליה אי אפי' דקאמר בשביל מעותיך הוא לוקח בדקאמר הכי אבל בשתיה שרי • או לילמ' לאו לוקח דקאמר בהדי' אלא אפי' בשתיה אסור כאשר נראה שהביאו המור בלבדי הרמבש' אבל אם תקשי לרב אשי לילע קושטא דמתני' לפי סברת הרא"ש • אמאי לא פשיט ליה ממתני' ולימא ליה מניחוה וכיולא ולא הל"ל אין אחולי הוא לקח אחלי וכו' כאלו יהיב טעמא מלפשיט • ואם מתני' כלולתה היא:

ותו אוכל לאיקל על הרא"ש אמאי לא מקשה על רש"י מהיא דאמר רב לסגנו דמנטרו בתני אפיכו וכו' דאפי' רש"י גופיה אם יוסיפו לכם סב' המתני' עברי' לאלמא אף על גב דמוסיף בשתיה אי לאו דמסייעי הוה אסור • וכבר כתבנו בזה בחלק האבן בדרך מימר דרבא בס"ל:

ומבח לשון זה של רש"י נראה ודאי לפי פשוטו של דברים דאיכו מחלק בין שלוחא למקח וממכר כלכת' הרב הגמקי בשם התוס' ז"ל • ומ"ה בשת דרבינא לסוי לעולם במקח אחיר בשתיה אפילו בשעת הפרעון ובהיא דמנטרי בתני לגשתרו המעות בחורת הלוחה אבר אי לאו מסייעי • מיהו אע"ג דהרב הגמקי מייתי חלוק זה בשם התוס' לא משמע הכי בתוס' שבילוכו לכתבו ע"ז ולא דמי לשלוחו ודר בחלרו שלריך להעלות לו שכר אעפ"י שאינו אומר שיהא לר בשביל בעול מעותיו דשאלי אחת שעדין חייב לו ע"כ • ואם איתא דמחלקי בין שלוחא למכר • א"כ"ל"ק מילי מהלוחו ודר בחלרו דהוא שלוחא • ומדקאמרי דשאלי אחת שעדין חייב לו משמע דאי לא היה חייב לו עדין אלא שפורע לו בהוב היה מותר אעפ"י שהיא תכף עם הפרעון:

ולענין הלכה נראה לכל שהוא דרך מקח יש להתיר בשתיה אפילו בשעת הפרעון ולסמוך בזה על רש"י כפי דברי הרא"ש ועל בתו' דידן ולכ"י ועל תלמידי הרשב"א שמביא הרב ב"י • וכשהוא דרך לוחה כיון דלתלמידי הרשב"א הוא אסור וכן לתוס' שמביא ב"י והרא"ש ז"ל אוסר בהליה • ורש"י ז"ל אין הוכחה מדבריו שמתיר בזה • ולדרבה מהיא דרבא דמייתון נראה שלעתו לאסור בהלוחה כדאמרינן • וה"ה ז"ל מתליט לדעתו לאסור • ומלא שהחוס' שלו בלבד מתירין בהלוחה ונראה דאין להקל דלא כל הני רבותא ז"ל:

ועדין שאל רבינא לרב אשי וכו' • רבינו ז"ל נמשך אחר פי' רש"י ז"ל שכתב כן שאת היין שאני לוקח מהם גזל הוא בידי דקרקע איכה נגולת והרי היא של בעלי ופירות גזל וכו' • ובתשובות הריב"ש ז"ל סימן רע"ג כתב הוקשה לך לשאל קולמו בשמי ומות' לקנות מהם היין כדאיתא פרק הגוזל בתרא וכו' עד לא קשיא להא דרבינא כי יהיב זוזי קולם שנעשה היין הוא יהיב וכן כתב רש"י ז"ל עלמו וכו' ע"ש:

מזוכן מותר לאדם להשכיר לאריסיו וכו' שם • ואף על גב דהכא נמי יהבי בשתיה בלי שום תנאי ונראה שהוא מלעת' מ"מ לא שייך בזה מחלקת הרא"ש ז"ל והרש"י ז"ל בהיא דרבינא דלעיל • דהכא עיון לכ"ע יהבי ל' והני יהבי שתיה • ולאי ליכא למימר בהא דמתלו ולמתנ' איכוונו דלין לרך מתנה בכך • ועדיפא ממתנה גדולה לאסר סמ"ג ז"ל בדבר' מאוחרת כדאיתא בחלק האבן אלא ולאי בשביל שכר המתנה הם נותנים • ואמרו רבנן הוא שבדי דבשביל המתנה הל' מלין הוא • וקאמר להו רבא דאינו אלא בשביל המתנה הקרקע בידם שהם משתמשים ממנו ונהנים בו:

מח וכן מותר אדם לומר לחבירו תן לי וכו' בלף ס"ט ע"ב והסברא הראשונה שמביא רבינו בשם רש"י ז"ל דהני מעות הלוחה ניכו ולסוף פנה מזוירם וכו' • גם הרא"ש ז"ל והטור ז"ל סימן קע"ו שבדי הכי ולכאורה נראה דבר זר כיון דמולית המעות בפרנסת השדה עלמה ומחזירה לו בעינים • הא מחזיר לו שדה שהם מאתים יותר וכשמחזיר לו גם המאתים • נמצא זה מתנה בשאתים שהוא יותר השדה וגם בשני כורין יותר לשנה:

ואולי בזה יתורץ מאי דקשה לי לפי המפרשים דאחרים שאין המעות חוזרות לבעלים ולפיכך אין בו משום רבית • דאם בדבריהם קתני הכי מפרש על שדהו ואינו חוסם משום רבית וכא אבל אין מפרש בספינה ולא על חנות וכו' • וע"כ בהך לחנות וספינה המעות חוזרים לבעלים דהם הלוחה גמורה ניכו להתעסק בהם בחנות או בספינה לחוליך בספינה • ואי מפרש על השדה הוא דקאמר בשאין המעות חוזרות • אמאי מפליג בדבריהם בין שדה לחנות וספינה • ליפלוג ליתני כלה בשדה ולישנא במה דברים אמורים בשאין חוזרים המעות אבל אם מחזירים את המעות אסור • וממילא הוה ילעינן לבחנות וספינה אסור עכ"ל • ואי בשדה אע"ג דמולית המעות בשבח שדה לא ליכא למימר דמרבה בשכר שדה שהוא מאתים יותר אפ"ה אסור מכ"ל שמחזיר המעות • ק"ו בחנות וספינה דאסור כיון שהוא מתעסק במעות אבל במה שאמרנו ז"ל אי הוה מחלק בשדה גופה כדאמרן • הוה אמינא דלוקח בשדה אסור מסוס לכשמחזיר לו המעות ונמצא משתכר בתרתי בשבח השדה גופיה דשוה שתי מאתים ממה שהיה קודם • וגם בשני כורין יותר אבל בחנות וספינה שמחזיר לו המעות ואינו מתחשב ממה שנוליאם המקבל כלל רק בשכר החנות והספינה אימא שרי קמ"ל:

ומ"ש והכי סבר הר"ם כתב הר"ב בב"י אי על הרמב"ם ז"ל קאמר לא ידענא מנ"ל לסכי ס"ל שהרי כפ"ז הענתיק לשון הגמרא בלבד ואפשר דעל הרמב"ן קאמר ע"כ • ונראה לדקי רבינו לומר דהכי סבר הר"ם דהיינו הרמב"ם וסוליא זה ממש מעינת הרב ז"ל לכיון דהענתיק לשון הגמרא כלותו • ואי משמע ליה דאין מחזירין המעות: דמדוש כי הא כ"ל לפרושי בהיא למחזיר המעות כמו שפירשו רש"י והרא"ש

להם לפני הבציר לתת לו יין בעת הבציר בשער היוצא ושפבי ליה טפי מדעתם שלא בתנאי וזה התיר לו רב אשי שהרי אין מזבירין לו בשכר מעותיך שהיו בטלות אצלנו ומתנה בעלמא הוא • ועדין שאל רבינא לרב אשי והלא אין הקרקעות שלהם כי עשירים היו וכשרואים בני אדם שהניחו שדותיהם וברחו ואין נותנין מס חקרקע למלך הם נוטלין אותן ופורעין המס למלך ושמא חיין שאני לוקח גזל הוא בידי דקרקע אינה נגזלת ופירות גזל הוא השיב לו רב אשי ארעא לטסקא משתעבדא ובדין הם זוכין בקרקע ומותר •

מו וכן מותר לאדם להשכיר אריסיו ומתתין לו במעות של שכירות האריסות ומותר ביצד הרי שהיה דרך אותה מדינה שכל בעלי השדות מסלקין את אריסיהן משדותיהן בניסן ותאריסין נותנין בשכר הקרקע שמניחין להן באחריות ד' סאין לכל בית כור וזה מניחין להן את הקרקע שיעבדו אותו עד אייר ונטל מהן ו' סאין לכל בית כור הרי זה מותר ואין כאן משום רבית וכדגרסינן בפרק אי זהו נשך אמרו ליה רבנן לרב' קא אמי' מר רבית' כ"ע שקלי ר' ומסתלקי פניכן מר נטר ליה עד אייר ושקיל שיתא אמר להו אתון הוא דקא עבדיתו להו שלא כדין ארעא לאריסא משתעבדא אתון מסלקיתו להו בניסן ומפסדיתו להו בכמה אנא נטירנא להו עד אייר ומרוחנא להו בכמה:

מח וכן מותר אדם לומר לחבירו תן לי עבשיו מאתים זוז ואפרנס מהן את השדה שלך או אבנה מהם חנות זה בציור נאה או בכיור נאה ואני אעלה לך מהן יותר בשכירותן ב' דינ' או ג' דינ' כל זה הוא מותר אע"ג שנראה כרבית מן המאתים זוזי שהוציא לו שאין זה רבית אלא מפני שמעלה השדה פירות יותר הרי שכרו מתרבה יותר • וכן כל חנות וכל ספינה וכל בהמה שמתייקרין בשכירותן בשביל הנויין ולפיכך ה"ז מותר כדגרסי' בפרק איזהו נשך ת"ר מפרין על שדהו ואינו חושש משום רבי' ביצר השכיר שדה לחברו בי' כורין לשנה ואל"ל תן לי מאתים זוז ואפרנסנ' פי' אזבל אותה כראוי לו ואני אעלה לך י"ב כורין מותר ותו אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה פעמי' שמפרין על החנות ועל הספינה חנות לעשות בה צורתא כי היכי דציירי בה אינשי ושויא טפי אגרא ספינתא לעשות בה אסקריא דבין דשפירא אסקריא שויא טפי אגרא ובן הלכתא: ויש מפרשים דהאי תן לי מאתים דקתני בתלואה נינהו ולסוף שנה מחזיר לב"ה ואפ"ה שרי ואין בו משום רבית • והר"ש ז"ל בך פירש וזה לשונו תן לי מאתים ז"ז והוציאם בזבל ולחרוש ואפרנסנה ואני אעלה לך בחכירותה ע"כ כורין חטין לשנה ואחזיר לך מעותיך מותר ואין זו רבית שכר מעותיו אלא שתובר ממנו שדה משובחת ומעלה לו בחכירות שדה טובה יותר משדה רעה מאתים זוז ושני כורין חטים ע"כ • וי"מ שאין המעות חוזרין לבעלי' ולפיכך אין בו משום רבית והכי סובר הר"מ ז"ל • וכן מותר בחנות כראמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה פעמים שמפרין על חנו' ועל הספינה חנות לעשות בה צורתא כי היכי דציירי בהו אינשי ושויא טפי אגרא ספינתא לעשות בה אסקריא דבין דשפירא אסקריא שויא טפי אגרא ובן הלכתא:

מט וכן

טעמא מלפשיט • ואם מתני' כלולתה היא:

ותו אוכל לאיקל על הרא"ש אמאי לא מקשה על רש"י מהיא דאמר רב לסגנו דמנטרו בתני אפיכו וכו' דאפי' רש"י גופיה אם יוסיפו לכם סב' המתני' עברי' לאלמא אף על גב דמוסיף בשתיה אי לאו דמסייעי הוה אסור • וכבר כתבנו בזה בחלק האבן בדרך מימר דרבא בס"ל:

ומבח לשון זה של רש"י נראה ודאי לפי פשוטו של דברים דאיכו מחלק בין שלוחא למקח וממכר כלכת' הרב הגמקי בשם התוס' ז"ל • ומ"ה בשת דרבינא לסוי לעולם במקח אחיר בשתיה אפילו בשעת הפרעון ובהיא דמנטרי בתני לגשתרו המעות בחורת הלוחה אבר אי לאו מסייעי • מיהו אע"ג דהרב הגמקי מייתי חלוק זה בשם התוס' לא משמע הכי בתוס' שבילוכו לכתבו ע"ז ולא דמי לשלוחו ודר בחלרו שלריך להעלות לו שכר אעפ"י שאינו אומר שיהא לר בשביל בעול מעותיו דשאלי אחת שעדין חייב לו ע"כ • ואם איתא דמחלקי בין שלוחא למכר • א"כ"ל"ק מילי מהלוחו ודר בחלרו דהוא שלוחא • ומדקאמרי דשאלי אחת שעדין חייב לו משמע דאי לא היה חייב לו עדין אלא שפורע לו בהוב היה מותר אעפ"י שהיא תכף עם הפרעון:

ולענין הלכה נראה לכל שהוא דרך מקח יש להתיר בשתיה אפילו בשעת הפרעון ולסמוך בזה על רש"י כפי דברי הרא"ש ועל בתו' דידן ולכ"י ועל תלמידי הרשב"א שמביא הרב ב"י • וכשהוא דרך לוחה כיון דלתלמידי הרשב"א הוא אסור וכן לתוס' שמביא ב"י והרא"ש ז"ל אוסר בהליה • ורש"י ז"ל אין הוכחה מדבריו שמתיר בזה • ולדרבה מהיא דרבא דמייתון נראה שלעתו לאסור בהלוחה כדאמרינן • וה"ה ז"ל מתליט לדעתו לאסור • ומלא שהחוס' שלו בלבד מתירין בהלוחה ונראה דאין להקל דלא כל הני רבותא ז"ל:

Digitized by Google

ופרקים וסטור • ומלסתם מסמע דלדברים כפסטן לכיון דסוגיא המעות בסכת הסלם והוא תוזר בעינו לבעליה אין סברא לומר שיחזיר גם כן המעות :

מט וכן מותר במקום שנהגו לשבור את הספינה ולישול שברה ואם נשברה שמין לו מה שפחתה ומשלם דמי הפחת ואם נותן יותר על זה בשבירותו אין כאן משום רבית ואף על פי שעשאה דמי על עצמו בשעה שנשברה והוא בעין הלואה עליו ונמצא שדומה השבירות לרבית שנותן על חלואתו א"ה אין בו משום רבית לפי שלא עשאה דמים מחיים שהרי אם תתזלזל בדמיה למשכיר הוא הילכך לא קבלה על עצמו כי אם בשעת שבירת הילכך בל כמה דלא מקבל אם נתזלזלה לאו כהלואה היא ובדגרסינן באי זהו נשך אמר רב פפא הלכתא ספינה אגרא ופגרא ונלג בני כפרא פירוש בני הספינות הן נקראין כן על שם הופת שנותנין אותה בו אגרא ופגרא אגרא בשעת משיכה ופגרא בשעת שבירה • וכן מותר להשכיר לאדם סיר של נחושת וכיוצא בו ונושל השכר והרוצה שפחת במשקלו וא"ן כאן משום רבית אף על פי שנראה כלוה עליו בדגרסינן בפרק אי זהו נשך ההוא דיתמי דרב עוקבא דהוי בי מר שמואל תקיל - ויהבי ליה תקיל ושקיל לה ורוא שקיל לאגרא והוה שקיל פחתיה ואקשיה דמח נפשיך אי אגרא לא פחתא ואי פחתא לא אגרא ותרצינן כמה דמקלי נחשא בצירי דמיה :

נ וכן מותר לומר לחברו נכש עמי היום ואנכש עמך למחר עדור עמי ואעדור עמך והוא שיהיו הימים שוים כמו שיחו כלם ימי הקיץ או כלם ימי החורף ובדגרסינן בפרק איזהו נשך אומר אדם לחברו נכש עמי ואנכש עמך עדור עמי ואעדור עמך כל ימי רביעה אחד כל ימי גרוד אחר אבל לא יאמר לו עשה עמי בגריד ואני עמך ברביעה • ומכאן יש להוכיח דהבי נמי שרי לדה למיכר ליה לחבריה הלוני מאה חדש זה ואני אלוה לך מנה חדש אחד דה"ל בנכש עמי היום ואני אנכש עמך למחר אבל אם יאמר לו הלוני מאה חדש אחד ואני אלוה לך מנה ב' חדשי או הלוני מנה חדש ואני אלוה לך מאתים חדש אחד אסור דה"ל בגריד וברביעה דאסור :

נא וכן

מט וכן מותר במקום שנהגו לשבור את הספינה ולישול שברה ואם נשברה שמין לו מה שפחתה ומשלם דמי הפחת ואם נותן יותר על זה בשבירותו אין כאן משום רבית ואף על פי שעשאה דמי על עצמו בשעה שנשברה והוא בעין הלואה עליו ונמצא שדומה השבירות לרבית שנותן על חלואתו א"ה אין בו משום רבית לפי שלא עשאה דמים מחיים שהרי אם תתזלזל בדמיה למשכיר הוא הילכך לא קבלה על עצמו כי אם בשעת שבירה הילכך בל כמה דלא מקבל אם נתזלזלה לאו כהלואה היא ובדגרסינן באי זהו נשך אמר רב פפא הלכתא ספינה אגרא ופגרא ונלג בני כפרא פירוש בני הספינות הן נקראין כן על שם הופת שנותנין אותה בו אגרא ופגרא אגרא בשעת משיכה ופגרא בשעת שבירה • וכן מותר להשכיר לאדם סיר של נחושת וכיוצא בו ונושל השכר והרוצה שפחת במשקלו וא"ן כאן משום רבית אף על פי שנראה כלוה עליו בדגרסינן בפרק אי זהו נשך עוקבא דהוי בי מר שמואל תקיל - ויהבי ליה תקיל ושקיל לה ורוא שקיל לאגרא והוה שקיל פחתיה ואקשיה דמח נפשיך אי אגרא לא פחתא ואי פחתא לא אגרא ותרצינן כמה דמקלי נחשא בצירי דמיה :

נ וכן מותר לומר לחברו נכש עמי היום ואנכש עמך למחר עדור עמי ואעדור עמך והוא שיהיו הימים שוים כמו שיחו כלם ימי הקיץ או כלם ימי החורף ובדגרסינן בפרק איזהו נשך אומר אדם לחברו נכש עמי ואנכש עמך עדור עמי ואעדור עמך כל ימי רביעה אחד כל ימי גרוד אחר אבל לא יאמר לו עשה עמי בגריד ואני עמך ברביעה • ומכאן יש להוכיח דהבי נמי שרי לדה למיכר ליה לחבריה הלוני מאה חדש זה ואני אלוה לך מנה חדש אחד דה"ל בנכש עמי היום ואני אנכש עמך למחר אבל אם יאמר לו הלוני מאה חדש אחד ואני אלוה לך מנה ב' חדשי או הלוני מנה חדש ואני אלוה לך מאתים חדש אחד אסור דה"ל בגריד וברביעה דאסור :

ומדברי רש"י לא מתפרש לי ס"ל מי כדברי החוס' דלוקא בדליכא חוסכא וקלקול שרי ואי לא לא • ממנס בהגס' אשרי כתב פרש"י לכיון דהיא בעין מחזירה בין הוקרה בין הוזלה לא הוי הלואה • אבל ר"י ז"ל מגריך שמשכי' לריך לקבל כמו כן כתב הרמב"ן ומתקלקל אע"ג שאם כשבר לו מת אין מ"ל • מ"מ הכתב שמתמת מלאכה על שעת שבירה לריך לקבל • אבל כלי כסף שאין פותי כשהוחן בו אסור להשכיר אם השוכר מקבל עליו אחריות ע"כ : ומלקמר על דברי רש"י אבל ר"י מגריך וכו' משמע לרש"י אין לורך לקבל כתב הרמב"ן לאף כלי כסף שאין פותת מותר • ונראה דהוליאו כן הגהות מדברי רש"י לכיון דחלי טעמא משום דלא קביל עליה זוקא משמע דכל עקר יסוד הדיח' חלוי במה שאינו מקבל הזול • ופחת הכלי וחסרונו אינו מעלה ומוריד • ולפ"ז גם רבינו שפלה טעם הביאר שרי אם מתזלזל בדמיה למשכיר הוא וכו' • לא הזכיר כלל מענין הקלקול משמע דלפילו אין בו פחת מותר :

ואיבא למידק לדידהו בהיא דכמי מר עוקבא סיתך אפשר לסכתים מאי דקאמר בהיא דסא מקבלי עליהו תוכא פנחשא וכו' דמשמע דאי לא משום חוסכא אינא אמר בה אי אגרא לא פגרא • ואי בשברה רש"י ומיעתן ז"ל לומא כי הא אפילו בדקאני מותר משום דמקבלי עלייהו הזלא אלא ואלי לא סני בסכי •

ואין מקום לומר דבהיא הים השוכר מקבל עליו גם הזול ומ"ה איטריך לטעמא דחוסכא • כי הא ואלי נראה לא שרי אפילו לשברה רש"י בקבלת חוסכא לכיון דהזול על השוכר הלואה גמור' הוא גבייה • ורב עני נמי דקאמר אי אגרא לא פחתא הול"ל חו אי אגרא לא פחתא ולא מקבל זולא • אלא ואלי הזול על המשכיר הוא וכיון שכן לטה לריך לטעם חוסכא :

ונראה לומר דמאי דאיטריך חוסכא בשאולה זולא • היינו משום דבשלמא בספינה וכיולא • בשמחנה שאם תשבר יפרעם כך וכך הוא ענין מסופק אם יבא לידי פרעון זה או לא דלילמא לא תשבר ומ"ה שרי בכל ענין אפי' לא הים שם כתם או קלקול מטעם שהזול על המשכיר דאולי לא תשבר ולא יפרע אלא השבר בלבד • אבל בזולא שמקבל עליו השוכר נמי פחתא • פרעון זה הוא ברי ואלי שהיא פותת בלי ספק במלאכה ובשברה הוא פורע עכ"פ • הלכך לריך לטעמא דחוסכא • כי היכי דלא תקשי הא"ל יפרע שתים בכתב אחת נמי השבירות ונמי הפחת :

ובמה שאמרנו יבואו דברי רבינו שהם הם דברי הרמב"ם ז"ל מדוייקים שבתב מקום שנהגו לשבור ספינה ולישול שברה ואם נשברה שמין לו מה שפחתה וכו' הרי זה מוסר • וכן שותר לשכיר ולטור • ומלסתם מסמע דלדברים כפסטן לכיון דסוגיא המעות בסכת הסלם והוא תוזר בעינו לבעליה אין סברא לומר שיחזיר גם כן המעות :

מט וכן מותר במקום שנהגו לשבור את הספינה ולישול שברה ואם נשברה שמין לו מה שפחתה ומשלם דמי הפחת ואם נותן יותר על זה בשבירותו אין כאן משום רבית ואף על פי שעשאה דמי על עצמו בשעה שנשברה והוא בעין הלואה עליו ונמצא שדומה השבירות לרבית שנותן על חלואתו א"ה אין בו משום רבית לפי שלא עשאה דמים מחיים שהרי אם תתזלזל בדמיה למשכיר הוא הילכך לא קבלה על עצמו כי אם בשעת שבירה הילכך בל כמה דלא מקבל אם נתזלזלה לאו כהלואה היא ובדגרסינן באי זהו נשך אמר רב פפא הלכתא ספינה אגרא ופגרא ונלג בני כפרא פירוש בני הספינות הן נקראין כן על שם הופת שנותנין אותה בו אגרא ופגרא אגרא בשעת משיכה ופגרא בשעת שבירה • וכן מותר להשכיר לאדם סיר של נחושת וכיוצא בו ונושל השכר והרוצה שפחת במשקלו וא"ן כאן משום רבית אף על פי שנראה כלוה עליו בדגרסינן בפרק אי זהו נשך עוקבא דהוי בי מר שמואל תקיל - ויהבי ליה תקיל ושקיל לה ורוא שקיל לאגרא והוה שקיל פחתיה ואקשיה דמח נפשיך אי אגרא לא פחתא ואי פחתא לא אגרא ותרצינן כמה דמקלי נחשא בצירי דמיה :

ועל דברי התוספות כתב הגאון מוהרש"ל ז"ל בחכמתו • תימא אם כן לעיל גבי פרה מאי איכ' למימר • ואין לומר דמקבל עליה כרשות למשעת מלאכה אמא לא תכחש ומשום הא טעמא לא סגי לה דקבלת יוקרא וזולא • ואפיר סתם דהתם המושכרת למלאכה עומד' לכחישה ע"כ • ומיסתמה"ם ז"ל דכהיא כתב הטור ז"ל סימן הע"ו מותר לשלור פרה ולשומה בימים וכו' לפי שהיא ברשות בעליה על שעת מיתה וגם נכחשה וכו' • אלמא מסתמא היא נכחשת וכן כתב בשגם' מר"ן ז"ל דגם הרב המגיד ז"ל כתב כן :

ולענין הלכה אף על גב דמדי לרבנן הוא נראה דאין להקל במלאכה לגית בה חוסכא ופחת משום דגדולי התוס' ז"ל אתמירו דם התוס' ור"י והטור ורבינו ירוחם ז"ל • וגם הרש"י ז"ל לא אמר בהדיא להקל • אלא שבעל הגהה ז"ל הבין כן מדברינו ועל פי דרכו כתבו כן דברי הרמב"ם ז"ל ורבינו ז"ל • ובטוב הכונות בדברי ה"ם ז"ל דמה שכתב על דברי הרמב"ם בתב להכם פרה משמע דזוקא דמים שים לי פחת וכתם מתיר הלכך דאוי להחמיר :

נ וכן מותר לומר לחברו נכש עמי וכו' • משנה אחרונה לפרקין • ומ"ש ומכאן יש להוכיח וכו' • גם המרדכי בסוף פרקין כתב בשם מהר"ם ז"ל אם הראובן אמר לשמעון אלוה אותך עתה כלי שחרוית כלי שגם אתה תלוני פעם אחרת שחרות כ"כ • אבל אי ממון זה ויש לו לשמעון להלוות לראובן כשעור אות' מעות על שיריות בשם כשעור שחרות במעותיו ואין לומר רבית מוקדמת וכו' דלא אשכחן דליהוי רבית בכה"ג אלא היכא דאיכ' רבית שהליהו ברבית קלא אם מסכנתא בלא נכיתא דאי' הא תוספות וכו' • עד אבל כה"ג אינו נוחן לו מעות אלוה ומוזר לבסוף ומוטל אותם וכו' ע"כ :

ומשמע לי מדבריו דל"מ כשזמן ההלואה שוה לשניהם כגון דבינו דולא שרי כיון שאין שום עדיפות לשני על הראשון אלא אפי' אין הזמן שוה לשניהם מותר והיינו דקאמר ליה אלוך ק' ויהיה בידך על שחרות סך כך ואתה תלוני פעם אחרת ק' ויהיה בידי על שחרות בו כשעור מה שחרוקה דבכה"ג כיון שסך ההלואה דשעור הרוחה שוה בשניהם אעפ"י שאין הזמן שוה אין בכך כלום • ואין זה הוחר למאי דקאמר רבינו ז"ל דלא מצי למימר הלוני ק' חדש זה ואני אלוך מנה ב' חדשים • דהיכא דמגביל זמן שאני לכיון שפי' חדש א' אם הראחר ילוהו ב' חדשים הרי ודאי מעדיף על הראשון ואסור • אבל בשאם הגבילו זמן ולא פירשו אלא שעו' הרוחה בשה ליכא שום עדיפותא להאי מלהאי לענין הזמן כי אפשר שהראשון יתעכב זמן יותר לשרות אותו הסך מהשני ואפשר להפך :

ויש להסתפק אי אמר ליה הלוני מנה שחרוחה בו ואני אלוך מאתים על שחרוחה בהם כמו שחרותתי אני אי הרי כה"ג או לא • מי נימא כיון דמרבה בשעור ההלואה מחזי כרבית אי לילמא בחר הנאה ותרבית אזלינן • וזה אינו מרוח אלא כמו שחרוחה האחר מה לי במנה מה לי צמאתים • וממאי דמסיק מהר"ם ז"ל בדברי ה"ם בדבר זה שהבר שוה ליכא לאנכותי דבעינן שיהיה שוה בהלואה • דלילמא שוה בהנאה קאמר :

ומהתברא לבזה אפשר דכיון דמרבה לו בסך ההלואה • קרוב לריחת הוא יותר מהראשון דבלי ספק ירוחה ליכר במאתים בזמן יותר מועט ממה שירוחתו במנה • והוא קל הטורת יותר • ומי לחר ומעמי בגריד ואלי אחרוש עמך ברביעה • להתם נמי אע"ג דהנאת המלאכה שוה • כיון שבזמן ברביעה הוא יותר קשה אסור ואע"פ שנוסת המשנה הוא בחלוף זה מ"מ איכא למילף מינה כדאמרן :

Digitized by Google

והיוכא לאיכא לוכתא דבזמנא חדא מן למנא לוקחא פפי מזמנא מחריגא כגון בעיר פים בה יגיל בזמן ילוע מסמנם וכיולא • אם אמר בשאר ימות השנה הלוני מנה אלש זה ואני אלוה לך מנה אחר פלוני שבו פריות יותר מזומן • גם בזה נראה לשני עמי בגריב ואחרות עמך בדבעה :

והמרדכי ז"ל מצא חולק אסר"ם שכתב לפלוני ואלוה לך שהא רבית קמלה וכו' • ולא אמי לנכם עמי להלוה הפני מייב לראשון ליכר בשכר טרחו ומה לי פורע לו במעות מה לי פורע לו בנכסים • אבל הלוני ואני אלוה לך לא נחייב למלוה כלום אלא שכר מעות מה לי אם נותן אליו שכר מעות שהלוהו שהוא רבית מה לי שהלוה מעות בשכר מעותיו • והם דבריה מתמיהים לאפילו נאמר שיהא אסור היאך אפשר לומר שהיא קלוה לשון כיון דבהלוואה שניה מעות יהיב ומעו' שקיל כמו שהלוה שרי לאו מילי חסריה ואין כאן נשך ותרבית לנשי לאפשר להיות תרבית במה שישאכר וידויה ליכא נשך וכי הא' נוונא לאו לאוריתא הוא • ועוד בענין זה לא נפקא מינה מילי שהיה קניל' או אבן אלא לקלא לבריה לחוקים : וגם על הלוה הלוואה שהיה אחר מתר זמן מה שהחזיר מעותיו ולא ממש בעת שהחזירם :

אחר ימים מצאתי בתשובת הרא"ש ז"ל כלל ק"ח סי' י"ז ושאלת ראובן שאמר לשמעון הלוה לי מאה זהובים על זמן פלוני וגם אני אלוה לך פעם אחרת מאה זהובים אם יש כאן לא רבית • דע שאסור הוא לכיון שמלוה לו פעם אחרת היינו שכרו של שמלוה לו עתה ואינו רבית דברי' וכו' מיון לאסה בחברו מנה ואינו רגיל להקליס לו אלוה אלא יקליס לו תלמוד לומר נשך כל דבר שבו' דבור אסור וכל שכן אם נוהר להלוות לו מעות ע"כ :

נא וכן השוכר את הפועל וכו' • לין זה שביאו הרמב"ם ז"ל בפרק זה וכתב ה"ה בשם הרשב"א ז"ל דלוקא פועל הוא דאסרו בשאינו עושה מעתה עמו שגראה כרבית הואיל ולא משתעבד פועל לגמרי מהשתא דהא יכול לחזור בו • אבל בשכירות קרקע שזכה בו מעתה זכיה גמורה • שרי למימר ליה מהשתא בדינר ולקמי' יפה אלא אף על פי שאינו דר מעתה בחצר עכ"ל • ועל פי שטחו ז"ל נראה לדוקא בפועל בשכרו באמירה בעלמא הוא דאסור מפני שיכול לחזור בו : אבל אי איכא קנין מוחר דהא אינו יכול לחזור בו כ לכתב הרב ז"ל בח"מ סימן של"ג בשם תשוב' הריטב"א ז"ל :

נב וכן מותר לקבל נכסי צאן ברזל מישראל וכיצד הרי שהורה לו מאה צאן וקבל מסנו להטפל בהם ויהיו הולדות והגזז והחלב לאמצע עד שנה או שנתים ואם ימותו הרי המקבלן משלם דמיהם ואם הזקין או הוולו אינו נשרפים יהיה על בעל הצאן הרי זה מותר • וכן פסק הר"מ ז"ל וראיתו מדה"א דאמרי' בפרק אי זהו נשך דמקשי' אמתני' אין מקבלי' נכסי צאן ברזל למיטרא דבר שאות מקבל קיימי ורמינהו המקבל צאן ברזל מן הע"א הולדות פטורין מן הבכורה ומתרץ לא קשי' מתני' הלא מקבל כ"ה יוקרא ולא הכא בבכורות שהע"א כ"ה קבל אונסא ולא ומקשינן אי קבל אונסא ולא נכסי צאן ברזל קרית ליה ועוד אדתני מתניתין אבל מקבלין של ע"א ליפלוג ולתני בדידיה ב"ישראל במה דברים אמורים דאסור הלא קבל אבל קבל יוקרא ולא שרי ותריץ אלא אמר רב' אידי ואידי דלא קבל וכו' • אלמא מתני' לאסור בדלא קבל אונסא ולא הא קבל ב"ה אונסא ולא אע"ג שהמתעסק מקבלן על עצמו אם ימותו מותר וכדשרי' גבי חמרא דאי יוקרא ולא ברשותא אי תקפה ברשות' דבין דמקבל עליה יוקרא ולא קרו' לזה ולזה קרי' ליה ומותר • וכבר כתבנו בשע' ג' שמותר אדם לומר לחברו תן לי מאה באחריותי ואתעסק בהם לכל הנאתך ושם הארכנו בזה :

נג וכן מותר אדם לומר לחברו קח לי מאתים דינרין והתעכב בהם למחצית שכר והשמר שלא תלוה אלא על משכוני של כספי' ותשמר כשמיר' בטפים שאין לחם שמירה אלא בקרקע ואם הוא משנה ומלוה אותם על דרך אחר' הרי הוא בפושע והיי' מן הקרן ואם הותירו הותירו לאמצע וחזי' לה מהתיא דקאמר פרק הגזל • וכן השיב הראב"ד שאם הרויח הרויח לאמצע ואם הפסיד הפסיד לעצמו לפי שאין השיתוף בטל בשביל פשיעתו ואע"ג דאמרי' בעלמא המעביר על דעתו של בעל הבית נקרא גזלן הבא שאני שאין השיתוף בטל בכך אלא הממון משותף והוא היסיף על עצמו מתחייב בפשיעה ולפיכך הרויח לאמצע וכדתניא מהגזל קמא הנותן מעות ליקח בהם חיטים וכולי תנא חדא אם פתחו לו ואם הותירו הותירו

נד וכן מותר אדם לומר לחברו קח לי מאתים דינרין והתעכב בהם למחצית שכר והשמר שלא תלוה אלא על משכוני של כספי' ותשמר כשמיר' בטפים שאין לחם שמירה אלא בקרקע ואם הוא משנה ומלוה אותם על דרך אחר' הרי הוא בפושע והיי' מן הקרן ואם הותירו הותירו לאמצע וחזי' לה מהתיא דקאמר פרק הגזל • וכן השיב הראב"ד שאם הרויח הרויח לאמצע ואם הפסיד הפסיד לעצמו לפי שאין השיתוף בטל בשביל פשיעתו ואע"ג דאמרי' בעלמא המעביר על דעתו של בעל הבית נקרא גזלן הבא שאני שאין השיתוף בטל בכך אלא הממון משותף והוא היסיף על עצמו מתחייב בפשיעה ולפיכך הרויח לאמצע וכדתניא מהגזל קמא הנותן מעות ליקח בהם חיטים וכולי תנא חדא אם פתחו לו ואם הותירו הותירו

והטור סי' קע"ז כתב בשם הרמב"ן שמותר ליתן עשקה למלוה שכר ולהחזות שיהיה כל מחריו המונסין על המקבל רק שיהיה מחריו הזול על המומן • ור"מ אסר אם לא שיהא מחריו המונסין גם על המומן ע"כ • והשתא גם לדיב"ן ז"ל קשה היכי שרי בלא קבל' מונסין הא מדיוקא דרב דקאמר מידי ומידי דלא קבל מונסא ולא משמע דלדוקא שרי :

וצריך שלחוק מליביהו אלפי דלאלי קאמר הא דקבל עליה מונסא ולא למשמע לחרוייהו בעינן ועלה קאמר' דבא ליפלוג ולימא אבל קבל עליה מרי מונסא הוא ע"ל וכו' : היינו לפי דברין שלמדנו • אבל כי אדר אמר רבא מילי ומילי דלא קבל עליה מונסא ולא • לאו למולק מינה דלאי אבל בעינן ליקבל חרוייהו אלא דבא בעלים מיירי לא קבל עליה לא מונסא ולא אלא כלל מקרי ל"ב ואסור • ומינה לאי קבל חד מינייהו שרי : ז"ל

ואם הדבר פן לריך שנאמר להבין דבריו דמ"ש הרמב"ם ואם הוקרו או הוזלו או נטרפו יהיה על בעל הלאן וכו' לאו בדקבל כלהו בהדי הדדי קאמר אלא אם הא אם הא • אם יוקרא ואלא בלחוד אם נטרפי בלחוד ולא כלהבין הרב ז"ל בכ"י שכתב דמדברי הרמב"ם משמע דס"ל כר"י וכו' • ואין הדברים מרווחים :

נג וכן מותר אדם לומר לחברו וכו' • לין זה הביאוהו התוס' ז"ל בהגול קמא דף ק"ב ונתמלטעם לדבר דלא פוי רבית משום דאם דאם לא מפשה מלעתו לא היו כלן ברשותו אלא בשכר והפסד לאמלע כלין פלגא מלוה ופלגא פקדון • והסכימו כלין זה הסמ"ג והטור ומביאו המרדכי בשמי פרק דבגזל • אבל הר"ן בתשובותיו סימן ע"ב כתב על דברי התוס' וזו הראיה אינו רוא' הוקה מכרעת לפי פי' המפרשי' דפחתו דבריהא בתריתא דאוקימנא לר' יה דלא קני ליה בשאי שנוי ה"ל האי שנוי כשנוי דלבע דאם פחתו באונסא לא פחתו לו ואין מפילין עליו אלא דילו על התחתונה וכו' • ומעתה לפ"ז אין מכאן ראיה למי שמקבל עליו אחריות כל הקרן שיהא מותר לתת מן הריוח למפקיד כלום אלא שהוא ז"ל נקט בריתא כפשטה דאם פחתו פחתו לו לגמרי דמשו' טעמא דלתקוני שדרכיך ולא לעוותי חייב לאמרי' באחריו' הקרן ולפ"ז יפה כן ע"כ • והכרעת האחרונים ז"ל כר"י ז"ל :

ומ"ש רבינו ומע"ג דאמרי' בעלמא המעביר על דעתו של ב"ה נקרא גזלן • הכא שאני שאין השיתוף בטל בכך וכו' • גם המרדכי בשם הרב' ר"י כתב הרגש זה וז"ל וגם המקבל אינו נתן שב גזלן במה שמשנה ממינו של זה לדבר אחר דאם היה נחשב גזלן לא היה אומר הותירו לאמצע אלא בדאי נחשב לענין זה כשלוקח מאחר שאינו מחכוין לגזול אלא מתכוין לטוב הבעלים כל שירויחו חבריו בדבר ע"כ • הנה לדבריו בחר כונת המשנה אזלינן לכל שדעתו לטובה לתועלת חברו לאו גזלן הוא ובדשות בעלים קאי כדמעקרא לענין הותירו • והר"ן ז"ל בתשובה הנזכרת כתב מה שאמרת יש לנו לומר דמסתמא שנה דכיון דהאי יד ברשות וקבל האחריות עליו יש לנו לומר שדעתו לשמות מחנאי ההלואה ולא שביק היתרא ואכיל איסורא וכו' • אני משיב לך אדרבא אלו היה דעתו לשמות לא ששה עביד איסורא דמלאוריתא אסור לשמות ולעבור מדעת בעל הבית ומפקיד כבר הנה עם הנפקד לאין לשמות ור"ל לא אמר שיבא מותר לשמות שלא מדעת בעל הבית שהרי הלין שלו ז"ל אפי' באומר מפקיד לנפקד לאם תשלם יהי ברשותך להתחייב עליהם בכל דבר היא שאין בו משום רבית אלא על פי שהבנוי הבוא נעשה מדעתו של ב"ה כיון לאם לא היה מדעתו לא היה הפתח ברשותו כו' ולבריו ז"ל הם אלו קלת מגומגמין

Digitized by Google

ולקמוצר דעתי פקר ישוב הענין כלשון המרדכי לכל הנפק' מפון לחועלת המפקיל מעפ"י שנה לי' כו' אסור לענין שיהא ברשותו:

ויש לנו לעיין אם יש לו לאחר להוסיף עוד על חנמי הסלות' קלב הסכר ולומר לחברו הילך ק"ק דינרין ויסיו לעולם לכל אחריותי ע"מ שלא תלוה אלא על מסכונות של כספים ולא מעמרם אלא בקרקע ולא תלוה אלא עשרה לק' ותטול כך וכך בשבריך ובחנמי שלא תחזיקם שום זמן ביולך בלי הלואה כל' ל ואם לאו תחזירם מיד לילי • מי יומא לכל שהות לרך חנמי שיעשה מקבל העסקא ואות בילו מותר להא אם לא ימצא לשלוח בעשר לק' כמו שהמנה יוכל לאחזירם לבעל המעות ולא יתחייב בכלום • אם לילמא כל שמפרש סך קצוב מעומר הלבר לבשלית חזיקן שבית הערמה מבואלת לולמי אין לעתם לקיים התנאים הללו ממשלא אלרב' שיעבוד עליהם פי סיכי בלי שקול מילך רביתא:

וראיתי לרב בעל ת"ה ז"ל סי' ש"ב הראה פנים על ענין כיולא בזה בראובן שבקש למסור מעותיו לשמעון שילוה ברבית ורצה לקנן עמו בסך מבואר ושיהא לו ג"כ כמעט בעמון גמור בקרן שלא יפסד כלל וכתב שם תקנה לעשות כל זה בסיתר בלרך זה שראובן יקבל עליו כל האחריות וכו' אך אם שמעון המקבל פושע בממון כ"כ שלומה הוא כמזיק בילים יתחייב שמעון באחריותו וגם יקבל עליו שלא יהא נאמן אפי' בשבועה כו' רק אם יעילו עליו הרב והש"ל וכה"ג וכו' • וקרוב לקרוב הוא לולמי שלא ידעו כל האחריות ושרי ליה לקנון כלמבואר לעיל וכו' • ונסתייע מדין זה של התוס' המחירים חנמי הטמנת כספים בקרקע אע"ג שהכל יודעים שאין כלל בלע' הנותן והמקבל שיתקיים התנאי שילוה אותו רק על כסף וזהב ושמרן וכו':

ולכאורה איכא למידק על הרב הזה ז"ל כיון לעקר ראיתו מהאי דינא לר"ז ז"ל • א"כ למה ליה מעקרא לאהלורי בתר תקנות רחוקות שיעילו הרב והש"ל וכו' לימא ליה תקנה שיהא בטוח מכל הפסד כשיתנה על המופן שהחיר ר"י • שיקבל ראובן עליו כל מילאחריות לכה"ג מותר לקנון ויתנה שלא ילוה לק על כספים ויטמנם בקרקע להשתא אם יקיים חנאי שמוריס הם בקרקע ואין שם אחריות ואם לא יקיים הרי חל האחריות על המקבל • והיטוב בזה מבואר אין צורך להאריך בו:

ומסיק לבריו בזה הלשון אמנם אין ראיה מכאן שום לתפס לדלין ולקלוקים רק להמיר הרבית הרבנן כגון הא לעיל נותן למחלית שכר לאפי' אם היה המקבל מקבל עליו בהשיא בלא שום חנאי האחריות מ"מ לא היה אלא אסור לרבנן הואיל ואינו קונן עמו כלום • והכי מוכח התם מתוך הסוגיא להליא לבהכי איירי בלא קנינא כלל • אבל ר"ל דקונן עמו להליא ואם לא היו התנאים ביניהם היה רבית לאורייתא מאן לימא לן דשרי לתפס לדלים וכו' עד לי לנו במה שלקלקו הגאונים הראשונים וכו':

הנה מגר הלות בפניו ולא הניח לנו מקום להכנס בו בענין אלו הסיתרות • גם הלום ראיתי מה שקרא תגר מהרי"ק ז"ל שרש קי"ט על מנהג לומבר לי"ה • ע"כ אין לסקל בעינים תמורים כאלו ואע"ג לכפי הנתנו אין הנותן מתנה עם המקבל שהות יתן הריות אלא מתנה עמו שלא ילוה לנכרי בפחות מכך וכך • מ"מ הלבר נראה לעינים שהיא הערמ' עלומה ושומר נפשו ירחק ממנה • ועם שמלבדי מהרי"ק נראה לאם הנותן מקבל כל מין אחריות לאונסין וגם לגנבה ואבדה שרי לקנון • לא הסכים עמו הרב בב"י ובמקומו נלבר בזה בע"ם:

נד ואיבא מ"ל מאן דמקבל וכו' • רבינו מייתי ראיה על דין זה מהגיה לחבית' ע"פ שמת הראב"ד למפר' ע"ל מסק' ומשמע מלבריו ז"ל לשמת סך רבותא למפרשי לה בחור' מק ח' וממבר אין מקום לדין זה • ואתמהא לסא התוס' לאזלי בשמת רש"י לפרש הגיה לחביתא בלרך מקח וממכר מייתי הדין לעיל הכל שמשנה מלעת הנותן מתחייב המקבל בכל האחריות • וא"כ פשיט' נמי לכל שמגל' לעתו מתנה שאינו רוצה שיתעסק בתוכו' אם המתעסק בו פשע ונותן בחובות ולמי לכל האחריות עליו • למש ליאומר ע"מ שלא תלוה אלא בכסף לאומר ע"מ שלא תלוה אלא על מסכונות:

ועוד קשה לי לפ"ז מאי דקאמר ואי מתעסקת במסכונות ומפסלת כלה פסולא לליקי ואי רוחת פקלת פלגת וכו' דמשמע דדוקא כשקבל עליו כל הפסד המסכונות הוא לומר: אבל אי הוא אינה חלק בהפסד המסכונות גם על המקבל היה אסור וזה ולמי אינה ובלי ספק דעליפא מינה ה"ל לאמעוני' לאפי' כי אמר אי מתעסקת במסכונו' נפליג ברות' ופכילא כפי דרכי הייתר בכל עסקא שרי • דפא באומר ליקח חטין ולקח שעורים לאמרינן אם פתחו פתחו לו • דמינה ילפינן דכשאומר ע"מ שלא תלוה אלא על מסכונות כסף וחטמין וכו' לאם שנה תייב זה בכל האחריות ולאי לאם לא שנה ולוה על מסכונות והטמין בשאר הענין תורת עסק דעלמ' לענין הפסד והריות • ול"ל גם כשיאמר שאם ילוה על חובות יהיה כל האחריו' על המקבל • לא יצטרך לומר ואי מתעסק' במסכונו' ומפסלת כולא פסילת לילי • אלא יאמר הענין בכל עסקא דעלמא • ושמא אפשר לומר ביסוב הכל לכונת רבינו להתיר אפי' בלא סגנון חנאי שיגלה דעתו דלא ניקא ליה בחובות • אלא לאפילו כשמורה היותו חפץ שילוה על חובו' בשביל הריות שיהא מרוכה אבל אינו חפץ באחריות דבשתא אינו מסכ' אפ"ה שרי כשמקבל אחריות כל המסכונות כשהיא לחבית למאן למתפרס לה בעסקא אבל לפנך דבוותא כה"ג אסור בלא חנאי:

וכן מותר שתשכיר אשה וכו' • בלף ס"ח ע"ב ורבינו כתב כלשון הרמב"ם ז"ל בפ"ח שבבית חמלית הבריתא בשתה ולא הוסיפו בה כלום • ורש"י כתב אשה שיש לה תפגולת מותרת לומר לבעלת הבני' בלשון שכירות חני לי בגיס ואשיס תרנגול' עליה' ואטרת באפרוחים ואטול שני אפרוחי' בשכרי וכו' • וכתב ה"ם משמו שאין אחריות הבגיס על בעלת התרנגולת אבל טורח' בשם ע"כ • ואין הכונה לס"ל לרש"י בעינן שתהא בעלת התרנגולת טורח' בבני' • דיקשה למה כך כיון שהיא נותנת התרנגול' בחור' שכירו' למה לא נבין הבריי' כפשוט' שהי' נותנת התרנגולת לבעלת הבגיס כלי שבעל' הבגיס תטרח בהם ותחן לבעלת התרנגולת בשכר התרנגול' ב' אפרוחי' למה לי שתתן לה בשכרה אפרוחים או מעות למי נרעא תרנגולת מתנו' לו ספינה שמותר להשכיר' כלי להשתמש ממנה ולהרויח בה • וא"כ אמאי מלריכים שבעלת התרנגולת חטרח בבגיס • אלא הכונה לא"ג דבעלת התרנגולת טורחת בבגיס ונראה שהוא כמו עסק בשתוף והיא לא שרי בב' אפרוחים קמ"ל דכיון דבחורת שכירות הוא לית לן בה:

נה וכן מותר להשכיר מעות וכו' • בלף ס"ע ע"ב גבי הגיה למרא לרב חתא כתבו התוספות ז"ל מה שפרש"י ז"ל • זוזי לא הלרי בעינייהו שהרי מוליאם ולפיכך אחריותם עליו ושכרם רבית אף על פי בלשון שכירות • ועוד אי נמי מהלר להו בעינייהו לא ילוע פחתייהו נמלא שכרם בחנם והוי רבית • והקשו עליו דבהגיה תניא בתוספתא משכיר אדם מעותיו אצל שלחני בהם ולהחלמד בהם וכו' והיא התוספתא שמביא רבינו • ושמא רש"י ז"ל היא גם כן שמת הרי"ף בהלכות שכתב זוזי לא הלרי בעינייהו ואח"ל הלרי בעינייהו מרא ילוע פחתא זוזי לא ילוע פחתייהו וכו' • נראה מלבריו ז"ל לבזוזי אע"ג דהלרי בעינייהו הואיל ולא ילוע פחתייהו אסור וזה כדברי רש"י ז"ל ולא כתוספתא וכן הבינו האחרונים ז"ל בשברת הרי"ף ורש"י ז"ל • והוצרכו לומר לגילהו הך תוספתא לא ו דסמכא היא הואיל ובגמרא פליג עליה כלכתב הרב ז"ל בבי':

ובעניותי נראה לבר זר שהגאונים האלו ז"ל לשמת הך רבותא לפרשי לה בחור' מק ח' וממבר אין מקום לדין זה • ואתמהא לסא התוס' לאזלי בשמת רש"י לפרש הגיה לחבית בלרך מקח וממכר מייתי הדין לעיל הכל שמשנה מלעת הנותן מתחייב המקבל בכל האחריות • וא"כ פשיט' נמי לכל שמגל' לעתו מתנה שאינו רוצה שיתעסק בתוכו' אם לייקא בלי פגם לקלני משכיר אדם מעות לשלחני לה חנאה וכו'

קחני בהתם משכיר אדם מעות להתנאות וכו' • אע"ג דלא יכא למימר ארתא דמלחתא בקטא מ"מ טפי ר"ל למנקט התמא בכולל • אלא נראה דלאו בכל שוכר מעות להתנאות שרינן אלא דוקא בשלחני דמוכחא מלתא דודאי לאו להוציאם שוכרם אלא דבריס כפשיטס שוכרם להתנאות אי להתעטר וכן כל כיוצא בשלחני שמוכת מתוך סעניו ולפי מה שהוא אדם דאדעתא דהכי שוכרם ולא לכונה אחרת אבל בהתם כל אדם דליכא הוכחה דודאי אדעתא דלהחלמד וכו' לוקח אותם ואפשר שאומר כן ואח"כ יוציאם • איכא למימר דאע"ג דמשכיר נותנם לו בחורת שכירות כדי להתלמד וכו' • דעתו הוא במה שמקבל השכר אע"ג דלא ילין פתחייהו • מכוס דאולי יוציאם השוכר ויתהנה בהם • וכי היכי דגבי כלים לחו' שרינן אף על גב דלא הדרי בעינייהו מכוס דאין השכר בעבור אלוה שיש לו רשות להוציאה אלא מכוס דאם אולי יחזירם בעין ויתחמם הוא ממנה תפתח • ה"ג בזוזי דרש"י ז"ל איכא למימר דאתורת לכל דלא מוכחא מלתא שהוא ודאי להתנאות אמרינן דאין השכר בשביל מה שמתחמם בהם בעין אלא בעבור מה שיתהנה הלוקח מהם יוציאם ומ"ה הוי רבית ואסור • וזה הוא מה שהוא אסור כפי ליק לשון הרי"ף ורש"י ז"ל אבל כשהוא ודאי אדעתא דלהחזירם בעין כגון שלחני וכיוצא בו • גם הם יולו למותר • ואפשר דבריתא גופה מפרשת מאי דאייקינן מינה דקאמר' חו נשתכר בהם ר"ז אסור מכוס רבית כלמייתי רבינו • והיינו דאם שכר כדי להתנאות ואח"כ זה השוכר נשתכר בהם שהוציאם והרוויח בהם • גלה דלמפרע אדעתא דהכי שכרם הלכך אסור מכוס רבית •

והשתא איבעי לן לברורי היכא דבעל המעות מקבל עליו כל מין אחריות דאונסין וגנבה ואבדה אי שרי ליה ליטול שכר קצוב עליהם אפילו להוציאם אי לא והוא ענין ערוך מאד לזמננו זה • ע"כ אביג בקצור תמצית מה שהשגתי מדברי הפוסקים ז"ל אשר ביני בזה הכלון •

הנה המרדכי ז"ל הביא בשם מה"ר ז"ל ושאלת על השכור שהלוה לך מעות ואתה נותן לו הוצאה והוא חוזר עם בנך • אם מתחלה היה אחלתי ביניהם שלוה לך מעות ואתה נותן לו הוצאה והוא חוזר עם בנך • אף על פי שהיית נותן הוצאה בשכר שהיה חוזר עם בנך • מ"מ כיון שהיה התנאי כך שלוה מעות אסור וכו' • ואף על פי שהשכור קבל עליו אונסין כיון דאחריות דגנבה ואבדה עליך אסור מכוס רבית כיון שאתה קבלת עמו לתת הוצאה ה"ל רבית קצוצה כדאמרינן דבר חמת הוא מוגר זוזי בפשיטא ביומא וכו' • וכן משמע בתוספתא וכו' • משמע דאפילו בכה"ג דאחריות דאונסין על הנותן ואחריות דגנבה ואבדה על המקבל לא שרי לנותן לקבל שכר מעותיו אלא בכה"ג להתנאות וכו' • עד אבל הלוה אפילו מקבל נותן אחריות אונסין אסור ליטול שכר מעותיו ולא דמי לאמרינן הא קרוב לשכר ורחוק להפסד הוא ומשני כיון דמקבל עליה יוקרא וזולא קרוב לזה ולזה הוא ומהבית דרב ליה"ד זוזי אחמרא וכו' • דשאני התם דדרך מקח וממכר הוא דרבנן אבל בהלוה אסור כלפרישית • אבל אם כך הוא שנותן לך הקרן במתנה גמורה שאם תרצה לעכבו הרשות בידך • כה"ג מותר ע"כ • ממרוצת לשונו משמע שדקדק מהתוספתא דדו"ת מפני שקבל המתן אונסין בלבד ולא גנבה ואבדה • מ"ה לא שרי אלא להתנאות • אבל אם היה מקבל גם אחריות גנבה ואבדה מותר בכל ענין ואפילו שלא להתנאות • וכן הבין הרב בעל ת"ה ז"ל סימן ש"ב וז"ל בגליון בתוספות גבי הא למעוה יתומים כתב דנראה להיכא דכל האחריות על הנותן שרי אפילו לקצוץ דאין כאן מלוה אלא פקדון ושכר מעותיו מוטל • ובתוספתא שרי להשכיר מעות לשלחני משום דמתזירן בעין • וה"ה אפילו אם השכירם להוציאם דשרי כיון דאחריות על הנותן כשהמקבל מוציאם וכ"כ ר"ת בתשובתו • ובתוספות והס"מג מוקמו הסיא דרב חמא שהיה מקבל עליו אחריות אונסין וכו' • עד ושמתא מדברי גליו' דלעיל מבואר דכל היכא דאין הנותן חושש כלום לאחריות הקרן מותר אפילו לקצוץ • והתוספות נמי דאמרו הכיא דרב חמא מקבל אחריות אונסין ואפ"ה אסור ר"ל דוקא משום דלא מקבל עליו רק אחריות אונסין ולא שאר אחריות כמו גנבה ואבדה • אבל אם היה מקבל גנבה ואבדה הוה שרי • וכי משמע להדיא בתשובת מהר"ם בהסא פרקא על מ' שקלב עם בחור וכו' • וכן בא"ז דלעיל מוקי רב חמא שבשוכר קבל עליו אחריות גנבה ואבדה • משמע נמי דאי לאו הכי שרי • אמנם מסיפא דתשובת מהר"ם איכא למילק איפכ' דכ' בסוף היתר שהבחור יתן המעות' ל"ה במתנ' משמע להדיא שאפילו אם קבל אחריות גנבה ואבדה ואפי' פשיעה לא מהני אע"כ נתנן לו במתנה • אך י"ל דעדיף טפי לבחור ליתן במתנה וכו' ע"כ • שרי בהדיא שהביא כמה רבוותא לסברי להיתר בקבלת כל האחריות והבין כן מתשובת מהר"ם ז"ל כלכתבינן •

אך קשה לי על הדיוק שרצה לדייק מסוף דבריו דמלא אשכח גוונ' להשרות אלא כשיתן במתנה גמורה משמע דאפילו אם קבל כל האחריות לא מהני והוכרח בעבור זה לדקוק עצמו דע דיקטף וכו' • ונע"ל אחר המפולה אין מקום לזה כלל דמהר"ם ז"ל בתשובתו לא מהדר איהו לאשכוחי גווני להיתרא אלא מביב על מה ששאלו ממנו • ומוכח מלשונו שהשואל עצמו כתב לו שהבחור נתן לו הקרן במתנה גמורה • ועי"ז הביב אם כך הוא שנתן לך הקרן בנוהגה גמורה כלומר כמו שכתבת אתה כה"ג מותר • ואה"כ שאם היה שואל ממנו ילמדהו אופן ההיתר • היה מביב לו ענין קבלת כל האחריות • ואולי גם אופנים אחרים • אבל מכיון שמדברי השואל יש לך היתר למה יהיה נדרש לזה שאלוהו •

והרב ז"ל בדי' סימן קע"ו אחר שהביא בקצור דברי הרב בעל ת"ה ז"ל בענין זה של קבלת כל האחריות • כתב ומ"מ משמע שאין לעשות מעשה להיתר ע"כ • ותמהני פה קלוש יאמר כן כי אחר בקשה המתילה מעצמותיו הקלושים מה שחשש הרב בעל ת"ה שלא לעשות מעשה להתיר הוא על מה שרצה הוא להמליץ היתר באופן שיפאר המלוה בטות להיותו כשיקבל המלוה כל מין אחריות ויוכל לטעון על הלוה טענת פשיעה ולא יהא נאמן לומר שלא פשע אלא בע"ח הרב וש"ל וכו' • דבכה"ג קבלת האחריות מלתא דבליחותא היא לעולם הוא בטות בטענת פשיעה ואהא קאמר דאין לבקש לדי היתר כאלו אלא ברבית דרבנן ולא בקונן שהוא דאורייתא • אבל לא דיבר כלל להתיר היכ' דמקבל ממש כל אחריות בלא שום תנאי אחר • ובזה אין מקום ג"כ למה שהקשה עליו ה"ה מוהרש"ך ז"ל ח"ג סימן קע"ו ע"ש • מלב' שלא"ל אותה הקושיא מתיישבת מאליה אין להאריך •

והטור ז"ל סימן הע"ו כתב בשם הרב רבינו יעקב ז"ל שלא התירו אלא עסקא למחצית שכר בלא קצוצה אבל אם קצן בדבר ידוע אפילו כל האחריות על הנותן אסור מכוס למחזי כמלוה ברבית ואתי לאחלופי ברבית גמורה ע"ש •

וכתב ע"ז הרב בב"י מדברי מהרי"ק בשרש קי"ט משמע דלא אסר רבינו יעקב אלא כשהניחן מקבל עליו אחריות דאונסין ולא מגנבה ואבדה אבל אם מקבל עליו אחריות מגנבה ואבדה מותר לקצוץ וכדמשמע מתשובת מהר"ם שכתב המרדכי וכו' • ואין נ"ל לכיון דה"ר יעקב לא אסר אלא מכוס למחזי כרבית אפילו קבל אחריות דגנבה ואבדה אכתי מחזי כמלוה ברבית ואפשר דגם מהר"ם יודה בכך • ומ"ש באותה תשובה ואע"פי שהבחור קבל עליו האונסין כיון דאחריות דגנבה ואבדה עליך אסור • לא כתב כן אלא כי היכי דליהוי רבית קצוצה אבל אה"נ דאפילו קבל עליו הנותן אחריות גנבה ואבדה אסור מכוס דנראה כמלוה ברבית עכ"ל • זמה שדחה ז"ל דברי מהרי"ק ז"ל מכוס הטעמא דמחזי כמלוה ברבית שייך ג"כ בקבלת גנבה ואבדה • יש לי לדון עליו ז"ל דבשלמא בקבלת אונסין בלבד איכא למיחש דילמא אתי לאחלופי במלוה ברבית גמורה מכוס דגבי הלוה כי נמי קבל עליה אונסין לא פקע שם הלוה מינה • דמ"ה הוי אסור למר מדאורייתא ולמר מדרבנן • כדכתבינן בחלק האבן סימן י"ז • לפי שהשכר ודאי הוא בשביל שי כול הלוה להוציא המעות ולהשתכר בהם • ולא חשיב קבלת האונסים אחריות כ"כ גדול שנאמר שהשכר הוא בשביל אחריו' זה הלכך כה"ג בעסקא נמי אסור כי היכי דלא ליתי לאחלופי במלוה • אבל בקבלת כל האחריות גם דגנבה ואבדה כבר פקע שם הלוה מיניה ונשאר הדבר כפקדון גמור כדברי גליון התוספות דמייתי בת"ה ז"ל • והשתא ודאי קבלת השכר לא שרינן לה מכוס מה שמוציא המעות • אלא מפני שמקבל עליו הנותן אחריות בולל כזה • ומ"ה שכרו מותר הלכך בעסקא נמי כה"ג שמקבל עליו כל האחריות גם דגנבה ואבדה שרי לקצוץ • להשתא לא דמי להלוה אלא לפקדון •

ורצון כפי סברת הרב ב"י דרבי' יעקב אסר אף בקבלת גנבה ואבדה • קשה טובא לכאורה • דאע"ג דלפי דעתו ז"ל סברת מהר"ם לאסור • הא ודאי אין להכחיש דרבוותא טובא ז"ל סברי להתיר כל הנהו דמייתי הרב בעל ת"ה הגליון והשובת ר"ת והתוספות והסמ"ג ז"ל ודאי לדידהו כיון דבקבלת אונסין הוי אבק כדכתב הריב"ש ז"ל • ממילא בקבלת גנבה ואבדה מותר לגמרי • ואם איתא דרבינו יעקב בכל גוונא אסר היה מקום חימה על הטור ז"ל היאך כתב דברי רבינו יעקב בשתם מבלי חולק כאלו הם מוסכמים מהכל • והרי יש כמה גדולים חולקים • ולפחות ה"ל להזכיר סברת ר"ת ז"ל שהוא עמוד ההוראה • אע"פי שהיה לעת הטור לפסוק כר' יעקב ז"ל • ויותר קשה לא"כ הטור סותר דברי עצמו דמלכתב כאן דברי רבינו יעקב בלי מחלקת משמע דכוותיה ס"ל ובסימן קע"ז כתב אסור לאדם לשכור מעותיו בלשון שכירות וכו' • ומלכתב שתם אסור להשכיר ולא קאמר המשכיר מעותיו בלשון שכירות ה"ז רבית משמע דאין זו קצוצה אלא אסורא אית ביה מדרבנן • וע"כ טעמא הוי משום דשתם שכירות מקבל האונסין המשכיר כדברי הריב"ש ז"ל • אלמא כל שיולא מגדר שכירות דמקבל כל אחריות דגנבה ואבדה ודאי אפי' אסור אין בו ומותר לגמרי ואי בנחיתת מעות שתם כן • כ"ש בעסקא • וזה שלא כדברי רבינו יעקב ז"ל כפי פירוש הרב ז"ל בב"י • אבל בשטת מהרי"ק ז"ל דלא מיירי אלא בקבלת אונסין בלבד מ"ש •

אך מ״ש הרב ז״ל למהר״ם ואכלה אסור • לכאורה מסתבר טעמיה דלעולם לב״ע אחריות דגבה ואכלה מסתיים לאחומיה חל דרגא מאחריות אונסין בלחוד • דלר״ת ותוספות וסיעתם ז״ל דכאונסים אסור מדרבנן בגבה ואכלה מותר לגמרי • אבל למהר״ם ז״ל דפסיק קאמר דכאונסים הוי קלולה • מ״כ בגבה ואכלה אין סברא לאחוקי תרי דרגי ולהתירו אף מאבק אלא די למו לומר דאסורא בעלמא איתי בים: שוב נמצא לדברו בדינים אלו האחרונים ז״ל כגון מוהריב״ל ז״ל ואלתו יעויין במקומן:

נו וכן מותר לפסוק על שער בשוק וכו׳ • מתני׳ דף ע״ב ע״ב • ודברי רבי׳ ז״ל מתניתין אלי במאי דקאמר דלדעת הר״ם ז״ל דוקא בלא קביעות זמן אבל בקביעות זמן אסור • וכלאמריכו גבי לוין סתם ספות ר״ל בלא קביעות זמן וכו׳ • לכאורה זה נמנע בדעת הרמב״ם ז״ל • דבפ״ט כתב דיניס אלו דפסיקה ומקח ומכר • ובפ״י כתב דיני הדלואה ופס בפ״ן בדיני הדלואה כתב דעתו שלא הותר אלא בלא קביעות זמן • ובפ״ט בדיני המקח כתב ההיתר סתם ולא פי׳ כלום • ו״ל אי״ת דדעתו ז״ל דאף גבי מקח אסור בקביעות זמן ליסמעינן הך רבותא בדיני מקח הקולמיס • ושמב״ם יהיה סדר כן בהלואה • אלא ולאי מדנגר לכתבו עד דיני הדלואה • מוכח דדוקא סתם אסור ולא גבי מקח:

ותו דבפ״ח כתב היו החטים נמכרות ל׳ סאין בסלע ונטל את הדמים ונתן לו ה׳ אם יש לו חטים מותר היו לו חטים חוב אצל אחרים ונטל המעות שיגבה חטיו ויתן לו אסור שהרי הן מתוסרין גבי׳ וכאלו אינן והרי זה כקובע לו זמן והוזיל לו מפני שמקיפו ע״כ • משמע בהדיא דאם דאסור מטעם לכיון דמתוסר גוביינא הוי כקובע זמן • היינו דוקא מפני שמוזיל שנותן לו חמש והשער אינו אלא ל׳ אבל אם היה נותן ל׳ כפי השער אף על פי שיתחין עד שיגבה חטיו שהוא כקובע זמן מותר ואם איתא דשום מכר להלואה גבי קביעות זמן • מ״כ כי היכי דבהלואה כשיגא השער ואין לו סובר הרמב״ם ז״ל שאסור בקביעות זמן • ס״ל הכא גבי מכר והיו לו חטים אצל אחרים בחוב ה״ל לאסור אפילו יתן ל׳ ולא יוזיל כיון דסוי כקובע זמן דשמא עד שיגבה אותם יתייקרו החטים • אלא ע״כ לדיך שנאמר דכל שהוא דרך ממכר אין קביעות הזמן אוסר אלא במוזיל אצלו מפני שנראה כמוזיל בשביל הארכת הזמן • וכשאינו מוזיל אין קביעות זמן אוסר:

נז וזה שאנו מצריכין יצא השער דוקא בשאין למוכר כלום מאותו המין ולכיכך צריך שיצא השער שפסק עליו אבל אם היה למוכר כלום מאותו המין • הרי זה מותר לפסוק עליו אף על פי שעדין לא יצא השער וכדגרסי׳ בפרק אי זהו נשך מתניתין היה הוא תחלה לקוצרים פוסק עמו על הגריש ופירש רבינו האי גאון אעפ״י שלא יצא השער שביון שהוא תחלה ימכור תחלה וריש״א דקתני אין פוסקים עד שיצא השער בשאין שם תחלה לקוצרים וכן פסק הר״ם ז״ל:

נח ועל

נו וכן מותר לפסוק על שער בשוק ביצר היה השער קבוע על ק׳ סאין ונתנו לו מהן כ״ה סלעים ואם יתן לו ק׳ סאין בעת שיהיה שוה חטה סאה בסלע אין זה הבית כלל ואף על פי שלא היה לו חטים כלל למכור בעת שפסק ואין כאן משום רבית וכדגרסי׳ באי זהו נשך אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער פוסקי׳ אף על פי שאין לזה יש לזה דלדעת הר״ם ז״ל דוקא בלא קביעות זמן אבל בקביעות זמן אסור וכדאמרינן גבי לוין סתם ופירעין סתם שהוא ר״ל בלא קביעות זמן וכמו שאנו עתידין לפרש למטה בשם הר״ם וגבי פוסקין נמי אף על פי שמותר אם יצא השער אם קבע זמן אסור דלגבי אסור קביעות זמן • לוין ופוסקין אף על פי שהוא על דרך מקח וממכר כי הדדי נינהו האיכא טאן דאמר דוקא דרך הלואה אבל על דרך מקח וממכר אפי׳ בקביעות זמן שרי דלוין דוקא קתני:

נז וזה שאנו מצריכין יצא השער דוקא בשאין למוכר כלו׳ מאותו המין ולכיכך צריך שיצא השער שפסק עליו אבל אם היה למוכר כלום מאותו המין • הרי זה מותר לפסוק עליו אף על פי שעדין לא יצא השער וכדגרסי׳ בפרק אי זהו נשך מתניתין היה הוא תחלה לקוצרים פוסק עמו על הגריש ופירש רבינו האי גאון אעפ״י שלא יצא השער שביון שהוא תחלה ימכור תחלה וריש״א דקתני אין פוסקים עד שיצא השער בשאין שם תחלה לקוצרים וכן פסק הר״ם ז״ל:

נח ועל

ותו דבפ״ח כתב היו החטים נמכרות ל׳ סאין בסלע ונטל את הדמים ונתן לו ה׳ אם יש לו חטים מותר היו לו חטים חוב אצל אחרים ונטל המעות שיגבה חטיו ויתן לו אסור שהרי הן מתוסרין גבי׳ וכאלו אינן והרי זה כקובע לו זמן והוזיל לו מפני שמקיפו ע״כ • משמע בהדיא דאם דאסור לכיון דמתוסר גוביינא הוי כקובע זמן • היינו דוקא מפני שמוזיל שנותן לו חמש והשער אינו אלא ל׳ אבל אם היה נותן ל׳ כפי השער אף על פי שיתחין עד שיגבה חטיו שהוא כקובע זמן מותר ואם איתא דשום מכר להלואה גבי קביעות זמן • מ״כ כי היכי דבהלואה כשיגא השער ואין לו סובר הרמב״ם ז״ל שאסור בקביעות זמן • ס״ל הכא גבי מכר והיו לו חטים אצל אחרים בחוב ה״ל לאסור אפילו יתן ל׳ ולא יוזיל כיון דסוי כקובע זמן דשמא עד שיגבה אותם יתייקרו החטים • אלא ע״כ לדיך שנאמר דכל שהוא דרך ממכר אין קביעות הזמן אוסר אלא במוזיל אצלו מפני שנראה כמוזיל בשביל הארכת הזמן • וכשאינו מוזיל אין קביעות זמן אוסר:

נז וזה שאנו מצריכין וכו׳ • רבינו שאנו מצריכין הרמב״ם ז״ל פ״ט ועלי דיקן הלר לפרש • מתני׳ דף ע״ב ע״ב • פוסק עמו באיזה שער שירצה לתת לו מאותו גדיש לכיון דיש לו אין כאן רבית דמעכשו הוא קנוי לו אף על פי שלא משך דכי אין לו נמי אבק רבית מדרבנן הוא וכי יש לו לא גזור ע״כ • מלשונו ז״ל למדנו ב׳ דברים בלעתו הא׳ דכשהוא חחלה לקוצרים יכול לפסוק באיזה שער שירצה בין ביוקר בין בזול ואין בזה שום קלב מוגבל דלהכי קאמ׳ בשם׳ פוסק עמו באיזה שער שירצה • והב׳ שמה שהותר לו לפסוק הוא דוקא לתת לו מאותו גדיש אבל מזולתו משמע דלא שרי כיון דלתים בדיים:

ועל הענין ה״ל לפסוק באיזה שער שירצה לכרעב״ש ושאר הפוסקי׳ ז״ל לכתבו סתם בין למי שיש לו יכול לפסוק אפילו לא יצא שער • ולא פירשו בזה שום קלב מוגבל • משמע שכבל ענין שרו כסברת רש״י ז״ל •

אמנם הרא״ש ז״ל כתב בפסקיו בזה הסגנון הוא הוא חחלה לקוצרים פוסק עמו על הגדיש לכיון שיש לו אבואה יכול לפסוק כשער הקנות • אבל אינו יכול לפסוק פחות משער הקנות • והא דאמר לעיל אמר רב נחמן הא׳ מאן דיסיב זוזי לקר יתא׳ ואזלי ל׳ ומ״ל יהיבנא ה׳ לי אית לים שרי שאני הכא דמיתסר׳ למיזבן ומיזל הלכך תשיב קנת כיש לו וקנת כאין לו ע״כ: ומשמע ז״ל בזה יותר סברת הסוספות לכתבו בדף ס ג דגנתן עמו על הגדיש לא שרין אלא לפסו׳ עמו כשע״ל לקוטות׳ אבל לע״ס׳ שוה שתא בחמש׳ לא כיון שמדין לריך תקון ואי מוזיל כולי האי מחזי כאגר נטר וכו׳:

וקשה לי ע״ז דהא גרסינן בגמרא היו לקוטות מל״ל אלא מגב״ אין פוסקין עד שיצא השער לקוטו ולמוכר • אמר רב נחמן פוסקין לקוטות כשער הלקוטות • מ״ל רבא לרב נחמן מ״ש לקוטו דאי לית לים יוזף מלקוטו חבריה בעל הבית נמי יזיף מלקוטו מ״ל בעל הבית אל׳ כי׳ מלתא נמי זה מלקוטו אב״ מלקוטו זוזי לקר״ל בעל הבית אפירי יהיב • והשתא לתוספות ולהרא״ש זה שהיה תחלה לקוצרים אם הוא בעל הבית כיון דלדידהו פחות משער הלקוטות אינו יכול לפסוק משום דאסיב קלת כאין לו • אבל בשער הלקוטות נמי אמאי שריב דהא מלן דיסיב זוזי לבעל הבית אפירי אפירי יהיב ובגמרא משמע דשתא דמלתא של לקוט ל׳ ושל ב״ה ג׳ • והא מיסא מיכא זימנא דלכל אדם מג׳ ולקוטו מד׳ • ולי פסיק בשער הלקוט דאין חבוטתו יפה שלוקט בכמה שלוקט ומערב שבולי שיפון עם שבלי חטים • ולאי דמוזיל טפי מעשרי אפירי דב״ה ויהיב ליה ל׳ דג׳ • וכיון דמשום דמחסרי הני מלאכי׳ חייב קלת כאין לו אמאי שרי לפסוק בפחות ממאי דשוה לדידהו אפי׳ מאי דשוה שתא בחמשא אסור כ״ם שום ל׳ בג׳ דמוזיל טפי • ומדלשתמו לומר דעתה בשער הלקוטות משמע דבכל עניין שרי אפי׳ היכא דלכל אדם בג׳ ולקוטו בל׳ • וזה קשה לפי דעתם ז״ל • ורחוק מאד לומר דלי שתירן בשער הלקוטות היינו דוקא כשהוא יותר משוה שתא בחמשא דא״כ מאן פלג לן ומי נתן לנו אלו הסעורים • כ״ם שהעקר היה חסר:

וזה קשה יותר לפי דבאן הפשר ז״ל סי׳ קע״ה שפחד תחלה ובן חבוה׳ של לוקט שאינה חובה אינה ל׳ שאין בשלע ושל ב״ה ג׳ שאין בסלע וכו׳ • דאלמא מסתמא סגול שיש ללקוט יותר מב״ה שוה מל׳ לג׳ • ואח״כ כתב גבי היה הוא תחלה לקוצרים וכו׳ פי׳ כיון שחסר תקון קלת לא תשבינן ליה כמו בדינו בענין שיכול לפסוק שו׳ ס׳ בל׳ אבל תשבינן ליה קלת בדינו בענין שיכול לפסוק עם ב״ה כשער הלקוטות שהוא סגול שבשערים וכו׳ • ואתמהה שאם יכול לפסוק עם ב״ה כגול שבשערים שהוא שער הלקוטות • הא מסתמא זה הגול הוא שוה ל׳ בג׳ כדמייתי לעיל • ואיהו קאמר לאפי׳ חמש בל׳ אינו יכול • ואין במשמעות הדברים לחלק ולומר דלוקח בשער הלקוטות בשתא מוחר מפני שאינו מפרש שוה שך אף על פי שיהיה הגול הרבה • ובשוה שתא בחמשא אסור אף על פי שאינו גול כ״כ לפי שהוא מפרשו:

ולענין הלכה עניינו הרוחות שר״ל בעל התוספות והרא״ש ז״ל מסכימים לדעת א׳ • ונס הטור מביא חחלה פי׳ רש״י ז״ל ולבסוף פי׳ ר״י • משמע דכוותיה ס״ל • ורבינו ירוחם ז״ל בנ״ח ח״ב שתם כדעת הרא״ש ולא תלאנו שום פוסק שיפרש בהדיא היות דעתו כדעת רש״י ז״ל • הלכך אף על גב דמסתמו הרמב״ם ורבינו ז״ל ולא פירשו יש מקום לומר שאינם מתנים שום קלבה • מ״מ יר׳ לנכון הוא להחמיר לדעת הגדולים ז״ל שאמרו כן בפי׳ אף על גב דבדרבנן הוא:

ועל הענין הב׳ דלייקינמלבריי רש״י ז״ל אלריך שיהיה לו כל השיעו׳ שפוסק עמו • כן שכתבו רובא דרבוותא ז״ל • ובהדיא כתב הטור ז״ל אם יש למוכר חטין יכול לפסוק על כלי החטין שיש לו וכו׳ • ואף על גב דהרמב״ם ז״ל כתב בל״א כשלא ה״ל למוכר כלום מאותו המין אבל אם ה״ל למוכר מאותו המין כלום ה״ז מותר וכו׳ • ובחד הרב ז״ל בב״י למעשה דבריו משמע דאם יש לו שאה א׳ פוסק עליה כמה שאין כדין הלואה שאה בשאה • כבר כתב בשם ה״ה ז״ל שפי׳ דברין כדעת הרמב״ן ומבואר היות כן דעת הרמב״ם ז״ל שכתב בהדיא בפ״ו גבי מי שהיה נוסה בחברו מעות וכו׳ • אם יש לו חטים כשעור מעותיו מותר וכו׳ • וצריך שנאמר שמלת כלום לא על הכמות אמרה אלא תשלום המלאכה אלריך שאם כבר יש לו אותו המין בקלת המלאכה הלריכה פוסק עליה אבל אם אין לו כלום דהיינו שהוא מתוסר מלאכה הרבה כלמפרש ואזל אינו פוסק עליו דמשבינן ליה כאלו אין לו כלום כלכתב לקמיה:

אבן רבינו ירוחם ז״ל כתב במקום הנז׳ בהסיא דהיה נוסה בחברו מנה וכו׳ • וז״ל והא דאמרינן דאם יש לו מותר כשהמעות הלוואה י״מ שיש לו כל מה שאבן ויש מי שכתב דהוי כמו שאה שלוה עליה כמה שאין וכן נראה עקר ולזה הסכים הרא״ש עד כאן • ואי גבי הלואה אמר כן • ל״ל איכבור הכי גבי מקח • ולתב עליו הרב ז״ל בסימן הנ״ג שלא ראה כן בדברי הרא״ש:

ויש לתמוה על פסקו של רבינו ירוחם ז״ל מה נחייסד דהא טעמן של הגאונים ז״ל המלריכים שיהיה לו כשעור מעותיו פירשו

פירשו הרב המגיד ז"ל בשם הרשב"א ז"ל משום דבלוה כל שיש לו טפה ולוה
עליה כמה טפין רואין כאלו לוה טפה כנגד טפה שיש לו וכשהם שוים לוה
שוים וכן לעולם מה שאין לומר כן במוכר ושעה נכון הוא עד כאן : וא"ל
גבי מי שהיה נושה בחברו מעות או מוכר כשאינו חטין כנגד כל מעותיו במה
יקנה הלוקח לשניו נתשבים בשלו
ובשרשותו נמייקרו • ושבא אפשר
לומ' דהוחק בישוב דברי רבינו
ירוח"ל וגם היכן תלה שהרא"ש ז"ל
הסכים שם • לכתב הרא"ש גבי וכנון יש
לו מוחר מין לו מסור פי' אין לו לא
מעות ולא חטין ומסו' על כאן והרב
ז"ל בבי' רלה להברי שאינה מלשון
הרא"ש ז"ל אלא הנשה ובמק מו נבב
בזה בעיה ונאמר דרבינו ירוח"ל
רא"ה היו אלו דברי הרא"ש ז"ל ומה
משמע לכל שיש לו מעו' אע"ג דאין
לו חטין מוחר לכיון דיכול ללקחן
רואין או כאלו הם עתה בידו ושה
ברשות הלוקח או המלוה • ולזמיכ'
לכל היכא לאפשר לחוכ' לו לנו' ויש
לו מקום להיות בידו מה שמוכר
חשבינן ליה כאלו הוא ברשותו •
והשתא כי אית לי' קשה אי' הרי
יכול ללוות עליה כמה סאין •
והאיל ויכול ללוות כמה סאין ה"ל
כאיתיה בידו להוי כאית ליה
מעות ומ"ה קאמר ולזה הסכים
הרא"ש ולא קאמר וכוכתב הר"ר"ם מש' דלא כתב הכי בפי' אלא שמתוך דבריו
יולא שמסכים כיומ"מ מבאר הדבר לאית לן לגלגל בתר פסקן של הרמב"ם
והרמב"ן והרשב"א ז"ל ושאר האחרונים ז"ל ולא בתר דיוקו של רבינו ירוח'
• ז"ל :

נח. ועל זה שפסקנו וכו' • מתלק רב ושמואל בלקע"ל ע"א וכל המחלקות
שמביא רבינו הן מבוארות במשנה והאי כללא לכיל לכל המחוסר
ג' אינו פוסק על שלא השער לריך להוסיפו שמבואר שם בגמרא לגעמים
תפב המחוסר ג' יכול לפסוק אעפ"י שלא יצא השער יסיינו היכא דלרך הלוקח
למשות אחר מאותה ג' מלאכות שחברו וכ"כ בהליה הרמב"ם ז"ל בלים של
יולר שהיו מחוסרים לפיפס ויבוש והולכה לכבשן ושרפה והולאה אינו פוסק
עליהן היו יבשין ואינן מחוסרין אלא הולכ' לכבשן ושרפ' פוסק עליהן שיהיה
לרך הלוקח להוציא אותן מן הכבשן אבל אם היה המוכר הוא שמוני' הרי אלו
מחוסרין ג' וכו' : ואיבא למיבק אמאי נקט ליזה בקלוקה גבלי של יולר ולא
נקטיה בקלוקה קמייתא לאיתא במתני' דהיינו יין ושלא מפרש בגמר' בחחלה
בחחרא דהחוא לזבין הוא לגגיל • ואי לעתיה לאסויה בחלוקה האחרונה כי
היכי לנשמע מינה לכל האחרוי • א"כ ה"ל לאהוייה אקלוקה לעל הסיל
מסיקנא בכבשן הוא האחרונה שבכלן • ואפשר לנקט חלוקה זו להשמיענו
חלוק שיש בה דהולכה לכבשן ושרפה והולאה מביבי שלא מלאכות • שהולכה
היא מלאכה בפני עלמה והולאה מלאכה בפני עלמה אף על גב לבשתיהן
אין עושה שום דבר מלאכותיו ונכר בגופן של בלים והרב המגיד ז"ל הוסיף
דכולה מתניתין אייתי בתכי אתין על המוכר לעשות בדבר המגיד אלא ב'
מלאכו' ואפי' אי מחוסר ג' וד' מייתי שמגיה המקום שהלוקח עושה שאר
המלאכו' וכו' ואיה להריף והרא"ש והטור ז"ל לא בארו ענין זה אף על גב
לבגמ' אימר דרך קושיא ותירוץ • נראה משום דלדיהו הוי דבר פשוט
ומוכרח מהסברא הנכונה לכיון דטעמא דבמחוסר ג' אסור הוא משום
לחשבינן ליה כליתיה בידיה מבואר הדבר שלא נאמר כן אלא היכא דעלים
ידיה דמוכר אבל לעשותן דהוא ולא עשה מה שמוטל עליו לעשות כליתי'
דמייתבל מה שהוא דרך להיות מוטל על הלוקח לעשו' ולאו דאלו אסרון הוא:
בד גרסינן הפוסק על היין וכו' • הני תרתי בבי מוקי בגמרא כלתני ר"ח
על הבומר של זתים על הבומר של ענבים • דלאו לאו הכי הוו מחסרי
מפי מב' מלאכות ורבינו לא חש לבאר זה דבמאי דקאמר מחוסר שלשה אסור
הוא מבואר: ועל הזבל כל ימות השנה וכו' דבא זו במחלק' היא שנויה לת"ק
קאמר ופוסק על הזבל כל ימות השנה רבי יוסי אומר אינו פוסק אע"כ היה
לו זבל באמצע חכמים מחיריכ ושיילין חכמים היינו ת"ק אמר רבא ימות
הגשמים איכא ביניהו • ורבינו נמשך אחר לעת הרמב"ם ז"ל לפסק בת"ק •
והרא"ש ז"ל כתב בשם הר"ם הלוי ז"ל להלכה כרבנן בהדיא • וקאמר עלה
וכו נראה להלכה כמכריעי' ונוול דבעינן שיהיו מלויין אלא מילי להו' אפוסק
על הגלים כשער לקוטו ע"כ ורבינו והרמב"ם ז"ל בארו טעמם מפני שהוא
מלוי תמיד:

נט וזה שפסקנו פוסקין על שער שבשוק וכו' מימרא לרבי יוחנן הביאוה
הריף והרא"ש ז"ל עלה דמתני' לעיל • ובלף ס"ג אמר רבא השתא
דאמר רבי יוחנן מה לי הן מה לי אינן • מה לי אמיתן מה לי הן נמי אמרינן
ופוסקין על שער שבשוק ומפירוש רש"י ז"ל מוכח דאתי רבא כסברת ר"יוחנן
דאין פוסקין אלא בדרמוס ולא על שער שבעיירות • והחוס' פליגי עליה
וסברי דרבא אליבא דרבי יוחנן דאינו אלא בהלכתא כוותיה אפי' בשער של עיירו' מחיר
אלא כר' יוחנן: ודטור ז"ל כתב בסברת התוספות וכתב ע"ז הרב ז"ל בב"י
והרא"ש בעלם קמ"ח כתב מימרא דרבא ופירשה כפירוש התוספות ובעלה
קמ"ה כתב מימרא דר' יוחנן סתם • ונלף פ"ג דמלכתא מימרא דר' יוחנן
סתם משמע דהכי ס"ל • מ"מ מלנה' לכרוסי מימרא דרבא כפי' התוספות
משמע לרבינו דהכי ס"ל • דאפילו תאמר דפירש' מנו' דפירש"י במימרא
זו אינו מתיישב' יפ"מ לא ה"ל לפרוסי
אי לאו דס"ל דהלכה היא דאין לרך
פוסקי פסקים לפרש שמועות דלאו
הלכתא נינהו עד כאן :
ותמיהני דמלקאמר לא ה"ל לפרש
אי לאו דס"ל דהלכה היא
וכו' • משמע דאי לאו דפירשה היה
לו מקום לומר דסבור דלאו הלכתא
היא • וזה חימא דולאי בהך מימרא
דרבא תינח דאפשר לאפשר לפוסקים ז"ל
לפרש פירושים שונים כאשר יראה
לכל א' היחו מחייבל יותר • אבל
לדחותה מהלכה אי אפשר בשו' אופן
להא דרבא מפיק ליה' מדברי ר' יוחנן
דלפי סברתו דאמר מה לי הן מה לי
דמיהן הוא בהכרח ג"כ לומר מה לי
דמיהן הוא לי הוא כבר מיפסיק הלכתא
בהדיא בגמרא דאיתיה לדר' יוחנן •
א"כ לינו של רבא יפורש אדפיפורש
הוא מוכרח לפסק הלכ' : ויתר אחי
תמיה דרלה להכריח דס"ל להרא"ש
דרבא מדנחת לפרוסי מ"מ ריה כפי'
התוס' וכו' דאין דרך פוסקי פסקים
לפרש שמועות דלאו הלכתא נינהו דלפ"ז אין סוס הכרח לומר דפסוק דלא
כר' יוחנן דהא כי מייתי מימרא דר' יוחנן לא מייתי לה בסתם כדאיתא בגמ'
אלא פרוסי קא פליגי לה בטעמא וז"ל א"ר אסי אר"י אין פוסקין על שער
שבעיירות לטעמא דפוסקין על שער שבשוק מנו' דא"ל אלי אתיה לי הא
חטי בהיני והא תנני בשלי : ובשער של כרכים שייך האי טעמא שהשער
אלהים קיים ומשך זמן מרובה אבל בשער של עיירות לפי שעה השער משתנה
עד כאן יסרי שהאריך להרא"ש פנים לדינא דר"י ויסיב עליה טעמא דמסתבר
ונימא נמי הכא דאין דרך פוסקי פסקים לחת טעמים ולפרש שמועות דלאו
הלכתא נינהו ומאי אולמיה דהאי מהאי • איברא דדברי הרא"ש ז"ל נראין
לריכין תלמוד דמייתי הני תרתי מימרי דרבי יוחנן ורבא ומדנחת
לפרש בכל חלא מנייהו • משמע דתרויהו הלכתא נינהו • ולפי פירושיו
ושעמיו ספרן אהדדי • ואי לריכינן למימר דאתי נפיק טעם בעלמא מבואר
עלמות המימרא באיכות הדין היאך יובן :

ס ותו גרסי' התם היו חדשות בעליה וכו' דבינו אזיל בשטת רש"י ז"ל
דגרים אין פוסקין על החדשות מד' וכו' • אבל הרמב"ם ז"ל כתב
בסתם אין פוסקין על שלא השער לתדש ולישנו כתב ה"ה ז"ל ולדברי רבינו
וגירסתו בכתב אין פוסקין סתם ג"ל שהכונה בין תדש בין ישן • והטעם שכל
שיש חלוק בין תדש לישן אינו שער קבוע שעתה אין היות שוים אז בא משערים
אלו אז פחות מא' מהם אז יותר והרי הוא שער של עיירות שאין פוסקין עליו
מפני שאינו קבוע' על כאן יש שה לי לפי טעמו ז"ל שכל שיש חלוק בין חדש לישן
אינו שער קבוע ומ"ה אין פוסקין עליו כלל להיות כשל עיירות • א"כ גבי של
ב"ה ולקום נמי ולאי הואיל ויש חלוק ביניהם דשל ב"ה בג' ושל לקוט בל •
לאו שער קבוע הוא והיאך כתב בזה דשל ב"ה מג' יכול לפסוק וכן מוכיח
בסוגיא שם ואף רבינו לזה נתכוון וכו' • הכא נמי הוה לן למיסר לפסוק בי
ללקוט בין לב"ה עד שיקבע השער לשניהם בשוה כדקתני בתוספתא אין
פוסקין על שלא השער ללקוט ולמוכר ופירש"י ז"ל על שלא השער של ל'
ללקוט ולמוכר :

וא"ל להרמב"ם ז"ל הא' עד שלא השער ללקוט ולמוכר לאו כעד שלא
השער לתדש ולישן דקתני לעיל הוא • דבתדש וישן איכא למימר
דבא זמן שיהיו שניהם ויש בשער מ' לפי שהחטים התדשות ע"כ עשויות
הן עכשו להשתנות ולעשות ישנות ויהיו שוים לחטים הישנות ואז השער
יהיה שוה ולפיכך אין לו לפסוק עתה לא לתדש ולא לישן מפני שעתידין
ולאי להיות שוין וכיון שעתה יש חלוק ביניהם אין השער קבוע הלכך יתחין
עד שלא השער שוה לתדש ולישן דהיינו כשיהיו שוין ממש • אבל בלקוט
ומוכר אינו מהסברא שבא זמן שיהיה השער שוה לשניהם לעולם' החטי'
על לקיטות הם פתוחים משל מוכר כיון שליקטין בכמה שעות ומערבין
שובלי שפון • ולפיכך לריך שנפרש אין פוסקין על שלא השער ללקוט
ולמוכר דהיינו אין פוסקין למוכר בד' כמו שהוא של לקוטות • עד שלא
השער ממש ל' למוכר כמו שהוא עתה ללקוטו' אבל לאו למימרא שלריך
שיהיה שער שוה ללקוט ולמוכר וזהו שלייק הרמב"ם ז"ל בלשונו לגבי
דוקא כתב עד שלא השער לתדש ולישן • ובב"ה כתב ולא יפסוק לב"ה
עד שיקבע השער לב"ה ולא כתב בזה כלשון הברייתא ומתא נלתוק
לתעמים זה בלשון רש"י ז"ל :

וש לתמוה על הרב ז"ל דב"ג שכתב דברי ה"ה ז"ל לפי גיר' זו דאין תדש
בין ישן אין פוסקין וכתב עליו וכן כתבו תלמידי הרשב"א וספר
התרומות

התרומות ח"ל וכו' • לכאורה רבינו בהלי הרמב"ם וסיעתו • ואנן תזינן בה לי' לכתב לשון רש"י ז"ל וטעמו בלי שום מחלוקת • ואולי נוסחא אחרת נזדמנה לו לרב ז"ל בדברי רבינו; ואמר רב נחמן פוסקין ללקוטות וכו' • כפי הגר' מהסכמת הפוסקים ז"ל אין לפסוק עם ב"ה כשער הלקוטות אפי' על חסין על לקוטות • וזולתי רבינו ירוחם ז"ל שכתב ופוסק בפי' לב"ה על פירות של לקוטות כשער לקוטות וכו' וכבר תמה עליו הרב ז"ל בב"י ולפי מהים אחלה לקוטרים קמי • ופפי שלמת הרא"ש לעיל אפי' על פירותיו יכול לפסוק כשער לקוטות • ומי אהיכא לאינו אחלה לקוטרים קמי • אה משמע בגמ' לבכל ענין אינו יכול לפסוק עם ב"ה כשער לקוטות • ויעב ז"ל לדבריו כפי שני הטעמים שנאמרו בגמ' • ומ"מ כיון שאמר הפוסקים ז"ל לא כתבולן ובהליא אסר הטור ז"ל לפסוק עם ב"ה מל' בכלל אפילו בתבואת לקוט הכי נקטינן:

בא ובן בכל דבר שנקבע בו השער פוסק עמו כשער הגבוה וכו' • מה שהקריב לפסוק כשער הגבוה הוא דבר ידוע ולית הלכתא כר' יהודה לפליג עליהו וקאמר' לאפילו אם לא החזה יכול לומר לו תן לי כזה או תן לי מעותי • וכל הפוסקים שכתבו דין זה לא כתבוהו אלא גבי יצא השער כלכתבו בהליא הרמב"ם ורבינו ז"ל כיון שנקבע השער מותר לפסוק על שער הגבוה וכו' • וכן הטור ז"ל הפוסק על השער צריך לפרש שאם יזלזלו וכו' • ולא פירשו כלום היכא אלא יצא השער ולא יצא השער לי"א לי"א וצרבינן למנדע היכא ליש לו למותר לפסוק אע"פ שלא יצא השער אי שרי נמי לפסוק כשער הגבוה • ומלחזינן לשון' הטור יצא השער ואילו ליש לו ולא יצא השער לענין פסיקה שחמית ה"כ נראה לאיכא למימר לענין שער הגבוה דמאי שמא • ונראה דבר פשוט למותר • דהא כי אית ליה שרי לפסוק אפי' פוה שחת במשת ופשיטא דלאו לוקת דה"ה אפילו שוה אלף כת"כ"ם שיהא מותר לפסוק שיקח כת' משערי הזול: ותו גרסינן עלה ההוא גברא וכו' • דברי רבינו הם הם דברי הרמב"ם ז"ל דפליג מהרי"ף ז"ל בענין זה ומתלוקתם הוא דמאי דמייתי גבא' אמלחת לרב פפא לא"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי ותפוק ליה דשליח שוייה מעקרא מ"ל בתגרא דזבן ומזבן • ונראה בעיני להרי"ף ז"ל ליכא לוחפוק ליה קשיתיה • דשמא אמי ליכא על הדוב היא לקיים הענין כלו אם קלתו שעליו אמר ת"ל אלא שמקשה לתפוק לי' היות הדבר כן מאידך פעמא דמייתי וכיולא • ואי כפירש"י ז"ל אמי ת"ל הוא לשתור ממש דברי רב פפא ולבעלם לגמרי אלא יהא כאן שום קנין לא למכירה עצמה ולא למי שפרע • על שהוצרכו התוס' לתוק להאי ת"ל אם רב פפא גופיה קאי אלא אמאי לפריך לעיל לבטל דברי רב פפא וה"ק נהי דלא נתבטלו דברי רב פפא מחמת קושית הרבינא • מ"מ ת"ל דשוייה שליח כלומר ומחמת קושית זו יתבטלו וכו' והוא לוחק מבואר • ע"כ פי' הרי"ף ז"ל להאי ת"ל אעקר דברי רב פפא הלר משום דאיהו קאמר מעקרא שאם אי פסקה עמו כשער הגבוה שקול כי השאת ואי לא שקול כי מעקרא ומשמעות דבריה אלו דאי לא פסק ישקול כמעקרא דע"כ ועלה פרכי רבנן דכיון דמעות ניתנו הא לא קנו ואמאי שקול כי מעקרא והוצרך לומר רב פפא דלענין מי שפרע קאמר • דהכי פריך השאת רב אחא למה ליה לרב פפא לפרושי מלתיה למי שפרע ואמאי נאיל ממאי דמשמ' מסתמיות דבריו דקנה לגמרי בע"כ • תפוק ליה דהכי הוא ושקנה ולאי דכיון דשליח שוייה לא מאי הדר ביה: ועקר שמת הרי"ף ז"ל הביאה ברב ז"ל בח"ה סימן קפ"ב בשם תלמידי הרשב"א ז"ל שהיא כפי מה שפי' הר"ן ז"ל בשם הגאונים ז"ל דהאי עובדא הכי הוה דהוה' גברא דהיינו החתן יהיב לחמיו שיאן לו בהם תכשיטי כסוניא אלא שפסק עמו כשער שבשוק והלך חמיו וקנה כלוני' וכשהגיע זמן נשואין אל כלוני' ולא לקה החתן לקבלה ממנו אלא כשער של עכשיו ואמר רב פפא המקבל עליה מי שפרע ובמסקנא מקשינן וה"ל דשליח שוייה כלומר היכי שייך הכא מי שפרע דהא חמיו שלוחא הוא לכיון אלא היה לחמיו כלוניא לא היה זה לוקח מעמו אלא שליח עשאו וא"כ היאך יכול לחזור בו והלא משעה שלקחה חמיו קנאה דשלוחו של אדם כמותו ואוקימנא בתגרא דזבן ומזבן וכו' ע"כ נראה בהלי' דעקר קושית ת"ל דשליח שוייה הוא לשיקנה לגמרי משום דמיית למונח קמי' שחמיו כבר קבלה וכיון דשליח שוייה ה"ל כאלו בתה לילו דשלוחו כמותו: וקשה לי לפ"ז אמאי לחיק לאוקומ' בתגר' דזבן ומזבן לוקמה בשעליין היא דיל מוכר רשאון ולכאי לא בתה ליל השליח • דהא הר"ן ז"ל גופיה פריך לעיל ות"ת ומה בכך והרי הוא בשאת קנה וכו' • וכ"ת הכא בשהוליטו אהוא שליח עשקינן לוקמה בלא אולעיה וכו' • ומאי קושית נימא לקים לה לגמרא דעובדא פכי הוה להוליטו • מ"ו מלבזינן דס"ל דמקשה להאי שליח

מג' אין פוסקין עד שיצא השער לחדש ולישן ופרשינן דטעמא משום דהאי חדש אינו הולך ד' מאין אלא משום שלא נתייבש כל הצורך והפוסק על החדשו' חרי לא יקבלם אלא לאחר זמן כשיבשו כל צורכן ולפיכך אינו פוסק השער לחדש ולישן היו ללקוטות מד' מאין בסלע ולכל אדם מג' אין פוסק עד שיצא השער ללוקח ולמוכר ואמר ר"נ פוסקין ללקוטות בשער הלקוטו' אבל לא לב"ה כשער לקוטות מאי טעמא מאן דיהיב זוזי לבעל הבי' אפירי שפירי יהיב וכן הלכתא:

בא וכן בכל דבר שנקבע בו השער פוסק עמו כשער הגבוה וביצד היו חטים נמכרין ד' סאין בסלע ופסק עמו ליתן לו חטים כשער הזול אם עמדו אחר כן עשר סאין בסלע נותן לו י' סאין בסלע ד' נותן לו ד' סאין בסלע בשער שהיה אותו זמן בשוק ואם הוזלו כשער הזול שהרי פסק עמו כשער הגבו' כדגרסי' בפרק אי זהו נשך ופוסק עמו בשער הגבוה ותו גוסינן עלה ההוא גברא דיהב זוזי אנרוניא דבי חמוה זל נדוניא ארתו לקמיה דרב פפא א"ל אי פסקת כשער הגבוה שקיל כרהשת' ואי לא שקול כרמעיקר' ומאן דמהדר ביה מיניהו מקבל מי שפרע הילכך אם פסק כשער גבוה נותן לו כשער הזול ואם נתן לו המעות סתם ולא פסק עמו כשער הגבוה והוזלו נותן כשער שהיו שוים כשנתן לו המעות ומי שהוז' מקבל מי שפרע בר"א כשפסק לעצמו ולצרכו אבל אם הי' שליח לאחרים בין המוכר בין לוקח נוטל כשער הזול או מחזיר את הדמים ואינו מקבל מי שפרע דגבי לוקח נדוני' זו לא שייך דהא שליח דחמיו הוא ואם חמיו חוזר בו מה ביד השליח לעשות שב"ר מקללין אותו וחמוה נמי לאו בר קבולי הוא דמצי א"ל היה לך לפסוק כשער הגבוה והרי המשלח אומר לו לתקוני שדרתיך ולא לעוותי וכדמסי' ואזיל בעובדא דלעיל וכן נראה לפי' ר"ש ז"ל אבל על דרך אחר' פסק הרי"ף ז"ל וז"ל וה"מ כתגרא דזבין ומזבין אדעתא דנפשי' אבל אי יהיב זוזי לב"ה דלא זבין ומזבין אדעתא דנפשיה אלא אדעתא דמרי זוזי הוא דזבין שליחא שויא ומאי דזבן זבן ומחייב לקבולי מיני' בתרעא דזבין ודוקא בדלא שני שלחותיה אבל היכא דשני אמר לתקוני שדרתיך ולא

וקא"ל לא הוה אלא תגרא • משמע דנופא דעובדא ממש לא נודע בהברת ומהדרינן לאוקומי' אליבא דהלכתא כי היכי דלא ליה מילי • ומ"ה מקשה הר"ן לאוקמה בדלא אודעיה • וא"כ אין נמי נקשה לוקמה בדלא משך השלים: וליבא למימר לפי שליח הוא ואכתי לא משך גם נמי שפרע ליכא למשלח • דהא לא שייך אלא לשמת רש"י וסיעתו ז"ל דסס"ל דכל שלא פי' השליח כשער הגבוה משמע שהם מדעת המשלח ולפיכך אין המשלח מקבל מי שפרע דלא"ל לתקוני וכו' ולאי מקבל מי שפרע • ויל"ל דלא מלי לאוקמה בהכי משום דקאמר רב פפא אי פסק כשער הגבוה מוכר קא הדר ביה מקבל עליו מוכר מי שפרע • ולפי פי' הגאונים והרי"ף ז"ל אין פסק דאתי דקאמר מעקרא אתו לקמיה דרב פפא היינו שהתנן ומתיו בלבד בלו לגיון לדין • ואי הוי שליח סתם לא מיתוקמי דברי רב פפא דאתי דקאמר מוכר קא הדר ביה מקבל עליו מי שפרע וזה הדין המהרן וק"ל: ועל פי' רש"י ז"ל הקשה הר"ן ז"ל מה בכך הרי הוא בסתם קנה ואין למוכר דין ודברים אלא עמו וכיון שהמוכר לא מכר אלא לו למה לא יקבל מי שפרע וכו' • ותירץ דלאי קושית היא שכיון שהמשלה חזר בו והוא אין בידו למסות אפילו לא הוליעו למוכר שהוא שליח אין לו לקבל עליו מי שפרע למה בידו לעשות וכ"ת יקנה משלו הא לא אמרינן דמעקרא לאו אדעתא דהכי נתן ע"כ • וכתב שם הרב ז"ל בח"ה ולי נראה לאי מטום הא לא אירית דהא בעובדא לגבי פסוק לאו אדעתא לקבולי עליה מי שפרע נתן ואפ"ה אחייבינן ליה לקבולי • אלא הכא היינו טעמא דאפילו עשה שחורה עמו ולא רצה ליתן לו ליכא עליה אלא מי שפרע • וא"כ השתא דאמרת דאמוס הוא ליכא למימר יקנה משלו לכל היכא דהדר ביה משום אונסא ליכא מי שפרע כדאית' באיזהו נשך וקרוב לזה מצאתי בשטה תלמידי הרשב"א ז"ל וכו':

ואני בעיני ראיתי דברי הר"ן נכונים • ומאי דמקשו עליה דא"כ נימא הכי דהיא דגבו פסוק וכו' • אחר המחילה הראויה ירצה בעיני לאינה קושי' כלל והמהתי איך לחן בזה דברי הר"ן ז"ל דהתם ההיא איתתא כשאמרה לשליח למזבן לה מרעא וכו' • אף על גב דאמרה סתם ולא פירשה שיקח באחריות • אם הלוקח ג"כ היה לוקח בסתם ולא היה מפרש כלום היה עושה ממש שליחות האשה • ומסתמא היה המקח באחריות דאחריות ט"ס הוא אפילו במקח אליבא דהלכתא • אבל השליח פשע פשיעה גמורה דשבה ממש וחלש מהשליחות כי הוא פי' בהליא שלוקח שלא באחריות וזה סותר ממש כונת המשלחת דמסתמא לא שלי אינים זוזי בכלי וממה שסתמה מוכח דלעתה באחריו' וכי מפרש שלא באחריות כל עצמו של מקח אפשר שיבא לידי הסשלית יתנהו שלא באחריות וימכרהו לאשה באחריות לכיון לפשע כה"ג איכא למימר דאעתא דהכי נתן • אבל הכא גבי שער הזול דהי לאיכא למימר דעתיה דאינים אחרעא זילא הא מיהא השליח לא חלש ולא הוסיף כלום על מה שאמר המשלח אלא גם הוא אמר בחש כמו שאמר לו המשלח ולא פירש לקבוע כשער הגבוה • ומ"ה מכתיין לומר דעתא דלעתי' דאינים אחרעא זילא אהני למשלח לשלא יקבל מי שפרע אבל לא לחייב השליח שיתן לו הוא כשער הזול דכיון דלא אמר השליח כי אם כפי מה שאמר משלחו אלא שלא נזהר לפרש מעצמו כשער הזול ולאי לאו אדעתא דהבי נתן • כ"ש שאין כאן אחריות הפסד כל המקח • רק מה שבין שער הזול לשער שפסק • בשופן שדברי הר"ן ז"ל לקחו יקרו:

נמצא תמצית מחלוקת הגאונים והרי"ף ז"ל עם רש"י והרמב"ם וסיעתם ז"ל • לענין הדין הוא דרש"י והרמב"ם דברי דכיון דסתמת דעתא דאינים אחרעא זילא • אף על גב דהמשלח אמר בסתם • מ"מ ה"ל לשליח לאסוקי אדעתיה הכי ולפרושי למוכר ולפשוק בשער הזול • וכיון שלא פי' כן מצי המשלח למהדר ביה לגמרי ולית ליה מי שפרע דא"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי • ולגאונים והרי"ף ז"ל כיון שהמשלח לא פי' כלום • גם השליח לא שנה במה שלא פסק כשער הזול ולא שייך בזה לתקוני וכו' שהוא לא עשה אלא כפי מה שא"ל הלכך שלוחו של אדם כמותו • ואם חוזר בו המשלח • אם הי' בענין שכבר בא ליד השליח מה שלקח לא מצי הדר ביה ואם אין שם אלא נתינת מעות מקבל המשלח מי שפרע: ולפסק הלכה הרמ"ם ז"ל כתב על דרך הרי"ף ז"ל שאינו מחוור • גם הטור ז"ל מזיל בשטת אביו • וכיון דרש"י והרמב"ם והרא"ש ושאר אחרונים ז"ל קיימי בתר שטתא הכי נקטינן •

וכללו לדיני פסיקת השער הם מבוארים מאה שקלים:

וכל

מב ובל זה שפסקנו שפוסק וכו׳ מ״ש בכס מיכא מ״ל לגבי מאסור בלבד מיתמר וכו׳ • ולמי אין לסמך על סברת זו כלל שהרי כתב הרמב״ם ז״ל פכ״ב מהלכות מכירה הפוסק על שער שבשוק ולא היה אותו המין שפסק עליו ברשות מוכר חייב לקנות ואין ללוקח מה שפסק ואם חזר מקבל מי שפרע וכ״כ הטור ז״ל בח״ם סימן רי״ח וכן כתב רבינו ז״ל דפסקו בהדיא דמליגא קנה • אלא דמשום לליכא אלא מעות אין כאן לחזור אלא מי שפרע יזה״ם ז״ל כתב על דברי הרמב״ם ז״ל זה מבואר מפ׳ מיז״כ • וכתב ע״ז הרב ז״ל בכ״מ ולרבי אומר שמאת שהחי׳ דרים פ׳ מגו״כ אינה שבוי אלא לענין קיום המקח יו״ל שרבינו למד דיזה מלחניא בתוספת׳ דמליגא המוכר לחברו בחזקת שיש לו ונמצא שאין לו אלא כל הימנו לאבד זכותו שלו זה ומפרש רבינו בפוסק עמו על שער שבשוק שכבר יצא ולענין המקח למי שפרע ע״כ: ויש לתמוה מחלה דמה שרבי ז״ל לומר להרמב״ם מפיק דיניה מהדיא תוספת׳ ושהו׳ מפרשה בפוסק על השער • דהא דרבי׳ קתני המוכר לחברו בחזקת שיש לו ונמצא שאין לו ואין ספק למשמעות דברי׳ אלו הוא שהמוכר אמר ללוקח דמאי דמוכר ליה הוא הלוקח סובר כשהוא ברשותו ולדעתא דהכי יהיב ליה דמי וזה הוא בחזקת שיש לו ומ״ה כשנמצא אח״כ שאין לו שהוא הפך מה שאמר ללוקח אלו כל הימנו לאבד זכותו של לוקח משמע דאי לא מכר בחזקת שיש לו דגם הלוקח יודע שאין לו • אז מצי הדר ביה ללוקח אפסיל אנפשיה כיון דיהיב דמי במה שידע שאינו ברשותו: ואם אינה דהך תוספת׳ בפוסק על שער שבשוק אייר דהיינו דינו של הרמב״ם א״ל ולמי לרמב״ם אף כשהלוקח יודע בהדיא שאין לו למוכר ולדעתא דהכי גמרו שניהם המקח על שער שבשוק • קאמר דאם חזר מקבל מי שפרע • והיינו דאפשר שהוא״ל דין זה מתוספתא זו • מדי׳ נאמר לחזקה לקתני לאו דפי׳ כן אלא דאן הסתם כך הוא • הא מיהא כשידע הלוקח שאינו ברשותו לאו בחזקת שיש לו הוא והרמב״ם ז״ל אירי אף כשידע כן • אלא ולמי התוספת׳ לא מיירי על פוסק על שער שבשוק אלא על סתם מכירי׳ דבלא״ת לבבר׳ דאפילו גב דהמקח׳ דבר שאינו ברשותו לאו כלום הוא היינו כשניהם יודעים כן אבל אם מכר בחזקת שיש לו מבריחים אותו לקיים המקח משום דלאו כל הימנו לאבד זכותו וכו׳ • כלומיתי בעל העטור ז״ל הובא במקומו • ואיכ הרמב״ם ז״ל אירי בכל ענין לפוסק על שער שבשוק ולאו מהך ברייתא למל כן • וצריך שנאמר דמסוגיין דאיז״ מפיק ליה כדברי ה״ה ז״ל: ואמנם מה שטען עליו הרב ז״ל להיות לא לעשין רבית וכו׳ שאות ממש כשברת הי״ח שמבית רבינו • נראה בעיני לכוונת ה״ה היא דמתחזין ככפסק על שער שבשוק ואין לו אמרינן למוכר ואין בו משום רבית אף על גב דבשעת מכירת המקח נתייקר אית לן למימר דולמי מליגא לא ואינו יכול לחזור בו אלא מקבל מי שפרע • דאם איתא דיכול לחזור בו מדעתו לא היה לנו להחיר כה״ג דמחזי כרבית דבשביל שהקליש לו המעות רוצה ליתן לו כשער הזול ואינו חוזר בו אף על גב שהיה יכול לחזור בו • ובשלמא אי מליגא קנה ניחא לאין כאן רבית משום דמאי דלא הדר ביה ליכא למבלי שהוא לשכר הקדמת מעותיו • אלא משום דבע״כ מליגא קנה: ואע״ג דעהגהה ת׳ דאיתא במרדכי דהאיא דלא תמכור אלא לי בדמים הללו דמייחינן לה לעיל משמע הפך זה דכל שמן סדין לא קנה ליכא רבית אלא היכא דהקנין קיים • נראה לפי דברי ה״ה ז״ל שבברת הי״ח כדאמרינן: דן אמת דעלמות הטעם לשה קנה הכא באין לו הוא״ל ואינו ברשותו • הוא כדברי הרב ז״ל בכ״מ שכיון שדבר זה נמכר בשוק חשבינן ליה כאלו הוא ברשותו ממש ולא מקרי אינה ברשותו אלא מלחא שאין כמוה נמכר בשוק בכל שעה אלא שאריך להוסיף על דבריו ז״ל דמלבד דבעינן שיהא נמכר בשוק בכל שעה צריך ג״כ שיהא לו שער קבוע דאז כיון שיהא השער משבינן ליה כאלו הוא ברשותו הוא״ל ובכל עת שירצה יכול לקנותו בלי שום טורח ועכוב אבל אם הוא דבר הנמכר בשוק ואין לו שער קבוע לאו כעומד ברשותו הוא לשיחול הקנין בהברת • שהרי כתב הרמב״ם פכ״ל מהלכות מכירה האומר לחברו קרקע ודקליס אני מוכר לך אפילו לא היו לו דקליס אם רצה לקנו׳ לו שני דקליס ה״ז נקנה המקח וכו׳ • ומכאן ראיתו קלת מן הפוסקים לכל מלחא דשכיח למזבן אפילו גב דליתיה ברשותיה מחייב לזבוני וכו׳ כלומיתי ה״ה ז״ל וכמו שכתב בע״ה אלמא דקלי מלחא דשכיח למזבן הוא ואפ״ה הרמב״ם ז״ל הוא מן הכת הסוברי׳ דלא מחייב לזבוני אלא המוכר רוצה בקיום המקח יקנה הדקליס • והא גבי פוסק על שער שבשוק סובר דלא מצי הדר ביה מוכר כלל • אלא ולמי כדאמרן דעקר הטעם הוא משום דכיון שיצא לו שער קבוע ויהוא כעומד ברשותו דמי מש״כ גבי דקליס: ומה שמי נכון הוא בדעת הר״ן כי ראיתי לאחרוני מביאים מדברות שונות בפכ״ל מהלכות מכירה על דין קרקע ודקליס אני מוכר לך שכתב הרמב״ם ז״ל אם רצה לקנות שני דקליס נקנה המקח וכו׳ כתב הרמב״ל הרב ז״ל חייב לקנות שני דקליס ועקר ע״כ • וקרב היינו הרי״ף ובהגיה כתב ה״ה ובהלכו׳ מהא שמעינן דמאן דזבין לחברים מילי דשכיח למזבן מע״ג דליתיה לההוא מילי ברשותיה מחייב למזבן ולמתן ליה וקי״ל כמי דפוסקי׳ על שער שבשוק ומעמ״ שאינו ומיתא כמי בחוספת׳ המוכר לחברו פירות בחזקת שיש לו ונמצא שאין לו לאו כל הימנו לאבד זכותו שלו זה וזהו שכתב הר״מ ז״ל ע״כ הרי לפי דברי הני רבות הריף ז״ל פליג מהרמב״ם ובכר לדקלי׳ הוא״ל והוו מלחא דמי למזבן ומחייב להעמיד מקחו ואין הדבר תלוי ברצונו: ואלו בנתחי דילן בהלכו׳ בהמוכר את הבית כתוב בזה הלשון ואיכא מאן דשמיע ליה מהאי מימר׳ דמאן דזבין לחברים מילי דשכיח למזבן מע״ג דליתיה לההוא מילי ברשותי׳ מחייב ומאיתן ליה ומאן לא סבירא לן הכי דכל מילי דלאו ברשותיה דבר שלא בא לעולם הוא והא דאמרינן הכא זבן תרי דיקלי דלאו תיובי מחייבי׳ לי למזבן תרי דיקלי דבר שלא בא לעולם אלא בא לעולם הוא אלא רשות יחבנא ליה למזבן׳ תרי דיקלי דאי אי״ל זבינא לך תרי דיקלי לא מצי אידך למימר ליה לא שקילנא אלא אדעתא דאית בה תרי דיקלי אלא כד זבינליה תרי דיקלי מיתחייב לקבולה לההיא אדעתא ואף על גב דלית בה תרי דיקלי ע״כ • וזה מבואר שפסקים לדעת הרמב״ם ז״ל: וגם הרב ז״ל בח״ה סי׳ ר״ט כתב בשם הרמ״ם ז״ל פי׳ כלי לעמוד בדבריו ולא שיהיה מחוייב לקנות לן וכו׳ • וכ״כ הרי״ף ז״ל וגם רש״ם ז״ל כן דעתו וכן דעת בעל התרומות בשער ס״ל וכן דעת הרמב״ם ז״ל בפכ״ל מה״מ וכתב ה״ה ז״ל שכן דעת הרשב״א וכפ״ל מה״מ הארוך הרבה ע״כ • גם הטור ז״ל פי׳ רי״ו כתב שהרי״ף פי׳ כהרמב״ם: והתימא מהרב ז״ל לכייל הרי״ף שם שברת הרמב״ם והרא״ש והרשב״ם ז״ל ומזכי׳ שמאריך ה״ה פכ״ל ולא הזכיר הסתירה שיש בזה מדברי ה״ה בשברת הרי״ף למה שמבי׳ הוא בשמו: ולא מצאתי מקום לייבב ולהסכי׳ לדברי ה״ה עם הגמלא בספרינו ולולמי נוסחא אחרת נזדמנה לו: ומ״ש לריכין אלא להתבונן במה שכתב הרי״ף ז״ל בהלכות דילן לאו תיובי מחייבנא ליה למזבן תרי דיקלי לדבר שלא בא לעולם הוא וכו׳ דאי מסו׳ דבר שלא בא לעולם קאמר דלא מחייבינן ליה למוכר ואם רצה לחזור בו מוזר מ״ש גבי עוקה דאמרי׳ דאם רצה לקנות שני דקלי׳ לא מצי אידך למימר וכו׳ הא כיון דאין הדקליס ברשותו להוי כדבר שלא בא לעולם הוה לן למימר לוקח נמי מצי הדר ביה שהרי כתב הרמב״ם ז״ל בפכ״ב המוכר פירות לחברו יכול לחזור בו וכו׳ וכל החוזר בו משניהם אינו חייב לקבל מי שפרע • אלמא בכל שלא בא לעולם שניהם יכולים לחזור בו • ומאי שנא אם כן דבר שאינו ברשותו דמוכר יכול לחזור בו ולא לוקח • וקרוב לזה כתב ה״ה ז״ל שהקשו על הרמב״ם ואפשר לי לומר בישוב זה דבהא דאין אלא מקנה דבר שלא בא לעולם פליגי בא״ז״כ דלרב נחמן אף משבא לעולם יכול לחזור בו ולרב הונא דוקא על שלא בא לעולם יכול לחזור בו ואיפסיקא הלכתא כרב נחמן ואולי הטעם הוא לבחר דעת הקונה או המקנה בתחלת הפסוק מזלינן שיהא סומו כתחלתו להיכא דסברי וידעי שהוא דבר שלא בא לעולם אע״ג דבחר הכי בא לעולם הא מיהא הסת׳ אין הדב׳ כמו שיהיו בראשונ׳ שלא היה בעולם ובחר מפקר מזלי׳ הלכך יכולים לחזור בהם • אבל באומר ארעא ודיקלי מזבינא לך דלהי המוכר ידע שאין הדקליס ברשותו • מ״מ הלוקח חושב וסובר שהם ברשותו כיון שהמוכר אומר לו סתם ארעא ודיקלי מזבינא לך • ומ״ה כשהמוכר קונה עתה דיקלי ורוצה לקיים המקח לא מצי לוקח לחזור בו דלא״ל מוכר מה נתחדש עתה ממה שהיית חושב מעקרא בגמר הרי מאז סבר׳ דברשותי מיהו ולדעתא דהכי יהבת זוזי ובלי ספק אם היו אז ממש ברשותי לא היית יכול לחזור בך • והשתא נמי כיון דליכא עתה שום שמיז ממה שהיית חושב והם ברשותי לאו כל כמינך אבל המוכר אם לא ירצה לקנות הדקליס יכול לחזור בו משום דלפי האמת לאו ברשותיה קיימי ולעולו׳ הוא אומ׳ דבר זה אינו ברשותי ולא מקנה אינים מצי דליתיה ברשותיה ולפ״ז נראה דהאי דקאמרי הרמב״ם והריף ז״ל דאם ירצה לקנות שני דקליס נקנה המקח ואין הלוקח יכול לחזור בו היינו אחר שלקח הבני דקליס דהשתא אינהו ברשותיה דמוכר כדבר מעקרא • אבל אם קודם שקנאם המוכר בא לוקח לחזור בו יכול ולא מצי מוכר לומר מקנה דקליס ואקיים המקח דהשתא מיהא בשעת חזרה ליתנהו ברשותיה: ואיך שיהיה נראה ולמי דהרי״ף ז״ל נמי אף על גב דגבי ארעא ודיקלי סבר דמצי מוכר הדר ביה • וגבי פוסק על שער שבשוק יודה דקנה לגמרי דמי שפרע מעפ״י שאין לו מסו׳ דהתם׳ לאו פליגי ברשותיה חשבי׳ לי׳ הוא״ל ולא הטע׳ כדלעיל אחר זמן דאמרתי דברי הרב בכ״מ עמוד עליה: סג ובל דבר שאינו ברשותו וכו׳ • מה שכתב שכשהם לריכים לקרקע לריך שיקנה לו בשתה מהדרכים שהקרקע נקנה בהם • הוא מוסכם מהפוסקי׳ ואין בזה שום ספק אך מה שכתב שאם אינם לריכים לקרקע הרי הם כמטלטלין וכו׳ • יש בזה לקצוקי דברים

ולא לשעתי עד באן:

סב ובל זה שפסקנו שפוסק אדם על השער שבשוק ונתן לו מעותיו זוכה במקחו אף על פי שאין הפירות עכשו בשערת מכירה ביד המוכר יש לעיין במה מתקיים המכר ביניהם שהרי אין אדם מקנה דבר שאינו ברשותו והא איבא מ״ד דלגבי איסור בלבד איתמר איסורא דלית בה איסורא אם רצה להעמיד המוכר מקחו ללוקח שאין בו משום איסור רבי׳ אבל מדינא ליה לן לאברוחי להעמיד מקחו ובזה י״א שהמקח מתקי׳:

והארכנו בו׳ה בסס׳ הנקרא זכרונות בפרק המוכר את הבית:

סג וכל דבר שישנו ברשותו בנין ענבים המחוברי׳ לקרקע או תבואה מחוברי׳ לקרקע שפסקנו למעלה מחוסר ב׳ פוסק ג׳ אינו פוס׳ צריך שיקנה ממנו בקני זהידוע לקנייתן כדי להעמיד מקחו ע״כ של מוכר והוא שאמר לו ענבי׳ שהן צריכין לקרקע ולא מתבשלו כל צרכן ואינן מחוסר ר׳ אלא שתים ונמצא שהוא מוהר לפסוק עליהם צריך שיקנה לו באחד מן הדרכים שהקרקע נקנה בהם דכיון שאין עומדו׳ עכשו להבצר הרי הן כקרקע ואם אינן צריכין לקרקע כגון ענבי׳ העומדות להבצר הרי הן כמטלטלין ואע״ג דגבי שום׳ דיינ׳ לחו בקרקע ובדא״ בשבועו׳ מחלק׳ דר״מ ורבנן דרבנן

סכרי

דברים הפוכים מדברי הרמב"ם ז"ל משמע למסקים עם רבו מהר"י אבן מיגאש ז"ל כיון לכפי מ"מהלכות מכירה אחד כל המחובר לקרקע הרי הוא לקרקע ונקנה או בכסף או בשטר או בחזקה. ואם אינו צריך לקרקע כגון שנכנים העומדים ליבצר הרי זה כמטלטלין ויש להם אונאה. וכן בפ' חמישי מהלכות טוען טענו ענבים העומדים ליבצר ותבואה יבשה העומדת ליקצר והולם במקצתן וכפר במקצתן הרי זה נשבע עליה' והוא שאינם צריכים לקרקע וכו' אלמא כמטלטלין נינהו. ואלו בפ' ב' מהלכות שכירות אחד המוסר לחברו לבר המחובר לקרקע לשמו' אפי' הן ענבי' העומדי' ליבצר הרי הם כקרקע בלין השומרים. ובלי ספק כיון דבשני המקומות הנזכרים הולך בין צריך לקרקע. לאינו צריך וכאן בהלכו' שכירות לא חלק משמע דבכל ענין הוו כקרקע לענין הן השומרים אלא ולאי כונתו לחלק ברבו ז"ל בהלכות הרב ז"ל בכסף משנה. וכן כתב בהגהות הרמב"ם ז"ל בפירושו למשנה פ' שבועת הדיינין גם ה"ה ז"ל הבין מדברי הרמב"ם ז"ל שהוא מחלק בין שומרים לבין מחר אלא שלא ראה לדברי הרב אבן מיגאש ז"ל ומשום הכי לא כתב ולא ידעתי בזה טעם נכון:

אך חמיהא לי מלתא במ"ש הרב בכ"מ בפ"א מה"מ וז"ל בפ' שבועת הדיינין ר"מ סבר וכו' וסובר רבינו דע"כ לא פליגי אלא בצריכים לקרקע אבל אין צריכין לקרקע אפי' רבנן מודו לרבנן מודו לרבנן מודו לרבנן ר"ל דאין לבאין צריכין אפי' רבנן מודו. והוי יודע שבענין השומרים לא שאני לן בין צריכין לקרקע לאינם צריכין וכו': הנה שהוא ז"ל מבין לדברי הרמב"ם המחלקת הוא בצריכין ולפ"ז ע"כ צריך שנאי למחלוקת לאו בענין שומרים הוא לאי בשומרים הא קאמר לף באין צריכין לקרקע לינם בקרקע. ומלא מ"כ שלין זה לשומרי שיהיה בקרקע אף כשאינו צריך לו הוציאוהו הרי"ם הלוי והרמב"ם ז"ל מסבר' הכרם ולא הוזכר בשום מקום בגמ'. והוא באמת לבר מחמיה אבל אחר המחיל' הראוי' מגדל' תכמתו ירא' לעב"ל שאין הדבר כאשר חשב ז"ל. אלא לדברי רבוותא מחלקת ר"מ ורבנן הוא בצריכין. ולפי שראה הרב כ"מ ז"ל לחתי' קחני עשר גפנים טעונו מסרתי לך והלה אומר אין אלא חצי. למה להיינו ענין בפירה והולמה שכתב הרמב"ם בהל' טוען. ומ"ש מוקי לה בצריכי' לקרקע. אבל לפי קצורי אין הדבר כן. לאיכ' הרי מיני לבפירה והולמה אם בתור' שמירה ואם שלא בתורת שמיר' ומתני' מיירי בשמבינע' זו היא בתורת שמירה להא קחני לעיל גבי דברי שאין נשבעי' עליהם שיא אינו נשבע וכו' ואהא פליגי ר"מ ורבנן באין צריכי' לקרקע אי בבלורות למיין או לא לרבנן שבדי אע"ג לאינם צריכין לקרקע כיון דבתור' שמירה יהבינהו ניהליה לאו לאליתם מסריהו ובקרקע למו. אבל בכפירה ותבואה לאו בתורת שכירות היא מולו רבנן לכיון לאינם צריכין לקרקע ולהבלר קיימי למיין בבלורות. והיינו הא לפ' נערה שנתפתתה כל העומד להבלר כבלור למי שהוא כלל לכל מה שאינו ענין שמירה. ונשתא כל הדינים שכתב הרמב"ם שרשם ועקרן הוא בגמ' ושנון ערוך נינהו. כך נראה שעת אלו הגאונ'. וכן משמע מפי' הרמב"ם למשנה. ולכל מה שמביא רבינו בשמה זו מסכים למה שכתבנו: והראב"ד בהלכו' טוען הביג בזה הלשון המחבר פוסק כר"מ והרב פיסק כחכמים ואולי מפני שאמרו בתחובות הוף הוף כל העומד לגבור כגבור למי והרב הלא ראה כל זה. ואפשר שאין למלין שבועה לאחר לבריס שהרי עבדי' של יחומים נלוטין כמטלטלין ולענין שבועה אין נשבעין עליהם ע"כ. ומה שהמתין להשיגו עד אלו ההלכו' של טוען ולא השיגו בהלכות מכירה גנם שם לפי לעתו פוסק כר"מ. נראה לחרי טעמי איכא חלא להבא הך מלחא לטעונו ענבים וכו' והולם במקצת וכפר במקצת הוא ממש נוסח המחלק' עצמו לר"מ ורבנן הסנוי במשנה. והיא הל' מכיר' הוא נוסח שהמליא הרמב"ם ולכן ראה להשיגו בעקר ושרש הדבר. ותו לאם היה משיגו שם. הלא כמה שייסב לעתה הרי"ף שאין למלין שבועה לאחר לבריס היה עולה ג"כ יסוד למה שפסק שם הרמב"ם ולעתה הראב"ד היה להשיגו לאפי' בשייסב ההיא לבתובות לחלק שבועה מאחר לבריס. אבל מה שפסק כאונני טעונו עלים וכו' לאו אליבא דהלכתא הוא כיון לסוי לענין שבועה: ומבאן תשוב' למה שראה ה"ה בהלכו' מכירה לומר לעתה הרמב"ם לשבועה שאני ונסתייע מהיא להלכו' שכירות. ולולא מ"ת לומר כן בעתו ז"ל מהך הלא: ואיך שיהיה בין לומר ובין לומר לענין הקנין הכל שוים הכל שאינן צריכין לקרקע לינם כמטלטלין אפי' לרבנן הלכתא כוותייהו:

אמנם התוס' בהליינין כתבו בשם ר"ת דהיא לפ' נערה הוי כל"מ דק"ל הכי משום לבפ' הכונס פסקי' כר' שמעון לאמר אכלה פירו' גמורים משלמת פירות גמורים כלמפר' טעמא בגמ' לכי אמר רחמנא ובער בשדה אחר שום זה יהא אלא בשדה אחר ה"מ מילי לצריך לשדה. הני כיון דלא צריכי לשדה דעייהו בעי לשלומי אלמא לכתלוסין לאו ע"כ. נר' לעתה ז"ל לכל דבר הלכה כר"מ לכל שאין צריך לקרקע כתלוס לאו לאו בין לשומרי בין לשבועה בין לשאר לבר': ויש לתמוה שהטור כתב להפך בשם ר"ת בח"ה סי' ל"ז וז"ל טענו במחוב' לקרקע והוא צריך לקרקע הרי הוא כקרקע ואם אינו צריך לקרקע כגון ענבים וכו' כתב הרמב"ם דנשבעין עליהם לכתלוסין לאו. ומלבדי מ"ת הרא"ם ירא' שאין נשבעין עליהם אלא היסת דלאו לכתלוסין לאו וכן ר"ח פסק כר' אליעזר דאית ליה כל המחובר לקרקע כקרקע לאי ע"כ. הרי דבקלוקת אינו צריך לקרקע כתב בשם ר"ת דפוס' לכל המחובר לקרקע כקרקע לאי וזה סותר לדברי התוס': שוב מצאתי שזה שכתב הטור בשם ר"ת הוציאו מדברי הרב בעל העטור שהגיה ז"ל עצמו מביאו אח"כ. ואולי מחזר לשומ' אפשר לנו לייסב שלא יסתו' זה לאה שמביאי' התוס' בשם ר"ת. וז"ל בעל העטור בשות ח' ס"ב וק"ל כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע ואפילו ענבים לבגור לאו כבלורות למיין ולוקח ענבים וכל למסרי מעשה ילי אלם. אבל אמרי המפשיטו כתרן ק"ל כל העומד לגבור כגבו' למי ומסתברא גבולי קרקע אבל חלם ולבסוף חברו כגון כותל בלין וכגון שקבעו וכוורת לבורים ק"ל כרבנן לאמרי כל המחובר לקרקע אינו כקרקע לחמן לף של נתחומים שקבעו בכותל ר' אליעזר מטהר וחכמים מטמאין. אבל ר"ן אמר מדשלא רב נחמיה כי אחיה הוה אתחא לקמיה אגבייה עשור נכסי מאבמרובל לאינון מטלטלין קבעין בקרקע. ס"מ סוגיא דשמעתא בר"א סלקא לאמר כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע ולא איתברר לן שפיר. ורבינו אבן מיגאש כתב לוקח לענין שומר וכו'. הרי שר"ח פסק לכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע' לוקח בחלוס ולבסוף חברו ונראה לסובר הטור לאי בחלוס ולבסוף חברו סובר ר"ח להוי כקרקע כ"ם כשהוא גבולי קרקע. ומ"ה עריב וחני שברת ר"ח עם שברת הרמ"ם ז"ל גבי שבועה בענבים העומדות ליבצר לאמ"ם שאינם צריכין לקרקע כקרקע חמיבי אבל מאחר שכפי לדברי התוס' ר"ת פסק בהדיא כר"מ בהדיא דלאו כקרקע' אמי. נר' לאלרבה מיפכא שבר ר"ח לבגולי קרקע כשאינו צריכין לקרקע משבינן לאו כחלוסים משום לסוף סוף להחלם עומדי' לעשות וכונת בעליהן היא לחלסן ולהכירן מהקרקע ומ"ה אמרינן כל העומד לגבור כגבור אמי ואינן חשובין כקרקע כיון שאין התכלית בהלוטיין מן הקרקע. אבל בחלוס ולבסוף חברו כגון כותל וכו' לאו ליחלס מן הקרקע עומדין לאלרבה כל שנמן לא הושמו שם אלא כדי שיתקיימו בקרקע ויהיו מחובריס בו הלכך אין הוא לליתבו כקרקע להיותם מחובריס בו והן צריכין לקרקע. ואיך נאמר בזה כל העומד ליחלס כחלוס אמי והוא עומד לספך לבלתי החלס. ולפי שאמר ר"ח הסוגיא לרב נחמי' לאתיא כר"א מ"ה פסק הכי דאופן שני פסקי ר"ת לאקו יחלו על האופן שאמרו ולא כאשר נראה שהבין הטור ז"ל ולבריו אל"ע: ועדיין אני צריך להתגמל באמיתה אחרת ראיתי בדברי הרמב"ם שלא הזכירה ה"ה והרב בכ"מ והיא כי מכלל מה שהבאנו מדברי הרמב"ם ז"ל במקומות הנ"ל ומלשונו שכתב בהלכות שכירות שאפי' ענבים העומדות ליבצר הרי הן כקרקע בדין השומרים. ונראה לדוקא בדין השומרים הן בקרקע מטעמא דיהיב רבנן ז"ל לתלעתא לחכנ שיאמרם בקרקע יהביהו ניהליה אלא יתלסו. אבל כל שאר מילי לליכא בהו הא' טעמ' לאו כקרקע ניהו הוא ואינם צריכין לקרקע: ומ"כ קשה לי לכפ' מ' מהל' לוה כתב כל הפירות שאכל הלוקח אין נשרפין ממנו. אבל הפירות המחובריס לקרקע אע"פ שאינם צריכים לקרקע כענבים שהגיעו לבצר הרי ב"ח נובה מזה כמו שנובה מן הסבת ע"כ. וזה תימא שהוא נגד שברת עצמו לכיון דאין כאן טעמא דשמירה ואינם צריכים לקרקע למה לא יהיה זה כמו במקח וממכר ומונאה וכפירה והולמה שאין להם אין קרקע. והוא נ"כ הפך שברת כל הפוסקים ז"ל לליכא מאן לאסיק אדעתיה למימר הכי ובהלי' כתבו התוס' בהליינים ולענין ב"ח כיון דלא צריכי לארעא לכ"ע בבלורות למיין כלמוסת בפ' נערה שנתפתתה וכו': והרי"ף ז"ל שמעמו למל הרמב"ם אין זה כבר כתב ה"ה בשם הרמב"ן ז"ל שלא לבר אלא היכא שעליין צריכין לקרקע וחלוסין לנקש לרך קלרה אחו. ולדרבה מביא שברת הר"ז והרשב"א ז"ל שאפילו לא הגיעו להבלר אינו נובה. ומ"כ היאך כתב הרמב"ם לאע"פ שאינן צריכין לקרקע נובה למשמ' לסובר שהם כקרקע. והראב"ד ז"ל שלא הגיעו בזה משמע שהוא מסכי' עמו. והר"י בהל' טוען בשרלה לייסב לאמת הרי"ף ז"ל דהיא לנערה חלק לוקח לענין שבועה לינם כקרקע ואינ למלין ממנה לענין אחר. והא הכא בב"ח ענין אח' הוא ואינו לענין שבועה. וכעון מה שהקשינו על הרמב"ם ז"ל קשה לרבינו שלאן כתב בברת הרב אבן מיגאש ז"ל ובש"ג ס"ו תבינא לשון הרמב"ם. למייתינן בב"ח כלורתו והם לבריס שוחרים אלו אח אלו: ולא מצאתי לשבב אלא בלוחק גדול שכתב בב"ח כתב הרמב"ם ז"ל אע"פ שאינם צריכים לקרקע כענבים שהגיעו להבלר. ולשון שהגיעו דוקא הוא משונה מכל שאר המקומות שבבא ענין זה לעולם קאמר ענבים העומדות להבלר במכירה ובשכירות ובטוען. ונשתא משמעות עומדות הוא שכבר הם להוה עומדות ומזומנו' להבלר לגמרי שאינן צריכים לקרקע כלל לא הרבה ולא מעט. אבל משמעו' הגיעו הוא שהגיעו ונקרבו אל גדר שיוכלו להבלר אלא עדיין אינם עומדות בו ממש. וזה דהיו לאינם צריכי' לקרקע כענבי לגמרי מ"מ עדיין מקבלין איזה חיעלת ממנו שאם ישארו עדיין בו הם קרובים לבכר מלהפסל ומ"ה חשבינן להו כקרקע לגיגבם בעל חוב מהם. וכל זה משא כבר: ובמה שצריך לקרקע שכתב רבינו ז"ל צריך שיקנה בקנין הילוע בקנייתן וכו'. הוא מה שבאר הרמב"ם ז"ל בפ"א מה"מ כל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע ונקנה בכסף או

בשטר

בשטר לו בחזקה וכו׳: וקנין הכסף והשטר יהוא • והחזקה בלו הפירות הלריכו לקרקע כתב ה״ה ז״ל לין החזקה נתברר פרק המוכר את הספינה על מתני׳ דהלוקח פשתן מחובר ותלש כל שהוא וכשוגיא שעליה ואין להאריך ויתבאר פ״ג ע״כ • וכתב ע״ז הרב בכ״מ ויש לתמוה שזה ע״פ פי׳ רש״י שבנו רבינו כתב שסלהיי כאינו לריך לקרקע • וכתב ה״ה שקנה הקרקע בשכ׳ היפוי וקנה הפשתן לגב הקרקע • ולא״כ אין לין הפשתן עניין לחזקה כלל עכ״ל ואני תמיה מהרב איך תשב בזה על ה״ה ז״ל יכי הוא ז״ל דקד׳ לום׳ שלין זה נתבא׳ על מתני׳ לפשתן וכשוגי׳ שעליה וכונתו מלפרין בגמ׳ משום דתלש כל שהוא קנה כלתיתי רבינו ופירושו בפשתן שאינו לריך לקרקע • משמ׳ דמשום לגא לריך לקרקע דהוי כמטלטלין קא מתנה ואלך קנה בתלישה כל שהלא הא אי הוה לריך לקרקע ניחא דבתלישה כל שהוא שעשה מעשה בגופו קנה לזו היא חזקתו • לכיון למשו׳ לריך לקרקע הינו כקרקע • הלכך כי היכי דבקרקע כי התזיק בחזקתו קנה כלו • סכי נמי בפשתן כיון שהחזיק בחזקתו ע״י תלישה זכה בכלו • אלמא מתברר מהכא לכל הלריך לקרקע חזקתו בתלישה:

חלק הם שי

א והיבא לבעי לגות פירות וכו׳ הראב״ד שמביא רבינו כאן • ולאי לאו הרב בעל ההשגות הוא להא בהמשך לשונו קאמ׳ והוא שלא יקבע עמו זמן וכו׳ וזו סבר׳ הרמב״ם הוא והראב״ד השיגו בזה:

ובעקר הינו הראב״ד דמלריך לליהו לגוה זוזי הסכימו גם התוס׳ בהחיא מימרא לרב הונא אין לוין על שער שבשוק בלא ע״ב ע״ב • וז״ל ומסקנא לגוין לפי ה״ג לאייתי שלא בשא מיירי בים לו מנו׳ לגוה דמצי זבן בשוקא או אם ים לו מעט כדר׳ יאתן בכוף פרקא ים לו שלא לוה עליה כמה שאין • וקי״ק למה לי שער רק שיאמלא פירו׳ לגבו׳ אפי׳ ביוקר • ואיפ״ד גרסי אין לוין על פירו׳ שבשוק ע״כ • והאי אם ים לו מעט כדר׳ יאתן אם הוא כפשוטן על דברי ים לו מעט מאותו הדבר שלוה • קשה דא״כ היינו ממש לדבי יאתן ים לו שלא א׳ לוה עליה כמה כורין ואמאי איצטריכונהכא לגא חיטי בהיכי וכשילי הא אפי׳ לא יגא השע׳ ואפי׳ לא יאמלא כלל לקנוס לא בזול ולא ביוקר מותר לו לגוו׳ כאשר יחבא׳ במקומו בס״ל • ע״כ נראה לי להאי ים לו מעט אים לו מעו׳ לגוה קאי משום דקאמרי מעקרא ים לו מעו׳ לגוה דמצי מזבין בשוק׳ דמשמ׳ שים לו בך מעות שיוכל לקנו׳ כנגד כל מה שלוה • מ״ה קאמרי השתא דכי ים לו נמי מעט מעו׳ שיוכ׳ לקנו׳ כל מה שלוה • מ״ה קאמרי אים לו מעו׳ לגוה כמה כורין:

ובזה כתב הראב״ד גם לפי הראב״ד אם ים לו מעו׳ כנג׳ שלא א׳ לו׳ עלי׳ כמה אין כדאמרי׳ ים לו שלא לוה עליה כמה כורין ע״כ • אלא דק״ל לפי דברי הראב״ד כל עקר דאי׳ הראב״ד הוא מדקאמ׳ בגמר׳ אי בעי זבין ופרע ליה דאמ׳ אי׳ ליה זוזי דמאי פרע • והשתא נמי אי ליה אלא דמי שלא א׳ דמאי זבין ופרע כל מה שלוה • ושמא כיון דאית ליה דמי למזבן שלא א׳ וקי״ל ים לו שלא לוה עליה כמה אין חשבינן כאלו זבן ולוה שלוה עליה כמה אין לפרוע לגלו׳ • וזה סיוע לשה שכתבנו בחלק הקודם דמ״ש רבינו ירוחם בשם הראש בהחי׳ דהיה נושה בחברו מעו׳ וכו׳ דאפי׳ אין לו כל מה שפסק מותר וכו׳: ואיבא למידק לדעת התוס׳ והראב״ד דכל שאין לו מעו׳ כלל אין לוין שלא בשאר בשם רב הונא אין לוין על שער שבשוק ופריך מי אמר רב הונא הכי הא דעו מיניה וכו׳ דאמאי לחיק למעקרא סבר רב הונא אין לוין ולבסוף הדר ביה מהתיא דר׳ אליעזר • לימא דכי קאמ׳ רב הונא לוין הא פרים טעמא משום דאיכא חטי בהיכי וכשילי דאי בעי זבין ופרע ליה • והיינו כדאי׳ ליה מעו׳ כדברי הראב״ד • ואיכא מימר׳ דקאמ׳ רב הונא אין לוין מיירי באין לו אפי׳ מעות • ואפשר שבך קבל דמעקרא סבר אין לוין כלל בשום אופן:

ודבינו שמביא שברת הראב״ד בלחוד נראה שדעתו לפסוק כמותו וכן פוסק בהגהת אשרי לדעת רש״י ואין כן דעת האחרונים ז״ל כלכתב הרב ז״ל בב״י סי׳ קס״ב בשם הרא״ש בר נמת ז״ל הגאונים והרי״ף והרמב״ן ז״ל בכל ענין התירו ומסיק והכי נקטינן: ופירשו הגאונים ור״מ בכללם וכו׳ • מחלקת זה ברים פ״י ומייתי ה״ה ז״ל תרי טעמי בשברת הרמב״ם ז״ל ותולה רתייתו ממתני׳ דקתני לא יאמר אדם לחבר כור חטין ואתן לך לגורן • ודעת רב דרישא לאוסרת בקובע זמן לגורן היא אפי׳ ים לו דומיא דהיתר דסיפ׳ דעד שיבא בני שהיא בשם לו ואם היה כדברי המפרשי׳ לכל שים לו מוח אף בקבעו׳ זמן והכל תלוי אם ים לו ה״ל למתנה לומ׳ כך לא יאמר אדם לחבר הלוני כור חטין אא״כ ים לו • אבל עתה נראה שאום אפי׳ ים לו שכל שזה קובע זמן למה שמתייקר ומוזיל נראה שבוגתו שלאותו זמן יתייקר

בשטר לו בחזקה וכו׳: וקנין הכסף והשטר יהוא • והחזקה בלו הפירות הלריכו לקרקע כתב ה״ה ז״ל לין החזקה נתברר פרק המוכר את הספינה על מתני׳ דהלוקח פשתן מחובר ותלש כל שהוא וכשוגיא שעליה ואין להאריך ויתבאר פ״ג ע״כ • וכתב ע״ז הרב בכ״מ ויש לתמוה שזה ע״פ פי׳ רש״י שבנו רבינו כתב שסלהיי כאינו לריך לקרקע • וכתב ה״ה שקנה הקרקע בשכ׳ היפוי וקנה הפשתן לגב הקרקע • ולא״כ אין לין הפשתן עניין לחזקה כלל עכ״ל ואני תמיה מהרב איך תשב בזה על ה״ה ז״ל יכי הוא ז״ל דקד׳ לום׳ שלין זה נתבא׳ על מתני׳ דפשתן וכשוגי׳ שעליה וכונתו מלפרין בגמ׳ משום דתלש כל שהוא קנה כלתיתי רבינו ופירושו בפשתן שאינו לריך לקרקע • משמ׳ דמשום לגא לריך לקרקע דהוי כמטלטלין קא מתנה ואלך קנה בתלישה כל שהלא הא אי הוה לריך לקרקע ניחא דבתלישה כל שהוא שעשה מעשה בגופו קנה לזו היא חזקתו • לכיון למשו׳ לריך לקרקע הינו כקרקע • הלכך כי היכי דבקרקע כי התזיק בחזקתו קנה כלו • סכי נמי בפשתן כיון שהחזיק בחזקתו ע״י תלישה זכה בכלו • אלמא מתברר מהכא לכל הלריך לקרקע חזקתו בתלישה:

חלק הם שי

א והיבא לבעי לגות פירות וכו׳ הראב״ד שמביא רבינו כאן • ולאי לאו הרב בעל ההשגות הוא להא בהמשך לשונו קאמ׳ והוא שלא יקבע עמו זמן וכו׳ וזו סבר׳ הרמב״ם הוא והראב״ד השיגו בזה:

ובעקר הינו הראב״ד דמלריך לליהו לגוה זוזי הסכימו גם התוס׳ בהחיא מימרא לרב הונא אין לוין על שער שבשוק בלא ע״ב ע״ב • וז״ל ומסקנא לגוין לפי ה״ג לאייתי שלא בשא מיירי בים לו מנו׳ לגוה דמצי זבן בשוקא או אם ים לו מעט כדר׳ יאתן בכוף פרקא ים לו שלא לוה עליה כמה שאין • וקי״ק למה לי שער רק שיאמלא פירו׳ לגבו׳ אפי׳ ביוקר • ואיפ״ד גרסי אין לוין על פירו׳ שבשוק ע״כ • והאי אם ים לו מעט כדר׳ יאתן אם הוא כפשוטן על דברי ים לו מעט מאותו הדבר שלוה • קשה דא״כ היינו ממש לדבי יאתן ים לו שלא א׳ לוה עליה כמה כורין ואמאי איצטריכונהכא לגא חיטי בהיכי וכשילי הא אפי׳ לא יגא השע׳ ואפי׳ לא יאמלא כלל לקנוס לא בזול ולא ביוקר מותר לו לגוו׳ כאשר יחבא׳ במקומו בס״ל • ע״כ נראה לי להאי ים לו מעט אים לו מעו׳ לגוה קאי משום דקאמרי מעקרא ים לו מעו׳ לגוה דמצי מזבין בשוק׳ דמשמ׳ שים לו בך מעות שיוכל לקנו׳ כנגד כל מה שלוה • מ״ה קאמרי השתא דכי ים לו נמי מעט מעו׳ שיוכ׳ לקנו׳ כל מה שלוה • מ״ה קאמרי אים לו מעו׳ לגוה כמה כורין:

ובזה כתב הראב״ד גם לפי הראב״ד אם ים לו מעו׳ כנג׳ שלא א׳ לו׳ עלי׳ כמה אין כדאמרי׳ ים לו שלא לוה עליה כמה כורין ע״כ • אלא דק״ל לפי דברי הראב״ד כל עקר דאי׳ הראב״ד הוא מדקאמ׳ בגמר׳ אי בעי זבין ופרע ליה דאמ׳ אי׳ ליה זוזי דמאי פרע • והשתא נמי אי ליה אלא דמי שלא א׳ דמאי זבין ופרע כל מה שלוה • ושמא כיון דאית ליה דמי למזבן שלא א׳ וקי״ל ים לו שלא לוה עליה כמה אין חשבינן כאלו זבן ולוה שלוה עליה כמה אין לפרוע לגלו׳ • וזה סיוע לשה שכתבנו בחלק הקודם דמ״ש רבינו ירוחם בשם הראש בהחי׳ דהיה נושה בחברו מעו׳ וכו׳ דאפי׳ אין לו כל מה שפסק מותר וכו׳: ואיבא למידק לדעת התוס׳ והראב״ד דכל שאין לו מעו׳ כלל אין לוין שלא בשאר בשם רב הונא אין לוין על שער שבשוק ופריך מי אמר רב הונא הכי הא דעו מיניה וכו׳ דאמאי לחיק למעקרא סבר רב הונא אין לוין ולבסוף הדר ביה מהתיא דר׳ אליעזר • לימא דכי קאמ׳ רב הונא לוין הא פרים טעמא משום דאיכא חטי בהיכי וכשילי דאי בעי זבין ופרע ליה • והיינו כדאי׳ ליה מעו׳ כדברי הראב״ד • ואיכא מימר׳ דקאמ׳ רב הונא אין לוין מיירי באין לו אפי׳ מעות • ואפשר שבך קבל דמעקרא סבר אין לוין כלל בשום אופן:

ודבינו שמביא שברת הראב״ד בלחוד נראה שדעתו לפסוק כמותו וכן פוסק בהגהת אשרי לדעת רש״י ואין כן דעת האחרונים ז״ל כלכתב הרב ז״ל בב״י סי׳ קס״ב בשם הרא״ש בר נמת ז״ל הגאונים והרי״ף והרמב״ן ז״ל בכל ענין התירו ומסיק והכי נקטינן: ופירשו הגאונים ור״מ בכללם וכו׳ • מחלקת זה ברים פ״י ומייתי ה״ה ז״ל תרי טעמי בשברת הרמב״ם ז״ל ותולה רתייתו ממתני׳ דקתני לא יאמר אדם לחבר כור חטין ואתן לך לגורן • ודעת רב דרישא לאוסרת בקובע זמן לגורן היא אפי׳ ים לו דומיא דהיתר דסיפ׳ דעד שיבא בני שהיא בשם לו ואם היה כדברי המפרשי׳ לכל שים לו מוח אף בקבעו׳ זמן והכל תלוי אם ים לו ה״ל למתנה לומ׳ כך לא יאמר אדם לחבר הלוני כור חטין אא״כ ים לו • אבל עתה נראה שאום אפי׳ ים לו שכל שזה קובע זמן למה שמתייקר ומוזיל נראה שבוגתו שלאותו זמן יתייקר

וחזקה שלא יפרענו הלוה תוך זמנו מפני כך אסור וכו׳ ובשם הרשב״א כתב לי״מ לוין שתים בלא קביעו׳ זמן פרענו מפני שיכול הוא לפרוע בכל עת שירלה אבל אם קבע לו זמן אינו יכול לפרוע תוך זמנו והוסיפ׳ שמע ישמעאל השער בנתים וכו׳: ואיבא למילק במאי לכת׳ ר״ה דלעת הרמב״ם עקר מתני׳ דלא יאמר אדם הלוני כור חטין לגורן הוא מטעם קביעות זמן לגורן וכו׳ • להא בחר דמיתי הרמב״ם לין זה לאסור אלא בשאה בקביעו׳ זמן ומאריך בו כל הצורך • כלבד שמוך לו לינא דמתני׳ לא יאמר אדם לחבר הלוני כור חטין ואני מחזיר לך כור לגורן אלא אומר לו הלוני וכו׳ • ואם כל עצמו של אסור לקביעו זמן ויוצא מחוך הלינא של משנה זו • היכי מיית ילה הרמב״ם אחר כל האמור כאלו הוא ענין מחודש • ואי משום היתר דעד שיבא בני כבר היה יכול לבלו בסיום דבריו הקודמי׳ דמ״ש אעפ״י שהיה לו מאותו המין אם שהי׳ הפע׳ קבוע ה״ז אסור לגות פירו׳ בפירות עד זמן קבוע אלא לוה שתים ופור׳ בתוך זמן שיפרע וכו׳ • כאן הי״ל אלא לוה שתים ופורע בלוה זמן שירלה אז יאמר לו הלוני עד שיבא בני לו עד שאמלא מפתח • אבל כל מה שכתב לא יאמר וכו׳ הוא לא הועיל לפי דבריה״ה ולקמן נבא׳ דעתנו

הקלר בזה בע״ה: והו דמאי לקאמר אם היה כדברי המפרשי׳ שהכל הלוי אם ים לו כך הי״ל לא יאמר אדם לחבר הלוני אא״כ ים לו וכו׳ • ואימת דאי הוה תני הכי ה״א לוקא בים לו ממש בילו ובשתו בלי שום עכוב אבל בשאינו מחוסר ילו שלריך שיאחין שיבא בזו שיאמלא מפתח אימת כאיה ליה אשרא׳ אמי דלאו כדיליה הוא קמ״ל דשרי לה״כ גבי אשרא׳ אמרי׳ בגמר׳ איפכא אימת כעד שיבא בני אמי וכו׳ דבהיא ליהיב זוזי לקירמה • ע״כ נראה דמשך מתני׳ דאי אתן לגורן ליכ׳ חיובתא לאחירין קבעו׳ זמן ולא סיעתא לרמב״ם ז״ל וסיעתו לאשרי והוא דמה שכתבו התוס׳ הלוני כור חטין ואני אתן לך לגורן אסור לחייסין שמא תתייקר אעפ״י שאז אין רגיל להתייקר ע״כ: ולעתי אין כור׳ התוס׳ לתת טעם למה אסו׳ כה״ג אלא רלו לתרץ מה שמרגיש׳ לפי פשט המשנ׳ דאיירי באין לו • א״כ אמאי קתני ואני אתן לך לגורן אסור דמשמע לטעמ׳ דאסור׳ משום דקבע לו זמן לפרוע לגורן • הא בלאו הכי אסור כיון דאין לו להכי קאמרי דהאי ואני אתן לך לגורן דרבותא נקטיה לומ׳ דאע״ג דאסור סגא בשא מפני חשש היוקר • ובגורן אין רגיל להתייק׳ והא כיון שקבע זמן הפרעון בעת שאין דרך להתייק׳ שרי קמ״ל דאפ״ה אסו׳ משו׳ דכו׳ הוא חיישינן שמא יתייק׳ וכל דאיכא שום חשש אסו׳: מעתה נראה לגם הרמב״ם מבין כן דברי המשנה • ומ״ה אחר שבאיה כל דיני אסורי הלוה׳ פא׳ בשא׳ באין לו ולא יגא השע׳ אי׳ בים לו בקביעו׳ זמן כת׳ משנה זו כלורתה לאשמועי׳ האי תנוס דאע״ג דלגורן אין החטין עשויין להתייק׳ • מ״מ לא נסתלקה חשש שמא יתייקרו • ואיך שיהיה סברת הרמב״ם היא לאסור בקובע זמן בין בים לו בין בינא השער • ולדיל׳ איכא למיל׳ כדלייקי׳ לעיל במאי דפריך ומי אמר רב הונא הכי אמאי לא אמר׳ אין לוין בקובע זמן ולוין בשלא קבע זמן ולתרץ כדאמרן: וראיתי לרב בב״י הביא תשובה להרשב״א ז״ל לא זכיתי להבינה וז״ל שאלת קהל שהוצרכו למעו׳ והלאמני׳ לוו מראובן מאה קפיזים של חטין בק׳ קפיזים לזמן ידוע לפרעו במעו׳ כמו ששוה לאותו זמן וכלי לעשות בהיתר נתן שאה א׳ חטים לקהל כדין לוין שתים על שער שבשוק מותר או לא • תשובה מותר הוא זה ואין כאן לוין שתים על שער שבשוק אלא ים לו שלא לוה עליה כמה שאין ואפי׳ למאן דאסיר בלוה שת׳ על שע׳ שבשו׳ בקובע זמן הכא שרי להא ים לו ע״כ: ואיב׳ לאחמוהי במ״ש לאפי׳ למאן דאסר בקביעו׳ זמן הכא שרי משום דים לו בשהרי האוסרי׳ בקביעו׳ זמן אף בים לו אוסרין ובהלי׳ כתב הרמב״ם אעפ״י שים לו מאותו המין או שהיה השער קבוע ה״ז אסר לגות פירו׳ בפירות עד זמן קבוע וכו׳ וליכא למימר דאו אי קאמ׳ דזוק׳ בחלא מיניהו או יגא השער או ים לו אז אסור לקבוע זמן • אבל אי איתנהו דמרוייהו לטבותא שיגא השער וגם ים לו מותר גם בקביעות זמן והיינו כלון להרשב״א • דהא ודאי אין להעלותו על לב • לכיון לטע׳ אסור קביעות זמן הוא משום לחיים׳ דכו׳ המלוה היא שיתייקרו החטי׳ בשעת פרעון וכ״ש לטעמא דיהיב הרשב״א גופיה דמ״ה דעתו שלא יוכל לפרוע תוך זמנו • א״כ מה יתן ומה יוסיף שיגא השער וגם ים לו לענין זה הרי לעול׳ דעתו על היוקר • ותו מאי דקאמ׳ ואין כאן וכו׳ הא תרוייהו לריכי: ושמא אפשר לומר דמאי דקאמ׳ ואפי׳ למאן דאסר וכו׳ אין כונתו דמאן דאסר בקביעות זמן הוא עצמו מתיר בים לו • אלא הכונה לומ׳ דאפי׳ אם אולי נולה לסברת מאן דאס׳ בקוב׳ זמן • אין מקו׳ להולו׳ לו אלא בפוסק על שער שבשק ואין לו ים פנים לאסור מהטע׳ שנותן

Digitized by Google

ברשבא שכונתו שלא יפרענו אלא לאותו הזמן כתשבו שאז יתייקר אבל ביש לו
לא נולם לסברתו לאסור אלא בלי ספק מותר הוא אלא שייך כיש האיטעמי
להא כשים לו סאה תשבי כאלו היא מעתה ברשו המלו וכן כל סאה וסאה
נמצא שהכל כשל מלוה הוא וכאלו מתזיק בו מעכשו • וא"כ מעפ"י שיתשו
שיקייקר בשעת הפרעון הא ברשו
מלוה יקרו כיון לתשבינן להו כאלו
הנביו ונעשה התלוק מתבא בדברי
הרא"ש ז"ל כלל אתרון מתשובותיו
ע"ש: וכתוב בספ' התשבו תלוש זה
ובו' להק' האתרוני' הסכימו לסברת
הראב"ד לאין קבישו' זמן אוס' כלל
בילא השע' או בים לו • ויש לרבינו
ירוחם בזה לשון מגומג' שכת' בנית
מ"ב בזה הסגנון וכ' רב אלפס ולוין
סתם ופורעין סתם על שער שבשו'
ונר' מדברין שאם לוה לזמן קרוב
שאסור וכ"ל הרמבם וכן הדין אם
יש לו שמותא אפי' לא ילא השער
בלא קבילת זמן ויש מקבגולי' שכתבו
שמותר אפי' לזמן קלוב וכ"כ הראבד
והרשבא מאחר שילא השער אם יש
לו אבל אם אין לו אסור לכ"ע בכל
ענין עכ"ל • וכתב הרב לא ידענא
מנ"ל לרבינו ירוח' שדעת הריף בזה
כדע' הרמבם: ויש עוד גמגום במ"ש ויש מקבגולי' שכתבו שמותר וכו' על
מאחר שילא השער אם יש לו וכו' • לכיון שילא השער היכי מתנה אם יש לו
ואום כשאינלו אפי' ילא השער והא ולאי לאפי' אינלו כיון שילא השער מותר
להראב"ד ולהרשב' אשלא שנאמר' שיש ט"ס ובמקו' מלת אם צריך להגי' או יאלו
וכונתו או אפי' לא ילא השע' היכ' ליש לו מות' ואם קאמ' אבל אשאינלו אסו'
שחוז' על הנום עצמו שאמ עליו יש לו להיינו כשלא ילא השע'; ועם שמלשונו
נראה היותו נוט' לסבר' הרמב"ם אינו אין לנו לא הסכמ' הרשב' והרא' והטו' לס"ל
כהראב"ד: ובאר הראש בתשוב' הנז' לאם אתר שלא יוכל לפרענו
על הזמן שקבעו אז ולאי אסור על סמך שער שבשוק להא טעמ' להא תשי
בהיני ובשילו אזל ליה אבל ביש לו מותר לטעול כל שאה וסאה שנתלם לו וכו'
כלכתבינן: גם מר רב יהולאי גאון כתב וכו' כפי הנראה מדברי רב יהולאי
מפר' פי' שליטי במה שאמרו בגמ' לוין סתם' לרהרמב' ופיעתו ז"ל פירושו סתם
בלא קבישו' זמן ולרש"י ופיעתו פירושו סתם סאה לפרו' סאה מבלי שיעשה
למים • ולרב יהולאי פירושו לוין סתם סאה מבלי שיפר' לו מה יפרע לו אם
סאה אם למים וכ"מ בינאלא הפירושי' לאפי' רש' והרמב' לוין סתם היינו על
שער שבשוק או בים לו • ואלו לפי' רב יהולאי ז"ל נראה מלשונו להיכא שלא
פירש מה יחזיר לו מותר אפי' לא ילא השער ואין לו • להא בתר הכי קאמר
אבל אם פירש לוה סאה אני מחזיר לך וכו' • ותלוש זה לא מלאתיו מבואר
בדברי הפוסקים ז"ל וראוי לחקור אם הוא מקובל אצל האחרונים ז"ל:
ומלשון הרמב"ם ז"ל היה נראה לדקדק בהפך זה שכת' וכן בשאר הפירות
לא יצוה אותו על עשה אותו למים ואם לוה ולא עשה אותם והוזלו
מחזיר לו פירו' כמלה שלו אם או כמשקל ואם הוקרו נוטל למים שהיו הלוה
ע"כ • משמע שלא מצא מקום להתיר כשלא ילא השער ואינלו אלא בשיעשו
למים • וכתב בהגיה דאם לא עשה למים יל המלו על התחתונים ואם כשברת
רב יהולאי ז"ל אפי' לא עשה למים יכול לפרוע פירות אף אם הוקרו כשל
פיר' מעקרא מה יחזיר לו • ויש לדקות זה הרמב"ם ז"ל לא קאי אלא אמאי
דקאמר ה"ז אסור לנו' סאה בסא' דהיינו שמפרש בהגיה שלוה סאה לפרוע
סאה ממש • והא קאמר לאין בזה תקנה אלא בעשיית למים ואה"כ להיכי
לא הוי סאה בסא' שלא פי' כלו' מה יפרע שמות' ומ"מ נראה לחדוש כי האי
אי הוה ס"ל לא הוה שתיק מיני' ולא הוה משתמי' לי' פוסק אחרון להעלותו
על ספר: ורבינו מביא דברי רב יהולאי על דברי רש"י וכתב גם רב יהולאי
וכו' כאלו שניהם אמרו דבר א' • והתרתב ביניהם מבואר ואינם מסכימים
יחד רק במה שאינם מפרשים לוין סתם כפי' הרמבם על בלאי קבישות זמן:
ומה"ש עוד רב יהולאי אבל אם פי' וכו' ולכא בשוק לא חטי ולא תרע' וכו' •
משמע לחלא מיניהו סגי או חטי בלא תרעא או תרעא בלא חטי • וזה
כדעת התוספו' דאקשו אהגיה דרב הונא לוין על שער שבשוק אמאי צריך
שער רק שיעלא פירות לקנות אפי' ביוקר וכתבו לאית דגרסי על פירות
שבשוק גם הגהות אשרי ז"ל כתבו כן לדעת רש"י ז"ל וכבר נתה זה הרב
ז"ל בב"י: וכתב הרב ב"ה מאי לכתבי הכי רבותא וכו': לדברי הרב ב"ה ז"ל
נתקשו בעיני ותחלה נשתלל לייסב כל קושיותיו על פי' הגאונים ז"ל ג' לא':
מה שתקשה לא ל"ל הא לרב הונא בפסקא לאין פוסקין על הפירות על
שילא השע' אלא בפסקא דסוף פרקין לא יאמר וכו' יל"ל להתיר' דסאה
בסאה הוא בתרי גווני חד לאית ליה לוה אעפ"י שלא ילא השער וחד בילא
השער אעפ"י שאין לו: וממסיתין לאומר הלויני עד שאמצא מפתח לפיכן
להיכא לאית ליה לוה אבל מהתם ליכא סוס ולפותא להיכא לאין לו
ולא השער אלא אית לן למילף מעמיקתא לכי היכי דמותר לפסוק היכ' לילא
השער מטעם לאעפ"י שאין לזה ותשבי כאלו החטים שבשוק הם ביד המוכר
ה"כ בעין סאה בסאה כיון שאין אסורו אלא מדרבנן • סרינן לוות על שער
שבשו' לכיון שהלו' יש לא לקנו' בשער קבוע אסיס לו מעו' להראבד או בהראבי

בספר החגרה' א"א חדוש זה לא מצאנו ולא שמענו מעול' אלא אם יש לו
על שער שבשו' לוה סאה בסא' סתם בלא עשי' דמי' אפי' לזמן קצוב ע"כ
ובמו כן פרש"י סתם שלא יקצוץ דמים לא בשעי' הלואה ולא בשעת פרעון
גם מור רב יהודאי גאון כתב לוין סאה ולא פי' מה יחזי' לו אם סאה אם דמי'
מות' אבל אם פי' לו סאה אני מחזי' לדולי' בשו' לא חטי ולא תרע' ולית ליה
ללוה חטי בלל אסור הא איכא חדא מינייהו שתי' והבי פסקו רבנן קשישי
קמאי: וכתב הרב ב"ה מאי דכתבו הני רבוותא' דלא אסרי' הא' בסא' דדך
הלוא' אלא היכא דליב' שער שבשוק והא דאמ' רב הונא לוין על שער
שבשוק סאה בסא' לא דיק' לן חדא דלא הוה ליה למים' לרב הונא בפיסק'
דאין פוסקין על הפירות עד שיצא השער אלא בפסק' בסוף
פרקין דהיינו לא יאמ' אדם לחברו הלוני כור חטין עוד היכי אמ' רב יהוד'
זו דברי ב"ה אבל חכמים אומרים לוין סתם ופורעין סתם היינו
דרב הונא מאי אתא לאשמועי' ותו כי אמרי' לעיל מה לי הקמה לי דמיהן
ופוסקין על שער שבשו' אעפ"י שאין לו יפרבי' מיתא דאמרי' אם יש לו מותר
ומשנינן התם הלואה הכא זביני ש"מ דלגבי הלוא' היכא דאין לו לא מהני
שער שבשוק ותו בעובד' דרב יזיף דינרי' מברתי' דר' חייא למה ליה לשנויי
רב דינרי הוו ליה • אפי' לא הוו ליה דינרין מותר סאה בסאה כה"ג דיצא
השער בשוק אלא לאו ש"מ דאפי' לשער שבשוק ואינלו אסור ללוות סאה
בסאה בתנאי אלא כדפסקי' לוין סתם ופורעין סתם בלא תנאי דכין דלא
קפדי

לתרוייהו: ומה שהקשה עוד מהיא לאמרינן לעיל מה לי הקמה לי דמיהן
ופרכינן מהך דהכא אם יש לו מותר ומשנינן סתם הלואה הכא זביני ס"מ גבי
הלואה היבא לאין לו לא מהני שער שבשוק • קושיא זאת היא נפלאה בעיני
להתם רבא הוא דקאמר התם הלואה הכא זביני והיינו משום למוקי מתני'
לקמני בכלואם יש לו מותר למשמע הא אינלו אסור: בהלוהו מעקרא מעו'
ואהא קאמר כיון דעקרא להלואה זו הוא מעות • מ"ה בעינים לו לאי אין
לו הוו כרבים משום להוי בשאור של מורה • אבל בהלואה שאה בסא' לאו
עלה קאמר רבא התם הלוא' לההיא כיון להוא הלואה בענין דרבנן • ולאי
לענין זה כזביני היא: ומאי לאיכא לעיוני הוא לפריך תו התם א"ל אביי
לרב יוסף אלא מעתה מותר ללוות סאה בסאה משום למאי אל חטי לאכלי
באכלבאי • א"ל התם הלואה הכא זביני • למשמע לאף סאה בסאה קרי לה
הלואה לגבי זביני ומשום להוא הלואה לא מהני בה
טעמא לחטי לקמי באכלבאי • ואי הוה מייתי הרב ב"ה מהכי היה
מקו' לקושייתו מש"כ בהתוא לעיל לא קרי הלואה אלא להלואה מעות •
אמנם אף היא לא תברא לכי פריך א"ה סאה בסאה נמי מותר וכו' אלא מלוה
על שער שבשוק או אית ליה פריך אלא בשלא ילא השער ואינלו לכיון לאזל יכן
בתר טעמ' דשבי עבוחך לפיזרא למצרי' א"כ גבי סאה בסאה נמי אע"ג דלא
ילא השער וגם אין לו ה"ל להתיר משום דא"ל מלוה שקיל מבוחך כו' לחטי
לא אלי באכלבאי ולמה יאסור בכה"ג: ואהא מפני דהאי טעמא לא מהני
אלא היכא דלא הוי אלוה ממש וסאה בסא' כשאינלו ולא ילא השע' הלוא'
ממש היא • דעל סמך מה נוחלו אלא ע"ל הלואה ממש ומ"ה אסור אבל ילא
השער אז יש לו לאו הלואה היא אלא הוי כעד שיבא בני אז שאמצא מפתח
ושוה למקח ואהני ביה טעמא דשקיל לטובחיך וכו' לחטי לא קאמי באכלבאי:
ובזה יתיישב מה שכתב הרא"ש ז"ל בפסקיו האי טעמ' לחטי קאמי באכלבאי:
גבי הא דלוין על שער שבשוק אע"ג דרב יוסף אמי גבי סאה בסא'
ואם לא כפי שאמרנו דבריו ז"ל ל"ע: עוד הקשה מעובדא דרב דפרק הזהב
דיזיף דינרים מברתיה דרבי חייא לאפ' ליה לשנויי רב דינרים ה"ל אפילו לא
הוה ליה דינרי מותר כי האי גוונא סאה בסא' כשיל' השער בשוק: ולא ידענא
מאין נכרית דבשעה שלוה רב הדינרים היה להם שער קבוע להא כיון לבסוף
אייקר דינרי נראה שהם עשויים להתנות מיוק לזול ומזול ליוקר והם ממש
כפירו' ואם כן מי המונ' שנאמר דבשעה שלוה לא היה להם שער קבו' באופן
שאין בכל מה שהקשה הרב ז"ל דבר עצמי ראיה מכרע לסמו' סבר' כל אינך
רבוות' ז"ל: ועתה אבא למה שפירש הוא ז"ל לאפי' לשע' שבשו' ואינלו אסור
לו' סאה בסא' בתנאי אלא כדפסקינן לוין סתם ופורעין סתם בלי תנאי לכיון
לל' קפדי מוף' וכו' ויקשי' לי בהא טוב' ראשונ' מדקאמ' לאפי' לשע' שבשו' ואין
לו אסור לו' בתנאי אלא כדפסקינן לוין סתם בלא תנאי וכו' • משמ' דבל' תנאי
שרי אעילו באין לו • ובולאי לדיליה אין יציאת השער מעלה או מוריד כלל:
והשתא הא דקאמר רבי יצחק יש לו סאה אתה לוה עליה כמה סאין • היפי
למי אי בשלא התנה לפרוע אלא לוה סתם • אם כן אותה סאה נמי לא היה
לריך שיהיה לו לכיון שלוה בסתם בלא תנאי אפילו אין לו שרי ואי כשפירש
סאה בסאה דהיינו לפרוע לו גם כן חטים ממש • א"כ כי אית ליה סאה נמי
מאי הוי • דהא פיון דהתנה הוה ליה כבני חבורה לקפדי שאומר הוא ז"ל
אלא הותר אלא כשאינן מקפידים זה על זה • ואין ספק לאי מה שמקפידים
הוא סבת האסור אין תקונו מה שיש לוה סאה למאן לאסר במקפידים אף
בים לו אסר: שנית בעקר טעמו לאי קפיד אפרעון אסור משום לסוי כבני
חבורה שמקפידין חימא דהא א"ר יהודה אמר שמואל בני חבורה המקפידים
זה ע"ז עוברים משום מדה וכו' וכדברי הלל אף משום רבית • משמ' דלוקא
להלל עוברין משום רבית אבל לרבנן אע"ג דקפדי אינן עוברין בזה •
ומשמע גופיה קאמר לעיל זו דברי הלל אבל חכמים אומרי' לוין סתם
אלמא ע"כ רבנן לפליגי עליה דהלל ואמרי לוין סתם ופורעי' סתם אפילו

לפאר רבוותא"ם ז"ל כאלו הם ביום שלוה וכאלו נחלטו למלו' ומפני זה קובע
בגמר' מימרא זו דלוין על שער שבשוק אמתני' לאין פוסקי' על הפירו' עד
שילא השער משום דקתני ילא השער פוסקין אעפ"י שאין לזה יש לזם להיינו
טעמא דסאה בסאה: ובמ"ש יתורץ נמי מה שהקשה עוד היכי אמר רב
יהודה אבל חכמי' אומרי' לוין סתם
ופורעי' סתם היינו לרב הונא ומאי
אתא לאשמועינן • דלא היינו הא
כי רב יהודה אעפ"י שהיה רבו רב
הונא קדם באמרו זה לרב הונ' והוא
לא אמרו אלא מהטיא מחני'
דפליגי בה הלל ורבנן וכיון דהיתר'
דמתני' הוי בתיה לים כדאמריכן •
ה"א להא דאמ' רב יהודה אבל חכמי'
אומרים לוין סתם ופורעין סתם •
היינו לוק' בתיה ליה ולאפוקי מהלל
דאמרי דיעבד אמי' אבל לאשמעי
מינה דאף בדלית ליה מיה' היתרא
היכא דילא השער ואתא רב הונא
ואשמועינן מטעמ' דמתני' לאעפ"י
שאין לזה יש לזה וכו' דאף בכה"ג
מותר: ואע"ג דהרי"פז ז"ל קאמר
עלה דההיא דרב יהודה הני תרי
גווני דהיתרא היינו דלפי האמת
ולקושטא דפסק הלכה איתנהו
לתרוייהו: ומה שהקשה עוד מהיא דאמרינן לעיל מה לי הקמה לי דמיהן
ופרכינן מהך דהכא אם יש לו מותר ומשנינן סתם הלואה הכא זביני ס"מ גבי
הלואה היבא דאין לו לא מהני שער שבשוק • קושיא זאת היא נפלאה בעיני
דהתם רבא הוא דקאמר התם הלואה הכא זביני והיינו משום למוקי מתני'
דקתני בכלואם יש לו מותר למשמע הא אינלו אסור: בהלוהו מעקרא מעו'
ואהא קאמר דכיון דעקרא להלואה זו הוא מעות • מ"ה בעינים לו דאי אין
לו הוו כרבים משום להוי בשאור של מורה • אבל בהלואה שאה בסא' לאו
עלה קאמר רבא התם הלוא' דההיא כיון דהוא הלואה בענין דרבנן • ולאי
לענין זה כזביני היא: ומאי דאיכא לעיוני הוא לפריך תו התם א"ל אביי
לרב יוסף אלא מעתה מותר ללוות סאה בסאה משום למאי אל חטי לאכלי
באכלבאי • א"ל התם הלואה הכא זביני • למשמע דאף סאה בסאה קרי לה
הלואה לגבי זביני ומשום דהוא הלואה לא מהני בה
טעמא לחטי לקמי באכלבאי • ואי הוה מייתי הרב ב"ה מהכי היה
מקו' לקושייתו מש"כ בהתוא לעיל דלא קרי הלואה אלא להלואה מעות •
אמנם אף היא לא תברא לכי פריך א"ה סאה בסאה נמי מותר וכו' אלא מלוה
על שער שבשוק או אית ליה פריך אלא בשלא ילא השער ואינלו לכיון לאזל יכן
בתר טעמ' דשבי עבוחך לפיזרא למצרי' א"כ גבי סאה בסאה נמי אע"ג דלא
ילא השער וגם אין לו ה"ל להתיר משום דא"ל מלוה שקיל מבוחך כו' לחטי
לא אלי באכלבאי ולמה יאסור בכה"ג: ואהא מפני דהאי טעמא לא מהני
אלא היכא דלא הוי אלוה ממש וסאה בסא' כשאינלו ולא ילא השע' הלוא'
ממש היא • דעל סמך מה נוחלו אלא ע"ל הלואה ממש ומ"ה אסור אבל ילא
השער אז יש לו לאו הלואה היא אלא הוי כעד שיבא בני אז שאמצא מפתח
ושוה למקח ואהני ביה טעמא דשקיל לטובחיך וכו' לחטי לא קאמי באכלבאי:
ובזה יתיישב מה שכתב הרא"ש ז"ל בפסקיו האי טעמ' לחטי קאמי באכלבאי:
גבי הא דלוין על שער שבשוק אע"ג דרב יוסף אמי גבי סאה בסא'
ואם לא כפי שאמרנו דבריו ז"ל ל"ע: עוד הקשה מעובדא דרב דפרק הזהב
דיזיף דינרים מברתיה דרבי חייא לאפ' ליה לשנויי רב דינרים ה"ל אפילו לא
הוה ליה דינרי מותר כי האי גוונא סאה בסא' כשיל' השער בשוק: ולא ידענא
מאין נכרית דבשעה שלוה רב הדינרים היה להם שער קבוע להא כיון לבסוף
אייקר דינרי נראה שהם עשויים להתנות מיוק לזול ומזול ליוקר והם ממש
כפירו' ואם כן מי המונ' שנאמר דבשעה שלוה לא היה להם שער קבו' באופן
שאין בכל מה שהקשה הרב ז"ל דבר עצמי ראיה מכרע לסמו' סבר' כל אינך
רבוות' ז"ל: ועתה אבא למה שפירש הוא ז"ל לאפי' לשע' שבשו' ואינלו אסור
לו' סאה בסא' בתנאי אלא כדפסקינן לוין סתם ופורעין סתם בלי תנאי לכיון
לל' קפדי מוף' וכו' ויקשי' לי בהא טוב' ראשונ' מדקאמ' לאפי' לשע' שבשו' ואין
לו אסור לו' בתנאי אלא כדפסקינן לוין סתם בלא תנאי וכו' • משמ' דבל' תנאי
שרי אעילו באין לו • ובולאי לדיליה אין יציאת השער מעלה או מוריד כלל:
והשתא הא דקאמר רבי יצחק יש לו סאה אתה לוה עליה כמה סאין • היפי
למי אי בשלא התנה לפרוע אלא לוה סתם • אם כן אותה סאה נמי לא היה
לריך שיהיה לו לכיון שלוה בסתם בלא תנאי אפילו אין לו שרי ואי כשפירש
סאה בסאה דהיינו לפרוע לו גם כן חטים ממש • א"כ כי אית ליה סאה נמי
מאי הוי • דהא פיון דהתנה הוה ליה כבני חבורה לקפדי שאומר הוא ז"ל
אלא הותר אלא כשאינן מקפידים זה על זה • ואין ספק לאי מה שמקפידים
הוא סבת האסור אין תקונו מה שיש לוה סאה למאן לאסר במקפידים אף
בים לו אסר: שנית בעקר טעמו לאי קפיד אפרעון אסור משום לסוי כבני
חבורה שמקפידין חימא דהא א"ר יהודה אמר שמואל בני חבורה המקפידים
זה ע"ז עוברים משום מדה וכו' וכדברי הלל אף משום רבית • משמ' דלוקא
להלל עוברין משום רבית אבל לרבנן אע"ג דקפדי אינן עוברין בזה •
ומשמע גופיה קאמר לעיל זו דברי הלל אבל חכמים אומרי' לוין סתם
אלמא ע"כ רבנן לפליגי עליה דהלל ואמרי לוין סתם ופורעי' סתם אפילו

בחגרה

Digitized by Google

במקפידי נקמא מ"כ ממיל מפילו בתנאי להיו כמקפידין ברי • אלמא האי
סתם אין פירושן בלי תנאי • שלישית במאי דקאמר דרב ליזיף ליזרין לוה
סתם ולא רצה לפרעם וחשש לרבית תמיהנא מלחא מי לוה סתם בלי תנאי •
למאי מיצטריך לגמוי דב ליזרין ה"ל דמסמע מי לאו לאיס ל"ס הוה אסור •
לימא רב לוה סתם ולא הוו כקפדי:
רביעית במה שפיר ההיא דרב
הונא לווין על שער
שבשוק כפי רש"י בלשון ראשון לווין
מעות לפרוע חטין כשער שבשוק
וכו' איכא לאקשויי לדידיה על
הדרך שהקשה על הגאוני לפירוש
ה"ל לגמרא לקבוע מימלא דרב
הונא אמתני' בתריית דסוף פרקין
ואנן נקשה לפי פירושו איפכא דאי
בלוה מעות אמירי לא הוה ליה
לאחויי על משנת אין פוסקין על
שער שבשוק למיירי במכר • אלא
אמתניתין קנייה דריש פרקין דקתני
לקח הימנו חטין בדינר זהב הכור
וכהשער וכו' לאיקי לה רבא בשהלוה
לו מעות ואח"כ נותן לו לפרעון חטין
אהא ה"ל לאחויי הא דרב הונא דהוי
ממש כה"ג הלוה למעות ופרעון
חטין: חמישית דהאי לווין על שער
שבשוק לדידיה ע"כ פירושא הוי כדכתב רש"י ז"ל דקאמר ע"א שאם לא
אשל' לך מעו' עד זמן פלו' אתן לך פירו' כשע' של עכשו וכו' • הרי שהתנ'
בפי' וקפיד על הפרעון: ויש להפלא לדידיה כשהלוה היא פירות אי קפיד
על הפרעון אסור ליקח פירות כשער של עכשו' דהיינו כשער החטין שהלוה
לו משום דאפשר שיתייקרו מז • וכשהלוה מעות אע"ג דקפיד אפרעון ומתנה
אאם לא יתן לו מעות יתן חטים כשער זה יהיה מוסר אף על גב דאיכא
למיחש שמא מז יתייקרו • זה ודאי דבר זר אין הדעת סובלו שתהא הלואת
פירות חמורה מהלואת מעות הן אמת דבהא איכא למימר לייאב קלת לדיון
דאפשר שיפרע מעות הוי כמו לא אחד ברבית • אבל שאה בשאה ע"כ יפרע
שאה • ואין הדבר יוצא מידי זרות : מכל אלין דאמרינן ראה דלקו
יתהו הפוסקים ז"ל להחזיק בפי' בה"ג והגאונים ז"ל וסברתם ולא כמו שפי'
הרב ב"ה ז"ל אלא כל שיצא השער אע"י שאינן מותר הה"ל כעד שיב' בני:
ואמנם אם שער זה לריך שיצאו בו הלוה והמלו' או מ' מהם או לא: בזה כתב
הרב ז"ל בב"י שהרמב"ם ז"ל הלריך שיהיה השער יצוע לשניהם וכו'
אבל מתשובת הרא"ש שכתב רבינו בסוף סי' זה משמע דלא בעי ידיעה כלל
שהרי לא הלריך אלא שיבר שיצא השער או שהיה לוה שאה מ' ואלו ידיעת
השער לא נזכר כלל בדבריו • ואע"פ שבתחלת התשובה כתב אם היה שער
יצוע במקו' שהלוהו משמע מחיד לשונו דלאו למימר שלריך שיהי' השער יצוע
ללוה או למלוה אלא שיהי' יצוע שבאותו מקום היה שער יצוע וקבוע ע"כ •
ורא' שדעתו ז"ל לומר שהרמב"ם והרא"ש ז"ל פליגי להרמב"ם ז"ל לריך
ידיעת הלוה והמלוה ולהרא"ש לא • ואם היה כן לא הוה משתמיט הטור
מלומר שברא הרמב"ם ושאביו הרא"ש ז"ל תולה עליו כי כן דרכו להביא
מחלוקתם ברוב המקומות • וכי היכי דקאמר להרמב"ם לא תהיר אלא היכא
דלא קבע לו זמן • וא"א ז"ל לא תלה בזה • ה"נ הא"ל שהרמב"ם לא תהיר אלא
בידיעת לשניהם והרא"ש לא הלריך כן: ע"ב אפשר לי לומר להרמב"ם והרא"ש
לא פליגי וכל חד מינייהו מודה בדין האחד להרמב"ם מיירי בתחלת הלואה
לתת היתר שיוכל ללוות הש"ה בלי שום חשש ולהכי קאמר דלהיתרא ללות
בתחלה בעינן שיהיה יצוע לשניהם' דאם אינו יצוע לאחר מחשש נמלא לאפשר
דמחכיון להלוות או ללוות ע"מ לקבל או לפרוע תעיים בזמן היוקר וכיון
שנתכוון איזה מהם לשם רבי' אסור כדכתב הרב ז"ל • ובזה גם הרא"ש יודה
להתיר מעקרא ידיע' שניהם בעינן • והיינו דקאמ' באומה תשוב' ואפילו
אין ללוה חטיוילא שער קבוע שהחטה נמכרת בכל מקום בשער יצוע בעיר
מוחר ללוות על סמך שער שבשוק וכו' ומלא סמך ולאי הוראתה על שהמלו'
והלוה הם סומכים עצמם על שער השוק ואם אינו יצוע לשניהם היאך סמכו
עליו • אלא כונתו שכיון שהוא יצוע לכל הם סומכים על השער ומ"ה הוא
מוחר לכתחלה ללוו' על סמך זה • אך אם אולי לוה האה בשאה בזמן שילא
השער ולא ידעינן אם היה יצוע לשניהם • או אפי' הוא יצוע שלא מודע להם
בהא נהי דאסורא עבדי ללוות ולהלוות בלא ידיעת ידיעת השער דאיכא
חששת מחשבת רבית • מ"מ הא מיהא ילא השער • וכיון דאי לא ילא השער
כלל אינו אלא רבית ואין מוציאין משום חד מינייהו • השתא ליל' השער
ולפי האמת בהיתרא עבדי אלא שלא יתברר שכיונתם לכך בהליה קי' עפי
מהערמה וכ"ש מאבן לחתם הערמה מבוארת שכונתם להעלים • והכא
לאו דבר היא דמחשבתם לרבית דאפשר נמי שאינו אלא הלואה חן בעלמ'
לכך הם מעוחלים לזול כמו ליוקר ומ"ה קאמ' הראש בעינן דעל המלוה
לברר שהיה שער קבו' בעיר ואז יגבה חטיו לטעמ' לחטי מי קלחי באכלבאי
טענה אלימתא היא כלכתב בפסקיו ולא מיחיא לה אלא כשהיא בהלואה
ממש דהיינו כשלא ילא השער כלעיל • והרמב"ם לא יתלוק בזה •
ולפ"ז לריך שנאמ' שמ"ש הרמב"ם ואם לוה ולא עשה אותם והוזלו מחזיר

לו פירות ואם שוקרו נותן למיס וכו' • אתלוק' דלא ה"ל מאותו המין ולא
ילא השער קאי ולא אתלוקה דלא יצעו שער השוק: ועם שאין זה יולא מידי
דוחק אפשר לסבלו כי היכי דלא נעביד פלוגתא תלתא ולהעות שבר ומ אלו
הגאונים : והיותר נכון אלני שלבי הרמבם הם כפשוט' לכל שלא ידעו
אסור • והרא"ש דקאמ' שיבר'
המלו' שהיה ידוע לאו למימר'
דלא"ג שהם לא ידעו בו מוהר אלא
כונתו שיבר' המלוה שהיה אז שער
קבוע • ובהבי אמרינן ולאי כיון
שילא אז השער ממילא ידעו בו
ובהיתר עשו לשם שער קלא אית
ליה ומ"מ להוביח ולהבי' שוס ראיה
על הסליל שיאמ' שלוה שאינה מהם
לא ידע אז השער למאן נוכח
ומלרבא אנן שהלי שהוא נודע לכל
וכן אם יברר שהיה לו אז • שחמת
דמלתא היא שהולישו שיש לו דלא
שביק אינש איתרא ואכיל אסורא:
ב הענין השני שהוא מוחר
וכו' • מ"ש ולא קבע
עמו זמן לדעת הר"ם ז"ל כבר
נתבאר לעיל ומ"ש ואפי' היתה לו
שאה מ' וכו' בלף ע"ה ע"א כתבו
התוס' וריב"ן פי' דביתר אין יכול
להלוות אלא כמו שיש לו ובזה אח"ז דו קא' ברי • ומיהו בהא מודה ריב"ן
דאפי' יתן לו ביתר ואמר קני בזה אח"ז ברי דבבר לא מסתמא' קופך ביתר
וברי כמה טפין • ומיהו נראה דא"ל לדקדק אלא לוקח הרבה בבת א' לרבי
יצחק דאותה טפה יכול להיות כנגד כל טפה וטפה ע"כ • וכפסקו האחרוני'
דאין לדקדק בזה :
והרב דב"י הביא לשון הרב המגיד' ז"ל ברים הזהב דמהתם משמע שאפי'
לא אמ' לו עד שיצא בני אז שאמל' מפתח כיון שיש ברשותו ואדעתא
דהכי עביד ברי : וכתב עליו ז"ל ולא ידענא מאי קאמר דהא פשיטא וכו' :
הנה הוא ע"ה ברותב שכלו לא ידע מאי קאמר מהטעם פשיטות • ואני
בעניותי לא זכיתי להבינו מפני שלא נתברר לי טעמו • כי כפי הנראה'
כונת הרב המגיד ז"ל היא לומר דכל שיש ברשותו של לוה מאותו המין אפילו
פי שלא אמרו למלוה שיש לו באופן שלא ידע הלוה מזה ואיכא למימר שמא
נתכוון המלוה לשיפרע לו בזמן היוקר ויהיה אסור כדכתב הרמב"ם ז"ל
גבי ילא השער ואין לו שאם אינו יודע לשניהם אסור מ"מ קמ"ל דברי כיון
דסוף סוף יש לו והלו' אדעתא דהכי עביד: והשתא לפי מאי דאמרינן לעיל
דאולי גם הרא"ש ז"ל יקבל הברא זו של הרמבם יקשה לרב הגמקי • מ"ש
דגבי יש לו אפילו לא ידע המלוה מותר ובילא השער לא הני בלאו הכי:
ועל דברי הרמב"ם ז"ל גופיה לריכינאו לאייק למה באר בילא השער שלריך
שידעו כן שניהם ולא באר גבי יש לו: ואשר לומר ע"ל התלוק דטעם
ההיתר בשער שבשוק הוא משום דהא חטי בהיני ובשילי • ואם ירצה יכול
לקנות מן הסוק • כיון שהבבר תלוי ברצון ע"כ לריך שידע הלוה שילא השער
ולאיכא חטי בהיני ובשילי דאי לא ידע היאך יאמר אי בעינא
זביונא בשוקא והואיל והלוה לריך בהכרח שידע • גם המלוה
לריך שידעהו כי היכי דלא ליכוון הל מנייהו לרבית • ובש לו כעם
ההיתר הוא משום לכל שאה וסא' חשבינלה כאלו היא נחלק' למלו' ויהך
מלה לאו ברצון ואפ"ל אלי' לכל שהו' ברשותו של לו' ממיל' נעם' כאלו הוא ברשו'
מלו' ואין כאן מקו' לדיון' והשתו בזה הלוה והמלוה וכל זה לחוש: והיב' דאיתי
ליה לדוה פירי בפקדון ביל אחר כתב הרב ז"ל בב"י דאפשר לחפי' יש לו לכל
איכא דאיתא ברשותא דמריה איתא • ותדע דאל"כ ליסמעינן דאיכא דאיתא ליה פקדונא מינה הוה שמעינן דאיתא ליה אסרא במב"ם עד כאן
ובלי ספק דינו ז"ל אמת דהא כתב הרמבם ז"ל פנ"ב מה"מ מטלטלין שמקב'
אות' לאסעל הקרק' אם אינ' ברשו' המוכר או הנותן לא קנה שאין אדם מקנה
דבר שאינו ברשותו מי שהיה לו פקדון ביל אחר ה"ז מקנהו בין במב' בין במתנ'
לפי שהפקדון ביל בעליו הוא וכו': אלמא כל שהוא מופקד ביל אחר חשבינן
כאלו הוא ביל המפקיד: ואיבא למידק א"כ כי קתני מתני' אכל אומ' הלוני על
שאמלא מפתח אז עד שיבא בני דהוי ברשותו ממש ליסמוכי' רבותא דאפי' יש
לו פקדון ביל אחר יכול לומר הלוני עד שיחזרו לי פקדוני: ואפשר לומ' דהך
מלתא דפקדון לאו פסיקתא היא דאם כפר בו הנפקד לאו כשלו הוא כדכתב
הרמבם ז"ל • ואי הוה תני דילא בפקדון היה לריך לחלק בין כופר לאינו כופ'
מ"ה תני עד שיבא בני דפסיקא ליה • ומינה נדון נמי • דכל שהוא חשוב
כברשותו דרי:
ג ופיסקא וכן היה הלל אומר וכו' • מתלקח זה שמביא רבינו בין הרי"ף ז"ל
ובעל המאור וביעתו ז"ל הזכירוהו רוב האחרונים ז"ל דלהרי"ף
אף בכרות בעינן ילא השער או יש לו ולרב בעל המאור ז"ל כיון שהוא דבר
מועט לא החמירו בו חכמים כ"כ: והרב הגמקי ז"ל באר יותר טעם ההיתר
בשם רבינו האי ז"ל בתשובה דשאלת ככר שהוא דבר מועט ולא בעינן שער
שבשוק שאפ"ל שאין לזה מידי להו אזבל כל יומות השנה וכ"כ הראב"ד
ז"ל לאעפ"י שאין לה שרו רבנן אמו' דמלתא זוטרתי היא ואכיל לאזופי
תלא

Digitized by Google

חלת מחברתה • ת"ל משום דלא קפדי שכנים אהדדי בהא מלתא על כאן : וכל זה נכלל בדברי הרב בעל המאור סמבית רבינו וליכא למידק לפי הטעם הנני שכתב הראב"ד ז"ל משום דלא קפדי שכנים אהדדי בהא מלתא דמסמע הא קפדי אסור • הא קאמר שמואל בני חבורה המקפידים זה ע"ז עוברים כדברי הלל אף מכוח רבית דמסמע דלרבנן ע"ג דקפדי מין עובדי מזו רבי ילדי ה"ק בני חבור דבעלמי הם רגילי להקפיד זה על זה בעקר הדבר קסבר הלל דמסתמא אפלגין מה שהוא יותר בשעת פרעון קפדי • ומ"ה אסור משום רבית • אבל רבנן סברי דאע"ג דבעלמא הסמקפידי על העקר הכא שהות דבר מועט מה שהוא יותר בשעת פרעון לא קפדי בו משו' רבית וקרוב לזה כתבו התוס' :

ד וקי"ל כר' ינאי דאמר וכו' • בדף ס"ג ע"א ומ"ש רבינו ואף על גב דזוזי יהיב וזוזי שקיל ומחזי כרבית שרי וכו' • הוא מחלקת רשב"ם ובעלי התוספו' ז"ל שכתבו רבינו ומוכל דלה לומ' לוקח יין • אבל מעות אסור ואין נראה לר"ת דבפרק הגזל גבי רב כהנא זבין כיתנא וכו' • ורבינו ז"ל נמשך אחר סברת ר"ת ז"ל מהתי' דהגזל • אבל הרא"ש ז"ל פסק כרשב"ם ז"ל שכתב וכ"ל פירש רשב"ם עקר דאי ס"ל דר' ינאי שרי למשקל דמי מ"ל לגמ' דרב אסר למשקל אף פירי דפריך ליה מברייתא דר' אושעיא דילמא לא פליג עמיה דר' ינאי אלא בזוזי דמחזי כרבית • הלכך נראה דר' ינאי לא שרי אלא בפירי ובהא פליג רב עליה • והא דקאמר רב לטעמי' משום דרב מחמרי באמר' ולא מצינו מה יאמר בפיר' רבי ינאי בפרעון מעות אלא שאנו מדקדקין מתוך הסוגיא דשמעתין דר' ינאי מודה בפרעון מעות • הלכך ניחא ליה למימר רב לטעמיה דאסר אף בפרעון פירות וכ"ש זוזי ע"ל כאן : ויש לי לדקדק על דבריו ז"ל דאדייק דלא פליגי אלא בדמי שהם פירות ולא במעות ממש דקא פריך דרב וכו' מדעדיפא מינה ה"ל למיד' דקאמר רבא ס"מ מדרבי' אושעיא איתא לדרבי ינאי דאמר מה לי הן מה לי דמיהן • דאלמא רבי ינאי לא התיר אלא בדמים שהם פירות • דאי תימא אף במעות התיר מ"ל לרבא דהלכה כר' ינאי מדר' אושעיא דילמא ע"כ : לא שרי ר' אושעיא אלא פירות אחרים אבל דמים ממש לא • אלא ודאי אף ר' ינאי בפירות דוקא קאמר • ובלי ספק דעדיפטפי לאוכותי מכח פסק דדין דמפיק רבא מהכרח ברייתא דר' אושעיא • מלאוכותי מכח דברי המקשן דאיכא למדחי אולי קיים לי' לרב אכולא מלתא פליג עלי' דר' ינאי • ותו קשה בעקר דיוקו ז"ל דמכ"ל למקשן וכו' • דאם איתא דיש מתוס להקשות למקשן מכ"ל לומר דרב פליג נמי אפירות כדי להקשות וכו' • לא ידעתי איך נסתלק קושי זה מהמקשן דאכתי השתא נמי נקשה לו מכ"ל לדבי ינאי דוקא בפירות מתיר ולא בדמי' ממש כסתם לשונו דמא דרב בפירו' נמי אסר ונפרוך עליה מברייתא • דילמא ר' ינאי אף בדמי' ממש התיר ואהא פליג עליה רב ולא תקשי עליה מרבי אושעיא • דהא רב בשלילה דקאמר אין עושין אמר' בדמי' סתם קאמר ולא פירוש ור' ינאי נמי בחיוב דקאמר מה לי הן מה לי דמיהן סתמא קאמר • ומאי אולמינן דהאי ליטנא דר' ינאי דלא נקשה עליה מגליה דלא קאמ' דמי' ממש • מגיסנא דרב דקאמר עלה הרא"ש ז"ל דילמא לא פליג אלא בדמי' • וכ"ש לפי מ"ש אח"כ הרא"ש בהדיא בהגזל דלא מצינו בפי' מה יסבור ר' ינאי בפרעון מעות וכו' • אלא ע"כ לומר דמדמקשה • מסתמא ידע דר' ינאי דוקא בפירות קאמר • א"כ לר"ת נמי נאמר דמסתמי ידע דרב אפירות נמי פליג • ומה גם דלעולם הסתמיות מורה על הכולל מעל הפרטי : ושמא איכא למימר בהא ע"ל הדוחק דמדקאמר רבי ינאי מה לי דמיהן בכנוי • ולא קאמר מה לי הן מה לי דמים סתם כלשון רב משמע דר"ל מה לי הן מ"ל דבר שיהיה כמו הדמים שלהם והיינו ודאי פירות דאלו מעות הי"ל דמים סתם אלא דלפ"ז נדוק איפכא מגיסנא דרב מדקאמר ואין עושין אמרה בדמי' ולא קאמר בדמיהן משמע דדמים ממש קאמר : גם מ"ש דהא דקאמר בהגזל רב לטעמיה הוא משום דלא מצינו בפי' מה יאמר ר' ינאי בפרעון מעות וכו' • הוא דוחק גדול ומפורסם דהיכי חיסק אדעתין דהמקשן דפ' הרבית ידע בפיר דרבי ינאי לא התיר אלא בפירות ולא במעו' ממש ומ"ה הקשה לרב • והחדרן דהגזל דהוא סתמא דגמ' לא ידע מה יסבו' ר' ינאי במעות בלי ספק דבר זה זר מאד • ועוד נראה שאם נראה לתא איזה הכרח למקשן מגליה לרב אף למשקל פירי אסר • מוכל לומר דממאי דלייקינן בחתלת דבריו בדברי רבא דקא לייק • דכיון דממאי דשרי ר' אושעי' בברייתא פרעון פירות לא רבא דאית לר' ינאי דאמר מ"ל הן מ"ל דמיהן אלמא כל שהות שוה כמו פירות דפסק מקרי דמיהן ל"ש פירות אחרים לא

לוין סתם ופורעין סתם • ובתב הרי"ף ז"ל ודוקא על שער שבשוק ברב הונא דלעיל אי נמי היבא דאית ליה מהתוא מינא בדתני רבי חיי' לסיועי לרבי יצחק טיפת יין אין לו וכו' : ואמרינן נמי בפרק חזהב רב יוסף דינרי מברתיה דרבי חייא ואיקור אתא לקמיה דרבי חייא א"ל זיל חב ליה דינרין תקלין וטבין אא"ב טבעא הוי שפיר אלא א"א פירא חוי סאה בסאה ה"ל ואסור ופריק רב דינרים הוו ליה וכיון דאית ליה נעשה באומר לו הלוני עד שיבא בני או עד שאמצא מפתח ע"ב ובתוב בספר המאור שאינו נראה כן אלא לוין סתם ופורעים סתם ואפי' שלא על שער שבשוק דבשאלת כבר לא חיישינן ולא מידי ששברו ופתחו דבר מועט ועוד הרי מצוי תדיר ובתוב בספר כתו' שם אני כתבתי בדבריו ומסמכתי דברי מפרק שואל אדם ונראין הדברים שאף שער שבשוק לא נבעי לכבר אחד ופוק חזי מאי עמא דבר ע"ב ולעולם אסור ללות סאה בסאה אלא אם כן יש לו בידו פירות מאותו המין או יצא השער ויש לו מעות כפו שבתבנו בשם הראב"ד ז"ל למעלה

הא לא יצא השער אסיר אף על פי שיש לו כמה מעות :

ד וקי"ל כרבי ינאי דאמר עושין אמנה כין בפירות בין בדמים ומקבל הפירות או הדמי' שישוו הפירות בשעת פרעון ואעפ"י שנתיקרו ואע"ג דזוזי יהיב זוזי שקיל ומחזי כרבית שרי דאמרינן מה לי הן מה לי דמיהן דקי"ל כותיה דרבי ינאי דאמר מה לי הן מה לי דמיהן דוקא פירות הן עצמן מה לי דמיהן הילכך בשעת פרעון יכול לשאול ממנו פירותיו או הדמים שישוו וכי היכי דאי אית ליה סאה לוח עליה במה דאין הכי נמי אי אית ליה דמים שרי כיון שיצא השער ודגרסינן בפרק הגזל קמא גבי רב פחנא דיהב זוזי אביתנא ולבסוף ביתנאי איקור וזבנינהו מרותא א"ל רב זיל חזי אי כי מזבני לכי תנא אמרי הא ביתנא דרב כהנא שקול זיל ואי לא מחזי כרבית ואסיר ולית הא דרב לטעמיה דאמר עושין אמנה בפירות ולא בדמים ולית הא הילכך בין בפירות בין בדמים מות' לו ליקח ואין בו משום רבית :

ה ודוקא מעות מצויין בידו השער אבל אם אין לו מעות ויש לו קרקעות אומיני סחורה בביתו שצריך אדם למכור קרקע שיוכל אדם לקנות בהן פירות אין זה נקרא יש לו דהיישינן דילמא אדהכי והכי דאזיל וזבין לנכסיה דידיה לא משכח

סגא מעות ממש • דאי לאו הכי היכי ילף מדר' אושעיא דאיתא לדר' ינאי כיון דר' אושעיא לא איירי אלא בפרעון אלא ודאי מינשום הפרש בין פרעון פירות לפרעון מעות שהכל מ' וכלהו דמיהן מיקרו • ומ"ה פריך לרב דודאי כל מה שיסבור במעות יסבור בפירות שהכל מ' : ורוב הפוסקי' ז"ל הסכימו לסברת ר"ת ז"ל להתיר שהרי הרב המגיד ז"ל הביא כן בשם הרא"ה ז"ל וגם המרדכי ז"ל כתב מסקנת כר' ינאי דאמר מה לי המן ז"ל דמיהן ומ"כ מותר לתת מעו' באמנה בשער שיצא בשוק ע"מ לקבל הן פירות הנמצאת ואפי' אם יוקרו ולא נאמ' כיון דזוזי יהיב וזוזי שקיל מתני

הטופיינא רבית על כאן :

ועתה נתקשתי במה שרמיזתי בהגהת מרדכי גבי המלוה מלוה ליהיב זוזי לקירמה וכו' שכתבו בזה הלשון ולוק' דיהי' להו הנהו קירמי דאיתנהו בשע' פסו' דמים אבל אי זבין להנהו דהוו ליה בשעת פסוק לאנים ולהאי גברא יהיב אחריתא אסור ע"כ ואתמה' דכיון דהנהו קירמי נופייהו שרי למיה' כי מכר להו ויהי' אחריני בתרייהו מאי הוי • הרי הן דמיהן של הראשונים ומה לי הן מה לי דמיהן • דמ"ש מכיתנא דרב כהנא דזבני ליה מרותא • ודוקא רב אסר למשקל זוזי אבל לר' ינאי היה מותר והוא ממש כענינא דהנהות ובהא אפי' רשב"ם והרא"ש ז"ל יודו כיון דהפרעון אינו במעות אלא בפירו' • ואי משום דאמרינן יש לו מות' ממש לקפדי שיהיה לו ומ"ה לא שרי אלא בהנהו גופייהו ולא באחרי' דהתיהם הא בהיתא דר' אושעיא נמי בעינן יש לו בכלהו • ואפי"ה אי בשעת פרעון יהיב פירי אחריני שרי ואפי' ממין אחר כ"ש מאותו מינעלמו • ולכא למימר דכיון דאזלי ל' בזוזא ואיהו מוזיל ויהיב ממשא מ"ש בעינן דליהוו הנהו גופייהו דפסיק • דהא ודאי אינו מעלה ומוריד כלל כיון דבשעת פסוק דהיתר פסק הואיל ויש לו אפי' בזול הרבה • וכך הוא בזול כשיש לו כמו בשוויו כשילא השער ואין לו • א"כ כי נמי יהיב אחריני מה בכך ותמהני על הרב ז"ל בב"י שמבי' הגהה זו בסי' קע"ג ולא כתב עליה כלום ולע"ד נ"ע : ואיבא למידק על רבינו ז"ל דמיתי הלי דינא דעושין אמנה בדמים הכא בתוך דיני סאה בסאה ומן הראשונים היה להביאו למעלה בדיני פוסקין על הפירות דהיינו ממש עושין אמנה כלפיר' רבי ז"ל ויפסק ה"ל להסמיכנו לאפי' אי יהיב מעו' בפרעון שרי ולאי

על לבנים פוכב • המ״ם הרמ״ם ז״ל גבי הביא לשמן יש לי שמי מתן לך וכו׳ וכלן יש לו מותר אין לו אסור • פי׳ אין לו מעות ולא פירות דמשמע דאי איכא לו מעות מותר • היינו דוקא בילא הבער לכיון שיש שער קבוע • ימצא לקנות בכל שעה שירצה במעותיו שיש בידו׳ וא״ה אם לא יש לו מעות ולא פירות אפילו יש לו מעות ולא הקבדינן כאיתא ולאפילו יש לו פירות • ואפילו בילא הבער נמנגס הרב ז״ל בב״י ופסק עסיק הגהה ולא מלשון הרמ״ם ז״ל : ומ״ש בהגהת אשרי ובקבהגהת מהרלבי גבי הביא דר׳ יונתן לה״ם אם היו לו מעות מזומנין פוסקין דמ״ל הן מ״ל דמיכן אע״פ שלא זכה בהם וכה״ג פי׳ ר״י לקמן לעניין שלא בהם על פילות שבשוק • אם יש לו ללוה מעות לחשיב כמלוה יש לו פירות ע״כ לבר מבואר הוא שזהו ע״פ גיר׳ התוספת לקמן לעניין על פירות שבשוק • אבל לפי גרסי כל עמודי הפוסקי׳ ז״ל לעניין שער שבשו׳ אין מקום לזה כלל כתב הרב ז״ל בב״י וכתי בהגהת לפסק הגהגסו׳ לאו לסמכא בוה • בתוקפן שבדברי הגאון מהר״ר אברהם ז״ל שגבו ממני אם לא שמקלק ז״ל בלשון עניין בין ליער לשער בשאר פירות • ועל דרוי לבריו ונעמ׳ במקומ׳ לא ידענא מה אילון בהו :

ו וכן כל הלואת זהב או כסף וכו׳ • הכל מתבאר בהגהב לף מ״ל ומ״ה • ונעם הלינרין של זהב מע״ג לנגעת הוו לגבי שאר מטלטלים מ״מ כיון לגבי כספא פירא הוו אסור כמו שאם בשאם לשמא ליר׳ זהב ששוה בשע׳ הלואה כ״ל ליגרי כסף ישוה בשעת פרעון כ״ה ולינר זהב הוא לשוקר ולא אמרינן לכספ׳ הוא זול בלכת׳ הרמ״ם ז״ל • ומטבע נקשת לינו כלינר זהב ופירא אוקרי לענין הלואה מע״ג לשני בשעת תגובר בתותו מקום • משום לגבי כספא לקשיב מוגיא פירא הוא :

ז וכן אסור ללוות סאה שעורים בסאה דוחן אע״פ שהן בשער אחד ואע״פ שיש לו דוחן • וכן פסק הרא״ב ז״ל וראיתי בתשובתין דקתני לא יאמר אדם לחבירו נבש עמי ואעדור עמך שהרי נבוש ועדור כמי שיש לו הן והם עכשיו בשער אחד ואפילו הכי אסור כיון שהן שתי מלאכות ופעמים שאינן שוות ואסור ע״כ גם השיב הרי״ף ז״ל • כך נראה אינו רומה מי שלוח וכו׳ • ואינן מטלטלין באותו מקום למי שאמר חלוני עד שיבא בני אלא חדבר תלוי בדינרי זהב או באותן הפירות שלוה ובדמתרצי רב דינרי חוו ליה ואם אין ללוה מאותו המין אם זהב אבן פירות ואם זורתן אלא יש בשוק באותה העיר דינרין שיש לרם שער חרתוך שאימרתי שירצה ליקח בדמ׳ ליקח ויקנה ויפרע גם בזה מותר אבל אי לית ליה מאותי הפיקולא אית׳ בשוקא מאותו המין : אע״ג דאית ליה נכפי דשוו כמה אסור לרפרע ממנו סאה בסאה עד כאן :

ח וכן אם היה לו אצלו מעות של הלואה ואמר לו תן לי מעותי ולא היו בידו מעות לפרעו אם יש לו חט׳ כמנין מעותיו ויתחייב לו עצמו בהן והוא שיעשה על עצמו כשע׳ שבשוק אע״פ שהזברנו למעלה לקבל מעות דרך מקח וממכר ולפסוק בשער של השוק אע״פ שאין לו מאותו המין הואיל ויצא השער ה״מ כשמקבל מעות מעתה והה׳ יש טעם להדיר שאף ע״פ שאין לזה יש לזה והרי המעות מצויות לקנות בהן שמקבל ממנו • אב׳ זה שרוצה להעמיד מעות חלואתו על גבי פירות צריך שיהו לו פירות מצויים ואי לא אסור וכדגרסינן בפרק איזהו נשך הבא בבא לחיב בדמיהן עסקינן ומאי לקח בהלואתו וכדתני׳ ר׳ הושעיא חדי שחיה נושה בחבירו מנה ואמר לו תן לי מעותי שאני רוצה ליקח בהם חטים אמר לו חטים יש לי שאני נותן לך צא ועשם עלי בשער של עכשיו הגיע זמן שמן למכור אמר לו תן לי חטי׳ שאני מוכרן ולוקח בהן שמן • שמן יש לי שאני נותן לך צא ועשם עלי בשער של עכשיו יש לו חטה אין לו אסו׳ אמר רבא ש״מ מדרב הושעיא תלת שמע מינה מעם דין מלוה על גבי פירות ולא אמרינן שלא באיסרו בא לידו וש״מ והוא שיש לו וש״מ אתא לדר׳ יוסי דאמר מה לי חטים מה לי דמיהם וכן הלכתא :

משכח תרעיה בשוקא דתרעא עבידא דמחליפא :

ו וכן מל הלואת זהב או בכסף בכסף שאינו מטבע העובר באותו מקום או זקוק בכסף שאין עדין בו בטבע אלא שהן חתיכות גדולות של כסף הנמכרים במשקל כל אלו הינן כמו סאה בסאה דפירא מקר׳ ובדאית׳ בפרק והזהב :

ז וכן אסור ללוות סאה שעורים בסאה דוחן אע״פ שהן בשער אחד ואע״פ שיש לו דוחן • וכן פסק הרא״ב ז״ל וראיתי בתשובתין דקתני לא יאמר אדם לחבירו נבש עמי ואעדור עמך שהרי נבוש ועדור כמי שיש לו הן והם עכשיו בשער אחד ואפילו הכי אסור כיון שהן שתי מלאכות ופעמים שאינן שוות ואסור ע״כ גם השיב הרי״ף ז״ל • כך נראה אינו רומה מי שלוח וכו׳ • ואינן מטלטלין באותו מקום למי שאמר חלוני עד שיבא בני אלא חדבר תלוי בדינרי זהב או באותן הפירות שלוה ובדמתרצי רב דינרי חוו ליה ואם אין ללוה מאותו המין אם זהב אבן פירות ואם זורתן אלא יש בשוק באותה העיר דינרין שיש לרם שער חרתוך שאימרתי שירצה ליקח בדמ׳ ליקח ויקנה ויפרע גם בזה מותר אבל אי לית ליה מאותי הפיקולא אית׳ בשוקא מאותו המין : אע״ג דאית ליה נכפי דשוו כמה אסור לרפרע ממנו סאה בסאה עד כאן :

ח וכן אם היה לו אצלו מעות של הלואה ואמר לו תן לי מעותי ולא היו בידו מעות לפרעו אם יש לו חט׳ כמנין מעותיו ויתחייב לו עצמו בהן והוא שיעשה על עצמו כשע׳ שבשוק אע״פ שאין לזה יש לזה והרי המעות מצויות לקנות בהן שמקבל ממנו • אב׳ זה שרוצה להעמיד מעות חלואתו על גבי פירות צריך שיהו לו פירות מצויים ואי לא אסור וכדגרסינן בפרק איזהו נשך הבא בבא לחיב בדמיהן עסקינן ומאי לקח בהלואתו וכדתני׳ ר׳ הושעיא חדי שחיה נושה בחבירו מנה ואמר לו תן לי מעותי שאני רוצה ליקח בהם חטים אמר לו חטים יש לי שאני נותן לך צא ועשם עלי בשער של עכשיו הגיע זמן שמן למכור אמר לו תן לי חטי׳ שאני מוכרן ולוקח בהן שמן • שמן יש לי שאני נותן לך צא ועשם עלי בשער של עכשיו יש לו חטה אין לו אסו׳ אמר רבא ש״מ מדרב הושעיא תלת שמע מינה מעם דין מלוה על גבי פירות ולא אמרינן שלא באיסרו בא לידו וש״מ והוא שיש לו וש״מ אתא לדר׳ יוסי דאמר מה לי חטים מה לי דמיהם וכן הלכתא :

וכן

בסאה כי שרינן בילא הבער ואין לו לאו אסאה דמלוה לו סמכינן • אלא לכיון בילא הבער ימצא הלוה לקנות בשערא לו בענין אחר ואפילו להרא״ב ז״ל על סמך מעות שביד הלוה אבל לא על סמך הסאה שהוה שימכרנה ויקח בדמים אחרי וכיון שכן הוא מה לי אם לוה לפרוע הפירות עכשו מה לי לפרוע הפירות שבער שניהם שוה: והטור ז״ל סוף סי׳ קס״ב הביא דין זה של הרא״ב ז״ל וכתב עליו הרב ז״ל בב״י שכן כתב בשמו בע׳ התרומות ולא הזכיר שום חולק • ומפי׳ קע״ה הביא דברי הרשב״א ז״ל בקונטרס וכתב דלא״ע • שהרב המגיד ז״ל כתב שמפרשים כן על דברי רבא ז״ל דאפילו המפרשי׳ מימרא דרבא בגונא אחרינא אית להו אלא לינא לשבא הוא ע״כ • הגה שמסכי׳ עכ״ל הרשב״א וכיון דבריהם קס״ב לא כתב כלום על דברי הרא״ב ז״ל דלא׳ דשבא לא שתרי אחרי אולי מתלק בין הלואה לזביני ובעמיתי לא״ע:

ח וכן אם היה לו אצלו מעות של הלואה וכו׳ • סוגיא זו בלף ס״ב וס״ג • ומ״ה רבינו והוא שיעשה על עצמו כשער שבשוק וכו׳ : למדנו דלא אמרי אלא כשמותנים, כשער השוק אבל אי מוזיל גבייה אסור : גרסא בלתי מ״ ויקיבלא כשכמת גדולי הפוסקים ז״ל • דהא הכא מיירין בשיש לו חטין הכלאו הכי אסור וכי יש לו חטין הוא נודע לא בעי שיצא השער ויכול לתת ולפסוק כמו שירצה בזול • והא לך לשון הרב המגיד ז״ל וכתי הרמב״ן ז״ל דמהאי כמו נמי לא בעינן בלעמיתת המלוה שיצא השער לכיון הבעינן שיש לו אע״פ שלא יצא השער מעמידין לדוקא בנתינת מעות שפסק בפי׳ אפילו אין לו הוא לבעינן שיצא השער וכלמר׳ וכתי עליו הרשב״א ז״ל שהבריו אמת לכיון שיש לו מוזלי הוא למוזיל גבייה ע״כ : ומ״מ אפשר לו לומר דמ״ש והו׳ שיעשה על עצמו כשער שבשוק וכו׳ • מיהכוו׳ שלריך עכ״פ שיהיה שער קבוע בזה ושיעשה כפי השע׳ : אלא כונתו לכשיצא בשער ולא בפחות ועתה לחלק בין פוסק הבא מחמת הלואה לבא מחמת מקח מלחזיון למהני׳ גופה בהאי פסוק קפלה דבכל ענין בעינן שיש לו אע״ג לבעלמא כשיצא השער אף בהין לו מותר וקא׳ בגמרא שהם הלואה הכא זביני • אלמא לעולם איכא לאהותי חל לרגא הלואה מזבינו • הלכך קשבר רבינו דהני לבכפוק מקח שרי כי אית ליה אפילו לאחזולי גבייה ממה שיצא הבער • מ״מ כשבא מחמת הלואה • אז כי לא יצא הבער והאי שרי לבכוק כמו שיצא לכיון לאין שער קבוע • לא מוכרח אלא לע״ג דמחזיל גבייה דמתן לימה לן שהיה מוצא למכור ביוקר • אבל כשיצא הבער ונודע לכל הבער החיטין כך וכך ואיכו מתן בפחות • מוכרח מלתא טובא שהוא מזלזל מהבער הקבוע • ואיכא למיתם דמשום דמי ההלואה דמניתה אלו מוזיל ומ״מ אסור כיון דעקרן מחמת הלואה בלו • ואולי בגוה הרמב״ן והרשב״א ז״ל יוהו לרבינו : ודחבה יש טעם להחיר וכו׳ • לשון רבינו הוא קרוב ללשון רש״י ז״ל בכתב מדרייתא לפי תוספתא ז״ל • ומיהו דהיכא דאין לאו כאיכרו הבא לידו הוא דהיכא דיהיב ליה זוזי פוסק ואע״ג שאין לו ליכול זה לקנותו דמעות שבכל דחטיקמלויין לו הואיל ויצא הבער אבל זה אין בידו דמה לקנות ודמי לרבי׳ ע״כ : יקשה לי לפי דברי רש״י ורבי׳ ז״ל דאי לגבי הלואה בעינן שיש לו ובשאילו אסו׳ לאו משום חומרא בעלמא היא לבית הלואה אלא מלתא בעלמא הוא דכיון לאין לו מעות לקנות הוי כריבית • וגבי מקח דשרינן בלין לו ויצא הבער • לאו משום דהוי מקח מקלינן בעלמא אלא דלין לחמיר הוא דין שיש לו המעות שמותן לו ויכול לקנות בהם החטין כיון שיצא הבער • ומ״כ לרבן אלא לאמר רבא מ״ל דמיהן מ״ל הן אמרי׳ ופוסקין על שער שבשוק דמותבי ליה רב הונא בריה דר׳ יהושע מברייתא דכלם אם יש לו מותר אמאי משני רבא בהם הלואה הכא זביני דמשמע דמשום חומרא בעלמא דהלואה לבדי לעמא מלתא בעלמא דאיכא הוא כדברי רש״י • דברייתא דר׳ הושעיא דמייתי לה רבא גופי׳ : ורש״י ז״ל יש מקום לחרץ דמ״מ הולכך רבא לומ׳ בהם הלואה הכא זביני לאי הוא משני בפוסק יש לו מעות לקנות ומ״ה שרי ובדר׳ הושעיא אין לו בהם לקנות ומ״ה אסור ה״א דדר׳ הושעיא גמי אי אית ליה מע״ה לקנות אע״ג דלית ליה מאותו המין שרי • מ״ה קאמ׳ רבא בהם הלוה׳ וכו׳ לומר דסוסקין עיקר טעם הבחר בפוסק אע״פ שאותן המים הוא משום דהוי זביני ומ״ל דבהלואה לחמיר׳ אע״ג דלית ליה אמי אסור כדלייק הרב בב״י סי׳ קס״ג מדברי רש״י : ועם כי לכאורה אין ליוקח ז״ל מוכרח שברי לשון רש״י כך הוא אבל זה אין ביאו מה לקנות וכו׳ • ומהיכא חיוק מיהא דאע״פ שיש בידו מעות אסור • אלרבא משמע דכעמא שאין לו בהם לקנות הא אם יש לו מעות שיכל לקנות בהם שרי • מ״מ מכח הקושיא שהקשינו לריך שנאמר דרש״י לא נחית לשכלייק מדברי כלום אלא לאורחא דמלתא נקיט לכיון דאין זה פוסק עתה מסתמא אין לו בהם לקנות • ואפ״ג לאפילו יהיו לו מעות כיון שאינו

לו הפירות עצמם אסור משום דהוי הלואה : אך להרא"ש דקאמר גבי מין לו
לר' יוסעניא פי' מין לו מעות ולא קטיס • יקשה היכי קאמר רבא סתם הלואה
הכא דהיינו הא בהלואה נמי דומיא דזביני כשיש לו מעות שרי • וכמעט
היכי עבי הלואה שהמעות אינם של המלוה עצמו ובפוסק המעות של הלוקח •
ומין להעמיס דהיא היא דסתם הלואה
דקאמר היינו דכיון דהיא הלואה אין לו
פתח המעות ודכי זביני דאית ליה כסו
מי • כי זה ולאי רחוק מאד מפשט
הדברים : והרב ז"ל נתיח לומר
דהכא מילי אינם דברי הרא"ש אלא
הגה"ה • היה יכול להכריח כן מכח
הקושיא הזאת : הן אמת שראיה דוחק
גדול מה שהקשה הרב מהברי רש"י
דאפילו בשם לי מעות אסור כל שאין לו
קטיס שמובטח הטעמיי אינו מורה כן
כלל ועיל • גם בדברי הרא"ש ז"ל קשה
לומר שהיא הגה"ה כיון שבכל ספרי
הדפוס בא הלשון בתוך הפוסקים • אשר
ע"כ אפשר לי בעניותי דלכ"ע כי אית
לי' מעות שרי מטעם שיכול לקנות • ומה
שהקשינו אמאי מבני רבא סתם הלואה
הכי' זביני הא' בעיני לייעבו במה שמבי'
הרב המגיד בשם הרשב"א והרמב"ן דכי
מלריכינן כלום לו לוקח בשבאו המעות
מעיקרא בתורת הלואה אז אפילו אם
נתנם בתורת פסק אם אח"כ זקפן עליו
במלוה אז בעינים לו מסו' לבאו כאיסרו
הבא ליהו וכו' • אבל אם מעיקרא פסק
בתורת מתנה שבא באיסרו מתחלה מותר
לפסוק לו יין כיון שלא הקצר וכאלו בא
איסרו על היין הוי וכו' • ונשתא לפי
נראה לדבא נקט עיקר יסוד הסיתר
בפוסק לומר לבל שבא בתורת זביני
ואין שם שום הלואה לא בזקיפה ולא
מעיקרא מותר אפילו אין לו לעולם
מעות הרא"שונות איסרו הבא ליהו
מקרו ואפי' אין לו ביהו עתה לא מעות
ולא פירות הוא"ל ולא הקצר יוכל לקנו
בהשרלי • אבל כשיש שם הלואה
לא כאיסרו הבא ליהו הוא ומ"ה לא סגי
אלא בעינים לו מעות דמיון כמופן לאי
הוא מסני הבא כלשון רש"י דגבי פוסק
מותר אע"פ שיש לו חיטין משום דיש לו
במה לקנות במעות שנתן לו • ה"א
לאי פסק אח"כ יין במקום חטין ואין
לו יין ולא מעות אסור • קמ"ל דעיקר
הסיתר הוא משום קבלת הזביני :

ם וכן יש מלוה שמותר להלוות
סאה וכו' • בלקח ע"ד ע"ב
וכתב הרב בב"י שימוקים ב' ז"ל ופרש"י
אם ירד כמנהג בני העיר ואח"כ נתרלה
הארים ע"י שום מתנה שיתן הזרע שלו
הלואה היא גבים ואסור ולא רלה לפרש
שפסק עמו שיהא הזרע משל הארים
ואח"כ ירד ולא"כ מותר הוא דע"י פסק
שפסק עמו הלה ה"ל כלוכתא לארים
יהי' בזרע וכתבו תלמידי הרשב"א לגם
הרמב"ן פי' כרש"י • ונם ז"ל כתבו
לתע"ם שפסק עמו קודם שירד מאחר
שירד אסור משום דכיון דמאסר
ארעא יהיב בחזקתא כיון שירד בקרקע
קודם בחזקתו ואע"פ שנלה זה לתת
הזרע • מ"מ בדברי הקנים הנהונים לא
שנם • ואע"כ כיון שירד אח לא מלי מסלק ליה אלא שהוא חייב לזרוע משלו וכיון
דלא מלי מסלק ליה אסור • ודברי הרמב"ם בפי' אין בהם הכרע ודבינו פי' בפי'
רש"י עכ"ל • ומה שהקשה ז"ל מלשון רש"י ז"ל דאי פסק עמו קודם שירד שיהיה
הזרע משל הארים • אז מותר להלוות אף אחר שירד • הוא מבואר כן מדבריו •
ולפ"ז לריך שנאמר דמאי דמפליג אחא ברא בין קודם שירד לאחר שירד לאו בהלואה
קאמר אלא בעיקר הפסק הוא דלקא מפליג דאי פסק קודם שירד מותר להלוות
אפילו אחר שירד ואי לא הכה עד אחר שירד אינו יכול להלוות דהא לא מלי מסלק
ליה כיון דבשעה שירד עלתה לו חזקתו כאגון הוא"ל ולא היה שם שום חתאי • אבל
לתלמידי הרשב"א הכל תלוי בהלואה שתהיה קודם שירד אבל אם ההלואה היא
אחר שירד • אע"ג דפסק קודם שירד אסור • משום דלריכו אף בהכי לא מלי
מסלק ליה : והשתא לא יקשה מה"ל לרב ז"ל שהטור ז"ל פירש כרש"י ז"ל
ודברי הרמב"ם ז"ל אין בהם הכרע • דאמנם לשון הטור כך הוא ובמקום שדרך

ט **וכן** יש לוה שמותר להלוותו סאה בסאה אע"פ שלא יצא השער
ואע"פ שקבע עמו זמן ואע"פ שאין לו מאותו המין ובדגרסינן
בפרק איזהו נשך מתני' מלוה אדם את אריסיו הטים בחטים לזרע אבל
לא אבול שהיה ר"נ מריה אותן את אריסיו חטים בחיטים בזול והוקרו
ביוקר יחוזרו נוטל מהם כשער שהלבה בן אלא שרוצה
להחמיר על עצמו ותנו רבנן מלוה אדם את אריסיו חטים בחטים לזרע
בד"א שלא ירד אבל ירד אסור ושילי' מאי שנא תנא דידן דלא קא מפליג
בין ירד לולא ירד ומ"ש תנא ברא דקא מפליג בין ירד ללא ירד ומשני אמר
רבא באתרא דתנא דידן אריסא יהיב ביזרא בין ירד ללא ירד כמה דלא יהיב
ביזרא מצי מסלק ליה הלכך במקום שנהגו שיתן הארים את הזרע בין
קודם שירד הארים לשדה בין לאחר שירד הארים לשדה יכול להלוותו
חטים בחטים שהרי יד בעל הקרקע לסלקו בכל זמן שלא נתן ובי קא נחית
לארעא אדעתא דחבי נחית ושרי : באתרא דתנא ברא מרי ארעא יהיב
ביזרא הילכך בין שנהגו שבעל הבית יתן הזרע אם לא ירד הארים הרי זה
מותר להלוותו חטים בחטים שהרי יש לו לסלקו ונמצא בעת שירד לשדה
ירד על דעת שיחזיר לו חטים שהלוהו אבל לאחר שירד לשדה חוא"ל
ואינו יכול לסלקו הרי הוא כבל אדם • ואסור להלוותו חטים בחטים לזרע
אלא אם כן מלוהו סתם על שער שבשוק ובן הלכתא :

י **נשאר** לנו עדין לבדר אם טותר להלוות מעות בדבית ללוה שיש
לו מעות בביתו ובזה מצינו לחכמי הדור שהתירו דבר זה
מהתיא דגרסינן בפרק הזהב ובן אמר עולא אין מטבע נעשה חליפין ומקשינן
איתיביה רבי אבא לעולא הרי חמרין פועלין הובעין אותו ואומר לשלחני
הבן לי בדינר ואפרנס ואני אעלה לך פה דינר וטריסית אם יש לו ביותר ואי
אמרת אין מטבע נעשה חליפין ח"ל הלואה ואסור ע"פ אא"כ בחליפין
שפיר דבדרך מקח וממכר אקני ליה ושרי ואוזלי קא כזיזל גביה אלא אי
אי אמרת בדמים כיון שנתחייב זה להשלים לו דינר וטריסית ואחריותו
עליו עד שיגיעילדו ה"ל הלואה ואסור ומשני רב אשי אמר לעולם בדמים
ובין דאית ליה נעשה כאומר לו הלוני עד שיבא בני או עד שאמצא
מפתח וזה היה סמך לחוראתן ואין לסמוך עליהם חזר מה שכתב הראב"ד
ז"ל בטה הוא טועה זה שחור כנשלא מצינו זה הריחר כי אם לסאה בסאה
בדתנן לא יאמר אדם לחבירו הלוני עד שיבא בני וכו' : ואמרינן בגמרא
יש לו סאה לוה עליה כמר סאין אבל לא מצינו ולא ראינו מעולם שהתיר
ללוות ברבית במקום שיש לו בבית והבא בטריסית הינו טעמא דשרי
משום דדרך מקח וממכר הוא והיינו דקאמר ה"ל בחלואה ואסור ולא קרי
ליה הלואה ממש ע"כ • גם בעל הלכות כך פירשו אמר רב אשי לעולם
בדמים וכו' • אין לפרש בגון שהשלחני נותן לו פרוטות והוא מחזיר לו
פרוטות (א"נ חשלחני נותן לו פרוטות והוא מחזיר לו פרוטות) דא"כ הויה
רבית גמורה • שא"נ מקח וממכר אלא הלואה כיון שמחזיר לו המעות
שהלוה לו אלא מיירי שהשלחני נותן לו מעות והוא מחזיר לו פרוטות שוה
דינר וטריסית והיינו הא דנקט לשון יפה דינר שזה אינו רבית דאוריתא אלא
הוי בנחשת והאי בכספא ולא הוי דרך הלואה כיון שהן שני מינין אלא דרך
מקח וממכר היא • אבל שניהם ממין אחד הוי דרך הלואה ואסור דסאה
בסאה אם אשבחן דשרי אפילו יש לו אבל הבא בטריסין שרי דה"ל
בהלוני עד שיבאו בני חבי דהתם אע"נ דקא"ל דרך הלואה שרי כיון
דאיכא חדא לטביתא דסאה בסאה ליתיה אלא רבית דרבנן הכא נמי אע"ג
דסאה בסאה הוא שהרי הקרן הוא טריסית ורבית דאוריתא הוא • כיון
דאיכא חדא לטביתא דדרך מקח וממכר הוא ומוזילי הוא דמוזיל גבית שרי
ע"ב • ועוד יש ראיה לאסור מהתיא דקתני ברישא בשם מסתברא דכל חלוה
סאה בסאה אפילו יש לו קרקע או אפילו היכא דקנו מינייה אסור דהא אמרי'
אמר רב יוסף בגון שיש לו קרקע ואמר לו אביי וכי מותר ללוות סאה בסאה
במקום שיש לו קרקע אמר ליה התם הלואה הבא זביני אבא דאמרי לעולם
בב"ח בגון שקנו מידו ומקשינן וכי מותר ללוות סאה בסאה היכי דקנו מינייה
ומשני חרתם הלואה ואסיר אף בשקנו מידו הבא זביני מותר • בשקנו •
ואמנם הרא"ש פ' דבריו לתתיר אפ' לו דרך הלואה וזה לשונו רב אשי אמר
לעולם בדמים פ' לעולם בפרוטות הוא דקאמר מדקתני יפה דינר ומיחו
טעמא לא משום דלריכי לחו בחליפין שאפילו חתנה עמו בתורת דמים
אין

תרומה

בעל הבית לתת תבואת הזרע והארים נתרלה ליתנה אז אינו יכול להלוות לו סאה
בסאה לזרעה אע"כ הלוהו מיד כשירד לתוך הסלה ע"כ : וצריך לייק האי
דקאמר והארים נתרלה ליתנה דהיינו הפסק אימתי הוא • אם נתרלה אחר שירד
היכי קאמר אינו יכול ל לוות וכו' אע"כ הלוהו מיד כשירד וכו' • דכיון שלא
נתרלה קודם שירד היתר אפשר שלוהו
מיד בזמן שעדין לא פסק • ובלי הפסק
האי דקאמר אע"כ הלוהו וכו' אוהארים
נתרלה ליתנה קאי • ואם הפסק הוא
אחר שירד ומ"ה אסור • אין לדברים
אלו דאע"כ הלוהו מיד וכו' מלינות .
ואם נאמר דמאי דקאמר והארים
נתרלה ליתנה דהיינו קודם שירד
אע"כ לפי דברי הרב ז"ל דהטור מפרש
כרש"י • אמאי קאמר דאינו יכול להלוו'
אע"כ הלוהו מיד • הא כיון דפסק
ס"ל כאחר' דאריסא יהיב בזרע ומפולו
אחר שירד מותר להלוותו • ואם כדברי
הרב ז"ל לא הוי"ל אלא והמקום שדרך
בעל הבית ליתן תבואת הזרע והארים
נתרלה ליתנה אז אינו יכול להלוותו
אע"כ נתרלה בכך מיד כשירד וכו' •
ולאז הוה סמעינן דכל שלא התנה אחר
התנה אחר שירד מותר להלוות • יהיה
הפוסק אימתי שיהיה ביזקודם שירד בין
אחר שירד • אבל מכיון שכתב אע"כ
הלוהו מיד כשירד וכו' • משמע דעיקר
האסור הוא להיות הסלואה אחר שירד
אפילו יהיה הפוסק אימתי שיהיה כדברי
תלמידי הרשב"א ז"ל • גם בדברי
הרמב"ם ז"ל יש לדקדק כן ואין לתריך
אלא לכל הפחות אם אין הכרח בדברי
הרמב"ם שיפרש כרש"י כ"ם בדברי
הטור : ואסור להלוותו הטין בחטין
לזרע וכו' • הגה לשון הרמב"ם ז"ל בפ"י
וכתב ה"ם דעת רבינו ז"ל שקביעות זמן
אסור אפי' בשאלת הזרע וזהו לין הארים
במקום שבעל הקרקע נותן זרע ויורד
לקרקע שאסור להלוותו לזרע ואפי' אלא
הזרע כל זמן שקבעו זמן וכן דרך
לקבוע זמן לגרן ודעת אחר המפרשים
ז"ל שאסור הארים אינו אלא אחר שירד
הזרע • ודברי רבינו נראין המפרשים
תלמידי הרשב"א ז"ל • גם בדברי
הרמב"ם ז"ל יש לדקדק כן ואין לתריך
אלא לכל הפחות אם אין הכרח בדברי
הרמב"ם שיפרש כרש"י כ"ם בדברי
הטור : ואסור להלוותו הטין בחטין
לזרע וכו' • אסור לנוח עד זמן קבוע
והיכי כתב ה"ם ז"ל לדברי הכל מותר •
ואי בלא קבע זמן • מאי ולדברי הגאון
אם יש לו לארים מותר וכו' •
למשמעות הדברים אלו הוא אע"כ דבילא
הזרע פליגי • ודברי רבינו נראין מ"ג
בהא כ"ע מודו דבשם לו מותר • ואם
הוא בלא קביעת זמן • הא אפילו
בילא הזרע ואין לו לכ"ע מותר כשלא
קבע זמן ומאי עדיפותא איכא בשם
לו ולא יצא הזרע מילא הזרע ואין
לו לעולם סוף • דבקביעות
זמן פליגי בתרוייהו • ובלא קביעות
מילו בתרוייהו • ודברי ז"ל נריכים
לי למוד :

י **נשאר** לנו עדין לבאר וכו' • סוגיא דהזהב הוא בלק מ"ו • וכך היא
בגירסתנו איתיביה רבא לעולא הרי שהיו חמרין ופו' • אשתיק
מ"ל דלמא אילי ואילי בפרוטות שבו לינא עלייהו טבעא ואילי ואילי פירו' הוי
ומ"ה נקנו בחליפין • מ"ל אין דייקא נמי דקתני יפה דינר וטריסי' ולא קתני דינר
יפה • וטריסית ש"מ דב אמי אמר למולם בפרוטות כיון דאית ליה נעשה
כאומר הלוני עד שיבא מאי אם עד שאמצא מפתח וגי' דבינו הוא לעולם בדמים
ולכל האופנים מה שהתר אינו אלא כשהתנו אותן מטבע וב"ה פרוטות
שאינם מטבעים לאז הם דרך מקח שהתנו מעלה דמי הדינר אם בעל הבית מוזיל
בדמי הפרוטות ונראה לאע"ג דכתבו התוספות דהכא אינו נותן לו אותו מטבע
עצמו שלקח אלא אמין אחר דדמי למקח וממכר וכו' • וגם רבינו כתב בשם בעל
הלכות ז"ל אין לפרש שהשלחני נותן פרוטות והוא נותן לו פרוטות דא"כ הוי רבית
גמורה אלא מיירי שהשלחני נותן לו מטבעות והוא מחזיר לו פרוטות וכו' • היינו

Digitized by Google

היינו לוקה כשנים מטבעים או בלתי טבועים לכיון שפורע לו מאותו המין עצמו ונותן יותר • הוי סלא בסלתים הוא ויש בלתי טבוע הנלתי נתן פרוטות מטבעות וכ"ש מקבל לו פרוטות בלי מטבע אע"ג דהוו מאותו המין עצמו מותר לכיון דהפרוטות הוו פירו' לעולם אינה נמימר לדרך מקח הוא • שזה מוכר ביוקר או זה בזול : ואם הלכה כן אינה נמיקל על העור ז"ל שכתב בסימן קע"ג שלחני המוכר ליער טבוע במעות שאינן טבועות ומוכר הליער ביותר מעוות בשביל שממתין למעות אם יש ללוקח מעות מוחר ואם לאו אסור וכו' • ומיקר ולוקח ליער במעות • אבל מעות במעות אסור וכו' • וע"כ מעות במעות לומיא דליער • במעות הוא דהיינו הני טבועות והני פרוטות ואמאי הא אפילו במעות ומעות נמי כיון דהא' טבוע והא' בלתי טבוע • מקח גמור הוא לפלוג ולתני במעות במעות • דבשלמא בבריתא דקתני תן לי ליער מעות ואני אעלה לך מעות וכו' • ניחא למימר דאיירי ואיירי בפרוטות שאינן טבועות • ומ"ש בענין מין אחר כי היכי דלא היהוי סלא בסלתים • ועוד דלא קתני תן לו ליער אלא תן לי ליער מעות והיינו שסלחני נותן מעות שוה ליער • וכ"ש מחזיר מעות • אבל העור דקאמר שסלחני נותן ליער טבוע אמאי אלטריך לומר דמשום במעות שאינם טבועים • בהא אפילו ליער בלתי טבוע שרי • ועם שנאמר דסעור גרים כרבינו רב אשי אמר לעולם בדמים • ומפרש לעולם בדמים שסלחוני יסיב דמים דהיינו ליער טבוע ממש ולא פרוטות • ומ"ש נקט ליסנא דבריתא • אבל לפי פירושו דבריתא גופה נקטה אמאי לא אשמועינן הך דמותא דאפילו מסלם מאותו המין עצמו מוחר כל שאינו טבוע • ושמא אפשר דמשום דמותא דאין לו נקט הכי לומר דאף על גב דהוו שני מינים כיון דאין לו אסור • ומ"ש אבל מעות במעות אסור כותנו מעות במעות ושניהם אינן טבועים • ומשום דברים מלתיה נקט ליער טבוע במעות שאינן טבועות לדמותא דאין לו • משום הכי נקט הכא נמי ולוקח ליער במעות וכו' • אבל אס"ל דאף מעות טבועות במעות שאינן טבועות מותר :

חלק ו

א והיכא שלוה מחבירו דברים שלא עליהם איסורי הנאה אם חייב להחזירם לו אם לאו • דע שאם לוה מחבירו דבר שבשעת ההלואה הוא דבר המותר אף על פי שבין כך חל עליו איסור הרי זה חייב לפרעו ויש בו משום גזל ומשום לוה ובוצר הרי שלוה מחבירו כבר של חמץ קודם הפסח ועבר הפסח צריך לפרעו לאחר הפסח ואין בו אסור חמץ שעבר עליו הפסח הואיל ולא היה בעין בשעת ביעור ויש בו משום גזל ומשום לוה ואינו משלם שהרי שנינו דבי ר'ינאי יזפי פירי מעניים בשביעי' קודם זמן הביעור ופרעי ליה בשמינית וא"ר יוחנן יאות עבדין והכי אתא בע"א פרק השוכר את הפועל :

ב וכן אם לוה מחבירו מעות שהיו מדברים של אסור הנאה כגון שמב' ערלה או כלאי הכרם וביוצא בהן והלוה המעות כיון שאין תופסין את דמיהן וכדאית' בקדושין פרק האיש מקדש דקתני ובלן אבר מברן וקדש בדמיהן מקודשת שאינו תופס את דמיו דמדגלי רחמנא גבי ע"א וחית חרם כמוהו דמשמע כל שאתם מתפיס אחריו הרי הוא כמוהו הא כל אסורין שבתורה דמיהן מותר ואע"פ שהוא עובר ברבר ומבין אותו מבות מרדות הדמים מותרין לו ולאחר' יש בהן משום גזל ומשום לוה ואינו משלם וכן נראה לדעת הר"ם ז"ל אך לרא"ש משמע דלעצמו אסורין אף הדמים וכי קאמרינן שאינו תופס את דמיו ומותרין לאחרים אבל לעצמו לא והיינו טעמא דמברן וקדש בדמיהן מקודשת דמ"מ היא מותרת ליהנות מהן ומסונא אתא לירה ומקדשה אע"פ שלא היה מותר לו ליהנות מהן מ"מ מקודשת דיעבד ולחומרא דאם בכרלעצמו מותרין הדמים מהנאה אשתכח דקא מתהני מאיסורי הנאה ולסברא דידיה אינו פורע לו בדום שחרי לזה חשני מותרין ולמלו' חראשון אסורין וכן כתב בפירו' חוליפ"ר עלה דהה' דתני חמצן של עוברי עברה אחר הפסח מותר מיד מפני שהן מחליפין פי' עוברי עברה שאינם בעין חמצן בפסח מפני חמוד במונ' מות' מיד אע"פ שלא שהה כדי לאפו' אחר הפסח והי' לו לומ' בי מודא שעבר עליו הפסח הוא אפ"ה מות' לבשרין לאכול מחמצן מיד מפני שהן מחליפן בשל ע"א דכיון דמצי לתיבי בהיתרה דהא חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר לאכילה מסתבא לא אביל דידיה שהוא אפורא דחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח הוא ואע"ג דמ"מ אינא השתא אסורא לגבי דהא מתהני בחמץ שעבר עליו הפסח דאי לא יהיב ליה דיה לע"א לא הוה יהיב ליה אפ"ה כמה דמצי למעבד בהתירה פורתא עביד ולדידן מיהא שרי דאין דך איסור הנאה הופס את דמיו חוץ מע"א והקדש ושביעית ויש אומרים שאף לעצמו מותר וטעות הוא בידם דא"ב מצינו דמים לחמץ בפסח ושיר הנסקל שאם רצה מוברו לע"א ותנן האוכל תרומת חמץ בפס' פטור מן התשלומין ומדמי עצים בר' יהודא בפרק בל שעה ע"ב • אבל יין נסך בין ובראי יינם בין שהם יינם ובן ע"א ותקרוב שלה ב"ן שהלוה לו דבר האסיר מאליו בעין בין שמברן ועשה מהן דמים והלוה אותו לחבירו כיון שתופסין את דמיו ודמיהן אם דין ובן ערלה ובלאי הכרם עצמו וביוצ' בהן שהלוה לו מפירותי בעין ולא עשה מהן דמים בכל אלו אין הלוה מתחייב בהן כלל שאין זה נקר' מטונו שהרי הוא נאסר עליו ולמה נכוף את זה להחזירו לו אלא יש לבית דין לומר ללוה גם עליך באסור עד שתבער אותך מרשותך : ויש

המוספות חימא לפי מה שפירש בקונטרס דלוקה לקרש אשה בתירו אבל לאהבנוי מינייהו אסור מלרבנן אבל לאינשי לקריני ברו מותר מעות וס"ל גבי שביעית המעות אין אסורות לאחרים • מאי קא פריך הא דקאמר אסור לאחר במתניתין היינו לוקה לפועל לאסורין הן כמו לפועל לוקה • וי"ל לאסור מסמע לכולי עלמא מיהו חימא מאי קא פריך שאני התם דהיינו בדיעבד כלמוכת בגדרים כרק הסותפין אבל לכתחלה אסור ומתני' לכתחלה אייריי • וי"ל לאסור דמתני' מסמע ליה אפילו בדיעבד על כלן : והשתא קשה לי לפי מה שכתב רבינו אף על פי שלא היה מותר לו ליהנות מהם מ"מ מקודשת דיעבד ולחומרא וכו' דמסמע מהא דאמרינן דמקודשת כשקדם בלמיהן • היינו כלי להחמיר ולחוש לקדושין שלא להתירה לעלמא בלא גט • אם כן לא פריך מיהי בגמרא מהא דאם קדשן • דאדרבא מסוס חומרא דאמרינן דמקודשת • ותי' המוכפות אינו ענין לזה : ודע דהר"ן ז"ל כתב הבדת רש"י ז"ל פסוס דגרסינן בירושלמי עלה דמהניתין דהנן מכרן וקדש בדמיהן מקודשת רבי חגאי בשם רבי זעירא בשאין לדמיהן מקודשת לפי שאין ממון כלומר לכיך מקודשת • לפי שאין ממון זה למים של ערלה וכלאי הכרם לכיון שהם אסורים בהנאה אין שום ממון ומעות אלו מהנה הם בינו ולפיכך מותרין • דלוקה בע"א הוא שקדש בכתוב שאף על פי שאין לה דמים שיהיו תליפין בהפסים בהאסור שלה אבל בשאר אסורי הנאה לא ולפיכך מקודשת ומן הירושלמי נראה דלא אמרינן דזה שבתבנו נראה שאינם אסורים אלא מכר לאסורי הנאה דמיהן אף עבר בפירו' חוליפ"ר עלה דהה' דתני חמצן שאינם בעין אסורין אבל אם מכר לאסורי הנאה אסורין אף לאחרים • ומ"ש

ג ויש לנו לברר דין הלואת יום טוב אם נתנה ליתבע בב״ד דע בודאי כי נתנה ליתבע שאם תאמר שאין תובעין אותה בדין הרי חברו נמנע ואינו נותן לו בלום ונמצא נמנע משמחת יום טוב וה״נ במסכת שבת פרק שואל איהבר הלואת יום טוב רב יוסף אמר לא נתנה ליתבע רבא אמר ניתנה ליתבע ובר״ב חרי״ף ז״ל הא מילתא איפלגו בה רבוותי׳ איכא מאן דפסק כרב יוסף משום דרב יוסף רביה הוא לגבי רבא ותו חזי׳ לרב אויא דשקיל משבורא ורבא בר עולא דס״ל כרב יוסף ומערבים אערומי ופירש הר׳ שלא היה תובעו בפ׳ אלא אומר לו הרוני וכשהלוהו אומר לו הרי יש לי אצלך כך וכך ואיכא מאן דפסק ברבא פשוט דהוא בתרא וקי״ל דהלכה בבתראי ע״כ אלמא שדעתו נוטה שנתן לו רב״ע ובן בשבת שרתירו שיהיה שואל מחברו בד׳ שמן ובדי יין ובלבד שלא יאמר לו חלוני בכל זה נתן ליתבע אחר שבת ואם אינו מאמינו או שאינו רוצה שיהא צריך לב״ד מניח טליתו אצלו ועושה עמו חשבון לאחר השבת וחבי איתא בפרק שואל אדם מחברו בדי יין וכו׳ ומי׳ אם יבר ואמר לו בשבת חלוני והלוהו אע״פ שמבין אותו מבות מרדות הרי זה פורע לו מה שהלוהו דהא חלוני אסור ביום טוב ובמו בשבת וא״ח פסקנו שניתן ליתבע ובדלעיל אתו בדגרסינן בירושלמי ובלן שעשו בין אטסין בין שוגנין בין מזידין מה שעשו עשו בשבת ואין צ״ל ביום טוב ובתב הרי״ף ז״ל עליו שמעי׳ מיהא מאן דאמר ואינו בשבת פקרעי

או מטלטלי הקנאתו הקנאה והבי כתב במסבת יום טוב :

חלק שביעי

א והיכא שהפקיד ע״א לישראל מעותיו כדי להלוותן ברבית לישראל חברו אם מותר אם לאו הרי בתבנו זה בחל׳ הא׳ המדבר על ענין רבית קצוצה ואסרו מן התורה כי י״א שרעתם נוטה לאיסור והביאו הירושלמי בשבוש גדומה לרהם כי חולק עם הבבלי ואינו נראה לנו כי יש לסמוך על גרסת התוספת׳ והגי״ם׳ חיא חולקתמה שכתבו הם ואינ׳ חולקת כלל עם הבבלי וכך חיא הגירסא דתוספתא שנויה בדוקא בלא שבוש דתוספתא ישראל שאומר לע״א הילך שברך ובא והלוה מעות ברבית מותר אבל אסו׳ מפני מראות העין פי׳ לנקות עצמו מן חדומה לביעור ומן החשד • מעות של ישראל מופקרין ביד ע״א אסור לוות ממנו ברבית פי׳ וזה הוא הוא תולה מעותיו בע״א ושל ע״א המופקד ביד ישראל מותר לוות ממנו ברבית זה הכלל כל שחוא באחריות ע״א מותר : ישראל שנעשה ל״ע״א אפטרופוס או סוטר מותר ללוות ממנו ברבית וע״א שנעשה לישראל אפטרופוס או סנטר אסור ללוות ממנו ברבית מזו דתוספתא למדנו כי כל פקדון שהפקיד ע״א לישראל מותר ללוות ממנו ובלבד שיודע ללוות כי של ע״א הם ברי לסלק ממני מראית העין ואע״פ שאסרו חכמים בו בכל מקום שאסרו מפני מראית העין אפילו בהדרי חברים אסור דבא ביון דאורעיה ללוה ולפהדי דע״א נינהו אזל ליה איפורא דמראית העין ושרי ואף על פי שאין שליחות לע״א הכל בכיס הישראל אינו יכול לקנות ממנו ח״א ומומנו של ע״א הוא נקרא ואינו אלא בסרסור של ע״א ומותר ובלבד שלא יאמר לו אני אלוה אותם לישראלים ברבית וחרי הם לאחריותו שאם יאבדו חחובות שאני אתנם לך שאם אמר לו כן נעשה הנפקד בלוה עבשיו בשעה שקבלה והלווים ממנו חוא להם כמלוה ואסור אבל אם אמר לו ישראל פלוני אלוה אותם עבשיו ברבית ואם לא תמצא לו נכסים

ג ויש לנו לברר דין הלואת יום טוב אם נתנה ליתבע בב״ד דע בודאי כי נתנה ליתבע שאם תאמר שאין תובעין אותה בדין הרי חברו נמנע ואינו נותן לו בלום ונמצא נמנע משמחת יום טוב וה״נ במסבת שבת פרק שואל איהבר הלואת יום טוב רב יוסף אמר לא נתנה ליתבע רבא אמר ניתנה ליתבע ובר״ב חרי״ף ז״ל הא מילתא איפלגו בה רבוותי׳ איכא מאן דפסק כרב יוסף משום דרב יוסף רביה הוא לגבי רבא ותו חזי׳ לרב אויא דשקיל משבורא ורבא בר עולא דס״ל כרב יוסף ומערבים אערומי ופירש הר׳ שלא היה תובעו בפ׳ אלא אומר לו הרוני וכשהלוהו אומר לו הרי יש לי אצלך כך וכך ואיכא מאן דפסק ברבא פשוט דהוא בתרא וקי״ל דהלכה בבתראי ע״כ אלמא שדעתו נוטה שנתן לו רב״ע ובן בשבת שרתירו שיהיה שואל מחברו בד׳ שמן ובדי יין ובלבד שלא יאמר לו חלוני בכל זה נתן ליתבע אחר שבת ואם אינו מאמינו או שאינו רוצה שיהא צריך לב״ד מניח טליתו אצלו ועושה עמו חשבון לאחר השבת וחבי איתא בפרק שואל אדם מחברו בדי יין וכו׳ ומי׳ אם יבר ואמר לו בשבת חלוני והלוהו אע״פ שמבין אותו מבות מרדות הרי זה פורע לו מה שהלוהו דהא חלוני אסור ביום טוב ובמו בשבת וא״ח פסקנו שניתן ליתבע ובדלעיל אתו בדגרסינן בירושלמי ובלן שעשו בין אטסין בין שוגנין בין מזידין מה שעשו עשו בשבת ואין צ״ל ביום טוב ובתב הרי״ף ז״ל עליו שמעי׳ מיהא מאן דאמר ואינו בשבת פקרעי

או מטלטלי הקנאתו הקנאה והבי כתב במסבת יום טוב :

חלק שביעי

א והיכא שהפקיד ע״א לישראל מעותיו כדי להלוותן ברבית לישראל חברו אם מותר אם לאו הרי בתבנו זה בחל׳ הא׳ המדבר על ענין רבית קצוצה ואסרו מן התורה כי י״א שרעתם נוטה לאיסור והביאו הירושלמי בשבוש גדומה לרהם כי חולק עם הבבלי ואינו נראה לנו כי יש לסמוך על גרסת התוספת׳ והגי״ם׳ חיא חולקתמה שכתבו הם ואינ׳ חולקת כלל עם הבבלי וכך חיא הגירסא דתוספתא שנויה בדוקא בלא שבוש דתוספתא ישראל שאומר לע״א הילך שברך ובא והלוה מעות ברבית מותר אבל אסו׳ מפני מראות העין פי׳ לנקות עצמו מן חדומה לביעור ומן החשד • מעות של ישראל מופקרין ביד ע״א אסור לוות ממנו ברבית פי׳ וזה הוא הוא תולה מעותיו בע״א ושל ע״א המופקד ביד ישראל מותר לוות ממנו ברבית זה הכלל כל שחוא באחריות ע״א מותר : ישראל שנעשה ל״ע״א אפטרופוס או סנטר אסור ללוות ממנו ברבית וע״א שנעשה לישראל אפטרופוס או סנטר אסור ללוות ממנו ברבית מזו דתוספתא למדנו כי כל פקדון שהפקיד ע״א לישראל מותר ללוות ממנו ובלבד שיודע ללוות כי של ע״א הם ברי לסלק ממני מראית העין ואע״פ שאסרו חכמים בו בכל מקום שאסרו מפני מראית העין אפילו בהדרי חברים אסור דבא ביון דאורעיה ללוה ולפהדי דע״א נינהו אזל ליה איפורא דמראית העין ושרי ואף על פי שאין שליחות לע״א הכל בכיס הישראל אינו יכול לקנות ממנו ח״א ומומנו של ע״א הוא נקרא ואינו אלא בסרסור של ע״א ומותר ובלבד שלא יאמר לו אני אלוה אותם לישראלים ברבית וחרי הם לאחריותו שאם יאבדו חחובות שאני אתנם לך שאם אמר לו כן נעשה הנפקד בלוה עבשיו בשעה שקבלה והלווים ממנו חוא להם כמלוה ואסור אבל אם אמר לו ישראל פלוני אלוה אותם עבשיו ברבית ואם לא תמצא לו נכסים

ומאמר שמעות שביתו סם תולה מעותיו בע״א למשמע בהליה למשוס למשקר ומאמר שמעות שביתו סם של ע״א ואינם תולה אלא מו״מ הקב״ם נפרע ממנו אם אם הי״אמת שהם של עכו״ם אין הקב״ם נפרע ממנו למוחר הוא • ולי גרים תולה מעותיו ביד ע״א יוליא הלין כלאמרין בהרי״ף ז״ל : דמרנו לי כל פקדון שהפקיד נכרי וכו׳ • גרלה מלכרי רבינו שסובר לגס בחלוקת פקדון אע״ג למן הלין מותר כשמעותיו של נכרי מופקדין ביד ישראל • מ״מ אסור מפני מראית העין ומ״ם לריך לסוליע לוה כלי לסלק הספק : גם הטור ז״ל כתב בסי׳ קס״ג וירלה שאף בפקדון אסור אע״פ שאינו בחאריותו מפני מראית העין : ואיכא למילק לפ״ז אמאי מפליג בחוספתא הך דפקדון והחיא הילך שברך בחרי בבי וגבי הילך שברך סחיא הרמ״אוס׳ קאמר אבל אסור מפני מראית העין ולא בחאריה ליערבינהו ולימנא ולימא ישראל שאמר לנכרי הילך שברך ובא הלוה מעותי ברבי׳מו סיו מעותיו מופקדות ביד נכרי אסור • ונכרי שאמר לישראל הילך שברך והלוה מעותי ברבית או סיו מעותיו מופקדות ביד ישראל מותר אבל אסור מפני מראית העין • ומלא ערבינהו • משמע דהמלי אסור מפני מראית העין בבפיה דהילך שברך ל׳ק׳הות ולא בפקדון ואפשר לומר דהא דלא ערבינהו הוא משום דאי הו, תני נכרי שאמר לישראל הילך שברך או סיו מעותיו מופקדות ביד ישראל מותר ד״מ הילך שברך אומיא דמעותיו מופקדות • מה במעותיו מופקדות אין לישראל שום חלק בריוח כלל אלא הכל לבעל המעות כי אינם אלו אלא בפקדון גמור • ה״נ הילך שברך ריוח בולקא בפקדון שברו לבר יהוע בולקם ירויח בולא ירויח לבסתא אין לישראל כלל חלק בריוח המעות והם בבר פקדון גמור אבל כשאמר יהיה לך חלק בריוח הבסתא לא הוי בפקדון לגמרי • דמחמת המעות עלמם מסתכר כפי בריוח שיש בהם אם מעט ואם הרב אימת אסור כלעת הי״א המביא רבינו לקמן קמ״ל הילך שברך מ״מ מותר אפי׳ מתוך הריוח עלמו כלעת הרמב״ן ז״ל ומיעתו • ועיין עוד במה שלכתוב בזה בס״ל : ועל דברי רבינו ז״ל שהתיר בהוליע לוה ולעדים וכו׳ • כתב הרב בב״י אבל הר״ן כתב דלוקא בישראל שנעשה אפוטרופוס למחי הוא דשרי ללוה ממנו ברבית משום דאית ליה קלא הא לאו הכי אסור מפני מראית העין ע״כ • ולפ״ז אפילו מוליעו אסור דהא ליה קלא ואכתי חשדי ליה ואפשר לומר הר״ן דסיל דהוליעם תו לא חשדי ליה ל״ל כי נעשה אפטרופוס לבתחי נמי איכ למחשדיה דמעותיו ג״כ מלוה ותולה אותם בבחי סיה אפטרופוס לו וכ״ז תלמידי הרשב״א דאם אומנותו בכך דליכא חשדא ל״ל דאפילו נימא דאסר הר״ן בה הוע׳ דולה באומנותו בכך דקלא אית ליה כמו באפטרופוס עכ״ל : ונ״ל להתבונן מה יסבור הרב ז״ל סיסיה עיקר זה החשד אי משום הלוה והע״ל ליה עלמן שיחשדוהו שמלוה לו מעותיו ברבית • אם כן היכי אמרינ׳ דלעתיה מעיקרא שיסבור הר״ן דאם בהוליעו אסור • ועוד הוסיף בסוף דבריו דאפילו נימא דאסור הר״ן ז״ל בהוליעם וכו׳ • הרי ליון דאסור החשד הוא בשביל הלוה והעדים דסהוליעם הלך לו זה החשד ופשיטא דלפי זה מאי דקאמר הר״ן ז״ל דלוקא באפטרופוס הרי וכו׳ • היינו לומר דלוקא באפטרופוס הרי בהחם בלא הוליעה משום דליכון דקלא אית ליה ממילא יהיו הלוה והעדים זה ותו ליכא חשד • הא לאו הכי אתינו אפטרופוס אלא כגון שהוא נפקד אסור בהחם מפני מראית העין אתין הלוה יודע כלום שיש בידו מעות עכו״ם ואינו חשדו • ואם החשד הוא מפני כלל העם שישמעו בהלוה זו יחשבו שהיא ממעותיו ויקשה היכי קאמר ואפשר יודה הר״ן ז״ל היכא דהוליעם וכו׳ • דכי נמי הוליע ללוה ולעדים מה בכך הא כיון דליתיה ליה קלא • לא ידעו אחר הענ ויחשדוהו שמלוה ברבית כי מה שיודעים הלוה והעדי׳ לא יוועל לכל זולתם: ותהברח שמביא ז״ל מאפטרופוס לא דמי דבאפטרופו׳ כיון דקלא אית ליה והכל יודעים שיש בידו מעות עכו״ם בתרתי אפטרופוסות • מסתמא יאמרו לחוחם המעות הוא מלוה כי למה יחשדו לישראל המוחזק בכשרות לאכיל איסורא הואיל ואיכא קמן אחרת לגויתלי בה • אבל כשהם בפקדון שאינו נודע לכל ולאי יחשדוהו אחרים כיון דלא ידעי במה לחלות • ולע״ל נראה לפשט דברי הר״ן ז״ל מורה לכשאינו אפטרופוס אפי׳ בהודעי׳ אסור דהא בולקא בישראל שנעשה אפטרופוס לכותי הוא דברי ללוות וכו׳ • הא לאו הכי אסור מפני מראית העין • ופשיטא דהא אסור דקאמר • אתאי דברי באפטרופוס קאי דהיינו

ומאמר נפל טעות בקור פסקי הרא״ש ולריך למחק מלת לא ולגור הלוותי״ו נתנה ליתבע׳ :

Digitized by Google

לגזות וכונתו דבמינו אפטרופוס אלא נפקא אסור לגזות ממנו מפני מראית העין והשתא יוקא כשמינו מוציא לגזה שיש לו מעות מופקדים מכותי בידו שמגזה אותם לו ברבית ביכי קאמר לאסור לגזה שיקחם מפני מראית העין שלא כיון שלא הגזה יודע מזה מאומה וחושב שהם של ישראל ולא מקרי מקבל מעות מישראל דעתקם אסורים לו אלא מקבל מגמורי דלפי דעתו עובר בכל הלאוקשים לגזה ברבית • אלא ולמי ע"ב אפי' בשילוח הגזה כן קאמר לאסור לגזות ממנו מטעם מראית העין: ויביא למימר לגזה יודע הגזה שיש למגזה מעות של כותי • אבל אינו יודע אם אלו שמגזה לו הם אותם של פקדון דע"ת לו הם של ישראל עצמו • ומ"ה מן הסתם אסור לגזות מפני הספק עד שיודע במעות אלו שמגזו לו הם של כותי דאע"ג ולמי כה"ג בשפטרופוס נמי היה לריך שיודע כן: ונראה דבשלא פליגי הר"ן ורבינו ז"ל לדבריהם הקל הוא מפני הגזו והעדים הם של ע"ת סגי בכך • ולהר"ן ז"ל הקשה הוא כללי הגזה שרי אלא בדבר שהוא מפורסם לכל שהם של ע"ת כגון אפטרופוס וסלומה לגזאין לקקק בלשון רבינו כדלייקינן בלשון הר"ן משום דרבינו לא נקט אלא תנוקס לשיתר ולא לאסורא וק"ל: ועם שברת רבינו עלה לי עוד יסוד לתה שהקלקנו למעל' אמאי לא עביד הכיא לפקדון עם הילך שכרך והוא לכונת הסמא לאסמוענן הא לינא לאסר הוליע למלו'מות' לגמרי לבתלוקת הילך שכרך נקט אסור לגזה ויהיתר במלוה ועלה קאמר לשאמר שכותי כן לישראל אע"פ שמותר אסור מפני מראית העין וקאמר עוד תנוקס אמרת ולא פירש הם שאסור מפני מראית העין • והיא מעות של כותי מופקדים בוד ישראל • וע"כ בשהלוה יודע שהם של כותי הוא לשאל לומי' לשל ישראל מופקדו ביד כותי קאמר וכיון דקתני אסור לגזות ממנו • ע"כ מיירי דיודע הגזה שהם של ישראל אלא לאו אם אסור לגזה מפני מראית העין מיירי דיודע הגזה שהם מעות של כותי • אבל אינו יודע אם אלו שמגזה לו הם אותם של פקדון דע"ת לו הם אותם של ישראל ברבי' ואם יפסדו החובו' אחר שלוה אותן לישראל יהי' אותו הפסד לעצמו אך אם יאבדו בהם שום תקלה בעודם ברשותי קודם שאלוה אותם הרי הם לעצמו ביד ישראל באחריותו בדין שיבר כל זמן שהם בעין הרי זה מותר אלא גרע מערב דמותר כדמקבל מפני שאין חיובו בא עד שיבא האונס והתקל' בהן ואין זה נקרא לוה ברין מעתה אלא שומר הוא נקרא עליהם ובשיבא האונס עליהן יהא לנו בנך שהרי אין כאן עדיין הלואה וכבר בא באונס עליהם ויכול הוא להתחייב בו ואין לנו בכך ואע"ג דקתני בתוכפתא זה הכלל כל שהוא באחריות ישראל אסור לא קשי' ולא מידי שכך ר"ל כל שהוא באחריות ישראל שלא קבלם הע"א במלוה אלא דרך שמירה אסור כל שהוא באחריות הע"א שלא קבלם הישראל במלוה אלא דרך שמירה מותר • והיא דבבלי שלנו דקתני דאסור מעות של ע"א להלוותן לישראל חבירו ברבית עד ששה הע"א ויתן בידו ללוות השני או שיאבד לו הניחם על גבי קרקע ודפסר לאו קושיא היא דהם שבאו לידו של ישראל דרך הלואה ואין שלוחות לע"א הילכך אי נידו לרוה ועבשיו בלוה ואסור אבל בידוש' שדרך פקדון באו לידו אע"פ שמתחייב בו באונסין כדרך שאר שומרין אם יאנסו ק דם הלואה אין לנו בכך ומותר דא"כ דאסור לישמעוינן בבל ישלנו ע"א שהפקיד מעות בידו של ישראל ומצאו ישראל חבירו ואמר לו העלם לי ברבית דאסור וכל שכן ע"א שהלוה מעות לישראל ברבית דאסור אלא לאו שמע מינה דרך פקדון שרי • וראה לדבר הנה דגרס'ינן בריש פרקא דאי זהו נשך אני עתיד ל' פרע ממי שהולה מעותיו בע"א ומלוה אותן ברבית ופרש' שאמר מעות אלו של ע"א הן שהפקידן אצלי שאין בו אסו' לפי מראית עיניו אלו היה בדברי ואומר שהב"ה שיודע כל נסתר פורע ממנו כשמכזב אבל אם היה אמת בדבריו לא היה אסור בדבר ומבאן ראיה לדבר ואף לגורסין ביד ע"א הרוייהו איתנהו ואף על פי שאין לגרסת' ראיה לדבריו משם מכל מקום הירושלמי ומה שפסקנו מספיק לנו להתיר:

ב אבל ישראל שהפקיד מעותיו לע"א והע"א אמר לו הניחם לי ואני לוה ממך ואני אלוה אותם לישראל הבירך ברבית והרי הם באחריותי שאם יאבדו החובו' אני אפרעם לך הרי הע"א נעשה לוה מרין ומותר דבי קא יהיב רבי' מדידיה קא יהיב ליה דאיהו הוה לוה דידיה והישראל ליוום של ע"א הם נקראים ושרי אבל אם קבל אחריותם בשאר שומרים ואפי' חייב עצמו מאונסין לבשיאבדו כל זמן שיעמדו בעין הואיל ולא נעשה לוה עליהם מעתה ואין הע"א נעשה שליח ממינו של ישראל הוא הבתרבה ברבית שנותן חבירו ממינו ואסור • וגירסת הרי"ף ז"ל דגרים תולה מעותיו בע"א מודה האסור, ודוקא כשאומר הע"א שלי הן ואומר שהוא מותר הא אלו היה אומר לנו האמת כי מעות שהפקיד לו ישראל הן אף על פי שהן בידו של ע"א אסור • ולפי שאינו אומר לנו האמת ונעשה מין האסור מותר הקב"ה נפרע ממנו • ובבר בתבנו זה בחלק הראשון שהוא אסור:

ובתבו

ולפיכך מותר • אבל אי הוו הלוה אינו לעולם אינו אלא לכותי אלעתא דישראל קא גמר ויהיב ואסור • ומ"ה הני לוה:

ב אבל ישראל שהפקיד מעותיו לכותי כו' כתב הטור ז"ל בסימן קס"ט מעותיו של ישראל מופקדות ביד כותי והלוה לישראל ברבית לא סיו באחריות כותי מותר לישראל ליקח הרבית כיון שכבר בל אחריות הכותי הסובב כשלו • ומה שנותן הרבית לבעל המעות אינו אלא כמתנה בעלמא • ואם היו בל אחריות ישראל אסור לו ליקח הרבית ע"כ: ויש לדקדק אמאי נקט הטור ז"ל הסיתר והאסור בבעל המעו' לענין קבלת הרבית ולא הזכיר לא לענין הלו' כדקתני בתוספתא לפי גירסתו מעותיו של ישראל מופקדות ביד כותי מות' לות ממנו ברבי' וכו' אפשר לישב זה במ"ש הרב ז"ל בבי"ו וז"ל ולכאורה היה נראה המעות ישראל המופקדות ביד כותי אם הלוה כותי חייב באחריותם כשאר שומרין שרי וכן משמע מפסק דברי רבינו • אבל בעל התרומות כתב דבעינן שילוה מ' הם הכותי מיד ישראל ויקבל עליו בשם יאבדו החובו' שיפרעם הוא לישראל • אבל אם קבל עליו אחריותם כשאר שומרים וכו'

ישראל. ומשו"ל לאיכ"מ מסכון בלא מלא שרינן: והמרדכי ז"ל כתב ומלאתי לדברי גדול הפליג מר"ת ור"ר אייתו מלתני בתוספתא לוחי שמלו אפטרופוס ישראל אחוי לגות מתנו ברבי יוסי"כ לתתי לסנטר לו אפטרופו לבר מפורס הוא ע"כ והמסכל ממה מרבי לתות לאפטרופו לבר מפורס לא ביטלו שמלכותי הילך שכרך והלו מעותי ברבי אמרי אמרי לאמר ולא לבר מפורס ותו לא ידענא מאי אהני סא דהוי לבר מפורס לענין האסור לא ר"ת ז"ל אפילו בזמן הזה הלוה והמלוה בבאור שזה לוה וזה מלוה כל שיר כוחי בלמנע ע"י המסכון מתיר. ואפי' היה המסכון ספרים ואין הפק שלא יקפיל ר"ת בין יהי' הלבל בפרסום או בסתרי ע"כ ירלה להטעם שזה בכל כמו שלולו והכל תלוי במה שלא יהיה סתריות על ישראל שמלוה שיסמוך על הלוי גופיה שהוא ישראל אלא יסול הסיתר הוא כיון לאיכא מסלקין למלוי על הלוה כלא אמסמוקא סגיך: אבל בסנטר ואפטרופוס וכל מני לאסרין בתוספתא כיון לאיכא מסכון עיקר הסתריות על ישראל המלוה שמוך ובלוה עצמו ומתילא לאם יש לאן ג"כ מסכון. ה"ל כאלו אין הסתריות על המלוה אלא על המסכון. ולא גרע מהיכא דקבל הבותי הסתריות שכתב הטור גבי ישראל שעשי לבותי אפטרופי על נכסי ויתום בזה תלוי במי שהסתריו עליו. וכל זה לשטת ר"ת ז"ל אבל לרבותא דפליגי עליה לא. ועיין בריש שער י"ל מה שהקשה מהיתר דבית זה על סוגית לשון הרומים:

חלק ח

א והיכא שהלוה את חבירו מטבע ומטבע מקלקל כמגזל קמת קף כ"ה ומתלקת דקתמר ר"ג מסתברא מלתיה דשמואל לאזית ליה אורחא למיזל למישן הכל לית ליה אורחא לא מתיבים רבא לר"ע אין מתלין על המעות שאין יולאות כולל היו לו מעות כוביות ירוסלמיות או של מלכים רמשונים אין מתלין הא של אחרונים לומית של רמשונים מתלין אל הכא במאי עסקינן בשאין מלכות מקפילות ע"ל זו כי אמר שמואל בשמלכות מקפילות זו על זו הוכי מני מתני ליה ממתני ליה על ידי הלמק ללא בחשי ומי מסכתי קפדי וכו' לבדנו מכלן לגי מיניה יש בדבר לסברת שמואל אין מלכות מקפילות. אפילו לית ליה אורחא למיזל הכא יהיב מאי דקביל בסתיא לאחרגי לומית לרמשונים מתלין אל לית אורחא להכא במקום שונאים שהרי לירושלים צריך לילך ולהוציאן כלפרס ז"ל. ומי מלכות מקפילות אלא לא בחשי ומי מסכתי קפדי כל לאית ליה אורחא לבתר אומר לו לך והוציאם במישן. וכשמקפילות לגמרי לבחשי וקפדי מסוכות הן ואפילו לית ליה אורחא לבתר מוצאן מטבע הוא וכך הלה הרא"ש ז"ל בשאלה והטור ז"ל בחשן המשפט סימן ע"ל:

וחנה הרמב"ם ז"ל בפרק ה' הלכה ז' של שמואל ומימרא לרב נחמן עליו ולא תלק כלל בענין מלכות מקפילות וכתב על זה הר"ב ז"ל בכסף משנה בגמרא מוקמינא לה לכעין פיסי לו לרבנן לא הוינו לוקא בשמלכות מקפילות זו על זו אבל אין מקפילות אפילו אין לרבנן אותם מלינה כמו שמעינו ונראה לי לפי דקשה לרב ז"ל מאי הסמיטו הא לכמאן מקפילות אפילו אין לו לרבנן מני. ולא סוקשה לו נמי מיפכא מאיך תלוקה לאי מקפילות לגמרי אפילו לית ליה אורחא לא. הוינו מטוס לכיון דפריך בגמרא אלא כי אמר שמואל

ג ובתבו הצרפתים בשם רבינו יעקב ז"ל יכול אדם לקבל מעות מן הע"א כדי להלוותם לישראל ברבית אף על פי שקצץ לו בשכרו עשרה דינרים בכל מאה ובאה ובלבד שיגיע הקרן לידו מן הלווים אף על פי שלא הרויח עמהם ואין צריך לומר שהוא בותר אם יאמר לו אתנם לך אע"פ שיגיע לי הפסד בן החובות בקרן וריוח ובלבד שלא יתחייב לו הנפק' אפילו מן הקרן וראייתו מהתוספתא דהניא ע"א שאבר לישראל הילך שברך והלוה מעות ברבית מותר פי' דלאו בספו הוא וגבי רבית בספך כתיב ביה ברדריש בשאומר לו לישראל חילך פי' דלאו בספו הוא וגבי רבית בספרי פרט לבסף אחרים: ויש שרתירו אפילו יאמר לו הרובע שארויח עם הלווים הקח לך בשביל עבירך הרי זה מותר ובלבד שלא יחייב עצמו כלום לא מקרן ולא בריוח מפני שאין הוא נקרא מלוה כלל ובעל הבית הוא המלוה וזה שנוטל הרובע אחר שאין שמו מלוה לא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה. והנה הרמב"ם ז"ל כתב בפרתנו וזה טופס מה שכתב הניא בתוספתא ישראל שאבר לעכו"ם הא לך שברך ובא והלוה מעותי ברבית אסור ועכו"ם שאבר לישראל הא לך שברך ובא והלוה מעותי ברבית מותר אבל אסור מפני מראית העין פי' לנקות עצמו מן הדומה לביעור ומן החשד והיינו דאמרינן בריש פרקין אני הוא שעתיד ליפרע ממי שתולה מעותיו בע"א כלומר שהוא אומר של ע"א חם והרי הם שלו. כך פי' רש"י ז"ל אלבא שרי ורבינו הגדול כתב תולה מעותיו בע"א. הרויהו איתנחו מעותיו של ישראל בופקדות אצל ע"א מותר ללוות ממנו ברבי' ושל הע"א המופקדות אצל ישראל אסור להלותם ברבי' זה הכלל כל שבאחריו ישראל אסור לע"א בותר יכן היא הגרס' בתובה בנוסחאות ומעות היא ואיפב' גרסי' מעותיו של ישראל בופקדות אצל הע"א אסור וכו'. וזהו תולה מעותיו ביד ע"א ובללא רקחני דוקא היא כל שבאחריות ישראל אסור ואיינו מעותיו של ישראל אצל הע"א שאם הותירו הותירו לו וסיפ' דברייתא ישראל שנעשה לע"א אפטרופו' או סנטר מות' לוות ממנו ברבי' וע"א שנעשה אפטרופו' או סנטר לישראל אסור ללוות ממנו ברבי' ובן מצאנות בנוסחאו' ודוק' הא ממיל שמעינן בה"ג לרש' ברבת בי והן סיפ' קמ"ל שאף בפני מראית העין אינו אסור דב"ע ידעי דמעות דע"א הם הואיל ונעשה אפטרופוס או סנטר שלו. ור"ח ז"ל כתב לשון רישא דברייתא דתוספתא כמו שבתובה בנוסחאו' ובתו' בשוף ישראל שמנהו ע"א אפטרופו' אסור ללוות ממנו ברבי' וזה אי אפשר ובתוספתא הכי תניא מדכתבינן הלכך נקטינן לה בולה ברבת בינן לעיל יהוי יודע כי ר"ח ז"ל מפרש לה בנון שקבל עליו אחריו שאם פחתו פחתו לו לנפקד ואם הותירו חותירו לנפקד ובין שאמר כך ובין אנו שאמרנו כך לדבר א' נתכונו. ואי ק"ל להך גירסא דיקן מעותיו של ע"א המופקדות אצל ישראל אסור בין דאין שליחות ל"ע"א ל"ק כי אמרינן אין שליחות לע"א היכא שהלוה ע"א לישראל ונתחייב בתחריותן ואחר כך אמר לו תנם לישראל חבירך דמדינא לא נעשה אותו ישראל שהלוהו שליח של ע"א והמקבל אינו זוכה לע"א ומעות של ישראל הם והוא אומר לו ליתן רבית לע"א אשתבח דהוא שקיל רביתא ואפילו אמר לו תנם לו והפטר אסור כדפרישית לעיל דבין דלא מפטר מיניה אלא משום דמחייב ליה האי שני וע"א לא קננהו למעות ולא נתחייב לו זה בדיננו אסור. ויש אומרים דאם אמר לו תנם לו והפטר מותר והניחם על גבי קרקע לאו דוקא אבל הבא אע"ג דאין שליחות לע"א אזיה לא קני מאי עביד מעות הע"א נינחו ורבית דע"א הוא הלכך מותר והדרביא הילך שברך והלוה לי מעות ברבית מותר דוקא בשקצץ ליתן לו דינר בין ריוח בין הפסד אבל אם אמר לו יהיבנא לך פלגא באגר או תלתא אף על גב דלא שקיל בהפסד כלל ופקדון הם אסור שהרי הוא מרויח ברבית ישראל ויש שתירץ חואיל ולא משום בספו בא לו ועמלו קא שקיל. ובן נראה לי ע"ב:

חלק ח

א והיכא שהלוה את חבירו מטבע ונפסל אם לא פסלוהו אך הוסיפו עד משקלו או שפחתו מטבע אמתי יש בו משום רבית ומה מחזיר לו ע"א גרסינן בב"ק פרק הגזל איתמר המלוה את חבירו על המטבע ונפסל המטבע אמר רב נתן לו מטבע היוצא באותה שעה פר"ש המלוה את חבירו שום פרקטמיא על המטבע שיקצוץ לו בכך וכך מטבעות לזמן פלוני ונפסל אותו מטבע רב אמר ובו' בלומר מטבע היוצא בשעת פרעון שהרי קבל עליו לתת לו מטבע וזה מאחר שנפסל לא מקרי מטבע ולא מצי למימר ליה לך והוציאו במישן שהוא מקום שבל מטבע יוצא שם כיון דמלבות בקפידות זו על זו ושמואל אמר נותן לו מטבע שנפסל שיכול לומר לו לך והוציאו במישן דבין דלא בחשי ליה לן בה שיחזור בסת' אמר ר"ל מה תברא דשמואל היכא דאית ליה אורחא למישן כלומר שהשיירות מצויות ודרכו של מלוה לילך שם ובנון זה בופין על מדת סדום. אבל לית ליה

ובולך לתרן ולא בבם וכו' • מסמע דמלתא דפסיקא היא יכי אמרינן דמהני טעמא דלית ליה אורחא ממילא סמעינן בבכרה דהיינו בלא בחשי ולא מקפילות לגמרי היבי ממתי לה • וא"כ כשאמרו הרי"ף והרמב"ם ז"ל אם יכול להוליאה ויש לו לרך וכו' • ממילא מסתמע דעל כרחין מייירי כשאין מקפילות לחפש • ולפיכך לא הקשה אלא מהסמטה אילך דשאין מקפילות כלל: ויראה לי לומר דולמי לרמב"ם ז"ל מתוך הדברים נלמד בהליה הכל • אלא דמשני בגמרא אלא בחשי וכו' • כתב רש"י שאין מקפילים כ"כ שיהיו בולקין ומחפשין על דבר זה • הלכך אית ליה אורחא לנלרך לילך לשם יקבלם דיולית לשם בהקורה • ואי לאו הואיל ואין יכול להרלותם בכאן בפרהסיא לבני מישן הבאים כאן אם ירלה לא יקבלם ע"כ • ורלה מדבריו דטעמא דבאין לו דרך לא יקבלם הוא משום דאין יכול להרלותם בכאן ויהיו מקפילות אי משכחי • הא היכא לילכא הקפלה כלל אין נריך שיהיה לו דרך מטעם שיכול להרלותם כאן ולית לבני מישן וכן כתב הטור וז"ל ואם אין המלכות מקפילות כלל שאפילו במקומו יכול להוליאו • נריך לקבל המטבע הנפסל אפילו אם אין לו דרך שם ע"כ • משמע בהליה שהכל תלוי במה שיכול להוליאו במקומו מעתה כיון שכתב הרמב"ם ז"ל כלשון שמואל אם יכול להוליאו במדינה אחרת ויש לו דרך לאותה מדינה מתן לו ממטבע שבלוה ואומר לו לך והוליאו במקום פלוני וכו' • מבואר הדבר בפי' שאם שנלריך שיהיה לו דרך לאותה מדינה • הוא משום דלוקא במדינה אחרת יכול להוליאם ואומר לו לך והוליאו במקום פלוני וכו' • מבואר הדבר בפי' שאם שנלריך שיהיה לו דרך לאותה מדינה • הוא משום דלוקא במדינה אחרת יכול להוליאם ואומר לו לך ע"כ לאוקומי אלא בעמין מלכות מקפילות קלת היכא דאהכחי ולא בחשי • אבל לא קפדי כלל הרי גם באותה מדינה עצמה יכול להרלותם ולהוליאם • וכיון לאפי' היכא לית ליה טרלה ואוסגא לאורחא כפינן על מלת סלוס ואמרינן ליה לך והוליאם במקום פלוני כ"ש היכ' לאפסר לו להוליאם בזאת המדינה ואפי' אין לו דרך לאותה מדינה • ויכול לומר לו הוליאם כאן לבני מישן • ואי קפדי לגמרי לבחשי ע"כ כי אית ליה אורחא מהכחי מאי הוי דמתני להו התם הא ע"כ ליכא סוס לל לפרס הרי הרמב"ם אלא במקפילות קנת • ומ"מ נפקא בהליה לאי אין מקפילות כלל אפי' אין לו דרך כמי ואי מקפילות לגמרי אפילו אית ליה אורחא לא • זה אפשר להלין בעל הרמב"ם: אך הרי"ף ז"ל סתם ביותר:

ואמנם לפי דברי רש"י ז"ל ומ"ש הטור ואם אין המלכות מקפילות כלל שאפילו במקומו יכול להוליאו וכו' למשמע דמסתמא כשאין מקפילות יכול להוליאו במקומו עצמו ואינו צריך לילך למישן קשה לי מ"כ מאי פריך רבא לרב נחמן אלא כי אמר שמואל כשמלכות מקפילות מ"מ דאמר לו לך ע"כ מאי הא דקאמר אי יכול להוליאו בכל מקום אלא בעמין מלכות מקפילות קלת היכא דאהכחי ולא בחשי • אבל לא קפדי כלל הרי גם באותה מדינה עצמה יכול להרלותם ולהוליאם • וכיון לאפי' היכא לית ליה טרלה ואוסגא לאורחא כפינן על מלת סלוס ואמרינן ליה לך והוליאם במקום פלוני כ"ש היכ' לאפסר לו להוליאם בזאת המדינה ואפי' אין לו דרך לאותה מדינה • ויכול לומר לו הוליאם כאן לבני מישן • ואי קפדי לגמרי לבחשי מ"כ כי אית ליה אורחא מהכחי מאי הוי דמתני להו התם הא ע"כ ליכא סוס לל לפרס הרי הרמב"ם אלא במקפילות קנת • ומ"מ נפקא בהליה לאי אין מקפילות כלל אפי' אין לו דרך כמי ואי מקפילות לגמרי אפילו אית ליה אורחא לא • זה אפשר להלין בעל הרמב"ם: אך הרי"ף ז"ל סתם ביותר:

ואמנם לפי דברי רש"י ז"ל ומ"ש הטור ואם אין המלכות מקפילות כלל שאפילו במקומו יכול להוליאו וכו' למשמע דמסתמא כשאין מקפילות יכול להוליאו במקומו עצמו ואינו צריך לילך למישן קשה לי מ"כ מאי פריך רבא לרב נחמן אלא כי אמר שמואל כשמלכות מקפילות מ"מ דאמר לו לך ע"כ מאי הא דקאמר אי יכול להוליאו בכל מקום אלא בעמין מלכות מקפילות קלת היכא דאהכחי ולא בחשי • אבל לא קפדי כלל הרי גם באותה מדינה עצמה יכול להרלותם ולהוליאם • וכיון לאפי' היכא לית ליה טרלה ואוסגא לאורחא כפינן על מלת סלוס ואמרינן ליה לך והוליאם במקום פלוני כ"ש היכ' לאפסר לו להוליאם בזאת המדינה ואפי' אין לו דרך לאותה מדינה • ויכול לומר לו הוליאם כאן לבני מישן • ואי קפדי לגמרי לבחשי מ"כ כי אית ליה אורחא מהכחי מאי הוי דמתני להו התם הא ע"כ ליכא סוס לל לפרס הרי הרמב"ם אלא במקפילות קנת • ומ"מ נפקא בהליה לאי אין מקפילות כלל אפי' אין לו דרך כמי ואי מקפילות לגמרי אפילו אית ליה אורחא לא • זה אפשר להלין בעל הרמב"ם: אך הרי"ף ז"ל סתם ביותר:

ואמנם לפי דברי רש"י ז"ל ומ"ש הטור ואם אין המלכות מקפילות כלל שאפילו במקומו יכול להוליאו וכו' למשמע דמסתמא כשאין מקפילות יכול להוליאו במקומו עצמו ואינו צריך לילך למישן קשה לי מ"כ מאי פריך רבא לרב נחמן אלא כי אמר שמואל כשמלכות מקפילות מ"מ דאמר לו לך ע"כ מאי הא דקאמר אי יכול להוליאו בכל מקום אלא בעמין מלכות מקפילות קלת היכא דאהכחי ולא בחשי • אבל לא קפדי כלל הרי גם באותה מדינה עצמה יכול להרלותם ולהוליאם • וכיון לאפי' היכא לית ליה טרלה ואוסגא לאורחא כפינן על מלת סלוס ואמרינן ליה לך והוליאם במקום פלוני כ"ש היכ' לאפסר לו להוליאם בזאת המדינה ואפי' אין לו דרך לאותה מדינה • ויכול לומר לו הוליאם כאן לבני מישן • ואי קפדי לגמרי לבחשי מ"כ כי אית ליה אורחא מהכחי מאי הוי דמתני להו התם הא ע"כ ליכא סוס לל לפרס הרי הרמב"ם אלא במקפילות קנת • ומ"מ נפקא בהליה לאי אין מקפילות כלל אפי' אין לו דרך כמי ואי מקפילות לגמרי אפילו אית ליה אורחא לא • זה אפשר להלין בעל הרמב"ם: אך הרי"ף ז"ל סתם ביותר:

Digitized by Google

ופ"ם כשיכול להוציאם במקומו • אבל לפי מ"ש ר"ג לשמואל כשאין לו דרך למיסן
נא • אלמא חיים שמואל לשיכול המלוה להוציאם בלי לוחץ • וכי קפדי מלכיות
אין לך לוחץ גדול מזה וגרע טפי מאין לו דרך דהיינו דמי לדרך ואלא
כי קאמר שמואל במקפידות אלא למימרא לליליה לא מיירי במקפידות • אלא
הכתם בשלמא לליל מיירי שמואל
במקפידות ואפ"ה לא חיים כיון דאפילו
ליה אורחא קאמר אלא למיירי לוקח
באין מקפידות • תקשי מ"כ מ"ע לרב
דקאמר נותן לו מטבע היינא באותה
שעה • דכיון ליכול להוציאו אפילו באותו
מקום אלא קפדי מלכות • היא ואלא
סברת ורב ואין לך מלה שהוא גדולה
מזו • ועוד דבריתא לאחרונים דומיא
דראשונים דהיא תיובתא לרב ואיכי
מוקי לה רבא אליבא • אלא ואלא
מתלוקתם בקפדי • דהיינו טעמא לרב
דלכתב רבינו ז"ל אלא מני אמר ליה
לך אוליאם במיסן כיון דמלכות
מקפידות : והלבתא דשמואל ורב
נתנן ומי • כל הפוסקים ז"ל פה אחד דהכיומו כך דסלכה כשמואל • אבל בהגהות
אסר"י דל כתב דפסק רש"י ז"ל כרב ורבינו חננאל והמיימוני כשמואל וכו' •
ושות באמת פסק תמיה • דהיכי אפשר לפסוק כרב מכמה טעמים מבוארים :
ואפשר לומר בטעמו דסמך אהא דבעא מיניה רבא מרב הכלא המלוה את חבירו
על המטבע והוסיפו עליו מהו • ופרש"י ז"ל אליבא דרב דאומר נותן
לו מטבע של אותה שעה וכו' ואולי פירש כן משום דאי אליבא דשמואל בעי ע"כ
לא מסכחת לה אלא בחלת מחרתי אז כשמלכות לגמרי ואין יולאות נשום
מקום • אז אלא בחשי ואין לו דרך למיסן • ואם היה דעת רבא בחלת מהני הוא
ליה לפרושי בהליא ולימא הוסיפו על המטבע ומלכות מקפידות לגמרי אז אין לו
דרך למיסן מהו • ומדסתם משמע דלאו בשום חל מהני גווני מיירי אלא בכתם
כפי מה שכתב המחלק שבין רב ושמואל • דהיינו במקפי אם קלה ויש לו דרך לפס •
ובאמת בשמואל אין מקום לבעיא כלל אלא ואלא אליבא דרב קא בעי • ומדבעי
אליבא ושקיל וטרי כולי האי • משמע דהלבתא דוותיה • ועוד מדקא פריך
הכא והא קא זיילן פידי וכו' דהיינו רבית משמע ליה דמתלקת רב ושמואל במטבע
שנפסל לענין רבית הוא • לשמואל כשיש לו דרך למיסן : אם יפרע לו מטבע
היולא ומלא המלוה משתכר שאם היו מעותיו בידו • היה צריך לטרוח ולהוליכם
באחריותו ועכשיו אינו צריך לזה • ורב לא חיים להכי : ומלמייתי הרמב"ם
ודבינו ז"ל דין זה בהלכות • משמע לענין רבות שייך • וכיון דמחלקת רב
ושמואל הוא בדבר אחור • הא ק"ל הלכתא כרב באסורי : הלכך מכל
הני פסק רש"י ז"ל כרב לפי הגהות : אך יש לי לזה מהמבוכה מהא דכתב ה"ם
ז"ל בהליא דהוסיפו וז"ל ויש מי שכתב שאם היה המטבע בשקל הראשון יולא
במקום אחר כבתחלה ויש לו למלוה דרך שם ה"ז מחזיר לו • וזה פשוט דלא
גרע ממלוה את חבירו על המטבע ונפסל ובמו שיתבאר בסמוך • וכ"כ רש"י
והרשב"א ז"ל • הרי שכתב בשם רש"י ז"ל דבהוסיפו על המטבע ויש לו דרך
למקום אחר שמחזיר לו • ונלמא ממטבע שנפסל דהיינו שברת שמואל • וזה
שלא כדברי הגהות שפסק רש"י ז"ל כרב • אם לא שנאמר שחזר רש"י ז"ל
באמת מהם כמו שחזר במ"ש לוקח פרקמטיא וכו' כמו שיבא בע"ה :
ובתב ר"ם בפירושיו ולוקח אלוהו פרקמטיא וכו' • מלשון זה של רבינו שכתב
וקבע לו זמן לפרוע כך וכך מטבע וכו' משמע לאפילו בשפירש בהלואת
מעות שיפרע במטבע שוה רש"י ז"ל למחזיר לו מה שהלוהו • וזה אינו
מוסכם שכתבו התוספות ז"ל על פירוש רש"י ז"ל וזה לשונם ולפירושו נראה שאם
הלוהו מעות ומי וקבע לו שיעלם מעות דמעלה מטבע היולא בתחתה שעה דמעות
שנפסלו לאו מטבע הינהו • ולא נקט בקונטי' פרקמטיא אלא משום דשמלו'
אלם מעותיו אין רגילין להזכיר דבר אבל כשמזכר פרקמטי' אפילו אמר שאם
כך וכך מעו' תתן לו צריך לשלם לו מטבע היולא וכו' • אלמא לרש"י הלואת
מעות שקבע הפרעון במעו' שוה לפרקמטי' הוא וצריך לפרו' מטב' היולא ושעמא
דמתחבר הוא • וכיון דפירש כך מסתמא לכך פירש שאם יפסל יתן
לו מטבע היולא • ולאותו שנפסל אין שמו מטבע דלכתבו שאינו לקמן • ואיך
כתב רבי' דלרש"י אף בי פירש לפרוע לו כך וכך מטבע מה"ם לוה מחזיר וכו' •
ואפשר לומר דרבינו נמי ס"ל כתו' דלרש"י כל שפי' שיפרע לו מטבע לא ליתן
לו מטבע היולא באותה שעה • ושעמא משום דמסתמא מי שהלוה לחבירו אינו
שואלם לו המעות מלוהו ואין צריך לפרש הפרעון וכיון שפירש שיפרע לו מטבע
אלא צורך • אמרינן לכותחו לומר שאם יפסל • יתן לו מטבע היולא כדברי התוס'
ומינה קן רבינו דלוקח היכא דמה שפירש ליכא למימר שמתכוון לדבר אחר אלא
לאותו מטבע שנפסל אבל אם קבע לו זמן לפרוע לו כך וכך מטבע אז מה שהלוהו
מחזיר לו • משום דליכא למימר דאיל ופירש שלא לצורך דעתו לומר על
הנפסל • דאם לצורך פירש דהיינו לקבוע זמן על הפרעון אימתי יהיה ומטבע
שהכיר מורגלת ליתנם הוא • וש"ל לא אמרינן דמסתמא נתכוון שלא יתן מטבע
שנפסל : ואיך שיהיה אחד המרלכי ז"ל שרש"י ז"ל חזר בו בסוף ימיו ופירש
המלוה על המטבע בגון שהלוהו מעות ע"מ שישלם לו מעו' ולא אחר שחורם

ליח אורחא למישן נותן לו מטבע היוצא דאמרן דעתא הוא דמטבע הראוי
קאמר דיהיב ליה והלבתא בשמואל ובדרב נחמן הילכך המלוה את חברו
על המטבע ונפסל אך לא פחתו בבשבע השני שעשו תהיו וגם לא הוסיף
עליו בסף אלא ששנו צורה המטבע בלבד אם יש לו דרך לבדינה אחרת
למלוה זיבול להוציא המטבע הזה שנפסל נותן לו מטבע שר"ו והו ואומר לו
לך והוציאו במקום פלוני ואם אין לו דרך שם נותן לו מטבע היוצא באותה
שעה זכתב ר"ש בפירושיו ודוק' הלוהו פרקמטי' אבל הלוהו מעות וקבע עמו
זמן לפרעון לו כך וכך מטבע בה שהלוהו מחזיר לו אף על פי שנפסל' דמצי
אמר ליה במו כך היה נפסד בכך בידך אם לא הלוית אותה אותה בעו שנפסל
בידי ודרי שלך לפניך • והא ק"ל ברב הונא דהוה רגיל דרב יהודא דקאמ'
נזל בטבע ונפסל היינו בפלתו מלכות דאעפ"כ אומר לו הרי שלך לפניך אבל
בשהלוהו פרקמטיא מצי אמר ליה מלוה אם היה פרקמטיא שלי
בידי עכשיו הייתי יכול למכרה בטבע היוצא שדוא זמן פרעון
אך המורים האחרים ובבלבם הראב"ד ז"ל בהלואה מעות בבעות פירוש
הדבר גם פסקו ברב יהודה דפסלתו מלכות היינו ונפרק והיזק נבר הוי
דשמיה היזק דאינו יכול לומר לו שיך לפניך אבל יוצא בבדינה אחרת
דפסלתו מדינו זו יכול לומר לו הרי שלך לפניך דזה אין היזק נבר שדרי יכול
להוציאו לשם :

בעד

כו' וכן נרא' מדברי ה"ה ז"ל והא קי"ל כרב הונא דהיה רגיל לרב יהודה וכו'
ממחניתין דגזל מבבא ונסלק וכו' • אמר רב הונא נסלק נסלק ממס נכסל פסלתו
מלכות ורב יהודה אמר פסלתו מלכות ממי היינו נסלק אלא היכי דמי נפסל
שפסלתו מדינה זו ויונא במדינה אחרת • והתוספות ז"ל אמרי שהכיומו אלא
בהלואי מעות כל שפירש מהלו מטבע
היונא • כתבו וז"ל ולא"ת ומ"ש מגזלן
אתנן גזל מטב' ונכסל אומר לו הרי
שלך לפניך • מבמע משום דיש בעין
הכל ליתנהו בעין משלם כשע' דגזילה
ובכא' גבי הלואה אפילו אתנהו בעין
אמי כליתנהו אמלוה להולאה מתנה •
וי"ל דיש לחלק בין הלואה לגזלה דמשב'
שנפסל משוב כהוזל ובמעבדא שוין ל'
ולבסוף שוין אזלא אמרינן גבי גזלן דכי
ליתנהו בעין משל' כשעה הגזל שאבל גבי
הלואה כי הוזל אמרינן משלם כי אזלא
דהשתא בל ז"ל גבי מלוה אלם דכי •
אחיב הוזלו - נותן חטים הוקרו נותן
אמיכן ומטבע שנפסל ולאי הוי כהוזל •
ונראה לרב ופמואל כבדי כרב הונא
לעניל לרב יהול' אחשיב מטבע שנפסל
כנסלק גבי הלואה לא מלי למיפטר
נפשיה במטבע שנפסל וכו' עכ"ל :
ולבאורה . אמיה לי מלתא במאי
דקאמרי למטבע שנפסל הוי כהוזל ומשום הכי מחלקי לגבי הלואה לריך לשלם
כי אזלא דהשתא ומייתי ראיה מהלואה הטים דהוזלו נותן חטין הוקרו נותן אמיכן
וכו' • דאי"כ היכי קאמרי אלם בחנה ופירש במלה מעות לריך לשלם מטבע
היונא באותה שעה משום דהחמת דמלתא לאכי פירש שאם יפסל יתן לו מטבע
היונא וכו' • דהא כיון שנפסל הוי מעות • מ"כ הוי במתנה קרוב לשכר ורחוק
להכבל לגבי הלואה חטין ממי לא הוהר אלא בחטים ואם אלם כי אזלא דהשתא הוזלו
פירות הוקרו אמיכן • אבל אם התנה בחטין שאם הוזלו ישלם לו מעות הא ודאי
אסור לכ"ע • ובהליא כתב הריטב"א ז"ל בחשובה הכי בגונא י"ל והיכי הכי הכא
להתנות שאם יפסל ישלם מטבע היונא דהוי רמז כמתנה שאם יוזלו ישלם מעו' •
ולכא למימר דהכא לאו כשאמר בהליא שאם יפסל מטבע היונא אלא
ס"מר בסתם שישלם לו מעות • ולא נאסר להתנות אלא כשמלוה מרויח מ"מ •
כגון שמתנה אם יוזלו יתן מעות ואם יוקרו חטין כהה יא דהריב"ם ז"ל • אבל
הכא אינו מתנה כלום להשתכר אלא שאנו מוליאים מדברי הלפחות לא יפסיד
אם יפסל המטבע ולא יפול פחות ממה שהלוה לו • והא ולאי ליתא דלעולם
גבי הלואה חטין בעין שהמלוה יהיה מפוענל להפסד הזול • ואפילו
בשעשאם דמים אם הלוה יתן לו חטים אף על פי שהוזלו לריך הוא ליטלם
בע"כ • ולא הותר לו כלל להתנות שאם יוזלו יתן לו מעות • והכא נמי
אם יפסל המטבע דאי כהוזל אינן לו להחיר שיאמר ויתנה שיפרע לו מעות
באופן שלא יפסד משועבד להכבל הזול כשיפסל : —
ונראה לומר לכל עיקר האסור גבי חטין הוא משום דכיון דשער הפירות עשוי
להשתנות והוא דבר מצוי • אפשר שיתנה לעלוי שירויח המלוה כשיפרע
לו חטין והוי אגר נכר ומ"ה בעינן שיהיה משועבד ג"כ אל הנפסד אם יוזלו •
ולפיכך לא הותר שם להתנות שאם יוזלו יחזיר לו מעות • אבל גבי הלואת
מעות מלאה לא שייכא היא ורחוקה מאד שישתנה הערך לעלויא אם לא שמקרה
בעת ביוקר מחמת גזרת המלך ת"ו ענין אחר • ומסתמא המטבע לעולם שוה
בעינן מ' • הלכך כי פירש יפרע לו מעות לאו להשתכר קאמר אלא לשלא יפסיד
אם יפסל • ולפ"ז גם בחטין אם יתנה שאם יהיו כשער של עכשו יחזיר לו חטין
ואם לא יהיו כשער זה בין יוקרו בין יוזלו ישלם לו מעות • דהשתא ולאי אינו
משתכר כלל נראה לא"ע לולאי אינו מפסיד אפ"ה כיון דליכא חשש לאגר נכר
שרי : ומ"מ מדברי התוספות למדנו דמאי דמייתי רבינו שיעתא לשברת
רש"י ז"ל מהיא לרב הונא גבי מטבע ונפסל שאומר לו הרי שלך לפניך • אינה
ענין לזה כלל דהשתא מיירי בשסגולה קיימת • משלם כשעת הגזלה • ובהלואה
דלהלואה נתנה כליתיה בעין הוא ומשום הכי משלם מטבע היונא :
ומסקנת התוספות לכל הפירוש אם הלוהו מעות שתם מעות שהלוהו יפרע
לו אפילו שנפסל וכו' : וכ"כ הרא"ש ז"ל • ואין בין דברי רש"י
לדבריהם אלא מכר פרקמטיא בתם • לרש"י ה"ל כמפרש ולתוספות
והרא"ש ז"ל כמעות : אך המורים האחרים ובבלבם הראב"ד ז"ל וכו' :
נסון הדבר לומעבע במחלקת ולומר דמאי דפירשו המורים והראב"ד ז"ל בהלואת
מעות היינו בשפירש יפרע לו מעות כדברי התוספות והרא"ש ז"ל • אבל בתם
גם הראב"ד וסיעתו ז"ל יודו דמה שהלוהו מחזיר אפילו אינו יולא בשום מקום
וזה"ש שפוסקים כרב יהודה וכו' • כבר מייתינן דהתוספות פוסקים כרב הונא
וקאמרי דרב ושמואל סברי כוותיה • והרמב"ם ז"ל בפ"ג הגזלה פסק
כרב יהודה • ולאו להתכוון בטעם פסק זה • דהא טעמא פוסקים כרב
הונא הם חזקות • אי משום דהוי רביה דרב יהודה ואי משום דסיון דרב יהודה
נפסל שיינו נסלק • אין מקום לדיליה להא דרב ושמואל • דאמרו הכא הלוה
לפרוע למלוה מטבע שנסלק יפטר בזה ולא לא • ה"נ נכסל דהוי ממש כנסלק
בשיטא דלא מלי פטר נפשיה בה : ועוד הוסיף הרא"ש ז"ל לסברא דאיה מר
לאחר לקמן שמעתתא הכא מטבע של חברו פסור כי מחייב בקורנסא שבר כרב
הונא דאי פסלתו מלכות הוי כנסלק כ"ש מחייב בקורנסא • וכ"כ התוספות
עלמה בהליא דרבה • ואיך מ"כ פסקו הרמב"ם והרא"ש ז"ל פרב הונא :

ובכן

ובתוך לרבה לשם מטבע הלבר מבואר להרמב״ם ז״ל מין שום סתירה ממנה
משום דמזיל לסטתיה לרבה לפטר היינו משום לית ליה דינא דגרמי
אבל לדיקן דקי״ל כר״מ לית הלכתא כרבה בסתיא לשם • ומ״ש בפ״ז מהלכות מקבל
כתב בסתם וכן המקרע לעני חברו והעביר לורתן חייב לשלם משום גזלה וכו׳ •
ואדרבא בטור סתם ונתנו גרמה לאיכא
למימר דמסברא משמע דהלכה כרב
יהודה דמטבע שנפסל היינו נשלק לשם
רבה פטר בשם מטעם גרמא כלפרש״י
ז״ל וכן בבי׳ הרא״ש ז״ל בשמו ומשם אית׳
לנפסל למי היינו נשלק ולאו היזק גמור
הוא כלסבר רב הונא • אלמא דמלא
הפסד גורת המטבע לא חשיב ליה
להנפסל ומ״כ גבי שם נמי דלא חסריה
מידי אלא העברת הלורה דה״ל כלאו
נפשלה אמאי מילטריך רבא למפטריה
מטעם גרמא חיפוק ליה דאפילו הוי
מעשה ונחשיב ליה כמשם פטור מכל
שלין הפסד הלורה חשוב נזק אלא ודאי
נזק גמור הוא • אלא דמשום דלא הוי
ממש אלא גרמא פטור • ומשום דרבא
פטר ליה מטעם גרמא לא פסק הרמב״ם
כוותיה דהלכה כר״מ • אבל אמאי לסבר דהוי חק כרב יהודה בנפסל ליכא מאן
דפליג עליה בהא • א״כ הלכה כרב יהודה אף על גב דרב הונא הוא רבים • :
ובמאי דקאמר התם׳ לדרב יהודה דחשיב מטבע ונפסל נשלק גבי הלואה לא מלי
פטר נפסיה בנפסל ודה דלא כדב ושמואל אפשר לומר להרמב״ם דכי היכי דלחומ׳
אע״ג דר״ה מלמה מטבע ונפסל לתרומה ונטמאת ט״מ תרומה ונטמאת לא למי
לחזיל ואינו יכול לתתה בחשלומין ומטבע ונפסל הוי כחזל דלפיכך מפלם כי זולא
דהשתא • ה״נ ליכא למימר לרב יהודה דאע״ג דמדמי נפסל לנשלק ה״ל נמי
נפסל הוי כחזל ודה לחשלומין • אבל נשלק לאו כחזל הוא ולפיכך לא מהני
לחשלומין : והשתא ניחא מאי דשום ק״ל לרב יהודה מאמחלק בחחי׳ בין נשלק
לנפסל ליפלוג וליתני כלה בנפס לבין פסלתו מלכות וכ״ש נשלק •
אלא לאי הוא תני פסלתו מלכות בפ״ה פירות והרקיבו יין וחמץ • ה״מ דלמו
לגמרי וכי היכי דהכנו לא מעלו לחשלומין • ה״ל לא פסלתו מלכות • מ״ה קאמר
נשלק לומר דוקא נשלק דומה לבנך מכל וכל אף לחשלומי׳ ותו ליכא למיטעי
בנפסל אע״ג דבמיפ״ה גבי תרומה ונטמאת ובנך מ״ה אמר דמישא שמע יקלה :
וא״ת אי פסלתו מלכות לרב יהודה הוי כחזל • אלאי כי איתיה בעיניה מפלם
כשעת הגזלה לימא ליה הרי שלך לפניך כבל חזל דעלמא י״ל דליקיקיה : בפסלתו
מלכות נמי מחזל בע״ל דליכא מינכר דזקא כדפרש״י ז״ל שאין מרחם א״ה דומה
לנורה של כל הוצאתיה עבשיו וכשגזלה אינו הוי כל לורות המדינות שוות לה וכו׳ •
וכיון דליכא שוי גזל כ״כ הוא יאמר לו הרי שלך לפניך • אבל בחזל דעלמא
לא מנכר הוצאה בגזל לאין כאן שום שוי מ״ד דגם בחמר ולורת מה בגזל אלא בשוויה
ואין זה היזק מוחלט אפשר לגדל לבמתיד פשקי של הרמב״ם ז״ל כרב יהודה :
וראיתי למהרי״ל שכתב ז״ל המלוה את חבירו על המטבע נותן לו ממטבע הוצאת
בחתם שעה ומיירי בשון חתם הוא ומקבלים במקבלים ואע״ג דזיילי פירי בחדשים
הוא ומחמת חריפותא הוי אין בכך כלום • וכגון שהוצאת הלוה המטבע שלוה
לו אבל אם הוא בעין לא גרע מגזלן שאומר הרי שלך לפניך • וגזלן נמי אם הוצאת
המטבע שגזל לא עלתה מלוה ונתן לו מטבע הוצאת • ואי קשיא לתוצאת כל הגזלנין
משלמין כשעת הגזלה • י״ל כיון שהחדשים הוא שעיר במקבל כשעת הגזלה הוא
ע״כ ומ״ש המיירי כגון שהוצאת הלוה המטבע וכו׳ • הוא מבואר שזה שלא כהרי
הבוש׳ ז״ל דלדיהו אע״ג דליתנהו בעין כיון דמלוה לחומלה נתנה כליתנהו דמי
ואינהו מתלקי בין הלוה לגזלה : ונראה לפ״ז גם אמאי דקאמר מעיקרא

ב עד עתה דברנו בשנפסל הראשון ועשו מטבע אחר בשנוי צורה לבד
בבלתי תוספות וגרוע בסף • עתה יש לנו לברר אם שנוהו
והוסיפו במטבע חשני בסקולית ליה אורחא למישן שפסקנו שנותן לו היוצא
מהו ועל זה נרסינן ברגזל בעא מיניה רב דרונא מרב חסדא המלוה את
חברו על המטבע והוסיפו עליו מהו פרש״י אליבא דרב קא מיבעיא לירה
דפסק נותן לו מטבע היוצא • ולפי׳ הוצרך לשאול מהו מאי אמר רב בהו
א״ל נותן לו בשב׳ היוצא באותה שעה ואף על פי שהוסיפו עליו א״ל ואפי׳
בי נפא פי׳ סלע גדולה המחזיק מדה נפא א״ל אין ואפ׳ בהרבה א״ל אין
והא זילי פירי לגבי מטבע כלום׳ הרי מוסיפין ברבינ׳ זה יותר ממה
שהיו עושין בתחל׳ בטבע ראשון ונמצ׳ שמשתבר בהוכפ׳ ויש בי משו׳ רבי׳ א״ר
אשי נחזי אנן אי מחם׳ מטבע אזילי פירי סגב׳ ליה כלום׳ אם מחם׳ שנתרב׳ בסף
במטבע אדה לוקח בו חיטי׳ יתרי׳ מגב׳ ו שאינו נותן לו מזה המטב׳ אלא בפי
מה שהיו נותנין תחלה בפירו׳ ואם מחם׳ הרבא זילי פירי לא מגבה ליה כלומר
מחמת תרבא הוא כשבאו גשמים ונמצא רוב תבואה בעולם והוזלו הפירי׳

לא

ולאף על גב דזיל פירי בחדשים אין בכך כלום הואיל ומחמת חריפותא הוי וכו׳ •
לא יסכימו בזה הטום׳ דאי זיילו פירי מחמת הלורה החדשים לא גרע ממלוה חטין
לאם הוקרו מקלה לו מעות ולא חטין כי היכי דלא ליהוי רבית :
ובאמת קשה בלשון המרדכי ז״ל ביכי מיירי אי בדפירוש על מנת שישלם
לו מטבע כדכתב לעיל דולאי היינו
לומר שאם יפסל יפרע לו מטבע
היולא • אם כן כי איתנהו בעייהו
נמי אמאי אומר לו הרי שלך לפניך •
הרי בתנה בהדיא שיפרע מטבע היולא
ולא דמי לגזלן דהתם כי היכי שום תנאי •
ומ״ש משמתא מה שגזלו מחזיר לו •
ואי בהתם שלא פי׳ ע״מ לשלם מטבע •
א״כ כי זיילי חטי׳ במטבע החדש אמאי
שרינן לתת לו מן החדש דלא ע״ג דמשום
חריפותא זולא ולא מקום תוספות •
גם במלוה חטים כי יקרי • אף על גב
דהוקרו מחמת עלמן אסור ליתן לו
חטין ולריך לתת מעות אף על גב דאיכא
מה שנתן לו • כ״ש הכא דיתן מה שלוה
לו לפסול המטבע הוי כחזל :
ובעיקר הדין היכא דהוזלו החטים בלי
חוספות לא מלאתי לאחרונים ז״ל שהביאו שברא זו של המרדכי להיתר • וזלתי
מה שכתב מר אי הוה משום חריפותא לאו כלום הוא כדכתב רא״ן וכו׳ : אך מלאתי
בהגהות אשר״י ז״ל שכתב פסק רב אמת גאון שאם עמדו אותן מעות שנפסלו
ביוקר נותן לו המעות שלקח הימנו ופירש רבינו יואל כגון שהחדשים קליס מן
הישנים אבל אם הם שוים במשקל והוקרו הישנים שנותנים יותר פירות הישנים
ממה שהיו נותנים בשעת הלואה מן הפירות זהו אסור מדרבנן עכ״ל ורואה אני
שהבריס ק״ו היכא דהוקרו החדשים והם שוים במשקלם והבריס לריכים למוד :
ב עד עתה דברנו בשנפסל וכו׳ • מ״ש בשם רש״י ז״ל דרבא אליבא דרב
מיבעיא ליה דאמר נותן לו מטבע של אותה שעה וכו׳ • כך כתב
בהגהות בפירושו וטעמו נראה כ דאמרינן לעיל ע״ש והיינו דכתב ה״ה ז״ל דרש״י
והרשב״א הסכימו דאם אי אית ליה דרך למישן ה״ז נותנו לו מי • אע״ג
דלא מלינו שפירש בקרש״י בהגהות מכלל דבריו אלו משמע הכי מדלא מלי לאוקומי
הך בעיא אלא לרב • ואיבא למידק הכתי דאמאי לא מוקי הך בעיא אפילו לשמואל
דסא לענין בעית קא מיבעיא ליה • ופשיטא דכי קאמר שמואל יכול לומר לו לך
הוליאם במישן • היינו שאין המלוה יכול לעכב ולומר איני רולה כ״א המטבע
החדש הוא כאן יכול הלוה אם ירלה לומר לו לך הוליאם במישן • אבל אם״כ
שאם ירלה הלוה לתת לו מן המטבע החדש הרשות בידו ואין כאן רבית כיון שאין
בזה שום תוספת למלוה יותר״כ נימא דבהוסיפו בעי אפי׳ אליבא דשמואל אם ירלה
הלוה לתת מהמטבע החדש אם מותר אלא שהוספת לו לא ולפי מה שכתבנו לעיל
לדעת הגהת אשר״י ז״ל דרש״י ז״ל פסק כרב ואמרנו דאולי סבר דפליגי לענין רבית
מעשה תוספת לאמרתא וכו׳ • והלכתא כרב בחסורי ל״ק מידי אלף לפי דברי ה״ם
ז״ל דהסכי׳ דעת רש״י עם הרשב״א ז״ל דבאיכא אריכא למישקולהן לו אותו מטבע
בין בנפסל בין בהוסיפו ק״ו כדאמרן אמאי לא מוקי ליה נמי כשמעתא • הן אמת
מסתבר כפי כדברי ה״ם ז״ל כי היכי דליתי רש״י ז״ל בהסכמת כל הפוסקי׳ לענין
הלכה : ואפשר לומר גם בזה לחמתיות הסתמיות משמע ליה דמעיקרא בעינן מאי
דפליגי רב ושמואל קא בעי דהיינו אי מלי ליה ע״כ דמלו׳ לומר לו לך הוליאם במישן
או לא : ואח״כ נמשכה לו קושיא והא זיילן נכסי וכו׳ • לענין אסור רבית נמשוש
דקאמר אפי׳כי נפה אפי׳כי תורטיא הסות שיעור גדול ואיכא רווחא טובא • ותו
מדלנקט רב מה לא גיסנא לרב גופיה נותן לו מטבע היולא באותה שעה • משמע
דבע״כ

חלק ב׳ סוף סימן א׳

ובך נשמט בשער י״ב

הם דברי העור ז״ל סימן ע״ט שכתב לפיכך בא הזכאי לב״ד וכו׳ אין
כותבין לו דשמ״ל פרעו ויבא לגבות ממנו פעם ב׳ בפסק דין שכתבו לו
ע״כ • ואתמהא היאך יגבה פעם שנית הא בסימן ל״ט הכה כר״מ׳ מבלי
חולק דאף על פי פסק דין נאמן לומר פרעתי ואמנם אתפלא על הרב ז״ל איך לא
הרגיש סתירה זו שמבואר • אך במה שאמרנו הוא מבואר • ומה שכתב כאן
בסימן ע״ט הוא דליכא למיחש שפרע בבר קודם שכתבה וכשיטענון כן יחייבוהו
שנית מפני הבזיון כי לא היה לשם לכתוב אלא אם כן נתברר שע״ז לא פרע •
ולא יקלוק רא״ה בזה • שוב מלאתי אמן לי בדברי הרב המקבל ז״ל דמייתי הרב
ז״ל בסימן זה דלייקי מוהי שכתב בפ׳ זה בורר גבי הסיה דאמרינן בדף כ״ט לא
כתבי׳ על הקבע דוכתא וכו׳ וז״ל ודוקא קודם שלא מלפני ב״ד אבל לאחר שלא
אין כותבין דחייסינן שמא נתן לו • ובהכי מיתוקמא הסיה דפ״ק דמליע׳ • דרי
בהלי׳ דהתם׳ סיה שמא נתן לו קודם שכתבו ואחר שלא מב״ד ולפי׳ אין כותבין
אלא קודם שלא מב״ד דולאי על אותו זמן לא פרע והוי כהסיה דאתבר׳ בעדי׳
שלא פרעו לכתבו הרי״ף והרא״ש • ומינה דאחר שלא יכול לטענון פרעתי
אף על פי שכתבו שם אינו נאמן מה הועילו במה שתקנו שלא יכתבו אלא קודם
שילאו הא איכא למימר נמי שמא יתן לו אח״כ • אלא ודאי אין מקום חשש לזה
שאם יפר׳ יטענו פרעתי ויה׳ נאמן כנ״ל : ובל מ״ש הוא בדלאי׳ דינא אבל בדלא
אי׳ דינא דהרמב״ם שהעתי דוהו הדין בע״כ ולהרי״ף והרא״ש ז״ל שאי׳ בהרבנו
מלפני ב״ד ושתוהו • אז אינו נאמן לעולם לומר פרעתי משום דכיון דלא אית
שנת ידע הלוה למשתמת הב״ד יכתבו ויתנו ביד המלוה מפני הרבותו ושיש לזה

Digitized by Google

לבע"ל לוה לריך לחת לו המטבע החלם שים בו החוספת בהיות דרב • מ"כ כי בעי רבא ולמי לענין מי חייב לחת לו מטבע חדש או מינו לריך קח בעי: ונותן לו שמונה וכו' הם מפי' רש"י ז"ל הוא הלדיליה הלי לקאמר על עשרה בחמלה מני מלמעלה למטה כהלכתו החוס' • מכל לגמונים ולהרי"ף והרמב"ם ז"ל יהיב עשרה למני מלמטה למעלה וכן הסכימו הרא"ש והטור ז"ל: ובטעם הסיתר בתומס בתב הלא תעו"ג דהא סבח לענין נסכא תומס' לא חייבין לאותן סבח לפיון דלינא הוא לשלם לו מטבע היוצא בחוחה שעה לולא מחמת הוספת לסבח לענין נסכא ומחזי ברבית כיון שאין בו אלא חומס עתר אין כאן סבח לענין נסכא דאם היה מחזירו לנסכא יפחח החומ' לחפרון סחוך בנסכר לוקח • אבל אם היה הוספת יותר מהחומס משלם לו ממטב' הלחרון במשקל מעי' ראשונו' אינה חייב לו ולא לפי המין משום לאיכא שבחא לענין נסכא עכ"ל • וקל כיון דליה ליה טעמא רבא להיתרא לחומחא אין כאן שום סבח משום פחחא להחוך ומה צורף • אם כן למה הרא"ש ז"ל לומר בחחלת דבריו כיון דליכא הוא לשלם לו מטבע היוצא בחוחה שעה לולא מחמת הוספת וכו' • למעמא דעקר הוא משום לענין חייב לשלם מטבע היוצא: לכולוך מינה הא אי ליה מדינא לשלם מטבע היוצא בחוחה שעה כגון אי אית ליה ארחא למישן • אם ירלה להם לו החלם יהא אסור מחמת הסבח • ואמאי הא כיון דאין כאן סבח כלל בחומס פיפחח בהחוך אין כאן ריבית. ואם כן לא הי"ל אלא בסחם ואע"ג דהא סבח לענין נסכ' חומס' לא חייבין לאותן סבח לפיון דלינא הוא לשלם לו מטבע היוצא בחוחה שעה כגון אי אית ליה ארחא למישן • אם ירלה להם לו החלם יהא אסור מחמת הסבח • ואמאי הא כיון דאין כאן סבח כלל בחומס פיפחח בהחוך אין כאן ריבית. ואם כן לא הי"ל אלא בסחם ואע"ג דהא סבח לענין נסכא חומס' לא חייבין לאותן סבח לפיון דלינא הוא לשלם לו מטבע היוצא בחוחה שעה לולא מחמת הוספת לסבח לענין נסכא ומחזי ברבית כיון שאין בו אלא חומס עתר אין כאן סבח לענין נסכא דאם היה מחזירו לנסכא יפחח החומ' לחפרון סחוך בנסכר לוקח • אבל אם היה הוספת יותר מהחומס משלם לו ממטב' הלחרון במשקל מעי' ראשונו' אינה חייב לו ולא לפי המין משום לאיכא שבחא לענין נסכא עכ"ל • וקל כיון דליה ליה טעמא רבא להיתרא לחומחא אין כאן שום סבח משום פחחא להחוך ומה צורף • אם כן למה הרא"ש ז"ל לומר בחחלת דבריו כיון דליכא הוא לשלם לו מטבע היוצא בחוחה שעה לולא מחמת הוספת וכו' • למעמא דעקר הוא משום לענין חייב לשלם מטבע היוצא: לכולוך מינה הא אי

בכך פלוגתא לגבי פתח הסכימו רוב המחרונים ז"ל כפסרת הרי"ף ז"ל ולא עבר מהתיפו ולא כהרמב"ם ז"ל מטעמא היפיר דבינו ז"ל ולא מסתבר שזה יסתכר וזה יפסיד מסקלן שהלוהו :

שער מז חלק א

א גרסינן בב"מ פ' אל"נ הוא גברא דמשכן פרדא לתבי' לי' שנים ואכלה חלת שניא"ל אי מזכינת ניהלי מיטב ואי לא כבישנא לשטר משכנתא ואמינא לקוחה היא בידי קם דהוא דמשכן ואקני' לבנו קטן והדר זבני ניהליה זכנה זדאי לא הוו זבני זוזי דקשיל פיני במלוה בשטר דמי דבמלוה זגיבה מהפי' משעבדי' אי דלמא כמלוה ע"פ דמי ולא גבי אלא מבני חרי ופשט רבא

ואני קבלתי מרבותי שקבלו מרעת הצרפתים שלא נאסר דינא דמלכותא דינא כי אם בדברים שהם עסקי המלך בגון ענייני הדרכים והמכסים והטסקאות שלו אבל העסק שיש בינו לבין חברו לא אמרו חכמים כי דינא דמלכותא דינא וראיה לדבר הא דגרסינן בפ' הגזל אמר שמואל דינא דמלכותא דינא אמר רבא תדע דקטלי דיקלי דאינשי וגשרי גשרי ועברינן עליהו דינא והבא ודאי ליבא אלא יאוש דשנוי רשות ליבא שהרי ברשות הרבים מונח ושנוי מעשה ליבא דהא לא עפרי מנייהו כלומר שנוי השם נמי ליבא דמעקרא דיקלי קרו ליה והשתא נמי דיקלי קרו ליה הלכך אי לאו דדינא דמלכותא דינא לא שרי לן למתהני מנייהו אלמא שעיקר דינא דמלכותא לא נאמר אלא בענייני הדרכים שהן של מלך אבל עסקי ישראל עם חברו ישראל אין לנו לדון ביניהם דיני המלכות ואע"פ שגזר המלך גזרה מחדש או שיהא חוק שלהם אין החוקים נחלקים אלא בעסקן ובלבד וזה אינו פעסקיו שיפוף הלוה ליתן פחות ממה שלוה אך יש לו כח לדון שהא' יקבל משבע חיצא כשוויו ממה שהלוהו כך הירתה פברתם ובודאי יש לנו לישב דבריהם כי דברי שמואל אנו מוציאין בכמה מקומות יוצא מדרך הכלל הזה שעשו ביניהם ובלם יש להם תירוץ דע כי מה שאמר שמואל הוא שנוי כפר' הגזל וכפ' חזקת הבתים ובניטין פ"ד ובנדרים על מיטרא זו דגדרין לה ורגיל לטבסיקותרתי מנייהו גיחא להו דהא עסקי המלך הוא דהא דהוז' נבי גשרי גשרי ועברינן עלייהו וההי' דהמוכס נמי עסקיו הן ומקשינן התם מוכס והא אמר שמואל דינא דמלכותא דינא ומתרץ הכא במוכס שאין לו קצבה עסקינן אבל תרתי מנייהו קשיין להו

דהא קתני בניטין על משנת כל השטרות העולין בערכאות של ע"א כשרים דקתני בגמרא בשלמא שטרי מכר כי יהיב זוזי קמייהו הוא דקנה ושטר לראיה בעלמא הוא אלא מתנה במאי קנה בהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא ומהדר אמר שמואל דינא דמלכותא דינא אלמא שאף בלבר שאינה עסקיו של מלך אלא שהם עסקי זה עם זה כגון שטרי מתנות שנותנים קרקע זה לזה נדון ביניהם דינא דמלכותא דינא וקשיא עלייהו וכזה יש לנו לתרץ דלא אתקמא שנויא דשמואל ולאו טעמא משום דדינא דמלכותא דינא אלא לישנא בתרא הוא עיקר דאמרינן אביעית אימא תני חוץ מבניטין נשים ושטר מתנה פס"ל ולא יועיל בהם דינא דמלכותא גם ק"ל ההיא דקתני בבתרא פרק חזקת. א"ר יהודה אמר שמואל נכסי הע"א תרי הן במדבר וכל המחזיק בהם זכה בהם פי' ישראל של יח שדה מע"א ובא ישראל והחזיק בה אין פוציאין אותה מיד השני מ"ט ע"א מכי מטו זוזי לדידיה איכתלק ליה וישראל לא קני עד דמטי שטרא לידיה הלכך הרי הם במדבר וכל המחזיק בהם זכה בהם ומקשינן א"ל אביי לרב יוסף מי אמר שמואל הכי והא אמר שמ אל דינא דמלכותא דינא ומלבא אמר ארעא לא לקני אלא באגרתא וכולא פלתא בדאיתא התם אלמא שנא' דין שמואל אף בעסקי זה עם זה אע"פ שאינו מעסקי המלך ויש לתרץ הכני נמי עסקי המלך הם שכל קרקעות שכאותו זמן היו נותנים מסקא למלכים ועליהם הקנו שלא יהיו נקנים זה לזה כי אם בשטר כדרך שהא הדבר גלוי וידוע לכל ויהיו מזכירין אותו בשטרי' שיהיו חוקי המלך קיימים הלכך כללא דידה' כלל חמספי' הוא ומעתה נסתלק מן החובורת דיני המלכים למי שירצה לצאת מידי שמים או למי שיתיר המלך לדון ביניהם דיני הגמרא בענין דורינו שהמלך אומר דונו ביניכם תביעותיכם ואין מכריחין אותנו לדון בינינו כי אם בדיני ישראל אא"כ נתרצו שניהם בדבר. ושאלתי בזה הרמב"ן ז"ל וזה אשר כתב לי פה ששאלת במלך ששנה המטבע ופחת ממנו הרבה. וגזר על הכל שיהא זה המטבע יוצא במקום הראשון בפריעת חוב. ובכל דיני הלוואו' מתוך דבריך למדתי שאזה סומך על דעת קצת חכמי הדור שלפנינו שהיו מודים דלא אמרינן דינא דמלכותא דינא אלא בעסקי המלך לצרכו כגון דקטלי דקלי וגשרי גשרי לעשות להם דרך וכגון בארעא דמסקא להו מסקא דמלכא אמר מאן דיהיב מסק' ליכול ארעא. ובאמת שהסברא הזאת מסירה בידינו מפי קצת רבותינו ועם כל זה אינו מודה לדבריך בעסקי המטבעות שאין לך עסק מלכות גדול מזה שהן בעלי המטבע והן שעושין אותו ומוציאי' אותו בארץ שהם ואם אין פסק שלהם בעלוי המטבע מתקיים הפסידו כל חד וח שלהן ובל זכיתם במטבע. והדין הזה הוא שוה לנמרי לדין הקרקע שמעלה במסק' שגזרתו של מלך מתקיימת בה לומר מאן דיהיב מסקא ליכול ארעא ולמ"מרא נמי ליבא דאכיל אלא בשטרא ואריסן דפרסאי ארבעין מאין. אבל אנו כבר עמדנו על הסבר' וראיות משתברת ומשתכשת בגמ' בסוגיא ההיא שבפ' הזקת הבתים ועוד שחרי בשטרי' העולים בערכאות של ע"א דמקשי' אלא מתנה במאי קני לה בהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמ' הוא אמר שמואל דינא דמלכות' דינא אלמא בי אמרי ליבשר שטרא דערכאו' מתכשר משום דינ' דמלכות' ולהו שטרות כשרין ואפי' לית ליה למלכותא עסק בהן בדתנן כל השטרות העולין בערכאות של ע"א כשרין חוץ מגיטי נשים אלמא כל דבר שבמקום גזרתן מתקיים מן הדין וליבא לההיי' ולאפוקה מתלכת' משום דאיתמר עלה טעמא אחרינא ואבע"א ר"ני חוץ מבניטי נשים דהא שמואל שתוא מרא דשמעתא דדינא דמלכותא דינא אמרה והלכת' היא וליבא דפליג עלה וש"מ בכלהו דינין ומנהגים דמנהיגי' מלכים במלכותם ומחזיקים לכל המלכי בכלם דיניהם דין. ובכר בתבתי בחדושי פ' ח"ה בלשון הזה וצריך לפרש היאך חכמים חולקין בדבר זה אם מצות המלך הוא הא דינא דמלכותא דינא ואם אינה מצות המלך פשיטא שאין המבר מתקיים ואי לא ידעי' נבעי מקלבא או מזרחורי דיליה. ויש מי שאומר דילמ' שלוחי המלך מעצמן הן עושין ולא במצות המלך. ואין זה נכון אלא שנראין הדברים דבי אמרינן דינא דמלכותא דינא ה"מ בגון הדינים הידועים למלך בכל מלכותא שהוא וכל המלכים אשר היו לפניו הנהיגו הדברים והן כתובים בדברי הימים ובחוקי המלכים אבל מה שהמלך עושה לפי שעה או חוק חדש שהוא עושה לקנות העם במה שלא נהגו מימי אבות חסמנותא דמלכא הוא ואין אנו דנין באותו הדין. והרב רבינו יוסף הלוי הורה שאם גזל המלך לא' מבני עמו ממונו שבא עליו בעלילה דחסמנותא דמלכא אקרי אבל במאי דעבד בכל ארעא הרסנותא דמלכא מקרי ודינא והוראה נכונה היא אלא שיש להוסיף עליה מה שכתבתי ודיקנא לה ממה דאמרי' דינא דמלכות' דינא ולא אמרי' דינא דמלכא דינא אלמא דינא הידיעא לכלהו מלכי קאמרי' ולא מה שהמלכים עושים מעצמן באונס. ואף מלכי ישראל הקדושים דיני המלך ידועין כמו שכתובין בקבלה ע"י שמואל הנבי' ואמרו רבותינו כל האמור בפרש' מלך מלך מותר בו: ויש כאן שאלה מהיא דאמרי' בגיטין גבי כל השטרות העולין בערכאו' של ע"א אלא מתנה במאי קני לה בהאי שטרא חספא בעלמא הוא אמר שמואל דינא דמלכות' דינא ואבע"א תני חוץ מבגיטי נשים משמע דלא ק"ל כשמואל אלא בי ההיא ואי בעי' אימא חוץ דמסקנא הוא ועוד שכל רבות' הגאוני' כתבוהו בפסק הלכה ולדידי לא קשיא כלל דהת' הבי קאמרינן ואי בעי' אימ' אפי' באתרא דליכא הרסנות' דמלכא איירי מתנל' וחוץ מבניטי נשים קתני. ומכאן תשובה לדברי האומ' דלא אמרינן דינא דמלכותא דינא אלא דמלכא דעבר לה לצרכיה כגון דקטלי דקלו למעבר עלייהו וביוצא בו בארעת' משום דטסק' ונגרי לה משום דסברי דלית לה הי' דאמ' שמואל התם דינא דמלכות' דינא ובכר כתבנא דהלכת' פסיקא היא וליבא לדחויי דשמואל הוא מהא דשמעת' דהבא ודהתם וכיון דאיפסיק' כהא כותיה דחר דינא הוא ועוד דדינא דשמואל דינא הוא דאיהו ושבור מלכא אחי בדינא נינהו ולית לן לאפלוגי בהדי אמוראי בלא ראיה. ומכאן נ"ל שכל השטרות העולות בערכאות של ע"א בנוטרין של מלכים כשרים בין בשטרי מתנות בין בשטרי הלוואות וכ"ש בשטרי מקח ומסבר דאפי' בשטרי חודאות אי כתיב בהו ואמר לסהדי אתם עדי או דאמר להו לע"א לגופייהו כתובו ליה קנה דשטרי מקרו ואי איכא הורמנ' דמלכא דבלאו הכי נמי ליקני בלאו הכי קנה דשטרא מקרי ואי ליבא הורמנא דמלכא איבא שטרי דכשרין ואיבא דפסולין ואין זה מקומן. ומצאתי לי חבר בסה שאמרתי שהמלך שדן דין חדש שלא בחקי המלכים חסמנותא הוא שכתבו חכמי צרפת ז"ל בחבוריהם שיש מקומות שישראל יוצא ממלבו' למלכות והמלך מחזיק בכל מה שנמצא להם בא ישראל אחר וקנה מן המלך זה הי' מעשה ופסקי הדין שאין זה דינא דמלכות' אלא חסמנות' דמלכות'. ולפי שהדברים ידועים בדיניהם שדין היהודים בדין הפרשים לדון בכל מקום שירצו וכיון שכן אם יש מלכות שבאה לשנות הדין ולעשות דין לעצמה אין זה דינא דמלכותא וזהו פיוע לדברי. גם דברי הרב שמואל ז"ל דאמר דינא דמלכותא בגין מסין וארנוניות ומנהגן וכל משפטי המלכים שרגילים להנהיג בלכותן דינא הוא שכל בני המדינות מקבלים עליהם כרצונם חוקי המלך ומשפטיו ע"ב דכרי הרב ז"ל. ולענין הוסיפו על המטבע כשגזר המלך שיהא מנה זה פחות במקום מנה של מטבע ראשון שאסרת' משום איסור רבית אף בזה דינו דין שהרתום הזה שלא ברצון בעלים הוא נפרע אלמלא דינו של מלכות אינו בכלל רבית אלא כבלל גזל אלא שרגו של מלכות דין והפקרו ואין כאן גזל ואין כאן רבית ומיהו אין מלכים עכשיו נוהגין לפחות מטבע חדש מכרי שוויו אלא להעלותו :

שער מז חלק א

בכ"מ פ' אל"נ הוא גברא דמשכן פרדא לתבי' לי' שנים ואכלה חלת שניא"ל אי מזכינת ניהלי מיטב ואי לא כבישנא לשטר משכנתא ואמינא לקוחה היא בידי קם דהוא דמשכן ואקני' לבנו קטן והדר זבני ניהליה זכנה זדאי לא הוו זבני זוזי דקשיל פיני במלוה בשטר דמי דבמלוה

Digitized by Google

ואביא דפליג וכו׳ • היינו דברת החוס׳ דעל בעית הגמ׳ אמר אביי ולמו
היינו לרב אשי מו דה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו וגובה מנכסים
משועבדים • אמר ליה רבא מי דמי התם נתן להכתב הכא לא ניתן לכתב
וכו׳ : וכתבו התוס׳ תימא מה ענין רב אשי לכאן • ויל דהכא לא מיבעיא
ליה אי גבי ממשעבדי או לא אלא לאמרן לומר
פלגתא מסוס לא ניתן ליכתב •
ומיבעיא ליה אי לא נתן ליכתב גבי
ממשעבדי כיון שאין השטר מועיל
אלא בפ״ה הולאתו או ליגמא גבי •
וע״ז בא אביי להביא מדר׳ אסי
דכי היכי דמולה בשטר מהניא
הולאתו לגבות ממשעבדי אף על פי
שאם היה אומר מזוייף לא הי׳ צריך
קיום ה״כ הכא גבי פרלסא וכו׳ :
הרי דהויא מילתא דפשיטא לגבייהו
למאי טעין פרעתי : ודברי הם קשים
אצל קצורי דאי פשיטא ליה לגמרא
דאמן לומר פרעתי • מה מקום יש
לבעי׳ והיאך היה דולה אביי לפשוט
דגבי ממשעבדי שהא טענת פרעתי
לא מהני׳ אלא היכא דלא מצי אידך
לומר שטרך בידי מאי בעי :
ופשיטא דאי הוה גבי ממשעבד׳
איכא שפיר למטען שטרך
בידי מאי בעי ואיכ ע״כ לא מצינן
לסימר דאמן לומר פרעתי אלא
בשנויא דלא גבי ממשעבדי ואיכא לדרכ אסי דטענת מזוייף יש לה
מקום מלד עצמה ואינה תלויה בגבי
ממשעבדי או לא ויטעה פרעתי
לאו כלום היא אלא בדלא גבי
ממשעבדי ונמצא הבעייתא הבעייתא הסב׳
במסובב ופשיטא לאביי הפך
הסדר : ויראה לע״ל לדקדק
מלבלי הרמב״ם ז״ל דלא סבר לא
לאמר ולא כאמר • לדבריו דין במוקד׳
דין במוכר באומנם לא מצי טעין
פרעתי דלטעין זה דין שטר יש לו •
ולחוס׳ דין במוקדם דין במוכר
באומנם איכא טענת פרעתי דלא
אשכחינן בשטר כלל : ואלו הרמב״ם
ז״ל סבר כדבריו בחלא וכחוס׳
בחלא לכתב פרק כ״ג דמלוה שטרי
חוב המוקדמי פסולים שהרי טורף
בהם לקוחות׳ אלא דין ודפיגך קנסו
אותו חכמים ולא יגבה בשט׳ מוקד׳
אלא מגני חורין גזרה שמא יטלוף
מזמן ראשון שהקדימו ע״כ • מדנקט
הא ליגמא ולא יגבה בשטר מוקדם
אלא מב״ח וכו׳ • משמע למבני
חורין גזרה מכח שטר שאחר אלא
ב״ח בדינו של שטר וממילא אינו
יכול לומר פרעתי • וזה כדעת
רבינו בשטר כ״ו : ולקמן בפרק ז׳
כתב עול מי שמכר שדהו באומנם
ומכר מודעת או שלקם ומכר או
נתן לאחר קודם שימכור לאנס הרי
המנו על אנס אלא המוכר לסלוקה
על פה ואינו טורף בשטר מכר
שבידו כלום מפני שאין דין שטר זה
שיכתב ולא נכתב אלא מפני האנס
ע״כ • מדלקדק לומר שנשארו
המעות בהלוקה על פה וכתב בשטר
ואינו טורף בשטר זה כלום • ולא
קאמר ולא יגבה בשטר זה אלא
מב״ח בדכתב למעלה גבי מוקדם
דראה שאין לזה דין שטר כלל לגבו׳
אפי׳ מבני חרי בחור׳ חוב שיש עליו
שטר • אלא הוא לגמרי כמלוה ע״פ
לכל דבר דאמילא מהניא דיש טענת
פרעתי כשברת התוס׳ :

דבמלוה ע״פ דמי ולא גבי ממשעבדי מ״ט משום דלא ניתן ליכתב • ובקפסק
הרב בהלכותיו מכל זה למדנו שכל מי שמכר באונס מסר מודעא או עשה
דבר המביא ביטול למכירתו הרי המעות שקבל מיד האנוס אצל המוכר
במלוה ע״פ דמי ואינו טורף בשטר המכר שבידו כלום מן המשועבדין שאין
דין שטר זה ליכתב ולא נכתב אלא מפני האונס ואין דינו בשטר אצל
המשועבדים • מיהו מבני חרי מיהא גבי • ואי טעין פרעתי אמרי׳ ליה
שטרך בידיה מאי בעי • ואיכא דפליג ובשער נ״ו מש״ח מוקדם
נאריך בזה :

ב ודוקא הני שאין טורפין מעו׳ המקח מהמשועבדין בשטר מכירתן
שנתבטל אבל יש אחרים שמתבטלת מכירתן ועיומר השטר
כשר לטרוף מעות המקח הכתובין בו מן המשועבדין והוא המוכר שדהו
בשטר שלא באחריות שלא נכתב בו דק״ל אחריות טעות סופר הוא אף
המוכר שדהו בעדי׳ ונקבל אחריות דבהא לא אמרינן טעות סופר הוא דבין
דוב נ׳ קרילי הוו דלא כתיב שטרא בהו הבי נמי אמרינן דאחריות לא קבלי
אבל אם קבלן בפניהם אע״פ שלא נכתב אם טרפו ממנו הרי זה גובה באותו
שטר או בעדי המכירה מנכסים משועבדים שחזרו המעות במלוה בשטר
ברגרסי׳ בפ׳ חזקת הבתים אמר רב המוכר שדהו בעדים גובה מנכסים
משועבדי׳ אם טרפו השדה ממנו ומפרש טעם׳ בגמ׳ דמאן דמזכין בפרהסי׳
מזכין ולא אית ליה אפי׳ בעדים ולקוחות אינו׳ דאפסידו אנפשייהו וקי״ל
ברב • ובן הגוזל שדה מחברו ומכרה והרי היא יוצאה מתחת ידו של לוקח
כשהוא גובה את הקרן מנכס׳ משועבדים ואת השבח מנכסים בני
חורין ובדתניא לשבח קרקעות ביצד הרי שגזל שדה מחברו ומכרו והרי היא
יוצאה מתחת ידו כשהוא גובה את הקרן מנכסים משועבדים ואת
השבח מנכסים בני חורין : ובדתניא נמי המוכר שדה לחברו ונמצא שאינה
שלו וטרפוה מן הלוקח פעמים כל השבח בגון שהוקר פעמים חצי אם היא
מחמת ההוצאה וכמו שבארנו בשער ג׳ • ועל אותו שבח גרס׳ יש לו מעו׳
ויש לו שבח שבכל אלו חוזרין המעות הלואה וגובה מן המשועבדין הקרן
אבל לא השבח מפני תקון העולם ובדתניא אין מוציאין לשבח קרקעו׳ משום
תקון העולם ואע״ג דהני שטרי בלהו חזרו בשטר שלא ניתן ליכתב • ופסקי׳
לעיל דלא גבי בהו ממשעבדי הבא גבי דשאני הני מהני ובדמתרץ בפ׳ אז׳נ
דקאמ׳ ואלא הא דתניא לשבח קרקעות ביצד וכו׳ נימא בהו לא ניתן ליכתב
ומשני׳ הכי השתא התם בכלהו א״ל למאן דאמר ניחא להו דלא ליקריוה
גזלנא אי למ״ד ניחא ליה דליקום בחמשתיה מפיים ליה למריה ומקיים
לי׳ לשטרי׳ אבל בעובדא דפרדסא ומאי דדמי ליה אברוחי קא מברח
ליה מ״ניה שטרי׳ מקיים ליה ומקרמין נמי טעמא משום גזרה אתא • ובן
מי שמכר שדה לחברו והביר בה שאינה שלו בעת שלקחה וטרפוה ממנו
הבעלים ונמצא שדמי המקח חזרו הלואה וגובה אותן מן המוכר אף מן
המשועבדים דכמלוה בשטר דמיא וכן פחות מכן כ׳ שמכר בנכסי אביו ובן
מי שלקח מן הבן ממה שירש מאביו אם פירות דקל שלא תפס בהן עדין
וכן דהלוקח מקח באסמכתא כל אלו וביוצא בהן חזרו מעות המקח הכתובין
בשטר המכר בהלואה בשטר על המוכר וגובה אף מן המשועבדים שלו
במסקנא דשמעתא במעשה דפרדסא דקא מקשי׳ אלה מהה״א דקתני הרי
שגזל שדה מחברו ומכרה ומשביחה והרי היא יוצאה מתחת ידו כשהוא
גובה גובה את הקרן מנכסים משועבדי׳ אמאי נימא לא ניתן ליכתב ומתרצי
עלה בגמ׳ הבי השתא התם אי משום דניחא ליה דלא ליקרי׳ זה גזלנא א״נ
דליקום בהימנותיה מפיים ליה למריה ומקיים ליה לשטרא חבא פרדיסא
אברוחי קא מברח ליה אוקימו מוקמא בידיה אלמא דכל מוכר מדעתו טרח
ומוקי מקח באפי לוקח הלכך כל מוכר שלא באונס על דעת להעמיד מקח
ביד לוקח מכר וזוז מלוה בשטר הוו • ועוד דע״כ לא מצטריך בגמ׳ להנהו
טעמי אלא בשאחרים מבטלין המכר כגון מעשה דפרדס׳ וכגון גוזל שדה
ומכרה אבל במוכר מקרקע שלו דבר ברור הוא דעל דעת מכר נמור עביד
ולא עביד איניש לשוויי נפשיה רשע ומן מחוסרי אסנה ועוד נתן ליכתב נמי
הוא כיון דאדעא דידיה הוא ותרוייהו ניחא להו בהני זביני ולית בהו אסורא
ניתן ליכתב מקרי׳ וא״ת מפני שהפירות רבית הא לא קשיא דביין דלאו
ברתורת הלואה בתן ולא קץ ליה ביה שומא משעת כתיבה אלא אם
יחזור בו מיכר פירות חוזרין שלא יהא בהם רבית • ועוד דלגבי קרן מיהא
ניתן ליכתב דהוא כדאמרינן נהי דלא ניתן ליכתב מזמן ראשון מזמן שני
מיהא ניתן ליכתב הוא • והילכך גובין מן המשועבדים • ודע כי בכולם ביון
שהמעות חוזרין כמו הלואת הפירות שאבל הלוקח בנתים כולם יש לו
להחזרם לבעלי הקרקע חוץ ממי שטרפו ממנו ב״ח דב״ח הא לא כריך
טיניה דלוקח פירות וחוץ מהביר בה שאינה שלו שמוציאים הבעלים ממנו
הפירות שאבל ואינו חוזר וגובה אותם מן המוכר שלו כדתניא אמר רבא
הלכתא הביר בה שאינה שלו ולקחה מעות יש לו שבח אין לו • ופרש הרב
ז״ל בהלכות דלא מיירי בשבחא דאתי מחמת הוצאה כגון שלקחה באלף
והוציא בה הוצאות וחזרה להיות שוה אלף ומאתים דהא ודאי גבי ליה
לוקח ואם דהוצאה יתר על השבח נוטל ההוצאה מבעל השדה ואם הוא
שבחא דממילא בגון שהוקרה מעצמה ועמדה באלף ומאתים על זה נאמר
שאותו שבח אין לו אף מן הגזלן דה״ל כרבית ואסור • וה״ה לפירות שאבל
שמחזירן לבעל השדה ואינו חוזר לגבותו מן המוכר שלו אלא שמחזיר לו
הקרן בלבד ולא פירות דה״ל כרבית ואסור • וכן פסק הר״ם בנקקן •
ומסתבר׳ דה״ה לפחו׳ מכן כ׳ שמכר בנכסי אביו ומי שלקח מקח באסמכתא
כל אלו הרי היא כמכיר בה שאינה שלו ויודע שהמקח לא יתקיים בידו אם
לא

ב ודוקא הני מין טורפין וכו׳ • בח״ה סוף דף מ״ח אמרינן סלפה
לקוחות מטרפין אמר רב וכלן בשטר • למימרא דסבר רב
שטר מית ליה קלא ועליה ליה קלא והאמר רב המוכר שדה בעדים
גובה מנכסים משועבדים • התם לקוחות מיהו אפסידו אנפשייהו • ומי
אמר רב הכי והתנן המלוה את
מבריו בשטר גובה מנכסי׳ משעבדי׳
ע״י עדים גובה מנכסים ב״ח וכו׳ •
ומסיק מלוה כי יזיף בלעגא קא
יזיף מאן דזבין ארעא בפרהסיא
זבין • ובתב רבינו ע״ן דמוכר שדה
בעדים לאמרי׳ דגובה מן המשעבדי׳
היינו דוקא בדקבל האחריות וכו׳ :
ובקוצר המנהי׳ אחרי׳ המפוש
האפסרי לא יכלתי למל׳
זו מנין לו ז״ל והמ״ה לי מילתא
דבגט פשוט דף קע״ה אמר
עולא דבר תורה אחד מלוה בשטר
ואחד מלוה על פה גובה מנכסים
משועבדים מ״ט שעבודא לאוריתא
ואלא מה טעם אמרו מלוה על פה
אינו גובה אלא מנכסים ב״ח מסוס
פסילא דלקוחות ובמלוה בשטר
אילהו לאפסידו אנפשייהו :
נראה דהלכה דשעבודא דאוריתא
הוא סוה בע״פ כמו בשטר
נמן הדין אף בע״פ הוה ליה לגבות
מן המשועבדין מטעם שעבודא
דאוריתא מן הסתם אע״פ שלא
פירש בפני העדים האחריות • אלא
דכיון דמתן דיזיף בלעגא יזיף ליה
הכא גמיר דלקוחות אינהו אפסידו
אנפשייהו כדאיכא למימר בשטר •
ומ״כ דבר פשוט הוא לגבי מוכר
בעדים דבפרהסיא זבין דלקוחות
גיפ״ה אפסידו אנפשייהו כדאמרי׳
בגיטין • ולאי נשאר הדבר כדין
תורה דשעבודא דאוריתא ומבה
מן המשעבדים אע״פ שלא פירש
בעדים המוכר באחריות : וע״כ
ירמה לעניות דעתי דהרמב״ם ז״ל
אינו מסכים בזה, עם רבינו ז״ל
שכתב פר׳ י״ח דמלוה המוכר בשטר
בעדים. ויגלה מתחת ידי הלוקח
אע״פ שאין בכל ביד הלוקח הרי
זה חוזר וטורף מנכסים משעבדים
וכו׳ • משמע דאפילו בשטר הדין
כן • ואי הוה סבר כרבינו ז״ל ולאי
כל כי הך מלתא איבעי לי לפרושי
שוב מצאתי לרב ז״ל בס״י סימן
רכ״ה הביא דברי רבינו
וכתב עליו אבל ג״י כתב אחריות
ט״ס הוא לאו לוקח בשטר הוא
דקאמר אלא אפילו מוכר שלהו
בעדים. קי״ל דגובה מנכסים
משועבדים אף על פי שלא פירשו
אחריות כלל גובה וכן כתבו
הרשב״א והר״ן ז״ל עכ״ל • ראו
עיני ושמחו לבי למשמע דהיא
דעתיה דהרמב״ם ז״ל כדאמרן •
ולא נמצא לרבינו ז״ל דבר לפיכל
המוחזק לומר קים לי בכי :
עוד הוספתי להתחזק בזה מדברי
הרמב״ן ז״ל בתב רבינו
ז״ל בשטר שאחר זה. ח״א כי
המתבונן במ״ש ואי משום אחריות
שבו הא קי״ל המוכר אם חברו
בעדים גובה מנכסים משועבדים
וכו׳ • ימצא דלא כרבינו ודוק :
מיהו תמהני על הרב המגיד ז״ל
כי מלאתיו כותב את עצמו
בסוף בתרא כתב ומע״ז דאמרינן
התם קנין לכתיבה עומד נהי
דלכתיבה

Digitized by Google

שלכתיבה עומד אבל אינו עומד לכתוב בו אחריות ואפר יפויין על שיטתו
עמו בשעת קנין ואף על גב דס"ל לאחריות טעות סופר הוא הינו כשהתנה
ולא כתב ע"כ • והוא פליגא דאי אפילו בשטר כל שלא התנה על האחדיו לא
אמרינן בו לטעות סופר הוא • כל שכן כשאינו אלא בעדים והיאך כתב
לכמוכר שלהו בעדים גובה מנכסי
משועבדים אף על פי שלא פירשו
אחריות כלל • ובהקדמיאלא ואלו לא
עליף מכר בעדים מהלוה בשטרי
אפי' כמכר בשטר גרמה מלבריו
אלא אמרינן אחריות טעות סופר
אלא בלהתנה ולא כתב :

שער מח חלק א

א גרסי' בפ' גט פשוט כותבין
שטר למוכר וכו' בדף
קכ"ז • וכתבו חתום' בסיים מוחזין
דף"ב וז"ל כותבין שטר ללוה אעפ"י
שאין אל ה עמו ולוקח לאיתם למחזי
לבקר' כמו באשרתא דלייני לאם
כתבה קולם לנחזי חתמ' ולי סהדי
פס לה דהכא כיון בהאי כיון חובתו
לא שיין מחזי כשקרא ע"כ :
ובאור זה לבקר' כל הגט דף ק"ז
אלא לפסק רב כהר אלעזר המכשיל
בטופסי שטרות • אמרינן והאמר
רב פפי מ"מ' לרבא הלי אשרתא
דלייני לאכתבא מקמי לישהלי
סהדי אחתימת ילייהו פסולה אלא
מחזי בשקרא • ה"נ מחזי כשקרא •
ליתא מדרב נחמן דאמר רב נחמן
אומר היה ר"מ אפי' מלוה בשפס
אתמו ונתנו לה כסר ואפי' רבנן לא
פליגי עליה דר"מ אלא בנטי כסיס
דבכיון כתיבה לשמה • אבל בשאר
שטרות לא דאמר רב אסי מ"ר
יוחנן שטר שלוה בו ופרעו אינו פוס
ולוה בו שפבר ונמחל שעבודו נשאר
לנמחל שעבודו אבל מעוס שקרא
לא חייבינן : ולפי סוגיא זו דברי
הרוס לריכין לומ' למ"ז מקום מהאי
לאשרתא • הא מסקינן דליתא לרב
פפי ומוכחי מהכיא ד' נמחל שעבודו
דלא חייבי מעוס שקרא ואפי' למאי
דמקשי הרוס' עלמס בפר' כל הגט
מהכי' דפ"ב לכתוב בתוך דפרך מדרב
פפי לרב • ומגיה לכרי רב המרלי
דזקלי אליבא דרב ליתא והא' פריך
לעיבא דאמר פסמים דרב הוא
ובכי' אין הדסק דמ"מ לפי ה' מ"פסק
דליבא הוא כרב ודרב פפי ליתא •
וכ"ם לאיך גירסא דמייתו דלא
קאמר אלא ליתא ופירוש' ליתא
לקומיא דלוק' באשרתא חייבי' אבל
בשאר' שטרות חייב' אע"כ לא קש"
מאשרתא' אהני שטרות • ומילטרבינן
למימ' לכוונה לסקשות אדרב פפי גופיי
היכי חייב לבקר' ובמחני' לא חייבי
ואקשינא דאין כותבין למלו' וכו' •
כתב ה"ה ז"ל בפ"ג
למלוה שכך פירוש שאם אמר מלוה
לעדי' ומ"ל אני מלוה לפלוני מלוה
כתבו הבס' ויסיה בילכם ואם יבא
הלוה היום ויאמר כן חקנו ממנו
ותחנוהו ליואם אין חקרעוהו • אף
עפי"כ אין כותבין לפי שבשעת
כתיבה הוא בקי ויש לחוש מולי
מעריס הוא כך כ"ל עד כאן לשונו :
וכתב עליו הרב ז"ל סי' ל"ט וק"ל
לא יוצה המוכר והמעו' שנותן במכר על דעת הלואה נותנים ולפי כך מחזיר
בהן כל הפירות שאכל כיון שרוצים לבטל מכירתן • וכן דעת הרם ז"ל
שכת' פחות מכן כ' כשמוציא מן הלוקח מוציא מסנו כל הפירות שאכל •
מדבריו נלמוד שכן הדין ; באחרים ואעפ"י שהמוכר פירות דקל שיכל
לחזור בו אפ"משבאו לעולם אמרינן בהו דמודה רב נחמן דאי שבים ואכיל
לרבו דלא מפקינן מיניה הקם שאני דהוו זכיני וכיון דשהק הוי מחיל רבו
מחילה חבא הלואה והכי קא מתרץ לה הקם באי זהו נשך אבל נמצאת
שאינה שלו נהי שהפירות שאכל מחזיר הלוקח לבעל השדה מיהו אחר כך
חוזר ונוכח אותן מן המוכר שמכרו לו ובדפסקינן נמצאת שאינה שלו שבח
יש לו וה"ה לפירות שגובה מן הגזלן מנכסים בני חורין וכפסק הר"מ בספר
נזקין : אבל קטן שמכר ועשה שטר מכר על מכירתו והוברר הדבר שקטן
היה בעת המכר הרי המקח בטל וחזרו המעות הכתובים בשטר המכר
במלוה ע"פ לפי שאין מעשה הקטן כלום ולא ניתן ליכתב על מכירתו
ומחזיר לו כל הפירות שאכל מבני חורין שלו ולכשיגדיל מחזיר לו את הקרן
באותה ששינו הגדיל הקטן חייב לשלם • ויש לנו לברר באלו שמתבטל
מכירתן וה זרין המעו' חלואה בכלהו פשיטא שהמוכ' נתחייב באחריותן
בשאר מלוה אבל הכיר בה שאינה שלו ולקחה וכן בן שמכר מה שעתיד
לירש מאביו דהוי במכיר בה שאינה שלו ואוקמה רב דחזו מעות פקדון מי
הוי עליהו כשומר חנם או כשומר שכר • ומסתברא דכשומר וכמו שאר
לוה דמי דמעות לאפוקינהו יהבינהו ניהליה ושיהיה אוכל פירות עד שיבא
הלוה ויערער והדר לישום ליה הדע דהא אם חזר ולקחה מבעלי ראשונים
קנאה הלה דמימר סתמא איתמר בגמרא ואף להכיר בה שאינה שלו
ולקחה קאי תרעדתא דהוי עלה בגמר' מההיא דמה שאירש מאבא מכור
לך שהוא בהכיר בה שאינה שלו ולקחה וכן נראה מדהיא תשובה שהביא
הרב בחלמותיו דקא מרבי לה לשרה זו לכשאקנה קנויה לך מעכשו ואי
מ"ד דמעות פקדון גמור הוו היכי קני הא לאו אדעתא דמקח ומבכר
איתיה כו כלל • ולמ"ד נמי מעות מתנה היכי אמר ליתא ליה דלא ליקרייה
גזלנא מאי גזל מינה ומהימנותיה דקאי בוה הלא מתנה יהב ליה ואינהו לאו
מידי עכוה דדך מקח ומבכר אלא ודאי נראה דמעות הוזרין דקאמרינן לובב
לכשיצא קרקע יהיו פקדון או מלוה ומיהו ברשותיה ויע"ם להוציאן נתנם לו
ואם יוכל לקנות הקרקע כגון שחזר ולקחן מבעלי ראשוני' דמי מקח דהוו
ובי ה"ג ברשותיה קי מי אפי' לאינן אונסין ותדע דלאו פקדון ממש הוו דאילו
אתי אינש אחריא ונחית לה לארעא אי נמי אתי מוכר למהדר ביה ואמר
ליה לאו בעל דברים דידן את דפקדון בעלמא דאפקירת לן ומהדרנא לך
פקדונך אכל בארעא ליתי לדולא מיהי • והא ודאי לאו כל כמינך אלא קימא
בידיה עד דאתי נגזל ונהתי תרוייהו לדינא הלכך כל כי האי גוונא דמי מקח
הוו ומחייב באחריותן • וכן השיב הרמב"ן ז"ל שאף ח"ר ז"ל כתב בהלכות
דבינשהכיר בה שאינה שלו ולקחה הוו זוזי הלואה גבי מוכר ואעפ"י שכתב
לשון פקדון לא בא אלא לפרש שלא יהא נוטל בשבח אבל אין לשון פקדון
זה בכאן אלא לומר שהמעות חוזרין אבל בעות ודאי ברשותיה דלוקח הוו
ועל מנת דלעכיר בהו בדיד ה יהביה להו וגבי קדושין דאחיתי נמי אע"ג
דמהשתא בטילו ליהוו גבר בקדושין דידך קאמר ליה הלכך כמלוה דמי
לאפוקינהו ומחייבא בא אחריות • והאי דקאמרינן בגמרא לשון פקדון לומר
שאם רצה מעות חוזרים מיד בעינייהו ולא דיינינן בהו כסתם הלואה שלשי'
יום • והיבא דאמרו ללוקח תא שקול זוזך ואיתנהו לדמי דזכיני בעין דלא
אפקינן לשון מדעם בהא ודאי כיון דאמר ליה שקול זוזך ולית באן לקבולי
עלית מי שפרע דהא הכיר בה שאינה שלו דמדאוריתא לא קני והלכך הוה
ליה כדברי' בלא מעות דמשום מחיכרי אמנה איכא משום מי שפרע ליכא
ובין דליכא מי שפרע ואמר ליה תא שקול זוזך אית ליה לקבולי ואי לא
בקבל ואיתנהו זוזי לדידיה אינסו ובשער נ' דעתינו להאריך בזה :

שער מח חלק א

א גרסינן בבבא בתרא פר' גט פשוט מהנותין כותבין שטר
למוכר אעפ"י שאין הלוקח עמו ואין כותבין שטר ללוקח
בשאין המוכר עמו • וכתב הרב אבן מיגש ז"ל בפירושיו מפתבא לדוקא
היכא דהעיד חעדי' על עצמו שכבר קבל הדמים מן הלוקח שאין כאן חובה
על הלוקח כלל כדי שיהא צריך להיות מדעתו אבל אם לא העי' על עצמו
שכבר קבל הדמים מן הלוקח אין כותבין אותו אלא מדעת לוקח דחיישינן
שמא אינו רוצה לקבל אותו קנייה ולהרחיק את עצמו בנתינת הדמים הלכך
אם מעו העדי' וכתבו שט' המכירה למוכ' בלי הודע' קבול דמים והובע
אותו ברין ליתן לו את הדמי' צריך הא להכיא ראיה שמדעתו היתה מכי'
זו • והיא דכותבים שטר ללוה אעפ"י שאין מלו' עמו מסתבר' לן דהאי
נמי מיירי שהעיד על עצמו שכב' קבל המעו' אבל לא העיד על עצמו אין
העדי' ו שאין לכתוב ולהתום אלא מדעת שניהם : ע"כ דברי הרב בפירושיו
ולפי דבריו אתה למד שאם אמ' ראובן לשמעון להלוות לו מנה ואמר לו
לך לטופר ויכתוב ולעדי' ויתחתומו שאתה חייב לי מנה ותביא לי השטר
ואלוך והבי' לו שטר כשר בקנין שכתב על עצמו כאות' ששנינו כותבין שטר
ללוה אף ע"פ שאין הטלת עמו ואח"כ אמר לו שמעון חוזרני בי ואיני מלוה
אותך כלום נרא' מדבריו שדין דבר זה כך הוא שאם הודה המלוה דמדעתו
נכתב השט' מתחייב הוא על המעו' לתתם לידו של לוה שבין שהשט' בתו ותתום או שקנה כן בפני עדים שוב אינו המלוה יכול לחזור בו ויתחרט אשר ויתן
לו להלוותו בעותיו ונתחייב לו מיד ואינו יכול להזור במה שהבטיחו ואם כפר ואמר שלא צוה וכל מה שעשה שלא מדעתו נעשה על התובע להבי' ראיה
שרוצה

להא מסמע בפרק כל הגט למחזי כשקרא לא חייבינן ואפילו נתחתם המעו
קולם שלוה בו וכלאמר רב אסי שטר שלוה בו וכו' עד ו"ל דשאני הכא
לבשעה שנתחתם לא הוה מחזי כשקר' אבל הכא למעט' שנתחתם מחזי כשקרא
חייבי' ליה וכו' ויש לתמוה מתקוקו ז"ל להא מוכח מהקוא סוגיא דאין לוס
חלו' בין שטר שנמחל שעבודו שנשתחתם
לא הוה מחזי כשקרא לשטר בטרו'
שכשנתחתמו הוה מחזי כשקרא • והרי
עקר שקל' וטרי' לתתם הוא מהיא
לאשרתא • ועלה קאמר לית מ"מ'
יוחנן ומסיק אבל מעוס שקרא לא
חייבינן ומס כטעמו ז"ל ה כי קאמ'
למעוס שקרא לא חייבינן • הא מני
למימר לעולם חייבינן לשקרא אלא
להתם ליכא שקרא שבשעה שנתחתם
לא הוה מחזי כשקרא : ובתב הרב"ן
מיגש ז"ל וכו' • חייב למיל' דאי
מחני' חייבי בשהעידו על עצמו
שכבר קבל הדמים • הכי קתני הוא
ואין כותבין ללוקח על שיהא מוכר
עמו לבמאי עסקי אי במקום שרגיל
לכתוב שטר לבהא לא קני בדמים
על שיכתוב • א"כ כי נמי העידו על
עצמו בקבול המעו' מאי הוי אכתי
ממא לא סמכא דעתו של לוקח על
כתיב השטר ואגלי מינו רוצה לקבל
אותה קנייה ולמה כותבין למוכר אף
עפ"י שאין לוקח עמו • ואי בשקו'
שאין כותבין את השטר • הרי ע"י
הדמים שנתן קנה • קנין גמור • וכיון
שהמוכ' העיד על עצמו שקבל' למה
לא יכתבו ללוקח אעפ"י שאין מוכר
עמו • הא מינבזה שום פסיל למוכ'
לאי משו' אחרי' • הא אמרינן להמוכ
בעלי' נוב' מתשעבדי כדמייתי רבינו
ז"ל בשם הרמבן ז"ל דאם הקשה לו
מדעקמי לה בשטרי הקנאה לאי
בשהעידו על קבול המעות אפילו
בשטרי דלאו הקנאה כי' ולא ידעינן
למה לא הקשה לו גם כן מכיפא
ולכא למימר דלא מיתא ליה דליפסי
עליה שטרי • דלא מחבעיא לרבינו
הס דלסיעתו ז"ל דלא אמרינן הכי
אלא במתנה • אבל לא במכ' • אלא
אפילו לדעת החולקים ז"ל • ב"מ
כשהוא מוחה בפירוש ואומר אל
תכתבו : אבל מן הסתם לא בעי
לאמלוכי מה ולא אמרינן לא ניחא
ליה דליפסי וכו' ;
והשיר ז"ל כי' רל"ח הבית לדברי
הר"י הלוי ז"ל והסיקבשם
הרמ"ה ז"ל שכתב עוד שאפי' העיד
על עצמו שקבל המעות יאם מעמע
מחוך השטר שהמקח הוא תלוי
שביה אין כותבין שהוא מעיד שהלוקח
חפץ במקח ופעמים לא ניחא ליה
ללוקח בהכי דליפוק עליה קלא
דאיכא ליה מאי דלי' ליה דילמא
גרים ליה הלי קלא הפסד מגנפא
אחרינא ע"כ גרמה למסכים עם
הר"י ז"ל דבעינן שיעידו על עצמו
בקבל המעות אבל לריך שלא יהיה
מסמע מתוך הספר שלוקח חפץ
במקח • והלבר קשה אלא לסיכי
דמי אלי הע"ידעי שלוקח חפץ
במקח אז לא • אם ידעי כו • למה
לא יכתבו בשטר אף על פי שאין
אם הלוקח • ואם אינם יודעים זה
אלא מפי המוכר • א"כ פסיטא שלא
יוכלו לכתוב בשטר לאון שיהא
נמעט

לא יוצה המוכר והמעו' שנותן במכר על דעת הלואה נותנים ולפי כך מחזיר
בהן כל הפירות שאכל כיון שרוצים לבטל מכירתן • וכן דעת הרם ז"ל
שכת' פחות מכן כ' כשמוציא מן הלוקח מוציא מסנו כל הפירות שאכל •
מדבריו נלמוד שכן הדין ; באחרים ואעפ"י שהמוכר פירות דקל שיכל
לחזור בו אפ"משבאו לעולם אמרינן בהו דמודה רב נחמן דאי שבים ואכיל
לרבו דלא מפקינן מיניה הקם שאני דהוו זכיני וכיון דשהק הוי מחיל רבו
מחילה חבא הלואה והכי קא מתרץ לה הקם באי זהו נשך אבל נמצאת
שאינה שלו נהי שהפירות שאכל מחזיר הלוקח לבעל השדה מיהו אחר כך
חוזר ונוכח אותן מן המוכר שמכרו לו ובדפסקינן נמצאת שאינה שלו שבח
יש לו וה"ה לפירות שגובה מן הגזלן מנכסים בני חורין וכפסק הר"מ בספר
נזקין : אבל קטן שמכר ועשה שטר מכר על מכירתו והוברר הדבר שקטן
היה בעת המכר הרי המקח בטל וחזרו המעות הכתובים בשטר המכר
במלוה ע"פ לפי שאין מעשה הקטן כלום ולא ניתן ליכתב על מכירתו
ומחזיר לו כל הפירות שאכל מבני חורין שלו ולכשיגדיל מחזיר לו את הקרן
באותה ששינו הגדיל הקטן חייב לשלם • ויש לנו לברר באלו שמתבטל
מכירתן וה זרין המעו' חלואה בכלהו פשיטא שהמוכ' נתחייב באחריותן
בשאר מלוה אבל הכיר בה שאינה שלו ולקחה וכן בן שמכר מה שעתיד
לירש מאביו דהוי במכיר בה שאינה שלו ואוקמה רב דחזו מעות פקדון מי
הוי עליהו כשומר חנם או כשומר שכר • ומסתברא דכשומר וכמו שאר
לוה דמי דמעות לאפוקינהו יהבינהו ניהליה ושיהיה אוכל פירות עד שיבא
הלוה ויערער והדר לישום ליה הדע דהא אם חזר ולקחה מבעלי ראשונים
קנאה הלה דמימר סתמא איתמר בגמרא ואף להכיר בה שאינה שלו
ולקחה קאי תרעדתא דהוי עלה בגמר' מההיא דמה שאירש מאבא מכור
לך שהוא בהכיר בה שאינה שלו ולקחה וכן נראה מדהיא תשובה שהביא
הרב בחלמותיו דקא מרבי לה לשרה זו לכשאקנה קנויה לך מעכשו ואי
מ"ד דמעות פקדון גמור הוו היכי קני הא לאו אדעתא דמקח ומבכר
איתיה כו כלל • ולמ"ד נמי מעות מתנה היכי אמר ליתא ליה דלא ליקרייה
גזלנא מאי גזל מינה ומהימנותיה דקאי בוה הלא מתנה יהב ליה ואינהו לאו
מידי עכוה דדך מקח ומבכר אלא ודאי נראה דמעות הוזרין דקאמרינן לובב
לכשיצא קרקע יהיו פקדון או מלוה ומיהו ברשותיה ויע"ם להוציאן נתנם לו
ואם יוכל לקנות הקרקע כגון שחזר ולקחן מבעלי ראשוני' דמי מקח דהוו
ובי ה"ג ברשותיה קי מי אפי' לאינן אונסין ותדע דלאו פקדון ממש הוו דאילו
אתי אינש אחריא ונחית לה לארעא אי נמי אתי מוכר למהדר ביה ואמר
ליה לאו בעל דברים דידן את דפקדון בעלמא דאפקירת לן ומהדרנא לך
פקדונך אכל בארעא ליתי לדולא מיהי • והא ודאי לאו כל כמינך אלא קימא
בידיה עד דאתי נגזל ונהתי תרוייהו לדינא הלכך כל כי האי גוונא דמי מקח
הוו ומחייב באחריותן • וכן השיב הרמב"ן ז"ל שאף ח"ר ז"ל כתב בהלכות
דבינשהכיר בה שאינה שלו ולקחה הוו זוזי הלואה גבי מוכר ואעפ"י שכתב
לשון פקדון לא בא אלא לפרש שלא יהא נוטל בשבח אבל אין לשון פקדון
זה בכאן אלא לומר שהמעות חוזרין אבל בעות ודאי ברשותיה דלוקח הוו
ועל מנת דלעכיר בהו בדיד ה יהביה להו וגבי קדושין דאחיתי נמי אע"ג
דמהשתא בטילו ליהוו גבר בקדושין דידך קאמר ליה הלכך כמלוה דמי
לאפוקינהו ומחייבא בא אחריות • והאי דקאמרינן בגמרא לשון פקדון לומר
שאם רצה מעות חוזרים מיד בעינייהו ולא דיינינן בהו כסתם הלואה שלשי'
יום • והיבא דאמרו ללוקח תא שקול זוזך ואיתנהו לדמי דזכיני בעין דלא
אפקינן לשון מדעם בהא ודאי כיון דאמר ליה שקול זוזך ולית באן לקבולי
עלית מי שפרע דהא הכיר בה שאינה שלו דמדאוריתא לא קני והלכך הוה
ליה כדברי' בלא מעות דמשום מחיכרי אמנה איכא משום מי שפרע ליכא
ובין דליכא מי שפרע ואמר ליה תא שקול זוזך אית ליה לקבולי ואי לא
בקבל ואיתנהו זוזי לדידיה אינסו ובשער נ' דעתינו להאריך בזה :

שער מח חלק א

א גרסינן בבבא בתרא פר' גט פשוט מהנותין כותבין שטר
למוכר אעפ"י שאין הלוקח עמו ואין כותבין שטר ללוקח
בשאין המוכר עמו • וכתב הרב אבן מיגש ז"ל בפירושיו מפתבא לדוקא
היכא דהעיד חעדי' על עצמו שכבר קבל הדמים מן הלוקח שאין כאן חובה
על הלוקח כלל כדי שיהא צריך להיות מדעתו אבל אם לא העי' על עצמו
שכבר קבל הדמים מן הלוקח אין כותבין אותו אלא מדעת לוקח דחיישינן
שמא אינו רוצה לקבל אותו קנייה ולהרחיק את עצמו בנתינת הדמים הלכך
אם מעו העדי' וכתבו שט' המכירה למוכ' בלי הודע' קבול דמים והובע
אותו ברין ליתן לו את הדמי' צריך הא להכיא ראיה שמדעתו היתה מכי'
זו • והיא דכותבים שטר ללוה אעפ"י שאין מלו' עמו מסתבר' לן דהאי
נמי מיירי שהעיד על עצמו שכב' קבל המעו' אבל לא העיד על עצמו אין
העדי' ו שאין לכתוב ולהתום אלא מדעת שניהם : ע"כ דברי הרב בפירושיו
ולפי דבריו אתה למד שאם אמ' ראובן לשמעון להלוות לו מנה ואמר לו
לך לטופר ויכתוב ולעדי' ויתחתומו שאתה חייב לי מנה ותביא לי השטר
ואלוך והבי' לו שטר כשר בקנין שכתב על עצמו כאות' ששנינו כותבין שטר
ללוה אף ע"פ שאין הטלת עמו ואח"כ אמר לו שמעון חוזרני בי ואיני מלוה
אותך כלום נרא' מדבריו שדין דבר זה כך הוא שאם הודה המלוה דמדעתו

Digitized by Google

אחר מעילי׳ שהמקח נעשה מלעת שניהם • אמ״כ הסימעילים שקר בשטר מה שאינם יודעים • ולולי כשכותבים מקבלת הלמים הוא שהמוכר מעיל כן על עצמו והולאתו כמאה עדים היא • אבל כשהוא מלע׳ הלוקח לא מפי המוכ׳ הם חיים בזה ולזה לן לטעמא דפעמי׳ לא מיתא ליה לוקח וכו׳ כיון שבעדות עצמו הוא שקר כי לא יהיו מזה מאומה: ובעקה״ה קיקשמול׳ הרמב״ן ז״ל לדבר לכותבין מעפ״י שלא הולה בקבל למים וכו׳ • רבנם ז״ל מסכים כן שפיר במשנה כותבין שטר ללוה להיו׳ מזומן בידו לתת למלוה כשילוה לו מעו׳ מעפ״י שאין מלוה עמו מ״כ אלמא מיירי אפילו בשנולע שעדין לא הלוה וכלה להזמינו לכשילוה לו:

ג ועכשו נחזור וכו׳ • הרב פי׳ כ״ט הבי׳ כפס הרשב׳ לאמולם מלוה יכול לחזור בו וכתב שהלשה נוסה לסברת הלשב״א ועו׳ שהביא ראיות לדבריו שכתב וז״ל שאלת ראובן שהשכי׳ עם שמעון שילוה לו ק׳ בשטר ועשה שמעון השטר מלעת ראובן יכול ראובן לחזור בו או לא • תשוב׳ יכול ראובן לחזור בו ולומר רוצה הייתי ועכשו איני רוצה • כי לא נתחייב שמעון בכלום וע״ז שנינו כותבין שטר ללוה מעפ״י שאין מלוה עמו • ואלו היה המלוה חייב להלוותו אחר שנכתב השטר נמלא אלו שכותבין שטר ללו׳ שלא מלע׳ המלו׳ מתחייבין את המלו׳ להלוות • ולא עוד אלא אפי׳ שנתן לו מעות כל שעדין הם בעין כיל הלוה נתלקו בו בפרי הלים מקלם אם יכול המלו׳ לחזור בו מי נאמו ונול׳ שאמרו למלו׳ משעה שנתנו לו הולא׳ נתנה היינו אומריה שנתנה לחזרה אלמ״ל שעדיפא ליה דמי שנינו מחוייב להלוותו ויכול לחזור בו • אבל כאן שהמלוה אינה שעבוד נכסי הלוה מחמת השטר שנכתב מלעתו • אף הוא חייב להלוותו: וה״ש הרב ז״ל שהלע׳ נוטה לדברי הרשב״א • נראה שכן ראוי להורות למעשה כיון שמלאלי לו אבר הטור ז״ל שעל לדברי הרמב״ן ז״ל כתב ואינו נראה שבכתיבת השטר יתחייב להלוו׳ לו בע״כ • ואיך נתחייב להוליא מיל שאלום המוחזק אלא כלעת הני תרי אריותא ז״ל ואף שכרת רבינו כך היתה קולם שאל להרמב״ן ז״ל • איברא לטעמתו ז״ל היא בעיני חלים כמ״ש בעסק הלוה שהלוה יכול לחזור בו איך לא יוכל המלוה לחזור בו וכו׳ • לרלה לומ״ הלוה למוכר שיהא המלוה כלוה כי היכי להת״הוי הלוקח המוכ׳ והו׳ חיומא לא דמי לכשלמא במכר הדבר שוה בשניהם • דאי הלר בים מוכר איכא חובה לוקח שמפסיל מלקו׳ הקרק׳ שהי׳ חפץ לקנו׳ הלכך לא מלי המוכ׳ לחזור בו מאחר הקניי וכיון שהמוכר אינו חוזר מפני חובת הלוקח • הכי נמי הלוקח אינו יכול לחזו׳ מפני חובת המוכ׳ אבל בהלוה׳ כי נמי יחזור בו הלוה ויאמר איני רוצה עוד ללוה מעוחיך • איזה חוב מו פסיולא יש למלוה בזה אלא יוצא מעותיו מי לו ופגע עלמך אלו נתנם לו המלוה ותבף ומיד ירלה הלוה בהיא שעתא להחזירם לו • מי מלי המלוה מעכב כאשר יתבאר שער תשיעי בסיעתא לשמיא • ומה לי הא מה לי הא • אבל כשלא ירלה הלוה להלוות אחר כתיבת השטר מלעתו • הוא חב בזה ללוה שאינו יכול להוליא המעות לגרכיו כמו שהיה רוצה • ויש מקום לחייבו להלוות: ואולי מפני היות חלוק זה מבואר לא מה הרמב״ן ז״ל להסיב על טעמתו זמלקלק לכתוב אבל הרשבא ז״ל חלוק וכו׳ ולא כתב והרשבא ז״ל חלוק וכו׳ משמע שהוא נוטה לדעתו:

חלק שני

א והיכא דלוה ולא מצא לו המלוה בשעת פרעון כי אם נכסים הקנויים לו על תנאי של ואחריך לפלוני בהא ודאי מסתבר׳ שבאורן מקיומות שבפקנו בפרק מי שמת שאם הראשון מכר שממכרו ממכר ואילשני אלא מה ששייר ראשון נכי הלוא׳ נמן יש לנו לדון כן דבשם שאם מכרו מבור כך אם ירד הראשון ושעבדו השעבוד חל עליו ומגבין לו למלוה את חובו מאותו קרקע אם אין לו דבר אחר ממה שיגבה חובו • כך היה נראה בעיני דין זה אלא שמצאתי הרב ז״ל שחלק בין ירד ומכר וירד ולוה וזה ט״פם לשונו בריא שאמר נכסי לך ואחריך לפלוני וכו׳ ובכיף דבריו כתב היה חוב על ראשון או כתובת אשה ובא׳ לב״ד ליפרע מנכסים הללו אעפ״י שהראשון קיים אין ב״ד מגבין לה מנוף הנכסים אלא מן הפירות בלבד שמין להם מה הראשון ובא ב״ח ואשתו לגבות מנכסי׳ אלו אין מגבין להם בלום מנכסים אלו אלא הרי הם כולם של שני ואפילו עשאן אפותיקי או שיחדן להם אין גובין מנכסים אלו בלום אלא הרי הם של שני ע״כ ודבריו צ״ע:

חלק שלישי

א תנן בפרק מי שמת נפל הבית עליו ועל אביו עליו ועל מורישיו והיה שרוצת הממון מיד המלו׳ • ויביא ראיה שמדעתו עשה מה שעשה ואז יתחייב המלוה להשלים לו מעותיו ואם אין לו ראיה ישבע המלוה שמוחז׳ בממונו שבוע׳ הים׳ שלא צוהו בכך ויפט׳ שבין שחרב ז״ל רמ׳ דברי הלוא׳ לדברי מקח וממכ׳ הבא נלה דעתו שהדין אחד הוא • ודברים אלו שפסק הרב נתקשו בעיני דלא דמי לוה לטוכר דלגבי מוב׳ בין שבת׳ שטר מבר מדעתו של לוקח דין הוא שלא יוכל הלוק׳ לחזו׳ דהא לא סני בקריע׳ השט׳ בדתני׳ החזיר לו את השט׳ לא חזרה מתנתו ובין שקנו ממנו בקנין מדעתו של לוק׳ ובדאוקימנ׳ למשנתינו בשטרי דאקניית׳ דין הא שלא יוכל לחזור בו אבל בעסק הלוה שהלוה יכול לחזור בו ולקרוע ש״ח ולומר לו אני רוצה במעותיך איך לא יוכל המלוה לחזור בו כמו כן • והנה שאלתי בזה הרמב״ן ז״ל וזה אשר השיב לי תחלת כל דבר אני צריך לכתוב בי דברי הרב ז״ל אינם נבונים בי״ד דעתינו אף עפ״י שלא העידן בקבול הדמים כותבים לפי שאין הפסד ללוקח או למלוה בכך שאין השטר ראיה בחיוב נתונת הדמים שהגיע לידם דבין דכותבים שטר למוכר אעפ״י שאין לוקח עמו אומרים לו שמא מעצמו כתבו לך דאמרי׳ בגמר׳ גבי שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת שאין מוציאין ש״ח זה ע״ז משום האי טעמא דאעפ״י שלא העיד על עצמו בקבול דמים כותבין לו׳ ולא עוד אלא שמשנתנו זו בשלא העידן על עצמו בקבול דמים דהיא אבל אם העידן על עצמו בכך דינין חלוקין דן שהרי משנה זו העמידוה בפ׳ שנים אוחזין בטלית בשטרי הקנאה הא בשטרי דלאו הקנאה אין כותבים משום דחיישי׳ דילמא כתב למכור בניסן ולא מכר עד תשרי ואלו בשמעידין על עצמו בקבו׳ הדמי׳ מן הלוקח אפי׳ בשטרי דלאו הקנאה כותבים דבין שהודה מוכר לפנינו שקבל דמים ממנו ונקנה לו גופה של קרקע בכסף או בחזקה חוו להו שטרי הודאו׳ ולא שייך בהו קנין ואי משום אחריו׳ שבו הא קי״ל המוכ׳ שדהו בערי׳ גוכה מנכס׳ משועבדים ואפי׳ כתב למכור בניסן ולא מכר עד תשרי בדין טריף לקיחו׳ ולקנוניא ליכ׳ למיחש שחרי נכסים שלו הקמה שירצה עושה בהקמיום זה ואילדובללו של דבר בשטרי אקניית׳ כתבי׳ בין בנתקח בין בהלוא׳ אעפ״י שלא הודה בקבול המעו׳ דלא נפיק מינה חורבא מלל ובשטרי דלאו אקניית׳ לא כתבינן במלוה ואפילו מנה לו בפנינו שמא כתב למכר בניסן ולא מכר עד תשרי ולא משתעבדי לקוחות עד שעת מס רה דשטרא לא קניא ליה אלא אם משעתא דמטיא לידיה דמלו׳ אי בשעת קנין בשטרי אקניית׳ הלכך אפי׳ מכר מעות ללוה בפנינו אינו כותבין אלא אם בקמלוה עמו ויכס׳ לו מיד בפנינו בשטרי דלאו אקניית׳ ואעפ״י שתמצא לקצת המחברים שאמרו אין כותבין אלא אם כן ראו נתינת מעו׳ אל תחוש להן דשלא בעיין כתבו כן : ודברי חר״מ ז״ל יפין ומדוקדקים :

ב ועכשו נחזור לענין השאלה דבר פשוט הוא לך שהלוקח קרקע וקנאו בשטר או בחזקה אין א׳ מהן יכול לחזור בו והדמים מלוה על הלוקח ובן במטלטלין שקנאן במשיכה והגבהה ומשנ׳ שליטה שנינו חזהב קינה את הכסף הכסף אינו קונה את הזהב מטלטלין קינין את המטבע ומטבע אינו קונה את המטלטלין ואוקי מולה בדמים ותני מחייב ומתני׳ ומאי ראיתמ׳ עלה כולה נמ׳ בחריא שהמוכ׳ כלי לחברו ומשך נתחייב זה לירדן לו דמים וסוגיין בבוליה פרר נקין הוא דלא ניתן ליכתב הילכך בחכו שטר למוכר מדעתו של לוקח ביון שזכה בקרקע בחליפין שזכן לי ודאי נתחייב ליתן דמי המקח ומעתה יש לדון במלוה שכיון שנשתעבדו לו נכסי לוה בחליפין מעכשו אף הוא חייב ליתן לי דמי בלומר שחייב להלוותו עד זמן שקבע לו ויקנה נכסיו לשעבודן • וכך היתה דעת הרב ז״ל ודעת צילתא הי״א עד כאן :

חלק שני

א והיכא דלוה ולא מצא לו המלוה בשעת פרעון כי אם נכסים הקנויים לו על תנאי של ואחריך לפלוני בהא ודאי

מסתבר׳ שבאורן מקיומות שבפקנו בפרק מי שמת שאם הראשון מכר שממכרו ממכר ואילשני אלא מה ששייר ראשון נכי הלוא׳ נמן יש לנו לדון כן דבשם שאם מכרו מבור כך אם ירד הראשון ושעבדו השעבוד חל עליו ומגבין לו למלוה את חובו מאותו קרקע אם אין לו דבר אחר ממה שיגבה חובו • כך היה נראה בעיני דין זה אלא שמצאתי הרב ז״ל שחלק בין ירד ומכר וירד ולוה וזה ט״פם לשונו בריא שאמר נכסי לך ואחריך לפלוני וכו׳ ובכיף דבריו כתב היה חוב על ראשון או כתובת אשה ובא׳ לב״ד ליפרע מנכסים הללו אעפ״י שהראשון קיים אין ב״ד מגבין לה מנוף הנכסים אלא מן הפירות בלבד שמין להם מה הראשון ובא ב״ח ואשתו לגבות מנכסי׳ אלו אין מגבין להם בלום מנכסים אלו אלא הרי הם כולם של שני ואפילו עשאן אפותיקי או שיחדן להם אין גובין מנכסים אלו בלום אלא הרי הם של שני ע״כ ודבריו צ״ע:

חלק שלישי

א תנן בפרק מי שמת נפל הבית עליו ועל אביו עליו ועל מורישיו והיה

חלק שלישי

א תנן בפר׳ מי שמת וכו׳ כלפ״ז • ומה שכתב להא מלתא ע״כ כלכתב

Digitized by Google

כלכתב בס"מ לאקני וכו' · ולמי כן הוא לבטלו ז"ל לסבר הלמב"ם ז"ל
לאין אומרים בלאקני ט"ס הוא אבל לדעת הרשב"א ז"ל ומיתחר לבאקני
נמי אמרינן ט"ס כמו באחריות אין צורך לזה וכגון לקאתי ולא ס"ל לאקני
קנה ומכר לא מסתעבד נהי לאב מת ברישא לאיקני הוא וכו' · על עקר
הדין קאמר וקל להבין · ועיין שער
א"ג חלק רביעי סימן ל' :

ב ומצאתי כתוב זכו' · מוכח
בהדיא מלבריס אלו
דמסתבר טפי לאוקומי לין זה באב
ובן מטעמא דאתא אכותיך יהיו
בניך :

א א אלא לאיכא לספוקי מי
נימא הכי אפילו
בשאר יורשים · והרב המגיד ז"ל
בסוף פ"ה דנחלות כתב ומסקנא
דגמ' דבכל יורשין כן · אפילו בבן
ואב שמתו ואין ילוש איזה מהן מת
תחלה אין בני הבן יורשים את הזקן
פורעים את חובת אביהם ע"כ ·
אלמא גבי אב ובן הוא חלוש יותר
והבבר ל"ם :

ג ותו גרסינן התם אלמו מתם
וכו' · בלף קנ"ח ע"ב ומ"ם
בלא למים כך הם דברי הרא"ם ·
וכ"ל המוס' בתם ריב"ם וכלם
הסכימו ע"ז מטום לקשיא להו היכי
קאמר בגמרא אבוהי מזכין ואיהו
מפיק · הא אבוהי נמי מפיק למה
אמרים מעבא מוכר לך לא אמר
כלום · ומ"ה אמרי לאבוהי בלמי
ואיהו בלא למי : ויש בזה שטה
אחרת לבריס מי שהיה נשוי בתחלת
זוכנה לבתובה לאימא וכו' · כתבו
התוס' בתם ר"ת ז"ל לאם אמר
שלה זו שתירש קנה · ואפילו למ"ל
אין אדם מקנה לבר שלב"ל · והך
להכא מיירי בהכי · לאמר שלה זו
שתירש מעבא שברר המכר · ועיין
במה שכתבו שער ס"ג ח"ב בם ל"ל
והלב בעל העטור ז"ל מבי פירוש'
אחריס בתך אמי שהיה נשוי :

ואין שפק דר"ת והמפרשי' האחרי'
אינם תולקים בעקר הדין
הראשון לחלק בין האב לבן בנתינת
הדמים אלא מתם אלא הוזכר זה
בפי' פירשו בעניינים אחרים · אבל
רבותא קמאי לפירשו לענין הדמי'
ולמי פליגי אר"ת ולא סברי לחלק
בין שדה שהם לשלם זו כיון לאין לו
רמי אלא מכח הקושי' ולדילהו ליכ
מילי ולכלכתו המוס' לגלגון ראשון
לרש"י אין ראיה : ויש לגמגם על
הרא"ם ז"ל לבמי שמת הבלים לומ'
להמי לאבוה מזכין ואיהו מפיק הוא
בלא למים · ומי ס"ה נשוי הבית
לבני ר"ת ורמייתו מהך למי שמת
ולא כתב עליו כלום · והיל"ל לגם
מכאן אין ראיה להאב מזיר בלמי'
והכן בלא למים : והטור סי' ריש
כתב אמר מה שאירי' מאבא היום
מכור לך · ומת הבן בחיי האב
ומת"כ מת האב · בן הבן מולי' מיד
הלקוחות ומפי' הדמים שקבל אביו
מן הלקוחות מ"ל להחזיר סכיון שמת
הבן בחיי האב לא בא מעולם
הנכסי' ברשותו וזה בן הבן בא מכח
אבי אביו ע"כ · ולא ידעתי למה
הוצרך לומר מה שאירש מאבא היו'
ולא כתב סתם מה שאירש מאבא
וכו' בלאו מהיום · ואי משום מאי
דמקשו למאי איריא בן מאב ובמקו'
מאי לאוקי ר"ת באות שלם זו מוקי
לה הטור באירש היום על הדרך

כתב העטור ז"ל בשם גאון בהסיא דמי שהיה נשוי למיירי בגוסבה · הא
ליתא דמכיון דקאמר לאפי' הדמי' בקבל מאבו מן הלקוחות אין צריך להחזיר
הו"ל מילי לאבוי מחזיר הלמים ולא צריכין לשום אוקמתא · לא בבלה ז
ולא בגוסס' ולא בשום ענין אחר: ונראה להטור ז"ל דבוחה אחא לאמעוי'
לא מיבעי' כשאמר מה בחיי
מאבא סתם דנהי לצריך להחזיר ·
מ"מ אין המכר קייים ויכול לסלקו
דפסיטא דהבן מוליא בלא למים ·
אלא אפי' כשאמר מה שאירש היום
לבני לידי' המכר קייים ואינו יכול
לסלקו בלמים · אף בזה הבן מוציא
בלא למים :

ד ובתב פ"ז הראב"ד וכו' · הטור
כי' ר"ת הבית אין זה
בפסיטו' בשם רבינו הלוי ז"ל שכתב
דאובן שלוה מיעקב אביו · ומת"כ
מכר נכסיו ומת ראובן ויעקב ירש
מנוך בן ראובן ס"ח מיעקב · מוליא
הנכסים שמכר אביו מיד הלקוחות
דמי אמר אינא מאבוה דאבא
יריתנא ע"כ : ום"ש הראב"ד ז"ל
ומה יעאל הטומל וכו' · הטעמו
דמעקר' אמרי' שלחו מתם בן אבא
בנכסי אביו בחיי אביו ואתם בנו
מוליא מיד הלקוחות ומתמסינן לזה
מאי מפיק ועוד לקוחות מאי
עבילתיה אלא אי איתמר הלי
איתמר בן שמכר בנכסי אביו וכו' :
ועל זה לקלק דאמאי נאיל מלוה
לאוכ' לוקמ' בלוה ועל הדרך שה
ז"ל הראב' ע"ש הסיב לליסב' דיי'
וכו' : ולי קשה דאמאי מיבא למיקק
מינה דולאי בענין שהיא מכיח אין
הבן טורף מלקוחו' של אביו · דאם
איתי דאמאי לא שלחו מתם לאמעוי'
לין זה בלוה בלה"ג לשון רבותא ·
וכ"ש בבן שמכר בנכסי אביו שהיה
מכירתו שלא אי איתמר הלי
איתמר בן שמכר בנכסי אביו וכו' :
ועל זה לקלק דאמאי נאיל מלוה
לאוכ' לוקמ' בלוה ועל הדרך שה
ז"ל הראב' ע"ש הסיב לליסב' דיי'
וכו' : ולי קשה דאמאי מיבא למיקק
מינה דולאי בענין שהיא מכיח אין
הבן טורף מלקוחו' של אביו · דאם
איתי דאמאי לא שלחו מתם לאמעוי'
לין זה בלוה בלה"ג לשון רבותא ·
וכ"ש בבן שמכר בנכסי אביו שהיה
מכירתו שלא כלין דולאי בנו מוליא
מיד הלקוחו' · והקשי לרבינו הלוי
לפסיטו מיפכא : וי"ל דבהך למכיר'
אוכא אחריתי דבן המוכר
מבטל מכירת אביו לגמרי והלוקח
מפסי' הדמי' אבל בלוה נהי דבריב
מהלוקח מ"מ מי לוקח לסלוקיה
בדמים ואשאר המכירה במקומה :

שער מט חלק א

א גרסינן במסכת שבועה וכו'
דף מ"ג · וכל אלו
הדברות שמביא רבינו הביאם ג"כ
הטור ז"ל סי' ע"ב · אלא דבחלוקת
הלוה שחובב למלוה והמלוה מודה
מקלת לכתב כאן לנשבע תחלה
שאינה ברשותו וכולל שלא היה שוה
המשכון יותר על חמשה הטור כתב
לאפך וז"ל לאמר המלוה שלא היה
שוה אלא חמשה ליברים משלם לו
ה' ליברין שמולה ויבשע שבועת
הסורה שלא היה שוה יותר מה'
וכול' ליברין בשבועתו שאינו ברשותו
אם אינו מאמינו שנשבע וכו' :
ולישנא למשלם ה' ליברים לנקבע
לא בא בלקלוק לאין כאן
תשלומין אלא דיבר מ' כדברי רבינו
ורמב"ם ז"ל · וחרב בב"י הסתלל
לבאר טעמו במה שעשה עקר
משבוע' מולה מקלת ושאינו' ברשותו
ע"י גלגול : ובעניותי הלבר מבואר
לשלק הטור בזה: משום דע"כ צריך
להזכיר תחלה השבועה הנאמרת
במשנה · ומ"מ לברשם בשבועה
שאינו ברשותו שברי מרייתא לסילקת
לסלק

הירא עליו כתובת אשה וב"ח יורשי האב אומרים דהבן מת ראשון ואח"כ
מת האב וב"ח וכתובת אשה אומרים האב מת ראשון ואח"כ מת הבן ב"ש
אומרים יחלוקו וב"ה אומרים נכסים בחזקתן וקי"ל כב"ה ועל ב"ח להביא
ראיה שמת האב תחלה ואם לאו ילבו בדיא כלום והא מלתא ע"כ בדכתוב
בשטר חובו דאקני דא מיירי · ובראית' בפרק מי שמת דאלת"ה אמאי לגבי
מיורשו למאן דסבירא ליה דלוה וחורש לא נשתעבד בלא דאקנה · ובדין
זה בתבנו והארכנו בשער מ"ג שוקדמנו :

ב ומצאתי כתוב דאיבא לעיוני אי אמרינן הכי בשאר יורשין או לא
בגון חנוך שירש שמעון אחי אבא אם בעל חוב דראובן גובה
מחנוך מי אמרינן דילמא דאבי אביו הוא דאיתיה להא' דינא משום דכתיב
תחת אבותיך יהיו בניך או דילמא לא שנא · ומיהו לכאורה נראה מן הגמ'
דה"ה לשאר יורשין דהא מקשי' מדתנן נפל הבית עליו ועל אביו ועל
מורשיו מאי לאו יורשי האב בריה מורשיו אחי · ופורש מורשיו אחי בגון
שנפל הבית על ראובן ועל שמעון וקאמרי יורשי האב שהם בני ראובן ·
ראובן מת ראשון ואח"כ מת שמעון ומינ ה' דשמעון ירתינן ולא מראובן
אבינו אלמא אפי' בשאר יורשין אמרינן שאין ב"ח גובה מהן · א"נ יש לומר
יורשי האב בניה מורשיו אחי דקא אמרינן בגמ' אעליו ועל אביו קאי · אבל
אעליו ועל מורשיו שהן אחי יורשי האב נמי אחי בגון שנפל הבית עליו ועל
שמעון ואומרים לוי ויהוד' אחיהם ראובן מת ראשון ואח"כ מת שמעון ואין
אנו יורשים מראובן בלו' אבל לעולם דוקא באבי אביו דא"ל תחת אבותיך
יהיו בניך אבל בשאר יורשין לא כיון דאיבא למימר הכי וא"ל חבי אזלינן
בתר שבר' ואין לך בו אלא חדושו בלבד והוא אבי אביו אבל בשאר יורשין
לא וכן ראוי לדון ע"כ כתב הכותב :

ג ותו גרסי' התם שלחו מתם בן שמכר בנכסי אביו ומת הבן בחיי
האב ואח"כ מת אביו בנו מוציא מיד הלקוחות ופירשו רבותא
בלא דמים · ולי ה א שקשה בדיני ממונות אבוה מזכין ואיהו מפיק פי' אב
מזכין ומפיק בדמי בלומר אם רצה לבטל מכירתו יש לו להחזיר הדמים
תחלה כדאמרי' בכתובות גבי דהחוא - דזבנה לכתובתה דאמיה ואבדי'
דאחריו' דנפשיה קבל עליה ופי' רבינו האי גאון דלענין דמי המחדר
קאמר · אבל קרקע ובתובה לא קני דמה שירש מאבא הוא והבן מוציא
בלא דמים מפני שאבי מבר מה שאין שלו והוא זכה בו מבח זקנו :

ד ובתב על זה הראב"ד בפירושו השתא דאוקמי' בדיני ממונות שבן
הבן מוציא מיד הלקוחות מבח אבי אביו אסתפק לי אם לוה
מאביו ומכר כל נכסי עצמו ומת בחיי אביו אם יבא בן הבן ויטר ח מלקוחו'
של אביו בשביל חוב אבי אביו שירש הוא ממנו ויכול הוא לומר ללקוחות
את זקני אני יורש השעבוד הזה אי שמא לא אמרינן אלא כשמכר בנכסי
אביו בחיי אביו שהיו זה מכירתו שלא בדין ולא חיה ממכרו ממכר אבל
הכא לא אמרינן · ואם ישאל השואל אם איתא דבלוה נמי אמרי' מ"ט
שני למלתיה לטבור בנכסי אביו לישמעו' בלוה כדאמרי' השתא · הא לאו
קושי' היא דלישנא דייק בן שלוה מאביו לא קאמר אלא שלוה בנכסי אביו
קאמ' וקתני בנו מוציא ומאי מוציא ועוד דקתני מוציא מיד הלקוחו' משמע
דלא קאמר גבה דלאו בלוה קאי ע"כ :

שער מט חלק א

א גרסינן במס' שבועות פרק שבועת הדיינין הטלוה את חברו
על המשכון ואבד המשכון ואמר לו סלע הלויתיך עליו
ושקל היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתני עליו וכלע היה שוה
פטור · דע כי משנה זו נחלקת לד' בבות הבבא ראשונה מדברת על
המלוה התובע ללוה שסלע תלוהו ולא שוה המשכון כי אם שקל שהוא
חצי סלע ונמצא שהלוה חייב למלוה חצי סלע והלוה אומר לא כי אלא סלע
הלויתני עליו וסלע היה שוה ואין לך עלי כלום פטור הלוה פירוש פטור
משבועה דהא אינו מודה לו כלום ולפיכך פטור משבועת התורה וחייב
לישבע הלוה היסת שכן הוא כדבריו · ומירו משביעין המלוה תחלה
שבועת השומרין שאינה ברשותו · ובדאמרי' מי נשבע תחל' מי שהפקדון
אצלו שמא ישבע זה ויוציא הלה את המשכון · זו היא הבבא א' : והשני'
מדברת על המלוה שתובע הלוה והלוה טורה לו בטקצ' וכדקתני אבל אם
היה תובע המלוה ללוה ואמר לו סלע הלויתיך עליו ושקל היה שוה והלוה
אומר אמת שסלע הלויתני עליו וג' דינרים היה שוה ונמצא שטורה לו
מדינר אחד הרי זה הלוה חייב שהרי הוא מורה מקצת ולפיכך ישבע
תחלה המלוה שאינה ברשותו ואחר כך ישבע הלוה כמה היה שוה שהרי
הודה במקצת וישלם דינר : אלו שתי הבבות מדברות על המלוה שתובע
את הלוה · עכשיו מדברות הבבות אחרות על הלוה שתובע את המלוה
וזה היא תביעתו · הבבא הראשונה · סלע הלויתני עליו ושוה חיה שוה
והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתיך עליו וסלע היה שוה פטור פי' הלוה
תובע את המלוה שר"ל שהמשכון היה שוה כפלים כמה שהלוה לו
והמלוה כופר בכל פטור המלוה משבועת התורה אם הלוה מאמינו שנגנב'
ממנו ומשתבע היסת שהרי אינו מודה לו כלום · ומ"ש אם אינו מאמינו
שנאבד ממנו ישבע מדרב הונא שבועת התורה שאינה ברשותו וכולל
בשבועתו שהיה המשכון כנגד החוב · וה"ג לה בבבא מציעא פ' המפקיד
דמוקים לה להאי בבא בשיש לו עדים שנגנבה ממנו אי נמי במאמינו
שנגנבה ולהכי קתני שאם משיבו סלע הלויתיך וסלע היה שוה פטור דאי
לאו הכי בודאי ישבע המלוה על ידי גלגול דהא מחייב לאשר בועי שאינה
ברשותו

Digitized by Google

דסלע הלויתני ושתים היה שוה והלה אומר סלע הלויתיך עליו וסלע היה שוה • הכריחו בהמפקיד דף ל״ם דלמיירי במאמינו דאי לאו הכי לא משתבע שאינה ברשותו וע״י גלגול כמה היה שוה • ומ״כ בהכרח סיפא דמי דקאמר מלוה המשה דינרין היה שוה מיירי במאמינו: והשתא לא מצינן לפרושי מאי דקתני דב חייב אלא שבועה לכמה שוה • ומ״ה קאמר הטור שבועה למתני׳ דהיינו סלע היה שוה אלא ה׳ דינרין • ותוסיף מדליים שכולל בשבועתו שאינו ברשותו אם אינו מאמינו ובולל בשבועתו שלא היה המשכון שוה יותר על ה׳ דינרין וישלם דינר • ובזה כתב הרב אבן מיגש ז״ל שאם מאמינו שאבד או שיש לו עדי׳ אע״פ שכבר נפטר משבועה שאינה ברשותו עדיין הוא חייב להשבע שלא היתה שוה אלא בך וכך כדין מודה במקצת • ואם אינו מודה במקצת וכגון שאומר הילך אי נמי היה לי אצלך בכדי מה שהי׳ שוה נשבע שבועת היס׳ על כך ונפטר • מ״מ אין ההובע נאמן לישבע כמה היה שוה ויטול אלא השומר נאמן לישבע כמה היה שוה ויפטר אם מודה מקצת הוא בשבועת התורה ואם לאו היכת כדין כל הנשבעי׳ שבעולם שהן נשבעין ע״כ • נמצא עכשיו שד׳ דרכי׳ שנינו במשנת׳ נו הראשונה מלוה תובע ולוה פוטר עצמו מכלום • הב׳ מלוה תובע ולוה מודה מקצת • הג׳ לוה תובע והמלו׳ פוטר עצמו מכלום • הד׳ לוה תובע ומלוה מודה מקצת • בעל העטור כתב שיש ד׳ דרכים אחרות שאין שנויו׳ במשנת׳נו הראשונה מלוה תובע ולוה פוטר עצמו מכלום • הב׳ מלוה תובע ולוה מודה מקצת • הג׳ לוה תובע והמלו׳ פוטר עצמו מכלום • הד׳ לוה תובע ומלוה מודה מקצת • בעל העטור כתב שיש ד׳ דרכים אחרות שאין שנויו׳ במשנת׳נו הא׳ ששניהם תובעין זה את זה וביצד כגון שאמר לו המלוה סלע הלויתיך עליו ושקל היה שוה ואתה חייב לי שקל אחר וחלוה אומר סלע הלויתני ושתי סלעים היה שוה ואתה חייב לי כלע א׳ • בזה אם אין שם עדים שאבד ואינו מאמינו נשבע היכת הלוה שלא היה שוה פחות מסלע ונשבע המלוה בתורה שאינה ברשותו ויגלגל שלא היה שוה יתר מסלע ופטור ואם יש עדים שאבד או שמאמינו שאבד׳ שניה׳נשבע׳ היכת מלו׳ נשבע שלא ה׳ שוה יותר מסלע ולוה נשבע שלא היה שוה פחות מסלע ופטור • הב׳ ששניהם מודים זה לזה כגון ש״ל סלע הלויתני עליו וסלע הי׳ שוה והמלוה מודה לו בכך הרי זה נשבע המלוה שבועה דרב הונא שאינה ברשותו אם אינו מאמינו א׳ אין שם עדים שנאבד ונפטר: הג׳ המלוה תובע ואומר סלע הלויתיך עליו ושקל היה שוה ולוה אומר סלע הלויתני עליו ואיני יודע שוויו של משכון כמה היה שוה בזה ישבע המלוה שאינה ברשותו ובולל בשבועתו שב׳ דינרין היה שוה וישלם הלוה ב׳ דינרין למלוה שהרי הוא יודע בודאי שהוא חייב לו ואינו יודע אם פרעו או אם לא פרעו וה״ל כהה״א דקתני הלויתני ואיני יודע אם חחזרתי לך אם לאו שהוא חייב ואם יש עדי׳ שנאבד המשכון או שמאמינו הרי זה נוטל המלוה מן הלוה שני דינרין בלא שבועה בלל אלא שאם רצה הלוה להחרים סחם אם טוען עליו שקר יחרים • הד׳ אם טען הלוה על המלוה סלע הלויתני וב׳ היה שוה והמלוה אומר איני יודע דמיו בזה כמו כן ישבע המלו׳ שאינה ברשותו ובולל בשבועתו שב׳ שדמוו יתר ע״ר החוב שהלוהו ויפטר שהרי כמו כן לא חייב עצמו בבלום ואם יש עדים שאבד או שמאמינו נשבע שבועת היכת שאינו יודע שהיה שוה יותר • אבל אם אמר הלוה סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה והמלוה משיב אני יודע שהיה שוה יתר על החוב שהלויתיך אבל איני יודע כמה הרי זה משלם בל מה שטען עליו הלוה בלא שבועה • וכן פסק הרב אבן מיגאש ז״ל בחידושי שבועות וזה טופס לשונו כיון דקא מודה ליה הנתבע דמתחייב לי׳ מידי ולא ידע כמה ניהו ה״ל מחוייב שבוע׳ואינו יכול לישבע ומשלם בהחיא דחמשין ידע וחמשין לא ידע דמשלם הילכך בל מה שטוען התובע על הנתבע משלם הנתבע ואם רצה הנתבע להחרים סרחם על מי שיטול ממנו מה שלא היה לו ליטול אין מונעין אותו׳ בכך יובזה הקש׳ הרב ז״ל בהיא דירושל׳ דחד בר נש שהפקיד שק צרור ובו׳ והרבה האריך בפירושיו בתרוצין ובראיותיו ומסתברא דוקא דאמר איני יודע כמה הי׳ שוה אבל מודה בי לפחות יש לו ידיעה מפרוטה שהוא שעור מודה מקצת דאי לאו הבי לא קרינא ביה מחוייב שבועה • והרבה הארכנו בזה בשער ל״ח שחקרמנו:

ב ודע והבן כי כל זה שאנו אומרי׳ שנשבע המלוה בשהוא נתבע מן הלוה שבועה שאינה ברשותו אם אמר הרי אני משל׳ בפי מה שתובע אותי ואיני נשבע אעפ״כ בשביעין אנו אותו שאינה ברשותו • ובדקתני בפ׳ המפקיד א״ר הונא אמר הריני משלם מ״ביעין אותו שבוע׳ שאינה ברשותו חיישינן שמא עיניו נתנה בהיהו אם היה דבר שהיה מצוי בשוק לקנו׳ באותן דמים שרוצה לשלם ה״ז משלם ואינו נשבע וכן פסק הר״מ ז״ל וזה טופס לשונו שומר שאם׳ הריני משלם ואיני נשבע אם היה הפקדון בר שבל מינו שוה ומצוי בשוק לקנות כמותו כגון פירות או יריעות ש״ צמר ושל פשתן וכל ביוצא בהם ה״ז משלם ואינו נשבע ע״כ: ומסתברא דדוק׳ בשהשבועה באה על המלוה יש לנו לפטרו משבועה שאינה ברשותו אחר שרוצ׳ לשלם והוא דבר המצוי כמותו לקנות באותן דמים אבל אם השבועה באה על הלוה שנשבע כמה הי׳ שוה ונוטל או יפטר לעולם לא יצל המלו׳ מלהשבע שאינה ברשותו תחלה ואפי׳ ירצה לשלם ויהיה מצוי ושוה בשוק לקנות א״ה נשבע תחלה שאינה ברשותו משום טעמא דחיישינן שמא ישבע זה ויוציא הלה את המשכון ונמצא מתחלל ש״ש בשבועה:

חלק שני

א והיכא דלא נאבד ויש מחלקת ביניהם שהלוה אומר שקל הלויתני והלוה אומר סלע הלויתיך עליו נאמן המלוה ובנקיטת חפץ שישבע ויטול בדרך כל הנשבעין ונוטלים כדאיתא עובדא בעיזי דאבלי חושלא דיכול לטעון עד כדי המיהם וה״ג לה בירושלמי חד בר נש קם עם חברוי בשוקא וא״ל תרין דינרין לי ביד׳ ומשכונך שוה תרין דינרין

נימא מעתה קושית׳ ליתא לכי אמר רב הונא נשבע אמיר׳ ברשותו חייבו בלתיכא למיחש שמא עיניו נתן בו • וכולה מתניתין דשבועות איירי בדבר שעיניו שוה ומצוי וכו׳ לליבא סך תשעה: וי״ל דאין מקום לאוקומי מתניתין בהכי להא כל מקלקל׳ בלוה והמלוה אינו אלא בדמי המשכון בשם היה שוה אם מעט ואם הרבה • אבל במשכון עצמו מהוחו וכמותו פגיהם שוים • ואם היה מדברי׳ שמוכש שוה ומצוי׳ א״כ לא היו מלייני׳ בשוויו ובדבר אם הוא שוה שקל אם פלע אם שני סלעים וזה פשוט: ולפי זה מה שהביא רבינו כאן ענין זה לאם הי׳ מצוי וכו׳ היינו לענין המלוה להמפקיד בשומרין דעלמא • אלא למתני׳ דשבועות לסלע ושקל וכו׳ אין לו שייכות כלל:

אך קשה מאי למתני׳ לכשהשבוע׳ בתה על הלוה כמה היה שוה וכו׳ • לעולם לא יגלל המלוה משבועה שאינה ברשותו אפילו אם ירצה לשלם ויהיה מצוי ושוה בשוק וכו׳ • ולאם יש כאן שבועה לעצמה כמה היה שוה א״כ אין זה דבר שוה ומצוי בשוק • ואם הוא דבר שוה ומצוי בשוק • בטלה מתלקת לפוק חזי כמה שוה בשוקא • אם לא שנלקוק מאל להעמידה על כמות המשכון ונלטרך להלקן בכמה לוחקים עצומים רחוקים מאל מפשוטן של דבריס: ומסתברא לוקא כשהשבועה וכו׳ • מ״ה רבינו ז״ל על הלוה שנשבע כמה היה שוה ויטול אם יפטר וכו׳ • לא ידעתי בכל ענין זה שום מציאות שהלוה יהיה נשבע ונוטל לבכל הבבות שהלוה חודע למלוה לא מצינו אלא מ׳ מב׳ דינים • אם שהלוה נפטר בשבועתו לאינה ברשותו וילטרך לבגול ג״כ בשבועתו כמה היה שוה • מ״ל שאינו יודע אם שהלוה נוטל בלא שבועה לשיטתו בשהמלוה אומר אני יודע שהיה שוה יותר על החוב אבל אני יודע כמה היה שוה ומשלם כל מה שטען הלוה בלא שבועה בלבד ואין עלין אלא חיים • והטור ז״ל סימן ע״ב בתב ברבינו:

חלק שני

א והיכא דלא נאבד וכו׳ • דברי הרמב״ם ז״ל פ״ה דפ׳ י״ג דמלוה ומוכח מיניהו דהיינו דאין מקום לסברתו ולסברת הגאונים לחסבינ המלוה בנקיטת חפץ ולא היכת אלא בטעם הרב ן׳ מיגש ז״ל דאין אומרי׳ מנו לאפטרי משבועה ולא סני במה שבתב שנשבע על גופו של משכון אלא על הממון וכו׳ דאכתי הוה קשה מבל מקום נפטריה משבועה חמורה ולישבע בהיכת מנו דלקוחה שהיה נפטר ג״כ בהיכת • מ״ה הולרך לומר בהכרח דאין אומרים מנו לאפטרי משבועה וכו׳ • ומאלא שכל זה הוא טעם א׳ ולא ב׳ טעמים: ולפי זה ק״ל מה שבתב הרמ״ם ז״ל בהנשבעין וז״ל ומקלת הגאונים בתבו שהמלוה על המשכון שנאמן לטעון על כלי למיו במנו דלקוחה הוא בילי • דלא שקיל בלא שבועה חמורה • וזה נוטה קלת לדברי ה״ר יוסף ז״ל דלא אמרינן מנו לאפטרי משבועה • ועוד אמרו הגאונים ממש אחר פיון דלא אגופיה דמשכון

Digitized by Google

קא טעין אלא בעי לאפוקי ממונא מרשותא לחבריה ליה ליה בלא שבועה
חמורה וכו׳ ע״כ • משמע להבין ז״ל שהם טעמים תלוקים ושטעם ללמו
בגופיה למשכון קא טעין מספיק לעצמו • ואתמהא להא היא גופה קשיא •
דכיון דלי טעין מגופיה למשכון היה נפטר בהיסת כי בעי לאפוקי ממונא
ומי נפטריה משבועה חמורה אלא
ולמי עקר ויסוד הטעם הוא ללא
אמריקן מגו של השבועה • ובמאי
לעליג הרא״ש ז״ל על כללו של הרב
ן׳ מעגש ז״ל כתבתי במקום אחר:
ב׳ כתב הרב ביה וכו׳ • הלכריס
בא סהומי׳ בא לו השבועו׳
לגבי מלוה כתב ישבע זה אלא הכית
בידו משכון ולא פי׳ איזו שבועה ומן
הסתם היה היסת • וגבי לוה נמי
קתמ׳ ישבע שאין ראוי ליטול הימנו
שום היה חובו כנגד משכונו וגם זה
ולמי היה היסת וקאמר חו ואם הי׳
שום פחות ישבע וכו׳ • ומלסתם
משמע לישבע כעין לעיל דהיינו
היסת • ואין הדבר ראה כן שהרי
המלוה מוציא כל החוב והלוה מול׳
מקלת החוב. דהיינו מה שמשכון
שום פחות • ומ״כ הוא מחייב
בשבועת המלוה היסת • ולכן בשבועת המלוה היסת •
כתב בקלית ישבע המלוה היסת •
וכן בשבוע׳ הלוה בשיה כנגד חובו
פרש ישבע היסת • וכשהה פחות
כתב בתם ישבע שמשכונו שוה כך
וכך ונשלם השאר וכו׳ • ואולי נתכוין
לשבועת מולה מקלת:
ג גם כתב והיכא שנפתח וכו׳ • כל
זה הענין מבאר רבי׳ באמרו
ויש לנו לברר וכו׳ • ובמ״ש שאם
פחת פחת שצריך הלו׳ להשלי׳ למלו׳
הלוה נשבע היסת ונפטר • ואיכא
מ״ל שבוע׳ החור׳ להש׳ל מולה מקלת
וכו׳ • הכריע הטור בשבר׳ ראשון׳
ולכתב וז״ל אם הלוה מולה שמחל׳
לא היה שום אלא בלי החוב כגון
שהלוהו עשרים והיה שום עשרים
ועתה שום עשרה והמלוה אומר
שמעקרא לא היה שום אלא ט״ו
ושומל ממנו חמש׳ נשבע הלוה היס׳
ונפטר ואע״פ שהוא מולה מקלת
שהרי המשכון הילך הוא ע״כ:
ויש גמגום מאי מולה מקלת איכא
הכא ואיך שייך בזה הילך •
להא המלוה מינו חובא כלל אלא
דינרין א״ל חד דינר אלא בעי למיתן ומשכוני שוה תרי דינרין אתא עובדא
קומי דדיני דנהרדעא אמרי כיון דב״ע מודו דמשכון שוה הרין דינרין דינר׳
אחרינא ייתי עלוי שהדו ולא שמע מאי דא״ר יותנן נאמן המלוה לומר עד
כדי המשכון הלויתיך פי׳ ירושלמי זה כך הוא המלוה היה המשכון בידו
שלא נאבד ממנו והיה טוען כי עליו הלוהו ב׳ דינרין והיה מודה ששני דינרין
היה שוה משכונו ולא היה תובע ממנו כלום אבל הלוה היה תובע למלוה
ואומר לו אמת שמשכוני שוה ב׳ דינרין אבל אתה לא הלויתני אלא ד׳ נר
והחזר לי משכוני ברינר שאפרעתיו דייני דנהרדעא סברים לומר כי אחר
ששניהם מודים כי המשכון שוה ב׳ דינרין נמצא כי תביע׳ הלוה וראיתו על
המלוה שהוא מפקיע לנו מה שהוא תובע יתיב עלוי שהדו פי׳ נעמיד עדים
על הוראתו שיודה בפניהם שמשכון זה הוא בידו ושהוא שוה ב׳ דינרין
ואח״כ ישבע הלוה שאינו חייב לו אלא דינר ויוציאנו מידו מפני שהמלוה
מודה לדבריו והוא אינו מודה לו כלום מן הדינר שתובע ממנו • השיב ר״י
ואמר דלא מחייבי ליה למלוה בהודאת פיו שהודה בפני עדים שמשכון זה
הוא בידו ושהוא שוה תרין דינרין דמ״מ יכול לטעון עד כדי דמיו הואיל
ולא היו שם עדים בשע׳ המשכונה שיעידו בבמה משכנו אצלו וקי״ל כרבי
יוחנן וישבע המלוה כשאר נשבעין ונוטלין שנוטלין בשבועתן ואין דין זה
כדין משנתנו שמשנתנו מירי שנאבד המשכון מן המלוה ויוצה להוציא
מיון זה מן הלוה ולפי׳ שנינו קלע הלויתיך ושקל היה שוה והלה אומר סלע
הלויתני ושלשה דינרים היה שוה שנשבע הלוה מפני שהוא מירה במקצת
ונפטר אבל כאן שהלוה מודה במקצת נשבע המלוה מפני שהוא נפרע
ממשכון שהוא תחת ידו שלא נאבד ממנו ולפי׳ נשבע בדרך שאר נשבעין
ונוטלין שנוטלין בשבועתן • ויש לברר למה הוא נשבע בנקיטת חפץ ואינו
היסת כדין האומר כלי זה לקוח הוא בידי שנשבע היסת ונפטר ודבר זה כך
פירשו הר״מ ז״ל וזה טופס לשונו • ומלוה את חבירו על המשכונות הלוה
והמלוה בין שמרת הלוה תחלה בין שמת המלוה הואיל והוא נפרע ממה
שהוא תחת ידו ואלו רוצה לומר לקוח הוא בידי הרי זה נשבע בנקיטת חפץ
ונוטל בדרך כל הנשבעין ונוטלין ומפני מה אינו נשבע היסת לפי שאינו נשבע
על עצמו של משכון אלא על הממון שלו אם אמר על עצמו של חפץ
אתה מברתו לי אתה נתתו לי במתנה היה נשבע היסת ונפטר אבל אם
היה שם עדים שחפץ זה משכונו בידו ולא ידעו על במה אינו יכול לישבע
אלא בשבועה והואיל ואין שם עדים ויכול לומר שלו הוא נאמן לומר יש
לי עליו כך וכך בשבועה עצמה שהיה נשבע אם היו שם עדים שהוא משכון
שאין אוסרים מגו לפטרו משבועה אלא לפטרו ממנו שלא יחזיר המשכון
עד שיטול מה שטען ע״כ וזה״ג לה גבי עיזי דאכלי חושלא בנהרדע׳ וסבינ׳
דאשכבתא דגרמי׳ עליהו יכול לטעון עד כדי דמיהן מתוך שיטול לומר טענ׳
לקוח הוא בידי הילכ׳ משתבע בעי׳ דאורי׳ ומחזיר במשכונו עד כדי דמיו
והכי כתבו רבוותא דמאן דנקט משכון כמאן דנקי׳ שטרא דאי שייקפרעתיך
לאו כל כמיני׳ ואם אמר משתבע לי משבעי׳ ליה וכן כתב הרב אבן מיגש
בפירוש שבועות בפ׳ כל הנשבעין דלאפטורי׳ משבועה לא אמרינן מגו
ואע״ג דאשכחן דאמרינן מגו ומחייבי שבועה בגון משכון התם היינו טעמא
דבו׳ • ויש לתמוה למה יתחייב כי אם היסת והביאו ראיה ממכיר כליו ביד
אחר שישבע כמה הוציא ויטול ואלו טען לקרתים היה נאמן בהיסת וכן
במשכון והאי דאיה איה עלה פרכא שהטעם מפרש בירושלמי מפני בעלי
בתים שלא יהיו מטופלין עם הגנבין • והי״ר אפרים כתב בזה מאן דאית ליה
משכון לא דאמי לכל הנשבעין ונוטלין דהאי דרמו רבנן עליהן שבועה
מקצתם משום דמורו היתרא ומקצתם משום דבעו אפוקי ממונא אבל האי
לא מודי ולא בעי לאפוקי ממונא ובדין הוא דלא משתבע כלל וכיון דתקון
רבנן היסת משתבע היסת ומילי דסמכא נינהו אלא שרבו עליו החולקין
ורבינו בספר כתוב שם כתב אמר אברהם באמת וברור זה קשה עלינו כל הימים על מה שחברו כל המחברים נשבע על משכונו שהיא שבוע׳ חמור׳ דהא
איכא מגו והאריך ובסוף דבריו כתב כי הוא סבור כי מי שאמר׳ הוציא אותה על מאר׳ דחושלא דתפס נהו להנהו עיזי וההיא ודאי שבועה בעי דהא לא
ידע מארי עיזי דהוא נזקא במה הוה ובל מידי דלא אפשר ליה לידע לנתבע לא גבי מניה אלא בשבועה כדין מוציא הוצאות על נכסי אשתו וכדין
המכיר כליו וכפריו ביד אחר שנשבע כמה הוציא ויטול והבאי׳ הארכו בזה זאמרו על כל משכון ואפשר שהיה טעות בידם או אנו הטועים ויש לי קושיא
אחת עליה׳ מרבה בר שרשו׳ דקאמר דאי בעי לאפרועי מיניהו הוא בעי לאשתבועי וכולה מילתא בדאיתא התם והשתא קשיא דרבא בר שרשו׳ בעין טוען
עלה מ״ש היה ולדבריו איך נצל משבועה חמורה ויש לתרץ דבדת קאכל ובתר דאכיל לתו לא משבעינן ליה כל זה טרחנו להעמיד דברי הגאונים אבל
איני יודע מה שמכו ע״כ • ודוקא שיהיה המשכון מדברים שאין עשויין להשאיל ולהשכיר ואין לו עדים שהפקידו בידו ואז נאמן המלוה בשבועת ליטול
משום מגו דיכיל למימר לקוח הוא בידו אי נמי איתנהו דברים העשויין להשאיל ולא ראה וליבא עדים שיכול לומר החזרתים לך או להר״מ כי אמר
הלויתיך עליו כך וכך מהימן ובשבועה ולקמן נאריך בזה:

ב וכתב הרמ״ה היכא שכפר במשכון ושניהם מודים בהלואה ישבע זה שלא הניח בידו משכון והלוה ישבע שאין ראוי ליטול הימנו אם היה חובו כנגד
משכונו ואם היה שוה פחות ישבע היתר על המשכון ואם היה המשכון שוה יותר על חובו בכר נשבע המלוה שאין לו משכון ונפטר:

ג גם כתב והיכא שנפחת המשכון זה אומר בשעת הלואה היה שוה כך וכך ונפחת כך וכך וזה אומר לא נפחת אלא כך א״נ לא איני יודע
נשבע המלוה שבועת היסת ונפטר • והר׳ יהודה כתב דאיכא מ״ד מלוה נשבע בעין דאורייתא שלא נשתמש ונוכה בה חובו וכן אם השכירו
נשבע כמה נטל משכירותו • ואיכא מ״ד דהלוה נשבע כמה היתה שוה בשעת הלואה מינו דאי בעי אמר לא הלויתני אלא כמו ששוה היום כי אמר כך וכך
היה שוה ונפחת נאמן ובשבועת היסת ובשכירות המשכון נשבע המלוה ע״כ • ויש לנו לברר על אי זה דרך יבא ביניהם טענת נפחת המשכון כי בודאי אם
טענו הלוה נפחת המשכון בידו של מלוה מפני שאכלוהו עכברים או הרקיב או אכלו עש בכל אלו כיון ששומר שכר הוא נקרא על המשכון אם שמרה
בראוי ונער אות׳ כראוי לה וכמו שפסקנו בפ׳ אלו מציאות דתנן מצא כסות מנערה אחת לשלשים יום ושטחה לצרכה ובלי נחושת משתמש בהן לצרכן
הילכך כיון שעשה לה מניעור ומשמור במקום שאין מצויין שם לא עכברים ולא רקבון אם נרק׳ או אכלוהו עכברים אף על כל זה רש״ל אונסין ומפטר אבל
אם פשע ונפחת המשכון בידו מחמת פשיעתו בידים או שהתעצל בשמירתו ובנעורו אם מודה חייב לשלם ואם כפר הואיל והליה טוען בבריא כי המשכון
נפחת מרמיו תחת ידו יש לו לישבע שלא נפחתה בפשיעתו ושמרה כראוי לו ושנערה כל צרכה ונפטר וכל זה בשבועת היסת ואם מודה
שפש ע״ב ולא נערה בראוי או שחניחה במקו׳ שאין ראוי להניח ונפחת מרמיו ויש מחלוקת ביניה׳ זה אומר כל נפחתה וזה אומר כך נפחתה אם פחת פחת
שצריך הלוה להשלי׳ למלו׳ שאינן שוה מה שהלוהו הלוה נשבע היס׳ ונפטר ואיכא מ״ד שבוע׳ התור׳ דהו׳ ליה מ״מ אבל המלו׳ אינו נשבע שהרי אינו נפרע
ממשכונו שהרי נפח׳ ואינו שוה מה שהי׳ חוב׳ לו ואם נפח׳ פח׳ שעדיין שוה את חובו נשב׳ שבוע׳ התור׳ המלו׳ וגוב׳ חובו מן המשכון שנאמן בשבועתו עד כדי דמיו:
ד וכתב הרב ב״ה מלוה אומר סלע הלויתיך ג׳ דינרין היה שוה ויש לי אצלך דינר ולוה אומר מברתיו לך בה׳ דינ׳ ויש לי אצלך דינ׳ שניהם נשבעין
שבועת

Digitized by Google

בידו וזה נשבע שבתורת מכירה וכו׳ • ואין נשבעין כלל על הכמות לא ידעתי מה הועלנו בשבועות אלו • דלכאי כל א׳ יאמר לו יהי׳ כדבריך עליון אתה חייב לי דינר • כי המלוה יאמר אני נתתי לך סלע ואתה לא נתת לי אלא מה ששוה סלע דינרין • והלוה יאמר אני נתתי לך ד׳ דינרין ואתה לא נתת לי אלא סלע • ע״כ נראה׳ להכא נמי נשבעין כעין ההיא למייתין דהמלוה ישבע שהמשכון היה ויכלנו שלא היה שוה יותר מסלע • וזה ישבע שמכר׳ לו ושלא סיתה המכירה בפחות מסלע • ואם סלבר׳ כן יקשה מה לנו להביאם לידי שבוע׳ שוא בשה ישבע מכירה וזה משכון • לא נרמי עליה שבועה שלא על הסך • שהמלוה ישבע שלא היה בידו מעל לזה מה שהי׳ מחייב בו יותר מסלע • והלוה ישבע שלא היה לו ביל המלוה מה שהיה מחוייב בפחות מסלע וכבר הם שוים שקבל סלע • ויהיו בזה שניהם פטורים כיון היתה מכירה בין היה משכון ולמה נכנים אותם להיות שם שבוע׳ שוא בהכרח :

והנה לקלקתי בדברי הטור ז״ל וזנה בטענת הלוה ממה שכתוב כאן • שפסב ולוה אומר מכרתיו לך בחמשה דינרים ולא נתת לי חמשה וחובע אותו בחמשה וכו׳ • ואלו בלשון שמביא רבינו דקאמר לוה יש לי אצלך דינר • הוא מודה שקבל סלע • ואולי נתכוון הטור ז״ל להחליף טענת הלוה מפני מה הרגשנו לכיון שהוא חובע למלוה כל החמשה דינרין וכופר מה שא״ל המלוה שנתן לו ד׳ • א״כ ע״כ צריך שישבע המלו׳ על הנתינת הד׳ דהיינו שנתנם לו בתורת הלואה וכיון דהמלוה נשבע על הלואה נשבע הלוה על המכירה :

חלק ג

א והיכא דראובן משכן וכו׳ • כפי הלשון שמביא רבינו קשה על הטובת רבינו יצחק ז״ל שמחי ב שבועה לשמעון דלא הוה מקום מדיקר ואלי מטעם שהוא מודה מקצת לראובן שמע לאלו׳ • והא ליתא דלאו כמודה מקצת הוא שהרי בטענת שמעון קאמר רבינו שהוא משיב לא היה שוה אלא דינר והילך פלגא וכו׳ • וכבר נודע דהילך פטור משבוע׳ תחורה • ואי נימא דשבועה היסת היא • מה לו לומר שמודה מקצת : ובבר ירמה דהטור ז״ל נשמר מזה שכתב בסימן ע״ב דשמעון אומר שאינו שוה אלא אלפה דינרים ואינו חייב לו אלא דינר וגמלא שמעון מודה מקצת וצריך לישבע שלא היה שוה אלא ג׳ דינרין • ולפ״ז השבועה ולאי היא לאוריתא : ויש לרב ז״ל כב״י על לשון הטור הכריס נפלאה ממני וז״ל ומ״ש ונראה מיד לוי לדעת הגאונים שסוברים דמלוה על המשכון שומר שכר הוי • הא׳ נראה היינו בתוס גמור כגון שטבעה ספינתו בים • דאל״כ אפי׳ נראה ביד שמעון חייב לשלם ואין כאן שבועה עכ״ל • ולא הבינותי זה דאי נראה בתוס גמור נמצא המלוה פטור מכל וכל זגוב׳ כל חובו לב״ע וכלכתב הטור ז״ל ברלא שסימן • וא״כ אין כאן שום מקום לישבע להפטר מהדינר דוקא • שהרי אין לו שום חיוב • ומה לו למלוה לטענן על שוויו של משכון המעט הוא אם רב • כיון דמ״מ אינו חייב כלום וכ״ם שישבע ע״ז • אדרבה יש לו להתעלם לחבוע כל חובו • גם מ״ש הרב ז״ל דאל״כ אפי׳ נראה מיד שמעון חייב לשלם וכו׳ • הוא תימא דאף בראה שלא בתוס אין המלוה שהוא ע״ם חייב אלא בתלמי מה שהוה המשכון ולא יותר ויכון שהוא טוען שבועת היסת זה נשבע שמשכון הוה בידו. וזה נשבע שבתורת מכירה מבר המשכון אצלו ואע״פ שמוכר׳ שאחר מהם בא לידי שבועת שוא הלכתא כרת״ק דבן נגם דאמר שניהם נשבעין ונוטלין מב״ה ואם רצו להפכן זה בזה תיפכון ואם חלקו על חהיפו׳ זה אומר אני מהפב׳ וזה אומר אני מהפב׳ עומד הדבר עד שיתרצה אחד מהם ואם לא נתרצו שניהם נשבעין :

ה וכתב הר׳ יהודה מלוה שטען שנאבד המשכון ממנו באונס והלוה טוען לא בי אלא אתה מברתו ולקחת דמיו איכא מאן דאמר נשבע מלוה ונובה חיבו ואיכא מ״ד לוה נשבע היסת ונפטר דמחיסן מנו דאי בעי אמר אין לך בידי כלום או פרעתיך כי אמר שלא נאבד מהיסן ופטור ומיהו בהיסת עד כאן :

חלק שלישי

א והיכא דראובן משכן משכונו ביד שמעון והלך שמעון והוצרך למעות ומשכנו ללוי או נתן לו משכונתו במתנה שיהי׳ שלו בכדי מה שהלוה על אותו משכון ונאבד המשכון מיד לוי ועכשיו תבע ראובן לשמעון ואמר משכוני היה שוה ב׳ דינר׳ ולית לך גבא אלא דינר ושמעון משיב אמת שריג׳ הלויתיך ומשכונך לא היה שוה אלא דינר וחצי והילך פלגא הדינר • על זה נשאל הר׳ רבי יצחק ז״ל והשיב כך ראינו בי שמעון מודה מקצת הוא ועליו חיוב שבועה דלא שוה האי משכון טפי מדינ׳ וחצי • ועוד שצריך לישבע שנאבד המשכון ושאינו ברשותו ושמעון לא מצי לאשתבועי דהא לא אתחיב בידי׳ אלא כולא דלוי דהוא מודה בכן שמסרה ללוי והחת יד לוי נאבד ובודאי לאו כל כמיניה לממס׳ ממונ׳ דחבריה ביד אחרים ולא סמיך ראובן על שבועת לוי וכדגרסינן שימר שמסר לשומר חייב וכיון דלא יכיל שמעון לאשתבועי דמשכון דראובן אבד דלאו מיניה נאבד אלא מלוי הילכך ה״ל כמחויב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם וה״ה אם נפחתה בידי׳ המשכון ויש מחלוקת ביניהם ומידה שמעון שנפחתה ואינו יודע אם נפחתה בפשע עתי של לו או באונס בכל אלו ה״ל שמעון מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם ואי ניח׳ לשמעו׳ לשמותי על כל מי שמשכונו אינו שוה כמו שטוען הרשות בידו עד כאן לשון הרשובה :

ב והואיל ואתא לידן דין זה יש לנו לברר בראוי דהיכא דיש עדים ששמרה לוי בראוי ונאבדה מידו באונס בהא לא מחוייב שמעון לשלומי אחרי שביא לוי עדים שנאנסה ממנו שמיד נפטר שמעון בהכי דהא ליכא השתא עסק שבועה ביניהם דנימא מתוך שאינו יכול משלם דהא לא מצי למטען בעל המשכון לשמעון אתי מהימנת לי האיך לא מהימן לי דתא איכ׳ סהדי דנאבד וכי אמרי׳ אין השואל רשאי להשאיל אין הנפקד רשאי לרהפקיד ת״מ לכתחלה אבל דיעבד לא וכיון דאיכא סהדי ללוי דלא פשע בה לא מחייב שמעון מידי דהא גבי השומר פרה מחברו והשאילה לאחר ומתה בדרכה כיון דליכא פשיעותא דהא כדרכה מתה לא מחייב שומר לשלומי מדידי׳ ואע״פ שהשאילה לאחר דלא ס״ל כר׳ מאיר דאמר כל המעביר על דעתו של בעל הבית נקרא גזלן ובן פסק הרב בהלכותיו בפרק המפקיד : וכן אם היה דרכו של בעל המשכון להפקיד לו ללוי פקדונותיו והיה רגיל להחזיקו בנאמן אח׳ שידוע בברור שלא היה דרכו ורגיל לרמשכון ולהפקיד בידו תמיד את שלו בזה כמו כן יפטר שמעון בשבועת לוי אע״פ שאין לו עדים שנאנסה ממנו ודיקי׳ לה פהיא

דהמפקיד דהנהו גנאי דהוו מפקידי מריהו כל יומ׳ לההיא סבת׳ :

ג ויש לנו לברר אם פשע לוי ואבדו למשכו׳ בידי׳ ואין ללוי ממון במה ישלמנו והיו הבעליים רגילין להפקיד אצלו בזה כתב הר״ר יהודה ברצלוני שני דעו׳ הא׳ דפטור שמעון והא׳ דחייבו ולא הבריע את דבריהם • ואנו מצאנו לה״ר יעקב שכתב דלא אמרי׳ כל המפקיד על דעת אשתו ובניו מפקיד אלא שלא יוכל הנמפקיד לומר את מחימנת לי בניך לא מהימנו לי בשפועה אלא צריך לקבל שבועה׳ אבל אם הבנים פשעו והזיקו ואין להם לשלם לא יפטר הנפקד על ידי טענה זו אלא דייני׳ בהם שומר שמסר לשומר חייב והיינו דקא׳ ליה לאימי׳ זיל שלי׳ היינו משום שהי׳ חייב׳ לבניה שמסרה לה תדע לא כן כל הפקדונות שיפקי׳ אד׳ לחברו ימסור לאשתו ותאכל׳ אשתו וחרי״ע״ב • וה׳ נמי דכות׳ הי׳ שאם אין לו לשלם שמעון ישלם תחתיו שמסר לו :

ונשאל

סהוא שוה פחות ממה שהלוה תובע למה לא ישבע כלי להפסר מאותו היתרון : איברא לענין זה עלמו ק״ל טובא במה שהנו רבינו יצחק ומאר הפוסקים ז״ל שזה הוא מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם • לסיים ולאי מפני השבועה הסנית שנאבד בלא פשיעה ואינה ברשותו שאין המלוה יכול לישבע זה כלל • והיאך אפשר לומר כן דהא מלוה אומ׳ שהי׳ שוה ל׳ דינרין וחובע מהמלוה שניים • והמלוה אומר שלא הי׳ שוה אלא ג׳ • ונשאר חייב דינר כדברי הטור אם הילך כדברי רבינו אלמא שניים מסכימים שויים בחיוב הנ׳ והמלוה מחרלים לאבד הב׳ שהלו׳ ועול לשלם א׳ כמו שהיה שוה המשכון יותר ע״כ לא שייך זה אלא כשהמלוה מודה שמחמת השמירה שהיה שלא כראוי חייב לשלם • ואין המחלקת ביניהם באופן השמירה אם הלבלה היאך היתה • אלא בשוי כמה היה שוה • ומ״כ פשיטא שאינקלן מקו לשבועת הטוערי׳ שלא חיר׳ שנאבד בלא פשע׳ אם על אופן השמירה והיכי מלינן למימר דהיי מחוייב שבועה ואינו יכול ומשלם • שמא תאמר דמ״מ לא יוכל להמלט משבועה שאינו ברשותו כדרך הונא וזה אינו יכול לישבע ומשל׳ נם הדינר הרביעי׳ עקר דבר זה אין לו שרש • לפשוט הוא להכא הך שבועה שאינה ברשותו לאו דאורייתא׳ היא כאשר התבאר לעיל • וכבר קדם בשער ל״ח והוסכם מהטור והמאחרוני׳ שאין לנים מחוך שאינו יכול וכו׳ • אלא לוקח בשבוע׳ דאורייתא׳ : מעתה הי׳ נראה שהלא שהיה ראוי לזון בזה הוא שישבע שבועת התורה שלא היה שוה יותר מג׳ ויכולל שאינה ברשותו :

ב והואיל ואתא לידן וכו׳ • יש עוד דרך אחרת לפטור את המלוה דהיינו כשהוא יודע בודאי שנאנסה שלא בפשיעת לוי שהו׳ יכול לישבע ע״כ וכן כתבו התוס׳ בהלית בסמפקיל דף ל״ז בדבור אתי מהמנ׳ לי וכן ע״ש :

ג ויש לנו לברר אם פשע לוי ואבו׳ • סברת ר״ת ז״ל הובאה בתוספ׳ בסמפקיל דף מ״ב בעובדא דההו׳ גברא דאפקיל זוזי גבי חברי׳ אשלמינהו לאמיה ואוחבינהו בקרטלתא ואיגנוב אמר רבא היכי נ׳ליינו דייני להאי דינא נימא ליה לדיליה זיל שלים אמר בל המפקיל ע״ל אשתו ובניו הוא מפקיל נימא לה לאומיה זיל שלומי אמרה לא אמ׳לי דלאו דידי׳ ניגנהו דאיקברינהו׳ נימא ליה אמאי לא אמרת לה אמר כ״ם דכי אמינא לה דידי נינהו טפי מזדהרא בהו • אלא אמר רבא משמע אינו דהנהו זוזי אשלמינהו לאמיה ומשחבעא אמיה לסנהו זוזי אותבינהו בקרטלי׳ ואגנוב ופטון׳ : ואיכא למידק במ״ש דאמאי דאמרי׳ בגמרא נימא ליה לאמיה זיל שלים היינו משום שהיא חייבת לבנה אמרה לה וכו׳ • דמשמע שהחיוב שהיה רוצה לחייב׳ לשלם • לא הוה מתחה המפקיל לבן אלא מלד הבן עצמו שהפקיד בידה היא היא מחוייבת לשלם לבן עצמו • וא״כ מאי לחי בה לאמרה לא אמר לי דלאו דידה נינהו וכו׳ למה בכך • כי תשבה נמי שהם של הבן • מ״מ היא חייבת לבן עצמו מפני שהוא אסר לה והוה לן לאפוקי מינה מלר׳ נתן : הן אמת לשון התוספות מימ כלשון רבינו ובהריהם יש מקום לחיבב בלותק • ומ״מ מגדולי האחרונים ז״ל לא הסכימו כן דכתב ה״ה ז״ל פרק ד׳ דשאלה ועוד כתבו הרמב״ן והרשב״א ז״ל שאפילו אין להם לשלם שהשומר פטור וכ׳ עקר וגם זה בכלל דברי רבינו ועקר מ״ביוכיון שהרמב״ם והרמב״ן והרשב״א וה״ה ז״ל פסקו לפטור מי יוכל להוציא נגד דברתם :

ונשאל

Digitized by Google

ד ונשאל הר' יצחק ז"ל יורש וכו' • שבועת היסת אי שייך לנתבע לישבע שלא הגיע המשכון לידו ולא החזירו לו וכו' יש בזה מקום עיון להא קי"ל אין משביעין היסת אלא על טענת ודאי שלא בא לידו המשכון הרי אין מי שיטענו שהחזירו לו אין שבא לידו • אלרבה היורש מודה שלא בא המשכון ליד הלוה בשום אופן אלא מוטן שנאבד ממוריש באונס • ואי שייכא שבועה לא ה"ל לישבע אלא שהוא יודע שנאבדה בפשיעה או שאינו יודע שנאבדה באונס וכיונא שהיא שבועה לסתור טענת התובע • והיותר נכון היה שישבע שאין היורשים רמויים ליטול ממנו כלום כהיא דכתב בשלהי זה החלק גבי לוה ורחל אבל לישבע שלא בא לידו • אין כאן מי שיכחש זה • ואי משום לדידן אית לן תאי ספקא ואנן משביענן ליה • הא אמרינן דאין שבועת היסת על הספק: והטור ז"ל סי' ע"ב הוסיף לבריס ואמר ישבע זה היסת שלא החזיר לו המשכון ושהיה שוה כנגד חובו ונפטר וכו' ולכאורה הוא תימה מילתא ישבע שהוא שוה כנגד חובו כאלו יש ספק על שוויו של משכון • הרי כל עצמה של שבועת היסת זו לשלינן על שלוה אינה אלא משום דולמא הגיע לידו ושהיה הא ספק כלכתב הטור ז"ל בהלכות ובאר דמי שהספק הוא אם נאבד באונס או בפשיעה: אלמא אין כאן שום ספק אחר ואין לי בכל זה ישוב מרווח:

ה ותו כשאל ראובן הנ"ל וכו' • דמאי דמסיק להקרובים אין להם שבועה ולא חרם סתם שאפטרופוס של יתומים חוכה עליה לטענו וכו' יש לדקדק מתשובת הרמב"ן ז"ל שמביא רבינו שער י"ל שלהי מ"ו • לאם יש לקטן אפטרופוס ומבקש חובותיו של קטנים לאפטרופוס ליטב' וכו' ע"ש ומ"כ הכא לכשיגדיל הקטן קאמר ישבע שבועת היורשין לאמה לן לעבד עד אותו זמן • ישבע שאם האפטרופוס ההיא להרמב"ן ז"ל ושאלמ"ל • ותו למה פטר הר' יצחק ז"ל גם מחרם • לאע"ג דאפטרופוס יש לו לטענו כל מה שהי' יכול לטענו המורים כלאמרינן בפר' שני לייני גזרו' מ"מ הי"מו ולאי כשאינו יודע שהוא שקר ובשלי כתב הרא"ש ז"ל בשי' מ' כלל פ"ו להאמר' של יתומי אסור לטענו ליתומים לבר שנראה לו שהוא שקר וכו' • ומ"מ מה הפסד יש להטיל מ"ם על מי שידע אם לוה אבי היתומים ומה לוה אם ממשיס אם מתה או אם נמלא וכו' יכלי לעמוד על בוריין של דברים • דאולי מתוך כך יגיד האפטרופס או הקרוב שהוא יודע שלא היו אלא ממשיס: והמ"ם דהוי המשכון מדברים שאין עשויין וכו' לא היה צריך לחלוק טעם הפטור משום דסלוה נאמן במגו דאי בעי אמר שאול הוא וכו' • אלא הי"ל שאלו היה אביה' קיים לא היה יכול לטענו טענ' משכון כיון דליה לי' מגו ולפיכך לא יש' הלוה אלא מה שהוא מודה והיה זה ממש מגיאמה שאמר סתם' לאם אין המשכו' שוה ק' אין לו לתת אלא כדי דמיו ומעטם שאלו היה אביהם קיים לא הי' יכול לטענו יותר מכדי דמיו וכו' והיינו משום דאין לאולי' מגו על יותר מזה ולא איכפת לן אי אית ליה לבוה מגו או לא • ה"נ אל"ל בעבין שעשויין להשאיל • ואולי כונתו ז"ל לומר הא דאיצטריכנו לטעמא דאבוהון היינו דוקא לדברים דאלמא • אבל בעשויים להשאיל בלא טעמא דאבוהון • הלוה עצמו נאמן משום דאית ליה מגו

ו ותו כשאל לאה הרחיני וכו' • מ"ש לאם היה שוה פחות ולאה מודה תחן לרחל מה שהולת וחשב' שבוע' הטור' וכו' • פשיט' דאין להביא בדברי בכתב ממש אחר שחתן מה שהולת חשב' מדאוריית • דא"כ

ד ונשאל הר' יצחק ז"ל יורש שחוציא שטר שיש למורישו אצל פלוני כך וכך זהובים ויש לו אצלו בהם משכו' כך וכך ושנו היורש שחמשכו' אבד מן מורישו והורה תלמיד א' שתשבע אשת המוריש שהמשכון אבד מהן שלא בפשיעה ויטול היתום בה שבשטרו והביא ראיה מן כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד: תשובה ראיה זו אינה נכונה שאין אומר כל המפקיד וכו' • אלא כשהי' אותו האיש שניתן לו המשכון קיים ואמ' שנתתיו לאשתו ואבד אבל הכא איך נאמר דבר זה מי ייתר שמסרו לה שנשביענה מספק אבל הדין כך הוא שאין על הנתבע לפרוע משטר זה כלום אלא א"ב המשכון מצוי וקיים בעולם • וא"ת היורש ישבע שבועת היורשין ויגבה הכא ליבא למימ' דשו' דבעלם' השטר הוא ודאי והפרעון ספק אבל הכא כודאי בבר הגיע אליו משכון בנגד הלואתו והאבד' דהוא ספ' דאימר אבד אימ' לא אבד • ומ"ה אינו דומה לדין זה ואפי' אמר היורש לנתבע א"ב לפה לא החזיר לך השט' אח' השט' בטל והנתבע נשבע היסת כי לא הגיע המשכון לידו ולא החזירו לו ונפטר:

ותו נשאל •

ה ראובן הניח משכונו ביד שמעון ומת שמעון והניח יתומים קטני' ובא ראובן לתבוע את המשכון מיד יורשי שמעון ואמר שתוא ממושכן ביד אביהם בני' ושנו היתומים ואמרו כך צוה המת שהוא בידו בפאה ונטע ראובן ואמר ישבעו הקרובים שכך צוה המת שהוא בידו בפאה ואמרו לו הדיינין אין על הקרובים שבועה למטן שאינו שלהם אלא אם רצה ראובן יתן ק' ע"י שליש עד שיגדלו היתומים וישבעו שבועת הי רשין שלא פקדנו אבא ושלא מציע בקשרותיו שמשכון זה פרוע ונוטלין ממנו מחצה יד השליש: תשובה כך אנו רואין שיפ' אמר דיין זה אלא שאין מן הדין שיתן הק' דינ' כולם ע"י שליש שהרי הוא מודה מא"ל בנ' דינרי' אלא הנתן ליתומים הנ' דינרין ביד והשאר שחולק להן יתן ע"י שליש וכל זה אם היה המשכון שוה ק' ואם לאו אין עליו לתת להן אלא כדי דמיו בלבד שאלו היה אביהן קיים לא היה יכול לטעון יותר מכדי דמיו וה"ם דהוי המשכון מדברי' שאין עשויין להשאיל ולהשכי' אבל אם הן עשויין להשא"ל ולהשכי' אין משלם אלא נ' דינרי' שמודה ואע"פ שהמשכון שוה יותר דמיהמן במיגו דאי בעי אמר שאול הוא בידו והקרובים אין עליהם שבועה ולא חרם סתם שאפטרו' של יתומים חוכה עליו לטעון ליתומים כל דבר ודבר מכל טענה שאפשר לטעון בה פראמרינן בהתוא אפטרופוס מאן דמוקי' אפטרו' לטר' ולוקי' האי וכו' ע"כ:

ו ותו נשאל לאה הרחיני אצל רחל משכון בכך וכך ובשתבע לפדו' כפר' בה רחל ואמר' להד"ם אלא אני יש לי אצלך כך וכך תשוב' רחל שאין ללא' אצלה משכון ואח"כ חדא' לאה כמה היה שוה המשכון שלה ואם הוא היה מנגד הדמים שלקח על המשכון שמוד' בהן לרחל תטול הדמים לעצמה והשבע היסת שאין רחל ראוי' ליטול מנ' בלום ואם היה המשכון שוה יותר רחל זו פטו' מנ' שכבר נשבע עליו ואם היה שוה פחות ולא' מור' בכל שהרמי' שנטל מרחל על המשכון הם יותר ממה ששוה המשכון תתן לרחל מה שהודה לה ותשבע שבועת התורה שאין רחל ראויה ליטול מנה יוזר מה' משום שהיא הוראת מקצת ע"כ:

חלק ד

א וחיבא דמשכן לחברי' דברי' חעשויין להשאי' ולהשכי' וראו דאיב' ערי' שהוא ידוע לו אע"פ שמפ"לו בלא ערי' א"נ דברי' שאינעשויין להשאיל ולהשכי' ואיב' סהדי דאושל' ניהליה וראה ויש מחלוקת ביניהם שמי שהוא רחוק ידו טוען פלא הלו יתיך עליו ובעל הכלי טוען חפקדתי אצלך בזה בין שאינו יכול לום' לקוח דהוא בידי ולא לטעון החזרתי לך ולא לטעון לחד"ם בדברי' שעשויי' להשאי' ולהשכ' אשתכ' שאין באן טענ' מנו והילב' אינו נאמן דכל מקו' שאינו יכול לטעון לקוח הו' בידי ג"כ אינו יכול לטעון משכון הוא בידי אלא זה נוטל כליו ונשב' הים' על טענ' המלו' וכדגר' בפ' המקדמשני' התם לאו בידי דעבי' לאשאלי ולאוגורי הוא

היחי מוחק מלה ניהלי' ולא מסיה הכוי' שהשאילו לזה החוב' בפרטום אלא העדי' מעידי' שהוא משאיל זה הכלי ודגיל בכך דבהכי משום ליה כדברים העשויין להשאיל וכו' כדלקמן בס"ד:

ובדגרסינן בפר' המקבל וכו' • בסוף הפר' ומניא הסוגיא למה שי לסרך • ההוא גברא דקבל מכינא לאשכחא' בני חבריה אתא לקמי' דאביי א"ל זיל אסלריה דה"ל כלים שעושין בהם אוכל נפש ואתא קים בדינא עליה • רבא אמר לא לריך למיקם בדינא עליה יכול לטעון עד כדי דמיהן ואביי ליה ליה הא סברא מ"ם מהנהו עיזי לאכלו חושלא בהרלנ' ואתא מרא לחוסל' וקא טעין טופא ומא' אבוה דמומא יכול לטעון מ"ל כדי דמיהן אתם לאו מילי דעבילא לאושלי ולאגורי הוא הכא מילי דעבילא לאושלי ולאגורי הוא דשלח רב הונ' בר אבין לברי' דטעון להשאיל ולהשכיר ואמר לקומין הן ביני אינו נאמן • ורבא ליה אמר סברא ואתא רבא אפיק זוגא לסרבל וספר' לגלגתא מיתמי בדברים העשויים להשאיל ולהשכי' • אמ' לך רבא אמי נמי כיון דמיפגמא קפלי אינשי ולא מושלי:

ובמ"ם

הוי הילך ואין כאן אלא היסת • אלא הכוי שוא לנלה שני פיוהיגא' של תלמודין כמה שהולת ומי שבועה של מולה מקלת ויסאר הדבר כלינו ואח"ל אתם הקדימה לתת אותו המקלת כפטרא מגבועת התורה: אך מה שיש בזה קלת מהלקוק הוא מה שהלריך שבועה לרחל שאין לנלה אלא משכון • ומלכתם משמע דשבועה זו היא לריכה בכל התלוקות • ובשלמא כשהמשכון שוה יותר ניקא שהשב' רחל להפטר ממה שהיתה חייבת לאלם מה שהוא המשכון יותר על דמי הסלוה: אבל בשאר המלוקות דעכ"פ אפי' לדברי לאה • אין לה על רחל בוס חבעת דמים • לאיזו נפקותא תשבע רחל לאה צורך לטע"ג לאה רוצה גופו של משכון ולאה לטעו' מ"מ ביוקיוצא זה בזה • לא היה לריך שבועה מילי דהוה ממלי דמייסי בחלק שאחר זה מנה לי ביך והלה אומר יש לי ביך כנגדן במנה כסות בשלש כלים • למסחמא ולאי המלוה כופר ואפ"ה לא משבעינן ליה אלא משבעינן ללוה היסת להפטר כאשר החבאר ברוש שער ז' דולמי אינו מפרש יש לי ביך במנ' כסות אמרחי לך כלפי' בהגהו' מרדכי אלא הדברים כפשוטן שכונ' הלוה שיחזיר לו הכסות או הכלים ויפרע המנה • ומה לי שיהיה המלו' המתחיל לתבוע לו שהלוה חובע חחלה • מ"מ אין המלו' מחזיר לו משלם כלו' אפילו לדברי הלו' ולמה לו לישבע ינאולי בדין נוקקין לחובע תחלה מתיישב זה:

חלק ד

א והיבא דמשכן לחבריה וכו' קשה מאי דמסיק בסקק לנשבע היסת על מע' המלו' דמשמע דקאי על כל התלוקו' לעיל דבשלמ' בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר ניחא דישבע משום דאמרינ' דהם עשויים לכן אלא בעכרם לו למשכנ' מ"מ כבר אפשר דמשכנ' ואין שום רשיה על הפף • ולפיכך לריך לישבע להפטר • אבל באמאי דקאמר מ"ל דברי' שאין עשויין להשאי' ולהשכי' ואיכ' שהלי לאוגליה ניהליה וכו' • הרי יש רשיה ברורי שהעדי' מעידים שמסרו לזה בחור' שלה ולא בחורת משכון ולמה נשב' זה על טענת המלוה • הא המלוה אינו טוען שהלוהו קולם המשכון אלא אח"כ אלא אומ' שבשע' הלוה מסרו לו בחור' משכון וזה שקר כפי עדו העדים והמלוה הוי כמול' שלא הלוה לזה אלא בשע' משכונא ונמלא הלה עבור מכל וכל כהיא דטענו שטין והולה לו בשעורין לפטו' אף מדמי שעורין: ואי לאו דמסתפינא אלא העדי' מעידי' שהוא משאיל זה הכלי ודגיל בכך דבהכי משום ליה כדברים העשויין להשאיל וכו' כדלקמן בס"ד:

ובדגרסינן בפר' המקבל וכו' • בסוף הפר' ומניא הסוגיא למה שי לסרך • ההוא גברא דקבל מכינא לאשכחא' בני חבריה אתא לקמי' דאביי א"ל זיל אסלריה דה"ל כלים שעושין בהם אוכל נפש ואתא קים בדינא עליה • רבא אמר לא לריך למיקם בדינא עליה יכול לטעון עד כדי דמיהן ואביי ליה ליה הא סברא מ"ם מהנהו עיזי לאכלו חושלא בהרלנ' ואתא מרא לחוסל' וקא טעין טופא ומא' אבוה דמומא יכול לטעון מ"ל כדי דמיהן אתם לאו מילי דעבילא לאושלי ולאגורי הוא הכא מילי דעבילא לאושלי ולאגורי הוא דשלח רב הונ' בר אבין לברי' דטעון להשאיל ולהשכיר ואמר לקומין הן ביני אינו נאמן • ורבא ליה אמר סברא ואתא רבא אפיק זוגא לסרבל וספר' לגלגתא מיתמי בדברים העשויים להשאיל ולהשכי' • אמ' לך רבא אמי נמי כיון דמיפגמא קפלי אינשי ולא מושלי:

ובמ"ם

Digitized by Google

ב. ובמ"ש רבינו בשם הרי"ף ותמ' עליו מעפ"י שדברי הרב מריכי' בשור כן נראיה לב. ר' כמו שפסקו רוב המורים וכו' והוסיף לומר וכן הולך עליו הר"מ ובענין זה פסק הרי"ן מיגש בענין מומן וכו' כונתו לומ' לדברי העשויין להשמיל ולהשכי' הלוו הרי"ף והרמב"ם וכו' המורים דלוק' בליב' מנו מינו נאמן מכל במנו נאמן כגון לי' ראה • והוליכנו עול לכע"ן זה הנאמ' מכל דברים העשויין וכו' פסקב"כ הרבן' מיגש בענין מומן דלוק' בעלי' וראה הוא ראינו נאמן מה"כ דע' הרי ף בפרק חזק' לגבי מומן פליג ולא אמרי' ביה מנו וכין ראה מין לא ראה מי אמר זכיכתיהו ניהלי מינו נאמן וכקיה מברם ר"ת ובחב ע"ז המור סי' קל"ל וז"ל

ומ"מ הרמ"ם ז"ל הסכים לסברת ראשונה וכן דעת הרמב"ם שכתב יש גאוני' שהורו שמע"פ שלא הביא ב"ה יבדים שכלם אלו הן שלו אומיל ורמ' כליו ביד המומן והמומן מוד' שסיה שלו ומכרו לו מין המומן נאמן • אבל אם אמר להל"מ ושלי היה כלי זה המומן נאמן ונשבע היסת ואם הביא בעל הבית עדים שהכלי הזה היה שלו אין המומן נאמן ודין זה פלא בעיני ע"כ :

ובחב עליו הרב ז"ל בב"י ויש לתמוה על רבינו ז"ל למה השמיט מדברי הרמב"ם ז"ל מ"ש תחלה שהמ לעתו והוא מבואר שהוא כסברת ראשונה • ולכן נ"ל להגיה בדברי רבינו ולמחוק מי"ן מלת שכתב ולכתוב וי"ו במקומה לשמתא מ"ש וכן דעת הרמב"ם ז"ל רומז למ"ש הרמב"ם בתחלה שהוא דעתו • ואח"כ הביא מה שכתב בשם הגאונים ונכלא על דינם ושם כתב בפירוש שדעתו לכל הוכא לאיכי מנו אומן נאמן : ואני בעניי לא ידעתי מה תקן ז"ל בהגהתו לאי מ"ש וכן דעת הרמב"ם כונתו על מה שכתב הרמב"ם תחלה דעת עצמו שהוא נפי' בכב' הראש' הא מו למה לי מ"ש מסברת הגאונים ונכלא על דינם הרי אין בזה שום תוספת חלוק מלם הוא כותב בהביא בדעת הרי' הלוי והרמב"ם ז"ל ולאי שהוא חולק על דעת הרי"ף וסיעתו ז"ל :

אמנם הראה בכונת הטור ז"ל היא לומר דכי היכי להרמב"ם ז"ל הסכים לסברת הא' דהיינו שאחרי דאותו הסברת הנכון הכריעה דעתו להסכים עם הראשונה • גם הרמב"ם ז"ל דעתו כן להכריע בחור' הסכמה עם הסברת הראשונ' וזה לא פייך אלא בהיותו מזכיר הסברת הנכון : ועל כן הביא מה שכתב הרמב"ם ז"ל דברי הגאונים ז"ל ונכלא עליהם • אלמא בחורת הסכמה הוא סובר כדעת האחרים ואלו לא היה מביא אלא לדבריו הראשונים • אולי נאמר שאמר כן מדעתו ושמא אלו דאה דברי הריף לא היה כותבן : אבל עתה הוא כהראם מסכים :

ג. ופי' דברים העשויים וכו' • בפ"ק דמומן וכתב הי"ם ז"ל דסובר הרמב"ם דמפלקא לא ביי ורבא בהביא דסכיל' דלהכנתא הוא כשים עליה שום השמילו לאי לא הוה אמר מדברי מלבריס העשויים וכו' דהמ ולאי אינו עשוי מעקרו לגד • ואף מפי"כ חלק רבא ואמר שאין מבטלין חזקת כלי זה שכל אדם מקפיד עליו וכו' • ולמסה גבי דאיה לדבריו. שדברי רבא הולים וכו' כתב

ונראה מדברי רבינו שהביאו לו עדי' שהיו מדברים העשויין וכו' עד ואם הכרח בגמר' שנתברר לו לרבא שהבעלים ואלו יש לו גילה מבוארת בזה על כמן : ומדבריהב זה בהא לרבא מעיק מסמע לשמיל בסמיה דאבי ליבא למומר לאיהברתי ומכי לא ידעתי מה הכרח יש לומר שם שנתבר שמשמילו ע"י עדים לאי מטעמ' אלא לאו הפי לא הוה אמר מדברי' העשויין להשמיל לסת ולאי מינו עשוי מעקרא לכך • הכא נמי גבי זוגא לסרבלא וספרתא לאהמ' פשי' לא נעשו מעקר לכך :

אמנם ירמה לכוכת ה"ה ז"ל היא לפי שמע' הרמב"ם ז"ל ראיה לדברינו וכו' • ומשמע לסך לרבא היא ראיה מכרעת על מה שאמרו לעיל לפילך אמר לאין בזה הכרח : ובעניותי אולי נאמר בהכרת הרמב"ם ז"ל בשעמות

על דעתו מי הכריחו בזה לפרש העשויין שנעשו מתחלתן לכך • ולא כל העשוי הנאמר בגמרא שהוא על הרגיל ונהוג : ושמא הוקשה לו ז"ל מ"ש התוס' לבור ושל רבא וז"ל • ות"ת לסבא מסמע לספרים העשויים להשמיל ולהשכי' אפי' ספר' לבנתא • וקשה לתנן בהגזל בחפ' המכיר כלים וספרים ביל אחר מס ילא לו שם גנבה בעיר יבבא כמה כתן ויטול ואי לא לאו כל הימנו שאלי אומר מכרה לאחר ולקחה זה הימנו ואמאי יהים נאמן זה לומר נגנבו לי בתנו דאי אמר הבעלים לך וכו' על ונראה לר"ת להתס מיירי במכיהים שאין בעל הספרים רגיל להשמיל אותם שהם בילו ולמורי הרב דולי נרא' לתרץ לתנו לאולי לא אמרי' • ומיהו למ"ל בפ"ב לאמר מנו לאולי ל"ל כפי' ר"ת ע"כ :

והרמבם לא לתרלם בפי' ר"ת מפני שהוא לחוק מאד : לכוך לסבר לסתם ספרי' הם עשויים להשמיל • נמל' לכי אמרי' להתם מיירי במכיריס שבעל הספרי' הם אינו רגיל להשמילם וכו' • היא מוקמת' חדשה שאינ' מובר' מסחמין' המסנה • ות"ב שם בגמרא בהגזל בחר' המכרתי מתני' כגון לאמ' ספר פלוני ופלו' וכו' ואמ' התם רבא לא שם אלא בב"ם העשוי למכו' כליו אבל ב"ה שאינו עשוי למכו' כליו לא צריך לאהדורי כולי האי וכו' • הם לריך לפר' ג"כ ולומ"ל אלא בב"ה המכירי' ברגיל אבל להשמיל מונן ספרי • אבל בהתם ב"ה לא צריך המימן במנו לסשמילתו' • ומלא קאמ' הכי ש"מ לעמין שאלה מיירי בהתם' בני אדם ולא מתקני' אוס אתקמת' אלא לעמין מכירה לאיירי לוקח בב"ה העשוי למכו' : גם חי' הרב אורו מבות' הוא לאינו אלא לאד מ"ל ומוף סוף צריך להסמך על תירו' ר"ת : ע"כ סובר הרמב"ם דמע' המשנה סו' כהפמיחת' לכלים וספרי' מן ספת' אפ"י שמן ראוי' להשמיל מ"מ אין יכול לטמון מעל' אבל לפי שאינו עשוי' מתחלת' להשמילן ולפיכ' יש מקו' לומ' המכרן לכי אמר רב הוא בר אינו לאין לאמן לטמון לקוחי' הן הוא לוק' כשתחל' עשייתן נעשו לכך • מעתה גבי רבא לאמרי' לאפיק זוגא לסרבלא וספר' לאגבתא בדברי' העשוי להשמיל ע"כ אין הכונ' לומ' שהוציא מונן מכוס ומן הסמ' הן עשויין להשמיל אלא הוציאן בעת שנתברר לו שאינו נגנבו בכלל דברי' העשויי' להשמיל דהיינו

ודע

הוא רשלח ר' חנינא בר אבא דברי' העשויין להשמיל להשכיר ואם לקוחין הן בידי אינו נאמן :

ב ומרתב הריף מהא שמעת' שמעי' דמאן דאפקיר נכי חבר' מידי מדברי' העשויין להשמי' ולהשכי' או אושליה לדידי' ודיע הוא מידי דהוה דיליה בסחדי אע"ג דכי אפקרי' או אושלי' לדידי' לאו באפי סהדי הוה ואמ' הלה לקו' הוא מדי' או משכון הוא בידי אינו נאמן ואפ' מה חנפקר ומעני בניה דמשכון הוא גבי אבוהון אין נאמני' גם כתב ושמע' נמי מבדל דאי הפקיר באפי סהדי לחברי' אע"ג דליתי' לההוא מידי מדברי' העשויין להשאי' ולהשכי' ואמ' חורתי ולקחתיו או משכנו בידו אינו נאמן • והבי' ראי' לדבריו מהתי' דהזק' הבתי' דאומן ואחר ואע"פ שדברי הרי צריכין בירו' ובדרנו' בסקומן בדנראים הדברי' כמו שפסק רוב המורי' שאף בדברים העשויין להשאי' ולהשכי' צריך שיהא אותו כלי שהוא תבעו בו נראה ועומ' ביד הנתבי' ויש לו עדי' שהוא ידוע אבל אם טענלו כלי שיש לי אצלך ותרין הוא שאול בידך ויש לי עדי' שהוא ידוע וא"ל הנתבי' את' משכנתו לי נאמן הנשב' הים גנפט' שמיון שלא נרא' עבשו בידו ויכול לומ' להר"ם ואין בידי כלי זה או יכול לומ' החזרתיו לך נאמן לומ' ישנו אצלי ואת' משכנתו בידי וכן הול' בדר' זה הר"ם ורו' המורי' • ובענין זה פס' הר"מיגש בענין אומן שצרי' ראה ועדי' שהוא ידוע לו אע"פ שאין צרי' עדי' שמס לו וכן בדברי' שאין עשויי' להשא' ולהשכי' ראה אצטרי' ומפני שאין מקומו לא הארכנו בראיו' בזה כל הצורך ואע"ג דבעובדי' דכתובו' והחיא רבב' מציע' אמרי' דאתי פרי דפקרונ' ויהי' סימנ' ושקיל לאו למ' דבס מנ' בלבד מהדרינן אלא מתרי טעמי אחא חדא דלא אמר אבוהון הנפקר ועוד דקא יהיב סימנ' מיה' אי הוה אבוהון אסיר אפי' בסימן לא מהדרינן ובזה האריכו כ"ה :

ג ופי' דברי' העשויין להשאיל ולהשכי' הזהירנו הר"מ שלא חש' בין דברי' העשויין להשא' ולהשכי' לדברי' שדרכן להשאי' ולהשכי' כמו שטעו רבי' וגדולי' שכל דברי' ראויין להשאיל ודרכן להשאיל אפילו חלוקו של אדם ומטרתו ומצעו ראויי' להשאי' אבל דע שדברים העשויין להשא' ולהשכיר הן חכלי' שכל בני אדם של אותה מדינ' עושין אותן מתחל' עשייתן בדי להשאילן ולהשכירן וליטול שכרן והן לבעליהן כמו קרק' שאוב' פירו' וחגיף קיים כך אלו הכלי' עיקר עשייתן בדי ליתנות בשכרן בגון היורות הגדולו' של נחשת שמבשלין בהן בבית המשתאו' ובגון חלי הנחשת הטוה בוהב ושוכרין אותו לבלה להתקשט בו שעקר עשיית אלו הכלי' אינו למכיר' עצמן ולא להשתמ' בהן ב"ה אלא להשא' ולהשכי' לאחרי' בדי ליהנו' כנגדן או להשכירן וליטול שכרן וכן אם היה לאדם משאר הכלי' ויש לו עדי' שהוא משכירן ומשאילן תמיד ומוחז' בבף הרי דינ' בכלי' עשויי' להשאי' ולהשכי' וכל שהפסדו מרובי' משכרו וכני אדם מקפידין עליו שלא ישאלו אורחו מרי הוא בחזקת שאינו עשוי להשאי' ולהשכיר' כגון של שחיט' ולפי' אפי' באו בני אדם והעידו שהשאילו או השכירו אין מבטלין מהם חזקתו אלא הרי הוא ככל הכלים • ראיה לדברינו שהרי רבא הוצי' זוג שעושי' בו סובל בדברי' העשויין להשאי' ולהשכי' ולולי שנתברר לו בעדי' שהם מדברי' העשויין להשאי' ולהשכי' לא הוציאן מתח' ידי היתומי' שאר חזוג' אבל שאר הספרי' אינ' בכלל דין זה אעפ"י שאין דאויי' להשאי' ולהשכי' • ודבר זה עקר גדול ברין והוא דבר של טעם שראוי לסמיך עליו ולדון בו וברור הוא למוצאי דעת וראוי לדיין לשי' אותו נגד עיניו ולא יליז ע"כ • וב' ס' כתו' שם א"א אחר כל ההתראו' אשר ההתרה זה המחבר ואשר שם לרבים וגדולי' טועים חזר הדין לבל דבר שאין כל אדם מקפיד עליו מלהשאי' או מפני חשיבותו או מפני בלאותו הרי הוא מדברים שאין עשויין להשאי' ולהשכי' ע"כ • גם כתב ר"ת בספ' חיש' ופי' דלא אזלי' אלא לאחר האימד ובאית העין במקו' שיודע העולם שרגיל הוא להשאילו כי יש דברי' שאדם רגיל להשאילן ושמי שמשאילין לו חפצי' ויש שאין משאילין ואעפ"י שהוא עומד לפניו מ"מ אין אד' משאיל לשאין רגיל אצלו חלכך הנרא' חפצי' בידי אדם שהסבר' נותני שלו לא היה משאילו וכ"ש אם נוא' אותן כיר שונאים שאין ל"ל השאיל להן • ובל מי שמפר' שיש שום דבר עשוי להש' לכל אד' ואין להן חזק' אינו אלא טוע' שאין ללב' כי אם אח' מח שאנו רואי' למי משאי' ולמי אינו משאי' ולית' טענה ברבר לזה לא היה משאיל מפני זה או שאינו יודע לשמרו והיינו דאמ' אפיק זוגא דסרבל' מדברי' העשויין לפי שהיו יודעי' שהיו שואלי' אצלו ומינת' יש לבל אח' ואח' בי אחרי' וי"מ כי אותו חפץ עשוי להשאי' ולהשכי' ואיכ' דוג' דסרבל' עשוי להשא' חיה וזה טעי' ביד' והא מעשי' בכל יו' שאינו מדברי' העשויין להשאי' זוגא דסרבל' ועוד מפני שבאותן חימי' חזיה עשוי • ל"ל דלהוי לעול' לא חיי ידועי' באות' שינה לאיזה איש משאילו' ואין לנטו' ימין ושמאל שזה חדכר תלוי באהבת האי' וכשנאתו ולפי מנהג המקום ולפי ראוי' הדיינ' בראב' נכי סכינ' דאשבבת' לאבייי עשוי להשאיל לפי סברתו ולרבא אינו עשוי ולפי סברתו לא מושלי ע"ב :

Digitized by Google

שעריס הסתירו בזה ע"ל כך וכן לעיל בהתיר לסכיל לשכב' כי קאמר בגמ' הכא מילי לעביר לא שולי היינו לומר זה היה דבר שנוכל' ונתברר שהוא רגיל להשאיל כו' וע"כ כתב הרמב"ם רמיה לדברינו שהרי רבא וכו' מטוס לאנו מוכרחי' לפרש כן מלת הסתירה שיש ע"ז מהשיל להמכיר וכו' :

ד ורע והכן וכו' כתן הכיל סברת הר"י ן' מינס בלבל ולקמן בסוף ח"ט מביא סברת הרי"ף ז"ל שעליה תולק תלמידו ז"ל :

ה ויש לנו לברר וכו' דברי הלז"ם ז"ל פמו בריש מליעת על מלי לאמרי' בגמ' וימ' מנו לחשיל ממונת חשיל מסבועת ופריק מבני מישינן שמת מלוה ישנה יש לו עליו ופרכינן מ"ה נשקול בלא שבועה ומשיב מלא מישינן שמת הפק מלוה ישנה יש לו עליו לפרשי מנשי מספק שבועה ולא פרשי מסק ממנו' והקשה ע"ז הרב בעל המאו' ז"ל מ"כ נשעונו לימא הכי והכי מית לי גביה בפי' ומתנו לחכי חפיסנא ליה ומחזון קופיא זו העלה עשה כי' מוען כך לא היה נאמן לתקן בטלית על חברו וכו' • והשיב עליו הרמב"ן ז"ל זה אינו לכלהו מינשי לאו המי לינא גמירי • ועוד שהרי הוא רוצה לחלוק עמו בגופו של טלית ומביי סכי קאמר לימא מלוה ישנה יש לו עליו ומע"פ שאמר כולה שלי לא מפיר דלא מחמוד לאינשי בלא המי מסמע להו וכו' • ואיבא למידק לדברי הרמב"ן ז"ל שהוא רוצה לחלוק בגוף הטלית מלי פריך נשקול בלא שבועה • דלדבר מסבעינן ליה כי היכי דלא נשקול בגופה של טלית אם אין לו בגופה כלום וכגון דאיכא לקטיס או לבני מלכים כדלקמן דע"י שבועה יאמר אמת ולא יטול אלא למי דבשלא לאדם ז"ל דליהו לא קניה מעלי גופיה אלא מסוס חובו מיערומי ק מעריס ניתא לכיון לסכלית כוכם טענתו היא למלוה אית ליה גביה הא ולמי מהימנין ליה ולא לריך לשבועה • ולדעת הרמב"ן ז"ל קשיה הגמ' שיכא בהיא לבהמה לע כ מיה אלא למי כלמ"ל ז בגמ' : האמנם בעקר לקדוקו של הרז"ם ז"ל • מפשר לי דהא לטעין בגופו של טלית מסוס לסבר מי אמינא הכי והכי מית לי גביה לא קנינא למי אלא בשבועה וכלכתב הרמב"ם ז"ל פי"ג דמלו' לכל שאינו מוע בגוף המסכון עצמו אלא בדמי' נשבע שבועת המסכה בנקיטת חפץ • מ"ה מטען בגוף הטלית הם לא שלי לע"ג ולפי האמת לריך לישבע מיהו סבר כיון שהוא מחזק בה אינים שלו בלא שבועה לאכתי בתמני' לא נתקנה שבועת היסת : והרמב"ן רלה לבקש טעמי' כולהו לכל הסברו' אפילו למאן דפליג אהני' דהרמב"ם וסבר לשין הם אלא היסת כאסר הבית דבינו לעיל ח"ב : וזה מה שהביב עליו הרמב"ן ז"ל וכו' • עקר תשובת הרמב"ן על לקדוקו של הרב בעל המאור ז"ל היא מ"ם בהמוך לשא דלא טעין מני חופסו ע"מ שים לי עליו כך וכך יהיינו מסוס ליחזיקוהו לרשם שחכל משכון מחבלו בלא שליח ב"ל שאינו רשאי וכו' • וליכא למימר לטעון דשליח ב"ל נתחו ומסרו לידו כדינו שנתבאר בשער

ד' • דולמי סבר אמר אכני מי ע"י שליח ב"ל מיהעבי' קנא שוה לה למלה: אך קשה אכתי לטעון מיהו גיפים מסר לידו בחורת משכון ומחה הוא מחמגם לחמפה מקני באונס • ואולי רחוק הוא שיחזור לבקש לחטוף מה שבבר מסר הוא עצמו : ותוסב שיאמינו יותר שהוא חטף מידו מעקרו מיהו עדיין יש טענה פקון וק"ל:

ו אבל במה שאמר וכו' • לין הפקדון שלריך לידע שלא נלנס כדי שיוכל לחפוס כנגדו הוא מוסכם • אבל יש בזה חלוקי סברות דמדברי הרמב"ן ז"ל בסתמיותן נראה לבכל טענה שיטען הפקד אפי' כפר ואמר לא הפקדתי אלי כלום אין שכנגדו יכול לחפוס אלא כשידע בברור שלא נאנס • ולא הסכים בזה הרמב"ן ז"ל אלא סבר אפס כפר הנפקד בפקדון יכול המפקיד לחפוס מה שהוא חייב לו וליטבע שאין לו עליו כלום לכיון לכפר נהחייב בו • לכל האומר לא הפקדתי לי כאומר לא נאנס דמי כו' כלכתבו האחרונים ז"ל בשמו וכן הבינו רבינו ז"ל :

גם הרי"מ ז"ל וכו' • ברים פ"ח לטוען כתב זה אומר כלי זה שביבך שלי הוא אי הפקדתיהו אצלך וכו' • והנתב' אומר לא כי אלא לתת מכרתו לי או נתתו לי הרי זה נשבע היסת ונפטר • טען שהוא משכון בידו יכול לטעון עד כלי דמין ונשבע בנקיטת חפץ ונוטל כמו שבארנו ולקמיה כתב עוד אם טען שכלי זה היה שלי ונגנב או אבד או נגזל וזה שתחת ידו אומר מיני ידע אבל אחרים נתנוהו לי או מכרוהו לי מעמידין אותו ביד זה שהוא בידו ואינו נשבע כלל שהרי אין לו טוענים אלא לבעלים חזקה שנגנבו ישבע זה בנקיטת חפץ כמה הוליא ויטול ויחזור הכלי לבעלים הראשונים • טען אחר מכלתו לו וכו' • ה"ז נשבע היסת ויעמוד הכלי בידו • מכאן אתה למד לכל מי שיש לו מעלטלין בידו אע"פ שיכול לומר פלוניתן בידו ויבא היסת ויפטר" אם אמר שלך הן אבל חייב אתה לי כך וכך ישבע בנקיטת חפץ ואח"כ יטול כדין כל הנשבעין ונוטלין" כ' וכתב הרב ז"ל בכ"מ חימה לדברי פסוקים סס כמ"ם ברא"ם הארוך ומאי קמ"ל במ"ם מכאן אתה למד היא היא • ואפשר שבא ללמוד מכאן אלא אמרינן מנו לאפטורי משבועה דאל"כ כי אמר שלך היא אבל אתה חייב לי וכו' • לא ה"ל ליישבא אלא היסתא ע"כ ולא הבינותי זה לגרא' שמכרי' הלבר בעצמו דראה להוכי' אלא אמרינן מנו לאפטורי משבועה מדמחייבי' ליישבא בעבר אבל אתה חייב לי והרי היא נופה מ"ל לכשאומר שלך היא אבל אתה חייב לי מסתבינן בנקיטת חפץ • דילמא מפטר בהיסת במנו לקוחין ולעולם איכא מנו לאפטורי משבועה • אמנם פסוקן של דברי' נראה כלכתב הרמ"ם בהשבעין וז"ל ועוד אמרו הגאוני' טעם אחר כיון אלא אנופי' ממונא מרפו הא לחבריה ליה ליה בלא שבוע' אמור' וסביבא ראיה ממה שבינו המכיר כליו וספריו ביד אחר ישבע כמה הוליא ויטול ואלו מעין ממלקחתי' נאמן בשבועת היסת ועלזיו נשבע ונוטל

ד ודע והכן כי אף דבר העשוי להשאיל ולחשביר שפסק' הינו בדין אומן ואין נאמן עליו לטעון חזרתי ולקחתי ממך אם אותן דברים הן מב"ה העשוי למכור את כליו חזר דינו כדין שא' מטלט' שאין עשוין להשאיל ולחשביר ונאמן המוחזק בהן לטעון את מברת לי או משכנת בידי בבך וכך ובן פסק הרב ן' מינס בפי' שבוע' פרק כל חנשבעין נמצא הכלל העולה בידינו שבמקום שפסק בו שהוא נאמן בו לומר לקוח הוא בידי כך נאמן לטשן כך וכך משכון יש לי בהן נשבע עד בדי דמיו ונוטל ובמקום שפסק שאין נאמן לומר לקוח נשבע ב"ה היסת שאין חייב לו כלום ונוטל :

ה ויש לנו לברר מה יהיה דינו אם הפקיד בידו כליו וליבא סהרי ולא ראיה ומורה לו באמת הפקדון בידו ואני תופסו מסך במה שיש לי עליך בתוב כך וכך ה"ז נאמן במנו שהיה יכול לטעון החזרתים לך ולא כדברי הרב בעל המאור שכתב בב"מ נבי חיישינן שמא מלוה ישנה יש לו עליו דמהתיא משמע דבפקדון אפילו אפקיד בלא סהרי ולא ראה לא יכיל לעבובי בשום חפץ שטען עליו דליבא להתיא בללא דתיכן פרח מגוי וזה מה שהשיב עליו הראב"ד ז"ל א"א וכי אינו יודע שאינו רשאי לעשות כן שלא התירו לנתח אלא לשליח ב"ד ואם ינתח ושניה' ת פסים בו בבגד מה יועיל מחוחו ברבר שהוא מוחזק בו ואי זה חזקה יש לו לזה שיוכל לומר כך וכך הוא חייב לי באמת וברור כך הוא הדין • וכך נחלק בדבר שהוא אצלו ואין לו עליו עדים נאמן לומר כך וכך הוא חייב לי ער בדי דמיו ועל כן האמינו לבדי חושלא והחוא דחבל סביבא שלא היו עליהם עדים בשעת תפיסתם ובן בפקדון שבידו נאמן לטעון עד בדי דמיו • על כן הזמינו עדים בשעת הפקדון ואפילו היו לו עדים בשעת הפקדון אם אין עליו עדים שראוהו עתה בידו מתוך שיכול לומר החזרתים לך נאמן לומר כך וכך יש לי אצלך ובשבועה כראיתא בפרק חזקת הבתים ובן החיפס בטלית חברו ואין הטלית דוע לאחר והאחר אומר שלי הוא וזה משיבו הן אבל אתה חייב לי כך וכך בתוך שהוא נאמן לחלוק עמו בשבועה ודאמר בב"מ חיישינן שמא מלוה ישנה יש לו עליו אבאי לא טעין כדובך יש לי אצלו על כן אני תופסו בסבור הוא שיחזיקו או ברש' שחובל משבון מחברו בלא שליח ב"ד שהרי אינו רשאי לנתח מחברו ובשיאמר כולה שלי אין בני אדם יודעין בו ומה שכתב בעל המאור שהקשה לו אבא מרי אף ע"ז השיבו א"א כל מה שכתב א"א כי אף במי שתפס יכול לטעון ע"כ דמיהן אם לא היה שם עדים וב"ש במה שהוא בידו בין בפקדון בין במלוה אם לא היו שם עדים כמו שבתברתי למעלה • והתו' שאמר מנה לי בידך הרי לא חלק בין מלוה לפקדון :

ו אבל במה שאמר' או שיש לי בידך במנה כסות במנה כלים פטור בזה יש לחלק בין מלוה שאם היתה מנה של הכסות והכלים פקדון והלה תופס בנגדן צריך שידע בברור שהן בעין באותה שעה ביד הנפקד דאם נאנסו אין לו לתפוס כנגדו והו התפרש בין מלוה לפקדון שבמנה חשומ' טעה ומה יעשה במלוגא דשטרי דבתוב דמבה תפיסה קא אתא ואע"ג דאפקדינהו גבה ואמרה דמחיים תפיסנ' לה ולא טענה דאינרהו מסריגהו גהלה במשכון אלא מהניא דתפיסה בפקדון וכן בקרא דירתמי דתפסו מ"ניה תורא דיתמי ואהני להו ואע"ג דבמקרה שקלוה ג"ש בפקדון שיש בידו • והנני מעיד שלא דן כן הר"פ בר יוסף ע"ב • גם הר"ם בספר משפטים כתב שאם א"ל בהמה זו פקדון היה בידך והתפס אומר כן הוא אבל אתה חייב לי כך וכך או אתה משבנת בידי כך וכך יכול לטעון עד בדי מ"ה וישבע בנקיטת חפץ ויטול ע"כ • גם מצאני שנשאל רבינו תאיי גאון לוה ששגר סחורה למלוה למכור ולשגר לו דמיה ומברה ותפס המלוה דמיה בחוב שיש לו עליו ובא חלוה ותבעו למלוה באותה סחורה או בדמיה דינא מאי ואם תבעו למלוה בדיני ישמעאל מהו שידקד על עצמו במשבונו ויטול מתחת ידו וישבע לו שאין לו אצלו כלום דינא מאי • והשיב הבין חזינא שאם הלוה רוצה לשלם חובו ישלם לו חובו ויטול מרחת ידו ממה ששלח לו ואם נמנע מלתת לו יש לו ליטול מתחת ידו ואומר חשבתי לך בנגר מה שיש לי עליך דתניא בתוס' או שיש לי בידך במנת כסות במנת פירות פטור ומיהו משבועה דאוריתא וחייב בדרכנן • והיה במאן דתפס בפקדון שישבע עליו היסת ויתפוס מה שתופס דגרסי' הה' אתתא דאפקידו גבה מלוגא דשטרי כראיתא בסתיכות • גם חשיב בתשובה אחרת וזה טופסה מה שאמרת מי שיש לו אצל חברו ממון ויש לו גם הוא תחת ידו מלוה או פקדון ולא קא יתיב ליה מהו לסתפס ולאישתבועי ליה הבין חזינא דאי מלוה הוא דאית ליה תחות ידיה לאו מעבר דינא לנפשיה הוא אלא חושבנא בעלמא קא חשיב אית לך עלי כך אית לי עליך כך וכך ? ותניא בתוספתא בהדיא מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום או שהיה לך בידי ונתתיו לך או יש לי בידך במנה כסות במנה כלים פטור ואע"פ שבעל דינו אומר יש לי בידך כמה שהודית ואתה אין לך בידי כלום אין משגיחין על דבריו אלא חנתבע שאומר חשבתי מה שיש לך עלי במה שיש לי עליך ולא נותר לך עלי כלום או שנותר לך עלי כך וכך נשבע ונפטור ואם מודה מקצת הטענה חייב שבועת התורה ואם לאו ע"ינערת היסת אבל אם מלוה יש לזה או משאת פאימה או תשומת יד או גזל או בדיסה לו והאחר יש לו פקדון שחייב להחזירו בעיניו הא ודאי דמי לעביד אינש דינא לנפשיה והבין חזינא דאית ליה לסתפסי' לפקדון על מאי דאית ליה וכי אתו לב"ד אמר דמלתא בצורתא אית ליה לותאי פקדון ואית לי עליה כך וכך דברות פסתיה עלי מאי דאית ליה בידי ואי יהיב לי מחדרנא ליה דיליה בעינה ודינא הוא מגו דיכול למימר לית לך לותאי פקדון אי נמי אהדרתיה ניחלך יכול לטעון עד בדי דמיהן כשמעתין דהתיא דתבל בבינא והנהו עיזא דאכלי וכו' • דבל היבא דתצי תפיס ויכול לטעון עד בדי דמיו ומשתבע ע"ב לשון רבינו האיי

ז"ל

Digitized by Google

ומוסל כעין דאוריתא וכן במשכון וכו' ע"כ. דלמא בעי לאוכוחי דבמשכון לא גבי למיס עד דמסתבע בנקיטת חפץ מע"ג דליכא מגו. מדהתם נמי משבע שבוי המשכון כמה הוליא ויטול מע"ג דהוה מפטר בטענת לקוחים. והיא היא טוגת הרמב"ם ז"ל. דכהבית לין זה שלא לו סם גנבה וכחב שיעבע זה כמה הוליא ויטול ומאם טענן מתה מכרתו לי נפטר בהיסת. אמר מכלן מתה למד הדין שכתבנו בראש פ' שכל הטוענ' למי' על הפקן לא הגי בלא שבועת המשכון מע"פ שהיה יכול למענן לקו': אבל קשה לי בדמי' זו של הגאונים מהך דיסבע כמה הוליא ויטול. למה עכין יש לזה מלל טוענן משכון הוא בידו לו כך וכך מתה חייב לי בו'. דהתם בפיכא לא מפס גבה בעיר וזה טוענן מתה מכרתו לי. משורת הדין אף מה הדבר כן בטענתו שהוליא למיס בלקיחתו יש לו להחזירו בלא למיס אלא למשוס תקנת הסוק חייבו חכמים לנגבה שיחזיר לו הלמיס שהוליא ומה כן האמיל ואפילו בשבועה לא ה"ל ליטול דין הוא להתפס מיהא לנוטל לא יהא אלא בשבועה מע"ג דליכ' מגו. אבל בטענת משכון שאומר מתה חייב לי כך וכך שכפי טענתו אלה חייב מן הדין בלוחם למיס. למה לא יועיל לו המגו ליטול שלא בשבועה וא"ע:

ז ילפינן. לה ממאי דגרסינן בשבוע' וכו'

בשבועי' הלייניי דף מ"ג. ובפסקי לוים אלו הדברים עתיקים בכמה מקומות נאו כאורך כדברי הסוס' הלאר הפוסקים ורובם מייתי לחו הרב בע"י סימן ע"ב. אין לורך להעתיק לשונו. לבד דאה זה ראיתי בדברי הרב ז"ל כתב על הפור ז"ל בזה הלשון ויש כאן מקום עיון כיון דאמרינן בסוף הלומנין וכסף בטענת הלייניין דלא אר' יצחק ב"ח קונה משכון אלא שלא בטענת הלוואתו אבל בטענת הלוואתו אמר מכיל בטענת הלוואתו לא אמר מכיל ברבינו להסוות טענת הלוואתו לשלא בטענת הלוואתו לכ"ע מיהא לטעם הגאוני' כבר כתב הר"ן וכו'. ותמיהני מה לו אצל הטור ז"ל דלא דברי הס דברי אבין הרא"ש ז"ל בסוף הלייניין שכתב בהדי. ז"ל ומ"מ המלו' על המשכון ל"ש משכון בטענת הלוואתו לא שלא הלוהו מעות ול"ש הלוהו פירות ע"ש הוי שלא אבד לו נגנב והיה המשכון כנגד החוב אין למלוה ולא לגוה על המלוה כלום אלא יצא מחייב כלום ע"כ: ומ"כ לא על הטור ז"ל תלונותיו אלא על הרא"ש ז"ל בין יהיו דברי הרא"ש לעת עלמו בין יהיו לעת ר"י כאשר פירשה הרב ז"ל:

האמנם יש להפלא מגדלת חכמתו על הקדרתו זאת שהניחה בל"ע כי יראה בין הרא"ש בין הטור ברור מלבו אלא מיירי אלא לענין מאי דחשבינן למלוה על המשכון כש"ש להתחייב בגנבה ואבדה. דהא קאמרי דבמאי דשייך חיו' זה ל"ש לן בין טענת הלוואה לשלא בטענת הלוואה ולמר כדאיתא ליה ולמר כדאיתא ליה. כהאי דשמואל ודרב יוסף לענין זה אמרו דבאיזה אופן שיהי' יצא זה בזה. ואף לטעם הגאונים ז"ל בענין זה דיצא החוב בעד המשכון אף בטענת הלוואה. יראה דלאו משום תירוצא דהרמב"ן בהבית הר"ן ז"ל הוא כדברי הרב ז"ל. אלא המחילה הראויה להחזא מילטריך למאי דמקשו מהיא דהשולא ולפרק כל טעם כדמייתו התם. אבל להא דהוי ש"ש לא לריכא לומר דהא דמהלק בדר' יצחק אימור וכו' הוא דמוייא בעלמא. דלפי' יהיה כן לקושטא דמלא לענין דר' יצחק גופיה דקאמר ב"ח קונה משכון לכמה דברים. אבל להתחייב מדין ש"ש אפי' להחזא שמוא אין הפרש. בא וראה מ"ש התוס' בהאומני' דבור הכל

ז"ל ואין להרהר אחריו כל שכן שדבריו אמתיים וכן כתב רבינו יעקב בפקדון כדברי רבינו האי גאון ז"ל וכל זה הוא שלא כדברי בעל המאור ז"ל וכתב בעל העיטור שאם אומר חפץ זה שלך היה ואין לו עדים ואמר לו שאול או שכור הוא ארוך והחופס אומר בן שאול ושכור הוא בידי אבל יש לי עליך כך וכך ולא אחזי' עד שתפרעני אע"פ שעשוי להשאיל ולהשכיר נאמן שהפה שאסר הוא חפה שהתיר ע"כ: ולמטה נפר' מה דינו של זה שאמרנו שיכול לטעון עד כדי דמיו אם תופסו ביותר ממה ששוה מפני שטיעון דלדידיה שוה כך וכך מה דינו בזה:

ז הא מלתא ילפינן לה ממאי דגרסינן בשבועות אמר שמואל האי מאן דאוקפי לחבריה אלפא זוזי ואנח ליה קתא דמגלא אבד קרתא דמגלא אבד אלפא זוזי ורב נחמן אמר אפילו תרתי קתא' וכו': וקתני עלה לימא כתנאי דהמלוה על המשכון ואבד ישבע ויטול דברי ר' אליעזר ר"ע אומר יכול לומר כלום הלויתני אלא על משכוני אבד משכון אבדו מעותיך וכול' מילתא כדאיתא התם ופסק בזה הרי"ף והרב אבן מיגש דלדיתא לרשמואל אלא אם נגנב המשכון חייב המלוה עליו ומפסיד כנגד מה ששוה ומאי דפש ליה בתר דמי משכונה שקיל ליה מיניה דלוה כך פסק בפרק השוכר את האומנים גם הרב כתב בפרושיו דבדלא שוה המשכון שיעור זוזי כ"ע לא פליגי דליתי להו לרשמואל ופלוגתא דר' אליעזר ור' עקיבא כדשוה משכון שישיר זוזי וקא סבר ר' עקיבא דקני משכון ואם אבדו אבד מעותיו ור' עקיבא במשכונו בשעת הלואה פליג. וקי"ל כותיה דהלכה כמותו מחברו. ובדלא שוה שעור זוזי דכולהו ס"ל דליתא לרשמואל הלכך לא שנא הלוחו על המשכון בשטר או שלא בשטר ולא שנא משכנו בשעת הלואתו או שלא בשעת הלואתו לא שנא פריש ול"ש לא פריש. והיכא דלא שוה משכון שיעור זוזי פרע ליה מאי דבציר מיניה ע"כ כתב הרב בפירושיו. למדני מזה שאם נאבד המשכון ולא היה שוה שיעור חובו שעל הלוה לשלם לו הפחת. ובן אם הוא בנגד מעותיו ונאבד שנאבד לטלוה:

ח וזה הדין שפסקנו שמשלם הלוה למלוה שיעור מעותיו ולפעמים שמפסיד המלוה לא נאמרו הדברים אלא כשנאבד ממנו דרך גנבה ואבדה ושומר שכר מחוייב עליה ולפי' נאבדה למלוה אבל אם נאנס המשכון כגון שנלקח ממנו בלסטים מזיין ויוצא בו ישבע הוא שנאנס מבינו וישלם ביעל המשכון חובו עד פרוטה אחרונ' ושבועתו בשבוע' השומרין וכן פסק הרי"ף בהלכותיו על משנת הלוהו על המשכון שומר שכר וחייב בגנבה ואבדה ופסק בדקי"ל בתתם. ולא שנא משכנו בשעת הלואתו או שלא בשעת הלואתו ולא שנא הלוהו פירות או מעות בבולהו שומר שכר הוא ע"כ. הלכך אם אבד או נגנב והיה המשכון כנגד החוב אין למלוה על הלוה כלום ואם החוב יתר על המשכון משלם הלוה אותו יתרון ואם המשכון שוה יותר מן החוב משלם המלוה אותו יתרון ואם נאבד באונס הוא פטור וגובה חובו מן הלוה עד גמירא. והר"ר אפרים חלק עליו בזה וכתב האי דאמר מרן דלא שנא משכנו בשעת הלואתו דבתרוייהו ש"ש הוי לאו מלתא היא דבחדיא אמרינן בר"אי פסקא בגמרא ובפרק השוכר משכנו שלא בשעת הלואתו כ"ע לא פליגי בין רבי אליעזר בין ר"ע ואפילו תנא דמתני' דאמר הלוהו על המשכון ש"ש מודה לו לר"י דקנה משכון כלומר קנה לגמרי דמשמע ואפילו באונסין מחייב עליה כי פליגי ואמרי ש"ש הוי במשכנו בשעת הלואתו אלמא לכלהו תנאי שני להו בין משכנו בשעת הלואתו לשלא בשעת הלואתו הלכך משכנו בשעת הלואתו דפליגי ולא אפסיק' הלכתא ספיקא הוא והיכא דשוה המשכון שעור זוזי שנאבד או נגנב אבדו לו מעותיו ואם שוה פחות משלם ליה ההוא פחתא למלוה ואם שוה יותר משלם ליה ללוה ההוא שפיינא ואם באונס אבד ושוי שיעור זוזי כיון דלא פסיקא לדלא קנה לא משלם בלום לוה ואם שוה פחות משלם ליה פחות ואי שוה יותר לא משלם ליה כלום ע"כ. אבל הרב אבן מיגש פסק כמו הרב ז"ל ותירץ קושיא זאת כמו שכתב בפירושיו:

חלק ה

א יש לברר אימתי יכול המלוה על המשכון לבוף את הלוה שיפרענו או שיהא רשאי למכור את משכונו אם אין הלוה פורעו על זה גרסינן בפרק המקבל רשב"ג אומר אף לעצמו אינו מחזיר

וכו' בסופו וז"ל ומה שלא לומר להיכא דליכא שטר קני אפי' בשעת הלוואה לא מטעם דר' יצחק דקרא לא מיירי אלא בשעת הלוואה אלא קא מדשמואל וסברי דהלכה כשמואל ואין הלכה כרב יוסף ע"כ: נראה דהיא דאפי' נאמ' בדרבי יצחק דלא מיירי אלא בשעת הלוואה. מ"מ כי פסקינן כשמואל לענין דמי הטוב דחשבינן ליה כש"ש היינו אפי' בשע' הלוואה: והתיבה מהרב ז"ל דולקי דאתה לדברי רבינו בעל התרומות. והרי מייתי לדברי רבינו אפריס ז"ל דפליג אדרבינו הרי"ף דסבר מלוה' למלוה על המשכון אפי' אלא בשע' הלוואתו. ואיהו סבר דאלא בשעת הלוואה ולאי מייב באונסי מלאמרי' דאלא בשעת הלוואתו כ"ע ל"פ ואית להו דר' יצחק. דהיינו שקנה משכון לגמרי כו'. כי פליגי ואמרי ס"ש הוי במשכנו בשעת הלוואתו וכו'. הרי בהדיא דאפילו למאי דמחלקינן בין שעת הלוואה לאלא בשעת הלוואה. מ"מ המחיי' מטעם ש"ש הוא אפי' בשעת הלוואה. ולא הסיב על הרי"ף ז"ל על תלוק שעת הלוואה שמייבו מדין ש"ש אלא על תלוקת אלא בשעת הלוואה שפטרו מאונסי' ולא דנו אלא כש"ש:

ח וזה הדין שפסקנו וכו' בדין האונסין כשמשכנו אלא בשעת הלוואה יש ג' מחלוקו' בדברי הא' סבר' הגאוני' והרי"ף והרמב"ם בפ"י דשכירות לאפי' במשכנו אלא בשעת הלוואתו אין המלוה מחייב באונסין אלא נשבע ונוטל. ולא שכן במשכון בשע' הלוואה וסברי בדברי יצחק דב"ח קונה משכון לאו לגמרי קאמר להתחייב באונסין אלא קנה להיות כש"ש ולמחלקין בין בשעת הלוואתו לאלא בשעת הלוואתו דרך אחיה הוא ולא לקוסט' כדכתב הר"ן ז"ל. ולעול' אין הס בין במה שהוא פטור מאונסין בין במה שהוא חייב בגנבה ואבדה: הב' היא להרמב"ן ורבינו אפרים למחלקין בין שעת הלוואתו לאלא בשעת הלוואתו אבל בשעת הלוואתו לא אמר מכיל לרבינו להסוות שעת הלוואתו לאלא בשעת הלוואתו לכ"ע מיהא לטעם הגאוני' כבר כתב הר"ן וכו'. ותמיהני מה לו אצל הטור ז"ל דלא דברי הס דברי אבין הרא"ש ז"ל בסוף הלייניין שכתב בהדי. ז"ל ומ"מ המלו' על המשכון ל"ש משכון בשעת הלוואתו לא שלא הלוהו פירות ע"ש הלוהו מעות ול"ש הלוהו פירות ע"ש הוי שלא אבד לו נגנב והיה המשכון כנגד החוב אין למלוה ולא לגוה על המלוה כלום אלא יצא מחייב כלום ע"כ. ומ"כ לא על הטור ז"ל תלונותיו אלא על הרא"ש ז"ל בין יהיו דברי הרא"ש לעת עלמו בין יהיו לעת ר"י כאשר פירשה הרב ז"ל:

ז הא מלתא ילפינן לה ממאי דגרסינן בשבועות אמר שמואל האי מאן דאוקפי לחבריה אלפא זוזי ואנח ליה קתא דמגלא אבד קרתא דמגלא אבד אלפא זוזי ורב נחמן אמר אפילו תרתי קתא' וכו': וקתני עלה לימא כתנאי דהמלוה על המשכון ואבד ישבע ויטול דברי ר' אליעזר ר"ע אומר יכול לומר כלום הלויתני אלא על משכוני אבד משכון אבדו מעותיך וכול' מילתא כדאיתא התם ופסק בזה הרי"ף והרב אבן מיגש דלדיתא לרשמואל אלא אם נגנב המשכון חייב המלוה עליו ומפסיד כנגד מה ששוה ומאי דפש ליה בתר דמי משכונה שקיל ליה מיניה דלוה כך פסק בפרק השוכר את האומנים גם הרב כתב בפרושיו דבדלא שוה המשכון שיעור זוזי כ"ע לא פליגי דליתי להו לרשמואל ופלוגתא דר' אליעזר ור' עקיבא כדשוה משכון שישיר זוזי וקא סבר ר' עקיבא דקני משכון ואם אבדו אבד מעותיו ור' עקיבא במשכונו בשעת הלואה פליג. וקי"ל כותיה דהלכה כמותו מחברו. ובדלא שוה שעור זוזי דכולהו ס"ל דליתא לרשמואל הלכך לא שנא הלוחו על המשכון בשטר או שלא בשטר ולא שנא משכנו בשעת הלואתו או שלא בשעת הלואתו לא שנא פריש ול"ש לא פריש. והיכא דלא שוה משכון שיעור זוזי פרע ליה מאי דבציר מיניה ע"כ כתב הרב בפירושיו. למדני מזה שאם נאבד המשכון ולא היה שוה שיעור חובו שעל הלוה לשלם לו הפחת. ובן אם הוא בנגד מעותיו ונאבד שנאבד למלוה:

ח וזה הדין שפסקנו שמשלם הלוה למלוה שיעור מעותיו ולפעמים שמפסיד המלוה לא נאמרו הדברים אלא כשנאבד ממנו דרך גנבה ואבדה ושומר שכר מחוייב עליה ולפי' נאבדה למלוה אבל אם נאנס המשכון כגון שנלקח ממנו בלסטים מזיין ויוצא בו ישבע הוא שנאנס מבינו וישלם ביעל המשכון חובו עד פרוטה אחרונ' ושבועתו בשבוע' השומרין וכן פסק הרי"ף בהלכותיו על משנת הלוהו על המשכון שומר שכר וחייב בגנבה ואבדה ופסק בדקי"ל בתתם. ולא שנא משכנו בשעת הלואתו או שלא בשעת הלואתו ולא שנא הלוהו פירות או מעות בבולהו שומר שכר הוא ע"כ. הלכך אם אבד או נגנב והיה המשכון כנגד החוב אין למלוה על הלוה כלום ואם החוב יתר על המשכון משלם הלוה אותו יתרון ואם המשכון שוה יותר מן החוב משלם המלוה אותו יתרון ואם נאבד באונס הוא פטור וגובה חובו מן הלוה עד גמירא. והר"ר אפרים חלק עליו בזה וכתב האי דאמר מרן דלא שנא משכנו בשעת הלואתו דבתרוייהו ש"ש הוי לאו מלתא היא דבחדיא אמרינן בר"אי פסקא בגמרא ובפרק השוכר משכנו שלא בשעת הלואתו כ"ע לא פליגי בין רבי אליעזר בין ר"ע ואפילו תנא דמתני' דאמר הלוהו על המשכון ש"ש מודה לו לר"י דקנה משכון כלומר קנה לגמרי דמשמע ואפילו באונסין מחייב עליה כי פליגי ואמרי ש"ש הוי במשכנו בשעת הלואתו אלמא לכלהו תנאי שני להו בין משכנו בשעת הלואתו לשלא בשעת הלואתו הלכך משכנו בשעת הלואתו דפליגי ולא אפסיק' הלכתא ספיקא הוא והיכא דשוה המשכון שעור זוזי שנאבד או נגנב אבדו לו מעותיו ואם שוה פחות משלם ליה ההוא פחתא למלוה ואם שוה יותר משלם ליה ללוה ההוא שפיינא ואם באונס אבד ושוי שיעור זוזי כיון דלא פסיקא לדלא קנה לא משלם בלום לוה ואם שוה פחות משלם ליה פחות ואי שוה יותר לא משלם ליה כלום ע"כ. אבל הרב אבן מיגש פסק כמו הרב ז"ל ותירץ קושיא זאת כמו שכתב בפירושיו:

Digitized by Google

ומה תלה לין זה במה שנראה לו כאלו הוא מחודש מעצמו ז"ל והלא שנון ברוך הוא בפי' הטור ז"ל בסימן הסמוך לזה שלמדו מדברי רבינו • ולא הי' ל תלא ולדיקנכתב רבינו ז"ל בסי' שאחר זה שאחר שלשים יום יכול למכרו וכו' • ובלבד שיודיעו וכו' • כך הביא ה"ה ז"ל פי"ג דמלוה בשם הגאון ז"ל שער שני ובדעת הרמב"ם ז"ל בזה סובר הטור ז"ל דאינו מצריך להודיעו אפי' הלוה בעיר • והריב"ם סי' שי"ו פליג עליה ומפרש דזוק' כשאינו בעיר סובר דאין צריך להמתין עד שיודיענו • והרב ז"ל בב"י תמה על הטור במ"ש אבל הרמבם כתב שנראה שחולק על מ"ש מחלה • ואינו כן והאריך בזה עד דמסיק לכך מני מורה לסמי מהכא אבל ע"כ: ובעניותי יש מקום לעמוד על בוריין של דבריה כשנדע מעם הודעה זו למה • וה"ה ז"ל כשכתב דברי הגאון ז"ל אמר לפי שאם רוצ' לפדותו הוא רצוי בתשכונו ואחר מאחריה ע"כ • ואין ספק לענין זה אולי לא יחלוק הרמבם שהוא נכון להודיעו כדי שיפדנו הוא עצמו • אמנם יש עוד ענין אחר בצורך ההודעה לשיבת הלוה והוא מצד הטענות דאולי יכפור הלוה ההלוה' או קלתה או על הזמן שיאמר עדין לא הגיע וכיוצא ממה שיוכל לטענון הלוה • וזה נלקה מאלי כונת הטור במ"ש אבל הרמב' כתב וכו' • כי מה שאמר תחלה ויש שב"ל יודיעו ללוה תחלה וכו' מלת כתב בהליה טעמו של ה"ה ז"ל • נראה מן הסתם להיינו כדי שיבת הלו' ויטענו שיו טענה נגד המלו' ושתתא קמא' הרמבם ז"ל פליג על זה בפשיטו' שהרי כתב לתין נזקקין לומר המתן עד שיבת הלוה ויטענו שהיינו שאין להמתין לטענות הלוה וחלי טעם מש' לתם ירא לשק יאמר לקוח וכו' • א"כ פשוט הוא ומוכרח לתין שום לורך בזה להודיע ללוה כלום כדי שיטענו שום טענה שהרי אפי' יצא ויטענו מה שיהיה לא יועיל כלל כיון שהמלו' הוא נאמן בכל מה שאומר במנו לקוח:

ב וכתב בספר המקח וכו' •

בהמפקיד

המפקיד פירות אבל חברו אפי' הן אבודים לא יגע בהן רשב"ג אומר מודרן בפני ב"ד מפני שהוא כמשיב אבדה לבעלי ובגמר אמר הבם בר חנא א"ר יוחנן מחלקת בכדי חסרונן אבל יותר מכדי חסרונן ל"ה מוכרן בב"ד ואיפסיקא הלכה כרבנן ולקומתא דרבי יוחנן בכדי חסרונן וא"ש הגאון ז"ל כראמרינן באבדה ופקדון וכו' אע"ג דבאבד' לא אחמר בהדיא • פשיטא דאבדה ילפה מפקדון בק"נ וכבר הרמב"ם ז"ל פי"ג דגזלה ואבדה באר כן בזה הלשון וכן פירות שהתחילו להרקיב וכיוצא בהן מכרן בב"ד • והה"ה ז"ל כתב ע"ז וז"ל • יצא לו לרב ז"ל מהמשנה דהמפקיד דע"כ לא נפלקו רשב"ג וחכמים שאומרי' חכמים בפירו' המרקיבים לא יגע בהם • אלא בפקדון שהבעלי' מניחין אותה מדעת אבל באבדה לא ופשוט הוא ע"כ: אך קשה דמה שהשוה אותה הגאון ז"ל ואמר כראמרי' באבדה ופקדון ליתר מכדי חסרונן דברי הכל מוכרין בב"ד וכו' למשמ' לכי הדדי ניגהו להתי' המיר' בב"ד מטעם יותר מכדי חסרונן והא ליתא דזוק' בפקדון אינטריכי' ליותר מכדי חסרונן מפני שהוא אבדה אבל באבדה ולאי לא אריכי' להכי לכולי עלמא וכדברי הרב המגיד ז"ל • ואי אייסר חילי אמינא דאות הוי' במל' אבד' ופקדון היא משובשת שכתבה הכופר או המדפי' במקום לל"ה והנוסחא הראוים להיות היא כראמרי באבדה דפקדון וכו' דהיינו שהפקדון הולך ואבד כלשון המשנה המפקיד פירות אפילו הן אבודים וכו':

גם הרמ ז"ל כת: וכו' • לא נא זה כאן בדקדוק דהא לא שייך כלל לדין משכונהוא כלה יולא קאי אלא למעלה בדין הראשון:

ג ואיבא מ"ל דמשכנו קרקע וכו' • במה שהקשה הרמבן ז"ל דזמן הקצוב בשטר למה בא כיון שכל אחד יכול לכוף לחברו אפילו תוך הזמן ותירץ דאהני שלא יאכל פירו' משעת משכונה ואילך וכו' איכא למידק דאכתי לא היה הלוה לריך לזה • דהא מייתי רבינו ז"ל שע' מ"ו חלק בליסי שכתב הרמב"ן ז"ל דמשתברא ליה לדעת הרב ז"ל דבאתרא דמסלקי אי עבר ומשכן ובתר זמן אתא מ"ר מרעא דהוא לוה לבית דין ואמר לא בעינא לליכול תו לארעאי וכי הוי לי זוזי פרעינא ליה מסלקינן ליה מפירי ולא אכיל תו וכו' • וא"כ כיון דבכל עת שירצה הלו' יכול לומ' לא בעינא לליכול תו פירי • נמצא זמנא לשטרא לא מהני והוא לבלי לורך וי"ל לכונתו לומר דאהני היכא דהלוה לא עבר זמן הזמן ואילך מסתמא לא יאכל עוד הפירות:

ד נשאר לנו מדין לבר' וכו' •

מה שכתוב במופחת שלפניני מבייי אמר הואי' ובלא זמנו קם פירא הוי וכו' • ולאי הוא שבוש גמור דבהמקבל ל"ק מוכח דהדיא דשלא בזמנו מודה מבייי דקרנא הוי הלכדאי' להניח בלשון רבינו הואיל ובזמנו קם וכו': ומ"ש אבל גוף האילנות שניהם אסורים משו' רבית וכו' • הוא בשעת הרמבם נפ"ז דשכירות לסבר לטעם אסו' שניהם הוא משו' רבית אבל הראב"ד הסינו ואמר אין כאן רבי אלא המלוה אסור משום דקא כליא קרנא והלוה אסור מטום למשתעבדי למלו' ע"כ וכתב הה"ה ופי' דברי רבינו שהמלוה אסו' בחילונות מפני שאם הוא אוכל הקרן נמצא שהפירו' שאכל על פתה היה בשכר מעותיו אבל הלוה ל"ע היאך

יש

מחזיר אלא עד ל' יום משלשים יום ואילך מוכרו בב"ד ואף על גב דליתא הלכתא בותיה ה"ם בדברים שהן צריכין ללוה שהוא מצוה להחזירן לו עד לעולם דצדקה הוא דרמא רחמנא עליה אבל אם משכנו דברים שאין צריכין לו ללוה בבי האי גוונא הלכה ברשב"ג דמל' יום ואילך מוכרן בב"ד ולאחרים ובלבד שיודיעו תחלה כי היכי דמשכנו בשעת הלואה מוכרן אחר שלשים חבי נמי משכנו שלא בשעת הלואתו מוכרו ונפרע ממנו אחר שלשים יום • ובטלוה על המשכון דייני' הכי וכן פסק הרמ ז"ל דסתם הלואה שלשים יום בין כמלוה בשטר בין כמלוה ע"פ בין בלוה על המשכון • וכן כתב רש"י ז"ל בפ' שבועו' אבר קתא דמגלא אבד אלפא זוזי דסבר וקכיל ודוק' אבד אבל אי לא אבד בל"מן שהן ב יין ע"כ יגבה חובו ואם מלוה בפת' הוא לל' יום ואם פרש לו זמן בש גיע זמנו פורעו ולא מצי א"ל סברת וקכילת דאם לשם משכון קבלה לשם פרעון לא קבלה ע"כ:

ב וכתוב בספר המקח כי יש ענין אחר שהמוכר את המשכון וכגון שהמשכון הוא כלה וחיל' ונפסד בזה ואין לו להתעבב מלמכרן ואעפ"י שהוא אבדה מדעת לפי שלעצמו של לוה יחסר אותו חסרון ולפיכך התירו לו למוכרו בב"ד בדאמרינן באבדה ופקדון דיהר מבדי חסרונן דברי הכל ימכור בב"ד וב"ש היבא דקא פסד איהו בהדיא שמכרו בין שיהיו שם בעליו בין שלא יהיו שם גם הרמ ז"ל כתב מי שבא ואמר לב"ד זה משכונו של פלוני ואני רוצה למכרו ולהפרע ממנו אין ב"ד נזקקין לו עד שיבא לוה ויטענו שהרי אם ירצה יכול לומ' לקוח הוא בידי ומשיאין לו עצה למכרו בעדים כדי שירע הלוה בכמה נמכר ע"כ • ויש כאן שבוש ס"פרי' • וצריך לומ' כדאם לא רצה לבא ה"ז מוכרין אותה שהרי אם ירצה יכול לומ' לקוח הוא בידי:

ג ואיבא מ"ד דמשכנו קרקע יכול לכופו לפדותו ואיבא מ"ד שאינו יכול לכופו לפדות • ושאלתי בזה הרמבן ז"ל וזה אשר השיב לי דבר זה אתה יודע שבבר נשאל עליו הראב"ד ומה שנסתפק בו והורה עליו אתה יודע הכל והכל מצוי בידך ובספר העטור כתב בפ' שהדין עם המלוה ועוד היו קצת מרבותינו מוכיחין אותה ממה שאמרו בגמרא האי משכנתא באתרא דמסלקי שביעית משמטתה והיו דנין בן ואם אין המלו' יכול לכופו לפדות משכונתו אבל כיון דהוא יכול לסלקו מפני שאינו רוצה לפדותו הלה עומד בקרקע שלו וגובה ואוכל פירות לא ינוש קרינא ביה • ובן מה שהביאו מדתניא העושה שדהו אפותיקי ושטפה נהר גובה משאר נכסים וכתב רבינו הגדול בתשובה דאפותיקי זה הוי משכון' כמדומה בעיני שהאפותיקי סתם הוא שמשכן לו שדהו ולאבול פירו' בשומא או בנכיתא ואם לא פרעו לזמן פלו' יגב' ממנו ולפי' אם לא שטפה נהר אינו גובה אלא ממנו ואם שטפה נהר גובה משאר נכסי' ומשכנת' האמורה בכל מקום שאין כתוב בה גובאנא אלא משכנתי לו שדה באחריות ועל דרך זו כתבה רבי יהוד' ברצלוני ז"ל ואיזלה ענין בדיינו • אבל אני כתבתי בחידושי בלשון ד"זה אבד קתא דמגלא אבד אלפא זוזי וכו': פר"ש דסבר וקכיל אבל כל זמן שהן בעין ע"כ יגב' חובו ואם מלוה סתם הוא סתם מלוה ל' יום ואם פי' לו זמן בשיגיע זמנו יפרע ולא מצי למימ' ליה סבר' וקכיל' דאי לשם משכון קבליה לשם פרעון לא קבלי' וכיון דקבלי' לשם משכון כל כמה דלא מהדר ליה המשכוני' לא גבי ומתני' נמי דיקא דקתא' סלע הלויתיך עליו ושקל היה שוה והלה אומר סלע הלויתני עליו וג' דינרין היה שוה הייב ואי אמרת אינו יכול לכופו לפרעו מאי תנדי' איבא הא לא מודה לוה מידי בבריא ואדרבא שויתיה נשבע ונוטל ולא אשבח' חבי אלא באותן שמנו חבמים • והכי נמי משמ' מדקי"ל המלוה על המשכון שומר שכר ואם נאנס גובה חיבו ש"מ דכי איתיה בעינ' נמי יכול למופו לפרעו דאי לא ה"ל כאפותיקי מפורש שאם שטפה נהר אינו גובה משאר נכסים ויש ללמוד ממנ' למשכון' קרקע ואעפ"י שיש לו' דרחת' כיון דקא אכיל פירי אי בנכיתא אי בשומ' כזביני היא אלא א"ב שטפ' נהר מ"ט הדע' מכרעת שאף משכון' קרקע דינה כדין משכון של מטלטלין ע"כ • ומצי' בתשו' שאל' לראב"ד שכתב ראובן שמשכן לשמעון ביתו יולא קבע לו זמן אם יכול לכופו לפדותו וכן אם הלוהו על המשכון סתם אם יתבענו אחר שלשים יום ויבוא אותו לפרוע

מהמשנה דהמפקיד דע"כ לא נפלקו רשב"ג וחכמים שאומרי' חכמים בפירו' המרקיבים לא יגע בהם • אלא בפקדון שהבעלי' מניחין אותה מדעת אבל באבדה לא ופשוט הוא ע"כ: אך קשה דמה שהשוה אותה הגאון ז"ל ואמר כראמרי' באבדה ופקדון ליתר מכדי חסרונן דברי הכל מוכרין בב"ד וכו' למשמ' לכי הדדי ניגהו להתי' המיר' בב"ד מטעם יותר מכדי חסרונן והא ליתא דזוק' בפקדון אינטריכי' ליותר מכדי חסרונן מפני שהוא אבדה אבל באבדה ולאי לא אריכי' להכי לכולי עלמא וכדברי הרב המגיד ז"ל • ואי אייסר חילי אמינא דאות הוי' במל' אבד' ופקדון היא משובשת שכתבה הכופר או המדפי' במקום לל"ה והנוסחא הראוים להיות היא כראמרי' באבדה דפקדון וכו' דהיינו שהפקדון הולך ואבד כלשון המשנה המפקיד פירות אפילו הן אבודים וכו':

גם הרמ ז"ל כת: וכו' • לא נא זה כאן בדקדוק דהא לא שייך כלל לדין משכונהוא כלה יולא קאי אלא למעלה בדין הראשון:

ג ואיבא מ"ל דמשכנו קרקע וכו' • במה שהקשה הרמבן ז"ל דזמן הקצוב בשטר למה בא כיון שכל אחד יכול לכוף לחברו אפילו תוך הזמן ותירץ דאהני שלא יאכל פירו' משעת משכונה ואילך וכו' איכא למידק דאכתי לא היה הלוה לריך לזה • דהא מייתי רבינו ז"ל שע' מ"ו חלק בליסי שכתב הרמב"ן ז"ל דמשתברא ליה לדעת הרב ז"ל דבאתרא דמסלקי אי עבר ומשכן ובתר זמן אתא מ"ר מרעא דהוא לוה לבית דין ואמר לא בעינא לליכול תו לארעאי וכי הוי לי זוזי פרעינא ליה מסלקינן ליה מפירי ולא אכיל תו וכו' • וא"כ כיון דבכל עת שירצה הלו' יכול לומ' לא בעינא לליכול תו פירי • נמצא זמנא לשטרא לא מהני והוא לבלי לורך וי"ל לכונתו לומר דאהני היכא דהלוה לא עבר זמן הזמן ואילך מסתמא לא יאכל עוד הפירות:

ד נשאר לנו מדין לבר' וכו' •

מה שכתוב במופחת שלפניני מבייי אמר הואי' ובלא זמנו קם פירא הוי וכו' • ולאי הוא שבוש גמור דבהמקבל ל"ק מוכח דהדיא דשלא בזמנו מודה מבייי דקרנא הוי הלכדאי' להניח בלשון רבינו הואיל ובזמנו קם וכו': ומ"ש אבל גוף האילנות שניהם אסורים משו' רבית וכו' • הוא בשעת הרמבם נפ"ז דשכירות לסבר לטעם אסו' שניהם הוא משו' רבית אבל הראב"ד הסינו ואמר אין כאן רבי אלא המלוה אסור משום דקא כליא קרנא והלוה אסור מטום למשתעבדי למלו' ע"כ וכתב הה"ה ופי' דברי רבינו שהמלוה אסו' בחילונות מפני שאם הוא אוכל הקרן נמצא שהפירו' שאכל על פתה היה בשכר מעותיו אבל הלוה ל"ע היאך

יש

או לא והשיב דע כי מקומות יש בברצלונא ובספרד שכופין לפדות' אחר שנה או אחר הזמן שיפסקו ביניהם אבל בנרבונא אין כופין לא בבי' ולא בשד' ובמשכון אחר לא שמעתי מנהג ולפי ההלכ' מל' יום ואילך מוכר בב"ד שלא נחלקו חכמי' על רשב"ג אלא בעני שצרי' חזר' אבל באחר לא נחלקו ובמשכון' קרקע במקו' שאין מנהג הולכי' אחר מנהג הגוי' והם נהגו שאם לא התנה בשע' הלוא' אינו יכול לכופו לפדותו וכן אני אומ' בכל דבר שאין דינו מפורש אצלנו ואין לנו בו מנהג ידוע שהולכין בו אחר מנהגו שלהם שקרוב דבר זה לדינא דמלכותא דינא והם דנין על פי המנהגו' ע"כ ומשכון של מטלטלין אף שבת לוה בחיי מלוה ואחר כך מת מלוה יורשין נשבעין ונוטלין כמו שכתבנו למעל' בשם הר"מ גבב' בדרנו כמו כן במשכנת' קרקע מה יהיה דינה אם מת מלוה בחיי לוה אם ירד כבר והוחזק במשכונתו או אם לא ירד כל זה בדרנו בשער י"ד שהקדמנו: וכמו כן בדרנו בשע' מ"ג אם משכן לו שדה ושטפה נהר או בית ונפל אם גובה משאר נכסים וכן בדרנו אם מכר משכונתו אחר שמשכנה לאדר ויש ללוה נכסים אחרים בני חורין:

ד נשאר לנו עדין לבדר משכונה שעשה לו מכרמו והזקין או מאילנו ויבש מה דינו ועל זה גר' בפרק המקבל החו' גברא דמשכן פרדים לחברי' ישנין קש לה' שנין אביי אמ' הואיל ובלא זמנו קשפירא הוו ויאכלנו המלו' רבא אמ' אפי' הבי קרנ' הוי וילקח בו קרקע והוא אוכל פירות

Digitized by Google

יש בו מקום רבית ויש לפרש שאם יאכל הקרן הלוי' ולריך להחזיר לו מעותיו למלוה ונמלא שנתן הפירות בריבית המעות ועדין ל"ע עכ"ל משמע דכונתו ז"ל דאסור רבית אלל הלוה הוא כשנמלא שנתן למלוי פירות בשכר המעות ושבח"ל לא יזיק שהוא מזהיר ללוה • והלבר קשה מאלי לומר כן בדעת הרמב"ם ז"ל • דהא בהלכות כתב בפ ז דמלוה דבמשכון שלה ליכא אלא אבק רבית דזוקא בבית וחלר מיכא קנוסה וא"כ הכא דמיירי בממשכן פרלים לאפי' יאכל פירותיו באסור אין כאן אלא רבית דרבנן היאך אפשר ליעבור הלוה בלאו דלא תשיך דלא שייך אלא בדאורייתא וחכמים לא סטילו שום איסור של רבית על הלוה • וכבר לקדק הראש כן בפ' הרבית מהחיא דלרב עילים דאמר רבא עליה גברא רבא הוא ואסור' לאנשי לא הוה שפי ולא קאמר ולא עביד איסורא וכו' ליכא איסור' ללוה אלא משום ולפני עור וכו' • אבל איסור של רבית לא מלינו איברא דמלינן לדחוקי דהכונה שבשיאכל הקרן אין כאן משכנתא ונשאר המעות כאלו הוו הלוואה גרידא בלי משכנתא והפירות שאכל בשביל המעות ולכך היה הלוה באסור • וזה מלינו שוה :

אמנם אעקרא דמלתא קשה לי כי לא יכלתי לגייר היאך אפשר לבאן משכנתא תהיה אוכל' הפירות באסור רבית אם יאכל גוף האילנות ומי לאו לאי דבאיזו משכנתא עשקינן אי במשכנתא דאורייתא המותר כדאמר רש"י ז"ל דלשטת הרמב"ם ז"ל הוא בנכיתא ולרש"י ז"ל במשלם שני' מפקא בלא כסף • א"כ נמלא שכל זמן שאוכל הפירות הוא אוכל' אחור' שכיפות בשביל אותה הנכיתא שמכר' בכל שנה ושנה אז בחלק מהקרן ולא בתורת רבית • והשתא אי נמי שמיט לוה ואכיל גוף האילנות שיבשו ליאך נאמר שנמלא שהפירות שאכל על עכשו הין בשכר מעותיו • הא ולאי ליתא שהרי עכ"פ הוא מנכה מכל הזמן שאכל כפי מה שהתנו בנכיתא ומה שאכל אכל בהיותו פור' שכירותו ולא בשכר מעותיו • וכשלטרך הלוה להחזיר מעותיו למלוה • פשיטא שלא יחייבהו להחזי' כל אמי ההלוא' אלא כפי מה שנשאר עוד מהשנים • ועל שעור זה איחזיר אינו נותן לו שום פירות לא עכשו ולא לשעבר: ואין כאן אלא אסור שמזיק שעבודו של מלוה שעדין היה לו לאכול פירות אם יאמרו :

ואי אמירי במשכנתא בלא נכיתא לרמב"ם ז"ל אסורה מדרבנן כל שאינה בבית או אצר וכיונא היכא לשבר ועשה כן • א"כ מאי אירא לכי אכל כל האילנות אמרינן דיש אסור רבית משום דנמלא שהפירות שאכל עד עתה היו בשכר מעותיו • הא בלאו הכי היה שם אסור רבית ובשכר מעותיו היה אוכל כיון דהוי בלא נכיתא : וגם היאך יתיר לכתחלה שבשיאמרו העניים יאכל פירותיו עד סוף זמן המשכונא • הרי אכילה זו אסורה בלי נכוי • כל זה ירלה תמוה לשטת הי"ה ז"ל • ואם על כל אלה אמר שעדין ל"ע : עדין לבריו ז"ל ל"ע דאיהו לא כתב כן אלא על אלוקת הלוה אבל לגבי מלוה ניחא ליה שפיר • לאם הוא אוכל הקרן • נמלאת אכילת הפירות למפרע בשכר מעותיו • ואף על זה איכא למשדי נרגא דכי היכי דכל הלוה הקרן קאמר שלטרך להחזיר מעותיו למלוה • ה"נ אית לן למימר דכי אכיל המלוה הקרן ודאי לריך לעשות חשבון עם הלוה מה ששוה גוף אלו האילנות וכל מה שיטול יותר ממה שהיה המלוה נותן בלוה אחר נכוי הפירות שכבר אכל יחזיר לו ללוה ולא יהיה כאן רבית • וכ"ש אם לא יגיע שוי האילנות למה שישאר מדמי ההלוואה אחרי גרעון מה שלריך לנכות מפני הפירות שאכל כפי תנאם לפשיטא שלא ימלא בזה אפילו רבית :

חלק ששי א והיבא המשכן לו שדהו וכו' • עיין מה שלכתוב בזה בשער ס"א סימן ז' בס"ל • וכתב הריב"ש

סי' שמ"ג דהאי שטרא דשניסתא המלוה אומר שלם ולוה אומר שתים מיירי בגלאה לב"ד קודם מענתם או בנפק עליה קלא דבמשכנתא אחא ליליה או

פירות דס"ל לא מבלי' קרנא והלבתא כרב וימברו עציו וילקח בהן קרקע ואוכל פירותיו עד סוף זמן שבירות אז זמן משכונתו אבל גוף האילנות שיבשו או נקצצו שניהם אסורין בהם משום רבית המלוה והלוה ברגר' יבש האילן או נקצץ שניהם אסורין כיצד יעשה יקח בהם קרקעות והוא אוכל פירותיו • וק"ל להרי"ף דהיא דהשובר את החמור ומת בחצי הדרך קי"ל בשמואל דאמר אם אין בדמיו ליקח ישבור אלמא מבלי' קרנא וקי"ל בותיה ותירץ היבא דאפש' למזבן מדמיה ארעא ולמיכל מינה פירי ואכלינן אבל בהמור דלא אפשר דהא אין בדמיה ליקח בהא קאמר שמואל ישבור :

חלק ששי

א והיבא דמשכן לו שדהו או ביתו לזמן ידוע שלא יוכל לכופו לפדותו מידו עד אותו זמן ואין כתוב בשטר כי אם שנים סתם ניש מחלקת בינייהם מלוה אומ' שלש שנים היו ובעל חקרקע אומר שתי שנים מי מהן נאמן הכא ודאי כשיבואו לדין בתחלת שנה שלישית פשיטא דבעל הקרקע מחיסן דקרק' בחזק' בעליה עומד' והוא נקרא מוחזק ועל המלוה לברר שכן הוא בדבריו אבל אם קדם חמלות ואכל פירות אותה שנה שלישית קי"ל בהא כרב כרהנא דאמר בפרק המקבל פירות בחזקת אובליהן עומדים עד שיבא בעל הקרקע ראיה • ובגמ' מקשינן והא קי"ל בענין שובר בית מחברו בשני' עשר זהובים לשנה כרב נחמן דאמר קרקע בחזקת בעליה עומדת ומשנינן התם ראו מדתא דעבידא לאגלויי וכולה מלתא בדאיתא התם :

ב וכן משכן לו בית או שדה וטען המלוה עד ה' שנים קבעת עמי זמן שלא תפדה אותן מידי ואוכל פירותיו ולוה אומר עד ג' יובר עברו השלש שנין והא דך מעותיך והסתלק ממנה ובבש המלוה שטר המשכון וטענן ששטר המשכון שהיה לו נאבד ממנו בזה קיימא לן כרב יהודה דאמר בפרק המקבל שהמלוה נאמן אף על גב דסבירא ליה בעלמא קרקע בחזקת בעליה עומדת הבא מלוה מהימן משום מגו דאי בעי הוה אמר לקוח הוא שהרי החזיק בה שלש שנים כן פסק הרי"ף ז"ל בהלכות והר"מ ז"ל פסק כמו כן :

ג ויש לברר החזיק בקרקע חברו ואוכל פירותיו וטענחמיחזק כי במשכונא ירד בו והיה לו שטר מק' דינרין שהלוה עליו ונאבד ממנו ולוה טוען שלא הלוה לו עליו כי אם חמשים ד' נרים מי מהם נאמן ונראה שאם לא החזיק בו המלוה שני חזקה הלוה נאמן דקרקע בחזקת בעליה עומדת ואע"פ שירד בו ועומד בתוכו משתבע לוה כדין שאר מודה מקצת ושקיל ולא דמי למשכנתא דמטלט' דמשתבע מאן דחפיס לה בידיה ושקיל דהתם חפיסתו פחניא לה ובמאן דנקיט שטרא בידיה דאמי דהא איכא ביה דין מגו דיכיל למימר לקוח הוא בידי ומחיסן כי אמר במשכון תפיסנא ליה מהימן אבל קרקע ביון דלא החזיק בו שני חזקה ולית ביה מגו כל היכא דאיתיה ברשותי' דמאריה איתיה הלבדלוה משתב' כדין מודה מקצת ופרע ליה ג' דאודי ליה ושקיל קרקע דיליה אבל אם החזיק בו ג' שנים אינא מ"ד דמהימן בלא שבוע' ולר דן מהימן ובשבוע' ביון דאי טעין לקוח הוא בידי משתבע היכא הבא נמי משתבע היכא דלא אמרינן מגו לאפטורי משבועה ולפיכך נשבע המלוה היכא דלא דאמי לשאר משכון כדאיתא בעובדא דרבה בר שרשום

שכתבנו

שיש עליה בדבר • לאי לאו אכי היה המלוה נאמן לומ' שלם שנים ואפילו בלא טענת המלוה דעבידא לגלויי :

ב וכן משכון לו בית או שדה וכו' • כתב הרב ז"ל בב"י פי' ק"ל וז"ל ודוקא שאין שם עליה שמשכנת או מושכרת היא בידו ונם בעל הקרקע לא מיחה שהרי השוכר או המלוה יכול לומר לקוחה היא בידי • הא לאו אכי אינו נאמן שהרי נאמנותו אינו אלא מדינמנו ואם אין שם מגו בעל נאמנותו • וכתב כ"י שכן כתב הרן • ושהרשבא תולה עכ"ל • והדבר חמוה מה שייכות יש לדברי הרב הנמקי ז"ל במחלקת הר"ן והרשבא ז"ל • דלפ"ז נמלא הרשב"א ז"ל תולה עם דברי ה"ה ז"ל • וכי אפשר שיסבור הרשבא ז"ל דאפי' בדאיכא עדים על המשכון' או איזה ענין אחר שמבטל המגו שיהיה זה נאמנותה ודאי לא עלה על לב שהרי בהיא דעיל דמלו' דמלו' אמר אלא מדינמנו ולוה אומר אלא מדינמנו ולא אמר כי הכא דנאמן מלוה במגו דלקוחה כיון דאכלה ג' שנים • והיינו דאי מטו' לבבר יצא הבטר קולם תביעתי ונולע שהיה ממושכן • ואם כן היאך יאמר בהא דחמש שנים שיהיה נאמן אפי' יש עדי משכונא דמה לי שנולע ע"י הבט' או ע"י העדים אלא ודאי פשיטא דדברי ה"ה ז"ל ליכא מאן דפליג • אבל מחלקת הרן והרשב"א ז"ל שהבית הרב הנמקי ז"ל הוא ענין אחר שחלש הר"ן לאפי' יהיה שבבר לר בה ג' שנים לאחר זמן המשכונה אינו נאמן לכל שיר' דרשו' אין לו חזקה וכו' • ואתא פליג הרשבא ז"ל ואמר דאם החזיק בה ג' שנים אחר עבור זמן המשכונא הוא חזקה וכו' ופשיטא דבמה שהחזיק ג' שנים בזמן המשכונא אינאלנו שום חזקה ולא מגו כשיש שבעדי משכון' ויש לטור ז"ל בזה דברים מגומגמים אצלי וז"ל וכתב ה"ר יונה ז"ל דלא הוי מגו להוציא לפי שבבר זכה בקרקע לפי טענתו משעה שירד בה והחזיק בה לחמש שנין בחזקת לגעל גדר ופרץ ואפי' למאן דפליג בפרק המקבל גבי מלוה אומר חמש ולוה אומר ג' היינו בשטר דריעת טענתיה לכון דלגוביינא קאי מזהר זהיר בזה ולא כביש ליה לפיכך אם טען היה לו שטר משכונא ואבד אינו נאמן לפי שהמלוה נזהר בשטר המשכונא על איכלו ימי המשכונא שלריך לו לראיה שממושכנת בידו כיון שאינו בא להחזיק בגוף הקרקע • אבל בלא שטר ליכא רעותא בטענת המלוה נאמן במגו ורב אלפס פסק לאפי' אם טען המלוה שטר היה לו ואבד נאמן לומר שהוא לחמש שנים במגו לקוח הוא בידי וכן כתב מ"א הרא"ם ז"ל ע"כ משמע דהרי"ף והראש פליגי אדרבינו יונה ז"ל בפסק ההלכה ואיהו סבר דלית הלכתא כרב יהודה • ובענייתי אם לגוברבינו יונה ז"ל אינו אלא כפי הסגנון שמביא הטור ז"ל • אינו רואה הכרע לומ' כן • דמאי דקאמר הלכך אם טוען היה לו שטר משכונא ואבד אינו נאמן וכו' אינם דברי עצמו ז"ל שפוסק כן אלא הם נמסכין למאי דאמר מעקרא ואפי' למאן דפליג כו' והכונה דאפי' לרב עוירא ורב זביד דפליגי אדרב יהודה היינו דוקא בדאיכא שטר משו' דליעבא טענתיה ולפיכך סבר לכתבתון שטר משכון' היה לו ואבד אינו נאמן דאכן שהלי שהוא שומרו וכו' אבל בלא שטר ליכא רעותא בטענתיה מודו דנאמן במגו • וכל זה לרווחא דמילתא דלכולי עלמא יהיה הדין כך • ולעולם לדילן אפי' בשטר ויעיל המגו בסברת רב יהודה ואפ מה שכתב מעקרא הטור ז"ל ואין לו שטר נאמן במגו לקוח וכו' הם דברי רבינו יונה ז"ל דמיירי מ"ד שכך היא סברתו • לא יבא על נכון מה שאמר אחר זה וכתב הר' ז"ל וכולי

דמשמע דמכאן ואילך מתחילין דברי רבינו יונה ז"ל :

ג ויש לברר החזיק בקרקע וכו' • דברי רבינו ז"ל מתמיהין אצלי במאי דמסיק ולדילן מהמן ובשבועה וכו' עד דלא אמרי' מגו לאפטורי משבועה ולפיכך נשבע המלוה היכא דלא דאמי לשאר משכון כדאיתא בעובדא דרבה בר שרשום

מעבדעה

Digitized by Google

משבועה אלא נאמר זה אלא כשהטענה האחרת של המגו שפיר יכול לטענן פוטרתו משבועה בהא פליגי מי שהפא נמי בהך לטעין יפטר בלא שבועה מגו דלמי נמי טעין לקום הוא בידי לא מפטר בלא שבועה היסת • אבל כאן דלמי נמי לטעין שהוא ממושכן במנה לא סגי בלא אותה שבועה • ואפי' מאן דסבר בעלמא לאמרינן מגו לאפוקי משבועה • מודה הכא דמחייב היסת • ואולי יש כאן איזה סעות ופיין ריש ח"ב:

חלק ז

א והיכא שתפס מחברו כליו בפני עדים ויש מחלקת עליו משניהם שהתופס אומר אתפסנו בחובי שאתה חייב לי ובעל הכלים אומר איני חייב לך כלום והכלי גזול הוא בידך איסתי נאמן התופס לומר בחוב שאתה חייב לי אני תופסו • וזה נחלק לענינים רבים וכמו שחלקן בשערים שחבר הרי"ף ז"ל בפרק בל הנשבעין על משנת הנגזל כיצד כי בכל מקום שאינו נאמן בתפיסתו לומר לקוח הוא כך אינו נאמן לומר בחובי אני תופסו • ומהם בללתי דרבים אלו דע כי החוטף בפני עדים כלי מתחת ידי חברו וטען תפסתיו ובחובי תפסתיו ובעל הכלי אינו מודה לו בכך הרי אין תפיסתו כלום ונסבא דרבי אבא מוכח כן דקאמר לישלם ליבא תרי סהדי אלמא דאי איכא תרי סהדי אי אמר דדידיה חטף לא מהימן אלא מחזיר לו כליו וחוזר ותובע הרי תופס בעל הכלי מה שטען ממנו והדין ביניהם וכן אם חטפן בעד אחר ואמר אין חטפי ובחובי חטפי ח"ל מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע • ומחזיר הכלי וחוזר הדין ביניהם בעובדא דנסבא:

ב וכן אם אמר בפני עדים הריני נכנס לביתו של פלוני למשכנו על חוב שיש לי עליו ונמצא שהוא כגזלן כיון שנכנס לתוכו שנאמר בחוץ תעמוד ובפני אותן עדים נכנס לבית וראוהו בשעת כניסתו שלא היו כלים תחת בנפיו וראוהו שיצא וכלים תחת כנפיו והוליכן לביתו ותבעו בעל הבית בהן ואמר לו תן לי כלי שנטלת והוא אומר באמת נטלתי כך ובך כלים ובמשכון חובי תפסתים הרי זה מחזירן לבעל הבית כדאיתא בשבועות שתקנת חכמים היא שהנגזל ישבע ויטול וכן אם טוען הגזלן שנכנס ולא נטל כלום או שטען לא נטלתי אלא כלי אחד והנגזל טוען שנים היו כיון שהעדים מעידים עליו שנטל ואנן סהדי דכל מאי דאיתיה ברשותיה דאיניש דיליה הוא ונמצא שהוא גזלן ולפיכך כיון שאין באן טענת מגו לא מהימניה ליה ותקנו שישבע הנגזל שאין לו חוב עליו ושנטל ממנו כך וכך ומחזיר לו את כליו • וכתב הר"ם ז"ל בד"א בטוענו בדבר שהוא אמור בו או שאמור שמפקדין אצלו ובדברים שאפשר שינטלו תחת כנפיו כמו שהעידו ע"פ ולמטה נפרש אם יצטרך ראיה בזה שחטף בפני עדים אם לאו:

חלק ח

א אם ראוהו עדים שנכנס לביתו של חברו ואמר שימשכנהו בחוב שהוא חייב לו ויצא ולא ראוהו בשעה שיצא או יצא ולא ראו כלים תחת כנפיו והלה אומר תן לי כלי שנטלת והוא אומר לא נטלתי כלום אינו נשבע ונוטל ואע"פ שראוהו שנכנס ליטול כיון שלא ראוהו בשנטל ישבע היסת שלא נטל כלום ויפטר דעביד איניש דגזים ולא עביד • וכן אם טוען כן נטלתי ובחובי נטלתי נאמן כמגו שהיה יכול לומר לא נטלתי • ובשם שנשבע היסת אלו טען כך עכשיו נמי נאמן בהיסת • ואיכא דפליג

שכתבנו בשער י"ד דשקיל טאה דקא תבע והיל כמלתי דרב יהודה דלעיל • והר"ר בעל העטור פסק על דרך אחרת ואנו אין לנו אלא מה שכתבנו:

חלק ז

א והיכא שתפס מחברו כליו בפני עדים ויש מחלקת עליו משניהם שהתופס אומר אתפסנו בחובי שאתה חייב לי ובעל הכלים אומר איני חייב לך כלום והכלי גזול הוא בידך איסתי נאמן התופס לומר בחוב שאתה חייב לי אני תופסו • וזה נחלק לענינים רבים וכמו שחלקן בשערים שחבר הרי"ף ז"ל בפרק בל הנשבעין על משנת הנגזל כיצד כי בכל מקום שאינו נאמן בתפיסתו לומר לקוח הוא כך אינו נאמן לומר בחובי אני תופסו • ומהם בללתי דרבים אלו דע כי החוטף בפני עדים כלי מתחת ידי חברו וטען תפסתיו ובחובי תפסתיו ובעל הכלי אינו מודה לו בכך הרי אין תפיסתו כלום ונסבא דרבי אבא מוכח כן דקאמר לישלם ליבא תרי סהדי אלמא דאי איכא תרי סהדי אי אמר דדידיה חטף לא מהימן אלא מחזיר לו כליו וחוזר ותובע הרי תופס בעל הכלי מה שטען ממנו והדין ביניהם וכן אם חטפן בעד אחר ואמר אין חטפי ובחובי חטפי ח"ל מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע • ומחזיר הכלי וחוזר הדין ביניהם בעובדא דנסבא:

ב וכן אם אמר בפני עדים הריני נכנס לביתו של פלוני למשכנו על חוב שיש לי עליו ונמצא שהוא כגזלן כיון שנכנס לתוכו שנאמר בחוץ תעמוד ובפני אותן עדים נכנס לבית וראוהו בשעת כניסתו שלא היו כלים תחת כנפיו וראוהו שיצא וכלים תחת כנפיו והוליכן לביתו ותבעו בעל הבית בהן ואמר לו תן לי כלי שנטלת והוא אומר באמת נטלתי כך ובך כלים ובמשכון חובי תפסתים הרי זה מחזירן לבעל הבית כדאיתא בשבועות שתקנת חכמים היא שהנגזל ישבע ויטול וכן אם טוען הגזלן שנכנס ולא נטל כלום או שטען לא נטלתי אלא כלי אחד והנגזל טוען שנים היו כיון שהעדים מעידים עליו שנטל ואנן סהדי דכל מאי דאיתיה ברשותיה דאיניש דיליה הוא ונמצא שהוא גזלן ולפיכך כיון שאין באן טענת מגו לא מהימניה ליה ותקנו שישבע הנגזל שאין לו חוב עליו ושנטל ממנו כך וכך ומחזיר לו את כליו • וכתב הר"ם ז"ל בד"א בטוענו בדבר שהוא אמור בו או שאמור שמפקדין אצלו ובדברים שאפשר שינטלו תחת כנפיו כמו שהעידו ע"פ ולמטה נפרש אם יצטרך ראיה בזה שחטף בפני עדים אם לאו:

חלק ח

א אם ראוהו עדים שנכנס לביתו של חברו ואמר שימשכנהו בחוב שהוא חייב לו ויצא ולא ראוהו בשעה שיצא או יצא ולא ראו כלים תחת כנפיו והלה אומר תן לי כלי שנטלת והוא אומר לא נטלתי כלום אינו נשבע ונוטל ואע"פ שראוהו שנכנס ליטול כיון שלא ראוהו בשנטל ישבע היסת שלא נטל כלום ויפטר דעביד איניש דגזים ולא עביד • וכן אם טוען כן נטלתי ובחובי נטלתי נאמן כמגו שהיה יכול לומר לא נטלתי • ובשם שנשבע היסת אלו טען כך עכשיו נמי נאמן בהיסת • ואיכא

בעבור חוב • אולי לידי מעם הוא לומר שהנכנס עלמה היא בלון שאמר גזלה ממנו • להא לא מטבע הוא • ומכוס הכי מילבריכין לטעמא דהא מולה: הרי זה מחזירן לבעל הבית כלאיתא בשבועות וכו' • מעמא לחקנת המשנה שיעבע הגנזל שייפא בעניין זה • והוא היעמא דהא ליכא שום הכחשה כין הגזלן והנגזל בעניין הכלים ומינים שהרי הוא מולה בנכסל הכלים ממש שסגנזל אומר • אלא שאומר שנטלם בחובו • ואיך אם כן יעבע בעל הבית במה שאין האמר מכחיש • ולומר שישבע שאין לו חוב עליו • זה אינו להפסר לא מחקנה שבועת המשנה • אלא יהיה הדין ביניהם על החוב אחר החזרת הכלים ויעבע היסת מחקנת רב נחמן כדלעיל • ומה שכתב כדין באחר זה ותקנו שישבע הנגזל שאין לו חוב עליו והנכסל ממנו כך כך וכו' לבר פטור הוא דע"י גלגול קאמר שישבע על החוב אלא לחרבות בשבועות:

חלק ח

א אם ראוהו עדים וכו' • לאמרינן דנגזל כילא הוא מעילין אותו שנכנס לביתו למשכנו אלא ברשות וכו' • מקשינן בגמרא למשכנו ולילמא לא משכנו מי לא אמר רב נחמן האי מאן דלקח ברגא בידים ואמר איזיל ואיקטליה לקקלא דפלניא ואתכתה דסקיל ושדי לא אמרינן דהוא קטליה אלא עביד הכא נמי אימא גזים ולא עביד אימא ומשכנו ולוקמי מאי משכנו אמר רבה בר בר חנא אמר ר' יוחנן בשעבו כלים הנטלין תחת כנפיו • ואחבו החום' עביל אינים לגזים ולא עביל עי' ברוקח לוקמי בשתה אלא בחמל המוחזק לכך לא • ולא"ה בלאו הכי מהימן במגו דאי בעי אמר לזבנם מיניה למהימן כדאמרן בה"ה האי מאן לנקט מגלא ומובילא ביה וכו' עד וי"ל דאתא מיירי בלקיטה פירו' וכו' • והקשה ה"ה והריב"ל ז"ל בתלוקי שבועות שלו ח"ב • דאמאי מקשו הא אי לאו טעמא דעביל אינים לגזים ולא עביל הוי מגו דמקו' עלים וה"ה מוהרש"ך אלה"ה בח"נ סי' ס"ט רלה לייסב לכונת החום' היא דבשלמא אי ימא דרב נחמן מיירי אפי' במוחזק לכך ניחא דאיצטריך להאי טעמא ולכא מגו דכיון דהוא מוחזק לכך הוי מגו במקום חזקה • אבל לפי מה שפי' ברוקח דלוקמא בשתה אלא אבל במוחזק לכך לא • איכא לאקשויי דאמאי איצטריך רב נחמן לטעמא דעביל אינים לגזי' ולא עביל בלאו הכי יש לנו להאמינו במגו ונהתלק' הקושיא שהקשה מוהרר"י ן' לב וכל מה שכתבתי הם דברים פשוטים • זו כונת דבריו ז"ל • ואחר המחילה הראוי' הכא איכא תרי מיני חזקה אחת כוללת ו' פרטית • הפרטית היא לאלא זה שהוחזק בכך • והא' כלליה בעלמא דמסתמא כל אלא עביל מאי לגנוס • וחזקה זו הכלליה מאיר לנו בגמ' דליתא משום דעביל אינים לגזים ולא עביל • ונהי דאמרינן דהכא מיירי בשתה אלא • והוא בעלמו אינו מוחזק בכך בפרטות • מ"מ אי לא לאמרינן דעביל אינים לגזים ולא עביל אלא שבקינן כלהי' דעלמא דמסתמא כי גזים עביל • א"כ לא שייך חו מגו דהוי במקום עלים וא"כ איצטריכינן לטעמא דגמרא וכקושיית מוהרי"ל ז"ל • ועכ"פ אין מגו זה טוב דלא ניחא ליה לאדי' לטעון לקחתי לחיים שלא יאמינוהו כיון דכבר אמר חחלה לדך הגזמה דבעי למקטליה בלמות האיך יחזיר אח"כ לקחתו בדמים דאזיל לאידך גיסא הלכך ניחא ליה לכפור ולטעון דלא קטליה: והתיבא לגראה דהכין ז"ל לטעמ' לגזים ולא עביל רב נחמן גופי' אמרו הגמ' לא משמע הכי דקאמר אלמא עביל אינים וכו' • מדקאמר אלמא ירלה לסתם גמרא קאמר הכי להוליא קושייתו • ותהיה כונת החום' על המקשן מנא ליה לטעמא דליקל' משום דעביל וכו' • כדי להקשות הא בלא הכי

Digitized by Google

הכי מיכא מנו ונימא לטעמא דרב נחמן משום מנו ולא תקשי מילי :
ואי תימא לשמא הרוקח ז"ל מאי לוקחין לומר דמתני' אימא משכנו
ולמוקומה בכלים הנפלים וכו' • לוקמה במוחזק לך • הא לא קשי'
לאי במוחזק איירי ממאי נקט היו מפילים שנכנס לביתו למשכנו למשמע
דוקא רמו שנכנס • ליממוטינקרבות'
דאפילו לא רמו כלום אלא שמעינו
שמא' אלך ונכנס למשכנו סגי לומי'
דרב נחמן דאמר"ג אלא רמו שהלך
לקמן האילן אלא שמעו שהם שמא'
אלך ומיקטלים אם הוא מוחזק לא
מהימנינן ליה אלא ולאי מתני' לאו
במוחזק איירי : מיהו זה קשה קצת
לאיתי' הא דרב נחמן אמרינן
לגזים ולא עביל היינו משום דלא
חזינן דשבר שום החלת פעולה
ממה שאמר שלא רמינוהו הולך ולא
היה שם אלא אמירה בעלמא אבל
זה שאמר למשכן ורמינוהו שנכנס
לביתו שהתחיל לפעול מה שאמר
ואח"כ לא נמצאו הכלי' בביתו מ"מ
אמרינן ולאי לגזים ועביל :
ב ובן הטוען את חבירו וכו' • יש
לתמוה מה חדש בדין זה
לפשיטא לאחיא בק"ו מן הקולם
לאי אפי' בדליכא עדים שנכנס •
כיון שלא רמוהו כשיצא או לא רמוהו
בכלים הוא נאמן בשבועה לומר
בחובי נטלתי • כ"ש בדליכא עדים
כלל אלא הכל מפיו של בעל הבית •
ולולאי יהיה נאמן בשבועה לומר
דרך מפכון לקחתים ויגנבה מובו •
ומאי השמיענו לאפי' בזה שיש לו
מנו חזק יותר מהרשמון • לא סגי
בלא שבועה :

חלק ט

א מי שנכנס לרשות חברו וכו' •
תלוף הגירסאות והלשונות
בא בלבדי החוסר ובדברי הרב
הגמקי ז"ל • ומ"ש רבינו ונשבע ב"ה
הוסת להכחיש לדברי החופש וכו' •
סתם הלין כאלו הוא דבר מוסכם
ואינו כן • דבמלקת הוא שנוי
לכתב הטור ז"ל סי' ל' שבגזל לריך
ליפרע כעין לאוריתא כדי ליטול
והכא כל היכא דבעל הבית נאמן
מוטל בלא שבועה • מיהו שבועת
היסת לריך וזהו לדעת הר' יוסף
הלוי והרמ"ם אבל רבינו אפיי כתב
שאין חלוק ביניהם כלל דהא נמי
לא יסול בה אלא בשבועה כעין
לאוריתא ע"כ הרי לשבועת הגאון
ז"ל לחייב אף בזה שבועה חמורה
וכך היא דעת הראב"ד ז"ל דהשגו
פ"ט לטוען וכתב ע"ז ה"ה ולדברי
הר"מ ז"ל לא ידעתי למה לא שנו
זה במשנתו בכלל הנשבעין ומטלין
ולא שנינו אלא בגזל וכו' :
ואין הפרק שהוא הרגם דאיו לפיה
לב עליו כי הוא רחוק מעלם
מעיני עמולי העולם רבינו הגאון
ז"ל והראב"ד מרייהו לגמרא :
ושמא דברי הנשבעין ומטלין
השנויין במשנתנו הן
כשהנתבע הוא כופר לחלוטין
חביעת התובע מעקרה שאומר
שאין בידו כלל אותו הדבר אם חמון
שאמר תובע כגון זה טוען אלא
נמלת • והלה אומר לא נטלתי
ממכתים לגמרי גוף הכלי אלא היה
כלל שלו • וכן בחובל וחבריו כלם בבפירים היא בעקר הדבר שהוא תובע
ונמלא בזה נופל ממש כפי חביעתו מה שזה כופר ויולק עליהם שם כשבעין
ונוטלין • אבל כשזה מפיב מכרתם לי מתה לי אם הם אלי במשכון ז' אינו
כופר לגמרי עקר הדבר למולה הוא היה שלו אלא שבא עליו בטענה
מהולם שאין ראוי להחזירו לו מטע'
אחר אם מתנה אם נעל איחזיר לו
חובו ולא יקרא ממש נשבע ונוטל
אלא נשבע כדי שיחזירו לו מה שהו'
שלו מכלי שיוליאו ממנו כלום ממה
שהאחר טוען • ולא יוכלל עם שאר
הנשבעין ונוטלין • ואע"פ כן לא
יפטר בהיסת בלבד לחוף סוף הוא
מוציא הכלי מיד זה שהיה בידו
ובבחינה זו יקרא נוטל בהשאלה •
ומ"ה בעיא נקיטת חפץ • זה אפשר
לדעתם ז"ל :

חלק י

א אם ראוהו עדים וכו' •
טעמא דילמא זוזי
אילטריכו ליה נאמ' בהגוזל בחרא
דף קט"ו אפי' במי שאינו עשוי
למכור מה כלו • ומאי למסיק וכן
נאמן לומר בחובי חפסתים הא חנן
אומנוכו' אין לפרשו ענין בפני עצמו
ושרולם להוכיח דנאמן לקפוס
בחובו מהיא לאומן כ"ה יכי
להוכיח דנאמן לומר לקוח מלקמי'
רב הונא שהטמין וכו' • דולאי
מהיא לאומן לא משמע כלל ענין
חוב דהיא חזקה לענין טענת
לקוח היא : אבל הכונה באומנו
וכן נאמן לומר בחובי חפסתי' וכו'
הוא נמשך למה שסיים לומר דנאמן
בטענת לקוח כלהוכיח מלישנ' דרב
הונא • על זה קאמר דכי היכי
דיכול לטעון לקוח • הכי נמי נאמן
לומר בחובי בחנו בלקוח • ואין לריך
לזה שום ראיה • ואח"כ קאמר מו
דהא אומן וכו' לעקר דבריו דמבי'
עוד ראיה דנאמן לומר לקוח מדתנן
אומן אין לו חזקה ודייקינן מינה הא
אחר יש לו חזקה • וכן נראה הכונה
הדברים מלשון הרי"ף ז"ל בטענת
שבועת אחי הראיות ולא הזכיר כלל
ענין חפיסה בחוב :

חלק יא

א אם היה מוחזק וכו' יהרי"ף
ורבינו ז"ל לא פירשו
בזה שנחפרסם בגנבה אם שבע
בעל הבית ומי זו שבועה' יבעא אלא
אמרו בחס מיהו נאמן וכן בשאר
הבעיני בדברים העשויין להשאיל
ולהשכיר וזה אומר שאולין אומר
לקוחין אמר הבית אומר נאמן ולא
פירש שום שבועה • ואמנ חזיגן
להרמב"ם ז"ל פ"ח דטוען בכלי
העשוי להשכירו בשזה טוען שאול
וזה מכו' מיהו נאמן אלא דאוכמוטל
כלו ונשבע היסת על טענת שמטען
וכו' : ומזלי גם הרי"ף ז"ל יסבור כן
וסמך על מ"ש בחלה בשער ל' גבי
ב"ה שאין עשוי למכור שאין לריך ב"ה
להלניע וכו' • דמיהו נאמן בטענת
לקוח אלא חייב הוא להחזיר את
הכלים לב"ה ושבע ב"ה היס' שלא
מכר לו כלום וכו' ויהיה זה ב"כ לין
כולל לכל שאין אנו מאמינים לזה
בטענת

דפליג ואמר דנשבע בנקיטת חפץ דבין שנוטל ואינו נשבע על המשכון
שישאר בידו כי אם על המכון שלוקח נשבע בנקיטת חפץ ויטול :
ב וכן הטוען את חברו שנכנס לביתו בלא עדים והוציא משם כלים
והוא אומר דרך משכון לקחתים בחוב שיש לי אצלך ובעל הבלי
אינו מודה לו אע"פ שהודה שמשכנו שלא בעדים הואיל ואין שם עדים
שיעידו כדבריו הרי זה נשבע וגובה חובו מן המשכון שהפה שאסר הוא
הפה שהתיר ונשבע בנקיטת חפץ ונוטל כן פסק הר"ם ז"ל :

חלק ט

א מי שנכנס לרשות חברו לפני חברו ויצא וכלים טמונים לו החת
בנפיו והעדים רואין אותו לאחר זמן רבינו בעל הבית ואמר
לו החזיר לי כלים שהשאלתיך והרי עדים והוא אומר לקוחין הן בידי או
שאומר אתה מכרתם לי בחובי דרך משכון אינו נאמן הדאמר רב יהודה
ראוהו שהטמין כלים תחת בנפיו ויצא ואמר לקוחין בידי הן אינו נאמן
ובן נמי אם יטען במשכון הן בידי אינו נאמן דכשם שאינו נאמן על לקוחין
הן בידי כך אינו נאמן לומר במשכוני חפסתים ונשבע בעל הבית היסת
להכחיש דברי התופס ומחזיר לו כליו ואמרינן עלה דהא מילתא דרב יהוד'
ולא אמרן אלא בב"ה שאינו עשוי למכור את כליו אבל ב"ה שעשוי למכור
את כליו נאמן ולא אמרן אלא באניש דלא צניע אבל אניש דצניע היינו
אורחיה ובאניש דצניע נמי לא אמרן אלא בדברים שדרכן לד טמין אבל
דברים שאין דרכן להטמין אינו נאמן ול"א אלא זה אומר שאולין וזה
אומר לקוחין אבל גנובין לא אחזקי אינשי בגנבי לא מחזקי זכבולהו לא
אמרן אלא בדברים שאין עשויין להשאיל ולהשכיר אבל דברי' שעשויין
להשאיל ולהשכיר אינו נאמן דשלח רב הונא בר אבין דברים העשויין
להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין הן בידי אינו נאמן זאת היא גירסת הרי"ף
ז"ל וכך פירשה בשערי שלן פירוש ולא אמרן שאינו נאמן הגולן בטענתו
אחר שהטמינו תחת בנפיו דדיעא טענתי' שלא הצניעו אלא לעבור בהן •
הני מילי באניש דלא צניע ובעל הבית אינו עשוי למכור כליו ואותן כלים
אין דרך בני האדם להצניע ואז ישבע בעל הבית ויטול שאחר שהצניעו
אדם כזה ודברי' אלו שאין דרכן להצניע ריע' טעמ'ה ולפיכך אינו נאמן
אבל אם ב"ה עשוי למכור את כליו אע"פ שאין זה הנוטלן צנוע ואותן כלים
אין דרך בני אדם להטמינן תחת בנפיו ואמר לקוחים הם בידי או בחובי
תפסתים נאמן ולא אמרן שאינו נאמן דשלח רב הונא בר אבין דברים העשויין
להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין הן בידי נאמן דדייקי' טעמא דרב הונא שהטמין
הא יצא ולא הטמין תחת בנפיו כיון שאינו מדברים העשויין להשאיל
ולהשכיר ואמר לקוחין הן בידי נאמן וכן נאמן לומר בחובי תפסתי' דהא
תנן אומן אין לו חזקה הא אח' יש לו חזקה :

חלק אחד עשר

א אם היה מוחזק ומפורסם בגנבה וראוהו שהטמין כלים תחת בנפיו
ויצא ואמר לקוחין הן בידי או בחובי הפסתי' אם היה ב"ה
שאינו עשוי למכור את כליו ואותן כלים אין דרך בני אדם להטמינם ואין
דרך אותו האיש להצניע כלים שבידו אף על גב שזה אומר גנובין וזה אומר
לקוחים או בחובי חפסתים אינו נאמן דדייקינן טעמא דלא מחזקי אינשי

Digitized by Google

בטענה לקוח ישבע הלוה היסת. ולפ"ז גם בהמחזק לגנב וטוען לקוחין שלוקחו ולמן ישבע ב"ה היסת: אך יש בזה מקום עיון מהא לכת' הרמבם ז"ל פ"ה לגנב' גנב שהמחזק ונתפרס' שנכנס לתוך חברו ועליה מעידים פילא וכ"ע חתת כנפיו שע"פ שהי' שם ב"ה וטען ואמר לקוחין הנני לי וב"ה אומ' גנובי הם וכו' ע"ל הרי ב"ה נאמן ונשבע בנקיטת חפץ ויטול כלו ע"כ. הרי חייבי שבועה חמורה בנקיטת חפץ בנשבעין ומוטלין לא הני לי' בהיסת: ובעטוחי אלו היתה כן סבר הרי"ף היה מפרשה להדיא כיון לשטל לא חייב אלא שבועת היסת ובחלוקות האחרות לא פי' כלום מטלא ילמד מתם מן המפורש: והרמב"ם ז"ל יסבור לשע"ב לזה המחזק לגנב לעול' טענ' גנב גרישן מהשלילתיך ולפיכך בהשלילתיך סגי בהיסת ובגנבת לריך נקיטת חפץ ואתנו הא להמחזק לגנב לבשבועה מיסת ישול ולא תני הא דמשני בהלי הנך לגנב ולבשבעין ותוטלי מטר' לאיך טוען לקוחין שמורה שהיתה של בעל הבי' פלגשל בחלק הקודם ולא מקרי ניטל בהחלט:

ב וכן אם ראוהו שנטלן מרשות חברו שלא בפניו ואמר לקוחין הן בידי אז בחובי תפסתים אינו נאמן. וכן כתב זה הרי"ק ז"ל בהלכות' בשעד' ל' וז"ל אם ראוהו שנטלן מרשו' חברו שלא בפניו ואמר לקוחין הם בידי אינו נאמן ל"ש הטמינן תחת כנפיו ל"ש ב"ה עשוי למכור את כליו ול"ש אינו עשוי למכור את כליו דהאי שמעת' דרב יהודה בדא'תיה לב"ה גביה קיבא דאי לא ת'מא הכי קשיא הא דרשב"ל דאמר הגודרות אין להם חזקה דכיון דגודרות נינהו אמרינן האי לא מזבן קא זכיגלהו אלא אשבחינהו אבראי וקא תפיס בהו ואמר לקוחין הן בידי' הילכך אינו נאמן ואי ס"ד דמאן דתפיס בידי' בבידי דלחבריה באפי סהדי דלאו באפי חבריה ואמר לקוח הוא בידי נאמן השתא תפיסא דלאו באפיה מאי' נאמן הגודרו' דספיקא נינהו דא"ל דלמא באפי מרייהו תפסינהו לא כ"ש דא'ת להו חזקה אלא מדאמרי' הגודרות אין להם חזקה שמע' דמאן דתפיס מידי מרשותא דחבריה קמי סהדי דלאו באפי חבריה ואמר לקוח הוא בידי אינו נאמן. ומהתם הוא מעשה דהנהו עיזי דאבלי חושלא בנהרדעא שמעת הכי הילכך לא קימא הא שמעתא דר"י אלא כדא תא לב"ה גביה: ומסתברא האי סברא מהתיא שמעתא אתריתי דרב יהודה דאמר ר"י האי מאן דנקיט מגלא ותובליא ואמר אזילנא וגזרנא לדקלא דפלניא דזבינינהלי מחימן מ"ט לא חציף אינש למגזר דקלא דלאו ד'ליה מדאיצטריכנן לגלוי מעמא משום דלא חציף אינש למגזר דקלא דלאו דליה ש"מ דמידי אחרינא דליון בה האי טעמא לא מהימנוהא מ"ת פשיטותא היא ולית בה כפיקא. והאי דאצטריכנן לפרושי משום דחזינן תשובה משמיה דגאון ז"ל דשאלו מיניה בעסק חד גברא דאמר לי' לחבריה אית לי חד סהדא דאתית לי לבית'אי ופת'ית ליה דלאו באפאי נשקלת מינ' חד טענה דביתנא וא"ל אידך אינפתחי ושקלי ואת אמרת לי למשקל' בה שבנא דאית לך גבאי וקא מהדר להו גאון דליבא עלירה אלא שבועת היסת דלא שקיל אלא דיליה וקאמר לא מבעיא היבא דליבא אלא עד א' אלא אפ' איבא ב' עדים נמי חכי דיני' דמשתבע שבוע' היכת דלא שקליה אלא במאי דאית לי' גביה ומפטר דאמרי' ראו שהמטמין כלים תחת כנפיו ויצא ואמר לקוחין הן בידי אינו נאמן מולא אמרינא לב"ה שאינו עשוי למכור את כליו וכולי' האי טענה דביתנא הואיל ולית ביה כל הני אנפי בהיסמן ובשבועת היכת אלו דברי' גאונהאי שגגה היא וליבא למסמך עליה דהא שמעתא דר"ר בראיתיה לבעל הבית בביתיה אהמר' ואיהו קא מטר' ליה ניחליה כדבו ורנן. אלא האי עובדא טעמא אחרינא הוא דלאו באפיה שקליה ודאי כל מאי דאיתיה בביתיה דאיניש ברשותי' ובחזקתיה קאי ולא מצי אינש לאפוקי מיניה מידי אלא בראיה ומאן דשקיל מיניה מידי קמי סהדי וליה ליה ראיה דדיליה הא מחייב לאהדורי לחבריה. והשתא דקא שקיל קמי הר סהדא הכי דינא כיון דאלו אתו הרי סהדי ומסהדי דבאפיהו פתח לבית' דחבריה ושקל מיניה ההוא מרי מחייב לאהדורי דכל מאי דאית'ה בביתיה דאיניש ברשות'ה ובחזקתי' קאי השתא דליבא אלא חד סהדא מחייב שבועה דאמר כור בל מקום ששנים מח יבין אותו ממון אחד מחייבו שבועה וכיון דאודי דשקליה מביתיה ה"ל מחייב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם והא מילתא דמיא להההיא דחטף נסבא מחבריה אתא לקמי' דרב אמי הוה ית ב ר"אבא קמי' אזל איתי חד סהדא דמחטף חטפה מיני' א"ל אין חטפי ודידי חטפי אמר ר' אמי היכי נידייני דייני' להאי דינא לישלם ליבא תרי סהדי ליפטריה איבא חד סהדא לישתבע דלא חטף הא מודי דחטף ודידה חטף א"ל ר' אבא ה"ל מחייב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם והא נמי כיון דלאו באפי מריה שקליה כמאן דחטפה דאמרי ע"כ: ועל השער הזה שכתב בו הרב פתשובת הגאון ותפס עליו על זה השיב הר' אפרים על תפיסתו וזה טופס לשונו. תמי' רב' תמהינן מיהא היכי אמר מרן ז"ל דהא מילתא דמיא לנסבא והא איבא בנסבא טענה מעלירא ומחדא נמי קא מסחיד דמחטף חטפיה ולאו ברשותיה שקלה ובהא מילתא דטעונה דביתנא ליבא חדא מינייהו ומרחקן מהדדי ברחוק מזרח ממערב ואע"ג דאמר אדונו גאון ז"ל ליבא עליה אלא שבועת היסת ליתיה לטעמא דגאון ז"ל דהא דליבא לעולם מאן דמשתבע בלא טענה אלא הנך דתנן בבתרתין ואלו נשבעין שלא בטענה וכדתר'צא אמינא דעתיה דמרן ז"ל עדיפא דהאי טובא מיהא נהי דקי"ל בל מקום ששנים מחייבין אותו ממון א' מחייבו שבועה מי איבא למ"ד בלא טענה מחייבו שבועה והא אמרינן בשנים אחזין בטלית דצד השוה שבהן ש"י טענה וכפירה הן באין והבא ביון דליבא טענה ליבא נמי שבועה וכיון דליבא שבועה ליבא נמי אין יכול לישבע והפה שאכר הוא הפה שהתיר ואפי' שבועת היסת נמי ליבא אכל מדנקט פטקרא דליטאתא אית ליה ושנים מחייבין אותו ממון נמי דוקא דאסהידו דלאו ברשותיה שקלי אי נמי דאמר להד"מ וקא מבחשי ליה הילכך ליבא בה לאפוקי מיניה בלל והלבתא כדאמר ארונו גאון ז"ל דהא מאדי דביתא לא מצי למטען מידי והוא נמי לאו מחטף חטפה מיניה דמי יאמר דלאו ברשותיה שקליה וכ"ש הכל בסרטא אמרינן לא חציף אינש והא דחטף גלי אנפשיה דחציף כן דלבה למעשה. ומיבעי ליה לאינש לאהדורי בהני בללי משום דעביד אינש דא"ל לחבריה זיל שקיל מביתאי כך וכך ולא עביד אינש דא"ל לחבריה חטוף מידי כך וכך ע"כ דברי' ואיבא דמתבה עליה אבאי לית ליה עליה אלא לטאתא דהא טע'ן טרה דביתנ' בכרי דלאו ברשות שקל וס"ל דמשתבע היסת ולא היא דכיון דאפקה מביתיה בלאו אפיה דמרא דביתנא הילכך מסתפקא ליה אי אפקה האי או אחרינא הילכך הוה ליה טענת שמא וכבר הארכנו בשער ל"ו שהקדמנו:

ג וכתב הר"מ ז"ל שאם ראהו ער אחד שנכנס לבית חברו ויצא ונטל כלים תחת כנפיו ואינו יודע מה הם וטען ב"ה כלי גזלת והוא אומר לא גזלתי כלום אז שאמר בחובי תפסתי חיאיל ואין העד יודע מה היה תחת כנפיו ה"ז נשבע בנק"ח שלא גזל שלא הוחזק בנטלן אלא בפני עדים ע"כ:

חלק יב א גרסינן

בפרק כל הנשבעין א"ר פפא אפי' שוכר ב"ה נשבע ומוטל ואפי' אשתו של שומר נשבע' ונוטלת מן הגזלן כתן שהיו הם בשעת שנטלן הגזלן ולא היה שם הנגזל אע"פ שאינהנגזל יכול לישבע וליטול נשבע השומר או אשתו של שומר ונוטל

שלי מכלתי ויטלם והרי בהסי' לר' מכת היונה שם טענה ותלית שהפסד מיל בגזלות וגם העל מעיל כן כלרבי הר' אפרים ז"ל ולמה לא לחי לא מלי מהלי טענת נמייוכבר יש מקום לחות זה: ואיבא למתתה וכו' לכלאור נר' דלבינו לקה תמיהה זו בקש במ"ש דהוי שמא משום למספק לי' אי אפקה הלי מו אחרינא וגו'. להא טעמות ב"ה והכנה שם אינם בענין ההלא כלל אלא בסבתה כי הנכנס טוען ברי אתה אמרת לי שמטלי בחסבון מוכי וב"ה טוען בברי' אלא אמר לו לבר זה מעול' ועל טענה זו שבילה אמר מו לא אמר מה יתחייב הנתבע שבועה שכהמו כלברין שע"פ לבורו של ב"ה נכלם ונטל ויהפכנה על ב"ה פסיבי שיוכל ב"ה לישבע בברי' אלא א"ל כן מעגל ובסוף ס"ל ו"כ' רבינו למפתבת כהרי"ף ומסייעו מקרא ומתני' ע"ש מה בכתבתי ע"ז בס"ל ג והתב הר"ם ז"ל בפ"ל לגזלה.

ולתב ה"ם לאו למימרא שאם הי' הע"ל מעיל כן וכן נטל הו' היה מכחיש אלא יהא נאמן בשבועה בנקיטת חפץ להא קי"ל עד אי אינו נאמן אלא בקפ הוא לשבועה. אבל כולא הרב ז"ל לומר שאם מוד שנטל אלא באומר נטלתי שלי. אינו נאמן וכמו שהבאר זה למטה ולפיכך כת' הרב ז"ל בוא"ל ואינו יודע וכו' ע"כ: וקשה היכי קאמ' להתי הוא"ל ואינו יודע לכתב הרב הוא"מ שום למולה שנטל וכו'. הא חזינן להרב ז"ל נקט שתי חלוקות בהאיה פהוא אומר לא גזלתי כלום להיינו אלא נטל אלא מו אמר בחובי נטלתי. ועל שהיתן אמר הואיל ואין העל יודע הרי זה נשבע אלא גזל דבלשון אלא גזל כולל אלא היתה שם גזלה אמפני אלא נטל כלל או מפני שמה שנטל לא הי' בחזקת גזלה אלא לפרעון חוב אבל הא מיהא איכא נמי אלא נטל כלל. ולא"כ לענין זה אין מקום לפעם הואיל ואינהעל יודע לאף בכמכחיבו לגמרי בפמ שהעל יודע ולא נלינו זה בסבועתו: אמנם לפ"ד הירא"ם שוטן של לברים הכסף' הרמב"ם ז"ל נשבע בנקיטת חפץ אלא גזל לא אל שבועת התורה והכוון. לא"כ היה אומר נשבע שבועת החולי בלקמן לקמן גבי כפר. ואמר לא נכנסתי לביתו אלא נכנסתי פלוס הואיל ואין שם אלא עדא' והוא מבחיבו ה"ז נשבע שבועת התורה וכו' אבל כאן שאמר נשבע בנקיטת חפץ נחכוון אל שבועה חמור' כעין של תור' להלריך בה בנקיטת חפץ. וזה הואיל ואין העל יודע שאם יעל ובה מלחיבו היה נשבע מן התורה. ומ"מ כיון לאיכא על מיהא שראהו נכנס הנטל כלים לא סגי בלא שבועה

תמורה:

חלק יב

א גרסינן בפ' כל הנשבעין וכו' בבעי' לסכירו ולקיטו

פסק הרמב"ם ז"ל בפסיעות פ"ל הגזלה לאיכן הנשבעין ונוטלין וכתב

ס"ה

Digitized by Google

ה"ם ז"ל ולא פסק שאם תפס הגזל מלמוכרים בגמרא. לפי שכל זה הוא מן התקנה וכמה שלא הסקינו בפי' אפילו תפס מוליאין מידו ע"כ: ולא עצה מהכלל זה יתקיים בכל הדברים אשר בתרגיני התקנות. ומ"מ אני תמה היאך היה מפסר לומר בזה שאם תפס נגזל אין מוליאין מידו. להא איהו גופיה לא ידע מאומה לטעון בריה על הגזלן ואינו יכול להשבע ובכשו שתפס מה שהוא אצלו ספק בכם מה יתקיים בידו. שהרי פעם הספים דבעלמי מהניא היינו מגו' להמחזיק אומר בריה לי שזה שפיר הוא שלי בולמייוע"כ לא מוכ' מאחנו פתח להוליאה מידו. מפני טענתו של הבעל הראשון בריה בריה ובריה ודל מי שהוא מוחזק עתה על העליונה אבל זה שאינו רואים שאינו יכול לטעון בדי' שמה שיש בידו הוא שלו. כיון שלא ראה פלוס לתפ לא מוליא אותו להחזירו לבעל הראשון שהוא בריה בטענתו ועיין בשלטי שער פ"ח:

ב ותו גרסינן אמר ליה רב ויכל וכו'. הטור ז"ל פי' לי הבית בשם רבינו האי ז"ל להיכא דלא אמרי הלתבע שיש לו לין גזלן מנכם ונפטר הכי' ישעיה לחד שיש לו לין גזלן מנכם למשכנו שלא בדשות מ"ר הוא חשוב על השבועה ופטר בלא שבועה אלא שמחרימין וכו'. והרב ז"ל בב"י לחד בשם המרשים להיות פעמ' לרב האי' משום דבהא לא מפסול לליון לא ראו הלעים מה היה חתם כפיו. מפסר לעפר או לרורות היה. או עשה עלמו כמוליא לבד חתם כפיו ולא הוליא כלום ע"כ: והדבר פתוח לתם יש מקום לומר דלא הוליא כלום לאולי פפר או לרורות היו. מ"כ היאך מוליא מיל זה בשבועה ב"ה הוא אמיל וכשהקשו בגמ' ולילמא לא מסכמו ולא לנכנס בזה ג"כ לילמא שזה שראו שהוליא לא היה לבר של משכון אלא דרך פרמה ולכתיבו לומא מבנו. הבונה לראו ולאי היה לבר לשייך בו משכון שם ילעו בפרמה מהתן ומספרים מפני שהיו חתם כפיה. ולכון הטור ז"ל בעבר הלין הוא ובשיל ראוהו שהיו לו לני חתם כפיו ולתיהם יולעין מה הסוכו". ובסגנון זה כתבו רוב הפוסקי ז"ל דלמא ראו ולאי בחתם שאין להסתפק בעפר או לרורות: וטעם רבינו האי ז"ל ירמה לעפ"ל לסבר להיכנס למשכן שלא בדשות הי לאסורה עבל מ"מ לאו גזלן גמור הוא להחזיר חשוב על השבועה כיון לאות סבר ליטול את שלו. וגבי נסכא לגירסתנו אמריין ליתבע כיון לאמר מחסף חטפי ה"ל כגזלן וכו'. כגזלן אמרו ולא גזלן ממש. ורש"ל בחתי' לנסכא כת' כי' מחקל"ת והו' כגזלן קלת כו':

ג ועל כל זה שכתבנו כו' ג' סברו הן בגזלן היכא לליכא ראה. הלי' לרמב"ם כלשר הבינו מלשון ה"ה ז"ל פ"ל לגזל' והריב"ם ז"ל סי' ש"ב ל"ע ל"ל ראה מיהגזלן אמן לומר המחזרתי להגזל את חברו בעדים צריך להחזירו בעדים ומאני אמינא לא יהיו נאמן לומר בחוכי נפלחי כיון לליכא מגו להחזרתי חב' לרבינו וסיעתו ז"ל לכי לא מהאמינין לומר בחוכי נפלחי אי לידי חטפי הינו לוק' בראה אבל אי לא ראה מהימן בתגו להחזרתי. וכ"ם דמהימן לטעון החזרתי. הב' לה"ל נתן בר' מאיר ז"ל למיתי רבינו לבלא ראה נאמן בטענת החזרתי. אבל לא בטענה אחרת בתגו להחזרתי. למולמי לי' בהא לאומן כשטת ר"י ז"ל: והנה על דברי ה"ה והריב"ם ז"ל כתב הרב ז"ל בב"מ מיני יולע מהיכן לאלו לומ' שהרמב"ם ז"ל סבר להגזל את חברו בעדי' לריך להחזיר בעדי' וכו' יובעניותי ההבדל שלהם הוא מבוא' מלחזיקן להחליט הרמב"ם ז"ל לומ' דכמראוהו פרי' פנכסה לאוך בין חברו שלא בפניו ונטל מפס כלים וכו'. שאינו נאמן לטעון שהפסם בתוכו ואלה הכנסם ואמר שכל הנכנס לבית חברו שלא בפניו ונטל מפס כלי' והוליאם בפני עדים ה"ז גזלן וכו'. מסמע בהליה דעקר הטעם שאינו נאמן. הוא מפני מה שראו הנעדים שהולי' מפס להיינו שגזל בפני עדי' ואלו היה נאמן בטענת החזרתי"ה' לריך שיהיה ב"כ הרמב"ם ז"ל שראה עתה הכלי' בידו ראה היה נאמן בטענה מוב בטענו להחזרתי. אבל מלא פי' כן ולא קפיל' אלא על ההולאה שהיה בפני עדי' מ"מ לא מיכפת ליה אם"כ אי איכא ראה אי ליכא ראה אם"מ אינו נאמן לומר המחזרתי ומו ליכא ראה. מיהו יש מקום לקלוק על זה ממ"ש בפ"ל דטוען בדיני דע"ה שכת' פס ה"ם דעב"פ מוהקה לינין מיל' כמשמעו והעמידן בפן מ' שהעד מעיד. שעדין מנה זה אלנו וכו'. ונראה' נוסף כחב דהוא מפני שהגוזל אם חברו בעדי' לריך להחזי' לו בעדי' אי הוא דוק' כשהעד מעיד שהרשב"ם היא עליקביל התוכס וכו'. ומ"כ כיון הרמב"ם שתם ולא נהקוש טעם מי המוכע שלא נאמר דלעתו לאיר כשהעד מעיד וכו':

ועל עהר הסבר' עלמה להגזל את חברו בעדי' לריך להחזיר בעדי'. יש לעיין להא לאמרי לכמחזי' שלא בעדי' אינו נאמן והוא מיהו הכי' בעדי' ואם יש לו עדי' שהפקיד אצלו אינו נאמן ומלא אי הכי הוי כהלוה דמ"ל להחזיר לו בעדים ואבי אמאי לא פריך ליה מינה. ומה שיתורץ בהא להמפקיד נהרן נס כן בהיא להגוזל: ומצאתי לרב המחבר ספר לחם משנה ז"ל כתב וז"ל ולי נראה לחרץ לעת רבינו לניחא ליה לאמשעינן ספי לאין מחזיקין בנכסי קטן ולהחזירו הוא מאמי לריך לפרעו בעדים יוכ"ח הסחא נמי מאי מקשה מהלוה נימא דרבותא אמשעינן ספי לאין מחזיקין בנכסי קטן ז"ל ולאי אי הוה אמשעינן בהלוה לריך לפרעו הוי רבות' גדול' טפי מהא לאין מחזיקין בנכסי קטן. אבל הך רבותא להגוזל את חברו בעדים לריך להחזירו בעדים

ונוטל שבמקומו אין עומדין ובעי' רב פפא שביתה ולקיש ז"ל ב"ה מאי פירוש ביון שלא מנה אותם שומר על כליו מהו שישבעו הם במקומו של ה"ז ומיתוקמה בחיקו ואין נשבעין ואף הגזל אינו יכול לישבע שהרי לא היה בבית ומפני העדא' העדים אין אנו יכולין לחייבו שבועה שהרי אין יודעים מה היה נוטל ואף אין הגזלן יכול לישבע מפני שהוא חשוד על השבועה הילכך מחרימין אותם ונפטר:

ב ותו גרסינן א"ל רב ייסר לרב אשי טענו כמא דבספא מאי פירוש מי תקון בהאי שבועה לגזל ויטול א"ל חזינן אי איניש אמיד הוא או איניש דמהימן הוא דמפקדי אינשי גביה משתבע ושקיל ואי לא לא וכן הלכתא:

ג ועל כל זה שכתבנו שנאמן הגזל על הגזלן ואין מחלגזלן לומר בחובי תפסתיו יש לעיין אם יצטרך שיהיה הכלי נראה ועומד בידו. ובכתב' אבל ר' נ' שמעו' הללו מירי בשרא' אבל לא ראה מרחוק שיכול לומר המחזרתיו לך יכול לומר לקוחין הן בידי או בחובי תפסתי ועובד' דגאון שהביא הרב איט אל"א בשראה ברק' מדמי לה לחהיא דראה הרשה מטמין בלים תחת בנפיו: וכן בנסכא דר' אבא שאפי' בגזלן נמור אם לא ראה נאמן לומר המחזרתיו ומצי למימר אין שקלי ודידי שקלי ואפי' ביש שם ב' עדים וקי"ל איבא עדים בלא ראה אחד דלאו אומן יש חזקה אלא ודאי כולהו מיידי בשרא' הא לא ראה נשבע היסת ונפטר: אבל מצאתי שכתב לי ה"ר נחן בה"ר מאיר נראה שאין צריך לנו ראה כלל אלא אחר שיש לנו עדים שגזל מידו או שנכנס לביתו בפני עדים למשכנו וראוהו שיצא בכלי' מסמין שוב אין לנו צור' ראה כלל שאין לגזלן נאמנות כלל במגו דאי בע' אמר החזרתים לך ואפי' יטענו בפירו' החזרתים לך איבא מאן דאמר שאינו נאמן דאע"ג דבאומן מודה ה"ר יצחק שאם טען בפי' החזרתים לך מהימן דנהי דאינו נאמן בשום מגו מי' אי טען החזרתים לך מהימן. גזלן לא מהימן ואע"ג דטען החזרתים לך אינו נאמן שאין לגזלן תקנה היכא שגזל בעדים אא"כ החזיר לו בעדים מנסבא דר' אבא מובח דקא' לישלם ליכא הרי בהדי אלמא דאי איבא ב' בהדי אינ"ג דלא חזיק לכבא לא מצי למימר אין חטפי ודידי חטפי דבין דאיתי' גזלן לא מהימניה ליה בבגו דאי בע' אמר החזרתיו לך מי' ליבא למילף מהאי מילתא דנהי דלא אמרינן מינו כדין אומן מיהו אי טען החזרתי טענתי' טענה אבל יש לראיה מהתיא דתקנ' א' בפנינו ואפי' בי הדר וארתי לקמן בי תפים לה אינו נאמן ואבא לפרחי דרילמא בטלית היוצאה עבשיו בתחרת ידו קא מיירי דהוא דאה גם ההיא דהגוזל דקתני אם אמרו יתומים יודעים אנו חשבונות שזשב אבינו עמך ולא פשלך ולא מידי פטורין פירוש שהן נאמנין ל בר אנו החזרנו לך והרי הן כאלו אתו בטענ' עצמן כראמרינן בהגזל בן גזלן אין לו חזקה ומיקי לה התם דאמרי בפנינו דרודה לו משמע דאלו אמרי בפנינו מנה לו נאמנים דהא ליכא שעמא דאי לא דאורי הוה מטטי ליה ולחמריה לשחור ואע"ג דאבוהון לא מהימן יתמי מהמני וכל זה יש לדחות ולומר דבגזלה קיימת ונראית עסקינן ובעיין דגזל בסהדי ולא ראה אבתי לא איפשטא אלא שיש לנו ראיה מדברי רש"י ז"ל שכתב בפ"ק דבבא מציעא אמר רבי יוחנן מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום ועדים מעידין אותו שיש לו וחזר ואמר פרעתי החזק בפרן לאותו ממון ופירש רש"י ואינו נאמן עוד עליו לומר חזרתי ופרעתי עד שיפרענו בעדים וגזלן ובפר בפקדון היכא דאיתיה גבי' דינם שוה מיהו נראה לענין דינא שגזלן דינו כאומן שנאמן לומר החזרתי לך ואינו נאמן בשום מגו כמו שכתב ה"ר יצחק ז"ל וכן כתב רבינו יעקב ז"ל ע"כ: ואחר כמה ימים באה לידי תשובת הראב"ד ומצאתי בה בסברתי וכן טופסה ואשר שאלת על ראובן שתבע את שמעון במנה וכפר בו והלך ראובן ולקח כלי א' מביתו של שמעון שלא מדעתו ע"כ: אם יוכל להשבע בב"ד שאין בידו של שמעון כלום או לא. תשובה מה לו לראובן שישבע שאין בידו משל שמעון כלום ישבע יש לי בלי פ' משלו ויש לי עליו כך וכך ואפי' נטלו בפני עדים נאמן בשבועתו מתוך שיכול לומר החזרתיו לך יכול לומר ולטעון עליו עד כדי דמיו ואפי' בנסכא דרבי אבא אם הוה יכול לומר החזרתי יכול לומר אין חטפי ודידי חטפי ואפי' חטף בפני עדים לפי שאין כאן הכחשת עדים בלל ע"כ תשובה הרב מאיר אלעפיא על דבר זה שנשאל לו הגזל את חברו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים ואם טען ואמר החזרתי נאמן ראיה לדבר מההיא דבתובות פרק האשה שנתארמלה דקתני ומודה רבי יהושע באומ' לחברו שדה זו של אביך היתה ולקחתי ממנו נאמן וכו' ואם יש עדים שהיא שלו וכו' אינו נאמן ובגמרא נקשה עלה וליתני מודה ר"י באומר לחברו מנה לויתי ממך וכו' ובמה קושיי אחרינו דמקשה עלה ואבא איריא דהגזל את חברו בעדים אינו נאמן

והחזרתי לך נאמן והוה תי ספיר בסיפ' ואם יש לו עדי' שהפקיד אצלו אינו נאמן ומלא תי הכי' ס"מ לפקדון נמי הוי כהלוה דמ"ל להחזיר לו בעדים ואבי אמאי לא פריך ליה מינה. ומה שיתורץ בהא להמפקיד נהרן נס כן בהיא להגוזל: ומצאתי לרב המחבר ספר לחם משנה ז"ל כתב וז"ל ולי נראה לחרץ לעת רבינו לניחא ליה לאמשעינן ספי לאין מחזיקין בנכסי קטן ולהחזירו הוא מאמי לריך לפרעו בעדים יוכ"ח הסחא נמי מאי מקשה מהלוה נימא דרבותא אמשעינן ספי לאין מחזיקין בנכסי קטן ז"ל ולאי אי הוה אמשעינן בהלוה לריך לפרעו הוי רבות' גדול' טפי מהא לאין מחזיקין בנכסי קטן. אבל הך רבותא להגוזל את חברו בעדים לריך להחזירו בעדים

Digitized by Google

לא פוי כ"כ רבות כמו אלין מחזיקין בנכפי קטן ע"כ • חזרתי על כל דבריו ז"ל לבקש מקום להבינם ובקשורי לא מצאתיו למאי הלי דקאמר אלי הוה אמינא הלולה הוה רבותא שפי מאין מחזיקין וכו' הרי זה עצמו הוא מה פרטו הת"ס פו' לגלול שאמרו אלמ"ד לריך לפרשו בעלים לא תני לה ר' יהושע מקום לבעי לאשמועינן הא אלין מחזיקין אלמפ על כרחין רבות אלין מקזיקין הוי רבות שפי מלאשמועינן בהלולה לצריך לפרשו בעלי אלי לאו הכי לא מפרש אחרי אחרוכפו מילי בהאי מירוג' למאי אמקשו להאי מ"ל אליתני מנה לך בילי וכו' :

ובעקר אלרגשו דקאמ' וכ"ת הת"ל אמאי מקשה מהלולה נימא לרבותא אשמועינן וכו' אפר המתילה מעולם פיוכו לא ידעתי אילך ומולם ר"י אמות לתמרו מ"ל ליתי וכו' לא אסי' אדעתי' כלל לכל עצמו אל ר"י מקום כיפ' תני לה: זה גל' אתרלוהולינו מקום לבעי למתל מס יש עלי וכו' אבל המקשן פריך מרים' גופה דהא. לאשמועינן ר"י דאמקבל אל מריך ליאמר אי אמרו זה טפי בענין הלולה וכתרלו אתרלן לכונת רבי יהושע לאשמועי' ליה דסיפ' אמרו המוספו' לחו לא קשה ליה לא"ל לריך לפרשו אמאי לא תני ליה ר"י מקום לסבר רבותא אשמועינן בלין מחזיקין וזה לע"ל פשוט: ומ"ש אפריין מסיים ז"ל לאלי מה שהביא מהמוספו' מיל' לאמיר בהם' לרב' דמייתי' מהמפקיל בעלי לריך להתני בעלי' • אלא הוה קשה ליה ולא לאמרי הך לר"י אמאי לא תני בלאמר לתברו הפקלת אלי וכו' מסו' לבעי לאשמועי' טפי לאין מחזיקין וכו' • ומ"כ כה"ג נאמר ג"כ בהמה לגזל' וכלבר' הרב הגזל' ז"ל: זמ"ש הרמב"ן ז"ל לאפי' נטלו בפני בעלי' לאמן בשבועתו וכו' כלשון רבינו אמי ז"ל למייתי בס' ב' לאלו לסבר' הר' יפה' ז"ל כיון שנכר' לאמשקל ברשות יש לו ליגזל ונעשה חטול על הבעות ומכאן ראיה לפסק שכתבנו שם שלא כדברי המרדכי ולא הביב עלין הרב כלום •

חלק יג א והיכא שהכיר כליו וספריו ביד אחר וטענו הבעלים כי נגנבו מהם וזה אומר אני יודע אבל אחרים מברוהו לי או משבנוהו בידי בחובי ולא יצא לבעלי' הראשוני' שם נגב' בעי' אעפ"י שאין זה ב"ה עשוי למכו את כליו וספריו והבי' הגנב' עדי' שכלי זה הוא ידוע לו בעמידי' אותו ביד זה שהו' החת ידו שהרי אין לו טוען שהרי לא טען עליו שהשאילו לו או השכירו לו או שהו' גנבו ממנו אלא שנגנב ממנו ואין ידוע מי גנבו ממנו וכן דעת הרמ"ן ז"ל:

ב אבל יצא לו שם גנבה בעיר וב' אינו עשוי למכו' את כליו והכיר כליו ביד אחר או שהיה עשוי למכור והיו כלים אלו עשויין להשאיל ולהשכיר ובאו עדי' והעידו שזה כליו ישבע זה שהקתחת ידו בנקיט' חפין בכמה לקחן ויטול מב"ה שעשו בהם תקנ' השוק:

ג וכן אם היו דברים שאין עשויים להשאיל וכ"ה עשוי למכור את כליו אע"פ שיצ' לו שם גנבה בעיר והוברו כליו אין מחזירין מיד זה שתיפסן בטענת קניה או בטענת משכון חובי שאני אומר שמא הוא מברן לאם ודם מברום לזה שהוא מיחזק בהוא משכנם לו אבל יש בדבר ראיה גמורה יותר משם גנבה בעיר בגין שבאו בני אדם ולנו בתוך ביתו ומצאו מחתרת חתירה ועמד זה והפכן בלילה ומצאו כלים על כתפ"ה של הבורחים וחכל אומרים כליו והבר"ו של גלוני הן גם בזה עשו תקנת השוק ומחזירין לו אחר ש שבע ב"ה במה היו ו"טול כליו ודין זה הרי היא מפורש בפ"ק פרק הגזל וספני שאין זה מקימו לא תארבתי בו וכבר כתבתי כל צרכו בספרי הנקרא הרונות:

ד ובתב הרמ"ן ז"ל בספר נזיקין בהלכות גזל' שהלוקח מגזלן שאינו מפורס' עשו בו תקנת השוק בדין לוקח מן הגנב ואיב' דפליג וריקי לה מהתיא דבב"מ דקתני זוזי דיתמי הוכי עבדינן חזנן אנישא דאיתי ליה דחבא פריבא וכו' ודוקא פריבא אבל כלים לא דאי אתי אנישא מעלמא ויהיב סימנ' שקיל ליה אלמא דלא עשו בו תקנת השוק אלא בגנ' בלבד שהרי זה אחר שבבשבנפקדון שבידו לא גרע מגנב או מגזלן שהרי שולח יד בפקדון הוא וחיב באונסין אלמא לא עשו בו תקנת השוק ובספרי יתמי אתאי קרא ליתאנתרוצ' דמלת' כדמתרץ הראב"ד בפ' שזה אינו לא כמבר ולא כמשכון אלא אחריות בעלמא הוא שהרי לא הותר לו לאכול ו"שהו' עסק ביתומי' ולפי' אין דנין בו תקנ' השוק הא לאו הכי כל הלוקח מגנב וגזלן עשו בו תקנת השוק דהאי לא טעינליה למריה אתה מברתו לי' דיהיב סימנא שקיל ליה ועשו בו תקנת השוק ע"כ:

ה ודע והכן כי בכל מקום שאנו אומרים שהכלי מחזיר לבעליו אדמפני תקנת

נאמן לומר החזרתי תיקשי ליה נמי ולתני ומודה רבי יהושע באומר לחברו גזלתיך מנה והחזרתי לך נאמן שהפה שאסר הוא הפה שהתיר • ואם יש עדים וכו' • אינו נאמן מדלא קשיא ליה הכי שמע מינה דאפי' יש עדים שגזלו נאמן:

חלק יג

א והיכא שהכיר כליו וספריו ביד אחר וטענו הבעלים כי נגנבו מהם וזה אומר אני יודע אבל אחרים מברוהו לי או משבנוהו בידי בחובי ולא יצא לבעלי' הראשוני' שם נגב' בעי' אעפ"י שאין זה ב"ה עשוי למכו את כליו וספריו והבי' הגנב' עדי' שכלי זה הוא ידוע לו בעמידי' אותו ביד זה שהו' החת ידו שהרי אין לו טוען שהרי לא טען עליו שהשאילו לו או השכירו לו או שהו' גנבו ממנו אלא שנגנב ממנו ואין ידוע מי גנבו ממנו וכן דעת הרמ"ן ז"ל:

ב אבל יצא לו שם גנבה בעיר וב' אינו עשוי למכו' את כליו והכיר כליו ביד אחר או שהיה עשוי למכור והיו כלים אלו עשויין להשאיל ולהשכיר ובאו עדי' והעידו שזה כליו ישבע זה שהקתחת ידו בנקיט' חפין בכמה לקחן ויטול מב"ה שעשו בהם תקנ' השוק:

ג וכן אם היו דברים שאין עשויים להשאיל וכ"ה עשוי למכור את כליו שתיפסן בטענת קניה או בטענת משכון חובי שאני אומר שמא הוא מברן לאם ודם מברום לזה שהוא מיחזק בהוא משכנם לו אבל יש בדבר ראיה גמורה יותר משם גנבה בעיר בגין שבאו בני אדם ולנו בתוך ביתו ומצאו מחתרת חתירה ועמד זה והפכן בלילה ומצאו כלים על כתפ"ה של הבורחים וחכל אומרים כליו והבר"ו של גלוני הן גם בזה עשו תקנת השוק ומחזירין לו אחר ש שבע ב"ה במה היו ו"טול כליו ודין זה הרי היא מפורש בפ"ק פרק הגזל וספני שאין זה מקימו לא תארבתי בו וכבר כתבתי כל צרכו בספרי הנקרא הרונות:

ד ובתב הרמ"ן ז"ל בספר נזיקין בהלכות גזל' שהלוקח מגזלן שאינו מפורס' עשו בו תקנת השוק בדין לוקח מן הגנב ואיב' דפליג וריקי לה מהתיא דבב"מ דקתני זוזי דיתמי הוכי עבדינן חזנן אנישא דאיתי ליה דחבא פריבא וכו' ודוקא פריבא אבל כלים לא דאי אתי אנישא מעלמא ויהיב סימנ' שקיל ליה אלמא דלא עשו בו תקנת השוק אלא בגנ' בלבד שהרי זה אחר שבבשבנפקדון שבידו לא גרע מגנב או מגזלן שהרי שולח יד בפקדון הוא וחיב באונסין אלמא לא עשו בו תקנת השוק ובספרי יתמי אתאי קרא ליתאנתרוצ' דמלת' כדמתרץ הראב"ד בפ' שזה אינו לא כמבר ולא כמשכון אלא אחריות בעלמא הוא שהרי לא הותר לו לאכול ו"שהו' עסק ביתומי' ולפי' אין דנין בו תקנ' השוק הא לאו הכי כל הלוקח מגנב וגזלן עשו בו תקנת השוק דהאי לא טעינליה למריה אתה מברתו לי' דיהיב סימנא שקיל ליה ועשו בו תקנת השוק ע"כ:

ה ודע והכן כי בכל מקום שאנו אומרים שהכלי מחזיר לבעליו אדמפני תקנת השוק מימרת לרבא ומע"ג דמסקינן בגמ' והלכתא כבלסו עשו תקנ' השו' בר מגנ' ופרע בתובו גנב ופרע בתקפו • כבר כתבו הסופר וז"ל כ"ל לא קאי אלא אהני דפליני בהו אמוראי אמימ' ומר זוטר' דאמו לפסו' כמ"ל עשו בו תקנ' השו' • אבל אמלתא לרב' דגנב מפורס' לא פליג

יחזי אע"פ שעשויין להשאיל ולהשכיר ורמב"ן ז"ל חולק עליו וסובר לכיון שעשויין להשאיל ולהשכיר לריך בפ"ל להחזירם אעפ"י שלא יצא לו שם גנבה ולא היה לריך לשם גנבה אלא להפטר מעבודה שלא השאילן ולא הכיר ן ושלא מכרן ופי' ה"ה לדעתו דאמר לומר גנובים מעתה שהי יכול לתא' שאולי' לו שכורי' ומלין עמו וכו' וה"ג ז"ל כי שכ"ז הכיר בכוכי הרמב' בשופ' ממחלפוכ' הביב עליו שם הרב בדברים מלוקים:

אבנמנולמו לפלאתי לעל מה שהבין הטו' מכוכ' הר מבש כ"ז ז"ל ולא נהיר' לא"ל הרמ"ן ז"ל דהוא אמר שלח לו שם גנבה ורש"י לפרש לפרי' מין עשוי' לשם להמתיר ביד זה אע"פ שלא יצא לו שם גנבה ובזה לעת הרמב"ם ז"ל: וחלילה שיסבור כן דבפ"ח דטוען הלין דכלים העשויין להשאיל ולהשכיר הן בחזקת בעליהן: כתב אין כל הדברים האלו אמורים אלא שהי' בעל הכלי טוען אני הפקדתיו אצלך או השאלתיו לך: אבל אם טוען כלל שהרי אין לו טוען על כן: הרי בסלית לבתלוקות הרמשנות דהן בחזקת בעליהן לא כיל שטוען עליו שהוא גנבו והוא מבואר דטעמו הוא משום דאחזוקי מיהני בגנבי לא מחזיקין ואפי' כשטוען שהם נגנבו ואינו אומר על זה שהוא גנבו סובר הרב הרמ"ן ז"ל לא מחזקינן בגנבי כדכתב ה"ה ז"ל כ"ש כשהוא מפרש לזה ונאם יש מי שסובר דאיכא טעלת גנבה • אינו אלא בגנבו שהם משום לכמה גנבי אינא בשוקא כדכתבו אחסופות בכל הנסבעים • אבל לומר לזה אחה גנבת ואלי לאו כל כמיניה: ותו אינ' למילק על ר' רבינו שכתב מעמידין אותה ביד מי שהוא אחת ידו שהרי אין לו טוענו וכו' • למשמע דטעמא דהרי אינון טוענו הוא לעקר הלין שמעמידין אותן ביד' כן למה שמעמידין אותה ביד זה אינו מועיל דאין לו טוען אלא משום דכיון דלא ידע מזה שם גנבה בעיר אין שום ממש בטענתו שמא שגנב' או גזל' ומעם שהרי אינון טוענו שכתב הרמב"ם ז"ל הוא לענין הסבעי' שהנחבע אינו נשבע למשפטו לפי שאין נשבעין להפטר אלא כשיש עליו חיוב טענה: וכאן אין לו טוענו על מה ישבע דאין שום כפירה או הכחשה ביניהם שאם ב"ה טוען נגנבה ממני הלה אמר' אינו יודע ואפשר שהו' כן אבל כאן לילי במכירה או במתנה • ואם זה אומר מברוהו או נתנוהו ליב"ה אינו מכחישו אלא שאמר מביתי נגנבו ונמצא' קונה דבר גנוב וגזול ואע"כ אין מקום לסבעה זו: ב אבל אם יצא לו שם גנבה וכו' ימה שהלריך שיצא לו שם גנבה אפי' בעשויין להשאיל ולהשכיר הוא הרמב"ם בפ"ה לגנב' דבלא שם גנבה לא

לטעון שאלה לליליה זה הוי מגו טוב כדכתב הוא ז"ל עצמו לקמן בהלכות ספר' לגבלת' דמייתי מתני' דהמכי' כלין וספרין דבעינן בגמ' כמה פרטי ודייק אמאי בעי כולי האי דהמוניה במגו דאי בעי אמר שאולין כו' • עד דלא שייך לפיש' מקזקי מיהני בגנבי לא מחזקי' דהרי אינון אומר שהו' גנב' אלא גנבו ממני וכמ' גנבי מיכ' בשוק והבי' מה שלחו רש"י לפרש לפרי' מין עשוי' להם' ולהם' וכן מה שמירש ר"ם שהבר חלוי בדאות הדיינין וכו' הרי בהדי' דמטע' מגו נאמר כל שיש לו מקום שלא יצאו הדיינים בחוקו פנין ולא הוה שייכא היה שאלה מכל מה היה יכול לטעון שהשאיל יוכל לטעון ג"כ שנגנבה בהאי מגו ומ"כ אין שום הוכחה לומ' ללא הכיר' לבדאלא שיחס הבור' הרמב"ם ז"ל ואולי לא עלה על דעת הבור ז"ל מעם המגו כדפי' ה"ז"ל אבל הוא רחוק שהרי הזכירו אביו ז"ל בב' המקומות:

ג וכן אם היו דברי' וכו' יש בזה מבוכה עיין בדברי הרב ז"ל בב"י סי' קל"ד ובתב הרמב"ם ז"ל וכו' בפ"ה לגזלה • ולעתחו לתב הטור שם סי' שכ"ט ומה שהביאו המולקי' דאי' מהתי' לזוזי דיתמי הוא בא"ז ל"ל עיש לתמוה מדאיתא זו אפי' לפי שטת' דולאי טעמייהו דבגזלנא עשו תקנ' השוק הוא כלבת' ה"ה לגזלן מסתמא הרי הוא כגנ' מפורסם לקול יולא לגזל' וכו' וכ"כ הרב בב"י בשם הרשבא והלבר מוכרח דאי לאו הכי מה שעשה יש לחלק בין גזלן לגנב: ומ"כ מבוא' הוא לטעמ' לקול יולי' לגזלה לא שייך אלא לגנוב ממש • אבל אפי' לשון' יל בפקדונתי לעניין דיל' מעמידין אותו כאלו גזל לחתיב באונסין מ"מ פשיט' לבהרמלא לא שייך לומר קלא אית ליה לשולח יד ופשט' לדיהו מי ליקא • והתים' מדברים ז"ל שאמרו אלא גרע מגנ' או מגזלן דמ' ומי לא גרע מגנ' נימא לאו ולישמעינן אמאי לא הוי כגנב שעשו בו תקנ' השוק ומאי תזיה דלייל לה כגזלן לסברת' ולא כגנב כיון לכתר ויהו הוי אלא ולאי לעני' זה לא הוי כתל מיניהו וכדברי הרמב"ד:

ה ודע והכן וכו' מ"ש רבי' שבגזלן או בגנ' מפורס' לא עשו בו תקנת השוק מימרת לרבא ומע"ג דמסקינן בגמ' והלכתא כבלסו עשו תקנ' השו' בר מגנ' ופרע בתובו גנב ופרע בתקפו • כבר כתבו הסופר וז"ל כ"ל לא קאי אלא אהני דפליני בהו אמוראי אמימ' ומר זוטר' דאמו לפסו' כמ"ל עשו בו תקנ' השו' • אבל אמלתא לרב' דגנב מפורס' לא פליג

עליה

Digitized by Google

עליה שום אמור לא קאי ע"כ • אבל הרא"ש כ' בשמם להפך • וכסי' שאתר
זה נראה בהלכות שהבי' בס"ל: ויש לי עיון על הטור לכסי' פ"ו כתב בל"א
בגנב שאינו מפורסם אבל גנב מפורסם לא עשו בו תקנת השוק וצריך להחזירו
לבעליו בלא דמי' והוא יוצא מעו' מהגנב כ"כ רב אלפס והרמב"ם •
אבל ר"י כת' אלף בגנב מפורסם עשו בו תקנת השוק אלא אם ידע הלוקח
ואמי שם הגנב אז צריך להחזירו בהגנב וכ"כ ת"ה הרא"ש ע"ש כיצרא
ולמי שהוא ז"ל מסכים עם סברת אביו כדרכו מן הסתם • אלמא אין
לחלק בין מפורסם לאינו מפורסם •
ואלו בסי' שם"ט כת' הא דמייתינן
לעיל הלוקח מן הגזלן מפלגין
לפני יאוש דיינו הלוקח מן הגנב אם
הוא גזלן מפורסם צריך להחזירו
לבעלי והוא יחבע לגזלן • ואם אינו
מפורסם עשו בו תקנת השוק שנוטל
דמיו מן הגנב וכו' הרי מחלק בין
מפורסם לאינו מפורסם ויליף מגנב
ובחבן בפתח מבלי הבית שום
מחלקת ואפי' להזכיר סברת אביו
ז"ל לא אם • והרי בגנב גופים סבל
ליש לחלק:
ו ושיילינן הא מסכנתא וכו' •
לכון הגמר' בלף קפ"ו
כך הוא • מסכנתא שוה מאתן במאה
עשו בו תקנת השוק • שוה בשוה
אמינא אמר לא עשו בו • אלא בשוה בו מר זוטרא
אמר עשו בו • והלכתא עשו בו •
אביי שוה בשוה עשו בו • שוה מאה
במאתן רב ששת אמר לא עשו רבא
אמר עשו • והלכתא בכולהו עשו בו
תקנת השוק לבד מגנב • ופרע בחובו גנב ופרע בהקפו • ולפ"ז לדברי רבינו
מנימגמי' במ"ש גבי מסכנתא לאם מסכן שוה מנה במאתים בהא קא מפלגי
ואסיקנא לעשו וכו' • להא חזינן לריבא פלוגתא ולא שוה מסכנא בשוה מאה
במאתים אלא לוקח בזביני • אבל במסכנתא לא אפלגו אלא שוה בשוה •
והרמב"ם ז"ל אינו מדקדק בפ' ה' לגנבה לאפי' היתה המסכנא ביתר מלאי
אינה בה תקנת השוק והראב"ד ז"ל חולק עליו • וה"ה הרב בס"מ ז"ל תחרו
לעשות סמוכות להבאב"ם ז"ל אלמא כן לו משוה מנה במאתן לזביני • אלו
משוה בשוה למסכון אבל לכ"ע לא הוזכר זה בגמ' גם ממה שאמר לדבי' בזה
אלמון אבל אם מסכן שוה מאה במאתן בהא קמפלגי וכו' משמע דלוקח בהא
איכא פלוגתא • אבל במאי דקאמר מקמי הכי דאסיקנא שוה מאתן במאה אלו
שוה מאה במאה עשו בו תקנת השוק וכו' • בהא ליכא פלוגתא • ואלו חזינן
בהדיא דבמסכן שוה ק' בק' פלגי אמינור ומר זוטרא: ושמא נתחוק דרבינו
דייק ליפנא דגמ' דקאמר והלכתא בכולהו עשו בו וכו' • דכבר מייתינן דרבינו
מזיל בשטה המו' דלא קאי אלא אהני דפלגי ולא אמימרא דרבא וכו' ומשמע
הני כלהו אהיכא קאי • דהא לא חזינן הכא אלא תרי פלוגתי חדא במסכנתא
בשוה בשוה ובבר קאמר עלה והלכתא עשו בו תקנת השוק ואחדא בזביני בשוה
מאה במאתן • והיכי קאמר עלה והלכתא בכולהו עשו וכו' אלא לומר שאחזור
גם על הראשונה דמסכנתא סוף ויל ובבר איפסיקא עלה הלכתא אפי' נימא
דקאי נמי אפלגתא דלעיל דרב משמיה דר' תיאל ור' יוחנן משמיה דר' יוסי
גבי גנב ומכר ואח"כ בא הגנב לאוקי ר"פ פלוגתייהו בעשו תקנת השוק •
מ"מ לא צריך לומר הכלהו אתרי בהי בלבד כמו"ל • ועוד הקשה לו הא
דקאמר לבד מגנב ופרע בהקפו וכו' דכיון דליכא מאן דפליג עלה הים
צריך להוציאה מן הכלל • כי היכי דלא הוליא נמי הא דרבא דלית ביה
פלוגתא דמה שי מעמ"ה הרא"ש ז"ל בסי' החיים דפליגי אתו דיקון הרי
לרבא • ע"כ הביון ז"ל לכונת חגמ' לומר דרב ששת ורבא אע"ג דלא פליגי
בהדיא אלא בזביני ואיכ' למימר לוקח בזביני סבר רבא דבשוה ק' במאתן עשו
בו תקנת השוק מכוח דעבדי אינשי למזבן בלמיס יקריסי אבל במסכון ביותר
מעויה איכא למימר דמולם לא עשו • כיון דחזינן דלאו אלעתא דהאי
מסכון יהיב ליה בלהו זוזי סתרי לא הקפיד אע"פ שהוא פחות ממה שהלוהו
מ"מ אין הלבר כולא אפמסכנתא נמי פליגי אלא לנקט זביני לרבות דרב
ששת ולעול' דפליגי גם במסכנתא והלכתא בכלהו מילי בין בזביני בין במסכנתא
בין בגנב ומכר והוכר הגנב • בכל מאי דאיפליגו בענין תקנת השוק הוא
הלכתא דעשו יהשתא דפסק לגם במסכנתא בשוה ק' במאתן עשו תקנת השוק
אע"ג דאיכא למימר דלאו אלעתא דהאי מסכון יהיב • שמא נטעה דיסבור
רבא דלא איכפת לן אע"ג דלאו אלעתא דהאי מסכון יהיב קאי וכי היכי
דפליג במסכנתא פליג נמי בגנב ופרע בחובו וסבר דעשו אע"ג דלאו אלעתא
דהאי גנבא יהיב • ויחזור כלא דהלכתא בכלהו עשו גם בהאי גנב ומכר
בחובו מ"ה קאמר לבד מגנב ומכר בחובו דיש חלו' בין יהי' בלא מסכון כלל
ליהי' במסכון שאינו שוה כל החוב: ולפ"ז מ"ש רבינו אבל אם מסכן שוה ק'
במאתן בהא קא מפלגי וכו' ילאו למימרא דבאינך לא מפלגי אלא הוא גופה
אתא לאסמועי דאע"ג דלא חזינן פלוגתא בהך מלתא • קושטא הוא דבהא

מפלגי וכו' • ואי מאיסר חילי הייתי גורס בדברי רבינו בהא לא מפלגי וכו' •
והוה אתי שפיר לישנא דקאמר ואפי"ה אסיקנא לעשו וכו' ובוכחו דבהך מלתא
לשוה ק' במאתן לא אסכתן דפלגי מסמע דלכלהו לא עשו ועכ"ז אנן אסקינן
לעשו • להיינו מסקנתו שם סברת הרמב"ם ז"ל:
ז ובתב הר"ם ז"ל שכל הלוקח
וכו' • אף על גב דלין זה
לוקח גמר' ערוכה היא כלמייתי'
מ"מ תלה הדבר על הרמב"ם ז"ל
מטום שבגמ' לא התבאר אלא בשוה
בשוה ובשוה ק' במאתן • אבל שוה
מאתים במנה לא הוכר בגמרא
והרמב"ם ז"ל מדעתו הרחב אמר •
ובבר כתב הרב ז"ל דב"י פי' שפ"ו
שהיה נ"ל דלא עשו בו תקנת השוק
לכיון דמכר בזול מוכח מלתא דגנוב
הוא אתו ולא היה לו לקנותן •
ומשמעינן הרמב"ם ז"ל דעביל
מינים למוזיל וזבין:
ח אבל אם נתיאשו הבעלי' וכו' •
הגירס' הכלונה בלשון
הרמב"ם היא כלשון העתיק רבי'
והלעת הסוגי' כך היא איתמ' גנב
ומכר ואח"כ הגנב הרב מפמיה
דר' חייא אמר הדין עם הבע"ר
יוחנן מבמי' לר' יצחק אמר הדין עם
הב' • א"ל יוסף לא פליגי כאן לפני
יאוש כאן לאחר יאוש ואדרייהו אית
להו דר' חסדא • ואביי מוחיב ליה
ממתנו' כהונה ומשני ליה רב זביד
אמר כגון שנתיאשו בעלי ביל לוקח
ולא ביל גנב • ר' יוחנן סבר יאוש
ואח"כ שנוי רשות קני ורב סבר אף
שנוי רשות ואח"כ יאוש קני ורב פפא אמר בתחבר הבוח פליגי וכו' • והרי"ף
לא מייתי אלא דרב פפא אבל הרא"ש מייתי לכלהו • ועל דברי רב זביד כתב
והלכתא כר"י וזה אלא כדברי הרמב"ם ושלון תלה ה"ה ואמר דהא בתוקמת
דרב זביד ר"י ס"ל דשנוי רשות קונה אוש לא קנייה אם הוא סובר דכיון דל"פ
דהו' בחדא מוקי בתוקמת אחריתי בשלא נתיאשו בלא חילוק כלל • הדרינן לכללן דיאוש
ושנוי רשות קונה אינה מהם יהיה קונה וכו' ויאוש מסתיי' מהדי"ף: אך לדברי
רבי' באבל הבוגי' קבי' להלו' דיש' ולאו סיפי' ריפי' למעבדא
קאמר ר"י אמר הדין עם הב' כלו' דיאוש לוקח למסקל זוזי מבע' הבי' קבבל
עשו בו תקנת הבוח ומוקימנא בגמ' בלפני יאוש וכו' • והא מבואר דהיינו
תוקמת' דרב פפא דמוקי פלוגתייהו בתי עדי התנה הבוח דלא דהי בו לפני
יאוש • ולפ"ז רב נמי דאמר דאמר דינו עם הא' מיירי בלפני יאוש דבבר אין בזה
ת"ה ולבסוף מסיק וכי האמ' רב הדיעבד הא' אחר יאוש ר"י לפני יאוש וזו
תוקמת' רב יוסף הא דאוקי רב בלאחר יאוש ודינו עם הא' דקאמ' מפרש
דין ב"ה עם הגנב • וזה בלבול ומבוכה: ובבר חתרתי לייבב אול מה בתמר
ומוקימנא בגמ' בלפני יאוש וכו' • לא קאי אלעיל אלא הבוה לומר דיש עוד
בגמ' תוקמת' אחריתי דמוקי דברי ר"י דוקא לפני יאוש וכו' • דהיינו הא
דרב יוסף ולא מצאתי בזה שום קושית רוח: אך לא קנה אלא שהכלי חוזר
וכו' אין הכל מולים בזה לכתב הביר ז"ל סי' שנ"ג וז"ל והרמב"ם כ' אינו
קונה אלא לענינא ל"ל להחזיר גוף הגנבה אבל צריך לחזיר: וכ"כ הרמב"ן •
והר"י כתב אקנה לגמרי ואח"ל ליתן אפי' דמיו ואכי מתחברא ע"כי וכ' הרב
ז"ל בב"י ומ"ש והר"י כ' אקנה לגמרי ואח"ל ליתן אפי' דמי' • כן ראה בהגה
בעת הר"י מגו"ש בפ' הניזל בהרא על מסנת המכי' כליו וספריו ביל אחר
ע"כ: ואני בעני לא יכלתי למצא היאך מפירוש הר"י על המשנה נר"ש בעתו
בדעת הר"י • אחרי לא כ' אלא זה הלשון נשבע לוקח כמה נתן ויטול ויחזיר לו
כליו ולפני יאוש קא מיירי ע"כ • והא ולאי לכ"ע מהני לא מיירי אלא לפני
יאוש לוקח בשלא נתיאשו הבעלי' מחזי הלוקח אח הכלי בבטיל הדמי' אבל
לא אחיי' בעבור זה לכסתיאשו יחזיק בו בלא דמים כלל • אלא נאמר דאם
נתיאשו אינו אלוקח חייב להחזיר הכלי אבל לעולם דמים יחייב ליתן אבינם
אני דמיה הן לי יהי כדברי ז"ל איכתו' הר"ן ז"ל בתדיה על המשנה דבאיאוש
קנה לגמרי בלא נתינת דמים • מה ענין לזה עם דברי הרמב"ם יר"י ז"ל דאם
מחני לא מיירי אלא לוקח בגנב שאינו מפורס ובהך מלתא מכריח הרמב"ם
עם ר"י ז"ל דכסתיאש אינו מחלק אלא הפקר דמי' מפני מ"ה יוכי פליגי הוא
בגנב מפורס אלא הוכר במחני' ואח"כ אינו בדברי רש"י ז"ל בוה ג"ו איסבו'
כר"י ז"ל במה שחולק עם הרמב"ם ואולי דברי הרב הם כפי הגיר' המשובשת
שנדמנה לעור ז"ל: עוד הביא הרב ז"ל בשם הרשב"א ז"ל וז"ל הראב"ד כתב
דאע"ג דיאוש ושנוי רשות קני דמי' מיהא בעי לאהדורי מטום דבאסור אתי
ליה ליאוש כדי לא קני ואע"פ שכ' הרב שזה עקר עדין צריך לומר דיאוש
ושנוי רשות בכולא גמר' משמע דקני קנין הגוף דאי לא הא דאמר להו רב הוכ'
להני מברברי כי זבינתו אסי מתרמזי ליגזו אינהו כי היכי דליהוי יאוש בידא
דילהו ושנוי רשו' בידייהו • מאי אהנו דהא מ"מ הא אהא לא מקנו להו קנין
הגוף דהא אינו אלא כעין משכון לדמי' בפי לאהדורי ומכ"ע בעינן בין הראשון
לבם וכו' עכ"ל:

ואלא

ואלל קלורי זה קשה המחוך גולמי סכי הוא לכל יתום ופנוי רשות לאיתמר בגמ' הוא לקני קנין הגוף להיינו לגוף הדבר עצמו הוא קנוי אצלו ואינו צריך להחזירו לבעלי וגם הראב"ד ז"ל הכי קאמר כסברת הרמב"ם ז"ל • אלא שהוסיפו לאע"ג לגוף הדבר הוא נקנה אצלו • מ"מ צריך שיתן לבעליה דמי שווא ונפיל' דמיס זו אינה מפקעת קנין הגוף אצל זה • והשיג לאכת למייתי שהיא ברים ע' לולב הגזול • לא הביאותו מתי קאמר הרשבא ז"ל להא אינה אצל כמין מסכון לבדמי' בעי להלורי וכו' דמאן דכר שעיה דמסכון הכא ולבעל להלורי בדמי' להא לא שייך אצל בטלא לחיאם לאו צריך הלוקח להחזי' גוף הדבר לבעליו ובבעל יחזיר לו דמי מקצו מפני פקק השוק ובבא איכא למיס' להלוקח מחזיק בה כמין מסכון לקופטא דמלתא אינו אלו • ואף זה אינו אלא בשאינו מפורס • אבל הכא בהנסו אדמתי דמזבי אסא מי ימום ושנו רשות והלוקחים זוכים ומחזיקים בהא שהיא קנויה להם ואפי' יבואו הבעלים וירצו לסלקם בדמי לא בעי להלורי אבל אם הלוקחי הם תיובים דמי לבעליה ותעב"כ לכם מקרי ול"ע :

ט ויש לנו לברר אם בא הגנב וכו' מדברי רבינו נראה דאפילו כשאמר בפי' יהיה מתוסכן ביקר במאחי לא עשו בו תקנת השוק והוא חימה להא רב כהן לא קאמר אלא דילמא גלימא בהני זוזי קמאי יהיב ליה וכו' • זוזי בחדתי המוני הימנים וכו' • דמסתע דמסוס דאיכ' לפסוקי בהכי אותביה לרבינא אבל אי הוה אמר בסדיא שהוא ממכנו גסב דעל האמריהי' הדיעם רבינו' ובהדי כ' ה"ם ז"ל פ"ה דגנב' ודוק' בשלא פי' לומר לו הלוני ק' אחריס על מקן זה וכו' אבל אם פי' ואמר הלוני על ספר זה ק' • ולאי זו היא מסכון שעשו בו ת"ה זהות פשוט וכן מוכיח בגמ' ע"כ יש אינמקום לומר לדוק' בדלא פי' אלא הק' שעתה רוצ' לגזול' על הגנבה אלא הזכיר הראשוני' דאשת' ליכא למימר בזה ובדע בחובו • אבל אם הזכיר הראשונים אפי' אמר הלוני עול ק' ויה' ממושכן במאחי' יולם לרבינו אלא שקלים אלא על הראשונים ואמוני הדיעה על האחרונים • להא ולאי מחחלת לגוף ה' נראה לאין בזה אם הוא מבואר ומלבדי הטור ז"ל גר כלבדי ה"ה לקאמר שי"ל כמו שהאמינו על הראשוני' האמינו בתמשה האחרונים וכו' אלא אם אמרינן הכי והוא לא אמר כלום ומצאתי להרשבא ז"ל חשוב הבית' הרב סי' ע"ב מחודש כ"ז ז"ל על ראובן שמסכן כלי לשמעון בה' לימין וכשבא לפדותו טוען שמעון שהוא מעכבו בעל ה' לינרין אחרים שחייב לו מלד אחר ושמל לוי ואמ' שהכלי הוא שלו והוא הפקידו ביד ראובן ושמעון חיי' להחזירו לו בלא כלו' ושמעון מודה שהכלי של לוי ושביב הדיעם לוי וכו' יעל הדיכא לאב בכי הא לבבר הלוהו שמעון לינרין בלא מסכון חייב שמעון להחזי' לוי בלא כלו' ואע"ג לעשו חיים במסכנת בכל כה"ג ליכ' ה"ה כלאי בפ הגוזל ומאכיל בהני' דהלכה כרב בהלכ' ל' ור' לסבר ז"ל דאע"ג דכשמסכן כלי מסכנו בה' לינרין אחרוני' בלא הזכירו כלל מסראשונים מ"מ אמרי' לכיון לבבר הלו' לו פעם אחר בלא מסכון גם עתה על נאמנותו שלאחו ולא על המסכון ואין כאן ה"ה ולא חקשי לך כיון דהרשבא ז"ל כ' בשם י"א דגזלן לא עשו בו ת"ה כלמיתי הרב ז"ל סי' שנ' ומלא חלק עליהם ש"מ דמסכי' עמהם ע"כ מה לו לומר כאן לבבר כ"ג ליכ' ה"ה מטעמ' דרב כהן' בשו' לד אין בזה ה"ה דשולח יד בפקדון גזלן הוי' להא נמי מלא' היא חלק דרבא ז"ל לפסוק הדין מדיוק ב"ע • ואו דמסתבר מאי דכתבינן בשי' ל' מזה החלק • לאע"ג דשולח יד בפקדון מקרי גזלן היינו לענין חיובו אבל לא שייך לומר בו קבלת אין לה לגזלה לבלא יעשו בו ה"ה דולאי בגזלות כיולא בזה ליכא קבלאי ואי מעקר' הי' לוה במסכון על פקדון שבידו הי' בו דין חקנת השוק ומכאן סיוע לדברינו שם : ו' וכן אם לקח מגנב וכו' • בגמ' הוה אסיק אדעתי' דאתיי לומר לבעל הגנבה נוקן לאחרון מכח וזה האחרון נוטל מהלוקח ראשון ועשרי' מנשתכרי' ל' רבא השתא לוקח מגנב עשו בו ת"ה לוקח מלוקח מיבעי' יוכ' הרמב"ם ז"ל פ"ה דגנבה לאם גנב מפורס' הוא נוטל המאה ועשרי' מלהחגר שלקח מן הגנב והולך ה' חגר ומובע הגנב במאה של קרן וכו' • ופירושו שבעל הגנבה נוקן הק' כ' לוקח אחרון ונוטלם מהחגר הראשון והראב' חולק עליו ומובר לכיון להגנב הי' מפורס' בעל הגנב' נוטל כלו בלא נחי' למיס' והלוקח השני נוטל משנחזי מהחג' הראשון וכתב ה"ה אילי בזה הכר' ע"כ • ובעניותי ולא נתיאשו הבעלים ובא אחר ואבלו רצה מזה גובה רמ"ג ובי קאמר רב דחדין עם הראשון אחר יאוש ר' יוחנן לפני יאוש :

ט ויש לנו לבדר אם בא הגנב למלוה שלו והביא הכלי שגנב ואמר לו הלוני מאה עתה מכיסך וידיה ממושכן בידך במאחים עם המנה האחר שחייתי חייב לך כבר בזה ודאי לא עשו בו חקנת השוק אלא אומר לו שילך ויתבע הגנב ויחזיר החפץ לבעליו שכשם שהאמינו בראשונ' כך האמינו באחרונה וכרגרסינן אבימי הוה מסיק ד' זוזי בהוא גברא גנב גליס' ויהב ליה ואוזיף מיניה ד' זוזי אחריני ואפיקנא דרלבתא כרב בהן בר דלא דאמר חיישינן דילמא אזוזי קמאי מכרה ניהלי' וה"ל בהוא גנב ופר' בחובו דלא מחיי' בתראי אימוני היסני' דמעיקר' ושקיל לה בלא דמי' • וכן אם לקח מגנב שאינו מפורסם במאה ומכר לאחר במאה ועשרים והובר הגנב בעל הגניבה נותן לזה האחרון מאה ועשרים ונוטל גנבתו וחוזר ונוטל עשרים שלשבר מן המובר ונוטל המאה מן הגנב וכל הדברים האלו לפני יאוש ובדגרס נן נרשא גנב ספרא זבנה לפפוניאה בתמנין אזל פפוניאה וזבניה במאה ועשרים לסוף הובר הגנב ואסיקנא דדינ' הכי בדבתיבא :

חלק יד א והיבא

שמשכן בלי מחברו שעושי' בו אוכל נפש • וזה טוען כך וכך יש לי עליו והלה אומר לא הלויתני בלום ולא נאבד המשכון ממני מאי מי אמרינן כיון שהוא מדבר ם שששין בהן אוכל נפש שחייב להחזירן ללוה אזל ליה דין מגו ואין נאמן עליהם אפי' בדרי דמיהן שאין דינן בשאר משכון הואיל ואינו יכול להחזיק בו ולתפסו או דילמא הואיל ובתורת משכון בא ליה בלא עדי' נאמן בשבועתו עד כדי דמיהן והא מילתא לפינן לה ממאי דגרסינן פרק המקבל התם גברא דחבל שכינא דאשכבתא מחבריה אתא לקמיה דאבי' א"ל ז' אהדריה דהוה ליה דבר שעושין בו אוכל נפש והא קים עלה ברינא בדין מלוה ע"פ אם יורה ישלם אם יבפור ישבע • רבא אמר יכול לטעון עד כדי דמיהן וקי"ל כרבא • ואע"ג דרבא לא פליג עלי' דאבי' בהזר' דוראי כולהו טורו דאיתנהו בחזרה מיהו פליג עליה דס"ל דלא גרע משאר משכון שנאמן עליו עד כדי דמיו ודוקא שכינא דאשכבתא דאיתיה מדבריה שאין עשויין להשאיל ולהשכיר דאיירי דמפגמא קפדי אינשי ולא מושלי אכל בדברי' העשויין להשאיל ולהשכיר בהא לא פליג רבא דהא ליכא מגו :

ב ועתה יש לנו לעיין אחר שפסקנו כרבא דלא איבפת ליה בחזקה שא"פ"ב היה נאמן בו עד כדי דמיו בשאר משכון אם משכון אלמנה שהיא בחזרה מה דינה כי לדעת רבא משמע שהמלוה ישבע עד כדי דמיו כמו שהוא דן כעסקי אוכל נפש שאף על פי שהן בחזרה ישבע התם ויטול • אך הרב ז"ל פסק באלמנה שאחר שהוא בחזרה אם רגודה

תשלם

ירלה המדברי רבא ים מקום לחכרי' כסבר הראב"ד ז"ל דהא רבא לא קאמ' דבעל הגנבה יהיב לאחרון מאה ועשרים אלא מפוס ליליקלוקח מלוק' מק"ו דלוקח מגנב יותר ס"כ ים למו לום ליו לבא מקהלין לחיות כבדון מה לוקח לא עשו בו ת"ה אלא כשהגנב אינו מפורס' אלא לוקח מקהגנב לא עשו בו ת"ה אלא כשהגנב לא היה מפורס' ואולי מפני זה סתם הטור ז"ל דבי' שי' כהראב"ד ז"ל: ולענין מתנה אי עשו בה ת"ה או לא • הטור ז"ל כי' ס' הביא תשובת אביו הרא"ש ז"ל דמי שעשה' מטלטלי לגב מקרקעי אמת' ע"ז שכ"א אילך אם לבד מכרם ורליתי לבטלו ואמרו אע"פ שכותבין כן בשטרות לבר נהגו בכל הארץ הזה שאין מגבין לב"ח ממטלטלי שמכר או נתן חלוה מפני ה"ה וכו' • ובתב ע"ז הרב ז"ל בב"י משמע לס"ל דבמתנ' אי איכא ת"ה ואיכן דעת הרשבא כמ"ש בסי' שנ"ו מ"ס סוגיין בעלמ' בהא בהרא"ש ז"ל ע"פ שאפ' שטעמם מפני שלא רצו חולק עליו מ"מ כלאי הוא הרא"ש לסמוך עליו ועוד למשמע לחכמי דורו הכי ס"ל ועוד לשרא"ש מוקמינן ממונא בדוכתיה עכ"ל : ודברי הרשב"א לסימנס"ו הם לענין לוקח מן הגזלן לבתלומין בהגזל' אמרס • ואלמלא שמורא"ה פל מלכות גלות הרב ז"ל מוטלת עליהם הייתי מלדל לומ' לא פליגי הרא"ש והרשב"א ז"ל לענין שבוד יולה גם הרשב"א ים מקום לת"ה מסו' לסוף סוף הכי מטלטלי לא הוו מעקר' של המלוה ממש אלא היו של לוה ומשעבדי לאלו לפרעון חובו בלבד • ואף שעבוד זה אינו ממילא מדין הגמ' אלא מלד תנאם • אלכך אהניא ת"ה כל דהוה אע"ג לחלוים לשל' יטרוף המלו המטלטלי שנתנו בעליהן לאחרי' ואשביקנהו כמכיר' אבל בני גזלן נגנב לחכל הי' בתנאה של בעל הבי' ומן הלוקחים לו ליטלה מיד הלוקח בלא דמים כלל • יולה הרא"ש ז"ל לכי אהניא ת"ה היינו לוקח בלוקח שנוקן מעותיו לאל"ה בטלא מקח וממכר במטלטלין שלא נמלא מי שירלה לקנותו אבל במתנה יטול בעל הגנבה החפץ שלו בלא נתינת דמיו כיון שהמקבל לא הפסיד כלום • ולא שייכא ת"ה להפסיד בעל הגנבה :

חלק יד א והיבא שמשכן אלי שעושין לאוכל נפש כו' מחלקת אביי ורבא בסכינא דאשכבתא הוא בסוף המקבל ואמרי' עלה בגמ' ואביי לית ליה ההוא בבריא מ"ם מהנהו עיזי לאכלי מושלא וכו' אמר לאו מלא' דעביד' לאוטולי ולאיגורי הוא הכא מידי דעביד לאיטולי ולאוגורי ולפ"ז תמיהא לי טובא במאי לכתב רבינו ז"ל וקי"ל כרבא דמשמע לפי הוה אמרי' דהלכ' כאביי לא היה נאמן בכל כלי אוכל ונפש והא מן הגמ' נר' בהליא דאביי נמי אית ליה ההיא סברא דרבא דאף על גב דסכינא הוי כלי של אוכל נפש היה נאמן על כלי דמיו אי לאו משום דהוה כלי העשוי להשאיל ולהשכיר • ומאי טעמא הוא דלא הימניה יותם כדברי רבינו מאי קשיא לאביי מהנהו עיזי הא אינו לא קאמר אלא בכלי שעושים בו אוכל נפש : והתימא דרבינו ז"ל כתב על רבא דדוקא בסכינא דאשכבתא משום דמיפגמא קפדי אינשי ולא מושלי אבל בדברי העשויין להשאיל לא פליג רבא דהא ליכא מגו • והא ודאי דהכי א"ל למימ' לאביי דדוקא בסכינ' דאשכבתא משום דהוי כלי העשוי להשאיל ולהשכיר אבל בשאר כלי אוכל נפש שאינם עשויין להשאיל לא פליג אביי דאיכא מגו :

ב ועתה יש לנו לעיין וכו' • לשון הרמב"ם ז"ל במשכון דאלמנה פ"ג דמלוה כך הוא ואם חבל מחזירין ממנו בעל כרחו ואם חולה לו חשלם ואם חכפור תשבע אבד המשכון או נשרף קולם שיחזור לוקח ע"כ • ומה שתמה רבינו מאחיר' כלים של אוכל נפש והניחה בל"פ • הרב בל"מ הביא דברי הריב"ש ז"ל בהם ונחייב הענין אלא שהעתיק בקצור ולאיחים במקומן סי' חפ"ח וז"ל לא בא לומר שלא יוכל לטעון על המשכון עד כדי דמיו במגן ללקוח הוא בידי אם משכון אחו שלא בעלים שהרי בלים זומיא דאלמנה להיינו בתבל כלים שעושין לאוכל נפש יכול לטעון על כלי דמיהן אי ליכא עדים על החבלה להכי אמרי' בגמ' בהוא גברא וכו' עד ואפי' אביי לא פליג עליה אלא משום דס"ל דסכינא דאשכבתא הוא מדברים העשויין להשאיל ולהשכיר אבל הרמב"ם לעתו בזה לומר אעפ"י שאין מעשבין אותה אם היא מוכ' שחייב' תשלם כלומ' ב"ל כופין אותה לפרוע ומעבין מלו מוכנה שלא אמרם תורה אלא שלא למשכן בחורת משכון • אבל להגבות חובו מעבין

Digitized by Google

וכן אם תכפור חייבים היא ליתן תעפ"י שהיא אלמנה כדרך שאר האנשים
ע"כ • הגדולות לכתב בהגיה לתבי מולה לרב דברים שאין עשויין להשאיל
באשר כתבנו למעלה: ומה שרגש ז"ל לייסד דברי הרמב"ם ז"ל לשמועינן
לאלמנה כופין אותה לפרוע וכו' הוא לחוק עד מאד לאם כן הוא ענין בפני
עצמו ולא מיירי כלל להיכא דמשכן
מת האלמנה • ואיך הכניסו הרמב"ם
ז"ל בזקני דינים סמוכים המדברי'
בשחבל לכת' ואתחבל מחזירי בע"כ
ואם חולה לו חבל ואם חכפו' תפב'
אבל המשכון קולם איתיר לוקח •
הרי דלין אם חולה ותכפור שבא
באמצע קדם לו ליקחם חבל מחזירי'
בע"כ: ובא אחריו אבל המשכון וכו'
לאיירי פמי שחבל ואיתיכם בנסים
אם חולה חבלם להיינו בעלמ' בלא
סוס חבלה ולא שייך כלל באלו הייני'
אלא ולאי גרא' לבעניין לחבל עצמו
מיירי • ובענייתי סיפא דמלתא
דהרמב"ם ז"ל גלה על דעתו דקאמ'
אבל המשכון או נשרף קולם איתיר
לוקח • ומלשחט ולא הזכיר מליאות
חדש • משמע דעל המליאות הקולם
ממש קאי • וכיון דקאמר דבשאבל זה
המשכון לוקח • הא לא אפשר אלא
כשמשכנו בעדים דבלא עדים ליכא
מלקות • א"כ על השאת' מי בעדים
מיירי דהשת' ליכ' מגו דלקו' ולפיכך
אין זה נאמן על החוב כשתכפו' אלא
היא חשבא ותפסר:

ירושלמי בשבועו' דשיליקחל בר נש
וכו' • כלן חייב הר"ר נתן ז"ל סבר'
דבינו במלתא דלאיי שכתב ולפיכך
דן שמואל דלהדריה ואח"כ דון עמו
כאיי וכו' • דאלמנה טענת דאביי
הוא כיון דאיתיה בחזרה בע"כ ליכ'
מגו • והוא הימא מתיובתא דעיני
כדלעיל:

חלק טו א והיכא דתפיס
בכלי של חברו

וכו' ג' סברות נזכרו כאן בענין זה
הא' דלוקח במלוה הבא לפרע מן
הלו' יכול לומר לו לדידי שוה לי ככל
המו' ואתן בו עד שתפרעני כל
ממוני וזה מטו' דלוה מולה בהלואתו
אבל כשלוה כופר וזה שוטן יותר
מדמי שוויו לאו כל המיגי' ופרע ליה
כמה דשוי הכלי ושקיל • הב' דאפילו
כשהלו' מודה בחביעת המלוה מדי
לסלוקי בדמי שוויו וכ"ש כשכופר •
והג' דבין בזה מדי למחזוקי
בכל דמיס שטוען עליו: ורמינו
דרבינו כתב דעתו דאשטוה וקאמר
ולאי מסתברא דאתעפ"י דאשאר לוה
אינו יכול • דגראה בהגיה שהוא
סובר בפשיטו' ובולאי דבלו' דעלמ'
לא מדי לסלוקי למלוה בשוויה ונקטה
דבשער ג' מ"ו סי' י"א כתב להלך
ומסתבר דלא מדי לעלויי להו בדמי
יתירי אלא בדמי ההסות ארע' דשוו
לכ"ע בעדר' דאמו ליה ב"ד כדאית'
בירושלמי וכו' • אם לא סלקתוק דמה
שכתב כאן מסתברא דאתעפ"י דאשאר
לוה אינו יכול וכו' כונתו לומ' אע"פ שהיינו כיס בשאר לוה שאינו יכול לסלק
וכו' • מכל מקום הא לא דמי לאשאר לוה וכו' • ואין זה בהשמטות הלשון •
עוד ראיתי שהגיה אחרת בירושלמי דמייתי הכא ואתם • ואינו מדוי אלא
לראותו במקומו אבל חזינן דהכא קאמ' דלעובדא דהגיה אותה אתם לאתי
עובדא קומי ר' חגינא אמר ייצולה ביתא לו ייבון לה עשרין דינרין דאמר רב
מונא מכין דלית ביתא טב וכו' • הרי שהיה שם מחלקת רבי חגינא ורבי מונא
ואילו אתם בשער ג' לא הביא דברי ר' חגינא וכתב ובאמת הלכה כר' מונא
ברוב הדברי בירושלמי ועוד דהכא ליכא פלוגתא עליה ובהכי אסתלק עובדא
בלפסיק איתא וכו' ואולי מה שאמר דליכא פלוגתא עליה פירשו באמרו ובהכי
אסתלק עובדא והכונה דאע"ג דמעקרא הוה סבר ר' חגינא בהפך מכל מקום
בחר דשמעיה לר' מונא לא נסלק עוד עליו ונגמר המעשה כפסקו וסברתו

תשלם ואם תכפור תשבע חיסה והיא נפטרת • ובענין דברים שעושין בהן
אוכל נפש פסק כרבא ומילתא צ"ע • ירושלמי בשבועת הדיינין חד בר נש
קם עם חבריה בשוקא ואריס סכינתיה פירוש ארים סכינו מידו בלא עדים
א"ל לית הדין סכינתא נפיק מן ידי עד דתתיהב לי מאי דאית לי בידך אתא
לקמיה דשמואל א"ל הב ליה סכינתיה וזיל דון עמיה מה שמואל בדייני
דנהרדע' פי' כי שמואל נוטה הוא לסברת דייני דנהרדע' דפליגי עליה דרבי
יוחנן בירושלמי דלעי' מהאי שהיה דן שנאמן עד בדי משכונו ומשני התם
הוחזק המשכון בידו ולאן לא הוחזק המשכון בידו ופי' ה"ר נתן בר מאיר ז"ל
בלומר הוחזק המשכון שהוא משכון שישאר בידו ולפיכך נאמן עד בדי משכונו
ולא יוציאנו מרשותו וכאן לא הוחזק מפני שהוא מדברים שעושין בהן אוכל
נפש ולפיכך דן שמואל דלהדריה ואח"כ דון עמו כאביי דפרק המקבל א"נ
הוא היא וכרב' אזלא וה"ק וזיל דון עמיה ויתן לדברי דמיו:

חלק טו א והיכא

דתפיש בכלי של חברו בלא עדים
ואין שבחובו תופס שהמוחזק נשבע

עליו בבדי דמיו ונוטל אם הדבר מוחזק בו אינו שוה אלא פלג ממה שהוא
תובע מו לשומת בקיאין והוא אומ' אחזיק בו ואטלנו במטוני דלדידי שוה מה
שאני תובע עליו בהא ודאי מסתברא דאעפ"י דשאר לוה אינו יכול לומר
למלוה אטלק אותך מעל קרקע זה בשוויו ויכול לומר לו המלוה או תפרע לי
כל ממוני או אחזיק בקרקע זה שלך עד שתפרענו הא לא דמי לשאר לוה
דהבא לוה לא קא מודה ליה מידי דאיקו מהימן עליוה בבדי מאי דתפי'
חלכך מסתי' דמהמנינן ליה בשוויו מטפי משוויו לא מהימנינן ליה הלכך
פרע ליה כמה דשוי לכ"ע ושקיל דיליה ויש חולקין דאפי' מלוה לא מצי
לעלויי בדמי יתירי • וראיתינו ההיא דגרסינן בירושל' פרק אלו נערות
דהיא איתת' דהות פורנא עשרין דינרין והות תמן חד ביתא דהוה טב עשרה
דינרין אתא עובד' קומי ר' חנינ' אמר ייבוליה ביתא או ייבוליה עשרין דינרי'
אמר רב מונא מכיון דלית ביתא טב אלא עשרה דינרין כמאן דלית ליה פורנ'
אלא עשרה דינרין הוא מכאן ואילך היא אומר' קרקע והן אומרי' מעות הדין
עם היתומי' והלכה כר' מונא דבהכי אסתלק עובדא ולריכא למימר הבא
דאמרינן התם בפרק מי שהיה נשוי נכי לוה דמעלה לב"ח ואמר אי שויא
לך אלפא לחיי ואי לא שקיל אלפא ואפתלק ופסקו דהדין עם הלוקח דשאני
חתם דאית ליה פסידא לב"ח בעלויי דלוה דאלפא יהב ואלפא שקיל אבל
כל היכא דאיכא פסידא להאי כגון דקא מודה ליה מידי לעלויי לא מצי •
ובראמרינן בפרק מי שהיה נשוי אי אמרו יתומים הרי אנו מעלים על נכסי
אבינו יתר דינר אין שומעין להן ומפרש טעמ' בגמרא משום דקא מפסדי
לאחריני אלמא כל היכא דא כא פסידא להאי לא מצי אידך לעלויי אבל
הרמב"ם תפס עליו וזה אשר כתב אית למלו' לדידי שוה לי והירושלמי
שהביאו לראיה דרך אחרת יש לו ועל דשבירות מדור אלמנה נאמר שבך
הוא בגמרא שלו דבי אלעאי ורבי זעירא שאל לרב נחמן לא היה שם בית
א"ל היורשין שוכרין לה בית מבאן ואילך היא אומרת קרקע ובו' והבא
פרשנוהו בארוכה על דעת ראשונים ועל דעתנו שיש לנו מחלקת בשבר
מדור של אלמנה משם אינו ענין לדין זה ותמה על עצמך הא דת חובה של
אשה זו בל"ב הא דמיו של בית זה בלבד אלא על השבירות נאמר • ומן
כתב הגביר ז"ל במדור אלמנה לענין הדין ארעא לליה משתעבדא וכי אית
להו זוזי ללוקח או ליורש לסלקי בפרעון בל חובו מסתלק ואי לא יכול לומ'
לדידי שוה לי והראיה שהביאו אם אפרו יתומים הרי אנו מעלין וכו' אדרבא
מינה סבירא הגיה סברא דהתם קאמרי דלא מצי לוקח לסלוקי לבעל חוב
בזוזי אלא משום דלית ליה לבעל חוב פסידא ולטענה דאי שויא לך אלפא
לחיי ואי לא שקיל חובך ואיסתלק דמיה אך שמעתא היא דקי"ל דמצי לוקח
לסלוקי לבעל חוב בזוזי ומינה אלו אמר בעל חוב שויא לי ולוקח לא בעי
למפרע כל חובו הדין עם הב"ח ע"כ • אבל מצאתי בתשובת הראב"ד ז"ל
שאינו הולך על הדרך הראשון וזה טופסה ראובן ח יב לשמעון מנה בשטר
ומת ראובן והניח קרקע שוה ג' דינרים וכן שוה לכל אדם ולא יותר ורוצה
שמעון לטרפו בחובו ובני ראובן אומרי' אנו ניתן לך ממטונינו שלא ירשנו
מאבינו ג' דינרים דמי הקרקע כמו דמי קטנא שלא יוכל לטרפה פעם שני'
וכראית' בכתובות ושמעון טוען לדידי שוה לי מאה או תנו לי מאה או אקח
קרק' והשי' שהדין עם שמעון וכונתי בעיזי דאבלי חושלא בנהרדעא דאמרי'
יבו לטעונעד בדי דמיהן אם בא לומר אני אקח העזים במאה לא מפיק
מינה בחמשין דמי העזים ע"כ • ולא ידעתי לפיק דעתו:

חלק יו א והיכא

דתפס שותף בדבר המשותף ומיצד בגון
שטוען

בתמזי' דמי העזי' וכו' • אף על גב דהתם הוה טעין מארי' דחוסל' סובא
ואבוה דשמואל קאמר נאמן על כדי דמיו דמשמע ותו לא היינו לומר
לכשזה חובא למריה דעזיו ממלבל העזים יתן לו עוד מה שבזיקו יותר
משווי' כי הוא אינו מתרלה בעזי' לפרעון כל הזק • אז אמריק
לאין זה נאמן להוציא ממנו שוה יותר ממה שהם שוים • אבל להמזיק
בעזים אם ירלה בעבור כל הנזק אלא להוציאם מידו עד שיתן לו כל מה
שטוען הרשות בידו:

חלק יו א והיכא

דתפס שותף וכו' מדברי ה"ה ז"ל פ"ב דהלכות
סכנים נראה דיש חולקים על סברת הריטב"ם ז"ל
דמייתי מאי דאמרינן בגמרא בריש השותפין לא לריכא דנפל ברשותא לחד
מנייהו א"כ לפנינו מל לרשותי' מהו דתימא דהוי המעשה ה"ק מ"ל •
וכתב

של רב מונא: ומוצא אני עוד סברא רביעית שהא ממש הפרסראשונה לבנה
הטור סימן ע"ב והיכא שמוחזק במשכון אלא בעלי שאמרנו שיוכל לטעון
כלי דמיו ואם אינו שוה לשומת הבקיאים החלי פחות טוען עליו ומומר
אמלנו בחוכי לפי שהוא שוה בעיני כלי חוכי ואמר כופר ומומר אע"פ שאי
חייב לו אני רולה לסלקו בדמי שהוא
שוה כתב בעל התרומות שהדין עם
המחזיק והכי מסתברא כיון שאינם
עליה ואלו היה אומ' לקוח הוא בילי
היה נוטלו בע"כ אל אני • גם עתה
שטוען עליו יותר מכדי דמיו אלא
שאמ' שרוצ' ליטלו בחוכו נוטלו בע"כ
ע"כ • וכיון' בזה הביא
המרדכי' ז"ל בהמקבל בשם
כמה רבוותא ז"ל • וכתב
הרב ז"ל בב"י ז"ל ומה שהבדי'
רבינו שהדין עם המחזיק מטום מגו
אינו נראה לי ודברים תמוהים הם
שאין זה דרך מגו לכי אמרינן
מגו הייבו לומר דלאמרי'
בהאי טעמ' מגו דאי הוה טעין טעמא
אחריתי והוה מסתמקינא אמי נאמן
והכא הא מהמני ליה ליטול מה
שטוטן כדי דמי המפ' עלמו שיאך
אם שנאמ' שיטול התפן עלמו במגו
דאי בעי אמר לקוח הוא בידי וכו'
ולע"ד אין כאן שום המיקה ודברי
הטו' ז"ל הם מבואר' ונכוני' בטעמ'
דאי ככל מגו דעלמא חוא • דמה
שהלוה אינו רולה שהמלו' יחזיק בכלי
ביותר משוויו הייבו מטום דהוא כופר
עקר ההלואה ואומר שלא לוה כלום
ורולה לתת לו דמי שוויו בלבד והשת'
שחובע יפסיד המלוה לחלוטין ולא
יכי' נאמן עול עליו כלל יותר' אומ'
המלוה כיון שם כלי זה בידי לא
אחזירנו לך עד שתתן לי כל דמי
חביעתי ואין כונתו להחזיק בכלי
עלמו ע"כ שלו לוה • אלא דעתו שלא
להפסיד הסאר שכופר בו הלוה •
והשתא קאמר שפיר הטור ז"ל דכיון
דאין הלוה מסרב מלתא כל דמי
החביעה של המלו' אלא מפני שכופ'
בו שאלו היה חייב כל דמי חביעה
היה נותנם לו • מ"ה פסקי' דנאמן
המלו' בטענתו במגו לקוח היא ל
ואם היה טוען לקוח היה הכלי שלו
בהחלט ע"כ שלו זה השתא דמי שהוא
מחזי' בו לבטמון טעמ' שלו כל הלואה
מהימנינן ליה ותוטלו בע"כ על כל
הסך החובע ולא יפסיד כלום ונמצ'
שהמגו מועיל לו להאמ' טענתו ולא
לסיטול התפן עלמו • ולפי זה בשאר
לוה בעלמא שהוה כל דמי ההלוה'
והמלו' אינו רולה להחזיר מה שבידו
עד שיפרעו לו כל חובו אלא שייך
בזה מגו • בהא יסבור הטור והכי
דברבי ז"ל אלא כל כמיניה לומר
לדידי שוה לי ככל קובי והלוה יכול
לסלקו בדמי שוויו והשאר ישא' הלוה
מלוה: אבל מלאתי תשובת הראבל
ז"ל וכו' • מ"ש בהאסו עיזי לאם בא
לומר מקום דמיה לא מפיק מיניה

וכו' • מכל מקום הא לא דמי לשאר לוה וכו' • ואין זה בהשמטות הלשון •
עוד ראיתי שהגיה אחרת בירושלמי דמייתי הכא ואתם • ואינו מדוי אלא
לראותו במקומו אבל חזינן דהכא קאמ' דלעובדא דהגיה אותה אתם לאתי
עובדא קומי ר' חגינא אמר ייצולה ביתא לו ייבון לה עשרין דינרין דאמר רב
מונא מכין דלית ביתא טב וכו' • הרי שהיה שם מחלקת רבי חגינא ורבי מונא
ואילו אתם בשער ג' לא הביא דברי ר' חגינא וכתב ובאמת הלכה כר' מונא
ברוב הדברי בירושלמי ועוד דהכא ליכא פלוגתא עליה ובהכי אסתלק עובדא
בלפסיק איתא וכו' ואולי מה שאמר דליכא פלוגתא עליה פירשו באמרו ובהכי
אסתלק עובדא והכונה דאע"ג דמעקרא הוה סבר ר' חגינא בהפך מכל מקום
בחר דשמעיה לר' מונא לא נסלק עוד עליו ונגמר המעשה כפסקו וסברתו

Digitized by Google

וכתב ע"ז ופי' אפילו אין האבנים יוצאות מתחת ידי זה ואין אנו רואין אותו ברשותו ותברו תובעו במחלוקת האבנים והלה טוען לא כי הכותל היה שלי כלה אינו נאמן • ומעתה שהיה יכול להכחיש ולומר אינן בידי וכעכון שיש זמן רב מן הנפילה שאפי' שותפין מקפידין זה על זה בזמן מרובה ס"ז מגו במקו' עדי' לאמן שהלי לבתל' הכותל שלו שניהם וכן בבקעה כשעשו שניהם חזית ומגו במקום עליה לא מתרינן ושטף מחרפים להלכו כתב המחב' בשמו"ע"כ והשטה שהביא המחב' ז"ל הוא שכתב בשו"ת הרי"ף ואפי' נעל לרשות מ' מהם או שמנה אח' מהם אח כל האבני' לרשותו ושטען שמכר לו חברו שלא נתנו לו כמתנה אינו נאמן אלא הרי הן ברשות שלו שניהם עד שיביא ראיה ע"כ :

וגם כאן כתב ה"ה ז"ל וכתב כתבתי שטה אחרת למעלה וראה שלעת ההלכות כשאנו רואים האבני' תחת ידו עליהם שמכירים אותן וכו' : ותימא לי אם לדברי הרמב"ם בשעת הריב"ז ז"ל ושניהם אמרו לבר מ' הי' כן אלא ה"ה שהם חולקים הם הלעיל ושאמרים אותה שטה לא יסכימו עם הריב"ף הרמב"ם ז"ל כי לע"ד הא והא אינה וכל דין מסיהם אמתי ונכון בטעמו • הרמב"ם ז"ל כתב הלא שטעו זה שהאבנים ברשותו שעכר לו חברו חלקו אם נתנו לו במתנה וכו' • כי הוא מודה שהכותל של שניהם היה ושניהם בלאותו אלא שטען שהוא עתה שלו במכר לו במתנה • ע"ז אמר שמה שהוא מוחזק באבנים והם ברשותו : אינה הוכחה על אמתת טענתו שהאמר מכרם לו נתנם לו כי השותפי' אינן מקפידין כדיבר טעמת הרי"ף ז"ל וממילא

היינו דוקא ברשה ז"ל אינו מגו אבל כל לאיכא מגו ולאי לאמן בטענת לקוחים לו נתונים שהא לא הוי מגו במקום עדי' כיון שאינו כופר שניהם בנאותו ולקחו לאיכא מאן לאיפלוג עליה ויסכימו בזה גם המפרשי' לעיל אבל הם אמרו עוד עכין אחר לאין להאמינו בטענה אחרת דהיינו הכחשת השותפו' בכותל מעקרו לומר שמתחלה היה הכותל כלו שלו שהוא לבדו בנאו לבהא אמן שהלי המבקר' המתמת כותל החצר של שניהם הוא ואיהא לבדו בונה אותו ולאיכך אפי' יהיה לו איזה מגו שיהיה לא נאמינהו דהוי מגו במקום עדים • שהרי הוא כאלו אנו עדי רואים ערמינו שהיה בונים את הכותל • ופשיטא שגם הרי"ף והרמב"ם ז"ל יסכימו כן ואין כאן שום מחלוקת • ואה"כ דבטענת לקיחה אם שהו זמן הרבה ברשות הא הוא נאמן דהא ליכא טענת לאין מקפידין להמעיין בדברי התוס' בפירוש המשנה

עלמה ימלא סמוכות לדברינו אלה וכן בהרשב"ז ז"ל ובהגהה שלו :

ויתישב לך בזה מה שהביא הר' בב"י בע"ש מה שכתבו לדברי הרשב"ז ז"ל בשו"ת' אם עלמן במ"ש קמ"ל כיון דמסחמ' מחזקינן ליה לתרוויהו הוי אע"ג דאיכא הנחת ברשותא דחד מיניהו לא נפקא מחזקה לאיכא לאיך דשותפין לא קפדי אהדדי ואפי' אם בשעת ברשותו וכו' הבי' הרב בסימן קנ"ז שהו הסטות שמביא ה"ה ז"ל כלעיל וכתב על הרשב"ז ז"ל דמנ"ם ואפילו נשתהו ברשותו להיינו יותר מכלי רגילות שאין השותפין מקפידים • ונראה שסובר כשטה ראשונה דאלו לשטה שניה לא הוי בחזקה שניהם אלא דוקא בתוך זמן שאין השותפין מקפידים אבל לאחר שעבר זמן זה הוי לאיכא דמע"ה וכו' ומסוף לדבריו שכתב שותפין לא קפדי אהדדי משמע לכ"ל כשטה שניה דאלו לשטה ראשונה אפי' שהם יותר מכדי שהשותפין מקפידי' עליה' חולקים ונ"ע ע"כ ולד' הדברים מבוארים • ואי לקאמר הרמ"ם ואפי' נשתהם ברשותו וכו' הלי ואפי' לא קאי אמאי לקאמ' השותפין לא קפדי לומר לאפילו נשתהו זמן הרבה לא קפדי : אלא קאי אמאי לקאמר הרמ"ם לא נפקא מחזקה לאיכא דהכונ' דמ"מ אין לנו להוציאו מחזקה לתרוויהו ולומר זה בנאו ונוטל הוא ברשותו • אלא דהיינו ברשותו אינה חוכחה מהו' דשותפין לא קפדי • ואו לאפי' נשתהו ברשותו דולאי לאיכא קפידא ומ"מ לא נפק' מחזקה לאיכא משום למסתמא ולאי שניה בנאותו כדכתב מעקר' : אך נתקשה לי לשון הטור ז"ל שכתב שם וז"ל הקשל שניהם אפילו נפל כלו לרשות מ' מהם או שפנם והכניס לרשותו אפי' אלא בעלים ושהו ברשותו זמן רב ואפי' שאין בו ליתלוקה אינו

שטוען ראובן לשמעון שתוף היה ביני ובינך מעסקי ממון או משא חוב והכל הוא בידך והלה טוען אמת שעסקי שתופך בידי אבל אתה חייב לי בנגדו מנה : בזה ודאי אי ידיעא בסהדי דהוא מדעם דאיתיה בשתוף לתרוייהו ואיבא ראיה לא נפיק מחזקתיה דאידך אלא נשבע האחר היסת שאין לו בידו כלום ומציא חלקו מיד המחזי' בשתופו וזה כמו שכתב הריף ז"ל בפרק השותפין על משנת אם נפל חבותל המקו' והאבני' של שניהם מיהא שמעי' דכל מילתא דידיעא היא לחרי שותפי אע"ג דאיתיה השתא ברשותא דחד מינייהו לא נפקא מחזק' דאידך מאי טעמא שותפין' האי גוונא לא קפדי אהדדי הילכך לית לחו חזקה במטלטלין אלא בראיה ברורה אי נמי לאחר חלוקה ע"כ אבל אי ליכא סהדי דהוא מדעם ידיעא בשתוף מגו דאי בעי אמר לא הוי דברים מעולם אי נמי אחדרתיהו נמלי' כי אמ' אין דידיה הוי ואתה חייב לי בנגדו מהימן • ואע"ג דגרסינן בחזקת הבתים אחר מן האחין שהיו אונות ושטרות יוצאין על שמו דקי"ל כדב דעלו להביא ראיה ה"ק אונות ושטרות דוקא שאין תפיסתן מחוורת בנגד המפין אבל אם יש מטלטלין בידם וטוענן שלי הם שנתנו לי אי נתנם לי נאמן כיון דל כא סהדי דהוא מדעם הוא בשותפי' וכזה אנו עתידין להאריך ולפרש בשער אח' וכו' :

ב גם הראב"ד ז"ל הוסיף לדקדק וכך כתב לא שבא מילתא דידיעא בסהדי לתרוייהו שוה בשוה ואמר חד כולה דילי הוא דזכינת' מיני' דלא מהימן דהא עקר להחת תייהו כוליה אלא אפ' מלתא דלא ידיעא לתרוייהו שוה בשוה אלא דחזו סהדי דהאי אייתי זוזי והאי אייתי זוזי וזביני תרוייהו להד מדעם בידהדי ולבתה יומיינפק ההוא עסקא מידא דחד ואמר דידי תלתי דידי אע"ג דהנהו סהדי לא ידעי כמה זוזי לחד אפ' הכי לא מהימן ונחזיק השתוף לאמצע ודייק' לה מהתיא דהבית והעליה שנפלו דשותפתא אינה הוא בשעת נפילה דעד השת' כל חד וחד באפי נפשיה קאי ובשע' נפילה הא לא ידע' כמה שבורו' להאי וכמה שלימו' להאי וכי אמ' ר רוא דשלימו' דידי נינהו לא מהימן ואע"ג דפנינהו לרשותיה וקימי תותי ידיה לא מהימן ופלגי להו בשוה והא נמי דבותא היא והו' דלא מצי טעין להד"ם ולא טענת דחזרתי לך עד באן כתב בפירושיו פרק הבית. והעליה • הילכך אם בא לתפוס מחצי' השתוף כחוב שטוען על שותפו ביון שיש לאחר עדים באותו ענין אעפ"י שאין לו עדים כמה היה חלקו מסתמא המחצה שלו ואין תפיסתו מועלת למחצה כנגד אותו מחצה והוא דאיכא

עדים דהנו שותפי כההו' מדעם וראה ובדלעיל :

גרסינן

יכול לומר לא נתרלה לחלוק עמו אלא על דעת שאבאו הכל מאלי וכמ' ה"ר יונה וקא שהאבנים נכרים שהם מזה הכותל אבל אם אינם נכרים לא מיבעיא אם טען לקחתי ממך חלקך שהוא נאמן אמר אפי' אם טוען אני בעיתיו מאלי נאמן במגו ע"כ • ומלקמ' וכתב הר' יונה ולא חלק עליו נראה שאינה פוחר למה שאמר הוא קול' ומשמע שהוא מסכים עמו • ויש להתבונן דכיון דהטור כתב לאפי' שלא בעלים אינו יכול לומר לא נתרלה לחלוק עד שאבאני מאלי וכו' נראה בהדי' לאינו נאמן אפי' במגו ע"כ • ומדקאמר

שער נ חלק א

א גרסינן בגיטין פרק הזורק היתה עומדת ברשות הרבים וזרקו לה קרוב לה מגורשת מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת ואמרינן בגמרא היכי דמי קרוב לה א"ל שמואל לרב יהודה כדי שתשוח ותטלנו וא"ה את לא תעביד עובדא להתירה להנשא עד שתגיע גט לידה פי' משום ג' שבאי אמרו עליו זוק שהוא קרוב ועל קרוב שהוא רחוק: א"ל רב ברדכי לרב אשי הוה שבדא שזרקו לה ברשות הרבים והיה קרוב לה ובה ואצרכוה רבנן חיצה:

ב ואמרינן עלה אמר ר' יוחנן לגטין דלקדושין אמרו ולא לדבר אחר פירוש על אלו אמרו משום דקרוי לה מגורש ואפילו נאבד הגט לגטין משיג שהאשה על כרחה מתגרש' ולפיכך לאלתר הוי גיט ולקדושין נמי משום דכתיב ויצאה והיתה איתקש הויה ליציאה אבל לא נדון כן לדבר אחר בגין אם זרק לו חובו קרוב לו ונאבדו המעות לא מפטר מינה דלוה עדין ויקי"ל כר' יוחנן שלא אמרו דין זה לענין חוב ואע"ג דקא מותבי' ליה ממתני' דקתני וכן לענין קדושין וכן לענין חוב ביצד אמר ליו זרוק לי חובי וזרקו לו קרוב למלוה זכה דהלוה קרוב ללוה הלוה חייב מחצה על מחצה יחזוקי אלמא דחד דינא אית להו ומקשי מינה לרבי יוחנן דאמר ולא לדבר אחר הא לא קשיא דהא קא משני בגמרא דמתני' תנן מיירי דא"ל זרוק לי חובי כתור' גטין אבל מסתמא זרוק ושבור קאמר ומקשי' א"ה מאי למיטרא דאית הו חד דינא ומשני מהו דתימא מצי א"ל משמה אני בך ולהוי חייב הלוה קמ"ל דכיון דא"ל זרוק לי בתורת גטין כ"ן שהגיע קרוב למלוה מיד נפטר הלוה דמצי א"ל לא היה לך להמתין ולהפסיד לי מעותי דאנא אדבור' דידך בגבי יכן הלבת' מפני זה למדנו שהחוב עומד באחריות הלוה עד ש פרענו לידו של מלוה או ליד שלוחו ואם זרק לפניו שלא ברשותו ובמצותיו ונאבד חייב ואפילו זרקו קרוב למלוה דמסתמא ליתליה לזרקו עד ש אמר לו זרוק דמסתמא זרוק ושבור קאמר ובדל ליל:

ג אבל אם אמר לו המלוה זרוק לי חובי והפטר וזרקו אפילו רחוק למלוה ונאבד או נשרף קודם שיגיע ליד המלוה פטור שדרי הרשות בכך:

ד אבל אם אמר לו זרוק לי חובי בתורת גיטין והיו המעות קרובין ללוה הרי הן עומדין באחריותו של לוה ' הוי קרובין למלוה נפטר הלוה מחצה על מחצה יחלוקו בלומר אם נאבדו משם או נגנבו משלם הלוה

אמרו: דבכה"ג שייכי כל דבי למתניתין לקרוב לזה או לזה או לשניהם ולא הוצרך בגמור במתניתין שפיר' כן המלוה למסתמא ולאי א"ל לדבריס אלו לתין אלס עשוי להרשות ללוה שיזרו לו חובו אלא במקום שיסמרה ובהכי מקשו שפיר כיון שלאי התנה עמו כן מאי למימר' פשיט' שאם נתקי' אבל אם לא פי' מאומה אלא א"ל פתח זרוק לי חובי והפטר: מסמעותיה הוא שיפט' מיד ואפי' קרוב ללוה הוא פטור: וזו היא שנת רבינו והגור שכתבו לאפילו רחוק למלוה ונאבד קודם שיגיע לילו פטור שהרי הרשהו בכך וכו' לדעתם ז"ל לא עלה מעולו' בדעת הגמרא למתני' מיירי בהכי: אמנם להרשב"א ז"ל מוקלפת הסוגיא לפי מוקי לה למתני' בד"א ז"ל זרוק לי והפטר: לא אמר אלא דברים בלבד: ואפ"ה אתי כל בבי למתני' ספיר מסיס לאע"ג דלא פי' שיזרקם לרשותו: מ"מ כך הוא מסמעותן של דברים ממסתמא זרוק לי ברשותי קאמר: ולענין הדין כך הוא אלא למסיס קשיית מאי למימרא מוקמי' מתני' בלא"ל בתורת גטין לאמעוני' אלא מאי א"ל מבטה מאי כך:

ועתה אומר מה שיש לי בכל זה מהקושי' המלה עליה"ם ז"ל חמיתי במ"ש דאפס' דכונת הרמב"ם לשכתב וזרקו לו ונאבד ר"ל וזרקו לרשותו: והיכי מצית למימר סזו דעתו וכונתו שהרי לשונו ז"ל כך הוא מ"ל המלו' זרוק לי חובי והפטי' וזרקו לו ונאבד או נשרף קודם שיגיע ליד המלוה פטור: מ"ל זרוק לי חובי בתורת גטין היו המעות קרובות ללוה הרי עדין באחריותו הוי קרובות למלוה נפטר הלוה מחצה על מחצה אם אבדו אם נגנבו משלם הלוה מחצה ע"כ: והשתא אי בבבא קמייתא לזרוק לי והפטר כי קאמר הרמב"ם ז"ל וזרקו לו ר"ל וזרקו לרשותו של מלוה ומשם קאמר פטור: משמע בהדיא דלוקא ברשותו של מלוה: הא ברשותו של לוה חייב: ואי"כ היינו ממש דיבא לזרוק לי בתורת גטין להתם נמי קאמר לקרובות ללוה עדין הם באחריותו וקרובות למלוה נפטר הלוה דפשיטא דקרוב למלוה היינו ברשותו: ומאי מיכא בין זרוק והפטר לזרוק בתורת גטין דולאי לשטת הרשב"א ז"ל הכל אחד ודינן שוה: ואי הרמב"ם ז"ל מזיל לשטתיה היכי פלגינהו לתרי דיני ובהפטר לא קאמר אלא דין דפטור: ובתורת גטין אמר כל תלוקי המשנה: אלא ולאי משמע דבהדיא לבחלוק' והפטר הלוה פטור בכל גונא וזרקו לו לקאמר לאו בזרקו ברשותו דוקא הוא וכשב' התוס' ורבינו והטור: ודברי ה"ה נל"ע: ובשטת הרשב"א היכי למיזק דבין דלא אמר בהדי זרוק ברשותי: א"כ מאי פריך מאי למימרא הא שפיר אמשמעינן לאע"ג דלא אמר אתם זרוק לי והפטר: לאו מכל וכל קאמר אלא מתרסינן מוכחו לזרוק לי ברשותי היא: והלכך כשהוא קרוב ללוה הלוה חייב. ולא כלהים סליק אלעתיה מעקרא להרשב"א ז"ל גופיה דאפי' קרוב ללוה ה"ל להיות פטור מכוח לקאמר והפטר: גם לשטת התוס' קשה לי אי בהפי' בהדיא דיזרוק לו במקום שיוכל לשמרו הוא: אי"ל מכתי הקשי במתלה למאי יתלוקו: הא קא"ל פיזרקהו לו במקום שיוכל הוא לשמרו וכשהוא נכנס ברשות הלוה בכל שהוא לא יוכל הוא לשמרו: ואף אם יש לו סברא לייסד זה הא מיהת אינו כ"כ פשוט: ומאי פריך מאי למימר' ומא להך תלוקה דמתל' על מחל' אתא לאמעוני:

ד אבל אם אמר זרוק בתורת גטין וכו': מסתמא נראה דבפי' הלי' המוך המך רבינו ממאי לכתב לעיל בענין גטין כלי שתשות ואטלנו וכו': וגם הרמב"ם ז"ל כתב לשון קרוב בלבד ומסתמא המך בפירושו על מה שכתב בהלכות גטין: אמנם השור ז"ל כתב בח"ה סי' ק"כ ואם א"ל זרוק לי חובי בתורת גטין אז יש לו דין גט שאם זרק לאחוך ל' אמותיו של המלוה ונאבד פטור שכבר זכה בו זרקו חוץ לל' אמותיו אם יכול המלוה לשמרו אפי' רחוק ממנו הרבה זכה בו ונפטר הלוה: ואם הלוה יכול לשמרו ולא המלוה אז לא יצא עדין מרשותו ואם שניהם יכולין לשמרו אז הוא ברשו' שניהם ואם נאבד אמש נאבד לשניהם ע"כ:

ובחב עדין הרב ז"ל דבי' ורבינו בתחלת דבריו נקט לה כלרב שתלה הדבר בל' אמות ואח"כ נקט לה כלר' יוחנן שתלה הדבר בדיכול לשמרו והוא דבר חימה: ועוד יש לתמוה כיון דנק' לה כלר' יוחנן למה השמיט חלוקת שניהם אינם יכולים לשמרו: וכ"ל שטעמו משום דס"ל דר"י לא פליג

מלרב

שער נ חלק א

א גרסינן בגיטין פרק הזורק היתה עומדת ברשות הרבים וזרקו לה קרוב לה מגורשת מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת ואמרינן בגמרא היכי דמי קרוב לה א"ל שמואל לרב יהודה כדי שתשוח ותטלנו וא"ה את לא תעביד עובדא להתירה להנשא עד שתגיע גט לידה פי' משום ג' שבאי אמרו עליו זוק שהוא קרוב ועל קרוב שהוא רחוק: א"ל רב ברדכי לרב אשי הוה שבדא שזרקו לה ברשות הרבים והיה קרוב לה ובה ואצרכוה רבנן חיצה:

ב ואמרינן עלה אמר ר' יוחנן לגטין דלקדושין אמרו ולא לדבר אחר פירוש על אלו אמרו משום דקרוי לה מגורש ואפילו נאבד הגט לגטין משיג שהאשה על כרחה מתגרש' ולפיכך לאלתר הוי גיט ולקדושין נמי משום דכתיב ויצאה והיתה איתקש הויה ליציאה אבל לא נדון כן לדבר אחר בגין אם זרק לו חובו קרוב לו ונאבדו המעות לא מפטר מינה דלוה עדין ויקי"ל כר' יוחנן שלא אמרו דין זה לענין חוב ואע"ג דקא מותבי' ליה ממתני' דקתני וכן לענין קדושין וכן לענין חוב ביצד אמר ליו זרוק לי חובי וזרקו לו קרוב למלוה זכה דהלוה קרוב ללוה הלוה חייב מחצה על מחצה יחזוקי אלמא דחד דינא אית להו ומקשי מינה לרבי יוחנן דאמר ולא לדבר אחר הא לא קשיא דהא קא משני בגמרא דמתני' תנן מיירי דא"ל זרוק לי חובי כתור' גטין אבל מסתמא זרוק ושבור קאמר ומקשי' א"ה מאי למיטרא דאית הו חד דינא ומשני מהו דתימא מצי א"ל משמה אני בך ולהוי חייב הלוה קמ"ל דכיון דא"ל זרוק לי בתורת גטין כ"ן שהגיע קרוב למלוה מיד נפטר הלוה דמצי א"ל לא היה לך להמתין ולהפסיד לי מעותי דאנא אדבור' דידך בגבי יכן הלבת' מפני זה למדנו שהחוב עומד באחריות הלוה עד ש פרענו לידו של מלוה או ליד שלוחו ואם זרק לפניו שלא ברשותו ובמצותיו ונאבד חייב ואפילו זרקו קרוב למלוה דמסתמא ליתליה לזרקו עד ש אמר לו זרוק דמסתמא זרוק ושבור קאמר ובדל ליל:

ג אבל אם אמר לו המלוה זרוק לי חובי והפטר וזרקו אפילו רחוק למלוה ונאבד או נשרף קודם שיגיע ליד המלוה פטור שדרי הרשות בכך:

ד אבל אם אמר לו זרוק לי חובי בתורת גטין והיו המעות קרובין ללוה הרי הן עומדין באחריותו של לוה ' הוי קרובין למלוה נפטר הלוה מחצה על מחצה יחלוקו בלומר אם נאבדו משם או נגנבו משלם הלוה

כי קאמר הרמב"ם ז"ל וזרקו לו ר"ל וזרקו לרשותו של מלוה ומשם קאמר פטור: משמע בהדיא דלוקא ברשותו של מלוה: הא ברשותו של לוה חייב: ואי"כ היינו ממש דיבא לזרוק לי בתורת גטין להתם נמי קאמר לקרובות ללוה עדין הם באחריותו וקרובות למלוה נפטר הלוה דפשיטא דקרוב למלוה היינו ברשותו: ומאי מיכא בין זרוק והפטר לזרוק בתורת גטין דולאי לשטת הרשב"א ז"ל הכל אחד ודינן שוה: ואי הרמב"ם ז"ל מזיל לשטתיה היכי פלגינהו לתרי דיני ובהפטר לא קאמר אלא דין דפטור: ובתורת גטין אמר כל תלוקי המשנה: אלא ולאי משמע דבהדיא לבחלוק' והפטר הלוה פטור בכל גונא וזרקו לו לקאמר לאו בזרקו ברשותו דוקא הוא וכשב' התוס' ורבינו והטור: ודברי ה"ה נל"ע: ובשטת הרשב"א היכי למיזק דבין דלא אמר בהדי זרוק ברשותי: א"כ מאי פריך מאי למימרא הא שפיר אמשמעינן לאע"ג דלא אמר אתם זרוק לי והפטר: לאו מכל וכל קאמר אלא מתרסינן מוכחו לזרוק לי ברשותי היא: והלכך כשהוא קרוב ללוה הלוה חייב. ולא כלהים סליק אלעתיה מעקרא להרשב"א ז"ל גופיה דאפי' קרוב ללוה ה"ל להיות פטור מכוח לקאמר והפטר: גם לשטת התוס' קשה לי אי בהפי' בהדיא דיזרוק לו במקום שיוכל לשמרו הוא: אי"ל מכתי הקשי במתלה למאי יתלוקו: הא קא"ל פיזרקהו לו במקום שיוכל הוא לשמרו וכשהוא נכנס ברשות הלוה בכל שהוא לא יוכל הוא לשמרו: ואף אם יש לו סברא לייסד זה הא מיהת אינו כ"כ פשוט: ומאי פריך מאי למימר' ומא להך תלוקה דמתל' על מחל' אתא לאמעוני:

ד אבל אם אמר זרוק בתורת גטין וכו': מסתמא נראה דבפי' הלי' המוך המך רבינו ממאי לכתב לעיל בענין גטין כלי שתשות ואטלנו וכו': וגם הרמב"ם ז"ל כתב לשון קרוב בלבד ומסתמא המך בפירושו על מה שכתב בהלכות גטין: אמנם השור ז"ל כתב בח"ה סי' ק"כ ואם א"ל זרוק לי חובי בתורת גטין אז יש לו דין גט שאם זרק לאחוך ל' אמותיו של המלוה ונאבד פטור שכבר זכה בו זרקו חוץ לל' אמותיו אם יכול המלוה לשמרו אפי' רחוק ממנו הרבה זכה בו ונפטר הלוה: ואם הלוה יכול לשמרו ולא המלוה אז לא יצא עדין מרשותו ואם שניהם יכולין לשמרו אז הוא ברשו' שניהם ואם נאבד אמש נאבד לשניהם ע"כ:

ובחב עדין הרב ז"ל דבי' ורבינו בתחלת דבריו נקט לה כלרב שתלה הדבר בל' אמות ואח"כ נקט לה כלר' יוחנן שתלה הדבר בדיכול לשמרו והוא דבר חימה: ועוד יש לתמוה כיון דנק' לה כלר' יוחנן למה השמיט חלוקת שניהם אינם יכולים לשמרו: וכ"ל שטעמו משום דס"ל דר"י לא פליג

Digitized by Google

מלרב לענין לינה אלא אי נמי אם זרק נמי לתוך ל׳ אמותיה מגורס׳ וכ״כ הרמ״ם ולפיכך כתב רבינו אם זרק בתוך ל׳ אמותיו של הלוה ונאבדו פטור שכבר זכה בהם : ובזרקו חוץ לל׳ אמות הלה הלכה ביכול לשמרו וכו״ והשמש תלוקת שניהם אין יכולים לשמרו משום להכא לענין ממון חייב הלוה לכון שאין שניה יכולים לשמרו הוי כזורקו למקום האבד וחייב : וע״ל שאם אין שניהם יכולים לשמרו לענין גטין אף כלום הוא וכ״כ החו׳ ופירשו שניהם אין יכולים לשמרו היינו כלא אלא שניהם יחד ע״כ : ומה שיש לנבזה מהתימא הוא דב״מה שיתן קל״ט כתב בטור היתה עומדת בר״ה וזרקו לתוך ל׳ אמותיה מגורם בר״א שאין הבעל עומד עמה בתוך ל׳ אמותיו אבל אם עומד עמה בתוכם אפי׳ קדמה היא וזכתה בהן אינה מגורשת על ידה וכן אם זרקו לה בר״ה והוא רחוק ממנה אפי׳ אם היא יכולה לשמרו ולא הוא אינה מגורשת על שיגיע לידה ע״כ : ולא נכנס עתה בהא לקמן ממנה אינה מגורשת לשמרה ברחוק ממנה אינה מגורשת וכו׳ : מגיבת לשמן הוא : ומיך מחפרים הסוגי׳ לפי זה : דלמי משום חומר׳ וכשמואל כפי׳ הרא״ש יש בזה לקלוקי לדברי׳ : אבל אם שיש לי לחמוה הוא לכון לחמי׳ לבגטין אם הוא רחוק ממנה אינה מגורשת אפי׳ היא יכול׳ לשמרו ולא הוא : א״כ גבי חוב כשאמר זרוק לי בחור׳ גטין ביתן לומר שיהיה לחו׳ זה כל לוי זרוק הגט : היאך כתב לאם המלוה יכול לשמרו אפילו רחוק ממנו אל זכה בו לו הרי בגט לא זכה בו ואינה מגורשת יהיה מן הדין מחומר׳ : הוא רלה להשוו׳ חוב לגבי כפי מה שאנו דנין בו עכשו : ואם נלון אותו כלקוחב כ״ם שיתחיי הלוה לכל שלא אמל והפטר לעולם חיי׳ זרו׳ ושמול קאמר ויקשה זה ג״כ לתי׳ הא׳ שכתב הרב אלא אמינא חיי׳ חלוק׳ שניהם אינ׳ יכולים לשמול מחוס לענין ממון חייב וכו׳ : למה בכך כיון לבגט היתה מגורשת : גם בחוב כריך שיהיה כן לאלעתר דהיק בחולת גטין להולילו מדין חוב ולהעמידו בלקיבגט : והמגה׳ הקושי לכל זה הוא למעקרת הליט הטור לומל ואם א״ל זלוק לי חובי בחולת

הלוה מחצה : ועל דרך זה פסק הר״מ ז״ל : ודע והבן כי דין זה שבתבנו שאם זרק הלוה חובו למלוה שלא ברשותו ובמציאתו אפילו קרוב לו ובפניו אם נאבדו שנאבדו ללוה : בזה יש לנו ראיות גדולות בגמרא בכמה מקומות הא׳ תאי דקתני הבא רבי יוחנן דגיטין וקדושין אמו ולא לדבר אחר אלמא שזרק לו חובו ואפילו קרוב לו לא נפטר אלא א״כ אמר לו זרוק לי חובי והפטר או שאמר זרוק לי בתורת גטין וקדושין ובדאקמה רבי יוחנן לעיל : והו יש לנו ראיה מההיא דגיטין פרק״ב שאחזו קורדיקי׳ דתנן התם בראשונה היה נשמן יום שנים עשר חדש כדי שיהא נחלט התקין הלל שיהא חולש מעותיו ללשבה ויהיה שובר את הדלת ונכנס אומתי שרצה יבוא ולה ויטול את מעותיו : ואמרינן עלה אמר רבה מתקנתו של הלל נשמע הא מר הרי זה גיטך ע״מ שתתני לי מאתים זוז ונתנה מדעתו מגורשת על כרחו אינה מגורשת דמדאצטריך ליה להלל לתקוני בבתי ערי חומה דנתינה על כרחו הויא נתינה מבלל דבעלמא לא הויא נתינה ואתקיף לה רב פפא דילמא כי איצטריך לי׳ להתקוני שלא בפניו אבל בפניו בין מדעתו בין בע״כ הויא נתינה אינה מגורשת דמדאצטריך ליה להלל לתקוני בבתי ערי חומה דנתינה על כרחו הויא נתינה מבלל דבעלמא לא הויא נתינה ואתקיף לה רב פפא דילמא כי איצטריך לי׳ להתקוני שלא בפניו אבל בפניו בין מדעתו בין בעל כרחו הויא נתינה וכי איצטריך להלל לתקוני שלא בפניו אבל בפניו מדעתו אין בעל כרחו לא : והלל מאי דאצטריך ליה תקון והיינו בפניו וכל שכן שלא בפניו : וראינו כי הר״מ פסק בגטין דנתינה שלא מדעת לא הויא נתינה ואפילו בפניו וכ״ש שלא בפניו והיינו מעמא דמהני בבתי ערי חומה דהיה חולש מעותיו ללשבה משום תקנ׳ הלל הוא הא אם לא תקן לא הוי פרעון והיה׳ נחלטת הלכך מהבא שמעי׳ שאם הגיע זמן החוב ורצה הלוה לפרעו והמלוה לא רצה לקבל אם הניחן לפניו או אפי׳ שלא בפניו אם הצניען במקום המשתמר ונאבדו נאבדו ללוה דלא מקרי׳ נתינ׳ ולא נפטר ממנה עדין הלוה עד שיתני לידו של מלוה מדעתו או יכפנו בב״ד עד שיקבל או יפטרוהו אחר סרובו : ומסתי׳ נמי הדין סברא מההיא דגרסינן בקדושין תניא אמר לה נבסי סלע בפקדון וחזר ואמר לה החקדשי לי בו בשעת מ״מ מקודש׳ וכו׳ : והקשו בה בפים נהדא משמיה דרב יהושע מ׳ דמ׳ התם בתורת פקדון יהבינהו ניהלה סברא אי שרינא להו מתכדי ומחייבנא להו : אלמא שאין נתינה שלא מדעת נקרא׳ נתינה ומחייב באחריותו עד שיגיעו לידו של מפקיר או של מלוה׳ : בל זה היה פשוט בעינינו מתוך הראיו׳ שבתבנו אך נתקש׳ לנו בזה ההיא דגרס׳ בהוה׳ דשמעי׳ מינה שכיון שאמר לו טול מעותיך ולא רצה לקבל׳ דאפילו ש״ח נמי לא הוי לוה עליהם אחר מכן ותני׳ ההוא גברא דיהי׳ ז״ז אשומשמי לסיף איקור שומשמי אמ׳ליה תא שקול זוזך דליבא שומשמי לא שקלינהו לזוזי ואגניבו אתא׳ לקבי׳ דרבא אמר להו לא מבעיא שומר שכר דלא הוי אלא אפילו ש״ח לא הוי ופטור מכל תשלומין אלא א״כ הזיקו ואבדם בידים ואמר לי׳ רבנן לרבא והא בעי לקבולי מי שפר׳ והלכך כל זמן שלא קבלו ולא עשה דינו הראוי לו לעשות אין הפרעון פרעון ושלם ולמה יפטר מן התשלומין א״ל אין ה״נ שכל זמן שלא קבל מי שפרע בדינו הראוי לו לא יפטר מתשלומין : ובתב הריף ז״ל בהלכותיו חזינן לרבינו האיי גאון דכתב דאי בתורת דמים שקליתין לתנפקינין ולמעבד בהו מאי דבעי מחייב באחריותן דהוו להו בהלוא׳ גביה ואפילו אמר להו לומריהו תא שקול זוך ולא אתא ואתנים מחייב בהודאתו דמשלם הא בעי לקבולי מי שפרע : והרב כתב על דבריו דמילי דטעמא נינהו דאע״ג דהוו פקדון גבי׳ ואף על גב דאיתנהו לזוזי בעינינו מתוך הראיו׳ ולא אפקינון וכ״ש אי אפקינון בצרכי׳ קמו ליה ברשותי׳ והוו ליה בהלוא׳ גבי׳ כל כמה דלא קבל ע״לוי׳ מי שפר׳ הוא אלמא דוקא היכא דאיכא עילויה דלו׳ לקבולי מי שפרע הוא דמחייב באונסין אבל בעלמא אפילו ש״ח נמי לא הוי עלייהו : ולא תקשי לך ההיא דתניא בהשומר כל האומנין ש״ש הן וכולן אם אמרו טול שלך והבא מעות ש״ח ה״נ גבי מלוה ולוה להוי מיהא ש״ח אע״ג דא״ל טול מעות׳ : ודבר זה תרצוהו ב״ה וזה רופס לשונ׳ הא דאמרי׳ הבא דלא

גטין אין לו לין גט וכו׳ : דמשמע שיהיה פגם לגמרי : ולפי מה שמפר׳ אינו כגט אלא בחלק א׳ : ובכל הסלר הוא כדין הממון ולא כגט : ודע והבן כי לין וכו׳ סוגיא לגני שתחזו היא בלף ע״ל ולשון הרמב״ם בפ״ז לגרושין כך הוא נתנה לו בע״כ והוא אינו רוצה לקבל ה״ז גט פסול על שתחן מדעתו וכו׳ : וממה שמבי׳ רבי׳ בשמו ומה שתפסו עליו לקמן בפס׳ לרב פפא שאינה מגורש׳ מכמע שהבינו מכונתו שפס׳ כרב פפא שאינ׳ מגורש׳ ולא כרב׳ כליסב׳ בתר׳ : אמנם ה״ה כתב שכ״ל שפס׳ כל׳ סב׳ בתל׳ וכדע׳ רבינו האיי ז״ל לענין דינ׳ אלא ברגע להחמי׳ לכתחל׳ בעדי׳ תמור׳ וכתב ה״ז גט פסול וידו׳ עגין הפסול בדבריו שלכתחל׳ לא תנ״ל ואם נשאת לא הלא : ואם פס׳ כליסב׳ קמ׳ היה כותב אינ׳ מגורשת ואם היה הדבר אלו בספק מגור׳ ואינ׳ מגורש אלא ולאי כך היא׳ בדבריו ואף לענין לינ׳ ממונו׳ כן על ידם מי שאומר שסלבר בפק הלכתא כמאן מתרי ליסני ובגטין וקדושין הוא בפק מגורשת וספק מקודשת וכמוכח אי מרעת היא קיימת בחזק מרי׳ קמת ואי מטלטלין ניתו ומסרם ליל מקבל מהפקא לא מפקינן להו מיניה ודברי רבינו האיי ורבינו עקר דהלכתא כליסנא בתרא ע״כ : נראה לכ״ע לדבר פפא ליכא מאן לא יש : ואם יש מיזה לל להחמיר כדברי ה״ה או להסתפק בסברת יש מי שאומר הוא מפני ליסנא קמא : ואיבא לגוילא לדברי ה״ה ז״ל לבעלים יש להחמיר ומ״ה בגטין אין הגט בטל אלא פסול מדרבנן אלא תנשת לכתחלה ואם נשאת לא חלא : א״ב בקדושין להוי ערוה נמי : למה החליט הדין לכסנתן לה בע״כ מקודש׳ דמשמע קדושין גמורים : לא הי״ל אלא למדרבנן אין הקדושין גמורים שאם פסטה ילה וקבלה קדושין מאחר בהא נמי ניזל לתמרא : וכן לענין כהנה עצמו לא יכנים עד שיקדשנ׳ קדושין אחרים : וי״ל דאין מקום בזה להחמיר דהיכי נעביד אי מיתת מגרש ראשון ונשא שני : למה נחיי לראשון שיגרש כיון שאין הדין קדושין הן קדושין גמורים : ואם יגרש שני ויפת ראשון ימרו מחזיר וכו׳ : ולענין שיקדשנה פעם אחרת אין אומרים כן אלא בקדושי ספק וכאן אין לנו ספק בדין :

והיל׳

הוי אפילו ש״ח ובאומן איתי׳ ש״ח החם באומן לא מפיק נפשי׳ מחור׳ שומר ודאי דא״ל טול לאו לאפוקי נפשיה משומר אתא אלא דהודיעו שאם יבא ויטלנו לא יעכבנו בשביל שבירותו או בא להודיעו שנגמרה מלאכה דהא קי״ל הרחם דבין א״ל גבי׳ תיו בין שא״ל טול שלך את חזר ש״ח וכ״ז הוא משום דאתא לאפוקי נפשיה מש״ש ולעולם רוצה שיעמוד בש״ח דאתקיף רב פפא לאנקשיא דילמא קתני : ולא נקרינן מילתא משום דילמא : ויש מן המורים שתפסו בזה על הר״מ ז״ל שפסק כרב פפא ואמר שאינה מגורשת : ואף אם נאמר שהלכה כרב פפא עדין יש לנו לומר דלא דמי להני דחוב דבתי ערי חומה שאני דבתי ערי חומה ודאי מבירות היו ממכר גמור דאי לא תימא הכי היאך לוקח אובל פירות : והא דמי לאומר בל זמן שהרצה הבא מעות

וטול

Digitized by Google

חלק ב

א **והיכא** ששגר הלוה וכו׳ · הסוגי׳ היא בפלוגי הפרק · ושמואל פליג עליה דרב ואמר מתוך שחייב באחריותו אם בא לחזור מוזר והוה ס״ל דפליגי מי הולך כזכי למי · ומסיק דס״ל כזכי ופליגי אמר סבר לא אמרינן מגו ומר סבר אמרינן מגו : וכלהו רבוותא פסקי כרב מלתני׳ דוותיה כרבי׳ · ובהב הרא״ם ואי״ת נהי דהולך לאו כזכי וכי גרע מתופס לב״ח לקנה אפילו בע״כ של לוה כ״ס הכא למעבד ואי״כ אמאי לא קאמרי יכול לחזור והיכן וכו׳ · עד ולי נראה דלא קשה מידי לחתם נמי אמאי א״ל לתופס מו קבל עליך אחריות מו החזר לי מה שחתיך והלה מסרב בו ואמר איני רוצה לקבל בזה אני אומר שאין צריך להניח בב״ד אלא זורקו בחיקו או בפניו והולך לו דקי״ל נתינה בע״ב הוי נתינה ובי אצטריך ליה להלל לתקוני לשרא בפניו אבל בפניו הויא נתינה בלישנא בתרא דרבא וכן פסקו הראי בתשובה ולא עוד אלא אפילו למאן דאמר דהם נתינה בע״ב לא הוי נתינה הני מילי במתנה כגון על מנת שתתני לי׳ זוז וכגון בית בבתי ערי חומה דמכר הוא ורחמנא אמר ליתיב דמי ותהדר אבל בפרעון חבל מוד״ה דהוי פרעון : והקשו עליה דאמרינן בקדושין מי דמי התם בתורת פקדון אתא לידי׳ ס״ד אי שרינא להו איחייבנ׳ בהו אבל הכא בתורת קדושין אתו לידה אם איתא דלא ניתא לה תשדינהו ופריך רב אחאי אטו כולהו נשי דנא גמירן משמע דמדינא אי שריא להו מחייבא בהו וזו הקושי׳ בכר בתרצ׳ מדברינו דודאי בפקדון אי שריא להו מחייב׳ בהו עד דאמר ליה מעקרא הא שקול זוך מיד · ליד וא״ל לא מקבלינ׳ לא בעיא למיקם בהדיא בטענות אבל בקידושין אי איתא דלא ניתא לה תשדינהו לאדהו׳ ולא לשהינהו בידה דאנן משום שתיקא וקבלה דמעות דמעבב׳ להו בידא אתינן עלה ולאו משו׳ טענות דאי למטען בהדיה טפי הוה ניתא לה למיטר ליה לא בעינה וזה בר ר הוא : ויש מחכמי הדור שהעמידוה בפקדון לזמן והוא שבוש סוגי׳ ובן מה שבתוב בהלבו׳ בעובדא דשומשמי דאע״ג דאמר ליה הא שקול זוך איתנהו למובר התם משום דלית להו לקבולינהו מיניה עד דמקבל מי שפרע ועוד דהתיא הא שקול זוך א״ל ולא שדנהו קמיה אלא בביתיה דמובר ובדשותיה מחתי :

חלק ב

א **והיכא** ששגר הלוה ממון הלואתו למלוה ע״י שליח על איזה דרך יפטר מאחריות הלואתו ועל איזה דרך עומד באחריותו בכתחלה ואימתי יכול המשלח לומר לשליח חזור לי׳ שאין רצוני לשלח׳ לו ואימתי אין יכול השליח להחזיר לו בין שקבלה להוליכה למלוה ע״ז גרסינן בנטין פ״ר איתמר הולך ממון לפלו׳ שאני חייב לו אמר רב חייב באחריותו בלומר חייב המשלח שהיא הלוה באחריות הממון שהפקיד לזה להולכו למלו׳ אם נאנסו או נאבדו מתחת ידו של שליח ואם בא לחזור אינו חוזר פי׳ אם בא המשלח לשליח אחר שמסר לו ממון המלוה ונמלך וא״ל החזירה לי שאני חושש שמא יאנסו בידך ואין רצוני שתהיה שלוחי ברבר זה אינו חוזר דרב ס״ל לשון הולך כלשון נתה דפי׳ ואחר שנתה למלוה ממון הלואתו ע״י שליח זה אינו יכול לחזור בו אע״פ שעדין מוטל אחריות הממון עליו וקי״ל בהא כרב ואע״ג דשמואל פליג עליה דהא תניא בעתיה דרב ובדתני׳ הולך מנה לפלוני שאני חייב לו הולך פקדון לפלוני שיש לו בידי חייב המשלח באחריותו ואם בא לחזור אינו חוזר :

ב ופריך גמרא בפקדון אמאי אינו חוזר והרי הוא חב למפקיד שנשתלחו לו דהא יכול למימר אין רצוני שיהיה פקדוני ביד אחר והילכ׳ אין חב ן לו לארם שלא בפניו ואוקימנא לה בפקדון שהוחזק המשלחו עליו כפרן דאנן סהדי דניחא ליה למריה דפקדונ׳ דליפו׳ מידיה דנפקד ולפי׳ אם בא לחזור אינו חוזר ואחריות הדרה על הלוה או על הנפקד לעיל׳ עה שיגיע ידו של בעלים אבל פקדון שלא הוחזק עליו כפרן הולך לאו כזכי ואם בא לחזו׳ חוזר ואם הוליכן ומצאו שמת בין שמת המלוה בין שמת הלוה לעולם נותנן לשליח ליורשי המלוה ולא חיקשי לך דהיא דתניא בסמוך לזה הולך מנה לפלוני והלך ולא מצאו יחזירו למשלח ובולא מילתא כדא״ת הרתם דהתיא במנה של מתנה קא מירי וכמו שהארכתי בזה בספרי הנקרא זברונות :

ג ויש לברר אם שגר הלוה מעותיו למלוה ביד שליח והשליח אמר למלוה הנה הם בידי אך אחזיק בהם לעצמי מפני שאת״ה חייב לי אם הלו׳ מודה לו חובו לשליח ולית ליה שאר נכסים דלגבי מיניה שליח חובו מה׳ וחגיע זמן הלואתו בה׳ פשיט שהדין עם השליח ואין כח ביד המלוה לערער על המשלח ולומר אפמדתן וזאי דיהבת להו בידא דלא מצינא לאפוקי׳ מידיה דמשלח א״ל אי הוו בידי לא הוה מפיק להו הבי נמי מדר׳ נתן דהא לית ליה נכסי אחריני הילכ׳ פטור המשלח שהוא חלוה ופטור השליח כיון שזה רודה בדברי השליח מיהו היכא דא״ת ליה נכסי דאלא לה טענה דר׳ נתן איהו משתעי דינא בהדי משלח ומשלח אע״ג דאיהו לא מצי מפי׳ מיני׳ מעצמו וכדאמר נן שאם בא לחזור אינו חוזר דוקא דלא מצי למהדר הא למפייה למהדר ולמיהב למלוה מצי כ״ל ז׳ והיכא דלא מצי למהדר ולמיהב למלוה מצי כ״ל ז׳ מה מן משום מגו דמצי א״ל אהדרתינהו ניהלך דדא לא מצי למהדר ליה דכיון דהולך בזכות באחריותי׳ קיימי ולא מהדר להו · מיהו היכא דמת משלח ולית ליה נכסי חזר הדין בין השליח והמלוה שנשתלחו לו ואף שקבלם מן המשלח בעדים מגו דיכול למימר פרעתיך ומהיכן בשבועה כי אמר בחובי אני תופשם נאמן ובשבועה בין שאינו תובעו ברהם המשלח או יורשיו ומצ״ע :

ד וכתב הרמז״ל שאם עמר משליח והחזיר המעות למשלח שניהם חייבין

באחריותן

ז״ל כתבו בסוף פ״א דשכירות בזה הלשון היה בילו פקדון ושלחו ביד אחר לבעליו הומיל והשומר הראשון חייב באחריותו עד שיגיע ליד הבעלים אם בא לחזור ולהחזיר הפקדון מיד השומר אשר מחזיר ואם הוחזק השומר הא׳ כפרן אינו יכול להחזיר מיד השומר אשר מעפ״י שעדין הפקדון באחריותו של ראשון ע״כ :

ובעניותי נתקשתי במ״ש הומיל והשומר הראשון חייב באחריותו אם בא לחזור , מחזיר וכו׳ · זו סברת שמואל היא לאמרינן מגו וכבר פסק בפ״ו דמלוה כרב דלא אמרינן מגו · ובבר פשוט הנא דבריך מלחא אין שום חלוק בין מלוה לפקדון לכי שמעינן מן הגמ׳ דבשלא הוחזק כפרן יכול הנפקד להחזיר · לאו משום הומיל והנפקד חייב באחריותו הוא דמשמע דחייבינן לחזור הנפקד אלא מפני חוב המפקיד אתיין עלה דאין רצונו שיהא פקדונו ביד אחר · ואם כן היכי כתב הרמב״ם ז״ל הומיל : ולפי הנראה מדברי ה״ה ז״ל הרגיש זה וכתב וזה לשונו ומ״ש הומיל והשומר הראשון חייב וכו׳ : כבר נזכר כמה זה בגמרא : ונפקא מינה שאם היו הבעלים רגילים להפקיד אצל אחר שמסר לו זה אין הנפקד הראשון יכול לחזור בו אבל לא פאמר שאינו יכול לחזור מפני שנפטר מהאחרון׳ לאו בהא תליא מלחא :

ג ויש לברר וכו׳ · סבור ז״ל הבית בשם הרמ״ה ז״ל שחולק על זה : ומבין ריבי לשונו נראה שהיא נוטה לדעתו ע״ש : ל וכתב הר״ש ז״ל וכו׳ · בפ״ו דמלוה · והטור כתב בשי׳ קנ״ה ואם החזיר לו המנה לראובן והעני אח״כ ולא היה לו לפרוע בעניין שהפסיד שמעון שלו לוי חייב לשלם שהוא פושע במה שהחזירו וכו׳ · על והרמב״ם כתב החזירו לו שניהם חייבים באחריותו עד שיגיע לו חובו ע״כ · מלקאמר והרמב״ם כתב וכו׳ משמע להבין להרמב״ם פליג על הדין שכתב לכשהחזירו

לכסהמזיקו והעני הלוה חייב הסליח מפני שמפסיד הא אם אינו מפסיד כגון שלא העני אין הסליח חייב אבל הרמב"ם ז"ל סבור לגמרא כשהחזירו נשאר הסליח חייב כמו הגולה והיינו שאם רצה ב"ח גובה ממנו כראבד"ם ה"ם בשם הרשב"א ז"ל ומסיק וז"ל ובהסמת מ"מ אתריות לוי הסליח אינו יודע מה הוא אלא שאם יכפול רמובן בחלוה נמצא לוי פוטר בדבר ע"כ וכבר נתבאר הדבר וכן מצאתי לתוב תשובה לרב אלפסי ז"ל שאם העני הלוה הסליח חייב וכן עקר שפיהם חייבים באחריותו כדברי רבינו ע"כ ל: וראיתי לר' המחבר לחם משנה כתב ע"ז משמע דמפרש דברי רבי' דקוק היכא דהעני רמובן חוזר שמעון על לוי אבל אם לא העני לא והיא הסברא הראשונה שהזכיר בעל הטור. ולדברי ה"ה אין חלוק בין דברי רבי' ובין דברי הרי"ף כלל ע"כ ומתהני מעלמות עיונו היאך אפשר ליסבור ה"ה להרמב"ם איירי בהעני לוקח כסברת הטור דהא הב"ח ה"ה דברי הרשב"א אחרי אמרו שחלוקים הרמב"ם ז"ל פשוטה בחלוה מה שהבין הרב המחבר הנ"ל ז"ל לכונתו להבית רמיה נגד הרמב"ם ז"ל דבר לאין הסליח מחייב כשמחזיר ללוה אלא כשהלוה כופר אבל כשהוא מודה נשאר הסליח פטור לגמרי. על זה אמר שכבר נתבאר הדבר דהעני הרשב"א ז"ל לא דוסתאי משמע לחיי' הסליח כל שלא חזי' מאונס וכדברי הרשב"א ז"ל. ואין הדיוב חלוי בכפירת הלוה. והוסיף שכן אלא חשובה לדי"ף ז"ל אף בלא כפירה חייב הסליח דהיינו כשהעני הלוה א"כ לא עמדו דברי הרמב"ם ז"ל: כשלא העני ואולי לא יהיה חייב לדעתן כלעת הטור ז"ל. אבל מכל מקום הוא חולק עם הרמב"ם. ועתה מסיק ה"ה לכן עקר דלמו בכפירה דלוה הליח מלחא לחיובא כי האמת הוא שפיהם חייבים כדברי הרמב"ם ז"ל ועל הדרך שכבר נתבאר בדברי הרשב"א ז"ל כי כן משמע ולאי לשון הליה' חייבים שהוא שתמי וכולל ולא נחית עמה לדייק מלשון הרי"ף ז"ל דלוקא בהעני וכו':

חלק ג

א גרסינן בפרק הכותב אבימי בריה דר' אבהו הוו מסקי ביה זוזי בי חוזאי שדרינהו ביד חמה בריה דרבה בר אבוה אזל פרעינהו אמר להו הבו לי שטרא אמרו ליה שטראי נינהו אתו לקמיה דרבי אבהו א"ל אית לך סהדי דפרעתינהו א"ל לא א"ל מנו אכיל לגמר להד"ם יכול לומר שטראי נינהו ודיני דשטראי נינהו ודי' דאיהו' שטרא בבר בדר' בשער י"ט שהקדמנו: ועתה נבחוב דצריך לדין זה שלפנינו על זה גרסינן בסוף דבר זה לענין שלומי שליח' מאי ואם קנא בין א"ל הבשלח שקול שטרא ברישא והב זוזי בין א"ל הב זוזי ושקיל שטרא אם פרע בלא עדים ולא שקיל שטרא משלם דבין דאזהר ליה דלישקול שטרא או בסוף או בתחלה ולא אזהר לקבלו לשטרא תחלה פטי א"ל לתקינו שדרתיך ולא לעוורתי ודוקא דא"ל לבתחלה או בסוף שקול שטרא והילך מסרתמא הוה לו לתבוע השטר תחלה קודם שיפרע מעותיו אבל אי לא אמרו ליה שקול שטרא כלל אע"פי שדרוהיבוהו שחוב בשטר הוה לו עליו כל זמן שלא אמר לו שקול שטרא פטור דמצי למימר סבור הייתי שמלוה ע"פ הוה לו עליב' כיון שלא הודיע לו המשלח ויהיה סבור שעל אמונתו דהיו סומכים ובמו שהיה בחנוני שיכול לומר סבור' הייתי שיפסוק על אמונתו וכן פסק הר' בהלכותיו גם כתב דאי לא אמרו ליה פרעיה בסהדי לא מחייב למפרעינהו בסהדי ובראיתא בחנוני דהא יהיב מעותיו במצות בעל הבית לפועלים שלא בפני עדים ונשבע ונוטל מב"ה אע"פ שפועלים מבחישין אותו ואומר לא נטלנו אע"פי שפשע כשפרעם בלא עדים ויצטרך ב"ה לפרעם פעם אחר' לא מחייב חנוני בהיא פשיעות' דיכול לומר הרי לא הזהרתני לפרעם בעדים והא נמי דכותה היא והיא דשליח דאיתא בקדושין דמשתבע שליח דיהבנו' ניהלי' ומפטר ובשתבע מלוה דא"א שקיל ופרע ליה לוה אלמא דהיכא דלא אזהריה למפרע בסהדי לא מחייב למפרע בסהדי דאזהריה פושע עד כאן. אבל אם הזהירו ופשע חייב:

ב ויש לברר מלוה שעשה שליח בעדים להביא לו מעותיו אם יכול השליח לסוף הלוה לרחתם לו ואם נתרצה ונתנם לו אם נפטר מאחריותן אם נאנסו או נאבדו ביד השליח על זה גרסינן בב"ק פ' הגזל קמא אחמר שליח שעשאו בעדים פירוש האי שלוח לאו דא"ל לשליח בסהדי אימא ליה לפלניא דלישלח לי זוזא ביד דבני ה"ג ליבא פלוגתא דמפטר ומתנ' חיא אמר לו השואל שלחה לי ביד בנך וכו' וכן בשעה שמחזיר ומה לי בשאומר מה לי בשאומר ע"י שליח ועדים מעידים עליו. אבל האי פלוגתא דשליח כך היא שאמר לו בפני עדים אומר לו לפלוני אם ירצה לשלוח מעות על ידך ואם יאמר לך הן קבל אותם והביא וזהו שליח שנחלקו עליו והרב ו"ש ז"ל פי' על דרך זה שהרי כתב שליח שעשאו מעדים פירוש האובן שיש לו מעות ביד שמעון ומנה שליח בעדים לקבל ממנו ע"ב דמשמע דמפרש הוא בפירושנו דדוקא בשלא אמר לשליח אלא שיקבל אבל עשה ממני שליח שיאמר לנפקר שיתנם לו בוראי מיד שיתנם לו פטור ומטעמא דאמרן אבל בשליח שעשאו שיקבלם אם יתן לו בזה הלקו רב חסדא אמר הוי שליח ואם נאנסו פטור המשלח ורבא אמר

באחריותן עד שיגיע ליד שמעון בל חובו:

חלק ג.

אבל אם היה אומר שלח לי על ידו פשיטא דהוי שליח דהא תנן בסשמא ל"ל דשמעון שלחה לי ביד בני ביד עבדי ביד שלוחי חייב ומ"ל ל"ל בפניו שלח ומ"ל ל"ל שלא בפניו שלח. ונויהו לקמן לא משמע הכי דבעי לשמואל מאי מקנחא הי"ל שלח לי ע"י זה דאז הוי שליח. לכן ל"ל דבכל ענין שלא בפניו לא הוי שליח עד שיאמר בפניו שלח לי על ידו כהשיא דשמואל לאיירי בפניו וכן מוכיח מתוך הק"ו עכ"ל: וצדיכים אנו לפרש דאמרי לקמרי לכך ל"ל דבכל ענין לא הוי שליח שלא בפניו וכו' לאו למימרא דקושטא הכי הוי למתקנא דהלכתא. דהא קי"ל כרב הסדא וכן פסקו הס ז"ל לקמן דשליח שעשאו בעדים הוי שליח והיינו שלא בפניו. אלא כוונתם דמשו דמעקרא קאמרי אם היה אומר שלח לי על ידו פשיטא דהוי שליח וכו' דהיינו לומר שהוא דבר פשוט שאפי' רבא יודה בו ולא יתלוק עליו לכהי אמרו הסתא דל"ל דבכל ענין שלא בפניו לא הוי שליח ופו' כלומר דאמרי דהוי דבר פשוט לשיולה בו גם רבא הוא דוקא שאומר לו בפניו שלח לי על ידו אבל כשלא א"ל בפניו הוי כעושה שליח בסתם ולא א"ל בלוס לבהא פליגי רבא ורב הסדא הכי כך נראה לפרש כונת הסוגיא' וזה שלא כדברי רביני למוקי פלוגתייהו דוקא בשא"ל אמור לפלוני וכו': ואי קשיא לך בין לחוספות דהלכתא כרב הסדא דשליח שעשאו בעדים הוי שליח אפי' לא אמר ללוה פה אל פה. ובין לרבינו הגם רבא מודה דאי אמר לשליח לימא ליה לשליחך נהלי פטור. א"כ היכי קתני במתני' דהשואל א"ל השואל לי וכו' דמשמע דמכוס דא"ל כן הוי שליח אבל אם אמר לשליח לא מהני. וכי היכי דפריך בגמרא לרב חסדא ממתני' דלא יתן לא לבנו ולא לשלוחו ובתר דמוקי לה בשכירו ולקיימא קאמר אבל שליח שעשאו בעדים מהני הכי נמי דהוי שליח אלתני פשיטא אבל נותן הוא לשליח וכו'. ליפלוג ולתני בדיקה

שליח

הוליעו שהיה לו חוב בשטר פטור. ויהיב טעמא לכל חל מהני דהיכא דלא א"ל כלום פטור ומטעם דמלי למימר שבור הייתי שהיתה מלוה ע"פ בכל שיאמר פרעתי נאמן. והיכא דהוליעו דהוי מלוה בשטר נמי פטור מטעם דמלי למימר שבור הייתי שהיה לו מוב בשטר לכל לוקח את הלוה ע"ג דאין הלוה מרוח כ"כ. לריך לייסבו לכל הלוה מהגמרא שזכרנו. ובאמת קשה לי על חשובת הרשב"א ז"ל שהביא הרב בב"יסי פ"ג שנשאל על רמובן שקבל מעות משמעון ומלא אין רעו ואמר ללוי טול מעות אלו ותנם לשמעון שלוה לי נטלם שמעון ותפס בהם בשביל שהיה לו אצל רמובן מהו והשיב ולאי יכול לתפוס בהם אם אין שם עדים אבל ליכול לומר להד"ם וכו' ולענין שלומי שלי מפני שלא נתנם לו בעדי מסתברא שלא מחייב לשתם הוא בס"ח שכן דרך לקבל השטר אבל לא ה"ל לתת בעדים אין דרך בני אדם לעשות כן ע"כ נראה לתלה טעם הדיוב והפטור בפה שהוא דרך ומנהג לעשות. לשמע מינה לאם היה דרך בני אדם לתת בעדי' בשטר היה חייב כלין פוטר וזה תימא שהרי אפילו בשטר גופיה שהוא דרך לקבלו אמרינן מטעם כל הפוסקים ז"ל דאי לאו דלא"ל בפי' שקול שפרע לו בתקל' לו בסוף הוא פטור. וכן בענין עדים כדכתיבי דבינו בשם הרי"ף ז"ל דאי לא א"ל פרעתי בסהדי לא מחייב למפרעינהו בסהדי. וא"כ לא הל להרי"טבא ז"ל לומ' דלא לא מחייב לשתם בס"ח אינו חייב אלא מפני שא"ל שקול שטרא מה שלא היה כן בעינו. ולא יתכן בשום לא לומר שיחלוק הריטבא ז"ל על גדולי הפוסקים הרי"ף והרמב"ם ז"ל. כ"ם שא"א לומר כן שהראיה מהכרחית לחנוני הוא מכרחת:

ג ויש לברר מלוה שעשה שליח בעדים וכו' בדף ק"ל: ומ"ש רבי' דלאו בדא"ל לשליח אימא לפלוניא וכו'. עד כדמוכח הוא דשמואל וכו'. כן עלה בדעת הגו' מטיקרא דכתבו לכאורה נראה לאיירי כגון דלא א"ל לו שלח לי על ידו רק עדי' מעידים שעשאו שליח הן אמת שהרוף ז"ל לא דבר מאומה כשלא העני ואולי לא יהיה חייב לדעתן כלעת הטור ז"ל. אבל מכל מקום הוא חולק עם הרמב"ם. ועתה מסיק ה"ה לכן עקר דלמו בכפירה דלוה הליה מלחא לחיובא כי האמת הוא שפיהם חייבים כדברי הרמב"ם ז"ל ועל הדרך שכבר נתבאר בדברי הרשב"א ז"ל כי כן משמע ולאי לשון הליה' חייבים שהוא שתמי וכולל ולא נחית עמה לדייק מלשון הרי"ף ז"ל דלוקא בהעני וכו':

חלק ג

א גרסינן בפרק הכותב אבימי וכו' בדף פ"ה. ומ"ש רבינו ודוקא דאמר ליה בתחלה או בסוף שקול שטרא וכו'. הוא מוסכם לא רמיתי חולק על זה. אבל לכאורה יש לדייק דמה שהוסיף לומר אבל אם לא א"ל שקול שטרא כלל אעפ"י שהוליעוהו שחוב בשטר היה לו עליו אמר לו שקול שטרא פטור דמלי למימר סבור הייתי שמלוה ע"פ היה לו עליכם כיון שלא הוליע לו המשלח וכו'. דהיכי מלי קאמר סבור הייתי שמלוה ע"פ היה לו עליכם כיון שלא הוליע וכו'. הא מיירי שכבר הוליעוהו שחוב בשטר היה לו עליו. אבל הכונה מבוארת דמה שכתב עוד יהיה סובר שעל אמונתו היו סומכים וכו'. לאין טעמה זו נלקח עם מה שקשה לומר שהיה סבור שמלוה ע"פ היה לו וכו' דאי סבר דהוא מלוה ע"פ. אין לריך לסמוך על אמונתו. ואי סבור לסמיך על אמונתו א"כ יהא בשטר אלא דמלי מילי קאמר דאמר לחתל דלוקא כשא"ל שקול שטרא אבל אי לא אמר לו פטור. ועוד הוסיף לאפילו

Digitized by Google

שליח שעשאו בעדים וכו׳: ליפרוך נמי כה״ג בקושיא קמייתא לפריך ממתני׳ להשואל את הפרה וכו׳: דמוקי לה בשכירו ולקיטו: ולימא מ״ל מתני׳ ואם מ״ל שלח לי וכו׳ ליפלוג וליתני בדיליה ואם אמר לשליח אמור לו שישלח לי וכו׳ ז״ל אם עשאו שליח בעדים להוציא רבותא טפי:

איבא למימר לא קשה מידי למעבד לקחתי במתנת שלחה ביד בנו ביד עבדו ביד שלוחו ולפי שטת הרב ז״ל בכ״מ פ״ב דשליחותא בנו ולפי קטן הוא לאי גדול היינו שלוחו: מ״ה מילטריך: שיפא לומר דאם מ״ל שלח לי ביד בני מהני: דלוקא בפמ״ל פה אל פה מהני בקטן: אבל שלח בפניו לאו כלום הוא: וכיון דבריסא קאמר שלוחו: דהלי בנו לרבות לא מהני פי׳ ליה נמי בשיפא דהלי בנו אע״ג דשלוחו כשעשאו בעדים הוי שליח: ועיין בשלהי סי׳ ח׳ לקמן מה שכתבו בכ״ל על דברי הרב ז״ל הנ״ל: מיהו הא לאמרן יש לנו מקום ע״פ שטת רבינו: אך לפי לשון חתו׳ משמע דליכא למימר הכי לכתבו ול״ל דבכל ענין שלח בפניו לא הוי שליח עד שיאמר לו בפניו שלח לי על ידו כתבו אל למיירי בפניו וכו׳: וריהשא דהאי ליתנא משמע דאית לחו לקיטא למתני׳ דהשואל גבי שליח נמי: ובפניו בעינן לעכובא: ומ״כ לבריה׳ בעינן תמוהים אם ממסקנא דהלכתא ומי משום לא פריך מהך שיפא לרב חסדא: והא לכתבו לכפירושם מוכח מתוך הקו׳: תזיין לרבי׳ דגם הוא מסתייע מדברי רש״י ז״ל לקיים סברתו: ואיך יהיו דבריו סובלי שתי סברות סותרות זו את זו והנה רבי׳ מבי׳ לשון רש״י שמסתייע ממנו: אבל התו׳ לא כתבו מהיכן מוכח פירושם מתוך הקו׳: ונראה דכונ״ם ז״ל משום לאמאי לפריך בגמרא ממתני׳ דהשואל פרש״י פטור דלא קמא ברשות שואל להתחייב באונסים על שיאמר לו תפיו לשלחה לו ביד בנו וכו׳: ומכאן רמז התוספות להגיה לסבר רש״י כוותיהו ואמנם כיון דרש״י לא אתא אלא לפרושי מתני׳ לא מוכיח מינה מידי: לאפ״ל דלריך שיאמר כן מפיו והיינו משום חלוקה דבנו כלאמרן: ולהכי לייק רש״י ז״ל בליסניה על שיאמר לו מפיו לשלחה לו ביד בנו וכו׳: ונראה להסמיכנו לעקרא דמלת׳ הוי משום בנו: והראש ז״ל אזיל בשטת רבינו שכתב אבל א״ל אמור לפי׳ שישלח לי על ידך מעיתי שבידו בהא ליכא מאן דפליג דפשיטא דהוי שליח: וקשה לי לסברתם ז״ל דגם רבה מיל׳ דאי אמר לשליח אמאי לפלוני לישלח לי זוזי דמפטר: א״כ מאי האי דפריך בגמרא לרב חסדא מסיפא דמתני׳ דלא יתן לא לבנו ולא לשלוחו וכו׳ דקאמר מדאתני סיפא אבל נותן הוא לשליח ב״ל לפלוג וליתני בדיליה: והרי לרבה נמי קשה טפי לפלוג וליתני בדיליה דהא לדיליה ריש מיירי בפשטה בשליח שעשאו בעדים לסברתו לא הוי שליח: וא״כ לפלוג בסיפא בשליח שעשאו בעדים גופיה דאם א״ל בפני עדים אמור לפלוני שישלחם עד יכך הוא אם תאמר משכתנו בעל דברים דילי אתא: הלא פי השלי׳ כפי הבעלים לכל דבר שנעשה שליח וכו׳: וא״ל לחייבי׳ שמא יבטל המפקיד שליחות השליח בפני עדים: אבל כי כתב ליה זיל לון וזכי והמפק לנפשך הוי כאלו נתנו לא מלי מבטל ליה: ואע״ג דמסקינן לעיל בפ׳ מרובה והלכת׳ שליח שויר׳ היינו לענין דלא מלי שליח למתפס לנפשיה: אבל ולאי אהני האי לכתב ביה זיל לון לענין שלא יוכל לבטל השליח ע״כ: ואיבא למידק אמאי לא קאמר נמי דליכא למיחש שמא מת המשלח דממילא נתבטל השליחות לגבי שלוחו דכל׳ דבמ׳ כדלקמן: והטור ז״ל בסימ׳ קכ״ב הביא שני הטעמים יחד שכתב וטעמא משום שיש לחוש שמא בטל המלוה את השליחות או מת שלו מת אבל השליחות קולם שיתן לשליח ונתן אח״כ לשליח ולבבל חייב באחריותו וכו׳: וא״כ הרא״ש ז״ל למה כתב חשש דבטל ולא חשש למה: ומה מולי מא זה טעם נאמר דסבר דלוקא חשש דבטל איתא: אבל חשש דמה לית׳ יקשה לטור ז״ל למה כתב שיתיה שלא כדעת אביו ז״ל: ונראה דזה תלוי בדין הבא בהרשאה דכתב הטור בשם אביו ז״ל דכיון דהרשה לשליח וכתב לו זיל לון והמפק לנפשך הוי כאלו נתנם לו במתנה ואז לא מלי מבטל וכו׳: וכתב לקמיה ומשם מת המרשה קולם שהגיע הממון ליד המורשה היה נראה לפי סברת א״ל ז״ל שאינו יכול לבטל השלוחות: ג״כ לא נתבטל במותו: אבל הוא כתב בתשובה שנתבטל כשמת ע״כ: הנה שהיה הטור ז״ל סבור להגי תרתי בטול השליחות ומיתה כי הדדי נינהו ובמאי דסיים הא שייך הא: אבל להרא״ש ז״ל דוקא בטול לא סגי לבטולי הרשאה לכתוב בה זיל וכו׳: אבל מיתה מבטלת: ומ״ש בזה הרב ז״ל בב״י נלקלק בו לקמן בע״ח: מנחה כיון דקיימינן הכא ליתן טעם למה בשליח שעשאו בעדים יכול הלוה או הנפקד לומר לאו בעל דברים דילי אתא ובהרשאה דכתיב בה זיל לון וכו׳: לא מלי למימר הכי: א״כ ע״כ לריך לתת טעם שיהיה שייך דוקא בשליח הנעשה בעדים

אמר לא הוי שליח עד שיאמר לו פה אל פה שלחה לי בידו או שיאמר לו בעדים אמור לפלוני שישלח לי מעותי על ידך אבל זה שלא א״ל בעדים אלא קבלם אם ירצנם לך לא הוי שליח דדיה ולא מפטר משלח רבי יוחנן ורבי אליעזר דאמרי תרויהו שליח שעשאו בעדים הוי שליח ופטור המשלח ואם תאמר משנת׳ דקת׳ גבי הגוזל את חברו יוליכנו אחריו אפילו למדי ולא יתן לא לבנו ולא לשלוחו דמשמע אפילו לשלית שעשאו בעדים לא מפטר משלח מאחריות המעות דהא קתני ולא לשלוחו ומנא ידעינן דהוי שלוחו אם לא עשאו בעדים הא לא קשיא דהתם במשנת׳ לא מתוקמא בשליח שעשאו בעדים:

ג אלא בממציא לו שליח בלא עדים עסקינן כלומר לא אמר אליו אלא שימציא עצמו אצלו ויודיעהו שרצונו לבא לעיר המפקי׳ או המלו׳ שלו ואם רצונו לשלוח לו על ידו הוא יעשה במצותו אבל גרוע הוא זה משלי׳ שעשאו בעדים דהתם אע״פי שאינו מצוה לו שיאמ׳ לו בשמו שישלח׳ לו מ״מ אומר לו קבל אותם והביאם לי אבל באין אומר אלא שאם האחד רצונו שיאמינם לו שיעשה מצותו והכל בלא עדים והכל בלא פסידתו ולפיכך קרתני ולא לשלוחו דהא אוקימנא בממציא בלבד והבי׳ אמר ליה מלגה אית ליה גבי פלוני זוז ולא קא משדר להו ניהליה אתחזי ליה דילמא אנ׳ ניש הוא דלא משבח לשדורי לי: וכתב הרי״ף בהלכותיו הלכתא כותיה דרב חסדא דהא קימא רבי יוחנן ורבי אלעזר פליגי ותיה והות ליה רבא יחיד אצל רבים ולית הלכתא כותיה:

ד אלא מיהו הני מילי היכא דבעי מאן דאתיה ממונא בידיה למתביה ניהליה דבין דשליח הנעשה בעדים הוי שליח אי יהבינהו ניהליה ונאמנו לא מחייב באחריותיהו אבל אי לא בעי ההוא דאיתא למטונא בידיה למתבינהו ניה׳ בהאי שליחו׳ לא בייפ׳ ליה בדינא למתבינהו ניהליה דהא אמרי נהרדעי כל אורכתא דלא כתוב זיל דון והנפק לנפשך לאו אורכתא היא דאמר ליה לאו בעל דברים דידי את ער כאן מכל זה למדנו ששליח שעשאו בעדים לקבל לו ממון הלוואתו מן הלוה הרשות ביד

אמנם הטור ז״ל בא לשונו בדקדוק שכתב בסי׳ קכ״ח ואפי׳ לא אמר לשליח אמור לפלוני שישלח לי על ידך מעותי שבידו אלא א״ל בפני עדים עשה לי ביד פלוני לך ואמור לו שלעתך לבא לכאן ואם יתנם לך הביאם לי ונתנם לו הלוה ונא בדו בדרך פטור: אבל לא עשאו שליח אלא א״ל בפני עדים שלח לי מעות ביד פלוני ואינו שולחם לי אולי אינו מולא שליח לשלח על ידו לך והחרפ׳ אלינו ל׳ יי ישלחם על ידך לי: כה״ג לא הוי שליח וכו׳: משמע מדבריו דבהוא דממציא לא איכפת לן בין יהיה בפני עדים או שלא בפניהם: אלא עיקרא דמלתא לא הוי שליח הוא משום דלא א״ל כלום להביא המעות ולא לומר שום דבר לגוה שלא עשאו שליח על כך: אלא תלה הדבר בלוה אולי ישלחם על ידו: ודריסא דמהני כשעשאו בעדי׳ משום דא״ל אם יתנם לך הביאם לי דעשאו שליח מיה׳ להביאם לו: ונמצאו מ״ב ג׳ סברות בפי׳ ממציא שליח: הא׳ לרש״י ז״ל דלא מקרי שליח משום דעשאו שלא בעדים: ואע״פ שבקש ממנו שיאמר לו אם תרצה לשלוח כלום שלא על ידי לאו מלתא היא: הב׳ לטור ז״ל דמיירי בלא א״ל משלח כלום בענין המעות אלא בקש ממנו שימצא בפני הלוה ולפיכך אע״ג דהוי בעדים שלא הוי שליח: הג׳ לרבינו הכא עסקינן בדליכא עדים וגם דלא א״ל כלום: והרב ז״ל בב״י על דברי הטור הביא הסוגיא וכתב פי׳ רש״י ז״ל: ולא העירנו היותו מתחלף מכולת הטוך:

שוב פשפשתי אחר דברי הטור ז״ל ומצאתי לו בהלכות גזלה סימן שס״ז וז״ל ולא יתן לבנו שגזל ולא ליד שלוחו בל״א שלא עשאו שליח אבל הוא שכירו או לקיטו או ממציא לו שליח ולא עשאו שליח בעדים אבל עשאו שליח בעדים יתנו לו ע״כ: נראה דלא קפיד כלל על ענין האמירה אלא עיקר השליחות תלוי בהיותו נעשה בעדי׳ או בלא עדים וא״כ על דרך זה לריך שיפו׳ מה שכתב בסי׳ קכ״ח דמייתי׳: ואחרי התישבות נראה לאמר חדי מילי ניהו אלא הא בהא תליא: לכשעושהו שליח ממש לומר אינה דבר לגוה או להביא לו בחורת שליחות ממילא עושה בעדים בעדים שבלאו הכי לא מהני מילי: וכשאינו מחכוון לשליחות ממש להבאה או לאמירה אלא להמלא לו בעלמא: אינו מתבקש זה מאתנו בפני עדים: וזה נתישבו דברי רבינו וכל שאר הענינים דוק והשכח:

ל אלא מיהו ה״מ היכא דבעי וכו׳: הרא״ש ז״ל כתב ע״ז בפסקיו לגריך טעם לדבר כיון דיבעינן דשויה שליח ואם יפטר מאחריות הדרך והלוהו של אדם כמותו בכל מקום היאך מלי למימר לאו בעל דברים דילי אתא: הלא פי השלי׳ כפי הבעלים לכל דבר שנעשה שליח וכו׳: וא״ל לחייבי׳ שמא יבטל המפקיד שליחות השליח בפני עדים: אבל כי כתב ליה זיל לון וזכי והנפק לנפשך הוי כאלו נתנו לא מלי מבטל ליה: ואע״ג דמסקינן לעיל בפ׳ מרובה והלכת׳ שליח שויר׳ היינו לענין דלא מלי שליח למתפס לנפשיה: אבל ולאי אהני האי לכתב ביה זיל לון לענין שלא יוכל לבטל השליח ע״כ: ואיבא למידק אמאי לא קאמר נמי דליכא למיחש שמא מת המשלח דממילא נתבטל השליחות לגבי שלוחו דכל׳ דבמ׳ כדלקמן: והטור ז״ל בסימ׳ קכ״ב הביא שני הטעמים יחד שכתב וטעמא משום שיש לחוש שמא בטל המלוה את השליחות או מת שלו מת אבל בטל השליחות קולם שיתן לשליח ונתן אח״כ לשליח ולבבל חייב באחריותו וכו׳: וא״כ הרא״ש ז״ל למה כתב חשש דבטל ולא חשש למה: ואם אולי מא זה טעם נאמר דסבר דלוקא חשש דבטל איתא: אבל חשש דמה לית׳ יקשה לטור ז״ל למה כתב שיתיה שלא כדעת אביו ז״ל: ונראה דזה תלוי בדין הבא בהרשאה דכתב הטור בשם אביו ז״ל דכיון דהרשה לשליח וכתב לו זיל לון והנפק לנפשך הוי כאלו נתנם לו במתנה ואז לא מלי מבטל וכו׳: וכתב לקמיה ומשם מת המרשה קולם שהגיע הממון ליד המורשה היה נראה לפי סברת א״ל ז״ל שאינו יכול לבטל השליחות: ג״כ לא נתבטל במותו: אבל הוא כתב בתשובה שנתבטל כשמת ע״כ: הנה שהיה הטור ז״ל סבור להגי תרתי בטול השליחות ומיתה כי הדדי נינהו ובמאי דסיים הא שייך הא: אבל להרא״ש ז״ל דוקא בטול לא סגי לבטולי הרשאה לכתוב בה זיל וכו׳: אבל מיתה מבטלת: ומ״ש בזה הרב ז״ל בב״י נלקלק בו לקמן בע״ח: מנחה כיון דקיימינן הכא ליתן טעם למה בשליח שעשאו בעדים יכול הלוה או הנפקד לומר לאו בעל דברים דילי אתא ובהרשאה דכתיב בה זיל לון וכו׳: לא מלי למימר הכי: א״כ ע״כ לריך לתת טעם שיהיה שייך דוקא בשליח הנעשה בעדים

Digitized by Google

בעלים ולא בהרשאה • ולפיכך הטו לסבר להרשאה כיון כשמבטל כיון כשמת אין
ההרשאה מבוטלת • מ"ה גבי שליח בעלים • כתב שני הטעמים למלי הלוה
לומר לאו בעל דבריס לידי אתה משום שמת יבטל לו ימות מה שאין כן
בהרשאה לבעוס חל מינייהו לא נתבטלה • אבל הרא"ש ז"ל לגבי הרשאה
סבר לכשמת נתבטלה ההרשאה •
לא כתב בשליח אלא טעמא דשמת בטל השליחות לבשליח הוי מבוטל
ובהרשאה לאו כל כמיניה : מיהו נשמע
לי קשה להרא"ש ז"ל כיון לבהרשאה
אם מת הרי היא מבוטלי • א"כ היכי
אמרי נהרדעי דלמי כתיב ביה זוזי
וכו' • לא מלי למימר לאו בעל
דבריס לידי אתי • הא אכתי איתי ליה
למיתב לאיתה אלא מת נתבטל
השליחות ומי יהיב ליה זוזי ונאבדו
חייב הנתבע כי היא לר' אבא •
וכי היכי לבשליח בעל ס קאמר
הרא"ש דמלי אמר לאו בעל דבריס
לידי אתי מטעמא דשמי יבטל השליחו
ה"נ בבא בהרשאה מלי למימר הכי
מחבב מיתה • ואיבא למימר דע"כ
לא סבר הרא"ש לבמיתה נתבטל
השליחות לא לענין לבשנודע שמת
לא מלי כפי לנתבע בדינא ולייגא •
אבל אם נתן לו הנתבע המעות קודם
שנודע שמת נפטר הנתבע מאחריות
לבשליח מיכח מזשובתו של הרא"ש
ריש כלל ק"ב דלא מפטר הנתבע
שנתנם אלא בשמשלח
לשליחי אגב קרקע : וכ"כ למוסכם
הרב ז"ל בב"י בחלוק הג' מהשלשה
חלוקים שעשה : ובבל זה לא שייך
הא דאמרינן בפרק כל הגט בכל
הנהו לנותן לו מפרים בחזקת שהות
קיים ואין חוששין שמא מת וכו' •
כאשר יתבאר לקמן בס"ל :

ה ודוקא שליח שעשאו בעלי וכו'
בפי' ליוקני זה שבאו
עליו עדים לא ראיתי המפרשים ז"ל
מוים בדעת א' דרש"י פי' בדיוקני
מוסר לו בעל הפקדון לשליח סימנין
וכתב לו הילמו באגרת ומסרה לו
וא"ל לך הבראה לפלוני ויתלך
מעוה שים לי ביקו ע"כ • נראה
בהדברים כן היו באמת ומסר לו הדיוקן והאגרת ושלחו לשיתן לו
המעות • ו"ל כיון שאין העדים מעידים על השליחות עצמו אלא על
הדיוקן שהיא שלו מ"ה אינו מועיל כלכתבו התוספות • ורבינו באר
יותר לאפי' כשעדים מעידים שפלוני אמר לנו שזה הדיוקן שלו • לא נפטר
המשלח עד שיגיע ליד המלו • אלמא לאו בדמלוה כופר ואומר שאינו
דיוקנו עשקין דהא איכא שהדי דקא מסהדי מלוי לדיוקנו הוא • וגם
ליכא שום הכחשה אחרת ביניהם • אלא לדון לעיקר השליחות לא
נעשה בעדים לאו כלום הוא : אבל ראיתי להרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות
פוחפים לא הבין כן הענין שכתב אבל אם לא היה הכתב בידו לאו אם שאין
הלוה יודע שהוא כתב ידו אם אפילו היו כתובין בו סימנין ואותיות שביניהם
ביחוד אם טען ראובן ואמר לא שלחתי כתב ואחרים רמו בי שמעון חייב
באחריותו ומשלם לראובן אחר שיחריס על מי שלח כתב זה מלעתו ולא
ידה • ואם מי שהורה שישבע ראובן ואח"כ יטול כלין כל הנשבעין ומוטלין
עכ"ל • וכתב הרב ז"ל בכ"מ דהיינו הא לדיוקני שפירושו סימנים בצורות
שביניהם וכו' • משמע דהבין הרמב"ם דהאי דדיוקני מיירי בשכופר ואומר
אלא שלחו ואחר רמה בו ואינם חולקים על הדיוקני אם הוא שלו או לא •
אלא בעיקר הדבר אם כתב או לא ומ"ה שמעון חייב באחריותו • ומטעמא
לכתב הרב ז"ל דהוי כמה לי בידך ואיני יודע אם פרעתיך : וקשה לי
דמימרא לגמרא היא אין משלחין מעות בדיוקני ואפילו עדים
עליה • ולריך להבין לפי סברת הרמב"ם ז"ל הני עדים אמאי אתמי אי
אעיקר כתב השליחות הא לא אפשר שהרי הוא מכחיש ואומר לא שלחתי כתב
והיאך יוכל להכחיש העדים • ואי אתמי אסימנין ואותיות דהיינו הדיוקן
דקא מסהדי דהני אותיות וסימנין הן של מלוה : אבל לא על עיקר הכתב •
א"כ מאי רבותייהו דהני שהדי • הרי אותם סימנים הם ידועים ביניהם ואין
המלוה מכחיש לומר שאין סימנין ולא על זה הם דנים • ומאי אפילו עדים
בחומים : ותו קשה לי לאי כשמלוה מכחיש ואומר לא שלחתי כתב עשקינן
אמע"ג שכתוב בו סימנים שביניהם לא מלי הלוה טענין כתבך הוא • לכבר

ביד הלוה דאם רצה ליתן נפטר ואינו חייב באחריותן שהרי נתן לשלוחו
ואם לא רצה ליתן אינו נותן שאין זה בעל דינו ואפילו יעשהו שליח שיאמר
למלוה שלח לי ביד זה עד שיבא בהרשאה ולמטה אאריך אם יש לחוש
לדילמא אדהכי והבי מאית או חזר משליחותו ובטלו ושליחותיה דעבד
בטיל אי לא :

ה ודוקא שליח שעשאו בעדים הוא שאם רצונו לשלח נפטר מאחריותן
אבל בדיוקני אינו משלח ואם שליח עדין עומד באחריות
המשלח עד שיגיע לידו של מלוה ובדגרסינן אמר רב יהודה אמר שמואל
אין משלחין מעות בדיוקני ואפילו עדים חתומים עליה פירוש בגון שכתבו
העדים למטה בשטר זה אנו פלוני ופלוני מעידים שפלוני אמר לנו שזו
הדיוקני שלי הוא • אבל לא הודיענו מה כתוב בשטר ורבי יוחנן פליג עליה
דשמואל ואמר דאם עדים חתומים עליה משלחין ונפטר הלוה באחריות
הממון • וכתב הריף דהלכתא בשמואל דסבירא ליה דאין משלחין בדיוקני
ואפילו בעדים חתומין עליה דלא המי לשליח שעשאו בעדים דהתם הערי'
יודעין עקר השליחות אבל כאן בדיוקני אין להם ידיעה כלל בגוף הערות
ואצורתא קא מסהדי ולא אשליחותא ולפי' אם שלח על דרך דיוקני עדין
הן באחריותו :

ו ומלתא צריך עיון אי צריך למכתב התקבלתי בשליח שעשאו בעדים •
ותו נמי אמתפקא לן אי סגי נמי בהתקבלתי משום דקשיא לן
החיא דגר' עלה דהא דיוקנ' ולשמו מאי תקנתי' ומהד' בי הא דר' אבהו
הוה מסי' זוזי בדר' יוסא בר חמא א"ל לר' ספרא בהדי דאתי' אייתינהו
ניהלאי א"ל רבי אמי כרת לך דהתקבלתי אמר ליה לא א"ל זיל ברישא
ולכתוב לך התקבלתי לסוף א"ל אי כתב לך התקבלתי לאו כלו' הוא ולא
מפטרנא מאחריות הדרך דדילמא אדאתי שביב ר' אבא והתקבלתי דר'
אבא לא וכלו' הוא משום דהא נפול זוזי קמי יתמי ולית להו כח בהנהו זוזי
אלא מאי תקנתי' א"ל ניקנינהו ניהלך אגב ארעא דמטבע הואיל ואיתי'
בעין מקני אגב ארעא וזה החוב כבר הגיע זמנו והיו המעות בעין ותא את
כתוב לן התקבלתי פי' ואם ימות אחר כך אין לנו בכך שהרי נתחלקו הוא
ויורשיו מכל זה הממון וכי הא דרב פפא הוה מסיק הריסר אלפא זוזי בי
חוזאי אקנינהו ניהליה לר' שמואל אגב אסיפא דביתיה ופי' הרב בן מגש
בהקנאה נמ"ר ולא בתורת הרשאה וכי אתא נפק לאפיה עד' תוך כדי
שלא יחזיק בהם לעצמו • ומבני זה שמצאתי על מ"מרא דאין משלחים
מעות בדיוקני יש לנו לברר בשלי' שעשאו בעדים דהוי שליח אי חיישינן
לדילמא מאית משלח ולכל הני חששי דאמרן ומכתבא ראי דלא חי שינן
ותחלה נברר שאין לנו לחוש ולטעון טענת חזרה כלומר שיאמר הלוה
אולי חזר בו משליחותך ובטלו דאף על גב דאי מבטל ליה מצי לבטולי
ובמו שכתב הר"ר יצחק בהלכותיו בשם רב יהודאי גאון בפרק מרובה
אפ"ה בטענת שמא לא מצי למידחי' עד דמ יתי ראי' דבטולי בטליה
דמסתמא אמרינן כי היכי דחזקת שליח עושה שליחות הן הבי נמי אמרי'
חזקת ב"ה מעמידו בשליחותו : ותדע לך שכן הוא שהרי הולך מתנה
לפלוני

מפטר לאחר רמה בו ובלי ספק הוי כאומר מיני יודע אם פרעתיך לדברי
הרב ז"ל בהא מי לימא ר' יוחנן דמשלחים אם עדים חתומים עליה למימרא
דמפטר ליה • ואתמהא לכי נמי עדים חתומים עליה להיינו לומר מאלן הם
שהם סימניו ואפי"ה טוען אלא כתב
אומו כתב ולא מלי הלוה להכחישו
בולאי • ואטו לית ליה לר' יוחנן
לולאי בהלוה וספק בפרעון מייב •
והרי בסוף הגוזל בחרש דמיפלינו
רב יהודה ורבי יוחנן באומר מנה לי
ביד והלה אומר מיני יודע קסב' ר'
יוחנן דפטור • ופי' כל המפרשי' דע"כ
לא פטר אלא כשאומר מיני יודע אם
הלויתני אבל מיני יודע אם פרעתך
מודה ר' יוחנן משום דהוי ספק
בפרעון • והיאך יאמר ר' יוחנן
נופים כאן שהי' פטור כיון שהוא כמו
ספק בפרעון • וכתב הרי"ף
דהלכתא כשמואל וכו' כתב על זה
הרא"ש ז"ל בפסקיו תמיהא בעיני
דכולי גמ' קי"ל כשמואל ור' יוחנן
הלכה כרבי יוחנן כדאיתא בריש
מסכת י"ט וכבר רב אלפס מדקאמ'
בגמ' אלא שמואל היכי מסדר שמואל
ומרי לאסכוחי פיכי מסדר שמואל
אלמא דהלכתא כשמואל דאי לית
הלכתא כוותיה למה הצריך בדבר
שאין לו צורך • ואיפכ' ל' דמקאמ'
שמואל היכי מסדר מכלל דליה הלכה
כוותיה כדאמר בפ"ק דחולין רבי
מאיר דקיים למעוטא היכי אכיל
בשרא וכו' ע"כ ובאמת שהדבר קשה
מאמת הראיו' שמביא דמקומקמעא
לכי פריך לשמואל מאי תקנתיה היינו
משום דלית הלכתא כותיה • ולריך
לחתור אחר איזה התנגלות להרי"ף
ז"ל והשאלתו' ופאר הגאונים ז"ל
שפסקו כשמואל : ושמא אפשר
לומר דלייקי דבהמיה דר"מ ודרב
לא פריך בגמרא ולר"מ מאי תקנתא
למיכל בשרא • דהוה משמע מאי
תקנתא איכ' לדילן לפי שברתו שנוכל
אנחנו לאכול בשר • אלא פריך ורבי
מאיר היכי אכיל בשרא דהשתא אין
הקושי אלא לעצמו • ובהכי מוכח
שפיר דלית הלכתא כותיה דהכי קאמר בשלמא אנן שפיר מצינן לאיכל בשרא
דלא חייסינן לשברא דר"מ • אבל איהו גופיה היכי אכיל בשרא לפי שברתו
וכן בהמיה לרב הוי כה"ג והגה הרא"ש ז"ל גם בהך דשמואל כתב בהך
דברים דשקיל ומרי לאסכוחי היכי מסדר שמואל וכו' • אך הרי"ף ז"ל אינו
מבין כן דלא קאמר בגמ' • אלא בשתים ולשמואל מאי תקנתא • ומשמעות
דבריס אלו אינו לפריך לשמואל גופיה היכי מסדר איהו זה כמו הבשר
דמן השתים לא שבי בלא אכילת בשר ולפיכך הוצרך לבקש היאך היה אוכל
בשר • אבל הכא מאן לימא דאזדמן ליה לשמואל לשורי עד שאגמ' יצטרך
ליפא ולימן בזה • אלא קושייתו היא אליבא דשמואל מה תקנה יש לנו לשלות
והשתא איכא למימר שפיר מי לית הלכתא כשמואל • מאי איכפת לן לאסכוחי
לדילן שוס תקנתא לפי שברתו כיון דלא צריכינן לה • אלא ולאי הלכתא
כשמואל • ומ"מ מסיק הרא"ש ז"ל דאף על פי שדבריהם תמוהים אין
לחלוק עליהם :

ו ומלתא ל"ע וכו' • תקירה זו של רבי' והסכמתו בה לריכין לי לפוש כי
תקר ז"ל אם בשליח שעשאו בעדים יש לחוש שמא בטל השליחות
או שמא מת ומסיק ולאי דלא חייסינן לטענת חזרה שיאמר הלוה אולי חזר
בו משליחותך ובטלו • דבטענ' שמא לא מצי למדחייה עד דמייתי ראיה
דבטולי בטלי וכו' • ולכאורה משמע מדברי' אלו שכונתו לומר שאם יבא
השליח שנעשה בעדים לתבוע מהלוה חוב המשלחי צריך הלוה ליתן לו ולא
מצי למדחייה לומר לא אתן לך מסעמא דשמא בטל שליחותך אלא ע"כ יתנו
לו • ואם הדבר כן הוא תמוה דהא מסיק לעיל בסי' ל' כסברת הרי"ף ז"ל
דאע"ג דשליח שעשאו בעדים הוי שליח • מ"מ אי לא בעי ליה למיתביהו
ניהלי' לא כייפינן ליה דמצי אמר לאו בעל דבריס לידי אתי וכו' • מעתה
מאי נפקא מינה מהא דאמרינן כי היכי דחזק שליח עושה שליחותו • הכ"
מזקא ב"ה מעמידו בשליחותו • והא אפי"ה מצי ליה למדחייה בלא שום
טענה משום דלאו בעל דבריס לידי הוא ולמה יצטרך לאתויי ראיה דבטולי
בטליה לשליחותיה כיון דבלאו הכי אי לא בעי למיתב ליה לא כפינן ליה :

אם

אם לא שלחוק להיינו לענין שאם כבר נתן המעות לשליח מחמת השליחות
ואח״כ רולה לחזור וליטלם ממנו כטענת שמא בטל השליחות ללאו כל
כמיניה וזה רחוק מאד :

ולפיכך חיישינן בעובדא דר׳ אבא לחשש מיתה׳ ולא חיישינן לחשש חזרה וכו׳ :

קשה דאי לא חשש לחזרה
משום חזקה דמסתמא עומד בדבורו
ה״כ גם לחשש מיתה אין מקום להא
לעולם הוא בחזקת קיים ולמיתה לא
חיישינן כנודע מהגה לפרק כל הגט
לנתנו בחזקת שהוא קיים ומפרש
בחזקה שהם קיימים וכו׳ • ואמאי
אלימא הך חזקה מהך חזקה . ואי
כלכתב הרב המגיד ז״ל דכיון דבא
ליתלך • היה רולה לעשות לו תקנה
גדולה שלא יהיה בה חשש כלל וכו׳ •
מ״כ יקשה לרבינו יעשה ג״כ תקנה זו
מפני חשש חזרה ואמאי קפיד להזכיר
חשש מיתה בלוקא : ונראה להדבר
מבואר בכונת רבינו לחזרה ליכא
למיתה משום דכיון דליכא חזקה
דמסתמא עומד בדבורו ולא הדר
ביה • אהני הך חזקה לשאם נתן
המעות לשליח ונאנסו • אעפ״י
שחזר בו המשלח הלוה פטור כיון
דלא ידע דהדר ביה לאחזקתיה קא
סמיך כדלקמן ותוליל דסמכינן אהך
חזקה אם כבר נתנם גם מעיקרא
ליכא למיתה דאמאי יחזור • מטעם
חזקה זו דכי נמי יחזו׳ לאו כלום הוא
אבל למיתה איכא חזקה דמסתמא קיים
דלא״ג דליכא חזקה דמסתמא קיים
הוא מ״מ אם נתנם לשליח ונאנסו
ונמלא שמת קודם שהגיעו ליד השליח
כבר נתבטל השליחות ומשעת מיתה
וחייב הלוה • הלכך מעיקרא נמי
אית ליה לאיתה למיתה : ואי תימא
היא גופה מיקמי אמאי איפטר כי מת
הדר ביה משלח ולא מפטר כי מת
נימא כי היכי דסמיך אחזקה לא
הדר ביה ה״כ סמיך אחזקה שהוא
קיים • ומ״ה שלריהו וליפטר
בהדוייהו • י״ל דכשחזר בו איכא
פשיעותא למשל׳ ביפים דה״ל לאסוקי
אדעתי׳ דהלוה ישלחם לו בחזקת
שהוא עומד בדבורו ושלא יעשה
בנפשו שקר לבדיליה תליא מלתא
וכיון דהדר ביה איהו לאפסיד
לנפשיה : אבל גבי מיתה ליכא שום
פשיעותא לא במשלח ולא בורשים •
אלא מן שמיא גזרו הכי • ולפיכך
הלוה גופיה ט״ל לאסוקי אדעתיה
דילמא מת משלח ותיבטל שליחותי :
ובהא מתוקמא פלוגתא דשמואל
ור״י וכו׳ • דבדי רבינו ז״ל
איכם מובנים אצלי דאמאי הולרך
לחוק דהאי דיוקני דפקדון ומטעם דאתי לאחלופי וכו׳ • דהא כי קאמר
דבהלוה ליכא למיתה לא לחשש מיתה ולא לחשש חזרה • היינו דוקא
בשליח שעשאו בעדים שהם מעידים על השליחות עצמו ולפיכך הוי שליח
גמור ונפטר בו הלוה מן האונסים • אבל גבי דיוקני דפקדון אע״פ דאין מעידי׳
אלא על הדיוקני ולא על גוף השליחות • וא״כ אפי׳ ליכא לאוקמא
בענין הלוה ולחשש אונסין כפשוטה דלא קשה מידי למאי דקאמר
דבשליח שעשאו בעדים לא חיישינן למידי • דהכא לאו שליח הוא וליכא שום
חזקה : ותו קשה דמאי דקאמר דהיינו אפילו עדים חתומים על אותו
אסימון אין משלחין משום דאין סימן למטבע וכו׳ דלא״כ היכי אפשר׳ יותכן
וקאמר אם עדים חתומים בו משלחין דמשמע משום דעדים מעידים על סימן
המטבע משלחין • דלמאן ס״ל דאין סימן למטבע • והא הא׳ ליכא דאין סימן
למטבע היא דבריתא מוחלטת בפרק אלו מציאות ואיך יחלוק עליה ר׳ יותכן
עוד קשה דמאי דקאמר לחשש דילמא אתי לאחלופי זוזי בזוזי אחריני וכו׳ •
ורמה שהשאלה היא אמאי זה השליח הוא יחלוף המעות הטובות בהעות •
ואח״כ מאי הא דקאמר ואי מיית ולאתי יתמי וקא מערערי • דבשלמא אם

לפלוני דקיימא לן דאמרינן בה הולך לאו בנבי ואי בעי למהדר מצי מהדר
ליה וא״ה מסתמא אזיל שליח ויהיב ליה למקבל מתנה ולא חיישינן לחזרה
דבסתמא אוקמיה אחזקתיה שעומד בדיבורו ולפיכך חיישינן לעובדא
דרבי אבא דחשש למיתה ולא חשש לחזרה והכי נמי לחשש
מיתה לא חיישינן : וכן כתב בה׳ סופרים דבהאי טענה לא מצי למידחי׳
דאף על גב דרבא חשש למיתה התם הוא משום דעשאו שליח לקבל מטנו
מעות פקדון שלו שהן בעין בדיוקני שלו שהפקיד אצלו ובהא מתוקמא
פלוגתיה דשמואל ורבי יוחנן גבי שנוי בלהו׳ דפליגי והיינו דקאמר אפילו
עדים חתומין על אותו אסימון אין משלחין משום דאי׳ סימן למטבע יש
דילמא אתי לחלופי זוזי בזוזי אחריני דגריעי מיניהו ואי מית אתו יתמי וקא
מערערי על הלין זוזי דליתנהו הנהו זוזי דאפקיד ליה אבוהון והיל׳ בעי
לאקנוניהו ניהליהו אגב ארע׳ כי היכי דלסתלק מיניהו ערער דידהו דבשלמא
אם היה בחיים הוא לא היה מעיז פניו לתבוע מה שאינו שלו אבל כיון דמית
לבניה חיישינן ולא גרסינן בכל הני עובדי דמסיק בהו זוזי שיהיה ענין הלואה
אלא הוו ליה זוזי והם בזוזי דפקדון אבל שיה שעשאו לעדים לקבל מן חלוה
מה שפיע לו בשביל המשלח או לקבל שאר מטלטלין שדפקיד לו שיש
להם סימן בבולהו לא חיישינן לחשש מיתה דאטו משום דאמר ביה יורשים
מתבטל התקבלתי דאבוהון ושליחותא דאבוהון דעבד כשהיה בחיים וכי
מי גרע שליח שעשאו בעדים מאפטרופוס שמינהו אבי יתומים שכל מה
שיעשה ו קבל מן חנפקדים של המסמנה אותו יהא עשוי ומקובל על היתומי׳
אלא ש״מ דדיוקני ושליח שעשאו בעדים ליבא חששה ובהתקבלתי לחודיה
סגיא דלובא למיחש לדילמא בהדי דאתי שליח והתקבלתי דשל׳ בעדים
לאו בלו׳ הוא וכל שכן להרשאה שכתוב בה זיל דון והנפק לנפשך שאין לנו
לחוש בכך דדילמא מאית ואתי אחרשאתו לאו כלום הוא ולא עוד אלא אפילו
בשליח שעשאו בעדים גרידתא אם קדם המעות ונתן לידו ואחר כך נודע
שכבר חזר ובטל שליחותו של שליח ונאנסו המעות מיד השליח פטור
הלוה מאי טעמא משום דמטי למימר ליה אנא אשליחותא דידיה סמכי
ואסהדי סמכי ואת הוא דפשע׳ דהדרת בך דמיד׳ ידעת דאנא מסרנא ליה
ואדעתא דאמטי׳ ניהליה שדרת נהליה בסהדי ולא אתבעי לך למהדר בך
ביה ומשום הכי פטור : ומשום הכי חשש רבא לחשש מית׳ ולא חשש
לחשש חזרה וכ״ש כי אתי ליה באורכתא׳ דלא מצי למדחי ליה בטענת
חזרה ולא בטענת מיתה אלא א״כ נודע שחזר בו • זהו הנראה לנו ובן
הוא דעת הרב פ״ה ז״ל • אבל דעת הראב״ד ז״ל ששליח שעשאו בעדים
ומעות בדיוקני וחתום עליו עדים חדא מילתא נינהו וכי קתני שמואל אין
משלחין מעות בדיוקני וקי״מ לן כותיה לאו למיטרא אלא דאי שדרינהו
לא יוכל להפטר מן האונסין • ובך פירוש׳ אין משלחין בדיוקני אפילו בתב
לו שטר שליחות וכתב לו צורתו עליה לאות והחתים עדים על השליחות
ועל הדיוקני • אפילו הכי קו״י אין משלחין פ״ר כדי שיוכל להפטר
ולהנצל מאונסין מאי טעמא דילמא אדאתי שליחא לגבי מריה דפקדונא
שביב מריה דפקדונא ונפלי זוזי קמי יתמי ושליחותא דידיה לאו כלום הוא •
ורבי יוחנן אמר עדים חתומין עליה ועל השליחות משלחין דכיון דטרח כולי
האי למפטריה בכל ענין הוא דעבד בין מיניה בין מירתיה ולית הלכתא
כרבי יוחנן אלא כשמואל ולית ליה תקנתא לחשש מיתה אלא בהקנאה
ד׳ רשאה בעובדא דרבא ורב ספרא בזוזי דרבי אבא דההיא התקבלתי
דהתם הרשאה הויא דמתקריא אורבתא והקנאה כעובדא דרב פפא דהקנה
ליה זוזי אגב אסיפא והיא היתה הרשאה כמו כן • ואם תאמר אם כן
דהרשאה הוה הא ק״ל דשליחא שויא ואי חיישינן מפקינן מיניה הילכך אמאי
נפק לאפיה עד תוך דלא בעי למיקם בהדיה לדינא אלא משום כבודו אי
נמי משום שמחתו ע״כ • נמצא לפי פירושו שפירש בדיוקני כמו שכתבנו
שיותר הוא דיוקני משליח שעשאו בעדים וא״ה אינא כל הני חששי דמיתה
אלא אם כן בא השליח בהרשאתו ובבר הארכתי בזה בספרי הקרא זברונו׳
פרק הגזל קמא : גם כתב הרב אברהם בר׳ יצחק כי יש לדקדק מה

כתוב

היה בחיים הוא לא היה מעיז פניו לתבוע את שליחו שלו
וכו׳ • דאם זה השליח החליף זוזי בזוזי אעפ״י שהוא
חובע מה שלחינו שלו וליכא שום הפסד : ויותר מכל זה קשה לי אעיקרא
דמלתא דקאמר דחשש דמיתה היא דילמא אתי לאחלופי זוזי בזוזי וכו׳ •
דהיינו לומר דלוקא לזה איכא
חשש למיתה : אבל לענין אם
נאנסו ביד השליח חשש למיתה לאו
כלום הוא • והוא תימא דמה נפשך
אי כשמת נתבטל השליחות וזוזי
דאתו ליד שליח בחזקת לוה קיימי :
אם כן כי היכי דמלו׳ יחמי לערער
מטעם חלוף • הכי נמי אית להו
טענת לערער כשנאנסו • וכל שכן
הוא • ואי מיתה לא בטלה השליחות •
אם כן כי היכי דלא מצו לערער
כשנאנסו משום דמיל כשבאו ליד
שליח הוי באלו באו ליד המשלח או
היתומים • הכי נמי כשהחליפם
השליח מה יערער יש ליתומים על
הלוה • הרי יד השליח כידם
ואתמנוהם דשליח לריך שיסמוכו •
וליכא למימר דאין הבוה להוליא
מיד הלוה בקינא וליכא אלא להוליא
החרעומת בעלמא שלא יהיה להם
לד להתרעם על הלוה בהיזו חשש •
דאם כן אין שום תקנה לעולם על
זה • לכי נמי אתקינהו לשליח אגב
קרקע מה יועיל זה להציל הלוה
מחשש היתומים באופן שלבריה אלו
לריכים לי יעוב :

ובי מי גרע שליח שעשאו בע״ל
מאפוטרופוס וכו׳ • הרמ״ם ז״ל
ברים כלל ס״ב סבירא ליה למיתה
מבטלת השליחות • ולהגלל מטעמה
זו של רבינו כתב דאם שמנה על
נכסיו אפטרופוס בחייו ומת אין
האפוטרופוס על נכסי יתומים להא
דתכן אפוטרופוס שמנהו אבי
יתומים • היינו שמנהו סמוך
למיתתו להיות אפוטרופוס כי לבר
ילוע הוא ומצוי הוא דאדם מאמין
נכסיו לאחר ואינו ירא שיעשה לו
עול לפי שהוא ירא ממנו • וגם
אדם בקי ומכיר בנכסיו וירגיש אם
יעשה בו עול • אבל אינו נאמן
בעיניו להשליטו על ממון יורשיו
עכ״ל :

ושמא אפשר לי להלין בעד רבינו
דבשלמא כשממנה אדם
אפטרופוס על הנכסים כדי ליטול
ולתקנם שלאחר׳ ביד האפטרופוס
להתעסק • אז יש לחלק בין
כשממנה אותו בחייו לכשממנהו על
היורשים ומטעמא דשמא יעשה עול
ובבלתי נאמנות כי לא ירא שירגישו
היתומים • אבל בעושה שליח שאם
לסובלה שאינו נטפל אלא לבדיה המעות או הפקדון מיד הלוה או הנפקד
ולמסרם מיד • אינו חשש עול יש בזה • וכך הוא כשמנהו על כך בחייו :
כמו כשמנה אותו אפטרופוס לשליחות זה לאחר מותו • והיינו דלייך רבינו
ז״ל לכתוב מאפוטרופוס שמנהו אבי יתומים שכל מה שיעשה ויקבל מן
הנפקדים יהא עשוי וכו׳ • לאשמועינן דלאו לאפטרופוסות גמורה
כתכוון שמפקח ומתעסק בנכסים אלא לענין זה לעשות ולקבל מן הנפקדים
של הממנה וכו׳ • דבכי האי גוונא גם שליח שעשאו בעדים הוא כמוהו :

אבל דעת הרמב״ן ז״ל וכו׳ • נראה להזקיקו להרמב״ן ז״ל לפרש כן מה
שהוקשה לרוב המפרשים ז״ל מאי פריך לשמואל מאי חפקחיה • לימא
שיעשהו שליח בעדים ובהתיא לרב מסלא • והולרכו לחוק לבעי לתרולי
פירולא רוחא וכו׳ • להכי פירש להך דשמואל היא גופה הויא שליח
שעשאו בעדים • ושאני דינו מדרב מסלא לרב מסלא מאיירי לענין אם
נאנסו המעות ביד השליח בעוד המשלח קיים • והא מולה שמואל לשליחות

במקומה

בתקומה עומדת ונפטר הלוה • ושמואל מיירי לענין אם מת משלח דבכי
האי גוונא אם נתנו ביד שליח כיון דנפלו זוזי קמי יתמי לא מפטר לוה •
ומשום הכי קאמר שמואל דאפילו משלח בעליה ומעות בליוקני לא
ישלחם ביד משום חששת דשמא ימות משלח • והשתא בפני שפיר מאי תקנתא
איכא להגלל מחשש' זו וקאמר דאיכ'
תקנתא כהיא דרב אחא להוי
בהאות עניגא גופיה :

ז ויש לברר אם אמר ליה המלוה
ללוה וכו' : משנת השואל
הוא בסוף דף כ"ח • ומה שכתב
ודוקא עבדו עברי וכו' • שם בגמרא
דף כ"ט פרכינן ביד עבדו חייב יד
עבד ביד רבו אמר שמואל בעבד
עברי דלא קני ליה גופיה • רב אמר
אפילו תימא בעבד כנעני נעשה
כאומר לו הכישה במקל זהיא חבא •
מיתיבי השואל את הפרה ושלחה ביד
בנו ביד שלוחו חייב ביד עבדו פטור•
בשלמא לשמואל מתניתין בעבד
עברי בדייתא בעבד כנעני • אלא
לרב קשיא • אמר לך רב לא תימא
נעשה כאמר לי' • אלא אימא כאמר
ליה הכישה במקל והיא חבא לאיתנ'
וכדיימא מסייע ליה השאילני פרחך
ואמר ליה ביל מי ואמר ליה הכישה במקל והיא חבא כיון שילחה מרשות
משאיל ומתה חייב אמר רב אחי הכא דמאי אסקינן כגון שהיתה חגרו של
שואל לפניו מתגרו של משאיל דכי משלח לה ודאי להתם אזלה אי הכי מאי
למימרא לא לריכא לאיכא גזרתא וכו' :

ובתב הרמב"ם ז"ל בפרק ב' דשואל שלחה לו המשאיל ביד עבדו הכנעני
אף על פי שאמר לו השואל שלח ומתה פטור מפני שיצא כיד רבו
ועדיין לא יצאה מרשות משאיל אמר ליה השואל הכישה במקל והיא חבא
מאליה ועשה המשאיל כך אין השואל חייב בה עד שתכנס לרשותו אבל מתה
בדרך פטור • וכתב על זה ה"ה ז"ל שלחה לו ביד עבדו הכנעני וכו' מחלק'
רב ושמואל פסק כשמואל בלוני וכן בהלכות • אמר לו השואל הכישה במקל
והיא חבא וכו' • אלא כרב : וזה נמשך אחר מה שאמרנו לפי הגרסא
בסוגיא דשמואל חלוק אף בזה ועיקר ע"כ :

נראה מלבריו לרמב"ם ז"ל דרב ושמואל בתרתי פליגי אלא בשולח ביד
עבדו כנעני ע"פ השואל לשמואל פטור ולא חייב : ותו בשאמר
שואל הכישה במקל פליגי נמי בכי הא"ג ונא • וזה תימא למהגמרא לא
משמע לפליגי אלא בענין הכישה במקל וכו' • אבל בשולח ביד עבדו הכנעני
גרידא הוא מוסכם אלא יצאה מיד משאיל ביד עבד כיד רבו • ולא פליג רב
בהא אלא הוה ס"ל הכי לא הי לריך לאוקומה למתניתין בשאמר ליה
הכישה וכו' • והדבר פשוט מעצמו שכך הוא מוכרח מלפריך לרב ז"ל
מבריתא דקתני ביד עבדו פטור וקאמר אימא בא"ל הכישה וכו' • אלמא
לרב גופיה בדייתא דקתני ביד עבדו היינו בעבד כנעני גרידא אלא א"ל
הכישה • והיכי קאמר ה"ה ז"ל דהך דעבד כנעני הוא מחלוקת רב ושמואל :
והרב בעל לחם משנה כתב בזה הא לכתב הרב המגיד ז"ל דפסק כשמואל
משום דמשמע הך עבדו הכנעני דקאמר ז"ל היא אפילו שאמר ליה הכישה
במקל והיא חבא כמו שפירש דבריו אחר כך אמר ליה הכישה במקל
מהכי • דאלו עבד כנעני לחוד בלא הכישה • לא הוי פלוגתא וכו' עד ומה
שכתב הרב המגיד ז"ל אחר כך ולפי הגרסא מהסוגיא דשמואל חלוק אף
בזה • משום דהיינו יכולים לומר דלא פליג שמואל היכא דהכישה במקל
אלא משום דשלחה ביד עבדו הכנעני דילו פיד רבו אבל היכא דלא שלחה
ביד עבדו הכנעני מודה שמואל דכיון שילחה מרשות משאיל חייב לכך כתב
שאינו נראה מהסוגיא כן אלא דשמואל חלוק אף בזה וכו' עד כאן :

והוא מבואר כמה מהדוחק הוא לומר דמ"ש הרמב"ם ז"ל בשלח הכישה וכו' •
ביד עבדו הכנעני היינו בא"ל השואל הכישה וכו' • דהא קאמר
אעפ"י שא"ל השואל שלח ומתה פטור וכו' : ואיך לא פי' דבריו לגלול הכל
ולימא אעפ"י שא"ל השואל שלח והכישה במקל והיא חבא ומתה פטור אלא
ודאי נראה דמאי דכתב בתר הכי א"ל השואל הכישה במקל וכו' : הוא ענין
מחודש דלא מיירי בה על הכתא : ועוד קשה דמ"ש דהיינו יכולים לומר
דלא פליג שמואל בהכישה אלא משום דשלחה ביד עבדו וכו' : דהא הרא"ש
ז"ל כתב ומתני' דיתא ליה לאוקומה בע"ש מלאוקומה בהכישה דא"כ למה
הזכיר עבד וכו' : והא אדרבא איכא למימר דמ"ה הזכיר עבד דאמוראי
רבותא דלא"ג דעדין היא ברשותו חייב : ואלו לא הזכיר עבד ה"א דלוקה
הכישה בלא עבד חייב : אלא ודאי כל דאיכא הכישה אין העבד מעלה או
מוריד :

ונראה שנתכוון ה"ה ז"ל לאפוקי מסברת הרא"ש שכתב בפסקיו ופסק ר"מ
ז"ל דהלכה כשמואל וכתבו התוס' דאין כ"כ דאיה דשמואל פליג
עליה דרב דמר אמר חל שבועה ומר אמר שבועה אחרינא : ומדמייתי לרב
כיעתא מן הבריתא ודחי לה בלוחק משמע דלהעמיד דברי שמואל קא דחי

ליה אלמא הלכה כשמואל : וכ"ל מדלא פליגי שמואל בעיקר מלתיה דרב
דאמר ס"ל כותיה ומתניתין ניחא ליה לאוקמה בע"ש מלאוקומי בלומר הכישה
במקל דא"כ נמה הזכי' עבד הל"ל אם אמר ליה הכישה וכו' ומה שהקה רב
אסי לסיעתא דברייתא כך הוא דרך הגמרא כל מה שיכול לדחות הוא דוחה
אע"ג דהלכתא הכי וכן האמורא
עצמו אומר אמשום הא לא מסיימן
ע"כ : הגרא' מלבריו ז"ל דלא פליגי
בעיקר הדין אלא באוקמתא דמתני' :
ולפ"ז אין מקו' לפסוק הלכה כתר
מנייהו : דתרוייהו איתמהו ואיכא
לאוקומי מתני' בין כמר ובין כמר
אבל להרמב"ם פליגי באוקמתא
דמתני' משום דזה תלוי בעיקר הדין
דגם בו פליגי : והשתא ע"כ ליכא
לאוקומי מתני' אלא ע"פ פסק הדין:
מעתה קאמר הי"ם דכיון דהרמב"ם
ז"ל פי' בהדיא שאם שלח ביד עבדו
העברי חייב השואל והחליט הדין
בשולח ביד עבד כנעני לגמרי הוא
פטור : אלמא לדידיה לא מחוקמא
מתניתין כלל אלא בעבד עברי לא
בכנעני והיינו משום דשמואל ורב
פליגי בהא בעיקר הדין עצמו ויש
לפסוק כשמואל בדינא דאלו לא הוו
פליגי אלא באוקומי מתניתין היה מביא הרמב"ם שתי האוקמתות • והוא
הוא מה שכתב אח"כ דשמואל חלוק אף בזה ועיקר וכו' : כלומר דשמואל
חלוק אף בדין עצמו : ולא בהבנת המשנה גופה בלחוד פליגי כדקסבר
הרא"ש ז"ל ומלקאמר בתחלת דבריו וזה נמשך אחר מה שאמרנו וכו' • מוכח
דלאו עצמו נתכוון במאי דקאמר מעיקרא מחלקת רב ושמואל פסק כשמואל
וכו' כדלאמרן : ומה שהקה הרא"ש ז"ל דליית התוספות שהביאו מדמייתי
סיעתא דרב וקאמר שכך דרך הגמרא כל מה שיכול לדחות דוחה וכו' :
גראה דכן הוא כשאומר דרך דחיה בלשון שמורה זה כגון אימא או כיונא •
אבל הכא קאמר הכי אסי במאי עסקינן וכו' : וזה מורה שהיא אוקמתא
מוחלטת למתניתין מיירי בהכי •

אמנם דאיתי לרב ז"ל בכ"מ פרק ב' דשלוחין דברים נפלאו בעיניו הא
לכתב הרמבם ז"ל עושה אדם שליח אין אדם אמה ואפילו א"א ואפי'
עבד ושפחה וכו' • וז"ל ובפרק השואל נמי תנן השואל הפרה ושלחה ביד
בנו ביד עבדו אם שלחו ביד שלוחו ומתה פטור • ואמר רב התם אפילו עבד כנעני
ואפילו שמואל דאמר דוקא עבד עברי לא ממעט אלא משום דילו כיד
רבו הא בשליחו שאינו נוגע לרבו בר שליחות הוא וכו' :

ואתמהא דהא כי קאמר רב אפילו עבד כנעני היינו משום דמנקי לה בתומ'
הכישה במקל דהשתא שליחות העבד לדידיה אינו מעלה ומוריל
כלום וכלכתב רש"י ז"ל דשעביד נפשיה מכי נפיק מחצרו ומשום דשלח עבדו
עמו לא מפטר וכו' • ואם כן מאי לן מהא דרב אית ליה דעבד איתיה
בתור' שליחות • והיה יכול הרב ז"ל להוכיח כן מדברי רב על הדרך שהוכיחו
מדברי שמואל ולומר דע"כ לא הוצרך רב לאוקומי מתניתין באומר הכישה
וכו' • ולא סגי ליה בשלח על ידי עבד כנעני גרידא אלא משום דגמרא
ביל עבד כיל רבו • הא בשליחו שאינו נוגע לרבו • בר שליחו הוא בלא הכישה
ובן פסק הרמב"ם ז"ל בספר קנין וכו' • בפרק שני מהלכות שלוחין ושותפין
וכתב עליו הרב בכ"מ דזה למד ממתני' דהשואל שלחה לו ביד בני
ביד עבדי לו ביד שלוחי וכו' • ובנו לקחני משמע דקטן הוא דאלו גדול
היינו שלוחו ובר מן דין הקטן נלמד ממה שכתב בסמוך דשלוחיה אבדה
מדעתה היא • ועל הכתא מיירי בשליח לקנות והכא בשולח לו חובו או פקדונו
עד כאן • וקשה דאי הא בנו צריך לומר שהוא קטן משום דאי גדול היינו
שלוחו • אם כן יקשה היכי קתני בהדיא מתניתין עבדו ומוקמינן ליה בעבד
עברי כשמואל דהלכתא כותיה • ואי עבד עברי הוא היינו שלוחו • תיב
דגבי ערוב אמרינן מזכה לבני המבוי הערוב על ידי בנו ובתו הגדולים על
ידי עבדו ושפחתו העבריים כדמייתי הרב ז"ל בראש הפרק • אלמא עבד
עברי ובנו הגדול כי הדדי נינהו • ואי בנו הגדול היינו שלוחו • עבד עברי
נמי היינו שלוחו • ושמא אפשר לומר בלוחק דעבד עברי אלמריכא ליה
לדיוקא לאשמועינן דלוקה בעבד עברי אבל לא בעבד כנעני • אף על גב
דבעלמא איתיה בחזרה שליחות • הכא שאני דיהו כיל רבו •

אך קשה דאי בנו דמתניתין היינו קטן • אם כן כי היכי דפריך מעבדו דילו
כיל רבו משום דסלקא לעתך דאיירי בכנעני אמאי לא פריך נמי בנו
שקדם במשנה • והא ילו כיל אביו דבחרוייהו אמרינן דילו כילו כדמייתין •
ואלו להרמב"ם ז"ל נראה לא קשה מידי דאיכא למימר דאיירי בקטן דעלמא
קאמר שאינו בנו של שואל או משאיל דהשתא לאו כיל המשלח הוא ולא איחרע
אלא מפני שאינו בחזרה שליחות מחמת הטנו • וזה נתקן במה שהוא עצמו
אומר שלח לי עם הקטן • אבל לרב זכות לברכה שלא ללמוד זה מבנו
דמתניתין : קשה לדיפרוך עלה דילו כיל אביו • ולשמואל לא מיתרלא • ולוחק
גדול הוא לומר דבאי דלך תלוקה בנו הוא לוקה גדול ותנייה אגב החלוקה

Digitized by Google

האחרת וכן בעבד • לולמי לא אמרינן אגב כשהמשמעות הוא מתחלף : ואיך שיהיה מלינו בזה התגלות להרמבן ז"ל שקולק על הרמבם דהיכי פליג על מה שהוא מוכרח ממתני' אלא להא ז"ל ידע' הוכחה זו כלאמרן • ולפנין הדין הטור ז"ל ברישא הי' קב"א הסכיים עם סברת רבינו והרמב"ם • ונראה לא תש לסברת הרמב"ן ז"ל :

ח ויש לברר אם התנו ביניהם וכו' אמת הוא להרמב"ם בפ"ב דשלוחין כתב לאם נגנב או נאבד בדרך פטור וכו' לגרא' דהליא דבכה"ג ל"מ לפטור אלא אפי' מגניבה ואבדה • אבל הרי"ף לא כתב אלא אי איתנהו בדרכתא דמרתא דרשותיה דמרי' איתנהו וכו' ומאן לימא לן דאין זה בדוקא לומר דאונסין בלחוד מיפטי ולא מגניבה ואבדה : מיהו משמע דמשום דכל הני סמכינן להו אמתניתין דהסוחל דקתני שלחה ביד בני וכו' שלחה ומתה חייב דאונסין חייב כל שלא ע"י אלו ע"פ הסוחל' מ"ה נקט הרי"ף ז"ל סירכא דליסלא דאונסין ולאו דוקא הוא • אלא כל שלא בא מחמ' פשיעה קרי ליה אונס וה"ה גנבה ואבדה והיינו דכתב הטור ז"ל ברישא סימן קכ"א ואפי' לא יחד לו המלו' אלא ביד מי שחרלה ושלחה לו ונאבדו או שכפר בהם השליח פטור ואינו שלח ביד מי שחרלה נאמן אלא שלחה לו בדרך פטור וכו' כי בחתם לא נתכוון לפטור אלא מן האונסין וכו' ואם לא נתכוון לפטור אלא מן האונסים אמנם ולא מדבר אחר • היכי קאמר מעיקרא שאם נאבד או כפר פטור • אלא ולאו אונסיקלא לוקא • רק הוא שם נאמר על מה שקרה במקרה שלא בפשיע' הלוה : ט נשאר לנו לברר אם שלח אגרת וכו' מה שלייך רבינו מדברי הר"ף שאין לריך לייחד שליח • לבר כתב הרב ז"ל בכ"מ לבוסת ההלכו' ליקן כתב בהליה בהלי פלוניה • מיהו מאי להבין מדברי הרמב"ם ז"ל שהם הפ"ט דשלוחין דס"ל לריך לייחד לו שליח • הוא קשה בעיני דמשמע מזה לאי לתב לו בחתם שלח ביד מי שחרלה שלא יחד שום שליח פרטי • לא מיפטי' הלו' בהכי • וזה לבל תימא שהרי כבר נתבאר בסי' הקוד' לכתב הרמב"ם וכן פנים שהתנו ביניהם שכל מי שירלה לשלוח לחברו משלח ביד מי שירלה לו שום רמוי וכו' • דמשמע דהליא לכל שהחרלה המלוה בכך מבלי שיחד שום שליח פרטי מלי לוה לשלוחי ביד מי שירלה לו • והשתא אלי כתב יהו כיון דמהני כאלו אמר לו כן פה אל פה • למה יצריך הרמב"ם ז"ל בהכרח בהיה מייחד לו שליח פרטי ולא סגי בנותן לו רשות בחתם • לאי לא מהני כשאינו מייחד אף בשמייחד לא ליהני אלא ולאי הלי ביד לו לוקא הרמב"ם ז"ל לאו לוקא אלא אתרא דמלחא קאמר כדברי הרב ז"ל בבית יוסף : והטור ז"ל ברישא סימן קכ"א כתב ואפילו לא יחד לו המלוה אלא יהו אלא לי ביד מי שחרל' ושלחם לו ונאבדו פטור וכו' • ואחר כך בסעיף ז' הביא לבדי הרי"ף דמייתי רבינו • ולקדק גם כן דמשמע מדברין אף לא יחד שום אלא בב"י ואעפ"י שבחב רבינו בתחלת סימן זה אפי' לא א"ל פה אל פה אלא ששלח לו כתב שלח לי ע"י פלוני או ע"י מי שחרל' ושלחו לו על יהו ונאבדו

ביד השואל דמי • והכי איתא בפרק השואל דמוקי לה בעבד עברי ובן פכק הר"מ ז"ל בהלכות שאלה ומיהו אם אמר לו שלח ביד ע"א פלוני או שוט' או קטן פלו' דלא קני ליה גופייהו פטור השליח : וכן פסק הר"מ ז"ל בספר קנין שהאומ' לחברו מנה שיש לי בידך בין סלוה בין פקדון שלחתו לי ביד פלוני אפילו הוא קטן אם רצה לשלחו בידו נפטר ואינו חייב באחריותו ע"כ: ומדנק' קטן ה"ה לע"א או לשוטה אבל הרמבן כתב לי שאין המשלח פטור עד שיוציאם מרשותו לרשות המלוה או המפקיד בדרך שאמרו בשאלה כך אמרו בחזרה • ובדתנן בהשואל אמר ליה שלחה לי ובו' ואיקימנא בגמרא בעבד עברי • אבל בעבד כנעני לא וכן סיפא דקתני וכן בשעה שמחזירה אם אמר לו שלח ושלחה ביד עבד כנעני ה יב השואל • וכן כתב הרמב"ן ז"ל ושמע מינה שאין המחזיר פקדון או מלוה נפטר אעפ"י שאמר לו בעל המטמון שלח עד שישלח ביד האדם הראוי להיו' שלוחו וכן נדין לפי שלא יצתה מרשות של שומר והרי אמרו זדוק לי חובי אפילו קרוב לו חייב וכ"ש שולח ביד ע"א או שוטה דילבד אינו פטור עד שיאמר לו בפי' שלח לי ביד ע"א פלוני והפטר ע"כ:

ח ויש לברר אם התנו ביניהם הלו' והמלוה שביד מי שירצה לשלח לו הלואתו ישלחנה לו ושלח לו חובו ביד אחר שראוי להוליך דבר זה ונאבד או נגנב בדרך או שכפר בו השליח ואמר שלא היה שלוחו מעולם או שטען שכבר נתנה לו המלוה ופחש בכל זה מסתברא ודאי שהוא פטור דתנאי שבממון תנאי קיים • וכן פסק הר"מ ז"ל • וכן כתב הרב בהלכות פר' הנזל קמא וזה לשונו והיכא נמי דהתנו מעיקרא דכל מאי דמשדר כל חד וחד לחברי' אית ליה רשותא לשדורי ליה בידי מאן דחזי תנאי ממון הוא וקיים ואית ליה רשותא לשדורי ליה בידיה מאן דחזי ואי איתנים בארחא ברשותי' דמריה איתנים ע"כ. וכתב הראבד ז"ל מסתברא ביתיה והוא שלא פשע בו שאם שלחה לו ביד מי שהוחזק כפרן או גזלן לא מפקר וכן אם שם מסונו במקום סכנת דרכים מקום שאין הרבים רגילים להכנים בו ממונם הרי הוא פשע ועל דעת מן לא הרשהו מסתמ' אלא א"כ פירש לו בי בסתם מן האונס ן נהמון לבטרו ולא מן השליחו' • ודין זה חלוק מאותו ששנינו בקידוש נגבי האומ' רב צאנו וקדשו לי את האשה הם אומרי' תנו והו' אומר לא נתתם ואמרי' עלה וכן בדיני ממונו' ואוקי' התם דהקן שלוחיו ומשתבעי ובו' דהה' דהוא שלח למלו' את מעותיו ע"י שליח זה בלא מצוו' המלו' ולפיכך אעפ"י שהשליח מעיד למלו' שקבל נשב' המלו' להבחישו ונוטל מן הלו' אבל כאן אח' שהוא מוד' שאם יתנ' ליך מי שירא' שיהא ראוי להביא' שימסר' בידו ויפטר וזה טוען שבבר מסרם לו לא מיבעי' אם אין השלי' בעול' כגן שמת או הלך לו שפט' הלו' ואפי' בלא שבוע' שהרי אין כאן מבה ש כלל אלא אפי' יהיה בעולם ומבחי' את המפקי' שהוא הלו' שלא מסרם רופטו' הלוה וא"ד פט' בלא שבוע' דהא ליה תיבע בודאי ומאת' שהמלו' מהו בכך איתו דאפסי' אנפשי' שהרי אינו יכול לתובעו בודאי ואין לו להשביעו בשמא • וא"ר דבין ש שלי' מבחישו שלא נתקלו כלום ה"ל כעין ט נ' בריא בההיא דקרושין משתבע היסת ומפט' • ולמטה נאריך בזה במה שכתב הרב הזה ז"ל :

ט נשאר לנו לדון לדבר אם שלח המלו' כתב אגרת של שלום ובתו' בכללה מנה שיש לי בידך שלחהו לי ביד לוי ובן עשה מה דינו ע"ז כתב הר' בהלכ' פר' הנזל קמ' והיב' דשדר ליה כתבא לחברי' וא"ל ההו' מידי דאית לי גבך שדרינהו ניהלי לא מחיי' באחריותו דהכי נהיג תנרי האידנא וק"ל מנהגא מלתא היא • והבין שדר' ממתיבתא ע"כ ומשמע למאן דראיק בלישני' דרבינו שכתב שאף על פי שלא יחד לו המביא אם רצה הלוה יש לו למסיר המעות ליד מי שמביא כתב זה ומפטר מאחריותן אבל הרמ"ם ז"ל משמע דס"ל שצריך ליחד לו השליח בפי' וזה טיפס לשונו ראובן ששלח כתב לשמעון ואמ' לו מנ' שיש לי בידך שלחו לי ביד לוי אם רצה לשלחו אינו חייב באחריותן בין שהיה מלוה בין שחיה פקדון והוא שיביד שהיא כתב ידו ואם טען המלוה ואמר לא כתבתי ולא שלחתי לך ישבע הלוה היסת שכתב ידו בא אליו ולפיכך שלחן ויפטר • ובזה הורו רבות אבל אם לא היה כתב ידו הכתב או שאין הלוה יודע שהוא כתב ידו ונסתפק לו אם הוא כתב ידו או אינו אפי' הכי מתובין בו סימנין ואיתיות שבינהן ביחוד אם טען ראובן ואמר לא שלחתי כתב ואחרים רמו בך שמעון חייב באחריותי ומשלם לראובן אחר שחרים על מי ששלח כתב זה מדעתו ולא ידה • ויש מי שהורה שישבע ראובן ואח"כ יטול בדין כל הנשבעין ונוטלים ע"כ: והראב"ד כתב במשפטי ההרשאה דברי הריף ז"ל ובסוף דבריו כתב אמר אברהם לולי שהדבר הזה תלוי במנהג וכיון שכן נהגו התגרי' אין לדון אחריהם אבל אם לא נהגו היתי אומר שאין ראיה מהבאת

הכתב

פטור • הולרך לכתוב דברי אלו שכתב הרי"ף ז"ל מפני שיש חלוק בדברי הרי"ף אפי' לא כתב לו שלח לי ע"י פלוני אלא סתם כתב לו שלרינהו ניהלי ולא פי' לו ע"י מי וגם לא כתב לו ע"י מי שחרלה • וזהו שכתב ומשמע מדבריו אפילו לא יחד לו שום אלא סתם : ודבריו ז"ל חמיהים בעיני דמשמע דאלי בלא חת' ביד מי שחרל' הוא חלוק דלאסמוכינן הטור בדברי הרי"ף דלאפי' הכי פטו' והא כי כתב ליה בסתם הוה מילי דלאיתי לי גבך שדריה ניהלי וכו' • אלא מ"כ כונתו היא מן הסתם להדשותו שישלחהו ביד מי שרלה אמנו מי קאמ' ליה שישלחהו בלוורי אלא ולאי הוי כאלו כתב בהליה אלא ביד מי שחרל' הוא חלוק דמשמע

ל הראבל ז"ל כתב וכו' : כתב ע"ן הרב ז"ל בב"י הס לדברים תמוהים בעיני
שנראים מדבריו מלה שבין בדברי הרי"ף ז"ל שנהגו לתת הממון
ומי שמביא הכתב בידו • וזה אינו במשמע לדברי הרי"ף כלל וכו' • ומסיק
לבסוף הלשון שמביא רבינו נראה שהראב"ל הביא בתוך דברים שכתבו הגאונים
שנהגו התגרי' למסור הממון ביד מי
שמביא שכתב • ועל זה כתב שלולת
המנהג אין ראיה מהבא הכתב למסר
הממון ביד מי שמביא הכתב ע"כ :
ואני תמיה עליו ז"ל כיון שראה
דברי רבינו • איך תמה על הראב"ל
ז"ל מ"פ ולו יהיו דבריו נסמכין על
דברי הרי"ף ז"ל והולך לומר דקאי
אמאי למייתי בתוך הדברים וכו' :
הא על דברי הרי"ף ז"ל כתב רבינו
ומשמע למאן דלייק דליסנים מלכתי
שאף על פי שלא יתן לו המביא :
אם רצה שלוח יש לו למסור שמעון
ביד מי שמביא כתב זה וכו' • והוא
מבואר דכונתו לומר למסתמיות
דברי הרי"ף ז"ל משמע דזה הלוה
יכול לשלוח לו המעות ביד זה שהבי'
הכתב אף על פי שלא יתן המלוה
ותלה זה מסוס להכי להגו הגרי ואם
כן ילקו לדברי הראב"ד ז"ל על לשון
הרי"ף ז"ל :
ומאי דמסיק הראב"ד ז"ל לדמקוס
דליכא מנהג הכל לפי מה
שהתנו מתחלה וכו' • נראה דמאי
דהלריך חכמי למעקר היינו לוקח
בכתב סתמי שאינו אומר מלא שלא
לו מעותיו ולא פי' בו על ידי מי •
אבל אם בא בכתב מפורש שלתת לי
ביד מביא כתב זה אז על ידי אחר •
אז אם כתב ידו כתב זה אז מלא מכר •
וכן משמע קצת ממה שכתב בסמוך
ואם התנו מתחלה וכו' • ולא כתב לין
זה כמי שכתב שלח לי על ידי זה וכיי'
בכתב ידו וכו' • מיהו לקמן לא
משמע הכי :

• ואם התנו מתחלה וכו' :
בתלוקה
שנלרה לחיבתו בעדים או ממקום
אחר כתב בסתם פטור ולא מחייב
הלוה היסת • מסוס לאין הטעמה
ביניהם אלא אם הוא כתב ידו אז לא • וכבר נתבאר זה על ידי
עדים אז כתב אחר • אבל אין
המלוה מכחיש עיקר התנאי
למעיקרא לשלחם על ידי מביא
הכתב וגם אינו יכול לטעון בבריא

הכתב למסור הממון לידו דאפשר שבך אמר לו שלח לי את ממוני ביד
מי שהוא ראוי לשלחן שיביאהו בלא סכנה וביד נאמן ואם לא עשה כן חיי'
באונסיו • אבל השתא דפתבו הגאונים ז"ל המנהג שבן הוא
למסרן ליד מי שמביא הכתב אין לנו אלא מה שנהגו • וז"ל דוקא במקומו'
שנהגו אבל במקומנו אין אנו בקיאין במנהגו' הללו אלא הכל לפי מה
שהתנו ביניהם מתחלה :

• ואם התנו מתחלה שישלח לו ממונו ביד מי שיביא לו כתב ידו
ומשמסר לידו נאנסו ואחר כך בא בעל הממון ותבע את ממונו
מן הנפקד ושטען הלוה ואמר כבר נתתיו לשליח שהביא לי כתב ידך
בשליחותך אפר הלה אני לא כתבתיו מעולם אם הוציא
הלה את הכתב וכתב ידו ידועה בעדים שהיא היא
או שהיה כתב ידו יוצאה ממקום אחר ודאי פטור הוא ואם אינה
ידועה בעדים ואין כתב ידו יוצאה ממקום אחר ואמר אני מכיר בה שהיא
חתימת ידך אם זה הממון הופקד אצלו בלא עדים אפילו בעדות על פה
שלא בשטר מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם אי נמי החזרתים לך
מידך לידי יכול לומר אני מכיר שכתב ידך הוא זה ומכרתי ליד שלוחך :
ובכל מקום בשבועת היסת ואם זה המעות יש עליו שטר פקדון צריך
שבועת חמורה ובשבועה חמורה מיהא מפטר מתוך שיכול לומר נאנסו
מידי יכול לומר החזרתים לך ביד שלוחך ולא מצי למימר האיך שטרא
בידי מאי בעי דהבי איפסיקא הלכתא בהדיא בפרק המוכר את הבית ואם
הוא מלוה בשטר אפילו בשבועה חמורה אינו נאמן אלא שיכול הוא
להשביע את המלוה שבועה חמורה בחפץ בידו אם היה כתב ידו אם לאו
שזה דומה לדמה שאמרו ואי אפר אשתבע לי משתבע ליה והקשו מה בין
זה לפוגם וכו' אלא שבועת חמורה היא בעין הפוגם • כללו של דבר בזה
בזמן שהמפקיד אינו מאמין במצו' הנפקד אינו יוצא מידי שבועת היסת
או הרם כתם אלא אם מסר לו בעדים והשליח שנאנסו בידו צריך שבוע'
חמורה מפני שהיא שבועת השומרין והדרכים כבר הם ידועי' לשבועת
הס' ולדורם כתם שכך פירשו הגאוני' כל זמן שהתובע בא בבריא והלה
כופר בו שבועה בשם בלא חפץ בנון זה שבפר בבתיבת ידו א"נ שבופר
בתואי' שהתנו כיונה' מתחלה ובזמן שהתובע בא במצו' ספק הוא חרם
כתם ושטענת ספק בענין זה הוא בנון זה שלא הגיעו המעות לידו והשליח
אומר נאנסו מבינו והלה טוען איני מאמינך שנאנסו ואיני מאמין בו שנתנם
לידך בנון זה בחדרים על הנפקד חרם כתם שמסרם ונשבע השליח שבוע'
חמורה שנאנסו ממנו ובל זה בזמן שהשליח מודה שבאו לידו ונאנסו ממנו
אבל בזמן שהשליח כופר הענין מתחלה כלל לדרך אחר' שאם כפר בנפקיד
דאמר הגעוז' לידך והלה אומ' לא קבלתים נשבע השליח היסת בשם
ונפקד מקבל על עצמו חרם כתם שמסרם ליד השליח כמו שראה
בכתבו של מפקיד ואם הוא כופר בנפקד ואמר לא נתתם לי והלה אומר
נתתי השליח נשבע למפטיר שבועת היסת במעמד הנפקד והנפקד כמו
בן נשבע שבועת היסת למפקיד במעמד שליח מפני שיש עליו בעין טענת
ברייא מפני שהשליח מבחישו שלא נתן לו כלום : ובי האי גיונא נמי
אמרי' בקדושין גבי הן הם שלוחיו והן הם עדיו • והא נמי דבותה היא •
וא"ת כאן נמי ישבע שבועת המשנה שהיא בחפץ שהרי הוא כחנוני על
פנקסו דתנן תן כאתים חטים לפועלי' הוא אמר נתתי והם אומרים לא
נטלתי • והא נמי להאי דמיא שהרי אמר לו בכתבו או ע"פתן לשלוחי
מעותי והוא אומר נתתי והשליח אומר לא נטלתי • הא לאו מילת' היא
דהתם חנוני נשבע כדי ליטול מב"ח וכל נשבע ונוטל בעין זה הוא שבועה
חמורה אבל הבא אינו נשבע ליטול אלא להפטר וכשטענן נתתיו ליד שלוחך
כאלו אמר נתתיו לידך ואין עליו אלא שבועת היסת אבל הבא דלא שדר
ליה בתבא ולא הוה מעקרא תנאי ביניהם דלישדר ליה בידא דנברא ואתא
חד גברא ואמר לנפקד פלניא שויין שלוהא בבתדי דתשדר ליה ממוניה
ע"י והמניה נפקד ומסר ליה ממוניה ואתניסו או דכפר ביה ואמר פרעתים
למלוה ומלו' אמר לא פרע ולא שויתיה שליח מעולם • ותשתא ליכא
פחדי דשוייה שלי' בגון שהלכו להן למ"ה הא ודאי אי טעין נאנסו נשבע
לנפקד שבועה חמורה שלא עשאו שליח ולא באו לידו ויטול טעותיו
מן הנפקד ודבר זה למדנו אותו מדברי הרי"ף שכתב בהלכותיו
ומשתבע מלוה ושקיל ובתב הרב דשבועות מלוה שבועה חמורה היא
בעין שבועת פועלים לב"ה דכיון דמודה ב"ה לפועלים שחייב להם שברם

ולא אינו יודע אם נפרעים אם לאו שנשבעים הן ונוטלין מבינו בך הלוה הזה הרי הוא מודה שהוא חייב למלו' ממונה ואינו יודע עכשיו אם פרעוהו אלו
השלוחים אם לאו ישבע המלוה שהוא בעין פועלים ויטול בזה הלוה שהוא בעין ב"ה והבא נמי הרי הלוה מודה שהיה חייב זה הממון וא"י אם פרעו זה השליח
או אם נעשה להפטר בו אם לא ובשובא המלוה להפרע ממנו ישבע שבועה ויטול • ובודאי כדי חוא הרב ללמוד מדבריו ולדמות מענינו לענין אחר
הדומה לו ואעפ"י שאין דבריו ודברינו דומין למשנה שי"ל בדברינו אלה בין שהלוה מודה בחוב והפרעון אצלו ספק יהיה במו שאמר לחברו גזלתיך
והפקדת אצל ואני יודע אם החזרתי לך אם לאו דהתם ליה חבריה מיחייב מן דינא ולא אשכחן בה שבועה חמורה לא במשנה ולא בדברי
הגאוני' ז"ל • וא"ת משנתינו הלא ב"ה מודה לפועלים שהוא חייב להם ואינו יודע בפרעון שלהן ואעפ"כ נשבעין פועלין ונוטלים מבינו • הא לא דמי
התם כיון דאמרינו דאמחינהו בהדיה ושוי' כדוכתיה למפרעינהו ואיהו קאמר דפרעינהו משו' הכי נשבעין פועלין להחיש את חנוני שהרי החנוני
נעשה גם הוא תובע לב"ה וביון דתרוייהו אתו למגבא מינה ומבחשו אהדדי דין הוא שלא יפרעו אלא בשבועה אבל בענין שאנו מדברים בהם מנין לנו
לא שבועה חמורה ולא שבועה קלה ואעפ"י שהשליח מבחישו • אבל יש לנו לסמוך על דברי הרב ז"ל שהוא פרמה הענינים האלו וס"ל דכיון דאיכא
שליח דקא מבחיש ליה למלוה אף יש גב דלוה טוען טענת שמא ישבע המלוה שבועה חמורה ויטול והכא נמי הא קא מבחיש ליה שליח ואמר דשורה
שליח בעדים דקא מפטר ע"י ומשום הכי משתבע מלוה שבועה חמורה ושקיל • ומסתברא נמי כדברי הרב ז"ל מדאמר בגמרא לגבי עדים משתבעי
שבועת היסת לגבי מלוה אמרינן משתבע מלוה ושקיל ולא קאמר שבועת היסת אלמא שבועה של מלוה שבועה חמורה היא
מיהו בין הבא בין התם דוקא היכא דאיתמר להנך שלוחין דקא מבחשי ליה למלוה אבל אי אזלי ליה לעלמא ולא מבחשי ליה בודאי שקיל הלוה בלא
שבועה ובתר הכי אי בעי לוה לאחרומי סתם מחרים • ע"כ כתב בספר משפטי הרשאות :

יא ויש לבאר אם טען המלוה שלא שלח שלוחו כי אם לקבל עשרים דינרים ועשרים דינרים הביא לו וזה טוען מי מאה מסר לו • על זה כתב
הר"ם

Digitized by Google

ימול ליטבע ע"פ העל • ואם הסניה • הא מין המחלק בין המלוה והלוה אם נתן כל החמשי לסליח או לא • כי המלו מינו כופל בזה ומאמין את הלוה שנתן כלום לסליח ומין כאן שבועה ולאי על הנתינה • אלא הטענה ביניהם היא שהמלוה אומר לא מגיתי סליח אלא לעשרים • ומעתה חילוק ישבע הלוה שמוה על כל הגיהות לא ידע.

פלוה מזה אלא ע"פ העל : .

ועל יסוד הרב ז"ל המחתי לאיהו קאמר בחלוקה הב' לטענת שמעון היא שאת עשיתו שני' להבית כל החוב וה"ל כאומר שאת פרעתיך וכו' • והשאת בחלוקה הראשון שם לראובן שלא לשמעון שילוה לו וכו' נמצא ג"ל כשמעון אומר חמשים הין • אינו טוען ולאי חמשי הלוותיך אלא הוה ליה לאומר שאת הלוותיך חמשים • לאין מקום לחלק בטענה זו בין כשהיא אמורה להפע' לכשהי' אמורה להיליא ואלרב' גרינא ולאי טפי כשלא להליא מכשבא להפטר וא"כ תמיהא אלתא טובא אכתי אמאי ישבע ראובן שבועת מודה מקלא על טענת ס א • לאין נשבעין שבועה זו אלא על טענת ולאי • ובהליא כתב ה"ה ז"ל בסוף פ"ל לגולה דלעת הרב ז"ל שנשבעין בעל א' בטענת שמא ולא על מודה מקלא אלא בטענת ולאי וזו של מודה מקלא הוא מוסכם וכו' אלמא הא דבעינן טענת ולאי לשבועת מודה מקלא אין בזה שום מחלוקת • באופן שכל אלה הדברים מרפסן גרי • ולענין לינו של הרמב' ז"ל כבר אלה רואה בגם רבינו ז"ל מבינו כאשר הכין אותו הפור ז"ל לבמלוה שולא לגבות תובו מן הלוה מיירי • ולהלילו מתמיהתו נאמר דרך שבועה המודה מקלא לאו משום לוה היא ולהוליא ממנו אלא מפני טענת הסליח היא • לאף על גב דסליח מפטר מן הלוה בשבועה היסת • מ"מ כיון דסוף סוף הלוה פורע האמר • תרע ומת איה ליה נגד הסליח • וגם אינו נפטר אלא בשבועה והוא רואה להפטר משבועה ולפיכך הסליח הוא ועשה תובע למלוה. החזר לי החמשים שנתתי לך • כדי להחזיר ללוה שלא יפקיד ולא אצטרך ליסבע לו • והוא אומר לא הין אלא עשרי' • ע"ז נשבע שבועת מודה מקלא להפטר מהסליח וכיון שנשבע שבועה זו מקמת הסליח היא עולה גם כן ללוה לחייבו על האמר • ואין מקום לומר ולא ליהוי האי מודה מקלא כיון דהני עשרים המודה מקבלם בחובו ואינו מחזירם ולאי קאת להילך • לולאי אין מכין הילך בזה וק"ל :

חלק ו

א והיבא לדעי מלוה לבוף וכו' • סיגיא למרובה דף ע' כך היא אמרי נהרדעי לא כתבינן אורכתא אמטלטלי אמר רב אשי לאמיא מ"ט א"ל משום דאמ' ר' יוחנן גזל ולא נתיאשו הבעלים וכו' • איכא לאמרי אמרי נהרדעי לא כתבי' אורכת' אמטלטלי דכפריה שמעת לכפרי' דמיחזי כשקרא אבל לא כפריה כתבינן • ופי' רש"י ז"ל משום דר' יוחנן דהוא ואינו ברשו' הבעלי' אינו יכול להקנותו לשליח הלכך אם אבל יכול לחזור ולחבוש מיד הגאמן ע"כ • וכתב הרב ז"ל בבי' סי' קנ"ג ותמיהא לאפי' אין בידו הרשאה אלא שעשאו שליח לקבל ממנו חובו ונתנו לו ואבל פטור הגאמן שהרי על פיו נתן ובמו שנתבאר בסי' שלפני זה ול"ע ע"כ : ולבאורה היא תמיהה עצומה שהרי מייתי רבי' לקמן בשם הראב"ד גבי כפריה לאינה הרשאה אבל מ מ שלי' שויים ואי מסר לידי מיפטר מאונסי' כו' : אמנם אחרי העיון יראה לע"ד דרש"י הובר ולאי גרע מורשה משלי' שעשאו בעלי' • דשליח שעשאו בעלי' מוכה לנחכוון משלח שיקבל המעות או הפקדון בתורת שליחו' ולפיכך כשמסרו הגאמן ביד השליח הזה כבר נסתלק מחיובו לשליחות זה במקומו עומד ואין בו שום גרעון : אבל הכותב הרשאה גלי מלעתיה ברורה שיקבל בתורת הקנאה ולא שליח מלעתיה תורת שליחו' וכיון להקנאה נופל גרועה לפי שאינם ברשותו • מ"ה הגאמן אפשר לא כפשי' לא ה"ל למסו' למרשה מה שהמרשה מחכוון להקנות ואינו יכול להקנותו • ולמי האי למאי לכתבו התוספות ברים מגיעא גבי מאי לקאמר בגמרא הה"א מאי מלאתים רחיתים לאע"ג דתנן במתני' ראה את המליאה ואמ' לחברו תנהולי לא קנה ברחיה מלי למלאי כיון לאמר תנהו לי לו שנפל עליה גלי מלעתיה לא ניחא ליה למקני על סיגיא לילו ע"כ : ואף על גב דהתם אמרי הכי לפי הס"ל היינו משום דלפי האמת לא ברילינן להחזה טעמא • אבל הענין בעצמו נכון • והכא נמי גלי לעתיה ברורה בחורת הקנאה ולא בחורת שליחות • והא למסקינן בגמרא הלכתא שליחא שויה • היינו לענין שלא יוכל לחזיר • אבל לעולם כותחו שיהא שליח על ידי הקנאה ולא בחורת שליחות גרידא • ומתוך הסוגיא שהלעתי יתבארו דברי רבינו דמ"ש לא כתבינן אמטלטלי לכפריה • היינו לשנא בחרת :

ופירוש ואף על גב לאין מטבע נקנה בחליפין וכו' • רבינו ז"ל סתם בזה הרבה מה שצריך פירוש • לאם אין מטבע נקנה בחליפין היאך יועיל כאן : אבל יובן זה במה שלכתב הטור ז"ל סימן קנ"ב המרשה את חברו להוליא את שלו מיד המחזיק בו צריך ליקח לו בקנין בהרשאה וכן' שד והרמ"ם כתב אין צריך להקנות לו בקנין אגב קרקע כיון דלאו לאקנויי ליה גופא דממונא מבוין אלא יהיב ליה רשותא למחבע ליה עד כאן :

הר"ם זברו לברבה שהטשלח נשבע שלא שלחו אלא ליקח עשרים בלבד בדין כל מודה מקצת והשליח נשבע היסת שהנ' שנתת לי נתתי לראובן ושלם שטעון מביתו אם היה חייב לראובן :

חלק ד

א ודיבא דבעי מלוה לבוף את הלוה לפרוע לו על אי זה דרך ובאי זה לשון כתבין אותו על זה גרסינן בבבא קמא פרק מרובי אמר ר' יוחנן גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהם אין יכולים להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו ואע"פ שובול להוציא ברייתן ביון דאינה בידו ממש אינו יכול להקדי' דביתו כתיב מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו אמרי נהרדעי לא כתבינן אורכתא אמטלטלי דכפריה פי' אורכתא לשון הרשאה שמרשה ראובן את שמעון שיתבע חובו מלוי שהיא בעיר אדרדת או באותה העיר עצמה על זה אמרי נהרדעי שאם ידוע לעדים שכבר תבע ראובן ללוי את חובו או מה שהפקיד אצלו ובפר בו אינן רשאין העדי' לחתום אחר כך באותה הרשאה משום דמחזי כמאן דחתים אשקרא שזה נותן לזה מה שאין לו בא"ד האחר ואמרינן בגמרא טעמא דכפריה הא לא כפריה בתבינן פירוש ואף על גב דאין מטבע נקנה בחליפים ואף על גב דקי"ל כרבי יוחנן דאמו' גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהם אין יכולין לחקדי ש ואפילו

ולפ"ז היה ראוי לו לכתוב וכתב הרמ"ם ולא לכתוב והרמב"ם כתב שנראה לכאור' שהו' חולק על מה שכתב קוד' לכן אלא לא לק עכ"ל : ודברי ז"ל תמוהי' דבעיני במה שראה להסכי' לעת הרמב"ם ז"ל עם לעת הרגנה ז"ל • ולא עוד אלא שכתב שכן משמע מדברי הרמב"ם פ"ג דשלוחין • וכמי הגראה שם משמע לשפך • דהא ברים הפ' כתב מי שהיה לו קרקע תחת יד אחר אם שהיתה לו מטלטלין פקדון וראה לעשות שליח לגין עם זה להוליא הקרקע לו הפקדון מתח' ילו הרי זה כותב לו הרשאה וצריך לקנות מידו שהרשהו וכו' • הרי שלקרקע לומר קרקע או מטלטלין פקדון • ומינה משמע דמעו' מקרון לא מתני בהו קנין כולר אפילו לעשותו שליח להוליא מידו לבהא מיירי • ולא תימא דבכלל מטלטלין איכא נמי מטבע דלקמן בתר דברינו בפי' וכתב מי שהיו לו מעו' פקדון ביד אחר וראה להרשות שניה להבילון אין הקנין מידו מועיל בזה שאין המטבע נקנה בחליפין אלא כיצד עושה נותן לו קרקע כל שהו' ומנה לו המעות על גבה כדי להוציאן בהרשאה זו וכו' • הרי בהדיא מוכח לאפי' להרשות בסתם לחיוביים ולהביאם לא סגי בלא קרקע • וקנין כולר אינו מועיל לו • וא"כ פליאה דעת ממני היאך כתב הרב ז"ל דמדברי הרמבם משמע להרשות סגי בקנין סודר • ואין להעלות על לב לחוק ולומר דאין כונת הרב ז"ל אלא לחלק בין שאר מינין למעות • דהא ולאי כיון דנתתין לפלוגי בין נחכוון להרשות לנחכוון להקנות כדברי הרמ"ה ז"ל • ע"כ במעות גופייהו עסקינו ולאי בבלא ממון • אין בזה שום חלוק דולאי כל שאר מטלטלי אפי' להקנאה גמורה סגי בקנין סודר • דכל המטלטלין מקנין בחליפין וזה פשוט • מעתה כמה לה נתבאר דברי ז"ל במ"ם והרמה כתב וכו' • ולא קאמר וכתב הרמ"ה לרמוז דשבחת הרמה במחלקת היא סמיה ואינה מוסכמת :

ויש לתמיה על הרב ז"ל שכתב להטור הביא דברי הרמה לפרש מ"ם וכו' • ולאל את כוהיה ס"ל לאפי' במעות כשהוא להרשות סגי בקנין סודר • לא"כ הוא כותר את עצמו בסי' קכ"ג לכתב בסתם ולאפי' פקדון שביד הבלי אם הוא מעות אין כותבין עליו הרשאה שאין מטבע נקנה בחליפין וכו' : הרי בהדיא לאפי' הרשאה לחמית המחמת אין כותבה אלא להרשות ולא להקנות ממש • אין כותבין על פקדון שהוא מעות • וזה שלא כדברי הגנה • ולאי וכתב סברתו כמי שחולק ואח"כ גלה דעתו אלא ס"ל הכי : ואע"ג דקי"ל כרבי יוחנן וכו' • רבינו ז"ל לא בא למה נלחית מימרת ר' יוחנן להלכתא כותיה מקמי ההיא לנהרדעי כלתמה הרא"ש ז"ל בפסקיו • אך התוספות כתבו במרובה בסם ר"ח ז"ל דטעמא דהלכתא כליפנא בתרא דסוגיא דגמרא כותיה דבשבועת העדות לייק טעמא מבריע אבי עליכו דאיש פלוני כהן הוא הא מנה לפלוני ביד פלוני חייבי' והא קתני סיפא עד שישמע מפי החובע אמר שמואל בבא בהרשאה והאמרי נהרדעי לא כתבינן אורכתא אמטלטלי ה"מ לכפריה אבל לא כפריה כתבינן וכן בפ' יש בכור וכיון דהלכתא כליפנא בתרא • מ"כ אפי' כפריה כתבינן דהא ליפנא בתרא מפקא טעמא דלא כתבינן אמטלטלי לכפריה משום דמיחזי בשקרא ולמחזי כשקרא לא חייסינן כלמסיק בהכותב וכו' • עד וא"ת כיון דלא חייסינן למחזי כשקרא • מ"כ בשבועות ובבכורות כי פריך מנהרדעי לאמרי לא כתבינן הל"ל דליתא וי"ל לאורחא דגמרא למפרך ממלתא אע"ג דליתא וכו' ע"כ :

וקשה לי במאי למקשו דהל"ל בשבועות דליתא לנהרדעי וכו' דהא כל ההוא שקלא וטריא אמתני' הוא כי היכי דלא תקשי ליפא אסיפא • ולא מצינן לתוקמה אלא בבא בהרשאה • והשתא כי פריך מנהרדעי ולאי

Digitized by Google

כונת הגמרא להקשות לנהרדעי נופייהו דלילהו ולא כתבינן אורכתא היכי מתוקמא מתני׳ • ולא״כ היכי הוה מצי למימר לעיל״ל לנהרדעי להא לא מיתרלא בהכי עיקר הקושיא שהיא לדילהו : ואיך שיהיה חזינן דהלכה כליסנא בתרא לנהרדעי מסוגיא דשבועות • ומ״ה לא חייסינן לדר׳ יוחנן : מיהו מדברי הרב ז״ל בב״י נראה שרצה לקיים שתי ההלכות ליסנא בתרא שנהרדעא ומימרא דר׳ יוחנן דמתני׳ לכתב הפשר ז״ל היש ס׳ קנ״ג מלינא דגמרא אין כותבין הרשאה אלא לחוב׳ ופקדונו שביד חברו ולא כפר בו וכו׳ • כתב וז״ל ומעתה מ״ש אין כותבין הרשאה וכו׳ היינו כליסנא בתרא דלא אמרי׳ דלא כתבינן הרשאה אמטלטלי אלא בדכפריה אבל לא כפריה כתבינן • מיהו היינו במטלטלי׳ דפקדון אבל במטלטלין דגזליה לא כתבינן דכתיב נקטינן כר׳ יוחנן • ולפיכך דקדק רבינו לכתוב פקדון כלומר ולא גזל ושלא כדברי הרשב״א וכו׳ :

ויש לתמוה לדעתו ז״ל אם יסבור ליסנא בתרא דנהרדעי דבמטלטלין דפקדון דוקא כתבינן ובגזלה לא כתבינן דכתיב קי״ל כר׳ יוחנן • א״כ היכי קאמר טעמא דכפריה למחזי כשקרא וכו׳ • והא פקדון דכפריה נעשה עליו גזלן דאלר׳ יוחנן גופיה נפקא לא כתבינן ולא מטעמא דמחזי כשקרא דכשלמא לדילן לכי פליגינן בין פקדון לגזלה היינו לליסנא קמא אבל לליסנא בתרא אפי׳ בגזלה כתבינן כי לא כפריה • מ״ה צריכין לטעמא דשקרא דכי לא כפריה לא מחזי כשקרא ומ״ה כתבינן ולא חש לדר׳ יוחנן • אבל לפי׳ הרב ז״ל לגס ליסנא בתרא מולה לא כתבינן • א״כ כי כפריה היינו גזלה כדכתב הרמב״ם ז״ל בפ״ו דערכין : עתה אחר זמן רב ראיתי לרב בעל לקח משגה ז״ל תמוה עליו ז״ל לליסנא קמא ובתרא לא פליגי אלא במטלטלין דגזלה דלליסנא בתרא כתבינן היכא דלא כפריה ולא״א לא כתבינן • אבל במטלטלין דפקדון אפי׳ לליסנא קמא כתבינן דאלא יכול להקדים ובלכתבו התוס׳ וכו׳ • ואחרי העיון יראה לי שאין דוס תפיסה ע״כ הרב ז״ל בב״י כי הוא ע״ל בשטת רש״י ז״ל אזיל דמפרש לפלוגתייהו אף בפקדון כלכתב מטוס דר׳ יוחנן • דהואיל ואינו ברשות בעלי אינו יכול לסקרו לליסנא הלכך אם אבד יכול לחזור ולתבוע מן הנגזל ע״כ • אומא ס״ל לליסנא קמא דפקדון דינו כגזל ומיניה ילף • ואם״כ דל ליסנא בתרא גם בגזל פליג אדר׳ יוחנן היכא דלא כפריה • והשתא קאמר הרב ז״ל דבפקדון ק״ל כליסנא בתרא דבתבינן היכא דלא כפריה אע״ג דליתיה ברשותיה ולא כליסנא קמא דמדמה פקדון לגזל • אבל בגזל קי״ל כר׳ יוחנן ולא כליסנא בתרא לאע״ג דלא כפריה לא כתבינן :

ב ויש אומרים דדוקא בפקדון וכו׳ • הראיה דמייתי משבועות היא סוגיא דשבועת העדות דמייתינן מסס חמו׳ והיא בדף ל״ג • ומאי דלחי רבינו דמיירי בפקדון יש בו קלת גמגום • דאי ע״כ כשאומר שמואל בבא בהרשאה לא מצי מייר׳ אלא בפקדון • אם כן מאי פריך תו והאמרי נהרדעי דלא כפריון וכו׳ • הא מולו נהרדעי אפילו לליסנא קמא דבפקדון כתבינן וכלכתבו התוספות : וצריך לומר דרלה לאשמועינן עיקר הלכתא : ולשטת רש״י ז״ל דלף בפקדון פליגי אחי שפיר : והיא דשני שטרות דפרק מי שהיה נשוי׳ לף ל״ד דלחי משום דהוי שטרא ויכול להקנותו בכסיבה ומסירה • הדין עצמו הוא לדבר מוסכם • אך מה דרלה לדבית רמיה מהיא לבכורות • התוספות מקשו מינה בפ׳ שבועת העדות ולתו להתם נמי איכא לשנויי בבא במעמד שלשתן ע״כ :

וקשה לי להא מעמד שלשתן בלמירה בעלמא הוא ולא צריך תו שום מלאכה אחר׳ • ואי׳ הך דבכורות מיירי במעמד שלשתן היכי קאמר בבא בהרשאה לכיון דקאמר בש״ס הן לפלוגי הני חמש סלעים לאיתי לי גבך • הא תו למה לי אם לא שלחוק לכונת התוס׳ היא לומר דהך הרשאה לאו הרשאה ממש הוא : אלא מעמד שלשתן שבאומרו הן לזה מה שיש לי ביד׳ • הוא מרשה אותו ונותן לו כח לקבלה בעדו • וכל זה רחוק מאד • דהא שמואל גופיה הוא דקאמר התם בבכורות בבא בהרשאה כדקאמר ג״כ הכא בשבועת העדות בבא בהרשאה • דמשמע דתרוייהו בחד גוונא ניתנו והרשאה ממש היא : יכול להקנות שטר בכתיבה ומסירה וכו׳ • היא דעת הרמב״ם ז״ל בפ״ג דשותפין שכתב היתה לו מלוה ביד אחרים אינו יכול לכתוב הרשאה עליה ואפילו היה החוב בשטר ואין לו דרך שיקנה אלא במעמד שלשתן או בהקנאה שכל החוב עצמו בכתיבה ומסירה מפני שהוא מקנה השעבוד שכנו ע״כ • וכתב הרמב״ן ז״ל היתה לו מלוה וכו׳ • א״א אם לא מסר לו ש״ח ע״כ • וכתב הרב ז״ל בכ״מ לא ידעתי מה חדש הרמב״ן שהרי כתב אם בהקני׳ החוב וכו׳ • ואפשר שדע׳ הרמב״ן ז״ל היא לכשהמלוה מכוין למסור אם לחתם מלוה׳ לזה שתהא שלו לחלוטין אז לא סגי במסירת השטר אלא צריך ג״כ כתיב׳ שיכתוב לו קני וכו׳ כדי להקנות הקנאה גמורה • אבל זה שדעתו להרשותו שיכתב החוב מן הלו׳ בתור׳ שליחות כדי ליתנה למלוה עצמו • בהא כיון דאיכ׳ הרשא׳ סני במסיר׳ השטר • ולא צריך שיכתוב קני אלא שטרא וכל שעבודא דאית ביה • אבל הרמב״ם ז״ל סובר דעכ״פ לא סגי בלאו כתיבה ומסירה : ובתב העור ז״ל וכשם שיכול להקנו׳ השט׳ בכתיב׳ ומסירה • כך יכול להרשות עליו ולמסור השט׳ בידו כדי שיגבהו וצריך לכתוב לו קני לך הלי שטרא וכל שעבודא דאית ביה ע״כ • ויש מקום לדקדוק מאחר דעכ״פ צריך שיכתוב לו קני לך וכו׳ • א״כ הרשאה זו למה להא מבלי שיהיה כי איכא מסירה וכתיבה ולאי קני ויכול ליתן למלוה מה שגבה • ופשיטא דיכול להרשותו לאלו מי הוה אסיק אדעתין דנרע כהו משום דלאוסיף הרשאה על הכתיבה ומסירה ולאו הרמב״ם ז״ל הקנייה השטר בכתיבה ומסירה קאמר אפי׳ בלא הרשאה : ויש מן הראשונים שכתבו וכו׳ • כל זה כתב הרמב״ם ז״ל שם בפ״ג דשותפין ומביאו רבינו לקמן • והקשה הרב ז״ל בב״י סי׳ קכ״ג שמאחר שהקנאת הגאונים לכתוב הרשאה על מלוה לא היתה אלא מכני שלא יטול כל אחד ממון חברו וילך לו • אפילו במלוה ע״פ היה להם לתקן כן ומפני זה היה רולה לפרש להרמב״ם ז״ל מיירי קודם תקנה וכו׳ •

ובביותי אין יסוד ענין זה רחוק לכיון להעשה הוא כדי שלא יטול כל אדם ממון חברו וילך לו וכו׳ • לא שייך זה אלא כשאינו כופר לאו חזינן דהוא נוטל ממון חברו והולך לו • ומתקני לא יחדוך רמיה לילו • אבל כשכופר מאן לימא לן שהולך לו בממון חברו • אולי אמת הוא שאין לו משלו כלום • הלכך אין לתקן כלכפריה • אלא כשהיא כפירה שעבוד קרקעות לאינה כפירה • משום דקרקע בחזקת בעליה עומדת • ומכל מקום האחרונים האיגו אף על הלואה דכפירה כלכתב העור בשם אביו הרא״ש ז״ל :

ורבינו יעקב כתב וכו׳ • כן כתבו התוספות בשמו • מיהו לשון רבינו ז״ל לא בא על כל הדקדוק הנמור כפי הצורך • דקאמר ורבינו יעקב כתב דהאילנא אפי׳ אמטלטלי דכפרי׳ דכתבינן דאם טעמייהו דהרבעי וכו׳ • וגיסנא דהאילנא מעמא עתה בזמן הזה אחר הגמרא ולפי הטעם שנתן ז״ל דקי״ל דלמיחזי כשקרא לא חייסינן וכו׳ • אין זה אלא מדין הגמ׳ המוחלט ומלותו הזמן נפסקה כן הלכה • אמנם התוספות כתבו בסגנון אחר • והוא דכתב ר״ת דהאילנא נהגו לכתב אורכתא אפי׳ אמטלטלי דכפריה • וטעמא לא ידענא • ור״ת מפרש דטעמא דהלכתא כליסנא בתרא וכו׳ : ובונתם מבוארת דר״ת ז״ל סובר דמדין הגמרא אין לכתוב הרשאה אמטלטלי דכפרי׳ • ולכן לא ידע הטעם למה בזמן הזה כותבים אלא כדין הגמרא • ור״ת אומר שאין זה דבר מחודש. דאם הדין הגמור יש לעשות כן כפי שיטת הסוגיות • ולקמן שקלי וטרי לענין מה שאין נוהגין לכתוב הרשאה אפי׳ במלוה והוא ענין אחר :

ודע לכתב הרמב״ם ז״ל ועוד תקנו שאם הרשהו לבטל מעות שיש לו ביד חברו או לחבוש ממנו הלואה ולא היתה למקנה קרקע מקיהו ל׳ אמות מקלקו שבא״י ומקנה לו המעות על גבן ודברים אלו קלים הם על מאה ורעועים וכו׳ כדמייתי רבינו לקמן : וכתב הרב ז״ל בכ״מ בשמת איני יודע מה צורך להקנות ארבע אמות להרשות גביית מלוה שהרי אינה נקנת אגב קרקע והרשאה אינה צריכה ולא קנין סודר • ושמא מתוך שהקלו שתושין הרשאה למלוה התמירו מלא להצריכה ארבע אמות קרקע ולוחק ע״כ : ואני בקולר הסגתי נפלאתי על כל התרלה הזאת ולחיק לפני ז״ל לאצרוכי אגב מטוס תומרא • וכל זה לקיים שעתו שהבאתו בסי׳ א׳ להסכים דעת הרמב״ם עם הרמ״ה ז״ל לחלק בין להרשו׳ לו להקנות • ותמהני לבהלי׳ מולה דמן הדין הגמור הוכרח כן :

ואפי׳ בעלים דמעיקרא מפני שאינו ברשותו אפי׳ הכי קי״ל בלישנ׳ בתרא : ב ויש אומרים דדוקא בפקדון כתבינן וי״א דאפי׳ במלוה דלא כפריה כיתבין הרשאה ומביאין ראיה בזה ההיא דשבועות דקרבני טעמא איש פ׳ בהן הא מנה לפ׳ ביד פלוני חייבין ואמאי הא קתני סיפא אין חייבין עד שישמעו מפי התוב׳ ומשני כבא בהרשאה ואיכא לדהויא בפקדון אך ההיא דבפרק מי שהיה נשוי׳ דקתני גבי הנהו תרי שטרי דהלואה מאי תקנתיה לכתוב הרשאה זה לזה אלמא מצי מרשה בהלואה והא נמי איכא לדהויא דבמלוה בשטר מיירי שאדם יכול להקנות השטר משעבודו בכתיבה ומסירה הא במלוה ע״פ דנתנה להוצאה וליה לה שעבודא דארעא וליתנהו ברשותי׳ ליה לן ראיה למברב ערייה הרשאה מיהו אית לן ראיה מההיא דבכורות דאוקמה שמואל בבא בהרשאה. ובראיתא לקמן ואע״ג דאיתא בכפירת כפר מ״מ איה לן למילף מינה דבעסק הלוא׳ נתנה הרשאה לעשותה • ויש מן הראשונים שברתבו דטעמא דמלוה מפני תקון העולם שלא יהא כל אחד ואחד הולך עם ממון חברו למ״ה ואינו מחזירו לן • וכתב הרי״ף בהלכות היל׳ מאן דמייתי אורכתא דמטלטלי דכפריה לא מהניא ליה ולא מירי ולית ליה רשותא לאשבועי׳ ולא לאשתעויי דאא בהדיה כלל דלא כתבינה אורכתא אלא אמאן דמודה דאיכא גביה ההוא מירי דמודבין ביה אבל אמאן דכפר לא כתבי׳ דקי״ל כנהרדעי ע״כ • ורבינו יעקב כתב דהאירנ׳ אפ׳ אמטלטלי דכפריה בהבי דהא טעמיהו דנהרדעי משום דמחזי כשקרא וקי״ל דלמיחזי כשקרא לא חיישינן :

ג ואיכא לעיוני אמאי לא חיישינן בהרשאה לדילמא מית מרשה כדחיישי׳ ב דיוקני ותירץ הר״א דהרשאה שליחותא ואקניתא הוא ואפי׳ מיתמי מחגי • ומסתברא דכתבינן אורכת׳ אמאן דכפ׳ אארע׳ והולך המורשה ותובע ממנו אותי קרקע ודוקא שיכול להוציאו בדיינין כגון ע״י עדים אי ע״י שבועה דהיא מסית׳ דמקרקע דאיתיה בפרק שנים אוחזין בטלית ובן מלוה בשטר דכפרי׳ כיון דנקט שטרא אי קנין בעדים דאיתיה במאן דכתיב בשטרא במאן דאירנ׳ לממון׳ בעין דאמי ובתבינן הרשאה עליה דכפירת שעבוד קרקעות הוא ומצי לאקנויי ולאורוכי

אגיש

Digitized by Google

דאה"ל דעל עיקר הקנאת הלואה הוצרכו להקנות כלכתבו רוכא דרבוותא ז"ל: אבל סיסיה דריך להקנותה מגב קרקע • אינו מן החקנה אפי' בחולה הרשאה• אלא מה שעלתו של לין דאין מטבע נקנה בחליפין לא שנת מעות פקדון ולא שנת מעות הלואה • וכדמוכח בסיית מהסיית דמייתי המפרשים ז"ל מהגוזל עניים:

ובהסכמה דף ע"ז על מה שאמרי בגמרא מגב בגזי דהא מטבע לא נקני בחליפין • ומגב ארעא נקני כי הא דרב פפא הוי ליה תליסר אפי זוזי כי חזאי אקני הו נהליה דרב אמוראי בר אחא מגב אסיפא דבעיים וכו' • כתבו התו' לספרים לגרסי בהגוזל לסו' מסיק קסה היכי קנינהו ואמן היכי כותבין הרשאה אמלוה וכו' עד וליכא למימר דהתם איירי בהלוה' מטבע שאינו נקנ' בחליפין לא"כ בתנס וכו' ע"כ • הלי בהלית להלוות מטבע ומעות מינה נקנת בקנין כודר אלא בגב • לא"ה אקנינהו רב פפא מגב אסיפ' בהיות' לאי הלוה • ואי"כ ע"כ כשתקנו שיכתבו הרשאה על הלוות מעות הוכרחו לתקן מגב קרקע אלא שתקנו לכתוב על קרקע שבא"י לדברי הגאונים ז"ל • דאם איתא לשרשא' סגי בחליפין לא הוה צריך רב פפא להקנות מגב אסיפא • אלא יעשה הרשאה סתם בק"ס:

ג ואיבא לעיוני וכו' • גם הרא"ש בכלל ס"ב ס"א כשאל

על זה אבל הוא פס' אלא כהראב"ד ז"ל שכתב ירא"ה כיון שמת ראובן המרשה בטל שליחות שמעון המורשה וכו' • אמנם הרמ"ה ז"ל מסכים עם הראב"ד ז"ל כתב המגיד ז"ל בשמו בסי' קכ"ב ז"ל אבל אם הקנה לו המעות מגב קרקע בכל זכה בו והוא שלו אפילו אם מת המשלח את זכו בו יורשיו והרמ"ם כתב אע"פ שבטל שליחות כשמת השליחו בטל אלמי גבי הרשאה כיון לאוקמיה בדוכתיה כל זמן שאינו מבטלו מקומו שומל • ואפי' מת המובטח נפטל הנתבע והוא שלא ידע הנתבע במיתתו קודם וכו' ע"כ • ועל דברי הרמב"ם כתב הרב ז"ל בב"י משמע לכאורה דקאי למאי דסמיך ליה הקנה לו הממון מגב קרקע וכו' • ומ"כ יש לתמוה דכיון דהקנה לו הממון מגב קרקע הרי הוא שלו לגמרי ולא נשאר לאחר שום זכות ומ"כ איך כתב כל זמן שאינו מבטלו למכמי שיוכל לבטלו וכו' ע"כ • ותמיהני איך אסיק אדעתי' ז"ל אפי' לכאורה דקאי אהקנה לו הממון מגב קרקע דכיון דאוקמי בדוכתיה וכו' ואי' בהקנה לו הממון מגב קרקע איירי • הא' לאו אוקמיה בדוכתיה כל זמן שאינו מבטלו • הא' לאו אוקמיה הממון כמי שזוכה בשלו • ומה שלקח הרמ"ם בין ידע הנתבע שמת קול שנתבטל ידע הוא מבואר לאין לן מקום בהקנה בגב:

ד ואמרי להראב"ד אורכתא וכו' • על מה שפסק הרי"ף ז"ל בשם רב הילאי ז"ל דשלי שויה ומלי לבטוליה וכו' • כתב הטור ז"ל הביקב"ד בם מכיו הרמ"ם

אינש עילויה ומסתברא נמי דכל בפירה שאינה ודאית אלא שטוען אני יודע לאו בפירה היא ואורכתא קיים' עליה והא מילתא שמעינן לה בהיא דבבורות פר' יש בכור לנחלה דתנן ב' נשים של ב' אנשים שלא ביכרו וילדו ב' זכרי' ונתערבו זה נותן חמשה סלעים לבהן וזה נותן חמשה סלעים לכהן כת אחד מהם בתוך שלשים יום אם לכהן אחד נתנו יחזיר להם חמשה סלעים ואם לב' כהנים נתנו אינן יכולין להוציא מידו ואמרי' בגמר' מאי שנא שני כהני' דאזיל לגבי הא' ומרחה ליה לגבי האי ודחי ליה לכהן אחד נמי ליזיל האי ולידחייה וליזיל האי ולידחייה אמר שמואל בבא בהרשאה פירו' כותב אחד מהן הרשאה לחברו אלמא בפירה ספק לאו בפיר' היא ומתבין עליה הרשאה וכן נ"ל דעת הראב"ד ז"ל גם בתב שכל הרשאה על מלות בשטר צריך לבכור השטר ביד השליח וחוא דכתיב באורכתא קני לך האי שטרא ובל שעבודה דאית ביה וחוא יותר מהרשאה דחקנאה על ברחו אי נמי דמקנה ליה שטר' אגב קרקע הוא לה הרשאה וקני לה בכל מקו' שהיא אלא שמסיר' השטר הוא שוה יותר מכל הדברים האחרים שבבולן יכול הוה לטעון לא אפר' בלום עד שיחזיר לי את שטר חובי דהא קי"ל דכל זמן ששטר חוב בעין וקיים ביד המלו' אין כותבין שובר שלא תקנו רבותינו שובר אלא לשטר האבוד מיד בעליו עד כאן:

ד ואמרי נהרדעי כל אורכתא ולא כתב בה זיל דון וזכי והנפק לנפשך ליתי בה חששא מאי טעמא משום דאמר ליה האיך לאו בעל דברי דידי אתי אמר אביי ואי כתב בה לבתצ' לשליש ולרביע אנו דמשתעי דינא לפלגא משתעי דינא לכול' שביון שהקנו לו שליש פמה שיש לו ביד חברו או רביע והוא בעל דינו בחלקו דן את הכל • וכתב הראב"ד ז"ל דוקא שליש או רביע • אבל אם כתב לו חמשה דינ' ממה שיש לי ביד פלוני יהיו קיים לא ידון אלא על הזה ע"כ אמר אמימר ואם הפס שליח לא מפקינן מיניה רב אשי אמר מדכתב ליה בל מאי דמתענית מן דינא עלאי שליחא שויה אבא דאמרי שיהפא שויה למאי נפקא מינה לבתבם פלגא ואית דמפרש שליח שויה ומפיק מיניה משום תופס לב"ח במקום שחב לאחרים שלא קנה • ובתב הרי"ף א חמר משמיה דמר רב יו ודאי גאון ז"ל דקימא לן דשליח שויה הילבך אי בעי לבטולי לשליחותיה ולאורוכי לאיניש אחרינא אית ליה רשות למעבד הבי עד כאן ובבר נתקשה לראשונים היכי כתבי אורכתא אף אמטר' דלא בפרי' ואין צ"ל כפרי' דכיון דקי"ל בר' יוחנן דדבר שאינו ברשותו אינו יכול להקדיש מפני שאינו ברשותו מ"ט כתבינן אורכתא אפי' אמטלטלי דלא בפריה ואפ' אמלוה בשטר שהרי להוצאה ניתנה דהא אינם ברשותו מ"מ ופ"ת כיון דלא בפריה לא דמ' לגזל דברשותי' דמריה איתיה • אכתי איבא לאקשויי פקדון של מעות שאין המטבע נקנה בחליפין היכי עבדי' אורכתא ומשום הא דקי"ל דרבואתא וכמה דקדוקי אחריני איבא מיניהו מ"ד דוקא אפקדונא כתבינן אורכתא אבל אמלוה לא ואע"ג דלא בפריה איבא מ"ד דהיבא דבפריה אפ' בפלגא וכנון שכפ' במקצת והודה במקצת לות ליה רשותא לא לאשבועי ולא לאשתעויי דינא בחדי' ואפי' מאי דאודי ליה נמי לא יהיב ליה למורשה דכיון דבפריה מיד בטליה לאורכתא לגמרי • ואיבא מאן דאמר שלוהא שויה ופסקו דלאו מדינ' מפקי' מבונא באורכתא עד שתהא הקנא' מיוחדת על גבי קרקע מדי שלא יוכל בעל הממון לבטל אותה הרשאה גם אמרו דכיון דהתיא דנהרדעי ליתא ושליחא בעלמא הוא לא מבריחינן ללוה למיפק מיניה מידי באורכת' בעל נרתיה דה"ל בשליח שעשאו בעדים דלא ביפי ליה אלא מדעתיה והוי שליח לענין דא' מסר ליה מבוני' ואחנים דלבעל הממון אתנים והא נמי דבווך זיא: ועוד מביאיראיה מהה' דא"ל רבא לרב ספרא כי כתב לך רבי אבא התקבלתי לאו כלום הוא דדילמא מאית ובולי אלא מאי הקנתיה ניקנ' נהו נהלך אגב אר"ע ותא את כתיב לן התקבלתי ומשמע להו מהבא דבעי הקנאה גמורה וחזקה דתו לא יכול מריה דפקדונא למהדר ביה ולא לבטולי: והראב"ד ז"ל דחה זאת הסברא גבתב בודאי יש לנו לפרש כיון דשליחא שויה כל ההקנאות שהקנה לו מה יועיל למורשה להוציא בת ממון בכח הרשאתו אם לא רצה מדעתו הלוה שהרי יכול לומר לו לאו בעל דברים דידי' אתי מידי דהוה אשליח שעשאו בעדים ועוד הקנאתו למה ובודאי זה צריך לפנים ולפני לפנים: ואגן אסתר לן פרוקא דתאי קושיא דהאי דכתבינן באורכתא בל מאי דמתענ' מן דינא עלאי לישנ' דריעות' וזכות' הוא לישנ' ד' זכותה הוא דהבי קא"ל אין לי עוד לעדער עליך מפני שהקנתי לך ממון זה וסלקתי עצמי ממנו ולישנא דריעותא הוא דאי אתי לאחזוקי ביה מפי' מיניה הילבך ממה נפשך מבריחו לדון עמו והרבה הארוך בראיתיו בזה והבל כמו שכתבתי בשמו בספרי הנקרא זכרו': ומפני שתקנת הגאונים לכתוב אורכתא על המטלטלי' בין במלוה בין בפקדון בין שכפר בהם בין שלא בפר בהם ראיתי לכתוב בקצרה מה שכתב הרמ"ה ז"ל בשמם מזה: מי שהיה לו קרקע תחת יד אחר או שהיו לו מטלטלין בפקדון והצה לעשות שליח לדון עם זה ולהוציא הקרקע או הפקדון מתחת ידו הרי זה כותב לו הרשאה וצרין לקיות מידו שהרשהו ואומר לו דון וזכה והוציא לעצמך וכיוצא בענינים אלו ואם לא כתב לו כן אינו יכול לדון עמו מפני שהוא אומר אין אתה בעל דיני • אף על פי שכתב לו כן

ז"ל כיון שסרס' לשלוחו וכתב לו זיל דון והנפק לנפשך • הוי כאלו נתנם לו בכתב וחו לא מלי מבטל ליה אע"ג דקי"ל דשליח שויה הייתו לעכ"ם אלא מלי למתפס לנפשי' וכו' והייתו משום לכתב בהגוזל עניים וז"ל ולרי' טעם לדבר לכיון לידעיין לשוויה שליח ואם יפטר מאחריות הלוה וחלוחו של אדם כמוחו • היאך אני למימר לאו בעל דברי' דידי' אתי הלא אי הבלים כפי הבעלים לכל דבר וכו' על וי"ל דמיסקין אמת יבטל המפקי' שליחו' השליח בפני עדי' אבל לי כתב ליה זיל דון ומפיק לנפשך • הוי כאלו נתנו לי במתנ' ומוב לא מלי מבטל ליה • ואע"ג דמסקינן לעיל בפ' מרובה והלכתא שליח שויה ואע"ג לכתב ליה זיל דון • הייתו לענין שלא יוכל שליח למתפס לנפשי' כיון לכתב כל דמתענ' מן דינא עלי הדר אבל ולאי אתני אתי לכתי' ביה זיל דון וזכי ומפי' לנפשך לענין שלא יוכל לבטל השלי' ע"כ • וכתב הרב ז"ל דבר' הטור וז"ל ולי נראה בהפך שאלו הים הרא"ש תולק על רב יהודאי והרי"ף היה כותב כן בהלית בפרק מרובה שהוא מקומו אבל ולאי מסכים הוא לפסק רבי יהודאי והרי"ף ומ"ם בהגוזל לאתני מאי לכתב זיל דון ומפיק לנכסך לענין שלא יוכל לבטל השליח הייתו לענין שאם בטלו ומ"כ נתן לו הנתבע הממון על שלא ידע הנתבע שבטלו • לא מלי המרשה למימר כבר בטלתי שליחותי • ובהכי אתי שפיר מוחה תשובה שכתוב בה להיכא שמת מרשה בטל השליחות ובהלית הביב הרמ"ם בכלל ס"ב דשליח שויה ויכו' להרשות כמה שלוחים ע"כ:

ויש להפלא פה קלוש יוצית לבריס מלו • דהיאך אפשר לומר דכי אמר הרא"ש ז"ל לאתני זיל דון הייתו לענין שאם בטלו ואמ"כ נתן לו הנתבע הממון וכו' • לא"כ נתן הלי לכתב ואע"ג דמסקינן לעיל במרובה והלכתא שליח שויה ואע"ג לכתב לי' וכו' • והולרך לחלק לחייתו לענין לא מלי שלי למהפ' וכו' • ומאי קושית הא"כ לענין הבטול שליח שויה אמלי מבטל ליה • אבל ולאי אתני זיל דון וכו' אם נתן הנתבע לשליח אינו מייב לאמריוחו אף על גב לבטלו • אלא ולאי כשכתב לאתני לענין זה שלא יוכל לבטל השליח • הדבריס כפשוטן כלהבין בנו הטור ז"ל דאמיקרא דמלתא לא מלי לבטלו ולא כדברי רב יהודאי ז"ל ולשטת רב יהודאי ז"ל איכא למימר כי בעי בגמרא מאי ביניהו להנו תרי לישני דשליח שויה או שותפא • לימא לאיכא ביניהו לבטוליה לשליחותיה לאי שליח שויה מלי מבטל ליה אי שותפא שויה לא • ובלכתב הרמ"ם במרובה על דברי רב יהודאי • וז"ל בפשיטות לכיון לרב אשי אמרים למילתיה לחלוק על אמימר דקאמר אם הפס שליח לא מפקינן מיניה • מ"ה נקט בגמ' הך נפקות' לאתהפס פ"ג:

ומפני בתקנת הגאונים וכו' • על דוב דברי הרמב"ם ז"ל דאמרינ' כתבנו לעיל:

ובהסוכה

Digitized by Google

ה ובתשובה לגאון מ"ר ז"ל וכו': דבר פשוט הוא דהא דנקט שקרובין הם כשרים • ולא אסמוכינן אפי' לאפי' המורשה עצמו כשר • היינו משום דכיון דין לדין דבכ"ג לא יהיה מורשה ליין • ואם תבע עצמו ימ"י נכך • אבל לעדות ולאי המורשה עצמו יכול להיות על דין לאצרף עם אחר לחייבו ממון דין הוא לבדו לחייבו שבועה כיון שאינו נוגע בדבר ולאו כל כמיני לנתבע לסרב בזה :

ו ובתשובה לגאון מה הרב' מה עבדו וכו' • המור ז"ל סי' קכ"ג כתב יכול אדם להרשות נשים ועבדים אבל לא אדם עבדו שאין קנין לעבד על ידי רבו וכו' • וכתב עליו הרב ז"ל בב"י יכול אדם להרשות נשים ועבדים כך כתב בעל התרומות שכתוב בתשובת גאון והביא ראיה מלתא דאין מצינו אפטרופוס יקנסי' ועבדים וקטנים ואם מינן אבי יתומי' הרשו בידו • וא"ל רבינו אבל לא מת עבדו

וכו' • בתרלכי פ' ערוב' כתב דיכול לסרבו' מה עבדו ע"כ • ומה נרשם בדברי רבינו כגירסתנו לא ידעתי היאך על דברי המור אמר שכך כתב בעל התרומות ושמה שכתב המור אבל לא עבדו המרלכי מולק עליו • דהא רבינו בעל התרומות מייתי בהדיא ליתא לגאון דהא הרשה עבדו הרעתה היא וזה פולא על סטורי ומה שמביא המרלכי אינו אלא בלשון עלמא שמביא רבינו מתשובת הגאון ז"ל :

ז וכתב הרי"ף ז"ל וכו' • קשה לי על סברת הרי"ף ז"ל מהסיא דשבועת העדות דף לזג דאמרי' מעמא דאיש עלום כהן הא מנס לפלו' כיל פ' חייבין הא קמי סיפא עד שיסמא אפי' מחובא ומוקי לה שמואל בכא בחרשה ומקשי' והתמרי דהרלעי לא קפדי' מורכת' אמבלטלי ומשני ה"מ מיכא לכפרי' והתס ע"כ אייתי לכפר אחר ההרכא' וכן כתבו התוס' • והטור ז"ל סי' קכ"ג הסכי' לדע' הרי"ף ז"ל :

גרסינן

אינו אלא שלוחו וכל מה שיזכה בו הרי הוא של משלחו וכל ההוצאות שיוציא השליח על דין זה שהורשה בו הרי המשלח חייב בהן שכך כותבים בהרשאה וכל שתוציא עלי בדין זה עלי לשלמו : הקנה לזה המורשה שליש או רביע ממה שיש לו בידו הרי זה דן על הכל הואיל ודן על חלקו והרי הוא בעל דינו בחלקו דן על הכל : אחד מן האחים שלא חלקו או מן השותפין שבאו לתבוע תיבע וכו' • וכן הבעל בנכסי אשתו צריך הרשאה ואם יש שם פירות בקרקע בזמן תביעתו אינו צריך הרשאה מאשתו שהרי אם אין קרקע אין לו פירות • גם בתב התובע חברו בדין במטלטלין או במעות שהפקיד אצלו וכפר בו אינו יכול לכתוב הרשאה עליו וכו' : וכן מי שתחייב לו חברו שבועה אינו יכול להרשות אחר אליו להשביעו שאין שם דבר שיקנה לו ואין אדם מרשהו על הבעות דברים שאין הדברים נקנין אלא על תביעת הממון • מי שהיו לו מעות פקדון ביד אחר ורצה להרשות שליח להביאן אין הקנין מידו מועיל בזה שאין המטבע נקנה בחליפין אלא כיצד עושה נותן לו קרקע כל שהוא ומקנה לו המעות על גבה כדי להוציאן בהרשאה זו והוא דן עמו ומוציאן • היתה לו מלוה ביד אחר אינו יכול לכתוב הרשאה עליה ואפילו היה החוב בשטר מפני שהמלוה להוצאה נתנה ואין אדם מקנה לחברו דבר שלא בא לעולם ואין לו דרך שיקנה אדם בה חוב אלא במעמד שלשתן והוא דבר שאין לו טעם כמו שבארנו או בהקניית שטר החוב עצמו בכתיבה ומסירה מפני שהוא מקנה

השעבוד שבו זהו הדין שיראה לי מן הגמרא • אבל הגאונים תקנו שבותבין הרשאה אף על מלוה בדי שלא יטול כל אחד ממון חברו וילך לו למדינת הים ועוד תקנו שאם הרשהו ליטול מעות שיש לו ביד חברו או לתבוע ממנו הלואה ולא היתה למקנה קרקע מקנה ארבע אמות מהקרקע שבארץ ישראל ומקנה זו המעות על גבן ודברים אלו דברים קלים הן עד מאד ורעועים שזה מי יאמר שיש לו חלק בא"י ואפי' הוא ראוי אינו ברשותו והגאונים עצמן שתקנו תקנה זו אמרו שאין אומרי' בה יקום ויהדין את ההר ואינה אלא לאיים על הנתבע ואם רצה לדון בהרשאה זו וליתן נפטר ולא יפטר שאין זה הבא בהרשאה זו רעועה פחות משלית שעשאו בעדים אבל אם לא ירצה הנתבע לדון עמו אין כופין אותו ליתן דין ולא להשביע עד שיבא בעל דינו : וכן הורו שאם היה לו מלוה אצל חברו בין בשטר בין בעידי קנין אף על פי שכפר בה בבית דין בותבין עליו הרשאה מפני שהוא בגזרת שעבוד קרקעות • אבל אם היא מלוה על פה שכפר בה לא תקנו שיכתבו עליה הרשאה מי שהרשה לאחד ורצה לבטל השליחות ולהרשות לאחר הרי זה מבטל ואין למורשה לכתוב הרשאה לאחר שזה אומר לו אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר לפיכך אם התנה עליו שירשה היא לאחר ואחר לאחר הרי השליח כותב הרשאה לשני ושני לשלישי הכל לפי תנאו חבא בהרשאה שמחל לזה הנתבע או שמבר לו או שמחל לו על השבועה או ששעה עמו פשרה לא עשה כלום שהרי אומר לו לתקן שלחתיך ולא לעוות לפיכך אם חתנה עמו בין לתקן בין לעוות אפי' מחלו לו על הכל הרי זה מחול ראובן שבא בהרשאה ותבע אין שמעון יכול לדחותו ולומר לו שבא המשלח אותך הרשה אחר ובטל שליחותיך שהרי ראובן אומר לו הן לי הפקדון שיש לי ביד זו הרשאתי תחי אצלך ואם המפקיד הרשה אחר הוא המפסיד על עצמו ושמעון פטור שהרי בהרשאתו נתן ראובן שבא בהרשאת שמעון ותבע לוי ואמר לא היו דברים מעולם אבל ישבע שמעון ויטול מוציאין הממון מיד לוי ויהיה מונח בבית דין עד שיבא שמעון וישבע ויטול וכן כל הדברים שתולה לוי בשמעון ידון עם ראובן ויהיה הממון מונח בב"ד עד שיבא שמעון וישבע ויטול וכן כל הדברים שתולה ראובן בשמעון ידון עם ראובן ויהיה הממון מונח עד שיבא שמעון וישאל ויש לראובן להחרים סתם על מי שטוען שקר כדי לעכב הממון ולאחרו נרתחייב לוי שבועה אינו יכול לעכב ולומר אני נשבע עד שאחרי' בפני שמעון על מי שטוען עלי שקר שאין זה החרם אלא תקנה קלה שתקנוה הגאונים האחרונים כדי שיבוונו בעלי דינין טענותיהן ואין מעכבין שבועה של זה מפני תקנה בזו ע"כ כתב הר"ם ז"ל בעניין הרשאה :

ח ובתשובה לגאון מורשה שהוא בשכר ידוע אפי' לא יוציא ממון מיד הנתבע בשרין הן קרובי בין לעדות בין לדין שהפסד ותחנא' לבעל התביעה הוא אבל מורשה שיש לו חלק במה שיוציא מן הנתבע פסולין הן קרוביו בין לדין בין לעדות ומי שיש לו עדים בתביעותיו לא ירשה א' מן העדים אם יש למורשה חלק בתביעתו ובן נתבע שיש לו עדים בפריעתו לא יבא לדין עם המורשה בפני מי שיהיה קרוב שהרי יבטל עדותו :

ט ובתשובה לגאון אם הרשה את עבדו הרשאה היא כדתניא אין עושין אפטרופסין נשים ועבדים ואם מינן אבי יתומים הרשות בידו • ובתשובה להרי"ף זכרו לברכה הרשאה יצאה לפנינו ובתוב בה זיל סב ואפיק לנפשך והיו שם קצת מן התלמידים שאמרו הרשאה זו כמלה לפי שאין בה דון וזבי והשיב כיון שכתב בה סב וזבי חדא מילתא נינהו אבל משום דבר אחר היה לבטלה שאין בה דון אלא כיון שעיינו ומצאנו שכתוב בה כל דמתעני' מן דינא עלאי בין לזכות ובין לחובה הרי זה עומד במקום דון והרשאתו קיימת עד כאן ואתשיל מקמיה דרבינו שריר'א בענין הרשאה ולא כתיב בה כל מאי דמתענית מן דינא עלאי והשיב שאין על בעל הדין שעליו ההרשאה הזאת עסק דברים ואין כלשון זה פוגם את השטר וכ"ש שאין יכול לומר לאו בעל דברים דידי את אלא שבין המורשה והמרשה פסק בכך אי מפקינן ביניה אם לאו :

ז וכתב הרי"ף כתשובות מה ששומבין על דברי נרדעי דלא בתבי' אטלטלי דכפרי' לא תימא דכפריה ולא כפריה על הכתיבה הוא הוזר אבל אי כפרי' לאחר בתיבה מפקי' בהתיא אורכתא' שלא תדע אלא דיינו' בה כל עיקר כיון דכפר בו או קודם בתיבה או אחר בתיבה ואפי' כפר במקצת והודה במקצת אין לו להשביעו על מאי דכפר ביה ולא עוד אלא אף מה שהודה לו אין נותן משום שאומר לו הנתבע אורכתי' ו ביון שכפרתי במקצה' בטלה הוא ואפי' מה שהודיתי אני נותן לך דלאו בעל דברים דידי את ואם הרש' אותו לזכור לו שדהו או מטלטליו אין צריך לד' אמות קרקע ולא דון וזבה לנפשך שהרי מינהו שליח ואמר לו מכור אותו אבל אם אמר לו דון עם פלו' זה היא הרשאה שצריך בזה כל צרכה שכתבנו • והנה לא השוה הראב"ד ז"ל עמו במה שכתב דאפי' בכפריה לאחר כתיבה לא דיינינן בה כל עיקר שמאחר שהקנה לו הקנאה גמורה וקנה זה מה שקנה לו שהרי היה מודה הנפקר באותה שעה היאך יכול זה לבטל הקנאתו של זה בכפירתו בלל הדברים על כל דבר אדם יכול להרשות חברו במשפט הקנאתו הראויה לו חוץ מן ממון שנתבע כופר עליו בשעת הקנאתו של זה ואפי' חזר והודה לו אין הרשאתו הרשאה לפי שלא קנאו זה אבל מכל מקום שלית הוי ואי מסר לידיה מפטר מאונסין ואפי' לא כתב ליה בהרשאה זיל דון והנפק לנפשך שליח מיהת הוי דלא גרע משליח שעשאו בעדים ע"כ • גם כתב הראב"ד ז"ל דלא כתבינן אורכתא שלא יהא כל א' ואחד פוליך מעות חברו למדינת הים ויושיב לו לכך עשו הקנה להחזיר ממון לבעליו ויוציא ממנו בעל כרחו • ונהגו נמי חאי הקנאת' אפי' היכא דכפריה כדי שלא ירגיל אדם לכפור ממון חברו ולא יתננו לשלוחו ודמיא חא מילתא למאי דאמרי' בבעל חוב הנפרע שלא בפני לוה ולא חיישי' לשובר כראית' בכתובות ולכך נהגו דאפי' בדכפריה יכול המורשה להשביעו אם מודה בקצת טענה הוא שאין יכול להפכה. או שאר שבועות של תורה כגון עד א' וד' שומרין ודר' חייא קמיתא • אבל אם המורשה תובעו זה אומר פרעתי או לא היו דברים מעולם שבית דין מחייבין לנתבע שבועת היסת אם ירצה הנתבע לפטור את עצמו בשבועת היסת מוטב ואם רצה להפכה על בעל דינו זה המורשה אינו יכול ליש בע במקום בעל דין אלא בית דין של אותו מקום שידון המורש' עם הנתבע ישלחו כתבם לבית דין שבמקום הבעל דין ויתרימו עליו • ואם על פי החרם יאמר שזה הנתבע חייב לו חממון זה אחר כן יפרענו הנתבע למורשה על זה • חה טופס הרשאה שכתב ההראב"ד ז"ל יודעים אנו עדים חתומי מטה ערות ברורה וכו' • מחמת שהקניתי לו ארבע אמות קרקע בחצרי ואגבן הרשיתיו לתבוע לפלוני בן פלוני מאה דינר' שחייב לי ויהא ידו כידי וזכותו כזכותי וליזיל ולידון ולזבי וליפוק לנפשי' ויהא רשאי להשביעו ולהחרימו ולקבוע לו זמן ולא יהא כח לומר לך פלוני זה שמחייבים לו לאו בעל דברים דידי את אלא יהא רשאי זה להוציא מידו בעל כרחו לדון ולהנפוקי לנפשיה וכל מה שיענו עליו מן הדין בין לזכות בין לחובה מקובל ומרוצה עלי ואחר שיתן פלו' זה לידו אלו המאה דינרין הריני כאלו קבלתים ויהא פטור מכל אונס ואחריות וחוזר וכו' ע"כ • ואיכא מאן דאמר כל אורכת' דכתיב בה זיל דון והנפק לנפשך בין בפקדון בין במלוה בשטר בין ע"פ בין בפירה בין לא בפיר' בכולהו מהני מידי דהוה אאנסולר שממנין טוען לטעון ומפטר הלוה או הנפקד אם מסרם לו אם נאנס ום"ל דבל מי שאומר שאין בידו כח לכופו אע"פ דכתב ביה זיל דון לאו מילתא היא דכולהו

בעל

Digitized by Google

ח גרסינן בפ׳ ש״ה ומסר וכו׳ • לף ל״מ • וגמ״ס ומסק׳ לוקמ׳ וכו׳ • לאו מסקנת הגמר׳ היא אלא סברת המפרשים ז״ל • והזכירם הרמב״ם ז״ל בהסגותיו פ״ג לסנהדרין • והסיפו התוספות וכמה רבותא ז״ל לוקמ׳ כשעבה בסביל שהות אלס וכו׳ ע״ש :

א ואם עושה בשביל ליהנות מהשכר׳ ולא מפני שאלמו׳ לא דבר בזה • ואולי דין כאן משום לא טוב עשה כי לקנות עלמו הוא לורם ולא מיקרי ריב לא לו : ורבינו לא הביא דין הנתבע אם יכול למנות מורשה או לא והוא מחלוקת בין הראשונים ז״ל הובא בב״י סי׳ קכ״ל • ולי מקום עיון לרבותא דהבירי דמלי נתבע לעוויי אנפלר • הא מייתי לעני לאפי׳ למורשה לתובע מלי אילך לאמר לאו בעל דברי לידי אתא ולא מהני הרשאתו אלא משום דכתב לי׳ זיל לון וזכה לנפשך שמקנה לו הממון אבל הנתבע אינה ממון הוא מקנה למורשה • הא מינו אלא אליה בעלמא ולמה לא יאמר לו הלה לאו בעל דברי לידי אתא והילך יכריחנו לון ממון • ואולי לא נחתי ז״ל אלא לדין אי מלינן לקבולי טענתיה מפי פאנטלר אף על פי דאינו בעל הדבר עלמו :

שער נא חלק א

א תניא ר׳ נתן אומר וכו׳ • בכמה לוכתי איתא להך ברייתא בפ׳ כל שעה ובהאשה שנתארמלה ובהאשה שנפלו ובפ׳ ל״ו ה׳ • וכתבו התוס׳ בהסולת ל״ג לינן דהלכה כר׳ נתן דרבא פרק כל שעה לא מתוקמא מלתי׳ אלא לר׳ נתן גבי פלוגתא דלמפרע הוא נוהם וכו׳ •

ב ומסתברא דלוקמא היכא דלי׳ לי׳ וכו׳ • סוגיא ל׳ וה׳ היא בלף מ״מ אהדדי ברייתא דשמלו בזקן חש ומל׳ מועד בעלי׳ מסלמים מט בזקן ומומל סלי נזק • מוקמינן לה כגון לאקדים בי לינא ותפסיה ופרכי׳ אי הכי בעלים לאלי מבלם חלי נזק נימא ליה אתפסתיה להורלי׳ דיליה מאן דלא מלינא לאיסתעויי ליכא בהדיה לאי אהדדיה ניחלי הוה מערקנא לה ל׳ גמא ומסיקינן מסו׳ דאל״ל כוף הוא לאו מעליה הוו משחלמי ועלה מלורי הניחא היכ׳ דלאי ליה נכסי היכ׳ דליה ליה נכסי מאי מיכא למימר • משום דאל״ל כי היכי דמשתעבדנא לדילך מלר׳ נתן וכו׳ • והשתא קשה לי מאי מוכים מינה דבינו לוקמא בדליה ליה נכסי משתעי מלתיה דר׳ נתן הא בגמ׳ קאמר׳ לכי אית ליה נכסי ממילא הוו משחלמי מן העליה בלאו דר׳ נתן דבהא לא מיטריכינן ליה ומשום דקשה להיכא דליה ליה נכסי׳ קאמ׳ דבהא נמי הוה משחלם בהכרח מלר׳ נתן משום דלוה משתעבד לבעל חוב שלו עכ״פ דין יהיו לו נכסים בין לא יהיו לו • אבל אין להכריע מזה דאינו משתעבד אלא כשאין לו נכסים : וגם תרשב״א ז״ל סימן אלף קכ״ב כתב אם המעות שביד ראובן הם מעות מלוה שהלוה שמעון לראובן אין מוציאין מיד ראובן לפרוע ללוי כל שנמצאו לשמעון נכסים אחריים ב״ח • דכל חוב הרי הוא למשעבדין במקום שיש ב״ח וכלמוכח בב״ק דסו׳ שנגח ל׳ וה׳ וכו׳ ע״כ • ולא ידעתי היכן מוכח ולדברי הרשב״א ז״ל פ״ב דכתובות : וראיתי לרב ז״ל בב״י סימן פ״ו כתב על דבריהם וז״ל ומשעבד דבשלא הגיע זמן פרעון החוב מיירי דאי כשהגיע זמן אין לו דין ולא למוכר עלמו • ואיך לו ולא לב״ח מלסבירא לן בעלמא כרבי נתן וכו׳ • אמת לו לאפוקי • ואיך בעלמא נמי לא סבירא לן כרבי נתן :

ובתבו התוספו׳ דמכח מלקלקין דאין חלכה כר׳ נתן דהא רבי אליעזר ורבנן פליגי בלרבי נתן ורבי אליעזר דשמוהי הוא סבל לרבי נתן והלכה לרבנן וכו׳ • עד ור״ח ור״י פירשו דהלכ׳ כר׳ נתן וכו׳ • ומה שאומר לרבי אליעזר שמוהי הוא גרס רבי אליעזר • והר׳ נתנאל מפרש לגבי מלוה כ״ע אית לה לר׳ נתן ואפי׳ נפרע לעיל אליבא דר׳ אליעזר אלא לו ולא לבעל חובו משום דסבירא לן בעלמא כר׳ נתן דאמר סבירות שמוליאין מהם ומוחיין לזה אחת לו ופפ׳

בעל כרחו נינהו בהדי׳ דאמרי׳ בכתוב׳ דהוה כתיב בה ניסן פחמא וכו׳ והרבה הארכנו בקושיות הראשו׳ ובראיו׳ בספרי הנק׳ אבונו׳ פרק הגזל קמא ומאן דלא סני ליה הבא ליעיין התם :

ח גרסינן בפ׳ שבוע׳ הערות ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו אמר רב זה הבא בהרשא׳ ומסק׳ דוקא דאיתנהו תובע ונתבע בחד דוכת׳ והו בבלל לא טוב אבל היכא דתובע בחאי מחא ונתבע במתא אחריתי וראי מצוה קא עביד כדי שלא יהא כל אחד נוטל פעות חברו והולך ויושב לו במדינת חים ואין לך מציל ממון חברו גדול מזה • וכן דעת הראב״ד ז״ל וכתבו הראשונים כי הרשאה אין כח דין קדימה ל׳גמרי אבל יש בה מקצת קדימה כגון שיש לו חוב אצל שמעון והרש׳ לוי לתבעו ואחר כך הרש׳ יהודה אם קדם לוי ותבע שמעון בהם ונתנם לו קודם שידע בטול שליחות של לוי זכה לוי ואין יכול יהודה לתבעו לשמעון אבל אם ידע שמעון בטול שליחות לוי ולוי ויהודה תובעין אותו יש לו ליתנ׳ ליהודה ולא ללוי אע״פ שהרשאתו מוקדם׳ שכבר בטל להרשא׳ לוי בבה״ג אחרון אחרו׳ נשב׳ ובדאמרי׳ לענין קדושין וכן היא שנתנה רשות לשליח ונקדמה היא וקדשה את עצמה אם שלח קדמו קדושין קדושין ואם של שלוחה קדמו אין קדושין קדושין • ובדארתבר משמיה דמר רב יהוראי גאון ז״ל דק״ל דשלוחא שויה ואי בעי לבטולי לשליחות׳ ולארוב׳ לאינ׳ אחרי׳ אית ליה רשותה ע״כ :

שער נא חלק א

א תניא ר׳ נתן אומר הנושה׳ בחברו מנה וחברו בחברו מנה מוציא׳ שמוציאין מזה ונותנין לזה שנאמר ונתן לאשר אשם לו ומתרג׳ לדהוא חב לי׳ ולשון אש׳ הוא נקר׳ קרן כדאי׳ בהנזל ומדלא כתיב לאש׳ הלו׳ אלא לאשר אשם אליו משמ׳ שהוא׳ מוצי׳ מן הב׳ אע״פ שלא הלוהו כלום :

ב ומסתברא דדוקא היכא דלית ליה נכסים ללוה אבל היכא דאית ליה נכסי ללוה אין ב״ד נזקקין להוציא מזה ובדאיתא בב״ק פרק שור שנגח ד׳ וה׳ דאמרי׳ הנח׳ היכא דאית ליה נכסי דלית ליה מאי איכא למימר ומשני׳ משום דאמר כ׳ היבי דמשעבדנא לך לדידך ח״נ משעבדנא ליה להאיך מדרבי נתן אל״מא דמלתא דרבי נתן בדלית ליה נכסי להאיך קא משתעי מילתיה :

ג ומסתברא נמי שאם לא רצה לתבוע זה הלוה הלוה השני׳ כדי לפרוע את חובו אין כופין אותו בכך דמוציאין קחני בי דינא מפקי ולא הוא ותו דלי׳ ליה למכרח ולזכתי למפרע חובי׳ ותביעת זו בחזיא טרח׳ דמיא היל׳ המלוה הראשון טרח ומוצי׳ עכ״ה הטרח של בית דין חובו של הלוה השני ונפרע מחובו :

ד ומסתברא נמי שאחר שחייבו ב״ד ללוה חשני מדר״נ לפרוע למלוה של המלוה שלו אי אזל ופרע חובו למלוה שלו מיחייב לפרוע פעם אחרת לזה שנתחייב בב״ד לפרוע לו חובו ובדלקמן והכי נמי אי מחיל ללוה זה לנושה האחר כיון דמדרבי נתן ירו של המלוה דראשון בידו דאידך מלוה תו לא מצי מחיל ליה דח״ל במכנסת חוב לבעלה דלא יבילא למיטרא ליה ובזה השיב לי הרמב״ן ז״ל כי הראב״ד ז״ל כתב שאינו יכול למחול שהוא אומר דשעבוד׳ דלוקח לאו דאוריית׳ כדברי רבינו הגדול ז״ל ושעבודא דהאי דאוריתא ובדאמרי׳ בעלמא כי היכי דמשתעבדנא לך משתעבדנ׳לב״ח דידך מדר״נ ואמרי׳ נמי בפ׳ כל שעה כי היכי דמשתעבדנ׳ לאבוכון משתעבדנא לב״ח דאבוכון מדר״נ וכן מצאתי בתוס׳ במס׳ כתובו׳ ואינ׳ נח לדבריהם מסוגיא דבפ׳ החובל דמקשי לזבון לכתובה בטופת הנאה להאי דחבלה ביה דאי מחלה ליה גבי בעל לית ליה פסידה וא״כ לדבריהם היכי יכולה למחול דהא משתעבדא לנזק מדרבי נתן דהא לית ליה נכסי אחרינ׳ ולכא למימר דשעם׳ משום דלא נתנה בתובה לגבות מחיים דמ״מ שעבודא איתיה ור״ח דאשה בידה דמי אלא לאו ש״מ לעולם מוחל והכי מוכח סוגיא דשנים אוחזין גבי מצא שובר ע״כ ולמטה באות שני נאריך בזה ודוק ותשכח :

ה ואיבא מאן דאמר דלא דיינינן האי דינא דרבי נתן אל״א בחוב שהלוה לו או שנתחייב לו מצד דבר שבא מידו לידו שנשעה שהגיע ממונו לידו זכה בו זה כבר אבל בחוב דשבירות וחוב

דהענק׳

משועבדין על כאן : ואחר המפילה הראוים מגלת חכמה ירא״ה דאין זה במשעבדות כולמס שיקרא משועבדין מפני שלא הגיע זמן הפרעון • ליסנא לכל חוב סרי הוא כמשועבדי דקאמ׳ הרשבא ז״ל מפמע כל חוב אפילו הגיע זמנו והיינו מפום לכין לליתים בידי דמלוה לא מקרי לחלוטין בני חרי ולעולם יוכל הלוה שלו לומר לזה לך מלל נכסים אחרים אים לו ולא מאלו אתם בידי כי אולי אתפיס מאם מו אולי אפיסנו אינים בידי מו ימחול לי וכיופא • ולפיכך לא יוליאם מידו אלא בדליה ליה נכסי אחליני • ואה״כ דכי אמרי׳ דמתעבד ליה מלר׳ נתן אם עדין לא הגיע הזמן גם זה לא יוליא מידו אלא בזמנו ולא עדיף מגבית לאחי מחמתים : ובאשר כתבתי נראה מדברי הריב״ש ז״ל סי׳ נ״ב שכתב טעמא דאין מוליאין ונותנין לזה היכא דאית ליה נכסי גלוה לבלומי מיניה הוא משום לכיון דזה ממנה הוא ביד אחר הי״ל כמשעבדי וכו׳ : ותיבא על הרב ז״ל דמבמע מדברי לכסגיא אין לו דין משועבדין ומוליאין מזה אפילו אית ליה נכסי אחריני • ואם כן מאי ק״ל להר״ב״ם ז״ל הסם ומייתי לה הרב ז״ל נופיה דקאמר אף על גב דאם דרבי נתן ליסא אלא היכא דליה ליה נכסי אחרינ׳ גלוה לבלומי מיניה הכא נמי וכו׳ : ומאי קושיא הרי בלאו נכון כבר הגיע זמן ותלף ועבר • אלא ודאי אין שום חלוק בין הגיע לא הגיע • שוב מלאתי בהגה׳ אשרי ז״ל פרק ד׳ וה׳ כתב פירש רבינו יהודה בר יצחק דוקא כשאין גלוה במה לפרעון • ולאבא מרי נראה דלייתי דבי נתן אפי׳ בים לו ע״כ • אמת כעל כל הון כי הייתי מושל אם עלמי אמת מעום נגולה היא בידי מה בכתבתי לעיל אלא מלאתי הכרח לדברי רבינו מן הסוגיא • ועכשו אני רואה עסרב אבינו ז״ל דקאמר דלייתי רבי נתן אפי׳ בים לו משום דהכין כדברי :

ג ומסתברא נמי וכו׳ כן הסכים גם הטור ז״ל סי׳ פ״ו ומ״ש דליה ליה למטרח ולזבוני וכו׳ • נתבאר בדברים ש״ל :

ד ומסתברא נמי אחר שחייבו וכו׳ • יתבאר בס״ב בס״ל :

ה ואיבא מ״ל וכו׳ • בהאיש מקדש דף ס״ו אמת לתנא מוכר פלמו אין מעניקין לו מכרוהו בית דין מעניקין לו רבי אליעזר אומר זה וזה מעניקין לו • אמרינן בגמרא מ״ש דת״ק לאמר מוכר עלמו אין מעניקין לו • מעם רחמנא גבי מכרוהו בית דין הענק תעניק לו ולא למוכר עלמו • ואיך לו ולא לב״ח מלסבירא לן בעלמא כרבי נתן וכו׳ • אמת לו לאפוקי • ואיך בעלמא נמי לא סבירא לן כרבי נתן :

Digitized by Google

ומפקי׳ פי׳ שמיכו מעלם הענקה לב״ה ומילך ת״ק • בעלמא נמי פי׳ בשאר
שטרות לא ק״ל כרבי נתן משום לטרח בגופו אבל בעל חוב כ״ע מיח להו
לרבי נתן פ״כ : ולפ״ז אמי מ״ל לכתב רבינו ספס׳ כרבי אליעזר דבחוב
דשכירות והענקה ליתא כאר׳ נתן וכו׳ • מולי גרים רבי אליעזר כפירושא
קמא דחומ׳ וסבל לכי קאמר גבי
הענקה לו ולא לב״ח : הה״נ בשאר
שכירות כיון דשכיר קרייה רחמנ׳ •
ורבינו לקאמר לדידן לא מסתברא
לן כוותיה דשכירות לא למימרא
לר׳ אליעזר סבר דין בהענקה בין
בשכירות ואין פסקינן כוותיה בתיב
ולא כוותיה בתיב • אלא הכונה
למסתברא לרבי אליעזר גופיה לא
אמר׳ אלא לוקח בהענקה ולא
בשכירות לכן הוא גזר׳ הכתוב
ונקטינן כוותיה : ואמנם הרמב״ם
ז״ל נראה שמפר׳ כפי׳ רבינו נתאל
ז״ל ופוסק כת״ק דכפ״ג דשכירות
כתב מוכר עצמו אין מעניקין לו
מכרוהו כ״ל מעניקין לו • וזו סברת
ת״ק סיא • וכפר׳ כ׳ דמלוה כתב
ראובן שהיה חייב לשמעון מנה ולוי
חייב לראובן מנה מוליאין מלוי
ונותנין לשמעון וכו׳ • ואי מאי לאיים
בגמ׳ לת״ק דבעלמ׳ נמי לא ס״ל כר׳
נתן • הוא כפשוטו ולא ס״ל כלל
כותיה אפילו בתוב נמצא הרמב״ם
מזכי שטר׳ לבי מרי אלא ולאי לרבי
נתנאל מפרש לה : ואם הדבר לן
קשה במה שכתב ה״ה זה מחלקת
בברייתא לת״ק ורבי נתן בפ׳ קמא
דקדושין ובסרבה מקומות פסק כר׳
נתן וכן פסקו רוב הפוסקים ז״ל
עכ״ל • ושוא תימא לתס הרמב״ם
ז״ל אזיל בשטת רבינו נתנאל ז״ל •
א״כ זה שכתב רמבן שהיה חייב
וכו׳ • לחיינו שפס חוב • אינו
מחלקת לת״ק ורבי נתן • לבתך
עמוב כ״ע מודו לר׳ נתן ולא פליג
ת״ק אלא בשכירות לעצמו • ואם
הפירוש הוא כפשוטו לת״ק פליג
לגמרי אף בכל חוב • א״כ איך פסק
כאן כרבי נתן ובהלכות עבדי׳ כת״ק
כיון לשא בהא תליא ולי״ע :
וקשה לי לשטת רבינו נתנאל ז״ל
וכן לרבינו ז״ל דקאמר
אלא מסתברא כוותיה בשכירות ואף
על גב דשכיר קרייה רחמנא וכו׳ •
לשא מתמי הכי הוה בעי בגמרא
למימר לרבנן לשאי לו מבעי ליה לו
ולא ליורשיו וקא מתמה יורשיו אמאי
לא שכיר קרייה רחמנא מה שכיר
פטולתו ליורשיו אף האי פטולתו
ליורשיו • ומשום הך מתיהא נאיל
מתוקמת׳ לולא ליורשיו דקאמר אלא
לו ולא לב״ח : ואם כן אם לענין
ב״ח יש לחלק בין הענקה לשאר
שכירות אמאי לא בא שכיר קרייה
רחמנא • כי היכי לענין ליורשיו
אפרינן דבל מאי דאיכא גבי שכיר
דעלמא איתיה נמי בעבל : עד בשחק נאמן כי אחרי כתב כל זה מלאתי
בשטורות״ה מוהרש״ך ז״לה״ה ח״א סי׳ י״ב באם שם חתימת ה״ה
כמוהר״ר שמואל טייטנק ז״לה״ה ונתעורר על לבבי הרמב״ם ז״ל כאשר
לחבתי וגם הקשה מה שהקשתי מהתיא ליורשיו • ורלה ז״ל לייתב הקשי
פירושא מדס״ל דעלמא כלומר אי לא לחיב לו • מלרבי נתן בכל נמצא
אפילו שכירות אבל הכתה לאתי לן גלי לבשכירות לא לרבינו לרבי נתן לשא
הכא שכיר קרייה רחמנא וכתיב לו ולא לבעל חוב • ותיק סבר לבלאו קרא
לו לא בכלי שכירות במלתיה לרבי נתן ולא אילטריך לו ומשא פליגי רבי
אליעזר ורבנן ולענין ליגא כ״ע מלו לבשכירות לא לרבינו לרבי נתן אל כאן •
הנם ב״ז זה עם כל לותקו כאשר המיל עליו : ויכל להעתיקו לשברה

ו

דהענק׳ אין נ״ם לוה שני החת שעבוד של מלוה א׳ מדר׳ נתן דקיימ׳ בר׳
אלי׳ ור׳ ובו׳ א ת׳ בקדושין פ״א דלית ליה דרבי נתן דקא דריש לו ולא
לב״ח אלמ׳ דליתי׳ מילתי׳ דר׳ נתן אלא בחוב הבא על דרך הלואה או
על מקח וממכר או שהלוהו ממנו ואי לא לא ולדידן מסתברא לן כותיה
בהענקה משום דמיעוטא דלו ואיתי׳ גזרת הכתוב ולא מסתברא לן כותיה
בשכירות ואע״ג דשביר קריה רחמנא לא ילפינן מיניה דהיכא דאיתמר
אתמר דלא אתמר לא אתמר ולבמה רווחיה היא מיניה ואפי׳ מגלימא דעל
כתפיה ולבל אחר שבסדרין לו ללוה הראשון סדור ב״ח הידוע שכתבנו
בשער הראשון שהקדמנו :

ו ודע והבן דהאי דינא דרבי נתן דנושה בהפרו וחברו בחברו דיינין
ליה בכל ענין לא שנא איתיה ׳מלוה ראשון על פה לא שנא
איתיה מלוה בשטר אפילו הכי מוציא מן הלוה השני ב״ן שהוא לוה שני
מלוה ע״פ בין שהוא בשטר דבין דמודה לו הלואתו זכה בכל חובותיו
ומוציאין מן השני ופורעין לראשון מדרבי נתן • מיהו אבא לעיוני אם
ראובן הלוה לשמעון ע״פ ושמעון הלוה ליהודה בשטר ויהודה מכר כל
נכסיו ובא ראובן שהלוה לשמעון ע״פ להפרע מן הלקוחות של יהודה בכח
מלוה שהיה לו בשטר לשמעון על יהודה מי אמרינן ביון דזכה איהו
בחובו שיש לשמעון בשטר על יהודה מדרבי נתן ואיתיה חוב בשטר גבי
ראובן ממש עבדי דיהודה בשטר דמפיק שהיה לו לשמעון חוב על יהודה
או דילמא ביון דחובו של מלוה הראשון חיה ע״פ ומכחו רוצה לגבות מן
הלקוחות שלקחו מיהודה אינו גובה מן הלקוחות דבין דיכול לטעון שמעון
לראובן פרעתי שהרי הוא מלוה על פה לא טריף דחיישי׳ לקנוניא או
דילמא ביון דסוף פ״ף לקוחות חייבין לפרוע לשמעון שהוא מלוה שלו
המומר לדם נש תבעם בכח שיטלנו הרי יכתלק מעליהם רין קנוניא שהרי
אין להם הפסד בדבר שהרי יפסידו עם האחר במו כן • והו קא מיבעיא לן
אם היה תוך זמן מהו ובזה שמעתי סברות משובשות דלא טריף אם הוא
ע״פ • וסברא זו רחוקה מן השכל מאד כי אחר שפס׳ כרבי נתן דמוציאין
מזה ומתנין לזה וזה מודה לו חובו בודאי מוציאין מהלוה השני ומבשעבדין
שלו והנחו דאפסידו אנפשיהו שהיה להן לחוש דבין שמשמעון לוה אולי
לוה מאחר ויטריף מלוה בשטר דבין שזה מודה לוה חובו אע״פ דאי קא
בעי הוה יכול למטען פרעתי כיון דלא טען מיהת גבי מיניהו מכח שטרא
דידיה וטעם חשש קנוניא לא טענינן ליה אלא בבקום דאי לא הוה קנוניא
מרויחין הלקוחות אבל כאן דליכא הרוחת להו ומ״מ יבא שמעון שהיה
מלוה ליהודה בשטר וטריף סדם בכח אותו חוב שהרי הוא אינו טוען שיהי
שכרו פרוע הילכך חאי קנוניא לא חיישינן :

חלק ב

א גרסינן בכתובות פרק האשה שנתארמלה, אמר רב יהודה אמר
רב דאמר שטר אמנה הוא זה אינו נאמן פי׳ אמנה מתב
ללות ולא לוה אלא שסמך על אמונתו ומסר לו שטר ההלואה בזה אינו
נאמן ושילינן דקאמר מאן אילימא דקאמר לוה כל כמיניה והלא העדים
החתומים בשטר מעידים שלוה בפניהם ואלא דקאמר מלוה חבא עליו
ברכה • ואלא דקאמרי עדים הכי דמי אי דכתב ידן יוצא ממקום אחר
פשיטא דלא מהימני ואי דאין בתב ידן יוצא ממקום אחר אמאי לא מהימני
ניתא בהו הפה שאבר הוא הפה שהתיר ומהדר לעולם דקאמר מלוה
ודקאמרת הבא עליו ברכה הב״ע כגון שחב לאחרים פי׳ חב לנושים לו
בשטודה שאמנה הוא זה שאין לו דבר אחר להגביתן כי אם חוב זה הילכך
לא מהימן שהרי דיא משועבד חוב זה אצל ב״ח מדרבי נתן וכו׳ : רב אשי
אמר לעולם דקאמרי עדים ודאין בתב ידן יוצא ממקום אחר ודקאמרת
אמאי לא מהימני בדרב כרנא דאמר אסור לאדם שישהא שטר פרוע בתוך
ביתו משום שנאמר אל תשכן באהליך עולה והיל׳ כהדי נמי דאיל ועולה
מהקר א שטר אמנ׳ הא קי״ל דסהדי אעולה לא מהימי׳ ובי אמרי התימי לא
מהימני לשוויי נפשיהו רשיעי׳ והכי אמר רב שישא בריה דרב אידי
ש״ם מדרב בהנא עדים שאמרו אמנה היו דברינו אין נאמנין מ״ט עולה
הוא ואעולה לא מהימי׳ ובן הלכה׳ : מכל זה למדנו שכל שטר שיהיה
מקיים בראוי והוא חב לאחרים בשמודם שהוא אמנה לא מיבעיא לוה דלא
מהימן אלא אפי׳ מלוה וחב לאחרים בסוהארו אינו נאמן וכל שכן עדים
דאין

אפי׳ חיתא ליתא לשמעון מ״מ ולאי לא פליג עליה • ובכל ענין זה עיין
מה שכתבתי באור׳ בפ״ל בפ״ה ח״א ס״ל : ועתה אני אומר למה שהקשו
החוס׳ בסוף הדבור לנסמיה במגו לאי בעי קלתיה • היינו משום לקושי
הראשון תירצו מעקרא לשמא אין לעשו למחול וכו׳ • ועליו הקשו מהתיא
לב״מ לאמרינן מגו דבכ״ג ואמרו כמסתפקים שמא התם סמכינן אהתיא
מגו משום לאיכא שובר וכו׳ • אלמא אין תירוץ זה קיים בילם • על באמרו
שאם נחלק בין מכירת שטר לחייב לחברו הוה אתי ספיר • בתופן לתירוץ
זה הוא יותר נכון • ע״ז אמרו לפי תירוץ זה נהי לתחייב חוסיה מגו
לאי בעי מחיל אלתי תקשי לאיכא מגו דקלייה : ועל התירוץ שמביא בשם
הרמב״ל ז״ל לא מהימן לאורעי לתתאי • קשה לי דמי לא פסקינן לכי

קאמר

הרמב״ם ז״ל לומר לעולם לא עשה שום חלוק בין הענקה לשאר שכירות
אבל לדברי הר׳ נתנאל ז״ל א״א לומר כן דבהדיא קאמר לשון שאר שכירות
לחודיה ולשון הענקה לחודיה דמשמע דרבי אליעזר מחלק ביניהם ות״ק
משום אותם • ואם כן הלכה קושין לי״ת • ובל שכן לרבינו לפסק לפי שאמם
יש חלוק בין הענקה לשאר שכירות
וגם לדברי ה״ה ז״ל לא עלתה שום
אלוכה : ושמא נאמר בעקר הקושי
לשכיר קריי׳ רחמנ׳ דולמי אינן זה
הענקה שאינה חורה אינו חוב
מוקלט שנסתייב הלון בחורת חיוב
אלא מלוה בעלמ׳ שלוה עליו דבור׳
אבל לאחת לו זו ההעלפה והיתרון •
ונראה לבר פשו׳ שאין ב״ל עושין לו
אלא כמו שעושין לחייבו בחיי׳ שאר
מלות • אבל להוליא ממנו כדין חוב
דעלמא לא : זה גלה לנו הכתוב
במעוטא דלו ולא לב״ח • לכיון לאחת
לר׳ נתן הו׳ למוליאין מז׳ ומוסיקין זה
להיינו שמוליא בכח דינא ולייגא •
הולים הכתוב לעשת ר׳ אליעזר דזה
לא שייך אלא בחו׳ גמור כגון בהלוא׳
או אפילו בשכירות דעלמא שהוא
חלף מלאכתו שטר׳ עמו ויש לו עשו
חיוב חשלומי ממון גמור ולא לחורת
מן ותסל • אבל בהענקה שאינה אלא
בדרך מתנה • אמרה תורה לאע״ג
לשכיר מקרי אין מוליאין מזה לבבל
חובו לל׳ מדי׳ במי חובו מנבלת
לשתי ממתי׳ • אבל לבנין הירושה
הבאה ממילא • אהני האי דמקרי
שכי׳ לכל מה שזכ׳ בו מורי׳ זוכין בו
ג״כ היורשין ממילא יהיה אין שיבי׳
אפי׳ מה שאינו חוב גמור • ות״ק
אבל לכל שאינו חוב ממש אל הלוה׳
אינו נכנס בהתיא דר׳ נתן ואפילו
שכירות וכ״ס הענקה לגרע׳ אינה •
והרמב״ם ורבינו נתנאל ז״ל פוסקי׳
כת״ק ורבינו כר׳ אליעזר • וגזרת
הכתוב דקאמר רבינו ל אע״ג דאיכא
טעמא דמסתבר׳ • מ״מ אי לאו דגלי
קר׳ • אנן מסברי׳ לא הוינן מחלקין:
ו ודע והבן וכו׳ • בכל זה
הסכי׳ הטור ז״ל סי׳
פ״ו • וקלת איכ׳ למילק במאי דקא
להכא ליכ׳ חשש קנוניא משו׳ דליכא
הרוחה לקוחות למ״מ יבא שמעון
ויטר׳ מה׳ וכו׳ • דבלאוקמי הלכל
מבואר שאם היה לוה שמעון
שע״פ יגב׳ דאוקמוב זה מהלקומו׳
לבר היה יכול להקנו׳ לו שטר שלו
יהולה בכפידה ומסירה מו במעמל
שלשאן ומ״ל זה מ״ל הולא׳ שהות
חייב לו :

חלק ב

א גרסינן בכתובות וכו׳ • קף
מ״ו • והקושיא
שמביא רבינו בשם הראשונים ז״ל
לחטוררו עליה החוס׳ • וקף של גב
לבשנים אומרים גמר מדבי גופיה
הרמב״ם ז״ל לא מהימן לאורעי לתתאי

Digitized by Google

קאמר מלוה שטר אמנה הוא היינו דהוה אמנה בינו ובין הלוה שסמך עליו שלא יכעיסנו אח"כ יתן לו המעות וסהדי לא ידעי מידי אלא סמכי אהולאתו של לוה וסברי לכן הוא האמת • ואין כאן שום ראיות לומר לתמי מסקרי: ב ויש לברר אם טוען המלוה פרוע וכו' • יש לדקדק לדעת הסוברים דבפרוע נאמן משום דשטר לגובינא קאי • והמניה נמי בטענת אמנה במגו דפרוע • דכהא לא שייך שום מ' מהתירולים המאורים במגו דאי בעי ממיל וכבר היינו יכולים לומר דכיון דטענת פרוע גופה לא מהניא אלא משום מגו דאי בעי מחיל כדברי הרא"ש • אמנם דטענת אמנה במגו דפרוע ליתא מגו דמגו דלא אמרי ליה • אך קשה כיון דלדידהו אהני טענה דאי בעי מחיל להמוחי בטענת פרוע • מ"ב באמנה נמי מהימני מעקרא במגו דאי בעי מחיל וגרמה לדהני רבותא ז"ל לא מהימנינן ליה באמנה לחזקה אין אדם עשה עולה באהלו • וחזק אלימתא כזו אהניא אפילו בדאיכא מגו • אבל בשטר פרוע איכא למימר דמשום דמסתי לספר משהי ליה כדאית' בגמ' וזה טופס תשובת הראב"ד ז"ל וכו' • איכא למיפלג דין לענין הראב"ד ז"ל דאינו מחלק בין מוכר ס"ח ובין כשהות חייב לאחרי דלעולם אינו נאמן בהולאתו • אם כן כי קאמר אביי לאחרים וכו' • נמי ליה למימר וכדרב נחן וכו' • ליסמוכינן דבותא כגון שמכר שטר חובו ויוצא מחתא יד הלוקח מהו דהימא דהימנינן במגו דאי בעי מחיל קמ"ל דאינו נאמן • וכל שכן בהיא דרבי נחן • וי"ל דהוה אמינא דוקא נמוכר אינו נאמן דמשוי נפשיה רשיעא וגנבא למכר לו שטר פסול: אבל בדרבי נחן שאין כאן שום רשע לגבי ב"ח דידיה אינא נסמגיה קמלין:

ג גם כתב הראב"ד ז"ל בתשובותיו וכו' יהרא"ם ז"ל כתב בשם הראב"ד ז"ל לסיכא לפרע לבעל חובו אחר שאמר שטר אמנה ובא לגבות מן הלוה לגבי מיניה לאעקר' לא המלוה לגבי אחרים ואי לא פרע לאחרים מדילהו הוה מפק מן מיניה לון ז ויהיבנא ליה השתא לפרע הו מדילה גבי מיניה ללא גרע מ' אחרים והר"ר יונה ז"ל היה אומר דלא תבע ב"ח מב"ד לגבות משטר זה ובא המלוה ואמר שזה אמנה יש לון בזה כדברי הרב: אבל אם אמר בלא תביעת ב"ח • דאין נאמנין יאפי' על שטר שאין כתב ידן יוצא ממקום אחר דאעולה לא חחזמי: ועל זה הקשו הראשונים מלוה אע"ג דחב לאחרים אמאי לא מהימן משום טעם מיגו דהוה יכול למחלו ללוה דהא מצי מחיל אע"ג דחב לאחרים דהא לא עדיף נושה בחברו וחברו בחברו ממיבר שטר חוב לחברו ומחלו שהוא מחול: ובזה מצאתי בכמה תירוצים בכמה פנים הרב בעל המאור ז"ל תירץ דהכא ליכא לא מגו דמחילה ולא מגו דאי בעי קרתיה דשאני הכא דאמר ליה איערומי קא מערים למחר מפיק לוה לשטרא בבי דינא אחרינא ונגבי ליה: והצרפתים תירצו דהכא בשטר מקיים עסקינן ואתי מלוה שני למגבי בהאי שטרא מכח בית דין ומדרבי נתן וכגון דאתו לבי דינא מקמי דלימא דהאי שטרא אמנה הוא וכיון דמצוין בית דין להוציא מידו לתת לוה במאן דמפיק ממונא מיניה דאמי ואי בעי האי מלוה מריה דשטרא למחול ללוה לא מצי מחיל בדאמרינן גבי פרוזבול דאינו משמט דכללא הוא דכל מילתא דרמיא אבי דינא כמאן דנקט משכון דאמי אבל מוכר שטר חוב מדעתיה דנפשיה עביד ומצי מחיל ליה דנהי דלוקח זה בכח דמלוה ויש לו כח לתבוע מן הלוה ולא מצי אמר ליה לאו בעל דברים דידי את אבל אי פרעי' לוה למלוה לאחר מכן שמברה לו או שמחל לו המלוה בחנם ודאי מחול הוא ולית ליה ללוקח למהדר עליה דלוה אלא עליה דמלוה. והכי הלכתא אבל הא דרבי נתן כיון שחייב לחברו ובא לבית דין וחייבוהו ללוה לתת לו מקרא דרבי נתן אי פרע לוה למלוה דידיה חייב הלוה לאגבויי זמנא אחר תי לוה שחייבוהו עד כאן לשון הצרפתים • גם הראב"ד תירץ דנהי דמשום מגו מהימן אנפשיה • אבל לאורועי לסהדי ולמימר דאשקרא חחימי הא לא אמרינן ולדבי לא מהימנינן ליה משום מגו לטענתא דשקרא דמה לי לשקר במקום עדים לא אמרינן. שכל ישראל בחזקת כשרות הן עומדין גם יש מתרצים דבי אמרינן דכול למחות ה"מ לגבי קונה לפי שלא היה לו בשטר החוב זכות מתחלה קודם שלקחו והוא לא לקחו אלא לכשיפרע הלוה החוב שיהיה שלו אבל לגבי בעל חוב דידיה אם הוא היה חב לאחרים אינו יכול למחול לפי שבעל חוב ידו בידו ובי היכי דמשעבד לדידיה משתעבד נמי לבעל חוב דידיה ובדאמרינן גבי אשה המכנכת ש"ח לבעלה וחזרה ומחלתו שאינו מחול מ"ט ידו בידה:

ב ויש לברר אם טען המלוה שטר פרוע זה והוא חב לאחרים • אם נאמן אם לאו ובזה יש מחלוקת בין בעלי הוראה בי הראב"ד ז"ל כתב בפירוש דאי אמר מלוה שטרא פריעא הוא מהימן במגו דאי בעי מחיל ליה לשטרא דדוקא באמנה לא מהימן משום דמבטל ליה לשטרא אבל פרוע הוא נאמן דכיון דשטרא קאי לגוביאנא מהימן בבי דינא אבל מצאתי בתשובה לראב"ד שאינו נאמן אף לטעון פרוע הוא והרב בעל העטור במו כן כתב דדוקא אמנה דמבטל ליה לשטרא אבל פרוע הוא נאמן דכיון דשטרא קאי לגוביאנא מהימן וזה הופס תשובת הראב"ד זכרו לברכה אשר שאלת במוכר ש"ח לחברו וחזר ומחלו מחול אי אמר שטר פרוע הוא אי מהימן במגו דאי בעי מחיל דהתם נמי חב לאחרים הוא ומצי מחיל הבא נמי כי טעין פריעא הוא דהוי נאמן אע"ג דחב לאחרים מגו דאי בעי מחיל: דע שאינו נאמן אא"כ יוציא שובר מקיים ושמיעתא דאלו מציאות מוכיח דקחני מצא שובר בשוק בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל דלא חיישינן שמא מכרה כתובתה ואם איתא דבדבורא בעלמא יכולה להפסיד הלק חית מאי טעמא איירי בשובר אלא לאו שמע מינה דלא מהימנא היכא דזכנא ועל ידי שובר מיהא מהימנה ומפסדת לקרות והלכה רוחה היא בשום דבר שהוא חב לאחרים אינו נאמן בשום הוראה היכא דנק טי שטרא דחוב דאמרי' אם אית' דודאי דהאי שטר' פריע' הוה ליה למקרעיה או הוה קא בעי מיניה לוה שובר ובל שכן מוכר שטר הוב לחבירו דאמר פרוע הוא דמשוי נפשיה רשע וגנב • וא"ת באומר שטר אמנה הוא זה שאינו נאמן דאוקמא אבי' בשחב לאחרים מאי איריא שטר אמנה לשמעי' פרוע וכ"ש אמנה • הא לאו מילתא היא דלא הימא בי אמר פרוע' הוא דלא מהימן משום דחל שעבודא דבעל חוב עליה ולאפסודינהו קא אתי אלא אפי' אמנה נמי דלא חל עלוה דידהו שעבוד' כלל לא מהימן ע"ב:

ג גם כתב הראב"ד ז"ל בתשובותיו נתחזק לבי ונתישבה דעתי מאד בטה שכתבתי שאלו אמר בפני לוה והלוה אומר כן איך יעלה נרמה לגבי עצמו נאמן להולא' בע"ל כמאה עדוס למי ולגבי ב"ח אינו נאמן וכן מסתבר ואף אם לא מודע לנו בסע' הולאתו שהוא חייב לאחרים כיון שנודע לנו אחר כך אינגלאי מלתא למפרע שכיון לחוב לאחרים ולאו כל כמינה ע"כ: ואם הראב"ד ז"ל שמכיל הרא"ם ז"ל הוא הוא שמכיל רבינו יקר' בהאי לפרע לבעל חובו ומודע מן הלוה • היכי אייתי אי כי קאמר מעקרא אמנה היה בפני הלוה היכי קאמר לגבי מיניה הלוה • הא בתשובותיו כתב לכל שהולה בפני הלוה הולאתו הולאה ולא חלינן בהשתמוטי • ואי אייתי לוקא בשאמר שלא בפני לוה • היכי קאמר רבינו יונה ז"ל עלה לאם אמר המלוה בלא תביעה ב"ח נרמה לגבי עצמו מהימן וכו' לקיון ללא היתה הולאה זו בפני בעל לבר למה לא יהא נאמן לפחות בהשתמלאה להשתמט קאמר כלי שלא יבא בעל חובו ויגבה • והרי כל שאינו בפני בעל הדבר סבר הרא"ם ז"ל אפי' אמר הוו עלי עדים שאני מודה לו שאני חייב לו אינו כלום כדכתב הטור ז"ל סי' ל"ב • ואפי' הרמב"ם ז"ל דכתב המודה בפני עדים דרך הולאה ולא דרך שיחה וכו' • כבר נתבאר אם אמ"מ טענת שלא להשבי' יכול לטעון אח"כ הול' בפני התובע וכו': ומ"כ כאן למה יתחייב בהולאתו להפסיד חובו כיון שהיה שלא בפני הלוה ויש לו טענ' הסמכה שהיא כמו שלא להשביע ולענין זה אין לחלק בין הולאה בב"ל להולאה בעדים: ואם נאמר שלא אמרו רבינו יונה והרא"ם ז"ל שהוא נאמן על עצמו אלא כשאמר סן בפני הלוה הרי גם הראב"ד ז"ל יודה בזה: ע"כ אומר אני וכו' • לריך עיון במ"ש למלי לומר ללוה לאשתמוטי או שלא להשביע וכו' • מהני' לכתב המרדכי ז"ל פרק זה בורר דלא אמרינן מסתה אני דך אלא בנתבע אבל בתובע לא ורמיה מפרק ים וחלין דלא אמרינן מדם עשוי שלא להשבע אם עצמו אלא בנתבע אבל בתובע לא ע"כ וכ"ת להכא נמי מקרי נתבע בערך בעל חובו שתובע ממנו הסבר כלי לנתבר בו ממי שהוא חייב לו • אם כן אף הוא כשאמר לו שטר אמנה הוא לא מקריא הולאה לגבי בעל חובו התובע אלא כפירה שכופר בדבריו:

ד ויש לברר אי האי שטרא דאית ליה למלוה שני על לוה זה שאנו ריצים להוציא החוב ממנו ולפרוע לראשון לא כתיב ביה נאמנית טען הלוה שפרוע הוא וקי"ל דאי אמר לשתבע לי משתבע ליה נמי שאינו יכול לגבות ממנו כלום אלא כשבועה והמלוה שטענן פרוע הוא אינו יכול לישבע שאינו פרוע בחא היכי דייני' ומסתבר ודאי דמפסיד מלוה הרוצה להפרע מחוב זה קמחרים סתם על הלוה שלו שכן הוא כדבריו שהוא

Digitized by Google

משבעין היורשין שלא פקדנו אבא וגובין מלוי וחוזר רלוכן וגובה מהם בשבועה אם היה חובו בשטר ואם לא רצו לישבע ואמרו יודעים אנו שפרוע הוא ה"ז משביעים היש מתביעים ויש לו זכות בו ע"כ • וכתב עליו הרב ז"ל בב"י וז"ל מה שמעתן וכו' הם דברי בעל התרומה בשער נ"ג ומ"ש ה"ז משביעים היש מסורת הוא שהשבועה היא שלין ביל' לפרע חובה אביהם ולפי שקשה ע"ז שכיון שאין נכסים יודעים לגוף היאך הוא יכול להשביעם בטענת אמת לכך כתב רבינו שהרי הוא טענן טענת ברית וכו' עכ"ל: והם בעיני לבריה תמוהים תמלה במ"ש על דברי שטור שהם לדברי רבינו • ובעיותי הם רחוקים מאד אלו מלבו • להטות כתב שאמר שבועת הי רשים הם גובים מלוי ושמטון המלוה הראשון חוזר וגובה מהם • ואלו רבינו לא הצריך כל הטירת הזה אלא המלוה הראשון גובה מן הלוה שלו אביהם שעמו מיל אחר שבועת היורשין • ונפקא מ"נ הוכא לכשהוא גובה מן היורשי אחר שגבו הם מהלוה של אביהם אינו גובה אלא בשטר ובשבועה וכלייק הטור בלישניה אבל אם היה חוב ע"פ אינו גובה מן היורשים • וכל זה כלין הבא ל פרע מנכסי יתומים: אבל לדבריו הראשונים אינו נפרע מן היתומים אלא אלו מכח דר' נתן בתא ליכא לפלוגי בין בשטר בין בע"פ וכלכתב בחלק הקולס • ומ"ש איך כתב שהם לדברי רבינו: ועוד יש להמוה לשטור ז"ל עריב וקאמר ואם לא רצו לישבע ואומרים יודעי אנו שפרוע הוא וכו' • למאמע דמה אלא רצו לישבע הוא לפי שהם יודעי' שהוא פרוע • והכל היה הלוק' אחת • ולפי שוב הלשון והענין הלזי לא מקרי לא רצו • אלא מחסרון רצון הוא אלא מפני שאינם יכולי' לישבע כן כי היתה שבוע' שקר כיון שידעו שהוא פרוע • אמנם רבינו כתב ע"ל הלקליק ועשה ב' חלוקות א' כשלא רצו שחוזר עליהם כשיש להם נכסים אחרי' • והכונה שאומרים פני' שאינם רוצים לישבע שבועה זו וזה בלי שום סבה מכרחת אעפ"י שהיו יכולים לישבע כי הם אינם יודעים שנפרע • אז חוזר עליהם וגובה מאחר נכסיהם אם יש להם כיון שברשעת' רוצים להפסיד לזה • והם אינם מפסידים כלום במה שגובה מנכסיהם שהרי הם יגבו הם"מ מהלוה של אביהם בשבועת היורשים • והשני כשאינו יכולין לישבע שבועת היורשין כי אומרי' שיודעים שנפרע בזה נשבעים שאין בידם וכו':

איברא לים מקום לקלוק בדברי רבינו שאמר ואם אין להם נכסים ושוענין שאין יכולים לישבע • הרי בזה כל שאין כשים להם נכסים אחרים כמו כשאין להם • דלוקא כשאינם רוצים לישבע אמרי' שחוזר עליהם כשיש להם נכסים אחרים • ע"כ נראה לפרש ואם אינו כ"כ מרווח לחרתי קאמר • ואם אין להם נכסים אחרים קאי על החלוקה הא' שאינם רוצים לישבע • ואין להם נכסים אחרים שנבה מהם • וכן כשטוענין שאינם יכולי' וכו' • באיזה אופן שיהיה אז נשבעין שאין בידם וכו':

וראיתי לרב בעל הלבוש ז"ל כתב דזה לבריה נפלאו ממני וז"ל ואם לא רצו היורשי' לישב' אם יש להם נכסים אחרים חוזר זה עליהם ולא יוכל לומר לון עם לוי שהוא בעל חובך מדר' נתן הואיל ויש להם נכסים אחרים וטוענין שאין יכולין לישבע שבועה זו מפני שאינם יודעים אעפ"י שאינו יכול להשביע אותם אם יודעים אם לא הה"ל טענתו בזה טענ' אמת נגדם: מ"מ משביעים היאך שאין ביל' במה לפרוע חובה אביהם עכ"ל • ומתחול כבוד הכמתי לא לקח בחרתי חלא במה שאמ' לחוזר עליהם ולא יוכלי לומר אין עם לוי הואיל ויש להם נכסים אחרים וכו' • והיינו משום לא רצו לישבע • למאמע שאם רצו לישבע אינו חוזר עליהם כשיש להם נכסים אחרים

פרוע ואית דאמרי דמשתבע שבועה חמורה בנקיטת חפץ כדין הטוען אין בידי במה לפרוע חובי שבתבנו בשע' ג' שהקדמנו ואם כת זה ונשארו יורשיו וטען הלו' פרו' הוא נשבעין יורשין שלא פקדנו אבא ונוב' זה חובו מן הלוה של אביהם ואם לא רצו לישבע חוזר עליהם אם יש להם נכסים אחרים ואם אין להם נכסים אחרים וטוענין שאין יכולים לישבע שבועה זו הרי הם נשבעין שאין בידם במה לפרוע חוב מירשם • ואבא מאן דאמר חמלוה הראשון שהוא בא מחבת השני נשבע שלא פקדנו המלוה השני וגובה מדתנן אבל משביע הוא את יורשיו ואת הבאים ברשותיה וכל זה כתב הרב ב"ה דהאי סברא בתרא ליתא

וכמו שאני עתיד לכתוב למטה מזה בענין מכירת שטר חוב:

ה ויש מן המורים שהורו דלא אמרי' חב לאחרי' אינו נאמן אלא בשחובו של זה כנגד חובו של זה שבפסיד להם ולא לו אבל אם מפסיד בהודאתו לו ולשלום כגון שהיא חב לאחרים מנה והשטר שטענן עליו שהוא פרוע או אמנה היה מחזיק מאתים ונמצא שהוא מפסיד גם לעצמו בזה הוא נאמן בהודאתו שמתוך שנאמן להפסיד לעצמו נאמן להפסיד על האחרים והאי סברא מסתברא דליתא דבין דחי שינן לקינא ולא מהימן בהודאתו היבא דהב לאחרים ל"ם דאי טעין אמנה דמרע לסהדי דלא מהימן אף על גב דאית ליה מנאתה בהיא פסידא אלא אפילו טעין פרוע הוא מהימן גביה דידיה ולא מהימן גבי חבריה דיכלינן למימר דבהדי לוה עבד קנינא ולהכי מ"ד לה בכך ולא דמי לההיא דנטין דאמרינן מתוך שנאמן להפסיד שכרו נאמן להפסיד פ"ת דשאני התם דליבא חשש קנינא וכ"ת יי ק"מא שטרא בידיה ניתמניה במגו דאי בעי קלתיה דבר זה הרי תדאו הרב בעל דאמאיר ז"ל דשאני דהבא דאיבא למימר איערומי קא מערים וכמו שבתבנו למעלה:

חלק שלישי

א והיבא שחוציא ראובן שטר חוב שיש ללוי על שמעון מנה והוציא שטר שלוי מברו לו בא' זה ענין יהיה דרך הקנאתו שנכוף הלוה שיפרענו לראובן על זה גרסינן בבבא בהדא פרק המוכר את הספינה אמר רב ספא האי מאן דמזבין ליה שטרא לחבריה צריך למכתב ליה קני לך דיוא וכל שעבודה דאית ביה כליומר שתיא יהא רשא' לתבו' במוהו ולא מצי בתר הבי למימר ליה לאו ביעל דברי' דידי את א"ר אשי אמרית' לשמעת' קמו' דר' בהנא א"ל ואי לא כתיב ליה הבי לא קני אמו לצ"ר על פי צלוהיתו הוא צריך א"ל אין ולצור ואמר אמימר הלבהא אין אותיות נקנות במסירה פירושה במסירה לבדה אלא אם כן מפר לו ובחב לו קני לך וכו':

והא

אלא ילון עם לוי מדר' נתן • והא ליתא לכל שיש להם נכסים אחרי' להיינו לעתו שירצו מאביהם ולאי שהוא גובה מהם בין ירצו ליבבע בין לא ירצו ומין לזה עם לוי כלום • אלא היורשים גובים מלוי בשבועה • ונו' במאי דקאמר שטוענין שאין יכולין לישב' שבועה זו מפני שאינן יודעין וכו' • זו כשגגה שיצאה וכו' להם עקר שבוע' היורשי' הוא שאינ' יודעי' אם נפרע שטר זה להיינו אלא פקדם מוריש ולא אמר להם שנפרע ומפני זה אינם יודעי' כלום מהפרעון • ומה שטוענין כאן שאינם יכולין לישבע הוא להפך שאומרים בפירוש שהם יודעים בודאי שהוא פרוע וכלכתב בהלית הטור ז"ל והוא פשוט: ה ויש מן המורים וכו' גם הטור ז"ל סימן מ"ז מסכים עם רבינו: ופריך לעיין במאי דמביק וכ"ת וכו' • לכשטר יל' ה"ז גבי אחד מן האחים שאמר לי לוה אבא שטר זה פרוע והשאר אומרים לא פקדנו מסיק דעקר' המו לינא שאם אותו שטר יוצא מידו הפסידו כלם דמהימן במגו דאי בעי קלייה • ואם יוצא מתחת ידם הוא מפסיד את חלקו וכו': ואמאי לא נימא האם נמי דאפילו אם יוצא מתחת ידו אינו נאמן במגו דאימר מיערומו קא מעריב וכו':

חלק ג

א והיבא שחוליא ראובן וכו' • גיר' רבינו הוא המוסכמת מרובה לרבוותא ז"ל בהיא להטפינה לף ע"ז אמר אמימר אין אותיות נקנות במסירה וכו' • ולא כלגרים' רשב"ם ז"ל הלכת' אין אותיות נקנות במסירה ולכר הוכיח התוס' והרא"ש ז"ל שהגיר' הנכונה היא אין אותיות וכו' ומייתו לרבא סבר הכי • וכתבו התוספות בסוף הדבור וא"ת ויכין לשבר רבא דאין נקנה אם קנה לייק רבא ברים כל הגט הא גלולה מני מגרש זאת אומרת שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת מוציאין ש"ח על אחרים והיכי לייק דלמא לעולם אין מוציאין לחייבן דלמא מסר ליה לקנות ואין אותיות נקנות במסיר' אבל בגט ליכ' למיתק כי למה היתה מוסרת לחברתה ולא שייך שום קנין במסירתה לחברתה וי"ל דגרסינן התם רבה מדאיירי אביי בתר הכי • ואפילו אם גרסי' דבא נראה לרשב"ם ז"ל דשפיר ליק לפי היכי לגלולה מני מגרשה ולא חייבין לפקדון ולשמא מסרה לה לצור ע"פ אלוחיתה ה"ל שני יוסף בן שמעון מוציאין ולא חייבין לשמא מסר לו לצור על פי אלוחיתו לגבות החוב הם יודעים אין המסירה מועלת אין אותיות נקנות במסירה ע"כ: וקשה לי על תירוץ רשב"א ז"ל דאי סבר דאין לחוש למסירה מעלת אם כן היכי מוכיח רבא בהיא דהתם שלום המיתה לעיל אלא חייבין להרי יצחק מגבי רבא בר אבוה בהנהו שטרי דמקוזה וכו': הא התם ליכא למיחש מידי כדאמ' אביי דאפילו לא חייבין ולמסירה נמי לא חייבין אפילו לדידיה הא מידע ידעי לגבות החוב אין המסירה מועילה כדאמר הכא: גם במאי דקאמרי מעקרא דגרסי' התם רבה והכריחו זה מדאיירי אביי בתר הכי יש לי גמגום דהתם אינה מימרא כסאר מימרות שהורגלו בגמרא להקלים אביי לרבא לפי שהוא היה ראשון לומר סברתו דדין כי הוא היה מולך בימי רבא • אבל כאן אינו אלא חלוש שהדם רבא מליוקא דמתני' דקתני כתב לגרש את הגדולה לא יגרש בו את הקטנה ולייקי' מינה הא גדולה מני מגרש בה • ועלה המליא רבא דין זה ואמ' זאת אומרת שני יוסף בן שמעון וכו' • ואתא אביי ומקשה ליה אלא מעתה ריש לקחי כו' • והיאך היה יכול להקדי' לדברי אביי שהוא לא היה מתעורר לומר כלום על המשנה • אי לאו משום דמאי דמקדם אינה רבא:

ולכוותה

Digitized by Google

ורבוותא ביבמו׳ פר׳ רבן גמליאל דף ע״א מיירי מביי בחל רבא בפירו׳ טעם ל״ג׳ וכן בכמה דוכתי:

ב והא דאמרי׳ לוק׳ במסירה וכו׳ • מתלקת זה בא בדברי התוס׳ בין ר״ת ור״י • וכדאי הוא הרמב״ן ז״ל להכריע לבכל אתל מג׳ אלה הגבהה ומשיכה ומסיר׳ קנס וכ״כ הרב המגיד בשם המקרוני ז״ל • א״ל רב אסי וכו׳ • הוזקק רבינו לפרש כלומי קנית הסטר לרחים ונמילי וכו׳ לפלול מה שפי׳ רש״י לפי שטתו ונירסתו שכתב מעשה בילים דהייני מסירה הוא עיקר קנייתן אבל סטר אחר לא ז׳ הני דמילי במילי לא מקנו סטר לא יקנה בשטר ע״כ • לפי׳ רבינו דלדבא המי במילי לא מקנו קני אמסירה לחודה כשיאמר קנה לך וכו׳ בדבריה ע״פ בעלמא • אלא צריך מעשה חזק והקנאה אלימתא דהיינו לצרף הכתיבה עם המסירה וקרוב לפרש כוי׳ רבינו כן להשוותו עם פי׳ ר״י ז״ל שכתבו התוס׳ בשמו דמסירת הסטר קני מילי וכו׳ :

ג ומבאן מוכיחים וכו׳ • רבינו נקנות בלא כתיב׳ אלא שיש מלריכים ג״כ כתיבה וסברתו היא דאין צריך : ואע״ג דהרמב״ם כלל ע״ו סי׳ ג׳ כתב בשם ר״ת ז״ל דרמוכן שמכר למעון שטר שיש לו על לוי אינו נקנה בלא קרקע אלא בכתיבה ומסירה וכו׳ • לאו למימרא דע״כ צריך מסירה • ואגב לא מהני כלל אפילו עם הכתיבה • אלא הכונה לאגב לחודיה בלא כתיב׳ אינו מקנה עד שיכתוב כמו במסירה דבעינן ג״כ כתיבה • וז״ל הרמב״ם ז״ל בפסקיו אינה הלכי מוכח מהכא דמילי במילי מקנו לענין מוסר שטר שיש לו על אחרים • להכא לא אזינן למהני אלא בשטר שכתוב בשם המוכר לו וקח וכסהות ולא מהני מסירה בלא כתיבה • ועוד מאי אלטריך לענוי אגב שאני אגב מהני בחוזי׳ לימא אגב הוא במסירה דמסיר מהניא בשטר מכר בכתב בשמו אבל אוחזי׳ שנקנו בשם אחרים אין נקנין במסיר׳ • ונראה לפרש להה ס״ל אגב מילי ניהו וקנין גרוע הוא ואב״ם מהני בלא מסירה שעבוד של שטר הכתו׳ בו וא״כ גם בשטר שאין כתוב בשמו מועיל מסירה בלא כתיבה לקנין משום ה״א ומאני לאגב משום כמו מסירה להא מעבע לאין נקנה בפליפין נקנה אגב קרקע כמו במסיכה והגבהה : ומיהו אוקיות לא מקנו אגב קרקע בלא שטר וכן קנין בלא כתיב׳ הסטר : וכ״כ ר״מ לאוחיו לא מקנו אגב קרקע אבל רב אלפס כתב דמקנו אגב קרקע ומסחבר לא מקנו לא דמי כלל קנין אוחיות לקנין שטר שכתב המוכר בשם הלוקח ע״כ • ועקר פלפולו הוא מלברי התוס׳ ומלכם׳ אוחיו׳ לא מקנו באגב בלא שטר וכו׳ מוכח בהדיא לבשטר להיינו כתיבה קני :

ולשטת רבינו פהיא ג״כ לעת הרי״ף והרמב״ם והר׳ ך מיגש ז״ל לאגב לחודיה הוי קנין חזק וסגי בלא כתיבה • קשה לפ״ז מאי דמשמע בגמרא אגב אמאי לא מטבע וכו׳ • הכונה היא לאגב עליך טופי ממסירה פיון לחזיון דבמסב׳ מהני אגב ולא מהני חליצין והוא תימא להמי טעמא גופיה שייך במסירה דבמטבע מהניא מסירה ולא מהניא חליפין • ואם כן מאמי תקשי כי הוכי דבאגב לא בעי׳ כתיבה מכוס דמהני במטבע • הי״ל למסירה לא תבעי כתיבה כיון דמהניא במטבע : ונראה לומר לכונת הגמרא הא דולמי אגב וחליפין כמטבע דמו אהדדי שהם להקנות הדבר הנקנה בכל מקום שהיא מעפ״י שאינו כאן • ולין דמטבע אינו נקנה בחליפין לפי שאינו בעין מ״כ גם באגב לא ה״ל להקנות מהאי טעמא גופיה • ומלחזי דמקני באגב ולא בחליפין : ס״מ דקנין האגב הוא חזק מאד וכחו גדול מאד עד שאינו מועפ״י שום כאן החסרון שאין הדבר נקנה בעין שאינו שום אין החליפין כלום • הלכך אהני אגב אף בלא כתיבה אבל המסירה אין כחה אלא כיתר הקנינים במאי דסייעי ולפיכך לא סגיא בלא כתיבה : אך תימה לי לכ״ע שיכי קאמר לאגב שאני מדמטב׳ לא מיקני בחליפין ומיקני באגב • הרי קרקע חוכיח לאדרבא מיקני בחליפין כלאוכחו ז״ל מהניא לרע מלינא לקני מרעא אגב גלימא וכו׳ : ואלו באגב לא מיקני כלכתי ה״ה ז״ל בפ״ג דמכיר להעלו החוס׳ והרשבא ז״ל דאין קרקע נקנה אגב קרקע דע״כ לא קאמ׳ שמואל בהאמר נקנין קנה י׳ שלות בי׳ מדינות כיון דבחזיק בא׳ מהם קנה אח כלם אלא מכיס לסלא לדרעא הלא היא אבל בלא לא וכו׳ • הרי לאגב גרע מחליפין לקרקע ולמעבע הוי מיפכא • אלא ודאי מהכא ליכא למשמע מינה דהקנינים הם ככי הקנינים ומאי דפייך לזה לא שייך לזה ואין להנכית מאחד על הרבי :

ד ויש לברר המוכר שטר חוב לחבירו וכו׳ • מהלכת זה כתבו הטור ז״ל מימון ס״ו וז״ל כתב הרמב״ן ל שקנין חליפין הן במקו׳ מסיר׳ לכמו דאמר הטלטלי נקנין בחליפין כן גופו של שטר נקנה בחליפין והכתיב׳ לקנות שעבוד שבו׳ והרמב״ן כתב שאין מועיל מא״כ ימסו׳ לו גופו של שטר ובכתיב׳ ע״כ : ותמהני למה לא אמר ז״ל כדרכו שאבו הרא״ש ז״ל כתב כסברת רמשנה והכריע הרמב״ן ז״ל שהרי בלשון שהבאתו בסימן הקודם מפ׳ ג״ל כתב ומיהו מוקיות לא מקנו אגב קרקע בלא שטר וכן בקנין בלא כתיבת הסטר וכו׳ : אלמא אגב וקנין בלא כתיבת הסטר לא מקנו בלא כתיב׳ אינו מקנה אלא בכשיכה ומשום שאין גופן ממון לא נקנו בסמירה אשו מגר׳ גרע אלא מסירה שיש בה משיכה הא רתדע דהא קתני בפ׳ מי שמת גבי איתיות והא לא משך וה״ל למימר והא לא מסר אלא לאו ש״מ מסירה שיש בה משיכ׳ היא ולהבי אמרי׳ במסירה לומר לך דבעינן שיסרנו מידו לידו ואחר כך ימשוך • ושמעתי מהרמבן ז״ל שאין זה כלום שאין מסירה ומשיכה השטיין בגמרא משינים זה מזה כלל לפיכך אותיות נקנות במסירה מפני שהמסירה והמשיכה וההגבהה שוים בהם שאין גופן קני והראיה שב״ן הלא אינה נמשכת ומוגבהה ולפיכך לא הצריכו בהן לא הגבהה ולא משיכה ותקנת חכמים הוא שיקנה ראיתיו משעה שיצאו מתחת ידו וגמר והקנה לו ובן הא דקתני בשבעתא דרבו נתן אי איכא מסירה ושטר אינו אי לא לא לאו משום גריעותא דמסירה אלא אף כמשיכה והגבהה נמי אי איכ׳ שטרא אין אי לא לא דמסירה ליה רבי נתן לתנא קמא שמסירת השטר ומשיכתו והגבהתו כולן שוין בדינן • אבל ליה רב אשי לאמיתר גמרא או פגרא אמר ליה גמרא רב אשי אמר סברא נמי הוא אותיות מילי ניהו ומילי במילי לא מקנין כלומר קנית השטר לראיה ולמילי דאית ביה קני ליה ולא לגופו והמוכר צריך לומר לו הפי׳ קני לך הוא וכל שעבודא דאית ביה ואלו הוא אמר ה״מ על פה נמצא דמקני ליה במילי ולפיכך צריך שיכתיב וימסור כי היכא דתהוי הקנאה אלימתא : ואקשינן לאמיתר מהוא רקתני רבי חייא בר אבין אמר ג׳ שטרות הן חרי׳ הני דאמרן ואידך אם קדם מוכר וכתב את השטר כאותה ששנינו כותבין שטר למוכר אע״פ שאין לוקח עמי ביון שהחזיק זה בקרקע נקנה שטר בכל מקו׳ שהוא׳ וזהו ששנינו נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף בשטר ובחזקה אלמא דאגב מקניא שטרא בלא כתיבה ומסירה ומשנינן אגב שאני דהא מטבע לא מקני בחליפין ואגב מקני כי הא דרב פפא הוו ליה תריסר אלפא זוזי בי חוזאי אקנינהו לרב שמואל אגב אסיפא דבית׳ כי אתא נפק לאפיה עד תוך :

ג ומבאן מוכיחין דשטרא מקניא אגב קרקע ודאוא דכתב ליה קני לך הוא וכל שעבודא דאית ביה ומשערא דאקני ליה בקנין ובתב לו קרקע כל שהוא אני מוכר לך ועל גבו קני שטר פלוני בכל מקום שהוא קנה השטר בכל מקום דדמיא למטבע דלא מקני בחליפין ומקני באגב לחודיה בלא מסירה דהא קנינא דמאן לא בעינן ולדידן מסתברא דבאגב נקנה באמירה בלא כתיבה דכיון דקנו מיניה בקרקע כל שהוא שנמכר לו או שנותן לו ועל גבו שטר וכל שעבודו אע״ג דלא כתב ביה בכתיבתה בכל ואף על גב דלא מסר ליה קנה השטר בכל מקום שהיא דאגב שאני וכדאיתא במטבע דלא מקני בחליפין ולא בחליפין ומקני באגב • ובן פסק הרי״ף ז״ל פרק המוכר מהלכותיו גם כן פסק הרב אבן מגש ז״ל וזה לשונו נקנין השתא דאוחיות לא מקנו אלא או בכתיבה ומסירה או אגב קרקע ולעולם דאקני ליה הוא וכל שעבודא דאית ביה ואי בכתיבה ומסירה דלכתוב ליה בשטר הכי קני לך הוא וכל שעבודי דאית ליה בגויה ואי אגב קרקע דא״ל הכי דלקני הוא וכל שעבודיה ואי לאו הכי אמינא לציר על פי צלוחיתו דהוא צריך וג״כ כתב הר״ם ז״ל דמקנה קרקע כל שהוא והקנה לו על גבה ש״ח הרי זה קנה השטר בכל מקום שהוא בלא כתיבה ובלא מסירה • וג״ל שגם זה יכול למחול ע״ב • ודוקא חוב דשטר נקנה באגב אבל חוב דעל פה אין דרך להקנותו כי אם במעמד שלשתן וכן פסק הר״מ ז״ל שאין דרך אגב נקנה ואף בש״ח אם הוא מקנה לו הממין ואינו מקנה לו שטר החוב עצמו בכתיבה ומסיר׳ לא קנה מפני שהמלוה לרהוצאה ניתנה ואין אדם מקנה לחברו דבר שאינו מצוי בידו בעולם • וזה שפסקנו דש״ח נקנה באגב איכא דק״ל מהתיא דקתני פרק שנים אוחזין בטלית אביי אמר ליתא לרשמואל וחב״ע בשטר כתובה יוצא מתחת ידה דלית לן למיהש הו דילמא זבנה לבתובת׳ דאם איתא דזבנה בידא דלקוחתא הוה דהא בעינן כתיבה ומסירה ואם איתא דאגב מקניא אבתי איכא למיחש דילמא זבנה • וב״ת הכי נפקא מתותי ידה משום דבתורת אגב קנו מינה שקנו בכל מקום שהא והא קושיא היא ובמו שתירץ גאון ז״ל דאיתתא שאני דלית ליה ארעא דמה שקנרתה אשה קנה בעלה אבל בעלמא שטרא באגב מקניא • והאי סברא לא מסתברא דהא אנן אפ׳ בנתגרשה עסקינן וקתני בכל אשה שאם מצא שומר בשוק דמסתמא לקיחות לא קנו באגב דבעי דלימסר בידיה דלא שדי אינש זוזי בכדי ומסתמא כתיבה ומסירה דאלימא להו טפי קא בעי ואחזוקי בהקנאת אגב דאיתיה הקנאה קלילא לא מחזקינן •

ועל זה הדרך תרצו הרב ב״ה ז״ל :

ד ויש לברר המוכר ש״ח לחברו וקנו מידו בקנין שמכר לו הוא וכל שעבודו ומסרו לו מהו מי אמרי׳ כיון דכתם קנין לבתיבה עומד כמאן דכתב וסמר דמי ולא מצי מוכר למהדר ביה ובופין לפרעו לקונה בכח אורתו קנין או דילמא כיון דלא כתיב כל זמן שלא נכתב מילי הוו ומילי במילי לא מקנין • אח״ל דלא קנו קנו מיניה בקנין והדר כתבי שטרא מאי • ובכל זה משמע הדעת הרב אבן מגש דלא קני אלא בעי למימר לסהדי כתבו שטרא דזבינו ולכתוב ביה קני הוא ובל שעבוד׳ דאית ביה והדר אי בעי לקנו מיניה דמז׳ ה ליה שטרא דמסר ליה וב״ש שלא נכתב בה הכי • זה טופס לשונו כמו שכתב בפירושיו

Digitized by Google

[illegible] נמי מהני כמו מסירה והיא סברת הרא"ש ז"ל: וסמא הטור ז"ל דעתו [illegible] הרמב"ן ז"ל ולפיכך לא הביא הסכמת אביו עם הרא"ש ז"ל: כי לא רצה לחלוק עליו בפירוש: ועיין עוד שער כ"ח חלק ז': ואולי מה שהזכיר רבינו המאיר ז"ל כו': קשה לי על דברי הרמב"ן ז"ל מלו: דהא מחלת דברי רבינו המאיר ז"ל שמביא רבינו הס ומע"פ שסתם קנין לכתיבה עומד: כל שאין כותבין סעלים לא הוי מילי לענין מתיות וכו': משמע בהדיא דלא קאמר נקנין בחליפין אלא מפני חסרון הכתיבה לעשקר' כשירלו שחליפין יעמדו במקום הכתיבה: ומה הס לדברי הר"י ן' מגש ז"ל שכתב עליהם שהם מקנין וגרמין כלעתו של הר"ם: ומה מה שמצא לגאונים ז"ל הוא בחליפין וכתיבה איך לא:

כמונו דבריהם אצל הגאון ז"ל: ואין לפרש דעתו דקאמר הגאון ז"ל כל אין כותבים הסעלים לא הוי מילי וכו' לאו לענין כתיבה הקנאת הסעבוד הוא לכתוב קנה לך וכו': אלא להקנאת הסער עצמו שאינו עתה בידו ורוצה להקנותו בחליפין להא ולאי ליתא: מלבד שהדבר בעצמו אינו מתיישב: הרי הוא אומר בתחלת פסק דינו אינו נקנה בחליפין וכדגרסינן אין אותיות נקנות בחליפין ואינו אומר ויומסר ואע"פ וכו': גרמה בברור להך כתיבה לחליפין היא דומיא לכתיבה למסירה שהיא קנה לך וכו': ולעולם נאמר דלעתו ז"ל לחשוות חליפין למסירה אבל וכל ומה שתמס הרמב"ן ז"ל לדברי ז"ל שאין דעת הראשונים כן מאחר שלא הזכיר אלא כתיבה ומסירה וכו': הוא תמא פסרי

בפירושיו הביא דמסר ניהליה לשטריה באפי סהדי וא"ל קני לך הוא וכל שעבודה דאית ביה ולא כתב ליה מידי אלא קנו מיניה בקנין בהבי ביון דלא כתבוה אע"ג דקנו מיניה ההוא קנין לא מהני מידי וההי' דאמרי' סתם קנין לכתיבה עומד לא דמי דאלו התם עקר ההקנאה לאו בההוא שטרא אלא בההוא קנין דקנו מיניה ושטרא לראיה בעלמא הוא לדבתבו ליה סהדי לאודועי דקנו מיניה על ההוא מידי ועלה הוא דאמרי' סתם קנין לכתיבה עומד דביון דקנו מיניה ואגטירא לה ההקנאה בההוא קנין אית ליה רשותא לסהדי למכתב בה שטרא למהוי ראיה בהבי ולא צריכי לאשלובי ביה משום דסתם קנין לכתיב' עומד: אבל הכא דהאי שטרא דבעי' לאו למהוי ראיה הוא אלא למקנא ביה בגופא דהנהו אותיות ביון דלמקנא בגופא דשטרא הוא דבעי' אי לא כתב ליה שטרא אכתי לא מהני בההוא קנין ואע"ג דכתבי בהדי כתר הבי שטרא בההוא קנין דקנו מיניה דשטרא דכתבי בתר הבי לראיה בעלמא הוא דקנו מיניה וביון דבהתוא קנין הוא דאקני ליה ולא בשטרא אכתי ה"ל קנין מילי בעלמא ומילי במילי לא מקניין ע"כ: גם הרב רבינו האי ז"ל כתב בספר מקח וממכר בשער ד' של שער י"ב חליפין ופרושו קנין קונין בו הקרקעות והעבדים והמטלטלין וכל בעלי חיים וכל שהוא מקח וממכר חוץ מן הטבע והאותיות וזהו שטר וגם כתב באותו שער כסיומו מי שהקנה ש"ח לחברו שיש לו על אחר אינו נקנה בחליפין וכדגרסי' אין אותיות נקנות במסירה עד שיכתיב ויומסר ואע"פ שכתם קנין לכתיבה עומד כל שאין כותבין העדים לא הוו מידי לענין אותיות: גם כתב וחיכא שיש שטר מראובן על יהודה ונתן לו שמעון לראובן שם חצץ וחליפין בא תו שטר בדי שיגבנו שמעון מיהודה בכר פסקנו שאין אותיות נקנות בחליפין ואע"פ שרא נו לקנות גאונים שהשיבו דאותיות נקנות בחליפין אין לסמוך על אותו דבר ולעולם לא קני עד שיכתיב ויומסר ע"כ: מדברי בולם למדנו שהקנין אינו מועיל בלום להקנאת שטר עד שיכתוב ויומסר: אך הראב"ד ז"ל כתב במשפטי הרשאה אינמי בחליפין ומקנה שטרא כל היכא דאיתיה דאמר ליה במסירת השטר וכן כתב בפי' ב"ט פ"ר: ומסתברא דלאו למימרא שיקנה שטר בחליפין בלבד אלא בא ללמדנו הרב הזה שהחל פין עומדין במקום מסירה ואם בתב לו מתחלה קני שטר פל ני וכל שעבודו ואינו בידו למסרו והקנו לו בחליפין קנ': ומפני שנסתפקתי בלשונו שאלתי פי הרמב"ן ז"ל וזה אשר השיב לי על דברי הר"א עמדתי עליהם ואינו אומר שיקנו אותיות בחליפין בלבד אלא בכתיבה וחליפין כלומר שאם כתב לו קנה שטר פלוני וכל שעבודא דאית ביה ואינו בידו למסרו אלא הקנה לו גוף שטר בחליפין קנה והטעם שהשטר עצמו מטלטלין הוא ונקנה בחליפין כשם שנקנה במסירה ומשיכה אלא לפי שאלו ההקנאו' לגבי שעבוד שבו טילי נינהו והוא צריך לקנו' שעבוד שבו הוסיפו עליו כתיבה

לענין מגב נמי מייתינן לעיל מסם הרמ"ם ז"ל שכתב בשם ר"ח ז"ל דאימא נקנה מגב קרקע מלא במסירה וכתיבה וכו': ומוכח בהדיא דלא נחסון מלא לסלול היכא לגיכא כתיבה: אבל לא להצריך על כל פנים מסירה ולמגב וכתיבה במקום מסירה וכתיבה קיימי: והכי נמי לדעת הגאון ז"ל קנין וכתיבה במקום מסירה וכתיב' קיימי: ולא קאמר דלא מהני קנין אלא בהליכא כתיבה מעיקרא:

ה ויש לנו לברר המוכר ס"מ שים לו על ע"מ וכו': כל המתרוצים ז"ל הסכימו למסקנת רבינו: והרשב"א סי' תתקפ"ל הביא ראיה לזה ואמר חזינן שאף בפקדון שיכול לומר נאנסו או החזרתי או שים בו נאמנות לגזלן ולאי יכול לומר נכרו ע"כ: ואיכא למידק קלת דבשלמא מבטר שים בו נאמנות שפיר מייתי ראי' דהוי סעין הגזלה אך מפקדון מאי ראיה איכא להתם ולאי יכול לומר נכרו מסוס ליסנו בעין ולא להיגלה נחן: אף על גב דיכול לומר נאנסו או החזרתי: מ"מ הסתא מיהא איתיה בעייניה: ואוקמי מכירה אינה צריכ' לא מסירה ולא כתיבה: כי הוא מוכר גוף הדבר בגפקד ומקנהו בדרכי הקנאה הסייכין ומה לזה מס כתב הגלוה לליתנהו לזוזי:

חלק ד

א והיכא דיקוע וברור מלחא וכו': הטור ז"ל נסי' ס"ו הביא בשם רבינו הסברת הראשונה: וכתב עליו הרב ז"ל בב"י ולריך ליתן טעם למה רבינו כתב סברת הראשונה ולא הזכיר וכו': ולא נתן בזה שום טעם:

וגם

נמצאו אותיות נקנות בכתיבה ומסירה או בכתיבה והליפין שהוא במסירה: ומה שאמר אגב שאני לומר שהן נקנין באגב בלחוד בלא כתיבה כמו שפירשו כל המפרשים אע"פ שרבינו חננאל חולק בזה: ובפירוש כתב הרב ז"ל שהחליפין במקום מסירה הם לו ולא עלה על דעת שיקנו בחליפין בלבד חס ושלום ואין צריך לכתיב לך ראיות שמוכיחות בדבר זה שרבי חכמים מפרשים הם בכתיבה ומסירה ולא בחליפין: ובשאתה מדקדק דברי הרב אבן מגש ז"ל לא תמצא שחולק על דעת הר"א ז"ל אלא דבריו מסתיין ונראין כדעתו שהוא לא אמר אלא שאין חליפין עולין לו במקום כתיבה ואם מסר יקנו מידו לא קנה והוסיף שאפ' מסר יקנו מידו וכתב אינו קונה משום דהוי כתיבה לראיה בעלמא היא ועיקר קנינו בחליפין הוא ואין חליפין קונין באותיות ואין כל זה כנגד דברי הר"א ז"ל: עוד אמר דמסירת אותיות קונה גופו של שטר בשאר המטלטלין דמקנו במסירה והכתיבה אינה אלא לשעבוד שבו ואם גוף השטר כשאר מטלטלין הוא למה לא יקנה בחליפין וכתיבה לשעבוד שבו: ואולי מה שהזכיר רבינו האי שמצא למקצת הגאוני' על דרך תשובת שאלת שראותיות נקנות בחליפין על זה הדרך נאמר כלומר בחלופין וכתיבה אע"פ שלא נכונו דבריהם אצל הגאון: ודע כי דברי הר"א ז"ל עולים הם ונראים ומסריחין להודות כהם אבל מימי א' חוכך בהם מפני טעם שאני מקובל בו דמה שאמרו אותיות במסירה אין דינן אלא בחגבהה אא"כ הם שלפי רבינו דבר שאינו מצוי והוה לעולם ואפ' בשליפי רבבי דינן במשיכה ולא במסירה: ואם הוסיפו עליהם קנין דכתיבה לטוב הקלו עליו להקנות במסירה ולא חצריב אותן הגבהה לגופו של שטר בשאר המטלטלין שבייצא בהם ארא קניית שטרו' מדבריהם היא כמו שפירש רבינו הגדול מאותה שבפרק מי שמת והם אמרו דמאחר שסמכה דעתו לקנות אותן יקנה דהיינו משמסר לידו: הוסיף לו קניה של כתיבה להיות לו ראיה לגבי ראיה ושעבוד שבהן לפיכך אינן קונין בהן שאין דעתם סמוכה עליהם עד שיגיעו לידו ודמא הא טלתא להתיא דאמרינן בקדושין אלא טובת הנאה אינה ממון להקנות בחליפין וקיין שטרות כעין טובת הנאה הוא ואין גופן כשאר המטלטלין הלכך אין לך בהן אלא מה שתנו חכמים בכתיבה ומסירה: תדע שהרי אם מסר ולא כתב אינו קונה אפ' גופו שכך למדנו מדברי רבינו הגדול במעשה דמלגא דשטרי אלמא אין גופן של אותיות כגוף שאר המטלטלין וה"ה למעבד שלשתן ולא קני בהו: ולדברי הרב ז"ל נראה שאם היו ברשות הלוה המופקדין אצלו וכתב והמחהו קונה אותן דהויא ליה המחאה במקום מסירה ואינה אין לי ראיה ודבר חזק מזה לסתור בו דברי הרב אלא שאין דעת הראשונים נראה כן מאחר שלא הזכירו אלא כתיבה ומסירה וכנון דא צריכא רבא ע"כ:

ח ויש לנו לברר המוכר לחברי ש"ח שיש לו על ע"א הכתוב בכתיבה של ע"א אם צריך להם לסכירתו כתיבה זמסירה וקנה הוא וכל שעבודו וכל מה שכתוב בתוכו או לא או דילמא דאפילו בכתיבה ומסירה לא מקני דבין דשטרות העשויות בגופן של ע"א נינהו וק"ל שאין להם לא כתב ולא לשון דיינין בהו כמלוה ע"פ ותו כיון דלא גבי כה אלא מבני חרי. ואע"פ שהיא בערבאות של ע"א אין לחם דין שטר ותו קא מיבעיא לן נמי בחוב שהוא בכתיבת ידו של לוה שריצה למברו אם דינו כשטר שיהיה נקנה בכתיבה ומסירה או דילמא כיון דלא גבי אלא מבני חרי כמלוה ע"פ דיינין ליה ולית להו תקנתא לאקנוי לחבריה אלא בסמך שלשתן ומסתברא דכלהו בעינן כתיבה ומסירה ובכתיבה ומסירה מיהא קני דמה לנו אם לא יטרוף מבשעבדי מ"מ מבני חרי גבי ושטרי ראיה בקרי שאע"פ שאין להם כתב לגבי שטרות הרי כל הלשונות כשרין וכשאנו אומרים שאין להם כתב כלומר אין להם כתב בפני עצמו אלא מן הרומיים תפסוה להם וכיון שכן כל לשון הוכשר שהרי שטר עשוי בערבאות והרי הוא שטר כשר ויש בו שעבוד ונקנה בכתיבה ומסירה אבל אם השטר פסול בדינינו אע"פ שהע"א נוהגין בה ביון שאם בא לדון בדיני ישראל לא משתעבד ליה כלל ה"ל מלוה ע"פ ולא מקניא בכתיבה ומסירה אבל אם הוא כשר או שהוא כתב ידו שגובה בו בני חרי: הראיה שבהן מבר לו כיון שכתב לו קני לך הוא וכל שעבודו קנאו:

חלק ד

א ותיבא דידיעא וברור מילתא דמבר ש"ח לחבירו ומסר ולא כתב או כתב ולא מסר ואף לא הקנהו לו אגב קרקע או שכתב ומסר ולא כתב שיגבה בו ובכל שעבודו נמצא שלא יגבה כגוף מטין התוב כי אם בגופו של שטר: ובמו שפסקנו ובי לצור על פי צלותתו הוא צריך אין לצור ולצור:

אלפ

Digitized by Google

וגם הא׳ איזה בעיה במלבדי רבינו נראה דלוקח שכתב ולא מסר אבל כתב ומסר אין כופין להחזיר ע״כ: ואני בעניי לא ידעתי לסו׳ כונתו ז״ל להטור ז״ל סבר להלן הוא כפי הסברא הראשונה לעב״ל מייב הלוקח להחזיר הפסד ללוה ואעפ״ו להכי לא רצה להביא הסברא הסניה לא סבר כוותיה • וכי לבר מדם הוא שכשיש מחלוקת לראשונים ז״ל באיזה ענין • לדך הפוסקים המחבר׳ ז״ל להביא בלבל הסברא שהם מסכימים בה • וכן מ״ש דגם הראשונה איזה בעיה בעיה וכו׳ • לא ידעתי היאך איזה בעיה • להא הסברא הראשונה שמביא רבינו ז״ל דמחזיר אסור ללוה • אינו אלא כשהלוק׳ לא זכה בשעבוד או מפני שאסר ולא כתב או כתב ולא מסר א״ל אפילו כתב ומסר ולא כתב קנה לך וכו׳ • והטור במ״ש אם לא כתב המוכר קנה לך איהו וכו׳ שלא קנה השעבוד וכו׳: אחר המחילה הראשון אין הכונה כמו שכתב הלב ז״ל שמלבדין נראה דלוקח שכתב ולא מסר וכו׳ • אלא נתכון לאופן הנ׳ שאמרנו שלא קנה השעבוד להיינו אפילו כתב ומסר אלא שלא כתב בהדיא קני לך וכו׳ • ונקט האי גוונא לדבות׳ וכ״ש אינך לכתב ולא מסר או מסר ולא כתב • וכל זה ממש המבר׳ הראשונה שמב׳ רבינו אבל במסר וכתב כהלכתו • הרי כתב רבינו בדברי הר״ם בל יהולם אלא פירש • אם נכוף אותו להחזיר הטור ללוה • ובין שאין זה פשוט ומבורר לא נכנס בזה הטור ז״ל: ב ולסברא דהני אם כתב ומסר המוכר שטר חובו לחברו ובתבלו שקנה הוא וכל שעבודו אם הלך הלוה אח״כ ופרע למלוה והניח קונה פטור הלוה דאינ״ג דלא מצי למימר ליה לאו בעל דברים דידי את מיהו אם פרע למלו׳ שלו נפט׳ הרי בטל השט׳ ויחזירנו הקונה ללוה ע״ב אלא שריב לו עם המלוה שקבל מעותיו והלוה פטור וכ״כ הר״מ בר יהודה שנפט׳ הלוה אם פרע למלוה אעפ״י שהלוקח קנאו בכתיב׳ ומסירה אבל לא פירש אם נכרח אותו להחזיר השטר ללוה וזה טופס לשונו המוכר ש״ח להברו ואחר כך באו המלוה והלוק׳ ותבעו הלוה וכל אחר מהם תובע הראב לעצמו אם אין הלוקח מקפיד בין שיתן לו בין שיתן למלוה וקא אתי לוה קמן למשאל למאן ניתבינחו הא ודאי פשיטא לן שהדין עם הלוקח ומלוה לאו בעל דברים דלוה הוא הואיל ומכר ש״ח לזה • וכל שכן אם הלוה מקפיד בכך על המלוה ודעתו קרובה אצל הלוקח • וראיתנו בזה ההיא דקתני בגט פשוט גבי שני יוסף בן שמעון דקתני שיכולין להוציא שטר על אחרי׳ דמצי למימ׳ ליה אי מנאי יזפת פרעון ואם מאידך בין דאותיות נקנות במסירה פרעון דהא החוב דידי הוא אלמא דלא מצי למיטען לוה ללוקח לאו בעל דברים דידי את אבל אם הלוה מקפיד על הלוקח ודעתו קרובה אצל הלוה בזה יש מחלקת בין חכמי הדור ואנן סלי דמהתיא שעתא דכתב ומסר לו מלוה ללוקח שטר חוב ח אשת עבד לוה ללוקח בעל ברחיה וכל כמה דלא מחיל גביה דמלוה קאי לוקח במקום מלוה וקפידתו של לוה לא תועיל כלום למלוה אלא שאם קרם ופרע למלוה אין לו ללוקח על הלו׳ אלא דרעומת מפני שבת המלוה שעכוד חשטר באותו פרעון ובי היכי דמצי מחיל הבי נמי נפרע ממנו וכופין את הלוה להחזיר ללוקח מה שקבל מן הלוה • ואיכא דפליגי ואמרי דאי פרע למלוה בשטר שכתב ומסרו לו חברו בעת מכירתו לא אלמא דמהני ליה חמסירה שהמכר קיים מכל מקום לענין גוף השטר שיוכל להשתמש בו בבל תשמיש שירצה • הלכך יש לנו לומר ולדעת אם כופין חלוקח שיחזירנו לו אם נותן לו המוכר מעו׳ המכר שקבל מידו או אם יש לו להחזירו ללוה אחר שפרעו למלוה מי אמרינן כיון דפסקנו דזכה בה לצור ולציר אין כופין אותו להחזירו לאותו נייר דמצ׳ טעין בעינא לצור ואמינא אנקיט בידי כל דהוא או דלמא כיון שהמקח כטל הוא והוא לא קנאו אלא לראיה שכהן וראיה לא קנה מקבל מעותיו מן המוב׳ ומחזירו לו או יכופנו להחזירו ללוה אחר שפרעו ויקבל זה מעותיו דדיליה הוא שטרא בתר פרעון • ובתאי דינא איכא מ״ד דכיון דאמר מוכר ללוקח אהדריה ניחלירה ללוה דהא פרע לי מחיב למיהדריה ניהליה ואפילו בלא חזרת דמי קנייתו דכיון שזה קבל מעות הלוואתו ממנו השטר בטל הוא ויחזירנו לבעליו ומאן ניגרו לוה דשטרא אחר פרעון דיליה הוא וכדאמרן והלוה נותן שכר ואפילו בעסקא • וכמו שאנו מוצאין בכל הגמרא דמצי מלוה למימר ללוה שטרא בידי מאי בעי • אלמא ששטר המלוה נקראת שטרו של לוה וכדאמר נמי זמנין זייר ליה אפשיטא דסברא כרתנן והלוה נותן שכר כל זה מיבח שהשטר של הלוה הוא אחר שפרעו למלוה וזה ודאי שקנאו לגבות הממון שכתב בתובו ולא זכה בו מפני שלא קנהו על דרך הראוי לו וזה שפרעו למלוה שעדין הוא שלו בדין עשה מה שעשה וזה יהזיר לו שטרו בכל מקום שהוא ואחר כך יריב עם המלוה שיחזי׳ לו מעותיו שלקח ממנו • וראיה והכרח לסברתם שתי׳ הקונה להחזיר השטר ללוה שפרעו למלוה ההיא דקתני המוכר ש״ח לחברו יחזר ומחלו מחול ואמ׳ אמימר ומגבי ביה דמי ניירא לבעליו ובודאי א״כ הא שהלו קח יכול להחזיק בשטרו שקנה ולא בעי לאהדורי והרי השטר עומד בידו מי הוציאו מרשותו שמשלם לו דמי ניירא אלא מוכחא מלתא דעליה דלוקח לאהדורי ללוה מאחר שהמלוה מחל לו את חובו והוא הדין אם פרעו למלוה כיון שנמסר ולא כתב דכיון דפרע או מחל חד דינא אית להו והרי השטר בטל דמה לי מחלו מה לי פרעו וקבל הלוואתו מידו הרי בשניה׳ בטל השטר ויחזרנו הלוקח ללוה דדיליה הוא אלא שריב לו עם המלוה שנמסר לו ממכרו ואחר כך נפרע ממנו והלוה פטור ומוציא מבנו שטרו בעל כרחו והמוכר ישלם לו מעותיו ואף על פי שלא זכה בה אלא לציר כיון דדיינינן דינא דגרמי כיון דלא מצי לאוקמי בידי׳ לצוה על פי צלוחיתו מיחא מ״מ לא נרע משאר מכר דאחריות מעות שקבל מידו עליו:

ב ולסברא דהני אם כתב ומסר המוכר שטר חובו לחברו ובתבלו שקנה הוא וכל שעבודו אם הלך הלוה אח״כ ופרע למלוה והניח קונה פטור הלוה דאינ״ג דלא מצי למימר ליה לאו בעל דברים דידי את מיהו אם פרע למלו׳ שלו נפט׳ הרי בטל השט׳ ויחזירנו הקונה ללוה ע״ב אלא שריב לו עם המלוה שקבל מעותיו והלוה פטור וכ״כ הר״מ בר יהודה שנפט׳ הלוה אם פרע למלוה אעפ״י שהלוקח קנאו בכתיב׳ ומסירה אבל לא פירש אם נכרח אותו להחזיר השטר ללוה וזה טופס לשונו המוכר ש״ח להברו ואחר כך באו המלוה והלוק׳ ותבעו הלוה וכל אחר מהם תובע הראב לעצמו אם אין הלוקח מקפיד בין שיתן לו בין שיתן למלוה וקא אתי לוה קמן למשאל למאן ניתבינחו הא ודאי פשיטא לן שהדין עם הלוקח ומלוה לאו בעל דברים דלוה הוא הואיל ומכר ש״ח לזה • וכל שכן אם הלוה מקפיד בכך על המלוה ודעתו קרובה אצל הלוקח • וראיתנו בזה ההיא דקתני בגט פשוט גבי שני יוסף בן שמעון דקתני שיכולין להוציא שטר על אחרי׳ דמצי למימ׳ ליה אי מנאי יזפת פרעון ואם מאידך בין דאותיות נקנות במסירה פרעון דהא החוב דידי הוא אלמא דלא מצי למיטען לוה ללוקח לאו בעל דברים דידי את אבל אם הלוה מקפיד על הלוקח ודעתו קרובה אצל הלוה בזה יש מחלקת בין חכמי הדור ואנן סלי דמהתיא שעתא דכתב ומסר לו מלוה ללוקח שטר חוב ח אשת עבד לוה ללוקח בעל ברחיה וכל כמה דלא מחיל גביה דמלוה קאי לוקח במקום מלוה וקפידתו של לוה לא תועיל כלום למלוה אלא שאם קרם ופרע למלוה אין לו ללוקח על הלו׳ אלא דרעומת מפני שבת המלוה שעכוד חשטר באותו פרעון ובי היכי דמצי מחיל הבי נמי נפרע ממנו וכופין את הלוה להחזיר ללוקח מה שקבל מן הלוה • ואיכא דפליגי ואמרי דאי פרע למלוה בשטר שכתב ומסרו לו חברו בעת מכירתו לא נפט׳ לוה מלפרוע ללוקח גם חולקין כמו כן דאי מסר ולא כתב או כתב ולא מסר או מסר וכתב ולא כתב ליה קני הוא ובל שעבודו בכלן אם פרע למלוה הלוה אין כופין הלוקח להחזיר לו השטר הוב ואפי׳ נותן לו דמי הנייר אלא אם כן נותן לו מה שנתן לו בשקנאו וזה תופס מה שכתבו בזה: מסתברא דכיון דלוה הוה ידע דמלוה זכין לשטריה בכתיבה ומסירה ובקני הוא ובל שעבודו ידאית ביה וקי״ל דבל שטרא קלא אית ליה למימר ליה לא היה לך לפרוע בי אם לי אבל לא למלוה שהרי נסת׳ רק מעליו ופשעת בשפרעת לו ותשלם חופי • וראיתם מהתיא דגרסינן בפרק שנים אוחזין מצא שיבר בש״ק בזמן שהאשה מזרה יחזיר לבעל • ומקשי׳ ואמאי ניחוש דלמא כתב ליה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי ואזלא וזבנא לכתובתה בטובת הנאה בין ניסן לתשרי ואתי בעל ומפיק האי שיבר דכתיב מניסן ומפסיד אלקוחות • מהבא שמעינן דטענא דכתיב שובר מזמן המוקדם למכירתה הוא דמפסדה לקוחות דאשובה דחפצא בעלמא זכין להו דהא אבתי אינו חב לשום אדם בשעת מתיבתה אבל לא חיישינן דלאחר מכירתה דלוקח אזלה ופרע לה בעלה ובתבה לה שובר ומוסרת אותו עכשיו לבעלה משו׳ קנוניא דלקוחות דאם כן שעני לקוחות לבעל אתה תשוב תפרע לנו פעם אחרת שהפסדת אם פריעה לה בלום אחר שידעת והיה לך קול שאצלנו היתה כתובתה מבורה ולפיכך מוכיחין שחייב הלוה לפרוע ללוקח פעם אחר׳ נסבתבו דהיכא דמסר ולא כתב או מסר ולא כתב או מסר וכתב ולא כתב בשטרו שיזכה בו ובכל שעבודו אין בית דין כופין ללוקח שיחזיר השטר ללוה אעפ״י שפרעו המלוה ואפי׳ נותן לו דמי הנייר אלא אם כן נותן לו מה שנתן כשקנאו דמצי א״ל אתפוס בידי כל דהוא ולציר קא בעינא לה ומביאין ראיה מפ׳ ר״ש שפירש ומאן דלא דאין דינא דגרמי מנכי ביה מן המוכר דמי ניירא שלא מכר את הנייר וא״ל הרי הוא בידך אלמ׳ דלפיר׳ אין מוציאין את הנייר מידו • ויש נמי שעוקרים כל הגרסא ול״ג ומאן דלא דאין דינא דגרמי ואומרים כי הסופרים שבשוה משום ההיא דהשורף שטרותיו ש״ חברו דאיתיה בפרק הגזל דהתם אתי שפיר דלמאן דלא דאין דינא דגרמי מגבינן ליה דמי ניירא דקנה מינה אבל הכא גוף השטר בידה דלוקח

לוה • מלא דע לך דלפי סברא זו גם כשכתב ומסר לגמרי ופרע הלוה למלוה לנפטר בכך מן הלוקח בע״כ מהטעם עצמו לעולם שטרא דלוה הוא • וכן נראה שהבין • קשה לי מהתיא דמי חו מהתיא דשנים מוחזין מצא שובר וכו׳ • דלא לעתה כל המוכר ש״מ בכתיבה ומסירה קלא מית ליה מפני הטעם לכתיב ביה קני לך וכו׳: מ״כ היכי מקשה בגמר׳ דלמא לחבה וכו׳ ומזלא וזבנא כתובתא׳ וכו׳ • הא לא לפסר לזבנה • דלמא מיתא ע״כ כתבא ליה שטרא קני לך וכו׳ • דבלאו הכי אין הכתיבה כלום • ומי אית כתיבה הכי ומי קלא הוא ליה • ומלליכא קלא למלרה ומי ליכא למיקם למפיה׳:

ולסברא זו אם יאמרו וכו׳:

הרב ז״ל בב״י סימן ס״ו חפס על רבינו וכתב וז״ל ולא דלא לסברא ראשונה נמי ליכא הכי כיון דלמיקם בעולם אעפ״י שב״ל כופין ללוקח להחזירו ללוה אעפ״י כן יאמר הלוה היני רוצה להוליא המעות מתחת ידי ולמיקם בדינא ודיינא ושמא לא יזדמן לי בית דין שיכפוהו כל״ל וכדאיתא סימן כ״ל ע״כ:

ולענ״ד רבינו נקט לסברא זו לרבותא דל״מ לסברא קמייתא דקאמר דכופין ללוקח להחזיר המטר ללוה דפסיט׳ כיון דיש מקום להכריח בדינא ודיינא שיחזיר השטר • ודאי מני ללוה לפרוע ע״ל שהחזיר שטרי לידי כי כיבך לכופו על כך: אלא אפי׳ לסברא זו דאין כופין ללוקח להחזיר דמי אמר לגור קא בעינא ליה • וה״א דכל כי האי דיינין ליה כי מבור ולבסגי דשובר • קא משמע לן דאפילו הכי כיון דיסנו שעולם וילעיגן ביל מי הוא אמרינן למלוה זיל טרח אבתאיה ופיים לוקח דליהדריה •

ולי בקאורי מיפכא קשיא לי בדברי רבינו דאין זה לא שייך כלל כשהמלוה מכר השטר במסירה וכתיבה • דעל כל פנים בלאו הכי אין כופין ללוה לפרוע למלוה דודאי מ״ל לאו בעל לדברים דידי אם • ומה גם לסברא אתרונה דאם פרע למלוה פטר • ואם כן מה שייך לומר אין כופין אותו לפרוע בשובר כיון דבעקר הפרעון עצמו ליכא לד

כפיה:

ג ויש

ולאו

Digitized by Google

ג ויש לברר אם פרע חובו וכו׳ • כן כתב הרמ״ז ז״ל בפסקיו בשם ר״ת ז״ל והוסיף וז״ל וירא״ה לי דלוקח כשילם המוכר בגבולו הלוקח ומטעם מחילה • אבל אם לא ידע המוכר חוזר וגוב׳ מב״ם מכום דמ״ל לא היה לך ליתן חובי עד שירצה לך שקנאו ממני כדין קנין הסטם ע״כ • וכתב הרב בעל תרומת הדשן ז״ל סי׳ ס״ג שמין חלוק זה נאמר אלא לענין הלוה אם יחזור המלוה לגבו׳ ממנו או לא • אבל לגבי לוקח מה שגבה מ״מ ולא מפקינן מיניה :

ואיבא למיל׳ דכל עקר מלתיה דרב נחמן בפירות דקל דאי שמיט ואכיל לא מפקינן מיניה אילו אלא מטעם מחילה ופי׳ רש״י ז״ל לא מפקינן מיניה שהרי כל זמן שלא חזר מחל על אכילתו ואף על פי שבטעות שלא היה יודע שיוכל לחזור מחילה היא ע״כ • והשתא ממה נפשך • אם מה שלא חזר בו מורה על המחילה הוא לוקח בשילם שלא מחל מחה בכל הפירות ולא מחה אבל אם כשילם מהאכילה • תכף ומיד מוחה ודומה לחזור בו • אין כאן מחילה ומפקינן מיניה • א״כ גם בשאותו הגדון לח״ה וכן במוכר ס״ח בעלים נאמר לכל שלא ידע המוכר שהלוקח גבה לא מיקרי מחילה וכשיל׳ מהגביה יכול לחזור מיד ומפקינן מניה • ואם נאמר שכל שלא חזר בו מחל על אכילתו ה״ל לכיון שהוא ידע שיבא לאכול ואינו חוזר בו • ממיל׳ מחל מעקרא ושוב אינו יכול לחזור בו אחר שאכל • א״כ גבו לוה נמי לא יחזור עליו המלו׳ הרי כיון שאינו חוזר עליו המלו׳ ולא עשה גבות בלא חזר בו קודם שגבה מעמלא מחל ועל סמך זה פרע הלוה לוקח • וליפס׳ מיה למלוה אע״ג דהוא מחילה בטעות • ויש לייסב בדוחק ואינו כ״כ מרווח :

ד ויש לעיין וכו׳ : כבר אתה ראיתה שכול הדין תלוי אם הלוקח קנה השטר לגור או לא • ואין הכל מודים שקנאו דרש״ם והרמב״ן ז״ל סברי בהלכה להמקח טעות והלמיס חוזרין ולא קנה הנייר אפילו לגור וכן הסכימו הרמ״ם ובנו ז״ל : ויש מימה על רבינו שלא הזכיר סברת הרמב״ן ז״ל כלל :

ה ודע והבן כי יש מן המורי׳ וכו׳ • אלו הראיות הם בהכותב לף פ״ו ולף על גב דעל הא׳ איכא למס״ל ברגא להלקוחות שמעו שהבא בלה לירש כתובת אבן ולגבותה מאביה ולפיכך בא למנעה מ״מ אין בזה כ״כ מהמיה אבל הראיה השני׳ מהתוא דמקרקע ליה בזוזי לידי מרפסא מגרי הכי אמרינן הכא • גופא אמר שמואל המוכר ס״ח לחברו וחזר ומחלו מקול ואפי׳ יורש מוחל אמ׳ רב הונא ברה דרב יהושע ולי פקח הוא מקרקע ליה זוזי וכתוב ליה שטרא בשמיה והוא עשוי ומכוחר להמי דקאמר מקרקע וכו׳ בא לתקן שלא יוכל לבא לידי מחילה לעול׳ • לכל זמן שהשטר הוא בשם המלוה שמכרו לעולם יש לחוש שימחלנו המלוה או היורש אבל כשהלוה יעשה השטר בשם הלוקח שוב אין מקום כלל למחילה • אבל אין הכונה אלו לידי משתעבד ליה נפשיה משתעבד ליה לא משתעבד • ויש לתמוה למשמע לפי דמיה זו דכי משתעבד נפשיה הוו ליה׳ כמו כשכתב המוכר זיל דון וסגפק וכו׳ ומיהם שויש״ת״כ כיון דמשתעבד נפשיה ולאי אם מחלו אינו מחול • אף כשכתב לו מוכר זיל דון וכו׳ אם מחלו אינו מחול והא ליתא :

ויש תימה דאמרו מי גרע וכו׳ נראה מדברי רבינו דאתאי לכתוב קני לך אינו וכו׳ • כי היכי דלא לימא ליה לוקח לאו בעל דברים וכו׳ • ואיכא למידק לפ״ז כי אמר ריב פפא בהספינה לגריך למכתב ליה קני וכו׳ • מאי קאמר ליה רב אסי לרב כהנא טעמא דכתב ליהכי הא לא כתב ליה הכי לא קני וכי לגור על פי גלוגלתו הוא לריך וכו׳ • ומאי קושיא הא ע״כ לריך לכתוב ליה הכי אפי׳ לסברתו של רב אסי לאותיו׳ נקנו׳ במסירה בלא שטר כלפי׳ רשב״ם ז״ל היינו דקני לגבי מוכר שלא יוכל לחזור בו • אבל לעולם יאמר לו הלוה לאו בעל דברים דידי אתי • להכי איצטריך למכתב קני וכו׳ • כי היכי דלא לתייה לוה להני כמו זיל דון וכו׳ • וי״ל דאי להכי למה אנו מהלטון שתקנו בהרשאה ולימא דליכתוב זיל דון נכו׳ • ומדהצריך ליפנא דקני מיהו וכו׳ משמע דלהקנא׳ גופה בעי ליה יומ״ה קאמר וכי לגור וכו׳ :

ח ויש לברר אם פרע חובו הלוה ללוקח שמסר לו המוכר את שטרו ולא כתב לו מה דינו • על זה כתב רבינו יעק׳ דלא מפקינן מיניה דלוקח תם ודיה פטור מן המלוה וראייתו מהריא דאמרי׳ בפרק אשהו נשך המוכר פירות דקל לחברו עד שלא באו לעולם יכול לחזור בו משבאו לעולם אינו יכול לחזור בו רב נחמן אמר יכול לחזור בו אמר רב נחמן ומדינא ראג שמיט ואכיל אינו יכול לחזור בו פי׳ אם לקטם • ואבל לאו דוקא אלמא שאע״פ שאין המכר מחוור אי תפס לא מפקינן מיניה והא נמי דמיותה היא :

ד ויש לעיין מלוה שמכר שטר חובו בלא כתיבה ומסירה או שלא כתב לו הקנאתו כהוגן ונמצא שיש ביניהם דברים ומעות שהרי אמר לו שהוא מוכר לו כל ממון החוב ולא קנאו וחוזר בו המוכר אם מוסרין אותו למי שפרע אם לאו • ויש שמורה ואומר שבכל דבר שהוא פטור אין מוסרים אותו למי שפרע שהרי אין לו להחזיר לו את מעות המקח וכדלעיל דניחא ליה לצור ואין בו משום אונאה וכדלעיל • ואע״פ שאין ברור אצלנו כמו שכתבנו למעלה :

ה ודע והבן כי יש מן המורי׳ שהורו שצריך לכתוב המוכר שטר חוב לחבירו בכתיבה ומסירה בשטר המכירה זיל דון והנפק לנפשך • ואי לא מצי לאשתעויי דינא בהדי׳ בע״ב דלוה דאמר ליה לאו בעל דברים דידי אתי • וחזו לה מהריא מילתא דגרסי׳ בכתובות קרבתיה דרב נחמן זבנה לכתובתה בטובת הנאה אגרשא ושביבא ושבקא ברתא אתא לקוחות ותבעוה לברתא אלמא בהדי ברתא הוא דהוו מצו למידן בהדי בעלה דהוא אבוה דברתא והוא לוה לא מצו למידן • ועוד דאמרינן הרתם אי פקע האיך מקרקיש ליה מאי׳ וכתיב ליה שטרא על שמיה אלמא אי משעבד ליה נפשי׳ משתעבד ליה ואי לא לא משתעבד ליה אבל אי כתב ליה לשון הקנאה דזכה בו ובכל שעבודו וכתב ליה זיל דון והנפק לנפשך בודאי משתעי דינא בהדי׳ בעל כרחי׳ דלא גרע מהרשא׳ וכ״ש הא דכולי׳ שמונא דלוקח הוא • כך דעת הראב״ד שכתב במשפטי ההרשאו׳ • ויש תימא דאמו מי גרע לישנא דקני לך הוא וכל שעבודו מלשון דון חכה לנפשך :

ו נשאר לנו עדיין לברר שטר משכונא של קרקע לחברו אם קונה אותו בטפירה בלא כתיבה או בכתיבה בלא מסירה • ובזה הורו המורים דבמסירה בלא כתיבה פשיטא דלא קני אך בכתיבה בלא מסירה כיון שירד והחזיק בקרקע וזה כתב לו שיבה בו ובכל שעבודו שיש לו לאותה משכונה זכה בה אע״פ שלא מסר לו שטר משכונתו ודוקא מוחזקת אבל אינה מוחזקת הרי היא כמלוה בלא משכונה וכמאן דלא מטי מכונה לידיה דאמי ושטרא לגוביינא קאי • ולדעת רבינו יוסף חלוי אב מיגש ז״ל דקאמר כיון דלסלוקי בזוזי קאי דינא כמלוה • לא שנא החזיק בהו בשאר מלוה הוי ולא מקניא אלא בכתיבה ומסירה :

ז ומסתברא דחוב על משכון מטלטלין כיון דמסר ליה נהלי׳ קני ליה אע״ג דלא כתב לי׳ מידי ואע״ג דלא מסר ליה שטרא דאית ליה עליהו אי נמי אם הלוה עלירה בלא שטר מבי מסר המטלטלין של משכונו לחברו וזכהו לו מלוה שיש לו עליה ומשך המטלטלין קנה בחוב מידי דהוה אאשה שאם קדשה במשכון דאחרים שהיא מקודשת בפני שבעל החוב יש לו קצת קנין בגופו של משכון ואע״פ שאינו קנה בגופו של משכון מ״מ קני ליה כנגד חובו וזה הבא אחריו זוכה במשיבתו ומחפיסתו מכח הראשון :

ח ויש לברר ראובן שהוא שכיב מרע והיה חייב לו בשטר לוי ושמעון ונתנן כתורת מתנת ש״מ אם צריך לכתוב ולמסור ואת״ל אינו צריך כתיבה ומסירה צריך לומר לו קני לך הוא וכל שעבודו או לא • ע״ז גרסי׳ פרק מי שמת אימיה דרב עמרם ה״ל מלוגא דשטרא כי קא שכבא אמרה ליהו לעמרם ברי אתו אחוה לקמיה דרב נחמן ואמרו ליה והלא לא משך ושטרא אינו נקנה אלא בכתיבה ומסירה אמר להו דברי שכיב מרע כבר חובין ובמסירין דמו וכן הלכתא : מכל זה לבדנו דבאמירה לבדה מזכה שטרותיו של חבורתו לבו שירצה שאמירתו בכתיבה ז״ל לא״כ הני אמר להו סברי לכל הקנאת ברית לריך לה אמאי לא הקשו והא לא אמרה וכו׳ • אלא כדאמרן לאפילו אמ״ל לסבר כדבי מקשו : ומסתברא וכו׳ • כך היא סברת הרמב״ם ז״ל בפ״ו דזכיה שכתב וכן אם אמר תנו שטר פלוני לפלוני זכה במה שם בשטר וכאלו כתב ומסר אף על פי שלא משך השטר כו׳ • אמנם הרשב״א ז״ל

ויש לתמוה למשמע לפי דמיה זו דכי משתעבד נפשיה הוו ליה׳ כמו כשכתב המוכר זיל דון וסגפק וכו׳ ומיהם שויש״ת״כ כיון דמשתעבד נפשיה ולאי אם מחלו אינו מחול • אף כשכתב לו מוכר זיל דון וכו׳ אם מחלו אינו מחול והא ליתא :

ויש תימה דאמרו מי גרע וכו׳ נראה מדברי רבינו דאתאי לכתוב קני לך אינו וכו׳ • כי היכי דלא לימא ליה לוקח לאו בעל דברים וכו׳ • ואיכא למידק לפ״ז כי אמר ריב פפא בהספינה לגריך למכתב ליה קני וכו׳ • מאי קאמר ליה רב אסי לרב כהנא טעמא דכתב ליהכי הא לא כתב ליה הכי לא קני וכי לגור על פי גלוגלתו הוא לריך וכו׳ • ומאי קושיא הא ע״כ לריך לכתוב ליה הכי אפי׳ לסברתו של רב אסי לאותיו׳ נקנו׳ במסירה בלא שטר כלפי׳ רשב״ם ז״ל היינו דקני לגבי מוכר שלא יוכל לחזור בו • אבל לעולם יאמר לו הלוה לאו בעל דברים דידי אתי • להכי איצטריך למכתב קני וכו׳ • כי היכי דלא לתייה לוה להני כמו זיל דון וכו׳ • וי״ל דאי להכי למה אנו מהלטון שתקנו בהרשאה ולימא דליכתוב זיל דון נכו׳ • ומדהצריך ליפנא דקני מיהו וכו׳ משמע דלהקנא׳ גופה בעי ליה יומ״ה קאמר וכי לגור וכו׳ :

ח ויש לברר אם פרע חובו הלוה ללוקח שמסר לו המוכר את שטרו ולא כתב לו מה דינו • על זה כתב רבינו יעק׳ דלא מפקינן מיניה דלוקח תם ודיה פטור מן המלוה וראייתו מהריא דאמרי׳ בפרק אשהו נשך המוכר פירות דקל לחברו עד שלא באו לעולם יכול לחזור בו משבאו לעולם אינו יכול לחזור בו רב נחמן אמר יכול לחזור בו אמר רב נחמן ומדינא ראג שמיט ואכיל אינו יכול לחזור בו פי׳ אם לקטם • ואבל לאו דוקא אלמא שאע״פ שאין המכר מחוור אי תפס לא מפקינן מיניה והא נמי דמיותה היא :

ד ויש לעיין מלוה שמכר שטר חובו בלא כתיבה ומסירה או שלא כתב לו הקנאתו כהוגן ונמצא שיש ביניהם דברים ומעות שהרי אמר לו שהוא מוכר לו כל ממון החוב ולא קנאו וחוזר בו המוכר אם מוסרין אותו למי שפרע אם לאו • ויש שמורה ואומר שבכל דבר שהוא פטור אין מוסרים אותו למי שפרע שהרי אין לו להחזיר לו את מעות המקח וכדלעיל דניחא ליה לצור ואין בו משום אונאה וכדלעיל • ואע״פ שאין ברור אצלנו כמו שכתבנו למעלה :

ה ודע והבן כי יש מן המורי׳ שהורו שצריך לכתוב המוכר שטר חוב לחבירו בכתיבה ומסירה בשטר המכירה זיל דון והנפק לנפשך • ואי לא מצי לאשתעויי דינא בהדי׳ בע״ב דלוה דאמר ליה לאו בעל דברים דידי אתי • וחזו לה מהריא מילתא דגרסי׳ בכתובות קרבתיה דרב נחמן זבנה לכתובתה בטובת הנאה אגרשא ושביבא ושבקא ברתא אתא לקוחות ותבעוה לברתא אלמא בהדי ברתא הוא דהוו מצו למידן בהדי בעלה דהוא אבוה דברתא והוא לוה לא מצו למידן • ועוד דאמרינן הרתם אי פקע האיך מקרקיש ליה מאי׳ וכתיב ליה שטרא על שמיה אלמא אי משעבד ליה נפשי׳ משתעבד ליה ואי לא לא משתעבד ליה אבל אי כתב ליה לשון הקנאה דזכה בו ובכל שעבודו וכתב ליה זיל דון והנפק לנפשך בודאי משתעי דינא בהדי׳ בעל כרחי׳ דלא גרע מהרשא׳ וכ״ש הא דכולי׳ שמונא דלוקח הוא • כך דעת הראב״ד שכתב במשפטי ההרשאו׳ • ויש תימא דאמו מי גרע לישנא דקני לך הוא וכל שעבודו מלשון דון חכה לנפשך :

ו נשאר לנו עדיין לברר שטר משכונא של קרקע לחברו אם קונה אותו בטפירה בלא כתיבה או בכתיבה בלא מסירה • ובזה הורו המורים דבמסירה בלא כתיבה פשיטא דלא קני אך בכתיבה בלא מסירה כיון שירד והחזיק בקרקע וזה כתב לו שיבה בו ובכל שעבודו שיש לו לאותה משכונה זכה בה אע״פ שלא מסר לו שטר משכונתו ודוקא מוחזקת אבל אינה מוחזקת הרי היא כמלוה בלא משכונה וכמאן דלא מטי מכונה לידיה דאמי ושטרא לגוביינא קאי • ולדעת רבינו יוסף חלוי אב מיגש ז״ל דקאמר כיון דלסלוקי בזוזי קאי דינא כמלוה • לא שנא החזיק בהו בשאר מלוה הוי ולא מקניא אלא בכתיבה ומסירה :

ז ומסתברא דחוב על משכון מטלטלין כיון דמסר ליה נהלי׳ קני ליה אע״ג דלא כתב לי׳ מידי ואע״ג דלא מסר ליה שטרא דאית ליה עליהו אי נמי אם הלוה עלירה בלא שטר מבי מסר המטלטלין של משכונו לחברו וזכהו לו מלוה שיש לו עליה ומשך המטלטלין קנה בחוב מידי דהוה אאשה שאם קדשה במשכון דאחרים שהיא מקודשת בפני שבעל החוב יש לו קצת קנין בגופו של משכון ואע״פ שאינו קנה בגופו של משכון מ״מ קני ליה כנגד חובו וזה הבא אחריו זוכה במשיבתו ומחפיסתו מכח הראשון :

ח ויש לברר ראובן שהוא שכיב מרע והיה חייב לו בשטר לוי ושמעון ונתנן כתורת מתנת ש״מ אם צריך לכתוב ולמסור ואת״ל אינו צריך כתיבה ומסירה צריך לומר לו קני לך הוא וכל שעבודו או לא • ע״ז גרסי׳ פרק מי שמת אימיה דרב עמרם ה״ל מלוגא דשטרא כי קא שכבא אמרה ליהו לעמרם ברי אתו אחוה לקמיה דרב נחמן ואמרו ליה והלא לא משך ושטרא אינו נקנה אלא בכתיבה ומסירה אמר להו דברי שכיב מרע כבר חובין ובמסירין דמו וכן הלכתא : מכל זה לבדנו דבאמירה לבדה מזכה שטרותיו של חבורתו לבו שירצה שאמירתו בכתיבה

Digitized by Google

ז"ל מולק ע"ז וסובר כסברת רמ"שונה כמייחי ה"ם ז"ל ומטעמת דלכרי ס"מ ככתובין וכמסורין אמרו אבל להוסיף על דבריו לא אמרו • דאי לא אמרו אף אנו נתקן סלסון גבי יורד פלוני בביה זה וכו' שהרי נלה בדעתו שרולה שיורד זה בביתו ונתקן ונאמר לביה לדירה קאמר וכו' • וכבר הסתלל ס"ה ז"ל לתלק בין זה להסי' לדירה ע"ס: ואחרב בב"י הביא בשם הר"ן ז"ל שאפשר לקיים דברי רבינו לכל ס"מ שמתח ל בדבר שיש לו להתחיל אע"פ שלא גמרו אנו נומרין דברין ובלאמרינן ב"מ שאמר כתבו ונתנו לאשתי כתב ונתנו קאמר כך דרכן של ס"מ מתחיל בדבר ונשמט דרך קצר' ובו' עד אבל ס"מ שאמר ילו' פלו' בביתי זה אין זה חלות לדבריו לא לכל ולא לאמר ת • ואין לנו לתקן לשון אחר לגמרי כלי שתתקיי כונתו מ' ע"כ: וקשה לי להרשב"א בתשובותו סי' תתקי"ם גבי ס"מ שאמר כל נכסי לפלו' כתב לכיון שאמר בל נכסי באלו פי' לן אין וכל שעבוד' לתפי' שאין נכסי הלוה קנויין למלוה ואין בכלל נכסין • בכל כי האי גוונא דאין לכיון דאי אמרת לכיון לאמר כל נכסי והוא ערוך על חלין אומלין מ תו כאלו אמר ופי' הן וכל שעבודן ולומ. לזה מה שאמרו גבי גט ס"מ שאמר כתבו גט לאשתי כאלו אמר כתב ותנו וכו' ע"כ • נראה להם שם דברי הר"ן ז"ל • ומהרמיה עצמה דגט עם שיש ס ו בלשון: ואי כאומר כל נכסי אמרי' דהוי כאלו פי' הן וכל שעבודן מפני שהוא מרוח על חלין • מ"כ גבי הלוה אומר אמר לפלוני נמי • אמאי לא אמרי' ומפרשינן דאיסו וכל שעבודו קאמר אמר לאמר אמרי' בחלין בחלין ולא לא אמרי' בכל שעבודו אמר לא אמרי' בחלין ול

פסיטא דלא מסיימן השתא לומר ולהעיל שמי שמכרה לו היתה לקוחה בידו מן המערער: וראיתי לעור ז"ל סימן ס"ו הביא עקר הדין שאינו נוגע וגם סוף דברי רבינו ז"ל דאם מכרה לשניהם איכא למיחש • אבל פרט זה לדוקא אחמו אבל שיבא וישיל לא וכו' • השמיטו גרסה שלא הוצרך לזה לרוב פשיטותו:

חלק ששי

א והיכא שמכר ש"ח לחברו וכו' ע"פ לתברו וכו' בטעם רבותא ז"ל לאמרי למאי מתיל מזוס ליכול לומר עייני' בחשבונאי כו' • ק"ל מהא דקאמר עלה אמימר מאן דלמין לינם גרמי מיגבי בי' מוני' למיתל שטרא משלים ומאן דלא דלין לינם גרמי מוני ביה לאי ליירא בעלמא • ואם איתא לכי מהני מתיל' היינו מזוס דלא פש ליה מילי גבים מו מזוס ספק פרעון • ה"כ אפי' למאן דלאמרין לינא גרמי חייב להחזיר לו הלמי שנתן על שטר זה דהוי מקח טעות לסוא לקחו לחזקת חוב אמתי וגמור ועכשו נמלא שבשעת המכירה לא היה חוב מוחלט ומין המקח כלום • ועוד ש"מ גופים וכו' • מכאן אני נכון בהבנת לבלי הר"ן בענין זה כי מלשון הרי"ף ז"ל מוכח בהדיא דלא בייתא קמאי ז"ל דמתני' ס"מ בין הוא בין יורש לא מלו מחלי מטעמא דמסתמא ס"מ מילק לייק והוא ע"ה הקשה עליה' לש"א בעלמא אפי' הלר היה מע"ג לדיי' וע"כ פירש להא לאמרי' לתול' דמתני' ס"מ שאינו יכול לחזיר לו הלמי שנתן לו הלמי גרמי חייב ל

וכולי לתיירי אפי' הכי אתו בלא מסירה וכתיבה • וממילא לה"ה במלוה ע"פ דבכלהו איכא חד טעמא :

ג ודע והבן וכו' יש בספרי הלפוס אסרון ולוג נכר והגהתיו • ולענין המקלקת הכור כי' ס"ג מביא בשם סבריו הרא"ש סברת רמסוכ' ואינו מחל' כין מסכוכ' קרקע למסכוכ' מסלטלין גם הרשב"א ז"ל נטה לזה בלשון אפשר כלמייתי הרב ז"ל בב"י :

ד ובתב הרב כ"ה וכו' • מ"ש לשם אינתא ליעביל חקונתא דהכי נתכוין למאי לאמר רב הונא בדיה לרב יהושע בגמר' ואי פקח הוא מקרקש ליה בזוזי וכתב ליה שטרא בשמיה • ואם היה מועיל מגלה ללא מאי מחי' למה לו להולי' מעות ולהתן ללו' כדי ביכתו' השטר על שמו • יתמה עם המלוה שלא יוכל למחול מלא ולאי לא מהני מלה : ונראה דמהאי טעמא גופיה הוא שהביא הרב בשם תשובות בחזה הקנופי' המוכר ש"ח בכתיב' ומסירה וכלק עלמו מכח הסוף ההוא לגמרי וריקן כל כח הספר ההוא לקונה אפ"ה אם מחלו מחול ע"כ • והיינו משום דאי מהני בהכי ליתקנו המסירה בלומן זה כדי שלא יוכל למחול : ויש להבי' ראיה על כל זה לשלא מוכל המלוה למחול אין שום הנאי מועיל מהכי' דשני' אותיין ג' מלא סוכר וכו' ולא תיסי' לילמ' דבנא כתובה וכו' משום הא דשמוטל לשם חזר ומחלו מחו' • ואם בהנאי אי מלוק גמור לא אני מחיל • מכחי ניחום לילמא מכרה בתנאי זה אי נסתלקה בלוק גמור ואתי למטרף לקוחות שלא כדין • אלא ולאי ליכא שום חקנתא אלא הביא דמקלקל :

ה ומכתבא שאם מכר חובו ראובן לשמעון ושמעון חזר אחר כן ומכרו לראובן עצמו אם בא למחלו אחר כך אינו יכול

למחלו דבמוב' לאחרי' שאינן בעלי החוב הוא דאמרי' שאם מחלו מחול דהתם א הו אוזפי ולדילי' אשתעבד מדאורייתא אבל לבולהו דזביני מיניה לא קנו קנין דאורייתא אלא קנין מדרבנן אבל הבא כיון דאיהו דהיה מלוה הדר והבנה מינייהו ואסתלקו להו היכי יכול למחלו • סיהו היכא דזבנית לוקח דיליה ללוקח אחר ואתא לוקח ראשון ומחלו איכא מ"ד דהוי מחול דהא תרוייהו זבותייהו מדרבנן איתיה ולא מדאוריית' ובראית' בפר' מי שמת ואין כח לזה יות' מזה הלכך מצי מחיל ליה לוק' ראשון אע"ג דמזיק ללוקח שני • וכתב לי הרב בן נ"ר שלא אמרו אלא במלוה שמכר שטר חוב לרחברו שמחל מפני שעבודו של תורה וקנינו של לוקח מדרבריהם בדעת הרי"ף אבל לוקח ראשון שמכר לשני אינו יכול למחיל מה מכר לו ראשון לשני כל זכות שהיה לו באותו חוב ולא נשתייר בזביני אילין קדמוחי בלום ובכל הפי' שנתפרשו במחילה ז' אין דינא אלא למלוה עצמו והיורש שימחול אבל לוקח לא • וזה שאמרו אפי' יורש מוחל יורש אמ"ח ולא לוקח ע"כ :

ו ויש לברר כיון שפסקנו שאפי' היורש של מוכר מוחל החוב ללוה אם יכול למחלו לעצמו הי רש אם לאו : וכיצד כנין ראובן שהלוה לבנו מנה בשטר ומכרו לאותו חוב לשמעון ומת ראובן אם יכול בנו של ראובן שהוא לוה והוא בן המוכר אם יכול לחזו' ולמחלו לעצמו אם לאו • והא מילתא אבא דמל"ף לה מהתיא דגרסי' בהנוז' על משנ' הנוז' את אביו ומת וכו' • ומקשי' אמאי נותנן נימחליה לנפשיה והוא פלוגת' דר' עקיב' ור' יוסי ואם קנא דבי אמר רבי עקיבא דלא מצי מחיל ליה לנפשיה אבל לאחריני מצי מחיל ורבי יוסי סבר' אפי' לנפשי' מצי מחיל וקיים' לן

ברבי

ומלוה בני גר • ומי כרבא הא כר' עקיבא והיאך נפסוק אנן כרבי יוסי דברייתא דפחס ר' כלהו מתני' כר"ע ומהלכה רבא לאוקומינהו כר"ע ולא ניתא ליה כדרב פפא אף ע"ג דליכא עליה סוס פרכא כדאיתא דברי יוחנן • משמע דנזקק לכך מסוס דפוסק כר"ע ובעי לאוקמי מתני' כוותיה • ומי כדר' יוחנן דמוקי מתני' כרבי יוסי ותלא כר"ע הא מ"מ כיון דמתני' דכנוזל אם אביו דמתני' כר"ע אמר רב יוסף אפי' לאחרינא דלא מצי מחיל ליה לנפשיה אבל לאחרי' מצי מחיל ולאי לא מצי מחיל • מכחי ניחום לילמא מכרה בתנאי זה אי נסתלקה בלוק גמור ואתי למטרף לקוחות שלא כדין • אלא ולאי ליכא שום חקנתא אלא הביא דמקלקל :

ה ומכתבא שאם מכר חובו ראובן לשמעון ושמעון חזר אחר כן ומכרו לראובן עצמו אם בא למחלו אחר כך אינו יכול

הסוכרי' לוקח ראשון שמכר ללוקח אני יכול הלוקח ראשון למחול מטעמא דאין כח לזה יומר מזה • דאדרבא מטעם זה שסיהם שוים מוכח דאין הראשון • יכול למחול שכרי מן הראיה שהביאו מע' מי שמת נראה בהדי' דהא דמלוה מצי מחיל היינו משו' דשעבודו של לוקח גרע טפי משעבודו של מוכר הא אי הוה שוה לשעבודו של מוכר לא הא כח במוכר למחול דמאי אולמיה • ולק הרמב"ן ז"ל במ"ש מה מכר ראשון לבני וכו' :

ו ויש לברר כיון שפסקנו כו' דוגמא להגוזל דף ק"ט כך הוא • אמתני' דין דגזל את אביו ונשבע לו ומת משלם קרן וחומש וכו' • אמ' רב יוסף אפי' לאריקיא דלקה אמר רב פפא וצריך שיאמר זה גזל אבי • אמאי נמחלי' לנפשיה אי לא תנן מחל לו על הקרן ולא מחל לו על החומ' אלמ' בר מחיל הו' מ"ר יוחנן לא קשיא הא ר' יוסי הגלילי הא ר' עקיבא דאמרי' וכו' עד אמר רב פפא הא והא ר' יוסי הגלילי כי קאמר רבי יוסי הגלילי דמחי מחיל לאחרי' אבל לנפשיה לא מצי מחיל אלא אמאי זכה הלה במה שבידו מטום לזקפן עליו כמלוה • רבא אמר הא והא ר"ע כי אר"ע דלא מצי מחיל לנפשי' אבל לאחרי' מצי מחיל : ולפי הלשון זו של שמועה יש להפל' מהסבר' דמייתי רבינו לאיכ' דמליף מהכא מכוח דמ"ל כר' יוסי דמוקו עמו כו' • דמאן אמי הא פסק' אפי' תהיה הגירסא ר' יוסי סתם ולא הגלילי הא ולאי כרב פפא דבהלית קאמר לאפי' לרבי יוסי לא מצי ממיל לנפשיה אלא בזקפן עליו

ומשמעי' בגמרא דאף בכה"ג שהמחילה היא לעצמה שהיה יכולה למחול לאביה והיא זוכה במקום אביה וכיולא בו מצינו בפרק הגוזל קמא הגוזל את אביו ומת ס"ז משלם קרן וחומש לבנו אז לאחיו ופריך בגמר' ואמאי ונמחליה לנפשיה ע"כ :

וראיתי לרב בב"י סי' ס"ו כתב על דברים אלו וז"ל ובעל התרומה ל"ל דמפרש כהש"י ואינו לומר מכאן זה אלא מהיא דהגוזל קמא דהא לפריך דמחליה לנפשיה לרבי יוסי הוא ולא לרבי עקיבא דהכא לרבי עקיבא

Digitized by Google

עקיבא וכן פסק הרמב"ם ע"כ ל • ויש לתמוה במה שיפה לעשות רבינו שלמד מהגוזל • דהא מסיק בהדיא דהגוזל אין לה ענין לדין זה לא לרבי יוסי ולא לר"ע • דאפי' לר"ע הא דלא מצי התם לאחולי לנפשיה הוא מטעמא דעכ"פ צריך להוציא הגזלה מתחת ידו • ואם כן ליכא למילף מינה דלא מצי מחיל לנפשיה במילי אחריני: גם מ"ש ע"ה דהא דפריך נמחלי לנפשי' לר"ע הוא כו' אפשר דאמילה רשות' בא בשגר לליסר ושלא בלקחו לכי פרי' נימחלי לנפשי' לאו אליבא דר"י פריך אלא סתם מכח מחני' דמפל לו על הקרן דסבר המקשן דאתי כר"ע ולכאה מאן דפליג עלה • ובמר הכי לתרוצו בך מלת' מייתי פלוגת' דר"י ור"ע • והרב נמשך אחר לשון הרמ"ם דקאמר:

ופריך בגמ' וכו' ואול' ל' הרמב"ם אמבית רמיה מכאן בא שלא בדקדוק • דלאו מסברא רבי יוסי מייתי אלא מכח המקשן דפריך נמחליה לנפשי' משמע דהוא דבר מוסכם שיכול אדם למחול לעצמו מה שיחייב לאחרי • וכשחלק לו סברת ר"ע שאין לו חקנה על שיולא גזל יפסוק כר"ע ומילא כי ליכא טעמא דיולא גזלה מתחת ידו • אלא דבר המקשן במקומה: ז ויש לברר המוחל שמחל וכו' • זר מחלק יש בין המחברי' והרמב"ם למייתי דבריהם מלרב נחמן דאי בעית לשלומי כל הכתוב בשמו גם התוספו' דקדקו כן וכתבו ויש מפרשי' דקטע היתה כמו תפעוטות מחנן מתנה ולא מיחייבא מדינא דגרמי ולכ"י נראה מתוך כך דלא מיחייב מתוך כך אלא דאם שנתן לה זכו ומביא ראיה מהא דאמרינן פ"ב דגטי' החמלשי לי בש"ח ר"מ אומר מקולקת ובר"מ אינה מקולקת ומסיק בשמואל קא מפלגי ולהכי אינה מקולקת דלא סמכא דעתה הואיל ויכול למחול ואם היה חייב לשלם כל הכתוב בשטר אמאי לא סמכה דעתה הא אינו רשאי למחול סילטרך לשל' לה ע"כ

ואיבא למילק למפרשים דקאמרה היתה לבעו בגמרא על רב נחמן מעקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר וקאמר מעקרא סבר ומבשרך לא חתעלם ולבסוף סבר אדם תמוה שאני • דהא פשיטא דמעקרא מלוה וחובה היא לאחרי ולהפוכי בזכות ליתומה קטנה • ואין מקנס לשאלת מאי סבר ולא לריכינן לטעמא דמבשרך לא חתעלם: ועל הרמב"ם דפ"ב דקדושין כת' אם הרשם בשנים אוחזין דקאמר עול התם דפ"ע אית להו דשמואל מר סבר לא סמכי דעתה ומר סבר סמכי דעת' אמר' לא שביק לילי ומחיל לאחריני ואם היה חייב לשלם הי"ל סמכה דעת' דאי מחיל ליה חייב לשלומי לה • ומיהו יש לתמוה דאיה זו דבכל ענין לא סמכה כי אינה רוצה לחתקלם לו ותהא לריכ' לתבעה לדין אם יחול עליל וקשה לי דאכתי לפי דקייתו ז"ל הוה אלי למימר דבהא פליגו דמר סבר סכמא דעתה דאי מחיל חייב לשלם לה • ומר סבר אלא סמכה דעתה אלא תהא לריכ' לתבעה לדין: ועקר הראי' מהך דקדושין בכללה יש מקום לתמוה בדאי לכתה הרמב"ם ז"ל בתשובותיו כלל

ברבי יוסי דר' יוסי נמיקו עמו גם מדברי הרי"ם ז"ל שפס' בסי' נזקין כרב יוסף דצריך לית לן לארנקי של צדקה ולא סגי בתחילת עצמו משמע דס"ל דהלכה כר' עקיב' • והנה מצאתי כתוב בכתובות בספ' הזכות על אותה ברייתא דקתני הרי שהיה נושה באחיו מנה ומת והניח שומרת יבם לא יאמר הואיל ואני יורש החזקתי אלא מוציאין מידו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות באמת צריך לעיין בה שהרי אמרו אפילו יורש מוחל במוכר ואין צ"ל במשועבד דרבי נתן והכי נמי מוכח בפר' החובל בענין העבד והאשה פגיעתן רעה ובפרק שנים אוחזין בטלית בענין מצא שובר בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל וביון שכן למה לא יאמ' היכם הואיל ואני יורש החזקתי שמחלתיו לעצמי ובטל שעבו' ההו' מעיקרו איכא למימר בשלא היה פקח למחול או שלא רצה כדי שלא יחייבו ב"ד אותו לשלם מדינא דגרמי ויהו אומרי' עליו בטובת הנאה שלה מעתה דמרגניתין לא ארתיא אלא לאפוקי הואיל ואני יור' החזקתי כלום' שאין תפיסתו מצילתו מן הדין אלא דיננו להוציא מידו הא אם היה פקח ומחל לעצמו בפ' הכי הוא ככל היורשין בשאר כל חובו' דעלמ' ולשמואל מוחל ומשלם מדינא דגרמי • ושמא מכאן נלמוד שאין היורש מוחל לעצמו לפי שכבר נשתעבדו נכסיו בין מדאורייתא בין מדרבנן ואין מחילתו לחפסר משעבו' שלו כלום וש"מ האלמנה שסברה כתובה ומתה אין בנה שירש נכסי אביו מוחל לעצמו וכך הדין ע"כ • ומסתברא דהאיא דמשנת הגזל אין לה ענין בזה דמ"ד התם לנפשי' נמי מחיל משום דממון של אביו הוה והוא יורשו אבל כאן הרי מכרו אביו ונשתעבדו נכסיו ללוק' ואין אדם פוטר עצמו משעבודו ומ"ד התם לנפשיה לא מצי מחיל נמי טעמא אחרינא הוא דרחמנ' אמ' יוציא גזלה מתחת ידו דמשמע ליה הגר שחייבו הכתוב ליתן לכהני' אפ' נשבע ותודה ואחר כך מת הגר הוא אלמא לא מחיל

אינ"ש לנפשיה וכן הלכה דקי"ל כר"ע וכדתרץ רבא:

ז ויש לברר המוכר שמחל כיון שהוא מחיל אהו משלם ללוקח ע"ז גרסי' בפר' הכות' אמ' אמימר מ"ד דינא דגרמי מגביה ביה דמי שטר' מעליא • והלכת' כותי' וכזה נחלקו בעלי הורא' יש מי שפי' שצרי' להחזיר לו המוכר ללוקח כל מה שכתוב שטר החוב ואפי' לקחו בפחו מן הדמי הכתובין או אם חזר המוכר ומחל לו מה שמחל מחול ומשלם ללוק' לפי מה שכתוב בשט' החוב וכן פר"ש ז"ל שכת' דפי שטר' מעלי כל מה שכתו' בשט' החוב • וכן סבר הר"מ אב"ל דרבי' שמואל כתב בפ' מי שמת למאן דראין דינא דגרמי המוכר להחזיר ללוק' מה שנתן בו בלב' ומסר בר' כותי' • והראי' מההיא דכתובו' דאמ' רב נחמן ליב' דלסבה עצה דתזיל ברתא ותמחיל כתוב' לאימה דאבוה ורתהדר ותרתה מיניה: ושואלים אכתי מאי רווחא דהא בעי' לשלומי ללקוחות דאיבא מאי דאיבא בשט' החוב דהיינו כתובת' דזבנה ניהליהו • ומתרצים דאכתי רווחא איתי ההיא טופיינא דאימ' זבנה ניהלידהו ללקוחו' בטוב' הנאה דהיינו דבר מוע' ולהכי אמ' ר"נ שמא תמחי' כתובת' לאבי' ורהיא לא תשלם ללקוחו' אלא כמה שקבל אמה מהם שהיה דבר מוע' ותירש מאביה המותר גם יש ראי' אחר' דלא מגפי' מיניה אלא מה שנתן לו דמי השט' ההיא דגרסי' בפ' שנים אוחזין בטלי' ת"ר מצא שובר בזמן שהאש' מודה יחזי' לבעל והוינן בה וניחו' שמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי ואזל' וזבינת' לכתובת' בטוב' הנאה מניסן ועד תשרי ומפי' ליה לשובר דכתי' בניסן וטריף לקוחו' שלא כדין • אמ' רב' ש"מ אית' לשמואל דאמ' חזר ומחלו מחול פי' וכדין טריף בעל ללקוחות דהא השתא שמיד' שמחלה לבעל' מחילת' מחל' ואם איתא דמגבי' ביה כל מה שכתו' בשט' אא' יחזיר לבעל ניחוש שמא כתב' ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי וזבנ' בטוב' הנא' מניסן ועד תשרי ואי מחל' לה אית ליה לשלומי כל מה שכתו' בשט' ואי מהדרי' שובר לבעל אשתב' שלא היתה מבירת' כלום שבבר עשתה שובר ממנה וביון דמבירת' אינה מבירה לא יכלי' לקוחות לסתבע מינה אלא מה שנתנו לה

בכתובת' אלא ודאי משמע דלא מגבינן אלא מה שנתן:

ח ויש לברר אם לא מחלו המוכר ומחלו היור' אם משלם מה שלא קבל אביו מן הלוקח לדעת אלו שדנין המוכר חייב לתת ללוקח בכל הכתוב בשטר אע"פ שלא קבל ממנו אלא דבר מועט ולזה יש סברות נחלקות כי יש אומרי' כי היורש פטו' מכל וכל ואפילו ממה שקבל אביו מן הלוקח דדינא דגרמי קנסא הוא ולמוכר קנסו שקבל ממנו מן הלוק' לבריה לא קנסו: וראייתם מההיא עצה דחיב רב נחמן לברתא דחמחול כתובה דאמה לאביה ור"ל שכך היה דעתו דרב נחמן שהבת לא תעשה להם תשלומין מחילתה דיורש לא מחייב לשלומי אפי' מחיל דה"ל השלומי מוחל קנסא ולא קנסינן לבריה משום דלא קבל דמי המוכר וס"ל דהיזק שאינו נכר הוא מוחל ולא קנסו בנו אחריו • וקא מייתו ראיה מירושלמי דקתני בשבועות • המקרע שטרותיו של חבירו שלא מדעתו רבי מונא אמ' חייב רב פפא אמר פטור מ"ד חייב משום קנס מ"ד פטו' משום דהוי כסותם פי עדיו • וכל זה בעינן דחיק מן השכל לפי שאני אומר שהמוכר שמחל ומת בנו חייב לשלם ואין צריך לומ' אם הוא עצמו מחל אף על פי שהוא יורש ולא קבל מעות שהרי

ס"ט סי' מ' דהסורף שטר של חברו וה"ה למוחל ומיהמו שמין כמה היה שתגנו נמכר בכל הלמי' הכתובים בו כיון לפי מה שהוא כגון שהלו' הוא גבית אלמא ולא ליית אין לו נכסים הלכך כל שטר לפי עניינו ע"כ • והמחאה המשה לעול' לעתה להתקל' בסך הכתוב בשטר • ופי' מחיל אע"ג דמסל' דמי השטר גלו כל הלמים הכתובי' בו מסלם אלא לפי מה שהוא ולפיכך לא סמכי לעתה:

ולמאן דסבר דאינו חייב לשלם אלא מה שקבל כתב עוד הרא"ש במלוה דהשתא הכתובות קשה היאך הסיתה עלה לעשות עבירה להפסיד לאחרים ואם נאמר דקטנה לפעוטו' היתה ולא היתה בת עונשין • אפי' אם משלמין כל הכתוב בשטר אין ראיה מבוס לאו בת תשלומין היא ע"כ • והוא ז"ל מסיק דמסתב' כדעת התוספות ורבינו שריר ז"ל דאינו נוטל אלא מה שנתן בשטר • ולא ייסב כלום על מה שהקשה לפ"ז מעצתו של רב נחמן:

ואפשר לי לומר דבמאי דמייתי מרב שריר ז"ל מאיסב זה דקאמ' לא למי לשאר זביני דאיה ליה לוקח שבחא • דהכא כיון דבידו למחול אפי' יורש אלא מעקרא זביני רוצי' בינהו דמקבלי לי לשוויי לשטר' ולמכתב' בשמים ומלא עביד הכי דין הוא שלא יטול אלא מה שנתנו בשטר ע"כ • ומאלא דהוי כאלו לוקח גופיה מעקרא לדעתא דהכי ייהיב זוזי למוכ' • דילע דמלי מחיל • אי בעי וכפלא השחל לעשות השטר של שמו איהו לאפסיל מנפשיה • ומ"כ לא מקרי רב נחמן מסיק עלה להפסיל ללוקח ללוקח עצמו סבר וקביל מתחלה ע"ל כך:

ח ויש לברר אם לא מחלו וכו' הא דמייתו לבנו לא קנסו וכו' שרש הדין הוא בהשלת לף מ"ל בעי מיני' רב ירמי' מרב אמי אם מכר עבדו ומת מהו שיקנסו בנו אחריו כו' ל' מיתות שלה שנתקיימה שביעית חזרע למולאי שביעית כמייבה או נדיירה לא חזרע למולאי שביעית ול"ל יוסי בר חנינא נקטי' המיבה ומת בנו זורעה אלמא לדיליה קנסו ליה רבנן לבריה לא קנסו ליה רבנן אמר אפיי נקטינ' טמא מהיות לא קנסו רבנן בנו אחרינ מ"ט היו שפינו נכר לאו שמיה היזק וקנסא דרבנן לידי' קנסו רבנן לבריה לא קנסו רבנן: ואיבא למילק לסני רבנותא ז"ל דבנו למימר לאפילו כשהיורש מחל פטור מטעמ' דאמ' לא קבל מעות מהלוקח אלא מאביו • ומהך סוגיא נראה לעקר הקנס תלוי במי שגורם ההיזק ומסבפפור מפני שהוא לא היה לו מגע יד כלל בהיזק זה אלא אביו בלבד שמטמא הטהרות ואין לקנות הבן על מה שעשה האב • באופן אלא מיכפת לן אלא עקר היזק מי עשאו לו גרם לאחו • ואם כן גבי מוכר שלא מבות לעק' וגוף ההיזק [illegible]

הוא המחיל [illegible]

לנוה גזרה שלא יוכל הלוקח לגבות למי הסטר אבל קבלה הלמי אין בה לחזקה. מ"ה אפי' מיד למי. ולא שייך למימר הסחת לתוזקי קא מכוין וכו'. גם הסיא לפגלו קפה לדעת הרא"ש ז"ל למה קנסו דבמיל תייבים. הא ולדי מסבה לתכול למקר דמפגלת כהלתם היא ולא לחזיק. ושמא תלוף הזמן לתכילה לא מקרי הגלה כיון דסוף סוף איכא תכילה:

בקבלת האב הלמי. הרי הבן עלמו סוא המזיק או גורם היזק והאב לא עשה כלום ולמה יפטר הבן מקנס הזק שהוא לבדו גרם:

וקא מייתי ראיה מירושלמי וכו'. יש לתמוה מדאי' זו שהרי אפי' לפי דעתם לא אמרו במוקל דהוי קנס אלא מטעמא דהיזק שאינו נכר הוא הא בהיזק נכר מודו לחייב מדינא ולא מקנסא. ואי"כ היכי קאמר בירושלמי דמיד שייב לתקרע מעוס קנס לאי מקנסא הוא אלא מקרע היזק נכר ומוסס הוא אלא דהוא גורם למזון ולא ממון ממש אבל לא יקרע היזק שאינו נכר כי הוא נרא בעינים אבל קרוע והוי כשרוף. והתימא מרבינו ז"ל דמסיים בזה דמקרע ושרף סוי היזק שאינו נכר אלא שאעפ"כ חייב מעוס לגרם לאבד מזונו וקאמר לכן כתב הראב"י כו'. ואגן מזינן מליסנא לראב"י ז"ל דמייתי כתב בהגיה דזרק ושף וזרק היזק נכר הוא וכו'. וכלי ספק לה"ה מקרע דבכל אלו ההיזק מורגש ונראה. ובודאי להאי שיטה דקאמר ה"מ ע"ה הוא בין במשבע בין בשאר לעניין מטבע לוקח הוא אבל שורף שער מקרי היזק שאינו נכר שהרי כתב תכף בלון המוכר ס"ח ומחלו אע"פ שאינו נכר וכו'. גראה בהגיה דלוקח מותל מקרי שאינו נכר אבל שורף נכר הוא וזה פשוט: ואיכא מ"ל לאפי' תימא וכו'. סברא זו שכתב עליה הראב"ד ז"ל שיש לה פנים לריכה לי לומר דבהגזקין דף כ"ג מקשין מחזקים לסבר היזק שאינו נכר שמים היזק מלתגן הכהנים שפגלו במקדש מזיקין חייב. ותני עלה מפני תקון העולם ואי ס"ל היזק שאינו נכר שמי היזק אלי שוגגי פטורין מפני תקון העולם מבעי לים הכי נמי קאמר ומתרינן מו מחיב רבי אלעזר הטוסה מלאכה בשבת חטאת ובפרת חטאת פטור מליני אלס וחייב בליני שמי' ואי אמרת היזק שאינו נכר שמים היזק בליני אלס נמי לחייב הוא מוחיב לה וכו': והשתא אם אינ' דבלינא לגרמי כשמכוין להנאת עלמו אינו חייב. א"כ מאי פריך מעוסה מלאכה וכו'. הא נאמי להנאת עלמן. קא מכוונו והלכך אינ' חייבין מן הדין: ויקשה זה יותר למה שהשיג הראב"ד ז"ל בפ"ח דחובל ומזיק אהא דפסק הרמב"ם ז"ל הפחים שפגלו את הזבח מזיק חייבים וז"ל שבוש הוא בלשון' עשה מעשה בגופן למ"ל היזק שאינו נכר. אלא שמים היזק פטור מליני אלס אפי' במזיק וקי"ל כוותיה וטעמא דמלתא מעוס לאין מתכוין להזיק אלא להנאתו הוא מתכוין ומ"הלא קנסו בו מזי' ע"כ וזה תימא לאי למ"ל לאו שמי' היזק אלא דבעלמ' קנסינן הכא לא קנסו מפני שמתכוין להנאתו. א"כ למה לא נאמר ג"כ למ"ל שמי' היזק ופייב מן הדין. הכא דמתכוין להנאתו אינן חייבין מן הדין: ועוד קשה כיון דאין מתכוין להזיק שפיר פטרינן ליה אפילו במזיק כלי שיולינו כלפריך לעיל יראה מדברי ז"ל דלוקח הטור ז"ל סבר דמדין אחריות גובה כל הסטר. אבל הרמב"ן ז"ל סובר דגם מדין אחריות אינו גובה אלא דמים שנתן. וטעמו מפני שהשוהו לדין מקח טעות מדקאמר

שהרי שורף שטרותיו של חברו פסקנו שאע"פ שאין גוף השטר ממון ביון שהוא גורם לאבד ממון חברו חייב. ובראסיקנא התם אמר אמימר מאן דדאין דינא דגרמי מגבי ביה דמי שטרא מעליא דקי"ל כרבי שמעון דאמר דבר הגורם למזון כממון דמי ואפ' בדבר שאין עיקרו ממון דכיון דשורף ועכיר בידי' או קורע שטרותיו של חברו דינ' דגרמי הוא ואע"פ שהוא היזק שאינו נכר הרי גרם לאבד ממונו של זה וחייב וב"ב הראב"י דינא דגרמי לפענ"ד קלישא איכא לעיולחבר בל הלכת' דאשמחן בדינא דגרמי אשמחן זורק מטבע ושורף מטבע ושורף שטר דהוה מילת' דעביר בידי' וחייב ומוכר וחזר ומחלו ומסו' דאחוויי אחוי' חיי' ובולהו הני לא צדיכי התראה דבבונה עושין ודעתן לרהפסיד ממון חבריה' והמרא' דינא לשולחני ונמצא רע וא"ל עלך סמיבנא ותיח הדיוט וטבח הדיוט ד' עביר בחנם שאין צ"ל עלידסמיבנ' דמידע ידי דעלית סמיך דק"ל נתק' אנוס הוא ה"מ באונס אבל הדיוט ודאי חייב. ואיכא נאין אחריני כגון מטמא וחמדמע והמגנל דבמזיד חייבין ואמרי' נקט' טמא טהרו' חברו ומת לא קנסו בנו אחריו מ"ט היזק שאינו נכר לא שמי' היזק יקנס' הוא ולברי' לא קנסו רבנן ואיכא לעיונ' דהנך דלעיל אי מחייבי' ליה לברי' דבשלם' זורק ושף ושורף היזק נכר הוא ומראה דינ' לשולחני היזק נכר הוא דאומן הרואהו מבי' שהוא רע והמוכר שטר זחזר ומחלו אע"פ שאינו נכר ההיזק דילמא מחייבי' ליה משום דשקל מיניה דמי' ודילמא אמרי' אחריות ט"ס הוא וב"ש אינ כתב ליה אחרות ותו דאיכא למימר נמי אחריות דנפשי' מי לא קבול עילוי' ומטבע ונפסל תרומ' ונטמאה חמץ ועבר עליו הפסח בהם' ונעברה בה עברה או יוצא ליסק' דבבלהו אוסר לו חדי שלך לפניך הה"א משום דאיתי' לההוא מידי בעינה והוא היזק שאינו נכר ע"כ: מכלל דבריו למדנו שחמוחל ומת קנסו בנו אחריו ומשלם דלא הוי קנס' אלא ממונא ומחייב יורש עכור מדישו וב"ש אם היורש מחל שהוא מזיק ומשלם כפסק הר"מ שאם מחלו יורשי המוכר שמשלם מן היפה שבנכסיו כשאר מזיק וכן פסק במסור שאם מסר ומת אע"פ שהוא גורם לאבד ממון ע"י דבור כגון מוחל שיורשין חייבין גובים מהן כשאר כל מזיקין. גם הראב"ד כתב בתשובתו הייני מוסר לך מה שראה לי לענין פסק דינן והלכה למעשה פלוגת' דרבי שמעון ורבנן הוי יודע שראיתי נוטה לקבוע מסמרות בר"ש דאמר דבר הגורם למזון כממון דמי. ודינא דדבר הגורם שייך בדינא דגרמי. ודוקא גורם אבל גורם דגורם פטור ובראמרי' בשבועות הכל מודים בעדי סוטה שפטור בעדי קנוי דהוה ליה גורם דגורם וב"ש לענין תשלומין הילכך השולח את הבעירה ביד חרש שוטה וקטן אלו אבלה דבר שגופו ממון חייב אבל אם אכלה שטרותיו של חברו שאין גופו ממון פטור דזהו גורם דגורם ע"כ. ובתשובה אחרת השיב כי מה שאמרו התלמידים שלא קנסו אלא למוכר שמחל אבל יורש שמחל לא קנסו טעו דדינא דגרמי נקרא שמו ולא דינא דקנסי ע"כ. והראיה שהביאו בעלי הסברא ההיא מההיא דאסבה עצה רב נחמן לברתא דתמחול וכו'. ורוצים לומר כי היה דעת ר"נ שאחר שהיא יורשת אם מחלה לא נדון בה דינא דגרמי לא סמכינן עליה אלא טעמא דמילתא משום רוחא דההיא טופ' אנ' וברלעיל. ואיכא ס"ד דאפ' תימא שכל מה שכתוב בשטר משלם המוחל ברתא פטירא דהיכא מחייבים למוחל בזמן שהוא מתכון להזיק ללוקח והוא אינו מרויח כלום אבל שמפסיד מקחו אבל האי ברתא להנאת עצמה היא מוחלת כדי שוגחיר ותירש אבי' וה"ה ליורש שמחל לעצמו שאינו משלם בלום. וכמו שכתבתי למעלה וזאת הסברא כתבה הראב"ד בתשובותיו. כי יש לה פנים:

ט ויש לברר כיון שפסקו שהמחוחל חייב לשלם ללוקח צריך לעדים להמלך במוכר ולכתוב לו אחריות על מכירתו: או אמרי' ליה אחריות טעות סופר הוא ואין צריך להמלך ואף אם לא נכתב הרי במו שכתבו בו אחריות: ובזה נסתפק הר' יהודה ברצלוני ז"ל ולא הכריע: אך מכמה שכתבנו למעלה בשם הראב"י ז"ל נראה דאחרי' מחילה ודאי קבולי קביל דאחריות הנפשיה מקרי בהא מזיק הוא וא"צ להמלך: אך זה בודאי צריך בירור אם הלך הלוקח ותבע את המלוה. ומצאו עני מהו מי אמרינן ביון דמעותיו קבל וקנה בהזקת שימצ' חובו ביד הלוה ולא מצא ה"ל מקח טעות ומשלם לו מעותיו המוכר ללוקח. או דילמא לוקח היה לו לפרש ומשל' פי' יש לנו לומר כי לפי מזלו קנהו ואם יש לו ינבה ממנו ואם לאו הפסיד את מעותיו הלוקח ולזה יש קצת ראיה מהתיא דאיה דירושלמי שכתבנו בשער מעמד שלשתן: ראובן הזה חייב לשמעון סמכיה גבי לוי אפרסן לוי ל"ת ראובן חייב הדא דתימא בשלא עשו ערמה אבל עשו ערמה חייב ובבר הארכנו בפ' הירוש' ב'שב"ח שהקדמנו ולזה יש לבגל הדין להשיב ולומר שאין זה דומה לזה דהתם כיון שהמקח אומר תן ליה מעותי והוא אומר הן אתן בודאי אם הוא עני. ועשו ערמה ואין לו מה לית' בודאי אין לך טעות גדול מזה שהטעהו אבל לוקח ביון שמכר לו השטר וקבלה ממנו אינו מפרש לו שיהיה באחריותו אם לא מצאם ללוה מסתם' ניחא ליה דלהוי ליה אידך עבה לוה דידיה ואין רצונו שזה יתחייב לו בכלום ואף זה אינו מטעהו. דדילמא קני נכסי היו' או מכר ופרע ליה ניחא ליה בהבי כי היכי דלהוי

ט ויש לבחר כיון שפסקנו וכו'. דברי הרמב"ן בתשובתו דאיין לעומק חכמתו. ומכללן אתה למד שיש ל' ליתין בענין מוכר שטר חוב. הא"ל מה שייך לחייב המוכר מדין אחריות והוא כסב"ת של מוכר טרף חוב. זה ממנו אלו שמגלת שטר זה שאינו שלו. אלו שכבר מכרו לאחר תחלה. בכל אלו ולומיה המוכר חייב לגוקח מטעם אחריות ואשלו לא נכתב וממילא דבמתנה לאין בה דין אחריות אין הכוחן חייב כלום אם לא שקבל בפי'. הב' מדין מקח טעות כגון שהוגית הלוה שובר שכבר פרעו או שכבר מחל לו קולס המכיר' שזה פשיט' לחייב להחזיר לו דמיס משום דלא הוי מקח טעות. ופשוט הוא דבמתנה לא חייב מידי. הג' מדין אונאה שמכר הסטר ביותר ממה שהיה שוה כגון דאינו יכול לגבות כמו שחשב אם מפני עניו של לוה או כיוצא בזה. אין למוכר שום חיוב דאין לסטרות אונאה. הד' מדין מזיק כגון שאחר שמכרו חזר ומחלו או שרפו או קרעו וכיוצא בכל אלו חייב מדינא דגרמי ומכר ומתנה שוין בזה: והטור ז"ל סימן ע"ו הביא לדברי רבינו וז"ל כתב בעל התרומות כי היכי דבעלמא ממרינן אחריות ע"ס הוא. ה"נ ממרינן במוכר ס"ח לפיכך אם בא ב"ח מ' מוכר וטרף זה החוב או שבא אחר והביא ראיה שסטר זה שלו או שלקחו מהמלוה תמלה וכיוצא בזה חוזר הלוקח וגובה כל הסטר מהמוכר או מנכסיו אבל אם הגיע הלוה שובר שסטר זה פרוע או שמחל לו המלוה קולסלכן ה"ז מקח טעות והמעות חוזרין וכו'. והרב ז"ל בביי העתיק לשון הרמב"ן ז"ל וכתב על הטור ומ"ש רבינו אבל במקו' כ"ש גרא' שטעמו משום דבבא קלמאה חוזר וגובה מדין אחריות ובבא אייב' הוי מדין מקח טעות ונשמע לרבינו לכי חייב מדין אחריות גובה כל הסטר. וכי חייב מדין מ"ט המעות חוזרין. ומ"ש לכי חייב מדין אחריות גובה כל הסטר היינו למאן דס"ל במוכר ס"ח לחבריו וחזר ומחלו גובה כל הסטר אבל למאן דס"ל אינו גובה אלא מעות שנתן. הכא נמי אינו גובה אלא מעות שנתן. ויש לתמוה אמאחר שרבינו סתם לבריו לעיל בכמוך לאינו משלם אלא דמי שנתן למה כתב כאן שגובה כל הסטר. ולא עוד אלא לאפשר לאפילו למאן דאמר הסם דגובה כל הסטר מולה הלא לאינו גובה אלא דמי' שנתן דכיון דמדין אחריות הוא לחייב דו שיחייב בדמי' שנתן אבל ביותר מכן לנו:

יראה מדברי ז"ל דלוקח הטור ז"ל סבר דמדין אחריות גובה כל הסטר. אבל הרמב"ן ז"ל סובר דגם מדין אחריות אינו גובה אלא דמים שנתן. וטעמו מפני שהשוהו לדין מקח טעות

Digitized by Google

מלקמ׳ לשון וכ״ש אם סוגית הגמ׳ שטר וכו׳ : ואחר המחילה הראוי כונת הכ״ס היא לענין מציאות החיוב בחש׳ ומין להסתמא כשים מקום למקח אגן מקיבין לשלם : מעשה אחריות ע״כ כשאין כאן מקח כלל ולמאי חייב לשלם : אבל לענין מה משלם ולמאי מחיבו שוה בשניהם :

והבט נפלאות מתורת הרמב״ן ז״ל ולקלוק לשונו שכתב להסו׳ ולמאי חייב לשלם לגמ׳ הוו זביני כלל ומעות חוזרין וכו׳ : ולא כתב חייב להחזיר המעות לגמ׳ הוו זביני כלל אם יאמרו בקלול לגמ׳ הוו זביני והמעות חוזרין : אלא שכונתו מבוארת כמו שאמרנו ולמאי חייב לשלם להיינו יש כאן חיוב תשלומין מעוס לגמ׳ הוו זביני לאחי מכ״ש לאחריות : ופי׳ מיל לעע״ג לאיכ׳ האי ק״ו מ״מ אין התשלומין שוין לבראת לק״ם המעות הם שחוזרין ולא כל למי השטר וממילא דבראת לאחריות כל למי השטר הוא מעל׳ והטעם לכיון דלמי השטר הם מפורשי כמה הם והוא קבל אחריו השטר בפחם : אין לנו לומר שקבל אחריות קלת השטר ולא קלתו האחר : ולא למי לשוחל למעטם מזיק אמינן עלה להמזיק אינו חייב לשלם לגיזק אלא מה שחסרו ממנו להיינו הקרן אבל לא מה שעתיד להשאבר ולהרויח שאינו מחסר לו מהקרן כלום : ואין כאן תמיהה על הטור ז״ל : ומ״ש למלון אחריו גובה הכל הוא לכשע : וכן המוחל אפי׳ קבל וכו׳ : גם הרשב״א והרא״ש ז״ל כתבו כן בחשובותיהם ופירשו מהא טעמא לגמ׳ גבי ממשעבדי ולא סריף מלקוחות : ולקלק הרמב״ן ז״ל לומר אפילו קבל אחריות לעלמא וכו׳ : למימרא לדוקא כשקבל אחריו לעלמ׳ הוא לאינו גובה אלא כלין מזיק הם אם קבל כפירו אחריות לאחריות גובה מן המשעבדין ומן הלקוחות כלמיתי הרב ז״ל בשם הרשב״א ז״ל סי׳ תקל״ב :

ב ב ונראה לנ״מ נמי דבלה״ג גיבה כל למי המוכ׳ כלין האחריות ולא הלמיס שנתן בלבד כלין מזיק :

ו ויש לבדר ולעת וכו׳ : מ״ש לבינו ועל״ז איתא בפרק פגוזל בשנין סורף זכו׳ : כונתו דלהוי נקרא ענבר דידיה ומפני שנסתפקתי בזה׳ שאלתי פי׳ הרמב״ן ז״ל וזה אשר השיב לי שאלת הטבר שטר חוב לחברו אם נאמר בו אחריות שיות סופר הוא אם לאו וזה פשוט בעיני שאם מחלו כיון שהוא מזי׳ קבולי קבול אע״ג דלא פריש דאחריותא דנפשיה מקריא ואי קא מבעיא ליה כשנמצא לזה עמ בזה אני משיב הוי יודע שהמבר חוב ומחלו לא מחייב משום אחריותא דנפשיה ולא משום דעלמא דהא למאן דלא דאין דינא דגרמי פטיר הוא ומאבות נזיקין הוא כראיתא בריש ב״ק ודע שאחריות טעות סופר בין בשטרי הלואות בין בשטרי כל מקח וממכר שבעולם של קרקעות ומטלטלין ושטרי חובות ומרהו אחריות הזה שאם יבא ב״ח של מוכר ומרף חוב זה מעמו או שבא אחר והביא ראיה ש״ח זה שלו הוא או שלק זו מן המוכר תחלה וכיוצא בזה חוזר הלוקח הזה וגובה מן המוכר מדין אחריות וכ״ש אם הוציא הלוה שובר שפרעו או שמחל לו מלו׳ קודם שמכרו לזה דהתם הוא ודאי חייב לשל׳ דלא הוו זביני כלל ומעות חוזרין אבל אם הלוה עני ואין אדם יכול להוציא ממנו או שתעני אח״כ זה אינו בדין אחר וה אלא כשהי׳ עני בכלל אונאה הוא אם מכרו יותר מכדי דמיו ואין לשטרות דין אונאה וכן המוחל אפי׳ קבל אחריות דעלמא אינו חייב בלומם מדין אחריות אלא שהוא חייב למאן דדאין דינא דגרמי משום מזיק ואפי׳ במתנה שאין בה אחריות הגיע עצמך שמכר לו שדה מפני רעת׳ או הבמיפ׳ אחר כן או שבא אחר שמכרה וחפר בה בורות שיחין ומערות מי הוי בכלל אחריות שתהא עדית שלא תבסיף וכן הנזק שעשה בה מי מתחדש ביה משום אחריות ומי מיפטר מיניה במתנה שאין בה אחריות אלא בכלל אבות נזיקין הוא וחייב בדין מזיק והירושלמי שהזכרת אם מדין אחריות היה חייב מה לי עשו ערמה מה לי לא עשו ערמה וכי יש בדין אחריות של מקח וממכר חלוק בין מערים לשאינו מערים אלא ש״מ פטור הוא מדיני אחריות ומ״מ הדין ההוא צריך לפנים שהר ערמת הוא המשנה הדין לא מצינו אותם בשאר הדינין בדרך החוא ויש מן הבפרש שמבירין לפרש בו שאם המחה יודע שהוא עני והמלוה אינו יודע הוזר עליו והטעם דכל בי האי גונא לא גמרי ועבדי אבל הירושלמי הוא עמוס בהלכות ומן הגמרא שלו עמדתי על פירושו והוא בפרק האומר על משנת המקדש האשה ואמר סבור הייתי שהוא עשירה והיא עניה מקודשת : וכך הסוגיא מתחלתה אמר רבי אלעזר מקודשת לו בעדים פי׳ אפי׳ יש עדים ששמעו ממנה תחלה שהיה סבור שהוא עשרה מקודשת כיון שלא התנה בשעת קדושין רבי שמואל בשם רבי זעירא אמר מקודשת לחומרי׳ כלומר שפק מקודשת היא דחיישינן לשמא על דעת עשיר׳ קדש ומיירי׳ עליו רבי יעקב בר אחא בשם רבי אמי ראובן היה חייב לשמעון סמביה גבי לוי אפרסן לוי לית דאובן חייב דלא מצי לבטלן סבור הייתי שהוא עשיר והוא עני דמתני׳ הדא דתימא בלא עשו אבל אם עשו בהערמה חייב בהדא חזריא סמכין לתנויי קריה גבי זבונה קרן זבונה ואזל ליה אתא ענבדא קמי רבי חנינא אמר אין פריש אינון פשעין ואין דינרין אינון לא פשעין כן אורח׳ דזבונ׳ מדרייה פירוש חזריא הן לוקחי פידו׳ המחזרי׳ על הגרנות והו חייבין דמי הטסקאות לסוטרי דעיר והכמיבים על לוקח שלקח פירות מהן קרן אורו לוקח והלך לו פירוש קרן השבים בבקר תרגום והקם בעוד לילה וקמת בקרצלא ודן רבי מונא שאם היו פרוטות פשעו הלוקח והחזרייה שהרי היו יכולין לפרען מיד ודרמה היתה ש״אמינו עליהם כדי שילך לו אבל אם הם דינרין כן דרך הלוקח לילך למדינה אחרת דמכור כחורתו ולשום לפרוע הקפותיו מדר׳ דאמרי׳ בר״ה כדמדייר דיילא ומובל סחורה בכל מדינתא : עכשיו לפי זה הענין נראה שהערמ׳ הזאת היא שנראה לזה עשיר ומסמיך בעל חובו על אחד ואותו אחד יוציא לו למדינת הים מיד כי האי גונא קנין בטעות הוא א״נ בל כי האי גונא לא גמר ומשעבד נפשיה אלא לפוטרו לזה מיד בעל חובו נתכוונו שניהם הילכך חוזר עליו : ש״מ דדוקא בבנון ערמה זו אבל סבור לגם בהתיא להשורף שטרו למחייבנן ליה מדינא לגרמי׳ יפיה ממש על״ז אלא כמיהו אלא כפמינו יכול לגבות מחמת שרפתו של זה : אבל לא כפ״ז לגבות מאיזו כבה אחרת ונראה לגם הרמב״ם ז״ל לחכון לזה בפ״ז לחוכל שלחב גבי שורף ובלבל פיולה לו המזיק שעבר מקוייב היה ולכך הם לחוב בו ומחמת שעבדו הוא אינו יכול לגבות החוב וכו׳ : לומר לאם אם שאינו יכול לגבות החוב אינו מחמת שעבדו אינו חייב לשלם :

חלק ז׳

א והבא שמכר ש״ח והיה כתוב וכו׳ : ב׳ הכותב כתב הרמ״ם ז״ל וגראה שלקלק לבר זה מהא דאמרינן פ״ק לגטין גבי הפ לאמר רב הונא מנה לי ביד חנה לו לפלוני במעמד שלשתן וקא יהיב אמימר טעמא למלתיה דנעשה כאומר לו בשעת מתן מעות מתנה לך ולכל לאחי מחממך וכו׳ : מד ומלאה שאינה רמי׳ שלא יכול לאמוכ׳ וכו׳ על לשני שעבודים יש לו למלוה על הלוה מ׳ שעבוד נכסיו ומ׳ גופו משועבד לו וכו׳ : על יש לחלק לשאני החם דשלשתם עומדים במעמד אחד ומחל המלוה ללוה שעבוד גופו ומחל שעבוד מן הלוה לשני משעה מתן מעות : אבל במוכר שטר כיון שאין קנין המלוה מועיל שיהא שעבוד גופו שלוה קנוי ללוקח מכח קנין המלוה אלא מחמת שכתב לו הלוה׳ למלוה׳ מהמעבדנא לך ולכל לאחי מחממך : אלא ולאי לכתב ליה ולכל לאחי מחממך על שעבוד נכסין ליכול המלוה למכור כחבלו לפקע שעבוד המלוה ולא נשאר משועבד כי אם ללוקח ולא שעבוד ניפו ע״כ : ובעניותי לא ירדתי לעומק כונתו ז״ל ולאי מה שכתב זה מעקרא מהמעבדנא לכל לאחי מחממך היינו דמשעבד גופו מאותם שעה למי שיבא מחמת המלוה : ע״כ

ג ויש לברר גר שיש לו מלוה בשטר על ישראל ומכר ש״ח לאחרי׳ ומת מי אכרינן ביון שאם חזר ומחלו מחול כיון דמפק׳ לרה ונפטר הלוה מינה : ובזה הורו הטורים והסכימו דפקע ליה דה״ל דומיא דמשכון של ישראל ביד חע״א שלא זכה המחזיק בו דפקע ליה במית׳ הגר׳ :

חלק ז

א והיכא דמכר שטר חוב היה כתוב מאותו שטר הריני משעבד לך ולכל הבאים מכחך יש לעיון אם יכול לבחלו ללוה אחר בך אם לא ומצאנו בזה

Digitized by Google

מ"כ מכין לנו לומר דכשמוכר המלוה הס"ח יהא גופו משועבד לשמיסה • אינו כן אלא כשאומר משעבדנא לך ולכל דאתי מחמתך הייגו שמשעבד גופו למלו' עד הזמן שיבא אסר מחמתו ואז משתעבד מעכשו למאן דאתי מחמתיה שנהרוקן שעבוד הגוף מהלוה וכנכסים במקומו לשעבוד זה של הגוף מי שבא מחתו לגבות החוב ולעולם אינו משועבד אלא לאחר • ומע"ג דכשזה מכר הסטר לא מכר אלא שעבוד הנכסים ולא שעבוד הגוף אין בכך כלום לפיון שכתב לו לוה משעבדנא למאן דאתי מחמתך • ומנא שעתה על שעבוד הגוף אמילא אלא הלוקח ויל' מן המלו' ובהכנסת המלו' עצמו שכך היה כוונתו כשהלוה' על עצמו משעבדנא וכו' : והיסיף הרמ"ם ז"ל בזה וז"ל ועוד יש לפרש הא לקאמר משעבדנא לך ולכל דאתי מחמתך פירוש כשירלה להשתעבד יחול השעבוד מעתה וכו' • עד הלכך כשרלה פקע שעבוד הראשון וחל שעבוד האחר מש"כ במכיל הס"ח אפי' כתב לו כל דאתי מחמתך לא פקע שעבוד הראשון וכ"ס לדברי רב אלפס ז"ל והגאונים שפירשו המכירה ס"ח דרבנן דאין קנין נחפס על ס"ח כשאין נחפס של הלו' ומהאי טעמא יכול למחו' וכו' ע"ל הלכ' אפי' מ"ל משעבדנא לך ולכל דאתי מחמתך אין קנין מועיל בו • ואע"ג דכסו"ק רגיטין המ"מ גרס' ומשחבל' לכ"ב במוכ' בע' שכתו' הריני משועב' לדולב' לדאתי מחמתך לא הי' דאתי המס לעומלין אלא אפי' אתרי' להשתעב' לו כלפרשי' לעני' עב"ל :

ואפשי' לומ' להרמב"ל דאפי' אם פירש כן בדברי אמימר לכשאראה להשתעבל קאמר ; והיינו כשלא כתב כן בפי' אלא אמן ולכל דאתי מחמתך ואין לו לומר מלעתתו דאפי' בע"כ נשתעבד מסתמ' אלא אמילין לעתי' לכשירל' להשתעב' יחול השעבו' מעכ' ראשו' אבל כשכתב בהדיא ונשתעבדנא וכו' • איכא למימר דאי דעתיה להשתעבל מעכשיו כמה בלשתעבל אח"כ לאתר מלעתו ורצונו • הא לא צריך להאי לאתעפ"י שלא כתב כן מסתמא כך דעתו • אלא ודאי מלא כפל וכתב משעבדנא וכו' • כו' אתו להשתעבל לכל מאן דאתי מחמתיה דמלוה עכ"פ

איך שיהיה מבלי שיצטרך להסכמת ורצון הלוה :

ותדע שכן סברי הרמ"ם ז"ל עצמו כתב בכלל פ"ז בהכותב כל מי שיוצא שטר זה יגבה וז"ל הרי שעבדו הלוה שיגבה המוצא אפי' בלא הרשאה ומשילה אלו בהרשאה ומסירה מה הוצרך ממילא היא הלין כך ע"כ א"ה נמי לענינו : ונראה שלזה נתכוון הר"ן ז"ל בתשובותיו סימן ס"ד ברלה לערך מה שמביא רבינו שמשה הרמב"ן ז"ל על הרמב"ם ז"ל וכתב וז"ל ואומה קושיא אצלי דע"כ כי קאמ' אמימר נעשה כאומר לו משעבדנא וכו' : ואם כלא הוא לכל מאן דאתי מחמתיה להא ודאי מעמל שלשתן לא מהני אלא מלעתיה לגוה וכו' • עד ה"ק לדיקל ולכל מי שתהא ממתה אוחז אלי מלעתי וכו' ע"כ כלומר בהדיא אמימר מן הסתם איכא למימר הכי • ומינה לכי פירש בהדיא משעבדנא לך וכו' • כלא הוא לכל מאן דאתי מחמתיה ואפי' בע"כ • והיינו שכתב הרן ז"ל בתחילת דבריו שכובר בהרמב"ל ז"ל מהדיא לאמימר בסס"ק רגיטין שאם בתב לו בפי' אינו יכול למחול וכו' • לאמימרא דאלאמימר לאיירי בשלא פי' נלמוד לאיכא לפירש : ועוד קשה לי דזה על הרמ"ם ז"ל דכתבו דמיתיבן בכלל פ"ז אמר דכתב לכל מוציא שטר זה גובה ואפילו בלא הרשאה ומסיר' • ובכלל ס"ח סימן ה' כתב וז"ל ועוד אמי אומר אף אם מוציא אגאי זה שיוכל לגבות בו כל מי שהשטר יוצא מתחת ידו לכל מגאי שבמקום קיים • מ"מ אגאי זה שאינו אלא שלא יצטרך להרשאה אם ירצה לעשות שליח לגבות החוב ואם ירצה למכו' לאחר שלא יצטרך לכתיב ומסירה אלא יכשר לו השטר ויגבה בו וכיון שאותו המוצא השטר הוא בא מכח המלוה אמר של שורש הלי הוא במקום אמו ומחל השטר לעצמו וכו' ע"כ • וכי מעיינן מעמא לכאורה דאינו אדי מילי הא בהא תליא מתך שעמא דאי בלכל מוצא יכול לגבות בלי מסירה והרשאה היינו משום דמשעבד כן נשתעבד מוצא • ואין ראיה לזה אלא מהדיא דאמימר • וכ"כ בהדיא הרשב"א ז"ל

בזה תשובה לראב"ד ז"ל וזה חופסה אם כתב לוה למלוה בשלוה ממנו בשטר החוב שעשה לו הריני משועבד לך ולכל הבאים מכחך שובאין יכול המלו' שכמרו לחבירו לחזור ולמחלו כי בשע' שמברו לזה אותו חוב מיד נשתעבר הלוה ללוקח כי הוא נקרא בא מכחו אחר קנייתו והרי הוא כמו שברב לו שטר החוב על שמו ולא עוד אלא שאינו צריך לכתוב לו בשטר המכר זל דון והנפק' לנפשך ועל כרחו הוא ומוציא מידו שהוא משועבד לו משע' ההלוא' והרי הוא בעל הינו ובך נראה כאמרת ע"כ • והי"ר יצחק בעל העטי' פסק בספרו במותו ומחכמי הדו' ראיתי ושמעתי שלא השיו עצו בדין זה : וכן כתב בזה הרמב"ן ז"ל אנו בענינותינו יש לנו ראיה לחלוק על ה"ר ז"ל מגמרא דגיטין דמפרש אמימר דטעמא דקני מעמד שלשתן שנעשה כמי שאמר לו בשעת מתן מעות משתעבדנ' לך לדידך ולכל מאן דאתי מחמתך והאי טעמא בכל מלוה שבעולם קאמר דנעשה כמאן דאמר ליה הכי בשעת מתן מעות ומאן דקנה מימה בפתיבה ומסירה או באגב ודאי אתי מחמתיה הוא ואם כן לטעמיה דאמימר אין לך מוכר חוב שיהא יכול למחול ואזדא לה דשמואל וקשי' נמי דשמואל אדשמו' דאיהו הוא דאמ' יכול למחו' והכא קאמר שמואל משמיה דלוי מנה לי בידך ותנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה והיינו משום דנעשה כמאן דאמר ליה בשעת הלואה משתעבדנא לך ולמאן דאתי מחמתיה לדברי אמימר אלא לעולם יכול למחול ואין שעבו' מאן דאתי מחמתיה אלא יורש בלבד שידו בידו אבל אלו ביין שלא קנו מן התורה כדברי רי"ף ז"ל אין שעבודן נמי כן התורה אי נמי כיון דאמר לדידך לעולם שעבודו שלו קיים ובין שמחל נמחל הכל : ועוד מביאין דאיה מהתיא דגרס' בפ' שנים אוחזין ובו' מצא שובר בזמן שהאשה מודה וכו' • והוי' בה דדילמא טריף לקיחית שלא כדין ואמר רבא עלה שמע מינה איתא לשמואל דאמר חוב ומחלו מחול פירש וכדין קא טריף מלקוחות דהא השתא שמודה מחילתה מחילה ואם כן ניחוש דכתב בשטר בתובתה משתעבדנ' לך ועל הבאי' מבחך ושוב אינה יכולה למחל דהא רבא בשאין שטר כתוב' יוצ' בתח' ידה מיקים לה אלא לאו ש"מ דאפילו בבי תאי גונא אמרינן חוב ומחלו מחול ואף על גב שבר"ב בשטר החוב שכתב לו הריני משעבד לך ולכל מאן דאתי מחמתך :

ב ויש לברר היכא דזכין אינש שטר חובו לחברו והדר אתא מוכר וקא טעין עייני' בחושבנאי ולא פש ליה גביה דרוה ולא מידי בהא מכתבא דאי ידיע מלתא בסהדי במאי חוה טעי האי מוכר והשתא

אמרי' לעלמה כאומ' משתעבדנ' לך ולכל דאתי מחמתך ואין לו לומר מלעתתו דאפי' בע"כ נשתעבד מסתמ' אלא אמילין לעתי' לכשירל' להשתעב' יחול השעבו' מעכ' ראשו' אבל כשכתב בהדיא ונשתעבדנא וכו' • איכא למימר דאי דעתיה להשתעבל מעכשיו כמה בלשתעבל אח"כ לאתר מלעתו ורצונו • הא לא צריך להאי לאתעפ"י שלא כתב כן מסתמא כך דעתו • אלא ודאי מלא כפל וכתב משעבדנא וכו' • כו' אתו להשתעבל לכל מאן דאתי מחמתיה דמלוה עכ"פ

איך שיהיה מבלי שיצטרך להסכמת ורצון הלוה :

ותדע שכן סברי הרמ"ם ז"ל עצמו כתב בכלל פ"ז בהכותב כל מי שיוצא שטר זה יגבה וז"ל הרי שעבדו הלוה שיגבה המוצא אפי' בלא הרשאה ומשילה אלו בהרשאה ומסירה מה הוצרך ממילא היא הלין כך ע"כ א"ה נמי לענינו : ונראה שלזה נתכוון הר"ן ז"ל בתשובותיו סימן ס"ד ברלה לערך מה שמביא רבינו שמשה הרמב"ן ז"ל על הרמב"ם ז"ל וכתב וז"ל ואומה קושיא אצלי דע"כ כי קאמ' אמימר נעשה כאומר לו משעבדנא וכו' : ואם כלא הוא לכל מאן דאתי מחמתיה להא ודאי מעמל שלשתן לא מהני אלא מלעתיה לגוה וכו' • עד ה"ק לדיקל ולכל מי שתהא ממתה אוחז אלי מלעתי וכו' ע"כ כלומר בהדיא אמימר מן הסתם איכא למימר הכי • ומינה לכי פירש בהדיא משתעבדנא לך וכו' • כלא הוא לכל מאן דאתי מחמתיה ואפי' בע"כ • והיינו שכתב הרן ז"ל בתחילת דבריו שכובר בהרמב"ל ז"ל מהדיא לאמימר בסס"ק רגיטין שאם בתב לו בפי' אינו יכול למחול וכו' • לאמימרא דאלאמימר לאיירי בשלא פי' נלמוד לאיכא לפירש : ועוד קשה לי דזה על הרמ"ם ז"ל דכתבו דמיתיבן בכלל פ"ז אמר דכתב לכל מוציא שטר זה גובה ואפילו בלא הרשאה ומסיר' • ובכלל ס"ח סימן ה' כתב וז"ל ועוד אמי אומר אף אם מוציא אגאי זה שיוכל לגבות בו כל מי שהשטר יוצא מתחת ידו לכל מגאי שבמקום קיים • מ"מ אגאי זה שאינו אלא שלא יצטרך להרשאה אם ירצה לעשות שליח לגבות החוב ואם ירצה למכו' לאחר שלא יצטרך לכתיב ומסירה אלא יכשר לו השטר ויגבה בו וכיון שאותו המוצא השטר הוא בא מכח המלוה אמר של שורש הלי הוא במקום אמו ומחל השטר לעצמו וכו' ע"כ • וכי מעיינן מעמא לכאורה דאינו אדי מילי הא בהא תליא מתך שעמא דאי בלכל מוצא יכול לגבות בלי מסירה והרשאה היינו משום דמשעבד כן נשתעבד מוצא • ואין ראיה לזה אלא מהדיא דאמימר • וכ"כ בהדיא הרשב"א ז"ל

סימן התקכ"ל ע"ס • וא"כ גם לענין שלא יוכל המלוה למחול צריך שכ' כן שמעקרא נשתעב' לבא מכחו כשכתבו בפי' והרמב"ן ז"ל כן כתב בהדיא בדבריו שמבי' רבינו שאמר ולא עוד אלא שאינו צריך לכתוב לו בשטר המכר זל דון וכו' : ולמלמא זה נמשך מזה • והיאך רצה הרמ"ם לחלק בזה לענין לגבות בלא הרשאה ומסירה יהיה כלון שנשתעבד לזה מעקרא עכ"פ ופקע השעבוד מן המלוה : ולענין המתילה יהיה עדיין שעבוד הלוה במקומו ויוכל למחול • ונהי דלמאי למחלק בהכותב בין שעבו' הגוף לשעבוד הנכסים יש מקום לישב זה • מ"מ לאיך פירוש דקאמר לא מלינן למימר הכי ומה נט למאי דקאמ' לענין הגאונים :

ואולי להתעוררות זה נתכוון הרב בעל מ"ה ז"ל סי' שמ"ח שכתב דינא דמולי' ס"ח מוכל לגבות בתשובת הרמ"ם ז"ל ומביא דאיה מדינו של הרמב"ל שמביא הרמ"ם ז"ל בהכותב • ומת"כ אמר ול"ע פס דמאל המריך וכו' לשמא הענין הוא לבמ' שהמריך הרמ"ם ז"ל לקלו' על דינו של הרמב"ל נראה כשהוה כמו עצמו בדין דמולי' וכו' ולהרמ"ם ז"ל שמא נאמר דלעתו שהמולי' הוא כח המלוה עצמו וחשבינן כאלו המלוה הוא כאן שמולי' וחובא • אבל לא לענין שיהיה המלוה מופקע מן השעבוד ולוק : ובפ"ו דמכירה כתב הרמב"ל ז"ל בהשגותיו לא מן הסס הוא זה אלא מפני שהלוה אומר ללוקח אני לא שעבדתי לך את עצמי לפיכך אם כתב לו בשטר חובו הריני משועב' לך ולכל הבאי' מכחך אינו יכול למחול וכו' : ובתב עליו הרב ז"ל בכ"מ ולי נראה דאי כתב ליה הכי גם להרי"ף ורבינו אינו יכול למחול ע"כ • ויש לסמוה דבהדיא נראה מדברי הרמב"ל ז"ל מדקאמר לפיכך אם כתב וכו' דאין זה נמשך כפי סברתו שהי' כר"פ דיש חלוק בין שעבוד הגוף לשעבוד הנכסים • וכששעבוד הגוף נשאר אצל המלוה יכול למחו' אבל כשכתב משתעבדנא וכו' נמצא כשמכר השטר חל אצל הלוקח שעבוד הגוף כמו שחל שעבוד הנכסים לגלילהו קנה הכל מן החורה ולפיכך אינו יכול למחול • א"כ להרמב"ם והרי"ף וכ"ע אם ז"ל אין שום קנין ושעבוד אצל הלוקח מן החורה • ולפיכך כך הוא כשכתב משתעבדנא וכו' • כמו כשל כתב ולעולם יכול למחול • והבהיא כתב הרמ"ם ז"ל בלשונו דמייתי' בדרך כ"ס להרי"ף והגאוני' יכול למחול אפי' כתב משתעבדנא וכו' • וכן בא בפי' בדברי הרמב"ן ז"ל שמבי' רבינו :

ואין שעבוד מאן דאתי מחמתיה אלא יורש וכו' • אי חימא א"כ מה נעשה וכו' ולא יהא מה שנעשה כאומר יומר משמר כן בפירו' והלא כשכתב בסלוק למאן דאתי מחמתך לא מקרי כן אלא יורש בלבד משום דילו כיון כל זה שמקנה במ"ש לאו אתי מחמתיה מקרי ואכתי היכי קנו מאי לייתיה בדיה לליקנייה • לאו מלתא היא דאין שעבוד לקאמר היינו מלאוריתא לענין שלא יוכל המלוה למחול • אבל מדרבנן איכא שעבוד לכל הני לענין שיוכל להקנות והיינו לאמימר : ועוד מביאים ראיה וכו' • גם הרמ"ם ז"ל כתב בהכותב וז"ל ועוד מקשים על דברי הרמב"ל ז"ל מהדיא דפ"ק דמליגא אלא טובר וכו' • עד וא"ת לדברי המפרשים דבמ"ם אינו יכול למחול ליתום לילמא מכרה במ"ם דהיינו הוא והבעל הלוקח • וי"ל דהא ליכ' למיתם דאם שתק הבעל כשמכר לחובתה בפניהו הרי הוה שהשובר היה שקר וכו' ע"כ • ואיכא למילק מאי קשיא מדמ"ם דאינו יכול למחול הא רבא הוא • אמר בשטים אוחזין ס"מ איתא לשמואל דמוכר שטר חוב לחברו ומחלו מחול והוא נופיה אמר בפמביא גם בההו' דרב דמ"ם אמר רבא מסתברא מלתיה דרב בפקדון אבל במלוה לא דלמא לרבא ליכא מ"ם אלא בפקדון אבל בכתובה לא שייך ויש לומר דלדילן דקי"ל בהדיא דשובר כתירוצ' דרבא וגם קי"ל דמ"ם איתיה נמי בהלוה דריך לייסד לדברי הרמ"ם ז"ל • ומה גם לרבא תרין נמי מימרא דשמואל ושמואל בהדיא קאמר מסתיה דלוי דאמר מנה לי בידך ותנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה והיינו משום דנעשה כמאן דאמר ליה בשעת הלואה משתעבדנא לך ולמאן דאתי מחמתיה לדברי אמימר אלא לעולם יכול למחול ואין שעבו' מאן דאתי מחמתיה אלא יורש בלבד שידו בידו אבל אלו ביין שלא קנו מן התורה כדברי רי"ף ז"ל אין שעבודן נמי כן התורה אי נמי כיון דאמר לדידך לעולם שעבודו שלו קיים ובין שמחל נמחל הכל : ועוד מביאין דאיה מהתיא דגרס' בפ' שנים אוחזין ובו' מצא שובר בזמן שהאשה מודה וכו' • והוי' בה דדילמא טריף לקיחית שלא כדין ואמר רבא עלה שמע מינה איתא לשמואל דאמר חוב ומחלו מחול פירש וכדין קא טריף מלקוחות דהא השתא שמודה מחילתה מחילה ואם כן ניחוש דכתב בשטר בתובתה משתעבדנ' לך ועל הבאי' מבחך ושוב אינה יכולה למחל דהא רבא בשאין שטר כתוב' יוצ' בתח' ידה מיקים לה אלא לאו ש"מ דאפילו בבי תאי גונא אמרינן חוב ומחלו מחול ואף על גב שבר"ב בשטר החוב שכתב לו הריני משעבד לך ולכל

מאן דאתי מחמתך :

ב ויש לברר היכא דזכין אינש שטר חובו לחברו והדר אתא מוכר וקא טעין עייני' בחושבנאי ולא פש ליה גביה דרוה ולא מידי בהא מכתבא דאי ידיע מלתא בסהדי במאי חוה טעי האי מוכר והשתא

הכי נמי דאיכא לגבות בלא הרשאה ומסירה אלא מדקאמר לפיכך אם כתב וכו' דדין זה נמשך כפי סברתו שהי' כר"פ דיש חלוק בין שעבוד הגוף לשעבוד הנכסים • וכששעבוד הגוף נשאר אצל המלוה יכול למחו' אבל כשכתב משתעבדנא וכו' נמצא כשמכר השטר חל אצל הלוקח שעבוד הגוף כמו שחל שעבוד הנכסים לגלילהו קנה הכל מן החורה ולפיכך אינו יכול למחול • א"כ להרמב"ם והרי"ף וכ"ע אם ז"ל אין שום קנין ושעבוד אצל הלוקח מן החורה • ולפיכך כך הוא כשכתב משתעבדנא וכו' • כמו כשל כתב ולעולם יכול למחול • והבהיא כתב הרמ"ם ז"ל בלשונו דמייתי' בדרך כ"ס להרי"ף והגאוני' יכול למחול אפי' כתב משתעבדנא וכו' • וכן בא בפי' בדברי הרמב"ן ז"ל שמבי' רבינו :

ואין שעבוד מאן דאתי מחמתיה אלא יורש וכו' • אי חימא א"כ מה נעשה וכו' ולא יהא מה שנעשה כאומר יומר משמר כן בפירו' והלא כשכתב בסלוק למאן דאתי מחמתך לא מקרי כן אלא יורש בלבד משום דילו כיון כל זה שמקנה במ"ש לאו אתי מחמתיה מקרי ואכתי היכי קנו מאי לייתיה בדיה לליקנייה • לאו מלתא היא דאין שעבוד לקאמר היינו מלאוריתא לענין שלא יוכל המלוה למחול • אבל מדרבנן איכא שעבוד לכל הני לענין שיוכל להקנות והיינו לאמימר : ועוד מביאים ראיה וכו' • גם הרמ"ם ז"ל כתב בהכותב וז"ל ועוד מקשים על דברי הרמב"ל ז"ל מהדיא דפ"ק דמליגא אלא טובר וכו' • עד וא"ת לדברי המפרשים דבמ"ם אינו יכול למחול ליתום לילמא מכרה במ"ם דהיינו הוא והבעל הלוקח • וי"ל דהא ליכ' למיתם דאם שתק הבעל כשמכר לחובתה בפניהו הרי הוה שהשובר היה שקר וכו' ע"כ • ואיכא למילק מאי קשיא מדמ"ם דאינו יכול למחול הא רבא הוא • אמר בשטים אוחזין ס"מ איתא לשמואל דמוכר שטר חוב לחברו ומחלו מחול והוא נופיה אמר בפמביא גם בההו' דרב דמ"ם אמר רבא מסתברא מלתיה דרב בפקדון אבל במלוה לא דלמא לרבא ליכא מ"ם אלא בפקדון אבל בכתובה לא שייך ויש לומר דלדילן דקי"ל בהדיא דשובר כתירוצ' דרבא וגם קי"ל דמ"ם איתיה נמי בהלוה דריך לייסד לדברי הרמ"ם ז"ל • ומה גם לרבא תרין נמי מימרא דשמואל ושמואל בהדיא קאמר מסתיה דלוי דאמר מנה לי בידך ותנהו לפלוני במעמד שלשתן קנה והיינו משום דנעשה כמאן דאמר ליה בשעת הלואה משתעבדנא לך ולמאן דאתי מחמתיה לדברי אמימר אלא לעולם יכול למחול ואין שעבו' מאן דאתי מחמתיה אלא יורש בלבד שידו בידו אבל אלו ביין שלא קנו מן התורה כדברי רי"ף ז"ל אין שעבודן נמי כן התורה אי נמי כיון דאמר לדידך לעולם שעבודו שלו קיים ובין שמחל נמחל הכל : ועוד מביאין דאיה מהתיא דגרס' בפ' שנים אוחזין ובו' מצא שובר בזמן שהאשה מודה וכו' • והוי' בה דדילמא טריף לקיחית שלא כדין ואמר רבא עלה שמע מינה איתא לשמואל דאמר חוב ומחלו מחול פירש וכדין קא טריף מלקוחות דהא השתא שמודה מחילתה מחילה ואם כן ניחוש דכתב בשטר בתובתה משתעבדנ' לך ועל הבאי' מבחך ושוב אינה יכולה למחל דהא רבא בשאין שטר כתוב' יוצ' בתח' ידה מיקים לה אלא לאו ש"מ דאפילו בבי תאי גונא אמרינן חוב ומחלו מחול ואף על גב שבר"ב בשטר החוב שכתב לו הריני משעבד לך ולכל

מאן דאתי מחמתך :

ב ויש לברר היכא דזכין אינש שטר חובו לחברו והדר אתא מוכר וקא טעין עייני' בחושבנאי ולא פש ליה גביה דרוה ולא מידי בהא מכתבא דאי ידיע מלתא בסהדי במאי חוה טעי האי מוכר והשתא

Digitized by Google

ג וכתב ה"ר יהודה וכו' הטור ז"ל העתיק לין זה בזה הלשון אם הלוה קיים וטוען שהוא פרוע ואין בו נאמנות אם המוכר קיים ישבע ויגבה הלוקח ואם אמר היורש שלא פקדנו אבא ואם מיני רוצה תוכל לעמוד על יורשי המוכר וי"א שהלוקח נשבע וכו' • וכתב הרב ז"ל בב"י וכן נמי אם הלוה קיים פ' הכותב וכו' • עד למה מפס רבינו למוכר סטר חוב • ומ"מ ק"ל למה יפסיד הלוקח מעותיו יכופו ב"ד למוכר שישבע לו שיחזיר לו מעותיו • וי"ל למה"ם ומאי יפסיד מלגבות מהלוה ואם אין למוכר נכסי' נמצא שהו' מפסיד עכ"ל • ולא ידעתי למה הוצרך לומר שלמד הטור הדין מהמשנה להכותב כיון שהם הם דברי ה"ל יהודה אלברצלוני ז"ל שמביא רבינו וגם הרב זכרון לברכ' עצמו מעתיקם בסמוך • אלא של הוא לין זה כשהמוכר מסכים מבלי מחלקת כתבו הטור בסת' • ואחר כך כתב הדין בשמת המוכר שהוא מחלקת ה"ר יהודה וי"א ז"ל :

ולענין קושית הרב ז"ל שלחק ליישב דמשנה מפסיד כשאין נכסים למוכר • כבר היה יכול לומר על פי דרכו דמפסיד ולאי מלגבות כל החוב שאינו נוטל אלא דמיס שנתן • אמנם בפ"י דמלוה גבי הא לכתב הרמב"ם ז"ל טוען שמעון שפרע ללוי ואמר ישבע לי ישבע לוי לשמעון ואח"כ יגבה ראובן כתב ה"ה ז"ל זה נראה פשוט וכ"כ הר"י אלברצלוני ז"ל וזה לעת הגאונים ואם יש ראיה שמוכר ולא רצה לישבע אם עפ"י שלא הולם שנפרע חייב לשלם ע"כ : ואיכא למילק למשנה הא ליכא ראי' שמוכר אינו חייב לשלם • ובמאי עסקינן אי בשאינו כופר המכירה אם כן ראיה למה לי • ועוין מגו לא שייך הכא דלא אמרינן מגו אלא להאמין בטענה אחת מגו ראי בעי טעין טענה אחרת והוי כמגו לאפטורי משבועה • ואי באומר לא מכרתי אם כן למה תלה הדין בשם ראיה • לימא ואם אינו כופר שמוכר ואינו רוצה וכו' • ויש מקום לייסב בדוחק לין להאריך :

ועוד דשבועה לבטלה היא וכו' • הכונה כיון שיש שטר מקויים ביד הלוקח הרי הוא כאלו השטר עצמו מעיד בפירוש שאינו פרוע לאינו שהלי המפחמת אין אדם לוקח שטר מחברו אלא אם כן הוא חוקר וחורש ממנו אם יש בו לד גמגום לגבותו ואם נפרע • וממילא ולאי אמר ליה שאינו פרוע וא"כ אין צורך לשבועה זו • ולין הימומים נתבאר למעלה חלק שני סימן ל' :

ד והיכא דראובן הוציא ש"ח שיש ללוי על שמעון במנה והלך לשמעון והביע ממנו מפני שטען כי לוי שהלוהו אורתו ממון שלוחו היה ומבנו הלוהו אותו ממון ולא הקפדתי עליו כשבתבו על שמו בהא איכ' מ"ר שאם לוי מודה בדבריו בש"ש בודאי נכוף הלוי לפרוע לזה רודאי קנה חממון והחוב בדין מעמד שלשתן אך אם הודא' זו היתה שלא בש"ש או שהוד' לו לוי בפני עדי' במה שטען בהא לא מהני הודאה זו שנכוף הלוה לפרוע לזה בכך דבין דשטרא לא מכתיב בשמיה דמאן דמפיק ליה ואיהו לא טעין דאידך אקנייה בהקנאה הידועה אלא דטען דהוא ממונה ושליחא דידיה הוא הוה אף על גב דאידך מודה ליה מכל מקום השתא הוא דקא מזכה ליה ההוא ממונא ומילי בטולי לא מקנו עד שיכתוב ויסור ודייקינן לה מההיא דפרק מי שמת דקתני שכיב מרע שאמר הלואתו לפלוני מהו וכו' • ואסיקנא מילתא דאירתיה בבריא והיכי דמי בטעמד שלשתן ומדנקט בטעמד שלשתן ולא נקט דאודי דדילי' הות ההיא הלואה ש"מ דלא מהני מידי ולאו דרך הקנאה הוא דליקני ולא מהניא הודאה אלא בש"מ ובהודאה דאיסור גיורא • ולדידן מסתברא דסברא זו משובשת היא דהתם בהלואתו לפלוני במקנה נאמרו הדברים דהא הלואתו לפלוני קאמר והתם ודאי צריך למעמד שלשתן אבל כאן כיון דמודה ליה לוי דההוא ממונא מראובן הוה ושלוחיה הוה מפקינן ליה מיד הלה על כרחו ויהכינן לראובן דהא איגלי מילתא השתא דמשעת הלואה לראובן הוה ההוא ממונא דהלוהו ונפטר לוה שלא הצריכו כתיבה ומסירה אלא למי שבא לזכות ממנו לאחר שלא היה לו עד עתה שום זכות אבל כאן כיון שזה מודה לדבריו ואינו חב לאחרים בהוראתו בודאי יש לנו להאמינו ואין זה צריך להקנאה אחרת של לוי כי היכי דנימא ביה מילי נינהו ומילי במילי לא מיקנו שהרי זה צריך הקנאה מחדש ולא עוד אלא שעל דרך זה אינו יכול למחול אם בא למוחלו ללוה דכיון דאיבא מסירה והודאה בודאי זכה בשלו וכמאן דאוזפיה דמי מידיה לידיו דלוה • והראיה בזה כי לא נקט במילתא דאיהא בבריא הקנאת הוראה לפי שלא רצה למנורה אלא דברי הקנאה הבאה על דבר שמתחלתו מקנה לו עכשו אבל הודאה אין ענינה הקנאה אלא ענין הבא על מה שכבר היה שבגלה האמת והוא ענין חזר בדבר שאין בו חובה לאחרים • ואם ההודאה של לוי היתה בעדים בפני ראובן דממונו הלוהו ואמ' לו ראובן אתם עדי הרי נתקיימו הדברי' ואם לא הודה בפניו ולא אמרו אתם עדי לא אמ' כלום שנאמר שלא להשביע נתכוון : וכל הדברים האלה מפורשין במקומן אבל אם הודה בפניהם ולא אמר אתם עדי אלא שלא היה ראובן תובעו כלום הורו דהודאתו הודאה ולכא למימר ביה משטה אני בך ולא שלא להשביע נתכוונתי כיון שהודה לפניו :

ב ויש לברר היכא דמפיק שטר מתותי ידיה ואינו מוציא שטר כתיבה ומסירה אלא שטוען ממנו עשה פלוני הלואה זו ושלוחי היה והאחר מכחיש ואומר לו פקדון הוא בידך או שטען זה שמוציאה שטר מכירה היה לי מפלוני זה המלוה שהיה על שמו ונאבד ממני כי על דרך בהיכה ומסירה זכיתי בו או מכרו לי באגב קרקע שאין צריך כתיבה עליו וזה טוען עליו ששקר הוא טוען שבפקדון הוא בידו • בזה אין ספק שאם זה שמוציא ש"ח זה מתחת ידו הוא אחר מן האחין או א' מן השותפין בדבר הידוע בשתוף וטען לאחיו או לשותפו כי שט' זה הות' על אביו או על שם שותפו שלי הוא ולו ואין לכם חלק בו כי אתם שהם שותפין שלי נתת' לי אותו באגב או אבי שהיה מורישני נתנו לי בשהיה שכיב מרע • בזה ודאי פשוט הוא דינו שאם אינו מוציא ראיה בעדים שזכה בו מאחד מן הקניות הידועים להקנאת שטר שיהיה לאמצע וחולקין אותו בשוה ואין נאמן בכך • וכדתניא בגט פשוט אחד מן האחים ששטר חוב יוצא מתחת ידו ולא דמי לדין של חזקת הבתים דקתני אחד מן האחין שהיו אומות ושטרות יוצאין על שמו דהתם מיירי שיוצאין על שמו הבא על שם אביו • וכמו שפירש הראבד ז"ל שהיה השטר חוב יוצא בשם אביו וזה טוען שאביו נתנו עליו להביא ראיה שאביו נתנו לו ומאי ראיה בשטר אבל בעדים שראו שמסרו לו אביו לא סני דאותי' נקנות במסירה בלבד והוא דהוי בריא אבל אי הוי שכיב מרע אפילו בעדים סגי ואף על גב דאמרי' חבא דבולי עלמ' אותיות נקנו' במסיר' לא סמכינן אהא והכין פסקו רבנן קשישי וכן כתב הרב בהלכותיו :

אבל

ג וכתב ה"ר יהודה וכו' הטור ז"ל העתיק לין זה בזה הלשון אם הלוה קיים וטוען שהוא פרוע ואין בו נאמנות אם המוכר קיים ישבע ויגבה הלוקח ואם אמר היורש שלא פקדנו אבא ואם מיני רוצה תוכל לעמוד על יורשי המוכר וי"א שהלוקח נשבע וכו' • וכתב הרב ז"ל בב"י וכן נמי אם הלוה קיים פ' הכותב וכו' • עד למה מפס רבינו למוכר סטר חוב • ומ"מ ק"ל למה יפסיד הלוקח מעותיו יכופו ב"ד למוכר שישבע לו שיחזיר לו מעותיו • וי"ל למה"ם ומאי יפסיד מלגבות מהלוה ואם אין למוכר נכסי' נמצא שהו' מפסיד עכ"ל • ולא ידעתי למה הוצרך לומר שלמד הטור הדין מהמשנה להכותב כיון שהם הם דברי ה"ל יהודה אלברצלוני ז"ל שמביא רבינו וגם הרב זכרון לברכ' עצמו מעתיקם בסמוך • אלא של הוא לין זה כשהמוכר מסכים מבלי מחלקת כתבו הטור בסת' • ואחר כך כתב הדין בשמת המוכר שהוא מחלקת ה"ר יהודה וי"א ז"ל :

ולענין קושית הרב ז"ל שלחק ליישב דמשנה מפסיד כשאין נכסים למוכר • כבר היה יכול לומר על פי דרכו דמפסיד ולאי מלגבות כל החוב שאינו נוטל אלא דמיס שנתן • אמנם בפ"י דמלוה גבי הא לכתב הרמב"ם ז"ל טוען שמעון שפרע ללוי ואמר ישבע לי ישבע לוי לשמעון ואח"כ יגבה ראובן כתב ה"ה ז"ל זה נראה פשוט וכ"כ הר"י אלברצלוני ז"ל וזה לעת הגאונים ואם יש ראיה שמוכר ולא רצה לישבע אם עפ"י שלא הולם שנפרע חייב לשלם ע"כ : ואיכא למילק למשנה הא ליכא ראי' שמוכר אינו חייב לשלם • ובמאי עסקינן אי בשאינו כופר המכירה אם כן ראיה למה לי • ועוין מגו לא שייך הכא דלא אמרינן מגו אלא להאמין בטענה אחת מגו ראי בעי טעין טענה אחרת והוי כמגו לאפטורי משבועה • ואי באומר לא מכרתי אם כן למה תלה הדין בשם ראיה • לימא ואם אינו כופר שמוכר ואינו רוצה וכו' • ויש מקום לייסב בדוחק לין להאריך :

ועוד דשבועה לבטלה היא וכו' • הכונה כיון שיש שטר מקויים ביד הלוקח הרי הוא כאלו השטר עצמו מעיד בפירוש שאינו פרוע לאינו שהלי המפחמת אין אדם לוקח שטר מחברו אלא אם כן הוא חוקר וחורש ממנו אם יש בו לד גמגום לגבותו ואם נפרע • וממילא ולאי אמר ליה שאינו פרוע וא"כ אין צורך לשבועה זו • ולין הימומים נתבאר למעלה חלק שני סימן ל' :

חלק שמיני

א והיכא דראובן הוציא ש"ח שיש ללוי על שמעון במנה והלך לשמעון והביע ממנו מפני שטען כי לוי שהלוהו אורתו ממון שלוחו היה ומבנו הלוהו אותו ממון ולא הקפדתי עליו כשבתבו על שמו בהא איכ' מ"ר שאם לוי מודה בדבריו בש"ש בודאי נכוף הלוי לפרוע לזה רודאי קנה חממון והחוב בדין מעמד שלשתן אך אם הודא' זו היתה שלא בש"ש או שהוד' לו לוי בפני עדי' במה שטען בהא לא מהני הודאה זו שנכוף הלוה לפרוע לזה בכך דבין דשטרא לא מכתיב בשמיה דמאן דמפיק ליה ואיהו לא טעין דאידך אקנייה בהקנאה הידועה אלא דטען דהוא ממונה ושליחא דידיה הוא הוה אף על גב דאידך מודה ליה מכל מקום השתא הוא דקא מזכה ליה ההוא ממונא ומילי בטולי לא מקנו עד שיכתוב ויסור ודייקינן לה מההיא דפרק מי שמת דקתני שכיב מרע שאמר הלואתו לפלוני מהו וכו' • ואסיקנא מילתא דאירתיה בבריא והיכי דמי בטעמד שלשתן ומדנקט בטעמד שלשתן ולא נקט דאודי דדילי' הות ההיא הלואה ש"מ דלא מהני מידי ולאו דרך הקנאה הוא דליקני ולא מהניא הודאה אלא בש"מ ובהודאה דאיסור גיורא • ולדידן מסתברא דסברא זו משובשת היא דהתם בהלואתו לפלוני במקנה נאמרו הדברים דהא הלואתו לפלוני קאמר והתם ודאי צריך למעמד שלשתן אבל כאן כיון דמודה ליה לוי דההוא ממונא מראובן הוה ושלוחיה הוה מפקינן ליה מיד הלה על כרחו ויהכינן לראובן דהא איגלי מילתא השתא דמשעת הלואה לראובן הוה ההוא ממונא דהלוהו ונפטר לוה שלא הצריכו כתיבה ומסירה אלא למי שבא לזכות ממנו לאחר שלא היה לו עד עתה שום זכות אבל כאן כיון שזה מודה לדבריו ואינו חב לאחרים בהוראתו בודאי יש לנו להאמינו ואין זה צריך להקנאה אחרת של לוי כי היכי דנימא ביה מילי נינהו ומילי במילי לא מיקנו שהרי זה צריך הקנאה מחדש ולא עוד אלא שעל דרך זה אינו יכול למחול אם בא למוחלו ללוה דכיון דאיבא מסירה והודאה בודאי זכה בשלו וכמאן דאוזפיה דמי מידיה לידיו דלוה • והראיה בזה כי לא נקט במילתא דאיהא בבריא הקנאת הוראה לפי שלא רצה למנורה אלא דברי הקנאה הבאה על דבר שמתחלתו מקנה לו עכשו אבל הודאה אין ענינה הקנאה אלא ענין הבא על מה שכבר היה שבגלה האמת והוא ענין חזר בדבר שאין בו חובה לאחרים • ואם ההודאה של לוי היתה בעדים בפני ראובן דממונו הלוהו ואמ' לו ראובן אתם עדי הרי נתקיימו הדברי' ואם לא הודה בפניו ולא אמרו אתם עדי לא אמ' כלום שנאמר שלא להשביע נתכוון : וכל הדברים האלה מפורשין במקומן אבל אם הודה בפניהם ולא אמר אתם עדי אלא שלא היה ראובן תובעו כלום הורו דהודאתו הודאה ולכא למימר ביה משטה אני בך ולא שלא להשביע נתכוונתי כיון שהודה לפניו :

ב ויש לברר היכא דמפיק שטר מתותי ידיה ואינו מוציא שטר כתיבה ומסירה אלא שטוען ממנו עשה פלוני הלואה זו ושלוחי היה והאחר מכחיש ואומר לו פקדון הוא בידך או שטען זה שמוציאה שטר מכירה היה לי מפלוני זה המלוה שהיה על שמו ונאבד ממני כי על דרך בהיכה ומסירה זכיתי בו או מכרו לי באגב קרקע שאין צריך כתיבה עליו וזה טוען עליו ששקר הוא טוען שבפקדון הוא בידו • בזה אין ספק שאם זה שמוציא ש"ח זה מתחת ידו הוא אחר מן האחין או א' מן השותפין בדבר הידוע בשתוף וטען לאחיו או לשותפו כי שט' זה הות' על אביו או על שם שותפו שלי הוא ולו ואין לכם חלק בו כי אתם שהם שותפין שלי נתת' לי אותו באגב או אבי שהיה מורישני נתנו לי בשהיה שכיב מרע • בזה ודאי פשוט הוא דינו שאם אינו מוציא ראיה בעדים שזכה בו מאחד מן הקניות הידועים להקנאת שטר שיהיה לאמצע וחולקין אותו בשוה ואין נאמן בכך • וכדתניא בגט פשוט אחד מן האחים ששטר חוב יוצא מתחת ידו ולא דמי לדין של חזקת הבתים דקתני אחד מן האחין שהיו אומות ושטרות יוצאין על שמו דהתם מיירי שיוצאין על שמו הבא על שם אביו • וכמו שפירש הראבד ז"ל שהיה השטר חוב יוצא בשם אביו וזה טוען שאביו נתנו עליו להביא ראיה שאביו נתנו לו ומאי ראיה בשטר אבל בעדים שראו שמסרו לו אביו לא סני דאותי' נקנות במסירה בלבד והוא דהוי בריא אבל אי הוי שכיב מרע אפילו בעדים סגי ואף על גב דאמרי' חבא דבולי עלמ' אותיות נקנו' במסיר' לא סמכינן אהא והכין פסקו רבנן קשישי וכן כתב הרב בהלכותיו :

אבל

א והיכא דראובן וכו' • הוא מבואר • והטור ז"ל סימן ס' הביא מהקנת רבינו לבלה גם התוס' שהשיג לשון שמת לף קפ"ח כתבו ותימה לי לימא מיתה בבריא בהוראה כלומר לקמן דפ"מ שהוא קנה בלא מעשה לפ"מ מלקמני דגר וכו' דאלמא סברי דהולמה לה"ג מהניא כדברי רבינו • ומכאן תשובה למה שכתוב בסברת הרשב"ם הנ"ל מהניא הולמה אלא בפ"מ וכהולמה דמיסור גיורא וכו' • דלדבר מהניא דאיסור גיורא מוכח לאו דאמאמר לשכיב מרע הוא לאם מרע הוא לאם כן לא הוא מהניא דגר כדברי התוס' :

ב ויש לברר היכא דמפיק שטר מתותי ידיה ואינו מוציא שטר כתיבה ומסירה אלא שטוען ממנו עשה פלוני הלואה זו ושלוחי היה והאחר מכחיש ואומר לו פקדון הוא בידך או שטען זה שמוציאה שטר מכירה היה לי מפלוני זה המלוה שהיה על שמו ונאבד ממני כי על דרך בהיכה ומסירה זכיתי בו או מכרו לי באגב קרקע שאין צריך כתיבה עליו וזה טוען עליו ששקר הוא טוען שבפקדון הוא בידו • בזה אין ספק שאם זה שמוציא ש"ח זה מתחת ידו הוא אחר מן האחין או א' מן השותפין בדבר הידוע בשתוף וטען לאחיו או לשותפו כי שט' זה הות' על אביו או על שם שותפו שלי הוא ולו ואין לכם חלק בו כי אתם שהם שותפין שלי נתת' לי אותו באגב או אבי שהיה מורישני נתנו לי בשהיה שכיב מרע • בזה ודאי פשוט הוא דינו שאם אינו מוציא ראיה בעדים שזכה בו מאחד מן הקניות הידועים להקנאת שטר שיהיה לאמצע וחולקין אותו בשוה ואין נאמן בכך • וכדתניא בגט פשוט אחד מן האחים ששטר חוב יוצא מתחת ידו ולא דמי לדין של חזקת הבתים דקתני אחד מן האחין שהיו אומות ושטרות יוצאין על שמו דהתם מיירי שיוצאין על שמו הבא על שם אביו • וכמו שפירש הראבד ז"ל שהיה השטר חוב יוצא בשם אביו וזה טוען שאביו נתנו עליו להביא ראיה שאביו נתנו לו ומאי ראיה בשטר אבל בעדים שראו שמסרו לו אביו לא סני דאותי' נקנות במסירה בלבד והוא דהוי בריא אבל אי הוי שכיב מרע אפילו בעדים סגי ואף על גב דאמרי' חבא דבולי עלמ' אותיות נקנו' במסיר' לא סמכינן אהא והכין פסקו רבנן קשישי וכן כתב הרב בהלכותיו :

Digitized by Google

ג אבל אחר שאינו חולק וכו׳ • הדברים עתיקים במחלקת זה ומלקוטן לשון רבינו ז״ל שאחר שפרתו מביא דברי הרב מכן מיגאש ז״ל ועליו קאמר והרמבם ז״ל כתב ראובן שהוליא שטר חוב שיש לבנו וכו׳ • ולא אמר וכתב הרמבם ז״ל • וראה שהרמבם ז״ל חולק על הרב מכן מיגש ז״ל • והכונה בכלם מחלוקות יש בדבר לדבריו ז״ל ולהסכמת מוב מקמי הדור ז״ל אין המוציא נאמן כלל לא לגבי מלוה ולא לגבי לוה • ולדב מכן מיגאש ז״ל הוא בהפך דנאמן מכל וכל לגבי כלם • ולהרמבם ז״ל אינו נאמן לגבי לוה ולא כר״י הלוי ז״ל • ולגבי לוה סבר כוותיה דמאימן • וכל מה שמצא לרבינו ולמתרוצים ז״ל דמדברי מהרי״ר הלוי והלמידי הרמבם ז״ל היינו בענין זה להאמין למוציא השטר כשמלוה מכחישו ורוצה להוציא מידו • אבל כשהוא אינו מכחישו אלא הלוה אומר לאמן בעל הבית לדברים לידי אם אלא בא ליקח בכחילה ומסירה בהא פליגי בלאמרן :

והרמבם כתב ראובן שהוליא ש״ח וכו׳ • בפי״ו מהלכות מלוה ועל מה שסייב טענן לוי שלא מכר ולא נתן וכו׳ • כתב הרב ז״ל בכ״מ וז״ל נראה לשבועה כשבע שמעון כדי לפטור עצמו מלוי דומה דין זה לדין המזכר בפרק י״ל בשם רבותיו שאפילו היה השטר יוצא מתחת יד אחר וכו׳ נשבע היסה ונפטר • וכתב ה״ה ממ״ש רבינו ולא נתן י״ל שבעתו ז״ל וכו׳ שאם לא תאמר כן וכו׳ אינו מבין הטרע זה וכו׳ עד מבין לו לדייק כן עכ״ל : ומלבד שיש לתמיה במה הרגיש להסיב על ה״ה ז״ל על דקדוקו כפי מה שהוא מבין דברי הרמבם כפשוטן לשבועה זו היא אלו להפסד מראובן שחובע ממנו אמר ז״ל בכ״מ וז״ל נראה לשבועה שמעון כדי לפטור עצמו מלוי דומה דין זה לדין המזכר בפרק י״ל בשם רבותיו שאפילו היה השטר יוצא מתחת יד אחר וכו׳ נשבע היסה ונפטר • וכתב ה״ה ממ״ש רבינו ולא נתן י״ל שבעתו ז״ל וכו׳ שאם לא תאמר כן וכו׳ אינו מבין הטרע זה וכו׳ עד מבין לו לדייק כן עכ״ל : ומלבד שיש לתמיה במה הרגיש להסיב על ה״ה ז״ל על דקדוקו כפי מה שהוא מבין דברי הרמבם כפשוטן לשבועה זו היא אלו להפסד מראובן שחובע ממנו שבע

לריכין רמיה לף על גב לטעין שבת מלגו במתנת שכיב מרע מאכיהס אבל אמר רבא מלגא להלי מוכר מכל לגבי לוה לריך רמיה וכו' • ורמיתי בספר לחס מסנה בכלל קונים אחרות כתב הרמיה למייתי מדבי דבמת לסתר מן המתין וכו' • ימא דהרמיה סלריך היא לגבוה מן המתר ולא לגבי קייתו • ולא מצא לתרן זה מלגא דעדיפא מיניה לתי ליה בגמרא :

ריתו בהשגות פרק ו' למכירה אמאי דקאמר הרמכם ז"ל לריך עדים טל תביעתו • כתב יש מי שהקשה טל זה והא קיימא לן כרבא לאמ' אינו לריך להביא ראיה טל המכירה • וי"ל לא פליגי אביי ורבא אלא אליבא דמ"ד אותיות נקנות במכירה • אבל לאמ"ן לבעי כתיב' • היכא דליכא כתיבה כגון ש"מ ראיה מיהת בעי • ועוד אמי אומר וכו' • וזה מהחלף ממה שהביא כאן רבינו בשם הרמבן ז"ל :

שד תלק הרמבן ז"ל בהשגה לא

דבבי הא לא בעי כתיבה ומכירה ומשיכה בקרקע נקנה לו שטר בכל מקו' שהוא כראיתא בפרק המוכר את הספינה דאמרינן אגב שאני דלא בעי כתיב' ועוד יש מי שטוען עליו בלא מגו תהא נאמנה לומר ממושכנות היא בידי ומאי אולמיה דלקוחות טפי מבמושכנות וכיון דתפ"ם נאמן כין במקח בין במשכון • כל אלה הטענות ראיתי שטוענין ואם כולם ישא רוח בי הטענה ראשונ' דיכלה למימר להד"מ א"נ החזרת ם לך אינה טענה לפי שאם טענה מה יועילו להחשטרות שהן תחת ידה לגבות מהן אינה יכולה והיאך נאמין אותה בטענה יותר ממה שלא יועיל לה מגו • וכלל זה בידנו בטענת מגו למה שיועיל המגו לה יועילו הטענות לה ואם זה לא יועיל גם זה לא יועיל כגון עובדא דמנהדרין דידע' ביה דפריע' הוא והמניה ר"נ מגו דאי בעיא קלתא שהטענה והמגו שוין הן כי זה לא יועיל לה לעצמה אף זה לא יועיל להלעצם אלא שזה הפסד לבלו' וזה הפסד לבלו' ואם יאמר הטוען שאם אמר' להד"מ גם הוא לא יועיל ל' עצמ' שתלך לדווי' ותיגשה עמה' קנוני' להת לה חצי ההלוא' כדי שתחזי' להם השטרו' הא נמי לאו טענה הי' היא דמי יימר דשמעי' לה הלווים ודלמא כשרים נינהו ולא מקבלין קנוני' וכיון שאין בידה לאו מגו הוא ומאי דטעני ואמרי ליהמנה במגו דיבל' דמיר אגב קרקע נתנם לי דלא צריכה כתיבה הא נמי לאו טענה היא משום דבעיא לאתויי ראיה בהקנאת הקרק' שהקנה את השטרו' עכו' ואלו בעיא מקנה ההוא טפח של הקרקע שהקנה לו לא בעי לאתויי ולאחויי ראיה והא מלתא מיפהא בפרק גט פשוט בענין שני יוסף בן שמעון דאמרינן הא הם על אחרים מוציאין והתניא פשם שאין מוציאין זה על זה כך אין מוציאין על אחרים ואמרינן אותיו' נקנו' במסר' קא מפלגי רמ"ד שאף הם על אחרים אין אותיו' נקנות במסירה ואי איתא דיכולה למימר אגב קרקע אקני ליה ולא צריך ראיה אחרית' אמאי אין מוציאין על אחרים אלא לאו ש"מ צריך לאתויי ראי' לאתויי שטר' בטחרי' ודקא טעני עלי' מ"ש משכון ממקח ומאי אולמי' דהאי מהאי ובלא מגו תהא נאמנ' לום' מבמושכנות בידי הא נמי לאו טענה היא בלל דלא דמי משכון למקח דכיון דהאי מורה ליה דגיפה דשטר' דיריה ופחזקתיה מוקמי' לה דבי אמר משכון הוא צריך דאיה ובי איבא מגו דמהמניגלי' אי לא לא תדע דהא בבקר א"ל ר"נ אית לך סהדי דלאח' מיה' הפסי' לתור' א"ל לא הואי' יומל לום' לקוח הוא בידי אלמ' בשכון דתור' איצטריך הא לאו הכי נאמן במשכון • הנה נדחו כל הטענות מעל הרב אלא שנשאר טענה אחת שהיא יכולה לומר במתנת ש"מ נתנם לי ואין צריך עיד לשום דבר ושהשטרו' נקנות בכך לגופן לגבות מקהלוין והשתא דקא טענ' בשכון אמאי לא הימנה מגו • וא"ת צריכה להביא ראיה על זה ליתא דהא קיימא לן כרבא דאמר בפרק גט פשוט אותי ת נקנות במסירה רבא אמר אינו צריך להביא ראיה וקיימא לן דהכי הוא אמאי לא הימנה ר"נ בבשכון אלא ודאי הא שובדא דמלוגא דשטרי בראיבא עדי פקדון הוה דלא הוה יכלה למימר מבדים או נתנם לי בבתנה ולהכי לא הימנה ר"נ אלא בשחדי דתפסינהו מחייבם ובראיבא שטר חוב בידה הוה מעשה דלא מחסרה בהמניתיה אלא דלא הוו להו נכסי לבגב' מנייהו אלא בראי מלוג' בלחוד וקא תפסה להו בתורת משכון כמו שפי' הרב ז"ל ע"כ • ואף זה שהורה הרב שנאמן ההופס לומר במתנת שכיב מרע נתת לי ואין צריך עיד ראיה • גם בזה כתב עליו הר"ר מאיר ז"ל (זה טופס דבריו ואעפ"י שהאריך בכל הענין אכתוב הכל כלשונו גרסינן בפרק חזקת הבתים ואיתא בגט פשוט אחר מן האחין שהיה נושא ונותן בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאות על שמו ואמר שלי הם שנפלו לי מבית אבי אבמה אמר רב עליו להביא ראיה וקיימא לן פרב הילכך אחד מן האחין שהיה נושא ונותן בתוך הבית וכן האשה וכן הבן בנכסי האב אם יש מבטל בידיהו הטוענין שלנו הן שנתנו לנו או אתה נתת לי אפילו לא החזקו מעולם בנכסים נאמנים דדוקא אונות ושטרות מפני שאין תפיסה מחוורת שהמפון הוא ביד אחרים ואין תפיסת השטר מהני להיות המפון שלהם אלא יהיה המפון של בעליהם והשטרות גרוע אחריהם שהרי ודאי כדאמר רב עליו להביא ראיה ואי לא ודאי יחזר השטרות בחזקת תפיסת הבית • וכן כתב הרב רבי יצחק ז"ל בפרק הכותב ודוקא לענין מלוגא דשטרי דלא מהניא ליה תפיסה דאי אמרה לקיחות הם בידי אמרינן לה אחוי שטרך • ולקמן נוסף באורי בזה בעזרת האל • אבל אם יש בידם מבטלים או שגבו החובות לכך נאמנים לומר שלנו הם והכי איתא בירושלמי מפני מה אמרו מציאת אשה לבעלה כדי שלא תהיה גוזנת משל בעלה ותאמר מצאתי הגע עצמך שמצאתה בעדים זו מפני א הגע עצמך שנתן לה בתנה קול יוצא לבתנה ואין קול יוצא למציאה פירוש הגע עצמך שנתן לה בתנה שאם תאמ' בתנה נתן לה נאמנת א"כ מה הועילו הבנים בדקנתן הרי היא יכולה לגנוב ולטעון בתנה נתנו לי או נתת לי ומשני קול יוצא למתנה פירוש ומתכיישת לומ' נתתו לי בתנה מפני שאינה יכולה לכדרה מפני שהבתנה ידועה שאין אדם נותן בצינעא ודוגמת דבר זה מאן דיזיף בצינעא יזיף ומאן דזבין בפרהסיא זבין • ולפיכך לא הששו חכמים לדבר זה דאי לאו הכי שנתן לה • לא קאמרה מה שאין כן במציא' ושתפנו בדין זה המוכר שטר חוב לחברו ומכר ולא כתב לא קני דקיימא לן אין אותיות נקנות במסירה • וכן כתב ב"ה ורבינו חננאל ורבינו האיי בספר המקח ורבי יצחק בפרק גט פשוט וכן כל המחברים זולתי רבינו שמואל ז"ל • והיכא שכתב ולא כתב וטען מכור הוא אצלי ושטר חידה לי ונאבד • כתב הרב יוסף הלוי וכן הלמידו הרמבם ז"ל דמהני ליה ולא אמרינן ליה אחוי שטרך ולאיתי' מההיא דאמרן בפרק גט פשוט דאף על גב דליתיה לההיא סוגיא נפקא מינה דקיימא לן כרבא דאמר אינו צריך ראיה אי טעין ואמר שטר היה לי ואבד ואני צריך לחשיב ראיה על דבריהם והם כבודים מאילהם שנעשה פי אחר לדברי רבא שרבא לא אמ' אין צריך להבי' ראיה אלא דהודיענו בלומר שקנה במסירה לבד ואינו צריך בתב ונבא אנחנו ונפרש אין צריך להביא ראיה שנאמן בדיבורו ואין אלו אלא דברי נבואה ונסמוך על דברי רבינו שדחה כל איתה סוגיא שם • וכתב בפרק הכותב דאי אמרינן לה אחוי שטרך ואלו היה כדבריה אמאי לא מהימנינן לה מגו דאי בעיא אמרה שטר היה לי ואבד • ואעפ"י שרצתי אני זאת הקושיא הדבר בעצמו איקלו פנים • ובעל המאור לקיים אותן פנים שלשם כתב דשני אותיות שלשם מפני ששמותיהן שוה שנאמרה אותה סוגיא על שני יוסף בן שמעון ולפי' נשתנית דמהניא מסירה מה שאין בן באותיות בעלמא ואין לנו אלא מה שכתבו כל הגאונים וכל המחברים • והלכך כל מי שטוען על חברו שטר שיש לי אצלך והלה טוען אתה מבררתו לי אם בשכיבן היה נבאי ואין יודע בעדים שזה חייב לזה כלום והוהזקה תפיסת השטר בידו בבית דין יחזירנו לבעליו ולא מהניא ליה תפיסת אפי' לענין הניית דמי הגיי' מפני טעם שכתבנו שאין תפיס' השט' מועילה לא לענין הממון ולא לענין השטר שהשטר בחר ממון גדיר וראיתנו מההיא דאמרן דקאמר רב דעליו להבי' ראיה ועליו להחזיר לנייר השטר בתפיסת הבית אם לא יביא ראיה • ועוד ראיתנו מההיא מלוגא דשטרי שהיתה תופעת חוב של בעלה ואף עפ"י שהיה החוב ידוע לא מהניא לה תפיסה להמינה דמחיים תפסה בתובה מפני שאין התפיסה מועלת בשטרות אם אין לה שטר כמו שהועיל בבטלטלין ובודאי רב נחמן צוה בזה להחזיר את השטרות לי"תומים דאפילו לענין דמי ניירא לא מהניא תפיסתה מאחר שאין לה שטר ובין ידוע שמחיים הפס אעפ"י שהי' חוב ידוע אין מועיל לה מאחר שאין לה שטר כמו שכתבנו בשם רבינו דאמרי' לה אתי שטרך מיהו אם היתה תפיסתה מהיים מהני ליה לנירא אחר שהחוב ידוע בדלקטן תפיסת מלוגא דשטר בשביל חוב בעלה היה ולא בשביל כתובתה כמו שראיתיה למקצת חכמי הדור וכן פי' רבינו ז"ל בשביל חוב היה ולא בשביל כתובתה • וכן פי' ז"ל וזה לשונו מחים דאפוהון תפיסנא להו בחייו משום אביך ואע"ג דבפקדון הנה נבה הוה בעי לעפובינהו בחוב ייהו כי היכי דלעביד לה האיך דינא דאי לא הוה תפסה הוה אמרי' לה השבעי וטלי ולא חשבי' לה כשולחת יד בפקדון עד כאן ובחוב ידוע משתמע להו לרבנן ולא מהני' תפיסת' והוו מבטלי דיתמי דלא משתעבדי לבעל חוב • ומאן דפרש לה בכתובתה בעיני טועה ההוא כי איך תועיל התפיסת מחיים והיא עצמה אינה ניתנה ליתבע ולגבות מחיים • ואעפ"י שמצאנו מה בירושלמי כמו שאנו עתידים לפרש לקמן אין כאן מקומו • ואף על פי שהריף ז"ל כתב תפיסת מזונות מחיים מהניא בפרק אלמנה לא דמיא דמזונות חיילין הם מחיים • ועוד נראה לי שאפילו אינו השטר בידו וליבא עדים ולא ראה שאינו נאמן בו אפילו לדמי ניירא או לצור על פי צלותיו אלא יחזרנו לבעליו מאחר שהורה לו שהוא בידו • ואם תאמר ניתמניה דאי בעי לומר דאמרינן בסנהדרין נבי ההיא אתתא דנפק שטרא מתותי ידה ואמרה ידענא ביה דפריעא הוא הימנה רב נחמן מגו דאי בעי קלתה ונאמנת כל זמן דלא נפיק קמי דינא אי נמי לדב דאבר אותי' נקנות במסירה הוא פריעא הוא מגו דאי בעיא אמרה לקוח הוא בידי כרמוכה החם הא ליתא דלא אמרינן מגו דאי בעי קלתיה אלא היכא שטוענת שפרא פריעא הוא שבאת לבטל השטר והמגו כמו כן בטל השטר ואינן מכחישין זה את זה ולפיכך המגו מחזיק הטענה • אבל היכא שטוען אחר לחברו אתה מברתו לי שרוצה לגבות החוב בשטר זה איך נאמין אותו במגו דאי בעי קלתה שאינו ממין הטענה וכל היכא שהמגו סותר טענתו לא אמרינן לההוא מגו • ואם תאמר היכא דלא חוחזק כפרן השטר בידו מועיל לומר מגו לענין שטר לצור ע"פ צלותיהו שיוכל להשתמ' בו ותהוי כמבטלי שמשתמשת בו בתוך ביתו ואפילו בדברים העשויים להשאיל ולהשכיר שנאמן היכא דליבא עדים ולא ראה • השובת

Digitized by Google

חלק ט

א גרסינן בפרק הגזל וכו׳ דף ק״ד • והטור ז״ל סי׳ ס״ז הביא דברי הרא״ש ז״ל בכלל ג״ר סי׳ ו׳ וזה נוסחו: מה שאמרת על ראובן שלוה מעות לשמעון ומשכן בשם שמעון קרקע לראובן ונוה לכתוב הסטר בשם בנו שקטן ועתה טוען שמעון לאו בעל דברים לילי אם לכשיגדל כך תלוי מה אשיב לו דע כי אין בדברי שמעון כלום ולריך לפרוע הוא לראובן שהלוה לו מעות בשם בנו הקטן כי נמלא שהיה אפוטרופא של בנו בשעת הלוואה לכך גם עתה נמי הוא אפוטרופא שלו ולריך לפרוע לו ע״כ • והרב ז״ל לא העתיק בעם זה של הרא״ש שהי׳ אפוטרופוס אלא כתב סתם בשמו שאין בדברי כלום ולריך הוא לפרוע למלוה שהלוה לו בשם בנו וכו׳: ולבאורי היה נראה למלא לעריך הרא״ש ז״ל לעשות אפוטרופוס מסמע דבלוים אחרינא אלא שיך ביה סתי טעמא לא יסכים עם הטור ורבינו ז״ל: אמנם יראה מבואר להרא״ש ז״ל איירי באופן הכלון שהמעות שהלוה שהיו של הבן הקטן כגון שנפלו לו בירושה מבית אבי אמו וכיולא והיינו לקמי שהיה אפוטרופא של בנו בשעה שהלוה וכו׳ להיינו שבשעה שהלוה בשם בנו לא היה כעין המזכר בגמי לכתב שטרא בשם בנו גם עתה הוא אפוטרופא לגבי מעות ומעמי לגבי שלו ממש • דבכסתי גוונא פשיטא דאייב לפרוע למלוה שהלוה בעל המעות בלי שום טעם אחר דבר זה כתבנו בפרק חזקת הבתים בשם רבותינו גבי הבוא דאמרינן ואי אמר לפירות ירדתי נאמן וקשיא לן ונרחמניה במגו דאי בעי אמר לפירות ירדתי • ותירצנו שם כל הביא שטענו אדם לחברו טענה רבה ומגו מועיל לו לתקצת טענתו לא אמרינן ביה מגו בי התם וכי הבא שהוא טוען שהמטמון שלו ולא אתי מגו אלא לצור על פי צלוחיתו בטל מגו ופרח משם • ויש מי שהקשה נמי מלוגא דשטרי ניחתנא במגו דאי בעי אמרה בלו נמת שביב מרע נתנם לי בפרעון חובו ונ״ל שדברי שביב מרע בכתובין ובמסורין דמו דאמרי׳ התם ודאי היכא דאיכא עדים ומאחר שרתפיסת חשטר לא מהני בלא שטר הויא תפיסת שטר כתפים קרקע דלא מהניא אלא בעדים • וראיתי לראב״ד ז״ל דקא מוקי לה להאי דמלוגא דשטרי בדאיכא עדי פקדון ותמהתי עליו דאפילו לדבריו למה לי עדי פקדון שחרי השטרות אלו מוחזקות היו לבעליהן דדומיא דבקרא דיהבי ועוזי דאבלי חושלא בנחרדעא שוינהו רבינו דאיי דליכא מחדי בשתפין אבל יהוענן הוו ברשותן וכי אמר דאי אית ליה עדים דמחיים תפים מחני ליה תפיס ח״ם בהוא ידוע בעדים דהא חזם קתני משום דמטלטל לא משתעבדי לב״ה מבלל דדבר ברור חיה חובו ו״ל קאמר רב נחמן אלא בשעם מטלטלין אבל אלו היה פרוע דמחיים הפסה אחר שהוא ידוע שהוא חייב להם מהניא תפ סתה רילה וכן ברורות אחרונים דמטלטלי משתעבדי אפי׳ תפס לאחר מיתה אף על פי שאין בידו שטר ראיה שבשכן לו או מכר לו חוב זה והלה טוען עליו שהפקדנו בידו ביון שאותו קוב אה ידוע בעדים אף על פי שזה היה יכול לטעון מחניא ליה תפיסת׳ וחני מיל ל״ה״ו מ״ש״ גבי״ה כמו שכתב הרב יצחק ז״ל ולא מיקרי מטלטלין דיתבי דלא ההוי משכנתא גבי אבל יתומים מצו למלוקה בארעא כי לעולם הפיסת שטר אינו כהפיס׳ מטלטלין דאלו מחיים תפס מטלטלין לא מצו למלוקה בכו שאנו עה יד לפרש מיתו אם בא המעות לידה מאורן שטרות וטוענת שמחיים באו לידה ותפסו מחניא חאי הפיסה ואפילו לענין פרוכה לדיה דגמרא שאין כתובה נגבית ממטלטלין וכן משמע בפרק האשה שנתאלמנה זמנין דתפסה בעדים וטעמא דמלתא משום דרוב נשים בתולות נישאות ונחי דלא מפקינן מטונא כדשמואל בדרש פרק שור שנגח את הפרה • אבל אי הפס לא מפקינן מיניה וכן בבל נקום דאיכא דבותיה בגון הני דרש פרק בית כור דאיתפס׳ לא מפקינן מיניה ובשעת תפיסת אלמנה למזוני שטרי חובות דיתמי לא מחני׳לה תפיסתה למינבא מינהו דודאי תומים מסלקין אותה בקרקע מיהו הוא בגון גבה כדאיתא בירו׳ דהויא ארמלתא דתפסה שטרות דאנישא דציר פומחון דסחדיא דלא יסהדון פירוש שאין תפיסה מועלת לה לגבות ע״ב:

חלק ט

א גרסינן בפרק הגזל קמא תנו רבנן הלוקח שדה לשם חברו אין כופין אותו למכור ואי אמר לו על מנת כן כופין אותו למכור ואמרינן מאי קאמר ח״ק הלוקח שדה בשם ריש גלותא אין כופין ריש גלותא למכור וריש גלותא לאו דוקא ואמר עלה מכלל דמקנה קני לה אדלליפא להוי פליגא אדבני מערבא דאמרי מי תודיע לבעל החטים שיקנה חטים לבעל המעות ומשני אי משום הא לא קשיא כגון דאודעינהו לסחדי ואודעי׳ לדידיה • מחכא שמעינן שאם ראובן הלוה מעותיו ללוי ובשעת ההלואה בקש ללוי שיחייב עצמו מהם בקנין ובשטר על שם שמעון ושייר לעצמו שיבא השטר לידו של ראובן ובשתובעו ראובן ללוי בזמנו והשיבו בנר נתחייבתי לשמעון במצותך ואני פורע לך כלום וראובן חשיב לא עשיתי הדבר כי אם דרך אמנה שאני הלוה נתתי בו שיור׳ לי האמת שמטלו הוא ולא שלו ועליך שקבל ממני ממוני בטל דפורעני והאי ענין׳ מסתברא דדינא הכי הוא לפי סוגיא הלכה זו הודי׳ לדידיה ולסהדי כשעת הלוואה דלפי׳ כתיב בשטרה על שם׳ דשמעון דבר שבלבו הוא עושה בגון לכסוי מעיני׳ שלא להשבי׳ את עצמו היכא דשמעון שתיק ולא מערער במידי פשיטא דהדין עם ראובן דהא אודעינהו ולא זבי לי׳ מידי לשמעון ובחזקת ראובן עומד הממון שחרי הוא הוציאו והלוהו ואף שמערער שמעון כדי לאודעיניה לדידיה ולסהדי פשיטא נמי דהחוא חוב דראובן הוא ולדידיה גמר לו׳ ושעבד נפשי׳ ואפי׳ לדעת בני מערבא • והיכא דלא אודעינהו לא לדידיה ולא לסהדי אלא שעושה עניני בסתר ושייר שיבא השטר ליד ראובן היכא דשמעון שתיק דלא מערער כיון דלית הלכתא כבני מערבא אלא כר׳ יוחנן נוכח ראובן חובו ולדידיה שהלוהו משתעבד כגון דאידך שתיק ולא מערער • אלא אי איכא לספוקי היכא דלא אודעינהו ועושה דבריו בסתם ומערער שמעון ואומר דלדידיה הוא ואף על פי שלא הראיתה ההלואה ממנו מפני שמעון שראובן עשה עניני במזבח לו אותו ממון דכיון שצוחו ללוי לכתוב החוב על שמו ולשעבד עצמו ונכסיו בקנין לשמעון ולפרוע לו ממון זה לזמן קבוע הילכך ה״ל כנותן ממון לחברו ואומר לו רתנהו לפלוני דגל האומר תנו באומר זבו דמי וקנה שמעון אותו ממון ואף ע״ג דמהדהיא פוגיא דהגזל משמע מקנא קני אף ע״ג דלא אודעינהו לדידיה ולסהדי דהא לא איתוקמא מכבא דבני מערבא מ״ש״ל דלא פירי הכא בשמערער זה שנכתב על שמו אבל היכא דמערער בהא לא מיירי • ואולי יתיה הדין כסברא זו דקני שמעון אף שמערער ולא אודעינהו או דילמא כלך לאידך גיסא דאפי׳ מערער שמעון ביון דמודי לראובן דממונ׳ דיליה הוא אלא שרוצה לערער בו מפני שנדמה בעיניו כמו שזכה אותו לו ראובן בודאי זה אינו כלום דכיון דאמר בתבו ותנו לו חשטר הרי זה נלח דעתו שאינו לא לשון זבי ולא לשון הודא׳ שיחיה על שמעון שהרי לא הוציא בשפתיו אלא שיעשה השטר על שם שמעון והיה מדרך אמנה שסמך עליו ולא זכה כלום לשמעון ונעמיד חמטון בחזקת זה שנתנו ושהיה שלו כיון שהוא אינו בא עליו אלא בטענה שבאותה שעה זכה בו מחמת דבריו ומחיים ראובן דלא זכה בו ולא מכעיא דסברא דרב״ן מינש ז״ל שאין לומר שטר מכר היה לי ואבד שיש להאמינו בכל טענותיו משום מנו שאף לדבריו שאר הטורים חחולקים עליהם כיון דמודה שטעון שלא הוה ממונו אין זה לשון זבי׳ ופורע לראובן שהלוהו וכסברא בתרא מסתברא ואף הרמב״ן נשאל ממנו בזה ותשיב שנ״ל שחדין עם ראובן דכל מי האי גונא לא הוי הוראה דמעות דשמעון אלא לפנהיא בעלמ׳ כתב הרבי:

ב ויש לברר אם יכול ראובן לתבע לשמעון שנכתב על שמעון שיחזור ויעשה שטר מכר ממנו כהא אין מפק דמצי אמר ליה לא יקרך בעינן ולא זלותך בעינא כדאיתא בחגזל קמא שאין כופין ריש גלותא למכור ולא עוד כי אפילו חודיעו לשמעון בשעה שכתבו על שמו שעל מנת כן כותבו שתחזור אותה ותמכרנו לי אפילו הכי אין כופין אותו בכך דהאי לא עביד בהדיא מעשה שיתקיים תרתאי ביניהם ואף על פי שהורה לו לעשות אינו אלא כמפליגו בדברים ודברים בעלמא הם ומצי למיהדר וכן פירוש הראב״ד ז״ל בפירושיו וכמו כן אין כופין את הלוה לכתוב לו שטר בשמו כדאיתא בפרק חגזל אך אם אמר לו בשעת ההלואה על מנת כן אני מלוה אותך שתעשה לי שטר בשם שמעון ואם ארצה שתחזירהו על שמי כופין אותו על כך אף על פי שלא פירש לו את דבריו אלא דאמר לחו לסהדי קמיה דלוי חזו דשטרא

אחרינא

Digitized by Google

ואם אומר לו לוקח למוכר ע"מ אחד כופין ר"ג למכור וכו' • ואולי נראה זה אדעתיה דר"ג שסח המשוס לסתמה לוקח עם מוכר על ריש גלותא • פנכוף לר"ג במה שהוא לא המנה לכך פי' לסתגאי היה עם ר"ג עצמו ומיה הכר ר' ששת לכיון לסכיים בכך כופין אותו • ומסקי' דאפי"ה אין לכופו מטע מת לא יקר' וכו' ומה שהולם אינו אלא כמפליג בכריס :

ג ויש לברר אתין אם שותפין וכו' בפי' חזקת דף נ"ב איתמר אחד מן האחין שהיה נוסע ונותן בתוך הבית והיו אומות ושטרות נעלות על שמו ואמר שלי הם שנפלו לי מבית אבי אמת אמר רב עליו להביא ראי' ושמואל אמר על האחין להביא ראיה אמר עריאל מולה לי אבא שהם מת על האחין להביא ראיה מתקיף לה רב פפא כלום טענינן ליתמי מידי דלא דלא טענין אכוסון וכו' ומסיק בקושיא • ועלתה הסכמת גאוני האחרונים ז"ל לפסוק כרב משום דרב נחמן קמי כוותיה וברייתא מסייעת ליה : ומ"ש ואם טענו ואמר ממון הוא לי כו' • הוא מימרא דרב חבדא לא שמו אלא דאין חלוקין בעיסתן אבל חלוקין בעיסתן אמר מעיסתי קמן • ומה שמסייע ואין צריך להביא ראיה שמאוהו ממון הלוה וכו' ים חולקים בזה שכתב הרב ז"ל בב"י דיומן ס"ב ז"ל וכסבו בפי' הגי' כתבו בשם רא"ן ראיה בעלי שיודעים שהיו נכסים מאבי אביו אבל לא ידעו זה הסטר אם מאותם נכסים אם לאו וזה הפירוש רחוק בעיני ולפי האמת כ"ל ראיה בעלי שילעו שמיון זה הכתוב בסטר היה ממון של אבי אמו והר"ם כתן הבית ראיה לפי דא"ן מדאמרינן אימור מעיסתו קמן משמע למסקנא תלי להעמיד הממון ביד וכן נראה מדברי הרמב"ם וכסגנות אשר"י כתב שריב"ם פי' כראב"ן ורבי' ברוך כתב לצריך ראיה שנפלו לו בירושה בשעור הסות וכריב"ם מסחבר עכ"ל • ולא ידענא מאי קאמר ז"ל בשם הגר"א לריב"ם פי' הראב"ן המשמע לרבי' ברוך פי' לא כוותיה • ולא כן נראה כונת הגרא' וז"ל כתב ריב"ם ה"ה אם יש עדים שמלא שום מניחה א"כ שנפלה לו ירושה כל הנו מבית אבי אמו ורבי' ברוך כתב לצריך ראיה שנפלה לו ירושה בשעור הסות וכריב"ם מסתבר ע"כ • והוא מבואר לכלהו פירשו כראב"ן לאין צריך שיהיו אז מאות נכסים ואין מחלוקת אלא על השעור של הירושה לרבי' בסמוך מתבוב לקמאי ולמאן דפליג ואין זה שייך כלל למחלוקת ראב"ן ז"ל ושכנגדו : ויראה לי לגם התוספ' סברי כראב"ן לכתבו אים' מעיסתו קמן אע"ג דלא טעין הכי אלא אומר מבית אבי אמא נאמן במנו לאי בעי אמר מעיסתי קמלתי ע"כ ומה איתא לצריך ראיה שמון זה של הסטר היה ממון אבי אמו אין מקום כלל לדברי התוספות וזה מבואר : ועל מה שכתב ריב"ם דה"ה אם יש עדים שמלא מניחה וכו' • כתוב בהגה"ם שהסיב רבי' ברוך מרוגנסבורק שאין השופרין חולקין עמו ואפי' אם בתא ליכו ע"י הלקח וכן נראה בעיני פלגה למעשה מת"ז ע"כ : ואולי מחלוקתם תלוי בהסות ירושלמי שמובא בתשובות לרדב"ן ז"ל סימן ב' חל בר כם מיתעבי ספת למו אחוה לפליג עמי אפי' עובדא קמי אמר לרב אמי אמר אמו אומרים אלם שמלא מניחה אחיו חולקים עמו ג"כ לריב"ם מפרש ליה בחמיה ורבינו ברוך מפרש לה בנחות • ולפ"ז אם בשנעשה ספר פליג עמיה • ומ"ה קאמר לאפי' באם ליכו המניחה ע"י הלקח דהוי כעין מנאכי לספר חולקי עמו • ואמנם הרמב"ם ז"ל כתב בהלי' כריב"ם ז"ל ולא מלאמו מתברי ז"ל יסכימו עם ה"ל ברוך ז"ל : ואטרינן דאמר אמר וכו' • רב שיכתוב לי ריש גלותא לשמי שטר לרבינו דבר רחוק לאסיק מוכר על ריש גלותא • למאי מיכפת ליה בתנאי למוכר אחרינא בעינ' למיכתב מהו דתימא אמר לוי אנא אמינא דמחך דקא עבדת שטר בשמי קאמרת קמ"ל דאמר ליה קמך אמרי להו ומינך אמרי חכי אית"א בהגוזל קמא :

ג ויש לבר' אחין אם שותפין שמטונן מעורב אם נכתב השטר על אחד מהם אעפ"י שהשטר בידו ואחד טוען בינייהו הוא זה החוא והשטר שהו' בידם אעפ"י שהוא על שמן דשטר שטר אמנה היה שאנו חיינו מאמינים בך טענה גדולה היא ושומעין לטענתו אם טוען ואומר מטון היה לי לעצמי ואינו לא מן השותף ולא מן הירושה עליו להביא ראיה שהיה לו מטון חלו' בפני עצמו ואם יעדו לו ירהיה שלו כיון שנכתב על שמו ותחת ידו ואם לא נודע לו ממון זולתי השתוף או הירושה הרי זה תחוב בין סלם ואין צריך להביא ראיה שמאותו המטון חלוה ואם מת אורתו שנכתב על שמו אין על יורשיו להביא ראיה בבר א"א על האחין וכדגרסינן אחר מן האחין שהיה נושא ונותן בתוך הבית והיו אונו' ושטרות יוצאות על שמו ואמר שלי אין עליו להביא ראי' ואמרי' ראיה בפאי רבא אמר ראיה בעדים ואמרינן עלה מודה אבא שאם מת עליו להביא ראיה וכן הדין באשה הנושאת ונותנת בתוך הבית והיו אונות יוצאות על שמה עליה להביא ראיה ואם מתה על יורשי בעלה להביא ראיה כר"א באחין ובאלמנה שאין חלוקין בעיסתן אבל חלוקין בעיסתן אימא מעיסתן קמצו ועל האחין להביא ראיה שהן משל אבצ"ו וחכי איתא בחזקת הבתים ובתשובה לקמאי שאם לא יעלה הקטן לפי אומר השטרות אמרינן מחה"ו פורתא נודמן בית רוחא דאטנין דקוכין על יד ידכה ודוקא שזמן שטרות אחר חילוק עיסתן ואינא מאן דפליג ואומר שצריך להיות מאומר הקמון במו מפי השטרות :

שער נב חלק א

א גרסינן בפסחים בבא מציעא פ"ק מתניתין מצאו בחפיסה או בהלוסקמא הרי זה יחזיר • פרש"י מצא שום שטר בחפיסה או בהלוסקמא ואפי' ש"ח בכלל • וכן אם מצא תכריך של שטרות או אגודה של שטרות הרי אלו יחזיר פי' יחזירם למי שנותן חסימן והוא שיתן אותו הלוה או המלוה שעל פי הענין הזה דבר שיש לו סימן הוא כדמפרש בגמרא חפיסה חמת קטנה גלוסקם' טליקא דסבי וזה ודאי חכלי ס' הוא כשאמרו חבעלים בכלי שבך וכך ס' יש בו מצאת אותם וכך נראה נמו שפרש"י ז"ל שצריך שיתן סי' בכלי ולא אדי לו כשיאמר בחפיסה או בהלוסקמא מונח דהא קי"ל היא אסרה בחפיסה והוא אומר בחפיסה מונח ינתן לו מ"ט מדע ידעה ובל דאית ליה שטר בחפיסה מנח ליה דלוסקמא נמי חכי נמי דרך בני אדם לתת בהלוסקמא שטרות וברתניא בתוספתא השבונות עשרה דלוסקמין מלא"ן שטרות מסרתי דרך אלמא דרך בני אדם להשמין שטרותיהם בהלוסקמים ובכלים חללו הילכך צריך שיתן סימן בענין הלוסקמא והחפיסה ולדידן בבים וארנקי דבותא תיא :

ב וכן אם מצא תכריך של שלש שטרות הרי זה יחזיר למי שיתן חסימן או הלוה או המלוה שתכריך הוי סימן • ומפרש בגמרא היכי דמי תכריך כגון דאשכח ג' שטרות דבריבי חד ברישא דחבריה וזהו הנקרא תכריך ומאי מבריז המוצא לא מבריז מנין דא"כ שיאמר ג' שטרות מצאתי וזה יבא ויאמר שלי הן וכחכין היו אם כן דבהא סגיא מאי איריא תלתא אפילו תרי נמי אלא אוקימנא בגמרא הכי חיכי דק"ל דשבעא מבריז הבא נמי שטרות מבריז וכך הוא אומר

לסבי לסיימו מסקא שהזקנים מכניסין בם כלי המשמשן כלפי' רש"י • הוו כלים מתין רגילין לתת בהם שטרות אלא יין בלא' ותמשמשין אחרים באחר ולפיכך סגי בהם הכלי עצמו • אמנם לרבינו חפיסה ולוסקמא הוו כלים דעבידי לינסי דמלגיע בהו שטרות : ונראה לבסיא לאלו מלאות הסות אומר בחפיס' וסיא אומרת בחפיסה • סיתה גיר' רבינו מילע ידעת לכל דאית ליה שטרא בחפיסה מנח ליה וכו' לסיימו לכ"ע מנחי שטרייא בחפיסה ולפיכך הלריבה סי' כמו בלוסקמא • אבל הוסי' גרסי כגרסתנו מילע ידעת לכל מאי דאית ליה בחפיס' מנח ליה לסיימו זאלת המשם הוא יודעת שבעלה היה מניח כל מה שיש לו בחפיס' ולפיכך אלה אימו סימן ולייקו מינה לאיכם מעלמא סוי סימן ולוקא בלוסקמא הלריכו שיתן סי' שאינו מובסק מפני החוספת • והרב ז"ל סי' ס"ה הביא לדברי רש"י ורבינו ולא הערינו כלום ע"ז : ואולי הכין רבינו להא לכתב רש"י בכלי כך וכך מלאת אותם אין הכולה הזכר' שם הכלי אלא רלומ בכלי פלוני שהוא עשוי כך וכך דסיימו מיזה סימן שיש בכלי • ושמא גירסתו שיתה בדברי רש"י בהלי' בכלי שכך וכך סימן יש בו :

ב וכן אם אלא תכריך וכו' • שם אמתניתין תכריך של שטרות אלא מגולם של שטרות ר"כמה הוא תכריך של שטרות ג' כתבין זה בזה וכמה היא מגולם של שטרות ג' קשורים זה בזה ש"מ קשר סימן הא תני ר' חייא ג' כרוכין זה בזה מ"ש הייתו תכריך תכריך כל אחד ואחד בריבה לתב ליה

רבשסת פליג עליה לרבה ואמר רמיה בקיוס הסטר א"ל רבא לריב' הא רב הא שמואל הא רב ששת מר במאן ס"ל א"ל אמת מתניתא ידענא דתנינא אמתניתין וכו' • ופי' רשב"ם ז"ל מתניתא ידענא לרב ומיהו לא פי' לו מי כרב מי כרב ששת ור"ח פסק בעל"כ להביא רמיה ולא בקיוס הסטר דשל אפילו רב ששת מודה רמיה בעל' עוה יותר מקיוס הסטר ע"כ • והיינו טעמא דרבינו למיימי מלתא דרבה כלפס' ר"ח ז"ל • ולהרמב"ן ז"ל בחלוסיו שטה אחרת לרבה ברב ורב ששת כשמואל ולא"כ ר"ג פסיק כרב וכרבה : ואמרינן עלה מו' אבא וכו' • כך פסקו רובא להלכתא ז"ל ומטעמי למיימי רשב"ם ז"ל בשם ר"ח ז"ל דלוקא מאן למסיק עליה בתולבתא בטלו דבריו אבל מאן למסיק בקושיא לא בטלו • אבל רשב"ם ז"ל בעצמו תולה ולומר דלהך מלתא ל"ם אלא דמתמלה מו בריתא שייך לומר תיובתא ומפירכי דאמוראי שייך לומר קשיא ואם דשמואל ג"ל אלא סמכינן עלה כל עקר ע"כ : וקשה לי על תלוקן ז"ל מפרי מי שאמרו דקע"ב דאמרי' מיתיבי ס"ז נטן עיר שתשמשי אם אבא שתי שנים וכו' בשלמא לרבא בשלא פירש שיפא לפירש אלא לרב אמי מ"ש ריש מ"ש שיפא קשיא • הרי דאף מפירכא דבריתא מסיק בקושיא ולא בתיובתא ושמא כיון למעיקרא קאמר בלשון מיתיבי לא חש לה :

שער נ"ב חלק א

א גרסינן במסכת ב"מ פ"ק מצאו בחפיסה כו' בסוף הפרק ומ"ש שנרת כמו שפי' רש"י ז"ל שלריך שיתן סימן בכלי ולא לי ומי • לא ידענא מיכן מלא כן בדברי רש"י ז"ל דאלרבה מפירושו משמע דאיכא שכתב בשמה • וז"ל ס"ז יחזיר לבר שיש בו סימן הוא כלמפרש בגמרא שבכלי סי' כשיאמרו הבעלי' בכלי כך וכך מלאת אותם ע"כ • משמע בהיא דהזכרם שם הכלי בלבד אוי סי' מבלי שיתן סי' בכלי • ומ"מ ירא' שלא יתלוק רש"י על עיקר אלין לאם הוא כלי המרגל לשוס בו שטרות לא אמר בשם הכלי אלא לריך שיתן בו סימן וכי קאמר גבי חפיסה ולוסקמי שהכלי עצמו הוא סי' היינו משום דחפיס' למפרש בגמ' חמת קטנה לסיימו שמותנין בו יין ולוסקמא למפרש' טליקא דמשמע דלא בטלו לגמרי אלא בטלו מיתיבי לא חש לה :

ב וכן אם אלא תכריך וכו' • שם אמתניתין תכריך של שטרות אלא מגולם של שטרות ר"כמה הוא תכריך של שטרות ג' כתבין זה בזה וכמה היא מגולם של שטרות ג' קשורים זה בזה ש"מ קשר סימן הא תני ר' חייא ג' כרוכין זה בזה מ"ש הייתו תכריך תכריך כל אחד ואחד בריבה לתב ליה

Digitized by Google

לתכלה אגולה לרמו אסלי וכרוכות מאי מכריז מכין מאי אירי חלתא ואחל יולפ סימן מ׳ ואחל אימא יולע כלום מוכחת מלתא דהאי לא רמי
אפי׳ תרין נמי אלא כלאמר רבינא טבעת מכריז הכי נמי שטרי מכריז : אנפשיה שום דבר משום דלאו דיליה ניגנו : ובספר חכמת שלמה
ומפי׳ רש״י נראה לאזיל בשטת רבינו דבעינן מנין וגם פי׳ לכריכה ואת למוהרש״ל ז״ל כתב ואני אומר דלוקת הכא הוא דבעי׳ תרוייהו לאפילו
בלא הא לא סגית • אבל הרא״ש כתב מאי מכריז שטרי והלא מחזקא סימנא ולא כיון באילך סימנא לא מהני דולאי מאיר אחר נפל
במנין ותכריך ואגולה היינו כדי שיוכל ליתן סימן במנין לאי אמר לא נפול אסדלי ומחייאם כי לא יוכל ליתן סימן במנין ע״כ • יהיב חד סימנא ולא כיון באילך סימנא לא מהני
וכשטתו אזיל בתו שעור שכתב מלא ג׳ שטרות או יוצר כרוכין הם ע״ז אומר שטרות שנים הם ואין מנין סימן ולפיכך בשנים לא
אלו שמא לא נפול צריך שיחו שלשת והוא יבא ויתן סימן ויאמר כך וכך היו
יחזיר אבל
ומרוכין חיו בכרך אחד כל חד וחד בריש חבריה כלו׳ שגולל האחד
בפני עצמה ואח״כ מביא עליו השנים ונוללם ומדבק עמ״ז ובן חיו שלשה
ואם חיה אנד של ג׳ שטרות חרי זה יחזיר למי שיתן חסי׳ או חלוה או
המלוה ואוקימנא בגמרא דאגודה מתקרא דרמו כולהו אחדדי ובריבי
כלומר מצדנין שלשתן זה ע״ג זה ואנדן אנד אחד וזהו פי׳ דכולי עלמא
מ״ר שטר שטר לעצמו וקושר אותו לבדו וזה אנדן כלן יחד וזה
חפי׳ :

ג׳ **ווה** שאנו דנין בג׳ שטרות ברוכין אואגודין שנמצאו שמחזיר
לנותן פי׳ בחם של ברך ושל אגד יש פעמים שמחזירן מיד
למלוה ופעמים שמחזירין ללוה מיד ופעמים למי שנתן בחן פי׳ בין
שית׳ אותו למלוה או ללוה וכדמפרש רשב״ג ואמר במשנתנו אחר
הלוה משלשה יחזיר ללוה ג׳ הלווין מן הא׳ יחזיר למלוה : וקא
מפרש בגמ׳ א׳ חלוה מג׳ ונמצא שראובן לוה בשטר א׳ משמעון ומיששב׳
בשטר א׳ ומזבולון בשטר א׳ דזה ודאי אם נמצאו אותם ג׳ שטרות
ברוכות זו בזו או אגודות זו בזו יחזירן לראובן שהיה לוה משלשתן
ואעפ״י שהמלוין יתנו פי׳ יחזירן כולן לראובן מיד דמסתמא מירק דייק
דאי ס״ד דמלוין נינהו שלשתן מאי בעו נבי חדדי : ומקשינן
דילמא לקיומינהו אזול מולחו לבי דינא פי׳ שלשתן חלכו אצל הסופר
של דיין לקיים שטרותיהן ובזה הוקבעו ית׳ במקום אחד ומשם נפלו
ואי קימנא בתקיומין שלשתן : ומקשי׳ ודילמא מירא דספרא נפל
ומשני לא משתי אינו שאלא דמקוי׳ מירא דספרא • ובן שלשה
שלוו מאחד יחזיר למלוה מיד אעפ״י שלא יתן סימן דאי ס״ד דלווין
נינהו כלומר שפרעום מאי בעו נבי חדדי • וב״ת דילמא למכתבינהו
אזלי ומן הסופר נפלו ומעולם כתבו ללוות ולא לוו חב״ע דכתבי
בתלתא ידי דספרא ומקשי׳ ודיל׳ לקיומינהו אזיל ומשני לורת לא
מקיים שטרי׳ והילכך הדבר ידוע שמן המלוה נפלו ומחזירן מיד הא
למרת שלשה שטרי חוב הנמצאים אם הלוה א׳ והמלוין שלשה אם
אין מקוימין יחזיר למי שיתן סימן וכדקתני רישא הרי זה יחזיר שיש
לנו לחוש שמא המלוין ג׳ נתנו שטריהם לסופר לקיימן ונפלו ביד
הסופר או שמא החזירם ללוה ומידו נפלו ולפיכך יחזיר לנותן בחן סימן
הן לוה הן מלוה ובן אם היה מלוה א׳ ושלשה לווין יחזיר למלוה אם
לא חיו שלשתן בכתיבה א׳ אבל אם בכתיבת ידי סופר א׳ היו שלשתן
יחזיר למי שית׳ בחם סימן שמא שלשתן הוליכו שטריהן לסופר
לכתוב ונפלו מיד הסופר : ודע והבן כי כל זה שפסקנו שיש דרך
ששה שנפל ומצאו מחזירו למלוה לא נאמרו הדברים אלא כשמצאו
באגודה הא לאו הכי לא יחזיר למלוה לעולם ובדתנן מצא שטר חוב
בשוק לא יחזיר ואפי׳ בשחייב מודה למר בראי׳ ליה • ולמר בראית
ליה • ומצאתי בתוספות של צרפתים ובי תימא מאי שנא
הני מחני חא לא קשיא דא״ל דהיינו טעמא משום דאית בה ריעותא
דרומה במי שזרקוהו באשפת לפי שהיה פסול או פרוץ אבל באן
בשנמצא באחד מן הרכים הללו יותר קרוב לומר שדרך נפילה
נפלו וכשרים הם ואינה פרועים שאפילו תאמר שגל מנת שרהם באגודה
או בחפיסה מסרה ונתנה המלוה ללוה א״ה דרך העולם שחלוה פותחן
לראות אם זהו שטרו שהחזיר לו ואינו מניחו על זו הדרך ועוד י״ל
דלגבי מצא שטר חוב בשוק יש להסתפק אם נפל מיד לוה או מיד
מלוה שהרי אינו נמצא על דרך שיובל לתת בי סי׳ אבל באן אין
להסתפק שמי שנותן בו סימן ודאי מידו נפלו עד באן :

ד **ומסתברא** דדוקא סימן דחפיסה או דלוסקמא או כרך או
אגודה הוא דמהנו להחזיר למי שנותן חסימן
אבל

ואחל יולפ סימן מ׳ ואחל אימא יולע כלום מוכחת מלתא דהאי לא רמי
אפי׳ תרין נמי אלא כלאמר רבינא טבעת מכריז הכי נמי שטרי מכריז : אנפשיה שום דבר משום דלאו דיליה ניגנו : ובספר חכמת שלמה
ומפי׳ רש״י נראה לאזיל בשטת רבינו דבעינן מנין וגם פי׳ לכריכה והא למוהרש״ל ז״ל כתב ואני אומר דלוקת הכא הוא דבעי׳ תרוייהו לאפילו
בלא הא לא סגית • אבל הרא״ש כתב מאי מכריז שטרי והלא מחזקא סימנא ולא כיון באילך סימנא לא מהני דולאי מאיר אחר נפל
במנין ותכריך ואגולה היינו כדי שיוכל ליתן סימן במנין לאי אמר לא נפול אסדלי ומחייאם כי לא יוכל ליתן סימן במנין ע״כ •
וכשטתו אזיל בתו שעור שכתב מלא ג׳ שטרות או יוצר כרוכין הם ע״ז
אומר שטרות שנים הם ואין מנין סימן ולפיכך בשנים לא
יחזיר אבל צריך שיחו שלשת והוא יבא ויתן סימן ויאמר כך וכך היו
ומרוכין חיו בכרך אחד כל חד וחד בריש חבריה כלו׳ שגולל האחד
בפני עצמה ואח״כ מביא עליו השנים ונוללם ומדבק עמ״ז ובן חיו שלשה
ואם חיה אנד של ג׳ שטרות חרי זה יחזיר למי שיתן חסי׳ או חלוה או
המלוה ואוקימנא בגמרא דאגודה מתקרא דרמו כולהו אחדדי ובריבי
כלומר מצדנין שלשתן זה ע״ג זה ואנדן אנד אחד וזהו פי׳ דכולי עלמא
מ״ר שטר שטר לעצמו וקושר אותו לבדו וזה אנדן כלן יחד וזה
חפי׳ :

ג׳ **ווה** שאנו דנין בג׳ שטרות ברוכין אואגודין שנמצאו שמחזיר
לנותן פי׳ בחם של ברך ושל אגד יש פעמים שמחזירן מיד
למלוה ופעמים שמחזירין ללוה מיד ופעמים למי שנתן בחן פי׳ בין
שית׳ אותו למלוה או ללוה וכדמפרש רשב״ג ואמר במשנתנו אחר
הלוה משלשה יחזיר ללוה ג׳ הלווין מן הא׳ יחזיר למלוה : וקא
מפרש בגמ׳ א׳ חלוה מג׳ ונמצא שראובן לוה בשטר א׳ משמעון ומיששב׳
בשטר א׳ ומזבולון בשטר א׳ דזה ודאי אם נמצאו אותם ג׳ שטרות
ברוכות זו בזו או אגודות זו בזו יחזירן לראובן שהיה לוה משלשתן
ואעפ״י שהמלוין יתנו פי׳ יחזירן כולן לראובן מיד דמסתמא מירק דייק
דאי ס״ד דמלוין נינהו שלשתן מאי בעו נבי חדדי : ומקשינן
דילמא לקיומינהו אזול מולחו לבי דינא פי׳ שלשתן חלכו אצל הסופר
של דיין לקיים שטרותיהן ובזה הוקבעו ית׳ במקום אחד ומשם נפלו
ואי קימנא בתקיומין שלשתן : ומקשי׳ ודילמא מירא דספרא נפל
ומשני לא משתי אינו שאלא דמקוי׳ מירא דספרא • ובן שלשה
שלוו מאחד יחזיר למלוה מיד אעפ״י שלא יתן סימן דאי ס״ד דלווין
נינהו כלומר שפרעום מאי בעו נבי חדדי • וב״ת דילמא למכתבינהו
אזלי ומן הסופר נפלו ומעולם כתבו ללוות ולא לוו חב״ע דכתבי
בתלתא ידי דספרא ומקשי׳ ודיל׳ לקיומינהו אזיל ומשני לורת לא
מקיים שטרי׳ והילכך הדבר ידוע שמן המלוה נפלו ומחזירן מיד הא
למרת שלשה שטרי חוב הנמצאים אם הלוה א׳ והמלוין שלשה אם
אין מקוימין יחזיר למי שיתן סימן וכדקתני רישא הרי זה יחזיר שיש
לנו לחוש שמא המלוין ג׳ נתנו שטריהם לסופר לקיימן ונפלו ביד
הסופר או שמא החזירם ללוה ומידו נפלו ולפיכך יחזיר לנותן בחן סימן
הן לוה הן מלוה ובן אם היה מלוה א׳ ושלשה לווין יחזיר למלוה אם
לא חיו שלשתן בכתיבה א׳ אבל אם בכתיבת ידי סופר א׳ היו שלשתן
יחזיר למי שית׳ בחם סימן שמא שלשתן הוליכו שטריהן לסופר
לכתוב ונפלו מיד הסופר : ודע והבן כי כל זה שפסקנו שיש דרך
ששה שנפל ומצאו מחזירו למלוה לא נאמרו הדברים אלא כשמצאו
באגודה הא לאו הכי לא יחזיר למלוה לעולם ובדתנן מצא שטר חוב
בשוק לא יחזיר ואפי׳ בשחייב מודה למר בראי׳ ליה • ולמר בראית
ליה • ומצאתי בתוספות של צרפתים ובי תימא מאי שנא
הני מחני חא לא קשיא דא״ל דהיינו טעמא משום דאית בה ריעותא
דרומה במי שזרקוהו באשפת לפי שהיה פסול או פרוץ אבל באן
בשנמצא באחד מן הרכים הללו יותר קרוב לומר שדרך נפילה
נפלו וכשרים הם ואינה פרועים שאפילו תאמר שגל מנת שרהם באגודה
או בחפיסה מסרה ונתנה המלוה ללוה א״ה דרך העולם שחלוה פותחן
לראות אם זהו שטרו שהחזיר לו ואינו מניחו על זו הדרך ועוד י״ל
דלגבי מצא שטר חוב בשוק יש להסתפק אם נפל מיד לוה או מיד
מלוה שהרי אינו נמצא על דרך שיובל לתת בי סי׳ אבל באן אין
להסתפק שמי שנותן בו סימן ודאי מידו נפלו עד באן :

ד **ומסתברא** דדוקא סימן דחפיסה או דלוסקמא או כרך או
אגודה הוא דמהנו להחזיר למי שנותן חסימן
אבל

אם בלא מנין ולא כריכות אבל אי לא הוי סס אלא חד סימן או
כריכות בלא מנין או מנין בלא
כריכות כל חדא וחדא מהני ע״כ •
ולא יכלתי לעיין איך אפשר להיות
בנמנא כריכות בלא מנין דאין סוס
דבר בעולם שאין לו מנין בין אחד
בין רבים • ומ״מ אף לדבריו ז״ל
אף כשאחד יודע בכריכי׳ או במנין
והאחר אינו יודע כלום לא ינתא
ליודע כיון שיש כאן שני סימנין
והוא אינו יודע אלא אחד אלא
כדברי הרמ״ה ז״ל • ומיהו נראה
לדעתו ז״ל דלאו בכל מילי דאית
בהו יותר מסי׳ א׳ לריך שיאמר את
כלם אלא לוקח בכגון הני למנין
וכריכו׳ דמסתמיכשזה כורכן ורואה
מנינן ואופן הכריכ׳ שהוא כורך •
מסת״כ בסימנים אחרים לאפשר
לאתנהו ולא רמי דעתיה עלייהו :

ג׳ **ווה** שאנו דנים וכו׳ • כתב
הרב ז״ל בבי׳ סי׳ ס״ה
וז״ל ודע שכתב הרמב״ם ז״ל פי״ח
מהבלים היה הלוה אחד והמלוים הם שנים
אלא אם מקוימים הם יחזיר
ללוה ואם לאו יחזיר למי שנתן בחן סימן
שמא המלוים נתנו את שטרותיהם
לסופר לקיימם ונפלו ומיל הדיין
כלומר שהוא ז״ל מפרש ודילמא
לקיומינהו אזיל ונתמוס ליה הדיין
שיקמם ונפלו מידו ומשני למקיימי
וכיון שמקיימים אינו מסתה אותם
בידו אלא מיל מותנים לבעליה׳ כנ״ל
ע״כ • ולפ״ז גם לדבריו יפרש כן
נראה הכין ז״ל הסופר והיין הכל
אחד • ואיכא למילק אי מעקרא
לי פריך ולמא לקיומינהו אזיל
הוא משום דלילמא מיל הדיין נפלו
הקיימו הסופר • א״כ כי משני
למקיימי מאי פריך תו דילמא
מילא הספרא נפיל הא מעקרא כמי
חיים לבכי ולא הל״ל אלא דילמא
בתר המקיימי נפיל מילי׳ : ואפשר
שנאמי בהכלייב לשון המקשן דקאמר
דילמא מילא הספרא נפיל ולא
קאמר ודילמי באות הוא״ו כדקאמר
בתר הכי באילך חלוקה ובדלאי
אם היתה קושיא ממושם הם אומי
בוא״ו • אלא נראה לעולם אינם
אלא קושיא א׳ ומעקרא כי פריך
דילמא לקיומינהו אזיל לאו למימרא
דלאכתי לא מיקיימי אלא לאזלי
לקיומינהו ונפלו מיל הסופר אחר
הקיום והוא ממש כדפריך בתר
הכי באילך חלוקה ודילמא למכתבינהו אזיל דהיינו שהלכו לכתוב ונכתבו
ונפלו מיל הסופר • הכא נמי הלכו לקיים ונתקיימו ונפלו מיל הסופר •
והתילן הכין שהקשה דילמא הלכו יחלי לקיים ונמלאו שם יחד ומילם נפלו
קודם הקיום ולהכי משני למקיימי אז גלה לו המקשן כונתו וקושיתו דילמא
מילא לסופר נפל שאינו מחלם שום קושיא אלא לומר כונתי היתה מעקר׳
דילמא מיל הסופר נפל בתר המקיימי :

ד **ומסתברא** דדוקא סימן דחפיסה וכו׳ • הא׳ לנקב יש בו בלל
אות פלונית דגע הוא בשנים אותיות דף י״ח
ובפרק כל פגום דף כ״ז דאמר רב אשי כגון דקאמר נקב יש בו בלל אות
פלונית • ובאלו מליאות דף כ״ח הוא אומר סימני הגע ואיה אומרת סימני
הגע יתן לה • במאי אילימא במלת אדרבו ורתבו דילמא בהדי דנקיט
ליה חזיתיה אלא נקב יש בו בלל אות פלוני׳ ולבדי רבי׳ לריכים למול
בטעם שנתן לחלק בין שטר לגט משום דבירו לגרשה דסא ולאי אייך
לומר דבירו לגרשה אלא כשהוא מולה ולא בשכוסר והלא כשמולה אי
אזלינן בתר טעמא דבירו לגרשה פשיטא דיחזיר אפילו בלא סימן לנקב ולא
שום סימן אחר • וכבר היה לישב זה : אבל מה שיש לתמוה הוא
דבפר׳ יש מוחלין דף ק״ח מוכח בהדי׳ דלעו״ג דאמר מעיקרא בעל שמי
גרשתי

Digitized by Google

גרשתי את אשתי נאמן מטעם דמגיל וכילו לגרש מוקמינן לה בלהכת מים כי אמר עלתאבי אשמוי ניקוס ונסמוך • ואינו נאמן אפי' להכת וכן הסכימו הרמב"ם והרא"ש מסיק רבא ואמר חוס לס הטעור ז"ל סימן קכ"ב • והתוספות שכתבו בסיס מרובה הימא כיון שמולה שמנה נפל אמלי הוה לן למימר לא יחזיר כיון דנאמן לומר גרשתיך כלאמר פי' י"ל אפילו נפל מאחר נחזיר לס לרא"ם בעלמא • וי"ל דנאמן לומר גרשתיך ותסא מגורש מכאן ולהבא. הוא"ל וכילו לגרשה אבל הכא שאומר שכבר גרשה מזמן הכתוב בגט כמו שאינו נאמן לחכרע אינו נאמן להכת ויחזיר לאשה ויחזיר הייטו בעדים ותתגרש בו בחזרה זו ולא חיישי' שמא מאחר נפל ואפי' לזמן מרובה ע"ל וכה"ג כתבו פי' כל הגט • ורא"ש דהכונה היא לענין הקופי' דר' זירא לרמי מתני' אך ברייתא דזמן שבעל מולה יחזיר לאשה ומוקי לה במקום שאין הסיירות מצויות וכו' • למנא ליה לאקשויי הכי נימא דלשמולה לא יחזיר משום דסבר דנאמן לומר גרשתיך וכו' ומתרלי לאפילו נימא הכי אינו אלא להכת ובו' • אמנם לרבינו דקאמר דקושטא דמלתא דמחזירין בכו' אקט הוא משום דבילו לגרשה הא ולא לאו הכי הלכתא :

ח ובן אם מצא בשוק שטרות קרועין וכו' • אעפ"י שלא בא לין זה מפורש בגמרא • מ"מ הוא נלמד מדין משנה אחרונה דב' מוחזקין דקתני אם יש עמה כמטונות יעשה מה שבמטונות ומוקמינן בגמרא בדרב ספרא בסמכתא בין שטרות קרועין :

ו ועתה בדף י"ב וי"ג קאמר מעתה בגמרא דטעמא דלא יחזיר אפילו בשחייב מודה משום דחיישי' שמא כתב לגות בגיסן ולא לוה על תשרי • ופרכינן אלא הא דתנן כותבין שטר לגות אעפ"י שאין מלוה עמו יעשה כמה לכתילה היכי כתבינן ומוקי לה רב אחי בשטרי הקנאה ומתיתין בשטרי לגלו הקנאה וכיון דנפל אתרע ותיישינן לילמא איקרי וכתב ומ"ם לא יחזיר הכא אמר עדיו בתחומות יכין לו ואפילו שטרי דלגלו הקנאה ומ"מ היכא דמטי לידיה לא אמרינן ומתגיתין דלא יחזיר דאוקימנא בשחייב מודה היינו טעמא דחיישינן לפרעון ולקוניא : ונראה מדברי רבינו דמתני' דלא יחזיר מוקמא בכל גוונא אם בשטרי דלגלו ולקנייתא ומטעם שמא כתב לגות בגיסן וכו' בדרב אחי • ואי בשטרי הקנייתא ומחשב קונית כדלעיל • ולפ"ז סברתו בסברת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דלית הלכתא כאביי דמאי דקאמר עדיו בתחומין זכין לו וראיתי להרי"ף ז"ל לשון מגומגום שכתב והא דתנן כותבין שטר לגות אף על פי שאין מלוה עמו חיישינן לקונית ת"ל לשמא כתב לגות בגיסן ולא לוה על תשרי ואתי למטרף לקוחות שלא כדין אוקימנא בשטרי הקנאה וכו' : וכעניותי לא ילעתי היאך שייך קנת קונית בתחילת כתיב שטר לגות בשאין מלוה עמו בשעת ולא לא היה עליון שם שום פרעון והשעבוד לא הי' מתחיל אלא מאותו היום שהם חותמין ולא קודם ומה

אבל מצא ש"ח אחר בלא חפיסה או שלשה בלא כרך ואגורה ואמר הלוה או המלוה נקב יש בצד אורת פלוני לא יחזיר לא לזה ולא לזה ואף על גב דגבי נט מחזירין בסימן זה נט שאני שאינו נשאר לא ביד חעדים ולא ביד חבעל ועוד דבירו לגרשה אבל שטר חוב שנשתתה ביד המלוה וידע יוכל להיות נפרע ויודע סימניו ובן הלוה אחר ששנינו שכורתב שטראע"פ שאין מלוה עמו עומד על סימן בעודו בידו ועל כן יודע ואינו פרוע :

ה ובן אם מצא בשוק שטרות פי' קרועין ושטר חוב ביניהם לא יחזיר ואם יש בהן שובר אפילו בלא עדים יתן השטר חוב ללוה שאלו לא חיה פרוע ובן כתב הרמב"ם ז"ל בהלכות גזלה ואבדה :

ו ועתה נבאר מה דינו של שטר חוב דנמצא בשוק שלא היה מונח בחפיסה ולא על דרך שנותן בו סימן על זה גרסינן בב"מ פ"ק מתני' מצא שטר חוב אם יש בהם אחריות נכסים פלומר שכתב לו שעבוד קרקעותיו שיגבה מהם חוב זה הרי זה לא יחזיר למלוה שבית דין נפרעים פי' נפרעים חובו מן הלקוחות שלקח קרקעותיו ששעבד לבעל חובו בבר ואם איתא שהיה פרוע יהיה טורף לקוחות שלא כדין ואוקימנא בגמרא דאפילו בשחייב מודה לא יחזיר דחיישינן לפרעון ולקוניא דבין דנפל אתרע ליה ולכל דשותא דמצי למתלי תלין ביה ואם אין בהן אחריות נכסים יחזיר שאין ב"ד נפרעין מן הלקוחות הואיל ושחייב מודה יחזיר דלפסיד דיליה ליבא למיחש דמא קא מודה וללקוחות נמי ליבא למיחש דהא לא טרף בחאי שטרא מידי זו דברי רבי מאיר אבל חכמים אומרים בין כך ובין כך לא יחזיר וקא מפרש בגמרא דטעמייהו דרבנן משום דסבירא להו אחריות שעת סופר הוא בין בשטרי אלואה בין בשטרי מקח ומסתבר הולכך אפילו שטר שאין כתוב בו להתפרעא מנכסים וקנינין דאית לי תחות כל שמיא א"ה טרף ביה מהשעבדי הילכך אין חייב מודה לא יחזיר דחיישינן לפירעון ואפילו יהיה שטר חעשוי בקנין ובנאמנות בשני עדים בשרים דאע"ג דליבא חשש דדילמא כתב בגיסן ולא לוה עד תשרי דהא שעדד נפשיה משעה דקנו מניחו א"ה ביון דנפל אתרע שטרא דאי לאו חכי דפרעיה מזחר זחיר ביה בשטריה ואתרע ליה אפילו נאמנות שהיה בו דהא לא חימניה עד שיצא השטר מרשות ידו זה אינו יוצא מתחת ידו שהרי נפל ונמצא היה • וכ"ת אמרתי אמא אם איתא דפרעיה אמאי לא קרעיה תבף שפרעו ודא לאו מילתא היא דאיכא לבייפר ניחא ליה דלא לקרעיה עד שיראנו לעולם שפרעו כי היכי דאי איצטריך ללוות עוד מאחרים דלא לחזקי בנברא דמסיק זוזי • וכ"ת א"כ ר' קרעיה קרע של ב"ד מיהא ולישבקיה : א"ל דילמא איהרטוי הוא דלא איהרמי ליה הילכך כיון שאין חייב מודה חיישינן דילמא פרעיה וקושטא הוא מאי דקא טעין ואין מחזירו למלוה ואם החייב מודה אף על פי דקא סברי רבנן דלא יחזיר למלוה דחיישינן לקוניא ולא מיבעיא אי ליה ביה קנין דאיכא למיחש שמא בהב ללוות בגיסן ולא לוה עד תשרי וארתי דמטרף לקוחות שלא כדין אף על פי דשאר שטרי דלאו שטרי דקנאה לא בתבי כי ליכא מלוה בחדית ובדאוקימנא הוא דבית בין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו בשטרי הקנאה הבא ביון דנפל חיישי' דילמא איקרי ובתוב משום דאתרע לי' אלא אפ לו בשטרא דאית ביה קנין אפילו חבי לא יחזירו אף על פי שחייב מודה דחיישינן שמא פרעו וקונוניא הן עושים דמלוה והלוה כדי לחלוק הקרקע, שיטרוף מן ה קיחות ופסק הרי"ף זכרו לברכה ברבנן ואין חייב מודה לא יחזיר דחיישינן לפרעון ולקוניא ולירתא לדשמואל דאמר המוצא שטר הקנאה בשוק יחזירנו לבעליה דלא חיש לפרעון ואפילו בתוב בו הנפק ואפילו היהזק בפרן לא יחזיר כר' יוחנן והא דתנן הרי זה יחזיר אוקימ' בשטרי חלוטתא ואדרבה הילכך דמוציא שטר חוב בשוק אף על פי שלא פירש בו אחריות נכסים ואעפ"י שחייב מודה הרי זה לא יחזיר למלוה ואפילו ידיה בו נאמנות ואפילו יהיה בו קנין ובתוב בו הנפק ואפילו הוחזק בפרן למלוה דחיישינן שמא פרעו וקונוניא עשו בדי לטרוף לקוחות שלא כדין וכן כתב הרמב"ם המוציא שטר חוב בשוק אעפ"י שלא פירש בו אחריות נכסים ואף על פי שחייב מודה הרי זה לא יחזיר שמא פרעו וקונוניא הן עושין ואף על פי שלא פי' בו אחריות שאחריות שלא נכתב טעות סופר הוא לפיכך אם פירש בשטר ואמר שלוה ממנו שלא באחריות נכסים אם היה חייב מודה יחזיר ואם לאו לא יחזיר שמא פרע עד כאן :

ז ומסתברא דשטר הנמצא בשוק ויש בו בני חורי ומשועבדי אם מספיקין לשעבוד דחוב נכסים בני חורין והוא מודה בשטר הרי זה יחזיר למלוה דבללא הוא שכל שטר שחוששין בו לפרעון והוא אינו מודה לא יחזיר למלוה ואם חייב מודה ואיפשר לומר שמודה בדי לעשות קונוניא עד שיפסיד על הלקוחות או על מקבל מתנה שלקחו אחר זמן השטר בדי שיטרפו מידם שלא כדין הרי זה לא יחזיר אף על פי ששניהם מודים ובל שטר שאין בו צד לחוש לא לפרעון ולא לקונוניא ולא להפסד לקוחות אז שהוא מודה ויש לו נכסים בני חורין המספיקים לחובו בלתי מה ששעבד את חובו הרי זה יחזיר למלוה :

ח ובן יש פעמים שאדם מוצא שטר חוב בשוק ויובל להפסיד ויחזירו למלוה אם חייב מודה והוא אם מצא שזמנו בו ביום והוא מקוים

מקוים יש כאן לקוניא • ואם דכמאי דקאמר אוקימנא בשטרי הקנאה כי אם לא תקן אלא מסתת שמא כתב לגות בגיסן וכו' • אבל חששת הקונית עדין במקומו איה עומדת : שוב מצאתי להרא"ש ז"ל שכתב עליו דאם חייבין לקונית אלא הכי ואי תכע דלא חייבין לקונית אלא נפילה אפילו מלוה עמו איכא למיחש לקונית ע"כ • משמע דמולה ז"ל ליש מליאות לקונית בכה"ג אלא דמוקמא בדלאיכא רעותי לנפיל חייבי' לה ולא בלא אחרע ואמי בעניי לא יכלתי לגיר שונן קונית בשבת עתה הלוה להתעב' לומ' דלמא כבר פרע ועתה מולה הלוה שלא נפרע בעלת דמלות שבינים לטרוף לקוחות • דהכי אין כאן ענין פרעון כלל אלא התחלת הסתעבדות אלא שייך בים אלא שמא כתב ללוות בגיסן ולא לוה עד תשרי : ואם נאמר להך קונית איכא לפרעון אלא על הלוה עלמה שמא כתב ללוות ולא לוה כלל לעולם ואח"כ יתן השטר למלוה ויעשה עמו קונית לטרוף הלקוחות • גם זה אינו כלל כאשר הוא מבואר : ולענין הלבה אע"ג דהתוספות והרא"ש ז"ל פסקו כאביי מ"מ כמעט כלהו דכותה ז"ל זולתם פליגי עליהו והסברים אלו כי מקומם :

ז ומסתברא וכו' • זה פשוט לא גרע מהילכא לפי' שלא באחריות לכיון לליכא פסידא לקוחות מחזירין בשלום מולה :

ח ובן יש פעמים וכו' • בדף י"ו מסיק רב אחי לא מסוס כתב ללוות ולא לוה הא כתוב בו הנפק • אי מסוס פרעון לפרעון בת יומא לא חיישינן א"ל רי' זירא לרב אחי מי אמר ר' יוחנן הכי הא הא דאמר דאמרת מסמים לר' יוחנן שפר שלוה בו ופרעו אינו חוזר ולוה בו שכבר נמחל שעבודו אימת אילימא למחר ולימא אחרת מאי אירית שכבר נמחל שעבודו תיפוק ליה דה"ל מוקדם ותנן שטרי חוב שמוקדמים פסולין אלא לא ביומיה אלמא פרעי אינשי ביומיה א"ל מי קתמינא לא פרעי כלל אלא שכיחי אינשי דפרעי ביומיה קתמינא רב בהא אמר בשחייב מולה מ"ה מאי לימר מ"ד הא מאי מפרע פרעתי והא"ל דקאמר לא פרעתיה מסוס דבעי למהדל למזפא ביה זמנא אחריתי ולפשיטי דהפרע חייב קמ"ל • דלא"כ מלוה גופיה לא שבק סבר שמעי בי רבנן ומפסלי לי מ"ש מהא דתנן מלא שטרי חוב לא ים בהם אחריות נכסי' לא יחזיר ואוקימנא בשחייב מודה ומשום שמא כתב ללוות בגיסן ולא לוה על תשרי : ולא לוה כלל לעולם ואח"כ יתן השטר למלוה ויעשה עמו קונית לטרוף הלקוחות • גם זה אינו כלל כאשר הוא מבואר : ולענין הלבה אע"ג דהתוספות והרא"ש ז"ל פסקו כאביי מ"מ כמעט כלהו דכותה ז"ל זולתם פליגי עליהו והסברים אלו כמקומם :

ז ומסתברא וכו' • זה פשוט לא גרע מהילכא לפי' שלא באחריות לכיון לליכא פסידא לקוחות מחזירין בשלום מולה :

ח ובן יש פעמים וכו' • בדף י"ו מסיק רב אחי לא מסוס כתב ללוות ולא לוה הא כתוב בו הנפק • אי מסוס פרעון לפרעון בת יומא לא חיישינן א"ל רי' זירא לרב אחי מי אמר ר' יוחנן הכי הא הא דאמר דאמרת מסמים לר' יוחנן שפר שלוה בו ופרעו אינו חוזר ולוה בו שכבר נמחל שעבודו אימת אילימא למחר ולימא אחרת מאי אירית שכבר נמחל שעבודו תיפוק ליה דה"ל מוקדם ותנן שטרי חוב שמוקדמים פסולין אלא לא ביומיה אלמא פרעי אינשי ביומיה א"ל מי קתמינא לא פרעי כלל אלא שכיחי אינשי דפרעי ביומיה קתמינא רב בהא אמר בשחייב מולה מ"ה מאי לימר מ"ד הא מאי מפרע פרעתי והא"ל דקאמר לא פרעתיה מסוס דבעי למהדל למזפא ביה זמנא אחריתי ולפשיטי דהפרע חייב קמ"ל • דלא"כ מלוה גופיה לא שבק סבר שמעי בי רבנן ומפסלי לי מ"ש מהא דתנן מלא שטרי חוב לא ים בהם אחריות נכסי' לא יחזיר ואוקימנא בשחייב מודה ומשום שמא כתב ללוות בגיסן ולא לוה על תשרי : ואם נאמר להך קונית איכא לפרעון אלא על הלוה עלמה שמא כתב ללוות ולא לוה כלל לעולם ואח"כ יתן השטר למלוה ויעשה עמו קונית לטרוף הלקוחות • גם זה אינו כלל כאשר הוא מבואר : ולענין הלבה אע"ג דהתוספות והרא"ש ז"ל פסקו כאביי מ"מ כמעט כלהו דכותה ז"ל זולתם פליגי עליהו והסברים אלו כמקומם :

Digitized by Google

ומפסידי לי ע"כ : ואיבא למילק במאי דקאמר דליכא למיחש כיון דליתיה ליה למלוה רווחא וכו' • למשמע בהדיא דאי איתיה ליה רווחא להיינו כשאין זמנו בו ביום איכא למיחש דילמא בעי למיזף ביה בתילנא דהיינו הכוונא דהמולה ס"ת בשוק ויש בו אחריות גכסים לא יחזיר למייתי סכא בגמרא דאוקימנא דבשחייב מודה ומשו' שמא כתב ללוות בניסן וכו' : והוא תימא אסרי הוא ז"ל עלמו פסק כאבי דעדיו בחתומיו זכין לו ואין כאן שום בית מיחוש אע"פ שכתב ללוות בניסן ולא לוה עד תשרי וכדלעיל ודוקא רב אסי חיים לאבי • וא"כ לא היה לו להתא"ם ז"ל לתלות הטעם דמה דליתיה ליה רווחא אלא יאמר סתם דמלוה הכא נא שביק : מיהו אגמי גופה ליכא לאקשוי מאי פ"ך מדאוקמינן בשחייב מודה ומשום שכתב ללוות וכו' • דהכוונא חשבא היא לרב אסי גופיה דפליג הכא ארב כהנא ולעולם סבר דלא אמרינן דמלוה גופיה לא חיים והכא אגני דלפריעה בת יומא לא חיישי' ולרב כהנא ל"ק דכי היכי דפליג הכא ארב אסי פליג נמי אתוסוסבר דלשמא כתב ללוות בניסן ולא לוה עד תשרי לא חיישינן • דהא לאו מלתא היא דסבר בגמרא דבהדיא דהתם הלכתא כרב אסי ורב כהנא נמי הלכתא כוותיה הכא • ומ"ה ע"כ לריך לדילן לחלק בין הכא להתם • אבל להרא"ם ז"ל דהלכתא כאבי הרי אין מקום לחשבא שמא כתב ללוות בניסן ולא לוה עד תשרי דכי נמי עביד הכי שפיר דמי ולא חיים מלוה דילמא שמעו ביה דבכן ומפסדי ליה • ומאי דאי דקאמר כיון דליתיה ליה למלוה רווחא : נראה לומר דהרא"ם ז"ל סובר דלא נזקק לכך לענין המשנה דמלא ס"ת בשוק למאי דחייסינן בה דילמא כתב ללוות בניסן ולא לוה עד תשרי דלהיינו שעדין לא לוה בהאי שטרא כלל עד עכשיו • דהא ודאי לסברתו לא איכפת לן מידי וכדאבי • אלא נפקא מינה לאיכא דכתוב בו הנפק דודאי לוה וכי איכא למיחש הוא דילמא פרעיה והשתא בעי למיזף בעי דילמא בעי למיזף ביה דאיתא בתחומיו זכין לו ולא לוה עד תשרי דאי אמרינן דמשום דבעי לוה ולא לוה הא כתוב בו הנפק ואי משום פרעון לפריעא בת יומא לא חיישינן חדא דלא שביח ר"מ פרע בו ביום שלוה ועוד דהא קא מודה לוה דלא פרע מאי אמרת דילמא פרעיה והאי דקאמר דלא פרעיה דקא בעי מיחדר ומיזף ובולח מילתא כדאיתא התם ודוקא בת יומא הוא דמהני הנפק וחייב מודה אבל שטרא דחוב אחרינא לא מחני וברגרסינן א"ר יוחנן המוציא שטר חוב בשוק אעפ"י שכתוב בו הנפק ואף על פי שהוחזק כפרן לא יחזירו לבעלים דחיישינן לפירעון ואפילו היה חייב מודה וטעמא כדאיתא התם :

ט ויש לברר שטר הנמצא בשוק שפסקנו בו לא יחזיר ואם עבר המוצא והחזירו למלוה ונודע בעדים שנמצא היה מהו לגבות בו המלוה ובזה מצאנו שכתב הרמב"ם ז"ל בספר נזיקין שכל שטרות שרינו בלא יחזיר אם דהחזירן הרי אלו בשרין וגובין בהן ואין מוציאין אותם מתחת ידי בעליהן והרי הן בחזקתן ואין חוששין להן ע"כ • וכתוב בספר החגהות אופר אני אין זה מחוור כי השטר אחר שנודע בפסול והוחזק בבן לב"ד או נודע בעדים איך נעשה בו מעש' השטר

מקויים וחייב מודה ואם אינו מקויים לא יחזיר דחיישינן שמא כתב לוות בניסן ולא לוה עד תשרי וברגרסינן בפרק שנים אוחזין א"ר אסי א"ר יוחנן המוציא ש"ח בשוק וכתוב בו הנפק וכתוב בו ביום פירוש שביום שנמצא נכתב יחזירו לבעלים ואוקמא הרב ז"ל בהלכותיו דדוקא שחייב מודה דהא ליכא למיחש למידי דאי משום כתב ללוות ולא לוה הא כתוב בו הנפק ואי משום פרעון לפריעא בת יומא לא חיישינן חדא דלא שביח ר"מ פרע בו ביום שלוה ועוד דהא קא מודה לוה דלא פרע מאי אמרת דילמא פרעיה והאי דקאמר דלא פרעיה דקא בעי מיחדר ומיזף ובולח מילתא כדאיתא התם ודוקא בת יומא הוא דמהני הנפק וחייב מודה אבל שטרא דחוב אחרינא לא מחני וברגרסינן א"ר יוחנן המוציא שטר חוב בשוק אעפ"י שכתוב בו הנפק ואף על פי שהוחזק כפרן לא יחזירו לבעלים דחיישינן לפירעון ואפילו היה חייב מודה וטעמא כדאיתא התם :

ט ויש לברר שטר הנמצא בשוק שפסקנו בו לא יחזיר ואם עבר המוצא והחזירו למלוה ונודע בעדים שנמצא היה מהו לגבות בו המלוה ובזה מצאנו שכתב הרמב"ם ז"ל בספר נזיקין שכל שטרות שרינו בלא יחזיר אם דהחזירן הרי אלו בשרין וגובין בהן ואין מוציאין אותם מתחת ידי בעליהן והרי הן בחזקתן ואין חוששין להן ע"כ • וכתוב בספר החגהות אופר אני אין זה מחוור כי השטר אחר שנודע בפסול והוחזק בבן לב"ד או נודע בעדים איך נעשה בו מעש'

לאמרינן דטעמא למתני' דלא יחזיר משום דחייסינן לקמוניא ולפרעון וכו' • וז"ל תימא דאמאי קאמר משום דחייסינן לקמוניא ולפרעון דאימא משום דחייסינן שמא פרעו ועתה רולה לחזר ולגזות בו כדי לברוית פשיטי לספרא ומלוה נמי רולה בדבר שיטרוף מזמן מוקדם • וי"ל משום פשיטי לספרא לא יפסיד לגקוחות ממון הרבה אע"ג דרב אסי חיים לכתוב לגזות ולא לגלות ועתה רולה לגזות ולהפסיד לקוחות משום פשיטי לספרא היינו משום שכבר נתן לסופר ואינו רולה להפסיד ועוד שכבר המלוי שילא הקול משעי הכתיבה • אבל כשלוה ופרע לא הפסיד פשיטי שנתן לסופר • ועוד שירא המלוה שמעו הפריעי והלוה השנית לא נכתב השטר ע"כ • הרי מבואר דמחלקי דבהשית לשמא כתב ללוות ולא לוה יסכים המלוה משום דבור שילא הקול משעת כתיבה • וממילא אינו מתירא שיוודע שלא קבל עליון הלוה מעות וכשלוה ופרע ירא שישמעו הפריעה והיינו וולאי מפני שיש בה מעשה כלאמרן : וא"ב לריך שנאמר לשטתם מאי דקאמר הכא דמשום רווחא ניחא ליה הוא לפי דעת המקשן לא מחלק : והא דקאמר מעיקרא טעמא דמלוה לא שביק • ה"ה דה"מ למימר נמי מיהך טעמא דאמרו התוספות דלוה גופיה לא ירלה להפסיד לגקוחות ממון מרובה משום פשיטי לספרא וחל מנייהו נקט : וב"ת א"כ לדברי התוספות הרי יש מקום בשטר בן יומא לחשבא שמא לא לוה עד עכשיו ומשום פשיטי לספרא ומאי הלי לכתבו וז"ל רב כהנא אמר בשחייב מודה תימא א"כ למה נקט הנפק במלתא דר' יוחנן וי"ל דנקטיה משום דיוקא דאי אין כתוב בו ביום אפילו כתוב בו הנפק דודאי לוה לא יחזיר לחייסינן לקמוניא או לפשיטי לספרא ומאי קושיא הא אפילו בו ביום איכא הך חשבא לפשיטי לספרא כמו שאמרנו ומ"ב לריך הנפק • הא לאו מלתא היא כי הס ז"ל אזלי לשטתייהו דסברי כהרא"ם ז"ל דבאבי דעדיו בתחומיו זכין לו ולפיכך לא לריך הנפק : ומ"ש אין להקשות לפי תירולם כי פריך בגמי לרב כהנא ממתני' דלא יחזיר בהוקמתא דחייב מודה ומשום שמא כתב וכו' • אמאי לא פריך ליה מר' יוחנן גופיה מינייה וביה לכיון דהוא מוכרח מדבריו לומר לכשאין כתוב בו ביום לא יחזיר ומשום פשיטי • ניחא למלוה גופיה לא שביק • ולאי לא מצי לאקשויי הכי • דאמרא אמינא דהא דלא יחזיר

דמשמע דבעי למיזף בתחומיו זכין לו אסרי הוא ז"ל ור' יוחנן ז"ל דאמרי דאי משום כתב ללוות ולא לוה הא כתוב בו הנפק ואי משום פרעון לפריעא בת יומא לא חיישינן חדא דלא שביח ר"מ פרע בו ביום שלוה ועוד דהא קא מודה לוה דלא פרע מאי אמרת דילמא פרעיה והאי דקאמר דלא פרעיה דקא בעי מיחדר ומיזף ובולח מילתא כדאיתא התם ודוקא בת יומא הוא דמהני הנפק וחייב מודה אבל שטרא דחוב אחרינא לא מחני וברגרסינן א"ר יוחנן המוציא שטר חוב בשוק אעפ"י שכתוב בו הנפק ואף על פי שהוחזק כפרן לא יחזירו לבעלים דחיישינן לפירעון ואפילו

ט ויש לברר שטר הנמצא בשוק שפסקנו בו לא יחזיר ואם עבר המוצא והחזירו למלוה ונודע בעדים שנמצא היה מהו לגבות בו המלוה ובזה מצאנו שכתב הרמב"ם ז"ל בספר נזיקין שכל שטרות שרינו בלא יחזיר אם דהחזירן הרי אלו בשרין וגובין בהן ואין מוציאין אותם מתחת ידי בעליהן והרי הן בחזקתן ואין חוששין להן ע"כ • וכתוב בספר החגהות אופר אני אין זה מחוור כי השטר אחר שנודע בפסול והוחזק בבן לב"ד או נודע בעדים איך נעשה בו מעש'

למלוה לא שביק • ה"ה דה"מ למימר נמי מיהך טעמא דאמרו התוספות דלוה גופיה לא ירלה להפסיד לגקוחות ממון מרובה משום פשיטי לספרא וחל מנייהו נקט : וב"ת א"כ לדברי התוספות הרי יש מקום בשטר בן יומא לחשבא שמא לא לוה עד עכשיו ומשום פשיטי לספרא ומאי הלי לכתבו וז"ל רב כהנא אמר בשחייב מודה תימא א"כ למה נקט הנפק במלתא דר' יוחנן וי"ל דנקטיה משום דיוקא דאי אין כתוב בו ביום אפילו כתוב בו הנפק דודאי לוה לא יחזיר לחייסינן לקמוניא או לפשיטי לספרא ומאי קושיא הא אפילו בו ביום איכא הך חשבא לפשיטי לספרא כמו שאמרנו ומ"ב לריך הנפק • הא לאו מלתא היא כי הס ז"ל אזלי לשטתייהו דסברי כהרא"ם ז"ל דבאבי דעדיו בתחומיו זכין לו ולפיכך לא לריך הנפק : ומ"ש אין להקשות לפי תירולם כי פריך בגמי לרב כהנא ממתני' דלא יחזיר בהוקמתא דחייב מודה ומשום שמא כתב וכו' • אמאי לא פריך ליה מר' יוחנן גופיה מינייה וביה לכיון דהוא מוכרח מדבריו לומר לכשאין כתוב בו ביום לא יחזיר ומשום פשיטי • ניחא למלוה גופיה לא שביק • ולאי לא מצי לאקשויי הכי • דאמרא אמינא דהא דלא יחזיר

דמשמע דבעי למיזף בתחומיו זכין לו אסרי הוא ז"ל ור' יוחנן ז"ל דאמרי דאי משום כתב ללוות ולא לוה הא כתוב בו הנפק ואי משום פרעון לפריעא בת יומא לא חיישינן חדא דלא שביח ר"מ פרע בו ביום שלוה ועוד דהא קא מודה לוה דלא פרע מאי אמרת דילמא פרעיה והאי דקאמר דלא פרעיה דקא בעי מיחדר ומיזף ובולח מילתא כדאיתא התם ודוקא בת יומא הוא דמהני הנפק וחייב מודה אבל שטרא דחוב אחרינא לא מחני וברגרסינן א"ר יוחנן המוציא שטר חוב בשוק אעפ"י שכתוב בו הנפק ואף על פי שהוחזק כפרן לא יחזירו לבעלים דחיישינן לפירעון ואפילו

ט ויש לברר שטר הנמצא בשוק שפסקנו בו לא יחזיר ואם עבר המוצא והחזירו למלוה ונודע בעדים שנמצא היה מהו לגבות בו המלוה ובזה מצאנו שכתב הרמב"ם ז"ל בספר נזיקין שכל שטרות שרינו בלא יחזיר אם דהחזירן הרי אלו בשרין וגובין בהן ואין מוציאין אותם מתחת ידי בעליהן והרי הן בחזקתן ואין חוששין להן ע"כ • וכתוב בספר החגהות אופר אני אין זה מחוור כי השטר אחר שנודע בפסול והוחזק בבן לב"ד או נודע בעדים איך נעשה בו מעש'

Digitized by Google

דהוה מפקיע פסול לגמרי ומקרע ליקרעי׳ ומ״ה תני לא יחזיר לומר יהא מוקף מלגו עד שיבא מלאכו אבל אין לו לקרעו • ותולי מפני זה א מר קא ילו מוכרח :

יאך נראה לי וכו׳ • סלברים עכו״ם • נ״ון כספרע מעלמו תשטר ע״כ ונראין דבריו בראמרינן בפ״ק דבבא מציעא שאם מצא גט אשה בזמן ש״ב הבעל מרדם יחזיר לאשה ואקשינן ולחוש שמא בחב ליתן בגיסו ולא נתן עד השרי ומפקא לגיטא • דבתיב בגיסן ושרפה פירי מלקוחות מגיסן ועד תשרי שלא כדין ומשינן דאמרי ליה אייתי ראיה אימת בטא גיטא לדך אלמא בין דנמצא ואיתרע ליה אף על פי שהוחזק בידיה בפני הודאת בעלה אין כח של גט לגבי דזמן כבראשונה ומשום דאיתרע ליה בנפילתו אף על גב דהדר ביה לא מרגיא לה עד המיתי ראיה :

יאך נראה לי ש״ש לעיין אם פרע הלוה מכח בית דין מהו מי מהניא ליה הפיסה או לא • ומסתברא שאחר שבית דינו דנו כן מפני שלא נתבאר להם עדין שהשטר נפל ונמצא שמפיסתו בטעות וראו שמפ״ה הפיסה וכשנודע לב״ד בעדים הנפילה יש להם להחזיר את דינם בדין עובדא דאפרני ובפי׳ ואם מדעת עצמו פרעו הלוה ואחר כך מצא עדיו לא מבעיא אם פרע למלוה עצמו דמהניא ליה הפיסת שהרי הוא ברי״ה שעדיין חייב לו דאפי׳ פרע ליתומיו מהניא דדו״ה הפיסה דואיל ומדעת בעליהן בא לידן אעפ״י שאין תפיסתם ברורה להם שהיא כדין ובן פסק בהומה לזה ה״ר נתן וכן ה״ר מאיר ז״ל בשער ההפיסות • שאם בא לידו מדעת הבעלים אעפ״י שאינו ברור בחפיסתו מהניא ליה הראיה מת הבן ביום ל׳ אם לא נתן לא יתן ואם נתן לא יטול כלומר אם נתן אבי הבן ה״ל כלעים לא יטול מן הכהן ואם לא נתנם לו והכהן תופסם לא מהניא ליה הפיסתו ואפי׳ ליבא עדי׳ ולא ראיה שאין כאן מנו הואיל והטענה גהועה ע״כ • וכן המוציא שטר בתנא בריא או מתנת ש״מ הרי דיניהם מפורש בבב״מ ומפני שאין זה מקומו לא חארכתי בדיניהם :

חלק ב

א גרסינן בבבא מציעא פ״ק ת״ר מצא שובר בשוק בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל אין האשה מודה לא יחזיר לא לזה ולא לזה וכן נמי אם מצא שובר על שטר חוב פרוע הרי זה יחזיר ללוה דלמאי ניחוש דילמא כתבה לשובר בגיסן ולא נתנה ללוה עד השרי ואזיל וזבין ביני ביני לשטר חוב ואתי הלוה ובפיק האי תברא דכתיב בגיסן ומפסדי לקוחות שלא כדין האי השש׳ ליבא למיחש דבין דבאידך אנפא מצי לאפסדינהו והיבי דמי כגון דמחיל ללוה בהר דזבן שטריה דהא קיטא ין בשמואל שאם חזר ומחלו מחול הילכך מדבתיב שובר בקושטא ובדיוקא כתביה ניהליה • אין שניהם בורים לא יחזיר לא לזה ולא לזה וכן פסק הרמב״ם ז״ל :

חלק ג

א והיכא ששטר חוב לא נמצא בשוק וגם אינו יוצא מתחת המלוה אלא שמוציאו שליש שהושלש בידו וטען מלוה שכולו היה חייב לו והלוה טוען שבולו פרוע אם נאמן השליש עליהם במה שיעיד ביניהם על זה גרסינן בקדושין פרק עשרה יוחסין הודאת בעל דין כביאה עדים דמי ושליש נאמן פעניהם זה אומר כך וזה אומר כך שליש נאמן איבתי בזמן שהשלישות יוצא מתחת ידו אבל אין השלישות יוצא מתחת ידו הרי הוא כבכל אדם וקא מפרש רבינא שלישות יוצא מתחת ידו נאמן בשני עדים בשרים אין יוצא מתחת ידו הרי זה בעד אחד וכל המבחישו חייב שבועת התורה כדין עד אחד שנשבע האחר בנגדו וכתב ב״ה בשם רבי יהודה אלברצלוני שליש שאינו יוצא מתחת ידו דקאמרינן דמ״מ הוי בעד אחד ודוקא ששניהם נתחלקו מעל השליש ואין עליו שום הרעומת בענין אבל יש להם עליו שום הרעומת לא הוי אפילו בעד א׳ בי השלישות ה״ל כנוגע בעדותו ולא

חלק ג

א והיכא ששטר חוב לא נמצא בשוק וגם אינו יוצא מתחת המלוה אלא שמוציאו שליש שהושלש בידו וטען מלוה שכולו היה חייב לו והלוה טוען שבולו פרוע אם נאמן השליש עליהם במה שיעיד ביניהם על זה גרסינן בקדושין פרק עשרה יוחסין הודאת בעל דין כביאה עדים דמי ושליש נאמן איבתי בזמן שהשלישות יוצא מתחת ידו אבל אין השלישות יוצא מתחת ידו הרי הוא כבכל אדם וקא מפרש רבינא שלישות יוצא מתחת ידו נאמן בשני עדים בשרים אין יוצא מתחת ידו הרי זה בעד אחד וכל המבחישו חייב שבועת התורה כדין עד אחד שנשבע האחר בנגדו וכתב ב״ה בשם רבי יהודה אלברצלוני שליש שאינו יוצא מתחת ידו דקאמרינן דמ״מ הוי בעד אחד ודוקא ששניהם נתחלקו מעל השליש ואין עליו שום הרעומת בענין אבל יש להם עליו שום הרעומת לא הוי אפילו בעד א׳ בי השלישות ה״ל כנוגע בעדותו ולא

חלק ב

א גרסינן בב״מ וכו׳ • לק״ט לדמיגין לכך בלייתא אמר רבא ס״מ מיהו לדשמואל דאמר המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול • ומדברי רבינו נראה למפרש לה מטעם אחר דלאי בעיא מפלה לה הסתא • ובחלק הקודם מזה שלהי סימן ל׳ כתב פי׳ וכדינן דרף מלקוחות דהא הסתא שמודם מקילתה מחילתה וכו׳ • וגם ה״ה ז״ל כתב וכי אמרה תנו לו אין לך מחילה גדולה מזו • ולכל הפי׳ נ״מ דה״ה בשובר שטרי מלוה לחל טענת הוא וכבכתב רבינו ובסוף הלכות אבלה כתב הרמב״ם הדין סתם מלא שובר בזמן שבעל השטר מודה וכו׳ לכלול הכל : וחמהני מהא דכתב הרא״ש ז״ל וי״מ ש״מ מיתא לדשמואל ודין שיכולה למחול כל לגבי בעלה ולאי מחלה ולא תמלא מי שיקנה ממנה בשובתה ולמלתא לא שביתא לא תיישינן ע״כ • וטעם זה לא שייך אלא

לוקח בשובר לכתובה אבל בשובר לשטרי חוב לעלמא נלא שביתא הקונים שטרות ולי׳ במתני׳ תני כהליא מנא גיטי בשיש נשתרוקי עבדים שייתיקו מתנה ושובריס ה״ז לא יחזיר • ופסיטי לסני שובריס על כל שובריס לעלמא קאמר נקטני טעמא אמני אומר כתובה הוו ומלך עליסס אלא ליתן ולינקון עלה בגמ׳ טעמא לגמלך עליסס אלא ליתן הא אמר תנו נותנים וכו׳ • תלמא לכל שובריו דבעל מחזירין כשבעל הסטר מודה • ולפי פירושם טעמא לא שביתי קונים ליקיה אלא לוקח בשטר • ומ״כ ע״כ לאיך שובריו לרבינו לפיהוא קמלי :

חלק ג

א והיכא שם״ת לא נמצא בשוק וכו׳ • מ״ש רבינו גרסינן בפ׳ עשרה יוחסין וכו׳ • אם אינו ע״ם נראה לגאוני דבעלגאמן בעל מקח וכו׳ מחלוגין אתם בין בשמקחו בידו לאין מקחו בידו כתב לתכון לומר לא הב בענין שליות יש תילוקות • אבל הבוסי׳ עלמא לדולאת בעל דין וכו׳ • לא הובאה שם אלא בפ׳ אמרי׳ אקבל לף ס״ל לאמיתו רבינו לקמן : והא מפרשי בבומת וכו׳ מה שאמרו שהוא כנגד אתר והמכתיבו חייב שבועת הסולה • כ״כ גם הטור ז״ל סי׳ כ״ם וכתב הרב ז״ל בב״י ומ״ם ומפייב שבועת הסולה לבשנגלו פטור הוא נכמו שכתב בעל הסרומות בסטר כ״ב בשם רבותא ע״כ ומלהוכיחו לבר פטור נראה שהוא מוסכ׳ לא ומלא חולק עליו : ובעניותי אין הלבר כ״כ פטור ולא מוסכם מבכל • דדין זה הוא בלא מדין מקח וממכ׳ דכרים מליעת מוקמינן מתני׳ דזה אומר כולם שלי וזה אומר כולם שלי במקח ונמלכ ופרכינן עלה ולחזי זוזי ממאנקבו ומשני לא לריכי לנקיט מחרוייהו וכו׳ • וכתבו התוס׳ פרש״י נשאל למוכר ומע״ג דאין המוכר נאמן כשאין מקחו בידו מתרוייהו אבל בלנקיט מחל נאמן אפי׳ אין מקחו בידו וגרסי׳ בתר הכי ולא ידעינן ובתנס לחק לפרש בן דסכא פריך שפיר לא״ג דאין מקחו בידו מאמן בעל א׳ וכו׳ • ובעשרים יוחסין כתבו פי׳ זה לפי׳ ר״ת ז״ל • ונראה בהליא לדרש״י ז״ל לשאמרו דאינו נאמן כשאין מקחו בידו אינו אינו נאמן כלל אפי׳ בעד אחד • ולאי סבר למהני לחייב שבועי׳ אי לפטור לא היה לוחק עלמו במה שלחק • וטעמו פירשו בה לי׳ בעשר׳ יוחסין דכיון דלאו עליה רמיא תו לא לייק לזמור למי הוא וכן רמיא כאן במאי׳ וכיון דלא לייק היאך יועיל עלותו לשום דבר • ומלא רש״י ז״ל חולק בזה וסובר דכל שאין אנו מאמינים אותו משום דלא לייק • אפילו בעל א׳ לא הוי : ומכאן ק״ל על הרא״ש ז״ל שכתב בריש מליעת וז״ל וקשיא לן הא דגרסינן הכא ולא ידע הי מלעתים מכלל דאי הוה ידע נאמן ומע״ג דאין המקח יולא מתחת ידו ומסתבר׳ לן דאי קתני שם״ם אותזין לאו אמולי מלתא קתני אלא אמליתה לתוך אבל במקח וממכ׳ כדאית׳ ביל מוכר הוא כדקתני בבריית׳ מ״ה אמ׳ולא ידע מהי מלעתי׳ ומתי בע״כ הא ידע מהימן אבל אי ליתא בידא דמוכ׳ אלא בידא דקונה אין בעל המקח נאמן לאמר׳ לזה מברתי׳ ולא מכרתי עד דמלטרך אחרי׳ דהדי׳ כשא״ע עדות דעלמ׳ כ״ז לשון רב אלפס וכן פרש״י דאי לפרי׳ דקונה ולחזי זוזי ממאן נקט קאי אמאין מקחו בידו ולפי דברים אם מקחו בידו נאמן אי נקט זוזי מאחל אפי׳ לומר לאמר נמרתי וזה בע״כ הסליך מעותיו • ואם אין מקחו בידו ונקיט זוזי מתרוייהו לא מהימן לומר מזה קבלתי מלעתי ונתרלתי ולאחר הסליך מעותיו בע״כ ואי נקיט זוזי מחל נאמן אפילו אי אומר נתרלתי לאחר המלכר לכיר עכ״ל • נראה לבחלת מתחת מתחתיהו לברי״ם ורש״י

Digitized by Google

ורש"י ז"ל וסייעם הסכימו לדעת מ"ר: וקשה דמאי דקאמר בסתם דלאו לין מקום ביום ונקט זוזי מתרוייהו דלימא נאמן וכו' דמשמע דכיון דהרי"ף כיון לרש"י הלא לאו נאמן מאן דאית בתר גווכא וכפי הגראה אין הסכר כן דלרש"י ז"ל אינו נאמן כלל דטעמא דלא שייך מפיק לה מפי' מתורגמן על אחד דעלמא: ואולי דרי"ף ז"ל כתב בהדיא דלאינו נאמן אינו לתוקים. אבל בספר כפתור ופרח עמוד דעלמא וזהו כעין מ"ר לעניין סבועה: ויהו דמאי לכתב עוד ואי נקט זוזי אחד נאמן מפי' אומר נתרצתי לאמר דמשמע דגם להרי"ף ז"ל שייך לומר כן. וזו מנין לו להרש"ם ז"ל דבעל מה הש"ר ז"ל כתב בן בהדיא ולפיוקים אזיל לאו דלא מסיים בסמוך מקום ביום סתם משום דלא שייך כיון שבלבו מלפניו והיינו משום דנקט מתרוייהו. ואמן ספרי דלא הימי מלעתיים. ובשלא קבל אלא מאי מסתמא מדבר לכיר אבל להרי"ף ז"ל מאן לימא לן דכל שלין מקום ביום לאינו נאמן. יהיה דוקא בלקט מתרוייהו. אלא לאמרינן דמשמע דבכל גוונא אינו נאמן אפי' בלקט. מחד מינייהו דכיון דלא לילים הוי כעד אי. ולאי מעטים דמקדק אי אלא מעטא מגו כלפיהו דמחת ביום אינו נאמן אלא כשלין מקום ביום: איברא דראיתי לרב המגיד ז"ל פ"ס דמכירי לשון בגומגם בעוני וזה מסתו. ופריק הכם לנקט מתרוייהו וכיון שכן שכל מסכים ס"ז אינו מדקדק אינה הוא מעתה ואינו נאמן אלא הרי הוא דעלמא אבל בשני לילים פשיטא לעולם נאמני דלא גרעי מעדי דעלמא אלא עדיפי מנייהו דלריקי טפי דלא"ה אין לייני כותבין ספר אינם בזמן שבעלי לילין עומדים בפניהם וכו' ע"כ. נראה בהדיא דהא לנאמנים כשני עדים הוא דלריקי. אולאי לייקי ולא דרכם קאמר דעדיפי משום דלריקי טפי.. הא אי הוא שייך בהו דלא לייקא הוו גרעי מעדים ולא הוו נאמנים לכלום. ומ"ל היכי קאמר ס"ז ל' לאינו מדקדק ומסוה כעד אחד דהוו תרתי דסתרי. אלא ולאי להרי"ף ומיעתו דהשבי לים כעד אחד הא דלא מסיים כבי תרי לאו משום דלא לייק הוא אלא משום דליכא מגו: ובהא דאמרי' יתיישבו כפשוטן לבדי הרמב"ם שסקשה עליהם הרב כב"מ וז"ל אבל קשה לכשאין מקום ביום וכתב דלא מינו נאמן ומשמע דבכל גוונא אינו נאמן אפי' לא נקיט זוזי אלא מחד. ואלו לפי' רש"י ז"ל וכן למ"ש הרא"ש ז"ל לדעת הרי"ף ז"ל כי לא נקיט זוזי אלא מחד אפי' אין מקום ביום לא מלומר אלא נתרצתי אלא נמי דלכנ"ל דכיון נקיט זוזי אלא מחד אפי' מקום ביום אינו נאמן לו' אלא נתרצתי לא' דלאנסמכי למסקר וכו' עכ"ל דלאמר אפי' לבדי הרי"ף והרמב"ם כל שאין מקום ביום אינו נאמן אלא כעד אי לעטול אפי' בדלא נקיט זוזי אלא מחד כיון דליכ' מגו דלוקרים" יסבור דבלנקט זוזי מחד נאמן אפי' אין מקום ביום מטעמא דכיון דמוחים לו אינם שייך ספיר ואינו מתערבי ולטעם זה אין מקום למה שהקשה עליו הרא"ש ז"ל ודוק:

ב ותנו גרסי' בסנהדרין הרי אם אתה דנפ' שטרא מתותיה ידה בבי דינא ואמר יהענא ביה דפריעא הוא והימנה רב נחמן משום מגו דאי בעיא קלת' ולא אפקא בב"ד. ותיבא דאפקא בבי דינא ואתחזק בב"ד אם מתחלה דהוציאו השליש לזכות הלוה אח"נ דפחימן אפילו אפקי' בבי דינא ואע"ג דאזלה להטענת מגו דאי בעי קל"ת' כתה עובדא דהתם אתא איכא דאמרי לא הימנה רב נחמן דס"ל דיון דאיתחזק בב"ד אי בעיא קלתיה לא אמרינן חתם נראה דהתוא שטרא בתורת שלישות אתא לידה דהאי אתת' ודמלוה היה מבקש משורטיו מן חלוה והיא הוציאה אותו שטר בב"ד ולא קאמרה מידי ושתקה עד שנתקיים השטר בב"ד והשתא אמרה פריעא הוא בשים הכי לא הימנה רב נחמן דכיון שהוציאה לתביעת המלוה ושתקה עד שנתקיים ה"ל כמאן דאמרה ידענא ביה דלא פריעא הוא והשתא מהדר קא מהדרא בה ומ"ה לא הימנה לחוב המלוה כיון דמתחלה הוציאתו לזכות המלוה אבל שליש שהוציא השטר לזכות המלוה ומיד שמביאו לב"ד שנו ידעתי בו שהוא פרוע בולו או מקצתו בודאי מה מן בתורת שליש אפי' לרב נחמן. וכל זה שהוצרכתי לדחות דענין ספני שיש שפוסקין כאיכא דאמרי בסנהדרין דקתני לא הימנו רב נחמן מ"ש דאפקא לב"ד ואתחזק דליכא הו שום מגו דאי בעי קלתא. אבל אנו לא פסקי' כהתוא לישנא בתרא דהא איתותב דאמרינן איתי בי רבא לרב נחמן סמפוקשיוצא בב"ד אם יש עליו עדים ירתקיים בחותמיו אין עליו עדים או שיוצא מתחת שליש הרי זה בשר אלמא שליש מה מן ואף על פי שהוציאה בכר ואתחזק בב"ד תיובתא דר"נ תיובתא. וכיון דאיתותב בכל ענין נאמן שלי' ואע"ג דאפקי' בב"ד ואתחזק בב"ד. וכן פסק הרמב"ם ז"ל שטר שהיה ביד שליש והוציאו מתחת ידו בב"ד ואמר פרוע הוא נאמן ואע"ג שנתקיים השטר שאלו רצה

היה שרפו או קורעו ע"כ:

ג וכן שליש שמת ונמצא כתוב מכתיבת ידי שליש או מכתיבת ידי אחר ששטר זה המונח אצלו פרוע הוא ואעפ"י שאין

עדים על הכתב חרי זה שטר פרוע וכן פסק הרמב"ם ז"ל:

ד ובתשובה לרבינו האיי גאון ז"ל שליש נאמן בלא שבועה

דחזקת אין אדם חוטא ולא לו האי דנפקא שטרא מתותי ידיה ואמרה ידענא ביה דפריעא הוא והימנה רב נחמן מי אצריכה שבועה. ומעשים בכל יום בשחשלישות יוצא

מתחת ידו נאמן בל' שבועה:

ה וכתב בעל מתיבות אמרי רבנן שליש קרוב נאמן דהא אמרינן שליש נאמן משניהם מ"ט דהא הימנוה ותנן נאמן עלי

אבא נאמן עלי אביך ויכול לחזור בו:

ו וכל זמן שהשלישות ביהו נקרא שליש ואף עפ"י שעבר הזמן שהיה לו להחזירו לא' מהן ולא החזיר. עדין שליש הוא ונאמן. וכתוב בספר העטור מסתב' שאם נעשה שליש לזמן ידוע ועבר אותו זמן אין לו ליתן. אלא בידי שניהם ויבא בפני ב"ד ויפרש ענין השלישות בפניהם שמא יפול ביניהן מחלוקת ואם יוצא השלישות מידו לא יהא נאמן אלא בערב אחד ולפיכך צריך שיכתבו ב"ד הענין ויחתמו או

שיודיעוהו תחלה כי היכי דעבדי' בפרע שלא בפניו ע"כ:

ז והיבא דלא מודו לשליש דאוקומיה שליש איבא מ"ד דכי אמרינן שליש נאמן משניהם דוקא כי קא מודו תרויהו דאוקמוה שליש עליהן מהתוא מדעם דאיתי' תחת ידי וזה לשון שליש

מלשון

ולא מקבלים סהדותיה ע"כ:

ב ותנו גרס' בסנהדרין הרי אם אתה דנפ' שטרא מתותיה ידה בבי דינא ואמר יהענא ביה דפריעא הוא והימנה רב נחמן משום מגו דאי בעיא קלת' ולא אפקא בב"ד. ותיבא דאפקא בבי דינא ואתחזק בב"ד אם מתחלה דהוציאו השליש לזכות הלוה אח"נ דפחימן אפילו אפקי' בבי דינא ואע"ג דאזלה להטענת מגו דאי בעי קל"ת' כתה עובדא דהתם אתא איכא דאמרי לא הימנה רב נחמן דס"ל דיון דאיתחזק בב"ד אי בעיא קלתיה לא אמרינן חתם נראה דהתוא שטרא בתורת שלישות אתא לידה דהאי אתת' ודמלוה היה מבקש משורטיו מן חלוה והיא הוציאה אותו שטר בב"ד ולא קאמרה מידי ושתקה עד שנתקיים השטר בב"ד והשתא אמרה פריעא הוא בשים הכי לא הימנה רב נחמן דכיון שהוציאה לתביעת המלוה ושתקה עד שנתקיים ה"ל כמאן דאמרה ידענא ביה דלא פריעא הוא והשתא מהדר קא מהדרא בה ומ"ה לא הימנה לחוב המלוה כיון דמתחלה הוציאתו לזכות המלוה אבל שליש שהוציא השטר לזכות המלוה ומיד שמביאו לב"ד שנו ידעתי בו שהוא פרוע בולו או מקצתו בודאי מה מן בתורת שליש אפי' לרב נחמן. וכל זה שהוצרכתי לדחות דענין ספני שיש שפוסקין כאיכא דאמרי בסנהדרין דקתני לא הימנו רב נחמן מ"ש דאפקא לב"ד ואתחזק דליכא הו שום מגו דאי בעי קלתא. אבל אנו לא פסקי' כהתוא לישנא בתרא דהא איתותב דאמרינן איתי בי רבא לרב נחמן סמפוקשיוצא בב"ד אם יש עליו עדים ירתקיים בחותמיו אין עליו עדים או שיוצא מתחת שליש הרי זה בשר אלמא שליש מה מן ואף על פי שהוציאה בכר ואתחזק בב"ד תיובתא דר"נ תיובתא. וכיון דאיתותב בכל ענין נאמן שלי' ואע"ג דאפקי' בב"ד ואתחזק בב"ד. וכן פסק הרמב"ם ז"ל שטר שהיה ביד שליש והוציאו מתחת ידו בב"ד ואמר פרוע הוא נאמן ואע"ג שנתקיים השטר שאלו רצה

היה שרפו או קורעו ע"כ:

ג וכן שליש שמת ונמצא כתוב מכתיבת ידי שליש או מכתיבת ידי אחר ששטר זה המונח אצלו פרוע הוא ואעפ"י שאין

עדים על הכתב חרי זה שטר פרוע וכן פסק הרמב"ם ז"ל:

ד ובתשובה לרבינו האיי גאון ז"ל שליש נאמן בלא שבועה

דחזקת אין אדם חוטא ולא לו האי דנפקא שטרא מתותי ידיה ואמרה ידענא ביה דפריעא הוא והימנה רב נחמן מי אצריכה שבועה. ומעשים בכל יום בשחשלישות יוצא

מתחת ידו נאמן בל' שבועה:

ה וכתב בעל מתיבות אמרי רבנן שליש קרוב נאמן דהא אמרינן שליש נאמן משניהם מ"ט דהא הימנוה ותנן נאמן עלי

אבא נאמן עלי אביך ויכול לחזור בו:

ו וכל זמן שהשלישות ביהו נקרא שליש ואף עפ"י שעבר הזמן שהיה לו להחזירו לא' מהן ולא החזיר. עדין שליש הוא ונאמן. וכתוב בספר העטור מסתב' שאם נעשה שליש לזמן ידוע ועבר אותו זמן אין לו ליתן. אלא בידי שניהם ויבא בפני ב"ד ויפרש ענין השלישות בפניהם שמא יפול ביניהן מחלוקת ואם יוצא השלישות מידו לא יהא נאמן אלא בערב אחד ולפיכך צריך שיכתבו ב"ד הענין ויחתמו או

שיודיעוהו תחלה כי היכי דעבדי' בפרע שלא בפניו ע"כ:

ז והיבא דלא מודו לשליש דאוקומיה שליש איבא מ"ד דכי אמרינן שליש נאמן משניהם דוקא כי קא מודו תרויהו דאוקמוה שליש עליהן מהתוא מדעם דאיתי' תחת ידי וזה לשון שליש

מלשון

ומ"מ גם הטור ריש סי' כ"ס הסכים עם מסקנת הרבינו לאפי"אם נראה כבר בב"ד שהולי' הסבור מתחת ידה סתם ומתק על מתקיים ואמר פרוע הוא אפ"ה נאמן:

ג וכן שלים שמת וכו' יהאי מו מכתיבת יד אחר נראה שלקח כן מלשון הרמב"ם שכתב בפי"ו דמלוה ה"ל וכן אם מת הסלים ונמצא כתב יוצא מתחת ידי שלים שהשטר זה המונח אצלו פרוע הוא ס"ז פרוע אע"פ שאינו עדי' על הכתב בתכל כתב שיצא מתחת ידי מלוה שהשטר פלוני פרוע אפי' הים בכתב ידי המלוה אינו אלא כמלחק ע"כ. ומלכתב גבי שיצא מתחת ידי המלוה וכו' לשון אפי' יהים בכתב ידי המלוה משמע בהדיא דיצא מתחת ידי אין משמעותו לוקח מכתב ידו. נ"ל גבי שלים שכתב כתב יוצא מתחת יד שלים ולא אמר כתב יוצא מכתב יד הסלים משמע שרצה לכלול אפי' מכתב יד אחר:

ד ובתשובה לרבינו האיי וכו' כ"כ המרדכי בפ' זה בורר בשם ר"מ והכריע זה דלאי נאמנות דשלים בסבועה אמאי פסיק חיובתא לרב נחמן לאמר לא מסיימנא להסיק תיתתא לאמרה פריע לימא לאסכי לא מהימנ' אלא היתה רוצה ליסבע ע"כ: וכעינותי אינו מכיר הכרת זה להא הכא הוא לאותיב לר"ב גופיה. ואם כן מאן לימא לן אלא ידע רבא לרב נחמן שאפילו בשבועה לא היה רוצה להאמינם. מטעמא דלתחזק בב"ד והלכך מותיב ליה ולא מני למימר אלא היתה רוצה ליסבע: ודע. דלעקר דמלתא זה חולקים ומגריכין שבועה לכתב המל לכי ברים מלינא ורבינו אבי העזרי מחייב השלים שבועה משום לחייבינן לקמוניא ע"כ: וקשה לבסיא לכאומר שהקבל לאיפלגת אי שלים נאמן אי בעל נאמן אמרי' סתם לאותיב רבי אבא אמאי לאמ' רב אונא דבעל נאמן מהוספתא לשלים נאמן מסיים וכו'. ומאי קושיא הא סתיא השלים נאמן סיינו בשבועה ורב אונא ורב חסדא לפליגי הייינו ולאי אלא שבועה לכשאמ' רב אונא בעל נאמן פשיט' לאין כונתו לומר שהבעל ישבע: ונראה לומ' לפשט דאמרי"ם ז"ל לכי קפריך לבסיא לשלים נאמן מסיים מסיימני ליה בשבוע' מטו' לאיכ' חשש קמוניא הא אי לאו מטו' הך חשש הוה מסמינן ליה אפי' אלא בשבועה. ומ"ל בעשין גט אלא שייכ' ביה חשש קמוני' ממילא נאמן שלים בלא שבועה וקשה לרב אונא ומשני שאני ממון דלתייסב למחילה. לעקר הנאמנות הוא מטעם מחילה. לליתיה בהסורא. ומשום חשש קמוניא דמינן עליה שבועה:

ה וכתב בעל מתיבות וכו': *א מרא למייתי לאמרינן הא הימנה יש להוכיח דאפילו קרוב נאמן להא בעקרא נאמרה גבי בעל אומר לפקדון ושלים אומר לגרושין דאמר רב חסדא שלים נאמן מטעמא דהא המני' והרי שליח דגט כשר אפי' קרוב כנודע. ואיכ כשאמר מן הסת' שלים נאמן מטע' שלישות דהימנה משמע דכל הראוי להיות שליח נאמן בשלישות זה וגכנסו גם הקרובים דאי לא"ה הוה ליה לפרושי ולא להסוס:

ו וכל זמן שהשלישות וכו'. גם הטור ז"ל העתיק כל זה סי' ס':

ז והיבא לא מודו וכו'. סברא זו תמוהה לפי סוגיית הגמר' דלפ' המקבל למייתי רבינו מ"ג קושיות. ראשונה מדאמרינן בטע' רב אונא דאמר בעל נאמן משום דאם יהבה נהליה לדילה הוה יהיב לה ניהלה וסיימו משום דאמאיס יחלו בעיר כדפיהשו רש"י והתוספות והמפרשים. משמע דפיכ' לא שייך האי טעמא וכגון שאין המשה עמו בעיר מודה רב אונא דשלים נאמן אע"פ שעב הבעל כופר ואומר לא נתתיו אלא לפקדון וה"ה בכל מלתא לא שייך טעמא דאם אתיא לאמר וכו'. שניה לפריך עלה מתוספת דשלים נאמן מסיים

Digitized by Google

מרשון הישלשת א"נ מרשון מקרא דבתיב ושלשים על בולו והוא בגין שיש עסק או ענין בין שניהם ובדי שלא יפול מחלוקת והבחשה ביניהן משלשים אותו עפק ביד שלישי להיות נאמן עדיהם והיינו חוא דמהימן משום דהא הימני' תרוייהו עלייהו ובתר הכי אי קא טעין חד דפרע מהא שטרא כ' דינ' ואידך קא טעין דקא פרע נ' ואבר שליש כחד מנהון או דלא מחד מנהון ותרוייהו מודו דאשלשיה עלייהו אזהו מה מן טפי מינייהו אבל היכא דלא קא מודה ר"א דפליג בחדי שליש דאוקמיה שליש עילויה אלא דקא טעין דמעולם לא היה שליש ביניהון או דקא טעין עלויה חד מינייהו דבפקדון מפריח ניחליה דליה דרי בידיה כל אימת דתבע ליה מניה לא מבעיא אי איכא תרעומת ביניהו ר"ד דיליה לשליש וקא מחייב תשלומין ההוא שליש אי קא מודה דהשתא דבפרה ה"ל נוגע בדבר ולא מהימניה ליה אלא אפילו לא מחייב איהו בטידי אי איכא בפירה ביניהון של לוה והמלוה ודשליש מעיד עליהן בא' כדהן לא אמרינן נהא דשליש נאמן כיון דאיהו אובה לשליש כי בפקדון מסרו בידו ולא היה שליש ביניהם מעולם ונמצא שיש הבחשה בינו ובין השל שות מענין השלישות אעפ"י שאין עליו שום חוב בטון חו לא מהימן ביניהם ולפי סברא זו צריך שיעשו שניהן השליש בעדים ש"עידו ב ניהם אם יפול הבחשה בין השליש ביניהם לבפור בו השלישות ופבר א זו בעיני סברא דלאו דכמבא היא דר"עולם השליש נאמן בכל דבר בשנים אחר שהשלישות יוצא מתחת ידו ואעפ"י שיש הבחשה ביניהם ומבחיש אותו אחר מהן שלא היה שליש ביניהן כי נפקא מאחר מהם היה הוא נאמן ביניהם ויעשה כדברו ובדגרסינן בנ"ט פרק התקבל איתמר בעל אומר לפקדון ושליש אומר לגירושין בלומר שאה' שליח להולכה ועשיתי שליחותך ונתתיו לה רב הונא אמר בעל מהימן דאם איתא דלגרושין הביה ניהליה לדידה הוה יהיב ליה ביון שהם בעיר אחד ורב חסדא אמר שליש נאמן דהא הימניה הרי הוא מודה שהאמינו על דרך פקדון מ"מ ומדהמני' ואודי כי אפקיד בידיה להאמינו עליה ומעהה אפ' מבחישו וזה טוען דלגרושין בסרו בידו ואותיב ר' אבא לרב הונא מהיא דתניא הודאת בעל דין כמאה עדים דמי והשליש נאמן משניהם וקשיא לרב חונא דאמר בעל נאמן ולא שליש ופריק שאני ממון דאיתהיב למחילה בלומר דביון שדאמינו ובסרו בידו אפ' לפקדון האמינו לכל דבר שיאמר אבל במלתא דאיסורא אין בידו להאמינו ופסק ה"ר בהלכותיו כרב חסד' מכל זה למדני דביון דהחי' דשלי' נאמן משניהם קא מקשה מינה על ענין שליש הבא במקום הבחשה ש"מ דמילתא פשיטא ליה דשליש אפילו בבקום הבחשה מהימן כיון דאודי דמהמני' לפקדון אודי דמהימן הוא גבירה לההוא מדעם ומהימנינן ליה לבל מילי דאמר עליה אע"ג דמבחשי ליה וטעמא דמילתא דהא היבניה ותו דשלישות יוצא מתחת ידו הוא ואי בעי קלתיה או הוה מהדר שטרא לדורה מעקר' וביון דחזינן בהאי סוגיא דבי הדדי נינהו שליש בהבחשה לשאר שליש ש"מ דכל שליש מהימן אפילו בהבחשה - ואע"ג דאיכא ברבוותא דבחבו שאם יש עליה' שום תרעומת מן השליש בענין שלישותו אע"ג דנפיק מתותי ידיה ח"ל נוגע בעדותו ולא מהימן הא לא קשי' שלא נאמרו דברי הגאונים אלא בשיש מחלוקת ביניהם שהוא אומר לא השלשתם בידי אלא כך והן אומרים כל אחד מהם שיותר השלישו בידו והדם ביון דמחייבי ליה שבועה נוגע בעדו' הוא מקרי ותו לא מהימן דבעל דבר הדר ביניהו ותו לא מקרי שליש ובדאטרי' בקדושי' גבי הזהן שלגחיו ודשת' דתקון רבנן שבו ע' חיסת הוו לחו שלוחין נגעין בעדותן ובולא מלת' כדאית' ההם והא נמי דבוותא היא אבל היכא דלי' להו תרעומת עילוי' אלא שזה אומר נפקד ממני היית להחזירי לי וזה אומר לא כי שליש מנית אותי עליו בינך ובין פלוני בזה השליש נאמן דהא הימניה עילויה ולא תימא דוקא כי טעין ליה נפקד הייתי מהימן מ"מ הא קא מודה ליה דהימני' לפקדון מיהת ומדהמני' מהימן עילויה בבל מאי דאמר אלא אפי' טעין ליה חד מנהון גזלהו ממנו ואיהו טעין לא כי שליש מנית אותי על עסק זה בינך ובין פלוני והכי הוה כיון דליכא תרעומת ביניהון מסך מאי דמסרו ליה אלא בל חד והד מודה לחבריה סך הענין אלא דאיכא פלוגתא בינייהו אי הוה שלי' או גזלן מהוא מדעם בזה ודאי שליש הוא נקבא עדיקולאו נוגע בעדותו דהא לא בפר ליה מידי לצרכיה ולא מקרי בדהיא טענה בעל דבר כיון דלא טעין ליה דידי הוא - וכן קבלה בידנו מסברת הראשונים שכתבו האומר לחברו כלי זה שבידך שלי הוא פקדון שהפקדתי לך והלא אמר שליש אני בו ושל איש פלוני הוא יבא הוא ויטול את שלו אין עליו חיוב שבוע' כלל דשליש נאמן משניהם ומפחמא חזקה אין אדם חוטא ולא לו הואיל ואיתיה תחות ידיה

אידו נאמן בהאי דאמר ביניהון דמעיד נקרא ולא בעל דבר דא"ב לא מצינו שליש שיועיל אלא א"כ מעמידין אותו ביניהון בעדים ובוראי דמולה משמע דבלא סהדי אוקמוה ואיהו מחימן דא"כ מאי נאמנותיה וחזקה אין אדם חוטא ולא לו קא מסייע ליה ומהימן ואין צ"ל אם טען כי ממנו נפל ומצאו השליש אבל לא טען שהפקידו בידו ולא השלישו בידו דכיון דטען דנפל מיניה וורך מציאה באה ליד השליש הא קיימא לן מצא ש"ח בשוק לא יחזיר לא לזה ולא לזה וכיון דמודה וטען דנפל מיניה איתרע וטענת נפילה לאו מששא אית בה ושליש מחימן דמסייע ליה חזקה בהאמרן:

ח ודע וחכן כי בל זה שפסקנו שהשליש נאמן בהבחשת הבעלים היכא שמבחישין אותו ומביאין עדים שמעידים כדבריהם ולא כדברי השליש אף בזה איכא לספוקי ולמימר כי השליש נאמן ואין סומכין על עדותן דביון דמדמינן ליה לנאמן עלי אבא נאמן עלי אביך והוא נאמן בשני עדים בלא שבוע' כל זמן שהשלישות בידו הימנוה לכולי עלמא דכלהו פסלינהו דאמרינן גבי מהימנא עלי בבתרי ואיהו דנפיק שלישות בתחרת ידיה מהימן טפי מכ"ע ומ"מ צ"ע - ודוקא דלא אזמנינהו להנהו סהדי עליה דשליש אלא שהיו באותו מעמד כשמניחו שליש ושמעו ענין השלישות והעידו בו דלא היפנוהו אבל אי אזמנינהו לאסהודי הני סהדי עליה דשליש על א"ן ענין נתמנה ביניהם שליש: והשתא קא מבחש ליה

לא קאמר אלא דרב הונא נתנו אלא בהאי' פקדון ובחוספתא מפרש בסליק זה אומר כך וזה אומר כך הלים נאמן דהיינו דסמיכים מולים בסליקות - אלא ולאי נראה לכך הא בסליקות בסליקו וכדברי רבינו - סליקות למסני שאני ממון דמתחייב למתילי נראה בסליק לדוקא בלאחור' סבר רב הונא דלאמר דבעל לומר לפקדון אבל בממונא מודה לכי אמר מל לפקדון וסלים אומר לסליקות סליק נאמן וכ"ש לרב חסדא כל הני תמיהי אתיכו לרב סברא ומוסיף תימא דהרא"ש ז"ל נמי סבר הכי בכלל ס"ח סימן י"ח כאסר נכיא לקמן בס"ל: בלומר שאיה שאיה לחולכה וכו' - זה הוא כסיגי הרי"ף ז"ל ספי' שמועתו בסליק לחולכ' כלמייתי הר"ן ז"ל שמלא כן בתשובתו ומוקיא לה כשהגט יולא מתחת יד האשה ואפ"ה לרב הונא בעל נאמן והכיא ראיה מדאמרי' לקמן אי אמרה קמא לידי לגירושין והכיה נהלי מהימנא מגו דלי בעי' אמרה לידי יהבי' נהלים ואסתימו תחת יד האש' היכי מלי אמרה הכי וכתב עליו הר"ן ובודאי שאין זו ראיה מכרעת לאיכא למימ' דס"ק הכי אתא לב"ל הוו יכלין למימר הכי וכמו שכתבתי למעלה ואסכחן מגו בכס"ג בפ' זה בורר מגו דלא בעיא קלתיה ע"כ - ואין הפק הרי"ף סבר כלסברי הרבה מן המפרשים למגו למפרע לא אמרי' ומייסבין הכיא זה בורר ואף הרא"ש ז"ל כתבגל הכיא למולה רב הונא וכו' - וז"ל ומיירי שהגט יולא מתחת ידי האש' והיא אומרת שקבלתו הש"ת אינא מגו דלא בעיא אמרה לידי יהבי' נהלי כיון שהגט בידה לאש אינו בידה אין כאן מגו וכו' - עד וק"ל לאלא מולה לא הוי מעין פלוגתייהו דאינהו אמרי כשהגט בידי הגט ואפשר לאפי' הגט בידי הגט מהימנא וכיון דאין מסייע לה אלא סלים לחוליה אינה מעיזה ולאי לאמר מגו דלי בעיא אמרה לידי יהבי' נהלים הא"ק נתנו לי וספקלתיו בידי סלים ע"כ: ולי קס' דהא עכ"פ א"א לומר כאן מגו אלא למפרע בין לפי' הרי"ף בין לפי' הרא"ש אהרי הסלים כבר אר' שהבעל נתנו לו לגרושין - וכי אמר' האש' נמי קמאי לידי לגרושין יהבי' נהליה ע"כ מהימנינן לה כמגו דלי בעי' אמרה לידי יהבי' נהליה - אינו אלא מגו דמעקרא קולא אמירת הסלים אינה יכולה לומר כן דאלו הסתא לאמר אינו לידי יהבי' הכי מלי למימר לידי יהבי': ומיהו לשטת הרי"ף כבר היינו יכולים לומר דאופן תתיישב ג"כ קושיית הרא"ש שהקשה דאלאי ומולה לא הוי מעין פלוגתייהו וכו' דה"ק אלאי לפליג

מרב הונא ובכבר הבעל נאמן כאן קאמר שנתנו לו לגרושין דאע"ג דהגט בידה אינה מגו דלי בעי' אמרה לידי יהבי' נהלים אלא דין הבעל והאשה שהבעל אומר גט זה שביד בתורת פקדון נתתיו לפלוני והוא נתנו לך אלא בשליחותי והיא אומרי קמאי לידי יהבתים נהלים לגרושין נאמנת מגו דמלית הסתא לאמר לידי יהבתים נהלי - וכיון דהאי ומולה וכו' מיירי בהגט יולא מתחת יד האש' א"כ גם לדברי רב הונא דמעקרא היינו כשהגט בידה אלאי מלקמי לו הוי ומולה כטען פלוגתייהו - אמנם להרמ"ם ז"ל אין מקום לומר כן שבסקין נראה דבסלים אומר כן עסקינן מלקמי לאין מסייע לה אלא סלים וכו':

ז פסק הרב זכרו לברכה בהלכותיו כרב חסדא וכו' - טעמו של הרי"ף ז"ל מלאמרי' איתמ' בעל אומ' לגירושין סלים אי' לגרושין והיא אומרת נתנו לי נאבל ממנו אמר - רבי יוחנן הוי לבר שבערות ואין לבר שבערות פחות משנים ואמאי ולימניה לבעלים מי קא כפיק גטא מתותי ידה לדהימי': וקשה לי לפי פסק זה למה הוצרך הרי"ף זכרו לברכה להביא בהלכותיו הכיא דומה לרב הונא דלאי אמרה נתנו לי נאבל ממנו אמר - רבי יוחנן הוי לבר שבערות ואין לבר שבערות פחות משנים ואמאי ולימניה לבעלים מי קא כפיק גטא מתותי ידה לדהימי': וקשה לי לפי פסק זה למה הוצרך הרי"ף זכרו לברכה להביא

תבין כן מלעת הקופ׳ הלמיתי הרב ז״ל בכ״ה בח״ם סי׳ כ״ה וכת״ם סימן קמ״ת :

ב ° ונראה לבר פשוט להת לת שיך אלת בשה טוען לפקדון יהבתיה נהליס וכיולת להת מיולת הומנים לאותו ענין ואיסת למיתר לעפי מעלים נמי הימנים ° אבל בלטע ין אזלתו ממני לכתב רבינו ז״ל לקמן בזה נאמן שלים ° ולקי אם באו עלים איך שלים נאמן נגלס לאמר הימנים עפי מיגייהו :

ם ויש לברל שלים שנעשה ע״י שלים וכו׳ ° על הקוכתה דמיתי הלמ״ן ז״ל מסמעתא דמולה רב הונא וכו׳ ° יש לי קלת גמוס גדולה שלינה מכרעת ° ולולי כח קושית הגמרא הוא עלוס לאיך אפשר שיהיה כעפל יחד מן הענך שאם הבלים עצמו אינו נאמן לומר שהוא שלם ° כ״ש כשהיה אומרת כן מעמו ° אבל לא יתחייל מזה הפלו באם הבלים נאמן גם כשתאמר היא כן מעמו אלים נאמנת : ועקר דינו של הרמב״ן בא מפורש בדברי הטור ז״ל פוף סימן כ״ה בזה הלשון יעשה הבלים מה שאמר לו הבלים הרי הבלים שהרי הבלים נאמן שכך אל הבלים ואם הבלים נאמן בשעה שלא היה רולה היה אומר הושלם בידי תלמי כך וכך ע״כ : ומ״ש כאן לא היינו לריכים להכריע שהבלי נאמן לומר כך אמר לי הבלים שהרי גם המלו מכחישו בזה ואינו מועיל נגדו לא כך אמר לך הבלים אבל מה שמכחיש המלוה הוא לבלים עצמו ואומר שהוא לא אמר לבלים ° ובזה לריך להכריע שהבלים נאמן מגו שלי דעי אמר שהוא עצמו נעשה בלים :

ו ויש לברר שלים שמלא ש״ח וכו׳ ° מ״ש רבינו בשם רש״י כ״כ בפירוש בפי׳ המשנה דהלי לקחתי אם ים עמהן סמפון מילי מילי לקחתי ולא קלי אמלי אלמר מעקרת

ז ויש לברר שלים שמלא ש״ח וכו׳ ° מ״ש רבינו בשם רש״י כ״כ בפירוש בפי׳ המשנה דהלי לקחתי אם ים עמהן סמפון מילי מילי לקחתי ולא קלי אמלי אלמר מעקרת

ח ויש לברר שליש הנעשה ע״י שליח וביצד כגון שבא הלוה ושליח המלוה לפני השליש ואמר לו השליח אני שליח המלוה שנתן לי ש״ח זה שהיה חייב לו לוה לזה להביאו בשליחותו אליך ולמסרו

בידך על ענין כך וכך הכל בפני הלוה וכן עשה השליש שקבל השטר מיד השליח על שם המלוה אח״כ בא המלוה ואמר לשליש חלא אני לא שמתיך שליש מפי אל פיך אבל פלוני שאמר לך שהוא שלוחי מינה אתך שליש והנה אני לא עשיתיו מעולם שליח בדבר זה אלא הוא הוא הוציא שטר זה מביתי שלא בידיעתי אוזלו מידי וחביאו לך וכל מה שעשה שלא ברצוני עשה ושלא מדעתי מה מי אמרינן כיון שהשליש אינו יודע שהענין כן השליח כי אם מן המלוה והוא לא השלישו בידו וגם אינו ידוע אם המלוה כיחש או אמת ונתחלק ממנו דין שלישות ויש לו להחזיר שטרו למלוה שהרי הוא יודע שהיה שלו ואינו בריא שהמלוה הודע בחו בשום ענין ממנו ° או דלמא כיון שיצא מתחת ידו של מלוה והוא בידו של שליח על פי מה שאמר לו זה שמסרו לו יש לשליש להתנהג ° ומפני שנתפקתי בזה שאלתי פי הרמב״ן וזה אשר השיב לי נ״ל השליח נאמן ואפילו ליתיה קמן כיון שאמר שליש בשעה שהיה השטר יוצא מתחת ידו של שליח אמר לי על ענין זה מסרוהו לידי למוסרו לך נאמן שרואין אותו באלו בבית דין אמר כן השליח בשעה שהיה השטר בידו דהא שליש נאמן הוא לומר כך וכך אמר לי שליח ות״נ מוכחא שבעתה דאמרינן ופורה רב הונא דאי אמר לדידי אמר לדידי אמר לגרושין יהביה ניהלה ואקשי׳ מי איכא מידי דשליש גופיה לא מהימן ואיהי מהימנא אלמא רב חסדא דאמר שליש גופיה מהימן כי מפיק ליה קמן איהי מהימנא ודאי דאתיא מחבת טענה דיהיב והוי יודע שהראב״ד נראה בחולק דדינו זה במה שכתב בפירושיו נבי עובדה דהחוא דא״ל לחברה מאי בעיתה בהאי ארעה אמר כפלניא זבנתה דאמר לי הזבנה מינך אמר לי ה״ל לא קא מודית דארעה דידי היא ואת מיני לא זבנת ° וכתב הרב דהכ״ע דאיהו לא ידע כלל דשל מערר זה היתה אלא מפיו של זה המוכ׳ ולא אמרי׳ הפח שאמר חוא חפה שהתיר אלא בדבר שהאמרו אוסרו מידיעתו ומתירו מידיעתו ° אבל הכא זה שמע מפי המוכר כי של זה היתה בתחלה ובאמת היה ראוי לראמינו דהיודארת בעל דין בק׳ עדים דמי והני הדדי אנא זבינתה מינך זה הדבר אצלו בספק ואין לראמינו על זבותו א״כ ה״ל נביה ספק ודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי ° אלו דבריו ויש להבקצרת דמיון בנדון שלפנינו אלא שאינם דברים נכונים לענין דין חזקה וכ״ש שהוא פשוט לענין חשלישות הזה דודאי עושה כמו שאמר שליח ראשון לשליש שהשטר יוצא מתחת ידו ע״כ :

י ויש לברר שליש הנמצא שטר חוב בידו אף שיהיה בקנין ואינו יודע מה טיבו אצלו אם הפקידו בידו דלוה או המלוה או אם פרוע כלו או מקצתו וכל אחד מהם טוען שיחזירנו לו למי מהם מחזירים אותו ° על זה נרפינן בבבא מציעא פרקא קמא מצא שטר בין שטרותיו ואינו יודע מה טיבו יהא מונח עד שיבוא אליהו ° ומשנה זו פירשה רשי׳ ז״ל בשליש וזה טופס מה שכתב האי משנה מילי מילי קתני ובולה מילתא באנפי נפשה היא ° והכי פירשה מצא שטר בין שטרותיו שאינו שלו ואינו יודע מה טיבו אצלו אם הלוה הפקידו אצלו אם המלוה או שיהיה מקצתו פרוע ומכרוהו לו להיות שליש ביניהם ושמח עקר הדבר יהא מונח בידו עד שיבא אליהו ולא יחזיר לא לזה ולא לזה דחיישינן לפרעון כר״י ואע״פ דקתני בסמוך לזה אם יש עמהם כמפונות יעשה מה שבסמפונות ואוקי׳ בגמרא דמתחת ידי מלוה נפיק לה לא רתקשי לך דהא פרישנא דמילי מילי קתני ולא קאי האי לרישא דקתני מצא שטר בין שטרותיו וכו׳ ° מכל זה למדנו שדעת רש״י הוא לפסוק שאחד שהשטר יצתה מרשות המלוה והיא נמצאת עכשו ביד חשליש והשליש נפתפק בדבר איך הוא יעמוד השטר בידו עד שיבא אליהו ולא יחזירנו לא למלוה ולא ללוה וכן עקר ° וכן מצאתי כתוב בפרי׳ הר״ר יהודא אלברצלוני וזה טופס לשונו איכא מ״ר דמשנת מצא שטר בין שטרותיו ואינו יודע מה טיבו דאסיקנא שיוקא מונח בידו עד שיבא אליהו לא במלוה ולוה עסקינן אלא באדם אחר שהוא כמו שליש מאותו שטר שאינו שלו אלא שהוא גבוה ראובן

Digitized by Google

מוכה למלוה לא לא יוציאנו מידו משום חשש קנונית :

יא ויש לנו לברר אם צריך הלוה וכו' לא נמצא מוכר על זין זה ומ"ש הרי"ף ז"ל ולמעפ"י שהלכה מוכיח לאינו נפרע מן השטר בלא שבועה כלין הכא לא ליפרע מנכסי תומים הוא פשוט אלא שיש לדקדק על הטור ז"ל שכתב בסני' כ"ה שלים שהוסלם בידו שטר לזמן ידוע ועבר הזמן ונטען הלו' שפרעו בזמנו לו שמת הלוה הרי הוא בחזקה שלאינו פרוע ומחזירו למלוה וכו' עד ולעפ"י שהלכה מוכיח שלאינו פרוע אם מת הלוה לא יפרע המלוה אלא בשבועה כלין הכא ליפרע מן היתומים וכו' ע"כ דמה קפיל לומר אם מת לוה לא יפרע וכו' משמע דוקא בשמת לוה איכא שבועה ואם אפילו בחיי לוה הוא מבואר לאם יאמר מישחבע לו לא יפרע אלא בשבועה כאשר כתב במקומו ואף על גב דלמר של הרי"ף זכרו לברכה נאמר כשמת לוה מפני שכך היה במעשה שהשאל עליו מ"מ הטור שמתחיל לינו בשאל שטוען הלוה שפרעו מו שמת וכו' כשבא לומר לין בשבועה לא היה לו לברר אם מת לוה בלבד אלא בשמת ולין בשבועה נאמר במקומה לשמה כל חל כי לייתי :

יב ויש לנו לברר שלש שמת וכו' גם הטור ז"ל שלפי ס"ס הכא ליקח וכתב שיש דברי רבינו אפי' שהחיוב מוקם שהלוה הפקידו ביד ועדין לא נפרע החוב לפי שחוששין לקנונית וכו' ויש לתמוה שלא הזכיר לשדרה אבין אפי' לאחרים שחולק ע"ז כדמייתיק לעיל שכתב בסוף סני' לחזיק לא חיישינן לקנונית אלא בנוגע מ אלא בשטר המופקד אלא אחיילי ביה רעותא אם שניהם מוליים יעשו כמאמרם וכו' : ושמא לא אמר כן אלא דוקא כשהשלים מי שאומר בהליא שהשלים בידו וכן הבעלי דיני אינם מכחישים אבל אינו יודע מי מפקידו להכחא אין לחוש לנפילה הכי נמי לא חיישינן לקנונית אבל כשמת השלים ואין יודעים שלוה בא לידו ואינו מגלה אלא אחיילי ביה רעותא אם שניהם מוליים יעשו כמאמרם וכו' : ושמא לא אמר כן אלא דוקא כשהשלים מי שאומר בהליא שהשלים בידו וכן הבעלי דיני אינם מכחישים אבל אינו יודע מי מפקידו להכחא אין לחוש לנפילה הכי נמי לא חיישינן לקנונית :

חלק ד

א והיכא שחייב לאדם בקנין וכו' מתני' לוה מחלין היא בלא קנין הלוה לעצמו הרמב"ן הוא כפ"ע לחכים : וכבר אמר פולאה שמבין דבריו מלעשות ככל שטרי אפילו של קנין לא קנה הקונה אלא בבגיע לידו : ולא שיקנה ה"ס ז"ל שכתב זה הוא במחני' כל הנכסים : הא במקלתן ולמי לא אלא זכה בהם כיון ואע"ג אלא מעת שטרא לידים : וכ"כ הרב"ן מיגש ז"ל ולייתיקיה אינם הקנאה מחיים בקנין כדי שנאמר שעבודי שעבד נפשיה מעשת קנין עכ"ל : ועשה לו שמיכות הייב"ם סימן קס"ה מתמ"ם הרמב"ם עמנו בפ"ח מל' מתנה בשיטת שכתב כל נכסיו ופי' שנתן הכל והקנה מחיים שאין זה מתנת ש"מ אלא כשאר מתנות הבריאים שאם הגיע השטר לידי המקבל או שקנו מידו קנה הכל ואין יכול לחזור בו עכ"ל : וכתב ע"ז הריב"ם נראה מזה הלשון שאם שקנו מידו אין לריך שיגיע השטר לידי המקבל ע"כ : ולי בדלותי עליו אין לבדי הרמב"ם ז"ל אלא שהיה ולא יפסיק חלוקה של ה"ם ז"ל בין כל הנכסים למקלתן לבין גם בכולם כל נכסיו קמאי הרמב"ם בפ"ח שאם קנו מיד הנותן קנה הכל : ואפילו אלא הגיע השטר ליד המקבל כדלייק הריב"ם ז"ל : ולא תימא במעכשיו אבל בלא מעכשיו לא : שהרי כתב למעלה דמתנה ש"מ בקנין בטלה בין במקלת בין בכל ואם קנו ממנו כדי ליפות כח המקבל הריבות קיימת : אלא קנין ביפוי כח מהני בכל הנכסים וממילא אפי' בלא הגיע ליד המקבל וכאן בשטר לאפי' קנו ליפות אם כמו מינו כלום : ואם נראה לומר דהכונה בקנין שהיה חזק כמו בריה :

ראובן שיש לו על שמעון ואינו יודע לו המוצאו בין שטרותיו על אי זה ענין הוא מופקד בידו וכיצד בא לידו בין דהכי הוא לא יחזרנו לא למלוה ולא לוה אלא שיתא מונה עד שיבא אליהו וקתני סיפא אם יש עמהם סמפון יעשה מה שבסמפון ואי קשיא לך א"כ דהאי מצא בין שטרותיו לאו אמלוה קאי אלא אאיש אחרינא מ"ט מוקמינן לה בגמרא שנמצא בין שטרותיו קרוצין או קיימין דודאי לעולם יש לנו לומר שיהא מונה בידו עד שיבא אליהו דהא לא ידע ביצד באה לידו : ותו מה ענין סמפונות לסמפון היוצא מתחת ידי מלוה דקא מקשינן מתה להאי מיפר' ואבא דקא בעי לתרוצי להאי קשיאתה דתא קס"ל דאפילו היבא דנמצא השטר ביד השליש ואינו יודע מה טיבו ששכח ביצד בא לידו ויש עמהם סמפונו' אעפ"כ י"ל שמא שניהם הושלשו בידו השטר והסמפונ' על תנאי ונתקי' התנאי ונפרע השטר או לא נתקיים ולא נפרע א"נ שהמלוה הפקידו בידו והסמפון שלו הוא ויש לומר נמי שהלוה הפקידו בידו והסמפון שלו הוא ולפ"כ אע"פ שאינו יודע הנפקד מה טיבו אצלו אם מצאו בין השטרות קרוצין י"ל בשנזכר שליש את' שלישותו שהוא פרו' הניחו בין הקרוצים כחי ש"ז כור ויקרענו ולפ"כ אפי' ביד שליש יש חלוק בין שמצאו בין קרוצין בין שמצאו בין מקויימין ואי אמרת דמקשינן נמי מסמפון א"כ דהאי נמצא ביד שליש הוא ולא ביד המלוה היכי מקשינן ממתני' דקתני אם יש עמהם סמפונות וכו' לכריית דקתני סמפון היוצא מתחת יד מלוה וכו' ותירוצא דמילתא כי זה השליש אם נאמר פקדון הוא מידי המלוה חדי הוא הסמפון הזה כסמפון היוצא מתחת יד מלוה ולכך קא מקשי' מינה מסמפונו' היוצאת מתחת יד מלוה ותירוץ זה רחוק הוא מן חדעת אלא שיש מתרצין דהאי סיפא דקתני אם יש עמהם סמפון אינו עונה לנמצא שטר בין שטרותיו כי אם לכולהו שאר שטרות קאי וראיה לדבר דלא קתני ואם יש עמו סמפון וכו' ע"כ הא למדת שדעת רבינו שלמה ודעת אלו שוה בדין זה שבתבנו :

יא ויש לנו לברר אם צריך הלוה לפרוע חובו למלוה בפני שליש שהשליש ביניו ובין המלוה ואם מת לוה או שעבר הזמן שהיה קבוע לפרעון החוב אם יש על השליש להחזיק הדבר בחזקה שאינו פרוע אם לאו ומסתבר' שאם פרע בודאי הוא מודיעו לשליש בפני המלוה ועוד שאלו פרעו היה תובע מפני שטרו ולא היה מניחו בידו ואע"פ שהדבר ספק לשליש אם השטר פרוע אם לאו אין אנו דנין בו יהא מונח עד שיבא אליהו שהרי זה יודע היה מה טיבו אצלו שעל דעת כן מניחין שטריהן בידו הלוה והמלוה להנכותו לדע' בפה הוא וכמה נשתייר לגבו' והלכה מסתמא כיון שהוא יודע שלא פרע לו כלו' בפניו יש לו להעמיד השטר בחזקתו כשהיה כשבא לידו ובידו ולא פרע בלום ויש מן הדין להחזרו למלוה אם עבר הזמן שנתנו ביניה' שיפרענו ובן הישיב בזה הרי"ף וזה טופס דשאלה ראובן לקח משמעון חצר בתורת משכון ודר בה בשעת הנזה בראנטה ונפטר ראובן ונלקח החצ' לשלמון ופיים שמעון כאן וכאן עד שיוחזר לו החצר ותבע אותו בנו של ראובן אמר לו אם תן לי הממון או תן לי החצר ואדור בה ונכנסה ביניהם פשרה במקצת אותו ממון וכתבו ביניהם שטרות אחר מוחזק כך וכך על שמעון ושטר אחר של מחילה ונתנו שתי השטרות ל"י שליש נאמן עד שישלים לו שמעון אותו שטר ויקרע אותו הנאמן וימסור המחילה לשמעון ונפטר שמעון ולא נבה ממנו בן ראובן כלל ושתיירה השטרות ועכשו רבא שטרו מן הנאמן ליתנו לו הישמן הדין שיתן אותו לו : השובה יש על הנאמן מן הדין בשמת מי שהיה עליו חחוב ולא פרעו שימסור השטר לתובע ואף על פי שלא אמר שמעון אם פרע אותו אם לאו שהדבר מוביח שלא פרע אותו משני פנים האחר שאלו פרעו היה מודיע לנאמן בפני בן ראובן המלוה והשני שאלו פרעו לא היה מניח השטר בידו ואף על פי שהדבר מוביח בלא שבועה על פי מה שאמרו הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה משום שאפשר שפרע ואנסו אונס או ששכחה להודיע לנאמן והוא שאין נאמנות בשטרו ואיזלומר בבזה יהא מונח עד שיבא אליהו לפי שלא נאמר כן אלא בבא שטר בין שטרותיו ואינו יודע מה טיבו אבל זה הנאמן חרי הוא יודע מה טיבו ולמה הניחו אצלו שעל דעת כן הנידו לו שאם יפרע ממנו יודיעו הרי כתוב בשטר שפרע ממנו פלוני כך וכך ובין שלא בא לידו בידוע שלא פרע ממנו כלום תדע שאלו היה שמשון זה קיים והיה הולך עמו כן ראובן לזה השליש ואומר לו הרי לא נתן כלום הישמן הדין ליתן לו השטר ולהנכותו אותו מדעם בפניו משום כך אני אומר שאין אומרים בבזה השטר יהא מונח עד שיבא אליהו דכיון שלא באו אליו להודיע הענין בידוע שלא פרע לו כלום ע"כ :

יב ויש לנו לברר שלש שמת ונמצא ש"ה של אחרים בתיבתו ואין אנו יודעין מי הפקידו אצלו אם הלוה ומוען חלוה שפרעו בות ודאי אין הפקר שאם נמצא כתוב על גב השטר מכתיבת ידי שליש אומבתיב אחר מי הפקידו אצלו או שכתוב על גבו בפה הוא פרוע ממנו בזה יש לנו לדון ולדלבת אחר מה שכתוב בו ונדון על פיו שכיון שהשטר נמצא בידו יש לנו לדון כמו שנמצא כתוב על גבו : (כרגרסינן בסמפון שאין עליו עדים וחוא יוצא מתחת ידי שליש חרי זה כשר וכאן נמי כיון שכתב ע"ג השטר או במקום אחר ששטר זה פרוע סומכין על מה שכתוב ונדון על פיו : וכן פסק הרמב"ם ז"ל ז"ל שליש שמת ונמצא בתב יוצא מתחת ידי שליש ששטר זה המונח אצלו פרוע הוא אף על פי שאין עדים על הכתב עושים על פי אותו הכתב ע"כ : אבל אם אין השליש בעולם בנון שמת או שהלך לו לם"ח ואף לא נמצא ע"ג ואף לא על מקום אחר מה טיבו אצלו זה ודאי לא ינתן לא לבלוה ולא ללוה דחיישינן לבמח חששין חדא דילמ' לוה אפקדיה ניחליה אידך דחיישינן לפרעון : ותו דחיישינן דילמא אפקדיה ליה ולא נפרע עדין ממנו אפילו לוה מודה לא יחזיר לזה ולזה : ואף על פי שהוא בקנין וחיוב מודה דדיינינן ליה בבא שטר חוב בשוק דחיישינן לפרעון ולקנוניא דלא ליפסדו לקוחות :

חלק ד

א והיכא שחייב עצמו אדם בקנין ומת ומצאו השטר ביד שליש שהפקידו לו ושמרנו לו ולא פרש לו דבר לאיזה ענין מסרו אלא שאמר לו שישמרנו לו כלבד או שנמצא בידו בתיבתו של המחייב עצמו בראותו שטר למי מהם מחזירין שטר אם ליורש לוה אן למלוה : וכן יש לברר עדים שקנו משמעון סתם שחייב עצמו לראובן כמנה ולא פירש להם למי ימסרו השטר או שפירש להם שיתנו השטר למי שחייב את עצמו ותר ואמר להם תנו אותו לי למי מהן מסרין אותו למלוה או ללוה : ועל זה גרסינן בבבא בתרא פרק יש נוחלין מי שמת ונמצאת דיתיקי קשורה לו על ידו חדי זו אינה כלום זיבה כה לאחר בין מן היורשין בין שאינן מן היורשין דבריו קיימין : והא מתניתא פירשה הרר משה אל במתנה בקנין ועדים חתומים עליה ומפני שהיא יוצאה מתחת ידו של הנותן אינה כלום זה לשונו מי שמת ונמצאת מתנה קשורה לו

Digitized by Google

בדיל בלא עמד לתו חוזר כדבריה לכמסך מעכשיו וכיולא לבכלה מכרי לא"פי שלא הגיע הסטר ליד המקבל ולמפוקי הבלה למיפה כלו דמ"מ לא עמד מחר כלבר נתבאר שם: ולפיכך לא מהני עד שיגיע הסטר לידו לבכלה עלמא יש קלוק היש לריך ה"ה לחלק כל הנגסים למקלמן ועקר ה לבר חלוקים הוא בענין שלא עמד מוחזר אין הקנין בלוסעל שיגיע לידו ולי מהני קנין לשלא יוכל להחזר אין לריך שיגיע לידו:

ועוד יקשה על דרך הגיל ז"ל אין יכין בדין הקחר שהרמב"ם ז"ל הסמכו ענין לזה שכתב וכן מי שכתב שטר חוב על עצמו בשם אחר ונתן הסטר על ידי שלש וכו' מסמע שהוא כמו ענין הדין הקולם ולגמה לו בשם הקנין ואיך אמר ה"מ דמינו כלום ולא מהני הקנין אע"ג דלא מטי שטרא לידיה ולא מסמע כלל דהכא מטעם חשש פרעון קמר: ולוחק גדול הוא לאוקמה לוקה בלא קנין הוא מלפרשי כיון דהתם שטר חוב בקנין הוא:

ודוש לי עיון בדעת הרי"ף ז"ל דהא חיין בדברי רבינו לקמן לכתבי רבותא ז"ל מפמו שהוא סובר דלא הקנין על המטי שטרא לידא המקבל ומ"ל ולמי מעפ"י שקנו מידו יכול לחזור בו כל דליכא מסירת הסטר וקשה דכמי שהיה נשוא בעובדא לחמיה דרמי בר קמא בגמרא כתבא לגבי דרמי ולאוקמה לרב חנוא המסקנין דבאחר דלא כתבין שעות הוה בולא לדייני כתב הרי"ף ז"ל הלי עובדא דלמי דרמי בר קמא מתנת בדיל הוא בשבדא בלחוד בלא קנין לחי פיה ביה קנין הוה קיימא בידא למתן דקשיה אפילו שעה אחר ע"כ והשתא אם איתא דאין הקנין בלוס בלא מסירה כי קדים נמי קנים דחל מאי בוי: דלמא כי כתבי מי בקנין מסרה לבמי מקום הסטר לבמי בלא קנין בלא מסירה: והשתא דאין הקנין מסרה לבמי ומסרה לבמי ולמי בלא מסירה הוא מזרת ממש שכתבה ומסרה לבמי: ולמי כל לו על ירבנאת על פי שהוא בעדים וקנו מידו ליפות את כחו אלו שנתן להם הרי זו אינה כלום שאני אומר כתבה ונמלך וגם בתב בסוף ליה ופן מי שכתב שטר חוב על עצמו בשם אחר מבנו אומן חיורשים ונתן השטר ביד שליש ואמר לו יהי אצלך ולא פירש לו כלום אם שאמר לו חכמה עד שלא אומר לך מה תעשה בו הומת אינה כלום ע"כ: נמצא לפי דבריו שכל שטר חוב אפילו בקנין אחר שהיה ביד הלוה או ביד שליש שמחזיק בו על דרך שלא פירש לו רצונו חדי זה השטר אינו כלום: גם מצאתי שנשאל הרב רבינו יצחק זכרו לברכה דאובן שבקש לישא אשה כתב שטר חוב על עצמו לאחיו באלף זוז ונתן השטר ביד לוי בתורת פקדון וכל זה שלא בפני שמעון ומת ראובן והניח ממונו ביד אחיו שמעון ובשבקשה דאלמנה והיתומים ממנו אותו ממון אמר יש לי על אחי שטר באלף זוז והנחו אצל לוי ונשאל לוי כיצד הניח ראובן שטר אצל לוי השיב לוי בי בתורת פקדון הניחו לו ואמר לו הזהר בו: יורנו רבי אם יש מן הדין שיחזיר לו השטר לשמעון או לא: תשובה פיון שלא אמר ראובן לוי תן שטר זה לאחי הרי הוא כאלו לא יצא מרשותו ודומה לומה שאמרו רבותי ז"ל מי שמת ונמצא הדיתיקי חגורה לו על ירכו הרי זה אינה כלום לומדך שכל שטר שיוצא מתחת ידי לוה אינה כלום: גם מצאנו להר"ר יהודה שרביא על ה"ר יצחק תשובה אחרת שנשאל על ראובן שנתן לבניו כל קרקעותיו ובנו האחר לא היה בעיר בשעת הלוה מתנה זו ומת הבן וכשמעו האב והבן חחי שמת זה עמדו וקרעו שטר המתנה ומכר האב אח"כ כל נכסיו לזה החי ברי לפני מרדן יורשי המת למי תבעו יורשי האח המת לאחיו החי את של אביהן ובשהחרימו על הענין יצאו עדים שהגיד שקנו מידו של אב שהן נכסיו לשני בניו בלא שום שיור אך השטר מסרר בידו של האח החי והשיב שאותו חעדות אינו כלום דלאו זכי אלא היכא דמטי שטרא לידיה זאחר שראינו שהאב כתב בחייו כל נכסיו לבנו החי שהרי נמלך במתנתו ואין על הבן בזאת כלום ע"כ: מכל זה נתבאר שכל זמן ששטר החוב בידו של לוה אינו כלום: והר"ר יהודה אלברצלוני ז"ל מצאתי שכתב על זאת התשובה האחרונה צ"ע: כי ודאי מי שכתב מתנה לחבירו ובלא קנין לא זכה במתנה עד שיגיע שטר לידו בשום דעתי מסירה הוא העיקר בשטר בלא קנין: אבל חוב כמתנה בקנין מעת הקנין זה מקבל ואין בה ביד האחר לחזור בו כי הקנין הוא גמר המעשה ואין אנו צריכין אל השטר אלא לראיה בעלמא מיהו צריכין אנו לדקדק בו בדברים אלו בזמן שעשה זה על דעת האחר כמו שחודיעו שהוא נתן לו או מחייב עצמו אצלו אם מוכר אותו ע"י אחר אבל היכא שלא הודיעו כלל אף על פי שקנו מידו בקנין בעדים בלא שום שיור י"ל כי הלוה רוצה להערים כיון שהוא מקבל השטר מהני והמקבל אינו יודע בכך והא מילתא צריכא לפני ולפני לפנים אבל בזמן שהמקבל והזוכה יודע הענין והוא אומר לעדים לכו וקנו מפלוני שנותן לי כך או שמחייב לי עצמו בכך אף על פי שהשטר בידו של לוה וקרעו הרי העדים באים ומעידים לו ע"פ ומיהו צ"ע ע"כ: ובאמת נסתפקתי בדבריו מאי אולמי דהודעה זו שאלתי פירה"ר נתן ה"ר מאיר זה אשר השיב לי דע כי האומר לחבירו קנו כמני וכתבו לי השטר בותבין ונותנין לו ואין נותנין השטר בידו של מלוה זה הוא זוכה לו על ידי אחר אבל כותבין שטר ללוה אף על פי שאין מלוה עמו ונתנו לו את השטר ונתנו לו הקנו ממנו וכתבו ותנו לי אם שאינו כותבין שטר ללוה אף על פי שאין מלוה עמו ובזה לא יזכה לעולם המלוה עד דת פוק היא מידא דלוה וחכי מוכח בפ"ק דבבא מציעא דבשטרי הקנאה מחזירין אפילו אין חייב מודה כל היכא דליכא חשש פרעון כגון שטרי מכר ושטרי חליפתא ואדרכתא ואף על גב דשאר שטרות ריעי כגון לוה הני חשבי דלא מיחסרי דלא ליפקו מידא דמלוה וקרוב לזה כתב ר"ה ז"ל התם גבי חיריצא דאבי ורבא דאמרה"מ היכא דמטי לידיה וכו' דבשטרי הקנאה נמי לדבי אסילא קני אלא היכא דמטו לידיה ואף על פי שאין דבבי ר"ח נראין שם הדין ודאי כך הוא וכל זמן שהוא ביד הלוה אין זכות למלוה וזה הלשון כתב ר"ף ז"ל בפרק ד' אחין ביבמות אבל שטרא דנפיק מתורתי ידי דבעל דין לא אמר ביה מפי כתבה דהא מעידנא דחתימי בשטרא ויהבי ליה לפריה לא יכלי למיחדר בהו והוו לדומכי שנחקר עדותן בב"ד והבא נמי כל זמן שקנו מפנו על מנת שיתנו ללוה השטר לא כה בו המלוה לענין שיעידו בהעדים עד שיצא מתחת ידו מי אחני לענין קלא דכל קנין אית ליה קלא ואהני דאלו נמצא הנפקא מתתי ידיה הרי הוא בחזקת שקבל מתנה וכן כתב הרי"ף בפרק יש נוחלין גבי חבורה נכסיו לאחרים חאי דינא בשביל מרעו"ר: אבל בבריא לא קני עד דמטא שטרא לידא דמקבל ואפי' בשטר קנין קאמר אבל זמה לדע"ר אחר שאמר קנו ממני ותתנו לו למלוה אי נמי קנו מניה בפת' שאינו יכול לחזור בו לדברי הגאונים ז"ל והא דתנן הייתה לו דייתיקי קשורה לו על מתניו אפילו דייתיקי בקנין דתהוי מתנת בריא אינה בלום הרמב"ם ז"ל שכתב מי שמת ונמצאת מתנה קשורה לו על ירכו אע"פ שחזא בעדים וקנו מידו ומיפה את כחו הרי זו אינה כלום ובתב רבי יצחק ז"ל קשה לן דהוא מייתי לה שבתו העדים ונתנו השטר לשמעון חד במצות אביו וכך הגיד הסופר וה"ר וכך מצאתיה בספר ה"ר יהודה אל ברצלוני ז"ל ע"כ גם שאלתי פי הרמב"ן ז"ל על המחייב עצמו לקנין או נותן ואמר לעדים כתבו ותנו לי השטר אם זוכה מן המלוה והשיב דהחיא מתני' דהיית' דייתיקי קשורה לו על יריכו דייתיקי היא ולידה בה קנין אכל במתנת בריא בקנין קנה וכן דעת רש"ז ז"ל ורבי יוסף הלוי ז"ל אלא שה"ה ז"ל בפרושיו ורי"ף ז"ל בתשובותיו חולקין בדבר אבל סוגיא שבפרק אוחזין מוכחת כדברי רש"י ז"ל ומיתו לענין שטר חוב חוששין לפרשון דק"ל כדבר דחיישינן ע"כ:

שער נב חלק א

א נרסינן בבבא מציעא ה"ר מצא בין שטרותיו ואינו יודע מה טיבו היא מונח עד שיבא אליהו ואם יש עמהם סמפונות יעשה מה שבסמפונות משנה זו אע"פי שהעמדנו אותה בשליש ישמן חגאוני' שהעמידו אותה במלוה וזה מה שכתב הר"ר יהודה אלברצלוני ז"ל איצטריכינן לפרושי ולבאור היכא שחמלוה ולוה שניהם בחיים ויש למלוה שטר על הלוה וטוען הלוה בודאי יודע השטר פרוע הוא והמלוה אומר איני יודע אם הוא פרוע אם לאו מה דינו כי יש שר"ל שהשטר נעמ' בחזקתו וכיון שהל"ה פשע ולא לקח שטרו מן המלוה בעת שפרע יכול המלוה לומר ללוה שטרך בידי מאי בעי ואע"ג דפילתא מספקא ליה הרי השטר בחזקתו ונשבע המלוה שאינו יודע אם הוא פרוע אם לאו ונוכח את שטרו דמיא האמטלרא ליורשין בני המלוה שבאין ליפרע מן הלוה שנשבעין שמעת היורשין שלא פקדם אביהם בכך ואינן יודעין ששטר את פרוע וגובין ואף על פי שהוא ספק היורשים אם הוא פרוע אם לא נמי דכותא היא ויש מי שרוצה לומר שאין דומה האב ליורשים כי היורשים חקילו

ב נרסינן במליעה מלא כי שטרותיו וכו' סוף הפרק ובעקר הדין הסכים הטור ז"ל סי' ניפ' כמסקנת רבינו לכיון שאין המלוה יודע לריך לחחיר לו שטרו ומה שהקשה ממתני' ליפה מונח וכו' הוא מבואר לסיומו

Digitized by Google

דהיינו ע"פ דרך המפרשי' לאיירי במלוה • ולפ"ז קשה לי על תי' מוהר"י אלברצלוני ז"ל דמוקי לה בשמת מלוה וכו' דבגמרא דריך מרב ירמיה לאמר כמפון היולא נמחקת ידי המלוה פטול וכו' • מדקתני אם יש עמהם סמפונות יעשה מה שבסמפונות ומחדרן לה כדר' ספר' שנמצא בין שטרות קרועין • והשתא אלו מנקשן הילך היה מבין לא לקחני מעקרא מגא שטר בין שטרותיו ואינו יודע מה טיבו יהא מונח כולו על שיבא אליהו לנתקה ליה הך בבא • ובבי למתי לא אמרי אמרינן ליה הך בבא בין שטרות קרועין • קשיא ממה נפשך לאי מלוה מופיה הוא דמגא מ"ב כיון לאינו יודע אם נפרע או לא אמתי יהא מונח אצלנו • ה"ל לבחזירו לוה • ואי בשמת מלוה יורשים מגאמרו • מ"ב אמת יגבו בו מע"ג לאינם יודעים מה טיבו אנו אומריה אבין • היה יודע כבדרי בר"י אלברצלוני ז"ל • אלא ע"כ לפי תירוצו לא מקשה לה אלא בשמת מלוה ונגאמרו יהומים בין שטרות קרועים ובלכך יהא מונח אמשום דבור' כוחו וא"ל כה"ג נמי אייריי הא דקתני עלה ואם יש עליהם סמפון ואינו יודע אם הוא פרוע נגבע אינו יודע אם פרוע וגובה בו וי"א לכיון דנמצא בין קרועים איתרע שטרא ואינו גובה

חלק ב

א והיכא בהמלוה אם יורשו וכו' • לפי מה שמחלק רבינו בנמצא בשטר בין שטרות קרועין לדוקא בשאינו יודע מה טיבו הורע כחו אבל אם ברור לו שאינו פרוע לא הורע כחו • קשה לי כי קאמר רב ירמיה בר אבא לכמפון היולא מתחת יד מלוה אינו אלא כמשחק ופכול מאי פרכין עליה נוקמין אם יש עמהם סמפונות יעשה מה שבסמפונות ומיאלטרכינן לאוקמה בנמצא בין שטרות קרועין • לאמת דמהכיתין קאי לאמאי לקאמר מעקרא למלוה אינו יודע מה טיבו והלכך כי איכא סמפון הורע כחו של שטר לגמרי ויעשה מה שבסמפון ולא אמרינן יהא מונח על שיבא אליהו • ובב אייריי בשטרות המלוה ברי' אלא נפרע ולפיכך לא הורע כחו • והגינן דלמאת ספרא אמרמי ליה וכו' :

ב מידו בשאינו יודע מה טיבו וכו' • יש בלשון רבי' אלוג שלגו המפרשים • והמוסקת היא כפשר העתיקה לרב ז"ל בב"י סי' קיב וז"ל ואם אין מלוה קיים וסיורם אלא בשטר בין שטרותיו קרועין ואיכא סמפון ואינו יודע אם הוא פרוע נגבע שאינו יודע אם פרוע וגובה בו וי"א לכיון דנמצא בין קרועים איתרע שטרא ואינו גובה

על זה גרסינן בבבא מציעא פ"ק תנן מצא שט' בין שטרותיו ואינו יודע בה טיבו יהא מונח עד שיבא אליהו ואם יש עמהם סמפונות יעשה מה שבסמפונות ומוקי לה לכתניתין בנגבא בשנמצא בין שטרות קרועין ולפיכך אשר הכמפון אע"פ שיוצא מתחת ידי מלוה ודוקא אינו יודע מה טיבו הוא דאיתרע ליה אבל אם המלוה ברור לו שאינו פרוע אפי' נמצא בין שטרות קרועין ידוע לב"ד לא הור' כהו דאיכא דאיתרע ליה ובן יורשו אם יודע מה טיבו ושאינו פרוע בודאי ח"ז גובה בשטר זה שלא הור' כהו אלא בשנמצא בין קרועין ובסמפו' דהת' ביון דאיכא תרתי לריעותא כמפון ובין קרועין אף על פי שהמלוה או יורשו טוענין ידענו שאינו פרוע שהשיבר לא עשיה אלא שיהא מזומן בידי לא מהימנין ליה דאיתרע ליה שטרא ובחזירו ללוה מיד : אבל אם מצאו בין קרועין בלא כמפון ויודע מה טיבו בין הוא בין יורשו גובה בו מן הלוה בלא פקפוק :

ב מיהו באינו יודע מה טיבו וליכא כמפון אלא שנמצ' השטר בין קרועין • בזה יש חלוק בדבר שאם המלוה קיים בודאי מחזירו מידלוה אחר שאינו יודע מה טיבו שנמצא בין קרועים דהא אפי' לא יהיה בין קרועים הא פסקינן לעיל דמחזירו ללוה אם הלוה טוען פרעתיו ותובעו בשטר להחזיר לו • ואם אין המלוה קיים והיורש מצא שטר זה בין קרועין וליכא סמפון בחדיה והוא אינו יודע מה טיבו • פסתברא דכל שטרא דלא ידע מה טיבו או שנמצא בין קרועין ויש עמו סמפון אף על גב דאית ביה נאמנות איתרע איהו והנאמנות שבו אינו מעלה ואינו מודיע דנאמנות נמי איתרע ליה :

חלק ג

א והיכא שנמצא שובר בידו של מלוה התום בערים ש"ח שהיה חייב לו הוא פרוע או שנמצא שובר בידו ואינו חתום בערים בכל אלו דינן

הקילו חכמים עליהם לישבע ולגבות מפני שהן אנוסים ולא פשעו דין בדבר ולא היה להם לדקדק אבל זה האב שהיה פושע דה"ל למידק אם הוא פרוע מאותו שטר וביון דלא דק וזה טענתו ברי והוא בא בטענת שבא יש לנו לומר אוקי מטונא בחזקת מריה ואיתרע שטרא ואינו גובה בו כלל : והרבה האריך בזה וכמו שכתבתי בשמו בספרי הנקרא זכרונו' בפ"ק דבבא מציעא ובודאי מסתברא מילתא דפקע שטריה ואין למלו' בה לתבע בלל אחר שהוא אינו יודע אם שטרו פרוע אם לאו ודמיא להתיא דחשוד דמפיק שטרא אחבריה וא"ל איזך שטרא פריע הוא שאינו יכול לישבע ופקע שטריה ואף על גב דהתם המלוה שהוא חשוד בבריא טיהא טוען טענתו על הלוה וה"ל בשאר בלוה ע"פ אבל כאן שהמלוה נסתפק לו אם שטרו פרוע וזה מבחישו וזה אינו יכול להבחישו אלא שאומר אני יודע איזהו שטריה ויצא מחזקתו ויש עליו להחזיר לו את שטרו ואין על הלוה אלא חרם סתם שאין לך שבועת היפת אלא על טענת בריא דבלל גדול אמרו בדבר זה בריא ושמא בריא עדיף ועוד דמשנה מצא שטר בין שטרותיו מסייעא ליה לדין זה ואף על פי שהעברנו משנה זו בשער שחקדמנו בשליש מ"מ קצת תנאונים ז"ל שמפרשים אותם בלוה מראים לנו כי דעתם בדין זה נטתה כמו שכתבנו שאין ללוה בח לתבעו בבלוה אותו שטר בלל • וא"ת למה שינו במשנתנו ז"א מונח עד שיבא אליהו ומשמע שאינו מוציאין אותו מתחת ידו של מלוה לבעלה פסקו בי מן הדין חייב להחזירו לשטר ללוה הא לא קשי' לן דאין אנו פוסקין דינו במשנתנו אלא בזמן שהלוה שותק ואינו בא לדין עם המלו' על שטרו וחיינו דמוקמינן לה להיא בשמצא בין שטרו' פרועין דדיק' בשמצ' בין שטרות קרועין יהא מונ' עד שיבוא אליהו ואמרו לו לתבוע כי יש לחוש שמא שכח הלוה אם פרעו אמלאו ואולי יבשילהו שיודע לו מה שבבר פרע אבל לא מצא בין שטרות קרועין בודאי נדון שיתבע' ולא יהם עד שיבא אליהו ואם יודה הלוה יפרעהו ואם יטעון פרעתי נדון בזה דין של מעלה שיפט' ואין עליו אלא חרם סתם אבל היכא דלוה הובע למלוה להחזיר לו שטרו שכבר פרעו ומלוה טוען שאינו יודע בהא לא אמרי כלל במשנתנו ומשמע דאפילו לא מצא בין קרועין יחזיר לו שטרו ומשמע דלעיל הא"ר יהודה אלברצלוני ז"ל תירץ ענין זה על דרך אחר וזה טופס מה שכתב אביא דק"ל אמאי יהא מונח עד שיבא אליהו ולא יחזירנו ללוה אחר שיחזיר מנו אם יש לו עליו כלום וכ"ת הכא בדלא תבע חלוה למלוה את שטרו ולבך אנו דנין יהא מונח הא ליכא למימר דנפיק מיניה חורבא דמית ליה בלוה וגבל ההוא שטרא קמי יתמי וגבו ליה בשבועת היורשים שאין יודעים ששטר זה פרוע ואשתבח דאכוהון היה דינו להניחו ואינו קא גבו ליה ואיכא דמחרץ חזקה אינו משחה אותו בין שטרות המקויימין דחייש שמא יבות פתאום ומסתמא בין שטרות פרועין קרועין הוה בנחים שאפילו יבות לא יגבו בו היורשין מ"מ יש להקשות בין דקרעני בגברא דבשנתנו שמצא בין שטרות קרועין איכא למידק מינו מבלל שאם מצא בין שטרות מוחזקות היינו מחזיקין אותה בשאינו פרוע ואע"פ שאינו יודע מה טיבה ומגבין בה וקשיא אמאי דאסיק לעיל ותירוצא דהא מילתא דמשנתנו מיירי בשמת המלוה ודא מונח עד שיבא אליהו אחר שמצאוהו חיתומים בין שטרות קרועין שהורע כחו אבל אם מצאוהו בין שטרות שאינן קרועין היה גובה ממנה שאנו אומרין אביו היה יודע מה טיבו של שטר זה אבל בלוה שהוא בחייב ונבצא בין שטרותיו שטר שאינו יודע מה טיבו אף ע"פ שאינו מוצאו בין קרועין הואיל ודהוא פושע שלא דקדק בעינו כראוי לו נעמיד הכמי' בחזקה הלוה שהוא התת ידו ולא יוציאוהו מידו מספק ומחזיר שכרו ללוה ע"ב :

חלק ב

א והיכא שהמלוה או יורשו מצאו שטר חוב בין שטרות קרועות וידוע לב"ד שבין שטרות קרועו' מצאו אבל הוא טעון שעדיין לא נפר' שטר זה או שמצאוהו בין קרועין ואינו יודע מה טיבו אם הוא פרו' אם לאו

והטור ז"ל פסק כסברת רשב"ם ומע"ג דלא מוכח בסדי מלסומו לאיירי כשלין היורש יודע מה טיבו מ"מ לך יש לתמוה מסברת האומר דאין בין הקרועים להא מתניתין לכל הנשבעים קתני לאפילו יחומים מן היתומים נפרעים בשבועי' שלא פקדנו אבא ולא אמר לנו אבא ולא מלינו בין שטרותיו שלו אבא בפני בעל דין כלאמרינן בהגוזל לפרעון לא תיסיק ע"כ • ומי הכניסו לומר דלא הייסין לבמת לא לוה מטעמא דאין מקיימין אלא בפני בעל דין כלאמרינן שלא בפני בעל דין דסוי דלא כהלכתא • לימא סתם כפי שטמא דאי לאו לוה לא הוו מקיימי בי דינא לכבר אפסר שיטעו זה מפי הנעלים אפי' בלא הלוה • ואולי משום פרעון וכיוצא

בו ויהא מונח עד שיבא אליהו ע"כ ומע"ג דלא מוכח בסדי מלסומו לאיירי כשלין היורש יודע מה טיבו מ"מ לך יש לתמוה מסברת האומר דאין נראה למסתמא בסדי עסקינן • היורש גובה משום דאיתרע שטרא מפני שנמצא בין שטרות קרועין :

חלק ג

א והיכא בהמלוה אם יורשו וכו' • לפי מה שמחלק רבינו בנמצא בין שטרות קרועין דלוקא כשאינו יודע מה טיבו הורע כחו אבל אם ברור לו שאינו פרוע לא הורע כחו • קשה לי כי קאמר רב ירמיה בר אבא לכמפון היולא מתחת יד מלוה אינו אלא כמשחק ופכול מאי פרכין עליה נוקמין אם יש עמהם סמפונות יעשה מה שבסמפון ולא אמרינן יהא מונח על שיבא אליהו • ובב אייריי בשטרות המלוה ברי' אלא נפרע ולפיכך לא הורע כחו • והגינן דלמאת ספרא אמרמי ליה וכו' :

ב מידו בשאינו יודע מה טיבו וכו' • יש בלשון רבי' אלוג שלגו המפרשים • והמוסקת היא כפשר העתיקה לרב ז"ל בב"י סי' קיב וז"ל ואם אין מלוה קיים וסיורם אלא בשטר בין שטרותיו קרועין ואיכא סמפון ואינו יודע אם הוא פרוע נגבע שאינו יודע אם פרוע וגובה בו וי"א לכיון דנמצא בין קרועים איתרע שטרא ואינו גובה

Digitized by Google

ב והיכא שאי לליכא בשובר קיום וכו' • אמימרא דרב ירמיה דקאמר סמפון
היולא מתחת יד מלוה פסול וכו' פרכינן ת"ש סמפון שיש עליו עדים
יתקיים בחותמיו • ומסיקנן אימא יתקיים מחותמיו דשיילינן להו לסהדי אי פרוע
מי לא פרוע ופרש"י ז"ל יתקיים בחותמיו קס"ד אי אמר מלוה לא נפרעתי נתלע
סברי לא מסרתי לילך יתקיים בחותמיו
ע"פ חותמיו יתקיים אם החותמים
מעידים שחתמוהו אינו נאמן וכו' :
ואיבא למילך לסיון לסברת המקשן
דעדים הם שאומרים אם תתמוה
לו לא מאי מסני אימא יתקיים
מחותמיו הרי מעקרא נמי הוה מסיק
מלעתיה דמתחתמיו קאמר להיינו
ע"פ העדים שחתומים • ולא אמר
התרגן מן המקשן אלא לענין מה הוא
הדבר דשיילינן להו לבלעת המקשן
שיילינן אם חתמוהו ולבלעת התרגן
שיילינן להו אי פריע או לא פריע :
ונראה לרש"י ז"ל הלא מגוני טובא
לאיכא לענין הנפק נקט לסיומו
כשהעדים עצמם מעידים על
חתימתם • וה"ל כשמתקיימים
חתימתן עדי זולתם ומסיק מלעתיה
המקשן דיתקיים בחותמיו ר"ל יתקיים
בענין חותמיו אם היא חתימתם או
לא דהיינו הנפק ב"ד שהלך הרשון
והיותר נקל הוא ע"פ חותמיו ממש
שפה מעידים שחתמוהו וה"ה בשאר
גווני • והתרגן מסני לתיונו אלא
לוקח מחותמיו ואין זה אלא בענין
הפלעון • דעכ"פ מהעדים עצמם
נדע אם יהיו שנפרע או לא :

ג **וצריכין** אמו לברר וכו' •
מה סברת בשם
הרמב"ם ז"ל דלעע"י שאין עדים
על הכתב הוא פרעו בשמלא בין
שטרות קרועין • נראה שם להבריח
כן מן הגמרא לכי מוקי הא דסמפון
שיש עדים לבשר בעדי קיום •
קאמר ה"נ מסתברא מדקתני הא דסמפון
ושאין עדים עליו פסול מאי אין עדים
עדים מילתא דליכא עדים עדים
כלל דריכה למימר דפסול אלא לאו
עדי קיום • ואם איתא הכי דליכא
עדים כלל פסול אפי' נמצא בין
הקרועים • מאי מכריח מסיקא •
דימא לעולם דליכא עדים כלל
ואשמועינן דבכל ענין כשאין עדים עליו
אינו בשר אפי' נמצא בין הקרועים •
אלא ודאי כשנמצא בין הקרועים בשר
אפי' אין בו עדים כלל :

ד **ובן** אם יוצא מתחת ידי אלים
וכו' • הטור ז"ל סי'
ב"ס כתב אם אין הבשר בידו ואין
עדים בשובר אינו כלום אלא אם עדים
אלים מלוה עצמו שהוא שובר בלא
עדים דאינו כלום • ואם יש עדים
עדים מעפ"י שאינם מקוימים כמו שיוכלו לבאול
אותם אם הוא פרוע אם לאו • אם
הוא מקויים בשר שולאי מיל המלוה
בלא ע"ב • ולכאורה קשיא דיש
אם אין עדים דאמר קאמר דאם אין
הבשר בידו ואין עדים בשובר אינו
כלום • משמע הא אם יש עדים בשובר אפי' מעפ"י שאינו מקויים • ובאמת
הכי קאמר דבשיש עדים הוא בשר לוקח הבשרות מקויים ולריך שנלתוק דאין עדים
לקאמר מע"ל קרא אלא הנה הכי עדי לפי שאינם מקויימים וה"ל כמאן דלית אזנה:
ונראה שאין טעמו של הטור ז"ל מתחלף מכל הרמב"ם ז"ל אלא הוא הוא
והסמוכה לטעמא דמסיקנן לבשר יולא מתחת ידו הוא מסוס
דאי בני מסר ליה לוה וכבשטר יולא מתחת הלוה ולאי נפרע ופשיט'
לסמלוה הימנים הואיל ומסרו בידו אבל בשובר ליכא הכי
טעמא לומר שהמלוה מסרו בחזרת שלשות בידו והימנו' לאי בעי מסר
ליה לגבי' • דהא כי נמי מסרים לשובר לבלוה מאי הוי לכיון דאין עדים
אינו כלום אפע"י שהוא בידו הלוה : ויראה לי לפליגי על רש"י ז"ל בפי'
הגמרא דאמרה לתנינן אין עדים אין עדים מתחת יד אלים בשר אמרינן
הגמרא יולא מתחת יד אלים דהא הימנים מלוה לבשלים ופרש"י ז"ל
דהא הימנים מלוה לבשלים דע"כ לא כתב

דינן כך הוא שבל שובר שיוצא מרתחת ידי מלוה אפי' היה בתוב
בכתיבת ידו של מלוה אינו אלא כמצחק • ובדגרסינן בגמרא
מציעא אמר רבי ירמיה בר אבא אמר רבי יוחנן סמפון היוצא מתחת ידי
מלוה אע"פ שבתב בכתב ידו אינו אלא כמצחק ופסול ולא מבעיא היכא
דלא כתיב בכתיבת ידו דאיבא למימר הילבא ספרא איהדפי ליה ובתב
אלא אפילו היכא דבתב בכתב ידו של מלוה אינו כלום דסבר הילבא
מיתרמי ואיתגלי בין השמשות ואי לא יהבינא ליה תברא לא יהיב
לי זוזי אבתביה ואנהיירה דבי אתי אתיב לי' תברא ואשקול זוזי והלבך
לאו בדוקא אבתיב ההוא תברא ולפיכך הוא פסול וכן הלנרא ודוקא
שאין עדים חתומים באותו שובר אבל אם יש בשובר הנפק על אותן עדים החתומין
שיוצא מתחת ידי מלוה אם יש בשובר הנפק על אותן עדים החתומין
בו בלרופר שכבר בא אותו שובר לפני ב"ד וקיימוהו ובתוב אחר חתימתן
קיימים ב"ד בזה אע"פ שהשובר יוצא מתחת ידי מלוה בשר הוא
ובדגרסינ' ת"ש סמפון שיש עליו עדים בשר והרצו מאי עדים עדי קיום
והבי נמי מסתברא מדקתני סיפא ושאין עליו עדים פסול • מאי
אין עליו עדים אילימא דליבא עילויה עדים כלל צריכה דמיבר דפסול
אלא לאו עדי קיום :

ב היכא נמי דליבא בשובר קיום ואית ביה עדים חתומין בו והשובר
יוצא מתחת ידי מלוה • יש פעמים שהוא בשר ביצר
בגון שהעדים לפנינו שנשאל אותם ונאמר לתם אתם שחתמתם שובר
זה אתם יודעין אם פרע חובו הלוה ועל פי בה שיעידו נדון ביניהם •
בדגרסינן ת"ש סמפון שיש עליו עדים יתקיים בחותמיו ואוקי' יתקיים
בחותמיו דשאלי' לסהדי אי פריע או לא פריע ואם אין העדים יודעין או
שאין מצויין לפנינו הרי זה אינו כלום הואיל ויוצא מתחת ידי מלוה או
מתחת ידי יורשיו וכן הלכבא :

ג וצריכין אנו לברר כי יש פעמים שאפילו יוצא שובר מתחת ידי
מלוה בין בכתיבת ידו של מלוה בין בכתיבת ידי אחר בין
חתומים באותו שובר עדים בין שאין עדים החתומים בו בכל ענין הוא בשר
ונדון של פיו והוא אם נמצא שטר החוב בין הקרועין דאיבא הרתי לריעות'
חדא דנמצא בין קרועין אידך תברא דאיבתיב עילויה אפילו ידא שובר
זה נמצא ביד מלוה או יורשיו הרי זה כשר ונפסל השטר ואף על פי שאין
עליו עדים דהא אקא מקשינן בגמרא לרבי ירמיה דאמר סמפון שיוצא
מתחת ידי מלוה שהוא פסול מחחיא דקתני ואם יש עמהם המפונות
יעשה מה שבמפונות ואוקימנא בגון שנמצא בין שטרות קרועין ובזה
פסק הרמב"ם ז"ל שאע"פ שאין עדים על הכתב הנמצא הרי זה
פרוע דאף על גב דתנן ושאין עליו עדים פסול הני מילי בשלא נמצא
השטר בין הקרועין בודאי ההוא תבר' דוקא היה :

ד ובן אם יוצא מתחת ידי שליש השטר והשוב' אע"פ שאין עליו
עדים ואע"פי שבת שליש הרי זה שטר פרוע ובדתנא אין עליו
עדים ויוצא מתחת ידי שליש בשר דהא היתני' מלוה לשליש ובין דאי
בעי מסר ליה לשטרא ללוה או קורעו או שורפו כי אמר פריע הוא
מהימן וברתב הראב"ד אבל אם לא מסר לו שטר החוב שלישו' השוב'
אינו כלום דמי ייתר דעבדי' שליש דילמא שקר' הוא ומיהו בשלישו'
השוב' נמי הוה השליש מהימן אם עדים חתומים בו ומקויימת חתימתן
דהא ודאי מידו דמלוה נפיק ליה ליד שליש והיכא אע"ג דליבא עדי
פרעון שליש מהימן ע"כ :

ה ובן שובר היוצא אחר חתום שטרות עושין ע"פי אותו שובר ואף
על פי שיוצא מתחת יד מלוה ואע"פי שאין עדים חתומין בו
בדגרסינן אין עליו עדים ויוצא מרתחת ידי שליש או שיצא לאחר חתום
שטרות כשר ומפרש טעמא בגמרא דאי לא דפרוע הוא לא הוה מרע
ליה לשטריה ובן פסק הרמב"ם ז"ל וזה תופס לשונו : נמצא כתוב
בגופו של שטר בין בפניו בין מאחוריו ואפילו בקצרתו שטר זה פרוע או
נפרע טפנו כך ובך עושין על פי הכתב ואע"פי שאין בו עדים ואע"פי
שיוצא מתחת ידי מלוה שאלו לא נפרע לא היה כותב על גב השטר
ע"כ :

ויש

שובר אלא מלוה והוא מסרו לשלים ע"כ אלמא אלמי הימנים לשלים הוא
לענין מסירה דשובר וסוקה לשם ז"ל להאי הימנים לשלים הוא
אמי מסריה ללוה כיון דאין עליו עדים דאלמא מיקרי הימנים משום דכי
להא הימנים דקאמר הייכו על שטר אלמא הימנים לשלים הוא
דילו הוא יכול למסרו ללוה • ומ"ש
הסובר כשר לעפ"י שאינו עליו עדים:
ומה שהקשה פעמים הרב בכ"מ
אם הבלים אומר פרוע למה
לי שובר כיצד ולא תירץ כלום • אמנם
הכוונה אשמועינן דלא אמרי' דלשובר
קא סמוך והוא לא יהא אם נפרע או
לא • מיהו איפכא קשה על לשון
הרמב"ם ז"ל שלפנינו דקאמר
לכשתמצאן מקויימת אע"ג דליכא
עדי פרעון בלאו דאינו כלום • ולאלמי
אם החתומו' מקויימת אמילא דידעינן
שהוא פרוע בלאו דאמנות הבלים •
ולא יסבלו דברי הרמב"ם ז"ל דוקא
שלא הרב ז"ל בשום לא :

ה **ובן** שובר היוצא אחר חתום
שטרות וכו' • מ"ש
בשם הרמב"ם ז"ל דין בפניו בין
מאחריו וכו' • יש בזה קצת גמגום
למה תלו הדבר בברייתא דילא אחר
חתום שטרות • לשא ולאלמי
בכל מקום שנכתב השובר
הוא כשר • פשיטא דא"א לכתב
השובר אלא אחר חתום השטר
קו לשהתימה אין כל שטר ולכאה שום
הוב ולא היה שם שום פרעון כלל ולא
הוא ל"ל אלא שחתם נמצא על השטר •
וממילא יצעינן לאחר שנחתם השטר
נכתב השובר • אלא ולאלמי משמע
לשלמי אחר חתום שטרו' על המקום
נאמר ולא על הזמן לומר שהשובר
נמצא כתוב למטה מחתימת' הבלים
לאחרי חתימתן הסיימו מבפנים לאחוקי
מאחוריו דאלמי לא מקרי אחר חתום
שטרות וכוי זה דומיא דעבר היולא
אחר חתום שטרות הנאמר במקומו
דבכה"ג כיון שהוא במקום כתיבת גוף
השטר למטה מחתימו' מקרי ממש
אחר לשטרי' מה שכתב מאחר רי השטר אלא
כל מה שנכתב מאחר רי השטר אלא
במקום כתיבה למו כלום הוא • ואולי
זו היתה כונת וסברת הקדוש' שהיא
רבי' ירוקם ז"ל דכתיב ו' מ"ל שכתבו
שאם כתבו על גב השטר ואין עליו
עדים שאינו כלום • וכתב ע"ז הרב
ז"ל בבי' לל"ע ולפי מה שאמרנו
מבגמו' לקיקו כן :

ודע שהטור ז"ל הביא תשובת אביו
הרא"ש ז"ל שכתב בכלל ס"ת
סי' י' וז"ל על השטר שנמצא כתוב
עליו מכתיבת יד שמעון שהוא חלוי
לגיסו לא למי לשטר שנכתב עליו
פרעון לפרעון מגרע כח השטר
לכשיולא השטר בב"ל לגבות בו רואין
שכתוב עליו פרעון הלכך לא הוה
כתיב בים אי לא הוה אמת אמת • אבל מה
שכתוב עליו שם לאחר חלק בו אינו
מגרע כח השטר הלכך אין בו ממש
זה השט' חניו שלך אם לא אמר לאחם עדי יכול לומר עשיתי שלא להשביע את
עצמי ואינו אמת לאינו עולה מה שכתב ממה שהולה בפני עדים עכ"ל •
ואיבא למילק מה לו ז"ל לחזר אחר חלוקי' דזה מגרע כח השטר וזה אינו
מגרע להא כל עקר הבבר חלוי הלא עדיף מה שכתוב ממה שאמר בפני עדים
כדמסיק בסוף דבריו • והוא מבואר לכל למהני כשאמר בפני עדים מסני
נמי כשכתב בידו לכמאה עדים למי • ומ"כ בכותב שטר זה חלוי הוא של
פלוני שמתחייב לתת לאחר הכך שהוא כתוב בו • כי היכי דבפני עדים לא
מהני בלא אתסעדי • ה"נ בכותב לא מהני כיון דליכא אחם עדי • אבל
בפרעון כיון דכשאומר בפני עדים אגפרע אין צריך אחם עדי כלכתב הרב ז"ל
בב"י ומביא כמה פוסקים ז"ל דמוכח מנייהו דאפי' שלא בפני בעל הבבר הדין
כן • הלכך בכותב ג"כ שנפרע לס"ל כאומר זה בפני עדים מהני דלא צריך
אחם

Digitized by Google

מתם עלי :

ואולי היא היא • והרא"ש ז"ל מלתא בטעמא קאמר להא לבפרעון לא בעי אתם עלי משום דמסתמא אין אדם מגרע כח הסטר שלו אלא היא אמת • ומה שיש כאן מהסתירה עם מ"ש בכלל ס"ה עיין מה שכתבתי שער מ"ב בס"ל :

ו ויש לברר שובר היוצא מתחת ידי לוה ובתוב בכתיבת ידו מיר הלוה כי אמר ר' ילמיה סמפון היוצא מתחת יד מלוה פסול וקאמר בגמרא ל"מ כתב בכתב ידי סופר אלא אפי' כתב בכתב ידו פסול סבר לימא מתרמי וכו' : לאסמעינן רבותא לאפי' בכתב ידי לוה פסול מהאי טעמא • ואי נימא לא הלכה מיד מלוה היא לבותא טפי אלא מיד לוה איכא למימר ולאי אתחברו יחד ואם אתיא לפר' היה מוליך הסובר וכטעני הדר אלבלוני ז"ל • מכאי אמאי קאמר פ"מ בכתב יד סופר • לימא ל"מ כתב בכתב יד לוה אלא אפי' בכתב ידו ופסיעא לכ"ש מיד סופר :

חלק ד

א והיא למת ובשעת מיתתו וכו' • לפי שיש לי לקלוק במה שמביא רבי' מסקוניא • לריך אני להגיעם בעורתם • והיא בלף קע"ג המומר לבנו שטר בין שטרותי פרוע ואני יודע שיש שטרות כלן פרועין נמצא לא' שם שיש הגדול פרוע והקטן אינו פרוע אמר רבא שטר שיש לך בידי פרוע הגדול פרוע והקטן אינו פרוע חוב לך בידי פרוע שטרי כלן פרועין אלא מעתה שלי מכורים לך שלה גדולה מכורה לו ורמוי לאסמית למה מסקוניא מביא אלים המתרון ולא אלים הראשון • ואפשר שמייסב בזה מה שאיה קשה לי על רבינו דקאמר ליה אלא מעתה וכו' • דמסמע דלוקא לרבא ק' ואטו לרבי' גופי' מי ניחא מתני' דקתני נמצא לא' שם שיש הגדול פרוע והקטן אינו פרוע דמה לי כשאמר לוה עלמו שטר שיש לך בידי פרוע או שמלוה לבנו שטר בין שטרותי פרוע • ואי"ל הקשי ליה אתני' אלא מעתה שלי מכורים לך שלה גדולה מכורה לו אלא ולאי ילע לטעמא דמתני' משום דיל בעל הסטר על התחתונה וכיון דכן ה"ה לרבא וזוחק לומר דאה"ל דמתני' נמי קשיתים אלא משום דלרבא קשה תרתי בשני הדיתים שאמר מ"ה הסב אליו פני קושייתו דאין זה במסמע : ע"ב אולי נאמר לרבינא לא מקשה לרבא בתחלת לינו דשטר בידי פרוע שהגדול לפרוע • ולולאי הסברא נותנת כולכיל דמתני' דכיון דלא פי' מסתמא על הגדול קאמר וכן יהיה הדין בשלה שתם • אבל במה שמחלק בין לשון שטר לשון חוב לומר דאומר חוב לך בידי פרוע מכלל כל השטרות • זה הקשה לו לאם איתא חלוק זה • מ"מ אם בע"ח

ו ויש לברר שובר היוצא מתחת ידי מלוה ובתוב בכתיבת ידו של לוה מה דינו על זה נסתפק ר"ר יהודה אלברצלוני ז"ל וברתל שיש לנו לומר בין שבתיבת ידי הלוה נתחברו יחד המלוה והלוה וי"ל שפרע המטמון ושכח השובר ביד המלוה או יש לנו לומר דאדרבה בין שבתב אותו שובר בכתיבת הלוה ובודאי היה מוליך השובר ומרלא הוליכו ודאי לא פרע לו המטמון והשובר אינו אלא כמצחק ופסול ע"ב • ולדידן מסתברא דפסול דבלא הוא דכל סמפון שאין עליו עדים וקיום או ערים בלא קיום ואין העדים לפנינו שיעידו שפרוע הוא אותו שטר הרי אותו סמפון פסול אלא אם כן נמצא בשטר בין שטרות קרועין ובדלעיל ומה לנו לחוש לכתיבת הלוה וכי הכתיבה היא העיקר והלא הנרתינה ורחתיבה היא העיקר ובכלהו איכא לטימו חששא דלעיל סבר דילמא מיתרמי ליה ואתי בין השטשות ואי לא יהבינא ליה תבריא לא יהיב לי זוזאי ואתרמי ואמר ליה ללוה דלבתביה ולנחיירה בידיה דמלוה דבי אתי ליתיב ליה תבריה ושקיל זוזי ולפי' אינו בלום ורוקא בשום האי חששא היא דפסליה ליה אבל לא מפסיל משום דמתביה איהו לבתיה דהא תנן בברייתא ר' חנינא סגן הכהנים העיד על הפר קטן שהיה בירושלם היה בו זקן אחר ויהיה מלוה לכל בני חכפר וכתב שטר חובו בכרתב ידו ואיתרים חורתמים ובו' וגרסי' עלה לפי דרכך אתה למר שהאשה בתבת ג טה והאיש בותב את שוברו שאין קיום הנט אלא בחותמו וכמר כתבתי כל ענייני דיני שובר על אי זה דרך בותבין אותו ואמתי פוסל שטר חוב על ידי שובר בשער ל"א שחקדמנו :

חלק ד

א והיא דמת ובשעת מיתתו אמר לבניו בין שטרי החובות שיש לי יודע אני שיש ביניהם שטר אחד שחיה לי על אחרים פרוע ואיני יודע אי זה מהן הוא על זה גרסינן בבתרא פרק גט פשוט • מתניתן האומר לבניו שטר בין שטרותי פרוע ואיני יודע אי זה הוא כלן פרועין פי' אם בעלי חובותיו ירצו לכפור בו כולן פרועין דכל חד וחד מינייהו יכול למטען שטר שלי הוא הפרוע מיהו אם נמצא בין שטרותיו של זה המצוה כך בשעת מיתתו שני שטרי חוב ש"ש לו על אדם אחר בגון שזה שצוה כך היה לו מנה על אחר בשטר ואותן עצמו לוה ממנו מאתים בשטר אחר ונמצא שיש לו עליו ב' שטרי חובות בזה ע"ב מוציאין ממנו האחר שהרי הוא לא אמר אלא שטר בין שטרותיו פרוע ואלו שנים הן • פיהו אם רוצה הלוה לטעון שהשטר הגדול המחזיק מאתים הוא שהוא פרוע תרשות בידו לומר כן ונאמן בדבר דהכי תנן בבתני' נמצא לאחר שם שנים הגדול פרוע והקטן אינו פרוע ועל ברחו פרוע ממה נפשך שטר חטנה שהוא הקטן • וגרסינן עלה בגמרא אמר רבא שטר לך בידי פרוע הגדול פרוע הקטן אינו פרוע פי' אם יש לשמעון ב' שטרות על ראובן א' בסך גדול וא' בסך קטן יש לנו לומר שהגדול הוא הפרוע שכיון שהמלות הוא עכשו מוציא ממון מיד הלוה בכח שטרו והוא פסל אחר מהן כדבורו שהודה הרי יש לנו לומר שיד בעל השטר על התחתונה אבל אם אמר לו לחברו חוב לך בידי פרוע שטרות כלן פרועין בין גדול בין קטן דחוב שם הכלל הוא שכולל כל חובו שיש לו עליו וכן יוכל להיות כמו כן שר"ל חוב אחר הילכך משמ' הכי ומשמ' הכי יד בעל השטר על התחתונה והמלוה שפסל חובו והוא מוציא מיד הלוה ידו על התחתונה וכל שטרות שיש לו עליו נחזקם בהודאתו בפרועין דהכי קאמר חיב לך בידי ומהכל אני פרוע וכן הלכתא מיהו לא נדון דין זה כן במי שאומר שדה שלי מכורה לך לא יכנסו כל שדותיו בכלל מכירתו אלא לעולם נדון הקטן שבשדותיו וחבחוש מכר לו ולא הגדול אבל לעולמלא מכר לו כל שדותיו בכלל מכירה עד שיפרש דהכי אקשינן בגמרא אלא מעתה שדה שיש לי מכורה לך הכי נמי כל שדותיו מכורין כו משני התם יד בעל השטר על התחתון' שהרי הלוקח הוא המוציא ועליו ולברר שכלנכללו במכירתו אבל בענין בעל ח ב המלוה הוא המוציא ועליו להביא ראיה שלא נכללו כל שטרותיו בלשון הודאה :

ב ויש לברר שוב' שנכתב בסך סתום כמו שבתוב בו דינרין סתם או שאין בו זמן ולא סמטם ממון ונמצא שאין מבורר אם נבתב על שטר זה או על שטר אחר שהיה לו עליו קודם לזה שמוציא עכשיו לפנינו מי מהן יקרא מוציא בעל השטר או בעל השוב' זה הדין נראה בעיני שחשובר מבטל שטר דהחוב בדרבא דאמר שטר לך בידי פרוע גדול פרוע אלמא אע"פי שאין ספק בשטר ונוד' לנו עד עתה שהיה קיים לשון זה המסופק שוברו ומבטלו ועוד ראיה מהא דתנן נמצא לאחד בין שטרותיו שטרו של יוסף בן שמעון פרוע שטרות שניהם פרועין נראה מבאן שכל שובר אע"פי שהוא בלשון מסופק מבטל שטר החוב שהוא ודאי אצלנו וחר מיניהו אינו פרוע ועוד ראי' מהתיא דאמרינן הא תקורבנן הכי בתבי' תבר' אי לא ידעי' זמנ' דשטרא דחלואה בתביה תבר' בסתם פירו' בלא זמן והאי תבר' ספק הוא אצלנו אם נבתב ע"ז שיוצא לפנינו או על שטר אחר שהי' ל"ו עליו שנבתב קודם לזה שמוציא עכשיו ואעפ"ב

שלה נחלק כס"ב בין לומר שלי לאומר שלה שיש לי לומר דלוקא בשלי הגדול שלא המכור מכל בשלה שיש לי כלן מכורין וזה לא יתכן שבמלוה שלה שיש לי יוכלנו כל שלותיו • אלמא עקר הקושי' איכא אלא מתלוקה דשלה שיש לי ולא מריעא לשלי מכורה לך ומ"ה לא מייתי לה רבינו : והסתכל בנעימות דברי רשב"ם ז"ל שמוריס על כונה זו שכתב בשני דבורים תכופי בלשון זה מ"ל רבינא לרב אשי אלא מעתה שלי מכורים לך שלה הגדולה מכורה לו שלה שיש לי מכורים לך מי לימא כל שלותיו מכורי לו קתמר וכו' • והלקמי מבואר בדבור הראשון דשלי מכורה לך מיון מוסיף כלום רק אות ה"ל בתלת גדולה ולא בדבור הסני שלה שיש לי אמר מי נימא כל שלותיו וכו' ואמתי לא קאמר ר' נמי מעתה שלי מכורה לך מי נימא שלה הגדולה מכורה לו • אלא כונתו כלאמרן דבחלוקת שלי מכורה לך מיון תולה ומולה לרבא דבורו הסתום מורה על השלה המסויימת יותר דהיינו הגדולה • אבל מאי דקשה ליה הא בחלוק שלה שיש לו מי נימא כל שלותיו וכו' • וכי מסני ליה יד בעל הסטר על התחתונה כולל הכל לגמרא אין לו אלא הקטנה :

ב ויש לברר וכו' • מהופקני בדין זה דמלסון הרמב"ן ז"ל בעניין דינרין סתם מסמע דבכה"ג מבטל שטר' לגמרי ליהיב טעמא דהעדים כתבו סתם כלי שכוס לכל מאן דמפיק לדעתי • אלמא לאו מספקא מתינן עלה אלא אבריה לן לכל הכוב הוא שובר דאמר לעמא דהכי כתבי עדים דינרין סתם • וכ"מ דקרעינן ליה לס"ח וכי תפס מלוה מפקינן מיניה ואלו הרב ז"ל בב"י סי' כ"ל הביא תשובת הרשב"א ז"ל שכתב על דמוכן שהוליה ס"ח על שמעון ושמעון טוען שפרעו כולו והוליא שובר שכתוב בו לי דמוכן מולה שפרעו לו דינרין והעלה שם לב"ל לקקור הלבר הרב' ולם גם יוכלו להעמיד הלבר על בוריו ליקום שטרת ביד מלוה ומעו' היכא דקיימי לוקמו עד שיתגלה הלבר ואי תפס לא מפקי' מיניה ע"כ • נראה לאין הסטר מבוטל לגמרי אלא שמיה גוב מהפקת לגמרא נפרע כלו כיון לכתיב דינרין סתמא בשובר • ואולי בשובר הגלון היו כלליס מזקיקין לחקירת ב"ל ומוריס על הספק נכללו במה שהאריך בתשובת בלכתב הרב ז"ל ולא הביא אלא המסקנא • ומ"מ אם הלבר כן לא היה לו לרב ז"ל לקבר במה שהא יסוד ועקר הלבר כי היכי דלא ליהוי פגיב הרשב"א ז"ל אשר רבותא :

אבל שובר שהיה כתוב בו וכו' אי פסול דקאמר הוא פסול ממש לא יתכן לומ' ויל מוליאו על הסתחתונ' דהיינו שלנים בו בפקות מהלשונות ולשני דינרים מיהא מהני • לכיון דהוא פסול אינו שום כלום ואפילו לשני דינרים לא הוה ליהיים כיה אלא לריך שנאמר דפסול לגמרי שלין בו בשאר שובר שבתוב בו דינרים סתם לבטל כל הסטר אלא יל המולאה על התחתונה • וכן ראיתי שהעירנו הרב ז"ל :

גרסינן

מבטל

Digitized by Google

שער נד חלק א

א גרסינן בכתובות פי"ג וכו' • בלף ק"ו ע"ב • ורבי' סאריך מאלא לפרש אלו החלוקתו סבברייתא וכאמת נראים דברים מבוארים • ומ"ש ואע"ג לבכתובה אלינן לקולא וכו' • הוא מובא' סם בגמרא לאחר כל חלוקות הברייתא קתני לבסוף מס"כ בכתוב' ושיולי אחייתא מ"ר מסרשיא אריסא לאפוקי מדרשב"ג לאמר כתוב' לאורייתא וכו' : ומ"ש יש מן הפוסקים שלא העלו כן לפסק הלכה אלא כרשב"ג דגם בכתובה אזלי בתר שעבוד דכתובה היא לאורייתא ולא לרבנן ודי' סברת ר"ת ז"ל הביאוה בתוספו' בהולה בתרא לקי' לאמרי' התם אימתי' מ"ר נחמן תכמי' תקנו לסם לבני ישראל לבתולה מאתים ולאלמנה מנה וסם תמימותו שאם אמר פתח פתוח מלאתי נאמן וכו' • אבל הכא הוא' ותקנ' תכמי' היא לא תגב' אלא מן הזבורית רשב"ג אומר כתוב' אשה מן הזבורים וכו' • וכתבו בתוס' משמע לכתובה לרבנן וכן משמע בהלכה רבינו אין לם כתוב' קאמר מ"ש תקנו לרבנן כתובה אלא אמה קלה בעיניו לגוליאה אלמא סתמי' לגמרא סבר לכתובה לרבנן • וקשה הגהגו לכתוב כסף זוזי מלאתן לחזו ליכי מלאוריית' ואר"ת דסמיכי אלרבנן המתני' דפרק בתרא דמייתי לה נמי בהמוך לאמר נותן לה ממעות קפוטקיא לסבר כתובה לאורייתא וקי"ל כרשב"ג במשנתנו כו' • ובתר הכי כתבו בהבור הואיל ותקנה תכמי' היא ח"ל תימא לר"מ אית ליה לקמן בפרק תעפ"י לכתובה לאורייתא • ובפרק תזקין אמרינן דקסבר ר"מ לכתובה אשה בזמונית מעות חינא וכיון דהיא לאורייתא לינה בעילית כלנפקא לן ברים ב"ק וכו' • וי"ל דטעמא שלא יפרשו מהם בני אדם אסיטרכו למכור עילית או מעלטלין ותקנו כלי שיקפלו עליהם בני אדם ע"ל :

וקשה לי טובא לדעת ר"ת ז"ל דמתוספתא מוכח בסדיא דמאי דכתוב' אשה אינה גובה אלא מן הזבורית הוא מעות לכתובה לרבנן דהא בס' תליא דאלו הוא מלאוריית' היה לה לגבות מן העילית והא תזינן בכולהו גמרא דהלכה פסוק' הוא דכתובת אשה בזבורי ובפרק ד' אבות נאמר זה פעמים אין מספר לדבר פשוט • ואם היא לאורייתא היאך גובה מן הזבורית • דטעמא דיבבי תו לר"מ כלי שלא יפרשו מהן בני אדם יש לו מקום לאחותה חל לגבות מעילית לבזמונית • אבל לאחותה מולי האי מעלית לזבורית ולהפקיע כל דינו לא סבי האי טעמא: ושוב ראיתי לרא"ם ז"ל שכתב בפסקיו מנלק אמר חכמים תקנו לבנות ישראל מאתים משמע לכתובה לרבנן דק"ל כרב נחמן בדיני וכן משמע בזמונית וכן אחים מתניתין לק מזופרק תערה וגם מלבני מן הזבורי' אלמא מלרבנן הוא והימא על מה שכתבו לכתוב לחזו ליכי מלאוריית' אלו ר"ת ז"ל דסמכינן אלרשב"ג וכו' • ותימא מ"מ קשיא הלכתא אהלכתא דקי"ל הלכתא כרב נחמן בדיני וי"ל דליתא הלכתא הכא כרב נחמן דאפכחן רב אסי שאמר בתרא לא ס"ל כוותי' וכו' עד והא דאמרינן מבט' שטר' שהי' עד עתה בחזק' ודאי ועוד ראיה מהחוא דמשנינן במשולשין בשטר ראין משולשין בשוב' אעפ"כ אתא תבו' ומרע לתרי שטרי מבל זה למדנו שוב' מסופק מרע דשטר ודאי מפני שהשטר בא לדהוציא מבעליו ועליו להביא ראיה זה נ"ל והרצתי ראיותי לפני הרמב"ן והשי' אמת הדב' ויציב העינן ואין בו ספק ואין מיחוש שבל שובר שאין בו זמן ולא סכום ממו' אלא שבתוב בו שנפרע מבל חוב שהיה לו עליו וכל שיש לאלות על הלוה פרוע דיד בעל השטר על התחתונ' וכבר הבאתי בזה ראיות נמורות וכן בשוב' שכתוב דינרין סה' מבטל בל שטר שיש לו עליו וחוה שובר שהעדי' טעו והשמיטו סבו' הממון או שכתבו סתם ואי קשיא לך הא דאמר בפ"ק דבבא מציעא גבי סלעי' דינרים שאני התם דקא מסייע ליה שטרא ופרש"י ז"ל שהערים החתומין בשטר מעידין כדבריו שלא היו אלא שתים ולפי' לא פי' מגינא במה הוא בשטר הלואה איתמר דאמרינן כיון דידעי הערים דיד בעל השטר על התחתונ' אלו היו יותר משנים מפורש היו בוה בין אבל בשובר אדרבא אמרינן דילמא לא ידעו סכום ממון השטר וכתבו סתם

כל מאן דמפיק לוהעיה :

אבל שובר שהיה כתוב בו בך וכך דינרין ונמחק הסכום ונשאר די' או שכתוב במקום הסכום תיבה שלא נתקיימה לסטה אומר אני שאותו שובר פסול ויד המוציא על התחתונה שאם לא תאמר בן הרי שהיה חייב לחברו ר' וכתב לו נפרעתי ממך ק' די' ימחוק ק' וטוענין עליו שפרעו ק"ק דינרין אלא אין דנין נמחק אלא להורע בחו של מוציא והבי נמי בפ"ד אחין גבי אמן א"ה אפי' בגרושי' נימא הבי חתם להצלה ידיה קא אתי בלוטר ואי מז ק ליה קטליה ליה ופרש"י ז"ל ומיהו אי לא תקון רבנן זמן הוה מצי לחפויי עליה ומספיקא לא קטלי' לה כלום דאמרינן מפני שרהור' בחו בזמן הזה גזיתי ובירושלים אמרינן בל מה שאתה יכול לתלות במחק תלייה ע"כ :

שער נד חלק א

א גרסינן בכתובות פרק כ' דייני גזירות ת"ר המוציא ש"ח על חברו כתוב בכבל מנהגו מטעות בבל בתוב בארץ ישראל מנהגו ממעו ארץ ישראל כתוב מת הוציאו בכבל מנהגו ממעו בבל הוציאו בארץ ישראל מנהגו ממעו ארץ ישראל כתו' הוציאו בכבל מנהגו ממעו בבל ליה מנהגו בריתא זו הרי אנו צריכין לפרש' וכך מתפרשת דע בי היא מתחלק' לשלשה פסקות ובל אחת חלוקה בדינה מחברתה רישא מי ירי בשטר שבתוב בו פלוני לוה מפלו' מאה דינרין במדינת בבל אך לא פי' כמה משק' הדינר ואף לא פירש ממטבע העובר במדינת בבל אבל הזבי' שהמלוה נעשית בבבל ובבבל אינו יוצא מי אם מטב' א' בזה אנו דנין שביון שבתב באותו שטר שבבבל נעשית אותה הלואה אע"פי שלא פירש שממטבע העובר במדינ' בבל היתה הלואה בסתם' אנו דנין שבמקום שבתב רשטר מאותו מקום היו הדינרין וכן המטבע העוב' ביניהם באותו זמן באותו מקום הלוהו והואיל ואין שם שני מיני מטבעו' ממעו' בבל מנהגו בבל מקום שימצא הלוה שיהא דר בו בשעת הביעתו אפי' יפצאנו בארץ ישראל דאנן בתר שעבודא אזלינן ולאו בתר גוביינא הואיל ופירש בשטרו באי זה מקום נעשית הלואה ואע"ג דבבתוב' אזלינן לקולא ובדתנן נשא אשה בארץ ישראל ונרשה בקפוטקיא נותן לה ממעות ארץ ישראל נשא בקפוטקיא ונרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל אלמא בתר גוביינא אזלינן לא נמרינן מינה דהא קי"ל כרבי אבא דאמר מקולי כתובה שאנו באן ובקאם כתוב בשטר החוב שנעשי' הלואה בא"י מנהגו ממעות א"י אלמא מסתמא י"ל שבמקו' שנבתב השטר ממטבע היוצא שם היתה הלואה ופירע לו מהן אפילו יהיה המטבע חזק מאד הואיל ואין יוצא שם בי אם מטבע א' זו היא הפסקא הראשונה :

ב הפסקא השנית היה כתוב סתם הוציאו בבבל מנבחו ממעות בבל פירוש שטר שבתוב בו פלוני לוה מפלוני מאה דינרין וסתם מקום שנעשית בו הלואה כלומר שאין כתוב בשטר כלל לא בבל ולא ארץ ישראל ולא שם מקום כלל ואף לא פירש משקל הדינרין במה משקל בל דינר ודינר הילבך יש לנו ללבת בזה במקום שמוציא הלוה שהוא בשעת תביעה וחבי ריינ' ליה אם מצאו למלוה הלוה בשע' תביע' הלוארהן בבבל ובבבל אין יוצא שם בי אם מטבע א' הרי זה נובה ממנו ממעות בבל שאנו מחזיקין אותו בשתי חזקו' הא' שבמקום שדר בו עבשיו היה דר בו בשע' הלואה שאין מנהג העולם להיות מטלט' ועולה ממקום למקום אחר והילך נעמידנו בחזקתו דאמר בא ובא היה מעורים ואחר שנאמר חזקה זו נאמר כמו כן חזקה אחר' שדרך השול' שלוה לעולם מטבע היוצא במקום שדר בו וזה דבין שאנו מחזיקין שדר היה במקום הנמצא עבשיו בשלוה הילך ממטבע המיוחד לשם לוה והוא שאין במדינ' יוצא בי אם מטבע א' ולפי' אנו דנין הוציאו בבבל מנבחו ממעות בבל הוציאו בא"י מנבחו ממעות ארץ ישראל :

ג הפסקא הג' • כתוב בו בכף סתם מה שירצה לוה מנבחו ואוקי' לה בגמרא דכתיב ליה מטבע • וה"פ כתוב בשטר פלוני בסלסה מ"ע תקינו רבנן כתובה וכו' ה"פ מ"ע תקינו רבנן כתובה סיכת לתקינו כגון בתלמה וכו' • עכ"ל • התחל לייחב כל פירבי לאיב לר"פ ובכך לגובה מן הזבורית שזכיתי לכוין בם עמדו ז"ל לא חזינן בישוב שום דבר • הסכים עם לעת רבינו לית הלכתא כרשב"ג :

ב הפסקא הב' היה כתוב סתם וכו' • הטעם שנתן רבי' בזה מפום דמתקינן מסתמא דבמקום שדר בו עכשיו היה דר בשעת הלואה וכו' • הכיבם בו הרמ"ב ס"ם בכפ"ע הלוה והבור בי מ"ב כמבר יתבאר בסמוך מדברים' אבל הר"ן ז"ל כתב וז"ל מבמע לי דהיינו טעמא דכיון דלא פי' מקום • מסתמא מסתעב הלוה לפרעו במטבע בל מקום גוביינ' מסלפחות מסלפחות' אבל הרמב"ם כתב סתם טעם הלוה שבמעו' שאני קייב מבסף שהות פחו' מזה המטבע • יבבע המלוה ויבול ולפי זה משמע דהיינו טעמא מפום דבמקום גוביינא היה יבול להחבדר אם טעם בסוה הלוה בסף היה פחות יבבע המלוה ולפי' מעתה בל מה שירלה לוה מנבחו • והוא חימא בין דע לה מקפינן ולא מא נסבא ולא קאמר ר' אלעזר לבתיב בי מטבע : והרמב"ם ז"ל בפ"יז דמלוה בתב סתם מה שירלה לוה מנבחו • והוא חימא בין דע לה מקפינן ולא מא נסבא ולא בלפי' מטבע למה לא פי' בן הרמב"ם ז"ל • ויותר יש לתמוה על ה"ה ז"ל שבתב ע"ז ופי' בל הדינר האמורים הן בבתוב בו דינרין לו סכום מטבע אחר אבל אם בתוב בו מנה בסף ולא פי' אם סלעים דינרין אם פולמוסין מה שירלה לוה מנבחו בל מטבע שהות מבסף ע"ב • לגרלה לבאמר • סתם מנה בסף מנבחו המטבע הפחות שהי' נוכסף וסרי

תרומה

א גרסינן בכתובות פי"ג וכו' • בלף ק"ו ע"ב • ורבי' סאריך מאלא לפרש אלו החלוקתו סבברייתא וכאמת נראים דברים מבוארים • ומ"ש ואע"ג לבכתובה אלינן לקולא וכו' • הוא מובא' סם בגמרא לאחר כל חלוקות הברייתא קתני לבסוף מס"כ בכתוב' ושיולי אחייתא מ"ר מסרשיא אריסא לאפוקי מדרשב"ג לאמר כתוב' לאורייתא וכו' : ומ"ש יש מן הפוסקים שלא העלו כן לפסק הלכה אלא כרשב"ג דגם בכתובה אזלי בתר שעבוד דכתובה היא לאורייתא ולא לרבנן ודי' סברת ר"ת ז"ל הביאוה בתוספו' בהולה בתרא לקי' לאמרי' התם אימתי' מ"ר נחמן תכמי' תקנו לסם לבני ישראל לבתולה מאתים ולאלמנה מנה וסם תמימותו שאם אמר פתח פתוח מלאתי נאמן וכו' • אבל הכא הוא' ותקנ' תכמי' היא לא תגב' אלא מן הזבורית רשב"ג אומר כתוב' אשה מן הזבורים וכו' • וכתבו בתוס' משמע לכתובה לרבנן וכן משמע בהלכה רבינו אין לם כתוב' קאמר מ"ש תקינו לרבנן כתובה אלא אמה קלה בעיניו לגוליאה אלמא סתמי' לגמרא סבר לכתובה לרבנן • וקשה הגהגו לכתוב כסף זוזי מלאתן לחזו ליכי מלאוריית' ואר"ת דסמיכי אלרבנן המתני' דפרק בתרא דמייתי לה נמי בהמוך לאמר נותן לה ממעות קפוטקיא לסבר כתובה לאורייתא וקי"ל כרשב"ג במשנתנו כו' • ובתר הכי כתבו בהבור הואיל ותקנה תכמי' היא ח"ל תימא לר"מ אית ליה לקמן בפרק תעפ"י לכתובה לאורייתא • ובפרק תזקין אמרינן דקסבר ר"מ לכתובה אשה בזמונית מעות חינא וכיון דהיא לאורייתא לינה בעילית כלנפקא לן ברים ב"ק וכו' • וי"ל דטעמא שלא יפרשו מהם בני אדם אסיטרכו למכור עילית או מעלטלין ותקנו כלי שיקפלו עליהם בני אדם ע"ל :

וקשה לי טובא לדעת ר"ת ז"ל דמתוספתא מוכח בסדיא דמאי דכתוב' אשה אינה גובה אלא מן הזבורית הוא מעות לכתובה לרבנן דהא בס' תליא דאלו הוא מלאוריית' היה לה לגבות מן העילית והא תזינן בכולהו גמרא דהלכה פסוק' הוא דכתובת אשה בזבורי ובפרק ד' אבות נאמר זה פעמים אין מספר לדבר פשוט • ואם היא לאורייתא היאך גובה מן הזבורית • דטעמא דיבבי תו לר"מ כלי שלא יפרשו מהן בני אדם יש לו מקום לאחותה חל לגבות מעילית לבזמונית • אבל לאחותה מולי האי מעלית לזבורית ולהפקיע כל דינו לא סבי האי טעמא: ושוב ראיתי לרא"ם ז"ל שכתב בפסקיו מנלק אמר חכמים תקנו לבנות ישראל מאתים משמע לכתובה לרבנן דק"ל כרב נחמן בדיני וכן משמע בזמונית וכן אחים מתניתין לק מזופרק תערה וגם מלבני מן הזבורי' אלמא מלרבנן הוא והימא על מה שבתבו לכתוב לחזו ליכי מלאוריית' אלו ר"ת ז"ל דסמכינן אלרשב"ג וכו' • ותימא מ"מ קשיא הלכתא אהלכתא דקי"ל הלכתא כרב נחמן בדיני וי"ל דליתא הלכתא הכא כרב נחמן דאפכחן רב אסי שאמר בתרא לא ס"ל כוותי' וכו' עד והא דאמרינן מבט' שטר' שהי' עד עתה בחזק' ודאי ועוד ראיה מהחוא דמשנינן במשולשין בשטר ראין משולשין בשוב' אעפ"כ אתא תבו' ומרע לתרי שטרי מבל זה למדנו שוב' מסופק מרע דשטר ודאי מפני שהשטר בא לדהוציא מבעליו ועליו להביא ראיה זה נ"ל והרצתי ראיותי לפני הרמב"ן והשי' אמת הדב' ויציב העינן ואין בו ספק ואין מיחוש שבל שובר שאין בו זמן ולא סכום ממו' אלא שבתוב בו שנפרע מבל חוב שהיה לו עליו וכל שיש לאלות על הלוה פרוע דיד בעל השטר על התחתונ' וכבר הבאתי בזה ראיות נמורות וכן בשוב' שכתוב דינרין סה' מבטל בל שטר שיש לו עליו וחוה שובר שהעדי' טעו והשמיטו סבו' הממון או שכתבו סתם ואי קשיא לך הא דאמר בפ"ק דבבא מציעא גבי סלעי' דינרים שאני התם דקא מסייע ליה שטרא ופרש"י ז"ל שהערים החתומין בשטר מעידין כדבריו שלא היו אלא שתים ולפי' לא פי' מגינא במה הוא בשטר הלואה איתמר דאמרינן כיון דידעי הערים דיד בעל השטר על התחתונ' אלו היו יותר משנים מפורש היו בוה בין אבל בשובר אדרבא אמרינן דילמא לא ידעו סכום ממון השטר וכתבו סתם

כל מאן דמפיק לוהעיה :

אבל שובר שהיה כתוב בו בך וכך דינרין ונמחק הסכום ונשאר די' או שכתוב במקום הסכום תיבה שלא נתקיימה לסטה אומר אני שאותו שובר פסול ויד המוציא על התחתונה שאם לא תאמר בן הרי שהיה חייב לחברו ר' וכתב לו נפרעתי ממך ק' די' ימחוק ק' וטוענין עליו שפרעו ק"ק דינרין אלא אין דנין נמחק אלא להורע בחו של מוציא והבי נמי בפ"ד אחין גבי אמן א"ה אפי' בגרושי' נימא הבי חתם להצלה ידיה קא אתי בלוטר ואי מז ק ליה קטליה ליה ופרש"י ז"ל ומיהו אי לא תקון רבנן זמן הוה מצי לחפויי עליה ומספיקא לא קטלי' לה כלום דאמרינן מפני שרהור' בחו בזמן הזה גזיתי ובירושלים אמרינן בל מה שאתה יכול לתלות במחק תלייה ע"כ :

שער נד חלק א

א גרסינן בכתובות פרק כ' דייני גזירות ת"ר המוציא ש"ח על חברו כתוב בבבל מנבחו ממעות בבל בתוב בארץ ישראל מנבחו ממעו ארץ ישראל כתוב מת הוציאו בבבל מנבחו ממעו בבל הוציאו בארץ ישראל מנבחו ממעו ארץ ישראל כתו' הוציאו בבבל מנבחו ממעו בבל ליה מנבחו בריתא זו הרי אנו צריכין לפרש' וכך מתפרשת דע בי היא מתחלק' לשלשה פסקות ובל אחת חלוקה בדינה מחברתה רישא מי ירי בשטר שבתוב בו פלוני לוה מפלו' מאה דינרין במדינת בבל אך לא פי' כמה משק' הדינר ואף לא פירש ממטבע העובר במדינת בבל אבל הזבי' שהמלוה נעשית בבבל ובבבל אינו יוצא מי אם מטב' א' בזה אנו דנין שביון שבתב באותו שטר שבבבל נעשית אותה הלואה אע"פי שלא פירש שממטבע העובר במדינ' בבל היתה הלואה בסתם' אנו דנין שבמקום שבתב רשטר מאותו מקום היו הדינרין וכן המטבע העוב' ביניהם באותו זמן באותו מקום הלוהו והואיל ואין שם שני מיני מטבעו' ממעו' בבל מנבחו בבל מקום שימצא הלוה שיהא דר בו בשעת הביעתו אפי' יפצאנו בארץ ישראל דאנן בתר שעבודא אזלינן ולאו בתר גוביינא הואיל ופירש בשטרו באי זה מקום נעשית הלואה ואע"ג דבבתוב' אזלינן לקולא ובדתנן נשא אשה בארץ ישראל ונרשה בקפוטקיא נותן לה ממעות ארץ ישראל נשא בקפוטקיא ונרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל אלמא בתר גוביינא אזלינן לא נמרינן מינה דהא קי"ל כרבי אבא דאמר מקולי כתובה שאנו באן ובקאם כתוב בשטר החוב שנעשי' הלואה בא"י מנבחו ממעות א"י אלמא מסתמא י"ל שבמקו' שנבתב השטר ממטבע היוצא שם היתה הלואה ופירע לו מהן אפילו יהיה המטבע חזק מאד הואיל ואין יוצא שם בי אם מטבע א' זו היא הפסקא הראשונה :

ב הפסקא השנית היה כתוב סתם הוציאו בבבל מנבחו ממעות בבל פירוש שטר שבתוב בו פלוני לוה מפלוני מאה דינרין וסתם מקום שנעשית בו הלואה כלומר שאין כתוב בשטר כלל לא בבל ולא ארץ ישראל ולא שם מקום כלל ואף לא פירש משקל הדינרין במה משקל בל דינר ודינר הילבך יש לנו ללבת בזה במקום שמוציא הלוה שהוא בשעת תביעה וחבי ריינ' ליה אם מצאו למלוה הלוה בשע' תביע' הלוארהן בבבל ובבבל אין יוצא שם בי אם מטבע א' הרי זה נובה ממנו ממעות בבל שאנו מחזיקין אותו בשתי חזקו' הא' שבמקום שדר בו עבשיו היה דר בו בשע' הלואה שאין מנהג העולם להיות מטלט' ועולה ממקום למקום אחר והילך נעמידנו בחזקתו דאמר בא ובא היה מעורים ואחר שנאמר חזקה זו נאמר כמו כן חזקה אחר' שדרך השול' שלוה לעולם מטבע היוצא במקום שדר בו וזה דבין שאנו מחזיקין שדר היה במקום הנמצא עבשיו בשלוה הילך ממטבע המיוחד לשם לוה והוא שאין במדינ' יוצא בי אם מטבע א' ולפי' אנו דנין הוציאו בבבל מנבחו ממעות בבל הוציאו בא"י מנבחו ממעות ארץ ישראל :

ג הפסקא הג' • כתוב בו בכף סתם מה שירצה לוה מנבחו ואוקי' לה בגמרא דכתיב ליה מטבע • וה"פ כתוב בשטר פלוני

Digitized by Google

והרי מן הגמרא מוכח לכה"ג מגבהו נסכא ולא שום מטבע · ולכך פשוט הוא לתא"ג דהזכיר סך מנה אין זה מחייב שיהיה מטבע ולא נסכא כל שלא פ רש דבהיא לשון מטבע למוכח מדברי רבינו ומדברי הר"א כ"מ גם רש"י ז"ל כן פי' בגמרא ועלה פריך ואימא נסכא · ורחוק הוא לסרמב"ם וה"ה ז"ל סמכו לאוקמתי' דגמרא דועלה כל לאיכא אוקמתא על מסגה או בריתא או דיימרא שאינה מובנת ומשמעות הענין או הלשון · לריך הפוסק להכריע בפירוש ולא לסמוך על מה שנזכר בגמרא : וראיתי לבעלי התוספות ז"ל שכתבו ואימא לנסכא מהכא תמצא לנסכא עליפא ממעות דינרין של כסף דאי לאו פחותה ממי קושי' דלה"ב דהא קאמר מה שירלו יגבהו · אלא ודאי עליפא ואפ"ה פריך ואימא נסכא כיון שכתוב בו כסף שתמא וכו' · ובשבי אפשר לי לומר לשבר הרמב"ם זכרו לברכה לשקלא וטריא דגמי הוא בלתו זמן לקיים ליה לאין שום תחיכת כסף אפילו הוא מרועה שתיים פחותה מספחות שבמטבעות מ"ם פריך אימא נסכא מקום למשמע ליה דאי לקאמי מה שירלה מגבהו היינו אפילו המטבע הפחות · ומעלה משמע לכי ליכא שום נסכא ותחיכת כסף ידועים בשעורים שהם יותר מהמטבע הפחות · כבר אפשר לקחת תחיכה קטנה וקלה מאד תחיים פחותה מסקטן שבמטבעות הכסף ולפיכך כתב הרמב"ם ז"ל לכל שהקום כסף שתם ולא פי' מטבע · הלום מגבהו מה שירלה · למימרא לכל מה שיהיה יותר פחות יתן בין במטבע בשהנסכא עליפא בין בתחיכה בשקול להיות במשקל גרוע וחסר מכל מין המטבע ולא יחויב ליתן לו מטבע ממש · ואמנם אם פירש בהיה הוא בין פשוט ומכואר מעצמו שנותן הפחות שבמטבעות ולא הולכך ז"ל לאמרן כי מהשיים האמוריים הוא נלמד · זה אפשר לי לפי דברי הרמב"ם ז"ל · אבל לשון ה"ם ז"ל אין מקום לזה :

ד ומסתברא לדוק בשאין יכול וכו' אע"ג דממרוי' הלשון משמע לאיירי לחלוק הוליאו בבבל מגבהו ממעות בבל וכו' לסיימו בסתם · אלא היה כתוב שום מקום מ"מ ידאה כפי הסברא הישרה דיקנה שייך בכל החלוקות לאפי' היה כתוב בפירוש בבבל או אפי' בא"י יוכל להתברר בעדים שהלוה לו מטבע חזק וטוב ולא חלוש וגרוע יפרע לו כפי המטבע שהלוהו ולאינו מן הראוי שיפסיד המלוה · אלא"כ כתוב בפי' בשטר מטבע פלוני הגרוע ולא אפי' איכא שהלוהו מטבע טובה הא קבר וקבל: ומה שהביא בשם הרמב"ם ז"ל הוא בסוף פי"ז ממלוה · ועל מ"ש רבינו עליו ולא בריר לן · כתב הרב בב"י סימן מ' ב' וז"ל ולא ידעתי למאי לא בריר ליה דאפילו מסתמא דייני' שנותן לו מטבע אותו מקום וכיון שזה טוען שאינו חייב לו אלא גרוע ה"ל כמי שטוען פרע זה שנשבע בעל השטר ומוטל עליו : ואצלי נוטה דבריו היה

ה ולא מסבע פחות מאותו מקום שילא בו השטר ממילא חייב המלוה שבועה ואלו אינו' ליה אע"ג דאין הלוה טוען שיש בעיקרא ע"ז לכיון דמסתמא מחזקינן ליה שהלוהו ממעות אותו המקום · אין מקום להבטיע המלוה אע"כ הלוה עצמו טוען ומודה ישבע ב' כדאמרינן בשבועות דהא איכא בין טוענו פרעתי לפגם שעורו : ויש לי מהקושי על דברי הרמב"ם ז"ל דכיון הלוה שהמעות הם מהכסף פחות מזה המטבע ישבע המלוה ויטול · א"כ מאי דכתב מעקרא לא היה בשטר שם מקום והוליאו בבבל מגבהו ממעות בבל הוליאו בא"י מגבהו ממעות א"י וכו' שהוא אין הברייתא · אלא מסכתא לא לבמאי עסקינן אי בשסייסם מולים לריכה לאמר פשיטא אפי' היה כתוב בפי' בא"י ושייסם מולים שהיו ממעות בבל ודאי שגובה ממעות בבל שהוא עצמו מולה · ואי בשלוה כופר ואומר שלא היה אלא ממטבע פחות היאך הוליאו הלוה ממעות מגבהו ממעות בבל למסתמא משמע דגובה בלא שום שבועה · ולא מידי דכתוב כתב שיטבע המלוה ויטול : ושמא אפשר לומר דלשכתב לא היה בשטר שם מקום והוליאו בבבל וכו' היינו שהמלוה אומר כאן היתה הלוואה במקום אחר שהמטבע היה והלוה אומר לא היתה אלא במקום אחר שהמטבע הוא פחות · הרא מגבהו ממעות בבל שום שבועה מפני שהלוה טוען נגד חזקה גדולה ואלימתא לטעולם אי מחזיקי' האדם במקום שהוא בו עכשיו ואמרינן כאן נמצא וכאן היה כלכתב רבינו ונמשכה מזה חזקה אחרת שמטבע מקום זה הלוה · וכיון דאיכא בני אלתי חזקות והלוה מכח יכן לאו בל כמיה ומנכה למלוה באלו המעות בלי שבועה · אבל אם כשבא לגבות ממעות המקום שילא בו השטר טען הלוה שהמעות היו מכסף פחות מזה המטבע כלומר אינו מכחיש מקום ההלוה לומר אלא היתה אלא במקום אחר אלא אומר אמת נתת לי מטבע פחות מזה שכאן הלוותני אבל שבור המקום פחות מזה המטבע שלא היה כיון לסוף סוף אינו מכחיש הזקה העלמו' של המקום · אע"ג דאיכא אריך חזקה דמסתמא נותן לו ממעות המקום שהוא עומד בו · מ"מ אינה חזקה כ"כ אלימתא כמו האחרת ובכר אפשר שנתן לו מעות אחרים · ולפיכך יש בעל המלוה ויטול כך נ"ל ליישב דברי הרמב"ם :

ה כתוב בו בסף דינרין וכו' · מנה שכתוב בספרי לדינו וה"ק יש לי אלך כסף בשני דינרין של זהב הוא ט"ס דבהיא מוכח בגמ' שלא אמרו כן באומר כסף דינרין לבזה ליכא אלא ב' דינרין של כסף · אבל כשאמר כסף בדינרי הסוסיף הכ' וחסיר הגון · לא משמעותו כסף כשוי ב' דינרי זהב · וא"כ לריך להוסיף בדברי רבינו כסף בדינרי ה"ק יש לך אלי וכו' : ומתוך פלפול הגמ' דקאמר ולאמא בתרי דינרי דסבא פריכא ומוקי ריפא בדינרי וסיפא בדינרין וכו' · הוא עוד הטור ז"ל ב' דינים נוספים על דברי הברייתא · הא' לאי כתב הרב בדינרי זהב · נותן לו דהבא פריכא שוב ב' דינרי זהב · וה' שאם שאב בו נותן לו מעות אחרים · ולפיכך יש בעל המלוה ויטול כ"ל ליישב דברי הרמב"ם :

ה כתוב בו בסף דינרין וכו' · מנה שכתוב בספרי לדינו וה"ק יש לי אלך כסף בשני דינרין של זהב הוא ט"ס דבהיא מוכח בגמ' שלא אמרו כן באומר כסף דינרין לבזה ליכא אלא ב' דינרין של כסף · אבל כשאמר כסף בדינרי הסוסיף הכ' וחסיר הגון · לא משמעותו כסף כשוי ב' דינרי זהב · וא"כ לריך להוסיף בדברי רבינו כסף בדינרי ה"ק יש לך אלי וכו' : ומתוך פלפול הגמ' דקאמר ולאמא בתרי דינרי דסבא פריכא ומוקי ריפא בדינרי וסיפא בדינרין וכו' · הוא עוד הטור ז"ל ב' דינים נוספים על דברי הברייתא · הא' לאי כתב הרב בדינרי זהב · נותן לו דהבא פריכא שוב ב' דינרי זהב · וה' שאם שאב בו נותן לו מעות אחרים · ולפיכך יש בעל המלוה ויטול כ"ל ליישב דברי הרמב"ם :

ד ומסתברא לדוק בשאין יכול וכו' · אע"ג דממרוי' הלשון משמע לאיירי לחלוק הוליאו בבבל מגבהו ממעות בבל וכו' לסיימו בסתם · אלא היה כתוב שום מקום מ"מ ידאה כפי הסברא הישרה דיקנה שייך בכל החלוקות לאפי' היה כתוב בפירוש בבבל או אפי' בא"י יוכל להתברר בעדים שהלוה לו מטבע חזק וטוב ולא חלוש וגרוע יפרע לו כפי המטבע שהלוהו ולאינו מן הראוי שיפסיד המלוה · אלא"כ כתוב בפי' בשטר מטבע פלוני הגרוע ולא אפי' איכא שהלוהו מטבע טובה הא קבר וקבל: ומה שהביא בשם הרמב"ם ז"ל הוא בסוף פי"ז ממלוה · ועל מ"ש רבינו עליו ולא בריר לן · כתב הרב בב"י סימן מ' ב' וז"ל ולא ידעתי למאי לא בריר ליה דאפילו מסתמא דייני' שנותן לו מטבע אותו מקום וכיון שזה טוען שאינו חייב לו אלא גרוע ה"ל כמי שטוען פרע זה שנשבע בעל השטר ומוטל עליו : ואצלי נוטה דבריו היה

ה ולא מסבע פחות מאותו מקום שילא בו השטר ממילא חייב המלוה שבועה ואלו אינו' ליה אע"ג דאין הלוה טוען שיש בעיקרא ע"ז לכיון דמסתמא מחזקינן ליה שהלוהו ממעות אותו המקום · אין מקום להבטיע המלוה אע"כ הלוה עצמו טוען ומודה ישבע ב' כדאמרינן בשבועות דהא איכא בין טוענו פרעתי לפגם שעורו : ויש לי מהקושי על דברי הרמב"ם ז"ל דכיון הלוה שהמעות הם מהכסף פחות מזה המטבע ישבע המלוה ויטול · א"כ מאי דכתב מעקרא לא היה בשטר שם מקום והוליאו בבבל מגבהו ממעות בבל הוליאו בא"י מגבהו ממעות א"י וכו' שהוא אין הברייתא · אלא מסכתא לא לבמאי עסקינן אי בשסייסם מולים לריכה לאמר פשיטא אפי' היה כתוב בפי' בא"י ושייסם מולים שהיו ממעות בבל ודאי שגובה ממעות בבל שהוא עצמו מולה · ואי בשלוה כופר ואומר שלא היה אלא ממטבע פחות היאך הוליאו הלוה ממעות מגבהו ממעות בבל למסתמא משמע דגובה בלא שום שבועה · ולא מידי דכתוב כתב שיטבע המלוה ויטול : ושמא אפשר לומר דלשכתב לא היה בשטר שם מקום והוליאו בבבל וכו' היינו שהמלוה אומר כאן היתה הלוואה במקום אחר שהמטבע היה והלוה אומר לא היתה אלא במקום אחר שהמטבע הוא פחות · הרא מגבהו ממעות בבל שום שבועה מפני שהלוה טוען נגד חזקה גדולה ואלימתא לטעולם אי מחזיקי' האדם במקום שהוא בו עכשיו ואמרינן כאן נמצא וכאן היה כלכתב רבינו ונמשכה מזה חזקה אחרת שמטבע מקום זה הלוה · וכיון דאיכא בני אלתי חזקות והלוה מכח יכן לאו בל כמיה ומנכה למלוה באלו המעות בלי שבועה · אבל אם כשבא לגבות ממעות המקום שילא בו השטר טען הלוה שהמעות היו מכסף פחות מזה המטבע כלומר אינו מכחיש מקום ההלוה לומר אלא היתה אלא במקום אחר אלא אומר אמת נתת לי מטבע פחות מזה שכאן הלוותני אבל שבור המקום פחות מזה המטבע שלא היה כיון לסוף סוף אינו מכחיש פחות מזה המטבע שלא היה הקדם לה בית הסמוס אלא אלמא לא אפילו בלא ב' הסמוס כשאמר דינרין בין מסמע של כסף ובלא גון מסמע של זהב · א"כ יקשה זהב דינרין או דינרין זהב אמאי קתני אין פחות מסני דינרין זהב וסרי דינרין בלא אין מסמעותו אלא כסף וכן אם דינרין בלא גון מסמעותו זהב אפי' בלא ב' · אמאי קתני בסיפא דחלוקה קמייתא כסף בדינרי אין פחות מב' דינרי זהב · דלמר אמר דמן לאמר בלא גון · ואי נימא דחלוקה דב' אינה זה הלוקה אבל בלא ב' לא · א"כ בריפא דחלוקה קמייתא אמאי קתני כסף דינרין אין פחות מסני דינרין כסף לישמועינן רבותא אפילו אמר כסף דינרי בלא גון אינו נותן אלא שני דינרי כסף אלא אמר בב' : והרב בעל מישרים ז"ל כתב בהגהב ו' ח"ם דברים נתקשו בעיני וז"ל כתב לו בדינרין נותן לו מכסף שום שני דינרין זהב כי כן ראה לומר אמי חייב מכסף שום בשני דינרין · ואי כתוב בו כסף דינרין או דינרין כסף אין פחות מסנים וכן בזהב וכגון בשכתב בזהב דינרי · אמאי לתב דינרין זהב או זהב דינרין בדינרין נותן לו שני דינרי כסף כי יל בעל השטר על התחתונה · ויש מי שפי

פלו' לוה מפלו' מנה בסף מטבע וה"ה אם מתוב בו פלו' לוה מפלוני מאה דינריקון כתב בו שבבבל בעשית ההלואה ומיירי שיש בבבל ב' מטבעו' שיוצאין שם בזה ודאי יד בעל השטר על התחתונה ואע"פ שיש לו להגבותו ממעות בבל מ"מ איזה מיתן שיצא בבבל אפי' הפחות שבהן מגבהו וכן אם כתוב שם בסף אלא שאין שם מקום בלל שנעשית בו ההלואה אע"פ שאנו דנין שבמקום שמוצאו שדר בו הלוה ותובעו לשם שמטבע היוצא באותו מקום מגבהו אעפ"כ אם יוצא באותו מקום שדר בו וזה תובע אותו שם ושם יוצאין ב' מטבעות יכול הלוה להגבותו אפי' מן הפחות שבשניה' דהא בעל השטר על התחתונה נמצא עכשיו ששטר שכתוב בו שם המקום שנעשית בו הלוואה אע"פ שלא פירש משקל הדינרין ואע"פ שלא כתב בו מטבע העובר בפדינה זו שנכתב בו אם אין באותה פדינה אלא מטבע אחר מגבהו מאותו מטבע בין חלוש בין חזק ואם יוצאין בה שני מטבעות נותן לו הפחות שירצה ואם כתוב בו פלוני לוה מפלו' ק' דינרין ולא כתב שם המקום שנכתב בו באיזה מקום שידור בו הלוה בזמן שתובעו מאותו מטבע מגבהו אם אינו יוצא שם כי אם מטבע אחד ואם יוצאין כה ב' מטבעות נותן הפחות שבהן אחר שהדינרין היו פחות :

ד ומסתברא דדוקא בשאין יכול להתברר בעדים באי זה מקום הוה דר בשעת הלוואה אבל אם יכול לברר שנשלטלה וגלה ובמקום שהוא נשלם היה חלוש יותר ממקום שדר בו עכשיו בשעת שתבעו המלוה בודאי מגבהו מהמטבע של אותו מקום שיבדר שהלוהו היה דר בו בשע' שלוה אע"פ שאין בשטר ההלואה שם המקום שכתוב בו אותו שטר · והיכא שכתוב בו דינרין סתם או בסף סתם ובא לגבות ממנו מקום שיצא בו השטר על זה כתב הרמב"ם ז"ל שאם טען הלוה שהמעות שאני חייב לו מכסף שהוא פחות מזה המטבע ישבע הלוה ויטול ולא בריר לן גם כתב הרז"ל מבאן אתה למד ששטר שאין בו שם מקום שנכתב בו בשר הוא לבל דבר וה"ה לשטר שאין בו זמן בלל שהוא בשר אף על פי שעדות זו אין אתה יכול להזיחה אין מדקדקין בדיני מצוות בדרש' וחקיר' כמו שיתבאר במקומו ע"כ · ובתב הר"א בן יצחק ז"ל כתוב בו בסף סתם מאיזה מטבע שירצה מגבהו פירוש שכתוב בשטר פלוני לוה מפלוני מאה בסף ומקשי' בגמרא ואימא נסכא פירוש נימא שיתן לו ק' בסף למשקל הפחות לבל המשקלות שפעמים ששוקלין בסף לחרוב' או לשעורין הנקראין רובה ומשני דכתיב ביה מטבע שבתב בשט' פלוני לוה מפלוני מאה בסף וזה המטבע יתנהו לזמן פלוני ובדגרסינן בפרק גט פשוט הנו רבנן בסף אין פחות מדינר בסף ואקשינן ואימא נסכא אמר רבי אלעזר דכתיב ביה מטבע ומקשינן ואימא פריטי א"ר פפא פריטי דכספא לא עבדי אינשי הלבך אם כתוב בו פלוני לוה מפלוני בסף וכתוב בו מטבע נותן לו דינר בסף מן המטבע הפחות שימצא :

ה כתוב בו בסף דינרין או דינרין בסף אין משמעותו פחות מב' דינרין בסף וה"ק יש לך אצלך בסף בב' דינרין של זהב ות"ר זהב אין פחות מדינר זהב זהב דינר ודינר זהב אין פחות משני דינרין זהב · זהב בדינר אין פחות משני דינר בסף זהב : ובקשי' ודילמא תרין די דדהב פריב' קאמר ומשני אמר אביי יד בעל השטר על התחתונה והילכך הבי משמעותיה יש לו אצלי דהב בשני דינרי' של בסף ואקשינן מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא ואוקמא רב אשי רישא דכתיב ביה דינרי סיפא דכתיב ביה דינרין · ויש מן המפרשים שפירשו דמוקמינן

פלוגתא

דקאמר בדינרי בלא גון · הא קאמר בדינרין בגון מתן שני דינרין של כסף אבל כשנאמר דכאומר כסף בדינרין נותן שבני כסף שנין שבדינרי כסף · א"ם בין בדיוקא דריפא בין בדיוקא דסיפא וכן בדיוקא דלי קאמר זהב בדינרי לתן לבבא דינרין אין פחות מסני דינרי זהב · ועדין לפ"ז לריך לעיין. אם תוספת הגון מו פריכא שום ב' דינרי זהב : חסרונם במילת דינרין מחליף המשמעות מסל כסף לסל זהב לעולם במלה עצמה אע"פ שלא הקדים לה בית הסמוס אלא אלמא לא אפילו בלא ב' הסמוס כשאומר דינרין בגון מסמע של כסף ובלא גון מסמע של זהב · א"כ יקשה זהב דינרין או דינרין זהב אמאי קתני אין פחות מסני דינרין זהב וסרי דינרין בגון אין מסמעותו אלא כסף וכן אם דינרין בלא גון מסמעותו זהב אפי' בלא ב' · אמאי קתני בסיפא דחלוקה קמייתא כסף בדינרי אין פחות מסני דינרי זהב · דמסמע ממשום דאמר בדינרי בב' הוי דינרי הכי · ולא הל"ל אלא כסף דינרי אין פחות מב' דינרי זהב לאפלוגי בין אמר בגון לאמר בלא גון · ואי נימא דחלוקה דב' אינה זה הלוקה אבל בלא ב' לא · א"כ בריפא דחלוקה קמייתא אמאי קתני כסף דינרין אין פחות מסני דינרין כסף לישמועינן רבותא אפילו אמר כסף דינרי בלא גון אינו נותן אלא שני דינרי כסף אלא אמר בב' : והרב בעל מישרים ז"ל כתב בהגהב ו' ח"ם דברים נתקשו בעיני וז"ל כתב לו בדינרין נותן לו מכסף שום שני דינרין זהב כי כן ראה לומר אמי חייב מכסף שום בשני דינרין · ואי כתוב בו כסף דינרין או דינרין כסף אין פחות מסנים וכן בזהב וכגון בשכתב בזהב דינרי · אמאי לתב דינרין זהב או זהב דינרין בדינרין נותן לו שני דינרי' כסף כי יל בעל השטר על התחתונה · ויש מי שפי

Digitized by Google

פירות לאמרינן כסף בדינרין שנותן לו כסף שוה ב׳ דינרין זהב לוקח שכתב דינרי שלם כתב דינרי׳ יש בעל הסטר על החתחומה ונותן לו מכסף שביד שום שני דינרין של כסף כי דינרין קורין לזהב ודינרין לכסף כי החלוק שבגמ׳ בין דינרי לדינרין תוזר לזה • ולחרים פירשו שחוזר לזהב דינרין כמו שכתבתי ושפי פירושים עיקר עכ״ל • והנה לפי פירושא קמא אין מקום למה שהתפקנו להחלוקה בין דינר לדינרין אינו אמור אלא כשהוכר אלא זהב ולעתה ז״ל לא שני לן בין כשאומר בב׳ מובלא ב׳ וכשהו׳ אומר אלא כסף החלוק הוא כשאומר בב׳ מובלא ב׳ ול״ש לגבן מו בלא מן ובעינהי לא יכלתי להלוה מ״ש לשני הפירושים עיקר לא איכא בינייהו טובא לענין דינא לפי׳ קמא כשכתב כסף בדינרין בגון נותן כסף שוה שני דינרין זהב • ואלו לפירושא בתרא נותן שבדי כסף שוין שני דינרין של כסף וכן כשכתוב זהב דינרין בגון לפי׳ קמא נותן שוה שני דינרי כסף ולפירושא בתרא שהוא פי׳ הטור ז״ל נותן שני דינרי זהב כלכתב בהגהות בתחורו • ואילך אפשר לומר דשני הפי׳ עיקר אם לא שנאמר דסמכו ז״ל לומר דאין הכרח לזה מלזה ואלכך מלון לעבד כל חד מייהו אפיר עבד וכל זה לוחק ג׳ ועוד דריך אלי לעיין בגמר׳ ונפסן אמאי פריך ולמא בתרי דינרי לכבא פריכא קמאי וכו׳ אחלוקה בתרייתא ולא פריך כה״ג מעיקרא אחלוקה קמייתא לקתני כסף בלי אין פחות מב׳ דינרין זהב ואימא בתרי דינרי כספא פריכא דהיא קושיא אלימתא טפי לאחלוקי אמוקמא ולא הוה מלי לאחלוקי דמי׳ ולעתה אם לא שנאמר דאין הגמר׳ בתקומה יתבאר הכל כי אינה עתה בידי וכל מה שכתבתי הוא מתוך מה שהוכא בהלכות הרי״ף כלי לסיים זה הטעם: והרמב״ם ז״ל כתב בסוף הלכות מלוה כתוב בו מטבע זהב אין פחות מדינר זהב • זהב דינרין או דינרי זהב אין פחות מב׳ שני דינרין זהב • ואם אינו כתוב בו מטבע אלא כל שאמר זהב דינרין זהב נותן ממה שני דינרין של זהב • או זהב ששוה שני דינרין של כסף לפירוש רבינו ירוחם ז״ל • אבל לומר שנותן דבר אחר ששוה ב׳ דינרין זהב לא שמענו • ואי תימא מה בכך כיון שנותן לו שוה שני דינרין של זהב מה לי שיתן דינרי זהב מה לי דינרי כסף שיהו כשני של זהב • תשובתך א״כ בכבא קמייתא אמאי קאמר כתב בו מטבע זהב אין פחות מדינר זהב לימא אין פחות משוה שני דינרי זהב ומדקפיד לומר לשון שוה בחלוקה שניה אלא דבר הוה לאם דינרין לשון מטבע הוא: ונראה דמשום דכשיפא גבי בדינרין בעי למימר אין פחות משוה שני דינרין של כסף דהתם אינם דינרין ממש אלא שוה מ״ה נקט בחלוקה הקודמת לזהב דינרין שוה שני דינרין של זהב:

שער נה חלק א

א הנהו תרי שטרי דאתו וכו׳ • בלף ל״ד ע״ב • ומ״ש אית למפרש שיח וכו׳ • הוא משום לרש״י ז״ל פירש בשטרי מכר שיאלו על שלה מי׳ והכל ענין אחד וכלכתב רבינו בסוף הכריו • ומיתא לים לרבינו מפי לפרש בשטרי הלוה כלהרמב״ן ז״ל פ״ב דמלוה משום דבכי א״ש ליתא לכתחתי לך מקום לגבות ממנו • דאלו בשטר מקח לפי׳ רש״י ז״ל אליתא לכתחתי לך מקום לגבות אלו לוקח כלכתב הר״ן ז״ל • ומאר כל דברי רבינו שהריך בפי׳ הענין הם מבוארים: ודע לדי הכי לכתבנל הסתם בענין המלוה גופה אמריק יש בעל הסטר על החתחומה ה״ה בלאיכא ספק על הסוב׳ עבדיקן בים אומרת לתוכע כלכתב הרא״ש בכלל ע״ז והביאו הרב בב״י יב

פלונתא בין נקוד חירק לנקוד סגול • ואינא דמפרש דמומקמינן פלונתא בין נון ללאגון:

שער נה חלק א

א׳ גרסינן בתחבות בפרק בי שחיה נשוי הנהו תרי שטרי דאתו לקמיה דרב יוסף את דמפרשי שטרי חוב של ב׳ בני אדם חד חוה כתיב ביה בניסן סתם ולא הוה מזכיר בכמה ימים בו וחד הוה כתיב ביה בכ״ה בניסן והיו שני המלוי׳ מריבים זה עם זה לומר אני אגבה ראשון ואותו של ניסן פתמא הוה טעון אגא בחד בניסן וארת בה׳ ושלי הוא ולא הוה מפקיק קרקע הלוה לגבית שניהם אוקמיה רב יוסף להחוא דכתיב בשטריה בחמשה בניסן בנכסי א״ל איזך שהיה כתוב בשטרו ניסן סתם זאגא אפסרי ותרי בר חד בניסן אגא א״ל רב יוסף את יזך על התחתונה כיון שאינו מפורש בשטרך בסתם בניסן ואימא בב״ט בניסן ארת שבסוף ניסן היתה הלואתך ולכך העמדתי האחד בקרקע א״ל ולכתב לי מר טרפה מאיר ואילך כלומר חרי שטבר נכסים ה׳ וה מסוף ניסן דחוא ראש איר ואפילו לדברך יש לי לטרוף מהם את חובי שהרי כלם נשתעבדו והילכך כתיב לי מיהא טרפא עלייהו א״ל איזך דאי לטרוף לקוחות בלל דמצי למטען לך לוקח את בדחד בניסן ארת במו שטענת בפני בית דין זאותו קרקע בן חורין שטל דאבר ר׳ בניסן לך דאוי זאין לך ליפרע מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין ואם ג״ח מאוחר קדם לך וגבה אין לנו להפסיד בזה דהא קמ״ל מה שנכח בטקרקעי לא גבר ושיילי׳ מאי תקנתיה שלא יפסיד אחר מ״ז ווגבו מן המשועבדים ומשני דלכתבו שטרא דהרשאה אהדדי פירוש יבא בר ר׳ בניסן וימסור שטרא לבר ניסן סתמא ויכתיב לו על השטר הרשאה ומיד ילך אצל הלקוחות שקנו מאיר ואילך וטרוף מהם ממה נפשך דאי אמרי ליה את בר חד בניסן ליפא להו כבר גבית בשטרי זה הקרקע שהתחתם לי וטרפתיה מבנו ורשתא טריפנא לבו משום אידך מלוה של ר׳ בניסן דאיתו קדים והרשני לטרוף במקומו ואי אמרי׳ז דשטרא דידיה קדם משטרא דידי אם כן השתא הבו לי בדידי וכן אם כתב ליה בר ניסן סתמא הרשאה לחהוא דר׳ בניסן כי הוא גונא נמי מצי למעבד ובן הלבתא ועל חדרך שפירש ענין דין זה בשני שטרות של חוב

כך יהיה דין בשטרי מקח על דרך זו:

ב ויש לברר ב׳ שהלוו לאחר בשנת העבור ושטרותיהם שוין שנעשו בשנת העבר אבל בשטרו של אחר כתוב אדר סתם והאחר כתוב בשטרו אדר ראשון • או אדר שני ויש ללוה קרקע שאינו מספיק לשניהם ביד מי מהן מעמידין אותו על זה גרסינן בשקלים לענין שטרא מאי תניתוה רבי מאיר אומר ראשון כותב סתם ר׳ יהודא אומר ראשון כותב סתם שני כותב שני ובבל מקום שנחלקו ר״מ ור׳ יהודא הלכה כר׳ יהודא והא מילתא בנדרים מיירתי לה אגב גרדא מכל זה למדנו שבשטר שכתו׳ בו אדר סתם באדר ראשון מחזקי׳ ליה הילכך אם כתוב בשטר האחר אדר סתם ובשטר האחר כתוב בו אדר אחר נמצא ששניהם נחזיק שנעשו באדר הראשון ואחר שאין כתוב בו סך ימים חזר דינם כדין ב׳ שטרות היוצאים ביום אחד

סי׳ מ״ג ע״ס: ומה שיש להתבונן בזה הוא היכא דאיכא לאחוב והמחילה נעשה ביום א׳ מה יהא דינם • כי הרב מביא בסי׳ הנ״ז שתי תשובות מהרא״ם בכלל הנ״ז שבאו תכופות זו לזו וגרמו׳ כמותרו׳ אתו עלמן וסנגי מעתיק מוחן שאלת ראובן הולא אחר וכתוב בו שמעון מחל כל תביעות ממון שיהו לו עליו עד היום הזה יהוב הולא שמעון שטר לראובן חייב לו מנה אחמן בשטר והשובר ביום א׳ וראובן אומר שטרו מלוחר ירמה לי דיל בעל השטר על התחתונה אע״ג דאמרינן המוליא ש״ח בטו׳ וכתוב זמנו בו ביום יחזירנו לבעלים וכו׳ • אי משום פריעה בת יומא לא חייסיק ה״מ הכא לאיתיה לוה קמן ואמר פרעתי וממני נפל שטרא תובעו למסתמא לא חייסיק לפריעה בת יומא אבל אי איתי קמן לוה ואמר פרעתיו וממני נפל לא מסלקין למלוה • וכ״ש בנדון זה שיש שובר ביל ראובן שמוכיח שפרעו • ואע״ג דסתם הלואה שלשים יום לא אמרינן דלא עבדיל אינש דפרע בתו זמניה אלא בקובע זמן שיעה שלא יכול לפרוע קודם הזמן אבל בסתם הלואה אמרינן דמתרמי ליה זוזי ופרע אפי׳ בל ביום הוליא ש״ח על שמעון שזמנו ה׳ בניסן ושמעון הוליא שובר שנכתב ה׳ בניסן כתוב בו שמחל ראובן לשמעון כל תביעה שהיו עליו עד אותו היום • ראובן נוכח שטרו לכיון שכתוב בשובר שמחל לו כל תביעות עד אותו היום • אין אותו היו׳ בכלל המחילה לבלתן העולם עד ולא עד בכלל מחל׳ בנדרי׳ וכו׳ עד אבל אם היה כתוב בשובר שמחל לו כל תביעות שיהו לו עד עכשיו • אז עכשיו מספקא לן אי היה כתלת ביום אז בסופו וכן בשטר מספקא לן באיזו שעה מהיום • מספקא לא מפקי ממונ׳ ותלי׳ בשטר קודם ואח״כ בשטר עמו ומחל לו כל תביעות עכ״ל • הסתירה מבואר כי לשון השובר בסתם הסלקות א׳ הוא שכתו׳ בו עד היום הזה ואפ״ה בשניים לן לעד ולא עד בכלל וגבה שטר חובו ולא אמר ליה בעל השטר על התחתונה ובראשונה לא תפ לשון העולם לעד ולא עד בכלל אלא פסק ליה בעל השטר על התחתונה אלמא אמרינן עד ועד בכלל • וכבר תתרתי לבקש אם אפשר לתלק בין היכא דתחלה יצא השובר ושוב יצא השטר אח״כ כמראה מהשאלה הראשונה לאיכא לתחלה יצא השטר שכבר נתחזק ואח״כ יצא השובר כנראה בשניים • ולא מלאתי קורת רוח בזה: ומ״מ שנוי זה הנעלם להתעורר בענין א׳ והוא המקשמר בראשונה ושוב הוליא שמעון שטר וכו׳ מורה בהליא ששטר זה הוליאו אחר שראובן הוליא השובר • וא״כ נריכין אנו לדעת לאיזה ענין הוליא ראובן מעיקרא השובר אם לא נתבע ששמעון רוצה לחבעו בשטר חוב • ונגב אורחין נקלקל לשכא קאמר בשאלה שראובן אומר ששטרו מאוחר ובשאלה האחרת לא הביא שום טענה לא לראובן ולא לשמעון אלא כתב בסתם שזה הוליא ש״ח וזה הוליא שובר אשר ע״כ אשר לומר שמליאות ענין השאלה הוא כך שתחלה תבע לראובן אחו תביע׳ מאותו היום ועל אותה תביעה הוליא ראובן שובר כתוב באותו היום עצמו שמלא במחילה הבא גם ענין אותה התביעה שקדמה להולא׳ השובר והנה בזה הסכים שמעון שאותו השובר הוא ג״כ על אותה תביעה שתבעה מעיקרא אמנם הוליא שוב שמעון שטר שראובן חייב לו מנה • וע״ז משיב ראובן ששטרו להיומו השובר שבידו הוא מאוחר לש״ח זה באופן שאלה בשובר מחילת גם זה השטר שהוליא עתה שמעון וכיון שראובן מתענה לטענן טענת קדימת השטר לשובר ממילא טענת שמעון היא להפך לשבדו של ראובן אומו מאוחר לזה השטר אלא מוקדם לו • ומיהא שמעינן דאין המחלקת ביניהם במשמעות הלבדים אם הוא עד בכלל או לא דמסכים שמעון שהיה הסכום עד בכלל אלא שלא יועיל לשטר זה שנתאחר לכתיבת השובר דודאי אינו בכלל המחילה ע״כ פסק הרא״ש ז״ל להתחת אחינו לספיקא מי קדם לנו והוי כאות׳ שכתב בסוף התשובה השנית דמספקא לא מפקינן ממונא ולפיכך יל בעל השטר על התחתונה • אבל בשאלה האחרת אינם מליינים על איזה מהם קדם במליאות אלא חולקים במשמעות הלשון ולפיכך לא הדרלהם שום טענה אלא לשון הטעורות בפתח שיהו בו הליינים • וע״ז פסק דאחלין בחר לשון בני אדם לעד ולא עד בכלל:

ב ויש לברר שנים שאלו לא׳ בשנת העבור וכו׳ • לין זה מוסכם וממילא משמע

מלמע שלא בשני השטרות כתוב אדר סתם או בלא סתם ובלא אדר ראשון או בשניהם אדר ראשון דנותנים למי שזמנו קודם כלבתב הטור ז"ל בסוף סימן מ"ג וכתב עליו הרב ז"ל שהוא פשוט :

חלק ב

א והיכא לכוי ס"מ מלוה וכו' מ"ש רבינו לשכי נקט ס"מ דבדיליה מיכא לפלוגי בין אמר מחריו לגא אמר בכל בריא רגיל לתת לכל מי בפני עצמו הוא מפי' רשב"ם ז"ל וכן מ"ש אם יצא עליו ס"ת קודם שקבלו המעות וכו' הוא ג"כ מדברי רשב"ם ז"ל • וגם הגהר ז"ל כי' רנ"ג כתב וז"ל ומיירי שנתן לאם קרקע או שנבו קרקע במעות שחלק לאם שאלו גבו מטלטלי לא משתעבדי לב"ח ע"כ : ויש לתמוה לבסימן קי"ג כתב הטור ז"ל עצמו אין ב"ח עורף מן הלקוחות אלא קרקע שמכר הלוה אבל מטלטלי שמכר אינו גובה וכו' עד ולוקח שנתן במתנת בריא אבל נתנה במתנת ס"מ גובה מאם שמתנת ס"מ חשובה כיורש ע"כ נראה בהיא לכל שבאו המטלטלין במתנת ס"מ ליכם במקרקעי ומשתעבדי לב"ח • ומ"ש למה הרב בסי' רנ"ג לשון קרקע שנתן לאם קרקע וכו' מטעם המטלטלי לא משתעבדי כיון דאם קיימינן אפילו יהיו מטלטלין משתעבדי לפי שיטתו • עד שמפני זה היה נראה לכאורה דמ"ש נקט בברייתא ס"מ ולא בריא כי היכי דליהוי בכולל בין בקרקעות בין במטלטלין ולאו נקט בריא לא הוא צריך בקרקעות : ועוד קשה בלא זה גופיה לבסי' קי"ג לקמן לב"ח גם מפני מכר ממטלטלי למתנת ס"מ מעמת מסוס למתנת ס"מ הקיבלת בירושה • והא בירושה גופה אין ב"ח גובה אלא ממקרקעי אבל ממטלטלי לא משתעבדי לב"ח • והילך יהיה הטפל חמור מן העיקר שיגבה ממטלטלי למתנת ס"מ ולא ממטלטלי לירושה • ולולי הטור ז"ל מיירי הכא מלוה ולא בחר תקנה הגאונים ז"ל • וכל זה קשה לשיטתו דאלו לרשב"ם ז"ל דמוקי לה לסוגיא ד"ל נמי בשלות אם קולס שקבלו המעות לא מיירי לאיתו פי' בהליה דמקבל מתנת ס"מ כיורש שוויה לבן ומקרקעי ליתמי משתעבדי לב"ח ובלמת לוקח מקרקעי ולא מטלטלי לומיל ליורש ממש : והו קשה לעל דברי הטור לבסימן קי"ב כתב הרב ז"ל בב"י יתבאר בסי' רל"ב • וכי מגיימינן בסי' רל"ב מאכתן דאין מוכח הלון ענין כלל לדין מטלטלין שכתב מתנת ס"מ ליכם קונה אלא לאחר מיתה לפיכך מוציאין מיד המקבל למזון המשה והכנות וכו' • ומייתי עלה הרב ז"ל בשם הרא"ש ז"ל דהם למלוה ע"פ כיון דהוי כירושה ע"כ • ומבואר הדבר שכונת ענין זה היא לומר דאע"ג דשאר מתנת בריא לא משתעבדא אלא לוקח למלוה בשטר שנתנה מן המשועבדים אבל מלוה ע"פ לא מ"מ במתנת ס"מ שוויה לרבן בירושה לגובה ממנה אפי' במלוה ע"פ משועבדא לכך • ותמיהא דזה הוא לוקח במקרקעי ולא במטלטלי • ותדע דע"ל מייתי הרב ז"ל גופיה תשובת הרשב"א ז"ל שכתב מעתה שמעון זה שמתן נכסיו ללוי כן אתיו אלמנתו חומות מנכסיו ואפילו מטלטלין שנתן גם הכתובה גובה מהם שטרי תקנו הגאונים שהמטלטלין בזמן הזה במקרקעי וכו' • למוכח מינה בהליה לדוקי מן המקנה תגבה מן המטלטלין אבלאלא מן הדין אע"פ שהיא מתנת ס"מ אלו הטור בסי' קי"ג מיירי מן הדין ולא מן המקנה והוא מוכרח מהא דלא כתב הרב ז"ל שלומו הדין מתבאר בסימן רל"ב ובמרדכי פירשה הרב :

אחר שאנו עתידין לפרש דינו למטה בשער המיוחד לזה ואם בשטר האחד כתוב סתם ובראחד אדר חשני בודאי זה שכתוב אדר סתם בו הוא מוחזק בפתמא באדר הראשון והטע' שאחר סתם הוא מוחזק באדר ראשון מפני שאי' א' לשנה בלא חדש אדר אחד ומסתמא אדר ראשון אינו צריך לחזיר בו אדר ראשון כי התוספת שאינו רגיל אדם מזכירו כדי לברר עיקרו. והאחר הרגיל אדם מניחו בסתם הולכך הכתוב בו סתם חוא המוקדם וזכה בנכסים ומטעמא דאמרן :

חלק ב

א והיכא דהוי ש"ם שצות ינתן לזה ר' ולזה ש' ויצא עליו ש"ת אימתי גובה מכולן ואימתי גובה מאחד מהן ועל אי זה דרך גובה מהם אם לפי המסון אם לפי השעבוד על זה גרסינן בפרק יש נוחלין ת"ר ש"ם שאמר תנו מאתים זוז לפלוני • וג' מאות לפלוני וד' מאות לפלוני אין אומרים כל הקודם בשטר זכה לפי' יצא עליו ש"ח גובה מכולן אבל אם אמר תנו ר' זוז לפלו' ואחריו ג' מאות לפלו' ואחריו ד' מאות לפלו' אומרים בל הקוד' בשטר זכה לפי' יצא עליו ש"ח גובה מן האחרון אין לו גובה משלפניו אין לו גובה משלפניו אין לו גובה בהלכות הרי"ף ז"ל וה"פ היינו טעמא דנקט ש"ם דבדידיה איכא לאפלוגי בין אמר אחריו לפלוני להיכא דלא אמר משום דרגיל לחלק כל נכסיו בדבור אחד לזה כך ולזה כך ולא קניא עד לאחר מיתה אבל בריא דרגיל ליתן לכל אחד ואחד בפני עצמו והדבר ידוע למי מקנה בתחלה ולמי מקנה בסוף ואין צריך אחריו ולפי' נקט ש"ם והא קתני ש"ם שאמר תנו מאתים זוז לפלוני וג' מאות לפלוני ולא שייר אחריהם בלום דאי שייר אע"ג דמת לא קנו אבל חכא בדלא שיר קא מיירי ועלה קתני אם יצא עליו שטר חוב גובה מכולן פירוש אם יצא עליו שטר חוב קודם שיקבלו המעות הם שאם קבלו שוב אין בעל חוב גובה מהן דלא מהני קדימא למטלטלים לגבות משעבדי דחא אסיקנא בספרת ניטין דמתני' ומבר בי הדדי נינחו אא"כ כתב לו בשטר חובו מטלטלי אגב קרקע אי נמי מאי מאתים זוז שוה מאתים זוז בקרקע הוא שנותן להם ששוה כך וכך הילכך אפילו אחר שגבו הקרקע גובה בעל חוב מהן כשגובה מפולם הוא גובה דמסתמא לכולן נתכוון להקנותן כאחר בלא הקדמת זה על זה והיינו טעמא להקדים האחד לחברו בדבורו לא מפני דעת הקדמת אלא שאין אדם יכול להוציא שני דברים באחד :

ב ומיהו דוקא שלא שתק בנתים בין כל דבור ודבור שאינו נראה כנמלך אבל אם נמלך בין כל דבר ודבר הרי זה הקדים האחד לחברו ונבוה מן האחרון וכדקתני כפרק מי שמת א"ר נחמן שביב מרע שכתב בל נכסיו לאחרים דואין אם כמחלק מת קנו כולם עמד חוזר בכולן ואם כנמלך מת קנו כלם עמד אינו חוזר אלא כאן זרון • ומקשינן ודילמא עייתי קא מעיין : ומשני פתמא דשביב מרע מידק דייק והדר יהיב הילכך אם לא אמר דבריו כנמלך אין להם דין קדימה אחד על חברו והשטר חוב גובה מכולן ופירוש הרי"ף ז"ל שרפי ממון הוא גבה כלומר שנוטל מכל אחד ואחד כפי מה שנוטל דאזלינן בתר אומדין דעת' דבין דיהיב להי מינייהו ד' מאה ולחד ג' מאה הרי מתברר דעתיה דנותן למשקל בעל ד' מאה חדא ותילתא במאי דשקיל בעל ג' מאה ותרתי במאי דשקל בעל מאתן ושקל בעל ג' מאה חדא ופל"גא במאי דשקל בעל מאתן וד"הכי פל"גא לפום ממוני לכל חד וחד דהכין הוא דעתיה דנותן ובתר דעתיה דידיה אזלינן והכין דינא נמי אי לא משתבח פמונא כולה דפלגי מאי דמשתבח לפום הדין חשבנא דאזלינן בתר דעתיה ולפום הכי תפקדתינהו פלגין לממונה אבל בעלי חובות פלגין לפום שעבודא ולא לפום ממונא כדבדי ר' בדין מי שחיה נשוי שלשה נשים ע"כ כתב הרב בהלכותיו וכן פסק הרמב"ם ז"ל וזה טופס מה שכתב אין אומרים כל הקודם בשטר זכה ואם לא הניח אלא ט' מאות חולקים את הנמצא להם כפי מה שכתב ואם יצא עליו שטר חוב גובה מכולן פכל אחד ואחד כפי מה שנתן לו • כיצד היה שהיה חוב ד' מאות וחמישים בעל מאתים נורן מאה ובעל שלש מאות נותן מאה וחמשים ובעל ארבע מאות נותן מאתים זוז עד כאן :

ג וכל זה הדין שדנינו ה"מ כשלא אמר ואחריו אבל אם אמר ואחריו בלומר תנו מאתים זוז לפלוני ואחריו לפלוני ג' מאות ואחריו

ועוד קשה לכ"ע כיון דמתנת ס"מ שוויה כירושה לגבות ממנה מלוה ע"פ • מאי טיריא לנקט בברייתא בי"ג יצא עליו ס"ת וכו' דמשמע דוקא מלוה בשטר גופה אבל בע"פ לא • הא כיון דמיירי בס"מ ליתמוטעין רבותא דאפילו יצא עליהם חוב בלא שטר גובה מהם שמיסו בהא מיל' למימר קנא במה שנלייק עוד לרשב"ם ז"ל שפירש אלהכי נקט ס"מ דבדיליה מיכא לפלוגי וכו' ואח"כ כתב אם יצא עליו ס"ת קודם שקבלו המעות וכו' דמשמע דלא בעל ס"ת עליו קודם שקבלו המעות אלא אם יצא עליו ס"ת אפילו אחר שקבלו המעות אלא דלא מיירי בס"מ אלא בשטר גובה מהם שיש לב"ח מן הלקוחות אלא דלא נקט בשטר לפי שיטתו דלא מיירי בס"מ אלא בשטר גובה מהם אפילו אם יצא עליו ס"ת

פלוני יכול לכללן כאחד אבל אם היה מוחן לאם בשעה כל הקודם זכה ואפי׳ בלא אחריו כיון שהיה יכול לכללן ואומר תנו לאלו לכל אחד מאתים אותן לשלשה מיד זו ז׳ מ׳ אוקמא קאמר תחלה לזה ואחריו לזה ס״ל לרבותא קמ״ל כלפירש רש״י דלא מאחריו ס״ל לרבותא קמ״ל דאפילו אם הוא מוחן לו אפ״ה גובה מן האחרון ע״כ • ואין סמוך שדיתו של הרא״ש ז״ל ומיהו הלכתא דלא אמרינן מקחני מ״מ אלא אמר ר׳ לפלוני וכ׳ לפלוני ומ׳ לפלוני וכו׳ • לאם ליתא לאם בשוין הוי ליתא אבל ליתא ס״מ אלא אמר ר׳ זו לפלוני ור׳ לפלוני ור׳ לפלוני וכו׳ והשתא לפי מה דמסקי ז״ל לרבותא דאמרינן וכו׳ מאי מוכחא מהכא • נמצא הלעגולס אמ״ר בשוין אלא מעשה הבעי לאשמועינן בסיפא דקתני אלא ריבה לאחר אין כתו ופה אלא לגבות מנגנו מ״ה נקט בריתא נמי בלא שוין : ונראה בעיני אלוה נתכוון הרב״ס ז״ל שכתב להא דנקט הכא אלא דקתני דמותא נקט ומשום סיפא דסיפא אלא אמר אחריו ואחריו אחרון אחרון נפסל ואע״פ שלא הבו הם מ״מ יעבר ליתן לו מחצה מרובה ע״כ • לכוגתו בליבא לאתוכתו מרישא דלוקח בתנאלקין ולא בשוין מלנקט בסיפא אלא • לאיכא למימר דמשום דבתחלה לסיפא נקטיה ולא כסדרא ז״ל : ומ״מ אין סדרא זו מקובלת מהכלבו״ה ז״ל בביאור בפרקי׳ דזכיה ובתב שהמפרשי ז״ל לא הסכימו בה :

חלק ג

א והיכא דחזו שני אחין שחלקו אחר נטל קרקע ואחד נטל כסף אם שהיו ג׳ ונטל בל אחר חלקו מקרקע ובא בעל חוב לחפדע מהן מחוב מורישן אם יכול להפרע חובו מאי זה מהם שירצה או על אי זה דרך נפרע מהם • וכן מי שמכר קרקע אחר לג׳ בני אדם בבת אחת אם יכול בעל חוב לטרוף בל חובו מאי זה מהן שירצה על זה גרסינן בקמא בפ״ק. רב אסי אמר בספים הרי הם קרקע : ואמתיינן למאי הלכתא לבי הא״ב׳ אחין שחלקו אחר נטל קרקע ואחר נטל בספים ובא בעל חוב ונטל קרקע דאיזל ושקיל פלגא בבספים • ותו גרסינן ג׳ אחין שחלקו כלומר וחגיע לכל אחד ואחד קרקע ולא פגעה ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן רב אמר בטלה מחלקת בלומר חוזרין חלילה בשוה הנשאר ואין בח לשנים לסלק השלישי מעליהם במעות אלא חלק המגיעו יש לו בקרקע עם שאר אחיו • ופסק הרי״ף ז״ל בשני ענינין הללו ברב דאמר בטלה מחלוקת ואף על גב דאיכא מאן דאמר דוקא חלק בל אחד ואחד בקרקע דבי חדדי נינהו אבל אחד נטל קרקע ואחד נטל בספים לא דקיימא לן באיכא דאמרי ליתא דאדרבא לאיתך גיסא דא״ל להבי שקלי בספים דאי מגנבי לא משתלימנא מינך ולהבי שקלת ארעא דאי מיטרפא מינך לא משתלמית מנאי • זאת הסברא אינה עיקר ובמו שכתב בעל המאור וזה לשונו והלכתא בותיה דרי״ף ז״ל דמרמה דינא דשני אחין לג׳ ולאו מטעמיה אלא בין דהשתא תקון רבנן בתראי למנבי מטלטלי אפילו מיתמי ה״ל בזה נטל קרקע וזה נטל בספים ובטלה מחלוקת ואסתלק טענתיה דבעל בספים דריע דליה דאיהו קאי באפי גנבי ובאפי בעל חוב חבי סבר וקביל ע״ב • וכתוב בספר החגיות א״א אי משום הא לא תסיעי׳ למר שלא תקנו מטלטלי דיתמי אלא במקום שאין שם קרקע אבל במקום שיש שם קרקע אינו גובה מטלטלי דיתמי והילכך השתא נמי איתא להאי טעמא דאי מטרפא לא משתלמת מנאי אלא שאין אנו צריכין לדברי המשיב הזה ודברי הרב נכונים הם שלא נאמרו דברים הללו אלא לדברי רב אפי שהיה מסופק בלוקח ובשני אחין אחד נטל קרקע ואחד נטל בספים ז״ל שהוא בלוקח באחריות והוא הטעם האחר שאמרו פשיטא האי ברא והאי לאו ברא הטעם לפי שאינו דומה לאחין שחלקו קרקעות שחרי בל אחד ואחד עומד בספק אבל ב״ח אי זה חלק מהן שירצה יטרוף וכל אחר אומר לחברו אני מקבל אחריותך ואתה לא תקבל אחריותי אבל אחד נטל קרקע ואחד בספים לאו נשפטני עסקי׳ זה היה הדעת הראשון אבל דעת השני שהוא בלוקח שלא באחריות מן הטעם שפירשו בגמרא וכו׳ • בי היבי דאנא לא משתלמנא מינך את נמי לא משתלמת מנאי בל זה אינו אלא לדעת רב אסי דמספקא ליה בלוקח אבל בדעת רב אין הפרש דבירושים דמו בבל ענין והוא האמת וחנכון ע״ב איתחזו לן מהבא דשלש יורשים או שנים הרשות ביד בעל חוב לבוף חד מנהון לפרעו תבל ואינו יבול לומר לו אני חלקי שמגיענו אפרע לפי ירושתו אלא נפרע ממנו הבל אם חלקו שוה בדיחובו, דהא בולהו במקום לוה קיימי ולא מצו מדחי ליה דבתר גופאדמי לגבוחדיה :

והבי

ואחריו לפלוני ד׳ מאותם בל הקודם בשטרו זכה פי׳ שאם לא יסתיק מה שנמצא לו לבולן ראשון ראשון זכה בחלקו שהרי יש בינינו דין קדימה ולפי אם ימצא עליו שטר חוב נוכה מן אחרון שהראשון יטעון לחבירו הנחתי לך מקום לגבות ממנו אין לו גובה משלפניו וכן הלכתא ויש אומרים דוקא בשאמר תנו ר׳ זו לפלוני ושלש מאות לפלוני ור׳ מאות לפלוני הוא דלא אמרינן בל הקודם בשטר זכה אלא א״כ בתב ואחריו שאחר שאין המתנות שוות אלא בל אחד הלוקח מחברתה שהא׳ ר׳ ור׳ האחד ת׳ ולזה צריך להזכיר ואחריו לבל אחד ואחר דאי לא אמר אחריו בין שאינו יכול לבללן כאחד נוברה מגולן ודאא אמא לאשמועינן שאע״פ שאותו ש״מ אוהב להם לזה יותר מזה מתנה מרובה א״פ״ה אחרון אחרון נפסה אבל אם אמר תנו לפלוני ר׳ ולפלוני ר׳ שהמתנות שוות בל הקודם בשטר זכה אע״פי שלא הזכיר ואחריו דבין שהחזיר יכול לומר תנו ו׳ מאות זו בין שלשתן ולא קאמר ש״מ לאקדומי חד לחבריה קא מיבין וכל הקודם בשטר זכה שיכול לומר הנחתי לך מקום לגבות הימנו • והיכא דחזו ג׳ או ד׳ בעלי חוב׳ שבל אחד מהם קודם לומן חברו או שני שטרות היוצאין ביום אחד ואין ביד הלוה ממון המספיק לרבם בל אלו מחלקין בינירם על דרך זו שבתבנו • ובזה נאריך למסה בשער ס״ו שייחדנו לדין זה :

חלק ג

א והיכא דחזו שני אחין שחלקו אחר נטל קרקע ואחד נטל בספים ונטל בל אחר חלקו מקרקע ובא בעל חוב לחפדע מהן מחוב מורישן אם יכול להפרע חובו מאי זה מהם שירצה או על אי זה דרך נפרע מהם • וכן מי שמכר קרקע אחר לג׳ בני אדם בבת אחת אם יכול בעל חוב לטרוף בל חובו מאי זה מהן שירצה על זה גרסינן בקמא בפ״ק. רב אסי אמר בספים הרי הם קרקע : ואמתיינן למאי הלכתא לבי הא״ב׳ אחין שחלקו אחר נטל קרקע ואחר נטל בספים ובא בעל חוב ונטל קרקע דאיזל ושקיל פלגא בבספים • ותו גרסינן ג׳ אחין שחלקו כלומר וחגיע לכל אחד ואחד קרקע ולא פגעה ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן רב אמר בטלה מחלקת בלומר חוזרין חלילה בשוה הנשאר ואין בח לשנים לסלק השלישי מעליהם במעות אלא חלק המגיעו יש לו בקרקע עם שאר אחיו • ופסק הרי״ף ז״ל בשני ענינין הללו ברב דאמר בטלה מחלוקת ואף על גב דאיכא מאן דאמר דוקא חלק בל אחד ואחד בקרקע דבי חדדי נינהו אבל אחד נטל קרקע ואחד נטל בספים לא דקיימא לן באיכא דאמרי ליתא דאדרבא לאיתך גיסא דא״ל להבי שקלי בספים דאי מגנבי לא משתלימנא מינך ולהבי שקלת ארעא דאי מיטרפא מינך לא משתלמית מנאי • זאת הסברא אינה עיקר ובמו שכתב בעל המאור וזה לשונו והלכתא בותיה דרי״ף ז״ל דמרמה דינא דשני אחין לג׳ ולאו מטעמיה אלא בין דהשתא תקון רבנן בתראי למנבי מטלטלי אפילו מיתמי ה״ל בזה נטל קרקע ובטלה מחלוקת ואסתלק טענתיה דבעל בספים דריע דליה דאיהו קאי באפי גנבי ובאפי בעל חוב חבי סבר וקביל ע״ב • וכתוב בספר החגיות א״א אי משום הא לא תסיעי׳ למר שלא תקנו מטלטלי דיתמי אלא במקום שאין שם קרקע אבל במקום שיש שם קרקע אינו גובה מטלטלי דיתמי והילכך השתא נמי איתא להאי טעמא דאי מטרפא לא משתלמת מנאי אלא שאין אנו צריכין לדברי המשיב הזה ודברי הרב נכונים הם שלא נאמרו דברים הללו אלא לדברי רב אפי שהיה מסופק בלוקח ובשני אחין אחד נטל קרקע ואחד נטל בספים ז״ל שהוא בלוקח באחריות והוא הטעם האחר שאמרו פשיטא האי ברא והאי לאו ברא הטעם לפי שאינו דומה לאחין שחלקו קרקעות שחרי בל אחד ואחד עומד בספק אבל ב״ח אי זה חלק מהן שירצה יטרוף וכל אחר אומר לחברו אני מקבל אחריותך ואתה לא תקבל אחריותי אבל אחד נטל קרקע ואחד בספים לאו נשפטני עסקי׳ זה היה הדעת הראשון אבל דעת השני שהוא בלוקח שלא באחריות מן הטעם שפירשו בגמרא וכו׳ • בי היבי דאנא לא משתלמנא מינך את נמי לא משתלמת מנאי בל זה אינו אלא לדעת רב אסי דמספקא ליה בלוקח אבל בדעת רב אין הפרש דבירושים דמו בבל ענין והוא האמת וחנכון ע״ב איתחזו לן מהבא דשלש יורשים או שנים הרשות ביד בעל חוב לבוף חד מנהון לפרעו תבל ואינו יבול לומר לו אני חלקי שמגיענו אפרע לפי ירושתו אלא נפרע ממנו הבל אם חלקו שוה בדיחובו, דהא בולהו במקום לוה קיימי ולא מצו מדחי ליה דבתר גופאדמי לגבוחדיה :

כליסנא בתרא • וקשה הלכתא מהלכתא לבי פי׳ הרא״ש ז״ל דלא אמרי׳ שהיה כוונת רב אסי להבריע בליסנא בתרא אלא ליבא דלאיכא דאמרי ליסני אחדא מינמרא וכו׳ וק״ל : ובטעם מחלקת הסיה דהתם שחלקו ופלגו בל אחד מהן לרב אמר בטלה מחלקת ושמואל אמר ויחר ורב אסי אמר בטל רביע בקרקע ורביע במעות וכו׳ • אמר בגמרא רב אמר בטלה מחלקת קסבר המחין שחלקו כיורשים הוו ושמואל אמר ויחר קסבר המחים שחלקו לקוחות וכלוקח שלא באחריות ומי ורב אסי אמר בטל רביע בקרקע ורביע במעות מספקא ליה אי כיורשין ומי מי בלקוחות ופי׳ יפרש״י ז״ל רביע בקרקע יחזיר לו רביע חלקו או קרקע או מעות אי בלקוחות ואין לו עליו כלום הלכך רביע מלוחו בחלק המגיעו יפרע לרוח ליה ספק נמון וכל ממון המוטל בספק חולקין וכו׳ • ל״א ורביע במעות ממש מלבד רביע בקרקע והיינו הרי הן בקרקע מספקא ליה אי כיורשין ומי ויחייב להחזיר לו מחצי חלקו או בלקוחות ומיהו בלוקח בחזיר לו ומחיים בלוקחות ומיהו בלוקח בחזיר לו מחצי מה שאכל אבל במעות יכול לסלקו הלכך יחזיר רביע בקרקע כיורש ורביע במעות כמוכר בתחר זה : ובת בו ע״ז בתוספת רב אסי מספקא ליה וכו׳ בלשון ראשון פ״ה שמוטל חלקו בקרקע או במעות מספקא ליה אם כיורשין או בלקוחות שלא באחריות וקשה מנ״ל לגמרא שמספקא ליה לרב אסי בלל כיורשין לגמרא פסיעא ליה ללו כיורשים ניחו אלא מספקא ליה אי הוו בלקוחות באחריות או בלקוחות שלא באחריות לכך נראה בלשון ראשון הל רב״ז ז״ל דמדקדיל רב אסי לפרש רביע בקרקע ורביע במעות משמע ליה לגמרא דבבלל הספק דרב אסי הוא אם הפרעון יהיה בקרקע או במעות וכיון שהוא ספק יפרע במה שירצה וספק זה מלוקן הפרעון לא שייך בלל אי ממון למספק׳ ליה אי הוי בלקוחות באחריות או שלא באחריות דהא אפי׳ יהיו בלקוחות באחריות לא יחייבו לתת לו קרקע • הא לא מסכחת לה להאי ספקא אלא אי כיורשין ומו הוא לריך לתת לו קרקע ממש או בלקוחות ומו ויפרע במעות והלכך מפני ספק זה יפרע בליה מהם שירצה : ועל מסקנת בעלי התו׳ ז״ל יש לי מסקוסי לעניין גבי הא דאמר רב בטלי מחלקת כתבו משמע דלא מלי לסלוקי בזוזי מדקאמר בטלה מחלקת ושמעת מ״ש מלרב אסי דלית ליה ליכול לסלוקי בזוזי בלוחו רביע שנטל מכח ירושה וי״ל וכו׳ : וקשה לפי מה שבת במסקנת דבריהם דמייתינן לעיל שמרשים בלשון אחרון וכו׳ אין מקום בלל לקוסייתם זאת לבי אמר רב אסי שנטל רביע מעות היינו לפי מה שיש להסתפק אי הוו בלקוחות דלא לו מהוה ספקא ליורשים לבבי מוטל רביע קרקע • ואין לורך לה לחק ליה בור רב אסי דמלי לסלוקי בזוזי אפילו הוו יורשים • ומה רבו לייסב אפי׳ בלשון ראשון בל רש״ז ז״ל בל כי הא הוה להו לפרושי ; ומאי דמייתי רבינו ז״ל בסס הרא״ב ז״ל דמסייע פסק הרי״ף ז״ל ופי׳ הטעם שאמרו פשיט׳ אלי ברא

והאי לאו ברא • הוא לפי שאינו דומה לאחים שחלקו קרקעות שהרי בל א׳ עומד בספק וכו׳ • גם בעלי התוס׳ פירשו בן מטעם קושיא אחרת שבתבו פשיטא אלי ברא והאי לאו ברא • הוא״ת ואמאי פשיטא ליה הא שמואל אמר בסמוך בא ב״ח ונטל חלקו של אחד מסס ויתר • וי״ל בשחלקו קרקע דוקא אית ליה דאיהו עומדים בספק זה במו זה ע״ל בן חלקו דמי שיפסיד ויפסיד אבל אבא דנטל הקרקע בספק ולא בעל הבספים המטלטלי ליתמי לא מסתבר לב״ח

פשיטא

פסיטא דע"ל כן חלקו שאם יפסיד בעל הקרקע שיחזור על בעל כספים ע"כ: וקשיא לי למאי דלעיל מ"ד דעתייהו מעיקרא לכך הוא כשחלקו קרקעות וכספי כמו חלקו קרקעות מלאקשו מאיך מימרא • מ"כ מה לחם לחקשות למקשן מדשמואל ליקשו ליה בחלימתא דמאי פריך לרב מסי פסיטא דמשמע לדידיה הוא דבר פשוט ומוכרח מאי דקאמר דשקיל פלגא בכספים • ואחרכא ס"ל למפרך לרב אסי דפליג מדידיה מדידי דבאיך קאמר רב אסי שוטל רביע בקרקע ורביע במעות משו' דמסתפקא ליה מי כיורשין דמו מי כלקוחות דמו ומ"כ ס"ל דלא ס"ל למשקל פלגא בכספים אלא רביע ואין לומר דהתוספות אזלי לשיטתייהו שכתבו בהכוח סתמא שנפלה כפירוש אחרון שכתב רש"י ז"ל דשוטל רביע במעות אמנם לבד רביע בקרקע ולא בלשון ראשון וכו' • דהא מייתינן מיניה דאיך לבורא לרב אמר בטל מחלקת דמקשו מ"ס מדרב אסי וכו' • והך קושיא לא שייכא אלא לדיסקא קמא דרש"י דכתבינן לעיל אלא מסברא לחוקמי שמעתא דבלהו ליתי ומ"כ ס"ל בפסלי לפריך פסיטא ליקשו כדאמרן ולית לן כתיר לכם • ושמעתא איכא למידחי דכיון דמלו לאקשוי קושיא מרוחתא כפי כל פירושים לא בעי למסמוכי נפשייהו לאקשויי לחד ליסנא לחליה כיון דבתירולם לאך קושיא מיתרלא מיך:

ב **והבי** נמי דיינינן בב"ח וכו' ב: בשער ד' במקומו כתבנו בזה בס"ל:

ג **וזה** שכתבנו וכו' • גם הטור ז"ל בסימן ק"ז סתם הדין כן לכסכלס לפמנו מבה מכלס • ומ"ש בשם הרמב"ן ז"ל דסיכא דעבד ליה לוה אפותיקי מיירינן לם • כ"כ התוס' ז"ל ובתרחלקו של מ' מסס וח"ח וכל מחד חייב לפרוע חוב מכיסס ואין יכול ליטול חלק מחבר כלקחתי בפרק ר"ג יצא עליהם ס"ח בכור נותן פי שנים ז"ל דמיירי הכא שעשאו אפותיקי: ודאיתי אל ס"ס מיבריב"ל זלה"ם בחלוקי קמא שבח"ב כתב לכאורה נראה דבדברי התוס' אלא סותרות למה שכתבו למעלה בדבור פסיטא וכו' דכיון דמיירי שעשאו אפותיקי לא שייך למימר מאי דקאמרי לעיל דשניהם עומדים בספק זה כמו זה ומפשר לתרץ בהך קושיא כמה תירוצי וק"ל עכ"ל • ובעניותי הדבר פשוט דהתו' סמכי אמאי דכתבו ופירשו בחר הכי בדבור ורב אמר וכו' • דלעי"ג דמיירי בשעשאו אפותיקי לא מיירי כעין אפותיקי דהמקבל דמשמע דלא מלי לסלוקי בזחי ע"כ • וכיון דאינו אפותיקי מפורש בדיליה דב"ח קיימא ליקח מי זה קרקע שילה ונמלאו שניהם בספק ואין אמו לריכין לתירוצי אחרים: וע"ז שכתב רבינו בשם הרמב"ן ז"ל והתוספות הסכימו בו דמסתמא גבה מכלן מי לאו דשויה אפותיקי • גם הרמ"ם ז"ל נלוה עמם בפסקיו ובחשובותיו בכלל פ' סימן ז' אינו יכול לגבות חובו אמאי מן הירשין אלא מהם מכל אחד מכל הירשין חלקו המגיעו ובלבד שיהא פרעון יפה וטוב כגון אם ירשו ל' שדות וכל ג' מהני הירשין נטל שני שדות מהם ב"ח מזה שדה ומזה שדה אבל אם לא ירשו אלא שדה שדות לא יטול אלא שדה מזה ואלא שדה מזה שאלו היה בא לגבות מאחיהם לא היה יכול לומר טול מכל שדותיו חלק אי וכו' עד אבל אם נטל לוקח שדה שלמה מזה ושדה שלמה מזה ומזה ולא יטול שני שדות מאי מסס כדאמרי' בי"ב יצא עליהם ס"ח בכור נותן פי שנים • והא בפ"ק דב"ק האחין חלקו ובתר"ח ונטל חלקו של מ' מסס פי' רבינו יאמר דמיירי בשעשאו אפותיקי שהיים לו קרקע זה כמלרין לסיות תחלה לפרעון אם ירלה הגלוח ע"כ • ואיכא למידק דמאי דקאמר דהא דאמרינן בפ"ק דקמא וכו' • דמשמע דבמאי דקאמר דלא יטול שתי שדות מאחה מסס הוקשה לו מהסיא דבא ב"ח ונטל חלקו דמוכח מינה דמלי ב"ח ליטול הכל מאי מסס • ומ"ה מלטריך לתנקמתא דר"י ז"ל דמיירי בתפוחיקי יוסרי לפי מה שחלק הרמ"ם ז"ל נופים בין כספרעון טוב כגון שיהו ל' שדות וכו' • לא קשה מאי הסיא דנטל חלקו של מ' מסס לדידיה מיירי הכא דלא ידשו אלא כל אחד שדה שלמה ואין יכול ליטול חלק מחבר כלקחתי בפרק ר"ג יצא עליהם ס"ח בכור נותן פי שנים ומ"ה מלטריך ליה לתוקמתא לתפוחיקי: ושמא כל עצמו של הרמ"ם ז"ל לא לברגים סוס קושיא על דבריו אלא אלא להסכים עם ר"י ז"ל בדיוק דמאי דקאמר דקמא בתפוחיקי • דמימר דמאי דכי הוי אמאי דמלי לסלוקי ליתא דמי הכי הוי לאפי בלאיכא פרעון יפה שיהו ל' שדות • כי שויה אפותיקי מאי לגבות כל חלקו מאי מסס: מיהו אם קשיא בלבריו דקאמר אבל אם יוכל ליטול שדה שלמה ושלמה מזה לא יטול ב' שדות מפתח מסס כדאמרינן בפרק י"ג יצא עליהם ס"ח בכור נותן פי שנים ומ' • לבריה בכור נותן פי שנים ומ' • דבריה מאחר דמסיא דאמרינן בפרק י"ג בכור נותן פי שנים ומ' לי' לאמוטי' לא ס"ח עלמו דעיא לריך להגבות ממנו ב' חלקים • ואתמה לכפסקיו בתר דמייתי כל חלוקה זו דל' שדות אם ב' שדות כתב והא לקתני בפרק ג' נותנין בכור נותן פי שנים דיכא קמ"ל לחייב לפרוע פי שנים בחוב אבל כפי מה שנטל לא תימא מהגה הוא דיסיב ליה רחמנא לעניין פרעון אביה לא יהא אלא כאחד מן האחים ולא לעניין זה שלפרך ב"ח לגבות ממנו ב' חלקים ע"כ דמשמע מינה דהסא ד"ל לא מסחמי כלל לעניין ב"ח עלמו אלא למה שהוא חיוב הבכור • ומאי מייתי מינה דאיכא בתמוכי: ותו איכא לאתמוכי בתר דמהב בפסקיו דהמי קאמר • דא"כ תו לא מיכמן לאוקמתא לאפותיקי ולא לשום אוקמתא אחרת • דהא לא מקשי בחוסיפות ור"י ז"ל לאוקמתי הסיא דקמא באפותיקי אלא מפוס קושיא דבכור נותן פי שנים • ומשמע דבכור בלבד קאמר לא קשה מידי אהיסא דנטל חלק של אחד מסס ומה לן לאחוקי לאוקומה באפותיקי אם בשתי שדות כפי חלוק הרמ"ם ז"ל • דאין לכל זה הכרח מגוף הסמוכות אלא שיאמר כן מכח הסברא הנזכרת ואוקי הרמב"ן ז"ל הענין הסתירה לפיכך כשברגים הסתירה לא הקשה מהסיא דבכור נותן פי שנים • ולמאי לא נתעלמם ממנו אלא מהסיא דיצא עליהם שהר חוב נגבה מכלם להתם ליכא לאחויי דהא קאמר דבהיא מוכח דמוכח שילטרך בעל חוב לגבות מכלם • ואיך שיהיה יצא לנו מכל זה דהאי דנטל חלקו של אחד מסס מיירי בחלא מוקמתא ולא לעשו דלכתא מינה מו כשעשאו אפותיקי בדברי התוספות • מו בדליתיה להכך קמן כדברי הרמב"ן ז"ל • מו כשמינו פרעון טוב כדברי הרמ"ם ז"ל • אבל בדליכא שום חד מהני לריך לגבות מכל אחד חלקו:

ב **והבי** נמי דיינינן בב"ח וכו' • גם הטור ז"ל בסימן ק"ז סתם הדין כן לכסכלס לפמנו מבה מכלס • ומ"ש בשם הרמב"ן ז"ל דסיכא דעבד ליה לוה אפותיקי מיירינן לם • כ"כ התוס' ז"ל ובתרחלקו של מ' מסס וח"ח וכל מחד חייב לפרוע חוב מכיסס ואין יכול ליטול חלק מחבר כלקחתי בפרק ר"ג יצא עליהם ס"ח בכור נותן פי שנים ומ"ה מלטריך ליה לתוקמתא לאפותיקי: ודאיתי אל ס"ס מיבריב"ל זלה"ם בחלוקי קמא שבח"ב כתב לכאורה נראה דבדברי התוס' אלא סותרות למה שכתבו למעלה בדבור פסיטא וכו' דכיון דמיירי שעשאו אפותיקי לא שייך למימר מאי דקאמרי לעיל דשניהם עומדים בספק זה כמו זה ומפשר לתרץ בהך קושיא כמה תירוצי וק"ל עכ"ל • ובעניותי הדבר פשוט דהתו' סמכי אמאי דכתבו ופירשו דבחר הכי בדבור ורב אמר וכו' • דלעי"ג דמיירי בשעשאו אפותיקי לא מיירי כעין אפותיקי דהמקבל דמשמע דלא מלי לסלוקי בזחי ע"כ • וכיון דאינו אפותיקי מפורש בדיליה דב"ח קיימא ליקח מי זה קרקע שילה ונמלאו שניהם בספק ואין אמו לריכין לתירוצי אחרים: וע"ז שכתב רבינו בשם הרמב"ן ז"ל והתוספות הסכימו בו דמסתמא גבה מכלן מי לאו דשויה אפותיקי • גם הרמ"ם ז"ל נלוה עמם בפסקיו ובחשובותיו בכלל פ' סימן ז' אינו יכול לגבות חובו אמאי מן הירשין אלא מהם מכל אחד מכל הירשין חלקו המגיעו ובלבד שיהא פרעון יפה וטוב כגון אם ירשו ל' שדות וכל ג' מהני הירשין ונטל שני שדות מהם ב"ח מזה שדה ומזה שדה אבל אם לא ירשו אלא שדה שדות לא יטול אלא שדה מזה ואלא שדה מזה שאלו היה בא לגבות מאחיהם לא היה יכול לומר טול מכל שדותיו חלק אי וכו' עד אבל אם נטל לוקח שדה שלמה מזה ושדה שלמה מזה ומזה ולא יטול שני שדות מאי מסס כדאמרי' בי"ב יצא עליהם ס"ח בכור נותן פי שנים • והא בפ"ק דב"ק האחין חלקו ובתר"ח ונטל חלקו של מ' מסס פי' רבינו יאמר דמיירי בשעשאו אפותיקי שהיים לו קרקע זה כמלרין לסיות תחלה לפרעון אם

ג **וזה** שכתבנו יש למלות להפרע מן האחין מאי זה מהן שירצה בזה איבא מ"ד דוקא בלילתנהו כולהו קמן ולפיכך נובה ממאן דמשבח בו הדר אתו חני אחריני נבי איהו מיניהו חלק המגיע להם אבל אי איתנהו קמן מבולהו נבי בעל חוב לפום מנתיה וכן בזה סברת הרב רבינו האי גאון ז"ל שכתב בסוף ספר מקח ומתבר דהיבא שמבר חלוה את נכסיו לג' בני אדם באחד שלא קדם במתבר זה על זה אין אנו דנין בכאן שיגבה מן האחרון אלא יגבה מכל אחד ואחד מהם לפי שיש לו אצלו מהם חלק שוה דכיון שאין בהם מי שהוא מוקדם על הבריו בלום כאלו הם איש אחד ואלו לקח אחד כל נכסיו של זה מי לא הוי פורע חוב שלו אף שלשתן נמי יפרעו כמו כן ע"כ • גם הראב"ד ז"ל כתב בפירושיו בב"ק כיון דאמרי בבתרא שהאומר תנו מאתים זוז לפלוני ופנה לפלוני אנו אומרים כל הקודם בשטר זכה לפיכך יצא עליהם ש"ח גובה מכלן • והבא אמרינן דמחד מנייהו נפרע ובדקתני ונטל חלקו של אחד מהם לא קשיין אחדדי דאי איתנהו כולהו ואי מבולהו שקיל והיבא דעבר ליה לוה אפותיקי מיירי לה א"נ בדליתנהו לאחריני קא מיירי דגבי מהאי ולבי אתו הנך גבי איהו מיניהו עד באן:

שער נו חלק א

א **גרסינן** במר"ה פ"ק ד' ראשי שנים הבא באחד בניסן ר"ח למלכים ואמרי' למלכים למאי הלכתא אמר ר' חסדא לשטרות דתנן ש"ח המוקדמים פסולים והמאוחרים כשרים ירושל' בין דא' בניסן מנינן בין דאחד בתשרי מנינן א"ר חנאי שטרות היוצאין בניהון לוה מלוה באיר וכתוב בו באיר שנה שניה מטר • מכר מחשון וכתוב בו בחשון שנה שניה מ"ד בניסן מנינן מלוה קדמה מ"ד בתשרי מנינן מכר קדמה • וי"ל לפרושו איך נוכל לדעת שש"ח זה מוקדם הוה שהרי העדים אין נאמנין לומר הקדמנו דבין שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד • וכ"ת שעדים אחרים מעלמא יעידו על החתום בשטר זה דהא לאו מלתא היא שבזה לא יפסול השטר ובדת"ר שטר שזמנו כתוב בניסן בשמטה ובאו עדים ואמרו איך אתם מעידים על שטר זה והלא אתו היום עמנו חייתם במקום פלוני הישינן שמא אחרוהו וכתבוהו ולעולם לא קיימא הזמה אסהדי דחתימי בשטרא עד דאמרי בבית דין בעיון שהדותייהו שטרא דנן בזמניה כתבונהו ולא אחרנוהו • ואי לא קא מסהדי הכי לא קיימא עליה הזמה והוו אינו כשרים ושטרא כשר • ויש שדותקין ומעמידין משנה של מוקדמין פסולין בשאין כתב ידם יוצא ממקום אחר ובאו ואמרו כתב ידינו הוא זה אבל הקדמנוהו על ידי אונס נפשות • אי נמי שכתבו וטעו בין מלא לחסר בגון שעמד המלך ביום ל' של אדר וכתבו הם שבניסן עמד וכותבים באדר הבא שנה ראשונה בטעות ושטר מוקדם מפני שטעו בעיבור החדש ונודע על פיהם שטעו באלו נאמר הפה שאסר הוא הפה שהתיר • אבל אם כתבו בניסן והקדימו זמנו בתשרי שעבר ולא טעו פסולים הם שאין אלו ראויים לעדות שהרי שקר העידו דלאו בתשרי הוה אלא בניסן אבל בשטעו י"ל שהפה שאסר הוא הפה שהתיר • אי נמי שהמלוה מודה בכך שהלוה חקרים לו זמן שעבודו בלא ידיעת העדים ואינו חב לאחרים בהודאתו • ואיבא מאן דמוקי לה בגון שכתוב בשטר החוב בעצמו קבלנו עדות זה בשנה פלוני וצוה לנו הלוה להקדים זמן שעבודו בכך וכך • והאי סברא בתרא ודאי ליתא דאי כתיב הכי בגופה דשטרא שטרא דא כתיב ביום פלן ולא קנינא מינה עד יום פלן ודאי כשר הוא בדאמרינן במאוחרין דכתבי

שער נו חלק א

א **גרסינן** במסכת ר"ה וכו' מה שחקר רבינו איך נלע שטר זה מוקדם והעמיד מעשקא בטעות אומם אם טעונו וכו' כבר עמנו

Digitized by Google

ה תוספות על זה בחו"ל דף כ"ב שכתבו דילך העליה כשריה וכו' • על וי"ל כגון שיש עליה שמעילים עליהם שהיו אמוסי מקמת נפשות או כגון שאומרים טעינו בשנת המלך מ"ל בעבורה בין מלא בין חסר ולא הזכירו בשטר בכמה בשבת אלא בכמה בחלש ע"כ:

ואיבא למידק לפי דבריהם דאמרי עשקינן לי בשכתב ילס יולא ממקום אחר • מ"כ הילך הם נאמנים לומר טעינו • ואי בשאין כתב ילס יולא ממקום אחר: מ"כ למה אמרו שיש עליה שמעילים עליה שהיו אמוסי וכו' למשמע להם עצמם אינם נאמנים הא כיון דאין כתב ילס יולא ממקו' אחר אפי' הם עצמם נאמנים • ולוקח עלום הוא לומר לתירוץ התשון מיגלי בשכתב ילס יולא ותירוץ שני בשאין כתב יולא וכו': ושוב ראיתי לטור ז"ל סי' מ"ג שכתב לדעת ר"י אם כתב ילס יולא ממקו' אחר אין נאמנים אא"כ מעילים עליהם שהיו אמוסים שמת נפשות או שאין כתב ילס יולא ממקום אחר ואמרו שטעו בשנת המלך וכו' • והיו לריכים התוס' לכרסכן •

ב ומיהו יש לנו לעיין וכו' • דברי הרמב"ם הם בפרק כ"ב מהלכות שכתב בהדיא לגבי חרי מיתא גבי • ונקט דבעינן מוקדמין מה הוא כתב בפירוש המגיד בסוף שבועות ז"ל לגון שלוח ראובן משמעון ממון וכתב לו שטר אחר"כ בחזיר שמעון לראובן ממונו שלוה וכתב מחילה ונשאר השטר בידו אז שניהו אצל ראובן ע"ל בקנון אז אמרי הם עצמם נאמנים שמעון אינו גובה מן המשועבדין • ומדבריו משמע הא מבני חדי נבי בהאי שטרא • גם הרב"ם ז"ל פסק שטרי חוב המוקדמין פסולין שחדי טורף בהם לקוחות שלא כדין ולפיכך קנסו אותו חכמים ולא יגבה בשטר מוקדם אלא מבני חורין ע"כ לדבריהם משמע דהא וא שטרא מהני לגבי פרעתי דמשתבע בריה דשטר ושקיל אי נמי טעין לא לו"ת מעולם דואחזק בפרן לאותו שטר מוקדם ואע"פ שחדי"ף ז"ל פסק בהוציא עליו כתב ידו שגובה בה נמי מנכסים ב"ח דאי טעין פרעתי לא דיינינן לי' כדין חוב בשטר שבידו ומחיסנן לה בשבועה אלמא דכל שטרא דלא גבי ביה מבשעבדי לא אמרינן ביה מבני חדי זטענת שטרך בידי מאי בעי הא לא קשיא דהתם הוא שטרא דלא חתימי עליה סהדי ולא חיש ליה למשקל אבל הכא בין דחתימי עליה סהדי אית ליה קלא ודלמא לא מגליא מילתא דמוקם הוא והוה שעטא דליגבי מינייהו אפילו מבשעבדי מזמן שני ובי לא גבי ליתיה בשום דינא אלא משום גזרה בעלמא דשמא יגבה מזמן ראשון הילכך דינא הוא דדיינינן ליה לגבי מבני חדי מיתא כדין שטר דטעני' ביה שטרך בידי מאי בעי בתי' ביה נאמנות דאפילו בכתב ידו נמי אי אית ביה נאמנות מהנו לגבי בני חדי •

ואיבא דפליג ואין דנו אלא מה שבתבנו:

ג ויש לברר שטר שנכתב ביום ולא קנו מידו עד חלילה המסוכה לו אם נקרא מוקדם אחר שנתעסקו באותו ענין כל היום עד חלילה המסוכה לו ועל זה גרסינן בגיטין פ"ב נכתב ביום ונחתם בלילה פסול נכתב ביום ונחתם ביום כל ילה ונחתם בלילה בלילה ונחתם ביום חדי זה בשר ותו גרסינן חתם אמר שמואל כתובה כמעשה בית דין דמיא מה מעשה בית דין נכתב ביום ונחתם בלילה בשר דמא בשעות פסק דין אשת עכד ליה וכמאן דנקט שטרא דמי כתובה נמי כמעשה בית דין דמיא ולא איתוקם כותיה דהא גרסינן עלה מתוכתא דהייא בר רב אבתיב ביומא אחתים בלילא חוה רב דתם ולא אמר ולא מידי • ושיילינן ליה בשמואל סבירא ליה ומשני לא עסוקים באותו ענין הוו • ותניא אמר רבי אלעזר בר רבי צדוק לא שאני אלא שאין עסוקין באותו ענין אבל אם עסוקין באותו ענין כשר שמיום שחוחל הענין מאותה שעה נגמר המעשה:

זדע

דבתבי בפירוש שטרא דנן אחרגורו ובתבנוהו דכשר והא נמי דכוותיה חיא • ועוד שאין כאן פסידא ללקוחות כלל שהרי הוא בעצמו מעיד הקדמתו אלא ודאי נראין הדברים על דרך הירושלמי שמפרש בעדים עצמם חתומים בשטר שהן נאמנין לומר אמת חתמנו שפלוני העידנו על עצמו שלוה מפלוני מנה ולא חתמנו על הזמן כי בודאי ידענו שקנינו ביום פלוני והקדמנו זמן הקנין על דרך טעות או ע"ד מן הכתובים בשטר למעלה מבמה חדשים לכך ובזה הם נאמנים • ואיבא דמפרש אפי' שכתב ידן יוצא ממקום אחר שהרי זה ניתן ליכתב מזמן שני מיהא דבי אמרינן בין שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ה"מ בי אכרי אנוסים הויינו אז אמנה הוי דברינו דליתיה להגדה בלל אבל היכא דאיתיה לדגדה הני מחימני ובדגרסינן בירושלמי בפ"ק דשבועות שטר חוב המוקדמין פסול והמאוחרים כשרים המוקדמין פסולין שחוא מיפה את כחו והמאוחרין כשרין שקוא מרע את כחו מי מודיע שמעון ברבי בשם רבי יוחנן עדים החתומים בשטר אלא כן אמר ר"ל עשו דברים החתומים בשטר כמי שנחקרה עדותן בבית דין תמן בשאמרו לא חתמנו אבל הבא והרי אמרו על זה חתמנו כלומר על הזמן השני חתמנו ולא על הראשון וכזה נאמנין דנחי דלא גבי מזמן ראשון מזמן שני מיהא גבי והאי מוקדמין פסולין דקתני אפי' לבתבא מיניה מזמן שני דאיתיה קושטא קאמר ואינו אלא כחרס דלא גבי מבשעבדי בלל לא מזמן ראשון ולא מזמן שני בראית' התם בפרק אי זהו נשך דכמלוה על פה דמי ולא גבי מבשעבדי בלל בראמר רבי יוחנן גזרה שמא יגבה מזמן ראשון:

ב ומיהו יש לנו לעיין אם נדון אותו בפסול לגמרי אפי' בבני חורין שאם טען פרעתי להוי נאמן לוה דבין דשטרי פסולין מיקרו כמאן דליתיה ליה שטרא למלוה דמי או דילמא למיגבי ממשעבדי מיפסל שטרא מיהא לגבי בני חדי מיתא כשר הוי ואי טעין פרעתי אמרי' א"כ שטרך בידיה מאי בעי ומשתבע בריה דשטר ושקיל א"נ אי שטרא דאית ביה נאמנות הוי שקיל בלא שבועה • ומסתברא דמבני חדי מיתא גבי בהאי שטרא • והה דעת רש"י ז"ל שפ"רש מוקדמין פסולין דאינו גובה מן המשועבדין • ומדבריו משמע הא מבני חדי נבי בהאי שטרא • גם הרב"ם ז"ל פסק שטרי חוב המוקדמין פסולין שחדי טורף בהם לקוחות שלא כדין ולפיכך קנסו אותו חכמים ולא יגבה בשטר מוקדם אלא מבני חורין ע"כ לדבריהם משמע דהא וא שטרא מהני לגבי פרעתי דמשתבע בריה דשטר ושקיל אי נמי טעין לא לו"ת מעולם דואחזק בפרן לאותו שטר מוקדם ואע"פ שחדי"ף ז"ל פסק בהוציא עליו כתב ידו שגובה בה נמי מנכסים ב"ח דאי טעין פרעתי לא דיינינן לי' כדין חוב בשטר שבידו ומחיסנן לה בשבועה אלמא דכל שטרא דלא גבי ביה מבשעבדי לא אמרינן ביה מבני חדי זטענת שטרך בידי מאי בעי הא לא קשיא דהתם הוא שטרא דלא חתימי עליה סהדי ולא חיש ליה למשקל אבל הכא בין דחתימי עליה סהדי אית ליה קלא ודלמא לא מגליא מילתא דמוקם הוא והוה שעטא דליגבי מינייהו אפילו מבשעבדי מזמן שני ובי לא גבי ליתיה בשום דינא אלא משום גזרה בעלמא דשמא יגבה מזמן ראשון הילכך דינא הוא דדיינינן ליה לגבי מבני חדי מיתא כדין שטר דטעני' ביה שטרך בידי מאי בעי בתי' ביה נאמנות דאפילו בכתב ידו נמי אי אית ביה נאמנות מהנו לגבי בני חדי •

ואיבא דפליג ואין דנו אלא מה שבתבנו:

ג ויש לברר שטר שנכתב ביום ולא קנו מידו עד חלילה המסוכה לו אם נקרא מוקדם אחר שנתעסקו באותו ענין כל היום עד חלילה המסוכה לו ועל זה גרסינן בגיטין פ"ב נכתב ביום ונחתם בלילה פסול נכתב ביום ונחתם ביום כל ילה ונחתם בלילה בלילה ונחתם ביום חדי זה בשר ותו גרסינן חתם אמר שמואל כתובה כמעשה בית דין דמיא מה מעשה בית דין נכתב ביום ונחתם בלילה בשר דמא בשעות פסק דין אשת עכד ליה וכמאן דנקט שטרא דמי כתובה נמי כמעשה בית דין דמיא ולא איתוקם כותיה דהא גרסינן עלה מתוכתא דהייא בר רב אבתיב ביומא אחתים בלילא חוה רב דתם ולא אמר ולא מידי • ושיילינן ליה בשמואל סבירא ליה ומשני לא עסוקים באותו ענין הוו • ותניא אמר רבי אלעזר בר רבי צדוק לא שאני אלא שאין עסוקין באותו ענין אבל אם עסוקין באותו ענין כשר שמיום שחוחל הענין מאותה שעה נגמר המעשה:

זדע

מכל מקום הטיל דשטרא חוב המוקדמים מעילים עליהם שהיו אמוסי מקמת נפשות או כגון שאומרים טעינו בשנת המלך מ"ל בעבורה בין מלא בין חסר ולא הזכירו בשטר בכמה בשבת אלא בכמה בחלש ע"כ:

לא גבי אפי' מבני חדי משמע לכאו' חספא בעלמא הוא וכר ע"כ: ולענין חמיהתו ז"ל שהגיקה בל"ע כבר יש מקום לומר שטעם הרא"ש ז"ל לבטול הגט הוא מפני פסול הגדים שמתמו שקר שהם מעילים שנכתב הגט בזמן מוקדם ממש שנכתב בחמת לילה הכא אוס חל מהגהו גווני אלא מיפסלי הגדים ומסכים זה עם דברי התוספות ולא"נ כדברי מוסר"כ שהרא"ש ז"ל לכפי הגראה מדברי הרא"ש ז"ל אם הבין מהם לעקר מה שאמרו התוי' בשטר ולקלקו מלשון פסולים וכו' אלמא לתרן קושיית דעדי פסולין ביומא קמרי לתין גוכם אפי' מד"ת • וא"כ גבי גט ממי הוי בטל לגמרי מפני פסול הגדים: אך מאי לקשה לי על דברי הרא"ש ז"ל לשון תשובתו בכלל מ"ה סימן ו' כך הוא ושאלת על אחד שקדם פשה וגרשה בגט מוקדם שה"ל לסופרי לכתוב שנת פ"ט וכתב שנת כ"ט ולא נודע פסול הגט עד שקדשה אחר אם לריכה גט מהשני • תשובה כיון שהיה הגט מוקדם היה פסול כדתנן בכתב ביום ונחתם בלילה פסול וכיון דפסול הוא אינו מבטיל קדושי שני ולא מבטיל ממנו גט ומותרת לחזור ע"כ: ויש לגמגם על הרא"ש דמאי ממתני' דנכתב ביום ונחתם בלילה פסול דהא ר"ש פליג אמ"ק דאמר כשר ומוקמינן מתני' בשעת הלקח והרא"ש ז"ל פסק דבשעת הלקח כשר כר"ש • והיכי מייתי מינה דגט מוקדם פסול לגמרי דאפילו נעשה מדרגות ולא נחסיד זו שקבלם קדושין מאחר שעת הלקח מ"מ ליכא למסוקי כמה דרגי לקולא דבאותו הגט בשעת הלקח תנשא לכתחלה וכבר אמרינן דלא תנשא ואם נשאת ל"מ דלא אמרינן דלא תנשא ודגם לא אמרינן לחלא בגט אלא אלינן לקולא לגמרי ואמרינן דאינה לריכה גט ומו"ת לרתשון • ואי מטעם פסול הגדים לא אמרינן דאין לכבוא דאינה ממתניתין דנכתב ביום ונחתם בלילה דאינה ענין לזה לחתם לא מסקינא •

ג ויש לברר שטר שנכתב ביום וכו' • אע"ג דפסקו גדולי הפוסקים ז"ל כר"ש למכשיר אף בנכתב ביום ונחתם בלילה • כבר אמרינן לעיל דנוקמי מתני' בשעת הלקח ור"ש דעמו היה אומר בדף י"ז כל הגטין שנכתבו ביום ונחתמו בלילה פסולים חוץ מגיטי נשים אלמא כל שאר השטרות מכשלי בהכי: ומה שפסק לדינו דגם לענין כתוב פסול בנכתב ביום ונחתם בלילה ולא בשמואל • גם ס"ל ז"ל הכין כן מדעת הרמב"ם מלא חלק ושכך מלא בתשובה להרי"ף ז"ל: ובתב הרא"ש ותימה הוא למה פסק הלא שמואל • מבריתא דר' אלעזר בר לוקח מין הדיה הלאו מכתוב מיתמר למשתמת אמתני'

לעלתב ביום ונחתם בלילה מיתיה הרא"ש ז"ל דהיינו טעמי' מדמחתם בגמ' לימא בשמואל ס"ל ומאי קשי' ליה מי סבר בשמואל אלא ודע דבעלמא לא בשמואל ולהכי הוה תמי' אם רב יסבר בשמואל בזה ומשני לרב נמי פליג אשמואל ולית הלכתא כותיה ע"כ: ונראה מדעתו ז"ל לסבר בגמרא לרב ולאי פליג אשמואל משום דכי פריך לימא רב בשמואל ס"ל גרים לא עסוקין באותו ענין הוו • ומלקאמר לא משמע דלמוכח קיים קאמר הלא ס"ל בשמואל • אבל בגמרתו אין שם מלא לא אלא משני שתם עסוקין באותו ענין הוו כאלו יאמר מהאי עובדא ליכא למשמע מינה דס"ל בשמואל לכיון דעסוקין באותו ענין הוו דלמא משום הא שתיק • אבל מ"מ לא קים ליה נמי לסבר דלא בשמואל: ואמנם התוס' ור"י ז"ל דבגלה אמרי סברי דהלכתא בשמואל וכתבו דע"ז סמכו במקומות שמוסגין לכתוב הכתובה בע"ם ולחתמה בע"ם אלא שהוסיפו התוס' שאין נכון לעשות כן משום תוספת דילמא אין ליה קלא ורא"ש ור"ר ז"ל כתבו דמהני אפי' ז"ל כתבו בלא תוספת ויש לה קול כמו לעקר כתובה: וקצת תיכא למידק לדעת התוס'

Digitized by Google

בחוס׳ למסתמא בכתובות לרבי חייא בר רב הוא כתו תוספת • וכי קאמר ליעל כמו״ל כמו״ל ס״ל מלי הון מכתי כי ס״ל כמו״ל לא מהני לתוספת ולריך שנלתוק לקוס ליה לגמרא לא הוא הוא סוס תוספת :

ד ודע והכן כי כל שטר ולכו׳ • בלף קע״ב ומס כתו לרבי רשב״ם ז״ל ומתלקמו עם ר״ח ז״ל בחלוף מ״ש רבינו מאמרו לרבי רבינו סבר לרשב״ם ז״ל דבשטר מקח לא יכתבו מיום שקנין שקלים אלא לוקח בשאין בכסף אחריות נכסים • ואם בלשון דרשב״ם ז״ל כתוב בשטר מכירה מכירה נמי שכתוב בכסף אחריות לנכסים בתי׳ מיום שהקנין לבינו לערוף לקומות משעת מכירה לשלוש מפקי ליה לקלא בלא שטר כלמתרגין בדי״ם המוכר שלהו כעל׳ גוכה מנכבי׳ מסועבלים וכו׳ : ויש לתמוה על רבינו דקאמר דרשב״ם ז״ל חזיל לטעמיה לשטר ע״ג מתנה קנין לכתיב עומד יכול לחזור בו אל זמן אלא נכתב וכו׳ • לשם מקבלת לחזור בו אלא בפרק הספינה דף ע״ז דאמר רבה בר ינחק זבן בשדה לעלוני וכתבו לו אלא בשטר חזר בשטר ואינו חזר בשטר וכו׳ : ומתם בהקנאת מתנה אם מכר קיימי : וכתב התו׳ ואי״ת מון לתקומיק לו לוס בין בנוסנים בין בנכל נכתוב לו מה״ל שיוכל לכפות לו לבוא לאמר שיחזיר לגלך שיטרוף ממשעבדי דאפילו בלא שטר גוכה מנכסים מסועבלים וכו׳ ח״ל מין זה ולאי נעשה רשב״ם ז״ל אלא מ״ש הוא בפלוגתא דבלאלה נוקמא לא לתבן אלא לבלתם לשטר לא מפקי לקלא לאמר דזיוף בלעגת ניוף : והרא״ש ז״ל תקן זה בפסקיו שכתב ומוקלס לא הוי לשון לנכתב בשטר ע״ל מפקי לקלא משעת הקנין לכתיב בקנין לכתיב עומד הוא על גב לכו יוקף מ״ש בלעגת ניוף מ״מ כין בשעת נפה שבל ים בקנין לקנין • ומה לקמתר בגמרן בשטר מכירה ניוף ונתחם בלילה הגול הוא כמכת הקנו ביום אבל הקנו ביום אפילו מתחם מקוף מתם ומים כמר ע״כ • מי לפירושו לעולם עליה מפקי קלא מעיקרא משעת הקנין אלא מתחת תלי לאי תלי ליה בתיבם מתקיים הקול למפרע ונפסקו הלקוחות דקיימי בינו • ומה לא נכתב מרי הקול מתבטל מלילו ומן שום שעבוד על הלקוחות :

ואמנם לרבי ר״ח ז״ל סבירא רשב״ם ז״ל פריכים לי למול לכתב שמעתין מילה דשטרא לכתיב בהסות יומא לקנו מילה וכתר כמה יומי מסיר לו עלה סלי קנוני ספיר דמי מלקמר מי לעלמיה יומא לתקנוחא לסבו הסות יומא ואם״ל לחתמן עלים מלגלגת ס״ל אלא אסמן לכש תקומת הסות יומא אלא עכן אסה בלבל לחקן בגנו נכתב מוס ונתחם בלילה פסול וכן הלכה ע״כ • ונקשה לרבי קמנו הסם בגנון ר״ל שומר כל הגנון שנכתבו מוס

ד ודע והכן כי כל שטר בקנין אע״פ שלא מסר לו מכון הלואה עד ניסן וידעו העדים בכך אם קנו ממנו בתשרי יש לו לכתוב זמן השטר בתשרי ואין באן משום מוקדם ומשעת קנין שעבר נפשיה ובן עדים שקנו מיון לוה או המוכר וביוצא בזה ונתאחרה בתיבת השטר זמן מרובה אם ידעו יום שקנו ממנו ברור כותבין שטר בזמן הקנין אף על פי שאינו זמן חתימתו ואין בזה משום מוקדם ואין צריך לומר בשטר ההלואה שנתאחרה כתיבת ידינו עד יום פלוני • ובן בשטרי מקח ומכר אי דבירי יומא דקנו מירה כתיבת ליה ואם לא כתבו יום הקנין בוחבין זמנו של שטר בשעת הכתיבה • ולא יאמרו ברור לנו לפחות שקנינו ממנו בזמן פלוני דאי עבדי הכי כתחזי בשקרא בדאית׳ בפרק נט פשוט אמר להו רבה בר שילא להנחו דבהבו שטרא דאקנית׳ כי כתביתו הני שטרי אי ידעיתו יומא דאקנית׳ ביה כתבו ואי לא כתבו ההוא יומא דקיימיתו ביה ואי לא מתחזי בשקרא • וזה שפסקנו חולק עד ה״ר שמואל ז״ל וזה בח שכתב בפירושו אי ידעיתו יומא דאקנית׳ ביה כתיבו ההוא יומא דוקא בשטר מתנה ומבר שאין בו אחריות נכסים דלא אתו לבטרף בהו ואין כותבין אותן אלא לזכותיהו ביד זה שהיה שליו מיום הקנין אבל בשטרי מתנה ומבר והלואה שיש בהם אחריות נכסים לא יכתוב אלא אותו יום שעומד בו עכשיו • ואע״ג דקנו מניח בהחיא זמן אין קול לדבר עד שעת כתיבת וה״ל אם כתבוהו פיום שקנו ממנו שטר מוקדם ופסול דעדים כי חתימי בשטרא מהחיא שעתא מפקא לקלא אבל קודם כתיבתו כל מאי דזבין בינו שפיר זמן ואין לטרוף מהם כלום ע״כ • ומסתברא דאיחו אזל לטעמ״ה שכתב דאע״ג דסתם קנין בכתיבה עומד יכול לחזור בו כל זמן שלא נכתב ואשתכח דאתיה טלוה ע״פ ולא חייל שעבודא עד ש כתבוהו • גם משמע דבריו דשטרי אקנית׳ לאו דוקא אלא אפילו בכל הקנאות שאין בו אחריות כתב גם כתב כפי׳ כי תר״ח ז״ל חולק בזה ולא יתכן בעיני : אלא כמו שפסק ע״כ וחרי״ף ז״ל פסק בתשובה שהקנין יש לו קול ושורף ובן כתב הראב״ד ז״ל וכמו בן פסק הרמב״ם ז״ל :

ה ובן מי שנמסרה להם עדות במדינה זו וכתבו אותו במדינה אחרת אין מזכירין מקום שנמסרה בו העדות אלא מקום שחתמו בו חתימת ידם ובדרגרסינן התם אי יתביתו בשילי כתובו בשילי ואע״ג דמסירי לבן מילי בהיני ופרשינן דאי לא עבדי דבי מתחזי בשקרא • ומקשו עליה דקי״ל דלמחזי בשקרא לא חישינן ומוקמי לה בשטר דלא קנין כמו הוראה שאין בה קנין ומשום חששא דלא ליתו לידי הזמ׳ אבל בשטרי מקנאה ובתבו במקום שנמסרה להם העדות ומאותו זמן ואע״פ שאין טענת הטוה בשטר שהרי יכולין לטעון אף על פי שאתם ראיתם אותנו ביום שנכתב השטר במקום אחר אנהנו אחרנותו וכתבנוהו בלם חשש רבה בר שילא כי אילי דעדים לא יתנו את לבם לטעון טענה כזו ויזכום בדבריהם ולפיכך השיאם עצה כזו • ומסתברא דבין בקנין דבר רבה בר שילא וה״ק להו כל הבא דבתביתו כתובו ומא דקיימיתו ביה לא סבעיא בלא קנין דצריך שיכתוב מקום שעומד בו במקום הכתיבה שהרי אינו בלום עד שיכתוב אלא אפילו דהוה קנין אובלי לבתב מא דקאי ביה באמת מותב בו מקום שנכתב דחיישינן לאתחזא בשקרא אבל אם יכתוב יום רקנין בותב אותו זמן באותו מקום שהיה המחזי בשקרא אם יבתבו בתדש שעבר ויכתוב שנכתב בו בהדינה שהוא עומד בו עכשיו ובן הספים בזה הרמב״ן ז״ל וזה אשר השיב לי דבר ברור שכל דבמרתבין ומא דקיימא ביה בין בלא קנין בגון דלא ידעי ומא דקנו ביה צריכי למכתב נמו דבתא דקיימי ביה • אבל אנו פירשנו לפנין שחבותבין ומא דקנו ביה דובתא דקנו ביה בתבי ואע״ג דיחבין בהיני כתבין בשילי ואדרבא כי בתבי דובתא דקנומי ביה מחזי בשקרא הוא ובשאמרו כתבו בשילי ואע״ג דאמתקבן לבי מילי בהיני בכותבין בו ביום חבתיבה אמרו ע״כ :

ו ויש לנו לברר על אותה הדה כשבין שטרי חוב המאוחרין דע כי בל שטר שהוא מאוחר כשר שהרי הורע בתו של בעל חשטר שהרי אינו טורף מן הטשועבדים אלא בזמן השטר ואיגל ואף על פי שלא כתב בשטר שהוא מאוחר אעפ״כ הרי זה כשר שאע״פ שבשטר מכר אנו פוסלין מאוחרין בשטרי הלואה חובשרו ובדרגרסינן אר״ח לא שנו אלא שטר הלואה אבל שטרי מקח ומכר אפילו מאוחרין פסולין מ״ט זמנין דמזכין ארעא בניסן ובתיב ליה שטרא דזבינו בתשרי בלומר אחר הזמן וחדר מתרמי ליה זוא לומר בינו ובינו ובין ליה מניה ומפיק ליה לשטרא הבתיב בתשרי ואמר הדר זבתיה מינו ומקשינן א״ה שטרי הלואה נמי פירוש אמאי בשרין מאוחרין דהא איכא למיחש לתני חששי וחיבי דמי בנון דיוף מינה בינון ובתיב ליה שטרא מאוחר בתשרי ומתרמי ליה זוזי בינו ובינו ופרע ליה וא״ל חב לי שטרא ואמר אידכם לי ובתב ליה תברא וכי מטי זמנית מפיק ליה ואמר ליה דשתא הוא דיוקפת פינאי זמשני קסבר אין מותבין שובר הילכך ליבא חשתא חששא כלל לשטרי הלואה • ומקשי׳ וזא האיתא דמתבי שובר וא״ל דיינין מאוחרין בשרין בשטרי הלואה חילכך הדר קושי׳ לדוכתיה ומשנינן הא תקון רבנן בשטרי הלואה מאוחרין שטרא דנן אחרנותו ותו ליבא למיחש לשוטם פסיהא דדיוה רבי טעון קמן כתר בן יוקפת ניחלן לא ציותינן ליה דחא חזנן בנוף דשטרא דלאו בזמנית אוכתב חיישינן ומרעינן ליה ושיילינן ותאדנא דבתבי שובר וכי בתבי שטר חלואה מאוחר לא בתבי הכי בפי׳ דאחרגוהו ובתבנוהו ומשני׳ דינו מעמא דלא חיישינן לתני חששי הלואה׳ משום דהא תקון רבנן דבי פתבי׳ דתברא אי ידעינן זמנו׳ דשטרא כוחבין פרע כל חוב מחוק כך וכך שזמנו מכר וכך לפלוני כן פלוני ואי לא ידעי זמנא דשטרא דהלואה כתבי פתמא בלומר שלא כתוב זמן בשטר דשובר אבל יכתוב כל חוב מחוק כך וכך כל אומת דנפיק השטר דכתיב ביה סכום אותו ממון שיהיה כתוב באותו שובר מרע ליה לדאי שטרא לא שנא מאוחר ולא שנא מוקדם דהא תברא בסתמא כתיב • ומעתה צריך המלוה שלא יוה לוזה זה סכום אותו ממון הכתוב בשטר חשובר שנתקבל ממנו • ושיילינן ותאדנא דלא עבדינן תבי פי׳ דלא כתבינן תברא בסתמא חלכך המאוחרין כשרין ומשנינן רבנן תקוני תקון דעביד עביד ומאנדלא עביד איהו דאפסיר אנפשי׳ סכל זה למדנו שכל שטר מאוחר של חוב אע״פ שלא בתבו אחרנו ובתבנו בשר אבל שובר דינו לתני בתוב סתם ומאנדלא עביד איהו דאפסי׳ אנפשי׳ :

ד ודע

ונתחמו בלילה פסולים חוץ מגבי כסים • שנכתב היום אחר מפסר דבכל דלא עבר דפסול בשאר גבין מלא בגנו אמה לעבר דפסול בשאר גבין קאמר רבה בר שילא הכן המנהג

היכי מיירי בשאר גבין מי בתקנו בוס בשנתחמו בלילה ס״ל מי בכמיסו לר״ת ז״ל לתלק ולומר דזוקא בגבו אמה נכתב ביום ונתחם בלילה פסול ולא שאר שפרות • הרי גם בשאר שרות כי קו דומיא דגבו לא קנו לא כשתחמו בלילה הם פסולים לכ״ע : ולא יתמה אדור לנו לפחות וכו׳ • כתב הרב ז״ל בב״י לכ״ל שלנו מובדמים לומר ק שאם לומר אלא יבתבו יום שלנו זמוים כלל • הבוא לנו מפוס מקוי בשקרא הל״ל אלא ליבתבו • אלא מנשם ספק פסול נמי דלגמא מוקדם קוא אלא ולאי כלתמרן עב״ל : ודבריו רמוים לבלבם מכמתו ז״ל לליב למיפר לסוכתא דבינו סיא אבי לא לכיי לא מכבת בכם בר שילא אוס תקנתא אלא לליבתבו יומא דבתבו ביה ולא מיבתבו לפחות הזמן שברור לבם שקנו ממנו כי היכי לבטרוף מכיסא בעתא ולא מיומא דקיימי ביה • דחיבא למימר דרבבר שילא אמרי בפי׳ בשאינו מכרם אוכרים אוס זמן • ומן מזה סברא אלא מלינא דמקמי בשקרא כלבי בר שילא :

ח ובן מי שנמסרה לו עדות במדינה וכו׳ • דבבי ברמב״ן ז״ל מתקבלו אבל אחרונו ז״ל וכתב עליהם ברב ז״ל בב״י בי׳ מ״ג ו״ל וכבר הפסר לאפילו וכר כ זמן בקנין וכותבין מוסו יכתבו אם המקנו בגבעה בו רק שיסמוך הכתיבה אל המקום וכמ״ש ס״ם פ״ב ממלוה בסם ברב״ל ז״ל לכתוב מקום הכתיבה ולא מקום שנמסרו להם הדברים מוסבין כך המקנו פלוני וכתבנוהו במקום פלוני אבל הדברים בוהבים המקום שנמסרו לסם הדברים בוהבים אמר לנו פלוני או קנינו במקום פלוני וכתבנו ותתמנו לפלוני ע״כ • ומם המקום שנעשה בו לקמר על מקום שנעשה אם הכתר נתמון לאע״פ שכתב הרמב״ן ז״ל לכמוזכרין זמן הקנין מתפי לוכתא דקנו ביה • מ״מ כבר מפסר ליכתבו מקום הכתיבה בסמוך כתיבה למקום :

ט ויש לנו לברר וכו׳ • כל זה הוא אם בב״ם דף קע״ח • ולקמן מיכא למיזלק למתי דמקמי לפסריה. לליכתבו שטרא מן מחרמוא וכתבנוהו וכו׳ • מ״כ גם בשטרי מקח מי בתבי הכפי תו ליכא למיתם דלמר סגר דבתחה מיכך ומגלא בוס מין אוס חילוק בין שטרי מקח לשטרי הלואה • ולפי מלי דמסיק לרבנן מקימו מלן דשביל עביל וכו׳ • ס״ל ליתקנו לכתוב בשטרי מקח לחרמסן וכתבנוהו ומלן דשביל עביל • מלן דלא עביל מיסו לתפסיד לנפשיה ולמתי בחליטו לעבר בתמנו מקח בשטרי פסולין :

ודע

Digitized by Google

ודע והכן כי כל שטרות מאוחרין וכו' כבר כתבתי בענין זה בשער ג' ח"ן בס"ל • וגם בטור ז"ל סי' מ"ג כתב כן ולמי אין בהוד בו לתקני פסול • אחיכא למיתקן לגבי ע"ל ע"ל לכסונתין יום שעומדים בו סומכין בכתיבה • כתב בטור גלמו בשם הרשב"א ז"ל בכתיבה לאחוז היום שחומין ובוקדין קנינא מפלוני ומחתמו ביום פלוני ומחתמו לפלוני ולא לא מקני מקרקע ע"כ • אלמא בשכיחה כן מוכח מינה שבתיב היום מאוחרת אל הקנין ואם לא מחזי בשקרא • ותשמע לדבטור ז"ל מבריס כן וסמכתא בס"ח המאוחרין אלמא לאלקני הכתב בטור לפסולי לא לפי אחרונה ולו' : נמלי עבקינן מי לא בשעה בכתיבה ליום שחתימים אלא בפסול שטרות בעלמא הא אפילו כתיב ביום אלקני מחזי בשקרא כיון דמשמע מיניה דבלאחרו היום קנו • ואם ליתא לדשמתא לא אחרי בשלמין אזכרין יום הקנין מחזי כ"ל בשוכרין ומחתנין אותו ביום אחר ולי אייני בשטמך המחתים ליום שהאחרים • אי"כ לא כתיב בי לאקני בעלי הוי • ודי כשלומרים קנינו מפלוני ובחתנו ומחתמו ביום פלוני מוכח מינה דקנין היום סומן קולס אל בהמחיה ותקיימים וחיימו כאלו כתוב בפי אחרונה ומקנינו ואם ליכא למיחש למרי • ו"ל לבעלים בשעה הכתיבה ליום שחתימים בשקרא • ודי לא עמחי בשקרא • ובי כתב לאקני מן מקום למלוה לעריף מן אלקחתא לא בשל בנפני לוים בשתעבדלו בן מס שקנה שקרקע בין מה שקנה אחרים אחר בשלא בקני אמסיך בסמוך מובם שנכסד בזמן מה חר לבלותה אין בלן מקום לבעלים לא נתפרש חיימת הלוה ובכסף לעריף חיימין לאמת שהם בקלה הלוה אחר שלוה ולא נתחייב לעלות שלכך הוא פסול לענין מסעבלו: ביחו כי כתיב אחרונה שפיר אמי אפי' בלא לאקני דעיכ מיהי שפירים בהדיא פעמי זה לא נכתב בזמנו שהם בקנה שקרקע בין מה שקנה אחרים אחר בשלא בקני אמסיך בסמוך מובם שנכסד בזמן מה חר לבלותה אין בלן מקום לבעלים לא נתפרש חיימת הלוה ובכסף לעריף חיימין לאמת שהם בקלה הלוה אחר שלוה ולא נתחייב לעלות שלכך הוא פסול לענין מסעבלו: בן מס ש

קרקעים שליסס לסבי מסמע בסברה מקום המוקף סתם • הא בנקרע שם סמלוס שכל מי מכס בלי ספק הוא עיקר יסול לתוך מו שם סלוס לתוך סיס רמוי ליפסל פסטר יותר מהמזון • ומה שלקלקן סרב ומלמיכפל רב יהודה לומר מקום מקום בכל תלוק ותלוקה וכן מלפרע הזמן שכלל בתוך ילתר כמולת הרשות הרמוי ילתר לע"ל להלכרי" מבוארי שהזמן והעליס והמוקף ג' לכרים תלו מיס סמוכים זה לזה בפסר אלא כל מי הוא במקום מי בפני עצמו ותלו אמר רב יהודה מקום הנעלים והזמן והמוקף הוא מבטע מקום מי שכולם כל תלו זה מזמן • ורבא רב יהודה לשוטעמו שלריך שיקרע כל מי מכס במקום שהות כי צריך לקרוע הנעלים במקום שם שם בפני עצמם תחומים יחד זה מחר זה • וגם מקום הזמן שהות מקום אחר בפני עצמו • וכן מקום המוקף שמלוס והלוס המוכים ותכופים זה אל זה • ולפיכך אין בכלל הזמן עם המוקף לענין המקום כין שהם במקומות נפרדים • ונעולם שוקא כי מיקרעי שלאחם פסול • והבינו הסייי ז"ל דנקט אם נתקרע לגל אחר שלא במקום זכו • מפסר לנקטים מקום מתי לומיק דאם מפסר שהיה קרע ב"ד והוסיף על קרעתו והביל פלי לעממם ת"ש שמן וכו' כדמייתי רבינו בתב עוד הרין ז"ל אבל מה שכתבת אם שפסלוהו מחמת קשם תנאי וכו' • ולפי כיון שאינו מקום שמתכין בו מכלי אין לתקנו ע"כ: הנה הריב"ם ז"ל הסכים בסימן שפ"ג בתב כיון שאין הנאי הנלי לפנינו יש לתקן שמא כתותו הנאי היה שהי שמא בתותו בחמי היה נבנו מלחרין פרענן מו שוכר הסיל הסשם יותר קרוכה וכסהות הלמרינן בפלני הסוחל מיבשו לך לתכלת תכרת מלבים וכו':

חלק ב

אורחיבא שם ת"ש נמחק וכו' • בלף קס"ח וחלגפי הפירוש' שכתב רבינו בלו בלבדי המחבריס ז"ל וכתבו הרא' ופלוי ופלוי עליס המחומים בסטר כך פי' רש"ם ונרמה לר"ז ז"ל שמוסיף הס"ל העליס שהעיקו שבלא בלוחו סטר יהיה הלוח הלוח היום לא לאחר לפסלן שיוכל לפסלן • וחימת מה צריך לבתבן שלין הגמ' מזכיר ע"כ ד' ע"ל שמוסן מיה נמצא אחר סברת ר"י ז"ל מתוס לסרש"ם ז"ל כתב קנסלן בהחם ולא בשם ר"י ז"ל • והוסיף ע"ל עתיה שלא הכולה ושמא פלוני ופלוני עליס הכל בכלל כל העליס הצריכים לבר ע"ל • ומרמב"ם ז"ל פלק בא' המלוס לא הוסיר כלום מזה • ואמרינן נמנה רבינו:

ב ומסתברא אמר לכתבו ר"ל וכו' • לבמוס

חלק שני

א ורחיבא ששטר חוב נמחק מתנתגין הכית דין או נטשטש ואין רשומו נבר ביצד לקיימו ובאיזה דרך מקיימים אותו ע"ג גרסינן בבתרא פרק גט פשוט ש"ח שנמחק או נטשטש אם בשומו נבר כשר וכן חלבתא • והתר"יא שמא מחוק בל כך שטרו שלא והא נבר ובשיהיה לו פנאי מביאו לפני ב"ד וב"ד נראו חתימת העדים שלא נמחקו ערין ויקיימוהו עם הנראת העדי' שיעידו בפניהם מה היה בתוב בו וכן פירוש הראב"ז ז"ל והבי אית' במשנתינו בדתנן מי שנמחק שטר חובו מעמיד עליו עדים ובאו לב"ד והם עושין לו קיום אישפלוני בן איש פלוני ושטרו ביום פלוני ופלוני ופלוני עד ו וקוריען את הראשון כך שנינו במשנה ו' פרק גט פשוט • ובר זה פירשו חרמב"ם בא לב"ד ועשין לו קיומו כלומר כותבין לנו נמחת אותו שטר ואומרים שטר חיה לוה ונמחק אלא שהיה רשומו נבר וזהו נסתרת ופלוני ופלוני עדיו וכותבין בו בנינו של הראשון • ותו שנינו במשנתינו ואם כתב בו וחזקקנו לעדות ראשונים ונמצאת מכוונת נובה ואינו צריך לחביא ראיה • ואם לאו צריך להביא ראיה ופירוש ו' מיגש ז"ל אם כתב בזה השטר שבתבו לו ב"ד בקיומו של שטר חנמחק הוזקקנו לעדותן של עדות פלוני חקרנו אותה ונמצא עדותן מכיתת נובה בשטר זה שבתבו לו ואין אנו מצריכין אותו קיום אחר שהרי העידו הכית דין שחקרו הכל כשהעתיקו השטר המחוק וקיימו אותו קיום ואם לא כתב בך כשחקרוה טוען ואומר לה"דם אי נמי טוען טענה אחרית שהיא מועלת בשאין שם ואינה מועלת בשיש עליו שטר צריך המרוה להביא ראיה על העדים הראשונים שהיתה עדותן והם חתומהו ובכך יהיה השטר ותקונו ואין משגיחין לטענת חלוה ע"כ • והראב"ד פירש שנמחק שטר חובהבנן שנפלו מים על התורף ולא על הכתבת הערים מעמיד על ו עדים קיומו שלא יהא רשומו נבר שיראו מה שבתוב בו ורהעדים לפני ב"ד וב"ד יראו חתימת העדים ויקיימוהו עם הנראת העדי' שיעידו בפניהם מה שהיה בתוב בו ע"כ:

ב ופסתברא דהוכא רבתבו ב"ר והוקקנו לעדות של אלו ונמצא מכוונת דאמרן שהוא כשר ונובה בו צריך שיבתבו בו וקריענוהו להחיא שטרא דאשטש ובדאמרינן נבי טרפא בל טרפא דלא בהיב בה קרענא לשטרא לאו טרפא הוא ותא נמי דבנתנא מיא דבינן דבשר וגובה בו הרי יש לחוש לדילמא טריף וחדר טרפה:

ג ומכאן אין למדין להטפים בלי שטר שאינו ש"ח כדנהוג עלמא למעבר דטרא לנו מטפים בשום שעם נמחק מה לנו אם מטפיסין אותו ב"ד ע"ד אחרת בכל ענין שם לנו להטפים וכשר והוא שיהיה שטר מכר או שטר מתנה או שאר שטר שאינו עומד לפרעון זהו שמטפיסין ב"ד בכל ענין חצריך: ואע"פ שאין קורעין הראשון שהרי אינן עומדין לגבייני אך צריך לדקדק ולדע אם יש בהן אחריות נכסים ואין להטפיסו עד שיכתבו ב"ד בשטר הטפסת לישנא דמינב' דמשטר אחר שהוא כתוב וחתום כראוי באחריות הטפיסו דתו ליבא: לם חש לדילמא טריף והדר טריף שהרי ב"ד יחשו לדבר ולא יפרפו ברעד שיצא הראשון לפניהם ויקרעו את שניהם או יכתבו בפי' שטר בנן לא הטפסתן לגבי מתי חרי ולא כת בנורו אלא להעבד שד"ר סד פלוני הלוקח כרי שלא יוצי אוחו מידו לא חמוכר ולא יורשיו אבל יקרעו הראשון

ושוב אין צריך דבר אחר ובר אחר כראיתא בהתם בפרק גט פשוט דאמרינן אבל בשטרי מקח ומכר כדתנן חוץ מאחריות שבו דיחישינן לדילמא טריף ובולה מילתא כראיתא בהתם אבל בהטפסת ש"ח מנין שנמחק או נטשטש חרי אלו יקרעו הראשון שלא יהיו אחרי שלא יבתבו בהטפסתם חוזקנו לעדות השטר ונמצאת מכוונת אבל על דרך אחר לא שהרי יש כאן לחוש לדלמא תבע והדר תבע להאי א"נ טריף והדר טריף:

ד ויש מן המורים הראשונים ז"ל שהתנו שאם הלוה במדינת הים והמלוה חושש שאם יוליך שטר חובו בידו שלא יאבד אותו בדרך בא לב"ד ומטפיסין אותו אות באות תיבה בתיבה והוא אמנה שטר חובו ביד ב"ד שמטפיסין אותו לו ב"ד של אותו מקום מודיעין לב"ד שבעיר של מלוה שכבר נפרע הוא מחובו והב"ד שמחזיקים בשטר חחוב הראשון קורעין השטר שבידם ואם נאבד חשטר כשהגיע לבעל חובו וידוע חדבר בעדים חוו לפני ב"ד ומחזירין לו את השטר ולכשיודיע' להם בעדים שפרע קורעין אותו שטר אבל על דרך אחרת אין מטפיסין ש"ח ובן מברתי הראשונים ז"ל:

ה ויש לברר לוה ששתן על אותו שטר שני שעשה ב"ד פרעתיו מה דינו אחר שאין בידו שטר חובו הראשון ע"ד פסק הרא"בד שאין יכול לטען פרעתי ברנרסינן הטוען אחר מעשה ב"ד לא עשה ולא כלום והעמידה חרב בגון מי שנמחק שטר חובו וחעמיד עליו עדים ובאו לב"ד דבל מעשה ב"ד כמאן דנקט שטריה בידיה דמי • וכן הטוען אחר מעשה ב"ד בגון מי שפרע מקצת חובו וכותבין לו ב"ד מזמן הראשון ואף על גב שנוף השטר שעשה לו הלוה אינו קיים אע"פ אינו יכול לטען פרעתי: גם כתב הרא"בד ז"ל ולא עוד אלא שדינו כדין שטר שכרתב על עצמו חלוה בין לטענת פרעון בין לשעבר לקוחות ואף אם תבע חברו על פה ותחייב לו בדין ולא חיה בידו לפורעו וכתבו לו מעשה ב"ד אם טען אחר כך פרעתי אינו נאמן ונובה מן חלקותות בשטרו טרם לבל דבר ע"כ • ומסתברא מקבלי עדות מעדים שקבלו עדות מעדים שהעידו שזה לוה כפנים מנח אם בלא קנין ולא אמר בתבו אין לבות דין לבתוב אותו עדות בשטר דנמעשה ב"ד דמי ותולא מצי למטען חלוה פרעתי ולפיכך אין לחתמו להם שלא לעשות מלוה על פה

מלוה בשטר:

Digitized by Google

ודע וחכן כי זה שפסקנו בענין הללו של מעלה שמחדשין את
השטר וכותבין שטר שני דוקא - בית דין אבל עדים החתומים
בראשון אין להם לחדשו כלל ואף על פי שנמחק בפניהם ויוא מתחת ידי
מלוה וכן פסק הרמב"ם ז"ל ח"ל מי שבלה שטר חובו והרי הוא הולך לחמחק
מעמיד עליו עדים ובא לב"ד והן עושין לו קיומו אבל בי"ד השטר עצמן
אין כותבין לו שטר אחר אע"פ שנמחק בפניהם אבל ב"ד עושין לו קיום
ע"כ - ולא תיקשי מאי אירא משורף שטרותיו של חברו דמקשי לן התם
היכי דמי אי דאיתנהו לסהדי ליכתבו ליה שטרא דאינא דמפרש
שהעדים החתומים בעצמן אם הם ראו שנשרף הם כותבין לו שטר אחר
אפילו מזמן ראשון ועל פירוש זה כתב הרא"ב ז"ל בהבת דליתיה עיקר
דהא קיימא לן דעדים שעשו שליחותן אין חוזרין לעשותו פעם אחרת משום
שטר של נוביינא לא מזמן ראשון ולא מזמן שני שר"ל שיעידו בנירת דין
והם יכתבו לו מזמן ראשון ער כאן - ולא תקשו לך הא דגרסין פרק האומר
גבי דהוא עובדא דחנו קרו ליה נפא דאזול סהדי ובתבו נפא ופסק
רב נחמן עלה כותבים זנותנים אפילו מאה פעמים דהתם מירי בשלא
בתבו גיטא מעליא כהונן אף שלא הגיע עדין לידה - ובוראי לא אמר לחו
בתובו ואנחנו נכתבו אלא בבר עשאם שליח ליגע עצמם ולכתבו ברבתא
פעמים עד שיגיע גט לידה - אבל הכא דכתבו כבר שטר כהונן וברתקון
ומסרו ליריה איך יעשוהו פעם אחרת כל שכן בהא דגט פשוט דקתני
מי שפרע מקצת חובו ערים מקרעים את השטר וכותבים לו שטר אחר -
הא לא איתוקם ואסיקנא התם דאין עושין שליחותם פעם אחרת כי אם
בשטר מתנה אבל שטר שאין בו אחריות נכסים :

שער נח חלק א

א גרסינן בבתרא פרק יש נוחלין שלח ליה אבוה בר גניבא לרבא
ילמדינו רבינו לותה ואכלה ועמדה ונשאת פירוש על פה
לורתה אשה אחת פנויה ועמדה ונשאת בעל לוקח הוי ומלוה על פה אינה
גובה מן הלקוחות - אי דילמא ירש הוי ומלוה על פה גובה מן היורשים
אמר ליה תניתוה נשאו גדולות ישארקטנות מאי לאו נשאו גדולות רבעל
ישאו קטנות מבעל בלוטר שמוציאות הקטנות מן הבעל מה שהכניסו
הגדולות לבעליהן - והא הכא דכמלוה על פה דמיא ואפילו הכי מוציאים
אותו מן הבעל אלמא דבעל יורש הוה ודאי דילמא שאני פתסה דאית ליה
קלא ובמלוה בשטר דמיא אבל בעל לעולם לוקח הוה, ובתב הרי"ף ז"ל
בעיין לא איפשיטא חלבך מלוה על פה חיא ולא גבי מינה דבעל כלום דאיחו
דאפקיד אנפשיה דלא איבעי ליה לאוזופי זוזי בלא שטרא :

ב ואם לותה בשטר גובה מן הבעל והמלוה ובשבועה בדין הבא
ליפרע מנכסים משועבדים וכן הלכתא :

ואם

ו ודע וחכן כי זה שפסקנו בענין הללו של מעלה שמחדשין את
השטר וכותבין שטר שני דוקא - בית דין אבל עדים החתומים
בראשון אין להם לחדשו כלל ואף על פי שנמחק בפניהם ויוא מתחת ידי
מלוה וכן פסק הרמב"ם ז"ל ח"ל מי שבלה שטר חובו והרי הוא הולך לחמחק
מעמיד עליו עדים ובא לב"ד והן עושין לו קיומו אבל בי"ד השטר עצמן
אין כותבין לו שטר אחר אע"פ שנמחק בפניהם אבל ב"ד עושין לו קיום
ע"כ - ולא תיקשי מאי אירא משורף שטרותיו של חברו דמקשי לן התם
היכי דמי אי דאיתנהו לסהדי ליכתבו ליה שטרא דאינא דמפרש
שהעדים החתומים בעצמן אם הם ראו שנשרף הם כותבין לו שטר אחר
אפילו מזמן ראשון ועל פירוש זה כתב הרא"ב ז"ל בהבת דליתיה עיקר
דהא קיימא לן דעדים שעשו שליחותן אין חוזרין לעשותו פעם אחרת משום
שטר של נוביינא לא מזמן ראשון ולא מזמן שני שר"ל שיעידו בנירת דין
והם יכתבו לו מזמן ראשון ער כאן - ולא תקשו לך הא דגרסין פרק האומר
גבי דהוא עובדא דחנו קרו ליה נפא דאזול סהדי ובתבו נפא ופסק
רב נחמן עלה כותבים זנותנים אפילו מאה פעמים דהתם מירי בשלא
בתבו גיטא מעליא כהונן אף שלא הגיע עדין לידה - ובוראי לא אמר לחו
בתובו ואנחנו נכתבו אלא בבר עשאם שליח ליגע עצמם ולכתבו ברבתא
פעמים עד שיגיע גט לידה - אבל הכא דכתבו כבר שטר כהונן וברתקון
ומסרו ליריה איך יעשוהו פעם אחרת כל שכן בהא דגט פשוט דקתני
מי שפרע מקצת חובו ערים מקרעים את השטר וכותבים לו שטר אחר -
הא לא איתוקם ואסיקנא התם דאין עושין שליחותם פעם אחרת כי אם
בשטר מתנה אבל שטר שאין בו אחריות נכסים :

שער נח חלק א

א גרסינן בבתרא פרק יש נוחלין שלח ליה אבוה בר גניבא לרבא
ילמדינו רבינו לותה ואכלה ועמדה ונשאת פירוש על פה
לורתה אשה אחת פנויה ועמדה ונשאת בעל לוקח הוי ומלוה על פה אינה
גובה מן הלקוחות - אי דילמא ירש הוי ומלוה על פה גובה מן היורשים
אמר ליה תניתוה נשאו גדולות ישארקטנות מאי לאו נשאו גדולות רבעל
ישאו קטנות מבעל בלוטר שמוציאות הקטנות מן הבעל מה שהכניסו
הגדולות לבעליהן - והא הכא דכמלוה על פה דמיא ואפילו הכי מוציאים
אותו מן הבעל אלמא דבעל יורש הוה ודאי דילמא שאני פתסה דאית ליה
קלא ובמלוה בשטר דמיא אבל בעל לעולם לוקח הוה, ובתב הרי"ף ז"ל
בעיין לא איפשיטא חלבך מלוה על פה חיא ולא גבי מינה דבעל כלום דאיחו
דאפקיד אנפשיה דלא איבעי ליה לאוזופי זוזי בלא שטרא :

ב ואם לותה בשטר גובה מן הבעל והמלוה ובשבועה בדין הבא
ליפרע מנכסים משועבדים וכן הלכתא :

ואם

מטעמ' דספקא דבעיין לא מיפסיקא דהיינו שלא לסופיה נספק מן המוחזק דספקא
מנים מי תפיס מיניה לא מפקינן מינים הא כיון דלאפסיד אנפשיה תפי' תפס מפקינן
מינים כי היכי דבבי לקוחות נמי ולאי הבעל מוטיא מיד הלקוחות : ודאיתי בפער
ל"ם ת"ל סי"ד הבי פס זו בהגו' וכתב ופסיקא דבעל לוקח הוי וכו' ומאי זה
הקליט הבר בפסיעות לבוס טעמא
לרב מאי מיפסיקא בעיין: ורש"ם ז"ל
מזיל למיך גיסא לכתב ולענין הלכה
דהלכה פר"ת ורוצה מני מה דברין
לותם וקבלה ונמלה ונפקה מסתברא
לכיורם למי מבוס פסילה המלוה וכך
סוגיה דמעמא דכל היכא למיכא
פסילה כגון פסילה דלמנה לליכא
למימר מיסו לאפסיד מאפסיד סוגיה
דבון כיורם ע"כ' הבי לרבינו ז"ל לא
סייך גבי מלוה מיסו לאפסיד מאפסיד
לגוזיף בלא שטרא : ואולי בזה נייחב
לבבי הרי"ף, והרא"ש ז"ל המ"ם ביגון
לא מיפסיקא לחיבת לבכורה
מסתברא לבבי רבינו ז"ל המוס
פסילה המלוה נגוייב כיורם - אבל מ"מ
כיון לליכא למימר נמי לחיסו מאפסיד
מאפסיד לגוזיף בלא שטרא סייך ביס
לין לוקח - ולבכך מבוס הבי ספיקא
שוכן ליס בלוקח בלא יוליא מיסו כיון
בעי' בלא מיפסיקא ומחילה נמי לאי
תפס לא מעקינן מיניה כיון ספיקא
דלימא : ולפ"ז מ' מחלוקות בדבר
לבבי הרי"ף והרא"ש ז"ל הוי סתוקי ולר"ת
ורבינו ז"ל הוי ולאי יורש לענין זה -
ולרבינו ז"ל בפער ל"ה הוי ולאי לוקח :
ואם הבר כן ימצא מזה שתי קושיות
הא' לרבינו למיינו: דבבי הרי"ף ז"ל בכלן
בתחם הבעיין לא מיפסיקא נרלה שהיא
סוכר כן ופס בפער ל"ם כתב בפסיקות
לוקח הוי : ובבי לעור בא ה"ם הי ל"ת
שבת"ה עלים מלוה ע"פ קול' שבתת
ונפ"ת מיסו נגבית מן הבעל המלוה על
פה מיסו נגבית מן הלקוחות הוי עלים
מלוה בפער גובה ממנו ובבי"ם פ"ם
מלוה על פה גובה ממנו וכן פסק ר"ת
והרמ"ם ז"ל בהלכה כתבו בפבר רלשונו
וכ"כ הא"ת הרא"ם ז"ל ע"כ - מלכתב
מעיקרא במתמר מוקלטו מיסו נגבית מן
הבעל המלוה על פה מיסו נגבית מהלקוחות
ורא' ליסיב ליס בפסיקות דין לוקח לענין
מלוה זו לעל פה והיכי כתב הבי הרי"ף והרא"ש כתבו בבבר' רלשונם זו והם לא כתבו
הלא דבעיין לא מיפסיקא ומיסו לאין לוקח גמור בזה הלא לענין הלכה
ממנו ולא בתחלב אם תפס המלוה : ובתב הרב ז"ל בבי"ו ז"ל כתב כ"י על
לבבי הרי"ף ז"ל ורמה לאם בא המלוה קודם שנפלת למחות בידה הא
שתפרעהו אם שתייחל לוכסים כלי הלא יפסיל הדין עמו ע"כ - ותמהני
לכתב לבבי הלא בתחם בלו הם מוסכמים מבלי חולק - ואין הדבר כן כי
הרב המגיד ז"ל יסד סברתו זאת על תשובת הרי"ף ז"ל בבי מבוהבו נכסיו לו
רוצה לגבות ליכול לעבלבו' - וסבר מתבאר בשער י"ו חלק ג' כמה גדולים
חולקים על זה והרמב"ן ז"ל בן מפק ביתו הלבבי הרי"ף ז"ל הבריע בזה הלא כוחיה
ועם כיסרב ז"ל בח"ם סי' ע"ג פסק כבבי הרי"ף ז"ל מבוס לבבי"ם ז"ל קלי כוחיה
וזה ע"פ הבבי פסקיו המולעים בבבים גנ' עמוד' הבורלה מבכיים לבעת לחל
וכו' - מ"מ בלן בת"ם לא ס"ל להתבלם מלעורר בזה חולקים בזה : עוד כתב הרב
ז"ל וכתב כ"י לאפילו המעות בעין מיבעיא לן מבוס המלוה לגוזלה נתנה ורבינו
ירוחם חולק ע"ז ע"כ וגם בזה תמהתי נם לו ז"ל לבקש לת רבינו ירוחם ז"ל שחולק
על כ"ייבבי הרמב"ם ז"ל כתב כן בפי' בסוף פ' כ"ו המלוה וז"ל ולאם היו לאחן מעות
הלאי' עלמן קיימין יחזירו לחתם המלוה וכתב ה"ם ז"ל ולאם בבר בבבר מ"ז"ם
בגמרא לוחה ולכלה ונמלה וגם לת מהו המעמא הלא מיבעי' לבו הלא לוקח בלכלה
הא לאיתנהו בעין מחזירין המלוה ע"כ - והרב המגיד ז"ל כתב הא לנקט ולכלה לאו
לוקח הוא וכו' : ולבילחו ז"ל הוכיח המילה נמחת לנקט לכלה לבבוחת הלא מיבעי
מיכ לבפוקי מי מחייב בעל המלוה מיבו כבלתה ובבבים לחתם מעות לבעל לכיון
לבוח נכנס מבס יש מקו' לומר שבוח מחחייב לבלה אבל אם לא בבבים לו הלא
היא לכלתם קודם שנפלת נמחת הבעיות לים הלא ילם מבבים לחבים שבאו לו
משלה - מ"ם קלמר לאפילו מי לכלה מבפקא לים מי דין יורש חיה לים לבלה
לפילו מבער נכסים :

ב ואם לותה בשטר וכו' פשוט הוא לבעי מלוקח לא הוי וכ"כ הרא"ש ז"ל בריש
פלל ל"ט - ובקבה לי במ"ם שם שי' ל' וז"ל ובשאלת ש"ם שילא על א"ת
שלותה בבבתה פנויה ויש לה שטר בחוניה על בעלה אם מבין לבעל חובה מלוה
שטר בחוניה תשובה כן ולאי מבין לשטרא לוקחי נכסי בלאיתא פרק מי שמת ובל
נכסים משועבדין בב"ח אבל אין מבעיין א"ל וכל מה שימלאו מנכסיה קרקע
ומטלטל ושטרות יתנו לב"ח בשטר חובו ע"כ - ואין ספק לאי שטר בחוניה שבתב
בשולא בחוניה שמב' מקוי' - הייבו שטר מתנה שהיה מורגל אצלם שבאם נובה
אותו מחייבים בל מיתת שבלה ולפיכך לי הוא שיגבה ממנו ב"ח לחוו גבבי' מיוחלין
לה שאין לבעל בהם כלו' אלא על שתחלן אמלם במלי לכיול וקלמר וכל מה שימלאו
מנכסיה קרקע ומטלטל ושטרות יתנו לב"ח בשטר וכו' - הוא תיבת לבין לחיה
א"ל אפילו בהם בעלה בכל אלה לוקח גמור תיבת ליטרוף ב"ח מן הקרקע אבל

Digitized by Google

מן המטלטלין מי טריף ב"ח מלוקח. ולא עוד אלא אפי' יהיה כיורש הוא פשוט לא נבי ממטלטלי אפילו נמלא בעין אותם עצמה שהכניסה לו כאשר כתב כל זה הרשב"א ז"ל בתשובה הביאה שם הרב"ן ז"ל בפ"ה סימן ל"ח: ולא מסכחת לה שיגבה ממטלטלי אלא בחל מתרי גווני אלו שנתנו לה ע"מ שלא יאכל מהם הבעל כלו באופן מספיק ואי מיירי בהכי אפי' במלוה ע"פ גובה מהם בלי ספק. אלו לשכתבה למלוה שעבוד מטלטלי אגב מקרקעי הבכה"ג ב"ח טורף מן הלוקחי ובאיזה לא פיטי' מאלו ס"ל ז"ל לפרש ולא לכתוב בשתם שהוא בכולל:

ג ויש מקומות שהבעל כיורש וכו'. פירוש הרבין ולטעמ' דקאמר רב אסי ורבי הרבין משום פסילת דאלמנה שייוש הרבין כיורש וכתב הרשב"ם ז"ל אע"ג דאיכא פסילת פסילת ליכא חיישינן לפסילת דאלמנה ומאי קושיא הא ולאי איכא נמי פסיל' הבעל וכבר קדם שעבוד נכסי מלוג לבעל קודם שתמכרם לוקח וז"ם לא טוב לנו. להפסידו בזיים בהסיל למזונות אלמנה. וי"ל דלא דמי לזונות אלמנה לכשגם הבעל את הבת כבר היו הנכסי' של האב משועבדין ליזון האלמנה מהם מקודם. והסיל שעתה גופה וכן מהם ואילך ומ"ם אי לא מפקת מבעל הבתולה מפסידי בזיים מה שעבר היה שלה ממש. אבל נבי נכסי מלוג נהי דהם מש עבדים מתחלה לבעל. היינו לאכול הפירות בלבד אבל הגוף היינו שלו עד שתמות וגם הלוקח קנה הגוף כשתמות. ומלא שבמותה באו כו' שני הבעלים בגוף ומ"ם לריכין אנו לבקש טעם מי נתנה מפני מי ומאמרי' לקוחות אפסיקו: ביהו עדין אני קושיא זה דגם מזונות האלמנה אינם יכולה לתבוע לזמן מרובה אלא לזמן שתקנו ז"ל אסר נתבאר במקומנו שמוכרין כלי לזון ששה חדשים ע"מ שיתן לה הלוקח מזון לי יום כי יומה נשאת בתוך זמן זה והכניסה לבעל כל נכסי האב וזכה בהם קודם בא הזמן של זמן המכירה למזונות ששה חדשים. באיזה כמ חוליא אז האלמנה מבעל הבתולה היינו אלא מפני הבעל הא' של תנאי מזונותיה שקדם לזמת הבעל הזה. ומ"ב גם שעבוד נכסי מלוג לבעל קדם נמלא לשעבוד של לוקח ומהאי טעמא אין לנו להפסידו בזיים: שוב מצאתי הסובה להרשב"א הביאה הרב ז"ל בב"י סי' ק' למחולם ח' לשייכא למה שאנו בו ע"ש:

שער נט חלק א

א גרסינן בתוס' ב"ח גובה וכו'. מתני' דפ' הנשא דף ק"ל לתנן כל זמן שהיא בבית בעלה גובה הכתובה עד כ"ה שנים וכו'. אמרינן אלא שנו אלא שאין בעל הבית בעלה מיתה ילים אבל שאר בהובה יולא מתחת ילים גובה כתובה' לבולה. ור' אלעזר אמר אפילו כתובה יולא מתחת ילים גובה אלא עד כ"ה שנים. מתיב הר הפסק ב"ה ואם אלא בהזכרה ריפי דמי לו אלא מקיש בת דת במאי גבי. אלא מקיש שטרא וב"ח הוא אלא בר חוליה הוא הא אלמנה אתילתה הוא מוחיב לה והוא מברה לה לטולה אלא מקיש שטרא והכא במאי עסקינן כשחייב מולה. ואמר ר' אילעא שונין גרושה ברי הוא בב"ח דיכי דמי לו אלא מקיש כתובה במאי גבית אלא מקיש כתובה וגרושה היא אלא בת מהולים היא הא אלמנה אתילתה. הכא נמי בשם יב מולה. ונתבארו דברי רבינו בב"ם גבי אלמנה במקום שאין כותבין חיישינן למחילה. ובב"ח בין ששטר חוב יולא מתחת ידו שאינו יולא לא חיישינן. וכבר ידוע מ"ש הרא"ש ז"ל בכלל פ' שאריך הביין לעשות חקירה ודרישה בשטרות ישנים וכו':

ב ודין אם כת הלוה בכני הב"ח וכו'. בית נוחלין דף קל"ב תנן אתם הכותב נכסיו לבנו וכתב לאשתו קרקע כל שהות אבדה כתובתה. משום דכתב לה קרקע כל שהות אבדה כתובתה. אמר רב במזכה להן על ידה והמוחל אמר במחלק להם בפנים. והיא שותקת. ר' יוסי בר חנינא אמר באומר הן לי קרקע זה בכתובתיה ומקולי כתובה שנו כאן. תנן ר' יוסי אומר אם קבלה עליה אע"פ שלא כתב לה אבדה כתובתה מכלל דת"ק סבר מתיבה וקבלה בעי וכו'. תיובתא דלהו תיובתא. א"ל רבא לרב נחמן מאי ס"ל למר א"ל שאני אומר כיון שעשאה שותף בין הבנים אבדה כתובתה. ופי' רש"ם ז"ל מקולי כתובה שנו כאן מכלהו קאי דאשר בעלי חובין לא אבדו בכך עד שיאמרו בפי' אנו מוחלין הבעבור שעל הנכסים הללו. אבל בכתובה הקלו כלהקלו גבה לענין זבורית וכו' וקבלה עליה שמחלה להם הבעבור בפי' ע"כ: ודברי רבינו מתמיהים במ"ש דב"ח לא מחיל שעבודו אפילו בכתיבה וקבלה וכו'. וגרשה לאפי' קבל הב"ח בפי' שמוחל הבעבור ע"י הקרקע לאו כלום הוא. דהא כי אמרינן מקולי כתובה שנו כאן לומר לדוק גבי' אשה הבשתקה מחלה בכתוב' ולא מלי למטענן נתת רוח עשיתי וכו' משו' לאקלו בה מטעמ' דעב למיחב וכו' ממשא"כ דב"ח לאע"ג דשתק לא מחל בשביל כך. אבל בקבל הב"ח שאמר בפי' שע"י הקרקע הוא מוחל הבעבור היאך אפשר לומר דלא מחל שעבודו אע"ג דלא"ק לא סגיא באשה אפי' קבלה בלא כתיבה דאינו משום דסבר דלעולם מה שחמת אמרינן בה לבעשות נתת רוח לבעלה אמרה קולא גמרה ומחלה אלא בדאיכא בתיבה וקבלה. אבל בב"ח בשמחל בפי' וקבל למי ילדה לעשות נתת רוח לבעלה גמורה היא: ואמנם הטור בא לבריו ז"ל בדקדוק שכתב בסי' ל"א ואם כתב הלוה כל נכסיו לבניו וכתב למלוה קרקע כל שהות ומתן לא אבד זכותו בזה דלא אמרינן הכי אלא בכתובה וכו'. גרשה בפירוש אבד זכותו משום דשתק לא אבד זכותו הא אם קבל בפירוש אבד זכותו. וסברת רבינו דאפילו בקבלה בפירוש לא אבד ל"ע: אחרי כתבתי הפסק הזה ומצאתי דברי רבי אליאס מברה. בעל המאור ז"ל שכתב אל"ל רבא לרב נחמן וכו' עד שאני אומר כיון שעשאה שותף בין הבנים אבדה כתובתה והיינו בכתיבה וקבלה שאין אלא נעשה שותף אלא בקבלתו בפירוש וכ"ז האמור בשמועה מקולי כתובה הוא וכו' עד אבל אבד ב"ח כה"ג לא מחל שעבודו אפילו בכתובה וקבלה. יכול לומר הבמי נוח לי ובגרשון קבה הימנו ע"כ. ולפ"ז קבה על רבינו אינה אינה בא"ח ומ"ם וכל האמור כאן בשמעתא דר"ל בעלין מתלק לפניה ואינה שותקת וכו' מ"ל מטעם קולי כתובה נשנה וכו'. לשמע המטעם קולי כתובה הלין הוא אלא בשתקה מתלה ואדרי לו מאי המסיק לבב"ח אפי' בכתיבה וקבלה לא מחיל. לריך ע"כ לומר אבאשה כי אמרי' המתלה לא סגי בלא קבל' ומטעמ' הרז"ם ז"ל אלין אלא נעשה שותף וכו' וגזלא רבינו תוסס שטתו בקלת ולא כוותיה בקלת. ולא מטוס הרמב"ן ז"ל לתה דברי הרז"ם ז"ל דפ"ם הא לשותף היינו בכתיבה וקבלה ומאי לאינם מיתים וכו'. ולא מלינו שיהלה עלו בשא הב"ח לאפי' בכתיבה וקבלה לא מתלה ולאי לא מלאת היא. לפשעה הפא בשא תלית. ולאין מקום לומר הב"ח לא סגי כתיבה וקבלה אלא אחר הסתקה הבאת בעלין חרוייהו ומקולי כתובה אינו לומר למחלה ומילא ב"ח לא אינו. אבל אי מקולי כתובה אמרינן אפילו בשתקה אלא קבלה. אין אנו אלין הב"ח לא סגי כתיבה וקבלה ונשאלו דברי רבינו בקושין לא כהרז"ם ז"ל ולא הרמב"ן ז"ל: ועל עיקר שטעם הרז"ם ז"ל הרמשון קבה הימנו. קשה לאפי' לאמון כי אמר הכי הימנו לוקא במי שעיר. על הסלה והוא תתוס על. דלאי' אומר בפירוש אבל מחזי כמולה. אבל הכא דבפירוש אומר שהוא מוחל הבעבור לא: והאיתי לרב המגיד ז"ל בפ"ו מזכיה שכתב ור"ם ז"ל והב"ן מה"ם ז"ל פירשו ג"כ הא לרב נתמן בשותקת וכן משמע בלשון אבל בעל המאור ובעל המיוחד ור"ת ז"ל פירשו לוקא היתה שם וקבלה בתורת הסותפים. שאין קושרין שותפות אלא ברצון שניהם ע"כ. נראה דר"ת ובעל המאור ז"ל אמרו דבר אחד דעב"פ לא סגי בלא קבלה בשותפות זהי וכ"כ הרמב"ן ז"ל בשמו. ומשמע דאפילו נתן לה הלק שוה לבניה בעינן קבלה דבכל ענין שייך טעמא דאין קושרין שותפות וכו'. והימא דכתב הטור ז"ל בא"ה סימן ק"ו. ואפילו אם לא חלק בפניה רק שהקה כשמודע לה דאמרינן כיון בחלק לה כבוק לחלוק עם הבנים ודאי מחלה. ור"ת פירש לוקא כשחלק לה חלק אחד כאחד מן הבנים אז מחלה בשתיקה לחוד אבל אם לא נתן לה כאחד מן הבנים אז לא מחלה אא"כ כתב לה וקבלה עליה ע"כ. הרי דבחלק שוה לבניה סגי בשתיקה ולא בעי קבלה: אלא לאו בשיעת הרז"ם ז"ל אזיל לומר דאין קושרין שותפות וכו':

ג גם כתב גאון דאפילו אם תתם ב"ח וכו'. אע"ג דבהיא דאמון פרק שני דיינו דאמר רבינו עד הסלה ואינה תתום עליה עד דאמון אומר הבמי נוח לי ובגרשון קבה הימנו וכו'. לא קיל קושיא אלא כרבנן דאמרי אבל אם זכותו. התם שאני דלא ה"ל לאתהוה ולהולות שהשלה הוא של האחר כי בזה הוא מפקיע אם זכותו ממנו לאלוען והוא מודה שאינו שלו כי אם שיהיה שלו ושתתקייה ג"כ המכירה ביד האחר. אבל בב"ח אין המכירה סותרת הבעבור כי כבר יש לה מקום ועדין הבעבור נקבר במקומו וכתו שהרי אפשר לו ליפרע מבעל נכסיה וגם הלוקח עצמו יכול לסלקו בדמיה ויפרע הקרקע בידו. והלכך כל שלא פי' לא אמרינן דמחל שעבודו דלעולם יכול לומר הבמי נוח לי וכו':

חלק ב

א והיכא דשכיב מרע שאמר תנו מאתים זוז לפלוני בעל חובי בראוי לו או שאמר בחובי ואין החוב עולה למאתים זוז על זה גרסינן פרק יש נוחלין ש"מ שאמר תנו מאתים זוז לפלוני ב"ח בראוי לו נ"טלין

חלק ב

א והיכא דס"מ אמר וכו'. בשלמי הפרק וחלוקה זו היא מוסכמת דבשאמר בראוי לו מונטלן אחר על חובו כמו בבכור שמוטלן יותר על בכורתו ובאשה יותר על כתובתה. אך מ"מ אבל אם אמר בחובו אין לו אלא חובו וכו'. היא סברת הרמב"ן ז"ל בפ"א דזמים. ובעל המאור וגדולים אחרים ז"ל. ואין הכל מסכימים בזה אלא גיר' אחרת יש דבשאמר בחובו יהו על העליונה כמו בבכור בשאמר בבכורתו ובאם' בשאמרים בכתובתה דבכלן יהן על העליונה והיא סברת הרא"ש ז"ל וכן הביא הטור ז"ל בשם הרמ"ה ז"ל: וצריך לחת טעם לזה למה לא יהי' בחובו כמו בשביל מעותיך שהיו בעלין אלא כדברי הראב"ד והרז"ה ז"ל. דבשלמא בשאמר בראוי לו אינה לפרוש לראוי הוא לכך דעשה לו נתת רוח בדברי אחרים ולא בשם רבית מאותר בשביל החוב כלכתבו בשם הרשב"א ז"ל אבל בשאמר בחובי הרי משמעותו הוא בעבור החוב ואפשר לומר דכיון דלשון אי אומר שתים הנו מאתים זוז לפלוני בעל חובי ונתן תנו. משום דמשמע אינו למתנה זולת החוב. הלכך בשאמר בחובו אינו חולין אלא לשעותי אינו אלא בחוב במאתים אלו. אבל לא נתנו בשם רבית. ומ"ה אמרי' לו על העליונה: א"נ טעמא דמלתא דמקרא דעתיה זכו' אינה נופל אלא חובו כיון דלא קאמר בשאמר בשתמא מאתים זוז לפלוני בעל חובי אינו נופל אלא חובו אלא לעשות

Digitized by Google

לשנות ותירצו לכדאמרו לו מ"כ כי קאמר נמי בחובו לשון לשנות יתירא - מאי אתא לטפויי לאם מיקרי אלא מיטול שטר חובו בלבד למאי מילטריך ליה לומר בחובו הא בסתמא כשלא הוסיף לומר בחובו היה לעצמו כן וכשלמא לטעמא לכדאמר"ל ז"ל משום דברכה מיה לאם"כ לליכו לטפויי מיכון לכשבטל חובו ובטל מעותיו

נוטלין ונוטל את חובו דלשון בראי לו ביון דלא צריך למימר ליה ואמר לטפויי מילתא אלא אתי וכדאקשינן בגמרא ודלמא בראוי לו בחובו קאמר ונשני החיא ר"ע היא דדייק לישנא יתירא וקתני עלה ומוזיה ר"ע בזמן שאמר חיין מאלו שאינו צריך ליקח לו דרך דאלמא ביון דלא צריך לטפויי מילתא אם" ונפק ליה מיד בעל השטר על התחתונה וביון דאיכא למידק הלישנא יתירא דייקא לה ולפי' אם אמר בראוי לו נוטלין ונוטל את חובו אכל אם אמר לו בחובו ולא אמר בראוי לו אין לו אלא חובו ואם אותם מאתים הבאים יותר מחובו מניח ליורשין אותו ירתרון ואע"ג דכתובה ובכור ידן על העליונה ואע"ג דאמר להו בבכורה אם בכתובתה ידה על העליונה ואם הן יותר נוטלין ואם הם פחות תובעין בראיתא בפרק יש נוחלין ושעם דבר זה פירשו הר"א היינו טעמא בחוב דליתיה ידו על העליונה משום דהוי רבית ומסתבר בותיה דלא גרע כשאומר בחובו אני נותן לו מהאומר בשבר מעותיו שהם בטלו' אצלי אי נמי טעמא דמילתא גבי בנו בכור ואשתו דמקרבא דעתיה לגבייתו לחיותן ידן על העליונה נתבוון אבל ב"ח דלא מיקרבא דעתיה לגביה אין לו אלא חובו והאי דקאמר מאתים זו בחובו דלמא משתלי דסבר חובו מאתים זו הוה:

ב **וכתב** ב"ח דוקא בשאמר לו בחובו הוא דאמרינן שאין לו אלא חובו אבל אם אמר לפלוני בעל חובי סתם ולא אמר לא בראוי לו ולא בחובו ביון דסתמא קאמר רצה המלוה בחובו נוטל רצה בסתנה נוטלן דבדעתיה תליא מילתא אבל אינו נוטל את שניהם אלא שאם הוא פקח נוטל את שניהם ותבי טוכח בכתובות פרק אלמנה נזונות דקאמר ואתם אשר ויבי קשישא משל דרב יוסף לחם הדבר דומה לשם שאמר תנו מאתים זו לפלוני בעל חובי רצה בחובו מטרין רצה בסתנה נוטלן נוטלן בסתנה לא כך יפה כהו פירוש שהרי יכול לטרוף לקוחות בחוב ולא יובל לטרוף על הסתנה אלמא דפשיטא הוא דבסתמא רצה המלוה בחוב נוטלין רצה בסתנה נוטלין ולא מסתברא כוותיה דהא כשאומר בראוי לו שנטלן ונוטל את חובו אינו משלם אלא משום דדייקי' לישנא יתירא אלמא דבסתמא אינו נוטל אלא בחובו וב"ח בוקים בחיים דכתובות ברקאמר בראוי לו ואלא שלא חשש להאריך ואף בכתובות בהרב הרא"ב ז"ל בתשובותיו אשר שאלת בסחלק נכסיו לפני אשתו ואמרה לו ההיא אתתא מה תהא עלה ואמר יתנו ליך אלף זוז ולא אמר שום לישנא יתירא אבל לא אמר בכתובתה אינה נוטלת אלא מה שצוה עליה וזה אינו צריך לפנים:

שער ס חלק א

א **גרסינן** בבבא בתרא פרק יש נוחלין בבור נוטל פי שנים ואם יצא עליו ש"ח הוא נוטל פי שנים ואם אמר איני נוטל ואיני נותן רשאי פי'

מאמעוחו על החוב ורבינו סובר דאפילו כשאמר לפלוני בעל חובי אינו נוטל אלא חוב כגון אלא אמר ליסנא יתירא לכראוי לו כ"ל המוכח מסתמא לי כ: וקשיא לי על עיקר קושיית הרמ' וכמה סברא לרבינו לסמוך מה בלבקי הא כשאמר בחובו פסק לעיל לפי' יהו על העליונה לא אמרי' בים יעיקר הטעם' מפני' רבי' מ"יחר' לכשאמר בחובו סוי כראומר בשבר מעותיו שהיו בטלות אלו' וכשאמר כראוי לו הוא רבינו לדחק להלו מרבית ולפרש במשמעות בלתי מרווח דאלו כראוי לו לא קאי על בחוב אלא ראוי לו מתקום אחר כלעיל בשם הרשב"א ז"ל ומ"כ מאי קשיא מתני' בריית' לי"ב הרי אלרבא רבות אמוראי' כשאמר כראוי לו אלא נימא כראוי לו בעבור הבחוב ויש אסור משום רבית. אלא כראוי לו לעשה לו נתן רוח ומוטל שניהם וכ"ש כשלא אמר כראוי לו שום הוליא שום דבור ממשמעו בשביל מעותיו ודבר הלמד מעניינו הוא היות זאת הכוי' לשמיד לים בחובו תיהו ומוטל אלא חובו ומעתה רבית: ויראה לי לדבונת רבינו לאיך בשם לרבותא ז"ל לכבדי לבלא כראוי לו מוטלן ואת חובו קשה מלקלא וטרא דגמרא לפריך ולאמר כראוי לו בחובו קאמר ומשני בסתיא ליסנא יתירא ותאמר ס"ל כיון דבא לריך ותאמר לטפויי מלתא קא אתי ומסתבר שם איתא לכשלא אמר כראוי לו יהו משמע הו שיעלה זולת חובו מ"ל כי פריך ולאמר פראוי לו בחובו קאמר מאי מכני למשיב לא לריך ותאמר ידו ולאי כוותו לומר שם אין לעשה אלא לומר שנוטלין בחובו סוי מלתא לא לריך ותאמר לה לטפויי וכו' יש מ"ר אלרבא לריך ולריך ולגרוני אתא דלא אמר כראוי לו הוי נותני' לו המאתים זו וגם סחוב ע"כ אמר הראוי לו שהוצרך לפרש שלא יתנום לו אלא לפי שהם ראויים לו בחובו ולא בחורת מתנה ואין כאן ליסנא יתירא. אלא ולאי בשכונתו שיטלם בעבור החוב בלבד ואם לא סגי לומר תנו ר' זה לפלוני בעל חובי ושסתא לחוסיף לומר כראוי לו ליסנא יתירא הוא ולטפויי מתנם אלא: ויש לרשב"ם ז"ל שטה אחרת בזה לכשאמר תנו ר' זו לפלוני בעל חובי ולא אמר כראוי לו ולא בחובו הוי כאלו אמר בחובו ונלו על העליונה וכתב ה"ם ז"ל בפי"א דזכיה בשם הרשב"א ז"ל וז"ל וסיכא שלא אמר כראוי לו ולא בחובו בכלן יהו על העליונה ואפי' בב"ח אם אמר תנו ר' זו לפלוני ב"ח לא אמרי' דמשום חובו קאמר ומתחזי כרבית וכן נמי אין אומרין דנוטלין ונוטל את חובו אלא נוטל את חובו מתוך המתנה ומוטל את המותר משום מתנ' עכ"ל וכ"כ ר"ם ז"ל לכל היכא אלא אמר כראוי לו ולא אמר בבכורתו יהו על העליונה ועיקר ע"כ. נראה דבא"ל ז"ל מסכים עם רשב"ם ז"ל לכשלא אמר כראוי לו ולא בחובו יהו על העליונה אבל אין סברתו שיטלם יותר על הובו ונקשה לי לסרב ז"ל בב"י סי' רל"ן כתב שבאל הרשב"א ז"ל על ראובן שים לו שני בנים מ' גדול ומ' קטן וכתב שהוא נותן לגדול ר' זו אחר פטירתו ומתנתו ירושה ומת ובא שגדול ליטול הר' זו ולחלוק עם אחיו בשאר הנכסים ושיב מסתבר שאינו אלא מו הר' זו מו חלק ירושתו שאם רלה האבל תנה לו יותר על חלקו למה כתב לו מחמת ירושה ומ"ז כאות' שאמרו תנו לבני בכורי ר' זו לבכורתו ונעמיל אפטרופוס לקטן בסיה ליתומים שבאלו

לתלוק בנכסי אביהם וכו' ע"כ יבריי כתב שאם היה רוצ' האב ליתנם לו יותר מחלקו למה כתב משום ירושה. ומשמע שאם היה כותב סתם שהוא נותן ר' זו לבנו לאחר פטירתו היה נוטלן וגם חלקו ירשהו אע"ג דלא אמר ליסנא יתירה כבראוי לו וכיוצ' והוא כלשון הרא"ם והרמ"ם ז"ל. וזה הפך מ"ש ה"ה ז"ל בשמו דלכשלא אמר בראוי לו ולא בחובו יהו על העליונה: ושב א מולי הרב ז"ל דלה להעיר למו אזן על סחיר' זאת במ"ש וה"ם בפי"א מאלבו' זכיה כתי' שלעת הרשב"א כלבו' הרשב"ם ושבן עיקר ובסמוך אעתיק לשונו ע"כ. כלומר אני אעתיק לשונו בסמוך ואתה תעיין עליו ותמצאהו כותב זה: ונמצאו כלל הסברא' כשלא אמר כראוי לו ולא בחובו נחלקו לב' הא' להרמ"ם והרא"ם ז"ל כמייתי הטור ז"ל לבכל ענין לבני סתם ולאחתי אז לבעל חובי מתני' נחלקם חזקמה בכור' וכבחוב' והחוב. הב' לרבינו וסיעתו ז"ל דמתחמיות לבריו מלאם לבכל ענין אינו מוטל אלא הבחוב בלבד ולא אמרי' יהו על העליונה. הג' לתוס' ז"ל לכשאמר לפלוני בעל חובי נוטלן ואת חובו וכשלא אמר לבעל חובי סתם משמע לבחובו קאמר. הד' לרשב"ם ז"ל ולרשב"א ז"ל לבכל ענין בבני סתם יהו על העליונה: ונשאל הריב"ם ז"ל בסי' ק"פ"ם שכת' בגמרתו בזה הלשון אני מניח שהיה אחתי מוזנת כל ימי מגר אלמנותה יותר על כתובתה אם משמע לשון זה שאחתי מוזנת בין תכעה מחובתה בב"ל בין לא תכעה ובו' יוסיב מ"ב אמר אני מניח אחתי לאחת מוזנת וכו' לשון מניח בש"מ כתב הרא"ם ז"ל בתשובה שהוא לשון מתנה וכיון שזכה לה במתנת ש"מ כל יומי מיגר אלמנותה סגם זכתה במתני' זו והרי היא מוכלת מליקמתה כל זמן אלמנות ואפי' אם תבעה כתובתה בב"ל או נפרעה מכתובת' לא אבלה מזונותיה שהרי אינה מוכלה בתנאי ב"ל עד וכל ב"ח אמר הוא מנה לפלוי בעל חובי ולא אמר כראוי לו ולא בחובו אמרינן יהו על העליונה רלה מוטלן רלה מוטל את חובו וכ"כ הרמב"ן. בב"ל זה ג"כ כיון שנתן לה מזונות במתני' ויש לה מזונו' בהנאי ב"ל ילה על העליונה' רלתה משום תנאי ב"ל מוכלת רלתה משום מתנה מוכלת. וכל שאוכלה מהם מתנה הבר ברור שלא הפסילה אותן בהכיל הבעת הכתובה ע"כ: וקשה לי מה ענין לומה זו למזונות אלא כתובה אם חוב לילה לעל העליונה. להכלא לא שייך יהה על העליונה כמשלמת סתם אמרי' מבלבו' אחר מה' אחר' ומאחר דלא יוכלו סיורשים מלבו מזה ובמה התנה לה יותר מזה. מאי ילה על העליונה אלא בשם לאמו תבריר לאמו מזונות ב"ל לגרוע זכותה אחר שחתבע בכתובתה ומולו לענין כמ הגבים לטרוף קאמר: ובכתובה כתב הרא"ל ז"ל וכו' הרב ז"ל בש"ם סי' ק"ט הבא לשון זה וכתב עליו ומדברי בעל העיטור משמע ס"ם לאמר ומולי אלא זו בחורת מתנה ומורת וגו' הכתובה וקלת משמע להרמ"ם ז"ל לבעל התרומות ע"כ. ותמיהני סיכן אלא דמשמע הבי מסכרת רבינו לא מקלת ולא כלום לבא כל עיקר טעמו בחוב הוא מסיים אלא תליון במתנה אלא היכא דאיכא ליסנא יתירא. אלא אמרינן לטפויי אחת הבל בלא יתור אין לו אלא חובו. ואמרא מייתי ראיה מהרמב"ן ז"ל אלא בכתובה פסק אלא לתת אלא מה שהוא מפני שחסר ליסנא יתירא. וכיון שהכל תלוי בחתרון הלשון פסיעת אמרן אם לא לחלק בין חוב לו כתובה לו מיהו עדין אמר:

שער ס חלק א

א **גרסינן** בב"ב פ' י"ל בבור וכו'. לף קכ"ל והלעת הסיגיא כך היא תניא אין בבור מיטל פי שני' בשבת שבחו כנסים לאחר מיתת אביהם ר' אומר אומ' אני בכו' מוטל פי שני' בנכסי' שבחו לאחר מיתת אביהם אבל לא בשבת שהשביחו יחומים לאחר מיתת אביהם ירשו ש"ח בבור מוטל פי שנים אלא עליהם ש"ח בבור מתן פי שנים. ואם אמר אני מתן ואני מוטל רשאי. מ"ט דרבנן אמר קרא לתת לו פי שנים מתנה קרייה רחמנא וכו' ור' אומר אמר קרא פי שנים מקום חלק בבורה לחלק פשוט וכו'. ורבנן הכתיב פי שנים הבא לאיתב ליה אחד מנרא ור' נמי הכתיב לתת לו הבא אלא אמר אני מוטל רשאי. ורבינו פירש אינו מוטל בבכורתו אלא רלוני להיות כ"ל מן הפסוקים ולא אפרע בחוב אבי אלא כל' מסס וכו' והוא פירש רשב"ם ז"ל והתוס' ורוב המפרשים: ויש עוד בזה ב' פירושים. הא' שמביא רשב"ם ז"ל וי"מ ואם אומר אני מוטל בש"ח שים לאבי על אחריס פי שלים וגם אני מתן בש"ח שים עליו פי שנים רשאי ושבוש גמור הוא שהרי הטעם הוא על אביהן אינו דין לגבות מטעם על אחריס על אחריס למטלטלי ליתמי לא משתעבדי לב"ח אלא ממקרקעי הוא דקא גבי הלכך אע"ג דמחלק חלק בבורה מן הטעמות של אביו. כיון דבקרקעות מוטל פי שנים חייב להחזיר למלוה פי

שנים

נוטלין ונוטל את חובו דלשון בראי לו ביון דלא צריך למימר ליה ואמר לטפויי מילתא אלא אתי וכדאקשינן בגמרא ודלמא בראוי לו בחובו קאמר ונשני החיא ר"ע היא דדייק לישנא יתירא וקתני עלה ומוזיה ר"ע בזמן שאמר חיין מאלו שאינו צריך ליקח לו דרך דאלמא ביון דלא צריך לטפויי מילתא אם" ונפק ליה מיד בעל השטר על התחתונה וביון דאיכא למידק הלישנא יתירא דייקא לה ולפי' אם אמר בראוי לו נוטלין ונוטל את חובו בחובו ולא אמר בראוי לו אין לו אלא חובו ואם אותם מאתים הבאים יותר מחובו מניח ליורשין אותו ירתרון ואע"ג דכתובה ובכור ידן על העליונה ואע"ג דאמר להו בבכורה אם בכתובתה ידה על העליונה ואם הן יותר נוטלין ואם הם פחות תובעין בראיתא בפרק יש נוחלין ושעם דבר זה פירשו הר"א היינו טעמא בחוב דליתיה ידו על העליונה משום דהוי רבית ומסתבר בותיה דלא גרע כשאומר בחובו אני נותן לו מהאומר בשבר מעותיו שהם בטלו' אצלי אי נמי טעמא דמילתא גבי בנו בכור ואשתו דמקרבא דעתיה לגבייתו לחיותן ידן על העליונה נתבוון אבל ב"ח דלא מיקרבא דעתיה לגביה אין לו אלא חובו והאי דקאמר מאתים זו בחובו דלמא משתלי דסבר חובו מאתים זו הוה:

ב **וכתב** ב"ח דוקא בשאמר לו בחובו הוא דאמרינן שאין לו אלא חובו אבל אם אמר לפלוני בעל חובי סתם ולא אמר לא בראוי לו ולא בחובו ביון דסתמא קאמר רצה המלוה בחובו נוטל רצה בסתנה נוטלן דבדעתיה תליא מילתא אבל אינו נוטל את שניהם אלא שאם הוא פקח נוטל את שניהם ותבי טוכח בכתובות פרק אלמנה נזונות דקאמר ואתם אשר ויבי קשישא משל דרב יוסף לחם הדבר דומה לשם שאמר תנו מאתים זו לפלוני בעל חובי רצה בחובו מטרין רצה בסתנה נוטלן נוטלן בסתנה לא כך יפה כהו פירוש שהרי יכול לטרוף לקוחות בחוב ולא יובל לטרוף על הסתנה אלמא דפשיטא הוא דבסתמא רצה המלוה בחוב נוטלין רצה בסתנה נוטלין ולא מסתברא כוותיה דהא כשאומר בראוי לו שנטלן ונוטל את חובו אינו משלם אלא משום דדייקי' לישנא יתירא אלמא דבסתמא אינו נוטל אלא בחובו וב"ח בוקים בחיים דכתובות ברקאמר בראוי לו ואלא שלא חשש להאריך ואף בכתובות בהרב הרא"ב ז"ל בתשובותיו אשר שאלת בסחלק נכסיו לפני אשתו ואמרה לו ההיא אתתא מה תהא עלה ואמר יתנו ליך אלף זוז ולא אמר שום לישנא יתירא אבל לא אמר בכתובתה אינה נוטלת אלא מה שצוה עליה וזה אינו צריך לפנים:

שער ס חלק א

א **גרסינן** בבבא בתרא פרק יש נוחלין בבור נוטל פי שנים ואם יצא עליו ש"ח הוא נוטל פי שנים ואם אמר איני נוטל ואיני נותן רשאי פי'

מאמעוחו על החוב ורבינו סובר דאפילו כשאמר לפלוני בעל חובי אינו נוטל אלא חוב כגון אלא אמר ליסנא יתירא לכראוי לו כ"ל המוכח מסתמא לי כ: וקשיא לי על עיקר קושיית הרמ' וכמה סברא לרבינו לסמוך מה בלבקי הא כשאמר בחובו פסק לעיל לפי' יהו על העליונה אלא אמרי' בים יעיקר הטעם' מפני' רבי' מ"יחר' לכשאמר בחובו סוי כראומר בשבר מעותיו שהיו בטלות אלו' וכשאמר כראוי לו הוא רבינו לדחק להלו מרבית ולפרש במשמעות בלתי מרווח דאלו כראוי לו לא קאי על בחוב אלא ראוי לו מתקום אחר כלעיל בשם הרשב"א ז"ל ומ"כ מאי קשיא מתני' בריית' לי"ב הרי אלרבא רבות אמוראי' כשאמר כראוי לו אלא נימא כראוי לו בעבור הבחוב ויש אסור משום רבית. אלא כראוי לו לעשה לו נתן רוח ומוטל שניהם וכ"ש כשלא אמר כראוי לו שום הוליא שום דבור ממשמעו בשביל מעותיו ודבר הלמד מעניינו הוא היות זאת הכוי' לשמיד לים בחובו תיהו ומוטל אלא חובו ומעתה רבית: ויראה לי לדבונת רבינו לאיך בשם לרבותא ז"ל לכבדי לבלא כראוי לו מוטלן ואת חובו קשה מלקלא וטרא דגמרא לפריך ולאמר כראוי לו בחובו קאמר ומשני בסתיא ליסנא יתירא ותאמר ס"ל כיון דבא לריך ותאמר לטפויי מלתא קא אתי ומסתבר שם איתא לכשלא אמר כראוי לו יהו משמע הו שיעלה זולת חובו מ"ל כי פריך ולאמר פראוי לו בחובו קאמר מאי מכני למשיב לא לריך ותאמר ידו ולאי כוותו לומר שם אין לעשה אלא לומר שנוטלין בחובו סוי מלתא לא לריך ותאמר לה לטפויי וכו' יש מ"ר אלרבא לריך ולריך ולגרוני אתא דלא אמר כראוי לו הוי נותני' לו המאתים זו וגם סחוב ע"כ אמר הראוי לו שהוצרך לפרש שלא יתנום לו אלא לפי שהם ראויים לו בחובו ולא בחורת מתנה ואין כאן ליסנא יתירא. אלא ולאי בשכונתו שיטלם בעבור החוב בלבד ואם לא סגי לומר תנו ר' זה לפלוני בעל חובי ושסתא לחוסיף לומר כראוי לו ליסנא יתירא הוא ולטפויי מתנם אלא: ויש לרשב"ם ז"ל שטה אחרת בזה לכשאמר תנו ר' זו לפלוני בעל חובי ולא אמר כראוי לו ולא בחובו הוי כאלו אמר בחובו ונלו על העליונה וכתב ה"ם ז"ל בפי"א דזכיה בשם הרשב"א ז"ל וז"ל וסיכא שלא אמר כראוי לו ולא בחובו בכלן יהו על העליונה ואפי' בב"ח אם אמר תנו ר' זו לפלוני ב"ח לא אמרי' דמשום חובו קאמר ומתחזי כרבית וכן נמי אין אומרין דנוטלין ונוטל את חובו אלא נוטל את חובו מתוך המתנה ומוטל את המותר משום מתנ' עכ"ל וכ"כ ר"ם ז"ל לכל היכא אלא אמר כראוי לו ולא אמר בבכורתו יהו על העליונה ועיקר ע"כ. נראה דבא"ל ז"ל מסכים עם רשב"ם ז"ל לכשלא אמר כראוי לו ולא בחובו יהו על העליונה אבל אין סברתו שיטלם יותר על הובו ונקשה לי לסרב ז"ל בב"י סי' רל"ן כתב שבאל הרשב"א ז"ל על ראובן שים לו שני בנים מ' גדול ומ' קטן וכתב שהוא נותן לגדול ר' זו אחר פטירתו ומתנתו ירושה ומת ובא שגדול ליטול הר' זו ולחלוק עם אחיו בשאר הנכסים ושיב מסתבר שאינו אלא מו הר' זו מו חלק ירושתו שאם רלה האבל תנה לו יותר על חלקו למה כתב לו מחמת ירושה ומ"ז כאות' שאמרו תנו לבני בכורי ר' זו לבכורתו ונעמיל אפטרופוס לקטן בסיה ליתומים שבאלו

Digitized by Google

פניה ע"כיוהות ז"ל יחרה לבבם פי' זה מדינת לעלמה למטלטלי ליחמי וכו' כלל ים
לו מקום מהוך הכוגית • וז"ל פרי פי' לתמי לקחני ילא עליסס ס"ח וכו' נלחת
נמ"ב [illegible] ובכל וכו' ונלמו המפרשי' ז"ל המי ומס אמר מימי מוכן ומימי
מוטל מלן המלה • [illegible] מה ללא מפסר ומן לדבר
[illegible] לאמר [illegible] מכור
מימי מוטל בס"ח ס"ס ס"ס לאמר פי' ס"ס • אמר
בלי [illegible] מן סלין אפי' אם ילא
לין לו נלוחות ס"ס ס"ס לאמר על מחרים
פי' ס"ס הכון נכסי' שבבחו לחר מ"ת
לאמר לחרבן מן הבכור מוטל בכס פי
ס"ס אם יתנו לכלה ר"לאמר ולפטתי
לזו' לקלמי ירסו ס"ח בכו' מוטל פי ס"ס
ולא כלפירש רשב"ם לאמלת בהנפי נפסס
מימה נמי לא מכבר מ"פרכי' עלה ול
למי הכתיב לתת לו הסיון סלם אמר מימי
מוקנו מימי מוטל רשלי' מסמע בסלית לדין
הם הוא מוכבר מהכל : והפ' הכ' הוא
לר"ח ז"ל שכתבו התוס' בלמו לאם אמר
לסיעת ס"ח על הבכור עלמו ולא של
המחין מימי מוקנו מימי מוטל רשלי ומפסי'
ב"ח ומן לועל הימומי בלום ללמו כעל
לבריס ליהנו הוא ולא הוי לומית לריס'
דיקה על כלן ב"פ ע"כ • ולבריס אלו
שאמרו ולא הוי לומית לריסת וכו' • הס
הסי הסתוך הבסלית קתני בריסת ילא
עליהס ס"ח וכו' ופסיעת ללא הוי לומית
לריסת ומה לעתה להקשות לפר"ת ז"ל
גלא הי"ל אלא ולא נהירה לו וקשה לו
והוא לוחק וכיולא מהיה ללא הוי לומית
לריסת ומן לא מילי' ורמה לכונתה ז"ל
הית הפסעת לריס לוקא עליהס ס"ח וכו'
הוא כמזון של בריסה ומ"כ הוי פירוסו
של ר"ת ז"ל לחוק מאל לקאמר לקמר כיפא
ומה אמר מימי מוקנו ומימי מוטל בסתם
כמלו מלבל על הלוסת שבבר לאנון •
והלא מרחק בינהם רבי כלן מלבר
על סטל חוב של הבכור ולעולמלבר
עלם ס"ח בעל בריס ע"כ אמרו לר"ת
ז"ל לין בעלין מן בגר בריסת לאו בחוב
בעל בריס מימי אלא בחוב של עמסי
ומה שנהלם הין הוא מסום ללא הוי
לומית לריסת בעלין זה לריסת מימי
שבחוב על כלס יקל שכלס שתפיס בו
ולא ומעל כלום לומר מימי מוטל ומימי
מוקן כיון הסוף כולם יגבה מבלר מחים
כיון שבחוב הוא על כלן אבל בסיפת
מימי שבחוב הוא על הבכור עלמו לבמ
לבסכי לאו בעל בריס ליהנו הוא ומימי אלא
למתי ללא אמר בסיפת לריסת מימי אלא
מהיות בחוב על כלן אלו עלא לפלו ולא כלפיס ס"ל מעיקר לריס הוא בחוב של מבינו
ג"שים לאמרת קריים רחמנא נכו' • כ"כ רשב"ם ז"ל בבי' הבריתא דבע"כ לא זכי
לחמני דבחוב לחת לו כעין מחנה אם ירלס לקבלה ולא יומחה שלא ל בל מין מוכין
לו לילה בע"כ ללא קריים רחמנ' ירושה אלא מתנ' וכו' מ"מע בכלה לליסר למתנ'
גרילא מורה לתלא בעיתים למקבל אם ירלס לקבלה ובילי למחות שלא יקבל
ללי נמלת ליזכה ב"ח בע"כ מ"כ ירוס הוא ולא מחנה ולפ"ז קשה לי לאמרא לקתלר
בגמ' ור' נמי הא כתי' לתת לו הבוס ס"ס אמר מימי מוטל וכו' לחב רמב"ם ז"ל ורבנן
נמי תרתי סמעת מילה מהכתב לתת סמעינן למתנה קריים רחמנא ואינו יכול ליתן
עד לחתיה ליריס לאחן ומלבת בלו סמעינן ללא זכה בו בכור עד שתבא ליהו אם
אמר מימי מוטל רשלי ע"כ ומ"מ אילטרכינן למילף לרשלי לומר מימי מוטל ממלת
לו יהא בלי"ם מלינה לתת מוקים לקריים רחמנ' מתנה סמעינן לה הכי איכי ללא
מקריה מהנמנעל המחו עד למטי ליליה מוחקים מילי ללא הוי מתנ' לגבי מקבל
עד שיקבלו ממנו וכ"ז ס"ל מוקם בה מין מחייבין אותו לזכות בע"כ ולמה לגלגלת
לו לענין זה הכי מהלרינן בגמ' לאוקומה אליבא לר' הוי ללא כיסנו לתת למינה
קאמר לעבל לרבנן מתנה קריים רחמנא ועלה קאמר ריסה אם אמר מימי מוטל
וכו' ומימי ממלת לו לרשי רבינו שלי לאמי מוטל ומלבת לרשי שלאמו מוטל הבתת • ל"ב
מקבל לריס כחוב לתת לאי לאמי מוטל מל נפקא • ואי נימא לר' כולי קרא לאכי
לתת דבלאו לתת לא מסמע הכי"ל"כ הרמו לרבנן מנת לאו שלאמו מוטל בבחיכון
לאמי מוטל לא הני בלא חרוייהו לתת ולו אבל מה מירלס אמת הוא לתת לחיל
כגי : וב"ת מלי הכלה וכו' • בחוס' שלנו כחוב אור' לר' מ אם מיתומים קטנים
ליכול לומר הבכור אמו מוטל בי בנים יש אר הקרקע לפני מיתומים ולא יטול מהם
שלקנו קשים לנכסי יתומים וכו' עד תבל חלק פסיעות לא יוכל לחלק עלמו
דאמרים בעלמא אם לא ע"י קנין ע"כ : ומה שבנים רבינו דמקבלת לה כשמתל
לאחרים הוא הדם בעלמי מלא דשלמת לגבי שאר אחים שייכא שפיר מקילה מנוס
לכלנו נכסי מה לי המלינו כלהו ומה מלינים לתת לבכור חלק הבכורה • וכפסיק
לומר מימי מוטל ממלה הוא מ"ל לאם מה שיהו מחיבים ליתן לו נשאר מותו חלק
אלים מלין מחילה • אבל לגבי אחרים לא מחילים אוכל למה לאם בתלו הבכסים
ויר חיוב אלגם לבכור זה שלא לומר שמחל לאם • ופסיעה ללא שייך לגבי
אחרים אלא מרבי לאם אחרים יולדי אין מ"ן סעיקר וכל זה אין לו מקום אלא אחר
הוא אמרו בחלה אלו לא יוכל ליתנו לאחרים אם לפקירו • וזה הפך שורם זה הלין
בעיקרו הוא דבמחילה הוא ממנו שאינו לאם לזכות בנתנה זו : בתנאי מוכלא

פירוש אינו נוטל חלק בבכורתי אלא רצוני להיות כאחד מן הפשוטין ולא
אפרע בחוב אבי אלא בא"סח חרשות בידו משים ומתנה קרייה רחמנא יכול
לוכר אי אפשי בה ודוקא בכור אבל שאר יורש פשוט לא דירושה ב"ל כדרחי'
דיורש נפיל קטיה דיורש קרייה רחמנא • ומי תימא נמי הנאה מטי בהבי
לבעל חוב כשאינו רשאי לומר לו אני נוטל ואינו נותן שדה ריבו דאי אין לו
עליו אלא שיעור מה שנפל לו בירושה זבי תימא משום דטרח ומזבין ופרע
הא ק"ל דטרחה עדיף דליזה רמיא • ותרצו ב"ה דמשבחת לה כשבחל
לאחר ם ואיבא מאן דאמר דמשבחה לה היכא דאית לחו נכסים בטרינת
אחרת דאי אמרינן דאיהו קאי בטקום בעל חוב עליה דיזה רמי להשתדל
אהדרים ולהעמיד מעותיו בטקום שלוח מעותיו מבנו בדי שלא יצטרך
הטלות לחוציא מנה על מינה ולא ליזיל בסבנת הדרך ועל זה הרתיריון יש
לחלוק עליו שהדין הוא נותן שיכתבו לו בית דין שבעירו בא אדרבתא ל
אורתן נכסין אבל הבריזה ישומא אי אפשר ליכתוב אלא במקומן וילך לבית
דין שבטרינת הים ורחם מגבין לו ם בשבוהן והכרזתן : ובן חסבים בדין
זה הרמב"ן ז"ל אך זה התירוץ הוא דטפיק רבו דנפק מינה אי הוו תרי או
תלתא אחי דפשטא חד מיני ו גדול ותרי קטנים ואמר גדול אינו רוצה
בירושת אבי אלא יהא הכל לאחי הקטנים כדי שלא נחיה נזקקים לחם
בעודן קטנים ישמעינו אין שומעין לו ופ"ע חלקו ממה נפשך :

ב וזה"ל אשר פסק בזה הר"ן מ נש ז"ל מיתא שמעינן דיורש שיורש נכסים
ויצאו ע"י פרישיו שטרי חובות בידי אחיהן נכסים שאין אותו
יורש יכול לסלק ידו מאיתה ירושה ולומר לאותן בעלי חובות הרי הנכסים
לפניכם אני אינו רוצה לירש אותן ולא ליתן לכם כלום אלא כופין אותו לישבע
בקום ולמבור אותם ולחגבותם אם ישומאן עלי ם דדייקינן הבי טעמא
דקרייה רחמנא ם"ח מצי אמר אינו נוטל אא"כ נתן הא אלו חוה יורש לא חוה
מסלק נפשיה ושבוקא דמ"ה משים דירושה מטילא הוא מההיא שעתא
דמי' היה מורישו הוי לחו נכסים ממי' דילי' וה"ל במקום מורישו מה מורישו
לא חוה מצי מסלק נפשיה אף הוא נמי לא חוה מצי מסל' דבמתנ' חוה מצי
לבבר לא נתנה לו בתא מתנה בשום דאבתי לא מטי לידיה ז"ב :

ג ויש"ש לברר בבור אי פשוט שאמרו אין אנו נוטל ואין נותנין ובאו
שער האחין ופרעו חוב מורישן ואח"כ רצו לחזור ולומר לאחיהם
שיקבלו מהם חלקם הנגיע להם כדי שיטלו הקרקע בירושה אם שומע' לחם
או לאו על זה פסק הרא"ש דב דפשוט יכול לחזור בו בבור אינו יכול לחזור
דפשוט כי אמר לא בעינא לחאי ירושה ולא פרענא כי חדר אמר בתר דפרעי
אחוה לבי"ח בזיזי הבו לי מנתי ואתיב לבי והי רידי אינא חוא דמצי חדל בירה
ושקלי מינ' זוזי ומיהדרי ליה מנת"ה חחלק פשוט משעת מיתת אביו ובה בה
והאי דאמר לרבו מ"ר אקרא לא שקילנא ולא פרענ' לאו אבי הוא ולא מתנה
חוא לא לשון הפקר חוא ומ"ח מיתה ומהדרי ליה אבל חלק בני' כיון דאיהו
לא נבה כה עד דמטי לידיה כי שקיל ליה אחוה פרעוה לבעל חוב זבו ביה ולון
לא מצי למהדר דחלק בבור' אשבחן דמחל ליה קרייה מתנה ביה שחרי בבור
שנטר כפשוט ויתר דוקו ביה אחוה ולהבי קרא ליה מתנה דבר"א בעלמא
קא מסלקי מניה ברתר דזבי ביה אחי חוה ליה ב"ן מתנה שאמר בבור אי
אישי בה דבריו קיימים ע"ב :

גרסינן

וז"ל וכתב הרשב"ם ז"ל על דבריו אבל אלא לר' לאמר פריעת ב"ח
מלוה ומופין אותו בשטיטים כי אמר לא בינוי לאבל לליקן אין כופין בשוטין
אלא בסירלה נכסים ע"כ • אלא חלק ריטור על הרשב"ם נרא' שהוא מסכי' עמוס
ויש לי לזה חמיסה בין על הרשב"ם ז"ל בין על הטור מגרמיה סותרים אח עלמם
דבתא פסקו לכי אמרי' פריעת ב"ח מלוה אין כופין עליה אה היתומים ואיה שברת
הרמב"ם ז"ל פ' המלוה • וס"ם ז"ל כתב דם הרשב"ם ז"ל חולק על זה לכתב
למנ"ב"ם ז"ל הלכות מלוה וכונין אותו מנכסי ליהנו מלוה ואין כופין אותם • ונם
הרב ז"ל בב"י סי' ק"ז כתב ו"ל הרשב"ם ז"ל התכובם מלוה על היתומים לפרוע
חובת אביהם ואפילו בשטיטים כופין וה"ל כגון פירשו מהביהן מקלטלין והיתומים
גדולים לה"ל בני מעבר מלוה וכו' יהרי בסלית לפיסת הרשב"ם לכופין אפי' בשוטי'
חוס הפך מ"ם על דברי הר"י הלוי ז"ל : גם הטור ז"ל הוא הסתורי מתוכו לבריס סי'
ק"ס זה כתב מלוה על ה היתומים לפרוע חוב אביהם וכופין אותם בכך כמו שכופין
את אביהם בדיל שהיה מהניח להם אביהם אחריות נכסי' וכו' יהרי בתר שהלוה ויתומי
הם שוים לענין שכופין אותם למנות פריעת ב"ח בהגיע מיהא אחריות נכסים •
ואלו בסי' רס"ח לה חלק בזה על מה שבתיב בשם הרשב"ם ז"ל דלליקן אין כופין •
והתם הם הקרקעי עסקינן דקאי על דברי הר"י ז"ל דקאמר דכופין אותם להטפל
ולמבור ולסגבותן מן לעומן וכו' וכל זה שייך בקרקעי ויסרב ז"ל בב"י סי' ק"ז הזמיר
אין זה דהי רע"ק ולא סתיר לנו אין על מה שהרגנו ויעיין לקמן שער ס"ח סי' ו :

ג ויש"ש לברר בבור אי פשוט וכו' • יש גמגום בדברי רבי' המלסיה דינו של הר"י
ז"ל מעיקרא ואח"כ חקר על בבור אי פשוט אם יכולין לחזור בהם והבינה
ע"ז דברי הרשב"ם ז"ל מסמע דכל הני דינו אותנו והסרשב"ל יסכים עם דינו של
הר"י ואין הבבר כן המלשון הרשב"ם ז"ל מוכח דלאי קאמר פשוט לא בעינא להאי
ירושה ולא פרענא הרמות ביהו ואין כופין אותו אלא לבתר הבי מאי הבר ביה • וזה
הפך סברת הר"ז"ל דע"ל דפשוט לפינו ליה ולאו כל כמיניה לומר מאי מוטל ומאי
פורע • אמנם הטור ז"ל בסי' רס"ח הבינה בדקדק אחר לעניין בדברי הר"י הלוי ז"ל
כתב והרשב"ל בתב דלפי בתלי' הפסיעות אם אמר מאי רוצה בירושה ולא אפרע
מהוחיו אין כופין אותו אלא הכא לענין חזרה לאלו בתלי' פסיעות אי אמר
לא ירוחנא ולא פרענא וכולם מלוה בלוחתא סתם : ורבי' זה ז"ל הרשב"ל ז"ל קשה
לפלוס לענין הבריתא דתחנו ואם אמר אינו מוחן ואינו מוטל רשלי' לוחנא דרשלי
מסמע דלקולו על הבבר אחת לומר שיש רשות בידו לעכוב כן מחלק הבכורים
ולעתו ז"ל גם בתלק הפסיעות הוא רשלי' ה"ם לפשוט • ואלו לכי פירוש לענין

מקום לא הנפקותא • ורשב"ם ז"ל כתב ונ"מ שלריך מלוה זה לתבוע אחיו של זה
לין הם אינו יכול לכופם מפסיל אם אם הלכו למדינת הים אין מוריין לב"ח
לקרקע ע"ב : דסמעו ב"ל טעמות אחין אינו טענה יש לסם הכמת יטענו פרעתי אם
שטר פרוע הוא ע"כ • ומ"ם ואם אינו יכול לכופם מפסיל נראה לתכון לדברי
ר"י ז"ל כגון שהיתומים קטנים שאינו
יכול לחייבם ע"פ הדין אלא לייחת לתת ונו"ם
כגון שהם אלמים אלא לייחת לתת ונו"ם
קאמר דמפסיל • אך מאי לכתב הא אם
שהלכו למדינת הים וכו' • הבבר לריך
למוד דנראה לתוכל בהא לפסק הר"ח ז"ל
שהבינו דבינו שטר ע"ן לפסק כר' יצחק
נלחת בהבינה להכותב אמתני' להפרעת
שלא בחינו לא חפרע אלא בהבוע' לאמר
ל"ם אלא כתובת אשה מבוה הוא אבל
ב"ח לא אפר ז"ל הבוע' לגריך להוציאו
שמא ים לו ראיה וכו' יזה כדברי הרשב"ם
ז"ל אבל כבר הוסכם מהרי"ק והרמב"ם
והרא"ש ז"ל הלכתי בהבינה כדברי אחפי
ד"ח נפרע אלא בבוע' בהבוע' ומ"כ ה"ל
נאמר דלמי אחי בני הלוה לא עליהי
מלוה נוהים ו"ע"ב דאי אינו בהבוע
יבבע המלוה על אביהם ויפרע מהנכסים
שהיה הלוה ולא אחרון אותם לאמר אמת יאמרו
כשבוע שטר פרוע הוא : אלא שיקשה
לזה שהטור ז"ל סי' ק"י הבינה מחלוקת
זה לר"ח ולרי"ף ז"ל ועל הברת הרי"ף
כתב וזה הסכים מ"ה הרא"ש ז"ל •
ומהתמה הוא ז"ל מהבינה עם הסכמת
אביו ז"ל ואלו בסי' רע"ח כתב וכ"מ לאם
שטר ביורשים קטנים אם אם אינם כאן
אינו יכול לגבות ממנו אלא אם אינם כאן
חלק בפסיעות • והם הם לדברי הרשב"ם
ז"ל שאמרנו שהם לבתרת ר"ח ז"ל :
ושמא אפשר לגם הרי"ף והרמב"ם
והרא"ש ז"ל יולו בזה דע"כ לא אמרינן
לשלא בפלינו נפרע בבבוע' אלא לוקח
הלוה גופים מבעמת לאם יהא כל מ' ומ'
מוטל מעיקיו של חברו וחולך למ"ם
ולפיכך בבל לוה תקנו כן משום דשייך בהם
פעם זה אבל בבני הלוה לליכא למימר
בהו שיטלו הסעות וילכו שהרי הם לא
נכלו כלום אין לפרע מנכסיהם על
מלוה מה יטעינו אלא הגי בבבוע' שבפרע
שלא בחינו לעלמא • וכ"ם שמחוסף עול
למלוה חוב שבאה ממחוסף אחר לאין
נפרעים מנכסי יתומים אלא בבבוע' :

ב וזה"ל אבר פסק בזה הר"ן מיגש ז"ל
וכו' • הטור ז"ל סי' רע"ח
הבינה לין זב הר"י הלוי ז"ל וכתב עוד

Digitized by Google

מורי קאמר - לא ממורי על בכור אחינו שאם ירצה לחזור אינו יכול ולא שייך כאן לשנות דרשאי כלל: ישבא נלחוק להכותב אם אמר אינו נוטל ואינו נותן ומכוין בזה שחלקו של בכור ישאר מוחלט לאחיו לגמרי בראי לשני ממחילים קלילה דשאי שהי של אחיו לאחיו • וממילא לאי בעי למיהדר בים לא מני שכבר הוחלט חלקו לאחיו: ואחיזק ליה עלמא טובה: שוב מצאתי לרב הגמקי ז"ל הביא פי' הרלב"ד בלשון הסתי לחוק מאד כאופן אחר ע"ש:

שער סא חלק א

א **גרסינן** בברייתא פרק ג"פ המלוה וכו' • היא משנה אחרונה ואיפליגו בטעמא בגמ' אמר עולא ד"ת אינו בשטר ולא מלוה ע"פ גוד מנכסי משעבדי מ"ט שעבודא לאוריתא אלא מ"מ אמרי מלוה ע"פ אינה גובה אלא מנכסים ב"ח ד"ה מ"ש שעבודא לאו לאוריתא ומ"ע אמרי מלוה בשטר גובה מנכסי משעבדי כדי שלא תבטל לגבי בני חורין • אי אינה גובה אלא מנכסים ב"ח ד"ה מ"ש שעבודא לאו לאוריתא ומ"ע אמרי מלוה ע"פ אינה גובה אלא מנכסים ב"ח ד"ה מ"ש שעבודא לאו לאוריתא מטעם פסול דלקוחות ד"ה אלא מטעם פסול דלקוחות ד"ה אלא מטעם פסול דלקוחות ד"ה אל

וז"ל ופי' רש"י מאחר אם שניה רוצי לכתב ולהחתי' עליו כלב מיקשומעין להם כלי שלא
יולל לגבות ממשעבדי ע"כ וכתב הרב בב"י כ"כ הרמ"ם המסמע מפי' רש"י ע"כ
ובאמת ירא' לדקק פי' זה בדברי הרב ז"ל כאמרו הגמ' הכא אמרו חכמי'
כתיב לאבר זכו' שיהיו אם חכמי' נתנו רשות גמור שיוכלו לעשות מלכרי' אלו תחיה בשטר
כשירו בעלי הב' להחתי' עליהם
ופשוט ליה שלא נתנו לכתב שאין לכם
להתחיל עדי' בכרוייס טעמ' כי היכי שלא
ליטרוף ממשעבד אם יהי' שם שטר אחרי
הטרף שלא כדינו מעקר שלא כשתבו
הנכסים כיון שליקן והשתא פריך שפיר
מבעלת חוב היכי קאמרת לאפי' שניהם
רוצי' אין שומעין להם הרי בבעל חוב כיון
לטרף ממשעבדי ע"כ אין שטר אלמא
ים בחיי לבדי' ותיובתא קמייתא ממי לייקא
שפיר לבטל זו לקבוצי הפחתי היו מחבין
ומסמא דים לכתוכן לי סיס פקפוק ומיכי
קאמרת אין שומעין להם: ואלו לדרך
הרמב"ן לענין לק שטר לטרוף מן
המשעבדין אתמ' צריך לחוק ולהעמיס
בה טעמא: דע דעל לדרי רש"י כתב' טעו
ובקונרא' דעת הרמב"ם שכתב לדרי' אלו
לא נתנו ליכת' לפיכך אינ' כשטר' על שטרי'
בכך ע"כ' אתה עליו הרב בב"י גרא שאין
פירוש אתה עליו הרב בב"י גרא שאין
מקום ל' לדרכיו לכיון הסיים ואמר
לאינה כשטר על שטרוף בכך מה לו אם
יכת' אלא פירוש כמ"ש ה"ם להרמב"ם
מפר' לא נתנו ליכת' ה"ק אין כתיבתם
עושה אות שטר לגבו' מן המשעבדי' אלו
ע"כ נראה שכיון המ"ם אינו כשטר על
שטרוף שיהי' הטור על הטעמ' עצמו אחר
שנכתב ולפיכך הקשה עליו: ואני תמיה מאד
לדעתו ז"ל אין שום לדעתו הרמב"ם לדרי
לא נתנו ליכת' אלא מדעת שיהי' הטרוף
ממשעבדי' כי אם יהי' שם שטר אחרי
הטרף אלא כיון לאינו כשטר לגבו' מן
המשעבדי' ע"כ אינו' אלא מדעת שניהם
ולא אינו כשטר
ואם אמרת אינו כשטר אלא מדעת שניהם
הרי בעל חוב אינו יכול לגבות מן המשעבדי
ע"כ אינו' אלא מדעת שניהם ולא אינו כשטר
ומה תוז"ל הרב בב"י אמר' שקונין באמר' והכול כדעת רש"י לא נתנו ליכת' ולהחתי'
עדי' על כרחו אלא הא לטרוף אי' הטר מן המשעבדי' וכיון לקנין בכי לפיכך
אע"פ שדברי אלו קונין באמר' בעלמא בלא קנין אין לכם כח שטר עד שנאמר שיטרו
בכדע"ם הדברי הכאמרי' כאלו ה"ל כאלו שטר ממש ובכי לייק שפיר מלת בכך ל אלו
לה"ם הל"ל בונהשטה הב' מה שמבינ' רבינו בשם הרא"ב ז"ל שלא נתנו ליכת' אלא
מדעת שניהם אלו לבשנכתבו גובין מן המשעבדין ורבי' אשר פי' הסגו' לשטה זו בדאי
דשקיל ומרי וק אמר דמאי דמותיב מסיק דספקן ובו' אלא כשלא נכתבו כמלו' ע"פ
דמי ומ"ם בעינן דעת שניהם אי"כ אין אלו פקחין אלא טפשים שעשאו כמלוה בשטר
אבל מאי דמקשה חו מדאינו כותבין אלא מדעת שניהם אלא פירש אלא לשטה הרמב"ן ז"ל
שטיה בסרי"ף ז"ל ולהרא"ב ז"ל אינמקו לומר כן אבל אלו יפרש כהפירש הרז"ם
ז"ל בפ"ק דקדושין דרב גופיה הוא דמיתי סיעתא מונה • ואין דרש"ם דמי כך הוא
כלקמן: והתו' פירשו כפי' זה של הרא"ב ז"ל וז"ל פ' משו' לשתם קנ' לכתיב עומד
שמת מ"ם נתנו ליכת' דכי קמ מילו דמיוקש' דמאי קא פריך מסיק' דאינו כותבין שטר
מירוסין אלא מדעת שניהם הא מדעת שניהם כותבין אלא ה"ת הא מדעת שניהם כשאומר לו
לכתו' וקמ"ל דאינו כותבין בסתם וסיה מפרש ר' דמסמע ליה לגבו' אינו כותבין אלא מדעת
שניהם היינו בזמן שניהם שמתרלו בהב' לידעו גמר הכסיק אפי' אלא ידעו הכתיב
לומר דהר לעיל מיני' כותבין שטר לגו' אע"פ שאינו ידעו דהיינו אע"ג דאינו ידע
עכשיו מן הסלה כלום וכו' ע"כ. ותימה לי אדייקד מרים לכותבין שטר לגו' אע"פ שאין
מלו' עמו דהיינו שאינו ידע מן הסלה כלום לדייקו מסיים דקנינו אין כותבין למלו'
ע"ד שיש לום עמו דהתי' ע"כ אמר לום עמו היינו שידע מכתיב' עצמו דבלא"ם אע"ג
דידעי שהלי שזה לום מזה אם שרצה בהלוה אמר שהול בפנים אלו יכבר ידעו שאינו
יכולי' לכתו' שטר אלא מדע אלו ולוו אם שקנו מילי דשת קנין לכתיב' עומד כלעיל
וא"כ אכתי מאי מותיב מאי קמתיבין מירוסין אלא מדעת שניהם אמאי דאמאי אלא
מדע' שניהם הוי ממש כמה' לאם אין לו' עמנו דמי לי בשלולה שלרי שידעו הכתיב
עצמו ולא סגי בידיע' הפסוק ומאי אולמי' לאמוי לכותבין לום אע"פ שאין מלו' עמו
כדי לסקשו: השתא הב' בדיאום התו' בשם ר"ת ור"ת ז"ל דמפרשי' נתנו ליכת' נתנו
לגבות ע"י כתיבה ווקא אם לא נתנו ליכת' אלא אם כתיב' תקנו לה קנין • אתיביה
הפיקחין כותבי' מלקתני כתיב' ש"מ בעי כתיב' אלא קנו באמר' בלא כתיבה ואין
כותבין שטר מירוסין ואם אינו מלקתני מלקתני כתיב' ש"מ בעי כתיב' ולא קנו באמר' בלא
כתיב' ואמר ל"ג אם מדעת שניהם אינו כותבין ש"מ ובשם אינו מנכסי' משועבדי' אלא
כותבין אלו מירוסין אמאי הוי גבי ממשעבדי דשל"ל דכך הוא רגילו' כל שעה לכתו'
לה ומסי בשקנו מילו כלומר בלא כתיב' כולין לגבות מן המאורסין ואם כדאירע
הכר שהקנה לה ע"כ יאמר למיקם אלא למה אלרבו לומר דמסיק דאינו כותבין שטרי
מרוסין ופריך מלקתני כתיב' מעמא אלא קנו באמר' וכו' אולמי הוא לוחק עלוס
נימ' אם אינה אלא הא נתנו ליכת' אלא בלא כתיב' תקנו קנין אע"כ לומר אינו כותבין אלא

שאם באו להחתים עדי' ברברי' הללו אינו טרפין מן המשעבדין יבית דליב' קנין
משעבדי נכסי' ושם בספרו תמצא דעת הראב"ד שכתב' דברי' הללו לא נתנו
ליכת' שאין העדי' חותם אותן בשטר אלא מדע' שניה' לפי שב"ז שלא נכתבו אין
נגבין אלא ש"ח ומשנכתבו גובין מן המשעבדין ום"ה לא נתנו ליכת' אלא מדע'
שניה' יאותה בינו עלה מיחא דתנן חפקחין היו מתבין ע"ם שאזנאת בתדה שנין
ובו' בלומר אי ס"ד לא נתנו ליכת' אלא מדעת שניהם דער שלא נכתבו במלוה
ע"פ הם אע"כ פקח ולמה כותבין אותן הלא אינו אלא טפשי' שנעשין כמלו' ע"פ
מלוה בשטר אלא ש"מ שעד שלא נכתבו נמי כמלו' בשטר הם ובין שמשעת
הפסק הם כמלוה בשט' למה לא יכתבו מיד ומה הם צריכין להמלך בבעלי
דינין ודיינו תיובתא דר' אשי ופריק מאי כותבין אינו ברין והרמ"בן ז"ל פירשה
על דרך אחר' מה שהקשו מן הפקחין שהיו כותב דמסקתני הבי אלמא בת ב"
מועלת בהם ופריק דהא כתיבה אמירה היא דבין כותב לאומר לא קפיד תנא
בנקום ששניהם שוים ותרוי'הו כתיבה קרי להו ואין במשמעה הא שון אלא
נתינה בנון ש"ם שכת' כל נכסיו שפירשו שנתן ועור הקשו מאין כותבין אלא
מדעת שניהם ואי ס"ד לא נתנו ליכתוב זכרון דברים בעלמא הוא למה לי
דעת שניהם ומוקי לה למתני' רב אשי בשט"י אירוסין מראש וכן הקשו
ממתנ' דקתני היא ניזונות מנכסים משעבדי' מפני שהיא בכעלת חוב אלמא
כתיבה עושה אותן מלוה בשטר והכא בשכתב ובדקתני כותבין מוקי לה
בשקנו מידו דקנין עושה שעבוד גמור וטירף ממשעבדי דהתם קנין לכתיב'
עומד ואין צריך לומר כתובו ע"כ:

ג ותו גרסינן בגט פשוט אמר רב פפא הלכתא מלוה על פה גובה מן
היורשין ואינה גובה מן הלקוחות • גובה מן היורשין שלא תנעול
דלת בפני לוין ואינה גובה מן הלקוחות דלית ליה קלא ובקדושין גרס בן אמר
רב פפא חלכך מלוה על פה גובה מן היורשין שעבוד דאורייתא ואינה גובה
מן הלקוחות דלית ליה קלא ובתב הב"יק ז"ל דלא פליג ריריה אריריה
דלעולם ס"ל לרב פפא דשעבודא דאורייתא לפיכך גובה מן היורשין מן
התורה ולא רצו לתקן בה תקנה אחרת והעמידוה על דין תורה כדי שלא
תנעל דלת בפני לוין אבל בלקוחות עקרוה לדינא דאורייתא ובבר הארכתי
ובתבתי בשער מ"ג אם הלך ללקוחות והודיעם כי אליו הוא חייב הבור
שלהם ונמצא שהזיק להם קול בהלואה וז:

ומסתברא
נתנו ליכת' אלא מדעת' ולפ"ז הם דזייתיו עליה ת"ם מפני תני' מקומתבין שטרי
מרוסין אלא מדעת שניהם ומ"מ דמיתי מינ' לרב אחי ולחיקן אלא בשטרי מרוסין
ממש כלומר ומהא לא תסייעוה ולפ"ז אין לבטל ראיה דס"ל לרב אחי דבר פפא
לא הרב אחי מתוקמ' לי' ספיר בשטרי פסקתי ומכי' ע"לי' חמו דעת הרמ"ם ז"ל
ע"כ נר' לסבר להרמ"ם ז"ל אחיל בשטר דמייתי רבינו בשם הרא"ב ז"ל אי כתבינו
דעת שניהם אלו לא. ובעיתי אין לשון אחר ז"ל מורה כן שכתב בזה בסגיון אלרבי' אבות
ת"ם לכתבו שניהם הוא דמייתי' לרב אחי אלא לאמ' לא נתנו ליכת' כלומ' אלא אם כמלוה
בשטר דהא אינו כותבין אלא מדע שניהם ולתימה דהיה בעלמ' ע"כ ומלקמ' דהיה אינו
כותבין ומ' משום שהו' הכרח ונעשה להוכיח מה שאמר חתל' אלא אם כמלו' בשטר' ולא
שיהא זה עיקר הקשה אמ' הקשה ע"כ ירא' לע"ל דהרז"ם ז"ל מפר' ממש אלא נתנו
ליכת' היינו אלא אם כמלו' בשטר' כל עוד שלא נכתבו למהרין זה מלחזי' אינו כותבין
אלא מדע שניהם ומה הגם באמר' בעלמ' הוא כמלו' בשטר למה לן לעשות שניהם
לכתו' שטר ומה אם מייתי שייעת מאינו כותבין שטרי מרוסין ולמי' לעולם כדהוא
ה' אמר כמו הכתיב לעניין משעבדי וכי לריכי לאמלוכי הוינו בשטרי מרוסין ממש
ותלע שבשטרי מוכרחין אמו לומ' דהרמב"ן ז"ל בסיגוי מכוון שרז"ה ז"ל ולא כדבקן
הר"ן ז"ל דבם המלחמו' הקשו עליו וז"ל וקשה לתקשינן עליה מהא דתנן ומה אינו
מנכסי משועבדין מאי קושי' לימ' בשכתב ומאי מלטריך לומ' בשקנו מידו בלא קנין מאי
כשכתב מסרי לבת אשתו ולא לבתו ע"כ: והקשה אם הרז"ם ז"ל מפרש לא נתנו ליכת'
שאינו כותבין אלא מדע שניהם כשנת הרא"ב ז"ל דמייתי רבינו הרי תלה הטע' במה
שאמר לפי שב"ז שלא כתבו אינו גובין אלא מב"ח ומשנכתבו גובין מן המשעבדין ומ"ם
לא נתנו ליכת' אלא מדע שניהם ע"כ נראה בהשי' להא בשא תלי' דלאי' כשנכתבו גובין
מן המשעבדין ממילי' אינו לכתוב אלא מדע שניהם אבל אם גם בכתיב אינו לא דינו
למשעבדי פשוט דאינו כותבין אפי' אלא מדעתם ומ"ש לתמוה מה מקשה
לי' לרז"ם ז"ל ולאי לפי שטתו אז נאמ' דכי היכי דמופר ח"ם קמא דלאו תיובתא
היא אלא סיעתא ה"ל דאדרבה הרמב"ם שהוא מזונו מנכסי' משעבדי לסיועי' לרב אחי מיירינן
לה לאינו כותבין אלא מדעת שניהם הא אינו לקתני לה שיהא מזונות ממשעבדי ואם אלא
משכח לה אלא כשנכתבו וכיון שכתבוהו ממילי' לא נתנו ליכת' אלא מדעת' ואלי לעולי
כדהיא כתיב כמו אמיר' ולפיכך אין לבקשיל לכתו' שלא מדעת' ואם לקתני מזונות מן
המשועבדין אינו' בשקנו מידו' ולו אלי כ' מתפרש הסגו' לרב"ל לרבינו כאשר
רמזנו לעיל כי הרלאה עלמו לפר' אלו הת"ם חל לפיעת' ואל לתיובתא' כ' לא הוה
מקשי מילי הרמב"ן לרז"ם ז"ל הקשל"ת ז"ל דהוי סייעת' ומ"ל ס"ם אינ' אלא
ולאי הביקשל אמרן בבאמיר בעלמ' אינו דין כתיב לשטר ואמא מקשינן עליה מלקתיב
הוא חזר מן המשועבדין אלא מדע שניהם ולתימה אחיה בעלמ' ע"כ ומלקמ' לאיי בשקנו
מידו' ולפ"ז מקשה שפי' הרמב"ן אלא אי אלטריכינן לומ' בשקנו לומ' בשכתב דבכי סגי
לטרוף ואולי מלי' רכת' הר"ן זה ס"ל דעת הרז"ם ז"ל לא קאי על עקר פ' המימר'
אלא נתנו ליכתב אלא אם אי לקאמר דהא' ת"ם ס"ע' הוא דמייתי מינה וכו'
ג ותו גרסי' ר"פ ג' ר' פפא וכו' הפסק הוא מוסכם לאינו' ע"פ גובה מן הלקוחות
אלו' אלא לה קלא ועלה דמתני' כתב הרז"ל הכא תלי' בדבר דמלו' ע"כ
לא גבי ממשעבדי ומה לפ"ז אם אינו מזונות ומשכנו גובין מכתיב ח"ל כלי שלא
קנו בקנין אבל הוי בקנין אע"פ שאין כתובין אלא כתיב' ולא קנו באמר' בלא
כתיב' ואמר ל"ג הא מדעת שניהם אינו כותבין ת"ם ואינו גובין ממכתיב ח"ל כלי שלא
כותבין אלו מירוסין אמאי הוי גבי ממשעבדי דשל"ל דכך הוא רגילו' כל שעה לכתו'
לה ומסי בשקנו מידו כלומר בלא כתיב' כולין לגבות מן המאורסין ואם כדאירע
הכר שהקנה לה ע"כ יאמר למיקם אלא למה אלרבו לומר דמסיק דאינו כותבין שטרי
מרוסין ופריך מלקתני כתיב' מעמא אלא קנו באמר' וכו' אולמי הוא לוחק עלוס
נימ' אם אינה אלא הא נתנו ליכתב אלא בלא כתיב' תקנו קנין אע"כ לומ' אינו כותבין אלא

מדע שניהם אפי' בלא לעשות שניהם ליכתבו כיון לכדהוא בלא כתיב' כמו בכתיבו מה ליכתב
לן אם יכתבו אם לא אינו' הימ' אלו יכתבו אינו' ליקפיל לגבי ממשעבדי אע"ל לפי דרב' נמי
לא פריך מלי' לולאי בלמיר' אם כתיב' סגי לגבות מב"ח ואמרינ' מתני' הך
מלת לכיון דאינו' אמיר' לפול' לב"ם לא יכתבו הפרי' שטר דמגבי בים אם ממשעבדי
אלא מדע שניהם ומנא ליה אלא סגי כלל
בלא כתיב: השתא הלבאה בהסגו' פ"ל
לזמה לכתב הרמב"ם ז"ל ודברי אלו לא
נתנו ליכתב לפיכך אינו כשטר על שיפרוף
בהקשה עליו הרמב"ם ז"ל וז"ל דברי
מעורבבין כי נראה מדברי שהוא מפרש
נתנו ליכת' אלו לא אם אריכי ליכתי לגבות
ממשועבדים אם אין אריכים ומ"ם אמר
לפיכך אינו' כשטר לגבות בהם וכיון שפשט
שלא נתנו ליכת' הרי הוא טורף בהסלוקי
הוא מפרש נתנו ליכת' אלו לא אם יש להם
דינים אם אלא ומאין לעשו בזה ע"כ
ומה קרוב לשבת ר"ת אלא לשטו'
זו פשיט' ליה לגבוה מן המאורסין א"כ
כתיבה ולא מבעית ליה. אלא לענין
המשועבדין • ומנו לר"ת ולר"ת לגבים
מפה הב"ח מספקליה מיסגי' באמיר •
ומקלא וטריא לגמ' תבא"ע פ' הבדים
המבוא למעלה ולא ידעתי היכן ראה
הרמב"ן לדברי הרמב"ם שהוא מזונו מפרש
אם אריכים ליכתב אלו לא • לשא בחלת
דברי' לא הוסיף ולא גרע מלישנא דרב
אחי דקאמ' לא נתנו ליכת' וספי שנכבול
לשון הגמ' יסבול גם לשון ארבעות א' לבין
מה יפרש בנתנו ליכת' אלו לא אלא מתוך
מ"ם מדברי עצמו לפיכך איכ' כשטר וכו' •
ומ"כ בהכר עכ"פ אינקתי' לאיי בדברי
ז"ל בלבול וסתיר': ורמיתי לפר"ן שכתב
בהסלים מקבוז ל"ים מי' אפי' הסגו' להכי
בעת מיני' לדברי אלו נתנו לעלי' ליכתב
בפני עצמם שלא מדעבעלי הבר אלו לא
נתנו ליכת' מעצמ' שלא מדעתם ומ"ל שלא
נתנו ליכת' אלא מדעת' ולפ"ז הם דזייתיו עליה ת"ם מפני תני' מקומתבין שטרי
מרוסין אלא מדע שניהם ומ"מ דמיתי מינ' לרב אחי ולחיקן אלא בשטרי מרוסין
ממש כלומר ומהא לא תסייעוה ולפ"ז אין לבטל ראיה דס"ל לרב אחי דבר דמלו' ע"פ
לא הרב אחי מתוקמ' לי' ספיר בשטרי פסקתי ומכי' ע"לי' חמו דעת הרז"ם ז"ל
ע"כ נר' לסבר להרז"ם ז"ל אחיל בשטר דמייתי רבינו בשם הרא"ב ז"ל אי כתבינו
דעת שניהם אלו לא. ובעיתי אין לשון אחר ז"ל מורה כן שכתב בזה בסגיון אלרבי' אבות
ת"ם לכתבו שניהם הוא דמייתי' לרב אחי אלא לאמ' לא נתנו ליכת' כלומ' אלא אם כמלו'
בשטר דהא אינו כותבין אלא מדע שניהם ולתימה אחיה בעלמ' ע"כ ומלקמ' לאיי בשקנו מידו
כותבין אלא מדע שניהם אלא אי אלטריכינן לומ' בשקנו לומ' בשכתב דבכי סגי לטרוף
זה עיקר הקשה אמ' הקשה ע"כ ירא' לע"ל דהרז"ם ז"ל מפר' ממש אלא נתנו
ליכת' היינו אלא אם כמלו' בשטר' כל עוד שלא נכתבו למהרין זה מלחזי' אינו כותבין
אלא מדע שניהם ומה הגם באמר' בעלמ' הוא כמלו' בשטר למה לן לעשות שניהם
לכתו' שטר ומה אם מייתי שייעת מאינו כותבין שטרי מרוסין ולמי' לעולם כדהוא
ה' אמר כמו הכתיב לעניין משעבדי וכי אריכי לאמלוכי הוינו בשטרי מרוסין ממש
ותלע שבשטרי מוכרחין אמו לומ' דהרמב"ן ז"ל בסיגוי מכוון שרז"ה ז"ל ולא כדבקן
הר"ן ז"ל דבם המלחמו' הקשו עליו וז"ל וקשה לתקשינן עליה מהא דתנן ומה אינו
מנכסי משועבדין מאי קושי' לימ' בשכתב ומאי מלטריך לומ' בשקנו מידו בלא קנין מאי
כשכתב מסרי לבת אשתו ולא לבתו ע"כ: והקשה אם הרז"ם ז"ל מפרש לא נתנו ליכת'
שאינו כותבין אלא מדע שניהם כשנת הרא"ב ז"ל דמייתי רבינו הרי תלה הטע' במה
שאמר לפי שב"ז שלא כתבו אינו גובין אלא מב"ח ומשנכתבו גובין מן המשועבדין ומ"ם
לא נתנו ליכת' אלא מדע שניהם ע"כ נראה בהשי' להא בשא תלי' דלאי' כשנכתבו גובין
מן המשועבדין ממילי' אינו לכתוב אלא מדע שניהם אבל אם גם בכתיב אינו לא דינו
למשעבדי פשוט דאינו כותבין אפי' אלא מדעתם ומ"ש לתמוה מה מקשה
לי' לרז"ם ז"ל ולאי לפי שטתו אז נאמ' דכי היכי דמופר ח"ם קמא דלאו תיובתא
היא אלא סיעתא ה"ל דאדרבה הרמב"ם שהוא מזונו מנכסי' משועבדי לסיועי' לרב אחי מיירינן
לה לאינו כותבין אלא מדעת שניהם הא אינו לקתני לה שיהא מזונות ממשעבדי ואם אלא
משכח לה אלא כשנכתבו וכיון שכתבוהו ממילי' לא נתנו ליכת' אלא מדעת' ואלי לעולי
כדהיא כתיב כמו אמיר' ולפיכך אין לבקשיל לכתו' שלא מדעת' ואם לקתני מזונות מן
המשועבדין אינו' בשקנו מידו' ולו אלי כ' מתפרש הסגו' לרב"ל לרבינו כאשר
רמזנו לעיל כי הרלאה עלמו לפר' אלו הת"ם חל לפיעת' ואל לתיובתא' כ' לא הוה
מקשי מילי הרמב"ן לרז"ם ז"ל הקשל"ת ז"ל דהוי סייעת' ומ"ל ס"ם אינ' אלא
ולאי הביקשל אמרן בבאמיר בעלמ' אינו דין כתיב לשטר ואמא מקשינן עליה מלקתיב
הוא חזר מן המשועבדין אלא מדע שניהם ולתימה אחיה בעלמ' ע"כ ומלקמ' לאיי בשקנו מידו
כותבין אלא מדע שניהם אלא אי אלטריכינן לומ' בשקנו לומ' בשכתב דבכי סגי
לטרוף

[illegible] ר"ח [illegible] אם [illegible] ר"ל [illegible] ר"ל [illegible] ר"ל

לפי שלא לתקן במ"ע מכין אותו עד שתצא נפשו וכדלין הריטיס שירשו מטלטלין קרקע"ל מכ"ע על היתומי לפר"ע זו"ל מהרי"ק ע"ל ומיתי רבינו אלעזר מה שמכריחין וכופין הוא מטעם קיום המצות שאמרו מנו"ע על היתומי"וכו' ואלו היה הדבר מפני תקנת הגאונים לא היה לפם להלו הדבר מפני תקנת רבי אלעזר דגמ"ק מר וע"כ הקשה עליה רבינו למה הוצרכו הגאונים לעשות תקנה ולקמן סימן נ"ח כתב בפה"ל אבל מצוה היתומי"לית לה מדרבנן וכתבו בפסקותיה דף פ"ז דטעמא משום דהוי מצות כבוד אמו בתמיד שברים בלה שאין ב"ד של משה מוזהרין עליה ואת אלמרו בגמרא אמיתי הוא דבריהם ועליה וכל דבר המסורים חייבים להחזיר מפני כבוד הבריות אם לא היו מחזירים הם קלון אביהם בלכך חייבי לא אבל משום כבוד לחודים לא הכוי פי' לקנן גבי קטינא דהרגא דהוא"ל ליכ מנו"ל מ דרבנן לא חייב לחזיר ומין גרמה לאשכחן דכופין על מצוה דרבנן ומלי לקיים דברי המגיד דברי המגיד לא פין לא היורשין ע"כ: ומיכא למיק מאיקשיא לה מסיא דבר המסורים חייבין להחזיר שהוצרכו לחלק מצע"קון דמ"ל דהם כופין ועוד שמצני ביה חנאים ז"ל הוצרכו לעשות תקנ' להכריח ליתומי לגבות מן המטלטלין שהניח לה' אביה ואם אית' מוכרחין ועומדי' הם משום מצו' דרמיה עליהו אלא ודאי לא בייפינן להו בי אב בתקנתא דבתראי ' וכן כתב הרמב"ם בבר תקנו הגאוני' האחרוני שיהיה ב"ח גובה מטלטלין מן היתומין שירשו מאביהן וכן דנין ישראל בבל ב"ד שלהם שבעולם ובמערב כותבין ב"ח שיש לו לגבות מן הקרקע ומן המטלטלין בין בחייו בין לאחר מותו ונמצא גובה על תנאי זה יותר מן התקנה וסיים גדול עשו בדבר שמא לא ידע הלוה בתקנו' זו ונשא ומתן יתומין

ז **והיכא** דאיכא ליתמי מאבוהון מטלטלי ומקרקעי ולא כתב בשטר שיגבה ממטלטלי בין בחייו בין במותו ובעו יתמי לפרעו מן הקרקע ולא מן המטלטלין שומעין להם: שלא תקנו להכריחם במטלטלין אלא במקו' שאין שם קרק' אבל בשקו' שיש שם קרקע דינו במקומו עומד דמטלטלי דיתמי לא משתעבדיה לב"ח ובן מצוי זה בספ' כתר שם:

ח **ואיכא** מ"ר דוקא פלוה בשטר תקון לכוף יתמי למפרע ממטלטלי אבל פלוה ע"פ ליכא משום נגילת דלה בפני לוין דהא לא שביח ולא תקון למגבא ממטלטלי דשבק לחון אבוהון ואוקמו אדאוריתא' וזה דעת ר"ת ודעת הרב אפרים ז"ל ויש ספדוראיה לדבריה' מהחיא דגיטין דפ' בל הגט דקאמרינן שירשו קרקע ולא שירשו בספ"פ וכו' ופי' רש"י ז"ל שעל הקרקע מצוה על היתומים ולא על חכמים דחא איתא מלוה על פה:

ט וצריכין אנו לברר אם לא הניח להם אביהם ליתמי נחלה לא מטלטלי ולא קרקע' אבל יש לחן נכסין בעצמן ע"ז כתב ב"ה דבי אמרינן מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהן דוקא מטלטלין דשבק אבוהון איכא משו' מצוה וכפי' בתקנת דבתראי אבל יתמי דקנו נכסי אפ' מצוה ליב' כדמוכח בבתר' פ' מי שמת במשנה נפל הבית עליו ועל אביו היתה עליו כתוב' אשה וב"ח וכו' ודוק ותשכח בגמ' דירנעל דעת רב' חננאל ז"ל ע"כ ומילת דתלי' בפבר' ה"א שביין שאפי' מטלטלי של אביו אינו חייב אלא מש' מצוה מטלטלי דקנו אינהו פשיט' דליבא אפ לו מצו' בלל יפקע ליה מלותו ואפילו ממקרקעי דקנו אינהו לא פרעי ליה מידי משו' בבוד אביה' לא מצינו שיתחייבו לכבודו בממונו' ובדאי בקרושין דקתני משל מי רב הושעיא אמר משל אביהם וקי"ל כותיה ואע"ג דחיב' דלית ליה אב זנו ופרנסו משלו בתורת צדקה וכיפ' נגליה ה"מ לנפיה אבל לאחייניו ליתן להם את שלה' לאו בקמצוי בתשיב' לר"י יתומי' שטעונו לא חניח לנו אבינו שום דבר בקשת לעמוד על דעתינו אם יש להם שבועי' דע כי בין ששבועי' אפחלוא' אינה לא כמשנ' ולא בגמ' ופשתקנוה לא תקנוה אלא על הלוה אבל על בנו לא תקנוה שאין לעשו' תקנת לתקנו' אילהשביע' בממון שאין אחריותו עליהם אלא אם יטענין עליהם בריא שירשת' נשבעין הסת אם בשמ' הר' סתם מכללה אחרת למר שאין חייבין מבנים הבם בלום לב"ח של אביהם ואין לאן אפילו משום מצוה' איכא דמפיק מלוה בתיבת ידי לוה הא גרסי' בפ' ג"ם חוציא עליו ב' ידו שהוא חייב לו שנובה מבני חורין דבמלוה על פה דינה ואע"ג דהיחזק בב"ר ואם מסר לו בתב ידו בפני עדים אבל אין העדים חתומין בו כבר הארכתי בביאורו בשער י"ג שהקדמנו:

דשבק אבוהון ליתמי לא משתעבדי' ' משום מצו' מיה' משתעבדי דאמרי' בפר' מי שמת דזעיר' חברין הרגום' מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהן פי' מצוה דרבנן קאמר משום בבוד דקתני זלא דמי לפרע' ב"ח מצוה דאיתא בכתיבות פרק הכותב דקתני לדידך דאמרת פריע' ב"ח בצוה א' אמר לא ניחא לי למעבד מצוה מאי אמר ליה חניתוה במה ד"א במצות לא תעשה אבל במצות עשה מכין אותו עד שתצא נפשו משום דבל שעתא ושעתא בקום ועשה קאי ופרש' דהא נמי מצו' עשה היא דכתיב הן צדק שיה' הן שדך צדק ' ובזה ביון שיש בה מצות עשה אם הלוה עוברו ואינו רוצה לפרוע מכריחין אותו ומכין אותו עד שיפרע אבל מצוה היתומים דלית לא אלא מדרבנן לא בייפין ליה בהברח ראיה לדבר משנה דקטינא דאית' בפר' מי שחיה נשוי דמוכח הכי דמעיקרה לא בייפינהו אביי ליתומי למפרע ממונת חוב אביהן ולא אפרינן נמי הכי נ' זוא דמי קטינא יחביה ליה יד סרקי פלקוה אלמ' אביהם מן המטלטלין שהניח להם אביה' ואם לא רצה היורש לירתן אין מופין אותו הרבה מן התורין הולכ' על דרך זו שלא כדברי ר"ח ז"ל שבת' בכתיבות בפיר' וכן דין היתומי' ש' רשו מטר טלין דקי"ל מצוה על היתומי' לפרוע חוב אביה' ע"כ ' ומשמע מדבריו שאם סרב שמבין אותו עד שתצא נפשו שהרי דמרי אותם לגלוה ' ומאד הפליג דאם איתא מאי אבא בין אבוהון דיתמי ובין יתמי אי אמרי' תרוייהו כופין ועוד שמצני ביה חנאינים ז"ל הוצרכו לעשות תקנ' להכריח ליתומי לגבות מן המטלטלין שהניח לה' אביה ואם אית' מוכרחין ועומדי' הם משום מצו' דרמיה עליהו אלא ודאי לא בייפינן להו בי אב בתקנתא דבתראי ' וכן כתב הרמב"ם בבר תקנו הגאוני' האחרוני שיהיה ב"ח גובה מטלטלין מן היתומין שירשו מאביהן ובדנין ישראל בבל ב"ד שלהם שבעולם ובמערב כותבין ב"ח שיש לו לגבות מן הקרקע ומן המטלטלין בין בחייו בין לאחר מותו ונמצא גובה על תנאי זה יותר מן התקנה וסיים גדול עשו בדבר שמא לא ידע הלוה בתקנו' זו ונשא ומתן יתומין

יוצא שלא כדין שאין בח בתקנת אחרונים לחייב בה את היתומים ע"כ:

ז **והיכא** דאיכא ליתמי מאבוהון מטלטלי ומקרקעי ולא כתב בשטר שיגבה ממטלטלי בין בחייו בין במותו ובעו יתמי לפרעו מן הקרקע ולא מן המטלטלין שומעין להם: שלא תקנו להכריחם במטלטלין אלא במקו' שאין שם קרק' אבל בשקו' שיש שם קרקע דינו במקומו עומד דמטלטלי דיתמי לא משתעבדיה לב"ח ובן מצוי זה בספ' כתר שם:

ח **ואיכא** מ"ר דוקא פלוה בשטר תקון לכוף יתמי למפרע ממטלטלי אבל פלוה ע"פ ליכא משום נגילת דלה בפני לוין דהא לא שביח ולא תקון למגבא ממטלטלי דשבק לחון אבוהון ואוקמו אדאוריתא' וזה דעת ר"ת ודעת הרב אפרים ז"ל ויש ספדוראיה לדבריה' מהחיא דגיטין דפ' בל הגט דקאמרינן שירשו קרקע ולא שירשו בספ"פ וכו' ופי' רש"י ז"ל שעל הקרקע מצוה על היתומים ולא על חכמים דחא איתא מלוה על פה:

ט וצריכין אנו לברר אם לא הניח להם אביהם ליתמי נחלה לא מטלטלי ולא קרקע' אבל יש לחן נכסין בעצמן וע"ז כתב ב"ה דבי אמרינן מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהן דוקא מטלטלין דשבק אבוהון איכא משו' מצוה וכפי' בתקנת דבתראי אבל יתמי דקנו נכסי אפ' מצוה ליב' כדמוכח בבתר' פ' מי שמת במשנה נפל הבית עליו ועל אביו היתה עליו כתוב' אשה וב"ח וכו' ודוק ותשכח בגמ' דירנעל דעת רב' חננאל ז"ל ע"כ ומילת דתלי' בפבר' ה"א שביין שאפי' מטלטלי של אביו אינו חייב אלא מש' מצוה מטלטלי דקנו אינהו פשיט' דליבא אפ לו מצו' בלל יפקע ליה מלותו ואפילו ממקרקעי דקנו אינהו לא פרעי ליה מידי משו' בבוד אביה' לא מצינו שיתחייבו לכבודו בממונו' ובדאי בקרושין דקתני משל מי רב הושעיא אמר משל אביהם וקי"ל כותיה ואע"ג דחיב' דלית ליה אב זנו ופרנסו משלו בתורת צדקה וכיפ' נגליה ה"מ לנפיה אבל לאחייניו ליתן להם את שלה' לאו בקמצוי בתשיב' לר"י יתומי' שטעונו לא חניח לנו אבינו שום דבר בקשת לעמוד על דעתינו אם יש להם שבועי' דע כי בין ששבועי' אפחלוא' אינה לא כמשנ' ולא בגמ' ופשתקנוה לא תקנוה אלא על הלוה אבל על בנו לא תקנוה שאין לעשו' תקנת לתקנו' אילהשביע' בממון שאין אחריותו עליהם אלא אם יטענין עליהם בריא שירשת' נשבעין הסת אם בשמ' הר' סתם מכללה אחרת למר שאין חייבין מבנים הבם בלום לב"ח של אביהם ואין לאן אפילו משום מצוה' איכא דמפיק מלוה בתיבת ידי לוה הא גרסי' בפ' ג"ם חוציא עליו ב' ידו שהוא חייב לו שנובה מבני חורין דבמלוה על פה דינה ואע"ג דהיחזק בב"ר ואם מסר לו בתב ידו בפני עדים אבל אין

בקרקע לאו כל כמינהו אין שהתנ' לגבות מאיתם מהם שירלה לאלו מן שהתקנ' לא היה גובה מן המטלטלין כיון שיש שם קרק' ליכ' פסיל' לאלו' מעמי' לין אותו על לין הגמ' וה"ה מלבריו נראה שלא תקנון הרמב"ם ז"ל מבלי יצטרכו לתקנה ' אבל הענין הנני הבינו אח"כ וקיימו בשם קצת המפרשים ז"ל ושם וכבעו ז"ל אתרו דבר א' דלוקה מלא התקנ' אין להכריחם במטלטלין כשיש שם קרק' אבל בשכת' מקרקעי ומטלטלי גוב' מן המטלטלין על כרחם: ואיכ' למילק מנ"ל ניופות כח המלו' כ"ב מאמ' התנאי פה כיון דמגרת הגמרא אפילו מטלטלין לחולייהו לא משתעבדי אע"ב דמפסיל המלו' תמיה' לאחני תנ' לה לגיגב' המלוה כשאין שם אלא מטלטלין כלי שלא יפסיל אבל שאפי' כשירלו היורשין לתת לו קרק' יוכל להכריחם במטלטלין זו מגילנו ליה בעל הטור ע"ל התתקנו' ואי תימ' לזה לא היה לריך לכתבו בטור דמן התקנ' סי' גובה ' הא כבר פי' הרמב"ם ז"ל לסיג גרו' עשו וכו' ומ"ב לומ' לאחני היו כתבין אבל בלאלי' ממי קרקע נאמר הבר כמו ג"כ מכח התקנ' שנעמיל היורשי' על לין הגמרא ויהלו לגבות מהקרקע:

ח ואיבא מ"ל לוק מלו' בשטר וכו' ירבמו

מוטה מאחר הברת ר"ת ז"ל ומיכן לע' הראחרוני ז"ל עלה לגבו' מהמטלטלין גם למלו' ע"פ ומבאים לי תשב' על מה שהקשה רבי' לעיל סי' ר"ח דהסב' לכופין אות היתומים משום מלו' וכו' ל"ל למה הוצרכו הגאוני ז"ל לתקן תקנה לפכרית ליתומי לגבות מן המטלטלין וכו' לאקנאן קושיא שרי הוא מבינה מלבריו רש"י ז"ל מהסיא לכל הגמ' המן הקרקע מלוה על היתומים מלוה מי' ולא על הכספי' לבת אית' מלוה ע"ש ועיכו' יות"ל הוא ומטעם מלוה לא מחייבו מטלטלי דיתמי למלוה ע"פ נאמר שהרבה הוצילו הגאונים ז"ל בתקנת לכופה לפרעו מן המטלטלין אפי' מגו' ע"פ נים לחמוה על רבי' אלא הבינה אלא הברת ר"ת ור' אפרי' ז"ל ולא הם אפי' לחזכיר לבני הרי"ן ז"ל שחולק ע"ז בריס הגוזל בחרת וכתב בסיגת לגובין המטלטלין אף למלוה ע"פ וכן הרמב"ם ז"ל בפ"ה לגזלה: וכן העיד הטור אמון ק"ז שנהגו לגבות מהם אף במלוה ע"פ אפילו קנאם הלוה אחר שלה ולא כתב

ו לאלקי היורש המקום אביו קמי:

ת"ם חו לענין מעשה מסופקי אם היה בנו לה לסלי מיל היתומי' אלא כמבאת הלקחתי מרייותא לאוביתא ר"ת והרב לבי' אפרי' ז"ל כי הריב"ם ז"ל מר אל כתב ומ"ש בעל מפי עד בשם רבי' יעקב ז"ל אמר התקנ' אלא בשם הוא לעת יחיל אין לסמוך עליו אמרו מרים למי אלא ראה את החלם יבא ויעיל והמנהג יוכיח וכו' ' נראה למשם לעלעתן הוא לעת יחיל להאי אלא לסמוך עליו לולאי חסב שאין אולאו סובר כן ' ואלו ראה לבני רבינו שגם רבינו אפרים ז"ל גלוה עמו אסר עלותיו נאמנן מלא' ולי הולחם לה ' וכ"ם אחר עדיבו עשה המוכות לבריהם והביא לבם ראיה נראה שעלאתם בלים כאחד ' אי שמא הברעת המנהג גוברת:

ט וצריכין אנו לברר אם לא הניח וכו' הרמב"ם ז"ל חולק ע"ז בלמיתיה ה"ם ז"ל פי"ל למלוה לסבר המטלטלי לאבוהון מלו' וכופין אותן מנכסי לילהו מלוה ומיכופין אותן אלי תימ' אי' במטלטלי לאבוהון הסבר מלו' וכופין אלמ' לית ליה שום חל מהני טעמי לחתיכן לעניל בשם התי' לאין כופין אי משו' דרבנן ואי משום למתן הסבר בלהסיג"ל כי לא ירשי נמי אי רמי' מלו' עלייהו לפרוע חובת אביהם אמאי אין כופין לכייפינן בכל מלו' דעלמ' ולי' לאמר כלכת' רבי' בסמוך מהסיא דקאמינן לקי"ל כר' אושעיא דמסל אב וכו' לה מהבות טעמא אפי' מלוה ליכא לפרוע מסל בן ז"ל הסבר הרמב"ם ז"ל לכי סבר אבוהון מטלטלי מיתיהו אינהו לפרוע מיניה חובת אביהם לפי שנכנסו במקום אביהם וכי היכי לפריעת ב"ח מלוה ה"ם בם הבאים חתיו במטלטלים אלו חייבים במלוה זו מדין פריעת ב"ח ומ"ה כייפינן לה כשאר מלוה אבל כשלא היה כי פרעי מלילהו עבדי מלוה ולא מטעם פריעת ב"ח אלא משום בבוד אביהם: והשתא הוא מלוה שמתן שכרה בלה ואין כופין עליה וחלע שכן הוא להגמה אסר"ר כתב בשם ר"י ז"ל בפרק הכותב וז"ל ומיהו היכא לא הניח להם אביהם כלום אין כופין אבל מלוה איכא משום בבוד אביהם ע"כ והכונה במה שפי' מה היא המלוה הוא כפי מה שאמרנו לה אין כופין כשלא הניח הוא מלוה לסמוך המלוה אינה משום בבוד משום בבוד:

Digitized by Google

חלק שני

א והיכא דמלוה ע"פ ומלוה בשטר וכו' גם הטור ז"ל בימן ק"ל הביא מחלוקת זה וז"ל ואם יש מלוה בשטר ומלוה ע"פ שהיא מוקדמת למלוה בשטר כתב רב אחי שמלוה ע"פ קודמת לגבות מב"ח כיון שעדי' מעידין שקדמה ורב אלפס כתב שמלוה בשטר קודמת אע"פ שהיא מאוחרת שעבוד שטר ליכו כאכר וכשם שמלוה ע"פ אינו גוב' מלקוחות מפני שאין לו קול כך אינו גובה מב"ח שנתחייבו לאחר מכן מפני שאין לו קול אבל מלוה ע"פ מוקדמת קודמת למלוה ע"פ מאוחר' ע"כ: ויש לתמוה דמע"ג מדברי ז"ל דע"כ לא פליג הרי"ף ז"ל אלא במלוה בשטר לע"פ שהיא מאוחר' קודמת למלוה על פה המקודמת אבל בשתיהן על פה מודה הרי"ף ז"ל דהמוקדמת קודמת והוא תימא דהא מסתם הקול שמביא בשמו משמע בבאור לכל שיש שעבוד מאוחר ל"ם בכתב ל"ם דע"פ אין הראשון קודם ומיהו הא כתב בתשובה שמעתיק רבינו אין לחם דין קדימה לא על המלוה בשטר ולא על המלוה בעדים דין במקרקעי דין במטלטלי ומי: ויותר יש לתנוות על הרב ז"ל שכתב על דברי הטור ז"ל זה פשוט בטעמו שהרי נשתעבדו נכסיו למלוה ראשונה וגוב אין מלוה ע"פ מפקעת שעבודא אבל הרי"ן ז"ל כתב דמי שהיה נשוי גבי שני שטרות היולאת ביום אחד דמלוה ע"פ מוקדמת ומלוה ע"פ מאוחר' כשבאו לגבות כאן מולקים ול"ע ע"כ ותהיכן

חלק שני

א והיכא דמלוה ע"פ ומלוה בשטר יצאו על נכסים בני חורין ואין הנכסים מספיקין לשניהם ונתברר בעדים שמלוה ע"פ היתה מוקדמת למלוה בשטר אז הכן גובה תחלהי ומצאתי תשוב' לרבינו האי גאון ז"ל שהשיב לקהל מלוה על פה ומלוה בשטר וזמן מלוה ע"פ קוד' למלוה בשטר שכיון שהיא מוקדמת הוא קודמת לגבות מבני חרי דשעבודא דאורייתא ואחר שיש עדים שהמלוה קדומה למלוה בשטר הא גובה תחלה והאי תשובה ודאי אפשר שהסופרים שבשוה דמה טעם הקנו שלא תגבה מן הלק חות משום דביון דלית ליה קלא חישי' לפסידייהו והכא נמי איתא להאי טעמא דמה לי מבר מה לי שעבוד נכסיו לאחר בשטר: וכן מצאתי בתשובה דרי"ף ז"ל זה טופס השאלה מה הפרש יש בין קרקע ובין מטלטלין בין מלוה בשטר בין מלוה ע"פ בדין קדים משום דק"ל דמלוה על פה אינו גובה מן הקרקע וגם מלוה בשטר אם אין בקרקע בכדי שניהם ונסתפק לנו מה שפירשת באות' הלכה של מי שהיה נשוי שאין הפרש במטלטלי בין מלוה בשטר בין מלוה על פה אם דבר זה בשהיו שני לוין ע"פ או אפילו מלוה אחד בשטר אם דבר זה בשזמנם יום א' או אפילו קדם זמן מלוה ע"פ וכן ב' מלוין ע"פ בקרקע וקדם אחד מהן היש כהן דין קדימה או לא וכן מלוה אחד בשטר ומלוה א' ע"פ במטלטלי היש למלוה ע"פ אם מלוה בשטר או לא: תשובה זו שנסתפק לכם מפירושינו במלוה בשטר ומלוה ע"פ אם הוא בשני מלוין בשטר ושני מלוין ע"פ או אפילו מלוה אחד בשטר ומלוה אחד ע"פ: תמהין אנו בספק זה ומשאלה זו ומה הפרש בין שהיו ב' או היו ג' הדין כלו אחד הוא וכן מה ששאלת במלוה ע"פ שאינה גובה מן הקרקע גם מלוה בשטר אם דבר זה בזמנם אחד או לא משאל' אנו תמהים כי בבר פירשנו לבר פירוש יפה וברורנו שמלוה ע"פ אין לו דין קדימה כלל ואם ראה תב אותה תשובה שהשיב הגאון דמלוה על פה שקדם שיש דין קדימה והביא ראיה מדברי רבותינו ז"ל שעבודא דאורייתא אותה תשובה אינה נכונה שאע"פ ששעבודא דאורייתא לא אוקמוה רבנן אדאורייתא משום פסידא דלקוחו' משום דלית ליה קל' והי"ה למלוין שאין קודמין זה לזה משום דלית להו קלא. ואיכא לעיוני עלייהו פסידא הילכך אין להם דין קדימה לא על המלוה בשטר ולא על מלוה בעדים בין במקרקעי בין במטלטלי וכן המטלטלין כיון שאין להם דין קדימה אין בהם הפרש בין במלוה בשטר בין במלוה בעדים ע"כ:

ב ואיכא לעיוני לסברת הרב שפסק שמלוה בשטר מאוחר' גובה תחלה מלוה מוקדמת היכ' דלו' יעקב בניפן וראובן בנו של יעקב לוה אחריו בתשרי ומת יעקב ונפלו הנכסים לבנו ראובן: מי מהם גובה תחלה ואם אין הנכסים מספיקין לשניהם ע"ז מצאתי בתשובת לראב"ד וזה טופסה ראובן לוה משמעון מנה בעדים ועשה לו כל נכסיו אחריות ומת והניח קרקע שוה מנה לבנו חנוך ובא חנוך לאחר מיתת אביו ולוה עליו מנה בשטר וכתב לו כל נכסיו לאחריות הניע זמן השטר ליפרע בא לוי לגבות אותו קרקע שהניח ראובן לבנו חנוך ובא שמעון ואמר אני קודם שבבר היה משועבד לי מחיי אבי ומלוה ע"פ גובה מן היורשין א"ל שמא כבר פרעך אביו א' שמעון תוך זמן היה או הודה בעדי' בשע' מיתה שלא פרע לי אמר לוי אף אם לא פרעך תחשב באלו מכרו לי תנוך בנו שהרי כתב לי עליו שעבו' ומלוה ע"פ אינו גוב' מן הלק חו' א"ש מנו א נחטנ' ש הרי מ חוב' נ יבינ' צריך אדרבת' צריך שירפ' ואין זו מבור' ועדין כיר היור' בנו הוא ואינ מוקדם בשעבודי חזר לוי ואם' עם כל זה אני א' שם' חנוך בנו פרעך שעב' הזכן אף אם איא' של' פר' ו אף אם יאמר שלא פרע אני מאמינו כי הוא עושה עמך קנוניא להפקי' שעבודי ואף בשבועה אני מאמינו מעתה יש לנו להעמיד קרקע בחזקת לוי אלא שישבע לשמעון שלא פרעו חנוך ונפתוב לשמעון שטר על חנוך במנה שלוה פמנו אביו אם יודע שלא פרעו אביו מפני שהזי' שעבודו של שמעון דקי"ל דדיינינן דינא דגרמי וכל שכן זה דקא משתדלי ליה שפורע חובו משעבודו של זה ואם יטענו ויאמר נראה מדבריך שאם לא יוכל לוי לבא בטענת פרעון של הנו' בנון שהוא עדיין תוך זמנו של אביו בהלואתו של שמעון משמע שיקדם שמעון בזה הקרקע משום קדימת חובו: והלא מלוה בשטר שעבודא דאורייתא ומלוה ע"פ לאו שעבוד דאורייתא כדאסקא רב פפא בבתרא דאמר הלכתא גובה מן היורשין שלא תנעול דלת בפני לווין דלא קאמר משום שעבודא דאורייתא ואם כן היכי אתי שעבודא דרבנן וקדים לשעבודא דאורייתא נשיב ונאמר לטעון דלא עיינת יפה בדברינו גם לא הסכמת בהלכה עם הרב יצחק דאיהו פסק כעולא דאמר שעבוד דאורייתא בכל מלוה ואע"פ שאני מסבי' לדעתו שאני אומר דר"פ ודאי לאו שעבוד דאורייתא סבירא ליה דהא אבהדיא פריעת ב"ח מצו' ואי א' לא ניחא לי למעב' מצו' אלקויי הוא דמלקינן ליה עד דעביד לה למצוה אבל למיתת לנחסית לא נחתינן: ומדאקשינן ליה לדידך דאמרת פריעת בעל חוב מצוה מכלל דאיכא מאן דאמר דאפילו מצוה נמי ליכא והא אפילו רב ושמואל דס"ל שעבודא לאו דאורייתא ומלוה ע"פ אינו גובה מן היורשין מודו דאפילו על היתומי' נמי מצו' לפרו' חוב אביהן אלא ודאי ה"ק ליה לדידך דאמרת מצוה הוא דאיכא שעבודא ליב' אלמא רב פפא הבי סבירא ליה כרב ושמואל מעתה כבר חזקנו טענ' הטוען עלינו לופר מדברינו דבמלוה על פה ליכא שעבודא דאורייתא נשיבתו ונאמר דרב פפא סבירא ליה כרבא דאמר דבר תורה אחד מלוה בשטר ואחר מלוה על פה אינה גובה לא מן היורשין ולאמן הלקוחות מאי טעמא שעבודא לאו דאורייתא ומה טעם אמרו מלוה בשטר גובה מן הלקוחות שלא תנעול דלת בפני לווין: טערתה כיון שאין כאן שוין בשעבוד ושניהם אינה מן התורה ועל שניהם מצוה מן התורה לפרוע הילכך המוקדם הוא קודם: ועוד נאמר אל הטוען הזה שלא דקדק יפה בדברינו שהרי כתב שעשה ראובן לשמעון כל נכסיו אחריות בפני עדים וכיון שעשה לו אחריות כל נכסיו מה לי בשטר מה לי בעל פה הרי יש לן שעבוד עליהם אלא שאינו גובה מן הלקוחות משום דלית ליה קלא אפל לענין יורשים לב"ע מגבי נכי ואיתא להו קדימה ע"כ: ובספקים של חכמי לוניל מצאתי כתוב כללא דנקטינן במלוה על פה ק"ל שעבודא לאו דאורייתא לדברי הכל לבר רבינו האיי ז"ל ולהרי"ף ז"ל הא נמי לא אקמוה רבנן אדאורייתא למלוה על פה כי אם לנכי יורשין ונפקא מינא שאם מלוה ע"פ קודמת למלוה בשטר לעולם מלוה בשטר קודמת לענין גוביינא לא שנא מדידיה ולא שנא מיתתי ואפילו במלוה בשטר של חנוך קודמת למלוה על פה של ראובן בנכסי ראובן משום דשעבודא דאורייתא קדמה לשעבודא דרבנן:

ג וי"ל לברר דין שעבוד הלואה בשטר אמתי הל על הנכסים דע כי משעה שנכתב השטר חל השעבוד לאלתר ואם לוה מראובן וכתב שטר בניסן וקבע זמן פרעון לשנה ולוה משמעון באייר וקבע זמן פרעון לחצי שנה אע"פ שזמן האחרון מוקדם לזמן פרעון של ראשון הראשון שאמנו מניסן נקרא מוקדם: והאי דגרסינן בפסחים איתמר ב"ח אביי אמר לשפרע הוא גובה רבא אמר מבאן ולתבא הוא גובה וקי"ל כרבא הני מילי לענין מלוה דזבן נכסיה דלוה קודם דמטא זמן פרעון אבל זמן שעבודו כ"ע לא פליגי דאי איתיה בקנין משעת דקנו מיניה נאי איתיה בשטרא בלא קנין מבי מטא שטרא לידיה:

שער סב חלק א

א גרסינן בגטין פ' המגרש תניא ר"מ אומר כל מקום שאתה מוצא אגריות של ע"א אע"פ שרינהם ברינו ישרא' אי אתה רשאי לחזק להם שנא' ואלה

בא בפסיטות טעם זה והוא הפך טעם הרי"ף ז"ל: ובעקר בזמלוקת העלה ה"ם ז"ל ברים פ"ד דמלוה להרמב"ם ז"ל סבר כרבינו. תמיי ז"ל מלכתב סתם מי שיש לו חובות הרבה כל שקדם חובו תחלה בין מן הלוה עצמו בין מן הלקוחות וכו' ולא חלק וכן דעת הרשב"א ז"ל:

ב ואיכא לעיוני לסברת הרב ז"ל דנכתן מ"ם הראב"ד ז"ל דנכתן שטר לשמעון על חנוך ממנה מפני שהזי' שעבודו וכו' אינו מוסכם תהרמ"ם ז"ל בכלל פ' סי' פ"ו וז"ל ויחומים שמכרו בנכסי אביהם ואינו על אביהם בעלי חובות ואינם יכולין לגבות הנכסים מיד הלקוחות אין בעלי חובות יכולין להוציא המעות מיד היתומים שבידם נכסיהם מכרו וקי"ל כרבא דאמר ב"ח מכאן ולהבא הוא גובה ואפילו בין מזיק שעבודו של תבר אין כאן כי לא קלקלו אם גוף הקרקע כלום אלא ילכו ללקוחות ויגבו הנכסים אם יוכלו ע"כ: ואי אפילו במלוה בשטר סבר הכי מקמאמר ויגבו הנכסים אם יוכלו: כל שכן במלוה ע"פ והטור' ז"ל בסימן ק"ל הביא דברי הראב"ד ז"ל אלא נראה שמסכי' עמו מלבד קאמר להרמ"ם ז"ל חולק וכסי' ק"ד כתב שמע"פ שנראה כן אינו מסיב על דבריו ובמקום אחר כתבנו ע"ז

ג ויש לברר וכו': עיין תשובת הרשב"א ז"ל סימן אלף קי"ח

שער סב

א גרסינן בגטין פ' המגרש וכו': בלף פ"ח אביי אשבחיה לר' יוסף לקא מעשה מגנבי:

Digitized by Google

אגבי אילן והא אגן הדיוטות אגן ותניא היה רבי אומר כל מקום שאתה מוצא אוגריות של עשיר אע"פ שדייניהם כדי מי אתה רשאי להזקק להם שנאמר ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם לפניהם ולא לפני עשיר ר"א לפניהם ולא לפני הדיוטות אמר ר"ל אגן שליחותייהו קא עבדינן מידי דהוה אחולאות והלוואות • א"ה גזלות וחבלות נמי כי עבדינן שליחותייהו במלתא דסכיתא במלתא דלא סכיתא לא עבדינן שליחותייהו • וכתבו התוס' ולא לפני הדיוטות תימא למשמע לתירוץ קרא בכסרין לדון ואלו כס"ק דקלופין ולכב"ק דרשינן מילה דהסוה הכתוב אשר לפני לכל דיינין שבחורה ואשר פסולה לדון לתן פרק בא סימן כל הכשר לדון כשר להעיד ואשר פסולה להעיד בלעומת כתחובל וי"ל לכלל הכא סימן בתים מיירי בלומר כל מים שכשר לדון כשר להעיד וכו' • עד מיהו בירושלמי דיומא גם מעתה לדין אשר מעידים מים לדון ואור"י דקרא משמע ליה בכל ענין בין בדיינין בין בדיינין ע"כ: ועל תירוצם הראשון קשה דמשמע דאמ"כ לדשה בשרים לדון אע"פ שאינה כשרה להעיד והוא תימא דא"כ נמצא עדות תמוה מדיינות • ואין אשמעם בכל דוכתא דלעולם דיינות תמוה מעדות • ובסוף שבועות אמ"ש בתרא לא הביאו התוס' אלא תירוץ ר"י ז"ל ומשקי דלשה פסולה לדון אבל בל' אבות קף ט"ו כתבו התירוץ הראשון בלבד • אלמא מוכרח אשר לדון • והרי מק"ו פרשה לדון לכשרים ומה עדות שהאוכב והשונא והגר והמבזה והזקן והכשרים והמוגר כשרין לה המשה מינה כשרים לה • דיינות שכל אלו כשרין לה מינו דין אלא תשא כשרים לה: והר"ן ז"ל לתם תירץ זה וכתב ובעקר קיימין כ"ל לנהי לפניהם קאי אמומתין • אפי' הכי כיון אלא פירש הכתוב מי יהיו הדיינין ולא כתב דבר אל בני ישראל ויגלא בו כמ"ש בשאר מצות ממילא הסוה אשר לדון עכ"ל • משמע דאין כאן שום יתור להשוותן אלא דממילא משמע הכי מדלא פירש דבר אל בני ישראל וכו': וקשה לי דא"כ התם בקמ' דמייתי נמי מעקרא מתים אי אשר כי יעשו הסוה הכתוב אשר לדון לכל עונשין וכו' • וכן במיכות אמאי אילטריך למעבד לריכותא לכלהו דהשלמא לעונשין ומיתות ניחא דאית בהו יתורא אבל בהא דדיינין למה לן לריכותא הא ליכא שום יתורא • ושמע לאו אקראי קאמר אלא לתנאי גופייהו:

ב ודוקא הוראות והלוואות דשביחי אבל קנסות והבלו' דלא שביחי לא עבדי' שליחותייהו וכן הלכתא:

והא

בתבן מומחה בתיקו ונפלה וכן אם נתכוון לזרוק כ' וזרק ל' חייב בנזק ופטור מל' דבריהם וכו' • וכלל אלו אין לחלק בין מחכוין לאינו מתכוין כי כבר קדם לומר אדם מועד לעולם בין ער בין ישן בין שכור וכו':

ואפשר לי בעניוסי לתרץ דברי הרמב"ם ז"ל דכי אמרינן בגמרא לענין אדם באדם אלא סכיתא ומ"ה אלא עבדינן שליחותייהו • היינו לומר דמסתמא כל אדם נשמר מלהכות בחברו חבלה אלא נזק לעולם לחזור עוד לאמר שהיה חבלה • ואין לך להתחייב בנזק אלא בזה שהכלו בדבר שאין סופו לחזור • ואם כן נמצא דבהך מלתא לנזק הוי אדם באדם מלתא אלא סכיתא כיון שאינו נזהר מזה • אבל ברפוי ושבת שאל הרוב הוא תוזר לאמר בהם שהיה לא קפיד אינש להשמר מהם כל כך והוו מילי דסכיתי וכיון דאית לאינו בהו ת"כ עבדינן שליחותייהו • ומשא"כ בלעדר ובשבת דאף על גב דסכיתי שהרי חוזר לכשהיה מ"מ לא עבדינן שליחותייהו כיון דליכ בסו חסרון כיס: ומה שיש לי עוד בזה מהקושי הוא כי הרמב"ם ז"ל כאן בחבורו סותר מ"ש בזין זה בפירושו פרק החובל בזה הלשון וסדרתי לעשות בחובל לחבירו שיוסם כל מה שיתחייב משבת וכשת ורפוי ונעדר וקנס ויכולל הכל ויכלם החוב בפעם אחת ויפטר אם היה הדין בא"י • ואם היה בח"ל מבדין החובל על שיחן מה שיתחייב ערך פדרים או יעלה עם בעל דינו לא"י ע"כ • נראה בבאור לבתלת מחתא מחתיהו לשבת ורפוי עם הבשת והנעדר ויתר דיני הבחלה לבלא יחלם כלום מלד הדין אלא מ"כ היה בא"י והיינו מומחים • אבל בח"ל לא עבדינן בהא שליחותייהו רק שמבדין אותו וכו' • וזה הפך דברי החבור שכתב לשבת ורפוי גובין בח"ל:

אבל קנסות והבלות דלא סכיתי וכו' • הא דלא סכיתי דריך שנאמר דלא קאי אלא אחבלות דאלו קנסות אלא מטעמא דלא סכיתי הוא דלא עבדינן שליחותייהו אלא מטעם דלא מבדינן בהחובל כלומרינן בהחובל תבלומי כפל ותבלומי ד' וה' דקיילי נעביד שליחותייהו אמרי כי עבדינן שליחותייהו ממונא בקנסא לא עבדינן שליחותייהו אבל טעם דלא סכיתי הוכר בהמגרש אלל חבלות לפרכינן אין גזלות וחבלות נמי ומשיגן כי עבדי שליחותייהו במלתא דסכיתא וכו' • ולריך להגיה בדברי רבינו אבל גזלות וחבלות דלא סכיתי וכו': ואולי משום דקתנין בהחובל לכי בשר רב חסדא למגבי בשת שלא ליה רב נתמן קנסא מגבית בבבל והא ע"כבשת לאו קנסא הוא לאינו קלוב כלכתב רש"י ז"ל • אלא עקר כלתבו החוספות למשום דלא סכיתי קרי ליה קנס • אלמא עקר הדבר דקנס דלא מגבינן הוא משום דלא סכיתי • הלכך כיולינהו רבינו לקנסות בהדי חבלות משום מילי דלא סכיתי • שוב מלאתי לתוס' ז"ל ריש הכהדרין דבור קלא מבטל לגזלות וחבלות וכל דבעי מומחין מקרו קנסות: ואמנם אין החבלות שאינו נוהג בבבל הוא מוסכם מהכל • אבל אין הגזלות לא הוסוה בו כל המפרשים ז"ל לכתבו התוס' כאן בהמגרש ג"ה גזלות וחבלות נמי ות"ת והא מלינו בכמה מקומות שהיו לגין גזלות וחבלות בהוא רשות פ"ק דמליעה והתוא גברא בגזל פדנא דאורי לחבריה ובכמה מקומות • וי"ל דהיו דוחקין אותו על ידי דקבעינן ליה אומדא לא"י • ועוד אור"י דגזלות ע"י חבלות קאמר דאין לדון בבבל שחבל בחברו וגזל לו ע"כ • הרי לתירוץ ראשון אין לדון דיני גזלות בבבל • ור"י ז"ל סבר דכל שאינו עשי חבלה גובין ושמא יעבור לאחבלה שאין בה גזלה לדין • ואף הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ה דסנהדרין מי שגנב או גזל גובין ממנו הקרן דייני ת"ל אבל אין גובין את הכפל: ובתב הרב ז"ל בכ"מ דמלמדרי' בהחובל דבתבלומי כפל ותבלומי ד' וה' נעביד שליחותייהו משמע לרבינו דלא קשיא אלא בכפל חוץ מהקרן אבל בקרן פשיטא ליה לעבדינן שליחותייהו • ובזה אין מקום לומר שהקשו התוס' דהיאך היו לנים דיני גזלות וגנבות דאיכא למימר דלא היו לנין רק על הקרן וקשה אתנן ברים סנהדרין גזלות וחבלות בג' ופי' בגמרא שם מומחים • וע"כ גזלות היינו שדנין על הקרן דהא תני בתר הכי תבלומי כפל וכו' והיאך כתב רבינו דהקרן לנין אותו • דייני ת"ל ע"כ • והביא תירוץ הרב המגיד ז"ל דלא גזלות שכיתי חוץ מגזלה ממש כעין לגזול את החיות וגם תירוץ ר"י דמייתין דגזלות ע"י חבלות וקאמר דבכל חד מהני גווני איכא לאוקומי מתניתין דסנהדרין לדעת רבינו • ולי קשה דאם דקדוקי של הרב ז"ל דקדוקו דכי אמרינן לכפל בעינן מומחין משמע דלקרן פשיטא דעבדינן שליחותייהו • ת"כ לא על הרמב"ם ז"ל תלונותי ממתניתין דגזלות בג' דמתני' מפה קשיא דמדקתני גזלות בג' משמע דלא במילי דהוא קרן בעינן ג' מומחין ומתני' דלה"ה בנגבה דמ"ש • וסיפא קתני תבלומי כפל בג' דמשמע הא קרן לא בעינן מומחין • גם מ"ש דאיכא לאוקומי מתני' לדעת רשב"ם ז"ל דבגזלות ע"י חבלות בעינן מומחים • יש לחמוה שהרי הרמב"ם ז"ל הוא סבור דשבת ורפוי גובין בבבל אפילו כשבאו ע"י חבלה כמתניתין לעיל כ"ש כשגזל ממנו ע"י חבלה • ואין דרכו של הרמב"ם ז"ל לסתום כשיש מילה מלגוף בעצמן • ואם כן לא היל"ל בהחלט מי שגנב או גזל גובין ממנו הקרן דמשמע כל מין גזלה וס"ל לפרש כשלא היתה הגזלה כגזלה החיות או ע"י חבלה: ושוב יקשה להרמב"ם ז"ל מדיליה אדיליה דהתם פרקא גופיה כתב לעיל דיני קנסות כגון גזלות וחבלות ותבלומי כפל וכו' אין דנין אלא ג' מומחין אבל שאר דיני ממונות כגון הלוואות ופלוגתא אינם לריכים מומחה

אלא

אלא

Digitized by Google

אלא אפילו ג' הדיוטות ואפי' מ' מומחה דן אותם לפיכך דנין בהולאות והלוואות וכיולא בהן בח"ל אע"פ שאין ב"ד של מ"ל אלקים כל חות ב"ל כל מ"י עושים ואין להם רשות לדון דיני קנסות בשליחותם ע"כ • הרי שכתב לגזלו וחבלות בפו ג' מומחין • וכאן כתב דמי שגזל או גנב מזבין אותו בבבלי ואפו הרמב"ם ז"ל עם כל גדלתו תמה הוא דנוקי אוקמתא בדבריו ונאמר דמאי דקאמר גזלות וחבלות היינו גזלות כעין חבלות או לוקה כעין גזלה לחנית • ואיכא גזל מיירי בגזלה לעצמה • ירמה ולאי יעתר זה בגזהר על כך בסלסול לשונו כמדיו ז"ל : ותו קשה לי לתירוצי ר"י והרב המגיד ז"ל • דבריה גמרא סנהדרין מלקתני דיני ממונות בג' גזלות וחבלות בג' אמרינן אמר גזלות וחבלות לאו דיני ממונות ניהו מ"ר אבהו מה הן קתני מה הן דיני ממונות גזלות וחבלות • אבל הולאות והלוואות לא ולריכא לאי תמא גזלות וחבלות ולא אמי דיני ממונות ה"א ה"ה לאפי' הולאות והלוואות והא לקתני גזלות וחבלות מפוס בג' לכתיבי בחבלות וחבלות כתיבו גזלות לכתיב וקרב בעל הבית אל האלהים וכו' • תנא מה הן דיני ממונו' גזלות וחבלות אבל הולאות והלוואות לא • ולמאי לא בעינן מומחין מפוס לרבי פנינא כדי שלא תטעון לא בפני לווין • אי הכי תרתי קתני דיני ממונות בג' הדיוטות גזלות וחבלות בג' מומחין והכי מסיק רבא לתרתי קתני • ואם איתא דיש לחלק בין גזלה סתם להנך גווני דגזלה כעין החנית אי על ידי חבלה • אי כדאמרי הגאונים מיימוני ז"ל וכן במיסרים בשם ר"ת ז"ל בגזלה קרקע וכו' • אם כן אמאי מפלגינן בגמרא בין הולאות והלוואות לגזלות וחבלות ומוקמינן ריש לדיני ממונות בהולאות והלוואות ובג' הדיוטות ליפלא כולה בגזלות גופייהו ומימא דגזלות וחבלות בג' דהיינו מומחין מיירי בהכי גווני דגזלות לא שכיחי • אבל אתר גזלות בסתם לא בעינן מומחין והיא ריש לדיני ממונות בג' דהיינו הדיוטות וכדמתמהינן אמו גזלות לאו דיני ממונות ניהו • והולאות והלוואות הוה שמעינן מינה במס"ש • ובכ"ז לא הסגתי יפה מדות : והרא"ש ז"ל כאן בריש סנהדרין כתב וז"ל ומאי טעמא אמרי דיני ממונות לא בעי לריסה ותקירה שלא תטעון לא בפני לווין מהאי טעמא מי אמרינן לא בעי מומחין והכ"ל בכתובה אמה ירושה ומחנות לא בעינן מומחין ולריסה ותקירה כדי שתטעון לא בפני עושי עול שלא יסתוך על זה שכגנבו לא ימלא מומחין או לא יכחנו עליה אתעלוחן • אבל גזלות וחבלות בעינן מומחים ולריסה ותקירה וכו' • עד וכפרק החובל מסיק דכל מילי דשכיח עבדינן שליחותייהו וגובין אותו בבבל ולא בעיא מומחין מילי דהוה אהולאו' והלוואות וקאמר התם לחבלות לא שכיח מסמע דכל שאר מילי שכיחי אפילו גזלות הלכך כל מילי בר מחבלו' עבדינן שליחותייהו ולא בעיא מומחין וגם לר שם ותקירה ומי לא בעי עב"ל • פשט דבריו ז"ל מורה דאיה מחלק בין גזלה לגזלה לכל שאר מילי שכיחי בר מחבלו' וכלא כיל דבכלהו עבדינן שליחותייהו בר מחבלות ואלו סבר הרא"ש ז"ל כחלוק החוספות ולאי לא הוה שייך לומר בר מחבלות וגזלות שע"י חבלות אריתר התליקים • וע"כ בעיותי לא ידעתא היכן מצא רבינו ירוחם ז"ל במיסרים נתיב א' חלק ב' שלא לכתב הרא"ש כתב כי גזלות ולא דיינין היינו ע"י חבלות שמכהו עד שמיתת לו שלו לגזלה כהאי לא שכיחא אבל גזלות אחרות שכיחי ועבדינן שליחותייהו ודיינין כן כתבו התוס' בבתין פרק המגרש ע"כ • ולאי התוס' כן כתבו בהאי דהמגרש ובזוכחי אחריני • אבל הרא"ש ז"ל מוכח מדבריו הכא בדיני ממונות ולא עלה על לבו חלוק זה :

ובעקר דברי הרא"ש לכתב תחלה • אבל גזלות וחבלות בעינן מומחין וכו' • ואח"כ מסיק לאפילו גזלות שכיחי ולא בעינן מומחין • היה נראה בעיני שפותחו לומר שמעקר דין גזלות בעי מומחין בכל דיני ממונות דלאלקים כתיב בהו • אלא לתקנתא דרבנן היא מתחלה אפילו בזמן מומחין ובכל מקום להולאות והלוואות לא ליבעי מומחים אלא לדיני הדיוטות ולא מסוס לשליחותייהו למומחים עבדינן אלא דרבנן גופייהו תקינו הכי כדי שלא תטעון לא בפני לווין כי היכי לתקינו ג"כ להולאות והלוואות לא בעו לריסה ותקירה מהאי טעמא והיינו בזמן מתני' • ואלו השתא דליינין נמי בגזלות ובשאר דיני ממונות בר מחבלות אף על גב דליכא מומחים וזה מעשה לשליחותייהו דקמאי עבדינן • ונזקקין לזה מילי דהוה מהולאות והלוואות דדמו להו לשכיחי כוותייהו ואית בהו חסרון כיס מה שאין כן בחבלות אלא הרשיון עצמו לעשות בהו שליחותייהו מסוס לא שכיחי • וגם בדברי הרמב"ם ז"ל הייתי מפרש כן אלמלא שפי' בהולאות והלוואות עצמן טעם שליחותייהו אלמא כי קתני דיני ממונות בג' דמפרשינן הדיוטות היינו מעשה שליחותייהו • ואם כן כי קתני מה

ג והא דאמרינן דאין הבלוה רשאי לבוף הלוה בדיינו ע"כ • דוקא דליתיה אלא ורוצה לקבל דינו לפיכך שירונו עליו ישראל ואפי' אם היה אלם ולא רצה לבא לב"ד אסור להביאו לדיני ע"א אלא לאחר סירובו ב"ד של ישראל בותבין אדרבתא על נכסיו ואם הוצרך לכך יבא לפני ע"א והם מכריחין אותו למה שרנו לו דייני ישראל דבי תאי בוונא ליבא משום לפניהם ולא לפני ע"א בראמרינן בעשוי דנט • אבל אם היה אנס ואלם ובית דין של ישראל מרשיראין מכנו מלכתוב עליו אדרבתא זה בכלל רשעים הוא ומתרעם מכנו וכן פסק הרמב"ם ז"ל וז"ל היתה יד ע"א תקיפה ובעל דינו אלם ואינו יכול להוציא מכנו בדיני ישראל ירבענו לדיני ישראל תחלה ואם לאדצה לבא נוטל רשות מב"ד ומציל מבעל דינו ע"כ וז"ל רבינו שריראגאון במה שכתב בזה מי שחייבוהו בחו' או בפקדון ואין יכולים לחוציא מכנו ויש ב"ד ביניהם מקום בי דואר של ע"א שאינו לוקח שוחד ומקבל עדות ישראל חברו יש לוקנים ותלמידים רשות שילבו לפני השופט ויעיזרו שה חייב לוה ומצוה לעשות כן.

גזלות וחבלות ב' מומחין מסמע דלא עבדינן בהו שליחותייהו וזה הפך המכוון • אבל להרא"ש ז"ל מינן לפרושי כדאמרן דלא הזכיר טעם שליחותייהו בהולאות והלוואות • אלא שהבר קשה היאך החליט המאמר לגזלות שכיחי ופחבלה בלחוד לא שכיחא והרי בסוגיא דהמגרש מקשינן א"ה גזלות וחבלות נמי ועלייהו מהדרינן במלתא דלא שכיחא לא עבדינן שליחותייהו • אלא מדרייהו לא שכיחי • ומא מפני זה כתב במיסרים מ"ם :

ג והא דאמרי' וכו' • הרא"ש ז"ל בשלהי המובל אמר דאמרי' מנא הא מלחא דאמרי' מינס קריק לחברך. ולא ענך רמי גולא וסלייס עליה וכו' • כתב וז"ל מכאן פסק רב פלטוי גאון ז"ל דאוכן שיש לו תביעה על שמעון ומסרנו לבא עמו בדין שרשאי להביאו בעש"ג כלי להוציא מת שלו מתחת ידו ע"כ • נראה לסבר רב פלטוי ז"ל דמיד כשמפרב לדת עמו לדין יכול להביאו לעש"ג אף על פי שלא נתחייב על ידי בית דין • וגם אין צריך ליטול רשות מבית דין ע"ז :

והוא מבואר שזה שלא כדברי רבינו ז"ל שכתב בהלכות אפילו אם היה אלם ולא רצה לבא לבית דין אסור להביאו לדיני עש"גקולס שיכתבו אדרבתא אם לא שבית דין מתיילאין ממנו וכו' • ורב פלטוי ז"ל לא פירש לאיירי בשמת ירחים ממנו • גם היא הפך דברי הרמב"ם ז"ל שכתב בפי' אם בעל דינו אלם יתבענו לדין חחלה ואם רצה נוטל רשות מב"ל וכו' • ואם דברי רבינו שרירא ז"ל שמנית רבינו ברוך הם במה שכתב מי שחייבוהו בחוב או בפקדון ואין יכולים להוציא מידו וכו' • למשמע לוקח שכבר חייבוהו להשיבו על ידי בית דין שנגזר ונפסק דינו ואינו מחוסר אחיבה שאינו יכול להוציא מידו אז הותר ללכת לפני הטופס והליכה הזקנים והתלמידים להעיד אין לך רשות בית דין גדול מזה • וסיום דברי יוכיח שכתב וכל המורד בדין בית דין מתרין בו וכו' להמרילה בדין הוא שאינו רוצה לקיים מה שפסקו עליו • אבל שיהיה רשאי להביאו תכף ומיד לערכאות כשמפרב לבא עמו בדין כדברי רב פלטוי ז"ל לא אמרן :

וז"ל רבינו שרירא גאון וכו' • לשון זה של רבינו שרירא ז"ל נשאל אל ה"ה מוהריב"ל ז"ל בח"ג סי' מ"ח : ויש לי להתיישב בדבריו ז"ל פסקי פסקי: כתב עליו וז"ל ולכאורה היה נראה דהרמב"ם הוא חולק על רב שרירא גאון דהרי לא כתב דב"ל מטפלין עמו להליל מבעל דינו אלא שיש מקום לחלוק ולומר דהרמב"ם קא מיירי היכא דלא בא האלם לב"ל דכיון דלא כתבו הדבר אם הוא חייב אם לאו אלא שאינו רוצה לעמוד בדין לפני דייני ישראל מ"ה אין חייבין ב"ל להטפל בענין אלא שנותני' לו רשות להתדיין בערכאות שלהם להליל מבעל דינו • אבל אם א"ל דיוקא הרמב"ם היכא דכתבו הדבר וחייבוהו ב"ל בחוב או בפקדון ואותו האיש גברא אלמא ולא טיא דינא דפייבי ב"ל להטפל בדבר ועי' הזקנים והתלמידים יוציאו לאור מספטו וכמ"ש רב שרירא גאון ע"כ :

ואני אומר שכל עצמו דרב שרירא ז"ל לא בא לחייב לב"ל להטפל בדבר אלא לומר שיש להם רשות ומלוה קא עבדי להעיל בפני הערכאות לא מימא שמייקרים אותם בלכתם להעיל בפניהם והא לזוקא בעל הדבר עצמו יוכל להתחל לפניהם להליל ממונו קמ"ל דאיהו נמי יש להם רשות להטפל • ותדע דמ"ת ראיה מגזל ע"א וגזלן ישראל וכו' • דהתם בהגוזל ומאכיל ולאי לענין רשות איתמר אלא משמתינן ליה ולא מטום חובה • ופשיטא דגם הרמב"ם ז"ל יסכים בזה שאם כדי להוציא מידו יצטר' לעדות הזקנים והתלמידי' ילכו ויעידו • וכי כתב הרמב"ם ז"ל שב"ל נותנין לו רשות ומליל מבעל דינו היינו כשהוא עצמו יכול עפ"י הערכאות דמ"מ צריך רשות ב"ל : בתב עוד מוהריב"ל ז"ל וצריך לעיין בתשובת רב שרירא גאון בח"ם ויש בדיה' בי דואר של ע"א שאינו לוקח שוחד וכו' • דמאי איכפת לן לדיהוי מקבל שוחד • ובעניותי לא ידעתי מה לורך עיון יש לזה • דולאי לא איכון לתלאי עצמו לומר שאינם רשאים להעיל כי אם בבי דואר שאינו מקבל שוחד • אבל דבר למד מעצמו הוא דקאמר הו ומקבל עדות ישראל על חברו וכו' דהיינו לומר שאם אין לחם מיעה מלהעיד לפנו לא' משחי סבות או מפני שהוא מקבל שוחד והלוה שמא ישחלנו יקבל עדותם בשיזו עלבה או שהוא מעצמו אינו מקבל עדות ישראל על חברו • אם אין שם שום א' מב' סבות אלו למנעם מלהעיד כי אינו לוקח שחד ובם הוא מקבל עדות ישראל על חברו • יש להם נ"כ רשות מלינינו לילך ולהעיד וכו' כלאמרן : תו כתב מוהריב"ל ז"ל וכן נמי צריך לעיין אם יפרש הדברים אותו בבי דואר ולא יפייס במה שיאמרו העדים לדך כלל שהוא חייב אם יכולים לבקר בדבריהם ומ"ה שיוכלו לבקר בדברים המביאים אל התכלית

כיון

Digitized by Google

כיון שהחכלית הוא אמת ויציב שהוא חייב בלוקחו החוב אלכתי מספק אם יקבעו ע"ז אם יכולים ליקבע והרא"ש ז"ל כתב בפ"ק כלל א' ס' י"ג וז"ל ע"א שמסכן ליהודי בתנאי שאם לא יפלנו לזמן פלו' שיהיה שלו ויוכל ליקבע שאין בידו כלום כי אם יאמר האמת יחייבוהו בדיני הע"א • דע כי בדיני הע"א צריך ליקבע להכחיש את הע"ל שלא מסכן לו כלום וזאת הקבוע אינו מורה בה היתר אבל אם יוכל להפטר במה שאינו בידו משלו כלום שבועה זו היא מוחרת כי בדיני הע"א אסור אמנם קניא ע"כ • וצריך לעיין לדברי התוספה ומ"מ ירא' מדברי שלא יוכלו הע"ל ליקבע בשקר אפי' שהוא אמת שהו' חייב מן הדין בלוקחו החוב עכ"ל הריב"ל ז"ל: ולע"נ הכנת התוספה של הרא"ש ז"ל היא פשוטה שם יקבע בשתק שאין בידו כלום ואינו מוסיף מלת משלו משמע שאין בידו כלום שום דבר והרי הע"א שמסכן יודע שבקבע לעקר ויש בזה תלול ה' ולפיכך כתב הרא"ש ז"ל שאיני מורה בה היתר • אבל כשקבע שאין לו בידו כלום אינו מכחיש עקר המסכן אלא הכנת דברו הוא שמה שם בידו של הע"א אלא שלו הוא שהרי הוחלט אלו כשלא פרעו בזמנו וכו' אין כאן חלול ה' שהרי לפי הע"א כן הוא האמת כיון שבדיניהם אסמכתא קניא וחלוק זה מתבאר מדבר הרא"ש ז"ל עצמו בכל תשיעי לאחר זה: ומ"ש מהריב"ל ז"ל דירא מדבריו שלא יוכלו העדים ליקבע לעקר אפילו שהוא אמת שהו' חייב מן הדין וכו' • לפי מה שאמרנו לא ילקח זה אלא כשהע"א יוכל להרגיש שיש כאן שבועת שקר ואיכא חלול השם אבל בלאו הכי נראה דיוכלו לתשוב א"ז דבר על הדרך שכתב הריב"ש ז"ל בתשובתו הסנית ע"ש:

ד ויש לברר לזה שקבל וכו' מה שהיה נראה מכותת תשוב' הרי"ף ז"ל כפי הלשון שמביא' רבי' הוא דשמקבל על עצמו לילך להתליין עם המלוה לפני הערכאות ואפילו בקנין לאו כלום הוא מחרי טעמי' חדא מפני האסור לאפי' היה הקנין מלא עצמו מועיל בעלמא כגון שהחייב בקנין לקיים גזירת הערכאות לאין הקנין על מעשה ההליכה אלא על דבר ממון מ"מ מפני האסור אינו רשאי בזה ואו משום להליכה קנין דברים הוא ולא מהני אפי' בדבר הרשות כי אינו מחייב על שום דבר של ממש • אבל כשמקבל עליו בעזות הע"א להיינו שמחייב לשלם מה שיעיל הע"א נגדו אע"ג דמן האורה אין עדותו כלום הוא מייב בכך מפני שרלה ונשתעבד ע"ז בקנין ואין בזה שום אסור: אמנם התוס' כתב בסי' ס' וז"ל כתב בעל התרומות לזה שמחייב עצמו בקנין בכך וכך ליום עם המלוה לדון בדיני ישמעאל אם יש זכות למלוה בכך שיכול לזכות בדיניהם ולא בדיני ישראל • אין הלוה יכול לחזור בו שאינו מועיל אחר קנין כלום והרי זה כמקבל עליו בקנין עדות עדים שאינו יכול לחזור בו ומכאן אני אומר הואיל וכותבין בס"ח שיכול לגבות חובו בין בדיני ישראל בין בדא"ה • רשאי להביא לפני דיני עכו"ם בזמן שאינו יכול לכופו בדיני ישראל כגון שעברה שמטה וכיולא בזה שהרי קנו מידו אבל בזמן שיכול לכופו בדיני ישראל כמו בדיני עכו"ם אסור להביאו בפני עכו"ם והקנין אינו כלום שאינו אלא קנין לדברים ע"כ • נראה מדבריו ז"ל דאם כשמקבל קנין על ההליכה עצמה לא מקרי קנין דברים כל שזוכה לוקח בדיניהם ולא בדיני ישראל • והדבר מגומגם להעמים כונה זו על דברי הרי"ף ז"ל שמביא רבי' נלחן הרב ז"ל לפרשם כפי כונתו ע"ש: ומ"מ כתב המור ז"ל בשם מהרי הרא"ש ז"ל דאע"פ שכתוב בשטר לזון בדיני האומות אין בכלל זה שלא ישמע שאין הכונה אלא שאם הוא אלם ולא לייה לינא שמקבל על עצמו שיכריחוהו בדיני האומות אבל לא שיעבור על ד"ת וכו': ומכל התובותיו הנובלות בכלל ז"ח משמע דלוקח כשכתב בשטר לזון בדיני האומות אז לא לרשינן לזון הלוה ולא מפרשי' ליה אלא כפי דין להיינו כשיהיה אלם • אבל אם פירש בהדיא לזון לשמע מיני' דאפי' לא יהי' אלם יוציא בדיני האומות • ולהי דאין להוציא הלשון ממשמעותו ומתחייב אפילו שלא ע"פ דין התורה:

קנין דברים הוא וכו' • עקר ענין זה דבקנין דברים הוא ברים בחרת דפרכינן כי רבו מאי הוי ליתבר בהו ומשני רבי יוחנן בשקנו מידו וכי קנו מידו מאי הוי קנין דברים בעלמא הוא שקנו מידו ברוחות וכו' • אלמא כשקנו לחלוק הוי דבר שאין בו ממש ואין הקנין חל אלא על מכר או מתנה או שעבוד קרקע או מטלטלין וכלפירש רש"י ז"ל: ומתב המור ז"ל בכי' קנ"ז בשם הרמ"ה ז"ל דאי קנו מיניה דמתחייב ליתן כך וכך דרך הולאה הוא אי נמי דרך שעבוד דשעביל נפשיה להכי לאו קנין דברים הוא • אבל אם קנו מידו לחת כך וכך לו לבנות כיון שאין קנין כופל על חתיבה אמנון אלא על הנחיה ולא על גוף הנחיה עצמה והנחיה אין בה ממש אלא מעשה בעלמא הוי קנין דברים למאי הדר ביה • ואיכא מרבותא ז"ל דם"ל קנין לתת לאו קנין דברים הוא אלא דמי פקי מידו לחלוק או להשתתף או לילך וראה מדברי א"א הרא"ש ז"ל דלבנות לא הוי קנין דברים: ובתב על זה הרב ז"ל בב"י נראה מדפרכינן וכו' וכתי' הרא"ש ז"ל שם דמ"ל מתילה גולא ניתא דכיון דקנו ושעבדו נכסיה לבנין הכותל לאו קנין דברים הוא ונמפר' רבינו הר"ן כיון דקנו לבנות הכותל ה"ל כאלו שעבדו נכסיהם • ולי נראה דאדרבה לכך הא"ריך בלשונו לומר דבנין שיקר' מידו בלשון זה כלומר שהוא משעבד נכסיו לבנין הכותל הא לאו הכי קנין דברים הוא עכ"ל: ותמהני מגדלת חכמתו לפי דבריו סבר הרא"ש ז"ל דלבנות ממי מקרי דבר שאין בו ממש כמו לחלו' ולפיכך מקרי קנין דברים שם לא שפי' שמשעבד נכסיו לבנין הכותל דבכי הא לא הוי הקנין על דבר שאין בו ממש אלא על שעבוד נכסים הכותל • גם למ"ד פלוגתא ניתא דהתי לאם קנו לחלוק בשתה הוי קנין דברים • אי משעבד נכסיו על כך וקנו מיניה על השעבוד מי ליכא קנין דברים: ואיך שיהיה דין זה בחזן חזינן דבמחלקה היא שנוי • והרשב"א ז"ל כתב בתשובה הביאה הרב ז"ל סי' ר"ו וז"ל מי שקנו ממנו בעדים שימכור ביתו לחבירו וכו' לשון זה שאמר' מיני מבינו ואיזה מנין לקנינין אלו וקנין דברים בעלמא שהרי לא הקנה המוכר ביתו לחבירו אלא שקנו מידו שימכור ובמה נתחייב למכור ועובדא דהתיא נברא לאמר לחבירי אי מזבינא להאי ארעא לדילך מזבינא לה במאה זוזי וכו' לאלמא אי זבנה בק' לכ"ע קנה קמא החם כשקנה האי ארעא מהשתא והחזיק בה בחנאי שאם ימכרנה שתהא קנויה לו הא לאו הכי לא עשה כלום ע"כ • הרי לנתן לזה דין קנין דברים: וקשה דבתשובתו סי' אלף ל"ג כתב אי שקנו מידו שיחזור לראובן כל זכיות שיש לו עליו גם שיעשה לו שטר מתילה הוא ואשתו אי הוי קנין דברים או לא • והשיב זה מחלקת בין הגאונים ז"ל כי יש מהשאמרו לכל בלבון עתיד שאעשה כך או אתן כך הוי קנין דברים על שקנו מידם ברוחות ויש מי שאומר שכל האומר אתן כך וכך לא קנין דברים הוא אלא הרי הוא כאלו קנו מידו בחיוב אותו שך ואין קנין דברים אלא באומר אחלוק עמך שאלו דברים בעלמא וכך אנו עושים מעשה בכל יום בפסקי הגלוני' שקונין מפ' שיתן לפ' כך וכך זה' בגדויות בפו והלכך כל שקנו מידו שיחזור כל זכייתו שיש לו בזה לאו קנין דברי' הוא וכו' ע"כ וזה הפך ההיא שקנו מידו שימכור: וראיתי לרב המחב' ספ' חורת אמת ז"ל הקשה סתירה זו מתשובה אחרת שהביא הרב ז"ל סי' קל"ה ותירץ דבשהקנין בסוף מהני וכשהות בתחלה הוי קנין דברי' והוא מבואר דבתשוב' המולפסת א"א לומר כן דהא מייתי מחלק הגאוני' והבריא כמ"ל דיש לחלק בין אתן לאחלוק ועוד יקשה א"כ הא"ל לע"א לוקמה בשהקנה בסוף: ולי אפשר דלוקה בשקנה המכיר הוי קנין דברי' משי' דהמכירה אינה פועל ממשיי מוחלט ומשוי שיעבו' אל הוא שם מנסכ' שאתר שיאותו הקונה והמוכר' אל אחר שישומו הבקיאי' חבי' המכיר' נגמרת מאלי' ונקרא בשם מכיר' הלבד הקונה שיאכו' אל שיקנו' הוי קנין דברים כי הוא דבר שאין בו ממש ודומה לקנין לחלוק שגם שם אין החלוק דבר של ממש ישעשה המתחייב בעצמו כפי רצונו אלא שמעריכין לכל א' הסל' הראוי לו ואחרי כן כשיטול כ"א חלקו יקרא שחלקו: אבל בחתן כך וכך אל אחזור הזכיו' וכיולא אין הנחיה או ההשבה שם נאמ' על המקרה הנמשך כי אינה מחוסרת שום דבר אלא הנחיה' והחזרה עצמ' כשירצ' זה הוא נוחן ממש בעצמו הסך ההיא אל מחזי' הזכיו' כפעל וגמר הדבר חכף ומיד פעם א' ולפיכך לא הוי קנין דברים אלא כמחייב עצמו לאותו דבר:

ה ויש לברר אם עבר המלוה ונתרעם מן הלוה לע"א וחייבו אותו לתת למלך

דבכי הא לא הוי הקנין על דבר שאין בו ממש אלא על שעבוד הנכסים ואם כדבר כן • גם למ"ד פלוגתא ניתא דהתי לאם קנו לחלוק בשתה הוי קנין דברים • אי משעבד נכסיו על כך וקנו מיניה על השעבוד מי ליכא קנין דברים: ואיך שיהיה דין זה בחזן חזינן דבמחלקה היא שנוי • והרשב"א ז"ל כתב בתשובה הביאה הרב ז"ל סי' ר"ו וז"ל מי שקנו ממנו בעדים שימכור ביתו לחבירו וכו' לשון זה שאמר' מיני מבינו ואיזה מנין לקנינין אלו וקנין דברים בעלמא שהרי לא הקנה המוכר ביתו לחבירו אלא שקנו מידו שימכור ובמה נתחייב למכור ועובדא דהתיא נברא לאמר לחבירי אי מזבינא להאי ארעא לדילך מזבינא לה במאה זוזי וכו' לאלמא אי זבנה בק' לכ"ע קנה קמא החם כשקנה האי ארעא מהשתא והחזיק בה בחנאי שאם ימכרנה שתהא קנויה לו הא לאו הכי לא עשה כלום ע"כ • הרי לנתן לזה דין קנין דברים: וקשה דבתשובתו סי' אלף ל"ג כתב אי שקנו מידו שיחזור לראובן כל זכיות שיש לו עליו גם שיעשה לו שטר מתילה הוא ואשתו אי הוי קנין דברים או לא • והשיב זה מחלקת בין הגאונים ז"ל כי יש מהשאמרו לכל בלבון עתיד שאעשה כך או אתן כך הוי קנין דברים על שקנו מידם ברוחות ויש מי שאומר שכל האומר אתן כך וכך לא קנין דברים הוא אלא הרי הוא כאלו קנו מידו בחיוב אותו שך ואין קנין דברים אלא באומר אחלוק עמך שאלו דברים בעלמא וכך אנו עושים מעשה בכל יום בפסקי הגלוני' שקונין מפ' שיתן לפ' כך וכך זה' בגדויות בפו והלכך כל שקנו מידו שיחזור כל זכיות שיש לו בזה לאו קנין דברי' הוא וכו' ע"כ וזה הפך ההיא שקנו מידו שימכור: וראיתי לרב המחב' ספ' חורת אמת ז"ל הקשה סתירה זו מתשובה אחרת שהביא הרב ז"ל סי' קל"ה ותירץ דבשהקנין בסוף מהני וכשהות בתחלה הוי קנין דברי' והוא מבואר דבתשוב' המולפסת א"א לומר כן דהא מייתי מחלק הגאוני' והבריא כמ"ל דיש לחלק בין אתן לאחלוק ועוד יקשה א"כ הא"ל לע"א לוקמה בשהקנה בסוף: ולי אפשר דלוקה בשקנה המכיר הוי קנין דברי' משי' דהמכירה אינה פועל ממשיי מוחלט ומשוי שיעבו' אל הוא שם מנסכ' שאתר שיאותו הקונה והמוכר' אל אחר שישומו הבקיאי' חבי' המכיר' נגמרת מאלי' ונקרא בשם מכיר' הלבד הקונה שיאכו' אל שיקנו' הוי קנין דברים כי הוא דבר שאין בו ממש ודומה לקנין לחלוק שגם שם אין החלוק דבר של ממש יעשה המתחייב בעצמו כפי רצונו אלא שמעריכין לכל א' הסל' הראוי לו ואחרי כן כשיטול כ"א חלקו יקרא שחלקו: אבל בחתן כך וכך אל אחזור הזכיו' וכיולא אין הנחיה או ההשבה שם נאמ' על המקרה הנמשך כי אינה מחוסרת שום דבר אלא הנחיה' והחזרה עצמ' כשירצ' זה הוא נוחן ממש בעצמו הסך ההיא אל מחזי' הזכיו' כפעל וגמר הדבר חכף ומיד פעם א' ולפיכך לא הוי קנין דברים אלא כמחייב עצמו לאותו דבר:

ח ויש לברר אם עבר המלוה וכו' • מה שמביא רבינו על הדין הראשון

Digitized by Google

הרשב"ם מק"ו למסור לאין לאדם ממונו וכו' הוא בשלהי הגוזל בחרש לאמרי' ממון מסור רב הונא ורב יהודה חד אמ' מותר לאבדו ביד ואחד אמר אסור לאבדו ביד מאן דאמר מותר לאבדו ביד לא יהא ממונו ממונו ומ"ל אסור לאבדו לילמא הוה ליה זרעא מעלית לכתיב יכון רשע ולא יראה •

וכתב הרמב"ם ז"ל בפרק ח' דחובל עשה המוסר אשר זמם ומסר ירא לי אסור להרגו אא"כ הוחזק למסור וכו' עד ואסור לאבד ממונו של מוסר ואעפ"י שמותר לאבד גופו שהרי ממונו רמי ליורשיו ע"כ יע"ז כתב ה"ה ז"ל עשה המוסר וכו' • לעת הרב ונפון הוא וכו' • ואסור לאבד וכו' זה מחלקת לאמוראים סוף הגוזל ופסק כפסק ההלכות פ"כ • נראה מדבריו ז"ל שסברתו של הרמב"ם ז"ל בענין ועשה המוסר וכו': לא נמצא מוקף עליה ושהפס' לאבד ממונו של מוסר הוא כפסק הרי"ף ז"ל •

ואני בעניי קוהה בזה אם יסכים הרי"ף ז"ל עם הרמב"ם בענין עשה אשר זמם להא על מחלקת רב הונא ור' יהודה כתב כזה הלשון וסוגין דאסו' לאבדו ביד לאיבעי' לן התם עשו תקנ' נגזל במסור ליתבי ופק"ל מיני' דמסור אי לא ואתיקנא חיקו וס"מ דכ"ם שאסור לאבדו ביד ע"כ • והרי להרמב"ם ז"ל ע"ל מחלקת זה דממון מסור מירי דקולם שעשה מעשה מדקאמר לא יהא ממונו חמור מגופו דהא גופו לא הותר אחר שעשה מעשה והוא עצמו אמר אסו' לאבד ממונו אעפ"י שמות אמר לאבד גופו אלמא בזמן עצמו שנמסר לאבד גופו אסור לאבד ממונו ואם הרי"ף ז"ל יסבור כאמת מייתי מתקנת נגזל במסור והיכי עביד ק"ו לאסור לאבדו ביד הרי מבואר הדבר להתם מיירי שכבר עשה מעשה • ולעולם לכי לא עשה מעשה כאשר זמם הותר ממונו כי היכי להותר גופו: אלא מסמע לא שפ"ל לים להרי"ף ז"ל דין קול' מעשה לאת' מעשה: אחר אשר נתקשיתי בזה ראיתי במרדכי ז"ל כתב שהוכי' רבינו שמחה שהאלפסי פליג על המיימ' דאי ס"ל כדברי המיימ' מ"כ מה מביא ראי' דממון המסור אסור לאבדו ביד' מדאיבעית בפ' הכיסם אם עשו תקנת נגזל במסו' אי לא לילמא הא' להכוסם מיירי כשעשה המסור אשר זמם ולא אסו' להרגו והא' שעתא אסור לאבד ממונו לכ"ע וכ' ע"ם כי בתסלו י"ת זכיתי ממש לדעתו הרחב' של רבי' שמחה ז"ל • מיהו הלשון אללי מגומגם למשמ' בדרך אפשר לילמא הא' להכוסם מיירי כשעשה המוסר וכו' ומה יש להסתפק בזה • הרי מוכרח הוא שכבר עשה כיון דמהרינן לאשבועי לנגזל כמה הפסידו וזה אינו אלא לאחר מעשה • ושמא כונתו ז"ל לומר לאמת טעמא דלאלתא התם הוי משום דמיירי כשעשה מעשה וכו':

ו ומ"ש אעפ"י שאין דנין דיני קנסו' בכבל למסו' הדב' בידי ע"א יש לדיינין שבאותו זמן לענו' ולקנו' האד' בפ' צורך שעתם ולנדותם אם שנו ושלשו כדי להסיר המבשלה מביניהם ולבלות את אלו המבין את חבריהם באגרוף רשע כדי שלא יאמר המוסר והנחבל דילמא חס ושלום שונא ישראל לאו לשום שמים קא מתעסקי וכדאמרי' בסנהדרין שמעתי שב"ד מבין ועונשין שלא מן התורה ולא לעבוד על דברי תורה אלא בדי לעשות סיג לתור' • כללו של דבר יהיה דעתו של דיין ובוונתו לדרך אחרי הצדק כי אין לדיין אלא מה שעיניו רואות:

ז הג' פטו' ומות' דע דהיכ' דלא צייתי דינ' בדיננו ובע' דינו הוא אלא ואינו יכול לירד לנכסיו ע"פ אדרבתא שעשו לו בית דין דייני ישראל בזרה הושוו כל הגאונים ז"ל והתירו למרו' שיפסור דינו לחצר המפון מצד המלכות כדי להבריחו לרניחו לירד למה שדנו לו דייני ישראל ולפרוע לו חובו או את שלו מפני שהו' כמציל מידם וכמו שכתבנו בניטין פ' אחרון וכן מותר להראות לפניהם דיני חבלו"ו אחר שסרב לפייסו במצות בית דין ישראל להבריחו לפייסו לנחבל בין בדייני ישראל מיהו ז"ל ספק כדבר מפני שמיד הם מענישין אותו עונש המגיע להם כפי חק המלכות או שלא ש הלואה או בדי פך גזרתם ועל זה נראה דהיב' רתבע ליה בחצר בדיני האומות ואמרי ליה עמוד שלם חובך עד זמן פלו' והפטר ואם לא תשלים לפורעו עד אותו זמן אתה תתן למלך חק הידוע לעומד במרדו וזה עמד במרד ולא השלים מצות המלך פסידא דאייתי

למלך חק המגיעו בגון בארצנו שלוקח מן הנחבע שליש ממה שהבעוהו על איזה דרך יתחייב הרשובע לשלם אותה פסידה לנחבע ועל אי זה דרך יפטר • ובבר בארתי דינו על ענין מסירה בספרי הנקרא זכרונו' פר' הגוזל בתר' וכך כתבתי אחר אשר חברתי דברי המסיר' ז"ל לברר דין הלווין אלו שאינן רוצין לפרוע מה שחייבוהו ב"ד אם מותר למלוה למוסרן ביד המבונין מצד המלכות להציל העשוק מיד עושקו וכן אלו בעלי הגדופין המכין חבריהם אם מותר לנחבל למסור דינו בפני המלכות זה הענין נ"ל שהוא נחלק לשני עניינים הראשון אסור וחייב בתשלומין השני מותר ופטו' מן התשלומין:

הראשון תדע דהיכא דציתי דינא בדיני ישר אל ואינם אלמים ואזיל האי ומסרו לדיניה בדיני ע"א להבריחו לפ' דעו' ממנו או לשלם לו דיני חבל חיו וממילא על ידי גרמא זו ענשוהו מצד המלכו' עונש הראוי להם בחוקותיה' ובגזרותיהם בהא ליתי דינא ולית דיינא שהוא אסור לעשות כן הרא שהוא עיבר על אשר תשים לפניהם ולא לפני ע"א ועבשו הוא משבחן ובוחר בתירהן כמו שאמר ר' טרפון בנטין פרק אחרון אעפ"י שדינים כדיני ישראל אי אתה רשאי להזדקק להם כ"ש בשדיניהם אינם כדיננו ונוטים אחרי הבצע שהוא אסור ועוד שאין לך מסור גדול בזה שהוא מסבב חברן במשמטת לבבו להכניסו בדיני ע"א שסתמן חשודין על שפיכות דמים ומי יודע הבא לפניהם איך יפול דבר בפניהם אם יפול במכמירת זרונם בדברו לפניהם ועוד ק"ו הוא השתא מסור שמסר ממון חברו וגרם לאבד ממון חברו ואין הנאה מגעת לו א"ה אפרו רבו ז"ל שלא לאבד הנמסר ממון המסור דלא ידעת הי זרעא נפיק מנהון כ"ש הלו' ואינו משלם או המכה רעהו בסתר וחבל בו רוצים אח' כך להתעצ' עמו בדין ולשל' לו כל מה שחייבוהו דייני ישראל שאין למבר ולמלו' למוסרו לבעל דינ' בדיני ע"א ומי ש"ב' ועש' כן דינו כדין מסור שמס' ממון חברו וכדגר' ואם הרא' מעצמו חייב ומפרשי רבוות' שהרגיל בלשונו וא"ל במקים פליני הוא ממונו • וב"ת היכ' מצי' דינא דגרמי כדבריו הוא חיוב וכי היכא מצינו שיחשב דבור כמעשה הא לא קשיא דהא גרסינן בקמא פרקא קמא אמאי לא תנא מסור ומשני בדתורא לא קא מיירי ורבו גרסינן במציעא איתמר חסמא בקו' ר' יוחנן אמר חייב דעקים' פיו עושה מעשה דקיימא לן כרבי יוחנן מבאן אתה למד דאפי' עקים' פיו אעפ"י שאין שם הקצת שפתים קרוי מעשה בגון הוקע כ"ש דבור שיש בו הקצת שפתים בגין מסור ומשחרר עבדו שעשאו אפותקי לחבירו ומוחל שטר חוב שמבר לחבירו כל אלו קרויים מעשה דכל דבור מעשה הוא נקר' והילכך היכא דגרם לו הפסד כדבורו פשיטא לן דמחייב ליה לשלומי ליה כל פס"ד דאתי ליה מחמתיה וזהו אחר מוקפנים שאמרנו שהוא חיו' ואסור ואל תתמ' באמרנו כי דיני חבלות שאינן מסורין לנו עכשו בזמן הזה שהו' אסור למסור ביד ע"א שהרי דעת הראשונים שאסרו דבר זה וגם אל ידמה בעיניך כי מאחר שהבה את חברו אין לך רשע גדול מזה לשרי לן למבריה בידי ע"א כי

בזה כמו כן כתבו דעת הגאונים ז"ל שאינו דומ' הענין:

ו ומ"מ אעפ"י שאין דנין דיני קנסו' בכבל למסו' הדב' בידי ע"א יש לדיינין שבאותו זמן לענו' ולקנו' האד' בפ' צורך שעתם ולנדותם אם שנו ושלשו כדי להסיר המבשלה מביניהם ולבלות את אלו המבין את חבריהם באגרוף רשע כדי שלא יאמר המוסר והנחבל דילמא חס ושלום שונא ישראל לאו לשום שמים קא מתעסקי וכדאמרי' בסנהדרין שמעתי שב"ד מבין ועונשין שלא מן התורה ולא לעבוד על דברי תורה אלא בדי לעשות סיג לתור' • כללו של דבר יהיה דעתו של דיין ובוונתו לדרך אחרי הצדק כי אין לדיין אלא מה שעיניו רואות:

ז הג' פטו' ומות' דע דהיכ' דלא צייתי דינ' בדיננו ובע' דינו הוא אלא ואינו יכול לירד לנכסיו ע"פ אדרבתא שעשו לו בית דין דייני ישראל בזרה הושוו כל הגאונים ז"ל והתירו למרו' שיפסור דינו לחצר המפון מצד המלכות כדי להבריחו לרניחו לירד למה שדנו לו דייני ישראל ולפרוע לו חובו או את שלו מפני שהו' כמציל מידם וכמו שכתבנו בניטין פ' אחרון וכן מותר להראות לפניהם דיני חבלו"ו אחר שסרב לפייסו במצות בית דין ישראל להבריחו לפייסו לנחבל בין בדייני ישראל מיהו ז"ל ספק כדבר מפני שמיד הם מענישין אותו עונש המגיע להם כפי חק המלכות או שלא ש הלואה או בדי פך גזרתם ועל זה נראה דהיב' רתבע ליה בחצר בדיני האומות ואמרי ליה עמוד שלם חובך עד זמן פלו' והפטר ואם לא תשלים לפורעו עד אותו זמן אתה תתן למלך חק הידוע לעומד במרדו וזה עמד במרד ולא השלים מצות המלך פסידא דאייתי

קסיא לך והא ק"ל דב"ל מכין ועונשין שלא מן הדין כגון אותו שרכב על הסוס בשבת והכיאתנו לב"ל וסקלוהו י"ל דהתם סנהדרי גדולה הוו ורב גוברי הוי אבל ב"ל לעלמא לא • ואע"ג דאמרינן קן ילא מאדם אחד שהיה רגיל להכות את חברו ואמרינן נמי לעיל אי קטיל גבר' ליכהיות לעיניה הייכו לעבבו קלת מה שחייבה עליו תורה כגון שיכהו עינו הסורג שחייב מיתה וכיולא בזה אבל לקייבו לגמרי כדין תורה לא עכ"ל • נראה מדעתו ז"ל דהל ב"ל מכין ועונשין שלא מיתמרא לכל ב"ל וב"ל שבכל זמן אלא לוקא לסנהדרי גדולה • וזה שלא כדברי רבינו דמייתי מינה ראיה למאי דקאמר דאעפ"י שאין דנין קנסות בכבל יש לדיינין שבאותו זמן לעונש ולקנוס וכו' וכעין דמלומי סימנין יש לסברת הרב הנמקי ז"ל בדברי הרמב"ם ז"ל פכ"ל מהלכו' סנהדרין שכתב יש לב"ל להלקות מי שאינו חייב מלקות ולהרוג מי שאינו חייב מיתה ולא לעבור וכו' • וסמוך לזה כתב עוד וכן יש לב"ל בכל מקו' ובכל זמן להלקות אדם שמועתו רעה וכו' • ומלכתב דדין הסני בכל מק ס ובכל זמן וכו' וברשב"ם אלא כתב אלא סתם יש לב"ל וכו' • משמע דהך דב"ל מכין ועונשין וכו' לאו בכל מקום ובכל זמן מיירי • אלא בב"ל דהו' מסתמא הב"ל הראוי לכך:

האמנם דברי הרב הנמקי קשים למה נפשך רב חמא לקפ' מלילי זמורו' וסרפ' עבד הכי לאורך שעה ולמגדר מלחא אע"פ שאינו מן הדין לו נתכוון לזונה ממש ע"ם התורה • אם נאמר שהיה רעתו למגדר מלחא • אכתי עם כל מה שתירץ הרב הנמקי דלוקא סנהדרי גדול' רשאין לכך • מ"מ היכי קאמר רב יוסף לטעה בתרתי הא מיהו לא טעה בשום אל מיניהו דאדרב' אם היה שורפה בפחילה של אבר כדרב מתנה אם ממש דין התורה • אם לא היה נראה שמכוין לגור' שעה והיה טועה בברייתא דבזמן דאין כהן אופה אבל השתא לאפה בחבילי זמורו' פימא דנתכוון לגזור כפי הדורך שהיתה השעה לריכה לכך להכביל בעשה אפי' ביותר ממה שחייב תור' להפך להפרוליה וכהתי' דמייתי בקן יהא מאדם שהי' רגיל להכות רעהו שהוא עונש כבל ולא נמצא בתורה לחתוך שום אבר אבי נמי שמכה חברו אלא ולאי עשה כן לדורך שעתו • ומ"כ אין עליו הפיסה לא מדרב מתנה ולא מן הבחייתא אלא מה שה"ל לרב יוסף לומר לפי דברי הרב הנמקי הוא לטעה רב חמא בהיא דר' אליעזר בן יעקב דאיהו הבר דב"ל מלקין ועונשין שלא מן הדין אייר בכל ב"ל ולא היא אלא לוקא בסנהדרי גדולה • ואם נאמר דילמא רב יוסף דרב חמא לאו למגדר מלחא עבד הכי אלא מן הדין הגמור מ"כ אין שום מקום לקושיית הרב הנמקי ז"ל מהא דקי"ל דב"ל מכין וכו' • דהיינו אייר אפי' שלא מן הדין ולדורך שעה • ואולי רב חמא נתכוון לדין כפי הדין הגמור ומ"ה שפיר קאמר רב יוסף לטעה בתרתי ואין כאן מלוק בין סנהדרי גדולה לשאר ב"ל • ולא מלאתי כן לזולתו מן הפוסקים ז"ל • רק מה שכתב הרשב"ם ז"ל דהגוזל קמא עלה דהתם דגזל אפקנא לקנסיה רב נחמן משום דהגוזל עתיקא וכו' ומייתי הך דהרשב"ם ומסיק ולוקא גדול הדור כגון רב נחמן לתקנא לבי כשיתה ומנוהה לדיקע"פ הגשיא אלו טובי העיר שהמפוס רבים מליתה

אבל

אבל לייני לעלמא לא: ואין להעמיס בדברי הרב הנמקי ז"ל לזה נתכוון וסנהדרי גדולה דנקט לא לדוק' אלא גדולי הדור לסא לא אפשר לא"כ מאי קשיא ליה מהתם לקן ירא וליכהיה לעיניה וכו' • הא רב הונא ורים גלות' גדולי הדור היו • ומ"מ גם תלוקו של הרא"ם ז"ל לא לכ"ע הוא כדברי מהרי"ק ז"ל ס' קפ"ח:

שער סג חלק א

א גרסי' בכתרא מי שפרע מקלת חובו וכו' • כלף קס"ת • ומ"ש אמר רב נחמן אין הלכה כר' יוסי כך היא סגירה הנכונה בגמ' ולא כגרסתנו הלכה כר' יוסי כדהכריחו התוספ' מהסי' דל' נדרים דהוא לאזיל ואתפיס זכוותיה בב"ל אמר אי לא אתיא על ל' יוס ליבטלן זכוותיה ולא אמר רב הונא בטלו זכיותיו ופריך מרב נחמן לאמ' אין הלכה כר' יוסי לאמ אסמכתא קניא ואמאי בטילו זכוותיה וכו': ולפי בי' זו הקשו וז"ל תימא אמאי אמרינן באי"ב אר"ב אסמכתא קני' ומניומי אומ' אסמכתא לא קניא ופרש"י מניומי החזירני מגבירי אבל הייתי רגיל לומ' קניא כדמשמע מתני' לפריכ' ליה מילי • ומאי קאמ' מניומי החזירני אלרבא רבה בר אבוה רבו שחזירו ועול הקשה ר"ת שם לרב הונא אלרב הונא דהתם קאמר אסמכתא קניא דבשעת מתן מעו' קנה הכל והיכי פריך ברים נדרי' מסא לא"ר נחמן אסמכתא לא קניא והא ס"ל קניא ומתרץ ר"ת אפי' לא קניא אסמכתא בעלמ' התם באי"ב קניא טפי משום דעשה לו טובה שהלוה לו וגומר בדעתו להקנותו יות' ועול לחפיס מלוה ואין אני מכין בזה לבה' לרב נחמן עשה לו כמו כן טובה • ומיהו מה שנתן הטע' לחפיס א"ש דבהא דר"נ לא חפיס אלא שליח • אלא כדרב הונא לחפיס המלו' הקרקע במשכון ומהאי טעמא נמי א"ש לר' נחמן דאמר אף לאחר מתן מעות קנה הכל וגם שהולרך מניומי להחזירו אעפ"י שהיה יודע מלפיה לרבה בר אבוה ע"כ • ודבר פשוט הוא דבשהקשו אלרבה רבא בר אבוה רבו החזירו וכו' מה שלקקו לומר רבו הוא משום דלא נימא אי אה"כ דמעקר' מניומי החזירו ובתר הכי שמע' להא לרבה בר אבוה • מ"ה אמרי להוה רביה ומשתמא תחלה גמר מרביה:

ולבאורה לא קשה מידי כשרייק לשון רש"י ז"ל שהביאו לכתב היתי רגיל לומר קניא כדמשמע מתני' לפריך ליה מיניה וכו' • דמה לו ז"ל להזכיר מתניתין לפריך • אלא דאה"כ דמעקרא גמר מרבה בשהיה בגדר חלמידו לאין הלכה כרבי יוסי ואמרה לשמעתא הכי משמיה • ומאי דקאמר אני אומר אסמכתא קניא • היינו משום דלקן בשהם משום להלוהו עכ"ל שהו כלפריך מינה והיה לוחק אגלו לאוקומה דלא כהלכתא או כדאמר מעכשו והביאה כפשוטה לאסמכתא קניא וסבר כמתניתין • ומשתמא זה היה אחר שגדל וילא מכלל תלמיד • ושוב אה"כ מניומי החזירו מסברתו וסוכרה לאוקומי מתניתין או כרבי יוסי או כדאמר מעכשו • והיה מלוקלק בזה לשון אני אומר אסמכתא קניא כלומר אני אומר כן שלא מדעת רבותי • אך מה שיש בזה מהקושי הוא מה שהקשו לרבינו תם זכרו לברכה דבהא לרב נחמן עשה לו כמו כן טובה וכו' • כי לא ישוער נעלם מעיני הכמתו דבר זה ואני תמי' כיון דנחתי לאקשויי לרבינו תם מה להם להקשות דבר"ר ג"כ עשה לו טוב' ליקשו מר"ה גופיה דקאמ' בשעת מתן מעו' קנה הכל לאחר מתן מעות לא קנה אלא כנגד מעותיו • ואם איתא דמשום דעשה לו טובה גומר בדעתו להקנותו יותר מאי שנא לאחר מתן מעות דלא קנה אלא כנגד מעותיו • הרי כיון שעשה לו טובה היה לנו לומר שגמר בדעתו להקנותו יותר:

אמנם בעניותי כוונת רבינו תם זכרו לברכה היא לומר לרב הונא בשעת מתן מעות גומר להקנותו יותר משום דבהיא שעתא עשה עמו טובה להלוות לו ואגב ההיא הלוה גמר והקנה בלב שלם אבל בדרב נחמן וכן אחר מתן מעות לרב הונא נהי דמעקרא עשה עמו טובה • מכל מקום ענין זה כבר עבר • והשתא בשעה שמתנה עמו להקנות יותר אינו מקבל שום טובה נוספת לשנאמר בעבור גמר ומקני הלכך הוית אסמכתא:

והילכך שלים שהושלם וכו' • דברי המחברי ז"ל בדיני האסמכתא הם כמים שאין להם סוף וכבר הרחיב הבאור שהם הרב ז"ל בסי' ר"ז ומי יוכל להוסיף עליהם • מ"מ אגיהם לא בס"ל מעט מזער אשר נתעוררתי בענין זה בעניותי • הרמב"ם ז"ל והרבה מן המפרשים ז"ל סברי דלא שייכא אסמכתא במה שהקונם הוא כבר מוחזק בו והמקנה מוסר לו נותן לו מה שהוא בידו • ועקר יסודם כפי דברי האתרוניה הוא שהיא דל' נדרים בהוא לאתפיס זכוותיה לבי פרכין והתנן מי שפרע מקלת חובו והשלים לא שמרו וכו' אמרינן שאני הכא דאמר ליבטלן זכוותיה: וכתב שם הר"ן ז"ל כלומר שהוא מחל כל כח וזכו שיש לו בלותן שטרו לכיון דאמר ליבטלן זכוותיה היא בה אסמכתא דמיל זוכה בה חברו וכן במוסר ליד חברו וא"ל אם לא אעשה כך זכה בחה שבידך זכה לביכא אסמכתא אלא דאומר אחן לו אשלם וכיונא בהם וכך דעת הרמב"ם ז"ל בפי"ח דמכיר' ואין כן דעת רש"י ז"ל בפרק הזהב גבי הא דתנן הנותן ערבון וכו' עד אלמא אפילו במתילה שייכא אסמכתא והא נמי דמי לאיתים לעיל בסמוך מוכח הכי דודאי ההוא תנאי מתור' מחיל' הוא דלא לא נהי דס"ל לר' יוסי דאסמכתא קניא היאך יגבה זה כל הבטר והלא כבר נמחל מקלת שבידו ושוב אינו חוזר וגובה בו אלא ודאי מתחלה כך התנה אם לא נתתי לך השאר מכאן ועד ל' יום לא יהיו המעות המלו פרעון אלא מתנה • ואפ"ה ר' יהודה אמר לא יתן • אלא אסמכתא אפי' גבי מתנה ומתילה לא קניא אלא הכי פירושא שאני הכא דאמר ליבטלן זכוותיה כלומר שהו' אם בא לאומו זמן שרמיותיו בטלות כלומ' שהן שקר ע"כ: ובאמת נראה זה קושי עצום לאי מסמעות ליבטלן זכוותיה הוא מטעם מתילה • מאי מסני על ההיא דאי שפרע מקלת חובו כיון דההי' נמי ע"כ במומל מה שנתן אייר' וגם מנלן לומר לטעמ' דר"י מסו' לסב' אסמכתא קני' ולא כסלכת' נימא דר"י דנמוקו שמו סבר כהלכת' לאסמכתא לא קניא והכ' קני' מסוס להוי' מחיל' יור' יהודה סבר לאף במתילה שייכא אסמכתא ונפסוק הלכה כר' יוסי כבכולי גמרא:

והתיא להרא"ש ז"ל שם בפירושו לנדרים כתב בהיא לרבי יוסי פי' אחד ושוב כתב הפי' הזה שהחנו אתחלה אם לא יתן לזמן פלוני שיהיו המעות שנתן לו מתנה ויאחר השטר כבתחלה וכתב והאי פירושא ניחא טפי לקניא אותיו' בעינן כתיבה ומסירה וכו' • ובשניא לליבטלן זכוותיה כתב מלא אמר תנו אותן לשכנגדי אלא הזכיר לשון בטול כאלו הולה שהם פטולין א"כ זה בא להוליא ממון בשטרותיו והתנה שיהיו בטלין אם לא יבא ולא יגבה עוד ואסמכתא כי אמי כי הוא מוחל ע"ל מה שיש לו ביד אמר קניא אבל אסמכתא לר' יוסי הוא להוליא דלא קניא עד כאן • ואתמהא היכי כתב לאסמכתא לר' יוסי היא להוליא הרי בתב להפירוש המתוו' לניחא טפי הוא שיהיו המעות שנתן לו מתנה והשטר נשאר כשהיה ואין כאן להוליא:

ואפשר לישב כל זה בשנאמר דבהיא לרבי יוסי כי אמרינן דבתנאי פהוא מחורת מחיל' נגעו בה • אין זה מועיל אלא לענין דכי מהדר ליה השטר בתר הכי יוכל לגבות בו ולא נימא שטר שנמחל שעבודו הוא לו שחסר מסירה וכתיבה וכו' דמאחר שאין כאן אלא מתילת המעות שנתן לו • נשאר השטר בחקפו כדמעקרא וכדקאי קאי אבל אעקרא דמלחא שיפיקו דברים אלו לשיוכל השלים להחזיר השטר ולא נחוש כאן לאסמכתא ליכ' למימר הכי • ושעמא דמלחא דבין דהשטר הוא ביד שלים ולא ביד המלוה עצמו כדר"ח ז"ל דלעיל לעולם אינא אסמכתא דאע"ג דהלוה אומר שהוא מוחל למלוה מה שיש בידו מ"מ אינו מוחזק בכך בבטחון גמור בלי שום חשש כלל שהרי ביד השלים הוא לכתוב על השטר שבבר נתקבל המלוה ונפרע מלוחו הסך של מקל' חובו והשלים היא לאתן על השטר שהושלם בידו ומלא זה הוויא אסמכתא • ואעפ"כ סבר ר' יוסי דאסמכתא קניא ור' יהודה פליג • אבל במתפיס זכוותיו בב"ל ואומר בפי' ליבטלן זכוותיה • ולפי כל לגבי בי דינא כבעל דבר עצמו הוא וכאלו הם ביד הנמחל מסכינן להו הלכך לענין אסמכתא לרבי יוסי בעקר הדבר • כמקנה להוליא דייינין ליה כדברי הרא"ש ז"ל:

איברא למלחי לבעלי התוס' ז"ל בא"ז בסוף דבור ומניומי כתבו וז"ל ור"ת תירץ הקושי' לעיל דלא קשיא דרב הונא דאמר הכא בשעת מ"מ קנה אלרב הונ' נדרים דהכא קני מסוס לתפיס מלו' גופיה ולעיל בפרק הזהב דלא קני מוכר בערבון אף ע"ג דתפיס ליה היינו מסוס

דאיירי ליה איהו דאפסיד אנפשי' ואעפ"י שאין לו המעורת בעין מצויין לפרוע אם היה פקח היה לו לטעון שישבע שאין לו מעות מצויין ויתן לו מנכסים אחרים ובטענה זו היו פוטרין אורחו ובשלא טען בך איהו דאפסיד אנפשיה והוא גרם לעצמו שנתן אצבע בין שיניו וה"ל בהיא דהכונס שפטר על הגדי מאשו ועל העבד דמאחר שלא היו בפותים היה להם לברוח מן האש ומדלא ברח איהו פשע בעצמו • ובהיא דפר' אלו מציאות דקתני דבי אחרי ביה ולא איתחי אבדה מדעת היא והא נמי דכוותיה היא • וכן הסכים הרמבן וזה אשר השיב לי לוה אלם ואנם שב"ד של ישראל מתיראין ממנו לכתוב על נכסיו אדרבתא • כיון שזהו בכלל רשעים מתרעם ממנו בבית דין של ע"א ואינו חושש לשליש שהוא מתחייב למלכות תרא דדינא דמלכותא דינא ועוד כדאמרינן התם מאה פדני בפדא למחייה וכיון דלא ציית דינא וליב' תקנתא בישראל המציל מן הליסטים דמי ובין על ידי ע"א ובין על ידי ישראל מורה להציל ממונו ועצמו מן האונסין ואם בא להפסיד רשעו חביאו לבך:

שער סג חלק א

א גרסינן בבתרא פ' ג' פ' מתני' מי שפר' מקצ' חובו יהשלי' את שטרו וא"ל אם לא נתתיו לך עד יום פלוני תן לו את שטרו והגיע זמן ולא פרעו רבי יוסי אומ' יתן ר' יהוד' אומ' לא יתן: גמר' במאי קמיפלגי רבי יהודה סבר אסמכתא לא קניא ולפיכך אין לשליש ליתן את השטר אמר רבא אמר רב נחמן אין הלכה כרבי יוסי בי אתי לקמיה דרבי אמי אמ' להו בי מאחר דרבי יוחנן למדנו פעם ראשונה ושניה הלכה כרבי יוסי אני מה אעשה ולא היא אין הלכה כרבי יוסי • הילכך שליש שהושלש שטר בידו ואמר לו אם לא אפרע לפלוני חובי מכאן ועד יום פלוני תן לו את שטרו כלומר שענבנו כלו ממני בלי שיגבה לי מה שפרעתיו לו עכשו כיון שהוא בלשון אסמכתא לא קנה המלוה קנס זה ואין לו לגבות אלא מה שנשאר מחובו ולפיכך

למי מסמעות ליבטלן זכוותיה הוא מטעם מתילה • מאי מסני על ההיא דאי שפרע מקלת חובו כיון דההי' נמי ע"כ במומל מה שנתן אייר' וגם מנלן לומר לטעמ' דר"י מסו' לסב' אסמכתא קני' ולא כסלכת' נימא דר"י דנמוקו שמו סבר כהלכת' לאסמכתא לא קניא והכ' קני' מסוס להוי' מחיל' יור' יהודה סבר לאף במתילה שייכא אסמכתא ונפסוק הלכה כר' יוסי כבכולי גמרא:

והתיא להרא"ש ז"ל שם בפירושו לנדרים כתב בהיא לרבי יוסי פי' אחד ושוב כתב הפי' הזה שהחנו אתחלה אם לא יתן לזמן פלוני שיהיו המעות שנתן לו מתנה ויאחר השטר כבתחלה וכתב והאי פירושא ניחא טפי לקניא אותיו' בעינן כתיבה ומסירה וכו' • ובשניא לליבטלן זכוותיה כתב מלא אמר תנו אותן לשכנגדי אלא הזכיר לשון בטול כאלו הולה שהם פטולין א"כ זה בא להוליא ממון בשטרותיו והתנה שיהיו בטלין אם לא יבא ולא יגבה עוד ואסמכתא כי אמי כי הוא מוחל ע"ל מה שיש לו ביד אמר קניא אבל אסמכתא לר' יוסי הוא להוליא דלא קניא עד כאן • ואתמהא היכי כתב לאסמכתא לר' יוסי היא להוליא הרי בתב להפירוש המתוו' לניחא טפי הוא שיהיו המעות שנתן לו מתנה והשטר נשאר כשהיה ואין כאן להוליא:

ואפשר לישב כל זה בשנאמר דבהיא לרבי יוסי כי אמרינן דבתנאי פהוא מחורת מחיל' נגעו בה • אין זה מועיל אלא לענין דכי מהדר ליה השטר בתר הכי יוכל לגבות בו ולא נימא שטר שנמחל שעבודו הוא לו שחסר מסירה וכתיבה וכו' דמאחר שאין כאן אלא מתילת המעות שנתן לו • נשאר השטר בחקפו כדמעקרא וכדקאי קאי אבל אעקרא דמלחא שיפיקו דברים אלו לשיוכל השלים להחזיר השטר ולא נחוש כאן לאסמכתא ליכ' למימר הכי • ושעמא דמלחא דבין דהשטר הוא ביד שלים ולא ביד המלוה עצמו כדר"ח ז"ל דלעיל לעולם אינא אסמכתא דאע"ג דהלוה אומר שהוא מוחל למלוה מה שיש בידו מ"מ אינו מוחזק בכך בבטחון גמור בלי שום חשש כלל שהרי ביד השלים הוא לכתוב על השטר שבבר נתקבל המלוה ונפרע מלוחו הסך של מקל' חובו והשלים היא לאתן על השטר שהושלם בידו ומלא זה הוויא אסמכתא • ואעפ"כ סבר ר' יוסי דאסמכתא קניא ור' יהודה פליג • אבל במתפיס זכוותיו בב"ל ואומר בפי' ליבטלן זכוותיה • ולפי כל לגבי בי דינא כבעל דבר עצמו הוא וכאלו הם ביד הנמחל מסכינן להו הלכך לענין אסמכתא לרבי יוסי בעקר הדבר • כמקנה להוליא דייינין ליה כדברי הרא"ש ז"ל:

איברא למלחי לבעלי התוס' ז"ל בא"ז בסוף דבור ומניומי כתבו וז"ל ור"ת תירץ הקושי' לעיל דלא קשיא דרב הונא דאמר הכא בשעת מ"מ קנה אלרב הונ' נדרים דהכא קני מסוס לתפיס מלו' גופיה ולעיל בפרק הזהב דלא קני מוכר בערבון אף ע"ג דתפיס ליה היינו

מסוס

Digitized by Google

מסוס ולא קני לוקח כפלי׳ דאיהו לא חפיס ע״כ • אלמנת הגיה לאתפיס
זכוותא לא מחסר ליה גר״ח כמוהו׳ ביד בעל הלבר • ומין ספק
להמפרשים שאני הכא דאמר ליבטלן זכוותי מטעם מתילה לא סברי
כר״ת ז״ל :

וראה קיום מה שכתבתי בהגיה
דרבי יוסי ממ״ש ה״ה ז״ל
בפי״ג דמכירה בדין דמי שפרע
מקצת חובו וז״ל והטעם לפי שהות
חלה הלבר בחזרת הסטר ואינו ביד
המלוה אלא ביד הלוה • ואפשר
לדעת המחבר שאשתמט׳ ביד המלוי
ולפ״ז אם לא פרעתיך הנשאר מכאן ועד יום פלוני גבה כלו ומה שנפרעתי מתוך
לך ה״ז מבה כיון שהשטר ומעות בידו • וזה היא שנאמרו במשנה ובוק ע״כ
והוא מבואר כדאמרן : ולא ידעתי למה אמר בדרך אפשר וכמסתפק לדע׳
הרמב״ם ז״ל שאם הסט׳ ביד מלוה ולא״ל וכו׳ דמה יש בזה מהספק הרי כבר
גלה דעתו הרמב״ם ז״ל לכל שהדבר הוא ביד הקונה אין בו אסמכתא ומי
גרע מתילה זו מהגיה לכתב לעיל אם אני חוזר בו ערבוני מחול לך שאם
חזר בו לוקח קנה זה הערבון שהרי הוא תחת ידו • והוא ז״ל עצמו כתב
לעיל שמלקת המפרשים ז״ל תלוי בערבון שיתבאר למטה :

ובטעם הרמב״ם ז״ל שפסק כן בהך דערבון כתב ה״ה ז״ל בריית׳ פרק
הזהב שהוכן ערבון לחבירו ולא״ל אם אני חוזר בי ערבוני מחול
לך והלה אומר אם אני חוזר בי אכפול לך ערבונך נתקיימו התנאים לדברי
ר׳ יוסי • ר׳ יוסי לטעמיה דאמר אסמכתא קניא ר׳ יהודה אומר ליו שיקנה
כנגד ערבונו ע״כ שם ובהשוכר את האומנים אינה ובהלכות והוא מפרש
דע״כ לא נחלק ר׳ יהודה אלא באומר אכפול לך ערבונך אבל במחול לך
דברי הכל קנה ולשון ליו שיקנה כנגד ערבונו משייע לזה דמשמע דלא פליג
רבי יהודה אלא כשהמוכר חוזר בו בדוקא עכ״ל • וכפי הגראה לשון ליו
לרבי יהודה הוא שיוע שיש בו ממש לסברת הרמב״ם ז״ל לומר דבמחול לך
לא פליג ר״י • וצריך לראות לדעת המולקים עליו היאך יפרשו לשון זה :

ויראה בעיני לסברתם האי ליו קאי לכל מי שהם בין הלוקח בין המוכר •
אם הלוקח הוא פשוט שאם חוזר בו המוכר לא נאמר שיכפול ערבונו
הלוקח כמו שהתנה • אלא ליו הלוקח שיקנה כנגד ערבונו דע״פ של מוכר
ואם המוכר פירשו שאם חוזר בו הלוקח לא נאמר יזכה המוכר בערבון שיש
בידו כמו שהתנה • אלא ליו המוכר שאף על פי שהלוקח רוצה לחזור בו
מן המקח ומבקש שיחזור לו ערבונו • לא יחזיר לו כלום אלא ע״כ של
לוקח יקנה לוקח זה מן המקח כנגד מעותיו שהם כבר ביד המוכר • וכאלו
יאמר ליו לרוצה בקיום המקח שעכ״פ יתקיים ויקנה הלוקח כנגד הערבון
בין פחות בע״כ של לוקח או בע״כ של מוכר : ואם נעמיק בדברי רש״י
זכרו לברכה נראה שלזה נתכוון שכתב ליו שיקנה וכו׳ לא זה יתחול ולא זה
יכפול אלא לא זה ולא זה יכולים לחזור מלקיים מן המכירה כנגד הערבון
והוזרין על האמר עד כאן ודוק :

ובזה אבין מ״ש הרמב״ל ז״ל בהשגה וז״ל • אין הכל מודים בזה
וכו׳ • עד אבל אם יאמר לו המוכר המעות שנתת לי לא יצאו
מתחת ידי ואתה אם תרצה קח את מקחך או תניח אותו לעולם הדין עמו
ובענין זה יכול להיות מה שכתב ע״כ • והה״ה ז״ל כתב ע״ז וז״ל ומ״ש
הר״מ אבל אם יאמר לו המוכר וכו׳ הוא כשאמר כן בשעת נתינת ע״כ •
ויש לתמוה מדוחק פי׳ זה בדברי הרמב״ל ז״ל שהוא כתב אם יאמר בלשון
עתי׳ ונפרשהו לשון עבר מתחלה והוא כתב המעות שנתת לי וכו׳ • למשמע
שכבר נתת לשעבר ואתמו נפרע שאתה נותן לי עתה בשעת נתינה מלבד
זוקק הענין עצמו :

ובעניותי אחר בקשת הרשות הראוי מגדלת חכמת ה״ה ז״ל כוונת
הרמב״ל ז״ל היא על הדרך שכתבתי לכשחוזר בו הלוקח
ובא עתה לתבוע מן המוכר דמי ערבונו שהניח בידו • נהי שאין המוכר
יכול לומר לו שלי הם בהתלב מכח המחילה שמחלת • מ״מ אהני מה
שנתנם לו בערבון שיכול לומר לו המעות שנתת לי לא אוניא׳ מידי עול
וזה לענין שעל כרחך חקח כנגד׳ מהמקח שמכרתי לך • ואם תרצה
ליקח את מקחך לפחות כנגד מעותיך קח • ואם לאו תניח אותו לעולם
כי אני לא אחזיר לך מעות אלא מקח • ובחסידותו ז״ל רצה להלץ בעל
הרמב״ם ז״ל דיכול להיות שבענין זה ולזאת הכונה כתב מ״ש שאם חזר בו
לוקח קנה זה הערבון שהרי הוא תחת ידו ולא אמרינן שקנה הערבון
לחלוטין בחורת מחילה מחמת התנאי אלא שקנה אותו לענין שלא יכריחנו
הלוקח להחזירו לו אלא קנה אותו המוכר ויכול לומר לא אוניתו מחתת ידי
ואם תרצה ליקח בעדו כ״כ מהמקח חקח :

ורוב המפרשים ז״ל הקשו להרמב״ם ז״ל ממתניתין דקתני בלא״ל
הלוהו על שדהו ואמר לו אם אתה נותן לי עד שלש שנים
הרי היא שלי הרי הוא שלו ומוקימנ׳ לה בגמרא בלאמר ליה מעכשיו
דבלאו הכי הוי אסמכתא ואף עפ״י שהקרקע ביד המלוה למשמע משמע
לוקח אוכל פירות כלכתבו בשם הרשב״א ז״ל • וכתב הרב ז״ל בב״מ
ולשון רבינו להא דאוקי בגמרא מתניתין בהלוהו על שדהו בשלא החזיק בה
היא ומ״ה אוקמוה בלא״ל מעכשיו והה״ל להוי מלי לאוקמיה
בשהחזיק בקרקע אלא דעדיף ליה לאוקמה בין שהחזיק בה בין שלא החזיק
בה ומייתי נמי מנסם הר״ן ז״ל בהזהב דלאו קושיא היא דממאי דמלוה אוכל
פירות דילמא לוה אנכל פירות דקרקע שאני דבחזקת בעליה עומדת וכו׳ :
ואני תמיה המיך יוכלו לומר לדעת הרמב״ם ז״ל מיירי במחני׳ כשלא
החזיק המלוה שהלוה אוכל פירות
שהרי דין משנה זו כתבו בפ״ו דמלוה
בזה הלשון המלוה את חבירו על
השדה ולא״ל אם לא תחזור לי מכאן
ועד שלשה שנים הרי היא שלי ה״ז
לא קנה מפני שהוא אסמכתא לפיכ׳
מנכ׳ כל הפירות שאכל מפני שהוא
רגיל של תורה אבל אם אמר לו המוכר אם לא אחזיר לך עד שלש שנים
קנה אותה מעכשיו והבית לו בתוך שלשה אין לו פירות הבית לו לאחר שלשה
הרי כל הפירות לוקח ע״כ • ומלכתב לפיכך מנכה לו כל הפירות שאכל
ולא אמר ואם אוכל פירות מנכה וכו׳ • מוכח בהדיא שהוא מניח למינת
קיים לגיל מעקרת החזיק המלוה באכילת פירותיה • ועכ״ז קאמר
להוית אסמכתא • ועוד מוכרח הוא לבשעת מת מעות מיד הוסון ביניהם
שיאכל הלוקח הפירות מהחיא שעתא • ולמי לאו הכי לא היה מוקן להם
הרמב״ם ז״ל דין רבית של תורה • שעליין לחלוטין הדין קיים מ״ם בסמוך
קולם זה שכל שלא קנן בשעת הלוהה אינו אלא אבק רבית • ע״כ ולמי בשעת
הלוהה נאותו ביניהם שיאכל המלוה הפירות • ואדרבא ע״כ יפרשו להרמב״ם
אין המלוה מוחזק והלוה אוכל פירות :

ביהו בשער מ״ו בחלק הביתר דקדקתי מסוף לשון הרמב״ם ז״ל
דמשלשין הפירות כשאמר מעכשיו • וכיון לאוקימנא דינא
דמתניתין בשאמר מעכשיו • א״כ מיירי מתני׳ בשאין המלוה אוכל פירות
אלא הם משולשים מ״מ ריסא לאוכחינן לוקח אוכל פירות בתנאי דמעקרת
מדמנכה אותם משום רבית • דאמאי קאמר להוי אסמכתא אף על פי שהוא
מחזיק באכילת פירות הלכך צריך לתרצ׳ דאחר שמשכים עם ה״ה ז״ל:
ב • אבל אם נעשה השלישות וכו׳ • על לשון זה של רבינו כתב הרב
ז״ל בב״י סי׳ ר״ו וז״ל ואע״ג שלא הזכיר קנין ע״כ בקנין הוא •
דאי לאו הכי דמאי קנה • ומ״מ אין לשונו מדוקדק ול״ל אם לא פרעתנו
ליום פלוני אני מקנה לו השטר מעכשיו לכשיחזיר יוגב׳ בו ולאו בלשונו ממש
יגבה אוב זה בלי מעכשיו לבריס אלו אינבהם ממשות לשיחול עליהם הקנין
אלא ודאי כדאמרן אבל מדבריו ז״ל משמע דבלא קנין מיירי הכא שכתב
אח״כ ואיכא מ״ל שאם הקנ׳ בקנין הלוה למלוה שיחזיר השלים את שטרו
לזמן הקבוע ביניה׳ ויגבנו כלו אלא הוי אסמכתא׳ לכל אסמכתא בקנין לים בה
משום אסמכתא אפי׳ בלא מעכשיו וכו׳ • עד ומלכתב שאם הקנה בקנין
משמע דעד השמא לאו בקנין עסקינן וכו׳ ע״כ :

ובזה שמכריח דע״כ בקנין מיירי דאי לא דמאי קנה • דמשמע דאינמקום
שיקנה בלא קנין קשקטובא • לא״כ לאיך סברא לאיכ׳ דאמרי לכי
איכא קנין לית ביה משום אסמכתא • נחזי בכל הגהו למשום דהוי אסמכתא
לא קניא היכי אי דאיכא קנין הרי הקנין מבטל האסמכתא ואי בדליכ׳ קנין
מה לנו ולאסמכתא לומר דלא קנה • הא לא אפשר משום דליכא קנין ובמה
יקנה : ור׳ יוסי וכן רב מתנן קו״ם חזרה היאך אמרו דאסמכתא קניא
במה יקנה כיון דליכא קנין • אלא ודאי אין הדבר מוכרח דבלא קנין לא
יקנה • ושפיר מני סבר רבינו דמעכשיו לחוליה בגי לבטל האסמכתא אע״ג
דליכא קנין וכן לאיכא דאמרי קנין לא היה מפיק מיד אסמכתא אף על גב
דלא אמר מעכשיו ובפירוש מצינו דאיכא מאן דלא מצריך במעכשיו קנין אף
על גב דהר״ן ז״ל פליג עלי׳ בארבעה גלריס שכתב וזה לשונו ונמצא עתה
פסקן של דברים דכל היכא דאיכא מעכשיו לית ביה משום אסמכת׳ ובמחפי׳
זכותיה אי קני מינייה בבית דין מהני ומעכשיו לחוליה מהני ביה ולא נראה
לי כן דאי משום אפקעתא דבי דינא נגעו בה קנין למה לי אלא הכא הכי
קאמר והוא דקני מינייה כלומר דלא חימא כיון דאמר ליבטלן זכוותי כלומר
שהוא מודה שאם לא בא לאותו זמן רשותיו בטלין • אין צריך קנין משום
דהולאתו בבית דין היא ולא בעיא קנין • דליתא דאלו הולה כן בלי שום
תנאי הכי נמי • אבל כיון שאלה באם אין כאן הולאה גמורה הלכך
אפילו אמר מעכשיו לא מהני לאפילו חימא כיון דאיכא מעכשיו
אסמכתא אפילו הכי דמאי קנה הלה שיבטלו זכותיו הלכך בעי קנין כי
היכי דליקני חבריה ואין הכי נמי דאי אמר מעכשיו וקנו מינייה לא בעי
בית דין חשוב דבקנין קני חברו ובמעכשיו איכא אסמכתא אלא דכיון
דבבית דין עסקינן אסמוכינן דינא אחרינא לכל היכא דהוי בית דין
חשוב לא צריך מעכשיו דאמן דהלי דלא מחייב בבי דינא וכמאן דאמר
בפירוש מעכשיו דמי דכיון דבית דין חשוב הוא מאי דאמר ליבטלן כהולאה
גמורה משוינן לה עד כאן • הרי בפירוש דלדעת הגאון והרי״ף
זכרונם לברכה דמייתי מעקרת מעכשיו בלחוד סגי בעלמא לבטל
אסמכתא כל דלא אתפיס ולא הצריכו קנין אלא משום
דאתפיס :

וקשה לי על דברי הר״ן זכרו לברכה ומסקנתו • דמעקרת כתב דלא
חימא כיון דהוא מודה שאם לא בא לאותו זמן רשותיו בטלין
לא צריך קנין משום דהולאה בבית דין הוא ולא בעיא קנין וכו׳ •
משמע

ולפיכך אין השליש רשאי ליתן השטר ביד המלוה שזו היא אסמכתא :
ב אבל אם נעשה השלישות בלשון מעכשיו כלומר שאמר לשליש
מעכשיו ולאותו זמן פ׳ יגבה חובי זה בולו מעכשיו יתנהו לו
השליש כמו שהתנה עמו :

Digitized by Google

משמע לקושטא למילתא הוא דכי אתיין עלה מלין הולאה שהוא מולה שרמיותיד בטלין הו לא צריכין לקנין לגלא שייך למימר הכא במאי יקנה הלה ללאו משו' הקנאה טעו בה אלא שהוא מולה שאין לו שום זכות ומבטלות הן רמיותיו • והיה הלבר כן אלו היתה כן בלא שום תנאי הכי נמי וכו' • הכי נמי שלא היה צריך קנין • אבל היא נתנה משום לאיבה הולא גמור לפי שהלה אוהב באם וכו' ומ"ה מצריך קנין: וא"כ הוא תימא למסיק לכל היכא דהוי ב"ל חשוב לא כדי מעכשיו לאנן שהדי לגא מחייב בדי דיב' לכיון דב"ל חשו' הוא מאי לאמר ליבטלן כהולאה גמורה משוינן לה וכו' • והוא"ל וכהולאה גמורה הוא ואנן שהדי לגא מחייב בדי דיב' הא הו לאה לן לקנין לאי משוסלבל קנין במאי קני חבריה • הא א' לגא קני מידי אלא לאידך מולה לכשאינו בא לאותו זמן לאיותיו הן בטלות ובהא קאמר דהכי נמי לגא בעי קנין • ומשום דהוי ב"ל חשוב לא מצינן למימר עלה לגא הוי הולא גמור' מפני שחל באם לאנן שהדי לגא מחייב בדי דיב': ואיך שיהיה רבינו ולאי לבמעכשיו לחוליה אף בלא קנין ליכא אסמכתא • ומ"ש הרב ז"ל לאי בלא קנין במאי קנה • יראה דבמאי דמסר השטר ביד שלים ואמר לא אפרע התזירהו לו הוי בנותן מתנה ומזכהו לו על ידו וכלמות לאיה יש לזה מחשוב' הרשב"א ז"ל הובא' בסי' ל"ל שכתו' דה זה הלשון ועוד שכל האומר מעכשו אין בו משום אסמכתא' וכיון שיש כאן שטר הרי הוא כמעכשיו לקי"ל כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו וא"ת במה נתחייב זה ובמה קנה חברו לאי משום משכון אמסר ביד האומנים והם זוכים לו הא קי"ל אין שליחות לע"ג וקנין ג"כ אין כאן • אין זה כלום שהרי נחקיימו תנאיהם ות"ל ובשטר אע"פ שנעשה בעש"ג דק"ל כשמואל דאמר דינא דמלכותא דינא ע"כ דמוכח מינה מאי דאמרי' מעכשיו בלא קנין מהני ושמעת מינה ג"כ דזוקא משום דאין שליחות לע"ג לא מהני מסירת המשכון ביד האומנים • הא אי הוה ישראל היה זוכה לו • אם כן במשלים שטרו ביד ישראל הוי כעין משכון והשלים זוכה בעד המלוה בלא קנין • ומה שהוקשה לי על תשובה זו כתבתי בתשובה מתשובותי בס"ל ועיין סימן ל' :

בלומר שאמר לשלים מעכשיו וכו' • לא נתיה השתא רבינו לדקדק בלשון עצמו המועיל להקנות אלא לאפוקי מדין אסמכתא ע"י מעכשיו • ולאלו על עקר לשון ההקנאה מלבריו זכרו לברכה משמע דיתנהו לו השלים כדי שיגבה בו כל השטר כפי מה שהוא כדין שטר גמור לגבות ממשעבדי • והא חזינן לכמה רבוותא הרמב"ן הרא"ש והר"ן זכרונם לברכה וזולת' שכתבו בהדי' לגא מלי גבי ממשעבדי בהאי שטרא משום דנמכל שעבודו במה שפרע ועוד האסיף הרא"ש ז"ל דבעי מסירה וכתיבה כלמייתין לעיל ולא משכחת לה שגבה אלא בשיאמר שהמעות שנתן יהיו מתנה והשאר ישאר קיים כבתחלה :

ג. ויש לברר שלים וכו' • דין זה של הראב"ד ז"ל הביאו הטור זכרו לברכה סוף סימן כ"ד וכתב עליו הרב זכרונו לברכה בדיי כ"ל הטעם לפי שכשהגיע השטר ליד שמעון זכה בשלה למפרע משעה שנכתב כדאיתא בסימן ל"ט אח"כ מלאתי שלין זה תשובת שאלה להראב"ד כתבה בעל התרומות שער ס"ג ויסיב טעמא לפי שנעשה המכר מעכשיו בלי שום תנאי ושיור וכו' כהשעתיק רבינו • ויש לתמו על הרב ז"ל היאך עלה על לעתו הרחבה אותו הטעם דבהגעת השטר זכה למפרע משעת כתיבה להא זה הוא לסברת אביי דאמר עליו בתוחמיו זכין לו ואף שגת' להראב"ד פוס' כמוהו ולל' כהרי"ף וסיעתו ז"ל מ"מ כב' כת' הרא"ש ז"ל

ג ויש לברר שליש בלא מעכשו שאומר לו הלוה קנה שטר מכירה משדה שלי שעשיתי לרמלוה שלי תהיה לי בידך שאם לא אפרעהו מה שישאר מן החוב שיש בידי לפלוני עלי לזמן פלוני שתמסור לו השטר מכירה זו מה דינו על זה נשאל הראב"ד ז"ל וזה טופס לשון שאלתו ראובן לוה מנה משמעון באחד בניסן עד שנים עשר חדש ועשה לו שטר מכר משדה מעכשיו בלא תנאי ושיור אלא מה שהשליש ראובן את שטרו ואמר לו אם לא פרעתיו מכאן ועד זמן פלוני תן לו שטר מכירה זו וראובן אוכל פירות תוך זמן ובתוך הזמן מסר ללוי אותו שדה שמכר לו ראובן ועדיין לא זבה בשטר המכר שביד השליש ובשהגיע זמן לא נפרע שמעון ונתן השליש שטר המכר ללוי במצותו של שמעון שהעמידו אצלו בשמכר לו את השדה זהחזיקן לוי בשדה זו ואוכל פירותיו • לימים בא ראובן על לוי ותבע ממנו את השדה וא"ל מאי בעית בהאי ארעא א"ל ראובן משמעון זבינתא דזבנה מינך והא שטרא דידי ושטרא דידיה א"ל ראובן שטרא דידך חספא בעלמא הוא דזבנא לך לא הוי ליה זבינתא בהאי ארעא הרי עדיין לא הגיע זמן השליש והשדה באותו זמן מוחזק היה בידי והואיל אם פרעתיו כגון שמנית ה"ל מכר בטל והפרעון היה תלוי ברצוני איגלי מילתא דתנהו דמים דמקמי זמן פרעון מלוה בעלמא הוא ולא דמים ואף על גב שכתבתי שטר לשמעון מעכשו ובלא שום תנאי ושיור כעין אמנה הוה והשליש מוכיח ובשמכר לך חוך זמן השלישו' נעש' כמ"ד שדה זו שאני לוקח' לבשאקחנה קנוי' לך מעכשיו דקי"ל דאינו קונה משום דאין אדם מקנ' דבר שלא בא לעולם לחברו והב' נמי הואיל ובזמן המכר השטר היה ביד השליש איגלי מילתא דבמסיר' השטר היה דעתי לאקנויי ליה לההו' שדה ולא בקנין ולא בכסף וגדולה מן אני אומר לך דאפילו לבש גיע זמן הפרעון ולא פרעתי לשמעון את ממונו ומסר לך השליש שטר מכר לא קנה שמעון את השדה לפי שהשלישית אסמכתא היא ולא קניא ומשנה שלימה שנינו מי שפרע מקצת חובו והשליש שטרו ביד שליש ואמר לו אם לא פרעתי לך מכאן ועד יום פלוני תן לו את השטר הגיע זמן ולא נתן רבי יהודה אומר לא יתן והלכתא כוותיה דאסמכתא לא קניא • תשובה הנה בשאלה זו לא נודע אם פרע ראובן את שמעון לאחר זמן ואם לא פרעו מה לו לראובן לתבוע את השדה ועדין לשמעון הוא במכ' או באחריות והאסמכתא שהוא אומר אינה עושה את המכר אסמכתא שהרי נעשה מעכשו בלא שום תנאי ושיור יקנין והשלישית אינה אלא כמי שאמר לכשיהו לך מעות ליום פלוני אחזירם לך שאסור הלוקח לאבול פירות תוך זמן אלא מאותו יום ואילך ובבר עמד המכר קיים מיום ראשון שנעשה שדהו מכר ונמצא שדה כבר נחלט לשמעון ואם שתק שמעון ולא תבע את מכרו מלוי אין לראובן לתבוע מלוי כלום וממה שכתבנו גם שמעון אין להוצאה מלוי כי מקחו היה מיום ראשון אלא שמחוסר השלמת התנאי באלו אמר לו הרי שדה זו מכורה לך מעכשיו ע"מ שהתן לי מאתים זוז מכאן ועד יום פלוני ואם השלים תנאו לאותו יום אע"פ שמכרו לוקח תוך זמן לאחר מקחו קיים והמדמה זו דשלישות לאותה משנה טוענה הוא כי אם אבד שטר המכר אינו בטל שכבר קנאו במעותיו משעת מתן מעות אבל שלישות מחייב את עצמו במה שאינו חייב באסמכתא ולא קניא ע"ב :

ד ואיבא מאן דאמר שאם הקנה בקנין הלוה למלוה שיחזיר לו השליש את

למימר דמייר בלא שטר דמלבד דיקסה לוקמה בהכי ולא אלטרך למעכשיו אית לומר כן מלקאמר בגמר' דרב יהודה קרעים לשטרא דעבד רב נחמן עובדא כשמעתי' דהוה סבר אסמכתא קנית אלמא אפי' בשטרא דהוה כתוב ביה אם לא אפרעמי מכאן ועד ג' שנים אינה אסמכתא בלא מעכשיו אע"ג דבהכרח אית ביה זמן כדאמרן • אבל ממחניתין דגט דפסו' דהמפלי' שטרו וכו' אין להקשות דהתם אמר אם אין מני נותן לך עד יום פלוני וכו' ומלינן למימר דליכא זמן משום דמפרש היום המוגבל של סוף הזמן ובהכי אין צריך לפרש ולידע התחלת הזמן • אבל כשאומר בסתם שלש שנים • אי אפשר לידע מתי יגיע זמנן אם לא שפי' היום שמתחילין : ונראה לי שיש לשאר הרשב"א ז"ל דהיא הנותנת לכיון דהוא מוכרח לכתוב זמן כדי לידע גבול הג' שנים • תו ליכא למימר זמנו מוכיח עליו דהא לאו לאתחיים מהיום כתביה אלא לצריכה היא • מ"מ ס"כ בהיא דהכותב לבנו לאחר מיתה לכתיבת הזן הוא לבני לורך כי כתיבת יום המיתה נדע שאז הוא קונה אלא ולאי כתב הזמן להוליע שהוא מקנה מאותו היום הנוף • ועיין זה בחקיים בידי בדברי הרמ"ה ז"ל שהביאה הטור ז"ל סי' רכ"ח דבכתב נכסיו לאחר שלשים יום אינה קונה מיד מהאי טעמא דצריך לברר בשטר הני ל' יום מאימתי מתחילין וכו' ואע"ג דכתב הרב ז"ל עליו נראה לי שאין זו טענה דהא גם בכותב נכסיו לאחר ל' יום איכא לאימר מה צריך לכתוב שום זמן בשטר דהוי מלי למכתב הרי נכסי נתונין לך ליום פלוני והיה זמן הנתינה מבורר אלא כתיבת זמן השטר ע"כ • אין זו תשובה מכרעת דזמנין אין אדם רוצה עתה לכתב תשובות בזה יום יפול יום שלשים וכותב בסתם אחר ל' יום • ואם בדברי ז"ל

ומ"כ בנדון הראב"ד ז"ל לא היה מקום לומר דכשהגיע השטר לשמעון זכה בשלה למפרע דכיון דקודם מסירה מכרו לאחר אבד אותו הזכות מי לא מטעמא דיהיב הראב"ד ז"ל :

ד ואיבא אמ"ל שאם הקנה בקנין וכו' סוגייתא יש מוקמין הוא בלא קנין ל"ל לתנן בכותב נכסיו לבניו לריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה לבני ר' יהודה ר' יוסי אומר מיום לריך ואמרינן עלה אמר רב הלכה כר' יוסי וטעמא דר' יוסי לאמר זמנו של שטר מוכיח עליו בעא מיניה רבא מרב נחמן בהקנאה מהו א"ל בהקנאה אינו לריך וכו' ורובא דרבוותא ז"ל רוב מנין ורוב בנין פסקו כר' יוסי לאע"ג דבהגמר' אמרי' לתקון רב בגטי מן יומא דן לאפוקי מדר' יוסי • מ"מ שאני להו ממונא מאיסורא • ומסתברא גם הרב בעל הלין הזה שמביא רבינו שאם הקנה בקנין וכו' יהבור כן • ולפ"ז מיכא למילק אמאי לא אשמעונין רבוותא דאפילו בלא מעכשיו וגם בלא קנין ליכא אסמכתא כל שכתב זמן בשטר לזמנו מוכיח עליו וכלמייתין בשם תשובת הרשב"א ז"ל לעיל בסימן ב' • ואפשר לומר לאשמעונין לאפי' בדליכא זמן בשטר כלל מהני בהקנאה ואל"ל מעכשיו • איברא דבמאי לכתב הראב"ד ז"ל בתשובה תשובה לכל שים זמן הוי למעכשו משום דזמנו מוכיח עליו קשה לי ממתניתין דאז"ל להלוהו על שדהו וא"ל אם אתה נותן לי מכאן ועד ג' שנים הרי הוא שלי וכו' • דמחוקמא בגמר' דוקא במעכשיו • ואמאי הא ע"כ בתוב שטר כתב בו זמן כיון דקבע עד ג' שנים • דאי לא כתב התחלתן היאך ידעינן אימת שלמו • ולכא

Digitized by Google

ז"ל גם דהחיא דג' שניס היה יכול לומר אם לא מפרעך בכך וכך ימים לחלם פלוני מסנס פלוניס והיה זמן הפרעון מבואר ומלא כחב הכי אלא מיום שנכתב ועד שלם שניס ימת זמנו מוכיח עליו ולא ליבעי מעכשו :

ובענין זה דזמנו של שטר מוכיח עליו ולחקירת בגסי לימ' מן יומא דן וכו' • נתקשחי במה שפירמו הרמ"ם וי"ז ל לבטל אסמכתא בגם הנתן על חנאי לכתב הרב ז"ל בב"י סימן ר"ז וז"ל ויש לדקדק כיון דקיימא לן אסמכתא לא קניא היאך נוחן גט על חנאי הוי גט וכלתנן אם לא בא מכאן עד י"ב חודש וכו' והרמב"ן פרק ג"פ כחב והוי יודע שלא הוזכרה אסמכתא בגמרא אלא בר"מ אבל לא בגטין וקדושין ולא נחן טעם בדבר ותלמידי הרשב"א כחבו בפרק איזהו נשך דכיון דמילי למקפי איניש עליה הוא אי לאו לגמר ומגר גמר ומקדש לא אמר • ורבינו גר' כת' דטעמא משום לישנהו אלא מדעתא דנפשי' וכו' עד וסברא זו כחבה הר"ן בפ' גט פשוט בשם ה"ר יונה בר יוסף ז"ל ע"כ : ולמה חרדו כל החרדה הזאת בשלמא לקדושין ניחא אלא לגטין היאך אפשר להיות בהן אסמכתא ומה גם למאי דאמרת דן אם לא שנאמר פרנו לבקש טעם שוה לגיטין ולקדושין : אחר שהוקשה לי זה אפשחי בספריהם אור הי"ת אתי עיני בתשובה להרשב"א ז"ל שאלו לו בסימן תתקי"ו וז"ל והרמב"ן ז"ל הביב על כיולא בזה כלל זה יהא מסור בידך שכל שטר מכר או מתנ' או שטר חוב שכתוב בו מעכשו אף על פי שבשעת המסירה התנו בלשון אי לא הוי אסמכתא להא זכי במעכשו • וגמרי הא מלתא משמעתא לגטין לאמר רבי יוסי זמנו של שטר מוכיח עליו ואמרינן פ' מי שאחזו הרי זה גטך אם לא באתי מכאן ועד שניס עשר חדש ומת בתוך י"ב חדש וכו' ותני עלה ורבותינו התירו לינשא סברי לה כרבי יוסי דאמר זמנו וכו' והרי תנאי זה בלשון אם ואף על פי כן כיון שנכתב בגט מחחלה זמן שהיא כמעכשו אמרינן דהוי מעכשו שבגט כאלו הזכירו בשעת נתינת הגט • אף כאן כיון שכתוב בשטר מעכשו אני מוכר לך אף על פי שהתנה על פה בלשון אם להקנותו מעכשיו אמר כן • והביב לי הרשב"א ז"ל סימן תתקי"ו מה שכתב הרב ז"ל נראה בעיני נכון וברור ואין דבריו לריכי' חזוק אלא שאין הגדון דומה לראיה שלא א' הרב אלא במוסר לחברו שטר מתנה שכתוב בו מעכשו ובשע' מסירה התנה בו בלשון אם לא הוא אסמכתא לפי שזכה במעכשו וזה הוא שאמר ר"י שהרי האיש זכתה בגט ובתנאי כן וכן אבל זה שהשליש גופו של שטר שכתוב בו מעכשו והשליש בלשון אם אסמכתא הוי ולא קני וכו' עד והרי זה דומה להתיא לאי שפרע מקלת חובו והשליש את שטרו לר"י בעצמו לא קאמר אלא משום דס"ל לאסמכתא קניא ולית הלכתא כוותיה בהא אע"ג דק"ל כוותיה בזמנו של שטר מוכיח עליו ע"כ ואע"ג דבהך אי שפרע מקלת חובו • איכא למאי דלאו בלכתוב בו זמן מיירי וכלכתבינן לעיל • מ"מ דעתו ז"ל דהתם שטר יש בו זמן : וחזינן דהליא להרמב"ן ז"ל כתב כלאמרינן דבתנאי גיטין ליכא אסמכתא משום דהוי כמעכשו והשליש עמו הרשב"א ז"ל :

ואם כן הדרינן למאי דאמרן למה בקשו ז"ל טעמים להעמיד תנאי הגט • והרשב"א זכרונו לברכה עצמו כתב בסימן תתק"לג בשחלקק בגטין ובקדושין שאם לא באתי מכאן ועד שניס עשר חדש שאם לא בא הוי גט למשע לכאורה דהוי כקנס וכן אומר לא נסיבנא עד יום פלוני • הגך קושטא דאלתא בדוקא ומהני משום עגונא וכל שמתנה בדבר שיראה שאומר בדוקא וכו' עד כאן • ומאי לריכינן בגטין לטעם דאמרו בדוקא ומשום עגונא כיון דאין מקום לאסמכתא מצד המעכשו : אמנם דמה שהביב הרשב"א זכרונו לברכה לשאול נראה לייסב כל זה שכתב ולא נאמרו דברי הרמב"ן זכרונו לברכה אלא בשבשעת המסירה לחבירו ממש התנה בלשון אי מהני המעכשו או הזמן שבשטר לבטל האסמכתא אבל בלאו הכי לא • הלכך נזקקו זכרונו לברכה לבקש בזה טעם כולל לכל התנאים שיעיל בין בשמתנה בשעת מסירתו הגט לאשה עלמה בין בעניין אחר שלו מעשה המעכשו מפני הזמן אינו מועיל אלא כשמתנה בעת שמוסרו לאשה כהתיא לאחרי זה נשך אם לא באתי וכו' • ואולי מפני זה הקפיד הרב זכרונו לברכה בבית יוסף לדקדק בלשונו כשהעיר על הספק וכתב וכלתנן אם לא באתי מכאן ועל שניס עשר חדש כתבו גטו תנו לאשתי וכו' • לבעניין זה אין התנאי נאמר בשעת מסירתו הגט לאשה :

ה ובתב הרא"ם ז"ל בפי' ד"מ דדחינן לפלוגתא דרבי יוסי ורבי יהודה דבעניין אסמכתא היא ולא קני"או קני' מבל'דהיב'דלא הוי שלישו' בלשון אסמכתא'דב"ע דיתן שליש וגבי ליה מיניה כולי שטרא ולא מנבי ליה מלוה האי מקצת דקא פרע ליה ואע"ג דקא רווח מלוה בהדיא האי מקצת ואשתכח דקא שקיל מיניה מפי מהלוארתו הא מלרתא שריא ולית בח משום חשש רבית וטעמא דמילתא דבי אמרינן רבית הוא ואסור ה"מ היבא דההיא חוספת' דקא שקיל אגר נטר לי וכי מעיינת בהא מילתא לא משבחרת בה אגר נטר לי' דהא אריו פרע ליה לוה למלוה במשלם זימנא דקצב ליה מאי דאישתייר ליה גבי מהאי שטרא הוה שקיל ליה מלוה בלא חוספת וכי לא פרע ליה במשלם זימנ' ההוא מידי אשתיי' גביה הוה שקיל ליה מלוה הל חוספת אשתכח דלא קא מט'א ליה הנאה מיניה למלוה מחמת האי זימנא דארווח ליה כי היבי דליהוי אגר נטר לי וכי מטא זימנא ולא ירהב ליה מידי דמיהד' ליה שליש לשטר דמלוה וגבי ליה כולי'מיניה דלוה אלו הוה מרווח ליה זימנא אחרינא ה"ל ההוא חוספת אגר נטר לי דהרוא זימנא דקא מרווח ליה השרתא דלא קא מרווח ליה זימנא אחרינא אלא קא שקיל מיניה כוליה שטרא במשלם זימנא קמא אשתכח דליבא השתא אגר נטר לי' ומ"ה שריא וליבא חשש רבית ע"ב :

שער כד הלק א

א גרסינן בגיטין פ' הנ'זקין אין מוציאין לאמילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים ואע"ג דכתיב בשטר' אנא איקום ואשפי זביני אילין אינון ועמליהון שבחיהון ופיר' דידהון אהני דהוי' תנא' לחייבו בהם ולמגבי מב"ח אב' ממשעבדי לא גבי וטעם דמלת' מפני שאין קצובין :

ב מבאן יש לנו ראי' שהמחיי' עצמו אף בדבר שאינו קצוב לגבי דידיה מהני ומחייב ביה והחיא דכתובו'נמי מובחא בזדקתני הנושא את האשה ופסק עמה לזון בתה ה' שנים חייב לזונה ה' שנים אם כן פסק עמה בשעת קידושין והיבא דקנו מיניה בקנין אע"ג דלא הוי בשע' קידושין מחייב לזונה והקנין מועיל ומחייבו ואף על פי שהוא דבר שאינו קצוב ובדגרסינן בפרק הנזקין ובבתובות פרק הנושא דדוקא לגבי טרפא לא מהני קנין ומיהו לגבי דידיה מהני קנין ותנאי ב"ד • ובן פסק חרב בהלכותיו

ג גרסינן בגיטין פ' הנזקין אין מוציאין וכו' • קף כ' ואפליגו בגמרא מ"ט אמר עולא אמר ר"ל לפי שאין כתובין וכן אמר ר' אמי א"ר יוחנן ור' חנינא אמר ל פי שאין קלובין ורבינו פסק כטעמא דאין קלובין כמשך אחר דעת הרמב"ם ז"ל בפ' כ"א דמלו' לפסק כן ולא כהרי"ף ז"ל ומפרשים אחרים שפסקו כעולא ואע"ג דעולא ור"ל ורב אפי' ור' יוחנן כלהו ס"ל טעמ' דאין כתובים • אפשר דהרמב"ם ורבינו ז"ל פסקי כר' חנינא משום דאיבעיא לן בגמרא ר' חנינא כתובים וקלובים בעי או דילמא קלובין ואף על פי שאין כתובין ושקלי וטרי' עלה משמע דסתם גמרא סבר כר' חנינא :

ב מבאן יש לנו ראיה וכו' • דין זה אם אדם מחייב בדבר שאינו קלוב הוא מחלקת קדמון ורבו בו הזכותים ועקרו הוא בפ"ק דמכיר' כדפייתי רבינו לקמן לשון הרמב"ם ז"ל • והרמב"ן ז"ל מביא לשון הפשנה • והסוגיא דבריש הנושא כך היא איתמר האומר לחברו חייב אני לך מנה ר"י אמר חייב ר"ל א' פטור ומוקמינן פלוגתייהו בדלא"ל חייב אני לך מנה בשטר • ואקשינן תנן הנושא את האשה ופסקה עמו לזון את בתה ה' שניס חייב לזונה ה' שניס מ"ל כה"ג לא בשטרי פס' קתא וכרב גדל וכו' והקושי מבואר לדעת הרמב"ם ז"ל אם איתא דבעלמא אין אדם מחחייב בדבר שאינו קלוב אם לא בדרך ההיא דרב גידל • א"כ מאי פריך מאי לאו בכה"ג וכו' • לאמר לדיליה מי ניחא לכי נמי הוי בכה"ג היאך מחחייב על המזונות להוי דבר שאינו ומתנחין נופא היאך מחוקמא בלאו ההיא דרב גידל לסברת המקשן וה"ה ז"ל לחה להא"מ למימר וליטעמיך : ולי בעניי קשה דבהיא דהנזקין א' לפי שאין כתובין ור"ח א' לפי שאין קלובין אמרי' בגמרא

את שטרו לזמן הקצוב ביניהם ויגבנו כולו דלא הויא אסמכתא בקנין ל"ית ביה משום אסמכתא אפילו בלא מעכשו • וראיתם מדהיא דגרסינן בפרק יש נוחלין בהקנאה מהו ואמיקנא דבל שטר בקנין כמאן דכתיב ביה מהיום דמי והוה ליה כמאן דאמר מעכשו :

ה ובתב הרא"ם ז"ל בפי' ד"מ דדחינן לפלוגתא דרבי יוסי ורבי יהודה דבעניין אסמכתא היא ולא קני"או קני' מבל'דהיב'דלא הוי שלישו' בלשון אסמכתא'דב"ע דיתן שליש וגבי ליה מיניה כולי שטרא ולא מנבי ליה מלוה האי מקצת דקא פרע ליה ואע"ג דקא רווח מלוה בהדיא האי מקצת ואשתכח דקא שקיל מיניה מפי מהלוארתו הא מלרתא שריא ולית בח משום חשש רבית וטעמא דמילתא דבי אמרינן רבית הוא ואסור ה"מ היבא דההיא חוספת' דקא שקיל אגר נטר לי וכי מעיינת בהא מילתא לא משבחרת בה אגר נטר לי' דהא אריו פרע ליה לוה למלוה במשלם זימנא דקצב ליה מאי דאישתייר ליה גבי מהאי שטרא הוה שקיל ליה מלוה בלא חוספת וכי לא פרע ליה במשלם זימנ' ההוא מידי אשתיי' גביה הוה שקיל ליה מלוה הל חוספת אשתכח דלא קא מט'א ליה הנאה מיניה למלוה מחמת האי זימנא דארווח ליה כי היבי דליהוי אגר נטר לי וכי מטא זימנא ולא ירהב ליה מידי דמיהד' ליה שליש לשטר דמלוה וגבי ליה כולי'מיניה דלוה אלו הוה מרווח ליה זימנא אחרינא ה"ל ההוא חוספת אגר נטר לי דהרוא זימנא דקא מרווח ליה השרתא דלא קא מרווח ליה זימנא אחרינא אלא קא שקיל מיניה כוליה שטרא במשלם זימנא קמא אשתכח דליבא השתא אגר נטר לי' ומ"ה שריא וליבא חשש רבית ע"ב :

שער כד הלק א

א גרסינן בגיטין פ' הנזקין אין מוציאין וכו' • קף כ' ואפליגו בגמרא מ"ט אמר עולא אמר ר"ל לפי שאין כתובין וכן אמר ר' אמי א"ר יוחנן ור' חנינא אמר ל פי שאין קלובין ורבינו פסק כטעמא דאין קלובין כמשך אחר דעת הרמב"ם ז"ל בפ' כ"א דמלו' לפסק כן ולא כהרי"ף ז"ל ומפרשים אחרים שפסקו כעולא ואע"ג דעולא ור"ל ורב אפי' ור' יוחנן כלהו ס"ל טעמ' דאין כתובים • אפשר דהרמב"ם ורבינו ז"ל פסקי כר' חנינא משום דאיבעיא לן בגמרא ר' חנינא כתובים וקלובים בעי או דילמא קלובין ואף על פי שאין כתובין ושקלי וטרי' עלה משמע דסתם גמרא סבר כר' חנינא :

ב מבאן יש לנו ראיה וכו' • דין זה אם אדם מחייב בדבר שאינו קלוב הוא מחלקת קדמון ורבו בו הזכותים ועקרו הוא בפ"ק דמכיר' כדפייתי רבינו לקמן לשון הרמב"ם ז"ל • והרמב"ן ז"ל מביא לשון הפשנה • והסוגיא דבריש הנושא כך היא איתמר האומר לחברו חייב אני לך מנה ר"י אמר חייב ר"ל א' פטור ומוקמינן פלוגתייהו בדלא"ל חייב אני לך מנה בשטר • ואקשינן תנן הנושא את האשה ופסקה עמו לזון את בתה ה' שניס חייב לזונה ה' שניס מ"ל כה"ג לא בשטרי פס' קתא וכרב גדל וכו' והקושי מבואר לדעת הרמב"ם ז"ל אם איתא דבעלמא אין אדם מחחייב בדבר שאינו קלוב אם לא בדרך ההיא דרב גידל • א"כ מאי פריך מאי לאו בכה"ג וכו' • לאמר לדיליה מי ניחא לכי נמי הוי בכה"ג היאך מחחייב על המזונות להוי דבר שאינו ומתנחין נופא היאך מחוקמא בלאו ההיא דרב גידל לסברת המקשן וה"ה ז"ל לחה להא"מ למימר וליטעמיך : ולי בעניי קשה דבהיא דהנזקין א' לפי שאין כתובין ור"ח א' לפי שאין קלובין אמרי' בגמרא

גימל

Digitized by Google

בגמרא מחיב רב חונא בר מנות מחו בנותיהן מזונות מנכסים ב"ח והיא מזונות ממשועבדין מפני שהיא כבעל חוב הכ"ע בשקנו מידו א"ה בנות נמי בשקנו לזה ולא לזה וכו' ופ רש"י ז"ל אלמא כיון דקייני ה' שניס אע"ג דלא כתיבא גביא ממשעבדי כר' מנינא וקשי לעולא ומין ספק דלהרמב"ם ז"ל מ"מ לפר' כן דלדידי אפי' מזונות הם' שניס לאו קנוסים נינהו וא"כ ולאי לא אלא אדרבא לר"ת קא פריך לעא"ג דלאו קנוסין נינהו גביא ממשעבדי והיינו ע"כ משום דנקט שטרא אלמא עקרא דמלתא תליא בכתיב בעולא • והשתא להרמב"ם ז"ל מאי קשיא ליה מדגביא מן המשועבדי אטו מב"ח נמי מי ניחא • הא כיון דאינן קנוסין לא מחייב אפי' מב"ח יקשה לכ"ע • ואו מאי משני בשקנו מידו דכי לאפי' קנו נמי מאי מהני הרי כתב לאפי' קנו לא נשתעבד וכ"ת דסמיך אט עמא דשטרי פסיקתא וכדרב גידל כדאמרינן בהנוסא אכתי ל"ק מידי ולא לרבינן לאוקמה בשקנו מידו דכיון דקנייתו היא דמתניתין דייקא בעולא דמשוס דאיכא שטרא גביא ממשעבדי אע"ג דאינן קנוסין ולר"ח קשה דעכ"פ בעי קנוסים • יש לתמוה על הרמב"ם ז"ל דאיהו פסק בפכ"א דמלוה כר"ח כדאיתא ואלו בפכ"ג דאיסורא כתב מתו אלו שפסקו לזון אותה אם קנו מידה או שחייב עצמו בשטר ה"ז כב"ח בשטר וגוב וטורף מזונותיה מנכסים' המשועבדין על סוף הזמן שפסקו וכו' אלמא חיוב בעלמא מן המשועבדין • ואתמהא הרי לר"ח לפסק כוותיה לא סגי בלא קנוסין: אל מ ע"כ לריכי' למימר דשאני שטרי פסיקתא דכי היכי דמהני בעמ' דמחתני אסדלי לשוויינהו כקנוסין לגבי המתחיי' עצמו אע"ג דבעלמא אינו חייב בכה"ג ה"כ אהני למשועבדי לפריך ע"י השטר וכיון שכן הוא מאי פריך לר"ח ולמה לן לאוקמי בשקנו מידו • הא בלאו הכי מהני לר"ח אעפ"י שאינן קנוסין כיון דהוי שטר פסיקתא • ואין כידי יסוד מרווח:

ולא נתברר לי דבריו וכו' • הרב בכ"מ פי"ח דמכירה הביא שהירה זו בשם רבינו וכתב ולייסב זה על ז"ל שרבינו דקדק בלשונו שכתב כאן מפני שפסק בשעת נשואין ולא כתב מפני שפסק בשעת קדושין כלומר שמ"ש בשעת לוטין על שיקנו מידו דמשמע דקנין מהני לחייבו בדבר שאינו קנוב אפילו שלא בשעת הקדושין • אחר שבשעת הנשואין כלומר בין קדושין לנשואין ומפני שאינו בשעת קדושין אינו מתחייב בלא קנין ומפני שהו' בשעת נשואין מהני קנין וזהו שכתב והדבר לומה לדברים הנקנין בהמירה כלומר אלו היה בשעת הקדושין היה נקנה בהמירה לבד בלא קנין ומפני שהוא בשעת הנשואין לומה קנה בשעת קדושין ומהני ביה קנין זהו אמתת כונת רבינו למדין הדברים על בוריין עכ"ל • לדעתו ז"ל גרעה שעת נשואין מעשת קדושין ואלו הריב"ש ז"ל כתב בסי' שמ"ה דרב גידל נקט וקדשו לרבותא דבקדושין למוד מהני אעפ"י שלא נזכר הנאי בשעת הנשואין וכו' נראה מלשון הרמב"ם פי"א מהלכות מכירה שלא הזכיר פס שלא שעת נשואין וכו' :

והדבר קשה לאוקמי דהיא דרב גידל דלוקא בקדושין סגיא דמהני קנין הנוסא אפה ופסקה עמו כדי שיזון את בתו ה' שניס חייב לזונה ה' שניס נשאר לאחר וכו' על הפקחין היו כותבין ע"מ שאזונאת בתך ה' שניס כ"ז שאת עמי ומסתמא משמע דהך פיסא דהפקחין קאי אדרים' דהנוסא אפה ופסקה וכו' דהיינו פסיקה דבשעת נשואין שכן הוא משמעות הנוסא ועלה קאמר דהפקחין כשעושין פסיקא זו מפרשי' כ"ז שאת עמי ובגמרא שיילינן אהא דרב גידל אי נתן להכתב או לא וקאמר רב אשי דלא נתנו ליכתב ואותיב עליה רבינא מהך דהפקחין היו כותבין וכו' ומשני מאי כותבין אומרין וכו' • ואם כשעת הרב כ"מ ז"ל כיון דקיימינן במתני' דאינן נשואין היכי מצינן לאוקמי' באמיר' הא ע"כ לא סגי בלא כתיב' או קנין: ועם כי הי' מקום לתרץ זה בדוחק קשה עוד כיון דלדעתו ז"ל כדהיא כתיב' בנשואין כמו אמיר' בקדושין ל"ל לדחוקי דקרי ליה לאמיר' כתיב' לימא דהך כתיבה היינו משו' דהוא בשעת נשואין דלא סגי בלא כתיבה ואיכ לה כח דלא באמיר' בשעת קדושין ולעולם דהיא דרב גידל לא נתן להכתב ובתלכו' מישות כתב עוד תירוצים אחרים ע"ש פכ"ג: ושאלתי פי הרמב"ן ז"ל וכו' גם הטור ז"ל סי' ס' הביא סברת זו של הרמב"ן ז"ל בזה הלשון:

בהלכותיו דלבר אשתו מהני קנין ושיטרפא גם הרמב"ם כתב בפרק נשים בב"ג הנושא את האשה ופסק עמה שיהא זן את בתה חייב והא שהתנו על דבר זה בשעת הקדושין אבל שלא בשעת הקדושין אלמא דבקנין מחייב ושם כמו כן שאם מתו אלו שפסק להם מזונות אם קנו מידו אז חייב עצמו בשטר טורפת מזונותיה מנכסים משועבדין ואם היה בשעת הקדושין ולא היה שם קנין אינה טורפת אלמא שפשוט הוא שהקנין מועיל אפילו לדבר שאין לו קצבה זהו הנ"ל לפי דעתינו ועל זה היו סומכין כל בני דורינו כמנהג להתחייב כל אחד ואחד במזונות לחבירו ובדבר שאין לו קצבה אך פצינו לרמב"ם ז"ל עצמו שפסק בספ' קנין על דרך אחרת וזה טופס מה שכתב המחייב עצמו בדבר שאינו קצוב כגון שאמר הרי חייב לזון אותך או לכסותך לא משתעבד שאין כאן דבר ידוע ומצוי שנתנו במתנה וכן הורו רבות וז"ל ומפני מה הפוסק לזון את בת אשתו חייב מפני שפסק בשעת נשואין ודומה זה הדבר לדברים הנקנין באמירה ע"כ: ולא נתברר לי דבריו מפני שהן כסותרות זו את זו ועוד שגלה דעתו שאף המפרש חמשה שניס הוא הנקרא דבר שאינו קצוב ודאי דאי לאו הכי הוא איכא דבעי מימרא דחמשה שנים הוא הנקרא דבר קצוב וכדמוכח בגיטין פרק הניזקין רבי חגינא כתובין וקצובין בעי או קצוביקאו כתובין או כתובין בלא קצובין ומהד' תא שמע מתו בניו ובנותיו נזונים מנכסים בני חורין והיא נזונות מנכסים משועבדים והא מזונות דמיקץ קיצי ומכתב לא בתיבי ואף על גב דלא כתיבי גבי ממש כדי ומשני בשקנו מידו • ופרש"י ז"ל מיקץ קיצי שהרי פסק לזונה חמש שנים ולפי פי' זה יהיה דין זה ברור שלא יועיל קנין לדבר שאינו קצוב אך קצו' יקרא אם פי' לזון ידוע או לכל ימי חיי פלוני ומיהו צ"ע • ושאלתי פי הרמב"ן ז"ל בזה וזה אשר השיב לי אנו אין לנו בדברי הרב ז"ל דסוגיא דשמעתא דהנוש' את האשה ופסק עמה לזון בתה חמשה שנין ריש לקיש הוא דמוקי לה כשטרי פסיקתא אבל בגמרא משום חייב אני לך מנה בשטר מפ' לה וכדרבי יוחנן • ועוד בשקנו מידו מהני למשעבדי טפי מתקנות בית דין ועוד דמילתא דלא משתעבדא בעלמא בשום צד לא מהני עמדו וקדשו דלאו תנאי בית דין הוא אלא מלתא בטעמא הוא בהיא הנאה דקא מהתני אהדדי גמר ומשעבד נפשיה בדאמרינן לענין מתנה ש"ח להיות בשואל

בהחיא

ע"ב נראה לע"ל למאי לכתב הטור ז"ל וכ"כ הרמב"ן ז"ל המחייב עצמו וכו' הכל הולך נמשך בשם הרמב"ן ז"ל עד ה"ז כשאר קוב וכונתו להיותו דבר שאין לו קצבה אינו מעלה או מוריד לענין החיוב אלא הוא כשאר חוב דעלמא • דבמה שבעלמא חייב כשיש לו קצבה אף בזה שאין לו קצבה חייב • ואה"כ דבמה שלא יתחייב בעלמא כגון בלא קנין ובלא שטר גם בזה לא יתחייב כלל אבל לא מטעם שאין לו קצבה • כל זה הוא מדברי הרמב"ן ז"ל • ועתה אומר הטור ז"ל מסקנת הדין לפי שכרתו לפיכך אם לא קנו מידו וכו' לדידן הכי נקטינן:

ועוד למלתא דלא משתעבדא בעלמא וכו' יתמיהא לי מלא דלהרמב"ן ז"ל סבר ר"ל לאפי' באומר' חייב אני לך אינה בשטר פטור משום דאין לאינו חייב לו כלום אינו יכול להתחייב אפי' בקנין או בשטר • אלא אין לו בעלמא דרך להתחייב במה שאינו חייב • וא"כ כי פריך ליה בגמ' ממתניתין דהנוסא אם האש' ופסקה עמו לזון את בתה ה' שניס חייב לזונה ה' שניס וקאמר מאי לאו כה"ג וכו' מאי משני לא בשטרי פסיקתא וכו' • דכי נמי הוי בשטרי פסיקתא מה בכך • הרי כיון דבעלמא אין שום דרך הקנאה להשתעבד במה שאינו חייב ואפי' קנין או שטר לא מהני אף בפסיקתא לא משתעבד כי היכי דלהרמב"ן ז"ל אי דבר שאין בו קצבה אין דרך הקנאה לעולם לא משתעבד בפסיקתא וכדאמרי' ליה לדבר שלא בא לעולם ויה"ל הוי לר"ל לדבר שאינו חייב בו:

ונראה לחלק דבשלמא בדבר שאינו קצוב או בדבר שלא בא לעולם ניחא דאי בעלמא לא משתעבד אף בפסיקתא לא משתעבד משום דאתי לאתחויי אינו מתקן הסרון ההקנאה • אלין מקום לומר דהאלא אחתון משום מה שאינו קצוב שיהא קצוב אומה שאינו בעולם שיהיה בעולם אבל המשתעבד במה שאינו חייב • כשעושה זה מחמת החתון איכא למימר דהאי איקרורי דעתא דמתחתי מסו' ליה חיוב שיראה לו דמשום נייחא דרוחא דעביד ליה איך לאיתחויי ביה נעשה הוא חייב במה שמשתעבד ולא מיקרי מתחייב במה שאינו חייב:

בגון דבר שלא בא לעולם לא קנו וכו' • אני בעניי לתקשתי על שתירה כזו בדברי הרמב"ם ז"ל ושוב מצאתיה בחשובת הריב"ש ז"ל סימן שמ"ה אכתבי' על שמו וז"ל הנם לעתן שאפי' שתנו כן בשעת קדושין בהנאים הנקנין באמירה צריך שיהיה נמצא אצל הנותן בשעת הסכמה שכך כתב בדבו' בפ"ו מהל' מתנה וז"ל כבר בארנו בנשואין שניס שהי' ביניה' שלוכין ופסק זה ע"י בנו וכו' ועתה לו שמעתו וכנסו קני' באמיר' ולרשיכין שיהיו הדברי שפסקו מלויין ברשותו שאין אדם לסמוכה דבר שלא בא לעולם שאני רואה שהיר בדבריו שהו' ז"ל כתב בפי"א מה' מכירה חייב עצמו בדבר שאינו קצוב בגון שאמר הריני חייב

לחברו הריני חייב לכסותך או לזונך לא משתעבד שאין כאן דבר ידוע ומצוי שנתן לו במתנה לא נזונך לא משתעבד שאין לו קצבה כגון שאמר לחבירו הרי אני חייב לפרנסו או אתן לך כך וכך חטי' בכל שנה אעפ"י שאין לו קצבה שמא יתייקרו החטין הרי הוא כשלא חוב • לפיכך אם לא קנו מידו או שלא חייב עצמו בשטר גובה מנכסי' ב"ח אבל אם קנו מידו או שחייב את עצמו בשטר גובה ממשועבדים"כ וכתב עי"ז הרב ז"ל בב"י משפטן על דברים שזה הוא לשון הרמב"ן וא"כ הוא קשה שראה מדבריו שאפשר להתחייב שלא בשטר בדבר שאינו חייב בו וה"ה פי"א מהלכו' מכיר' כתב שלדעת הרמב"ן ז"ל להתחיי' שלא בשטר בדבר שאינו חייב בו וכתבתי סי' מ' ולכולל ל' ה"ק כ"כ הרמב"ן כהרא"ב"ל והמחייב עצמו הם דברי רבינו ע"כ:

וזה בלי ספק דוחק עלי מאד להיכי אפשר לומר דהטור עצמו הוא שכותב המחייב עצמו בדבר שאין לו קצבה וכו' כאלו מביא ענין אחר ונוסף שלא דבר בו עדיין ואלא עלה קיימינן וכבר הביא דברי הרמב"ם ז"ל שהם כך בעצמ' שכתב המחייב עצמו בדבר שאינו קצוב כגון וכו' • ועוד למה שמביא אתן לך כך חטין וכו' • הוא ענין שקדם הרמב"ן ז"ל בלשונו ומייתי ליה רבינו בסוף הסובתו וגם הרב ז"ל מעתיק כן • והטור לא הול"ל אלא פסק הדין על הנוסא אתמור • וכשגמר לומ' וכ"כ הרמב"ן ז"ל ותמ' ומסלא קנו מידו וכו' שזהו תמלי' הדין

ע"ב נראה לע"ל למאי לכתב הטור ז"ל וכ"כ הרמב"ן ז"ל המחייב עצמו וכו' הכל הוא נמשך בשם הרמב"ן ז"ל עד ה"ז כשאר קוב וכונתו להיותו דבר שאין לו קצבה אינו מעלה או מוריד לענין החיוב אלא הוא כשאר חוב דעלמא • דבמה שבעלמא חייב כשיש לו קצבה אף בזה שאין לו קצבה חייב • ואה"כ דבמה שלא יתחייב בעלמא כגון בלא קנין ובלא שטר גם בזה לא יתחייב כלל אבל לא מטעם שאין לו קצבה • כל זה הוא מדברי הרמב"ן ז"ל • ועתה אומר הטור ז"ל מסקנת הדין לפי שכרתו לפיכך אם לא קנו מידו וכו' לדידן הכי נקטינן:

ועוד למלתא דלא משתעבדא בעלמא וכו' יתמיהא לי מלא דלהרמב"ן ז"ל סבר ר"ל לאפי' באומ' חייב אני לך אינה בשטר פטור משום דאין לאינו חייב לו כלום אינו יכול להתחייב אפי' בקנין או בשטר • אלא אין לו בעלמא דרך להתחייב במה שאינו חייב • וא"כ כי פריך ליה בגמ' ממתניתין דהנוסא אם האש' ופסקה עמו לזון את בתה ה' שניס חייב לזונה ה' שניס וקאמר מאי לאו כה"ג וכו' מאי משני לא בשטרי פסיקתא וכו' • דכי נמי הוי בשטרי פסיקתא מה בכך • הרי כיון דבעלמא אין שום דרך הקנאה להשתעבד במה שאינו חייב ואפי' קנין או שטר לא מהני אף בפסיקתא לא משתעבד כי היכי דלהרמב"ן ז"ל אי דבר שאין בו קצבה אין דרך הקנאה לעולם לא משתעבד בפסיקתא וכדאמרי' ליה לדבר שלא בא לעולם ויה"ל הוי לר"ל לדבר שאינו חייב בו:

ונראה לחלק דבשלמא בדבר שאינו קצוב או בדבר שלא בא לעולם ניחא דאי בעלמא לא משתעבד אף בפסיקתא לא משתעבד משום דאתי לאתחויי אינו מתקן הסרון ההקנאה • אלין מקום לומר דהאלא אחתון משום מה שאינו קצוב שיהא קצוב אומה שאינו בעולם שיהיה בעולם אבל המשתעבד במה שאינו חייב • כשעושה זה מחמת החתון איכא למימר דהאי איקרורי דעתא דמתחתי מסו' ליה חיוב שיראה לו דמשום נייחא דרוחא דעביד ליה איך לאיתחויי ביה נעשה הוא חייב במה שמשתעבד ולא מיקרי מתחייב במה שאינו חייב:

בגון דבר שלא בא לעולם לא קנו וכו' • אני בעניי לתקשתי על שתירה כזו בדברי הרמב"ם ז"ל ושוב מצאתיה בחשובת הריב"ש ז"ל סימן שמ"ה אכתבי' על שמו וז"ל הנם לעתן שאפי' שתנו כן בשעת קדושין בהנאים הנקנין באמירה צריך שיהיה נמצא אצל הנותן בשעת הסכמה שכך כתב בדבו' בפ"ו מהל' מתנה וז"ל כבר בארנו בנשואין שניס שהי' ביניה' שלוכין ופסק זה ע"י בנו וכו' ועתה לו שמעתו וכנסו קני' באמיר' ולרשיכין שיהיו הדברי שפסקו מלויין ברשותו שאין אדם לסמוכה דבר שלא בא לעולם שאני רואה שהיר בדבריו שהו' ז"ל כתב בפי"א מה' מכירה חייב עצמו בדבר שאינו קצוב בגון שאמר הריני חייב

Digitized by Google

מייב לזון מוחך מו לכסוחך ה׳ שנים מעי״פ שקנו מידו לא נשתעבד ומפני
מה הפוסק עם מאמו שיהיה זן מת בחה חייב לזונה מפני שפסק בשעת
נסוקין והדברים לומים לדברים הנקנין בתמירה הרי שהרב כוכר שמפי׳
הדברים שאין קנין מועיל בהם נקנים הם בתמירה בשעת קדושין כגון
המשעבד עצמו בדבר שאינו קנוי
שאין הקנין מועיל לעצמו ולמה לא
יאמר כן בדבר שאינו מצוי במלוחני
מת״כ ירל׳ הרב ז״ל לחלק ביניהם
ולומר לדבר שאינו מצוי ברשותו
גרע מדבר שאינו קנוי מפילו
לסברתו עכ״ל • ולהיות הסתירה
ב״כ עצמיה מוכל לסבול מיזה
לוחק ליישב׳ קלת כי החלוק ביניה׳
לדברי הריב״ם ז״ל לא ידענו מה
הוא : ושמא נאמר לישנא
דעמדו וקדשו לנקטו הרמב״ם ז״ל
הוא לשון הרב גידל גופי׳ וכבר נוכ׳
מה שחלקו בפירושו מה לריך שיהיו
הקדושין מיד תכף לפסיקה או
מפי׳ לאחר מכאן • כי הריב״ם
ז״ל והרבה מן האחרונים ז״ל עמנו
יחסו להרמב״ם היות מן הלת
הפוחרים. לריך שיהיו הקדושין
מכופים לפסק • ובעניי מיני
רוחה הכרח לזה • לפי מסוס לגבי
דבר שאינו קנוי הלריך שיפסקו
בשעת הקדושין כדברי לאוכוחי
הרב ז״ל הכ״מ בהלכות מיות
מלרבא ידלה לכיון למסוס חברון לדבר שאינו קנוי קאמר והוא שיחנו ע״ז
בשעת קדושין משמע לכפסיקת לעים לליכא בה סוס רעותא לא מיכפת
לן שתהא בשעת הקדושין ממש • והכא בהלכות זכיה כיון לחיה לומר
ההאלים הלריכים לשיועיל הפסיק מ״כ כי היכי דקאמר ולריכים שיהיו
הדברים שפוסקים ברשותו חל״ל נמי ולריך להתנות כן בשעת הקדושין
כדקאמר גבי פסוק מזונות •

ובן יש לדייק בין כאן בין בהלכות תנאות לישנא דקאמר היו ביניהם
שדוכין ופסקו כו׳ • למה לו לאזכיר דבר הדשוכין שהיו ביניהם יאמר
פחם ובקלור שנים שפסקו וכו׳ • ע״כ מפשר לומר לכתכוון הרמב״ם ז״ל
להוליע • שאין לריך שהפסוק יהיה בשעת קדושין אלא שכשהיו שדוכ ן
ביניהם אז פסקו ביניהם כך וכך • נהי לאין הנעבוד חל עליהם מיל
ויכולים לחזור בהם כיון לליכא קנין מ״מ כשעמדו וכנסו • אז נתחזק
הדבר וקנו בתמירה כשע׳ קדושין ואין קנין בתמירה זו להוליא כל אחד
מה שפסק אלא עד שעת הנשואין וכו׳ • והשתא כיון לעקר הפסיקה היה
אלא בשעת הקדושין מ״ה לריכים שיהיו הדברים שהם פוסקין מצוין
ברשותו לאלו היה בשעת קדושין היה מהני אף על פי שאינם ברשותו • כי
היכי דמהני טעמא מהני בדבר שאינו קנוי כאשר כבר בחר בהלכות
מיות שקלמו • והוא הטעם בדבר שאינו ברשותו דשקולין הם • ובהכי
אזלא לה טעמת הרמב״ן ז״ל מדבר אלא בא לעולם :

ודבר אלא בא לעולם הוא״ל ואתא לידן נימ׳ ביה מלתא • דכלהו רבוותא
ז״ל הסכימו לליה הלכתא כתנאי ואמוראי דכבדי מלם מקנה לבר
אלא בא לעולם לקיימי כשנה כדאיתא פרק האשה רבה • וחד מהנהו תנאי
הוא רמב״ו • וכתבו התוס׳ בפרק האומר אף ס״ב דאף על גב דהלכה
כריאב״י בעלמא דקב ונקי הוא • תכא ליה הלכתא כוותי׳ מסוס דר״נ ס״ל
אין מלם מקנ׳ וכו׳ וק״ל הלכה כר״נ בדיני :

אמנם רש״י ז״ל כתב וכדראב״י קי״ל דמשנתו קב ונקי • ואם הוא ז״ל
פוסק כן דאלם מקנה דבר אלא בא לעולם • קשה לי מהתיא
דאלהי המביא גט קמא • גבי מעמד שלשתן דקנה בהלואה ושילוין וטעמא
מאי ופי׳ רש״י ז״ל מ״ש במלוה קנה הא ליתא בעינה לליקנייה ושקלינן
וטרינן עד דמסיק׳ מר זוטרא דהוא״תא מתלת מילי דשוינהו רבנ
כהלכתא בלא טעמא וכו׳ • והוא תימא דהא אי פסקינן בעלמא דאף כל
דבר אלא בא לעולם יכול מלם להקנותו • מ״כ מאי קושי׳ בת״ס • ומאי
מעמי ליה הלכתא בלא טעמא • דולמי פשיטא דהלכתא כמר זוטרא • ומאי
לא נזקקו לאותו משא ומתן אלא לשמואל דאמר בהדיא דין מ״ס בהלואה
דמסתמא לא סבר מדשב״ל דהא לא כייליה בהאשה רבה בהדי אמוראי
ותנאי דסברי הכי אבל לרב הונא אמר רב לא לריכינן למילי דלשטתייהו
אזיל דסברי כראב״י :

ושאר למ״ל וכו׳ • עד והא אמרינן לענין בכור אלא יכיר למה לי וכו׳ •
מהיות הגמר׳ כלה ערוכה כשלמן לפני האר״י הגדול הרמב״ן ז״ל •
לא נזקק לדשות מקום הסוגיא שמביא • והמה הך דבכור היא בפ׳ ו׳ יוחסין
דף ע״ח ע״ב אמתני׳ האומר בני זה ממזר אינו נאמן ואפי׳ שניהם מזדין
וכו׳ ר׳ יהודה אומר נאמנים אמרינן בגמרא ר׳ יהודה אומר נאמנים
בלהכיא יכיר יכירנו לאחרים מכאן אר״י נאמן אלם לומר זה בני בכור
וכו׳ • והכא אינו נאמן אמן אי״ל רב נחמן בר יצחק לרבא בשלמא לר׳ יהודה
היינו לכתיב יכיר אלא לרבנן יכיר למה לי סלרין כ״מ לחת
לפי שנים פשיטא למה לי קרא מנו דאי בעי מחבא ליה מחנה מי לא יהבי
ליה בנכסים שנפלו לאחר מכאן • לר״מ דאמר אלם מקנה דאב״ל יכיר
למה לי שנפלו לו כשהוא גוסס ומזה
פשן על הרמב״ם ז״ל דאדר״מ
נסמע לרבנן בלבר שבא לעולם
ובדבר שאינו קנוי וכו׳ :
ובעניותי יש לי לפרש הסוגיא
לדעת הרמב״ם ז״ל
ולהלין בעדי לכבר אמרי׳ לדיליה
דדבר שב״ל ושאינו קנוי וכן שלא
בא לרשותו כלהו כי הדדי ניהו
וטעם א׳ לכלם וכי מסני בגמרא
דאוכטרך קרא ליכיר מסוס נכסי׳
דנפלו לאחר מכן • לא פי׳ סוס
טנס אמאי לא סוס מאי יהבי׳ הו
ליה במתנה ויכין הרמב״ם ז״ל דלאו
מסוס לא בא לעולם בלחוד הוא•
אלא מכח׳ סתים לה לומ׳ דבנכסי׳
לאחר מכן ליכא מחנה אי מסוס
לא קיילי ואי מסו׳ לא בא לעול׳
דשקולים הם ופריך ולר״מ דאמר
אלם מקנה דשב״ל וכו׳ • מסוס
דפלוגתא דר״מ ורבנן היא דהאומר
לף ס״ג באומר לאשה הרי את
מקודשת לי לאחר שאגייר לאחר
שאשתחרר לאחר שאגיירי לאחר
שאשתחרר׳ אינה מקודשת רמ״א מקודשת וכו׳ • והתם לא שייך כלל דבר
שאינו קנוי אלא לוקח בענין דבר שבא לעולם ולא אשכחן בסוס לוכחא
דפליג ר״מ בהדיא בדבר שאין לו קלבה • אלא דממילא איכא למימר דולמי
כי נן דפליג בדבר שלא בא לעולם הה״ל בדבר שאינו קנוי וכו׳ • דלא הוה מקנה
ביניהם הלכך פריך שפיר ולר״מ דסמעינן ליה בהדיא דאלם מקנה דבר
שלא בא לעולם בהדיא דגיורת ומינה דגס בדבר שאינו קנוי יפבור כן •
יכיר למה לי ומסני לנכסים דגוסס • א״כ לעולם לרבנן כי היכי דלא
מקנה דבר שלא בא לעולם ה״ל שאינו מקו׳ דבר שאינו קנוי • ובהא דאמרי׳
אין מקום למה שטען הרמב״ן בתחלת דבריו דלמאן דאמר אין אלם מקנה
דבר שלא בא לעולם ליבטל משום דבר שאין לו קלבה וכו׳ • דלא הוה אפשר
לומר כן דעקר ודרש המחלק׳ הוא לר״מ ורבנן בענין גיור דלא שייך שם
כלל דבר שאין לו קלבה • ומאחר דעקרא דפלוגתא לא איתמרא אלא במה
שהוא דבר שלא בא לעולם בלחוד • מ״ה ממשנו אח״כ האמוראי׳ בכל הגמר׳
על ענין זה ולפיכך איפלגינו ר״נ ורב הונא בחז״ל דף ס״ו בפירוש דקל :
וה״ה לענין דבר שאינו קנוי :

ועוד מה שתעלה מלולחי וכו׳ • פרק בנים אוחזין דף י״ו פרכינן
אמימרא לרב אבריתא דקתני מה שאירס מאבא מכור לך מה
שתעלה מלולחי מכור לך לא אמר כלום וכו׳ • ויש לתמוה אם תשובת
הרמב״ן ז״ל תשובה היאך מלא הרמב״ם ז״ל ידיו ורגלו בדין המוכר פירות
אכסרא האומר פרק חזקה והוא ז״ל כתבו בפ״ה ו״ב דמכירה דקנה והרי
כשהפירו׳ הם אכסרא לא ידע כמה הוו ומקרי שאינו קנוים :

אך נורתו׳ נפלאתי כי כפי הגרא׳ מדקדוק לשונו של הרמב״ם ז״ל המסולסל
אין כאן שום תשובה לבטעם דבר שאינו קנוי קאמר שזו כמו מחנה היא
ואין כאן דבר ידוע ומצוי שנתנו במתנ׳ וכו׳ ובעניותי כונתו היא דכיון שהו
מחתייב על העתיד יהיה אין כאן להוציא שום דבר שהו׳ ידוע ומצוי עתה שנא׳
דבר זה הוא מונלו שאז הי׳ מקו׳ לחלוקין אע״פ שאין דמיו ידועין וקלוכין •
מ״מ הוא ידוע שכל מה שיש כאן הוא מקו׳ יהיה מה שיהיה רב או מעט
והיינו טעמ׳ דאכסרא וטעמ׳ דמה שהעלה׳ מלולחי שעתה ידוע הוא ומצוי
מה שנותן לו שהוא הדבר הכמל׳ שם אע״פ שלא ידע כמותו או שוויו • ואם
ירלה אתה לדעת אותו בכוון ידעהו • אבל המתחייב על העתיד כל שאין לו
קלבה כגון זון ה׳ שנים וכיולא אין כאן שום ידיעה ממה שיהי׳ כלל ולפיכך
לא קנה שאינו מצוי לעת כזאת שוכל שתה לדעת אם ירלה כמה הוא הדבר
שמקנה : אבל קשה מהא דגרסינן בחז״ל דף ס״ל תניא החולך לחלוב
אם עזיו ולגזוז את רחליו ולרלות את כורחו מצאו חברו ואמר ליה מה
בעזי חולבות מכור לך מה שרחלי גיזות מכור לך מה שכורחי רולה מכור
לך מותר אבל אם א״ל מה שעזי חולבות כך וכך מכור לך וכו׳ אסור
ואף על גב דממילא קא רבו כיון דלי׳ הו בהדיא שעתא אסור • הרי דאף
על גב דליתהו בהדיא שעתא ואינו יכול שתה לידע כמה הוא עכ״ז כיון
דאפשר שימצא בזיר מהדמים שנתן כמו שאפשר שימצא יותר משום הכא לא
איתסר מש ס רבית וממילא קנה ולא מבטלינן להקנאה משום דבר
שאינו קנוי • ע״כ אפשר לומר טעם שום למה שהעלה׳ מלולחי מכור
לך ולמוכר אכסרא ומה שעזי חולבות וכו׳ • דבכל הני כיון דגס
הלוקח שנותן דמים לא ידע מה שהוא קונה ואפשר שיהיה פחות ממה
שעער

בההיא הנאה דקא מפקיד גביה גמר ומשעבד נפשיה ואמרינן נמי בערב
בההיא הנאה דקא מהימן ליה גמר ומשעבד נפשיה אלמא דבההיא הנאה
דגמרי ומקני ביה בקנין דמי ובקרקעות קנו ובמעות נשתעבדו זה לזה הא
דברים שאין להם הקנאה כגון דבר שלא בא לעולם לא קנו כלום הילכך
דבר שאין בו קצבה אם אין לו דרך הקנאה לעולם לא משתעבד בפסיקתא
ואדרבה אפילו לתנאי בית דין קאמרינן מילתא דליתא בבריא ליתא בש״מ
ואמרינן נמי משום דקא מפיק לה בלשון ירתין ואתמר התם לענין שבועה
אלא אי אמרת הילך פטור מ׳ תקני דבנן הילך שבועת דלאו בעינן דאוריתא
ועוד למאן דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ליבטל משום שהוא
דבר שאין לו קצבה וב״ת פירות דקל קצי והא אמרינן לענין בכור אלא
יכיר למה לי דצריך תבירא לא יהא אלא דקא בעי למיתן ליה מתנה מי לא
יהיב ליה לא צריבא בנכסים שנפלו לו לאחר מכאן ולרבי מאיר דאמר אדם
מקנה דבר שלא בא לעולם מאי איכא למימר בנכסים שנפלו כשהוא גוסס
אלמא אילו בעי למיתן ליה מתנה קני כל נכסים שנפלו לה קודם גסיסה
ואף על גב דלא ידע מה נפק ליה ומאי קני ולא אצטריך קרא דיכיר אלא
בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס ומדרבי מאיר נשמע לרבנן בדבר שלא בא
לעולם ובח וב דבר שאינו קצוב ועוד מה שהעלה מצודתי לא קנו משום דבר
שלא בא לעולם הוא מה שהעלתה מצודתי קנה ואפילו לא ידע כמה
העלתה ועוד מסוגיא דפרק הנזקין דהוי באכילת פירות ושבח
קרקעות דלא גבי ממש גבי מפני שאינן קצובין ומפני תקון
העולם הוא מדינא נמי גבי אפילו ממשעבד ולגבי חרי דליב׳ מפני תקון
העולם נשתעבד • מה שדחה הרב ז״ל משום אחריו״ט״ם הוא אי מש ׳הא ו״
בדינו של הר ז״ל יפה הטעו משאינו טוע׳ ומפרש וכתי׳ הכל אם בספר״אינו
משועבד

בשעה בשוי הדמי" שלת ן ומלא מפסיד ועכ"ז סבר וקביל גם המוכר אע"נ
לאפשר שיהיה הרבה גמר ומקנה • אבל בתחייב לזון ולכסות לאע"נ שיהי'
פחות ממה שהשב המקבל אינו מפסיד כלום • לעולם הוא מחהנה בחכ'
אז אין המחחייב גומר להקנות כשאינו יולע קלב הדבר משום לעולם הוא
נותן מעלו : ומצינו להראב"ד ז"ל
בהגיה וכו' • בשער ל"ה סי' י"ב
כתבתי בס"ד על מ"ש הראב"ד
לכאורה בחלוף זה בפכ"ה דמלוה
ע"ש :

ומ"ש ולא יצא מהיכן הורו וכו'
גם ה"ה ז"ל כתב לדין
המקבר ורבותיו אינו יולע ראיה
וכו' • והרב ז"ל בכ"מ כתב ואני
בעיני בינותי לנפק' ליה מלאמרי'
פ' הנזק' וכיון לבנות לא הוו בשע'
קנין אעפ"י שקנו מידו לא מרבי
ממשעבדי ובשי לאשכותי בנות
בשע' קנין והיכי דמי כגון לגירשה
ולהדר כלום' ילדה לו בת וגרשה
ולהדר הופסק עמה לזון בתה ואם
אינה לקנין מהני בדבר שאינו
קנוב למה לי לאוקומה בגרושה
לוקמה בילדה והתם עמה לזונה
וקנו מידו אלא ולאי משמע' לקנין
לא מהני שלא בשעת קנוסין מפני
שהוא לבר שאינו קנוב עכ"ל :

ואני עני ואביון בינותי בעומק
דאייתו ז"ל ולא זכיתי לדלת לסוף
הבנתה לבבר מייחסין הסוגי' לעל
הסיא לשטר פסיקתא אמר רב אשי
לא נתנו ליכתב וקאמר בגמ' ת"ש
מתו בנותיהן בזונות מנכסים ב"ת
והיא בזונות ממשועבדין הב"ע כשקנו
מיד א"ה בנות נמי בשקנו לזה ולא קנו לזה ומאי פסק' איהו דהואי בשע' קנין
מהני לה קנין בנות ולא הוו בשע קנין לא מהני להו קנין מי לא עסקינן
דהוו בשעת קנין והיכי דמי כגון גרשה ואפדרא וכו' • ומוכח בהדיא דמשום
דאמרינן שהקנין שהיה בשהפ מהני לבת אשתו ולא לבנות מטעם' דבמת
לא הוו בשע' קנין אמטו להכי מחדרינן לאשכותי גוונא דגם הבנו' תמלאנה
בשע' הקנין יחד עם בת אשתו כי היכי דנימא דהקנין הבא בשהפ יועיל לבנו'
כמו לבת אשתו ולא אשכחן שום גוונא אלא כשגרש אשתו שהיתה לו בת
כשלקחה וילדה לו בנו' וחזר ולקחה עם אלו החנאי' בקנין להשת' דאיתנהו
לכלהו יחזור הקנין לבנות כמו לבת אשתו אבל אם ילדה וקנו מידו לזוכה הא
פשיטא דלכ"ע אינה אינה להטיל הקנין אלא על הבת שילדה דעליה בלחוד קא
מתני ואין זה בשעת נשואין ולאו שטר פסיקתא הוא אלא כשאר שעבוד
גמיוב דעלמא • הא לא משכחת ליה ע"כ אלא כדקאמר גרשה והמזירה
וקנו מיניה בפחמא :

ולע"ד אפשר דראייתו של הרמבם ז"ל היא מתחלת הסוגיא כפי מה שיראה
שהוא מפרש בה דאקשינן היכי דמי אי דאמר להו אתם עדי מ"ש
דר"ל דקפטר וכו' ומוקי לה בדאמר אייב לך מנה בשטר ועלה פריך
מתנוסא אם האשה וכו' • ומשני בשטרי פסיקתא • וכבר פי' ה"ה ז"ל דלדע'
הרמבם ז"ל פשיטא להו לבעלי הגמרא דכי היכי דאתם עדי מהני בהולאה
ה"נ בבא להחתיים ומ"ה פריך דר"ל מ"ש אי דאמ' אתם עדי • ולפי המסקנ'
ע"כ לא פליג ר"ל אלא באומר הריני אייב לך ק' בשטר דלידי' לאו כאתם
עדי הוא אבל אתם עדי ולאי אפי' לידיה מהני ודלא כשטת הרמבן והרשב'
ז"ל • ומדלא הסיגו הראב"ד ז"ל ע"ז משמע שהוא מסכים עמו בדאי פירוש'
ולפ"ז קשה כי פריך ממתניתין דהנוסא אם האשה ופסק עמו וכו' למה ליה
לתרוצי בשטרי פסיקתא לימא כי היכי דר' יוחנן מוקמ' לה בכה"ג דאמר
אייב אני לך ק' בשפ' ה"ל דר"ל מיירי שנתחייב באופן מספיק לידי' דהיינו
באתם עדי • אלא דהתרצן לא בעי לשנויי הכי משום דידע האמת דלקושט'
דמלאה בין לר' יוחנן בין לר"ל קשיא מתני' משום דבר שאינו קנוב • הלכך
צריך לאוקמה לכ"ע בשטרי פסיקתא וממילא מיתרצא בהכי לר"ל •

ומה שהאלת ע"ל הרמבם ז"ל וכו' • מאי דמסיק לכך וכך מלוה של חטים
לבר שאינו קנוב הוא וכו' • נראה שאינו מוסכם מהרשבא ז"ל לכתב
הרב ז"ל בשמו בב"י סי' ס' וז"ל ולא עוד אלא אפילו לא קנן סך ידוע אלא
הריני מחייב עצמי בקנין לתת לך בכל שנה מעשר פירו' ה' ולאים בשדה זו
של השנה וכיונא בזה ה"ז כקונן ומייב וכו' ע"כ וזה כתב לדע' הרמבם ז"ל
והריעבריס ק"ו אם אפילו כשאינו יודע כמה כוריס יעלה המעשר וגם הוא
בספק אם יוקרו החטים מ"מ קרי ליה קלבה מפני שסייס מלה המעשר כ"ש
בפשיטא כך וכך מלות דולאי לא יספיק ספק היוקר להקרא דבר שאינו קנוב:
ולענין פסק הלכה בזה המחלק' כבר הסכימו אחרוני' מהריב"ל ז"ל
בח"מ ומוהרשך ז"ל בחקות הרבה • שלא להולא מיד המוחזק כנגד סברת
הרמבם ורבותיו ז"ל :

חלק ב א והיבא שמחייב עצמו וכו' • הלעם הסוגיא בפרק
אוחזין דף י"ן כך היא עלה דהתיא דבעי
אמולל לרב גזלן שמכר שדה שגזלה
ומזר ולקחה מבעלי' מהו' ת"ל מה
מכר ראמון לפני כל זכות שתבא לידו
אמרינן מ"ש מר זוטרא אמר ניחא
ליה דלא ליקרייה גזלנא רב אשי
אמר ניחא ליה לליקו בהימנותיה
מהיב רב ששת מה שאירש מאבא
מכר לך כו' עד אמר רבא הכא
שמכ' לעתי' והכא לא שמכה לעתי'
ובתר הכי אמרינן א"ר הונא אמר
רב שלה הלוי לוקח לבשאקחנ'
קנויה לך מעכשו קנה ומסקי' דרב
אמרה לשמעתי' כר"מ דאמר אלם
מקנה דבר שלא בא לעולם ואפילו
בשלה זו • ומתוך זה מתבאריס
הדינים שמביא רבינו :

ובתבו התוס' וז"ל מה שאירש
מאבא מכור לך לא אמר
כלום וא"ת ולימא דרב דאמר
כר"מ ובריתא כרבנן וי"ל דליקן
קא פריך דאיך לן כרב כדאיתא
פרק אז"נ דאמיתי נמ' טעמא דלא
ליקרי גזלנא וניחא ליה לנוקי
בהימנותי' וסבירא לן כרבנן דאין
אלם מקנה דבר שלא בא לעולם
וכו' עד ורב האי פסק דאין הלכה
כרב בהא מטוס דסבירא לן דאין
אלם מקנה דשלב"ל וכו' ולא מכח
דאז"נ ע"כ: ודבריהם ז"ל קשים
בעיני דכיון דקאמרי דהך דרב
הוא דלא כרבנן בהיא דדבר שלא בא
בגזלן אומר לנוקמ' לבשאקחנה תהא קנוי' לך דאי לאו הכי לא שייכא כלל
בדבר שלא בא לעולם ולא הוה קשה מילי ואע"כ כי מקשה לילין דק"ל כרב
וק"ל כרבנן דהוי תרתי דסתרי אהדדי דתרוייהו הוו שלא בא לעולם • ונמצא
דכי משני רבא הכא דמכה לעתיה וכו' היינו לומר דכי דהוי דבר שלא בא
לעולם • מ"מ כי משום דמכה לעתיה דקונה דולאי יסתלל לקנות' כדי
להעמיד' בידו משא"כ בגירש דלא מכה לעתיה משום זה חלוי בהשפלו'
המוכר דמי יימר שירש כלום וכו' • וכיון דאית לן כרב בהא ומהאי טעמא
דמכה לעתיה • א"כ בגיזך מימרא דרב דכי אמר שדה זו לבשאקחנה
תהא קנויה לך מסקינן דאמרה למלחיה כר"מ ופסקינן דלא כוותיה
ומתלקינן בין שדה הסח לשדה זו • וטעמא כדפר"י ז"ל בשלא אמר זו
דמכה לעתיה דמקבל מתנה לסמוך עליו שיקח שדה ומכנה לו שהרבה
שדות מצויות ליקח אבל אמר לו שדה זו לא מכה לעתיה דמקבל מתנה
ולא האמינו לגמרא ניחא ליה לליקו בהימנותי' וכו' • ואמאי אי מהני מטעם
דמכה לעתי' דהתי' דגזלן אמאי לא מהני נמי בהך דשדה זו לבשאקחנה
דתרוייהו הוו דבר שלא ב"ל • דמי לא עסקי' דמיירי ממי בתור' מכר שנתן
לו למיס דאומר לו שדה זו בשאקחנה תהא קנויה לך בדמיס הללו שאתה
נותן לי • ובשלמא לרבא גופיה דהו' אמר לעיל הדי' דמכה לעתיה והא
גופיה אמר דלא מסתברא מלחיה דרב בשדה זו • לא קשה מילי דאיכ' לאמר
דלעיל אמר טעמ' דלא ליקרו ליה גזלנא וניחא דלא ס"ל טעמא דליקן
בהימנותיה • ומ"ה הכא בשדה בשאקחנ' לא מכה לעתי' משום דליכא
הך חשבא דס"ל מאי גזלי ממך ומ"ל זה דקדק רש"י לאוקומה במתנה ועלה
קאמר דלא האמינו דילמא ניח' ליה לליקו בהימנותיה וכו' • אבל לדילן
דפסקינן כרב אפי' מטעמ' לליקו בהימנותיה ומיירי רב לעיל אפי' במתנה
וקיל בהך דהכא דאפי' במכר לא קנה וכדאמרן • נראה דהוו תרתי דסתרי
ואין לל לעשות שום חלוק בין דהיא דחזר ולקחה מבעלים ראשונים לבבר
שלא בא לעולם דעלמא לפי דעת החוספות • דא"כ אליבייהו אין מקום
למאי דפריך בגמרא לדילן דלעולם נאמר אותו החלוק :

ותו ק' לי לפי מה שהם מכיתים דרב דאמר כר"מ דאלם מקנה דשלב"ל
א"כ כי קאמ' מעקר' מה מכר ראשון לבני כל זכות שבד' לידו מאי
בעי בגמ' מאי טעמ' ואיפליגו אי משום דלא נקרייה גזלנא אי משום דליקו
בהימנותיה ואיכא כמה נפקותות למתנה וזבנה אורתה ויהבה וכו' • אי גבי
איהו בחודיה וכו' • הא כיון דכבר רב אלם מקנה דבר שלב"ל • תו לא
לריכינן לטו' טעמא אחרינא דכיון דמעקרא זבנה גזלן לגוקח ומכר לו
כל זכות שבד' לידו כבר קנאה הלוקח ע"כ של גזלן בכל הזכות שבבא לו
אח"כ • ואפי' אם הגזלן מגלה דעתו בהדיא שהוא לוקחה מהגנזל לגורך
עצמו ולא להעמידה ביד הלוקח • מה בכך לאו כל כמיניה למהדר ביה
ממה

משועבד מן הדין הטועה היאך ישתעבד ואין טעות זה של סופר אלא
שפירש באחריות אני לוקח דלא עביד אינש דזבין ארעא ליומיה ודאא
טוען שלא כתב כן אלא במפרש ודאי משתעבר ועוד לשמואל דאמר
אחריות לאו טעות סופר הוא היכי משתעב' בשבח דאמר שמואל לרבי
חנניה בר שילא אימליך וכתיב שופרא שבחא ולפי דינו של הרב ז"ל
לעולם טעות יש לו שבח אין לו בין שבח דמחמת הוצאה בין שבח דממילא
דלא מצי אינש לשעבודי נפשיה בדבר שאינו קצוב וידוע לו וב שחזרנו על
כל צדדינו לא מצינו שדינו של הרב דין ולענין אונאה שהלקו בין בסח' בין
במפו' ההיא טעמא רבא הוא משם דבסחם אינא פחילה דהא בשאר כל
מקח ומסבר הוא דבכל מקח ומסבר נמי כל אחד יודע שחברו מעלה
בדמי מסברו כמו שיוכל לעלו' ורחמנא אמר לא תהוי מחילה בכדי שיראה
לחגר או לקרובו הא לענין מתנה ולענין שעבוד כיון דמחית נפשיה
להאי ספיקא נמר ומשעבד הוא ומצינו להראבד ז"ל שהגיה בספר קנין על
מה שכתב שם הרב הזה וכן הורו רבותינו אמר הרב רבותינו הורו ולא
ידעתי מהיכן הורו שהרי בגמר' הקשו מאותה משנה לר"ל וסיי' לרבי
יוחנן והיו סבורין שא"נ בשטרי פסיקת' ור"ל הוא שהעמיד אותה בכך
ובשתעיין יפה הכל דרך אחד אלו דברין עליו אנו סומכין בזה ומה ששאלת
על דעת הר"מ ז"ל אם קבל עליו לזון ה' שנים אם הוא דבר קצוב אעפ"י
שהוא כדעתינו ודאי לאו קצובין הם כדאמרי' בפרק אעפ"י שאני מידי דלא
קיץ ממידי דקיץ לאפוקי מזונו' דקיצי ש"מ מזונות של כל יום ויום לא קיצו
דהתם לאו במזונות דלעול' קאמר דאם כן אפי' מעשה ידיה לא קיצי שלא
בפרש"י ז"ל בפרק הנזקין וכן האומר בך וכך מדות של חטים אני נותן לך
לכל שנה ושנה מכאן ועד ה' שנים דבר שאינו קצוב הוא שמא יוקרו החטים
הרבה ע"כ :

חלק ב

א והיבא שמחייב עצמו בדבר שאינו מצוי אצלו ואינו ברשותו
מחייב ואע"ג דתניא מה שאירש מאבא מכור לך
ומה

Digitized by Google

מתה שהוא הקנה לזה כל מה שהוא עתיד לזכות בשלהו זה להמקנה לבר בלא בא לעולם קנה • והא ולאי רחוק הוא מאד לנפרש התם נמי כי בעי מעקרא מ"ם וכו' להיינו לדידן דקי"ל הכי ולית לן דר"מ • דאלבד היותו רוחק עלום וחוץ מהמשמעות • עוד יקשה דא"כ כי מתרלי משום לניתא ליה וכו' ע"כ הכונ' היא לחל' מהך הבכא להתיא לדבר שלא ב"ל יה ה בחלוק מה שיהיה • ואין שום טעם בחלו' אלא משום הא דמכה לעתיה • ואם כן מאי מוקיב תורב שמת מהך דמה שאירש וכו' • הרי היא היא מאי לבעינן לעיל מ"ם ומתקלקין משום דניתא ליה וכו' ושבא מעקרא דמלתא קאמר מ"ט אמרינן מה מכ' ראשון לפני כל זכות שחבא לילו לתלינן בזה שעתו למכור לו גם הזכות שהבא לילו לעתיד :

אמנם הרא"ם ז"ל כתב בפסקיו לרב המיי ז"ל חזר בו בתשובה ופסק כרב וכו' והו' מדברי הרי"ף ז"ל ומסיק דלא שייכא הך מלתא דלא בדבר שלא ב"ל להא לא א"ל לכמתקחנה קנויה לדאלא ע"כ טעמא לרב משום דסמיך עלויה וכו': מה שאירש מלבא וכו' ובמי שהיה נשוי גבי ההוא דזבר לכתובת' דאימא בתובה הנאה דף ל"א ע"ב בחבו התוס' מכאן נראה לר"ת להא דאמר בי"נ ובפ"ק דב"מ מה שאירש מלבא מכור לדאלא"כ ה"מ כשאמר מה שאירש מלבא סתם אבל אם אמר שלה זו שאירש מלבא קנה ואפי' למ"ל אין אדם מקנה דבר שלב"ל דאי לאו הכי היאך מכר כל עקר כתובת אמו דהיינו מה שאירש מלבא וכו' עד הלכך ולאי במקום שהוא מכיר את המכר הוי מקנה קיים וכו' עד עוד הלכך ולאי מדאמר בשלהי מי שמת בן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו ומת בנו מונית. מיד הלקוחות ומ"ט משום דמכח אבא דאבא קאתיא והשתא בלאו הא טעמא הא אין מכר קיים כלל אלא התם ולאי בשלה זו שאירש מלבא מכור דמה שאירש מלבא לרב הא מה שאירש מלבא סתם אבל אם אמר שלה זו שאירש מלבא קנה ואפי' למ"ל אין אדם מקנה דבר שלב"ל דאי לאו הכי היאך מכר כל עקר כתובת אמו דהיינו מה שאירש מלבא וכו' עד הלכך ולאי במקום שהוא מכיר את המכר הוי מקנה קיים וכו' עד עוד הלכך ולאי מדאמר בשלהי מי שמת בן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו ומת בנו מונית. מיד הלקוחות ומ"ט משום דמכח אבא דאבא קאתיא והשתא בלאו הא טעמא הא אין מכר קיים כלל אלא התם ולאי בשלה זו שאירש מלבא מכור לדאלא"כ ה"מ כשאמר

ומרמב"ם ז"ל מעתיק הא לגרסי' בפר' הגולת לף מ' ע"א ת"ר האומר עשיתי עבדי פלוני כ"ח הרי הוא כ"ח וכו' • ת"ר האומר נתתי שדה פלוני לפלוני נתתיה לפלוני הרי היא שלו • הרי היא שלו מתנה לפלוני ר"מ אומר קנה ותכ"א לא קנה א"ר יוחנן וכלן בשטר האומר עשיתי פלוני עבדי ב"ח והוא אומר לא עשאני חייבין שאת זכה לו ע"י אחר כתבתי ונתתי לו והוא אומר לא והוא אומר לא כתב ונא נתן הולאה בעל דין כך עדי' למי • וכה"ג תני גב' שלם : ויראה לי להרמב"ן ז"ל על סוגי' זו סמך לתלוק על הרי"ף ז"ל לתזיגן מפשוטה לחייבין שאת זכה לו ע"י אחר • והיינו מטעמא דכשאומר נתתי הוא הולא' על העבר ועליה דיליה סמכי' למסתמא הקנה כרחוי ולא בדקינן תו מילי : ולע"ד מסוגיא זו עלמה יש ראיה להרי"ף ז"ל בדעתו • ולבא' זה אבא מ"ש הר"ן ז"ל וז"ל וכ"ת ובין בעבד ובין בשדה אמאי לא אמרי' אפי' בע"פ באומ' עשיתי ונתתי מסו' הולא' ב"ד ז"ל דכי אמר ברך הולא' הכי נמי • אבל הכא בבא לשחרר עבדו בלשונות אלו עשקינן ומשום לא הוה ליפנא מעלי' לשחרר בו בתפלה אמר לא אמר מהני אפי' לענין מעשה יהיו אלא בשם' והיינו טעמ' דאמטע ליה לר' יוחנן לתנא לאו מדין הולאה קאמ' אלא לא הוי ב"ח גמור דאכפי לריך גמא לחירות וכלאמרי' לעיל גבי עבד שנשאה אמה בפני רבו דאמרי' ליל' לחירות מדין הולאה ואפ"ה לריך גט שחרור ועוד דעשיתי דומי' לאעשנו מה אעשנו שבא לעשותו עבדו אף עשיתי נמי • האומר עשיתי פלוני עבדי ב"ח והוא אומר לא עשאני חייבין שאת זכה לו גט חרות ע"י אחר ואת ל זכה בו לפלוני והא דהכ' מדין הולאה מהני והרי הוא שלאל וכו' עכ"ל :

לא ידעתי למה הזקק ז"ל להוכיח לדיעא לא עשיתי לא הוי מדין הולאה מכוס סיפא דאעשנו דהתם לאו כלו הוא לבדן • הא מדיק גופ' מוכ' הכי דקאני עשיתי פלו' ב"ח בהדי הרי הוא ב"ח ובכלהו קאני הרי הוא ב"ח אלמ' עשיתי דומי' להרי הוא דע"כ ליכ' דהרי הוא לאו הולא' הוא דלהכא מסמע כדאמרי' בריש פרקין גבי הרי הוא בטל : ואיך שיהיה נרא' מינ' דליכ' דנהתי אע"ג דמפמ' נמי לעבר • מ"מ מינו מהברת להבינו בתור' הולא' אלא כשאנו רופין מתוך הענין שהוא אומ' כן בדרך הולאה כענין מ"ש הר"ן ז"ל באיך דעשיתי פלוני ב"ח והוא אומר לא עשאני דקאמר הכן ז"ל בהך דמהני הולא' מהני היינו משו' דכיון דאיך מכחיש ואומר לא עשאני • ע"כ על מה שבדאכבר היה מקלמת לגא הס מולקים דאי בבא לשחררו עכשיו בלשון זה מאי קאמר איך לא עשאני והרי הוא עושה אותו עתה. אבל לעיל דליכ' שוס הוכחה דהוי דרך הולאה אמרי' דעשיתי ונתתי לאו הולאה על העבר היא אלא שמקנה עכשו בלשונו אלו ולפיכ' מהני בשט' ולא בע"פ • ואלו עכ"פ הוו הולא' גם בע"פ הוי מועילי' בדקדוק הרן ז"ל: ואל"כ יש מזה סמך נכון לסבר' הרי"ף : אח"ל מלאתי סמכיא הרב תשובה להריטב"א ז"ל ממנה יתקיים מה שכתבתי ע"ש •

ודע דהרב בב"י סי' רלה לכוכי' דהראם ז"ל פליג אהרי"ף ז"ל מהא דכת' שוה כלל ל"ג לריך לדקד' בלשון ארגילין לכתוב אם כתבין אמי נותן לפלוני כך וכך מעות אגב קרקע קונה ואם בקנין אליפין בלא אגב אין מטבע נקנה באליפין • ואם כתבין תייב אמי לך בשט' תייב כלאית' בריש פ' הגוסלת • אבל

וכתוב בו שעבוד כל נכסיו שיגבה מהם מאה זהובים אלו וכשיבעו בהם טען שבזמן שכתבם על עצמו לא היו לו מן הזהובים בלום ואין אדם מקרש שלא בא לעולם וגם העדים אומרים שלא היו יודעין אם היה לו אצלו מהם בלום או לא והשיב שמעון ואמר אני משגיח עכשו לדברי העדי' שכיון שחתמו נעשה כמי שנחקר' עדותן וכיון שהגיר שוב אינו חוזר ומגיד ועוד שהרי שעב' כל נכסיו לממון זה • חשיבה כך ראינו שאם איתן זהובים שנתנם בקנין במתנה או באותו מקום הוא מטבע ואן נושאין ונותנין בו בדרך שעושין במטבע של כסף הרי אותה הקנאה של אותה מתנה בטילה דקי"ל אין מטבע נקנה בחליפין ואין אנו צריכין לראות הישנן ברשותו אבל אם אין נושאין ונותנין בזהב באותה מדינה הרי הן ודאי פירא ונקנין בחליפין אלא שצריך להיותן ברשותו בשעת קנין ואם אין הדבר ידוע אם היו אצלו באותה העת אם לאו על התובע להב' אראיה דקי"ל המוציא מחברו עליו הראיה ואין הולבים אחר האובד שיש עשיר שיש לו זהובים ויש עשיר שאין לו זהובי' ומה שטען שמעון אני משגיח עכשו על דברי העדי' שנעשה כמי שנחקר' עדותן כב"ד טענה זו אין בה ממש שעדים אלו לא העידו על הזהובי' שראו שהם ברשותו ועכשו חזרו בהם אלא על הקנא' הנותן בלבד העידו ואין כאן חזרה והדין עכשו בזה המעשה כך הוא שאם טען שמעון טענת בריא ואמ' ראיתי אותן זהובים שהן ברשותו ורא תי ונתבר' לי שהן שלו ישבע הנותן שלא היה ברשותו באות' שעה בלו' שבוע' היה ואם בעל השט' אינו יודע אלא בטענ' שמא ע"ז מחרימין לו חר' סתם על מי שנתן לו זהובים במתנה והיו ברשותו וכחש בו והשעבוד ששעבד לו אינו בלום דלא יהא אלא משכון שמשכן לו זהובי' אין כאן משכון אין כאן וכ"ש השעבוד שהוא פחות מן הממון אינו מועיל לו בלום :

ד ומה שכתבתם אם טען ראובן ואמ' בבר נתתים לך ושמעון מכחיש ואומר שטרך בידי מאי בעי : כך נראה לי שרואין אם ראובן יכול לומר שלא היו ברשותו באותה שעה הרי אמר ליה נתתים לך מה מן ואם אינו יכול לומ' לו לא היו אצלי באותה שעה אינו יכול לומר נתתים לך משום דאמ' ליה שטר' בידי מאי בעיא ונמרי' לה להא מילתא מהמפקיד אצל חברו בשט' ואמר חחזרתי מהימן מגו דאי בעי אמ' נאנסו ולא אצי למימ' ליה שטר' בידי מאי בעי אלא מהימן ובשבוע' והאי שטר נמי הכי דיניה אלא ששבועת הפקדון דאוריית' ושבוע' המתנה בהיס' ע"כ • וכתב הראב"ד ז"ל בתשובה אחת על אשר שאלתם כי שמעתם שלא ישרת בעיני תשובת הר"ר ז"ל הזכרתני ונזכרתי שלא ישרה בעיני מטעם כי האומ' נתתי כך וכך לפלוני הודאה היא ולא הקנאה ומה שהוד' על עצמו שנתן אין בודקין אחריו. איך נתן ואם הקנה אותם על ידי אחר ונשארו אצלו האחים ונעשה עליהם שומר שכר או לוה וכתב לו אחריו' עליה' בקנין מנה יש כאן ושעבוד יש כאן • וכן בשאלה אשר שאלת' כתוב בה הקנתי לו אגב קרק' מאתי' דינרין אלו הר' שזכה אותם ע"י העדי' שקנו מידו בזכיית הקרקע והבית המעו' הרי הודה על עצמו שהקנהו הקרקע והמעות נשארו בידו שלא יגבה אותם עד יום פלוני וכתבו לו אחריות עליה' חוץ מזה שהרי כתוב בה מאתי' דינרין אלו שהם בעין וקנה אותן מיד ונשארו בידו ונעשה עליה' ב"ח וכתב עליה' אחריו' שיגב' אות' לזמן פלוני והמטונקנו' והאחריו' קיים ואני אינו בדאי להשיב על הריף ז"ל אך הריין יחוש לעצמו ע"כ • ואיכא דקשי' להו למה שבת' הריף ז"ל שהמשכון אינו מועיל כלום למקני מה שאינו מצוי בידו • שהרי פסק הרב בהלכו' דכי אמרי' אין אדם מקנה לחברו דבר שאינו ברשותו היכא דלא תפיס להחוא מידי דאקני ליה וקא תבע ליה אבל אי תפס תפס ומסתייעא ליה ההי' דר"נ דאמר אף משבאו לעולם יכול לחזו' בו ומודינ' דאי שמי' ואכיל לא מפקי' מיניה יניחא להו דלא מיקרי תפס אלא כשתופס הדב' שהקנ' לו אבל המשכון הרי לא הקנ' אותו והתפיס' אינה מועל' לו כלו' דהא לא תפס מאי דאקני ליה מאי קאמר הא דאי' ליה משכון דשוי' כנג' מה שהקנ' לו הא לאו מילת' היא דהא איכ' טעם' דמנ' אין כאן שעבוד אין כאן • והא נמי מה שהקנ' אין כאן ותפיסת המשכון נמי אין כאן :

חלק ג

א והיכא שלוה ראובן משמעון מנה ולאחר זמן כתב לו בשטר ובקנין מחמת שאני לו יתי מפלוני כך וכך נתחייבתי לו בהן ועכשו משכנתי

רואה אמי בשאלתך שנותן לו אגב ל' אמות ואז הוא קונה אפי' לא ה"ל המטבע כאות' שעה הרי מוכ' שיש לו והולאת בע"ל בתן עדי' למי עכ"ל וכתב עליו הרב מהסיבה זו יש להוכיח שהוא הולך על דברי הריף שכתב בסוף דבריו לנותן כמי מייב אעפ"י שלא היה לו כיון שהגלה כיש לו ע"כ : והמהני כי הוא מבואר להאי מולה להרמ"ם ז"ל אינו ענין כלל להולאה להרמב"ן ל' לתפס הוי לשון עבר והקולא' אינה לומר שמולה שהמעו' ברשותו אלא שמוכ' על עקר ההלקנא' שכבר לשעבר הקנה לו ואז אין בודקין אחריו • והרמ"ם ז"ל בהולא' למטב' מיירי שמוכ' היות' עתה ברשותו ומכשיו הוא מקנה בלשונו שכוה' אמי נותן כו' באופן שדברי הרמב"ן והרמ"ם ז"ל רחוקים אלו מאלו ולא יכחיש הרי"ף ז"ל דברי הרמ"ם ז"ל : ומדקאמר הרמ"ם הרי הוא' שיש לו מטבע וכו' משמע בהכרח דאי לאו שפוכ' שיש לו לא היה קונה אם לא היה לו המטב' באותה שעה הרי הולה שיש לו וזה דבריו כפי מה שבא בשאלה שלאלו ונתן לפלוני לכך מנכסיו אגב וכו' מלת מנכסיו דקאמר מורה בבאור שמולה שיש לו נכסים ושמתם נותן אותו הסך • ואלו הוה קאמר שתם אמי נותן כך וכך ממון אגב קרקע • אז לא הוה משמע דמולה היותם ברשותו • והיה צריך דאיה שהיו לו באותו שעה • אבל באמרו מנכסיו בכנוי אלו מורה שיש לו נכסי' שהם שלו ומתם יתנו • וזה הוא נוטין מה שהביא הרב ז"ל לעיל בשם הרשב"א והרמב"ן ז"ל במלה מנכסיו לענין אי שוה קאמר • ואין זה ענין כלל לדברי הרי"ף ז"ל שגם הוא יסכים בזה :

ד ומה שכתבתם וכו' • הא דמסיק לשבועת הפקדון בטוען החזרתי היא לאורייתא • אין הדבר יוצא מידי גמגום • וכבר הבאתי בזה במקום אחר בס"ד דמלשון הרמב"ם ז"ל נראה שהיא כעין של תורה אין להאריך כאן :

חלק ג

א והיכא שלוה ראובן וכו' : הך למנה אין כאן משכון אין

Digitized by Google

אין כאן היא בהאמה נקנה קף ח׳ ואיכא למילק במאי דמסיק דבינו ז״ל לבלין זה שהיה בקנין ובשטר נסתלק כל ספק וכו׳ דמשמע דמסוס לאיכא תרתי הבטר וגם הקנין ולאמנו מידי הספ׳ והא מייתי בסמיך דשטר מכר בלא דמיס לא קנה דהכי קל״ן בהאמה נקנה והכא כבר קאמר דאין כאן מעות דהלכה דהלכה נקנה ומ״ם כן הבטר אינו מעלה ומוריד כאן כלל ולא הל״ל אלא מכר הקנין שהו׳ מוכיח דבקנין קני אפילו בלא מעות • ועיין הבטר לא ה״ל להזכרו כלל :

ואף ע״ג דאיכא הס״ל וכו׳ • קש׳ מהך סברא היאך אפשר להקנות חזקה וחליפין לבטר לענין מכר בלא יקנה כל חד לחודיה בלא דמי׳ דהא במתני׳ דקדושין קף כ״ו תנן נקנין בכסף בשטר ובחזקה ומשכחן לגבי כסף אמר רב לא שנו אלא במקום שאין כותבין אבל במקו׳ שכותבין את השטר לא קנה • וגבי שטר נמי אמר שמואל ל״ם אלא בשטר מתנה אבל במוכר לא קנה עד שיתן למיס • הרי דבהני תרי כלף ושטר דהוה משמע ממתניתין לכל חד מייהו קני לחודיה • בכל ענין פירשו בגמרא דלאו הכי הוא • ואם איתא דבחזקה נמי לא קני אלא במתנה אבל במכר עד שיתן למיס • ה״ל לפרושי בגמרא • ושמואל ליכלינהו אהדדי ולימא ל״ם אלא בשטר מתנה וחזקה מתנה אבל במכר לא קנה עד שיתן לו למיס • או לא ה״ל להזכיר שטר כלל אלא לימא בחס במכר לא קנה עד שיתן למיס ובכלל בזה הכל שטר וחזקה וחליפין אלא ודאי נראה דשטר לוקח הוא דלא קני במכר בלא למיס אבל הנדקנו :

ועוד יש להם ראיה וכו׳ • בהאומנין קף ע״ז כל החוזר בו כיצד הרי שמכר שדה לחברו בחלף זוז ונתן לו מעות מאתים זוז בזמן שהמוכר חוזר בו יש לו לזקף על העליונה וכו׳ רבי שמעון בן גמליאל אומר מלמדין אותו שלא יחזרו כיצד כותב לו אני פלוני בן פלוני מכרתי שדה פלוני לפלוני בחלף זוז ונתן לי מהם מאתים והרינו נותן בו ח׳ מעות זוז קנה ומחזיר לו את השאר אפילו לאחר כמה שנים וכו׳ • ולכאורה נראה דאיה מכרעתא במה שאמרו אם אית׳ ניקנינהו ניהליה בקנין או בחזקה ונהי דבהא לחזקה איכא למימר דמ״מ היכא דהקרקע הוא במקום רחו׳ שאינו יכול עתה להחזיק בו • מ״מ הא דקנין קשה דלאו כגבראה ערטילאי עסקינן • ושמא גם לקנין מ״ל דלא למד רבי שמעון בן גמליאל דיקנה בחליפין משום דיכול לחזור בו כל זמן שהם עסוקין באותו ענין משא״כ בשזוקפן במלוה ורבינו עתה היא דלף במה שפירש רש״י גבי על הגאולה זו וכו׳ אבל בהך דרשב״ג לא ייש כלום :

ויראה מלאחי השובה לרשב״א ז״ל הביאה הרב בב״י סי׳ קל״א שכתב אם׳ דאמר שמואל אבל בשטר מכר לא קנה עד שיתן את הדמים אפשר שאפילו בשטר שיש בו קנין כן מדאמר רשב״ג מלמדים אותם שלא יחזרו בהם כיצד כותב לו אני פלוני בן פ׳ מכרתי שדה פ׳ וכו׳ • דמשמע דבכל ענין אחר יכולין לחזור בהם עד שיתן כל הדמים ואפי׳ קנו מידו דאי לא ילמדם שיקנם מידו ושוב לא הוי יכולין לחזור בהם עכ״ל • נראה שדעתו ז״ל נוטה לזאת הסברא :

ואני בעניי בעיוני בסוגי׳ תשבתי ע״ז דאקשי׳ בגמר׳ אהא דרשב״ג שטרא דמו דלא קנו אלא בפרתנה אבל חליפין במכר לא קני עד שיתן דמים דדינו בשטר מכר דלא קני עד שיתן דמים חוץ ממוכ׳ שדהו מפני רעתה וראיית׳ דדמו לשטר מכר משום דלא אשכחן הקנאה דחזק׳ וחליפין אלא בענין מתנה ומהתם נפקא לן חזקה דכתיב שבו בעריכ׳ אשר תפסתם בטה תפסתם בישיבה חליפין נמי דהא כתיב שלף איש נעלו ונתן לרעהו אבל במכ׳ לא קנו חליפין וחזקה עד שיתן דמים ועוד יש להם ראיה דקנין לא מהני במכר בלא דמים ההיא דקתני מלמדין אותן שלא יחזרו בהם ביצד כותב אני פלוני קנירתי שדה פלו׳ מפלוני והרי נושה בו ת״ק דינרין ואי ס״ד דבקנין קני ליקנינהו ניהליה בקנין או בחזקה ותו לא מצו הדרי בהו • והני לאו ראיה נינהו שיש לדקשות עליהם מההיא דאבדינן ברי׳ קדושין בבולחו קני לבר מאשה לפי שאין אשה נקנית בחליפין • גם רש״י ז״ל פי׳ על הגאולה זו מבירה שמכר לו בדמים ולא קבל המעות ובאין לקבל דברי מבירתן על ידי קנין • גם הר״ם ז״ל פסק בששניהם בחזקה

למשך שהיא הקניה הגמורה בהן מ״מ כי עייל ונפי׳ מזוזי לאו כלום היא כלכתנו המוספ׳ • ה״נ בקנין חזקה או חליפין דקרקע אל טעמ׳ הוא דלאכתי הא לאנסו׳ זוזי במקומו עומ׳ ואינו מתבטל ע״י החליפין או החזקה • אבל אם כתב לו הריני מוסה בו ח׳ מאות זוזי בזקפן עליו במלוה • זה מתקן הענין שפיר דתו ליכ׳ טעמ׳ דלא יהיב ליה זוזי בשעת לוחקו ונהאר קנינו שלא קזק או מן חזקה או מן חליפין • וכי לא עייל ונפי׳ מזוזי דהיינו אידך דרייתא קני בלא סוס כחיבה והיינו ולאי ע״י חזקה או קנין חליפין • ואפי׳ נאמר כ דעת רבותא ז״ל דאמרי דהני ר׳ זוזים כיון לנתנם לפס קנין ולא לפס תתל׳ פרעונקני כלה א״ל לעייל ונפי׳ מזוזי מ״מ מלך שכחבו הוא ילי׳ ונלונוקיי׳ כי עייל ונפיק מזוזי ליכא מילי דמלי לתקני הך מלתא אל׳ כשהות מוף׳ על ההפך • דהיינו חזקה עליו דמלוה הנאמר :

שיש להקשות עליהם מהיא דאמרינן בריש קדושין וכו׳ קף ו׳ ע״ב א״ר הילך מנה על מנת שתחזירהו לו במכר לא קנה בהאמה אינה מקושת בפליון הבן אין בנו פלוי • בתרומה יצא ילי נתינ׳ ואסו׳ לעשות כן מפני שנראה ככהן מסייע בבית הגרנות • מאי קסבר רב׳ אי קסבר מתנה ע״מ להחזיר שמה מתנה אפי׳ כלהו נמי • אי קסבר לאו שמה מתנה אפי׳ הרומה נמי לא וכו׳ • אל׳ אמר רב אפי׳ בכלהו קני לבל מאשה לפי שאין קנין אשה נקנית בחליפין • ורמיית רבינו מכאן מיושלח על מה שפרש״י במכר לא קנה כגון קרקע דק״ל שהות נקנה בכסף אינו נקנה בכך לאו מילי יהיב ליה :

ואולי המולקים ילחו דבמטלטלין הוא לומר דמע״ג דקנה אותם במשיכ׳ או בא׳ מדרכי קניית • מ״מ כשאמר ע״מ שתחזירהו לי • ה״א דזה לא מכר והקנה אל׳ ע״ל הלמי׳ וכשא״ל הלמ״ע שתחזירהו לאו מילי יהיב ליה ולא מתקיים המקח • קמ״ל דקני מסיס דלמי לחליפין :

ובתבו המוס׳ בדבור לבל מאשה וא״ל ונראה לר״י דלאו לחליפין הוא ומדרבנן הוא דלא הוי קלוסין לפי שדרך העולם להחזיר חליפין והני כעין חליפין דמו ואתו למימר אשם נקנית בחליפין הלכך אפקעינהו רבנן לקלוסין מינה מדע דלאי בקלוסין כמו במכר היאך קנה בהאי מנה דאי מנה הא אין מטבע נעשה חליפין וכן בפליון הבן למה יהא בנו פלוי בחליפין הלא כסף ה׳ שקלים כתיב ולא חליפין ע״כ • ולא הבינותי דבריהם אם האמת הוא דבפליון לא מהני חליפין משום קרא א״כ בהאי ע״מ להחזיר כי נמי לא הוו בחליפין אלא כעין חליפין דמי למה יהא בנו פלוי • ה״ל לרבנן לומר דלאין בנו פלוי פי היכי דלא ליתו לומר בכו׳ נפל בחליפין מ״ל אקלוסין לאפקעינהו רבנן מהאי טעמ׳ • ורחו׳ הוא לעשות מדרבנן׳ :

ולענין הלכה להתקת האחרונים להסכים עם הבר׳ רבינו דבפ״ה כתב ה״ה ודעת רבינו כדעת מי שאמר שאין קנין הוא אפי׳ בלי כסף וכן עקר ע״כ וגם הר״ן בפ״ק דקדושין באב ואיכא מ״ל דלאיתא מלתא דקנין ואע״ג דלא יהיב זוזי קני • וה״מ מסתברא מדאמרינן פ״ק דב״מ המולשטר הקנת׳ בשוק יחזי׳ לבעליה אי מסוס כתב לעלות ולא לוה הא בעבד נפשי׳ אם אית׳ דלא קנה עד שיתן דמיס ליתוס דלמא לא יהיב דמי אלא ס״מ דבלא דמיס נמי קנה • וכ״ת וליטעמך ניתוס דלמ׳ עייל ונפי׳ מזוזי דבכה״ג ודאי לא קנה בקנין דאפי׳ בחזקה נמי לא קנית לאו קושית המסתמ׳ אמרי׳ דאסמית׳ דהוה עייל ונפי׳ מזוזי קלא הוה לה למלתא פ״כ :

ונראה לאופן דאיתו ז״ל הוא דמדקאמר סתם שטר הקנאה משמע דבכל מין שטר הקנאה איירי אף במכר • ומדלא קפיד אלא הם יהיה הקנאה דפרעון הלוה לומר דלא חיישינן לדילמא כתב בלוות ולא לוה מטעמא דהא שעבד נפשי׳ • משמע דבהקנאה דמכר אין מקום לסוסמשש דדילמא לא יהיב דמי דבקנין אין צריך שיתן דמיס • והמולקים יוכלו לדחות דפירושו לוק׳ כדפרש״י שטר הקנאה שקנו ממנו שאפילו לא ילום המעות שעבד עצמו לשלמא ע״כ • ואמרו דזוקא בשטר הלוה אייבי ומטעם שעבוד • אבל בהקנאת מכר אה״כ לכל דאיכא למיתס דלא יהיה דמי לא יחזיר • ומ״מ הבכנ׳ הר״ן מכרעת במקוסשהרש״ל דלא אמר אלא בדרך אפשר כמסתפק :

גועוד יש לנו ראיה וטעם וכו׳ • הטור ז״ל סי׳ ס׳ כתב זכה במשכונא ולא

משכנתי לו בהן קרקע פלוני או חפץ פלוני או יכנס תחת משכונתו מפני שמשכונו אצלו במלוה וכיון דמלוה לרהוצאה נתנה לא קנה ואין הקרקע נקנה לו ואף לא משועבד לו כדאיתא בקדושין ואי מלוה להוצאה נתנה במאי קני וכשם שאין המלוה קונה כך אין השעבוד שלה חל כלל • והוה ליה כמנה אין כאן משכון אין כאן או דילמא דל זוזי מהכא וקני בקנין או בשטרא ותו דלא כעי הכא אקנויי מידי אלא שרוצה להחזיק בה לאגילת פירותיו עד שיפרע מחובו ומחובו ודאי הרי נשתעבד לו ממנו בהודאה זו שהודה עכשו שבכר הלוה מנה זו ומסתברא שאלו לא היה כאן לא שטר ולא קנין באמת היה דינו שכשם שאין הקרקע נקנה במלוה כדאיתא בקדושין דקתני ושוין במכר שקנה ואי מלוה להוצאה נתנה במאי קני כך אין המשכון נקני׳ במלו׳ דמשכונא שבידו׳ היא והני׳ בשם שקרקע נקנה בכסף בשטר ובחזקה כך השבירות של קרקע נקנה בכסף׳ בשט׳ ובחזק׳ וא״נ דנקנ׳ במלוה בשם דלהוצאה נתנה ואף על גב דלא אפקה במאן דאפקה דמי אבל עכשו בדין זה שהיה בקנין ובשטר נסתלק מכאן כל ספק ובודאי שהקרקע נקנה בחליפין שיש לנו לומר דל זוזי מהכא ולקני בקנין ובשטר ואף על גב דאיכא דסבירא ליה דחזקה וקנין דהיינו חליפין בשטרא דמו דלא קנו אלא בפרתנה אבל חליפין במכר לא קני עד שיתן דמים דדינו בשטר מכר דלא קני עד שיתן דמים חוץ ממוכ׳ שדהו מפני רעתה וראיית׳ דדמו לשטר מכר משום דלא אשכחן הקנאה דחזק׳ וחליפין אלא בענין מתנה ומהתם נפקא לן חזקה דכתיב שבו בעריכ׳ אשר תפסתם בטה תפסתם בישיבה חליפין נמי דהא כתיב שלף איש נעלו ונתן לרעהו אבל במכ׳ לא קנו חליפין וחזקה עד שיתן דמים ועוד יש להם ראיה דקנין לא מהני במכר בלא דמים ההיא דקתני מלמדין אותן שלא יחזרו בהם ביצד כותב אני פלוני קנירתי שדה פלו׳ מפלוני והרי נושה בו ת״ק דינרין ואי ס״ד דבקנין קני ליקנינהו ניהליה בקנין או בחזקה ותו לא מצו הדרי בהו • והני לאו ראיה נינהו שיש לדקשות עליהם מההיא דאבדינן ברי׳ קדושין בבולחו קני לבר מאשה לפי שאין אשה נקנית בחליפין • גם רש״י ז״ל פי׳ על הגאולה זו מבירה שמכר לו בדמים ולא קבל המעות ובאין לקבל דברי מבירתן על ידי קנין • גם הר״ם ז״ל פסק בששניהם בחזקה

קנה כגון קרקע דק״ל שהות נקנה בכסף אינו נקנה בכך לאו מילי יהיב ליה :

ואולי המולקים ילחו דבמטלטלין הוא לומר דמע״ג דקנה אותם במשיכ׳ או בא׳ מדרכי קניית • מ״מ כשאמר ע״מ שתחזירהו לי • ה״א דזה לא מכר והקנה אל׳ ע״ל הלמי׳ וכשא״ל הלמ״ע שתחזירהו לאו מילי יהיב ליה ולא מתקיים המקח • קמ״ל דקני מסיס דלמי לחליפין :

ובתבו המוס׳ בדבור לבל מאשה וא״ל ונראה לר״י דלאו לחליפין הוא ומדרבנן הוא דלא הוי קלוסין לפי שדרך העולם להחזיר חליפין והני כעין חליפין דמו ואתו למימר אשם נקנית בחליפין הלכך אפקעינהו רבנן לקלוסין מינה מדע דלאי בקלוסין כמו במכר היאך קנה בהאי מנה דאי מנה הא אין מטבע נעשה חליפין וכן בפליון הבן למה יהא בנו פלוי בחליפין הלא כסף ה׳ שקלים כתיב ולא חליפין ע״כ • ולא הבינותי דבריהם אם האמת הוא דבפליון לא מהני חליפין משום קרא א״כ בהאי ע״מ להחזיר כי נמי לא הוו בחליפין אלא כעין חליפין דמי למה יהא בנו פלוי • ה״ל לרבנן לומר דלאין בנו פלוי פי היכי דלא ליתו לומר בכו׳ נפל בחליפין מ״ל אקלוסין לאפקעינהו רבנן מהאי טעמ׳ • ורחו׳ הוא לעשות מדרבנן׳ :

ולענין הלכה להתקת האחרונים להסכים עם הבר׳ רבינו דבפ״ה כתב ה״ה ודעת רבינו כדעת מי שאמר שאין קנין הוא אפי׳ בלי כסף וכן עקר ע״כ וגם הר״ן בפ״ק דקדושין באב ואיכא מ״ל דלאיתא מלתא דקנין ואע״ג דלא יהיב זוזי קני • וה״מ מסתברא מדאמרינן פ״ק דב״מ המולשטר הקנת׳ בשוק יחזי׳ לבעליה אי מסוס כתב לעלות ולא לוה הא בעבד נפשי׳ אם אית׳ דלא קנה עד שיתן דמיס ליתוס דלמא לא יהיב דמי אלא ס״מ דבלא דמיס נמי קנה • וכ״ת וליטעמך ניתוס דלמ׳ עייל ונפי׳ מזוזי דבכה״ג ודאי לא קנה בקנין דאפי׳ בחזקה נמי לא קנית לאו קושית המסתמ׳ אמרי׳ דאסמית׳ דהוה עייל ונפי׳ מזוזי קלא הוה לה למלתא פ״כ :

ונראה לאופן דאיתו ז״ל הוא דמדקאמר סתם שטר הקנאה משמע דבכל מין שטר הקנאה איירי אף במכר • ומדלא קפיד אלא הם יהיה הקנאה דפרעון הלוה לומר דלא חיישינן לדילמא כתב בלוות ולא לוה מטעמא דהא שעבד נפשי׳ • משמע דבהקנאה דמכר אין מקום לסוסמשש דדילמא לא יהיב דמי דבקנין אין צריך שיתן דמיס • והמולקים יוכלו לדחות דפירושו לוק׳ כדפרש״י שטר הקנאה שקנו ממנו שאפילו לא ילום המעות שעבד עצמו לשלמא ע״כ • ואמרו דזוקא בשטר הלוה אייבי ומטעם שעבוד • אבל בהקנאת מכר אה״כ לכל דאיכא למיתס דלא יהיה דמי לא יחזיר • ומ״מ הבכנ׳ הר״ן מכרעת במקוסשהרש״ל דלא אמר אלא בדרך אפשר כמסתפק :

גועוד יש לנו ראיה וטעם וכו׳ • הטור ז״ל סי׳ ס׳ כתב זכה במשכונא ולא

Digitized by Google

ולא אמרינן כיון דמלוה להוצאה נתנם לא קנה הקרקע ולא נשתעבד לו שהרי נשתעבד לו בחובו בשביל הוצאה שהוא שלוה ממנו מנה ואין קנין ההוצאה לגוף הקרקע אלא להחזיק בו ולאכול פירותיו עד שיפרע מחובו ע"כ וכתב ע"ז הרב ז"ל לאם באנו להסכים לדברי רבינו עם בעל התרומות נ"ל שמ"ש רבינו ז"ל שהרי נשתעבד לו בחובו בשביל הוצאה שלוה ממנו מנה לא בשביל הוצאה גרידא קאמר אלא מפני שהקנה בקנין ובשטר • ואם נפשך לומר בשביל הוצאה גרידא קאמר אמינא לישנא דמן קנין המשכונא לגוף הקרקע ע"כ ואין ספק לפמש דברי הטור ז"ל מורה שעל הטעם הזה האחרון שלא רבינו ז"ל נתכוון ולא בעי לעיולי נפשיה בפלוגתא לטעמא קמא אי קנין בלא אמי קני או לא:

חלק ד

א והיכא שהמחייב עצמו כו' רבינו עליב פירו' רש"י ז"ל עם דברי הרי"ף כאלו כלם מסכימים לדעת אחד ורמוקים יש בפי' המועה הא לרש"י ז"ל לכלה סוגיא מטעם הוצאה היא ולוקח בשטר דהיינו כאב ילו אחם בלא תחימה כי היכי דלא לטעון טענת הטעאה • אבל המחייב במה שאינו חייב אפי' בשטר כזה לאו כלום הוא להיות אחוזה בטעות • הב' לר"ת ז"ל שכתבו התוס' בשמו דכלה סוגיא בלא הוצאה שלא היה חייב לו כלום והא דקאמר חייב אני לך מנה בשטר היינו בשטר גמור שחתמו היטב וכו' הג' להרמב"ן ז"ל שכתב ה"ה ז"ל בשמו פי"א דמכירה שהרכיב ב' הפירושים דמעקרא קס"ל דפליגי בהוצאה ותירצו לאלו במולה שהוא חייב מחמת הלוואה הוא אלא שהוא מתחייב בלא כלום וכתב לו ש"ת על המנה • אבל בלא שטר או קנין • אפי' באחם עדי אינו מתחייב במה שאינו חייב • הד' להרמב"ם ז"ל בפר' הגזל' לכלה סוגיא במתחייב עצמו במה שאינו חייב הוא ובא מג' פנים מועיל אם באחם עדי או שכתב כן בשטר אפי' בלא עדים אם אמר בפני עדים חייב אני לך ק' בשטר • וחלוקה זו הסלישית היא אומרת לגמור לקאמר הב"ע דלא ל"ל חייב אני לך בשטר וכן פירשה הרמ"ה ז"ל • ומכ"ש שני הדרכי הראשוני לגרא לגב ר"ל יולה בחם: וקשה לי על פי' זה להרמב"ם והרמה ז"ל מלאקשינן לר"ל אמן הנופא אם הלשה ופסקה עמו לזון אם בחה ה' שנים חייב מאי אלא כה"ג לא בשטרי פסיקתא וכו' מלקאמ' מאי לאו כה"ג משמע להמקשן הכין למחני' אינו ממש כהאיא דר"י לאמר בפני עדים אני חייב לזון אם בחה אחמי ה' שנים בשטר • ומ"ה פריך לר"ל ולא אסיק אדעתיה דמחני' בשכתב כן בשטר דא"כ לא הוה מקשי מידי לר"ל לעולם יולה בדאיכ' שטר' וא"כ לא פליג אלא כשאמר לשון השטר בפיו • אלא ולאי כן מבין המשנה: וזה תימה דא"כ היאך אלא יליו ורגליו במאי לקחני הו מחו במחיתן נזונות מנכסים ב"ח והיא נזונה מנכסים משועבדים ומאי הטרוף מן הלקוחות • הא כיון דליכא שטרא ליכא קלא ובולאי לאע"ג דאמ' בפני עדים לשטר בשטר לא עדיף הא ממלוה ע"פ דעלמא • ובהא ליכא למימר כמו גבי פרישה בהנזקין דאמרי' שאני פרישה דליתה קלא כמאן דכתיבא דמי וכו' דאחם טעמא הוי כלכת' רש"י ז"ל משעה שמת האב הכל יודעין שהבת נוטלת עשור נכסין וכו' אבל בפסו מזונות לבת אשתו מהיכן ידעו זה הלקוחו' בדברים בעלמא • וכי פריך התם בהנזקין לעולא דבעי כתובין מהך מתניתין דמתו וכו' ופרש"י ז"ל אלמא כיון דקיימי ה' שנים אף על גב דלא כתיבא גבית ממשעבדי כר' חנינא וכו' • היינו לשטחיה דפיר' בדברי ר' חנינא קלוכין אעפ"י שאינן כתובין ואיתא לי' דמלוה ע"פ שהיא קלוכה טרפ' ממשעבדי בחזקה ובחליפין שקנה בה לבדה וזה לשונו ביצד בחזק' מבר לו בית או נתן לו כיון שנעל דלת ה"ז קנה ובענין חליפין כתב כיון שהגבי' הכלי המוב' קנהו וקנה הרוקח אותו קרקע אעפ"י שעדין לא נתן את הדמים ואין אחר מהם יכול ד' חזרינו • גם בתשוב' הראשונים ז"ל המצא שכתבו בענין רבית גבי הלוהו ודר בחצרו דאוקמוה במשכן לו חצרו בחוב שקדם ושאלו להם משכונתא במאי קניא והשיבו שמחמת הקנין הוא קונה • ועוד יש לנו ראיה וטעם אחר לדין זה שלפנינו שאין לנו לדקדק אם קנה המשכונא אם לאו שהרי מ"מ שעבוד חובו קיים ואין קנין המשכונא מועיל אלא לאכול פירות בלבד:

חלק ד

א והיכא שהמחייב עצמו בדבר שלא היה לו חייב או שבח' לו שטרו בחזקת שהוא חייב לו בלום: על זה גרסינן בכתובות בפ' הנוש' את האשה איתמר האומר לחברו חייב אני לך מנה ר' יוחנן אמר חייב ר"ל אמר פטור כלומר שיכול לטעון משטה אני בך וקאמרי' היכי דמי אי דאמר להו אתם עדי מ"ט דר"ל דפטר ואי לא קאמר להו אתם עדאמ"ט דר"י דמחייב ומהדר לעולם דלא אמ' להו אתם עדי והא"ע דא"ל חייב אני לך מנה בשטר ופרש"י כגון שכבר לו את השטר בפנינו שכתוב בו פלוני חייב לפ' לוני מנה ולא אבר ר"הו אתם עדי והוא מודה לאחר זמן שכך היה מצוה לכתוב באמת מיהו משמה הייתי בן רובהא פליגי דר' יוחנן אמר חיי' דאלים' ליה מילתא דשטרא ודמי כמ"ד לעדים אתם עדי ואעפ"י שאינו בחב ידו ופפ' דגאון ר' יצחק דהלבת' בר' יוחנן אעפ"י שאותו שנמכר לו השט' מודה שלא היה חייב כלום • ומדאקשי' עליה דר"ל מפתני' דהנוש' את האשה ופסק עמה שיהא זקתה ה' שנים דלית לה גביה מעקרא ולא מידי אלא איהו מחייב נפשיה במידי דלא הוה מחייב ביה' ותו אקשינן עליה מידא כתב לבהן שהוא חייב לו ה' כלעין ובנו אינו פדוי דלית ליה לבהן גביה מעקר' כלום ואוקי' נמי לרבי יוחנן כרבי ישמעאל דאמר ערב היוצא לאחר חיתום שטרות נוכח מנכסים בני חורין דלית גביה ולא מידי אלא איהו חייב ליה נפשיה שמעינן מהני מולהו דפרוהא דרבי יוחנן ור"ל במאן דמקבל על נפשיה מילתא דלא הוה מחייב בה היא ובין דהכבת' כרבי יוחנן דאמ' חייב אני לך מנה בשטר ואפי' לא אמר אתם עדי חייב כ"ש אם אמר אתם עדי דבהא אפי' ר"ל מודה וכ"ש אם קנו מידו • והא דאמרינן בגמר' דבני מערבא אהא מתני' במה הוא מתחייב לזון פת אשתו לא כן אמר רבי יוחנן וריש לקיש הכותב שטר חוב לחברו בחזקת שהוא חייב לו ונמצא שא ינו חייב לו אין חייב ליתן לו בלום דאלמא רבי יוחנן וריש לקיש לא אפליגו בהא מילתא בל עקר אלא תרוייהו סבירא להו דאינו חייב אפי' הבי לא חיישי' אלא אגמרא דילן כמבינן דסבר דהא מילתא איתא פלוגתא דרבי יוחנן דאמר א' אבר חייב אני לך מנה בשטר חייב ואפ"על גב דלא אמר אתם עדי ואי קביל על נפשיה לאו הייובי מחייב בקנין ואם בחזקת שהוא חייב לו ונמצא שהיה מוטעה אינו חייב דהוה ליה כעובדא דגנאי דאיתיה בגיטין והוא דאיתברר בסהדי ואי לא לא:

שער סה חלק א

א גרסינן בכתובות פרק שני דייני גזרות מתניתין מי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופרנס את אשתו חנאום אבד

וכו' וכבר פירשנוה לעיל לדעת הרמבם ז"ל בסגנון אחר • ושמא יסבור המקשן כי היכי דלאלימא מלתא דשטרא כשהזכיר לשון שטר שיתחייב במה שאינו חייב • ה"נ אלימא לומר לכיון דהוא מלתא תלתא מסתמא קול יולא לדבר ולפיכך נשתעבדו הלקוחות והוא לוחק: ובדעת הרי"ף ז"ל נחלקו האחרוני ז"ל על הלשון שמביא בשמו רבינו לכתב הרן ז"ל הרי"ף ז"ל ולא להפרית דבמסקנא לאו במולה עסקינן אלא במחייב עצמו לבחל' ומ"ש בסמוך כל שכן אם אמר אתם עדי וכו' • אלאו במחייב עצמו האמ' אלא כ"ש אם אמר אתם עדי אתם עדי במולה כך פי' לשון זה הרמבן ז"ל ולא הלשון מראה כן ועוד שהרמב"ם ז"ל כתב וכו' עד וכי מפרקינן כגון דאמר חייב אני לך מנה בשטר דר' יוחנן סבר דכמאן דאמר להו אתם עדי דמי ה"ק דכל שאומר בפני עדים הריני חייב לפ' לוני מנה בשטר כמי שבא להתחיי' ואמר אתם עדי דמי כיון שהזכי' שטר ואף דברי הלכו מטין כן ע"כ • הרי שהרמב"ן ז"ל הסיא לדברי הרי"ף ז"ל לשמתו והרן ז"ל מפרשן בשטח הרמב"ם ז"ל: והדבר חמוה לדעת הרמבן ז"ל מאי הא' לקאמ' הרי"ף ז"ל חייב אני לך מנה בשטר חייב ואפי' לא אמ' אתם עדי אלא הבא להתחייב לשיטמנו לרבותא לאפילו לא אמר כן חייב כיון שמעמנו לא אמר אתם עדי אלא גבו הולמ' • ונם מלהמך מיל כל שכן אם אמר אתם עדי מסמע בהכרח להאי כל שכן בשאמר הוא בנוסא עדי לאיירי בשלא אמר להיינו במוה חייב אני וכו' ועוד לקאמר נמי וכל שכן אי קנו מיניה וכו' והיאך אפשר לקאמר הרי"ף זכרו לברכה שלא תלוקות הרמשונה שלא אמר אתם עדי והשניה לאמר אתם עדי והשלישית לקנו מידו שהיה הרמשון והשלישית בבא להתחייב והאמצעית שהיא בין שתיהם היא במוצא אחר במולה: ואו מאי קאמר וכל שכן אי אמר אתם עדי כאלו מחשב כאן אינה בין שאינו מבואר • והרי בין זה לנולה בלאח' עדי הוא פשוט ופשוט בהנהלרין ומה לו להרי"ף זכרו לברכה להזכירו כאן • ואולי על כל אלה כתב הר"ן ז"ל שאין הלשון מורה כן:

ועל דברי רש"י ז"ל כתב הארלבי ז"ל וז"ל לפרש"י ז"ל לפי' בלא חוחם תימא במאי משעבד לימא משעה אני דך עוד תימא לקמן פריך מכחב לכהן לימא אתם מיירי בחוחם ע"כ • ולחמיהא הראשונה איכא למימר לכיון דעבה מעשה הכחיבה ומסר בפני עדים כולי האי לא עביל אינים להשטות • אך החמיה' השניה לא ידעתי למה לא אמה כן על הקושיא הראשונה לפריך בגמרא ממחני' הנוסא את האשה ופסקה עמו וכו' דקאמ' מאי לאו כה"ג וכו' • ליטני לא בחוחם: אלא ולאי היינו משמע לכתב רש"י ז"ל דאי הוה שטר מחוס בילה מאי למימר • ומ"כ דהאיא לכהן איכא למימר הלי דאי בשטר חחוס איירי מאי למימרא פשיט דחייב ולא ה"ל למאני אלא אין בנו פדוי וממילא שמעינן דחייב • לאם אין כאן חיוב לא היה מקום כלל להשמיענו דאין בנו פדוי דמאיכא חיתי • אלא ולאי בלא חוחם איירי ותרתי אשמועינן דחייב אע"ג דאינו חחום ושאינבנו פדוי אע"ג דאינו חייב:

שער סה חלק א

א גרסינן בכחובות מי שהלך וכו' • בדף ק"ז ע"ב • ומאי דמסיק רבינו על דברי חכן דכן הלכתא • הכי איפסיקא בהדיא בגמרא דף ק"ט ע"ר זירא אמר רבה בר ירמיה שני דברים שאמר חכן הלכה בו וכיולא בו וכו' ובזה קשיא לי דלהך מתני' דתכן מיתיב מתני' דהמוכר וכו'

Digitized by Google

ופו׳ ופתמר רב הוסעיא הא מני תנן היא וכו׳ ורבא אמר אפי׳ תימא רבנן הב״ע שלוה ע״מ שלא לפרוע וכו׳ ופרכינן בשלמא רבא לא אמר כרבי אושעיא דקא מוקים לה כרבנן אלא רב אושעיא מ״ט לא אמר כרבא וכו׳ ומאי קושיא לר׳ אושעיא אמאי מוקי לה כתנן • אלא לרבא אמאי להלכתא • דאלו לרבא דמוקי לה כרבנן וכגון שלוה ע״מ שלא לפרוע משמע דאי לוה ע״מ לפרוע איכא למימר דמחקר וזה דלא כתנן דהלכתא כוותיה • מ״ה מוקי לה כתנן למימר דמסתמא דמתניתין דנרריש אתיא כהלכתא דהיינו כתנן • ולא דריבי לטעמא דכסיפא דולאי דוחק הוא לומר דאתי ליה הנאה דמכסיף מיניה • ב וכן אם היה בעלה וכו׳ • בלף מ׳ ודין זה כתבו הטור ז״ל בס״מ סי׳ ע״ב בזה הלשון יפרנסה באלו הדברים הקטנים ע״י פרנס שיאמר לו כל הזן אינו מפסיד אבל לא יאמר לו בהדיא לך וחזון אותה לא״כ ה״ל שלוחו • וכתב הרב ז״ל בב״י וז״ל וכתבו התוס׳ והרא״ש והר״ן ז״ל בשם רשב״ם ז״ל שדקדק מסוגיא דגמר׳ דדוקא כה״ג דקאמר כל הזן אינו מפסיד בלשון רבים הוא דשרי במודר הנאה אבל למימר ליחידאה אם חזון לא תפסי׳ הוא אסור דמחזי כשלוחו • ומשמע לרבינו דדוקא למימר ליחידאה אם חזון לא תפסיד הוא דמחזי כשלוחו • ומשמע דבל כשאומר כל הזן אינו מפסיד אע״פ שאומר כן ליחידאה לא מחזי כשלוחו כיון דבלשון רבים הוא אומ׳ לפיכך כתב להחיר ע״י פרנס שיאמר לו כל הזן אינו מפסיד עכ״ל • נראה דליי׳ מדברי הטור ז״ל שהוא מסכ״ם עם שברת רשב״ם ז״ל : ולי יש לחתום דלדייקינן מדיסת לדיסת הכי נילוק מסיפ׳ איפכא ונמצאו דברי׳ סותרים את עצמם • דמדקאמר מעיקרא שיאמר לו כל הזן אינו מפסיד משמע דוקא כה״ג שהיא לשון כולל ואינו מדבר עמו ביחוד לנוכח • אבל אם מ׳ בר עמו לנוכח שיאמר לו אם חזון לא תפסיד מחזי כשלוחו • אף על פי שאינו אומר לו דרך לוי פסק לם מזונות מן כיולא • ובתר הכי קאמר אבל לא יאמר לו בחלי׳ לך חזון אותה וכו׳ • דמשמע דמשום דאמר ליה דרך לוי חזון הוה ליה כשלוחו • אבל אם לא אמר בלחי אל׳ בלשון הפקר אם חזון לא תפסיד אתיא אף עביד אף על גב דאמר לו לנוכח ביחוד ולא דרך כולל הנשמע לרבים • ואלו היתה שברת הטור ז״ל כרשב״ם הוה ליה לכתוב אבל לא יאמר לו להדי׳ אם חזון לא תפסיד :

והדע דאה׳ דמוקי באומר כל הזן אינו מפסיד פרכינן וכי אמר הכי לא״ל שליחותיה קא עביד והתניא מי שהיה מושלך בבור ואמר כל השומע קולי יכתוב גט לאשתו הרי אלו יכתבו ויתנו ומשני הכי בשמא אתם קאמר׳ יכתבו׳ הכא מי קאמ׳ יזון כל הזן קאמי ופרש״י ז״ל אתם קאמר יכתוב לאתם לשומע קולו וכו׳ ואם כן כיון דלשון נוקבה משמע טפי שליחות מבשליחות לשון זכר הוה ליה לטור ז״ל לאשמועינן דאפילו אם אי אם חזון לא תפסיל שאינו לשון נוקבה אסור וכל שכן לך וחזון אותה ודריך עיון :

ג והא דאמרינן שאם עמד אחד ופרנס את אשתו שהניח מעותיו על קרן הצבי דוקא בלא לוורתה אבל אם היא לוותה ממנו ואבלה מוציאין מבעלה וכן כתב הגאון רבי יצחק ז״ל בהלכותיו וראייתו מדתניא ביצד אמרו ממאנות אין לה מזונות אי ארתה יכול לומר ביושבת ותחת בעלה שהרי בעלה חייב אלא כשהלך בעלה למדינת הים ולות׳ ואבלה ועבדה ומיאנה טעם דמיאנ׳ הא לא מיאנה יחבי לה ותו גרסינן בפרק יש מותרות לבעליהן ב״מ ר׳ אלעזר מר׳ יוחנן אלמנה לב״ג גרושה וחלוצה לכתן הדיוט יש לה מזונו׳ אי לא ואמרי היכי דמי אילימא ביושבת תחת בעלה בעמו׳ והיצ׳ קאי מזוני אית לה ומהדר לא צריכא כגון שהלך למ״ה ולות׳ ואבלה מאי מזוני תנאי כתובה נינהו ומדאית לה כתובה אית לה מזוני וכו׳ שמעינן מבולה׳ דבל אשה שהלך בעלה למדינת הים ולותה ואבלה שחייב הבעל לפרו׳ וכן הלכתא ע״כ :

ד ומסתברא דמיון דהאשה לקחה המעות בתורת הלואה מבע׳ המעות אעפ״י שלא אמר בפני העדים בפירוש למזונותי אני

במזונותיך כלומר לא אפרע כי היכי לך להתפרנס ממעשה ידיך וכו׳ • ואין לפרש דה״ק אני אמרתי לה קודם שהלכתי לאי מעשה ידיך במזונותיך ונחרלת דל״ב ואל״ל נאמן אלא דשאי׳ משמע דהשתא חוא דשאי לומר כן כדי שלא יפרע מה שלוה • והא דאמרינן לקמן לותה ואכלה ועמדה ומאתה ודייקינן טעמא דמאתה הא לא מאתה אית לה הכא לא״ל דמאתה דמיירי בשפסקו לה ב״ל ואח״כ לות׳ עכ״ל • ולמה הכא לומר דהיינו דמאתה מיירי דוקא כשפסקו לה ב״ל ואח״כ לותה דאם לא״כ מאתה אלא לסברת התוס׳ • אבל לפי סברתו ז״ל בכל גוונא מיירי והיכי משמע לה שחומי לשחור דברי עצמו ולא הול״ל אלא והא דאמרינן לותה ואכלה וכו׳ מיירי בלא אמר הבעל לאי ודאי לאן לא טעינן ליה :

ותו קשה לי במאי דכתב הרא״ש ז״ל להך מימרא דאם בא ואמר לאי וכו׳ • דאין לפרש אני אמרתי לה קודם שהלכתי וכו׳ • ודקשה פירש זה ממשמעות לשון הרשאי ותמהה היאך יש מקום לפי׳ זה לפי שיטתו ז״ל דהא מסיים הה בדרייתא ואם שפסקו ב״ל מה שפסקו פסקו דהיינו לומר דאם כשאמר לאי וכו׳ כבר פסקו ב״ל קודם לכן לא תועיל לו טענתו • ואם אי קא אמר דמה שאומר לאי מעשה ידיך ה״ינו דמגקרא אמר לה הכי קודם שהלך א״כ אע״ג דבתר הכי פסקו ב״ל מה בכך כיון שהוא טופן שהיא כבר נחרלה וקבלה כן מתחלה קודם שפסקו ב״ל ונמצא שמא שפסקו ב״ל הוא בטעות בחשבון שלא קבלה על עצמה מעשה ידיה במזונותיה והשתא דטעין הכי למה לא יהא נאמן בשבועה כאיכך דריתא׳ דאם בא ואמר פסקתי לה מזונות ובשבועה שקיים הרא״ש ז״ל פרש״י ז״ל דנאמן אף להולי׳ מילה מה שתבו לה ב״ל ובשבועה וכו׳ • וכי היכי דבטענת הראתי לה הוא נאמן אפילו אחר שפסקו ב״ל להוציא מילה למה לא יהא נאמן ג״כ כה״ג בטענת אמר לה לאי וכו׳ גם אחר שפסקו ב״ל כדי להחזיק מה שבידו שלא תוצי׳ ממנו מה שלותה • אלא ע״כ לאו בדאמ״ל לאי מעקרא מייריגן אל׳ השתא קאמר לה לאי וא״כ מהכרח הענין פי׳ זה הוא לחוי • ואין לדחות לחתנתו מלשון רשאי לאין בזה שום הכרח :

ואפשר לומר דמי שיפרש הך דאמי וכו׳ • בלאמר לה מעקר׳ ובהכי רוצה להפטר מלפרוע מה שלותה • יפרש ג״כ אחיך דרייתא דפסקתי לה מזונות וכו׳ כה״ג לחיינו שהיא לותה למזונות וחובעת לפרוע החוב והוא רוצה להפטר בטענת פסקתי לה מזונות דבהכי תרוי טענתא נאמן דקודם שפסקו ב״ל אבל אחר שפסקו לאו כל כמיניה והכי משמע מדברי הר״ן זכרו לברכה ולפיכך לתמה הרא״ש זכרונו לברכה מטעם לשון לרשאי :

ד ומסתברא לכיון דאלמה לקמה וכו׳ • מה שהתנה רבינו והוא מולה שלא סיים לה מזונות הוא משום לחטא מפלוגתא לחנונאם בא ואמר הנחתי לה מזונותיה נאמן :

ובחב בזה הרמב״ם ז״ל בפי״ב דאישות וז״ל הרי שעמדה בדין ופסקו לה מזונות ומכרו ב״ל ונתנו לה או שמכרה היא לעצמה ובא הבעל ואמר הנחתי לה מזונות הרי זו נשבעת בנקיטת חפץ שלא הניח לה מבעה ולא מכרה אלא שהחה ע״ל עבא הוא׳ ואומר הנחתי והיא אומרת לא הנחתי אלא לויתי מזה ונתפרנסתי נשבע שבועת היסת שהניח לה ונפטר ויפטר החוב עליה • מכרה מטלטלין ואמרה למזונות מכרתי והוא טוען ואמר מזונותיך הנחתי נשבעת שבועת היסת שלא הניח ע״כ :

ובחב ה״ה וכתב רבינו שהיא נשבעת בנקיטת חפץ כשמכרה קרקע וגרמא שהוא פירש למה שאמרו במשנה חשבע בסוף ולא תשבע בתחלה כלומר תשבע בסוף כשבא הבעל אם יטענו דבר כנגדה כמו שנתבאר למעלה • ושבועת המשנה ילוע בהוא בנקיטת חפץ והברייתא שאמרה ואם אמר לבעל הנחתי לה מזונות הוא בשלותה שלא מכרו לה ולא מכרה היא אלא שלותה והוא לה כתובתה ולכך הוא נאמן ובשבועה כנזכר בהלכות ופירוש שבועת היסת כדין כופר בכל וכ״כ זכרונו לברכה • מכרה מטלטלין וכולי׳ דעת רבינו שכיון שלא מכרה קרקע אלא מטלטלין שהיה יכולה לכפור בהן ולומר

אבד את מעותיו נחלקו עליו בני כהנים ואומרים ישבע כמה הוציא ויטול׳ א״ר״י בן זבאי יפה אמר חנן הניח מעותיו על קרן הצבי וכן הלכתא :

ב וכן אם היה בעלה בבאן והדירה הנאה ואמר כל הזן אינו מפסיד ועמד אחד ופרנסה הניח מעותיו על קרן הצבי בדגרסינן בפרק המדיר את אשתו מליהנות לו עד של שם יום יעמיד פרנס ואוקימנא בגמרא דלאו פרנס דקא ממני איהו דא״ב שליח דידיה הוי ואסיר אלא באומר כל הזן אינו מפסיד ונמצא שהעושה מתנדב בעצמו דמדינא לא מחייב ליה בסידי שהרי לא ייחדו בפירוש אף אם היה תוני ורגיל אצלו ואמר סודר הנאה מאשתי אני ואיני יודע מה אעשה לה במזונותיה ובא היא ונתן לה הניח מעותיו על קרן הצבי מסו כן וכדאמרינן התם לא מבעיא הזן אינו מפסיד דעלמא קאי אכל האי כיון דרגיל אצלו ה״ל כמאן דאמר ליה איהו הב ליה דמי ולהוי שלוחו קמ״ל דלא • ואע״ג דגרסינן בנדרים הוא נורתן ובא ונוטל מזה לענין אסור נדר קאמר דליתי ביה ולאו לחיובי בהכי לענין דינא :

ג והא דאמרן שאם עמד אחד ופרנס את אשתו שהניח מעותיו על קרן הצבי דוקא בלא לוורתה אבל אם היא לוותה ממנו ואבלה מוציאין מבעלה וכן כתב הגאון רבי יצחק ז״ל בהלכותיו וראייתו מדתניא ביצד אמרו ממאנות אין לה מזונות אי ארתה יכול לומר ביושבת ותחת בעלה שהרי בעלה חייב אלא כשהלך בעלה למדינת הים ולות׳ ואבלה ועבדה ומיאנה טעם דמיאנ׳ הא לא מיאנה יחבי לה ותו גרסינן בפרק יש מותרות לבעליהן ב״מ ר׳ אלעזר מר׳ יוחנן אלמנה לב״ג גרושה וחלוצה לכתן הדיוט יש לה מזונו׳ אי לא ואמרי היכי דמי אילימא ביושבת תחת בעלה בעמו׳ והיצ׳ קאי מזוני אית לה ומהדר לא צריכא כגון שהלך למ״ה ולות׳ ואבלה מאי מזוני תנאי כתובה נינהו ומדאית לה כתובה אית לה מזוני וכו׳ שמעינן מבולה׳ דבל אשה שהלך בעלה למדינת הים ולותה ואבלה שחייב הבעל לפרו׳ וכן הלכתא ע״כ :

ד ומסתברא דמיון דהאשה לקחה המעות בתורת הלואה מבע׳ המעות אעפ״י שלא אמר בפני העדים בפירוש למזונותי אני

ולומר אין לך בילי ולא היתה נשבעת אלא היסת אף כאן אינה נשבעת אלא היסת עכ״ל:

וקשה לי לבלא תבעה ולא מכרה והוא אומר הנחתי שבועת היסת לכן נשבע היסת להפטר כדינו וא״כ בעמלה בדין ומכרה והוא אומר סמכתי אמאי נשבעת בנקיטת חפץ להא בלי ספק כשטוען הנחתי היינו לדעתו להוציא ממנה מה שכבר הוציאה מכסין למזונותיה. ולמה לא תשבע היסת להפטר דאמרי אולמים דילה מקילה שהוא יחייבנה לישבע בנקיטת חפץ כדי להפטר ואינה לא תחייבנו אל היסת והדע לנבי מטלטלין כה״ג כתב

אני לוה ואף לא אמר המלוה למזונותיה אני מלוה לה כיון דבשע׳ תביעה הודת היא דלמזונותיה לותה והוא מורה. שלא הניח לה מזונות הרי זה נפרע ממנו דהא לא אתן אלא לותה ואבלה:

ה ירושלמי א׳ ר״ח לא אמרן אלא לאחר הא אב גובה ר״י אומר בין אב בין אחר אינו גובה על דעתיה דרבי חני בין לקבורה בין למזונות האב גובה אחר אינו גובה על דעת ר״י לקבורה בין אב בין אחר אינו גובה וקי״ל כר״י:

ו ומצאתי כתוב בתשובה לרבינו צרפת ז״ל וזה טיפשה וה״מ בלותה שלא

לנשבעת היסת ומ״מ מטלטלין מקרקע לענין זה כיון דבשביעה הוי לפטור את עצמה. ולע״ג דבקרקע ליכא טעם מגו. מ״מ מה שהוא חובב אינו גוף הקרקע שכבר מכור הוא אלא הדמים שאכלה והוי להפטר בין במכרה קרקע בין מכרה מטלטלין. ועוד קשה לי מ״ש להרמב״ם ז״ל מפרש הברייתא דלא אמר הכא אל הנחתי כשלותה והוא נתן בשבועה כנ״ל בהלכות ופי׳ שבועת היסת וכו׳ וגם הר״ן ז״ל כתב כ״ונא בזה. והוא חימה בעיני להא הריף ז״ל מברייתא לקחתי ואם בא הבעל ואמר הנחתי לה מזונות נתן. עלה קאמר פי׳ ובשבועה. דהיינו שבא הרי״ף ז״ל לפרש משמעות הברייתא דאמרי דקחתי נתן לו למימרא שהוא נתן לגמרי בשאר אלא פירש כלומר פי׳ הברייתא. וכוונתה היא שיהא נתן בשבועה: והאיך אפשר לומר להך שבועה תהיה היסת והיא לא לתקנה אלא בימי האמוראי׳ ובברייתא לא נודעה בזמנם אלא שבועת המשנה אל׳. ולא כוונתו כפרש״י ז״ל נתן בשבועת המשנה להוציא מידה מה שפסקו לה ב״ד ולכן הבין דבריו הרמ״ם ז״ל דולמי אין לפרש פירוש ובשבועה. דהיינו שאת״ל דליקן דנתחייבינן היסת: והיותר קשה בעיני עוד מה שפירש גבי מטלטלין דמפני שהיה יכולה לכפור בהם והיתה נתנת בהיסת אף כאן נתנת בהיסת אחר מבואר דהיינו מטעם מגו. ואמאי לא בפ״ט מהל׳ טלטלין מוכח בהלי׳ להרמב״ם ז״ל אזיל בשיטת רבו ז״ל דאין אומרים סמגו לאפטורי משבועה לגמרי לא אמרי׳ אבל לאקולי משבועת המשנה להיסת אמרינן דהיסת אף כאן נתנת בהיסת אחר לפי׳ הרמב״ם ז״ל וכן המלוה על המשכון ומת הלוה וכו׳. ה״ז נשבע בנקיטת חפץ ונוטל ומפני מה אינו נשבע היסת וכו׳. על הוציל ואין שם עדים ויכול לומר שלי הוא נתן לומר יש לי עליו כך וכך ונשבועה עמה שהיה נשבע אלו היו שם עדים שאין אומרים מגו לפטרו משבועה וכו׳. ומתב שם ה״ם ז״ל כך היא מסקנת כל הגאונים ז״ל שכיון שאינו טוען בגוף המשכון שהיה אלו לריך שיהא נשבע בנקיטת חפץ ורבים הקשו לברייתא ז״ל למה שבועה בנקיטת חפץ ויהא נשבע היסת מגו שאם היה טוען לקוחה היא בידי לא היה נשבע אל׳ היסת ומחרן הרב ז״ל שכיון שאם היו עדים שהוא משכון בידו היה לריך שבועת המגורה וכו׳ ג״כ כשאין שם עדים שהוא בידו. ממשכון אעפ״י שהיה נתן בנקיטת בהיסת אין אומרים מגו ויהיה נתן בהיסת וכו׳ ע״כ הכא בתבאר דהלוה שם ז״ל פי׳ בדברי הרמב״ם ז״ל דלעתה למשום מגו לא אתיין משבועה בנקיטה חפץ לשבועת היסת אלא נשבע בנקיטת חפץ ל כאלו לא היה שם מגו כי היכי לא ליהוי מגו לאפטורי משבועה וא״כ היאך פי׳ הוא עצמו כאן גבי אשה לאם מכרה קרקע היא חייבת שבועת המשנה וכשמכרה מטלטלין אינה נשבעת אל׳ היסת מפני שהיתה יכולה לכפור ולא היתה נשבעת אל׳ היסת. והרי זה הוא ממש לאפטורי משבועה ולא ה״ל להרמב״ם ז״ל לפסוק אל׳ דגם במטלטלין נשבעת בנקיטת חפץ כאלו לא היתה יכולה לכפור:

ותו קשה לפ״ז לגמרא לומר שהרמב״ם ז״ל לברכה במטלטלין לוקה בלוקה עדים אבל אם יש עדים באופן שאינה יכולה לכפור נשבעת בנקיטת חפץ והרי דברי הרמב״ם הם בפשט מכר מטלטלין וכו׳ למשמע בכל ענין. ועוד לא נחלק בין קרקעות למטלטלין ליפלוג במטלטלין גופייהו בין יכולה לכפור לאינה יכולה לכפור:

ולענין דברי הרמב״ם ז״ל אפשר לי לומר להוא ז״ל נתפון לפרש דברי הברייתא באופן מחולם ליבה על מתמונתה. פי׳ רש״י ז״ל פי׳ ואם בא ואמר פסקתי לה מזונות נתן להיינו שהוא נתן בשבועה להוציא מידה מה שפסקו ונתנו לה ב״ד וקתי אבני להיות גדולים לאמרי תשבע. והתוספות פירש נתן להלריכה שבועה כדי לגבות מה שלוה ואכלה. והנה הרמב״ם ז״ל לא לתרלה בשום פירש מאלו. אם פירש התוספות מפני מה פסקה הרא״ש ז״ל לפשעת כיון שהוא מוחזק שטוען בדי שהה׳ לריכה שבועה. לברבא כיון שהוא מוחזק ושוטן בדי שהה׳ לריכה שבועה למה אוליין ממון מחזקתו. וגם הש״י ז״ל הוא קשה מאד. המאחר שכבר השביעה וכפי שבועתה נתנו [illegible] א״כ לשיבא הבעל ויש״ שהיה לה מזונות מה בכך. הרי גם היא כבר נשבעה ונתנה ולאי שלא היה. והא״ך יהיו שבועה זו בלי שום ראיה בשביל שבועת הבעל. דמאי אולמיה להאי מהאי. ואי משום לחזקה ואורחא דמלתא היא להתפיסה לדרי מלבר ללא תלימת חזקה לבעולי כח שבועה אלא בעדים ורא״ה וקשה עוד מ״כ לאיכא הך חזקה מעקרא היכי אשבעינן לה ניפוק לומא אתי בעל ויטבע שהיה לה. ונאמינהו בשביל החזקה ונמלאת בלה ליי שבועת שקר. ואם נאמר להשתא לא מהניא שהיה שבועה כיון שלא היתה בפני בעל לבר שעתה מכחישה. אלא נחייבינה למהלר לאשתבועי השתא בפניו כאשר הוא הלין בעלמא ולמה יטבע הי׳ להוציא:

ויש לתמוה על הרמ״ם ז״ל שלא לברי התוספות מטעמא לכיון שהוא מוחזק למה מוליאין ממנו וכו׳. והשכיח עם פרש״י ז״ל אלילים נמי מוליאין ממנה מה שהחזיקה אחר שנשבעה:

ע״כ הרמב״ם ז״ל פי׳ לא כדברי זה ולא כדברי זה. אלא הכי פירוש שאם אחר שפסקו לה ב״ל ומכרה קרקע למזונות הוא נתן להלריכה שבועת המשנה כשבועה בנקיטת חפץ. משום דכיון לקרקע לעולם בחזקת בעליו עומד בכל מקום שהוא והיא רוצה לאחזיק. במה שמכרה אותו דומה זה כאלו היא עתה מוליאה הקרקע מחזקתו כיון שהוא טוען עכשו דרית שהיה לה מזונות ולא מיקרי זה לגמרי מוליא מידה שאם שחובב ממנה ולפיכך נשבעת שבועת המשנה שהיא בנשבעין להוליא. וזה כיון להוליא מקרי. אבל כיון שכבר מכרה והוא חוטב ממנה למי המזונות:

אלא להוליא לגמרי הוא אלו כן היה הוא נשבע היסת להפטר:

ואח״כ הרמב״ם ז״ל מעולם סברתו הישרה הוליא עוד. ד׳ ליום נכוניים לא מלים מדין שבועת היסת הכולל לכל הנשבעין להפטר. אל׳ בשהיא תובעת ממנו מזונות והוא בא להפטר בטענת הנחתי לבשה נשבע היסת ונפטר. והשני כשמכרה מטלטלין. להשתא לית ליה שום חזקה אלא הוא מוליא גמור שבא להוליא מידה לגמרי. בטענת הנחתי. זה הוא נשבעת היסת ונפטרת:

ה ירושלמי אמר רבי חנינא לא אמרן אלא לאחר וכו׳. רבינו פסק להלכה כר״י ולפי זה אפילו חפש האב מוליאין מידו:

אמנם המרלכי ז״ל בשם מהר״ם ז״ל כתב וזה לשון נראה שהאב שפרנ׳ אחת בתו בעצמו על סמך שבעל הנית מעותיו על קרן הבני לקבי״ל שני לבריה שאמר תנן הלכה כמותו ואין לחלק בין אב לאחר. ואף על גב דירושלמי אמרינן ל״ם אלא אחר אבל אב גובה הא פליג הש״ס עליה ר״י ונאמר בין אב בין אחר אינו גובה וכיון שלא איתמר אלא אחר לא אמר ל״ל אחן לא אמר אלא אחר אינו גובה הא אבל אב גובה הא אלא אם אינו לא מפקינן מיניה. ולכאורה כיון דמפסק רבינו לפסק מהר״ם כ״מ אך פלוגתא היא דאפשר דאב אי מפקינן מיניה אם לא. ונראה משמעות דאין להוליא מידו מספק:

אך אחרי התבוננת ירא״ה לאהבה בשבח רבינו ז״ל מלמייתי בתשובה בשלהי מרלכי בשלהי כתובות מעשה באחת שפרנסה את בתו ולבסוף חבב מתחנתו מה שהוליא עליה והיה החתן משיק זוזי בחמיו וטען חמיו אני פרנסתיה ממה שהיתי חייב לך מזר׳ נתן שהוליאים מזה ומחנין לזה ושביב רבי שמחה שהיו עם חמיו לאע״ג דאם לא היה חמיו חייב לו היה פטור. שהתא לחייב לו טענתו טענה מדר״ל דר״ל שייכא אפילו בשקדון בלאמרי׳ פ׳ שור שנגח ופו׳. מכאן יש להוכיח דרבי׳ שמחה ז״ל פ״ל דרבינו לפסוק לגמרי הלכה כר״י ולא תועיל לאב הפים חו. לאם אינה לם״ל כמהר״ם ז״ל למה ליה לטעמא לר׳ נתן ומשום דהאב חייב לו בשעה שהור מפרנס הוא נוחן לה משל בעל למשמע דאי הוה אפיים בתר הכי לא מהני. ה״ל דכיון שהוא תפוס משל בעל אין מוליאין מידו אלא ולאי נראה דלעתו ז״ל דהלכה כרבי יוסי לתלוין לעולם אין האב גובה ולא תועיל לו תפיסתו אלא היכא דהוא חייב לתתנו לאו אינו נן בתו משל עצמו אלא משל תתנו ממש מדר׳ נתן ונתנה רבינו שמחה מסכים עם רבינו ונשאר מהר״ם ז״ל יתילאה. וכ״ש דהרי״ף ז״ל נלוה עמש בדמייתא לרבי לקמן:

ו ומצאתי כתוב בתשובה לרבינו צרפת ז״ל וכו׳. מתלקה זה אחר בין רבני צרפת ז״ל עם רבינו והרמב״ן ז״ל נראה מבואר לטפי מסתבר לפטור הבעל כשאתנו נזונות בתי׳ כאן מהיכא דהלך למ״ה:

ובזה קשה לי שלא מ״ש המרלכי ז״ל אמתני׳ דאי שהלך למ״ה וז״ל פי׳ לרבינו ברוך לאו לוקה בע״ה אלא בשוה נקבו לומיה לפיעת מי שהלך למ״ה ואבדה לו לרך שלהו וכו׳. דאמתי מיליטריך ליה למימר לנקבה במ״ה בהוה ומשום סיפא ח״ל לרבותא נקטיה לאשמעונן לל״מ כשהוא כאן ופרנסה אחר אמנו דולאי הגיה מעותיו אלא אפילו שלא בפניו לגבאת טעמא דשלא הזמינתו לדין שפסיל:

ובעיקר לינו של רבי׳ והרמב״ן ז״ל שחולקים על רבינו לפסק ז״ל: דמסיק הרמב״ן דלשמעל והכריז הוי כמי שאמר שהוליא לו מעשה ולא בזונותיה בלפסקא ופטור אבל אם שתק ולוותה ואכלה ועשתה חייב וכו׳. ונראה לי שזה הוא לפי שטת הרמב״ם והרמב״ן ז״ל וסיעתם לסברא דמי שהלך למ״ה ולוותה ואכלה אמר לאי מעש׳ ילך וכו׳ כלומר היה לך להפלגם ממעשה ילך. ולא מהני לה אך שעונה ותייב

לפרוע

Digitized by Google

לפרוע מעו"ל לאם לא עשתה הוי פסילת לילים ומוקמו הסיל ברייתא לאם בת ואמר לאי וכו' בלא לותה ולפיכך הכא נמי כשאינה כאן לוק' כשלוה לה והכריז פטור בלספקה מסוס להוי כאלו מעקרא אמל לאי מעשה ידיך במזונותיך • אבל אם שתק חייב ואפי' יאמר אמ"כ כיון לספקא היה לך לעשו ולאכול לאו בל כמיב' • אבל לשמת הרמב ושיעתו ז"ל למוקמו ברייתא לאם בת ואמ' לאי מעשה ידיך וכו' • בלוותה והוא אומר כשב' היה לך לעשו' ולאכול לרשאי והוא נפטר בזה • הכא נמי יסברו כשהוא בכאן ולוותה ואכלה לעבול' יכול לעשונלאו וכו' וכ"ס כשהכריז מעקר' מע"ג לא ספק •

ובתב הרי"ף ז"ל בתשובותיו וכו' מתשובה זו מוכח דמאי לכת' הרי"ף ז"ל בהלכותיו אברייתא לאם בת הבעל ואמר הנתתי לה מזונות נאמנו' בשבועה • לאו לשבוע' היסת קמא' להפטר כאשר הבינו ז"ל כדמייתינן לעיל • לא"ל בהך תשובה בשבתב שישבע שבועת היסת שכך שגר לה שהניח לה ויפטר בלאמרינן מנה לי בידך וכו' • למה לא הביא ברייתא זו לאתתי לה וכו' • שהוא ממש לון שאלתו וקתני בהלכה נאמנו והוצרך להביא הדין למה לי בידך אלא הכי' כלאמרינן שהוא מבקשות כשבעלי בת לחולי' ונאמנו בשבוע' לק לאמר היא שבועת המשנה :

חלק ב

א **והיכא** שנותן קרקע בשיור של מזונות כל זמן שאמ' אני צריך למזונות ובאמנו' גמור' וחעני' והוצרך למזונות ולא ירד לאותה מתנה מיד ולימים רוצה לחזור על הקרקע ולמכור ולפרוע מה שמלוה לצורך מזונו בזה אינו חייב המקבל מתנה אע"פ שהנותן טוען כפנינו כי בבד לוה מפלוני כל מה שאבל אע"ג דאש' שלוה' בעל' חייב במזונותיה הבא מקבל מתנה לא מחייב ולא מיבעיא אם לא שיירם בנאמנות שאין לו זכות מזונות, על הקרקע על מה שהוציא למפר' אלא אפי' שיירם בנאמנות א"ה לא שיירם כי אם כל זמן שיאמ' צריך אני וזה הרי שתק ולא אמר עד עתה שטע ליתי ופרעתי ולפיכך אין לנו צד לחייב מקבל מתנתו במזונות אלו כי אם משעת תביעתו ולהלן ובראמרינן בקמא גבי א' מן השותפין שהציל לעצמו דלא מהני מידי עד שיאמר לעצמי אני מציל ובפני עדים אבל אם לוה בעדי' ואמ' הרי שאני צריך למזונות ובפניכם אני לוה מפלו' זה בך וכך ושהה במה ימים ואח' בך רצה למכור ולפרוע חובו הרי זה רשאי שהרי אמר זה בכר אני צריך בפני עדים ואין צריך שיאמר כך בפני בית דין ולא בפני בעל דבר ומאותו זמן ואילך חל שעבודו ונעש' שיחדו שיור ונוטל מן הקרקע בכדי חובו ופורע ושאלתי פי' הרמבן ז"ל הזה אשר השיב לי משיר במתנתו אין צריך נאמנות דנכסין דידי' נינהו על המקבל לחביא ראיה אבל לענין האשה שאמרת' הכל בלשון השיור אם כתב כל זמן שאצטרך למזונו' תהא רשות בידי ליזון מהם עד שיאמר בשעת הלואה על מנת לפרוע מתנתי אני לוה וכל שכן בשכתב כל זמן דאמר צריך אני למזונות תהא רשות בידי להזון

שלא בפניו אבל לוותה בפניו בנון שהיה עמה בבעם וגרש מביתו ועמד' ולוותה בפני בעלה חואיל ולא זימנתו לדין הניח מעותיו על קרן הצבי וכן אם הלך לפ"ת ועמ' וצו' בעל' שלא להלוות' והיא שתק' ועמדה ולוותה גם הוא אבד מעותיו והניחם על קרן הצבי וכן אם אמר לה אם את בביתי אני אזונך ואם אין את בביתי אני צאוה לבל שלא יזונו אותך כמו כן אבד המפרנס מעותיו עד שתזמינהו לדין ויפסקו לה מזונות והראיה בזה הא דאמרינן האומר איני יו ואיני מפרנס יוציא ויתן מתוב' מכלל שלא תלוה ותאכל דברי ר' וק"ל דחטול בתובתה ולא שתלוה ע"ב ולי נראה דכל היכא שהבעל חייב במזונותיה חוץ ממורדת מלעמוד עמו שהפסידה מזונותיה וכן הסכים עמי הרמבן ז"ל וזה אשר השיב לי בל אלה השאלות תשובה א' להקדודאי בל דהיכא דבעל חייב לזן את אשתו אם לותה ואכלה חייב לשלם הילכך אע"פ שהוא כאן ולא זמנתו לדין לא הפסידה מזונותיה ואע"פ שעמד והבריז שלא ילוה אדם לאשתו לא בל הימנו להפסיד זמותה והוא דלא מפקה ממעשה ידיה אבל בדמפקה אם עמד והבריז שלא ילוה אדם לאשתו • נראה לי דכמי שאם שהוצי' לה מעשה ידיה למזונותי' דמי ופטור בין ששמע המלו' בהבריזה זו בין לא שמע ואם שתק' לותה' ואכלה ולא עשתה חייב אע"ג דמפקי' מוציאין ממנו ויש להם פנים בהלכה ומעתה איני לחלק בין עומד כאן להלך למדינת חים ומה שאמרת באומר אם את בביתי אני אזונך ואם אין את בביתי אין לך. על מזונות מורדת קא אמרת מורדת אין לה מזונות מבעל ואפי' מורדת מן המלאכות ע"כ • וכתב הרי"ף ז"ל בתשובותיו וזדו טופסרא ראובן הלך מפדינתו למקו' אחר וחניח אשתו ונתעכב זמן הרבה לשם והיה שולח לה זמן אחר זמן מזונותיה ובחזרתו הוציאו עליו אחי' חשבון הוצא' מרוב' הוצא' עליה משלהן ותבעוהו באותו משבון והשיב ואמ' להם בבני אינן מגיעין להוצא' מרוב' בזא' שאת' חובעין ממני ועוד מי צוה אתב' להוציא שלא ברשותי ועוד שהנחתי לה בשיעור מזונותיה תשוב' עמדנו עם שאלתכם והדין על ראובן שיהי' בולל בל מה שהי' משגר לאשתו בשחיה חוץ לביתו עם בל מה שהניח לה ויעשה חשבון א' מן הכל ויחשוב ימי הזמן שגת אח' לה ליכר' ואם יש באותו חשבון מדי הוצא' לאותן ימי' לאותו שיעור שפסקו לה חבמי' על דרך עול' עמו ואינ' יורדת עמו שמתחיב' הוא במו כן במעשה ידי' לא נתחיב בכל מה שלותה ואפילו בבלום ואם איגו מגיע מחשבון לחוצאת על הדרך הזה יפרע ראובן בנג' השט' שנשאר מן החשבון ואם האשה אינה מודה באותו חשבון שאמר בעלה ששגר או שהניח לה ישבע הבעל שבועת היסת שבך שגר לה או שהניח לה ויפט' בראמרינן מנה לי בידך אין לך בידי בלום משביעין אותו שבוע' היסת ואם האשה לא ליתה בדלום אלא אביה או אחיה הוא פולה פירו' או ליפתן לענין בבוד או מרחמין עליה שלא לשו' הלואה אין הבעל חייב באותן דברים בלל ועלה אמרי' מי שהלך למדינת הים ועמד ופרנס את אשתו אחר אבד מעותיו ומה שנתן לה אמר שנתנו לה לשום בבוד בגון ששלחו' אליה מה שלא אמרה הלוני בך וכך שלחו לי בך וכך אבל מה שקבלה מהם לשום הלואה חייב בדמפו' דינו ואינו צריך להאריך בזה ואם טוענים שהוא צוה אות' לתת להוצאה ע"פ ש שלים הוא ואמר דלהד"ם ישב' שלא צוה אותם בשבועת היסת ויהיה פטור :

חלק ב

א **והיכא** שנותן קרקע בשיור של מזונות כל זמן שאמ' אני צריך למזונות ובאמנו' גמור' וחעני' והוצרך למזונות ולא ירד לאותה מתנה מיד ולימים רוצה לחזור על הקרקע ולמכור ולפרוע מה שמלוה לצורך מזונו בזה אינו חייב המקבל מתנה אע"פ שהנותן טוען כפנינו כי בבד לוה מפלוני כל מה שאבל אע"ג דאש' שלוה' בעל' חייב במזונותיה הבא מקבל מתנה לא מחייב ולא מיבעיא אם לא שיירם בנאמנות שאין לו זכות מזונות, על הקרקע על מה שהוציא למפר' אלא אפי' שיירם בנאמנות א"ה לא שיירם כי אם כל זמן שיאמ' צריך אני וזה הרי שתק ולא אמר עד עתה שטע ליתי ופרעתי ולפיכך אין לנו צד לחייב מקבל מתנתו במזונות אלו כי אם משעת תביעתו ולהלן ובראמרינן בקמא גבי א' מן השותפין שהציל לעצמו דלא מהני מידי עד שיאמר לעצמי אני מציל ובפני עדים אבל אם לוה בעדי' ואמ' הרי שאני צריך למזונות ובפניכם אני לוה מפלו' זה בך וכך ושהה במה ימים ואח' בך רצה למכור ולפרוע חובו הרי זה רשאי שהרי אמר זה בכר אני צריך בפני עדים ואין צריך שיאמר כך בפני בית דין ולא בפני בעל דבר ומאותו זמן ואילך חל שעבודו ונעש' שיחדו שיור ונוטל מן הקרקע בכדי חובו ופורע ושאלתי פי' הרמבן ז"ל הזה אשר השיב לי משיר במתנתו אין צריך נאמנות דנכסין דידי' נינהו על המקבל לחביא ראיה אבל לענין האשה שאמרת' הכל בלשון השיור אם כתב כל זמן שאצטרך למזונו' תהא רשות בידי ליזון מהם עד שיאמר בשעת הלואה על מנת לפרוע מתנתי אני לוה וכל שכן בשכתב כל זמן דאמר צריך אני למזונות תהא רשות בידי להזון

שהרי יש לו ממנה יתפרנס מ"כ גם כשלוה מ"ל למזונו' שכבר יש לו ממה יאכל וקוב ההלואה הוא עניו כפני עצמו שמחתיב למלוה והוא לא פיר' לעניש שלוה על סמך להפרע מן המחא' שכתן ? ומה שמביא רבינו רמ"ה מהרי' דקמת שהיא בפרק הגזל בתרא וקאמר עלה שלריך שיאמר כן בפני עדים • דמשמע דאי ליכא שהדי לאו כל כמיני' • אין דבר זה מוסכם מכל הפוסקים ז"ל דהמרדכי ז"ל מייתי התם בשם רמביה ז"ל דאם אין עדי' בדבר שאמר כן נשבע שלא בהכוון תלא להגיל לעצמו וזוכה. ש"כ ולפ"ז הכא נמי יהי' נאמן בשבועתו בלילה שהלי מיהו הרב ז"ל סי קע"ו רבי' תשובת הרשבא ז"ל דמוכח מהוכח שבברת רבינו על שנים שהיה להם חוב מלמלוסעמד אחד מהפופייסו ופר' לו חלקו ואמר לעצמי אני מגיל הגיל לעצמי ולכחיה מיירא שהיתה הולכת במדבר וכו' והלכך הי"ל אם קבל הפרעון בפני עדי' ואמר בפניה' לעצמי אני מגיל זכה לו ואם קבלו בינו לבינו נאמן לומר לעצמי הלכתי מגו דאי בעי אמר לא קבלתי ממנו כלום • ע"כ דמשמע מינה דאי לאו מסוס מגו לא מהימנינן ליה בשבועתו כיון לליכא עדים :

ובתשובת הרמבן ז"ל דמחלק בין כשאומר לכשאמר לצטרך למזונות לו כל זמן שאומר צריך אני למזונו' לכשאומר כל זמן שלא יהיה לי ממון להפרע' ממנו וכו' • דבחלוק' קמת קמ' לצריך לפרע בשע' הלוה' דע"מ לפרע' ממהנתו הוא לוה קשה לי בזה דיהיב פעמת מסו' דבין שקבל מתנה מסל אחרים בין שלוה מהם מסל עצמו הוא מתפרנ' וכו' דמשמע לכל שבאו המעו' ליכו אפי' היו בתור הלוה' כבר הם שלו לשנאמר שהוא מתפרנס מסל עצמו' ומ"כ בחלוק' האחרת כשאמר כל זמן שלא יהיה לי ממון להתפרנס וכו' • למה בחיים בעלי החוב ונפרעי' מהמחנה הרי כשקבל' המעות בהלואה מיד יש לו ממון להתפרנס שהכף בין מכרו ומהרמוי מעקר' ומסלו הוא מתפרנ' ומהרמוי שבחלוק הראשון' לא הי' ז"ל לתלו' הטעם מפני שהוא מתפרנס מסל עצמו דגם בשפיי' הוא כן אלא הי' לל לכיון שהו' המנ' בסת' כל זמן שאצטרך למזונו' הא אינו צריך למזונות שיש לו ממה להתפרנס יהיה מא"ז ממון שיהיה מס"כ בחלוקה האחר' לקמא' כל זמן שלא יהיה לי ממון להתפרנס ממנו לאלמא קפיד שתהיה הפרנסה מהממון שלו אלא מסל אחרים ובזה יצלק שיפרעו בעלי החוב ממתנתו • ב ויש לפרש המפרנס יחוס קטן וכו' מתוב' זו של הרי"ף מוכח דלא ס"ל כהרשבא שכתב ה"ל ז"ל משמו ר"פ שני דייני לכי אמריקן דמי שהלך למ"ה ונעמד מ' ופרע' מת אשתו הרי' מעותיו על קרן הצבי דוקא במפרש שמתמ' מזונו' שמ"ייב לה בעל' הוא

ולהתפרנס מהן דכיון דלא תבע מזונותיו ונתגרש' משל עצמו בין שקבל מתנה משל אחרים בין שלוה מהם משל עצמו הוא מתפרנס אבל אם כתב וכל זמן שלא יהיה לי ממון לפרנס עצמי ממנו אהא ניזון ומתפרנס מתנה זו לוה ואבל באין בעלי חוב ונפרעין מן המתנה דומה למשנה ששנינו את דהא יתבא בביתי ומתזנא מנכסי ותנן ע"מ שאזון את בתך ה' שנים שגובות מזונות אפילו למפרע ובכר כתבתי שחנו תנ' נאמן לומר צריך אני למזונות בין להבא בין למפרע ובל הטענות שביניתם על המקבל להביא ראיה בשטר : ויש לנו בזה בפרק המוכר את הבית וב מקומות אחרים דאיתא עד כאן :

ב ויש לפי' המפרנס יחוס קטן שלא בתורת הלואה ותבעו אחר כך במה שהוציא עליו מהו על זה נשאל הרי"ף ז"ל וזה טופס השאלה

ראובן

Digitized by Google

אלא נותן לה לבכה"ג ה"ל כפרעון. חובו של תבירו סתם פטור מכל פרעון אמתם חוזר ונובה לפי שכל המפרנס בתורת מתנה אינה בתורת הלואה וה"ל פלוגתא ומכלה וכו' • דנראה מדבריו לכל המפרנס אמתם שאינו מפרנס כלום לעתו לשם הלואה • ואלו הרי"ף ז"ל סובר להפך דאם פרנס ולא פירש כלו' מסתמא לעתו לדרך הלואה ערך הלואה על שיפרש לשם הלואה תיכון ומביא ראיה ממי שפרנס אמתם תבר ובו' • אלמא ס"ל דהיה דקאמר סגיא מעותיו על קרן הלבי • אפי' בפרנס סתם היה :

ביהו יש לו לדייק על הרי"ף ז"ל דקאמר וכיון אלא מ"ג כן לא נתן אלא לב"ח כמו שאמרו במי שהלך למ"ה וכו' דעקר מעמו ז"ל הוא משום דמסתמא לא היה לעתו לשם הלואה אלא לשם מלוה ומה ראיה מייתי ממי שהלך למ"ה דהא התם לאו מטע' מחילה אלא ג"ח אתיין עלה למפטרי לבעל שהרי אפילו פי' וגלה לעתו שהוא מפרנסה אלעתה שיפרענו הבעל מ"מ הניח מעותיו על קרן הלבי כל שלא הלוה לה ממש בתורת הלואה • ומ"ב אין ראיה זו ענין לדינו בקטן דלא אתי עלה למפטרי אלא מטע' מחילה אלא לקה :

ראיתי לרב המגיד ז"ל בפי"ב מלוה ומייתי סברת הרשב"א ז"ל דמייתין פזה הלשון והרשב"א כתב בנדרים מסברת לי לדוקא בפורע ומפרש שמתמ' מזונו שחייב לה בעל' הוא לוקלה דבכה"ג הוא אינו חייב לשלם כיון שלא אלא שיפרע בשבילו והיא נמי אינ' חייבת כיון שלא לוה ממנו ולא אכלה ממנו אלא בתורת פרעון מוד בעלה אבל כספרנס סתם חוזר ונובה שכל מפרנס שאינו מפרנס בתורת מתנה אלא בתורת הלואה והרלי' מהיתומים שאמנו אלא ב"ה ליתומים קטנים אינם יכולים להחזיר ועוד מן היורש בתוך שלה תבר ונטעו שלא ברשות לחייב בעל השלה לשלם וכו' • וכתב ע"ז ה"ה ז"ל ואין נראה כן לענ' הראשונים ז"ל אלא אפי' במפרנס סתם אבל מעותיו והטעם לפי שיש חלוק בין שלוק נזק להבא תועל' ואינו דומה זה ליורש לתוך שלה תבר ונטעה להתם מבילו תועלת ומעלה קרקעו ומהנהו אבל כאן אינו מביא שום תועלת לבעל אלא מסלק ממנו פזה תיובו והוא כפורע חובו של תבר וכו' • עד ואפשר שדינו של הרב ז"ל קיים במי שזן ופרנס בסתם אינים לעלמא שחוזר ונתבלם ממנו • אבל בא"ה וכיוצא בה לא כנ"ל עכ"ל : ודבריו אלו צריכים לי לומר תחלי להרשב"א ז"ל דמייתי ראיה למפרנס . מ"א בסתם לחוזר ונובה מיתומים שאמנו אלא ב"ה • והוא תימה דעדיין ערבא לריך ויתומים גופייהו מ"ל דמחייבי לפרוע למפרנס אות' בסתם והרי הריף ז"ל גדול הפוסקים בפה אלא ובלי שום תשמ פוסק להיות להמפרנס יתום בסתם הניח מעותיו וכו' • ויתום זה שהכניסו לתלרו וכו' מבואר הוא להו' ממש יתומים שאמנו אלא ב"ה ואם סמך על היורש לשלה תבר כו' • לא ה"ל ז"ל להבינ' ההיא דיתומים לראיה והכרח על דינו בא"א לכיון לכי הדלי מינהו שאין דינם מבואר בגמרא הוי כמכרי' הדבר בעלמו • ולא ה"ל אלא לתפס הדין בשניהם ולומר דדין בא"א דין ביתומים המפרנסים בסתם לא הפסיל ודבית ראיה לשניהם מיורש לשלה תבר שדינו מבואר : והו תמיהא לדמלתא על הי"ה ז"ל בהיותו לוחה ראיה היורש לשלה תבר ומסיק לאפשר לנסתם אינים לעלמא דינו של הרב ז"ל קיים וכו' ומה נפשך מולה ה"ה ז"ל להרשב"א ז"ל דדין היתומים או לא אי לא מולה ליה אלא סובר שדינם כדין האשה א"כ כי היכי דלתם ראיית היורש לשלה תבר למה לא לתם נמי ראיי' היתומים יותר באלימות בהלכתיו בעלמות הדין • ואי סבר כותיה דחייבים היתומים לשלם קשה למה באינים לעלמא כתב בלשון אפשר שדין הרב ז"ל קיים כמסתפק בו הדין ולאו ורפיא בידים • ואלא קיי הוא אי דיתומים סבר דחייבים לשלם כ"ש בשאר אינים לעלמא • ותדע דהרי הרי"ף ז"ל לסבר נבי יתומים שהם פטורים יבור לסתם אינים חיי' דאזיל לרבינו ירוחם ז"ל כתב באלם ופוה נתיב י"ט ה"ה וז"ל לקדק ר"ש ברשב"ץ שמי שהיה עני ונוטל מן הצדקה כשהעשיר אינו חייב לשלם ולאו דוקא מקופה של לדקה אלא אפי' מאדם לעלמא שפרנסו דרך חסד ונתן לו לי ספו קו כיונשלא היו לו נכסים בא"ה שעה אמנם אם היו לו נכסים או קרקעות אפי' הון ביל אחר חיי' לשל"ם תבר חובנו אולתי ביתו עני כמ"ש בסף התרומו' משם תשובת הרי"ף שהזן יתום ויחומה בתוך ביתו אין לו עליהם שום חבינה ואפי' יש להם אם לא כתב שכתורת הלואה ז' אותם אבל בסתם' לא ע"כ הרי מבואר ומוכרח דעכין ר"שברשב"ץ ז"ל מסברת הרי"ף דלוקא בקטן אמרינן דבסתם הוא פטור אבל בסתם' אלם חייב • ואם יסבור ה"ה ז"ל הרשב"א לחייבי' יתומי' לשלם נראה ממה שלא לתה המייתו זאת כ"ש שהוא מוכרח לומ' כן בפשיטות באינים לעלמ' ולמה נסתפק בדבר ואמר ואפשר :

ואין שום לא להסכים סברת הרשב"א ז"ל עם סברת הריף בענין יתומי' ולחלק ולומר דהרי"ף מיירי לוקא בפהי' מחכוין לשם מלוה ולב"ח כפי לשון הבאלה אם שפירשו בפי' או שמוכיח כמתוך מעשיו ומ"ה פטור מלשלם' והרשב"א ז"ל מיירי בסתם לא מולה לשם מלוה ומ"ה אמרינן דמסתמא לא נחכוין לאבד מעותיו דהא ודאי לא אפשר שהרי רמינו דקפיל לומר לפי שלא אמר אוני עליך משלי בתורת הלואה • הא בסתם לא אמר אוני עליך משלי בתורת הלואה אלא אמר לי בן לא נתן לו אלא לגמילות חסדים כמו שאמרנו במי שהלך למדינת הים והלך אחר ופרנס אח אשתו שהניח מעותיו על קרן הצבי עד כאן :

ג ותו נשאל לריב"א ז"ל ראובן היה מפיים לשמעון על בן אחותו יתום ואותו יתום אחי שמעון והוא היה מפייסו שיפרנסהו השיבו שמעון עד שאתה אומר לי שאפרנסהו פרנסנו אתה שארה דודו אמר לו ראובן הביאו לביתך ואני אתן לך פרנסתו של חצי שנה ושתק כמו ט"ו ימים ואח"כ אספו שמעון לביתו ופרנסהו שנה ולא בקש ממנו כלום לו' חדשים אחר שיצא מביתו תובע שמעון מראובן מה שהתנה לו וראובן משיבו אני לא אמרתי אלא כדי להשביעו בדברים ולהרחיב לבו כדי שיפרנסהו אבל לא בקנין ולא עשיתי עמו שום חנאי בפני עדים כי אם ביני לבינו ושתק ולא קבל עליו דבר באותה שעה ולא הביאו לביתו כי אם אחר זמן עשה מעשה מוכיחים על השתיקה שלו שקבל עליו כך ושליחותיה דראובן עביד ומחייב דהוה שלו שקבל עליו כך מקודשת דקא חסריה ממון או דילמא כיון דהחיא שעתא לא פרנסיה אלא לבתר הכי בתר יומי טובי לאו שליחותיה עבד ומדעתיה דנפשיה פרנסיה ולא מחייב • תשובה כך דעתינו נוטה כי שמעון שליחותיה דראובן עבד וחייב ראובן לפרוע לו מה שהוציא עליו בחצי שנה ברתנן חנוני על פנקסו ריצד לא שיאמר בתוב שאתה חייב לי אלא אמר לו תן לבני מאתים חטים ומו' ומפני שאיחר שמעון את תביעתו נראה שמא לא היה בדעתו לתבעו לראובן ואם יכול לומר ע"פ החרם שבשע שהבטיחו לביתו על דעת שליחות ראובן עשה יפרע לו עד כאן :

ד ודע וחכן גם יש דברים שהן כמו גמילות חסדים ואדם יכול לתבוע מן

ראובן הבנים יתו' לחצרו והיה לאותו יתו' קרקע שעולה פירות בשנה עשר' זהובים והיה נוטלן ראובן זה ומוסיף עליהם משלו בכדי פרנסתו ובכסות והוא היה מתבוון למצוה וכשהגדיל היתום תבעו ראובן במה שהוציא עליו ואמר כי בתורת הלואה הוציא מה שהוציא והשיבו היתום כל מה שהוציא עליו יותר משלו לא הוציא אותם על דעתי וראובן טוען לא כי בתורת הלואה היה דעתי ורבנו מורנו תשובה אין לראובן זה מן הדין שיטול מן היתום כלום לפי שלא אמר אוציא עליך משלי ובין שלא אמר לו כן לא נתן לו אלא לגמילות חסדים כמו שאמרנו במי שהלך למדינת הים והלך אחר ופרנס את אשתו שהניח מעותיו על קרן הצבי עד כאן :

ב ותו נשאל לריב"א ז"ל ראובן היה מפיים לשמעון על בן אחותו יתום ואותו יתום אחי שמעון והוא היה מפייסו שיפרנסהו השיבו שמעון עד שאתה אומר לי שאפרנסהו פרנסנו אתה שארה דודו אמר לו ראובן הביאו לביתך ואני אתן לך פרנסתו של חצי שנה ושתק כמו ט"ו ימים ואח"כ אספו שמעון לביתו ופרנסהו שנה ולא בקש ממנו כלום לו' חדשים אחר שיצא מביתו תובע שמעון מראובן מה שהתנה לו וראובן משיבו אני לא אמרתי אלא כדי להשביעו בדברים ולהרחיב לבו כדי שיפרנסהו אבל לא בקנין ולא עשיתי עמו שום חנאי בפני עדים כי אם ביני לבינו ושתק ולא קבל עליו דבר באותה שעה ולא הביאו לביתו כי אם אחר זמן עשה מעשה מוכיחים על השתיקה שלו שקבל עליו כך ושליחותיה דראובן עביד ומחייב דהוה שלו שקבל עליו כך מקודשת דקא חסריה ממון או דילמא כיון דהחיא שעתא לא פרנסיה אלא לבתר הכי בתר יומי טובי לאו שליחותיה עבד ומדעתיה דנפשיה פרנסיה ולא מחייב • תשובה כך דעתינו נוטה כי שמעון שליחותיה דראובן עבד וחייב ראובן לפרוע לו מה שהוציא עליו בחצי שנה ברתנן חנוני על פנקסו ריצד לא שיאמר בתוב שאתה חייב לי אלא אמר לו תן לבני מאתים חטים ומו' ומפני שאיחר שמעון את תביעתו נראה שמא לא היה בדעתו לתבעו לראובן ואם יכול לומר ע"פ החרם שבשע שהבטיחו לביתו על דעת שליחות ראובן עשה יפרע לו עד כאן :

ד ודע וחכן גם יש דברים שהן כמו גמילות חסדים ואדם יכול לתבוע מן

מן

חלוקות לפרהסיא ובחולה איכא למימר דהמשלח רולה לגרוע השמחה מטו׳ דשמחה לגבעה גרועה משמחת פומבי דמשתלח וכן שמחת אלמנה למשלח גרועה משמחה בחולה ׳ אבל בעשה שמו בשניה הא ולאי דשמחה שניה למשלח בת דמשלח גרועה כפי משמחת רשותם למשלח וכיון דמשלח בת לברכות בשמחה ה אך יכול לומר לו משתלח לכשתשא אחרת דהא הכא שהיה שמחה יחדה להרמב״ם ז״ל אינו יכול לומר איני רולה לשמות עמך אלא כדרך ששמחת עמו :

ואף כשתמצא לומר דהני לגבי תחקשנא שניה גרועה שמחתי׳ מ״מ לגבי הכלה עלמה לריך לשמות עמה כאלו היא רשות׳ • הא מיהא מבואר הדבר דמשלח שנשא רשותם אין אותה שמח׳ גרועה משמח׳ המשלח שנש׳ שניה ולדברי הרמב״ם ז״ל לא מצי מצל׳ לאשתמוטי מלפרוע אלא כשהמשלח פותח משמחתו ול״ע • ומ״ש רבינו חזרה שושבינות חזרה לאמלע וכו׳ • שתש הרבה ולריך לבאר הדברים • וכך היא הלעה השמועה אמתי׳ דקתני האתין שעשו מקלתן שושבינות בחיי האב חזרה השושבינות חזרה לאמלע מפני שהשושבינו׳ נגבת בחיי׳ • פרכינן בגמר׳ ותתיבת אלא לו אבינו שושבינו כשהי׳ חוזר חוזרת לו א״ר אסי לא קשיא מתני׳ בשם׳ ברייתא בספר׳ דלתני אלא לו אבינו שושבינו׳ חוזר׳ לו אלא אבינו שושבינו׳ אתם כשהי׳ חוזרת חוזר׳ לאמל׳ • ופרש״ם אלא לו אבינו שושבינו׳ כלו׳ נתן לו אבינו מעו׳ ואלא לעשות שושבינות חוזרת לו לבנו אבל אלא אבינו שושבינו׳ אתם ולא יכל ל׳ מבנינו אעפ״י שע״י א׳ מבנינו אלא לו אינה חוזרת לו אלא לאמלע ע״כ • ומ״ש ר״ש ז״ל אעפ״י שע״י אחת מבנינו אלא לו וכו׳ לאו למימרא שאבינו ממש אלא לו ע״י בן זה לא״כ היינו ריש׳ אלא הכונה שאמר בשם׳ שא׳ מבנינו יוליכם ולא פיר׳ מי יהיה וזה מעצמו נטלם ונעשה שושבין ומאחר שאבינו הרשה בשתתם לבניו שיעשה מי שירלה • ה״ז עושה בשליחות אבינו • ואעפי״כ חוזרת לאמלע וכן דבין הטור ז״ל בא״ה פי׳ ס׳ •

אבל הרמב״ם ז״ל בפ״ט מה׳ נחלות כתב האב אשלח שבלונות בשם א׳ מבנינו בשתתו זור השושבינות לאותו הבן הרי היא שלו אבל אם אלתה האב בשם בניו בשתתם כשתפזור תחזור לאמלע ואין זה שנשתלחה לו חייב להחזירה על שישמחו עמו הבנים כולם וכו׳ לפיכך אם שמח במקלתן וכו׳ • ופשט דבריו משמע למאי לכתב מעקרת אבל אם אלתה וכו׳ הוא לין הברייתא דקתני אלא אבינו שושבינות בתם כשהיא חוזרת חוזרת לאמלע ועלה קאמר דאינו חייב להחזי׳ על שישמחו הבנים כלם למוקי ברייתא בהכי ומאי דקאמר לפיכך וכו׳ • הוא לין נמשך מהברייתא שהאילו הרמב״ם ז״ל ואינו עקר הברייתא אלא משתני ברייתא כשהחזיר מקלת שושבינות דהיינו לאחר מתם • אלא כשהיא חוזרת משמע שהשושבינות עלמה חוזרת כלה ולא מקלתה ואם הדבר כן היכי קאמר הרמב״ם ז״ל כשתחזור תחזור לאמלע שהו לשון הברייתא • הא כיון דאינו מחזירה אלא לשמחת עם כלם ע״כ לא משכחת לה אלא כשכלם שמחים בבת אחת ולא בזה אחר זה היינו שיפא דלפיכך אם שמח במקלתן וכו׳ וא״כ מאי חוזרת לאמלע דקאמר׳ הרי כלם חולקים בבת אחת בשוה ובל א׳ נוטל חלקו בחלא שעתא ולאו לאמל׳ מקרי׳ • ודוחק גדול הוא לומר דהרמב״ם לפי פי׳ הי״ה ז״ל כל עלמה של ברייתא לא בתא אלא לחזיר מקלת השושבינות ולא כולה שלותה המקלת הוא לאמלע • ולולאי אין זה משמעותה • וגם הרמב״ם ז״ל לא היה אומר דין זה בלשון לפיכך וכו׳ • כאלו הוא נמשך ונעל לקולם בהיותו הוא עקר דין הברייתא :

ועל עקר דינו של הרמב״ם יש לראות כיון דשרש גדול הוא בדיני השושבינות שיהיו שוין בשמח׳ המשלח עם המשתלח וכל שיש איזה שנוי בינים׳ בין לגריעות׳ בין למעלותא אינה חוזרת • א״כ הואיל והמשתלח נעשו עמו שושבינין בשמחתו כל בני האב יתל למה לא יאמר ג״כ אינו מחזיר על שאשת עם כלל׳ יתל כמו שמחת׳ כלל׳ עמי למ״ש מלעה ופרהסיא המומרים בגמ׳ ; ושמא מספר מפקל השושבינים היותם רבים או מועטים אינו מוסיף או גורע בשמחה דאל״כ לל מהכא האתים כמי אב א׳ יצטרך לעולם לאמו׳ כל השושבינים אפילו זרים שיהיו כ״ל בשמחת זה כמו בשמחת זה ואין לבל סוף : והטור ז״ל בא״ה בשלחי סי׳ ס׳ כשהביא דין ברייתא ע״פ פיר׳ ושטת הר״ם ז״ל כתב וז״ל ואינו לריך להחזיר הכל בנשואי הראשון שנושא אלא ראשון ראשון שנושא משלם אלקו המגיע לו וכו׳ • וכתב הרב ז״ל בב״י זה לא מלאתיו מבואר בגמ׳ אבל דבריה על טעם הם ע״כ :

ואני בעניי מולא אות׳ דברי׳ מגומגמים מכח הטעם והסברא • דבשלמא להרמב״ם ז״ל לפירש שהם שלחו בשם כל בניו ונעשו כלם שושבינים • ניחא דאינו חייב להחזיר הכל בנשואי הראשון אלא לכל א׳ שנושא נותן לו חלקו נשוא לכלם נעשו שושבינין אבל לטור ז״ל לאיל בשטת הר״ם ז״ל לפי׳ שהם הוא דאמ׳ האב א׳ מכם יעשה שושבין ועמד אחד מעצמו ועשאו ואחר חבר׳ לא נעשו שושבינים • למה לא נאמר שכשיאת זה שנעשה שושבינו יחזי׳ לו השושבינות כלם ותהיה לאמלע מפני שהיא ממון אביהם : ואם יאמר אחד מהבנים אלא היה שושבינו למה יחוייב להחזיר לו חלקו והלא יאמר הנו לי שושבינו שאשמח עמו כדרך שאשמח עמי • ובענותי מפי׳ רשב״ם על המשנ׳ לא משמע כדברי הטור ז״ל שכתב האחין שעשו מקלתן שושבינו׳ בחיי אביה׳ שאלם האב א׳ מבניו לשמח החתן וכילו לורונות וכו׳ חזר׳ שושבי׳ כשיש׳ זה הבן אשה ויחזור זה שושבינתו חזר׳ לאמלע וכו׳ ע״כ :

והא הך מתני׳ אוקימנא לה בגמ׳ בשתם דהיינו לרשב״ם ז״ל שאומר אחד מכם יעשה שושבין וכו׳ נאם כדברי הטור היכי קאמר כשיאת זה הבן אשה ויחזי׳ זה שושבינו׳ וכו׳ . והרי לאו בנשואי בן זה לוק׳ תלי׳ מלחת להחזיר שושבינו׳ אלא לכל א׳ מהם שיש׳ לרי׳ להחזי׳ חלקו וכך היל״ל כשישאו בניו יחזי׳ לכל א׳ אלא ולאי נר׳ שכונתו כלאמרן דלוק׳ כשנש׳ זה שנעשו שושבינו אז יחזי׳ לו שושבינו׳ אח׳ דהיינו כלה ולא חלקו בלב׳ • והשושבינו׳ שיחזי׳ תהי׳ לאמלע ולא איכפת לן מנשואי האחרי׳ שלא היו שושבינו :

ה אבל כל שאר מילי וכו׳ : הלין הראשון להרמב״ם ז״ל בשולח למי שאינו חתן שאינו חייב להחזי׳ הוא מוסכם מהכל : אבל הלין השני בשולח כלי יין וכלי שמן בעת הנשואין לפסק ג״כ שאינה נגבת בב״ל : לא הושוו בו כל הפוסקים ז״ל להראבל ז״ל בפ״ז דזכיה הסיגו וכתב שליו לבר זה אינו מחוור • וכתב ה״ה ז״ל בתמ׳ לא ידעתי למה כתב כן והלא שנינו במשנ׳ שהשושבינו׳ נגבת בב״ל אבל השול׳ לחברו כלי יין וכלי שמן אין נגבין בב״ל מפני שהם ג״ח ע״כ במשנה ובולאי אפי׳ בשעת נשואין היא לאי לא פשיט׳ וכן פי׳ ז״ל • ואולי שהר״ת ז״ל מפרשה בפנים אחרות אמ״ה ל

מן חבירו אף עפ״י שלא פי׳ לו כי בדרך הלואה נתנם לו והא דנקר׳ שושבינות שבנסן שישא משלחין אותו רעיו ומיודעיו פעות בדי שיתחזק בהן על ההוצאה שעושה בחופתו ובאיזאותם מיודעיו ורעיו ואוכלין עמו הכל כמנהג המדינה ואלו נקראין שושבינות בחיי האב חזרה שושבינות חזרה לאמצע מפני שהשושבינות נגבית בכית דין על הדברים הידועים והאמורים שם במקומן ומפני שאין זה מקומן לא הארכתי אך כבר הארכתי וכתבתי בפר׳ מי שמת בדיניאלו בספרי הנקרא ברונות :

ה אבל כל שאר מילי ובן הדברים שאר׳ שולח לחברו בלתי שאינו

להיינו ממש שלח שבלונות בשם אחד וכו׳ מייתי רבינו למיירי במפרש דהא ברייתא חזינן דקא מפליג בגופה וקתני סיפא בשתם דאלמא ריש׳ במפרש׳ כך נראה לפרש לשמתו ז״ל • ורבו במאי לכתב ועוד לפשטא דברייתא׳ שכי משמע דקתני חוזרת לאמלע וכו׳ ונראה לכונתו ז״ל לומר דלשנא דלאמלע אין משמעותו שמחזיר לכל א׳ חלקו דזה אחר זה דהאי לא מקרי לאמלע אלא חולקים או נוטל כל א׳ חלקו וכיולא אבל משמעות חזרה לאמלע הוא שהכל לאחד או למקלתן אינו להם בלב׳ אלא אינו החלק עלמו הוא משותפנס לשאר והאיתי שפי׳ לסברת הרמב״ם ז״ל ולא לדבר רבותא ז״ל :

וקשה לי לפ״ז דהא לשון הרמב״ם ז״ל כך הוא אבל אם שלחה בשם בנו שאחחזור אחזור לאמלע ואינו חייב להחזירה על שישמחו עמו הבנים כולם וכו׳ לפיכך אם שמח במקלתן וכו׳ • ופשט דבריו משמע למאי לכתב מעקרת אבל אם שלחה וכו׳ הוא לין הברייתא דקתני אלא אבינו שושבינות בתם כשהיא חוזרת חוזרת לאמלע ועלה קאמר דאינו חייב להחזי׳ על שישמחו הבנים כלם למוקי ברייתא בהכי ומאי דקאמר לפיכך וכו׳ • הוא לין נמשך מהברייתא שהאילו הרמב״ם ז״ל ואינו עקר הברייתא אלא משתני ברייתא כשהחזיר מקלת שושבינות דהיינו לאחר מתם • אלא כשהיא חוזרת משמע שהשושבינות עלמה חוזרת כלה ולא מקלתה ואם הדבר כן היכי קאמר הרמב״ם ז״ל כשתחזור תחזור לאמלע שהו לשון הברייתא • הא כיון דאינו מחזירה אלא לשמחת עם כלם ע״כ לא משכחת לה אלא כשכלם שמחים בבת אחת ולא בזה אחר זה היינו שיפא דלפיכך אם שמח במקלתן וכו׳ וא״כ מאי חוזרת לאמלע דקאמר׳ הרי כלם חולקים בבת אחת בשוה ובל א׳ נוטל חלקו בחלא שעתא ולאו לאמל׳ מקרי׳ • ודוחק גדול הוא לומר דהרמב״ם לפי פי׳ הי״ה ז״ל כל עלמה של ברייתא לא בתא אלא לחזיר מקלת השושבינות ולא כולה שלותה המקלת הוא לאמלע • ולולאי אין זה משמעותה • וגם הרמב״ם ז״ל לא היה אומר דין זה בלשון לפיכך וכו׳ • כאלו הוא נמשך ונעל לקולם בהיותו הוא עקר דין הברייתא :

ועל עקר דינו של הרמב״ם יש לראות כיון דשרש גדול הוא בדיני השושבינות שיהיו שוין בשמח׳ המשלח עם המשתלח וכל שיש איזה שנוי בינים׳ בין לגריעות׳ בין למעלותא אינה חוזרת • א״כ הואיל והמשתלח נעשו עמו שושבינין בשמחתו כל בני האב יתל למה לא יאמר ג״כ אינו מחזיר על שאשת עם כלל׳ יתל כמו שמח׳ כלל׳ עמי למ״ש מלעה ופרהסיא המומרים בגמ׳ ; ושמא מספר מפקל השושבינים היותם רבים או מועטים אינו מוסיף או גורע בשמחה דאל״כ לל מהכא האתים כמי אב א׳ יצטרך לעולם למנו׳ כל השושבינים אפילו זרים שיהיו כ״ל בשמחת זה כמו בשמחת זה ואין לבל סוף : והטור ז״ל בא״ה בשלחי סי׳ ס׳ כשהביא דין ברייתא זו ע״פ פיר׳ ושטת הר״ם ז״ל וז״ל ואינו לריך להחזיר הכל בנשואי הראשון שנושא אלא ראשון ראשון שנושא משלם אלקו המגיע לו וכו׳ • וכתב הרב ז״ל בב״י זה לא מלאתיו מבואר בגמ׳ אבל דבריה על טעם הם ע״כ :

ואני בעניי מולא אות׳ דברי׳ מגומגמים מכח הטעם והסברא • דבשלמא להרמב״ם ז״ל לפירש שהם שלחו בשם כל בניו ונעשו כלם שושבינים • ניחא דאינו חייב להחזיר הכל בנשואי הראשון אלא לכל א׳ שנושא נותן לו חלקו נשוא לכלם נעשו שושבינין אבל לטור ז״ל לאיל בשטת הר״ם ז״ל לפי׳ שהם הוא דאמ׳ האב א׳ מכם יעשה שושבין ועמד אחד מעצמו ועשאו ואחר חבר׳ לא נעשו שושבינים • למה לא נאמר שכשיאת זה שנעשה שושבינו יחזי׳ לו השושבינות כלם ותהיה לאמלע מפני שהיא ממון אביהם : ואם יאמר אחד מהבנים אלא היה שושבינו למה יחוייב להחזיר לו חלקו והלא יאמר הנו לי שושבינו שאשמח עמו כדרך שאשמח עמי • ובענותי מפי׳ רשב״ם על המשנ׳ לא משמע כדברי הטור ז״ל שכתב האחין שעשו מקלתן שושבינו׳ בחיי אביה׳ שאלם האב א׳ מבניו לשמח החתן וכילו לורונות וכו׳ חזר׳ שושבי׳ כשיש׳ זה הבן אשה ויחזור זה שושבינתו חזר׳ לאמלע וכו׳ ע״כ :

והא הך מתני׳ אוקימנא לה בגמ׳ בשתם דהיינו לרשב״ם ז״ל שאומר אחד מכם יעשה שושבין וכו׳ נאם כדברי הטור היכי קאמר כשיאת זה הבן אשה ויחזי׳ זה שושבינו׳ וכו׳ . והרי לאו בנשואי בן זה לוק׳ תלי׳ מלחת להחזיר שושבינו׳ אלא לכל א׳ מהם שיש׳ לרי׳ להחזי׳ חלקו וכך היל״ל כשישאו בניו יחזי׳ לכל א׳ אלא ולאי נר׳ שכונתו כלאמרן דלוק׳ כשנש׳ זה שנעשו שושבינו אז יחזי׳ לו שושבינו׳ אח׳ דהיינו כלה ולא חלקו בלב׳ • והשושבינו׳ שיחזי׳ תהי׳ לאמלע ולא איכפת לן מנשואי האחרי׳ שלא היו שושבינו :

ה אבל כל שאר מילי וכו׳ : הלין הראשון להרמב״ם ז״ל בשולח למי שאינו חתן שאינו חייב להחזי׳ הוא מוסכם מהכל : אבל הלין השני בשולח כלי יין וכלי שמן בעת הנשואין לפסק ג״כ שאינה נגבת בב״ל : לא הושוו בו כל הפוסקים ז״ל להראבל ז״ל בפ״ז דזכיה הסיגו וכתב שליו לבר זה אינו מחוור • וכתב ה״ה ז״ל בתמ׳ לא ידעתי למה כתב כן והלא שנינו במשנ׳ שהשושבינו׳ נגבת בב״ל אבל השול׳ לחברו כלי יין וכלי שמן אין נגבין בב״ל מפני שהם ג״ח ע״כ במשנה ובולאי אפי׳ בשעת נשואין היא לאי לא פשיט׳ וכן פי׳ ז״ל • ואולי שהר״ת ז״ל מפרשה בפנים אחרות אמ״ה ל

Digitized by Google

לפרס ותימא הא ע"כ • ואין ספק דהרמב"ם ז"ל מע' המשנה על הרכיס שפירש הרשב"ם ז"ל שכתב אבל השולח לחברו בלא חופה מ"מ בחופתו ואינו הולך לאכול עם אין זה דין סושבינות אלא מחנה בעלמא וכו' :

ור' לישנא דהשולח לחברו קא בייתי לאי בגוונא לרישא וכאותו מעשה עלמא ואיירי • אמנו עד ה' אחז אלו בשגלת לחברו עשקינן ולא הל"ל אלא אבל השולח לו כלי יין וכו' • ומלקתני לחברו משמע דבעינן אחר מיירי • דבריסא בסושבינות עשקינן דהייגו בשולח לאחרן והוא הולך לשמות עמו שזהו נקרא סושבינות • והשתא בשיפ' מיירי בשולח לחברו בעלמא שנקרא חברו ולא סושבינו והיינו בחל מחרי גווני שאינו בזמן נשואין • אם אם הוא בזמן נשואין ואינו הולך לאכול עמו דבכל חל מהני הוי שולח לחברו בשתא ולא בחורה סושבינות • וכיון שמהכרת דקדוק המעשה מפרשי הכי לא חש הרמב"ם ז"ל לפרש וסמך על המעיין :

ומה שהכריח ה"ה ז"ל דכולהי אפי' בשעת נשואין היא לאי לא פשיטא • הוא אלא חימא מאי פשיטות איכא הכא לא חזינן דהרמב"ם ז"ל גופיה מייתי הכא דין זה דשולח אלא בשע' נשואין וכאחד אעפ"י שלא פירש אלו מחנה ואינו יכול לחזיר עד לאכול עמו דמשמע דהוה סליק לעלמא לומר דמפני שלא פירש לא תהיה מחנה והולרך להשמיענו דלא על גב דלא פירש הוי מחנה אלמא לאו פשיטא הוא • ולמה לא יפרש בן במתני' :

חלק ג

א והיכא דאיכא עני המקבל צדקה מבני עירו ולוה מאחר מהם על הצדקה המגעת לו מפני שיכנס בפרעונו • ואחר כך נתעשר העני ונמצא שאינו ראוי להתפרנס מי אמרינן נתחייב העני לפורעו אחר שנתעשר שהרי אין המלוה ראוי להחזיק במתנותיו שנטל עליו לתת ממונו שהרי זה עשיר הוא עכשו או לא : על זה גרסי' בנישין המלוה משות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות מפריש עליהן מחלקן מפריש עליהן בחזקת שהם קיימי' • ואינו חושש שמא מת הכהן או העשיר העני • ואם מתו צריך לטול רשות מן הבית דין ותניא בברייתא התם פרק כל הגט העשיר העני אין מפרישין עליו וזכה הלוה במה שבידו ושיילינן מאי שנא למיתה דעביד רבנן תקנתא דמפריש עליהן מחלקן בחזקת אותו השבט ומ"ש עשירות דלא עביד רבנן תקנתא דקתני שאין מפרישין עליו ומשני מיתה שביחא עשירות לא שביח' : מכל מקום לדמדני מבאן שזכה העני שנתעשר במה שבידו ואינו פורע מהם כלום דהא לא לוה אותו ממון באחריות נכסיו כלל אלא על מתנותיו שעתיד לקבל ואזל ליה ההוא תנאת אחר שנתעשר : וכן כתב הר"ם במז"ל וזה לשונו העשיר העני אין מפרישין עליו אע"פ שחלוהו בפני בית דין וזכה במה שבידו הלה ע"כ • ודע והבן כי בל זמן שיעמוד חלוה עני צריך לזכו' בהם על ידי אחר ואחר כך יפרע ממנו חובו בדי לקיים מצות נתון תתן ואם רגיל ליתן לזה הרי הוא בכלל מפרי' של מקונה ולוה ואינו צריך :

ב ואם מת העני ונשארו בניו נטל רשות מן היורשים והוא שהניח להם

חלק ג

א והיכא דאיכא עני המקבל צדקה וכו' פ' כל הגט

אף לי ומאי דמי יתי דמיילינן מ"מ למיתה דעבוד רבנן תקנתא מפרים בחזקת אותו שבט וכו' • לא בא בדקדוק ללמו אחר אמפרים בחזקת אותו שבט שיילינן אלא אהא דקתני עניי ישראל ר' אתאי אומ' בחזק' עניי עולתאי ביייהן אי ביייהן עניי כותי העני העני הינו מפרי' עליו וזכה הלה במה שבידו על זה אמרינן דרבנן מ"ש למיתי' דעבוד תקנתא וכו' דבעני גופיה עבוד תקנתא לא אה ולא שנויות • וכתבו התוס' פר' איכא ביייהן עניי כותים אומר ר"י ולא תקינו אלא בחזקת עניי העיר ולא כמו שפירש הקונט' ולא ק' גרי מריות הם ולא יפרש בשביל עניי ישראל אמפרים בכל מקום שהם לא"כ לא נפקא מינה מידי מאי ביייהו וכו' • ואין הפק אחריתא גלויה ופשטו כ"כ שיראה לבר רחוק לא הרגיש בה רש"י ז"ל •

ושמא כונתו בעיקר פירושו מקום דקדוק ליישב לת"ק דקאמר בחזקת עניי ישראל • דאי בעניי העיר אייתי לימא בחזקת שאר עניים דמתמי' לא מקרו עניים בלי שום לוי אלא עניים ישראלים • אבל באמרו עניי ישראל : לא נתכוון בלבד על היתם שיהיו ישראלים לאפוקי כותים • אלא גם על הכללו' דהיינו בחזקת העניי' שבישראל בכל עלתם • ולפי זה הנפקותא דאיכ' בין ת"ק לר' אתאי הוא בדין החזקה עצמה היכ' דליכ' בחזקת העיר אלא עניי כותים • דלר' אתאי המלוה הוה שבט דמי הלוחו לעצמו מהלקה הראוה ליתן לכותים • ואם תאמר עוד לק' יתן המוחר, ההו' לכותי' המלאים שם • ואלו לת"ק אין הפרשה אלא לעניי ישראל שבכל העולם • ומהם לוקח לעצמו חלק הלוחו • ואחר הלקה לא יתן לכותים בחזקת העיר אלא יהיה לעורך עניי ישראל בכל מקו' שהם • וא"כ נפקא מינה טוב' לענין דינא דלקה אע"ג דלענין עכוב דמי ההלוחו לא נפקא מינה מידי :

וב"ב הרמב"ם ז"ל וכו' • בפ"ז דמעשר : ודע והבן כי כל זמן שיעמוד וכו' היינו משו' דלמתני' דמפרים עליהם מתמהינן בגמרא ואע"ג דלא אתו לידיה אמר רב דמכירי כהונה ולויה ושמואל אמר במזכ' להם ע"י מחריס עולא אמר הא מני ר' יוסי היא דאמר עשו אם שאינו זוכה וכו' • והוא מבואר דלענין דינא לא פליגי רב ושמואל והא והא איתא :

ב ואם מת העני ונשארו בניו וכו' • דמתניתין קתני מתו דצריך ליטול רשות מן היורשין אם שלוחם בפני ב"ד אין צריך ליטול רשות מן היורשי' וכגמ' תניא ר' אומר יורשים שירשו ומי איכא יורשים דלא ירתי אלא מ"ר יתנן שירשו קרקע ולא ירשו כספים • ורבינו מזיל בשטת הרמב"ם ז"ל בפ"ז דמעשר שכתב אם הכהן או הלוי או העני שהלוה אינו יכול להפרים עליהם מתלקם בדרך זה על שיטול רשות מן היורשים והוא שיניח להם קרקע וכו' הרי דעריב ותני עני בהדי כהן ולוי שמתו דלמתני' לא בעני שמת מפרים בנטיל' רשות מן היורשים • וא"כ הרמב"ן ז"ל דמכת הירושלמי כליג מרבינו וקאמר דבמת העני אעפ"י שיש לו יורשים אינו מפרים אפי' נטל רשות וכו' • פליג נמי אהרמב"ם ז"ל • והוא דבר תמוה איך לא הזכר בזה •

ואין ספק שלא נעלם זה הירושלמי מעיני חכמת הרמב"ם ז"ל המסוסטות בכל המקומות • וגמר' דבני מערבא הית' שגורה בפיו' • אבל נרא' לסבר דהך מלתא דלמי הוית תלוש גדול שלא בפס' השמוע' וכיון דבגמ' דילן לא הזכר כלל חלוק זה משמע לא סבר כגמרא ירושלמית וכגמרן מקטינן •

ויראה לע"ד דמקלוק לשון המשנה משמע כסברת הירושלמי דקתני ואינו חושש שמא מת הכהן או הלוי • לימא בשמ' ואינו חושש שמא מתו או שהעשיר העני וכו' • דהא משמע דליכא חששא דמיתה לשלשתם • דהך הנשמע דייכא לכלהו ולא חששא דעשירות דייכא דוקא בעני אלא דמשו' דבעי למתני מתו נוטל רשות מן היורשי' דמשמעו' דבריס אלו הוא אם מתו אלו שאמרנו שאין חוששין להם שמא מתו • מ"ה לא בעי למתני מעיקרא בשתם אינו חוש שמא מתו • דהוה משמע בכלליהו נמי העני וכי הוה הדר תני חוש מתו דצריך ליטול רשות מן היורשים היה העני ג"כ בכלל שאם מת מתניתא היה נטילת רשות מן היורשים ולא היה לגבי עני שמת אפי' נטל רשות מן היורשי' לא מהני מ"ה תני מעקרא אינו חוש שמת מת הכהן או הלוי • לאימרא דכי מתו הני כהן ולוי נוטל רשות מן היורשים מה שאין כן במת עני • ולשלול חשבת המיתה מן העני אין לורך שבבר אמר על כל שלשתם מפרים בחזקת שהם קיימים • וכיון למכת דיוקא למתני' משמע תלוק הירושלמי • יאמר הרמב"ן דמ"ה לא איכפל בגמ' דיקן לפרושי הך מלתא טוב' דבתוספתא ריש פ"ג תני בהליא כזה הלשון המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני ומתו מפרים עליה ברשות שלוחו שבט המלוי מעות את העני ומת מפרים עליהם ברשות כל עניים וכו' • נלמה בבאור דלוקא במלוה בפני ב"ד מחלק רא"י בין מתו הכהן או לוי למת עני אבל במלוה שהם מחתיהו ברשות לכהן ולוי ועני דבשלשתם בשמת נוטל רשות מן היורשים ומהני להפרים על חלקם וזה שלא בשטת הרמב"ן ז"ל כי דקוק הוא לומר דתוספתא מבשתא היא מפני הירושלמי :

ויש לי בפנינות קושי עצום לדעת הרמב"ם ורבינו ז"ל דסברי דלאי מתו לריך ליטול רשות מן היורשים הוא ג"כ לעני שמת נמצא דסיפא דקתני אם הלוה בפני ב"ד אין לריך ליטול רשות מן היורשים אפי' נמי אעני שמת שאין לריך ליטול רשו' מיורשיו שהבית דין מטילין חוב זה על היורשין: וא"כ בברייתא דב"י דקתני ואת העני בבית דין ומת ואיפליגו אי מפרים בחזקת עני ישראל או בחזקת עניי עולם • יש לתמוה מאי כולי האי הרי כיון דאין לך אדם מישראל שאין לו יורש • יש לו להפרים בחזקת יורשיו היוחר קרובים בכל מקום שהם • דהוא הדין דב"ד אין לריך ליטול רשות מן היורשים ואפי' ממש כהלוה לכהן או לוי בבית דין ומתו דמפרים בחזקת אותו שבט שהיינו שהקרוב לו בשבטו ראוי ליורשו וכו' :

ואין

ואין כאן צורך לחזקת מעיים לשטה זו לא אמרינן אין עינוי יראם שיהי
פלא בב"ל מפרים על היורדים בנטילת רשות. וכל הלא לרבינו נטיל
רשות מחמת הב"ל ממילא יפרים על חזקת היורדים מסתמא יהיה מי שיהו ואין
לסלון על לב לדעתם ז"ל פליגי ראב"י ור מתתי אמתני כהך מלתא:
ום"ש רבינו נוטל רשות מן היורדי'
והוא שהניח להם קרקע
וכו'. למשמע ליה דהאי אמרינן
בגמ' שירשו קרקע קאי אריש אמתני'
הוא כשטת הרמב"ם ז"ל כדמיתי
לעיל. ואין כן דעת התוספות שכתבו
אהא דר' אליעזר קאי ואם הלוום
דפני ב"ל אין צריך לנטול רשות מן
היורדים. אבל אריש לקחתי מת
צריך לנטול רשות מן היורדים לא מצי
קאי לכ"ם אם לא ירשו שצריך לנטול
רשות יותר שאין עליהם מונטל לפרו'
מון מביהם ע"כ. וכבר אמרינן
להרמב"ם ורבינו אין היוק לומר
דכולא ירשו קרקע אין לאי לנטול
שלה. אלא אדרבה הכונה לאי לא
ירשו קרקע אפילו רשות אינו מועיל
והפסד הסמלוה: והרין שמביא
הרמב"ן ז"ל בשם הירושלמי דהמלוה
לגבור על הלקה מפרים לעולם
אעפ"י שהעשירו אז שעתו. ומסיק
לפיכך מפרים עליהם ברשות ומשמע
דלוקח ברשות מפרים עליהם אבל
אלא ברשות לא. ים בזה קצת גמגום
לכיון דטעמא הוי משום דאין כולם
עשירים אלא יש לריכים לפרנס
עניים. אלא הוי כאלו הם עניים
מייסבר דאסור ולמה יצטרך לרשו'
הרי המלוה את העני לחיות מפרים
מחלקו מפרים בלא נטילת רשות ואי
משום לחתו ונשארו סבנים להני
כורדים: ת"כ לשטתו ז"ל. אפילו
לרשות אינו מועיל דאין
יכולים: אלא ח

בעניי לא הבינותי היאך מוכח מלברי הרי"ף ז"ל שסובר לאם
תפס אין מוציאין מידו • מלמשרה לוה ולוה לשני שטרות וכו'
שסברת למייתי • דהא תוינן להרא"ש ז"ל בפ"ב למלוה בשיג
ראב"ם ז"ל במ"ש שטרות שזמן כלם יום א' כל שקדם מהם וגבה זכה
עליו מאין הוציא זה דין חלק
• דנראה בהדיא דס"ל
אין מידו ואלו במה שהוסיף
אב' שלהשוות לוה ולוה לב'שטרי
חב ב' אלו כלן יתל לגבות וכן בעלי
ובות שכל אחד קודם לזמן חברו
באו ל' גבות מקרקע שקנה שלוה
לאחר שלוה מן האחרון שבשם
מחלר אין ביניהם וכו' • לא השיגו בזה
הרא"ש ב"ל ז"ל כלום • נראה שהוא
מס כיס עמו • אלמא אע"ג דסבר
לו אם שוים • סובר ג"כ שאם קדם א'
מ' הם וגבה מוציאין מידו ולמה לא
נאמר כן בסברת הרי"ף ז"ל :

ד ויש לברר מי שהוציא ב'
שטרות וכו' • מימרת
דרב נחמן הוא בלא מ"ר • ואליבא
בקטור השמועה מפני הדיני היוצאי
ממנה שלא הב אם רבינו • א"ל
נחמן ב' שטרות היוצאים בזה אחר
זה בטל שני אחר הראשון אמר רב
פפא ומודה רב נחמן דאי אוסיף
ליה דיקלא לאוסיפת כתביה •
פסיקא ראשון במכר ושני במחנה
ליפות כחו הוא לכתב ליה מצו לינא
דבר מלגא וכ"ש ראשון במחנה ושני
במכר מסוס לינא דבעל חוב הוא
אבל בהכותב לאו עקר מימרא היא
לא דק בלישניה אלא לפרש כוחו בזה
אח"ז וכתב ושניהם על הלוה א' או מכר א' וכו' • ולגומא בעלמא אמרים
להלוה : אך קשה לי בסברת הרי"ף והרא"ש ז"ל דטעמא מאי איכ לפלוג
בין שטרי קרקע לשטרי הלוה ע"כ היינו משום דשטר שנעשה על שדה א'
הרי הקרקע שהוא הוא מסויים ויוצא וכשחזר לכתוב עליו שטר אחר מוכח
מתוכו שהוא על אותו הקרקע עצמו המסויים הראשון וא"א לומר שנתן לו
שדה אחר והלכך אמרינן דכשלא הוסיף בשני • ואלו בטל אח הראשון אלו
לאו לגבולי שעבודא קמא לאלו אחרים כיון שאין בו שום חידוש או מוספת •
אבל בשטרי הלוה כי כתב בתר שטרא חשבון ובאיחר • נמי חמשין • איכא
למימר הני חמשין בתרתי אחרינהו נינהו דהא לא מסיימי קמאי לפיכך משלם
שניהם אעפ"י שלא פי' בשני חמשים אחרים שלא הראשונים : מעתה לגבי
כתובה נמי כשהוציאה ב' כתובות שהוא חיוב שנתחייב הבעל לפרוע ואין בו
דבר מסויים וילוע אמאי לא נימא לגבית תרוייהו שהבעל נתחייב חלה
בסך כתובה אחד ושוב נתרלה עוד להתחייב בכתובה אחרת דהכא לא שייך
לומר בטל השני את הראשון מטעמא דאי נאמר הכי אמאי כתביה דהא איכא
למימר דכתביה להתחייב חיוב אחר באיחר שטרא דחמשין שהוא חיוב אחר
שנתחייב הלוה • ודיכי קאמרי ז"ל בדינא דרב נחמן ה"מ בשטרי קרקע ומאי
דאמרי ל' יבנון כתוב אם וכו' והא כתוב אם לא לשם שטר קרקע אדרב למי
להדלות והלאו' • ודאמרינן בגמ' פ' נערה גבי מאי דקאמר רב הונא
הוליאה עליו ב' כתובות א' של מאתים וא' של ג' מאות באת' לגבות מאתים
גובה מזמן ראשון ג' מאות גובה מזמן שני • דפרכינן תגבו חמש מאות וכו'
ומסקינן דכיון דלא כתב לך לביתי ואוסיפת חלת מאה אמאתים וכו' • הוא
מבואר דאינו ענין למה שאמרנו דהא גם בשטרי הדלאות והלאות אינו
כותב בשני נתחייבתי בחמשים אחריה על הראשונים כדאמרן :
מיהו במאי דכתב הרא"ש ז"ל בשסהר"י ב"כ ז"ל דבכתובות דרך לכתוב
ואוסיף לה וכו' • יש מקום לישב זה :

חלק ב א והיבא למלוה תבע לוה וכו' • סוגיא זו דפ"ז דף ב' כ"ד היא דאמר רב יהודה עדות המכחשת זו
את זו בדיהוה כשרה בדיני ממונות אמר רבא אסתברא מלחיה דרב יהודה
בא' אומר בארנקי שחורה ואחד או' בארנקי לבנה אבל א' אומר מנה שחו'
וא' אומר מנה לבן אין מצטרפין וכו' • נהרדעי אמרי אפי' א' או' מנה שחור
ואחד אומר מנה לבן מצטרפין כמאן דריב"ק אימא דשמעת ליה לריב"ק
היכ' דלא מכחשי אהדדי היכי דמכחשי אהדדי מי אמר אלא הוא דאמרי הוא דאמרי
חני' דתניא אמ"ר בן אלעזר לא נחלקו ב"ש וב"ה על ב' כתי עדים שא' או'
מאתים וא' אומר מנה שיש בכלל מאתים מנה על מה נחלקו על כח אחד
שב"ש אומרין נחלקה עדותן וב"ה אומרים יש בכלל מאתים מנה וכו' :
ובזה תבין מה שדקדק רבי' לומר פי' אף שמעידים בהכחשה וכו' דאי לאו
הכי מאי קאמר דנהרדעי אמרי כי האי תנא דרשב"א אמר • הא
ה"נ איכ למי' כלאמר דהא דריב"ק אימו' דשמעת ליה היכ' דלא מכחשו
וכו' אלא ודאי קיש ליה לגמ' דבשכחתי מיירי • ונראה למופה דבריב"ק
מוכח

מהכרע
בל הר
וכתב
וכו'
ממנ
הרי
מל
מ
ו

מספיק לשניהם זכה זה שהחזיק בו שהרי אין להם לשני בעלי חובות אלו
דין קדימה וב"ש אם אחזק במטלטלין שזכה שלא נאמר דין זה שאנו
פוסקין יחלוקו אלא בשכאין שניהם באחד לגבות אבל קדם והחזיק זכה
ודוקא ב"ח מאוחר בברור אנו אומרים בו שאם קדם וזכה במקרקע לא
גבה אבל זה שאינו מבורר איחרו מה שגבה גבה אבר בירתו בשער מ"ג
ובפרק הכותב האריך ה"ר ז"ל בהלכותיו בדין זה כל צרכו :

ד ויש לברר מי שהוציאו שני שטרות של חוב על אחר מסבום
א' ונכתבין ביום א' אם בטל השני לראשון אם לאו על זה
גרס' בכתובו' פ' נערה שנתפרסמה א"ר נחמן שני שטרות שיוצאין על זה
בטל השני את הראשון והלכתא בוורתיה :

ה וכתב ה"ר יצחק ז"ל בהלכותיו הא דאמר רב נחמן בטל שני
את הראשון ה"מ בשטר קרקע ומאי דדמי להו בגון
בתובת אשה אבל בהודאות והלוואות גבו תרוייהו כל חד וחד לפום
שעבודיה ולא אמרינן האי שטרא היינו האי אלא שטר אחרינא ואף עדל
גב דתרוייהו סכום אחד ובדגרסי' בפרק גט פשוט אמר רב האי מאן דנקי'
תרי שטרי בר ג' ג' ואמר שוויינהו ניהדי בחדא ממאה לא משווינן ובולי
אלמא גבו תרוייהו עד כאן :

חלק ב

א והיבא דמלוה תבע ללוה בעדים ואחד מהם מעיד שהלוה לו מאתים אם מצטרפין עדותן אם לאו ערי זה גרסינן

Digitized by Google

מוכח סכי לכסתי כתי עליס דלא נחלקו ע"כ אפי' בחכחיסות מיירי לכיון דממ"כ יש כת אחד מנה כי מכחשי אהדדי מאי הוי וכיון דריש מיירי בהכי כי קאמר עלה לא נחלקו אל' על כת א' וכו' ולאי בהכי גוון ממש מיירי ומה מי בלאו הכחשה הוא מאי טעמייהו דב"ש דאמרי נחלקה העדות הא מרוויחו בהדי הדדי רמו ובסבל שהאחד מוסיף יגרע כת הפחות אלא ולאי בהכחשה מיירי :

ורע להרמב"ם ז"ל בפ"א דעדות סובר דמלבד ז' חקירות שהם בזמן ובמקומים עוד חקירות אחרו' בגוף המעשה והם מכלל החקירות והדריסות ופירש כגון אם העידו שאכל ביום הכפורים שואלין אותם איזה מאכל אכל וכמה אכל וכו' גראה בהדיא שהכמות והדבר עצמו הם מהחקירות ולא מהבדיקות ובין לדוקא בבדיקות מלטרפים העדים בדיני ממונות כשהכחשו ולא בחקירות • מ"ם בהכי לתבית של שמן ותבית של יין שיבא לקמן בע"ה כתב בפ"ג דעדותן בטל שהרי הכחישו בדריסה וכו' • ויש דעת אחר' לרש"י והרא"ש זכרונו לברכ' נדבר הם בהם"ל :

מעתה קשה לי לדעת הרמב"ם ז"ל בחלק אומר ומה ולא כי אלא מלטרפין הרי מכחישין זה את זה בגוף העדות בכמות אהלואה • וכי היכי דבמתנות כשזה אומר יין וזה מכחיש ואומר שמן אין מלטרפין הכי נמי בכמות לא היה להם להלטרף שהרי הכחישו בדברים וב"ת שאני הכמות שיש בכלל ר"מנה א"כ מאי קאמר גבי אוכל ביה"כ שאוכלים כמה אכל ומאי אהניא חקירה זו לבטל עדותם הא אפילו מכחישי אהדדי • ע"כ ההכחשה בכמות שהאחד אומר כמות גדול והאחד פחות ממנו ומתולת בכמות הגדול הוא לכול' בו את הקטן וכיון שלענין הדריסות הוסרו דיני ממונות לגבי נפשות • היה ראוי בהכחשה זו תבטל העדות בשניהם או יצטרפו בשניהם • ואפשר לומר לטעם החקירה בכמות ביה"כ וכיון דלגבי נפשות לא מקשה שמא יכחישו עכשו הוא ויפטר זה מטעם' הכחשה אלא שמא יאמרו שניהם או א' מהם שאכל פחות מנה אפילו בפרוטה מתחייב :

א ויתשך מזה לגם בדיני נפשות אם יש שעור התיוב בכלל הכחשת שניהם יצטרפו • ולבי נוקפי להחליט המאמר בזה

ב ולים אם יעידו שניהם ביום א' וכו' • שם נהרדעי אמרי בין הולאה אחר הולאה בין הולאה אחר הלואה בין הלואה אחר הלוה' בין הלואה אחר הולאה מלטרפין כמאן כריב"ק • ורבינו והרמב"ם ז"ל לא כתבו אם צריך שזה המבא יחבע ב' או א' מהם אבל הראש ז"ל כתב בשם הרמ"ם ז"ל הא להלוה' אחר הלוה' מלטרפין היכא דלא מכחיש מלוה לחד מיניהו כגון לחבע מיניה לוה ב' מנים שהלוהו הא' בא בשבת ואי' בב' בשבת אבל אם המלו'מו' לית לי' גבי לוה אלא חד מנה וכו' תזינן אי ליכ' למימ' דטעמי חד מנייהו בזמנא מלטרפו לאימור אח' מנה מסהדי ואי ברירא מילתא דאחרי מנה מסהדי הא ודאי חד מנייהו שקר' מסהיד להא מלוה מולה דליה גביה אלא חד מנה הלכך משחבע ליה שבועה לאורייתא ומפטר ע"כ : ויש לדקדק בלשונו ז"ל דאמאי נקט בלחוד הא דשלוה' אח' הלואה מלטרפין וכו' • הא איכ' כמי הלואה אחר הולאה דהוי כה"ג שאחד מעיד שהולה בפניו בחדש ואי' מעיד שהלוה בפניו בה' בחד' דע"כ אב' מינקא מסהדו : ומבח דקדוק זה היה נר' לומ' שנתכיון למה שדקדק הרב ז"ל בכ"מ על ל' הרמב"ם ז"ל בפ"ל דעדות שכתב אמר א' בפני הלו' לו ביום פ' או בפני הול' לו ואח' העד השני וכן אמי' שהלוה בפני הו' הול' כיו' אח' הרי אלו מלטרפין וכן אם א' אמר בפני הלוהו והב' אומ' בפני הול' או שאמר הא' בפני הול' והב' שהעיד אח"ז אמר בפני הלוהו הרי אלו מלטרפין ע"כ יוכתב ע"ז הרב ז"ל ונראה מל' רבינו שכתב והב' שהעיד אח' זמן ומשמע הע"ו היה אחר זמן עדות חברו אבל הרמיה שהלוהו קודם לו היה שם על הולת אומ' שקדם זמן שהולה לו לזמן שאומ' העד שהלוהו אין מלטרפין דאמר' דמהעיד הא' לא מסהיד הא' וק"ל מהא לעיל ע"כ :

גרסינן פ' ד"ם בתרא תניא ארשב"א לא נחלקו ב"ש וב"ה על ב' בתי ערים שאחת אומר' מנה ואחת אומר' ר' פי' אף שמעידים בהכחשה שיש בכלל ר' מנה על מה נחלקו על כת א' ער א' אומר מנה וער אחר אומר מאתים שב"ש אומר נחלקה עדותן וב"ה אומר יש בכלל מאתים מנה והלכתא כוותיה דב"ה :

ב ולא מיבעיא אם יעידו שניהם ביום אחד דמצטרפי אלא אפי' בזה אחר זה מצטרפין וכראיתא בסנהדרין וק"ל כרבי יהושע בן קרחה דאפי' הודאה אחר הודאה או הלואה אחר הודאה מצטרפין בין בסכום א' בין בשני סכומים בכל נדין יש בכלל ר' מנה ומן המנה מצטרפין שניהם אעפ"י שהן בזה אחר זה :

ג ומסתברא דה"ה בעידי פרעון דמצטרפין בזה אח"ז שאם האמיר בנישן פרע לו מנה בפני בתורה פ' עין והשני בתשרי הרי אלו מצטרפין ואם שטר החוב עשוי קודם נישן יחזיקנו בפרוע מנה דם"מ שנים מעידים שפרעו בתורת פרעון מנה ואי תבעי' בשטר ואודי דקבלינהו בפרעון אלא דקא טעין סטראי נינהו ולא מפיק שטרא אחרינ' איתר' שטר' ונאמנות שבו ואי קא מסהדי דאיתו אודי קמייהו בזה אחר זה דאתפר' מיניה בפרעון מצטרפין ואיתרע נאמנו' דיריה • ולא תקשי לך ההיא דמחיבות דקאמר יהיב לה בוזיתה באפי חד סהדי וסמיך סהדא קמא אסהד' בתרא ומוקים להו להנך קמאי בהלואה ואקשי' עלה היבי סמיך סהדא קמא אסהדא בתרא וכו' ולא דמי אהדדי דהתם רוצה לעשות השר הראשון עד הלואה והאחרון עד פרעון ונמצא שיכול להכחיש כל אחד וא' שאינו בפנינו כי אם אחד אבל כאן שהם שנים בפרעון מצטרפין ונפטר אותו עפ"י עדותן ויש לעיין אם לא אמר סטראי נינהו אלא אמר המלוה מבה שפרע בפניכם החזרתי לו את השטר ואיכא סהדי דפרעיה באפיהו בזה נראה דכיון דלא מצי טעין סטראי נינהו היכא דפרע באפי סהדי משום דליכא מגו הכי נמי בטענת החזרתי לך את השטר ליכא מגו ואיכא למימר חד דינא איתי להו ואין המלוה נאמן בכך ואין לנו להניח את הודאי ולסמוך על הספק אף ע"פ שדברי ה"ר יוסף הלוי ז"ל סותרין זאת הסברא שהרי כתב דאף על גב דאיכא עדים מצי למימר לשם מתנה יהבינהו ניהליה כיון דלא ידעי אי במתנה אי בפרעון לפי דבריו צריך שיעידו שבתורת פרעון של שטר חוב זה נתנם לו שאם לא כן כשם שיכול לומר כשמעידין סתם שמתנה היו הכי נמי בשמעידין שבתורת פרעון נתנם לו יכול לומר שרתורת פרעון חוב אחר שהיה לו עליו נתנם וזה ודאי אי אפשר לומר דהא אמרינן בהדיא גבי סטראי נינהו והלכתא איתרע שטרא והני מילי דפרעיה באפי סהדי ולא אדבר ליה שטרא אלמא אע"ג דלא אדכר שטרא אלא דפרעיה סתם בתורת פרעון לא מצי למטען סטראי נינהו ואף ב"ה ז"ל כתב דראי בעי דליסרו אלא דיהיב ליה וזי באפיהו אבל לא צ"ל בתורת פרעון ולא אמרינן מגו בה"ג דמסתמא לא עביד אינש למיהב מתנה מקמי דליפרע ומחזי כשיקרא ובראמרינן בפ' שני דיינו גזרות דבאתרא דיהיב זוזי והדר כתבי שטרא ב"א מצי א"ל היה לך לפרוע את שלך ע"כ :

ובתב ולפ"ז נאמר דוקא נקט הרמ"ם ז"ל הלואה אחר הלואה דאלו הלואה אחר הולאה לא מסכחת לה אלא כשעדות ההלואה מאוחר בזמן אבל ההלואה עצמה קדמה בזמן דבהכי אחד מנה מסהדי : אמנם על עקר לקדוק הרב ז"ל יש לי לתמוה היאך רצה לפרש לשון הרמב"ם להעדות היה אחר זמן עדות חברו • דסא מיל סמוך לדין זה כתב וכן בשם שמעילין בב"ד יבא ע' ושומעין דבריו היום וכשיבא הע' השני אח' זמן שומעין דבריו ומצטרפי זה לזה ומוליאין בהן הממון וכו' • דנראה להשתא אלא דין זה דשמיע' העליס זה אח"ז • ואשמיעא הא כבר אמרו בדין הקוד' • וק"ו הוא אם אפי' כשאין העדות שוה זוה מעיד אהלואה וזה מעיד אהלואה מלטרפין גם כשהעיד השני אחר הזמן של הראשון כ"ש בעדות שהם שומעין דבריו של זה היום ושל שני אחר זמן • ומה גם להשמיעה מבואתרת עוד להא בהלואה אחר הלואה לאו אחר מאי מסהדי זאפי' הכי מצטרפי : ע"כ ירחה לע"ד לומר בדקדוק לשונו שאמר והשני שהעיד אחר זמן וכו' • שאם כונתו על אחור זמן העדות עצמו • א"ז ענין מחודש שלא דבר בו על הלה והיל"ל העיד אחר זמן ואמר בפני הלוהו • אבל מאמרו והשני שהעיד אחר זמן משמע שכבר הוזכר ענין זה • והיכן הוא אלא שהכונה על עצמו' העדות וחתימתו שהעד השני מה שמעיד הוא מענין מה שהי' אחר זמן • ואמר כמשך לשון שכתב לעיל שהשני מעיד שהלוהו בפני או הולה ביום אחר • שאם מה שהעיד העד השני דבר שהוא אחר שעל אחר זמן עדותו של ראשון מהולאה גם בזה מלטרפין • ואם הוא קלת לשון ונול מלותקי יותר עלמיים יוהרמ"ם ז"ל דנקט הלואה אחר הלואה אבר' לאלהא נקט וה"ם הלואה בחר הולאה : אחרן כתבי תמהני עול על הרב ז"ל ממה שראיתי לו בב"י שכתב בשימן ל' דדברי הרמ"ם ז"ל לוקא בהלואה אחר הלואה הסולאה בסולאה ואפי' בהלואה אחר הולאה אכב' אפשר שפי' מחזר ללוו' ממנו והולה לו בפני זה קודם שילוה לו ולא בזמן ללוותו בו ביום • ואחר יום או יותר הלוה לו בפני זה אותו מנה שהולה לו בפני האחר וכו' • אלמא סבר ליה מקום שהיה ההולאה על המנ' עצמו של על ההלואה אע"ג דקדמה ההולאה להלואה • והוא הפך מ"ש בכ"מ שאין אדם עשוי להולות קודם שילוה • ודבר ברור הוא מאד שיתלקו בסברת זו שהרמב"ם והרמ"ם ז"ל :

ומ"ם סברת הרמ"ם ז"ל נתקבלה אצל הטור ז"ל בשימן ל' ופי' כן כמה חלוקות של הכחשה • אך הרמב"ם ורבינו ז"ל לא פירשו בזה כלום וכל כי הא ולאי הוו לריכי לאלוותי אי סברי הכי :

ואולי אפשר לומר בטעמם להכא בטוען שהם מנה עשקינן ואינו מפרש מלוה אומר לא נפרעתי כלום ולוה אומר פרעתי מחצה ועדים מעידים שפרעו כלו נשבע שפרע מחצה וכו' • והקשה ע"ז שהרי עדיסמוכתי' והא עצמו הכחישם וכו' והשיב לאלו אמר פרעתי מחצה ולא יותר היו מוכחשים אבל עתה כשאומר פרעתי מחצה אינה הכחשה אלא כאלם שאומר על כאן אני זכור והעדים אומרים אנו זוכרים יותר ממך כי פעם אחרת פרעת לו המחצה האחר וכו' • ה"נ כיון שאינו אומר שהוא תובע מנה ולא יותר הוי כאלו העדים אומרים אינך נזכר אלא ממנה אחד ומבין שניהם יצא שהלוה לו עוד מנה אחר פעם אחרת ואין כאן הכחשה מה מלוה לעדים ולפיכך גובה לפחות מנה ואין ה"נ לאם היתה כאן הכחשה גמורה שאומר אין לי עלין אלא מנה אחד בלבד ולאי אין בזה מלוה שלם :

ג ומסתברא להכי נמי בעדי פרעון דמלטרפין וכו' • הטור ז"ל בשימן שלשים כתב דין זה בלשון וכתב בעל התרומות דהוא הדין לענין פרעון כיצד תבעו מחצה בשטר ואמר ליה פרעתיך ומבית עדים אחד אומר בנישן פרעו מנה והשני אומר בחשרי מלטרפים ואם נעשה השטר קודם נישן נתחזיקנו בפרוע ממנה וכו' :

Digitized by Google

באר שתבע מאתים בשטר ולא קאמר בשתים שתבע מנה • מפני שמחלוקת לדברי הרמ"ם ז"ל לעניל שלא יכתוב בעל הדבר הערים שמביא :
ולפיכך כשהמלוה תובע מאתים משתמע תלוה אומר פרעתים וכשא' אומר פרעו מנה בניסן ואחד אומר פרעו מנה בתשרי אינו מכחישים אבל אם לא היה תובע אלא מנה דמשתמע גם תלוה משיב כבר פרעתיו מנה זה • אם א' מהעדים אומר בניסן ואחד אומר בתשרי • הוי מוכחשים מהלו' ואין כאן עדות אפי' למנה • ומלשון רבינו מוכח קצת כן לגבי הוא כתביע' וכפירה דב' מנים אייר מלקאמר נחזיקנו בפרוע מנה וכו' • ואם כל עקר הטענה לא היתה אלא מנה לימא סתם נחזיקנו בפרו' אלא כר' לכונתו לכמר' מיהת נחזיקנו בפרו' אע"ג דהוא היה אומר שני מנים • וכל שאר רבינו מבוארים : ומה שהביא בשם הר"י הלוי ז"ל ופליג עליה בשיר מ"ו הביא שבועה בסתם ועמ"ש שם בס"ל :

ד וכתב ה"ר יהוד' אלברצלוני ז"ל וכו' • אם הגירס' נכון' היא הכתובה בספרינו שתב' ראובן לשמעון באלף זהו' והביא ה' עדים וכו' • מוכח מינה דהביא לפי הדיו ז"ל דזה התשבון הוא אצלי מגומגם שכתב משלם ת"ש לפי שנלרף על א' מהר' עם עד של הש' ומשלם מאתים ועוד נלרף עד הת"ש עם עד הת"ק ומשלם ת' מתוך ת"ק ועוד נלרף עד של הק' עם עד של הת"ק בק' הנשארים בעדותו שמן הדין ראוי לנרפס וכו' • ויש עוד דרך אחרת להעלות התשבון לת"ש ולהזקיקו שבועה על הק' כילד נלרף עד של הת' עם עד של הת"ק ויתחיי' על פיהם ת' ותת"כ נלרף הק' שנשאר מן הת"ק עם הק' של הש' ויתחייב בק' הרי ת"ק • ותת"כ נלרף הר' של העד השני עם הר' שנשאר מהעד של הש' ושאר בין הכל ת"ש ועד של הק' אין לנרוף וזוקק לשבועתן המורה על הק' וכו' • משמע מלבריו ז"ל לכפי התשבון הראשון אין לחייב שבועה אלא בשנות התשבון כלו באופן אחר • ואם ליתא לאף בתשבון הראשון שנלרף עד הר' עם עד הש' ועד הת' עם עד הת"ק אז לא נלרף עד הק' עם הק' של עד הת"ק אז הש' במו שכתב הוא ז"ל • אלא נלרף עד הק' הנשארים מן הת"ק ושאר העד הראשון של הק' בלי נרוף לחייב שבועה • וכפי הגרא' התשבון הב' הוא התשבון הראשון אלא שבתה הש"ל כי בראשון מלרף העדי' מהקולם של המאוחר ובשני מן המאוחר של הקול' ולא חלם כאן אלא הק' מהת"ק עם הק' מהש' כדי שיאחר העד של הק' לבדו וזה היה יכול לעשותו אף בתשבון הראשון מבלי האריך כ"כ ודיקא תשבונות רבים :
ועיין מה שכתבתי בזה שלהי שער זה להוכיח מכאן שאין על אחד עצמו קם לממון ולשבועה :

ה ותו גרסינן אחד אומר חבית של יין וכו' • שם בדף ל"א וכבר כתבנו לענין הרמב"ם ז"ל בזה בפ"ג שכתב בעדותן בטלה שהרי הכחישו בדרישה וכולי לעז"ל לשטתיה שאף אלו מכלל החקירות הן שהוא בכולי המעשה עצמו ורש"י זכרונו לברכה כתב כה"ג דתרי מיני מינהו

ד וכתב ה"ר יהודה אלברצלוני שמענו שאירע מעש' בימי רבוות' שתב' ראובן לשמעון באלף דינרי' והביא ראובן ה' עדים הא' אומר אני ראיתי שהלוה ראובן לשמעון מנה והב' אומ' ק"ק והג' אומ' ג' מאות וחד' אומר ד' מאות והחמישי אומר ה' מאות איצטריכי' לברורי מי מצטרפי והניח הדבר בספק ולא בירר הדין ומסתבר' שמפני שיש ג' דברים בצירופן נסתפק כדבר הדרך הא' מחייבו בר' מאות והדרך האחר בז' מאו' והאחר בו' מאות הא ביצד אם נצרף ב' ראשונים של ק' ושל ר' יחייבוהו במנה ועל פי שנים של ג' מאות ושל ד' מאות יתחייב בג' מאות הרי ד' מאות ועל פי החמישי לא יתחייב כלום לפי שאינו אלא כע"א אך ישבע על פיו ונמצא שיעלה חיובן על פיהם בד' מאות או כלך לדרך אחר ויעלה צירופן לו' מאות וביצד נצטרף על מנה אחים ויתחייב במנה ואח"כ נצרף הק' שנשארו מע' המאתים עם העד של שלש מאות ונחייבהו על פיהם במנה ומצא שהוא חייב מאתים אחר כך נצרף המאתים שנשארו מן העד של ג' מאות עם של ד' מאות ונתחייב במאתים • ויש בידנו ד' מאות ואחר כך נצרף מאתים שנשארו מן ד' מאות עם העד של ה' מאות ונמצא שהן כן הכל שש מאות או כלך לדרך אחרת ונצרף הד' מאות עם העד של חמש מאות נתחייב על פיהם בד' מאות ואחר כך נצרף המאה שנשארו מה' מאות עם ג' מאות ונתחייב בק' הרי יש לנו ה' מאות אחר כך נצרף המאתים של העד השני עם מאתים שנשארו מן העד של שלש מאות ויהיה בין הכל ק"ק וה' מאות שעשינו הרי ז' מאות ועד מן מאה אין לו צירוף הולך לו ובזה נראה לנו שיש להעלות החשבון במה שנוכל ויתחייב בז' מאות ושאלתי בזה הרמב"ן ז"ל והשיב לי עיקר הדין הוא אם העידו כל אחד בעדות מיוחדת הנון שאמר הראשון באחד בניסן בשנה ראשונה והשני בזמן אחר וכן כלם משלם כמו שאמרת ז' מאות דינרי' שמשלם ק"ק מתוך שלש מאות ומשלם ארבע מאות מתוך חמש מאות עוד נצרף עד של מנה עם העד של חמש מאות במאה דינרין שנשארו מעדותו שהרי ראוי לצרוף הא שזה אומר הלוהו ראובן לשמעון מנה באחד בניסן וזה מעיד לו על ה' מאו' מזמן אחר ולא פרענו מעדותי כי אם ד' מאות נשארו מנה שראוי להצטרף עם עד ראשון וכן ראוי להצטרף עם עד של שלש מאות שנשאר לנו בעדותו מנה שלא נשתלם וכן החשבון שכתבת בלשון אחרון כך הוא עולה והכל דין אחד הוא ונוטל ז' מאות מתוך אלף ות"ק שהם סכום כלם אבל אם העידו ביום אחד בהכחשה אינו משלם אלא מאתים דבין דיש כאן שני עדים שאין הלוה זז ביתר ממאתים אפילו מאה עדים מעידים עליו ביתר מכן בשור ואם העידו סתם דנין הדבר כמכחישין להקל דהא בגמר' לקולא הוינן דמקשי' לרבנן הוראה נמי אמנה דקא מסהדי האי לא קא מסהדי האי וכו' ולא אטרינן הוראה אחר הוראה דבתרי מנה קא מסהדי הלואה אחר הלואה לא אפשר אלפא לבטולי סהדותיה מהדדינן וכן הדין שהמוציא מחבירו עליו הראיה ע"כ :

ה ותו גרסינן אחד אומר חבית של יין ואחר אומר חבית של שמן הוה עובדא וחייסיה ר"א חביתא דחמרא מגו דמשת' ואקשי' במאן כרשב"א אימור דאמר רשב"א היכא דיש בכלל מאתים מנה כה"ג מי אמר אלא לרמי פי' שא' אומר דמי חבית של יין הלוהו וא' אומר דמי חבית של שמן הלוהו משלם בפחות שבדמים וכן כל כיוצא בזה אבל אחד א' חבית של יין ואחד אומר חבית של שמן עדותן בטלה אבל אם אמר א' מהם בניסן לוה ואחד אומר לא כי אלא באייר לוה או שאמר הא בירושלים הלוהו והשני אומר כלוד עדותן בטלה אבל אמר אחד מהם מנה שחר והשני אומר מנה לבן או שאמר א' מהם בדיוטת העליונה וא' אומ' בדיוטת התחתונה מעשה בא לפני ר' וצירף עדותן וכן הלכתא • וכתב הרב אפרים ז"ל האי אחר אומר חבית של יין ואחר אומר חבית של שמן או פקדון או מלוה והנתבע אומר לא הד"מ ואוקי' לדמי בלום' לא חבית ממש חייבה אלא לדמי צרף עדותן דהוה ליה באחד אומר מנה שחור וא' אומר מנה לבן דקא מכחיש מלוה לאידך דהא אמר אנא לא אוזיפתיה מנה שחו' מעולם דכולאי דלא סגיא אמר תובע בחד מינייהו וא"ה ביון דמדברי שניהם אית ליה גביה בלום מפקינן מיניה הבא נמי מדברי שניהם אית ליה גביה ולא בציר מחמשין זוזי דחשיב דמי משחה מאה זוזי ורמי חמרא נ' זוזי

ד וכתב ה"ר יהודה אלברצלוני שמענו שאירע מעש' בימי רבוות' שתב' ראובן לשמעון באלף דינרי' והביא ראובן ה' עדים הא' אומר אני ראיתי שהלוה ראובן לשמעון מנה והב' אומ' ק"ק והג' אומ' ג' מאות וחד' אומר ד' מאות והחמישי אומר ה' מאות איצטריכי' לברורי מי מצטרפי והניח הדבר בספק ולא בירר הדין ומסתבר' שמפני שיש ג' דברים בצירופן נסתפק כדבר הדרך הא' מחייבו בר' מאות והדרך האחר בז' מאו' והאחר בו' מאות הא ביצד אם נצרף ב' ראשונים של ק' ושל ר' יחייבוהו במנה ועל פי שנים של ג' מאות ושל ד' מאות יתחייב בג' מאות הרי ד' מאות ועל פי החמישי לא יתחייב כלום לפי שאינו אלא כע"א אך ישבע על פיו ונמצא שיעלה חיובן על פיהם בד' מאות או כלך לדרך אחר ויעלה צירופן לו' מאות וביצד נצטרף על מנה אחים ויתחייב במנה ואח"כ נצרף הק' שנשארו מע' המאתים עם העד של שלש מאות ונחייבהו על פיהם במנה ומצא שהוא חייב מאתים אחר כך נצרף המאתים שנשארו מן העד של ג' מאות עם של ד' מאות ונתחייב במאתים • ויש בידנו ד' מאות ואחר כך נצרף מאתים שנשארו מן ד' מאות עם העד של ה' מאות ונמצא שהן כן הכל שש מאות או כלך לדרך אחרת ונצרף הד' מאות עם העד של חמש מאות נתחייב על פיהם בד' מאות ואחר כך נצרף המאה שנשארו מה' מאות עם ג' מאות ונתחייב בק' הרי יש לנו ה' מאות אחר כך נצרף המאתים של העד השני עם מאתים שנשארו מן העד של שלש מאות ויהיה בין הכל ק"ק וה' מאות שעשינו הרי ז' מאות ועד מן מאה אין לו צירוף הולך לו ובזה נראה לנו שיש להעלות החשבון במה שנוכל ויתחייב בז' מאות ושאלתי בזה הרמב"ן ז"ל והשיב לי עיקר הדין הוא אם העידו כל אחד בעדות מיוחדת הנון שאמר הראשון באחד בניסן בשנה ראשונה והשני בזמן אחר וכן כלם משלם כמו שאמרת ז' מאות דינרי' שמשלם ק"ק מתוך שלש מאות ומשלם ארבע מאות מתוך חמש מאות עוד נצרף עד של מנה עם העד של חמש מאות במאה דינרין שנשארו מעדותו שהרי ראוי לצרוף הא שזה אומר הלוהו ראובן לשמעון מנה באחד בניסן וזה מעיד לו על ה' מאו' מזמן אחר ולא פרענו מעדותי כי אם ד' מאות נשארו מנה שראוי להצטרף עם עד ראשון וכן ראוי להצטרף עם עד של שלש מאות שנשאר לנו בעדותו מנה שלא נשתלם וכן החשבון שכתבת בלשון אחרון כך הוא עולה והכל דין אחד הוא ונוטל ז' מאות מתוך אלף ות"ק שהם סכום כלם אבל אם העידו ביום אחד בהכחשה אינו משלם אלא מאתים דבין דיש כאן שני עדים שאין הלוה זז ביתר ממאתים אפילו מאה עדים מעידים עליו ביתר מכן בשור ואם העידו סתם דנין הדבר כמכחישין להקל דהא בגמר' לקולא הוינן דמקשי' לרבנן הוראה נמי אמנה דקא מסהדי האי לא קא מסהדי האי וכו' ולא אטרינן הוראה אחר הוראה דבתרי מנה קא מסהדי הלואה אחר הלואה לא אפשר אלפא לבטולי סהדותיה מהדדינן וכן הדין שהמוציא מחבירו עליו הראיה ע"כ :

ה ותו גרסינן אחד אומר חבית של יין ואחר אומר חבית של שמן הוה עובדא וחייסיה ר"א חביתא דחמרא מגו דמשת' ואקשי' במאן כרשב"א אימור דאמר רשב"א היכא דיש בכלל מאתים מנה כה"ג מי אמר אלא לרמי פי' שא' אומר דמי חבית של יין הלוהו וא' אומר דמי חבית של שמן הלוהו משלם בפחות שבדמים וכן כל כיוצא בזה אבל אחד א' חבית של יין ואחד אומר חבית של שמן עדותן בטלה אבל אם אמר א' מהם בניסן לוה ואחד אומר לא כי אלא באייר לוה או שאמר הא בירושלים הלוהו והשני אומר כלוד עדותן בטלה אבל אמר אחד מהם מנה שחר והשני אומר מנה לבן או שאמר א' מהם בדיוטת העליונה וא' אומ' בדיוטת התחתונה מעשה בא לפני ר' וצירף עדותן וכן הלכתא • וכתב הרב אפרים ז"ל האי אחר אומר חבית של יין ואחר אומר חבית של שמן או פקדון או מלוה והנתבע אומר לא הד"מ ואוקי' לדמי בלום' לא חבית ממש חייבה אלא לדמי צרף עדותן דהוה ליה באחד אומר מנה שחור וא' אומר מנה לבן דקא מכחיש מלוה לאידך דהא אמר אנא לא אוזיפתיה מנה שחו' מעולם דכולאי דלא סגיא אמר תובע בחד מינייהו וא"ה ביון דמדברי שניהם אית ליה גביה בלום מפקינן מיניה הבא נמי מדברי שניהם אית ליה גביה ולא בציר מחמשין זוזי דחשיב דמי משחה מאה זוזי ורמי חמרא נ' זוזי

וכולי האי מכחיש אהדדי מי אמרי : ובתב ע"ז הרב ז"ל בב"י סי' לי' וכ"ל ד' מכחיש לנקט רש"י ז"ל לאו דוקא שאין זה מכלל החקירות והדרישות אבל עדותן בטלה לפי שאין על כל חבית אלא עד א' ולכך עדותן בטל מלחייבו לשלם אבל חייב ליתבע שבועת החורה שעד אחד מחייבו שבועה ע"כ • וכונתו ז"ל לומר דלאו מטע' הכחשה עצמה עדותן בטלה להא אע"ג דמכחיש אהדדי • לרש"י אין זה אלא מהבדיקו שאין ההכחש בהן מבטל העדו' אבל בטול זה הוא לענין התשלומין דאינו משלם מעוס לליכא אלא עד א' וכו' • וכך כ"ל הבנת דברינו ז"ל אבל לא נתכוון מעול' לומ' דמכחיש לאו דוק' דהיינו שאינם ממש מכחישים זה את זה לומר שאינו כדברינו • דולמי איכסוס מקו' להבין כן בסוגיות הגמר' ומ"מ הוא דוק' לפרש לענין שבוע' קאמ' וגם לעיל גבי מאי דקאמר רב' בא' אומר מנה שחור וא' אומ' מנה לבן אין מצטרפין כת' רש"י אקמצטרפין הואי' ובמקום גוף העדות אין מצטרפין ובלי ספק פשטא דאין מצטרפין סתמא לאמר רבא היינו מכל וכל בין לענין ממון בין לענין שבוע' ובגי מאי דאמרי ב"ש באמר' ק"ו' אומר ר' נתלקה עדות כתב רש"י שכיון שא' מהם שקרן שוב אין כאן עדות ע"כ • אלמא כל היכא דליכא נרוף להיינו ממש נתלקה העדות אמרינן אין כאן עדו' ופטו' דשקרנות • והיינו דאמי שאין עדות זה מועיל כלום אפי' לשבועה : ע"כ ירלה לע"ל שלא יתלוקו רש"י והרמב"ם ז"ל היכא דהכחשה בעקר גוף העדות דולמי אין לנרף אותם דאם על עצמות הדבר הם מותלקי' מה מועי' עדותם ולרש"י ז"ל אין נורך שיקרא זה לא מכלל הבדיקו' וגסלא מכל החקירו' כי בליקה וחקירה שייכים בדברי שתון המלית גוף ועקר העדו' עצמה וכי נתלק על הרמב"ם ז"ל היינו בשאר הדברים שהוא מונה אותם בחקירות כגון הכמות או כהיות לבסיף או ברומת שבייהם שויים בעקר הדבר והוא ההריגה וסם מותלקים במה הרגו וכיולא • לרש"י היה מהבדיקות • וכ"מ שאם א' אינו יודע בדיני נפשות אין בכך כלום • ולהרמב"ם כל אלו חקירות נקראו : אם אמר א' מהם בניסן לוה וכו' כל זה הוא מלשון הרמ"ם ז"ל בפ"ג דעדות וכבר הבי' רבינו ענין זה שלהי שער כ"ש • והרב מוהר"י אלרבי ז"ל בתשובתו הראשונה כת' בשנוי הלשונות ומשיק הלא מלא הרמב"ם ז"ל עדות מוכחש' לבטל העדות לגמרי בהלואות אל' בשיאמ' לא כי אלא וכו' • וכן בדרישו' בענין

ליני ממונו' כת' וכן אם א' הא' חבית של יין הלוהו והב' אומר של שמן היתה עדותן בטלה אע"ג דלא א' ל"כ אלא של שמן הוי מוכחשת מפני שא' של שמן היתה שמלת היתי' משמע אותה שאתה אומר של יין של שמן היתי' ולכן אמר בבליקות שאעפ"י שאמר הא' מנה שתור והב' מנה לבן היה כי באמרו היה משמע שבא לומר המנה שתור שאתה אומר היה לבן וכו' ע"כ :
ולא נתקררה לעתי הקלרה בזה שאם באנו לחלק שני הלשונות ע"ל יין יקשה כיון דבמלת היתי' אז היה מורה מתוך הכחש' בדבר עצמו א"כ למה הוצרך כלל לומר בשום מקום לא כי אלא יאמר לעולם גם בחקירו' אח' אומר בניסן לוה ממנו וא' אומ' באייר היה כי באמרו הי' מוכן שכונתו לומר זאת ההלוה' שאתה אומר שהיה בניסן באייר היתי' ולמה שנה • ועוד קשה דאי בלא א' ל"כ אלא או מלא היה או היתה אינו הכחש' גמורה א"כ היכי קאמ' א' אתה מנה הלוהו והשני אומר ר' חייב לשלם מנה וכן אם א' אתה חבית

Digitized by Google

חבי׳ של ייקים לו בידו וזה אומ׳ דמי חבי׳ שלי שמקבל׳ וכו׳ והא הכא לא קאמ׳ מאחי׳ היו לו דמי חבי׳ שלי שמקבל׳ אלא בסתם׳ ואפ״ה ע״כ צריך שנא׳ דלרך הכחש קאמ׳ כדאוכי׳ מסוגי׳ דגמ׳ דזהו החלוש בדליקו׳ ולמ׳ שנה בלון מהחי׳ דמי׳ שחי׳ דקאמ׳ והב׳ אומ׳ מנה לבניהי׳ א״ו אין כאן דקדו׳ בלשונו ומתחל׳ לבריו כתב אם הכחישו הערלי׳ וזא״ז וכו׳ • למשמע דמוכח לב״ל ומודע להם שהם מכחישים זה את זה :

שער סז חלק א

א גרסינן בכתובות פ׳ מי שהיה נשוי ג׳ נשים ומת הראשונה בשבועה אמר בן נגס והיא מפני שהיא אחרונה נשכרת אף היא לא תפר׳ אלא בשבועה כולם יוצאות ביום א׳ כל הקודמת לחברת׳ אפי׳ שע״א׳ זכתה ובך היו בתבין בירושלים שעות • היו כלן יוצאת בשעה אחת ואין שם אלא מנה חולקין בשוה • גמרא בבאי קא מפלגי א״ש כגון שנמצא׳ שדה אחת מהן שאינו שלו ובעל חוב מאוחר שקדם וגבה קא מיפלגי • וכתב הגאון רבינו יצחק בהלכותיו וק״ל ב״ח מאוח׳ שקדם וגבה מה שגבה לא גבה • והא דגרסינן בערבין פ׳ אין מעריבין אמר ערבי עלי וחזר וא׳ערבי עלי ולא היה בידו אלא ג׳ סלעים ב״ת מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה חזינן לגאון רב שרירא דכתיב הכי א״ל ה״מ בהקדש שאין חקדש מציא מידי הקדש אבל חדיוט מוציא מידי הדיוט ולפיכך מה שגבה לא גבה ה״מ בסקרקע אבל בטטלטלי מה שגבה גבה דלית בהו דינ׳ דקדימה משום דלית להו קלא בדרב׳ דאמ׳ רבא עשה עבדו אפותיקי ומכרו וכו׳ ט״ט חאי אית ליה קלא והאי לית ליה קלא והיכא ודאי דמתב ליה בשטרא מטלטלי אגב מקרקעי כי היכי דלמקרקע אית להו דין קדים׳ וכדברירנ׳ שפור חאי דינא בשער מ״ג שהקדמת היחוד לדין זה ה״נ הכא :

חלק ב

א גרסינן בגטין פ״ר א״ר יוחנן החופס לב״ח במקום שחב לאחרים לא קנה בלום • אדם מקחשוק שתפ׳ מטלטלין של ראובן לצורך שפטון שהוא ב״ח שלו וראובן היה מחוייב במו בן ללוי אם מצאו לוי לא יתו אדם שמחזיק בהם יכול למחות בידו ולומר לו אלו היית אתה מ״ז׳ בנכסים אלו לעצמך ולצרכך דין הוא שתועיל לך שהרי קדמת ותפסת ראשון אבל עכשו שאתה מחזיק לזכות לאחרי׳ אעפ״י שלא עשית בשל יחותו אינך ראשי לעשות ואזכה אני בהם מיד׳ וא״ת משנתינו בלומר אם תקש לך משנתי׳ ששנינו בה שהשלי׳ תופס בשטר השחרו׳ לצורך ואעפ״י שרוצה לחזור האדון ואינו רוצה שיהא שלוחו של עבד א״ה קאמר שאינו יכול לחזור בו ש״מ דתפיסה מהני ואע״פ שהוא חב לאחרים דהיינו הבעלים הא לא תקשי לך דלא דמי דכל האומר תנו כאומ׳ זבו דמי ומש׳ תינו בב׳ א״ל האדון עצמו תן שחרור זה לעבדי הו״ל באלו הוא עצמו נתן לוכח שיזבה לעבד זה ואעפ״י שלא ידע העבד זבה לו שזכיל אד׳ שלא בפניו ומ״הא י׳ חזור בי האדון וה״ה בתופ׳ לב״ח בשליחו׳ הלו׳ עצמו שמצו׳ לו זבה בטטלטלין אלו לצורך פ׳ שאני חייב לו ברוכך שאני רוצה לפרוע לו לפני כל שאר בעלי ח בוחיבזה אין מן הדין לשאר ב״ח להוציא מטלטלין אלו מידו אלא כיון דהאם הפס כיון דבשליחו׳ הלוה עצמו עשה מה שעשה ודינו כדין ב״ח מאוחר שקדם וגבה דמה שגבה גבה אבל הרתופס לב״ח מאיליו או בשליחות המלוה כיון שהוא חב לבעלי חוב אחרים אין תפיסתו תפיסה כל זמן שלא הגיע ליד אותו שזכה לו :

ב ואיבא דפליג אם היה ב שליחות המלוה • ובן פירש״י ז״ל פרק שנים אוחזין דקאמר רב נחמן ורב חסדא דאמרי תרוייהו המגביה מציאה לחברו לא קנה חברו מאי טעמא תופס לב״ה במקום שחב לאחרים לא קנה וכו׳ • ופרש״י ז״ל הוי בתופ׳ לבעל חוב במקום שחב לאחרים פי׳ כאדם חבא מאליו ותופס ממון חברו בשביל חוב שיש לאחר עליו ובא זה ליקדם עד שלא יתפסנו ב״ח אחר ונמצא תופס חב בתפיסתו זארת את היורשין אחרים ולא קנה כדאמרינן בכתובות דלאו כל כמיניה להיות תופס מאיליו וחב לאלו מאחר שלא עשאו אותו נושה שליח לתפוס ע״ב • אלמא דסבירא ליה שאם עשאו הנושה שזהו המלוה שליח להקנותו דקנה • והני דקאמרי דאע״ג דא״ל מלוה זיל תפסי ניהלי אפ״ה קאאר׳ דלא קנה כיון שהוא חב לאחרי׳ קא חזו לה מהה״א דמחזובות דקתני בפ׳ הכותב יומר בר חשו הוה מסיק בה זוזי בהחוא גבר׳ שכיב ושב׳ ארבא א״ל לשלוחיה זיל תפסיה ניהלי אזל תפסיה פגעו ביה בשליחות המלוה וכו׳ • בשנים אוחזין קף ט׳ תכן היה רוכב על גבי בהמה ורמה את המליאה ואמר לחברו תנה לי נטלה ואמר אני זכיתי בה זכה בה וכו׳ • ובגמרא הוה אסיק אלעתייהו דרב נחמן ורב חסדא דאני דולה לזכות בה עכשיו קאמר ומודה הוא דמעקרא הגביהה לפס חברו דקתני זכה בה אלמא לא קנה חברו כדפי׳ רש״י ז״ל • ומפני זה אמרו רב נחמן ורב חסדא המגביה מציאה לחברו לא קנה חברו מ״ט הוי תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים וכו׳ • ועל זה פי׳ רש״י ז״ל דלא קנה מאחר שלא עשאו אותו הנושה שליח לתפוס • וכתבו עליו התוספת מה שפי׳ רש״י אין נראה בפרק הכותב משמע דעובד׳ דיימר בר חשו לתופס לב״ח במקום

הרי״ף ז״ל הא דבמטלטלי מה שגבה גבה • קאמר משום דלית בהון דין קדימה דלים להו קנלא • דאמר רבא עשה עבדו אפותיקי ומכרו בעל חוב גובה ממנו שורו ומחמורו אפותיקי אין בעל חוב גובה ממנו • מ״ט הא׳ אית ליה קנלא והאי לית ליה קנלא וכו׳ • הרי דדין הקדימה תלי בקנלא ; וכאפותיקי דשור אין בעל חוב גובה ממנו אפילו במפרש דלא״ל לא יהא לך פרעון אלא מזה כאשר נתבאר בשער מ״ג דהיינו ממש בשור אם שאינו משתלם אלא מגופו • ולהרי הרא״ש ז״ל גם בכל אפותיקי מפורש דמטלטלין היה ראוי לומר שאם קדם המאוחר וגבה מה שגבה לא גבה • וזה אינו כלכתב בהגיה הטור ז״ל סימן קי״ז וז״ל וכן לענין קדים׳ אפילו עשה מטלטלין אפותיקי מפורש בשטר לראשון גובה מלוה שלאחריו כיון שהשעבוד לא חל על המטלטלין אין בהם דין קדימה ע״כ :

חלק שני

א גרסינן בגטין מ״ר יוחנן החופס לבעל חוב וכו׳ • בלף י״ל ע״כ ובפ״כ דמלוה כתב הרמב״ם ז״ל הדין וז״ל קדם אחד משאר אדם ותפס מן המטלטלין של זה כדי לזכות לאחד מבעלי חובות לא זכה שכל התופס לבעל חוב במקום אחד לאחריס לא קנה • אבל אין עליו חוב לאחריס קנה וכן אם א״ל הלוה זכה בתפס זה לפלוני זכה לו ואין אחד מבעלי חובות יכולין לגבות מאלו המטלטלין שכבר זכה בהם אחר ע״כ :

ואיבא למידק דכיון דבגמרא קאמר ר׳ יוחנן ומ״ת משנתנו כל האומר תנו כאומר זבו דמי כדמייתי רבינו • אמאי קאמר הר״מ ז״ל ליתנא לזכה ולא אמעוני׳ אפי׳ בתנו כלשון המשנה • דהא בשנים אוחזין גבי המגביה מציאה לחברו אמר ר׳ יוחנן גופיה ואם תאמר משנתנו דלא קנה דקאמר תנה לי ולא אמר זכה לי דלמא בההוא עניינא תן לאו כזכי דמי • והולרך ר״ת ז״ל לחלק בין דעת אחרת מקנה למציאה • ואולי משום דבפ׳ י״ן מאלו ההלכות כתב דאם אמר לוה לאני הולך לשמעון אמר זה שאני חייב לו אם בא לחזור אינו חוזר וכו׳ • כדמייתי ה״ה ז״ל : משום הכי לא הולרך כאן אלא להשמיענו הדין לגבי הבעלי חובות האחריס ולא נחית השתא לליתנא דהקנאה אלא יהיה לשמך אמאי לכתב בפרק י״ו בחולך וכ״ש בתנו :

ב ואיבא דפליג אם היה בשליחות המלוה וכו׳ • בשנים אוחזין קף ט׳ תכן היה רוכב על גבי בהמה ורמה את המליאה ואמר לחברו תנה לי נטלה ואמר אני זכיתי בה זכה בה וכו׳ • ובגמרא הוה אסיק אלעתייהו דרב נחמן ורב חסדא דאני דולה לזכות בה עכשיו קאמר ומודה הוא דמעקרא הגביהה לפס חברו דקתני זכה בה אלמא לא קנה חברו כדפי׳ רש״י ז״ל • ומפני זה אמרו רב נחמן ורב חסדא המגביה מציאה לחברו לא קנה חברו מ״ט הוי תופס לבעל חוב במקום שחב לאחריס וכו׳ • ועל זה פי׳ רש״י ז״ל דלא קנה מאחר שלא עשאו אותו הנושה שליח לתפוס • וכתבו עליו התוספת מה שפי׳ רש״י אין נראה בפרק הכותב משמע דעובד׳ דיימר בר חשו לתופס לב״ה במקום

Digitized by Google

במקום שחב לאחרים לא קני אפי' עשאו שליח ע"כ: וקשה למה הוצרכו להסי' עליו מלייט' כר חסו הא בהך גופ' דעלה אמרי דאמגבי' מליא' לחבירו לא קנה מטעם תופס לב"ח במקום שחב לאחרים מוכח דהיא לאפילו עשאו שליח לא קנה להא קתני ראה את המליאה ואמ' לחברו תנה לי ואמר אני זכיתי בה זכה בה וכבר אמרינן מדברי רש"י ז"ל דלרב נחמן ורב חסדא אפילו מתחלה הגביהו לשם חברו לא קנה חברו ומטעמא למפרשי לחב לאחרים ורב נחמן ורב חסד' לא מחלקי בין מליאה לחוב ולית להו הא דאר"י דטעמא דמתניתין משם דאמ' תנה לי וכו' ואע"כ הוא פשוט ומוכרח דאפי' בשעשאו זה שליח לא קנה כל שחב לאחרים • ולא ידעתי היאך רש"י ז"ל כתב דברים אלו על זו הסוגיא • דכאן אין לדחות כדדחי רבינו הגיא דיימר משום דהוי אמרבא: ואפשר להתוס' הקשו על רש"י ז"ל מהגיא דכתובות ולא מהך מתני' משם דרבו להסיב עליו מלשונו ממש לכתו' לא קני כדאמרי' בכתובות דלאו כל כמיניה להיות קופץ מליו וחב לאלו מאחר שלא עשאו הנושה שליח וכו' • דמייתי דאיה מכתובות דהיינו הגיא דיימר והרי הראיה עצמה שמביא היא לסתור דמינה גופה משמע דלא קנה אפי' עשאו שליח: ומה גם דרש"י עצמו כתב בהכותב התופס לב"ח שליח התופס מטלטלין של לוה לצורך ב"מ וכו' • אח"כ מלאתי להראים ז"ל שהקשה לו גם מהמשל: ג וכתב הגאון ז"ל וכו' • נתקשתי בזה בתחיר' שמלאתי להראם ז"ל דכשיש אוחזין כאב ומקשה היאך יכול לתפוס בלי הרשאה לימא ליה לאו בעל דברים לידי אח וכתב רי"ף ז"ל בחשובה לוקא במקום דאיכא פסידא לב"ח כגון דמית לוה ואי לא תפיס למלוה לסיל לגמרי וכו' עד ותקנה היא שהתקינו הא אלו היה הלוה אמיל ויכול לפרוע לב"מ מה שיש לו אלו ה"ז אומר לאו בעל דברי' לידי אח ושומעין לו ולא נהירא לי דאר"י לתופס לב"מ במקי' שחב לאחרי' לא קנה מכלל דאיכא דאין חב לאחרים מלינה קנה ולא מחמת תקנה וכו' עד הלכך נ"ל דאורח הדין הוא ולא פיין להקשות לימא ליה לאו בעל דברים לידי אח אחרי' אין חובעו לדין להוציא ממנו כלום שיוכל לומר אין להשיב לך כיון שאין לך הראה וכו' ע"כ: נראה דהליא דפליג אהרי"ף וסבר דאפי' כי ליכא פסידא לב"ח קנה מליא כשתתם לו כל שאינו חב לאחרים • ואלו בהמדיא גבי פלוגתא דרב ושמואל אי הולך כזכי או לא • כתב וא"ת נהי דהולך לאו כזכי וכי גרע מתופס לב"ח דקנה אפי' בע"כ של לוה כ"ש הכא דמלעתא ואם כן אמאי יכול לחזור ויחזיק ה"ר משה מאי"כורה דהא דאגר התופס לב"ח קנה היינו כשאין לו ללוה נכסים אחרים ונמצא שיפסיד המלוה אי לאו הך תפיסה הלכך מהני' תפיסה והכא מיירי כשיש לו' נכסי' אחרים וכה"ג התופס לב"ח לא קנה וכו' עד ולי נראה וכו' עד וגם חירוץ ה"ר משה אמת וכו' ע"כ הרי מבואר שהיא מסכי' אם הר' משה ז"ל דקוקא בדאיכא פסידא למלוה קנה אבל כשאינו מפסיד לא והיא ממש סברת הרי"ף ז"ל שהוא חולק עליה במליעא והתימא אהרב ז"ל בב"י סימן ק"ה דהטור מביא דברי אביו ז"ל דגמין: והוא ע"ה הביא לשונו דמליעא • ולא העיר אזנינו על סתירה זו המבוארת: והתופס חייב באחריותו וכו' הרא"ש ז"ל חולק בזה בסיף המביא קמא • דאמאי דמייתי' דמקשה נהי דהולך לאו כזכי מי גרע מתופס לב"ח וכו' • כתב ז"ל ולי נראה דלא קשה מידי דהתם נמי מלי א"ל לוה לתופס או קבל עליך אחריות או החזר לי מה שתפסת ואפי' רב מולה בזה כיון שתפס שלא מדעת הלוה דמלי א"ל את לא מהמנת לי ע"כ • ולייק מינה הטור ז"ל בסימן ק"ה • דמשמע אבל בהתם אינו חייב באחריותו:

ד והולך מנה וכו': נתבאר בשער ג' ח"ר:

ה והיכא דתפיס לב"מ וכו' הטור ז"ל סי' ק"ס כתב זה הלין בזה הלשון ואם רמודן חייב ג"כ ליהולה מהני מה שתפס לצורך שמעון אף על פי שלא תפס לצורך עצמו אינו זכי לנפשיה זכי לחבריה: וכתב עליו הרב ז"ל, בב"י ויש לדקדק בלשון רבינו שכתב אעפ"י שלא תפס לצורך עצמו וכו' דמשמע דעפי' כשתפס לצורך עצמו ואחר כך תפס לצורך חברו מכשתפס לצורך חברו קודם שתפס לצורך עצמו: והא ליתא דכיון שתפס לצורך עצמו כבר אין לו תפיסה יד בנכסיו אל זה וה"ל תופס לחברו במקום שחב לאחרים דלא קנה ויל"ל דה"ק נ"מ אם תפס בבת א' בשעור מה שחייב לו ובשעור מה שחייב לחבריו דמגו דזכי לנפשיה זכי לחבריה אלא אפי' פי' שתפס לחוב חברו ולא לחובו דהשתא אין לו תפיס' יד בנכסים אלו שתפס אפ"ה קנה דמגו דלאי בעי זכי לנפשיה זכי נמי לאחרים כנ"ל ע"כ:

ורתמיהני מגדלת חכמתו ז"ל מה לורך לכל המדרש הזאת לקדקוק ולישוב ולומר כנ"ל • הרי מבואר ופשוט הוא דהטור ז"ל נתכוון להעלו' הפסק במה שנתלקו בגמר' דסנים אוחזין דרב נחמן ורב חסדא סברי המגבי' מליא לחברו לא קנה ומוקמי מתני' כרבנן ורישא דסנים רוכבין על גבי בהמה וכו' אשמועינן דהיכ' דלא זכי ביה אינו ממו דאי בעי זכי נמי לא אמרי' אלמ' סברי דמגו דזכי אמרי' מגו דאי בעי זכי נמי אמרינן • וא"י אמר המגבים מליא לחברו קנה דמגו דאי בעי זכי נמי אמרינן • וסיפא דמתניתין דלא זכי הוא משום דיסוס ליפ' שהגה וכו' ומכאן למדו הדין גם בב"מ • וכו' הטור ז"ל לפ"ז היא פשוטה לפסוק כר' יוחנן דלא דריכינן דמגו דזכי דהיינו כשתופס ג"כ לעצמו אלא אפילו אמגו דאי בעי זכי דהיינו שאינו תופס לעצמו קנה:

ובטעם הפסק לקבוע הלכה כרבי יוחנן כתב הראם ז"ל והלכה כרבי יוחנן דעולא ורמי בר חמא דלעיל סברי כוותיה ע"כ • ואי תימא דלהה' דרמי בר חמא דלעיל דף ה' דקאמר דאמרת אומרת המגבים מליא לחברו קנה מבדו פליג עליה רבא ואמר לא"ל המגבים מליא לא קנה והכא היינו טעמא מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לאחריני וכו' • דלמא ס"ל לרבא מגו דזכי אמרינן מגו דאי בעי לא אמרינן • ומה גם לדברי החוספו' דכסוגיין דרב נחמן איתיביה רבא מליאה פועל לעצמו בד"מ בזמן שאמר לו בעל הבית עבור עמי היום אבל אם א"ל עשה עמי מלאכה היום מליאתו של ב"ה • א"ל שאני פועל ו כו' ופתכו התוס' אף על גב דלעיל דאי רבא דיוקי' דרמי בר חמא משמע דסבר דלא קנה חברו שמא קבלה הכא מרב נחמן ע"כ • וכיון דרבא סבר כרב נחמן ורב פסלא למה נפסוק דלא כווחיה משום דרמי בר חמא • וליכא למימר דהראם ז"ל יסבור דלא קבלה רבא מרב נחמן ודחיה בעלמא הוא דאמי לרמי בר חמא כלומר מהא ליכא למשמע: דמריבטא דשמעתא דמליעא מוכח דרבא לקושטא קאמר ואפשר לומר דנקט לעקר' דברי רמי בר חמא משום דאזיל בגמ' דרב אחא בריה דרב אלא ורב אמי מהדרי לאוכחי במתניתין דיוקיה דרמי בר חמא מהיכא נפיק ושקלו וטרו עלה משמע דהכי סבירא להו:

ו ויש לברר מי שהפקיד וכו' • גם הטור ז"ל סימן ק"ה הביא תשובת הרמב"ן ז"ל ובמ"ש ואם נתנו לאח' אינו נתון כתב הרב ז"ל בב"י כ"ל דה"פ נתנו לאח' אג' קרק' או בק"ס או במחנ"ס ע"מ לאלו נתנ' ממ' א"ל לפר' כנ"ל הס ביד הנפקד והיאך נתנם לאח' דאם לא החזירו לו היאך מועיל תפיסתו מיהו אפשר שאפי' החזירו לו כיון שתפסו בשביל אותו טוב מועיל תפיסתו

ביה רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע אמרו ליה ארת תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים את ולא קנה והא הכא דמליאה אמר ליה לשליח דידיה זיל תפסיה ניהלי ואפי' הבי דנו לו דלא קנה ואינ' דפליגי ומר"רצי דהתיא דארבא לאו ראי' היא דארב' שאני דאין הדבר מוחזק ביד הר"תופסו שהרי אינו מטלטל ממקומו אבל התופס שום דבר שיובל התופס להחזיק בו תחת ידי זה קנה שעשאו שליח לתופסו בעבורו: ודייקינן לה דרמיא הא מילה' למאי דפרשי' עלה דהשוב' את החמור ומה שאין דינו שוה להשיבר בית לחברו ונפל ואע"ג דאמר ליה בית זה סתם והתם חמור זה משום דחמור בידו בית' לאו בידו • וארבא נמי לאו בידו קרינן ליה לענין האי דינא דתפסיה ולא מהניא ליה תפיסה אע"פ שעשאה בשליחו' המלוה אבל בשאר מטלטלי מהניא ומיהו צ"ע:

ג וכתב הגאון ז"ל שמעי' מהבא דהתופ' לב"ח במקום שאינו חב לאחרים שוי נפשיה עבד לוה לאיש מלוה וכיון דקנה המלוה נפטר הלוה והתופס חייב באחריותו ע"כ:

ד והולך מנה לפלוני שאני חייב לו לא דמי לתופס דשליח דלו' הוא דלא שוי נפשי' בשעבודיה ואחריותו על שניהם ע"כ:

ה והיכא דתפיס לבעל חוב במקום שחב לאחרים אך היה הלוה חייב כמו כן לזה דהתופס ומניח עצמו ותופס לצורך אחר והוא חב לאחרי' מהו מי אמרינן מגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה כדגרסינן במציעא פר' קמא וה"ר יעקב גלה דעתו בתחוצו דקנה התופס משום האי מגו דס"ל לרבי יוחנן מדקאמר במגביה מציאה לחברו קנה כדאיתא במציע' ובגטין פסק דתופס במקום שחב לאחרים קנה משמע דחלוק משוינן בין היכא דאיתא לטעמא דמגו להיכא דליתא דהא במציאה דאית' להאי מגו קנה חברו והא נמי דכוותה היא דהיכא דהוי חייב לתופס כי חפיס לב"ח חבריה קני בעל חוב וכן כתבו בעלי התוספות ז"ל בשמו •

ו ויש לברר מי שהפקיד להברו מעות ולא רצה להחזירם לו אלא שאמר אני תופס בדם לזכורת' לפלו' בעל חובך מהו מי יכול למימר ליה את פשע' בהו דאנא מפיים הואיל ומחיל לי • ובזה שאלתי פי הרמבן ז"ל וזה אשר השיב לי • אני לא באתי לידי מדה זו בתופס לבעל חוב בחיי ליה דמהני משום דממון דלוה הוא • דמאן דבעי לאפוקי מיניה אפילו למפרעיה לבעל חוב דידיה חב לאחרים דהוא אלא אף את"ל בחיי ליה דתופס לבעל חוב במקום שלא חב לאחרים קנה כפי דעת קצת הראשונים יכול נפקד נמי לתפוס במקום שאינו חב לאחרים וכיון דתבעיה מיניה לפקדון ולא יחבי ניהלי' משום דתפיס ליה לבעל חוב מהני דהא בעובדא דבלוגא דשטרי תפיסה כהאי גוונ' מהניא לנפשי' ומהני לאחריני במקום שאינו חב לאחרים דמהניא תפיסה שאם מת אינן עושין מטלטלין אצל בניו ואין שביעית משמטרו • ואם נתנן לאחרים אינן נתונין • מיהו לאו לעבובי פקדון בידיה בהך טענה אלא אם תפס ובא ב"ח לב"ד זכה לו • אבל אם אין ב"ח כאן לאו כל בניניהו לי' לפ' אתה ח"יב ואני תופס בו יואף ע"ג דאיכא מגו שהדין נותן בפל פקדון להחזירו למי שהפקידו אצלו ואם יש לאחרים זכות בו הרי הדין ביניה דומה קצת למה ששנינו בתוספת' המפק שטרותיו אצ' חברו אעפ"י שאינם בשמו הרי זה יחזי' את שלו מת יחזיר ליורשיו ואף על פי שאלו בא אותו שמתובין בשמו זובה בהן ומוציאין מ"מ דו מ"מ אין לנפקד אלא למקו' שנטל יחזי' אף כאן יניח הדין ביניהם לבשיבא מלוה יאמר אני תפסתי לו והרי שמואל חי ובית דינו קיים ולא עוד אלא אפי' במורה הדברי' נראין שאינו יכול לעכבם עד שיבא הלוה • נאנסו בידו מי משלם לו אם תאמר יניח בב"ד מי הזקיקו לבך ובב"ד נמי מי לא אתו אונסין ולא דמי להולך מנה לפלוני שאני חייב לו זכה שאם

Digitized by Google

עד כאן: ולע"ד הדברים פשוטים לכיון המסקנת דינו של הרמב"ן הוא דהך טענה דתפיסה לאו לענינו בדינו פקדון שאם אין ב"ח כאן הלין ונתן בכל פקדון להחזירו למי שהפקידו אלא ואם יש לאחריס זכות בו הרי הדין בינייהס וכו' דלמא הלוה מוליא מיד הנפקד בדינא ודיינא • ע"ז אמר דאפי' אם בא ליד המפקיד מהני תפיסה להני תלת מילי שלא יעשו מטלטלין אצל בנין ושלא ישמטנו ושלא יוכל ליתנו במתנה אם נתן ונא הלוה מוליא מיד המקבל מתנת התפיסה שתפס הנפק' לזכותו וכשחזר ליד המפקיד הוי אצלו כפקדון דהלוה • ונלמד זה מההוא דהמקבל דף קט"ו גבי השבת העבד' דאמריכן וכי מאחר שמחזירין למה ממשכנין מעקרא שלא תהא שביעית משמטת וכו' דמדמשכני' קנייה וכי הדר ליה הוי פקדון גבייה כדכתב רש"י ז"ל:

אך קשה אמאי לא קאמר התם הך נפקותא נמי כדי שלא יוכל ליתנו לאחר במתנה • כי היכי דקאמר הכא דשלא תשמטנו ושלא יעשה מטלטלין וכו': ז ואם הלך הנפקד ומסר לב"ח וכו' • נראה מדאחר לדוקא אם כבר מסר למלו' פטרי ליה לנפקד • אבל לכתחלה אילו למסרו בידו אלא חיי' להחזירו למפקיד ויאמר הדין בין הלוה והמפקיד • וממילא כך יהיה הדין ג"כ בלו' של ראובן כשיתבענו תובו יוכל לומר שהוא מעכבו בשביל מה שראובן חייב ללוי • ויועיל זה להא דאמריכן לעיל • אבל מ"מ צריך לפרוע חובו לראובן לכתחלה: אמנם הרשב"ן ז"ל לא כתב כן אפי מה שהביא בשמו הרב ז"ל סימן ק"ה מחולם ג' וז"ל כתב הרשב"א ז"ל בפרק שור שנגח ל' וה' עלה מ' גבי הא דאמרינן משום דמ"ל כי היכי דמשתעבדנא לך משתעבדנו לך • ומשעינן מהא דאלו דלה ב"ח מו נפקד דראובן לפרוע ממה שיש בידו למי שנושה בראובן אף על פי שלא הבנו בדין הרשות בידו • וכן נראה מדברי הרמב"ן ז"ל ע"ל • משמע דאפי' לכתחלה הרשות בידו לפרעו ממה בין לוה בין נפקד • והרי מהתם לקמא ליכא למילף אלא לפטור היכ' דלא חש ליזהר שיפול ביד ב"ל דהא מוקמינן לה בדאמקדים בי דינא ותפסיה • אבל לא שיהא רשאי להתפיסו בדיים: וב"ת להרמבן ז"ל נמי תקשי דמדאמרינן לאיירי בדאמקדים בי דינא ותפסיה נימא דמ"ה פטור • אבל אי אתפס ה בדיים מנלן דלא מחייב • הא נאו מלהא היא • דמאחר שנגח מזומנים ב"ל לתפסו • ומדלא חש ליזהר מתפיסה זו הוי כהתפיסו בדיים והכי משמע מדברי התוס': אבל לתת לו רשו' להתפיסו בדיים ולגמוך מזה לנפקד כדברי הרשב"א זו מנין לנו • והרב ז"ל העלים עין חכמתו מלהרגיש בזה שהביא דברי הרשב"א ז"ל • ונראה מ"ש הטור ז"ל שהם הם דברי הרמב"ן ז"ל והוא עלמו מביאם כאלו אין ביניהם שום הפרש ולא עוד אלא שעל מה שאמר הטור אם הנפקד מסרו ליד המלוה אין זו פשיטה וכו' • כתב שהוא תימא דעיניו מי גרע מפורע חובו של חברו וכו' • והולרך להביא דברי הרמבן ז"ל לקיי' מנוקו ועל דברי הרשב"א ז"ל שהפריז לומר שהרשות בידו לפרוע לנושה ממה שיש בידו וכו' לא הוקשה לו מאומה • אם לא שנלחוק דהאי לפרוע להרשב"א ז"ל אלו פרעון ע"י התפיסה והעכוב כמשפט המוה וזה רמוק: ודין זה שפסקנו בדין חופס וכו' • כל זה נתבאר בשער מ"ג בס"ד

חלק ג

א והיכא דב"ח מאוחר קדם וכו' • בשלהי סימן ק"ל הביא הרב ז"ל תשובת הרשב"א ז"ל שכתב שאלת ראובן ושמעון היה לכל א' מהם חוב על ע"מ א' וראובן אמר שאבד שטרו והפקיד לזה לתלשו לו שאם בא לחזור אינו חוזר דהתם לרצונו זבה בו ונעשה נפקד של מלוה: ז ואם הלך הנפק' ומסר לב"ח לאו פשיעה ה"א ואפי' בשום שכר נמי לא מחייב בכלום משו' דאמר אי אהדרתינהו ניהלך לאו מינך הוי גבי להו אי מנייהו או משאר נכסי' נמי פטור מדר' נתן בולה בדאית' בפר' שור שנג' לענין שואל שור ושמע' מינה דלא מצי למיטען מפיים הוינא ליה ומחי' ומאי דאיתמר בירושלמי לגבי פורע חובו של חברו עלה מצאו שלא לחייבו בזה מפני שעשא שלא ברשות וה"ל מבריח ארי מנכסי חברו דאי בנדרי ע"ב ובבר ב ארנו בשע"נ אם אמר לשליח הולך מנה זה לפלוני והחזיק בהם לצרבו בחו' שהיה לו חיי' שנשתלחו לו מה דינו ודי' זה שפס' בענין תופס שמועל' לו במט' תפיסתו אעפ ישהוא מאוחר ה"מ דהוו תרויהו במלו' ע"פ או בב' שטרות שזמנם יום אחר או דלא אקני להו מטלטלי אגב מקרקעי דלית להו קדימ' אבל אם הם בשטר והקנ' להם מטלטלי אגב מקרקעי כל הקוד' זבה ומוציאו מיד מי שתפסן וכמו שהארכתי בדינו במקומו בשער מ"ב •

חלק ג

א והיכא דב"ח מאוחר קדם וגבה בענין הלואה של גוי' וביצד ב' ישראלי' שהלוו ממון לגוי אחד בשט' שלה' ובשעבוד נכסי' וקדם המאוח' החזיק בנכסיו מדו ובזה יש מחלוקת דאינא דאם' דינא דמלכות' דינא ואיכא דס"ל דמה שגבה גבה דמנהג מקומנו דמלכא יהיב לן רשותא דכל ישראל ליעביד דינא לחברי בדיננו ולא בדינהם אם לא קא בעי נתב' למיעבד דיניה' והילכך אתלק מינן מ' דינא דמלכותא ועוד שאינו דינו דינא דמלכותא כי אם בעסקי המלכות בלבד אבל במה שבין אדם לחברו לא נאמר דין זה ומו שבררתי והארכתי דין זה בשער ש' קדמתי שלמ"ו ובזה שאלתי הרמב"ן זה אשר השי' לי שטר של ערבאו' בשר הוא למשועבד' בראיו' גמורו' ובנוסחאו' בדוקות לגאוני' כך הם אבל אי שטרא פרכאה הוא שבשר לבני חורין כמו שאמרת דבר ברור הוא שב"ח מאוח' שקדם וגבה מה שגבה בקרק' וב"ש במטלט' אבל בשטרות של מלכות במנהג מקומות הללו אע"פ שהן פסולין מן הדין דלירת בהו עידי חתימה אלא סופר אחד בלבד כיון שהן בשרין מדינא דמלכותא גובין מהן אף מן דמשועבד ין קלא ודאי אית להו וב"ח מאוחר שקדם וגבה מוציאין מידו במקרקעי אבל לא במטלטלי דאפי' בשטר שלנו בע' אגב דלא עדיפי משטר בשרו' שלנו לפי דעתנו שכתבנו לך בתשובה אחרת ע"כ:

חלק ד

א גרסינן בגיטין פ"א אמר רבא האי שטרא פרסאי דמסריה ניהליה באפ' כהדי ישראל מגבי' ביה מבני חרי והוא דידעי למקריי' פירוש ש"ח שהלוה ראובן לשמעון מנה ונכתב אותו שטר בלשון פרסיים וחתמו עדי הדיוט פרסאי בו ומסרו שמעון לראובן בפני עדי ישראל גוב' בו מבני חורן והו' דידעי למקרייה שאם יקראו אותו ב"ד לאחר זמן מה היה כתוב בשטר ידעו העדים להג' להם כל מה שראו באותו השטר • ומקשי' והא בעי' כתב שאינו יכול להזדייף וליכא פי' שהרי הפרס ים

טענן שמא נפרע שטרי ושלא כיון גבה וטוען שחייב להחזיר לו מה שגבה והכותי הלוה מולה שקולם לכן פרעו • תשובה אם ראובן גבה מטלטלין מן הכותי הדין עם ראובן דלמי לינא דמלכותא לינא כיון גבה בשטר שקלם לו הפקיד ומי לינא דמלכותא לאו לינא • מטלטלין לא נשתעבדו לבעל חוב דאפי' בדיינו לא נשתעבדו להוליא ממי שמכרן או נתן לו: אמ"כ כתב לו מטלטלי אגב מקרקעי כו' על עוד נראה דאפילו גבי קרקע ושמו חתם ידו אין לשמעון כלום א"ת לינא ל"ל ואפי' לא נחתם הטטר אלא שפרע בלי שהולי' עליו ש"ח דהא מליני הכותי המלוה את חברו אמי' אלא בעדים כדאיתא התם וכו' •

ובדבריו איכא למיקל דאי לינא דמלכותא לאו לינא • מאי דהני הא דבדיינו מטלטלי לא משעבדי להוליא ממי שמכרן או נתנו וכו' • הרי כיון דאין לינא דין נמלא דמה שהם לנים שהמלוה את חברו בעדים צריך לפרעו בעדים לאו לינא הוא ולמה נאמ' שמה שגבה ראובן גבה מפני שהמטלטלין לא נשתעבדו לשמעון וכו' • הרי ראובן זה לאו בתורת מכר או מתנה באו לידו אלא הוא טוען שגבה אותם בחוב' פרעון חובו • והלוה טוען שגזל הם בידו מפני שכבר נפרע חובו ולפי טענ' שמעון והכותי עדין המטלטלין הם של כותי שגזל ראובן ואיך לא יגבה שמעון חובו ממטלטלי הכותי בכל מקום שהם שגזלו ממנו אם נתום לטענתו דלא כלינא דמלכותא ויוליאם מיד שמעון מדר' נתן • ואלו היה אומר הרשב"א ז"ל דאי לינא דמלכותא לאו לינא מ"מ אפילו בדיינו אין להוליא מיד ראובן בטענת שמעון שנפרע מפני שהוא שמא והכותי שטוען כן אינו נאמן דלילמא קנוניא עשו ביניהם • הוה מקום לומר כן אבל לומר שלא נשתעבדו להוליא ממי שמכרן או נתנן לו וכו' • נראה שאינו ענין לכאן • ותו אי לינא דמלכותא לאו לינא • אנן למה לא נחוש לפרעון שלא לחוב לשמעון כיון דאיהרע שטרא אחר שאבד ואינו חוזר זמן:

חדק ד א גרסינן בגיטין פ"א אמר רבא וכו' • קף י"א ועל הך מימרא דרבא נאמרו ג' פירושים הא' לרש"י ז"ל דאפי' כפירוש רבינו שטר' פרסאה שעשאוהו בלשון פרסי ותחתמו פרסיי' הדיוטות עליו • וכתב הרשב"ם ז"ל • וקשה דהא רבנן דר"ע פסלי בשטר שנעשה בהדיוט ואפי' בעדי מסירה וכו' • עד ועוד דלא מסתבר כלל שיכשיר ר' עקיבא בשטרי הדיוטות בלא עדי מסירה ואם כן רבנן פסלי אף בעדי מסירה ע"כ: ולי בעניי קשה תו דלעיל בגמ' אמ' לקמן ר' אף אלו כשריס לא הוזכרו אלא בזמן שנעשו בהדיוט דמוקמי' כ' כרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי מקשינן והאמר ר' אבא מודה ר' אלעזר במזויף מתוכו שפסול ומשני הב"ע בשמות מובהקין • ופרכינן תו אבל שמות שאינם מובהקין מאי לא • א"ה אלתני סיפא לא הוזכרו אלו אלא בזמן שנעשו בהדיוט ליפלוג וליתני בדיוק ומשני ה"ל קאמר בל"א בשמו' מובהקין אבל בשמו' שאינן מובהקין נעשו כמי שנעשו בהדיוט ופסולין ופרש"י ז"ל אבל שמות שאינן מובהקין נעשו כשאר שטרות של מכר שנעשו בהדיו' שלא בערכאו' להנהו ולאי פסולי אלא קפילי אלורעי נפשייהו וחתמי שקרא וכו': והשתא כיון דקאמר לשמות שאינם מובהקין בגטין נעשו כשאר שטרות שנעשו בהדיוט דפסולי משום דמרעי נפשייהו א"כ ע"כ פסול דשא' שטרי' בהדיוט הוי אפי' בעדי מסירה דהא בגטין אפי' בעדי מסיר' פסולין כשאינן מובהקין דבהא קיימי' וק"ל: הפי' הב' הוא לר"י ז"ל דהכא מיירי דחתימי עליה ערכאות וקמ"ל דאף ע"ג דמסריה ניהליה באפי שהלי ישראל לא מגבינן ליה ממשעבדי וכתב הרשב"ם ז"ל ומיהו שמעתין משמע כדפרש"י דאפר"י ז"ל הל"ל הא' שטר' פרסאה' אע"ג דמסרי' ניהליה באפי שהלי ישראל

Digitized by Google

ישראל לא מגבינן היום ממשעבדי • ועוד מי בשטרי ערכאות מיירי לא ה"ל לרבא למימר מימרא בתפי נפשה אלא ה"ל לפרושי מתני' דשטרי ערכאות לאמר במתניתין דכשרים לוקח למגבי מב"ח מכל ממשעבדי לא גבי אפי' מסרי' נכליה בתפי סהדי ישראל ע"כ : והמהני ממתי להקשה לרי"ז ז"ל דה"ל לפרושי מתני' וכו' לאמר לרש"י ז"ל מי ניחא לתי נמי אתי שטר פרסאה היינו שנעשה בהליוט לא הל"ל מימרא בתפי נפשה אלא לפרושי מתני' לקתני לא הוזכרו אלא בזמן שנעשו בהליוט לכל האוקמתו לעניל בשא שטרו מיירי ולימא בשאר שטרות דנעשו בסיון לאמ' במתני' דפסולין לוקח בלא מסריה בתפי סהדי מכל מסריה בתפי סהדי ישראל מגבינן היום מב"ח ומא אפשר גב דלא מיתוקמא מתני' אלא בשאר שטרות • מ"מ כיון דלא הוזכר בסיון שאר שטרו אלא מכח הקושיא דלעיל מפי הכי אמר רבא בפי' אתי שטרא פרסאה וכו' אולי יש הימא על פי ר"י ז"ל דאם אינה נעשה דבשטר ערכאו מיירי מתי קא פריך עלה והא לא ידע למקרי דמה בכך הרי הערכאות הם נאמנים ומקוקי בהו לא מרעי נפשייהו ואינהו ידעי למקרי ולדיקסגי כלעביד רב פפא למקרי ליה לחרי פרסאי זה אלא בפני זה יוזה לא ד"ל קמא דיומא לאמ' בדוחק הכי קא פר דוהא לא ידעי למקרי והוו להו עדי מסירה כמאן דליתנהו ומאי אסמעינן רבא לתפי' בעלי מסירה לא גבי מב"ח • ומשני לאסמעינן בדילעי וע"ע :

הפי' הג' הוא להרא"ם ז"ל שכתב ר"ל לפרש הא' שטר פרסאי מיירי אתין חתומים עליו עדים אלא חתימי עליו עדים נכרים היכי גבי בעלי מסירה ישראל אפי' מב"ח והא מולה ר"ת במזגיף מתוכו דילמא אתי למסר קמייהו ודוחק לומר דרבא סבר לה כר"ם ובסמוך מובהקים וכו' ע"כ וקשה לי דלפ"ז דינא דרבא היינו דינא דר' שמעון דמכשיר בגט בסמוך מובהקים וכ"ם בלא חתימי כלל משום דסבר כר"מ וכדאמר בפרק בתרא מעפ"י אתין עליו עדים ונתנו לה בפני עדים וכו' • ולא הוסיף רבא אלא לומר שהלין כן בשאר שטרות • ומ"כ לא ה"ל לרבא לומר אלא הלכה כר"ם וכר"מ אף בשאר שטרות וכדאמרינן דסמוכ"ל הא דרבא דסמוכ"ל היא : וב"ר דאסמעינן לא מהני אלא לב"ח • אם כן אקשי להרא"ם ז"ל נמי מאי להקשה לעצמו :

בתפי סהדי ישראל לא מגבינן היום ממשעבדי :

ב עד עתה דברנו וכו' מימר' דאמר היא בהמנית תנין דף י"ט ע"ב ופרש"י ז"ל לקח מו עליה בסהדי ישראל ויש ראל עשאוהו אלא שכתבוהו לשון פרסי ע"כ • ולא ידעתי מי הזקיקו ז"ל לומר שישראל עשאוהו דאפי' כתבו גוף השטר פרסי' ממש מאי מיכפת לן בהא דאמרינן סהדי ישראל סמכינן דקושטא מסהדי וכבר מוקמינן לה בדילעי למקרי ובכל שאר אפשרי השטר • ומימר לא לאסמעינן מידי בגטי נשים אתא דפסלינן בהו כתיבת כותי משום דבעי' לשמה וכותי אדעתא דנפשיה עביד כדאמר רב נחמן בשלהי האי פרקא אליבא דר"מ • והא מקשינן לאמימר מאי קמ"ל דכל לשון כשר תנינא גט שכתבו עבריה ועליו יונים ועדיו עבדי' כשר • ומשנינן מי מהניא ה"א ה"מ בגטין אבל בשאר שטרות לא קמ"ל אלמא כל עלמו לא אתא אלא לאסמעינן דינא בשאר שטרות • ומ"כ למה לן שעשאוהו ישראל :

ג ויש לנו לברר שטר שכתוב בערכאות וכו' • רבו המתלוקות בדיינים אלו של שטרי ערכאות ורליתי לכללם בקצור לד' עניינים • הא' במיני השטרות אי אלו הכשרים ואי אלו הפסולים • הב' בתועלת הכשרים למאי אהנו ולמאי לא אהנו • הג' בגדר הערכאו' וסופריהם : הד' בדרך הכשרי השטרות ופרטיהם: הענין הראשון במיני השטרות יש בזה ל' סברו' הא' להרמב"ם ז"ל כתב דהם שטרי מקח וממכר ושטרי חלוקות שני מיני שטרות כשרים בערכאות שהם שטרי מקח וממכר ושטרי חלוקות דבשני אלו כשמעתילים שלו נתינת המעות לא מרעי נפשייהו והשטרות כשרים לדינים אלא ראיה בעלמא • אבל שטרי הולאו' ומתנות ושטרות ומתילות הרי הם המעות להיא גופה מהניא מצד עצמה וכשמעתילים שלו אותה

כתרם : וטעמו ז"ל משום דפסק כאי בע"ת דימת חני תוך מבגטי נשים ולא כשמואל דאמר דינא ל"ל • הסברא הב' היא להרמבן ז"ל לכל השטרות כשרין ואפילו אמתנה מטעמא דדינא דמלכותא • ודקאמר ואי ב"א חני תוך מבגטי נשים היינו דמתוקמא מתני' כה"ג אע"ג דליכא הרמנא דמלכא • הסברא הג' היא להרן ז"ל דאפילו בלא הרמנא דמלכא לא אמנא ליה בין שטרי מקח והלוואה ליהבי זוזי קנייהו בין שטרי הולאו' הכול כפיה' בכלהו מהני :

הסברא הד' היא לרבותיו דלהרמב' ולהרא"ש זכרונם לברכה לבשטרי מקח וממכר לבד מהני כשרתו נתיב המעות אבל שטרי חוב אפילו נתנו המעות לפניהם פסולי' ועל דברי הרמב"ם ז"ל כתב הריב"ש ז"ל בסימן תל"ג וזה לשון בשטרי מתילות הוה ליה לרב ז"ל להכשיר שהרי הם כשטרי מכר בזה שבבור ומתן • הסעבור ושטרא דליה בעלמא כמו שכתבתי בפרק ת' מהלכות מכירה אתין המתילה לריכה קנין • ובשלמא מה שכתב בשטרי הולאות אפשר לפרש שלעתו ז"ל היה להולאות של הלוו' שיש נהם שעבוד נכסים והשטר עושה השעבוד זהוה ליה כשטרי מתנ' דפסולי לפי שעתו אבל בהולאו' פרעון כיון דהוה בפני הערכי והערכי נאמן דלא מרע נפשיה בזה לי אמנם מ"ם במתילות אין לאלמו כלל אפילו לפי שעתו על כאן • ואם הוא עליו השלום לא יעול להלו' מי יקרב הלום : ויש מה שמא נאמר להלין על הרמב"ם ז"ל • דבפרק י"ת לתישות כתב המותלת כתובתה אינה לריכה קנין ולא עדיה כשאר כל המותלים שאינה לריכים לא עדים ולא קנין אלא בדברים בלבד והוא שיהיו דברים שהלעת סומכת עליהם ולא יהיו דברי שחוק או החול או דברי תימא אלא בדעת נכונה עד כאן • ולכדסובר הרמב"ם ז"ל דמעולם לא האמינו חכמים ז"ל לערכאו' אלא לומר דלא מרעי נפשייהו להעיד מה שלא שמעו או שלא ראו ודאי לא כתבו אלא הדברים ממש שנאמרו אבל לא נתנו דעם כח לדון על כונת הדברים שיהיו בודאי שיהיו בדעת נכונה ולא דברי תימא או שחוק והחול דעשויים הם לטעות בזה וכדמיית הרב בכ"מ מהתיה לשבר את כלי יין לאו שהות כהן והן שהות כלאו • הלכך לא נתנה השטרה זו אלא לבני ישראל • ומתילה בפני הערכאו' פסולה משום הך חשש כי היכי דהולאת שעבוד לא מהניא מתנת השטה • ומה שיש לי בזה מפקוסי על הראש ז"ל עיין בענין הג' ובדעת הרשב"א ז"ל מלאתי שמירה לה"ה ז"ל כתב בפ' כ"ו דמלוה שטה אתר"ים לבבל העטור והרמבן והרשבא ז"ל שכל השטרות כשרין אפילו שטרי מתנה וגוזין מן המשועבדין משום דקי"ל כשמואל דאמר ד"ל דינא וכו' • נראה הרשב"א ז"ל מסכים עם הרמב"ן ז"ל לפסוק בזה כשמואל וכן כתב הריב"ש ז"ל בשמו בכמה תשובות • ובהכך זה הביא הרב ז"ל בב"י סימן ס"ט מחוסר ז"ל הרשבא בתשובה מה שטען שטר הרשאה כשר משום דל"ל אע"פ שיש מוקלת מהגדולים סוברים כן אין לעתי נוטה אלא כלישנא אחרינא דאמר תני תוך מבגטי נשים וכן נראה לעת הרי"ף ע"כ • הרי בהדיא שמסכים עם הריב"ש ז"ל ואין לעתו נוטה כלישנא קמא וזו שתירה מבוארת :

עוד אשוב אתפלא ממה שכתב הרב ז"ל בשמו בתחלת הסימן וז"ל כתב הרשבא ז"ל כל שטרי מקח וממכר והולאות והלוואות וכו' העולות בערכאות הנעשה לפי לעתי ולפי לעת רבותי כ"ע כשרים מן הדין לפי שכל שטר שאינו אלא לראיה ולעת אמתת הענין סומכין בעזות של ערכאות משום לחזקה לא מרעי נפשייהו ולולא שהיה שם כשמנה לתכרו מעות לא היו כותבין כן ומ"כ אף אנו נאמרו אמת לא שהולה המלוה שקבל המעות מן שנפרע והולה בפני הערכאות פוסלין עצמן להעיד שקר ולקבל אחר ע"כ : ואתמרא היכי קאמר דבהולאות כשרים מן הדין אבל מן הדין אע"ג דמהמינן לה דהולה בפניהם מה בכך הא ההולאת עצמה הנעשה בפניהם לאו כלום היא • ולא אמי לנתינת המעות אלא ראיה בעלמא • אבל שטרי הולאו' ומתנות ושטרות ומתילות הרי הם

הפרסיים אין מקפידים על זה וכותבין על הדפתרא דלא טליה ולא קמיה ולא עפ"ין ובקיאין זה יבול לעשות ממנה מאתים ולא יהיה המחק ניכר באיתו מקום בכל • ומשני בדעפ"צן • ומקשינן והא צריך שיחזור מענין השטר בשיטה אחרונה וליבא ומשני בדמהדר ומקשינן אי הכי ממשעבדי נמי ליגבי ומהדר ליה לי' קלא ורבה האי אתא לאשמועי' דכיון דלא איכתיב האי שטרא בערכאות של ע"א דוק בעדי מסירה אבל ליבא עדי מסר' ע"א אפ"מבני חרי לא גבי • מכל זה למדנו ששטר שעדיו ע"א שמסרו הלוה ביד המלוה בפני עדים של ישראל אעפ"י שאינאותו שטר כתוב ועשוי בערכאו' של ע"א הרי זה גובה מבני חרי והוא שיהיה כתב שאינו יבול להזדייף ושיחזור מענינו של שטר בשיטה אחרונה והוא שיהיו העדים שמסרו בפניה שיודעי' לקרותו וקראוהו כשמסרוהו לו בפניהם ועם כל זה אינו גובה מן המשועבדי' אף על פי שכל תקונו כשטרי ישראל מטעם שאין קול לשט' זה ואם חסר דבר מכל אלו הרי הם כחרש ואפי' מבני חרי לא נבי אם טען פרעתיך :

ב עד ערתה דברנו כשאינו כתוב בערכאות שלהם ומכרו בפני עדי ישראל אלא שחותמיהן ע"א אבל אם אינו כתוב בערכאו' שלה' וחותמיהן ישראל ע"ו גרסי' בגטין ב"ב אמר אמימ' האי שט' פרסא' דחתימי עליה תרי סהדי מגבי ביה ממשעבדי ובידעי למקרייה ובמהדר מענינו של שטר בשיטה אחרונה ובדעפ"צן מכל זה למדנו שכל שטר שכתוב בכל לשון ובכל כתב אם היה כתוב ועשוי כתיקון שטרי ישראל שאינן יבולין להזדייף ולא להוסיף ולא לגרוע והיו עדיו ישראל אינן לקרותו הרי זה שט' כשר וגובין בו מן המשועבדין :

ג וי"ל לברר שטר שכתוב בערכאות של ע"א וחותמיהם ע"א ואין שם עדי מסירה ישראל מה דינו ע"ז גרסינן בגטין ב"ר מתני' כל השטרו' העולין בערכאות של ע"א אעפ"י שחותמיהן ע"א כשרים חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים פי' ערכאו' הוא מקום ביה הועד שאין מקבלין שוחד גמרא קא פסיק והני לא שנא מכר ולא שנא מתנ' בשלמ' מכר מכי יהיב זוזי קמייהו קנה ושטרא ראיה בעלמא הוא ואי לאו דיהיב זוזי קמייהו לא הוו מרעי נפשייהו ונתבי ליה שטרא אלא מתנה במאי קנה לה בהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא ומהדר ליה • אמר שמואל דינא דמלכותא דינא ואי בעית אימא תני חוץ מבגיטי נשים פ' כל השטרות שהם בגיטי נשים שעל ידי השטר נגזר הדבר בגין גט ושטר מתנה ובל כיוצא בהם אין להבשיר בחתימות עכום אף על פי שהם בערכאו' דהא לאו בני סהדותא נינהו ושטרם שטר חרש :

ד ותו גרסינן פרק שני דב"ב פפא בי הוה אתי לקמיה שטרא פרסאה דעבוד בערכאות של עכום מיקרי ליה לשני עכום זה שלא בפני זה והדר ליה במסיח לפי תומו וגבי מבני חרי • ואיכא דגרסי וגבי ממשעבדי והר"ם ז"ל כתב ובל השטרות שחותמיה' עכום הרי אלו פסולי' חוץ משטרי בקת וממכר ושטרי חוב עד שיתן המעו' לפניה' ויבתבו בשטר דפנינו מנה לפלוני

כתרם : וטעמו ז"ל משום דפסק כאי בע"ת דימת חני תוך מבגטי נשים ולא כשמואל דאמר דינא ל"ל • הסברא הב' היא להרמבן ז"ל לכל השטרות כשרין ואפילו אמתנה מטעמא דדינא דמלכותא • ודקאמר ואי ב"א חני תוך מבגטי נשים היינו דמתוקמא מתני' כה"ג אע"ג דליכא הרמנא דמלכא • הסברא הג' היא להרן ז"ל דאפילו בלא הרמנא דמלכא לא אמנא ליה בין שטרי מקח והלוואה ליהבי זוזי קנייהו בין שטרי הולאו' הכול כפיה' בכלהו מהני :

הסברא הד' היא לרבותיו דלהרמב' ולהרא"ש זכרונם לברכה לבשטרי מקח וממכר לבד מהני כשרתו נתיב המעות אבל שטרי חוב אפילו נתנו המעות לפניהם פסולי' ועל דברי הרמב"ם ז"ל כתב הריב"ש ז"ל בסימן תל"ג וזה לשון בשטרי מתילות הוה ליה לרב ז"ל להכשיר שהרי הם כשטרי מכר בזה שבבור ומתן • הסעבור ושטרא דליה בעלמא כמו שכתבתי בפרק ת' מהלכות מכירה אתין המתילה לריכה קנין • ובשלמא מה שכתב בשטרי הולאות אפשר לפרש שלעתו ז"ל היה להולאות של הלוו' שיש נהם שעבוד נכסים והשטר עושה השעבוד זהוה ליה כשטרי מתנ' דפסולי לפי שעתו אבל בהולאו' פרעון כיון דהוה בפני הערכי והערכי נאמן דלא מרע נפשיה בזה לי אמנם מ"ם במתילות אין לאלמו כלל אפילו לפי שעתו על כאן • ואם הוא עליו השלום לא יעול להלו' מי יקרב הלום : ויש מה שמא נאמר להלין על הרמב"ם ז"ל • דבפרק י"ת לתישות כתב המותלת כתובתה אינה לריכה קנין ולא עדיה כשאר כל המותלים שאינה לריכים לא עדים ולא קנין אלא בדברים בלבד והוא שיהיו דברים שהלעת סומכת עליהם ולא יהיו דברי שחוק או החול או דברי תימא אלא בדעת נכונה עד כאן • ולכדסובר הרמב"ם ז"ל דמעולם לא האמינו חכמים ז"ל לערכאו' אלא לומר דלא מרעי נפשייהו להעיד מה שלא שמעו או שלא ראו ודאי לא כתבו אלא הדברים ממש שנאמרו אבל לא נתנו דעם כח לדון על כונת הדברים שיהיו בודאי שיהיו בדעת נכונה ולא דברי תימא או שחוק והחול דעשויים הם לטעות בזה וכדמיית הרב בכ"מ מהתיה לשבר את כלי יין לאו שהות כהן והן שהות כלאו • הלכך לא נתנה השטרה זו אלא לבני ישראל • ומתילה בפני הערכאו' פסולה משום הך חשש כי היכי דהולאת שעבוד לא מהניא מתנת השטה • ומה שיש לי בזה מפקוסי על הראש ז"ל עיין בענין הג' ובדעת הרשב"א ז"ל מלאתי שמירה לה"ה ז"ל כתב בפ' כ"ו דמלוה שטה אתר"ים לבבל העטור והרמבן והרשבא ז"ל שכל השטרות כשרין אפילו שטרי מתנה וגוזין מן המשועבדין משום דקי"ל כשמואל דאמר ד"ל דינא וכו' • נראה הרשב"א ז"ל מסכים עם הרמב"ן ז"ל לפסוק בזה כשמואל וכן כתב הריב"ש ז"ל בשמו בכמה תשובות • ובהכך זה הביא הרב ז"ל בב"י סימן ס"ט מחוסר ז"ל הרשבא בתשובה מה שטען שטר הרשאה כשר משום דל"ל אע"פ שיש מוקלת מהגדולים סוברים כן אין לעתי נוטה אלא כלישנא אחרינא דאמר תני תוך מבגטי נשים וכן נראה לעת הרי"ף ע"כ • הרי בהדיא שמסכים עם הריב"ש ז"ל ואין לעתו נוטה כלישנא קמא וזו שתירה מבוארת :

עוד אשוב אתפלא ממה שכתב הרב ז"ל בשמו בתחלת הסימן וז"ל כתב הרשבא ז"ל כל שטרי מקח וממכר והולאות והלוואות וכו' העולות בערכאות הנעשה לפי לעתי ולפי לעת רבותי כ"ע כשרים מן הדין לפי שכל שטר שאינו אלא לראיה ולעת אמתת הענין סומכין בעזות של ערכאות משום לחזקה לא מרעי נפשייהו ולולא שהיה שם כשמנה לתכרו מעות לא היו כותבין כן ומ"כ אף אנו נאמרו אמת לא שהולה המלוה שקבל המעות מן שנפרע והולה בפני הערכאות פוסלין עצמן להעיד שקר ולקבל אחר ע"כ : ואתמרא היכי קאמר דבהולאות כשרים מן הדין אבל מן הדין אע"ג דמהמינן לה דהולה בפניהם מה בכך הא ההולאת עצמה הנעשה בפניהם לאו כלום היא • ולא אמי לנתינת המעות אלא ראיה בעלמא • אבל שטרי הולאו' ומתנות ושטרות ומתילות הרי הם

Digitized by Google

לות' מחזקין להו בלא מרעי נפשייהו • אבל הולא' היא גופה חספא בעלמא היא מה לנו ולגמגומי' מי לא' משום הורמנתא למלכותא: וממא דקדק הרמב"ם ז"ל דוקא בהולאה למלוה לא מתחייב בה ולא בהולאה אלוה על הדרך שכתב הריב"ש ז"ל בהפך בדברי הרמב"ם ז"ל: וראיתי לרב המוכתר מוהרש"ך ז"ל בח"ב סי' ק"ב הקשה על הרמב"ם ז"ל דבעלמא במקום איכא לפלוני בין רמו נתינת המעות ולא הכסף עושה הקנין ושטרא לראיה בעלמא • להולאה דבפניהם אינה הולא' אבל בהלוא' מ"ל שמנה המעות בפניהם מ"ל שהולה וכו' ע"ש עוד תמה על הריב"ש ז"ל מה טעם לומר דשטרי הולאו' של הלוא' פסולים כיון דס"ל דהיכא דמנה המעות בפניהם ורמו ההלואה בשטר כשר • עוד תמה עליכי' על הרמב"ם כי היכי דמקום בין רמו נתינת המעות למוד' שקבלה אמאי לא מחלק נמי במחנ' כשרמו שהנותן הקנה למקבל בקיים דבכי האי גווני שטרא לראי' בעלמא הוא • אבל אם לא רמו הקנין רק שהולה בפניהם פסול • זהו תמצית תמיהותיו ז"ל והניחם בל"ע: ולע"ד אחר המחילה הראויה הדברים פשוטים ומוזרים אל שרש ת' והוא שבכל דבר אשר אין בו צורך לעדים אלא שהוא נגמר פ"י שני בעלי הדבר עצמם והוא קיים כשאין כפירה ביניהם • אז הערכאות נאמנים לומר שרמו אותו ענינו שמעתה ומחזקין להו לא מרעי נפשייהו ואינם עושים בזה שום מעשה בגוף הדבר אלא גלוי מלתא בעלמא שאמו מאמינים שכן היה כדבריהם ואמנ מקיימין הענין כאלו לא נעשה בפני עדים אלא כאלו שני בעלי הדבר עשאוהו בינם לבין עצמ' ואין מ' מכחיש לחברו והיינו טעמ' דכשרמו נתינת המעות הערכאו' לא הלוק' או המלוה היה נותן המעות מילו ליד המוכר או הלוה אפי' בלא עדים היה הדבר קיי' לא אינו שהרי אנא לשקרי והלוק' הי' מוחזק בשדה והלו' מסוגב' לפרעון • ואין הערכאות נותנים שום חוזק מו קיום לדבר יותר ממה שהי' בלא בפניה"ם אבל בעיני הולא' המכר או הלוה לע"כ לחתוניל לריכ' להיו בפני עדי' לומ' להם אתם עדי וכו' אז אין הערכאו' כשרי' נזה לפי שהנגלת' בלא עדי' אינה כלום ובהיות בפניהם כאן הולא' היא • ומאחר שהוליענו הרמב"ם ז"ל שכשאומרי' הערכאות שרמו נתינת המעו' במקום הוא כשר מפני שאומרי' שהחזיק באחת מדרכי ההקנאה שהוא בכסף פשיטא להה"ל אם רמו שהחזיק באחת מדרכים כגון שבפניהם נתן המוכר או הנותן שטר לנוקה או למקבל הילעו הערכאות לקרות שהי' כתוב בו הלשון המושיל להקנו' בשטר וכותבין אותו כמו בעדותן זו או שרמו שהקנהו בסודר או שרמו שזה החזיק בטעם גדר או פרץ שכל אלו הדברי' כשהלה מודה אינם צריכים עדים • ולפי הערכאות נאמנים להשיל על מה שרמו מכל זה לא מרעי נפשייהו • אלא להרמב"ם ז"ל ע"פ הגמ' נקט הקנין המורגל יותר בעניינים אלו שהוא הכסף וגם ששוה בזה להלוא' • ובהכי הכל עולה כהוגן • אמנם הר"ן ז"ל דעת אחרת עמו • להולא קמייהו נמי מהניא משום דבכה"ג ליכא למימר משעה אני כך ולא אלם עשוי שלא להשביע את עצמו וכו' • כמו שכתו' בפירושו: ולי איכא למיתק להרמב"ם ז"ל דשאני ליה בין רמו נתינת המעות להולה בפניהם • אמאי קאמרי בגמ' קא פסיק ותני לא שנא מכר ל"ש מתנה ופריך בשלמא מכר וכו' • אלא מחנ' וכו' • למשמע דבמכר ניחא לגמרי ולא קטיא בה מילי והרי במכר גופיה קשה למלקא פסיק ותני משמע דכל שטרי מכר כשרי' בין ליחיד זוזי קמייהו בין בהולה בפניהם • והא ליתא כפי דברי הרמב"ם ז"ל • והכא ליכ' לתרוצי כדתרי' הר"ז"ל דשאמו אמאי לא מתמא איפכ' דקאמר משום דשאם שטרי מקח קיימי לראיה ופחם שטרי מתנה קיימי לקנין • אבל הכא שטר ראייה נתינה הכסף ושטר ההולאה בפניהם אילי ואילי שטרי ראיה ניהו ואפ"ה חד כשר וחד פסול • וירלה לומר דמהדר לאשכוחי פסול' מלד מה שעושה גוף השטר עצמו והיינו דמתנה שהשטר עצמו עושה ההקנאה • מה שאין כן ההולאה שאין הפסול מלד מה שעושה השטר עצמו • אלא מהטעם שאמרנו: הענין השני למאי דאמנו הכשרים יש בזה ג' סברות הא' להרמב"ן והרשב"א וסיעתם ז"ל דאמנו לגבות ממשעבדי בין במקח בין בהלואה • השנית להראב"ד ז"ל דמייתי רבינו ז"ל דבין במקח בין בהלואה לא אמנו אלא לבני חרי • השלישית להרמב"ם ז"ל כפי דעת הרב המגיד ז"ל דבמקח גבי ממשעבדי ובהלואה מב"ח • דבטעם מחלקת הרמב"ם ז"ל עם רבותיו והראב"ד ז"ל כתב הרב המגיד דלרבותיו אע"פ שהוא מקבל מעות וכרית לפלוני כך וכך דמי המכר או מעות החוב והוא שיהו עשויין בערבאות של עכו"ם אבל במקום קבון פליליהן בלא קיום השופט שלהם לא יועיל כלום • וכן צריכים עוד ישראל שיעידו על אלו העכו"ם שהן עדי השופט שלהם שקיים עדותן שאינן ידועין בקבלת שחד ואפ חסרו שטרי העכו"ם דבר מבל אלו הרי אין כחרם • והורו רבותי ז"ל שאפי' שטרי חוב שלהם שנתנו המעות בפניהם פסולים ולא הכשירו אלא שטרי מקח ומכר שנתנו המעות בפניהם ואין אני מודה לו בזה: ואם לא ידעו דייני ישראל לקרות שטר זה הנעשה בערבאו של ע"א נותנו לשני ע"א זה שלא בפני זה וקורים לו שנמצ'כל א' מהם בכמיה לפי תומו וגבה בו מבני חורין אבל אינטרפ' בו מפני שאין לו קול שהרי לא ידעו הלקוחו בטח שנעשה בין העכו"ם ע"כ: ובהגב בספר ההגהות יפה הורו רבותינו ז"ל שהשטר העולה בערבאות של עכו"ם וחותמיהם עכו"ם אינו גובה מן המשועבדים דלית להו קלא הילכך אפשר שנפרע ולא תבעו עד באן • גם הראב"ד ז"ל בתב בחוורתא דשטרות העולות בערבאות של עכו"ם אי שטרי מכר נינהו כשרים דאמר אי לאו דיהבי זוזי קמי הו לא מרעי אנפשייהו ובתבי שטרא ואי שטרי הלואה נינהו ובתיב בהו אזיף קמן האי פלוני ופלוני נמי כשטר מכר דמי ומגבי ביה • ודוקא מבני חרי דאהני האי שטרא דלא מצי למכפריה ולא למימר ליה פרעתיך דבשטרא הוא אבל ממשעבדי בין בשטרי מכר בין בשטרי הלואה לא גבי דלית ליה קלא • ושטרי הלואה דלא כתיב ואזיף קמן כשטרי הודאות ושטרי מתנות וגמ' נשים ושחרורי עבדים דנו וכל דדמו להו דלא יהיב זוזי קמייהו לא מהני ועוד דאינהו לא דייקי בהודאות והלואות לכתב הו עלי סהדי ובמתנות נמי לית להו חליפין אלא באמיר' בלחוד הוא דבתבי והפא נינהו אבל ודאי אי מסרינהו שטרי הודאות ומתנות באפ סהדי ישראל ל"ש בערבאות ול"ש בהדיוטות ליכא למיחש לעדות שקר וגבי מבני חרי דאמר רבא האי שטרא פרסאה דמכריה ניחליה וכו' ומדלא פליג בין ערבאות והדיוטות תרוויהו חד דינא אית להו דליכא למיחש לעדות שקר ע"כ:

ומסתברא

לנו שקבלן לא מרעי נפשייהו • מכל מקום אם לא מחמת השטר היתה מלוה זו על פה שהיה נאמן לומר פרעתי וכיון שכן האי שטרא חספא בעלמא הוא ואינו דומה למכר לפי שהמוכר שלהו בעלים הרי הוא כמוכרו בשטר לכל דבר ואנן שהלי לאו אינהו קמייהו לא מרעי נפשייהו ונראה לי לפי שטה זו להא לרב פפא בשטר מכר שנטרף המקח מן הלוקח ובא לגבות מן האחריות שבו והם גורסין ומגבי ביה ממשעבדי ובלקיימ' לן להמוכר שלהו בעלים גובה מנכסים משועבדין כמבואר פרק י"א ורבינו ז"ל סובר שכיון שעקר השעבוד חל מחמת קבלת המעות לענין טענת פרעתי יכול לומר לו שטרך בידי אאי בעי ביה מב"ח • והוא ז"ל גורס ומגבי ביה מב"ח • ובשטרי הלואה הוא לפי גירסא זו בהכרח לאי בשטרי מקח לא גרע ממוכר שלהו בעלים שגובה ממשעבדים • ובאור לבדי הר"א ז"ל שאפי' בחייב מודה לו בתוך זמנו אינו גובה ממשעבדים • הלכך אם חייב טוען פרעתי נאמן לאחר זמן כדין הולית עליו כתב יהו כמבואר פרק י"א ויש לחלק שאינו דומה שטר גמור לכתב יד עד כאן:

נראה מדברינו ז"ל דעד כאן לא פליג הרמב"ם ז"ל אדבותיו ז"ל אלא בשטר הלואה דלילהה גבי מב"ח ולילהו חספא בעלמא הוא • אבל בשטר מקח גם הוא מסכים עם רבותיו דגבי ממשעבדי: וקשה לי על זה • דאשונה היכי אפשר לומר להרמב"ם ז"ל לא נדעי שטרי מכר ממוכר שלהו בעלים שגובה ממשעבדים • הרי בשטר הלואה נתן הרמב"ם הטעם שאין פורעים בו מפני שאין לו קול שהרי לא ידעו הלקוחות כמה שנעשה בכותים • ונראה דהאיא להדבר אשר נעשה בכותים מין הלקוחות יודעים בו משום דלא שייך בה חברך חברא אית ליה וכו' • והוא מחוסר קול מלד עצם הכותים לא לפסולם אלא מבלתי היות כאן התחברות תמידי להגיע הדבר מזה לזה כמו מישראל ליסראל ושוים הם בזה כשמעידים בכתב לכשמעידים על פה וכלכתב הרא"ם ז"ל מעקרא דזוקא עדי ישראל מפקין קלא • וא"כ זה שייך לדעתו ז"ל גם במכר לגבות קלא משום לקוחות דמוכר לא ידעי במה שנעשה בפני כותים • ואי איכא לפלוגי בין מכר להלואה הוא דוקא בעדי ישראל דעבידי לאפוקי קלא במכר אפילו על פה ובהלואה בשטר • שנית היכי מלינן מימר דלהרמב"ם זכרו לברכה לענין טענת פרעתי יכול לומר שטרך בידי מאי בעי ויש לחלק שאינו דומה שטר גמור לכתב יד הרי בפרק י"א כשהבית אין הכתב יד שיכול לומר פרעתי כתב הרב המגיד ז"ל וכן כתב הרמב"ן ז"ל ומפני שאינו גובה ממשעבדין וכו' • אם כן הא בהא תליא וכיון דשטר הלואה דערכאות אינו גובה ממשעבדי למה לא יוכל לטענון פרעתי ולא תשמתי לקחת השטר לית ביה אחריות •

שלישית כיון דהרמב"ם ז"ל מסכים עם רבותיו ז"ל במכר לגבי ממשעבדי ורבותיו והראב"ד ז"ל מסכימים דבהלואה כשתוב מודה או שהוא בתוך זמנו גבי מבני חרי לאינו יכול לומר פרעתי • אם כן מי הכריחו לרב המגיד ז"ל לומר דרבותיו גרסי בדרב פפא ומגבי ממשעבדי ומוקמו לה בשטר מכר והרמב"ם ז"ל גריס מב"ח ומוקי לה בהלואה • כי מי המונע שלא נאמר להפך דרבותיו נמי גרסי מב"ח ובשטר מוב היכא דלא מלי טען פרעתי והרמב"ם ז"ל נמי גריס ממשעבדי ובשטר מכר • ונהי לישנא דהרמב"ם ז"ל מוכיח דהעתיק לישנא דרב פפא • מכל מקום אינו מוכרח שתהא גירסת רבותיו ממשעבדי:

הענין הג' בגדר הערכאות וסופריהם • יש בזה ב' סברות הא' להרמב"ם ז"ל שכתב וכן צריכים עדי ישראל שיעידו על אלו הכותים שהם עדי פשטר ועל הסופר שלהם שקיי' עדותן שאינן ידועים בקבלות שחד וכו' • וכתב ה"ה ז"ל ומ"ש וכן צריכין עדי ישראל וכו' • הוא ממה שאמרו דלוקא ערכאות דלא מקבלי שוחלא פי' שידועות שאינן מקבלות שחד ע"כ • ובגמ' לא נמצא שאמרו כן אלא רבי סבר רבינא לאכשורי בכנופיא דאמאי א"ל דפרס ערכאות תנן • אמנם הרי"ף ז"ל הוא שהוסיף על זה ואמר דלוקא ערכאות דלא מקבלי שוחלא ואולי במלת שאמרו נתכוון ה"ה ז"ל על ההלכות שאמרו כן בהלכות הרי"ף ז"ל • אבל ראיתי להריב"ש ז"ל סי' קמ"ג לשון מורה שמביא כן בשתם מן הגמרא: הב' היא להרא"ש ז"ל שכתב וז"ל כתב הרי"ף ז"ל דזוק' ערכאות דלא מקבלי שוחל' ולא ידענא פירוש' דמלת' אי

Digitized by Google

אי נתת לפרס טעמא דערכאות משום דסתם ערכאות לא מקבלי שוחדא אבל כנופיא דארמאי חייבי לימא מקבלי שוחדא ומסתלי שקרא אי בעי למימר דוקא ערכאי דיזוע לן דהני לא מקבלי שוחדא והרמב"ם כתב וכו' עד ולא מסתבר לי דא"כ נפל פיתא בכורא למי יעיל עליהם על זה דסתם עע"א מקבלי שוחדא אלא מסתבר דסתם ערכאות לא מקבלי שוחדא ע"כ. דעתו ז"ל שאין לריך לזה שום עדות: ואיבא למידק מאי מספקא ליה בפירוש כונת דברי הרי"ף ז"ל. דהיכי מצינן לפרושי דנתת לפרס טעמא דערכאות דא"כ למה ליה למימר ודוקא ערכאות שפירושו לפי זה לאפוקי כנופיא. דרי דפרס גופיה איהו קאמר לרבינא ערכאות תכן משום דהוה אסיר אדעתיה לאתויה לבעי למימר ליה דוקא ערכאות ולא כנופיא ולא הוה לריך הרי"ף ז"ל לומר זה אלא לפרס הטעם ויאמר סתם לא מקבלי שוחד. אבל מדקאמר ודוק ערכאי' נראה בהדי דלינא אתא לאשמועי' לפרוש מלתיה דרפרס דקאמר ערכאי' תכן דהוה משמע כל ערכאות בסתם. דהכי קאמר דלאו הכי היא אלא דוקא אותן הערכאי' דקים לן בהו דלא מקבלי שוחדא והיינו ע"י עדות כדפירש הרמב"ם ז"ל. וסברי הרמב"ם והרי"ף ז"ל דהאי סתם דתא דלא מקבלי שוחד לא אתא בערכאות דוקא משום דאיכא נמי קלת חזקה דמהמנותא ומסתייעא מעדות ישראל. אבל בסתם כנופיא לא סני בהך סהדותא: ויש לי מהקושי על הרא"ם ז"ל במה שפירש בגדר הערכאות בדאתם הסוגיא וזה לשונו הכי תרי ליסני ל"פ אהדדי דאיכא מאן דפליג אהא דקאמר בכולי גמרא דינא ד"ל. ומיתרצי דמתני' מיירי בתרי ליסני אם הנהיג בלא יעשה שטר אלא בפני הערכאות שלא יתתמו עדים על שטר עד שיבואו בעלי הדבר לפני הערכאות ונגמר כל הדבר לפניהם וירמו וידעו מתחת הדבר ואז יתנו רשות לעדים לחתום והיינו שטרות העולין בערכאות דאחר שנכתב השטר מביאים אותו לפני הערכאות ונגמר כל הדבר בפניהם ומכירין עדיהם ולא יהיה זו זו קמייהו לא הוו מרעי נפשייהו לחתום ואפילו אי נפיק קלא עדיהו דסקלי שוחדא לאגלויי דינא לעדות שקר לא מרעי נפשייהו אי מיירי מתני' בכל שטרות אפילו במתנות ואם לא הנהיג המלך אז מחדלא מתניתין חוץ מבנטי נשים עכ"ל: נראה דכל מאי דכתב על ואם לא הנהיג וכו' מיירי לאחירולא קמא דשמואל דלינא דמלכותא דינא. ואם כן כיון דמהרמנא דמלכא מתינן עלה מאי האי דקאמר דא לאו דיהבי זוזי קמייהו לא הוו מרעי נפשייהו וכו'. דמשמע דלא סני בלא רמייה נתינת המעות. והא הך מלתא דאי לאו דיהבי זוזי קמייהו לא מרעי וכו'. המקשן אמרה בלא טעמא דשמואל אבל בתר דמתרצינן דינא דמלכותא דינא. פשיטא דלא בעינן דיהבי זוזי קמייהו דמהרמנא דמלכא מהני שטרא לעשות קנין בשטר אע"ג דליכא לא כסף ולא חזקה: ויותר יש לתמוה על דברי הרב ז"ל בבית יוסף סימן ס"ח דכתב על דברי הרא"ש ז"ל דאפשר לפרשו דהכי קאמר בהדיוטות אע"פ שרגו נתינת המעות לא מהמני דדילמא קבלו שתד לכתוב כן אבל בערכאות דאין שכתוב בשטר שרגו העדים נתינת המעות והערכאות לו לעדים לחתום קושטא קאמרי שהעדים רגו נתינת המעות. אבל אם אין כתוב בשטר שרגו נתינת המעות אלא שהוא פלוני בפניהם מחייב לפלוני מנה ואין הולאתו בפניהם הולאה שכיון שאין שם עדים בשרים הוה ליה כאלו הולה לו בינו לבינו ע"כ: והוא פליג דהא הרא"ש ז"ל אתרולא דדינא דמלכותא קאי. ואי הזרמנותא דמלכא הוי הולאה בפני הערכאות תהיה הולאה גמורה להתחייב. הילך נאמר דלאו כלום היא משום דבדיניהו לא מהניא. דא"כ דינא דמלכותא לאו דינא. ומ"ש ממתנה דקאמר בה דיא הרא"ש ז"ל אפי' בשטרי מתנות וכו':

ואיך שיהיה המוסכם מחשובי הפוסקים ז"ל הא דלאו כל הנוטרין והסופרים מקרו ערכאות. אלא כפי מה שמבינ רבינו ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל דוקא נוטרין של מלכות וסופרי המלך או הממונה על פיו.

אי נתת לפרס טעמא דערכאות משום דסתם ערכאות לא מקבלי שוחדא אבל כנופיא דארמאי חייבי לימא מקבלי שוחדא ומסתלי שקרא מו בעי למימר דוקא ערכאי' דיזוע לן דהני לא מקבלי שוחדא והרמב"ם כתב וכו'. עד ולא מסתבר לי דא"כ נפל פיתא בכורא למי יעיל עליהם על זה דסתם עע"א מקבלי שוחדא אלא מסתבר דסתם ערכאות לא מקבלי שוחדא ע"כ. דעתו ז"ל שאין לריך לזה שום עדות: ואיבא למידק מאי מספקא ליה בפירוש כונת דברי הרי"ף ז"ל. דהיכי מצינן לפרושי לנתת לפרס טעמא דערכאות. דא"כ למה ליה למימר ודוקא ערכאות שפירושו לפי זה לאפוקי כנופיא. דרי דפרס גופיה איהו קאמר לרבינא ערכאות תכן משום דהוה אסיר אדעתיה לאתויה לבעי למימר ליה דוקא ערכאות ולא כנופיא ולא הוה לריך הרי"ף ז"ל לומר זה אלא לפרס הטעם ויאמר סתם לא מקבלי שוחד. אבל מדקאמר ודוק ערכאי' נראה בהדי דלינא אתא לאשמועי' לפרוש מלתיה דרפרס דקאמר ערכאי' תכן דהוה משמע כל ערכאות בסתם. דהכי קאמר דלאו הכי היא אלא דוקא אותן הערכאי' דקים לן בהו דלא מקבלי שוחדא והיינו ע"י עדות כדפירש הרמב"ם ז"ל. וסברי הרמב"ם והרי"ף ז"ל דהאי סתם דתא דלא מקבלי שוחד לא אתא בערכאות דוקא אלא דאגבי אגבי דמהמנותא ומסתייעא מעדות ישראל. אבל בסתם כנופיא לא סני בהך סהדותא: ויש לי מהקושי על הרא"ש ז"ל במה שפירש בגדר הערכאות וזה לשונו הכי תרי ליסני ל"פ אהדדי דאיכא מאן דפליג דהא דינא דמלכותא דינא. אלא דוקא ערכאות דאיכא נמי קלת חזקה

שער סה חלק א

א גרס' פ"ג כתוב בו זוזין וכו' • לף קס"ה ורבינו ומשך אחר פי' רשב"ם ז"ל דכתב שמא כך פירושו זוזין ק' גרועים ותשריס וכו' וכן באילך להפך • ולפ"ז קשה דגרסה שדבריו סותרים את עצמם דבשלהי השטר אחב גבי ההוא דלזלינן בתר אתחתון לטעמו של דבר ברב הרב ן' מגאש ז"ל ההיא דזוזי מאה לאינון סלעין תלתין מין לו אלא ק' שאני התם דלבור אחל הוא ומ"א לתלק ביניה' לכיון שדבריו סותרין זה את זה אמרינן ליד בעל השטר על התחתון וכו' ע"כ • אלמא לדיליה זוזין מאה לאינון סלעין עשרים מ"א לקיי"ב הלשונות ולהיותם סמוכי' ודבור מ' אמרינן יד בעל השטר על התחתון' ומשמע דרבינו סבר וקבל טעם זה של הרב ן' מגאש ז"ל והא איכ' נפקות' לענין דינא שהוא מתהפך מטע' זה לטעם רשב"ם ז"ל • דגרסה שמה שהביעו לומר לשמ' כך פירושו וכו' הוא הדרגש עצמו למה אין הולכין אחר החתון • ולפיכך אמר להטע' הוא מפני שאפשר לפרש ב' הלשונות שלא יסתרו אח עצמם שנתכוון לזוזים גרועים • אבל אם הדברים עכ"פ סותר זה את זה בכל מקום הולכין אחר התחתון אעפ"י שהם סמוכי' וכ"כ הרב המגיד ז"ל בהיא כתב אי אין הולכין אחר התחתון וז"ל ואע"ג דלעיל גבי סלעים תלתין לא פלגינן ביה אי כתב תחתון או עליון דבכל גוונא אמרינן דלא יגבה אלא מנה • שאני התם דאפשר לומר דסלעין תלתין היינו מנה אלא שהן גרועי' אבל מנה ומאתים ודאי שני דבריה הם ויש לנו לילך אחר הראשון או את האחרון ומסתבר להלוך אחר האחרון דל"ל חזר בו מן הראשון ע"כ • הרי בהדי' כי אמרי' בטעם דמתני' משו' דאיכ' לפרש בגרועי' יהי' הלין במ' ומאתים שנלך אחר התחתון • ואלו לטעם הרב ן' מגאש ז"ל אף במנה ומאתים הולכין אחר הפחות ומנלא רבינו מזכי שטרא לבי חרי:

איברא דהך מלתא גופה להרב המגיד ז"ל דריכה הקדוק לגרסה דסברת הר"י ן' מגאש ז"ל הוא מוכרחת מהא דכתב הרשב"א ז"ל בתשובה הביא הרב הר"י סי' מ"ב מתולדם ה' וז"ל ואפי' היכא דאיכא חרי ליפא בשטר' סמוכי' זה לזה דנין יד בעל השטר על התחתונה ואפי' היה הלשון המאחרון לתועלת בעל השטר והיינו דאמרינן מאה מעי' איסתרא ומאה בתבל הן חסר הן יתר ומדינר זהב לתלת בי"ב דינרין נשנה בכלן הולכין אחר הפחות שבלשונות ע"כ: מ"מ מאלו הראיות כ"ל היא מוכרח דבכל הלשונות הסמוכי' הסותרי' זה את זה יד בעל השטר על התחתון' • והיאך כתב כ"י דבמ' ומאתים הולכין אחר התחתון: אבל יראה שהוא ז"ל יחדש כל זה לפי שהתו שכתב שם בפ' בית כור וז"ל הלך אחר הפחות שבלשונות כלומר דנמא דלתועלתו אומר כל מה שאמר כשאמר מלה בתבל מעים אמא ומנלאו יותר שיהא המות' שלו ומ' הן חסר הן יתר אם אמא יחסר מהמלה בתבל שלא ינכה כלו' והכי היא הלכה' באסתר' ומעי' ובשכירות בית לשנה ומ"ש דינר לתדם כלומר אם מעובר' השנה וי"ב זהובי' אם אינה מעובר' וכו' ע"כ • וכיון דכלהו איכא לפרושינהו דלא ליסתרו הוו כזוזי מאה לאינון סלעין תלתין • מיהו דבריהם אלו צריכים למול כפי סומת הגמר' שם יוכן בהא דהחסר הן יתר דהני דהן חסר כי מפרשינן ליה על אמא יחסר אין יתר למלה בתבל שיפורש באמא ומנלאו יותר מ"מ הן יתר שאין לו גבול למעלה ע"כ הוא סותר למלה בתבל כשנפרשהו על היתרין ואין כאן מקום להאריך בזה:

וראיתי לתוס' בפ' בית כור דף ק"ה אהא דעביד בגמ' לריכותא לתרי מימרי דרב דקאמר מהו לחימא פרוסי קא מפרש קא"ל כתבו וז"ל וא"ת לפרש"י היכי תיסק אדעתיה לאסתרא מאה מעי פרוסי קמפרש ולעולם רב כרבנן לאמרי הלך אחר הפחות שבלשונות • הא תנן בג"פ כתב זוזי מאה דהוו קיימי סלעין עשרין אין לו אלא עשרין זוזי מאה דהוו קיימי סלעין תלתין אין לו אלא מנה אלמא אעפ"י שמפרש בהדי' אמר הלך אחר הפחות שבלשונו' • וי"ל דשאני התם דג"פ סרחוקים זה מזה ולא שייך כולי האי פרוסי קמפרש ע"כ וחימא לי דאם רחוקים זה מזה כ"ש דלא שייך דהו הלך אחר הפחות שבלשונות אלא בהיפא דמתני' למעל' מנה ולמטה מאתים הכל הולך אחר התחתון דבהא מודו כ"ע וק"ע • סוב מלאתי בשלהי בשיאל לקו החוס' זה אחי' מהטעם שכתבתי: ונחזור לדברי רבי' כי נר' לע"ל לישבן שלא יהיו סתורין לעולם סבר במו' ומאתים שהולכין אחר הפחות סיון שהם סמוכי' כדברי הרבן' מגאש ז"ל ואולי גם רשב"ם יסבור כן: והא דמפרש מתני' משו' דפרוסי קא מפר' וכו' • לאו לאפוקי היכ' דא"א להסכי' הלשונו' אלא אדרב' רבות' אמוראי' דאע"ג דכי אמר מלא לאינון מורם בסדיא דבסוף הדברים אתי לפרוסי מאי דקאמר בריש' • וה"א בשלמא כי

שער סה חלק א

א גרס' בבתר' פ' גט פשוט • מתני' כתוב בו זוזין מאה דאינון סלעים עשרים אין לו אלא עשרים סלעים פי' שטר שכתוב בו בולהו זוזין מאה דאינון בסכום שלהם עשרים דינרין שנדון ונאמר שהמא' זוזין שכתב גרועין היו כי פעמים שאין שוין המאה אלא עשרים דינרין מהפחותים דיד בעל השטר על התחתונה והמוציא מחבירו עליו הראיה וכן אם כתוב בו מאה זוזין שהן סלעין תלתין ונמצא שנמצא בחשבונו שמוסי' סלעי' יותר א"ה אין לו אלא מנה שידו על התחתונה ונאמר כי הסלעים גרועים וקלים שיש מהם שלשים במאה זוזי •

ב ועוד שנינו כתוב פו כסף זוזי פיר' וכשהגיע לומר דאינון כך נמחק אותו סכום ואין אנו יודעין כמה הם דנין בהם שאינן פחות משנים אבל יותר לא נדון שידו על התחתונה וכן כל ביוצא בזה:

ג ועוד שנינו במשנתנו כתוב בו מלמעלה מנה ומלמטה מאתים • מלמעל' מאתי' ומלמטה מנה הכל הולך אחר התחתונה א"כ למה כותבין את העליון שמא תמחק אות אחת מן התחתון ילמד מן העליון ואמרינן בגמר' לא שאנו אלא אות א' אבל שתי אותיות כגון שהוא בעליון חנני ובתחתון חנן ובידוע שהו' כשר מן העליון אבל לא ילמד תחתון מן העליון בשתי אותיות •

ד ותו גרס' כתו' בו ספל מלמעל' וקפל מלמט' והקפל פחו' במר' מן הספל כולו הולך אחר התחתון וכן כתוב בו מלמעלה קפל ומלמט' ספל חוששין

מאר זוזין ק' לאינון סלעין עשרין ניחא דליה אלא זוזי ק' לאמרי' למאי לסת' מעקר' פרוסי קא מפרש ואזיל שסזוזים יהיו גרועים ולא ישוו אלא עשרין סלעין ומאי הלשון מפורש כפשוטו אבל כשאמר זוזין ק' לאינון סלעין תלתין שהמשמעו' הפשוט הוא במלת לאינון שעתה בא לפרש מה שאמר תחלה היה לריך שנאמ' ק' זוזין תשוכי' כ"כ שיהו שלשים סלעין אבל לפרש להפך שתחלה יפרש מה שיאמר בסוף וכוונתו מאה זוזין בלבל יהיה מה שיהו שלשים סלעינכי יהי' הסלעים גרועים הוא לחוק מאל ואינו במשמעו' הלשון במלת לאינון' אמ"ל לעכ"ז משום ליד בעל השטר על התחתונה ממשכנינן נפשין לפרש אפי' במשמעות לחוק כזכות המוחז' ונסברת הכ"י נשארה יחידאה:

ב ועוד שנינו כתוב בו כסף זוזי וכו' הכא נרא' דמלשון הרבים נקטינן המעות האפשרי שהו' שנים ותו לא וכן מוכח מלוכתי טוכא בשני' אותיות בשלעין דינרין ובהמקבל דף ק"י גבי שנים שתמא • מעות ארעתא שתים וכו' • ואלו בסוף הגמל אמר רבא האי מאן דאמר לחבריה אוסל ן' מרה למרפק ביה האי פרלסא רפי' בי' ההו' פרלסא' פרלסא רפיק ביה כל פרלסא לבעי פרלסי רפיק ואזיל כל פרלסי לאית ליה ומהדר ליה קתי' ולתבו עלה בתו' וא"ת והא' ברים המוכר את הבית ארעתא חלתי משמע ואין לומר דהת' נמי אי אמר ארעתי הוה משמע כלהו כמו פרלסי דהא אמר התם בסוף פרקא דקלי יהיב ליה תרי דקלי ותו לא • וי"ל דהיינו דוקא גבי מכר דאין לנו לומר למכר כל קרקעותיו אלא הפחות אבל בשאלה אינו עוקפיד למשאיל לכל ארכו ועי"ל דהתם יד לוקח על התחתונ' שהמיר' מוחזק והכא יד המשאיל על התחתונה שהשאל מוחזק וכ"ת דלא מקרי שאל מוחז' כיון שהשאל להחזיר ואין נשאר בידו כלום לעיל קרקע בחזקת בעלים עומדת ואפי' בסוף התם • לא דמי דדוקא קרקע שאין יכול לסגניא לשומטו מיד בעלה אזלי' בתר חזק' קמ' אבל בטטלטלין אזלינן בתר מאן דחופס שהא' היכ' דליכא חזקה קרקע פנגלה ע"כ • ולא ידעתי היאך לא דוקה להם מריעתא דמלת' דרבא דקאמ' פרלסא רפיק בה כל פרלס' לבעי' ופי' רש"י ז"ל אפי' גזולבאנטוכיא ואמאי לא אמרינן לדפוק אפתו' שבפר דהיו כמו שהוא הדין בעלמ' וכדכתב רשב"ם ז"ל בהאי' לארעתא דבי חיא מזבינא והוו ליה אדרבי יטול הלוקח הפחות שבשתיהן •

ובעקר הקושיא נאמרו תירוצין הרבה:

ובענותי אפשר לומר לשאי הכא להשאל הוא דקא"ל למשאיל אולן מלה למרפק וכו' ומשתמ' כיון שהוא עלמו המדבר ולאי אינו מכוין אלא ליותר מעולה ויותר כולל • הלכך ה"ל למשאיל לאסוקי אדעתיה ולפרש שאין כונתו כפי דעת השואל • אבל מלמשאיל ליה שהם על סגנון לשונו של השואל • מ"מ שהוא מסכים עמו בכל כונתו • ולפיכך מוקמינן לה בכל מה שהוא יפוי כח השואל • אבל בכל הנך שהמתחייב או המקבל או המוכר הוא המדבר לאמר ארעא דבי חיא מזבנא לך וכינגא אמדינן דעתיה דולאי על הפחות שאפשר נתכיין בלשונו ולילך ילו על התחתונה:

ג ושוד שנינו כתוב בו מלמעל' מנה כו' • האי דקאמ' ל"ש אלא אות א' וכו' • דבריתא היא הביאוה על המשנה ואמרי' עלה מ"ש תרי אותיות דלא דילמ' מתרמי שם בן ד' אותיות ה"ל פלגי' דשמ' יאלא ב' אותיות היינו טעמא דילמא מתרמי שם בן ב' אותיו' ה"ל רובא דשמ' • ואפילו בפירושא דרשב"ם ז"ל מוקי לה בחסרון האות מלד הסופר ולא שנמחקה • וכתב וז"ל וה"ל רובא דשמא דכולי האי ולאי דלא יפי' מעליון שהשי אותיות לא חסר הסופר ויכתן המלון למי שמו כך כמו שכתוב בתחתון ע"כ: וקשה לי אי מסתמא שתי אותיות לא חסר הסופר • מ"כ למה ליה למימר בגמ' דהיינו טעמא דילמא מתרמי שם בן ג' אותיות ה"ל רובא • דבהכי איכא לאתמוהי כזתמהו התוס' היכא דלא הוי רובא מיהא ילמוד וכו' לא ה"ל למתני טעמא דרובא אלא לימא בשתים היינו טעמא דשתי אותיו' לא חסר הסופר וכולאי חזרה היא • והיה זה טעם כולל אלא משום גזרה • אמנם התוספות והרא"ש ז"ל פירשוה כעין מתניתין דנמחק ממש ובשתי אותיות לא ילמד מן העליון ולא יגבה כלל כיון דחזינן ביה רעותא דמחיקה בשתי אותיות • ומ"מ הדיוקים הילאמים משני הפירושים הם מוסכמים ובביאם הביאם הטור סי' מ"ב:

ד ותו גרסינן כתב בו ספל מלמעלה וכו' • מימרא דרב פפא היא ובעי קפל מלמעלה וספל מלמטה מאי מי חיישינן לזבוב או לא מיקו ולפירוש רבינו דקפל פחות מספל • מ"ש דלף על גב דבעלמא אמרינן הכל הולך אחר התחתון: מ"מ הכא כיון דאיכ' למחלי לזבוב חלינן בה מטע' המוקי' מחברו וילמד מן העליון ולא יטול אלא קפל שהוא הפחו' • אמנם יש לעור דברי' מתמיהין בעיני שכתב בסי' מ"ב ומה מפשר לתלות

המחק בזכוב בגון סכה למעלה קפל ולמטה ספל ר"ל כמו למימ' שמת זכוב מחק רגל של קוף ונעשה כמך חולין לומר שהיה הספל' ליל בעל הסער על התחתונה ע"כ והכיה עליו הרב בב"י הבעיה דסלק בחיקו וכל מיקו ממנו' חומרא לחובא ולא לזכות ותלינן בזכוב ולא גבי מלא קפל ע"כ ונפלאתי מלשון זה לא ידענו מה מיקון ביה כי הוא מתמ' סתור מתוכו: שאם תמו תלין בזכוב מ"כ היה קפל והזכוב מחק רגל הקי ונעשה ס' ונריך לאת לו הקפל שהות הגדול כמו שהיה בתוב: ואם אינו גובה מלא ספל שהות הקטן משום קולא לנתבע: מ"כ אין תמו חולין בזכוב מלא לכחמל' נכת' כן בס' ותלמלא לבני הרב ז"ל בב"י הייתי לוח' עלמי לפרש לבני הסעור בהאך מה שנראה מפשוטן לתלילו מן התמיהה העלומה הזאת והות לקמ' מן אם אפשר לתלות בזכוב ונאמר לילמד מן העלין ויתן לו קפל הגדול כמו בגמתק אות מ' מן הקמחון וזו היא בעית הרב פפא: מ"מ חולין לתי שיהיה הספל פי' מה שמלין אינו שהיה קפל והזכוב מחק הקוף ונעשה ס' אלא מולין הי הפל מנוס בס' ואינו נוטל מלא ספל שהות פחות משום ליל בעל הסער על הזמחוס: ודברי הרב קשים אם לא שנים הגירס' ונגרוס שהיה הקפל שהות הפמו' כו' ויהיה משובש לשון הסער ולשון הרב ב"י: ומ"מ רמינו הרוב' כתבו בשם ר"ת שפי' ספל שיש בלגו כמו שלשים חלמים לעניל פרק מי שמת חלמי שלשים קפל מלה פלגי ופו': ונמלא לקפל הוי טפי מספל: ואם תלבר כן מיני מלא לרך לפרש הסוגיא מלא כמו שפירשנו בדברי הסער רב ספא מי חיישיק לזכוב וילמד מן העלין אפי' לחולא בעל הסע' מי לא חלין מסו' ליל בעל הסער על התחתונ' וסלק בחיקו ואלכך לא חלין ולין לה מלא ס' פלגי לאמרינן הלר ביה:

ה ותו גרסי' הסות לשון הרב ב"י בין הלאשוני' ז"ל מי יהיב שיה מלה אסתרי או שיה מלה ווזי וכלם נחכוונו לפתו שאפשר מהמעבנו' כלכתב ה"ה ז"ל: וכתב הרב המקו ז"ל מכאן אתה למד כי שב' שכהו' בו מלה ותמשין ליגרין וכיוצא בו שאף המלה ליגרין ואין אומרים שהם מעות לא"כ אסוכי אסכי להו וזה ברור הר"יעבא ע"כ: ולע"ד נראה דבכי הא לא לריכינן לטעמא דאסוכי אסכי להו דע"כ לא מספק' לן אלא בשיש מלה וזוזא אבל אם אין מלה ווזא לא מספק' לן להיות שם מלה וכאמר אמ"כ וזוזא בלא שום מספר איכא לספוקי דילמ' מעבנא אחר הוא חלוק מהמעבנא שעלין אמר שיש מלה: אבל כשאומ' שני מספרי סמוכי' זה לזה יהא כמו כאן מה' ותמשה או מלה ועשרים וכיוצא ואמ"כ מזכיר המעבנא: ולאי שזה המעבנ' אמר על שני המספרים: וא"כ מלה ותמשין ליגרין הוא מבואר בעצמו אף המלה הם ליגרין ולא מעבנא אחר: והבי"ת נפלאות מחכמת הרמבם בסוף הלכות מלוה שכתב מעשה בשטר שהיה כתוב בו שש מלות וזוז אחד והרי הלבר ספק וכו': הרסיף מלא לי מה שלא הוזכר בגמ' אלא שיש מלה וזוזא להשמיענו לתע"ג להזכיר שני מספרים: מ"מ מלהפסיק ביניהם בשם מעבנא שש מלות וזוז א' ולא שמכם לומ' שש מלו' ואחד זוז: לפיכך יש מקום ספק שמא הם המעבנא אחר אבל פשיטא כשהמספרים הם סמוכים יחד ולאי איכא חלוקי' במעבנא אלא הם מעבנא א' הנאמר בתחלה לו בסוף כנ"ל:

ו ותו גרסי' אמר רב אסי מר' מלה מעי וכו' מימר וכו' אסתרא פ' ביה כור דף קיח בזה הלשון אמרי בי רב אסתרא מלה מעי מלה מעי מלה מעי אסתרא אסתרא אסתרא מלה מעי אסתרא מלה מעי אסתרא אמ"ל תפוס לשון אחרון הא אמרה רב מלא זמנא לאמ' רב אי הוא אמ' הוה יהבנא בולים למשכיר: מהו לחיתא פרוסי קא מפרש קמ"ל: ובשלהי השולל תיתי איכא לאמאי לאמ' רב אי הואי אתם הוה יהבנא בולים למשכיל פריך מאי קמ"ל אפיס לשון אחרון הא אמרה רב מלא זמנא לאמר רב הוא אמרי בי רב אסתרא מלה מעי וכו' נמשני אי מתמה ה"פ פרוסי קא מפרש קמ"ל: ויש לעות שונות בפירוש למלא בלו בדברי הרוב' בפר' פיה כור:

ובהתו בראש הדבור פרוסי קא מפרש פיר' הקונטרי' דה"ק ליה בשיש עשר זהובים לשנה לפי פאני סבור שהיה פשוטה אבל אם היה מעובדת אי רוצה שתתן לו ליגר זהב לתקם ול"ג לפ"ז אי אתמר בתא ולא אתמ' בהתי' לע"ז הוי מפר' כלו' לאמאי לאו שנעי להיות להמשכיר מהתי' לאתתי' ' אלא ה"ג מהי לתומת פרוסי קא מפרש וכו': ובשם רש"י פ' לפרוסי קא מפרש קאי אתפיה לאתפר' מלה מעי פלוגי אלא גדול שנה

ק' מעי ' וספיר גרים אי אתמ' בתא ולא אתמ' בתא ' ולא תקני לפי' רש"י ז"ל אמאי לא שמעינן הוה לאסתפא מהתיה לאמר רב אלו הוה אמר יהיבנא כולם למשכיר לה"ל טעמ' לרב לאו מנוס תפוס לשון אחרון אלא נשוס לקרקע בחזקת בעלים קיימה על כאן: ולאחרון יזיעתי לא יכולתי לרלת לעומק הבנת דבריהם ז"ל: לפי קאמרו לפרש"י ז"ל ספיר גרס' אי אתמר בתא ולא אתמר בתא אמר' לפרש"י ז"ל אמאי לא אמר רב אמר' אמר' אמר'

שלר הסוכר בביתו • והכא בב"ה אומר לזמן זה הסכרתיך וכו' • פסיטא להתיה חזקתו למנעו שלא ירור עוד בביתו ; וה"ה ז"ל כתב ע"ז וז"ל וכן ב"ה אומר לזמן וכו' • גם זה מהטעם האמור למעלה שקרקע בחזקת בעליה עומדת וכן הלין בכל מלתא דלא עבידא לאגלויי כמו שיתבאר בפ"ז ע"כ • ודברים אלו קשים להבנם למשמע לטעמא דהכא אמרינן קרקע בחזקת בעליה עומדת הוא משום דהויא מלתא דלא עבידא לאגלויי : הא אי עבידא לאגלויי אינו יכול להוציאו מן הבית וילור הסוכר בו מכאן ואילך כל הזמן שהוא אומר • נא"כ יסתור הרמב"ם את עצמו • דלעיל אמלתא דלא עבידא לאגלויי דקאמר שיתבאר בפ' זה הוא עובדא דסהו' שטר להן כתובה שנים סתם בעל הפירות אומר שלם ובעל הקרקע אומר שנים וקדם זה הסוכר או המלוה ואכל הפירות הרי הפירות בחזק אוכליהן עד שיבא בעל הקרקע ראיה ע"כ נראה בהדיא דלוק' כשכבר הסוכל אכל הפירות אם שכבר לר בפלת • אין נשאר הדבר בחזקתו ואין מוציאין ממנו מה שאכל כבר • אבל אם בא בתחלה הסנה הפליגי' ורולה לאכול פירות אז לדור עוד שנה אחרת לאו כל כמיניה מפו' דקרקע בחזקת בעליה עומדת אע"ג דהתם שטרא דשנין סתמא הוא מלתא דעבידא לאגלויי כדאמר בגמרא • ואע"כ ע"כ מ"ש הרמב"ם לעני' דמוציאו מן הבית דהיינו שלא ידור עוד ודי' הדין כן גם במלתא דעבידא לאגלויי והיאך כתב ה"ה ז"ל דהדין כך בכל מלתא דלא עבידא לאגלויי : ואולי מפני למן זה נלחוק לפר' שהלשון של ה"ה ז"ל נמשך על פופי • ואין הכונה לומר דהתי לינא לכתב כמו הרמב"ם ז"ל הוא מטעם מלתא דלא עבידא לאגלויי • אלא כונתו דדין זה דקרקע בחזקת בעליה עומדת שעליו אמר הרמב"ם בסתם שמוציאו מן הבית דמשמע אפי' במלתא דעבידא לאגלויי • תמלאהו שנדון אותו כן בפרטו לוק' בכל מלתא דלא עבידא לאגלויי כשהיה כמו שיתבאר בפ' זה ולוגמתו דהיינו בשכבר אכל הפירות אז לא אמרינן קרקע בחזקת בעליה עומדת :

הפירו' אז שכר הדירה שכבר לר בו אלא במלתא דלא עבידא לאגלויי : ובפ' המקבל גרסי' וכו' • לף ק"י וכתב הרב הגמקי ז"ל והא דלא מסייעינן לדוה מלינא דשטרא דמשמע שסיים לכתיב בה שנין סתמא כדאמרי' ס"ק גבי כלעין דינרין • משום דכיון דמניתו לוה למלוה לאכול פירות של שנה אינה מירע ליה סהדותא דשטר' זה לענין הרגב"ר ז"ל :

ואיבא למידק לי הכי מאי פריך מדרב נחמן דאמר קרקע בחזקת בעליה עומדת בהה"ת לבא בסוף החלם • הרי החלוק מבואר להכא במסכתא דלא ה"ל להניחו לאכול הפירות של שנה שניה אם לא היתה לוחתו אלא לשתי שנים בלבד ומדשבק לי' לאכול ש"מ דשלש קאמר בטעמא המלוה • אבל התם גבי שכירו"לף בשבא בסוף המולם שהניחו לדור עוד חלם העבור גם המשכיר אומר שהי' לו לדור חלם העבור שכך היתה כוונתו כשאמר מדינר זהב לחלם לומר שבכל חלם יפרע דינר והא דשבקיה לדור בו קוד' שיתבענו לא מדע לי' לשהלותי' דשטר' דהא לא הוה מצא תבע לי' דשכירו אי' משתלמ' אלא לבסוף • וגם לא ה"ל להזהירו מעבר' מדינר' שרולה שיפרענו בסוף החלם כו' לדעתו כך הוא מוכנן דשטר מלקאמ' מדינר' זהב בחלם • וזה הלקוק שייך ג"כ למה שהבאתו לעיל בשם הרא"ם ז"ל דפי' טעמ' משום אונאה וכו' וי"ל דבשכירו' נמי כיון דאיכ' בשטו' ב' לשונו' ואיכ' לספוקי מי' תפוס לשון דאשון וכנס חלם העבור בכלל הי' ביאו תפוס לשון אחרון ואינו נכנס • ה"ל למשכיר לאתרויי בה בשוכר בחתלת חלם העבור שחלם זה לא נכנס בכלל השנה ומדשתיק והניחו לדור אינו' למימ' דמדע לי' לאיסל' דמדינר לחלם אלא למשום דהוי' מלתא דלא עבידא לאגלויי מוקמינן קרקע בחזקת בעליה :

ביהו מעקרא דמלתא לא ידעתי מאי קשי' מהתי' דסלעין דינרין לאלטריכינן לטעמא דאורעי שטרא דמשמע דהיכ' דל"ל שהניחו למלו' לאכול כגון שהי' המלוה במקום רחוק אלא איתמ' בי' מבדך מבדא אית לי' וכו' אלא הי' יכול למחות מסייעינן לו מלינו דשטר' • הא מ"מ לא קשה מידי בלאו הכי דהכ' והחס מהדרי' בתר מוקומי' ממונ' ביד מי שהו' אצלו ושלא להוצי' מיד המוחזק • ואין כאן סוס קושית אלא מאי דפריך דגמ' דבעל הקרקע הוא המוחזק ואלטריכי' לטעמא דעבידא לאגלויי :

ח וכתב הרמב"ן וכו' והשתדל הרמב"ן ז"ל לעשו' פי' לפירושו של הרי"ף ז"ל ורולה אני שדברי התומי' ועליהם לריכי' למולעי • ע"כ נדבר קלת על דין זה בדרשו כי הוא עקר גדול בדיני ממונ' אחר שרבי' ז"ל לא נטפל בזה : גרסינן בהשה שנתארמל' כיף לף' ט ת"ר שנים תחומי' על הטש' ומתו ובא שנים מן הסוק ואמרו ידענו שכתב ידם הוא אבל אנוסי' היו הרי אלו נאמנים • ואם יש עדים שכתב ידם הוא זה אין אלו נאמני' והיינו בה ומגבינן ביה כבשטרא מעלי' אתאי תרי והרי נינהו ומסיק אוקי תרי בבהלי חרי ואוקי ממונ' בחזק מרי' ונזכיר לעו הפוסקי' ז"ל בפירושם א' לא' כתבו

אקשו ושמואל לית לי' חפוס לשון אחרון והא רב ושמואל דאמרי תהיהו כור בשלש' אני מוכר לך יכול לחזר כו אפי' בפא' אחרונ' כור בשר' שים מאה בסלע אני מוכר לך ראשון ראשון קנה • ומשני התם טעמא מאי משום דתפים הבא נמי הא תפוס • ורב נחמן אמר קרקע בחזקת בעליה עומדת ואף ע"ג דאתו בסוף החודש בולו למשכיר ואע"ג דאפיך מיפך ואמר מדינר זהב לחדש ביב זהובים לשנה וק"ל כרב נחמן ובפ' המקבל גרסי' ההיא שטרא דהוה רתיב בה שנין סתמא מלוה אומר ג' ולוה אומר ב' קדם מלוה ואכר פירו' מי נאמן ואמר רב כהנא עלה פירות בחזקת אובליהן עומדין ומקשינן בגמרא והא קיימא לן כרב נחמן דאמר קרקע בחזקת בעליה עומדת : ומשני התם לאו מלתא דעבידא לאיגלויי הוה ואטרחוהי ב"ד תרי זמני לא מטרחינן ' וכתב הרי"ף ז"ל בפרק השואל שמעי' מהכא דליתא להא דרב דאמר מאה מעי' איסתירא וכו' אלא כשמואל ק"ל דאמר הלראחר פחות שבלשונות דמספיקא לא מפקינן ממונא אבל אי תפס לא מפקינן מיניה דהוה ליה נתבע לאחר תפיסה והני מילי במטלטלי אבל במקרקעי ובמלתא דלא עבידא לאיגלויי ק"ל כרב נחמן :

ט ובתב הרמב"ן ז"ל מאי דכתב הרב בפרק השואל נבי איסתירא דאי תפס לא מפקינן ליה מיניה פיתש לפירושו אם

לא מהניא וכו' עד זמין דהס ממש בכל אלו הדברים וכו' עד לין שתפס לא מפקינן מיני' כיון שטרא דבריה דלא מסכחן דלא מהניא תפיס אלא בספ' בכור וכן בבא בסוף החלם לאמרי' כלו למסכיר דבהמי אין לחופס טענת בריה • אבל כל היכ' שהמוחזק טוען בדי' אין כח ב"ד להוציא מידו ע"כ : ודברים אלו קשים למלמסיק דלא מסכחן דלא מהני תפיס' אלא בספק בכור וכן בבא בסוף החלם וכו' משמע דהדי' לכל עקר הדבר אלו בטעם' אם היא בריה או פפק דאי הויא בספק לא מהני' חזקתו אפי' תפס קודם שנולד הספ' והדי' דמייתי מבא בסוף החלם חוכיח דהתפיס היה קודם שנולד הספק וכן הוכיח הרב בעל ת"ה ז"ל סי' שכ"א מהאשרי דפ"ק דמליע' לכל התופס מספק שלא יכול לטעון בריה מפקינ' מיני' ומוקמי' לי' בחזק מרה קמא ור"ל ע"כ אפי' אם תפיס קודם שנולד הספק מדמייתי דמי' מחלם העבור דלמשכיר הוא אלבא דר"נ ומע"ב בהשוכר תפיס מקול' ובהיתר ע"כ • והשתא מאי הא לכתב בתחלת דברי ומייתי תפי' קול' שנולד הספק מ"ל שאני הכא שטוען בריה דמשמ' לתפיס לקול שנולד הספק מהני לחול' אע"ג דאינו טוען בדרי' ודברי לדעתו ז"ל הוא התפיס קול' אם אינו מעלה או מוריד לבנוס אלא הכל חלה בשטוען בדרי ; ועוד קשה מאין בא לנו לומר דבהתי' דבא בסוף החלם הוא טוען בספק • דנהי דלדילן מספק לנאי תפיס לשון דאשון ולא לשון אחרון מ"מ לגבי שוכר אז משכיר אין הענין כמו גבי כהן דכהן גופיה כשתופס אינו תופס בשום טענה ואלא שהוא עצמו אינו יכול לדעת האמת • אבל שוכר הוא טוען בדי לי שפשפטו שנינו שיהי' השכירו' לי"ב דינר לשנה ויכנס בה חלם העבור ולשון אחרון של דין לחלם לא השכמתי בו ובא אלא בדקו' והמשכיר טוען להפך ואתנו לא נדע מי מפס אומר אמת ויהוי ממס כתרי ותרי לכל חד וחד בטענבדי' והשפק אינו אלא לב"ד ובשלמ' לבדי' החו' מלינן למימר דכי מחרלי שאני גבי בכור שכשתופס מספק וכו' • אתיא לתירון זה עולה ג"כ למאי דמקשו מהשולא ומו לא נדיכי לתירולא דאורוויי אולי ליה אבל להרא"ם ז"ל דהתי' דשולא הויא טענ' ספק קשה : ותו מיכא לאתמוהי לדעתו ז"ל שטענ' השוכ' היא ספק מדמוחבינן מינה בהשולא דהתי' שטר' דהוה כתי' בי' שיש שתמא וכו' כדלעילי' ואין ספק דהא דקאמר אלוה שלא הויא טענ' ולא ספק • ומ"כ מאי פריך עלה מבא בסוף החלם דלהרא"ם הוי ספק אלא נר' דזה וכיוצ' בו אינו ספ' לגבי הטוענ' ע"ג לגבו ב"ד הוי ספ' : ובזה יתיישב מאלי מה שהוקש' בראשונו' לרב המובהק מוהריב"ל ז"ל בדקטא ב וז"ל ובלאור' ירא' למעיין לדברי הרא"ם סותרי' זו לזו שהרי כתב בסוף פלשולא דמיתר' לרב' דהתו' גבר' דלמ' לאברי' מוזפן לי מרא וכו' כי השולא מוחזק וכו' על דמטלטלין אלו' בחר מלוה לחפי' וכיון לכוהות דהשולא חשוב מוחזק במרא גם הכהן כשתקף הבכור הוי נמי מוחזק ומ"כ למה מוציאין אותו מידו וכו' • וכפי הנר' מהחלוקין דמייתי מענין התפיס' משמ' דרלה להרא"ם ז"ל מבין דבהתי' דמר' מהני' משו' דתפי' בדשו שבא לידו מרלון המשלי' אלא על זה כמך הרא"ם ז"ל רחוק הוא שלא יזכי' מה שהו' עקר ושרש הטעם ועוד יקשה לפ"ז לכאונר' דבר פשוט ומובן מאלו דכשתפס בדשו' מהני אפי' בספ' והא מייתי הרב בעל ת"ה ז"ל סי' שכ"א בכתב אשרי סופק' דבכורית בשם הרמבן ז"ל לכל היכ' דתפ' בדשו' מהני' תפיס' אפי' בדב' ספק כהתי' דשה נלמה פלה בו פטר חמו' ונתנו לכהן וכיפ' כשו' אם מת הבן תוך לי' אר"ע אם אינו יחזיר והתי' דפ' הספינ' כור בשלשי' שאה בשל' ראשון קנה וכהתי' דפ' האומני' בספינ' שטבע בתלי הדרך אמרי' נמי אם נתן לא יחזי' וטעמ' דכלהו משום דמסקינ' לן בכלהו וכיון דתפ' לא מפקי' מיני' וכו' הרי דלדבר חלם כת הרא"ם ז"ל ענין זה בשם הרמב"ן ז"ל וא"כ פשיט' דלא ה"ל לכתו' דמרא אלא ה"ל לפרושי דמהני' תפיס' מקול' ובכלל כל הנהו למייתי מינ' בכור ומהספינ' ומהאומניה"ל לאתויי נמי הך דמרא • וכן בהתי' דאסתרא ק' מעי' דמעתיק הרא"ם ז"ל לשון הרי"ף אם אית' דאיתו לפי' הרמב"ן

ולאי

Digitized by Google

ולאי לא היה שחוק מלבו כמו בבכורו: ותו להטור חי' מ"ב כתב לין ק' זוזי לאיזון כ' סלעין אין לו אלא כ' סלעין ל' סלעין מ"ן לו אלא ק' זוזי ליל בעל הסעד על התחתון ואי תפיס מטלטלין מני' לא מפקי' להו מיני' ע"כ. ופסיק' לאין בזה אלא תפיסה מספק לא עליפה אלי ליסגא לזוזי ק' לאיזון וכו'. מליסגא לי"ב ליירין לסגה מליר לחלק לחקבי ליה הראש וכמו ז"ל לספק. והיכי כתב לאי תפיס לא מפקינן. וכאן לא נוכל להעמיס לברשו"קאמ' כלפי הרמב"ן ז"ל ליסגא לחפס להרי"ף ז"ל גבי אסתרא מאה מעי להכא כתב הטור בהיא לו תפיס מטלטלין מניה ומלא מני' מוכחא להמודע תפיס וגטל מיני' לנתבע ולא שהנתבע נתן ומסר מלעתו ליל התובע וזה אלאי מבואר. והרב ז"ל בב"י הביא על לברי הטור פי' הרמב"ן ז"ל לברי הרי"ף ז"ל כאלו גם הטור ז"ל יפרש כן ולע"ל לא יסבלהו ליסגא למניה.

ע"כ ירא' לע"ל לכל הני לברלאם ולהטור ז"ל לא לתו לספק בכור כלאמרן לאיבר' לבי ליגא מספק' לאן לאמתא הלבר. אבל התובע עלמו טוען ברית שהוא כלברי' וכיון שהוא תפיס אין כח ביליגו להולי' מילו מפני הספק שלו. אבל הסיא הלשכר קסיא כלעיל: ולע"ד יש לתוק לחזקת קרקע לאסיא לאתשובי ספק אלא הסוכר על הלרך שכתבו התו' בכוף הסוכל לא לא מזלינן בתר מאן לתפיס הסתא אלא בליכא חזקת קרקע כנגלה ולוק:

ובדברי לבינו יומא ז"ל המובאי' בתרי' למייתינן נראה שלעתו כלעת הרמב"ן ז"ל לחוקי לחרי ותרי לוק כשהתפיסוהו ב"ל לו הלוה קולם שבאו עליס. ולאי קולם שבאו עליס לקאמ' היינו מעוס לאלא בסופטני עפקינן לאחר שבאו עליס יגלו אזן הלוה והב"ל שפטר פסול מחמת העדי' ירלה למסור הממון בידי' לתובע ולהפסיד אפשיה. וכ"ם הב"ל אם הם ידעו מהעדים א"א להם להתפיס לאלו' לא"כ היו מוליאין ממם מיד המוחז' מלפק. וא"ה אמר שהתפיסוהו קולם שבאו עליס אחרי כתבי כל זה ראיתי למהרי"ק ז"ל שרש קס"א הביא לברי הסופספו' בשם ריבלא ז"ל בהמוכר ללוקא כשהמוכר עלמו מסופק בפרה אין לו טענה ברורה וחזקתו כמאן לליה"ה לאזלי' בתר חזקה אמרי' קמא לדמי לחקבו כהן המוליאין אותו מידו. אבל במוכר שור לחברו ונמלא נגחן וכו' וכן ההי' לכור בל' סאה בסלע אני מוכ' לך יש לו לטעון לכך אמרתי לך בב' הלשונות שבא זה שאר לא אתפוס וכיון שהוא מוחזק אין לאולי' הממון מחזקתו כיון שיש לו טענה ע"כ. שמא לבי ויגלי נתחזקתי בזה שמה שכתבתי לעיל לעל הראש והטור ז"ל לשאני לאו בין תפסו כהן לאחר הספקות לגבי המחזיק עלמו הוא טוען ברי ושוב מלאתי גם לרב המובאה כמוהרל"ך ז"ל מקורפו מביא לברי המוס. לשמיר בבית ט' סי' ט'. והסתכלתי בדבריו ז"ל שם. וכפי הנראה לא ראה ולא ידע מסברא זו של הרמב"ן ז"ל שמביא רבי' ז"ל כאן לשמש מייתי לברי הרי"ף ז"ל, בהיא לאסתרא מאה מעי לאי תפס לא מפקינן מיניה. וכתב ז"ל ופשוט דאאי תפס שלא ברשות קאמר לאי ברשו' נתנה לו לפרעו בחובו פשיטא שאינו יכול לחזור בו ולהוליאה מידו הוא"ל וכבר פרעו וכן לקלק הוא בלבריו וכתב ואי תפס ולא כתב ואם נתן לו מפקינן מניה לליס לרב בין תפס ברשו' לתפס שלא ברשו' להכל שויס ע"כ. ואלו ראה שהרמב"ן פי' כן לברי הרי"ף לא היה מתליע המאמ' נגדו בלשון פשיט' מבלי היותו חוס' אפי' להזכירו. וא"ם לקדוקו ז"ל לריך ישוב לאי ברשות נתנה לו כלי לפרעו פשיטא שאינו יכול לחזור בו. ומה גם לפי מ"ש הרב בעל ת"ה ז"ל לשהו הבעלי' הראשוני' התפיסו מלעת' לאותם שהם מוחזקים ותופסים עתה והתפיסו להם מלעתא דהכי שיהא שלהם מה שאין כן לתופס בדבר שבידו בתורת שאלה או פקדון אפי' אם בא לילו מאליו הוא"ל ולא התפיסו הבעלים מלעתי' שיהא שלו אותה תפיסה לא מהני בפסקא דלינא כך נר' לעת הרמבן בתשרי בבכורות ע"כ. לאלמא לא מלינן לפרוש אאי ברשות שבאה לידו מאליו או ע"י שאלה או פקדון דבכה"ג לא הוה קשה פשיט' אבל הסת' התפיסו מלעת' שיהא שלו בהא לאסתרא מאה מעי הוי ממש כי' לו' אולי ליה ואינו טענה יש לו לאולי מילו: ואי לאו המסתפינ' מגלת הרב בעל ת"ה ז"ל הוה אמינא דים חלוק בין הדר לאסתר מאה מעי לאחר המייתי בבכורו' דבכל הני כשהתפיסו הבעלים ביד האחר אכתי לא אתיקו מלעתא דלי' שם ספקא' ומ"ה הוקא כשנתנו מלעתא שיהיה להם מהניא הך תפיסה שהרי מלעתם נתנו להבה זו ותו לא מלו הדרי בהו אע"ג דמחלק הספק. אבל כשנתנו בתורת שאלה ופקדון לא מקרי נתינה ברשות לאכתי לא ידעי הבעלים שום ספק ליכא לאמר דלא הוה להו לתת כלום ביכא לאיך מתפס' אתא יחזיקהו לעלמו מפני הספק.

ולאי לא מלכתי לא אתיקו מלעתייהו שום ספק אבל באסתרא ק' מעי דמיל כפלמרו דברים אלו ים כאן מקום לספק. אמנם אינן רבי' שהתובע תפס ברשות אע"ג דלא נתנו לו מלעתא דהי' אלא בתורת שאלה ופקדון מ"מ דילמא יחזיק בו בשביל מאה מעי ולא מה"ל לאסוקי מלעתיה ולא אזלהורי חס לאכי' דייני' ליה כאלו מסרו ליה מלעתא לאכי' ולא מפקי' מיי'. האמנם לברי הרב בעל ת"ה ז"ל נחקקו בעיני אפי' בהפי' לבכורו' בוא' למסקנת ליסגא הרא' בשם הרמב"ם ז"ל כך ניא ולא מפקי' ממון לתפס הוא"ל ותפס ברשות אבל אקיק לא מהניא וכו'. נראה לחלק בין לאון תפיס' לאון חקיפה לבתפיסה שייכא נהוג מיד בעלי שהם התפיסו לו ותקיפה לא מקרייא אלא בשם תקף וחטף שלא מלעת הבעלים. ואם איתא ליפלוג כלה בתפיס' גופ' ולימא אבל תפס שלא ברשות לתיינו בשאלה או פקדון וכיונא לא מהני אלא נראה לכל שאינ' תקיפ' מעלמו אלא שנתנו הבעלים מלעתם לעולם הויא ברשות אפי' בלר' שאלה.

ובדברי' הבאי' בראשון לחוהרי"ל ז"ל לעיל כתוב להך מלא להרב בעל ת"ה לא נמל' בשו' פוס' ואם איתא לם"ל הכי ה"ל לפרוש לכגון האי ולאי לריך לאולעי ע"כ נראה שאינו מסכים עמו' והוא ז"ל כתב שלא נמל' בשום פוסק הך מלתא. ולע"ל עדיפא מינה איכא לנמל' פוסק לסבר לא כוותיה והוא הרב הנמקי ז"ל בב' לאוחזין שכתב ומי' כי אמרי' בספק' לממונא תפיסה ברשות מהני'. ה"מ בטעלטלי אבל במקרקעי אפי' ברשות לא מהניא. ונראה לדבר לק"ל הרב נתנן לאמר בשום הסולל לפלוגתייהו לשכר ומשכיר בשלא הטבור כלו למשכיר מטוס לקרקע בחזק' בעלי' עומלת. והא התם ברשות תפס להתם נמי בגמ' מלמינן לה לכור בל' סאה בסלע שהוא תופס וכו'. הרי בהיא לאחם לאחם הטבור פשיב ליה תופס ברשות ואי לאו מטוס קרקע אהניא ליה. והא התם המשכיר לא יהיב מידי לשוכר וליכא למימר ביה לאלעתא להכי נתנה לו שיהא שלו לגמרי לאפילו נימא מלשתיק אוקוי ליה אין זו נתינה ממש לומר למעקרא יהיב ליה בתחלת החלם שיהא שלו אלא בסוף החלם אמרי' מלא תבע עד השתא אוקוי אוקוי ליה. והך הוא מלתא שבאה לידו מאליה ומזה הלל קרי ליה בתשות שלא תקף זה שלא מלעתא הבעלים וק"ל. גם בהיא לכור בסלעים גופה לא לעגא מאין לו לאלעתא להכי היב ליה שיהא שלו לכיון לקאמר כור בסלעים יש מקום לומר לכשנתן אתה נתינה מלעתא איכא שהרי הוא נותן ברצונו ואין האחר תוקף ותוכף שלא מלעתו אבל בנתינה מלעתא להכי שיהא שלו בהכרח ליכא למאי למימ' שהוא נותן והולך על לעת שהו יכול לחזור בו עד הפאה האחרונה ולא דמי להיא לספינה והנך למייתי התם. ולאי הכא נתינתם היתה מלעת' שיהיו שלהם לחלוטין:

ואם נעיין אם תפיסה זו לעשה בעלים וכו'. הרב הנמקי ז"ל כתב ומיהו היכא לספק' לממון אתיה מחמ' טענותי' אם של בעלי לבר שהם מכחישים זה אם זה ולא נתברר לנו האמ' בכה"ג אי תפס שלא בעלים מהניא ליה תפיסתו מנו לאי מבר להל"ם אבל היכ' שהספק הוא מאמת הדין בעצמו לא מהניא תפיסה אפילו שלא בעלים להא ליכא למימר מנו וכו'. ודבריו ז"ל מסכימים עם הסברא הנכונה ולאי כל שיש מקום למנו מהימנין ליה בטענתו להיינו כשהספק הוא מלא הכחשת הטענות לאמרינן לאי לאית לאה מנו אינו משקר בטענתו. אבל בענין שאין האמנו מאמת לנו שום דבר להיינו בספ' הדין עצמו מאי איכפת לן שהם התפיסה בעל"ם אם שלא בעלי: ויש לדקדק בדברי ה"הבאלאי הלכות מלוה וז"ל ומ"ם ואם תפס בעליונים אין מוליאין מידו י"ל דוקא בתפס שלא בעלים אבל מפוך מה שאמרו אוקי תרי בהדי תרי ואוקי ממונא בחזק' מרי' ואם תפס לא מפקי' מיני' ופירשו אפי' בלתפס בעלי'. משמע דה"ם לכל הפסק סברי' מ"ם שטר שבאזב בו דיירין הם שאין נוטין בו אלא שנים אם תפסו אחר בעלים ולאי מוליאין מידו ע"כ. ולא ידעתי מ"ם שטר שכתוב בו דיירין הם מהמת שטר' דהמקבל הוה כתוב ביה שנין הסתמא אלוה אומר ג' אלוה אומר שנים קנים מלוה ומלוה לפיי' ופסקינן כרב הנמק לאמר פירות בחזקת בעלים ואע"ג דליכא חזקה קרקע אמרינן כיון דהוא מלתא דעבידא לאגלוי. אטרוחי בי דינא תרי זמני לא מטרחינן. ואי שטרא דשנין הוא מלתא דעבידא לאגלוי. מטוס לאמר הכי אבוה עלים ויעיל. גם בשטר דדיירין איכא למימר הכי ולמה יוציא מיד האופס כיון דעביד לאגלוי. אע"ג דתפיס בעלים לולאי התם נמי הא דקלים ואכיל פירי אין לך תופס בעלים גדול מזה. ועיין בשער י"ב אלהי תקל"ח:

ע גרסינן

ע גרסינן בפ' השובר את האומנין אמ' רבא האי מאן דמסיק זוזי בחברי' ופרעי' זוזי זוזא פרעון הוי ומיהו תרעומת דברים אית ליה עילויה

שער סט חלק א

Digitized by Google

שער סט חלק א

א גרסינן בפ' השוכר את הפועלים אמר רבא וכו' יכלף ע"ז ע"ב יומ"ש רבי שהרי"ף ז"ל לא כתב זה • בנוסחאות שלנו הובאה בהלכות וגם הרא"ש הביאה בפסקיו וכתב עליה ח"ל ולא נקט ל"ל שאין המלוה יכול לומר אינו רוצה ליקח מעותי אלא בבת א' וכך מלת' שמעי' ליה מלקאמר לעיל ונתן לו מהם ה' מאות זוז קנה ומחזי' לו את השאר לאחר כמה שנים אלמא פרעון הוי אע"ג דלא פרעים בבת א' ע"כ • ולפ"ז יש מקום לייסב נוסחת רבינו בהלכו' שלא סולרך לשני' זה משו' דשמעי' לה ממחזי' את השאר שהבית אמעלה: מיהו איכא למילק היכי שמעינן הך מלתא מהתיא להת' איירינן במכר שהמוכ' והקונ' שניה' מלעתם נתרלו שיתן לחברו מקצת דמיס בתורת פחלת פרעון וע"ז אמר רשב"ג שא"מכר לו שדה באלף זוז ונתן מהם ה' מאו' זוז קנה ומחזי' לו את השאר וכו': דהוו להו השאר מלוה עליו כלפרש"י ז"ל • והיינו משום דאלותו המקצת קבלו המוכר מרצונו ולא בקש ממנו אז יותר וכדמוקי לה בגמ' בלא ע"ל ונפיק מזיזי • אבל מיני לנו שאם לא ירצה ליקח מעותיו אלא בבת אחת שאינו יכול לומר כן:

ולא תקשי לך הא דגר' בפנ"פ וכו' • בלף קע"ב • ופי' רבי' הוא כפרשב"ם ז"ל אלא הבין כן אלא כפשטן של דבריס שכתב בפר"ג דמלו' וכן אם הוציא ב' שטרות של ב' ב' ואמר משו לי אותם בק' אין עושים לו אלא קיום לכל א' וא' שזכות הוא ללוה שיהיו פניס שלא יכנס אותו בדין בפע' א' לגבו' הכל ע"כ • ואע"כ לדעתו ז"ל מני מלו' למימ' איני רוצ' מעותי אלא בבת אחת • ולפ"ז מה שהקשיה הרב בעל העטור ז"ל דאי לאו דליכ' הוי לא קבולי ליקבל מיניה ולא תרעומת ליהוי עליה • נוכל לייסב לסבר' הרמב"ם ז"ל כי' בעל העטור למד כן מהתיא דקג"ב אמתניתין דאם היה מכירה אפי' לאחר י"ב חדש מקבלה הימנו ואין לו עליו אלא תרעומת • דמוקמי' האי מקבלה למלתא חביבותא אמרינן א"ה אימת סיפא אין לו עליו אלא תרעומ' למאן דאי לחיסר לא קבולי ליקבל מיניה ולא תרעומת מיהוי ליה וכו' • ויסבור הרמב"ם ז"ל להתם שייך לומ' כן משום דזה אינו מקבלה לטוס סבה בעולם שהכריחנו אלא למד' חסידו' בעלמא • הלכך אמרינן דאפסליה לחסידותיה אחר שיתרעם ממנו וכדפרש"י ז"ל מי כופהו שיתרעם • פוב לו שלא יקבלנה משיקבלנה ויוצי' לבה על חברו • והיינו משום דאין לו שום דבר המניע אותו לקבל' כי מה יפסיד אם לא ירצה • אבל הכא גבי הלוה שהוא המלו' מעותיו ועליו לא בא לידו אין לומ' אלא לא קבולי לקבלי' דאיהו בעי לקבול לגבות את שלו בכל אופן שיהיה ושיוכל אפי' מעט מעט וזמנין דחוסס להפסיד הכל וזמנין שהוא נצרך למעות • ואלו היה יכול לגבות הכל פעם אחת ודאי לניחא ליה טפי • וכמה איכא אלא בעו למיקס בדינא ודיינא ולפיכך אמר דבחזא זוזא הוי פרעון • אבל יש עליו תרעומת: ולעולם דאי בעי למכפייה שיפרע הכל מני כפי ליה:

וראיתי במרדכי ז"ל כתב וזה לשונו מכאן מביאין ראיה לאדם יכול לפרו' לחברו חד זוזא ואין לו עליו אלא תרעומת • אבל בע"ז פרקא קמא אמרי' משל לאד' שנוס' בשני ב"א א' לוהבו וא' שונאו מאוהבו נפר' מעט מעט משונאו נפרע בב"א משמע שאינו יכול לפרוע לו בחד חד זוזא: ולאו דאיה היא דאינו למימר כגון שהלוהו לזמן מאוהבו ישאל קודם הזמן מעט מעט אבל משונאו ימתין עד הזמן ואז יפרע ממנו בבה אחת ובערכין פרק שור היקומים אמרינן איכא דניחא ליה באחת לשקול ליה בעל יד על יד משמע אבל בב"ח לא שקיל על יד על יד עכ"ל: ותימה לי מאי מייתי מהך דערכין דהא אפילו נימא דלא אלא מלוה לעכובי מלקבל זוזא כשברת הרב ב"ה ז"ל • מ"מ כיון דהכא מסקינן לסוף סוף תרעומ' אית ליה עליה מ"ה קאמר גבי אחת דניחא ליה בה משו לאיתי לא קפדה מילי למשקל על יד על יד ואפילו תרעומ' ליה ליה עליה • וכבר אמרינן בעלמא בשניס אוחזי' ובכמה דוכתי ניחא ליה דלא ליהוי תרעומת עליה: ואולי משום דאמרינן נמי איכא דניחא ליה בב"ח למיקל בזוזי ופרש"י ז"ל שנוטל למי שבוריס וחסרים שאין ערך סוחרי' מקפידין בכך • והא ודאי אם בא להקפי' ולומ' שאינו רוצה זוזים חסרי' וסבורי' אין ספק למי מעכב אלא שאין ערכם להקפיד • הלכך משמע ליה דעל יד על יד לאחה הוי דומיא דמיקל בזוזי דב"ח ובחדוייהו אי בעי מני מעכב: מיהו איכא לאתמוהי טובא דכי נמי דייקינן מהכא דבב"ח לא שקיל על יד על יד • מ"מ ל"ק מידי על בעל העטור ז"ל דהא המרדכי נופיה דסה הביא דע"ז לאיירי בהלוהו לזמן דמשונאו ימתין עד הזמן ואז יפרע ממנו בבת אחת דאלמא כי אמרינן דלא מני לעכב מלקבולי זוזא הייני בשפורע פוך זמנו וכ"כ בהגיה הטור ז"ל סימן ע"ל וכן משמע מהרמיה למייתי מהתיא דאין נוטל לאנשין דבתוך זמן איירי אבל אחר שהגיע זמנו ואמי אין שום סברא שלא יוכל להכריחו על הכל פעם אחת • וא"כ מאי קושיא איכא מהך דלא חוב להחס לא איירי בתוך זמן אלא בהגיע זמן ובזה כ"ע מודו דלא מני למפרעיה זוזא זוזא בעל כרחיה ומעתה איכא למימר להרמב"ם ז"ל נמי כשאמר שלא יכנס אותו בדין בפעם אחד לגבות הכל • בהא"ג הוא שאינו חוך זמן ולא פליג אבעל העטור והרמבן והר"ת ז"ל • והא דפירשו ההיא לגבו פשוט כפירוש רשב"ם ז"ל היינו משום דרצו לאוקומה בכולל ולא בהגיע זמן דוקא:

ב ויש לעיין אם משכן וכו' • גם העטור ז"ל סי' ע"ל הביא כן בשם הרמב"ן וכתב וכ"כ א"ת הראש ז"ל בתשוב' שאלת ראובן משכן בית לשמעון ולו בית בנכיתא ואמ' ראובן לשמעון שיקח קצת מהבית בחובו • בשומת ב"ל ואומר שמעון כי על הבית כלו הלוהו ואינו רוצה לקבל קצתו תשוב' הלין עם שמעון כי לבר פשוט הוא אם הלוה ראובן לשמעון ב' זהובים על משכונות שטוים שלשים אינו יכול לכופו שיקח מהמשכונו' כנגד חובו ויחזיר המותר כי יאמר לו וכו' עד וכ"ש זה שהלוהו על בית בנכיתא כלי לאור בו ושעבד לו הבי' לגירתו על שיפרע לו מעותיו שאינו יכול לבטל שעבודו על שיפר' לו מעותיו וכו' וכתב ע"ז הרב בב"י המהני על רבי שכתב וכ"כ הראש שאין לדברי הראש ענין לדברי הרמבן להראש מיירי בשהלו' רוצ' שיקנ' המלו' ה קצת מהבי' בחובו והרמב"ן מיירי כשאינו אומר שיקנה מהשלה כלום אלא שיחזירו לו חלי השלה כיון שפרעו חלי וחלי השל' ישאר ממושכון בעל חלי הקו' הנשאר ע"כ ויוכבר היינו יכולי לומר דמ"ש העטור וכ"כ ג"ת הראש ז"ל בתשובה לאו על התשוב' שמביא קאמר לא"כ היל"ל שכתב ששאל' וכו' אלא הכונה שכן כתב בתשובה בעלמא • ואמ"כ מביא עול תשובה אחרת בלשון ששלת ראובן וכו' כדרכו פעמים רבות שכותב בשם' ששאלת והדבר נולע שהיא מתשובו' אחרו ז"ל • מיהו שנוי לחיקי למה לן • אלא נר' לשמיך דאמאי דקאמר שאינו יכול לבטל שעבודו על שיפרע לו מעותיו ובו' דאלמא טעמא אלימתא היא דרולה שיהיה שעבודו כמו' שהו' קיים על פרעון המעות וא"כ טעמא זו אהני' נמי בשהולה הלו' לחת קצת מהחוב ולקח' קצת מהמשכון דנמצ' לפ"ז שלא נשאר השעבו' כלו קיי' כמו שהי' והי' היא' טענת שמעון בשאלה כי על הבית כולו הלוהו ואינו רוצ' לקבל קצתו ועליה השיב שהלין עם שמעון:

שער ע חלק א

א גרסינן בכתו' פ' שני דיני נזקות • חנן החם והמוכר חבואה מחברו שוקל לו את שקלו ופרע לו את חובו • ומקשי' בשלמא שוקל לו את שקלו איכא לאוקומה בגון דלא פהני ליה מידי ובגון ששלח שקלו ונאבד בדרך שאין חייב באחריותו וזה שפרע בטקומו

שער ע חלק א

מלוה קא עביל לתגן חורמין על האבוד ועל הגנבו ועל הטומל ליגבו' ומחזי' לו אבדתו נמי מלוה קא עביל אלא פורע לו את חובו הא קמשחרפי ליה אמר רב הושעיא הא מני תנן היא דאמר אבל את מעותיו ורבא אמר אפי' תימא רבנן הכא במאי עסקינן שלוה ע"מ שלא לפרוע בשלמא רבא לא אמר כרב אושעיא דקמוקים לה כרבנן וכו': ומדברי רבינו נראה דמשמע ליה דהא דקאמ' בשלמא שוקל לו את שקלו מלו' קא עביל לתגן חורמין על האבוד וכו' היינו דמוקי הא דשוקל את שקלו באבוד ממש שכבר אבדו ונאבד בדרך • ולכן משמע מדברי מלוה קא עביל כלומ' מלו' בעלמ' קא עביל ואינו מהנהו לזה שאם לא שקל עליו לא הפסיד כלום שיש לו חלק בקרבנות לתגן חורמין וכו' • וכונתו ז"ל מבוארת דלאו למימרא דהאי שוקל את שקלו מיירי ממש כשאבדו ונאבד • אלא לומר שמה שקלו בשבילו לא ההנהו כלום שהרי אף זה שהוא חייב לשקול אעפ"י שלעולם לא יהא שוקל לא בשבילו זה

Digitized by Google

הפסיד חלקו בקרבנות מידי הזה מאבוד וגנוב ושומר ליגבו' לפע"ג דבכל הני נמל' זה אלא שקל כלומ"מ יש לו חלק בקרבנות מ"כ זה ששקל בשבילו לאו מידי יהיב שפי' לא שקל בשבילו לא מבד חלקו • מי' מדברי הזו' נר' שהבינו כדברי רבי' : ומ"ש להא דמוקי לא כתבן הוא משום למלי מעין הוה מפ יכנא ליה כדברי הירושלמי זהו כשטה הרי"ף וסיעתו ז"ל • אבל יש לר"ת ז"ל שטה אחר שכתבו הזו' בפי' לאיירי לוקח במזונות אשתו • ומ"ה פטור שמא היה יכול להפטר שהאשה עלמה היתה מלמלמת וכו' אבל בבי"ח אפי' חבן מלה יכולה לא מבד מעותיו להנאתה גמור היא הוא"ל ואינו יכול להפטר בשום ענין • והכי פירוש הא מני חבן היא כלומר האי פורע מיירי באותו חוב לאיירי בין חבן הייינו במזון שאשה לוק' וחבן היא • ועל הא הירושלמי כתב לפליג אגמ' דילן דמוקי טעמא לשוקל אף שקלו ברבי כ"ג אע"ג דמסכים על השקלי' ורב' אושעיא מוקי לה כחבן וכו' • וקי' לי לפי' ר"ת ז"ל דחבן לא שבר לאבד מעותיו אלא במזונות האשה ומוקי בהכי אחבי' לפורע אף חובו א"כ מאי האי לקאמ' רבא אפי' חיבא לבבן הב"ע שלוה ע"מ שלא לפרוע וכו' לפייונו דמוקי לה בחוב דעלמא ומשמעות דברי' אלו נראה לכי' לריכין להך אוקמתא דלוה ע"מ שלא לפרוע הייונו לרבנן דאלו לחבן בלאו הכי אחוקמ' שפיר אפי' לוה על מנת לפרוע והא אפילו לחבן כי לוה ע"מ לפרוע • זה שפרע בשבילו לא מבד מעותיו • ובהך מלתא דגבי חוב דעלמא כך הוא לחבן כמו לרבנן ופיוס הסי' ומהרלו' כך הי"ל אפי' חיבא לאו חבן היא • והיינו מפרשים אפי' לא נוחלה במזונו' דאייתי בה חבן אלא בשאר חוב הב"ע וכו' ומלק' אמ' אפי' חיבא' דבנן מסמ' דלאוקמתא

לחבן כיון בלוה ע"מ לפרוע :

ויש לי עוד בזה מהקושי דעל סברת ר"ת כתבו הזו' פי' ריש ושני רב הושעי' הא לחבן פורע אף חובו מזונו' אשתו דן ומליבא לחבן וכו' • אלמא ר"ת ז"ל סבר כרי"ת ז"ל דלוקח במזונו' האשה איכא למימר הכי מעותיו אבל בשאר מילי דעלמא הפורע בעל חברו חייב לפרעו : ולקמן במאי דקאמר ר' זירא שני דברי' שאמר מנהלכי' כיולא בו לתבו הזו' פי' בקונס' כיולא בו לחבן ריש"ז • וקה"ר חלא דליסב' לא משמע הכי ועוד מ"ל להזכיר בדברי חבן כיולא בו והא לא מיירי חבן אלא באותן ב' דברים לוקח והל"ל הלכה כחבן ומלא הלכך נראה לר"י כפר"ת כיולא בו בדיינים אחרים הדומין לאלו והלכה כמותו ולא כיולא בו כלומר בדיינין הדומין לאלו אין הלכי כמותו ודומה להא דאמר פ' כל הנשבעים הבו ולא לוסיף עלה וכו' : והנה הרי"ף ז"ל פירש כיולא בו לחבן הא דאמרינן לעיל אמר רב הושעיא חבן היא וכו' והיינו משו' דאזיל לשטתיה דלעיל דכי משני הא מני חבן לאו לאיירי' דלוקח בעינא דמזונות דקאמ' חבן מיירי אלא לומר לחבן אף בחוב דעלמא סבר הכי • אבל לר"ת ז"ל דהיא לחבן לוקח היה במזונו' ולא בעינן אחר קשה טובא היכי פיר' הכא כיולא בו לחבן דיינין הדומין לאלו הא לדיליה ליכא למילף ממזונות לדברי' אחרי' ועדיף הא לסברתו מהני' דהבו ולא לוסיף עלה דבמזונו' ע"כ טעמא הוא כפר"ת ז"ל דהיה יכול להפטר שהיא היתה מלמלמת מה שאין מקו' לומר כן בשום ענין אחר :

ב ר' יהושע בן לוי אומר וכו' • יש זה כתבו הרמב"ם ז"ל בפ"ח מהלכות חובל ומזיק וז"ל מי שנתפס' על חברו ולקחו כופי' ממון ממנו בגלל חברו אין חברו חייב לשלם אין לך מי שנתפס על חברו ויהיה חברו חייב לשלם לו חוץ מן הנתפס' מפני המס הקלוב על כל אים ואים בכל שנה או הנתפ' על החסור שנותן כל אים ואים למלך וכו' • והוא שיקחו ממנו בפי' בגלל פלוני בפני עדי' ע"כ ונר' מדבריו דלוק' כשנתפס בשביל חוב חברו הוא דאינו חייב ל' דעו אבל אם פרע מעצמו מה שחברו חיי' לבוחי חיי' לפרעו ולא שייך בזה טעמא דמפיסנ' ליה דאין הכוחי מחפיים אלא ברבי' כשלכתבו המפרשים

ז"ל ולפ"ז יש לי לדקדק בחסוב' הרשב"א ז"ל דמייתי לה הרב ז"ל בב"י סי' קכ"ח שכתב שאלת בעלמי הקבל לון מכותי אלף זוזי' והכותי מבן בהמות היסולים ובעלי הבהמות פתחו שלא ימותו ופלו אות' והקבל עושים שיעים חייבים לשלם תשובה מינזה כפורע חובו של חבר' מחמתו ומחמת כל הקבל לכשתפיס אם ומחמת כלה לון וכלם חייבי' לשלם ע"כ • דאם לו לומר שאינזה כפורע חובו של חברו וכו' • ואלה חיובם מפני שהוא מוכרח לפרוע • תיפוק ליה דאפילו הוא פורע חוב של חברו מ"מ מיחייבי לפרו' כיון דהוי לכותי' דלא שייך גבייתו פיום ולכל הפחות ימ' שני הטעמי' גם יחד' ואולי על החלל הענין קאמ' שמסכנו הבהמות והכוי' שאין זה ככותי האונס לאחר שיהי' פור' חובו של חברו וכו' • דאלו מה שפלו אות' אמ"כ ודאי לא נכנס בגדר פורע חוב חברו • אלא כמליל אבלתו עצמו מיהו מדברי רבי' לא מסתם הכי כדלייתי לעל לי' הרמב"ם כתב וסעם הדבר שהוא פטור מפני שיכול לטעון כשתפסוך אתה או ממונך הם אנסוך ואמו' כיון שאינו בשאין לך מיתי' אינך חייב לפרעו אם אינו בדין שמי קנסו להמיך אם פרעו מעצמו נמי פטו' דה"ל כמבריח מרי מנכסי חברו וכלמפרע בגדרים ומטעמ' למפיים הוא ומחיל לי וכו' אלמא כך הוא פורע מעצ' חוב חברו לכותי' אם אנסו לפרו' לבשנים פטו' ואתמה' דלפי הנר' לא הסכימו בזה אמר הפ' סקי ומטעמ' המפתח אין הכותי מחפיים בדברים הנו' טעמא דמסתבר :

ג ובהא דאמרי' בירושלמי שמביאין לבון הירושלמי שמביאין התוס' והרא"ש ז"ל כך הוא הגב עלמך להוי גביה מסכון מפיים הוינא ליה עד דיהיב לי מסכוני עד כדון בב"ח שאינו לוקח ואפי' בב"ח דוחק' נסמיעה מן הלא ולוקל אף שקלו ואם לאו ממסכנין הלא אמרה אפי' אמר מפיסנא ליה עד דיהיב לו מסכוני בעי תו מה יהיה הדין בב"ח לוקח דעד הסמה לא סמעינן אלא בב"ח שאינו לוקח. ולולרך לאמרו מהסיא לשוקל אף שקלו והשתא יש לתמוה על רבי' שהביא לזה בב"ח לוקח. וקאמר עלה וכן כתב הר"ם ז"ל הפור' סער חובו של חברו אפי' היה החוב על המסכון אין הלוה חייב כלום וכו' . כאלו רצה להביא מכאן ראיה על דבב"ח לוקח לאיירי ביה. וסרי הרמב"ם ז"ל בדינו שהו' בפר"ו דמלוה לא קאמר אלא בחוב שהוא על המסכון • ועדין הוא מסופק בירושלמי בבעל חוב לוקח. ושמא אין כונת רבינו לראיה אלא בהביא עוד דין אחר של מסכון. אפי שהביאו הרמב"ם ז"ל בפירוש כתבו בשמו : איברא לדברמב"ם ז"ל נופיה איכא לאקשויי כיון דאיהו סבר דין הירושלמי בטעם מפייסנא ליה למה כתב הדין כשהחוב הוא על המסכון ולא אמרינן נמי רבוחא אפי' בסב"ח לוקח כיון דלא אמרינן לה מדין מסכון וגם על הריף ז"ל יש לדקדק דמייתי בהלכו' כל ענין הירוש' עד סיום דין המסכון והשמטו אידך דינא דב"ח לוקח : מיהו בזה יש לי לומר דהריי"ף והרמב"ם סברי בהא כר"ת זכרונם לברכה דאין לסמוך על הירושלמי מייתי בכל ענין ואלו לגמ' דילן לא הוי אלא בהיא דאחיב ובנוי וכו' • כדמייתו הזו' והרא"ש ז"ל • ומ"ל ליה הלכ' כיר' אפי' בב"ח לוח' • אבל בעק' הדין לפורע חובו של חברו אפי' בים בו מסכון לא פליג גמ' דילן דיוקא אלא אם בני כ"ג מודו בהכי אם לא אבל בסבר' חבן דהלכתא כוותי' לא פליגי כלל ולכ"ע סבר חבן דהו' דעלמא הוי כמזונו' כלכת' הר"ן ולפי הבינו לין הירו' בפור' חוב שים בו מסכון אלא הדין אחתר כשב"ח לוח' מעצ' הוספנו על החמי' בדברי רבי' אם רצה להביא ראי' מדברי הרמבם על דין ב"ח לוח' לפי מה שאמרנו לא ס"ל הכי' ואף לפי מה שלחקנו בכוונתו : הוא פוס' בזה כירוש' אלא כשב' הר"י והרמב"ם ז"ל ולפי' לא לרבינו לדקד' ולפי' לב על זה :

במקומו מצוה בעלמא לא עביד שנותן מסונו להקדש אלא פורע את חובו היכי מותר והא משתרשי ליה דאי לא פרע איהו מהדר ב"ח עלוייה וגבי החוב מיניה ומהדר הא מני חבן היא דאמ' הנוח מעותיו על קרן הצבי ואין יכול לתבוע אחר כן זה המידר חנאה להחזירם לו והילכך לא אהני ליה מידי שיכול האחר לטעון אילו לא פרעת בעל חובי אנא הוינא מפ סנא ליה שיסחלם לי וכדגרסינן בירושלמי ר' אבא בר ממל הפורע ש"ח של חברו שלא מדעתו פלוגתא דחבן ובני כהנים גדולים : אמר רב יוסף טעמייהו דבני בהנים דמחייבי לפורעו החם הוא גבי פרנסת אשתו דאא עלה על דעת שתטות אשתו ברעב • ברם הכא מפיים הוינא ליה ומחיל לי :

ב רבי יהושע בן לוי אמר אין לך נתפס על חברו וחייב ליתן לו אלא בארנונא ובגולגלת' פירוש אם פרע בשבילו מם המוטל על קרקעו או על גולגלתו חייב האחר לפרוע מפני שדיני המלכי' לתפוס בארנונא ובגולגלתא וכיון דבדין הוא נתפס עליהן חייב דהא משתרשי ליה זיזי דחברייה : רב אמר כל הנתפס על חברו ליתן לו פירוש בכל דבר שפרע מחמת חברו : תיליה דרב מהבא דהגזל את השדה ונטרדה מם קין אם מבת מרינה היא אומ' לו הרי שלך לפניך אם מחמת הגזלן חייב להעמיד לו דו שדהו : והאי ראיה דרב ליתא להכי מקשי ליה ולא שמע דאמ' רבי יוחנן קנס קנסו בגזלן דמדינא משלם הגזלן דקרקע אינה נגזלת אלא קנס הוא שקנסו חכמי' הלכך ק"ל כר' יהושע בן לוי דאין נתפס על חברו וחייב ליתן לו אלא בארנונא וגולגלתא וכן הלכתא וכן הרמבן ז"ל שאין לך נתפס על חברו וחייב אלא כשתפסוהו על המס הקצוב והוא שלקחו ממנו בפי' בגלל פלוני ופלוני ובפני עדים : ושעם הדבר שהוא פטו' מפני שיכול לטעון כשתפסוך אתה או ממונך אם הם אנסוך שהרי לא בדין משבנוך בעדי שאין אדם עשוי למשכן זה על זה מרה עלי מאנסך ואע"ג דנרס' בהגזל בר מתא אכד מתא מעבט הא אמרי' התם ה"מ באכולא ארדא וכרגא דמתא אכל בענין אחר הוי' ליה אונס ומאונס בין שאינו בדין לא מחייב אידך דמן שמי' אנסו להאיך ואם פרעו מדעתו נמי פטור דה"ל בסבריה ארי מנכסי חברו וברמפרש בנדרים ומשום טענה דמפיים הוינא ליה מחיל לי דראיתא בירושלמי :

ג ובהא דאמרי' בירושלמי דמשו' טענ' דמפיים הוינא ליה נפטר המחיל יש לנו לומר אם המלוה דוחקו והיה תובעו ומבריח בדיעד שברא שאין דעתו קרוב אצלו בר למוחלן מהו ואף על זה מצינו בירוש' דפטור ובראמרי' בירושל' שמעינן מהבא ושוקל לו את שקלו ואי לא שקיל ממשכי' ליה הדה אמרה אפי' בב"ח שהוא דוחק : וכן כתב הר"ם ז"ל הפורע שטר חובו של חברו שלא מדעתו אפי' היה החוב על המשכון אין הלו' חייב בלום ונוטל משכונו בחנם והרי אבד זה הנתן את מעותיו שבא היה הלוה מפיים המלוה ומוחל לו :

תושלבע :

ר"ח כתבו הזו' פי' ריש ושני רב הושעי' הא לחבן פורע אף חובו מזונו' אשתו דן ומליבא לחבן וכו' • אלמא ר"ח ז"ל סבר כרי"ת ז"ל דלוקח במזונו' האשה איכא למימר הכי מעותיו אבל בשאר מילי דעלמא הפורע בעל חברו חייב לפרעו : ולקמן במאי דקאמר ר' זירא שני דברי' שאמר מנהלכי' כיולא בו לתבו הזו' פי' בקונס' כיולא בו לחבן ריש"ז • וקה"ר חלא דליסב' לא משמע הכי ועוד מ"ל להזכיר בדברי חבן כיולא בו והא לא מיירי חבן אלא באותן ב' דברים לוקח והל"ל הלכה כחבן ומלא הלכך נראה לר"י כפר"ח כיולא בו בדיינים אחרים הדומין לאלו והלכה כמותו ולא כיולא בו כלומר בדיינין הדומין לאלו אין הלכי כמותו ודומה להא דאמר פ' כל הנשבעים הבו ולא לוסיף עלה וכו' : והנה הרי"ף ז"ל פירש כיולא בו לחבן הא דאמרינן לעיל אמר רב הושעיא חבן היא וכו' והיינו משו' דאזיל לשטתיה דלעיל דכי משני הא מני חבן לאו לאיירי' דלוקח בעינא דמזונות דקאמ' חבן מיירי אלא לומר לחבן אף בחוב דעלמא סבר הכי • אבל לר"ח ז"ל דהיא לחבן לוקח היה במזונו' ולא בעינן אחר קשה טובא היכי פיר' הכא כיולא בו לחבן דיינין הדומין לאלו הא לדיליה ליכא למילף ממזונות לדברי' אחרי' ועדיף הא לסברתו מהני' דהבו ולא לוסיף עלה דבמזונו' ע"כ טעמא הוא כפר"ח ז"ל דהיה יכול להפטר שהיא היתה מלמלמת מה שאין מקו' לומר כן בשום ענין אחר :

ב ר' יהושע בן לוי אומר וכו' • יש זה כתבו הרמבם ז"ל בפ"ח מהלכות חובל ומזיק וז"ל מי שנתפס' על חברו ולקחו כופי' ממון ממנו בגלל חברו אין חברו חייב לשלם אין לך מי שנתפס על חברו ויהיה חברו חייב לשלם לו חוץ מן הנתפס' מפני המס הקלוב על כל אים ואים בכל שנה או הנתפ' על החסור שנותן כל אים ואים למלך וכו' • והוא שיקחו ממנו בפי' בגלל פלוני בפני עדי' ע"כ ונר' מדבריו דלוק' כשנתפס בשביל חוב חברו הוא דאינו חייב ל' דעו אבל אם פרע מעצמו מה שחברו חיי' לבוחי חיי' לפרעו ולא שייך בזה טעמא דמפיסנ' ליה דאין הכוחי מחפיים אלא ברבי' כשלכתבו המפרשים

הסכמת והתהלה עדי עד לאל גומר עלי הטרומה על כל ברכה :

תושלבע

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

הספריה הלאומית
S 2= 23 A 8032
פיגו, עזריה בן אפרים,
גדולי תרומה :
C.1
2038066-10
ORN

Digitized by Google